OBSERVATOR CULTURAL

NR. 71
03.07.-09.07.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Cultura română pe Internet ▮ Dialogul prietenilor necunoscuţi: Tolstoi şi Dostoievski ▮ Adrian Marino despre exilul cultural românesc ▮ Din nou despre textele legionare ale lui Mircea Eliade ▮ *Colecţia de mirări* a lui Mihai Dragolea ▮ Polemici literare: Mariana Codruţ ▮ Adrian Niculescu despre *Evreii din România* de Carol Iancu ▮ Interviu cu Florin Iaru ▮ Spectacole-eveniment: *Creatorul de teatru* (la Teatrul ACT) şi *Hamlet* (la Teatrul Naţional din Cluj) ▮ Magda Cârneci despre un experiment arhitectural postmodern ▮ Dan Hăulică: *Fervoare şi poezie la Verona*

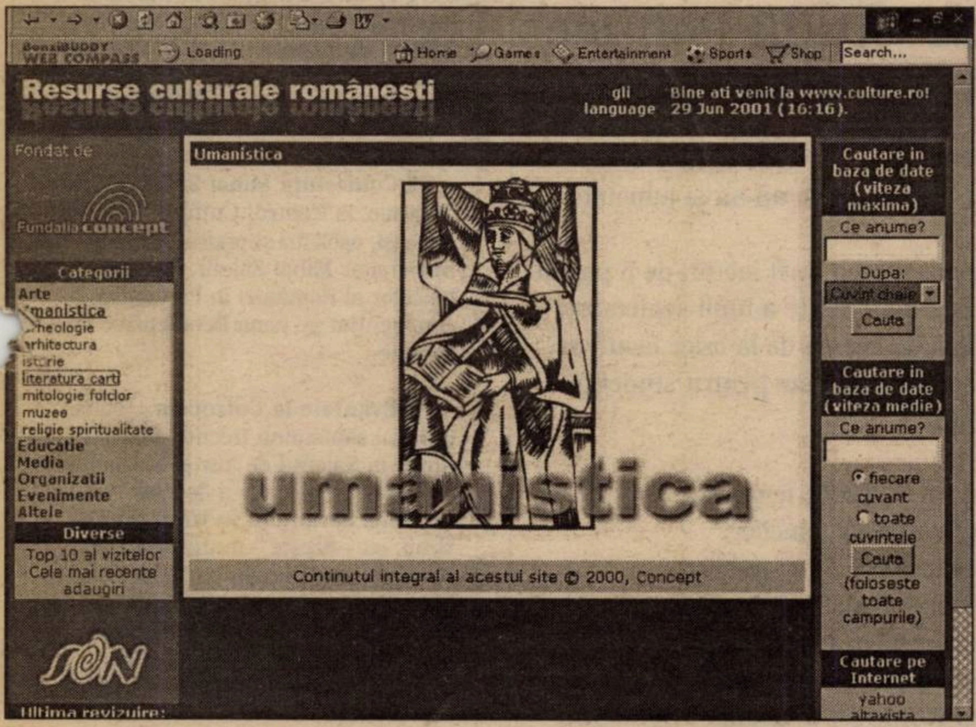
BonziBUDDY WEB COMPASS
Loading
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
Search...
Resurse culturale românesti
gli
language
Fondat de
Fundatia concept
Categorii
Arte
Umanistica
arheologie
arhitectura
istorie
literatura carti
mitologie folclor
muzee
religie spiritualitate
Educatie
Media
Organizatii
Evenimente
Altele
Diverse
Top 10 al vizitelor
Cele mai recente adaugiri
Umanística
umanistica
Cautare in baza de date (viteza maxima)
Ce anume?
Dupa:
Cuvint cheie
Cauta
Cautare in baza de date (viteza medie)
Ce anume?
fiecare cuvant
toate cuvintele
Cauta
(foloseste toate campurile)
Cautare pe Internet
yahoo
altavista
Ultima revizuire:

Bine ati venit la www.culture.ro! 29 Jun 2001 (16:16).

Continutul integral al acestui site © 2000, Concept

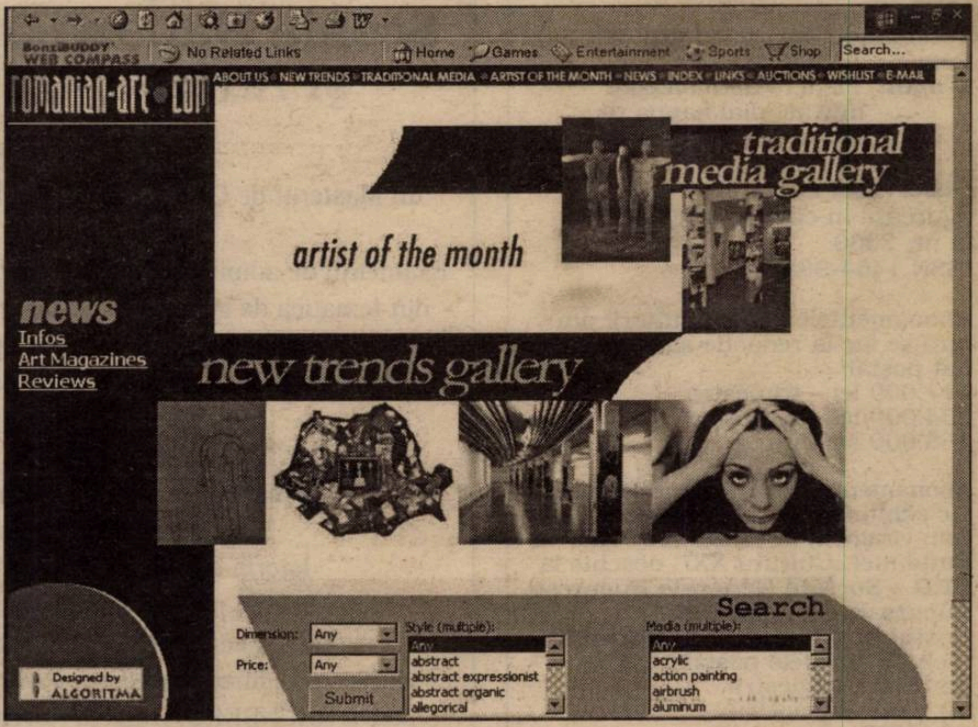
BonziBUDDY WEB COMPASS
No Related Links
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
Search...
romanian-art.com
ABOUT US
NEW TRENDS
TRADITIONAL MEDIA
ARTIST OF THE MONTH
NEWS
INDEX
LINKS
AUCTIONS
WISHLIST
E-MAIL
traditional media gallery
artist of the month
news
Infos
Art Magazines
Reviews
new trends gallery
Search
Dimension:
Any
Price:
Any
Submit
Style (multiple):
Any
abstract
abstract expressionist
abstract organic
allegorical
Media (multiple):
Any
acrylic
action painting
airbrush
aluminum
Designed by ALGORITMA

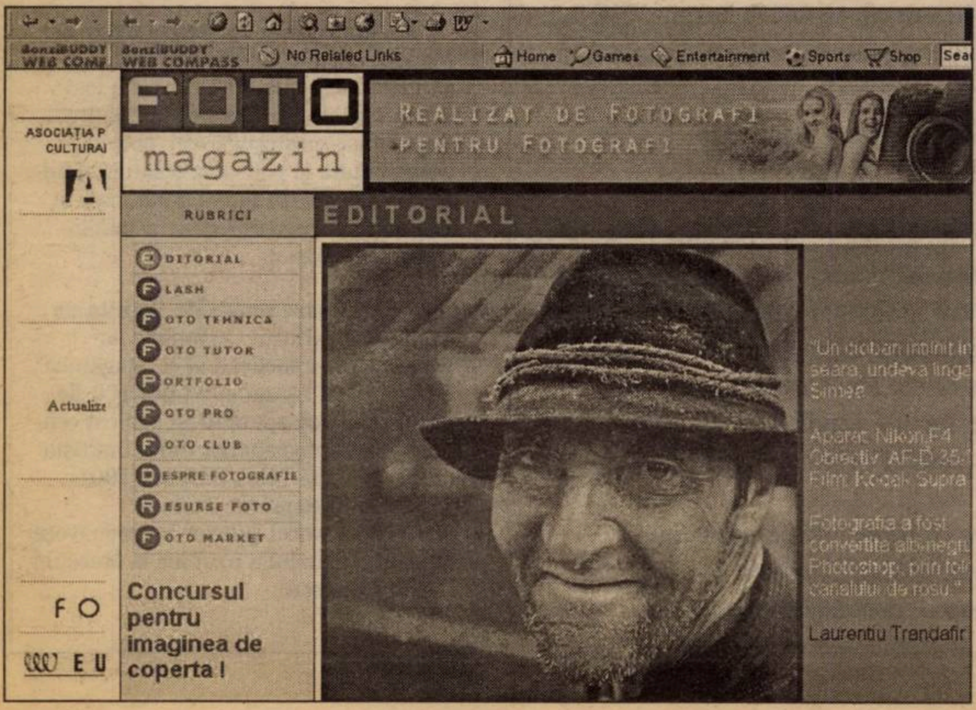
BonziBUDDY WEB COMP
BonziBUDDY WEB COMPASS
No Related Links
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
ASOCIAŢIA P
CULTURAI
FOTO
magazin
REALIZAT DE FOTOGRAFI PENTRU FOTOGRAFI
RUBRICI
EDITORIAL
EDITORIAL
FLASH
FOTO TEHNICA
FOTO TUTOR
PORTFOLIO
FOTO PRO
FOTO CLUB
DESPRE FOTOGRAFIE
RESURSE FOTO
FOTO MARKET
Actualiz
FO
EU

Concursul pentru imaginea de coperta !

"Un cioban intinit in seara, undeva linga Simea

Aparat: Nikon F4
Obiectiv: AF-D 35
Film: Kodak Supra

Fotografia a fost convertita alb-negru Photoshop, prin fol canalului de rosu."

Laurentiu Trandafir

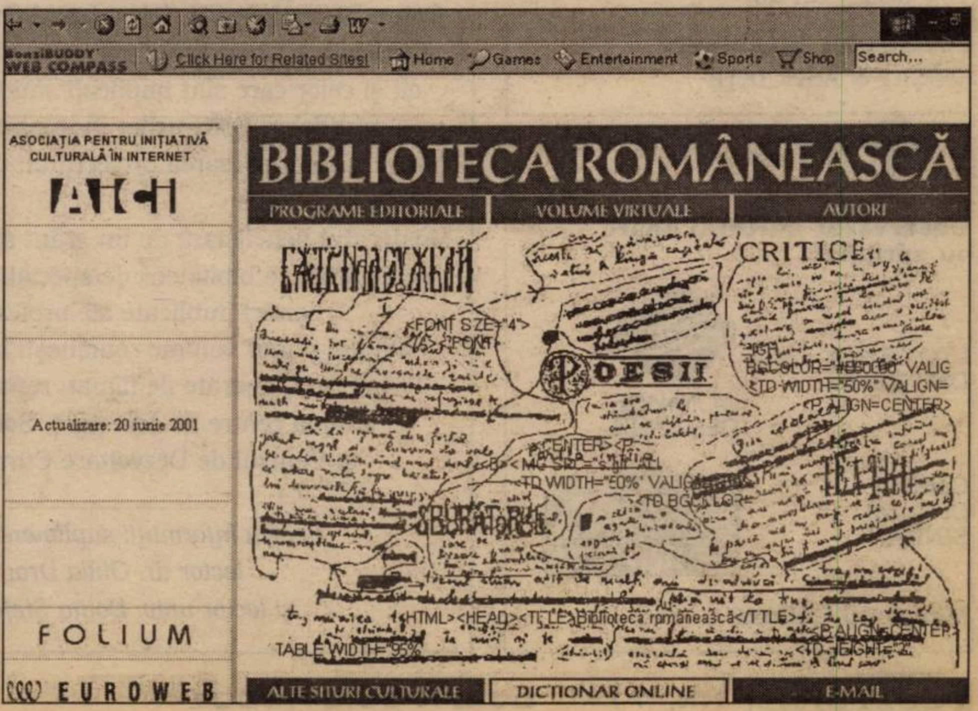
BonziBUDDY WEB COMPASS
Click Here for Related Sites!
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
Search...
ASOCIAŢIA PENTRU INIŢIATIVĂ CULTURALĂ ÎN INTERNET
AICI
FOLIUM
EUROWEB
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
PROGRAME EDITORIALE
VOLUME VIRTUALE
AUTORI
CRITICE
POESII
TEATRU
<FONT SIZE="4">
<CENTER><P>
<TD WIDTH="50%" VALIGN=
<P ALIGN=CENTER>
<HTML><HEAD><TITLE>Biblioteca romaneasca</TITLE>
TABLE WIDTH="95%
ALTE SITURI CULTURALE
DICTIONAR ONLINE
E-MAIL

Actualizare: 20 iunie 2001

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 71, 03.07. – 09.07.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

Cel mai mic festival de teatru

La spartul stagiunii, Fundaţia ACCUMM, dirijată de Petru Maier-Bianu, a organizat la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti un simpatic **Cel mai mic festival de teatru**, anunţat ca ediţie-„pilot“ dedicată „venerabilului veşnic tînăr Gaby Michailescu“. Sîmbătă 30 iunie şi duminică 1 iulie, la Muzeu, după-amiaza şi seara, au fost programate mici spectacole cu cîte unul sau cîţiva (puţini) actori, fie producţii deja lansate în lunile din urmă, fie montări speciale: scene din viaţa lui Emily Dickinson în interpretarea Minocăi Mihăescu, un spectacol cu Lorena Ciubotariu şi Gabriel Pintilei sub emblema unei Asociaţii Neconstituite a Artiştilor Independenţi (!), două montări pe texte de Saviana Stănescu, pantomimă cu George Ciolpan, teatru poetic pe texte de Pavel Şuşară şi Simona Tache şi un „spectacol blitz“ prezentat ca producţie ACCUMM – **Teatrul cel mai mic cu putinţă** (!), în regia lui Petru Maier-Bianu, pe un scenariu „inspirat după Daniile Harms, William Shakespeare, Antonio Vivaldi şi Nikita Mihalkov“, cu Dan Bordeianu „şi opt actori profesionişti sau amatori invitaţi de oriunde“! În plus – un mic concert de percuţie, un spectacol de poezie şi muzică, colocvii despre producţiile prezentate în festival. În ton cu „profilul“ general, s-au decernat „Cel mai mic“ Mare premiu şi „Cel mai mic“ Premiu de interpretare. Laureaţi: spectacolul cu **Cajacocekesaria** şi actriţa Monica Mihăescu. Vom reveni.

„Breslele“ artistice la preşedinte

La începutul săptămînii trecute, liderii organizaţiilor de „breaslă“ ale artiştilor reunite în Alianţa Naţională a Uniunilor de Creatori au fost primiţi de către preşedintele Ion Iliescu, căruia i-au prezentat dificultăţile cu care se confruntă artiştii români ai zilelor noastre şi doleanţele lor financiare, fiscale, legislative, locative etc. etc. Numitorul comun al pledoariilor în faţa preşedintelui: solicitarea unei asistenţe sporite a statului. De ce la Cotroceni, la vîrful vîrfului, şi nu în discuţii directe cu instituţiile vizate, respectiv Parlamentul, Guvernul, Ministerul Culturii şi Cultelor şi cel al Finanţelor Publice? Pentru că – iată – preşedintele, plin de solicitudine, a „propus“ el ca la toamnă să aibă loc o întîlnire a şefilor de uniuni cu premierul şi cu miniştrii în cauză pentru a se căuta „soluţii“...

Agenda culturală

Festival muzical la Constanţa. Black Sea Summer Festival se numeşte manifestarea organizată de Filarmonica „Marea Neagră“ din Constanţa în perioada 6-29 iulie, Deschiderea se va face printr-un **Medalion W.A. Mozart**, care va avea loc vineri 6 iulie cu începere de la ora 19.00, în sala Liceului de Artă din localitate.

I.L. Caragiale la Radio România Cultural. Canalul **Radio România Cultural** a programat pentru această săptămînă, sub genericul Teatrului Naţional Radiofonic, o serie de înregistrări ale unor piese şi schiţe ale lui I.L. Caragiale. Printre ele, amintim o înregistrare din 1956 a piesei **Conu' Leonida faţă cu reacţiunea**, în regia lui Sică Alexandrescu, şi o transpunere radiofonică după **Cam tîrziu** în interpretarea lui Toma Caragiu, Octavian Cotescu şi Marin Moraru.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative Bucureşti

organizează
un Masterat de Gen şi Politici Publice cu durata de un an şi jumătate.

Examenul de admitere, care constă în prezentarea unei lucrări de 5 pagini din tematica de gen, se va desfăşura în a doua parte a lunii septembrie 2001. Pot să aplice absolvenţi cu diplomă de licenţă de la orice facultate. Vor fi scoase la concurs şi două burse în străinătate pentru studenţii masteratului.

Principalele cursuri şi seminarii: Filozofie feministă;
Teorii politice feministe; Drepturile femeilor;
Istoria mişcării feministe româneşti; Politici publice;
Politici publice pentru femei; Gen şi instituţii sociale;
Gen şi educaţie; Gen şi globalizare; Gen în mass-media.
Profesori: Mihaela MIROIU, Renate WEBER, Ştefania MIHĂILESCU, Laura GRUNBERG, Daniela Rovenţa FRUMUŞANI, Liliana POPESCU, Doina ŞTEFĂNESCU, Otilia DRAGOMIR, Adrian MIROIU, Sergiu VINTILĂ.
Cursurile sînt adresate atît celor care vor să facă cercetare în domeniu, cît şi celor care sînt implicaţi sau se vor implica la nivelul instituţiilor, partidelor, ONG-urilor în analiza şi proiectarea politicilor de gen.
Coordonatoarea proiectului: prof. univ. dr. Mihaela MIROIU.

Masteratul beneficiază de un grant al CNCSIS, fapt care permite finanţarea cercetărilor, o bibliotecă de specialitate bine dotată, readere de seminar, lucrări publicate ale profesorilor şi foştilor masteranzi, editarea unor volume româneşti în sprijinul cursurilor, calculatoare, Internet, aparate de filmat, reportofoane. Masteratul are sprijinul a două centre de cercetare: Societatea de Studii Feministe AnA şi Centrul de Dezvoltare Curriculară şi Studii de Gen FILIA.

Pentru informaţii suplimentare vă rugăm să vă adresaţi
lector dr. Otilia Dragomir: otiliad@snspa.ro
şi lector univ. Doina Ştefănescu: doinast@snspa.ro.

Pe scurt

Un premiu pentru Emanuel Elenescu. Joi 28 iunie, la Casa Enescu de pe Calea Victoriei au avut loc două festivităţi de premiere. Mai întîi, la prînz, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România i-a decernat cunoscutului dirijor Emanuel Elenescu un Premiu de excelenţă pentru întreaga activitate. Apoi...

Premiile *Flacăra* 2000 ...seara, în aceeaşi Aulă a Palatului Cantacuzino (Casa Enescu) s-au decernat Premiile revistei **Flacăra** pe anul 2000. Laureaţi: Ion Irimescu (Marele premiu), Constantin Ţoiu (literatură), Radu Beligan (teatru şi film), Şerban Lupu (muzică), Marcel Chirnoagă (arte plastice), Şerban Brădişteanu (ştiinţă), Dumitru Tinu (jurnalism), Mihai Gherman (management), Cristian Chivu (sport).

Dezbatere despre extremism. Tot joi 28 iunie s-a desfăşurat, la Colegiul Noua Europă, o masă rotundă cu titlul **Extremism 2000**. S-a discutat despre evoluţiile socio-politice din ultima vreme cu pornire de la scorul ridicat înregistrat de Partidul România Mare şi de liderul său în alegerile din noiembrie trecut. Moderator: sociologul Pavel Câmpeanu.

Conferinţă despre dezinformare. În aceeaşi zi, în saloanele Institutului Francez din Capitală, scriitorul şi ziaristul Serge Halimi de la **Le Monde Diplomatique** a conferenţiat pe tema **Dezinformarea în perioade de conflict**, cu aplicaţie la cazurile Timişoara 1989 şi Kosovo 1999.

***Biblia* şi ştiinţa**. Şi tot joia trecută, la Librăria NOI de la Sala Dalles din Capitală, a avut loc lansarea unui interesant volum de interpretare a **Bibliei** din perspectivă ştiinţifică, intitulat chiar aşa: **Creaţia biblică şi ştiinţa**. Autor: fizicianul Nathan Avizier. Traducătoare: Ana Andreescu.

Conferinţă Mihai Zamfir. Vineri 29 iunie, la Centrul Cultural Francez din Iaşi, eseistul şi profesorul universitar Mihai Zamfir, fost ambasador al României în Portugalia, a conferenţiat pe tema **Perspective europene**.

Evantaie la Cotroceni... La începutul săptămînii trecute, marţi 26 iunie, în Salonul de Aur al Muzeului Naţional Cotroceni s-a deschis expoziţia **Evantaiul în timp şi anotimp**, cu – fireşte – multe evantaie! Provenite din Europa secolelor XVIII-XX, ele au o uimitoare varietate de forme şi culori. Expoziţia, datorată colecţionarei Ioana Cacip Susman, rămîne deschisă trei luni, pînă pe 26 septembrie.

...şi produse meşteşugăreşti la Muzeul Satului. Vineri 29 iunie, sîmbătă 30 şi duminică 1 iulie a fost deschis la Muzeul Satului „mare tîrg“ cu produse meşteşugăreşti: obiecte vestimentare şi podoabe, ţesături şi împletituri de folosinţă în familie, oale şi alte obiecte casnice, icoane şi ouă încondeiate ş.a.m.d.

Centenare muzicale înainte de vacanţă. Institutul Cervantes din Bucureşti şi-a încheiat şi el „stagiunea“ cu un recital aşezat sub titlul **100 de ani de muzică spaniolă** şi dedicat centenarelor compozitorilor Julin Bautista (1901-1961) şi Toms Garbizu (1901-1989). Au interpretat: Ainhoa Garmendia (voce) şi Itziar Barredo (voce şi pian). Recitalul a avut loc la Muzeul „George Enescu“.

Sumar

ÎN DEZBATERE/CULTURA ROMÂNĂ PE INTERNET

OVIDIU DRĂGHIA, *Site*-uri, *site*-uri... ▮ 4
REMUS CERNEA, Viitorul cărţii electronice ▮ 6

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Literatura supravegheată (IV) ▮ 7

LITERATURĂ

VICTORIA LUŢĂ, Dialogul prietenilor necunoscuţi ▮ 8
ADRIAN MARINO, Exilul cultural românesc ▮ 9
PAUL CERNAT, Îngeraşi virusaţi ▮ 10

ISTORIE LITERARĂ

GEORGE STATE, Sofismele justificării ▮ 11
MIHAI DRAGOLEA, Deficienţa erectilă se vindecă în cort ▮ 11

STUDII CULTURALE

MONICA GHEŢ, Un Adio reiterat ▮ 12
MARIANA CODRUŢ, Să vină un regim autoritar de drept! ▮ 12
CARMEN ANDRAŞ, Comparatismul, studiile de imagine şi comunicarea intelectuală ▮ 13

ISTORIE

ADRIAN NICULESCU, O lecţie a istoriei (I) ▮ 14
ALEXANDRU MATEI, Bernard-Henri Lévy, postintelectual ▮ 14

ŞTIINŢE POLITICE

IOAN STANOMIR, Împotriva curentului ▮ 17

INTERVIU

FLORIN IARU, „În 1989 s-a terminat cu optzecismul" ▮ 18
WILLIAM TOTOK, Premiul „Schiller" pentru Dieter Schlesak ▮ 19

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ,** Arta autoportretului autoreferenţial ▮ 20
Primul Hamlet românesc al mileniului III ▮ 21
FILM: **ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV,** CinEuropAsia ▮ 21
ARTE VIZUALE: **CONSTANTIN HOSTIUC,** Maniheisme ▮ 24
ARHITECTURĂ: **MAGDA CÂRNECI,** Un experiment arhitectural postmodern: „La mesteceni" ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
BEDROS HORASANGIAN, **Musiques de nuit** şi de Ateneu ▮ 27
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

DAN HĂULICĂ, Fervoare şi poezie la Verona ▮ 32
DORINA BOHANŢOV, Clişee şi „postclişee" ▮ 32
Rubrici: Viorica-Gabriela POP, Mobilier ▮ 29/ Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 30/ Constantin POP, Monumente ▮ 31

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 26 IUNIE-1 IULIE

▮ **Din nou despre „legitimaţia de maghiar".** Discuţiile pe marginea „legitimaţiei de maghiar" continuă la cel mai înalt nivel. Biroul Permanent al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a amînat pentru toamnă discutarea moţiunii depuse de România în chestiunea statutului maghiarilor din afara graniţelor Ungariei. Înregistrată ca un punct „în plus" de diplomaţia de la Budapesta, decizia a fost dublată de declaraţia comisarului european pentru extindere, Günther Verheugen, care a declarat că nu există incompatibilităţi între Legea Statutului, recent adoptată de Parlamentul de la Budapesta, şi Tratatul de asociere dintre UE şi Ungaria. O delegaţie parlamentară maghiară aflată la Bucureşti săptămîna trecută a propus părţii române chiar retragerea moţiunilor depuse la CE de către cele două state. Pledînd pentru continuarea consultărilor, ministrul de Externe ungar a spus că reuniunea comisiei mixte de experţi, alcătuite în baza tratatului bilateral, ar putea avea loc în vară. Mediile politice de la Bucureşti privesc în continuare cu suspiciune şi dezaprobare actul normativ adoptat de legislativul ungar, PNL-ul cerînd Guvernului o poziţie fermă şi oficială în această problemă.

▮ **Reforma constituţională şi alianţele politice.** Preşedintele PSD, Adrian Năstase, şi-a anunţat intenţia de a relua negocierile cu partidele parlamentare în problema reformei constituţionale. Liberalii, care s-au întîlnit cu social-democraţii miercuri 27 iunie, au stîrnit supărarea mai proaspeţilor lor aliaţi din Partidul Democrat, care îi acuză pe oamenii lui Valeriu Stoica de duplicitate şi oportunism: „Acum o lună l-au rupt, acum l-au lipit", a declarat Liviu Negoiţă, vicepreşedintele PD, referindu-se la Protocolul PDSR-PNL, încheiat după alegeri şi denunţat în mod oficial în urmă cu o lună.

▮ **Internaţionala Socialistă.** Noul partid al lui Adrian Năstase a căpătat, deocamdată, statutul de invitat permanent la Internaţionala Socialistă de la Lisabona. PD a declarat prin unicul său delegat – Sorin Frunzăverde – că nu se va opune admiterii PSD în Internaţională atîta vreme cît noua formaţiune dă dovadă de ataşament la valorile social-democrate. Nici PD-ul nu se bucură însă de o situaţie confortabilă în cadrul marelui for internaţional al socialiştilor, care priveşte, se pare, cu suspiciune intenţia noului lider democrat Traian Băsescu de a se alia cu Alianţa Naţională a lui Măgureanu.

▮ **Progrese ireversibile!?** „Mesajul fundamental pe care România vrea să-l transmită este acela că procesul pe care-l parcurge este ireversibil." Preşedintele Iliescu a purtat cu sine acest mesaj atît la Forumul de la Crans Montana, cît şi la reuniunea de la Salzburg, Austria, organizată pe 1 iulie de Forumul Economic Mondial pe tema extinderii UE. Mesajul a avut puţine şanse să convingă, de vreme ce, concomitent, în România Guvernul reziliază contractul de privatizare de la Reşiţa. Comentariile externe la auzul veştii n-au fost, în acest context, extrem de favorabile. Iar prezenţa preşedintelui la Forumul Economic din Elveţia a prilejuit şi invitaţia la ceai, la Versoix, primită din partea Regelui Mihai.:. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

Dilema lui Voronin

NESTOR RATEŞ

Republica Moldova a devenit săptămîna trecută membră a Pactului de Stabilitate Sud-Est european. La Bruxelles, cu acest prilej, şi la Strasbourg la Consiliul Europei, cu o zi mai devreme, preşedintele Vladimir Voronin a afirmat vocaţia europeană a ţării sale în două discursuri memorabile. Întrevederi cu lideri occidentali, inclusiv cu secretarul general al Alianţei Atlantice, lordul Robertson, au ilustrat o politică externă cu accente noi şi remarcabile. Discursurile au adus o pală de aer proaspăt în retorica liderului comunist Voronin, destul de greu imaginabilă cu cîteva luni în urmă, cînd noii guvernanţi de la Chişinău curtau Moscova, creînd impresia că venirea comuniştilor la putere ar putea însemna reintrarea Moldovei în orbita rusească. În discursurile menţionate, Rusia nici n-a fost amintită pe nume, doar o singură referinţă aluzivă la ea, într-un context nu prea curtenitor, fiind făcută cînd preşedintele moldovean a cerut „retragerea trupelor şi muniţiei străine" din Transnistria. Cu cîteva săptămîni mai devreme, ministrul de externe Cernomîz se angaja la Washington într-un exerciţiu similar de redefinire a opţiunilor guvernului, explicînd mai direct decît a făcut-o vreo altă oficialitate moldoveană că aderarea la Uniunea Rusia-Belarus, prezentată înainte şi imediat după alegeri ca o prioritate a noii puteri, n-a fost altceva decît o „lozincă electorală a partidului la putere".

Este o evoluţie care nu-i surprinzătoare, dar a cărei credibilitate rămîne a fi demonstrată. Nu-i surprinzătoare pentru că există de la început un filon pragmatic în atitudinile preşedintelui Voronin. Chiar a doua zi după scrutinul din februarie, el descria politica externă pe care avea intenţia s-o desfăşoare cu un proverb foarte grăitor: „Viţelul deştept suge la două vaci". Nu era prea greu de priceput ce avea în vedere. S-a dus întîi la Moscova, spre care îl îndemnau efuziunile nostalgice, dar a găsit o vacă cu ugerul cam secătuit. E greu de văzut ce a obţinut acolo, dacă a obţinut într-adevăr ceva. Acum, se încearcă „vaca" apuseană, spre care, să nu uităm, s-a îndreptat cu nesaţ şi Rusia însăşi. Guvernul moldovean are o problemă urgentă şi gravă: anul viitor trebuie să ramburseze o tranşă uriaşă din datoria sa externă. Dacă ar fi s-o achite, ar consuma 70% din întregul buget pe 2002. O povară practic imposibil de suportat, mai ales după ce şi în cursul acestui an rambursarea datoriei externe va lua 40% din buget. Alegerea este între a intra în încetare de plată, deci a se declara falimentar, sau a obţine o reeşalonare a datoriei, astfel încît tranşa scadentă anul viitor să fie împărţită pe mai mulţi ani. O reeşalonare însoţită de ajutoare financiare ar putea păstra economia moldoveană pe linia de plutire. Şi păsuirea la plata datoriei, şi ajutoarele ar trebui să vină mai ales din Occident. E, deci, logic să întorci faţa spre Europa şi să curtezi Apusul.

Oricine înţelege că, într-o situaţie care nu-ţi lasă nici o alegere, faci ce trebuie, nu ce-ţi cere inima. Între altele, de aici provine problema de credibilitate a politicii externe a noului guvern. A spune una la Moscova şi alta în Occident creează riscul de a nu fi crezut nicăieri. Şi nu-i numai ce spui, e şi ce faci, mai ales ce faci pe plan intern. Menţinerea unui climat democratic, continuarea reformelor şi privatizării, respingerea tendinţelor de restauraţie cu iz sovietic în anumite domenii, cum ar fi cultura, limba, istoria, reprimarea promptă a unor tentaţii de monopol al puterii, eliminarea discursului nostalgic ar da credibilitate ultimelor orientări în politica externă.

Nu ignorăm, desigur, că Rusia este cea mai mare piaţă de desfacere a produselor moldovene. Nici faptul că principalele surse de energie vin tot de acolo. În plus, de Moscova depinde soluţionarea crizei transnistrene. Dar a avea relaţii bune cu Rusia nu înseamnă a redeveni vasalul ei. Or, un segment important al Partidului Comuniştilor din Moldova crede că eşti cu atît mai comunist cu cît te laşi mai tare în braţele Moscovei. Este destul de greu de înţeles de ce a fi de stînga, chiar comunist, înseamnă a fi pro-rus. Care-i legătura doctrinară? Doar Rusia nu este condusă de comunişti! În orice caz, din ecuaţia credibilităţii face parte şi prezenţa unei fracţiuni radicale în Partidul Comuniştilor care crede, în pofida evidenţei, că Rusia este salvarea, iar Occidentul este anatema.

Preşedintele Voronin era citat recent definindu-şi propria dilemă în felul următor: „Ca lider de partid tind spre stînga mai mult decît unii radicali, însă ca şef al statului înţeleg din ce în ce mai mult că radicalismul va aduce ţării un rău ireparabil". Poate că de capacitatea dlui Voronin de a soluţiona această dilemă va depinde în bună măsură credibilitatea politicii externe pe care a prezentat-o la Strasbourg şi Bruxelles. El nu trebuie să devină de dreapta pentru a se alătura unei Europe care, pe o mare întindere a ei, este condusă, la urma urmei, de guverne de stînga...

Praga
(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

Erată hispano-americană

▮ **Nu Garcilaso de la Vega, ci Gutierre de Cetina...** Poetul, eseistul, traducătorul Sorin Mărculescu, de asemenea apreciat hispanist, ne semnalează o eroare strecurată în interviul acordat Ilenei Scipione de către prof. Alberto Blecua şi publicat în numărul trecut al **Observatorului cultural**. În textul celei de-a treia întrebări e vorba despre sonetul lui Garcilaso de la Vega „despre nişte «Ojos claros serenos»". După cum ne scrie Sorin Mărculescu, căruia-i mulţumim pentru semnalare, „în realitate e vorba despre primul vers al unui foarte cunoscut madrigal datorat unui contemporan mai tînăr al lui Garcilaso de la Vega, Gutierre de Cetina (1520?-1557?)"...

▮ **„Cădere", nu „toamnă"; şi „schizoidian"...** Erori şi în articolul lui Iulian Băicuş de acum două numere, prezentare a interviului acordat de Ruxandra Cesereanu revistei americane **The Bitter Oleander**. Întrucît au fost traduse din textul în engleză, titlurile a două cărţi sînt acolo greşite: autoarea a publicat în ţară **Cădere deasupra oraşului**, nu **Toamnă peste oraş** (în revista americană: **Fall over the City**), şi **Oceanul schizoidian**, nu **Oceanul schizoid** (în englezeşte: **Schizoid Ocean**)...

CULTURA ROMÂNĂ PE INTERNET

În ultimii cîţiva ani, a devenit şi la noi din ce în ce mai vizibil fenomenul „conectării“ mediului intelectual, cultural în sens larg – simultan cu mediul politic, cu cel de afaceri ş.a.m.d.: tot mai multă lume foloseşte computerele, schimbul de adrese de *e-mail* simultan cu numerele de telefon începe să fie o banalitate şi mulţi „utilizatori“ descoperă voluptatea „accesării“ informaţiilor prin Internet. Populaţia în ansamblu – „România profundă“ – e încă departe de faza „conectată“ a civilizaţiei, însă lucrurile evoluează rapid şi mai ales tinerii, aproape din fragedă copilărie, în orice caz la adolescenţă, îşi bat părinţii la cap să le cumpere computere. Drept urmare, economiile unora dintre familiile cu venituri medii, în special din mediul urban, au început să se ducă pe computere, modemuri şi abonamente la firmele care acordă acces în *www*, sigla pentru *world wide web* sau – scurt – *web*, *reţea*: reţeaua de servere, *site*-uri, baze de date din lumea largă, interconectate în ceea ce se numeşte într-un singur şi magic cuvînt al vremurilor noastre *Internet*.

Devenit un instrument curent de informare, *Internet*-ul ne obligă nu numai să căutăm una-alta cu ajutorul computerelor personale, să „navigăm“, să „brauzăm“ (de la *to browse*) sau să „sărfăm“ (de la *to surf*, ca-n sportul în care pluteşti pe creasta valurilor mării, doar că în cazul nostru plutirea e pe „apele“ *web*-ului), ci şi să oferim la rîndul nostru informaţii. În primul rînd instituţiile de toate felurile se văd rămase într-o jenantă „înapoiere“ dacă nu-şi deschid *pagini* proprii de *web*. Apoi, apar şi *pagini* private, ale unor artişti, cercetători sau anonimi care aşteaptă să fie contactaţi de alţi *navigatori* de pe cine-ştie-ce meridian, împreună cu care să încingă o conversaţie, un *chat*. Totul *virtual*, în Internet, prin intermediul computerelor, fără să-i vezi la faţă pe funcţionarii care-ţi oferă informaţii sau pe necunoscuţii cu care stai de vorbă!

Extraordinar de util se dovedeşte *Internet*-ul şi pentru informarea culturală. Eforturile de „conectare“ din ultima vreme au făcut ca şi la noi să apară posibilităţi din ce în ce mai largi de „accesare“ a unor *site*-uri de gen. În consecinţă, pe lîngă obişnuita noastră rubrică intitulată chiar *Internet*, ne-am gîndit să oferim în aceste pagini o imagine de ansamblu a ceea ce oferă cultura românească de azi prin intermediul *web*-ului. Avem în proiect şi transformarea coloanei săptăminale la temă într-o pagină permanentă. Precum şi, după ce am amînat operaţiunea din motive de strategie „promoţională“ şi comercială – inaugurarea *site*-ului *Observatorului cultural*, pe care o pregătim. Pe curînd!

Site-uri, *site*-uri...

OVIDIU DRĂGHIA

În rîndurile ce urmează, ne propunem să prezentăm o panoramă a *site*-urilor culturale, şi anume din sfera culturii române.

Panoramă culturală

Cei care vor dori să acceseze un *site* care să le permită o privire de ansamblu asupra culturii române, aşa cum apare ea pe *web*, pot merge la *www.romanianliterature.f2s.com*. Avem la dispoziţie o agendă culturală actualizată în fiecare zi, ce-i drept, cu puţine informaţii, acoperind doar Capitala. Pentru o bună informare asupra mersului culturii în Bucureşti poate fi consultat *site*-ul *www.sapteseri.ro*, cunoscut mai ales în varianta pe hîrtie. Intitulat „ghidul tău digital“, varianta *on-line* permite abonarea la această publicaţie, urmînd a primi ghidul în căsuţa de *e-mail*. Revenind la *romanianliterature.com*, să menţionăm faptul că *site*-ul conţine un index cu scriitori români (Ion Creangă, Mihai Eminescu, Nichita Stănescu etc.). Deschizînd pagina dedicată lui Mircea Eliade, putem citi biografia sa ori putem continua navigarea cu alte secţiuni cum ar fi **Opera**, **Păreri critice**, **Fragmente** şi **Bibliografie**. Din păcate, paginile dedicate scriitorilor români sînt destul de sărace în informaţie. Nu putem avea (încă) pretenţia de a găsi integral opera unui scriitor pusă pe *web*, dar secţiunea de bibliografie ar fi putut fi completă.

Tinerii scriitori sînt încurajaţi să publice *on-line*, avînd la dispoziţie un spaţiu generos în paginile de debut. *Romanianliterature.com* mai propune crearea unei edituri virtuale non-profit, ce va fi găzduită pe *site*-ul propriu. Oricine îşi va putea încărca gratuit cărţile existente, putînd să i le ofere unei terţe persoane, fără însă a le vinde.

Un alt portal literar este *www.nemira.ro*. La această adresă se află Editura Nemira, care oferă *on-line* multă informaţie culturală, permanent actualizată. Acest *site* le este recomandat celor care doresc să afle cît mai multe despre conţinutul cultural al *web*-ului.

Putem descărca gratuit cîteva cărţi (Vlad T. Popescu – **Vrăjitoarele grase nu sînt arse pe rug**, Bogdan Suceavă – **Năluci şi portrete**), iar forumul le permite celor aflaţi pe *site* să trimită mesaje pe o temă dată şi să le citească pe cele deja înregistrate. Cu alte cuvinte, un fel de agora modernă.

Un alt *site* generalist este şi *www.romanian-art.com*. Aici găsim informaţii, în limba engleză, despre arta românească de azi. Poate fi consultat un amplu index care-i adună pe cei mai importanţi artişti români, iar secţiunea **Artistul lunii** prezintă în detaliu o figură reprezentativă din domeniul artistic. Ultima intrare este Lia Perjovschi: putem vedea o galerie foto cu lucrări reprezentative şi îi putem citi biografia.

La *www.cimec.ro* (Institutul de Memorie Culturală) se găseşte un alt *site* cultural foarte cuprinzător. Secţiunile sale sînt **Muzee**, **Monumente**, **Arheologie**, **Etnografie**, **Carte**, **Istorie** şi **Artă Interpretativă**. Paginile pentru **Monumente** au multă informaţie, iar dintre obiectivele cuprinse aici se numără Bisericuţa dintr-un Lemn, Biserica Adormirea Maicii Domnului Dobîrlău. **Arheologia** conţine un scurt istoric al dezvoltării disciplinei în România, publicaţii (**LIVING PAST. A Journal for Better Archaeology**, o revistă electronică editată de Institutul de Memorie Culturală), *site*-uri de arheologie etc.

Edituri

Tot mai multe edituri îşi creează propria pagină *web*, urmărind scopuri variate. Marea majoritate a editorilor se pregătesc pentru momentul (foarte apropiat) apariţiei legii comerţului electronic, care va permite dezvoltarea comerţului prin Internet. Dar pînă atunci, cartea poate fi comandată *on-line*, urmînd să o primim tot în sistemul clasic, la poştă. Prin urmare, un prim ţel al editorilor este acela de a crea o librărie virtuală şi deci de a deschide o nouă piaţă de vînzare pentru carte. Alţii însă privesc mai departe, spre momentul în care cartea în format electronic va domina, şi găzduiesc pe *site* cîteva cărţi în formatul amintit. Dintre editurile cu *site*-uri profesionale şi, mai ales, interesante din punct de vedere al informaţiei, aş aminti Editura Polirom (*www.polirom.ro*). *Site*-ul său este frecvent actualizat, dovadă şi cărţile promovate: **Un cadavru umplut cu ziare** de Cristian Tudor Popescu şi **O istorie a blestemului** de Dan Horia Mazilu. Un punct de interes este biblioteca *on-line*, de unde se pot descărca opt cărţi, şi anume **Pentru Europa** de Adrian Marino, **Copiii fiarei** de Cristian Tudor Popescu, **Despre lucrurile cu adevărat importante** de Alexandru Paleologu etc. De asemenea, aici puteţi cumpăra cărţi, prin intermediul librăriei virtuale.

Editura ALL (*www.all.ro*) oferă carte electronică fragmentată. Din ultima carte a lui Nicolae Breban, **Ziua şi noaptea**, putem citi un capitol, alte titluri disponibile pentru lectură *on-line* fiind **Prin gaura cheii** de Dumitru Ţepeneag (o culegere de proză scurtă, din care sînt oferite cîteva povestiri), **Povestiri alese** de Ioan Groşan etc.

Editura Folium (*www.folium.ro*) se pregăteşte pentru lansarea de carte electronică (secţiunea *e-books*), dar pînă atunci poate fi consultat planul editorial pentru anul în curs. Din titlurile care vor fi puse la dispoziţie, ne dăm seama că editorii se axează mai ales pe cartea şcolară: I.L. Caragiale – **Teatru**, M. Eminescu – **Poezii**, B. Delavrancea – **Hagi Tudose**.

Alte edituri prezente pe *web* sînt Humanitas (cu două site-uri: *www.humanitas.ro* şi *www.hed.ro* – acesta din urmă fiind lansat chiar în acest an, reprezentînd Humanitas Educaţional), Editura Tehnică (*www.tehbooks.ro*), Editura Teora (*www.teora.ro*), Editura Niculescu (*www.niculescu.ro*).

Biblioteci

Am amintit deja cîteva locaţii pe *web* unde poate fi găsită carte de literatură. Există însă şi bibliotec bine structurate, unde sînt disponibile foarte multe titluri, de un real folos cînd nu avem la domiciliu o anumită carte. Cel mai complex *site* este *http://biblioteca.euroweb.ro*, structurat în **Volume virtuale**, **Autori**, **Dicţionar on-line** (al scriitorilor români contemporani). **Dicţionarul** oferă o biografie a scriitorilor indexaţi şi, în unele cazuri, o selecţie de texte. Secţiunea **Volume virtuale** este structurată în sub-secţiunile **Filozofie**. **Eseistică**. **Sociologie** (Paul Zarifopol – **Din registrul ideilor gingaşe**, Mircea Vulcănescu – **Şcoala sociologică** a lui D. Gusti), **Literatură clasică**. **Literatură contemporană** (G. Bacovia – **Plumb**, Matei Caragiale – **Craii de Curtea-Veche**), **Istorie literară**. **Critică** (Titu Maiorescu – **Critice**) etc. Adresa menţionată are o secţiune de **Legături** (**Alte *site*-uri culturale**), structurată în **Proiecte culturale**, **Edituri**, **Biblioteci – Instituţii**, **Reviste**.

O altă adresă unde sînt disponibile căr electronice este *http://lme.ro/~byblos/*. Aceasta este pagina *web* a liceului Mihai Eminescu din Botoşani, care cuprinde şi o selecţie de scriitori. Este drept, nu s-a mai lucrat de mult la secţiunea **Catalog**, dar sînt accesabile cîteva pagini pentru Ion Creangă, Petre Ţuţea, Mihai Eminescu, Titu Maiorescu.

Bibliotecile clasice (BCU, Biblioteca Academiei Române) au pagini *web* care permit, în cele mai multe cazuri, consultarea fondului de carte. *Site*-ul BCU cuprinde in-

Click Here for Related Sites!
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
Search...
ASOCIAŢIA PENTRU INIŢIATIVĂ CULTURALĂ ÎN INTERNET
AICI
Actualizare: 20 iunie 2001
FOLIUM
EUROWEB
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
PROGRAME EDITORIALE
VOLUME VIRTUALE
AUTORI
CRITICE
POESII
ALTE SITURI CULTURALE
DICTIONAR ONLINE
E-MAIL

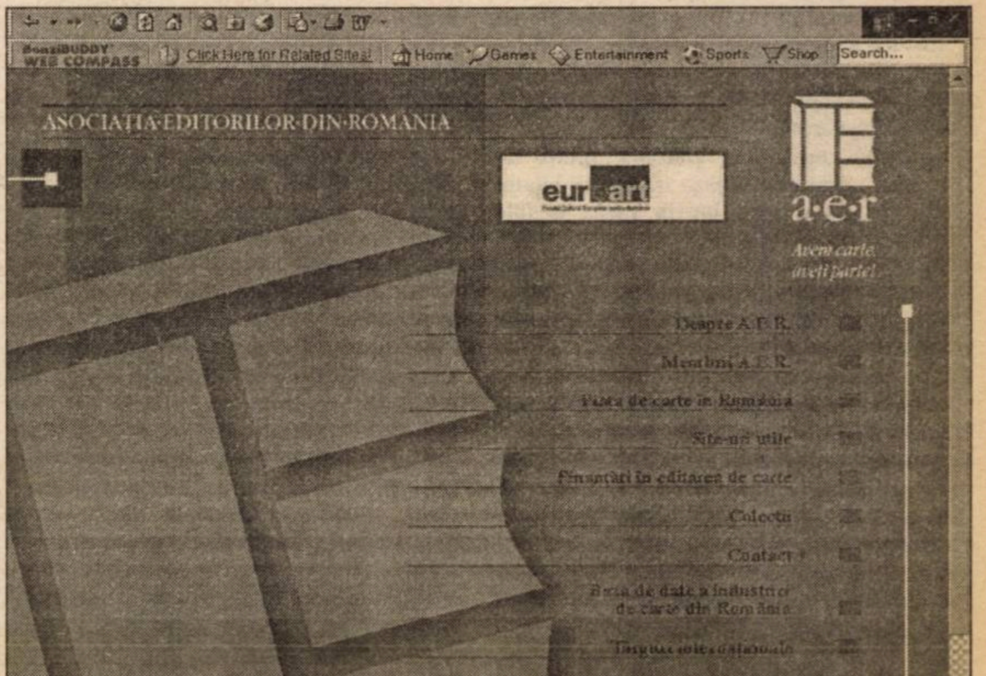
Click Here for Related Sites!
Home
Games
Entertainment
Sports
Shop
Search...
ASOCIAŢIA·EDITORILOR·DIN·ROMÂNIA
euroart
a·e·r
Avem carte, aveţi parte!
Despre A.E.R.
Membrii A.E.R.
Piaţa de carte în România
Site-uri utile
Finanţări în editarea de carte
Colecţii
Contact
Baza de date a industriei de carte din România

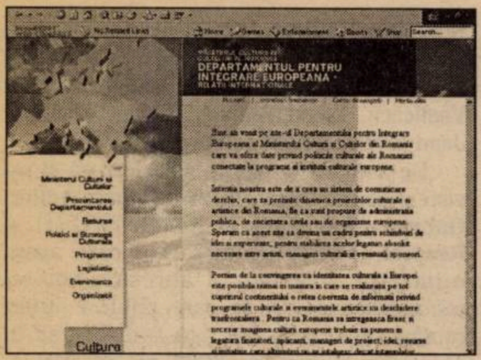

Resurse culturale românesti
umanistica

FOTO magazin
EDITORIAL
Concursul pentru imaginea de coperta!

Biografie
Opera
Critice
Mărturii
Scrisori
Bibliografie
Linkuri
Arhiva Media
Mihai Eminescu
argument:

traditional media gallery
artist of the month
news
new trends gallery
Search

Spaţiul *web*-culturii s-a îmbogăţit cu o nouă adresă, *www.eurocult.ro*. Adresa reprezintă *site*-ul Departamentului pentru Integrare Europeană din Ministerul culturii şi cultelor, iar dintre secţiunile sale trebuie amintite *Programe*, *Legi*, *Resurse (Manageri de proiect, Finanţatori)*, *Evenimente*. Un *site* foarte interesant cu informaţii variate din domeniul culturii româneşti este *www.culture.ro*. categoriile în care este structurat fiind *Arte* (*Fotografii*, *Artişti*, *Muzică*), *Umanistică* (*Arheologie*, *Religie*, *Mitologie*), *Educaţie*, *Media*, *Organizaţii*. Din mulţimea de adrese dedicate fotografiei, puteţi vizita *www.fotomagazin.ro*, *site* structurat în *Flash* (ştiri variate din domeniu), *Resurse foto* (Legea drepturilor de autor în România – o prezentare a acestei legi). Merită semnalat şi un *site* de autor, printre primele apărute: *www.mihaieminescu.ro*. Secţiunile sale sînt *Biografie*, *Opera*, *Critice*, *Linkuri*, *Scrisori*. Mai există o *Arhivă Media*, în care sînt cuprinse cîteva înregistrări cu versuri din creaţia poetului, recitate de artişti consacraţi (Leopoldina Bălănuţă, Olga Tudorache, Ovidiu Iuliu Moldovan).

formaţii despre fondul de carte, putînd fi făcută o căutare *on-line* în baza de date a bibliotecii. Alte secţiuni ale BCU sînt **Evenimente**, **Lucrări editate**, **Proiect InfoEuropa**.

Site-ul Bibliotecii Academiei Române este foarte complex, existînd şi o bază de date consultabilă *on-line*. Sînt propuse secţiunile **Biblioteca Academiei Române** şi **Colecţii** (**Manuscrise, Grafică, Numismatică, Hărţi**).

Biblioteca Naţională (*www.bibnat.ro*) are o bază de date consultabilă *on-line*. Mai pot fi consultate alte cîteva secţiuni: **Cataloage**, **Publicaţii**, **Săli de lectură**, **Colecţii** etc.

Muzee şi teatre

Puţin cunoscute şi la fel de puţin vizitate, paginile *web* ale muzeelor din România merită atenţia noastră. La *www.verena.ro/brukenthal/* este Muzeul Brukenthal din Sibiu. Acesta a construit pe *web* o alternativă virtuală structurată în **Galeria de artă** şi **Biblioteca Brukenthal**. La rîndul ei, **Galeria de artă** conţine alte diviziuni: **Colecţia italiană**, **Colecţia flamando-olandeză**, **Lucrări reprezentative** (puteţi vedea **Autoportret** de Theodor Pallady, **Veneţia** de Nicolae Dărăscu).

Biblioteca Brukenthal conţine pagini din **Breviarul Brukenthal** şi o pagină cu iniţiale miniate din manuscrisul **Missale**.

Muzeul Naţional de Artă al României poate fi accesat la adresa *www.museum.ro*. *Site*-ul este structurat în **Ghidul colecţiilor**, **Palatul regal**, **Magazin de prezentare**. Partea de turism virtual nu este foarte bogată, fiind disponibile puţine fotografii, în schimb există multă informaţie despre colecţiile găzduite de muzeu.

Muzeul Satului din Bucureşti poate fi vizitat virtual la adresa *http://merchant.kappa.ro/countryshop/homepage.nsf/*. Secţiunea **Interioare ţărăneşti şi obiecte de artă populară** este de fapt un tur virtual în cîteva case ale complexului muzeal. Putem vizita Casa Stăneşti din Judeţul Argeş. Sînt oferite informaţii despre zona în care este situat satul Stăneşti, despre construcţia casei şi fotografii cu locuinţa respectivă. Vizita virtuală continuă cu alte case: Ceauru (din Gorj), Audia şi Răpciuni (Neamţ), Ieud (Maramureş) etc.

Muzeul de etnografie universală Frantz Binder din Sibiu are pe *web* o pagină care conţine cîteva din exponatele găzduite. La *www.itc.ro/sibiu/rom/etnogr_r.htm* putem vizita virtual acest muzeu, aflînd şi informaţii despre istoria sa. A fost înfiinţat în anul 1993 şi este primul muzeu de etnografie extraeuropeană din România.

Muzeul Naţional de Artă din Cluj poate fi vizitat la adresa *www.dntcj.ro/macj/index.ro.html*. Poate fi consultată o selecţie a celor mai reprezentative exponate, aşezate pe prima pagină a *site*-ului. Dintre artiştii şi operele incluse în pagina *web* a muzeului se numără Theodor Pallady (**Natură moartă**), Nicolae Tonitza (**Nud**), Ziffer Sandor (**Peisaj**), Ştefan Dumitrescu (**Portret de fată**) etc.

Teatrele au o prezenţă mult mai modestă pe Internet, comparativ cu muzeele. Teatrul Naţional din Timişoara şi-a construit un *site* cu informaţii despre producţii şi despre actori. La *www.tnt.saratoga.ro* pot fi parcurse informaţii despre teatru, grupate în **Producţii**, **Trupă**, **Festivalul dramaturgiei româneşti**. Naţionalul din Bucureşti are o prezenţă *web* mai mult decît lăudabilă, cu informaţii despre stagiunea curentă (**Repertoriu**) şi despre producţii (**Spectacole**). Secţiunea **Bilete** conţine informaţii detaliate referitoare la preţul biletelor şi la condiţiile de vînzare; pentru moment, nu se pot rezerva locuri prin intermediul Internet-ului.

Reviste

Internet-ul este locul unde apar cele mai multe reviste de cultură (cred că mai numeroase decît cele pe hîrtie, dintr-un motiv uşor explicabil: publicaţiile tipărite apar, cu unele excepţii, şi în format electronic, iar lor li se adaugă revistele care apar exclusiv pe *net*). **România literară** are un *site* complex (*www.romlit.ro*), dar greu de utilizat, în absenţa unui motor de căutare inclus, care să faciliteze găsirea unui articol sau a unui autor. **Dilema** şi **Academia Caţavencu** pot fi citite *on-line* (*www.algoritma.ro/dilema* şi *www.catavencu.ro*), acestea beneficiind şi de o grafică deosebită. O listă completă a publicaţiilor cu *site* poate fi consultată la *www.ziare.com*, iar la *www.revistapresei.ro* şi *www.astazi.ro* pot fi parcurse principalele articole din presa cotidiană.

Dincolo de aceste publicaţii care s-au extins pe *web*, există reviste care apar exclusiv în variantă *on-line*. Revista **Respiro** a ajuns la numărul trei şi la aproximativ 5000 de vizitatori. Revista are cinci secţiuni: **Proză**, **Poezie**, **Eseuri**, **Artă şi Teatru**/ **Film**, iar dintre redactori îi amintesc pe Adina Dabija, Răzvan Rădulescu, Cosmin Bumbuţ, Paul Doru Mugur şi Bogdan Suceavă.

Revista **Norii** îl are ca director pe Ştefan Bălan. Numărul şase, apărut recent, are următoarele rubrici: **Editorial**, **Poezie**, **Proză**, **Aforism**, **Teatru**, **Arte plastice**. Revista **Electra** a ajuns la cel de-al şaptelea număr. Putem alege între cîteva rubrici, şi anume **In Forum**, **Eseistică**, **Restitutio in integrum**, **Literatură**.

Fără a fi epuizat titlurile revistelor cu suport *web*, închei amintind încă un titlu: *www.econosofia.com*, săptămînal electronic universitar. În prezent nu este disponibil un număr nou, dar poate fi consultată arhiva.

Fundaţii culturale, alte instituţii

Pagina *web* a UNITER (*www.uniter.ro*) este structurată în cîteva secţiuni: **Date generale**, **Proiecte**, **Programe**, **Unitext** (Editura Unitext, singurul editor specializat exclusiv pe domeniul teatrului) şi **Unistar** (agenţia economică a UNITER, care are ca scop asigurarea de locuri de muncă pentru actori, scenografi etc., impresarierea producţiilor teatrale, consultingul în domeniul teatrului etc.).

Asociaţia Editorilor din România (AER) are o locaţie pe *web* la adresa *www.aer.ro*. **Membri AER**, **Piaţa de carte din România**, **Finanţări în editarea de carte**, **Colecţii**, **Tîrguri internaţionale** sînt cîteva din subiectele incluse pe *site*. Secţiunea **Colecţii** este foarte cuprinzătoare, grupînd toate colecţiile editurilor din România, ordonate alfabetic (nu pe edituri). Cei care doresc să cunoască în ansamblu situaţia editurilor şi a tipografiilor pot deschide pagina **Bazei de date a industriei de carte**. Statisticile nu sînt încă disponibile, dar pot fi consultate cataloagele cu tipografii, difuzori şi edituri.

Concluzii

În România se poate vorbi, cu siguranţă, de o piaţă culturală *web* care însă nu o concurează pe cea materială (cărţi, reviste, monumente etc.), ci o completează, o ajută să se exprime şi să se facă cunoscută.

Multe din *site*-urile prezentate au şi o variantă în limba engleză, altele apar exclusiv în limba engleză, ceea ce face ca *web*-cultura noastră să fie deschisă către pieţele culturale internaţionale. Revistele şi cărţile în format electronic beneficiază de avantaje pe care hîrtia nu le poate oferi: cost foarte mic de editare, public nelimitat şi acces continuu la informaţie. În plus, *web*-ul permite o mai mare interactivitate prin forumuri şi prin adresele de *mail* la care editorii sau autorii pot fi contactaţi.

Internet-ul oferă foarte mult în materie de cultură. Trebuie doar să vrem să exploatăm resursele uriaşe de informaţie pe care ni le pune la dispoziţie.

odraghia@flash.ro

planeta net
49
Semnătura electronică
Business

CHIP
TEST: AMD Athlon 1.3 GHz
Computer & Communications
Transfer mai rapid de fişiere
Un ban în plus pentru grafică
Office XP
Mai puţin zgomot!
Instrumente muzicale virtuale
Gnome 1.4: o alternativă pentru desktop-ul Linux

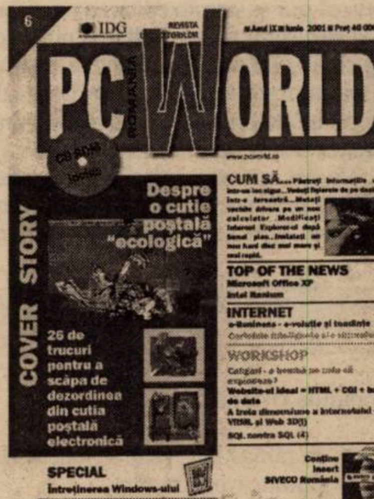

Piaţa românească de presă cuprinde şi publicaţii care fie au ca profil exclusiv Internet-ul, fie au grupaje dedicate acestui subiect. Dintre revistele care se ocupă de *web*, am ales cîteva titluri reprezentative prin impactul asupra publicului, dar şi prin conţinut. **Planeta Net** (*www.planeta.ro*) este una dintre puţinele publicaţii care se ocupă exclusiv de Internet şi de domeniile conexe acestuia. În fiecare număr există un dosar amplu dedicat unui subiect de actualitate, iar ultimul număr, cel pe luna iunie, tratează despre Legea semnăturii electronice. Pentru începători, ca şi pentru cei care doresc să se perfecţioneze, sînt scrise articole specifice (ultimele numere explică diferite aplicaţii în **Flash**, pentru construirea de *site*-uri).

Revista **Chip** (*www.chip.ro*) nu este specializată exclusiv pe domeniul Internet-ului, dar are în fiecare număr cîteva articole dedicate acestui domeniu. În numărul pe luna iulie, putem citi **Internet highway**, un articol care tratează despre *server*-ele FTP (File Transfer Protocole) şi **Bolizi în internet**, conţinînd tot informaţii despre transferul de fişiere între calculatoare.

O altă publicaţie tematică este **PC World** (*www.pcworld.ro*). Articolul **A treia dimensiune a Internet-ului – VRML şi web 3D** propune o incursiune în lumea realităţii virtuale concepute pentru Internet. VRML (Virtual Reality Modeling Language) este o tehnologie similară celei HTML (Hypertext Markup Language) – principalul limbaj al *web*-ului. Diferenţa dintre limbaje este definită inspirat: HTML este comparabil schiţei unui avion, iar VMRL este macheta. Ideea de bază a acestui articol este că lumile virtuale 3D pot fi integrate într-o pagină HTML.

Viitorul cărţii electronice

REMUS CERNEA

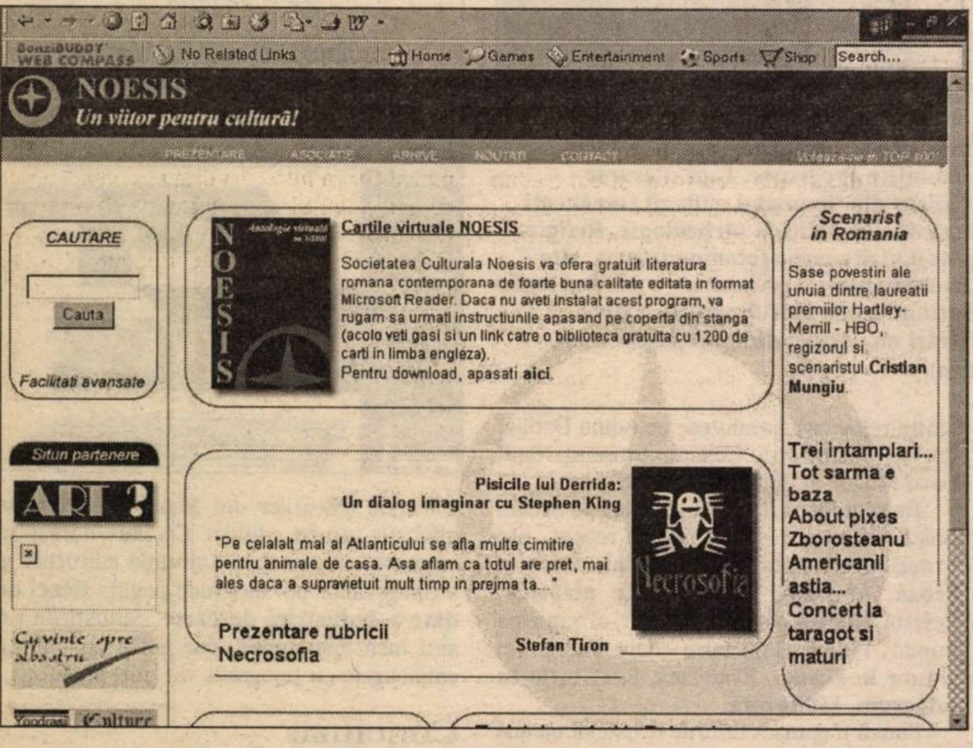

Cartile virtuale NOESIS

Societatea Culturala Noesis va ofera gratuit literatura romana contemporana de foarte buna calitate editata in format Microsoft Reader. Daca nu aveti instalat acest program, va rugam sa urmati instructiunile apasand pe coperta din stanga (acolo veti gasi si un link catre o biblioteca gratuita cu 1200 de carti in limba engleza).
Pentru download, apasati **aici**.

Pisicile lui Derrida:
Un dialog imaginar cu Stephen King

"Pe celalalt mal al Atlanticului se afla multe cimitire pentru animale de casa. Asa aflam ca totul are pret, mai ales daca a supravietuit mult timp in prejma ta..."

Prezentare rubricii Necrosofia

Stefan Tiron

Scenarist in Romania

Sase povestiri ale unuia dintre laureatii premiilor Hartley-Merrill - HBO, regizorul si scenaristul **Cristian Mungiu**.

Trei intamplari...
Tot sarma e baza
About pixes
Zborosteanu
Americanii astia...
Concert la taragot si maturi

„Internet-ul este un mediu bun de promovare a culturii." Aceasta este prima aserţiune cu care trebuie începută, după părerea mea, o pledoarie pentru utilizarea mediului virtual în promovarea culturii.

Voi susţine însă chiar mai mult decît atît:

Internet-ul este un mediu *mai bun* decît celelalte medii existente pînă acum. Mai bun deci, nu doar un mediu complementar. Spun asta deoarece Internet-ul înglobează avantajele tuturor celorlalte mijloace de transmitere a informaţiei care l-au precedat. Televiziunea, radioul, fotografia şi activitatea editorială – totul deci – pot funcţiona foarte bine în spaţiul virtual. Deja o serie de televiziuni şi radiouri transmit pe Internet. Arta fotografică, pictura, sculptura pot fi prezentate sub forma unor galerii virtuale şi oferite gratuit marelui public. De asemenea, muzica poate fi procurată mult mai uşor astfel.

În privinţa editării de carte, schimbările la care asistăm astăzi, dar care vor deveni mai clare în următorii ani, vor aduce cu ele o creştere semnificativă a ponderii cărţii electronice faţă de cartea tradiţională. Astfel că, pînă la urmă, cărţile pe hîrtie vor fi folosite pe o scară tot mai restrînsă. Un prim argument este acela că pur şi simplu editarea unei cărţi în format electronic costă mult mai puţin (de zeci sau chiar sute de ori) decît editarea unei cărţi în format tradiţional, pe hîrtie. Dacă editurile occidentale (îndeosebi cele americane) care publică astăzi în format electronic au o cifră de afaceri în acest domeniu de aproximativ 100 de milioane de dolari, se estimează că în ianuarie 2004 se va ajunge la o cifră de afaceri de 3,4 miliarde. Probabil că pe o perioadă mai mare de timp explozia nici nu mai poate fi estimată... Sînt voci care afirmă însă că deşi *e*-cartea are anumite avantaje, ea nu va fi în măsură să înlocuiască niciodată cartea tipărită pe hîrtie.

Trebuie să se înţeleagă faptul că o carte nu este suportul prin care ea ajunge la public. O carte este textul, nu mediul prin care ea este transmisă. Faptul că acest text este scrijelit în piatră, că este tipărit pe hîrtie sau că este în format electronic nu reprezintă decît un amănunt care priveşte forma, nu esenţa cărţii. Dintre diferitele modalităţi de imprimare a unui text pentru a putea ajunge la cititor trebuie văzut care prezintă cele mai multe avantaje. Dacă facem o comparaţie între avantajele pe care le are cartea tipărită faţă de, să spunem, tăbliţa de lut, desigur că vom alege cartea tipărită. Acelaşi lucru se întîmplă însă şi dacă ar fi să comparăm cartea aşa cum o ştim noi azi, tipărită pe hîrtie, cu cea în format electronic.

Iar printre avantaje, pe lîngă cel strict economic, care oricum cîntăreşte foarte greu, aş enumera: publicul potenţial este mult mai mare şi de pe toate continentele, cărţile gratuite de pe Internet sînt accesibile unui număr mai mare de persoane, timpul care trece de la terminarea unui manuscris pînă la publicarea lui se poate reduce foarte mult, eventualele greşeli de „tipar" în cazul *e*-cărţii pot fi imediat şi uşor remediate, publicarea în format electronic, în măsura în care va înlocui treptat cărţile pe hîrtie, va fi un factor care va slăbi presiunea exercitată asupra pădurilor defrişate etc...

Desigur că vor exista şi nostalgii după cartea tipărită; mulţi dintre contemporanii noştri, din diferite motive (de multe ori obiective) nu vor lectura niciodată cărţi electronice. Dar schimbarea se va produce. Dificultăţile tehnice şi financiare sper să fie treptat depăşite, ca şi cele care ţin de obişnuinţă. Tehnologia ultimilor ani a evoluat cu o viteză care ne permite să sperăm că în curînd impedimentele de ordin tehnic vor fi înlăturate în cea mai mare parte. Spre exemplu, ca o veste bună pentru cei care nu se simt confortabil atunci cînd citesc pe computer, menţionez faptul că noile programe în care se pot parcurge cărţi, precum Microsoft Reader, sînt gîndite tocmai în ideea de a nu mai irita ochiul care priveşte înspre ecranul monitorului; în plus, acum cîteva luni a fost anunţată lansarea pe piaţă a hîrtiei electronice – un dispozitiv care are un aspect asemănător cu hîrtia actuală, dar în care se pot stoca mult mai multe cărţi.

Dacă în cazul muncii editoriale tradiţionale apariţia unei cărţi este însoţită de regulă de un calcul economic (pentru că, deşi produsul oferit este cultural, în cazul editurilor tradiţionale, funcţionează aceleaşi principii economice ca în orice alt domeniu: investiţie, realizarea unui produs şi oferirea lui spre vînzare în vederea recuperării investiţiei şi a obţinerii unui profit), în cazul editării în format electronic, lucrurile se pot schimba în sensul că produsul oferit cititorului poate fi gratuit (sau extrem de ieftin). În cazul editării în format electronic, cenzura economică dispare; rămîn doar criteriile estetice ca motivaţie pentru acceptarea editării unui text.

Interesant de remarcat este faptul că în România cei care au început să editeze cărţi în format electronic nu au fost editurile tradiţionale mari. Deschizătorii de drumuri au provenit din alte direcţii.

Estimăm că în aproximativ 1-2 ani editurile virtuale vor concura marile edituri româneşti cel puţin din punctul de vedere al numărului de titluri, acestea fiind la un moment dat forţate, din acest motiv, să se orienteze şi spre mediul electronic. Cele care beneficiază de un management inteligent o vor face.

Societatea Culturală Noesis a editat pînă acum 18 volume în format Microsoft Reader. Cărţile sînt gratuite şi pot fi găsite atît pe *site*-ul *www.noesis.ro* (sau *www.noesis.home.ro*), cît şi, în fiecare lună, cel puţin cîte două dintre ele, pe CD-ul ataşat revistei **PC Magazine**.

În această vară vom lucra intens la un proiect de editare a cîtorva zeci de volume în format electronic care sperăm noi să convingă publicul românesc că *e*-cărţile merită procurate şi citite. Printre autorii editaţi de noi în volum personal se numără Nora Iuga, Adrian Mihalache, Paul Daian, Mihail Grămescu, Alina Nelega, Gelu Vlaşin, Dan Iancu, Ana Maria Negrilă, Nora Vasilescu, Elena Pasima, Nicolae Macovei, Jean Lorin Sterian, Adina Lipai.

De asemenea, oferim spre lectură şi reviste precum: **Studii Internaţionale** (editori Gabriel Andreescu şi Renate Weber) şi **Respiro** (revistă de literatură care apare numai pe Internet la adresa *www.revistarespiro.com* şi în care publică autori români importanţi din ţară şi diaspora). În plus, din septembrie 2000 am început editarea unor **Antologii Virtuale Noesis** rezervate îndeosebi tinerilor scriitori; în cele trei publicate pînă acum se găsesc texte semnate de autori precum Adina Dabija, Ioana Uricaru, Cristi Mungiu, Nina Vasile, Andreea Vălean, Paul Cernat, Costi Gurgu, Marius Ianuş, Radu Herjeu, Cristian Galeriu, Laurenţiu Brătan, Bogdan Stănoiu, Robert David, Mirel Palada, Răzvan Ţupa, Ovidiu Ţichindelean, Remus Cernea, Virgil Bănescu, Ioana Băeţica, Alexandru Matei, Alexandru Polgar, Carolina Ivănescu ş.a.m.d...

Ca proiecte editoriale actuale în mediul virtual aş menţiona şi Biblioteca Românească, profilată îndeosebi pe literatură românească clasică, **AgoraOnLine**, revista **Respiro**, Cenaclul Litere, Editura Polirom şi Editura Nemira, care oferea gratuit patru cărţi atîta timp cît *site*-ul ei era funcţional.

Concurenţa şi critica constructivă sînt foarte importante şi ele vor fi motoare extrem de utile, care vor contribui la creşterea calităţii şi profesionalismului în acest spaţiu în care încă se defrişează noi teritorii.

Internet-ul fiind un spaţiu în care este efectiv loc pentru toată lumea, închei cu speranţa că nu vom duce cu noi acolo micile certuri şi meschinării care, din păcate, apar uneori, din cîte am observat cu stupoare, în lumea noastră literară.

Remus Cernea este coordonator al publicaţiilor ***Noesis*** *(www.noesis.ro, remus@xnet.ro).*

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

replică

Domnule Ovidiu Drăghia,

Am rămas surprinşi de afirmaţia dumneavoastră din **Observatorul cultural** numărul 70: „Din nefericire, cei de la revista **Agora** (*www.aol.ro*) au avut proasta inspiraţie de a-şi crea o versiune exclusiv în *flash*. Probabil că au făcut-o pentru a fi citiţi doar de diaspora românească. La noi încă sînt majoritare conexiunile prin *dial-up* care nu permit încărcarea rapidă a *site*-urilor construite în *flash*. Aşa că, aşteptăm şi varianta html a acestei reviste".

Din statisticile existente rezultă că peste 40% din cititorii revistei **agoraONline** (nu **Agora**, cum greşit „ne" prescurtaţi, fiind vorba de *www.aol.ro* şi nu de *www.agora.ro*) sînt din România, ceea ce reprezintă de departe majoritatea. Nu înţelegem ironiile gratuite, mai ales cînd se bazează pe afirmaţii nemotivate tehnic sau statistic. De altfel, în afară de remarca dumneavoastră, nu am primit nici un fel de reclamaţie din partea cititorilor.

Site-ul nu este construit „exclusiv în *flash*". În afară de copertă nu mai conţine decît două imagini, fiecare fiind de 2KB. Cine nu are *flash* (mă refer la *plug-in*) este trimis direct în cuprinsul folosit de Netscape, fără a se mai „obosi" cu ceea ce numim noi copertă. În cazul cînd un utilizator de *dial-up* are montat *plug-in*-ul de *Flash* (sau *Shockwave*), evident că va viziona şi coperta ce conţine micul fişier *flash* (19KB), din cauza detectării automate. Pentru informarea dumneavoastră tehnică, un fişier în format *flash* (corect *„shockwave format"*, *swf*) ocupă cam 10% din versiunea unui GIF animat. Nu mai vorbim despre calitatea imaginii sau includerea unui fond sonor. Am considerat că cine nu doreşte *flash* nu îşi va instala *plug-in*-ul respectiv. Se poate indexa *www.aol.ro/indexd.htm* pentru a evita pagina cu pricina, pagină accesibilă din meniul dedicat celor care folosesc Netscape. În afară de aceste considerente, mai putem preciza ca micul *flash* care vă deranjează se încarcă în mod normal din ceea ce numim *Temporary Internet Files*, din calculatorul personal, şi, implicit, nu este apelat de fiecare dată din serverul iniţial.

Pe de altă parte trebuie să ştiţi că fişierele de care vă împiedicaţi sînt în nişte pagini scrise în HTML. Deci versiunea aşteptată este în faţa dumneavoastră. Altfel nici nu ne-aţi fi putut vedea, pentru că în lipsa *plug-in*-ului nu le puteţi accesa.

De altfel revista se află şi pe CD-ul revistei **PC Magazine România**, unde poate fi citită foarte bine.

Pentru ştiinţa dumneavoastră, majoritatea acceselor la Internet se face de la locul de muncă, biblioteci, instituţii de învăţămînt şi mult mai puţin numai de acasă (aproximativ 26%). Mai mult decît atît, Romtelecom a înjumătăţit tariful telefonic pentru utilizatorii de Internet din România.

În decursul a peste trei ani de existenţă am încercat, pe cît am putut, să ţinem seama de observaţiile celor care ne citesc şi astfel am ajuns la această formă, cu toate neajunsurile ei actuale. Explicaţii avem suficiente pentru oricare din acţiunile noastre, dar nu credem că este folositor cuiva să purtăm astfel de discuţii. Mult mai de folos ne era o discuţie asupra conţinutului revistei noastre.

Redacţia revistei **agoraONline**
www.aol.ro

Literatura supravegheată (IV)

Cît de prezentă a fost Securitatea în viaţa literară de pînă în 1989? A dispărut după?

ION BOGDAN LEFTER

În loc de concluzii

Atîta timp cît nu vom avea la dispoziţie documentele care să ne permită concluzii ferme, sîntem obligaţi să rămînem la aproximaţii.

Ştim cu certitudine că Securitatea a acordat o atenţie specială lumii literare şi celei culturale în genere, într-un cuvînt: „inteligheanţiei". Şi pe bună „dreptate": fiindcă la mijlocul anilor '60, după „dezgheţul" post-stalinist, adierea de libertate care s-a simţit în societatea românească, la fel ca în întreg „lagărul" socialist, a stimulat independenţa de gîndire şi de creaţie, permiţînd constituirea unei contraculturi care a reînnodat legăturile cu epoca pre-comunistă. A apărut astfel o elită greu controlabilă, mobilă, adeseori imprevizibilă, uneori boemă, orgolioasă, năbădăioasă, cu instincte individualiste duse pînă la egolatrie, însetată de notorietate, amatoare de gesturi spectaculare, reactivă peste măsură în unele situaţii, în rest bîrfitoare şi colportoare, de asemenea cosmopolită, conectată la evoluţiile Occidentului şi înclinată să le „importe", nu importă că împotriva ideologiei oficiale. Nonconformismul acestui foarte ramificat mediu socio-profesional creativ şi reflexiv, radicalizat în cazurile de conflict deschis şi de dizidenţă asumată, a fost susţinut de acolo, din spaţiul democraţiilor occidentale, mai ales pe undele Europei Libere şi ale celorlalte posturi străine de radio cu emisie în limba română, dar şi de către alte instituţii, asociaţii pentru drepturile omului etc., inclusiv guverne. Era – aşadar – o zonă socială cu potenţial ridicat de risc pentru regim, drept pentru care i s-au consacrat strategii speciale de supraveghere sistematică, de „monitorizare".

Ştim – apoi – că implicarea poliţiei politice în lumea culturală românească a anilor '60-'80 a cunoscut forme diverse, de la cele în aparenţă benigne, de genul *omniprezenţei difuze*, pînă la operaţiunile violente declanşate – cum am mai spus – în cazurile extreme, cînd protestatarilor prea „vocali" a trebuit să li se pună pumnul în gură. Însă regula generală a comportamentului agresiv de după 1947 ieşise din actualitate. Etapa istorică era alta. Domesticit în perioada distrugătoare a anilor '50, mediul-ţintă avea contururi îndeajuns de bine delimitate, chiar dacă binişor ramificate, încît să poată fi păstrat permanent sub ochii şi urechile ocultei instituţii. Era – în fond – un „ghetto" populat de inşi cam excentrici, cărora regimul comunist le-a acordat o serie de privilegii destul de consistente, cerîndu-le în schimb să stea cuminţi şi presîndu-i din cînd în cînd cu solicitări de acte colaboraţioniste. Tratat de cele mai multe ori cu refuz ori cu eschive, el, regimul, a ezitat să treacă la represiuni propriu-zise, preferînd calmul relativ al unui joc de-a şoarecii şi pisica (în care – ce-i drept – superioritatea nu mai era monopolul celei din urmă, care pricepea uneori mai greu ce e în mintea celor dintîi!).

Pe scurt, „monitorizarea" lumii intelectuale a fost mai ales profilactică, iar oamenii Securităţii, ştiuţi sau bine „acoperiţi", s-au asimilat în peisaj. Cultura – sau contracultura – română a acelor decenii s-a acumulat într-o atmosferă de relativă libertate, de unde aspectul ei în bună măsură emancipat, independent. Ce procent de malformare i-a fost indus – e o temă bogată pentru viitoare cercetări şi analize.

O concluzie mai drastică a acestei *schiţe de evaluare* se cuvine să fie – totuşi – aceasta, valabilă pentru întreaga societate românească şi pentru jumătatea comunistă a Europei, cu date specifice în cazul lumii literare/culturale/intelectuale: vremurile în care poliţia politică – oricît de „benignă", oricît de pasivă... – se infiltrase pretutindeni, vremurile în care „cooperativa «Ochiul şi timpanul»" (denominaţie a Securităţii în jargon ironic) urmărea tot ce se întîmplă, pătrunzînd în intimitatea gîndirii şi influenţînd liberul comportament, libera exprimare, libera gesticulaţie, nu pot fi descrise altfel decît ca mizerabile, sinistre, odioase...

Cît despre prelungirile postcomuniste ale Securităţii, rămîne ca şi ele să fie documentate. Nu încape îndoială că reflexele vechi s-au păstrat o vreme. Le mai putem sesiza uneori şi astăzi, la peste 11 ani de la prăbuşirea regimului care le-a instituit. Dar rolul real, efectiv al ocultei instituţii în lumea literară/culturală/intelectuală românească s-a încheiat pe 22 decembrie 1989. Imediat după aceea se vor fi produs teribile manipulări, cu consecinţe rapid diminuate şi apoi nule în noile condiţii ale libertăţii de decizie, de expresie, de mişcare. Pentru anii '90 s-ar putea vorbi despre mici operaţiuni nostalgice, despre zvîcniri ale membrelor unui organism decapitat. Poate că mai există grupuri care schimbă informaţii în culise, care lansează zvonuri „securistice" sau cumpără voturi la Uniunea Scriitorilor pe bază de complicităţi ascunse. Dacă sînt, sînt cazuri de tipul „fosilelor vii" despre care vorbesc biologii, exemplare supravieţuitoare ale unor specii dispărute...

Epilog: povestioare cu tîlc

Nu voi încheia înainte de a evoca micile mele experienţe personale legate de acţiunea din epocă a Securităţii. După cum se va vedea, le expun fără patetism, căci au fost episoade minore, departe de tensiunea dramatică trăită de scriitorii şi intelectualii împotriva cărora Securitatea a intervenit cu brutalitate. Cîţiva dintre ei au povestit prin ce au trecut – vezi în primul rînd **Culorile curcubeului** şi alte scrieri ale lui Paul Goma. Dar şi micile mărturii vor trebui colectate, căci îşi au şi ele relevanţa lor, alta decît cea a marilor conflicte: semnele *prezenţei difuze* a poliţiei politice în viaţa culturală şi ipostazele ei *familiare* dar discret-ameninţătoare pot spune mult despre funcţionarea funestului mecanism.

Traducător de filme pentru „circuit închis". În prima parte a studenţiei, în anul I sau II (la Limbi străine, cu specialitate principală engleza), deci prin 1977-1978, am făcut în regim de „colaborator extern" traduceri pentru departamentul de import filme al Televiziunii Române: corespondenţă curentă cu distribuitorii occidentali şi traducere simultană pentru vizionările în urma cărora se luau deciziile de achiziţie. Constatînd că mă descurcam binişor, doamnele foarte drăguţe şi domnii foarte drăguţi de acolo mi-au spus într-o zi, pe un ton misterios, să merg să traduc un film în oraş. Ajuns la adresa indicată, am dat de o sală de vizionare a Ministerului de Interne, neanunţată din stradă. Am văzut şi am tradus atunci simultan un film făcut în Hong Kong, cu intrigă aventuroasă şi confruntări de arte marţiale, cu plutiri prin aer şi lovituri supersofisticate. Sala, cu „circuit închis", era plină de securişti, cărora li se ofereau astfel distracţii interzise cetăţenilor de rînd. Am mai fost solicitat de încă două ori, de fiecare dată în altă sală, tot în zona din jurul Ministerului de Interne. Unul din celelalte două filme (pe al treilea nu mi-l mai amintesc) a fost **Live and Let Die**, un James Bond cu muzica lui Paul McCartney...

La Cenaclul de Luni, Securitatea veghea... La scurtă vreme după ce începusem să frecventez Cenaclul de Luni, în 1979, pe cînd mă împrietenisem cu unii-alţii de pe-acolo (majoritatea studenţi sau absolvenţi de Română, alţii de la Filozofie sau Drept, mai nimeni de la Limbi străine), am fost uimit cînd Romulus Brâncoveanu (poet şi eseist, astăzi profesor la Filozofie) mi-a spus că a fost interogat de un securist despre Cenaclu şi că respectivul a întrebat şi despre mine. Abia atunci mi-am dat seama că eram supravegheaţi. Participa prea multă lume pentru ca să ne putem da seama cine „turna", dar e sigur că atmosfera nonşalantă de tinereţe nonconformistă deranja. Poate că interdicţia de a ne mai întîlni după vacanţa lui 1983 avea să fie consecinţa acestor investigaţii ale Securităţii. Formal, „vestea" i-a fost adusă la cunoştinţă lui Nicolae Manolescu, coordonatorul-profesor al Cenaclului, de către instituţia tutelară, şi anume Centrul Universitar Bucureşti, prin gura unei tovarăşe „activiste"...

Sfîrşitul studenţiei: încercare de racolare. În pragul verii lui 1981 încheiam anul IV. Într-o zi, ni s-a spus să coborîm pe rînd într-o cămăruţă de la parter, lîngă intrare, unde se instalase un ofiţer de Securitate în civil. L-am „vizitat" cînd mi-a venit rîndul. Sobru dar amabil, mi-a explicat şi mie că, în loc să mă prezint în toamnă la un loc de muncă în învăţămînt, în afara oraşelor mari, închise pentru al doilea an consecutiv proaspeţilor absolvenţi, aş putea lucra ca traducător în Capitală, pentru Ministerul de Interne (sau cum se numea pe atunci). Mi-a pus şi cîteva întrebări despre familie, ocazie cu care i-am plasat informaţia că o ramură tocmai se exilase în Occident. Discuţia s-a încheiat rapid. Ca şef de promoţie, a trebuit să fac trei ani naveta în afara Bucureştiului, apoi am fost patru ani şomer...

Şi la „Junimea" erau „turnători"... După 1983, am frecventat sistematic Cenaclul „Junimea" condus de Ovid S. Crohmălniceanu. Venea mult mai puţină lume. Păţit încă din epoca proletcultistă, Croh avea grijă şi intervenea în comentariile de cenaclu atunci cînd observaţiile sau ironiile luau o turnură „periculoasă". Ştia că e imposibil ca Securitatea să nu-şi fi infiltrat „turnătorii". Nu ne-am dat nici acolo seama cine ar putea fi, ba chiar l-am bănuit pe un biet coleg mai stîngaci, care probabil că trăia drama neintegrării în atmosfera de familie. Abia după 1989, cînd cenaclul încetase să se mai reunească, i-am „descoperit" pe doi dintre cei care ne „turnau". Sau am dedus că trebuie s-o fi făcut. Primul dintre ei a apărut mai întîi, foarte devreme după căderea regimului comunist, în primul spot publicitar pe care l-am văzut la Televiziunea Română (reclamă la alune!); apoi i-am întîlnit numele pe lista Consiliului de administraţie al Fondului „Libertatea", în care populaţia depusese bani pentru ajutorarea – chipurile – a „victimelor Revoluţiei"; pentru ca mai tîrziu să-l revăd în conducerea unui partid politic. Pe al doilea l-am recunoscut – în ziarul ţărănist **Dreptatea**, după mineriada din iunie 1990 – într-o fotografie, aşezat pe botul unei Dacii pe care o pilota pe Strada Batiştei, lîngă Hotelul Intercontinental; l-am revăzut după o vreme pe micul ecran, într-un grup de mineri care expunea nu-ştiu-ce revendicări; apoi, peste ani, a apărut în caseta redacţională a revistei **Atac la persoană**; apoi din nou la televizor, de astă-dată şef al unei firme de bodyguarzi; iar ultima oară l-am văzut ca fotoreporter, în centrul Bucureştiului...

(va urma)

Editura Dacia din Cluj-Napoca a inaugurat de curînd o nouă colecţie, „Mundus imaginalis", coordonată de un specialist în arhetipologie şi teorii ale imaginarului: Corin Braga. Colecţia îşi propune să reconstituie profilul sistematic al unor viziuni artistice şi religioase despre lume în cîteva serii de studii academice despre teoria şi practica imaginii: **Antropologia imaginarului**, **Arhetipologie generală**, **Teoria imaginii**, **Viziuni şamanice**, **Religia greacă şi cultele de mistere**, **Gnoză şi hermetism**, **Disciplinele oculte ale Renaşterii**.
Primul titlu din cadrul colecţiei este **De la metaforele obsedante la mitul personal** de Charles Mauron, una dintre cărţile care au marcat teoria criticii din a doua parte a secolului al XX-lea (volumul a apărut în 1962). Tradus pentru prima oară integral în româneşte, studiul de faţă, situat între psihanaliză şi critica tematică – şi adeseori explicit polemic faţă de acestea – propune şi fundamentează o nouă metodă de analiză a literaturii: psihocritica. Aceasta presupune că dedesubtul reţelei asociative a unei opere literare acţionează matricea imaginativă a mitului personal al creatorului, personalitatea sa inconştientă, o „fantasmă" ce evoluează în timp, coordonînd amintiri, materiale literare, obiecte şi lecturi, fără a se despărţi de contextul biografiei. Lectura lui

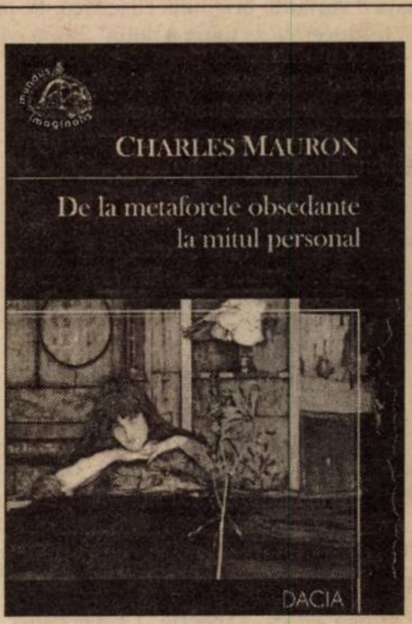

Mauron se aplică asupra numelor unora dintre autorii de bază ai literaturii franceze clasice şi moderne: Mallarmé, Baudelaire, Nerval, Valéry, Molière, Corneille, Racine. Traducerea din limba franceză – care, trebuie precizat, nu se adresează doar specialiştilor, ci şi nespecialiştilor – a fost realizată de Ioana Bot, iar aparatul critic, bibliografia şi notele pentru ediţia românească aparţin Ioanei Bot şi Ralucăi Lupu.

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

Dialogul prietenilor necunoscuţi

VICTORIA LUŢĂ

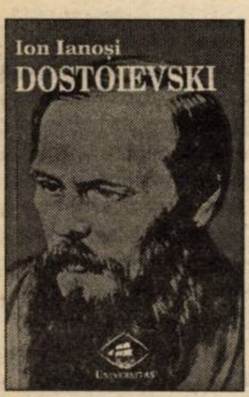

Ion IANOŞI

Dostoievski. Tragedia subteranei.
Dostoievski şi Tolstoi. Poveste cu doi necunoscuţi
Editura Teora, Colecţia „Universitas", Bucureşti, 2000, 528 p., 120000 lei

Un peisaj sărac...

Fenomen singular şi, pare-se, specific românesc, conul de umbră în care a intrat la noi literatura rusă după 1989 tinde să se înscrie deja pe lista eternelor noastre defazări, întîrzieri şi desincronizări. Pe alte meridiane, autorii ruşi continuă să suscite, firesc, interesul. Să cunoască noi lecturi, exegeze şi abordări, să fie inspiratori ai diverselor mode şi să genereze, chiar cei proaspăt descoperiţi, cîte o normală vogă: semn că metabolismul cultural îi primeşte şi îi asimilează. La noi, în schimb, de 11 ani apetenţa pentru slavistică şi studiul literaturii ruse – redus la un impardonabil statut facultativ – se află în cădere liberă. Oricînd binevenitele reeditări sînt atît de rare, că frizează accidentalul. Ediţiile complete şi recuperările stagnează cu anii, iar atipicul, sincreticul şi contradictoriul modernism rusesc rămîne încă, pentru cititorul român, o mare necunoscută. Nici o editură nu a riscat, pînă acum, nepopularitatea şi nevandabilitatea presupuse a însoţi demararea unui program cît de cît coerent de traduceri din limba rusă. Puţinii autori ruşi care au pătruns pe piaţa noastră de carte sînt, în principiu, cei deja verificaţi în Occident şi cu o cotă gata probată. Şi, în general, chiar şi atunci cînd există o variantă originală rusească, se preferă traducerea „la mîna a doua", după ediţii în franceză sau engleză, sacrificîndu-se nuanţe importante. Cei mai apţi să o confirme în cunoştinţă de cauză sînt cititorii teologilor ruşi publicaţi în română prin atare procedeu. Una dintre posibilele explicaţii ar consta în caracterul de „rara avis" al traducătorilor din ruseşte, deşi cei pe care îi avem – puţini, pe cale de dispariţie şi aceştia – şi-au demonstrat de mult calităţile, performanţele şi eroicul volum de muncă dintotdeauna atît de slab remunerat. Lipsesc, aproape cu desăvîrşire, lecturile proaspete asupra literaturii ruse. În penuria din domeniu mai apar, în cel mai fericit caz, volume de restrîns uz universitar, cînd nu hiperspecializate, atunci academic-indigeste sau de-a dreptul rizibile ca metodă şi lipsite de anvergură (să trecem peste ironiile sorţii care îi aduc, astăzi, în situaţia de a vorbi despre Soljeniţîn pe oameni exersaţi cîndva în a compune prefeţe despre „mediul burghezo-moşieresc" şi „racilele imperialiste" „înfăţişate" de Cehov...). Nenumărate teme fecunde, acum mai necesar ca oricînd să fie aduse în dezbatere, pretabile la cercetări migăloase, sînt departe de a constitui priorităţi pentru vreo instituţie. Deşi stringente şi potenţial elocvente, posibil fundament pentru alte, noi studii culturale şi/sau de mentalităţi, paralelismele dintre realismul socialist sovietic şi cel românesc întîrzie să suscite vreun interes. Cine ar investi în aşa ceva? Şi apoi, cine să scrie şi să se dedice unor asemenea teme? Ei bine, oameni care s-o facă (nu doar în cadrul limitativ-birocratic al doctoratelor de pe la noi) s-ar mai găsi...

Deşi de înţeles, nu şi de admis sau de aprobat, saturaţia românilor faţă de cultura rusă, manifestată după cincizeci de ani de îndoctrinare, riscă astfel să se transforme, încet, încet, dintr-o idiosincrazie încă motivată, într-o reală prejudecată şi deficienţă culturală. Într-un handicap tot mai greu, poate chiar imposibil, de recuperat mai tîrziu.

...şi daruri nesperate

În acest peisaj trist, marcat de sărăcie, dezinteres şi abandonuri, se întîmplă să se reediteze cîteva dintre volumele Profesorului Ion Ianoşi: titluri de referinţă în domeniu, iar, pentru unii, adevărate cărţi de căpătîi, a căror revedere şi recitire reprezintă daruri pe cît de nesperate, pe atît de fericite. Substanţial revăzute, adăugite şi completate cu rîvna bineştiută a profesorului, trei cărţi – **Dostoievski. Tragedia subteranei**, **Dostoievski şi Tolstoi. Poveste cu doi necunoscuţi** şi **Tolstoi. Romanul unei drame** (eseul median fiind adăugat la exegeza despre Dostoievski) – au compus, însumate, o... trilogie în două volume, consacrată, după cum autorul o mărturiseşte, celor doi scriitori ruşi care „i-au însoţit viaţa". O viaţă de muncitor, în bună măsură derulată „în echipă" – alături de eminenta traducătoare Janina Ianoşi –, pe tărîmul literaturii ruse, la a cărei transpunere şi receptare românească profesorul şi-a adus o contribuţie majoră, marcată deopotrivă de excelenţă şi discreţie.

Articolul de faţă se opreşte, din considerente subiective şi datorită unor mai vechi ataşamente, la cîteva observaţii asupra **Poveştii cu doi necunoscuţi**, o bucurie de (re)lectură în stare să-i seducă, prin stranietatea fascinantă a continentului explorat – Dostoievski şi Tolstoi –, pînă şi pe cei mai sceptici dintre cititorii de literatură rusă.

Familii şi rudenii.
Trei tipuri de dialog

Prima ediţie a **Poveştii cu doi necunoscuţi** (Editura Cartea Românească, 1977) nu e de găsit prin anticariate (ca dovadă că oamenii nu-şi vînd „ianoşii" de acasă). Iar la Biblioteca Facultăţii de Litere şi a celei de limbi străine din Bucureşti, dacă nu se află printre cele împrumutate sau rezervate, atunci este de citit oricum cu mare greutate: chinuindu-te deasupra cîtorva straturi de sublinieri, peste generaţii şi promoţii de notaţii pe margine. Cîteva dintre însemnările anonime lăsate pe spaţiul la început alb al hîrtiei configurează tipuri riguroase şi inteligente de cititori. E evident că unii au citit cu patimă, nu ca să se afle-n treabă, şi că volumul le-a folosit. Devine uneori o veritabilă aventură să urmăreşti, în paralel cu textul tipărit, entuziasmele şi dezaprobările intermitente, fulguraţiile asociative şi reacţiile laconice, suprapunîndu-se, pe alocuri, cu propriile-ţi senzaţii, ale unor oameni îndepărtaţi-apropiaţi. Necunoscuţi cu care, fără a o alege, dar prin intermediul aceloraşi cărţi citite şi prin asemănări ghicite vag, intri într-un inevitabil dialog. Şi cu care, *tot fără a o alege*, poţi observa că te înrudeşti de la distanţă.

Acesta este un prim şi întîmplător tip de dialog. Familia în care intri astfel durează cît citeşti cartea. După aceea o uiţi şi o părăseşti firesc.

Eseiştii par a se împărţi, în principiu, în două categorii. Sînt unii la care ai multe de admirat (şi „de furat"): erudiţia detaşată, echilibristica silogistică, diagnoza imbatabilă, stilistica desăvîrşită şi armonia fără fisură a întregului. Destinaţi bibliografiilor indispensabile şi lecturilor care ţin de bunul-simţ al culturii generale, eseiştii de această factură dovedesc un talent indiscutabil, dar deseori rece şi steril. Dacă i-ai parcurs o dată, nimic nu te prea îmbie, peste ani, în lipsa vreunor constrîngeri profesionale, să îi reciteşti. Efect paradoxal al echilibrului, măsurii şi proporţionării lipsite de cusur, lectura lor rămîne fără urmări deosebite în sensibilitatea şi intelectul cititorului. Şi se întîmplă să rămînă, chiar ei, perfecţiuni fără urmaşi. La alţii, însă, virtuozitatea literară, oricît de sofisticată, nu face decît să dubleze, să drapeze şi să ascundă, delicat şi impersonal, o forţă în primul rînd morală; pasiuni, tensiuni şi întrebări poate că nicidecum atît de armonios coagulate formal precum la primii, dar răscolitor-umane şi, parcă, preferabile, prin freamătul lor cald, geometriilor logice ale celor dintîi. Aceştia sînt autorii cu care, mai ales în adolescenţă, fraternizezi şi *alegi* să te înrudeşti, în secrete şi ideale genealogii personale. Autori la care, dincolo de orice obligaţii de lectură, te tot reîntorci, pe care îi pîndeşti şi reciteşti cu aviditate febrilă, din pură plăcere şi nevoie de solidaritate. Îi urmăreşti mereu, deşi pot să îţi rămînă, pentru totdeauna, nişte eterni necunoscuţi. Şi dacă la început, în momentul descoperirii lor, ţi s-a părut că e vorba de *şansă* sau *noroc*, tot de *întîmplare* pînă la urmă, pe măsură ce timpul trece, iar dialogul continuă şi dezvoltă noi rudenii şi afinităţi, într-o succesiune de verigi nebănuite, viziunea asupra întîlnirii dintîi se modifică. Se încarcă de greutatea indicibilă a unui fapt de destin.

Acesta este un al doilea tip de dialog. Unul pentru care poţi opta să dureze o viaţă: de om şi de cititor.

Ion Ianoşi face parte din această a doua categorie de eseişti. (Cu menţiunea că farmecul scriiturii şi supleţea argumentativă, prezentate ca apanaje dominante ale primei categorii – din raţiuni de artificiu retoric şi pentru eficienţa distincţiei improvizate *ad-hoc* dar nicidecum fictive –, îl caracterizează

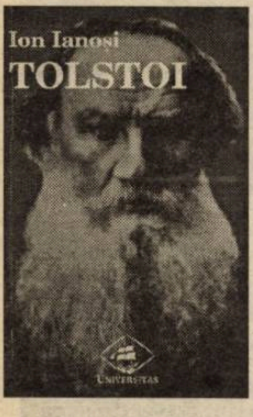

Ion IANOŞI

Tolstoi. Romanul unei drame
Editura Teora, Colecţia „Universitas", Bucureşti, 1998, 536 p., f.p.

Reeditare a volumului apărut, în 1991, la Editura Univers, monografia dedicată de Ion Ianoşi lui L.N. Tolstoi urmăreşte, prin subdiviziunile corespunzătoare, traseul biografic al clasicului de la Iasnaia Poliana: **Afirmarea (1828-1863)**, **Împlinirea (1863-1880)**, **Metamorfoza (1881-1890)**, **Re-învierea 1891-1899**, **Finalul 1900-1910**.

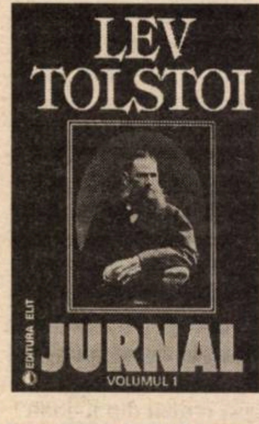

Lev TOLSTOI

Jurnal. Volumul 1
Traducere: Janina Ianoşi.
Prefaţă şi note: Ion Ianoşi. Editura Elit, Iaşi, f.a., 576 p., f.p.

„Un principiu care ne-a călăuzit mereu a fost tentativa de a rearticula întreg edificiul tolstoian. N-am aderat la comoda şi curenta izolare a doar cîtorva vîrfuri artistice din totalitatea căutărilor lui Tolstoi, convinşi fiind de involuntara sărăcire, prin acest procedeu, a chiar respectivelor capodopere. Am căutat să argumentăm nu doar *unicitatea*, dar şi *unitatea* dintre viaţa şi opera lui Tostoi, dintre variatele manifestări în cadrul aceleaşi perioade de timp (unitatea pe orizontală) şi dintre perioadele aparent sensibil diferite (unitatea pe verticală)." (Ion IANOŞI)

Lev TOLSTOI

Jurnal. Volumul 2
Traducere: Janina Ianoşi.
Note, tabel cronologic şi indice de nume: Ion Ianoşi. Editura Elit, Iaşi, f.a., 560 p., f.p.

Actuala ediţie a **Jurnalului** lui L.N. Tolstoi urmează, cu unele renunţări şi cîteva completări, variata iniţială (apărută la Editura Univers, în două volume, în anii 1975 şi 1976 – volumul I: 1847-1895, volumul II: 1896-1910, incluse în Colecţia „Corespondenţă, Memorii, Jurnale"). Totodată, ediţia de la Editura Elit a avut la bază şi confruntarea textelor cu cele reţinute într-o selecţie rusească mai recentă, în douăzeci şi două de volume, apărute la Moscova în 1985.

Într-o **Notă asupra ediţiei**, întocmitorii volumului, Janina Ianoşi şi Ion Ianoşi, mărturisesc că ai constatat „coincidenţa între majoritatea textelor reţinute de noi şi de alcătuitorul ulterioarei ediţii ruseşti; dar şi unele deosebiri: sînt acolo prezente fie pasaje «teoretice» mai ample, fie altele cu adresă recognoscibilă doar de către cititori autohtoni familiarizaţi cu mediul specific vremii – în schimb, sînt omise atît detalii biografice considerate a fi prea intime (mai ales erotice, în genere legate de starea corporală, de sănătate ori boală), cît şi multe accente sociale văzute de editorul sovietic ca indezirabile prin ascuţişul lor critic (cu deosebire la adresa revoluţiei, marxismului, socialismului)".

în egală măsură.)

Dar cum şi-ar fi distribuit oare preferinţele faţă de cele două familii de eseişti „stihiile“ literaturii ruse? Neîndoielnic, gusturilor aristocratice ale contelui Lev Tolstoi, om şi scriitor robust, rural şi sănătos, simplu şi diurn, le-ar fi convenit de minune prima categorie. La fel de neîndoielnic este că masochismul şi zbuciumul lui Dostoievski cel crîncen şi plebeu, citadin şi extremist, bolnav şi nocturn, ar fi consonat cu cei din familia secundă. *Neîndoielnic?* Să fi fost şi să fi rămas Tolstoi şi Dostoievski doi eterni rivali, doi poli, două temperamente antitetice şi ireconciliabile?

În 1977, Ion Ianoşi a scris un eseu de o mare frumuseţe literară şi morală despre straniul, tainicul şi neîntreruptul – nici măcar de moarte – dialog dintre Dostoievski şi Tolstoi: doi oameni care nu s-au cunoscut, nu s-au întîlnit şi nu şi-au vorbit niciodată. Dar care s-au descoperit simetric, s-au căutat cu îndîrjire, s-au întrecut în umilinţe reciproce şi autoumiliri unul faţă de celălalt – marcă a unei nemăsurate mîndrii dar şi a „sufletului încăpător“ pe care îl vor fi avut amîndoi –, s-au citit, au comunicat şi s-au vegheat continuu. „Pasionantul dialog“ dintre ei, ascuns şi de ochii indiscreţi ai contemporanilor, şi de cei ai posterităţii, rămas incifrat în cele scrise, în fraze pline de ambiguităţi şi ascunzişuri, sau consemnat de cei apropiaţi, s-a compus din simetrii, rime şi consonanţe, din aceleaşi „epicentre ale obsesiilor“ şi din „coincidenţa superioară a căutărilor“, din „continuu bănuite rudenii spirituale“ şi „semnale aproape concomitent emise“. A fost un dialog de orgolii şi aprecieri, similitudini şi diferenţe. Iar dacă, în timpul vieţii, aparent totul le-a zădărnicit şi deturnat şansa întîlnirii, nenorocul se poate repeta şi perpetua la infinit, prin reprezentările pe care cei doi le-au căpătat în imaginarul cititorilor şi al exegeţilor. Permanente disocieri, relativizări, demontări şi deconstruiri de prejudecăţi a exersat, cu artă interpretativă şi subtilitate nepărtinitoare, Ion Ianoşi pentru a-i reda, fiecăruia dintre cei doi, complexitatea unui profil deseori simplificat doar de dragul speculaţiilor antitetice, redus, pentru pura şi searbăda plăcere a demonstraţiilor de abilitate intelectuală, la o aură mitică dar, în ultimă instanţă, infidelă şi falsificatoare.

„Omul Lev şi omul Feodor ne interesează cel mai mult, e adevărat. Numai că au fost în asemenea măsură oameni, încît au devenit şi neasemuiţi artişti şi gînditori. Să renunţăm la segmentări, oricum prea numeroase. Să-i acceptăm indivizibili“. Pline de suspansuri romaneşti şi de oglindiri reciproce încorporînd semnificaţii pe cît de reale, pe atît de neverosimile, eseul despre tăcuta şi pasionala relaţie dintre Dostoievski şi Tolstoi îşi ia, în mod cît se poate de *natural*, drept *personaje* aceste temperamente amestecînd mereu, ele însele, scrisul cu trăitul şi viziunea cu realitatea.

În imediat, diferenţele dintre Dostoievski şi Tolstoi au prevalat. Într-un alt plan însă, deloc întîmplător în acela al chinurilor şi căutărilor comune, se aseamănă şi se întîlnesc. „Învăţător şi oponent“, „frate şi rival“ au fost mereu unul pentru celălalt şi „în orice caz, egali“, „ţesuţi numai din contradicţii“ şi „integral luptă“, la fel de pătimaşi, paradoxali şi extremişti amîndoi.

„Familiari şi familiali, ei sînt «de familie», aparţin aceleiaşi «familii». De aceea se tot atrag şi resping. Pentru ce s-ar fi luptat Tolstoi numai cu propriu-zisa sa familie mică? Şi nu cu un frate al său mai important şi mai de preţ, nu de sînge, dar pentru care uneori merita să verşi sau să-ţi verşi sîngele?!“

Cîteva dintre romanele lui Dostoievski au acompaniat constant însingurarea contelui dezis de toate. Pentru a le restitui dimensiunea revelatorie intuită în cîte o întorsătură de frază tolstoiană, Ion Ianoşi recurge la subtile stratageme hermeneutice, la un fin dozaj de argumente şi la plurale demonstraţii:

„Tolstoi mărturiseşte că nu s-a măsurat niciodată cu Dostoievski deoarece îl admira mai presus de orice aspect «literar», într-o zonă incompatibilă cu invidia“; „Dacă nutrea o ascunsă invidie pentru Dostoievski, este sigur că o nutrea nu atît din cauza faptului că acela scrisese **Casa morţilor**, cît din cauza faptului că trecuse prin ea. Era o experienţă de frate, de frate mai mare şi mai încercat“; „Dincolo de dialogul explicit dintre Dostoievski şi Tolstoi, cînd blînd, cînd aspru, se întrezăreşte dialogul lor profund şi esenţial. **Amintiri din casa morţilor** străjuieşte din ce în ce mai vizibil nu numai o bună parte din creaţia primului, ci şi din a celui de al doilea. Paradoxal, cartea unuia, relativ de început, rimează cu cărţile tîrzii ale celuilalt. Plebeul trăise de timpuriu ceea ce contele trebuia să pătrundă treptat şi dificil. Lepădîndu-se de identitatea sa de suprafaţă. Înfrăţindu-se cu toţi cei supuşi diferitelor cazne, din feluritele «Case ale morţilor»“; „Marea demonstraţie dostoievskiană, sensibil alături de cele urmărite de Tolstoi la bătrîneţe, e că nu există deosebire între «inferior» şi «superior», că dintr-un anume superior se trag toate cele inferioare, că uciderea poate fi întemeiată filozofic, fără ca prin aceasta să înceteze a fi crimă, şi încă una dintre cele mai odioase. [...] tocmai cele învăţate de Raskolnikov de la Sonia Marmeladova prefigurează lucrurile pe care, prin voinţa lui Tolstoi, le va învăţa prinţul Nehliudov de la Katiuşa Maslova...

S-ar putea pe larg vorbi despre concordanţele surprinzătoare dintre primul «mare» roman al lui Dostoievski, scris după întoarcerea dintr-o deportare reală, şi ultimul «mare» roman al lui Tolstoi, scris după acceptarea autoexilului său ideal. [...] ideea lui Tolstoi, reluată în atîtea variante, de a-l pune pe Nehliudov să-i dea Katiuşei Maslova să citească **Crimă şi pedeapsă**, are un evident scop pedagogic: iată ce se întîmplase atunci, în poveste, iată cum trebuie să fie acum, în «viaţă»!

E un semn că Tolstoi însuşi înţelegea tîrzia lui «ucenicie» la acest «cel mai bun roman» al lui Dostoievski, foarte bun nu numai în primele sale capitole, ci în întregul lui.

În acest caz apare însă nedumerirea: de ce lipseşte din forma finală a **Învierii** orice referire atît la Dostoievski cît şi la **Crimă şi pedeapsă**? Să fie vorba de tăinuirea acestei ucenicii?!“

Acut ca un poem despre destin, eseul lui Ion Ianoşi vorbeşte, de fapt, despre un al treilea tip de dialog. Unul dintre cele mai rare, mai dramatice şi mai pline de pasiune; cu o metaforă dostoievskiană, *frumos tocmai pentru că e adevărat*.

Exilul cultural românesc

ADRIAN MARINO

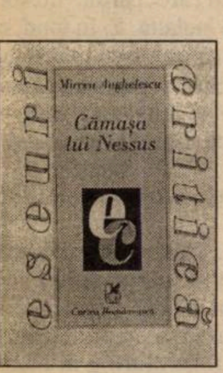

Mircea ANGHELESCU
Cămaşa lui Nessus
Editura Cartea Românească, Colecţia „Eseuri/Critică“, Bucureşti, 2000, 160 p., f.p.

O constatare se impune de la început: o istorie a exilului cultural românesc încă lipseşte. Ea ar elimina un gol esenţial nu numai al istoriei culturii române, dar şi al studiului mentalităţii sale, mult mai complexă decît pare la prima vedere. Cu lumini şi umbre. Şi, mai ales, ar îndepărta prejudecata că acest exil cultural românesc datează doar din perioada nefastei dictaturi comuniste. El începe, de fapt, cu prima serie de emigranţi români de la începutul secolului 19. Cine mai ştie, de pildă, de „vicisitudinile celui dintîi student moldovean la Paris: Gh. Bogdan“, continuate apoi în Italia (după N. Iorga), care datează încă din perioada 1803-1804? Fenomen istoric cultural şi sociologic demn de atenţie şi prin faptul că scoate în relief o serie de constante culturale şi psihologice de natură să configureze o structură morală specifică, dar şi un număr de idei, multe pozitive. Iar acestea, pe parcurs, ilustrează nu numai o anumită recurenţă, ci şi anticipări fecunde, precursoare. Unele actuale şi azi.

Ne-am amintit, fugitiv, toate acestea, citind cu atenţie sporită ultima carte a lui Mircea Anghelescu, **Cămaşa lui Nessus** (Bucureşti, Cartea Românească, 2000). Este o veche cunoştinţă amicală, pe care deceniile – cu toate vicisitudinile lor – n-au reuşit s-o altereze. L-am regăsit mereu acelaşi: spirit modest şi serviabil, învăţat şi discret, erudit şi prudent, respectuos faţă de ierarhiile oficiale, dar fără servilism. Deloc preocupat de publicitate personală şi de punere în valoare. Să zicem, însă, că acestea sînt reacţii personale subiective. Cineva trebuie totuşi să formuleze şi un adevăr obiectiv: Mircea Anghelescu este unul dintre cei mai serioşi istorici literari români actuali, care poate fi consultat oricînd cu încredere. Scrie totdeauna pe baza lecturii directe a izvoarelor de epocă, defrişează zone încă insuficient studiate (legăturile dintre literatura română şi literaturile orientale, preromantismul românesc, de pildă, şi multe altele). Este şi un bun editor de texte clasice (Dinicu Golescu, de pildă). Şi dacă n-a ajuns încă la mari sinteze (volumele sale sînt de fapt culegeri de studii), cauza trebuie căutată în proasta organizare a studiilor academice de la noi: „comenzi“ urgente în diferite direcţii, „lucrări de plan“ fără continuitate, o mentalitate fragmentarist-pozitivistă, mai totdeauna sterilă etc. Oricum ar fi, Mircea Anghelescu rămîne un solid istoric literar, încă nu bine situat şi receptat. Dar este, repetăm, mult prea modest şi discret ca să devină propriul său „avocat“. Să ne dea deci nouă voie să jucăm – măcar pentru o clipă – acest „rol“. O merită din plin.

Revenind la cartea sa, care ne-a inspirat aceste reflecţii, trebuie precizat că ea se compune dintr-o suită de studii despre exilul cultural românesc, cu o atenţie specială pentru cîţiva scriitori încă puţin cunoscuţi la noi: Peter Neagoe, Grigore Cugler, Paul Miron (uşor supralicitat). În plus, studii germane, mai mult sau mai puţin marginale, despre cultura şi literatura română de după 1950 sau despre exilul parizian, care a acaparat – explicabil sau nu –, în mod nejustificat, întreaga atenţie. Mircea Anghelescu restabileşte, în bună parte, lucrurile. Propune o ierarhie mai dreaptă. Evocă fără inhibiţii contextul respectiv comunist (surpriză plăcută: nu ne-am fi aşteptat la o reacţie atît de tăioasă din partea unui intelectual blînd, prudent şi concesiv prin temperament, dar şi prin forţa împrejurărilor). Şi dacă i se poate face vreo „observaţie“ este chiar aceea pe care el însuşi le-o adresează cercetătorilor români din exil: construcţii încă neterminate, „sume parţiale“, „sinteze limitate“, „audienţă încă restrînsă“ (p. 126-128). Şi, mai ales, lipsa „ecumenismului“ unei gîndiri globale. Observaţie critică, probabil cea mai pătrunzătoare a întregii sale lecturi asupra exilului cultural românesc.

Lucrînd, în ultimul timp, pe un material românesc de epocă, în bună parte identic, sîntem în măsură să confirmăm pas cu pas concluziile de bază ale lui Mircea Anghelescu, chiar dacă unghiul nostru de lectură diferă într-o oarecare măsură. Portretul moral al exilatului este exact, pătrunzător, dar nu complet. Noi am fi insistat, de pildă, asupra decepţiei, atît de tipică în exil, a lui N. Bălcescu („politica o dau dracului“). Cum se explică? Complexele, pulverizarea, frustrările, culpabilizările reciproce se ţin lanţ. Cine a parcurs izvoarele epocii cunoaşte foarte bine antagonismele de după 1848 dintre exilaţii de la Brusa şi de la Paris. Pentru a nu mai aminti de megalomaniile abia suportabile ale lui Heliade Rădulescu, în „polemică“ epistolară – savuroasă într-un fel – chiar şi cu soţia sa, Maria Rădulescu, sau de complexele „europene“, altfel spus regretul infinit de a nu fi cunoscuţi, citaţi şi sprijiniţi de scriitorii occidentali celebri. De unde şi elogiul – în treacăt fie spus – bombastic al lui Lamartine, Quinet sau Michelet. Toate aceste reacţii sînt omeneşti, „prea omeneşti“, ca să amintim şi o vorbă a unui filozof german. La unii foşti colaboraţionişti se observă şi un exces de autoculpabilizare (Petru Dumitriu). Un fenomen de veche tradiţie românească, de altfel (vezi substanţialul studiu **„Vina“ în literatură şi discursul autobiografic**), care dezvăluie o faţetă, am spune nouă, a istoricului literar şi cultural, aparent pozitivist, pe nume Mircea Anghelescu.

Din care cauză ne-au atras atenţia, în mod deosebit, mai ales două reacţii tipice tradiţiei exilatului cultural român, bine observat de autorul nostru, atunci cînd evadează din fişe şi ediţii vechi. Trecem peste complexele de infatuare, fenomen de pură compensaţie a ratării (extrem de generalizat). Nimeni nu are, dintr-o dată, mai mult talent la Paris – printr-o simplă „deplasare“ (după excelenta formulă a lui Virgil Ierunca) – decît a avut la Bucureşti. Doar aici, de bine de rău, se joacă soarta literaturii române. Ceea ce unii cercetători româno-americani (Sanda Golopenţia, de pildă) au observat foarte bine (p. 126). Despre infatuarea, suficientă şi agresivă, a unor exilaţi de mîna a doua, a treia, avem şi noi destule amintiri precise. Dar preferăm să trecem peste acest episod, căruia nu i se poate contesta cauzalitatea nefericită motivată.

Trei idei esenţiale ale exilului cultural românesc s-au dovedit nu numai viabile, dar şi de mare perspectivă. Şi este încă un merit al lui Mircea Anghelescu de a le fi pus într-o bună şi nouă lumină. Mai întîi este adevărat că descoperirea „Europei“ constituie un puternic reper cultural şi un mare model de civilizaţie. Doar că ideea a circulat la noi şi înainte de Dinicu Golescu (p. 170), încă din secolul 18, în toate Ţările Româneşti. „Europa“ a fost invocată, ca o instanţă supremă, în toate domeniile de activitate şi, fapt şi mai important, ca justificare a existenţei noastre politice şi de progres general, în cadrul unui spaţiu geopolitic în care ne simţeam pe deplin, organic şi spontan integraţi. În al doilea rînd, după 1848, începe să intervină şi un anume corectiv. Apar şi primele distanţări de „Europa“, respectiv de Franţa şi de Paris. O evaluare tot mai lucidă a omului şi politicii franceze, prin depăşirea idealizării, fie naiv-sincere, fie politic-calculate. Mai totdeauna exprimate bombastic. Este citat, în primul rînd, Heliade Rădulescu (p. 148-149), dar reacţia este mult mai generală, şi studiul **Parisul şi parizienii văzuţi de exilaţii români** oferă o documentare concludentă. Chiar dacă susceptibilă de unele completări. Am îndrăzni să afirmăm că mai puternic decît orice Securitate, ameninţări, şantaje etc., exilul a fost anihilat în bună parte – şi pentru o lungă perioadă – de stîngismul ideologic şi publicistic parizian. Este faza eroică şi demnă de toate elogiile noastre a Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca. Au fost şi momente, moral vorbind, atroce, cînd multe din publicaţiile româneşti anticomuniste ale exilului erau refuzate agresiv şi dispreţuitor prin calificativul *sale fasciste*. Clasamentele literare, în schimb, au fost ceea ce ele au fost totdeauna şi pretutindeni: relative, discutabile, adesea subiective, neratificate – multe – în timp. S-a mizat şi pe autori ce nu şi-au ţinut promisiunea. Fenomen inevitabil etc.

Dar poate ideea cea mai fecundă a exilului cultural a fost anunţată, încă din 1948, de Mircea Eliade, în publicaţia **Luceafărul**, azi uitată. Din suferinţa şi lucrarea diasporei va trebui să se desluşească o viziune „ecumenică a lumii şi istoriei“. Concepţie pe care Mircea Anghelescu o aprobă. În mod fericit, ea „va unifica totodată şi cele două curente tradiţionale ale culturii româneşti, cel universalist şi cel autohtonist“ (p. 117). Într-o altă revistă a exilului, **Destin**, se afirmă, în editorial, acelaşi ideal al unei culturi româneşti „cu posibilităţi universale, cu responsabilităţi universale“ (p. 118). „Funcţia critică a intelectualităţii române din exil [continuă ideea M.A.] se conjugă deci cu aceea, tot atît de importantă, de a pregăti intelectualul de mîine.“ În ambele citate este formulată, în esenţă, chiar teza pe care Sorin Antohi şi noi înşine am afirmat-o energic într-o recentă carte-dialog **Al Treilea Discurs** (Iaşi, Polirom, 2001).

Nu cunoşteam aceste citate şi rămînem recunoscători eruditiei lui Mircea Anghelescu. De a ni le fi reamintit şi de a fi dovedit, implicit, în spirit independent, că o tradiţie a unui astfel de discurs a existat într-adevăr. Un om de carte şi de bibliotecă de calitatea autorului nostru nu putea să nu fie sensibil şi la astfel de aspecte esenţiale. Devine tot mai limpede că întreaga istorie a spiritului cultural şi public românesc urmează a fi rescrisă pe noi baze. Mult mai bine şi mai atent documentată şi citită din perspectiva unei *alte* istorii a ideilor.

■

Îngeraşi virusaţi

...şi un „eşec“ excepţional

PAUL CERNAT

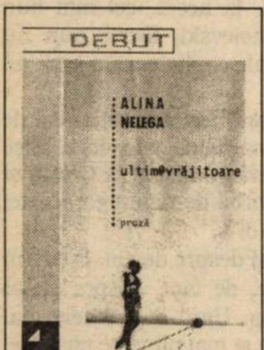

Alina NELEGA
Ultim@vrăjitoare
Roman. Cu un cuvînt înainte de
Gheorghe Crăciun, Editura Paralela 45,
Colecţia „Debut“, Seria „Proză“, Piteşti,
2001, 150 p., f.p.

Deşi extrasul „promoţional“ publicat în avanpremieră de **Observator cultural** (cu o prefaţă elogioasă a lui Gheorghe Crăciun) m-a convins numai pe jumătate, debutul editorial în proză al Alinei Nelega mi-a trezit de la bun început curiozitatea. Romanul (un mic „roman total“!) are toate şansele să impună, în *trend*-ul „alternativ“ al veselei apocalipse postmoderne şi cibernetice, o autoare cu personalitate, deosebit de ambiţioasă şi înzestrată. Posibilele afinităţi cu Bulgakov, Boris Vian şi... Adrian Oţoiu pe care le „detectează“ Gheorghe Crăciun în prefaţă nu sînt de ignorat, deşi ele trebuie luate *cum grano salis*. Şi cu **Messi@h** de Andrei Codrescu cartea de faţă are în comun, pe lîngă deconstructiv-computeristicul @, o întreagă viziune comică, derizoriu-„blasfematorie“, satirică a sacrului într-o lume parodică, virtualizată şi globalizată. În Evul Mediu, vrăjitoarele erau arse pe rug, iar îngerii erau, într-adevăr, „angelici“. În mediul (şi în mediile) postmoderne, lucrurile s-au schimbat însă: vrăjitoarele sînt pe cale de dispariţie, iar „ultima“ e, aţi ghicit, „blasfemiatoarea“ care „spune, pe bune, adevărul insuportabil despre această lume“.

Romanul îşi programează inteligent receptarea, „publicul-ţintă“ fiind, în mod evident, cel din mediile artistice alternative, „de avangardă“, fie ele „literate“ sau „teatrale“, familiare autoarei, sensibile faţă de provocările Internetului şi aflate, încă, în aşteptarea afirmării unei revoluţii *cyber* în literatură. Alina Nelega are, apoi, avantajul „strategic“ de a fi (deocamdată) singura *autoare* din cadrul acestei tendinţe autohtone, o „alternativă“ *cyber*-feminină şi, pe alocuri, feministă, în dramaturgia şi, iată, proza românească contemporană. Pe de altă parte, cartea e concepută şi pe potriva „sincronismului“ globalizant, cosmopolit, branşat la noile medii de comunicare şi de sensibilitate. Mă tem însă că acest ambiţios roman-alternativă, ce instituie o imagine a lumii ca sinteză de teatru şi ciberspaţiu e, ca şi protagoniştii săi mai mult sau mai puţin „angelici“, unul „virusat“, produs al unei conştiinţe „virusate“, în răspăr cu toate, cu sine însăşi (ceea ce e minunat), dar şi cu acele reguli „inefabile“ care stau la baza unui roman reuşit.

Jurnalistă pasionată, comentatoare angajată, „literary manager într-un teatru de texte noi“, critic şi eseist implicat în proiecte şi instituţii teatrale alternative (a iniţiat în 1997 festivalul **Dramafest**), Alina Nelega (n. 1960, Tîrgu-Mureş) e perfect „conectată“ la pulsul vieţii artistice internaţionale din „era computerelor“. A lucrat o vreme în redacţia unui ziar tîrgu-mureşean, iar în ultimii ani a beneficiat de cîteva burse de studii la Royal Theatre şi Teatrul „Bush“ din Marea Britanie. O parte din această experienţă jurnalistico-teatralo-managerială, eseistică şi de călătorie, ficţionalizată, e transferată în paginile romanului, care mustesc de savuroase impresii „exotice“ şi de sclipitoare consideraţii despre creaţie (inclusiv despre Creaţie). „Palmaresul“ ei dramaturgic constă, pînă acum, în cîteva piese publicate: mai întîi **Una cosa mentale**, inclusă în antologia Festivalului Internaţional de la Sibiu (1996), apoi **Nascendo**, inclusă în antologia „pentru export“ a lui Marian Popescu, **After censorship**. La începutul acestui an, Alina Nelega a debutat editorial cu piesa **www. nonstop. ro**, distinsă cu premiul UNITER pe 2000. Foarte cultivată şi *à la page*, rebelă, nonconformistă şi combativă, de o inteligenţă critică tăioasă şi vivace, ea „maschează“ ludic, sub un temperament experimental, nonconformist, histrionic şi frondeur, un vizionarism poetic şi un soi de tandreţe copilăroasă. Se pare că romanul de faţă „s-a scris“ pe parcursul unui deceniu; oricum, „debutanta“ Alina Nelega e o prozatoare cu experienţă, formată la şcoala „optzecistă“. Ca un amănunt, prima ei proză (**Autostop**) a fost publicată în 1980 în **Echinox**. Metamorfozele profesionale şi existenţiale ale autoarei „precipită“ într-o viziune complexă asupra lumii şi a creaţiei, dedublările personajelor fiind nişte pretexte pentru „confesiuni“ mai mult sau mai puţin „deghizate“, aşa cum stă bine într-o lume ca teatru, fie ea postmodernă...

Principalii „actori“ ai acestei comedii metafizice (sau mai bine zis patafizice, ubueşti a creaţiei, amintind, pe undeva, şi de **Minunile Sfîntului Sisoe**, romanul neterminat al lui Topîrceanu, evident, în variantă postmodernă, sau, dacă vreţi, bulgakoviană, deşi, deşi...) sînt Angel, un înger cu probleme de identitate, principalul observator, comentator şi *raissoneur* al „scenariului“, şi Martina (un dublu pămîntean al auctoarei), ziaristă, redactor la o publicaţie literară, autor dramatic şi manager la diverse teatre din provincie, pe jumătate desprinsă de condiţia „lumească“ şi aspirînd spre un statut „angelic“, perfecţiune etc. Amintirile ei (inclusiv cele erotice) din copilăria, adolescenţa şi prima tinereţe petrecută sub comunism sînt unul dintre punctele de atracţie ale romanului. Cei doi comunică pe *e-mail*, la interfaţa dintre o lume divină minată de coru(**p**)ţie şi autoritarism deşănţat, prost guvernată de un Dumnezeu neajutorat, captiv – „the boss“ –, şi o lume pămînteană, asemănătoare celei „de sus“, căci „ceea ce e sus e la fel cu ceea ce e jos“. Ambii protagonişti încearcă să scape de propria condiţie, iar Angel caută, în plus, să se vindece de o boală fără leac: *anamnesis destrudo*. (*Anamnesis destrudo* figurează în tratatele medicale de specialitate drept „boala îngerilor“. Cei care suferă de această maladie ireversibilă şi incurabilă devin incapabili de a trăi în prezent, pierzînd şi legătura cu trecutul. Subiecţii îşi „amintesc“ lucruri pe care nu le-au trăit. Crizele lor sînt de tip cataleptic, iar la trezire se simt epuizaţi şi îmbătrîniţi.) Prietenii lui – sau ai ei, nu contează – sînt, toţi, îngeri fără majusculă: otto, moonligth, grifon; discută pe Internet cu pămîntenii, se luptă cu *hacker*-ii..., iar lumea pe care o observă şi în care se implică e una a tuturor posibilităţilor reale şi imaginare, o babilonie postmodernă amintind, pe alocuri, desenele animate *underground*, în care sînt prinse, din fuga *laptop*-ului, monstruozităţi posttotalitare, grotescul României postcomuniste, fiziologii şi portrete ale actorilor tranziţiei, personaje „rupte din realitate“, abia ficţionalizate şi uşor recognoscibile. Mediile scriitoriceşti, teatrale, jurnalistice sînt caricaturizate nemilos, dar şi cu o undă de tandreţe copilăroasă – pînă la urmă totul nu e decît o „jucărea“ cu tîlc şi tîlcuri. Antiautoritarismul e manifest la toate nivelurile: îngerii cîrtesc împotriva lumii divine, rău întocmite, o iau peste picior, îşi bat joc de ea, o deconstruiesc în joacă („e timpul să se schimbe ceva în cer, ce pana mea!“), iar pămînenii şi, mai ales, românaşii noştri se confruntă cu mizeria morală, burlescă, a unei lumi pe dos. Nervul polemic al autoarei se manifestă aici din plin. Cartea e alcătuită din două părţi, foarte diferite, ultima fiind compusă din jurnalul lui Angel, din scrisori antimetafizice ale unor îngeri către Dumnezeu – acestea, într-adevăr interesante! –, din „cronici dramatice“ ultraparodice, dintr-un *happy end* precipitat, din cîteva inserturi dramatice foarte amuzante (dialoguri între trei îngeri şi trei pămînteni, între care un securist la pensie) şi dintr-un... glosar explicativ de termeni, „spre aducere aminte“. Luate în parte, ele sînt nişte piese de excelenţe, mustind de idei care, fiecare, ar fi putut face un bun roman. Din păcate, totul e cam expediat, îngesuit la repezeală, de-a valma, într-un bagaj prea strîmt. Discursul îngerului „păzitor“ postmodern, extrem de gureş, le poate părea unora simpatic, vervos, spumos, iar altora – dimpotrivă: enervant, fiţos. Skepsis-ul nu e greu de ghicit: prin romgleza lui împănată cu argotisme de comedie americană („Jeeze“, „Fuck, man!“), dar şi cu argotisme autohtone, adaptate corespunzător condiţiei angelice, de tipul „Am fugit din *heaven*, ce pana mea“, e simulat, dezabuzat şi ironic, jargonul popular cosmopolit al societăţii de consum, globalizate, noua *lingua franca*, hibridă şi hibridizată. Acest limbaj e, pe de altă parte, ingredientul „umanizant“ considerat, pare-se, necesar pentru a face suportabilă şi agreabilă pilula „grea“, intelectuală, filozofică, metacreativă, erudită, prin care sînt introduse şi reciclate vechi dispute teologice, străvechi conflicte mitologice, într-o deconstrucţie parodică şi autoparodică a tuturor sistemelor religioase tradiţionale.

Dintr-o perspectivă de lectură „conservatoare“ (dar să nu ne facem iluzii: şi perspectiva de lectură a cititorilor nespecializaţi e una „conservatoare“), cartea poate apărea, cel mult, ca o aiureală inteligentă, pentru snobii Internetului, şi asta în ciuda tuturor „provocărilor“ ca o găteală inutilă, menită să reliefeze nişte nuri îndoielnici. Ar fi însă nedrept şi inadecvat să o judecăm cu această îndoielnică unitate de măsură, deşi, dacă ne gîndim bine, de la **Pendulul lui Foucault** pînă la **Stîngăciile şi enormităţile** lui Oţoiu, autorii postmoderni de succes au ştiut şi ştiu să exploateze valenţele eterne ale povestirii şi schemele arhetipale ale naraţiunii populare, ale *suspense*-ului etc. S-ar putea însă (mai ştii?) să avem de a face cu o deconstrucţie feministă a epicului şi a povestirii „pro-falice“, o splendidă proză antiepică, dar la baza cărţii se află, totuşi, o poveste: aceea a rîvnitului „pact“ pseudofaustic între Martina şi Angel, care caută să-i cumpere, la un preţ reciproc avantajos, sufletul, spre a se putea „izbăvi“ de condiţia-i angelică şi spre a o elibera pe tînăra ziaristă-autoare şi „manageriţă“ dramatică de condiţia-i umană... Totul devine, pînă la urmă, un pretext pentru introducerea în arenă a unor consideraţii „despre lume şi viaţă“...

Dincolo de toate efectele speciale, de jocurile nonconformist erudite ale imaginaţiei, de sinataxa haotică a lumii „internetizate“, ceea ce rezistă e dimensiunea „eseistică“, tensiunea problematizantă, spectacolul viu autentic al gîndirii detabuizante, „virusante“.

Alina Nelega a reuşit, în **ultim@vrăjitoare**, mai multe „performanţe“, unele de invidiat, altele nu. Printre cele din urmă – aceea de a alcătui, din ingrediente de excepţie (luate în parte), un roman ratat, un talmeş-balmeş genial, în care „părţile“ nu vor să stea cu nici un chip laolaltă. E, în fond, o confirmare a faptului că, din cele mai fine, mai exotice, mai gustoase şi mai spectaculoase ingrediente, nu e musai să iasă o mîncare bună. În ciuda faptului că posedă numeroase atuuri de invidiat, **ultim@vrăjitoare** e un eşec. Un eşec din acelea care te pun pe gînduri, mai ceva decît reuşitele. Luat la bani mărunţi, volumul are atuuri care ar trebui să-i facă să plesnească de invidie pe mulţi prozatori hîrşiţi: verva şi virtuozitatea scriiturii sînt de-a dreptul debordante, profesionalismul scriiturii e în afară de orice discuţie. Includerea ca *motto*-uri a unor versuri de Laurie Anderson, o excelentă muziciană experimentală, artistă contemporană „situaţionistă“ şi, în anii '90, *cybergirl*, este şi ea elocventă în privinţa intenţiilor şi mizelor autoarei. Am putea spune că Alina Nelega are prea multe calităţi, e prea inteligentă, dovedeşte prea mult curaj şi prea mult talent – din păcate toate aceste însuşiri sînt nefericit administrate, prea „generos“, grăbit şi logoreic risipite. Găsim de toate aici: toate tipurile de text, şarjate şi improvizate, trăznăi imaginative, satiră socială şi complexităţi uluitoare, eseu, meditaţii (anti)metafizice, corespondenţă de tot felul. Dar, vorba cuiva, romanul nu iese nici mort. Asta e.

■

Prior Books

PUTEM LUPTA CU EL?

ENCYCLOPEDIA OF STRESS,
3 VOL
AUTOR: GEORGE FINK, EDITURA:
ACADEMIC PRESS, 2000
TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Sofismele justificării

George STATE

MIRCEA ELIADE
TEXTELE „LEGIONARE" ŞI DESPRE „ROMÂNISM"
DACIA

Mircea ELIADE
Textele „legionare“ şi despre „românism“
Editura Dacia, Colecţia „Alternative“, Cluj Napoca, 2001, 160 p., f.p.

Ediţia cu **Textele „legionare“ şi despre „românism“** ale lui Mircea Eliade îngrijită de Mircea Handoca reprezintă o penibilă încercare a acestuia din urmă de a-l disculpa pe celebrul savant de acuzaţiile de prolegionarism şi de antisemitism care i-au fost aduse.

Strategiile dezvinovăţirii încep chiar de la titlul acestei culegeri, unde cuvîntul „legionare“ este pus între ghilimele, lăsîndu-ne să credem că învinuirea pomenită mai sus este neîntemeiată şi că citirea textelor incriminate ne va convinge de aceasta. În caz contrar, sîntem creduli sau răuvoitori. Oricum, am fost preveniţi. Nu trebuie să ne luăm după aparenţe. Textele nu sînt atît de legionarizate cum par a o arăta unele titluri: **Ion Moţa şi Vasile Marin**, **Noua aristocraţie legionară** sau **Provincia şi legionarismul**. Spre a ne convinge, putem citi pe coperta a patra un fragment în care tînărul Eliade atacă furibund atît *dreapta* („fasciştii prigonitori de evrei“), cît şi *stînga* („comuniştii incendiatori de biserici“). Că aceste rînduri nu fac parte din articolele (pseudo)legionare e doar un detaliu nesemnificativ. În schimb, semnificativă e certitudinea că un asemenea procedeu de orientare a lecturii ipoteticilor cititori de către editor este nu doar părtinitor, ci şi necinstit, deoarece ne este presupusă lipsa discernămîntului.

Chiar dacă am admite că cele spuse pînă aici sînt simple ipoteze, iar nu expresia unui partizanat făţiş, analiza prolixului **Cuvînt înainte** al dlui Handoca ne va releva cîteva sofisme ale justificării.

Deşi – ne mărturiseşte la sfîrşit – articolul său (de peste 25 de pagini) nu este exhaustiv, Mircea Handoca îşi concepe textul polemic şi agresiv, dorindu-l a fi o replică „obiectivă“ şi „ştiinţifică“ la adresa contestatarilor lui Eliade. Bănuiesc că obsesia obiectivităţii vine din constatarea că cele mai credibile mărturii (Mihail Sebastian) şi cele mai pertinente critici (Z. Ornea, Norman Manea, Leon Volovici) în chestiunea implicării politice a lui Eliade au fost formulate de intelectuali evrei. Iar aceştia – nu-i aşa? – nu pot fi imparţiali cînd e vorba de un subiect atît de delicat ca legionarismul şi antisemitismul. Caracterul ştiinţific al afirmaţiilor dlui Handoca nici nu (mai) trebuie demonstrat, ci derivă – pe cale de consecinţă – din calitatea sa de cercetător al operei lui Mircea Eliade. Dar să arătăm care sînt tezele care viciază „demonstraţiile“ istoricului literar.

1. Mircea Eliade este intangibil.

Aceasta este o primă axiomă, afirmată explicit la început şi presupusă implicit pînă la sfîrşit. „S-au năpustit asupra lui [Mircea Eliade] ca o haită, hotărîtă să-l sfîşie, zeci de anonimi inculţi, alături de valoroşi oameni de cultură invidioşi“ (p. 7). Aşadar, după M. Handoca, incultura (anonimilor) şi invidia (intelectualilor de valoare) sînt singurele cauze ale unei critici. Spiritul critic şi încercarea de a cunoaşte adevărul nu sînt considerate mobiluri serioase ale unei interogaţii cu privire la orientarea politică a tînărului cărturar. În plus, oricît de bizar i-ar părea dlui Handoca, anonimii (pe care – dintr-un straniu complex de superioritate – îi taxează drept inculţi) au dreptul de a-şi exprima opinia. Iar invidia nu e unicul motiv de a pune sub semnul întrebării angajamentul şi gîndirea unei personalităţi.

2. Mircea Eliade este consecvent.

Avem aici o a doua presupoziţie a lui M. Handoca: „Opera lui Mircea Eliade (literară şi ştiinţifică) e alcătuită din peste 80 de volume şi din circa 3.000 de articole şi eseuri. Considerînd fiecare volum avînd în medie 300 de pagini şi fiecare articol 5, un calcul sumar ar ajunge la rezultatul de 39.000 de pagini. Dintre acestea, doar maximum 60 de pagini incriminate sînt puse în discuţie de dl Leon Volovici de pe poziţii «naţionaliste»“ (pp. 29-30). Poate ne explică dl Handoca cum am putea preciza orientarea ideologică a lui Mircea Eliade făcînd apel la **Technique du Yoga**. De ce nu am admite că – aşa cum o atestă articolele sale legionare (fără ghilimele) din volumul în discuţie – Eliade (ca şi alţi membri ai generaţiei sale, de pildă Cioran) a fost la un moment dat apologet al extremei drepte autohtone? Aceasta nu înseamnă că întreaga sa operă poartă stigmatul angajamentului politic (temporar) din tinereţe şi că marele istoric al religiilor nu şi-a revizuit/modificat poziţia ideologică.

3. Mircea Eliade este persecutat.

Această teză a editorului este cea mai perversă, întrucît înglobează toate celelalte strategii enunţate pînă acum. Să vedem cum procedează M. Handoca.

a) Unei acuzaţii (legitime, cred eu) aduse savantului român i se răspunde printr-o opinie contrară a unui alt cercetător, iar nu prin textele în cauză ale lui Eliade. Spre exemplu, unei afirmaţii din cartea lui Leon Volovici – **Ideologia naţionalistă şi problema evreiască în România anilor '30** – i se opune o mărturisire a lui Seymour Cain, care îşi exprimă admiraţia pentru autorul **Meditaţiei asupra arderii catedralelor** (v. p. 32).

b) Mărturiile lui Sebastian din **Jurnal** sînt respinse ca irelevante pentru că pleacă de la „considerente particulare“, ba, mai mult pentru că „au fost scrise la cald, sub impresia nemijlocită a momentului“ (cf. p. 33). Dar Mihail Sebastian devine credibil atunci cînd e citat cu un fragment dintr-o scrisoare către Eliade şi cu dedicaţia dată aceluiaşi pe un exemplar al volumului **Cum am devenit huligan** (cf. pp. 31-32). Acestea nu sînt tot „considerente particulare“?

c) Invocarea contextului e menită a suspenda orice judecată de valoare. Dl Handoca răspunde fiecărei învinuiri aduse lui Eliade printr-un citat. Dar citatul în cauză ori nu are legătură cu cele spuse de „acuzator“ (cum e cazul pasajului invocat împotriva afirmaţiei lui Norman Manea că – în **Memorii** – Eliade nu menţionează crimele comise de C.Z. Codreanu) (cf. p. 25), ori face parte dintr-un text ce nu aparţine perioadei de rinocerizare a tînărului şef de generaţie. Şi aici avem două cazuri: fie e vorba de un text anterior publicisticii legionare (ianuarie 1937-februarie 1938) (cf. p. 31), fie de unul din perioada mai tîrzie a activităţii scriitorului (cf. p. 22). Nu avem în nici un caz o respingere a învinuirilor aduse lui M. Eliade prin vreun rînd din articolele sale legionare. De aceea, ne putem întreba ce înţelege M. Handoca prin cuvîntul „context“, atît de des invocat. Întrebarea nu e una retorică, deoarece nu ştiu ce „context“ poate scuza asemenea afirmaţii ale lui Eliade: „Orice mi s-ar spune despre teroarea hitleristă, nu pot uita un lucru: că, în plin centrul Berlinului, o sinagogă stă solemnă şi nesiluită – [...] Orice mi s-ar spune despre masacrele hitleriste, nu pot trece peste un fapt simplu: că nici măcar presa cea mai antifascistă din lume n-a vorbit vreo dată despre «mii» de asasinate în Germania – [...] o revoluţie fascistă – antisemită, care nu siluieşte sinagogile şi nu execută evreii în masă; [...] [Hitler] s-a mulţumit cu lagăre de concentrare; mai puţin grav, în orice caz, decît revolverul descărcat în ceafă sau spînzurătoarea. Asasinate a cunoscut şi hitlerismul. Dar îndrăzneşte cineva să menţioneze asasinatele lui Hitler alături de acel milion şi jumătate din Rusia bolşevică?!... [...] fascismul sau hitlerismul, bun sau rău, cum o fi, nu cunoaşte nici incendiile, nici masacrele. Lucifer e în deplină libertate numai în Răsărit“ (pp. 39-43); sau: „Uneori, cînd sînt bine dispuşi, [conducătorii români] îţi spun că n-are importanţă numărul evreilor, căci sînt oameni muncitori şi inteligenţi şi, dacă fac avere, averile lor rămîn în ţară. Dar dacă aşa stau lucrurile nu văd de ce n-am coloniza ţara cu englezi, căci şi ei sînt muncitori şi inteligenţi. Dar un neam în care o clasă conducătoare gîndeşte astfel, şi-ţi vorbeşte despre calităţile unor oameni străini – *numai are mult de trăit*“ (pp. 58-59); sau: „Există un aspect al mişcării legionare asupra căruia nu s-a stăruit îndeajuns: *libertatea* omului. Fiind în primul rînd o mişcare spirituală, avînd că scop crearea unui *om nou* şi ca nădejde *mîntuirea neamului* – legionarismul nu se putea naşte şi nu putea creşte decît valorificînd libertatea omului asupra căreia s-au scris biblioteci întregi şi s-au ţinut nenumărate discursuri democratice, fără ca să fie *trăită* şi valorificată“ (p. 67); sau: „Sîntem contemporanii, norocoşi, ai celei mai semnificative prefaceri pe care a cunoscut-o România modernă: *făurirea unei noi aristocraţii*. Tineretul legionar, o dată cu alte miracole realizate prin jertfă, elan şi voinţă creatoare – a pus temeliile unei elite româneşti care e menită să schimbe sensul istoriei acestui neam. [...] Dar această nouă aristocraţie legionară care se naşte, reînvie Evul Mediu românesc; conştiinţa misiunii istorice, vrednicia şi bărbăţia, dispreţul şi indiferenţa faţă de neputincioşi, canalii şi băieţii deştepţi“ (pp. 72-74); sau: „Legionarismul aduce o schimbare radicală a mentalităţii provinciale. [...] Marea revoluţie legionară schimbă centrul de gravitate al fiinţei româneşti: din afară, înlăuntru. [...] Legionarismul va pune capăt complexelor de inferioritate ale provinciei. Într-adevăr, idealul legionar, idealul de aspră spiritualitate creştină – poate fi trăit oriunde în mijlocul comunităţii româneşti“ (pp. 79-80).

Lăsăm cititorul să hotărască dacă cele citate mai sus sînt texte „legionare“ sau nu. În ceea ce mă priveşte, reluînd o formulare a lui Dan Petrescu, consider că, prin atitudinea sa, dl M. Handoca aduce o nouă ofensă inteligenţei şi bunului-simţ. ▮

Colecţia de mirări

Deficienţa erectilă se vindecă în cort

Mihai DRAGOLEA

Nu sînt nici primul, nici singurul uluit de ce mai concursuri tîmpite organizează diverse posturi de radio şi televiziune, de la celebrul bingo la cel „de cîte culori e cafeaua Nova Brazilia“ sau cel cu aromele de Knorr Delicat. Dar nu pot, la o năzbîtie auzită cu urechile personale de mai multe ori, să fiu sigur că nu aiurez. Carevasăzică: o jună crainică a unui post de radio privat, cu vocea cam stridentă şi ţinînd-o într-o veselie uniformă de cretin cu patalama la mînă, îi invită pe ascultători să participe la concursul următor: statisticile de ultimă oră arată că unul din patru bărbaţi ai neamului au – ţineţi-vă bine! – „deficienţă erectilă“, în total ar fi un milion şi jumătate de năpăstuiţi; se pune teribila întrebare cîţi deficienţi erectili are patria, să telefoneze cine vrea şi ştie şi uite aşa va fi un cîştigător care se va alege cu un tricou purtînd însemnele postului de radio în cauză. Oricum ar fi, oricîţi cîştigătorii de tricouri vopsite, noi, ascultătorii, ne alegem şi cu vestea aceasta de zile mari, cum că se înmulţesc rîndurile deficienţilor erectili. Pînă anţărţ, popor latin fiind noi, aveam oarecare faimă de erectilitate; dar uite că nu mai este aşa, nu mai putem profita de un capital substanţial, cum să privească omul optimist viitorul personal şi al patriei cu asemenea belea pe cap?! Şi uite-aşa, pe fond muzical voios, mai punem de-un concurs idiot, să ştim cum stăm şi în probleme mai delicate; mă întreb cum de i-or fi numărat pe numiţii deficienţi, că pe aurolaci, violatori, hoţi n-are vreme să-i numere nimeni. La aşa subiect de concurs îţi poţi închipui şi situaţii de-a binelea cenuşii: merge omul cu limuzina, ascultă radioul, află cîţi deficienţi erectili are patria, se-ntreabă dacă nu cumva face parte şi el din categorie, îl apucă tremuratul şi, pac!, într-o clipă maşina-şi sprijină botul lucitor într-un copac.

Un înţelept fost ministru, acum mare primar, cel mai mare, cel mai tare din parcare, ne spunea că iarna nu-i ca vara. Da, sigur, aşa este. Da' uite fenomen, primăvara s-a arătat o vreme precum vara, căldură mare, soare, flori prematur înflorite, plajă la sfîrşit de săptămînă, decolteuri adînci, rochii subţiri şi sumare; şi, după ce primăvara a fost ca vara, iată că e şi precum toamna, cu vînt, aer rece şi ploi. Şi, dacă meteorologia este aşa, cum să nu fie ea însoţită de alte fenomene bizare?! Cu destulă stupoare şi scîrbă am aflat că marele liberal mason Dan Amedeo Lăzărescu a fost un securist notoriu; mai aflăm şi faptul de tot hazul că la lansarea revistei pornografice **Hustler** doi dintre oamenii noştri politici de vază controlau de zor prin sutienele generoase ale animatoarelor promovate de la condiţia de amărîte traseiste la aceea de prezentatoare de efecte apetisante ale siliconului injectat ici-colo, cît să prospere erotic poporul. Dar asta nu e tot, să venim mai aproape, mai în stradă, mai în cartier, că şi pe-aici e loc destul pentru mirare; un pui de rom îi sparge cu o piatră fruntea fiului meu şi tatăl respectivului agresor îmi spune că n-am voie nici măcar să protestez, pentru că ei sînt o minoritate protejată de toate marile foruri mondiale (de, pînă acum se protejau speciile pe cale de dispariţie, nu cele în veselă expansiune). Şi cum n-ar fi fost destul, m-am pomenit cu nişte fluturaşi strecuraţi în cutia poştală. Pe unul din ei, cu litere de-o şchioapă, stă scris aşa: „Tu eşti invitat la: Campanie de vindecat în cort“. De ce să te vindeci în cort mai degrabă decît într-un spital normal, mie mi-e greu să pricep. Poate că e mai rustic, poate că sînt nişte corturi fermecate, făcute dintr-o pînză care te lecuieşte de cum ai intrat acolo, poate că pereţii respectivului imobil sînt căptuşiţi cu medicamente formidabile şi personal medical de cea mai bună calitate; poate că nu mai e nevoie de carnet de sănătate, dacă tot ajungi să te vindeci în cort.

Un Adio reiterat

MONICA GHEŢ

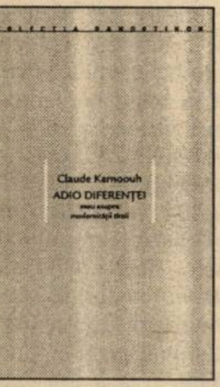

Claude KARNOOUH
Adio diferenţei. Eseu asupra modernităţii tîrzii
Ediţia a doua, revizuită şi adăugită.
Traducere în limba română de Virgil Ciomoş, Horia Lazăr, Ciprian Mihali.
Editura Idea Design & Print, Colecţia „Panoptikon", Cluj Napoca, 2001, 180 p., f.p.

Dintre varii motive care-l determină pe Claude Karnoouh să persiste în publicarea cărţilor sale în România, unul pare evident: cel paideic. Aceeaşi vocaţie paideică justifică parţial frecvenţa rubricii pe care o semnează la revista **Dilema**. Avem, din nou, o apariţie editorială a reflecţiilor profesorului francez, de această dată un frumos *obiect-volum* (coperta Eugen Coşerean) „fabricat" la excelenta Editură Idea Design din Cluj, specializată în publicaţii de artă, care s-a învrednicit să dea la iveală versiunea revăzută a mai vechiului op **Adio diferenţei**, apărut întîia oară la Dacia, în 1994. În ansamblu, structura capitolelor corespunde primei versiuni, deşi textele sînt pe de-a-ntregul „reconsiderate", adăugîndu-li-se precizări, dezvoltări cu argumente de ultimă oră a temelor, preocupări dictate de realitatea momentului în Europa de Est sau în Occident, plus un capitol final conţinînd meditaţii despre **Tehnică şi destin**. Rezultatul e, aşadar, o ediţie mult mai substanţială a eseurilor „asupra modernităţii tîrzii".

Se cuvine, mai înainte de orice, să le adresăm un gînd de reverenţă traducătorilor: Virgil Ciomoş, Horia Lazăr şi Ciprian Mihali, primul şi ultimul profesori de filozofie ai universităţii clujene, dovedind cu strălucire cît de necesar este, într-un asemenea demers, pe lîngă cunoaşterea limbii (limbilor), exerciţiul reflexiv-interogativ propriu celor care se îndeletnicesc cu frecventarea cugetătorilor trecutei şi prezentei noastre lumi.

Pe parcursul întregului volum, Claude Karnoouh procedează aidoma **Diavolului şchiop** al lui Lesage, cînd ridică acoperişurile caselor spre a ne dezvălui permanenţa atotprezentă a viciilor. Asemeni *caracterelor* pe care autorul epocii Luminilor le dezgoleşte de fastul iluzoriu, Claude Karnoouh scutură pudra aurită a faţetelor modernităţii tîrzii – cea pe care o parcurgem cu vinovată inconştienţă –, îi dă jos „peruca buclată", şterge fardul, arătîndu-ne nu atît vetusta „goliciune a regelui", ci mult mai impudicul „craniu gol" al gîndirii în vremea „tuturor posibilităţilor", săvîrşită prin universalizarea şi implicit tiermodernizarea Occidentului. Ei da, Claude Karnoouh nu oboseşte să folosească toate ocaziile pentru a practica o *pedagogie a dezastrului* antrenat de supremaţia „Sfintei Treimi a producţiei-consumului-profitului". O face cu tenacitate şi îndîrjire, dar şi cu o greu disimulată nostalgie pentru timpul răgazului reflexiv în stilul Montaigne, pe cînd îşi purta cugetarea în ritmul călăriei, binecunoscută habitudine cotidiană a faimosului eseist. Deşi e posibil ca autorul noului **Adio...** să nu agreeze comparaţia, ea nu are pricini să-i lezeze vanitatea.

Michel Foucault spunea undeva că după Revoluţia franceză, statele au încetat a se fonda pe religie, ci pe „ceea ce se numeşte filozofie", după care unele sisteme politice au început să-şi caute o „filozofie", lucru azi revolut, într-o epocă a „şomajului ideologic" în inspirata rostire a lui Radu Cosaşu (vezi **Observator cultural** nr. 66 din 2001), statele naţiuni funcţionînd oarecum inerţial într-o lume condiţionată de interdependenţa/reţeaua Capitalului. Or, Claude Karnoouh îşi construieşte discursul (nostalgic) din perspectiva „filozofico-ideologică" ce-a evoluat în urma Revoluţiei franceze, suferind el însuşi de ravagiile „şomajului ideologic", lucru pe care-l înţelege, îl şi explică, fără însă a-şi asuma punctul de vedere sau de *execuţie* al modernităţii tîrzii, unde „umanismul" aparţine fie mediocrităţii agresiv-demagogice, fie marginalilor. Tratate din acest unghi, „caracterele"-teme-capitole, cărora autorul acestui reiterat **Adio diferenţei** le despoaie „strălucirea" tentaţiei, apar în ultimă instanţă drept „căi pavate" spre neant ori zice-ţi-i infern... Astfel, nici o altă pledoarie pentru considerarea unei instanţe a transcendenţei n-ar putea fi mai convingătoare decît cele zece capitole-avertisment demolatoare în cartea lui Claude Karnoouh a ipostazelor-comînduiri ale imanenţei.

În mod paradoxal, chiar la începutul textului, autorul are o justificare – cea a scrisului propriu – şi – culmea! – o soluţie pentru ieşirea din alienarea impusă de schimbarea paradigmei modernităţii tîrzii: preeminenţa funcţionalităţii în dauna fiinţării: „Aşteptînd acea clipă [a declinului capitalismului de al treilea tip – *n.m.*], să lăsăm febra unui militantism vanitos şi să ieşim din lîncezeala unei plictiseli primejdioase: *să ne înarmăm cu răbdarea conceptelor şi să ne pregătim meditînd asupra operei poeţilor*" (p. 62, *subl.m., M.G.*). Foarte frumos, personal/individual vorbind. Dar cărei societăţi îi foloseşte: celei la marginea supravieţuirii, incapabilă să mai gîndească la „loisir"-ul spiritului, celei a refugiaţilor, super-înfometaţilor, fie şi practicînd Yoga evoluată, trebuind să *vieţuiască* din *ceva*, celei în tranziţie, fascinată de „toate posibilităţile", sau „regizorilor" Capitalului (consumului-profitului), pentru fiecare dintre ei lumea luînd chip de „virtualitate după potop"... Şi atunci de ce scrie Claude Karnoouh?: „pentru a înlătura pseudo-necesităţile care îmi siluiesc viaţa cotidiană şi mi-o întemniţează în «agitaţia glaciară» a acestui sfîrşit de veac", „pentru a întîrzia scurgerea timpului"; din „Voinţă de a înţelege, desigur", „pentru a putea reflecta"; „Lipsită de fragilitatea asumată a activităţii scripturale, gîndirea mea rătăceşte, se destramă, devine un praf ce se împrăştie, pierdut la rîndul lui în vîrtejul tulbure al mediatizării"; „scriu şi pentru a pune ordine în reprezentările mele încurcate, şi pentru a introduce un sens, fie şi revocabil, în mulţimea experienţelor pe care le am" (p. 26). Aş adăuga aici motivaţia desluşită de un lector atent, şi anume dorinţa de păstrare a memoriei diferenţelor... esenţiale, fiindcă în cuvintele autorului „**Adio diferenţei** nu se confundă cu **Despre uniformizare**", iar „Titlul indică o modulare ce orientează întrebările" adresate timpului său.

Declarîndu-se „autodidact" (în sensul în care prima formaţie universitară este strict ştiinţifică, nu filozofică), dar asumîndu-şi existenţial condiţia „sîngeroasă a gîndirii", Claude Karnoouh nu are a se teme decît de propriile-i mutaţii „conceptuale" sau de capcanele „onorante": insistente invitaţii ale celor orfani de vreun *maître penseur*, oferte menite să îmbălsămeze reputaţia sau după caz, gloria, cum spunea Cioran. Deocamdată însă, constanţa abordărilor/demascărilor pe care le face e remarcabilă, de-a lungul unui discurs nestingherit în libertatea pe care şi-o ia de cîteva decenii. Vom regăsi, aşadar, în acest ultim **Adio...** (departe de a fi definitiv, totuşi...) semnele noilor vremi, în care profeţiile lui Orwell şi-au văzut împlinirea – atenţie! – ne semnalează insistent autorul, Orwell nu „polemiza" cu fosta URSS, cum adeseori s-a insinuat. Nu sînt ignorate nici criza universităţii, instituţie „conservă" a ştiinţei şi gîndirii semnalată încă de Nietzsche, dar şi de Heidegger, Hannah Arendt ori Michel Foucault şi Gerard Granel, criză a cărei miză e finalmente raportul dintre cunoaştere şi putere. „Pedagogia tragicului" îi priveşte, astfel, doar pe cei care mai au termeni de comparaţie între tragismul libertăţii asumate şi „dictatura flască a unei libertăţi bune supravegheate", a „culturii de masă" şi „gradul zero al gîndirii, meditaţiei şi contemplaţiei". Pedagogia tragică este aceea care opune individualitatea reflexivă uniformizării în selecţie antropobiologică a viitorilor-actuali mutanţi, imposibil să descifreze în Celălalt un Altul. De aici criza limbajului, a limbilor, din care triumfă doar tehno-ştiinţa (cu producţia şi profitul ei cu tot...). Urmele pale ale transcendentului, cîte au mai rămas, sînt asimilate ritualului, spectacolului sau în practici toxicomane. Progresul nu mai apare acum drept o etapă cucerită în plus pe scara „devenirii", ci o expansiune în infinit a experienţelor cunoaşterii tehnice. Orice „salvare"-refugiu în artă ori sentimente e vană. Arta a capotat în faţa Capitalului, iar drept exemplu avem creaţia-protest a lui Joseph Beuys: un schelet de mamut pe care stă scris: *Kunst = Kapital*. Lungul şi laboriosul ultim segment din carte lasă deschisă, cel puţin conceptual, calea asumării gesturilor noastre de azi: „necesara" pentru că de neîmpiedicat apariţie a mutanţilor.

Diferenţele se mai pot identifica doar între manipulatorii „tuturor posibilităţilor" şi cei obligaţi să le îndure. **Adio diferenţei** se incifrează aşadar drept o despărţire de noi înşine, dar, cine ştie, poate nici nu vom avea răgazul să ne dăm seama de acest lucru.

Să vină un regim autoritar de drept!

MARIANA CODRUŢ

Există măcar o republică în care regimul autoritar se vădeşte a fi cea mai indicată formă de guvernămînt: Republica literelor (şi a artelor, în general).

Ştie oricine că scriitorii nu sînt egali din naştere, precum cetăţenii. Unii se nasc doar cu talent mimetic, alţii cu talent, alţii cu geniu. Nici cînd e orbitoare, valoarea nu se impune de la sine sau fără ezitări: să ne amintim că Proust a fost respins de editorul Gide, că Bacovia e anemic receptat în **Istoria...** lui Călinescu sau că Emily Dickinson abia de a fost băgată în seamă în timpul vieţii. Dacă şi specialiştii se mai pot înşela, cu atît mai riscant e să laşi lucrurile legate de literatură în voia principiului selecţiei naturale – deşi, zice Darwin, acesta a dus la evoluţia speciilor şi... generează liberalismul. Şeful autoritar de drept – criticul profesionist, adică acela dotat cu pasiune, lecturi, spirit critic şi apt de un exerciţiu obiectiv şi responsabil – e indispensabil în menţinerea „ordinii" în Republica literelor, mai cu seamă că legile ei sînt diafane: nişte frumoase fără corp.

În lipsa autorităţii de drept, fără de care scriitorul-scriitor se simte jalnic, nu se instaurează democraţia, ci anarhia care are drept rezultat crearea unor structuri paralele de tip mafiotic. Mafioţii – recte veleitarii – ies cu „mitralierele" în stradă: ocupă posturi de radio şi de televiziune, redacţii de reviste şi edituri pentru a-şi impune, direct şi indirect, mesajul, frust şi monomaniac: „sînt mare, dom'le!".

Ce mai fac mafioţii-terorişti? Instituie premii şi şi le dau unul altuia cu deplină conştiinţă că aşa e normal. Racolează personaje din *high life*-ul literar, profitînd de naivitatea sau de interesele lor „omeneşti", pentru a-i transforma în *lobby*-işti sau măcar în pilonii, în structura de rezistenţă a acţiunilor lor (semi)culturale: crearea de noi reviste, edituri, comemorări, aniversări, colocvii etc., puse în operă nu din intenţii altruiste, ci pentru impunerea lor ca scriitori. Racolează chiar critici, pe acei a căror fibră, nefiind suficient de puternică pentru a rezista la sărăcie, eventuală marginalizare sau singurătate, se vădeşte vulnerabilă la linguşeală, laudă deşănţată, cadouri sau *lobby*. Ce nu ştiu aceste personalităţi şi aceşti critici e cît de ordinar vorbesc, cu cîtă lipsă de respect îi tratează în secret „finii" lor de joasă condiţie care, oricît de semidocţi şi de vulgari ar fi, îi dispreţuiesc pe cei care sucombă la... „micile lor atenţii": de la diminutivarea băşcălioasă a numelui („Georgică, Mişulică al nostru" etc.), pînă la manipularea cea mai josnică a imaginii, cuvintelor, numelor „naşilor" lor în propriul beneficiu teroristic – nici o metodă nu e lăsată deoparte. Şi e drept să li se întîmple aşa acestor obrazuri subţiri: doar se ştie că cine se bagă în troacă va fi mîncat de porci...

În România, la ora actuală, incredibil, dar adevărat – şi ca să fie amarul şi mai amar –, nu doar în economie sau politică funcţionează structurile paralele, ci şi în literatură. Teroriştii au luat un avînt fără precedent. Să fie tot urmarea supravieţuirii fără frontieră a vechilor structuri ale Securităţii comuniste? E o întrebare la care nu ştiu răspunsul. Mai la îndemînă mi se pare explicaţia, deja clasicizată, cu fibra dintotdeauna slabă a românului „blînd şi tolerant": teroriştii umblă nestînjeniţi pentru că sînt trataţi cu aceeaşi lene şi duplicitate cu care erau trataţi protagoniştii comunismului: „lasă-i, dom'le, că oricum nu contează, nu-i ia nimeni în serios, toată lumea ştie că sînt proşti". Proşti, dar mulţi şi virulenţi...

Nu ştiu cum va fi fiind prin alte părţi ale ţării, dar teroriştii din Iaşi nu prea fac distincţie între „evaziv" şi „evazat"; pun virgulă între verb şi complementul direct (s-au mai stilat şi ei, au aflat că virgula între subiect şi predicat nu dă bine), lucru care nu-i împiedică să fie prieteni cu Uniunea, cu personaje din *high life*-ul literar şi cu unii critici; poartă sacouri portocalii importate din Turcia, ghiuluri pe degete, mapa cu obligatoriu o carte personală în ea la vedere, vorba unsă cu miere pe buze şi matracul (mă rog „mitraliera") în buzunar; adoră toba mîncată direct de pe foaia de ziar în care o cumpără, „protecţia de fuste", berea şi citatele; îi dau în judecată pe cei care-i contestă prin pamflete; îşi creează o biografie falsă, cu ascendenţi iluştri ori eroice drame personale şi, *finis coronat opus*, defilează în rînduri strînse la zile mari, cîntîndu-şi, în aplauzele gospodinelor şi ale pensionarilor literari, imnul:

Imnul teroriştilor literari ieşeni
Valoarea nu-i un lucru foarti marí –
e doar o cocoraţie pi chiept,
un mic ceferticat pi carí
pot sî-l obţin şî eu, cî sînt diştept

Mai dau un pumn în stînga
şî în dreapta,
mai pun de-o cumătrie, un bairam:
p'ăia mici c-o sticlî di tărií
în buzunarul di la chiept îi am.

Cu ăi mai barosani mai greu îi, da'
fiincă vremile sînt greli foarti
şî fincă oameni sînt şî ii
sî dau pi brazdî dacă-i ieu cu artí

li merg în şoaptî, li vorbesc tiptil
şî, dacî trebií, cumpăr mamelucii;
ei, cînd primesc ci vreu,
schimb iuti foaia:
„neni, şăzî ghinişor, cî nu dau turcii!"

Comparatismul, studiile de imagine şi comunicarea intelectuală

CARMEN ANDRAŞ

„Cu cît e mai multă demarcare, cu atît mai bine, dar o demarcare binevoitoare. Fără dispute pentru frontiere. Cooperare."
(M. Bahtin, **Note**, 1970-71)

Studiile asupra reprezentării Celuilalt au luat amploare în contextul postmodernismului global care valorizează diferenţa, multiplicitatea, eclectismul într-o nouă societate a informaţiei şi comunicării. Postmodernismul global promovează o deschidere ambiguă faţă de diferenţă şi periferie, pluralism cultural şi descentrare a marilor naraţiuni apusene. Fenomenul nu este unilateral. Lui i se opune rezistenţa împotriva diferenţei, încercarea de a restaura canonul civilizaţiei apusene, asaltul contra multiculturalului, întoarcerea la metanaraţiunile istoriei, limbii şi literaturii drept garanţi ai identităţii şi culturii naţionale, apărarea absolutismului etnic şi cultural. Dar dacă reacţia faţă de marile proiecte de restructurare a geografiei culturale europene vine din partea Răsăritului sau a Sud-Estului european, care îşi simt ameninţate identităţile abia regăsite şi recompuse după dezintegrarea monoliticului bloc comunist, problema ia amploare: fortăreaţa Europei ar fi asaltată de xenofobiile marginale. Formula ideală care să pună în acord proiectul globalizării cu păstrarea identităţii naţionale şi culturale, a centrului cu marginea, rămîne nodul gordian al teoriei şi practicii noii arhitecturi mondiale. Sentimentul identităţii, fie general europeană, fie naţională, este mult prea puternic pentru a fi ignorat. Nici chiar corporaţiile transnaţionale nu vor reuşi să izoleze vocile individuale pentru a le topi într-o voce unică, dominantă, politic şi economic. Realizabilă este însă comunicarea internaţională şi interculturală, dincolo de frontiere şi interese, nepermiţînd închistarea într-o identitate ostilă diferenţei. Într-adevăr, într-o epocă în care accentul cade pe limbaje, texte şi discursuri, la fel de important este şi „emiţătorul", şi „receptorul", cel care îşi reprezintă şi cel care este reprezentat, vorbitorul sau scriitorul şi interlocutorul sau cititorul, subiectul şi obiectul, sinele şi alteritatea. Dacă epistema modernă reducea realul la ceea ce era cunoscut, postmodernismul reduce realul la ceea ce este comunicat, exprimat, semnificat, adică la limbaj.[1] Diferenţa în situaţia comunicării, nu poate fi nici esenţială, nici absolută. În timp ce epistema dihotomică iluministă şi prelungirea ei în modernitate înclina balanţa înspre conotaţiile extreme ale *diferenţei* (*divergenţă*, *opoziţie*, *incompatibilitate*, *contrarietate*, *dispută*), mascate de generoasele proiecte ale universalismului şi multiculturalismului, astăzi termenul face trimitere la *diversitate* (*varietate*, *multiplicitate*, *complexitate*), implicînd toleranţa şi cunoaşterea eliberată de presiunile subiective şi ideologice, tendinţă care contrabalansează scepticismul şi nihilismul. Neutralizarea diferenţei este la fel de gravă ca şi accentuarea ei, în ambele cazuri comunicarea fiind imposibilă. „Dialogul – afirma Tzvetan Todorov – presupune o deosebire între Eu şi Tu, dar şi un cadru comun, voinţa de a-l înţelege pe celălalt şi de a comunica cu el". De fapt, continuă Tzvetan Todorov „retorica diferenţei, sub aparenţa că face elogiul pluralităţii, nu e decît un camuflaj oportunist pentru o aspiraţie la identitate... Sub masca unei lupte pentru diferenţă şi pluralitate, se aspiră la constituirea de grupuri mai mici dar mai omogene... Diferenţa nu e o valoare absolută, însă a învăţa să trăieşti împreună cu ceilalţi este, oricum, preferabil închiderii temătoare înăuntrul identităţii. A fi obligat să vorbeşti cu fiinţe deosebite de tine îl face pe fiecare să nu se mai creadă centrul universului, injectează în el o anumită doză de toleranţă, îmbogăţindu-i în acelaşi timp spiritul. Diferenţa este bună pentru că ne deschide spre universalitate: trebuie să observăm diferenţele, spunea Rousseau, ca să descoperim proprietăţile".[2] În opinia lui Tzvetan Todorov, comparatistul va aborda diferenţa cu precauţie: dacă nu va fi maniheistă (*bun-rău*), relativizată (toţi sînt la fel), absolutizată (toţi sînt diferiţi), condescendentă (*centru-periferie*), sau egocentrică şi etnocentrică (*subiect*-obiect), diferenţa se apropie ca sens de diversitate, conceptul preferat al semioticianului francez de origine bulgară. Precauţie se cere şi în negarea unor categorii ca: universalism, umanism şi raţionalism atunci cînd se emit judecăţi de valoare asupra Celuilalt: „Eu continuu să cred totuşi – optează Tzvetan Todorov – că nu poţi fără să fii incoerent, să aperi cu o mînă drepturile omului şi să deconstruieşti cu cealaltă ideea de om".[3] Este aceeaşi perspectivă comunicaţională pe care o dezvoltase poeticianul Mihail Bahtin, ca expresie a încrederii în posibilitatea înţelegerii cu Celălalt şi a „construirii dialogice" a lumii prin limbaj.[4] Polii opuşi ai comunicării potenţial complete (care presupune asemănarea umană esenţială) şi lipsa totală de comunicare (care presupune diferenţa umană fundamentală) sînt în egală măsură impracticabili şi utopici, ambele poziţii implicînd un exces de abstractizare şi depersonalizare. Comunicarea cu Celălalt nu este de fapt discutată în termeni de „asemănare" şi/sau „diferenţă", de „identic" şi/sau „diferit", ci în cel al înţelegerii creative a unei alte persoane sau culturi, ceea ce presupune toleranţă, simpatie şi altruism.

Tzvetan Todorov recomandă precauţie şi faţă de ideea de incoerenţă a textelor, faţă de teza lumii inaccesibile şi recunoaşterea caracterului inventat, construit al cunoaşterii, care duc la aporii de nedepăşit. Abordarea hermeneutică a oricărui text devine astfel „o întrebare fără răspuns", un „exerciţiu ontologic, ca indicare a incomensurabilităţii înţelegerii faţă de obiectul înţelegerii", în cuvintele lui Maurizio Ferraris. Şi aceasta pentru că scopul fundamental al deconstrucţiei[5] constă „în a gîndi diferenţa, distanţa ce separă interpretarea noastră de obiectele la care ea se aplică"[6], idee ce ne aminteşte de celebrul dicton al lui Nietzsche, după care faptele nu există, ci doar interpretările.

Precauţia nu înseamnă respingerea teoriei poststructuraliste şi postmoderne asupra diferenţei, pentru că ne-am întoarce la o teorie modernă „tare", de omogenizare, universalizare şi esenţializare. Acceptarea însă nu ar trebui să fie simplistă, ca o preluare mecanică. A regîndi diferenţa nu înseamnă a răsturna doar relaţiile dihotomice instaurate de gîndirea modernă, ci a le percepe ca reversibile, cu termeni interşanjabili. În relaţia fundamentală subiect-obiect, de la care au pornit în lanţ polarizările ulterioare (interpret-text sau lume, dominant-dominat, apusean-răsăritean etc.), nu ne putem mulţumi să forţăm o nouă dominaţie, cea a obiectului asupra subiectului, ci le vom da o atenţie egală, respectînd „cerinţele interne ale obiectului interpretării" şi „fragilitatea lui fundamentală", învăţînd să ascultăm ceea ce are de spus fără a-i impune propria „raţionalitate" şi ideologie.[7] Reevaluarea diferenţei nu ar trebui să însemne nici răsturnarea dihotomiilor şi nici valorizarea diferenţei antinomice ca ruptură, ca prăpastie insurmontabilă, unde dorinţa de comunicare ar fi doar o fantasmă.

Ambiguitatea conceptului de *diferenţă* a adus cu sine în centrul atenţiei conceptul de *frontieră* (culturală, geografică, istorică, interdisciplinară etc.), la fel de interesant şi provocator. Spaţiul cultural de frontieră, precum cel al Europei sud-estice şi, implicit, al României, este un spaţiu al „culturii de interferenţă" şi nu al ciocnirilor iremediabile. Cultură a interstiţiului, liminală, oximoronică, şi nu neapărat maniheistă, aceasta este formula culturală a României, favorizînd în viziunea profesorului Sorin Alexandrescu, de pildă, atît continuitatea tradiţiei, cît şi ruptura.[8]

Comparatismul literar şi, implicit, studiile de imagine, imagologice, culturale şi postcoloniale manifestă preferinţa pentru spaţiul de frontieră (cum ar fi deci Europa de Sud-Est) şi pentru disciplinele de frontieră (literatura de călătorie, memorii, reportaje etc.), în accepţiunea de zonă a interferenţelor şi nu a antinomiilor. Comparatismul poate împiedica dezvoltarea diferenţei dihotomice în direcţia celei antinomice, „ireductibilă", „intranzitivă", susţine Daniel-Henry Pageaux. De asemenea, permite meditaţia asupra „distanţei", a „ecartului": „scrisul unui călător, apropierea unei idei din alt spaţiu, condiţia exilului [...], raportul dificil cu sine, traiectul primirii, efectele depărtării, ale punerii la distanţă, dilema aproapelui şi a celui îndepărtat, intimul şi distantul pe care frecventarea oricărei culturi străine şi practica unei alte limbi le pun imediat în evidenţă."[9] „Secundarul, marginalul, ecartul şi distanţa", „descentrările" şi critica „centrismelor" sînt opţiunile demersului comparatist actual.[10]

Dar, sînt oare în favoarea comunicării unele tendinţe actuale ale universalismului neoliberal, ale relativismului sceptic, ale globalismului şi multiculturalismului implantate agresiv, ca reţetă apuseană a unei noi identităţi culturale europene, sau sînt o modalitate mai sofisticată de a domina, în ultimă instanţă? De altminteri, mă întreb şi dacă se va găsi vreodată proporţia corectă de ingrediente (tradiţionalism-universalism şi, în particular, europenism, identitate naţională-identitate europeană) în reţeta eurointegrării, ba mai mult, a mondializării noastre? Sîntem tentaţi să adîncim diferenţa identitate-universalitate, transformînd-o într-o nouă opoziţie tocmai prin subminarea primului termen în favoarea celuilalt. Or, comparatismul oferă o viziune echilibrată, profundă, nuanţată, şi nu simplist dihotomică. Identitatea şi universalitatea sînt de fapt două faţete ale personalităţii umane, consideră profesorul Virgil Nemoianu, iar misiunea comparatismului literar este de a le păstra în echilibru, dincolo de interesele politice ale vremii, „tocind astfel tăişul adversităţilor clar devastatoare".[11]

În acest sens, este remarcabil efortul pe care studiile comparatiste, imagologice, culturale sau comunicaţionale îl depun pentru restabilirea dialogului interuman şi intercultural întrerupt brutal de marile conflagraţii ale secolului XX, situaţie ce s-a perpetuat pînă la căderea Cortinei de fier (dacă nu şi după). În acest nou context, studiile comparate asupra reprezentării Celuilalt sînt deosebit de importante în reclădirea punţilor care leagă în mod firesc Răsăritul de Apusul Europei.

Cu precauţie, dar şi cu aplomb, printr-o abordare multidisciplinară, prin multiplicarea perspectivelor din care este construită imaginea românilor de către apuseni şi confruntarea ei cu autoreprezentările noastre, cred că ne vom putea apropia mai mult de o „imagine reală" ce poate modela percepţia de sine, permiţînd o comunicare dezinhibată cu Celălalt şi, de ce nu, o redescoperire de sine.

---

[1] Vezi Aurel Codoban, **Semn şi interpretare. O introducere postmodernă în semiologie şi hermeneutică**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 7.

[2] Tzvetan Todorov, **Omul dezrădăcinat**, Institutul European, Iaşi, 1999, pp. 202-203.

[3] *Ibid*, p. 178.

[4] M, Bakhtin, **Speech Genres and Other Late Essays**, Austin, Texas, 1986; idem, **The Dialogical Imagination**, Austin, University of Texas Press, 1981.

[5] John Searle, teoretician al actelor de vorbire („Speech Acts"), îi reproşa lui Derrida tocmai glisajul ilegitim al ipotezei relativiste din planul epistemologic către cel ontologic. Constatarea că obiectivitatea epistemică totală e dificilă, dacă nu imposibilă (cunoaşterea fiind condiţionată de contexte, de motivaţii, de perspective culturale complexe) e o premisă absolut corectă din punct de vedere epistemologic. Este însă forţat a se trage de aici concluzii ontologice după care realul nu există independent de reprezentările noastre.

[6] Maurizio Ferraris **Îmbătrînirea aşa-zisei „Şcoli a suspiciunii"**, în Gianni Vattimo – Pier Aldo Rovatti, **Gîndirea slabă**, Editura Pontica, Constanta, 1998, pp.108-122.

[7] Vezi Matei Călinescu, **Cinci feţe ale modernităţii. Modernism, avangardă, decadenţă, kitsch, postmodernism**, Editura Univers, Bucureşti, 1995, p. 228.

[8] Sorin Alexandrescu, **Identitate în ruptură**, Editura Univers, Bucureşti, 2000.

[9] Daniel-Henri Pageaux, **Literatura generală şi comparată**, Editura Polirom, Iaşi, 2000, pp. 218-219.

[10] *Ibid*.

[11] Vezi Virgil Nemoianu, **Globalism, multiculturalism şi literatură comparată**, în **Vatra**, nr. 3, 2000, pp. 13-21.

Reclama
Polirom

O lecţie a istoriei (I)

ADRIAN NICULESCU

Carol Iancu
EVREII DIN ROMÂNIA
DE LA EMANCIPARE LA MARGINALIZARE
1919-1938
Editura HASEFER

Carol IANCU
Evreii din România. De la emancipare la marginalizare 1919-1938
Prefaţă de Pierre Guiral.
Postfaţă de Gérard Nahon.
Traducere de Ţicu Goldstein,
Editura Hasefer, Bucureşti,
2000, 380 p., f.p.

Ultimul an a adus pe mesele istoricilor o carte importantă: **Evreii din România. De la emancipare la marginalizare. 1919-1938**.

De multă vreme o asemenea lucrare trebuia să apară în România! Autorul cărţii, profesorul Carol Iancu, de la Universitatea „Paul Valéry", din Montpellier, este născut la Hârlău, în 1945, de unde, după bacalaureat şi absolvirea studiilor liceale (din care i-a rămas dragostea şi grija pentru limpezimea limbii române, pe care le-a transmis-o nu doar copiilor, ci şi soţiei sale, tot o distinsă istorică, franţuzoaică), a emigrat cu părinţii, la 16 ani în Israel. După strălucite studii de istorie în Israel şi Franţa (ţară unde, în final, s-a şi stabilit), Carol Iancu a avut pasiunea, puterea, dar mai ales tenacitatea de a se dedica urmăririi destinului social al evreilor din ţara sa de origine, de la naşterea statului român modern şi pînă astăzi, într-o amplă, veritabilă frescă la al cărei ultim volum, al cincilea (**Evreii sub regimul comunist**), lucrează în prezent.

Toate cărţile Domniei sale au apărut mai întîi în Franţa, în prestigioase edituri, începînd cu 1978, urmînd ca mai tîrziu, după Revoluţie, să fie traduse şi-n româneşte, pentru a fi prezentate publicului pentru care, de fapt, au şi fost scrise. Aşa au văzut lumina tiparului, rînd pe rînd, **Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare** (Presses Universitaires d'Aix-en-Province, 1978), care a constituit şi teza sa de doctorat, susţinută în faţa juriului din Universitatea de la Aix-en-Provence în 1976 (versiune românească, Editura Hasefer, Bucureşti, 1996; ediţie americană, Columbia University Press, Boulder, 1996), **Emanciparea evreilor din România (1913-1919). De la inegalitatea civică la drepturile de minoritate. Originalitatea unei lupte începînd cu războaiele balcanice şi pînă la Conferinţa de Pace de la Paris** (Editions de l'Université Paul Valéry, Montpellier, 1992); versiunea românească, Editura Hasefer, Bucureşti, 1998), şi, acum, volumul în discuţie: **Evreii din România. 1919-1938. De la emancipare la marginalizare** (Editura Peeters, Paris-Louvain, 1996, versiunea românească prezentă). Acest volum se bucură de o prefaţă a maestrului profesorului Carol Iancu, Pierre Guiral, de o postfaţă de Gérard Nahon şi de traducerea excelentă şi plină de sens a nuanţelor datorată rafinatului om de litere Ţicu Goldstein, cel ce a asigurat şi îngrijirea generală a ediţiei româneşti.

La volumele mai sus mentionate, se cuvine să mai amintim: **La Shoah en Roumanie. Les Juifs sous le régime d'Antonescu (1940-1944). Documents diplomatiques français inédits**, încă netradusă în româneşte, dar de probabilă, proximă, apariţie (Editions de l'Université Paul Valéry, Montpellier, 1998), formînd al patrulea volum al tetralogiei dedicate de către istoricul Carol Iancu obştii sale de obîrşie, comunitatea evreiască din România, o tetralogie ce va fi cît de curînd completată de studiul, în pregătire, consacrat delicatei şi complexei tematici a evreilor sub regimul comunist.

În sfîrşit, două lucrări mai merită semnalate, pentru a întregi tabloul preocupărilor evreo-româneşti ale profesorului Carol Iancu (domnia sa s-a mai interesat şi de alte chestiuni, cum ar fi aceea a istoriei evreilor din Montpellier şi din „Midi" – Sudul Franţei, unde trăieşte, sau din Nordul Africii – de unde este originară soţia Domniei sale, Danielle, despre societatea israeliană, pentru a nu mai vorbi şi de Carol Iancu-poetul, marele îndrăgostit de Benjamin Fundoianu, etc.), din păcate, la fel, neapărute (cît timp, încă?) în România: **Bleichröder et Crémieux. Le combat pour l'émancipation des Juifs de Roumanie devant le Congrès de Berlin. Correspondence inédite (1878-1880)**, Editions de l'Université Paul Valéry, Montpellier, 1987, şi **Le combat international pour l'émancipation des Juifs de Roumanie. Documents et témoignages, Volume I (1913-1919)**, Tel Aviv, Centrul Goldstein-Goren de Studiere a Evreilor Români, din cadrul Institutul de Cercetare cu privire la Diaspora, de pe lîngă Universitatea din Tel Aviv, 1994.

Deja apariţia în Franţa a versiunii originale din **Evreii din România. De la emancipare la marginalizare. 1919-1938**, dar cu atît mai mult traducerea sa în limba română şi editarea ei la noi în ţară ar fi trebuit să stîrnească ample şi vii dezbateri printre istoricii noştri; cel puţin ar fi trebuit să genereze o discuţie largă, aprofundată, pe tema atît de sensibilă a raporturile dintre statul român şi minorităţi în general (cartea cuprinde exemple şi tabele şi statistici elocvente şi pentru alte minorităţi etnice şi religioase) într-o epocă istorică tulbure, dar clar delimitată, şi cu minoritatea evreiască în

---

Scriitori francezi

Bernard-Henri Lévy, postintelectual

ALEXANDRU MATEI

Succesul lui Bernard-Lévy este asigurat de abordarea unor teme majore (de exemplu marile momente ale secolului XX, marile sale cumpene şi marii săi creatori) într-un limbaj accesibil. Ceea ce face din Lévy un epigon al „intelectualului" este tendinţa permanentă de emfatizare, convenţa cu gustul comun şi un naţionalism de pe urma căruia a avut de suferit din partea coreligionarilor săi. Kitsch-ul se naşte şi din aplicarea unui cub de marmură pe o suprafaţă de plastic. Este ceea ce face uneori eseistul francez nostalgic după vremea cînd de Gaulle îl compara pe Sartre cu Voltaire.

Absolvent al Şcolii Normale Superioare şi profesor titular de filozofie, coordonează la Editura Grasset, Colecţia „Figures", pe care a creat-o în 1973, şi conduce revista **La Règle du jeu**, pe care a fondat-o în 1990. A obţinut premiul Médicis în 1984 pentru **Le Diable en tête**, primul său roman. Eseuri ca **La Barbarie à visage humain**, 1977, **Le testament de Dieu**, 1979, **L'Idéologie française**, 1981 sau **Les Aventures de la liberté**, 1991, permit situarea reflexiei a lui Bernard-Henri Lévy în domeniul filozofiei morale şi politice. Răul, puterea sînt tematizate pornind de la o analiză istorică a ideologiilor moderne care au favorizat apariţia şi înrădăcinarea totalitarismelor. Este, desigur, o abordare proprie gîndirii creştin-iudaice moderne care şi-a avut în Hannah Arendt sau Emmanuel Lévinas reprezentanţi de primă mărime.

Într-un secol care „a dat naştere morţii absolute şi lagărelor de concentrare", venerabilele întrebări kantiene „Ce trebuie să fac?", „Ce pot să sper?" capătă o altă dimensiune. Trebuie să pornim de la constatarea că răul în fiinţa umană este radical, crede eseistul, că el nu este consecinţa vreunei perversiuni istorice atribuibile societăţii (aşa cum acreditează Rousseau) şi că Istoria este o construcţie aleatorie (împotriva lui Hegel). Care pot fi, atunci, căile unei morale şi ale unei politici raţionale şi viabile?

Principalele lucrări filozofice ale sale sînt **Testamentul lui Dumnezeu** şi **Ideologia franceză**. Aici găsim schiţa unei etici ecumenice, construită pe o prealabilă definire a noţiunii de subiect uman. Trebuie reamintit că gîndirea creştin-iudaică – de multe ori atipic reprezentată de Bernard-Henri Lévy – porneşte de la şi se întoarce mereu la om, ca locuitor al unei lumi care trebuie acceptată şi ameliorată, menţinută la statutul său de transcendenţă ospitalieră. Lumea nu este o totalitate integratoare ale cărei mistere trebuie cucerite, ci un spaţiu care trebuie făcut propice acomodării. De aici insistenţa pe morală, politică, socialitate şi mai puţin pe filozofie sistemică, epistemologie, respingerea dialecticii istorice integratoare, a dispariţiei sacrului sau a „morţii subiectului". Aceasta este partea modernă a scrierilor lui Bernard-Henri Lévy.

Subiectul uman este conceput după modelul freudian, ca o fiinţă a dorinţei, dorinţă generată de lipsă, o lipsă ontologică, desigur. Este tocmai problema discutată de un alt mare gînditor evreu, Emmanuel Lévinas, care vorbeşte de o altă dorinţă, aceea sinonimă cu plăcerea (fr. *jouissance*). Concluzia care decurge din postularea acestei naturi umane este inutilitatea unei metafizici a fundamentului (sau ontologie, cum o numeşte Lévinas) care să gireze problematica eticii. Dimpotrivă, în loc de a atrage atenţia asupra „uitării fiinţei", aşa cum procedează Heidegger, ar trebui amendată abandonarea proiectului etic în favoarea unuia ontologic.

Dacă progresul este o utopie intelectuală a identificării transcendenţei cu imanenţa (ca la Sartre), nu trebuie să cădem totuşi pradă fatalismului moral şi politic. Pentru că aceasta ar însemna să nu renunţăm la atitudinea stoică conform căreia omul nu este altceva decît o fărîmă cosmică (lipsită deci de individualitate voluntară). Este o concepţie împotriva căreia se ridică eseistul francez, neobosit căutător al principiului etic prin care individului să nu-i poată fi suspendate de către vreo instanţă normativă abuzivă drepturile fundamentale. Provocării „Dumnezeu e mort" i se replică, lacanian, prin „Dumnezeu e inconştient". Dumnezeu ne-a lăsat totuşi un testament, o morală a rezistenţei care trebuie înţeleasă şi însuşită ca singurul precept etic eficace împotriva tentaţiei supunerii la ordinea mundană care sacralizează „regrupările de singularităţi" sau, ceea ce Guy Scarpetta numeşte, mai sugestiv, „dispozitive de înrădăcinare".

Considerînd legea ebraică în consecinţa ei etică, aceasta ar putea transmite subiectului uman că existenţa sa este determinată de ea, legea, care „ordonă fără să comande, mărturiseşte fără a se întruchipa, numără fără a cifra". Legea este, cu termenii lui Lévinas, infinitul dinlăuntrul finitudinii umane, ceea ce o deosebeşte de natură şi ceea ce o îndeamnă să-şi trăiască viaţa altfel decît ca pe o cursă instinctuală, în orizontul revelatoriu al transcendenţei. Mai aplicată la real decît cea levinasiană, mai politizată (dovadă activitatea publicistică, prezenţa publică asiduă a eseistului, chiar şi micile dispute „intelectuale" pe care le iscă uneori atitudinea lui), gîndirea lui Bernard-Henri Lévy împărtăşeşte presupoziţii teoretice foarte asemănătoare acesteia. Există totuşi, în etica lui Henri Lévy, consistenţe laxe: acelea determinate de lipsa unei instanţe transcendente directoare, dacă nu cumva aceasta nu este reprezentată de *intelectual*.

Nostalgic al intelectocraţiei franceze recent încheiate, mustind de „maeştri ai gîndirii", autorul măsoară valoarea unui sciitor în termeni de forţă ilocuţionară. Ultima sa carte îl are în centru pe Sartre, asociat secolului XX (**Le Siècle de Sartre**, 2000). Pe de o parte Sartre cel dandy din perioada antebelică, sfidător la adresa mulţimilor, care urca împreună cu Nizan esplanada de la Sacré-Coeur pentru „a face pe supraoamenii", pe de alta, Sartre cel supus erorii, aşa cum îl percepem noi astăzi. Lévy alege hotărît calea cauţionării unui mare spirit francez, pe care-l socoteşte, în ciuda lipsei de luciditate, unul din marii filozofi ai secolului. Această ultimă carte a lui Bernard-Henri Lévy îl readuce pe autor în prim-planul dezbaterilor culturale franceze. Elogiată şi de Maurice Nadeau, comentată în toate revistele culturale sau social-politice franceze, **Secolul lui Sartre** marchează fără îndoială un moment de cotitură în receptarea operei unuia dintre subiectele mitologiei contemporane franceze. Cred însă că elogiile ce-i sînt adresate au o motivaţie exprimabilă în termeni de psihologie colectivă, un fel de *travail de deuil* al francezilor raportată la statutul mondial al propriei lor culturi. Sartre este în continuare un mit, într-o cultură ce se resimte şi acum de pe urma absenţei unor mari filozofi cu care s-au lăudat mereu vecinii lor din est, germanii. Biografia unei personalităţi flamboaiante ca Sartre poate fi o lectură pasionantă, dar despre filozofia lui Sartre, ca şi despre opţiunile sale care au generat-o în mare măsură s-a vorbit mult (Raymond Aron a făcut-o foarte bine, de exemplu, în **Critica şi dialectica violenţei**).

Nu se poate omite remarcabilul stil publicistic al autorului, vădit de pildă în **Elogiul Intelectualilor**: vivace, dinamic, exaltat. Probabil că aceasta este atipicitatea cea mai ostentativă a lui Lévy ca filozof: extrovertirea. Ea ne pune pe gînduri şi în legătură cu calitatea de filozof a lui Bernard-Henri Lévy.

special. Din păcate, nimic din toate acestea, sau mult prea puţin... De ce? Se repetă, întrucîtva, situaţia de la apariţia volumului „pandant“, **Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare**, Hasefer, Bucureşti, 1996, pe care am semnalat-o în recenzia-comentariu pe care i-am dedicat-o, într-adins tardiv, lăsînd timpul să curgă, „doar-doar“ o apărea ceva (v. **22**, nr. 26 şi 27/1999 – **În jurul unei cărţi incomode**). Tăcere... O tăcere pe care însă, dat fiind sensibilul subiect în cauză, ne permitem să o bănuim jenată, poate chiar vinovată, oricum, nesenină, plină de înţelesuri şi de subînţelesuri (deşi ne-ar plăcea să greşim...). Cînd spunem tăcere, nu ne referim numai la semnalări şi recenzii, ne gîndim, în primul rînd, la veritabila şi ampla dezbatere, cu valoare de examen de conştiinţă, pe care cartea-n cauză ar putea şi, mai ales, ar trebui să o suscite. Multe s-ar putea discuta, de n-ar fi decît, de exemplu, comportamentul juridic al statului român interbelic faţă de cetăţenii săi minoritari, una dintre marile noastre minusuri istorice şi puncte dureroase...

În cartea de faţă, dedicată vieţii evreilor în România Mare, ca şi în precedentele, ce compun acea autentică frescă a comunităţii evreilor români din ultimii 150 de ani, autorul dezvăluie o serie de adevăruri incomode, greu de rostit, dar şi mai greu de admis, pînă şi astăzi, în ţara noastră. Istoriografia românească nu le-a luat încă în seamă aşa cum se cuvine. Noroc cu istoriografia străină (precum în cazul de faţă) acum, din fericire, tradusă şi publicată şi la noi... Perioada secolului al XIX-lea (pînă la 1919), a discriminării făţişe (cu excepţia luminoaselor trei luni ale Revoluţiei din 1848!) şi/sau a celei larvare (1879-1919), perioada interbelică, a emancipării dar şi a climatului de crescînd antisemitism, sau teribila vreme a shoah-ului din epoca 1940-44, a guvernărilor Antonescu-Sima? Dintre cele trei epoci asupra cărora s-a aplecat, deopotrivă cu pioşenie şi cu acribie, Carol Iancu, e greu de spus care a fost cea mai nefericită pentru evreii din România (deşi timpul holocaustului n-are egal)... Ocultare, ignorare, ocolire, falsă pudoare? Răspunsul nu este lesne de dat, fără umbre de regret, fără remuşcări...

Iată, de exemplu, la pp. 15-16, tabelul combatanţilor evrei (morţi, răniţi prizonieri) sau al celor decoraţi – în timpul primului război mondial (în care au luptat, pentru România noastră, şi ambii bunicii ai autorului, în calitate de „străini nesupuşi unei puteri străine!“, potrivit enunţului art. 7 din Constituţia din 1866, revizuit la 1879 (atenţie: nu al „Constituţiei din 1879“, p. 11!), unul căzînd la Mărăşeşti, altul răpus de sechelele războiului). Mai puţin se ştie că, printr-o lege aberantă, din 1913, de la războaiele balcanice, serviciul militar devenise obligatoriu şi pentru evreii care nu erau cetăţeni români, aceşti aşa-numiţi „străini nesupuşi străini“, care formau imensa majoritate a evreilor din România (circa 260.000 de suflete). Aşa-zisa rezolvare a chestiunii evreieşti, din 1879, tocmai, prin revizuirea, la presiunile internaţionale, a discriminantului articol 7 din Constituţia de la 1866, a fost, de fapt, un simplu escamotaj, mai degrabă o şmecherie, care nu a dus decît la un număr infim de naturalizări: puţin peste 4.000, în decurs de circa 40 de ani – dintre care 882 – cei ce s-au evidenţiat în Războiul de Independenţă – în primul an.

Recrutarea necetăţenilor, hotărîtă în 1913, reprezenta un abuz incredibil, dacă ne gîndim că, încă din antichitate, de la vechii romani, serviciul militar satisfăcut conferea automat cetăţenia, iar acesta constituia şi constituie datoria exclusivă a cetăţenilor. Ceea ce nu i-a împiedicat pe mulţi evrei, în perioada 1879-1913, să se prezinte voluntar la armată – din patriotism, dar şi în speranţa că aceasta le va deschide porţile ferecate către mult-rîvnita şi visata cetăţenie (pentru a nu mai vorbi de cei 882 de voluntari susamintiţi de la 1877, majoritatea medici, farmacişti şi studenţi medicinişti care, atunci cînd, din simpla iubire de ţară, s-au înrolat, pe cînd nimeni şi nimic nu-i obliga, nici măcar perspectiva naturalizării n-o aveau; sau de faptul că – umilinţă suplimentară! – între 1879 şi 1919, indiferent ce studii absolviseră, evreii fără cetăţenie nu puteau să facă armata în rîndurile ofiţerilor, ci, doar, ca simpli soldaţi...).

Pentru a reveni la primul război mondial, cîteva cifre elocvente (cf. tabelele din pp. 15-16): faţă de 97 de ofiţeri superiori români morţi, 37 au fost evrei (de bună semă, dintre cei naturalizaţi...). Alături de ei, au mai murit alţi 811 de soldaţi şi 34 de gradaţi (numele lor sînt de găsit pe plăcile memoriale din multe sinagogi din ţară, mormintele lor sînt în sectoarele israelite din mai toate cimitirele militare...), iar răniţi au mai rămas alti 663 de soldaţi. Dar evrei decoraţi n-au fost decît 825, faţă de 68.629 de români. De fapt, după 1918, evreii din România (ulterior, la Versailles, „contrar aşteptărilor primului ministru Ionel Brătianu şi a îndîrjitei sale opoziţii“ (p. 17), României îi este impus, ca şi Poloniei, şi altor state, Tratatul Minorităţilor) obţin, în sfîrşit, recunoaşterea cetăţeniei (emanciparea), mai ales sub presiunea Franţei. Trist de relevat e şi că prima rezolvare cvasicompletă a problemei evreieşti a venit ca o condiţie a Păcii separate de la Buftea-Bucureşti (mai 1918), la presiunea ocupantului german (Legea Marghiloman, reluată volens-nolens şi de Brătianu, la 29 Decembrie 1918, o dată revenit la putere). De notat şi că toate legile româneşti – cu excepţia art. 21 al Proclamaţiei de la Islaz, din 1848, precizăm noi – au reuşit să evite emancipările colective, „ope legis“ – prin forţa legii –, acceptînd doar naturalizările individuale, „la cerere“, cu inerentele dificultăţi: cereri nenumărate, de depus într-un interval de timp limitat etc. (ibid.). A urmat impropriu denumita „Constituţie din 1923“ (juridic, ea nu este decît o amplă amendare a celei din 1866), care, în sfîrşit, consfinţea drepturile tuturor minorităţilor.

Dar... Există multe „dar“-uri... O întreagă serie de legi ulterioare au limitat din nou dreptul de cetăţenie şi, de-a lungul anilor, au ţinut deschisă României Mari numita „problemă „evreiască“... În 1924, deja – nici nu se uscase bine cerneala de pe „noua“ Constituţie – legea Mîrzescu („privitoare la dobîndirea şi la pierderea naţionalităţii române“) elimina rapid vreo 80-100.000 de evrei de la drepturile cetăţeneşti. Astfel apar „evreii străini supuşi români“ fără cetăţenie română. Mai grav, guvernul democratic Tătărescu, venit la putere în 1934, elaborează, în domeniul economic, probabil primele decrete-legi rasiale din Europa, încă înainte de legile germane naziste, de la Nürnberg... Pentru a nu mai vorbi, în decembrie 1937-februarie 1938, de guvernul Goga-Cuza care, în cîteva săptămîni, cu un zel demn de o cauză mai bună, lansează o mulţime de legi şi de măsuri antisemite scelerate, ca de pildă închiderea cotidianelor democrate **Adevărul** şi **Dimineaţa** (zise, infamant, „jidovite“!) sau promovarea unei legi privind „revizuirea cetăţeniei române“, în baza căreia li s-a ridicat dreptul de cetăţenie altor sute de mii de evrei. Pe toată durata anilor '30 şi cu toată împotrivirea regelui Carol, mai ales în ceea ce priveşte Garda de Fier şi pe Codreanu, se creează „ligi“, „legiuni“ şi partide antievreieşti: Liga Apărării Naţional-Creştine, Legiunea Arhanghelului Mihail, ulterior Garda de Fier, iar, din 1935, „Totul Pentru Ţară“, Partidul Naţional-Creştin etc. – pentru ca, în 1940, statul român însuşi, încă sub Carol II, să vireze cu 180 de grade şi să se apropie de Germania hitleristă...

Toate aceste evenimente importante din istoria evreilor din România sînt atent examinate de autor. Poziţiile discutabile ale lui Ionel Brătianu, declaraţiile antisemite ale lui Vintilă Brătianu („Jidanii vor să piardă ţara“!), ale lui Dinu Brătianu şi ale altor membri ai „dinastiei Brătianu“ (p. 86) i-au făcut pe evrei să-şi dea voturile mai mult partidului ţărănist. La acuzaţiile antisemite, Uniunea Evreilor Pămînteni (U.E.P.; din 1923, Uniunea Evreilor Români) răspundea: „noi aparţinem tuturor clanurilor politice, fără a fi în mod exclusiv ai unuia dintre ele. Iată cum poate fi definită deci în prezent situaţia noastră“ (p. 87). De altfel, însuşi liderul istoric al U.E.P., legendarul Wilhelm Filderman, şi alţi cîţiva, pentru a intra în Parlament, au preferat, în repetate rînduri, listele liberale. După alegeri, comisia pentru „redactarea ante-proiectului de Constituţie“ (Pherekyde, C.A. Disescu) admite „ratificarea decretelor-legi din 1918 şi 1919“ cu privire la evrei şi le recunoaşte dreptul la cetăţenie română tuturor israeliţilor locuind pe teritoriul României. Constituţia promulgată la 28 martie 1923 pune capăt, după numeroase discuţii penibile, în contradictoriu (v. pp. 88-92), unei segregaţii intolerabile pentru israeliţii din România (şi totuşi, N. Iorga, în timpul ultimei dezbateri parlamentare afirma, zelos şi suspicios: „Chestiunea evreiască nu se rezolvă prin decrete-legi şi nici prin vaietele de pe stradă, ci ea se rezolvă în sufletele noastre!“, p. 95). Nu după multă vreme însă, ministrul Mîrzescu introduce amintita, noua lege privitoare la evreii din ţinuturile unite cu România: aceştia trebuiau să producă un certificat de indigenat (adică un act doveditor al domiciliului permanent într-o comună din teritoriile alipite la România). Legea Mîrzescu încerca să stăvilească intrarea în Basarabia a numeroşi evrei ucraineni şi ruşi care fugiseră de „fărădelegile armatelor albe“ (p. 99), în plin război civil rus. În anii 1923-24, acest proiect de lege îi viza pe cei circa 42.000 de evrei din fosta Rusie care, trecînd prin Basarabia, se îndreptau spre Occident (cu incertul, hibridul statut amintit de „Evrei străini supuşi români“, o autentică monstruozitate juridică). Legea Mîrzescu voia să fie o apărare. A fost, mai degrabă, un alt prilej de atac la adresa evreilor, aşa precum ei au resimţit-o?

Alt conflict s-a conturat atunci cînd, începînd din 1922-1925, guvernul român trebuia să recunoască periodic comunităţile evreieşti răspîndite în ţară. În 1928 urmează „legea cultelor“ (şi ea legată de comunităţi care îşi organizau activitatea culturală şi cea de asistenţă socială), dar definitivarea ei s-a făcut în 1932 (datorită eforturilor dr. W. Filderman, în acord cu liberalii, al căror deputat şi era, după cum am amintit mai sus). Mult mai importantă a fost „legea asupra învăţămîntului secundar“ din 1928 care, cu mari intervenţii, a admis existenţa institutelor şcolare evreieşti (141 de unităţi, 500 de profesori, 13.000 de elevi), dar care, treptat, şi-a pierdut puterea (numărul şcolilor şi mai ales cel al liceelor scădea vertiginos). „Instituţiile scolare ebraice din Basarabia au fost exemplare, avînd în vedere politica de românizare care a provocat stagnarea efectivelor lor şi scăderea numărului de licee (12 în 1921, doar 5 în 1939). Este drept că această politică de românizare nu-i viza în special pe evrei“, ci viza toate minorităţile şi a fost denunţată printr-un raport întocmit de „American Committee on the Rights of Religious Minorities“, consemnat în dosarul american **Roumania, Ten Years after** (v. p. 140). Vedem cum, dintotdeauna, americanii au fost sensibili şi au monitorizat drepturile minorităţilor, condiţionîndu-şi ajutorul în funcţie de respectatea acestora; în 1927, după excesele de la Oradea, un deputat evreu american a cerut chiar ruperea relaţiilor diplomatice, iar ministrul român în SUA – atenţie: nu ambasador! – G. Cretzianu „s-a grăbit să prezinte o dezavuare a practicilor antievreieşti“ (p. 197); la Societatea Naţiunilor, apeluri veneau şi de la principalele biserici creştine americane, de la Amalgamated

---

Octavian Paler – 75

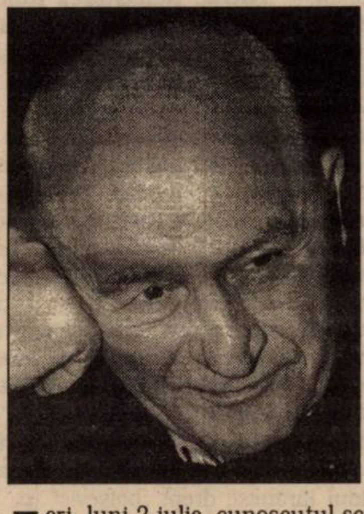

Ieri, luni 2 iulie, cunoscutul scriitor Octavian Paler a împlinit trei sferturi de secol de viaţă. Fiu de ţăran, născut în satul Lisa, în zona Făgăraşului, liceean în Bucureşti, la „Spiru Haret“, Octavian Paler a lucrat în aparatul cultural al regimului comunist, mai întîi în Radiodifuziune (între 1949 şi 1964), apoi la agenţia naţională de ştiri Agerpres (corespondent la Roma în 1964-1965), apoi ca director general al Televiziunii Române (1965-1970), apoi ca redactor-şef al cotidianului **România liberă**, de unde va fi „debarcat“ în 1980 datorită liniei mai puţin conformiste a ziarului, în special în pagina a doua, culturală, în care aveau rubrici – între alţii – Radu Popescu, Ecaterina Oproiu, Dan Grigorescu, Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, sporadic mai semnînd şi alţii, de la Mircea Martin la Dinu Flămând, ceea ce, lăsînd deoparte textele de conjunctură, dădea un aspect de mică revistă culturală de bun nivel. I s-a propus atunci, în schimb, direcţia unui teatru, pe care a refuzat-o, preferînd să se pensioneze şi să continue ca autor independent. A fost activ în „rezistenţa prin cultură“ din anii '80. La apariţia unui roman al său, i s-a înscenat un straniu „proces public“, în maniera tribunalelor proletare din anii '50. După 1989, a fost foarte activ în jurnalistică, semnînd sute şi sute de articole ca editorialist la **România liberă**, al cărei „director de onoare“ a fost pînă cînd, din motive de „nepotrivire de caracter“ a trecut cu titulatură şi editoriale cu tot la **Cotidianul**. Din prima parte a anilor '90 este – de asemenea – colaborator permanent al posturilor de radio Europa Liberă şi Deutsche Welle.

Debutul cu versuri din 1958 menţionat în **Dicţionarul de literatură română contemporană** al lui Marian Popa (ediţia 1977), probabil în nota epocii, a rămas izolat. Ca autor, Octavian Paler se va face cunoscut începînd cu 1970, an în care publică „definiţiile lirice“ din **Umbra cuvintelor**. Se va apropia de maniera care-l va impune odată cu **Drumurile** sale **prin memorie**, amintiri de călătorie eminamente livreşti, culturale, trase într-o stilistică ceremonioasă, cu infiltraţii gnomice sau moralizante. Va urma un întreg şir de volume în care va dezvolta reţeta eseisticii pe scenarii epice, fie mitologizante, fie autobiografice: rescrie sau interpretează istoriile Greciei antice (în **Mitologii subiective** şi în destule alte locuri), monologhează în numele unui personaj istoric (în **Apărarea lui Galilei**), imaginează dueluri de idei cu mari figuri ale trecutului (în **Polemici cordiale**) etc. A publicat în anii '80 şi două romane de factură parabolică, **Viaţa pe un peron** şi **Un om norocos** (cel cu procesul public). Volumele de după 1989 sînt din ce în ce mai intens-subiective, compunînd o din ce în ce mai dezamăgită meditaţie asupra lumii şi a vieţii. A pătruns şi în cărţile recente atitudinea sumbră, negativistă din publicistica sa, caracterizată în ultimii ani prin două teme centrale: repudierea totală şi fără nuanţe, din perspectiva unui „naţionalism luminat“, a evoluţiei postcomuniste a României, de unde profeţia neagră a iminentei noastre disoluţii ca popor; şi critica elegantă stilistic dar naţionalistă în fond a Occidentului ca lume consumistă, cinică, amorală, de unde diatribele sale la adresa susţinătorilor „sincronizării“ noastre cu lumea civilizată şi ai integrării euro-atlantice a României, demascaţi ca „europeni de nicăieri“ (fără rădăcini naţionale, adică). Pe aceleaşi teme, a realizat în anii trecuţi o emisiune de dezbateri politice la ProTV. Refăcut după un infarct, tratat în Italia, şi-a lansat recent, la Tîrgul BOOKAREST 2000, o nouă carte...

Hungarian Roumanian Society of Naturalized Citizens din New York, dar şi de la organizaţii israelite din Geneva, Atena, Tanger, Buenos Aires etc. (p. 196). Cînd citim despre „atitudinea favorabilă" a Uniunii Evreilor Români din America, căreia i se adresează ministrul de interne I.G. Duca, în legătură cu un împrumut lansat de România pe piaţa USA, în 1928 (p. 198), gîndul nu ne poate duce decît la echilibristica lui Ceauşescu cu Clauza şi la un „déjà vu"; în fine, să nu uităm nici că primul consul USA la noi, Benjamin Peixotto, a fost trimis, în 1871, *pe cheltuiala evreimii americane*, tocmai pentru a ajuta la soluţionarea problemei evreieşti, pe atunci confruntată cu chestiunea art. 7...).

În general, guvernarea Vintilă Brătianu, din 1928, graţie acordului cu UER a lui Filderman, a adus o sensibilă ameliorare în relaţiile cu evreii şi cu restul minorităţilor. Marea problemă continua să fie respectarea Tratatului Minorităţilor, căruia i se împotrivise, cu atîta înverşunare, dar inutil, Ionel Brătianu, creîndu-i, lui şi ţării, acea imagine deplorabilă. Cu aceeaşi ocazie, a legii învăţămîntului, şi tot graţie lui Filderman, a fost reglementată şi predarea religiei mozaice în şcolile de stat (p. 141). La fel aflăm că, în schimb, au fost făcute mari investiţii în dezvoltarea şcolilor primare şi secundare româneşti în noile provincii în care analfabetismul printre români varia între 30% în Transilvania, 60% în Bucovina (o cifră uimitoare, în flagrant contrast cu imaginea evoluată a acestei provincii) şi chiar 90% în Basarabia. Încă în 1932, 41,9% dintre copiii de vîrstă şcolară nu aveau acces la învăţămînt, iar ţara număra 25% analfabeţi. (ibid.). Tot în 1928, prin Legea cultelor, se obţine şi recunoaşterea oficială a cultului israelit, inclusiv a comunităţii – ha kehila – ce îşi reprimeşte personalitatea juridică pierdută o dată cu reformele lui Cuza (cînd fusese percepută drept o entorsă la valorile individuale ale statului liberal modern).

Însuşi Vintilă Brătianu ajunsese să spună, anunţînd pentru toamna 1928, în Cameră, o serie de reforme privind minorităţile: „Este vorba mai puţin de a rezolva o problemă a minorităţilor cît despre o reorganizare a statului în beneficiul tuturor cetăţenilor, fără nici o deosebire. Vrem ca populaţiile minoritare [...] să se simtă egale în drepturi ca şi ansamblul cetăţenilor în cadrul organismului statului român" (p. 198). *Am văzut însă cum şi de unde veneau stimulii... Ceea ce este mai grav şi mai trist este că avem sentimentul că nimic, în acest sensibil domeniu, nu s-a făcut lin, de la sine, fiindcă era necesar, era drept, era bine. Foarte multe progrese s-au făcut ori sub (legitima!) intervenţie externă ori au fost, literalmente, smulse după infinite, extenuante bătălii interne, duse de cîţiva oameni curajoşi şi perseverenţi. Orice asemănare cu ziua de azi nu este deloc întîmplătoare...* „În pofida acestor declaraţii şi gesturi liniştitoare", scrie Carol Iancu, „cu siguranţă că evreii din România nu au primit cu sentimente de regret căderea liberalilor". Problema e că guvernele PNŢ, în care evreii, mai ales cei sionişti, am adăuga noi, aveau mai multă speranţă, cu mici excepţii, i-a dezamăgit, „şi nu s-au arătat mai severe decît predecesorii lor liberali sau populişti [Averescu, *n.n.*], faţă de profesioniştii antisemitismului, Cuza, Codreanu şi partizanii lor" (p. 198).

Autorul se ocupă pe larg – încercînd să înţeleagă, dar şi să le descrie celor ce nu cunosc – „fundamentele ideologice ale antisemitismului" din România. El nu ezită a denunţa chiar şi un „antisemitism oficial" (între 1919-1922, v. pp. 143-150). Situaţia din URSS, ţara vecină, i-a determinat nu o dată pe guvernanţii românii să-i caute şi să-i „descopere" pe „evreii bolşevici". Guvernul generalului Arthur Văitoianu (1919) punea restricţii la călătoria unor evrei în Ungaria (cu pretextul revoluţiei bolşevice a lui Bela Kun, înfrînte în iunie, unui anume David Hirsh, născut în Alba Iulia, i s-a cerut, în toamna 1919, în schimbul paşaportului pentru o vizită la rude, să nu mai revină în România şi să renunţe la cetăţenia română; v. p. 144), încercarea de a-i deposeda pe ţăranii evrei din Maramureş de pămînturile moştenite (un caz mai degrabă unic în lume; prin tradiţie, evreilor le era interzis lucratul pămîntului), arestările din comuna Leova (Basarabia), propunerea nerespectării, în chiar legea electorală, a reprezentării proporţionale în Bucovina (făcută de ministrul Bucovinei, Ion Nistor), răspîndirea de foi naţionaliste (**Patria**, **Renaşterea Română**, **Gazeta Transilvaniei**, apropiate de partidul liberal) – toate aceste „incidente" aparent mărunte ne apar, acum, într-o lumină clară drept ceea ce erau: răbufniri ale unui antisemitism oficial, latent, în măsura în care PNL conducea jocul politic şi tot el apăsa periculoasa tastă a naţionalismului şi a antisemitismului. Este o tristă pagină pentru partidul care a făurit România modernă şi o trădare faţă de numele şi de principiile sale născute din Revoluţia paşoptistă. O adevărată şi dureroasă lecţie pentru acest glorios, istoric partid, cu poziţii pe care, din nefericire, avea să le continue cam toată perioada interbelică, pentru a culmina cu legile antisemitismului „soft" ale lui Tătărăscu. Este vremea cînd propaganda liberală taxa şi partidul ţărănesc drept „bolşevic" (p. 147). Iată ce scria, la 20 octombrie 1919, organul conservator **Epoca**: „Campania electorală este transformată într-una împotriva evreilor... Este o adevărată incitare împotriva siguranţei statului, o incitare directă la tulburări. Astăzi, cînd chestiunea minorităţilor este unul dintre punctele sensibile pentru care România discută semnarea Tratatului de pace, liberalii sînt aceia care dau exemplul celei mai vădite intoleranţe, diminuînd prin acesta creditul nostru în faţa aliaţilor" (p. 147). Chiar socotind motivaţiile electorale, textul trebuie să dea de gîndit. E un nepermis derapaj al PNL, care repetă situaţia de la finele secolului XIX, cînd tot liberalii – de teamă de israeliţi, cu care concurau pe aceleaşi domenii (meserii, industrii) – le-au permis, „prin ricoşeu", conservatorilor să se erijeze, sincer sau oportunist, în apărători ai evreilor (v. Carp, Maiorescu etc.)... Cui a folosit?

Alte cîteva exemple: în 1922, Ministrul Instrucţiunii Publice, C. Angelescu, a autorizat difuzarea unui celebru pamflet antisemit în toate şcolile statului: **Înfruntarea Jidovilor**. Ulterior a regretat (p. 150). În faţa lipsei de reacţie a statului la provocările antisemite, în 12 mai 1920, un **Buletin al Comitetului delegaţiilor evreieşti pe lîngă Conferinţa de Pace de la Paris**, cu mult bun-simţ, scria: „Guvernul român ar putea, dacă ar voi, să alunge orice pericol. Dacă ar vrea să pedepsească excesele de limbaj [...] sau să veştejească public incitările la omor [...], el ar contribui enorm la potolirea spiritelor şi la opera de apropiere dintre români şi evrei..." (p. 148). În sfîrşit, emblematic ne apare rechizitoriul comisarului regal, maior Cernat, în procesul Max Goldstein, vinovat de a fi pus o bombă criminală la Senat: „Max Goldstein, comiţînd atentatul, a fost mînat de o mînie turbată care caracterizează rasa căreia îi aparţine [...]. Stăpînit numai de instinctul iudaic, a mers să împrăştie teroarea printre arieni, duşmanii seculari ai evreilor rătăcitori şi neputincioşi" (ibid.). Goldstein, „un individ declasat", e înfierat şi de **Curierul Israelit** (19 Fbr. 1922), care nu înţelege, însă, de ce un „act terorist ordinar, al unui criminal de drept comun" e prezentat drept o „sinteză a iudaismului" şi nu, de pildă, sacrificiul a mii de tineri evrei la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti. Bună întrebare...

Pe aceste „fundamente" ideologice, mai mult sau mai puţin evidente, s-a grefat antisemitismul agresiv al lui A.C. Cuza, N. Iorga şi, mai tîrziu, al lui Zelinski-Codreanu. De notat: acesta a început să se manifeste în Moldova (unde prezenţa evreilor era mai acut resimţită). Fără îndoială, antecedentele intelectuale nu lipseau. Pe lîngă declaraţii ale unui deputat sau senator, ideea că „Evreii care trăiesc în România nu sînt Români", că sînt o „naţiune care s-a suprapus poporului român" (senatorul Voinov, în dezbaterile din 1879 de revizuire ale art. 7 din Constituţie) sau că sînt chiar „şefii comunarzilor" (senatorul Lecca) apare în tot felul de afirmaţii publice şi intervenţii oficiale sau nu (p. 151). Dar mai grav este că şi scriitorii, prin excelenţă formatori de opinie, s-au lăsat ademeniţi de asemenea idei. ▌

No. 2

Studia politica

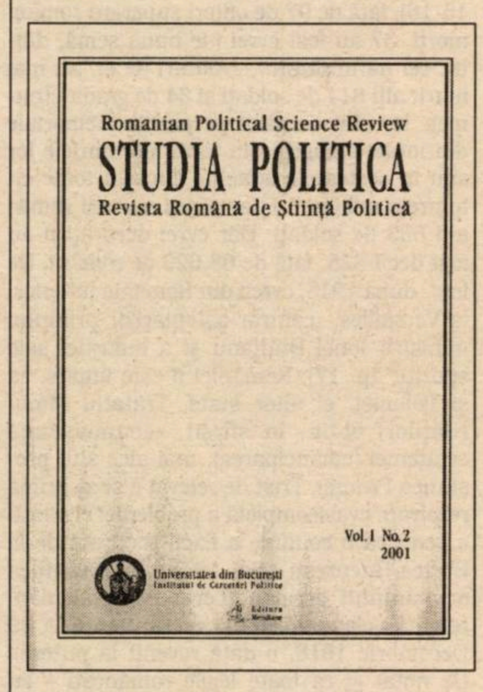

Romanian Political Science Review

STUDIA POLITICA

Revista Română de Ştiinţă Politică

Vol. I No. 2

2001

Universitatea din Bucureşti

Institutul de Cercetări Politice

A apărut numărul 2/2001 al Revistei Române de Ştiinţă Politică **Studia politica**, editată de Institutul de Cercetări Politice din cadrul Universităţii bucureştene. Cele peste 630 de pagini cuprind studii, eseuri, analize, recenzii ale unor lucrări din domeniu, alcătuind un sumar de o consistenţă ştiinţifică remarcabilă şi de un interes problematic indiscutabil, în care soliditatea şi articularea analitică susţin numeroasele provocări ideatice. Revista se deschide printr-un incitant eseu comparativ („argumentum") semnat de profesorul Marc Lazar de la Universitatea de Istorie şi Sociologie politică din cadrul Institutului de Studii Politice din Paris, director al Şcolii doctorale de Ştiinţa Politice **Le communisme entre projet totalitaire et démocratie en France et Italie**. Partea cea mai substanţială este asigurată de contribuţiile din secţiunea **Articuli**, care abordează, într-o secvenţialitate ordonată cronologic, aspecte controversate şi/sau mai puţin explorate ale istoriei politice sau cultural-politice româneşti. Studiul lui Daniel Barbu, **Dreptatea împotriva legii sau despre economia politică a iertării**, se opreşte asupra unor practici constituţionale şi juridice ale „Vechiului Regim" premodern autohton de la Petru Şchiopul sau Constantin Brîncoveanu la Al. Ipsilanti, insistînd asupra principiului (fundamental în epocă) al „dreptăţii împotriva legii" prin care se manifesta ceea ce, în termeni foucauldieni, autorul numeşte „puterea pastorală a principilor". O „tradiţie" ale cărei reflexe pot fi urmărite şi în practicile vieţii publice din România de azi: „Nu balcanismul ar trebui făcut răspunzător de ceea ce astăzi, prin preluarea unui limbaj destinat să descrie alte arhitecturi sociale, este calificat drept corupţie, ci însăşi natura raporturilor de putere şi a echilibrelor constituţionale, aşa cum pot fi sesizate la nivelul textelor istorice"... Un solid şi minuţios eseu despre **Geneza unui regim autoritar: Constituţia din 1938** semnează, în continuare, Ioan Stanomir. Amendînd linia oficială a istoriografiei postbelice, care vorbeşte de instaurarea unei Dictaturi Regale, autorul preferă să vorbească despre o *monarhie autoritară* evoluînd în cadrele specifice ale unui stat care nu mai beneficia de liberul joc al partidelor politice. Criza constituţională marchează, în acest sens, o ruptură cu tradiţia românească de după 1859. Dincolo de examinarea unor aspecte precum, de pildă, instituirea comunitarismul naţionalist, a statului corporatist şi a concentrării masive a puterii executive în mîinile monarhului devenit aproape un monarh absolut, pregătind derivele totalitariste, studiul propune o perspectivă „corectă şi dezideologizată" asupra condiţiilor extrem de controversate care au pregătit începutul sfîrşitului democraţiei parlamentare româneşti. Or, o asemenea înţelegere a dinamicii evoluţiilor politice şi instituţionale de după această dată este „de neconceput în absenţa analizei articolelor Constituţiei de la 27 februarie 1938". Florin Ţurcanu este autorul unui interesant material privind **O tentativă de resuscitare a revistei *Gîndirea* în exil (1947)** de către Alexandru Busuioceanu şi Vintilă Horia. Paginile de corespondenţă dintre cei doi, restituite în cuprinsul respectivei contribuţii, reprezintă o contribuţie documentară semnificativă. Un „acroş" către problemele fierbinţi ale derivelor antidemocratice, naţionalist-extremiste din ţările Europei Centrale şi de Est de după căderea Cortinei de Fier e reprezentat de complexul şi incomodul studiu comparativ lui Michael Schafir, **Reds, Pinks, Blacks and Blues. Radicals Politics in Post-Communist East Central Europe**. Cîteva „teme": intelectualii şi radicalismul politic, teoriile conspiraţioniste şi antisemitismul, „majorităţile victimizate" în căutarea unor Eroi-model, stînga radicală. În fine, studiul-eseu **Le postcommunisme roumain – une quête manquée du bien commun** de Alexandra Ionescu analizează o temă centrală a postcomunismului românesc: slăbiciunea politicului şi căutarea unui „sens al tranziţiei". Concluziile analizei, care nu evită nici una dintre problemele majore ale repoziţionărilor socio-politice de după 1989, sînt mai degrabă sceptice. Democraţia românească postdecembristă s-a dovedit incapabilă de a propune un „bine comun" – alternativ puterii Statului paternalist – de natură să asigure o reală solidaritate socială, guvernată de mecanismele pieţei libere. În aceste condiţii, societatea românească apare ca „o societate care refuză să se cunoască pe sine".

În cadrul secţiunii **Subsidia**, pe lîngă eseurile semnate de Fabrizio Cantelli, Steve Jacob şi Giovana Verardo, care abordează probleme ale autonomiei regionale şi a democratizării sistemului juridic-administrativ în ţări ale Europei Occidentale, menţionăm o bună, cuprinzătoare **Cronologie a vieţii politice din România, 1 ianuarie-31 martie 2001** realizată de un grup de trei studente la ştiinţe Politice: Monica Botez, Dana Mănescu şi Caterina Preda.

Departe de a fi o „Cenuşăreasă" a revistei, secţiunea de recenzii, extrem de bogată (peste 25 de titluri, atent comentate) este, dimpotrivă, una dintre cele mai atractive. Sînt recenzate lucrări dintre cele mai diverse (şi de cele mai diverse „calibre"), toate însă conexe domeniului socio-politic. Printre numele de rezonanţă – Mircea Flonta, Pierre Bourdieu, Vladimir Tismăneanu, Alexandru Zub, C. Rădulescu-Motru, Magda Cârneci, Petre Pandrea, Adrian Marino şi Sorin Antohi, Marc Ferro ş.a. Se detaşează comentariile critice dure, dar meticuloase şi extrem de atente ale lui Cristian Preda despre o lucrare cel puţin „ciudată" a lui Emilian M. Dobrescu (**Românografia. Bilanţ şi perspective**) şi cel despre o carte cu merite importante, dar şi cu carenţe şi inegalităţi semnificative, precum **Dicţionarul de scrieri politice fundamentale** coordonat de Laurenţiu Ştefan-Scalat şi apărut anul trecut la Editura Humanitas.

Împotriva curentului

IOAN STANOMIR

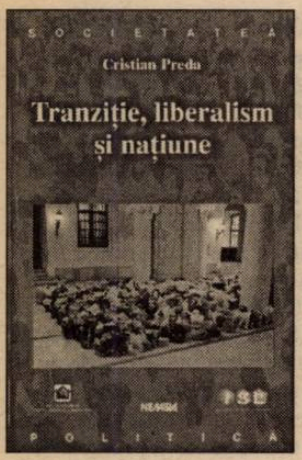

Cristian PREDA
Tranziţie, liberalism şi naţiune
Editura Nemira, Bucureşti, 2001, 272 p., f.p.

Ultimul volum semnat de Cristian Preda conţine, dincolo de conotaţiile polemice, o schiţă de portret a gînditorului şi filozofului politic liberal care este autorul. Reunind o sumă de articole care au apărut în presa culturală românească în ultimii şase ani, Cristian Preda este departe de a ceda unei ispite conjuncturale, în măsura în care intervenţiile sale recompun un profil al României postdecembriste şi propun, fără emfază didacticistă, o lecţie liberală despre „tranziţie, liberalism şi naţiune". Aşadar, încă un demers care se plasează în descendenţa proiectului originar al autorului, de unde şi coerenţa interioară a cărţii, coerenţă care se naşte, deloc paradoxal, din asumarea condiţiei fragmentare a spaţiului public autohton şi a percepţiei sale. Cronică, dar şi meditaţie în marginea unui interval cronologic, volumul lui Cristian Preda refuză în egală măsură facilul jurnalistic, dar şi încremenirea pedantă a discursului.

Revenind la structura de profunzime a autorului, eminamente polemică (în accepţiunea liberală a termenului), introducerea cărţii de faţă se constituie într-o provocare pe care filozoful politic o lansează, ca pe o mănuşă, adversarului ideologic din arenă, convocîndu-l, pe jumătate ironic, pe jumătate ceremonios, la un turnir intelectual a cărui miză nu este alta decît clarificarea poziţiilor din cîmpul cultural autohton. Plusînd, Cristian Preda avansează un refuz neechivoc al unei echivalenţe acreditate în ultima decadă. A nu fi de stînga nu presupune mecanic apartenenţa la extrema dreaptă. Valorile dreptei moderate şi democratice sînt o prezenţă legitimă şi salutară, delimitarea faţă de dreapta extremă acţionînd ca o hîrtie de turnesol. Dedicînd volumul de faţă oamenilor de stînga din România, Cristian Preda invită la o despărţire a apelor, la eliminarea ambiguităţilor născute din complicitatea cu reflecţia totalitară, la dreapta, ca şi la stînga deopotrivă: „Volumul de faţă se adresează oamenilor de stînga din România pentru că el se vrea o ilustrare a faptului că în România a nu fi de stînga nu înseamnă în mod necesar a fi de extrema dreaptă. Lipsită în general de curaj şi refuzînd să facă o evaluare de detaliu a istoriei comuniste, încurcată fiind, pe de altă parte, de trecerea, după 1989, a multora dintre simpatizanţii săi la naţionalism şi extremism, stînga postdecembristă a asociat deseori dreapta românească exclusiv cu stupida şi terorista extremă dreaptă interbelică. A face, pentru timpurile de astăzi, o asemenea identificare este, sociologic vorbind, o eroare: ideologic, acest gest este o jignire adusă spiritelor liberale şi democratice din România postcomunistă. **Tranziţie, liberalism şi naţiune** vrea să arate că dreapta liberal-democratică este o opţiune conturată ideologic în România".

Cele cinci secţiuni ale volumului sînt imaginate, în definitiv, ca tot atîtea decupaje argumentative în sprijinul tezei formulate anterior. Fie că este vorba de examenul patologiei politice contemporane sau de regîndirea conceptuală a unor locuri comune influente în mediul public, discursul se centrează în jurul acelei valori eminamente liberale, în lectura lui Cristian Preda, care este spiritul critic. Moderaţia şi refuzul derapajelor de orice nuanţă sînt opţiunile care definesc un mod de citire a contemporaneităţii. Grila de lectură de care aminteam este oferită într-unul din articolele centrale ale primei secţiuni, **Idei liberale**. Scriind despre ideile liberale, Cristian Preda schiţează un portret care este al său şi al unei întregi generaţii marcate de contactul cu o specie de liberalism evoluţionist. „Inteligenţi, dar extrem de puţini numeroşi": iată o caracterizare tranşantă care nu ar fi putut aparţine unui politician contemporan fără a suscita comentarii incendiare. Liberal, adică lucid, Cristian Preda îşi poate permite luxul de a polemiza cu locul comun, în absenţa oricărei constrîngeri partinice. De aici siguranţa cu care identifică un tip de comportament prea puţin liberal, definind oamenii politici declarativ situaţi în curentul liberalismului. Distincţia dintre spiritele liberale şi politicienii liberali este punctul de plecare posibil al unei alte discuţii: „Spiritele liberale şi politicienii liberali alcătuiesc două clase care, din fericire, nu se acoperă: mai precis, doar o mică parte dintre spiritele liberale au devenit unelte de partid. Aceasta este una dintre şansele liberalismului: neconstrînse în chip formal de organizaţii, spiritele liberale se pot desfăşura în voie, putînd critica orice".

Autoportretul intelectual pe care Cristian Preda şi-l conturează implică, cum aminteam, detaşarea de atracţia locului comun în definirea liberalismului. Încercînd o sinteză între diferitele nuanţe doctrinare, gînditorul politic nu ezită să îşi revele identitatea intelectuală. Enumerînd cîteva dintre posibilele teze ale unui ipotetic catehism liberal, Cristian Preda îşi precizează afinitatea cu linia evoluţionist-liberală inspirată de Popper şi Hayek. Structurîndu-şi profesiunea de credinţă (cum altfel decît polemic), autorul concepe un inventar de antinomii din care rezultă, deloc paradoxal, imaginea unui liberalism epurat de dogmatism. Delimitările operate sînt delimitări care poartă asupra profilului societal favorizat de filozoful politic. Evitînd programatic diluarea discursului, percepută ca o concesie inacceptabilă făcută unei vulgarizări intelectuale care videază de conţinut pledoaria însăşi, Cristian Preda rămîne fidel aceleiaşi austerităţi polemice care defineşte conduita sa publică. Oroarea de diletantism se întrevede în filigran.

În definitiv, care ar fi temeiurile epistemologico-politice care structurează atitudinea lui Cristian Preda? Celor familiarizaţi cu sintaxa modernităţii, reperele invocate de autor nu le pot apărea decît ca previzibile. De la refuzul planificat al ordinii construite şi elogiul libertăţii pînă la configurarea statului ca simplu instrument „care trebuie să vegheze la respectarea normelor admise în mod tacit de indivizi ca reguli bune, în cooperarea lor liberă la un anumit moment al evoluţiei sociale", lecţiile servite de experienţa totalitară sînt asumate pînă la capăt. În locul deificării complice a unui stat-leviathan, fagocitînd sfera privată, proiectul unui stat limitat şi puternic (o alăturare care este departe de a fi un oximoron). Simplitatea formulărilor este un reflex natural al absenţei disimulării intelectuale. Nuanţele semantice sînt esenţiale în măsura în care evită recursul la simplificări: „Democraţia nu e puterea poporului (aşa ceva nu există) şi nici nu trebuie să fie instituirea domniei majorităţii (căci şi majorităţile se pot înşela), nici un instrument capabil să procure avantaje speciale; ci o tehnică de desemnare a guvernanţilor care are un unic merit, acela de a evita violenţa. Nu există interes general, căci indivizii comunică doar parţial. Evoluţia trebuie preferată revoluţiei. Pesimismul este cel mai mare adversar al liberalismului".

Flatarea mulţimii şi **Elogiul parlamentului** sînt două articole care redefinesc specia de liberalism precaut pe care Cristian Preda o privilegiază în lecturile sale aplicate contemporaneităţii. Refuzînd acel conformism al opiniilor care metamorfozează analiştii politici (mai mult sau mai puţin înclinaţi spre profeţii despre trecut) în vedete media, Cristian Preda preferă să rămînă fidel unui optimism prudent, care se situează la egală distanţă de vulgul dominator, ca şi de elogierea tiraniei. Este, aici, ca şi în alte ocazii, un timbru apropiat de moderaţia salutară a liberalilor francezi ai secolului al XIX-lea, referirile recurente la Constant sau Tocqueville nefiind accidentale. Dimpotrivă. Anatomia demagogiei moderne, acompaniată de delirul mediatic al presei ce mimează neconvingător imparţialitatea, se reţine. Trufia mediatică este o parte esenţială a patologiei contemporane: „Trufia cu care gazetarii de la noi proclamă presa a patra putere în stat ar trebui să-i îngrijoreze mai mult decît să-i încînte pe politicieni. [...] Discursul gazetăresc e tentat să flateze mulţimea, nu să-i indice, atunci cînd e cazul, deriva. De aici se poate deduce că oricine vrea să scape de eticheta demagog trebuie să fie *à contre courant*. Dar nu e uşor să reuşeşti în politică atunci cînd eşti *à contre courant*. Desigur. Acesta e motivul pentru care marii oameni politici sînt rari".

Elogiul parlamentului este un exerciţiu de admiraţie (lucidă) dedicat unei instituţii care este departe de a fi una populară în ochii publicului. Liberal, adică, cel puţin pînă la un punct, *à contre courant*, Cristian Preda disociază acolo unde formatorii mediatici de opinie operează eminamente pasional. Diferenţa de timbru dintre un celebrat polemist contemporan, nu lipsit de o doză de histrionism iacobin (e cazul lui Cristian Tudor Popescu), şi liberalul Cristian Preda este un indicator al capacităţii ideilor de a modela conduita publică. Distincţia dintre dezamăgire şi legitimitatea instituţiei ca atare este una capitală şi absenţa ei este una dintre raţiunile derivei nostalgic-totalitare. Impopular, parlamentul nu este mai puţin necesar guvernării constituţionale. Credibilitatea parlamentară depinde de capacitatea de a merge împotriva curentului public majoritar. Elogiul parlamentului este elogiul guvernării limitate de acţiunea spiritului critic: „Poate acţiona parlamentul împotriva sentimentului general? Poate rezolva el conflictul cu opinia care l-a secretat, doar pentru a-i fi apoi ostilă? Răspunsul la aceste întrebări este afirmativ. De fapt, instituţia parlamentară reuşeşte în misiunea sa doar dacă exercită şi un soi de educaţie asupra opiniei care i-a provocat alcătuirea. Căci parlamentul nu este doar o emanaţie a corpului social, ci şi un focar al imaginaţiei politice. Parlamentul nu trebuie să menajeze opinia publică. Dacă e cazul, aceasta poate fi complet bulversată. Societatea îi va fi mai tîrziu recunoscătoare".

Cea de-a treia secţiune a volumului este, cel puţin aparent, cea mai ofertantă polemic, la nivelul imediatului politic devenit, prin trecerea anilor, fapt de istorie. Seria de articole dedicată contestării candidaturii preşedintelui Iliescu la Curtea Constituţională se citeşte, oricît de paradoxal, ca un veritabil roman foileton de aventuri. Tribulaţiile contestatorilor se cer citite în paralel cu însăşi decizia curţii. Reperele concrete lasă loc, în unele momente, meditaţiei în marginea unei vieţi politice dominate de „ipocrizie proletară" sau de excesul de juridizare, ca alibi al vidării de conţinut. Critica constituţiei este infinit mai importantă decît ar indica aparenţele. Credibilitatea vieţii politice depinde de ordinea legală predictibilă, din care arbitrariul este eliminat programatic, căci „o junglă legislativă nu va îngădui niciodată o situare corectă a cetăţeanului".

Aminteam de tuşa polemică a textelor lui Cristian Preda. Ea solicită în cel mai înalt grad un spirit liberal devotat libertăţii. Departe de a fi iacobinism întîrziat, radicalismul polemic este, în cele din urmă, o prelungire a coerenţei interioare. „Dispreţul pentru ideile politice" din penultima secţiune a cărţii poate fi citit ca anatomie a imposturii care cauţionează, deloc accidental, complicitatea transpartinică. Cîrpeala sau austeritatea ideologică sînt două feţe ale deficitului de identitate intelectuală. Mitul politicii din care ideile sînt evacuate în favoarea unui pragmatism edulcorat este unul dintre miturile fondatoare ale tranziţiei autohtone, în măsura în care improvizarea de programe conjuncturale este un substitut al producţiei ideologice credibile.

În loc de final, un remember. Uitat în zgomotul tranziţiei, scandalul „manualelor alternative" de istorie concentrează în sine potenţialul de ambiguitate şi violenţa mediatică ale contemporaneităţii. **Acuz** este, din această perspectivă, o invitaţie la solidaritate intelectuală. Refuzul delaţiunii şi al linşajului simbolic e o strategie care nu are nimic circumstanţial. Dimpotrivă. Spiritul critic este o condiţie a supravieţuirii, a libertăţii de reflecţie: „Intelectualii sînt, într-un sens, mai vinovaţi decît politicienii: ei au ajuns să vorbească doar cînd casta le este ameninţată, pentru ca în restul timpului să privească spectacolul politic. Politicienii, măcar, sînt egali cu ei înşişi".

---

infoMedia

▮ **Cu TVR şi Radio România rămîne ca-nainte!** Miercurea trecută, plenul Camerelor reunite ale Parlamentului a decis soarta actualelor Consilii de Administraţie din TVR şi de la Radiodifuziunea Română. Zvonurile de dinaintea votului spuneau că rapoartele de activitate pe anul trecut ale celor două instituţii publice, deja avizate negativ de către majoritatea *ad hoc* PSD-PRM din Comisiile pentru cultură, artă şi mass-media, vor fi respinse în plen şi, drept consecinţă, Consiliile de Administraţie vor fi demise. Totuşi, în ultima clipă s-a decis ca ele să rămînă pe loc conform legii, mandatele pentru care vechiul Parlament le-a investit nefiind duse încă pînă la capăt. La TVR, sorocul va veni anul viitor. Cum va arăta atunci Consiliul desemnat de către actuala guvernare – ne temem să ne imaginăm...

▮ **CNA atenţionează principalele posturi de televiziune**. Între timp, la începutul săptămînii trecute, Consiliul Naţional al Audiovizualului a adresat „observaţii publice" (sintagma CNA) practic tuturor posturilor de televiziune româneşti cu acoperire naţională: România 1, TVR 2, Pro TV, Antena 1, Prima TV şi Tele 7 abc. Toate s-au făcut vinovate de încălcări ale Deciziei CNA nr. 65/2000 de reglementare a difuzării de publicitate: România 1 şi Antena 1 au suprapus reclame peste imaginile unor meciuri sportive fără să întrerupă transmisiile; de asemenea, toate cele şase canale au difuzat reclame în diferite emisiuni fără identificarea obligatorie ca publicitate. În comunicatul prin care CNA a făcut acest „observaţii publice" se menţiona şi faptul că reprezentanţii posturilor de televiziune erau invitate să se prezinte joi la Consiliu „pentru discutarea aspectelor referitoare la publicitate şi sponsorizare cuprinse în Decizia nr. 65/2000". Nu ştim dacă s-au prezentat şi, dacă da, ce s-a discutat...

„În 1989 s-a terminat cu optzecismul“

Interviu cu **Florin IARU**

Puţini sînt aceia, probabil, care nu-l cunosc pe Florin IARU. A publicat poezie înainte de 1990, alături de ceilalţi colegi şi prieteni ai săi din generaţia '80, fiind prezent în volumul colectiv *Aer cu diamante* (1984). Este emblematic pentru generaţia sa şi în acelaşi timp cu totul special. Posesor al unui discurs ultra-schizoid, dar teribil de coerent. Ludic şi foarte serios, totodată. Titlurile volumelor sale au intrat de mult în folclorul literaturii: *Cîntece de trecut strada* (1981), *La cea mai înaltă ficţiune* (1984), *Înnebunesc şi-mi pare rău* (1990).

După 1990, nu s-a înghesuit să-şi sporească numărul cărţilor şi nici nu s-a speriat că n-ar fi loc pentru el în manualele de română sau în fotoliile Academiei. Nu s-a autopastişat, nici n-a făcut ucenici. A descoperit în schimb computerul şi a devenit, în scurt timp şi prin propriile forţe, un celebru calculatorist. În rest, pare a fi neschimbat. Apariţia sa e aceeaşi ca acum vreo cincisprezece ani, cînd l-am cunoscut într-o tabără de literatură plasată undeva la marginea Timişoarei, în Pădurea Verde. Un om absolut benign, simpatic, deschis, despre care s-ar putea spune, printr-o vorbă din popor, că nu i-ar face rău nici măcar unei muşte. Un om, în plus, foarte tînăr, indiferent de prezenţa sau absenţa mustăţii.

Mi s-a părut necesar ca Florin Iaru să vorbească despre optzecism în aceste vremuri în care mulţi scriitori caută să-şi găsească o umbrelă încăpătoare sau un tată/o mamă autorizat/ă care să-i înfieze şi legitimeze definitiv. Interviul acesta ar fi putut avea drept moto următoarele versuri ale poetului, din *Adio. La Galaţi*: „Mai bine despre poezie să vorbim, despre/ această inutilă amărăciune./ Şi să ne spunem adio/ pînă cădem sub masă cu conştiinţa datoriei împlinite“.

Nu cred în legăturile dintre biografie şi operă

Ştiu că te-ai născut în Bucureşti. Ţi-a folosit la ceva lucrul ăsta?

Pînă pe la şapte-opt ani, nu mi-a folosit la nimic. Am fost un copil foarte timid şi nu am ieşit de pe strada mea, care se numea Doamna Oltea. Locuiam undeva în gazdă la familia Şoarec, familia unui general. Domnul Şoarec fusese într-adevăr general în armata română. Mi se părea foarte bătrîn şi foarte bogat. Nu înţelegeam de ce nu munceşte, de ce nu face nimic toată ziua. Stătea cu mine, părinţii mei plecau la şcoală, erau profesori. El îşi scria memoriile, aşa că m-am apucat şi eu de scris. Şi am reuşit să scriu o poezie.

Ţi-o mai aminteşti?

Sigur că da: „Pe bolta cerului senin/ A răsărit o stea micuţă/ Apoi mai mare/ Este luceafărul ce-n poezie apare.// Mii de steluţe argintii pe bolta-nseninată,/ Din nori ce se destramă?/ E Calea Laptelui ce drumul îţi arată“. Şi de aici a început cariera mea de scriitor: am zis că dacă am scris una trebuie să mai scriu şi altele. Aveam şase ani şi jumătate, la vremea aceea. Pe urmă am scris despre căţei, floricele. Îmi plăceau foarte mult leii şi voiam foarte mult să fiu şi eu un leu. Dar nu mi-am dat seama că sînt geamăn. Aveam pe atunci şi o prietenă. Cred că o chema Anca. Făceam împreună tot felul de şmecherii.

Ea era iniţiatoarea?

Nu, eu eram. Iniţiatoarea adevărată a fost alta. Tot pe la şase-şapte ani. N-am înţeles foarte bine ce-am făcut, dar te asigur că a fost ca între un bărbat şi o femeie. Asta a fost viaţa mea, nu pot să mă ascund. După aceea a urmat o foarte lungă pauză sexuală.

Crezi că este vreo legătură între pauza asta şi scris?

Nici una. Nu cred în legăturile dintre biografie şi operă. Această nevoie de a scoate din tine pentru a arăta celorlalţi este o fundătură, una a îngerilor, ce-i drept, dar tot o fundătură. Cred că arta, de la un capăt la altul, este numai artificiu. Lucrezi într-adevăr şi cu materialul clientului, dar în primul rînd e imaginaţia.

Spune, totuşi, mai departe despre copilărie.

La şapte ani a trebuit să mă mut, părinţii mei au divorţat, mama a găsit o casă undeva, la Piaţa Chibrit. Din clipa în care ei s-au despărţit, o anumită siguranţă şi lipsa de griji au dispărut. De atunci am devenit şi mai fricos, mi-era frică de întuneric, de animale, mai ales de tîrîtoare. Am continuat să scriu, dar n-avea nici o valoare ce scriam eu pe atunci. Mă bucur că n-am fost un copil genial. Publicam într-adevăr în **Arici Pogonici**, în **Cutezătorii**. Tot în vremea aceea am scos şi o revistă de benzi desenate, împreună cu nişte prieteni de pe scară. Desenam eu benzile. Desenam mult, în general. De altfel, chiar am ezitat dacă să dau la Arte Plastice sau la Filologie.

Cînd te-ai apucat mai serios de scris?

După ce am trecut de criza adolescenţei şi am început să-mi caut o identitate de om matur. Exact în perioada în care încerci să cauţi o formă de exprimare, o gîndire proprie, un drum al tău. Îţi plac experienţele-limită, autorii care nu sînt intraţi în circuitul public. Mie îmi plăcea pe atunci un autor pe nume John Chivas. Am aflat după douăzeci de ani că nu era chiar un nimeni, primise nişte premii. Dar nu era deloc cunoscut la noi. Şi mie tocmai de aceea îmi plăcea. Cam aşa funcţionează adolescenţii care nu sînt într-un grup de elită.

Ţi-ai fi dorit să fii într-un asemenea grup?

Bineînţeles. Dar eu nu făceam parte din elită, eram doar simpatic. Pe vremea aia exista un cenaclu la Palatul Pionierilor şi unul al adolescenţilor de liceu condus de Tudor Opriş. Acolo, la Opriş, se practica un stil. Am încercat să-l imit, dar nu mi-a ieşit. Încerci în fond tot timpul să ajungi la succes, adică de fapt la recunoaşterea valorii tale. După ce am intrat în facultate, am început să scriu altfel. În momentul în care mi-a apărut prima carte, mi-am ars toate manuscrisele. Şi aveam multe. Am debutat la 27 de ani şi am avut din ce să aleg. Locuiam undeva, într-un loc în care aveam sobă. Mi-aduc aminte că după ce mi-am băgat toate manuscrisele, s-a încins soba. Îţi dai seama cîte erau! Pînă atunci tot aşteptasem să mă remarce cineva şi crezusem că tot ce scriu e extraordinar.

Unii scriau cu fîn, alţii cu stele

Cine te-a remarcat pentru prima dată?

Amicii mei. Traian T. Coşovei, în primul rînd. Cu el m-am împrietenit în armată. În facultate, am devenit prieten şi cu Alexandru Muşina. În armată îl poreclisem *Fofilateur*. Asta pentru că spunea tot timpul că-l doare spatele ca să nu iasă la instrucţie. Cu Dan Arsenie, prietenia a durat pînă spre sfîrşitul primului an de facultate. Atunci am constatat că este un alt tip de caracter decît mă aşteptasem. Cînd vii în facultate, proaspăt ieşit din vîrsta adolescenţei, îţi faci diverse relaţii în funcţie de afinităţile elective, nişte afinităţi foarte vagi, pentru că nu eşti încă pe deplin format. Dar ai toate posibilităţile în faţa ta. Eşti în grădina potecilor care se bifurcă şi poţi alege să fii aşa cum vrei tu. Rău este cînd te-ai format deja şi devii opac la stilurile celor care sînt în jurul tău. Şi nu le mai recepţionezi ca pe forme diferite de exprimare. Cam ăsta a fost cazul lui Dan Arsenie. O astfel de închidere e bine să aibă loc cît mai tîrziu. În fine, după aceea m-am împrietenit cu Ion Stratan, cu Mircea Cărtărescu, Matei Vişniec, Magda Cârneci, Mariana Marin. Şi ea, Madi Marin, a început să scrie bine abia prin anul trei-patru de facultate. Atunci şi-a schimbat stilul. Pentru mulţi a fost la fel. Ţin minte, dar asta e deja o chestie foarte cunoscută, că prima lectură a lui Cărtărescu a fost poezia **Ochii ei de căprioară**. Unii scriau cu fîn, alţii cu stele. Mergînd la cursuri, citind mult, îţi sună brusc ceva nou în auz şi îţi deschizi ochii. Pentru mine, trezirea asta s-a datorat unei antologii de poezie universală făcută de Baconsky, apărută prin '73-'74. Aveam un prieten foarte bun, Ştefan Melea, care avea o bibliotecă impresionantă. Şi la el găseam tot felul de cărţi.

Dar care dintre oamenii cu greutate ai momentului te-au remarcat?

Niki Manolescu şi Laurenţiu Ulici. Cam atît. În Cenaclul de Luni. În 1977 am debutat în **România literară**. Mai avusesem, înainte, un debut în proză, în 1970. Era vorba de o proză micuţă, de vreo douăzeci de rînduri. O povestioară care se numea **Broasca**, despre o tipă care avea nişte vecini foarte ciudaţi. Prin pereţi se auzeau tot felul de zgomote, mormăituri, plînsete, rîsete. Şi asta o punea tot timpul pe gînduri. Şi se duce într-o zi şi îşi bagă ochiul pe gaura cheii ca să vadă ce se întîmplă. Şi atunci trage un răcnet lung pentru că broasca a muşcat-o de ochi. Asta e tot.

Pe vremea aceea, noi nu ştiam de postmodernism

Care era poziţia ta în Cenaclul de Luni?

Eram un om de temut. Împreună cu prietenii mei, aveam foarte multe discuţii, în afara cenaclului, la Capşa sau la barul Arhitecturii, unde stăteam cu orele şi disecam tot. Şi, vorbind foarte mult, am ajuns să fim stăpîni pe termeni, pe discursurile noastre. Discutam despre tehnici ale poemului şi aşa ajungeam şi la tehnici ale discursului. Cum începe un poem, care este lovitura cea mai puternică pe care trebuie să o dai în text, unde este zona de neclaritate pe care trebuie s-o creezi şi cît trebuie să dureze şi unde vei ajunge în final. Final deschis, final închis, în doi peri, în coadă de peşte. Matei Vişniec era celebru pentru finalurile lui care îşi muşcau coada. El îşi termina poemul cu ce începuse. O altă discuţie era despre zona istorică în care se situează poemul. Asta pentru că la un moment dat am avut impresia că poeţii din vremea noastră nu trăiau nici în România şi nici în vreuna din lumile posibile. Ei trăiau într-o lume moartă de mult şi nesemnificativă. Astfel, discursul nostru din Cenaclul de Luni devenea tot mai coerent. Aşa s-a şi creat de altfel o anumită conştiinţă a modernităţii momentului respectiv. Pe vremea aceea, noi nu cunoşteam termenul de „postmodernism“. Nu-l citisem nicăieri. Citisem în schimb enorm de multă poezie. Şi ne ascuţisem foarte bine auzul. 90% din poezia pe care o citeam era foarte proastă. Din fericire, ne-am dat seama că şi în cazul poeziei universale, a multora dintre gloriile universale, era valabil acest lucru. Abia atunci am putut în sfîrşit să spunem cu mîna pe inimă că Blaga e foarte slab, un poet pe care nu-l pot înţelege şi n-am să-l suport niciodată în viaţa mea. Eminescu, în schimb, îmi place. Mi se pare un tip netradiţional. Teatrul lui mi se pare inept, articolele lui politice sînt, în proporţie de 90%, nişte

---

ECUMEST: Politici culturale

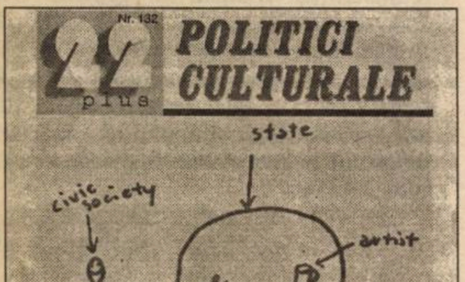

Săptămîna trecută, Asociaţia ECUMEST a făcut o prezentare publică a proiectului său **Politici culturale**. În cadrul acestuia a fost editat recent, în colaborare cu revista **22**, un supliment omonim.

ECUMEST este „puiul“ pentru Europa Răsăriteană al Asociaţiei de management cultural ECUME, cu sediul la Dijon. Preşedintă a ambelor este compatrioata noastră Corina Şuteu, activă la începutul anilor '90 în cadrul UNITER şi prima directoare a trupei Theatrum Mundi. Fondată în 1998, Asociaţia ECUMEST organizează stagii de specializare în managementul cultural şi oferă consultanţă în domeniu. De asemenea, derulează proiecte speciale în aceeaşi direcţie generală a îmbunătăţirii funcţionării sistemelor culturale din spaţiul postcomunist.

Programul **Politici culturale (Policies for culture)**, demarat anul trecut, încearcă punerea în relaţie şi în dialog a trei categorii de instituţii cu importante roluri în modelarea mediului cultural: guvernul, parlamentul şi societatea civilă, asociaţiile şi fundaţiile de profil. Programul se desfăşoară în România, Bulgaria şi Croaţia.

În articolul care deschide suplimentul – bilingv – **Politici culturale/Cultural Policies**, Corina Şuteu rezumă evoluţiile instituţionale din domeniu de-a lungul ultimului deceniu de istorie românească şi proclamă (conform titlului): **Destul cu politicile, e timpul pentru cultură**. Iată şi concluzia autoarei: „e timpul seriozităţii, cu atît mai mult cu cît integrarea europeană, aşa cum o văd ţările membre ale Uniunii, se vrea, în primul rînd, un proiect de societate. Iar dacă la capitolul economic România ajunge cu greu să îndeplinească condiţiile integrării, la cel cultural o punere în perspectivă inteligentă politic ar permite revelarea culturii ca factor prioritar de evoluţie socială, deci ca un element-cheie, deocamdată neglijat, al poziţionării noastre în Europa“.

În paginile suplimentului sînt publicate interviuri cu precedentul şi actualul ministru al culturii, respectiv Ion Caramitru şi Răzvan Theodorescu, articole şi note semnate de personalităţi şi experţi români din domeniu, precum Aura Corbeanu, Mihai Mălaimare, Eugen Vasiliu, Virgil Ştefan Niţulescu, prezentări ale experienţelor din alte ţări din regiune, şi anume Bulgaria, Croaţia, Iugoslavia şi Slovenia, şi **O privire de ansamblu asupra politicilor culturale**, text semnat de Raymond Weber, şeful Direcţiei Cultură şi Patrimoniu Cultural a Consiliului Europei.

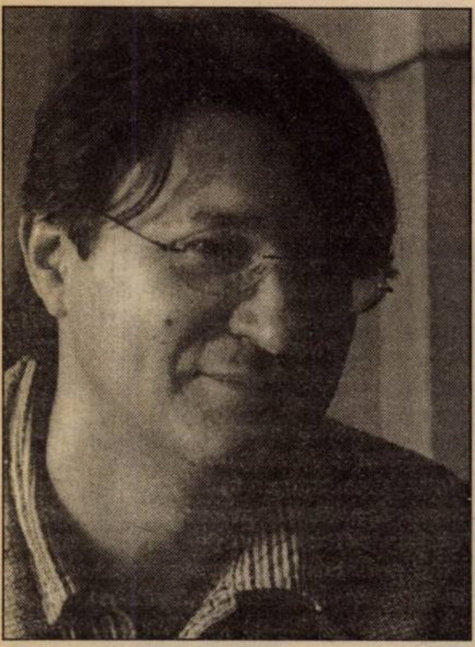

tîmpenii, iar proza este una în care el nu a avut destul limbaj la îndemînă. Adevărul este că nu avea nimic în spate în materie de proză. Un alt poet care nu îmi plăcea era Ioan Alexandru, prezentat la vremea respectivă cu mult tam-tam în diverse reviste. Aşa am înţeles cum se fac de fapt discursurile critice.

Dar Nichita Stănescu?

Am scris foarte mult timp influenţat de el. Acum îmi plac foarte mult poeziile lui de dragoste. Şi, în general, nu îmi plac poeziile din ultima perioadă decît foarte puţin. Şi îmi mai plac cele din **Belgradul în cinci prieteni**, în care este vorba despre fotbal, despre berea pe care o beau la crîşmă: „Cît de prelung puteau să cînte/ şi berea Doamne cît de bună,/ iar au bătut ai noştri...“. Şi aşa mai departe. Era cu inserturi. Nimeni nu le-a văzut pe astea. Toată lumea se gîndeşte numai la **Unsprezece elegii**. Hai să le dăm pe alea la o parte, că au fost o prostie.

Acum nu mai există discurs critic. Şi nici prestigiu cultural

Vorbeai despre discursurile critice.

Da, pe atunci se construiau la comandă şi în funcţie de necesităţile de moment. Erau mai multe grupuri de interese. Grupul **Luceafărul**, grupul **Săptămîna**, ortodoxiştii, protocroniştii. Oricine are dreptul să creadă în orice imbecilitate, e dreptul lui. E chiar o chestie democratică. Problema apare atunci cînd, pentru a-ţi susţine această credinţă, te foloseşti de arme care nu au legătură cu obiectul muncii tale, literatura în cazul nostru.

Cum este acum discursul critic?

Acum nu mai există discurs critic. El este, de cele mai multe ori, un discurs de întîmpinare mediu, liniştit, fără mari accente sistematice. Iar prestigiul cultural nu mai există nici el. Grupurile nu mai au amploare şi nici greutate. Ideea e doar să fiu cel mai tare în cartierul meu şi nimic mai mult.

Am să-ţi pun o întrebare pe care i-am pus-o şi lui Andrei Bodiu săptămîna trecută. Crezi că poezia trebuie scrisă numai pînă la o anumită vîrstă?

În nici un caz. Deşi s-ar putea ca, apărîndu-mi vîrsta, să greşesc şi eu să fi spus deja tot ce-am avut de spus pînă pe la 30-35 de ani. Cred că, în timp, nevoia de a construi şi de a fi consecvent cu tine însuţi duce la o emasculare a poeziei. Şi, în afară de tehnici narative şi alte lucruri de felul acesta, există cu siguranţă o presiune internă care te determină să scrii poezie. Ai să vezi că bătrînii maeştri nu au nimic de spus. Sînt foarte rare excepţiile. Leonid Dimov, Şerban Foarţă, Emil Brumaru.

Acum nu mai eşti foarte implicat în viaţa literară. Nu mai publici, nu mai iei premii, nu mai eşti în jurii.

Ba da, sînt în juriu la Uniunea Scriitorilor. Pentru prima dată se va da un premiu unic pe categorie. Aşa că va fi o bătălie grea. Instituţia premiilor este una dintre cele mai ciudate. Ele sînt fascinante pentru scriitori. Toţi scriitorii visează să ia premii. Pe mine chestia asta mă scoate din minţi. Să dai telefoane, să mergi în genunchi, să fii onctuos. De ce toate astea? Cînd de fapt scopul unui scriitor este să fie citit.

Un stil nu poate fi perfecţionat: el este genuin şi moare

Cum ţi se pare că a evoluat lumea literară, privind din postura ta de *outsider*?

Rău. În contextul în care întreaga lume românească a evoluat rău. Nu te poţi, de exemplu, aştepta la o mare proză. Deşi, în general, în perioadele de criză istorică apar mari prozatori. E valabil pentru Germania de după primul război mondial, pentru America. La noi nu s-a întîmplat asta. Sînt oameni care numai asta fac, se ocupă cu scrisul. Dar degeaba. Părerea mea e că fac greşeala că merg pe un model care s-a terminat o dată cu 1989, modelul optzecist. Toată lumea consideră că ăla a fost un stil bun şi acum trebuie perfecţionat. Dar acest model nu era de-sine-stătător, era determinat de un context. El exista în funcţie de presiunile la care eram supuşi. Nu eram oameni liberi şi reacţionam în bună măsură la ceva exterior. Nu cred că un model ca al nostru ar fi putut să apară într-o lume liberă. Părerea mea e că un stil nu poate fi perfecţionat: el este genuin şi moare. Generaţia optzeci a ajuns să apară în foarte multe reviste ca îndreptar „ortoepic“ pentru generaţiile următoare. Nu ştiu ce trebuie făcut. Ceea ce mă îngrijorează e că mai toate versurile pe care le citesc sînt corecte, sînt foarte bine scrise. Corecte din punctul de vedere al gramaticii optzeciste. Mai rău de atît nu se poate. În 1989 s-a terminat cu optzecismul. Iar autorii, trăind mai departe, sînt datori să inventeze ceva nou.

Nu ţi se pare că optzeciştii au rămas, paradoxal, pînă una-alta, tinerii literaturii noastre? Şi că se bat pentru ocuparea unor poziţii pe care ar fi trebuit să le ocupe de mult?

Nu optzeciştii se luptă pentru instituţii. Instituţiile se luptă pentru ei. Sau, mai bine zis, anumite grupuri de interese, pe care eu le numesc instituţii. Am văzut în ultimul timp că există discuţii foarte intense despre optzecism, despre somităţile lui, despre rolul lor în literatură. Mi se pare aberant. Este calea cea mai sigură de a plictisi şi publicul şi de a-i enerva şi pe cei care vin foarte tare din urmă. Oamenii foarte tineri vor avea două căi de ocolit: aceea de a accepta ceea ce se întîmplă în sistem şi aceea de a se bate cu nişte instituţii. În plus, eu cred că se încearcă ataşarea la generaţia optzeci a foarte multor *outsider*-i. Asta pentru că apartenenţa la această generaţie îţi dă prestigiu. Cred, de asemenea, că faptul că se bate atît toba în legătură cu generaţia '80 este lucrul cel mai rău care se poate întîmpla. Şi culmea e că nu fac acest lucru nici Cărtărescu, nici Stratan sau Coşovei, nici Ion Mureşan. În numele generaţiei vorbesc foarte des *outsider*-ii. Nu înţeleg de ce. Pentru a intra în Academie sau în manuale? Sau pentru a te împăca cu nemurirea? Asta ar însemna că un singur drum e bun. Pe de altă parte, ca să îţi răspund la prima parte a întrebării, cred că fiecare om trebuie să îşi accepte vîrsta pe care o are. Şi mai cred, în acelaşi timp, că bătrîneţea e inacceptabilă. Trăiesc şi eu un moment de panică şi de dramă. E greu să îmbătrîneşti...

Poeţii scriu maxim zece propoziţii în toată viaţa lor, pe care le recombină întruna

Care e soluţia ta?

Să vin cu ceva nou. Puteam să scriu în stilul meu la nesfîrşit. Dar asta nu m-ar fi mulţumit. Caut altceva. Indiferent ce s-ar fi întîmplat înainte, în clipa în care s-a produs o mare schimbare şi s-a dat liber la cuvînt, eşti dator ca în cuvintele acelea să te duci pînă foarte departe. Pe mine mă interesează oamenii ca identităţi. Oamenii sînt nişte maşini virtuale. Pune-i printre maşini, se comportă ca nişte maşini, pune-i printre animale şi o să latre şi o să miaune. Oamenii nu au un limbaj propriu, sînt fiinţe artificiale.

Asta mă duce cu gîndul la pasiunea ta pentru calculatoare. Calculatorul a venit să acopere sau să înlocuiască ceva?

Nu, a fost o cale de a trăi mai bine. Am văzut primul calculator în 1991. Şi am luat *hard*-ul şi l-am tras în *trash*. Se putea şterge absolut totul, dar am avut noroc că nu m-au lăsat să golesc coşul. Nu mă interesa mecanismul calculatorului, ci modul meu de a interacţiona cu el. Am constatat, cu ocazia asta, cum calculatorul e unul dintre cei mai mari imbecili ai lumii. E un fel de oligofren care poate calcula înmulţiri foarte grele. Diferenţa dintre un calculator şi altul ţine de sistemul de operare. Noi, oamenii, avem un sistem de operare care ne este inculcat în primii trei ani de viaţă. Dacă acest sistem este bun, solid, putem funcţiona multă vreme în pofida unui *hard* mai slăbuţ, a unui handicap, de exemplu. Calculatoarele au în ele un *bios* sau un *ram*, adică se pot autodetecta. Noi avem un *ram* foarte ciudat. Un program de PC nu poate fi instalat pe un Macintosh şi invers. Pe oameni se poate instala un şir nesfîrşit de programe despre care nu ştim absolut nimic. Un program pe nivelul zero este cel al speciei din care faci parte. Eşti animal sau eşti om, eşti japonez sau european, eşti bărbat sau femeie. Şi aşa ne întoarcem la greci care spuneau: „Mulţumesc zeilor că sînt bărbat, iară nu femeie, grec, iară nu barbar, om liber, iară nu sclav“. Oamenii trăiesc mai mult în imaginaţie, în virtual, în ceea ce îşi închipuie ei că e propriul lor destin, că e literatură, că e realitate şi aşa mai departe. Asta mă interesează pe mine. Şi de aceea scriu, pentru că scriu în continuare. Şi asta am vrut să scriu tot timpul. Dar trebuie să o spun acum în limbajul timpului meu. Toţi poeţii scriu maximum zece propoziţii toată viaţa, pe care le recombină întruna.

Trebuie să înţeleg că pauza (de scris) pe care ai făcut-o tu a fost voluntară?

Da. A început prin '91-'92. Pînă atunci am scris şi am continuat să public. Dar mi-am dat seama că mă repet şi mie nu-mi place repetiţia.

Emisiunea mea s-a terminat pentru că devenise plicticoasă

Cum a fost experienţa ta cu televiziunea?

Chiar mă bucur că în sfîrşit mă întreabă cineva despre asta. Începutul şi pregătirea pentru prima emisiune au fost unele din cele mai pasionante, pentru că am fost la filmări, am făcut planuri şi aşa mai departe. Încetul cu încetul, totul s-a transformat într-o emisiune de discuţii, nimeni nu mă întreba dacă am ceva de spus sau nu, dacă îmi place emisiunea. Singura mea problemă acum e însă că televiziunea nu şi-a încheiat contractul cu mine, adică mai are să îmi dea 4 milioane jumătate de lei, din iunie 2000. De ce, în clipa în care s-a terminat emisiunea, a secat şi-al laptelui izvor? În definitiv, trebuia să îmi iau şi eu banii pe ultimele două emisiuni. Dar televiziunea română nu trebuie judecată. Ea s-a transformat, din clipa în care s-a numit **România 1**, dintr-o televiziune publică într-una comercială şi se comportă ca atare. Mai are două emisiuni culturale pe săptămînă. Emisiunea mea s-a terminat pentru că devenise plicticoasă. Mă aşezam, primeam nişte reportaje, nişte invitaţi şi gata. Din proiectul iniţial nu mai rămăsese mare lucru. Eu nu am avut de la început mînă liberă pentru că aşa a fost imaginat totul. Eram doar moderator. Toată lumea îmi spunea „descurcă-te, fii strălucitor“. Dar nu puteam să fiu strălucitor în scenariul respectiv. Am fost decepţionat într-adevăr, dar asta e problema mea... Întrebarea e de ce nu mi-am primit banii.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Premiul „Schiller“ pentru Dieter Schlesak

WILLIAM TOTOK

Dieter Schlesak este unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori germani originari din România. Autorul a plecat în 1969 în Republica Federală Germania, stabilindu-se ulterior în Italia, la Lucca.

Fundaţia Schiller de la Weimar i-a acordat lui Dieter Schlesak premiul literar „Schiller“ pentru întreaga sa operă literară şi eseistică, onorînd astfel activitatea artistică a autorului născut în anul 1934 la Sighişoara, în Ardeal. Premiul, în valoare de 15000 de mărci, îi va fi înmînat în noiembrie la Berlin. Printre laureaţii premiului se află nume prestigioase ale literaturii germane ca: Elke Erbe, Helga M. Novak, Adolf Endler, Heinz Czechowski, Reiner Kunze şi Werner Söllner. Ultimul este, de asemenea, originar din România. Ca traducător al lui Mircea Dinescu, Söllner a contribuit, în mare măsură, la cunoaşterea poeziei româneşti actuale în Germania. Ca mediator între literatura română şi cea germană a acţionat, de-a lungul deceniilor, şi Dieter Schlesak. În anul 1998 a scos o cuprinzătoare antologie a poeziei româneşti contemporane, antologie intitulată **Gefährliche Serpentinen** (**Serpentine periculoase**).

Pînă în 1969, Schlesak a publicat în România, în primul rînd, poezii, debutînd cu volumul **Grenzstreifen** (**Fîşie de frontieră**) în 1968. Deja ca redactor la **Neue Literatur**, revista Uniunii Scriitorilor, Schlesak s-a dedicat traducerilor din literatura română. Totodată a încercat să impună în România texte literare germane, ceea ce justifică, de exemplu, prefaţa substanţială pe care a scris-o pentru antologia intitulată **Imperiul demonilor. Proză austriacă modernă** (1968). În Germania a publicat numeroase eseuri cultural-politice, în care a analizat situaţia din România ceauşistă. Poate cea mai interesantă lucrare în acest sens este eseul său **Viză. Lecţii est-vest**, apărut în anul 1970. În numeroase alte articole şi eseuri, Schlesak a scris despre Paul Goma, Emil Cioran, Constantin Noica sau Norman Manea. Ca prozator, Schlesak a publicat cîteva romane, unele fiind traduse după 1989 şi în română. Un loc aparte în opera autorului îl ocupă romanul autobiografic, **Vaterlandstage** (1986), apărut în traducere românească sub titlul, **Zile acasă**.

Preocupat de situaţia din România, Schlesak a urmărit şi urmăreşte în continuare cu mare atenţie evoluţia politică şi literară din ţară. A scris pe larg despre revoluţia din 1989, într-un jurnal: **Stehendes Ich in laufender Zeit** (**Stînd locului în curgerea timpului**). Lucrarea a apărut, de asemenea, în România sub titlul **Revolta morţilor**. În eseul său **Holocaustul refulat** – publicat iniţial în revista bianuală pentru istorie, literatură şi politică sud-est europeană **Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik** –, Schlesak a analizat recrudescenţa ultranaţionalismului fascistoid din România zilelor noastre. Într-o monografie în limba română, **Dieter Schlesak, un maestru german al evaziunii**, Victor I. Buciu remarca în opera lui Schlesak „patosul unui ethos moral-nostalgic“ şi „notaţia [...] uneori pasională“ care domină scrierile celui care va fi distins cu premiul „Schiller“.

Berlin

Teatru

Arta autoportretului autoreferenţial

DORU MAREŞ

Teatrul ACT – *Creatorul de teatru*. Regia: Alexandru Dabija. Scenografia: Irina Solomon. Interpretează: Marcel Iureş (Bruscon), Valeria Seciu (Agathe), Constantin Drăgănescu (Hangiul), Afrodita Androne (Sarah), Vitalie Bantaş (Feruccio).

„Delirul caracterizează cele mai multe dintre întreprinderile majore ale omului. A delira, însă a devenit un exerciţiu monden la îndemîna oricărui prost care vorbeşte mai tare. Mă voi concentra deci pe discreţia şi nuanţele decente ale delirului", anunţă Alexandru Dabija în caietul-program al celei mai noi premiere pe care o semnează la Teatrul ACT, **Creatorul de teatru**. De la bun început trebuie să anunţ, la rîndul meu, că şi acest text este o luptă în favoarea discreţiei şi decenţei şi contra tentaţiei expansiv encomiastice pe care o poate provoca spectacolul de la Act, eveniment real care nu e posibil decît o dată la cîteva stagiuni. Dar să motivez.

Teatrul ACT este el însuşi un soi de animal care nu există, o fiinţă instituţională independentă salutară şi de salutat în geografia osificată a teatrului românesc. Între încercările de spargere a normei, Teatrul ACT se dovedeşte, în ultimii ani, firma cea mai stabilă, şi datorită aşezării sale sub patronajul unor nume sonore încununate de, probabil, cel mai puternic actor român contemporan, Marcel Iureş. Patron, partener, suport, coproducător, Teatrul ACT nu poate face nici el însă excepţie de la regula aleatorie a evenimentului. Dacă lansarea sa a fost oficiată sub o asemenea zodie, o dată cu premiera **Cetăţii soarelui**, în regia lui Mihai Măniuţiu, cu Marcel Iureş în rolul titular, au fost necesari cîţiva ani pentru o nouă atingere a excepţionalului, cu acelaşi actor, dar cu Dabija la timonă, de această dată... În ambele cazuri, actori şi regizori au atins şi pentru ei înşişi momente de vîrf ale carierei.

Dacă Măniuţiu optase pentru dramatizarea operei lui Campanella, Dabija utilizează textul unui celebru austriac contemporan (Thomas Bernhard s-a stins în 1989, la 58 de ani), cu o biografie la graniţa cu scandalosul şi patologicul. Scriitorul, născut în Olanda, cu gena încărcată de cîteva generaţii de declinuri psihice, tentaţii suicidare şi iluzii existenţiale ratate, avea să provoace pe tot parcursul vieţii o societate repugnantă, care îi va replica prin procese, interdicţii de editare ori joc al unor spectacole, şi căreia îi va răspunde testamentar, anulînd Austriei dreptul de a-i edita cărţile ori monta piesele de teatru. Sub interdicţie fusese, la vremea premierei, şi **Creatorul de teatru**, textul care a generat spectacolul de la Teatrul ACT.

Ceea ce propune Alexandru Dabija, la primul nivel, este autoportretul şi, prin urmare, autoreferenţialitatea în perimetrul meseriei teatrale. Ideea ar fi avut însă toate şansele infecundităţii dacă nu ar fi fost susţinută nu doar cu talent şi ingeniozitate, dar şi cu o maximă smerenie (fusesem tentat să zic modestie, dar e mai mult decît atît) de către actori, fie ei tinerii Afrodita Androne şi Vitalie Bantaş, fie superstarurile Valeria Seciu şi Marcel Iureş. Dacă tinerii au fost obligaţi de personaje să îşi înfrîneze orice tentaţie temperamentală, maturii şi-au asanat orice umbră de orgoliu venind dinspre statutul lor indiscutabil. Rezultatul? Imaginea unei familii de actori de pînă la deschiderea cortinei, hăituiţi de rigorile „teatrului de stat", dar şi de spectrul generalizat al provincialităţii, de stupiditatea gazdelor succesive ori de cutumele acestora cel puţin incomode dacă nu la fel de stupide, dar şi de propria-le condiţie intelectuală, pendulînd între genialitate şi salon al cine ştie căror preţioase ridicole, între cele mai dificile rafturi ale bibliotecii şi mahalaua unor universale Ploieşti caragialeşti, între ştiinţa inefabilă a trăirii zecilor de vieţi din viaţa unui actor şi peretele de plumb al incapacităţii de a le pricepe.

Celebrul actor Bruscon în turneu în obscurul Uzbach îi prilejuieşte lui Marcel Iureş un rol singular, aş zice, în panoplia personajelor pe care le-a interpretat pînă acum. Poate aşa să fi fost însuşi Bernhard. Rufos chiar în costumul lui Napoleon, măcinat de hazlii ipohondrii, aruncat în corzi de o memorie culturală asumată pînă la înrudire, detestîndu-şi cu iubire (de ce nu?) nevasta şi copiii, dorlotîndu-i şi supunîndu-i pervers şi tiranic izbucnirilor de furie, luîndu-şi martor Hangiul spre a-l supune imediat unui bombardament de pretenţii aberante şi batjocuri necenzurate, Iureş îşi construieşte acest Bruscon cu naturaleţe emoţionantă, îmbinînd cu excepţională ştiinţă a măsurii varii sentimente, stări, declanşări temperamentale în paradigma unei personalităţi care este aceea a Actorului de aici şi aiurea, de atunci, acum şi oricînd. Plictisit, mirat ţărăneşte (nu doar oglindă gogoliană, dar şi trăitor într-un timp din care nici măcar actorul nu poate evada) de ceea ce i se întîmplă în acest Uzbach cu 250 de locuitori, unde îşi va juca propriul text niciodată încheiat şi aducînd în acelaşi loc şi timp o întreagă istorie, mare maestru al scenei şi familist sastisit din lipsa chefului de a-şi mai uza imaginaţia într-o instituţie care numai pentru jocurile fanteziei nu a fost inventată, Bruscon al lui Iureş este un edificiu aşezat pe cea mai simplă fundaţie cu putinţă, drept pentru care orice ogivă, boltă, crenel ori debara devin spectaculoase.

Celelalte personaje sînt aproape mute, cuvintele nefiind nici ele, pentru acestea, mai mult decît chicotelile, gemetele sau tusea. Valeria Seciu obţine, în context şi la rîndul ei, un personaj cu totul special în fişa de creaţie, Agathe, cu a sa origine proletară clamată de Bruscon, fiind obiectul de laborator pe care soţul îşi verifică teoriile şi eventuala vocaţie pedagogică (nici copiii nu ies de sub această regulă a jocului). Toţi trei sînt în scenă prin voinţa capului de familie care pretinde procustian obedienţa, pretenţie subliniată brutal şi discret în acelaşi timp (nu inutilă precizarea lui Dabija). Sarah şi Feruccio, cei doi copii, superficiali în aparenţă, constituie, alături de Agathe, o societate veselă, în definitiv, căci dincolo de stratul de spaimă provocată de Bruscon se descoperă un soi de blîndeţe plictisită, de dragoste cu respectarea regulilor jocului impus de istoria personală a familiei. Dacă toţi trei sînt de acord cu asumarea aceluiaşi joc, fiecare în parte este profund individualizat, desemnînd, dacă vreţi, cîte o categorie comportamentală şi temperamentală.

Li se adaugă o a cincea surpriză a spectacolului, Constantin Drăgănescu, Hangiul, memorabilă imagine în mişcare a uimirii în faţa agresiunii lumii din afara Uzbachului. Hangiul nu poate fi nici el traumatizat pînă la capăt, cum nici cei trei membri ai familiei lui Bruscon nu puteau fi. Dacă aceştia din urmă sînt apăraţi de sentimente inevitabile şi plictisita înţelegere de care vorbeam mai înainte, Hangiul e apărat de forţa cutumelor săteşti, de propria-i poveste existenţială (în definitiv, altă lume decît cea pe care o trăim, nici nu există, în sens tradiţional), ba chiar de asumarea străinilor ca pe o grădină zoologică transplantată în propria bătătură. Perpetuu încremenind cu gura căscată, personajul lui Constantin Drăgănescu aşa se apără şi tot aşa comentează, dincolo de cuvinte.

Întregii poveşti, Irina Solomon îi oferă suportul scenografic cel mai economicos cu putinţă. Costumele păstrează aceeaşi logică a plictiselii fie că sînt cele civile, fie cele din „spectacolul" lui Bruscon (purtate de Napoleon, Cezar şi Marie Curie). În rest, trei scaune, o măsuţă şi o cortinetă. Nici nu s-ar fi putut barocul într-o propunere care, poate, îl conţine doar dincolo de încheierea spectacolului.

Să fie actul artistic o ipostază din inventarul delirului, un mod de a-l consuma fie şi prin discreţie? Spetacolul lui Alexandru Dabija pare a confirma erasmic această teză. Delirul este însă generalizat şi, dacă filozoful din Rotterdam îl lăuda, numindu-l „prostie" sau „nebunie", **Creatorul de teatru** îl cercetează printr-o grilă care înaintează de la primul nivel, al autoreferenţialităţii meseriei teatrale, prin semne textuale şi regizorale de plan doi, către autoreferenţialitatea meseriei existenţiale, generalizînd la scară umană şi de aici la cea naturală. Nu inutil spectacolul debutează sonor cu un scîrţîit-grohăit-zgomot de maşină stricată, sosind iritant şi inoportun dinspre crescătoria de porci a Hangiului – unde săptămînal sînt zile de cîrnaţi, şi marţea de sîngerete – peste citatele lui Bruscon din Schopenhauer sau Kirkegaard. Prins în contextul obligaţiilor contractuale, actorul furios nu găseşte decît „ferme de îngrăşat porci, biserici şi nazişti" prin localităţile austriece pe care le parcurge, deşi ultima categorie e un lucru cu înţeles uitat, pentru că înglobat în cutumă, cu tot cu portretul lui Hitler, de pe un perete, pe care doar Bruscon îl mai recunoaşte. Prins astfel, şi regăsindu-se doar în vecinătatea geniilor tutelare („Shakespeare, Voltaire şi eu"), actorul îşi varsă focul pe tot ce îl înconjoară, de la iluminatul impus de pompieri la însuşi pompierul-dogar al satului, de la „actriţele care ucid teatrul" la cele 43 de kilograme de brînză pe care le poartă după el, de la Feruccio care şi-a rupt o mînă mergînd la toaletă la Agathe, „cunoştinţa de pe malul Atlanticului" care face „teatru asmatic", simulînd boli pulmonare. Cum poţi rezista altfel „unei lumi disperate, unui deceniu leşinat" în care lumea fuge de la teatru ca să stingă incendii, iar fiul dorit „un geniu" nu a ieşit decît „un om bun"?

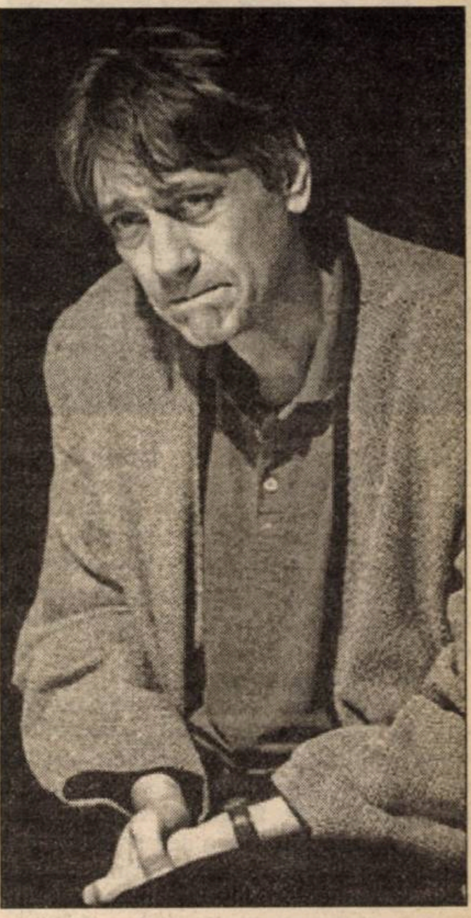

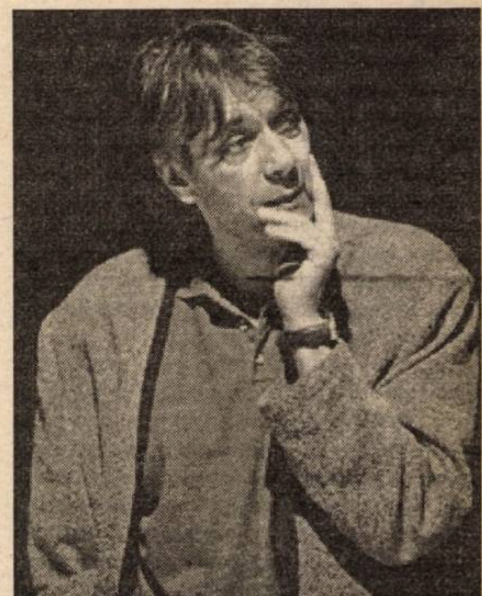

Încă o dată grila erasmică este evidentă. Atîta că (în definitiv, sîntem în teatru nu într-un eseu filozofic, şi în asta se găseşte încă un parametru cheie care garantează evenimentul) regizorul are o grijă specială de a doza întinderea instrumentelor scenice, făcîndu-le să se mineze şi submineze unele pe altele, spre a nu lăsa pariul studiului de caz al delirului păcălit de logici extraartistice. Drept pentru care orice tiradă potenţial patetică este retezată imediat de intervenţii de un umor special. La rîndul ei, tentaţia comediei este anulată în momentele acute de intervenţii sentimentale ori livreşti. Totul este conceput homeopatic, ca să zic aşa, dozele infinitezimale asigurînd „discreţia" pe care Dabija mizează.

Nu ştiu dacă am reuşit să evit panegiricul. Dar chiar mai contează, cînd e vorba de o capodoperă?...

(**Observator cultural** *este partener media al Teatrului ACT pentru acest spectacol)*

Teatrul Naţional din Cluj

Primul Hamlet românesc al mileniului III

Vineri 22 iunie a avut loc la Teatrul Naţional din Cluj avanpremiera spectacolului-eveniment **Hamlet**, în regia lui Vlad Mugur, care în aceeaşi zi a împlinit 74 de ani.

Anul acesta, Vlad Mugur a montat pe scena Naţionalului Clujean – repetiţiile începînd în aprilie – spectacolul pe care nu l-a putut face acum 30 de ani.

Vlad Mugur a lucrat împreună cu echipa cu care ne-a obişnuit în ultima vreme – Helmut Stürmer (scenografie) şi Lia Manţoc (costume) –, la care s-au adăugat Ilona Járro-Varga, creatoarea măştilor, Roxana Croitoru, dramaturgia, Adrian Pop, muzica de scenă, şi Mathias Thurow, colaborator compoziţie.

Rolul principal este interpretat de tânărul şi talentatul actor Sorin Leoveanu, care se află la a patra colaborare cu Vlad Mugur. După cum el însuşi spune, Hamlet este cel mai spectaculos moment din cariera sa. „În primul rînd pentru că este Shakespeare şi, în al doilea rînd, pentru că ceea ce se întîmplă la Cluj este cu totul deosebit". Din distribuţie mai fac parte Bogdán Zsolt/Vlad Zamfirescu (Claudius), Elena Ivanca (Gertrude), Anton Tauf (Polonius), Emanuel Petran (Horatio), Radu Bînzaru (Laertes), Luiza Cocora (Ofelia), Stelian Roşianu (Rosencrantz), Dan Chiorean (Guildenstern), Petre Băcioiu (Osric), Melania Ursu (Marcellus, actor), Miriam Cuibus (actor, clovn-gropar), Ruslan Bârlea (Lucianus, clovn-gropar).

Radu Bînzaru, Petre Băcioiu, Sorin Leoveanu, Elena Ivanca, Vlad Zamfirescu

Spectacolul propune o viziune cu totul nouă, modernă, şocantă asupra personajelor shakespeariene. Toate şabloanele asociate montărilor lui **Hamlet** sînt aici sparte. Toate prejudecăţile ne sînt răsturnate, toate aşteptările şi obişnuinţele noastre de lectură a piesei – apariţia fantomei, *a fi sau a nu fi*, cursa de şoareci, uciderea lui Polonius, craniul, duelul, sosirea lui Fortinbras, însuşi spaţiul creat (un şantier „stătut", în care nu se construieşte, dar nici nu se dărîmă nimic, ci doar se reaşază), însăşi construcţia personajelor (care este circumscrisă de una dintre replicile reginei, „numai nebunie") – sînt înşelate provocator. Un amestec, poate singurul potrivit zilelor noastre, de tragic, grotesc şi comic.

Hamlet-ul de la Cluj, o coproducţie a Teatrului Naţional cu Banca Transilvania, va avea premiera oficială pe 2 octombrie 2001 şi va fi, cu siguranţă, unul dintre cele mai importante spectacole ale stagiunii viitoare. Probabil şi unul dintre cele mai disputate.

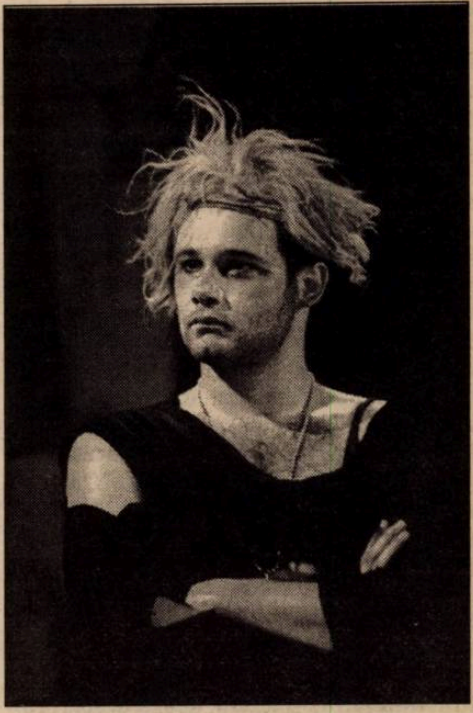

Sorin Leoveanu

(Text promoţional. **Observator cultural** *este partener media al Teatrului Naţional din Cluj pentru acest spectacol)*

■

Film

CinEuropAsia

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

Deşi filmul (extrem-)asiatic nu mai primeşte, ca-n trecut, premii peste premii la marile festivaluri – semn că orice pasiune e înlocuită de-o alta –, el rămîne la fel de interesant; ba chiar mai interesant astăzi, cînd moda a trecut, decît ieri – cînd era pe creasta valului...

Pe lîngă ***Far East Film*** *de la Udine (despre care am publicat o corespondenţă chiar în aceste pagini), pe lîngă* ***Le festival international du film*** *de la Cannes (despre care am vorbit săptămîna trecută, tot în aceste pagini),* ***Zilele filmului asiatic*** *de la Bucureşti (1-14 iunie a.c., la cinema Elvira Popescu) au scos în evidenţă importanţa unor cinematografii – în ordine alfabetică: China, Coreea de Sud, Hong Kong, Taiwan, Japonia – care nu mai sînt, de mult, la „periferia" Cinematografului. La drept vorbind, uneori sînt chiar în centru!*

– Ţineam foarte mult să avem un dialog despre filmul asiatic şi, deşi parcă am „abuzat" cu festivalurile în dauna actualităţii cinematografice de la noi (sperăm să fim iertaţi – vezi alături „Stahanoviştii", *back in business!*), iată că actualitatea a dat peste noi: **Zilele filmului asiatic**, de la Bucureşti, au fost un eveniment pe care nu puteam să nu-l consemnăm – mai ales că s-a dovedit a fi, cine ar fi crezut?, şi un succes de public! De fapt, este chiar mai bine că s-a întîmplat aşa: discuţia despre festivalul organizat de Antoine Bagnaninchi (bossul de la Independenţa Film) pică mai cu folos, zic eu, în contextul unei discuţii despre filmul asiatic în general – mă rog, cît se poate de „general" în condiţiile în care tot ce vezi din filmul asiatic, ca european, se rezumă la *ceea ce vezi în Europa din filmul asiatic*, adică rezultatul unei selecţii... (E drept că tu ai văzut film asiatic şi „la el acasă", la Hong Kong, dar cred că, pentru „rigoarea" acestui dialog, e preferabil să ne limităm la CSVD în Europa – nu crezi?)

– Să ştii că ceea ce am văzut la Hong Kong era oricum rezultatul unei selecţii – reprezentative – făcute de organizatorii festivalului, iar majoritatea au circulat şi-n Vest. Interesant este însă că unele dintre filmele incluse de ei în program fuseseră arătate în premieră (!) în Europa, într-un festival cum e de pildă Rotterdamul, care chiar are o pasiune (şi un program special de producţie şi finanţare) pentru ele. Aşa că putem judeca, zic eu, în absolut, pentru că, ştii bine: în Europa există debuşeu – inclusiv festivalier, vezi Cannes-ul şi Veneţia pe de-o parte, Udine sau San Sebastian-ul „fantastic" pe de-alta – şi pentru trufandalele de artă, şi pentru producţia comercială de calitate. S-o luăm, deci, de la est spre vest.

– Mai întîi trebuie să mărturisesc că n-am putut vedea prea mult din festivalul de la Bucureşti. Ceea ce cunoşteam – **In the Mood for Love**, **Gohatto**, **Împăratul şi asasinul**, **Chunhyang** – înseamnă, totuşi, 4 filme din totalul de 6 arătate (mi-au scăpat **Chloe** şi **Gojoe**); am revăzut, cu imensă plăcere îţi dai seama, **In the Mood...**, dar n-am avut curiozitatea să văd dacă celelalte 3 (după care nu mă prăpădisem nici la Cannes, unde le-am vizionat...) au „crescut" în simpatia mea.

– Eu am avut această curiozitate numai în ceea ce priveşte **Gohatto**-ul lui Oshima al cărui final tulburător de plastic, dar vai atît de precipitat, ţii minte, a bulversat publicul cannez care nu mai ştia cine ţipă, cine moare, de ce taie Kitano copacul, cine pe cine iubeşte, cine pe cine urăşte etc... Acum mi s-a părut cum nu se poate mai limpede, fără ca asta să-nsemne, automat, şi o „creştere" a simpatiei mele pentru un film care rămîne plat şi neverosimil de cuminte. La un moment dat m-a amuzat chiar disperarea cu care se agaţă de filozofia Eros-Thanatos pe care o rafinase în **Imperiul simţurilor** şi schiţează aici o mică şi excitantă gîtuire. Iar cînd, în scena bordelului, mai apare şi gheişa împopoţonată, aproape că începeam să fredonez **Nothing Really Matters** al Madonnei...

– *What „really matters"* este că Wong Kar-wai a fost gustat la Bucureşti, asta mă conforteaza în stăruinţa de a face în continuare o meserie (critica de film) care nu mai are nici pe departe strălucirea de odinioară – sau din alte părţi –, dar care are, totuşi, *côté*-uri agreabile, de pildă satisfacţia de a vedea că un cineast pe care-l descoperi fără a şti nimic despre el devine „mare", ajunge celebru, e premiat la Cannes şi, în cîţiva ani – exact 5, din momentul în care l-am descoperit pe WKw la New York, cu **Chungking Express**, şi momentul actual –, e recunoscut ca un regizor interesant *şi* la Bucureşti...! Dă-mi voie să mă laud că sînt primul care a scris, la noi, despre WKw – în **Dilema**, în '96. Şi e un sentiment foarte „ambivalent", cum zic americanii, atunci cînd cel asupra căruia aveai ca un fel de „drept de proprietate intelectuală", cînd nu-l ştiai decît tu, devine „domeniu public"... Evident, te bucuri – pentru că asta înseamnă că flerul tău a funcţionat –, dar eşti şi puţintel trist – pentru că, de-acum, e „al tuturor". Ce m-a frapat, revăzîndu-l, este cît de just se închide povestea; asta pentru că, anul trecut la Cannes, avusesem o mică rezervă în privinţa finalului, mi se păruse rezultatul unei decizii de ultima secundă – se ştie cît de haotic lucrează Wong, cum întîrzie cu postproducţia şi cum schimbă totul în ultima clipă... –, iar senzaţia că „se rupe filmul", la propriu, în momentul în care apar imaginile acelea de arhivă cu generalul De Gaulle nu m-a părăsit. Ei bine, revăzîndu-l, mi-am dat seama că *acesta*, şi nu altul, este finalul potrivit al povestirii! Trebuia să existe ceva ca un hiatus, o rupere brutală de ton & de atmosferă între filmul propriu-zis şi epilog – altminteri, vorba lui Wong la **Lecţia de cinema**, filmul ar fi putut continua la nesfîrşit... Gestul dlui Chow, de a-şi „sufla" secretul în zidul templului din Angkor, acoperindu-l cu ierburi, nu doar că rimează cu pilda povestită de colegul său pe la-nceputul filmului, dar are şi o semnificaţie meta-, cum

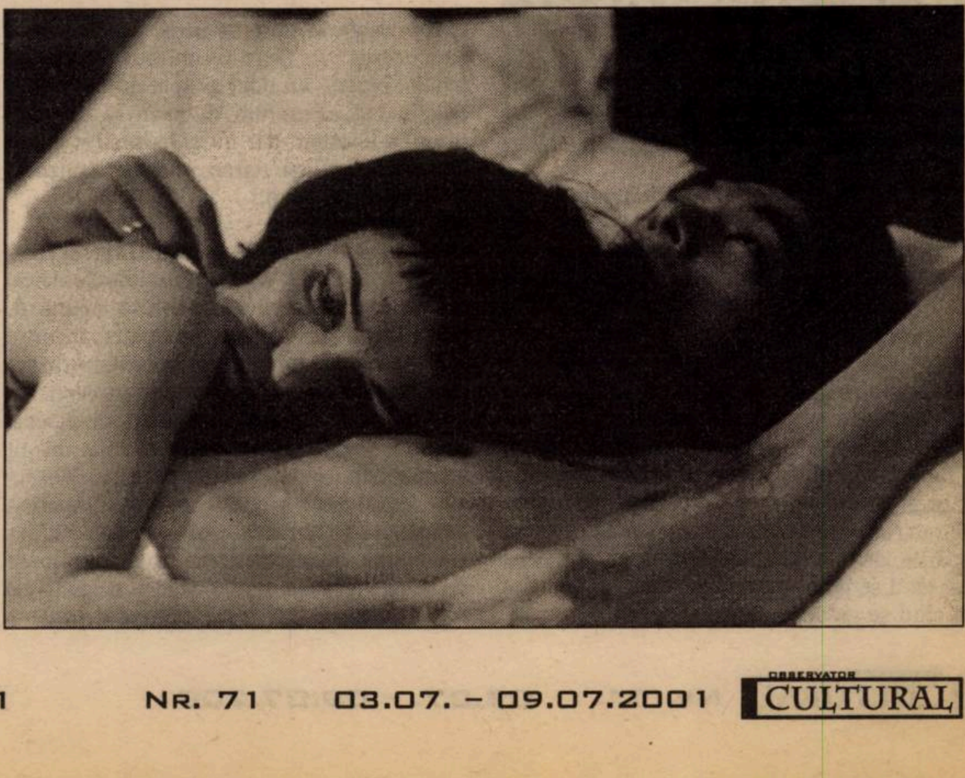

se zice, care te ajută să vezi întregul, „de ce?"-ul filmului; este o interpretare ca oricare alta, desigur, dar eu am văzut în gestul acela – pe lîngă sfîrşitul poveştii dlui Chow & a dnei Chan – şi o poetică: „mica" istorie (*love story*-ul celor doi) este integrată în „marea Istorie" (De Gaulle etc.), în care tot ce e personal se şterge, nu rămîn decît contururile colective, naţiunile eventual – şi nici alea... E unul din cele mai triste finaluri din cîte cunosc, dar, în acelaşi timp, există Memoria; toată povestea este o anamneză, dar ea este posibilă pentru că *cineva* – un El sau o Ea, fiinţe individuale supuse hazardului inimilor lor – *îşi aduce aminte*, iar apoi face acel gest, în acelaşi timp sinucigaş şi salvator: îngroapă, în piatră, această memorie personală. Iar piatra „tace", la nesfîrşit... Nu e nevoie ca ea, piatra-Memorie, să „vorbească" (**Speak, Memory!**) *pentru că deja a făcut-o filmul*, care este ca o arhivă a lucrurilor intime – spre deosebire de filmul de arhivă, care nu depozitează decît imaginarul colectiv. Ce este emoţionant, în **In the Mood...**, este această „depunere" pe peliculă, strat după strat, a iubirii, apoi a despărţirii, apoi a amintirii, apoi a zidului în care este depusă amintirea, şi-apoi a Istoriei. Este o peliculă-palimpsest.

– Aproape că-mi ridici mingi la plasă şi mă îmbii să-ţi vorbesc despre **H Story**, filmul japonezului Nobuhiro Suwa pe care l-am văzut la Cannes, în secţiunea **Un Certain Regard**, de n-aş simţi nevoia să „îngrop" şi eu în hîrtie cîteva din lucrurile nespuse, parcă, despre **In the Mood...**. Că splendidele imprimeuri ale rochiilor purtate de Maggie Cheung au ceva din fastul aripilor unui fluture – şi chiar te întrebi, în film, cînd îşi va lua zborul personajul ei atît de „ţintuit" în tradiţie... Că numărul camerei de hotel în care se întîlnesc cei doi eroi dă titlul noului film – SF! – la care lucrează Wong Kar-wai în acest moment (şi tot cu Tony Leung): **2046**... Că fumul de ţigară acompaniat de acel *quizas?* din **In the Mood...** îmi evocă aburii cascadei din **Happy Together**, care curge *au ralenti* în ritm de Astor Piazzola... Că, la fel ca-n **Happy Together**, scena *hot* dintre protagonişti a fost filmată în primele zile de turnaj, iar felul în care se mişcă ulterior cei doi e impregnat de acea scenă de dragoste care n-a mai „încăput" în versiunea finală... Că scena din Singapore, în care ea lasă mucuri de ţigară şi-i zăpăceşte locul papucilor citează joaca lui Faye Wong în apartamentul aceluiaşi Tony Leung din partea a doua de la **Chungking Express**... Sau că, ţine-te bine, decizia de a nu-i arăta pe amanţi ţi-ar putea da de înţeles, de la **Fight Club** citire, că cei doi ar fi chiar soţ şi soţie... E prea de tot, nu? Ce-nseamnă să vezi un film de cinci ori, aşa cum l-am văzut eu... Gata cu estul. Treci la vest.

– Vroiam să mai spun ceva despre filmul japonez, din cele văzute la Udine & la Cannes. Există, cred, o obsesie comună, şi nu ştiu dacă este reflexul unui imaginar colectiv sau „doar" o facilitate tematico-narativă (chiar şi aşa stînd lucrurile, ea spune ceva despre acel imaginar!); este vorba despre Manipulare. În mai toate filmele japoneze, unele destul de diferite – **Kairo**, **Distance**, **Spellbound**, **Whiteout**, pentru a nu mai vorbi despre **Persona**, care tratează direct această chestiune –, există tema subiacentă a manipulării în masă, a unei întregi comunităţi „hipnotizate" (ca în **Hypnosis**, văzut la San Sebastian) şi instrumentalizate să comită anumite lucruri. Nu discut aici calitatea, foarte variabilă, a acestor filme – de la şocant de abstractul şi greu clasificabilul **Kairo** al lui Kyioshi Kurosawa (la limită, un *„cyber-ghost-story")* la un *„psycho-horror"* declarat ca **Persona** al lui Takashi Komatsu sau la un *„action thriller"* precum **Whiteout** al lui Setsuo Wakamatsu... Ce mă interesează este continuitatea acestei teme: este ea legată de o modă niponă, preluată pe filiera filmelor hollywoodiene, sau are la bază o obsesie culturală mai profundă, chit că recentă? O „psihanaliză" superficială a imaginilor ne-ar spune că japonezii sînt marcaţi, urmăriţi mental de imaginea unei „divinităţi" malefice – un Tată rău, pus pe provocat panică printre micuţii japonezi... Dar de ce? Poate pentru că există un sentiment de culpă colectivă? Dar pentru ce „culpă"? Sau este oare vorba despre sentimentul de nesiguranţă socială, generat de rapiditatea fără precedent a tranzacţiilor umane în Japonia de azi, de sentimentul de panică indus de recrudescenţa actelor de terorism, de o teamă colectivă de moarte?... În orice caz, filmele sînt acolo pentru a ne vorbi, uneori enigmatic, despre toate acestea. Nu toate, desigur: **Apa călduţă sub podul roşu** al lui Imamura, de la Cannes, nu are legătură cu această tendinţă. Foarte subestimatul, tot la Cannes, **Desert Moon** al lui Shinji Aoyama – la fel; amîndouă sînt mai interesante prin felul *cum* spun decît prin *ce* spun – chit că putem vorbi, în cazul lui Aoyama, de o ancorare în actualitate care lipseşte, în mod capricios, din filmul veteranului Imamura... Iar în **Monday** al lui Sabu, despre care ai scris tu în **Observator...**, ca şi în **Kairo**, există o foarte reuşită combinaţie de stil personal, de formalism destul de căutat, şi obsesie colectivă – iar această din urmă tendinţă mi se pare, evident, cea mai interesantă, în fond nu poţi face abstracţie, atunci cînd vorbeşti despre manipulare, despre manipularea proprie cinematografului, e o izomorfie, nu?, şi atunci da, eu mizez pe filmul japonez, pe *acest* film japonez – chit că cei de la **Cahiers du cinéma** au comis gafa de a scrie, în numărul pe iunie, că filmul japonez n-a existat la Udine, că n-a fost nimic interesant, acolo, din Japonia!! Tipa care a fost la **FEF** *pur şi simplu n-a văzut nimic* – a ratat **Monday** (care e genial!), a ratat şi altele, n-a ratat însă **Persona**, care nu i-a plăcut şi care e foarte uşor de desfiinţat, de altfel... Lor le-a plăcut însă, enorm, **H Story** al lui Nobuhiro Suwa, de care ai amintit şi tu – redactorul-şef, Charles Tesson, scria în editorialul ultimului număr că a fost „cel mai stupefiant şi mai puternic din tot festivalul", iar fostul red-şef, Thierry Jousse, care e rareori de acord cu Tesson, scria şi el că frumuseţea filmului lui Suwa cu Béatrice Dalle este dată de aporia lui subiacentă: imposibil să filmezi ca şi cum Istoria cinema-ului n-ar fi existat, dar la fel de imposibil şi să ieşi din această istorie pentru a face un film, *acum*... Tu ce părere ai? Sau ţi se pare că „amicii" noştri de la **C.d.c.** bat, ca de obicei, cîmpii cu graţie?

– De data asta, o să rîzi, îi aprob. Pentru că şi mie mi-a plăcut **H Story**. Sau poate că şi eu bat cîmpii cu graţie? Unul dintre motivele pentru care nu m-am dezlipit de un film care i-a scos pe mulţi din sală, sub privirile iritate ale lui Michel Ciment (redactorul-şef al **Positif**-ului pe care, avîndu-l chiar în faţă, îl vedeam cum dă din cap precum cîinii din pluş din spatele maşinilor), a fost că punea în discuţie un subiect drag mie, de cînd cu **Psycho**-ul fidel al lui Van Sant. Şi anume: de ce ar vrea astăzi cineva să facă un *remake* la **Hiroshima mon amour**, filmul lui Resnais pe scenariul lui Marguerite Duras? Cum te raportezi astăzi la el? Rămîne în picioare teoria cu inexistenţa Memoriei? Interesant este mecanismul adoptat de Suwa (a cărui primă motivaţie pare să fie faptul că s-a născut la Hiroshima la un an de la premiera filmului lui Resnais): **H Story** este, de fapt, filmul – documentar – al propriei sale faceri. Un film cu, dar de fapt fără scenariu (în afara celui scris de Duras pentru Resnais). Un film care, de la un plan-secvenţă la altul, îşi caută propriul „rezon" de a exista. Un film în care actriţa (Béatrice Dalle) angajată pentru rolul interpretat odinioară de Emmanuelle Riva e prizoniera unor gesturi de-a gata şi a unor replici pe care refuză să le mai emită, găsindu-le vide de orice conţinut... Dar oare Dalle chiar joacă uitarea de dragul lui Suwa sau, pur şi simplu, este vorba de refuzul şi imposibilitatea reale ale actriţei de a „intra" în acest rol, care transformă **H Story** într-un film documentar despre stilul de joc al actriţei atît de divinizate de „cahierişti"? Vrînd-nevrînd, ajung la acelaşi triunghi de termeni pe care l-ai folosit tu în interpretarea lui **In the Mood...**: Memorie, Istorie, istorie (în sensul de personală). **In the Mood for Love** este şi el, dacă vrei, un **H Story** (cu H de la Hong Kong, evident): este *his story*, dar, mai presus de toate este acea *history* care o integrează pe cealaltă.

În final, aş mai adăuga la observaţia ta cu manipularea o altă temă depistată în cîteva din filmele văzute la Cannes: solitudinea. Atît în **Kairo**, taiwanezul **Et là-bas quelle heure est-il?** şi, mai ales, într-un alt film japonez **Avalon**, regizat de Mamoru Oshii, cel căruia îi datorăm animaţia-cult **Ghost in the Shell**. Iar această solitudine, o spune şi **Desert Moon**, şi **Kairo**, este o consecinţă a faptului că omul modern a fost învăţat să accepte înlocuirea realităţii de imagini. Filmat în Polonia şi „tratat" digital în Japonia, **Avalon** duce acest dur „adevăr" pînă-n pînzele albe, imaginînd un joc video de război în care realitatea coexistă cu virtualul şi care, dacă-l pierzi, te poate transforma într-o legumă. **Matrix** e deja mult în urmă...

▮

Stahanoviştii de serviciu...

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

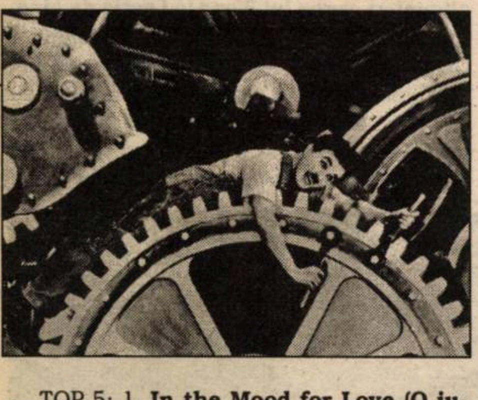

TOP 5: 1. **In the Mood for Love (O iubire imposibilă)**; 2-4 **Marfa şi banii/Proiect: Vrăjitoarea/Sinuciderea fecioarelor**; 5. **Pariu riscant**.

...vă trimit la

O iubire imposibilă (In the Mood for Love) de Wong Kar-wai, cu Maggie Cheung şi Tony Leung. Un domn Chow, o doamnă Chan, începutul anilor '60, la Hong Kong... Fumul ţigărilor lui, eleganţa rochiilor ei, un refren revenind obsesiv de cîte ori ea coboară scările, de cîte ori el le urcă, fumul ţigărilor lui cînd se gîndeşte la ea, eleganţa rochiilor ei cînd se gîndeşte la el şi-apoi coboară, iar el o priveşte în timp ce urcă, ploaia care a stat, ceasul care ticăie-n continuare, şi iarăşi ploaia, ceasul din nou, şi-apoi un secret ascuns în zid, ca un fum, după ani şi ani, cînd fumul s-a risipit, dar nu şi freamătul inimii fredonînd acelaşi refren, *quizas?*, *quizas?*, *quizas?*... ▮▮▮▮ **(a.l.ş.)**

Proiect: vrăjitoarea (Blair Witch Project) de Dan Myrick şi Eduardo Sanchez, cu Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams. Trei studenţi dispar, unul cîte unul, în pădurea în care se aventuraseră pe urmele unei vechi legende vrăjitoreşti. Un an mai tîrziu, materialul filmat de ei este găsit, montat şi prezentat, fără nici un alt comentariu, în pelicula aici de faţă... Acesta este filmul care, în 1999, a băgat în sperieţi Cannes-ul şi Sundance-ul la un loc. Acesta este filmul care, în urma unei ingenioase strategii de *cyber-marketing*, a devenit cel mai profitabil din toate timpurile. Acesta este filmul care nu foloseşte nici un efect special, deşi, mai nimerit ar fi să spui că foloseşte nimicul ca efect special. Acesta este filmul pe care mulţi l-au crezut un documentar. Acesta este filmul în care mulţi alţii au văzut un manifest satanist (mă rog...). Dar, mai presus de toate, acesta este filmul care repune frica – adevărata frică, nu versiunea ei de operetă din **Scream**, să zicem – în drepturi, lăsîndu-te pradă ei, fără nici o explicaţie ulterioară... Şi nu-mi spuneţi că e filmat amatoriceşte şi că actorii joacă prost, vă rog... ▮▮▮ **(M.C.)**

Sinuciderea fecioarelor (The Virgin Suicides). De Sofia Coppola. Cu Kathleen Turner, Kirsten Dunst, James Woods. Într-un orăşel din America profundă, anii '70, cinci surori îşi iau viaţa pe rînd, ca nişte inseparabili într-o colivie... Debutul regizoral al fiicei marelui Francis Ford C. este remarcabil: amestec de sensibilitate feminină şi „răceală" matură, **V.S.** transcende categoria strictă a ecranizărilor (aici: un roman de Jeffrey Eugenides) pentru a deveni un film de autor (american-independent), nelipsit de defecte, dar lipsit de „efectele de stil" ale corespondenţilor săi europeni... O dramă consumată între cei patru pereţi ai închisorii numite adolescenţă, cu o mamă rigid-religioasă (Turner, înfricoşătoare în „justeţea" ei de marmură) care îşi duce fetele la moarte fără a avea, nici o clipă, conştiinţa crimei sale şi un tată riguros-ştiinţific (Woods, înduioşător în indecizia lui de plastilină) care netezeşte, sîrguincios, calea acestei treceri. Sofia C. (totodată scenaristă) recompune sobru această poveste anonimă, redîndu-i bătăile inimii şi făcînd-o neaşteptat de rezonantă cu pulsul contemporan. Povestea pendulează, aparent cuminte, între evocare şi introspecţie, permiţîndu-şi rareori luxul unor mici „înflorituri" de stil, dar reuşind să transforme substanţa disperat-

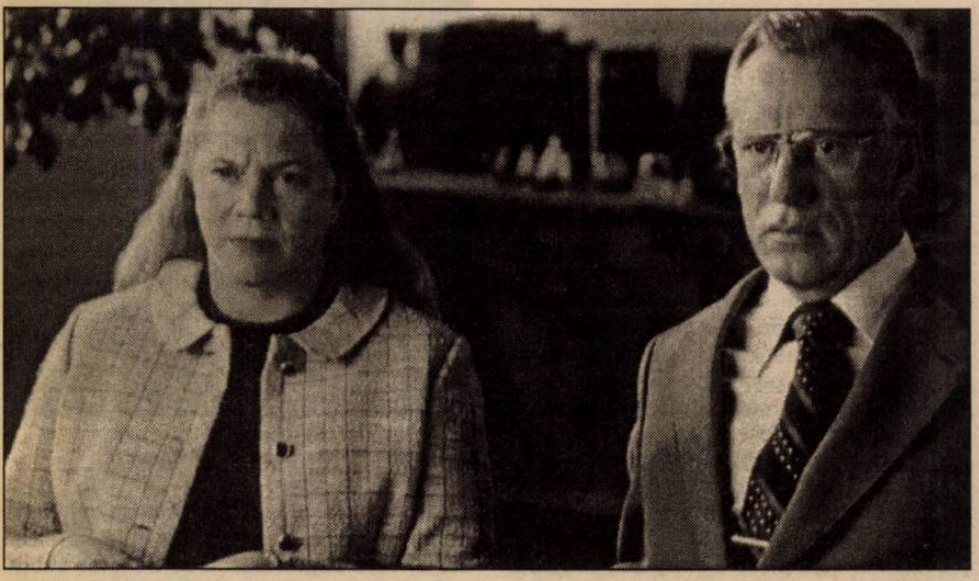

melancolică a story-ului în meditaţie; din păcate, finalul (cu un bun moment cvasi-fantastic) este uşor ezitant. ▮▮▮ (**a.l.ş.**)

... nu vă trimit la

Hannibal. De Ridely Scott. Cu Anthony Hopkins, Julianne Moore, Ray Liotta, Giancarlo Gianini. Întoarcerea lui Hannibal, consemnată mai jos de Holden-ştiţi-voicare... După reclama la **Jocurile seducţiei** a început păcătosul de film. Era atît de infect că mă fascina. Era despre un canibal, unul Lecter şi nu mai ştiu cum, care apăruse şi-n **Tăcerea mieilor** şi îi mîncase şi-acolo pe unii. Stătuse o vreme în închisoare unde se tot conversase cu o poliţistă, una Clarice, toţi se temeau de el numai Clarice nu, şi pe urmă evadase şi dispăruse fără ca ceilalţi să aibă nici cea mai mică idee unde se duce. De fapt e în Florenţa unde ţine cursuri de artă, dar Clarice nu ştie. Pe urmă îi trimite fetei un plic, iar fata, de unde fusese pusă pe liber din cauza unei intervenţii ratate, se pune pe treabă şi încearcă să dea de el. Cum-necum, ia urma unui poliţist italian care voia să obţină răscumpărarea pusă pe capul lui Lecter de unul pe care ăsta l-ar fi desfigurat rău de tot în trecut. Ca să se răzbune, desfiguratul înăcrit vrea să-l dea la porci, drept pentru care ţine legătura pe celular cu nişte ţărani din Sardinia despre soarta şi apetitul bietelor animale. Să-ţi vină greaţa, nu alta. În orice caz, poliţistul italian se duce acasă la canibal, da' ăsta nu e în cea mai bună dispoziţie, aşa că nu-l mănîncă; ba chiar îl ajută să care nişte valize. Proasta dispoziţie nu-l ţine mult, pentru că la următoarea vizită canibalul îi spune poliţistului că vrea să-i mănînce nevasta, după care îl spînzură şi-i lasă măruntaiele să cadă pleoşc pe asfalt şi-aşa mai departe. În cele din urmă, Clarice se conversează cu Lecter pe mobil, după care adoarme dusă în timp ce canibalul se fiţiie prin livingul ei, punîndu-i mobilul la încărcat şi lăsîndu-i pe masă o revistă deschisă la o reclamă Gucci. Şi Clarice se trezeşte şi-şi dă seama că el a fost prin casă, da' el o sună şi-i dă întîlnire undeva într-un parc de distracţii. Acolo, ea se uită în stînga şi în dreapta în timp ce el se dă în căluşei şi îi atinge părul. Ea se sesizează cu greu, iar cînd îi ia urma găseşte o pereche de pantofi taman ca-n reclama din revistă, lăsaţi de el. Numai că pe urmă-l prind ţăranii din Sardinia, care-l leagă şi-l duc direct la reşedinţa desfiguratului. Şi taman cînd ăsta să-l servească porcilor, apare ea care îl salvează, după care leşină în timp ce desfiguratul e împins de unu' în arena animalelor hămesite. Lecter fuge cu tot cu Clarice în casa unui senator de care am uitat să vă spun că de fapt el a vîrît-o pe Clarice în toată povestea asta. Îl droghează pe senator, o droghează pe ea, după care o îmbracă într-o rochie neagră cu decolteu ascuţit exact ca-n reclama din revistă şi-ncepe să pregătească masa. Ea se trezeşte ameţită, cheamă poliţia, după care coboară în salon unde senatorul stă în capul mesei şi aşteaptă să fie servit. V-aş povesti eu şi restul, dar simt că mi se face greaţă. Nu că m-aş teme să vă stric plăcerea sau mai ştiu eu ce. Că n-am ce să stric. Zău! Fapt este că pînă la urmă, Lecter îi despică craniul senatorului, îi taie o bucăţică de creier pe care îl prăjeşte şi-l serveşte celor doi invitaţi, ea varsă şi se duce în bucătărie de unde ia un cuţit cu care vrea să-l înjunghie pe canibal. El bagă de seamă că ea ascunde ceva la spate şi îi prinde părul de frigider, fără să bage de seamă că şi ea i-a prins mîna de a ei printr-o pereche de cătuşe. El îi bîiguie cîteva cuvinte simţite în ureche şi cînd e gata să vină poliţia, ia un satîr, îşi taie mîna şi o ia la sănătoasa prin pădure. Tot ce vă pot spune e să nu vă duceţi la filmul ăsta dacă nu vreţi să vă vărsaţi maţele. ▬ (**M.C.**)

Inamicul e aproape (Enemy at the Gates) de Jean-Jacques Annaud, cu Jude Law, Ed Harris, Joseph Fiennes, Rachel Weisz, Bob Hoskins. Asediul Stalingradului versiune *„europudding“*: ruşii vorbesc cu accent britanic, nemţii cu accent american, regizorul – limba hollywood cu accent francez... Deşi „bazat pe un fapt real“, cum ne asigură genericul, deşi în film apar Hruşciov (Hoskins) & „eroul URSS Vasili Zaiţev“ (Law), **E.a.t.G.** reuşeşte „performanţa“ de a fi cap-coadă neverosimil: o dramatizare/romantizare a unui episod de război făcut cu mulţi bani (Euro) şi puţină imaginaţie (vezi scena cu oglinzile & cea de sex). Decorurile sînt grandioase (ca şi muzica) şi corespunzător de delabrate (cad bombe tot filmul); scenariul este un ghiveci („epopee naţională“ cu *love story* la mijloc şi *western* la final), iar Joseph **Shakespeare in Love** Fiennes joacă un *„Shakes-poor in love“* cu ochelari de Troţchi. Dacă vi s-a părut că **Pacientul englez** e o peltea interminabilă, n-are rost să vă chinuiţi şi cu „Sniperul rus“... P.S. Ed Harris este OK. ▮ (**a.l.ş.**)

Reţeaua păianjen (Along Came a Spider) de Lee Tamahori, cu Morgan Freeman, Monica Potter, Penelope Ann Miller. După **Kiss the Girls** (cu acelaşi Morgan F, dar şi cu Ashley Judd), detectivul Alex Cross se întoarce... James Patterson a scris romanul care a inspirat filmul de faţă înainte de **Kiss the Girls**, dar acesta e un detaliu de cronologie care ne interesează mai puţin. Neo-zeelandezul Lee Tamahori a făcut un film care s-a bucurat de succes la critică (**Once We Were Warriors**) şi alte două OK (**Mulholland Falls** şi **The Edge**), dar şi asta ne interesează acum mai puţin... Important este dacă şi-n carte, la fel ca-n scenariul lui Mark Moss, situaţiile neplauzibile se ţin lanţ iar dialogurile sună tot atît de plat. Sigur, există o scenă bună de urmărire (după modelul **Die Hard with a Vengeance**), dar **Reţeaua păianjen** e genul de film care sacrifică nonşalant şi personaje secundare, şi logică, şi verosimil, în favoarea unor mult mai profitabile surprize care nu te lasă nici să respiri. Pe loc, funcţionează, „te are“ cum se spune, dar o dată sfîrşit filmul, încep întrebările: „dar de unde ştia X că...“, „dar de ce...“, „şi cum... cînd de fapt...“. Întrebarea cea mai legitimă care se poate pune este de unde a mai răsărit şi această insipidă de Monica Potter, pentru că numai faţă de agent secret nu are... ▬ (**M.C.**)

Vatel de Roland Joffe, cu Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth. La curtea Regelui-Soare, un „maestru de ceremonii culinare“ suferă pentru că ospăţul nu a ieşit cum trebuia... De ce trebuie să sufere şi spectatorul acestei giga-mega-superproducţii nu este clar însă: lungimea şi opulenţa ei nu au echivalent decît în plictisul şi platitudinea care le însoţesc. Depardieu, în chip de rege neîncoronat al distribuţiei, încearcă să dea ceva greutate (mă rog, *alta* decît cea strict corporală) acestui răsfăţ inutil de fast, *food*, costumăraie & decoraţiuni interioare prin care ţopăie la vedere, precum purecii de sub perucile pudrate, adevărul la mintea copilului: „regele e gol“... (Şi totuşi, Julian Sands/ Louis XIV, *pour une fois*, nu e!) ▮ (**a.l.ş.**)

...nu zic nici da, nici ba

Băi, care mi-ai şutit maşina? (Dude Where's My Car?) de Danny Leiner, cu Ashton Kutcher, Seann William Scott. Doi tipi se trezesc cu memoria la pămînt şi maşina lipsă. Se pare însă că au petrecut o noapte marfă... De ce nu v-aţi duce la filmul ăsta, băi? Pentru că v-aţi săturat de comediile idioate cu adolescenţi şi mai idioţi, băi? Pentru că sînteţi prea fini şi ştiţi că n-aţi suporta bancurile prea groase, băi? Pentru că simţiţi cum v-ar scădea IQ-ul pe linoleum în timp ce v-aţi surprinde amuzîndu-vă copios cum numai la o tîmpenie ca asta o poţi face? Băi, cu voi vorbesc. Nici nu ştiţi ce pierdeţi, băi. E cel mai bun *buddy movie* debil de la cultissimul **Wayne's World** încoace. O fi ea povestea de trei lei, dar construcţia ei rivalizează cu orice *„puzzle“* alambicat de cinematecă. Aşa să ştiţi, băi. Or fi ei idioţi băieţii, se strîmbă ca Jim Carrey (mai ales unul dintre ei), nu citesc (cărţi!), n-au idealuri măreţe şi nici măcar o motivaţie mai acătări în viaţă, dar sînt prieteni la cataramă, sînt inimoşi, se uită la **Animal Planet** şi, la final, salvează lumea, băi... (Iar Jim Carrey e un actor extraordinar, băi!). Chiar şi atunci cînd fac mişto de minorităţile care le taie calea în timp ce-şi caută maşina din titlu (iar aici intră extraterestrele experte-n felaţie, copiii orbi, cuplul „terminator“ de nordici homosexuali etc.), o fac cu o candoare şi o drăgălăşenie străine de maliţia unor Farrelly Bros... Sigur, e juvenil şi stupid, dar e *„radiantly stoopid“* – cum spune, în mod paradoxal, una dintre apărătoarele filmului, cronicara de la **Village Voice**, băi! O dată pentru perfecta alchimie dintre cei doi tineri actori *(„radiantly sexy“)* şi apoi pentru toată acea galerie ireală de „secundari“: de la *stripper*-ul transsexual la struţii sălbatici, prietenele gemene ale eroilor, gurul zen şi cîinele lui aburit de drog (rudă cu cel din **Road Trip**)... Şi, de ce nu, pentru acel nesfîrşit (de amuzant) ping-pong din scena tatuajelor: *Dude... Sweet... Dude... Sweet...* etc. O clipă chiar mi-a fost jenă că m-am putut distra în halul ăsta, dar apoi mi-am zis: „Ce-ai, băi...“ şi m-a umflat din nou rîsul... *Shibby*, ar spune cei din film (adică „mişto“; mai învăţaţi şi voi, băi!) Aşa că stahanoviştii nu zic nici da, nici ba, ci *da, băi...* ▮▮ (**M.C.**)

Jocurile seducţiei (Someone Like You) de Tony Goldwyn, cu Ashley Judd, Hugh Jackman, Greg Kinnear, Marisa Tomei. Manifest feminist îndoit la final... Judd (Jane, în film) este una din acele actriţe despre care te străduieşti, de cîte ori o vezi, să-ţi aduci aminte în ce-a mai jucat; vă spun eu: în nimic important. Tomei (prietena sa, tot în film) este beneficiara unui Oscar, iar Kinnear (viitorul fost prieten al lui Jane) a fost nominalizat la unul, dar nu-ncercaţi să vă amintiţi pentru care filme: n-are nici o importanţă. Şi asta pentru că singurul actor de nota 10 este australianul Jackman (coleg al lui Jane), care-i trimite pe toţi ceilalţi în fundal... El, împreună cu veterana Ellen Barkin (mortală în chip de animatoare de *talk-show)* şi cu teoria „noii vaci“ – pe care scenariul o pune la bătaie cu subtilitatea unei cirezi la păscut – sînt posibilele argumente pro ale unei comedii sentimentale deja-păscute, mai amuzantă în varianta bovină – din prolog – decît în cea asină – din ce urmează. ▮▮ (**a.l.ş.**)

Pariu riscant (Tomcats) de Gregory Poirier, cu Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth, Jake Busey. Cine se-nsoară ultimul din gaşcă ia potul: ăsta-i pariul. Din cei doi rămaşi, unul are nevoie de bani, drept pentru care îşi trimite prietena (pe care o iubeşte în secret) în patul celuilalt, un afemeiat care nu s-ar însura nici mort, doar-doar: ăsta-i riscul... „Umorul de toaletă“ marca **Scary Movie**, ca şi maneaua noastră, este, se pare, în declin. Filmul de faţă încearcă să-l menţină la suprafaţă, forţîndu-i limitele: ăsta-i pariul. Şi dacă publicul trage apa înainte ca poantele fizice să-şi facă simţite efectele? Asta ar fi riscul. Ce trebuie să ştiţi, aşadar, înainte de a intra la această comedie mor-ta-lă care citează copios şi inventiv din **American Beauty/Pie** & **Misiune: imposibilă 2** (printre altele) este că majoritatea poantelor nu se opresc la nivelul centurii, ci coboară mult sub ea (şi în faţă, şi în spate...). Cîteva dintre „fluidele corporale“ ignorate pînă acum îşi fac debutul glorios pe marele ecran, iar o chestiune serioasă cum e cancerul testicular – pe care nimeni nu s-ar încumeta s-o scoată din formolul tabuului – furnizează un episod de *Super Ball* delirant de comic. Din scurta-i carieră de scenarist de filme porno (despre care caietul de presă nu suflă nimic), regizorul Poirier a păstrat, probabil, episodul bibliotecarei timide şi ochelariste care ascunde, de fapt, o înverşunată dominatoare. Pentru puriştii cărora, altminteri, nu le-a displăcut „meniul“ lui Hannibal, această paradă a exceselor e demnă, probabil, de cele mai crunte coşmaruri. Pentru restul, adevărata scenă de coşmar e cea în care eroul jucat de O'Connell (victimă în **Scream 2**) se imaginează tată al unui bebeluş sinistru cu căpşor de bătrîn – prin comparaţie, şi cea mai temerară aluzie sexuală pare un joc nevinovat. ▮▮ (**M.C.**)

Prezicere fatală (The Gift) de Sam Raimi, cu Cate Blanchett, Keanu Reeves, Giovanni Ribisi, Hilary Swank, Katie Holmes. **Al şaselea simţ** întîlneşte **Vrăjitoarele din Salem** şi **Dincolo de aparenţe**... Ca şi copilul Osment din filmul indianului, văduva sudistă imaginată de scenariştii Billy Bob Thornton şi Tom Epperson „vede morţi“. Mai mult decît atît, ghiceşte-n cărţi, psihanalizează şi vede lucruri care au avut sau nu loc (încă). Şi, la fel ca-n filmul indianului, există – doar pe o mică porţiune – un „Bruce Willis“ (adică un personaj pe care-l crezi viu, dar care-i fantomă toată ziua). Spre deosebire de indian, Raimi nu face din această surpriză pe ultima sută de metri atuul filmului său, dar nici nu se oboseşte să găsească altceva în schimb, părînd a se mulţumi doar cu performanţele actorilor. Blanchett e perfectă (numai pentru ea şi merită să vedeţi filmul), Katie Holmes iese, cu doar două languroase bătăi de pleoape, din tiparul cuminte al personajelor ei din **Dawson's Creek** sau **Wonder Boys**, dar cel mai surprinzător dintre toţi este Keanu – într-un viraj „negativ“, de astă dată convingător (după jalnicul **Asasin din vis**). Pe cît de impresionantă e însă prima jumătate de oră (atmosferă gotică, montaj impecabil, scena primei premoniţii), pe atît de repede se ridică şi vrajă, şi mister. Te prinzi şi ce-i cu ochiul albastru, şi cine-i criminalul, iar cînd povestea îşi trage sufletul într-o sală de tribunal, aproape că-i este fatal... ▮▮ (**M.C.**)

Rîuri de purpură (Les rivières pourpres) de Mathieu Kassowitz, cu Jean Reno, Vincent Cassel, Nadia Fares. **Seven** *à la française*, cu final ratat... Filmul cel mai impersonal al tînărului furios Kasso, care şi-a propus să demonstreze că poate face un *thriller* ca la Hollywood; ei bine, uite o veste pentru tine, Mathieu: Hollywoodului i se rupe! În această incursiune „cu modelu-n faţă“ în lumea crimei & paranoiei există tot atîtea idei bune cîte idei proaste; cea mai bună idee este de a-i fi distribuit pe J. Reno & V. Cassel pe post de poliţişti cu metode, vîrste & temperamente diferite. Cuplul pe care-l formează ar fi putut propulsa **L.r.p.** în zona *popcorn*-divertismentului (şi ar fi fost mai bine pentru toată lumea) dacă junele Kasso nu l-ar fi făcut să rătăcească fără rost în zona de „confuzie a genurilor“ & „infuzie a paranoiei“ în care filmul se îneacă, pînă la urmă. Băţul suplimentar este, deci, pentru Jean & Vincent – actori marfă, fără de noroc... ▮▮ (**a.l.ş.**)

▮▮▮▮ – duceţi-vă imediat!
▮▮▮ – puteţi să mergeţi
▮▮ – ştim şi noi?!
▮ – puteţi sta acasă
▬ – nu cumva să vă duceţi

Arte vizuale

Maniheisme

CONSTANTIN HOSTIUC

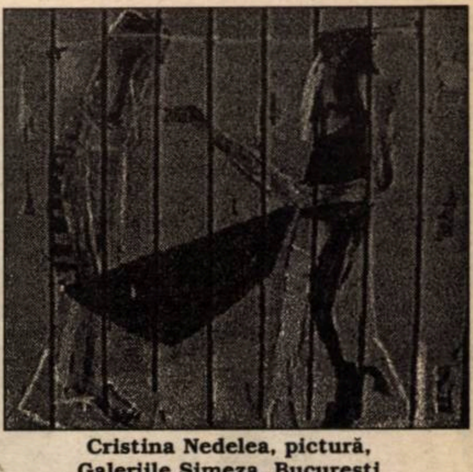

Cristina Nedelea, pictură, Galeriile Simeza, Bucureşti

Serii de violentări calme, ca nişte crize bio-psihice informate estetic... Praguri senzoriale în preajma acutului, pe care îl îngrădesc şi-l străjuiesc pentru calitatea lui de spasm, de simili-orgasmie... Linişti ce urmează aşezărilor firii după (între)ruperi cultivate ale platului, ale orizontalului. Pictura Cristinei Nedelea este una a entuziasmului postdiluvian, a bucuriei răstignite, a împăcării înseninate. Există în ea, desigur, mai toate rapelurile culturale pe care, în subiectivitatea lui poroasă, un plastician contemporan se cuvine să le aibă: mimare ironică a colajului, contraste morfologice sau cromatice în dialog, fundamentalisme *soft*, fragmentări intenţionate sau speculate, interogaţii voit naive, fluidităţi, problematizări. Dar nu listarea acestor acreditative ni se pare personală, esenţială – în prezentul artistic şi critic sufocat de neo- şi post-...isme, a mai atîrna o etichetă, chiar dacă motivată şi deplin argumentată, unui vieţuitor-întru-ale-artei ar putea fi o probă de cinism, dacă nu ar fi o depreciere radicală: statutul de x+1 îi repugnă, firesc, oricărei persoane, necum unei (chiar dacă în confirmare) personalităţi.

Într-o optică a artei *disposable, expendable*, în care obiectul-operă are valoarea unei volute ce captează trecerea (timpului, materiei, fundamentelor, teologiilor ş.a.m.d.) încercînd să o protejeze de muzeificare, dar să o prezentifice sensibil, coerenţa discursului plastic ţine preponderent de metaforă. Este vorba despre un *shortcut* stilistic cu tente de anvelopantă, unde primordială este atmosfera, mitologia lui *genius loci*, puterea absolută a subiectivului. De aceea posibilele încadrări seriale nu pot adăuga mai nimic imaginilor pe care Cristina Nedelea le înfiinţează: filiaţiile şi genealogiile pot exista, dar relevanţa lor abia dacă atinge accidentalul. Important, pentru *acum*, căci expresiile artei realizate sînt de valorizat în acelaşi cadru de instantaneitate care le-a şi provocat, este echilibrul dinamic ce integrează frînturile unui dialog transcendent părţilor (acestea devin fenomenalităţi suficiente spre a marca atotputernicia relaţionării – un soi de gestică a la Jarmusch, **Ghost Dog**, prin care sensurile nu se transmit, empatiile şi simpatiile, însă, da). Este de crezut (=acceptat), într-o astfel de cheie, că forma (ruptă) este un pandant al culorii (pete, continuumuri) cu care îşi doreşte să instituie, pe termen foarte scurt, o amiciţie-vizită pentru a-şi verifica, reciproc, şansele de supravieţuire, de reformulare. Că euritmiile sugerate – vezi înşiruirile de acc(id)ente-forme – îşi caută un balans în purismul culorilor (de o candoare extremă, pe care cutare englez ar numi-o, cu rezerva verbală tipică, *freshness* – **Dans**, **Ploaie, cer şi Pământ**). Sau, în fine, că geometriile fluide practicate pot fi contrapuse unui tip special de artă concretă pe care parte din pictura Cristinei Nedelea o vehiculează neîndoielnic.

Interesant este că aceste sugestii duale pot fi extinse, într-un tipar literar bizantinizant, probabil nelimitat, ca exerciţiu-dicţionar; există, însă, un prag de suportabilitate al posibilei extensii dat chiar de nivelul pe care practica se poate aplica: cel în care supraîncărcarea trece în sublimare (chimia contactului îşi permite să ignore compuşii fizici necesari, iar imperiul clipei distruge, arde tradiţionalitatea devenirii). Simbolistica şi metafora ruperilor pe care Cristina Nedelea ni le scrie, ni le însemnează, are nevoie de dialectica principiilor vitaliste. De respiraţia lor generoasă şi de valoarea lor pregnantă pentru că limitată, expusă, perisabilă.

Arhitectură

Un experiment arhitectural postmodern: „La mesteceni“

MAGDA CÂRNECI

În ieşirile mele frecvente cu maşina din Bucureşti, prin partea de nord a oraşului, în zona înţesată de noi vile şi imobile de serviciu adeseori snoabe şi epatante, am observat în ultima vreme, cu oarecare uimire şi bucurie, apărînd o oază de linişte vizuală şi de plăcere cromatică pură, datorată unui pîlc de construcţii puţin înalte, mai degrabă orizontale, ca un fel de joc de lego pentru maturi, care-mi aducea aminte de ceva anume, bine cunoscut, şi totuşi mi se părea inedit. Aveam să aflu apoi de la arhitecta Mariana Celac că era vorba de un lot de construcţii proiectat de Grupul BBM, din care făcea parte şi prietenul nostru comun, arhitectul Alexandru Beldiman, ceea ce într-un fel lămurea o parte din misterul acelei apariţii insulare, neconforme cu noul „conformism internaţional“. Pentru că acel pîlc de vile scunde şi frumos colorate trimitea cu gîndul nu la arhitectura deconstructivistă şi postmodernă a anilor '90, ci la sobra arhitectură modernistă interbelică (albă de felul ei, nu colorată). Or, împreună cu Alexandru Beldiman şi Uniunea Arhitecţilor din România organizasem în 1993 o mare expoziţie – **Bucureşti, anii '20-'40: între avangardă şi modernism** –, care urmărise să readucă cu forţă în memoria culturală locală dimensiunea avangardistă a culturii române moderne. Expoziţia amintită a fost precedată şi apoi urmată de alte expoziţii organizate de Uniunea Arhitecţilor cu acelaşi scop al revigorării unei dimensiuni viabile, productive, europene a culturii române dintre războaie, care încă mai poate fertiliza nevoia noastră constantă de identitate şi sinteză culturală.

În dinamismul arhitectonic contradictoriu şi confuz al Bucureştiului contemporan – în care sintagme cuminţi de modernism întîrziat, ecouri îndepărtate *à la* Louis Kahn şi Eisenmann, decalcuri postmoderniste pure şi dure, bruşte japonezisme, ieftine mcdonaldisme etc. inervează punctual şi aiuritor continente întinse de beton comunist putred, mort, şi arhipelaguri de colorată dar degradată locuire tradiţională –, complexul „La Mesteceni“, cum a fost denumită această creaţie a BBM-Grup, este, alături de alte cîteva edificii ale anilor '90 din Bucureşti şi din ţară, o insulă de salutară, echilibrată, inteligentă normalitate. Pentru că satisface pe de o parte nevoia noastră de „arheologie culturală“, iar, pe de altă parte, nevoia noastră de „sinteză culturală“ specifică.

Cu rapeluri în elegantă arhitectură modernistă a Bucureştiului interbelic, dar şi în siniliul caselor ţărăneşti ardeleneşti sau dobrogene, trimiţînd cu gîndul la constructivismul lui Bruno Taut sau la purismul tricolorat al lui Mondrian, Rietvelt şi al grupului olandez De Stijl, dar amintind şi de funcţionalismul lecorbusierian, folosind culoarea cu îndrăzneala vechii arhitecturi pompeiene, dar şi a noii arhitecturi mexicane, ansamblul rezidenţial „La Mesteceni“ face deliciul oricărei *„arheologii poetice“* a obiectului arhitectural – ca sinteză între istoria arhitecturii de la noi/de aiurea şi exigenţele locuirii, confortului, status-ului strict contemporane. Creaţie palimpsestică, interstilistică, ce-şi depăşeşte ingenios izvoarele de plecare aparent atît de divergente, „La Mesteceni“ se propune ca o excelentă sinteză între o memorie culturală bine hrănită, rafinată şi vie, şi o creativitate dezinhibată, combinatorică, postmodernă.

O sinteză reuşită, aş zice, în felul în care o nouă persoană nu sare brusc în altă familie sau specie stilistică, ci aminteşte prin cîte ceva de genitorii săi mai îndepărtaţi sau mai apropiaţi, recapitulîndu-i inevitabil şi propunînd totuşi o nouă frumuseţe, o nouă justeţe şi adecvare, transgresîndu-şi astfel ingredientele originare către o autolegitimare vie, autentică, plină de forţă. Dar dincolo de „muzeul imaginar“ complex pe care-l pune în joc cu dexteritate, cred că acest ansamblu rezidenţial este mai ales un comentariu rafinat, detaşat şi simpatetic şi al esenţei modernismului arhitectural, aşa cum a rămas el într-o epură ideală în memoria noastră culturală difuză, aflată deja într-o altă vîrstă stilistică.

Ca un joc de volume simple, elementare, cuburi şi paralelipipede colorate în culorile primare roşu, galben, albastru, vilele ansamblului etalează, la o privire atentă, o bogăţie de rafinamente arhitectonice din anii '20-'30, integrate unei funcţionalităţi de ultimă oră, totul cu un spirit ludic cuceritor prin francheţea ritmurilor de orizontale şi verticale, într-o grafie pe cît de limpede pe atît de curajoasă în propria-i economică simplitate. Făcute parcă pe măsura unei clase intelectuale de mijloc, cultivate şi europene, conştientă de sine şi de cultura pe care o reprezintă, eliberată de mai vechi complexe de superioritate sau de inferioritate – aceste vile urbane, elegante şi totuşi nesofisticate, vor poate să arate că progresul, dacă există, nu înseamnă întotdeauna depăşire prin deconstruire, anulare şi distrugere a ceea ce pînă ieri părea incontestabil, ci poate însemna o integrare critică dar armonizatoare a momentelor de excelenţă ale modernismului cu datele unei noi sensibilităţi a momentului, deschise fără frică spre multicultural şi planetar.

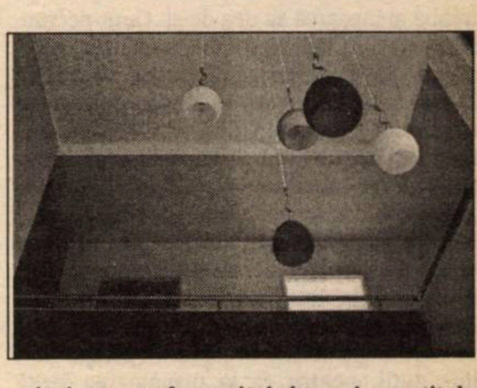

Aruncînd o privire lucidă, şi totuşi încărcată de afecţiune, către modernismul istoric ce pare a se îndepărta de noi vertiginos, ansamblul „La Mesteceni“ este şi o demonstraţie ingenioasă pe cît de discretă, că ceea ce e bun din orice perioadă stilistică merită păstrat şi încorporat în noile structuri ale vieţuirii, în felul în care perfecţiunea unui cuţit nu mai trebuie mereu inventată, nici supralicitată în inovaţii sterile, ci doar asumată cu un simţ matur şi personal al „utilului, justului şi frumosului“ într-o existenţă dată şi într-o cultură dată. Experimentul „La Mesteceni“ satisface de aceea şi nevoia noastră de *sinteză culturală* în măsura în care pe de o parte îşi asumă modernismul într-o formulă cu puternică pecete locală, dar îl transcende după ideea noastră prezentă de confort, standing şi funcţionalitate, expandată internaţional.

LA MESTECENI ANSAMBLU DE LOCUINŢE ÎN STR. GRIGORE GAFENCU, BUCUREŞTI

ANSAMBLU DE LOCUINŢE LA CEL MAI ÎNALT STANDARD DE CONFORT,
SITUAT ÎN UNA DIN CELE MAI BUNE LOCAŢII DIN BUCUREŞTI
VĂ OFERĂ
VILE DE ÎNCHIRIAT

Situat în zona de nord a Bucureştiului, în str. Grigore Galencu,
complexul de vile are 19 apartamente cu 2, 3, 4 dormitoare şi cameră de zi.
Vilele sunt prevăzute cu:
centrale termice proprii, garaje cu uşi acţionate prin telecomandă,
sisteme de alarmă antiefracţie şi antiincendiu, spaţii verzi amenajate.
Toată incinta este supravegheată permanent.

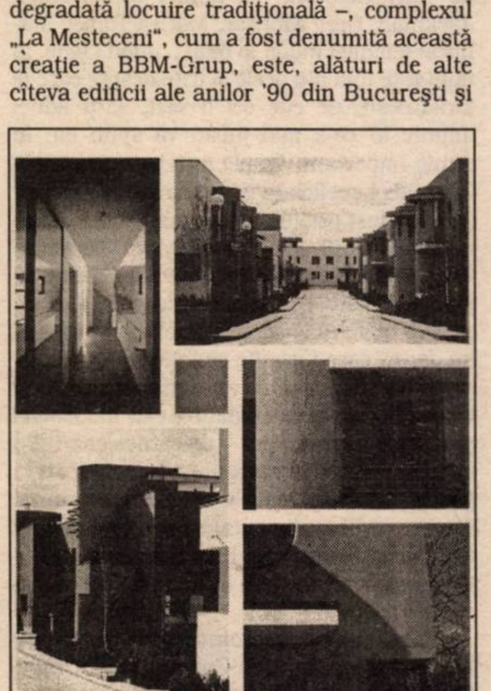

Vă aşteptăm cu informaţii detaliate
la tel.: 092 614 494 (Carmen Pop)
şi (01) 210 43 19; (01) 650 60 15/197; (01) 210 43 22 (Romana Boroian)

profil

Am ACTUALITATEA muzicală
PREMIILE ANULUI 2000
NOUTĂȚI DIN STUDIOURILE DE ÎNREGISTRĂRI
MAEȘTRI AI MUZICII
PASCAL BENTOIU
RO-MUSIC RADIO TOP
NOUTĂȚI DISCOGRAFICE
PIAȚA INSTRUMENTELOR MUZICALE:
ROLAND•BOSS•KORG•CELESTION•ELECTROVOICE
SHURE•FBT•ROCKTRON•JBL•SOUNDCRAFT•TASCAM
NOU!
ADRESE UTILE
1

Actualitatea muzicală, revistă lunară editată de Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România apare într-o serie nouă, color, pe hîrtie velină şi cu un „fason" mult modernizat faţă de vechea şi cam bătrînicioasa formulă (mai puţin, totuşi, coperta, amintind revistele-magazin de dinainte de '90). Şi echipa redacţională e sensibil modificată. „Preşedinte de onoare" este Adrian Iorgulescu, care semnează şi editorialul-program al noii serii. Citām un fragment: „Promotorii speră că noua serie a **Actualităţii muzicale** să realizeze şi o deschidere superioară a editorului – UCMR – spre sectoare şi oameni implicaţi în variatele modalităţi de implicare ale sonorului. Totodată, să genereze în cadrul său dezbateri utile, iar în jurul său un eventual curent de opinie..." Coordonator general este Mircea Drăgan, redactor-şef – Luminiţa Vartolomei. Redactori – Octavian Ursulescu, Mihai Cosma, Irian Anghel, iar secretar de redacţie – Cosmin Ganea. Printre colaboratori – Dan Dediu, Adi Manolovici, Olga Grigorescu, Dumitru Avakian, Radu Gheciu. Revista e garnisită din belşug cu reclame ale unor firme/instrumente muzicale. Sumarul e mult mai divers, mai „democratic", deschis către toate genurile muzicale şi, trebuie s-o recunoaştem, mult mai atractiv. Pe lîngă rubricile dedicate „muzicii culte", evenimentelor concertistice din domeniu, premiilor, muzicienilor etc., revista panoramează atent evenimentele, festivalurile, concertele, lansările de disc din zona muzicii *rock, pop, dance* ş.a., muzica ansamblurilor şi formaţiilor de copii, problemele din lumea compozitorilor şi a artiştilor. Sînt prezentate formaţii şi muzicieni implicaţi în actualitate. O rubrică inedită (şi binevenită) este **Lecţia de muzică** realizată de Adi Manolovici (în acest număr – noţiuni tehnice elementare despre muzica de chitară, chitară bass, baterie şi instrumente cu clape). Mircea Drăgan prezintă, în pagina 11, „profilul" unei... meserii: aceea a inginerului de sunet. După cum se vede, profilul **Actualităţii muzicale** nu e numai unul de comentariu şi informaţie, ci şi unul educativ şi, pe de altă parte, comercial – o revistă dacă nu pentru toate, oricum pentru foarte multe gusturi, căreia îi urăm succes în nouă formulă.

Ca un *bonus*, revista oferă cititorilor săi un elegant caiet de informaţii (mai precis: o broşură) prezentînd oferta actuală de instrumente muzicale pusă la dispoziţie de **Roland** şi **Boss** pe 2000-2001. Caietul este o premieră în România.

la colţ

România literară 25

Sub titlul **Necuviinţa d-lui Ioan Scurtu**, Ioana Pârvulescu dă în vileag în numărul 25/2001 al **României literare** un jenant plagiat după articolul ei intitulat **Odă modei** şi apărut la rubrica **Revista revistelor interbelice** în **România literară** nr. 33/1997. Fragmente de acolo au fost preluate fără ruşine şi fără ca să fie sursa citată". Autorul plagiatului este nimeni altul decît istoricul de serviciu al Cotrocenilor, Ioan Scurtu, cel care, nu tocmai de mult, dădea lecţii de etică profesională autorilor unor manuale alternative de istorie, ameninţînd, solemn, că va cere instituţiilor statului ore de vîrf la televiziunea publică pentru a face, alături de alţi specialişti, educaţie culturală şi patriotică naţiei române. Pentru a vedea mai bine despre ce e vorba, să-i dăm cuvîntul Ioanei Pârvulescu, care-i face „distinsului" istoric un portret stilistico-moral de toată frumuseţea: „Preocupată de literatura dintre cele două războaie mondiale, n-am ezitat să-mi cumpăr, în ciuda preţului piperat, **Viaţa cotidiană în perioada interbelică** de Ioan Scurtu, apărută la Editura RAO (2001). Cartea m-a dezamăgit însă de la primele pagini pentru că este scrisă fără urmă de har şi adesea într-un limbaj de lemn care numai de perioada interbelică nu aminteşte. Dezamăgirea s-a transformat însă în indignare cînd, în capitolul dedicat modei, mi-am recunoscut fragmente din articolul **Odă modei**". Conştient, pesemne, de propria-i limbă de lemn, Ioan Scurtu va fi simţit că are nevoie de o grefă stilistică. Şi, pentru că e mai comod şi mai eficient, s-a gîndit să rupă gura tîrgului cu un farmec furat din colecţia **României literare**. Să fie oare vorba de o modă? Aşa s-ar părea, iar Ioana Pârvulescu îi identifică în mod corect sursele şi specificul: „Deşi scrie despre «viaţa cotidiană a românilor din perioada interbelică», dl. Scurtu şi-a preluat stilul şi obiceiurile dintr-o perioadă mai recentă. Una care începe de pe la Eugen Barbu". Demonstrarea, cu textele pe masă, a plagiatului, e însoţită de o indignare mai mult decît legitimă: „Ca toate articolele de la această rubrică, şi **Odă modei** a necesitat citirea unor colecţii întregi de reviste şi ore întregi de studiu. Fiecare citat dat acolo mă reprezintă în primul rînd pe mine şi intră într-un tot gîndit de mine într-un anumit fel. Domnul Scurtu avea dreptul să se folosească de ideile mele numai citîndu-mă". Ce-i drept, plagiatul lui Ioan Scurtu nu e chiar *ad litteram*, textul originar fiind „adaptat" ca de un şcoler copiangiu pentru înşelarea vigilenţei unui profesor naiv. Numai că „pasenţa" nu i-a ieşit...

După ce nu demult Valerian Sava protesta în paginile revistei noastre în contra plagiatului lui Călin Căliman din **Istoria filmului românesc**, iată că, sub titlul **O hoţie premiată**, în pagina de cultură a ziarului **Dimineaţa** din 19 iunie 2001, Grid Modorcea protestează şi el împotriva aceluiaşi Călin Căliman care... l-a plagiat! Se pare că „monumentala" istorie a lui C. C. (pe care G. M. îl prescurtează Că. Că., „supranumit printre criticii de film Servitorul") a fost alcătuită, într-o proporţie mai mare decît s-ar crede, din texte plagiate. G. M.: „Cînd am parcurs cartea lui Că. Că. m-am înfiorat: el a compilat, fără nici un discernămînt (ar trebui să-l pun aici pe două coloane cît toată istoria cinematografului!), atribuindu-şi cu obrăznicie şi impotenţă pînă şi formulările mele, ce să mai spun de legăturile pe care le fac între un autor şi altul, de analize de laborator al creaţiei, de semnalarea în premieră a contribuţiei scriitorilor români la dezvoltarea cinematografului românesc etc. Şi nu mă îndoiesc că aşa a procedat şi cu ceilalţi confraţi pe care îi «citează»". După cum se vede, şcoala Eugen Barbu are discipoli mulţi, harnici şi... premiabili: **Istoria...** lui C.C. a primit recent premiul Uniunii Cineaştilor din România, din care G.M. anunţă în articolul său că se retrage...

de ici, de colo

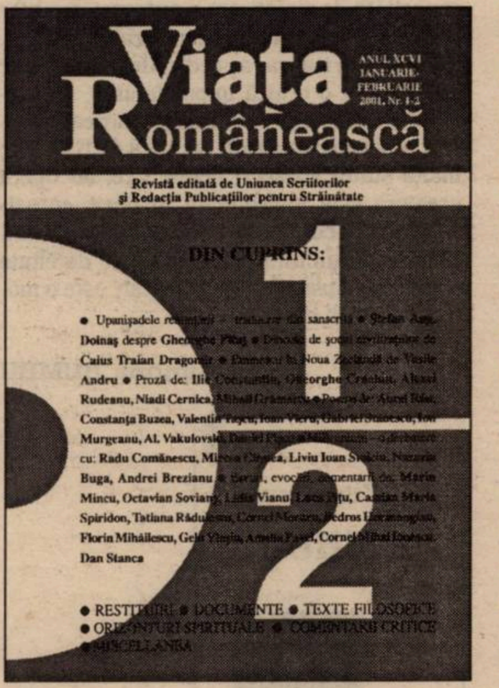
Viaţa Românească
ANUL XCVI
IANUARIE-FEBRUARIE
2001, Nr. 1-2
Revistă editată de Uniunea Scriitorilor şi Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate
DIN CUPRINS:
1/2
Dan Stanca

Revista **Viaţa românească**, editată de Uniunea Scriitorilor şi de Redacţia Publicaţiilor pentru Străinătate, îşi tîrăşte din ce în ce mai greu zilele, apărînd cînd dă Dumnezeu. Starea ei nu pare a fi cauzată însă doar de rigorile „aculturalei" economii de piaţă, ci, mai ales, de inerţia vetustă a formulei şi concepţiei. Fără personalitate, amalgamînd texte mai bune sau mai rele ale unor autori de toată mîna, de la nume notabile la mediocrităţi cu sau fără pretenţii, de la, să spunem, Luca Piţu sau Gheorghe Crăciun pînă la Niadi Cernica, Dumitru Matcovschi, Cristian Galeriu, Dorina Bugariu Petre sau Nazaria Buga (în treacăt fie spus, una dintre „mediocrităţi" fiind chiar redactorul-şef, Caius Traian Dragomir, ca să nu mai vorbim de Petre Got), publicaţia a devenit, din păcate, un exemplu de anacronism prăfuit, în care textele consistente se cam dizolvă. Din suta de pagini a numărului 1-2/2001 am reuşit totuşi să spicuim cîte ceva-ceva interesant. Bunăoară, divagaţiunile lui Luca Piţu (**Farse şi păcăliturі literare în România ceauşie**), un eseu al lui Andrei Brezianu (**Direcţii americane la început de mileniu**), o cronică a Ameliei Pavel pe marginea unor recente expoziţii bucureştene şi un articol despre sinteza artei româneşti postbelice publicată de Magda Cârneci, o acut-senzorială proză de Gheorghe Crăciun (**Hirundo**), ceva versuri mai bunicele... Cam puţintel pentru o revistă „cu tradiţie"...

FAMILIA
Nr. 5 • Mai 2001 • REVISTĂ DE CULTURĂ
EX LIBRIS PESCARA-GRUBLEO 2000
Apare la Oradea

Grupajul aniversar din numărul 5/2001 al revistei **Familia** îl are ca protagonist pe criticul Gheorghe Grigurcu, sărbătorit cu prilejul împlinirii vîrstei de 65 de ani, prin articolele lui Nicolae Manolescu, Al. Cistelecan, Iulian Boldea, Liana Cozea, Ioan Moldovan şi printr-un bun interviu luat de Traian Ştef. Acelaşi Traian Ştef semnează un acid editorial intitulat **...la Uniunea Scriitorilor**, din care citām: „Lipsa de interes faţă de propriul statut, faţă de statutul cărţii, arată că scriitorii români seamănă în mare parte cu acei votanţi ai social-democraţiei care au încă mentalitatea paternalistă, nostalgică, a celui care aşteaptă să i se dea, sau cu aceea a politicienilor însoţiţi de clientelă care ştiu că numai la vîrf sînt privilegiile şi împreună le pot păstra. Cam acesta ar fi «canonul» său: slujbă la stat, adică sinecură, cărţi subvenţionate de stat indiferent de valoare, onorarii bune, indiferent de tiraj, indiferent de succesul de librărie, o pensie în plus, de scriitor, împrumuturi nerambursabile, sejururi în străinătate, la munte şi la mare şi altele de unii cunoscute din era proletcultistă. De aceea nu vor nici ei, slujitorii cuvîntului, să renunţe la termenul «uniune» ţinînd de limba de lemn şi aparatura ideologică amintită".

Trebuie neapărat menţionat, din cuprinsul acestui număr al revistei orădene, şi un substanţial eseu teoretic al lui Ion Buzera despre prezentul şi viitorul „canon estetic al literaturii române": **Avatarii noului canon**.

Contrafort

Numărul 3-6/2001 al revistei basarabene **Contrafort** conţine o provocatoare şi incomodă anchetă cu tema **Cultură şi civilizaţie în România la sfîrşitul secolului XX** la care răspund Sorin Antohi, Radu Andriescu, Alexandru Muşina şi Dumitru Radu Popa – prilej pentru analize, confesiuni, opinii, consideraţii despre problemele cele mai acute care frămîntă societatea românească din dreapta şi din stînga Prutului. Citām, ca mostră, un fragment din răspunsul lui Sorin Antohi: „Ce funcţie educativă şi formativă poate exercita o asemenea pătură intelectuală, afectată pe deasupra şi de «fuga creierelor»? Era etnopedagogiilor a trecut, nimeni nu i-ar urmări azi pe Vasile Pârvan sau Onisifor Ghibu într-un *talk-show*. Iar macropedagogia populistă nu urmăreşte decît mobilizarea politică, fiind lipsită de o veritabilă substanţă educativă. Elita culturală veritabilă, extrem de minoritară, este cu totul alienată în raport cu societatea din care provine şi pe care ar trebui s-o ajute să se orienteze. Din punct de vedere politic şi ideologic, mai toate figurile culturale şi intelectuale din România actuală şi-au rupt (dacă le-au avut!) legăturile cu societatea. Mizînd exclusiv pe un occidentalism sumar şi bovaric, fiind (ca şi în comunismul de stat) narcisică şi dispreţuitoare la adresa frămîntărilor şi durerilor populare, elita noastră culturală veritabilă a eşuat în misiunea ei istorică de orientare a societăţii, lucru vizibil şi la jumătate de an de la catastrofa electorală din 2000. Rarele excepţii nu fac decît să accentueze imaginea acestui eşec, iar explicaţiile structurale (mai ales experienţa şi moştenirile comunismului de stat) nu sînt decît o slabă consolare. Avem nevoie de oameni noi şi persuasivi în «tabăra» democraţiei, avem nevoie de idei noi şi de programe de schimbare".

În paginile 14-16 ale aceluiaşi **Contrafort**, putem citi un amplu şi instructiv interviu despre folclorul urban şi nu numai, realizat de Ştefan Postelnicu cu etnologul Sabina Ispas, director al Institutului de Etnologie şi Folclor „Constantin Brăiloiu" al Academiei Române (**„Folclorul este sistemul de sisteme al vieţuirii noastre"**).

Continuă serialul despre deja istoricul **Literaturexpress Europa 2000**, **Jurnal pe două voci – Cronica unui periplu literar**, avîndu-i ca protagonişti pe Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneţ. Avînd în vedere proporţiile pe care ameninţă să le ia această confesiune ajunsă la „al IV-lea" episod, bănuim că n-ar fi exclus să iasă de aici o carte întreagă...

Eseu

AURA CHRISTI
LABIRINTUL EXILULUI
CRATER

Aura CHRISTI

Labirintul exilului

Prefaţă de Nicolae Balotă, Editura Crater, Bucureşti, 2000, 424 p., f.p.

Cartea de eseuri a Aurei Christi este o abordare teoretică a fenomenului poetic în continuarea demersurilor practice ale poetei. În **Labirintul exilului**, eseista teoretizează pe marginea operei unor poeţi români sau ruşi în principal, iar aceşti poeţi deveniţi obiect de studiu sînt în mare măsură reprezentativi pentru însăşi orientarea poetei. Poeţii aleşi drept material de investigaţie eseistică indică astfel deopotrivă concepţia din interiorul căreia autoarea îşi scrie poeziile.

Eseurile, în intenţia lor ostentativă de a judeca critic-apologetic operele autorilor aleşi, devin în subtext profesiuni de credinţă ale poetei, datorită caracterului lor autoreferenţial. Prin urmare, autorii tematizaţi sînt selectaţi pentru a servi drept suport al teoriilor Aurei Christi şi, prezentaţi ca nişte iubiri livreşti ale autoarei, devin instrumente de autodefinire.

În introducerea şi în addenda cu interviuri ale volumului, aceasta îşi exprimă teoria în termeni *„hard"*, legitimîndu-şi discursul prin apelul la formule ultime: poezia este definită drept „realitatea de oţel" a poetei; aceeaşi poezie o învaţă pe autoarea ei să îşi afle „eul absolut" sau să-şi îmblînzească moartea. Aforisme de genul „dacă poezie nu e, nimic nu e" acordă poeziei statutul ontologic dincolo de care nu mai există nimic. Aura Christi trăieşte *în* şi *prin* turnul de fildeş autocreat, asumîndu-şi orgoliul de a echivala trăirea existenţială cu trăirea poetică.

Această convingere, oarecum reducţionistă, încearcă să recupereze credinţe poetice (romantice, moderniste) preluate ca artă poetică. În contextul actual al postmodernismului, convingerile pretins „absolute" ale Aurei Christi par anacronice şi exclusiviste întrucît se formulează prin acceptarea fundamentării pe o contradicţie neîndeajuns conştientizată: „Poezia, pentru mine cel puţin, este o experienţă pe care şi-o asumă marii singuratici ce au curajul nebunesc, curajul superior de a trăi faţă în faţă cu moartea, de a exista în intimitatea morţii. Poezia, desigur, este un spaţiu artificial; ea este *destin*. Ştiu că fiece vers scris de mine, vai, mi se întîmplă în realitate, în ceea ce este şi în ceea ce obişnuim noi să numim *realitate*. De aceea nu-i înţeleg pe unii prieteni, amici, critici ce susţin că poezia mea este autobiografică" (p. 19).

Poeta are pretenţia metafizică de a consacra mituri literare prin „exerciţiile de deificare" ale graţiei poetice. Intenţia este de a scrie un „poem adevărat", „un poem ce te apropie de Fiinţă": „...eu, în cei peste zece ani de cînd scriu poezie, cred că am avut prilejul de a trăi spăimoasa fericire că ating *ceva*, un areal, o insulă sacră, un teritoriu necunoscut de propria-mi făptură" (p. 393).

Din această perspectivă ultimă a propriilor convingeri, Aura Christi îşi scrie eseurile abordînd opere de Mariana Ţvetaeva, Anna Ahmatova, Nichita Stănescu, N. Breban, Dostoievski sau de Lucian Blaga, Cezar Baltag, Simona-Grazia Dima, Alice Voinescu, Vladimir Maiakovski etc., ridicîndu-i pe toţi deopotrivă pe un piedestal mitic.

Unele aprecieri ale teoreticienei sînt pertinente, demersul critic funcţionînd atît ca marcă a exhaustivismului, cît şi ca dovadă a capacităţii de sintetizare a autoarei. În chiar acest fapt stă valoarea „culturală" a cărţii. Însă majoritatea aprecierilor dovedesc aderenţa la o critică impresionistă, subiectivitatea autoarei umbrind evaluarea obiectivă. Autorilor analizaţi de Aura Christi li se înalţă statui adeseori nemeritate, iar opera acestora este interpretată în cheie entuziastă, afină cu însăşi poezia. În linii mari, eseurile volumului par o culegere de citate comentate, însă ceea ce le lipseşte este o motivaţie critică credibilă.

Lucia Simona BUMBU

Zigu Ornea
Polifonii
CRONICĂ LITERARĂ
Ego

Zigu ORNEA

Polifonii (cronică literară)

Editura Polirom, Colecţia „Ego", Iaşi, 2001, 516 p., f.p.

La **România literară** Zigu Ornea ţine rubrica de „cronică a ediţiilor" din 1982; articolele din acest volum sînt adunate din anii 1997/1998 şi grupate în patru serii tematice: **Literatură şi literaţi**, **Memorialistică, corespondenţă, evocări**, **Filozofie şi filozofi** şi **Exegeze şi exegeţi**.

Există anumite circumstanţe editoriale care i-au facilitat reputatului istoric literar această preocupare de cronicar al ediţiilor, circumstanţe de natură biografică. Absolvent în 1955 al Facultăţii de Filozofie din Bucureşti, devine redactor la E.S.P.L.A., pentru ca, din motive de dosar, în 1959 să fie corector plătit doar pentru recenziile publicate la **Gazeta literară**. Este perioada în care-l frecventează pe profesorul Mihai Ralea, unul dintre „directorii de conştiinţă" ai generaţiei sale, alături de G. Călinescu şi Tudor Vianu şi leagă prietenii cu Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu sau Al. Săndulescu. În aceste locuri sau pe culoarele Bibliotecii Academiei îi cunoaşte, uneori tangenţial, pe Felix Aderca, îngrijorat de soarta unui manuscris la E.S.P.L.A., pe Ury Benador, la viitoarea **Românie literară** sau pe Belu Zilber, „actorul din procesul Pătrăşcanu", despre care ar fi vrut Zigu Ornea să scrie o carte.

Toate aceste lucruri sînt răspîndite în cronicile din prezentul volum, iar numele amintite mai sus intră în atenţia autorului. Un loc aparte îl ocupă secţiunea de **Memorialistică...**, unde cronicarul analizează o întreagă literatură a dezvăluirilor, predilecţia sa fiind reconstituirea unei epoci, aşa cum a făcut-o şi în principalele sale cărţi – **Sămănătorismul**, **Poporanismul** sau **Anii treizeci – Extrema dreaptă românească**. De altminteri, încadrarea personajului său (pentru că Zigu Ornea este irezistibil astras de portretistică) e o secţiune preeminentă în ansamblul unei cronici. Fie că este vorba de Iorga, Arghezi, Henri Berthelot, Enescu ori mai puţin cunoscuţii de publicul larg Ioan Hudiţă (secretarul PNŢ la 1945), Henriette Yvonne Stahl sau naţionalistul xenofob de la 1910 A.C. Popovici, Zigu Ornea prezintă de fiecare dată repere din viaţa caracterului său. În momentul în care acest volum nu este consultat pentru a găsi informaţii despre ediţii, scriitori de rang secund sau cronografi, lectura *da capo al fine* întîlneşte paliere de redundanţă; astfel, articolele despre Iorga, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu ş.a. reiau, în alte forme verbale, aceleaşi portrete. Polifonia are uneori sensul de repetiţie, de răsfrîngere, dar se tematizează mai cu seamă în aspectul filologic, în care excelează; o altă grilă este respectarea sau deviaţiile pe care o ediţie (a unui clasic) le are faţă de exigenţele filologiei, minuţios consemnate de Zigu Ornea.

În detaliile biografice, un loc de seamă în economia scrisului îi este rezervat amănuntului; de exemplu, despre Anton Pann: „Fire aventuroasă şi nestatornică, răpeşte nepoata unei călugăriţe dintr-o mănăstire şi se aciuează, din nou, la Braşov, unde îşi reia funcţiunile de psalt la Biserica din Şchei şi reia legăturile cu Ion Barac. Va fi prima sa căsătorie". Aici expresivitatea involuntară joacă feste. Referinţele stilistice sînt lăsate în seama cititorului, care poate parcurge citate ample din cartea prezentată, de cele mai multe ori comentate prin intermediul unei autorităţi transcedente, de regulă G. Călinescu. Retorismul subsecvent frazei lui Zigu Ornea permite exprimarea unor judecăţi de valoare; despre Agârbiceanu se afirmă că „... este, dacă e să îmi exprim gîndul întreg, un prozator tipic ardelean, cu o operă de înălţime estetică mijlocie şi denivelată". În ce măsură prozatorii ardeleni pot fi revendicaţi de la acest tipar rămîne de discutat.

Felul în care Zigu Ornea foloseşte unele concepte poate fi de asemenea verificat; de pildă, cel de *proză scurtă* în analiza unei **antologii de proză scurtă interbelică din Basarabia** (sic!). Autorul nostru preia ca atare acest concept inserat în titulatura ediţiei, fără a arăta că respectivii basarabeni şi interbelici nu aveau nicidecum conştiinţa *prozei scurte*, concept al generaţiei '80; mai mult, în cronicile unor ediţii din Rebreanu, afirmă că acesta scria, „în moda epocii" (1909/1910), *proză scurtă*. Denominaţia este păstrată şi în cazul **Momentelor** lui Caragiale, care nu avea conştiinţa „prozei scurte". Aceleaşi obiecţii le păstrez şi la „proza scurtă a lui Aderca", autor care, pentru a face o paranteză, nu este primul scriitor de literatură de anticipaţie la noi, acest loc revenindu-i tatălui prozatoarei Henriette Yvonne Stahl, Henri Stahl, cu al său **Un român în lună**.

Meritul descriptiv al cronicilor lui Zigu Ornea este fără îndoială notabil; acest fel de abordare este dat de genul pe care îl prezumă, de faptul că se porneşte, în general, de la o structură canonică bine consolidată, după cum presupune orice ediţie de **Opere**; în cazul unor fraudări (discuţia se poartă mereu la nivelul valoric), respectiva ediţie de **Opere** sau reeditarea sînt sancţionate imediat; astfel, Victor Eftimiu, etalîndu-şi singur **Operele** în anii '50, ele sînt acum continuate în virtutea unei inerţii, sau **Scrierile** lui Arghezi, editate de fiica sa, nu au aportul filologic cuvenit unui asemenea autor.

Panorama editorială a apariţiilor din ultima vreme este demnă de luat în consideraţie, **Polifoniile** lui Zigu Ornea putînd eventual să beneficieze de ediţii mai extinse, cu un sumar mărit, întrucît ambiţia de istoric cultural poate fi probată şi prin alcătuirea unor astfel de indexuri. **Cronica literară** este în acest volum doar un pretext cu valoare de gir, spaţiul ei nefiind atît de larg pe cît insinuează distinsul Zigu Ornea.

Dan GULEA

Pavel Ţugui
Tinereţea lui Petru Dumitriu
DACIA

PAVEL ŢUGUI

Tinereţea lui Petru Dumitriu

Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, Colecţia Biografii, 168 p., 55.000 lei

„...eseul tov. S. Toma e deosebit de instructiv pentru noua generaţie de critici şi în general pentru noul stil critic, pentru că e una din primele lucrări de critică făcută la noi în lumina principiilor marxism-leninismului şi totodată una din cele mai izbutite pe această cale a analizei care – ca să întrebuinţez cuvintele lui A.A. Jdanov – trebuie să fie «sigură, precisă şi profund ştiinţifică»", aşa se încheia în 1948 un articol despre binecunoscutul *studiu* al lui Sorin Toma, **Poezia putrefacţiei...**, scris de Petru Dumitriu.

Apărut în Colecţia „Biografii", te aştepţi ca volumul lui Pavel Ţugui să fie o... biografie a tinereţii controversatului prozator. Ei bine, cartea nu e o biografie, ci doar o înşiruire obositoare a prozelor şi articolelor lui Petru Dumitriu publicate în **Revista Fundaţiilor Regale**, **Flacăra**, **Scînteia**, **Contemporanul**, **Viaţa Românească** etc., între anii 1944-1960 – articole şi cronici mai mult sau mai puţin contestate (Pavel Ţugui se disculpă deseori că nu ştie, că nu e informat, că nu-şi poate da seama) – a tuturor ediţiilor romanelor, a unor scrisori şi *bileţele* schimbate în diverse ocazii cu autorul, înşiruire urmată spre final de cîteva anexe reprezentînd acte de aprobare pentru ultima plecare în străinătate a scriitorului.

Dar Petru Dumitriu nu este singurul personaj al acestei cărţi. Pavel Ţugui însuşi apare aproape în fiecare pagină din spatele propriului discurs, de cele mai multe ori cu notaţii puerile cum ar fi transcrierea unor banale dedicaţii de pe cărţile primite de la diverşi scriitori. Autorul se simte obligat să se scuze: „Cititorii îmi vor ierta evocarea sentimentală, pigmentată de fapte de natură personală" (p. 51). Ştim că Pavel Ţugui n-a fost un personaj tocmai sinistru în epocă şi că a suferit el însuşi de pe urma *tratamentului* unui Leonte Răutu, dar nu era nici timpul şi nici locul să aflăm cum Pavel Ţugui a *salvat* mulţi şi valoroşi scriitori interbelici de la sărăcie susţinînd acordarea unor pensii, slujbe, apărîndu-i în faţa aceluiaşi Răutu, militînd pentru reabilitarea celor interzişi de secţiile, comitetele şi comisiile aparatului comunist, susţinînd realele valori ale culturii române etc. etc.

Pavel Ţugui găseşte de cuviinţă să facă unele comentarii răutăcioase care nu-şi pot găsi locul într-o astfel de lucrare, vizibil intrigat de faptul că scriitorul şi-a renegat, îndreptăţit sau nu, cu mai multă sau mai puţină convingere, propriul trecut: „E vorba de răbufniri otrăvite ale conştiinţei bolnave de anticomunism, acum în situaţia de a-şi recunoaşte eşecul total al aventurii sale în afara Ţării (sic). Pentru că n-are argumente, Petru Dumitriu recurge adesea, la expresii de mahala împuţită... (p. 91) şi încă „Dl P. Dumitriu devine astăzi prizonierul ideologiilor politice şi al prejudecăţilor civice. El susţine ideea stupidă că tot ce e urît, «întunecat, negru, dobitoc...» – mă opresc aici pentru că vulgarităţile le socotesc reprobabile şi i le las lui Petru Dumitriu! – în **Cronică de familie** este «opera partidului comunist şi a imperialismului istoric rusesc»" (p. 108).

De altfel, întreaga carte este un exemplu perfect de eşec. Pavel Ţugui nu reuşeşte cu nici un chip să găsească tonul potrivit unei asemenea scrieri, cititorul avînd reale şanse să se simtă, pe alocuri, deranjat, chiar stînjenit, de impertinenţa unor comentarii, autorul fiind preocupat aproape exclusiv să polemizeze cu unele declaraţii ale scriitorului din interviul acordat în 1994 lui Eugen Simion.

Limbajul folosit, stilul însuşi, ne arată că o îndelungată ucenicie în *atelierele* limbii de lemn nu pot fi depăşite atît de uşor: „publicist şi scriitor al Cetăţii", „făurirea operei", „multe iniţiative folositoare literaturii române", „conştiinţă/ artă/ amiciţie ulcerată/ cariată", „propria Ţară", „florilegiu intelectual" etc.

Pavel Ţugui ratează regretabil scrierea unei biografii interesante despre un scriitor interesant, cu atît mai mult cu cît este posesorul unor documente inedite, unele de un umor şi de o expresivitate involuntară colosale. Multe aspecte sînt tratate cu naivitate. Aflăm cîteva lucruri despre controversa cu Ion Vinea şi dubioasa acuzaţie de plagiat ridicată **Cronicii de familie**, în schimb nici măcar nu este amintit faptul că fosta soţie a scriitorului, Henriette Yvonne Stahl, a fost încarcerată un an de zile şi constrînsă de comunişti, după plecarea lui Petru Dumitriu în străinătate, să scrie articolul din **Glasul patriei** în care afirma că ea i-a scris **Cronica de familie**.

Rămîne să sperăm că altădată, altcineva va scrie cu adevărat o biografie a acestui controversat scriitor.

„Evident, punerea pe două coloane a mărturisirilor dlui P. Dumitriu din finalul romanului **Cronică de familie** şi a declaraţiilor din anul 1994 oferă drama unei conştiinţe de o inconsecvenţă caracteriologică ce nu poate fi explicată nici de psihanaliză. Distorsiunea este imposibil de priceput şi totul se afundă într-o aiureală neguroasă" (p. 107).

Epistolar

Marius CHIVU

Lucian Blaga
Domniţa Gherghinescu-Vania
Domniţa Nebănuitelor Trepte
Muzeul Literaturii Române

Lucian BLAGA
Domniţa GHERGHINESCU-VANIA
Domniţa nebănuitelor trepte
Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Simona Cioculescu, Editura Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 1995, 184 p., f.p.

„Pentru Adela, **Ana Karenin** nu e «stil şi compoziţie», ci Kitty, Dolly, Ana, Levin, Wronsky, coliziunile dintre ei şi progresul logic şi psihologic al acţiunii" (G. Ibrăileanu – **Adela**). Pentru Simona Cioculescu, autoare a prefeţei şi a notelor care însoţesc epistolarul Lucian Blaga-Domniţa Gherghinescu-Vania, corespondenţa poetului, purtată între 1941 şi 1948 cu inspiratoarea simbolică a **Nebănuitelor trepte** este mărturia unei (presupuse!) iubiri platonice, ţesute, ca o pînză a Penelopei, din nostalgii serene, din detalii infinitezimale care trădează, dincolo de cuvinte aparent univoce, sensul implicit al unor intenţii sentimentale disimulate cu discreţie. Într-un elan (platonizant, fireşte!) de trăire romantică, amestecînd notaţii de natură documentară cu citate din poezia erotică blagiană, cu reflecţii asupra iubirii cosmice, asupra „condiţiei ontologice superioare" a „femeii zeiţă" şi cu o serie de conjecturi (nu tocmai discrete) privitoare la relaţia celor doi corespondenţi, autoarea prefeţei identifică înrudiri simbolice cu alte cupluri „celebre" al căror schimb epistolar dezvăluie o poveste de dragoste: Eminescu – Veronica Micle, Süzette Gontard – Hölderlin. Iată (fără alte comentarii) un fragment din prefaţa Simonei Cioculescu:

„Cuvîntul iubire ca atare nu va fi pronunţat, revenind cercetătorului să conchidă asupra esenţei sentimentului care l-a determinat pe poet să scrie un număr mai mare de scrisori (p. 91), faţă de cele primite (p. 56), iar pe Domniţa să-l secondeze cu atîta fidelitate pe acele făgaşe ce nu-i puteau fi proprii – lectura operelor filozofice ale înaltului ei prieten, supunerea la un ceremonial constrîngător în care nu rămîneau aproape niciodată singuri împreună, nici chiar în actul intim al corespondenţei intelectuale" (p. 9).

Pe cît de patetic este textul prefeţei, pe atît de naturale, de autentice în simplitatea lor sînt scrisorile celor doi prieteni. Acestea păstrează tot timpul linia (clară, fără mari oscilaţii între puncte de minim şi de maxim) a unei afecţiuni moderate (dar nu mai puţin profunde) şi ar fi superfluu să căutăm explicitul simplificator, anecdoticul fără nuanţe în inefabilul unui dialog.

De altfel, e greu de spus în ce măsură epistolarul Blaga-Domniţa Gherghinescu-Vania constituie un document literar. Avem de-a face, mai degrabă, cu un „document" sufletesc, cu o comunicare – în mod esenţial simpatetică, despre care, în fond, nu se pot spune multe lucruri. Oficializată, ieşită din sfera intimităţii, a „tăcerii" (în sens blagian), o corespondenţă de o asemenea factură devine mai puţin semnificativă. Şi – adaug – explicaţiile platonizante riscă să o trivializeze!...

Bianca BURŢA

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

Impresii

Musiques de nuit şi de Ateneu

BEDROS HORASANGIAN

O carte halucinantă despre care vreau să scriu în marginea ei de mai multe luni. Şi nu-i vine rîndul, aşa cum nu am apucat să glosez – încă – despre **La apa Vavilonului – 2** a doamnei Monica Lovinescu, nostalgii, evenimente, o întreagă teribilă *istorie* (a noastră? a românilor? a Europei, a „lor"?, a cui?) care deja se uită, se uită..., sau **Al treilea discurs** – un spumos-amar-incitant dialog între domnii Adrian Marino şi Antohi Sorin şi iar apare ceva care să împingă (unde?) într-un con de neglijenţă (uitare?, încet, încet...) ceea ce este fierbinte şi incitant la un moment anume. **Musiques de nuit** editată la Odile Jacob în 2000 e o carte a unui psihanalist: Michel Schneider. O recomand tuturor trăitorilor la Paris care-şi pot permite să dea 160 de franci francezi pe ea: merită „investiţia" cu prisosinţă. Despre ce este vorba? Despre pianişti şi „problemele" lor lăuntrice. Despre ceea ce se vede prea puţin, dar mai ales se simte, se aude: sunete emise de tastele pianelor şi atingerea nepreţuită a degetelor, de atîtea ori firav-oţelite ale pianiştilor. Unde vrea să ajungă autorul? Încearcă să înţeleagă ce se petrece în intimitatea, de atîtea ori dureroasă şi dramatică, a pianiştilor. Ce se întîmplă cu ei cînd la un concert dat, atît de diferit de la un artist la altul, refuză să mai cînte? Refuză să mai comunice, cu sala, cu publicul, cu lumea din jur, cu ei înşişi. De ce Radu Lupu n-a vorbit cu nimeni pînă la 7 ani şi chiar azi are momentele lui de „dispariţie"? De ce Glenn Gould s-a retras zece ani şi n-a mai concertat, ci a preferat liniştea absolută şi solitudinea studiourilor de înregistrare? Ce se întîmpla cu Sviatoslav Richter care nu mai saluta publicul, dar cu Erwin Nyiregyazy, un american-ungur cu ureche absolută, considerat un Liszt al secolului 20 care după un fulminant concert la Carnegie Hall dispare încet, încet fiind, deja, un „cadavru viu", pînă prin anii '70? Inhibiţii? Angoase, stări depresive, afecţiuni mai mult sau mai puţin funcţionale – faimoasele *crampe*, care apar şi la scriitori, ce anume îi conduce pe aceşti ultrasensibili în pragul nevrozei, ca să nu spunem mai mult? Şi Leon Fleisher, Vladimir Horowitz, Byron Janis sau atît de îndrăgitul nostru Glenn Gould au ajuns la crize de identitate unde retragerea a fost o soluţie, dacă uneori doar temporară, alteori definitivă. *Sindromul dispariţiei*, pomeneşte Michel Schneider, şi o citează pe Martha Argerich care comentînd interpretările fascinante ale lui Arturo Benedetti Michelangeli spune că atinge sublimul „la musique du silence". Să fie acesta preţul perfecţiunii? Sau plata, tributul dramatic pe care artistul îl plăteşte pentru curajul lui de a depăşi mediocritatea şi banalitatea comună forţînd inefabilul. Un alt mare pianist, de jazz de data aceasta, care a fost şi la Bucureşti şi a concertat la Sala Palatului, Thelonius Monk a avut şi el 15 ani de tăcere. Abia acum înţelegem *intrările* şi *ieşirile* lui din scenă cumva stranii, parcă trăia aievea, rupt de lume, ignorînd sala şi publicul. Simptome fobice, frică de avion (Horowitz, Gould), de boli (Gould), de odihnă în călătorii (Horowitz), frică de pianul însuşi – Benedetti Michelangeli şi Gould daţi ca exemple. Abia acum desluşim de ce sonorităţile emise de Gould sau Michelangeli – pe care i-am ascultat cu acută emoţie ani în şir pe discuri! – au o anume puritate şi încărcătură emoţională ce ating zone, înalte, ale vibraţiei lor lăuntrice. Probabil, un soi de participare totală, suferinţă creatoare, paroxism. Din 1981 Martha Argerich n-a mai cîntat singură pe scenele de concert: doar în formaţii camerale sau cu orchestră. Ei, dar iată şi o explicaţie, posibilă, şi pentru Valentin Gheorghiu al nostru!! De ani în şir ne tot întrebam de ce nu mai avem parte de un recital. Şi poate că... „Ursul din Carpaţi", Radu Lupu este considerat cel mai *autist* dintre pianiştii în viaţă! Să fie fuga de lume şi de tine însuţi o formă de protecţie pentru a suporta sublimul? Cartea lui Michel Schneider este mai mult decît incitantă şi ne-a dat prilejul, în mijlocul zgomotului cotidian, să revenim măcar pentru cîteva zile în lumea sunetelor, atît de îndrăgită cîndva. Cum tot mici-mari satisfacţii ne-au dat prezenţa la Bucureşti a doi pianişti invitaţi la Ateneul Român. Andrea Bachetti şi Boris Bloch. Două tipuri, funciarmente, diferite de artişti-muzicieni, ca personalităţi şi mijloace complet diferite de exprimare. Primul, un italian cu o apariţie fizică stranie, amestec de Joyce, Malec şi Stan Laurel a prezentat un program ce a cuprins lucrări de Bach, J. Brahms, L. Berio şi o sonată de Beethoven. Sentimentul nostru de simpli auditori ca şi percepţia noastră au fost altele decît ale unui ascultător profesionist şi obligat la rigoare profesională. Am ascultat, în Sala Ateneului Român, în două reprize diferite, cîteva piese, dintre cele mai cunoscute din repertoriul pianistic. Nu discutăm faptul că italianului nu i-a prea ieşit sonata de Beethoven – poate nici forţă suficientă n-are încă pentru asemenea sonate, poate nici tehnica lui nu era suficient de bine pusă la punct etc. Dar în Berio sau într-un simplu *bis* de Chopin a făcut dovada că poate scoate din el mult mai mult decît a reuşit în acea seară. Spunem aceste banale fraze nu pentru a proteja un pianist, ci pentru a înţelege mai bine ce se întîmplă şi cu ei. Bachetti, plin de sensibilitate şi emoţie, n-a reuşit să convingă pretenţiile celor cu, pe bună dreptate, pretenţii, pentru că, pentru că. Aşa cum lui Boris Bloch, deja altă clasă de pianist, i-a „ieşit" mult mai bine un grupaj de **Impromtu**-uri şi o **Baladă** de Chopin decît fantezia **Călătorul** a lui Schubert – grea, extrem de dificilă şi pretenţioasă piesă. Colac peste pupăză, cu tentă anecdotică, a şi început să plouă şi zgomotul picăturilor de ploaie se îngemăna cu atacul tastelor de către pianist. Două transcripţii pentru pian din **Aida** de Verdi şi **Evgheni Oneghin** a lui Ceaikovski, extrem de rar cîntate, ne-au reţinut atenţia. Pianist masiv, la propriu şi la figurat, a dominat instrumentul printr-o excelentă tehnică. Grad mare de mînualitate, emoţie reţinută, stăpînire de sine, sunet rotund, prezenţă scenică – date pentru carieră internaţională. Ne-a făcut plăcere? Desigur. Iată de ce am devenit mai îngăduitori cu pianiştii şi ne-am limpezit la rîndul nostru, poate, parţial, conflictul dintre eu şi lume. **Musiques de nuit**: nervii noştri întinşi la maximum de care nu se îndură nimeni. Solitudinea ca formă extremă a muzicii. Şi a tăcerilor succesive. La Ateneu parcă mai scăpăm de toate acestea.

P.S. Mă tem că domnul Laszlo Alexandru, care se dovedeşte un redutabil polemist, cade în eroare cînd se ocupă de „Vicleniile lui M. Iorgulescu". Îmi pare extrem de rău de situaţia/ situaţiile – nenumărate, din păcate! – create *după* '89, cînd, parcă, în loc să se limpezească istoria noastră cea apropiată se năclăieşte pe zi ce trece pînă la mistificarea unui trecut căruia i-am fost şi noi părtaşi. Cînd citim rînduri ignobile la adresa doamnei Monica Lovinescu, cînd ne cad sub ochi aprecieri dintre cele mai hilare vizavi de activitatea lui Virgil Ierunca, atunci cînd oricine poate scrie orice la adresa lui Goma, Tudoran, Dinescu, Dan Petrescu & Co. ni se face inima din ce în ce mai mică. Nu vreau să polemizez cu domnul Laszlo Alexandru – am apreciat campania sa solitară de a-l înţelege şi apăra pe Paul Goma – dar mă simt solidar cu Mircea Iorgulescu în fond şi nu în detalii şi aparenţe. Miza vinovăţiilor în comunism este în altă parte şi nu în puseurile noastre, inteligente şi logice, desigur, dar umorale şi strict emoţionale, eludînd de multe ori o istorie trăită *altfel* de fiecare dintre noi. Cu ce mai rămînem după ce deja am rămas şi fără idoli şi fără modele şi fără idealuri şi fără iluzii şi fără discipoli şi fără nimic în care să mai credem cu adevărat? „Marea trăncăneală" a ucis în noi orice fel de perspectivă: ne simţim bine (sau mai puţin!) doar în preajma adevărurilor noastre, a judecăţilor proprii, a verdictelor definitive asumate, uneori, cu prea mare lejeritate. Izgonirea lui M. Iorgulescu prin artificii ale inteligenţei speculative este regretabilă şi nici nu-l va izbăvi pe domnul Laszlo Alexandru de perpetuarea în continuare a altor, atîtea, interogaţii cărora nu le va da de capăt. Ne pare rău că s-a ajuns aici şi ne temem că nu se poate face nimic. Doar o simplă părere.

Ziua Jim Morrison la Radio România Tineret

Canalul Radio România Tineret a decretat ziua de 3 iulie 2001 – **Ziua Jim Morrison**. După Woodstock, Jimi Hendrix, Janis Joplin, John Lennon, Elvis Presley, Nicolae Covaci, Bob Dylan, revine acum rîndul lui Jim Morrison să fie comemorat pe parcursul unei întregi zile la Radio România Tineret. Motivul – împlinirea a 30 de ani de la moarte. Vor fi prezentate interviuri cu şi despre cel aniversat, muzică, comentarii, concursuri cu premii în casete şi CD-uri originale cu muzica celor de la „The Doors". Amfitrionii acestei campanii vor fi Mihaela şi Marcel Platon.

În acelaşi context, sîmbătă 30 iunie a fost organizat la New York festivalul **Gathering Of The Vibes**, care i-a comemorat pe Jimi Hendrix, Janis Joplin şi Jim Morrison.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL ACT
(tel: 310.31.03)

- 3 iul., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. PREMIERĂ. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

- 8 iul., ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drâmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan, Gabriel Răuţă, Mihai Nicolae Alexandru, Bianca Dumitriu. Textul se traduce în limba română, la cască

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ
TEATRUL LUNI
(tel: 314.57.51)

- 3, 9 iul., ora 21.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. PREMIERĂ. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

TEATRUL DE REVISTĂ CONSTANTIN TĂNASE
(tel: 315.56.78)

- 7 iul., ora 18.00 – **Revista în frac**
- 8 iul., ora 18.00 – **Ah, femeile!**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)

- 7 iul., ora 11.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia, Liliana Gavrilescu, Claudiu Iordan

SALA LAHOVARY:
(tel: 211.08.29)

- 8 iul., ora 11.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici. Cu: Florentina Tănase, Rodica Dobre, Daria Gănescu, Marcela Sava, Cătălin Gugu, Paul Ionescu, Bruno Mastan

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL
SALA MARE:

- 7 iul., ora 19.00 – **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Regia: Biro Estera. Cu: Silvia Ghelan, Marius Bodochi

SALA EUPHORION:

- 3 iul., ora 19.00 – **D'ale carnavalului** de I.L. Caragiale. Regia: Miriam Cuibus şi Mona Chirilă. Spectacol realizat în colaborare cu Departamentul de Teatru al Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj Napoca
- 8 iul., ora 19.00 – **Lasă, Gogule, să le-amestec, că le-amestec cu tîlc** după Theodor Mazilu. Cu: Vasilica Stamatin şi Petre Băcioiu

CONSTANŢA

TEATRUL OVIDIU

- 5 iul., ora 19.00 – **Ochiul babei**, dramatizare după **Soacra cu trei nurori** de Ion Creangă. Regia: Vasile Cojocaru. Cu: Valentina Bucur-Caracasian, Laura Crăciun, Anamaria Tramundana, Laura Iordan, Radu Niculescu, Marian Bucur, Cosmin Mihale, Cristina Oprea, Octavian Pîrvu, Florina Bulgaru
- 8 iul., ora 19.00 – **Hotel** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Vasile Cojocaru, Radu Niculescu, Lică Gherghilescu, Daniela Diaconescu-Ursache, Liviu Manolache, Anamaria Tramundana, Lăcrămioara Moscaliul, Iulian Enache, Cosmin Mihale, Alexandru Mereuţă

FILM

3-5 iulie

BUCUREŞTI

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. PREMIERĂ. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00. 19.30
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Luceafărul/ orele: 9.30, 12.00, 14.30, 17.00, 19.30/ Studio/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Sala 7/ orele: 14.30, 19.30
- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Festival/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Lumina/ orele: 11.15, 13.00, 14.15, 16.30, 18.15, 20.00
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Flamura/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Astérix şi Obélix contra lui Cezar**, Franţa, 2000. Regia: Claude Zidi. Cu: Christian Clavier, Gèrard Depardieu, Roberto Benigni/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. PREMIERĂ. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Împăratul vrăjit**, SUA, 2000. Film de animaţie. Regia: Mark Dindal/ orele: 12.45. 14.45
- **Neînfricata Mulan**, SUA, 1999. Regia: Tony Bancroft, Barry Cook. Film de desen animat, producţie Walt Disney/ ora 13.00
- **James Bond – Lumea e prea mică**, SUA, 1999. Regia: Michael Apted. Cu: Pierce Brosnan, Sophie Marceau, Robert Carlyle, Denise Richards/ ora 14.30
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ ora 15.00
- **Velvet Goldmine**, SUA-Anglia, 1998. Regia: Tedd Haynes. Cu: Ewan McGregor, Jonathan Rhys Meyers, Toni Collette, Christian Bale/ ora 16.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 16.45
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ ora 17.00
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 18.45
- **The Insider**, SUA, 1999. Regia: Michael Mann. Cu: Al Pacino, Russel Crowe, Christopher Plummer/ ora 19.15
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt/ ora 19.30
- **Fight Club**, SUA, 1999. Regia: David Fincher. Cu: Brad Pitt, Edward Norton, Helena Bonham Carter/ ora 22.00
- **Shakespeare in Love**, SUA, 1998. Regia: John Madden. Cu: Geoffrey Rush, Tom Wilkinson, Steve O'Donnell, Tim McMullen, Joseph Fiennes, Steven Beard/ ora 22.15
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Sala 1/ orele: 13.00, 15.45, 18.30, 21.15
- **O iubire fără sfîrşit**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr. / Sala 2/ orele: 12.45, 18.15
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Sala 2/ orele: 15.45, 21.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 3/ orele: 12.30, 15.30, 18.45, 21.45
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. PREMIERĂ. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Sala 4/ orele: 12.00, 14.15, 19.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 2000/ Sala 4/ ora 16.45
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 21.30
- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 5/ orele: 12.45, 15.15, 17.45, 20.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 6/ orele: 13.15, 15.30, 18.00, 20.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 7/ orele: 16.45, 21.45
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 8/ orele: 14.30, 17.15, 20.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Sala 9/ orele: 14.00, 16.30, 21.30
- **Cască ochii sau o-ncurci**, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Sala 9/ orele: 19.15
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Sala 10/ orele: 14.15, 20.15
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Sala 10/ ora 17.00

ARAD

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Dacia
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Mureşul
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Arta, Sala A
- **Rîuri de purpură**, SUA, 2000/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Central/ orele: 10, 12.15, 14.30, 16.45, 19
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Central/ ora 21.15

BĂILE HERCULANE

- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Hercules/ orele: 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Central

CRAIOVA

- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Patria
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Modern
- **Asasinul din vis**, SUA, 2000. Regia: Joe Charbanic. Cu: Keanu Reeves, James Spader, Marisa Tomei/ Jean Negulesco

DEVA

- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Patria
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Flacăra

ORADEA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Libertatea
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Dacia/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

PLOIEŞTI

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Patria
- **Erin Brockovich**, SUA, 1999. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Julia Roberts, Albert Figney, Aaron Eckhart, Peter Coyote/ Scala
- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Modern

SINAIA

- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Perla

SLATINA

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Capitol
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Timiş
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan

Vasilescu/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Independenţa
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Victoria

VASLUI

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

6-9 iulie

BUCUREŞTI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2000. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Scala (6, 7 iul.), tel: 211.03.72/ Luceafărul (9-12 iul.), tel: 315.87.67
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Scala: 9-12 iul., tel: 211.03.72/ Luceafărul (6, 7 iul.), tel: 315.87.67
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio, tel: 659.53.15/ Cultural, tel: 499.10.13
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Cotroceni/ tel: 212.64.41
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Cît îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Bucureşti, tel: 315.61.54/ Gloria, tel: 324.46.75
- **Astérix şi Obélix contra lui Cezar**, Franţa, 2000. Regia: Claude Zidi. Cu: Christian Clavier, Gèrard Depardieu, Roberto Benigni/ Europa/ 314.27.14
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Tarzan**, SUA, 1999. Film de desen animat. Regia: Kevin Lima şi Chris Buck. Film de desen animat/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Drumul Sării/ tel: 410.23.44
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Cacialmaua încornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Dacia/ tel: 650.35.94

ARAD

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Dacia
- **Asasinul din vis**, SUA, 2000. Regia: Joe Charbanic. Cu: Keanu Reeves, James Spader, Marisa Tomei/ Mureşul
- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Arta, Sala A
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gèrard Depardieu/ Hercules/ orele: 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Central

CRAIOVA

- **Foc încrucişat**, SUA/ Patria
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Modern
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Jean Negulesco

DEVA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Cît îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Flacăra
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Flacăra

ORADEA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Libertatea
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Patria
- **Cît îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Transilvania

PLOIEŞTI

- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Patria
- **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Scala
- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Modern

SINAIA

- **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Perla

SLATINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2000/ Capitol
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Timiş
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Independenţa
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally.

MOBILIER

Stilul Ludovic al XIV-lea (II)

Decorul, care înnobilează fiecare piesă de mobilier, se adresează fie unor ornamente aplicate, fie unei marchetării din cele mai rafinate şi sofisticate.

Din prima categorie amintim vulturi, delfini, capete şi labe de leu, mascheroni, putti, rozase, ghirlande de laur, cochilii. Nimic nou, s-ar părea, faţă de Renaştere, faţă de decoraţia clasică, plină de nobleţe şi demnitate. Ceea ce diferă este, însă, interpretarea. Mascheronii sînt surîzători, putti sînt surprinşi în mişcări lejere, iar celelalte reprezentări figurative, canefore sau telamoni, chiar dacă au vestminte clasice, sînt însoţite de dinamism şi expresivitate, care le face mai vivante şi degajate. Fantezia este atît de căutată, încît alegoriile războinice (coifuri, cuirase) sau ale dragostei (torţe, tolbe cu săgeţi) sînt circumscrise de cartuşe în formele cele mai variate.

Motivele marchetate sînt mai cu seamă inspirate de arta grădinilor; există un gust deosebit pentru rensouri, lejere şi capricioase ori dense ca nişte arabescuri, desene dominate de linii curbe şi volute, care dau un aer de prospeţime şi de noutate.

Şi toate aceste compoziţii decorative sînt anturate de ancadramente bine conturate, rectangulare, ovale, circulare sau în formă de cartuşe, ca un recurs la vechile „tablouri" atît de dragi Renaşterii franceze. Aceste compoziţii, controlate şi riguros ordonate, sînt însă departe de a fi convenţionale şi reci. Acompaniate de panglici plisate, înnodate sau pampoane, ele devin aproape familiare şi calde.

Putem concluziona că cele două aspecte ale stilului Ludovic al XIV-lea, monumentalitate şi clasic, pitoresc şi variat, se întrepătrund pentru a asigura cea mai reuşită dintre armonii.

Ceea ce conferă un plus de preţiozitate acestor piese de mobilier este dragostea pentru culoare, bogăţia cromatică, uneori provocatoare, care însoţeşte fiecare piesă, fiecare încăpere, fiecare apartament.

Metalul este în mod special căutat de ebenişti. Aurirea face mari progrese, de la decorarea plafoanelor şi a pereţilor pînă la aceea a sculpturilor din lemn, pentru suporturi de cabinete, mese sau console, gheridoane sau ancadramente de oglinzi. Se foloseşte atît foiţa de aur, cît şi aurirea cu pulbere de aur, adică cu mercur, dînd mobilei de ebenisterie o luminozitate necunoscută pînă atunci, care poate părea uşor brutală, dar care va face epocă.

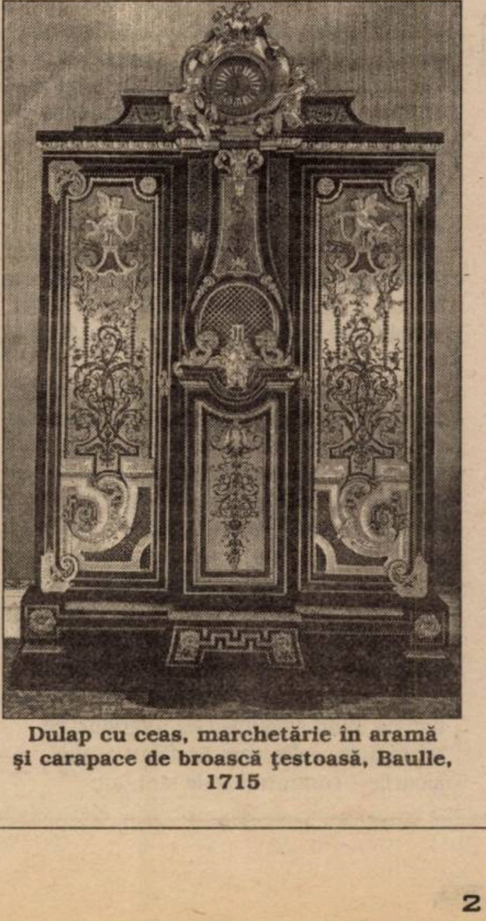
Dulap cu ceas, marchetărie în aramă şi carapace de broască ţestoasă, Baulle, 1715

În această atmosferă de emulaţie artistică îşi desfăşoară activitatea, în atelierele de la Luvru, marele Charles André Boulle (1642-1732), ebenistul care a dat strălucire şi a înnobilat stilul Ludovic al XIV-lea. El a practicat un stil de marchetă vie, care-i va purta numele şi care s-a bucurat de multă simpatie, fiind preluată şi de ebeniştii celorlalte ţări europene.

Boulle foloseşte cu suveranitate, pînă la saţietate, decupaje de aramă şi cositor pe un fond de carapace de broască ţestoasă, în tonuri calde, brune, sau pe un fond de abanos, palisandru sau lemn de violete, într-un contrast din ce în ce mai agreat.

Deşi tehnica marchetăriei în cositor şi baga pe o esenţă nobilă de lemn îşi avea originea în Italia şi fusese practicată chiar şi în Franţa în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, ea este acum ridicată de Boulle la un înalt nivel de rafinament şi măiestrie artistică. Foile de material – alamă, cositor şi carapace de broască ţestoasă – erau încleiate împreună, abia apoi decupîndu-se modelele foarte elaborate. Modelul de aramă şi cositor pe fondul de baga este cunoscut sub numele de bula „première-partie", iar modelul de baga pe fond metalic poartă numele de bula „contre-partie".

Un efect nu mai puţin strălucitor îl creează şi bronzurile aurite, la care face apel Boulle cu multă generozitate; aplicate pe mobile, unele au numai un sens decorativ, altele au şi unul practic – de protejare a muchiilor (acanturi în volute), de îmbrăcare a picioarelor (sub forma unor saboţi) sau garnituri la uşi şi sertare.

Cele două imagini alăturate vorbesc de la sine despre ceea ce a însemnat opera acestui remarcabil ebenist, sau măcar despre tehnica marchetăriei ce-i poartă numele, căci multe dintre piesele aflate în circuitul operelor de artă nu sînt lucrări ale sale, ci ale altor ebenişti.

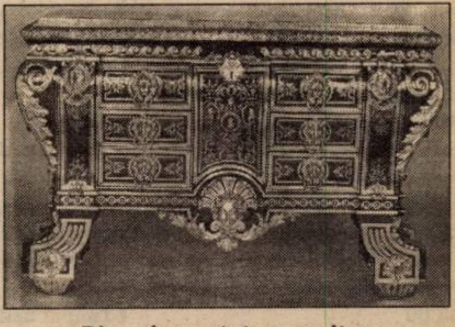
Birou încrustat cu cositor

În epocă, mobilierul se lucra în ateliere destul de restrînse, dar ştampila care furniza numele autorului nu intră în vigoare decît în 1743, deci după moartea lui C.A. Boulle. Astfel, creaţiile lui rămîn anonime, deşi în seama lui Boulle, pe drept sau nu, se pun toate piesele de mobilier de bună factură, marchetate cu aramă şi baga.

Boulle a fost plagiat de fiii săi, care locuiau, ca şi el, la Luvru, de ebenistul Le Gaigneur, stabilit la Londra, care îi imita lucrările chiar din timpul vieţii sale şi, ulterior, de alţii, despre care nu se ştia dacă restaurau mobile Boulle sau le copiau integral.

De altfel, succesul mobilelor Boulle nu s-a dezminţit decît în zilele noastre. În timpul lui Napoleon I, care le aprecia, ele au fost copiate, uneori foarte bine, alteori grosolan, pentru ca apoi, în timpul lui Ludovic-Filip şi Napoleon al III-lea, copiile să fie lipsite de strălucire, adesea de o manieră pauperă.

În general, moblierul Ludovic al XIV-lea s-a păstrat, atît cît s-a păstrat, în apartamentele istorice ale unor castele. Dar este cunoscut faptul că Ludovic al XV-lea a vîndut la licitaţie o mare parte din acest mobilier, între care şi multe cabinete, aşa încît în secolul al XIX-lea, pentru remobilarea unor castele precum Versailles şi Fontainbleau sau a unor teatre, Louis-Philippe a comandat cópii după piesele existente. De aici şi numeroasele interpretări care fac anevoioasă munca de autentificare a stilului original.

Viorica-Gabriela POP

Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Victoria

VASLUI

- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Independenţa/ ora: 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

3 iulie

- **Nu-i pace sub măslini**, Italia, 1950. Regia: Giuseppe de Sanetis. Cu: Raf Vallone, Lucia Bose, Folco Lulli, Maria Grazia Francia, Dante Maggio. **Ora 10.00**
- **Africa**, Cehoslovacia, 1953. Documentar de călătorie. Regia: Jiri Hanzelka, Miroslav Zikmund. **Ora 13.00**
- **Elvira Madigan**, Suedia, 1966. Regia: Bo Wideberg. Cu: Pia Degennark, Thommy Berggren, Lennart Malmer. **Ora 16.00**
- **Legenda sfîntului beţiv**, Italia, 1985. Regia: Ermanno Olmi. Cu: Rutger Hauer, Anthony Quayle, Sandrine Dumas, Dominique Pinon. Versiune originală. **Ora 19.00**

4 iulie

- **Domnul Topaze**, Marea Britanie, 1962. Regia: Peter Sellers. Cu: Peter Sellers, Nadia Gray, Herbert Lom, Leo McKern, Martita Hunt. **Ora 10.00**
- **Roberta**, SUA, 1935. Regia: William A. Seiter. Cu: Irene Dunne, Fred Astaire, Ginger Rogers, Randolph Scott. **Ora 13.00**
- **Păcat**, România, 1924. Regia: Jean Mihail. Cu: George Aurelian, Gh. Popescu, I. Niculescu-Brună, P. Georgescu/ **Lia**, România, 1927. Regia: Jean Mihail. Cu: Lilly Flohr, George Vracea, M. Teodorescu, A. Costescu Duca. **Ora 16.00**
- **Sclava iubirii**, URSS, 1976. Regia: Nikita Mihalkov. Cu: Elena Solovei, Rodion Nahapetov, Alexandr Kaliaghin, Oleg Basilaşvili. **Ora 19.00**

5 iulie

- **Ace Ventura, un nebun în Africa**, SUA, 1995. Regia: Steve Oedekerk. Cu: Jim Carrey, Ian McNeice, Simon Callow, Maynard Eziashi. **Ora 10.00**
- **Elvira Madigan**, Suedia, 1966. Regia: Bo Wideberg. Cu: Pia Degennark, Thommy Berggren, Lennart Malmer. **Ora 13.00**
- **Rîpa dracului**, România, 1956. Regia: Jean Mihail. Cu: Toma Dimitriu, Constantin Ramandan, Ştefan Ciubotăraşu, Dana Comnea. **Ora 16.00**
- **Cacealmaua**, SUA, 1977. Regia: George Roy Hill. Cu: Paul Newman, Robert Redford, Charles Durning, Ray Watston, Eileen Brennan. **Ora 19.00**

6 iulie

- **Cacealmaua**, SUA, 1977. Regia: George Roy Hill. Cu: Paul Newman, Robert Redford, Charles Durning, Ray Watston, Eileen Brennan. **Ora 10.00**
- **Miracol la Milano**, Italia, 1950. Regia: Vittorio de Sica. Cu: Francesco Golisano, Brunella Bovo. **Ora 13.00**
- **Sclava iubirii**, URSS, 1976. Regia: Nikita Mihalkov. Cu: Elena Solovei, Rodion Nahapetov, Alexandr Kaliaghin, Oleg Basilaşvili. **Ora 16.00**
- **Moarte pe Nil**, Marea Britanie, 1978. Regia: John Guillermin. Cu: Peter Ustinov, Bette Davis, David Niven, Mia Farrow, Angela Lansbury, George Kennedy, Maggie Smith. **Ora 19.00**

7 iulie

- **Vacanţa domnului Hulot**, Italia, 1953. Regia: Jacques Tati. Cu: Jacques Tati, Nathalie Pascaud, Louis Perrault, André Dubois. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **Timpul dansului**, SUA, 1936. Regia: George Stevens. Cu: Fred Astaire, Ginger Rogers, Victor Moore, Helen Broderick. **Ora 13.00**
- **O slujbă sigură**, Italia, 1961. Regia: Ermanno Olmi. Cu: Loredana Detto, Sandro Panzeri, Tullio Kezich, Mara Revel. Versiune originală. **Ora 16.00**
- **N-a dansat decît o vară**, Suedia, 1951. Regia: Arne Mattson. Cu: Ulla Jacobsson, Folke Sundqvist, Edwin Adolphson. **Ora 19.00**

8 iulie

- **Ocolul pămîntului în 80 de zile**, SUA, 1956. Regia: Michael Anderson, Kevin McClory. Cu: David Niven, Robert Newton, Shirley MacLaine, Charles Boyer, Martine Carol, John Caradine, Buster Keaton, John Gielgud, Marlene Dietrich. **Ora 10.00**
- **N-a dansat decît o vară**, Suedia, 1951. Regia: Arne Mattson. Cu: Ulla Jacobsson, Folke Sundqvist, Edwin Adolphson. **Ora 13.00**
- **Drumul spre stele**, Marea Britanie, 1945. Regia: Anthony Asquith. Cu: John Mills, Michael Redgrave, Douglas Montgomery, Trevor Howard. Versiune originală. **Ora 16.00**
- **Întoarcerea la Laguna albastră**, SUA, 1991. Regia: William A. Graham. Cu: Brian Krause, Milla Jovovich, Lisa Pelikan. **Ora 19.00**

9 iulie

- **Brigada lui Ionuţ**, România, 1954. Regia: Jean Mihail. Cu: Emanoil Petruţ, Vali Vios, Jules Cazaban, George Calboreanu, Constantin Ramadan. **Ora 13.00**
- **Bulevardul „Fluieră vîntu'"**, România, 1950. Regia: Jean Mihail. Cu: Jean Cazaban, Gheorghe Timică, Ion Finteşteanu, Alexandru Giugaru, V. Maximilian, Radu Beligan. **Ora 16.00**
- **Julia**, SUA, 1977. Regia: Fred Zinnemann. Cu: Vanessa Redgrave, Jason Robards, Jane Fonda, Maximilian Schell, Maryl Streep. **Ora 19.00**

CÎMPINA

- 4 iul. – **Dincolo de nori**, Italia. Regia: Michelangelo Antonioni. Cu: Fanny Ardant, Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau

TÎRGOVIŞTE

- 5 iul. – **Povestea noastră**, SUA, 1999. Regia: Rob Reiner. Cu: Bruce Willis, Michelle Pfeiffer, Rob Reiner

SPECTACOLE

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 8 iul., ora 18.30 – **În strălucirea de cleştar a stelelor**, spectacol la care participă primi balerini din ţară şi străinătate, actori şi interpreţi vocali de renume

CONCERTE

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ CAFÉ

- 5 iul., ora 21.00 – *Jazz Special!*, **concert** susţinut de Maria Răducanu (vocal), Marius Mihalache (ţambal), Pedro Negrescu (contrabas)
- 8 iul., ora 21.00 – *Winston Jazz live*, **concert** susţinut de Mircea Tiberian (pian), Cristian Soleanu (saxofon), Pedro Negrescu (contrabas), Vlad Popescu (percuţie)

„CHEZ VICTOR"
JAZZ CLUB

- 3 iul., ora 21.30 – **concert** susţinut de Johnny Răducanu şi Teodora Enache

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Costel Badea şi colegii săi*, expoziţie colectivă. Vernisaj: 3 iul., ora 18.00

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Elena Forţu, **scenografie**, pînă în 10 iul.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Claudia Lazăr, **design**, pînă în 11 iul.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Ionel Dunea (Ploieşti), **pictură** şi **grafică**, 4-28 iul.

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Angela Lazăr, **pictură**, pînă în 16 iul.

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Cristina Nedelea, **pictură**, pînă în 9 iul.

GALERIA GALLA – expoziţie colectivă, lucrări de diplomă ale absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice, clasa prof. Simona Runcan. Vernisaj: 3 iul., ora 17.00

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Iris Teodorescu, **pictură**. Vernisaj: 3 iul., ora 18.00

GALERIA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (GAMB) – Marinela Dumitrescu, **pictură**, pînă în 15 iul.

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – *Viaţa evreiască azi. O lume renăscută*, Edward Serotta (SUA), **fotografie**, pînă în 13 iul. Expoziţie organizată de Institutul Gothe Inter Nationes din Bucureşti şi Ministerul Culturii şi Cultelor/ Mircea Muntenescu, **opincă, carte-piatră, fier-smoală-lemn, film în pădure, modelul, lemn în apă**, 3-23 iul. Vernisaj: 3 iul., ora 18.00

SALA DALLES – grupul BBM, *La mesteceni (ACMS – Gafencu)*, **ansamblu de locuinţe**, lotizare compusă din nouă vile realizată în zona de nord a Bucureştiului (proiect pe cale de a fi terminat ca execuţie), pînă în 9 iul.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Le plus beau jour de ma jeunesse*, Bernard Faucon, **fotografie**/ Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

CASA AMERICII LATINE (tel: 230.67.62) – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor secţiei de Pedagogia Artei, clasa prof. Simona Runcan

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Arta Ţării Româneşti în secolele XIV-XVI*, **fresce, icoane, manuscrise, tipărituri, broderie, argintărie, podoabe, sculptură, ceramică**, pînă în 30 iul./ *Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 31 iul./ *Sala Tronului a fostului Palat Regal* redeschisă pentru public

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 sept.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – Letiţia Gaba (Germania), **grafică**, 5-17 iul. Vernisaj: 5 iul., ora 18.00

PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Frumuseţile barocului ceh în arhitectură*, Vladimir Usher, **fotografie**, pînă în 3 iul. Expoziţie organizată în colaborare cu Centrul Cultural Ceh Bucureşti/ *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii iulie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 15 iul./ *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară**, pînă în 15 iul. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român

BIBLIOTECA NAŢIONALĂ PEDAGOGICĂ (tel: 311.03.23) – *Semne*, Manuel Stancu, **pictură**

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa" din Cluj Napoca, **pictură**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – Anca Maria Constantinescu, **pictură**, pînă în 12 iul.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Marius Crăiţă-Mîndră, **pictură**, pînă în 20 iul.

GALERIA ALFA – **Saloanele Moldovei**

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

FILME/SERIALE TV

24 x Războiul rece

Cu episodul al doisprezecelea, difuzat duminica aceasta la PRO TV (ora 11.00), documentarul intitulat **Războiul rece** ajunge la jumătate. „Fişa" lui „de identitate" – CNN, televiziunea care l-a realizat; 1998, anul realizării; Ted Turner, conceptul; Jeremy Isaacs, producătorul executiv; Kenneth Branagh, vocea narativă – mi-a creat din start un orizont de aşteptare bine definit. Documentarul trebuia să abunde în informaţii detaliate şi precise (avînd în vedere stilul lui Isaacs), să propună o viziune detaşată, dar nu facilă asupra Războiului rece (avînd în vedere momentul în care concepţia lui s-a cristalizat, adică în mijlocul anilor '90). Şi aşa se şi întîmplă. Serialul documentar în cauză nu se abate de la linia excelenţei care se lăsa ghicită din *pedigree*-ul celor implicaţi în realizarea sa. Pentru a justifica această apreciere, voi semnala cîteva dintre trăsăturile care îl individualizează.

Fiecare episod poartă titlul temei (bineînţeles, subsumabilă Războiului rece) pe care o abordează. Condensate, la obiect (de exemplu: **Cortina de Fier**, **Berlin**, **După Stalin**), titlurile sînt întotdeauna însoţite de precizarea, în ani, a perioadei la care face referire. Exceptînd primul şi ultimul deceniu, documentarul acoperă întreg secolul XX, primul episod, **Camarazii**, avînd ca repere temporale anii 1917 şi 1945, iar ultimul, **Concluzii**, ocupîndu-se de anii 1989-1991. Există episoade care se referă, punctual, la un singur an; altele iau în considerare trei sau patru decenii. Prin urmare, în timp ce respectă, în linii mari, succesiunea cronologică a evenimentelor, seria de documentare **Războiul rece** nu face din aceasta un criteriu absolut al abordării. Vorbind strict din punctul de vedere al cronologiei, episoadele nu se imbrică perfect, una şi aceeaşi perioadă făcînd obiectul mai multora dintre ele. Acest lucru se întîmplă deoarece realizatorii documentarului par mai degrabă interesaţi de tratarea exhaustivă a fiecăruia dintre evenimentele strînse sub denumirea generică de *război rece*. Marea miză este aici transformarea Războiului rece într-un fenomen multifaţetat, contracarînd astfel simplificarea sa de către sintagma folosită pentru a-l denumi.

Orice parte a documentarului, fie că se ocupă de Planul Marshall, de blocada Berlinului sau de Cuba, facilitează, prin inserarea unor extrase din buletinele de ştiri ale vremii, imersiunea telespectatorului în contextele respective. De altfel, au fost folosite, într-o mare proporţie, şi materiale filmate care nu fuseseră niciodată date publicităţii. Se creează, în acest mod, un sens al suspansului, specific oricărui eveniment trăit pe viu. Contrapartea, adică evaluarea retrospectivă, nu lipseşte nici ea, fiind asigurată de interviuri recente luate celor care au făcut atunci jocurile – conducători de stat, ambasadori, politicieni. Prin contrabalansarea permanentă a opiniilor *vesticilor* (în cele mai multe cazuri *americanii*) cu cele ale oponenţilor (în cele mai multe cazuri *ruşii*) documentarul încearcă, dacă nu o perspectivă nepărtinitoare, atunci măcar una plurală. Aceeaşi dorinţă de echilibrare a viziunii se lasă întrevăzută şi din juxtapunerea istoriei *făcute* de oamenii importanţi cu istoria *văzută* prin prisma oamenilor obişnuiţi. De exemplu, justificarea lui Fidel Castro privind oportunitatea prezenţei rachetelor nucleare în Cuba este dublată de amintirile, jumătate neclare, jumătate înfricoşate, ale unui ţăran, despre aceleaşi rachete nucleare.

Datorită încercării de evitare a unei abordări simplificatoare a Războiului rece, precum şi datorită pluralismului perspectivei, documentarul CNN mi se pare o reuşită şi cît se poate de îndreptăţit să primească „George Foster Peabody Award". Difuzarea la o televiziune din România a unui serial documentar de o calitate incontestabilă, realizat cu un profesionalism desăvîrşit nu poate fi decît lăudabilă.

Dana GHEORGHE

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Şcolii Populare de Artă, pînă în 7 iul./ Radu Popa, **grafică**, 9-30 iul.

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**
MUZEUL BRĂILEI – *Integrare socială prin artă*, expoziţie de **icoane**, pînă în 8 iul.
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Patrimoniu salvat*, expoziţie de **piese restaurate**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă cu **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Academiei de Arte „Ion Andreescu“, pînă în 8 iul./ expoziţie colectivă de **fotografie**, realizată de studenţii Academiei de Arte „Ion Andreescu“, 9-27 iul.
GALERIA UAP – Filiala interjudeţeană Cluj-Bistriţa-Zalău – Ciprian Voicu, **pictură**, 2-15 iul.
CENTRUL CULTURAL GERMAN – *Claustrofobie*, Marius Petre, **desen**

CRAIOVA

GALERIA DE ARTĂ – Lucian Irimescu, **grafică**. Invitaţi: Ana Maria Bănică şi Florin Preda, **grafică** şi **pictură**, pînă în 20 iul.

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Nathalie Sarraute, **afişe**, pînă în 31 iul.

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ştefan Potop, **pictură**, pînă în 3 iul./ Dumitru Boston, **pictură**, 4-20 iul.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Liceului de Artă, pînă în 5 iul./ Mircea Nechita, **grafică**, 6-28 iul.

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Facultăţii de Arte din cadrul Universităţii de Vest, pînă în 19 iul. Secţiuni: **pedagogie, pictură, textile, design vestimentar**
GALERIA TENTA-ART – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice, Universitatea de Vest, specializarea **design**
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Cerul albastru şi legea morală din mine*, Panait Stănescu-Bellu, **pictură**
ART CLUB BASTION – *Retrospectiva 2000-2001*
GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Pavel Torony, **pictură**, Nicolae Popovici, **sculptură**
GALLERIA 28 – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Spaţii legendare*, expoziţie colectivă a elevilor Şcolii Generale din Dudeştii Noi
CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **figuri de ceară** aparţinînd Muzeului Figurilor de Ceară din Sankt Petersburg (Rusia)/ *Cromografii*, Şerban Foarţă, **pictură**
MUZEUL BANATULUI – Secţia de Artă – *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor II şi III, specialitatea **pictură**, ai Facultăţii de Arte Plastice, Universitatea de Vest. Expoziţie organizată de prof. dr. Cristian Velescu/ *Timişoara, dragostea mea*, expoziţie colectivă a artiştilor plastici neprofesionişti din judeţul Timiş/ Mihai Vornicu, **pictură**/ Pantelimon Nicoară, **pictură**/ Secţia de etnografie – *Alter Image*, **documentar fotografic** despre minorităţile naţionale din România
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – expoziţie de **obiecte**, **piese de artă populară** şi **documente** din colecţia personală a lui Petre Pilu Gugulanu/ *Arhitectura populară din Banat*
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – *Tapiserii şi imprimeuri*, expoziţie colectivă a studenţilor anului III ai Facultăţii de Arte Plastice şi Decorative, Universitatea de Vest

FESTIVALURI

CONSTANŢA

BLACK SEA
SUMMER FESTIVAL
6-29 iulie
FILARMONICA
MAREA NEAGRĂ
Din program:
▮ 6 iul., ora 19.00 – la Sala Liceului de Artă – **concert simfonic: Medalion Wolfgang Amadeus Mozart**. Dirijor: Aurelian-Octav Popa. Solistă: Cristina Anghelescu

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE
▮ 3 iul., ora 20.00 – seară de teatru – **Genderhapsody 2** pe texte de Radu Macrinici şi Magda Cârneci. Regia: Aristiţa Albăcan

LANSĂRI

BOTOŞANI

LIBRĂRIA EXUPERY
▮ 8 iul., ora 16.00 – Constantin Simirad, lansarea volumelor: **În umbra zeilor**, Editura Polirom, Iaşi, 2001; **Bordura de ipsos**, Editura Polirom, Iaşi 2001; **Audienţe în aer liber**, Editura Polirom, Iaşi, 2000. Prezintă: Lucian Vasiliu şi Maria Cassian Spiridon

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA
EDITURII DACIA
▮ 6 iul., ora 13.30 – lansarea volumului **Sud contra Nord** de Gheorghe Săsărman. Prezintă: Constantin Cubleşan, Mircea Opriţă, Ovidiu Pecican

RADIO

RADIO
ROMÂNIA CULTURAL
TEATRUL
NAŢIONAL RADIOFONIC:
▮ 3 iul., orele 13.30-14.00 – **Conu Leonida faţă cu reacţiunea** de I.L. Caragiale, înregistrare din anul 1956. Regia: Sică Alexandrescu. Cu: George Timică, Sonia Cluceru
▮ 4 iul., orele 13.30-14.00 – **Articolul 214** de I.L. Caragiale. Regia: Ion Vova. Cu: Alexandru Giugaru, Vasilica Tastaman, Marin Moraru
▮ 5 iul., orele 13.30-14.00 – **Cadou** de I.L. Caragiale. Regia: Ion Vova. Cu: Carmen Stănescu, Alexandru Giugaru
▮ 6 iul., orele 13.30-14.00 – **Căldură mare** de I.L. Caragiale. Cu: Marin Moraru, Gheorghe Dinică, Dumitru Furdui, Sandu Sticlaru
▮ 7 iul., orele 13.30-14.00 – **Monopolul alcoolului**, spectacol *coupé* cu schiţele **Atmosferă încărcată** şi **Cam tîrziu** de I.L. Caragiale. Regia: David Esrig. Cu: Toma Caragiu, Octavian Cotescu, Marin Moraru

RADIO
ROMÂNIA TINERET
▮ 3 iul. – **Ziua Jim Morrison**: serie de manifestări organizate sub acest generic cu ocazia împlinirii a 30 de ani de la moarte

TV

TVR 1
▮ 5 iul., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
▮ 7 iul., ora 19.00/ 8 iul., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA
I.L. CARAGIALE
▮ 6 iul., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** adresat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

MONUMENTE

„Cavalerii danubieni“

Muzeul Naţional de Istorie a României din Bucureşti prezintă vizitatorilor, în cadrul bogatei colecţii de antichităţi romane, o interesantă placă votivă reprezentîndu-i pe aşa-numiţii „Calaveri (călăreţi) danubieni“. Piesa a fost achiziţionată prin donaţia unui particular, pe la începutul secolului al XX-lea, şi provine din Transilvania, locul exact al descoperirii rămînînd însă necunoscut.

Cultul acestor divinităţi ecvestre, de gen sincretist (cu simboluri şi atribute „împrumutate“ din caracteristicile uneia ori a mai multor divinităţi), se presupune că a luat naştere în cadrul armatei romane, avînd o întinsă arie de răspîndire, în special în provinciile dunărene ale Imperiului – Dacia, Moesia Superior şi Inferior, Pannonia (regiuni din actualele state Serbia, Bulgaria, Ungaria) în decursul secolului al II-lea d.Hr.

Plăcile şi medalioanele, de mici dimensiuni, confecţionate din diferite sortimente de piatră şi metal (bronz, mai ales, plumb) prezintă mai multe tipuri şi variante iconografice, din care se pot constitui două grupuri tipologice distincte: a) „Cavalerul dunărean“ solitar; b) „Călăreţii“ gemeni (printre care se află şi figuraţia noastră; în altă ordine de idei, din Dacia traiană provin numeroase monumente de acest fel, în total peste 200 de exemplare).

Identitatea acestor personaje a rămas însă necunoscută posterităţii, deoarece dogmele cultului ezoteric, foarte strict, nu permiteau rostirea în public sau înscrierea numelor lor pe dedicaţii, motiv care a generat discuţii aprinse şi controverse în rîndurile specialiştilor, neputincioşi în faţa numeroaselor monumente – de multe ori neexplicate pe deplin – cu bogate scene sculpturale. Originea acestei religii se crede a fi orientală (iraniană) şi ar reprezenta, în esenţă, lupta dintre *Bine* şi *Rău* în Univers, dogmă cunoscută în vechea Persie sub forma dualităţii dintre *Ormuzd* (principiul luminii) şi *Ahriman* (cel al întunericului). Acest mit a împrumutat numeroase elemente din mitologia unor divinităţi precum Cybele (Magna Mater, „mama zeilor“, zeiţa pămîntului în cultul Asiei Mici), Hekate (zeitate cu înfăţişare triplă, întruchipînd lumea cerească, pe cea pămînteană şi subterană), Mars (zeul războiului, dătător de victorie), Mercurius (mesagerul Olimpului, protectorul negustorilor, dar şi cel al hoţilor), Mithras (divinitatea persană a soarelui şi a luminii), Nemesis (răzbunătoarea nedreptăţilor), Epona (patroana călăreţilor în religia celtică) ş.a.

Aşa cum am afirmat, în Dacia romană cultul „Cavalerilor danubieni“ s-a bucurat de o mare popularitate, dovada făcînd-o mulţimea monumentelor votive închinate lor, descoperite la Apulum (Alba Iulia), Tibiscum (Jupa, localitate lîngă Caransebeş), Porolissum (Moigrad), Romula (Reşca), Sucidava (Corabia-Celeiu), Ulpia Traiana Sarmizegetusa (capitala provinciei noastre, astăzi Sarmizegetusa) etc., cu bune analogii în celelalte regiuni dunărene ale Imperiului.

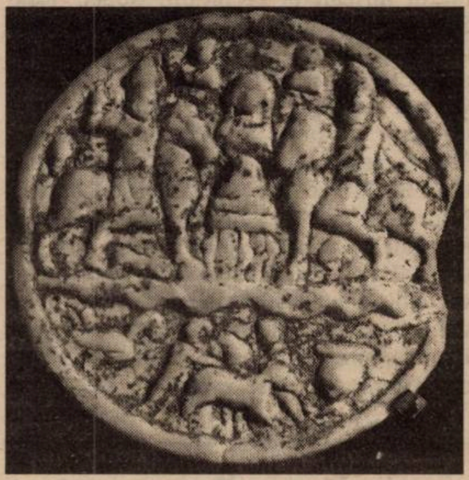

Piesa sculpturală pe care o prezentăm aici este o placă circulară din marmură albă, avînd un diametru de 10 cm. Starea ei de conservare este bună, identificarea personajelor – în măsura în care „misteriosul“ cult o permite – se face cu oarecare uşurinţă. Un chenar îngust încadrează medalionul, iar altul divide reprezentările în două registre inegale ca mărime, cel superior fiind mai lat decît cel inferior. În centrul cîmpului sculptural de sus se observă un tripied de forma unei *mensa tripies* (trapesă, masă cu trei picioare), pare-se, etalînd ospăţul ritual (compus din pîini şi peşte). Deasupra mobilei se observă „Marea zeiţă“ (influenţa divinităţii celtice Epona), în poziţie frontală, purtînd un *velamen* (voal) pe creştet. Divinitatea este flancată de două personaje masculine călare, în profil, afrontate (aşezate faţă în faţă), cu capetele întoarse spre privitor. Tinerii, bărboşi, sînt investmîntaţi cu o *tunica* (cămaşă) scurtă, pînă la genunchi, strînsă peste mijloc, creştetele fiindu-le acoperite cu cîte o cuşmă (bonetă) ascuţită, de tip frigian. Sub cei doi cai se găseşte cîte o figură umană ghemuită, reprezentînd duşmanii răpuşi în luptă (iconografie specifică acestui cult).

În partea superioară a medalionului apar semnele zodiacului, Sol (Soarele) şi Selene (Luna), care patronează, parcă, din înaltul cerului, scena religioasă. Pe chenarul orizontal care împarte cele două registre ale medalionului se suprapune un şarpe, orientat spre dreapta, care îşi ondulează corpul.

În partea stîngă a cîmpului inferior se zăreşte o pasăre, spre dreapta, în picioare, cu gît lung, iar în mijloc – un animal greu de identificat (poate un ovideu, sugerînd *crioboltul*, sacrificiul berbecului, caracteristic cultului), vietate încadrată de două personaje nude, aplecate unul spre celălalt. În extremitatea dreaptă a scenei se disting un *krater* (vas voluminos cu gura largă) şi deasupra lui, un *rhyton* (corn de băut) sau un şarpe.

Desigur, iconografia acestor dedicaţii (aşa-numite *ex voto*-uri) se modifică de la caz la caz, în funcţie de adăugarea sau lipsa unor alte reprezentări, neobligatorii în cadrul scenelor figurate standard, precum acolitul purtător de suliţă, arborele, altarul, două figuri feminine, corbul ş.a.

Sub aspect artistic, acest relief, circumscris cronologic secolului al II-lea d.Hr., este destul de stîngaci lucrat, detaliile fiind neglijate (de fapt, o caracteristică a acestui tip de monumente), dar nu atît execuţia artistică este importantă, ci faptul că relevă un cult răspîndit pe o întinsă arie geografică, prezentînd elemente liturgice şi simboluri dificile, practic necunoscute de interpretat.

Constantin POP

Fervoare şi poezie la Verona

DAN HĂULICĂ

„Poeţii se unesc pentru a «salva» lumea“, citim în titlul unui articol recent din **Corriere della Sera**. Ghilimelele, sugerînd o parafrază la Dostoievski – „Frumuseţea va salva lumea“ –, ne introduc într-o efervescenţă de aspiraţii şi de gesturi generoase, din care s-a născut, sub egida UNESCO, Institutul Internaţional pentru Operă şi Poezie, în 1996, precum şi iniţiativa decisivă a celei de a 30-a Conferinţe Generale de a programa, în atenţia tuturor statelor membre, o Zi Mondială a Poeziei.

La sediul UNESCO din Paris, prima ei celebrare s-a consumat simbolic, la 21 martie, la cumpăna echinoxială a anului 2000, într-o vibrantă ceremonie, unde verbul afirma irezistibil puterile multilingvismului; unde Eminescu era portalul prin care, conduşi de recitarea lui Ion Caramitru, pătrundeam în incinta acestei sacre fascinaţii; vegheată de imaginea selenar visătoare a portretului zămislit de Vasile Gorduz – emblemă centrală a expoziţiei de care mă ocupasem, la hotarul unor inspiraţii reciproce, între plastică şi lirism.

Reiterată în martie 2001, la Delphi, pe locurile venerabile ale întrecerilor pe care le-au nemurit anticii, Ziua Mondiala a Poeziei, generează acum instrumente care să-i asigure instituţional o progresiune fără scădere, perenă, regulară şi totodată vie, scutită de zădărnicii paralizante. Academia Mondială a Poeziei, care a luat solemn fiinţă la Verona, la 22-23 iunie a.c., îşi înţelege astfel misiunea, după statute ce fuseseră îndelung chibzuite, ţintind spre o condiţie nicicum decorativă, mai degrabă operaţională. Cum spunea un vorbitor, brazilianul Haroldo de Campos, nici unul dintre participanţi nu s-ar vedea arborînd un frac verde, somptuos brodat, după modelul desuet care încă mai are curs în unele Academii. Dimpotrivă, ceea ce dădea coerenţă *diversităţii constitutive*, proprie reuniunii de la Verona, era o anume nerăbdare a faptei, dornică să multiplice prilejurile de a funcţiona deschis, de a se adresa cordial şi firesc contemporanilor noştri. De la întîiul pas al programului, concertul care-l inaugura armonios, simţeai că accentul este pus pe o asemenea directitate comunicativă, interpretarea lui Vivaldi te lua de mînă, dinamic şi destins, parcă pentru o plimbare fără ifose. La cîţiva metri mai departe, în transeptul vechii basilici benedictine care alcătuia cadrul sever al ceremoniei, patronul urbei ni se înfăţişa într-o statură policromă, pe drept denumită **Sfîntul Zeno care rîde**: desigur fără vreo paradă în hilar – ai spune –, un rîs conţinut, al inteligenţei încrezătoare în mersul astrelor şi al lumii.

Sub astre, implacabil hotărînd, în crugul lor, destine care dăinuie prin veacuri, sub o lucrare tainică a geniului şi a istoriei, nu poţi uita vreo clipă, la Verona, perechea devenită cîntec absolut şi prototip al iubirii. Dacă în Teatrul Filarmonic, unde am desfăşurat serbarea noastră concluzivă, puteam să ne închipuim, picurînd în jur, străvezie, amintirea notelor pe care le produsese, acolo chiar, un divin adolescent numit Mozart, pe străzi, în spaţiul oraşului, nu aveai cum te sustrage legendei invadatoare a cuplului shakespearian, suspinînd în adîncul oricarei inimi: „*There is no world without Verona's walls*/ Doar Purgatoriu, chin şi Iad„ – se jeluie Romeo. „Cel surghiunit de aici e surghiunit din Univers“.

Pentru a nu lăsa poezia definitiv exilată, într-o lume de globalizare rentabilă şi de insolenţă tehnologică, pentru a salvgarda ultimele noastre şanse de umanitate, adunarea dintre zidurile Veronei s-a voit ca un legămînt, poate fragil însă entuziast, căruia li s-au asociat fervenţi din 5 continente. Creatori ce rezumă versante întregi de cultură, acela culminînd, bunăoară, în marele poet libanez cu pseudonim mitologic, Adonis, sau în izbînzile dobîndite de André Velter, ilustrînd exemplar exerciţiul tălmăcirii şi exegezei poetice; condeie demne de adînc respect, aducînd o lungă experienţă de ordinul intimităţii lirice, florentinul Mario Luzi, de pildă, întîiul semnatar al Declaraţiei din care s-a născut Academia noastră; laureatul african al Premiului Nobel, Wole Soyinka, vigilent faţă de tot ce ar fi înregimentare facilă, Zoe Valdes, din Cuba, preşedintele Pen Clubului Internaţional Omero Aridjis, pe care-l cunoscusem altădată în ţara lui, în Mexic, Andrei Voznesenski, nepregetînd să ne furnizeze texte inedite pentru revista noastră de literatură universală. „Îi invidiez – ne declarase el, cîndva – pe însetaţii de cultură din veacul XXI, care, scormonind prin anticariate, vor achiziţiona la sume fabuloase exemplare din **Secolul 20**“; din aria familiară nouă, Ana Blandiana, vorbind despre ultimele molecule de libertate, pe care poezia ne face să le respirăm în aerul rarefiat al epocii noastre; scoţianul Kenneth White, care s-a manifestat şi ca profesor de literatură la Sorbona; sau indianul Ayyappa Paniker, al cărui omagiu pentru Tagore creştea rapsodic, între vers modern şi baladă cîntată, la pupitrul basilicii austere ce ne reunise sub semn medieval, la San Zeno.

Înconjuraţi de prezenţe tutelare, ca Maria Kodama, preşedinte al Fundaţiei Literare „Jorge Luis Borges“, sau ca tovarăşa de viaţă a lui Pierre Seghers, semnificînd o voinţă de fidelitate editorială, ne-am rostit pentru manifestări care să înmănuncheze cuprinzător, în centre active, la Marrakech şi Salamanca, sau în antologii de prestigiu, varietatea preocupărilor pe care le nutresc poeţii lumii. Burse şi alte iniţiative destinate tinerilor, stagii de cunoaştere reciprocă şi tălmăcire, pivotînd mai ales în jurul unei Case Internaţionale a Poeziei, spre care Academia se orientează în zona Lacului Garda, turnee de recitări şi dezbateri, o revistă, o mediatecă şi un *site* Internet – sînt cîteva dintre direcţiile pe care le trasa cancelarul ales la Verona, poetul Nadir M. Aziza, cu care colaborasem nu o dată, la UNESCO, în proiecte culturale de amplitudine – Universitatea Euro-Arabă şi Universitatea Mediteranei. Salutul rostit de d-na Sonia Mendieta de Badaroux, preşedintele Consiliului Executiv UNESCO, venea, dealtminteri, să evidenţieze în chip manifest articulaţiile dintre noua instituţie şi bătălia pentru patrimoniul spiritual pe care o duce Organizaţia noastră. În ipostaza de poeţi şi exegeţi, profesori de artă şi literatură comparată, ambasadorii UNESCO invitaţi acolo, ca şi o seamă de miniştri ai Culturii, ne aflam tocmai pentru a marca o solidaritate spirituală. În numele lor, ca preşedinte al Comitetului Organizaţiilor Internaţionale Neguvernamentale, am fost rugat să mulţumesc autorităţilor italiene, în primul rînd d-nei Michela Sironi Mariotti, „*Sindacco di Verona*“, şi înalţilor responsabili ai Regiunilor şi ai Ministerului de Externe, fără de care n-ar fi fost cu putinţă împlinirea acestui nobil deziderat. El se va traduce într-un program anual, pornit la 21 martie, la Verona, continuat la 23 martie, la Paris, conjugînd, în această ecuaţie, funcţia simbolică şi eficienţa sărbătorească pe care şi-o asumă Ziua Mondială a Poeziei.

COMUNE DI VERONA

COMUNE DI VERONA

De bună seamă, satisfacţia de a participa la o atare operă de solidaritate internaţională, primind, alături de Ana Blandiana, onoarea de a reprezenta România ca membri în noua instituţie academică, nu ne ascunde nicicum dificultăţile unui drum complex, semănat cu destule obstacole. De bun augur, seara despărţirii noastre aducea în parcul vast de la Villa Giusti, ca într-o sinteză de peisaje magnific elaborate, ecouri de reuşite peremptorii, parcă anume alăturîndu-se în amintire, de la Tivoli şi Frascati la Bomarzo. Se înnopta, luminile pe sol marcau un urcuş magic, conducîndu-ne mersul, printre imenşi chiparoşi, spre un punct ideal, ca o stranie ţintă. Fără a recuza densitatea realului, poezia ne poate dărui o libertate triumfînd peste ameninţări imunde. Astfel, în cea mai faimoasă pictură de la Verona, în fresca fără seamăn a lui Pisanello, un Sfînt Gheorghe, calm, va mîntui de răsuflarea dragonului o Prinţesă suprem elegantă, sub o coafură uriaşă. Dar în paloarea ei, în liniştea fără gesturi, ghiceşti acuitatea enigmatică pe care o poate atinge, invincibil frumuseţea.

Clişee şi „postclişee“

DORINA BOHANŢOV

Între 18 mai-1 iulie a.c., geamurile centrului EuroFotoArt din Chişinău au fost „tapetate“ atît în exterior, cît şi în interior cu instantaneele fotoreporterului Harbor (Boris Harcenco). Expoziţia s-a axat pe două paliere: cel turistic, cu imagini ale oraşelor şi ţărilor străbătute în deplasările artistului, ca fotograf sportiv şi cel politic, cu poze inedite ale liderilor care s-au întîlnit cu fostul Preşedinte al Republicii Moldova, Petru Lucinschi.

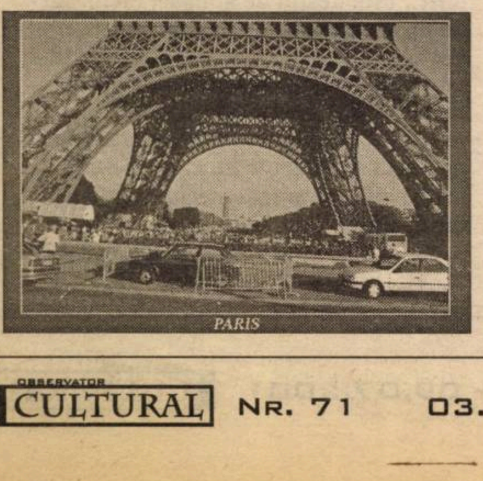

Concepută după principiul *monedei*, unde o parte ilustrează un element din peisajul unei ţări, dotat cu valoare simbolică, iar pe verso – chipul unei personalităţi politice, conotate tot simbolic –, expoziţia de la EuroFotoArt a surprins, pe de o parte, clişeele oraşelor şi a ţărilor vizitate, livrate ochiului exterior, iar pe de alta, portretele liderilor politici ce depăşesc clişeul oficial şi adresate unui ochi interiorizat.

Pozele oraşelor s-au plasat în tradiţia *clişeului*, în sensul căutării „momentelor de viaţă“ considerate reprezentative pentru un loc, precum şi a celor exotice, vizînd acele situaţii care au incitat curiozitatea artistului, confirmînd sau infirmînd prejudecata acestuia.

În cazul fotografiilor pseudo sau „post-politice“, am descoperit un fotograf de curte dublat de un paparazzi cu fler. *Persoanele* liderilor politici ieşeau la suprafaţă de sub carapacea *personelor* acestora (Krieger), bucurîndu-l pe insul monden şi pe *voyeur*-istul din noi.

Astfel, am admirat „poalele“ Turnului Eiffel, (vîrful falnic oricum îl cunoşteam bine), mormîntul lui Eminescu, carte de vizită cam pesimistă pentru Bucureşti, ostaşi pe stradă în Sarajevo – imagine vorbind de atmosfera anilor '90 a Balcanilor, decupajul 100% *à la* Marlboro din Atlanta, aspecte spectaculoase cu ghirlande şi buticuri din Madrid, un „click“cu iz marin cu bărcuţe în portul din Monte-Carlo, mărcile Epson, LG, Bosch, Ford, Panasonic, Sharp, la altitudinea zgîrie-norilor în Hong-Kong o impresie panoramică din Atena şi alta sublimată despre Suedia, prin hubloul unui avion ş. a.

Din galeria liderilor politici l-am putut vedea pe Jacques Chirac radios şi cochet la vederea lui Lucinschi, pe Vladimir Putin stînd cu el de vorbă pe Aleea Clasicilor din Chişinău, semn că deocamdată în RM lumina raţiunii, ca şi cea concretă, vine tot de la Răsărit, pe Boris Elţîn arătînd două degete (poate voia o vodcă dublă), pe Nusultan Nazarbaev, scurgîndu-i-se ochii după conţinutul unei sticle de vin, pe Leonid Cucima, purtînd o pălărie de paie şi amuzînd audienţa, pe Djordje Robertsa strîngîndu-şi buzele în faţa unei camere de filmat, pe Helmuth Koll obosit şi distrat, pe Javier Solana cu cravata dată ... peste umăr, pe Romano Prodi „ameninţîndu-i“ cu degetul arătător pe guvernanţii din Est, precum şi pe Madeleine Albright, pe Bill Clinton, pe Papa Ioan al II-lea ş.a. Deşi toate pozele au fost făcute în misiunile pe care le-a întreprins Petru Lucinschi, personajul-cheie a lipsit din poze. Ca o „urmă“, *praesentia in absentia*, investită cu valoarea unui spectru derriderian, personalitatea lui „se exprimă“ aici prin influenţa pe care a exercitat-o asupra stării sufleteşti a conlocutorilor săi. Charisma lui a fost de altfel recunoscută de foarte mulţi oameni politici din străinătate, confirmîndu-se încă o dată faptul că succesul lui în prezidenţialele din '96 s-a datorat unei imagini publice bine articulate. Pozele expuse la EuroFotoArt pot fi găsite şi în cartea **100 de zile din viaţa Preşedintelui**.

„Chipul cioplit“, în stilul vederilor pentru albume, al oraşelor din străinătate urmat de contestarea portretului oficial al omului politic au constituit o aventură pasionantă pentru fotograful Harbor, în care prejudecata şi noutatea, clişeul şi „post-clişeul“ s-au întrecut într-o cursă profitabilă sub aspect artistic. Şi totuşi, să nu uităm că poza neoficială, deşi contestă gestul formal şi formalizant al relaţiilor publice nu este ferită, la rîndul ei, de alunecarea în clişeu, prin comercializarea excesivă a particularului şi a privatului.

OBSERVATOR CULTURAL

NR. 72
10.07.-16.07.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

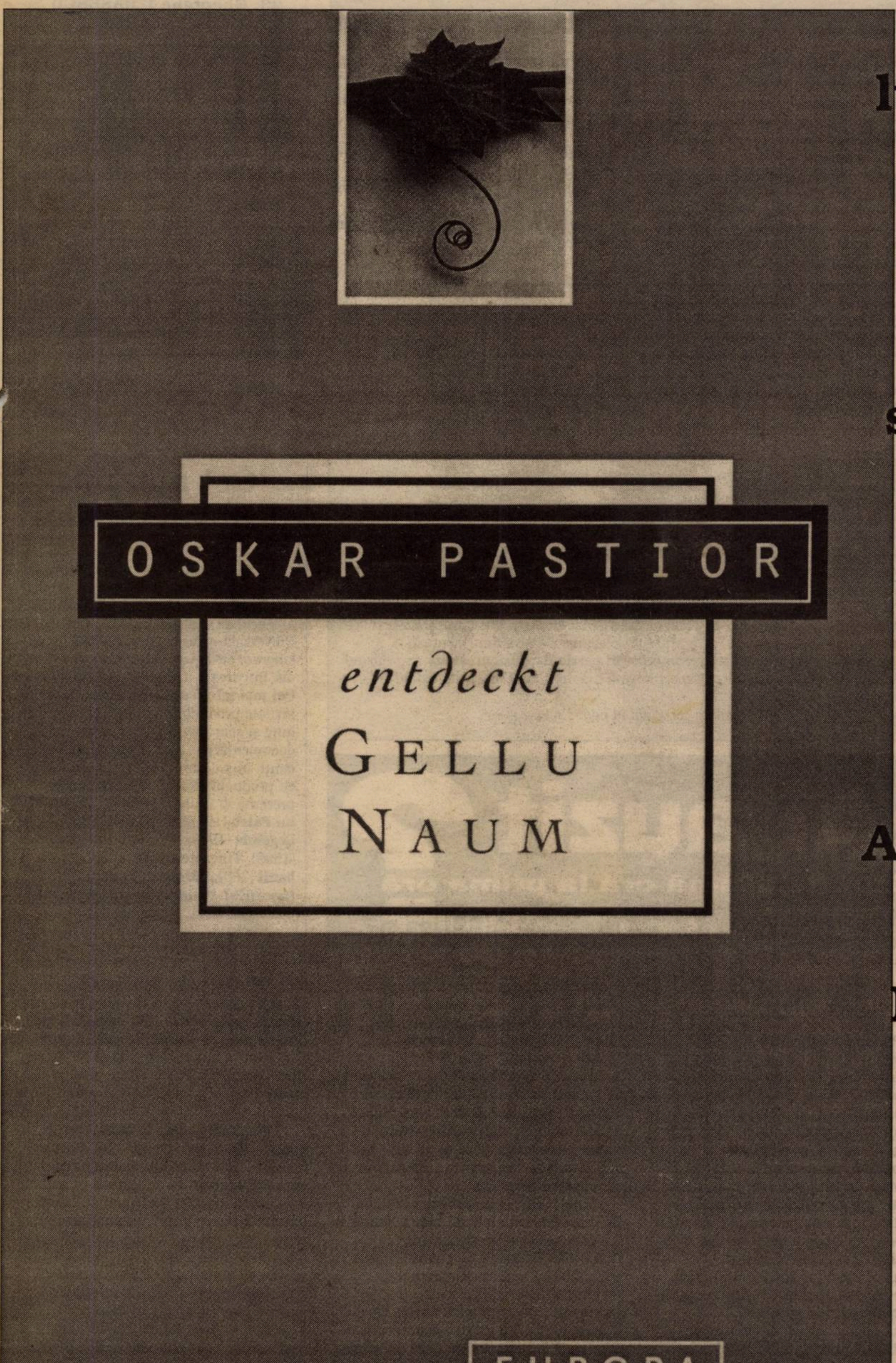
OSKAR PASTIOR
entdeckt
GELLU
NAUM
Lyrik im
EUROPA
VERLAG

Poemele lui Gellu Naum într-o nouă traducere germană

Mişcare scriitoricească alternativă la Iaşi

Articole cronici eseuri de Oskar Pastior Axel Marquardt Codrin Liviu Cuţitaru Ioan Stanomir Nadia Anghelescu Ana Ludușan Simion Dumitrache Monica Gheţ

Interviu cu Alex. Leo Şerban

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 72, 10.07. – 16.07.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

Mişcare scriitoricească alternativă la Iaşi

Am primit la redacţie şi publicăm în această pagină *Declaraţia* semnată de cîteva zeci de scriitori din Iaşi şi din alte oraşe din Moldova, de fapt o scrisoare deschisă adresată preşedintelui Uniunii Scriitorilor din România. Nemulţumiţi de faptul că un grup de veleitari locali au acaparat principalele reviste culturale ieşene, precum şi conducerea Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, filială a USR, semnatarii solicită înfiinţarea unei a doua filiale ieşene a Uniunii, alternativă la cea existentă.

O dizidenţă „din interior“, aşadar! Amintim în context că şi la Cluj există de cîtva timp o „alternativă“ – discretă, deocamdată – la filiala locală a USR, AFISC. În numărul viitor vom reveni cu detalii şi reacţii la solicitarea ieşenilor...

*D-nului **Eugen URICARU**,*
preşedintele Uniunii Scriitorilor din România

Declaraţie

De ani de zile climatul literar ieşean se degradează continuu. Considerăm că revista **Convorbiri literare**, precum şi alte reviste din Iaşi (**Cronica** şi **Dacia literară**), care apar mai mult în virtutea inerţiei, sînt lipsite de reprezentativitate şi de relevanţă pe plan naţional. Sistemul de valori impus de aceste publicaţii ni se pare fals, întrucît este bazat pe o practică a clientelismului şi a grupurilor de interese. Nu ne regăsim nici în activitatea Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, unde deciziile sînt luate, în genere, de aceleaşi persoane care controlează revistele.

În consecinţă, simţindu-ne responsabili de cultura ieşeană şi naţională, dorind, totodată, detensionarea situaţiei şi însănătoşirea climatului din cadrul Uniunii Scriitorilor, vă rugăm să aprobaţi:

1. înfiinţarea unei noi filiale a Uniunii Scriitorilor la Iaşi;
2. împărţirea proporţională a veniturilor Uniunii Scriitorilor;
3. sprijinirea apariţiei unei reviste literare bilunare la Iaşi.

Sînt de acord cu prezenta declaraţie.

Semnează (în ordine alfabetică):

1. Constantin ACOSMEI
2. David ALEXANDRU
3. Lucian ALECSA
4. Al. ANDRIESCU
5. Radu ANDRIESCU
6. Liviu ANTONESEI
7. Michael ASTNER
8. Maria BACIU
9. Vasile BAGHIU
10. EMIL BRUMARU
11. Al. CĂLINESCU
12. Petru CIMPOEŞU
13. Cristina CÎRSTEA
14. Mariana CODRUŢ
15. Livia COTORCEA
16. Codrin Liviu CUŢITARU
17. Nichita DANILOV
18. Al. DOBRESCU
19. Val GHEORGHIU
20. Dan GIOSU
21. Mihail GRĂDINARU
22. Ion Tudor IOVIAN
23. Gheorghe IZBĂŞESCU
24. Florin LĂZĂRESCU
25. Dan LUNGU
26. Emanoil MARCU
27. Ovidiu NIMIGEAN
28. Radu PĂRPĂUŢĂ
29. Dumitru SPĂTARU
30. Alexandru ŞERBAN
31. Lucian Dan TEODOROVICI
32. Mihai URSACHI

Notă:
Alături de membri ai Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, declaraţia cuprinde şi semnăturile scriitorilor care, deşi îndeplinesc toate condiţiile pentru a fi membri ai US, fie au fost respinşi la intrarea în această filială, fie nu au manifestat dorinţa de a fi membri ai acestei Asociaţii, fie au demisionat din cadrul Uniunii din diverse motive. Lista rămîne deschisă.

Persoană de contact: Nichita DANILOV
Tel.: 095-904373
E-mail: nichitacristina@mail.dntis.ro

Agenda culturală

Festival internaţional de artă în judeţul Cluj. În perioada 12-15 iulie va avea loc la Tarniţa, localitate din Judeţul Cluj, un festival *outdoor* internaţional de artă contemporană în diversele ei manifestări, intitulat **Tarnitza Green Camp**. Pe parcursul celor trei zile, participanţii vor avea ocazia să asiste la concerte, spectacole, vernisaje, dezbateri, proiecţii video şi de filme artistice.

Vernisaj Samuel Mützner la Muzeul Colecţiilor de Artă din Capitală. Miercuri 11 iulie, la orele 13.00, va avea loc la Muzeul Colecţiilor de Artă din Bucureşti vernisajul expoziţiei **Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene**, cuprinzînd opere reprezentative ale artistului. Expoziţia va fi deschisă pînă în 31 august 2001.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Cel mai mic festival de film

După **Cel mai mic festival de teatru**, pe care l-am prezentat în numărul nostru trecut, Atelierul de Cultură şi Civilizaţie Universală – Fundaţia **ACCUMM**, în colaborare cu Muzeul Literaturii Române din Bucureşti, a organizat între 7-8 iulie **Cel mai mic festival de film**. Au fost invitate producţii româneşti şi străine de lung şi scurt metraj, filme artistice şi documentare şi filme realizate de studenţi, unii dintre ei afirmaţi între timp cu producţii „adulte“. Dintre filmele prezente în festival amintim: **Moartea lui Pătru** (1975), **Ţapinarii** (1981), **Legenda** (1989), **Misterul Romanovilor** (1999), **Tinereţe frîntă** (1990), **Marfa şi banii** (2001), **Brodski** (Franţa), **Inocentul**, **Podul Mogoşoaiei** şi altele. Festivalul a fost necompetitiv.

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Pe scurt

Programe educative ale FCR. Fundaţia Culturală Română a organizat miercuri 4 iulie, la sediul său din Aleea Alexandru nr. 38, o conferinţă de presă în cadrul căreia şi-a prezentat programele de educaţie şi învăţămînt. Astfel, **Cursurile de limbă, cultură şi civilizaţie românească**, programate în acest an la Baia Mare, în perioada 7-27 iulie, sînt adresate atît specialiştilor din domeniul umanist, cît şi altor categorii de persoane interesate de studiul limbii române şi de cunoaşterea culturii româneşti. Programul, finanţat de instituţii locale, cuprinde două secţiuni: 1. **Secţiunea didactică** (cursuri intensive de limbă română pe trei nivele); 2. **Secţiunea ştiinţifică** (curs de studiu aprofundat al limbii şi literaturii române şi curs de civilizaţie românească). Asistenţa didactică şi ştiinţifică este asigurată de profesori universitari şi specialişti din ţară şi străinătate. Participă cursanţi din mai multe ţări ale lumii.

În urma concursului de selecţie, au plecat în Statele Unite şase copii cu rezultate şcolare excepţionale din judeţele Neamţ, Cluj, Iaşi, Caraş Severin şi Braşov. Pînă pe 30 iulie, ei vor participa la cursurile unor şcoli de vară organizate de instituţii de învăţămînt din Boston Massachusets, în cadrul **Programului educaţional de vară pentru copii de vîrstă gimnazială**. Programul cuprinde activităţi didactice specifice sistemului educaţional american.

Stagiul de documentare în Marea Britanie pentru elevi de vîrstă liceală îi are ca beneficiari pe cîştigătorii Olimpiadei Naţionale de Limbă Engleză, ediţia 2001. Organizat împreună cu Swithun's School, Winchester, Hampshire, pentru o perioadă de două săptămîni (4-18 august), stagiul include conferinţe şi seminarii pe teme de istorie, artă, literatură şi civilizaţie britanică, vizite la diferite instituţii de învăţămînt şi cultură, întîlniri cu tineri englezi.

Expoziţie Mircea Muntenescu. Marţi 3 iulie 2001 a avut loc, la Galeria Etaj 3/4 a Teatrului Naţional, vernisajul expoziţiei artistului Mircea Muntenescu: **opincă, carte-piatră, fier-smoală-lemn, film în pădure, modelul, lemn în apă**. Expoziţia va fi deschisă pînă în 23 iunie, zilnic între orele 10.00-18.00, mai puţin lunea.

gendeRhapsody la MLR. Luni 9 iulie, în Rotonda Muzeului Literaturii Române s-a desfăşurat manifestarea **gendeRhapsody 3** – spectacole în *script-in-hand* cu monologuri feminine. Coordonatoarele proiectului, Saviana Stănescu şi regizoarea Aristiţa Albăcan, propun o radiografiere a societăţii româneşti contemporane prin intermediul unui *puzzle* de percepţii feminine. Această a treia stagiune a cuprins prezentările monologurilor: **Proiect XX** de Alina Nelega (regia: Gavril Cadariu; interpretă: Monica Ristea-Hoga) şi **Dialog** de Gabriela Adameşteanu (regia: Aristiţa Albăcan; interpretă: Mihaela Rădescu). Au urmat discuţii moderate de Saviana Stănescu, cu participarea criticilor de teatru Marian Popescu, Irina Coroiu şi Anca Rotescu.

Sumar

EVENIMENT/POEMELE LUI GELLU NAUM
ÎNTR-O EDIŢIE ÎN LIMBA GERMANĂ

OSKAR PASTIOR, fără punct şi virgulă ▮4
AXEL MARQUARDT, postfaţă ▮4

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Literatura supravegheată (V) ▮6

LITERATURĂ

CODRIN LIVIU CUŢITARU, Cum vă place ▮7

ISTORIE

IOAN STANOMIR, Contradicţia lui Carp ▮8
ADRIAN NICULESCU, O lecţie a istoriei (II) ▮9
PAUL CERNAT, Boierimea română, adnotată de Mateiu Caragiale ▮12

FILOZOFIE

ADRIAN NIŢĂ, Filozofia ca palimpsest ▮13

STUDII CULTURALE

FLORIN IRIMIA, Către o secularizare (feministă) a discursului cultural românesc ▮14

SOCIETATE

NADIA ANGHELESCU, Reflecţii la anul european al limbilor ▮15
ANA LUDUŞAN, Un partid proeuropean, o predicţie creatoare? ▮16
ANDREI CORNEA, Unu ▮16
SIMION DUMITRACHE, De ce nu ne vor irlandezii ▮17

INTERVIU

ALEX. LEO ŞERBAN, „Asta mă consider: un hedonist profesionist“ (I) ▮18
ALEXANDRU MATEI, *Un nouveau nouveau romancier:* Antoine Volodine ▮ 18

ARTE

TEATRU: **GABRIELA RIEGLER**, Cel mai mic festival de teatru ▮ 20
MONICA GHEŢ, Hamlet, contemporanul nostru ▮ 20
MIHAELA MICHAILOV, Energia erotică şi magia privirii ▮ 21
RADU ŢUCULESCU, Legitimaţie de actor ▮ 21
ARTE VIZUALE: **OANA TĂNASE**, Diplomă. Pedagogia Artei ▮ 23
LUDOVIC SKULTETY, Masterat 2001 ▮ 23
DUMITRU UNGUREANU, Dreptul de a visa ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

BEDROS HORASANGIAN, G.V. Bibescu la Mogoşoaia ▮32
NICHOLAS WEILL, Memoria colectivă şi democraţia ▮32
Rubrici: Constantin POP, Monumente ▮29/ Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮30/ Viorica-Gabriela POP, Stil ▮31

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 2-8 IULIE

▮ **Succese germane**. Săptămîna trecută, premierul Adrian Năstase a făcut o mult-"mediatizată" vizită oficială în Germania. După toate aparenţele, relaţia bilaterală este excelentă, din două motive principale. Întîi, în contextul general al extinderii Uniunii Europene, după decizia de accelerare a procesului luată recent la Göteborg şi de acordare a unui sprijin special României şi Bulgariei pentru recuperarea rămînerilor în urmă faţă de celelalte state candidate, ţara noastră e privită cu mai multă deschidere. În al doilea rînd, între PSD-ul condus de premierul Năstase şi SPD-ul cancelarului Gerhardt Schröder par să existe relaţii foarte strînse, social-democraţii germani susţinînd din umbră recentul proces de unificare a PDSR-PSDR.

Indiferent – pînă la urmă – de cauze, îmbunătăţirea relaţiilor bilaterale nu poate fi decît benefică prentru noi: Germania, unul dintre „pilonii“ UE, ne va sprijini în procesul de aderare, ne va asista suplimentar cu specialişti, va creşte volumul schimburilor economice şi al investiţiilor în România (cu ocazia vizitei premierul român s-au semnat importante contracte în acest sens) ş.a.m.d. Nu în ultimul rînd, Germania este acum favorabilă accesului cetăţenilor români în spaţiul Schengen fără vize. Probabil, cu începere de la 1 ianuarie 2002...

▮ **Ofensivă şi pe frontul belgian**. Duminica trecută, preşedintele Ion Iliescu a plecat şi el într-o nouă vizită în Occident, de astă-dată în Belgia, cu ţinte – de asemenea – „euro-atlantice“: pe agenda sa, pe lîngă convorbirile bilaterale, au fost înscrise ambele teme „integraţioniste“ care ne interesează în aceşti ani, respectiv aderarea ţării noastre la UE, a cărei preşedinţie a fost preluată de la 1 iulie de către Belgia, şi admiterea în NATO, cu al cărei secretar general, Lordul George Robertson, preşedintele Iliescu urma să discute la sediul de la Bruxelles al organizaţiei.

▮ **Lovituri de teatru în PNŢCD, una după alta!** Vinerea trecută, pe 6 iulie, fără nici un semnal prealabil, preşedintele ţărănist Andrei Marga a transmis de la Cluj la Bucureşti, la sediul PNŢCD, un fax prin care îşi anunţa demisia din funcţie, la mai puţin de şase luni de la alegere! Făcîndu-şi bilanţul, îndeajuns de bogat, Andrei Marga recunoştea – totuşi – că reconstrucţia şi relansarea partidului merg mai greu decît a sperat şi indica drept cauză refuzul liderilor ţărănişti ai anilor trecuţi, responsabili de deteriorarea imaginii partidului şi de eşecul său electoral, de a face un pas înapoi. Reunit de urgenţă, tot vineri, Biroul Naţional de Conducere al PNŢCD l-a desemnat preşedinte interimar pe Victor Ciorbea, preşedintele Comitetului Naţional de Conducere. Vicepreşedintele Vasile Lupu s-a retras din şedinţă. Mai apoi însă, duminică, el a anunţat că nu s-a retras din funcţie şi a solicitat convocarea unui Congres extraordinar care să lămurească situaţia, ameninţînd pînă atunci cu blocarea conturilor partidului, astfel încît „interimarii“ să nu aibă acces la fonduri! În replică, atît Vasile Lupu, cît şi secondantul său, Călin-Cătălin Chiriţă, au fost declaraţi suspendaţi din partid! Cearta e în toi...

Cronica politică

Şanse mai bune pentru NATO

NESTOR RATEŞ

Şansele României de a se afla printre ţările care vor fi nominalizate la *summit*-ul NATO de la Praga din toamna anului viitor au crescut din nou. Această concluzie se întemeiază, în primul rînd, pe schimbarea de viziune ce se conturează în Alianţa Atlantică însăşi. În primăvară, la Washington şi în alte cîteva capitale apusene, părea să predomine aşa-numita „opţiune zero“, potrivit căreia la Praga nu se va primi nici un nou membru al alianţei. Se argumenta pe atunci că NATO ar trebui să-şi ofere mai mult timp pentru asimilarea Ungariei, Poloniei şi Cehiei, în loc să se grăbească a primi noi membri din rîndul celor nouă ţări candidate care, în grade diferite, ridicau mai toate probleme de un fel sau altul. Şi stringenţele geopolitice erau altele, pentru că în Balcani era relativă linişte.

Între timp, noua administraţie americană şi-a formulat o poziţie clară, optînd împotriva „opţiunii zero“ şi pentru continuarea extinderii la *summit*-ul de la Praga. Ceilalţi aliaţi s-au alăturat acestui punct de vedere, luna trecută, cu prilejul vizitei preşedintelui Bush în Europa. Vor fi, deci, nominalizaţi noi membri în toamna anului viitor. Dezbaterea vizează acum amploarea extinderii şi ţările care ar fi incluse în noul val. Unele din declaraţiile lui George W. Bush ar lăsa să se înţeleagă că Statele Unite ar fi pentru primirea unui număr mai mare de candidaţi, dar sîntem avertizaţi să nu speculăm inutil asupra acestui punct pentru că opiniile în sînul administraţiei americane sînt aproape la fel de variate ca în presa americană. Preşedintele Bush a fost categoric cînd a declarat că nici o putere din afara alianţei nu va avea un drept de veto în determinarea ţărilor care vor fi invitate să adere la NATO. Înţelesul acestei fraze este limpede: Rusia nu va putea împiedica admiterea ţărilor baltice. Dar, dacă încălzirea relaţiei ruso-americane rezultată din întîlnirea Bush-Putin de luna trecută este reală şi se va menţine, s-ar putea ca aliaţii occidentali să nu dorească să creeze probleme cu Rusia, deschizînd porţile NATO Estoniei, Lituaniei şi Letoniei. În Europa Centrală, Slovenia şi Slovacia sînt candidate atrăgătoare, dar fiind ţări mici, contribuţia pe care ar aduce-o alianţei aderarea lor ar fi aproape neglijabilă, constituind de fapt o extindere simbolică. Cum Albania şi Macedonia nu intră în nici un caz în calcul acum, rămîn România şi Bulgaria. Persoane influente din interiorul şi din afara administraţiei Bush prezintă o argumentare solidă, potrivit căreia zona cea mai vulnerabilă a continentului rămîne sud-estul european şi, dacă e ca următoarea fază a extinderii să aibă un efect direct şi important asupra securităţii europene, atunci ea trebuie să se producă în această zonă, prin includerea României şi a Bulgariei.

Toate analizele le dau bulgarilor un ascendent asupra românilor în privinţa progreselor democratice şi a reformelor economice. Recentele alegeri din Bulgaria au confirmat foarte solid acest lucru. Schimbările produse de alegerile din noiembrie anul trecut în România au creat, dimpotrivă, dezamăgiri în anumite cercuri influente din Washington. În primăvară, auzeai în capitala americană critici severe faţă de unele derapaje retorice ale noilor guvernanţi ori faţă de ascensiunea unor foşti angajaţi ai spionajului comunist, însoţită de tentative de reabilitare a Securităţii. Atît de proeminente erau aceste critici, încît un oficial american afirma, într-o convorbire particulară, că era „chiar nedrept că nu i se spunea României că nu are nici o şansă să intre în NATO“. Acum, deşi rămîn încă destui critici acerbi, argumentele geostrategice care pledează în favoarea României par să fi redevenit proeminente. În plus, diplomaţia română a demonstrat un dinamism remarcabil, reuşind să facă progrese vizibile în Europa. Vizita de săptămîna trecută a premierului Năstase în Germania ar putea să se dovedească a fi fost un succes nu numai în amplificarea relaţiilor economice, dar şi sub raportul şanselor de aderare la NATO. Berlinul are un cuvînt greu de spus în această privinţă şi el era pînă acum mai degrabă rece faţă de ideea primirii României în alianţă.

Este, desigur, mult prea devreme de a încerca o prognoză pentru ceea ce se va întîmpla peste 16 luni la Praga. Dar se cuvine înregistrată deosebirea dintre primăvară şi vară, dintre absenţa pronunţată a şanselor din aprilie şi conturarea unor şanse destul de bune în iulie. Şanse care s-ar putea adeveri, dacă împrejurări strategice noi nu le vor anula pe cele prezente şi dacă, bineînţeles, ce se va întîmpla pînă atunci la Bucureşti nu le va compromite.

Praga
(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

Vara pe uliţă

În perioada 16 iulie-3 august 2001 Muzeul Satului organizează o nouă ediţie a Taberei de creaţie **Vara pe uliţă**, manifestare dedicată elevilor din Bucureşti, în cadrul căreia aceştia vor putea deprinde din tainele unor meşteşuguri tradiţionale de la cunoscuţi creatori populari din ţară.

Vor fi invitaţi să susţină adevărate lecţii demonstrative olari, ţesătoare, iconari, meşteriţe în încondeierea ouălor, creatori de instrumente muzicale, măşti populare ori podoabe, meşteri împletitori. În ultima zi de tabără obiectele realizate de copii vor fi expuse spre a fi admirate de toţi vizitatorii muzeului.

Taxa de participare: 200.000 lei de persoană.
Taxa de însoţitor: 50.000 lei.
Înscrierile se vor încheia în ziua de 12 iulie 2001.
*Deschiderea Taberei de creaţie **Vara pe uliţă** va avea loc luni*
16 iulie 2001, ora 10.00.

POEMELE LUI GELLU NAUM ÎNTR-O

Editura germano-austriacă Europa Verlag, cu sedii în Hamburg şi Viena, a inaugurat de curînd o colecţie intitulată „Dichter entdecken Dichter“, „Poeţi descoperă poeţi“. Coordonatorul colecţiei este Axel MARQUARDT, poet autor al antologiei *100 Jahre Lyrik! Deutsche Gedichte aus zehn Jahrzehnten* (*100 de ani de lirică! Poezii germane din zece decenii*) şi animator al reuniunilor de poezie de la Münster. Regula colecţiei este următoarea: autori germani cunoscuţi, cu o largă reputaţie, sînt invitaţi să-şi aleagă un alt autor şi să alcătuiască din operele lor o selecţie subiectivă de poeme. Primele trei volume rezultate după această „reţetă“ au fost încredinţate poeţilor germani Robert GERNHARDT, Günter KUNERT şi Oskar PASTIOR. Primii doi i-au ales pe Heinrich HEINE şi Nicolaus LENAU. Al treilea, prestigios poet german originar din România, a optat pentru Gellu NAUM, devenit astfel primul contemporan inclus în colecţie, după iluştrii romantici ai celorlalţi.

Pentru a marca apariţia în străinătate a acestui nou volum de versuri al lui Gellu NAUM, în continuarea unui şir deja impunător de traduceri în numeroase limbi ale lumii, editate mai ales de-a lungul ultimului deceniu, de cînd prestigiul internaţional al poetului e în spectaculoasă creştere, preluăm în paginile de faţă prefaţa lui Oskar PASTIOR (în versiune românească revăzută de autor), postfaţa lui Axel MARQUARDT, versuri din carte, alături de care aşezăm poemele originale, în româneşte, precum şi textul-program al colecţiei, publicat în catalogul editurii.

fără punct şi virgulă

a-l citi şi a-l traduce pe gellu naum

OSKAR PASTIOR

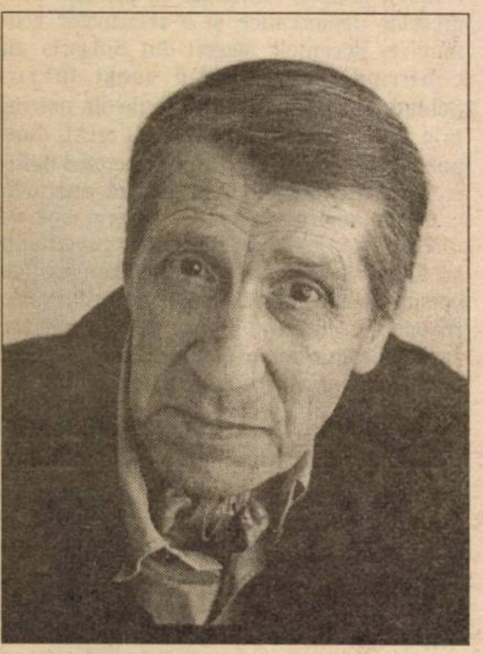

atît de simplu este. iar cînd acum, în noiembrie 1997, mă aplec asupra poeziilor pe colile de corectură, fără ca lucrurile să înceapă să se repete (ca de pildă dialogul lui gellu despre balconul din strada güntzel cu venus, ba apărînd, ba neapărînd pe muchia acoperişului, făcînd semne piezişe sau comunicînd muteşte cu o piatră plată de sub un lemn din comana, să zicem) atunci ar trebui ca oricare alt cititor s-o iau de la capăt cu traducerea a ceea ce, *vorbindscriind* (*citindascultîndfabulînd*) s-ar articula acuma poate sau chiar altfel. unele dezechilibre ar putea perfora în porţiuni păroase gramatica sau, ferească, ar putea-o fanatiza precum „platon, calul meu obscur“ odinioară, la început şi centru. cine ştie – poate că totul, textul de faţă inclus, se petrece într-o vacă.

„a traduce“ este (loc comun, fireşte) un termen impropriu pentru un lucru în curs, de fapt inexistent. mă despart, în această carte, de anul care s-a perindat între strada schlüter, unde locuiesc, şi strada güntzel, unde se stabiliseră gellu şi lygia; mă despart, mai precis, de majoritatea timpului petrecut aplecat asupra „feţei şi suprafeţei“ mesei mele de scris şi străbătînd ciclurile volumului apărut în 1994 precum fascicola de manuscrise berlineze care acum dă titlul cărţii*. *Scriindcitindvorbindauzind*, am înotat de la a la z, ba nu, corect ar fi să spun că am petrecut înotînd o perioadă de timp într-un text care în orice moment al său este „(n)AUM la apogeu“; a proceda la o selecţie ar fi însemnat a efectua o amputare.

în aceasta constă, de altfel, cred eu, şi secretul lipsei de punctuaţie „cu“ care, de cînd hăul, textele şi poeziile lui sînt în mişcare, fără punct şi virgulă, în puseuri, unităţi verbale, etape de gîndire, a căror măsură pe hîrtie e, poate, versul: cel scurt, cel lung sau cel foarte lung (redactoral vorbind: cu spaţiu, pînă ce e gata), cel întrerupt, pe ici, pe colo, de goluri optice, ce nu trebuie însă considerate ca fiind pur şi simplu înlocuitoare ale semnelor de punctuaţie, ci mai degrabă ca indicaţii de regie către sine ale unui text citindu-se pe sine; indicaţii anunţînd că a fost altceva şi urmează altceva, comparabil cu porţiuni fără semne şi vise în somn, care totuşi sînt umplute, însă nu cu respiraţie ori timp.

un asemenea model de notare îmi pare, într-un sens mai larg, ca o eminamente particulară „gramatică a gîndirii“, ca un fel de insubordonare paratactică, ce are de-a face şi cu aversiunea naumiană faţă de gesticulaţii teatrale, faţă de lipsa ideologică de ironie şi faţă de clocotirile sentimentale actoriceşti, pe care nu le suportă – aversiune care însă face parte, în fond, din sublima sa încăpăţînare.

căci acauzală şi afinală, cum văd eu sintaxa lui egalitară, fără puncte, virgule şi semne ale exclamării, ea generează un minunat plan artificial al vorbirii, o artificialitate deschisă elementelor minime de vorbire în reflexivitatea lor la natura limbajului conştient de sine. nimic nu e de prisos sau mai puţin important. notarea fără semne de punctuaţie ne atrage nouă, celor dresaţi de semne, în mod permanent atenţia asupra acestei francheţe (acestei porozităţi), despre care, în lipsa unor reguli intacte de aşezare a semnelor – vezi reforma ortografică/ catastrofală, în germania!/ – am afla mult mai puţine.

straniu: textele lui gellu naum par să nu prevadă dar nici să nu ignore eventualele probleme legate de traducerea în alte limbi. senine şi autonome, ele mizează pe înţelegerea de la sine a evidenţei lor. aşa se face că, în fraza nemţească fără punctuaţie, pe care o obţineam, nu aveam decît să fiu atent să nu las să apară confuzii sintactice inutile, ca în cazul unor înşiruiri mai lungi, spre exemplu. de-a dreptul palpitantă şi avîndu-şi repercusiune în ţesătura interioară a acestor texte a fost elaborarea în acele pasaje în care, ca la tăietorul de diamante, precizia noţională era în joc. mă gîndesc că textele lui gellu naum nu cugetă cu atîta densitate şi precizie doar fiindcă autorul respinge orice formă a retoricii, ci dintr-o stare genuină de trezie poetică, acea „nocturnitas“ cu care cuvintele de împrumut (adevăraţi „hamali lingvistici“) ale începutului evului mediu erau puşi pe lucru, şi cărora limba germană le datorează atîţia termeni nemijlocit de clari, inclusiv pe cel de „termen“ însuşi. aproape că am impresia, în mod analog, că în gîndirea şi în vorbirea lui gellu naum are loc un fel de „latinitate innaumiata“, corespunzătoare celei „latinităţi alemanizate“ în cuvintele germane de împrumut amintite mai sus – un făgaş pe care par a ne trimite şi studiile lui despre „demonia lucrurilor“ (paris, anii '30, timpul preocupărilor

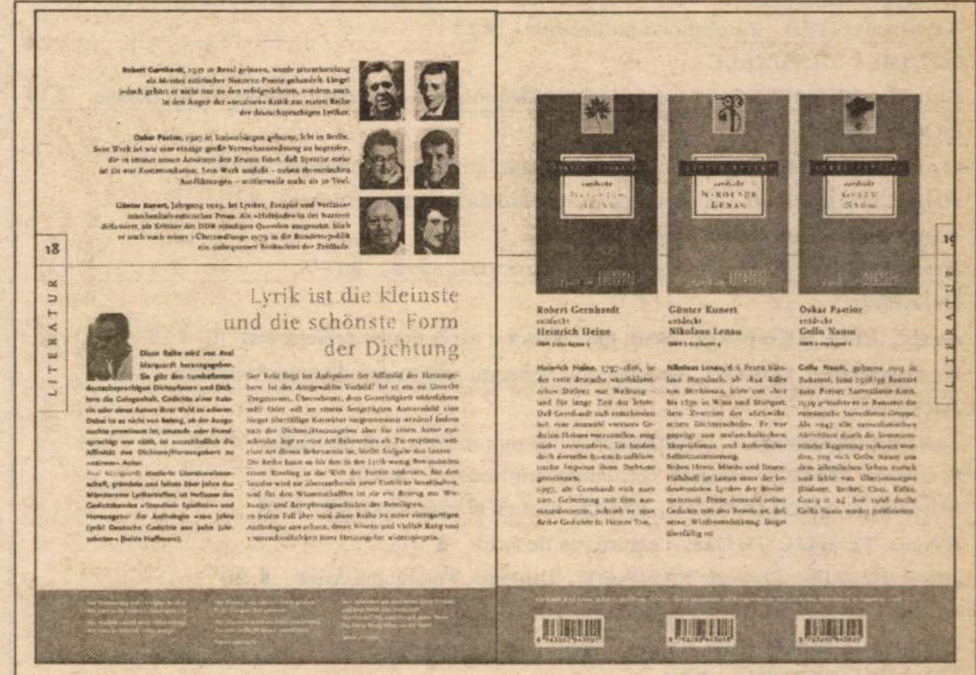

18

LITERATUR

Lyrik ist die kleinste und die schönste Form der Dichtung

Robert Gernhardt
entdeckt
Heinrich Heine

Günter Kunert
entdeckt
Nikolaus Lenau

Oskar Pastior
entdeckt
Gellu Naum

19

LITERATUR

„Un anume farmec are încercarea de a identifica afinităţile unui editor. Este scriitorul ales de el un model? Este unul pe nedrept uitat şi căruia trebuie să-i facă dreptate? Sau poate se impuneau unele corecturi întîrziate ale imaginii autorului? Atunci cînd poetul/editorul optează pentru un autor, el face un fel de profesiune de credinţă. A intui despre ce fel de profesiune de credinţă este vorba rămîne în sarcina cititorului.

Seria poate aşadar însemna, pentru cineva puţin iniţiat în domeniul liricii, o intrare în lumea poeziei; pentru un iniţiat poate deschide surprinzătoare şi noi perspective, iar pentru un specialist – o contribuţie la istoria influenţelor şi receptării celui în cauză.

În orice caz, această serie devine o antologie deosebită, al cărei nivel şi varietate oglindesc diversitatea respectivilor editori.“

Axel MARQUARDT

postfaţă

AXEL MARQUARDT

pentru editorul unei colecţii de poezie, a publica în acelaşi volum doi autori de rang european e o şansă rară.

această aşezare ierarhică ar fi probabil respinsă de oskar pastior (şi de gellu naum). cînd în urmă cu ani, am scris despre el un articol care începea în felul următor: „în rîndul autorilor de limbă germană, oskar pastior este o apariţie singulară“, m-a dojenit ulterior cu blîndeţe, într-un interviu intitulat **formulare improvizată/de ajutor**: „e bine intenţionată, desigur, însă, în accepţia atît de generală, aplicabilă la orice şi oricine, nu numai la scriitorii unei generaţii“.

a trebuit să accept mustrarea, şi să revizuiesc propoziţia cu pricina: arta poetică şi poezia lui oskar pastior sînt singulare în sensul că ele confirmă într-un mod unic faptul că „auctoritatea autorului e perimată, autorul însuşi a devenit oarecare“ (felix philipp ingold). cine oare altcineva ar putea să formuleze atît de convingător şi să-şi poarte atît de departe utopia: „încît mi-aş dori cîteodată să scriu un text atît de nesemnificativ şi de găunos, atît de perfect în plinătatea goliciunii lui incolore faţă de sine, cît şi faţă de restul tuturor vremurilor, încît nimeni, nici măcar textul însuşi s-ar putea citi ca ceva necondiţionat făcut atît independent de nici o topică (privind de exemplu poziţia în germană a predicatului verbal) să nu mă lase să-l scriu şi eu totuşi să-l scriu?“

cît de apropiată de gellu naum e o astfel de poetologie, ne dăm seama din felul în care acesta din urmă se plînge: „port în mine tristeţea acelor poeţi care se străduiesc toată viaţa din răsputeri să nu facă literatură, pentru ca, răsfoind într-un final cele o sută de pagini bune, să constate că nu au creat altceva decît literatură“. nici unul dintre suspine nu e cochetărie, şi cu atît mai puţin un orgoliu poetic exacerbat, ci ambele sînt programe poetice formulate radical, care, în ciuda formulărilor individuale disparate, se suprapun în punctele lor de plecare. ernst jandl a constatat odată acest numitor comun: „ideea poeziei care se scrie singură“. la pastior, e vorba de regulile de joc, de multe ori stricte, pe care şi le impune singur şi a căror respectare face ca poezia „să se scrie singură“; la naum, e vorba de „capacitatea de a asculta de inconştient ca de o a doua limbă, aşa-numitul metalimbaj“ (cornelia jentsch).

pentru a evita, deci, o altă apostrofare, voi defini „rangul european“ astfel: pe cel al lui oskar pastior, printr-un număr impresionant de traduceri, care ne-au familiarizat cu operele unor autori dintre care unii ar fi rămas, poate, necunoscuţi nouă – marin sorescu, wiel kusters, urmuz, gertrude stein, tristan tzara, velimir hlebnikov, şi, prin această carte, din nou, gellu naum; precum şi pentru colaborări cu wiel kusters, h.c. artmann, georges perec, henry mathews şi alţi autori oulipo (ouvroir de littérature potentielle, un grup literar din care face parte o.p.), iar pe cel al lui gellu naum, prin întreg cursul vieţii sale, care, în anii '30, l-a purtat la paris şi care trebuie legată de nume ca breton, soupault, aragon şi éluard, şi prin dezvoltarea viguroasă a principiului suprarealist printr-o forţă a imaginii şi a cuvîntului cu totul proprie şi modernă.

NOUĂ EDIŢIE ÎN LIMBA GERMANĂ

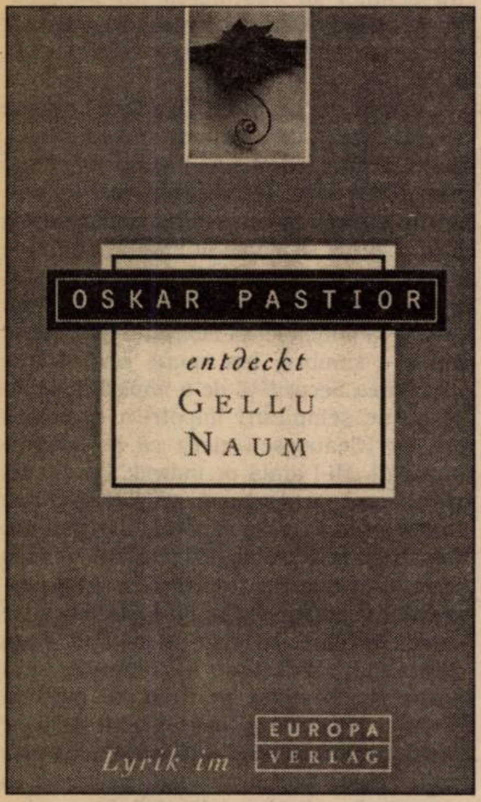

sale suprarealiste), studii în care şi prin care, aşa cum singur îi place să povestească, s-a alăturat ca un somnambul vechilor mistici împotriva drăcuşorului cartezian sau poate că, de cînd e lumea e în drum spre nu altceva decît iubita lui personală primordială, lygia deci: în drum să fie naum.

oricum, în timp ce traduceam, deseori mi s-a părut că asist deja în textul original, roman, la un proces naumian de tălmăcire dintr-o stare a limbii într-o altă stare mai explicită, chiar familiară mie, deci să mă aflu astfel deja în miezul muncii pe care eram pe cale să o încep. în rest, tot ce-mi rămînea de făcut era să urmez cuvînt cu cuvînt detaliile şi meandrele limbii lui, să nu confer incoerenţelor bizare în succesiunea sintagmelor vreo notă de graviditate sau înfumurare metaforică, să-mi exersez răbdarea în vederea unor consecinţe cu întorsături neprevăzute; obişnuitul uderstatement.

prima mea întîlnire cu poeziile lui gellu naum a fost, scurt timp înainte de plecarea mea din bucureşti, volumul **athanor**, apărut în 1968, după 20 de ani în care nu a fost tipărit. îmi amintesc că am tradus imediat, pe loc, **torsiunea lui moebius**. cu ea în cap am ajuns la viena, apoi la münchen; mai tîrziu, la berlin, **athanor** a devenit una din acele cărţi din care, peste ani, mai citeam cîte ceva, fără motiv nemijlocit, din care, cu alte cuvinte, mai traduceam oleacă; astfel că, la începutul anilor '90, cînd au început să sosească de la comana şi veşti scrise, un teanc întreg de „muncă voluntară" acumulat pe parcurs a înlesnit apariţia volumului de poezii alese **black box** (1993).

personal ne-am cunoscut abia în octombrie 1993 la berlin, pe fasanen strasse, în sera cafenelei de la literaturhaus; ca după o lungă despărţire fiindcă, de fapt, într-un fel ne cunoşteam deja. indiferent din ce latură convorbirea începea, era o regăsire-repornire într-un punct fără punct şi virgulă, un fel de evidenţă, care exista de mult în textele lui, probabil chiar şi în ale mele.

în această logică, anul petrecut de lygia şi gellu naum în guentzelstrasse, anul celei de-a optzecea aniversări a lui, an ce s-a prelungit pînă în primăvara lui 1996, a fost o altă panglică a lui moebius cu faţă şi suprafaţă, cu torsiuni şi tensiuni (control obişnuit, arteră, puls etc.), imersiuni ocazionale oriunde gramatica deplasărilor aducea cu sine emersiuni, seri de lectură în original şi traducere, pe lîngă main pe lîngă rhein, în salzdam şi rotterburg/ viceversa salzburg, rotterdam/ – şi mereu un îndemn pentru mine, de a surprinde cu ocaua mică ismul bănuit chiar în suprarealism – ocaua lui gellu, desigur; şi, încă mai primordială, dacă o astfel de gradaţie e permisă (de ce nu?), de a percepe în cadrul vechii noţiuni a admiraţiei aduse maestrului de către elev suprafaţa unei prietenii copilăreşti acolo, la talpa ţării pe care umblă limba.

atît, în ceea ce priveşte traducerea; despre care, vezi alineatul doi, de fapt nici nu poate fi vorba. şi tot ce am spus aici cu privire la texte fără punct şi virgulă ivite după lectura altor texte fără punct şi virgulă e probabil în acelaşi timp şi puţină autodescripţie datorită şi în consecinţa lui gellu naum.

berlin, schüterstrasse
în decembrie 1997

Traducere de
Ana V. POPA

---

* Acest text a apărut mai întîi ca postfaţă la volumul biling **Discurs către pietre/Rede auf dem Bahndamm an die Steine**, apărut la editura Ammann, Zürich, 1998.

Mama lucrurilor

Mai întîi masa m-a lovit peste degete
scara s-a întors cu spatele la mine
cîteva fete cîntau
apa se făcuse roşie

Mamă a lucrurilor ce au cu mine
eu spun masă pat magazie
doar în poetica dură a legăturilor
noastre
trebuie să tai pîinea cu plămînii
trebuie să sparg lemnele cu limba
trebuie să car apă cu urechile

Trista bucată de lemn din şopron
am dus-o afară să se joace cu pomii
cîteva fete cîntau
noi eram singuri afară cu pomii
şi eu fumam cuminte deoparte

Mutter der Dinge

Der Tisch hat mir auf die Finger geklopft
die Leiter hat mir den Rücken gekehrt
dann sangen ein paar Mädchen
das Wasser wurde rot

Mutter der Dinge was haben sie gegen
mich
ich sage Tisch Bett Vorratskammer
doch in der harschen Poetik unserer
Bezienhungen
muß ich das Brot mit der Lunge schneiden
Brennholz mit der Zunge spalten
und mit den Ohren Wasser holen gehn

Armes Scheit Holz aus dem Schuppen
das mit den Bäumen zu spielen ich hin-
trug
ein paar Mädchen sangen
wir waren allein dort bei den Bäumen
ich brav abseits und rauchte

Athanor

Dintr-un străvechi gest ars
de patru mii de ani

Foşnet al cenuşei memorie stinsă
a focului
peste tatuajele de calcar
cămăşi de apă limpezi între nisipuri
viermi vegetali ocolind pietricelele
vuiet al găleţilor căzute în fîntîni

Dar toate acestea se petreceau
sub o patlagină
şi într-o bună zi el a ieşit să vadă

Deasupra noi şedeam lîngă araci
şi cîrlionţii ni se întindeau spre ei

Groapa de var se cam părăginise
prin ceaţă umblau păsările
ameninţătoare ale somnului
noi ne feream pe cît puteam
şi el ne rezema cu ochii

Athanor

Mit einem vor viertausend Jahren
niedergebrannten uralten Blinzeln

Raschelt hin wie Asche durch das
erloschene Gedächtnis des Feuers
zu den Tätowierungen im Kalkstein
durchzieht mit hellen Wassernetzen
den Sandboden und im Geröll
schlängelt es vegetabilisch

Das Sausen von Eimern wenn sie in
Brunnen fallen

Dies alles aber abgespielt und zugetragen
am Wegrand unter einer Quecke
bis eines Tages er zum Vorschein kam
und um sich lugte

Da oben saßen wir mit aufgespannten
Ringellocken an den Rebstöken

Von der Kalkgrube war nicht mehr viel
übrig
und im Nebel spazierten drohend
die Vögel des Schlafs

Wir wehrten uns nach Kräften
er stützte uns mit den Augen

Faţa şi suprafaţa

În variante inocente ar mai putea fi vorba
de vedenii încă fără înţeles

aceasta însă numai în vederea unei
evadări trecută sub tăcere

iar faţa de pe suprafaţă trimite doar
ecouri să răstoarne aşezarea şi să
pună dedesubt ce este deasupra
pe cînd un disc lunar întinde patru braţe
două cîte două
într-o lumină onorifică

şi numai fascinaţia brutală a cuvintelor îl
prăbuşeşte de pe boltă
şi îl prelinge peste preajma peticului de
hîrtie care ne există

Fläche und Oberfläche

Da könnte man in unschuldigen Varianten
auch von Erscheinungen reden die
noch keinen Sinn ergeben

das aber nur im Hinblick einer Ausflucht
über die man schweigt

doch von der Haut der Oberfläche gehen
bloß die Wellen aus die auch imstande
sind den Bau von unterst zu oberst zu
kippen
während der Mond wie ein vierarmiger
Diskus mit beiden Händepaaren
sich in den Schein honoris causa dehnt

und die brutale Faszination der Wörter ihn
bereits
vom Sockel stürzt und eingehn läßt in
eine Nähe
des Fitzelchens Papier das uns ausmacht

Sammlung zeitgenössischer Poesie
Warenmuster,
blühend
Herausgegeben
von Alexandra Stäheli & Florian Vetsch
Waldgut

Un poem de Gellu NAUM în traducerea germană a lui Oskar PASTIOR apare şi în **Warenmuster, blühend (Mostre înflorind)**, „culegere de poezie contemporană" (conform subtitlului: **Sammlung zeitgenssischer Poesie**) alcătuită de Alexandra STHELI şi Florian VETSCH şi publicată anul trecut la editura elveţiană Waldgut din Frauenfeld. Sînt prezenţi cu cîte un poem un mare număr de autori de pe toate continentele, cîţiva foarte cunoscuţi, precum „nobeliştii" Joseph BRODSKY şi Derek WALCOTT sau americanii Allen GINSBERG, Gary SNYDER, Denise LEVERTOV, majoritatea „exotici". Pe lîngă Gellu NAUM, în antologie mai apar românii

manuskripte
ZEITSCHRIFT FÜR LITERATUR 150/2000

Daniel BĂNULESCU, Mariana MARIN, Elena ŞTEFOI şi Petre STOICA, precum şi româno-germanii Oskar PASTIOR şi Ernest WICHNER (acesta din urmă – şi ca traducător al celorlalţi).

Alte patru poeme de Gellu NAUM traduse de Oskar PASTIOR au apărut în numărul din noiembrie 2000 al revistei-caiet de literatură **Manuskripte** care se editează la Graz, în Austria (şi care a împlinit patru decenii de existenţă). De asemenea, PASTIOR semnează şi un grupaj de şase poeme proprii.

Literatura supravegheată (V)

Cît de prezentă a fost Securitatea în viaţa literară de pînă în 1989? A dispărut după?

ION BOGDAN LEFTER

Epilog: povestioare cu tîlc (continuare)

Urmăriri în oraş (1): Pe cînd era mai bine să amîni o întîlnire cu un prieten... Cînd, în prima jumătate a anilor '80, Dorin Tudoran şi-a început protestele publice împotriva regimului comunist, m-a avertizat că e supravegheat şi că aş putea suporta consecinţe dacă ne mai întîlnim. N-a fost cazul, cel puţin în aparenţă. Am continuat să le fac vizite acasă, lui şi Corei (fetiţa lor, Alexandra, era mică pe atunci), şi ne mai vedeam cîteodată şi în oraş. Ne-am dat odată întîlnire la Librăria „Eminescu", cea de lîngă Universitate. Am ajuns primul şi am răsfoit cîteva cărţi de pe tejghele. Cînd l-am văzut intrînd, m-am îndreptat spre el. Trecînd pe lîngă mine fără să se oprească, mi-a şoptit că o să mă sune, acum e urmărit. Vroia să mă protejeze. Aveam în jur de 25 de ani, eram profesor-navetist şi june scriitor-în-devenire. Într-o bravă lume nouă în care era mai bine să amîni o întîlnire cu un prieten mai tînăr pentru a-l feri de Securitatea aflată pe urmele tale...

O bursă încheiată înainte de a începe. La începutul lui 1985, cînd Adrian Marino, proaspăt laureat al Premiului Herder, a trebuit – conform uzanţelor – să recomande un tînăr ca bursier la Viena, m-a ales pe mine. Nu ne cunoşteam, nu scrisesem niciodată despre el. Mă ştia din ceea ce publicam prin reviste şi i se confirmase că aş fi fost un „june promiţător". Între Fundaţia Herder şi statul român exista o înţelegere pentru a se evita situaţiile „neplăcute": atît numele laureatului, cît şi cel al bursierului erau comunicate mai întîi Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste (ministerul comunist al culturii), care îşi exprima sau nu acordul, abia apoi lucrurile devenind publice. În ce mă privea, avizul a fost negativ. Inutil să-mi descriu dezamăgirea. La fel avea să se întîmple după aceea şi cu Sorin Antohi, pentru ca abia a treia propunere, Liviu Papadima, să fie acceptată. Mai tîrziu, cred că după vreun an şi mai bine, cineva mi-a spus discret că, vorbind cu cineva „din aparat" despre mine, a aflat că două ar fi fost motivele pentru care nu fusesem lăsat să plec la Viena: făcusem parte din Cenaclul de Luni şi eram prieten cu Dorin Tudoran (deja angajat în dizidenţă dar încă nu în faza grevei foamei, după care, în vara lui 1985, avea să emigreze). Decizia nu aparţinuse – aşadar – Consiliului Culturii: chestiunea fusese avansată „forurilor superioare". Iar Securitatea veghea...

Urmăriri în oraş (2): Culpa de a vizita un ambasador. În iarna 1988-1989 (nu mai ştiu exact cînd), am acceptat să fiu vizitat acasă de către un diplomat occidental. Propunerea venise prin intermediul Marikei Dokter, studentă la Amsterdam a lui Sorin Alexandrescu şi care venise de mai multe ori în România cu burse de specializare. Ne vizita des, îi făcusem cunoştinţă cu „lumea literară" a „noului val", petrecuse cu noi seri de taclale în atelierul lui Ion Dumitriu. La absolvire, la începutul anilor '90, avea să-şi scrie teza de licenţă despre proza lui Mircea Nedelciu. Noul ambasador al Olandei la Bucureşti era Coen Stork, diplomatul occidental cel mai popular în mediile intelectuale româneşti după căderea comunismului. Abia venit la post, încerca să stabilească legături cu dizidenţii acelor ani şi – în genere – cu elita culturală locală. La noi acasă, în micul apartament „la bloc" în care locuiam pe atunci, în zona Căii Moşilor, a venit pe jos, schimbînd cîteva autobuze şi troleibuze în speranţa că-şi va pierde urmăritorii pe drum! Era însoţit de adjunctul său la ambasadă, Pieter Bas Bakker, şi de lectorul olandez care preda temporar la Facultatea de limbi străine a Universităţii. Ghid: Marike. Am avut o întrevedere foarte plăcută, degajată, prietenoasă (consemnată cu mari distorsiuni în cartea despre România pe care a publicat-o mai tîrziu profesorul). În perioada următoare, a mai trecut de cîteva ori pe la noi Bas Bakker cu mesaje de salut, odată ne-a adus un calendar olandez şi, la un moment dat, o invitaţie la o reuniune amicală, la prînz, la reşedinţa lui Coen. Cred că intram în primăvara lui 1989. Au fost invitaţi puţini (mi-i amintesc pe Andrei Pleşu şi pe Mircea Dinescu). Cînd am plecat, la o oră oarecare a după-amiezii, coborînd scările vilei, am văzut pe trotuarul de vizavi, într-o parte, un individ care se uita la rîndul lui la mine. Mergînd spre Piaţa Dorobanţi, m-am lămurit că s-a luat după mine. M-am apropiat de autobuzul care se oprise deja în staţie fără să dau semne că m-aş grăbi, apoi, cînd şoferul a dat să închidă uşile, m-am repezit şi am urcat, lăsîndu-mi urmăritorul jos, în stradă. Cel mai mult m-a uimit nu faptul că mi se dădea atîta atenţie, ci continuarea: cînd oprim la „Perla", îl văd pe individ urcînd ingenuu! Prin urmare, îmi fusese „alocată" şi o maşină care-l pescuise de acolo unde-l lăsasem în urmă, depăşise autobuzul şi-l depusese în staţia următoare. Am mai încercat să scap de el la Piaţa Romană, unde am schimbat 131 cu 133, însă şoferul i-a deschis la stop şi a reuşit să se urce. Am coborît la Calea Moşilor, chiar înainte de închiderea uşilor, aşa încît individul a călătorit mai departe spre Foişorul de foc. Poate că maşina „de susţinere" a misiunii m-o fi urmărit pînă acasă...

Apare tovarăşul colonel Stan (parcă ăsta era numele lui conspirativ). La scurtă vreme, poate că la recomandarea lui Coen, am primit încă o invitaţie, de astădată prin poştă, la o recepţie la Ambasada Franţei. Era cam prea mult! La Editura Litera, unde lucram, undeva în Casa Scînteii, s-a prezentat un tovarăş colonel de Securitate, parcă Stan îşi zicea. L-am găsit în biroul directorului, unde fusesem chemat. Avea misiunea să mă avertizeze asupra relaţiilor mele periculoase cu străinii. „Ştim şi de vizita la ambasadorul olandez", mi-a spus, de parcă n-aş fi ştiut că ştiu! A fost civilizat, grijuliu, nu vroia să mă supere, să mă împingă spre radicalisme. Doar atît: să mă avertizeze, să mă sfătuiască „prieteneşte" că „nu e bine"...

Intră în scenă şi tovarăşul Văcaru. Tot în 1989, cred că în vară sau în toamnă, mi se transmite din partea tovarăşului Vasile Văcaru invitaţia de a-l vizita. Era directorul Editurii Ştiinţifice şi Enciclopedice şi – în plus – secretar de partid peste întregul sistem editorial, calitate în care îi era superior politic lui Ion Iliescu, director pe-atunci la Editura Tehnică. După căderea comunismului, rolurile s-au inversat: Iliescu a devenit şeful suprem, preşedinte al ţării, iar Văcaru – subordonat în FSN, apoi în PDSR, lider al grupului parlamentar din Senat (a decedat acum cîteva luni). Atunci, în 1989, tovarăşul Văcaru mă întîmpină în biroul său din corpul central al Casei Scînteii şi, cît putea el de prietenos, începe să-mi spună că mă citeşte şi cît de mult mă preţuieşte! Trece apoi la subiect: a „auzit" că aş fi semnat o scrisoare de susţinere a lui Dinescu (intrat între timp în dizidenţă deschisă)! „De unde aţi auzit?", îl întreb – şi port cu el un amuzant dialog de ambiguităţi, în care eu făceam aluzie la Securitate, iar el nu putea să recunoască nici că da, oculta instituţie l-a pus să mă descoase, nici că – eventual – el însuşi face parte din ea! „Ce prost sînt informaţi cei care v-au spus!", îi servesc – ş.a.m.d. Varianta onorabilă pentru ei ar fi aceea că urmăreau doar să mă avertizeze să nu semnez în susţinerea lui Dinescu. Varianta cealaltă e că nu prea ştia chiar atît de bine Securitatea ce şi cum...

Urmăriri în oraş (3): O plimbare supravegheată şi un ajutor sud-american. Tot în 1989, cred că spre toamnă. Prietenul meu Mihai Dinu Gheorghiu trece din nou prin Bucureşti (poate pentru viza cu care a plecat spre a se stabili în Franţa). Mă sună din oraş şi-mi spune la telefon că e urmărit. Îi dau întîlnire în preajma Universităţii, cu gîndul că putem folosi labirintul dinăuntru. Mihai e sumbru, îmi spune ceva despre încercarea Securităţii de a împiedica strîngerea de semnături împotriva demolării satelor (Ceauşescu zicea că le „modernizează"). Mi-l arată pe individ: sportiv, cu părul tuns scurt, grizonat, genul despre care nu poţi spune dacă l-ai mai întîlnit sau nu. Intrăm în Universitate. Urmăritorul a rămas afară. Aleg una dintre multele ieşiri ale diverselor facultăţi şi gata, nu-l mai vedem pe urmele noastre. Mergem pe jos spre Piaţa Romană, povestind. Ajungem şi mai pălăvrăgim o vreme pe trotuarul din faţa blocului Turist, lîngă stop, înainte de a ne despărţi. Aici intervine sud-americanul: mic, negricios, cu accent hispanic, mai mult ca sigur student dintr-una din ţările în care dictaturile militare au hăituit mişcările de stînga, Ceauşescu acordînd tinerilor de acolo burse ca unor camarazi în refugiu. Ne abordează, ne întreabă de unde poate să ia autobuzul spre gară şi, în timp ce-i arătăm amîndoi, cu mîinile întinse, cît se poate de naturali, staţia de pe partea cealaltă a Pieţei, ne spune să nu ne uităm într-acolo, dar să ştim că ne urmăreşte cineva din spatele coloanelor de la blocul de pe cealaltă parte a bulevardului! Apoi dispare! Şcoala „ilegalismului" sud-american şi solidaritatea urmăritului cu alţi urmăriţi! De unde se vede că pînă şi prin ochii stîngii radicale internaţionale regimul lui Ceauşescu se vedea ca o dictatură, iar „braţul său înarmat", Securitatea – ca o forţă represivă...

Sfîrşit

*(Textul de faţă e versiunea extinsă a unei intervenţii în cadrul simpozionului **Împovăraţi de moştenirea Securităţii şi STASI – Ce ne facem cu actele poliţiei politice comuniste? Răspunsuri germane, române şi maghiare la o provocare istorică**, organizat în zilele de 6, 7 şi 8 iunie de către Institutul Goethe Inter Nationes Bucureşti. Intervenţia a avut loc în cadrul dezbaterii cu tema **Teroarea „Securităţii". Literatura şi viaţa literară înainte şi după desfiinţarea poliţiei secrete comuniste**.)*

---

infoLiterar

Ce păţesc intelectualii români în diplomaţie...

▮ **Să ne denigrăm personalităţile!** Săptămîna trecută, bătălia lui Eugen Mihăescu pentru re-repatriere s-a încheiat cu *happy end*! După ce în decembrie 2000 se repatriase de la Paris la Bucureşti pentru a-i deveni consilier preşedintelui nou-ales Ion Iliescu, graficianul franco-român (cu un domiciliu şi în Statele Unite) s-a tot străduit în ultimele luni să se re-repatrieze de la Bucureşti la Paris, dar pe banii statului român, ca ambasador la reprezentanţa noastră pe lîngă UNESCO. Pentru a i se deschide calea, s-a pornit campania de atacuri la adresa ambasadorului de pînă acum, criticul de artă şi eseistul Dan Hăulică. În urmă cu cîteva luni, am publicat un protest semnat de numeroşi oameni de cultură, în special din lumea plasticienilor, revoltaţi de faptul că personalitatea lui Dan Hăulică era denigrată. De asemenea, replicile internaţionale în susţinerea acestuia din urmă au fost reproduse pe larg în revista noastră. Cunoscut şi apreciat de multă vreme în mediile culturale occidentale, fost preşedinte al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă, membru şi în alte organisme prestigioase şi influente, Dan Hăulică şi-a valorificat la UNESCO relaţiile în beneficiul României, stabilind contacte, organizînd evenimente culturale, elaborînd rapoarte foarte apreciate. Pentru asta trebuia – fireşte – denigrat, nu-i aşa?!...

Insuficient – însă – pentru re-repatrierea lui Eugen Mihăescu. Fiindcă – din păcate – a intervenit între timp minunatul „scandal **Hustler**": cu ocazia lansării „decoltatei" publicaţii, E.M. s-a făcut de rîs în public, pipăind de zor, sub ochii – şi aparatele! – fotografilor şi operatorilor TV, o jună animatoare foarte-foarte sumar îmbrăcată... Devenit în această postură vedetă mediatică, E.M. şi-a văzut pentru moment compromise perspectivele la UNESCO, unde nu putea ajunge fără să fie audiat în Comisiile de politică externă ale celor două Camere ale Parlamentului, în care nu toţi membrii sînt fideli Cotroceniului.

Şi iată că s-a găsit soluţia salvatoare: E.M. a căpătat prin grijă prezidenţială un rang administrativ special, suficient pentru a putea fi trimis în misiune diplomatică fără audiere la Parlament! Numit rapid „ministru-consilier" la Externe, a fost trimis la reprezentanţa noastră la UNESCO nu ca ambasador, ci ca... „şef de misiune", funcţie pentru care nu se mai cere audiere! Drept urmare, ambasadorul Dan Hăulică a fost înştiinţat la mijlocul săptămînii trecute să elibereze urgent locul, căci E.M. e... în avion, în drum spre Paris! Răgaz pentru organizarea cuvenitelor recepţii protocolare de retragere de la post, cum cere cutuma diplomatică? Nimic! Grijă pentru „imaginea României" şi pentru cultivarea relaţiilor stabilite cu partenerii internaţionali? Nu e timp pentru aşa ceva! E.M. trebuia re-repatriat urgent în Franţa, că la Bucureşti, la Palatul Cotroceni, nu mai suporta atmosfera!...

▮ **Nu ne trebuie oameni cu iniţiative!** Altă rechemare de la post: în urmă cu cîteva luni, Elena Ştefoi, poetă, eseistă, analist politic, fostă şefă de cabinet a ministrului de Externe Andrei Pleşu, a fost anunţată intempestiv să se întoarcă în ţară, misiunea ei de consul general al României la Montreal, pentru Canada francofonă, încheindu-se astfel înainte de termen, după doar 1 an şi 4 luni („mandatul" diplomatic fiind de obicei de 4-5 ani). De-atunci, revenită în Bucureşti, Elena Ştefoi aşteaptă clarificarea situaţiei. Neprimind nici o explicaţie, ea i-a adresat săptămîna trecută o scrisoare deschisă primului ministru. Textul integral a fost publicat în **Independentul** din 2 iulie, iar extrase şi prezentări ale cazului au mai fost preluate de **Adevărul**, **România liberă** şi **Evenimentul zilei**.

Cum vă place

CODRIN LIVIU CUŢITARU

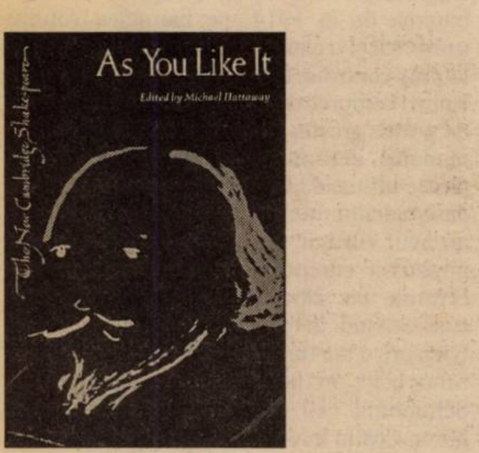

William SHAKESPEARE
As You Like It
Edited by Michael Hattaway. Col. „The New Cambridge Shakespeare“, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, 219 p., f.p.

La ora actuală, **The New Cambridge Shakespeare** reprezintă una dintre cele mai autorizate colecţii ale operei shakespeariene din întreaga lume anglofonă. De aproape douăzeci de ani, aici sînt reeditate scrierile autorului lui **Hamlet**, punîndu-se accent pe aparatul critic şi pe informaţia de istorie literară. În mintea cititorului, aceste „auxiliare“ au ajuns, treptat, să fie mai importante decît textul literar propriu-zis (care, oricum, poate fi găsit în numeroase alte ediţii mai noi sau mai vechi), întrucît, prin acurateţea lor, desluşesc multiple ambiguităţi, survenite inevitabil în creaţia suficient de enigmatică a Marelui Will. Recent, mulţi istorici ai literaturii engleze, deja cunoscuţi datorită unor lucrări prestigioase publicate anterior, au răspuns invitaţiei editurii (Cambridge UP) şi au alcătuit un număr semnificativ de ediţii critice ale diverselor piese shakespeariene. Între ei, Michael Hattaway, profesor la Universitatea din Sheffield, se distanţează în mod evident, aflîndu-se, cu recenta sa reeditare a comediei **As You Like It/Cum vă place**, la a treia prezenţă în celebra colecţie.

Cartea lui Hattaway (cunoscut mai ales pentru studiile sale de renascentism şi ediţiile gigant de literatură engleză veche, făcute de-a lungul timpului) se compune, de fapt, din două părţi: o monografie exhaustivă asupra piesei amintite (origini, istorie culturală, textuală, lingvistică, analiză critică, exegeză structuralistă şi poststructuralistă, plasare în context, menţionarea tuturor producţiilor scenice şi a ecranizărilor etc.) şi textul propriu-zis al operei, cu (nu mai puţin de) 2229 de note explicative, critice, istorice ori, pur şi simplu, culturale. O muncă enormă, investită într-o singură scriere, lucru perfect consonant cu rigoarea şi profesionalismul prin medierea cărora este abordată astăzi funcţia istoriei literare în spaţiul euro-american. Din unghiul efortului depus în studiul literaturii de către studentul postmodern, aparatul critic rămîne principala calitate a reeditărilor de opere clasice. El tinde să devină unicul liant cultural între mentalitatea postindustrială şi cea arhaică, suplinind un rol catalitic în reacţia lor de simbioză. Prin urmare, orice editură care se respectă va trata problema cu maximă seriozitate. Aviz (şi) caselor editoriale româneşti, profilate pe literatura de patrimoniu.

As You Like It este una dintre capodoperele shakespeariene, cu o istorie la fel de stranie ca şi aceea ţesută în jurul lui **Hamlet**, **Othello** sau **King Lear**. Nu i se cunoaşte data exactă a redactării, deşi un element intertextual o situează ca încheiată după anul 1598. Atunci apărea poemul lui Christopher Marlowe – **Hero and Leander** – căruia, foarte curînd, lumea literară engleză avea să-i confere o imensă popularitate (în parte datorată şi morţii scriitorului cu cinci ani mai devreme). În actul III (scena 5, rîndul 79), comedia lui Shakespeare trimite nemijlocit la acest poem prin versul – „Who ever loved, that loved not at first sight“/„Cine poate spune că a iubit cu-adevărat, dacă n-a iubit la prima vedere“. În plus, în diverse registre ale Teatrului Globe (unde se presupune că a fost jucată premiera), **As You Like It** e menţionată cu data de „4 august“, fără an, bănuindu-se – pe baza unor informaţii istorice – că primele „consemnări“ în cataloagele amintite au început să se facă abia la 1600 (ceea ce, evident, plasează piesa în acest an). Datelor din istoria literară de pînă acum Michael Hattaway le adaugă un element interesant. Se pare că exista o tradiţie ca anumite scrieri dramatice să fie regizate pentru Sărbătorile Crăciunului, cînd spectatori deveneau Regele/Regina, împreună cu suita regală, aflaţi în general la sfîrşitul unei zile de vînătoare. După toate aparenţele, **As You Like It** s-ar fi bucurat de o astfel de onoare către finele anului 1603. Oricum, conchide editorul, ea nu putea fi scrisă mai devreme de 1598 şi jucată mai repede de 1599. În nici un caz, faptul nu s-a întîmplat mai tîrziu de 1603. Ulterior, în secolul al XVII-lea, piesa va fi rar menţionată în documentele teatrale (doar de două ori, dintre care, o dată, ca *text respins* de directorul Teatrului Regal). Totuşi, în secolul al XVIII-lea, opera reintră în atenţia publicului, fiind (în 1723) adaptată de Charles Johnson sub titlul **Love in a Forest**, o versiune cam superficială, fără Touchstone, Audrey, Martext, Corin, Phoebe, Silvius, William şi alţii. „Canonizarea“ a venit în veacurile următoare.

Sursele folosite de Shakespeare nu sînt, din fericire, tot atît de enigmatice. În mod evident, arhetipul textual al piesei se găseşte în tradiţia apocrifă saxonă. Printre baladele cu Robin Hood, există una intitulată **Tale of Gamelyn/Povestea lui Gamelyn**. Subiectul ei aminteşte imediat de intriga shakespeariană. Un cavaler îşi lasă averile celor trei fii, Johan, Ote şi Gamelyn, cerîndu-i vîrstnicului (Johan) să aibă grijă de mezin (Gamelyn). Băiatul însă nu respectă dorinţa tatălui, prigonindu-şi fratele. Ca şi Orlando (în textul lui Shakespeare), Gamelyn debutează în *cultura eroicului* (masculină, patriarhală, numită de Marlyn French şi „a sîngelui“ într-o interesantă analiză a tragediei **Macbeth**), participînd la un concurs de lupte, unde obţine marele premiu. Johan îl încarcerează sub pretextul nebuniei. Eliberat de un slujitor credincios al tatălui său, Gamelyn pleacă în pădurea din Sherwood, devenind haiduc. După ani de rivalitate şi confruntări, el îşi va birui fratele degenerat şi îl va duce la spînzurătoare. Shakespeare se familiarizează, aparent, cu acest fir narativ prin intermediul unui roman al lui Thomas Lodge, publicat în 1590 (cu un deceniu înaintea piesei) după ce, în prealabil, fusese descoperit (în manuscris) în celula din Silexedra, unde scriitorul îşi aflase moartea (spre deosebire de alţi cercetători, Hattaway crede că Lodge a scris naraţiunea chiar în timpul voiajului său prin ţinuturi exotice).

Faţă de ambele surse, Shakespeare adaugă personaje şi situaţii, *poetizînd* atmosfera de ansamblu. Rivalitatea celor doi fraţi (Oliver şi Orlando) se manifestă pe fondul instabilităţii politice şi etice (ducele de drept al provinciei trăieşte exilat în pădurea din Arden, deoarece fratele său, Frederic, i-a uzurpat tronul şi autoritatea). Căzut el însuşi în dizgraţia lui Frederic, Orlando se retrage, de asemenea, în codru, unde ajunge un apropiat al monarhului legitim. Îndrăgostit de Rosalind încă de pe vremea scurtei sale experienţe la Curte, el o reîntîlneşte deghizată în bărbat (împreună cu vara ei şi fiica lui Frederic, Celia, aceasta – ca urmaşă a ducelui din Arden – se văzu nevoită, la rîndu-i, să fugă în pădurea salvatoare) şi cunoaşte o bizară atracţie faţă de „ea-el“. Se înţelege astfel de ce ambiguitatea genului a fost una dintre imaginile preferate ale exegeţilor moderni ai piesei, care au speculat ideea transferului sexual, vorbind – în diverse forme – despre posibilitatea unei paradigme homoerotice în structura de adîncime a operei. Oricum, *pădurea* devine practic un spaţiu platonician (aristofanic?) de construcţie a *cuplurilor* comediei, mult mai numeroase decît în sursele culturale menţionate (Michael Hattaway observă un lucru interesant: în limbajul elizabetan, „pădure“/„forest“ desemnează o zonă tradiţională – cu valoare mitologică – a dragostei, a delirului erotic şi onirismului emoţional, sugestie explorată de Shakespeare nu doar în **As You Like It**, ci şi în **A Midsummer Night's Dream/Visul unei nopţi de vară**). Personajele trec prin forme de extaz iniţiatic şi, în unele cazuri, sînt restaurate (Oliver este salvat din faţa leoaicei de către Orlando şi – precum Edmund rănit de Edgar în finalul lui **Lear** – îşi regăseşte dimensiunea pozitivă, intrînd într-un nou ciclu de evoluţie). Toate acestea sînt, fără îndoială, invenţiile lui Shakespeare. În alte privinţe, s-ar putea ca el să se fi inspirat din surse necunoscute istoricilor literari. Bunăoară, numele „Corin“ (unul dintre personajele pastorale ale piesei) a rămas o enigmă pentru cercetători. Hattaway presupune că el ar fi venit dintr-un poem dramatic anonim, publicat în 1599 şi chiar reprezentat scenic în acelaşi an – **Syr Clymon and Clamydes**. Aici, (tot) un cioban numit Corin o slujeşte pe fiica regelui, retrasă (din motive politice şi emoţionale) în sălbăticie. Problema e că acest Corin – diferit de personajul shakespearian – vorbeşte în dialectul *Mummerset*, un limbaj din zona de vest a Angliei, specific indivizilor din mediul rural şi, după cum constată Hattaway, bufonilor regali. Corin din **As You Like It** rămîne un poet. Ca şi celelalte personaje prinse în mirajul „pădurii“, el dezvăluie un comportament extatic.

Structura operei are numeroase puncte pline de interes. Problematica abordată (parabolic) în interiorul ei (ambiguitatea genului, disoluţia autorităţii sociale, evaziunea onirică, nevoia de transcendenţă etc.) se reflectă (simbolic) şi în arhitectura poemului dramatic propriu-zis. După Hattaway, scrierea conţine numeroase partituri autonome, care – puse cap la cap – dau impresia unui *puzzle* de mari dimensiuni. Chiar stilul (baroc) sugerează acest lucru. Prin urmare, distincţia cu care opera cîndva Roland Barthes *(lisible vs. scriptible)* este, în **As You Like It**, absolut necesară. Opera lui Shakespeare – spre deosebire de sursele ei – se adresează lectorului sofisticat, a cărui imaginaţie funcţionează pe paliere distincte ale reprezentării semiotice. În concluzie, ea are caracterul de *scriptible*. Liantul tuturor nivelelor grefate în text pare a fi *iubirea* (ca şi în alte comedii sau în **Sonete**), cu efectul ei iniţiatic şi transformator de personalitate (Hattaway ne aminteşte faptul că *a fi îndrăgostit* este literalmente echivalentul lui *a fi vrăjit* şi, implicit, *transferat în spaţii paralele*, imagine apărută în comedia-pereche **A Midsummer Night's Dream**). O concluzie pe cît de simplă, pe atît de complicată. Ca majoritatea creaţiilor lui Shakespeare, de altfel.

---

infoLiterar

Din scrisoarea deschisă a Elenei Ştefoi aflăm că motivele rechemării ei de la Montreal au fost... iniţiativele ei de încurajare a unor parteneriate româno-canadiene, mai exact între oraşele Bucureşti şi Montreal, respectiv Iaşi şi Quebec City, şi mai ales proiectul Pieţei României din Montreal, în mijlocul căreia ar urma să se ridice o statuie a lui Mihai Eminescu. E într-adevăr – să recunoaştem – foarte grav să ai asemenea iniţiative care să sporească vizibilitatea României în Canada, e impardonabil să îndrăzneşti să ieşi astfel în evidenţă şi să-i pui în situaţii neplăcute pe cei care, tot în sistemul nostru diplomatic lucrînd, nu fac lucruri atît de vizibile, n-au idei, n-au iniţiative! Elena Ştefoi nu dă nume, se rezumă la descrierea proiectului Pieţei României. Pentru amenajarea acesteia, primăria din Montreal a alocat 250.000 de dolari canadieni, urmînd ca, fără nici o cheltuială din partea statului român, devizul monumentului Eminescu să fie acoperit prin sponsorizări şi subscripţie publică. Concursul pentru realizarea monumentului a fost cîştigat de reputatul sculptor Vasile Gorduz. Pianistul Radu Lupu acceptase să susţină un recital extraordinar la Montreal în beneficiul Pieţei României.

Iată însă că promotoarea proiectului a fost scoasă din circuit, iar cu ocazia unei recente vizite a primarului din Montreal la Bucureşti a aflat că „binevoitorii" au informat oficial municipalitatea de acolo că răspunderea guvernului român în chestiunea monumentului Eminescu ar fi fost angajată de Elena Ştefoi fără acordul Ministerului nostru de Externe! Or, în dosarul proiectului se află informări repetate asupra negocierilor cu primăria din Montreal, precum şi avizele explicite ale Ministerului român de Externe, care a şi intermediat corespondenţa dintre primăria Montreal şi sculptorii români participanţi la concursul pentru monumentul Eminescu! Grijă pentru „imaginea României" şi pentru cultivarea relaţiilor stabilite cu administraţia unuia dintre marile oraşe ale lumii? Sînt amănunte, mărunţişuri pe care unii ori alţii, chinuiţi de orgolii, îşi permit să le ignore!...

De ce să ne onorăm angajamentele?! Tot săptămîna trecută, **România literară** a publicat un text primit din partea istoricului Ion Bulei, actualmente director al Institutului Român din Veneţia. Tema: amărăciunea sa la aflarea veştii că echipa venită la conducerea Ministerului Educaţiei după alegerile din noiembrie 2000 a „tăiat" bursele pe care trebuia să le acorde celei de-a doua serii de 20 de tineri selectaţi pentru specializare în Italia, pe lîngă Accademia di Romania din Roma şi Institutul Român de la Veneţia. Se făcuseră toate preparativele, se stabiliseră făcut înţelegeri cu universităţi şi alte instituţii culturale italiene pentru ca tinerii români să poată studia, să facă cercetări în arhive etc.

Pretextul Ministerului Educaţiei pentru refuz: cum că documentaţia privitoare la bursele respective ar fi fost trimisă la Minister prea tîrziu! Or, nu e vorba despre un început, ci despre un proiect aflat de mult în desfăşurare, la rînd venind acum a doua serie de bursieri! Documentaţia se află în Minister din anii trecuţi, de la demararea proiectului! De asemenea, pe lîngă Ministerul Educaţiei s-au făcut demersuri repetate pe această temă, atît din partea centrelor româneşti din Italia, cît şi a Ministerului român de Externe, încă din vara anului 2000! De parcă la descinderea unei noi conduceri într-un minister totul ar trebui luat de la capăt! Continuitate? Grijă pentru „imaginea României" şi pentru cultivarea relaţiilor stabilite cu importante instituţii culturale din străinătate? Preocupare faţă de perspectivele profesionale ale generaţiei tinere? Cine are timp pentru asemenea mărunţişuri?! De ce să ne onorăm angajamentele cînd putem să nu le onorăm?!?...

Concluzia: Ion Bulei anunţă la final că, după consumarea unui colocviu pe care l-a organizat în colaborare cu Universitatea Ca' Foscari, cu finanţare integrală din partea acesteia, se va retrage de la conducerea Institutului veneţian „care nu-şi poate împlini rostul pentru care a fost creat". Cu adaosul patetic: „Mă reîntorc la meseria mea de dascăl. Ca un om cu aşteptările frînte"...

Contradicţia lui Carp

IOAN STANOMIR

CĂRŢI FUNDAMENTALE ALE CULTURII ROMÂNE
DISCURSURI PARLAMENTARE
P.P. CARP
EDITURA "GRAI ŞI SUFLET - CULTURA NAŢIONALĂ"

P.P. CARP
Discursuri parlamentare
Ediţie îngrijită de Marcel Duţă, Studiu introductiv de Ion Bulei, Editura Grai şi suflet – Cultura naţională, Colecţia „Cărţi fundamentale ale culturii române", Bucureşti, 2000, 630 p., f.p.

Discursul parlamentar, şi aceasta este una dintre multele lecţii maioresciene, poate coborî de pe soclu sau prăbuşi în ridicol omul politic, căci între sublim şi grotesc e un singur pas, insesizabil atunci cînd oratorul devine prizonierul fascinat şi narcisist al limbajului redus la stadiul de clişeu verbal. Transferat în spaţiul scenic de Caragiale, tipul de oratorie parlamentară dezvoltată în vremea Vechiului Regat pare să rămînă în memoria posterităţii, mai cu seamă legat de trăsăturile simpaticului preşedinte de şedinţă Trahanache sau ale celor doi fraţi inamici, Caţavencu şi Farfuridi.

Şi totuşi, dincolo de derapajele retorice, dincolo de căderile în grandilocvenţă, căderi datorate, de cele mai multe ori, unui entuziasm necenzurat de simţul ridicolului – uneori absent în timpuri de tranziţie –, epoca dintre 1866 şi 1917 poate fi privită, graţie beneficiului perspectivei, pe care contemporanii lui Maiorescu nu îl aveau, ca parte a teatrului politic şi dominată de polarizări, ca una în care discursul parlamentar a atins un echilibru neegalat în anii de după primul război mondial. Alături de presă, surprinzător de liberă şi extrem de critică, valorificînd garanţiile constituţionale greu identificabile în alte zone vecine parlamentul este una dintre prezenţele care modelează spiritul public. De altfel, într-un Vechi Regat în care evenimentele politice aproape comice, de natura unei lupte dintre cetăţenii revoltaţi şi tulumbele pompierilor, iau proporţii homerice, duelul oratoric e un catalizator de pasiuni care nu poate fi ignorat. E, în definitiv, momentul în care se confruntă în arenă, practicînd o gimnastică a inteligenţei sclipitoare, Take Ionescu şi Titu Maiorescu, I.C. Brătianu şi Alexandru Lahovary, oferindu-i spectatorului şi cititorului de presă, ţinut la curent, pentru a-şi clarifica opiniile de alegător şi apropitar, un tablou fascinant.

Dezvoltarea oratoriei îşi are un revers vizibil în momentul examinării producţiei ideologice. Hegemonia discursului circumstanţial, ocazionat de dezbaterea unei legi sau de o moţiune de blam, descurajează efortul de teoretizare, previne acumularea intelectuală capabilă de a fecunda o reflecţie coerentă în marginea politicului. Lipsit de apetitul generalizării, omul politic român e, înainte de toate, un practicant preocupat aproape exclusiv de imediatul parlamentar şi de dinamica electorală. Activ în clipele de confruntare pe stradă, galvanizînd coaliţiile de opoziţie (lectura **Bucureştilor de altădată** a lui Bacalbaşa e savuroasă din acest unghi al caracterizării tipului antropologic care e politicianul autohton), omul de stat de la noi lasă în urmă, ca bilanţ al eforturilor de decenii, doar o sumă de discursuri pronunţate în incinta camerelor sau cu ocazia campaniilor. Ambele tipuri de texte sînt marcate de natura particulară a publicului ţintă şi, dincolo de deficitul de substanţă, devin lecturi fastidoase prin necesitatea cititorului de azi de a recurge la un examen de contextualizare istorică, uneori dificil chiar pentru un specialist. În urma omului de stat român, şi aici excepţia unui Ion Ghica confirmă regula, rămîn de prea puţine ori acele opere sistematice care să justifice, în ochii posterităţii, direcţiile sale de acţiune.

Lunga paranteză introductivă mi s-a părut legitimă în încercarea de a recupera un tip de conduită fără de care înţelegerea cazurilor individuale e dificilă, dacă nu imposibilă. Privită fără exagerări, ultima apariţie din colecţia de „Opere fundamentale ale culturii române", este una care umple un gol şi proiectează în actualitate o figură politică exemplară, tocmai prin ostentativa ei independenţă, pentru climatul politic al României de pînă la Unire. **Discursurile parlamentare** ale lui P.P. Carp, disponibile pînă deunăzi în **Monitoarele oficiale** sau selectate în comentariile din vasta lucrare monografică a lui C. Gane, sînt acum, la aproape un secol după dispariţia autorului, la dispoziţia cititorului. Însoţite de un excelent studiu introductiv aparţinîndu-i istoricului Ion Bulei, ele se află acum în faţa publicului al cărui profil s-a modificat radical într-un secol XX pe care P.P. Carp îl părăsea discret, fără glorie, într-un moment de schimbări pe care nu le anticipase şi nici nu le receptase simpatetic. Confruntarea virtuală dintre sensibilitatea lectorului postmodern şi discursul unei personalităţi de secol XIX e una din provocările pe care volumul le conţine.

În egală măsură, discursurile antologate recuperează un mit, cel al oratorului, care l-a însoţit pe Carp încă din timpul vieţii. Fără a fi obligat să treacă prin furcile caudine ale confruntărilor electorale modelate de votul universal, conservîndu-şi intact acel tip de sensibilitate paternalistă tory ce defineşte junimismul politic, Carp şi-a rezervat energia polemicilor al căror spaţiu de manifestare îl constituia parlamentul scrutinului cenzitar. De aici, suprapunerea de causticitate şi laconism care i-a făcut pe contemporani să recunoască în şeful politic al grupării pe unul dintre acei extrem de puţini senatori capabili de a produce, fără eforturi vizibile, vorbele de spirit care supravieţuiesc în memoria publicului. Anecdota l-a metamorfozat pe Carp într-un gentleman cu monoclu acid, pregătit să distrugă şi să ardă cu fierul roşu (e simptomatică reacţia de iritare ce transpare în discursul ocazionat de afacerea tramvaielor în 1912), în numele unui tip de corectitudine politică interpretat ca inutilă rigiditate de contemporani. Efigia lui P.P. Carp se articulează la graniţa dintre butadă şi morga aristocrată care a constituit una dintre dintre raţiunile impopularităţii sale.

Căci impopularitatea pare a fi, retrospectiv privind, ţinta ultimă a omului de stat. O lectură atentă a discursurilor din volum poate identifica ocaziile în care P.P. Carp se plasează, deliberat, cu superbie, în tabăra celor ce refuză să cedezè opiniei publice. Contemporanii au pus atitudinea sa pe seama orgoliului de castă al celui ce dispreţuia mulţimea, indiferent la presiunile ei. Şi totuşi, insensibilitatea lui Carp nu era decît o formă de coerenţă interioară. Atunci cînd alegerea se realizează între popularitate şi soliditatea opiniilor, Carp nu ezită, cu riscul de a-şi compromite şansele de supravieţuire politică. Pînă la un punct, s-ar putea spune că îi lipseşte, ca şi unui Iuliu Maniu, spiritul tranzacţional, capacitatea de a recurge la compromis fiind redusă pînă la absenţă. Atunci cînd calea se înfăţişează, opţiunile sale sînt limitate: căderea de la guvernare, din 1912, e cauzată de extrema violenţă cu care stigmatizează ceea ce i se pare a fi o dovadă de neonestitate în viaţa publică. Dar circumstanţele invalidează tentativa sa şi ceea ce urmează, după demisie, e compromiterea dramatică a unei prietenii de o viaţă cu Maiorescu, cel ce acceptă oficiul de preşedinte al consiliului de miniştri, în fruntea unui cabinet de concentrare conservatoare. Bilanţul guvernamental al lui P.P. Carp rămîne unul mediocru. Analogia cu Iuliu Maniu, dincolo de diferenţe de context, revine. Ceva îi lipseşte lui P.P. Carp, pentru a fi acel mare om politic de care curentul conservator avea nevoie în România. Infinit mai modest, un Lascăr Catargiu va îndeplini pînă la 1899 această misiune.

Viaţa lui Carp, au remarcat-o mai toţi comentatorii, de la G. Ibrăileanu la C. Gane, are o dimensiune shakespeariană a sfîrşitului. Puţini oameni au avut de purtat la final o mai copleşitoare povară: în România marcată de euforia reunificării naţionale, Carp iese din scenă stigmatizat ca trădător. E unul dintre cei care s-au acoperit de dezonoare colaborînd cu inamicul german, militînd pentru înlăturarea dinastiei. Se afla într-o poziţie împărtăşită de reformatorul socializant cu care încrucişa spadele în dezbaterea de la 1914, pe marginea votului universal şi a exproprierii, Constantin Stere. Istoria contrafactuală oferă beneficiul unei lecturi comprehensive a celor care s-au aflat de partea greşită a baricadei. Opţiunea germanofilă, al cărei elogiu Carp îl face în unul dintre ultimele lui discursuri, se situează în descendenţa unei idei de o viaţă. Puţini însă au avut curajul, tipic junimist, de a merge împotriva curentului, salutînd în puterile centrale pe salvatorii din faţa pericolului rus. Privind în contextul epocii, tonul lui Carp are o tăietură profetică, evocînd calmul unui boier în faţa implacabilului istoriei. Schimbînd ce-i de schimbat, e tonul lui Miron Costin înaintea decapitării. Carp alege să poarte masca unui bătrîn al neamului care rosteşte adevăruri de Cassandră. În faţa vuietului vremii, Carp nu ratează ocazia de a fi ultima oară impopular, pînă la a deveni trădătorul de serviciu. Retragerea din scenă e, literar vorbind, una de efect. P.P. Carp, acel mare scriitor ocazional recuperat de Lovinescu, are ştiinţa discursului laconic, o ştiinţă a gradării nuanţelor şi a evitării grandilocvenţei. Finalul îi compune masca funerară a senectuţii: „Domnii mei, cînd mă uit la majoritatea care mă înconjoară, cea mai mare parte e compusă din tineri cari acum debutează în viaţa politică. Astăzi ei sînt conduşi, mîine vor fi conducători şi îi rog atunci să se gîndească la bătrînul care în curînd va dispărea dintre dumneavoastră şi care vă zice: Soarta românilor de dincolo nu se rezolvă dincolo de Carpaţi, ea se rezolvă dincolo de Prut".

Silueta lui P.P. Carp nu poate fi schiţată în cîteva linii fugare – ea nu e în întregime cuprinsă în melancolia lucidă a sfîrşitului sau în replicile casante care doboară de pe soclu adversarul. Ca şi Maiorescu, Carp rămîne, privind în urmă, definit printr-o enigmă sau prizonierul unei contradicţii, pentru a-l relua pe Nicolae Manolescu. Energia intelectuală se concentrează în aceste texte oratorice, ce ating o lapidaritate clasică. Lipsit de apetit teoretizant, Carp lasă în urma lui manifeste care configurează mentalul conservator junimist, **Era nouă** de la 1881. S-ar putea glosa pe marginea tipului de critică pe care Carp îl avansează – în definitiv, ca şi colegul lui de generaţie, Maiorescu, Carp inventează, fără emfază, un conservatorism autohton care respinge, în mod deliberat, delirul revoluţionar, ca şi patriotismul xenofob. O probează, dincolo de dubiu, intervenţiile sale în chestiunea drepturilor politice ale evreilor, intervenţii care se cer citite în paralel cu cele ale unor contemporani, unii junimişti, ca Alecsandri şi Eminescu. Patriotismul lui Carp e, înainte de toate, o formă de luciditate extremă, de unde şi caracterul său inconfortabil. Excluzînd orice alibi xenofob, el pune accentul pe o exigenţă a construcţiei instituţionale şi pe o rigoare a conduitei publice greu digerabile în momentele de inflamare.

S-a spus despre conservatorism, în varianta sa junimistă, că ar fi mascat inabil interesele de clasă ale corifeilor săi sau că ar fi întruchipat un ethos al imobilismului social. În măsura în care există o actualitate a discursului său ideologic, mi se pare că ea este localizabilă în spaţiul elogiului prudenţei. Nerăbdării celor fascinaţi de saltul spre viitor, Carp, în linie conservatoare, le contrapune o preocupare pentru concretul în aparenţă insignifiant. A fi conservator devine o formă de luciditate. E legatul identificabil în discursul său dedicat votului universal şi exproprierii din 1914: „Dar vă asigur că în viaţa popoarelor măsurile cele mai incisive, acelea cari istoriceşte au avut rezultatele cele mai frumoase, nu sînt acelea pompoase, nu sînt acelea izvorîte dintr-un avînt general, cari cred că cu vorba şi cu sacrificii se poate îmbunătăţi o stare socială. Nu, au fost acelea lente, ce vin în ajutorul muncii latente, cari fără zgomot mare măresc avuţia naţională, iar nu munca superficială a vieţii noastre politice". ▮

Masterat de studii francofone
Anul universitar 2001-2002

Creat de Catedra de franceză a Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine din Universitatea Bucureşti, în colaborare cu Universitatea Louvain-la-Neuve (Belgia), *masteratul de studii francofone* se adresează absolvenţilor de facultăţi cu profil filologic din Bucureşti şi din ţară care doresc să se specializeze în domeniul francofoniei.

Programul de studii cuprinde cursuri şi seminarii de lingvistică (va fi abordat cu precădere domeniul varietăţilor de limbă în spaţiul francofon), de francofonie originară (Belgia, Elveţia), de expansiune (Québec), colonială (Africa), culturală (România).

O parte din cursurile sus-menţionate vor fi ţinute de profesori din Belgia şi Elveţia. Masteranzii vor avea acces la un important *fond de carte* de specialitate.

Pentru relaţii suplimentare, se va contacta Secretariatul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine (Str. Edgar Quinet, nr. 5-7, et. II, tel. 314.35.08 int. 101).

Perioada de înscrieri : 1-10 septembrie 2001.

Concursul de admitere va avea loc în zilele de 18-19 septembrie 2001.

O lecţie a istoriei (II)

ADRIAN NICULESCU

Carol Iancu
EVREII DIN ROMÂNIA
DE LA EMANCIPARE LA MARGINALIZARE
1919-1938
Editura HASEFER

Carol IANCU

Evreii din România. De la emancipare la marginalizare 1919-1938
Prefaţă de Pierre Guiral.
Postfaţă de Gérard Nahon.
Traducere de Ţicu Goldstein,
Editura Hasefer, Bucureşti,
2000, 380 p., f.p.

Carol Iancu relevă certe accente antisemite în opera dramatică a lui Vasile Alecsandri (sînt suficiente cîteva titluri, azi mai puţin frecventate: **Trei ovrei**, **Herşcu boccegiu**, **Lipitorile satelor**, **Năvălirea jidanilor** etc., v. p. 151) sau în unele lucrări de atitudine politică ale lui I. Slavici (în pamfletul antisemit **„Soll“ şi „haben“, Cestiunea ovreilor din România**, 1878, autorul scria că emanciparea politică a evreilor reprezenta „moartea naţiunii române“... Cu un macabru simţ profetic, scrie C. Iancu, el prevede chiar şi soluţia finală: „Dacă lucrul vine la cuţit, apoi Europa creştină şi indo-germană va fi pentru noi [...] Ştim noi cît de mult ovreii prin ţările apusene sînt iubiţi! Să încerce şi să ne aducă la desnădăjduire; dar apoi – să nu ne învinovăţească pe noi, dacă focul aprins pe pămîntul românesc va trece cumva în Bucovina, în Ardeal [...] şi în Austria, ba chiar în Germania cea luminată“).

Nici V. Conta nu-i străin de poziţiile antisemite. Acesta a pus principiul conservării naţionale mai presus de cel al libertăţii şi al egalităţii, afirmă autorul, şi a susţinut şi el ideea-sperietoare, larg răspîndită-n epocă, se vede, că „dacă nu luptăm contra elementului evreiesc, vom muri ca naţiune“ (p. 152). „Cazul“ Eminescu este îndeobşte cunoscut, ca şi „mistica sa naţionalistă“ (ex. **Doina**, dar mai cu foc, ne permitem să adăugăm noi, jurnalistica sa). Dar marele poet avea păreri nuanţate – ne asigură dl Carol Iancu, deşi, personal, am fi mai rezervaţi. Eminescu dorea o rezolvare „constructivă“ a problemei evreieşti – susţinînd (ca şi ceilalţi conservatori, Titu Maiorescu, Petre Carp) eliminarea discriminărilor religioase şi integrarea evreilor în drepturile politice. O notă rămasă manuscrisă (Nr. 2261, fol. 60, Academia Română) depune mărturie pentru marele poet. Acolo el scria: „Din nenorocire, nimeni din ţară nu a avut curajul să propună singura soluţie echitabilă: tratamentul pe picior de egalitate a străinilor şi ştergerea deplină a deosebirilor de confesiuni“. Din păcate, credem noi, cu o floare nu se face primăvară. Ca în mai toate operele vaste, se poate găsi totul şi contrariul a tot.

În economie, atacuri antievreieşti lansează Petre S. Aurelian (cu o serie de legi împotriva comercianţilor şi a meşteşugarilor evrei), iar Dionisie Pop-Marţian, „veritabil ideolog al naţionalismului antievreiesc“ (p. 153) în economie, îi considera pe evrei ca exploatatori şi cămătari (în 1866 publică un pamflet antisemit: **Proprietatea şi naţionalitatea şi ochire în marea chestie a Jidanilor**). În schimb, marele istoric A.D. Xenopol, el însuşi fiul unui evreu convertit, le cerea evreilor convertirea la creştinism, ca singură soluţie acceptabilă... Dar despre toate acestea, care fac, pe larg, obiectul volumului despre anii 1866-1919 al profesorului Iancu, ne-am ocupat mai în detaliu în amintita noastră recenzie din revista **22**.

La începutul secolului al XX-lea, A.C. Cuza şi Nicolae Iorga nu aduceau – într-o asemenea ambianţă naţionalistă – decît vocea clară, deschisă, a unui antisemitism politic fără echivocuri. Dacă A.C. Cuza îl justifica prin teorii economice, N. Iorga era preocupat de rolul evreilor în clasele ţărăneşti. „Exploatatori ai poporului“, evreii ca arendaşi de moşii boiereşti erau consideraţi vinovaţi de sărăcirea satelor. **Epoca** (1902-1903), **Semănătorul** (1903-1906) şi mai ales **Neamul Românesc** (din 1906) au fost principalele publicaţii care au găzduit propaganda antievreiască condusă de N. Iorga. În cotidianul său **Neamul Românesc**, Iorga susţinea o rubrică permanentă, intitulată sugestiv **Chestiunea ţării şi evreii noştri**, prin care „difuza veninul urii în masele de ţărani“ (p. 158). Campaniile sale au contribuit mult la acreditarea diversiunii antisemite de la începutul revoltei din 1907. Acuzîndu-i pe evrei, în calitate de arendaşi, de a fi exploatatori ai poporului (v. **Neamul Românesc**, 4 III 1907), Iorga face ca furia ţăranilor să se reverse, cel puţin iniţial, peste evrei, şi nu peste marii proprietari de pămînt (atenţie! nu boieri, aceştia dispăruseră la 1858!), adevăraţii responsabili ai mizeriei lor“ (p. 159). Consulul francez de la Iaşi observa: „Făţiş, programul naţionalist nu este reprezentat în Parlament decît printr-un singur om: profesorul Iorga“ (p. 159). Pe lîngă partide, mai existau şi „gărzile“, „ligile“, „uniunile“, ba chiar şi „frăţiile: „Garda Conştiinţei Naţionale“ (1919), „Asociaţia studenţilor creştini“ (1922), „Uniunea Naţional-Creştină“ (1922), „Liga Apărării Naţionale Creştine“ (1923), „Fascia Naţională Română“ (1926), „Legiunea Arhanghelului Mihail“ (1927) şi, în sfîrşit, în 1930, „Garda de Fier“ (ultimele două ale lui Corneliu Zelea Codreanu). În aceste organizaţii de extremă dreaptă se înregimentau şi tineri, şi bătrîni, şi muncitori, şi intelectuali. În decembrie 1937, legionarii deveniţi partidul „Totul pentru ţară“ au obţinut 72 de deputaţi (p. 171). Ce să mai spunem, însă, de autentica patologie antisemită a aceluiaşi A.C. Cuza, care ajunsese să ceară retragerea recunoaşterii Vechiului Testament de către... Biserica Ortodoxă Română (p. 159) şi-l socotea pe Iisus „galileean de rasă ariană“ (p. 269)! În 1910 se petrece întîlnirea dintre cei doi (atenţie, nu în 1920! Atunci se produce despărţirea), care s-a concretizat prin crearea Partidului Naţionalist Democrat, primul partid politic din România cu o platformă politică făţiş naţional-antisemită.

Bineînţeles, printre simpatizanţii naţionalismului românesc s-au numărat şi mulţi intelectuali. Autorul citează nume cunoscute: C. Noica (1909-1987), Al. Brătescu-Voineşti (1868-1946), Nichifor Crainic (1889-1972), Nae Ionescu (1890-1940), C. Rădulescu-Motru (1868-1957) şi, bineînţeles, Mircea Eliade şi, alături de el, Emil Cioran (acesta din urmă distingîndu-se de mai toţi ceilalţi prin faptul că a fost singurul care şi-a revizuit ideile, găsind cu cale – afirmă autorul la p. 174 – să scrie „un eseu admirabil consacrat spiritualităţii iudaice“, intitulat **Evreii – Un popor de solitari**, tradus recent de Irina Mavrodin (Editura Teşu, Bucureşti, 2001, 64 p.). Dar credem că autorul ar fi trebuit să menţioneze că România acelor ani avea şi intelectuali democraţi şi antiextremişti, deşi, din motive de stil şi de educaţie, vocea lor nu „tuna“ la fel de tare cu a celorlalţi. Numele lor: Eugen Lovinescu, Eugen Ionescu, N. Carandino, M. Sadoveanu, Ion Vinea, Gala Galaction, Şt. Zeletin, Petre Andrei, V. Madgearu, Tudor Teodorescu Branişte, Miron Radu Paraschivescu, Geo Bogza, Ion Caraion, G. Ivaşcu, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Virgil Ierunca şi alţii, care au acoperit domenii largi ale culturii româneşti (de curînd, într-un important editorial din **România literară**, nr.9/2001, criticul N. Manolescu, răspunzînd unui text al fostului disident maghiar G.M. Támas, arăta, cu multă dreptate, şi rezistenţa intelectuală românească în faţa tendinţelor mistificatoare ale extremei drepte – rinocerizarea, cum o numea Ionesco).

Profesorul Carol Iancu a înregistrat cu atenţie şi faptele pozitive, atîtea cîte au fost (de pildă reforma agrară din 1921, ce – se dau cifre exacte – nu-i ocoleşte pe minoritari, inclusiv pe cei 4500 ţărani evrei din Maramureş şi din Basarabia, care, în octombrie 1920, primesc între 4 şi 6 ha, plus împrumuturi din partea *Joint*-ului american, pentru a putea profita din plin de reformă – v. pp. 25 şi 64 –, sau acţiunea deputaţilor evrei în Parlament – p. 218 – ori progresul ideilor sioniste, cu instituţiile aferente, ce au putut funcţiona şi în România), şi pe cele negative, în primul rînd manifestările mişcării antisemite din România (1922-1933). Din păcate, nu au fost puţine! În timpul guvernării lui Ionel Brătianu (1922-1926), sub guvernul lui Alexandru Averescu (1926-1927), au avut loc turburări studenţeşti la Cluj, la Iaşi, la Botoşani, la Bîrlad, şi în alte localităţi mai mici din Moldova, la Oradea Mare (1924) şi la Cluj (1927), sub guvernarea lui Vintilă Brătianu, dar şi sub guvernările ţărăniste (1928-1933). A servit prea puţin un „apel poporului român“ adresat de Uniunea Naţională a Evreilor („de ani de zile s-a pus în operă un sistem de aţîţare împotriva Evreilor“) şi nici mai multă eficienţă nu au avut nici apelurile adresate Societăţii Naţiunilor: violenţe anti-

---

învăţămînt

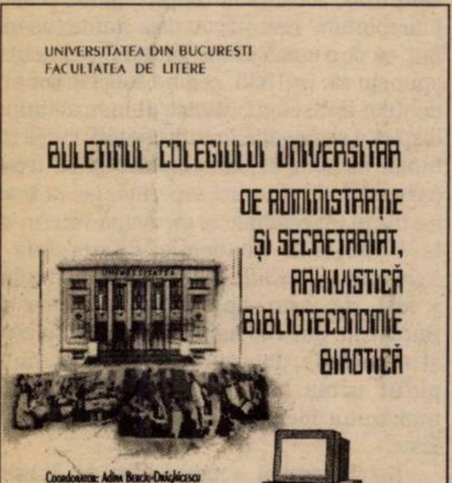
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
FACULTATEA DE LITERE
BULETINUL COLEGIULUI UNIVERSITAR DE ADMINISTRAŢIE ŞI SECRETARIAT, ARHIVISTICĂ BIBLIOTECONOMIE BIROTICĂ
Coordonator: Adina Berciu-Drăghicescu
Editura Universităţii din Bucureşti

Aflat la primul său număr, **Buletinul Colegiului Universitar de Administraţie şi Secretariat – Arhivistică-Biblioteconomie-Birotică** din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti, este o publicaţie periodică de specialitate care continuă seria celor şapte volume din **Caietele Seminarului Special de Ştiinţe auxiliare ale Istoriei**, apărute între 1989-1997. Coordonator: conf. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu. O publicaţie tip carte, de peste 200 de pagini, cuprinzînd studii şi articole de natură biblioteconomică şi arhivistică, bazate pe documente de arhivă, din cabinetele şi colecţiile speciale ale Bibliotecilor Academiei sau ale Bibliotecii Centrale Universitare. Primul volum din acest **Buletin** îi este dedicat profesorului, arheologului şi istoricului Dumitru Berciu (1907-1998). Obiectivele revistei vizează încurajarea cercetărilor din domeniul biblioteconomiei şi arhivisticii, evidenţiind fondurile şi colecţiile existente la Arhivele Naţionale, la Biblioteca Academiei, la Biblioteca Facultăţii de Istorie din cadrul Universităţii din Bucureşti. Remarcabile prin seriozitate şi aplicaţie, studiile şi contribuţiile cuprinse în acest volum sînt foarte diverse ca orizont de preocupări: bibliografiile regionale, bibliotecile şi relaţia lor cu publicul, contribuţiile lui V.A. Urechia în domeniul bibliologiei şi muzeologiei, documente de arhivă din istoria Teatrului de Operetă, documente inedite despre Iulia Hasdeu, rolul microfilmelor în informarea ştiinţifică, fondurile Cabinetelor şi Colecţiilor speciale ale Bibliotecii Academiei Române, Facultăţii de Istorie ş.a. Nu lipsesc cîteva **Note Bibliografice** care prezintă cîteva cărţi de specialitate apărute în 1999. Alături de cadre didactice precum Adina Berciu-Drăghicescu sau Alexandru Ofrim, semnează în paginile **Buletinului** numeroşi studenţi şi absolvenţi, aflaţi la începutul carierei ştiinţifice.

La iniţiativa aceluiaşi Colegiu şi sub coordonarea aceleiaşi Adina Berciu-Drăghicescu, dar şi cu colaborarea catedrei de Bibliologie şi Ştiinţa Informării (şef de catedră: prof. univ. dr. Ion Stoica) a avut loc în zilele de 23-24 noiembrie 2000 la Facultatea de Litere a Universităţii bucureştene Simpozionul cu tema **Arhivele, bibliotecile şi muzeele în universul contemporan al informaţiei**. Lucrările Simpozionului, care a reunit pentru prima oară arhive, biblioteci şi muzee, s-au desfăşurat în cadrul a patru secţiuni: **I. Locul instituţiei în progresul cunoaşterii**; **II. Colecţii, valori, valorificare**; **III. Activităţi de modernizare, informatizare reţele**; **IV. Cooperare probleme interne şi internaţionale. Pregătirea specialiştilor**. Au participat principalele instituţii din domeniu. Au apărut acum, reunite într-un amplu şi bine organizat volum, comunicările susţinute în amintitele secţiuni, precum şi cele care nu au putut fi prezentate din cauza absenţei (motivate) a autorilor.

Universitatea din Bucureşti
Facultatea de Litere
Colegiul Universitar de Administraţie şi Secretariat
Secţiile Birotică, Biblioteconomie - Arhivistică
Lucrările Simpozionului
ARHIVELE, BIBLIOTECILE ŞI MUZEELE
ÎN UNIVERSUL CONTEMPORAN AL
INFORMAŢIEI
23-24 Noiembrie 2000
Bucureşti 2001

semite se comiteau în Maramureş (la Borşa; doi preoţi codreniţi, unul ortodox, Ion Dumitrescu, şi altul unit, Andrei Berindei, sînt arestaţi pentru instigare la omor, dar eliberaţi de guvernul Maniu, în octombrie 1930), în Basarabia (la Chişinău), la Galaţi şi la Brăila – dovedind incapacitatea guvernelor de a reacţiona. Un reviriment se constată de abia în ianuarie 1931, cînd, după atentatul împotriva directorului evreu al marelui cotidian **Dimineaţa**, Emil Socor, ministrul de interne Ion Mihalache dizolvă Garda de Fier (paralel cu organizaţiile comuniste: Tineretul Roşu şi Ajutorul Roşu Proletar; p. 202), luînd măsuri dure, inclusiv împotriva preoţilor legionari. În aceste circumstanţe, Partidul Naţional Evreiesc (constituit în 1931) a candidat pe liste proprii (simbol: Menorah – candelabrul) în alegerile din iunie 1931, obţinînd 2,19% şi 5 mandate, iar la alegerile din iulie 1932, 2,26% şi tot 5 locuri.

De notat că autorităţile române îi considerau pe evreii din Regat români de confesiune mozaică, dar pe cei din Transilvania şi Bucovina, dimpotrivă, ca pe o minoritate naţională, pentru a o dizloca din blocurile maghiar şi german (p. 217). De asemeni de notat că, în timp ce U.E.R., cum îi spune şi numele, a promovat mai degrabă integrarea, asimilaţionismul şi alianţa cu PNL (dar, punctual, şi cu Partidul Poporului), refuzînd transformarea în partid, grupările sioniste (puternice mai ales în Basarabia) s-au orientat către PNŢ şi au favorizat naşterea Partidului Evreiesc (preşedinte: Th. Fischer), în care evreii se declarau, direct, „minoritate naţională" (anterior, UER preferă termenul ambiguu de „minoritate etnică şi religioasă"), dar îşi afirmau şi „solidaritatea cu naţiunea română" şi „fidelitatea şi devotamentul faţă de Tron şi de Patrie" (p. 221). *Nu e de mirare că tocmai evreii basarabeni, cei mai oropsiţi, cei mai săraci, cei mai „fără patrie", au fost purtătorii de stindard ai sionismului. Evreii ceilalţi, şi cei bucovino-transilvăneni, şi cei regăţeni, mai cultivau ideea unei patrii, se mai credeau „unguri (sau austrieci) de religie mozaică" primii, după cum „români de religie mosaică" începuseră a se crede, mai ales după 1919, tot mai mulţi evrei regăţeni (şi mai ales muntenii, bucureştenii, şi, în general, cam toţi acei 50% care, în 1930, declarau ca limbă maternă româna, de tip Filderman sau Mihail Sebastian!), şi mai greu s-au raliat la ideea sionistă* (dovadă repartiţia electorală pe regiuni amintită mai jos, dovadă numele organizaţiilor lor: *Uniunea Evreilor Pămînteni*, devenită *Uniunea Evreilor Români*). Ralierea la ideea sionistă a fost, de cele mai multe ori, un punct de sosire, o tragică urmare a mizeriilor îndurate, a unei vieţi, chiar în interbelic, trăite nesigur, „en sursis", cu sabia lui Damocles, a „verificării cetăţeniei", sau a lui „numerus clausus", ori alte aşijderea, deasupra capului...

Din 1932, însă, semn rău-vestitor, urmare a creşterii antisemitismului, UER n-a mai găsit nici un partid românesc dispus la cartel electoral (ultimul acord cu PNL a fost în 1931). *Iată drama. Nori negri se strîngeau la orizont.* Numai Partidul Evreiesc a rămas să îi mai reprezinte pe evrei. *Evreii sînt din nou singuri.* Astfel, *născută din disperare, din pierderea speranţelor, ideea sionistă îşi face tot mai mult loc, ca unică soluţie. Frumoasele iluzii „româneşti", gen Filderman, asimilaţioniste, romantice, coerent liberale, „franţuzeşti", se ofilesc.* În alegerile din decembrie 1933, nici Partidul Evreiesc nu mai intră în Parlament, unicul evreu rămas fiind şef-rabinul Iacov Niemirower, ca senator de drept al cultului (ceea ce nu-l va feri de umilinţe de felul izgonirii de către huligani cuzişti, fără ca autorităţile să intervină, de la sfinţirea mitropolitului Visarion, la care, totuşi, fusese invitat, sau de un atentat, p. 247). *Noua situaţie va duce la o apropiere a UER de sioniştii din Partidul Evreiesc, iar în 1936 se va constitui Consiliul Central al Evreilor din România* (p. 219).

Încet, ideea sionistă a triumfat peste bunele, generoasele, dar uşor naivele intenţii integraţioniste. Poate, dacă ar mai fi trecut cîteva decenii, să se cimenteze şi la noi ţesutul naţional, măcar cît în Ungaria... Sensibil alta ar fi fost istoria, dacă evreii noştri ar fi fost naturalizaţi, cum se făcuse la 1848, sau, cel puţin, şi de la 1879, dacă „revizuirea" n-ar fi fost doar scamatorie... E sau nu legitim să ne întrebăm ce fidelitate naţională ar fi născut acesta, cunoscînd ataşamentul evreilor pentru ţările care le deveneau patrii?... Exemplul Ungariei (1867), al Germaniei (1871), al Franţei (1791), al Italiei (1866) e edificator. Iar România, pînă la urmă, în anii Holocaustului, i-a trădat în mai mică măsură decît Germania, Ungaria, Italia, sau chiar Franţa (cea a lui Petain!), în braţele cărora ei se aruncaseră cu nesaţ şi cu dorinţă de ocrotire, ca un copil la pieptul mamei... Dar timpul n-a mai avut răbdare. Perioada interbelică a fost prea scurtă şi, mai cu seamă, prea accidentată... Nu mai era loc pentru evrei în România, începuseră să creadă tot mai mulţi. Pînă şi Filderman sfîrşeşte prin a ceda. Vremea iluziilor se isprăvise...

Merită amintit şi faptul că naşterea Partidului Evreiesc (pentru care votau circa 80% din evreii din noile teritorii, cîtă vreme evreii regăţeni preferau UER) a nemulţumit Partidul Maghiar, care îi considera pe evreii ardeleni drept evrei unguri, dar şi, am văzut, U.E.R. Curînd însă, Partidul maghiar îmbrăţişază el însuşi politica antisemită oficială de la Budapesta (şi ultimii „evrei unguri" părăsesc partidul – altă dramă, altă spulberare de iluzii, dar în Ungaria trebuie să fi fost şi mai tragic, după 70 de ani de integrare; ce să mai spunem de Germania, de Italia, unde evreii *se credeau* de mult perfect asimilaţi...), pentru a nu mai vorbi de partidul german cu care orice apropiere devenise imposibilă din pricina nazificării sale accentuate (p. 228; primul ministru Al. Vaida-Voievod nu numai că emite o circulară prin care invită întreprinderile, băncile, fabricile etc. să îndepărteze personalul ne-român etnic, dar a şi autorizat – v. **Viitorul**, 7 X 1933 – formarea de batalione S.A. în rîndurile saşilor, care adoptă sloganul „Evreii afară!" – p. 203, 206; de altfel, emisari hitlerişti sînt semnalaţi încă din 1931-1932, din timpul guvernării Iorga, tolerantă... cu antisemiţii, deşi organizase un subsecretariat al minorităţilor, p. 203; antisemitsmul este semnalat pînă şi printre ucrainenii din Cernăuţi, p. 205!). La fel, subliniază prof. Iancu, spre deosebire de Polonia, evreii din România nu au creat un Partid Socialist evreiesc, iar spre deosebire de Ungaria, sprijinul evreiesc acordat socialiştilor nu a fost important decît în anii '20. Dacă, atunci cînd vorbeşte despre corupţia electorală, tindem, cu nuanţe, să fim de acord, rezerve avem în schimb atunci cînd, în repetate rînduri, autorul se referă la o aşa-zisă „teroare electorală" (ibid.), care ar fi împiedicat succesul listelor evreieşti... De remarcat, în schimb, că, prin Legea Mîrzescu (1924), mulţi evrei din noile provincii nu au fost înscrişi printre alegători, fiind consideraţi tot ca străini. Din 1920, circa 160.000 de evrei nu s-au putut prezenta la urne, iar din 1935, 185.000 (p. 227, cu trimitere la studiul lui Bela Vago, **The Jewish Vote in Romania between the two World Wars, Jewish Journal of Sociology**, 2/1972, p. 239)...

După 1934 se face simţită însă şi o nouă formă de „antisemitism de stat", afirmă Carol Iancu (pp. 236-265). Este epoca în care guvernul Tătărescu – sub presiunile unei opinii publice tot mai receptive la abila propagandă fascistă şi mai ales nazistă –, dacă nu putea împiedica tezele rasiste ale lui Cuza şi Codreanu, dar nici pe ale unui Vaida-Voievod sau A.C. Cuza care, împreună, cereau limitarea („numerus clausus") sau chiar excluderea („numerus nullus") a Evreilor şi a altor minoritari din universităţi şi funcţii publice, a încercat să-şi apropie temele antisemite respective, cu o netă preferinţă pentru ideile „cămăşilor albastre" cuziste, în detrimentul „cămăşilor verzi" codreniste. O lege asupra „conversiunii datoriilor agricole" (1934) a fost prima măsură care i-a afectat pe evrei. Aceasta îi excludea pe cetăţenii străini şi pe evreii fără cetăţenie română (aşa-zişii „evrei supuşi români", ajunşi astfel după legea Mârzescu „de constatare, dobîndire şi pierdere a nationalităţii române", din 1924, şi asimilaţi străinilor) de la reduceri şi amortismente de datorii agricole. Aplicarea legii conversiei însemna ruina materială a mii de evrei. „Trebuie să constatăm cu cel mai mare regret", scrie autorul, „că, sub un guvern liberal, populaţia evreiască, pentru prima oară în istoria politică a României, este scoasă în afara legii de o manieră formală, într-o situaţie de inferioritate" (p. 237). Dar cea mai gravă a fost **Legea pentru folosirea personalului românesc în întreprinderi**, depusă tot de un liberal (Titeanu), în 24 iulie 1934. Legea evidenţia „promovarea muncii naţionale" şi, cum am arătat mai sus, lansa, încă înainte de legile Nürnberg, poate pentru prima oară în Europa, conceptul de „Români etnici" sau „Români de sînge" (p. 238). Bineînţeles, aceste măsuri au stîrnit protestul Uniunii Evreilor Pămînteni, dar fără nici o consecinţă. S-au creat, prin regulamentul de aplicare a legii, din 23.I.1935, trei categorii de locuitori: „cetăţeni români etnici", „cetăţeni români de altă origine etnică" şi „străini". Aceasta a dus la excludea a 80.000 de evrei „supuşi români" (iar alţi 700.000 de evrei din România Mare erau clasaţi ca cetăţeni de categoria a doua; dar această lege nu-i afecta numai pe evrei, ci şi pe toate celelalte minorităţi. Cei mai afectaţi au fost, totuşi, evreii, deoarece marea majoritate a celorlalţi minoritari locuiau la sate, ocupîndu-se cu îndeletniciri tradiţionale, pe cînd evreii trăiau la oraşe şi, cu profesiile şi meseriile lor, se încadrau în parametrii legii). Ţinîndu-se seama şi de celelalte minorităţi, se găseau lipsiţi de drept de muncă circa 4.500.000 de persoane „de altă origine etnică".

Protestele au ajuns pînă în Franţa: dr. W. Filderman a alertat Parlamentul francez şi Alianţa Israelită Universală (intervenţiile internaţionale sînt expuse la pp. 241-242 – şi au atras, în România, critici la adresa Franţei!). A urmat apoi lupta împotriva numărului proporţional (cunoscut şi ca „numerus proportionalis", „numerus clausus" sau „valahicus", ba chiar şi, agramat, ca „numerus romanus", v. p. 245). Cerut de extremişti încă din 1922, Vaida-Voievod solicitase ca PNŢ să-l introducă în programul său. A fost, din fericire, respins (în timp ce, în Ungaria, am arătat mai sus, se aplica din 1920!), dar s-a realizat, vom vedea mai jos cum, în baroul de Avocaţi şi, mai grav, l-au îmbrăţişat şi marele cotidiene **Universul** şi **Curentul**, aceasta în timp ce multe „capete înfierbîntate" revendicau deja „numerus nullus" ca pe o etapă „superioară"! E suficient să spunem că, în 1935, cedînd solicitărilor studenţilor antisemiţi, Ministrul Instrucţiunii a dispus o segregaţie în universităţi: evreii trebuiau să stea în bănci aparte şi să treacă examenele în grupuri separate, iar în unele instituţii (Agronomie şi medicină veterinară, la Bucureşti, Academia Comercială şi Agronomie, la Cluj) chiar „numerus nullus" a fost, *de facto*, aplicat. La Medicina din Bucureşti, din 160 admişi, doar 4 erau evrei, şi nici aceştia, din cauza intimidărilor, nu au putut urma cursurile (p. 247). Politica numărului închis şi-a dat roadele sale nefaste.

Evreii, graţiei condiţiei lor de orăşeni, proveniţi toţi din familii alfabetizate (obligaţie a religiei mozaice!) – faţă de masa de analfabeţi români – şi, deci, cu aptitudini mai pronunţate pentru carte, reprezentau 20% din populaţia studenţească în 1925 (3998 din 19515) şi 15% în 1927, dar pînă la 30% la Medicină şi Farmacie (p. 247), şi, deci, şi-n primul rînd, *o concurenţă redutabilă pentru studenţii români, în Universităţi, apoi şi la bursa locurilor de muncă. Evident, nimic nu-i împiedică pe români să se înscrie mai numeroşi la studii*. Dar condiţia rurală a majorităţii populaţiei româneşti, precum şi starea materială mai modestă, pe ansamblu,

---

Tineri traducători la Suceava

În perioada 9-13 iulie a.c. la Bucşoaia (Jud. Suceava) se va organiza cu sprijinul Serviciilor Culturale Franceze **Tabăra tinerilor traducători** (**Les Rencontres des Traducteurs**), ediţia a III-a. La această întîlnire participă studenţi ai Universităţilor din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, Suceava, Constanţa, Craiova, Sibiu, sub îndrumarea unei echipe de profesori coordonatori: Marius Ghica (Universitatea Craiova, Editura Scrisul Românesc), Mihaela Popescu (Universitatea Braşov), Costin Popescu (Universitatea Bucureşti), Narcis Zărnescu (Universitatea Spiru Haret), A.M. Constantinescu (Universitatea Suceava), E.B. Steiciuc (Universitatea Suceava).

Obiectivul pe care şi-l propune această întîlnire este formarea tinerei generaţii de traducători români de literatură franceză. Mai mult, iniţiatoarea acestei acţiuni este distinsul profesor al Universităţii Bucureşti, dna Irina Mavrodin, iar rezultatele ediţiilor anterioare s-au concretizat în colaborări cu edituri prestigioase din ţară şi cu crearea Asociaţiei Române a Tinerilor Traducători (ATTR).

Organizată în săptămîna care precede Ziua Naţională a Franţei, întrunirea se vrea un pas înainte în întărirea schimburilor culturale româno-franceze.

prof. Patrick DANILEVICI

Nota redacţiei*: Reclama pe care o publicăm sub aceste rînduri este chiar a Editurii ieşene Polirom! Din păcate, în numărul nostru trecut, spaţiul rezervat la paginaţie reclamei editurii a rămas alb, purtînd – doar – în centru inscripţia „Reclama Polirom". Vina aparţine în exclusivitate tipografiei, mai exact secţiei de montaj, care a omis să plaseze „calcul" respectiv la locul indicat. Le cerem – oricum – scuze atît cititorilor noştri, cît şi colegilor de la Polirom (care ne-au „consolat" spunîndu-ne că – în fond – şi dreptunghiul gol cu numele editurii scris mare în mijloc e tot o formă de reclamă!)...*

Filosofii
Radu Neculau
FILOSOFII TERAPEUTICE ALE MODERNITĂŢII TÂRZII
POLIROM
O viziune asupra Europei
Dicţionarul Uniunii Europene

POLIROM
NOUTĂŢI
iulie 2001

Radu Neculau
Filosofii terapeutice ale modernităţii târzii
Romano Prodi
O viziune asupra Europei
Gilles Ferréol (coord.)
Dicţionarul Uniunii Europene

În pregătire:
Andrzej Szczypiorski **Frumoasa doamnă Seidenman**
Livius Ciocârlie **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro▸Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

a acesteia, analfabetismul, ca şi o anumită lipsă de tradiţie puneau o serioasă ipotecă pe opţiunea pentru studii a multor români. ...Să adăugăm şi faptul că, deseori, prin forţa lucrurilor – statisticile *docent* –, evreii proveneau din familii mai favorizate economic decît românii. *Prin urmare, considerăm noi, nu e de mirare că a încolţit, mai întîi, probabil, în mintea „repenciocilor", a „ultimilor", a resentimentarilor, ideea de a-i scoate pe evrei din cursă. E ceea ce s-a întîmplat şi-n secolul al XIX-lea, cînd se voia, prin orice mijloc, în primul rînd administrativ, prin blocarea accesului la cetăţenie, eliminarea evreilor din zona născîndei clase de mijloc şi a profesiilor liberale, unde, din motivele ilustrate mai sus, prin pregătirea lor superioară, aceştia, în mod firesc, erau mai numeroşi, o excludere dorită, în special, de burghezia în expansiune, clientelă a Partidului Liberal. Acum, în anii '30, „numerus clausus", „numerus nullus" trebuie să fi reprezentat, sociologic, extraordinar de facile sloganuri de raliere, în primul rînd printre studenţii rudimentari (dintre care îşi recruta Legiunea grosul maselor de manevră) şi, deci, un formidabil instrument în mîinile acesteia.* Rezultatul: ca şi azi (însă, din fericire, din cu totul alte motive!) – „fuga creierelor", expatrierea, de multe ori ireversibilă, şi, corolar, folosirea inteligenţei lor departe de ţara în care s-au născut şi în slujba căreia puteau să se pună. Numai la Universitatea din Montpellier, în 1933, a descoperit Carol Iancu, dintr-un total de 800 de studenţi în medicină, 79 (10%!) erau evrei români (p. 271)...

Din 1936-1937, presiunea extremei drepte asupra guvernului Tătărescu duce la o tot mai accentuată politică de „românizare", ba chiar şi la (din nou, şi foarte grav!) un **Proiect de Lege asupra revizuirii listelor de naţionalitate** (p. 251), lansat de ministrul Valer Pop încă din 1932, reluat, apoi abandonat, dar concretizat în 1938-1939, cînd 225.222 = 36,7% din evreii români şi-au văzut retrasă cetăţenia!...

Primele legi de românizare aduceau excluderea, *de facto*, din barouri a avocaţilor evrei (februarie 1935), iniţiată de Pamfil Şeicaru (p. 243), deputat şi director al **Curentului**, şi de celebrul jurist, membru PNL, viitor mare carlist Istrate Micescu (p. 245), un episod total ocultat în cărţile curente de istorie şi de care personal mi-e ruşine că n-am aflat decît din cartea de faţă. Descrierea scenelor care au însoţit alegerile din barou, cu intimidarea făţişă a membrilor evrei (în 1936, din 6040 de avocaţi, 4047 erau români, iar 2093 erau minoritari, ceea ce se apropia de proporţia etnică reală pe ţară), din mărturiile de epocă, reproduse de autor, este zguduitoare (pp. 245-248). Bineînţeles, a cîştigat lista Micescu, a „avocaţilor creştini", (992 voturi) contra listei alternative, a lui Gr. Iunian, mai de stînga (doar 234 voturi). În cartierul evreiesc s-au petrecut excese antisemite, ca şi la căminul studenţilor evrei; în Franţa, în schimb, a apărut o broşură intitulată **De graves evenements dans le Barreau de Bucarest**, Paris, 1937, autor: Madeleine Coulon. Cei 1540 de avocaţi evrei din Baroul Bucureşti vor fi excluşi în timpul guvernării Goga-Cuza (p. 257). Planificata revizuire a cetăţeniei române atingea vreo 4.000.000 de minoritari (dintre care 600.000 de evrei, p. 251), dar, la presiunile internaţionale, a fost retrasă, guvernul concentrîndu-se pe „românizarea" economiei. O listă cronologică a legilor de asigurare a „primatului etnic", din 1937 – principal promotor: Valeriu Pop, ministrul liberal al Industriei şi al Comerţului, se găseşte la pp. 252-254. Parcurgerea ei este elocventă. Interesante şi cîteva cifre: evreii şi alţi minoritari reprezentau 50% din totalul inginerilor metalurgi, 80% din inginerii textilişti, 70% dintre ziarişti (p. 68), 42% dintre arhitecţii vechiului Regat – şi 90% în provinciile unificate, 83% dintre dentişti; 402 ofiţeri rezervişti farmacişti erau evrei, faţă de 248 de români, 1460 de medici, faţă de 1440 de români şi 440 de alte naţionalităţi (nota 44, p. 254). Totuşi, în 1938, 32% dintre evrei erau meşteşugari (faţă de 11,3% neevrei), iar 48,3% lucrau în comerţ şi credit (faţă de doar 4,2 neevrei). Profesiuni liberale: 4,6%, paradoxal, mai puţin decît neevreii – 6%! (probabilă consecinţă a lui „numerus clausus", deşi în 1930 fuseseră 5,1 la 4,8, v. p. 63). În sfîrşit, 81,1% dintre evrei erau angrenaţi în profesiuni de tip urban, faţă de doar 15,5 pentru restul populaţiei. Se poate vedea aici de ce unora le stîrneau invidia... Interesant, în schimb, de urmărit pe un tabel cum se prăbuşeşte o difuză prejudecată: aceea că evreii erau cîrciumari şi că „îmbătau poporul". În 1925, la un total de 52.796 cîrciumi, doar 11.700 erau ţinute de evrei şi 9400 de alţi minoritari. În Ilfov un singur cîrciumar era evreu la 132 români. Doar în Botoşani, Dorohoi, Iaşi şi Roman, zone cu mare densitate evreiască, numărul cîrciumarilor evrei *îl egala* pe cel al românilor. În Bucureşti, la 2500 de români cîrciumari, doar 123 erau evrei... (p. 67).

În fine, o posibilă explicaţie – nu şi justificare! – a largii răspîndiri a perceperii evreilor ca străini în societatea românească vine tot de la statistici, mai exact din faptul că, în 1930, doar 50% din evreii din Vechiul Regat aveau româna ca limbă maternă (cu vîrfuri de 79% în Muntenia şi de 82% în Oltenia, unde însă locuiau mai puţini evrei), restul vorbind idişul, pentru a nu mai aminti de procentajul cu mult mai redus de evrei românofoni din provinciile recent unificate. Dar, dacă evreii unguri vorbeau maghiara şi adeseori se şi simţeau maghiari (cel puţin pînă la izbucnirea antisemitismului maghiar, cu nimic mai prejos de cel românesc, Ungaria introdusese *numerus clausus*, cerut, dar niciodată aplicat în România (p. 271) şi *distincţia de rasă între cetăţeni* încă din 1920 (p. 179), aceasta se petrecea şi pentru că Ungaria i-a naturalizat încă din 1867 şi nu i-a mai socotit străini... Exemplul ungar putea fi o lecţie pentru ţara noastră...

Adeseori, naţionaliştii români le-au reproşat evreilor unguri din Transilvania „lipsa de adeziune" demonstrată la Marea Unire din 1918 şi, ulterior, solidaritatea lor, cel puţin, cum am arătat, pînă la un moment dat, cu populaţia maghiară, tradusă şi politic, prin ataşamentul lor la Partidul Maghiar (în pofida eforturilor autorităţilor de a-i rupe de „blocul unguresc"). Motivul este cel enunţat mai sus: integrarea lor în naţiunea maghiară, cel puţin de la „emanciparea" din 1867. Să ne mai mire „lipsa lor de entuziasm" (este un eufemism!), pentru a nu spune reticenţa sau chiar rezistenţa făţişă a acestora, în faţa perspectivei, în toamna lui 1918, de a intra în componenţa ultimului stat din Europa care, de facto, *nu le acordase drepturi cetăţeneşti evreilor?...*

În ultimii ani '30, România intra în agitaţiile şi urzelile politice ale extremei drepte – la care, din păcate, am văzut, se raliează şi marele istoric N. Iorga. În august 1937, el scrie în **Curentul** o serie urîtă de articole, intitulată **Iudaica** şi publicată imediat într-o broşură (p. 255). De altfel, guvernul său favorizase (prin neprezentarea unui contracandidat) intrarea lui Codreanu în Parlament, tot el s-a reconciliat şi s-a îmbrăţişat public cu A.C. Cuza (p. 203).

Toate aceste manevre erau însă îndeaproape urmărite, prin rapoarte adresate guvernelor lor, de către diplomaţii străini aflaţi în post la Bucureşti (atenţie: din nou, *miniştri*, nu *ambasadori*, o eroare minoră, dar frecventă în carte; primul schimb de ambasadori avea să fie cu Franţa, în 1939!), dintre care se detaşează baronul Guillaume, ministrul Belgiei (p. 249), cunoscutul ministru al Franţei Jean d'Ormesson (pp. 244-245), precum şi un alt ministru francez, Adrien Thierry (p. 251).

Ca români nu putem trece cu vederea că un Al. Vaida Voievod, aflat într-un turneu prin Transilvania şi Oltenia, a mărturisit: „Simt în mine o scînteie din sufletul lui Hitler" (p. 244), că un Dinu Brătianu nu se sfia să declare: „Acolo unde s-au infiltrat jidanii, aceasta s-a întîmplat sub alt guvern. Partidul Liberal caută dimpotrivă prin toate mijloacele să-i scoată de unde s-au vîrît şi în acest scop el cere concursul ţăranilor, care nu trebuie să-şi mai ofere braţele şi căruţele pentru aceşti exploatatori străini, dacă vor să nu mai fie evrei" (p. 146), că patriarhul Miron Cristea scria în **Curentul**, 12 iulie 1937: „Unde stă scris că doar voi, evreii, aveţi privilegiul de a trăi pe spinarea celorlalte popoare şi pe spinarea României, ca paraziţi" (p. 269), că lui Titulescu, scria Nahum Goldmann în memoriile sale, îi scădea „de la o lună la alta respectul pentru minorităţi" (p. 273), că Iorga i-a numit pe evrei „naţiune năvălitoare" care ne „falsifică sufletul, ne degradează moralitatea prin opiul ziaristic şi literar" (p. 255) şi că tot el a putut lansa, opunîndu-se naturalizării din Constituţia din 1923, ideea evreilor ca popor „oscilînd între două patrii, una pe care nu o locuiesc, şi alta pe care nu o iubesc, dar în care înţeleg să trăiască, şi să aibă drepturi" (p. 95). Trist...

De aici şi pînă la aderarea României la politica Germaniei naziste nu mai era decît un pas. Începînd din 1937-1938, o dată cu guvernul poetului O. Goga aliat cu A.C. Cuza, ce marchează sfîrşitul, pentru cinci decenii, *de facto*, al democraţiei româneşti, programul antisemit („România – Românilor") a fost pus în aplicare, sub privirile satisfăcute ale lui Hitler. Singura victorie a evreilor: îngenuncherea, prin boicot economic, coordonat de Filderman, a guvernului Goga-Cuza, la 10 februarie 1938 (p. 262 şi 330). În pofida cîtorva nuanţări, politica antisemită a fost continuată şi în timpul dictaturii carliste. Mai ales nu s-a făcut nimic pentru abrogarea legii de revizuire a cetăţeniei, cu acel 36,7% care o pierde (p. 262-263)...

Toate acestea se petreceau în fericita, mult idealizata perioadă interbelică... Fericită, desigur, dar nu pentru toţi. Păcat că o carte de istorie nu are impactul uneia de beletristică ori de memorialistică, precum **Jurnalul** lui Mihail Sebastian. Zguduirea conştiinţelor ar trebui să fie aceeaşi.

Prin lucrările sale, Profesorul Carol Iancu, pe drept cuvînt, se confirmă drept cel mai important specialist în istoria evreilor români şi în legislaţia antisemită. Micile erori, probabil de citire, de felul celor 54 dolari venit (de fapt, 94, ceea ce schimbă clasificarea, dar şi concluzia, că România era cea mai săracă din Europa, p. 27), cele terminologice amintite, cîteva imprecizîuni de citare (ex.: p. 25, nota 14), observaţia minoră că, pentru secolul al XX-lea, diferenţa faţă de calendarul iulian e de 13 zile, nu de 12, şi în plus, nu în „retard" (p. 275), dar mai ales fastidioasele trimiteri la pagini care se referă sistematic la ediţia franceză, nu la cea română (imputabile editorilor, dar şi grabei cu care ştiu că s-a lucrat) nu împietează, însă, defel, asupra valorii certe a cărţii.

Prin tabelele, cifrele şi exemplele date, aceasta poate fi considerată şi o istorie a drepturilor tuturor minorităţilor din România. În ciuda unei constituţii democratice, în ţara noastră, presiunea mentalităţilor de extremă dreaptă s-a manifestat din plin între cele două războaie mondiale, şi îşi mai scoate colţii, uneori, chiar şi acum... Românii au multe să-şi facă iertate. Cunoaşterea, însă, nu ocultarea, este prima condiţie a îndreptării. „Cine nu-şi cunoaşte trecutul este sortit să-l mai trăiască o dată", spunea tot N. Iorga. Tocmai pentru a elimina o astfel de teribilă eventualitate, volumul dlui Carol Iancu se constituie într-o salutară invitaţie la reflecţie, nu numai pentru istoriografia românească, ci şi pentru întreaga noastră societate. Totodată, este şi un avertisment. Iată în ce constă lecţia istoriei. Dacă, bineînţeles, vrem să mergem înainte, nu să recădem în trecut, să dăm înapoi... ∎

Ion Pop – 60

La începutul acestei luni, cunoscutul critic şi istoric literar clujean Ion Pop a împlinit 60 de ani. Născut pe 1 iulie 1941 în Maramureş, la Mireşu Mare, a absolvit filologia la Universitatea din Cluj şi a făcut tot acolo carieră de profesor, urcînd toate treptele ierarhiei didactice şi îndeplinind în anii trecuţi funcţia de decan. A făcut parte la sfîrşitul lui 1968 din grupul de fondatori ai revistei studenţeşti **Echinox**, pe care a condus-o pînă către mijlocul anilor '80, avîndu-i secundanţi pe Marian Papahagi şi Ion Vartic, într-un faimos „triumvirat". Devenit, alături de ei şi în preajma venerabilului Mircea Zaciu, o „legendă vie" a mediului universitar şi literar clujean, Ion Pop a format cîteva generaţii de intelectuali şi scriitori răspîndiţi astăzi în întreaga ţară. Mult iubit de învăţăcei, respectat de toată lumea, de-acum sexagenarul Ion Pop, cu alura sa încă tînără, deopotrivă distins şi sportiv, e un „tînăr patriarh" al literelor ardeleneşti, al celor româneşti în general.

Studiile sale l-au impus ca pe unul dintre cei mai valoroşi comentatori cu precădere de poezie pe care-i avem: cronicar al apariţiilor curente (colaborator la numeroase periodice din toată ţara, mai ales, într-o vreme ori într-alta, la **Echinox**, **Steaua**, **Vatra**), dar şi, prin incursiunile sale istorico-literare, mare cunoscător al modernităţii şi probabil specialistul nostru numărul 1 în materie de avangardă. Primele sale două cărţi de critică ilustrează aceste linii de evoluţie personală: **Avangardismul poetic românesc** (1969), primul studiu amplu la temă, rămîne un titlu bibliografic fundamental (analiza fiind extinsă şi aprofundată în **Avangarda în literatura română** din 1990), în timp ce **Poezia unei generaţii** (1973) a fost o primă recapitulare a activităţii de observator al literaturii la zi. S-au adăugat, una după alta, studii monografice despre Nichita Stănescu, Blaga şi Ilarie Voronca, cercetări tematice (vezi **Jocul poeziei** din 1985, cercetare asupra genului din perspectiva ludicului), alte eseuri diverse. Lector de română la Paris în anii '70, director tot acolo al Centrului Cultural Românesc în partea a doua a anilor '90, şi-a asumat şi un rol de „mediator" între spaţiul românesc şi cel(e) francofon(e), traducînd mai ales studii

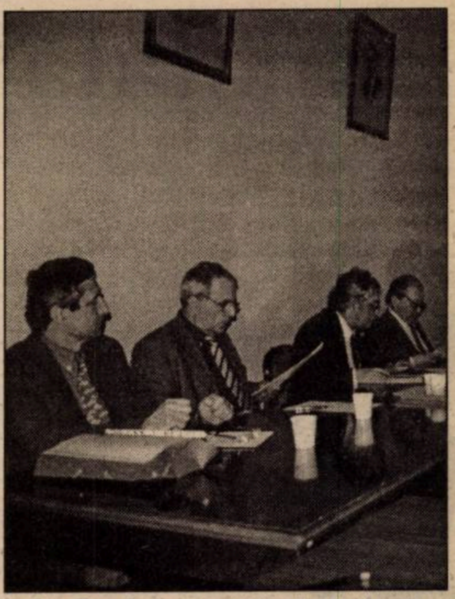

Ion Pop într-o comisie de doctorat la Bucureşti, alături de profesorii Nicolae Manolescu, Dan Horia Mazilu şi Paul Cornea (iunie 1999; foto: Mieke van der Meulen)

critice şi teoretice (Georges Poulet, Jean Starobinski), comentîndu-le şi – de asemenea – căpătînd o plăcere specială a dialogului cu personalităţi culturale diverse (vezi volumul de **Ore franceze** din 1979, dar şi numeroasele convorbiri publicate de-atunci încoace prin reviste).

După toate acestea, se cuvine făcută şi o notă psihologică aparte: criticul, cercetătorul, profesorul, om al studiului şi al rigorii, îşi disimulează imperfect natura sensibilă, ba chiar şi-o dezvăluie în versurile pe care le publică din cînd în cînd, cu discreţie, ocolind „regiile" spectaculoase (are la activ cinci volume de poezie, primul din 1966, ultimul de acum circa un deceniu). Deschis, zîmbitor cu blîndeţe, autorul nostru e în egală măsură un timid, un introvertit. De o mereu sobră eleganţă, profesoral, ascunde un sentimental. În subtext, opera lui Ion Pop mărturiseşte asupra dramaticei pendulări între aceste două dimensiuni ale personalităţii sale. Ne-o spune şi tensiunea inaparentă – dar subtilă şi profundă – din titlul celui de-al doilea volum al său de versuri, în care un strigăt patetic e lăsat să iasă la suprafaţă doar ca o confesiune discretă: **Biata mea cuminţenie**...

Boierimea română, adnotată de Mateiu Caragiale

PAUL CERNAT

Octav-George LECCA
Familiile boiereşti române
Istorie şi genealogie (după izvoare autentice), cu adnotări, completări şi desene de Mateiu Caragiale, ediţie şi notă introductivă de Alexandru Condeescu, Fundaţia Libra şi Editura Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2000, 688 p., f.p.

După mai bine de un secol de la prima apariţie (Editura Minerva, 1899, Bucureşti), Fundaţia Libra şi Editura Muzeul Literaturii Române au publicat anul trecut o lucrare bibliofilă de „istorie şi genealogie (după izvoare autentice)“: **Familiile boiereşti române** de Octav-George Lecca. E lesne de înţeles că, dat fiind caracterul „de lux“ al volumului, accesibilitatea lui pentru cumpărătorul obişnuit rămîne una în consecinţă. Nu însă şi pentru un public „de lux“... Ediţia, realizată în condiţii (tipo)grafice impresionante, a fost îngrijită de Alexandru Condeescu; tot el semnează şi o utilă notă **În loc de Prefaţă** (din care preiau unele date). Caracterul neobişnuit al acestei cărţi, care o face extrem de preţioasă, constă însă în faptul că exemplarul de bază (donat în 1986 de către regretatul Mircea Ciobanu), a fost adnotat şi „ilustrat“ cu schiţe/desene executate între 1907-1912 de Mateiu Caragiale. După căderea regimului comunist, cînd publicarea volumului a devenit, în sfîrşit, posibilă, realizarea unei ediţii anastatice – în spiritul revistei **Manuscriptum** – s-a dovedit greu de realizat, din varii motive. Iniţial, din cauza precarităţii mijloacelor de reproducere tipografică. Apoi, din cauza lipsei mijloacelor bugetar-financiare. În cele din urmă, graţie „binefacerilor“ unui sistem computerizat, precum şi colaborării MLR cu Fundaţia Libra şi Ministerul Culturii, volumul a apărut, fiindu-i dedicat, postum, fostului său posesor, dispărut prematur în urmă cu cinci ani.

Inseparabile de „suportul“ cărţii lui Lecca, însemnările/comentariile literale şi grafice ale tînărului Mateiu sînt făcute cu cerneală de două tipuri (violetă şi neagră), în franceză şi română. Ele atestă minimum două lecturi în interval de cîţiva ani, cel mai probabil între 1907 şi 1911. Este perioada care a stat la baza **Pajerelor**, a naraţiunilor din **Remember** şi **Craii...**, dar şi o perioadă „existenţială“ grea. Junele snob şi bastard, aflat în căutare de plasamente, „ponturi“ şi „aranjamente“ matrimoniale cu aristocrate, locuia pe atunci la margine de Bucureşti, în mahalaua Grant-Cringaşi. Obsedat de găsirea unei ascendenţe nobiliare, elevul lui Anghel Demetriescu era deja un bun cunoscător al genealogiilor nobiliare, al însemnelor heraldice...

Scrisul lui Mateiu, deşi frumos, asemănător celui al bătrînului Caragiale, nu e, din păcate, întotdeauna descifrabil şi, ca atare, unele adnotări nu au putut fi tipărite, la acest neajuns adăugîndu-se faptul că, prin tăierea marginilor de pagină în urma unei ulterioare legări defectuoase, o parte din texte au fost distruse. Acolo unde a fost posibil, traducerile din franceză au fost date în subsolul paginii, iar adnotările în limba română – marcate prin caractere italice, între paranteze drepte. În vederea restituirii formei autentice a volumului, însemnările şi desenele au fost reproduse prin scanare, respectînd, cît se poate de exact, poziţia lor, originară, din paginile exemplarului matein (în margine sau în subsol). Cît priveşte însemnările „enigmatice“ – eventuala lor „descifrare“ a fost lăsată la îndemîna cititorilor. În cazul desenelor heraldice, unde Mateiu Caragiale a folosit culorile (acuarela), blazoanele au fost reproduse la locul lor, în alb-negru şi mărime naturală, pentru a păstra cît mai exact imaginea cărţii. Reproducerea integrală/color a fost făcută în paginile de la sfîrşit. Tot la sfîrşit editorul a adăugat un mic dicţionar de termeni heraldici, utilizaţi adesea în franceză în original de către Mateiu.

Lucrarea lui Lecca – al cărei titlu iniţial este **101 familii româneşti** – are meritul de a fi prima şi, deocamdată, unica de acest gen din perioada noastră modernă. În opinia specialiştilor în genealogie – dar şi în opinia tînărului Mateiu (rubedenie îndepărtată a lui Lecca), după cum rezultă din adnotările sale –, ea este însă depăşită, lacunară. Conţine numeroase erori şi distorsiuni, cu voie sau fără voie. „Glosatorul“ le semnalează, corectează, completează şi aduce „la zi“ materialul investigat de Lecca. Multe din erorile şi omisiunile acestuia pot fi lesne detectate – am spune noi – chiar fără a fi, propriu-zis, un „specialist“. Cercetătorii consultaţi prin 1993-94 în vederea întocmirii prezentei ediţii au apreciat, de altfel, că ar fi nevoie de ani şi ani pentru redactarea notelor unei ediţii actualizate şi că ar fi mult mai preferabilă, din considerente istorico-ştiinţifice, realizarea unei lucrări noi dedicate boierimii române. Prin urmare – afirmă Alexandru Condeescu –, publicarea cărţii lui Lecca se constituie mai degrabă într-o „provocare“ cu dublu sens. Întîi, la adresa prejudecăţilor ideologice cultivate de către ilegitimul şi plebeianul regim comunist la adresa boierimii române de viţă veche, stigmatizată ca „reacţionară“. Apoi, la adresa cunoscătorilor domeniului, invitaţi astfel la o necesară operaţiune de restabilire a adevărurilor istorice cu privire la această instituţie de mult apusă. Structura prezentei ediţii păstrează, în linii mari, sumarul cărţii lui Lecca, cu unele mici schimbări ale ordinii capitolelor: **Bibliografia autorilor consultaţi** apare după **Explicaţie** şi **Introducere**, iar nu înaintea lor, ca în 1899. Urmează **Familiile boiereşti române** (în ordine alfabetică), **Alte familii boiereşti**, **Familii de origine străină, Familii nobile române din Transilvania**. La urmă (şi nu între **Explicare** şi **Introducere**, ca în ediţia 1899) au fost aşezate **Casa de Hohenzollern-Sigmaringen** şi arborele genealogic al familiei regale, aşa cum se prezenta acesta la 1900.

Restituind ceva din savoarea lexicală a epocii, cartea redă cu sobrietate aerul, prestigiul nobiliar şi războinic al vechii boierimi din Ţările Române, fără a o idealiza. Prezentările familiilor se constituie în naraţiuni dense, concise, „vetusteţea“ limbii utilizate şi ortografia epocii, transcrisă ca atare (cu unele corecţii indispensabile), degajînd un indelebil parfum de epocă. Util, volumul conţine numeroase informaţii susceptibile de comentarii, cum ar fi presupusa istorie a familiei întemeietoare Basarab (cu rădăcini mergînd pînă la Burebista şi Decebal) sau lista (parţială) a preluării unor nume nobiliare de către mai multe sute de persoane beneficiare ale legii numelui iniţiate de R. Kretzulescu. Avem de a face însă, înainte de orice, cu o carte deja comentată, „gata citită, cu tocul în mînă“ după vorba lui Al. Condeescu. Ca „nespecialist“, nu mă voi hazarda într-un comentariu „genealogico-istoric“. Esenţială este, în fond, relaţia care se stabileşte între Lecca şi „ghidul de lectură“ Mateiu Caragiale care, ca şi bunul său amic şi corespondent, genealogistul N.A. Boicescu, adnotează copios lucrarea. Pasionaţi pînă la obsesie de „arhondologia“ boierilor autohtoni, Lecca şi Mateiu se confruntă într-un „dialog“ (duel?) revelator a două viziuni asupra istoriei. Fascinat de instituţia eredităţii nobiliare în sine, ultimul procedează, într-adevăr, „demistificator“ cu reprezentanţii *reali*, atestaţi istoric, ai vechilor familii, amuzîndu-se uneori – nu întotdeauna! – în a le demasca, ironic, atît în notiţe, cît şi în desene (caricaturi/stilizări de boieri traşi în ţeapă, spînzuraţi sau decapitaţi etc.), eventualele vicii, mezalianţe, defecte, malversaţiuni, degenerări. Este – după cum constată, pe bună dreptate, Al. Condeescu – o viziune aflată în contrast cu cea „obiectivă în sens ştiinţific“ (şi, cîteodată... mistificatoare în sens ştiinţific) a lui Lecca, acesta din urmă „însufleţit de o concepţie istorică aproape romantică a antitezei trecut (pînă la 1700) – prezent (1700-1900), nu departe de varianta eminesciană a secolelor de aur româneşti (XIV-XVI)“. Este şi un „dialog“ în oglindă între doi oameni care-şi construiesc ascendenţe imaginare. „Prost ajustată această filiaţie presupusă“ – notează estetul Mateiu pe marginea ascendenţei nobiliare a lui Lecca, întocmită, vizibil, în vederea unui „profit“ de imagine. Printre alte ironii, întrebări, obiecţii, scheme genealogice (presărate şi pe parcursul altor capitole), scriitorul şi îi desenează lui Lecca „blazonul“ unui cap de măgar... Nu lipsesc nici obiecţiile stilistice, condescendente, nici completările – inclusiv cele heraldice, corectările, tăieturile, nedumeririle (despre Obedeanu: „cine avea 100 de moşii de ce neam mare trebuie să fie?“ – p. 441) sau, acolo unde e cazul, elogiile (ex. „iată ce dovedeşte superioritatea marcată a Movileştilor, ei nu fac niciodată o mezalianţă... nouă probă de forţă: religia nu conta pentru aceşti admirabili principi“.

Faptul că apetitul demistificator al modernului Mateiu vizează îndeosebi degenerarea şi meschinăria unor reprezentanţi contemporani ai familiilor boiereşti („Nenea Ernest, falcă prăjită. Actualul şef, bărbat ornamental. Ce oameni! Ce timpuri!“; „Straniu blazon! De proaspătă formă!“– p. 442) dezvăluie o psihologie specifică, un complex de inferioritate convertit într-unul de superioritate. Orgolios instalat într-o nobleţe imaginară, scriitorul identifică la tot pasul carenţe de erudiţie, nobilitate şi stil, cu aerul unui cunoscător comentator expert (ceea ce şi era). Ne distanţăm însă, cel puţin în parte, de interpretarea editorului, care vede în această atitudine critică una „deloc înnobilată de atmosfera crepusculară care-i va înconjura pe eroii **Crailor...** de mai tîrziu“. Nu e nici o contradicţie aici. În definitiv, idealizaţii Paşadia şi Pantazi nu au o ascendenţă nobiliară propriu-zisă, singurii care o au fiind „adevăraţii Arnoteni“, zugrăviţi, aceştia, în culori prea puţin măgulitoare... Demistificînd sarcastic istoria reală, Mateiu Caragiale o va înnobila (şi *se va* înnobila), crepuscular şi estet, prin ficţiune.

▮

Paulo Coelho invitat al Tribunalului Russel pentru Drepturile Omului

Datorită succesului internaţional reputat de apariţia romanului său **Veronica decide să moară** (peste 3.000.000 exemplare vîndute în toată lumea; ediţia românească a apărut la Editura Humanitas în 2000), a cărui acţiune se desfăşoară într-un spital psihiatric, Paulo Coelho a fost invitat la sesiunile Tribunalului Russel pentru Drepturile Omului, care în acest an analizează tratamentul arbitrar practicat în astfel de instituţii.

Tribunalul Russel pentru Drepturile Omului s-a implicat direct în chestiuni arzătoare precum războiul din Vietnam, represiunea politică din America Latină şi libertatea expresiei în Germania, avînd un impact decisiv asupra opiniei publice. Rolul istoric al Tribunalului Russel pentru Drepturile Omului a fost continuu susţinut de politicieni, intelectuali şi toţi aceia care s-au implicat direct în lupta pentru adevărata libertate de expresie.

Sesiunile Tribunalului Russel pentru Drepturile Omului au fost organizate urmînd tipicul unui proces. Între 29 iunie şi 1 iulie s-au discutat teme precum: cenzura, stigmatizarea bolilor mentale şi s-au analizat legile privitoare la tratamentul psihiatric arbitrar, lobotomie şi eutanasie. În paralel a avut loc un festival de film şi s-au putut viziona **Zbor deasupra unui cuib de cuci** de Milos Forman, **Shock Corridor** de Samuel Fuller şi **Procesul lui Foucault** de Hagai Aviel, precum şi alte pelicule avînd o temă similară.

Pe 29 iunie, Paolo Coelho a citit fragmente din romanul său **Veronica decide să moară** la deschiderea oficială care a avut loc la Urania-Haus la Berlin. Printre invitaţi s-au numărat şi scriitoarea americană Kate Millet şi Mary Robinson, înaltul comisar al Naţiunilor Unite pentru drepturile omului.

Procesul a putut fi urmărit în direct pe Internet pe site-ul *http://www.freedom-of-thought.de*.

Pentru informaţii suplimentare:
Tel: (+401) 231 81 50
Fax: (+401) 231 45 22
Email: skessler@fx.ro

Simona KESSLER International Copyright Agency, Ltd.

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

Filozofia ca un palimpsest

ADRIAN NIŢĂ

CONSTANTIN ASLAM

Palimpsestul identităţii româneşti

Reflecţii asupra fundamentelor culturale ale filosofiei

Editura CRATER

Constantin ASLAM

Palimpsestul identităţii româneşti. Reflecţii asupra fundamentelor culturale ale filozofiei

Editura Crater, Bucureşti, 2000, 316 p., f.p.

În urmă cu aproape douăzeci de ani, elevii lui C. Noica îi reproşau maestrului că s-a dedicat prea mult fenomenului autohton şi că în acest fel le-a dat apă la moară autohtoniştilor şi protocroniştilor. În **Jurnalul de la Păltiniş**, vorbind despre sentimenul românesc al fiinţei, G. Liiceanu scrie: „Ne putem întreba, în chip analogic, dacă se poate vorbi de un sentiment englez, francez sau italian al fiinţei şi, la fel, de o rostire filozofică engleză, franceză sau italiană. Şi dacă nu, înseamnă că acest lucru este cu putinţă în cazul culturii române datorită unui anume patriarhalism, pe care ea l-a păstrat şi care, dintr-o dată, în loc să treacă drept handicap, poate fi invocat, exaltat şi transformat în argument de superioritate?“ (ediţia Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 269).

Analizarea şi reanalizarea la infinit a românescului are şi o latură pozitivă, după cum ne demonstrează lucrarea lui C. Aslam, **Palimpsestul identităţii româneşti. Reflecţii asupra fundamentelor culturale ale filozofiei**. Ideea centrală a lui C. Aslam, întemeiată *a posteriori*, este că trecerea de la o epocă istorică la alta a însemnat în mare măsură renunţarea la travaliul cultural deja acumulat, atitudine dublată apoi de nevoia imperioasă de a lua totul de la capăt. În acest fel „singurul element de continuitate rezidă [...] în modul în care ne reprezentăm pe noi înşine şi entitatea colectivă din care, prin jocul sorţii, facem parte“ (p. 178).

Este interesant de notat că tema specificului naţional a fost pusă pînă acum în legătură cu lipsa unei şcoli (tradiţii) filozofice româneşti, ba chiar mai mult, în legătură cu *inexistenţa* unei filozofii româneşti. În ultimii ani s-au publicat mai multe cărţi dedicate, în totalitate sau în parte, studierii acestor aspecte controversate ale filozofiei româneşti, dar pînă în prezent nici una nu s-a aplecat asupra studierii rolului temei naţionale, în cazul în care, desigur, are vreunul. Astfel, tezele aflate în discuţie sînt: 1. teza optimistă, după care există filozofie românească; 2. teza sceptică, după care nu putem vorbi de existenţa vreunei filozofii româneşti; 3. teza realistă, după care existenţa filozofiei româneşti este determinată de performanţele, în special recunoscute internaţional, ale acesteia, iar în condiţiile existenţei dovezilor incontestabile în această privinţă înseamnă că filozofia românească există. Poziţia lui C. Aslam este explicită, spre deosebire de recentul studiu al lui C. Brădăţan, şi extrem de clar formulată: „existenţa unei filozofii româneşti nu poate constitui obiect de controversă teoretică; filozofia românească este un fapt de existenţă“ (p. 16).

Studiul este structurat în două părţi, în prima prezentîndu-se aspectele principale legate de identitatea culturii româneşti (şi în special a culturii umaniste, autorul menţinînd tendinţa literaturocentrică a culturii din ţara noastră), iar în partea a doua, cîteva aspecte legate de identitatea filozofiei româneşti. Prima parte prezintă ipostazele în care românii s-au perceput pe sine, începînd cu Neagoe Basarab, cronicarii, Dimitrie Cantemir, Şcoala Ardeleană, paşoptiştii, Titu Maiorescu, Nae Ionescu, C. Rădulescu-Motru, şi pînă la Eliade şi Vulcănescu – ca să îi cităm doar pe cei care sînt trataţi mai amplu. Astfel, autorul pune în evidenţă existenţa a trei modele în care românii s-au perceput pe sine: modelul retoric, cel argumentativ şi cel al specificităţii. Dimitrie Cantemir stă sub semnul modelului retoric, care pune în centru Binele şi credinţa. După domnitorul filozof, nucleul identităţii româneşti stă în credinţa sa creştin ortodoxă. „Identitatea românească este, aşadar, una de natură sufletească, fiind definită în termenii gîndirii creştine, în mod abstract, prin raportare la universul de semnificaţii al Aproapelui“ (p. 64).

Şcola Ardeleană are marele merit de a crea modelul argumentativ, o adevărată revoluţie copernicană a identităţii. Acest model are în centru ideea de Adevăr şi ideea de naţiune. Dacă anterior filozofia românească era preocupată de tema raportului minte-corp, analizată din perspectivă etică şi religioasă, acum tema dominantă devine scrutarea identităţii de sine. Autorul arată că totul este subordonat acestei teme: reconstrucţia limbii, reconstrucţia religiei, reconstrucţia culturii în ansamblu. Toate acestea erau văzute ca mijloace care urmăresc constituirea naţiunii române, mai întîi ca naţiune culturală, iar apoi ca naţiune politicostatală pentru afirmarea românităţii. Predicatele indentitare sînt acum naţionalitatea şi europenitatea (p. 84).

Modelul argumentativ este desăvîrşit, după contribuţiile foarte importante aduse de paşoptişti, de Titu Maiorescu. Acesta este condus în modernizarea culturii de o concepţie filozofică şi de o metodă filozofică, în acest fel logica specifică modelului retoric fiind acum înlocuită cu o logică argumentativă. Ceea ce trebuie să facă românii în plan cultural nu constă în copierea unui model occidental, ci în a face cultură după standarde occidentale, dar în felul propriu, adică în acord cu individualitatea şi personalitatea poporului român (p. 146).

În fine, al treilea model, cel al specificităţii, este teoretizat de C. Rădulescu-Motru şi „ordonează zbaterile a trei generaţii culturale“: generaţia eroică (Iorga, Xenopol, Pârvan ş.a.), generaţia constructivă (Gusti, Petrovici, Blaga, Roşca, Florian, Ionescu ş.a.) şi generaţia tînără interbelică (Eliade, Cioran, Noica ş.a.). Acest model are ca valoare centrală Destinul. Pe de o parte, destin înseamnă asumarea amplasamentului nostru, iar pe de altă parte afirmarea românităţii prin creaţie şi cultură. Naţiunea română este acum considerată unică, are un destin propriu ce trebuie împlinit cu orice sacrificiu. În plus, demnitatea culturală a românilor nu este considerată cu nimic mai prejos decît demnitatea altor culturi, considerate chiar în mod tradiţional ca fiind mari.

Cititorul este tentat că creadă că cele trei modele sînt ca un fel de triadă hegeliană, după care modelul retoric este negat de modelul argumentativ şi sintetizat de cel al specificităţii. Am vrea să facem observaţia că este posibil ca toate cele trei modele să existe ca atare pînă în prezent. Filozofia românească, şi cultura română în general, credem că este extrem de diversificată. Poate că nu mai există toate caracteristicile fiecărui model, dar liniile lor de forţă pot fi cu uşurinţă puse în evidenţă.

Încercînd să afle specificitatea filozofiei româneşti, C. Aslam propune, în partea a doua a lucrării, două modele ale făptuirilor filozofice româneşti, şi anume modelul *normativ-autonomist*, după care filozofia este o strădanie intelectuală autonomă cultural ce urmăreşte obiective interioare şi proprii numai filozofiei, şi modelul *relaţionist-integrativ*, după care toate faptele de cultură au semnificaţie filozofică. Nu vom insista asupra lor, ci ne vom concentra asupra unui alt aspect. Autorul încearcă să definească sintagma „filozofie românească“ (deşi poate că era mai bine dacă o făcea încă din primele pagini). C. Aslam scrie că prin filozofie românească „înţelegem o sinteză conceptuală a unei anumite experienţe de viaţă colectivă, sedimentată într-o cultură“ (p. 287). După cum se vede, un accent mare este pus pe probleme şi soluţii izvorîte din experienţa de viaţă a culturii româneşti. Cineva poate obiecta că este o definiţie, ea însăşi naţională (ca să nu folosim termenul „naţionalist“, deşi credem că acest termen are şi o conotaţie mai uşoară, mai puţin agresivă). Autorul s-ar putea apăra reluînd afirmaţia lui Hegel, şi nu numai, că filozofia este spiritul vremii, că trebuie să dea seama de un loc şi de un timp strict determinate. După părerea noastră, definiţia filozofiei româneşti trebuie să se facă numai după definirea filozofiei. Iar această problemă nu mai este, din păcate, obiect de controversă, căci este ca un fel de postulat. Fiecare tabără aflată în dezbatere poate să propună cu argumente foarte puternice o definiţie sau alta. În lipsa unei astfel de definiţii explicite, ne mulţumim să constatăm că definiţia filozofiei româneşti dată de C. Aslam este în acord cu concluziile lucrării, şi anume că ceea ce este românesc în filozofia românească este reflecţia asupra identităţii de sine.

Un capitol interesant al lucrării îl constituie prezentarea a două „paradigme“ în care se face filozofie azi în România, şi anume paradigma analitică şi paradigma continentală, acest fapt explicînd, după autor, lipsa de comunicare dintre filozofii români. Am vrea să facem două observaţii aici. Mai întîi, aceste paradigme funcţionează cu adevărat, dar nu trebuie excluse intersecţiile lor. Aşa cum în Anglia ori SUA există filozofie existenţialistă, fenomenologie, hermeneutică, deconstructivism etc., tot la fel în Germania, Franţa sau în oricare altă ţară de pe continentul european există filozofie analitică. Ceea ce vrem să spunem este că între filozofia analitică şi filozofia continentală nu există şi nu ar trebui să existe un raport logic de contradicţie. În al doilea rînd, existenţa celor două „paradigme“ nu explică lipsa dialogului filozofic din România, drept dovadă lipsa dialogului chiar între adepţii filozofiei analitice, prin excelenţă o filozofie a dialogului. Tare ne temem că lipsa dialogului filozofic are cauze mult mai adînci, pe care însă nu le putem trece în revistă aici.

Scrisă într-un ritm alert, beneficiind de o bogată documentare şi folosind concepte teoretice interesante, lucrarea lui C. Aslam credem că se constituie într-un titlu de referinţă în domeniul istoriei filozofiei româneşti şi în domeniul istoriei ideilor. ▮

---

infoMedia

Criză la Rodipet

▮ **Scurtă istorie**. Rodipet, societatea de difuzare a presei aflată încă în administrarea statului, este – de fapt – vechea Întreprindere de Difuzare a Presei (IDP), rebotezată după căderea regimului comunist. Înainte, ea avea rezervat monopolul absolut în domeniu. După, pe piaţa naţională de distribuţie a presei (ca şi pe cea a cărţii, unde situaţia e similară) a apărut – fireşte – concurenţa. Beneficiind de sistemul funcţional al IDP, de personal specializat, de numeroase chioşcuri de difuzare în toată ţara, Rodipet-ul a rămas operatorul principal, singurul – din păcate – cu acoperire naţională. Întreprinzătorii privaţi n-au reuşit să depăşească.

În consecinţă, presa n-a putut renunţa la Rodipet. Aceasta – însă – a continuat să funcţioneze cu năravuri „de stat" şi cu apucături monopoliste, impunînd contracte dezavantajoase, distribuind prost marfa şi – mai ales – amînînd mereu să vireze editorilor de presă banii obţinuţi din vînzarea ziarelor şi revistelor. După estimarea Clubului Român de Presă (CRP), s-a ajuns ca Rodipet-ul să datoreze astăzi circa 150 de miliarde de lei, pe care i-a încasat şi i-a consumat în beneficiu propriu! Acum cîteva luni, o anchetă a Corpului de control al guvernului a constatat numeroase iregularităţi la Rodipet, achiziţii dubioase, contracte preferenţiale, salarii umflate peste măsură etc. etc. N-au fost – însă – consecinţe, cu excepţia demiterii directorului general, Ştefan Rădulescu, recent preluat, tot ca director, la... Poştă!

▮ **La Rodipet – o săptămînă fierbinte**. Datoriile atît de mari ale Rodipet către editorii de presă i-au pus mereu pe aceştia din urmă în situaţii dificile. Nici revista noastră n-a scăpat: pentru exemplarele pe care le-a vîndut din **Observatorul cultural**, Rodipet ne datorează o sumă importantă, din care ne sînt virate din cînd în cînd, după mari insistenţe, ceva fărîmituri. Redacţia revistei **22** a anunţat în numărul de săptămîna trecută că şi-a micşorat tirajul pentru a nu mai arunca în reţeaua Rodipet exemplare pentru care nu primeşte banii cuveniţi. Datoriile către cotidiene sînt – evident – mult mai mari, proporţional cu volumul de marfă vîndută. Întrucît acest „blocaj financiar" a atins cote greu suportabile de către redacţii, care cheltuiesc bani pentru a produce o marfă vandabilă dar nu-i primeşte pe cei încasaţi de către distribuitor, săptămîna trecută s-a înregistrat protestul vehement al CRP, urmat de demisia noului director al Rodipet şi – în sfîrşit – o reacţie guvernamentală promiţătoare.

▮ **Pe scurt, „filmul" evenimentelor**. Protestul CRP, apărut în ziarele din dimineaţa de joi 5 iulie, anunţă iminenţa unui „colaps" al presei româneşti din cauza „blocajului financiar" provocat de Rodipet şi făcea responsabil guvernul, ca „patron" al întreprinderii. Încă de miercuri seara, noul director general al Rodipet, George Musliu, şi-a dat demisia. CRP a revenit în presa de vineri 6 iulie, arătînd că prin asta nu se rezolvă criza de la Rodipet şi că e nevoie de intervenţia rapidă a guvernului şi a APAPS, deţinătoarea în numele statului a pachetului majoritar de acţiuni de la Rodipet. În sfîrşit, vineri 6 iulie autorităţile în cauză au intervenit, luînd decizii care ar putea rezolva criza: Rodipet va obţine lichidităţi vînzînd stocuri de produse complementare, datoriile către presă vor fi preluate temporar de către principalul furnizor de hîrtie de ziar, Letea Bacău ş.a.m.d. Rămîne de văzut dacă, în urma acestor decizii, Rodipet-ul va fi adus pe linia de plutire, dacă activitatea sa se va îmbunătăţi, dacă datoriile către editorii de presă vor fi onorate...

Să mai amintim că procesul de privatizare a Rodipet, la care participau principalii editori de presă din România de azi, a fost stopat anul trecut. Va reporni, oare?

Către o secularizare (feministă) a discursului cultural românesc

FLORIN IRIMIA

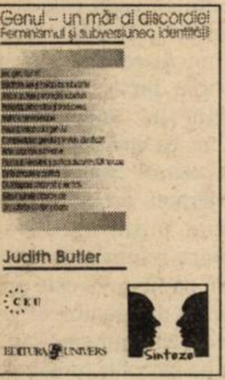
Genul – un măr al discordiei
Feminismul şi subversiunea identităţii
Judith Butler
CEU
EDITURA UNIVERS
Sinteze

Judith BUTLER
Genul – un măr al discordiei. Feminismul şi subversiunea identităţii
Traducere de Bogdan Ciubuc, postfaţă de Andreea Deciu, Editura Univers, Colecţia „Sinteze", Bucureşti, 2000, 240 p., f.p.

Într-un articol apărut iniţial în **Dilema** şi inclus în antologia de foiletonistică culturală cu titlul **Identitate în ruptură**, Sorin Alexandrescu se întreabă dacă un bărbat are dreptul să se pronunţe asupra feminismului. Criticul continua remarcînd faptul că în Olanda „întrebarea ar stîrni iritare", studiile feministe fiind întreprinse acolo doar de femei. Consider că legitimitatea abordării oricărei arii teoretice ar trebui să ţină de complexitatea comprehensiunii fenomenului, indiferent din partea cui vine, bărbat sau femeie. În ceea ce priveste feminismul, în Occident, există într-adevăr un număr limitat de bărbaţi specialişti în domeniu, dar acest lucru nu cred că se datorează indiferenţei masculine faţă de concept, ci este mai degrabă consecinţa încurajării constante, prin programe universitare foarte variate, a viitoarelor teoreticiene care în virtutea *acţiunii afirmative* au acces nelimitat la un gen de informaţie încă precară şi dezorganizată în România. Pe fondul acestei carenţe a unor studii fundamentate teoretic şi practic, amatorismul lui „a-ţi da cu părerea" a devenit un obicei din ce în ce mai iritant, care proliferează nestingherit, feminismul fiind abordat în repetate rînduri dacă nu condescendent, atunci cu un oarecare amuzament tolerant, un fel de aiuristică femeiască caracteristică societăţilor occidentale şi în special celei americane. Chiar voci mai autorizate, atunci cînd li s-a cerut „să-şi dea cu părerea", au ţintit în principal latura sa militantă, empirică, eludîndu-i, probabil în necunoştiinţă de cauză, programul teoretic atît de complex, care diferă esenţial de oricare alte metodologii critice în cel puţin un aspect. Să luăm în calcul doar faptul că spre deosebire de alte sisteme de gîndire care în general contestă *doar un singur alt sistem de gîndire*, feminismul, datorită ubicuităţii culturii patriarhale pe care o combate, este nevoit să-şi lărgească domeniul de investigaţie asupra *tuturor sistemelor şi curentelor culturale normative*, polemizînd în spaţii extrem de diverse, de la filozofie, literatură, psihanaliză, istorie, drept, studii culturale şi de mentalităţi pînă la teorie politică, sociologie, medicină, economie şi aşa mai departe. Astfel, teoreticienele feministe dispun de un aparat critic demn de invidiat pe care puţini specialişti bărbaţi îl deţin. Să fie această indolenţă intelectuală a anumitor cercuri masculine cauza aprecierilor peiorative de care se „bucură" feminismul?

Într-un alt articol, **Confesiune de (aproape) feminist,** apărut mai demult în **Curentul**, şi mai recent în **Postmodernismul...** lui Ion Bogdan Lefter, acesta din urmă remarca aproape violenţa cu care în România, „doamne fine, cultivate, eventual personalităţi cunoscute public se leapădă de eticheta cu pricina: «nu, nu sînt deloc feministă!», «nu-mi plac mie feminismele ăstea!»", dar această reacţie, de altfel deloc paradoxală cum ar părea la prima vedere, nu cred că ţine neapărat de resemnare, de un „ataşament" faţă de condiţia lor defavorizată. Care sînt cauzele pentru care, aşa cum se sublinia şi în numărul 67 al **Observatorului...**, în România, chiar majoritatea femeilor intelectuale se delimitează stînjenite de concept, refuzînd identificarea? Explicaţiile ar fi multiple. Ele ţin de anumite mitologii adînc înrădăcinate la nivelul mentalităţii colective, cît şi de o serie de erori de percepţie cu caracter individual. Să mă explic. Trăim într-o cultură dominată eminamente de ceea ce Lacan numea inspirat „Legea Tatălui". Ce înseamnă acest lucru? Faptul că anumite structuri, convenţii, artefacte de esenţă fallogocentrică au fost atît de uniform internalizate, încît, printr-un joc al substituţiilor, culturalul a devenit natural, particularul, universal. De generaţii întregi femeile din România au fost îndoctrinate metodic să-şi însuşească şi să se ghideze după aceste convenţii încît pentru multe dintre ele construirea unei identităţi acceptate social nu mai poate fi concepută decît în interiorul culturii patriarhale. Asemenea condamnatului care după ani lungi de detenţie nu-şi mai poate construi o identitate în afara sistemului penitenciar, este foarte dificil pentru femeile din România să dezvolte o viziune care să le faciliteze crearea unui sistem alternativ, subversiv, din interiorul căruia să poată contesta, parodic sau nu, dogma patriarhală. În manieră foucauldiană, aş spune că sistemul fallogocentric heterosexual normativ constrînge şi condiţionează, printr-o reţea complexă a relaţiilor de putere, accederea individului în interiorul acestuia, producînd apariţia unor false identităţi care ulterior se asimilează, se internalizează, devin „mai reale decît realitatea", determinînd individul la complicitate şi forţîndu-l să respingă tot ceea ce sistemul consideră dăunător funcţionalităţii sale. Acest mecanism, dificil de surmontat, dar nu şi imposibil, este răspunzător şi pentru aparenta imobilitate a culturii feminine (feministe), amplificată şi de ceea ce, din nou, pare doar o mişcare subversivă cu caracter autofag. La acest fapt, se mai adaugă discontinuitatea unei tradiţii individualiste, datorată în principal moştenirii comuniste, care le-a inculcat românilor ideea că reuşita se măsoară în gradul de pasivitate sau submisiune a individului faţă de decizia grupului. În momentul în care grupul se lărgeşte şi devine societatea în ansamblu, se întîmplă ca individul să aibă reţineri în a se exprima în contra curentului, conştient fiind că gestul său sediţios va fi automat sancţionat. Astfel, legitimitatea unui discurs individual se va produce doar în măsura în care el va coinicide cu cel al unei aşa-zise „opinii publice" care nu înseamnă altceva decît producerea de către sistem a acelui tip de discurs care îi legitimează puterea. Este cu atît mai dificil, ca subiect feminin, să-ţi exprimi identitatea în cadrul unei asemenea culturi antiindividualiste cînd, aşa cum am arătat, această cultură va fi întotdeauna deja una fallogocentric şi heterosexual normativă. Devine, deci, firesc ca „doamnele fine, cultivate", integrate social şi asimilate sistemului normativ fallogocentric, să afişeze un dispreţ care de cele mai multe ori nu maschează altceva decît teama faţă de ceea ce se înfăţişează ca fiind ex-centric, un „Celălalt" care prin diferenţa sa constitutivă se poziţionează de la început ca straniu, ciudat, contrar modelului masculin naturalizat. Adoptînd specificitatea cultural-normativă a sistemului patriarhal, condiţie *sine qua non* a accederii şi recunoaşterii sociale, femeile sînt forţate din start să-şi construiască o identitate artificială, care poate avea ca repercusiune imposibilitatea organică de a-şi încorpora ulterior preceptele culturii feministe. Mai mult decît atît, în pofida unei integrări perfecte în sistem, ele vor fi condamnate permanent la o iraţională subordonare, fiind privite mereu drept un fel de parvenite, intruşi în universul patriarhal, spaţiul decizional ultim rămînînd rezervat masculinului. Pentru ca o posibilă preluare şi identificare cu tipologiile feministe să se producă, ar fi necesară o reorganizare integrală a discursului, prin care anumite constructe culturale să fie demascate ca inerent discriminatorii. Însă, o dată manifestat, acest scenariu de deconstrucţie cultural-patriarhală le-ar pune automat în pericol însăşi legitimitatea dobîndită în interiorul culturii masculine punitive, legitimitate pe care, de bine de rău şi în contextul unei stări economice proaste, este firesc ca nimeni să nu dorească să o piardă. Astfel stînd lucrurile, nu m-aş grăbi să înfierez „opacitatea" subiecţilor feminini faţă de feminism. O astfel de atitudine venită din partea bărbaţilor trădează procesul de *fosilizare* (împrumut termenul din metodologia lingvistică) instalat la nivelul mentalului colectiv, adică imposibilitatea masculinului de a se debarasa de anumite subsisteme fallogocentrice care persistă să se manifeste inconştient, indiferent de gradul de educaţie, fie şi feministă, pe care indivizii o dobîndesc ulterior.

În ultima vreme, s-au desprins, din aria mai largă a preocupărilor feministe, studiile de gen, care au ca scop demonstrarea faptului că genul, ca şi sexul nu reprezintă altceva decît încercarea sistemului de clasificare artificioasă a subiecţilor umani în categorii fixe, rigide, şi pentru care orice diferenţă sau/şi nuanţă reprezintă o încălcare a normelor aşa-zis naturale şi care va cunoaşte, în consecinţă, rigoarea sancţiunilor sociale, juridice, medicale. Dacă la respectarea ordinii fallogocentrice „veghează" în principal un sistem normativ secular, centrul de putere care se preocupă de respectarea normelor heterosexuale este Biserica (Ortodoxă la noi) care nu reprezintă altceva decît un sistem fallogocentric heterosexual normativ religios. Este de-a dreptul înfiorător cîtă influenţă deţine în cultura română această instituţie care, după 1989, a reuşit să amplifice pînă la patologic sentimentul homofobic în societate, obstrucţionînd în repetate rînduri legiferarea ontologiei homoerotice. Sexismul, rasismul, homofobia, alimentate constant de-a lungul perioadei comuniste dar negate oficial de sistem, au cunoscut o nouă dezvoltare în România postdecembristă, cînd după cincizeci de ani de recluziune culturală, am descoperit, nu fără surprindere, că am devenit un popor cu mentalităţi premoderne, intolerant, nefamiliarizat cu diversitatea de gîndire, pentru care atitudini, concepte şi manifestări eterogene provoacă frică şi nervozitate tocmai pentru că se abat de la „valorile tradiţionale", sacralizate.

În acelaşi an în care România apărea pe scena politică eliberată de sub regimul dictatorial, Judith Butler publica în Statele Unite **Gender Trouble**, devenit între timp un punct de referinţă în teoria feministă a genului. Cartea, iată, se traduce şi la noi la zece ani de la data apariţiei sale peste Ocean. Un deceniu este mult în spaţiul teoriei critice unde lucrurile evoluează foarte rapid, dar problematica avută în vedere de autoare (genul ca identitate socială, ca discurs cultural captiv, dar şi subversiv legii dominante) se dovedeşte una de maximă actualitate în spaţiul cultural românesc, unde tabuizarea drepturilor şi afirmării identitare – atît ale femeii cît şi ale minorităţilor sexuale – începe să fie demascată ca implicit persecutorie.

Scopul declarat al teoreticienei este de a întreprinde o genealogie critică radicală a categoriilor de identitate pe care „structurile juridice contemporane le generează, le naturalizează şi apoi le reifică". Pilonii referenţiali care însoţesc constant demersul autoarei sînt reprezentantele feminismului francez, avînd-o pe Simone de Beauvoir ca punct de plecare şi la care se vor raporta, antitetic sau nu, prin vocea teoreticienei americane, Luce Irigaray, Monique Wittig şi Julia Kristeva. Aşa cum odinioară Derrida postula ubicuitatea textuală prin acel „Il n'y a rien hors du texte", Butler apelează la Foucault demonstrînd faptul că nu există nimic exterior sau anterior culturii, cauza tuturor practicilor semnificante de reprezentare deformată a identităţii feminine regăsindu-se doar în interiorul sistemului cultural represiv masculin. Astfel, pînă şi sexul, acest stigmat identitar aplicat femininului, poate fi „eliberat" de sub tirania biologicului prediscursiv, ghilimelele indicînd însă faptul că această eliberare nu se produce decît cu preţul încarcerării culturale. Altfel spus, nu biologicul, ci însuşi culturalul devine destin, dar atîta timp cît sîntem conştienţi de acest lucru stă în puterea noastră de a reformula morfologia discursului patriarhal, de a contesta falsa reprezentare binară a categoriilor sexuale şi de gen. Discursul normativ heterosexual instituie producerea de opoziţii asimetrice între feminin şi masculin, unde acestea sînt înţelese ca atribute specifice ale lui „bărbat" şi „femeie". Inteligibilitatea identităţii de gen în cadrul „matricei heterosexuale" exclude existenţa acelor tipuri de identităţi dezorganizatoare în care genul nu derivă din sex şi pentru care practicile dorinţei nu decurg nici din sex, nici din gen. Văzute din interiorul sistemului cultural heterosexual, ele apar doar ca erori de evoluţie sau imposibilităţi logice. Stabilirea univocă a identităţii de gen, concepută ca relaţie dintre sex, gen, practică sexuală şi dorinţă, este doar un *efect* al practicilor discursive heterosexuale. Regularizarea binară a sexualităţii suprimă multiplicitatea subversivă a unei sexualităţi care ar destrăma hegemoniile heterosexuale reproductive şi medico-juridice. Acestea sînt doar cîteva dintre postulatele lui Judith Butler după o incursiune captivantă în fenomenologia genului.

Ideea de bază care se desprinde la sfîrşitul lecturii poziţionează „univocitatea sexului, coerenţa internă a genului şi cadrul binar în care se înscriu ambele" drept „simple ficţiuni regulatoare ce consolidează şi naturalizează regimurile convergente de putere ale masculinului şi opresiunii heterosexuale". Substituirea acestor discursuri trebuie să se realizeze nu prin strategii centrifuge imaginînd un „dincolo" utopic şi anistoric, ci printr-un proces de subminare care pentru a avea şi sorţi de izbîndă trebuie localizat întotdeauna chiar în interiorul discursului monolitic fallogocentric.

Cred, asemenea Lindei Hutcheon, că „reading can also change our living habits", de accea am convingerea că receptarea adecvată şi a acestui text va avea consecinţe importante asupra dezvoltării unei ontologii feministe a genului adecvată particularităţilor spaţiului cultural românesc, actualmente încă dominat de structuri de gîndire patriarhale.

Termenul „fallogocentric" îi aparţine lui Derrida, aşa cum cel de „heterosexualitate normativă" lui Adrienne Rich, însă datorită prezenţei lor constante în text am renunţat la ghilimelele de rigoare. (n.a.)

Reflecţii la anul european al limbilor

NADIA ANGHELESCU

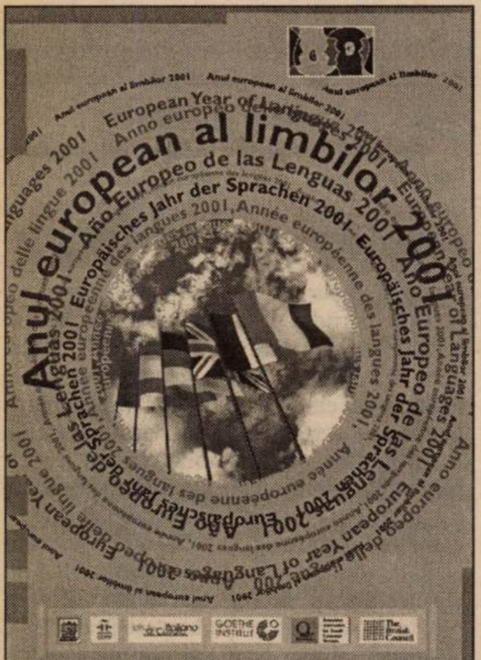
Anul european al limbilor 2001
European Year of Languages 2001
Año Europeo de las Lenguas 2001
Europäisches Jahr der Sprachen 2001
Année européenne des langues 2001
Anno europeo delle lingue 2001
GOETHE INSTITUT

Anul european al limbilor – mari şi mici – ne poate prilejui tuturor reflecţii în legătură cu soarta acestora, cu căile pe care le-au urmat în trecut, cu destinul lor în viitor. Gîndurile mele au fost prilejuite şi de o reuniune a decanilor facultăţilor de limbi străine, organizată recent de Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii din Bucureşti. Preocupaţi nu numai de problemele materiale dificile ale învăţămîntului limbilor străine, confruntat şi el cu o lungă tranziţie, responsabilii noştri s-au întrebat ce se va întîmpla cu numeroasele limbi de astăzi în Europa de mîine.

Voies et destins des parleurs d'Europe este subtitlul unei cărţi a lui Claude Hagège al cărei titlu, mai puţin evocator, este **Le souffle de la langue** (Paris, Odile Jakob, 1992). Autorul arată încă din introducere că întrebările pe care şi le pune în carte, răspunsurile pe care încearcă să le schiţeze se leagă nemijlocit de marile fenomene care caracterizează timpul nostru, şi anume construirea Europei unitare, dislocarea Uniunii Sovietice, sfîrşitul regimurilor comuniste. Care va fi soarta limbilor federalizatoare (*langues fédératrices*: engleza, franceza, germana pe care le vede împărţindu-şi domeniile în instituţiile europene care urmează să fie create), care va fi soarta nesfîrşitei varietăţi de limbi „mici“ care reprezintă aproape toate marile familii lingvistice din lume, confruntate cu provocările naţionaliste, cum se va putea realiza împăcarea dintre diversitate şi unitate sînt întrebări al căror răspuns ne apare sintetizat astfel: „Europa limbilor are un destin propriu şi nu este cazul să se inspire din modele străine. Dacă adoptarea unei limbi unice de către orice nou emigrant apărea în Statele Unite ca un fel de pecete de identitate, ceea ce dă originalitate Europei este imensa diversitate a limbilor şi a culturilor pe care acestea le reflectă. Dominarea unui singur idiom, cum este engleza, nu corespunde acestui destin. Lui îi corespunde doar deschiderea permanentă către multitudine. Europeanul trăieşte în plurilingvism. El va trebui să-şi crească fiii şi fiicele în varietatea limbilor, şi nu în unitate. Acesta este, pentru Europa, apelul trecutului, ca şi cel al viitorului“ (**op. cit.**, p. 8). Fiecare european ar trebui să înveţe cît mai multe limbi europene, spune Hagège, începînd cu cele ale vecinilor, pentru a da, în felul acesta, un conţinut ideii de solidaritate a continentului, şi pentru a oferi, în acelaşi timp, un model pentru cuprinderea diversităţii lumii în întregul ei: „Cetăţeni ai unui pămînt multilingv, europenii nu pot să nu fie sensibili la strigătul polifonic al limbilor omeneşti“ (p. 273).

Claude Hagège, profesor de lingvistică la Collège de France, specialist în sinologie, este un poliglot. Modest, el vorbeşte rareori despre aceasta, dar ziariştii francezi furnizează cifre impresionante în legătură cu numărul de limbi pe care le cunoaşte: cel puţin douăzeci pe care le vorbeşte şi încă pe atîtea pe care le înţelege. Trilingv de cînd a început să vorbească (italiana, araba tunisiană, franceza), el şi-a însuşit, apoi, după propria-i mărturisire, cea mai mare parte a limbilor pe care le cunoaşte, ca lingvist, adică meditînd la structura şi funcţionarea mecanismului limbilor cu care a venit în contact. De exemplu, a ajuns să înţeleagă limbile slave pornind de la rusă şi slavă veche şi procedînd, apoi, ca un comparatist.

Lingviştii „serioşi“ ne spun de multă vreme că specialistul în lingvistică nu este neapărat un poliglot, că lingvistica ştiinţifică nu are a face nimic cu poliglotismul, că există mari lingvişti incapabili să se servească de altă limbă decît cea maternă (Antoine Meillet este dat ca exemplu pentru această situaţie). Filologii sînt însă, cu siguranţă, iubitorii de logos, cum o spune şi etimonul, îndrăgostiţii de *limbi*, de diferenţă, de alteritate, cea a culturilor prin intermediul limbilor, cum spune Hagège. Cunoaşterea unor limbi diferite, nu neapărat cu scopul de a le vorbi, ci de a înţelege fenomenele ascunse care le explică pe cele de suprafaţă, pentru a înţelege modul particular de segmentare a realului, pentru a înţelege fenomenul literaturii în diversele ei ipostaze, este o mare lecţie de fraternitate. Ea ne face să înţelegem de ce proliferarea limbilor, departe de a fi catastrofa născută din prăbuşirea turnului Babel, este o mare şansă pentru umanitate.

Despre această şansă vorbeşte şi George Steiner, un alt mare poliglot: „am trăit trilingv“, spune el, arătînd că franceza, engleza, germana au fost pentru el la fel de „materne“. Cartea sa **Errata: an examined life** (apărută în engleză în 1997 şi în traducere franceză în anul următor) propune o nouă interpretare a mitului lui Babel, care priveşte separarea limbilor ca un dezastru, ca o pedeapsă pentru încălcarea unor tabuuri, pentru orgoliu: „Fermecat de jocul şi miracolul limbilor, am presimţit, încă din copilărie, că povestea Babelului nu-i decît un «înveliş», că ea inversează un sens mai vechi, mai adevărat. Străduindu-se să celebreze monarhia cosmică a lui Dumnezeu, triburile s-au adunat pentru a construi un sublim zgîrie-nori, o rampă în spirală care putea să apropie cultul lor de omnipotenţa Sa cerească. Pentru a-i răsplăti pentru această operă pioasă, Domnul Dumnezeu, în felul Său puţin brutal şi voalat, le-a făcut oamenilor darul incomensurabil al limbilor [...]“. Departe de a fi un blestem, cornul abundenţei diferitelor limbi deversate asupra speciei umane constituie o nesfîrşită binecuvîntare. Fiecare limbă reprezintă, după el, o formă de adaptare, fiecare vocabular, fiecare gramatică încarnează un moment în evoluţia gîndirii, forme de viaţă care rămîn, altfel, nerealizate: „O limbă umple alveola ei din stup cu percepţii şi interpretări potenţiale. Ea articulează o construcţie de valori, de sensuri, de supoziţii pe care n-o egalează sau n-o înlocuieşte nici o altă limbă. Pentru că specia noastră a vorbit şi vorbeşte în limbi multiple şi variate, ea dă naştere unei bogăţii de medii şi se adaptează acestora. Vorbim lumi“ (p. 127).

Ştim, de asemenea, că fiecare limbă este obiect de comportament mitic din partea deţinătorilor ei, că fiecare este cu grijă păstrată pentru că nu serveşte numai la „a vorbi“, cum spunea arabistul francez Jacques Berque, ci şi la „a fi“. „Limba perfectă“, cea care a scăpat dezastrului separării, este întruchipată adesea de propria limbă, de o limbă sacralizată (ebraica, la un moment dat pentru creştini, araba, pentru musulmani), dar calităţile care o fac perfectă sînt asemănătoare: ea este, în primul rînd, ea trebuie să fie motivată, izomorfă faţă de realitate, copie cît mai fidelă a acesteia, aşa cum diverse mituri concep limba începuturilor: „Sub forma lui primă, atunci cînd a fost dăruit oamenilor de către Dumnezeu însuşi, limbajul era un semn absolut sigur şi transparent al lucrurilor, pentru că le semăna. Numele erau depuse pe ceea ce ele desemnau, aşa cum forţa este înscrisă în corpul leului, regalitatea în privirea vulturului, aşa cum influenţa planetelor este marcată pe fruntea oamenilor: prin similitudini de formă“ (Foucault, **Les mots et les choses**, p. 71). Este surprinzător să găsim că limbi atît de diferite cum este araba şi româna sînt lăudate de proprii lor vorbitori şi de către alţii pentru simbolismul fonetic, precum şi pentru alte forme de iconicitate, de imitaţie, care, dacă ar fi cu adevărat perfecte, ar trebui să fie universale. Este surprinzător să vedem cît de asemănători sînt oamenii în afirmarea diferenţei, identităţii lor, pornind de la limba pe care o vorbesc. Se crede că bogăţia, logica, fineţea, muzicalitatea sînt proprii limbii „noastre“ şi noi ştim că acest lucru este adevărat pentru fiecare limbă în parte.

Utopia „limbii perfecte“, a limbii universale care ar salva omenirea nu moare. De soarta acestui mit în cultura europeană s-a ocupat Umberto Eco într-o serie de conferinţe ţinute la Collège de France în anul universitar 1992-1993, apărute în volum în 1994 sub titlul **La recherche de la langue parfaite dans la culture européenne**, simultan la mai multe edituri, în Colecţia intitulată „Faire l'Europe“. Discursul de inaugurare a acestui ciclu, în acelaşi timp, discurs de inaugurare a catedrei europene la celebra instituţie de la Paris, a apărut de curînd în traducere românească la Editura Pontica. La sfîrşitul acestei lecţii, Umberto Eco se întreabă şi el, alături de atîţia alţii, care va fi soarta Europei, dacă va continua să fie plurilingvă sau va apela la una dintre limbile internaţionale cunoscute sau la o limbă artificială, precum esperanto. Ceea ce i se pare sigur, însă, este că, în cîteva decenii, clasa conducătoare a Europei va fi bilingvă, că se pregăteşte să fie aşa inclusiv prin mobilitatea studenţilor pe care o asigură programul Erasmus.

Nu numai în Europa se face simţită contradicţia dintre civilizaţia planetară către care ne îndreptăm şi multitudinea limbilor

---

Times Literary Supplement – iunie 2001

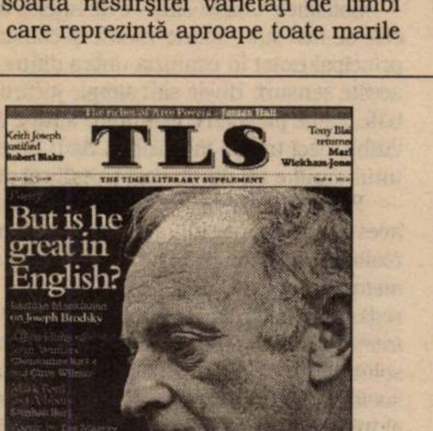
TLS
THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT
But is he great in English?
Lachlan Mackinnon on Joseph Brodsky

Pentru cititorul specializat sau pentru cei din domeniul umanioarelor, o revistă prestigioasă precum **The Times Literary Supplement** (**TLS**) nu poate trece decît drept răsfăţ intelectual. Şi asta mai cu seamă în spaţiul sud-est european, unde multe dintre hebdomadarele sau revistele literare (bi)lunare respiră un aer vetust, de cultură moartă, amalgamînd (în ciuda cărui fapt şi cu ce scop?) rafinamentul artistic cu calitatea îndoielnică.

Numărul 5125 al **TLS** este dedicat mai întîi poetului rus Joseph Brodsky şi virtuţilor versurilor sale în limba engleză. Titlul dat de Lachlan Mackinnon articolului său, **A Break from Dulness**, merge subtil în direcţia recunoaşterii lui Brodsky drept cel mai disputat şi, totodată, cel mai mare poet postbelic, ucenic la şcoala Marinei Ţvetaeva şi influenţat de poezia lui Osip Mandelstam, a cărui identitate, hibridă, s-a construit gradual prin traduceri în engleză, dar, mai ales, printr-un eveniment de marcă – celebrarea alegerii lui Bill Clinton din 1992. Secţiunea **Poezie** a revistei ne reţine atenţia şi prin două reevaluări: cea a lui Mark Akenside, al cărui poem, **The Pleasures of Imagination**, apărut neterminat în 1772, îmbină ştiinţa cu poezia, într-un veritabil context de secol XVIII, cînd „fluiditatea termenului ştiinţă încetează a mai fi un sinonim pentru cunoaştere“ şi a lui John Milton – rebelul puritan văzut de Daniel Swift prin prisma biografiei – pentru care politicul a dezvoltat poeticul, iar viaţa opera. Îl menţionăm aici, de dragul cronologiei, şi pe poetul contemporan Mark Ford ce l-a avut ca mentor pe John Ashbery, pendulînd în poezie între satira socială şi relatarea eşecurilor erotice.

Din domeniul artei vine cel de-al doilea titlu principal al ediţiei. Este vorba despre *Arte Povera* (*Arta săracă*), punctul culminant al filiaţiei artiştilor italieni cu noua mass-media, curent început de futurişti şi continuat de Lucio Fontana, Alberto Burri şi Piero Manzoni, reprezentînd materialul „crud“, textura şi efectul luminos cu acuarela sau marmura. Iată un citat: „Arta mondială s-a schimbat şi ea. Apariţia artei conceptuale şi aşa-numita «de-materializare a obiectului artistic» a însemnat faptul că obiectele sculpturale palpabile, intuitive nu mai erau deloc la modă. Gustul s-a îndreptat către arta sistematică documentară şi pe cea bazată pe text, precum şi pe spectacol. Dar Arte Povera a fost din nou la modă încă din anii '80 şi mulţi sculptori tineri, precum şi artişti-designeri au fost influenţaţi de ea“.

Spicuim în cadrul prozei articolul lui Matthew Beaumont, **Corroded by a Culture of Futility**, concentrat pe ideea decadenţei manifestate după primul război mondial, mai precis în anii '20, denumiţi, în sens peiorativ, după termenul victorian al lui Jeremy Bentham, „futilitari“. Modernismul (Joyce, Adam Thorpe, Munrow) apare ca fenomenologie a futilului, interpretat ulterior ca remediu homeopatic pentru futilitatea postbelică.

Literatura italiană reprezentată în paginile revistei de Alberto Moravia şi traducătorul sonetelor lui Shakespeare în italiană, Roberto Sanesi, studiile franceze despre scandalul Stavinsky, revoltele din februarie 1934 şi despre grădinile pariziene, studiile sociale, recenziile de romane proaspăt apărute, paginile de comentariu, de scrisori adresate redacţiei, de politică şi religie şi, extrem de important, publicitatea făcută evenimentelor culturale şi cărţilor apărute sau în curs de apariţie (nu putem să nu citām prestigioasele Cambridge Companions to Literature sau celebra Colecţie „Penguin Classics“) fac, laolaltă cu cele prezentate mai sus, o revistă culturală... ca la carte! (**Dragoş IVANA**) care îşi cer dreptul la viaţă... În Statele Unite, chiar, atitudinea faţă de limbile minoritare pare să fie acum alta decît cea care i-a sugerat lui Claude Hagège observaţiile de mai sus: o spune şi Constantin Eretescu, într-o carte recent apărută la Editura Fundaţiei Culturale Române: „Autorităţile americane au astăzi faţă de grupurile etnice o atitudine diferită decît cea pe care o avuseseră acum cîteva decenii. Acum, una din ideile dominante este aceea că fiecare minoritate are dreptul la afirmarea propriei ei culturi şi tradiţii [...]. Aşa se face că în acest moment pluralismul cultural este de preferat unei culturi unice şi atotputernice. Astfel a apărut şi interesul pentru dansurile populare ale diferitelor regiuni ale lumii, pentru ceea ce se numeşte *ethnic food*, mîncăruri tradiţionale ale altor popoare, s-au deschis restaurante japoneze, vietnameze, tailandeze, peste pizzeriile, restaurantele franţuzeşti şi chinezeşti deja existente, s-au înfiinţat posturi de radio pentru minorităţi, reviste, a apărut o întreagă literatură minoritară etc." (p. 116).

Pledoariile pentru o limbă universală, previziunile în această direcţie nu lipsesc nici la noi. Cei mai mulţi văd în engleză limba prezentului şi a viitorului. Alţii, în alte părţi, vorbesc despre viitorul planetar al limbii chineze, al limbii spaniole, al unor limbi artificiale. Îndrăgostiţii de alteritate, de cea a culturilor prin intermediul limbilor, despre care vorbea şi Claude Hagège, ar pleda, probabil, pentru diversitate. Ne place să credem că Europa de mîine va fi multilingvă şi că România o va îmbogăţi cu aportul ei de poligloţi.

Un partid proeuropean, o predicţie creatoare?

ANA LUDUŞAN

Potrivit teoriei lui Robert Michels, descoperită printr-o analiză a istoriei partidelor socialiste europene în secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, denumită *Legea de fier a oligarhiei*, apariţia sau promovarea unui partid pe scena politică răspunde unei *nevoi colective*. Exemplul la îndemînă este *nevoia de justiţie*, într-un stat dominat de corupţie, sau *nevoia de protecţie socială* într-un stat cu o economie slabă şi cu foarte mulţi oameni săraci. Această nevoie colectivă, potrivit teoriei mai sus amintite, va tenta un *antreprenor* – în cazul nostru un partid sau mai multe, care vor răspunde prin programul sau prin promisiunile lor electorale acestei/acestor nevoi colective. Faptul că PDSR-ul şi PRM-ul au obţinut cele mai multe voturi în alegerile din 2000 dovedeşte clar că electoratul a votat masiv pentru o protecţie socială minimală şi conform unei nevoi de justiţie. Majoritatea votanţilor PDSR-ului sînt cei care au nostalgii după regimul autoritar-paternalist al lui Ceauşescu. Nostalgiile lor se referă la asigurarea unui loc de muncă pe viaţă, chiar dacă prost plătit, şi a unei locuinţe, chiar dacă debranşată de la utilităţi. Să nu uităm că majoritatea acestor nostalgici ai regimului comunist au plecat, în urmă cu 30-50 de ani, din comunităţi săteşti, unde locuinţa era mai proastă decît este astăzi un apartament de bloc, oricît de jalnic ar fi acesta, sau din mahalalele marilor oraşe, nici ele mai darnice în confortul rezidenţilor săi. Sub aspectul nivelului de trai, ambele categorii de votanţi au un trecut plin de sărăcie şi lipsit de şanse de emancipare culturală autentică. Votanţii lui Vadim Tudor şi ai PRM-ului sînt săracii din zonele bogate ale ţării, care au votat pentru justiţie socială. Deşi sînt adepţii unor politici proeuropeniste de sorginte liberală, ei înţeleg că lipsa resurselor le limitează şansele de emancipare economică, iar cei care au avut şanse pînă acum la resurse, în opinia lor, sînt oameni corupţi, îmbogăţiţi prin fraudă. Pentru aceştia, emanciparea economică este posibilă doar prin respectarea unor reguli stricte, impuse tuturor societarilor, şi monitorizate de o putere autoritară.

Se poate vedea pînă acum în ce măsură va răspunde PDSR-ul nevoii de protecţie socială şi de combatere a sărăciei, adică promisiunilor sale electorale, dar orice om atent la coerenţa unui mesaj logic îşi dă seama că Partidul România Mare nu este un partid în adevăratul sens al cuvîntului, ci o asociaţie de oameni exaltaţi, care au monopolizat discursul naţionalist şi pe acela de justiţie socială, într-o frazeologie bombastic-pamfletară, cu mare priză la cei cu un grad scăzut de cultură. Aceştia nu pot face distincţie între simboluri şi vacarmul din jurul acestora. Majoritatea acestor votanţi nu au şi nu pot avea, din cauza condiţiei lor, o cultură politică, cu ajutorul căreia să poată distinge între un discurs argumentat pe o doctrină şi pe un program politic şi unul care recurge la metafore, deci gol de conţinut şi imposibil de pus în practică. Acest partid nu poate constitui o alternativă la guvernare.

Potrivit *Legii de fier a oligarhiei*, partidul care a cîştigat majoritatea voturilor va fi destinat *să exploateze* şi, în acelaşi timp, *să satisfacă* nevoile sociale pentru care a fost mandatat. Aceeaşi teorie spune că, în majoritatea cazurilor, nevoile sociale care au generat partidul sau l-au mandatat să administreze resursele comunitare sînt confiscate în interesul unui grup oligarhic. În măsura în care PDSR-ul nu va adopta o politică pe care ar agrea-o alegătorii săi, în cazul în care i-ar consulta, aceştia nu vor putea manifesta o opoziţie directă deoarece nu au această posibilitate. În primul rînd că ei nu sînt organizaţi, şi astfel nu îşi pot construi un mesaj unitar, iar în al doilea rînd nu sînt consultaţi, de cele mai multe ori, decît o dată la patru ani. Conform *Legii de fier a oligarhiei*, atunci cînd partidul care reprezintă o anumită nevoie colectivă urmează o politică ce se îndepărtează de interesele celor care l-au mandatat, aceştia, în general, sînt incapabili să-şi manifeste opoziţia. Soluţia ieşirii din această stare de criză se „încarnează într-un nou antreprenor" (v. Robert Michels, **Political Parties**, New York, Dover, 1959), adică într-un nou partid sau într-o opoziţie internă a aceluiaşi partid. Potrivit teoriei expuse mai sus, în majoritatea cazurilor se ajunge la o gestiune oligarhică a intereselor publicului şi la o rivalitate între partide concurente, generatoare de tensiune şi dezechilibru, dar şi de concurenţă. Toate acestea, duc, pînă la urmă, la schimbare socială – benefică în cazul în care ea urmează tendinţe progresiste.

Este evident că PDSR-ul se va confrunta cu mari dificultăţi în programul său de protecţie socială. Creşterea economică pe care a prognozat-o este iluzorie dacă nu va duce o politică de reformă economică dură, sprijinită pe garantarea proprietăţii şi responsabilizarea acesteia, inclusiv a celei de stat,

Radio Total 96.9 FM

Cuvintelnic fără frontiere

Unu

ANDREI CORNEA

Că limba e un cîmp minat, un subsol plin de capcane ascunse sub iarba paşnică se dovedeşte a fi adevărat în multe situaţii; nicăieri poate, totuşi atît de evident ca atunci cînd am încerca să descriem sensurile de bază în care este folosit acest cuvînt: „unu-una-o". Ca probă:

„Allah e *unul* Dumnezeu şi Mahomed profetul său!"

„Cînd ţi-oi da *una*, ai să mă pomeneşti!"

„Antena *unu*".

„*Unu* şi cu *unu* fac doi".

„Şi era *una* la părinţi, şi mîndră-n toate cele..."

„Dacă *unu* nu există, nimic nu există" (Parmenide în dialogul omonim al lui Platon, 166 c).

„Politicienii noştri sînt tot *unul* şi *unul*."

„*Un* Führer, *un* popor, *o* patrie".

„Vorbeşte într*una* ca o moară stricată!"

„Treimea cea de-*o* fiinţă".

„*Una* bucată brînză".

„Ascultă, Israel, Domnul e Dumnezeul tău, Domnul e *unul*."

„Republica Franceză, *una* şi indivizibilă."

„Mi-e silă, îmi e tot*una*."

„Fiul lui Dumnezeu, cel *unul* născut".

„Şi s-a făcut *una* cu pămîntul".

„*Unul* e-n toţi, tot astfel precum *una* e în toate" (Eminescu, **Scrisoarea I**).

„*Unu*, doi, trei, baba la bordei!"

etc.

Simplificînd lucrurile, să spunem că există mai întîi *unu aritmetic sau numeric* – cel care apare în calcule, în şirurile numerelor naturale sau care este elementul neutru al înmulţirii şi împărţirii. Lucrurile nu sînt nici aici chiar aşa de simple cum par la prima vedere, dovadă faptul că anticii considerau că primul număr natural adevărat este „doi", şi nu „unu". Asta fiindcă socoteau că orice număr natural trebuie să fie ori par, ori impar, dar aveau impresia că despre „unu" nu se poate afirma nici că e par, nici că e impar.

Apoi, am putea vorbi despre *unul integralităţii*, căruia i se opune fracţia sau partea. În acest sens, *unu* semnifică întregul, totalitatea, şi, de aici, ne referim la *Univers*, văzut ca lumea în integralitatea ei. Pe plan politic, acest *unu* duce la *totalitar*: Statul „total", cum spunea Mussolini, este *unul*, fiindcă el este *totul* – lumea întreagă.

Acolo unde există integralitate, apare repede şi o idee înrudită, chiar dacă distinctă: *unul continuităţii*: ea e de regăsit, de pildă, în expresii de tipul „totuna" sau „întruna". Contrariul acestui tip de unu este *alteritatea*, *diferenţa* sau, eventual, *variaţia*.

De aici, probabil, se naşte şi *unul unităţii*: „Treimea cea de-*o* fiinţă" evocă faptul că între ipostazele divine nu există diferenţe, dar şi că ele formează o *unitate indisolubilă*. Unul unităţii este foarte prizat de ideologiile statelor-naţiune: naţiunea trebuie să fie *una*, statul naţional tot *unul*, şi aşa mai departe. Un sinonim al său este cuvîntul „unitar", iar în descrierile constituţionale, opusul său este, adesea, termenul „federal".

Dacă, într-un sens, *unul* înseamnă *totul*, în altul el semnifică, dimpotrivă, individul, insul, particularul: *unul individualităţii*. Acesta e un *unu* „liberal", caracteristic viziunilor individualiste, dar invocat şi de colectivismele care se opun individualismului. Ce îi stă împotrivă? Depinde: uneori *totalitatea*, alteori *masa*, adesea, pur şi simplu, *mulţimea* sau *multitudinea* sau *colectivul*. Într-un sens mai particular, îi putem opune „statul" ca expresie a celebrei „volonté générale" a lui J.-J. Rousseau; în alt sens, *comunitatea* sau *plebea*. Acest *unu* este aproape identic cu *particularul* şi, ca atare, se opune generalului, care e aproape identic cu *universalul*. Adică, iată: *unul se opune unului*. *Unul* ca individ se opune *unului ca tot*.

Fireşte, nu putem uita nici de *unul unicităţii*, înrudit, chiar dacă nu identic, cu *unul singularităţii*. Unul unic este Dumnezeu, de pildă, deoarece, pentru monoteist, nu mai există alţi zei: specia „zeu" are un unic element. Sau specia „satelit natural al Pămîntului" are un unic element: Luna care este una. Dar putem vorbi despre Lună ca fiind *una* şi în alt sens: ea este *una* fiindcă e identică cu sine. Descoperim astfel încă un *unu: al identităţii:* acesta umple lumea şi afirmă că orice, chiar şi multiplicitatea, este *unu* sau *una*, fiind *ceea ce este* şi nu altceva. A-l nega pe acest unu, cum făcea Heraclit, înseamnă a nega existenţa unei relative permanenţe şi stabilităţi în lume. Care este opusul acestui *unu?* Cred că inexistentul, neantul, adică opusul lui *ceea-ce-este*.

Şi, în fine, să nu omitem *unul priorităţii*.

Sofismele *unului* sînt – e de înţeles din cele de mai sus – foarte variate şi constau în principal exact în confuzia unora dintre aceste sensuri. Unele sînt simple jucării verbale, ca de pildă: „Tu eşti unul, unul e indivizibil, deci tu eşti indivizibil". Sau: „tu eşti unul, unul e cel dintîi, deci tu eşti cel dintîi".

Pe de altă parte, însumînd mai toate aceste sensuri ale lui *unu*, metafizicienii şi teologii l-au scos pe taraba ideilor pe *unul metafizic:* acest *Unu* (pe care îl putem regăsi, de pildă, la Plotin) este atît *totalitatea absolută*, cît şi *individualitatea tot absolută*. El este *unitar*, *continuu*, adică indisociabil, indivizibil, identic de-a pururea cu el însuşi. Bineînţeles că este şi *unic*. În fine, unii metafizicieni, începînd cu Platon, au văzut în acest *Unu* şi principiul generării restului, adăugind astfel celorlalte sensuri şi intuiţia sensului aritmetic: *unu* ca fundament şi element generator al şirului numeric infinit. Au avut ei dreptate să procedeze în acest fel? Cum am sugerat aici, din punct de vedere strict al logicii – probabil că nu. Dar poate că logica nu are etern *unicul* cuvînt, ci doar *un* cuvînt...

Oricum, paradoxul este că, în definitiv, *unul* nu este *unu*, fiindcă s-ar părea că n-avem de-a face cu „unu", ci doar cu „unuri". Sau, dacă vreţi, pe lume sînt numai „unii" şi „unele". Şi chiar numai „de unele"...

printr-un management dependent de eficienţa economică. Ceea ce pînă acum nu a făcut. Programul justiţiar al PRM-ului va rămîne o agitaţie electorală dacă economia va înregistra mult visata creştere economică, chiar dacă nu la cotele ei de aşteptare.

Dar este sigur că depăşirea sărăciei şi nevoia de justiţie pot hrăni partidele din opoziţia democratică, *dar mai ales pot „încarna“ un partid proeuropean* fundamentat pe competenţă şi respectarea strictă a regulilor democratice. Acest partid este aşteptat de 50% din electoratul României care nu s-a prezentat la vot, fiindcă nu s-a regăsit în programele de stînga, iar cele de dreapta s-au erodat în legislatura trecută. Acest partid este aşteptat şi de cei care se vor simţi trădaţi de PDSR şi PRM, mult mai devreme decît se aşteaptă aceste partide, oameni fără un ataşament ideologic precis, dar cu o nevoie de securitate socială foarte precisă. Un partid proeuropean, tînăr, eficient, moral şi competent este aşteptat, mai ales, pentru a schimba regulile de joc ale unei clase politice compromise. Acea clasă politică formată, în majoritatea ei, din eşalonul doi al partidului comunist, care nu s-a putut debarasa de un fel de a gîndi şi acţiona anacronic timpului în care trăim şi care a confiscat nevoia colectivă în interes oligarhic, anexînd-o instinctelor de îmbogăţire ale „capitaliştilor de carton“. Este aşteptat un partid proeuropean foarte precis în programul său economic, competent în administrarea resurselor şi curat din punct de vedere al compromisului politic. Liniile de forţă ale unei politici realiste sînt eficienţa economică şi respectarea regulilor democratice. Eficienţa economică nu poate fi obţinută decît prin competenţă, inclusiv sau mai ales, prin competenţă politică, prin asumarea unui proiect politic realist şi, totodată, vizionar. Lipsa unui proiect politic la toate partidele postdecembriste a împins România în starea de sărăcie şi de haos în care se află. Electoratul a fost „cucerit“ de sloganuri nefondate. Asumarea unui proiect politic „în spiritul vremii“ va asigura longevitatea şi prestigiul unui partid care nu-şi va anexa, cu necesitate şi în mod fraudulos, nevoia colectivă în interes oligarhic, pentru un număr restrîns de oameni, ci în numele unui ideal realist de redresare economică a ţării şi de integrare a României în comunitatea europeană. Singura şansă ca România să-şi regăsească identitatea. Sărăcia şi izolaţionismul o condamnă inevitabil la neantizare. ▮

De ce nu ne vor irlandezii

SIMION DUMITRACHE

Vorbind la telefon cu un prieten din Éire după referendumul în care populaţia a votat, printre altele, împotriva extinderii Uniunii Europene către Est, cu ţările foste comuniste, l-am întrebat direct ce au împotriva noastră. De ce nu ne vor? Şi aş fi vrut să vă spun, ca într-un film cu mafioţi: *It's nothing personal, it's just business*. Şi parţial aşa şi este. Pentru că includerea unor ţări care au încă destule de rezolvat sub aspect economic în Uniune ridică o serie de probleme dintre care cele mai cunoscute maselor, cele mai „tangibile“ şi imediate fiind:

- o diminuare a fondurilor primite de la UE, iar pentru ţările care primesc mai mulţi bani pentru dezvoltare decît contribuie la fondul comun înseamnă nu numai o diminuare a cotei pe care o primesc, dar şi o presiune pentru a contribui ele însele mai substanţial la punga europeană din care trebuie dat la noii veniţi. Paradoxal, lipsa de ajutoare pentru dezvoltarea economiei în ţările nou venite ar duce, inevitabil, la o altă problemă care constituie una din temeri:
- emigranţii economici, concurenţa mîinii de lucru ieftine, încurajarea economiei la negru şi a cîştigurilor neimpozitate, totul cumulat cu dorinţa de stabilire a unora dintre aceşti emigranţi.

Pe lîngă aceste aspecte, fiecare ţară are problemele ei specifice, între care cele mai vizibile depind mult de economia ţării respective, de necesităţile sau de surplusul de forţă de muncă în raport cu oferta locurilor de muncă etc. şi subliniez aspectul economic întrucît cele legate de politică, legislaţie şi altele sînt rezolvate pe altă cale şi, în general, la un alt nivel. Şi nu sînt percepute direct de populaţia celorlalte ţări membre.

În Republica Irlanda, la ora actuală, problemele de pe primul plan şi cauzele care au dus la respingerea tratatului de la Nisa nu au decît o legătură marginală cu ţările din Răsărit, îmi spune amicul, vorbind din inima (geografică a) Irlandei. Să nu uităm că la referendum oamenii au trebuit să-şi exprime voinţa pentru sau împotriva ratificării Tratatului de la Nisa din decembrie 2000, tratat care cuprinde mai multe aspecte sau probleme ale Uniunii Europene, nu numai extinderea.

Ca mai întotdeauna, în istoria Republicii Irlanda – aşa cum s-a întîmplat şi în cazul repetatelor referendumuri pentru legiferarea divorţului, a avorturilor, excepţie făcînd doar acordul asupra eliminării punctelor doi şi trei din constituţie, care afirmau indivizibilitatea insulei în două ţări şi, deci, nerecunoaşterea oficială a Irlandei de Nord –, partida opusă schimbărilor, implicit poziţiei guvernului, a dus o campanie mai eficace. Iar din această partidă face parte şi Biserica Catolică, a cărei influenţă în rîndul unei anumite părţi a populaţiei încă este copleşitoare. Există opinia, vehiculată încă din timpurile comunismului în Europa, că Rusia şi foştii săi sateliţi sînt populate de necredincioşi, o opinie, desigur, neinvocată oficial, mi se atrage atenţia. În ciuda apelurilor la înţelegere (pe considerent că Irlanda a dat lumii emigranţi sau urmaşi ai acestora echivalent cam cu de zece ori populaţia ţării) pentru străinii care vor să muncească sau să se stabilească în Éire, există o anumită xenofobie şi teama de a nu fi invadaţi de emigranţi nedoriţi, precum aceia care au ajuns acolo pe diferite căi, cele mai multe ilegale, şi care nu numai că profită de pe urma sistemului de ajutoare sociale, dar se implică şi în ilegalităţi de tot felul. Toate acestea sînt mai mult sau mai puţin *politically incorrect* şi deci neoficiale, sublinia irlandezul.

Trebuie arătat, de asemenea, că numai 30% dintre cei chemaţi să-şi exprime opţiunea s-au prezentat la vot şi cea mai mare parte dintre cei care au votat au fost totuşi minoritatea, care este împotriva extinderii Uniunii Europene pentru motive pe care le voi prezenta mai încolo. Slaba participare la referendum se datorează atît unei apatii generale, conform spuselor prietenului meu, dar şi unei poziţii de nesprijinire a oricărei acţiuni a actualului guvern condus de premierul Bertie Ahern. Această atitudine împotriva guvernului, care susţine extinderea europeană, se datorează faptului că o bună parte a populaţiei, în special clasa de mijloc, cea mai numeroasă, este dezamăgită de prestaţia miniştrilor. Deşi economia irlandeză (din cauza *boom*-ului care continuă de cîţiva ani buni şi care, asociat cu înflorirea economiilor asiatice din trecutul deceniu, este supranumită Tigrul Celtic, *The Celtic Tiger*) merge bine încă, în ciuda previziunilor sumbre, ea evoluează acum în folosul marilor afaceri şi clasa mijlocie nu îşi ia destul din marea plăcintă. Situaţia creată a dus la mişcări sociale de revendicări pe calea grevelor, dintre care cea mai importantă şi care continuă de mai mult timp, întrucît nu s-a ajuns la o soluţie, este cea a profesorilor.

Un alt aspect care i-a făcut pe unii dintre irlandezi – tocmai aceia care s-au dus în masă la vot – să respingă Tratatul de la Nisa este şi temerea faţă de pierderea neutralităţii ţării. Neutralitatea Irlandei este serios periclitată de extinderea NATO şi de aderarea noilor membri ai Tratatului Nord-Atlantic la UE, iar în cazul pierderii neutralităţii, irlandezii se tem să nu fie tîrîţi într-un eventual război european sau mondial, un aspect foarte important pentru ei şi actual, întrucît temerile vin atît din implicarea partenerilor din UE membri NATO în diferite conflicte, dar şi din chiar curtea lor, din situaţia tensionată din Irlanda de Nord în acest moment, unde fiecare dintre părţi o acuză pe cealaltă că nu face destul pentru a stabiliza situaţia şi a impune pacea în regiune, menţinînd un *status-quo* nedorit. Premierul nord-irlandez David Trimble a ameninţat cu demisia în cazul neajungerii la o înţelegere, iar prestaţia primului ministru al Republicii Irlanda în această problemă este văzută de populaţia ţării pe care o conduce ca total nemulţumitoare. Trecutul şi prezentul propriu îşi împletesc nedorit problemele şi acţionează direct asupra poporului chemat să-şi exprime opţiunea într-un cadru mai larg, cel european, cel menit să depăşească micile sau marile pricini locale care însă, în ochii celor direct afectaţi, au o importanţă covîrşitoare. Ca peste tot în lume. ▮

Prior Books

TEME ICONOGRAFICE
OGLINDITE ÎN

**ENCYCLOPEDIA
OF COMPARATIVE
ICONOGRAPHY, 2 VOL**
AUTOR: HELENE E. ROBERTS,
EDITURA: FITZROY DEARBORN

TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Un nou volum despre scriitorii români evrei

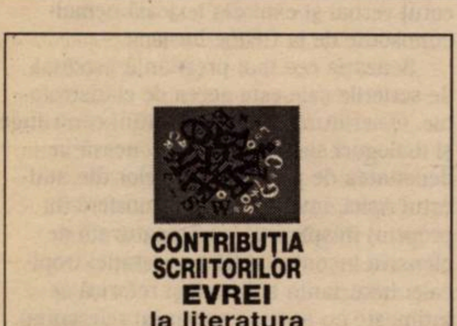

CONTRIBUŢIA
SCRIITORILOR
EVREI
la literatura
română

UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN ROMÂNIA
CAIETELE „VIAŢA ROMÂNEASCĂ“

Numărul 2 Anul 2001

Joi, 5 iulie, cu începere de la ora 12.00, în Sala cu Oglinzi a Uniunii Scriitorilor a avut loc lansarea celui de-al doilea caiet multicultural **Viaţa Românească**, realizat sub patronajul USR şi dedicat **Contribuţiei scriitorilor evrei la literatura română** (primul „caiet“, de dimensiuni mult mai reduse, a avut drept obiect literatura scriitorilor germani din România).

Evenimentul a fost chiar un... eveniment, mai mult decît binevenit atît în sine, ca recuperare a unei memorii şi istorii încă insuficient evaluate, cît şi în contextul unei îngrijorătoare recrudescenţe a manifestărilor antisemite în România şi a unei ponderi mult prea ridicate deţinute de un partid xenofob precum PRM. Cu ocazia lansării au luat cuvîntul numeroşi intelectuali români de etnie evreiască sau neevreiască: Henri Zalis, Nicolae Breban, Andrei Oişteanu, Ion Ianoşi, Alexandru Paleologu, Z. Ornea, Radu F. Alexandru, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Dorel Dorian (parlamentar din partea Comunităţii Evreieşti din România) ş.a.

Volumul, pentru că e vorba de un adevărat volum, de peste 330 de pagini, a fost coordonat de Henri Zalis. Argumentul e semnat de acad. Nicolae Cajal, preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Structura caietului e articulată pe mai multe secţiuni: **Evreii în literatura şi cultura română**, **Peisaj literar autohton cu apartenenţe iudaice** (cu două subsecţiuni: **Portrete şi analize** şi **Şantier literar**), **Scriitori israelieni de limbă română**, **Varia/Rememorări**. Colaborează zeci de intelectuali evrei şi neevrei, de vîrste, orientări culturale şi ideologice extrem de diferite: Ion Ianoşi, Andrei Oişteanu, Mircea Anghelescu, Virgil Nemoianu, Dumitru Micu, C. Bălăceanu-Stolnici, Henri Zalis, Peter Shrager, Radu F. Alexandru, Alexandru Şafran, George Voicu, Andrei Codrescu, Neagu Djuvara, Ileana Vulpescu, Barbu Cioculescu, Ştefan Aug. Doinaş, A. Helman, Florin Constantiniu, Andrei Corbea, Gabriel Dimisianu, Antoaneta Ralian, Iancu Fischer, Dan Grigorescu, Dumitru Hîncu, Aurel Storin, Ştefan Cazimir, Constantin Abăluţă, Paul Cernat, Magda Cârneci, Ştefan Iureş, Grigore Constantinescu, Marin Mincu, E. Fonea, Dumitru Solomon, Alexandru Balaci, Alexandru Boboc, M. Coloşenco ş.a. Prima secţiune ia în dezbatere chestiuni, adeseori delicate, privitoare la destinul, istoria şi cultura evreilor români, Holocaust şi Gulag, paradoxurile antisemitismului românesc, dificultăţile asumării trecutului de extremă dreapta, evreii şi comunismul, evreii şi societatea românească etc. Secţiunea „literară“ panoramează în comentarii şi eseuri viaţa şi activitatea unor scriitori evrei sau apropiaţi ai evreilor, de la Aderca, Fundoianu, Blecher, Crohmălniceanu, Voronca, Paul Celan, Tudor Vianu, Norman Manea, Tzara, H. Sanielevici, Florin Mugur, pînă la Gala Galaction şi Ion Barbu.

Nu e, fireşte, o „panoramă“ exhaustivă, lipsesc destule nume de prim-plan, întreprinderea a fost însă una extrem de ambiţioasă, lăudabilă şi, pe ansamblu, un succes, meritînd un comentariu aparte. Deocamdată, ne mărginim doar să semnalăm şi să salutăm un eveniment cultural de excepţie.

„Asta mă consider: un hedonist profesionist“ (I)

Interviu cu **Alex. Leo ŞERBAN**

Cînd începi să citeşti ceva de Alex. Leo Şerban e ca şi cum te-ai urca într-un TGV. Viteza e importantă. „Vezi“ o mulţime de lucruri într-un timp minimal. Prin textele lui mergi cu viteza *tgv*-istă a videoclipului. Acesta e *performance*-ul său neîntrerupt în materie de cronică de film.

Ce înseamnă Alex. Leo Şerban? Film, călătorii, festivaluri, destinaţii, Clermont-Ferrand, Locarno, Cannes, fotografii multe, colaje, Marlyn Monroe, irezistibilă, Marlyn Monroe, neajutorată ca un copil lăsat singur într-o gară imensă, Marlene Dietrich, o Atenă sexy şi neîndurătoare, Nabokov de la A la Z, Hesse de la A la Z, pisici absente, mirosuri de toate felurile (ele construiesc lumea), film, Bergman, topuri, clasamente, personale sau nu, lejeritate anglo-saxonă, morgă franţuzească, *dandysm* prelucrat (Oscar Wilde ar fi fost înnebunit după videoclipuri), minimalism masculin cu rafinamente baroce, aer veşnic tînăr, fragilitate super-decorativă, film, *In The Mood For Love* (ultimul pe care mi l-a recomandat), o pernuţă roşie sub formă de casă (pe care o fixez cu privirea în timpul interviului), *Dilema + Observator cultural + Libertatea + Elle*, duminica: uneori proze, poetice desigur, suprarealism, fantastic *full page*; luni-marţi-miercuri-joi-vineri-sîmbătă-duminică: film.

Într-un interviu, trebuie să joci jocul adevărului

Ai acceptat cu greu să dai acest interviu. De ce ţi s-a părut atît de complicat?

E complicat, pentru că să dai un interviu înseamnă să te expui dintr-o dată în ceea ce ţine strict de persoana ta. Să te expui direct şi nu prin intermediul unei activităţi secundare, gen articol, cronică de film ş.a.m.d. Acolo eşti tu, cu vorbele tale, fără să ai nici un reazem în altceva, decît în propriile tale amintiri şi impresii. Mi se pare ceva cumplit de greu.

Dar să ştii că oamenii, în interviuri, pot să rămînă undeva deasupra lucrurilor şi să nu dezvăluie decît atît cît vor ei.

Da, dar în acest caz îţi construieşti un personaj sau mai multe şi rămîi consecvent cu o imagine pe care deja ţi-ai creat-o. Eu, la un moment dat, cînd am început să public frecvent (în 1990, cînd scriam săptămînal în **Contrapunct**), reuşisem să-mi construiesc o imagine. Şi chestia asta a fost o strategie care m-a ajutat, pentru că, pe urmă, în momentul în care am început să fiu atacat pentru diferite lucruri, am văzut că cei care mă atacau nu făceau decît să se raporteze la imaginea pe care o construisem eu şi să o reproducă. Şi, astfel, ţineam totul sub control şi mă amuzam teribil. Revenind, una este să scrii un jurnal, în care controlezi foarte bine lucrurile pe care vrei să le faci publice, şi alta este un interviu unde eşti în faţa unui om care vrea să afle cît mai multe de la tine şi unde – consider eu – trebuie să joci jocul adevărului. Nu are rost să te ascunzi după nişte constructe sau faţade, pentru că atunci totul devine o conversaţie de salon care nu ştiu pe cine interesează.

Pentru mine lucrurile se termină înainte de a începe

Ţii un jurnal?

Nu, am ţinut foarte rar, cînd mă plictiseam la munte, la mare sau în tot felul de locuri din acestea – îmi notam lecturi sau lucruri absolut anodine. Nu am, de fapt, forţa de a face o muncă de rutină, de durată. Mă plictiseşte. De aceea, probabil că nu voi scrie niciodată un roman. Deşi am nu ştiu cîte idei pe care le notez, în momentul în care trebuie să trec la partea serioasă a chestiunii, mai mult de două-trei capitole nu pot să termin. Cînd ai de scris un roman, ori eşti în categoria celor care ştiu de la început ce va urma (eu, dacă aş fi în această categorie, m-aş plictisi să-l mai scriu!), ori eşti în categoria celor care vor să fie surprinşi, care, după cum spun ei, se lasă călăuziţi de propriile personaje – foarte frumos dacă poţi să creezi aşa ceva... Pînă la urmă, un roman poate fi spus în cîteva fraze. Pot să înţeleg această fascinaţie de a construi, de a amîna povestea, de a vedea cum se descurcă în spaţiul romanesc nişte personaje inventate de tine. Dar ce să fac, dacă pentru mine lucrurile se termină înainte de a începe...?

De aceea, probabil, ai scris numai proză scurtă.

Da. Lucrul la aceste proze se întinde pe ani de zile, pentru că nu sînt niciodată convins că ultima variantă este aceea definitivă. (Probabil că şi chestia asta, de a amîna tot timpul varianta definitivă, are nişte explicaţii psihanalitice.) O formă scurtă de povestire, o parabolă chiar, îmi convine mult mai mult, pentru că nu mă consumă şi nu trebuie să fac să evolueze personajele... Dar nu vreau să vorbim mult despre toate lucrurile astea, pentru că eu nu le consider importante pentru mine sau le consider importante în măsura în care sînt un debuşeu, un fel de a mă elibera de anumite lucruri şi de a mă simţi liniştit o perioadă. Şi astfel de perioade pot să fie destul de lungi. De exemplu, nu am mai scris ficţiune de cinci-şase ani.

Formele definitive mă sperie

Şi nu te-ai gîndit niciodată să strîngi prozele de pînă acum într-un volum?

Nu, fiindcă mă terorizează ideea asta. O carte este o formă definitivă şi această formă definitivă mă sperie. În momentul în care am pus punct unei cărţi şi obiectul în sine a apărut, e deja ca un mic sicriu.

Totuşi, cred că ai nevoie de un *feed-back* la ceea ce scrii...

Da, dar asta se poate rezolva foarte uşor, eu nu am nevoie de un *feed-back* neapărat de la o sută de cititori. Cînd scriam intens, prin anii '80 (era vorba de un debuşeu evident, o formă de evadare din realitate – toate textele erau fantastice), în momentul în care încheiam o povestire, aveam deja în minte un destinatar, mă gîndeam cui i s-ar potrivi acel text. Şi atunci manufacturam nişte volume pe care le ilustram singur şi pe care le făceam cadou. Chestia asta funcţiona ca o confirmare. Pentru mine era suficient gestul ritualic de a da acel lucru cuiva şi era importantă acea relaţie care se stabilea între mine şi persoana căreia îi dăruiam cartea.

De ce, dacă fugi de lucrurile finite, te-ai îndreptat înspre film şi nu, de exemplu, înspre teatru, care-i un domeniu al efemerului?

Scriitori francezi

Un nouveau nouveau romancier: Antoine Volodine

ALEXANDRU MATEI

Dintre toţi romancierii care-şi prezintă numărul în acest serial, Volodine, o figură puternică şi blajină de urs rusesc pe care o ţin lipită ca poster pe marginea bibliotecii mele, este cel mai aproape de scriitură ca scop în sine, cel mai solicitant. Textele sale sînt cele mai grele, de plumb, iar lectura lor te supune unor teste de anduranţă care însă merită efortul. Înrudit cu regretatul Bernard-Maria Koltes, Volodine nu se joacă deloc atunci cînd scrie. Foarte tehnic, este la fel de serios: cu armele ruseşti nu s-a jucat nimeni niciodată.

Dacă se repetă tot mai des în ultima vreme imposibilitatea realizării unor noi „Istorii ale literaturii“, este şi pentru că literatura contemporană nu mai permite acest lucru. Antoine Volodine o atestă limpede, mărturisind, la întrebarea: „Cum vă situaţi în raport cu colegii dumneavoastră?“, că „nu am nevoie să mă situez“ (Antoine Volodine, interviu în **Une Récette pour ne pas vieillir**, Paris, AGIR, 1994, p. 29).

Traducător de meserie, este autorul a zece romane şi al unui volum hibrid care se vrea o artă poetică şi (aparent) o cheie în descifrarea articulaţiilor poetice ale prozei sale. Devine din adolescenţă un mare iubitor al limbii ruse, ceea ce-l determină să-şi aleagă pseudonimul Volodine. Se amuză construindu-şi autobiografii fictive – s-a născut în Franţa în 1950, sau în Letonia în 1949, sau în Mongolia...? Scrie o scurtă proză fals autobiografică, **O reţetă pentru a nu îmbătrîni**, publicată de către Agenţia Interprofesională Regională (AGIR) cu ocazia Salonului cărţii de la Paris din martie 1994. Conform acestei autobiografii fictive, Volodine ar fi un nativ al stepei mongole, născut într-o iurtă în oraşul Xiao-Long, pe malul fluviului Orbise. Tonul este blînd, nostalgic, stilul limpede, eterat, toate aceste trăsături amintindu-l pe Cinghiz Aitmatov. Condiţia scriitorului s-ar reduce de fapt, sugerează autorul, la aceea a individului exilat dintr-o patrie a originii aflată dincolo de puterea istoriei, un tărîm al „tinereţii fără bătrîneţe“, singurul în care cuvintele sînt capabile de a rosti adevărul: „...de aici sau de aiurea nu voi mai putea regăsi drumul mongol, nu mă voi putea exila decît în minciună, aceasta este probabil lecţia; în loc de a divaga fudul despre aici şi despre aiurea ar fi mai bine odată pentru totdeauna ca denumirile să nu acceadă la stadiul de existenţă reală decît în timpul unei scurte perioade a copilăriei, ca apoi să se topească în neantul adult [...]“ (**Une Récette pour ne pas vieillir**, p. 21). Pentru un admirator al limbii ruse (pe care a predat-o ca profesor la Orléans între 1973-1987) nu se putea ca limbajul să nu sufere sciziunea originară, pe care conştiinţa o poartă pînă la moarte, între celest şi mundan, proiectată în incomensurabilitatea dintre limbajul transcendent şi cel contingent, agonizant, simplu zgomot în vid.

Pentru că se scrie în şi despre exil, literatura lui Volodine este una a neîncrederii. Personajele ficţiunilor sale nu-şi acordă nici un credit, iar autorul îşi îndeamnă permanent cititorul să nu creadă nimic din ceea ce spune.

Deşi debutează cu science-fiction, în Colecţia „Presence du futur“ a Editurii Denoël, simte pericolul unui gen prea concesiv şi artificial şi, o dată cu **Lisbonne, dernière marge** (**Lisabona, ultima graniţă**, 1990), îşi precizează un stil personal şi o încărcătură semantică proprie. Neagă de altfel că ar fi scris vreodată SF: „...cărţile mele aparţin unei literaturi a imaginarului, unui soi de fantastic post-exotic căruia nu-i poate fi lipită eticheta SF“, mărturiseşte el într-un interviu (aceeaşi **Récette pour ne pas vieillir**, pp. 24-25).

Romancierul scrie despre perioada politică tulbure a terorii comuniste din zone îndepărtate şi obscure pentru cititorul europeran – Asia de sud-est (China) – sau, dimpotrivă, din ţările Europei de est. Este o epocă în care vieţile oamenilor sînt la cheremul miilor de delatori şi informatori, ei înşişi lichidaţi la un moment dat. Ceea ce se petrece în romanele lui Volodine este un război difuz, nu numai al vieţii cu moartea, ci mai ales al ordinii cu haosul. După ce, în 1988, una dintre primele sale cărţi, **Enfers fabuleux** (**Infernuri fabuloase**), era populată cu mutanţi rezidenţi ai unei mănăstiri, care se îndeletniceau cu arderea de vii a inocenţilor într-un nou holocaust, după ce acţiunea romanului **Lisbonne, dernière marge** se petrecea într-un neverosimil secol II, Volodine se desparte de un pseudo-SF şi păşeşte cu îndrăzneală în plin război rece, aducînd în proza franceză contemporană violenţă, baroc, dar şi clocotul verbal şi explozia lexicală nemaicunoscute de la Céline încoace.

Senzaţia cea mai pregnantă produsă de scrierile sale este aceea de claustrofobie. O scriitură densă, naraţiuni centrifuge şi dialoguri sacadate se cantonează în densitatea de plumb a junglelor din sud-estul Asiei, învăluite de o atmosferă (la propriu) irespirabilă, suprasaturată de ofensiva incontrolabilă a vegetaţiei tropicale: luxurianţa stilistică şi retorică se întîlneşte cu aceea a spaţiului referenţial. De aici rezultă o lectură a cărei fascinaţie e contracarată permanent de efortul comprehensiv cerut în schimb.

Volodine posedă o extrem de bine pusă la punct ştiinţă a dialogului, mai degrabă a antidialogului. Personajele sale, în majoritate bărbaţi, încearcă să pună ordine într-un univers dezagregat, dar ele însele au nevoie de ordine, de speranţa întrezăririi unui sens care să le motiveze existenţa. Debutul romanelor *in medias res* este simptomatic pentru deriva unei lumi care-şi trăieşte dezabuzat agonia: pentru că totul se întîmplă foarte repede, pentru că nici o acţiune, nici un gest nu au coerenţă, pentru că sentimentele se macină o dată cu destructurarea fizică a lumii înconjurătoare, singurele soluţii

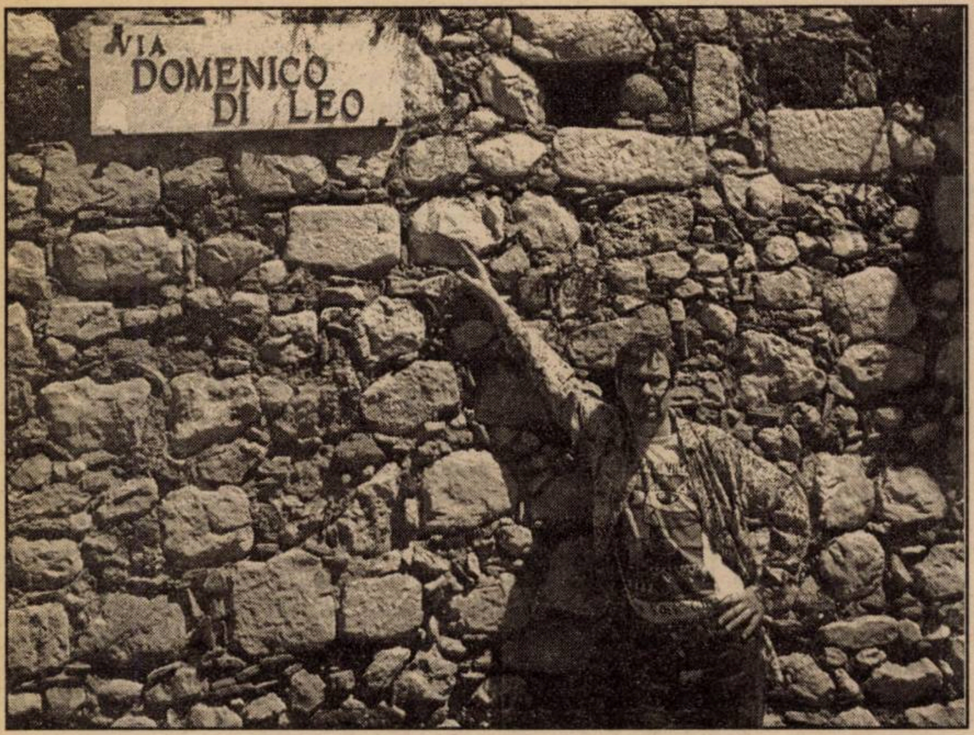

Una e cînd discutăm despre lucrurile făcute de mine, şi alta cînd vine vorba despre lucrurile făcute de alţii. Iar eu vreau să existe perfecţiune, fiindcă perfecţiunea este ceva care îmi dă siguranţă, calm, echilibru. De aceea filmul şi nu teatrul. În teatru, de la o reprezentaţie la alta, există tot felul de „accidente" şi nu am răbdare să văd de nu ştiu cîte ori un spectacol ca să prind acel moment în care toată lumea cade în extaz. Filmul îmi oferă un produs care se presupune că e perfect, asupra căruia nu se mai poate interveni.

Mă consider un scriitor de duminică

S-a schimbat ceva în scrisul tău după '90?

În România s-a întîmplat ceva dramatic cu limbajul, începînd de prin 1990. Am fost, în spaţiul public, invadaţi de o vulgaritate extremă, care nu exista înainte – înainte, limbajul era încremenit, îngheţat, dar destul de pudic. Imediat după '89, din toate părţile, limbajul a fost practic dezăgăzuit.

S-au spart latrinele...

S-au spart latrinele, da, cam aşa ceva. Şi am simţit chestia asta ca pe o agresiune. Atunci, soluţia pe care am găsit-o a fost să merg în extrema cealaltă, adică să mă închid într-un limbaj literar care era hiperartificial, hiperestetizant, hiperdecadent, pentru a pune cea mai mare distanţă posibilă între ceea ce se întîmpla în spaţiul public şi ceea ce făceam eu.

Dacă tot vorbim de ceea ce scrii, povesteşte-ne şi istoria poeziilor publicate în America.

Da, dar n-aş vrea să ne oprim prea mult la literatură, pentru că eu mă consider, de fapt, un scriitor de duminică. Cu poeziile trimise în America a fost aşa: eu eram la un liceu cu predare în limba engleză şi, pe la 15 ani, am scris trei poeme direct în limba engleză (era prin 1975). Apoi le-am trimis, prin poştă, la **Chicago Review** (pe care o găsisem la Biblioteca Americană şi care mi se părea o revistă O.K.). După vreo jumătate de an, am primit o scrisoare de la editorul de atunci al revistei, în care mi se spunea că au fost foarte impresionaţi de acele poeme venite de la cineva care nu vorbeşte engleza nativ şi care mai pretinde că are şi vîrsta de 15 ani. Şi, din cele trei poezii, mi-au publicat una, cu titlul **Green Lemon**. Mă întrebau, în scrisoare, şi cum să mă plătească. Ce crezi că am făcut eu, în bucuria mea imensă? M-am dus cu scrisoarea la directoarea liceului, care mi se părea o persoană deschisă şi modernă, îmbrăcată mereu în salopete de blugi, vorbind o engleză excelentă, dar care s-a dovedit a fi o politrucă perfectă. Cînd a aflat ce am făcut, a început să urle la mine: „Nu-ţi dai seama în ce ne-ai băgat pe toţi?! Să le scrii că nu vrei să ai de-a face cu ei!". Ceea ce am şi făcut. Am primit, totuşi, peste vreo jumătate de an, cîteva exemplare din revistă, inclusiv pe cel în care aveam eu poemul. Acesta a fost episodul meu început şi avortat de a scrie şi de a fi şi publicat. Am mai scris apoi şi am mai fost publicat, după '90, în diferite reviste, dar – poate să pară o chestie dură – pentru mine nu înseamnă mare lucru.

Îmi place la nebunie să văd filme, dar nu mă interesează să fac filme

Ce e „mare lucru" pentru tine?

Mare lucru este să fac ce-mi place. Or, a scrie o aşa-zisă literatură, asta se află undeva la coada listei. Îmi place să fac lucruri mult mai lejere, care nu necesită atîta efort. Eu asta mă consider: un hedonist profesionist. Îmi place să fac ceea ce-mi place să fac.

Şi în fruntea listei ce e?

În fruntea listei ar fi să văd filme şi să scriu despre ele. M-a tentat la un moment dat, însă acum nu mai e valabil, şi să fac film. Există la noi, dar şi afară, această idee cum că de fapt criticul de film ar vrea să facă film, dar nu poate. Eu însă nu m-aş arunca să fac film, în primul rînd pentru că nu am ceva de spus care să revoluţioneze. E foarte greu la ora actuală să vii cu ceva nou, iar dacă nu vii cu ceva nou, nu faci decît să te alături coloanei nesfîrşite de oameni care sînt O.K. şi nimic mai mult. Pe de altă parte, a face film în România presupune un efort material atît de uriaş, încît este la antipodul a ceea ce îmi doresc eu, adică să fac ceea ce îmi place. Mi se pare mult mai sănătos ca fiecare să stea la locul lui şi să facă exact ceea ce ştie să facă. Am vrut să precizez aceste lucruri pentru că există întotdeauna bănuieli de tipul: „face critică de film pentru că nu poate să facă film". Îmi place la nebunie să văd filme, dar nu mă interesează să fac filme. În plus, cînd eşti atît de critic faţă de filmele altora, cum să nu fii îngrozitor de critic faţă de ale tale? Cred că aş fi terorizat de orice plan care nu mi s-ar părea aşa cum trebuie.

Îţi mai aminteşti ce filme vedeai cînd erai mic?

Ei, vedeam tot felul de prostioare, dar care erau foarte simpatice la vremea respectivă. Ţin minte că atunci cînd eram foarte mic şi nu mă puteam duce singur la cinematograf, mergeam cu bunica mea, care este şi ea o cinefilă pasionată. Iar ea avea un obicei absolut criminal. Atunci cînd lucrurile în film luau o întorsătură mai dură, totdeauna mă trăgea de mînă şi-mi spunea: „Nu-i adevărat, e numai în film". Şi asta îmi strica cu totul plăcerea. Ea vroia, săraca, să mă liniştească, să nu plec acasă cumva traumatizat. Însă pentru mine acesta era începutul schizoidiei. Pe de o parte trebuia să mă prefac în continuare că sînt impresionat de filmul respectiv, dar ştiind că totul e un artefact, o convenţie. Probabil de aici s-a născut în mine dorinţa de a judeca filmele oarecum la rece.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

---

salutare ale personajelor sînt anamneza (care eşuează) şi, mai radicală, dar şi infinit mai grea, adaptarea.

Registrele discursive alternează, la fel şi vocile. Nu există o unitate naratologică, lipseşte, aparent, „autorul". Adică principiul discriminant: prezent şi trecut, viaţă şi moarte, discursuri, sens şi nonsens, totul se acumulează monstruos ca într-un cazan infernal pe punctul de a deborda. **Le nom des singes** (**Numele maimuţelor**, 1994) brodează, pe marginea unui dialog aflat la graniţa dintre interogatoriu politic şi terapie psihanalitică, un destin greu de recompus din piese a căror ordine n-o mai ştie nici eroul. Jungla roade oraşul Puesto Libertad, în timp ce Fabian Golpiez recurge la diverse tertipuri pentru a-i vorbi psihiatrului-şaman Gonçalves fără a-i divulga însă nimic – identitatea sa, trecutul său politic incert, de vreme ce, oficial, el fusese împuşcat în urmă cu cîţiva ani. Golpiez trebuie să simuleze nebunia pentru a se debarasa de poliţia secretă aflată pe urmele sale, iar Gonçalves îşi oferă serviciile în sensul acesta, în schimbul unor interminabile şi istovitoare şedinţe confesionale. Comunicarea eşuează (dacă va fi existat intenţia), intervievatul – un disident comunist – îşi poartă intervievatorul, precum Şeherezada, pe serpentinele unor evenimente reliefate cu greu dintr-un subconştient tulbure, la capătul cărora eroul realizează că nimic nu s-a aflat, de fapt, şi nu se va afla niciodată, în puterea sa. Uneori se schimbă rolurile (nimic nu este stabil în acest roman în care, dacă ajungi la capătul unei pagini, ţi-e teamă că, recitind-o, nu o vei mai recunoaşte). Titlul romanului nu este întîmplător: autorul face dovada unor bogate cunoştinţe de zoonimie cînd, la un moment dat, enumerarea celor mai exotice nume de specii de maimuţe face aluzie la haosul – deopotrivă psihic, narativ şi fizic – referenţial. Gonçalves îşi primeşte pacientul în cabinetul unui dentist internaţionalist care colecţionează vocabule indigene pentru a redacta un dicţionar: denumiri de copaci, de furnici, de maimuţe: o alchimie în sens invers, cu capul în jos.

Un destin frînt este trasat şi în **Le Port intérieur** (**Portul interior**, 1995), acela al lui Breughel, un luptător de gherilă ajuns de braţele lungi ale „partidului", pentru a fi omis întregul adevăr în cazul fostei sale amante – dispărute –, Gloria Vancouver. Şi aici rupturile de perspectivă narativă abundă, nimeni neputîndu-şi asuma reasamblarea unui *puzzle* stricat, nici Kotter, superiorul lui Breughel, cel care-l interoghează, nici cititorul, nevoit să-şi facă drum printr-o inextricabilă ţesătură de flash-back-uri întrerupte, enunţuri laconice şi echivoce, puncte de vedere suspendate: „Viza are o valabilitate de trei săptămîni. /Perioadă neînsemnată. /Dar suficientă, cînd te gîndeşti la dosarul Vancouver-Machado-Breughel, pentru a termina cu. / Prea destulă" (Antoine Volodine, **Le Port intérieur**, p. 73). Titlurile capitolelor, **ficţiune**, **vis**, **carnet de bord**, invită cititorul în vacarmul şantierului unde romanul prinde contur – acesta ar putea fi sensul **Portului interior**, portul Macao, de fapt, care pluteşte într-o atmosferă tulbure şi umedă, pe fondul sunetelor pătrunzătoare de operă chinezească. Numele personajelor seamănă cu cele ale lui Jean Echenoz (Vancouver, Machado, Breughel), subtile extrase parcă din dicţionarul Larousse de nume proprii. În **Vue sur l'ossuaire** (**Vedere asupra unui osuar**, 1998), schema narativă este neschimbată: Georges Swain este o variantă a lui Breughel din **Portul interior**, Muller cea a lui Kotter: cele două personaje principale, interogat şi acuzator.

Într-o carte recentă, **Le post-exotisme en dix leçons, leçon onze** (**Postexotismul în zece lecţii, lecţia unsprezece**, 1998), Volodine încearcă „să se explice": postexotismul ar fi „o construcţie care avea legătură cu şamanismul revoluţionar şi cu literatura [...], o construcţie interioară, o bază de repliere, un secret teritoriu de primire, dar şi ceva ofensiv, care participa cu mîinile goale ale cîtorva indivizi la complotul contra universului capitalist şi contra josniciilor sale fără număr" şi ar lucra cu constrîngeri formale codificate, ca „Shagga, românce, intraboltile, feeria... şi subgenuri ca recitatul, lecţia şi naratul". Borgesian, autorul îşi inventează adepţi cu nume – evident – exotice: Luiz Bassmann, Ingrid Vogel, Iakoub Khadjabakiro. Pentru un scriitor postexotic, declară Volodine, „nu există diferenţă între viaţă şi moarte" (Aliette Armel, **Volodine, écrivain post-exotique**, **Magazine littéraire**, martie 1998).

Dacă dialogurile sacadate şi obscure semnifică o lume dezintegrată, nu e mai puţin adevărat că, din punct de vedere politic, discursurile frînte şi detracate sugerează prăbuşirea încrederii în coerenţa mincinoasă a ideologiilor de tot felul. Romanele lui Volodine sînt şi nişte necroloage ale războiului rece.

Ultima carte publicată de romancierul francez continuă linia postexotismului scriptural anterior: **Les Anges mineurs** (**Micii îngeri**, 1999) este o colecţie de patruzeci şi nouă de „narrats", mininaraţiuni care oscilează între pseudorealism şi aventură SF. Aceeaşi scriitură distorsionată, acelaşi univers dizarmonic, corodat şi decupat cu gesturi nevrotice şi dezordonate, în care se proiectează un viitor apocaliptic. Escatologic o dată în plus, Volodine converteşte aceste „scurte piese muzicale", după cum el însuşi le numeşte metaforic (citat de Maurice Mourier în cronica din **Le Quinzaine littéraire**, nr. 768, 1-15 septembrie 1999), în nişte marşuri agonice interpretate în cimitirul sumbru al comunismului, dar şi al credinţei, chiar gnostice, într-o reprezentare unitară a lumii. „Muzică" ce ne aminteşte ritmurile macabre, de data aceasta în sens propriu, ale piesei formaţiei cehe Leibach – **Quel est le privilège des morts?** Acela de a bîntui etern?

Viaţa şi literatura lui Antoine Volodine sînt cele ale unui exilat. Explorator neobosit al limitelor în care textul mai poate lua forma naraţiunii, avangardist în idei – plutind încă în aerul rarefiat al Noului roman francez –, Volodine nu scrie totuşi nici manifeste literare, nici nu seamănă teroare prin maniera de construcţie a romanelor sale. Experienţa scriiturii „postexotice" este una a limitei, aşa cum experienţele personajelor sale desfid moartea la fiecare pas. Poate că literatura şi viaţa sînt consubstanţiale în contingenţă şi exces, iar scrisul este, poate, ca într-o scenă din **Numele maimuţelor**, un act sexual consumat, printre salve de mitralieră, în obscuritatea fetidă a unui spital de campanie dezafectat.

Teatru

Cel mai mic festival de teatru

GABRIELA RIEGLER

La inițiativa lui Petru Maier-Bianu, președintele Fundației ACCUMM, Muzeul Literaturii Române și fundația sus-menționată au organizat, în zilele de 30 iunie și 1 iulie, ediția-pilot a manifestării cu titlul **ACCUMM – Cel mai mic festival de teatru**, dedicată venerabilului veșnic tînăr Gaby Michailescu. Un week-end teatral organizat fără fonduri, dar bine susținut prin participarea tuturor trupelor invitate. Șapte spectacole în concurs și unul în afara acestuia s-au „produs", timp de două zile, în Rotonda MLR, spațiu deschis, încă de acum cîțiva ani, experimentelor pe tărîmul Thaliei, prin grija consilierului pe probleme de teatru, scriitoarea Saviana Stănescu.

Așadar, toți participanții au jucat fără vreo recompensă materială, bucurîndu-se doar de aprecierea publicului, prezent în număr mare.

Spectacole-lectură, teatru-dans, teatru gestual... **Farmacia doamnei Scholtz**, care a deschis competiția, face parte din prima categorie. Monica Mihăescu, actriță la Teatrul Mic, și-a construit o poveste cuprinzînd scene din viața poetei Emily Dickinson, după fragmente din **Frumoasa din Amherst** de William Luce. Născută în 1830, fiică de magistrat care i-a impus o educație relativ severă, Emily se află acum la vîrsta de 53 de ani, istorisind, peste vreme, amintiri legate de casa părintească, de editorul care i-a refuzat cîndva scrierile ori de pastorul-pretendent. Panseuri despre dragoste și moarte se întrepătrund într-un discurs fără crescendo dramatic. Ne aflăm în camera ei, la ora ceaiului, într-un decor modest, de... fată bătrînă. Din păcate, experiența artistică nu ajunge pentru a ține trează atenția publicului, timp de mai bine de o oră, fără ca nimic să se întîmple. În fotoliu, Monica Mihăescu povestește... și-atît. Prestația din acest rol i-a adus, totuși, „Cel mai mic" Premiu de Interpretare. Acuza care se poate aduce spectacolului este că, prea lung și static fiind, reușește, după prima jumătate, să plictisească. Personajul nu are evoluție, este liniar, dar nu te poți opune deciziei juriului, ai cărui patru membri din cinci vin din zona obscură a teoreticianismului și nu a practicianismului, trei fiind încă studenți, deocamdată fără experiență. Un singur critic de teatru practician nu putea face mare lucru... Cît despre **Cajacocekesaria** – realizat de tînărul Gabriel Pintilei (proaspăt angajat la Teatrul „Odeon") cu sprijinul colegei sale Lorena Ciubotariu de la Dramaticul brașovean – numai de bine, avînd în vedere faptul că se află deja la cel de-al treilea premiu într-o stagiune. Primul l-a primit la Gala Tînărului Actor de la Mangalia, din vara trecută, iar pe cel de-al doilea, la început de iunie, în cadrul Festivalului Internațional de Teatru **ATELIER** de la Sfîntu Gheorghe. Spectacol de teatru-dans, cu un limbaj semiinventat frumos inserat, complet inteligibil, plin de sensibilitate, vorbind despre condiția tînărului artist ajuns să joace pe străzi pentru a-și cîștiga existența. Studiile coregrafice ale Lorenei Ciubotariu au însemnat aducerea unui plus de originalitate unei montări lipsite de decor, cu o muzică provenind, în scurte momente, de la un casetofon aflat în posesia personajului masculin.

O experiență reușită este și cea a regizorului Vasile Nedelcu, cu al său foarte bun colaj de texte din volumul de poeme al Savianei Stănescu, **Proscrisa**. Aceleași versuri au văzut luminile rampei într-un spectacol, acum cîțiva ani, la Dramaticul gălățean, „întîmplare" de care e mai bine să nu ne aducem aminte. Într-un decor naturalist, ilustrînd colțul „de lucru" al Lui și o bucătărie plină cu toate cele necesare gătitului de tip familist, asistăm la o secvență „conjugală" cu accente dramatice din viața Poetului, împreună cu a sa soție-gospodină, în plus fals-însărcinată. La mașina de scris, El este cuprins de focul creației, înconjurat fiind de multiple ghemotoace de hîrtie. Un telefon de la iubită este de ajuns pentru declanșarea crizei maritale. O istorie plină de umor, jucată cu vervă de Ioana de Hillerin și Cornel Mimi Brănescu, ce se încheie nu numai cu amenințarea uciderii reciproce între soți, dar și cu cea a autoarei (prezentă în sală), în caz de nesupunere față de personaj. Ziua a doua a fost deschisă de un spectacol bazat pe un monolog dramatic semnat tot de Saviana Stănescu, **Silicon Valley**, care a constituit prima parte a proiectului mai amplu inițiat de Muzeul Literaturii Române și intitulat **Genderhapsody**. Un *one woman show* susținut de Mihaela Rădescu vorbind despre condiția femeii în societatea contemporană și despre acuta problemă a implantului de silicon.

Teatrul „Andrei Mureșanu" din Sfîntu Gheorghe a fost prezent cu două producții: **One mim show** cu George Ciolpan și **Desenul cu linie dură**, un eseu teatral-poematic după textele poeților Pavel Șușară și Simona Tache. Pregătite profesionist, așa cum îi stă bine unui teatru cu prestigiu, aceste două spectacole intră în categoria celor nedreptățite. E adevărat că nu sînt singurele... Virtuozitatea fizică, expresivitatea corporală, umorul secvențelor înșiruite într-o poveste coerentă, limbajul gestual pe deplin înțeles de spectatorul amuzat și aplaudînd nu au impresionat acolo unde trebuiau să impresioneze. George Ciolpan este poate cel mai interesant mim din România, cu contracte și invitații în toată lumea. Cît despre **Desen...**, actorii Camelia Paraschiv, Sergiu Alius și Tiberiu Tudoran au dat viață gîndurilor așternute pe hîrtie, într-o poveste vorbind despre poet și a sa muză, despre miracol și manipulare, despre eternul feminin adus în timpul prezent. Alcătuit pe trei voci – Poetul, Ingenua-Mare Maestru și Mefisto-Magicianul –, eseul de treizeci de minute așază alături fantasme de discurs de la cel filozofic, eminescian prin filtru optzecist, pînă la zglobii ori melancolice explozii ale feminității. Teluricul și transcendentul se împletesc într-o structură logică, vorbind despre un univers magic, în care, dacă totul nu ar fi vis, atunci totul ar fi joc.

Am avut parte și de un spectacol-blitz de zece-cincisprezece minute, **Ramschird**, pe un scenariu conceput de Petru Maier după Daniil Harms, William Shakespeare, Antonio Vivaldi și Nikita Mihalkov. Un spectacol special îmbinînd mai multe arte, în care vedeta a fost Dan Bordeianu.

Inițiativă lăudabilă și utilă, minifestivalul își va avea prima ediție în toamnă, cu un sprijin financiar așa cum se cuvine. O mai mare grijă privind selecția spectacolelor, dar și a membrilor juriului va face din această încercare un eveniment al Capitalei.

„Cel mai mic" Mare Premiu – acordat spectacolului **Cajacocekesaria**, regia Gabriel Pintilei;

„Cel mai mic" Premiu de Interpretare – actriței Monica Mihăescu pentru rolul Emily Dickinson din spectacolul **Speranța e ceva cu pene**, după fragmente din **Frumoasa din Amherst** de William Luce.

Hamlet, contemporanul nostru

MONICA GHEȚ

Avanpremiera spectacolului **Hamlet** pus în scenă de Vlad Mugur la Teatrul Național din Cluj s-a produs în cea mai lungă zi a anului, 22 iunie. Premiera va avea loc la începutul stagiunii din această toamnă. Dar pînă atunci, evenimentul-avertisment este atît de presant, încît nu se lasă consolat cu o notiță publicitară, ci pretinde măcar o „cronică-aperitiv", lucru pe care încerc să-l „construiesc".

Fiind vorba de un spectacol-„test", directorul Teatrului Național, profesorul Ion Vartic, regizorul Vlad Mugur, împreună cu întreaga echipă de lucru și organizatori au optat pentru o reprezentație „de familie", cu alte cuvinte, au dorit să verifice dacă *„la nave va"*, dacă „vasul" e apt să plutească pe tulburatele „ape"-scînduri ale scenei/scenelor.

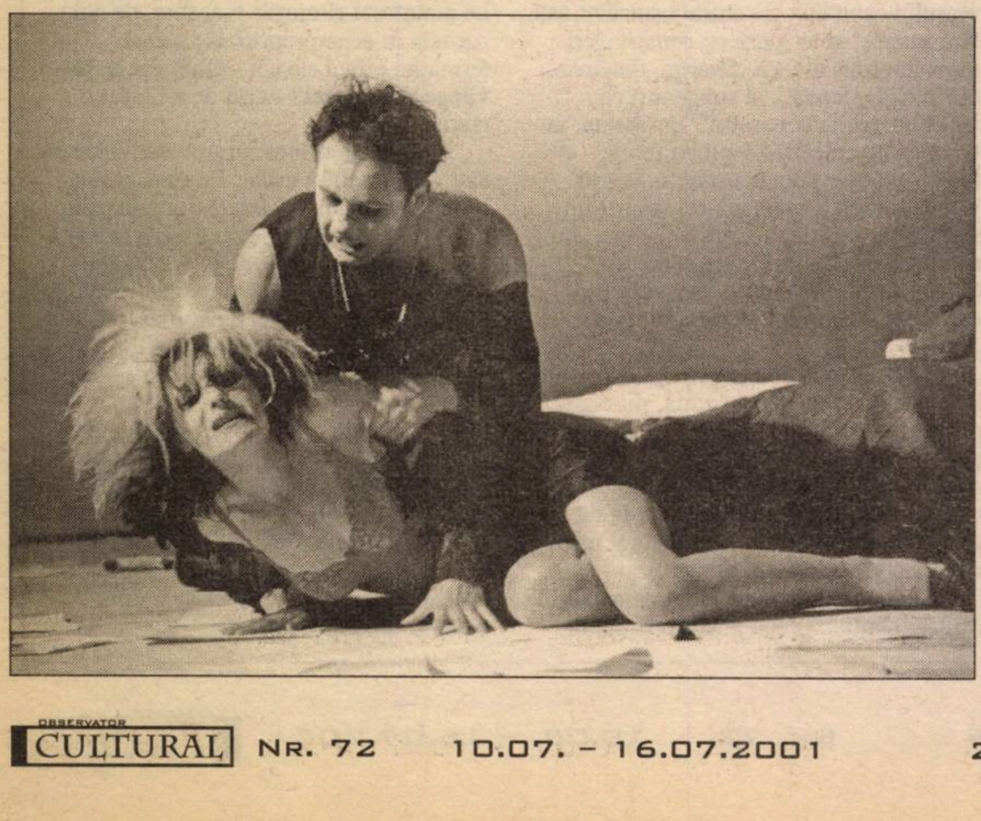

Hamlet provoacă îndeobște o grea gestație în „pîntecele" minții realizatorilor, chiar maturi și autorizați. Nu altfel s-au petrecut lucrurile acum, în direcția scenică a lui Vlad Mugur, fost director al Teatrului clujean, căruia i-a lăsat, înainte de plecarea în exil, drept consecință a Tezelor din iulie 1971, un splendid cadou: montarea piesei **Caligula** de Camus. După această referință, scena clujeană n-avea să mai întîlnească aceeași forță unificatoare, nici aceeași electrizantă pasiune a actului teatral. Au existat treziri și tresăriri, marcante eseuri ale lui Mihai Măniuțiu, spectacole vii și puternice montate între '89-'91 de Victor Ioan Frunză (**Iașii în carnaval** și **Marat-Sade**), dar n-a fost printre noi Vlad Mugur. Desigur, el este personalitatea teatrală a anului 2000, premiat de UNITER pentru întreaga activitate, a lucrat memorabil la „Odeon" și a lăsat o amintire de neșters Teatrului Maghiar de Stat din Cluj (**Scaunele** de Ionesco și **Livada cu vișini** de Cehov). Dar la Teatrul Național Cluj „nu mai pusese piciorul". Avea, așadar, temei pentru o dublă angoasă: revenirea după trei decenii și **Hamlet**, firește – ce ne mai poate spune azi întristatul prinț danez, nouă, celor care am consumat toate durerile, minus propria moarte fizică (deocamdată)? Grea gestație, într-adevăr, cînd nici rezervele de personal artistic, cam lăsat de izbeliște printre ani, nu te prea ajută. Iată însă că nici colaborarea nu e vorbă-n vînt. Dacă Shakespeare a putut distribui bărbați în roluri de femei, de ce n-ar funcționa și soluția inversă? O sugestie a secretarului literar și a semnatarei dramaturgiei, Roxana Croitoru. Iar apoi, Clujul are o școală teatrală bucurîndu-se de recunoaștere. De ce să fie evitați studenții ori proaspeții absolvenți ai Secției de Teatru din cadrul Facultății de Litere (condusă tot de Ion Vartic)? Cît despre actorii consacrați – dacă tot sînt consacrați, să poftească în alt registru. Și au făcut-o. Dacă nu prisosesc, îi împrumutăm de la alte teatre: de la Tîrgu Mureș, de la „Bulandra", din școala de teatru locală, de la Teatrul de Păpuși „Puck". Lucru care s-a întîmplat, începînd cu titularul rolului principal, Hamlet, interpretat de Sorin Leoveanu din Tîrgu Mureș. Cel mai spectaculos exemplu de „împrumut" actoricesc este, însă Bogdan Zsolt, vedeta nr. 1 a Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, actor distribuit în toate rolurile „imposibile" și principale, unul dintre puținii (mai sînt cîțiva) interpreți scenici intelectivi, concentrați și inspirați, jucîndu-l aici pe Claudius în românește, fără poticneli și fără accent, adevărat risc de schizofrenie, căci nu e vorba de film.

Miza lui Vlad Mugur: un **Hamlet** credibil în postmodernitate. Dar cum? Pe două căi: parodia stereotipiilor dilematicei intelighenții „hamletiene" și reflecția gravă, mereu actualizată, asupra ființării. Un mixaj aproape suicidar, de n-ar fi fost vigoarea artistică, mereu inovatoare, a unui mare artist de 70 de ani! Aici au intrat pe aceeaşi „lungime de undă“ scenograful Helmut Stürmer, împreună cu semnatarul muzicii de scenă, binecunoscutul compozitor Adrian Pop (fostul director al Filarmonicii clujene), dar şi colaboratorul de compoziţie Mathias Thurow, apoi costumele (incredibile, totuşi adecvate) ale Liei Manţoc, măştile de un macabru umor ale Ilonei Jarro-Varga, plus asistenţa de regie a Veronicăi Lazăr şi a experimentatului profesor de actorie, actriţa trecînd cu seninătate de la tragism la comic, Miriam Cuibus.

De mult, nu mai ţin minte de cînd, nu mi-a mai fost dat să ascult rostită limpede orice silabă, fiecare şoaptă din scenă. Nici la Cluj, dar nici la Bucureşti, în periplurile mele teatrale (excepţie face Teatrul din Craiova, „opera“ lui Purcărete), dicţia actorilor noştri fiind în grea suferinţă. Nu şi în **Hamlet**! Actori „neglijaţi“ de „timp“, precum Melania Ursu (Marcellus), Anton Tauf (Polonius), sau tineri neintroduşi încă în „sistem“, Elena Ivancea (Gertrude), Luiza Cocora (Ofelia), absolvente ale Secţiei de Teatru Cluj, ca şi un obişnuit al „casei“, prea plin de cuminţenie, Petre Băcioiu (Osric), sînt o mare, enormă surpriză: îşi dau întreaga măsură, cînd pot fi încurajaţi şi bine ghidaţi – de Vlad Mugur, se-nţelege! La fel se întîmplă cu Stelian Roşianu (Rosencranz), Dan Chiorean (Guildenstern), Maria Seleş (un preot), ca să nu mai vorbim de ipostazele multiple ale lui Miriam Cuibus (clovn, gropar) sau ale Melaniei Ursu (în principal, actor rege).

Ce învăţăminte să trag de aici? Că imposibilul devine posibil prin „întruparea“ talentului. Dar, mai cu seamă, faptul că o puternică personalitate, singulară, poate schimba paradigma stilistică „împămîntenită“. Şi nimic nu reuşeşte să-i pună oprelişti.

Nedumeriri am şi eu în privinţa prologului – actorii stau ca la o şedinţă de partid, aşezaţi la mese, şi deliberează posibila acţiune. Ce urmează, însă, depăşeşte „disciplina de partid“, imprevizibilul devine suveran. Viaţa îşi etalează drepturile. Vreau să creez un suspans păstrînd deocamdată tăcere asupra genialei soluţionări a monologului clasic *„to be or not to be“*, asupra provocatoarei înscenări a apariţiei „fantomei“ defunctului rege Hamlet, asupra tensiunii întîlnirilor dintre Hamlet şi Ofelia, asupra servituţii conviviale a lui Polonius, asupra morţii Ofeliei ca moarte a întregii feminităţi din regat, fiindcă a refuzat să-şi admită autenticitatea – prin urmare, regina apare mai nebună decît fecioara etc. etc.

S-a înţeles deja, **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur nu este un spectacol convenţional, dar nici o concesie făcută modelor, ci tălmăcirea îndrăzneaţă, contemporană a unei opere canonice. Încercare susţinută cu devoţiune şi talent de actorii menţionaţi; l-aş numi încă o dată pe foarte tînărul Sorin Leoveanu, pentru care o asemenea propunere reprezintă testul unui *modus vivendi*.

Dar o „cronică-aperitiv“ nu-şi îngăduie trădarea secretelor misterului teatral. Cel din urmă se cere descoperit pe viu. Vorba ceea: „Toate drumurile duc la teatru“ – evident o pastişă a hamletianului: „Toată lumea e o scenă, şi toţi oamenii actori“.

*(**Observator cultural** este partener media al Teatrului Naţional din Cluj pentru acest spectacol)*

Energia erotică şi magia privirii

MIHAELA MICHAILOV

Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“ – *Jocul dragostei şi-al intîmplării* de Marivaux. Regia şi ilustraţia muzicală: Felix Alexa. Scenografia: Diana Ruxandra Ion. Distribuţia: Grigore Gonţa, Liviu Lucaci, Monica Davidescu, Mihai Călin, Ileana Olteanu, Dan Puric, Octavian Puric.

Fascinaţia măştii

Duhul iubirii, în ipostaza unui amoraş omniprezent, pare să se fi pogorît asupra Naţionalului bucureştean, incitîndu-l pe Felix Alexa să imagineze o poetică a îndrăgostirii. Procesul este nuanţat şi inventiv transpus în spectacol, regizorul mizînd pe forţa de sugestie a detaliului prelucrat cu multă acurateţe şi acoperind un registru expresiv lax. De la situaţiile comice consacrate, specifice teatrului lui Marivaux *(qui pro quo)*, generînd contradicţii şi ambiguităţi ingenioase, altercaţii susţinute cu vervă de actori, pînă la figuraţia subtilă a gesturilor, totul este adecvat speculat şi *jucat*, eliminîndu-se orice notă de artificialitate, ceea ce face ca nimic să nu fie întîmplător sau intenţionat căutat la nivelul construcţiei spectacolului. Hazardul funcţionează insinuant pe alte paliere şi captează personajele în cea mai ingenioasă strategie amoroasă. Întîmplarea îşi ţese propria figuraţie ludică, din care se desprind firele iubirii, ramificate şi modelate continuu.

Scenariul (de)mascărilor cu multiple implicaţii în planul interpretării este schiţat înainte de începerea spectacolului, ca un fel de iniţiere. Costume de secol XVII şi măşti diferite ca expresie, dispuse în holul teatrului, îi induc spectatorului suflul unei atmosfere actualizate cu fineţe de regizor şi de concepţia scenografică. Decorul este stilizat, imaginat mai mult ca sugestie a unui cadru decît ca prezenţă concretă. Cîteva piese de mobilier şi o oglindă, care potenţează în subtext jocul aparenţelor şi mirajul reflectărilor, se disting în spatele unui paravan. Masca depăşeşte cadrul decorului şi structurează însăşi esenţa spectacolului, regăsindu-se în reflectările fragmentare ale oglinzii din fundal. Personajele au vocaţia ascunderii, a asumării unei identităţi mulate pe intenţiile lor iniţial nemărturisite. Le vor dezvălui doar atunci cînd jocul întîmplării le-a fost propice şi cînd masca şi-a împlinit rolul. În spatele ei, actorii antrenaţi de fluxul înscenării redevin personaje, cînd artificiul dedublării şi-a atins miza. Deghizarea legitimează nevoia de a-l privi mai atent pe celălalt din interiorul unui veşmînt-mască şi de a-i cunoaşte adevăratele dorinţe. Funcţionează ca o ingenioasă capcană şi de aici şi atracţia pentru cel care îi iniţiază mecanismul. Atunci cînd se pliază pe o dublă intenţie, corespunzînd schimbării statutului social, pe o strategie al cărei efect este bine scontat (Silvia alege să joace rolul coafezei sale, iar Dorante pe cel al servitorului), devine cu atît mai fascinantă cu cît jocul aparenţelor se stratifică şi se modelează permanent, incitînd spiritul inventiv şi textura celor mai neaşteptate situaţii.

Love above all

Jocul atracţiei erotice, fascinaţia pasiunii irezistibile depăşesc limitele exterioare şi îşi structurează propriul cod afectiv. Parcursul iubirii este imaginat în crescendo, cu o fluctuaţie graduală a trăirilor şi senzaţiilor ce se potenţează reciproc şi sînt bine puse în valoare de jocul actorilor. Apropierea pasională sau reculul detaşat, intensitatea ritmării privirilor ce se întîlnesc într-un punct comun – descoperirea în trepte a celuilalt – sau ignorarea deliberată a unei prezenţe în realitate indispensabilă nuanţează interpretarea şi sporesc impactul produs. Tocmai pentru că fiecare gradaţie sau alternare a registrelor este dozată cu multă fineţe de cele două cupluri: Silvia – Monica Davidescu, asumîndu-şi cu abilitate un rol în care transpare rafinamentul şi eleganţa vechiului statut, controlînd deopotrivă accesele de bucurie nestăpînită şi detaşarea impusă, Dorante – Mihai Călin, alternînd trăirile pasionale cu stupefacţia şi stăpînirea de sine, Lisette – Ileana Olteanu, inventivă, spontană şi degajată în mimarea rolului doamnei, jucat cu naturaleţe. Excelează în dozarea nuanţelor interpretative Dan Puric. Acrobaţia comică nu exclude accentele serioase, iar pasionalitatea este susţinută de o vervă explozivă, de un ritm alert inconfundabil şi de un şarm irezistibil.

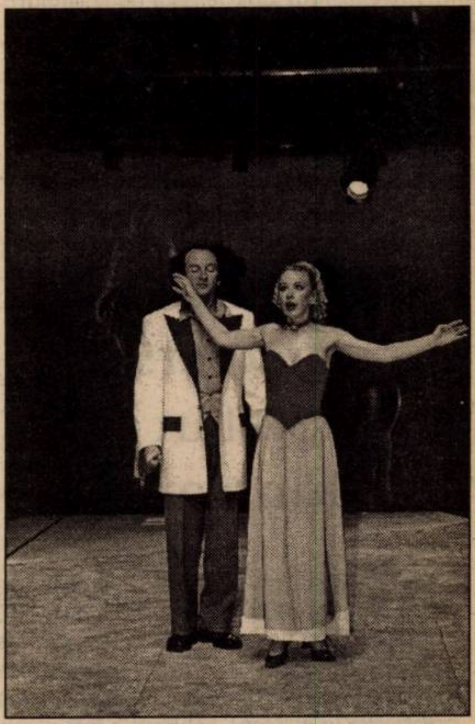

Dan Puric şi Ileana Olteanu în *Jocul dragostei şi-al intîmplării*

Legitimaţie de actor

RADU ŢUCULESCU

Teatrul Naţional Cluj – Sala Euphorion – *Opera de trei parale* de B. Brecht. Departamentul de Teatru al Facultăţii de Filologie Cluj. Anul IV – Clasa Marius Bodochi. Asistent – Diana Cosma.

Pentru studenţii clujeni din anul IV care părăsesc acum facultatea cu o mîndră „legitimaţie de actor“ şi cine ştie pe care scene se vor împrăştia (mai mici ori mai mari, mai mult ori mai puţin profesioniste, particulare ori ba, în ţară ori peste hotare), fără şanse evidente de a intra în pielea personajelor visate şi fără prea mari avantaje, ultimul lor an universitar s-a încheiat cu o jerbă de premii, ceea ce poate echivala cu o infuzie de optimism şi o reactivare a speranţelor. La Festivalul anilor terminali de la Iaşi: premiul pentru cel mai bun spectacol (**Englezeşte fără profesor** de E. Ionescu); premiul special UNITER lui Ciprian Vultur. Zilele Universităţii Hyperion – Bucureşti. Festival internaţional: premiul pentru cel mai bun spectacol (**Englezeşte...**); premiul pentru cel mai bun rol feminin, Ramona Dumitrean, şi premiul pentru cel mai bun rol secundar, David Cătălin Kosma. Piesele lui Eugen Ionescu sînt, de pe-acum, una din „specialităţile casei“, adică a catedrei clujene. Sînt manuale nedeclarate (şi ne-alternative), sînt adevărate cursuri (dar cu profesori) şi, iată, uneori rezultatele primesc sclipici şi poleială, un pumn de strălucire-n plus, spre dulcea amăgire a celor prea creduli într-o facilă şi rapidă ascensiune în jungla lumii artistice. Dar tinerii actori ştiu că „o luptă-i viaţa, deci te luptă“. Aşa zicea Coşbuc. La fel de bine putea să o zică şi Brecht, eventual cu alte cuvinte. Cu doar cîteva excepţii, în sala mică a Teatrului Naţional au avut loc, în actuala stagiune ce tocmai se încheie, spectacole mult mai inspirat înscenate, cu un impact mai clar, mai emoţionant (e vorba de emoţia artistică, bineînţeles) asupra spectatorilor, decît cele de pe marea scenă. Conducerea teatrului bine face că oferă – cu exigentă generozitate – spaţiu producţiilor studenţeşti, producţii ale celor aflaţi încă în lupta pentru obţinerea legitimaţiei, aceea care le oferă şansa de a-şi căuta de lucru... **Opera de trei parale** de Brecht este spectacolul anului IV, an terminal, gîndit de Diana Cosma şi Radu Tempea. Brecht zice undeva: „Principala caracteristică a teatrului epic e poate aceea că se adresează mai mult raţiunii spectatorului decît afectivităţii lui. Spectatorul nu trebuie să comunice cu personajele, să se identifice cu ele, ci să le pună în discuţie. Totuşi, ar fi greşit să negăm valoarea afectivă a teatrului epic“. La spectacolul absolvenţilor, spectatorii nu comunică, într-adevăr, cu personajele. În schimb, multe dintre personaje comunică cu spectatorii, datorită jocului actorilor, încă crud dar vioi, deseori lipsit de inhibiţii. Ei reuşesc să nu alunece într-un grotesc lipsit de noimă, să-şi stăpînească grimasele şi inflexiunile vocale şi să nu devină jenant de caraghioşi. Au o seriozitate caustic-ironică, zeflemitor-moralizatoare, cîntă şi schiţează paşi de dans, uneori dînd impresia că s-ar afla în arena unui circ. Sînt adesea pe muchie de cuţit, între clovnerie şi zbatere serios-dramatică. Şi să-i numesc într-o ordine nu tocmai întîmplătoare: Ramona Dumitrean (doamna Peachum), Ciprian Vultur (domnul Peachum), Ofelia Popii (Polly Peachum) – un trio şarjînd în registre comice, cînd sadic, cînd pervers-melancolic; apoi Octavian Cercel, Dana Bonţidean, Daniel Rizea, Sebastian Bărbălan, Laura Corpodean. Rolul principal (Mac Siş) i-a revenit lui David Cătălin Kosma. Un fizic potrivit şi „poze“ adecvate rolului. Totuşi, partitura l-a cam depăşit pe tînărul nostru, l-a cam obosit înainte de vreme. E adevărat că, în timpul spectacolului, împotriva voinţei mele, îmi aminteam, din cînd în cînd, de Toma Caragiu, şi-atunci, desigur, eclipsa devenea totală... Poate de aici şi reţinerile mele. Peter Brook spunea despre critic că „...dacă cea mai mare parte din timp şi-l petrece bombănind, are aproape întotdeauna dreptate“. La spectacolul cu **Opera de trei parale** al studenţilor clujeni, abia de-am apucat să bombăn (ce cuvînt!). E un semn de bun augur. Părerea mea.

Magia privirii insinuate pentru a-l descoperi pe celălalt pare cea mai potrivită sintagmă pentru miza acestei montări. Privirea, al cărei resort intim este perfect intuit şi valorizat de Monica Davidescu, iniţiază fluxul erotic, îl intensifică, mediază apropierea şi îi contopeşte pe cei doi îndrăgostiţi într-o unică trăire, configurînd o legătură indisolubilă. Acest tip de fuziune avînd în subtext pasionalitatea intensă emană în spectacol o energie erotică contaminantă, ce pleacă din priviri şi se extinde în tot trupul. Nu doar declaraţiile de dragoste îi apropie pe cei captaţi de fluxul iubirii; gesturile şi aluziile sau simpla rostire a numelui celuilalt au consistenţă amoroasă şi devin semne ale codului erotic pe care personajele îl stăpînesc din interior sau îl alimentează din exterior. Domnul Orgon (Grigore Gonţa) şi Mario (Liviu Lucaci) îşi asumă cu naturaleţe rolurile de sfătuitori şi tăinuitori ai înscenării imaginate, antrenînd apetitul ludic al celor două cupluri şi sporindu-le curiozitatea.

Spectacolul transpune fluctuaţiile unui joc erotic, explorat cu fineţe şi ingeniozitate, complex şi contradictoriu, captivant tocmai prin ceea ce ascunde, valorizînd traducerea inventivă a textului, accentuînd valenţele jocului de limbaj, realizată de Dan C. Mihăilescu.

Felix Alexa este unul dintre puţinii regizori tineri pentru care experimentul formal este inconsistent, neconcludent şi impropriu coerenţei viziunii propuse. Artificiul, în cazul lui, nu ţine de efecte de suprafaţă, el se confundă cu o pertinentă şi fecundă valorizare a nuanţei şi gradaţiei în interpretarea actorilor cu care lucrează. Primează, în construcţia spectacolelor sale, relaţia intimă a actorului cu detaliile aparent imperceptibile, care capătă însă semnificaţii esenţiale în crearea partiturii. Se poate vorbi la el de un stil abordat cu luciditate, de o manieră care nu riscă să devină manierism.

Felix Alexa îi lasă pe actori să (se) joace deplin şi degajat. O face însă cu vigilenţă, acurateţe şi fidelitate faţă de substanţa textului şi trebuie să recunoaştem că-i reuşeşte. Pare să-l fi însoţit în acest spectacol arcul percutant al lui Cupidon.

∎

O carte-obiect, un artist discret: Ştefan Munteanu

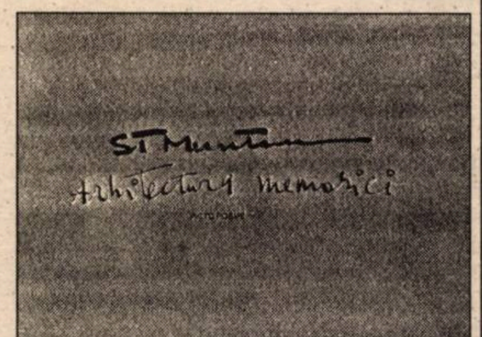

La Editura Universal Dalsi, sub îngrijirea lui Geo ŞERBAN şi în formula grafică gîndită de Ana Maria SMIGHELSCHI, a apărut foarte recent (dar fără nici un fel de datare) un volum de versuri şi desene de o mare eleganţă, o frumoasă „carte-obiect": **Arhitectura memoriei. Picto poeme** de Ştefan MUNTEANU. Tipărit pe hîrtie gălbuie, fin striată, tip „Fedrigoni ACQUERELLO CAMOSCIO" (cum se precizează în colofon), volumul a fost alcătuit (se spune tot acolo) „spre aducere-aminte a unui creator multiplu înzestrat", graţie devotamentului soţiei şi al fiului său.

Născut în 1926, Ştefan MUNTEANU, cineast de animaţie, pictor şi poet, a emigrat din România în 1972, stabilindu-se în California. În postfaţa volumului, Geo ŞERBAN, care îl cunoştea din ţară, îi evocă figura de o mare discreţie, citînd pe larg din scrisorile primite de departe, din exilul de peste Ocean al prietenului. Pe cea mai mare întindere a sa, textul are aspectul unei corespondenţe sumar adnotate. Soluţie inspirată, căci epistolele lui Ştefan MUNTEANU oferă ele toate datele unui destin: dificultăţile acomodării (exagerate uneori pînă la dimensiuni apocaliptice, pînă la resentimentul violent împotriva lumii americane), situaţia familiei, rezultatele lucrului său în scenaristică, producţia de filme, pictură şi mai ales evoluţia scrisului său. Sentimental, nostalgic, Ştefan MUNTEANU simţea nevoia confesiunii în versuri, făcînd totodată mici desene ilustrative. A publicat în numeroase reviste ale exilului românesc, de la **Limite** a lui Virgil Ierunca la **Mele** editată de Ştefan Baciu în Hawaii. S-a stins în 1990.

Cele cîteva zeci de pagini selectate acum sînt subintitulate **Picto poeme** pentru că – firesc în cazul unui artist care s-a exprimat prin limbaje multiple – alătură poeme şi desene. Nu există – însă – aproape nici o legătură cu avangardele istorice, cu „pictopoezia" lui Voronca şi a lui Victor Brauner: ici sau colo cîte o notă ludică, alternanţe de propoziţii şi simboluri grafice. În rest – notaţii rapide şi reflecţii patetice, sentimentalism temperat, estompat în creionările uşoare, în rimele naive, în cuvinte mari rostite în surdină. Linii – într-adevăr – dintr-o **Arhitectură a memoriei**...

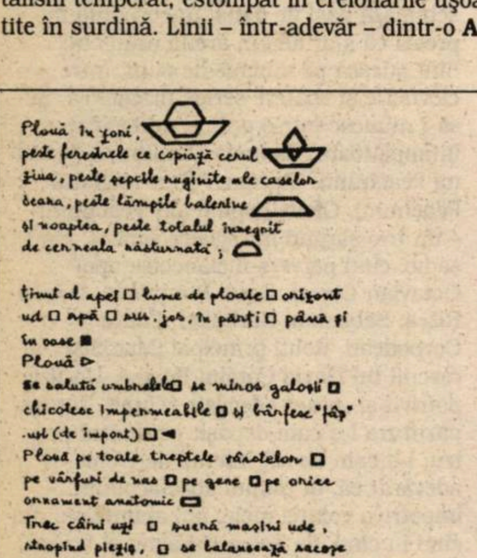

Plouă în zori,
peste ferestrele ce copiază cerul
ziua, peste țepele ruginite ale caselor
seara, peste lămpile balenine
și noaptea, peste totalul înnegrit
de cerneala răsturnată ;

ținut al apei □ lume de ploaie □ orizont
ud □ apă □ sus. jos. în părți □ până și
în oase ■
Plouă ▷
se salută umbrelele □ se miros galoșii □
chicotesc impermeabilele □ și bârfesc "fâș"
-ul (de import) □ ◄
Plouă pe toate treptele râsetelor □
pe vârfuri de nas □ pe gene □ pe orice
ornament anatomic ▭
Trec câini uzi □ sună mașini ude ,
stropind piezig , □ se balansează sacoșe
ude □ hârtia pungilor udă □ obiecte
ude ▽ alimente ude ◠ scrisori ude (cu
litere înjunghiate) ▭ o lume udă ⬭
mirosind a umezeală
Plouă
de o săptămână sau de două ◐ de o lună
◑ de anul trecut ◑ cu întreruperile
de iarnă (când ploaia s-a strecurat în
rochia zăpezii și a fost alungată pentru
exces de vulgaritate) ▷ ▷ ▷

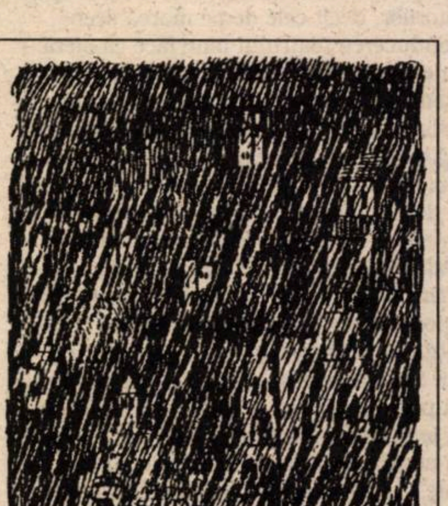

infoCinema

▌*Mondializare X 50 cineaşti*. Numărul pe mai al lunarului **Cahiers du cinéma** cuprinde o anchetă dedicată „Stării actuale a filmului", la care răspund 50 de cineaşti din Europa, Asia şi America (de Nord & de Sud). Mai întîi, o întrebare-test: „Ce filme aţi văzut în ultima vreme?". 13 dintre cei chestionaţi numesc **Tigru şi dragon**, urmat destul de aproape de **In the Mood for Love**...

„Ce vă inspiră mondializarea? Munca dvs. este în vreun fel afectată?" sună întrebarea-cheie. Răspunsurile sînt tot atît de variate precum limbile vorbite de cineaştii respectivi – dovedind că mondializarea este percepută extrem de diferit de la o zonă la alta în funcţie de umori personale, informaţii şi... inteligenţă! Astfel, dacă David Cronenberg e de părere că mondializarea este „un eufemism pentru «americanizare» (în fapt, asta vrea să spună că filmele trebuie turnate în engleză şi să fie cu Bruce Willis... Cînd a făcut Bertolucci ultima oară un film vorbit în italiană? Luc Besson va mai turna vreodată un film în franceză?)", regizorul sud-coreean Lee Kwangmo crede, dimpotrivă, că „graţie mondializării, am şansa de a mă găsi în faţa unei oglinzi mult mai mari. Mişcarea globală îmi permite să apreciez diferitele savori şi să fac anumite experienţe în munca mea de regizor..."; Jim Jarmusch, în schimb, nu poate fi de acord: „mondializarea are întotdeauna ca efect să facă să dispară forţa filmelor făcînd să dispară orice originalitate...". Pe John Waters, tot american, chestia asta îl „ajută: prostul-gust devine internaţional!". Spaniolul Fernando Trueba are impresia că „mondializarea înseamnă că lumea nu mai e atît de vastă, sîntem toţi mult mai aproape. În cinema ar trebui să fie ca-n gastronomie: ce mîncăm diseară? Mîncare japoneză, chineză, franceză, bască sau spaniolă?". Ken Loach este, cît se poate de previzibil, „ferm împotrivă", o opinie mai nuanţată aducînd-o compatriotul său, mai tînărul Michael Winterbottom: „Problema majoră este legată de distribuţie şi de condiţiile de proiecţie. Cum să ai chef să mergi la un cinema care seamănă cu un McDonald's? Filmele sînt mult mai interesante şi mai variate decît locurile unde pot fi văzute". Ungurul Bela Tarr nu agreează să „aplice termenul în cinema. E uşor de zis: «Americanii!». Unii fac filme foarte bune, filme independente, care sînt tot americane. Dar dacă e vorba despre capitalism, despre bani şi profit cu orice preţ, atunci da, putem vorbi despre mondializare şi dominaţie americană: nu contează ce fac, au bani, fac bani, iar noi nu facem doi bani". Iranianul Bahman Ghobadi e sincer şi simplu: „Orice regizor speră să atingă publicul cel mai larg, inclusiv afară. Cred că filmele mele tind să aibă acest caracter «global»".

Cei mai penibili, în intervenţia lor stil „limbă de lemn Internaţionala Socialistă", sînt infatigabilii Danièle Huillet & Jean-Marie Straub, care fac filme pentru un pumn de 10-15 *aficionados* stîngişti-dogmatici – filme seci şi „vocale" în care cîţiva bieţi ţărani italieni se chinuie să recite cu voce tare, pe o costişă, cărţi subliniate cu creionul roşu de regizorii-stăpîni (vezi recentul **Operai, contadini**, la fel de arid şi de insipid precum anteriorul **Sicilia!**, cu semn de exclamaţie, vă rog...); ei nu spun decît atîta: „cineaştii care fac filme în engleză atunci cînd engleza nu e limba lor maternă sînt *lacheii imperialismului american (subl. m.)*. Noi sîntem singurii cineaşti europeni, cineaşti ai naţiunilor europene. (*!?, n.m.*) Noi facem filme şi-n italiană, şi-n franceză, şi-n germană. (*Problema e că nu le vede nimeni..., n.m.*) Cine se mai poate lăuda cu asta? Nu vrem să vorbim despre «mondializare» sau de «globalizare» – de altfel, nu cunosc acest cuvînt (*„nu cunosc"... adică eu, Danièle, sau eu, Jean-Marie?... Poate Jean-Danièle?..., n.m.*), cunosc doar globul, cartoful sau pămîntul (*joc de cuvinte: „la pomme de terre" şi „la terre", n.m.*), e tot ce cunosc". (*Uf!*)

Cea mai consistentă intervenţie îi aparţine japonezului Kiyoshi Kurosawa (nici o legătură cu marele Akira!, dar autorul unui splendid film văzut recent la Cannes: **Kairo**), care spune: „Refuz ideea că ar trebui să se ridice un zid pentru a proteja cinematograful naţional de cel american. Cîtă vreme cinema-ul face parte din economie, cîtă vreme piaţa internaţională funcţionează în logica economiei liberale, mi se pare imposibil să pui cinema-ul la adăpost de globalizare. Singularitatea unei culturi nu trebuie să supravieţuiască graţie unui sistem de ajutoare protecţioniste, ci să formeze un pluralism care să primească orice formă de stimuli externi. Premiile decernate filmelor în festivaluri sînt un aspect pozitiv al mondializării, dar flatările şi recompensele sînt o capcană pentru spiritul creator al autorului respectiv".

Şi iată, *pour la bonne bouche*, părerea marelui Ingmar Bergman – nu atît despre mondializare, cît despre propriul său raport cu finanţele transnaţionale: „Filmele pe care le-am făcut în străinătate sau care au fost coproducţii internaţionale sînt cele mai puţin reuşite. A lucra în cadrul coproducţiilor, cu bugete mari, cere un anumit simţ al diplomaţiei: nu e vorba doar de aspecte tehnice sau financiare; trebuie luate în cont şi consideraţiile artistice, libertatea de creaţie nu este totală. Pe scurt, a lucra în acest mod nu mi-a fost foarte profitabil".

Un Bergman care spune „libertatea de creaţie nu e totală" te lasă gînditor...

▌*Paris X 20*. O colecţie de 20 de scurtmetraje intitulată **Paris je t'aime** va fi realizată în colaborare de 20 de cineaşti şi actori, care vor oferi propria lor versiune, nu mai lungă de 6 minute, despre 20 de întîlniri amoroase în cele 20 de arondismente ale Parisului. Cei care vor participa la acest proiect sînt Woody Allen, Fanny Ardant, Asia Argento, Yamina Benguigui, Guillaume Canet, Olivier Dahan, Philippe Decouflé, Mathieu Demy, Jean-Luc Godard, Jan Kounen, Sally Potter, Walter Salles, Seijun Suzuki, Bertrand Tavernier, Pascal Tomas, Tom Tykwer, Agnès Varda şi Bernard Werber. Emir Kusturica şi Maggie Cheung (neuitata dnă Lizhen din **In the Mood for Love**) ar putea participa, la rîndul lor, la acest proiect – al cărui turnaj va începe în august, se va încheia în octombrie şi va da naştere inclusiv unui lungmetraj.

▌*De 15 X bătrîneţe*. Wim Wenders a solicitat acordul a 15 cineaşti pentru a realiza **Ten Minutes Older**, tot o serie de scurtmetraje, despre trecerea timpului. Cei care şi-au dat acordul pînă acum sînt Bernardo Bertolucci, Mike Figgis, Jean-Luc Godard, Jim Jarmusch, Aki Kaurismaki, Spike Lee şi Jiri Menzel. Pentru propriul său scurtmetraj, Wenders o va redistribui pe Nastasja Kinski şi va oferi un final alternativ celui din **Paris, Texas**, în care personajul jucat de ea ajunge cu zece minute mai tîrziu.

▌*Scorsese X Sokurov Inc.* O colaborare stă şi la baza filmului numit **Waterloo**, despre Ermitajul din Sankt Petersburg, în care Martin Scorsese şi Aleksandr Sokurov îşi propun să „readucă la viaţă" cîteva tablouri ale faimoasei colecţii – printre care **David şi Jonathan** al lui Rembrandt şi **Fata la pian** de Cézanne – în scene în care acestea vor fi reconstituite.

▌*Kaurismaki X 2*. Fraţii Aki şi Mika lucrează la viitoarele lor filme: primul este în preproducţie la **Tired Wolf**, al doilea capitol al unei trilogii începute în 1996, o dată cu **Departe se duc norii**, în care un şomer fără domiciliu încearcă s-o ia de la capăt într-un oraş nou şi-n care rolurile principale sînt interpretate de Kati Outinen – actriţa sa fetiş – şi de Markku Peltota, un star rock celebru în Finlanda; cel de-al doilea regizează, pentru canalul „Arte", **Moro no Brazil**, un documentar despre viaţa cotidiană în Brazilia prin intermediul muzicii populare. (**a.l.ş.**)

Arte vizuale

Diplomă. Pedagogia Artei

OANA TĂNASE

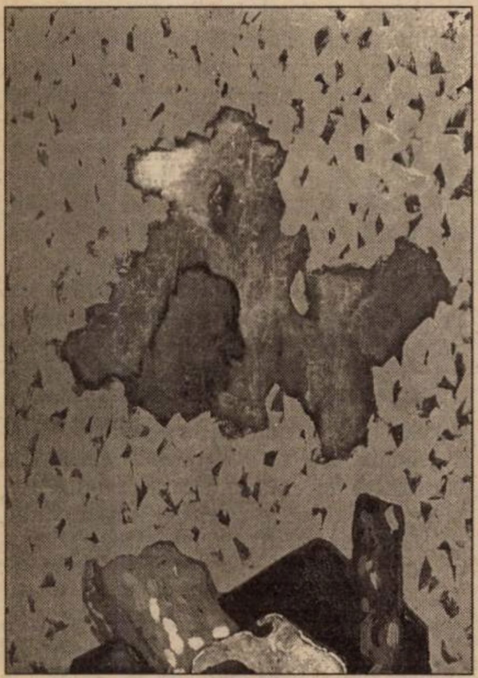

Olga Popescu
Căsuţa mea

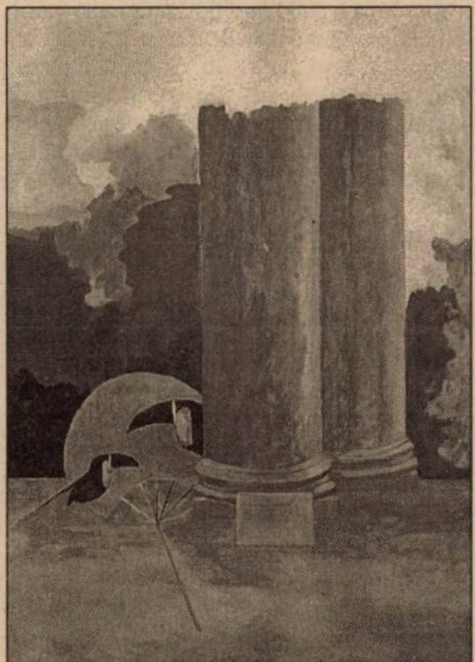

Gabriela Voicu
Omagiu mamei mele

Pe 4 iulie s-a deschis la Galeria Galla expoziţia lucrărilor de diplomă ale absolvenţilor secţiei de Pedagogie a Artei a Universităţii bucureştene (clasa profesorului Simona Runcan). În majoritatea cazurilor, lucrările reprezintă doar unul dintre stadiile semnificative, convingătoare ale unei cercetări plastice şi conceptuale de aproape trei ani, sondări în profunzimea imaginilor născute dintr-o propunere de atelier – tema liberă. Subiectul ales atunci de fiecare dintre cei opt studenţi şi-a cîştigat treptat autonomia şi l-a forţat pe autor să se plaseze într-o relaţie rînd pe rînd de identitate şi alteritate faţă de propriile sale instrumente, rolul de pedagog al Simonei Runcan reflectîndu-se fericit în consistenţa demersurilor şi în notarea comisiei la susţinerea diplomelor.

În două dintre cazuri, subiectul este transpunerea bidimensională a unui joc, a unei experienţe tridimensionale. Olga Popescu a pornit de la o intervenţie în peisaj la Muzeul Satului, materializată atunci într-o instalaţie: o construcţie miniaturală pe tema Centrului, în care sînt potenţate simbolic materialele unei case care arsese. **Căsuţa mea** este titlul unui ciclu de lucrări în care Olga se joacă cu memoria afectivă, cu descentralizarea şi cu citatul din Ingres pentru a singulariza un spaţiu fragil. **Icarul**, proiect cu care Gabriel Ulariu a participat la tabăra internaţională **Revitalizarea tradiţiei – Vădastra 2000** (Vişina Nouă, judeţul Olt), este despovărat în pînzele sale de încărcătura simbolică spre a deveni preocupare faţă de investigaţia plastică asupra mişcării ascendente şi a structurii dinamice. Pentru Lucian Cojocaru, punctul de pornire l-a constituit metamorfozarea prin imagine fotografică a unor leneşe vase de pămînt ars, pentru ca mai apoi să însoţească în pînze expresioniste o armată de oale. Tot un reper fotografic a ţintuit-o şi pe Gabriela Voicu printre coloanele grădinilor din Versailles şi Trianon pentru a regiza, cu ajutorul lor, atmosfera metafizică a naşterii curcubeului, aşa cum este ea prinsă în mitologia scandinavă. Cele două coloane simbolizează conflictul, răsfrîngerea, ambivalenţele şi deschid totodată către „lumea subtilă“: zbor, parfum, vibraţii, atmosfera fiind sugerată şi prin tehnica uleiului pe pînză, tratat ca acuarelă. Marius Cristea jonglează construcţii teoretice itteniene într-o reţea cosmologică (**Punct, linie, pată, formă, spaţiu**), Ana Maria Holircă face un şpagat între infantele lui Velázquez şi serialitatea lui Andy Warhol, Alfred Apetrei – între *interior* şi *exterior*, figura umană devenind limită fizică a celor două realităţi şi centru imagistic. Laurenţiu Păun plonjează în propriul spaţiu spiritual şi reinterpretează compozit repere ale direcţiei neoortodoxe româneşti.

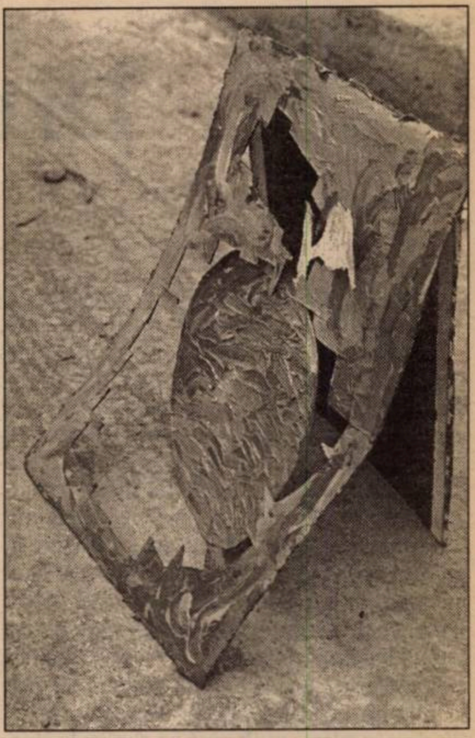

Marius Cristea
Punct, linie, pată, formă, spaţiu

La prima vedere, toate ingredientele „întoarcerii la" sînt utilizate: perspectiva istorică, reciclarea, citatul din istoria artei, serialitatea, ambiţia tehnică. Ceea ce-i distinge însă pe tinerii artişti este încercarea de a regăsi un *savoir-faire*, al cărei fericit vinovat este Simona Runcan. Atenţia acordată subiectului-pretext, schiţei, fotografierii ei, repictării după fotografie, confruntării cu reproducerea exterioară şi interioară, replierii sinelui asupra lui însuşi, dimensiunii autoreferenţiale pe care o cîştigă subiectul, aşadar, dau substanţă acestui proces. Cred că putem saluta împreună această expoziţie care încheie un ciclu presărat cu tatonări, curiozităţi, aventuri mai mult sau mai puţin discrete şi care, totodată, deschide spre o galaxie de semne proaspete, matur adulmecate astăzi. ▮

Masterat 2001

LUDOVIC SKULTETY

Atît sub raport formal, cît şi sub cel al conţinutului de idei, pictura lui Alexandru Rădvan se prezintă ca o sinteză a numeroase repere culturale. Realizînd o pendulare între arhaic şi modern, expoziţia recent deschisă la Galeriile Universităţii de Arte are ca punct de plecare cultul antic al eroilor, moment de o importanţă fundamentală în evoluţia religiei greceşti, văzut în cheia unor lecturi moderne, de la Nietzsche pînă la Pasolini.

Aşa cum afirmă Rohde, cultul *eroilor* (avînd ca prim sens „oameni din trecutul îndepărtat“) e cel care generează conceptul de *agon* (luptă, competiţie). Rădvan surprinde acel moment în care individualitatea încă nu a învins pluralitatea, *agonalul* încă nu implică *agonia*, iar suferinţa e absentă sau, mai degrabă, încă nu există o conştiinţă a ei. Dar, în acelaşi timp, **Bătăliile** lui Rădvan par a fi mai degrabă ilustrarea unui interes de ordin ştiinţific decît etic sau estetic-expresiv: organele sînt tăiate „chirurgical“, rănile – din care sîngele ţîşneşte raţional, ca în **Decolaţiunile** medievale – sau viscerele sînt conturate cu minuţie, conferindu-li-se o consistenţă halucinantă. Eroii săi nu ne privesc, nu sînt (încă) individualităţi distincte – chipurile sînt, de cele mai multe ori, fără expresie (Rădvan îşi declară în acest caz rezervele faţă de Picasso sau expresionism), dar nici simple automate. În majoritatea cazurilor, Rădvan foloseşte profilul de medalie, dezvăluind o altă sursă iconografică, cea a artei romane.

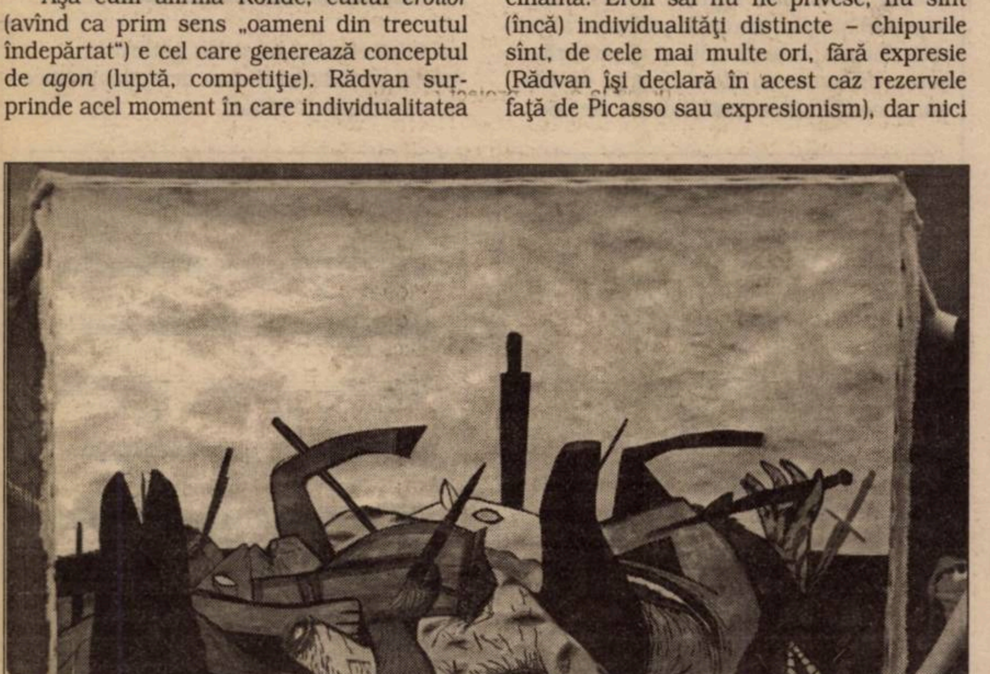

Nu e vorba aici de o meditaţie asupra morţii, ci mai degrabă de una asupra raportului dintre Eros şi Thanatos. Putem vorbi de o economie libidinală, de schimbul între pulsiuni – luptă a opuselor – şi între pulsiuni şi un cod de semne.

Pe de o parte, asistăm la adoptarea unui stil linear – wolfflinian vorbind (stil care se adresează tactilului!) –, pronunţat grafic, tinzînd către decorativ, laconic – lipsa oricărei notaţii de peisaj din majoritatea lucrărilor –, pe de altă parte, la amendarea unei viziuni de ansamblu. Picturile, realizate pe pînze înguste, trimit la fresca prerenascentistă nu numai prin cromatica restrînsă, sobră (Rădvan foloseşte o originală asociere între roşul englezesc, verdele de crom şi culorile de pămînt specifice frescei), ci şi prin ideea de *membra disjecta* ce caracterizează fresca (cf. H. Damisch): compoziţional, lucrările sînt „incomplete“, „se prelungesc“ imaginar, se succed şi se completează reciproc. Membrele – ca şi eroii mai mult sau mai puţin mutilaţi – continuă să (supra)vieţuiască separat. Nimic nu indică triumful morţii. În concepţia greacă arhaică, cît timp este viu, corpul e multiplicitate de organe şi membre animate de pulsiuni. Vocabularul referitor la corp e folosit la plural (J.-P. Vernant).

Pe de o parte, reprezentarea ca memorie care conservă – întocmai ca opera homerică –, ca origine a memoriei: vorbind despre morţi, evocarea/invocarea lor. Pe de altă parte – antimimetică, o lume haotică, fără identităţi, opusă reprezentării –, garant

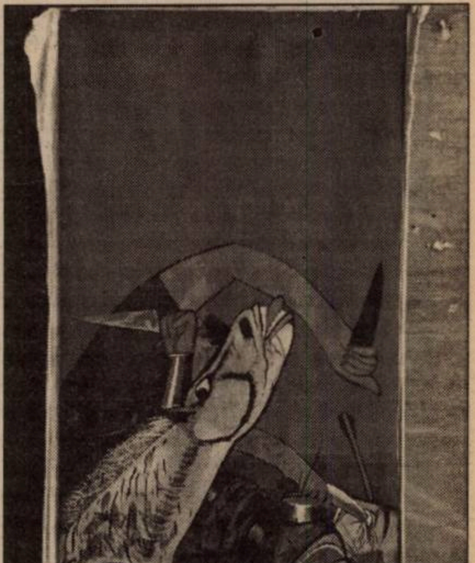

al coerenţei, al uni(ci)tăţii. Un univers pulsional, al dezechilibrului: nimic, de pildă, din coerenţa (cel puţin în aparenţă) a unei **Bătălii** de Uccello nu întîlnim aici. Psihanalitic, angoasa morţii trebuie înţeleasă ca angoasă de castrare: acolo unde nu sînt încleştate pe mînerul pumnalului, degetele sînt retezate. Expresiv, loviturile, descendente – din umăr –, pot fi interpretate ca fiind unele de pedepsire (au în mod sigur ca sursă iconografică celebra „secvenţă“ a tăierii urechii din **Sărutul lui Iuda** de Giotto).

Atitudine polemică faţă de un fals cerebralism, exorcizare a unei angoase profunde, visul unei lumi războinice, numai a bărbaţilor, atît de pregnant în societăţile arhaice şi pe care Lévi-Strauss îl caracteriza prin cuvintele *„vivre entre soi“*?

Rockultura

Dreptul de a visa

DUMITRU UNGUREANU

Multă vreme, pe la 18-20 de ani, titlul acestui disc Progresiv TM, scos în 1974, mi-a slujit drept motto şi sprijin secret în lupta pe care o duceam cu mine şi cu ceilalţi. Începusem chiar să scriu un roman cu titlul **Dreptul de a lupta**! Mi se părea că dreptul ăsta e o chestie dacă nu revoluţionară, măcar manifestarea frondei faţă de sistem. Sistemul însemna... directorul şcolii, un tip îngust la minte, care mă pedepsea, tunzîndu-mă, cînd întîrziam la ore. La vîrsta aceea, cînd personalitatea fiecăruia se formează şi viaţa pare o luptă (dar nu şi o muncă!), nevoia de modele se manifestă difuz. Cine are norocul să aibă alături un pedagog bun se dezvoltă repede. Cine nu, ocoleşte mult pînă va ajunge la sine. Ataşamentul pentru o persoană, pentru o carte, o formaţie rock, un actor sau un sportiv este un simptom al necesităţii mentorului.

Am avut parte de modele bune şi de modele proaste. Rock-ul a fost, şi pentru mine, nu doar distracţie, ci şi educaţie. Făcută uneori la modul schematic. Pe un calapod impus de starea de fapt a societăţii româneşti de atunci.

Cei care cred că flacăra fulgerelor
Poate va frînge aripa vulturilor
Cei care cred că ţara e doar un cuvînt
Care se pierde ca frunza dusă de vînt
Şi nu aud chemarea străbunilor
Ei sînt ruşinea soarelui strălucitor
Iar libertatea nu e un drept de-a ceda
E datoria de a lupta şi spera
Cei care nu trăiesc pentru soarele lor
Ei sînt ruşinea omului nemuritor...

– **Ruşinea soarelui** –

Cine şi-ar imagina că aceste versuri, recitate pe un ton *patriotic* ori *artistic*, ar avea un impact perceptibil? Nici măcar în mascaradele cenacliste ale poetului-pereche Păunescu; n-ar fi fost decît o ipocrizie în plus, un spectacol inutil. Dar versurile *sînt* puse pe muzică. Şi nu orice fel de muzică, nici măcar pe o imitaţie băştinaşă a vreunui hit mondial. Textul însoţeşte una dintre cele mai izbutite partituri rock înregistrate în studioul Electrecord.

O deschidere de zile mari, cu un flaut ca fugărit de iele, două baterii la unison, chitara şi basul discrete, lăsînd în solo la momentul cel mai nimerit *break*-urile tobelor. Ritmul este trepidant, dar nu sufocă. Intervenţiile flautului punctează otrăvitor materia sonoră, chitara smulge sufletul cu forţa discretă a iubirii fatale. Ce are piesa mai bun sînt ruperile de ritm, fie *skat*-uri vocale, fie *riff*-uri de chitară, fie turbioane de percuţie. De altfel, aceste ruperi de ritm, cu lăsarea în *ofsaid* a cîte unui instrument, constituie *marca* Progresiv TM, pe tot discul.

Am ascultat **Ruşinea soarelui** – compoziţie Ladislau Herdina, text Ştefan Kovacs – de mii de ori. Am învăţat-o repede, poate chiar după a doua audiţie, la un radio mono, cu difuzor cît moneda de trei lei. (Discul l-am cumpărat ceva mai tîrziu, cînd ştiam piesa.) Am „cîntat-o" de sute de ori, în camera de cămin, împreună cu un coleg, cucerit şi el de piesă. Făceam nişte duete memorabile, imitînd chitara şi flautul, bătînd în scaune şi masă în loc de tobe. Ne-au înjurat vecinii de la etajul inferior şi ne-au pîrît la administrator pînă s-au plictisit. Cînd ne apuca amocul de rock, colegul şi cu mine uitam că putem fi expulzaţi din cămin. Urlam versurile citate, săream prin paturi, ne agăţam de rama ferestrei, pe jumătate atîrnaţi afară, să ne răcorim frunţile în aerul iernii de cartier muncitoresc. Nu ne-a înjurat nimeni, nu ne-a trimis la Nr. 9 nici un doctor *vigilent*. Era spitalul aproape... Doi dintre colegii mei au ajuns acolo, din motive pe care le voi explica, poate, altundeva.

Mă întreb, azi, dacă timişorenii care au scris şi înregistrat rock-ul acesta vor fi fost conştienţi de impactul actului lor artistic. Se vor fi distrat doar? Vor fi avut îndoieli asupra *mesajului* implicit? N-am îndrăznit să-l întreb pe vreunul dintre autori. De fapt, ani şi ani am considerat muzica, îndeosebi pe aceasta numită de consum, uşoară, pop sau rock, o distracţie. Nu e deloc aşa.

În America, rock-ul a fost, între altele, un mijloc foarte eficient de educaţie. Că era *patriotic* (iar felul americanilor de-a fi patrioţi nu necesită chibiţare) sau *antirăzbonic*, rock-ul autentic a impus o atitudine, un model de comportare, un curent de opinie care a dus la schimbări sociale. Ca orice mişcare artistică născută, nu (contra)făcută.

Cît de proşti au fost propagandiştii comunişti se poate constata şi din experienţa pe care generaţia mea a avut-o cu rock-ul. Lăsat să se dezvolte liber, cu concerte şi discuri lipsite de ingerinţa cenzurii, rock-ul românesc ar fi educat *patriotic* mai mult decît toate manifestările oficiale. O mică sugestie de genul celei incluse în versurile citate ar fi adus rezultate credibile, asimilabile. Dar nu! Cenzura ideologică a atins cote de un grotesc hilar. O trupă cînta, în anii '80, că *noi vrem pace, nu război nuclear, căci ar fi devastator*! Personajul meu Bie Cleşcanu, din **Ţuică de prună**, n-ar fi comis o parodie mai acătării! Responsabilii cu educaţia comunistă au intrat masiv cu imbecilitatea şi pe teritoriul rockulturii. Sigur, intuiseră potenţialul domeniului, dovadă masacarada condusă de Păunescu, care a păcălit o vreme pe foarte multă lume. Despre nocivitatea acestei megaescrocherii încă nu s-a vorbit îndeajuns, nici nu s-a punctat esenţialul. Nu-i tîrziu, ba chiar e necesar, fiindcă personajul e azi iarăşi potent şi trage îndărăt, dacă nu demolează (vezi chestiunea TVR).

Mă tot uit la coperta discului Progresiv TM – **Dreptul de a visa**. Pe verso, poza celor şapte componenţi. *Cinci* privesc lateral, spre nişte lumini şi gheţari. *Unul* caută către fotograf. Parcă n-aş vrea să fie chiar Ilie Stepan, basistul, *care a rămas în ţară, ceilalţi plecînd spre Vest*. Prea ar semăna cu o metaforă sau cu o premoniţie inventată de (ficţionarul din) mine.

Dar coperta există. Iar eu mă tem de premoniţii.

Art & Roll, numărul 9: explorînd avangarda artistică

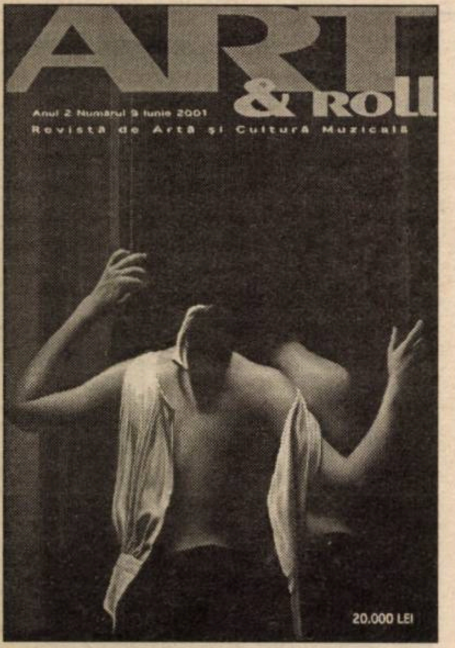
ART & Roll
Anul 2 Numărul 9 Iunie 2001
Revistă de Artă şi Cultură Muzicală
20.000 LEI

Numărul 9 (iunie 2001) al revistei de artă şi cultură muzicală **Art & Roll** ne rezervă o nouă surpriză (plăcută): un grupaj (de fapt, un număr special) despre avangarda culturală/artistică. Într-un incitant eseu-umbrelă (**Interacţiuni subiective**), redactorul-şef al revistei, Ioan Big, precizează: „Din momentul în care am decis ca o mare parte a materialelor din acest număr să fie dedicate avangardei culturale am înţeles că lucrurile nu vor fi deloc simple. De ce? Fiindcă, pentru fiecare dintre noi, Avangarda înseamnă altceva. Pentru unii, Tzara şi Dadaismul, pentru alţii John Cage şi Michael Nyman. Spinrad a fost un avangardist al S.F.-ului, aşa cum Ornette Coleman a fost unul al jazz-ului. Fundoianu şi Naum, Van Der Graaf Generator şi King Krimson, Fernand Leger şi Richard Hamilton, Luis Buñuel şi John Waters. Literatură, plastică, muzică, film... Fiecare dintre redactorii **Art & Roll** perit, s-a apropiat şi şi-a definit percepţiile faţă de avangardă în felul său, mai mult sau mai puţin sistematic, prin creaţie sau documentare, cu sau fără legătură cu muzica, pasiunea ce ne uneşte pe toţi...". Şi, într-adevăr, în acest număr găsim de toate, iar textele (ilustrate cu imagini/obiecte artistice/fotografii ale unor avangardişti) degajă un aer de prospeţime. Sorina Manea realizează o „panoramă" a avangardei literare (p. 8-9). Daniel Ionescu îi ia un interviu muzicianului american de avangardă Scott Tinney, aflat nu de mult la Bucureşti (v. p. 10-11). Irina Anghel comentează „noile dezvoltări ale suprarealismului muzical" (p. 12), muzica fiind, pînă de curînd, unul dintre puţinele domenii artistice „tradiţionale" (dacă nu singurul) în care suprarealismul nu a avut un cuvînt important de spus. Iar Adrian Mihalache, comentînd lucrările recent-încheiatului colocviu despre suprarealismul european, cu ale sale „întîmplări", confruntă suprarealismul cu provocările ciberculturii (p. 13). Demne de tot interesul sînt şi „materialele" despre saxofonistul de *free-jazz* Ornette Coleman (v. Ioan Big, **Ascensor spre avangardă**), despre legendara trupă progresivă Van Der Graaf Generator (Radu Lupaşcu, **Olimpul titanilor**) şi interviul luat de Nelu Stratone muzicianului şi artistului media româno-german Mircea Florian (alt „avangardist"). Nu în ultimul rînd (ba... din contră) menţionăm, cu titlu special, textele poetului neo-suprarealist Valery Oişteanu despre *body-art* (**Body art's tower of Babel**) şi, mai ales, cel despre scenariile („cinepoemele") suprarealiste, mai puţin cunoscute, ale lui Benjamin Fondane. Prin urmare, **Art & Roll** se dovedeşte a fi, din ce în ce mai mult, ceea ce numele ei indică. Una peste alta, un număr excelent, de citit şi de păstrat „la colecţie". Nu ne rămîne decît să aşteptăm viitoarele „explorări" în domeniile artistice, convinşi deja că surpriza face parte din regula jocului...

Harry Brauner: melodii pentru libertate

Harry Brauner
MELODII COMPUSE ÎN TEMNIŢELE AIUDULUI
ARS DOCENDI

Editura bucureşteană Ars Docendi a publicat de curînd, într-o a II-a ediţie, volumul-caiet cu **Melodii compuse în temniţele Aiudului** de către Harry BRAUNER **pe texte de Mihai Eminescu, Şt.O. Iosif, Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Elena Farago, Rainer Maria Rilke, Nichifor Crainic**. Cunoscut mai tîrziu ca folclorist şi muzicolog, Harry BRAUNER, fratele lui Victor BRAUNER şi soţul Lenei CONSTANTE, a compus în închisoare melodii pe versurile pe care le ştia pe de rost, apoi pe cele pe care i le-au furnizat tovarăşii de suferinţă. Transcrierea şi punerea lor pe note s-a făcut în perioada următoare, de domiciliu obligatoriu, în prima parte a anilor '60, cînd a putut avea la dispoziţie hîrtie. Culegerea de **Melodii** e realizată prin facsimilarea manuscriselor astfel rezultate, presărate ici şi colo cu cîte mici vigniete. Dincolo de aspectul simplu, aproape şcolăresc al portativelor umplute cu note şi al versurilor scrise dedesubt cu litere de tipar – o tensiune conţinută: e modul demn ales de un intelectual şi un artist pentru a mărturisi indirect drama detenţiei politice într-un regim totalitar...

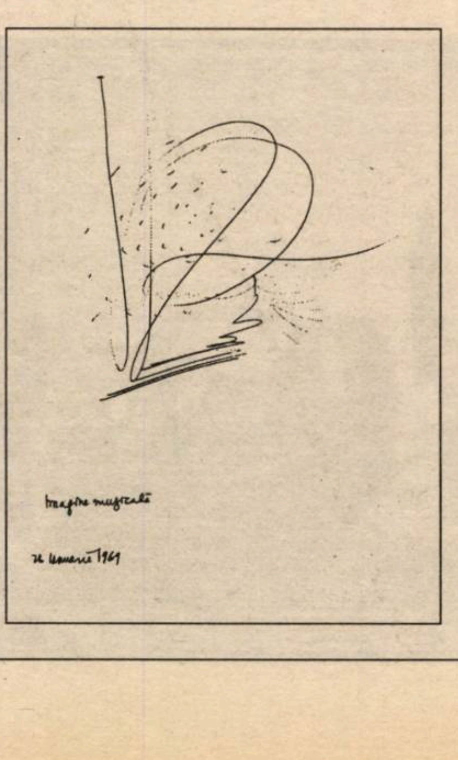

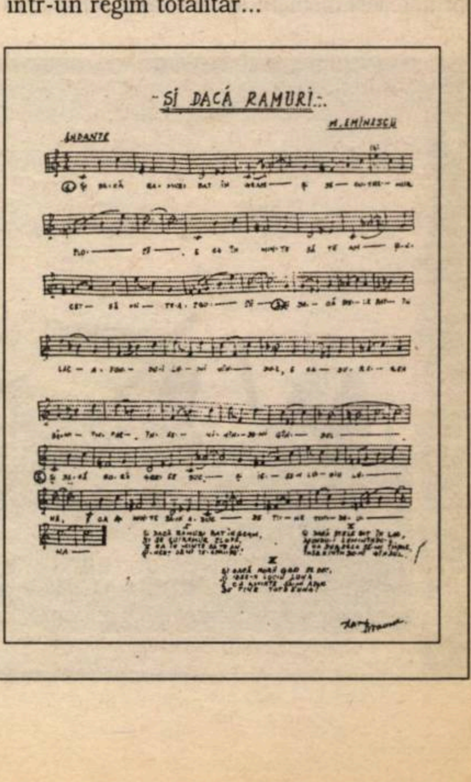

profil

Rețeaua instituțiilor de învățămînt superior particular autorizate
Tribuna învățămîntului
„Tinerele condeie", în colimator?
Harta capacității parțial color
Bac, bac la... ușă

Tribuna învățămîntului, săptămînal de informație, opinie și cultură pedagogică, a ajuns la numărul 597 în serie nouă (2472 în total). Revista a trecut, de-a lungul timpului, prin numeroase metamorfoze, inclusiv editoriale (nu întotdeauna și nu neapărat fericite), dar a mers, cu tenacitate, înainte, oglindind, direct sau indirect, starea învățămîntului românesc, a celui gimnazial și liceal în primul rînd. Președinte și director general este, actualmente, Sorin Peneș, redactor-șef – Iacob Florea, redactori – Sorin Ivan și Pavel Perfil. Formula e una ușor conservatoare, destul de aridă și, în general, destul de prăfuită, însă, cu toate acestea, rămîn destule lucruri de citit. Multă informație didactică, în general utilă (despre examene, concursuri, metodologii de predare, probleme ale învățămîntului), articole de opinie, informații despre reviste școlare, încercări de „dinamizare" prin tablete și interviuri cu „invitați" din cele mai diverse domenii ale vieții culturale... Între lucrurile care „ne-au atras cu deosebire atenția" în numărul 597, dedicat, altfel, în mare parte, recent încheiatului examen de capacitate, ar fi de menționat, pe lîngă „harta capacității parțial color" de pe prima copertă, un articol purtînd „prestigioasa" semnătură a inevitabilului prof. dr. Tudor Opriș și intitulat **„Tinerele condeie", în colimator?**. Vîrstnicul îndrumător al atîtor generații de liceeni cenacliști, fost responsabil ceaușist cu cenaclismul adolescentin și organizator principal al concursului **Tinere condeie**, se declară tușat și „satisfăcut" de ideea MEC privind înființarea centrelor de excelență, menite să depisteze elevii supradotați. Apropo de asta: poate, totuși, se va găsi cîndva, cineva care să se ocupe de „istoria culturală" a cenaclului **Săgetătorul** și de modul în care acesta a cam pervertit, întru nobilele valori ale ceaușismului glorios și „patriotic", atîtea „tinere condeie"... Din fericire, multe din ele s-au trezit destul de repede, devenind, în timp, scriitori notabili sau importanți, numai buni, adică, pentru a fi revendicați de către Tudor Opriș printre cei cărora le-a încurajat începuturile... spre comunism în zbor, vegheați de către marele erou între eroii neamului... Însă „stilul Opriș" „pulsează" și azi, plin de neostoită vitalitate, în nu tocmai tinerele condeie ale unor cadre didactice care comentează rezultatele nu tocmai încurajatoare ale examenului de capacitate din acest an: „Spre a progresa substanțial avem nevoie de obiectivitate, exigență, precum și de conștientizarea limitelor. Faptul că într-o pădure nu toată vegetația este falnică, nu trebuie să conducă la defrișări. Nu numai altitudinea devine criteriul valoric, ci și cantitatea de clorofilă care pulsează în frunze. Examenele drepte rămîn impulsuri de vitalitate" (Liviu Ioani, **Reforma nu a creat un învățămînt facil**). În josul paginii în care e publicat amintitul articol, un alt titlu ne atrage atenția: **O cincime din elevi abandonează școala înainte de a împlini 16 ani** de F. Ionescu. Iar profesori din licee ale județului Prahova pledează **Pentru un alt concurs de limba și literatura română**.

de ici, de colo

LITERE

Numărul 6 (15) al revistei tîrgoviștene **Litere** este, parcă, mai puțin interesant decît cele imediat anterioare (ne-a făcut plăcere să semnalăm, cu acele prilejuri, revirimentul calitativ al publicației). Cu toate acestea, din sumarul prezentului număr se pot spicui unele lucruri care merită a fi citite. Bunăoară, o scurtă proză memorialistico-eseistică a lui Alexandru George (**Artă și natură**) din cadrul rubricii sale **Accente**, partea a patra a serialului lui Marius Bădițescu despre pamflet (**Retorica injuriei**), un atent comentariu de Ștefan Ion Ghilimescu despre de curînd editatul volum **Locul revelației** de Radu Petrescu, corespondență istorică inedită între, atenție, Mihai Viteazul și Sigismund Bathory despre primejdia tătarilor și un concis material semnat de Mihai Gabriel Popescu despre istoria țiganilor din preajma Tîrgoviștei: **Țiganii din județul Dîmbovița în documentele vremii**. Mai puțin inspirată, iar pe alocuri de-a dreptul naivă ni s-a părut în schimb o cronică a lui Mihai Neagu despre un volum al lui Alexandru George. Autorul articolului își exprimă „mirarea" cu privire la „reacționarismul" unor scriitori români interbelici, „reacționarism" identificat de Al. George în amintitul volum, și care, adăugăm noi, sare în ochi, pentru toți cei care cunosc terminologia lui E. Lovinescu din **Istoria civilizației române moderne**. Însă în cazul unui Mihail Sadoveanu, „reacționarismul" nu a fost transferat din planul ideologiei operei în planul convingerilor politice (ceea ce nu putem spune despre „realistul" modern Balzac, de pildă...); în perioada interbelică, marele prozator a fost mai degrabă un om de centru-stînga, un democrat, iar în ceea ce-l privește pe „citadinul" Mateiu Caragiale, moșier pragmatic și colaborator al primei serii (moderate) a **Gîndirii**, el nu a aderat la vreo grupare politică „reacționară", deși, ca „legitimist", a fost un suporter fanatic al ethosului aristocrației premoderne...

În rest – un comentariu amabil de George Geacăr la un nou (și, între noi fie vorba, destul de modest...) volum de versuri semnat de directorul revistei, Tudor Cristea...

Serie nouă
Anul V,
Nr. 39-40
(46-47)
martie - aprilie
2001

Discobolul

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE
CONSILIUL JUDEȚEAN ALBA, CONSILIUL MUNICIPAL

Numărul pe martie-aprilie 2001 al revistei de cultură **Discobolul** din Alba-Iulia ne reține atenția, în primul rînd, cu un grupaj cu și despre trei poeți macedoneni: Gane Todorewski, Mateja Matevski, Radovan Pavlovski. Traducerea din limba macedoneană și prezentările poeților sînt realizate de către Octavian și Gabriela Blenchea, doi tineri preocupați, la modul serios, de cultura și literatura din Balcani. Un alt punct de interes al acestui număr al **Discobolului**, în care poezia se află la mare cinste, îl constituie descoperirile de arhivă ale istoricului literar Mircea Popa: **Eugen Ionescu în arhive vieneze**: un proiect de operă după **Rinocerii**. E vorba despre o serie de scrisori ale dramaturgului către Alois Kisser și Gottfried von Einem, datînd din 1961 și, respectiv, 1973. Din nefericire, proiectul „reprezentațional" nu a fost pus în practică.

Același Mircea Popa semnează un comentariu intitulat **Un eminescolog de frunte: Ion Iliescu**. Nu intrați în panică: nu e vorba de președintele României, ci de profesorul timișorean Ion Iliescu, bibliofil împătimit și teoretician al bibliofiliei, colecționar de cărți rare și manuscrise, autor al unor lucrări precum **Tipologia publicațiilor periodice**, **Ghid bibliografic al ziaristului** sau **O istorie deschisă a presei române (1575-1925)**, dar și al unor ediții bibliofile și omagiale. Cea comentată în articolul de față este **Mihai Eminescu. Crochiuri de bibliografie** și are o remarcabilă valoare documentară, e bogat și semnificativ ilustrată și cuprinde numeroase date editoriale adunate cu acribie și meticulozitate sistematică. Ea este, totodată, și o densă carte de relații româno-austriece în plan literar, științific, muzical, teatral (legăturile lui Eminescu cu Burghteaterul vienez și actrițele sale...).

POESIS

Revistă de poezie

Revista de poezie **Poesis** din Satu-Mare a ajuns la numărul 6 pe anul în curs, continuînd să apară cu o regularitate de metronom. Remarcăm consecvența și egalitatea cu sine a publicației, atît în cele „bune", cît și în cele „mai puțin bune". Altfel spus, revista e, ca de obicei, „generoasă" și „democratică", deschizîndu-și larg porțile atît pentru poeți de bună și foarte bună calitate, cît și pentru autori modești sau chiar veleitari... Pe lîngă obișnuitele cronici ale volumelor de poezie și critică a poeziei, semnalăm numeroasele traduceri de versuri din Paul Morand, Hans Magnus Enzensberger, Jolan Rieger, Sylvia Plath, Marina Țvetaeva, japonezii Akiko Ikava, Setsu Eguchi, Mitsuyuki Atoyama... Remarcăm, de asemenea, o prezentare (realizată de Mircea M. Pop) a unei recente antologii de poezie românească editate în Germania (Gregor Laschen: **Ich ist ein anderer ist bang. Poesie aus Rumanien. Band 12 der Reihe POESIE DER NACHBARN**), un grupaj aniversar despre Ion Pop la 60 de ani, cu texte semnate de realizatorii **Poesisului**, George Vulturescu și Alexandru Pintescu, un interviu – tot aniversar – realizat de Livia Inceu cu Gheorghe Grigurcu la 65 de ani, sub titlul **„Poezia mă reprezintă în aceeași măsură ca și critica"**. Dintre cronicile de carte am reținut-o pe cea a lui Mircea A. Diaconu despre ultimul volum al Ruxandrei Cesereanu, **Delirurі și delire. O antologie a poeziei onirice românești**. Și o amuzantă greșeală de tipar: pe ultima copertă, numele tînărului Gelu Vlașin apare scris Gellu Vlașin...

FAPTE
Magazinul românesc de informații
Prins de HEROINĂ
80.000 ȘI VIAȚA LUI DEVINE UN IAD
Părinții află ultimii și prea tîrziu. Paturile de la dezintoxicare nu sunt niciodată suficiente

FAPTE
Magazinul românesc de informații
Le-a dat bulgarilor ce-au vrut să audă. Le va da și ce vor să aibă?
Tactica lui Simeon

FAPTE
THE WINNER:
AMERICA ia totul

Magazinul românesc de informații **Fapte**, prezentat și de noi încă de la primul număr, apărut sub frumoase auspicii, confirmă, ajuns la cel de-al cincilea număr, așteptările inițiale. O revistă întotdeauna pe fază. Nu numai aspectul, ci și conținutul sînt „occidentale": texte bine scrise și bine țintite, dinamice, atractive, multicolore (la propriu și la figurat), interviuri incitante cu „oameni ai zilei" din toate domeniile, povești de succes, anchete asupra unor probleme sociale de mare actualitate, reportaje care te țin „în priză". Nu e vorba întotdeauna despre *fapte* „pozitive" și despre povești „de succes", ci și despre alte *fapte* sociale. Numărul 3 conține, de pildă, între multe altele, un impresionant grupaj despre flagelul drogurilor (și, în particular, al heroinei) în rîndul adolescenților români, de la modul în care e recepționată, prin filtrul anturajului școlar în primul rînd, pînă la chinuitoarele avataruri ale dezintoxicării, „stagii" la izolarea totală din spitalul de la Băláceanca etc. Numărul 4 are în prim-plan transformarea PSDR-ului în PSD prin fuziunea cu social-democrații „tradiționali" ai lui Alexandru Athanasiu și alegerile parlamentare din Bulgaria, soldate cu venirea la putere a partidului condus de către fostul monarh și actualul politician populist Simeon al II-lea. Editorialul lui Ionuț Popescu, **Simeon al II-lea, regele magician**, comentează percutant „fenomenul" Simeon, în care vede o „combinație de Vadim Tudor, Dimitrie Sturdza și Teodor Meleșcanu": „Acum, bulgarii trăiesc perioada de euforie: eroul lor a cîștigat alegerile, dreptul să circule liber prin Europa și l-au obținut, NATO este mai aproape ca oricînd. Singurul risc vine doar din exercitarea promisiunilor electorale: fie Simeon încearcă să le pună în aplicare și atunci economia Bulgariei va avea o problemă, fie va constata că nu poate respecta ce a promis și atunci Simeon va avea o problemă cu bulgarii săraci și nerăbdători care l-au votat. Bulgaria redevine în acest fel din nou un experiment: reintrarea în viața politică a unui suveran. Omologul român al lui Simeon, Regele Mihai, a ales și el varianta reîntoarcerii dar, atent mai ales la modul în care va fi perceput din perspectivă istorică, pare cu totul improbabil să-și dorească a fi coleg cu actualii parlamentari. Doi regi, două moduri de a privi istoria". Tot în numărul 4, menționăm două experimente: unul de la MTV (proiectul unei fuziuni de balet clasic și... hip-hop) și unul (deja „clasicizat") de la noi: Studioul de Artă Contemporană Toaca.

Numărul 5 revine asupra fuziunii PDSR-PSDR prin intermediul unui grupaj intitulat, semnificativ, **O tradiție vîndută de două ori: PDSR și-a desenat pe siglă trei roze, dar n-a convins Internaționala Socialistă**. Un alt punct de pe „ordinea de zi" este controversatul examen de capacitate al absolvenților clasei a VIII-a. În „centru" se află însă Modelul American, „the winner", o poveste de succes superlativ-absolută la mai toate capitolele: cea mai mare piață, cele mai puternice companii, cele mai avansate tehnologii, cei mai bogați oameni, cele mai vîndute filme, cea mai ascultată muzică, cele mai căutate universități... Grupajul se intitulează **America ia totul**. Morala: indiferent dacă PSD va fi sau nu primit în Internaționala Socialistă, modelul de civilizație american rămîne, orice ar spune adversarii „globalizării", cel către care trebuie să ne orientăm...

Poezie

POEȚII ORAȘULUI BUCUREȘTI
Mihail Gălățanu
MEMORIALUL PLĂCERII

Mihail GĂLĂȚANU
Memorialul plăcerii
Asociația Scriitorilor din București, Editura Coresi, Colecția „Poeții orașului București", București, 2000, 48 p., f.p.

Oricît de întinse ar fi zonele în care plăcerea și durerea interferează, e totuși prea mult, pentru oricine – indiferent de gusturi –, să asociezi **Memorialul durerii** cu **Memorialul plăcerii**. Îndeosebi pentru cei care știu, din propria lor experiență, din povestirile celor apropiați, din documentarul Luciei Hossu-Longin ori din literatura închisorilor, ce a însemnat infernul temniței comuniste. Mihail Gălățanu riscă o asemenea apropiere, care de regulă nu se face, într-un volum din colecția „Poeții orașului București". Nu se poate spune cu ușurință cine/ce iese mai rău în urma acestei contaminări: „O să fac în tine./ O să fac în tine, mai tîrziu, ca la Sighet, un memorial al tuturor plăcerilor mele. Un/ muzeu în care tu apari cu vătraiele aburinde ale picioarelor tale, cu foalele/ burții tale trecute și înroșite prin foc/ și mă torturezi mereu. Să fiu io Sighetul tuturor poftelor tale,/ neguros și încrîncenat, iar tu/ camera de tortură a plictisului meu" (p. 13).

Senzualitatea excesivă și comic-ludicul unor imagini nu reușesc să contracareze o erotică și o poetică lipsite de profunzime și de rafinament. În spatele poetului fără finețuri se ghicește bărbatul lipsit de finețuri: „Tu ești toată ninsoare, oh, și chiar te depui/ peste drumeagul îngust, peste valea largă./ Peste vîlceaua nostalgică a micilor ascunzători dintre coapsele mele,/ către care pe unde trec turmele de oi către stînă/ tălăngănindu-și behăitul înfometat./ Tu ești Miorița care a nins peste noi/ dintr-o carte ușor lascivă./ Mai bucălată./ Ești o baladă populară" (p. 37). Și mai sugestive sînt unele titluri: **Clitorișii mă-sii ce mișto ești, ce bunuță**, **Fața mea e un tampon libresse**, **Pedofil discret, ador fetișcanele**, **Femeia publică**, **Tu ești campionatul mondial al globulelor mele**...

Mihail Gălățanu crede într-o sexualitate salvatoare (v. **Despre cum voi fi izbăvit**), însă fără personalizarea amanților. E doar o spațializare a zonelor erogene; cititoarele se vor simți sigur vexate detectînd crochiuri de genul: „ai un rît minunat", „ești porcu' meu", „ești istoria literaturii române", „Rostul tău e să strîngi după mine cînd borăsc pe pereți". Rareori răzbate duioșia pentru iubită, duioșie de amant grăbit, pofticios, grobian și infidel: „Sînt în vacanță pe coapsele tale/ și beau coca-cola, iar din cînd în cînd,/ privesc orizontul îndepărtat al sînilor/ cu bulbii lor mustind de nostalgii prenatale. Sînt un turist fericit"...

Dorica BOLTAȘU

Proză

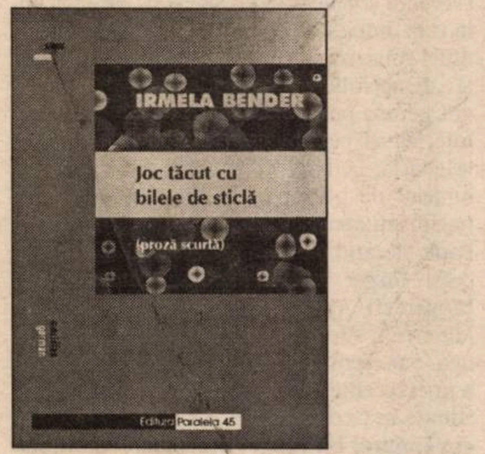

Irmela BENDER
Joc tăcut cu bilele de sticlă (proză scurtă)
Traducere din limba germană de Andrei Zanca, Editura Paralela 45, Colecția „Meridian german", Pitești, 2001, 82 p., f.p.

Joc tăcut cu bilele de sticlă a Irmelei Bender e un superb volum de proză scurtă pe care Editura Paralela 45 ni-l propune spre lectură în colecția „Meridian german". Începînd din 1998, colecția încearcă să aducă în fața publicului românesc fenomenul literar german actual prin unii dintre reprezentanții săi semnificativi – poeți, prozatori și eseiști afirmați după al doilea război mondial.

Cartea de față, conținînd optsprezece texte, mizează pe forma „poveștii" pentru a aduce într-o nouă lumină straniile relații dintre maturi și miniaturalul univers al copilăriei, al tinereții, univers adesea supus limitărilor și prejudecății.

Autoarea „practică" o formă de limbaj compatibilă cu subiectul povestirilor, un limbaj proaspăt, lipsit de cascadorii retorice, plăcut și cursiv, astfel încît întreg volumul capătă savoarea unui joc inteligent în care textele comunică și se întrepătrund în cea mai curată manieră postmodernă. În acest sens, ceea ce surprinde în mod favorabil este camuflarea scheletului teoretic, putîndu-se percepe astfel o imagine de ansamblu a „universului" fictiv care capătă o structură unitară, relaxantă.

Spectaculoasă este „vocea naratorului" prin oscilațiile sale aproape caleidoscopice, migrînd de la perspectiva exterioară, „omniscientă", la cea interioară, a monologului, confundîndu-se cu vocile personajelor. Autoarea se autosituează în propria-i scriere ce poate fi percepută și ca un jurnal mascat, ca un joc „de-a v-ați ascunselea" al identităților, unde figurile se diluează, iar empatia și obiectivitatea devin noțiuni iluzorii.

Sînt redimensionate mitic scene „de viață" dintre cele mai comune, tonul poveștilor fiind deopotrivă confesiv și generalizat „în stil rețetă": „Ana îl iubește pe Jens și Jens o iubește pe Ana. Timpul se oprește. Lumea devine liniștită. Încă n-a existat o asemenea iubire. Ana nu mai poate vorbi decît de Jens. Ori despre iubire. Însă dacă Ana își vizitează bunica, să o lase pe bunică să vorbească. Bătrînii povestesc cu plăcere" (**Ana îl iubește pe Jens, Caterina îl iubea pe Georg**).

Scriitura devine o succesiune rapidă de flash-uri care generează mai degrabă stări nedefinite, și nu imagini diferențiate.

Ultima povestire a volumului, intitulată **Bettina și drumul către Australia**, un adevărat „basm" pe spațiu redus, îmi amintește, prin aerul său „oniric" și prin delicatețea stilului, de o proză a Adrianei Bittel – **Alice în Bariera Vergului** din volumul de povestiri **Întîlnire la Paris**, în cazul Irmelei Bender putîndu-se totuși observa acel spirit concis, puțin mai rigid, tipic saxon.

Numele volumului, dincolo de evidenta referire la romanul lui Hesse, este dat de prima „proză", ce poate fi tradusă ca o subtilă prefață, ca un „argument", o definiție, chiar, a cărții, scriitorul, fie și ca „specie", putînd fi asimilat imaginii unui copil care trebuie să „se joace în tăcere" pentru ca „adulții – toleranți și democrați – să fie tare mulțumiți", jocul cu bilele de sticlă nefiind altceva decît metafora (transparenta codificare) a literaturii.

Ficțiunile Irmelei Bender, prin simplitatea lor asumată, încearcă să ne aducă aminte că proza s-a născut din nevoia de a povesti, de a re-constitui imagini, din tendința firească de a depune mărturie.

Raluca ȘANDOR

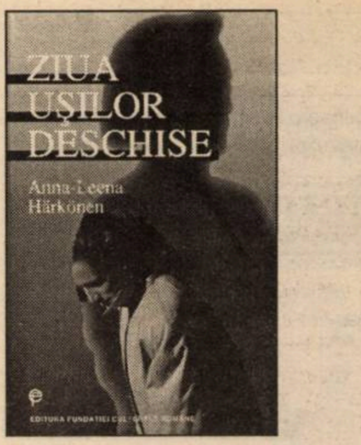

Anna-Leena HÄRKÖNEH
Ziua ușilor deschise
Traducere de Teodor Palic, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, 240 p., f.p.

La scurt timp după ce a fost publicat în Finlanda, în 1999, obținînd aprecierea unanimă a criticii, romanul **Ziua ușilor deschide** a fost oferit și cititorilor români, în două ediții, una în limba română (2000) și una în limba maghiară (Pallas-Akadémia, Miercurea-Ciuc, 2001). Scriitoarea finlandeză, actriță de teatru și televiziune, a fost consacrată de romane după care s-au realizat scenarii de film pentru televiziune: a debutat cu **Arma de ucis tauri**, considerat un eveniment literar deosebit în Finlanda; au urmat **Povestea unui soldat** și nuvela **Iubire de acvariu**, devenită filmul cu titlul **Dragostea Saarei**. Înainte de romanul din 1999 a publicat un volum de cîntece: **Dacă cineva m-ar întreba** și un volum de nuvele tragicomice: **Caruselul**; tot înainte de 1999, în decembrie 1997, Anna-Leena Härkönen a vizitat România, fiind invitată de Ambasada Finlandei la București.

După **Ziua ușilor deschise** s-ar putea face un film care să fie difuzat mai ales de 8 martie, pentru că este un roman despre feminitate și maternitate, despre relația greu de definit și imposibil de șters dintre mamă și copilul devenit adult. Vechile teorii despre copilăria care ascunde cauzele nefericirii adulților și-au mai pierdut din valabilitate: „În acel timp, căzuseră în desuetudine teoriile despre rădăcinile răului care trebuie căutate în copilărie; toate astea nu mai erau decît trăncăneli, psihologie de bucătărie, clișee, gunoi". Însă, deși mama Astei (a naratoarei) susține și ea acest lucru („Din fericire, a trecut acea vreme în care toate greșelile de mai tîrziu erau puse pe seama copilăriei"), ceea ce unește toate personajele din roman este încercarea lor de a se elibera de influența maternă. Asta, secretară de platou la

Viață de reporter

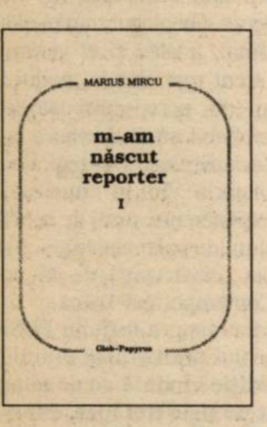

Marius MIRCU
M-am născut reporter
Vol. I și II, Ediția a II-a revăzută, completată, Editura Glob-Papyrus, Tel-Aviv, 1998, 975 p., f.p.

În aproape o mie de pagini, un bătrîn gazetar își povestește viața. După ce ajungi la capătul celor două volume de memorii (care, lucru ciudat, au paginiie numerotate unul în prelungirea celuilalt: volumul I se întrerupe în mijlocul unei fraze, care se continuă... în altă carte!), ai vaga senzație că ai citit scenariul unui serial de vreo mie de episoade. Un soi de poveste americănească, *when Indiana Jones met Clark Kent* – fiindcă și Superman, în timpul liber, era ziarist. Marius Mircu are o astfel de biografie „supraamericană" (cum zicea alt reporter de senzație, F. Brunea-Fox), cu toate ingredientele unei povești captivante. **M-am născut reporter** ar putea fi o carte recomandabilă tinerilor care vor să se facă ziariști: e exact mitul vieții *à bout de soufle*, în efervescența cotidiană și cu aventura la fiecare pas.

E însă și adevărată povestea lui Marius Mircu? Ne-o spune chiar el, cu zîmbet de pocăită mărturisire: „Crezi că eu mai știu ce e al meu și ce nu e, ce e adevărat și ce nu e, din tot ce zic?" (p. 31). Așadar, nu-s memorii obiective (cum ar trebui, la publicistul care se vrea Marius Mircu), sînt romanțuri de *globetrotter* și seducătoare amintiri din epoca presei dintre războaie. E povestea unui june miop din Bacău, debutînd la o gazetă bucureșteană cu un reportaj pe jumătate inventat, apoi abandonînd studiile de medicină de la Paris, ca să meargă pe jos prin Elveția și Germania și să trimită corespondențe la **Ziarul Științelor și Călătoriilor**. E basmul primului articol pentru copii, care descria statuia lui D. Peter, inventatorul ciocolatei cu lapte. E marele jurnal de călătorie prin Expoziția Universală de la Paris, apoi zborul cu aeropoștala pe năucitoarea rută Toulouse-Dakar-Natal-Montevideo-Buenos Aires-Santiago de Chile (și retur, prin America de Nord). E succesul de piață al biografiei lui Shirley Temple, pe care Mircu o scrie în 1938, prima biografie din lume a copilului-actor. E și clasica epocă a reporterului *undercover* de la **Ordinea** (o gazetă-revolver, cum se numeau în vremea aceea gazetele de senzațional).

Viața lui Mircu nu a fost însă doar un lanț de aventuri romanești. El trăiește perioada suspendării tuturor ziariștilor evrei din presa românească. Rebeliunea legionară o trăiește ca vînzător într-un magazin de mezeluri, după care se vede angajat ca... femeie de serviciu la un bloc. Cum numai aceasta lipsea din fastuosul CV, Marius Mircu e și ilegalist. Intrat în PCR la stăruințele lui Ury Benador, îl vedem lipind manifeste și participînd la conspirații micuțe, prin colțuri de București (așa că adăugăm: *when Indiana Jones met Clark Kent & Dumitru Tronaru*!). La 23 August, e coleg cu Dej însuși, în miezul fierbinte al sediului PCR din Aleea Alexandru 23. Urmează cîțiva ani în „aparat", apoi marginalizarea la o Școală Tehnică de Librari și, în final, în redacția revistei **Filatelia**. În 1987 pleacă definitiv în Israel, unde conduce și acum cîteva reviste de limbă română.

La 89 de ani, cît avea în momentul publicării celor două volume de memorii, este unul dintre decanii de vîrstă ai scriitorilor români și mai are încă, după propriile-i declarații, încă 4-5 cărți în proiect. Prima ediție a amintirilor apare la Cartea Românească, în 1987, într-un singur volum. Cele două de acum sunt tipărite în 101 exemplare, exclusiv pentru biblioteci, presă și „cititori credincioși". În anexe sunt reproduse minuțios fotografii de familie, copertele edițiilor princeps și articolele de „receptare critică" a reportajelor. E grija pentru posteritate a unui scriitor care n-a avut ca obiect de lucru decît prezentul.

Magda RĂDUȚĂ

un post de televiziune, ajunsă la vîrsta de 33 de ani, încearcă fără succes să rupă legătura cu mama ei, o femeie posesivă şi plină de prejudecăţi, ea însăşi victimă a mamei sale, despre care lăsa să se înţeleagă că a fost cauza tuturor relelor, „o femeie isterică, pentru ale cărei capricii toţi erau deranjaţi". Celelalte personaje din jurul Astei îi întorc oglinda aceleiaşi dileme: brutalitatea lui Ari, fostul soţ, se explică prin faptul că a avut o mamă de o violenţă sadică, ai cărei nervi se descărcau pe cei cinci copii; Ville, prietenul ei, a avut o copilărie nefericită, surorile sale, Silja şi Heli, au impresia că ceea ce le uneşte este ura pentru mamă. Corespondenţele merg şi mai departe, astfel încît serialul la care lucrează echipa Astei are ca subiect viaţa unor fraţi afectaţi de faptul că mama lor îşi distribuie inegal dragostea.

Strategiile folosite de Asta pentru a se elibera din capcana „vîscoasă" a trecutului („Oare toţi oamenii simt ceva vîscos cînd se întorc în casa în care au copilărit?") includ, printre altele, refuzul maternităţii, considerată de mama ei unicul scop în viaţa unei femei: „Silja nu a vrut să-i ofere o nuntă. Heli nu a vrut să fie studentă, eu nu vreau să am copii. Fiecare dintre noi poate c-ar fi vrut să-şi ofere aceste lucruri doar ei înseşi, nu pentru a-i face plăcere mamei". La 14 ani, Asta nota în jurnal dorinţa de a se steriliza: fetiţele mici o dezgustă, o ajută pe Heli, sora ei, să facă un avort, iar imaginile maternităţii (o femeie care îşi alăptează copilul în public) i se par greu de suportat. Sărbătorile petrecute în familie reprezintă tot o formă de control pe care mama o foloseşte pentru a se opune maturizării celor trei fiice. „Pentru mama, cîntecele de Crăciun sînt un mod de a ne domina. În felul acesta, ea ne constrînge să devenim iarăşi copii." Din cauza divorţului şi a singurătăţii, Asta este „recuperată", „devorată" de personalitatea mamei („Dacă accept că îi semăn, ea vine şi mă înghite. Deja m-a devorat") şi umbrită de copilul din trecut: „Eu nu mai exist pentru ea. Din mine nu a mai rămas decît o fotografie ştearsă de care ea se agaţă". Totul este însă un amestec confuz de sentimente, ura Astei nu este reală: „Oare cum de am ajuns să accept aşa, dintr-o dată, fără nici o rezervă, dragostea ei? [...] Este ridicol să afirm că mama mă persecută. Eu nu am dreptate. Nu am dreptate!". După conflictul provocat de avortul lui Heli, urmează reconcilierea din finalul romanului, care se încheie astfel cu dovada că, oricîte sentimente contradictorii ar implica relaţia mamă-fiică, unul nu poate să lipsească niciodată: dragostea.

Irina ILIESCU

Eseu

Nicolae Râmbu
Romantismul filosofic german
SEMINAR
FILOSOFIE

Nicolae RÂMBU

Romantismul filozofic german

Editura Polirom, Colecţia „Seminar. Filozofie", Iaşi, 2001, 156 p., f.p.

Despre studiile referitoare la literatura sau filozofia romantică s-a scris enorm. Ba, mai mult, în unele dintre ele se resimte, stilistic, tonul sentimental, cu pretenţii de originalitate şi vervă intelectuală tipic romantice, derivate dintr-o bibliografie critică extrem de vastă, însă într-o mică măsură actualizată.

Parcurgînd lucrarea profesorului de la Universitatea ieşeană Nicolae Râmbu, impresia mai sus enunţată rămâne valabilă. Cele treisprezece capitole care tratează **Romantismul filozofic german**, carte scrisă în întregime la Halle, în cele două stagii de documentare din 1997 şi 1998, urmăreşte, nu fără observaţii critice pertinente, însă nu suficient dezvoltate, traiectoria pe care romantismul o urmează de la sensul etimologic şi particularităţile generale, ilustrate de reprezentanţii acum canonizaţi ai romantismului filozofic german, pînă la perspectiva istorico-critică asupra acestuia, ce constituie capitolul final al lucrării.

Merită să aducem în discuţie **Prefaţa** şi, totodată, să justificăm afirmaţia noastră introductivă. Fiind doar o „introducere în filozofia romantică germană", Nicolae Râmbu precizează scopul pentru care un astfel de studiu a trebuit conceput. Iată, cu alte cuvinte, elementul de noutate: „...lucrarea de faţă a fost scrisă în primul rînd pentru a oferi cititorului *faţa nevăzută a romantismului* în sensul că, în ţara noastră, lucrările care tratează un asemenea subiect – unele cu totul remarcabile – au fost elaborate din perspectiva literaturii, iar în al doilea rînd, pentru a înlătura o mulţime de şabloane despre această mişcare culturală uluitoare" (p. 9).

Inevitabil, cu „şabloanele" pe care romantismul le lansează operăm şi astăzi. Desigur, trebuie să le vedem manifestate într-o cu totul altă formă, din unghiul de vedere al contemporanului. Ele sînt omniprezente în cartea profesorului ieşean, pentru a articula sistemele filozofice ale romanticilor germani. Pe de altă parte, exemplele oferite sau chiar unele subcapitole demonstrează clar aplecarea vădită a filozofilor romantici asupra literaturii, îndeosebi asupra poeziei (poemul lui Novalis **Heinrich von Ofterdingen sau Imnurile către noapte**, aşa-zisul roman al lui Schlegel, **Lucinde**), chiar dacă nu într-o formă pură. „Aproape toţi marii metafizicieni au fost mai întîi poeţi", susţine însuşi autorul cărţii. Peste tot acesta scoate în evidenţă legătura osmotică dintre filozofie şi poezie. Pe scurt, studiile literare despre romantism includ implicit şi trăsături ale filozofiei romantice. În sfîrşit, mai găsim un argument în favoarea studiilor despre literatura romantică chiar în interiorul lucrării: „*Romantism* şi *romantic* sînt termeni utilizaţi uneori în sens peiorativ, mergînd pînă la insultă sau pînă la respingerea lor categorică. De aceea, în istoria filozofiei, termenul *romantic* este de obicei evitat sau utilizat cu mari rezerve" (p. 15).

Studiul începe, didactic, cu lămurirea conceptului de *romantic*: termen ce desemnează familia limbilor romanice, poezie compusă în spaţiul cultural romanic, echivalentul *romance* în franceză şi *romanzo* în italiană, intrînd in limba germană în secolul al XVII-lea ca neologism. În acelaşi timp, el se referă la formele literare neclasice, precum şi la conţinutul unei opere al cărei subiect este *ca-ntr-un roman*, adică ficţional, aventuros.

Lumea romantică este, de fapt, capitolul care prezintă particularităţile şi tendinţele generale pe care le promovează romantismul, autorul dedicînd cîteva pagini lămuririi termenilor *umanitate* şi *istorie*, ca termeni insoliţi introduşi de romantici în opoziţie cu ideea iluministă de *progres*. Fragmentul, trecutul, lumea utopică, iluzorie, fantezia, eul creator sensibil la lumea exterioară, toate sînt atribute ale *posibilităţii*, menţinînd spiritul viu, liber, provocînd la permanente (re)interpretări, ridicîndu-se, axiologic, deasupra realităţii fixe, limitate.

Putem vorbi, totuşi, de noutate în lucrarea lui Nicolae Râmbu la nivelul conţinutului. Pe de o parte, capitolul dedicat precursorului romantismului german, Frantz Hemsterhuis, despre care ştim atît de puţin astăzi, chiar şi în mediul academic preponderent filologic, cel care introduce noţiunea de *simţ moral* ca simţ al fiinţei sau al divinaţiei şi pentru care misticismul înseamnă transpunerea în lumea idealului grec al kalocagathiei, iar pe de alta, studiul dedicat filozofului şi teologului cu cel mai unitar sistem, Schleiermacher, de altfel capitolul cel mai substanţial al întregii lucrări, care analizează filozofia religiei, hermeneutica şi etica promovate de acesta. Profesorul ieşean îşi demonstrează aici acribia şi judecăţile de bună calitate, învăluite în maniera expunerii, o adevărată artă a interpretării la rîndu-i.

Lumea romantică trece drept capitolul-nucleu din care se disperseazâ tendinţele manifestate diferit la fiecare dintre filozofii comentaţi. Astfel, la Novalis, autorul insistă asupra legăturii organice dintre *eul ideal* şi cel *real*, care nu se opune non-eului, termen aparţinînd filozofiei lui Fichte. *Magia*, pentru Novalis, are rolul de a trezi spiritul creator la viaţă. Lui Schelling îi revine dreptul de a fi reintrodus *intuiţia intelectuală*, interpretată de romantici ca *raţiune estetică*. Ca toţi ceilalţi filozofi romantici, şi Schlegel este revizuit din perspectiva fragmentelor care scot la iveală un sistem obscur, tipic romantic, de preferat unuia coerent şi ordonat. Şi în cazul *cugetului* de care vorbeşte Schlegel, Râmbu adoptă ca metodă *hermeneutica valorilor morale*.

Nu lipseşte din acest cadru nici prezentarea *noii mitologii* fondate de romantici, o continuare practică, de data aceasta, a capitolului introductiv, **Lumea romantică**. Este vorba despre o parte aplicativă ce are în vedere atît texte neconvenţional literare, cît şi două scrieri izvorîte din avîntul politic romantic, fără efecte vizibile însă. În prima categorie sînt incluse poemul lui Novalis, **Heinrich von Ofterdingen**, metaforă a unirii miraculoase prin iubire, „romanul" lui Schlegel, **Lucinde**, unde iubirea este liantul dintre natură şi spirit, refăcînd mitul originar al omului şi al lumii, şi **Imnurile către noapte**, care aduc un elogiu momentului nocturn înţeles ca adevărată revelaţie şi, totodată, ca mit. Comentariul asupra fragmentului politic al lui Novalis, **Credinţă şi iubire**, are în vedere romantizarea ideii de stat – *statul poetic*, cum îl numeşte Novalis, opus statului-maşină din Iluminism – în care regele şi regina apar ca doi oameni simpli ce-i slujesc pe oameni cu credinţă şi iubire. În sfîrşit, tot un text de-al lui Novalis, **Creştinătatea sau Europa**, mizează pe ideea unui stat utopic, sau mai degrabă eutopic, al cărui model este vîrsta de aur a Evului Mediu catolic. Sentimentul labirintului romantic, stîrnit de romanul lui Goethe **Suferinţele tînărului Werther**, se prelungeşte şi în filozofia hegeliană, mustind de enigme şi obscurantism. Elocvent, în acest sens, este poemul **Eleusis**, dedicat de Hegel prietenului său Hölderlin.

Este demnă de lăudat iniţiativa analistului de a fi inserat un capitol dedicat lui Nietzsche, „romanticul întîrziat", şi sistemului său filozofic cu puternice ecouri asupra regimului nazist, reinterpretat ulterior drept gînditor marcant al filozofiei contemporane.

Finalul închide un cerc perfect, căci, în loc de concluzie, ni se schiţează o opoziţie cu romantismul francez, pragmatic, puternic bazat de dogme şi ierarhii clericale, şi nu pe realitatea imediată, ca în cazul celui german.

Aşadar, clişeele care se doreau eludate apar cu insistenţă inevitabilă în cadrul acestui proiect pentru a configura clar filozofia romantică germană. În schimb, există unele clişee care ar fi trebuit evitate. Un exemplu ar fi acesta: „În fiecare interval al istoriei care se numeşte de obicei *epocă*, un anumit tip de valori devine dominant" (p. 47). Uneori, apar reproduse literal pasaje care încheie sau dezvoltă demersul analitic în diferite capitole (v. p. 58 şi 143), scăzînd din profesionalismul discursului. O cît de infimă comparaţie la nivel ideatic şi de mentalitate cu celelalte spaţii de cultură europeană în care s-a manifestat romantismul ar fi fost binevenită. Ea e prezentă în text doar la nivel de informaţie. De altfel, întregul studiu, în ciuda elementelor insolite deja menţionate, rămîne la stadiul de compendiu al romantismului filozofic german.

Dragoş IVANA

Editura
Paralela 45
Colecţia
„Cartea
de filozofie"

CARTEA DE FILOSOFIE
István
Király V.
Fenomenologia existenţială a secretului
Editura PARALELA 45

CARTEA DE FILOSOFIE
Ciprian
Mihali
Sensus communis
pentru o hermeneutică a cotidianului
Editura PARALELA 45

István KIRÁLY V.
Fenomenologia existenţială a secretului. Încercare de filozofie aplicată.
284 p., f.p.

Ciprian MIHALI
Sensus communis. Pentru o hermeneutică a cotidianului
212 p., f.p.

TEATRU

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ CAFÉ
TEATRUL LUNI
(tel: 314.57.51)

- 10 iul., ora 21.00 – **Silicon Valley** de Saviana Stănescu. Regia: Aristiţa Albăcan. Cu: Mihaela Rădescu şi Bogdan Dumitrache (contribuţie din *off*)

BRAŞOV

TEATRUL
SICĂ ALEXANDRESCU
SALA MARE:

- 12 iul., ora 19.00 – **Vacanţă în Guadelupa** de Pierre Sauvil şi Eric Assous. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Dan Săndulescu, Mircea Andreescu, Gabriel Costea, Ligia Stan, Viorica Geantă Chelbea, Carmen Moruz, Relu Siriţeanu
- 13 iul., ora 19.00 – spectacol de **varietăţi** prezentat de **Teatrul Fantasio** din Constanţa
- 15 iul., ora 19.00 – **Filumena Marturano** de Eduardo de Filippo. Regia: Felix Alexa. Cu: Virginia Itta Marcu, Costache Babii, Mircea Andreescu, Marius Cordoş, Constanţa Comănoiu, Iulia Popescu, Bianca Zurovski-Anghelina, Dan Cogălniceanu, Marius Cisar, Gabriel Pintilie

SALA STUDIO:

- 14 iul., ora 18.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

CONSTANŢA

TEATRUL OVIDIU

- 12 iul., ora 19.00 – **Unde-i revolverul?** Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Lică Gherghilescu, Iulian Enache, Vasile Cojocaru, Liviu Manolache, Eugen Mazilu
- 15 iul., ora 19.00 – **Hotel** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Vasile Cojocaru, Radu Niculescu, Lică Gherghilescu, Daniela Diaconescu-Ursache, Liviu Manolache, Anamaria Tramundana, Lăcrămioara Moscaliul, Iulian Enache, Cosmin Mihale, Alexandru Mereuţă

on line

- ***Balkon* şi *Contrafort***. Aceste reviste, binecunoscute în varianta lor pe hîrtie, au şi *site*-uri. **Balkon** (*www.balkon.ro*) are pagini profesionist lucrate, disponibile în limba engleză, în care pot fi citite numerele apărute pînă în prezent. Revista de peste Prut poate fi consultată *on-line* la adresa *www.contrafort.md*. Prima pagină ne invită să parcurgem numărul curent (3-6) cu următoarele propuneri: **Disocieri** (Liliana Gaşciuc – **Hipotext eminescian în poezia lui Mircea Cărtărescu**), **Ancheta *Contrafort* – Cultură şi civilizaţie în România la sfîrşit de secol XX** –, unde semnează, între alţii, Sorin Antohi şi Alexandru Muşina. Revista dispune de un motor de căutare, iar *link*-urile sînt în totalitate româneşti.

- **Femeile sînt *on-line***. În peisajul *web* de la noi există şi *site*-uri dedicate exclusiv femeilor. Unul dintre ele este **ele.ro** (*www.ele.ro*). Cu ocazia CERF-ului a mai fost lansat un *site* de profil, *www.eva.ro*, iar mai de curînd a fost lansat *www.lucile.ro*. Secţiunile lor nu variază prea mult de la o adresă la alta, cititoarele putînd să aleagă între **Modă**, **Familie**, **Sănătate** etc. Acestor *site*-uri li se adaugă prezenţele *web* ale revistelor pentru femei: *www.avantaje.ro*, *www.unica.ro* etc.

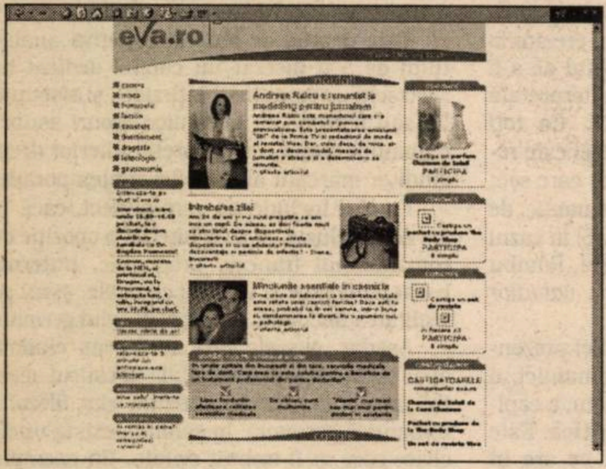

- ***Cyberspace* şi *Linkuri***. La adresa *www.cyberspace.ro* găsiţi un motor de căutare românesc, după cum îl arată şi extensia, structurat în cîteva domenii: **Afaceri**, **Mass-Media**, **Divertisment**, **Sănătate**, **Artă**, **Educaţie**. Sînt disponibile foarte multe informaţii, în special din domeniul IT, iar în partea stîngă a paginii – cîteva secţiuni cu informaţii permanent actualizate: **Ştiri**, **Curs valutar**, **Horoscop**. Să mai spunem că **Cyberspace** pune la dispoziţia utilizatorilor un serviciu de *mail* şi găzduieşte paginile personale *web*.

www.linkuri.com este un excelent director de căutare, cu un *browser* inclus. Este structurat în categorii clar definite (**Sport**, **Ştiinţă**, **Regional**, **Artă**) şi conţine *link*-uri generoase. (**O.D.**)

FILM

10-12 iulie

BUCUREŞTI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18, 20.15/ Luceafărul, orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio, orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Lumina/ orele: 11.00, 13.00, 15.15, 17.30, 20.00
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00. 19.30
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Tarzan**, SUA, 1999. Film de desen animat. Regia: Kevin Lima şi Chris Buck. Cu (voci): Glen Close, Jeff Daniels. Muzica: Phil Collins/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Un gigolo de doi bani**, SUA, 1999. Regia: Mike Mitchell. Cu: Rob Schneider, William Forsythe, Eddie Griffin/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Ed TV**, SUA/ Grădina Doina/ ora 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Astérix şi Obélix contra lui Cezar**, Franţa, 2000. Regia: Claude Zidi. Cu: Christian Clavier, Gèrard Depardieu, Roberto Benigni/ orele: 13.15, 15.15
- **Prinţul Egiptului**, SUA, 1998. Regia: Brenda Chapman şi Steve Hickner. Cu: Val Kilmer, Ralph Fiennes, Michelle Pfeiffer, Sandra Bullock, Jeff Goldblum, Danny Glover, Patrick Stewart/ ora 13.30
- **Împăratul vrăjit**, SUA, 2000. Film de animaţie. Regia: Mark Dindal/ ora 14.15
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ ora 15.30
- **James Bond – Lumea e prea mică**, SUA, 1999. Regia: Michael Apted. Cu: Pierce Brosnan, Sophie Marceau, Robert Carlyle, Denise Richards/ ora 16.15
- **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ ora 17.30
- **Trainspotting – Din viaţă scapă cine poate**, Marea Britanie/ ora 18.00
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 18.30
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt/ ora 19.30
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 20.00
- **O iubire fără sfîrşit**, SUA, 2000. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr./ ora 22.00
- **Marele Lebowski**, SUA, 1999. Regia: Joel Coen. Cu: Jeff Bridges, Steve Buscemi, John Goodman, Peter Stormare/ ora 22.15
- **Gloria**, SUA, 1999. Regia: Sidney Lumet. Cu: Sharon Stone, Jeremy Northam, Cathy Moriarty, Jean-Luke Figueroa/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX
COMPLEXUL
COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 1/ orele: 14.00, 16.45, 19.15
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Sala 2/ orele: 13.30, 20.30
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Sala 2/ orele: 15.45, 18.15
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Sala 3/ orele: 13.15, 15.45, 18.15, 21.15
- **O iubire fără sfîrşit**, SUA, 2000. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr./ Sala 4/ ora 15.15
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Sala 4/ orele: 12.15, 18.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 20.45
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 5/ orele: 15.30, 18.30, 21.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 6/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 7/ orele: 16.15, 21.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Sala 7/ orele: 13.45, 18.45
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 8/ orele: 13.00, 16.00, 18.45, 21.30
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Sala 9/ orele: 14.30, 17.00, 21.45
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Sala 9/ ora 19.30
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Sala 10/ orele: 13.30, 19.00, 21.45
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Sala 10/ ora 16.30

ARAD

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Dacia/ orele: 11.45, 14.00, 16.15, 18.30, 21.00, 23.00
- **Asasinul din vis**, SUA, 2000. Regia: Joe Charbanic. Cu: Keanu Reeves, James Spader, Marisa Tomei/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Arta, Sala A/ orele: 15.30, 17.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Arta, Sala B/ orele: 16.00, 19.00
- **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ Grădina de Vară/ ora 22.00

BACĂU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gerard Dèpardieu/ Hercules
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Hercules

CÎMPINA

- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Central

CRAIOVA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Modern
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Jean Negulesco

DEVA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Flacăra
- **Fie copilul binecuvintat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Flacăra

ORADEA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Libertatea
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Patria
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Transilvania

PLOIEŞTI

- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Patria
- **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Scala
- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Modern

SINAIA

- **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Perla

SLATINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Capitol
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Timiş
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Independenţa

- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Barul „Coyote Ugly“**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Victoria

VASLUI

- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Independenţa/ ora 19.00

13-16 iulie

BUCUREŞTI

- **Schimb de vieţi**, SUA. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67
- **Cacialmaua încornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Cotroceni/ tel: 212.64.41
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Corbul – Mîntuirea**, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Cultural, tel: 499.10.13/ Aurora, tel: 252.04.66
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Europa/ 13-15 iul., tel: 314.27.14
- **Culoarele timpului**, SUA/ Europa/ 16-19 iul., tel: 314.27.14
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Dacia/ tel: 650.35.94
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Drumul Sării/ tel: 410.23.44

ARAD

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Dacia
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999/ Mureşul
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Arta, Sala A
- **Titanii**, SUA, 2000. Regia: Boaz Yakin. Cu: Denzel Washington, Will Patton, Wood Harris/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Central

CRAIOVA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Modern
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Jean Negulesco

DEVA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Flacăra

ORADEA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Libertatea
- **Asasinul din vis**, SUA, 2000. Regia: Joe Charbanic. Cu: Keanu Reeves, James Spader, Marisa Tomei/ Patria
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Schimb de vieţi**, SUA/ Patria
- **Bang! Boom! Bang! – Unde au dispărut banii?**, Germania, 2000. Regia: Peter Thorwarth. Cu: Oliver Korittke, Markus Knufken/ Scala
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Modern

SINAIA

- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Perla

SLATINA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Capitol
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Timiş
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Independenţa
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Victoria

---

MONUMENTE

Mama cu copilul

În întinsa lume romană, atît în perioada republicană (anii 509-27 î.Hr.), cît şi, mai ales, în epoca imperială (27-476), dintre numeroasele monumente reprezentative ale artei acelor timpuri se detaşează statuile feminine drapate şi cele masculine togate, care înfăţişau persoane din viaţa cotidiană. Aceste sculpturi sînt foarte frecvent întîlnite în toate provinciile colosului roman, o apreciere estimativă stabilind numărul lor la peste 2.000 de exemplare (!). Statuile au fost descoperite în numeroase puncte (teatre, amfiteatre, terme, edificii publice şi private, grădini, fortificaţii militare ş.a.), unele cu totul surprinzătoare (de pildă, în apropierea atelierelor, a bucătăriilor şi a magazinelor etc.).

În ceea ce priveşte cultul funerar, imaginea împrumutată, ca tip, a statuilor, cunoaşte o largă popularitate şi în cadrul acestui obicei. Ele vor comemora persoana idealizată a defuncţilor, atît de dragă familiilor îndoliate, fiindu-le mereu în preajmă.

Nici Dacia traiană nu se putea abate de la această tradiţie milenară. Astăzi, numeroase statui funerare, provenite de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (Sarmizegetusa, jud. Hunedoara) – aici sînt cele mai numeroase (15 exemplare de reprezentări feminine) – Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda), Drobeta (Drobeta Turnu Severin), Napoca (Cluj) etc., se păstrează în importante instituţii muzeale ale ţării (cea mai cuprinzătoare colecţie se află în Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane din Deva şi la Muzeul Naţional al Unirii din Alba Iulia).

Fără a intra în detalii strict tehnice, este de amintit faptul că statuile feminine drapate – avîndu-se în vedere că monumentul funerar, ce va fi analizat în continuare, face parte din această categorie – se încadrează în mai multe tipuri, după modul de dispunere al veşmîntului, în felul următor:

a-b. **La grande Ercolanese** (de dimensiuni mari) şi **La piccola Ercolanese** (mărime mai mică), ambele denumite aşa după punctul iniţial de provenienţă, oraşul Herculanum (nu departe de Pompei), unde decorau scena teatrului din localitate. Ele constituiau replici romane ale unor sculpturi, astăzi dispărute, şi o înfăţişau pe zeiţa elină a agriculturii, Demeter (Ceres la romani), şi pe fiica ei, Kore-Persephona (la romani Proserpina), viitoarea soţie a stăpînului Infernului Hades – Pluto (trebuie, totodată, specificat că sensul antic al cuvîntului „infern“ este cu totul altul faţă de cel modern, el desemnînd „lumea subpămînteană“, „iadul“ fiind denumit „Tartar“). Acest tip de reprezentare este atribuit celebrului artist grec al secolului IV î.Hr., Praxiteles ori şcolii sale de sculptură;

c. tipul **Palliata**, modelat după iconografia unui *palliatus* (personaj masculin înveştmîntat cu mantia *pallium*) şi intrat tîrziu în repertoriul artei sepulcrale, la începutul veacului III d.Hr.;

d. urmează grupa monumentelor numite **Pudicitia**, originară din Asia Mică, tip creat în secolul al II-lea î.Hr., frecvent folosit la Roma pe timpul împăratului Augustus (27 î.Hr.-14 d.Hr.) pînă cînd locul îi va fi luat de statuile **Palliata**;

e. **Core del Vaticano**, înfăţişînd-o, probabil, pe Urania (una dintre muze, protectoarea astronomiei), al cărui arhetip a fost lucrat în stil praxitelian, în contextul cronologic apropiat anului 300 î.Hr.;

f. în sfîrşit, tipul **Ofranta**, personaj feminin care oferă ofrande, imagine apărută în perioada finală a veacului III d.Hr., iconografie, posibil, influenţată de elemente ce se vor anunţa ulterior a fi de origine creştină.

Monumentul funerar de care ne vom ocupa în continuare, o statuie înfăţişînd o mamă cu copilul său, a fost descoperit, la începutul secolului XX, în anticul municipiu roman Potaissa.

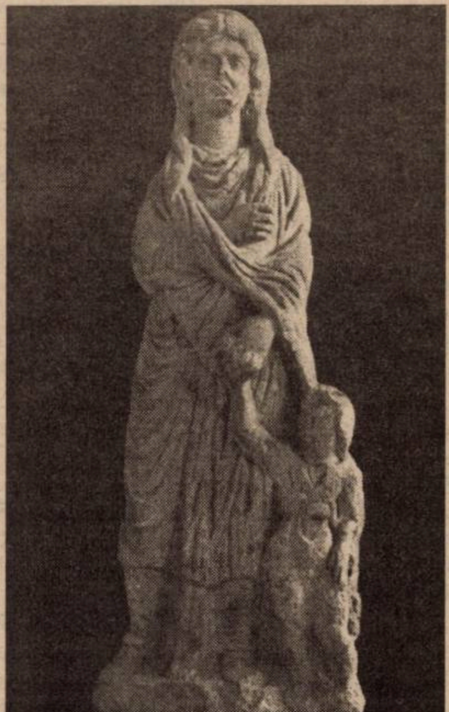

Sculptura, îngrijit lucrată în marmură de calitate, bine conservată, prezintă personajul principal în mărime naturală (1,66 m). Femeia, plasată pe un postament simplu (destul de fracturat), este îmbrăcată cu o *tunica* (cămaşă), lungă pînă la mijlocul gambelor, un voal (*velamen*) acoperindu-i creştetul încadrat de păr bogat, ordonat pieptănat cu cărare centrală, atîrnîndu-i pe umeri în două şuviţe masive, simetrice. Are o figură ovală, ochi mari, larg deschişi, privire visătoare, nas uşor acvilin (puţin rupt), gură cu buze cărnoase, detalii anatomice vădit inspirate din portretistica feminină imperială a vremii, avînd ca prototip imaginea Iuliei Domna, energica şi ambiţioasa soţie a împăratului Septimius Severus (193-211), o siriană născută în oraşul Hemessa. Deasupra tunicii personajului potaissens se observă o mantie (*palla*) bogat drapată (descrierea ei va fi făcută ulterior, această piesă vestimentară permiţînd încadrarea statuii într-unul din tipurile amintite). În picioare poartă încălţăminte cu carîmb înalt (mai degrabă, picioarele îi sînt desculţe, partea superioară a gleznelor fiind decorată cu cîte o brăţară masivă, circulară, la preţuită „modă“ şi în zilele noastre!). Cu mîna stîngă, femeia ţine un copil, de braţul drept ridicat, reprezentat, de asemenea, în mărime naturală, în vîrstă de aproximativ 5-6 ani (căruia, din cauza feţei deteriorate, nu i s-a putut stabili sexul, iar părul acoperind pavilioanele urechilor), înveşmîntat într-o *tunica* scurtă pînă deasupra genunchilor şi strînsă, cu un cordon, peste mijlocul corpului.

Pentru a încadra acest monument într-o grupă tipologică a statuilor feminine drapate – după cum am afirmat –, s-a făcut apel la dispunerea mantiei, detaliul vestimentar fiind singurul criteriu de apreciere în această clasificare. *Palla*, cu falduri mari, ovale şi în forma literei „V“ în regiunea pieptului, se înfăşoară în jurul trupului, dînd naştere unui „guler“ adînc peste bust. Mîna dreaptă a personajului iese de sub draperia veşmîntului, deasupra sînului stîng, şi prinde un tiv al mantiei, braţul stîng fiind acoperit, lăsînd liberă doar mîna cu care prinde copilul. Această descriere conferă încadrarea statuii în tipul **Palliata**, apărut în arta romană la începutul veacului al III-lea d.Hr. Totodată, astfel se datează şi monumentul funerar potaissens, la care – trebuie specificat – se remarcă o interesantă particularitate, şi anume înfăţişarea nu a unei persoane singulare, obişnuită unor astfel de reprezentări sepulcrale, ci a două, prin adăugarea copilului la scena iconografică, constituind, astfel, un grup statuar unitar.

Idealizarea chipului personajului feminin nu permite însă stabilirea identităţii lui (inscripţia ajutătoare lipseşte) şi nici dacă reprezintă comemorarea unei mame decedate împreună cu odrasla ei sau numai decesul femeii (mai puţin cel al copilului).

Piesa sculpturală, descoperită la Turda, surprinde prin măiestria artistică, veridicitatea tristă, plină de pioşenie a reprezentării, minuţioasa redare a detaliilor anatomice (a se vedea figura feminină) şi vestimentare, fiind considerată una dintre capodoperele de artă provincială ale Daciei.

Constantin POP

TÎRGU JIU

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Victoria
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Victoria

VASLUI

- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau Jr./ Independenţa/ ora 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

10 iulie

- **Toată lumea rîde, cîntă şi dansează**, URSS, 1934. Regia: Grigori Aleksandrov. Cu: Leonid Uteşov, Liubov Orlova. **Ora 10.00**
- **Copilaşul domnişoarei/ Mamă fără soţ**, SUA, 1939. Regia: Garson Kanin. Cu: Ginger Rogers, David Niven, Charles Coburn, Frank Albertson. Versiune originală. **Ora 13.00**
- **Sagarmatha**, Cehoslovacia-Nepal, 1988. Regia: Jan Piroh, Viera Pirohova. Cu: Oldrich Kaiser, Rajshree Chetri, Borivoj Navratil, Peter Stanik, Miroslav Vladyka, Ivo Heller. **Ora 16.00**
- **Indochina**, Franţa, 1992. Regia: Regis Warginier. Cu: Catherine Deneuve, Vincent Perez, Dan Pham Linh, Jean Yanne, Dominique Blanc. **Ora 19.00**

11 iulie

- **Oscar**, Franţa, 1967. Regia: Edouard Molinaro. Cu: Louis de Funes, Claude Rich, Dominique Page. **Ora 10.00**
- **Amatorul**, Polonia, 1979. Regia: Krzysztof Kieslowski. Cu: Jerzy Stuhr, Malgorzata Zabrowska, Ewa Pokas, Stefan Czyzewski. **Ora 13.00**
- **Munţii de diamant**, R.P.D. Coreeană, 1958. Regia: Li En Dium/ **Asaltul Himalayei**, Franţa, 1955. Regia: Jean-Jacques Laguepin. Versiune originală. **Ora 16.00**
- **Viridiana**, Spania, 1961. Regia: Luis Buñuel. Cu: Silvia Pina, Fernando Rey, Francisca Rabal, Margarita Lozano. **Ora 19.00**

12 iulie

- **Julia**, SUA, 1977. Regia: Fred Zimermann. Cu: Vanessa Redgrave, Jason Robards, Jane Fonda, Maximilian Schell, Meryl Streep. **Ora 10.00**
- **Povestea lui Vernon şi Irene Castle**, SUA, 1939. Regia: H.C. Potter. Cu: Fred Astaire, Ginger Rogers, Walter Brennam. Versiune originală. **Ora 13.00**
- **Indochina**, Franţa, 1992. Regia: Regis Warginier. Cu: Catherine Deneuve, Vincent Perez, Dan Pham Linh, Jean Yanne, Dominique Blanc. **Ora 16.00**
- **Amatorul**, Polonia, 1979. Regia: Krzysztof Kieslowski. Cu: Jerzy Stuhr, Malgorzata Zabrowska, Ewa Pokas, Stefan Czyzewski. **Ora 19.00**

13 iulie

- **Viridiana**, Spania, 1961. Regia: Luis Buñuel. Cu: Silvia Pina, Fernando Rey, Francisca Rabal, Margarita Lozano. **Ora 10.00**
- **Trei băieţi şi o fată**, SUA, 1941. Regia: Garson Kanin. Cu: Ginger Rogers, George Murphy, Alan Marshal, Burgess Meredith. **Ora 13.00**
- **Toată lumea rîde, cîntă şi dansează**, URSS, 1934. Regia: Grigori Aleksandrov. Cu: Leonid Uteşov, Liubov Orlova. **Ora 16.00**
- **Misterele Tibetului**, Germania, 1942/ **Misterele din Mato-Grosso**, Italia, 1953. Regia: Alfredo Curti, Aldo Calmara. **Ora 19.00**

14 iulie

- **Steaua Sudului**, coproducţie Marea Britanie-Franţa-SUA, 1969. Regia: Sidney Hayers. Cu: George Segal, Ursula Andress, Orson Welles, Michel Constantin. **Ora 10.00**
- **Oscar**, Franţa, 1967. Regia: Edouard Molinaro. Cu: Louis de Funes, Claude Rich, Dominique Page. **Ora 13.00**
- **Trenul fantomă**, România, 1933. Regia: Jean Mihail. Cu: Tony Bulandra, Gheorghe Storin, Lisette Verea, Dida Solomon-Callimachi, Marcel Enescu. **Ora 16.00**
- **Toată lumea rîde, cîntă şi dansează**, URSS, 1934. Regia: Grigori Aleksandrov. Cu: Leonid Uteşov, Liubov Orlova. **Ora 19.00**

15 iulie

- **Călătorie peste mări**, China, 1982. Regia: Hu Quiming. Cu: Wang Xingang, Liu Qiong, Zhang Jie, A Ian, Wei Ke. **Ora 10.0**
- **Comedie mută '77**, SUA, 1976. Regia: Mel Brooks. Cu: Mel Brooks, Marty Feldman, Dom De Luise, Paul Newman, Marcel Marceau, Ann Bancroft, Liza Minelli, James Caan. **Ora 13.00**
- **Trei băieţi şi o fată**, SUA, 1941. Regia: Garson Kanin. Cu: Ginger Rogers, George Murphy, Alan Marshal, Burgess Meredith. **Ora 16.00**
- **Misterul crimei din Manhattan**, SUA, 1993. Regia: Woody Allen. Cu: Woody Allen, Diane Keaton, Alan Alda, Anjelica Hudson, Jerry Adler. **Ora 19.00**

16 iulie

- **Cum ieşi din lift, pe stînga**, Franţa, 1988. Regia: Edouard Molinaro. Cu: Pierre Richard, Richard Bohringer, Emmanuelle Béart, Fanny Cottençon. **Ora 13.00**
- **Ştrengăriţa**, SUA, 1942. Regia: Billy Wilder. Cu: Ginger Rogers, Ray Milland, Rita Johnson, Robert Benchley. **Ora 16.00**
- **Philadelphia**, SUA, 1993. Regia: Jonathan Demme. Cu: Tom Hanks, Denzel Washington, Jason Robards, Mary Steenburger, Antonio Banderas. **Ora 19.00**

CÎMPINA

- 13 iul. – **Îmblînzitorul de cai**

PLOIEŞTI

- 10 iul. – **Îmblînzitorul de cai**

TÎRGOVIŞTE

- 12 iul. – **Dincolo de nori**, Italia. Regia: Michelangelo Antonioni. Cu: Fanny Ardant, Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau

CONCERTE

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 11 iul., ora 19.30 – **concert** de încheiere a stagiunii muzicale 2000-2001: **Studioul de muzică veche. In memoriam Iosif Sava**. Solişti: Georgeta Stoleriu, Anca Iarosevici, Verona Maier, Robert Dumitrescu. Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

- 11 iul., ora 21.00 – *Winston Jazz – live*, **concert** susţinut de grupul „Sound Affairs“: Ruxandra Zamfir (vocal), Sorin Romanescu (chitară)
- 12 iul., ora 21.00 – *Winston Jazz – live* **concert** susţinut de Marta Hristea (vocal), Mircea Tiberian (pian), Sorin Romanescu (chitară)
- 13 iul., ora 21.00 – *Live Blues*, **concert** susţinut de formaţia „Bluespirit“
- 15 iul., ora 21.00 – *Je vous salue, la France!*, **concert** de chitară clasică susţinut de Tiberiu Gogoanţă

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Costel Badea şi colegii săi*, expoziţie colectivă

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Elena Forţu, **scenografie**, pînă în 10 iul./ expoziţie de grup: Adrian Popovici, Mihai Istudor, Sava Stoianov, Ionel Cojocariu, Maxim Dumitraş, Adrian Chira, Cristina Lazăr, **sculptură**, 11-24 iul.

ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu, nr. 23 A, subsolul Galeriilor Orizont) – Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Claudia Lazăr, **design**, pînă în 11 iul./ Gelu Popescu, **grafică**, 12-25 iul.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Ionel Dunea (Ploieşti), **pictură** şi **grafică**, pînă în 28 iul.

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Angela Lazăr, **pictură**, pînă în 16 iul.

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ion Popescu-Udrişte, **scenografie**, 10-23 iul.

GALERIA GALLA – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice, clasa prof. Simona Runcan

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Iris Bianca Teodorescu, **pictură**

GALERIA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (GAMB) – Marinela Dumitrescu, **pictură**, pînă în 15 iul./ expoziţie de **fotografie** dedicată lui Constantin Brâncuşi, 16 iul.-15 aug.

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – *Artişti cehi din Bohemia de Sud* (Radek Postl, Matous Vondrak, Teodor Buzu), 13-29 iul. Vernisaj: 13 iul./ *Fotografia în timpul Republicii de la Weimar*, **fotografie**, expoziţie organizată de Institutul pentru Relaţii Externe din Stuttgart în colaborare cu Institutul Goethe Inter Nationes Bucureşti/ *Viaţa evreiască azi. O lume renăscută*, Edward Serotta (SUA), **fotografie**, expoziţie organizată de Institutul Gothe Inter Nationes din Bucureşti şi Ministerul Culturii şi Cultelor/ Mircea Muntenescu, **opincă**, **carte-piatră**, **fier-smoală-lemn**, **film în pădure**, **modelul**, **lemn în apă**, pînă în 23 iul./ expoziţie colectivă a absolvenţilor secţiei de studii aprofundate a Universităţii de Arte Bucureşti, **lucrări de diplomă**

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Post Lolita*, Miruna Dima, **instalaţie**, **fotografie**, **obiect**, 10-20 iul. Vernisaj: 10 iul., ora 18.00

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Arta Ţării Româneşti în secolele XIV-XVI*, **fresce**, **icoane**, **manuscrise**, **tipărituri**, **broderie**, **argintărie**, **podoabe**, **sculptură**, **ceramică**, pînă la 1 sept./ *Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 oct./ *Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 31 iul./ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 sept.

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ (Calea Victoriei nr. 111) – *Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene*, 11 iul.-31 aug. Vernisaj: 11 iul., ora 13.00

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 sept.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ *Mioriţa*, expoziţie de **fotografii** ilustrate cu text din **Mioriţa**, realizată în colaborare cu Centrul Cultural American

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – Letiţia Gaba (Germania), **grafică**, pînă în 17 iul./ Carmen Creţu, **grafică** (ilustraţia volumului de poezii **Cuvinte cu paşi de mercur** de Niculae Rădulescu-Botică). Vernisaj: 11 iul., ora 14.00/ *Cea mai nouă Figuraţie*, expoziţie colectivă de **pictură**, 13-18 iul. Vernisaj: 13 iul., ora 18.00

PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii iulie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 15 iul./ *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară**, pînă în 15 iul. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul

---

FILME/SERIALE TV

Teddie – Geena

În peisajul filmelor şi serialelor din programul verii, dintre care foarte multe sînt reluări, redifuzate în aşteptarea noilor grile de toamnă, s-a ivit săptămîna trecută un serial de comedie, un *sitcom* care merită să fie menţionat din cel puţin două motive: mai întîi pentru că nu a aşteptat toamna ca să debuteze cu episodul-pilot şi apoi pentru că are un titlu care atrage cu uşurinţă atenţia oricui răsfoieşte un ghid TV: **Geena Davis**. Dacă nu ştii despre ce este vorba, te gîndeşti la un documentar despre cariera actriţei sau la un talk-show în care Geena Davis îşi invită prietenii celebri; totul este însă o comedie cu mai multe episoade a cîte 30 de minute, difuzate marţea, la ora 22.20, pe România 1. Prezenţa actriţei Geena Davis în distribuţie (este şi co-producător) justifică titlul, chiar dacă ea nu îşi joacă propriul rol, ci pe cel al unei femei de afaceri, Teddie Cochran.

Nu vă subestimaţi cunoştinţele cinematografice dacă încă nu puteţi asocia numele Geena Davis cu o figură cunoscută, titluri ca **Tootsie**, **Beetlejuice**, **Musca**, **Thelma şi Louise** vă vor ajuta cu siguranţă memoria. Înainte de a fi consacrată de astfel de filme şi de a fi considerată actriţa cu cel mai mare coeficient de inteligenţă de la Hollywood, Geena Davis a jucat într-o companie de teatru din New Hampshire şi a lucrat ca vînzătoare şi model în New York pînă a primit un rol secundar în **Tootsie**, film celebru pentru travesti-ul lui Dustin Hoffman. A continuat cu roluri principale în tot felul de „scary movies“ şi a jucat în seriale mai puţin cunoscute, precum **Buffalo Bill** şi **Sara**. În 1988 a primit un Oscar pentru cea mai bună actriţă într-un rol secundar în filmul **The Accidental Tourist**, alături de William Hurt şi Kathleen Turner. A jucat şi în **Beetlejuice**, cu Alec Baldwin şi Michael Keaton, un horror regizat de Tim Burton, semnatar şi al altor ciudăţenii ca **Edward Scissorhands** şi **Sleepy Hollow**. Cei mai mulţi şi-o amintesc, probabil, din **Thelma şi Louise**, povestea a două prietene care ajung fugare după ce una dintre ele îl ucide pe bărbatul care a încercat să o violeze pe cealaltă. Un adevărat hit al anilor '90, considerat un *road movie* feminist, filmul a fost regizat de Ridles Scott (readus în actualitate de **Hannibal**) şi îi are în distribuţie pe Susan Sarandon, Harvey Keitel şi Brad Pitt. Aceste exemple conturează traiectoria sinuoasă din cariera actriţei, care a trecut de la roluri dificile în filme apreciate de critici la succese comerciale (vezi **Sărutul dulce al răzbunării** din '96, despre o mamă amnezică pe care detectivul Mitch Hennsey, interpretat de Samuel L. Jackson, o ajută să-şi descopere un trecut spectaculos).

Luînd în considerare experienţa în conducerea propriei sale case de producţie, Genial Pictures, se poate spune că Geena Davis ştie să aprecieze valoarea comercială a unui personaj pe care îl creează. Rămîne de văzut ce succes va avea la telespectatorii români Teddie Cochran, protagonista serialului de pe România 1. Teddie, o organizatoare de petreceri şi întruniri de afaceri (se laudă chiar că îl are client pe Warren Beaty), întîlneşte bărbatul visurilor ei, un văduv cu doi copii, Max, cu care se logodeşte după şase săptămîni. Totul era sub control înainte de apariţia lui Max, viaţa obişnuită fiind descrisă de Teddie la începutul primului episod. Dar pentru ca să existe mai multe episoade de comedie este nevoie de elemente pe care le furnizează Max: cei doi copii, care descurajează la început tentativele lui Teddie de a le cîştiga simpatia, menajera negresă, Gladys, care o tratează cu superioritate şi face remarci ironice în legătură cu micile ei excentricităţi. Situaţiile comice provin din conflictul existent între încercările lui Teddie de a găsi soluţiile ideale de adaptare şi insuccesul aplicării lor. Toate datele personalităţii ei o prezintă mai degrabă ca prost exemplu decît ca mamă ideală: se îmbracă în negru, umblă prin casă doar în tricou, caută cu disperare dulciuri într-un fund de dulap pentru că la micul dejun nu există decît cereale şi „hrană sănătoasă“.

În ciuda ingredientelor de *sitcom* pentru femei (problema femeii cu carieră şi familie, sfaturile prietenelor), **Geena Davis** rămîne un serial pentru toată familia, în care actriţa Geena Davis străluceşte ca în orice alt rol al său, dîndu-ne speranţa că o vom mai vedea şi pe marile ecrane, în filme de succes.

Irina ILIESCU

Militar Național, Muzeul Aviației Române, Aeroportul Băneasa și Aeroclubul Român

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziție colectivă, grupul „Sursa" din Cluj Napoca, **pictură**

CERCUL MILITAR NAȚIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – Anca Maria Constantinescu, **pictură**, pînă în 12 iul.

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan și Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Marius Crăiță-Mîndră, **pictură**, pînă în 20 iul.

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziție colectivă a artiștilor din Baia Mare

BRAȘOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Radu Popa, **grafică**, pînă în 30 iul.

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ținut de legendă*, **pictură**

CASA COLECȚIILOR DE ARTĂ – *Patrimoniu salvat*, expoziție de **piese restaurate**, pînă la sfîrșitul lunii iulie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziție colectivă de **fotografie**, realizată de studenții Academiei de Arte „Ion Andreescu", pînă în 27 iul.

CENTRUL CULTURAL GERMAN – *Claustrofobie*, Marius Petre, **desen**

MUZEUL DE ARTĂ – *Din viața romilor*, expoziție documentară, **fotografie**, pînă în 22 iul./ expoziție de **filatelie**, pînă în 11 iul./ expoziție colectivă de **fotografie**, SUA. Vernisaj: 12 iul.

OCAFÉ – *Desire*, Răzvan Ion, **fotografie**. Vernisaj: 13 iul., ora 19.00

CRAIOVA

GALERIA DE ARTĂ – Lucian Irimescu, **grafică**; invitați: Ana Maria Bănică și Florin Preda, **grafică** și **pictură**, pînă în 20 iul.

IAȘI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Nathalie Sarraute, **afișe**, pînă în 31 iul.

PIATRA NEAMȚ

GALERIILE DE ARTĂ – Ștefan Potop, **pictură**, pînă în 3 iul./ Dumitru Boston, **pictură**, pînă în 20 iul.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Mircea Nechita, **grafică**, pînă în 28 iul.

TIMIȘOARA

GALERIA HELIOS – expoziție colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenților Facultății de Arte din cadrul Universității de Vest, pînă în 19 iul. Secțiuni: **pedagogie**, **pictură**, **textile**, **design vestimentar**

GALERIA TENTA-ART – expoziție colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenților Facultății de Arte Plastice, Universitatea de Vest, specializarea **design**

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Cerul albastru și legea morală din mine*, Panait Stănescu-Bellu, **pictură**

ART CLUB BASTION – *Retrospectiva 2000-2001*

GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – *Romul Ladea*, Valeriu Eugen Leia

GALLERIA 28 – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ștefan Tasi, **instalație**

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *În căutarea lui Picasso*, expoziție colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timișoara

CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă și acuarele hoinărind prin Timișoara*, Cristina Renard, **pictură**

MUZEUL DE ARTĂ – *Colecții în colecția de artă a Muzeului Banatului*/ expoziție de **figuri de ceară** aparținînd Muzeului Figurilor de Ceară din Sankt Petersburg (Rusia)/ *Între reprezentare și simbol*, expoziție colectivă a studenților anilor III și IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice din cadrul Universității de Vest, clasa prof. univ. Constantin Flondor

MUZEUL BANATULUI – Secția de Artă – *Nostalgia ținutului pierdut*, Sorin Gavra, **acuarelă**/ Mihai Vornicu, **pictură**/ Pantelimon Nicoară, **pictură**/ Secția de etnografie – *Alter Image*, **documentar fotografic** despre minoritățile naționale din România

MUZEUL SATULUI BĂNĂȚEAN – expoziție de **obiecte**, **piese de artă populară** și **documente** din colecția personală a lui Petre Pilu Guguianu/ *Arhitectura populară din Banat*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ – *Tapiserii și imprimeuri*, expoziție colectivă a studenților anului III ai Facultății de Arte Plastice și Decorative, Universitatea de Vest

TÎRGOVIȘTE

GALERIILE UAP – Cristian Mănguță, **pictură**

FESTIVALURI

CONSTANȚA

BLACK SEA
SUMMER FESTIVAL
6-29 iulie

FILARMONICA
MAREA NEAGRĂ

Din program:

- 13 iul., ora 19.00 – la Sala Liceului de Artă – **concert** susținut de „Ansamblul de percuție". Dirijor: Radu Ciorei. Soliști: Dan Simion, Sergiu Rotari, Emil Tănase, Adriana Dragomir, Alexandru Feraru, Mircea Tegzeșiu. În program lucrări de: **E. Irșai**, **Ney Roasauro**, **S. Fink**, **Bizet**, **Scedrin**

TARNIȚA

TARNITZA GREEN CAMP
12-15 iulie

- Festival *outdoor* internațional axat pe **muzică**, **expoziții**, **dezbateri**, **proiecții video**, ***performance*** organizat la Tarnița, județul Cluj; eveniment organizat în cadrul programului *Green Camp*

Din program:

- 12 iul. – **deschiderea oficială** – *performance* artistic de sunet și lumini realizat de formația „Alegirsche Platze"/ ora 22.00 – **concerte**
- 13 iul., ora 20.00 – **concerte** susținute de „Harmonic Brass Band" România), „Rambling Blues Trio" (Ungaria), Soma Gyuri (Ungaria)
- 14 iul., ora 20.00 – **concerte** susținute de „Sanker" (România), „Kumm" (România), „Tritorn" (Germania), „Chalaban" (Franța-Maroc-Ungaria)
- **expoziții**: *Război Artă Durere*, expoziție de **fotografie** realizată de Organizația Studenților Mediciniști (efectele armelor nucleare)
- **proiecții** video și de filme artistice
- **dezbateri** pe teme ecologiste

LANSĂRI

BUCUREȘTI

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE

- 11 iul., ora 14.00 – Rotondă – volumul de poeme **Cuvinte cu pași de mercur** de Niculae Rădulescu-Botică; manifestare însoțită de vernisajul expoziției de **grafică** a artistei Carmen Crețu (ilustrația cărții)
- 12 iul., ora 12.00 – Parter – volumul **Hermeneutica și ontologia calculatoarelor**
- 14 iul., ora 12.00 – Rotondă – volumele **Spovedania lui Iuda** și **Poeme bizantine** de Ștefan Dincă

LICITAȚII

BUCUREȘTI

CASA ALIS

- 15 iul., ora 11.00 – licitație de opere de artă. Printre lucrări:
- Sculptură: „Țestoase pe movilă de bani", **Extremul Orient**, bronz patinat pe soclu de marmură (prețul de pornire: 230 $); „Molière", bronz patinat cu soclu de lemn, marcat pe spate F. Bordonier (210 $); **Robert Delandre**, „Athlete Saulant", antimoniu și bronz patinat (280 $); „Salomea", bronz policrom cu soclu de bronz (530 $); **Vida Gheza**, „Țăran legat la stîlp", lemn (560 $); **Pierre Jules Mene**, „Armăsar", bronz patinat (920 $)
- Pictură – grafică: **Ion Pacea**, „Golf", acrilic pe carton (prețul de pornire: 250 $); **Mina Byck Wepper**, „Natură statică cu mere", ulei pe carton (110 $); **Henri Visconte**, „Peisaj din Balcic", ulei pe carton (180 $); **Magdalena Rădulescu**, „Dansatoare", tehnică mixtă (250 $); **Adam Bălțatu**, „Țărănci", peniță (75 $); **Ignat Bednarik**, „Promenadă", acuarelă (250 $); **Brăduț Covaliu**, „Bărci cu pînze", guașă (250 $); **Theodor Aman**, „Mendiants de Roumanie", gravură (75 $); **Gh.N.G. Vânătoru**, „Parcul Carol", ulei pe pînză (320 $); **Lucia Dem Bălăcescu**, „Scenă exotică", ulei pe carton (570 $); **Louse Schamps**, „Insulă pe rîu", ulei pe pînză (530 $); **Otto Briese**, „Agapia", ulei pe carton (250 $); **Nicolae Vermont**, „La drum", ulei pe lemn (360 $); **George Catargi**, „La malul mării", ulei pe carton (180 $); **Theodor Pallady**, „Femeia cu margarete", ulei pe carton (4.900 $); „Portret de fetiță", anonim, ulei pe pînză (495 $); **Theodor Aman**, „La promenadă", acuarelă (1050 $); **Anonim**, „Portret de băiat", ulei pe pînză, sfîrșitul secolului XIX (250 $); **Corneliu Baba**, „Portret de femeie", ulei pe pînză (600 $); **Romeo Storck**, „Vas în port", acuarelă (180 $); **Iosif Iser**, „Dansatoare și arlechin", guașă (1770 $); „La poalele Alpilor", **Școala Austriacă**, a II-a jumătate a secolului XIX, ulei pe pînză lipită pe carton (460 $); **Ludovic Basarab**, „Horă", ulei pe carton (215 $); **Nicolae N. Tonitza**, „Mangalia", acuarelă (1050 $); „În sat", **Școala Austriacă**, a II-a jumătate a secolului XIX, ulei pe pînză lipită pe carton (460 $); **R(osenblut) Iosif**, „Sosirea pescarilor", tehnică mixtă (200 $); **Constantin Bacalu**, „Case în Balcic", ulei pe carton (180 $); **Constantin Artachino**, „Țigancă", sanguină (36 $); **Francisc Șirato**, „Sat pe malul apei", ulei pe carton (1230 $); **Ion Theodorescu-Sion**, „Natură statică cu flori și fructe", ulei pe carton (1040 $)
- Operele vor fi expuse în zilele de 13, 14 iul., orele 10.00-18.00

ATELIER

BUCUREȘTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 13 iul., ora 16.00 – **Atelier de creație**: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relații suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

- 12 iul., ora 11.00 – **Așa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIȘOARA

ANALOG TV

- 13 iul., ora 19.00/ 14 iul., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Șerban și Igor Bergler

Redacția nu-și asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediției.

STIL

Franța: Régence și rococo (I)

Ne continuăm periplul european printre stilurile secolului al XVIII-lea, veac atît de dens și atît de des supus interpretărilor decorative, epocă de continuă căutare a noului și de permanentă schimbare a mentalității unei societăți care se vrea mai modernă. Nu este vorba de societate în întregul ei, ci de mici „coterii" de inițiați care dezbat și propun noi programe decorative pentru habitatul pe care și-l doresc mai rafinat, mai agreabil, grupuri de avangardă ce-i înconjoară pe regi și familiarii lor, principi și arhiepiscopi sau aristocrați diletanți dar erudiți, care devin lideri de opinie artistică.

În Franța, începutul de secol îl găsește pe Ludovic al XIV-lea mai bătrîn și mai obosit de austeritatea secolului al XVII-lea, așa încît începe să se lase sedus de un nou curent, care aduce un aer de împrospătare și întinerire a ceea ce înseamnă decorație interioară și, în principal, a mobilierului. Mai mult, Regele Soare nu este deloc străin de încurajarea acestui nou stil, perechea de comode executate în 1708 de C.A. Boulle pentru suveranul său reprezentînd dovada acomodării acestui remarcabil ebenist al Curții Regale la un nou model. Chiar dacă piesele au, în ansamblu, aspectul unui sarcofag antic, ele au fost inspirate de gravura lui Jean Bérain, incluzînd profiluri galbate, contururi în serpentină, măști și scoici în ornamentica monturilor.

Primii treizeci și cinci de ani ai secolului al XVIII-lea vor fi decisivi în evoluția mobilierului. Este vorba nu numai de o schimbare ornamentală, ci și de una structurală, reflectînd noul entuziasm pentru confort și „loisir", în locul grandorii și solemnității stilului oficial de la Versailles. Este un alt început, cunoscut sub denumirea de stilul *Régence*, o avanpremieră la eleganța stilului *Louis XV*. Sînt opt ani (1715-1723) în care Philippe d'Orléans asigură regența pentru prea-tînărul rege, viitorul Ludovic al XV-lea, perioadă în care guvernarea se mută de la Versailles la Paris, astfel încît arta *Régence* este mai mult o artă pariziană decît una versailleză. Și, în tot cazul, ea reprezintă un model de tranziție stilistică, care va plămădi și maturiza liniile formale și ornamentale care vor face deliciul stilului rococo sau Louis XV.

Regele, cunoscut și sub apelativul de Bien Aimé, își asumă rolul de susținător al artelor, de numele său legîndu-se noi construcții de castele și hoteluri, reînnoirea altora vechi, decorația interioară și mobilierul.

Originalitatea stilului *Régence* și apoi a celui rococo se afirmă într-o manieră frapantă, deja, în arhitectură, începînd cu linia sinuoasă a fațadelor, de la fantezia formală și decorativă a ferestrelor pînă la ornamentația deosebită a balcoanelor, cu grilaje din fier forjat, și a ușilor cu sculpturi ornamentale din cele mai capricioase. În interior, rotunjimile ce apar în compoziția planimetrică, multiplicate prin nișe, abside, alcovuri, se regăsesc și în mobilier, dominat din ce în ce mai insistent de curbe și contracurbe, de volute și linii ondulate, de serpentine și de galbarea tot mai accentuată a picioarelor. Schimbarea stilistică a fost accelerată de artiști precum arhitectul Oppenord și de ebenistul Charles Cressent, ambii servindu-l pe Prințul Regent, iar ultimul continuîndu-și activitatea și sub Ludovic al XV-lea (1715-1774).

Ne vom opri numai la cîteva tipuri de mobilier, care vor avea atît o evoluție spectaculoasă, cît și o existență îndelungată, prelungindu-se și în alte stiluri.

În primul rînd este vorba de comodă și consolă, care au apărut în peisajul palatelor regale și princiare franceze încă din timpul lui Ludovic al XIV-lea. Devenind piese foarte agreate în perioada stilului *Régence* și fiind totuși de dată mai recentă, vor fi primele modele asupra cărora operează schimbările stilistice. Dacă la începutul Regenței comoda avea încă o formă greoaie, cu trei sertare și picioare, este adevărat, galbate, dar foarte scurte, Cressent va crea prototipul comodei rococo, mult mai suplă, cu două sertare, susținută de picioare mai înalte, în cabriol, și cu linii în serpentină, sinuoase, atît în planul, cît și în elevația piesei. Profilul frontal „en arc d'árbalète" va fi din ce în ce mai acuzat.

Așadar, sînt vizibile modificările profunde, de fond, realizate la nivel structural, printr-o detașare față de modelele monumentale ale începutului de secol și prin crearea unui tip de piesă, mult mai elegantă prin lejeritatea și grația ei. Această nouă siluetă, comună, de altfel, tuturor pieselor de mobilier, este acompaniată și de un stil ornamental mai suplu, mai sofisticat, asimetric în compunerea motivului singular, deși uneori simetric în dispunerea lui multiplicată.

Viorica-Gabriela POP

Impresii

G.V. Bibescu la Mogoşoaia

BEDROS HORASANGIAN

Cine şi-ar fi închipuit că apa leneşă şi murdară a Colentinei va aduce în preajma ei cîteva dintre strălucitoarele lucrări şi izbînzi ale arhitecturii româneşti? Cine ar fi crezut că o apă oarecare, şerpuind într-un spaţiu geografic, de ce să nu recunoaştem, cu totul insignifiant va reuşi să mobilizeze energii şi să atragă ctitori? Umflîndu-se pe alocuri precum la Buftea sau Mogoşoaia, pierzîndu-se în îmbrăţişarea unor parcuri-grădini, precum la Herăstrău sau Floreasca, dar şi risipindu-se într-o cîmpie răscolită de secete vara şi bîntuită de neguroase vînturi în iernile fără hotar, Colentina, cu numele ei de fată pribeagă şi fără de noroc, aţine atenţia şi azi celor care se pot deda nu doar răscolirii paginilor trecutului – spaţiu, timp, sensibilitate, emoţie –, ci şi încearcă să simtă vibraţia volatilă de peste timp a istoriei româneşti. Există de descoperit pentru fiecare dintre noi un semnificant al geografiei, al spaţiului strict fizic, purtător de germeni şi născător de imponderabile. Am descoperit Mogoşoaia, cu decenii în urmă, în timpul lecturilor din Proust. Tot aşa cum am descoperit Fundenii Doamnei, Comana, Cernica, Pasărea, Plumbuita, Domniţa Bălaşa şi Stavropoleos, Antimul şi clădirile proiectate de G.M. Cantacuzino, urmele lui Pârvu Mutu la Filipeştii de Pădure, Sinaia sau Rîmnicu Sărat. Să mai spun, să mai adaug? Au fost locuri – momente, ore, zile, nopţi – trăite ce nu pot intra în reducţia unor simple aduceri aminte. Mogoşoaia era o ieşire din hotarul cenuşiu al cotidianului agrest. Restaurat de Martha şi G.V. Bibescu cu concursul unui arhitect italian şi al tînărului G.M. Cantacuzino, între, parcă, 1912 şi 1926, la care şi-a adus contribuţia şi un peisagist francez, Palatul Brâncovenesc de la Mogoşoaia a trăit o reală epocă de glorie... renascentistă. A fost un moment fast în istoria tricentenară a Mogoşoaiei. Care a văzut destule, şi bune, şi mai puţin bune. Plecarea ctitorului-proprietar, apoi distrugerile din timpul zaverei din 1821 sau cele iscate de muscalii ocupanţi au alternat cu stricăciunile produse de inimoşii noştri locuitori. Intrarea în posesia Bibeştilor a fost o şansă pentru Palat. Apoi şi plecarea lor, „fuga“ Marthei, consfinţea închiderea unui ciclu, început cu moartea prinţului G.V. Bibescu în 1941. Şi apoi anii de după '50, ai democraţiei populare, cînd au intervenit şi „organele locale“, şi cele „superioare“, cînd au ajuns la Mogoşoaia nu doar obiecte de artă feudală, ci şi... scriitorii. Alt segment de istorie – aici vor fi obligaţi cei care au frecventat *Casa de Creaţie* să depună mărturie, aventură ce s-a încheiat, dacă memoria nu ne joacă feste, o dată cu moartea lui Marin Preda. Tot ce făcuse Direcţia Monumentelor Istorice a intrat – din nou, din păcate – sub semnul ignoranţei şi al delăsării. Poate nu s-a accentuat suficient şi analizat pe măsură în consecinţele ei nefaste nenorocita desfiinţare a DMI. Nu este vorba de risipirea a sute şi sute de arhitecţi şi meşteri specializaţi în restaurări, ci lăsarea de izbelişte a *mii* de monumente istorice şi de arhitectură! Majoritatea lor *nu* şi-au mai revenit – multe erau în diferite stadii de lucru! –, iar cînd ne umflăm azi în pene cu Palatul Parlamentului, uităm – sau n-am ştiut – de preţul real plătit de celelalte monumente. Bugetul Ministerului Culturii de azi este în mare măsură grevat de atîtea şi atîtea şantiere ce-şi trag amînările din *acel* moment. Despre ce era vorba: Mogoşoaia. Proust. Bibeştii. După o vizită la Mogoşoaia, am ajuns într-o după-amiază de toamnă la Colecţia lui Marcu Beza. Cel care a descoperit faimosul portret al lui Brâncoveanu la Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai. Mănăstirea Sf. Ecaterina adăposteşte o colecţie de icoane din secolele XI-XII-XIII care ne lasă cu respiraţia tăiată, căci Giotto & urmaşii nu apăruseră încă. Mogoşoaia a născut întotdeauna vise şi iluzii. Cine a fost acolo şi s-a plimbat pe aleile parcului gîndit acum aproape o sută de ani ştie că nu fabulăm. Mormintele Bibeştilor – dar şi al unei prinţese franceze de nobilă viţă, Caraman-Chimay, mama lui G.V. Bibescu, sau a unei Lady Asquith – dau o notă de cosmopolitism imaginarului botanic. De unde pînă unde toate aceste reverii de Mogoşoaia, mai ales că prezentul ar îndemna la un ton critic şi revoltat? Au dispărut atîtea detalii ce făceau farmecul Mogoşoaiei – bănci de piatră, stîlpi şi pietre decorative, leii de piatră din marginea peronului, broaştele din bronz, o sonerie – minusculă bijuterie de bronz –, ca să nu spunem că poarta, masivă, din fier forjat, care deschidea-închidea aleea de un kilometru ce ducea direct prin parc, la Palat, a fost furată cu totul. Etc. Etc. Parcul distrus, zidurile dărîmate, serele dezafectate, grădinile lăsate de izbelişte. Şi totuşi, *Mogoşoaia* încă mai respiră. Trăieşte. Poate renaşte. Cu atît mai mare este meritul unei arhitecte, doamna Alexandra Chiliman – născută Juvara, dintr-o veche familie de aromâni ce a dat şi pe Marcu Beza, şi pe Mitropolitul Şaguna, şi pe... Hagi! –, care a iniţiat şi realizat o expoziţie dedicată Prinţului George Valentin Bibescu. Cu concursul direcţiei Muzeului Naţional Brâncovenesc, dar şi al altor instituţii culturale şi... aviatice, Palatul a căpătat şi viaţă, după ce căpătase culoare prin împodobirea cu lucrările din colecţia lui Dan Nasta. Spuneam că Mogoşoaia poate renaşte, poate căpăta viaţă. Au fost adunate documente şi fotografii, decoraţii şi brevete, ba chiar şi un costum de senator adus taman de la Londra. Aviator de renume, animator de prestigiu al aviaţiei româneşti, Principele Bibescu rămîne, evident, în umbra marii personalităţi a soţiei sale, nu-mai-puţin-faimoasa Prinţesă Martha Bibescu. Coincidenţă fericită, Editura Compania (a Adinei Kenereş şi Petru Romoşan) scoate tocmai în acest an un prim volum **1915** din **Jurnal**-ul Marthei Bibescu. Fără a fi spectaculos, conţine enorm de multe date şi detalii ale vieţii noastre politico-diplomatice şi culturale de la începutul *celuilalt* secol. Rămîne să desluşim în următoarele volume fascinaţia celor notate de prinţesă. Revenind la recent vernisata expoziţie **G.V. Bibescu**, să menţionăm interesul arătat de zeci şi zeci de onorabili bucureşteni, mai mult sau mai puţin aviatori. Dovadă că *spiritul* Mogoşoaiei poate fi reînviat, parcul curăţat şi asanat şi acest minunat loc de pelerinaj în istorie să nu devină doar un loc pentru agrement, şpriţuri şi manele. Pentru aşa ceva ar fi suficient să traversăm lacul. Am vrea să credem că iniţiativa arhitectei Alexandra Chiliman de a restaura şi parcul va fi dusă pînă la capăt. Spre bucuria tuturor împătimiţilor de Mogoşoaia. De Martha Bibescu, de Proust, de G.M. Cantacuzino. Dar despre G.M.C. vom mai avea ocazia să vorbim.

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect, responsabil şi la timp!

La sfîrşitul lunii iunie, reputatul cotidian francez *Le Monde* a publicat o recenzie-comentariu la recentul număr al revistei *Les Temps modernes*, în care s-a publicat un grupaj consacrat mentalităţilor din România de azi, în contextul rezultatelor obţinute de extrema dreaptă în alegerile din noiembrie 2000. Comentariul pe marginea numărului din *Les Temps modernes* (pe care l-am recenzat şi noi săptămînile trecute) e semnat de Nicolas WEILL. Îl reproducem în continuare...

Le Monde

Memoria colectivă şi democraţia

NICOLAS WEILL

Evoluţia memoriilor rănite constituie astăzi un element esenţial în dezbaterea intelectuală şi politică. De la crimele de la Vichy pînă la tortura din Algeria, orice comentariu este de prisos. Dar, dincolo de controversa asupra rolului şi abuzurilor memoriei colective, n-ar fi poate mai bine să ne întrebăm dacă, pe teren, atenţia de care se bucură memoria serveşte democraţia? Ultimul număr din **Les Temps modernes** (martie-aprilie-mai 2001) propune exemple culese pe teren. Studiind ceremoniile oficiale pentru onorarea victimelor genocidului care a devastat Ruanda în 1994 – genocid descoperit rapid, dar recunoscut ca atare tardiv de diplomaţi –, Claudine Vidal, directoare de studii la CNRS, audiată de misiunea de informare condusă de către Paul Quilles, însărcinat să ancheteze rolul jucat de Franţa, arată cum stilul comemorărilor a urmat fluctuaţiile politicii practicate de Frontul Patriotic Ruandez (FPR), la putere în Kigali începînd de la masacrul etniei *tutsi*, căruia i-a pus capăt prin intervenţia sa. Ceremonia comemorativă organizată de către formaţiunile la putere, conchide Claudine Vidal, „provine dintr-un raport de forţă inevitabil: [...] şi asta pentru că acaparează doliul particular al supravieţuitorilor şi-l transformă în doliu colectiv, în numele unor considerente formate în afara lor“.

O altă lectură problematizantă a trecutului recent, de data aceasta în Europa: aceea a postcomunismului. Aici, **Les Temps modernes** redeschide dosarul dublei memorii a comunismului şi a fascismului în România. Chestiune mai arzătoare ca oricînd, la ora la care, în această ţară, extrema dreaptă, hotărît xenofobă şi antisemită, şi candidatul său la alegerile prezidenţiale din toamna trecută, Corneliu Vadim Tudor, fondator al **României Mari** (Partidul România Mare), adună 33% din voturi. Pentru realizatorii acestui dosar, succesul acesta s-ar explica prin „absenţa unei contraponderi în spaţiul public românesc“ şi prin „vecinătatea paradoxală a anumitor teme ale extremei drepte cu discursurile oamenilor politici şi ale intelectualilor moderaţi, de centru sau liberali“.

Imaginarul complotului

George Voicu, actualul decan al Facultăţii de ştiinţe politice din Bucureşti, reprezintă din acest punct de vedere o excepţie. Denunţarea, în **Les Temps modernes**, a antisemitismului latent al unei părţi a inteligenţiei româneşti şi ecoul pe care această denunţare l-a avut în paginile noastre (**Le Monde**, 15 ianuarie 2000) au declanşat o furtună fără precedent la Bucureşti. Distanţîndu-se în trei lucrări apărute recent, din care revista publică pasaje ample, dl. Voicu se înhamă, de această dată ca sociolog, la analizarea discursului specific extremei drepte româneşti. În particular: acest imaginar al complotului care bîntuie România de după 1989, fie că este vorba de stigmatizarea „dictatelor“ marilor puteri, fie de diversele „planuri de federalizare“ vizînd dezmembrarea teritoriului său.

În plus, sociologul confruntă – lucru rar – mitul prosper al „iudeo-comunismului“ (pentru care România nu deţine exclusivitatea) cu realitatea statisticilor. Acestea stabilesc că ponderea evreilor în Partidul Comunist a fost minoritară înainte de război (mai puţin de 20%) şi, mai ales, mai mult decît marginală în ansamblul populaţiei evreieşti din România, unde proporţia comuniştilor nu atingea nici măcar 1% în 1944!

Z. Ornea, istoric al ideilor şi unul dintre cei mai buni specialişti ai ideologiilor din perioada interbelică din România, deplînge la rîndul său uitarea tradiţiei foarte democratice şi occidentaliste, la fel de „naţionale“ ca şi fascismul Gărzii de Fier. De asemenea, adaugă el, „am văzut puţini intelectuali democraţi [...] să se opună deschis mitului al cărui obiect este mareşalul Ion Antonescu“. Nu cumva, concentrîndu-se exclusiv asupra „eroilor culturali“, compromişi o dată cu extrema dreaptă, în primul rînd Mircea Eliade şi Cioran, unii români de astăzi le sînt infideli chiar acelora?

Traducere de
Ovidiu DRĂGHIA

OBSERVATOR CULTURAL

NR.73
17.07.-23.07.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

ACEASTA ESTE O IDEE

Două puncte: acţiune-instalaţie a Grupului PULS 1000 (Ana Maria Bănică, Andrei Fărcăşanu, Raluca Spătaru, Laura Teodorean), desfăşurată în ianuarie 2001 la CIAC, Bucureşti. Sulurile de hîrtie cu inscripţia „Aceasta este o idee“ dispusă semicircular în jurul simbolului pentru produsele reciclabile au fost distribuite participanţilor, care le-au utilizat cum au crezut de cuviinţă... (imagini în paginile 4-5-6)

▮ Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană pune accent pe noile media ▮ Tinerii scriitorii ieşeni sînt nemulţumiţi ▮ Scandal în lumea cinematografiei ▮ Apel împotriva falsurilor Brâncuşi ▮ Festivalul Internaţional de Teatru Universitar (8-10 iunie) de la Pécs, Ungaria ▮ Festivalul Internaţional de film de la Karlovy Vary ▮ Eseuri şi articole de Magda Cârneci, Victor Neumann, Vitalie Ciobanu, Marian Popescu, Oana Serafim, Adrian Guţă, Petru Maier-Bianu

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 73, 17.07. – 23.07.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare
cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

S-a încheiat bacalaureatul, începe admiterea în universităţi

Săptămîna trecută au fost încheiate listele finale cu candidaţii promovaţi şi respinşi la examenul de bacalaureat din acest an. Au fost rezolvate, între timp, şi contestaţiile depuse după afişarea primelor rezultate. În fruntea listei se află judeţul Caraş-Severin, cu un procent de promovabilitate de peste 97 la sută, Capitala aflîndu-se undeva aproape de 95 la sută elevi promovaţi. Săptămîna viitoare începe, însă, o altă rundă de examene pentru o parte a absolvenţilor de liceu – admiterea la facultate –, urmînd ca o parte dintre universităţi să organizeze, totuşi, sesiunea de admitere în luna septembrie.

Între timp, în aceste zile are loc repartizarea pe licee a elevilor care au absolvit clasa a VIII-a. În premieră naţională, lista repartizărilor pe Bucureşti a fost făcută publică mai întîi pe Internet!...

S-a constuit Ordinul Arhitecţilor din România

În perioada 14-16 iulie a avut loc la Sala I.L. Caragiale a Teatrului Naţional din Bucureşti conferinţa de constituire a Ordinului Arhitecţilor din România (OAR), conform Legii 184/2001. Organizată în baza deciziei luate de Comitetul de Iniţiativă pentru Convocarea Conferinţei de Constituire a OAR, ales în data de 8 mai a.c., conferinţa a întrunit peste 500 de arhitecţi din România şi numeroşi oficiali. Au fost adoptate şi aprobate Codul deontologic al profesiei de arhitect, regulamentul OAR, clauzele generale recomandate spre a fi introduse în contractele de proiectare de arhitectură, onorariile minime pentru proiectarea de arhitectură, bugetul OAR la nivel naţional în perioada iulie 2001-iulie 2002. A avut loc, de asemenea, alegerea organismelor de conducere ale OAR.

Expoziţie Samuel Mützner

Miercuri 11 iulie a avut loc la Muzeul Colecţiilor de Artă din Calea Victoriei 111 vernisajul expoziţiei **Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene**. Născut la 13 decembrie 1884, contemporan cu Jean Steriadi, Nicolae Dărăscu, Theodor Pallady, Gheorghe Petraşcu, pictorul – mai puţin cunoscut publicului românesc – şi-a început studiile la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti, continuîndu-le la academia müncheneză şi apoi la Academia Julien din Paris. A aderat la viziunea impresionistă, pe care a aprofundat-o prin intermediul lui Claude Monet, fiind, de asemenea, influenţat de pointilism. A călătorit foarte mult, în ţări din Europa, Extremul Orient, America Latină, timp în care a menţinut legătura cu evoluţia picturii din România. Între altele, Mützner este considerat astăzi unul dintre întemeietorii picturii venezuelene. Expoziţia de faţă are şi o valoare recuperatorie.

Agenda culturală

Congres internaţional de poezie. Biblioteca Universităţii „Mihai Eminescu“ din Iaşi va găzdui în perioada 21-24 iulie un congres internaţional intitulat **World Congress of Poets for Poetry Research and Recitation**. Manifestarea se va finaliza prin publicarea unei antologii de poezie.

Expoziţii noi în Capitală. La sfîrşitul săptămînii trecute a fost inaugurată la Muzeul Colecţiilor de Artă din Capitală o nouă expoziţie cu lucrări din Colecţia avocatului Hurmuz Aznavorian, cuprinzînd lucrări semnate, printre alţii, de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna. Joi 19 iulie va fi vernisată la orele 17.00 o nouă expoziţie şi la Muzeul Naţional Cotroceni: *Time for Tea*, incluzînd un număr de 80 de ceainice din Marea Britanie.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

Premiul Festivalului internaţional al şcolilor de film. La ediţia a XX-a a Festivalului internaţional al şcolilor de film de la München, desfăşurat între 27 iunie şi 5 iulie, Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică a obţinut pentru a doua oară consecutiv Premiul pentru cea mai bună şcoală de film. Au fost prezentate următoarele producţii: **Bucureşti – Wien 8:15** de Cătălin Mitulescu, **Cădere liberă** de Dorin Stana, **Daniela** de Bogdan Mustaţă, **Eclipsa** de Mitko Serafimovski, **Liana** de Vlada Belibatalov, **Haiku** de Gianina Chelaru, **Invitaţie la masă** de Gabriel Sârbu, **Millenium** de Adrian Albentropp.

Ateliere de artă *media* la Casa Tranzit. Casa Tranzit din Cluj Napoca a găzduit joi şi vineri, 12 şi 13 iulie, două *workshop*-uri conduse de Peter Tomasz Dobrila, preşedintele Asociaţiei „Kibla“ pentru Cultură şi Educaţie şi directorul Centrului Multimedia „CyberSRCeLab-MC Kibla“ din Slovenia. Manifestările au fost organizate în cadrul proiectului „TranzIndex“, iniţiat de Fundaţia clujeană Tranzit, în colaborare cu Fundaţiile Concept şi ProHelvetia, Centrul SINDAN şi Centrul Cultural Francez din Cluj. Scopul a fost crearea unei punţi de legătură între centrele independente est-europene de artă contemporană. Peter Tomaz Dobrila a prezentat pe larg în acest cadru Centrul Multimedia pe care îl conduce, arta *media* din Slovenia şi o dezbatere pe tema cenzurii aplicate asupra noii arte *media*.

Experiment şi joc pe Internet. Ieri a fost lansat tot la Casa Tranzit din Cluj Napoca un experiment internaţional intitulat **The GAME Project**, iniţiat de surorile Heather şi Sydney Hermant (Canada), în colaborare cu Zsuzsa Katona (Ungaria) şi Boris Kovac (Serbia). Scopul este crearea unui colaj narativ creat din numeroase povestiri anecdotice înregistrate pe suport audio care să fie apoi lansat pe Internet. Ideea acestui proiect este, în formula dată de iniţiatori: „The Global. Audio. Media. Experiment Project. Join the Game. Become the Experiment. Tell“.

Doi ani fără Mircea Nedelciu

Săptămîna trecută, pe 12 iulie, s-au împlinit doi ani de cînd Mircea Nedelciu nu mai este. Dispariţia lui continuă să pară incredibilă. Comunicativ cum era, amic cu multă lume, mobil, mereu ieşit în oraş, la întîlniri cu unii-alţii, sau în provincie, la cine-ştie-ce reuniuni culturale sau ca să-şi mai lanseze o carte sau pentru că l-au chemat prietenii sau ca să scrie, pare doar plecat pentru scurt timp. Poate că e undeva, în Nordul Ardealului, de pildă la Sângeorz, la Maxim Dumitraş, sau în Banat, la Timişoara ori la Lugoj, unde a scris mai întîi **Tratamentul fabulatoriu**, pe urmă, în trio cu Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, **Femeia în roşu**, sau în Moldova, la Vatra Dornei bunăoară, unde am ajuns împreună cîndva, spre sfîrşitul anilor '80, cînd îşi lansa prin ţară **Zmeura de cîmpie** (cred). Sau poate s-a retras o vreme în Fundulea natală, la casa părintească, unde îi plăcea să se ocupe de vie şi să facă vin. Fie colo, fie dincolo, pare *prezent* – în fond – printre noi, doar că lipseşte din cadru...

Pe de altă parte, nu mă părăseşte sentimentul că scrisul lui, foarte „anticanonic“, experimentalist fără pauze, problematizant la tot pasul, deopotrivă cu privire la realitatea din jur şi la textul care avansează, opune o mare rezistenţă la „clasicizare“: e „viu“, e extrem de „contemporan“, e la fel de „apropiat“, de fără parapon cum era şi el ca om. Nu ţi-l puteai imagina în situaţii sobre, cu costum şi cravată sau – să zicem – în Academie! Îi discut prozele cu studenţii mei şi văd că le plac, şi anume simţindu-le la rîndul lor, „apropiate“, „rupte din viaţă“, aşa isteţe şi colocviale cum sînt, chiar dacă ei n-au decît vreo douăzeci de ani, chiar dacă pe unele dintre ele Mircea le scria atunci cînd ei erau încă bebeluşi sau copii de grădiniţă!

A mai trecut un an fără Mircea Nedelciu. Din vara trecută şi pînă acum, a continuat să ne fie „aproape“. Bunăoară în noiembrie, cînd a împlinit... o jumătate de secol şi nouă tot nu ne venea să credem că nu mai este, părea doar plecat pe moment undeva... Apoi, spre sfîrşitul lui 2000, înainte să trecem pragul dintre milenii, i-a mai apărut o carte nouă şi excepţională, **Zodia scafandrului**. Neterminată, e-adevărat, dar atît de „vie“, de „apropiată“. Cu mai puţin de două luni în urmă, la sfîrşitul lui mai, colegii noştri din ASPRO au votat-o ca pe cel mai bun roman al anului trecut. E-adevărat că n-a venit să-şi ridice premiul, dar n-a putut face drumul nici atunci cînd îl cîştigase pe cel pentru proză scurtă, în iunie 1999, drept care am vorbit la telefon cu el în timpul Galei de atunci, repetînd către sală ce ne transmitea tuturor. Acum, în mai 2001, cînd anunţam la microfon victoria **Zodiei scafandrului**, mi-am amintit scena, părea că se repetă, planurile temporale s-au suprapus o fracţiune de secundă şi mai că aş fi început să-i formez din nou numărul dacă nu i-aş fi văzut pe Mira şi pe Mugur, soţia şi băiatul lui, venind în locul lui spre podium, înlăcrămaţi...

Fără exagerări patetice, însă! Nu i se potriveau deloc! Despre omul prietenos şi despre scriitorul extraordinar care a fost – şi *este* – Mircea Nedelciu va trebui să vorbim altfel. Cu simpatie, cu degajare, glumind ca el, învăţîndu-i lecţia relativizării ironice şi autoironice. Doar aşa ni se vor dezvălui, încet-încet, secretele gîndirii lui profunde, ale prozei lui extraordinare...

Invitat al ciclului ASPRO
de *Lecturi literare*
(iunie 1998, în Lăptăria Enache)

Ion Bogdan LEFTER

Sumar

INSTITUŢII CULTURALE/CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – CIAC

MAGDA CÂRNECI, Un releu eficace pentru artisticitatea alternativă ▮ 4
IRINA CIOS, „Accent pe noile media“ ▮ 4
Un centru pentru arta inovativă ▮ 5

POLEMICI

CODRIN LIVIU CUŢITARU, E pur si muove ▮ 7
CRISTINA CÎRSTEA, De ce nu spuneţi nimic, domnule Ilisei? ▮ 8
DAN GIOSU, Vieţile după Conachi ▮ 9
VALERIAN SAVA, Răzvan Theodorescu, Sergiu Nicolaescu, Decebal Mitulescu şi compania – *not guilty* ▮ 9
Atentat la patrimoniu în cazul falsurilor Brâncuşi ▮ 11

STUDII CULTURALE

IOAN STANOMIR, Între oglinzi paralele ▮ 12
BEDROS HORASANGIAN, 14 iulie ▮ 12
VICTOR NEUMANN, Mitul politic francez ▮ 13
ALEXANDRU MATEI, Un vînzător de ziare obsedat de moarte ▮ 14

SOCIETATE

PAUL CERNAT, Ciorolanu trece ecranul ▮ 16
DAN GULEA, Storice ▮ 16
VITALIE CIOBANU, Istoria – un cîmp de luptă în Republica Moldova ▮ 17

INTERVIU

ALEX. LEO ŞERBAN, „Asta mă consider: un hedonist profesionist“ (II) ▮ 18
ANDREI CORNEA, Ideea ▮ 18
MIHAI DRAGOLEA, Pupăza şi cucul ▮ 19

ARTE

TEATRU: **GABRIELA RIEGLER**, Succes la Bucureşti ▮ 20
RADU ŢUCULESCU, Picnic la Pécs ▮ 21
MARIAN POPESCU, Un dramaturg care ştie să-şi aleagă subiectele ▮ 21
FILM: **MIRCEA DAN DUŢĂ**, Karlovy Vary 2001 ▮ 22
EDET BELZBERG, De cîte ori ţi se poate frînge inima? ▮ 22
ARTE VIZUALE: **ADRIAN GUŢĂ**, Mircea Muntenescu – Bucureşti 2001 ▮ 24
OANA TĂNASE, Studii Aprofundate, 2001 ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

PETRU MAIER-BIANU, Cel mai mic festival de film – ACCUMM ▮ 32
WILLIAM TOTOK, Otto Schily vs. Marianne Birthler ▮ 32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 28/ Constantin POP, Monumente ▮ 29/ Viorica-Gabriela POP, Stil ▮ 31

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 9-15 IULIE

▮ **Guvernarea merge liniştită înainte**. Pe aceeaşi linie spornică pe care merge de la instalare, guvernarea PSD continuă să acumuleze la toate capitolele, inclusiv la „imagine“. Netulburaţi de opoziţie, liderii aflaţi la putere îşi permit luxul de a deplînge criza „creştin-democraţiei“ noastre PNŢCD-iste. Planurile pentru la anul, prezentate săptămîna trecută, prevăd continuarea creşterii economice şi a scăderii inflaţiei etc. etc. Negocierile pentru privatizarea SIDEX-ului avansează, ba chiar s-a indicat ca posibilă dată a semnării contractului cu grupul ISPAT sfîrşitul acestei săptămîni, ceea ce ar constitui nu doar un spor, ci de-a dreptul o „lovitură de imagine“ în beneficiul PSD. Rezultate pozitive şi în urma vizitei preşedintelui Ion Iliescu în Polonia, unde s-a deplasat de la Bruxelles, după ce punctase şi acolo la toate capitolele (relaţii bilaterale, perspective de integrare în Uniunea Europeană, perspective de integrare în NATO). În timpul vizitei lui Ion Iliescu, Polonia, deja membră NATO, şi-a declarat oficial, prin vocea preşedintelui Aleksander Kwasniewski, sprijinul pentru admiterea României, oferindu-şi experienţa ca ţară care a făcut recent acest pas.

▮ **În schimb opoziţia are probleme: scandalul PNŢCD continuă**. E vorba despre opoziţia din afara legislativului, căci cea din interior e în vacanţă parlamentară. Suspendat mai întîi din funcţie de către Delegaţia Permanentă a PNŢCD, controlată de grupul care a preluat puterea după demisia preşedintelui Andrei Marga şi care l-a impus lider interimar pe Victor Ciorbea, primvicepreşedintele PNŢCD Vasile Lupu a fost între timp dat de-a dreptul afară din partid. Însă Vasile Lupu nu recunoaşte conducerea interimară şi, susţinut – pare-se – de un număr mare de filiale din ţară, se află în fruntea mişcării de convocare a unui congres extraordinar rapid, în august. Sîmbăta trecută, concomitent cu excluderea sa, Delegaţia Permanentă a fost silită de împrejurări să accepte această variantă, deşi grupul Victor Ciorbea-Ioan Mureşan-Radu Sârbu-Remus Opriş & comp. dorea împingerea congresului în decembrie. Taberele par să pe fi plasat pe poziţii ireconciliabile, aducînd partidul în pragul sciziunii. Pînă la clarificarea situaţiei, PNŢCD arată ca o formaţiune în degringoladă, cu două grupuri de putere care nu reuşesc să-şi cîştige legitimitatea la conducere, iar agresivitatea declaraţiilor împinge totul – din păcate – în deriziune...

▮ **Mici probleme cu vecinii**. Dacă adversarii politici nu-i pun pe moment cîtuşi de puţin în dificultate, guvernanţii se văd confruntaţi cu oarecari probleme din afara graniţelor, din partea vecinilor. În chestiunea legii statutului maghiarilor de peste hotare, consultările de săptămîna trecută dintre miniştrii de Externe din România şi Ungaria n-au dus la nici un rezultat. Pe de altă parte, s-a anunţat că Ucraina a demarat exploatări maritime de ţiţei şi gaze din preajma Insulei Şerpilor, adică dintr-o zonă aflată în litigiu teritorial cu ţara noastră...

Cronica politică

Ţărăniştii în criză

NESTOR RATEŞ

Liderii ţărănişti se sfîşie între ei, într-un război al vorbelor, demisiilor şi excluderilor care riscă să pună sub semnul întrebării capacitatea lor de a-şi regenera partidul, a-i opri prăbuşirea şi a-i readuce în spaţiul central al vieţii politice a ţării. Nu sînt bătălii de idei, care poate ar fi chiar binevenite, dată fiind nevoia unor clarificări menite să scoată partidul din ambiguităţile doctrinare în care evoluează. Nu sînt nici ciocniri de generaţii, care ar fi fost, poate, fireşti. Asistăm, pur şi simplu, la rivalităţi personale sau de grup, care nu au nimic de-a face cu divergenţele de viziune politică, nici cu cele referitoare la modalităţile de refacere a prestigiului şi impactului public al PNŢCD. Ce s-a clădit cu migală şi prin compromisuri rezonabile la congresul partidului din ianuarie este distrus, şase luni mai tîrziu, într-un spectacol dezolant, pe care vechii şi numeroşii adversari ai acestei formaţiuni îl privesc cu voluptate, iar cei care au crezut în vitalitatea ofertei sale politice îl înregistrează cu regret şi perplexitate.

Nu vom lua partea uneia sau alteia dintre fracţiunile care se înfruntă în PNŢCD. Vom spune doar că nu vedem incompatibilităţi politice majore între ele. Inventarea unor conspiraţii dinafara partidului pentru a compromite aripa Marga-Lupu-Chiriţă ni se pare absolut inoportună. După cum reprobabilă a fost înclinaţia *acestei* aripi de a retrage sau pune la îndoială sprijinul politic pentru unii membri ai conducerii partidului asupra cărora planează suspiciuni de corupţie care nu au fost dovedite. Nu mai sînt mulţi cei care fac legatura cu tradiţia de luptă şi suferinţă a ţărăniştilor în timpul dictaturii. Practic, toţi liderii actuali ai partidului i s-au alăturat după decembrie '89 şi e greu de demonstrat ascendenţa unora asupra altora pe temeiul luptei lor anticomuniste. În privinţa fidelităţii faţă de partid, se pot atribui deopotrivă merite şi blamuri de ambele părţi ale baricadei. Mai important, însă, dacă e ca PNŢCD să recîştige o susţinere mai mare în electorat, este prezenţa în ambele tabere a unor personalităţi care s-au dovedit în trecuta guvernare administratori dintre cei mai competenţi şi eficienţi, dacă am menţiona măcar excelenta performanţă a profesorului Andrei Marga la Învăţămînt şi pe cea a lui Dudu Ionescu la Interne, precum şi a unor politicieni carismatici cu atracţie la public.

Criza din PNŢCD nu este benefică nici pentru democraţie şi nici pentru ţară. Cu o opoziţie parlamentară democratică nu prea numeroasă, ar fi fost utilă prezenţa unei opoziţii extraparlamentare viguroase. Dar PNŢCD-ul, care ar fi putut-o crea, se macină în dispute intestine care-i vor afecta eficacitatea politică o lungă perioadă de timp. De fapt, această criză ar putea produce o sciziune în partid, dacă nu chiar o marginalizare mai profundă şi mai greu de învins. Am deplîns amputarea spectrului politic românesc prin eliminarea acestui partid din Parlament la alegerile din noiembrie anul trecut; lovitura fatală pe care actualele disensiuni o pot da va consacra o situaţie dintre cele mai ingrijorătoare, şi anume dispariţia *de facto* a unei opţiuni creştin-democrate.

Semnificaţia unei asemenea situaţii nu trebuie deloc minimalizată. Există în Europa o tendinţă de polarizare a forţelor politice pe două axe doctrinare dominante: creştin-democraţia şi social-democraţia. Această polarizare este pregnant ilustrată de componenţa Parlamentului European, în care Partidul Popular European – un fel de asociaţie continentală a partidelor de orientare creştin-democrată sau conservatoare – şi Partidul Socialist European – asociaţia omoloagă a partidelor de orientare social-democrată – ocupă mai bine de trei sferturi din mandate. Prin marginalizarea permanentă a PNŢCD-ului, România ar putea deveni o ţară al cărei spectru politic este frapant diferit de cel european, cu posibile consecinţe care să depăşească simpla ciudăţenie şi mirare. Criza din PNŢCD nu-i priveşte, prin urmare, numai pe ţărănişti.

Praga
(Text transmis la Radio Europa liberă)

▮

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE · RADIO LIBERTY ·

Corect,
responsabil
şi
la timp!

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU

De ani buni, Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană din Bucureşti, parte a reţelei fundaţiilor Soros, funcţionează ca un fel de „minister alternativ“ al artelor plastice din România. Cam acelaşi lucru s-a spus despre fundaţia-mamă, care a jucat în deceniul şi ceva care s-a scurs de la căderea regimului comunist rolul unui „minister alternativ“ pentru întreaga cultură română, stimulînd dezvoltarea unui mediu intelectual „alternativ“, divers, democratic, diversificîndu-şi apoi programele către mediul legislativ, către administraţia locală ş.a.m.d. Iar prin Centrul Soros pentru Artă Contemporană – astăzi Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană – şi spre zona creativităţii vizuale, acolo unde retardarea de mentalitate şi lipsa mijloacelor tehnice pentru „sincronizarea“ cu artele occidentale conduseseră la un decalaj mai grav decît în literatură, să spunem.

Ca „minister alternativ“ al artelor vizuale, CIAC-ul a făcut multe şi de toate: de la finanţarea de proiecte ale altora la elaborarea şi desfăşurarea de proiecte proprii: baze de date, expoziţii, cataloage, albume, dezbateri, programe educaţionale etc. etc. Dacă există astăzi grupuri meritorii de artişti care să ne poată reprezenta fără complexe în lume şi dacă din ce în ce mai mulţi tineri vin spre formele de gîndire şi de creativitate „la zi“, adică şi spre „suporturile“ actuale (medii electronice, multimedia, Internet, interactivităţi de tot felul, precum şi aproape-“clasicele“ performanţe, *happening*-uri, instalaţii), e în bună măsură, într-o incredibil de mare măsură meritul CIAC-ului. Un model instituţional nou într-o lume artistică încă parazitată de cele vechi. Detalii – în cele ce urmează...

Un releu eficace pentru artisticitatea alternativă

Magda CÂRNECI

E o şansă că CIAC-ul există în mediul plastic românesc. El e, ca să zic aşa, plămînul permanent deschis către respiraţia artistică internaţională de strictă actualitate. Dacă Uniunea Artiştilor Plastici, muzeele şi galeriile de artă din ţară reprezintă în genere polul continuităţii – în sensul bun şi rău al acestei noţiuni – faţă de situaţia de dinainte de 1989, CIAC-ul este în mod clar singura instituţie nou creată de pe la începutul anilor '90, cu un program clar şi oarecum exclusiv orientat spre cercetările vizuale numite „alternative“ şi „multimediale“ care se practică în restul lumii de mai bine de 20 de ani.

E o fericire că George Soros a avut – sub influenţa şi coordonarea soţiei sale Susan Soros – iniţiativa de a crea, la începutul deceniului trecut, lanţul de Centre Soros pentru Artă Contemporană din Europa de Est, din care s-a desprins şi CIAC-ul în urmă cu 2 ani. Ce s-ar fi făcut fără această reţea realmente funcţională o întreagă generaţie de aproape tineri, tineri şi foarte tineri artişti din această regiune, atraşi pe de o parte de noile media experimentate în Occidentul de acum disponibil, dar pe de altă parte traşi în jos de dificultăţile economice şi sociale ale prelungii „tranziţii“, şi mai ales de inerţia şi conformismul unor structuri culturale deja existente, extrem de virulente în a-şi păstra prerogativele şi seturile de valori care le reprezintă?

E un noroc că CIAC-ul funcţionează şi rezistă în ciuda tuturor previziunilor sumbre şi că e unul dintre cele mai reuşite exemple ale felului în care micul „plan Marshall“ al reţelei „Open Society Foundation“ a asigurat supravieţuirea şi chiar relansarea multor instituţii şi iniţiative culturale în perioada cea mai dură a trecerii spre o „bravă lume nouă“ postcomunistă. Faptul că ulterior au apărut şi alte instituţii cu o orientare similară – precum Departamentul de Artă Contemporană de la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti, care acum însă stă să fie desfiinţat, sau Fundaţia Tranzit de la Cluj, sau Centrul SINDAN de la Cluj, sau Fundaţia East-Art de la Tîrgu-Mureş ş.a. – se datorează, cred, într-o anume măsură, şi încurajării de diverse feluri primite prin şi de la CIAC. După cum acelaşi lucru se poate spune cu mîna pe inimă despre festivalurile de instalaţii şi peformance **Periferic** de la Iaşi, sau **Zona Europa de Est** de la Timişoara, sau **AnnArt** de la Sfîntu Gheorghe. Şi nu puţini artişti sau critici, istorici şi curatori de artă din toate generaţiile au profitat de programele, stipendiile şi contactele internaţionale oferite de CIAC.

Dar ceea ce e poate mai important decît această „plasă instituţională“ salvatoare este rolul de „pol cultural alternativ“ pe care CIAC-ul l-a asigurat şi continuă să-l asigure în lumea plasticii româneşti, în care marile sale expoziţii anuale de pînă acum doi-trei ani, numeroasele expoziţii curente, cataloagele, revista **Artelier**, programele educative şi formative de diverse feluri, manifestări multidisciplinare etc. contrabalansează echilibrat şi complementar polul „neoortodoxist“ promovat de Fundaţia Anastasia sau masiva producţie plastică curentă, fie moderat modernistă, fie moderat tradiţionalistă, promovată de UAP şi diverse fundaţii mai mărunte din toată ţara. Cum spuneam la început, CIAC rămîne plămînul vital deschis programatic spre respiraţia novatoare, experimentatoare, internaţionalistă din cîmpul vizualităţii româneşti. Un plămîn de care cu toţii avem nevoie, fie că o recunoaştem sau nu. Un releu pe care multe alte instituţii similare din restul lumii îl recunosc ca afin, competitiv şi eficient. Să-i urăm funcţionare îndelungată, dacă dorim artelor vizuale româneşti un metabolism energic, sănătos, decomplexat şi, de asemenea, eficace.

▮

„Accent pe noile media“

Interviu cu **Irina CIOS**, directoare CIAC

Cum s-a schimbat strategia Centrului o dată cu trecerea de la denumirea „Centrul Soros pentru Artă Contemporană“ la CIAC?

În primul rînd, s-a schimbat situaţia financiară, care determină totul. De unde noi, pînă în 1999, am fost o instituţie finanţatoare, o dată cu CIAC-ul am devenit, prioritar, o instituţie care operează proiecte şi programe: le concepe, le pune în aplicare şi îşi caută finanţări. Din 1993 pînă în 1999, noi am avut un fond de finanţări la care aplicau artiştii, iar implicarea noastră era, în fond, destul de redusă: cumva, doar gestionam un fond. Aveam însă, simultan, şi programe operaţionale. Din '99 încoace s-a schimbat total ponderea activităţilor, în sensul că am devenit un centru de organizare a programelor de artă contemporană.

Cît de „contemporană“ este arta de la CIAC? Pentru că, cel puţin în mediile literare academice, „contemporanii“ încep de pe la 1920...

În arta vizuală, încep cam după al doilea război mondial. La CIAC, arta contemporană se referă la creaţia actuală, punînd accent pe noile media şi noile tehnologii. Aşa cum, într-o vreme, s-a luat în discuţie termenul de „modern“, aşa vor sta lucrurile şi cu termenul de „contemporan“: dacă la momentul respectiv el înseamnă arta momentului, după definirea unei perioade istorice anume, el îşi modifică sensul.

Atunci ar fi trebuit să vă întreb cît de „avangardistă“ este arta de la CIAC?

Asta ar fi altă capcană, pentru că, în general, termenul de „avangardă“ face de cele mai multe ori referire la avangarda istorică. În legătură cu ceea ce facem noi, se foloseşte de obicei termenul de *inovativ* sau *experimental*. După părerea mea, poţi defini fenomenul de artă contemporană prin modul în care se raportează la evenimentele din jur, din zona social-economică, politică, educaţională şi mediatică. În măsura în care o direcţie de creaţie reuşeşte să ilustreze ce se întîmplă în momentul respectiv, să fie creativă şi inovativă în interiorul fenomenului, atunci ea poate să fie contemporană. Din perspectiva creaţiei artistice, nu înseamnă că cine e în viaţă e contemporan. Poţi să ai un stil diferit, să faci tot felul de lucruri care să

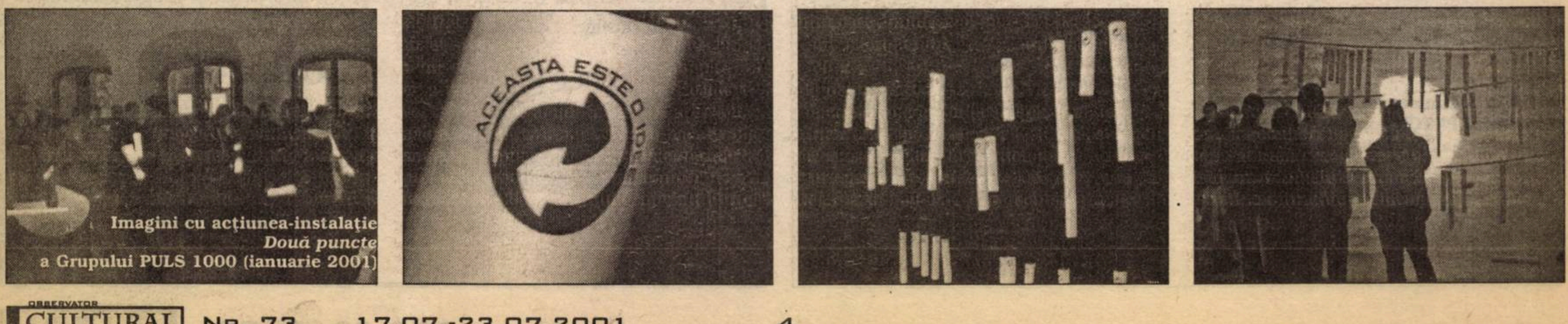

Imagini cu acţiunea-instalaţie *Două puncte* a Grupului PULS 1000 (ianuarie 2001)

ARTĂ CONTEMPORANĂ – CIAC

aibă public, care să fie apreciate, dar care să nu se situeze neapărat în ceea ce este definit drept artă contemporană.

Fiindcă vorbiţi de public, în seminarul de la inaugurarea noului sediul CIAC, anul trecut, criticul de artă Vasif Kortun, din Turcia, susţinea că publicul artei alternative nu există, el trebuie creat. Dacă această afirmaţie e adevărată, credeţi că aţi izbutit să creaţi un astfel de public la CIAC?

Da, oarecum. E o situaţie de care sîntem conştienţi şi pe care o avem în vedere: niciodată direcţiile cele mai inovative din creaţia artistică nu au avut un public în momentul respectiv. Spre deosebire de impresionişti, să spunem, care aveau de luptat cu inerţii mai mari şi cu structuri instituţionale mai rigide, acum există mai multă flexibilitate în mentalităţi: poţi să propui orice şi să găseşti public pentru orice – totul e să-ţi dai osteneala să-l cauţi. Cred că azi există disponibilităţi mari ale receptorului, trebuie doar să canalizezi informaţia către el. Bineînţeles, trebuie să faci efortul să le spui mai mult, nu doar să contezi pe curiozitatea lui de receptare. De cele mai multe ori, aceasta există şi funcţionează, dar, din cauza unor lipsuri de educaţie sau de informare, intervin blocajele.

De ce natură sînt aceste blocaje de receptare?

Se întîmplă să vezi o lucrare de artă contemporană (instalaţie, artă video sau artă multimedia) şi să îţi fie greu să o identifici ca artă, să nu poţi să spui „Da, îmi place sau nu îmi place“, pentru că nu întotdeauna ai reperele. Chiar dacă te duci s-o vezi, cotrobăi prin ea, te atrage, tot nu ştii cum s-o defineşti – şi atunci e bine să înţelegi puţin fenomenul. În sensul acesta, şi noi, şi alte instituţii şi persoane care se ocupă de promovarea artei contemporane trebuie să ajutăm să se creeze această punte care să aducă şi publicul către arta contemporană, şi arta către public.

Care este rolul galeriei SPACE în această acţiune de promovare?

Toate evenimentele care se petrec în galeria noastră au ca primă ţintă exemplificarea proiectelor către public şi adaptarea acestuia. Cînd ne-am mutat aici, am avut oportunitatea acestui spaţiu, iar prioritatea noastră este să-l folosim pentru crearea unui public. În bună măsură, cred că am reuşit. E adevărat că nu e un spaţiu foarte mare, dar, cît poate el cuprinde, atrage un public deja fidel, care urmăreşte îndeaproape lucrurile făcute de noi. Am constatat cu bucurie că **SPACE** a avut un dublu impact: pe de o parte, a crescut interesul publicului faţă de evenimentele de aici, iar pe de alta, a creat o efervescenţă, un entuziasm, o doză de îndrăzneală la tinerii artişti, care s-au simţit încurajaţi să se exprime şi să experimenteze tot mai mult. Am

Mihaela Kaydanska, **Natura patului** (instalaţie foto, ambient)
(CIAC, ianuarie 2001)

Un centru pentru arta inovativă

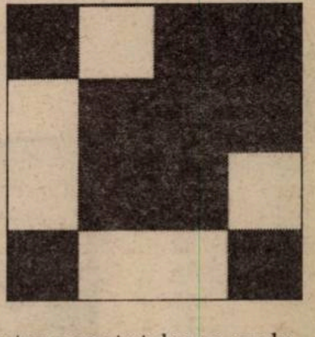

Organizat la început ca parte a unui proiect al Fundaţiei Soros, care urmărea constituirea unei reţele de promovare a artei contemporane în Europa Centrală şi de Est, Centrul Soros pentru Artă Contemporană – CSAC, astăzi Centrul Internaţional de Artă Contemporană – CIAC, a devenit o instituţie autonomă, iniţiatoare şi organizatoare de proiecte din zona noilor medii şi tehnologii de creaţie artistică. Orientarea CIAC încurajează direcţiile nepromovate de canalele tradiţionale: fotografie, artă video, multimedia. Pe lîngă organizarea evenimentelor de artă contemporană, CIAC şi-a asumat misiunea de a colecta şi difuza informaţii despre artiştii şi grupurile de artişti contemporani şi despre nucleele artei de factură alternativă din România, dînd astfel o imagine mai precisă a dinamicii mediului cultural de la noi.

Proiecte iniţiale

Centrul porneşte în aprilie 1993 cu trei proiecte ample: un program de *grant-giving* (folosit la început mai ales pentru promovarea artiştilor experimentalişti şi reorientat după patru ani către formarea unei colecţii a centrului), alcătuirea unui fond documentar privind arta contemporană românească (devenit Centru de Documentare, cu două secţiuni) şi organizarea de expoziţii anuale în care să se promoveze noile modalităţi de creaţie din artele alternative. Principala expoziţie de acest fel a fost manifestarea **Ex Oriente Lux**, organizată chiar în anul iniţierii proiectului.

Primele programe au fost coordonate de Călin Dan, pe atunci director artistic al Centrului. În scurt timp, activitatea instituţiei se diversifică: apar cele două departamente, Arte Vizuale şi Artele Spectacolului; se distribuie anual Premiile Soros pentru Artă Contemporană (sînt premiaţi muzicieni, coregrafi, manageri, oameni din lumea teatrului), iar evenimentele iniţiate sau sprijinite de Centru se extind în ţară (este cazul festivalului **Periferic** de la Iaşi, deţinător al premiului curatorial CSAC).

De la CSAC la CIAC

Din 1999, Centrul capătă personalitate juridică şi îşi multiplică proiectele. La CIAC se desfăşoară acum 10 programe care, pe lîngă orientările către noile tehnologii, includ manifestări educaţionale şi de management artistic, activităţi editoriale, proiecte interdisciplinare. Centrul editează revista **Artelier** şi găzduieşte redacţia revistei **Virtualia**, care apare pe Internet.

CIAC este membru fondator al reţelei **i-can** (The International Contemporary Art Network), care reuneşte într-o asociaţie de cooperare culturală toate fostele Centre Soros pentru Artă Contemporană din Europa Centrală şi de Est şi din fostele ţări sovietice.

2000 SPACE

Odată cu mutarea în noul sediu din Strada Şelari (noile tehnologii par să se împace foarte bine cu decorul vechilor case domneşti), Centrul beneficiază de un nou spaţiu de organizare a proiectelor sale. Studioul de Promovare a Artei Contemporane Europene – **Space** este un studio polivalent de cca 100 m^2, în care, cu minime modificări, pot avea loc expoziţii, spectacole de teatru şi de dans, proiecţii, conferinţe şi seminarii, prezentări ale artiştilor. În acest spaţiu se desfăşoară proiectul **2000 SPACE**.

Programat în trei etape, el a debutat în iunie 2000 cu organizarea unor întîlniri ale artiştilor români cu regizori, curatori şi formatori din Europa. Au urmat acţiuni de identificare a unor spaţii similare în alte centre, pentru a lărgi proiectul. Ultima etapă din **2000 SPACE** durează pînă în iulie 2002 şi urmăreşte organizarea în spaţiul polivalent a unei manifestări artistice internaţionale.

Centrul de Documentare

Coordonat de la înfiinţarea sa (1993) de Ileana Savu, Centrul de Documentare cuprinde două secţiuni: documentaţia artistică şi biblioteca propriu-zisă. Documentaţia artistică este împărţită, la rîndul său, în două domenii. *Documentaţia complexă*, realizată de critici de artă selecţionaţi de o comisie de experţi, cuprinde prezentări şi cataloage ale celor mai importanţi artişti contemporani. Al doilea domeniu este cel al *fişierelor de artist*. Acestea au ca obiect artişti foarte tineri, care îşi fac singuri documentaţia (CV, bibliografie, diapozitive, fotografii din creaţia proprie). Fişierele sînt actualizate permanent chiar de către posesorii lor. Centrul e vizitat periodic de curatori români şi străini, care aleg pentru expoziţii diapozitive şi fotografii din cele aproape trei sute de fişiere.

Biblioteca centrului cuprinde circa 2500 de publicaţii de artă: albume (organizate pe ţări şi perioade), cataloage ale artiştilor din România şi din afară, periodice. Există abonamente anuale la 15 publicaţii străine specializate şi colecţii complete de reviste româneşti. În medie, biblioteca este vizitată de peste 1000 de cititori anual, majoritatea fiind studenţi la Universitatea de Artă.

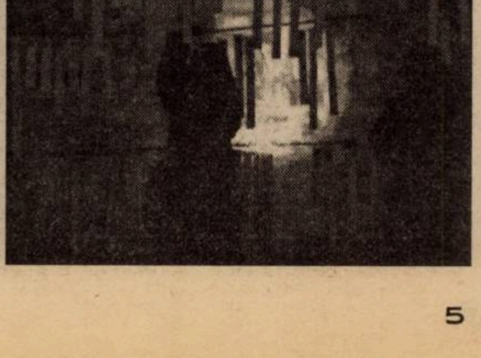

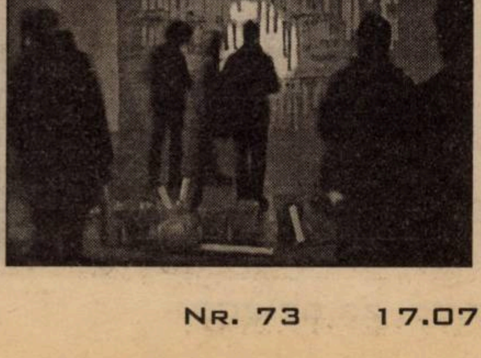

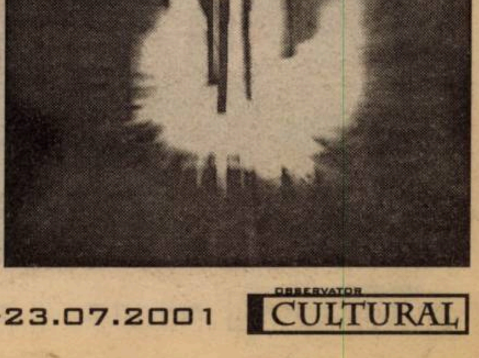

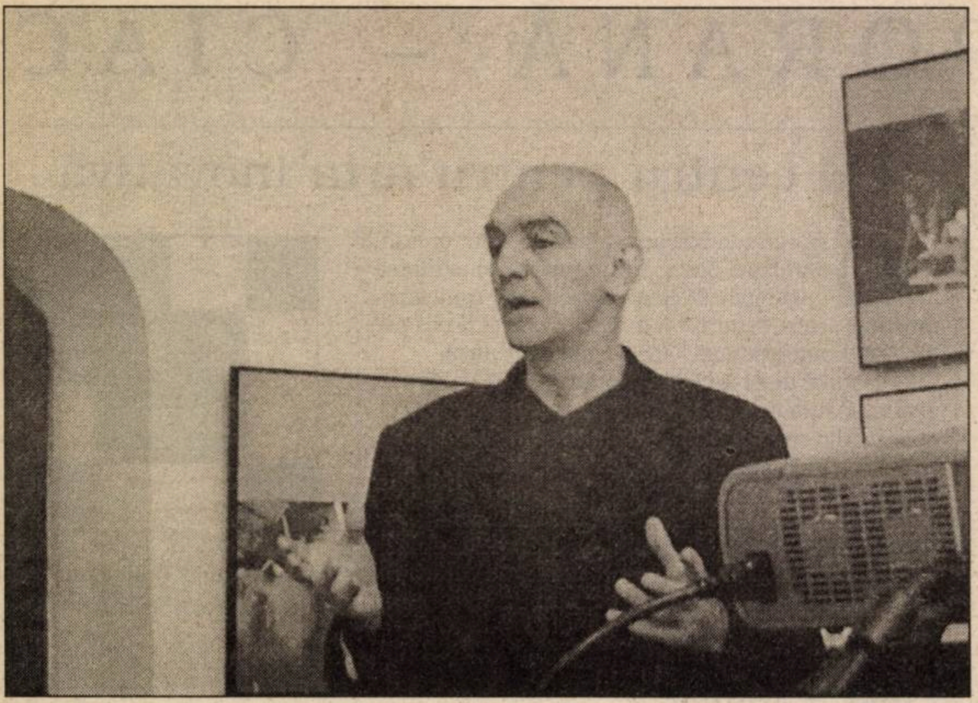

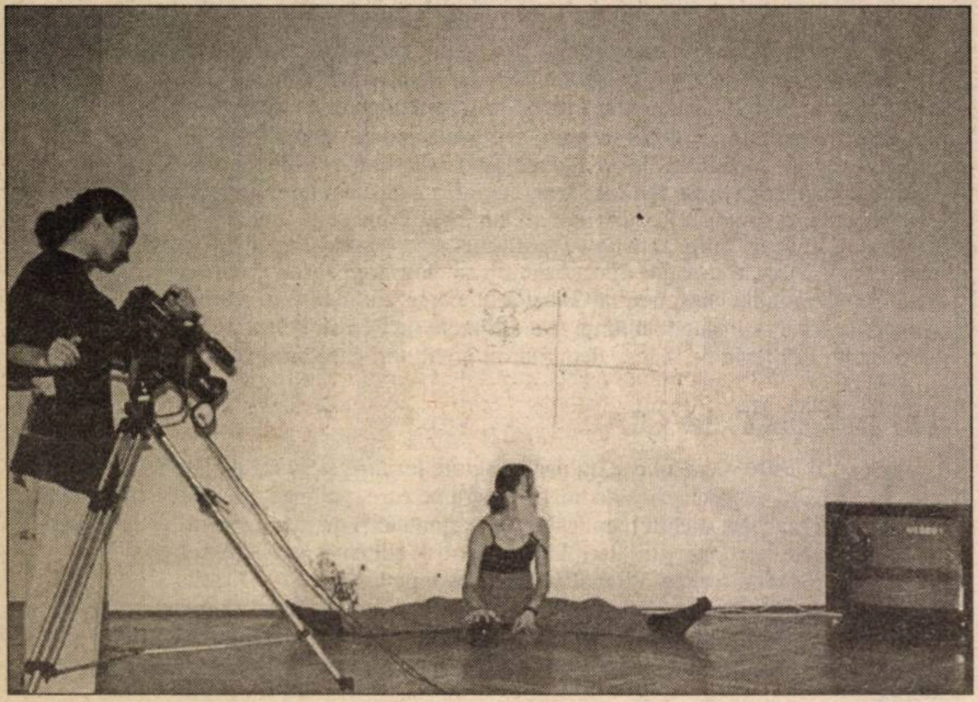

În fotografia de sus: arhitectul Dorin Ştefan, invitat în cadrul ciclului *Autoportret*.
În fotografia de jos: *workshop* de dans la CIAC

avut nenumărate propuneri ale artiştilor tineri şi foarte tineri de a veni în spaţiu şi de a lucra aici. Totuşi, încercăm să nu ne limităm la galerie: încercăm, împreună cu alte fundaţii, să extindem proiectele şi la alte locuri din Bucureşti, tocmai pentru a propune programe care să implice cît mai mult publicul. Nu poţi spune niciodată că-ţi place sau nu-ţi place, că-i bine sau că nu-i bine, dacă nu cunoşti într-adevăr ce se petrece. De aceea e foarte important să existe această oportunitate de informaţie.

Care sînt proiectele educaţionale de la CIAC?

Noi colaborăm foarte mult cu Universitatea de Artă din Bucureşti, în special cu Departamentul Foto-Video-Prelucrare Computerizată a Imaginii. Împreună cu ei organizăm aici, la CIAC, seminarii: cîteva s-au desfăşurat anul trecut, iar un proiect există deja pentru această toamnă. În plus, din 2000 am iniţiat o suită de întîlniri, numite **Autoportret**, unde e invitat un artist care lucrează cu un mediu din zona noastră de interes (video, foto, imagine digitală, interactivitate) şi care îşi prezintă, într-o seară, creaţia. Studenţii cunosc astfel şi omul, şi opera lui, putînd avea acces la detalii pe care altfel nu ajungi să le ştii. A fost foarte interesant (şi amuzant) să vedem prin ce este diferită fiecare prezentare: fiecare are alt stil, fiecare consideră că altă zonă din creaţia lui ar fi reprezentativă, fiecare se defineşte în alt fel. Unii au preferat o prezentare didactică, foarte organizată, cu materiale ilustrative pentru perioadele creaţiei lor. Alţii au prezentat o cu totul altă perspectivă faţă de ceea ce fac, spunînd că ei de fapt nu sînt artişti şi că abordează totul din perspectivă sociologică, jurnalistică etc. **Autoportretele** au reprezentat un prilej foarte bun de a afla mai multe despre „motorul" artei contemporane, care, iată, se dovedeşte a fi viu.

Există în Centru programe cu participare internaţională?

Avem în desfăşurare un program de acest fel, început chiar luna aceasta. Este de fapt a treia etapă a programului **SPACE** început în 2000. Programul urmăreşte organizarea în România a unui eveniment internaţional amplu, în realizarea căruia să fie implicaţi curatori, critici şi manageri din lume. Am pornit deja colaborarea cu mai multe instituţii europene, care să contribuie la realizarea acestui eveniment. Din toamnă, echipa curatorială va stabili detaliile, tematica etc.

Cum se plasează activitatea Centrului faţă de strategia culturală a statului român?

Din toată experienţa noastră de pînă acum, am văzut că în mediile artistice există puţină informaţie despre România. E vorba de *informaţia activă* – aceea care să fie percepută real de oameni. Informaţia există stocată, poate se fac şi eforturi să fie transmisă, dar ea nu funcţionează. Din păcate, sînt foarte puţine nuclee care încearcă să difuzeze această informaţie. Şi, tot din păcate, acţiunea este contrabalansată de ceea ce se întîmplă pe canalele oficiale. Ele nu numai că nu au nici un fel de strategie, dar nici atunci cînd se iveşte o oportunitate, nu reuşesc să profite de ea. Au alte priorităţi... Este cazul multor evenimente – cel mai recent este cel de la Veneţia. La începutul lui iunie a avut loc vernisajul Bienalei de la Veneţia. Toată lumea artistică era acolo: toţi jurnaliştii internaţionali, toţi curatorii. Pe lîngă problemele de organizare, de punere în operă a proiectului curatorilor români, s-au ivit tot felul de alte solicitări – şi ei au făcut cît au putut. Ei bine, Centrul Cultural Român de la Veneţia a fost absolut absent... Şi atunci? Degeaba instituţii precum CIAC-ul încearcă să difuzeze cataloage, să trimită informaţii de presă, să promoveze artişti, dacă, de fiecare dată cînd eşti confruntat cu o structură oficială, părerile sînt total divergente.

Interviu realizat de
Magda RĂDUŢĂ

Mirela DĂUCEANU – coordonator de programe, CIAC

Activitatea iniţială a Centrului a fost propunerea şi finanţarea proiectelor alese în funcţie de nevoile pieţei de artă. În primii ani am avut atîtea propuneri, încît am dezvoltat un program autonom, **Programul de Arte Vizuale**, destinat curatorilor şi criticilor de artă. Noţiunea de *curator* nici nu exista cînd noi operam programul; ea s-a impus în ultimii ani ai deceniului trecut.

Proiectele curatoriale nu se referă la un singur artist care vrea să-şi facă o expoziţie personală, ci la un grup de artişti sau la un curator care realizează o expoziţie de grup, naţională sau internaţională. Efortul nostru e să-i stimulăm să creeze ei înşişi evenimente culturale şi să identifice diverse locuri din ţară unde să se desfăşoare asemenea proiecte de anvergură.

Cu toţii ştim cît de importantă este imaginea artistului în domeniul cultural. Noi am activat exact în perioada în care artiştii învăţau să scrie un CV onorabil, să alcătuiască un proiect. Aplicaţiile erau în general pentru cataloage: am fost prima instituţie din ţară care am finanţat tipărirea unor cataloage de artişti care să arate într-adevăr competitiv. A fost o diferenţă estetică flagrantă faţă de cele editate, înainte, de Uniunea Artiştilor Plastici. Cataloagele din proiectul nostru nu erau numai un pliant de prezentare – artistul învăţa să-şi construiască o imagine a sa şi a propriei creaţii.

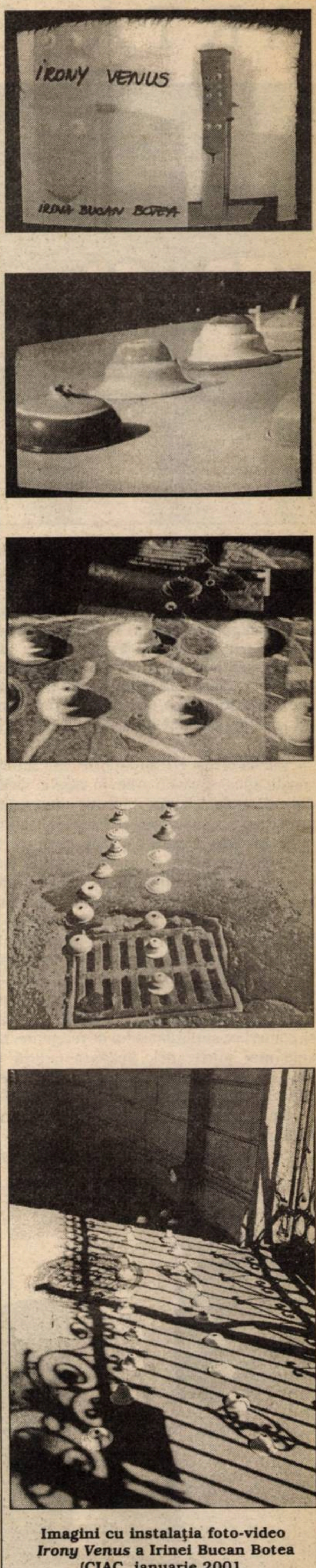

Imagini cu instalaţia foto-video *Irony Venus* a Irinei Bucan Botea (CIAC, ianuarie 2001, în cadrul proiectului *Spaţiu experiment – săptămîna tinerilor artişti*).

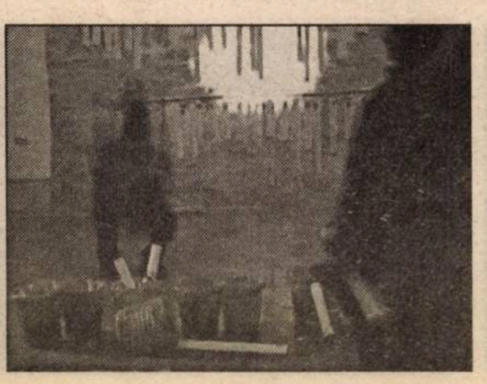

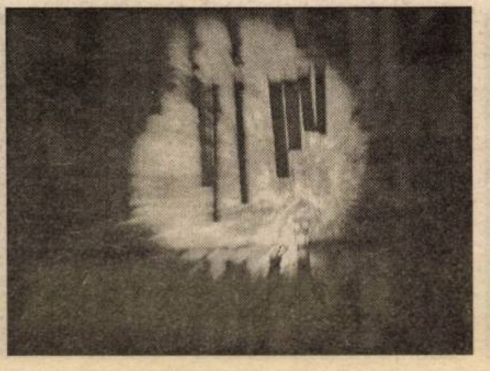

Scandaluri peste tot!

▌*În literatură*, scandalul de la Iaşi. Am publicat în numărul nostru de marţea trecută scrisoarea-**Declaraţie** adresată de un grup numeros de scriitori ieşeni preşedintelui Uniunii Scriitorilor din România, căruia i se cerea să aprobe înfiinţarea unei filiale ieşene alternative la cea deja-existentă! Motivul: viaţa literară a capitalei moldave s-ar afla sub controlul unor „grupuri de interese“ care, „lipsite de reprezentativitate“ şi practicînd „clientelismul“, ar fi responsabile pentru „degradarea“ climatului literar ieşean. S-au acumulat – aşadar – şi au răbufnit acum nemulţumirile acute ale celor mai valoroşi scriitori ai urbei, ca şi ale seriilor de tineri autori foarte promiţători care continuă să se formeze pe malurile Bahluiului. Solicitarea lor, foarte interesantă, merge – în fond – în sensul mai vechilor apeluri la descentralizarea Uniunii Scriitorilor venite din mai multe locuri din ţară şi blocate pînă acum de către conducere.

Publicată integral şi în **Cotidianul** de miercuri 11 iulie, petiţia ieşenilor n-a rămas fără ecou. În zilele următoare, alte cîteva ziare – **Adevărul, Independentul** etc. – au preluat ştirea. În ce ne priveşte, am primit la redacţie din partea a trei dintre semnatari – şi publicăm în aceste pagini – două texte explicative şi unul pamfletar. Ele prezintă situaţia şi dau expresie unei indignări simptomatice: ideea e că s-a depăşit limita suportabilităţii în materie de clientelism literar şi de ofensivă a veleitarismului. Şi nu numai la Iaşi! Mai devreme ori mai tîrziu, era inevitabil ca oamenii de valoare să înceapă să aibă reacţii scandalizate de acest fel. Ofuscaţi la rîndul lor, o parte dintre cei vizaţi, şi anume redactorii revistei **Convorbiri literare**, ne-au trimis o „replică“ în care nu comentează acuzaţiile publice ale colegilor lor din Iaşi, ci… „şapoul“ redacţional care „prefaţa“ în **Observatorul** trecut scrisoarea-protest! Jignitoare în ton şi naivă în formulări, „replica“ nu e publicabilă.

Să mai amintim în context noile date ale cazului Nicolae Balotă: în scrisoarea deschisă prin care demisiona din USR (şi pe care am publicat-o şi noi), el menţiona faptul că a fost jignit de cineva în cadrul Conferinţei Scriitorilor din 18 mai. În numărul de săptămîna trecută al **României literare**, Mircea Mihăieş se dezvăluie ca emitent al acelui „cuvînt necugetat“ adresat lui Nicolae Balotă (dar pe care nici unul, nici celălalt nu-l pun pe hîrtie!). Mai-tînărul M.M îi cere scuze mai-vîrstnicului N.B., afirmă că „regretă enorm“ retragerea acestuia din USR şi îl roagă „insistent“ să revină. Între timp, se pare că lui N.B. i s-a propus din partea conducerii Uniunii nu numai să revină, dar să şi preia direcţia revistei **Viaţa Românească**, abandonată de Caius Traian Dragomir, expediat de către actualii guvernanţi în exil, într-o ambasadă…

Şi tot legat de scriitori, de cărţi: scandal şi în legătură cu Comisia subvenţiilor pentru carte a Ministerului Culturii. În componenţa ei: exclusiv clientela părţii „nostalgice“ a PDSR/PSD. După ce reprezentanta Asociaţiei Editorilor din România a fost exclusă de la lucrările Comisiei, unde avea doar un rol de observator, protestul AER a denunţat vehement lipsa de transparenţă a procesului. Rămîne să vedem cum va arăta lista titlurilor subvenţionate…

▌În cinematografie, scandalul subvenţiilor de stat pentru filme şi scandalul Lucian Pintilie. Au fost date publicităţii rezultatele concursului de proiecte cinematografice pentru acest an organizat de Centrul Naţional al Cinematografiei. Pînă la rezultatele propriu-zise, scandaloasă este componenţa juriului. PDSR-ul evoluează şi se modernizează sub noua sa înfăţişare de PSD, însă clientela lui cinematografică, asemeni celei literare, rămîne cea de la începutul anilor '90, adică – de fapt – de dinainte! În consecinţă, degeaba au înscris scenarii în concurs cineaşti novatori şi cu audienţă internaţională, de la Lucian Pintilie la tinerii Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu: cîştigătorii sînt din vechea clientelă! Ca o confirmare a acestei orientări, a mai izbucnit şi scandalul tentativei de izgonire a lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii. Ziarele de săptămîna trecută au preluat scrisoarea deschisă a reputatului cineast, care explica manevra. În articolul pe care-l publicăm acum, Valerian Sava comentează în termeni tăioşi – altfel cum?! – întreaga situaţie…

▌În teatru, se anunţă scandalul legii privind instituţiile de spectacole. Uniunea Teatrală din România – UNITER şi-a prezentat săptămîna trecută proiectele pentru perioada următoare, atrăgînd atenţia şi asupra proiectului de lege privind instituţiile de spectacole elaborat de Comisia pentru cultură, artă şi mass media a Camerei Deputaţilor. UNITER a formulat numeroase amendamente, arătînd că nu se întrevede nici o soluţie pentru marile probleme cu care se confruntă instituţia teatrului românesc şi artiştii din domeniu. Traseul parlamentar va fi urmat la toamnă, cînd se prefigurează proteste ale profesioniştilor scenei.

▌În artele plastice, continuă scandalul falsurilor Brâncuşi. Deşi specialiştii au „clasat“ cazul celor 17 falsuri atribuite lui Brâncuşi, deşi documentaţia rezultată în urma expertizării a 2 dintre sculpturi a fost predată Ministerului Culturii şi ea indică indubitabil falsificarea, promotorii întregii poveşti îşi continuă eforturile de impunere a „lotului“ de lucrări ca autentice. Fiind vorba despre domeniul patrimonial, Ministerul are responsabilităţi cărora nu le dă curs. Semnatarii unui mai vechi **Apel** către Minister revin acum, cu efectivul sporit: s-au adăugat Corneliu Antim, Dorana Coşoveanu, Mihai Ooveanu şi Ioana Vlasiu (de pe lista iniţială s-a retras Florin Codre, iar Horia Bernea s-a stins între timp).

▌Noutăţi legate de scandalurile din diplomaţia culturală. Pentru ca tacîmul să fie complet, continuă şi scandalul „păţaniilor“ la care sînt supuşi intelectualii proeminenţi aflaţi în serviciu diplomatic şi proiectele lor (vezi relatarea noastră din numărul precedent). Asociaţia Foştilor Refugiaţi Politici din România a susţinut joia trecută o conferinţă de presă în care a acuzat discriminarea cetăţenilor români cu dublă cetăţenie. Unul dintre membrii Asociaţiei, Adrian Niculescu, a lansat şi o scrisoare deschisă adresată ministrului român de Externe în care arată că atari discriminări nu operează într-un caz precum cel al lui Eugen Mihăescu, trimis la reprezentanţa României pe lîngă UNESCO de la Paris în locul lui Dan Hăulică. Iar profesorii de românistică din Italia, majoritatea italieni, au adresat şi ei un apel public prin care solicită continuarea programului de burse de specializare iniţiat de regretatul Marian Papahagi. Despre sistarea programului din lipsă de fonduri am scris – de asemenea – săptămîna trecută…

E pur si muove

CODRIN LIVIU CUŢITARU

Anul trecut – pe cînd redactam (tot pentru **Observator cultural**) articolele din ciclul „isprăvile periferiei în drumul său către centralitate“ – ajunsesem într-un punct mort. După luni întregi de polemici, dezbateri, mese rotunde etc. – publicate în presa ieşeană (nu numai culturală) –, avusesem subit revelaţia că viaţa literară a Iaşului (tema interminabilelor noastre discuţii) se afla într-o situaţie mai critică decît oricînd. Nu reuşisem să schimbăm cu nimic mentalităţile vetuste ale „oamenilor zilei“, mentalităţi înflorite, paradoxal, într-un centru tradiţional al boierimii româneşti luminate şi, în plus, chiar pe „baricada“ revoluţionară a disputei, apăruseră disensiuni, justificate mai curînd de orgolii personale şi nu de idei opuse. Eu însumi (care nu făcusem altceva decît să pledez pentru cultivarea *societăţii deschise*, lipsite de impulsul autarhic şi vanitos al ultimului deceniu ieşean) m-am trezit peste noapte acuzat de filoamericanism „şablonard“ şi promovarea „ideilor primite de-a gata“, fiind comparat cînd cu un „stăpîn de *wigwam*“ ideologic, cînd cu „foştii bursieri de la Havana“, cînd cu lacheii mărunţi, aflaţi „în slujba celor puternici“. Pînă şi simpaticul (şi ponderatul) Emil Brumaru – faţă de care am o stimă reală – m-a oprit la un moment dat pe stradă şi mi-a sugerat s-o mai termin cu „americanii ăştia“, întrucît risc – alături de Andreea Deciu de la **România literară** – să dau „cărţii străine“ izul propagandistic al „cărţii sovietice“ din anii '50. I-am zîmbit politicos şi ne-am despărţit cordial însă în „forul meu interior“, vorba lui Marin Preda, îşi iţise cornițele, mai întîi jucăuş, apoi din ce în ce mai sîcîitor, demonul descumpănirii. Cum putusem să cred – cu atîta naivitate – că e de ajuns să faci eforturi (nu numai intelectuale, ci şi financiare) să păstrezi legătura cu lumea civilizată, pentru ca semenii să-şi arate solidaritatea şi aprecierea? În liceu, citisem cu mare plăcere alegoria peşterii din **Republica** lui Platon, dar aparent uitasem episodul ei cel mai important. O dată revenit printre „prizonieri“, „evadatul“ socratic se găseşte faţă în faţă cu primejdia de a fi executat. Motivul? Ideea lui nesăbuită că, la ieşirea din grotă, fiinţează o lume adevărată, cu lumină şi obiecte palpabile, ale cărei umbre ajung doar proiectate în semiobscuritatea deprimantă a acelui loc.

Astăzi însă, surpriză mare! Lumea literară ieşeană pare să iasă din inerţie şi nu oricum, ci în mod organizat, după regulile stricte ale unui sistem prestabilit, ce se doreşte piatra de temelie a viitoarei reforme culturale. Se scriu memorii (semnate şi de membri ai elitei, tăcuţi în trecut, poate indiferenţi, poate descurajaţi), apar articole revoltate (de actuala stare de lucruri), se expune (în sfîrşit) ideea unui hebdomadar cultural (autentic), într-un cuvînt, se coagulează forţele sănătoase ale centrului moldav, pînă ieri disipate. În ce mă priveşte, trebuie să recunosc faptul că, după o (destul de) lungă tăcere (iritată) a majorităţii confraţilor, e reconfortant să primesc din nou telefoane, să fiu rugat să ader la diverse petiţii, să mi se ceară (insistent) să produc un (nou) articol pe (mai) vechea noastră temă polemică. Pe toate le-am acceptat din start, pentru că – nu ştiu exact de ce – am sentimentul că acum *se poate schimba* ceva esenţial. „Problema ieşeană“ nu era atît lipsa resursei intelectuale (dovadă recentul şi masivul curent de opinie favorabil „reformei“), cît maniera de canalizare a ei în direcţia cea bună, după o prealabilă conştientizare a cauzelor reale ce au generat-o. Poziţia mea în această chestiune a devenit cunoscută în zecile – cred – de articole publicate în ultimii ani. Nu aş vrea să mă repet. Ce mi se pare important – în contextul actual – este distincţia metodologică între diversele noţiuni cu care operăm (sper că a trecut vremea pamfletelor şi a polemicilor hazoase, fiind necesare acum şi cîteva clarificări conceptuale sau, mai puţin pretenţios, situaţionale). De exemplu, paradigma „viaţă culturală ieşeană“ îmi trezeşte aprehensiuni faţă de aria sa de impact semantic. Ne putem pune întrebarea legitimă: are Iaşul, în mod obiectiv, o viaţă culturală perimată şi ineficientă, aşa cum se sugerează uneori în polemicile amintite? Nu doresc să o fac (din nou) pe avocatul diavolului, dar sînt obligat să constat că orice om raţional va răspunde aici invariabil negativ. Starea culturală a urbei moldave – văzută atît din afară, cît şi dinăuntru –, în condiţiile socio-economice ale României contemporane, poate fi caracterizată drept *excelentă*, fără cea mai mică urmă de exagerare. Să mă explic. Funcţionează aici un puternic centru universitar (distins de fostul ministru al Educaţiei, Andrei Marga, ca *primul din ţară* în aplicarea reformei de învăţămînt) cu multiple competenţe (şi legături solide cu instituţii euro-americane similare), există filiale zonale (deosebit de active) a cel puţin cinci instituţii culturale internaţionale de mare prestigiu (Consiliul Britanic, Centrul Cultural Francez, Biblioteca Americană, Centrul Cultural German, Centrul de Cultură Sud-Americană), se află în prim-plan cîteva edituri cu influenţă naţională (între ele, Poliromul tinde să obţină supremaţia în ţară), de zece ani apare cotidianul **Monitorul** (al treilea ziar, ca audienţă, din România, cu ediţii aproape peste tot, inclusiv în Bucureşti), doar o imagine din panoplia foarte largă de acţiuni a giganticului Trust de Presă „Nord-Est“, activează, destul de bine în ultimul timp, o Filarmonică (unde sînt încă artişti cu notorietate internaţională) şi două teatre, se organizează vernisaje de pictură, emit numeroase posturi radio/TV locale şi, în fine, s-au dezvoltat, în deceniul postrevoluţionar, structuri disciplinare specializate, cu rezultate remarcabile în ariile lor de impact (mă gîndesc la Institutul de Istorie al profesorului Al. Zub, la secţiunea regională a Fundaţiei Culturale Române, la publicaţiile academice realizate de aşa-zisele „centre de excelenţă“ – înfiinţate pe lîngă diverse catedre universitare – în colaborare cu instituţii de învăţămînt superior din Occident etc.). Tot la Iaşi au venit, nu demult, două distincţii academice internaţionale de excepţie (Premiile Herder şi Grimm, al căror laureat succesiv a fost profesorul Andrei Corbea-Hoişie, şeful Catedrei de Germanistică). Nu în ultimul rînd trebuie să-i amintesc şi pe cei trei ieşeni din „echipele de aur“ ale **Dialogului** şi **Opiniei studenţeşti** care au confirmat deja aşteptările, asigurîndu-şi o notorietate internă şi, în bună măsură, externă: Sorin Antohi, Alina Mungiu-Pippidi şi Mihai Răzvan Ungureanu. Vom admite deci necondiţionat că a vorbi despre o viaţă culturală retrogradă, în astfel de condiţii, pare cel puţin deplasat.

Sîmburele nemulţumirii se află într-un spaţiu pe care sîntem nevoiţi să-l restrîngem terminologic la noţiunea de „viaţă literară“, cu tot ceea ce ea implică – presă, instituţii, organizaţii etc. Într-un oraş care nu a mai dat de multă vreme un scriitor cu adevărat important, legitimaţia de „scriitor“ a ajuns alarmant de frecventă. Un număr imens de veleitari (ieşiţi subit din magma Revoluţiei) au reuşit, într-un timp record, să acapareze principalele reviste literare (altădată apreciate) şi (fapt îngrijorător) filiala locală a Uniunii Scriitorilor (în care îmi reiterez şi cu această ocazie opţiunea fermă *de a nu intra*), promovînd un spirit gregar primitiv şi o subcultură demnă de provinciile cenuşii ale cîmpiei moldoveneşti. Aici aş distinge două anomalii de context socio-literar, care au putut genera criza actuală. Mai întîi se observă *o stranie dominaţie a poeţilor (mediocri)* în interiorul mecanismului cultural şi, mai ales, la pîrghiile sistemului propriu-zis. În numeroase locuri din ţară (unele cunoscute şi de mine), poziţiile de administraţie şi direcţie a vieţii literare sînt ocupate fie de funcţionari specializaţi (cum ar fi, de altfel, normal), fie de intelectuali riguroşi, responsabili, de obicei familiarizaţi cu munca de coordonare a strategiilor culturale. „Omologii“ lor ieşeni sînt, în chip necesar, autori (exclusiv) de plachete lirice dubioase, fără nici o audienţă sau valoare. Nu am nimic cu eventuala apti-

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

tudine administrativă a poetului (a se vedea, totuşi, **Jurnalul** lui Mircea Cărtărescu, apropo de problemă), accept existenţa unor excepţii, dar trebuie amintit că experienţa ieşeană în domeniu lasă (evident) de dorit. Majoritatea structurilor gestionate de cei în cauză au ajuns imediat la faliment intelectual (de pildă, cu tot respectul pentru prietenii Liviu Antonesei, Gabriela Gavril ori Dan Lungu, care au ţinut/ţin sus, cu mari eforturi, stindardul singurei reviste de cultură onorabile din oraş, **Timpul**, să recunoaştem că, atunci cînd au fost copleşiţi numeric de poeţii „pursînge“, au cedat nervos, dînd drumul în tipar unor numere mai slabe chiar decît **Cronica** şi **Convorbiri literare**, acestea din urmă fiind adevărate etaloane ale veleitarianismului contemporan, girate de nişte poetaştri cu voluptatea primară a găştilor de cartier). În al doilea rînd, se manifestă încă la Iaşi un (dăunător) *narcisism cultural* pe care l-am semnalat şi cu alte ocazii (iată, de ani buni, ieşenii vorbesc despre ei înşişi nu doar în presa locală, ci şi în aceea centrală). Pe filieră freudiană, aş îndrăzni să constat că el vine dintr-un bizar „complex al trecutului“, acel *paseism* teoretizat undeva de Andrei Pleşu. Autorul volumului **Minima moralia** amintea faptul că, uneori, trăim din virtuţile strămoşilor, bănuind că onoarea se moşteneşte, întocmai ca ochii albaştri, de la părinţi. După un secol şi jumătate de la „marea dramă“, Iaşul nu s-a consolat, aparent, cu statutul de „provincie“, continuînd să-şi aroge titluri precum „capitala Moldovei“ sau „capitala culturală a României“ (unde cuvîntul „capitală“ reprezintă simbolul subliminal principal). Acest gen de frustrare colectivă (transmisă din generaţie în generaţie) a creat, în timp, devieri de comportament cultural. Ieşeanul este, prin definiţie, ostil „centrului“, are cultul „marilor clasici“ şi, în consecinţă, devine refractar la progres şi comunicare. El îşi creează o veritabilă *castă închisă*, ajungînd, după cum bine spunea cîndva Radu Dudău (ieşean, la rîndul lui, dar cu doctorat în Germania), promotorul unui „dinamism“ cultural periferic şi retardat. Desincronizarea intelectuală rămîne, de aceea, principala deficienţă de sistem, pe care o văd în Iaşul literar contemporan. Nu lipsa ideilor macină vechea capitală moldavă (impulsul „capitalizării“ e, cum se vede, irepresibil), ci aceea a criteriilor. Nu avem, deocamdată, grilele axiologice necesare evaluării unor fenomene de maximă importanţă, ca priorităţile culturale ale lumii de azi, identitatea (adevărată) scriitoricească, actualitatea estetică, rolul ideologiei literare în literatura postmodernă, responsabilitatea actului literar, deontologia profesiei de scriitor ş.a. Veţi spune, desigur, că toate sînt, pînă la urmă, probleme naţionale (vezi şi recentele alegeri de la US). De acord, însă cît timp noi, ieşenii, avem scuza „narcisismului cultural“, daţi-ne voie să ne asumăm întîietatea.

▮

De ce nu spuneţi nimic, domnule Ilisei?

CRISTINA CÎRSTEA

După cum era de aşteptat, publicarea Declaraţiei celor 32 de scriitori ieşeni privind starea critică în care se află cultura ieşeană a stîrnit şi va stîrni, cu siguranţă, nenumărate controverse, comentarii sau luări de poziţii. Varietatea opiniilor va reliefa anumite stări de lucruri existente în viaţa literară, fenomene în faţa cărora nu putem fi nici pe departe indiferenţi. Ocolirea acestor discuţii poate genera, aşa cum am văzut, numeroase nemulţumiri şi suspiciuni care, la rîndul lor, vor genera dispersia lumii literare. Doza de nepăsare a unora care „nu sînt momentan acasă“ este, în opinia mea, chiar punctul de plecare al acestor controverse. Este uşor şi gratuit în acelaşi timp să afirmi că toată această acţiune se datorează unor probleme de ordin personal, ignorîndu-se, de fapt, că problemele de „ordin personal“ ale unui om de cultură sînt, nici mai mult, nici mai puţin decît cele ale breslei din care acesta face parte atît profesional cît şi afectiv...

De cîteva săptămîni, un pamflet publicat în presa culturală constituie obiectul unui proces în care sînt implicaţi doi scriitori, ambii membri ai Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, Nichita Danilov şi Lucian Vasiliu, ultimul fiind membru al comitetului acestei filiale a US, dar şi membru al Comitetului Director al US. Sigur, ca orice proces, el se va desfăşura, aşa cum e firesc, în faţa instanţei judecătoreşti, astfel încît fiecare parte să-şi poată argumenta opiniile (chiar dacă sînt opinii literare!). Nimic rău în asta. Justiţia va trebui însă să aibă în vedere că nu este altceva decît un proces *literar*, un proces în care va trebui să gîndească de două ori înainte de a da un verdict. O polemică ce s-ar fi putut desfăşura în paginile unor publicaţii a reuşit, se vede, printr-un gest pripit, să se transfere în sala tribunalului. O literatură vie, cu note caragialeşti, a căpătat conotaţii kafkiene, lăsînd un gust amar şi o lumină defăimătoare asupra unui gen literar specific modului de viaţă românesc. Şi nu doar atît. Consecinţele le va suporta tot breasla scriitoricească, breaslă lăsată la discreţia publicului amator de scandal şi de bîrfă, public care va alege doar ceea ce-i place din această mascaradă şi nicidecum ceea ce ar trebui să înţeleagă... Printre infractori, violatori, pedofili, criminali, de ce nu ar fi „pe rol“ şi procesul dintre doi scriitori români contemporani?

Ceea ce doresc să aduc aici în discuţie nu este acest proces. Ne interesează să ştim în ce măsură s-a implicat secretarul AS din Iaşi, dl. Grigore Ilisei, în acest, aşa-zis, conflict. A încercat oare Domnia sa să aplaneze această neînţelegere, a încercat să aibă vreun dialog cu cei doi scriitori, Nichita Danilov şi Lucian Vasiliu? A convocat o şedinţă a Comitetului AS şi a pus această problemă în discuţie? Oare nu cumva era de datoria dumnealui să dea o dovadă de diplomaţie şi să-şi impună autoritatea pe care trebuie să o aibă un lider? Ce calităţi trebuie să aibă un lider? I s-a reproşat poetului Mihai Ursachi, fostul secretar al AS din Iaşi, o anumită doză de „romantism“ în ceea ce priveşte conducerea acestei filiale. Mihai Ursachi avea autoritate ca scriitor. Prin atitudinea şi opera sa, Mihai Ursachi a marcat o generaţie de scriitori. Numai acest fapt te determină să ai o atitudine decentă şi o autocenzură vizavi de ceilalţi. Această autocenzură se datora şi faptului că aveai respect faţă de un om aflat în fruntea unei bresle, un scriitor care a suportat persecuţia comunistă, a stat în închisoare, astfel încît nu ţi-ai fi permis luxul de a cere *condamnarea penală* a unui coleg de generaţie doar fiindcă a avut curajul de a scrie un pamflet. Respectul faţă de un model moral care a suportat nişte vicisitudini ale istoriei (în fond, pentru ce altceva decît pentru *libertatea cuvîntului?)* te-ar fi determinat să-ţi cenzurezi anumite impulsuri viscerale de moment. Se spune despre dl Grigore Ilisei că a fost ales secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi pentru calităţile sale de manager. Nu contestăm acest lucru. Personal îl consider un om simpatic, echilibrat. Şi cu multe relaţii. Dar, oare, un bun manager se ascunde de problemele personalului pe care îl reprezintă? Cum va reuşi să stăpînească dl Ilisei hăţurile manageriale ale acestei instituţii dacă personalul pe care s-a angajat să îl conducă se află în prag de dispersie? Deocamdată a fost vorba de un „conflict“ între doi scriitori, conflict ce putea fi stopat „din faşă“ de către domnul Ilisei. Mai mult, este vorba şi de un gen literar, nu de „interbelica“ tactică a aruncării pungilor cu apă din balcoanele de pe strada Lăpuşneanu în capul unor trecători care cască gura în faţa pîlniilor medievale ale lui Mitică Grumăzescu, anticarul... Presupunem că un scriitor ar fi, dintr-un motiv oarecare, supus unor presiuni de ordin politic. Ne întrebăm: oare cum se va implica în apărarea lui, dl Grigore Ilisei? Şi astfel de situaţii pot apărea oricînd. Oare nu avem nevoie de un lider cu autoritate morală? Iată, deci, un caz ce trebuia rezolvat dar care, prin *indiferenţă*, a fost ignorat, supus justiţiei şi nu *justiţiei scriitoriceşti*. În acest caz se pot regăsi mulţi membri ai acestei Asociaţii, într-o formă sau alta, prin ignorarea problemelor de ordin social a acestora, prin ignorarea problemelor de sănătate (cazul poetului Dan Giosu care, după cum a afirmat, a primit ca ajutor un bon de masă la cantina săracilor, acesta fiind, în prezent, imobilizat la pat – pînă unde poate duce umilirea unui om care face un act de cultură?), ignorarea înscrierii ca membri în această filială a unor tineri scriitori pe motive subiective etc. etc.

A încercat oare dl Grigore Ilisei, de la numirea Domniei sale ca secretar al AS din Iaşi şi pînă astăzi, să dialogheze cu toţi aceşti 32 de semnatari ai Declaraţiei, să găsească o punte de comunicare pentru a cunoaşte şi punctul acestora de vedere? Ce motive stau la baza acestei Declaraţii, ce motive stau la baza acestui refuz de a participa la viaţa activă a Asociaţiei? E doar un moft? E doar o „chestiune personală“ a cuiva, aşa cum afirmă, tot sub impulsuri viscerale, un scriitor care „patronează“ festivalurile, bate drumurile europene în numele lor, ia decizii în numele lor şi, în cele din urmă, ajunge pînă la a-i jigni, a-i umili într-atît, încît consideră că dreptul acestor scriitori de a avea o revistă a lor, o Asociaţie conform Statutului US e o adevărată *calomnie?* Nu crede dl scriitor că foloseşte cam des acest cuvînt mai cu seamă atunci cînd e vorba de dreptul la cultură, la o literatură vie, la un schimb viabil de idei? Sau dl scriitor plimbat prin lume a uitat, îmbătat de gloria deşartă şi măruntă, că Iaşul este pepiniera veritabilelor talente, a unei şcoli de critică şi eseu excepţională? Cum să ne reprezinte nişte reviste anacronice în care, iată, apar articole de acest gen: „La început era Cuvîntul şi Cuvîntul era Dumnezeu. Apoi au apărut convorbirile (literare) şi cuvîntul era la Titu Maiorescu. Iar în zilele noastre au apărut şi «Zilele revistei **Convorbiri literare**», iar cuvîntul era (şi este) la Cassian Maria Spiridon. Şi dacă tot a fost la el, Cassian a luat cuvîntul şi a strigat cu glas mare «adunarea»! [...] Ca nişte învăţăcei sîrguincioşi, cuminţi şi ascultători (cînd s-a trecut la discuţii, n-au mai fost nici cuminţi, nici ascultători!), scriitorii chemaţi la manifestarea – tradiţională deja, de vreme ce a ajuns la a cincea ediţie! – convorbiriştilor au strigat şi ei din adîncurile piepturilor «prezent!»“.

Cînd avem parte de o asemenea trinitate ubicuă (Dumnezeu-Titu Maiorescu-Spiridon), în oraşul moaştelor Sfintei Parascheva şi ale Sfîntului Gheorghe, nu e aşa că un text care reuşeşte să iasă din astfel de canoane devine obiectul unui proces de calomnie? Oare ce-o zice, în sinea lui, Titu Maiorescu citind pasajul valeriustancucian de mai sus?... Poate că apropierea de Dumnezeu l-ar stînjeni puţin pe părintele criticii convorbiriste, dar prezenţa lui Cassian Maria Spiridon, în text, l-ar măguli peste măsură...

De ce nu spuneţi nimic, domnule Grigore Ilisei?

▮

Protest AER

Opiniile exprimate recent de către ministrul Culturii şi Cultelor, Răzvan Theodorescu, şi inserate în articolului **Reprezentanţii editorilor au fost excluşi din Comisia subvenţiilor pentru carte**, publicat în **Cotidianul** din 4 iulie a.c., obligă Asociaţia Editorilor din România la următoarele precizări:

1) AER a solicitat doar un rol de observator în cadrul comisiei. Prin această solicitare nu am dorit altceva decît să fie înlăturate unele suspiciuni privind modul cum sînt dirijate fondurile din bugetul naţional, alocate susţinerii editării şi achiziţiilor de carte pentru bibliotecile publice. Suspiciunile au la bază experienţa din anii trecuţi, cînd asemenea resurse financiare au fost dirijate în majoritatea lor şi cu preponderenţă către anumite edituri (de exemplu, multe sute de milioane de lei, dintr-un buget şi aşa extrem de redus, direcţionate către una sau două edituri, cazuri evidenţiate la vreme lor în presă!).

2) În egală măsură, suspiciunile au fost determinate atît de criteriile prin care s-a făcut numirea noii Comisii, cît şi de afirmaţiile de-a dreptul jignitoare ale ministrului Culturii cu privire la unii membri ai fostei Comisii, cum ar fi Livius Ciocârlie, Sorin Alexandrescu sau Alexandru Călinescu, personalităţi recunoscute ale culturii noastre naţionale, calomniate în mod public de Răzvan Theodorescu în ceea ce priveşte competenţa lor profesională.

3) În discuţiile purtate de Gabriel Liiceanu, preşedinte al AER, cu Tudor Mărunţelu, directorul Direcţiei Carte din Minister, am fost asiguraţi că doamna Silvia Colfescu – reprezentanta AER şi directoarea Editurii Vremea – va avea acces liber, ca observatoare, la lucrările Comisiei. Faptul că prezenţa delegatului AER a fost interzisă doar cu o zi înaintea începerii lucrărilor vorbeşte de la sine despre onestitatea Ministerului în relaţiile cu AER şi despre metodele utilizate.

4) Şi mai surprinzător pentru noi este tonul agresiv şi jignitor folosit de ministrul Culturii. Afirmaţii (pe care ar trebui să le probeze) precum „observatorii colportează tot soiul de ştiri“, „transparenţa devine cumetrie“ ş.c.l. se înscriu în aceeaşi arie a calomniei, incompatibilă cu rangul oficial pe care îl deţine. „Interdicţia îmi aparţine mie în totalitate“ este o frază care ne reaminteşte cu uşurinţă de metode şi practici pe care le-am fi dorit definitiv apuse. Or, atitudinea ministrului Culturii în relaţiile cu asociaţiile profesionale ale editorilor (în definitiv, componente ale societăţii civile) ne determină să constatăm că astfel de practici subzistă.

5) Ca persoană privată, Răzvan Theodorescu are tot dreptul să nu ştie dacă AER „este formată din una sau două persoane“. Este, aşa cum el însuşi o recunoaşte, problema lui. Funcţia pe care o deţine l-ar fi obligat, însă, la o minimă informare înainte de a denigra într-un mod sfidător activitatea AER şi a face afirmaţii de o falsitate flagrantă. Ar fi putut, astfel, să afle cu uşurinţă că AER cuprinde la această oră 47 de membri, printre aceştia numărîndu-se şi cele mai importante edituri din România, cu o pondere majoră în editarea naţională de carte.

Îi reamintim deci, şi pe această cale, ministrului Culturii şi Cultelor, că intenţia AER nu a fost decît aceea de a veghea asupra transparenţei şi moralităţii modului de utilizare a unor fonduri publice destinate domeniului nostru de activitate.

Considerăm că moralitatea şi transparenţa reprezintă valori ale unei democraţii reale, pentru care societatea românească a optat în mod definitiv. Or, atît timp cît un ministru al României de astăzi poate susţine o aserţiune (memorabilă) de tipul „Am vrut să fim democratici, dar se pare că la noi nu se poate încă acest lucru“, constatăm că mentalităţile vetuste mai bîntuie încă după bunul lor plac.

Silviu LUPESCU
Vicepreşedinte AER

Vieţile după Conachi

(aproape scenetă)

DAN GIOSU

Directorul Muzeului Lucian stă la masa de lucru. Îşi pusese ochelari. Pe tocul uşii, Corbul Daniel. Directorul Muzeului Lucian îl citea pe Conachi. Acum, de la coadă la cap. Îl citise de milioane de ori. Îşi dăduse doctoratul în Conachi. Acum vroiau să-l facă academician. Nordicii, se zvonea, vor să-i dea Nobelul pentru merite deosebite în înţelegerea umanităţii faţă de opera lui Conachi. Degeaba! Simţea că ceva îi scapă.

Intră o secretară. „Să....?" Directorul Muzeului Lucian: „Nu, nu, nu acum!" Mai deunăzi, în China, în faţa a două miliarde de chinezi, a explicat importanţa *conjuncturală* a lui Conachi în explicarea Primelor elemente opuse şi clare. Despre teoria lui Conachi. Adică: Teoria părţii de sus induse şi aparent liniare, despre Tezele noi şi conexe faţă de Tezele vechi, tot conexe. Le-a mai spus chinezilor că toate aceste idei le-a avut şi el în tinereţe, înainte de a fi citit pe Conachi, dar cu toate acestea Conachi nu poate fi „pătruns" în întregime.

Chinezii au rămas cu gura căscată ajungînd la concluzia că Confucius e un zero tăiat în patru. L-au tradus imediat pe Conachi şi se pare că de un astfel de exemplar se preocupă acum Directorul Muzeului Lucian.

Intră o secretară: „Ministrul aşteaptă în gară!" „Care Ministru?" „Al Culturii." „Trimite şoferul!" Corbul Daniel bate din aripi: „Ţilică! Ţilică!" Pe vremuri, Directorul Muzeului Lucian s-ar fi dus personal. Acum a obosit. Ce vremuri! Orice personalitate venea la Iaşi era aşteptată de Directorul Muzeului Lucian. Ajunsese să se mute în gară. E drept că pînă atunci era însoţit de Directorul Muzeului Parascan. Dar acesta îi turuia numai despre Creangă. Or, el de pe atunci era preocupat de Conachi.

Cînd venea Breban, îl aştepta. Cînd nu venea Breban, îl aştepta. Într-o zi l-a aşteptat o săptămînă întreagă pe Slavici, pînă ce Directorul Muzeului Parascan l-a convins că Slavici a murit demult.

Cum cobora vreunul mai bine îmbrăcat şi cu geantă diplomat, directorul Muzeului Lucian se repezea la el şi spunea: „Mergeţi la Muzeu?" „La care Muzeu?", întreba omu'. „La Muzeul Lucian." „Da, zicea." „Sînteţi Breban?" „Nu, sînt Blandiana." Imediat directorul Muzeului Lucian îi dădea o tartină cu salam de Sibiu şi două pachete de Kent. Avea un fix cu două pachete. Odată, în curtea Casei Pogor, a vrut să strecoare discret în buzunarul drept al criticului şi academicianului Simion tot două pachete Kent. Acesta l-a refuzat spunînd că nu fumează, l-a bătut prieteneşte pe obraz zicînd: „Lasă, nu fi trist, tot am să scriu despre tine..."

Apoi, dacă nu aveau maşină, Directorul Muzeului Parascan umfla omul (de la gară) în cîrcă, fiindcă Directorul Muzeului Lucian n-avea cîrcă, şi-l ducea la Casa Pogor, unde-i mai dădeau o tartină şi-un pahar de vin. Ce vremuri!

Directorul Muzeului Lucian oftează. Intră o secretară: „Să...?" „Nu, nu, trimite-l la mine pe Cassian." Intră repede Cassian, cu pălăria în mînă, şi întreabă agitat: „Unde?" Corbul Daniel bate din aripi şi urlă: „Ţilică!! Ţilică!!"

Directorul Muzeului Lucian zice: „Să te duci în Columbia, în locul lui Dinescu, dar vezi, să reciţi versuri din Ursachi!" Cassian Maria se duce. Ăia, columbienii, mafioţi şi nemafioţi laolaltă, îl aşteaptă pe aeroport cu pancarte strigînd: „Dinescu! Dinescu!" Cassian le explică civilizat că el, Cassian, e Cassian, dar nu ţine. Vor să-l împuşte. Îl iartă, dar îl aruncă la marginea oraşului, într-un fel de WC.

Cassian îşi revine din duhoare şi-şi îndeplineşte misiunea recitînd din Ursachi, în aplauzele mulţimii de pe stadion, care strigă: „Dinescu! Dinescu!"

Intră Cassian Maria agitat: „Unde?" Directorul Muzeului Lucian zice: „Şi acum te vei duce în Mexic, în locul lui Danilov, dar să reciţi de data asta din Danilov." Cassian Maria rămîne cu gura căscată. Totuşi zice: „Decît să recit din Danilov, mai bine să se ducă Danilov." „Păi, vezi, mă, Cassian, ăsta-i şpilu'. Aşa vom fi subtili." Cassian Maria, convins, iese şi pleacă în Mexic.

Intră o secretară: „Să vă fac un masaj erotic?" De cînd venise din China, învăţase toate secretarele să facă masaje*. Directorul Muzeului Lucian refuză şi de data aceasta. Încă e în putere. Pe tocul uşii, Corbul Daniel oftează.

Intră o secretară: „A sosit Ministrul Director!"

Muzeul Lucian: „Dă-i o tartină." *(Îşi scoate ochelarii. Îl „închide" pe Conachi. Îl deschide pe Lucian. Oftează.)*

Notă. *De patru ani de zile, fiind imobilizat la pat, am solicitat un ajutor material Uniunii Scriitorilor. Ajutorul pe care mi l-au dat, în sfîrşit, săptămîna trecută, este un bon de masă, undeva, la cantina săracilor (probabil la intervenţia lui Cassian Maria Spiridon şi a lui Lucian Vasiliu, membri în Comitetul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, care, după cum se aude pe la Botoşeni, se pregătesc să plece în China şi Columbia, taman de unde au venit în urmă cu vreo cîteva săptămîni). În mărinimia lor, bunul Cassian şi confratele său Lucian s-au gîndit să-mi ofere şi mie o micămare pomană. Cum nu mă pot deplasa, sufertaşul cu mîncare va fi adus acasă de soţia mea, medic de profesie... Oricum, voi mînca din acelaşi blid cu teribilul clan al Ieşilor, Colac & Saviliu. O astfel de onoare nu i-a fost rezervată nici lui Villon.*

---

* Da' cînd se întorcea de la Mirceşti, fiind *cam-bei*, din păcatele tinereţii, şi s-a rostogolit cu Ţilica în şanţul cu dejecţii porcine de la ferma din Tomeşti, de l-au frecat şoferul şi vreo patru persoane, împreună cu Ţilica cu tot, timp de şase ore, pînă spre dimineaţă... Nu se putea duce Directorul Muzeului Lucian aşa acasă. *E(Suedia)* l-ar fi omorît...

Răzvan Theodorescu, Sergiu Nicolaescu, Decebal Mitulescu şi compania – *not guilty*

VALERIAN SAVA

Nu, nu este adevărat că dl Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii şi Cultelor, ar purta vina aberaţiilor persistente din sistemul cinematografic autohton, cu agravări extreme în ultima jumătate de an şi în stare de exultanţă publică în ultimele săptămîni. Încă din preliminariile campaniei electorale de anul trecut, actualul ministru are meritul de a se fi afişat premonitoriu în mediile cineaste – supunîndu-se implicit unui vot în cunoştinţă de cauză – în compania fostului nomenklaturist Mihnea Gheorghiu. O Casandră ca sus-semnatul a putut scrie cu acel prilej: „Un candidat pedeserist, Răzvan Theodorescu, a fost adus preelectoral în incinta UCIN, la una dintre frecventele ceremonii megalomane cu oraţii stereotipe, ca să sporească şi el, în stilu-i gongoric, afin cu «epopeea cinematografică naţională», antologia de perle...", „pentru longevitatea sistemului falimentar" (**România literară**, XXXIII, nr. 47 din 29 noiembrie 2000). Acad. R. Th. n-a făcut nici un secret din planurile restauraţiei politicianiste, ba le-a divulgat cu o promptitudine şi o nonşalanţă fără egal. Imediat după previzibila victorie în alegeri, înainte de reconfigurarea ministerului – pentru care şi-a adjudecat suplimentar departamentul Cultelor şi Cinematografia – a anunţat cinstit a doua desfiinţare a Oficiului Naţional al Cinematografiei, după cea impusă de regimul ocupaţiei străine în 1948, şi a dispus concomitent reinstituirea funestului Centru Naţional de resort. Iar la această emanaţie resuscitată a mineriadei filmice din februarie 1990, a făcut publică pe loc ridicarea la rang de preşedinte a vicepreşedintelui primului CNC, fostul secretar PCR din organigrama de branşă ceauşistă, Decebal Mitulescu (**Adevărul**, nr. 3278 din 24 decembrie 2000). Fără întoarcere se prefigura calea nevinovatului ministeriabil şi prin postul cumulat de rector al Universităţii megatrustului Mediapro, tocmai achiziţionat. Viitorul ministru se fixa de pe atunci pe o traiectorie decizională perfect compatibilă, printre altele, cu apariţia petulantă, ca om al casei, într-o emisiune de televiziune, alături de consoarta patronului, modista Janine, dar deloc compatibilă cu vreun proiect de reformă şi refondare profesionistă nonmafiotică a cinematografiei naţionale, care s-a întîmplat să-i fie prezentat („Proiect. Simpozionul Naţional pentru Refondarea Cinematografiei", **Observator cultural**, nr. 49 din 30 ianuarie 2001). Deconspirat totodată prin telejurnale în postura conexului de fotoliu parlamentar al fostului senator PDSR de Vrancea, actualmente senator PSD de Arad (l-am numit pe cineastul uzurpator din toate regimurile, Sergiu Nicolaescu), nici o surpriză nu ne mai poate oferi, în sensul unei minime responsabilităţi deontologice, ministrul Culturii şi Cultelor, ministru al culturii şi cultului unor S. Nicolaescu şi Adrian Sârbu.

Dar încă mai puţin poate fi socotit responsabil de enormităţile recentelor comunicate ale ministerului şi ale CNC senatorul partidului de guvernămînt, Sergiu Nicolaescu. El nu este academician, nici tangenţe cu academismul sau alte metehne intelectuale nu are, deşi are funcţia de preşedinte al Colegiului Consultativ al CNC. O are ilegal, mai exact prin legalizarea ilegalităţii, cu complicitatea ministrului. Acesta a retrogradat organismul decizional al instanţei publice a cinematografiei la nivelul unei consultanţe decorative, în aşa fel încît preşedinţia să poată reveni senatorului tutelar. În funcţia astfel sechestrată, se cultivă optim reflexele *recordman*-ului productivităţii din cinematografia celor 33 de premiere anual, din totalul de 50-60 preconizate anual de N. Ceauşescu. Elefantiaza administrată partinic a dus atunci la pulverizarea celor două valuri succesive de cineaşti români din anii '50-'80, sucombînd sub hărnicia propagandistică a unor S. Nicolaescu, M. Drăgan şi a altor mediocri şi submediocri, mai mult sau mai puţin emancipaţi şi reciclaţi, cu cîte un film meritoriu în grămadă, fiindcă cinematograful e uneori mai puternic şi decît deficitul de talent al realizatorilor. Fost – şi el – secretar PCR, devenit ca atare părinte al Decretului mineresc din 1990, S. Nic. a întrecut însă cu mult perspicacitatea culturnicilor dictaturii în edificarea cinematografiei etatiste, prin concen-

PC Magazine România

PC
MAGAZINE
ROMÂNIA
18 dispozitive
CD-RW
în laboratorul de testare
Creaţi-vă propriul
LABORATOR FOTO DIGITAL
INTERNET PRO
Cum să transformaţi XML în HTML
Protejaţi-vă de
Pericolele
e-Mail-ului
Adevărul exploziv despre răspândirea spam-ului, viruşilor, viermilor şi a altor mesaje nedorite

Revista **PC Magazine** conţine în numărul pe iulie 2001 numeroase articole legate de Internet. Dintre articolele din revistă semnalăm **Gata cu scrisorile capacană** (este vorba despre atacuri prin *e-mail*), **Transformaţi XML în HTML** (un articol dedicat în special *web-master*-ilor) şi **Ie reviste multe şi mărunte** (reviste pe *web*). Dincolo de aceste cîteva articole, revista conţine lunar un CD unde este alocat un spaţiu şi culturii. Găsim pe CD revista **agoraONline**, cărţile virtuale Noesis (**Antologia virtuală Noesis**, nr. 3 pe aprilie, Nicolae Macovei – **Un om cu trenci gri şi ilustraţii color abstracte**); Biblioteca românească virtuală este un alt punct de interes, putînd fi citite de Ion Barbu (**Joc secund**, **Orbite**, **Aura**, **Isarlîk** etc.) şi o Notă bio-bibliografică a scriitorului. Compozitorul Liviu Marinescu şi pictorul Virgil Parghel sînt prezentaţi în **Arte**.

trarea în aceleaşi mîini a atribuţiilor de regizor, scenarist şi producător (în ocurenţă interpret principal). A îmbogăţit *ipso facto* lista unicităţilor şi primatelor mapamondice din care se hrăneşte istoriografia locală protocronistă, cu o nouă categorie. Este regizorocraţia artizanală şi autarhică a primilor şapte ani postdecembrişti, soldaţi cu compromiterea în specii desuete a unora dintre cei mai valizi regizori şi cu scoaterea din cursă a tuturor debutanţilor ultimilor 12 ani – cu excepţia, şi într-un plan şi în celălalt, a celor salvaţi de la naufragiul garantat graţie studioului fostului Minister al Culturii, înfiinţat *in extremis* în 1990 de Andrei Pleşu şi încredinţat directoratului lui Lucian Pintilie, ca antidot la agresiunea mediocraţiei dezlănţuite. Ce-ar putea să ne mai intrige astăzi, la cel care şi-a probat proverbialul cavalerism părăsind PDSR-ul perdant al alegerilor din 1996 şi revenind în rîndurile acestuia, programatic şi oportun, în ajunul alegerilor din anul 2000, cu declaraţia-gaj că e singurul partid care poate susţine reluarea „epopeei cinematografice naţionale“ – cea mai gravă dintre malformaţiile şi hemoragiile filmografiei autohtone? Subculturalitatea şi gradul de inconştienţă şi le-a ilustrat cel mai bine prin ultima supra-sub-producţie, consemnată împreună cu C. Vadim Tudor – **Triunghiul morţii**, monumentalul *kitsch* egalat de megalomania incurabilă şi de nimeni ţinută în frîu a prolificului nemîntuit şi de suficienţa provincială cu care i-a tratat, în pliantul şi discursurile premierei din 1999, pe ceilalţi realizatori de gen ai lumii.

Din lipsă de spaţiu, renunţ să mai compun aici un alineat despre totala – dar *totala* – nevinovăţie a preşedintelui executiv al CNC, numit ca într-un roman cu onomastică tendenţioasă: Decebal Mitulescu. O nevinovăţie girată de superiorii săi la rîndu-le nevinovaţi, care, iată, dincolo de diferenţele de calibru cultural, se întîlnesc de aceeaşi parte a unei baricade de ei înşişi ridicată. E vorba de declaraţiile pentru presă ale ministrului şi senatorului, cu prilejul tentativei lor de înlăturare a lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului cinematografic al ministerului şi de un ópus încă mai edificator: Comunicatul pentru presă privind primul concurs de proiecte organizat de CNC-ul restaurat. Să vezi şi să nu crezi!

O sofistică de fariseu de mahala ordonează cuvintele academicianului fanfaron, care se exprimă astfel: „Există personalităţi cu mult mai importante în această ţară, academicieni, oameni de ştiinţă. Lucian Pintilie e un om important, pentru mine e un creator stimabil pentru ce a făcut pînă spre anii '90, dar atîta tot. Nu înţeleg de ce se face atîta caz“ (**Adevărul**, nr. 3443 din 12 iulie crt.). Să mai citim o dată: tocmai ce a făcut Lucian Pintilie în anii 1990-2000, ca realizator şi producător – cineastul român care a asigurat continuitatea creaţiei filmice de valoare peste pragul dintre secole, purtînd ştafeta împreună cu tinerii de el debutaţi, Nae Caranfil şi Cristi Puiu – tocmai asta ministrul de resort „nu înţelege“. La unison, senatorul subculturnic, măcinat de ranchiunele mediocrului faţă de marele talent şi cu reflexe de securist nereciclat, pare ieşit direct din subteranele mینereşti ce l-au inspirat şi în 1990: „Postul pe care l-a ocupat Pintilie a fost un abuz. Este anormal ca un rezident la Paris să primească un salariu de cinci milioane în România“ (cf. **România liberă**, nr. 3438 din 11 iulie crt.).

Capodopera tandemului predestinat R. Theodorescu – S. Nicolaescu, isprava lor antologabilă istoriografic, pare însă a fi lista scenariilor pe care cei doi au hotărît să le sprijine financiar, în locul celor ale lui Lucian Pintilie, Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu – respinse, cum rezultă din scrisoarea dată publicităţii de Lucian Pintilie. Premiate şi respectiv respinse prin intermediul unui juriu prezidat (aţi ghicit) de chiar prezidentul ilegal al CC al CNC şi din componenţa căruia fac parte la loc de cinste clienţi perpetui ai conclavelor de acest tip din ultimii 12 ani, cele mai compromise nume ale profesiilor din ultimii 50 de ani, precum regizorul M. Drăgan şi cronicarul C. Căliman. Merită să revenim asupra metodologiei neschimbate şi falimentare a acestor „concursuri“ – cu prea multe eşecuri previzibile în grămadă, promovări prin corupţie sau hazardate, subprofesionale, cu nefasta „politique des auteurs“ aferentă. Să notăm preliminar că din lista de ,titluri (care începe înşelător cu scurt metraje, dar „politica“ se ascunde printre lungmetraje) nu lipsesc cinci din cei zece membri ai Colegiului în funcţie: Ioan Cărmăzan, D. R. Popescu, Geo Saizescu (cu fiul), Petre Sălcudeanu, Andrei Blaier (plus cîte un prieten de pahar al vreunui membru în Colegiu şi în juriu). Concursul fiind bianual, e de presupus că autopremierile îi vor recompensa prin rotaţie, la ediţia următoare, pe ceilalţi cinci.

Credeţi că Uniunea Cineaştilor sau Asociaţia Criticilor de Film se vor autosesiza în vreun fel?

Da' de unde?! Cînd aici sînt vinovaţii! ▮

Filme produse şi coproduse de Studioul de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii – 1991-2001

1991

Piaţa Universităţii – Stere GULEA, Vivi DRĂGAN VASILE, Sorin ILIEŞIU
- Premiul pentru film-eveniment – Festivalul Naţional al Filmului Costineşti

1992

Balanţa (coproducţie) – Lucian PINTILIE
- Inclus în selecţia oficială – *hors-concours* – a Festivalului Internaţional de la Cannes;
- Premiul pentru cea mai bună speranţă a cinematografului european la Festivalul de la Geneva – actriţei Maia MORGENSTERN;
- Premiul Academiei Europene de Film pentru cea mai bună actriţă europeană a anului – Maia MORGENSTERN;
- Premiul UCIN pentru regie;
- Ediţie video – Statele Unite. În topul primelor 10 filme ale anului;
- Ediţie video – Franţa.

1993

E pericolosso sporgersi (coproducţie) – Nicolae CARANFIL
- Inclus în secţiunea **Quinzaine des réalisateurs** la Festivalul de la Cannes;
- Premiul criticii **Michel Peres** la Festivalul de Film de la Montpellier;
- Marele Premiu al Festivalului de Film de la Bratislava;
- Premiul Juriului la Festivalul de Film de la Baule;
- Premiul UCIN de debut şi pentru scenariu lui Nicolae CARANFIL.

Vulpe vînător (coproducţie) – Stere GULEA
- Inclus în secţiunea Panorama a Festivalului de la Berlin;
- Premiul UCIN pentru regie;
- Premiul UCIN pentru interpretare feminină actriţei Oana PELLEA.

1994

Eliberarea, copiii străzii – Sorin ILIEŞIU, Ioan GROŞAN
- Premiul pentru Film Documentar la Festivalul de la Costineşti;
- Participarea la Festivalul de la Oberhausen;
- Marele Premiu la Festivalul de la Tokio.

O vară de neuitat (coproducţie) – Lucian PINTILIE
- Inclus în selecţia oficială a Festivalului de Film de la Cannes;
- Marele Premiu UCIN;
- Ediţie video – Statele Unite. În topul primelor 10 filme ale anului;
- Ediţie video – Franţa.

1995

Senatorul melcilor (coproducţie) – Mircea DANIELIUC
- Inclus în selecţia oficială a Festivalului de Film de la Cannes;
- Premiul Special al Juriului UCIN;
- Premiul UCIN pentru interpretare masculină actorului Dorel VIŞAN;
- Premiul de interpretare masculină la Festivalul de Film de la Montpellier actorului Dorel VIŞAN.

Stare de fapt (coproducţie) – Stere GULEA
- Marele Premiu la Festivalul **Cinema e storio** – San Marino;
- Premiul oraşului Geneva pentru interpretare feminină – actriţei Oana PELLEA – Geneva;
- Premiul UCIN pentru regie.

1996

Prea tîrziu (coproducţie) – Lucian PINTILIE
- Inclus în selecţia oficială a Festivalului de Film de la Cannes;
- Inclus în selecţia oficială a Festivalului Filmelor Lumii – Montreal;
- Ediţie video – Franţa.

1998

Terminus paradis (coproducţie) – Lucian PINTILIE
- Marele Premiu Special al Juriului la Festivalul Internaţional de Film, Veneţia;
- Marele Premiu UCIN;
- Premiul UCIN pentru regie;
- Premiul UCIN pentru imagine – Călin GHIBU;
- Premiul UCIN pentru scenariu – Lucian PINTILIE, Răsvan POPESCU, Radu ALDULESCU;
- Premiul UCIN pentru interpretare rol principal feminin – Dorina CHIRIAC;
- Premiul UCIN pentru coloana sonoră – Andrei PAPP.

1999

Faimosul paparazzo (coproducţie) – Nicolae MĂRGINEANU
- Premiul Special al Juriului – UCIN pentru Nicolae MĂRGINEANU;
- Premiul UCIN pentru scenografie – Ştefan ANTONESCU;
- Premiul UCIN pentru costume – Svetlana MIHĂILESCU;
- Premiul UCIN pentru rol cu participare extraordinară – Draga OLTEANU MATEI;
- Premiul UCIN pentru rol cu participare extraordinară – Gheorghe DINICĂ;
- Premiul UCIN pentru muzică de film – Petre MĂRGINEANU.

Corul pompierilor – Cristian MUNGIU
- Premiul DAKINO

2000

Code inconnu (coproducţie) – Michael HANEKE
- Selecţionat la Cannes

Marfa şi banii (coproducţie) – Cristi PUIU
- Selecţionat la Cannes (la **Quinzaines des réalisateurs**)

2001

După-amiaza unui torţionar (coproducţie) – Lucian PINTILIE
- Selecţionat la Festivalul Internaţional de Film de la Veneţia pentru luna septembrie.

Între „MATE 2000“ şi „Colecţia 80“

Înfiinţată în noiembrie 1994, Editura PARALELA 45 e specializată în editarea de carte didactică (matematică, limbă şi literatură română, limbi străine etc.) şi literatură contemporană (poezie, proză, critică literară, eseu). Pînă acum au apărut aproape 500 de titluri într-un tiraj total de peste 2.000.000 de exemplare. Din 1998 sînt publicate în medie 150 de titluri pe an, cu tiraje cuprinse între 500 şi 40.000 de exemplare. Editura PARALELA 45 este dotată cu o tipografie modernă proprie. De asemenea, pe lîngă relaţia cu librăriile, editura a reuşit să-şi creeze o reţea proprie de distribuţie.

În domeniul didactic, colecţia fanion a Editurii PARALELA 45 este „MATE 2000“. Alte colecţii: „Concursuri şcolare“, „Subiecte posibile“, „Antologii şcolare“, „Dicţionarele Paralela 45“, „Deschideri“ (studii introductive în domeniul literaturii), „Vademecum“ (îndrumare didactice şi culegeri de teste şi exerciţii), „Compact“ (rezumate şi descrieri pentru întreg domeniul cultural).

editura paralela 45

În domeniul literaturii, colecţia fanion a Editurii PARALELA 45 este „Colecţia 80“, consacrată celor mai recente serii de autori români. Alte colecţii: „Mediana“ (literatură română în limbi străine), „Gemini“ (colecţie bilingvă de poezie), „Cercul literar de la Sibiu“.

Editura PARALELA 45 are sediul în Piteşti şi filiale în Braşov, Cluj-Napoca şi Bucureşti. Informaţii şi comenzi la următoarele adrese:

Sediul central: Str. Fraţii Goleşti
Nr. 128-130, 0300 Piteşti
Tel: 048-63 14 39,
Tel/Fax: 048-63 14 92
E-mail: ep45@pitesti.ro
Filiala Braşov: Str. Paul Richter
Nr. 7, 2200 Braşov
Tel/Fax: 068-14 04 15
E-mail: ep45@deuroconsult.ro
www.deuroconsult.ro/ep45
Filiala Cluj-Napoca: Str. Moţilor
Nr. 83, 3400 Cluj-Napoca
Tel/Fax: 064-19 62 54
E-mail: ep45@mail.dntcj.ro

Scrisoare deschisă către dl Mircea Geoană, ministru de Externe, în cazul E. Mihăescu

Domnule Ministru,

Mă numesc Adrian Niculescu (n. în Bucureşti, la 18.VIII.1960) sşi sînt un fost militant, din 1983, al exilului democratic românesc, revenit în ţară după Revoluţia din decembrie. Am fost, între altele, vreme de 11 ani, corespondent al postului de radio **Europa Liberă**, în Italia, profesor la *Universitatea Catolică* din Milano (1985-1996) şi membru activ al *Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România*, cusediul la Paris (L.D.H.R.). În prezent, sînt lector de istoria României la *Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative* (S.N.S.P.A.) şi secretar executiv al *Asociaţiei Foştilor Refugiaţi Politici din România* (A.F.R.P.R.). Deţin, prin naştere, cetăţenia română şi, prin naturalizare, ca fost exilat în Franţa, cetăţenia franceză.

Ne-am întîlnit o singură dată, în iulie 1996, în casa Vioricăi Oancea, sora regretatului Mihai Botez, curajosul opozant şi luptător pentru libertate din timpul dictaturii comuniste, ilustrul dumneavoastră predecesor la Ambasada din Washington, şi el fost exilat, cu ocazia aniversării unui an de la tragica sa dispariţie. Vă păstrez, de atunci, o vie amintire şi multă simpatie.

Cu tot respectul de rigoare, mi-aş permite să vă întreb cum conciliaţi efectele a două situaţii produse aproape concomitent, în intervalul ultimei săptămîni:

1) Decizia nr. 226, din 3 iulie a.c., a Curţii Constituţionale, pronunţîndu-se *pentru prima oară în această materie, a confirmat, în cazul subsemnatului* (fost consilier al ministrului V. Babiuc şi director adj. în M.Ap.N.) *discriminările la care sînt supuse* – în baza unei *nedrepte* interpretări a Constituţiei (prin art. 16/3, dar nesocotind art. 20!), reluată de Legea Funcţionarului Public (nr. 188/1999, art. 6, lit. a) şi prezentă, *ante litteram*, şi-n art. 3, lit. b, din Statutul Corpului Diplomatic şi Consular al României (H.G. 1070/6.X.1990) – *persoanele cu dublă sau multiplă cetăţenie, în ocuparea de funcţii şi demnităţi publice sau elective* (v. **Curentul**, 5 iulie a.c.). *Este vorba de foştii exilaţi, faţă de care Ţara are o datorie morală, de sutele de mii de basarabeni recent naturalizaţi, de numeroşii israelieni ce şi-au păstrat cetăţenia.*

2) Decizia de a admite în rîndurile Corpului Diplomatic, în ciusa amintitului art. 3, lit. b, din sus-menţionatul Statut, cu gradul de ministru-consilier, şi funcţia de şef de misiune, pe dl Eugen Mihăescu, actualul consilier *personal* presidenţial (poziţie la care, la fel ca şi trei consilieri presidenţiali din precedenta administraţie Constantinescu – Sanda Pralong, Simona Vrăbiescu şi Sorin Alexandrescu – au acceptat cu toţii să se auto-declaseze, tocmai din pricina dublei/multiplei cetăţenii, în imposibilitatea accesului legal la cuvenitul statut de Consilier de Stat!), trimis, în *chiar zilele acestea, reprezentant permanent la UNESCO* (în locul d-lui Dan Hăulică), *şi posesor, ca şi mine, a cel puţin unei alte cetăţenii în afară de cea română.*

Dintr-o declaraţie a domniei sale publicată asăzi, 6 iulie a.c., în **Jurnal Naţional**, pp. 1 şi 3, rezultă fără echivoc că *domnia sa deţine încă cetăţenia americană* (chiar dacă, „acum vrea să renunţe") şi că, în trecut, a deţinut şi *cetăţenia elveţiană*, la care ar fi renunţat, însă, „în anii '80", pentru a o dobîndi pe cea americană. E posibil, dar, cu atît mai mult după Decizia 226/3.VII.2001, trebuie verificat. *A „vrea să obţii" este una, a obţine efectiv renunţarea este alta! Singura dovadă certă a primirii sau a retragerii unei cetăţenii este numai publicarea acestui act în echivalentul* ***Monitorului Oficial*** *din ţara respectivă.*

Pentru a nu contraveni Deciziei nr. 226 a Curţii Constituţionale, vă rog deci, în mod public, stimate domnule Minstru, să-i solicitaţi domnului E. Mihăescu, înaintea plecării la post, *să facă, tot public, acest tip de dovadă, a renunţării atît la cetăţenia americană, cît şi la cea elveţiană, pe baza echivalentului din Elveţia şi, respectiv, din SUA al* ***Monitorului Oficial***. *În lipsa acestor probe, deşi în virtutea unor legi strîmbe, numirea este a se considera ilegală.*

Toţi cetăţenii români, indiferent dacă mai au sau nu şi alte cetăţenii, trebuie să fie trataţi în mod egal. Altfel, ceea ce pentru unii este mumă, pentru alţii este ciumă. *E în joc un principiu!*

Aştept, la adresa indicată în antet, un răaspuns pe care, la fel ca şi prezenta scrisoare, îmi rezerv dreptul, în cazul în care nu o veţi face chiar dumneavoastră, să-l aduc la cunoştinţa opiniei publice.

Cu bune gînduri, vă rog să primiţi, domnule Ministru, asigurarea întregii noastre consideraţii.

Bucureşti, la 6.VII.2001

Adrian NICULESCU,
secretar executiv
al Asociaţiei Foştilor Refugiaţi Politici din România – A.F.R.P.R.

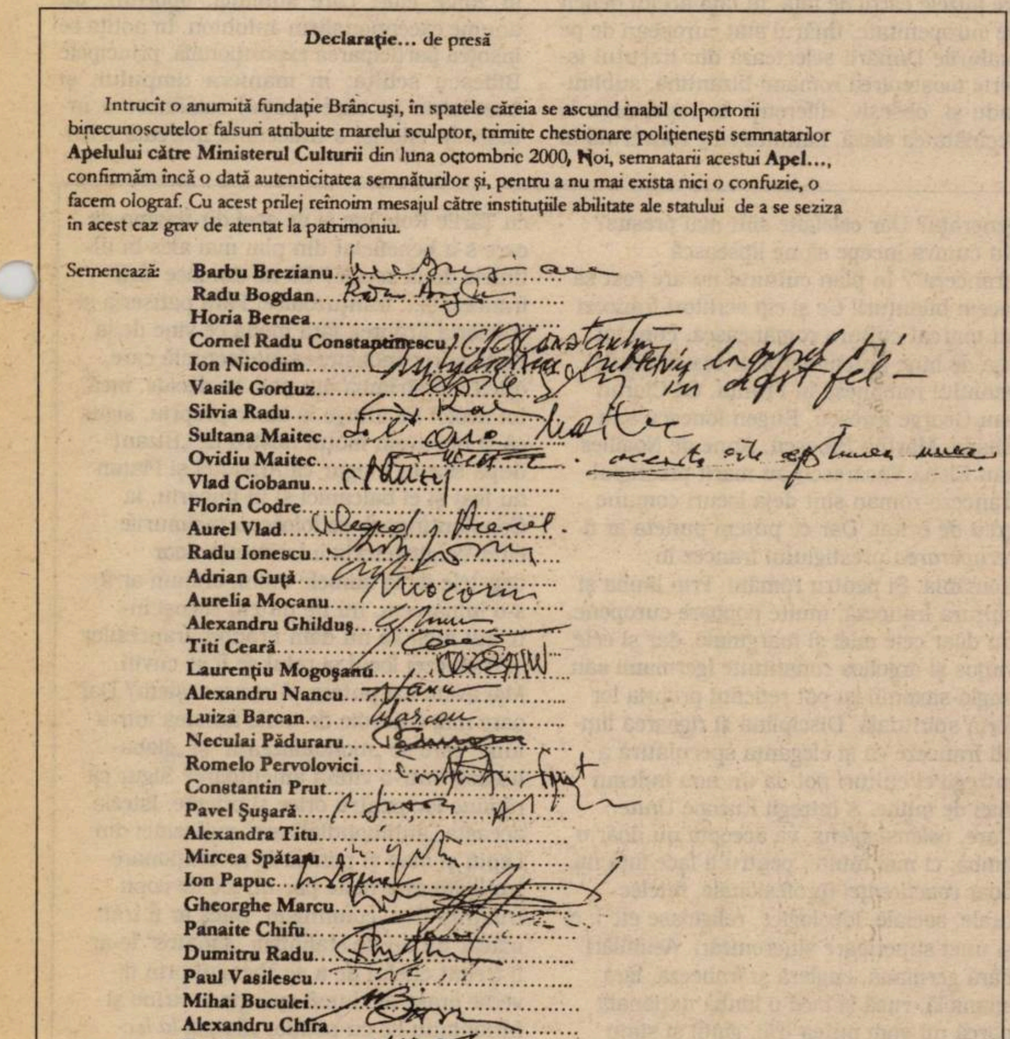

Declaraţie... de presă

Intrucît o anumită fundaţie Brâncuşi, în spatele căreia se ascund inabil colportorii binecunoscutelor falsuri atribuite marelui sculptor, trimite chestionare poliţieneşti semnatarilor **Apelului către Ministerul Culturii** din luna octombrie 2000, Noi, semnatarii acestui **Apel...**, confirmăm încă o dată autenticitatea semnăturilor şi, pentru a nu mai exista nici o confuzie, o facem olograf. Cu acest prilej reînoim mesajul către instituţiile abilitate ale statului de a se seziza în acest caz grav de atentat la patrimoniu.

Semenează:
Barbu Brezianu
Radu Bogdan
Horia Bernea
Cornel Radu Constantinescu
Ion Nicodim
Vasile Gorduz
Silvia Radu
Sultana Maitec
Ovidiu Maitec
Vlad Ciobanu
Florin Codre
Aurel Vlad
Radu Ionescu
Adrian Guţă
Aurelia Mocanu
Alexandru Ghilduş
Titi Ceară
Laurenţiu Mogoşanu
Alexandru Nancu
Luiza Barcan
Neculai Păduraru
Romelo Pervolovici
Constantin Prut
Pavel Şuşară
Alexandra Titu
Mircea Spătaru
Ion Papuc
Gheorghe Marcu
Panaite Chifu
Dumitru Radu
Paul Vasilescu
Mihai Buculei
Alexandru Chira
Teodor Moraru
Aurelian Trişcu
Sorin Ilfoveanu
Corneliu Vasilescu
Victoria Angelescu
Magdalena Popa Buluc
MIHAI OROVEANU –
CORNELIU ANTIM –
Ioana VLASIU – I. Vlasiu
Gheorghe Vida
IOANA COŞOVEANU –

Scrisoare deschisă

Asociaţia Italiană de Românistică (A.I.R.) a luat cunoştinţă, cu îngrijorare, de dificultăţile pe care le întîmpină în prezent continuarea programului de burse de specializare – post-diplomă şi postdoctorale – în Italia, aşa-numitele burse „V. Pârvan", înfiinţate sub egida Ministerului Educaţiei şi Cercetării, al Ministerului de Externe şi al Ministerului Finanţelor Publice din România.

Eminentul profesor Marian Papahagi – în calitate de Director al Academiei Române din Roma – reuşise acum trei ani, cu multă trudă, să reînvie o valoroasă iniţiativă datorată savantului Vasile Pârvan: acesta instituise, în perioada interbelică, un proiect cultural de anvergură, constînd în pregătirea sistematică a unor serii de tineri cercetători şi doctoranzi, din domeniile cu precădere umanistice (arheologie, istorie, istoria artelor, filologie etc.). Rod al acelor ani au fost două importante publicaţii periodice: **Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola romena di Roma** (10 vol.: 1923-1945) şi **Diplomatarium Italicum: documenti raccolti negli archivi italiani** (4 vol.: 1925-1939). Dar importanţa acestor stagii de studiu şi de specializare în străinătate s-a dovedit mai ales prin crearea unor generaţii de specialişti în mai multe domenii ştiinţifice, care au marcat benefic evoluţia învăţămîntului şi a cercetării româneşti pentru mai multe decenii.

Efortul întreprins de M. Papahagi a făcut ca 20 de tineri bursieri din România, cu interese de studiu reprezentînd chiar mai multe domenii decît în perioada interbelică (s-au adăugat economia, matematica, ştiinţele sociale, antropologia culturală, artele plastice etc.), să profite de o şedere de doi ani în Italia, în perioada 1999-2000 (o parte dintre ei la „Accademia di Romania" din Roma, o altă parte la „Instituto di cultura e ricerca umanistica «N. Iorga»" din Veneţia). Din păcate, pînă azi nu s-a găsit o soluţie pentru continuarea programului, nefiind încă acordată finanţarea pentru noua serie de bursieri care trebuiau selecţionaţi şi trimişi în Italia pentru anul universitar 2000-2001.

Formarea şi consolidarea elitelor culturale este o problemă prioritară pentru orice societate interesată să-şi direcţioneze proiectele de viitor, să-şi constituie o cît mai amplă şi deschisă conştiinţă publică, aptă să intre în dialog cu cerinţele majore ale comunităţii internaţionale. Credem că România de azi, abia ieşită dintr-o perioadă de stagnare economică şi de izolare culturală care a produs efecte nefaste pe mai multe planuri, trebuie să investească şi în domeniul pregătirii ştiinţifice şi al schimburilor culturale pentru tinerele generaţii care vor reprezenta România de mîine.

Profesorii şi cercetătorii care se ocupă de limba şi literatura română în Italia, membri ai AIR, convinşi că prezenţa continuă şi activă a unei echipe de bursieri români în centrele de cultură română de la Roma şi Veneţia poate fi utilă nu numai culturii române, dar şi dezvoltării relaţiilor şi schimburilor intelectuale între cele două comunităţi ştiinţifice, adresează această scrisoare deschisă colegilor români, ca apel către forurile competente pentru a soluţiona o problemă care nu poate să nu ne îngrijoreze pe noi toţi.

AIR ASSOCIAZIONE ITALIANA DI ROMENISTICA
c/o Dipartimento di Studi Romanzi – Università di Roma „La Sapienza"
p.le Aldo Moro, nr. 1 – 00100 Roma

În numele *Asociaţiei Italiene de Românistică*:
prof. Marco CUGNO (Universitatea din Torino),
preşedintele Asociaţiei, **prof. Marinella LÖRINCZI** (Universitatea din Cagliari),
prof. Bruno MAZZONI (Universitatea din Pisa),
prof. Alexandru NICULESCU (Universitatea din Udine),
prof. Lorenzo RENZI (Universitatea din Padova),
prof. Roberto SCAGNO (Universitatea din Padova),
prof. Adriana SENATORE (Universitatea din Bari),
prof. Luisa VALMARIN (Universitatea La Sapienza din Roma)

POLIROM
NOUTĂŢI iulie 2001

Sławomir Mrożek
Povestiri. 1990-1993

N.V. Gogol
Opere. *(Vol.II)*
Povestiri din Petersburg. Căsătoria. Revizorul

Dominique Schnapper
în colaborare cu Christian Bachelier
Ce este cetăţenia?

În pregătire:
Livius Ciocârlie **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri**
Oscar Wilde **Portretul lui Dorian Gray**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

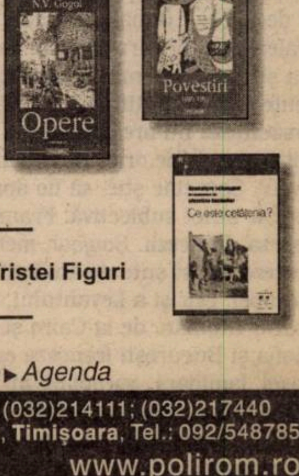

Între oglinzi paralele

IOAN STANOMIR

imagini ale
identităţii naţionale

Laurenţiu VLAD
Imagini ale identităţii naţionale. România şi expoziţiile universale de la Paris, 1867-1937
Editura Meridiane, Bucureşti, 2001, 214 p., f.p.

O posibilă cheie de lectură a volumului de debut al lui Laurenţiu Vlad, **Imagini ale identităţii naţionale. România şi expoziţiile universale de la Paris, 1867-1937**, este oferită de dedicaţia din deschidere: alegînd să îşi plaseze demersul intelectual sub semnul prezenţei profesorului Alexandru Duţu, autorul onorează o datorie de discipol şi îşi precizează poziţia în cîmpul intelectual autohton. La acest legat al maestrului, Laurenţiu Vlad se referea, de altfel, într-o prefaţă însoţind ceea ce ar fi trebuit să se constituie într-un volum omagial, dedicat profesorului la cea de-a şaptezecea aniversare, volum devenit, din cauza unui destin inclement, o expresie postumă a omagiului celor care îi fuseseră elevi şi colaboratori. Nimic teatral, nimic artificial în această relaţie dintre profesor şi discipolul ajuns, la rîndul său, profesor. Datoria de fidelitate este, în definitiv, tradusă în datoria de a duce mai departe un stil şi de a onora prin opere o memorie care nu se estompează prin efectul trecerii timpului. De aici şi sentimentul stenic pe care puţine cărţi actuale îl proiectează în exterior. E vorba de o certitudine a solidarităţii pe care, iată, nici dispariţia fizică nu o poate submina.

Aminteam de relaţia privilegiată care i-a unit pe autor, la Institutul de studii sud-est europene, ca şi la Facultatea de Ştiinţe politice a Universităţii bucureştene, şi pe profesorul Alexandru Duţu. Amprenta acestuia din urmă este vizibilă la nivelul metodologic ca şi la cel al structurării discursului. Ruptura de o abordare pozitivist factologică, efortul de valorizare a ceea ce istoriografia tradiţională neglija, dacă nu ignora de-a dreptul, sînt dimensiuni pe care Laurenţiu Vlad le ilustrează prin cartea de faţă. Într-o Românie obsedată de imaginea externă, Laurenţiu Vlad oferă cîteva secvenţe dintr-un album cu fotografii de familie. Prezenţa României la expoziţiile universale pariziene devine pretextul unei investigaţii identitare, purtate asupra specificului naţional, a propagandei statului român şi a felului în care a fost el receptat de francezi. **Eterna şi fascinanta Românie** îşi descoperă precursorii. Imaginea naţională se articulează printr-o plasare între oglinzi paralele. Expoziţiile universale devin spaţiile privilegiate în care sînt puse în circulaţie stereotipuri imagologice, clişee culturale, dar şi arene de legitimare externă a operei politice interne. Demersul autorului caută să evidenţieze imaginea care se naşte în zona de intersectare a propagandei şi a receptării ei. Cele două categorii de documente (documente de prezentare confecţionate pentru a acompania exponatele, dar şi rapoartele tehnice ale juriilor franceze, intervenţiile jurnaliştilor francezi comentînd prestaţia românească) sînt dispuse în paralel, într-un efort de a releva procesul de producere al imaginii identitare şi ingredientele la care se face apel.

Debutul acestei aventuri este unul simbolic: anul 1867 şi prima expoziţie la care Principatele îşi cîştigă dreptul la un pavilion separat. Un pavilion care se converteşte în echivalent simbolic al unei independenţe oficializate un deceniu mai tîrziu. Miza organizării prezenţei româneşti este una eminamente politică: atunci, ca şi acum, ceea ce marchează inconştientul naţional este acutul deficit de europenitate, care se cere compensat prin „mediatizare“ (termenul e unul contemporan). Comisarul expoziţiei, Alexandru Odobescu, este constrîns să recurgă la un buget relativ modest pentru a îndeplini ceea ce apare ca o operă de propagandă naţională. Ieşite din letargia fanariotă, Principatele de abia unificate există doar în măsura în care sînt percepute în spaţiul european. Operaţiunea de imagine, sugerează Alexandru Odobescu, este extrem de oportună, căci facilitează (analogia cu actualitatea este frapantă) atragerea de investitori. Decalajul este posibil de ratrapat, cu condiţia de a beneficia de ajutorul european. Expoziţia repune România pe o hartă a europenităţii de unde fusese absentă cîteva secole: „Astfel, multă lumină se va revărsa asupra noastră. Capitaliştii din staturile străine vor putea dobîndi noţiuni asupra productelor ce se pot extrage din ţara noastră şi ei nu s-ar mai teme a angaja sume considerabile, spre a exploata toate avuţiile de care noi nu putem profita din cauza lipsei de fonduri necesare“ (p. 26).

Dimesiunea pragmatică este dublată de cea simbolică identitară. Identificarea stereotipurilor la care discursul documentelor româneşti face apel este una dintre mizele cărţii de faţă. În faţa acelui deficit de europenitate, tînărul stat european de pe malurile Dunării selectează din trecutul istoric moştenirea romano-bizantină, subliniindu-şi, obsesiv, diferenţa în raportarea la vecinătatea slavă. Latinitatea e convertită în factor legitimant şi reper identitar incontournabil. Modestia prezentului e compensată de gloria trecutului. Specificul naţional, remarcă Laurenţiu Vlad, se naşte din combinarea ruralismului şi a latinităţii reafirmate (argumentele sînt cele previzibile, de la lingvistică la arheologie): „Scenariul era complet. O insulă de latinitate (marca incontestabilă a apartenenţei la o tradiţie europeană ilustră), într-un spaţiu dominat de slavi. Viziunea insulei izolate în marea slavă sau turcă, care nu de puţine ori a înghiţit ţărmul, nu constituia decît perpetuarea în plan internaţional a unui vechi stereotip care parcurgea imaginarul cultural românesc, *cetatea asediată*. În plus, publicul francez făcea confuzie între aceste populaţii şi români, fapt ce trebuia rapid îndreptat pentru ca principatele să nu mai fie în ochii occidentalilor o ţară *sui generis*, ci una cu identitate precisă şi cu o perspectivă concretă (vezi şi alegoria lui G. Tattarescu din standurile Grupei I – *Renaşterea României)*“ (p. 37).

După 21 de ani, o altă expoziţie şi o altă participare românească. O participare neoficială la un eveniment menit să celebreze apoteoza republicii şi centenarul revoluţiei (două semnificaţii care explică rezerva guvernului român şi încredinţarea organizării participării unui comitet român privat, iniţiativă ce nu angaja prestigiul unui stat monarhic, obligat să îşi menţină o conduită precautä). Din perspectivă simbolică, remarcabilă este asocierea, la acest moment de sărbătoare republicană, a unui personaj franco-român cu potenţial de fascinaţie, prinţul George Bibescu, patriot şi ofiţer francez, dar şi fiu al prea puţin popularului domnitor regulamentar Gheorghe Bibescu. De aici, un sentiment de disconfort pentru România oficială şi ocazia pentru principe de a schiţa o imagine a civilizării/occidentalizării. În definitiv, cele două decenii scurse schimbaseră radical statutul extern al ţării, ridicată la rangul de regat. Strategia de imagine a comitetului va miza tocmai pe acest efort de occidentalizare greu de egalat în zonă, efort care sublinia, oportun, un anume excepţionalism autohton. În notiţa ce însoţea participarea expoziţională, principele Bibescu schiţa, în maniera timpului, şi traiectoria pe care spaţiul românesc o urmase în istorie, o traiectorie marcată teleo-

---

Impresii

14 iulie

BEDROS HORASANGIAN

14 iulie este Ziua Naţională a Franţei. Zeci de milioane de francezi (şi, de ce nu, nefrancezi) sărbătoresc acest eveniment al istoriei europene. Pentru că asaltul Bastiliei şi idealurile de „fraternitate şi libertate“ au animat secolele ce au urmat mult mai tare decît consecinţele, imediate şi directe, ale revoluţionarului an 1789. Intransigenţa jacobină a debuşat în teroare, iar teroarea a născut conterateroare, semn că adevărul şi justiţia sînt mult mai complexe decît par ele la prima vedere. Ce înseamnă 14 iulie pentru noi, care, după ce am trăit din gloria lui 7 noiembrie şi 23 august, n-am apucat nici măcar să preţuim, precum cei mai vîrstnici decît noi, 10 mai. Sînt date simbolice în calendarul oricărui popor, dar ele pot intra şi în patrimoniul altor popoare cu valenţe nu mai puţin spectaculare. **Marsseilleza** nu are cum să nu emoţioneze de pe orice meridian am proveni. Sau cine ştie, să fie doar o simplă impresie strict subiectivă. Franţa, franceza, francezii. *Bonjour, merci, pardon.* Franceza a fost sute de ani limba de salon a Europei. Dar şi a Levantului, întregul Imperiu Otoman, de la Cairo şi Atena pînă la Sofia şi Bucureşti franceza era o limbă a casei, familiară, apropiată nu doar elitelor aristocratice, ci asimilată de o întreagă omenire mic şi mare burgheză. Care pension, şcoală sau liceu nu se lăuda cu *franceza*, ori că ne aflăm la Plovdiv, Belgrad sau Moscova. Rusia s-a modernizat prin intermediul instituţiilor militare germane şi a celor culturale franceze. Exagerăm şi nu prea. Că ruşii au „adus-o“ pe franţuzeşte cînd au ocupat Principatele Române nu mai este un secret pentru nimeni. Că „bonjuriştii“ români au dus mai departe steagul ar fi altă... căciulă. (Ca să nu spunem Gambettă.) Franţa şi francezii ne-au afectat într-o mare şi bună măsură ceea ce azi, poate, ţine de trecut. Dar şi de prezent. (Chiar dacă engleza a cîştigat teren şi va fi regina, lingvistică, a viitorului. Chiar dacă *Internet*-ul şi *E-mail*-ul vor purta mesaje în engleză, franceza nu va dispărea.) Căci fără ea, aici, „la porţile Orientului“ am fi mai puţin politicoşi. *Merci* şi *pardon* erau (poate mai sînt şi nu ne dăm bine seama) cuvinte *esenţiale* în limbajul nostru cotidian. Nu trebuie să fii academician sau bancher ca să ai bune maniere. *Merci* şi *pardon* erau sarea şi piperul limbii noastre cotidiene. Să mai spunem că *suferim* cînd constatăm că – aproape! – au dispărut. De ce? Pentru că manierele noastre s-au năclăit. *Pardon* cine să spună? *Merci* cine să răspundă zîmbind mulţumit sau complice. A devenit viaţa mai „aspră“? Relaţiile mai reci, seci, cinice sau impoliteţea şi-a făcut loc şi vulgaritatea copleşeşte. Să fie educaţia *(din* şi *prin* filme) greu de stăpînit de către noile generaţii? Dar celelalte sînt mai presus? Nu cumva începe să ne lipsească „franceza“? În plan cultural nu are rost să facem bilanţuri! *Ce* şi *cîţi* scriitori francezi au marcat cultura românească, cum tot aşa de bine putem vorbi de inseminările geniului românesc în Franţa. Că Cioran sau George Enescu, Eugen Ionescu sau Eliade, Martha Bibescu, Anne de Noailles sau Elena Văcărescu au mărit prestigiul francezo-român sînt deja locuri comune greu de evitat. Dar ce putem puncta ar fi *recuperarea* prestigiului francez în România. Şi pentru români. Prin limba şi cultura franceză, multe popoare europene, nu doar cele mici şi marginale, dar şi cele vînjos şi orgolios constituite (germanii sau anglo-saxonii) îşi pot redefini propria lor forţă spirituală. Disciplina şi rigoarea limbii franceze ca şi eleganţa speculativă a întregii ei culturi pot da un nou îndemn zilei de mîine. A întregii Europe Unite. Care, *volens-nolens*, va accepta nu doar o limbă, ci mai multe, pentru a face faţă nu doar *concurenţei* (profesionale, intelectuale, sociale, ideologice, religioase etc.), ci şi unei superioare sincronizări. Asimilări. Fără germană, engleză şi franceză, fără spaniolă, rusă şi *încă* o limbă naţională parcă nu vom putea trăi, gîndi şi simţi cum se cunvine. *Franceza*, oricum, devine indispensabilă. Oricît ar părea de ciudat pentru toţi cei care mînuiesc cu mare virtuozitate computerele. Să citim Rimbaud şi Verlaine, Flaubert şi Camus, Racine şi Raymond Aron doar prin semne matematice? Să înlocuiască un program X sau Y farmecul *pipăirii* unor pagini tipărite în limba lui Balzac şi Malraux? Farmecul Franţei şi al francezei nu este re-dat doar de semnele culturale, ci şi de cele umane.

Să mai amintim de „relaţiile“ speciale cu Ţările Române şi de acel du-te-vino de care s-a beneficiat din plin mai ales în ultimele două secole? Ce ne-am face fără francezi şi... franţuzoaice! Fără patiseria şi cofetăria Franţei, fără moda ce vine de la Paris şi recunoaşterea intelectuală care, oricît am strîmba din nas, se decide, încă, tot acolo! Ne atinge la amor propriu, sigur că şi noi avem moţul nostru de „Bizanţ după Bizanţ“, sigur că Aristotel şi Platon au fost şi ei balcanici şi în Imperiu, la Constantinopol, se foloseau tacîmurile cînd Vergingetorix întrebuinţa doar degetele de la ambele mîini, oricum ar fi s-o întoarcem, nu ne putem cocoşi într-atît încît să nu dăm Franţei, francezilor şi francezei locul şi rolul ce li se cuvin. Mai avem azi putere să recunoaştem? Dar oare mai e nevoie de toate acestea într-o lume care se „mondializează“ şi „globalizează“ într-o viteză ameţitoare? Sigur că rămîne loc pentru orice şi oricine. Isteria aceasta „antimondializare“ cu lozinci din Lenin şi Mao şi pancarde revoluţionare troţkisto-anarhiste par un joc de copii frustraţi de... comunism. Dacă ar fi trăit măcar un an de stalinism „sănătos“ le-ar fi trecut cheful de a se zbengui prin diverse oraşe ale lumii spărgînd vitrine şi hîrjonindu-se cu poliţia. *„Înapoi la lectură!“* – ar trebui să fie îndemnul poliţiilor care au de-a face cu înflăcărările junilor protestatari n-au apucat zilele fierbinţi ale asediului Bastiliei. Dar să nu ne pierdem nici cumpătul, nici firea. Cu cît îmbătrînim cu atît figura leonină a generalului De Gaulle ni se pare mai încărcată de simboluri. Deschizînd braţele, la Alger sau la Paris, în '68, strigînd „La France!“ 14 iulie este nu doar Ziua Naţională a Franţei, ci şi un îndemn la meditaţie. Închideţi televizoarele, *citoyens!*

logic de apoteoza epocii de regenerare. Încercînd să identifice reperele imagologice la care organizatorul român face apel, autorul decupează un inspirat tablou nu lipsit de o notă de *kitsch* patriotic, care pare preferată şi astăzi de oficialităţi. Strategia identitară devine vizibilă: „În concluzie, care era imaginea României pe care prinţul George Bibescu o concepuse pentru expoziţia de la 1889? Ilustraţia de pe coperta cărţii sale de la 1890 ne dă răspunsul. În plan apropiat se văd tricolorul şi un arc de triumf, ornamentat cu diverse motive artistice, în majoritate copiate de pe pereţii exteriori ai bisericilor româneşti. La picioarele acestuia stau un dorobanţ, mărturie a luptelor purtate de armata lui Carol I la 1877, un lăutar şi două ţărănci tinere. În plan secund se zăreşte un han, alături de o coloană de sare, una din cele mai însemnate bogăţii ale României, şi un dom, de dimensiuni medii, care avea destule similitudini cu arhitectura religioasă şi cu arta bizantină“ (p. 67).

Cu totul diferită este atitudinea guvernamentală cu ocazia expoziţiei universale de la 1900 – o dată încărcată de un simbolism imposibil de ignorat. Debutul noului secol ocaziona şi un succes de imagine, distanţa faţă de scenariul conceput la 1867 fiind enormă. Certitudinile iau locul promisiunilor, civilizaţia este cuvîntul de ordine sub semnul căruia este organizat efortul românesc. Cazul regatului român era, prin definiţie, o poveste de succes. Modernizarea, pusă în evidenţă de documentele oficiale, era un fenomen a cărui amploare dovedea pînă la ce punct statul român se metamorfozase el însuşi în factor de civilizare al regiunii. Saltul era vizibil şi la nivelul expoziţional ca atare: tradiţionala preponderenţă agrară este pusă sub semnul întrebării, în măsura în care pavilionul autohton prezintă rezultatele ingeniozităţii autohtone şi în domeniul industrial. Remarca caragialeană părea, cel puţin declarativ, infirmată de realitate. Punerea în oglindă, la care recurge Laurenţiu Vlad, implică juxtapunerea datelor statistice şi a schemei propagandistice – decalajul care separă regatul român de vestul Europei devine manifest, după cum evident este şi clivajul urban rural. Contextualizarea imaginii oficiale este, astfel, posibilă. Legitimarea europenităţii se realizează prin exploatarea unui mit dinastic care este reperabil şi la nivelul opţiunii expoziţionale. Domeniile coroanei sînt giuvaerul din coroana agricolă a tînărului regat dunărean. Domnia lui Carol I este o nouă epocă de înflorire a românităţii: „În 1900, broşurile de informare prezentau pe larg familia regală şi domeniul coroanei. Acesta din urmă fusese înfiinţat în baza unei legi speciale din 1884, care avea modele în legislaţia franceză a lui Ludovic al XVIII lea, Carol al X-lea şi Ludovic Filip. [...] Pe cuprinsul lor, administratorul Ioan Kalinderu, doctor în drept la Paris, înfiinţase o serie de ferme model, exploatate după cele mai moderne tehnici agricole, precum şi cîteva întreprinderi industriale. În plus, pentru ameliorarea condiţiilor de viaţă ale locuitorilor de pe domeniul coroanei, administraţia a făcut eforturi deosebite, ridicînd şi întreţinînd biserici, şcoli (chiar şi pentru adulţi), biblioteci (în ale căror săli se ţineau conferinţe populare) sau instituţii sanitare. Aceleaşi documente [...] precizau că sub domnia lui Carol I ţara cunoaşte o perioadă de stabilitate şi ordine, situaţie la care aspirase de foarte multă vreme“ (p. 89-90).

Ultimul capitol, dedicat participării româneşti la expoziţia pariziană de la 1937, se constituie într-una dintre contribuţiile esenţiale din timpul domniei lui Carol al II-lea. Actul de promovare a imaginii, sugerează autorul, încetează de a mai sta sub semnul unei propagande „inocente“ şi devine parte a unui efort de promovare a efigiei regale pe plan extern. Simbolic, opera propagandistică de la 1937 este încredinţată unui savant care aspiră la rangul de pedagog/cercetător al naţiunii, Dimitrie Gusti. Relaţia ambiguă dintre interesul public şi autoritarismul regal este una din mizele acestui segment al volumului. Ceea ce suprinde în cazul lui Laurenţiu Vlad este detaşarea de setul de locuri comune definind percepţia istoriografică a intervalului carlist. Evitînd derapajul umoral, autorul asamblează meticulos un *puzzle* în mijlocul căruia se întrevede silueta greu încadrabilă în tiparele tradiţionale a monarhului. O combinaţie de cinism şi dedicare faţă de comunitate, politica internă a regimului este tradusă în ordonarea fascizantă a arhitecturii pavilionului (operă a lui Duiliu Marcu) şi în decupajul identitar realizat de comisarul general Dimitrie Gusti. Succesul de imagine, judecînd după dosarul de presă întocmit de autor, este impresionant. Lecţiile propagandei fuseseră asimilate pe deplin. De la interesul fundaţiilor regale pentru soarta ţărănimii pînă la savuroasa bucătărie românească, nimic nu este ignorat în această operaţiune elaborată *de captatio benevolentiae*. Exotismul şi modernitatea păreau să se fi reconciliat în sfîrşit în această epocă de împliniri. Instrumentalizarea artei anunţă, profetic, retorica unei alte epoci. Seducerea jurnalistului occidental este esenţială pentru un rege, erijat, în mecena şi patron renascentist al artelor: „Paul Morand sublinia, la rîndu-i, că satul românesc îşi păstra trăsăturile originale, chiar dacă modernitatea îşi făcea simţită prezenţa. În plus, activitatea tinerilor intelectuali, pusă în slujba ameliorării condiţiilor de viaţă ale ţăranilor era şi o *şcoală de moralitate, devotament şi solidaritate. Coeziunea şi participarea tuturor claselor unei naţiuni la o operă comună* era de fapt obiectivul lui Carol al II lea. [...] Într-un articol din **Beaux arts**, Jean Alazard, profesor la Facultatea de Litere şi conservator la Muzeul Naţional de Arte Frumoase din Alger, afirma că *nu putea fi conceput pavilionul unei ţări cu o cultură atît de rafinată ca România, fără o expoziţie artistică*“ (p. 120).

Volumul lui Laurenţiu Vlad poate fi punctul de plecare al unei investigaţii asupra propriei noastre imagini. Alegînd să recupereze fotografii dintr-un vechi album de familie, cartea de faţă conturează, cu eleganţă şi rigoare, avatarurile unei căutări care nu pare să se apropie de sfîrşit în viitorul previzibil: sfîrşitul cărţii nu este decît un alt început.

Prior Books

PERSONALITĂŢILE ÎNTREGII
OMENIRI REUNITE ÎN

**DICTIONARY OF WORLD
BIOGRAPHY, 10 VOL**
AUTOR: FRANK N. MAGILL,
EDITURA: FITZROY DEARBORN,
2000

TEL./FAX: 210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspîntiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Mitul politic francez

Noţiunea de *Peuple* sau despre transformarea comunităţii în societate

VICTOR NEUMANN

Mişcările paşoptiste au avut semnificaţii indiscutabile în procesul modernizării Europei şi în cea dintîi definire a identităţilor naţionale. Noţiunea de *Peuple* a făcut parte din limbajul politic al epocii, impactul ei considerabil datorîndu-se militanţilor politici ai Parisului revoluţionar. Faptul că fusese pentru scurtă vreme vehiculată de toate intelligenţiile europene nu înseamnă că şi sensul atribuit noţiunii de *Peuple* de către creatorii ei a făcut carieră dincolo de frontierele Franţei. Dacă analizăm noţiuni precum *Volk*, *Narod*, *Nep*, *Popor* – devenite concepte-cheie în formularea ideii de identitate pentru alte entităţi decît cea franceză –, vom vedea că ele conţin conotaţii care nu permit accesul la mesajul de bază al noţiunii de *Peuple*. Istoricii occidentali sînt încredinţaţi că noţiunile de *Volk* şi *Nation* au un grad înalt de abstracţie, ceea ce nu împiedică folosirea lor în mod facil pentru definirea generală a popoarelor, naţiunilor sau a maselor concrete.

Reinhart Koselleck a observat că influenţa Marii Revoluţii de la 1789 a produs doar transferul unor noţiuni precum *Peuple* şi *Nation* în vocabularul politic german, fără ca aceasta să însemne o evoluţie politică asemănătoare cu cea franceză; cu atît mai puţin o înţelegere similară a conceptelor care definesc identitatea. În cazul german a fost vorba de o nouă identitate la începutul secolului al XIX-lea, prin urmare, de dezvoltarea unei orientări dominate prin intermediul cuplului conceptual *Volk-Nation*. Criza identitară germană atrăsese afirmarea unei „constelaţii specifice“. Cu cîteva excepţii notabile, conceptele franceze *le Peuple* şi *la Nation* au cunoscut evoluţii semantice opuse cuplului german *Volk-Nation* (Cf. şi R. Koselleck, **Volk-Nation** în **Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur Politisch-Sozialen Sprache in Deutschland**, Band 7, Herausgegeben von Otto Brunner, Werner Conze, Reinhart Koselleck, Klett-Cotta, Stuttgart, 1992). E acesta un argument cît se poate de provocator spre a arăta ce înseamnă noţiunea de *Peuple* pentru cultura politică franceză. Cîteva comentarii pe parcursul dezvăluirii sensurilor acestei noţiuni vor da seama despre diferenţele substanţiale dintre *Peuple* şi *Volk*, dintre *Peuple* şi ideea de etnicitate (conţinută în noţiunile de *Narod*, *Nep*, *Popor)*. Subiectul are şi o motivaţie actuală: el conţine cîteva sugestii privind reformularea mitului politic al fostei Europe comuniste.

Există mai multe versiuni ale lui *le Peuple* generate de Marea Revoluţie: 1. *le Peuple-Nation*, care înglobează populaţia în întregul său, dincolo de clivajele de clasă. Acesta a fost *le Peuple* a lui Mirabeau; 2. *le Peuple-tiers état*, prin care s-a înţeles eliminarea nobilimii şi redefinirea celei mai mari alianţe a segmentelor populare în jurul burgheziei intelectuale, versiune îmbrăţişată de Sieyes; 3. *le Peuple des travailleurs*, o formă mai puţin juridică şi mai mult socială, caz în care pivotul societăţii este reprezentat de cetăţenii cartierelor populare, meseriaşi, negustori, muncitori, de toţi aceia care aparţin mulţimii pariziene sărace; 4. *le Peuple des bras nus et des misereux*, un segment rezidual care singur nu putea pretinde că reprezintă societatea şi care se afla într-un stadiu embrionar la 1789. „El nu anunţă o etapă nouă a istoriei, dar depune mărturie asupra schimbărilor politice şi economice şi asupra existenţei unei categorii de excluşi social“ (Jacques Julliard, **Le Peuple**, în **Les lieux de mémoire**, III, sous la direction de Pierre Nora, III, **Les Frances**, Gallimard, Paris, 1988, pp. 185-229).

În cuvîntul care preceda volumul al III-lea din **Les lieux de mémoire**, Pierre Nora observa că sentimentul identitar se hrăneşte continuu din propriile sale fracturi, din marile polarizări: politice, religioase, geoistorice. Acelaşi istoric găsea că diferenţe notabile de interpretare a identităţilor moderne şi contemporane sînt vizibile pornind chiar de la opoziţiile religioase, politice, sociale şi naţionale generate de evenimentul de la 1789. Noţiunea de *Peuple* devenise centrală în Franţa pentru că sugerase oportunitatea înnoirii politice, principiul de bază al evului postmonarhic. *Le Peuple* fusese tocmai echivalentul suveranităţii statale. Conceptul a presupus o enormă schimbare, anume, formularea identităţii substanţiale a politicului şi a socialului în acelaşi timp. Să subliniem că interferenţa celor două aspecte a rămas esenţială pentru evoluţia politicii franceze contemporane. Cît priveşte memoria culturală şi religioasă, ea nu va dobîndi acelaşi rol. Franţa lui 1789 nu este aceea a descoperirii etnoculturii, a etnodiferenţialismului sau a unităţii rasiale a unui grup. Ea este însă profund marcată de descoperirea locului şi rolului mulţimii în istorie. Iacobinii au fost aceia care au inaugurat tradiţia politică a lui *le Peuple*. Franţa a instalat diviziunea socială în chiar miezul luptei politice. Exemplul francez al amintitei diviziuni este însă asimptomatic. În Franţa, „luptele de clasă nu au ajuns niciodată să se transforme într-o confruntare generalizată, în raţiune a preexistenţei sintezei politice republicane“. Acest paradox este iritant pentru că el face din ţara în discuţie „copilul teribil al revoluţionarilor secolului al XIX-lea şi locul unei decepţii sistematice“ (Jaques Julliard, **art.cit.**; Pierre Nora, **Avant-propos** la vol. **Les Lieux de mémoire**, III, pp. 35-38).

În promovarea conceptului de *Peuple* cel mai important rol l-a jucat Jules Michelet. Prin contribuţiile sale la definirea lui *le Peuple* şi la *Nation*, el a exercitat o influenţă covîrşitoare asupra istoriografiei franceze şi asupra culturii politice a francezilor în perioada paşoptistă (vezi Paul Viallaneix, **La**

Yama STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

voie Royale. Essai sur l'idée de peuple dans l'oeuvre de Michelet, Flammarion, 1993, p. 242). Întreg demersul istoricului a pornit de la cîteva întrebări fundamentale cu privire la identitate: a. cum anume s-a ajuns la aglomerările umane în spaţiul european?; b. cum se explică originile în condiţiile în care distincţiile rigide dintre grupurile care populaseră bătrînul continent sînt imposibile începînd cu antichitatea tîrzie sau cu Evul Mediu timpuriu?; c. are istoricul motive să gîndească unitatea grupului sau a comunităţii lingvistice în aceeaşi accepţiune în toate timpurile?; d. cum se explică funcţionarea componentelor etnice sau rasiale şi cum au contribuit ele la formularea conceptului de *Peuple?*; e. care sînt motivele care concură la coagularea socială? f. ce fel de valoare trebuie să dobîndească *le Peuple?* g. de ce trebuie socotită istoria o devenire spirituală?

Comparativ cu iluminiştii, Michelet preferă o nouă perspectivă în descrierea şi percepţia trecutului. În locul spiritului critic al predecesorilor săi, el reconsideră rolul legendei. „Franţa are drept credinţă principiul şi legenda", scrie istoricul. Prin „principiu", el înţelege „fraternitatea", iar prin „legendă", tradiţiile glorioase ale lui Cezar, Carol cel Mare, Ludovic al XIV-lea şi Napoleon, pe care Franţa singură le-ar fi întruchipat. Opţiunile sentimentale le corelează cu discursul raţional, aşezînd în centrul atenţiei unitatea dintre individ şi societate. De aici va rezulta cultivarea unui gen de specificitate a tradiţiilor, descoperirea rolului creştinătăţii şi invocarea contribuţiei civilizaţiei romane la geneza statului francez, formularea convingerilor în legătură cu trecutul îndepărtat urmînd să joace rolul unui mit. Michelet va opune individualismului burghez un ideal social în sensul în care religia l-a susţinut. El va fi cucerit de ideea potrivit căreia „Franţa este o religie". În pofida romanticei sale viziuni asupra istoriei, Michelet înţelesese că fractura socială şi politică săvîrşită prin Marea Revoluţie de la 1789 trebuia depăşită. Acesta este principalul motiv al încercării de a transforma *le Peuple* într-o entitate mitică imaginînd şi construind fraternitatea (Jules Michelet, **Le Peuple**, introduction et notes par Paul Viallaneix, Flammarion, Paris, 1974, pp. 227, 228).

În vreme ce în cazul lui Herder şi al congenerilor săi de limbă germană, *Volk*-ul reflectă unicitatea, respectiv, unitatea rasială, *le Peuple* este rezultatul *coagulării componentelor sociale, culturale, religioase şi rasiale diverse ce au convieţuit de-a lungul secolelor.* Marea Revoluţie Franceză, descrierea ei şi experienţa personală a lui Michelet au avut o mare pondere în formularea noţiunii franceze. E vorba de o construcţie în care simbolurile urmau să joace un rol stimulator. *Le Peuple* a lui Michelet face corp comun cu *la Nation*. Mai mult, el este fondatorul acesteia. Devine naţiune *le Peuple* care combină într-o manieră originală hazardul eredităţii şi geografia. În consecinţă, *la Nation* este rezultatul efortului făcut de *le Peuple. Prima condiţie ca le Peuple să simbolizeze naţiunea este ca oamenii care se asociază să primească o protecţie egală în orice moment. A doua condiţie este protecţia fiecărui locuitor şi asigurarea dreptului său de a se dezvolta.* Potrivit lui Michelet, *naţiunea nu putea exista în evul mediu de vreme ce comunicarea la distanţă era imposibilă*. Exemplul francez a lui *le Peuple* sugerează faptul că a fost nevoie de un proces îndelungat pentru maturizarea comunităţii, pentru devenirea ei socială şi politică în sens modern. „O naţiune este un *Peuple* care se cunoaşte pe sine".

Multe grupuri identitare europene vor consuma episodul maturizării lor în funcţie de realităţi sociale şi politice diferite de ale Franţei. Europa nu a fost Franţa şi Franţa nu a fost Europa, nici la 1789, nici la 1848 şi nici mai tîrziu. În entuziasmul său, Michelet crezuse că omenirea în întregul ei este aidoma Franţei şi are aspiraţii identice, observaţie luată ca atare de mulţi istorici. În zonele ei centrale şi periferice, Europa avea idealuri diferite, condiţii economice modeste şi o mare masă de oameni analfabetă. Tradiţiile culturale şi religioase specifice jucaseră un alt rol decît acela de formare a societăţii. Dominaţiile politice imperiale rusă, habsburgică şi turcă ori absenţa cadrului statal comparabil aceluia a lui *le Peuple* francez va crea alte diferente. Intensitatea modernizării va fi diferită de la o regiune la alta, prin urmare şi revoluţiile care vor încerca să urmeze pilda Franţei de la 1789 şi 1848 vor avea mize doar parţial asemănătoare. Spre deosebire de Franţa, ceea ce se întîmpla la 1848 în regiunile Europei este cu precădere cultural-etno-naţional şi mai puţin sau deloc social.

Michelet văzuse în Marea Revoluţie Franceză un eveniment specific epocii moderne, respectiv, revolta mulţimii împotriva tiraniei regale. Pasul următor a fost descoperirea relaţiei dintre masă şi democraţie. Observaţiile acestea îl vor stimula să considere *le Peuple* ca expresie a spiritului democratic. *El va fi între primii care va înzestra conceptul cu două valenţe: una istorică, prin care pot fi incluse sau excluse diferite categorii ale populaţiei şi una pluralistă, potrivit căreia* le Peuple *este destinat să transcendă distincţiile sociale. Din prima se naşte naţionalismul, din a doua, democraţia.* Naţionalismul romantic francez şi cu precădere cel rezultat din *le Peuple* al lui Michelet nu coincide cu cel german. Asocierea istoriei propriului său discurs ideologic, în care sînt invocate pămîntul, patria şi statul ca suport pentru crearea unităţii necesare subiectului colectiv, nu concură la îmbogăţirea teoriei consangvinităţii. Michelet echivalează *le Peuple* cu naţiunea în sens de credinţă şi, deci, de mit al reunificării Franţei contemporane născute la 1789. El nu va aşeza *le Peuple* sub semnul lui *jus sangvinis*, aşa cum s-a întîmplat în cazul *Volk*-ului inventat de romantismul german. Istoricul discută caracterul colectivităţii, psihologia comună şi valorifică legendele medievale, dar nu aşează toate acestea sub semnul diferenţialismelor etnic, rasial şi lingvistic. Naţionalismul său este unul social, în care istoria argumentează unitatea teritorială. Vechile organizări statale, personalităţile, eroii, religia generate de trecutul istoric nu se opun proiectului de construire a armoniei în temeiul cuplului conceptual *le Peuple-la Nation*.

Michelet reproşase culturilor germană şi anglo-saxonă faptul că fuseseră incapabile să armonizeze lucrurile sociale potrivit propriului lor fond excepţional. Ce anume le deosebeşte de cultura franceză? Un „dezacord între viaţă şi principii" şi, mai ales, tendinţa de „a forţa lumea să adopte modelele şi învăţăturile lor". Intenţiile expansioniste ale Prusiei şi Angliei în secolul al XIX-lea sînt citate ca făcînd parte din aceleaşi aspiraţii cultural-politice. Pe de altă parte, Franţa este văzută ca o entitate interesată să participe la problemele omenirii, ca o ţară care adoptă pe toţi aceia care vin spre ea. Preocupat de fondarea noului stat, *le Peuple* a lui Michelet devine o pedagogie socială. Din ea trebuia să se nască naţiunea modernă şi contemporană. „Ziua în care *le Peuple* va reveni la propria sa conştiinţă şi va deschide ochii, va întelege că prima instituţie care poate să dea viaţă şi să dureze este aceea care oferă tuturor... o educaţie armonioasă, capabilă să fondeze în acelaşi timp patria şi inima copilului. Dacă Dumnezeu va salva această glorioasă şi nenorocoasă ţară, el o va salva prin inocenţa ei" (Jules Michelet, **Le Peuple**, p. 230).

Rolul de formator nu poate reveni decît Revoluţiei de la 1789, de unde şi remarcabila înţelegere a principiilor lumii noi evidenţiate de Adunarea Constituantă şi de Adunarea Legislativă. Educaţia populară a fost decretată de instituţiile Revoluţiei, sensul şi grandoarea ei fiind mult apreciate de Michelet. Menită să ajungă la straturile profunde ale societăţii, pedagogia maselor a fost văzută ca instrument al emancipării şi formării naţiunii moderne. În paragrafele în care se ocupă de schimbările provocate de Revoluţie, istoricul nu are nimic metafizic. De ce naţiunea generată de *le Peuple* are alte conotaţii în raport cu *Volk*-ul sau etnicul? Michelet citează un pasaj din raportul Convenţiei care spune că „timpul este singurul Profesor al Republicii". El observă că prin aceste cuvinte au fost stopate pasiunile umane. *Revoluţionarii înţeleseseră că orice om cu funcţii înalte va fi obligat să accepte cele mai umile poziţii de instructor. Rînd pe rînd, oamenii politici, reprezentanţii societăţii civile, cărturarii au fost de acord că trebuie înfiinţate şcoli şi că Franţa are nevoie întîi de toate de cultivarea ştiinţei. Acest din urmă argument arată că principiul de bază pe care s-a construit identitatea franceză era distinct în raport cu principiul profesat de cultura germană.*

Michelet a înţeles că istoria vechii structuri social-politice luase sfîrşit şi că alte repere trebuie să conducă statul şi societatea. El a observat însă că nici o înnoire substanţială nu poate face abstracţie de cel mai numeros segment social, de ţărani, muncitori, meseriaşi şi negustori. Proclamarea generoaselor idei de libertate, egalitate, fraternitate nu era suficientă, cîtă vreme ele nu aveau acoperire în realitate. În locul vechiului regim trebuia să apară o altă organizare, un alt tip de raporturi sociale, o altă filozofie şi un alt mit politic. Iată de ce Michelet examinează Franţa şi conştiinţa franceză, problema identificării motivelor care au separat grupurile devenind pentru el o temă fundamentală. În eseul intitulat *Le Peuple*, Michelet evaluează problema generală a diviziunii sociale pe fondul celei dintîi explozii a economiei capitaliste. Este încă un

---

Scriitori francezi

Un vînzător de ziare obsedat de moarte

ALEXANDRU MATEI

Firav, timid, mic de statură (aşa cum mi-l amintesc dintr-o ediţie a emisiunii **Bouillon de culture** a lui Bernard Pivot), Jean Rouaud este un reprezentant de marcă al romanului poetic francez. Trebuie spus că romanul poetic, cu ascendenţa mai mult sau mai puţin explicită în monumentala operă proustiană, acolo unde scriitura (sau *poiesis*-ul) devine mai importantă decît naraţiunea (sau *diegesis*-ul), este genul de elecţie al unor scriitori înzestraţi cu o acută conştiinţă critică şi cu disponibilităţi tehnice remarcabile, care aduc prospeţime şi vigoare în literatura franceză contemporană, o generaţie iniţial *underground* din care fac parte Dominique Noguez sau Eric Chevillard, chiar şi deja instituţionalizatul Jean Echenoz.

Viitorul scriitor se naşte într-o familie de mici comercianţi: tatăl era reprezentant comercial în domeniul rechizitelor şcolare, mama ţinea un magazin de obiecte de uz casnic. Dacă figura tatălui este centrală în romanele sale, faptul nu este fără legătură cu biografia: tatăl romancierului, care moare în 1963 (la 41 de ani), este, într-adevăr, venerat de fiu, singurul băiat dintre copii, alături de două surori. În liceu descoperă literatura, studiază apoi literele la Nantes. În 1974, licenţiat fiind, viitorul romancier nu avea „nici o vocaţie, nici o energie". Foarte timid, este doar spectator al evenimentelor din mai 1968 şi apoi al grevelor studenţeşti din 1970. Descoperă o salvatoare justificare a inadaptabilităţii sale sociale în sloganele şaizecişioptiste: „Pentru a te dezaliena, se spunea la facultate, trebuia să nu munceşti: am găsit aici un răspuns de-a gata la totala mea inadaptare în viaţa profesională". Cu toate acestea, va fi, asemeni lui Cioran, un mic „parazit" în societate: trăieşte în principal din ajutorul de şomaj, se angajează temporar în slujbe mărunte (36 de servicii pînă în 1990). Admirator al generalului de Gaulle, situat pe aceeaşi treaptă a excelenţei umane cu tatăl său, Rouaud va fi toată viaţa un fidel al ideilor de stînga. În 1981, după căsătorie, se mută la Paris.

Premiul Goncourt obţinut în 1990 îl găseşte vînzător de ziare la un chioşc din *rue de Flandre*. Notorietatea publică o va dobîndi imediat după publicarea primului roman, cel premiat, **Les Champs d'honneur** (**Cîmpurile de onoare**, tradus în româneşte la Editura Dacia, prin efortul remarcabil al Yvonnei Goga, o specialistă în romanul poetic francez, profesoară la Universitatea Babeş-Bolyai), cu ocazia unei emisiuni televizate, **Caractères** (14 septembrie 1990) unde, prin farmec, inteligenţă, limpezime şi profunzime, cucereşte definitiv. Scriitorul său preferat este Chateaubriand, cel din **Memoriile de dincolo de mormînt**. Pentru că de la el a învăţat să descopere „capacitatea lirică a scriiturii". Ca scriitor îl interesează „cum să lege realul cu liricul, realul fiind desigur moartea" (citez din articolul lui Michel Castaing, **Jean Rouaud, le kiosquier sans convoitises**, din **Le Monde**, 30 septembrie/1 octombrie 1990).

Putem afirma fără să greşim că una dintre temele predilecte ale prozei franceze din ultimii zece ani este moartea. Pentru a constata mutaţiile produse în literatura franceză din perioada existenţialismului glorios şi pînă în momentul actual, acela al unei retrageri de pe scena publică dublată de o închidere în sine ca formă de rezistenţă, ar fi de ajuns un studiu comparativ al reprezentării morţii în cele două ipostaze cronologice amintite. De ce a reînviat, altfel, desigur, romanul condiţiei umane (la modul stilizat al alegoriei, al aluziei, al atmosferei) este o altă întrebare al cărei răspuns urmează să fie găsit. Putem spune că Chevillard este un Camus morganatic, *soft*, împăcat cu sine, aşa cum o paralelă între Jean Rouaud şi Proust n-ar fi, păstrînd aceleaşi proporţii, deplasată. În privinţa abordării temei morţii, se manifestă o convergenţă între literatură şi cinematograf. Amintim în acest sens moartea „minimalizată", integrată ca experienţă subiectivă într-o viaţă prelungită printr-un bonus, ca în jocurile virtuale. Avem de-a face cu un nou încodaj ficţional, prin care eul fictiv îşi supravieţuieşte, un nou mod de încodaj ficţional, prin care naratorul se distanţează de autor. Acesta din urmă subminează *mimesis*-ul printr-o inadecvare, dacă se poate spune aşa, ontologică: moartea unui personaj nu coincide decît cu dispariţia sa fizică (Jacques Lomereau, eroul proaspăt decedat în romanul lui Didier van Cauwelaert **O viaţă interzisă**, anunţă: „Je suis mort à sept heures du matin"; eroul din **American Beauty** îşi povesteşte ultimul an de viaţă de dincolo de moarte). Putem vorbi de reînnodarea unei tradiţii: aceea a literaturii vii, întrupate în personaje ancorate într-o istorie, nu atît transcendentă, destinală – cazul existenţialismului –, ci personală, individualizată. Ambele istorii au însă un element comun: sfîrşitul.

Numai că la Jean Rouaud, ca şi la alţi congeneri, acest sfîrşit nu este privit ca un atentat absurd la libertatea umană sau la sensul vieţii. Moartea, la personajele lui Jean Rouaud, este una – oximoronul trebuie luat ca atare – efemeră: moarte-accident, moarte vaccinată, moarte vie, brodată de pînza infinită a vieţii. Într-o atare fenomenologie a morţii, desprinsă din literatura romancierului francez, moartea intervine în conştiinţa martorului doar printr-o modificare, nu neapărat şi, de fapt, aproape deloc dureroasă, produsă prilej spre a arăta că relaţiile dintre segmentele sociale sînt utile şi că în absenţa lor este imposibilă construcţia identităţii naţionale. Istoricul observă că în timp ce vechea Franţă (de pînă la Marea Revoluţie de la 1789) avusese trei segmente sociale, în noua conjunctură politică dominante deveniseră doar două: masa şi burghezia. Adesea exegeţii epocii modernizării au văzut că în acest mod de a categorisi relaţiile sociale s-a strecurat un esenţialism care divide societatea în funcţie de două principii, unul bun şi altul rău (cf. John P. McKay, **Introduction** la J. Michelet, **The People**, Translated with an introduction by John P. McKey, University of Illinois Press, Urbana, Chicago, London, 1973, p. XX); vezi şi Ceri Crossley, **Du sujet liberal au peuple romantique: condition de possibilité pour l'eclosion d'un mythe**, în vol. **Peuple, Mythe et Histoire**, Textes reunis et presentes par Simone Bernard Griffith et Alain Pessin, Presse Universitaire du Mirail, Université de Toulouse-Le Mirail, 1997, pp. 117-125).

Tentaţia lui Michelet era aceea de a depăşi opoziţia dintre eu şi alteritate. Acesta este motivul pentru care în accepţiunea sa proletariatul trebuia să ia cunoştinţă de puterea de a sacrifica interesul privat în beneficiul solidarităţii şi al binelui comun. Idealul acesta va contribui la geneza societăţii moderne franceze. El va respinge egoismul burghez, dar nu va abandona drepturile individuale cîştigate prin Revoluţie. Fără să fi fost un antiindividualist în sens saint-simonian, el respinsese excesele noii lumi capitaliste, pe seama lor punînd problema diviziunii sociale. *Le Peuple* a creat o stare de spirit divergentă, o antinomie de fond, regăsibilă în istoria ultimelor două secole. Raportul *naţional-revoluţionar* are la bază ambiguităţile derivate din conceptul de *Peuple*. Reformularea lui în cazul francez se datorează numărului mare de emigranţi pentru care principiile realităţii sociale şi acelea ale ideologiei atrag şi resping în acelaşi timp (Pierre Nora, **l.c.**).

Universul muncitorilor – acela care va deveni tema predilectă a lui Marx – a stîrnit interesul şi compasiunea lui Michelet. Este vorba de o categorie a excluşilor cu care istoricul paşoptist s-a declarat solidar în repetate ocazii. În asemenea preocupări, Michelet îl precedă pe Marx, dar nu este Marx. Pentru istoric, ceea ce trebuia cunoscut era starea mulţimii, a celor dezmoşteniţi, a celor ce trăiau în mizerie. Aidoma lui Victor Hugo, Michelet consideră că excluşii social trebuie văzuţi, ascultaţi, cunoscuţi în calitatea lor de oameni. În accepţiunea sa, muncitorul este lipsit de putere, incapabil să se ajute singur, dar foarte capabil să se dedice binelui societăţii. Spre deosebire de această înţelegere, Marx nu va dori să vadă decît clasele, grupul de fiinţe determinate prin locul lor în procesul de producţie. Viziunea sa abstractă asupra societăţii şi deterministă asupra istoriei avea să genereze stereotipuri. Michelet valorifică unitatea afectivă a segmentelor populare, inclusiv a acelora produse de revoluţia industrială. De pildă, el este interesat de condiţia mizeră a marginalilor Parisului. Marx respinge Lumpenproletariatul în „tenebrele exterioare ale istoriei“. Potrivit lui Jacques Julliard ar fi, deci, destule motive spre a vedea că sociologia sentimentală a lui Michelet – care nu exclusese rigoarea – era total diferită de aceea a lui Marx.

Enorma simpatie pentru *masă* face ca Michelet să gîndească fiinţa colectivă ca fiind reprezentativă pentru ideea de hărnicie, disciplină, creaţie. Resursele imaginative ale istoricului şi scriitorului au creat legenda romantică franceză a *masei*, aceea care avea să fie admirată de intelectualii şi revoluţionarii care vizitaseră Parisul în preajma sau în cursul anului 1848. În vreme ce pentru Herder *Volk*-ul fusese arhetipul în temeiul căruia trebuia reclamată unitatea germană, *le Peuple* a lui Michelet simbolizase experienţa şi înţelegerea onestă a unei lumi care aspiră la redefinirea identităţii în funcţie de realităţile socială şi statală. Herder atribuie comunităţii comportament şi tradiţii specifice, componente rasiale inconfundabile, continuităţi şi purităţi sangvinice care i-ar conferi dreptul la recunoaşterea diferenţei (vezi cap. **Herderianismul...**, în Victor Neumann, **Ideologie şi Fantasmagorie. Perspective comparative asupra istoriei gîndirii politice în Europa Est-Centrală**, Polirom, 2001). Michelet nu fantazează cînd vorbeşte despre omul normal. El descoperă o lume care putea fi identificată cu mitul de *Peuple*.

Societatea franceză a primei jumătăţi a secolului al XIX-lea se structurase în funcţie de experienţe istorice şi politice particulare. În primul rînd, era dependentă de mutaţiile provocate de Marea Revoluţie din 1789 şi care erau imposibil de comparat cu experienţele din alte regiuni. Principiile invocatului eveniment – ale cărui trăsături fundamentale le reconstituise Michelet – contribuiseră la emanciparea şi modernizarea lumii franceze într-un mod particular în raport cu lumile învecinate. Ele au provocat o ruptură faţă de vechiul regim. Într-un atare context, *le Peuple* devine simbolul, mitul prin intermediul căruia istoricul şi ideologul conceptualizează politica. *Le Peuple* întruchipează rînd pe rînd societatea, patria, republica, naţiunea. Michelet contribuie la formularea conceptului şi la dotarea lui cu semnificaţii originale.

„Marele suflet“ este acela care lucrează în favoarea edificării unei societăţi, ceea ce vrea să spună că pe de-o parte cultura, pe de alta, istoria joacă un rol în definirea ei. Cît priveşte spiritul, Michelet este convins că acesta are o şi mai mare valoare în descoperirea şi evidenţierea valenţelor comune ale societăţii. Aşa se face că *le Peuple* va dobîndi meritul de a purta titlul de *Naţiune*, tocmai pentru că *este rezultatul unei convergenţe spirituale voluntare şi nu impuse sau organice*. În eseul **Le Peuple** şi în sinteza **Histoire de France**, Michelet servise exemplar argumentele menite să dea claritate noţiunii. În pofida contradicţiilor de pe scena politică, a apariţiei unui naţionalism acerb în anii procesului Dreyfuss, a unei competiţii terminologice, cuplul conceptual *Peuple-Nation* al lui Michelet s-a impus. El va conferi cea dintîi temeinică şi credibilă autodefinire a entităţii contemporane franceze. **Le Peuple** – aşa cum a fost gîndit în opera lui Michelet – a inspirat mare parte a istoricilor francezi şi a intrat şi s-a păstrat în vocabularul popular într-o accepţiune adesea identic înţeleasă cu aceea a istoricului paşoptist.

Ceea ce în Europa răsăriteană nu s-a înţeles este că sensul lui *le Peuple şi* mai cu seamă al naţiunii derivate din acest concept trimite la ideea de egalitate socială şi politică şi nu la aceea de unitate organică. Este vorba de şansele egale ale tuturor segmentelor sociale în a pretinde dreptul unei existenţe autonome şi al coparticipării la sfera activităţilor publice. Acestei percepţii a identităţii îi va fi îndatorată orientarea democraţiei franceze. În vreme ce Michelet credea sincer în emanciparea mulţimii şi în rolul social-politic al lui *Peuple*, pentru congenerii săi din spaţiile de limbă germană sau pentru aceia din regiunile Europei Est-Centrale şi de Sud-Est ideea de mulţime a servit în principal promovării dogmei etnodiferenţialiste. Încărcătura semantică în cazul conceptului *le Peuple* indică o enormă diferenţă în raport cu *Volk*-ul ale cărui semnificaţii se regăsesc în noţiuni precum *Popor* (Neam), *Narod* sau *Nep*. În pofida admiraţiei sau recunoaşterii importanţei principiilor proclamate în evenimentele de la Paris din 1848, intelectualii revoluţionari din Europa Est-Centrală şi de Sud-Est nu transferaseră în regiunile lor de origine sensurile noţiunii de *Peuple*. Încărcătura ideologică a cuplurilor conceptuale *Popor-Naţiune* sau *Nep-Nemzet* tinde să reflecte nu forme de organizare socială, cît mai ales entităţi organice. În asemenea situaţii, unitatea statală, independenţa şi teritoriul au reprezentat (şi continuă să reprezinte pentru multe segmente sociale) esenţialul. Aşa se explică atenţia acordată creării unei conştiinţe diferite de a vecinului în temeiul exclusiv al limbii, religiei şi tradiţiilor etnografice şi o preocupare foarte modestă pentru emanciparea şi transformarea comunităţii în societate.

Washington, D.C., 8 iulie 2001

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

---

asupra vieţii acestuia. Mătuşa naratorului („la tante“) din **Cîmpurile de onoare** suferă fizic la moartea, pe front, a fratelui ei, în 1916, în modul cel mai trivial cu putinţă: intră într-o menopauză foarte precoce (**Les Champs d'honneur**, pp. 145-152). Ca şi în cazul altor scriitori contemporani, procesul de îmblînzire a morţii – prin reprezentările propuse – este uşor de detectat. La Jean Echenoz o ploaie monotonă, tînguitoare, se transformă pe nesimţite într-o ploaie cu sînge (în finalul romanului **Nous trois**). La Chevillard moartea produce guturai (**Mourir m'enrhume**) sau reprezintă o prezenţă perpetuă prin preluarea obligatorie a zestrei vestimentare a defunctului Boborikine de către personajul narator în romanul **Préhistoire**.

Cîmpurile de onoare este un roman ilustrativ pentru toate aceste dominante amintite. Aproape la fiecare sfîrşit de capitol cineva moare. Un întreg capitol este dedicat morţii: moartea tatălui naratorului, moartea lui Julien, groparul, şi, apoi, cea lui Yvon, fiul său şi, iar, evocarea primei morţi, a tatălui naratorului, de la care ceea ce a mai rămas valoros este doar o coroană dentară utilizată, în cele din urmă, ca *presse-papier;* asistăm la reciclarea morţilor. **Cîmpurile de onoare** se ocupă, cel puţin într-o bună măsură, cu studiul circuitului morţii în viaţă: cea din urmă o asimilează pe prima. Rouaud prezintă un caleidoscop al unor finaluri de vieţi, remember de narator. Dacă n-ar fi cedat efuziunilor patetice care suspină în ultima parte a cărţii, dacă ar fi dat dovadă de mai mult curaj, Rouaud s-ar fi potrivit şi el în pielea cinicului bonom în care se recunosc mulţi tineri scriitori francezi; romanul său ar fi fost inclasabil. Aşa, cu referinţe databile, impregnat de melancolie şi vorbind destul de direct despre eroismul soldatului confruntat cu absurdul războiului, **Cîmpurile de onoare** rămîne o carte excelent scrisă şi plină de farmecul discret al detaliului – atribut tipic francez –, o cronică duioasă a unor vieţi care au fost.

Printre ruinele babelicelor construcţii textualiste bîntuite de spectre, abandonate, personajele anilor '90 se strecoară pline de candoare – copii, uneori, copii întîrziaţi (persoanajele lui Rouaud nu sînt altceva), tineri excentrici sau fecioare trufaşe, dezrădăcinaţi ce-şi găsesc aici o *terra incognita*. Ceea ce-i aseamănă este în primul rînd dorinţa de a locui împreună, de a comunica pe un teritoriu explorat mai ales estetic, parcelat şi personalizat (vezi locuinţele-fetiş din **Cîmpurile de onoare** sau din **Des hommes illustres** – **Oameni iluştri**, 1993, un al doilea roman tradus în româneşte, tot la Editura Dacia, tot de către Yvonne Goga). Fiecare habitat are, în romanele lui Rouaud, *madlena* lui. Proza anilor '90, şi cea rouaudiană nu face excepţie, nu este o arcă a lui Noe după potop, ci un adăpost temporar în care viaţa se desfăşoară sub semnul provizoriului.

Trăsătura esenţială a relaţiei autorului cu personajele sale, în literatura scrisă de Jean Rouaud, este solidaritatea, dar nu una declamatorie, nu una care să fie investită cu valoarea exemplului şi, în acelaşi timp, fără a presupune schizoidii. Ceea ce trebuia să moară în personaj a murit: subiectul. Personajele lui Rouaud (uneori asemenea celor ale lui Anatole France) fac parte dintr-o generaţie care nu-şi mai scrutează existenţa tragic, care nu şi-o mai împlineşte în discuţii între patru ochi cu un Dumnezeu exterior, o generaţie de personaje – şi aceasta este valabil pentru literatura franceză contemporană în ansamblu – care se îndoieşte de la bun început de realitatea oricăror ordini sau legitimităţi supraindividuale, o generaţie cu sînge rece, descurcăreaţă, care ştie să-şi trăiască viaţa şi, mai ales, ştie să moară discret, firesc, fără strălucire, ca şi cum moartea n-ar fi decît un gest, din nefericire ultimul, pe care cineva îl face fără a semnifica prin aceasta o apoteoză, desăvîrşirea unei sfere de sens.

Pe de altă parte, autorul anilor '90 ştie că personajele sale pot muri oricînd, iar el aşijderea. Timpul naraţiunii e cu atît mai preţios, o naraţiune care flirtează cu propriul sfîrşit (ştim asta şi de la Michel Butor, cel din **L'Emploi du temps**) – iată coordonatele originalităţii literaturii franceze contemporane. Mai înţeleaptă, în sensul acesta, decît orice filozofie; mai autentică, mai savuroasă, contraindicată nostalgicilor gradului zero al scriiturii. O literatură nu mai puţin metafizică, la modul sugestiei, al aluziei, al prezenţelor pline.

În cele şase romane publicate pînă acum de Rouaud se poate vorbi de un manierism, în primul rînd, tematic: întreaga sa operă literară – să nu uităm că romancierul se află abia la jumătatea carierei – este alcătuită de fapt din cronici ale unor vieţi care au fost. Critica vorbeşte de o suită romanescă: în **Cîmpurile de onoare** atenţia se focalizează asupra figurii bunicului, în **Oameni iluştri** se desenează portretul tatălui, în **Le Monde à peu près** (**Aproape lumea**, 1996) se insistă asupra morţii tatălui. Ultimele două romane, **Pour vos cadeaux** (**Pentru darurile voastre**, 1998) şi **Sur la scène comme au ciel** (**Precum pe scenă aşa şi în cer**, 1999) se concentrează asupra figurii mamei. Toate aceste cărţi vorbesc însă despre sfîrşit şi confirmă acutul simţ al timpului care se degajă din proza franceză contemporană. Interesant este că însuşi naratorul, a cărui figură asigură unitatea ciclului romanesc, îmbătrîneşte, pentru a ajunge, în **Precum pe scenă aşa şi în cer**, un „fiu“ în vîrstă de şaptezeci de ani.

Alături de profunda ancorare în istorie, proza lui Rouaud – şi nu numai a sa, alţi scriitori francezi contemporani pot fi citaţi alături de el – posedă o remarcabilă amplitudine scripturală: fraze lungi, artificii tehnice, rupturi de ritm, enumerări, ton familiar, direct, într-un cuvînt, virtuozitate stilistică desăvîrşită. Şi totuşi, tocmai acestei importanţe cardinale acordate stilului personal, efortului de a realiza cît mai multe „numere personale“ care uneori confiscă naraţiunea i se datorează impresia de narcisism auctorial percepută la lectură: poate fi acesta simptomul unui complex identitar. Opera lui Jean Rouaud ne oferă imaginea unui autor foarte talentat, dar lipsit încă de siguranţa, de curajul celui care scrie deasupra istoriei.

Cioroianu trece ecranul

PAUL CERNAT

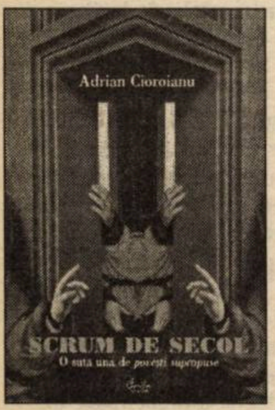

Adrian CIOROIANU
Scrum de secol: o sută una de poveşti suprapuse
Cuvînt înainte de Andrei Pleşu, ilustraţii de Dan Perjovschi, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001, 232 p., f.p.

În prezent redactor la **Sfera Politicii** şi **Dilema**, Adrian Cioroianu s-a impus în prim-planul mediatic autohton o dată cu „scandalul" manualelor alternative de istorie. Cu eleganţă şi aplomb, tînărul istoric (n. 1967, Craiova, lector universitar specializat în studiul mecanismelor intelectuale şi sociale ale comunismului românesc postbelic) a reuşit, atunci, să-i învingă în direct la postul TV Antena 1 pe doi contraopinenţi naţional-ofuscaţi cu vechi state de serviciu: Marius Tucă Show şi Octavian Paler. Primul a fost chiar ridiculizat, prins în flagrant, ca un şcoler necunoscător al termenului de romantism istoric (îl va fi confundat poate cu Radio Romantic)... Prestaţia lui A.C. – o victorie simbolică asupra a două tipuri de „mentalităţi" nostalgice dominante – a creat pe moment entuziasm şi iluzii în tabăra blazatei intelectualităţi liberal-democrate, aflate în mare criză de personalităţi capabile să transmită, clar şi articulat, un mesaj convingător, popular fără a fi populist, competent fără a fi elitist. După H.-R. Patapievici, Cioroianu devenise al doilea tînăr erou mediatic produs de societatea civilă, unul „alternativ" însă (ca şi amintitele manuale), postmodern, simpatic şi, nu în ultimul rînd, telegenic, combinaţie de D'Artagnan şi Tom Cruise... Unul în stil american, atît ca mentalitate cît şi ca imagine publică. Comparaţia între „cazul Patapievici" şi comunicatorul Cioroianu" mi se pare, oricum, extrem de instructivă: succesul primului, provocat de persecuţiile „căpitanului Soare", s-a construit pe fondul mitologiilor culturale anticomuniste de după Piaţa Universităţii şi al reacţiei de protest solidar a *old star game*-ului GDS-ist. Pe o altă spirală a istoriei postdecembriste, cînd „alternanţa la putere" se erodase iar tabăra naţionalistă se afla în contraofensivă, noul erou civic A.C. primeşte – simbolic – botezul „iniţiatic" în focul unui *talk-show* politic de maximă audienţă. Mergînd pe o variantă de liberalism clasic aliat cu un spiritualism „cioranian", Patapievici atacase la vîrf „vulgata bunului român", scandalizîndu-i pe gardienii naţionalismului postceauşist, în vreme ce învingătorul lui Tucă, fără a apăra carenţele manualului de istorie incriminat, demontase mecanismele instituţionale şi mentalitatea producătoare a respectivei vulgate, pedagogia autoritarist-naţionalistă a manualelor şcolare unice. Lipsit de aroganţa elitistă, de „monahismul" cultural cu origini în modelul „rezistenţei prin cultură", dar şi de pretenţiile de *uomo universale* ale lui Patapievici, Cioroianu, aflat în descendenţa liniei Pleşu-Lucian Boia, aducea în locul autorităţii „înalte" (şi expirate) a umanistului credibilitatea profesională a specialistului în istoria recentă, gata să asume, la modul cel mai firesc şi mai degajat, provocările *României reale*. Nu în ultimul rînd, aducea o sensibilitate filtrată prin experienţele încă tînărului „decreţel" care făcuse liceul şi facultatea în anii '80, crescînd cu Duran Duran, Rahan, tenişi chinezeşti şi Gumela.

Acest lung ocol introductiv are totuşi utilitatea sa, întrucît recent-apărutul volum al lui Cioroianu, reunind **Poveştile suprapuse** publicate din 1998 în paginile „săptămînalului de tranziţie", nu fac decît să traducă în texte o imagine publică. E adevărat că după alegerile din 2000 ecranele televiziunilor au fost (re)ocupate de clientela „noii" puteri, însă şi în ipostaza „publicistică" Cioroianu „trece ecranul", fiind, azi, unul dintre cei mai citiţi semnatari din **Dilema**. Volumul de faţă nu va avea, cu siguranţă, tirajul revistei-mamă, dar fanii (şi „fanele") autorului vor avea sub ochi un op „dilematic" în cea mai bună linie a culegerilor de succes produse de amintita revistă. Mă gîndesc, de pildă, la editorialele lui Andrei Pleşu strînse în **Chipuri şi măşti ale tranziţiei**, la **Socio-hai-hui** de Vintilă Mihăilescu sau la delicioasele „istorii orale" cu amărăşteni ciudaţi culese de pe stradă de Eugen Istodor (**Oameni cu care aş muri de gît**)... Prefaţa empatic-legitimatoare cu care Andrei Pleşu gratulează volumul (de debut!) al carismaticului A.C. instituie, în acest sens, un legat simbolic...

La început a fost metoda (sau, dacă vreţi, formula, „proiectul" cărţii), iar aceasta e inclusă în titlu. Să descompunem, dar, titlul în părţile lui componente.

1. **Scrum de secol**, pentru că poveştile, decupate din perioada 1998-2000, sînt, în definitiv, un precipitat al istoriei noastre de la sfîrşitul unui secol al totalitarismelor şi o „cronică" pe viu a prezentului pe cale de a deveni istorie. Adrian Cioroianu face *în acelaşi timp* istorie personală, istorie politico-socială, a cotidianului, a mentalităţilor, pornind de la aparentele mărunţişuri ale „micii istorii" şi ajungînd, pe nesimţite, la cea „mare", la problemele „naţionale" şi globale".

2. **101** – pentru că poveştile trimit mai degrabă la o realitate „dalmaţiană", cu bune şi rele (**101 dalmaţieni...**) decît la ficţiunile narcotice din cele 1001 de nopţi ale Şeherezadei.

3. **Suprapuse** – pentru că fiecare poveste e o reacţie personală la o alta (amintită în simpatice note „explicative" de subsol) reprezentată de o amintire din copilărie, adolescenţă sau studenţie, de un fapt divers, un eveniment, un scandal politic, o controversă, o călătorie, un vis, o reacţie de presă.

4. **Poveşti**, pentru că istoria e, la urma urmei, o poveste semnificativă, nici cu totul falsă, nici cu totul adevărată, un *construct* alcătuit dintr-o infinitate de ingrediente, inclusiv subiective; nu putem lua act de realitatea *semnificativă* a celorlalţi şi a lumii din jurul nostru decît *mediat*, prin poveşti „decupate" din fluxul evenimentelor.

Agorafilul A.C. e tot ce poate fi mai opus modelului istoricului de cabinet (deşi desfăşoară proiecte de cercetare serioase, ce aşteaptă să fie evaluate), al teoreticianului sedus de scheme, de utopii sociale/culturale şi de jocul abstracţiunilor, al „directorului de conştiinţă" grav şi/sau apocaliptic... El nu face aici decît indirect şi implicit „analiză", lăsîndu-se adeseori furat de plăcerea poveştii, de tîlcul unui detaliu amuzant... Adrian Cioroianu are umor şi are, indiscutabil, talent. Scrie uşor şi cu plăcere, cu o simplitate şi o eficienţă dezarmantă, pînă acolo unde unii ar vedea doar frivolitate „vulgarizatoare", superficială. Nu dă lecţii, nu ţine predici, nu oficiază aseptic, nu-şi priveşte „de sus" cititorul, ci stă de vorbă cu el, de la egal la egal, simplu, disponibil şi curios – adică viu. Îşi foloseşte experienţa „specialistului" pentru a-i da de gîndit omului normal de pe stradă sau din metrou, nu pentru a epata mediile universitare. Nu-şi trădează însă domeniul, prelungind într-o excelentă proză publicistică de atitudine istoria mentalităţilor, în consonanţă cu pulsul actual al disciplinei. De fapt, în discursul său lejer, ataşant, plin de ironie caldă şi umor serios, publicistica, istoria, ficţiunea confesivă şi comentariul social-politic se confundă. Autorul nu separă experienţa de lectură de experienţa de viaţă, nu îşi reprimă reacţiile de de om obişnuit, din contra, le aduce în prim-plan şi face din ele argumente de seducţie şi persuasiune. Totul semnifică şi ne „construieşte" realitatea, de la Marx la mama Omida, prin urmare, nimic din ce e omenesc nu-i e străin acestui istoric sută la sută postmodern, care ştie că istoria e o rezultantă a modului nostru de a reacţiona în faţa „realităţii".

Stilul lui A.C. e prin excelenţă *oximoronic*, imaginativ, dar cu priză la social, practicând o „navigaţie liberă", printre evenimente, fapte diverse, teorii, întîmplări. Jucăuş şi grav, simplu şi direct. E stilul din care **Dilema** şi-a făcut, pe drept cuvînt, blazon (o coincidenţă a contrariilor, nu-i aşa?). Sinteza (colocvială, atrăgătoare, complice) dintre cult şi popular începe cu titlurile acestor „poveşti" de o diversitate aiuritoare, ca viaţa însăşi, cu bucuriile, mărunţişurile şi necazurile ei de zi cu zi: **Kent, cu K de la Kosovo**, **La o ţuică, despre comunismul paternalist**, **La braţ cu Horia Sima**, **Eterna şi fascinanta Românie, văzută din tren**, **Baschetii revoluţiei culturale**, **Suppy, Stahy şi cu Stolo, Hegel şi Sandra Brown** (iar nu Brawn, cum apare mereu în text; ruşine, domnule Cioroianu!) etc. Cutare poveste despre folosirea sticlelor de plastic şi, în particoler, de Cola (**Ei fac sifon din toată Cola lumii**), comprimă, în două pagini delicioase, o întreagă evoluţie a mentalităţilor româneşti postrevoluţionare, o întreagă dialectică „specific românească" între global şi local... Asemenea texte nu sînt cu nimic mai prejos decît cele mai bune pagini din **Mitologiile** lui Roland Barthes sau din articolele pe teme de „cultură populară" ale lui U. Eco. Iar **Guma za zvakanje** e o piesă antologică. Evenimente (aparent) „majore" stau pe acelaşi plan cu întîmplări (aparent) mărunte, dar în egală măsură captivante *şi semnificative*: caracterul „major" sau „minor" e doar un efect de perspectivă. Redau, ca exemplu, un fragment – definitoriu – dintr-o polemică în serial cu istoricul Florin Constantiniu (**Istorie, Bingo, mentalităţi – replică domnului Florin Constantiniu**): „Desigur – îmi puteţi spune

---

Storice

DAN GULEA

Adrian Cioroianu spune poveşti. El este istoric. Cărţile, oamenii, faptele lor politice, cotidiene sau excepţionale au fost scuturate în 600 de cuvinte şi depuse (vreau să zic: suprapuse), din iunie 1998 pînă în mai 2000, în revista **Dilema**, iar acum selectate într-un volum.

Autor al unei lucrări de doctorat cu titlul **Le mythe et les réprésantations du dirigeant dans la Roumanie communiste** sub îndrumarea lui Bogumil Jewsiewicki-Koss la Universitatea Laval din Québec, colaboratorul „săptămînalului de tranziţie" apare pe piaţa românească de carte cu o analiză aproape metronomică a faptului cotidian autohton, supus în permanenţă unui model conducător, de generare.

Personajele sale, deşi explicitate atunci cînd este nevoie în subsolul paginii, se înrudesc prin ceea ce un filozof numea „cotidianitatea medie" a omului; ele aleargă tot timpul după ceva, uitîndu-şi astfel condiţia lor primordială, întorcîndu-se mai ales în timp, trăind apăsate de dorinţe care se numesc „guma za zvakanje", ţigările Kent, eugenii (biscuiţii...), bascheţi chinezeşti şi atîtea altele. Şi compară, şi amestecă, şi diluează, de fiecare dată fără a fi conştienţi de modelul care le dictează, care îi suprapune. Prospecţiunile sociologice ale naratorului omniscient identifică *pattern*-ul lor cultural, prin reducere la utopic, pentru a face loc în aceeaşi pagină lui, e.g., Superman şi Stahanov, lui Kogălniceanu şi lui Churchill, sticlei de cola „imperialiste" şi sifonului în sticlă de plastic. Pretextul naratologic este uneori „fantazarea ludico-onirică"; de pildă, un bătrînel care se va dovedi a fi mai tîrziu o faţă bisericească, e întrebat, în vis, fireşte, de către naratorul nostru: „Ce zi este astăzi?". Cvasi-sibilinic, răspunde: „Ieri a fost Vineri". Acest dialog se referea la dispariţia suplimentului **Dilemei**. Cu ochii în 3,14 Adrian Cioroianu contextualizează orice amănunt, orice fapt aparent insignifiant de viaţă, decupat adesea dintr-un ziar sau dintr-o altă prelucrare media.

Inevitabil, tonul general e unul mai degrabă sceptic, evenimentele perioadei selectate (mineriada din '99, scandalul manualelor alternative, grevele studenţeşti, bingomania, albumul „eternei şi fascinantei României") conturînd acel fum pe care îl prezumăm din titlu. Imersia într-un şir de evenimente, de personaje conducătoare (atît din punct de vedere naratologic, cît şi ontologic) face loc unor sintagme de suprafaţă neliniştitoare, în stilul **Dilemei** totuşi: **Pe cînd era Păcală marxist**, **Hoffa e student la Bucureşti**, **Hegel şi Sandra Brown** sînt titluri de poveşti care se lămuresc pînă la urmă.

Miza pe care autorul o pune pe personajul Seherezadei, e drept, doar în final apărînd numele legitimator, aruncă o oarecare ambiguitate asupra **Scrumului de secol**. Mai precis, presupune o idee nocturnă a poveştilor încîntătoare, dincolo de aspectul ontologic tăios şi dincoace de lumina secolului care tocmai a ars. Stilul lui Adrian Cioroianu este de cele mai multe ori ludic, agreabil, doar arareori avînd inserţii aspre, cele 101 săptămîni adunate aici fiind girate de numele lui Andrei Pleşu, un alt amfitrion al stilului ludic şi lucid, alături de desemnele lui Dan Perjovschi, în genul caricaturilor politice din marile cotidiene. „Cum e românul?" este logo-ul desenelor lui Perjovschi; Adrian Cioroianu conturează cîteva răspunsuri, pornind de la generozitatea cotidianului; faptul că resemantizează destinaţia textelor sale, adunîndu-le în volum, cu acest accent implicit al fascinării cititorului, le sporeşte şarmul. Noţiunile de auditoriu şi de oralitate circumscriu intenţiile izotopice ale autorului, întrucît întotdeauna avem în faţă o relatare „la mîna a doua", o repovestire deci a unei întîmplări spuse prima dată de o carte, de un eveniment (din orice sferă).

Sfîrşitul de secol spre care privesc poveştile lui Cioroianu este încă o dată pus în abis de concepţia copertei întîi, alcătuită (de Dan Stanciu) din mîini, indexuri simetric orientate „în oglindă". De la deschidere deci ni se arată că trebuie să căutăm ceva, nedefinit şi, poate, într-o tradiţie a cuvintelor, intruvabil.

–, această stare de lucruri este deplorabilă ş.a.m.d. De acord, dar realitatea asta e, şi nu alta. [...] Probabil că am putea învăţa ceva din pragmatismul realizatorilor de programe tv, pentru că ei (şi nu istoricii) vor face ca Bingo şi telenovelele să ofere istoricilor de mîine fascinante subiecte de istorie a mentalităţilor".

Vorbeam de mentalitatea „americană" a autorului. Meritul său e acela de a valorifica în spiritul *democraţiei liberale* nevoia – adeseori ignorată – de lucruri foarte simple şi etern umane, care solidarizează afectiv: nevoia de „poveşti adevărate" rupte din viaţa de toate zilele, în care oamenii să îşi regăsească problemele reale şi identitatea, nevoia de modele exemplare, nevoia de patriotism autentic, nevoia de un discurs familiar, pe care să-l simtă „al lor". Dar şi nevoia de a recupera firescul cotidian dintr-o istorie recent marcată de traume şi mistificată de idelogii totalitare. În acest sens, discursul lui Adrian Cioroianu constituie o alternativă atît faţă de diferitele forme de paseism reacţionar, naţional-populist cît şi în raport cu anticonsumismul steril şi deceptionist al „intelectualilor critici". Iată o modestă propunere de eroism „alternativ" *made in* A.C.: „Pentru a ne recăpăta respectul de sine ar trebui, obligat, să ne luăm la trîntă cu o mare putere? Să nu existe oare şi o glorie, banală, a muncii şi a competiţiei? Sînt elveţienii sau cehii, azi, mai puţin *glorioşi* decît cecenii (sau decît Arkan?)" Şi un exemplu de „patriotism consumist": „Muzica pop românească este o excelentă lecţie de transfer al puterii între generaţii. [...] Niciunde în altă parte acest transfer nu a avut loc nici la Universitate, nici la Bursă, nici în Parlament. [...] dacă toată economia ţării ar avea acest dinamism concurenţial şi consumist, în zece ani am trimite o rachetă cu tricolor pe Lună...". O atare atitudine e, în mod esenţial, una bazată pe un *bun-simţ* al realităţii, al concretului. Pericolul de care trebuie să se păzească un asemenea discurs e suficienţa mondenă. Deocamdată însă, nu este nici un pericol: „poveştile" despre noi înşine ale lui Adrian Cioroianu sînt un model al genului, delectabile şi pline de miez.

▮

RADIO CONTACT
96,1FM

Istoria – un cîmp de luptă în Republica Moldova

VITALIE CIOBANU

Tratarea istoriei naţionale ca pe o prerogativă a partidului de guvernămînt, cum sînt posturile de miniştri, prefecţi sau de şefi ai serviciilor secrete, este o practică obişnuită în statele totalitare şi în ţările în care o tranziţie defectuoasă încurajează supravieţuirea unor bacili ideologici impuşi societăţii de către clanurile reziduale ale fostului regim, readuse la putere prin alegeri libere. Este tocmai cazul Republicii Moldova, unde comuniştii, victorioşi în scrutinul din 25 februarie curent, intenţionează să substituie manualul de **Istorie a Românilor** – materie predată în şcolile din Basarabia în ultimii 10 ani – cu un curs de **Istorie a Republicii Moldova**. Cu alte cuvinte, comuniştii vor să folosească democraţia – cea care i-a ajutat să ajungă în postură de forţă conducătoare în Basarabia, după perioada de recul intervenită ca urmare a prăbuşirii URSS – într-o unealtă a restauraţiei, într-un mijloc de strîmtorare a libertăţilor dobîndite după 1989. În aceste condiţii, să recunoaştem, e dificil să tratăm PCRM cu o unitate de măsură proprie oricărei altei formaţiuni politice într-o societate deschisă. În pofida asigurărilor proeuropene din ultima vreme ale preşedintelui moldovean, atacul asupra identităţii româneşti a basarabenilor, asumat în chip făţiş de comunişti, continuă şi reprezintă principala diferenţă dintre acest partid şi celelalte formule guvernamentale care s-au succedat în Basarabia din 1991 încoace. Comuniştii frizează comportamentul unui partid *antisistemic*, căruia nu-i pasă de regulile jocului, acţiunile lor – prezentate drept soluţii la crizele care macină societatea moldoveană, nu drept scopuri în sine, ceea ce nu schimbă însă cu nimic realitatea (vezi şi preconizata introducere a limbii ruse ca a doua limbă de stat sau aderarea la Uniunea Rusia-Belarus – aberaţii politice pe care noii guvernanţi încă nu le-au retractat) – duc în fapt la anularea independenţei statului, la transformarea Republicii Moldova într-o colonie rusească: un fel de „regiune Kaliningrad" la Marea Neagră.

Precedente revizioniste

Ce-i drept, nu ar fi pentru prima oară, în ultimii zece ani, cînd subminarea **Istoriei Românilor** s-a situat pe agenda oficialităţilor de la Chişinău. În 1995 Partidul Democrat-Agrar, partid de guvernămînt la acea dată, a trebuit să renunţe la aceeaşi intenţie, confruntat fiind cu un val de manifestaţii studenţeşti desfăşurate non-stop, de-a lungul cîtorva săptămîni, prilej cu care la Chişinău s-a intonat celebrul „Marş al Golanilor" din Piaţa Universităţii din Bucureşti. Trei ani mai tîrziu, cînd Moldova era guvernată de o coaliţie de centru-dreapta, Alianţa pentru Democraţie şi Reforme, presa basarabeană semnala existenţa unui opus propagandistic, intitulat **Istoria Republicii Moldova din cele mai vechi timpuri şi pînă în zilele noastre**, alcătuit la comanda Ministerul Învăţămîntului din Chişinău (!) de către un grup de „specialişti" în frunte cu deputatul Partidului Comunist (pe atunci în opoziţie) Vl. Ţaranov. Politrucul în cauză, care este şi decanul de vîrstă al actualului parlament dominat de PCRM, a contribuit cu zel la deformarea adevărului despre istoria românilor din Basarabia, sub bagheta acad. Artiom Lazarev – unul din „monştrii sacri" (astăzi dispărut) ai istoriografiei sovietice moldoveneşti, ideolog principal al regimului instalat în Basarabia după război. Studiul lui Ţaranov abundă în clişee gen: „ocupaţie românească", „românizarea moldovenilor", „eliberarea din 1940", „reunirea Basarabiei cu patria-mamă Uniunea Sovietică" etc.

Iată că după alţi doi ani, noua conducere comunistă de la Chişinău tot lui Ţaranov îi încredinţează întocmirea unui manual pe baza opusului său iniţial. Altfel spus, în loc să se apuce, voiniceşte, după cum a promis în campania electorală, să ridice nivelul de trai al poporului „pe care l-au jefuit democraţii iresponsabili timp de zece ani", Partidul Comunist vrea să-i încoloneze pe basarabeni într-un marş cadenţat spre trecut, îndemnîndu-i, deocamdată cu binişorul, să îmbrăţişeze o identitate prefabricată de nepoţii neuitatului „Felix cel de Fier" (alias Dzerjinsky – primul şef al temutului CK bolşevic, rebotezat ulterior în GPU, apoi NKVD şi în fine KGB). Guvernanţii vor încerca să-şi materializeze intenţiile începînd cu noul an de învăţămînt. Acţiunea lor a fost preparată de o campanie constantă în ziarele puterii împotriva identităţii româneşti şi a opţiunii unioniste din Basarabia. Se remarcă în această direcţie îndeosebi hebdomadarul **Săptămîna** – publicaţie-suporter a fostului preşedinte Lucinschi, care continuă să insereze lungi articole de reabilitare a „moldovenismului", semnate de acad. Haralambie Corbu – un alt ostaş devotat cauzei ruseşti în Basarabia.

Protestul istoricilor

Planurile comuniştilor de revizuire a istoriei au trezit o primă reacţie, coerentă şi promptă, din partea istoricilor din Republica Moldova, care s-au reunit pe 1 iulie, în sala de conferinţe a Uniunii Scriitorilor din Chişinău, într-un Congres ad-hoc. Cei aproape 400 de participanţi, din capitală şi din judeţe, şi-au exprimat îngrijorarea faţă de intruziunea politicului în şcoală şi au fost unanimi în a respinge tentativele actualei conduceri a statului de a substitui cursul de **Istorie a Românilor** cu cel de **Istorie a Moldovei** prin introducerea în programa de studii, sub chip de manual, a „pamfletului politic" apărut în 1997, conceput de un colectiv de autori „cu vederi antiştiinţifice, antinaţionale, retrograde şi comuniste", în frunte cu Ţaranov. În cadrul Congresului a fost lansat un **Apel** pentru apărarea demnităţii naţionale, oprirea campaniei de românofobie şi denigrare a istoriei românilor. Anatol Petrencu, preşedintele Asociaţiei Istoricilor din Moldova, a menţionat în alocuţiunea sa că prin aceste acţiuni ale comuniştilor se încearcă revenirea la binecunoscutele practici totalitare de „spălare a creierului", ceea ce contravine Constituţiei Republicii Moldova, recomandărilor Comisiei pentru Educaţie a Consiliului Europei, precum şi altor acte juridice interne şi internaţionale, care exclud promovarea ideologiei unui partid politic în învăţămînt şi în societate, în general. Congresul istoricilor a chemat profesorii de istorie, oamenii de ştiinţă şi de cultură, societatea civilă în ansamblul ei să se opună dictatului politic în ştiinţă şi în învăţămînt şi să boicoteze orele de curs. Istoricii basarabeni se vor adresa colegilor de breaslă din alte ţări, forurilor internaţionale specializate, cu rugămintea de a fi susţinuţi în acţiunile lor de apărare a istoriei şi demnităţii naţionale. La Congres au fost prezenţi numeroşi ziarişti din presa scrisă, de la posturi de radio şi TV private, mai puţin din media de stat electronică, supusă unui control sever de către noile autorităţi.

După zece ani de la dispariţia imperiului sovietic, istoria rămîne un cîmp de luptă în Moldova dintre Prut şi Nistru, la fel limba maternă şi identitatea naţională. Cît de departe sînt aceste crispări de secol XIX de orizontul Uniunii Europene, de epoca postmodernă şi postindustrială!

Libertatea de a te opune

În anii mei de şcoală generală am fost obligat să scriu compuneri şi expuneri literare pe tema „prieteniei popoarelor rus-ucrainean şi moldovenesc", a „ostaşului sovietic eliberator" şi a „luminii ce vine de la Răsărit". Acesta era „adevărul" pe care îl respiram atunci. Puţini dintre noi îşi dădeau seama că participam, involuntar, prin „ştiinţa" ce ni se impunea, la o conspiraţie monstruoasă împotriva propriei noastre fiinţe; şi cum ar fi putut nişte elevi de 12-16 ani să înţeleagă manipularea la care erau supuşi? Doar cu ajutorul părinţilor, cine a avut norocul. Gesturile de frondă, de insubordanare spontană a tinerilor convertiţi la o identitate prohibită, cea care atrăgea inexorabil acuzaţia de „naţionalism" din partea organelor abilitate, interveneau abia în perioada studiilor la Universitate. Azi, la scurgerea unui deceniu de existenţă liberă (chiar dacă una plină de privaţiuni, pentru că numai mizeria şi disperarea îi poate orbi pe oameni, le poate induce iluzii pernicioase), tinerii au posibilitatea să se apere de minciună, să aleagă *viaţa în adevăr* (Vaclav Havel), fără riscurile de altădată, au soluţia revoltei. Toamna care se apropie ne va arăta cît de departe vor merge comuniştii în ofensiva lor împotriva poporului care i-a adus la putere şi cît de pregătit va fi acest popor să se apere de falşii săi izbăvitori.

P.S. Joi, 12 iulie, pe un fundal de tensiune maximă în sferele guvernamentale de la Chişinău – vizită inopinată a preşedintelui Voronin la Moscova, negocieri bulversante la Kiev în chestiunea Transnistriei –, majoritatea comunistă din Parlament a ratificat **Tratatul de delimitare a frontierei de stat cu Ucraina**, prin care acestei ţări îi este cedată o porţiune de şosea, de circa 7,4 km, legînd localităţile ucrainene Odesa şi Reni, în schimbul unor case de odihnă – proprietăţi ale fostei RSS Moldoveneşti la Marea Neagră, construite în fapt tot pe pămînturi româneşti. Cîştigul este categoric unilateral. Se vîntură de pe acum ideea că aceste sanatorii vor fi cel mai probabil oferite Ucrainei în schimbul datoriilor Moldovei la energia electrică livrată de Kiev. Porţiunea de şosea disputată desparte satul basarabean Palanca de moşiile gospodarilor săi şi va împiedica de-acum încolo accesul spre aceste loturi şi păşuni, din cauza posturilor de poliţie ucrainene ce vor fi instalate pe ambele părţi ale şoselei. Sătenii din Palanca au organizat timp de cîteva săptămîni acţiuni de pichetare a Parlamentului şi de blocare a şoselei pe tronsonul amintit, încercînd să prevină ratificarea Tratatului de frontieră cu Ucraina. Protestele de la Palanca constituie primele manifestaţii publice anticomuniste în Basarabia de după alegerile din februarie. Mintea moldoveanului de pe urmă!

▮

„Asta mă consider: un hedonist profesionist“ (II)

Interviu cu **Alex. Leo ȘERBAN**

Prin anii ’80, snobam cinematograful comercial

Cînd ai început să te preocupi profesionist de film?

Totul s-a întîmplat după ’90. Chiar dacă pînă atunci mai scrisesem despre diferite filme pe care le vedeam. Dar acele notaţii nu erau decît nişte impresii de spectator. Am început să scriu în ’90-’91, dar nu cronici, ci eseuri, mai degrabă. Cronica e un gen dificil. Pentru mine, cronica ideală este un aforism. Adică să reuşeşti să comprimi ceea ce înseamnă filmul acela pentru tine, ca spectator, într-o frază. Există un lucru foarte important pe care l-am cîştigat în timp. Prin anii ’80, cînd mergeam regulat la Cinematecă, nu mizam decît pe filmele mari, de autor. Oarecum snobam cinematograful comercial, chit că uneori îmi plăcea. Cu timpul însă, m-am deschis foarte mult spre acest gen de cinematograf şi acum am ajuns să împart filmele în filme bune şi filme proaste. Nu contează nici genul, nici cine le-a făcut. Există filme total ratate ale unor regizori foarte mari, după cum există filme foarte bune ale unor regizori consideraţi mediocri. Contează produsul. Acesta e un lucru pe care mulţi nu vor să-l accepte. De cîte ori un regizor mare scoate un nou film, toţi se simt obligaţi să-l laude pentru că e vorba de un nume mare, indiferent de calitatea filmului. Or, lucrul acesta creează, după părerea mea, multă confuzie la nivelul receptării. Cred că, în calitate de critic de film, ai datoria să arăţi că nu tot ceea ce face regizorul respectiv este obligatoriu bun.

Poţi să dai o listă scurtă de filme care te-au marcat definitiv? Există în lista asta vreun film românesc?

Depinde cît de mare este lista. Într-una de zece filme din toate timpurile nu ar exista unul românesc. Cred că lista ar trebui să fie gîndul dintîi al unui critic. Dacă nu eşti în stare să triezi din cînd în cînd şi să renunţi la anumite filme, oricît de dureros ar fi, atunci nu trebuie să faci această meserie. Trebuie să repui mereu în discuţie chiar propriile tale opţiuni. Am făcut în general topuri din acestea pe decenii: anii ’80, anii ’90. Dacă ar fi să selectez acum din toată istoria cinematografului, aş alege în primul rînd **Persona** al lui Bergman, **8 1/2** al lui Fellini. Există apoi un film absolut uluitor al lui Dreyer (un cinematograf danez, care l-a influenţat foarte mult pe Lars von Trier), care se cheamă **Ordet** (**Cuvîntul**). Este un film din anii ’50, destul de dificil, iar finalul lui nu-ţi arată altceva decît învierea unei moarte. Ea este readusă la viaţă de un iluminat mistic, prin simpla putere a cuvîntului şi a credinţei sale. În momentul în care am văzut acest film, am trăit o mare emoţie. Acesta este unul din momentele de epifanie pe care le trăieşti rar la cinematograf. Aş mai adăuga de asemenea **Vertigo** al lui Hitchcock, filmul cel mai poetic al lui şi, paradoxal, unul dintre cele mai frumoase filme de dragoste. Astea ar fi doar cîteva filme fundamentale din punctul meu de vedere.

San Sebastian, 2000

La noi, cronica de film nu este o instituţie

Ai putea face şi o listă paralelă de filme româneşti?

Desigur. **Reconstituirea**, **Pădurea spînzuraţilor**, **Adela**, **Probă de microfon**, **Iacob**, iar după ’90, **E pericoloso sporgersi**, **Marfa şi banii**. Problema este că la noi ajungi să scrii mai mult despre filmele străine. Acesta este însă şi avantajul unui critic de film. Eşti pus în legătură, mai ales prin intermediul festivalurilor, cu ce e mai bun în cinematograful mondial. Şi cum eu am această obsesie a listelor şi a ierarhiilor, întotdeauna mi se pare că ultimul film bun pe care îl văd ar putea să schimbe radical aceste ierarhii. Este, prin urmare, vorba de o competiţie continuă, compulsivă şi uşor isterică, dar care dă sarea şi piperul acestei meserii.

Cum te raportezi la critica de film de la noi?

Evident că nu citesc tot ce se scrie, dar citesc săptămînal cel puţin două nume din cotidianele importante. Dar, la noi, critica de film nu are un prea mare impact, nu este o instituţie, aşa cum e în America. Acolo, ceea ce scrii are un ecou imediat şi o importanţă oricum mult mai mare. Există acum tendinţa în Occident de a înlocui cronica de cinema cu un soi de publicitate: prezentări ale filmului respectiv. În alte locuri, în Franţa de pildă, critica e extrem de rafinată şi e bine să iei o oarecare distanţă faţă de acest gen. Se ajunge la un soi de alexandrinism în care metadiscursul e mai important decît filmul. Şi există această politică a anumitor autori de a îmbălsăma regizorul în propria lui importanţă, ca şi cum pentru acel regizor posteritatea este deja asigurată. Orice ar face el, totul este minunat.

Cuvintelnic fără frontiere

Ideea

ANDREI CORNEA

Cum devine *vizibilul invizibil*? Prin magie neagră, printr-o transmutare chimică misterioasă demnă de fanteziile lui H.G. Wells, prin puterea de şmirghel a timpului care răzuie treptat toate urmele ori, cînd e vorba de un *anumit* vizibil, prin acea putere inefabilă de aspirare a banilor numită *deturnare de fonduri*? Aşa, cît şi în alte destule modalităţi, dar nu în ultimul rînd prin scamatoriile limbii.

Luaţi, de pildă, cuvîntul „idee“. Oricine va admite faptul că ideea e ceva care nu se vede. Am spune că tocmai asta e problema cu ea: cînd cineva exclamă iluminat: „Am o idee!“, vezi omul, îi vezi fericirea, dar nu vezi „ideea“. (Adesea nici mai tîrziu, cînd „o aplică“, tot nu vezi nimic!) Cu bunăvoinţă, dacă totuşi alteori se vede ceva din „idee“, atunci dispunem de ceva minuscul, neînsemnat, pe pragul dintre fiinţă şi nefiinţă, ca în expresia: „Mai pune *o idee* de unt ca să iasă supa bună!“.

N-a fost aşa întotdeauna. La greci, iniţial, *idea* sau *eidos* însemna exact ceea ce se vede mai bine: „aspectul, înfăţişarea, chipul“. Cînd admira o femeie, fie ea zeiţă sau muritoare, Homer spunea că dînsa e „frumoasă la idee“, ceea ce – vezi bine – nu poate fi deloc tradus prin „o idee de frumoasă“, nici prin „era frumoasă ca o idee“, ci, simplu, că „era frumoasă la înfăţişare“.

Trecerea de la vizibil la invizibil se poate urmări şi în alt cuvînt: *teoria*. Cîndva, *theoria* însemna „spectacol“, „alai“. Un cuvînt înrudit este *theatron* – „teatru“. Iar dacă *idea* vine de la un verb (*idein*) care înseamnă „a vedea“, *theoria*, ca şi *theorema* sînt şi ele derivate verbale de la *theaomai*, adică „a privi“, „a vedea“, „a examina cu privirea“.

Schimbarea, ba mai curînd inversiunea de sens, a fost produsă, în mod precumpănitor, mai întîi de un fapt de structură psihologică, apoi de un fapt de limbă greacă şi, în fine, de un om.

Există, indiscutabil, o legătură psihologică profundă între cunoaştere, cogniţie, înţelegere, pe de o parte, şi vedere, pe de alta. Văzul, mai mult decît celelalte simţuri, ne descrie *precis* lumea, ne plasează în spaţiu, ne permite să apreciem formele, poziţiile, dimensiunile, culorile corpurilor şi, mai ales, să le distingem clar, ceea ce, pentru noi, fiinţe omeneşti, este esenţial. De aici provine faptul că în multe limbi, verbul „a vedea“ (sau echivalenţi) poate avea şi sensul de „a şti“ sau „a afla“ – de pildă „I see“ din englezeşte. În greaca veche, perfectul verbului „a vedea“ (*oida*) înseamnă întotdeauna „ştiu“, şi nu „am văzut“, aşa cum cerea etimologia. Adică, literal „ştiu, fiindcă am văzut“. (În limba cîinilor se spune, fireşte, „ştiu, fiindcă am mirosit“.)

Deplasarea de sens s-a produs şi în cazul derivatului *idea*. Cuvîntul însemna – după cum am arătat – „aspect“. Dar ceea ce face în mod esenţial ca lucrurile să poată fi clasificate este mai puţin culoarea sau mărimea: o pisică grasă şi gri este la fel de pisică precum una costelivă şi albă. Esenţială pare a fi *forma*. Bot scurt, urechi ascuţite, mustăţi, patru labe, coadă, blană moale – asta e o pisică! Cum de ştiu ochii, însă, că e o pisică? Fiindcă are forma speciei! Iată de ce *idea* sau *eidos* a căpătat un sens mai abstract: mai puţin „aspect“ în general, cît *formă*, ba chiar *formă specifică*. (Ceva asemănător s-a întîmplat şi cu cuvîntul latinesc *species* – derivat al verbului *specio:* „a privi“ –, care, din „aspect“, „chip“ a ajuns să însemne şi „specie“.)

Şi, în fine, Platon veni. Formele lucrurilor deveniră *esenţe* – Patitatea, adică Forma sau Ideea patului, Cîrnitatea, adică Ideea nasurilor cîrne, Pisicitatea, adică Ideea pisicilor şi aşa mai departe. Formele sau, pe greceşte, Ideile fură urcate în Cerul inteligibil, sustrase privirilor profane. Subtile de tot, ele deveniră cu adevărat invizibile. De altminteri, se spune că un adversar al lui Platon – Conon, pe numele său, cred –, întîlnindu-l o dată pe filozof, i-ar fi spus: „Văd paturi, maestre, dar nu văd Patitatea!“. La care Platon, mîhnit, i-ar fi răspuns: „Asta fiindcă ai ochi să vezi paturi, dar nu ai ochiul cu care să vezi Patitatea“. Ideea devenise de nevăzut şi totuşi, se pare, ducea dorul după vechea sa vizibilitate grosieră, aşa că îşi descoperise un fel de alt ochi cu care să fie zărită!

Cu „ochiul minţii“ sau „ochiul spiritual“ se pot vedea Idei cu duiumul. Dar unde se află ele? Călătoresc pe Cerul inteligibil? Ori le regăsim plantate adînc, în interiorul conştiinţei? Şi cum au ajuns acolo? Le-am format noi, sau ne-au sosit gata formate, la naştere? Cunoaşteţi bine aceste grave întrebări ale filozofiei, ceea ce mă scuteşte să insist.

Mai vreau să subliniez doar un singur detaliu al dosarului Ideii: pentru că trăim, se vede bine, într-o epocă practică şi materialistă, „idee“ capătă adesea sensul de „vis“, „himeră“, „nereal“, „lucru nerealizat sau chiar irealizabil“. „Păcat, e numai o idee!“ sau „ideea e bună, dar ce ne facem cu practica?“ Dacă pentru Platon, „Ideea“ era *realitatea autentică*, pentru noi, ideea este mai curînd irealitatea, abia puţin fardată. Nu-i rar că auzim pe unul cum se răsteşte: „Mai lasă ideile, dragă, şi pune-te pe treabă!“. Nu numai că biata idee nu se mai vede de mult – asta au făcut-o filozofii, cărora nu le prea plăceau femeile frumoase „la idee“, preferînd ideile fără femei (ori chiar femeile fără idei) –, dar ea a fost coborîtă şi din locul său de fiinţă intelectuală demnă. Aşa s-a trezit diminuată, micşorată, evaporată, aproape aneantizată. Cine stă să contemple azi Idei, cînd cerinţa de bază este să implementăm *acquis*-ul comunitar?

Şi totuşi, aşa pierită cum e, mai are şi Ideea meritele ei. Ca probă:

– Ai pus, dragă, pînă la urmă *o idee de unt*?

– Am uitat!

– *Se vede*. De-aia n-are supa gust!

Am ales o formă colocvială în care să se termine cu obsesia cronicii

Spunea cineva că la noi critica de film e ori foarte gomoasă şi păşunistă, ori făcută din mici bîrfe mixate. Şi că am avea nevoie de o critică de film mai temeinică.

Poate că într-adevăr e nevoie de aşa ceva. Problema este cine ar citi un asemenea gen de critică. Mie mi se pare important să scrii pentru a răspunde unui anumit public care nu vrea neapărat analize complicate. Trebuie condimentată puţin cronica, şi nu neapărat cu bîrfe. Poţi s-o faci însă să fie simpatică pentru cititor, ca să-l atragi. E destul de dificil să găseşti de fiecare dată tonul.

Tu faci cronică de film în mai multe locuri, în publicaţii cu profil diferit chiar.

Da, şi totdeauna mă gîndesc la publicul căruia mă adresez. Adesea scriu chiar despre aceleaşi filme. Tocmai de aceea am inventat, împreună cu Mihai Chirilov, forma aceasta a dialogului pe care o practicăm în **Observatorul cultural**, pentru că la un moment dat mărturisesc că eram disperat: trebuia deja să scriu despre acelaşi film de trei-patru ori. Am ales o formă colocvială în care să se termine cu obsesia cronicii. Eu personal am încercat să adaptez formula anglo-saxonă de cronică. Foarte comprimată, foarte vioaie, cu mici calambururi. Am renunţat la orice constrîngeri, chiar şi la cele de tipul „trebuie să păstrez neapărat o poantă finală". Acum îmi termin adesea cronicile în coadă de peşte. Vreau să spun prin asta că îţi poţi permite anumite libertăţi, poţi să faci orice, să începi chiar cu sfîrşitul. Exact ca într-un film.

Cînd vii dintr-un spaţiu ex-centric, vezi lucrurile mult mai bine

Ai simţit vreodată că ai avea vreun handicap în raport cu criticii din alte locuri? Din punct de vedere informaţional, de exemplu?

Nu, nu cred că aş putea vorbi despre aşa ceva. Dimpotrivă, am remarcat de multe ori că ei sînt mult mai încremeniţi în nişte mode, cum e acum, de pildă, asta cu filmul iranian. O să mai dureze o perioadă pînă o să se plictisească şi ei. Atunci cînd vii dintr-un spaţiu din acesta oarecum ex-centric, vezi lucrurile mult mai bine. Fie cobori de pe piedestal anumite lucruri pe care ei le idolatrizează, fie ţi se pare că lucrurile pe care ei le ocultează sînt de fapt mult mai interesante decît celelalte. Ar putea exista un handicap la un nivel strict oficial, să zicem, pentru că nu ţi se dă atenţie atît cît ar trebui. Îţi dai seama însă că există doar cîteva filme care rămîn şi, pînă la sfîrşitul unei zile de festival, toţi, indiferent de locul din care venim, cădem de acord că acelea sînt filmele care merită, cele într-adevăr bune. Această cernere de subiectivităţi configurează o concluzie obiectivă. Iar acesta e un sentiment foarte reconfortant. Totul stă în fler şi în informaţie, pentru că trebuie să vezi foarte mult.

Există vreun festival de amploare pe care nu-l „frecventezi"?

Da, Berlinul. E un festival important, dar îţi spuneam că important pentru mine este să fac ceea ce-mi place. Recunosc că Berlinul nu e un oraş care să mă încînte. În al doilea rînd, ar fi al treilea festival într-o suită de festivaluri. E precedat de festivalul din Elveţia şi de cel de scurtmetraj de la Clermont-Ferrand, festivaluri la care merg de cîţiva ani şi cunosc deja toate regulile casei. Ar fi mult prea obositor pentru mine să ajung şi la Berlin, după celelalte două. Şi ar mai fi şi faptul că în perioada în care are loc festivalul e îngrozitor de frig. Prefer să mă duc undeva unde e mai plăcut. La Clermont-Ferrand e foarte bine.

Lista plăcerilor

E clar că îţi place foarte mult să călătoreşti. Poţi să-mi vorbeşti, eventual tot făcînd o listă, şi despre alte plăceri ale tale? Am înţeles că în capul listei e sigur filmul...

Îmi plac parfumurile. În perioada în care manufacturam cărticele, mai aveam o dambla: făceam parfumuri. Aveau, desigur, o viaţă foarte scurtă. Combinam mai multe parfumuri, dar uneori mai aduceam şi savori proaspete. Nu era indicat să te uiţi la ele pentru că arătau groaznic, erau tulburi. Nu trebuia nici să le ţii prea mult, trebuiau consumate repede. Dar erau simpatice pentru că le puneam în nişte sticluţe frumoase cărora le scoteam etichetele şi le puneam altele. Şi aveau, ca şi cărţile, nişte destinatari precişi. Pasiunea asta pentru parfumuri mi-a rămas. Nu suport parfumurile grele şi foarte dulcege. Îmi plac, în schimb, cele pe bază de mosc. Şi îmi place foarte mult lavanda. Am o memorie în mare măsură olfactivă. Îmi aduc aminte precis anumite lucruri, inclusiv din copilărie, pornind de la mici mirosuri. E un lucru care cred că ţine de animalul din mine, dar care pe mine mă face foarte fericit. De cîte ori simt miros de petrosin, mă gîndesc la Urmuz. Eu am citit prima oară Urmuz cînd acasă se dădea cu petrosin. Şi de aceea am acest „pavlovism".

Dar pisicile îţi plac?

Da, sigur. Cu toate că nu am una. Am avut atunci cînd stăteam la mama mea. Nu cred că voi ajunge vreodată să am un dialog cu o pisică. Mă inhibă. Mă fascinează pisicile, dar e o fascinaţie ca în faţa unui idol. Mi se par întotdeauna îngrozitor de complicate. Trebuie să le laşi de fiecare dată în plata lor, cînd vezi că sînt indispuse. Şi sînt adesea indispuse. Nu există locuri unde să merg şi să nu fotografiez pisici, fotografii pe care i le dedic apoi, pe toate, Titei Chiper. Şi e clar deja pentru mine că oamenii se împart în iubitori de pisici şi în iubitori de cîini.

Dintre scriitori, care e preferatul tău?

Unul dintre autorii mei de căpătîi este Hesse, care e, la fel ca mine, „Rac". M-am regăsit imediat în cărţile lui. Şi, apropo de lecturi, întotdeauna, în momentul în care descopăr un autor care îmi place, îl citesc de la un capăt la altul. La Hesse nu mi-a scăpat absolut nimic. Nu cu mult timp în urmă am citit şi nişte inedite care tocmai apăruseră în Franţa. Aşa mi s-a întîmplat cu toţi cei pe care i-am descoperit la un moment dat. Aşa s-a întîmplat şi cu Nabokov, şi cu Beckett, de pildă. Există însă şi alţii pe care nu pot să-i sufăr, nu pot să-i termin. Nume mari. Dostoievski, de exemplu. Sau Marquez.

Ştiu că îţi place să faci şi fotografie, şi colaj. Ai avut chiar şi expoziţii.

Fac fotografie din '91, cînd mi-am luat primul aparat foto din viaţa mea. Automat. Cred că aceste aparate sînt făcute pentru oameni ca mine, care sînt mai leneşi de felul lor. Plăcerea cea mai mare este de fapt să cadrez şi să decupez dintr-un continuum. Poţi decupa fabulos dintr-o realitate indistinctă. Pe mine mă fascinează acest lucru. Există această idee că peisajul e neschimbător, că doar omul se schimbă. Nu e adevărat. Trebuie să prinzi peisajul exact în momentul în care îţi dă tot ceea ce vrei tu să-ţi dea pentru fotografia respectivă. Cît despre colaje, pe acestea le fac numai cu poze pe care eu nu le consider foarte reuşite. Şi astfel, mediocritatea lor se estompează, pentru că intră în alte relaţii, într-un alt context. Am început să fac asemenea colaje într-o perioadă de convalescenţă, după o hepatită, şi m-au ajutat foarte mult.

S-a încheiat lista plăcerilor?

Nu, am uitat să amintesc una esenţială. Mîncatul. Îmi place să experimentez alte bucătării. Cea japoneză, cea chineză...

The End

Acum cîţiva ani ţi s-a pus, într-un interviu, întrebarea aceea consacrată drept piatră de încercare chiar şi în campaniile electorale, în ultima vreme: dacă crezi sau nu în Dumnezeu. M-a impresionat atunci, prin sinceritate, răspunsul tău.

Da, sînt sincer în interviuri, sînt aşa ca o varză. Nu sînt ateu, ci mai degrabă agnostic. Ateul ştie că nu există Dumnezeu şi militează în consecinţă. Eu nu am de unde să ştiu chestia asta. Nu există nici o dovadă, nici că există, nici că nu există. Contează ce ipoteză alegi. Eu aleg ipoteza că nu am de unde să ştiu, dar că, chiar dacă există, chestia asta mă lasă indiferent. Nu vreau să-mi fasonez viaţa, să mi-o conduc cu această perspectivă în fundal, că ar exista. Asta ar presupune fie să renunţ la foarte multe lucruri care îmi fac viaţa foarte plăcută, fie să nu renunţ, dar să am tot timpul sentimentul culpei. În plus, a-ţi închipui că acel Dumnezeu în care crezi are în fiecare moment în vizor făptura ta neînsemnată, asta mi se pare o dovadă de mare orgoliu. Există însă pentru mine şi o parte neplăcută în acest sens: în momentul în care nu crezi, scoţi din calcul ipoteza vieţii de apoi. Asta înseamnă că nu există decît această viaţă, care este oricum absurdă. Nu are absolut nici un sens. Şi atunci, într-adevăr, toate nevrozele pot căpăta anumite accente.

În acest context, cum poate rezista cineva fără să se sinucidă?

Eu nu spun că n-o s-o fac la un moment dat. Dar şi dacă o faci, tot aia e. Întrebarea asta mă determină să răspund la o problemă pe care eu însumi mi-o pun. Îmi aduc acum aminte şi de ceea ce spunea Iaru în interviul lui. M-am regăsit foarte mult în răspunsul lui. Pînă la urmă chestia cea mai cumplită nu e moartea, ci bătrîneţea. Moartea s-a întîmplat, şi cu asta basta. Nu mai e nimic *după* sau, dacă e, cu atît mai plăcut. Dar bătrîneţea este criminală. Nu ştiu cum se poate convieţui cu ea.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Un **Courrier** românesc

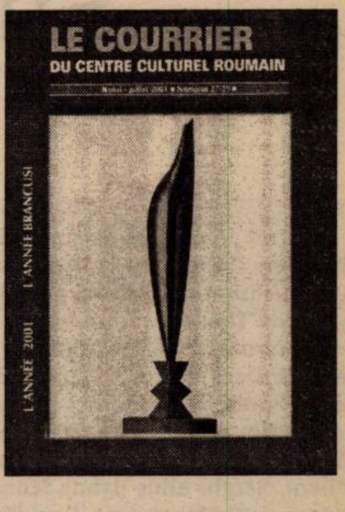

Centrul Cultural Român din Paris editează un buletin intitulat **Le Courrier du Centre Culturel Roumain**. Cea mai recentă apariţie comasează trei numere, 27-29, „acoperind" lunile mai-iulie 2001. În sumar: prezentări ale evenimentelor incluse în agenda Centrului (expoziţii, dezbateri, spectacole, proiecţii de filme, recitaluri muzicale, o lansare de carte), dar şi alte texte aparţinînd de regulă unor autori români rezidenţi în Franţa, traduceri de versuri româneşti în franceză etc. Pe ansamblu – un melanj cam lipsit de concepţie, de structură: nici buletin strict informativ, cum ar putea fi, nici revistă culturală, cum aspiră să fie. Dintre semnăturile din acest număr triplu: Matei CAZACU, Cathérine DURANDIN, Dan HĂULICĂ, Bujor NEDELCOVICI şi – în transcrierea unui dialog (din care se publică acum o a treia parte) – Theodor CAZABAN, Virgil IERUNCA, Monica LOVINESCU, Alexandru NICULESCU şi un preot, SURDU. De asemenea, la final – un anunţ al recentei apariţii în traducere franceză a **Compunerii cu paralele inegale**, romanul lui Gheorghe CRĂCIUN, editat la Paris de către Maurice NADEAU, **Curierul...** publicînd şi fragmente din prefaţa lui Serge FAUCHEREAU.

Colecţia de mirări

Pupăza şi cucul

MIHAI DRAGOLEA

Carevasăzică – şede şi mai sus semnatul într-o sală de aşteptare a unui destul de dichisit cabinet stomatologic. Aşteptăm să ne chinuie cu metodă şi pe bani mulţi. Pe banchetă, lîngă mine, sînt două femei de vîrsta a treia (aşa se zice, ca să nu spui că ai alături două bătrîne amărîte), una chiar, sărmana, are în preajmă un baston de lemn, cu lacul dus şi crăpat, semn de îndelungată şi grea suferinţă (cum ar fi să fie „amintirile unui baston cuminte"?!). Apare şi un individ tip sperietoare, cu pălărie de Romsilva: costum maro, pantofi negri, trecuţi prin multe bătălii cu tradiţionalele noastre noroaie rurale (şi nu numai); în mîna dreaptă ţine o geantă de plastic, tot maro, frumos mulată după sticla de ţuică pentru domnul doctor. E mai agitat decît noi, cei trei sedentari de pe bancheta nu tocmai curată şi elegantă. Omul cu pălăria verde se mişcă încoace şi-ncolo prin încăpătorul salon de aşteptare, din cînd în cînd intersectîndu-se şi chiar încurcîndu-se cu o jună asistentă blondă, frumuseţe comună, păr bine strîns într-o coadă scurtă şi zglobie, în uniformă de resort, surtuc şi pantaloni albi, un fel de sandale tot albe, din care tresar, la fiecare pas, frumoase degete cu unghii îngrijit vopsite (dacă nu chiar cu firească autoadmiraţie); rîde tot timpul, fie că duce la un cabinet cine ştie ce medicament, fie că e în căutarea unei colege, fie că oferă copilului femeii de serviciu o bomboană; după cum defilează prin sala de aşteptare, juna blondă este un spectacol. Doar ea şi muzica mai agită aerul cu miros specific de tincturi şi medicamente. Aşa se petrec faptele pînă cînd în universul nostru corect şi igienic dă năvală şi sfredeleşte aerul următorul refren la nu ştiu cum să-i zic „gen muzical": „Lasă-mă cu mîna să mor la pupăză/ Şi cu cucul gol". Căci nici nu se înţelegea prea bine dacă, la ultimul substantiv al măreţului refren, era vorba de „c" sau „r". Ascultam, dimpreună cu venerabilele doamne şi cu agitatul pădureţ, melodia (pădureţul, la refren, încremenea cu sacoşă cu tot, cred că-l preocupa în mod deosebit cum este cu pupăza şi cucul, fiind el în specialitate). Ei bine, ne-a chinuit domnul stomatolog pe toţi patru, am venit acasă, am luat în braţe **Lumea animalelor**, după Brehm (Editura Ştiinţifică, 1964, superbă carte!) şi dă-i lectură despre speciile aflate în refren; la pupeze zice aşa: „Familia pupezelor *(Upupiadae)* este caracterizată prin ciocul lung, subţire, uşor curbat şi prin moţul de pe cap ce se poate ridica" (pag. 587). Cred că pe solist nu-l interesa decît moţul erectil, cu ciocul – nici un folos. Trecem la cuc: „La cuci nu există perechi constante. În majoritatea cazurilor, un mascul se împerechează cu mai multe femele. S-au constatat şi relaţii inverse" (pag. 564). Rezultă de aici că binecunoscutul cuc are, şi el, micile sale defecte şi perversiuni (dar tot în cartea lui Brehm scrie cum că niciodată nu se încurcă, la cuibărit, cucul cu pupăza, poate din „nepotrivire de caracter"). Drept pentru care, dacă mă mai întîlnesc cu agitatul pădurar la stomatolog şi ne mai dau în capul anesteziat melodia cu sublimul refren, am să-i spun omului să stea liniştit: între pupăza zbîrlită şi cucul gol nu poate fi vorba de vreo relaţie.

Teatru

Succes la Bucureşti

GABRIELA RIEGLER

Teatrul „Andrei Mureşanu“, Sfîntu Gheorghe: *Cu mîna pe ciocan (sau de la Stanislavski la Artaud pe altă cale...)* de Theodora Herghelegiu după piesa *Fierarii* de Milos Nikolic. Decorul: Deak Barna. Costume: Ioana Gajdo. Sound-track: Viorel Florean. În distribuţie: Szakacs Laszlo (Ianoş), Adrian Ancuţa (Ion), Ioana Gajdo (Ildiko), Sergiu Aliuş (Ivan), Mona Codreanu (Ildiko tînără), Camelia Paraschiv (Maria tînără), Valeria Olar (Nataşa tînără), Tiberiu Tudoran (Fiul).

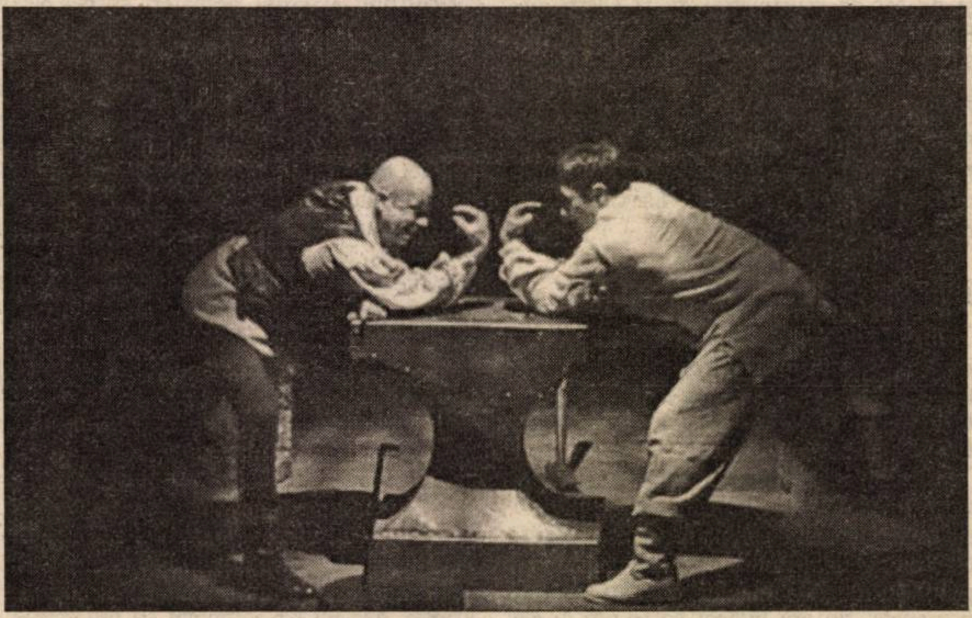

Spre finalul sezonului teatral care, teoretic, s-a încheiat zilele trecute, Teatrul „Andrei Mureşanu“ din Sfîntu Gheorghe a poposit, cu o unică reprezentaţie, la Teatrul Naţional din Bucureşti, fapt nemaiîntîmplat în istoria acestei instituţii covăsnene, de la a cărei înfiinţare se vor împlini, anul viitor, 15 ani. Preocupat de experiment, de căutarea şi descifrarea semnelor novatoare ori măcar de evitarea clişeelor, TAM a încercat, şi în stagiunea trecută, colaborarea cu tineri regizori dispuşi să renunţe la realizarea de montări în „dulcele stil clasic“, ba chiar să propună variante spectaculare deloc comode.

Multipremiatul spectacol **Cu mîna pe ciocan (sau de la Stanislavski la Artaud pe altă cale...)**, realizat de Theodora Herghelegiu – după textul sîrbului Milos Nikolic **Fierarii** –, la Sfîntu Gheorghe, vine să demonstreze revirimentul acestui teatru care şi-a regăsit parcă vitalitatea sub directoratul colegului nostru, criticul de teatru Doru Mareş, survenit în decembrie trecut.

Scris în 1989 la comanda Teatrului din Novisad şi jucat în mai multe oraşe europene, **Fierarii** avea să se monteze anul trecut şi în România, la Teatrul „Nottara“, cu titlul **Cu capu' de nicovală**, în viziunea lui Horaţiu Mălăele. De la aceeaşi piesă a pornit şi Theodora Herghelegiu – cunoscută şi ca fondatoare a Teatrului Inexistent ori ca o acerbă susţinătoare a teatrului de tip independent – în aducerea la rampă a unei excelente comedii, în fapt un joc în care orice tip de naţionalism devine fără sens. De altfel, problematica scrierii se identifică foarte bine cu cea a zonei geografice, dar mai ales politice, în care spectacolul – o comedie a identităţilor naţionale într-o Europă în care amestecurile etnice sînt din ce în ce mai greu de socotit – a fost creat.

Utilizînd mai multe paliere de „înţelegere“, diverse forme şi stiluri de a face teatru, regizoarea reuşeşte prin acest spectacol, postmodern de-a dreptul, păşirea într-o etapă superioară de creaţie. Servindu-i ca pretext, textul se recunoaşte doar pe alocuri ca scriitură, dar cu siguranţă ca mesaj ori ca spirit. Prin „tăieri“ succesive şi inserări ale propriilor sale invenţii scenice, regizoarea propune spectatorului un voiaj de plăcere atît prin istoria teatrului, cît şi prin cea a erorilor istoriei, cu urmările lor (de tip comic, pînă la urmă). De dragul autenticităţii „locale“, se metamorfozează etnia unor personaje... De altfel, textul original oferă această posibilitate de interşanjabilitate a rolurilor – neamţul, sîrbul şi rusul pot deveni (cum a fost cazul la „Nottara“) neamţul, românul şi rusul; aici avem însă de-a face cu ungurul, românul şi rusul, tocmai pentru că zona pare sensibilă mai ales la poveştile de convieţuire ale primelor două etnii. Spun „pare“, pentru că mult trîmbiţatul conflict româno-maghiar arată a fi întreţinut mai mult la Bucureşti decît la faţa locului, acolo unde relaţiile – cel puţin la un prim nivel de percepţie – sînt amiabile, ba chiar plăcute.

Revenind la spectacol, să spun că de dragul jocului şi al stîrnirii hazului au fost adăugate patru personaje cu apariţii episodice, dar pline de umor. Pe unul dintre paliere, povestea este una simplă şi nu prea: în timpul unui război cu o dată nu tocmai precisă, Ion, fierar român prizonier într-o Ungarie ipotetică, îi face un copil doamnei Ildiko, soţia fierarului ungur Ianoş, şi el prizonier, dar în Rusia, care îi face un copil Nataşei, al cărei soţ este, nu-i aşa, fierarul rus Ivan, soldat „eliberator“, care, la rîndu-i, devine tatăl copilului Maricicăi, nevasta lui Ion. După 20 de ani, acesta din urmă vine în fierăria lui Ianoş pentru a cere socoteală şi, de aici, timpul dezvăluirilor a sosit... Spaţiul de joc este cel al fierăriei lui Ianoş – acum neutilizată din cauza pierderii acestui meşteşug sau a deteriorării rolului său –, acolo unde are loc întreaga desfăşurare a unei poveşti ce propune, în acelaşi timp, două acţiuni care fie se desfăşoară paralel, fie, cel mai adesea, se întrepătrund. Apelîndu-se la metoda teatru în teatru, ni se dezvăluie atît *story*-ul fierarilor din **Cu mîna pe ciocan**, cît şi cel al actorilor care, prin diverse metode, folosite **de la Stanislavski la Artaud**, încearcă, **pe altă cale**, să intre în pielea personajelor de interpretat. Atenţia lor este aşadar îndreptată în dublu sens: atît spre surprinderea cît mai exactă a personalităţii eroilor întruchipaţi, „găsirea personajului“, dar, mai ales, spre grija faţă de propriul statut de actor într-o instituţie teatrală din România. Astfel, performanţele fizice, dar şi cele de mimică şi gestică ne trimit cu gîndul la această a doua „preocupare“ a lor. Surprinderea contrastelor, ori de-a dreptul a paradoxurilor cu sens, dacă se poate spune astfel, sînt efectele-cheie ale spectacolului: dintr-o mamă unguroaică şi un tată român apare un fiu... de culoare; apoi, cei trei fierari se întîlnesc undeva, cel mai probabil în Ardeal, transformîndu-se în... cowboy – americani, cum altfel? –, rememorînd împreună, la o ţigară, greşelile trecute şi întotdeauna ale celuilalt. Dincolo de asta, truvaiurile regizorale aduc în scenă comentarii artistice, cel mai adesea ironice, la personaje ori piese shakespeariene, cehoviene etc. Întîlnim, de asemenea, trimiteri la filme celebre sau cunoscute publicului român, la desene animate cu statut de mondialitate, parodierea diverselor modalităţi de-acum clasice de a face teatru... Şi intertextualitate... Inserţiile sînt prezente încă de la prolog, cu interesante fotograme reconstituind pasager atmosfera halucinantă a războiului, care a dus, într-un fel, la seria adulterelor.

Spectacol cu convenţia la vedere, el adună elemente aparţinînd teatrului cruzimii, *musical*-ului, dar şi clişee imagologice ori identitare. Muzica şi dansurile populare aparţinînd fiecărei etnii pătrund acum în scenă, pe fondul vizual al derulării rapide a poveştilor „dezmăţului sexual“ al fiecărui „element“ masculin cu a sa „corespondenţă“ feminină. Ca într-un rapid decupaj cinematografic, cele trei secvenţe vesele se succed, propunînd inserţii de elemente specifice fiecărei naţii. Acest „adaos“ face parte din nebunaticele invenţii comice ale regizoarei, textul neincluzînd astfel de scene. Finalul comico-politic este de-a dreptul haios şi lasă la latitudinea spectatorului posibilitatea de a alege cel puţin unul, în cele trei înţelesuri propuse: avem de-a face cu o reflecţie pe marginea speranţei a ce va fi să fie sau să nu fie (cu) Europa. De aici, piesa sîrbească, în definitiv, capătă caracter de universalitate şi un umor cu totul special.

Experienţă bizară (şi, altfel, extrem de curajoasă din partea unui teatru), dar reuşită, din moment ce a fost recompensată pînă acum cu patru premii şi două nominalizări la ediţiile din acest an ale festivalurilor de la Piatra Neamţ şi Sfîntu Gheorghe, spectacolul covăsnean reprezintă şi prima colaborare a teatrului de limbă română cu instituţia cu care împarte scena şi dependinţele: teatrul de limbă maghiară „Tamasi Aron“. Pentru prima dată, un actor al acestei instituţii joacă, în româneşte, alături de colegii de la „Andrei Mureşanu“. Este cazul lui Szakacs Laszlo – cu al său personaj Ianoş –, actor de forţă, a cărui misie a fost de a duce tot greul spectacolului. Şi o face cu brio... Premiul pentru cel mai bun actor obţinut de el este unul pe deplin meritat. Îl secundează Ioana Gajdo, demonstrînd o paletă întreagă de disponibilităţi expresive, mai rar de detectat la actorii, unii vedete, din ziua de azi; de asemenea, deloc de neglijat sînt partiturile lui Adrian Ancuţa şi Sergiu Aliuş, dar şi apariţiile episodice, erotizante, pline de vervă ale fetelor, ori cea a lui Tiberiu Tudoran, fiul... de culoare.

Dacă spectacolul bucureştean putea fi acuzat pe alocuri de vulgaritate, mai ales de către gulerele scrobite ori snoabe, aici expresiile mai „decoltate“ din text îşi estompează efectul prim.

Picnic la Pécs

Festivalul internaţional de teatru universitar (8-10 iunie)

RADU ŢUCULESCU

Mikuli János, de profesie istoric, cadru universitar, pasionat de regia de teatru şi organizator, s-a hotărît ca anul acesta să dea festivalului un plus de strălucire, să-l scoată din lîncezeala în care aluneca în ultima vreme, după propria-i mărturisire, şi asta nu prin cantitate, ci prin calitate. Nu ştiu cum au fost celelalte ediţii, dar pe actuala o declar o reuşită din toate punctele de vedere. O mică nedumerire, însă, tot a rămas, suspendată-n aer precum o scamă. De ce au fost „vîrîte-n ring" pentru competiţie şi trupe ale academiilor de teatru şi film cu celelalte, alcătuite din viitori profesori, economişti, biologi etc.? Ca şi cum s-ar lupta un boxer profesionist de categorie grea cu un amator de categorie ţînţar. Dar să las scama asta să fie dusă de vînt, în fond viitorii biologi, agronomi etc. joacă teatru prea puţin pentru premii, la viitorul lor loc de muncă n-au nevoie de ele, şi să purced la înşiruirea spectacolelor, cu sprintene alocuţiuni pe ici-pe colo. Deci: Trupa de teatru Janus – Pécs. **Inimă indoliată** pe texte de Tristan Tzara şi Szentkuthy Miklós. Regia: Tóth András Ernö. Cea mai numeroasă trupă, peste 30 de persoane. Un colaj la care s-a lucrat migălos pentru a coordona mişcările, sunetele, grimasele, atît de minuţios încît s-a căzut în „păcatul" unor (multe) scene prea tehniciste, prea mecanice, lipsite de profunzime. Un colaj care semăna adesea cu cele la modă în urmă cu mulţi ani. De-aici sentimentul lui *déjà vu*. Atunci cînd marea masă a interpreţilor transformaţi în pseudobalerini ori în echipe de zgomote dispărea în spatele fundalului, aveau loc mici scene prozaice sclipitoare, pline de vervă şi umor. Facultatea de teatru şi film – Budapesta. **Agnes** de John Pielmeir. Trei personaje feminine. Un medic psihiatru angajat al tribunalului. Un copil găsit în coşul de gunoi cu cordonul ombilical bine strîns în jurul gîtului. O mamă acuzată de omucidere. Un psihotriller jucat cu minimum de gesturi şi prea puţină mişcare, dar cu o mare capacitate de a crea caractere, de a convinge. Premii de interpretare. De altfel, în actuala ediţie au excelat actriţele, distanţîndu-se net de partea masculină. „Scene House" din Szeged. **Closer** de Patrick Marber. Regia: Varju Livia. Spectacol interzis celor sub 18 ani. Jucat în limba engleză. Nimic pornografic, nici măcar un sîn dezgolit. Doar obscenităţi rostite. Un text în aparenţă obscen, superficial, de citat rapid, spiritual doar de suprafaţă. În fond, dureros şi trist. O dansatoare de striptease doreşte să se amuze. Cunoaşte un dermatolog, un scriitor de necroloage (superb!) şi o fotografă. Din amuzament, lucrurile se complică, relaţiile se înnoadă şi se deznoadă, durerile devin adînci. Un spectacol trist, de-o tristeţe molipsitoare. Cei din Skopje n-au mai ajuns la festival. În locul lor au urcat pe scenă trei tineri actori din localitate, doi băieţi şi-o fată, care au încercat un *performance*. S-au tăvălit puţin pe scenă, fiecare-n treaba lui, gemînd ori ţipînd. Apoi băieţii au început să sară unul în braţele celuilalt, privindu-se fioros, mimînd un fel de luptă dreaptă. Timp de lungi minute, drept pentru care fata, plictisindu-se de moarte, se hotărăşte să-şi radă părul de pe picioare, spălîndu-şi lama în apa dintr-o covată. Băieţii aduc nişte beri ca să se împace, unul îi toarnă celuilalt, care avea plete, berea-n cap. Atunci acesta se decide să-şi spele părul cu bere şi şampon. Îl clăteşte în apa din covată. Mai beau o bere. La urmă, fata îi taie pletele, pe bune, precum Dalila lui Samson. Spectacolele se termină cu rîsete şi aplauze. Academia de Teatru din Bratislava. **Mireasa săracă** de Ostrovski. Regia: Czajlik Jozsef. Un spectacol şocant, jucat cu măiestrie de şase actriţe. Nici o apariţie masculină. Povestea lui Ostrovski prinsă într-un spaţiu închis în care domină reguli sucite, ciudate, stranii. Iluzia iubirii pune-n mişcare iluzia teatrului. Se ajunge pînă la hotarul visului ori, din contră, într-o lume înfiorător de reală, lipsită de mascarade scenice. Nu surprinde că rolurile bărbăteşti sînt jucate de femei. Ori surprinde, dar situaţia e repede acceptată. Contează iubirea, nu dacă e vorba de femeie sau bărbat. Sentimente despuiate. Sentimente în stare pură. Spectatorii sînt captaţi în joc, dar îşi pot da frîu liber şi imaginaţiei. Un spectacol la care s-a lucrat trei luni, zilnic, 5-6 ore. Un spectacol care a înghiţit numeroase premii, de regie, de interpretare. Un spectacol care ar putea fi invitat şi pe la festivalurile noastre profesioniste, de exemplu la Sfîntu Gheorghe. Trupa „Kalipso" din Debreţin. **Zece negri mititei** de Agatha Christi-Marin Heidegger-Tóth Csaba! Regia: Tóth Csaba. Cel mai slab moment din festival. O aiureală cu scene caraghioase, stupide. De exemplu, fiecare personaj, după ce-şi dădea duhul, reapărea pe scenă printre interpreţii rămaşi încă vii şi care nu-i mai vedeau (noi, în schimb, da) sub formă de fantomă sau, după gestică şi machiaj, mai corect ar fi să zic sub formă de zombi! Ceva mai circos n-am văzut. Trupa de teatru „Maszkura" – Casa de cultură a studenţilor Cluj. **Farsa** de Răzvan Petrescu. Regia: Csergö Tibor şi Kovács István. Membrii juriului (Solténszky Tibor – critic, Pinczés István – regizor, Balikó Tamás – director şi alţii) au considerat textul lui Petrescu asemănător unor texte ale lui Páskándy Géza. Au apreciat jocul tinerilor, în special pe cel al femeii de serviciu. Au înţeles că povestea biblică, cea cu Cain şi Abel, este adusă-n actualitate, una pe care începem deja s-o depăşim, dar nu au înţeles de ce a fost ales acest text. Eu îi felicit pe colegii noştri pentru alegerea făcută şi zău că i-am înţeles foarte bine. Trupa „Magma" a Casei de cultură a studenţilor din Cluj. **Picnic pe cîmpul de luptă** de F. Arrabal. Regia: Radu Ţuculescu, care a preluat conducerea trupei din toamna anului trecut. N-are astîmpăr individul ăsta! „Magma" participă pentru prima oară la un festival internaţional şi a luat un premiu special al juriului. Spectacolul cu mult jucata piesă a lui Arrabal a suscitat discuţii vii datorită, mai ales, prezenţei unui mim pe scenă ce pare a „dirija" totul, cînd pe faţă, cînd din umbră, chiar şi pe spectatori. În concluzie, se mai pot juca şi texte arhicunoscute ori arhijucate. Depinde de înscenare... În finalul festivalului, din nou trupa de teatru „Janus" din Pécs, cu **Olga cea nebună** de Darvasi László, tînăr dramaturg contemporan. Acţiunea se petrece în Germania secolului trecut, într-un orăşel de provincie zguduit de-o crimă. Familia Koch a fost omorîtă bestial. Helga, o fiinţă de moravuri mai libertine, e fiica adoptivă a familiei Koch şi fusese în casă cînd se comisese crima. Mai exact, zice ea, în pat cu un necunoscut călător care ceruse adăpost, datorită furtunii de afară. Primarul, îndrăgostit de Helga, încearcă să elucideze cazul. Helga şi călătorul sînt suspectaţi de crimă. Treptat, pricepi că oraşul ascunde ceva, relaţiile dintre oameni sînt stranii, poate toţi sînt vinovaţi. Mi-am amintit, uşor ca o boare, de **Vizita bătrînei doamne**. Primăria aduce uneori cu un spital de nebuni. Primarul se căsătoreşte cu Helga, aceasta rămîne gravidă (cu altul) şi moare la naşterea copilului. Primarul urmează să-l crească singur. Final telenovelist. O piesă bine scrisă, bine regizată – de către Mikuli János –, la fel de bine interpretată. De-mi venea să fredonez: „e bine-bine, e foarte bine...". Premii pentru regie şi interpretare. Un festival de teatru studenţesc într-un frumos oraş în care merită să te reîntorci. Părerea mea.

Un dramaturg care ştie să-şi aleagă subiectele

MARIAN POPESCU

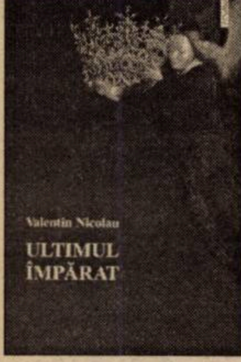

Valentin NICOLAU
Ultimul împărat
Teatru. Postfaţă de Dan C. Mihăilescu,
Editura Polirom, Iaşi, 2001, 160 p., f.p.

Al doilea volum de teatru al lui Valentin Nicolau, **Ultimul împărat**, conţine, ca şi primul – **Dacă aş fi un înger** (Editura UNITEXT, 2000) – trei piese; ambele volume poartă, ca titlu, subtitlul piesei care deschide volumul, ambele sînt postfaţate de doi critici literari de notorietate (primul de către Nicolae Manolescu, al doilea de către Dan C. Mihăilescu), ambele au coperta realizată chiar de autor. Simetriile se opresc însă aici, căci între cele două cărţi există o diferenţă dată de opţiunea pentru subiect şi pentru temă.

Nicolau este unul dintre foarte puţinii scriitori de teatru care ştiu să-şi aleagă subiectele. În dramaturgia română de după 1990, unde ierarhiile, temele şi subiectele dramaturgilor de dinainte de 1989 nu au fost încă reevaluate, scriitorii care au în vedere scena teatrală, care se situează în relaţie directă cu aceasta sînt foarte rari. Scenele noastre, pe de altă parte, sînt foarte conservatoare în ce priveşte primirea unor noi autori şi texte. S-a scris/vorbit îndelung despre acest fapt, constatîndu-se mai degrabă un deziderat, o carenţă, un deficit decît să se fi observat că, de multe ori, *inactualitatea* demersului dramaturgului, conjugată cu inactualitatea *managementului instituţiei teatrale*, produce efecte inacceptabile pentru situaţia reprezentării scenice a noilor piese româneşti de teatru. Valentin Nicolau încearcă să iasă din această inactualitate cu volumele sale publicate pînă acum.

Ultimul împărat produce un teatru în care temele social-politicului, marcă a primului volum, sînt ecranate de opţiunea pentru *seducţie*: politică, electorală, amoroasă. Dacă e adevărat, după Dan C. Mihăilescu, în **Postfaţă**, că Puterea şi transferul ei „compun numitorul comun" al celor trei texte, anatomia seducţiei mi se pare că este zona în care se regăsesc noile subiecte ale scriitorului. Pare că Nicolau – altfel decît Alina Mungiu în **Evangheliştii** şi **Studioul zero** sau Vlad Zografi în **Petru** sau **Oedip la Delphi** – îşi structurează demersul dramaturgic pe linii de forţă, urmărite cu o anume pedagogie a alegerii temelor. **Fotograful majestăţii sale** (sau **Ultimul împărat**) reia vechea temă a Puterii care fascinează şi produce inflaţia egoului în date parabolice. Teroarea este în acelaşi timp un exerciţiu al lucidităţii conducătorului, dar şi unul al nebuniei: relaţia acestuia cu timpul, prin Fotograful venit la curte, este de alt ordin decît, să zicem, aceea din **A treia ţeapă** a lui Marin Sorescu, unde Ţepeş e model pentru tabloul Pictorului. La Nicolau, Împăratul este sacrificat după ce lumea pe care a modelat-o nu-l mai poate cuprinde: gonflabilă, împărăţia sa este un proiect care îl apropie de un Dumnezeu absent. Măscăriciul, fratele, e cel care va prelua „gestiunea". E nevoie de o altă *imagine*, într-o lume în care imaginea se substituie naturalului. Seducţia este a Puterii, a unei luări în posesie unde sexualitatea Puterii e implicată profund. Avatarurile acestei idei în România post-89 nu sînt deloc de trecut cu vederea şi astfel, cu această piesă, cred că se impune o direcţie de abordare a politicului în actul puterii care nu a mai fost abordată în acest fel pînă acum.

A doua piesă, **Zii că-ţi place!**, e un exerciţiu didactic pe tema seducţiei-posesiei sexuale generate de zbaterea electorală. Candidaţii, reuniţi în întîlnirea finală, sînt urmăriţi la televizor de o Femeie care vrea să vadă în fiecare Bărbatul, dincolo de promisiunile electorale. Detaliile fizice sînt analizate într-un limbaj cînd comic, cînd dramatic, excitaţia Femeii atingînd faze diferite, ca şi dezamăgirea şi insatisfacţia în faţa pretenţiilor mereu aceleaşi ale Don Juanilor politici. Proiecţiile ei, dorinţele ei îi „smulg" din ecran pe candidaţi, dar, evident, ceea ce se va întîmpla contrastează violent cu ceea ce ea aştepta. Violul „politic", limbajul sexual-politic au dezvoltat imagini puternice în jurnalistica românească, de la **Academia Caţavencu** la celebrui articol al lui Cristian Tudor Popescu: **Un scuipat în obrazul clasei politice**. Cum se vede, Valentin Nicolau transferă, cu alte mijloace, tema primei piese în planul ironic-pragmatic al jocului erotic: seducţia este, în fapt, un argument electoral puternic. Să nu uităm cum a fost privită figura lui Petre Roman, de pildă, de către o parte a electoratului feminin în perioadele alegerilor.

În fine, **Ultima haltă în paradis** este imaginea seducătorului care îl antrenează pe succesorul său. Mitică, un Don Juan spitalizat acum, exersează transferul „puterii" cu mai tînărul Ionel, un *sparring-partner* care, ca şi Măscăriciul din prima piesă, îi va lua locul. Lumea spitalului, a corporalităţii în suferinţă exacerbează jocul erotic. Nicolau se dovedeşte aici un spirit analitic extrem de interesant, nelipsit de ironie şi de grotesc.

Marca acestui volum e dată de un limbaj teatral personalizat. Dramaturgia sa are acum contur, autorul devenind stăpîn pe tehnici de construcţie a conflictului, dar mai ales pe acea intuiţie a umanului metamorfozat de mutaţiile fundamentale petrecute în societatea românească a ultimului deceniu. Aceasta îl distinge net între noii dramaturgi. Volumul său are o unitate greu de regăsit la alţii. Autori mai noi, cu volume recente, precum Alina Nelega, Saviana Stănescu (prin cele patru texte pentru teatru, **Black Milk**), Ştefan Caraman (cu **XXI de scene din viaţa lui Ştefan**) şi Cristian Juncu (**Două piese de teatru**), delimitează deja cert noua dramaturgie românească. După centrele de interes născute de scrisul unor Zografi, Mungiu, de experienţele produse de scriitorii citaţi mai sus, dramaturgia lui Valentin Nicolau e o ofertă sigură pentru scena teatrală.

Film

Karlovy Vary 2001

MIRCEA DAN DUŢĂ

Ediţia din acest an a Festivalului Internaţional de Film de la Karlovy Vary a debutat nu numai foarte promiţător din punct de vedere al filmelor prezentate, dar şi sub zodia imprevizibilului. Încă din primele două zile, pe afişele cinematografelor din cochetul orăşel balnear ceh, nume sonore ale cinematografului mondial şi-au disputat atenţia criticii şi curiozitatea publicului. Dar nici surprizele nu au lipsit. N-a surprins prezentarea în cadrul festivalului a celui mai nou film al lui Jacques Rivette, **Va savoir**, ci faptul că prima sa proiecţie a fost anunţată cu surle şi trîmbiţe într-o sală din centru, dar a avut loc într-un obscur cinematograf de periferie. Spectatorilor care aşteptau cu sufletul la gură **Cîntecul pentru Martin**, ultimul film al lui Bille August, au primit cu stupoare, dar nu fără încîntare superbul film mexican **Amores perros**, semnat de Alejandro Gonzales Inarritu. Programat iniţial într-o singură sală, ciclul de proiecţii dedicat lui Krzysztof Zanussi s-a răspîndit ulterior în tot oraşul, spre năucirea fanilor care nu mai ştiau în ce sală să intre pentru a viziona cele mai recente creaţii ale idolului lor. Cele opt „super-poveşti" ale lui Emir Kusturica s-au dovedit mult mai accesibile decît se prevăzuse, năvala amatorilor de spiritualitate balcanică fiind anemică în raport cu ceea ce scontaseră organizatorii. Şi exemplele ar putea continua. Pînă şi vremea s-a alăturat acestei aparent interminabile serii de păcăleli involuntare, alternînd căldura insuportabilă cu la fel de puţin aşteptate şi imprevizibile ploi torenţiale. Dar haosul perioadei de debut a fost repede domolit şi, începînd încă din a doua zi a festivalului, lucrurile s-au aşezat pe făgaşuri mai normale. Pînă la urmă, cehii nu şi-au trădat reputaţia de oameni ordonaţi şi bine organizaţi. În consecinţă, atenţia publicului şi a presei s-a concentrat, aşa cum era firesc, asupra filmelor în sine, nu asupra condiţiilor în care au fost ele anunţate şi prezentate.

În general, în primele zile, despre care relatez acum, numele şi titlurile „mari" au confirmat aşteptările. **Rapsodia americană** a regizoarei maghiare Eva Gardos (cu vedeta „europeană" Nastassja Kinski într-unul dintre rolurile principale) a făcut săli pline la fiecare proiecţie, iar melodrama suedeză **Cîntec pentru Martin** a stors binemeritate lacrimi, dar nici unul dintre cele două titluri mai sus amintite nu i-a entuziasmat pe critici. Filmul lui Rivette (foarte aplaudat şi la Cannes) a stîrnit vîlva de rigoare printre fanii şi exegeţii Noului Val de acum 40 de ani. De un imens succes de public s-au bucurat următoarele titluri: **Amores perros**, coproducţia franco-austriacă **La pianiste** (Michael Haneke), pelicula **Too Much Flesh**, semnată de Jean-Marc Barr şi Pascal Arnold, şi cel mai recent film al lui Jean-Pierre Jeunte, **Le fabuleux destin d'Amelie Poulain**. Nici amatorii de „cinema intelectual" nu au avut motive să se plîngă. Dintre titlurile care i-ar fi putut interesa, sînt de remarcat cel puţin **Marea gînditoare** a regizorului olandez Gert de Graaff şi superba poveste de dragoste a **Războinicului şi prinţesei**, în regia lui Tom Tykwer. Au dezamăgit, în schimb (aşa cum aminteam mai sus), cele **Super 8 Stories by Emir Kusturica**, documentar cu pretenţii artistice, dar de o neaşteptată platitudine, mult-trîmbiţata şi la Veneţia aplaudata **Fantomă** a portughezului Joao Pedro Rodrigues, adevărat manifest al vulgarităţii gratuite şi inexpresive, şi **Juego de la luna**, inutilă şi inexplicabilă concesie făcută superficialităţii şi locului comun de către regizoarea spaniolă Monica Laguna.

Pe lîngă Zanussi, ediţia din acest an le-a dedicat cicluri omagiale lui Otakar Vavra, lui Jean-Luc Godard, lui Bigas Luna, regizorului iranian Iafar Panahi şi „noului val" sud-coreean din ultimii ani (remarcabilă mai ales comedia **Cîinele care latră nu muşcă** a lui Kim Djin Sung, satiră amară la adresa moravurilor şi a ipocriziei societăţii coreene contemporane şi dovadă grăitoare a maturităţii acestei şcoli de film asiatice).

Conferinţele de presă şi întîlnirile cu regizorii s-au ţinut lanţ. De remarcat tradiţionala modestie a lui Krzysztof Zanussi („Sînt recunoscător pentru acest ciclu, pe care nu ştiu dacă îl meritam"), stilul tranşant al lui Bille August („Nu accept nici reproşurile, nici elogiile criticii, spectatorii au ultimul cuvînt"), exuberanţa şi – cel puţin aparenta – siguranţă de sine a latino-americanilor, ale căror filme sînt, ce-i drept, prezente în număr mare la Karlovy Vary („Vom cîştiga la toate secţiunile, chiar şi la acelea la care nu sîntem prezenţi sau la care nu se dau premii, pentru că sîntem cei mai buni" – Martin Rejtman, regizor al, altfel, superficialului şi destul de puţin convingătorului **Silvia Prieto**), sau aroganţa lui Joao Pedro Rodrigues („Filmul meu vorbeşte de la sine, nu este necesar să-l explic; dacă nu l-aţi înţeles, este problema voastră, nu a mea").

Selecţia oficială pentru concurs a cuprins 17 titluri, dintre care cele mai interesante au fost **Birthday** (Germania – Stefan Jager), **Blow** (USA – Ted Demme, cu Johnny Depp în rolul principal), **Te salut, Tereza** (Polonia – Robert Glinski), **Le fabuleux destin d'Amelie Poulain** (Franţa – Jean-Pierre Jeunet), **Istoria universală a otrăvurilor şi a otrăvirii** (Rusia – Karen Sahnazarov), **Parfume de violetas** (Mexic – Maryse Sistach), **Cîntec pentru Martin** şi sensibilul poem liric **Melodie neterminată** al iranianului Maziar Miri. În schimb, au picat cu succes la examenul publicului (şi, în parte, şi la acela al criticii) pelicula **Ieşirea din metrou – staţia îngerului** (alt scenariu excelent masacrat de cehul Vladimir Michalek), povestea sentimentală şi răsuflată din **Ghost World**, înjghebată, zice-se, din reminiscenţe ale experienţei personale a americano-japonezului John Williams şi, aşa cum am mai amintit, **Juego de la luna**. Iată şi componenţa juriului: preşedinte – regizorul polonez Krzysztof Zanussi; membri: Lisy Bellaiche (Danemarca), Malti Sahai (India) – directoare a centrelor de organizare a festivalurilor de film din ţările respective; Lee Hall (Anglia), scenaristă şi autoare de texte dramatice; Jan Hrebejk (Cehia), regizor; Labina Mitevska (Macedonia), actriţă; Marie-José Nat (Franţa), actriţă; Jafar Panahi (Iran), regizor.

În afara concursului au mai fost acceptate în selecţia oficială **An American Rhapsody** şi **Bridget Jones's Diary** (Anglia – Sharon Maguire).

În secţiunea consacrată filmelor documentare (23 de titluri) a figurat şi coproducţia româno-americană **Children underground**, regizată de Edet Belzberg şi consacrată, desigur, copiilor străzii. Din păcate, celălalt lungmetraj românesc prezentat la Karlovy Vary, **Marfa şi banii**, a fost pe nedrept şi în mod inexplicabil exilat în secţiunea **Din Est către Vest** şi într-un cinematograf de periferie. (Anomalia a fost sancţionată chiar de mass-media cehă care, de altfel, a vorbit în termeni elogioşi despre filmul lui Cristi Puiu.) Alte titluri interesante din secţiunea filmelor documentare au fost **2000 Nordestes** (Brazilia – David Franca Mendes & Vicente Amorim) şi coproducţia suedezo-lituaniană **Doamna care sparge ouă**, în regia Unei Celna.

Titlurile-vedetă ale secţiunii **Orizonturi** au fost **Va savoir** şi **La comunidad** (film de excepţie al lui Alex de la Iglesia, cu o Carmen Maura într-o vervă de zile mari).

La **Another View** au atras atenţia **Conamara** (Germania – Eoin Moore), **Îles flotantes** (o delicată analiză a psihologiei şi a mentalităţii feminine, reuşită certă a regizorului olandez Nanouk Leopold), **Like Father** (Anglia – Amber Collective), rafinatul horror psihologic **Mortel transfer** (Franţa – Jean-Jacques Beineix) şi deja amintita **Mare gînditoare**.

Secţiunea **Forumul independenţilor** a inclus, printre altele, cele mai interesante titluri ale aşa-numitului „nou cinema" argentinian din ultimii trei-patru ani: **La cienaga** (Lucrecia Martel), **Mi vida loca** (Allison Anders), **Mundo grua** (Pablo Trapero), **Silvia Prieto, solo por hoy** (Ariel Rotter), **Taxi – un encuentro** (Gabriela David) şi **Toca para mi** (Rodrigo Furth). „Noul val" german din aceeaşi perioadă nu se lasă mai prejos. Au fost prezente filmele: **Alaska.de** (Esther Gronnenborn), **Bjorn sau greutăţi din cauza birocraţiei** (Andi Niessner), **Împletitură strînsă** (Volker Elas), **Pentru tine, iubirea mea** (Johannes von Gwinner), **Gone Underground** (Su Turhan), **Pînă data viitoare** (Maria Speth), **Siguranţă internă** (Christian Petzold) şi, desigur, **Războinicul şi prinţesa**, memorabila peliculă a lui Tom Twyker, despre care am amintit deja.

În toată perioada festivalului, în Karlovy Vary a fost agitaţie mare: cozi matinale la bilete, aşteptare înfrigurată pentru o invitaţie în plus la filmele cele mai solicitate, proiecţii, conferinţe, întîlniri şi seminare de lucru – un ritm infernal pe care organizatorii nu-şi amintesc să-l mai fi întîlnit după anul 1995, considerat o dată a renaşterii festivalului din propria-i cenuşă.

Un comentariu asupra palmaresului – săptămîna viitoare.

Karlovy Vary

De cîte ori ţi se poate frînge inima?

Interviu cu regizoarea **Edet BELZBERG**

La cel de-al 36-lea Festival Internaţional al Filmului de la Karlovy Vary (desfăşurat între 5 şi 14 iulie) am avut ocazia să stau de vorbă cu regizoarea americană Edet Belzberg, realizatoarea unui pătrunzător documentar despre copiii străzilor din România, intitulat *Children Underground* (*Copiii subteranelor*). Povestea a cinci copii: Macarena (de 14 ani), Ana (de 10 ani) şi fratele ei Marian (de 8 ani), Mihai (de 12 ani) şi Cristina (de 17 ani). Un film lucrat cu migală, evitînd cu abilitate atît căderea în melodramă, cît şi acuza.

Cum ai ajuns la cinema şi la copiii străzii din România?

Am ajuns la cinema făcînd un documentar în facultate – un scurt filmuleţ despre un refugiat politic chinez, **A Master Violonist**. Era în 1997. Am făcut studii de afaceri internaţionale la Columbia University şi încet-încet am înţeles că documentarul ar putea fi un instrument de cercetare a realităţii infinit mai variat decît ştiinţele politice. La copiii din România am ajuns pornind iniţial de la prostituţia infantilă şi aflînd că există atît de multe cazuri în România. Apoi...

...Apoi?

...Apoi, stînd cu aceşti cinci copii mai mult, am înţeles ceva simplu: ei nu realizau ce fac, se prostituau fără să aibă conştiinţa actului. Era *doar* un alt fel de a obţine bani, mîncare sau căldură. Înţelegeau, desigur, că ceea ce fac este rău şi stigmatizat de societate, dar habar n-aveau de ce e rău. Pentru ei era doar un alt mod de a supravieţui.

Am fost impresionată în filmul tău mai cu seamă de intoleranţa din jurul acestor copii. Mai cu seamă a părinţilor. Sînt două lumi ce par a nu se întîlni niciodată. Lumi complet paralele şi care *se ignoră* una pe cealaltă.

În opinia mea, părinţii sînt la rîndul lor „respinşi" de cealaltă lume, să-i spunem „normală". Pentru ei, instinctul cel mai elementar – cel de părinte – practic nu există. Îşi alungă copiii cu uşurinţa cu care te descotoroseşti de un balast. Cred că filmul meu despre asta vorbeşte: cum a reuşit o societate să distrugă acest instinct.

Să merg mai departe şi să spun că e vorba de „omul nou"?

Nu ştiu. Filmul meu încearcă să prezinte supravieţuirea acestor copii în subteranele Bucureştiului, iar apoi să pună această simplă întrebare: „Oare cum s-a ajuns pînă acolo încît o societate să admită să se întîmple toate acestea?". Or, asta mi se pare tema cea mai gravă a filmului. Hai să fim sinceri: *toţi* putem trece nepăsători pe lîngă astfel de tragedii, pe lîngă astfel de cazuri.

Cum a fost primit filmul tău în Statele Unite?

Cînd am arătat pentru prima dată filmul în Statele Unite, oamenii au fost revoltaţi, au întrebat cum este oare posibil ca o societate să admită să se întîmple aşa ceva, ce fel de oameni sînt românii, de acceptă aşa ceva?! Şi am spus: staţi aşa, oameni buni, nu vă grăbiţi să acuzaţi! Toţi sîntem aşa; oricare dintre noi poate să lase să se întîmple aşa ceva. Noi permitem existenţa unor tragedii similare în Statele Unite: există problema afro-americanilor fără locuinţe, şi, credeţi-mă, se pot găsi similitudini de atitudine. *Desigur*, nu la nivelul întregii societăţi. Ceea ce a fost interesant pentru mine a fost, aşadar, să văd în ce măsură o societate poate accepta pervertirea unor instincte de bază – precum cel de părinte, bunăoară. Ce anume generează asta, ce determină anihilarea acestui instinct şi exacerbarea celui de supravieţuire, de exemplu?

Poate că sărăcia?! Filmul tău este un periplu prin sărăcia României.

Nu cred că *numai* sărăcia. Chiar în film, îţi aminteşti, există acea femeie săracă de tot, care trăieşte cu copilul ei în locuinţele neterminate ale Bucureştiului şi îi face loc lîngă ea şi lui Mihai, care, în condiţii de oarecare normalitate sentimentală, se achită de nişte datorii sociale: stă cu copilul femeii, are grijă de „casa lor improvizată". Deci nu e numai sărăcia. E adevărat, ea funcţionează ca un alibi perfect în cazul părinţilor; toţi invocă sărăcia, şomajul, lipsa perspectivelor şi, încă şi mai grav, „anormalitatea" copiilor lor. Îşi catalogheză foarte uşor copiii ca fiind psihopaţi sau, ca să îndulcească remarca în faţa camerei, „puţin" psihopaţi. Nu se întreabă *nici măcar o clipă* de ce sînt aşa, nu au nici un moment de îndoială...

E vorba, în ultimă instanţă, de intoleranţa faţă de cel care este *altfel*...

Mai grav este cînd chiar *copilul tău*, pe care îl izgoneşti, întruchipează acest „altfel". E adevărat, acesta este un element central al filmului meu.

Şi mai este ceva: un straniu amestec de valori. În secvenţa în care tatăl lui Mihai acceptă să vorbească în faţa aparatului, în locuinţa unor rude din Bucureşti, în planul doi vedem clar o fotografie a lui Nicolae Ceauşescu, două poze electorale ale lui Emil Constantinescu şi... o icoană... E la mijloc o totală confuzie de valori şi o căutare disperată a speranţei.

Mă bucur că ai remarcat acest element. Nu-mi fac iluzii că va fi remarcat şi de spectatorii care nu sînt din România. Şi pe mine m-a şocat, dar am întîlnit acest straniu amestec de valori. De exemplu, mama Anei îmi spunea, după 10 ani de la revoluţie, că ea încă mai aşteaptă să primească de la Primăria Sinaia un răspuns la cererea de locuinţă. Femeia asta chiar n-a înţeles *nimic* de pe urma schimbării din 1989. Nu numai că îl regretă pe Ceauşescu – este în ultimă instanţă dreptul ei! –, dar pe ea societatea a lăsat-o complet nepregătită în faţa transformărilor survenite. Şi *nu numai* pe ea.

Edet, ai lucrat timp de cîţiva ani la acest film în România. Ai întîlnit zeci de asistenţi sociali, ai fost la tot felul de aşezăminte sociale pentru copiii străzii. Crezi că s-a schimbat ceva? A făcut România progrese în acest domeniu?

E greu de spus. Informaţiile mele sînt contradictorii. Ştiu însă că asupra guvernului s-a făcut o mare presiune internaţională ca să rezolve această problemă, mai cu seamă Uniunea Europeană s-a implicat. Tot ce pot să spun este doar că am avut impresia că asistenţii sociali nu au fost învăţaţi cum să se poarte cu aceşti copii, că nu au o pregătire serioasă în domeniu, că, în ultimă instanţă, nu ştiu ce-i aşteaptă. Pe de altă parte însă, ceea ce am văzut este că acei oameni extraordinari, care îşi dau pur şi simplu sufletul cu aceşti copii, care au o responsabilitate enormă faţă de munca lor, după o scurtă perioadă de timp obosesc, se retrag. Îţi dau un exemplu concret, tot din film: Angi, care se ocupa de copii şi făcea asta cu o mare dăruire, vinde acum bilete de autobuz. Pentru că, după o perioadă de timp, chiar n-a mai putut să suporte: cîştiga 50 de dolari pe lună (cam asta este media!), dar nu simţea nici un sprijin din partea nimănui pentru ceea ce făcea şi de aceea, sentimental, emoţional, a abandonat pur şi simplu. Nu există o infrastructură care să sprijine toate aceste eforturi, tot acest fabulos elan umanitar. Ea, care înţelegea instinctiv care îi sînt responsabilităţile şi reuşise să aibă o relaţie bună cu copiii, s-a trezit singură în acest efort, a fost epuizată de această muncă. Şi să nu uităm că nu e o muncă de rutină, îţi cere tot timpul dăruire... Şi mai cunosc un caz asemănător: o femeie absolut extraordinară, care nu apare în film, dar care a fost marele meu sprijin în toată această perioadă. Îşi dedicase viaţa acestor copii: muncea cu ei de la şase dimineaţa pînă la două noaptea, îi ducea acasă la ea, dacă ştia că n-au unde să doarmă, le dedica mai mult timp decît propriilor ei copii. Ei bine, această femeie, crede-mă, extraordinar de puternică, într-o bună zi a renunţat. Pur şi simplu n-a mai putut face faţă şi a dat bir cu fugiţii. Acum este în Statele Unite. Îmi spunea cu disperare că n-a mai suportat să trimită înapoi în stradă copii de 7-8 ani sodomizaţi, pentru că n-avea unde să-i ducă... Or, în infrastructura societăţii, asemenea oameni nu găsesc chiar nici un sprijin, nimic care să le susţină munca, pasiunea... Dacă guvernul îi trimite pe copii în afara Bucureştiului, dacă părinţii îi alungă, dacă nimeni nu-şi asumă vreo responsabilitate, ne aflăm într-un cerc perfect închis. Şi chiar ajungi să te întrebi: oare de cîte ori să ţi se frîngă inima pentru aceşti copii? O dată, de două ori, de o mie de ori, poate de un milion de ori...

Şi inima ta, Edet?

Inima mea?! După un an, după ce am terminat acest film, am făcut o depresie foarte severă. M-am simţit extrem de răspunzătoare şi de vinovată faţă de aceşti copii pentru că i-am părăsit. Am venit acasă şi am văzut de zeci, poate de sute de ori, imaginile cu Ana bătută, cu părinţii care minţeau cu seninătate, imaginea braţului Anei tăiat cu lama... Şi încă o dată, şi încă o dată... Şi singura mea consolare rămînea să îmi spun, cu o imensă naivitate, că după ce filmul va fi gata şi lumea îl va vedea, se vor găsi imediat bani, că mă voi întoarce în România şi, ca prin minune, viaţa acestor cinci copii se va schimba, pentru că oamenii vor înţelege că este nevoie de ajutorul lor. Inutil să-ţi spun că greşeam. Da, oamenii au fost revoltaţi, şocaţi de film... Şi?! *Nu s-a întîmplat nimic.* Le-am promis copiilor că mă voi întoarce şi că îi voi ajuta. Da, mă pot întoarce, *dar au trecut ani*. Şi nici nu-ţi poţi da seama ce înseamnă pentru viaţa acestor copii... o întîrziere de cîţiva ani!

Ce va fi mai departe cu filmul tău? Mergi în România, ce vrei să faci cu el?

În primul şi-n primul rînd vreau să li-l arăt celor cinci copii. Ei trebuie să îl vadă primii. Aşa mi se pare cinstit. Apoi, încă mai sper că acum, o dată terminat, o dată făcută o oarecare vîlvă în jurul lui, poate că, de data aceasta, îi voi putea ajuta într-un fel. Intenţionez să ofer filmul fundaţiilor care se ocupă de copiii străzii, măcar să fie folosit ca „material didactic“ pentru asistenţii sociali, vreau să îl ofer televiziunilor, nu ştiu foarte exact... Vezi, peste tot în lume oamenii vor să se distreze. Deschid televizorul sau se duc la film ca să se simtă bine, nu să fie şocaţi, nu să fie deprimaţi sau abătuţi. Din acest motiv, ei bine, general valabil, filmul meu nu are un distribuitor european, chiar dacă a luat un premiu internaţional (Premiul special al juriului la Festivalul **Sundance**, 2001). Aşa că...

O ultimă întrebare: chiar nu ai nimic de romancă în tine?! Vreo bunică, un bunic, un strămoş, ceva?!

Nu. Am, e adevărat, o bunică pe linie maternă din Odessa. Şi cînd am fost cu filmările la Constanţa, m-am uitat peste Marea Neagră şi mi-am zis: a, da, de acolo probabil că vin eu... E cea mai „apropiată“ legătură pe care o pot stabili... Dar pot să spun că relaţia mea cu realităţile româneşti este acum foarte puternică. Aş vrea mai degrabă să merg în România, de exemplu, decît să fi venit aici, la Festivalul de la Karlovy Vary. Crezi sau nu, inima, sufletul şi emoţiile mă trag către România.

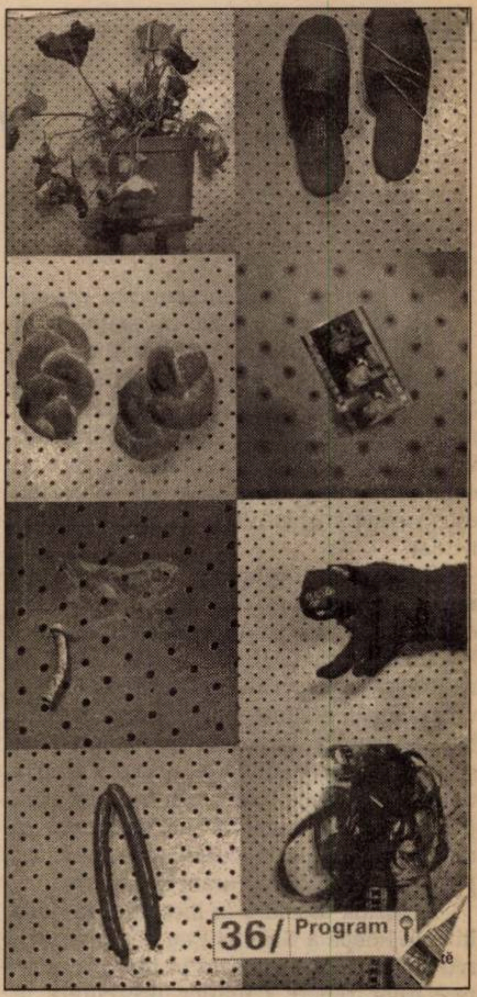

Interviu realizat de
Oana SERAFIM

infoCinema

▮ ***Efectul de seră*** este titlul articolului semnat de Thierry Jousse în numărul pe iunie al lunarului **Cahiers du cinéma.** Împărţit în şase secţiuni – dintre care trei sînt pasionante –, textul lui Jousse are în primul rînd meritul de a pune punctul pe „i“ în privinţa Festivalului de la Cannes. Nu neapărat a ultimei ediţii (pe care toată lumea convine să o considere, în şoaptă, eufemistic sau printre rînduri, drept „submediocră“), ci a festivalului în general – şi a *politicii* sale, mai precis. Ce reproşează T.J. celui mai important eveniment cinematografic din lume? În primul rînd, faptul că a devenit „o confrerie foarte închisă în care este introdus, din cînd în cînd, cîte un nou membru. Gilles Jacob şi Thierry Frémaux sînt selecţionerii acestui club mondial, veritabil *all-stars* al cinematografului contemporan. Din această situaţie paradoxală decurge un efect imediat: la Cannes, anul acesta, nu se mai evaluau filmele decît în interiorul operei unui autor. Mie mi-a plăcut mai mult filmul precedent, mie cel de-acum 20 de ani, e cel mai bun, e cel mai prost, cel mai aşa, cel mai altminteri... Critica însăşi se transformă în exerciţiu de sanctificare a autorului, ca şi cum şi-ar lua legitimitatea din această sanctificare – cu cele două versante ale sale, gloria sau infamia. Riscul acestei stări de fapt este efectul de seră, cu alte cuvinte saturarea fără perspective a unei lumi artificiale care trăieşte în circuit închis. Dacă autorii nu mai sînt evaluaţi decît în funcţie de ei înşişi e pentru că filmele lor, oricît de pasionante şi de fascinante ar fi ele, nu mai oferă, cel mai adesea, decît variaţiuni subtile şi virtuoze ale unor figuri şi forme deja identificate“. Ce mai decurge din această stare de fapt fals-privilegiată, în realitate sinucigaşă *à la longue*? Faptul că „autorul unui film prezentat la Cannes ajunge să fie mai aproape de un artist care-şi prezintă ultima sa instalaţie la **Documenta** sau la Bienala de la Veneţia. El nu mai oferă, ca în trecut, o reprezentare a lumii în care trăieşte, ci propune o lume autonomă al cărei demiurg este, mai mult sau mai puţin stăpîn pe efectele pe care le creează. Autorul este un canibal care înghite tot ce nu este el însuşi, Godard fiind, ca de obicei, exemplul perfect: se vorbeşte mai mult despre el decît despre filmul său. [...] *Marché*-ul Cannes-ului nu mai este cel al filmelor, ci acela al autorilor, cu competiţia, uneori şi celelalte secţiuni, ca spaţii de promovare a căror rezonanţă este enormă“. Ca un post-scriptum la dosarul numărului precedent (în care 50 de cineaşti răspundeau unui chestionar avînd în centru problema mondializării), T. Jousse crede că, cel puţin în marile competiţii internaţionale cum este Cannes-ul, *„écuriile“* (= formaţiile) au înlocuit naţionalităţile. „S-a vorbit mult la Cannes – scrie T.J. – despre mondializare, mereu în termeni de naţionalitate, inclusiv americană. În realitate, de cîţiva ani buni, naţionalitatea unui film a devenit accesorie. Cinematograful Cannes-ului a devenit o ţară transnaţională configurată de o mînă de companii şi de cîţiva autori. [...] E suficient să vezi publicitatea pentru Studio Canal (*studioul de producţie de film al „Canal +“*) pentru a te convinge de asta. Majoritatea filmelor – sau măcar cele ale lui Moretti, Haneke, Lynch – care se regăsesc în palmares sînt coproducţii ale Studioului. Dacă ne-am lua doar după vechile criterii de naţionalitate, jumătate din competiţie a fost franceză! Spaţiul economic al cinema-ului a devenit perfect virtual, iar locul geografic al filmului este direct afectat de această situaţie.“ Iar dacă vreţi să ştiţi care mai este „cota“ unor autori răsfăţaţi de Cannes – iat-o, în rezumatul aceluiaşi critic de la **Cahiers...**: „Anul trecut (*cînd a prezentat **Code: inconnu***), cota lui Haneke era foarte joasă, anul acesta a revenit foarte sus. Acelaşi lucru în privinţa lui Moretti, primit acum patru ani cu oarece condescendenţă (*pentru superbul **Aprile**, poate cel mai bun film al său!*) şi care a triumfat anul acesta. Cota lui Hou Hsiao-hsien rămîne stabilă, chiar dacă este în uşoară descreştere. Iar cea a lui Oliveira e-n urcare...“. (**a.l.ş.**)

▮ ***Cardiff Imperial.*** Coperta ediţiei pe iulie a lunarului britanic de film **Empire** nu suflă nici o vorbă despre cel mai interesant şi mai pasionant articol ce poate fi găsit în interiorul ei: Ben Affleck ocupă cam trei sferturi din ea – semn că vom fi bombardaţi cu un interminabil *story* despre **Pearl Harbor**; anticipata trilogie **Lord of the Rings** ocupă cam un sfert – semn că se lasă cu imagini noi, scene noi şi o dare de seamă canneză, unde cele 18 minute de film dezvăluite publicului şi petrecerea de după au făcut senzaţie; restul – o bănduţă neagră undeva deasupra *header*-ului revistei – e rezervat mutrei simpatice a monstrului verde din **Shrek** şi unor interogaţii care dau bine: „Cel mai bun film de desen animat din toate timpurile? Şi-n plus, nu poartă marca Disney?!?“. Cum spuneam însă, perla acestui număr e de găsit undeva în coada celor peste 160 de pagini ale revistei, înainte de rubrica dedicată „efectelor“ (DVD-uri, casete video, *soundtrack*-uri, cărţi etc.). Se intitulează **Jack Cardiff, visionary**, se deschide cu o splendidă imagine în alb & negru a miticului operator al filmelor lui Michael Powell şi conţine un savuros interviu luat în aprilie a.c., imediat după primirea Oscarului omagial. Cel despre care Martin Scorsese spune că „a învăţat aparatul de filmat să fie la fel de suplu ca o pensulă“ are astăzi 86 de ani şi este, vorba reporterului de la **Empire**, „o sursă inepuizabilă de anecdote picante şi opinii fine“. Despre raiul alb/negru şi pămîntul color din **A Matter of Life and Death**: „Eram convins că paradisul va fi în culori şi pămîntul – în alb/negru. Lui Michael (n.n.: Powell) însă îi plăcea să şocheze şi să înşele aşteptările publicului, aşa că a făcut taman pe dos. Pînă la vremea respectivă, nu mai filmasem nimic în alb/negru. N-am spus asta nimănui“. Despre Himalaya reconstituită pe platou, la **Black Narcissus**: „Din motive financiare, nici nu s-a pus problema să mergem în India, aşa că iniţial am încercat cu decoruri pictate. Se vedea însă de la o poştă. Drept pentru care, în cele din urmă, am utilizat fundaluri din fotografii alb/negru peste care am intervenit cu cretă în culori pastel: puţin bleu peste munţi, puţin ocru – şi a mers de minune. După premieră, doi spectatori din India ne-au scris spunîndu-ne că au recunoscut locurile de filmare. Săracii, chiar credeau că am fost acolo“. Despre epidemia din timpul filmărilor la **The African Queen**: „Aveam cu toţii temperatură, slăbisem îngrijorător, şi eu, şi Katharine Hepburn, şi tehnicienii. În cele din urmă, s-a descoperit că ni s-a tras de la apa care nu era filtrată. Numai Bogart şi Huston n-aveau nici pe dracu' pentru că ei nu beau niciodată apă, ci doar whisky“. Despre Stallone în **Rambo 2**: „Am fost fascinat de acest personaj, iar Stallone a fost extrem de drăguţ. Nu l-am auzit niciodată ţipînd, dar avea o autoritate de necontestat“. Despre Ava Gardner: „Am lucrat cu ea la **Pandora and the Flying Dutchman**. Mi-a spus: «Ai grijă cum mă filmezi, Jack, mai ales cînd sînt la ciclu». Într-adevăr, din cauza acidităţii, pielea unei femei se modifică în timpul ciclului şi e nevoie de o altă strategie de luminare“. În fine, despre sine: „Întotdeauna mi-a plăcut să experimentez, să fac lucruri care îndeobşte nu se făceau. Am fost un *enfant terrible*. Aproape toţi băieţii care lucrau la laboratoarele Tehnicolor mă detestau pentru că, în mod deliberat, foloseam cu totul alţi timpi de expunere decît cei stas. Am lucrat cu regizori importanţi care, atunci cînd le sugeram ceva nou, îmi spuneau: «Ideea e bună, dar e cam riscantă. Nu vrei să încerci altceva?». Powell a fost singurul care m-a încurajat: «Îmi place. Fă-o!». A fost un regizor foarte curajos; din acest motiv cred că am făcut o echipă perfectă“.

Cireaşa de pe prăjitură e însă răspunsul lui David Duchovny la întrebarea unui fan: „Ai băgat cumva de seamă că semeni leit cu apărătorul de la Southampton, Dan Petrescu?“. „Ăă... nu. Dar Dan, dacă citeşti interviul ăsta, poate că vrei să-mi iei locul în **Dosarele X**... Îţi vor da însă mai puţin decît primeşti acum, aşa că mai bine rămîi în fotbal“. (**M.C.**)

Arte vizuale

Mircea Muntenescu – Bucureşti, 2001

ADRIAN GUŢĂ

Mircea Muntenescu este un om baroc. Dinamic în spaţiu şi în conversaţie. Vorbirea îi este arborescentă, o aglomerare de impresii şi idei ce se cer imperios şi rapid comunicate determină un ritm impresionant al frazelor, uneori neterminate. Non-finitul de care se simte atras artistul în procesul de creaţie este transferat şi în utilizarea limbajului articulat.

Opera i se alcătuieşte prin „foraje" la mare adîncime şi extensie pe orizontală. Se construieşte în etape şi serii tematice. Rigoarea şi impulsul se întîlnesc fără a se neutraliza reciproc. Mircea Muntenescu este un autor *viu*, necantonat într-un singur limbaj sau tehnică. Cunoscut şi recunoscut ca grafician, designer de carte, se exprimă de la un timp şi în zona obiectuală, ba chiar şi ca pictor, cu un amestec de prudenţă şi răspuns la tentaţia culorii aşternute cu pensula gestual-structurant şi senzitiv.

Expoziţia deschisă la începutul lui iulie în Sala Rondă a Galeriei Etaj 3/4 nu este o retrospectivă, dar coboară în timp, la originea unor repere tematice prezentate în această personală, pînă în anii '70. Precizările de pe invitaţie sugerează publicului trasee de receptare: „opincă, carte-piatră, fier-smoală-lemn, film în pădure, modelul, lemn în apă". Concepţia expunerii este semnată de autor împreună cu Mihai Oroveanu (acesta din urmă reprezentînd şi instituţia-gazdă: Oficiul Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă). Pentru orice expoziţie, Sala Rondă constituie un adevărat test de organizare spaţială a discursului artistic. În cazul de faţă, el a fost în general bine trecut, în sensul că vizitatorul primeşte semnale atît din zona parietală, cît şi din întreg cuprinsul sălii. Se creează chiar o senzaţie de aglomerare, neamendabilă dacă se face o trimitere la atelierul artistului – un spaţiu sufocant de mic din pricina saturaţiei de lucrări şi obiecte care îl populează. Se pare că Muntenescu nu poate trăi altfel în laboratorul său, decît asaltat permanent de intima vecinătate a roadelor fantasmelor sale, aflate în diverse stadii de lucru ori finite. În expoziţia de la Teatrul Naţional au fost alcătuite nuclee de interes şi circuite care stimulează călătoria publicului, analitică, dar nu cu sens unic. Există „edificiul" **Opincilor**, „incinta" circulară perimetrală a elementelor **Carte-piatră**, „polipticul" **Ciinilor**-obiecte, „biblioteca" pe ale cărei rafturi se găsesc mostre reprezentînd temele expoziţiei, două serii de suporţi, cu desene sugerînd un traseu parcă iniţiatic prin traiectoriile lor semicirculare, şi spectacolul parietal al altor desene şi al picturilor. Forma generală a sălii îşi identifică astfel repetate ecouri în plasamentul lucrărilor pe care le conţine.

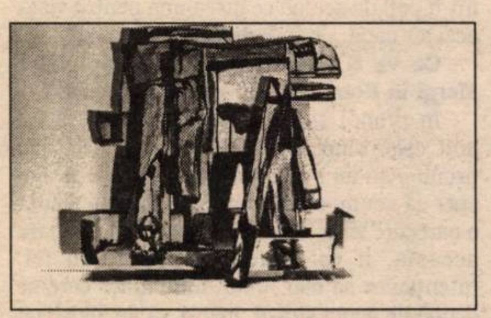

***Ciine*-obiect, 1994**

Mircea Muntenescu este un artist matur, de o remarcabilă tinereţe spirituală, asigurată printr-un metabolism rapid al receptării, asimilării şi preluării datelor culese din Natură şi Cultură, din fondul uman generic, căruia îi răspunde cu o deloc fragilă sensibilitate livrată de propria-i condiţie ontologică. Autorul se înclină cu respect în faţa noţiunii de *model*, mărturisind cîteva gînduri care i-au marcat prin aceasta drumul; pe de altă parte, subliniem noi, opera sa, de o diversitate aproape derutantă, însă cu subtile conexiuni subterane între serii şi etapele acestora, se dovedeşte impregnată de o marcă personală ce face imposibile, acum, apropierile de demersul vreunui alt plastician, român ori străin.

Mai de curînd, Muntenescu redactează şi publică texte care explicitează şi prelungesc, într-un fel, creaţia artistică. Ne-a atras atenţia, într-unul din aceste mici eseuri, sintagma „tensiunea vie a contrariilor". Aceasta considerăm că este o cheie importantă în interpretarea operei celui căruia îi este consacrat textul de faţă. Muntenescu realizează o sinteză dinamică între tradiţie şi actualitate, între Occident şi Orient. Delicatele şi totodată ferm desenatele forme antigravitaţionale, răsucite ascensional (anii '70), aduc şi cu studiile de nori ale lui Constable, şi cu grafica extrem orientală. Figurile stranii, atemporale, dar inspirate de situaţii extrase din cotidian amintesc şi de Don Quijote, şi de samurai. Trasee grafice augulare, energice dialoghează cu arabescuri de curbe şi contracurbe cu parfum rococo. Figurativul transleazǎ în abstract, iar informalul pare a conţine sugestii antropomorfe ori obiectuale. Fragile transparenţe, inefabilul unor pete cromatice are un răspuns contrapunctic în accente de materialitate densă a culorii. Obiectele dialoghează cu spaţiul. **Încălţările-opinci** sînt în acelaşi timp conţinut şi conţinător, **Ciinii** constructivist definiţi ilustrează cel mai prompt preocuparea plastică a autorului pentru relaţia *disociere-regrupare* (a elementelor). Jocul materialelor şi al materialităţilor este, de asemenea, important, implicînd plural simţurile în procesul receptării operei (hîrtie-desen, hîrtie-obiect, piele, lemn, metal). Profanul şi sugestia sacrului se regăsesc deopotrivă între dimensiunile creaţiei lui Muntenescu. În sfîrşit, să observăm traseul cu parcurgere în ambele sensuri de la modelul-obiect la desenul-studiu.

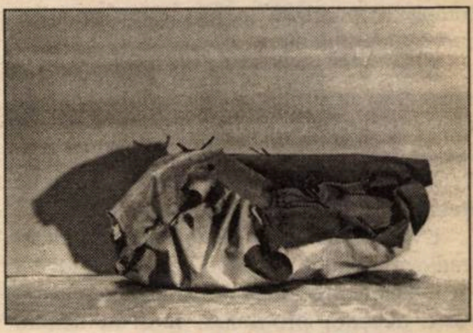

***Opincă*-obiect, 1994**

Opera lui Mircea Muntenescu este un univers bogat în trimiteri culturale, livrescă (în sens bun) şi senzitivă totodată. Un autor prea modest ca om îşi confirmă prin această expoziţie locul deloc neglijabil pe care îl ocupă în arta românească a ultimelor decenii.

∎

Studii Aprofundate, 2001

OANA TĂNASE

La prima vedere, lucrările absolvenţilor anului 2001 de Studii Aprofundate din Universitatea de Arte bucureşteană (expuse la Galeria Etaj 3/4 a Teatrului Naţional, *deschidere* pe care nu prima dată o dovedeşte domnul Mihai Oroveanu) par mai cuminţi faţă de cele ale evenimentului similar de anul trecut. Spunînd acest lucru nu intenţionez însă să scutur orgoliul unora dintre ei, încerc doar să delimitez o atitudine deloc ironică, deloc agresivă ori critică a acestor artişti, care, departe de a lăsa posibilitatea coagulării într-o generaţie, mărturisesc încă şi tatonări, şi inconsecvenţe. Poziţia pe care s-au plasat nu este una mai călduţă, mai lejeră şi nu presupune nici absenţa pasionalului din relaţia cu propriul semn plastic sau cu cei care se apropie să-i întrebe: „Nu s-a mai făcut?". Ba da, s-a mai şi scris! Dacă nu atacă senzorialul, îl îmbrăţişează, îl excavează într-o arheologie personală. Mai mult chiar, subiectele pe care artiştii şi le-au lămurit intim şi vizual îi dezvăluie privitorului o dimensiune livrescă şi un registru simbolic-speculativ. Iar dacă îi supără întrebarea, unii vor mai face un Master, alţii vor mai mima un maestru.

© Nicu Ilfoveanu

Altă introducere: demersul fiecăruia dintre cei nouă artişti, absolvenţi ai Studiilor Aprofundate promoţia 2001, jonglează multiple registre ale mitului şi categorii ale imaginarului personal sau colectiv. De aceea putem vorbi despre o elasticizare a domeniului figurabilităţii. Sînt speculate conflicte latente, mai mult sau mai puţin poetice, disonanţe între diversele realităţi: cea rememorată, nostalgică, brutală, făţişă, visată sau dorită. Îndărătul proiectelor, privitorul ghiceşte alimentarea vizuală şi teoretică, dar şi exerciţiul problematizării şi cultivarea unei autoreflexivităţi.

Un om fără pensulă?/ Cum e posibil?/ Cînd Luna, seara... Raluca Vlad denarativizează şi distilează emoţia *haiku*-ului prin colajul de hîrtie. Pornind de la observaţia lui Matsuo Basho, pentru care un astfel de poem trebuie să unească un principiu de stabilitate, de eternitate, întins ca marea sau adînc ca liniştea şi notarea unui eveniment, a unui accident – *plescăitul apei, macul în amurg, fluturele ce-şi schimbă locul pe o plantă* –, artista găseşte o modalitate de ritmare a paginii în care simplitatea se defineşte ca o complexitate rezolvată. Gabi Isac vizualizează în gravuri de mari dimensiuni **Drumul la zid** de Nicolae Breban. Zăbovirea în lumea textului şi în lumea personajului principal al romanului îi sugerează desfăşurări ample: serialitatea, secvenţionarea, tehnica imprimării a două plăci în cadrul aceleiaşi compoziţii intensifică ezitarea figurii, relaţiile, conflictele, existenţa ei consumate la umbra zidului: *Ce fascinant, însă, să observi că lumea este împărţită! Cel puţin în două! Sigur, de cînd e lumea a existat: eu şi ceilalţi sau eu şi celălalt (care erau ceilalţi).* În ascensiunile *labirintice* ale Costinei Nanciu, figura umană, născută convulsional, se plasează în vecinătatea unor repere medievale religioase. Pentru Ion Ludoşanu, stranietatea coloniei de portrete care mimează arta brută se configurează *în semn ca istorie personală*.

Altceva: *Lucrurile nu mai sînt decît nişte carcase* (Matei Vişniec). *Motto*-ul ales de Alina Aldea pentru monumentala sa instalaţie în bronz îi condensează elementele retoricii plastice: memoria afectivă, fragmentul anatomic, accesoriul simbolic (norul este martor anonim al eroilor anonimi). Forţa acestui pseudomonument, în care *ploaia-animal* „aduce la lumină" spaţii şi imagini adînc neliniştitoare, şi nu doar proaspete iluzii, se citeşte ca invitaţie la (sperăm!) curînda expoziţie personală a artistei. Poezia concretă a lui Mihai Ionuţ Rusen este o cascadă de obiecte realizate în bronz şi fier sudat: maşina de scris, televizorul, telefonul, instrumentele muzicale, hibridizate şi disfuncţionale, se rînduiesc într-un dicţionar al **Anatomiei Comunicării. Objects from our common language**, cum mărturisea Michael Craig-Martin, care la sfîrşitul anilor '70 alcătuia un dicţionar pictural al obiectelor domestice. Pentru Alexandru Rădvan expresia nu rezidă în compoziţii răvăşitoare, ci în solemnitatea gestului de fiecare zi; epopeea sa eroică nu mizează pe mişcarea violentă, pe invincibila prăpastie căscată în imagine, ci pe tonul grav cu care pozează atît eroul, cît şi calul său, pentru a-l face părtaş pe spectator la un cînt nedefinit în timp şi spaţiu. Cine decide graniţa dintre *închipuire* şi *realitate* sau cît de rănit trebuie să te întorci din mit? Eroul lui Alexandru Rădvan sau pictorul Alexandru Rădvan! Un segment al acestei ambiguităţi îl rezolvă concluzia pe care artistul o propune în finalul dizertaţiei sale prin cuvintele lui Pier Paolo Pasolini: *Tot ceea ce este mitic este realist şi viceversa*. Mici secrete ascunde şi Dilmana Iordanova: în seria sa de lucrări de mari dimensiuni, în care manipulează tehnici, materiale şi citate din domeniul graficii publicitare, portretul – gen vizitat anterior de artistă cu mai multă seninătate – stă sub titlul *New Brutalism*. Dilmana Iordanova selectează chibzuit din jurnalul său evenimenţial fotografii ale unor mici răni/pete epidermice, le suprapune imaginilor-reclamă pentru a farda accidentul şi a deturna un context (*şi tot ce privesc e un cîntec şi tot ce ating e durere* – Ivo Andric). În **Fotografia despre artă**, Nicu Ilfoveanu nu se mulţumeşte să vizualizeze o instalaţie, ci participă la ea. Calitatea picturală a seriilor de fotografii propuse nu este dată doar de subiectul ales: metafora creaţiei. Jocul deschiderilor în interiorul imaginilor – diafane reconfigurări –, sofisticata regie luministică modulează suprafeţe, profunzimi şi transparenţe.

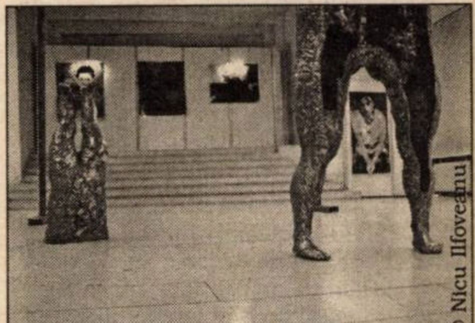

Mai vrem!

∎

reviste străine

Samedi Culturel, supliment cultural al ziarului genevez **Le Temps**. Director şi redactor-şef: Eric Heoesli. Redactori: Laurent Wolf, Olivier Perrin, Isabelle Martin, Vincent Monnet. Foarte divers, oferă o panoramă rapidă a fenomenului cultural pentru cititorii „de sîmbătă“. Numărul 169 conţine, între altele, o pagină despre banda desenată (un interesant interviu cu desenatorul Philippe Geluck despre personajul său Le Chat). O mare parte din paginile revistei e dedicată muzicii (în special celei de jazz: un omagiu lui Joe Henderson şi mai multe cronici de disc), fiind „fişate“ apariţii discografice din toate genurile muzicale. O iniţiativă care ar merita preluată şi la noi. Cronicile şi recenziile literare au în prim-plan patru romane de trei autori irlandezi din Dublin: Dermot Bolger, Colin Toibin şi Joseph O'Connor. Noel Cordonnier, ex-*maître assistant* la Universitatea Lausanne, semnează o „cronică ramuziană“ (de la numele scriitorului elveţian Charles-Ferdinand Ramuz), iar Rose-Marie Pagnard scrie despre un roman al unui scriitor iranian rezident în Olanda, Kader Abdoulah, **Le Voyage des bouteilles vides**, un fel de **Scrisori persane** *sui generis*.

de ici, de colo

Tema numărului 437 al **Dilemei** este una de real interes: **Opoziţia, azi.** Cu atît mai mult cu cît starea opoziţiei noastre democratice, aflată într-o gravă criză de identitate şi credibilitate, e una deosebit de îngrijorătoare... Grupajul tematic, realizat de Cristian Ghinea, îi are ca protagonişti pe Rodica Chelaru (**Tăcere rău prevestitoare**), Alina Mungiu-Pippidi (**Aşteptîndu-l pe Simeon – reflecţii asupra opoziţiei politice din România**), Z. Ornea (**Cum se alcătuia odinioară opoziţia**), Liviu Mihaiu (**Presa între carne şi idee, între comerţ şi conştiinţă**), pe sociologii Radu Mălureanu (**Grevă, negociere, ţuică**) şi Sebastian Lăzăroiu (**De ce e mare România Mare**), dar şi nume mai puţin cunoscute precum Dana Curciu (**Opoziţia ca stil**) şi Teodor Tiţă (**Mentalitatea de tranşee**), alături de care trebuie amintit şi Dorel Şandor, într-un interviu (**Redescoperirea opoziţiei**) realizat de Magdalena Boiangiu. Comentariile iau în vizor, practic, toată gama: degringolada şi/sau „decorativizarea“ opoziţiei democratice parlamentare, extraparlamentare şi a societăţii civile, complet paralizate; avantajele şi dezavantajele alternativei Băsescu (singura reală, deocamdată, în planul intenţiilor de vot ale populaţiei); psihologia şi motivaţiile votanţilor opoziţiei antidemocratice, peremiste; rolul (şi starea, şi influenţa) presei de atitudine; starea opoziţiei sindicale etc. Redăm, ca exemplu, un fragment „sintetic“ din articolul Rodicăi Chelaru: „...există se pare ideea că, în definitiv, se poate trăi şi aşa, cu un partid de guvernămînt tot mai puternic, cu evidentă tendinţă (şi nostalgie) de a deveni partid unic, şi o opoziţie slăbuţă, de decor. Pericolul în care se află democraţia, într-o atare situaţie, nu pare să preocupe nici măcar societatea civilă, inclusiv presa. [...] Schimbarea, la vîrf, a conducerii foştilor parteneri de coaliţie – cu excepţia UDMR – a cosmetizat situaţia. Oamenii sînt aceiaşi, au guvernat şi au comis erori grave. Electoratul l-a penalizat, dar în rest nu s-a întîmplat nimic“. Concluziile care se desprind nu sînt, deocamdată, deloc încurajatoare. Poate n-ar strica să reflectăm mai atent şi mai matur la structura grupurilor de interese în jurul cărora s-a coagulat, de fapt, cîmpul politic actual din România şi să vedem cum, pe ce căi, din ce oameni şi cu ce mize reale s-a format nu numai opoziţia, ci şi ceea ce ne-am obişnuit să numim „clasa politică“...

Un „număr special“ (27/2001) al revistei **Luceafărul** este ocupat în întregime de o anchetă avînd ca temă **Romanul în perioada tranziţiei**. Participă cîteva nume notabile, un număr de personaje literare „de plan secund“ şi destui veleitari „de-ai casei“ chemaţi să-şi dea cu părerea. Iată însă lista completă a participanţilor, în ordinea prezenţei: Horia Gârbea, Marius Tupan, Radu Voinescu, Fănuş Neagu, Dumitru Radu Popescu, Daniel Ştefan Pocovnicu, Caius Traian Dragomir, Ion Roşioru, Liviu Grăsoiu, Adrian Dinu Rachieru, Marin Mincu, Dan Stanca, Marian Popa, Constantin Novac, Mariana Criş, Alexandru Pintescu, Simion Bărbulescu, Geo Vasile, Mircea Constantinescu, Vasile Andru, Gheorghe Schwartz, Ioan Lascu, Radu Cernătescu, Vasile Spiridon, Tudorel Urian. Şi de data asta, cei din urmă sînt, de fapt, cei dintîi. Îi dăm „cuvîntul“ lui Tudorel Urian, redînd cîteva fragmente din sceptic-lucida analiză a receptării romanului românesc după 1989: „Judecînd valoarea artistică a produselor româneşti neaoşe din ultimii ani, [...] nicidecum nu poate fi vorba de o coborîre a ştachetei“. „Este evident faptul că romanul românesc nu mai este ca în regimul comunist, o specie literară destinată maselor. Mai rău chiar, se poate spune că raportul dintre valoarea estetică a unui roman şi numărul de cititori pe care l-ar avea acesta este unul invers proporţional. Ca şi filmele de autor şi muzica clasică, romanele cu adevărat valoroase se vor adresa unui public foarte restrîns numeric, dar select, care va reuşi să le descifreze sensurile şi să le aprecieze calităţile stilistice. Din păcate, scăzînd tirajele, va creşte preţul exemplarelor, astfel încît chiar şi acest cerc restrîns al iniţiaţilor ar putea să se diminueze şi mai mult, pe criterii economice. Ce-i de făcut? Iată o întrebare care, pe urmele lui Lenin, a făcut furori [...], dar mie mi-e imposibil să întrevăd o soluţie pentru readucerea prozei româneşti în atenţia cititorilor“... „În absenţa cititorilor, ba chiar şi cu aceştia, criticul este pentru ei singura instanţă de *feed-back* [...]. Pentru că, fără să ne dăm seama, literatura română a devenit un schimb reciproc de mesaje între autori şi criticii lor“.

din presa cotidiană

Sub titlul **Biserica vrea să fie mai presus de lege**, în pagina 2 a **României libere** de miercuri 11 iunie, Ion Zubaşcu publică o radiografie necruţătoare şi exactă a poziţiei Bisericii Ortodoxe Române în problema verificării dosarelor de Securitate ale preoţilor de către CNSAS. (De altfel, întreaga pagină de „Politică internă“ se ocupă de această problemă.) Autorul porneşte de la două „idei principale“: 1. poziţia Sfîntului Sinod care, întrunit în zilele de 4 şi 5 iulie a.c., a decis – conform comunicatului de presă al Patriarhiei – exceptarea preoţilor de la „Legea Ticu“, bazîndu-se pe „autonomia cultelor care au propriile lor instanţe de judecată canonică şi morală“; 2. poziţia preşedintelui Ion Iliescu, potrivit căreia „Biserica nu face parte din structurile statului“ şi că, în conformitate cu principiul constituţional al separării puterilor în stat, nici o instituţie de stat – prin urmare nici CNSAS – „nu poate decide în materie de Biserică“. Întrebîndu-se, pe bună dreptate, dacă avem de a face, în România, cu un stat religios sau cu un stat laic, Ion Zubaşcu deconspiră „trucul iluzionist“ din comunicatul Patriarhiei: „Aceste «instanţe de judecată canonică» proprii (consistoriile eparhiale sînt un fel de tribunal eclesial) vizează doar rezolvarea conflictelor specifice din interiorul comunităţii bisericeşti, a infracţiunilor anticanonice comise de cler, nu şi raporturile de natură infracţională intervenite în afara instituţiei ecleziale, în relaţiile dintre Biserică şi societatea laică a statului de drept. [...] *Prin exceptarea preoţilor şi ierarhilor de la «Legea Ticu», Biserica cere ca legile consistoriului eclesial să se substituie, pur şi simplu, justiţiei civile a statului de drept (ca şi cum statul însuşi ar fi religios, nu laic!), într-o infracţiune care trece de jurisdicţia canonică simplă şi priveşte dreptul comun: deconspirarea Securităţii ca poliţie politică şi măsura în care Biserica şi-a turnat credincioşii la Securitate. Aceste infracţiuni nu cad doar sub incidenţa canoanelor bisericeşti, ci sub jurisdicţia generală a statului de drept*“ (*subl. n*). În continuare, Ion Zubaşcu oferă numeroase exemple de încălcare nepedepsită a legii de către BOR, iar diagnosticul nu poate fi decît unul singur, acela de stat în stat: „Din nenumăratele exemple pe care le am la îndemînă [...] reiese cu claritate evidenţa că actuala Patriarhie înţelege «autonomia» Bisericii Ortodoxe Române ca o sustragere de la lege, în general, şi ridicarea BOR la condiţia de stat în stat, situat deasupra oricărei legislaţii civile a statului de drept!“. La fel de întemeiat este şi comentariul pe marginea poziţiei exprimate de preşedintele Iliescu: „Această poziţie paradoxală a preşedintelui României creează precedentul riscant pe baza căruia şi alte instituţii fundamentale ale ţării să-şi înţeleagă în acest mod particular propria autonomie şi să pretindă să se situeze şi ele mai presus de lege“; „Dacă Biserica Ortodoxă Română îşi înţelege în acest fel autonomia faţă de stat, Secretariatul de Stat pentru Culte ar trebui desfiinţat urgent, ca o instituţie absolut inutilă, şi toţi banii, cît şi toate darurile pe care BOR le-a primit în ultimii zece ani de la stat (în timp ce Biserica Greco-Catolică, desfiinţată de comunişti, n-a primit – cum ar fi fost firesc – nici măcar ce i se cuvenea) ar trebui returnate. Dacă e «autonomie», să fie cu adevărat autonomie“. Aducînd în discuţie anumite culte legal admise din România, care, spre deosebire de BOR, sînt „autonome faţă de stat din toate punctele de vedere“, autorul nu se poate împiedica să observe: „În mod surprinzător, tocmai unele din aceste culte cu adevărat autonome nu numai că au salutat «Legea Ticu» ca pe o reparaţie morală aşteptată, dar au făcut pasul firesc de anticipare a ei, cerînd întregului personal să depună la conducere o declaraţie scrisă privind raporturile cu fosta Securitate. [...] De ce trebuie să vină un cult neoprotestant, minoritar, cu o astfel de iniţiativă absolut normală, cînd într-o ţară majoritar ortodoxă etalonul de exemplaritate ar fi firesc să fie stabilit de Biserica Ortodoxă Română?!“. Concluzia, ironică, e una absolut logică: „În plus, cum ar mai putea fi socotită BOR o «biserică naţională», sintagmă solicitată în mod expres să-i fie atribuită, în ultimele proiecte ale Legii cultelor (mereu amînată, inclusiv din acest motiv), cînd Patriarhia cere în mod public exceptarea clerului de la o lege cu reprezentativitate evident *naţională?*“.

la colţ

Saptamanal editat de Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMANIA
Revista programelor de Radio
235
16-22 iulie 2001
3900 lei

Numărul 235 al revistei programelor de radio, **Radio România**, conţine şi lucruri bune şi foarte bune, care nu ar îndreptăţi, în mod normal, plasarea ei „la colţ“. Între acestea – paginile vii, interesante realizate de Valentin Protopopescu, Eugen Lucan şi Dorin Orzan (ca avanpremieră a emisiunii **Tentaţii culturale**) în care sînt prezentate personalităţi ale istoriei noastre literare precum Vasile Alecsandri, E. Lovinescu, Dimitrie Anghel, Ion Caraion, dar şi „clasici“ englezi ca Robert Burns, Thackeray, A.J. Cronin... Sau paginile de actualităţi muzicale, profilurile teatrale... Numai că... Numai că, pe lîngă toate acestea, cum spuneam, lucruri bune şi foarte bune, există şi un articol care dă cu bîta-n baltă. Articolul e semnat de către Silvia Blendea care, sub un titlu înfiorat (**Acesta este poetul...**), ne serveşte un conţinut înfiorător de penibil... Nu vă întrebaţi „care e poetul“, vă spunem noi: Adrian Păunescu. Asta n-ar fi nimic, gusturile nu se discută, dar desăvîrşitul (şi jenantul, greţosul) prost-gust cu care e scris acest text nu-l poate plasa decît la gazeta de perete. Redăm dar, *in extenso* şi cu „voluptate“, o sumă de sensibile consideraţiuni. Mărturisind că scrie despre „ivirea pe lume a unui poet“, autoarea ne face, o clipă, să credem că scrie despre un debutant, eventual despre un nou-născut, iar nu la o „aniversară“: „Poetul, zămislit asemeni tuturor oamenilor, din os sfînt de părinţi, se naşte, totuşi, la fel de firesc ca Demiurgul (sic!), din substanţa incandescentă a Sinelui ce se dăruie – unică şi binecuvîntată ofrandă! – pe altarul alterităţii (splendid joc de cuvinte, *n.n.*), prin mijlocirea Logosului creator de lume“. În focul iubirii de poet, beţia de cuvinte ajunge la un „mistic“ *delirium tremens*: „Glasul său, acordat în ritmul unei tulburătoare polifonii, pe strunele curgerii perene a timpului, ne menţine mereu alertă conştiinţa omniprezenţei sale în lăuntricia fiinţei noastre. Şi dacă, totuşi, îi recunoaştem poetului o vîrstă, ea se măsoară în cerbicia şi impetuozitatea cu care el se avîntă în vîltoarea vremurilor...“ Prin urmare, „Poetul ne doare, ne arde, ne rîde şi ne plînge, ne indignă şi ne răzbună, dar, mai cu seamă, ne fericeşte şi ne mîntuie de neliniştile şi de zbuciumul nostru şi al lui, deopotrivă, căci el este parte din noi, aşa cum noi sîntem parte din el însuşi“. După acest orgasm liric, urmează un pasaj involuntar caragialesc, care l-ar face să plesnească de invidie pe însuşi maestrul Romeo Beja: „Să nu ne pripim a damna Poetul, «surghiunindu-l în sintaxa unei singure orientări», căci inima lui, hrănită din elixirul dragostei nestăvilite, izvorîtă de-a dreptul din munţii cu apă vie ai Providenţei, pulsează în ritmul tuturor verbelor din morfologia Trăirii, relevîndu-ne adevărul incontestabil că fără de Verb, fie el oricît de şocant pentru noi, existenţa noastă e denudată de sens“. „Denudată“ de sens, Silvia Blendea încheie în forţă: „Mînat de forţa prometeică a metaforei ce îi legitimează însăşi fiinţarea, Poetul poate, cu egală dezinvoltură şi frenezie, să disloce stîncile indiferenţei ori pe acelea ale oprobriului, să răpună monştrii născuţi din somnul raţiunii şi să reagrege viaţa astfel purificată în albia edenică...“. Nu tocmai graţios, strigătul de dragoste al autoarei are şi un epilog pe măsură: „Şi, fiindcă Poetului i se cuvine un nume, fie-ne îngăduit să descindem din paradigma arhetipală într-o întrupare reală, căreia îi vom spune dulce şi amar, aprig şi viforos, ca Iubirea însăşi: *Adrian Păunescu*“!?!...

Proză

17
Patrick Süskind
PORUMBELUL
Humanitas

Patrick SÜSKIND

Porumbelul

Editura Humanitas, Colecţia „Cartea de pe noptieră". Traducere din germană de Daniela Ştefănescu, Bucureşti, 2001, 112 p., f.p.

După **Parfumul**, scriitorul german contemporan Patrick Süskind revine în colecţia „Cartea de pe noptieră" cu romanul **Porumbelul**, în traducerea Danielei Ştefănescu. Scris într-o formulă originală, cultivînd cu obstinaţie notaţia organică şi aducînd în prim-plan experienţa atipică a unui „erou" copleşitor de banal pînă la declanşarea naraţiunii, **Porumbelul** se înscrie între acele cărţi ce vor concura în topul preferinţelor cititorilor de azi.

O lectură intertextuală a romanului de faţă prin cunoscutul poem al lui E.A. Poe – **Corbul** – ne înlesneşte decriptarea titlului; într-o dimineaţă ca toate celelalte, Jonathan Noel îşi descoperă violată intimitatea de privirea ucigătoare a unui imens porumbel. Apariţia păsării – pretext şi artificiu de scriitură – constituie factorul declanşator al crizei personajului, recuperată în text prin notaţii fiziologice sau de conştiinţă de o fidelitate deconcertantă. Orfan de la o vîrstă fragedă, despărţit ulterior de sora sa, părăsit de soţie, la cei cincizeci de ani ai săi Jonathan Noel a epuizat de mult experienţa comunicării cu Celălalt, retrăgîndu-se simbolic în sine şi formal într-un spaţiu intim, identificat în propria-i locuinţă închiriată şi mai apoi cumpărată. Cu aceeaşi brutalitate nejustificată a procesului kafkian, această existenţă plată, egală şi cumpătat consumată se vede pentru o zi răvăşită, producîndu-i personajului nostru o stare de urgenţă acutizată de simţurile încordate şi de o conştiinţă lucidă pînă la halucinaţie.

Süskind ştie de minune să-şi dozeze accentele: după o scurtă trecere în revistă a trecutului lui Jonathan, pe care se mulează ca o mănuşă naturaleţea stilului şi tonul complice, el dilată, pe cele o sută de pagini ale romanului, acea zi ce răscumpără anonimitatea personajului prin anormalitatea experienţei încercate. Pe de altă parte, aşa cum Camus înşală, în **Străinul**, vigilenţa cititorului printr-o formulă narativă la graniţa dintre jurnal şi memorialistică, Süskind face dintr-un roman la persoana a III-a o oglindă a unei conştiinţe ce înregistrează, simultan sau succesiv, asemeni unei camere de filmat, reacţii resimţite ca străine, exterioare, neasumate. În ţesătura romanului vocea omniscientă izbucneşte doar în cîteva ochiuri goale; aşa se întîmplă într-un pasaj cu valoare de avertisment pentru cele ce vor urma: „Căci nu-i plăceau evenimentele şi le ura mai cu seamă pe acelea care zdruncinau echilibrul interior şi răvăşeau ordinea exterioară a vieţii lui". De fapt, aceste rînduri concentrează romanul, ca şi cum toată povestea înfiripată ulterior ar fi demonstraţia unui adevăr cu valoare generală rostit în prealabil.

Întîlnirea cu porumbelul, cu alteritatea, încălcarea intimităţii cu sine însuşi, echivalent al libertăţii personale necondiţionate, distrug echilibrul interior al personajului. Jonathan Noel devine autorul şi, în acelaşi timp, protagonistul unor „întîmplări" care perturbă ordinea prestabilită a existenţei sale, orientîndu-l spre în afară, spre ceilalţi. Trădîndu-şi interioritatea, „dublul" Jonathan Noel devine „mecanismul om-marionetă" înstrăinat pînă şi de propria sa corporalitate: „De parcă ochii aceştia n-ar mai fi fost ai lui, ci el însuşi s-ar fi aflat în spatele ochilor săi, privind prin ei afară ca prin nişte ferestre rotunde moarte; da, era de parcă întregul trup din jurul lui nu ar mai fi fost al său, ci el, Jonathan, ar mai fi fost doar un gnom minuscul, atrofiat, în uriaşul edificiu al unui trup străin, un pitic neajutorat, prins în interiorul unui mecanism-om mult prea mare, mult prea complicat, pe care nu-l mai putea stăpîni şi dirija după propria voinţă, ci care era condus de el însuşi sau de alte forţe, în cazul în care chiar mai era condus". Înspăimîntat de aceste revelaţii în conştiinţă, de învălmăşelile de gînduri prin care de fapt duce la extrem autoscopia, Jonathan e bîntuit chiar şi de gîndul sinuciderii. Se retrage în toiul nopţii, după epuizanta zi, secundă cu secundă reflectată şi dilatată în conştiinţă, într-o cameră de hotel care nu-i poate restitui intimitatea rîvnită, ba chiar îi răscoleşte amintirea unor coşmaruri din copilărie; în semiobscuritatea zorilor, personajul lui Süskind conchide, ca un alt Des Esseintes: „Doar nu pot trăi fără ceilalţi oameni!" şi face cale întoarsă spre camera-iubită, de care pînă mai deunăzi se simţise legat „pînă ce moartea îi va despărţi".

Un roman al crizei individului, răvăşitor prin temeinicia redării stărilor de conştiinţă şi prin autenticitatea notaţiei, grefate pe o retorică naratologică persuasivă. Iată cartea de vizită a unui roman ce va satisface şi gustul cititorilor celor mai exigenţi.

Ştefania CIUREA

Eseu

ANTHROPOS
David
Le Breton
Despre
tăcere
ALL

David Le BRETON

Despre tăcere

Traducere de Constantin Zaharia, Editura ALL Educaţional, Colecţia „Anthropos", Bucureşti, 2001, 296 p., f.p.

Studiu antropologic al diferitelor manifestări ale tăcerii, cartea lui David Le Breton nu este o pledoarie în favoarea „anacronicei tăceri" vs. zarva neîntreruptă a lui *homo communicans*. Mai curînd o privire atentă asupra a ceea ce ne face deliciul şi angoasa în tăcere ca şi în zgomot. Pentru că atît tăcerea, cît şi zgomotul sînt noţiuni relaţionale, definite de practici sociale, culturale, de gen şi de vîrstă.

Comunicarea nu există fără spaţiul de tăcere care permite reflecţia, de altfel „tăcerea preexistă şi dăinuie în noianul conversaţiilor", este „un sentiment, o modalitate a sensului, iar nu o măsură a sonorităţii ambiante. Ea face referinţă la atitudinea omului faţă de mediul social înconjurător". Există regimuri ale tăcerii, diferite în fiecare cultură, în funcţie de care cineva e „vorbăreţ" sau „tăcut", există politici, discipline şi manifestări diverse al tăcerii. Tăcerea creează ambiguităţi, controlarea ei înseamnă controlarea interacţiunii cu ceilalţi sau autocontrol, poate fi folosită ca instrument al represiunii sau al refuzului şi opoziţiei; în relaţiile cu cei apropiaţi, ea este o formă a consimţămîntului şi a înţelegerii depline.

Fără să ne dăm seama, ţinem cont de legi ale tăcerii în conversaţiile cele mai uzuale, ne mişcăm în instituţii ale tăcerii (biblioteci, lăcaşuri de cult, teatre şi săli de concerte), o folosim ca reculegere sau o simţim ca angoasantă şi o acoperim cu zgomote, percepem muţenia lumii, o comercializăm ca pe o valoare pe cale de dispariţie (priviţi cu atenţie reclamele la maşini, aparate electrocasnice, motoare de tot felul, neapărat silenţioase, modalităţile de izolare fonică în birouri, programele de vacanţă departe de *lumea gălăgioasă* etc.).

În jurul tăcerii se grupează sensuri ale religiilor şi căutări ale misticilor, ea este în acelaşi timp spaţiul benefic al concentrării, al căutării, al regăsirii, dar şi neputinţa omului în faţa durerii, a morţii, a absenţei, imposibilitatea formării unui sens. Trebuie cultivată sau exorcizată, trebuie să ne-o ajustăm mereu la măsura noastră, pentru că „tăcerea are mereu ultimul cuvînt".

Roxana RACARU

Politologie

Relaţii interetnice în România postcomunistă este un volum care reuneşte discursurile rostite de personalităţi politice, analişti şi experţi în cadrul simpozionului **Modelul românesc de relaţii interetnice. Ultimii zece ani, următorii zece ani**, desfăşurat la Bucureşti în iulie 2000, organizat la iniţiativa şi cu sprijinul Ambasadei Statelor Unite ale Americii în România.

Volumul este editat de Levente Salat şi Lucian Nastasă, iar printre participanţii la discuţii s-au numărat ambasadorul american de atunci la Bucureşti, James C. Rosapepe,

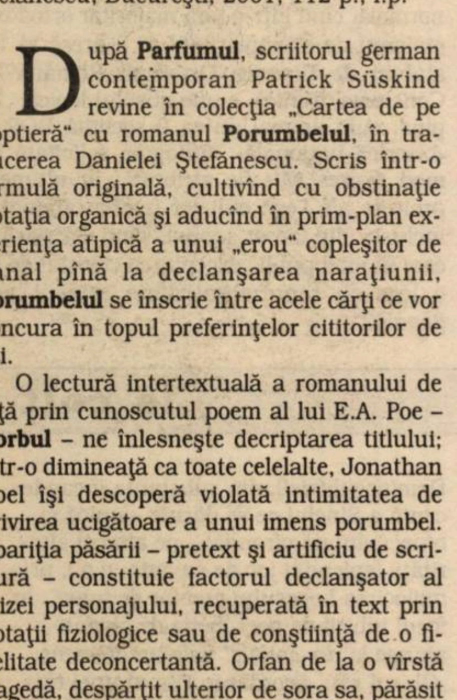

Grupajul tematic din numărul 38 al revistei **Lettre Internationale** se intitulează **Made in USA** şi este dedicat Statelor Unite ale Americii, care, pe 4 iulie, şi-au serbat ziua naţională. O panoramă diversă şi fascinantă, ca şi „obiectul" investigat, de care se contaminează. Primul articol din „serie" îl are drept autor pe eseistul şi „americanologul" Sergio Benvenuto. Este un text pe cît de savuros, pe atît de instructiv despre **Bîrfă** şi, în particular, despre avatarurile acestei forme „universale" de socializare în societatea americană de azi. Citām doar o mostră mai picantă: „Metropolele îşi au propriile lor legende clasice, transmise sub formă de bîrfă. De exemplu, conform unei asemenea legende newyorkeze, actorul Richard Gere a trebuit să meargă o dată la spital pentru a-i fi îndepărtat din anus un şoarece de deşert, pe care şi-l introdusese chiar el în timpul unui joc sexual. Tot ca bîrfă este relatată şi legenda «penisului captiv», cu diverse variante. [...] Dar nicăieri nu vom întîlni varianta în care bărbatul captiv să fie soţul legitim al femeii care suferă de vaginism... Şi aici, *vox populi* îndeplineşte funcţia poliţiei de moravuri". Acelaşi Sergio Benvenuto e prezent şi în secţiunea de **Corespondenţe** a revistei, cu un comentariu acut pe o temă ceva mai gravă: **Să ne temem de manipularea genetică?**. Un alt interesant eseu este cel semnat de George Blecher şi intitulat **Cum am ajuns să uităm cine sîntem îndrăgind exclusiv mass-media**, un comentariu prin lentila lui... Tocqueville pe marginea efectelor psihologice secundare ale mass-media actuale. Monica Gheţ semnează un eseu concis despre mitologia filmelor western (citîndu-l pe un redutabil explorator al genului – e vorba de Iordan Chimet), iar profesorul american de filozofia artei Richard Schusterman examinează relaţiile, adeseori tensionate, dintre modelele culturale americane, purtate de valul globalizării, şi tradiţiile filozofiei europene, aflate în defensivă (**Filozofia vorbeşte azi americana?**). Incitante ni s-au părut şi notele de călătorii *reale*, **La est de Eden** de Ryszard Kapuscinski şi **America – o splendidă exagerare** de Carmen Firan, dar şi cele *imaginare*, ilustrate printr-un foarte scurt, dar şarmant text al lui Mircea Horia Simionescu: **Eu care n-am avut norocul să trec Oceanul...** şi, pentru că tot l-am amintit pe Mircea Horia Simionescu, trebuie adăugat că prozatorii sînt reprezentaţi „la vîrf" în acest grupaj, unde mai pot fi citite fragmente de John Updike (**Secta**, text transcris de pe bandă magnetică), Saul Bellow (extras din romanul **Ravelstein**, aflat în pregătire la Editura Univers) sau Russel Banks (**Accidentul**, extras din romanul **The Sweet Hereafter**, 1991, de asemenea aflat în pregătire la Editura Univers). Pe post de „delicatesă" – un amplu, pasionant şi foarte liber interviu-document din 1956: William Faulker în dialog cu eseista şi editoarea americană Jean Stein (**„Dacă n-aş fi existat, m-ar fi scris un altul"**), în care marele prozator vorbeşte despre propria-i operă, despre condiţia scriitorului şi despre mizele lui. Nu în ultimul rînd, am reţinut remarcabilele ilustraţii ale grupajului, semnate de nume tot unul şi-unul: e.e. cummings, Bob Dylan, Saul Steinberg, John Rombolla, Jackson Pollok, A. Michael Noll, Jorge Camacho, Ben Scahn ş.a. Cum nu lipsesc nici perspective „exterioare" asupra Americii, aparţinînd unor comentatori din presa europeană (mai precis, franco-germană), credem că ar fi potrivit să încheiem prezentarea acestui număr al revistei **Lettre...** cu un fragment din... fragmentul istoricului german Philipp Gassert (**Ce înseamnă pentru mine americanizare**): „Concret, întrebarea ce trebuie pusă sună astfel: oare succesul democraţiei liberale în secolul XX este el imaginabil fără America? Iar dacă vom conveni că răspunsul la această întrebare este «nu» – de ce atunci n-am cădea de acord să desemnăm procesul de democratizare – cel puţin al societăţilor occidentale – drept «americanizare»? La urma urmei, nu trebuie uitat că a existat întotdeauna o Americă imaginară, care vreme de mai bine de o sută de ani a exercitat o influenţă absolut reală. [...] Nu iancheii sînt de vină dacă, de pildă, ne fascinează tipul magnatului sau al gangsterului, şi dacă le preferăm altor destine; nu iancheii poartă răspunderea atracţiei exercitate asupra noastră de crimă, violenţă şi agresivitate. Selecţia modelelor de comportament, a filmelor şi a cărţilor cade integral în responsabilitatea noastră. Iată de ce aceia care se raportează la o presupusă nefastă influenţă americană s-ar cuveni să fie mai atenţi cu vorbele. Nu cumva îşi caută o justificare?".

RELAŢII INTERETNICE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ

Lucian NASTASĂ şi Levente SALAT – editori

Relaţii interetnice în România postcomunistă

Centrul de resurse pentru diversitate culturală, Cluj-Napoca, 2000, 396 p., f.p.

ambasadorul elveţian Jean-Claude Joseph, prim-ministrul român în funcţie la data conferinţei, Mugur Isărescu, ministrul minorităţilor naţionale din România, membri ai Congresului american precum Joe Pitts şi Benjamin Cardin, sociologi şi politologi de la universităţi din Budapesta, Londra, Oradea, membri ai consiliilor locale din judeţele cu populaţie minoritară într-un procent foarte ridicat, reprezentanţi ai partidelor politice din România, precum Petre Roman – PD, Ioan Mureşan – PNŢCD, Hildegard Puwak – PDSR, Horia Rusu – PNL etc.

Participanţii au discutat rolul României ca susţinătoare a unui model viabil în cadrul relaţiilor interetnice, rol cu adevărat important în contextul local – „celălalt“ model al zonei balcanice, promovat de liderul sîrb Miloşevici (încă în funcţie la data simpozionului), însemnînd purificare etnică, diverse forme de opresiune, crime. Toleranţa la nivelul fiecărui cetăţean, interesul autorităţilor pentru toate grupurile (de problemele cărora să ţină seama efectiv, încercînd cel puţin să le ofere ce doresc, chiar dacă nu reuşesc în totalitate) ocupă primele locuri pe lista paşilor necesari în sensul rezolvării problemelor interetnice.

Modelul SUA, al Elveţiei etc. sînt discutate prin comparaţie cu cel românesc, opinia generală fiind aceea că, în condiţiile specifice acestei zone a lumii, România se află pe drumul cel bun, atît ca legislaţie, cît şi din punctul de vedere al relaţiilor propriu-zise existente, la nivel individual, între „minoritari“ şi „majoritari“ (în acest sens, rezultatele numeroaselor anchete sociologice cuprinse în **Anexe** oferă o imagine concludentă).

Urmărindu-se progresele înregistrate, în acest domeniu, în anii postcomunişti, o idee care revine este aceea că, deşi în ceea ce priveşte relaţiile interetnice evoluţia e remarcabilă, progresul e practic inexistent la nivelul relaţiei stat-cetăţean, în sensul că funcţionarii, poliţia etc. menţin o atitudine „superioară“ faţă de individul (plătitor de impozite) care îi solicită serviciile, corupţia şi abuzurile proliferează netulburate. Pentru o ţară ex-comunistă, cred vorbitorii, aceasta este partea cea mai dificilă: modificarea mentalităţii în sensul acordării respectului cuvenit individului ca individ, nu doar ca membru al unui grup (etnic, religios etc.). În plus, problematica minorităţilor nu se opreşte la aspectul etnic; există discriminări pe criterii religioase, legate de sex etc. – şi acestea trebuie să fie eliminate pentru ca o democraţie să fie autentică.

Minoritatea maghiară pare a se situa în centrul atenţiei participanţilor la simpozion, dar nici problemele cu totul speciale – ridicate, de exemplu, de o minoritate cum este aceea a rromilor – nu sînt evitate. Vorbitorii propun soluţii practice, dau exemple din experienţa altor state, discută cadrul legislativ şi aspecte legate de mentalităţi; numeroase intervenţii sînt urmate de întrebări şi răspunsuri clarificatoare.

Anexele cuprind, pe lîngă deja menţionatele rezultate ale unor anchete sociologice, textul unei emisiuni-dezbatere a Televiziunii Române la care au participat Ion Iliescu, Marko Bela, Constantin Dudu Ionescu şi George Voinovich, precum şi comunicatul de presă al Ambasadei Statelor Unite asupra conferinţei. „Dezbatere democratică într-o societate tolerantă“, este concluzia cu care se încheie acest comunicat.

Cristina IONICĂ

Monografie

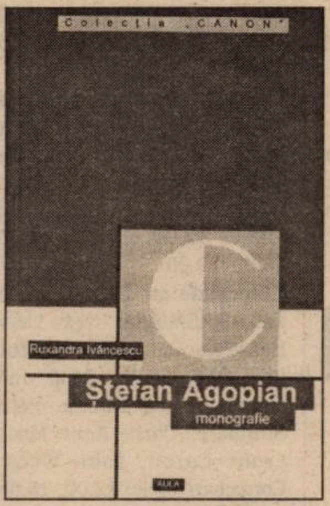

Ruxandra IVĂNCESCU

Ştefan Agopian (monografie)

Editura Aula, Colecţia „Canon', Braşov, 2000, 80 p., 20.000 de lei

Multe dintre volumele apărute în colecţia „Canon“ a Editurii Aula au fost prezentate în paginile **Observatorului cultural**, aşa încît colecţia în ansamblu nu mai are nevoie de nici o prezentare. Fiecare nouă apariţie propune o alternativă de receptare, deschide o nouă perspectivă, personalitatea criticului care întocmeşte volumul îşi pune întotdeauna amprenta asupra comentariului, iar scriitorii (re)aduşi în discuţie sînt, de regulă, dintre cei mai interesanţi şi, evident, canonici sau pe cale de a deveni.

Ştefan Agopian este o prezenţă atipică în peisajul prozei noastre contemporane. Monografia pe care Ruxandra Ivăncescu i-o consacră porneşte de la premiza că esenţială pentru prozator este vocaţia antirealistă, îl compară cu Ştefan Bănulescu şi Mateiu Caragiale, insistă asupra faptului că în literatura română, mai cu seamă din anii '50 încoace, antirealismul a constituit o replică atît faţă de proza realist-socialistă, cît şi faţă de realismul propriu-zis, în fine, că o asemenea orientare apăra în primul rînd statutul literaturii ca literatură într-o perioadă în care aceasta era ameninţată; demonstraţia ei ţine, aşadar, seama de contextul social-politic, imposibil de ignorat într-o literatură apărută sub presiunea unui regim totalitar, dar nu neglijează nici contextul cultural mai larg în care se plasează prozatorul. Pasiunea pentru trimiterile biografice fictive, ironia intertextuală, multiplele niveluri de lectură îl apropie de Borges, rafinamentul stilistic îl plasează în categoria prozatorilor „artişti“, a manieriştilor, în descendenţă mateină, iar paginile remarcabile prin plasticitate ne trimit cu gîndul la Hyeronimus Bosch, Breugel sau la proiecţiile onirice ale lui Salvador Dali. De asemenea Ruxandra Ivăncescu remarcă abordarea ludică, parodică a marilor teme, preferinţa pentru joc, inscenările spectaculoase în care „ficţiunea conştientă de sine ca ficţiune“ se transformă în „metaficţiune istoriografică“ (după expresia Lindei Hutcheon), iar „logica istoriei este sfărîmată într-o lume în care cei vii şi cei morţi stau alături la masă, în care nici un eveniment nu este consecinţa celuilalt deoarece secvenţialitatea temporală este ceva pur aleatoriu“. Un alt aspect asupra căruia se insistă este condiţia de „predestinare“ scrisă în carte, care îl priveşte şi pe autor şi sporeşte ambiguitatea, pentru că „într-o lume în care întoarcerea în trecut înseamnă şi simultane proiecţii în viitor, iar identităţile narative sînt lejer interşanjabile“, funcţionează o serie de reguli ieşite din comun, între care cea mai importantă este aceea că punctul de referinţă trebuie căutat în cărţi, şi nu în realitate. Sîntem însă avertizaţi că repere livreşti sigure nu vom găsi în scrierile lui Agopian, din moment ce „realitatea“, fie ea şi cea din cărţi, „se amestecă într-o artă combinatorie liberă ca imaginaţia“, iar Cartea cu majusculă devine „centrul labirintului din lumea fantastică şi magică instituită de artistul-scamator“. În sprijinul demonstraţiei autoarea aduce exemple concludente din romanele prozatorului, analizează pe larg **Sara**, **Tobit**, **Tache de catifea**, discută cîteva texte teoretice – între care **Însemnări din Sodoma** şi **Spre o gramatică liberală.**

Privită în ansamblu, monografia Ruxandrei Ivăncescu este o lucrare serioasă, documentată (sînt citate nume de referinţă, de la Linda Hutcheon la Gustav René Hocke, fără a ignora perspectivele critice şi teoretice autohtone), iar coerenţa demonstraţiei din prima parte (**Ştefan Agopian sau triumful prozei antirealiste**) este asigurată de prelucrarea, cu discernămînt critic, a unei baze bogate de date literare şi extraliterare.

Catrinel POPA

Editura Universităţii «Al. I. Cuza» Iaşi
Ultimele apariţii editoriale:
Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM ŞI ASCENDENTALISM
Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american
Osip Mandelstam
Eseu despre Dante
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA" IAŞI
Historica
Ion Agrigoroaiei
România interbelică
Volumul I
SINTAXA LIMBII ROMÂNE
Aurelia Merlan
Vă puteţi procura cărţile noastre direct din reţeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA"
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iaşi
telefon / fax 032 – 114 947
2001
În curs de apariţie:
Eugen Munteanu
DOUĂ TRATATE DESPRE ORIGINEA LIMBAJULUI
2001

Noi apariţii
în colecţia
TOPH
Humanitas
TOPH
C.S. LEWIS
Despre minuni
HUMANITAS
TOPH
CONSTANTIN NOICA
Carte de înţelepciune
HUMANITAS
TOPH
GABRIEL LIICEANU
Itinerariile unei vieţi: E. M. Cioran
Apocalipsa după Cioran (Ultimul interviu)
HUMANITAS

TEATRU

BRAŞOV

TEATRUL
SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

- 18 iul., ora 18.00 – **Vacanţă în Guadelupa** de Pierre Sauvil şi Eric Assous. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Dan Săndulescu, Mircea Andreescu, Gabriel Costea, Ligia Stan, Viorica Geantă Chelbea, Carmen Moruz, Relu Siriţeanu
- 20 iul., ora 19.00 – spectacol susţinut de **Teatrul de Operă** din Braşov
- 21 iul., ora 19.00 – spectacol susţinut de **Teatrul de Operă** din Braşov
- 22 iul., ora 18.30 – spectacol de **varietăţi**

SALA STUDIO:

- 19 iul., ora 18.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

FILM

17-19 iulie

BUCUREŞTI

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Nacéri, Fredéric Diefenthal/ Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Luceafărul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Eu, cu mine şi Irene**, SUA, 2000. Regia: Peter şi Bobby Farrelly. Cu: Jim Carrey, Renée Zellweger, Chris Cooper/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Lumina/ orele: 11.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Pădurea de mesteceni**, România/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00. 19.30
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Bean – O comedie dezastru**, Anglia, 1997. Regia: Mel Smith. Cu: Rowan Atkinson, Peter McNicol, Pamela Reed, Harris Yulin, Burt Reynolds/ Grădina Doina/ ora 22.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Excelsior/ orele: 15, 17.15, 19.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ ora 13.00
- **Dinosaur**, SUA, 2000. Regia: Ralph Zondag şi Erig Leighton/ ora 13.15
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ ora 13.45
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 14.45
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ orele: 15.15, 20.00
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ orele 16.00, 20.15
- **Tinereţe furată**, SUA, 1999. Regia: James Mangold. Cu: Winona Ryder, Angelina Jolie/ ora 17.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ orele: 17.15, 22.00
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ orele 18.15, 22.30
- **Anna şi regele**, SUA, 1998. Regia: Sam Mendes. Cu: Jodie Foster, Chow Yun Fat/ ora 19.45
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX
COMPLEXUL
COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gérard Krawczyk. Cu: Samy Nacéry, Fréderic Diefenthal, Marion Cotillard/ Sala 1/ orele: 12 45, 15.00, 17.15, 19.30, 21.45
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Sala 2/ orele: 13.30, 18.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 2/ orele: 16.15, 21.15
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington, Anthony Anderson/ Sala 3/ orele: 13.30, 16.15, 19.00, 21.45
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Sala 4/ orele: 12.45, 18.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 21.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Sala 4/ ora 15.15
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 5/ orele: 12.15, 15.30, 21.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Sala 5/ ora 18.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 6/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 7/ orele: 15.45, 21.15
- **O iubire fără sfîrşit**, SUA, 2000. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr./ Sala 7/ orele: 13.00, 18.30
- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 8/ orele: 13.00, 16.00, 18.45, 21.30
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Sala 9/ orele: 16.45, 21.45
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Sala 9/ orele: 14.15, 19.15
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Sala 10/ orele: 13.15, 17.45
- **Bounce**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 10/ orele: 15.45, 20.15

ARAD

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Arta, Sala A/ orele: 16.00, 19.00
- **Titanii**, SUA, 2000. Regia: Boaz Yakin. Cu: Denzel Washington, Will Patton, Wood Harris/ Arta, Sala B/ orele: 15.30, 17.30
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Grădina de Vară/ ora 22.00

BACĂU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Hercules/ 19-21 iul., orele: 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Central

CRAIOVA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Modern
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Jean Negulesco

DEVA

- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Flacăra

ORADEA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Libertatea
- **Asasinul din vis**, SUA, 2000. Regia: Joe Charbanic. Cu: Keanu Reeves, James Spader, Marisa Tomei/ Patria
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Patria
- **Bang! Boom! Bang! – Unde au dispărut banii?**, Germania, 2000. Regia: Peter Thorwarth. Cu: Oliver Korittke, Markus Knufken/ Scala
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Modern

SINAIA

- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Perla

SLATINA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Capitol
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Timiş
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Nacéri, Fréderic Diefenthal/ Studio

INTERNET

Marea Neagră via *web*

Este vară, mai toată lumea pleacă în vacanţă, aşa că n-ar fi rău să urmărim împreună ce ne poate oferi Internet-ul în sprijinul organizării escapadelor estivale. Pentru această săptămînă, am ales ca destinaţie Marea Neagră şi am început prin a căuta un index cu staţiunile de pe litoral. O hartă (mică) a staţiunilor este disponibilă la *www.rotravel.com/counties/const/map.htm*, iar un index al serviciilor din staţiuni poate fi consultat la *www.turisminfo.ro*. Adresa conţine două secţiuni: **Adrese, nr. de telefon, email** (**Agenţii de turism**, **Staţiuni litoral**, **Staţiuni montane**, **Staţiuni balneoclimaterice**, **Transport şi Turism extern**) şi **Directoare** (**Agenţii de turism**, **Ghiduri turistice**, **Transport**, **Hoteluri**, **Restaurante**, **Rezervări**, **Asigurări**, **Imagini şi Hărţi**). Dacă vom dori să mergem în Neptun, dăm un *click* pe **Staţiuni litoral** (Neptun-Olimp). Pagina încărcată (**Prezentare**) ne oferă informaţii despre staţiune, putînd detalia căutarea prin alte rubrici: **Hoteluri**, **Vile** şi **Restaurante**. Secţiunea **Hoteluri** reprezintă, de fapt, un index alfabetic al hotelurilor, fiecare fiind cotat cu numărul de stele corespunzător; în plus, există şi cîte un număr de telefon pentru fiecare hotel. Dar de aici nu putem face rezervări *on line*. Intrînd pe *site*-ul *www.eturism.ro* putem alege o staţiune, iar pentru rezervări completăm un formular ce va fi trimis apoi agenţiilor de turism partenere, urmînd să primim rapid un răspuns de la agenţia de turism care are o ofertă pentru cererea noastră. Rezervări *on line* putem face direct la o agenţie, de exemplu la *www.day.ro*. Pentru destinaţii româneşti, avem trei opţiuni: Saturn, Mamaia şi Neptun-Olimp. Alegînd aleatoriu un hotel dintr-o staţiune, sîntem direcţionaţi către o pagină cu tarifele percepute la acel hotel, evident în funcţie de perioadă. Apoi, o dată ce ne-am decis, dăm un *click* pe **Rezervă acum!**. Vom completa un formular, iar în maximum 24 de ore (după cum este scris) vom primi prin *e-mail* o factură proforma, pe care trebuie să o achităm prin mandat poştal sau virament bancar. Mai sîntem informaţi că „pentru moment nu am introdus sistemul de plată prin carte de credit întrucît legislaţia română în vigoare nu permite încă acest lucru". Putem spera că vom putea plăti în curînd şi *on line* pentru rezervările efectuate, legea amintită fiind tot mai aproape de momentul aplicării ei.

Am ales staţiunea, hotelul, ştim ce restaurante există în locul ales de noi. Mai departe, trebuie să alegem un mijloc de transport. Mulţi dintre noi vor merge cu trenul, prin urmare trebuie să vedem ce oferă SNCFR. La *www.cfr.ro* găsim, printre alte secţiuni, şi un **Mers al trenurilor**. Intrînd în pagina acestei rubrici, aflăm că putem face rezervări prin telefon la numărul 9522, la preţul iniţial al biletului adăugîndu-se o taxă de rezervare de 20.000 de lei. Mai departe, accesăm secţiunea **Rute interne** şi introducem în pagină datele care ne interesează (plecare, destinaţie etc.). Rezultatul căutării noastre va consta într-o pagină care prezintă atît trenurile care ne duc la destinaţia aleasă, cît şi preţul călătoriei. Dînd un *click* pe indicativul trenului ales, putem citi şi staţiile intermediare.

Cam atît despre Marea Neagră *on line*. Staţi cîteva minute pe *net*, alegeţi-vă destinaţia şi rezervaţi-vă bilete. Asta e tot.

Vacanţă plăcută!

Ovidiu DRĂGHIA

odraghia@flash.ro

TÎRGOVIŞTE

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Independenţa
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Victoria
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Victoria

VASLUI

- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau jr./ Independenţa/ ora 19.00

20-23 iulie

BUCUREŞTI

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Patria/ tel: 211.86.25
- **Evoluţie**, SUA. PREMIERĂ/ Scala, tel: 211.03.72/ Gloria, tel: 324.46.75
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Studio/ tel: 659.53.15
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Festival/ tel: 315.63.84
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Furtuna perfectă**, SUA, 2000. Regia: Wolfgang Petersen. Cu: George Clooney, Mark Wahlberg, Diana Lane/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ Dacia/ tel: 650.35.94

ARAD

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Dacia
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Mureşul
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Arta, Sala A
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Arta, Sala B

BĂILE HERCULANE

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Hercules/ pînă în 21 iul., orele: 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Central

CRAIOVA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Patria
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Modern
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ Jean Negulesco

DEVA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Flacăra

ORADEA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Libertatea
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Nacéri, Fréderic Diefenthal/ Patria
- **Bărbaţi de onoare**, SUA, 2000. Regia: George Tillman Jr. Cu: Robert de Niro, Cuba Gooding Jr., Charlize Theron/ Transilvania

PLOIEŞTI

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Patria
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Scala
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Modern

SINAIA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Perla

SLATINA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Alutus

TIMIŞOARA

- **O noapte la McCool's**/ Capitol
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Timiş
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Independenţa
- **Bang! Boom! Bang! – Unde au dispărut banii?**, Germania, 2000. Regia: Peter Thorwarth. Cu: Oliver Korittke, Markus Knufken/ Victoria
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Victoria

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

17 iulie

- **Galapagos**, RFG, 1962. Regia: Heinz Sielman/ **Paradisul omului**, Japonia, 1962. Regia: Giuliano Tomei, Susumu Hani. **Ora 10.00**
- **Comedie mută '77**, SUA, 1976. Regia: Mel Brooks. Cu: Mel Brooks, Marty Feldman, Dom de Luise, Paul Newman, Marcel Marceau, Ann Bancroft, Liza Minelli, James Caan. **Ora 13.00**
- **Arunc-o pe mama din tren**, SUA, 1987. Regia: Danny de Vito. Cu: Danny de Vito, Billy Crystal, Anne Ramsey, Kin Greist, Kate Mulgrew. **Ora 16.00**
- **Călăuza**, URSS-RFG, 1979. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Alekansder Kaidanovski, Anatoli Soloniţîn, Nikolai Grinko, Alisa Friendlikh. **Ora 19.00**

18 iulie

- **Misterul crimei din Manhattan**, SUA, 1933. Regia: Woody Allen. Cu: Woody Allen, Diane Keaton, Alan Alda, Anjelica Hudson, Jerry Adler. **Ora 10.00**
- **Philadelphia**, SUA, 1993. Regia: Jonathan Demme. Cu: Tom Hanks, Denzel Washington, Jason Robards, Mary Steenburger, Antonio Banderas. **Ora 13.00**
- **Vreau să fiu mare**, SUA, 1988. Regia: Penny Marshall. Cu: Tom Hanks, Elizabeth Perkins, John Heard, Jared Rushton, Robert Loggia, David Moscow. **Ora 16.00**
- **Falstaff**, Spania, 1966. Regia: Orson Welles. Cu: Orson Welles, Keith Baxter, John Gielgud, Margaret Rutherfard, Jeanne Moreau, Marina Vlady. **Ora 19.00**

19 iulie

- **Amanta nevestei mele**, Franţa, 1995. Regia: Josiane Balasko. Cu: Josiane Balasko, Victoria Abril, Alain Chabat, Ticky Holgado. **Ora 10.00**
- **Distratul**, Franţa, 1970. Regia: Pierre Richard. Cu: Pierre Richard, Marie-Christine Barrault, Maria Pacome, Bernard Blier, Cathérine Samie, Micheline Luccioni. **Ora 13.00**
- **Călăuza**, URSS-RFG, 1979. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Alekansder Kaidanovski, Anatoli Soloniţîn, Nikolai Grinko, Alisa Friendlikh. **Ora 16.00**
- **Arunc-o pe mama din tren**, SUA, 1987. Regia: Danny de Vito. Cu: Danny de Vito, Billy Crystal, Anne Ramsey, Kin Greist, Kate Mulgrew. **Ora 19.00**

20 iulie

- **Arunc-o pe mama din tren**, SUA, 1987. Regia: Danny de Vito. Cu: Danny de Vito, Billy Crystal, Anne Ramsey, Kin Greist, Kate Mulgrew. **Ora 10.00**
- **Falstaff**, Spania, 1966. Regia: Orson Welles. Cu: Orson Welles, Keith Baxter, John Gielgud, Margaret Rutherfard, Jeanne Moreau, Marina Vlady.

MONUMENTE

Monumentul sincretist de la Gilău (I)

Cu mulţi ani în urmă, la Gilău, localitate situată nu departe de municipiul Cluj, s-a descoperit un interesant monument votiv roman, care se păstrează astăzi în lapidariul Muzeului Naţional de Istorie a Transilvaniei, situat în oraşul scăldat de apele rîului Someş.

Piesa sculpturală a fost confecţionată din calcar, avînd dimensiunile de 91 x 63 x 25 cm. Într-o ediculă (construcţie de mici dimensiuni amintind de o firidă) este prezentat un tînăr efeb călare, orientat spre dreapta. Personajul, încadrat de doi pilaştri, cu fronton simplu, puternic canelat şi „dinţat" în partea inferioară, elemente ce se doresc a sugera un templu, are figura bucălată, uşor deteriorată, fiind înveşmîntat cu o *tunica* (cămaşă), scurtă pînă deasupra genunchilor, piesă vestimentară cu pliuri adînci, verticale, terminate în lambrachii (franjuri). Pe umeri poartă o hlamidă care flutură în vînt, avînd un tiv masiv, circular, în jurul gîtului. În picioare pare a avea botine. Cu mîna dreaptă ţine frîul calului, iar cu stînga o *chytera* (liră), instrument muzical aşezat în poziţie verticală. Pe mantia personajului se zăreşte un corb, iar sub piciorul stîng, flexionat, al animalului se află un trup uman căzut (imaginea este destul de greu de descifrat, monumentul fiind fracturat în porţiunea respectivă, ca, de altfel, şi piedestalul inferior al piesei).

Reprezentarea votivă a ediculei a generat cîteva interpretări controversate în rîndurile cercetătorilor artei romane, printre care amintesc şi ipostaza personajului sincretist Apollo – „Cavalerul trac".

Desigur, este vorba de un vizibil fenomen de sincretism (atribuirea simbolurilor ori a ipostazelor caracteristice unei/unor divinităţi în întruchiparea unei singure persoane, fie ea zeu, fie erou mitic), dar în nici un caz personajul nu poate fi „Cavalerul trac".

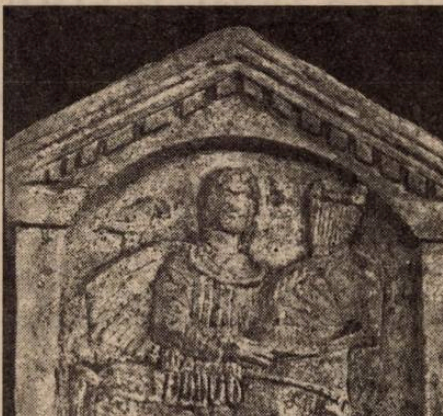

Monumentul sincretist de la Gilău

Tracii (locuitori în Antichitate ai Peninsulei Balcanice), călăreţi şi vînători iscusiţi, au venerat, în timpurile străvechi, o divinitate protectoare a ocupaţiilor zilnice, divinitate pe care şi-au imaginat-o după chipul şi asemănarea lor, dar căreia nu au ştiut să-i creeze un tip figural. Acest lucru l-au făcut abia artiştii greci ai epocii eleniste (secolele III-I d.Hr.) şi, mai cu seamă, cei din Imperiul Roman. În veacurile II-III î.Hr., vechea zeitate a acestei populaţii primeşte atribuţii noi şi, implicit, imaginea zeului „călăreţ" apare pe numeroase monumente. Fiind o divinitate de origine „barbară", străină religiei lumii clasice, artizanii sculptori nu o reprezintă prin statui, ci prin basoreliefuri (cu această ocazie este potrivit a se specifica faptul că termenul de „barbarus" avea cu totul altă semnificaţie, în Antichitate, decît cel modern, desemnînd o etnie sau mai multe, trăitoare în afara graniţelor statelor, cu o civilizaţie considerată „superioară", cea grecească şi romană).

Zeu al vînătorii şi al fertilităţii solului (de unde derivă şi caracterul său chtonian, „pămîntesc"), „Cavalerul trac" este înfăţişat în diferite ipostaze, galopînd sau stînd liniştit pe cal, ori întorcîndu-se de la vînătoare cu victorioase trofee. De multe ori, el apare şi pe monumentele funerare, simbolizînd imaginea defunctului eroizat („Heros").

Constantin POP

Ora 13.00
▮ **Misterul crimei din Manhattan**, SUA, 1933. Regia: Woody Allen. Cu: Woody Allen, Diane Keaton, Alan Alda, Anjelica Hudson, Jerry Adler. **Ora 16.00**
▮ **Amanta nevestei mele**, Franţa, 1995. Regia: Josiane Balasko. Cu: Josiane Balasko, Victoria Abril, Alain Chabat, Ticky Holgado. **Ora 19.00**

21 iulie
▮ **Indiana Jones**, SUA, 1984. Regia: Steven Spielberg. Cu: Harrison Ford, Kate Capshaw, Ke Huy Quan, Amrich Puri, Roshan Seth. Versiune originală. **Ora 10.00**
▮ **Joe Limonadă**, Cehoslovacia, 1964. Regia: Oldrich Lipsky. Cu: Karel Fiala, Kveta Fialova, Milos Kopecky. **Ora 13.00**
▮ **Distratul**, Franţa, 1970. Regia: Pierre Richard. Cu: Pierre Richard, Marie-Christine Barrault, Maria Pacome, Bernard Blier, Cathérine Samie, Micheline Luccioni. **Ora 16.00**
▮ **Ce le place tigrilor**, Polonia, 1989. Regia: Krzysztof Nowak. Cu: Krzysztof Kowalewski, Wojcieh Pokora, Iwona Bielska, Anna Chodakowska, Bozema Dykiel, Dorota Kaminska. **Ora 19.00**

22 iulie
▮ **Kasmirul**, Cehoslovacia, 1961. Regia: Jiri Hanzelka, Miroslav Zikmund/ **Cei patru de pe Moana**, Franţa, 1959. Regia: Bernard Gersky, Pierre Pasquier, Serge Arnoux, Roger Lesage. **Ora 10.00**
▮ **Vacanţa zburdalnică**, Ungaria, 1988. Regia: Gyorgy Palasthy. Cu: Miklos Benedek, Zsuzsa Zolnay, Mari Kiss, Teri Torday, Gyorgy Miklosy. **Ora 13.00**
▮ **Robin Hood – Bărbaţi în izmene**, SUA, 1993. Regia: Mel Brooks. Cu: Cary Elwes, Richard Lewis, Roger Rees, Amy Yasbech, David Chappelle, Mel Brooks. **Ora 16.00**
▮ **Comedie mută '77**, SUA, 1976. Regia: Mel Brooks. Cu: Mel Brooks, Marty Feldman, Dom de Luise, Paul Newman, Marcel Marceau, Ann Bancroft, Liza Minelli, James Caan. **Ora 19.00**

23 iulie
▮ **Legea e lege**, Franţa, 1957. Regia: Christian Jaque. Cu: Fernandel, Toto, Noël Roquevert, René Genin. **Ora 13.00**
▮ **Morocănoşii**, SUA, 1993. Regia: Donald Petrie. Cu: Jack Lemmon, Walter Matthau, Ann-Margaret, Daryl Hannah, Burgess Meredith, Kevin Pollak. **Ora 16.00**
▮ **Moaca**, URSS, 1990. Regia: Andrei Razumovski. Cu: Dmitri Horatian, Tatiana Muha, Maria Zubareva, Marina Zudina. **Ora 19.00**

CÎMPINA

▮ 20 iul. – **Cea mai frumoasă meserie din lume**

PLOIEŞTI

▮ 17 iul. – **Cea mai frumoasă meserie din lume**

TÎRGOVIŞTE

▮ 19 iul. – **Îmblînzitorul de cai**

LANSĂRI

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA
▮ 18 iul., ora 14.30 – **N. Steinhardt. Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuţ**, ediţia a II-a, Editura Dacia, 2001. Prezintă: Valentin Marica

CONCERTE

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
▮ 19 iul., ora 19.00 – **recital de muzică de cameră**. Solişti: John Walker (Marea Britanie) – pian, Mircea Cazacu – vioară. În program lucrări de: **J. Brahms, George Enescu, C. Franck**

SIMPOZION

IAŞI

CONGRES INTERNAŢIONAL DE POEZIE
(World Congress of Poets for Poetry Research and Recitation)
21-24 iulie
ediţia a III-a
BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII MIHAI EMINESCU
▮ tema: **Poetry for Beauty and World Peace in the 3rd Millennium**
▮ Congresul se va finaliza cu publicarea unei **antologii** de poezie

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei de desen de la Costineşti – 2001**, prima ediţie
GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – *7 pictori la Orizont*, expoziţie de grup, absolvenţi ai Universităţii de Arte din Bucureşti, clasa prof. Alexandru Chira, **pictură**, pînă în 24 iul.
ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu, nr. 23 A, subsolul Galeriilor Orizont, tel: 210.02.24) – Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Gelu Popescu, **grafică**, pînă în 25 iul.
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Ionel Dunea (Ploieşti), **pictură** şi **grafică**, pînă în 28 iul.
GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Suzana Dan, **pictură**, 17 iul.-6 aug.
GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ion Popescu-Udrişte, **scenografie**, pînă în 23 iul.
GALERIA GALLA – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice, clasa prof. Simona Runcan
GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Iris Bianca Teodorescu, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii iulie
OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – *Artişti cehi din Boemia de Sud* (Radomír Postl, Matous Vondrák, Teodor Buzu), pînă în 29 iul. Expoziţie organizată în colaborare cu Centrul Cultural Ceh Bucureşti, Ministerul Culturii şi Cultelor, Primăria Moineşti, Fundaţia „Avangard Vizual Art", Asociaţia Artiştilor Plastici din Boemia de Sud/ *Fotografia în timpul Republicii de la Weimar*, **fotografie**, expoziţie organizată de Institutul pentru Relaţii Externe din Stuttgart în colaborare cu Institutul Goethe Inter Nationes Bucureşti/ *Viaţa evreiască azi. O lume renăscută*, Edward Serotta (SUA), **fotografie**, expoziţie organizată de Institutul Goethe Inter Nationes din Bucureşti şi Ministerul Culturii şi Cultelor/ Mircea Muntenescu, **opincă**, **carte-piatră**, **fier-smoală-lemn**, **film în pădure**, **modelul**, **lemn în apă**, pînă în 23 iul./ expoziţie colectivă a absolvenţilor secţiei de studii aprofundate a Universităţii de Arte Bucureşti, **lucrări de diplomă**
CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Post Lolita*, Miruna Dima, **instalaţie**, **fotografie**, **obiect**, pînă în 20 iul.
U-ART GALLERY (sediul Uzinexport, Bd. Iancu de Hunedoara, nr. 8) – Octavian Vişan, **pictură**, Daniel Divrician, **sculptură**, Aurel Ţâr, **pictură**
INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie
CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Arta Ţării Româneşti în secolele XIV-XVI*, **fresce**, **icoane**, **manuscrise**, **tipărituri**, **broderie**, **argintărie**, **podoabe**, **sculptură**, **ceramică**, pînă în 30 iul./ *Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 31 iul./ *Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 oct./ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 sept., doar sîmbăta şi duminica
MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna/ *Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene*, pînă în 19 aug.
MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 sept./ Salonul Cerchez – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice din Marea Britanie**, 80 de ceainice din colecţia permanentă a Consiliului Britanic din Capitală, 19 iul.-5 aug. Vernisaj: 19 iul., ora 17.00. Participă: Richard Ralph (Ambasadorul Marii Britanii la Bucureşti) şi Stephan Roman (Directorul Centrului Britanic din România). Expoziţie organizată în colaborare cu British Council, Bucureşti
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ *Mioriţa*, expoziţie de **fotografii** ilustrate cu text din **Mioriţa**, realizată în colaborare cu Centrul Cultural American din Bucureşti
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Cea mai nouă Figuraţie*, expoziţie colectivă de **pictură**, 18-28 iul. Vernisaj: 18 iul., ora 18.00
MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului XIX şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie
PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august
PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 21 aug./ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară**, pînă în 31 iul. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român
TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa" din Cluj Napoca, **pictură**
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – Octavian Vişan, **pictură**, pînă în 2 aug.
CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Marius Crăiţă-Mîndră, **pictură**, pînă în 20 iul.

Engleza pentru copii la Editura Paralela 45

Editura Paralela 45 a lansat anul trecut o nouă colecţie de cărţi, „Key to English", destinată atît celor mici, cît şi părinţilor şi profesorilor lor. Cele patru manuale-caiet lansate pe piaţă pînă la ora actuală sînt structurate astfel încît copiii să poată învăţa atît să citească, cît şi să scrie corect, fiind potrivite mai ales pentru copiii de vîrstă şcolară, care au învăţat deja alfabetul. Cuvintele noi introduse sînt însoţite de imagini sugestive şi viu colorate, care, prin asocierile vizuale pe care le creează, îi ajută pe elevi să reţină mult mai repede noţiunile respective. Mai mult decît atît, copiii sînt invitaţi să completeze sau să coloreze imagini doar schiţate în manual, să înveţe poezii şi să găsească rezolvări la simple jocuri de cuvinte încrucişate. Iar pentru ca micul manual să fie şi mai eficient, în final e adăugat un glosar de cuvinte.

Fun With Numbers porneşte de la primele cifre pe care elevii trebuie să le memoreze, cu care trebuie să construiască propoziţii simple, apoi din ce în ce mai complicate. Operaţiile matematice simple nu sînt nici ele omise. Pe măsură ce copiii înaintează în materie, exerciţiile devin mai dificile, învaţă să citească ceasul, numerele complexe, să îşi spună vîrsta, să citească şi să scrie o adresă poştală. **Weather Watching** prezintă noţiunile de bază referitoare la condiţiile meteorologice, începînd cu simple cuvinte pînă la propoziţii mai complexe şi chiar poezii. **Fashion Show** se ocupă, evident, de obiectele vestimentare, iar **Magic Foodland** de tot ceea ce conţine domeniul culinar.

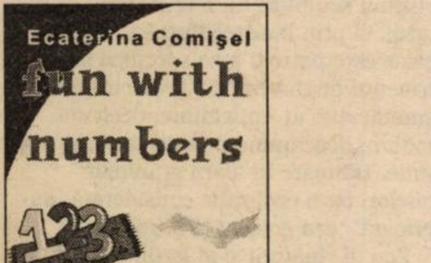

Ecaterina COMIŞEL
Fun With Numbers
Editura Paralela 45, Colecţia „Key to English", coordonator Ecaterina COMIŞEL, Piteşti-Braşov-Bucureşti, 2000, 38 p., 35 000 lei

Victoriţa Stancu
weather watching
Key to English

Victoriţa STANCU
Weather Watching
Editura Paralela 45, Colecţia „Key to English", coordonator Ecaterina COMIŞEL, Piteşti-Braşov-Bucureşti, 2000, 36 p., 35 000 lei

Anca Ionici
fashion show
Key to English

Anca IONICI
Fashion Show
Editura Paralela 45, Colecţia „Key to English", coordonator Ecaterina COMIŞEL, Piteşti-Braşov-Bucureşti, 2000, 36 p., 35 000 lei

Elena Gărdescu
magic foodland
Key to English

Elena GĂRDESCU
Magic Foodland
Editura Paralela 45, Colecţia „Key to English", coordonator Ecaterina COMIŞEL, Piteşti-Braşov-Bucureşti, 2001, 36 p., 35 000 lei

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Radu Popa, **grafică**, pînă în 30 iul.

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Patrimoniu salvat*, expoziţie de **piese restaurate**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă de **fotografie**, realizată de studenţii Academiei de Arte „Ion Andreescu“, pînă în 27 iul.
CENTRUL CULTURAL GERMAN – *Claustrofobie*, Marius Petre, **desen**
MUZEUL DE ARTĂ – Rareş Beurean, *Despre viaţa romilor din România*, **fotografie**, pînă în 22 iul./ Paul Caponigo (SUA), **fotografie**

RAIOVA

GALERIA DE ARTĂ – Lucian Irimescu, **grafică**; invitaţi: Ana Maria Bănică şi Florin Preda, **grafică** şi **pictură**, pînă în 20 iul.

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Nathalie Sarraute, **afişe**, pînă în 31 iul.
NEOCAFÉ – Răzvan Ion, *Desire*, **fotografie**

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dumitru Boston, **pictură**, pînă în 20 iul./ Carmen Albu, **pictură** şi **grafică**, 20 iul.-10 aug.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Mircea Nechita, **grafică**, pînă în 28 iul.

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – expoziţie colectivă, **lucrări de diplomă** ale absolvenţilor Facultăţii de Arte din cadrul Universităţii de Vest, pînă în 19 iul. Secţiuni: **pedagogie**, **pictură**, **textile**, **design vestimentar**/ Rodica Banciu, **tapiserie**, 20 iul.-2 aug.
GALERIA TENTA-ART – expoziţie colectivă a absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice a Universităţii de Vest, specializarea **design**
ART CLUB BASTION – *Retrospectiva 2000-2001*
GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Valeriu Eugen Leia, **pictură**, Nicolae Popovici, **sculptură**
GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**/ expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură** şi **artă decorativă** cu vînzare
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara
CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii în colecţia de artă a Muzeului Banatului*/ *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara/ expoziţie de **figuri de ceară** aparţinînd *Muzeului Figurilor de Ceară din Sankt Petersburg* (Rusia)
MUZEUL BANATULUI – *Nostalgia ţinutului pierdut*, arh. Sorin Gavra, **acuarelă**/ Secţia de etnografie – *Alter Image*, **documentar fotografic** despre minorităţile naţionale din România
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – ***Obiecte**, piese de **artă populară** şi **documente** din colecţia personală a lui Petre Pilu Gugulanu*
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – *Presa culturală interbelică din Transilvania şi Banat*/ *Tapiserii şi imprimeuri*, expoziţie colectivă a studenţilor anului III, Facultatea de Arte Plastice a Universităţii de Vest

TÎRGOVIŞTE

GALERIILE UAP – Cristian Mănguţă, **pictură**

FESTIVALURI

CONSTANŢA

BLACK SEA
SUMMER FESTIVAL
6-29 iulie
FILARMONICA
MAREA NEAGRĂ
Din program:
■ 18 iul., ora 19.00 – la sala Liceului de Artă – **Zilele culturii coreene**, **concert** simfonic. Dirijor: Jin-Kwon Lee. Solişti: Ju-Young Yoon, Daniela Vârtejan, Min Park, Young-Mi Oh. În program lucrări de: **Mendelssohn-Bartholdy**, **Mozart**
■ 21 iul., ora 19.00 – la sala Liceului de Artă – **concert** simfonic. Dirijor: Radu Ciorei. Solişti: Jung-Ah Kim, Sinna Song. În program lucrări de: **K.S. Kim**, **Liszt**, **S.T. Kim**, **Y.S. Choi**, **Gounod**

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA
I.L. CARAGIALE
■ 19 iul., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

RADIO

RADIO
ROMÂNIA CULTURAL
TEATRU RADIOFONIC
■ 17 iul., ora 13.30 – **Crinul** de Mousse Boulanger. Înregistrare din anul 1983
■ 18 iul., ora 13.30 – **Fantezie de vară** de Dumitru Solomon. Regia: Dan Puican. Cu: Toma Caragiu. Înregistrare din 1975
■ 19 iul., ora 11.00 – **Biografia unui personaj: Coana Chiriţa**. Scenariu de Andrei Băleanu
■ 19 iul., ora 13.30 – **Stiloul bunicii mele** de Gordon Daviot. Regia: Paul Stratilat. Înregistrare din anul 1973
■ 19 iul., ora 20.00 – **Chiriţa în provincie** de V. Alecsandri. Regia: Victor Bumbeşti şi Mihai Zirra. Înregistrare din anul 1953
■ 20 iul., ora 13.30 – **Crucea albastră** de Gilbert Keith Chesterton. Regia: Cristian Munteanu. Cu: Silvia Ghelan. Înregistrare din anul 1968
■ 21 iul., ora 13.30 – **Visul** de D.R. Popescu
■ 22 iul., ora 17.30 – **Thalifest**, *spectacol lectură* prezentat în cadrul Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu, 2001. PREMIERĂ. Realizator: Mihai Lungeanu

TV

TVR 1
■ 19 iul., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
■ 20 iul., ora 19.00/ 21 iul., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

STIL

Franţa:
Régence şi rococo (II)

În general, sintaxa decorativă a celor două stiluri consecutive este susţinută de bronzuri cizelate şi aurite, care asigură un relief destul de acuzat, amplificînd volumul pieselor.

Repertoriul ornamental, fie preia mo- ve mai vechi, cărora le dă o nouă interpretare, plină de alegreţă şi rafinament, fie recurge la altele noi, neaşteptate şi fanteziste.

Alături de palmete de acant, tije de palmieri, ramuri înflorite, buchete de trandafiri, volute, dragoni sau măşti, apar capete de femei cu diademe şi gulere plisate, aşa-numitele „espagnolettes“ şi compoziţiile „rocaille“, roci, scoici, spumă de mare, valuri plisate, inspirate de *coquillages*, grupaje care vor deveni definitorii pentru stilul *Louis XV*.

Aceste monturi de bronz aurit sînt plasate pe părţile frontale şi laterale ale comodelor, dar îmbracă şi profilele sertarelor şi ale picioarelor, nu numai pentru a le da un plus de frumuseţe, ci şi pentru a le ocroti (Fig. 1).

Garniturile de bronz nu sînt singurele ornamente ale mobilierului rococo. Marchetăria, fie ea florală, în arabescuri sau în motive geometrice (parchetărie), este în continuare foarte agreată, dar urmăreşte o altă filozofie estetică, care recompune grădinile *à la française*. Combinaţia cromatică realizată din furniruri preţioase, exotice (palisandru, lemn de satin, de trandafir şi de violete şi amarant), creează jocuri de tonalităţi rafinate, care dau strălucire şi personalitate pieselor de mobilier.

O altă piesă moştenită din stilul *Louis XIV*, consola a derivat din partea portantă a unei mese laterale. Acest suport, aproape întotdeauna de o mare bogăţie decorativă, dobîndeşte acum o nouă formă „en console“, cu o siluetă ce va atinge un maxim de eleganţă în stilul *Louis XV* (Fig. 2).

Cele două picioare sculptate în cea mai sinuoasă linie rococo sînt unite, de obicei, printr-o antretoază, cu un motiv central *rocaille*, contorsionat şi asimetric, agrementat de un mascheron, un cap de satir sau dragon, de o roză sau un fruct. Uneori, ornamentaţia consolelor este atît de excesivă şi stufoasă, încît este anulată structura piesei, ea devenind un decor evident.

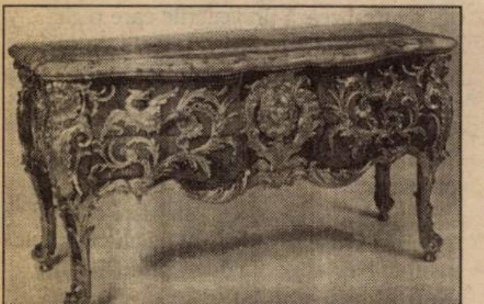
Fig. 1 – Comodă cu partea frontală „en arc d'arbalette“ şi cu motivul „espagnolette“

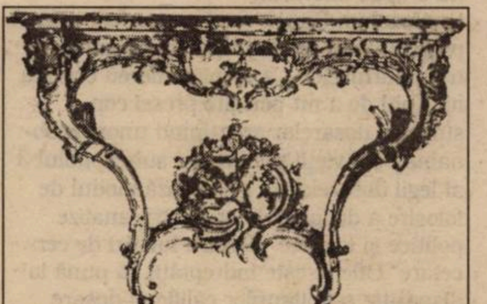
Fig. 2 – Consolă stil *Louis XIV*

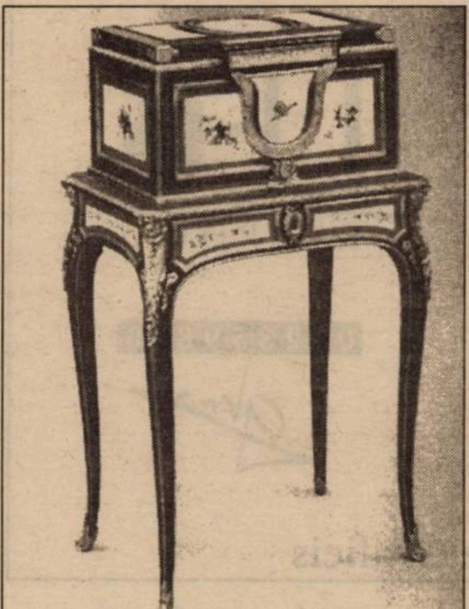
Fig. 3 – Casetă de bijuterii placată cu porţelan de Sevrès

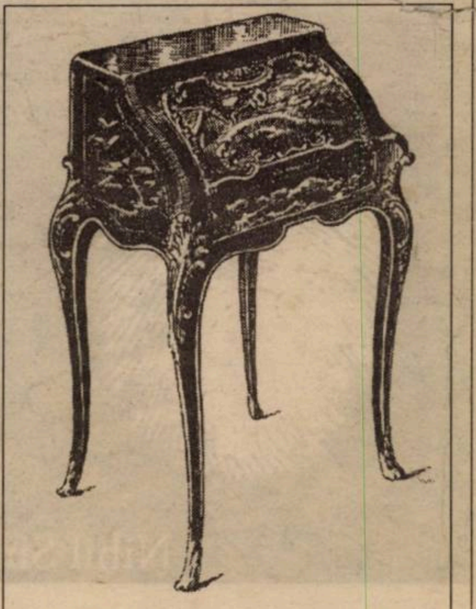
Fig. 4 – Birou rococo, „en dos d'âne“

Atît comoda, cît şi consola fac parte din ceea ce numim „mobilier de arhitectură“, căci, adosate pereţilor, ele reprezintă o prelungire a decoraţiei parietale, cu care se asortează prin sculptură, prin blaturile lor de marmură, prin decorul bronzurilor sau culoarea esenţelor. De obicei, erau plasate în apartamentele de aparat, saloane sau galerii, alternînd cu canapele şi fotolii *à la reine*, cu uşi, ferestre sau şeminee.

Există însă şi un mobilier „secundar“, de confort şi agrement, cu piese mai mici, dispuse liber, în apartamentele private, în saloane mai intime sau în budoaruri. Stilul lor este elegant, dar mai vesel, mai amabil, tonalităţile încă şi mai delicate, iar asortarea lor cu candelabrele, aplicele, porţelanurile şi *pots-pourris*-urile vădeşte gustul acut pentru cel mai mic detaliu şi pentru armonie.

Aş dori să ilustrez prin două piese de mic mobilier spiritul mai lejer şi mai feminin al stilului rococo, acuzat de a fi impregnat de o graţie frivolă. Frivolitate, poate, dar numai în măsura în care o superbă casetă de bijuterii şi un delicat birou de damă pot fi asociate cu preocupări cochete, chiar mai frivole, ale doamnelor vremii. Dezbrăcate de aceste conotaţii, ele trebuie privite ca lucrări de artă, graţioase şi elegante, care cu plăcere erau găzduite de doamne în intimitatea budoarului lor.

Bronzurile, atît de abundente pe mobilierul din apartamentele oficiale, sînt aici mult mai bine dozate. Le regăsim în punctele vulnerabile, muchiile picioarelor, saboţii terminaţiilor, dar încadrează discret şi plăcuţe de porţelan de Sevrès, cum este cazul casetei de bijuterii, *serre-bijoux* (Fig. 3), sau panouri de marchetărie florală ori lac chinezesc, în cazul micului secreter (Fig. 4). Acest model de birou-secreter de damă, suportat de picioare înalte şi suple, cu un abatant oblic, sinuos, care se rabatează, devenind tăblie de scris, avînd partea superioară retezată, are o dominaţie destul de bizară, birou „en dos d'âne“ (spate de măgar). El va sta, probabil, la originea unui alt birou de damă, drag clasicismului, numit „bonheur de jour“, pe care-l vom ilustra la momentul potrivit.

Viorica-Gabriela POP

Cel mai mic festival de film – ACCUMM

PETRU MAIER-BIANU

La exact o săptămînă după „Cel mai mic festival de teatru" a avut loc şi „Cel mai mic festival de film", mai precis sîmbătă 7 iulie şi duminică 8 iulie 2001, tot la Muzeul Literaturii Române şi în aceeaşi bună colaborare cu această instituţie culturală, sub onorabila protecţie a scriitorului şi criticului literar care o conduce. Într-un oraş în care de multă vreme pălăria nu mai este o „normă", ci doar un ciudat obiect ce ţine de trecătoare mode şi teribilism monden sau, la nevoie, o bună apărătoare faţă de spaima ultravioletelor, pot spune cu toată sinceritatea: „Jos pălăria, domnule Alexandru Condeescu!". Căci nu am ce face dar trebuie să întreb, retoric fireşte: cine ar fi susţinut, pe lîngă stagiunea muzicală a Fundaţiei ACCUMM, pe lîngă sesiunile ei de comunicări, un festival de teatru şi pe deasupra şi unul de film? Ceea ce părea a fi utopie acum doi ani a prins conturul realităţii prin acest sprijin necondiţionat, marcînd astfel şi aportul moral şi material al Ministerului Culturii, în actuala legislatură şi al Cultelor.

Ca şi festivalul de teatru, „Cel mai mic festival de film" este un proiect dorit şi conceput de Fundaţia ACCUMM încă de la înfiinţarea sa. Ceea ce a lipsit pentru a-l duce la îndeplinire a fost finanţarea şi definitivarea criteriilor de organizare. Ultimul impediment fiind rezolvat, mai rămînea problema banilor. Neexistînd, am căzut de cuviinţă să organizăm o ediţie-pilot prin care să atragem atenţia şi în acelaşi timp să avem confirmarea pe viu a viabilităţii proiectului. Acest lucru s-a întîmplat. „Cel mai mic festival de film" se vrea un festival croit după modelul festivalurilor fără premii. „Cel mai mic" pentru că se desfăşoară în mai puţin de 24 de ore şi pentru că va aduce în interiorul său filme ce nu au intrat în vederea juriilor altor festivalurilor competitive, ce vor fi proiectate alături de producţii ce au cîştigat deja notorietate, dar şi filme din zona învăţămîntului din universităţile şi academiile de film. Şi acest criteriu a fost probat. Cui se adresează acest festival: tuturor cineaştilor, dar mai ales tinerilor cineaşti. Ciocnirea dintre generaţii, stiluri, mode, ba chiar orgolii nu poate fi decît benefică, mai ales dacă, după terminarea proiecţiilor, au loc discuţii reale, de substanţă între participanţi, presă, oameni de specialitate, chiar acea parte a publicului ce simte nevoia dialogului sincer şi lipsit de formalitate sau falsă politeţe. Am văzut în această ediţie-pilot că este posibil, ba, mai mult decît atît, a fost implicat şi un producător care pur şi simplu a cerut scenarii participanţilor. Expunerea sinceră a părerilor pro sau contra nu a dus la dispute sterile, ci, dimpotrivă, la stimulatoare laude şi la fel de stimulatoare interogaţii. Problema „publicului real" a fost o altă provocare. Răspunsul l-am primit cu promptitudine. Spectatorii au venit neîmpinşi de la spate de criterii mondene sau partizane. Nimeni nu a fost invitat în mod special, au venit doar cei care au dorit să participe sub impulsul anunţurilor de presă, din dorinţa de a vedea filme şi de a vedea trăsnaia. Le-a plăcut. Unii au venit chiar din provincie.

Nu trebuie înţeles din asta că „Cel mai mic festival de film – ACCUMM" a fost întruchiparea perfecţiunii. Nici pe departe. Am învăţat din această ediţie-pilot extrem de multe lucruri. Unul dintre ele ar fi lungimea filmelor. Chiar dacă sînt gardate de producţii de lungmetraj, filmele din interiorul festivalului nu trebuie să aibă lungimi plictisitoare prin prezentarea unor producţii cu ritmuri interioare diferite şi timpi de proiecţie disproporţionaţi supărător. E de ajuns ca după un film de 10 minute să urmeze unul de 45 – şi „fandacsia" e gata. Tot reţetarul acestui proiect a fost verificat în cele două zile de festival, aşa că ediţia I din această toamnă, a cărei directoare va fi, probabil, Ada Rosetti, sper să fie nu numai lăudabilă şi utilă, dar şi un „mic" eveniment al Bucureştiului, ţinînd cont şi de susţinerea financiară ce sigur nu va lipsi. „Cel mai mic festival" va avea loc în toate anotimpurile, toamnă, iarnă, primăvară, vară (totuşi nu estival!), va prezenta producţii de lungmetraj, scurtmetraj, documentar, video art, clip muzical, spoturi publicitare. Fiecare gen, în mod distinct şi aplicat. Încă o dată, facem menţiunea că producţiile studenţeşti vor fi tratate nediscriminatoriu în raport cu producţiile profesioniste. Măcar la „cel mai mic", într-un „weekend" festivalier, învăţăcelul să fie parte egală cu „maestrul".

Nu pot încheia fără a menţiona, pentru cei ce au lipsit de la această ediţie-pilot, cîteva dintre filmele prezentate. Succinta, dar puternica evocare a istoriei principalei artere a Bucureştiului (ce se confundă perfect cu istoria României) din filmul **Podul Mogoşoaiei**, realizat de Noni Cristea, a propus o ipostază cinematografică inedită asupra Căii Victoriei. Un interesant eseu despre amurgul vieţii e condensat în filmul **Despre îmbătrînire** de Jon Gostin. În premieră absolută în România a fost prezentat filmul despre laureatul Premiului Nobel pentru poezie **Josef Brodsky** de Victor Lupan şi Cristhe de Ponfilly (Interscope – Fr 3 – La Sept). Remarcabilă este încercarea de reconstituire a atmosferei tensionate a Rusiei anului 1917 din **Misterul Romanovilor** de Luise Wagner Roos şi Marin Papirowski (ZDF/Arte/DigitalDrama şi Parafilm România). Între lungmetraje: **Ţapinarii** de Ion Cărmăzan, o peliculă de excepţie a anilor '80; **Tinereţe frîntă** de Maria Maric (TV Novisad – Româniafilm – Profilbeograd), prima coproducţie de după 1989; şi **Marfa şi banii** de Cristi Puiu, pe un scenariu de acelaşi Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu (Rofilm şi Studioul de Creaţie Cinematografică al Ministeruluiu Culturii), film deja celebru prin participarea sa în selecţia de la Cannes din acest an, ca şi prin disputa creată în jurul său în ţară, dar mai ales [illegible] comentariile pozitive ale criticii francez[illegible]. S-au constituit într-un corp distinct şi plin de prospeţime filmele tinerilor cineaşti: **Vraciul** de Marius Panait, **Inocentul** de Corneliu Dragomirescu, **Zăpada mieilor** de Călin Peter Netzer (proaspăt cîştigător al Concursului de debut al PNC), **Praf de îngeri** de Daniel Domenico şi **Cîinii oraşului** de Marian Baciu. „Cel mai mic festival de film" a propus publicului în total 16 filme, dintre ele nelipsind **Moartea lui Pătru** (1975), primul film de student cumpărat de Direcţia Difuzării Filmelor, realizat de Petru Maier.

Parte a unui proiect mai amplu, dezbătut în sesiunile de comunicări ale Fundaţiei ACCUMM, festivalul-pilot de la Muzeul Literaturii din Bucureşti nu mai are în faţă decît timpul ce îl desparte de emoţiile primei ediţii „oficiale". Pînă atunci însă – vacanţă, speranţă de bine şi sponsori pe măs[illegible]

Petru MAIER-BIANU este preşedinte al Fundaţiei ACCUMM.

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

Otto Schily vs. Marianne Birthler

Controverse legate de folosirea dosarelor securităţii est-germane, STASI

WILLIAM TOTOK

Preşedinta Oficiului federal pentru administrarea dosarelor securităţii est-germane (STASI), Marianne Birthler, a fost somată printr-o scrisoare ultimativă semnată de ministrul german de interne, Otto Schily, să nu mai admită presei consultarea dosarelor întocmite de poliţia politică unor persoane publice fără aprobarea celor în cauză. Acest ultimatum a expirat luni 9 iulie, la ora 12. Marianne Birthler s-a grăbit să-i răspundă zelosului ministru respingînd atît încercarea acestuia de a se amesteca în treburile unui oficiu autonom, cît şi tonul autoritar al somaţiei.

Cearta care mocneşte de cîteva luni, privind folosirea informaţiilor cuprinse în dosarele unor personalităţi publice, a ajuns acum într-o fază acută. Disputa s-a accentuat în ultimul timp din cauza faptului că fostul cancelar Helmut Kohl a reuşit, cu ajutorul unei decizii judecătoreşti, să stopeze – deocamdată – publicarea dosarului său întocmit de STASI. Pe de altă parte, controversele iscate în jurul unei cărţi publicate de istoricul Hubertus Knabe au ascuţit controversele privind folosirea dosarelor. Dezvăluirile vizînd colaborarea activă sau pasivă a unor personalităţi influente vest-germane cu organele STASI au fost însoţite de cererea de modificare a legii dosarelor. Unii comentatori au susţinut că dezvăluirile lui Hubertus Knabe şi opoziţia lui Kohl ar fi fost un soi de semnal de alarmă pentru o parte a clasei politice vest-germane. Dacă pînă acum dezvăluirile cuprinse în dosarele STASI nu i-au afectat pe cei din Vest, acum au început să fie date publicităţii tot mai multe informaţii din care transpare gradul de complicitate al unor personalităţi occidentale cu autorităţile estice.

Desigur, cazul lui Helmut Kohl se deosebeşte de altele. Kohl a invocat mereu dreptul la protecţia sferei private. Dosarul lui Kohl cuprinde numeroase protocoale ale unor convorbiri telefonice interceptate ilegal. De existenţa acestor procese-verbale s-a aflat de-abia după izbucnirea scandalului „conturilor negre", cînd un ziarist a descoperit în aceste dosare cîteva informaţii din care rezulta că fostul cancelar nu a spus adevărul.

Joachim Gauck – cel care a fost primul preşedinte al Oficiului pentru administrarea arhivelor – a respins mereu cererea lui Kohl de a nu permite presei consultarea dosarelor aparţinînd unor personalităţi ale vieţii publice. În subcapitolul 3 al legii dosarelor se precizează modul de folosire a documentelor pentru analize politice şi istorice. „Pentru lucrări de cercetare" Oficiul este îndreptăţit să pună la dispoziţia solicitanţilor calificaţi dosare referitoare la „personalităţi contemporane, deţinătorii unor funcţii politice, sau funcţionari în exerciţiul funcţiunii lor, în măsura în care nu sînt afectate terţe persoane". Articolul 34 al acelui paragraf precizează modul de folosire a informaţiilor de către presă, radioteleviziune şi film, dar şi dreptul la replică al persoanelor nominalizate în relatările publicate. Potrivit legii, aceste replici trebuie să fie anexate dosarelor păstrate în Oficiul „Gauck".

Legea mai prevede şi protejarea victimelor STASI. Tocmai în acest punct s-a împotmolit polemica ivită, pentru că unii susţin că Helmut Kohl a fost o victimă a securităţii, iar alţii invocă accesul nestingherit la datele privind personalităţile politice. Referindu-se la aceste aspecte, un jurist a explicat anul trecut că legea dosarelor este o lege specială, care, practic, neutralizează prevederile care reglementează protecţia sferei private. Întrebarea care agită acum spiritele în Germania este dacă dosarul ex-cancelarului Helmut Kohl întocmit de STASI constituie un document de interes strict particular sau nu.

Polarizarea dezbaterii în jurul acestei întrebări-cheie urmează să fie elucidată de justiţie. Marianne Birthler, şefa Oficiului „Gauck", a şi anunţat că va cere rejudecarea plîngerii lui Helmut Kohl. În ultimă instanţă, litigiul va ajunge, cu siguranţă, în faţa Tribunalului Constituţional.

Berlin

NR. 74

OBSERVATOR CULTURAL

24.07.-30.07.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Concurs de editare a colecţiei *Minima poetica* şi de acordare a Premiului pentru *Cartea de poezie a deceniului zece* ▮ Topul naţional al cărţii de poezie (1990-2000) ▮ Biblioteca de poezie ▮ În criză profundă! ▮ Patria veşnic nerecunoscătoare ▮ Nervi de vară sau cîteva glose pseudofilozofice la un „scandal (literar) în plină vară“ ▮ Un traseu al „fandacsiei“ ▮ Despre „avantajul unei anume perspective“ ▮ Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei ▮ Potop de stricări ▮ Gigi Căciuleanu şi sictirul metafizic ▮ Icoana şi televizorul ▮ Vremea călătoriilor ▮ Interviu cu Ioana Pârvulescu

Lucrare de Costel Iacob
din cadrul ARTUBORG 2001
(vezi grupajul din pagina 21)

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 74, 24.07. – 30.07.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text: Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea: Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare: Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară: MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare: Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat: Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Simpozionul de la Sighet, ediţia a IX-a

Organizată de Fundaţia Academia Civică, sesiunea finală a simpozionului de la Sighet, ajuns anul acesta la a IX-a ediţie, s-a desfăşurat sub forma unei mese rotunde cu tema **Anul 1968 în Cehoslovacia şi celelalte ţări ale lagărului comunist**. La discuţii a participat ambasadorul Republicii Cehia, Jaromir Plisek, care a prezentat asistenţei mesajul de salut transmis de preşedintele ceh Vaclav Havel. Un alt mesaj trimis pe adresa simpozionului a fost cel al preşedintelui Senatului ceh, Peter Pithart, care a subliniat importanţa metodologică a contactului nemijlocit al istoricului cu participantul la istorie, în vederea evitării miturilor deformatoare. Dintre comunicări au fost remarcate în mod deosebit cele datorate cercetătorilor praghezi Libuse Valentova şi Pavel Zacek. Fosta dizidentă Petruska Sustrova a citit un text dat publicităţii la 2 ianuarie 1988 de „Charta 77“, din care făcea parte, şi în care erau exprimate sentimentele de solidaritate cu cetăţenii României supuşi privaţiunilor materiale şi ameninţaţi să-şi piardă prin demolări vestigiile culturale tradiţionale. Ambasadorul Slovaciei, Peter Kopecky, precum şi alţi autori de comunicări din Polonia, Rusia, Statele Unite, Olanda, Franţa şi România au completat cu importante contribuţii lucrările mesei rotunde. Redăm mai jos mesajul preşedintelui Vaclav Havel:

Stimaţi participanţi la simpozion,
Doamnelor şi domnilor,

Am plăcerea de a vă mulţumi pentru invitaţia de a participa la ediţia de anul acesta a Simpozionului de Istorie Contemporană de la Sighet. Regret că obligaţiile mele nu-mi permit să particip personal la această acţiune, de aceea vă rog să-mi permiteţi să adresez un salut, măcar pe această cale, organizatorilor şi participanţilor.

Mă bucur că invitaţia Dv. amabilă a putut fi onorată de cîţiva specialişti din Republica Cehă, cu atît mai mult cu cît una din temele simpozionului din acest an este Primăvara de la Praga din anul 1968 şi reprimarea sa. Sînt convins că reprezentanţii din Republica Cehă nu numai că vor îmbogăţi discuţiile cu informaţii valoroase, dar vor stabili cu partenerii lor din România şi din alte ţări contacte personale şi profesionale ce vor contribui la păstrarea memoriei comune a faptelor îngrozitoare comise în perioada regimului comunist şi la transmiterea acestei mărturii – avertisment generaţiilor următoare.

Permiteţi-mi ca în acest context să apreciez nu numai aportul acestui simpozion, ci şi proiectul unicat şi deosebit de util, „Memorialul Sighet“, personal pe doamna Ana Blandiana, sufletul acestui proiect, pe care am avut plăcerea să o întîlnesc personal cu ocazia vizitei mele de anul trecut la Bucureşti.

Cu sincere salutări,
Vaclav HAVEL

Agenda culturală

▌**Festival de artă medievală la Sighişoara.** *Evul Mediu n-a existat!... Există!* este motto-ul sub care se desfăşoară, în perioada 27-29 iulie, ediţia din acest an a festivalului **Sighişoara Medievală**. Programul este împărţit în patru secţiuni, cuprinzînd o gamă variată de manifestări culturale. Astfel: „teatru, dans, costume, animaţie“, „artă plastică, meşteşuguri vechi“, „muzică, film“, „«Gutenberg» – media“. Anul acesta, pe lîngă participanţii români, sînt invitate şi o serie de trupe de teatru din străinătate, precum şi organizatori ai unor manifestări europene omonime.

▌**Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi** este titlul expoziţiei deschise pînă în 30 septembrie la Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale „Astra“ din Sibiu. Expoziţia, structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul*, include obiecte aparţinînd atît colecţiilor proprii, cît şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ne-a părăsit Vlad Mugur

În dimineaţa zilei de 22 iulie s-a stins din viaţă, la München, reputatul regizor Vlad Mugur. Născut la 22 iunie 1927, la Bucureşti, a absolvit Institutul de Teatru din Bucureşti în anul 1949, ca şef de promoţie la clasa de regie. A fost angajat apoi la Teatrul Armatei (actualul Teatru Nottara), lucrînd, în paralel, ca lector la Facultatea de Teatru (clasele Aura Buzescu şi N. Bălţăţeanu). În 1956 a fost angajat, împreună cu promoţia de aur a teatrului românesc, la Teatrul Naţional din Craiova, ca prim-regizor. Între 1964 şi 1971 a fost directorul Teatrului Naţional din Cluj, pe care, prin montările sale, l-a adus în prim-planul vieţii teatrale româneşti, bucurîndu-se şi de recunoaştere internaţională la Festivalurile din Italia. După tezele din iulie 1971, fiindu-i interzise spectacolele de la Cluj şi repetiţiile la **Hamlet**, se autoexilează, stabilindu-se în Germania, unde a realizat peste 50 de spectacole, la teatrele din München, Konstanz, Hanovra, Würtzburg, Münster ş.a. Succesul de care s-a bucurat în Germania ca regizor i-a permis să-şi înfiinţeze propriul teatru, **Ansamblul Vlad Mugur**, subvenţionat de primăria oraşului München. După 1990, îşi reia colaborarea cu teatrele din România. A fost primul director al Teatrului Odeon, unde a montat **Mincinosul** de Goldoni, spectacol cu care participă, în Veneţia şi Florenţa, la Bicentenarul dramaturgului italian. A mai pus în scenă spectacole la Teatrul Mic, Teatrul Nottara, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, Teatrul Tineretului din Piatra-Neamţ, Teatrul Naţional din Craiova. Ultima sa creaţie, **Hamlet**, a avut avanpremiera la Teatrul Naţional din Cluj, la 22 iunie, în ziua în care apreciatul regizor a împlinit 74 de ani. Vlad Mugur considera că acesta este testamentul lui artistic. A descoperit şi a modelat actori, lăsînd în urmă o trupă şi o adevărată şcoală de teatru. În îndelungata sa activitate, a fost distins cu numeroase premii, dintre care cele mai recente sînt: Premiul UNITER pentru întreaga activitate, Premiul UNITER pentru cel mai bun spectacol, 2000 – **Slugă la doi stăpîni**, Teatrul Naţional Craiova. Corpul neînsufleţit al lui Vlad Mugur va fi incinerat pe 26 iulie la München, iar urna funerară va fi înmormîntată, conform dorinţei sale, în zona rezervată oamenilor de teatru. Dorinţa maestrului a fost ca toţi aceia care i-au fost alături şi l-au iubit să nu-l plîngă, să nu se îmbrace în doliu şi să fie veseli cînd se gîndesc la el...

Pe scurt

▌**Colocviu despre istoria Recentă a României.** Institutul de Istorie Recentă (IRIR) a organizat vineri 18 iulie, la sediul din strada Matei Voievod, un colocviu intitulat **Istoria recentă, surse şi metode**. Pe durata celor două „reprize“ ale colocviului au luat cuvîntul Andrei Pippidi, Paul E. Michelson, Victoria Isabela Corduneanu, Cătălin Turliuc, Michael Schafir, Liviu Rotman, Liviu Chelcea, Adrian Pop, Smaranda Vultur şi alţii. Discuţiile – deosebit de animate – au fost prezidate în prima parte de către Andrei Pippidi şi Coen Stork, iar în partea a doua de către Alexandru Zub.

▌**Zilele Bistriţei.** Complexul muzeal Bistriţa-Năsăud a organizat, în cadrul **Zilelor Bistriţei**, o serie de manifestări culturale. Astfel, între 20-22 iulie a avut loc ediţia a III-a a **Tîrgului olarilor**, pe 20 iulie s-a desfăşurat simpozionul cu tema **Oraşul – centru economic şi cultural**, iar pe 22 iulie a fost vernisată expoziţia de sculptură **Ihtiopoeme** a artistului plastic Ionel Tănase. Tot pe 22 iulie s-a produs şi trupa de teatru „Corint“ cu spectacolul **Mîine, poimîine**.

▌**Poeţii cîntă pacea lumii, la Iaşi.** Săptămîna aceasta se desfăşoară la Iaşi ediţia a treia a unui „original“ congres internaţional de poezie intitulat pompos **World Congress of Poets for Poetry Research and Recitation**. Preşedintele congresului este Young-Ja Park din Coreea. Vicepreşedinţi „externi“: V.M. Sethuraman din India şi Y Van Nguyen din Statele Unite, California. Din partea României, preşedintele onorific este Nicolae Breban, preşedinte – Dorin Popa, secretar executiv – Sorina Chiper, iar vice-preşedinte – primarul Iaşiului, Constantin Simirad; după cum se vede, numai comentatori de poezie... Tema prezentei ediţii are o rezonanţă la fel de pompos-triumfalistă: **Poezie pentru Pace şi Frumuseţe în mileniul trei (Poetry for Beauty and Peace in the 3rd Millenium)**.

▌**Adrian Păunescu, Mamaia Copiilor.** Desfăşurată între 20-22 iulie, prima ediţie a Festivalului Naţional „Mamaia Copiilor“ (destinat cîntăreţilor-copii între 4 şi 12 ani) a debutat cu stîngul. Uniunea Compozitorilor a hotărît, în ultimul moment, să-şi retragă atît membrii din juriu, cît şi premiul promis, iar directorii festivalului, compozitorii Dumitru Lupu şi Aurel Manolache, au deplîns într-o conferinţă de presă impunerea unei anume „orientări politice“, în legătură cu care nu au fost consultaţi. Festivalul în cauză a fost „patronat“ de Adrian Păunescu, în calitate de preşedinte al juriului... Vizibil uzat, amfitrionul nu a scăpat ocazia unui discurs interminabil şi sforăitor-propagandistic, regresînd astfel în epoca şedinţelor de partid ale tinereţii. Nu întîmplător, „evenimentul“ a coincis cu aniversarea vîrstei de 58 de ani a bardului şi cu lansarea la apă a revistei **Flacăra lui Adrian Păunescu**. În final, „Mamaia Copiilor“ s-a dovedit a nu fi decît un jenant Cenaclu Flacăra pentru „micile talente“, un nou prilej pentru exhibarea megalomaniei păunesciene şi pentru îndoctrinarea unor copii nevinovaţi. În mod semnificativ, în timpul festivităţii de premiere, un copil, pus să reia un „cîntec patriotic“, a uitat versurile şi a început să plîngă...

▌**Expoziţii despre formă şi intimitate.** Pe 18 iulie Muzeul Literaturii Române a găzduit vernisajul expoziţiei **Intimitate** (pictură, foto, instalaţie) a artiştilor Mălina Prut, Iuliana Vîlsan, Sorana Ţăruş, Dilmana Iordanova, Mihaela Kavdanska, Suzana Dan, Dan Miron, Alexandru Rădvan şi Doru Popescu. Expoziţia va fi deschisă pînă pe 28 iulie a. c.

În organizarea Oficiului Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă a avut loc, pe 19 iulie, la Sala Dalles, vernisajul expoziţiei de ceramică **Despre formă** a artistei Monica Moraru. Expoziţia va fi deschisă pînă în data de 3 august a.c., zilnic între orele 10.00-18.00, cu excepţia zilei de luni.

Sumar

ÎN DEZBATERE/POEZIA ROMÂNĂ A ANILOR '90.

DOUĂ PROIECTE RETROSPECTIVE

MARIAN DRĂGHICI, Concurs de editare a colecţiei **Minima poetica** şi de acordare a Premiului pentru **Cartea de poezie a deceniului zece** ▮ 4

Topul naţional al cărţii de poezie (1990-2000) ▮ 5

UN CRISTIAN, **Biblioteca de poezie** ▮ 7

POLEMICI

ION BOGDAN LEFTER, În criză profundă! ▮ 9

MONICA GHEŢ, Patria veşnic nerecunoscătoare ▮ 9

LIVIU ANTONESEI, Nervi de vară sau cîteva glose pseudofilozofice la un „scandal (literar) în plină vară“ ▮ 11

O. NIMIGEAN, Un traseu al „fandacsiei“ ▮ 12

ANDREI CORNEA, Magiştrii ▮ 13

LITERATURĂ

PAUL CERNAT, Bridge peste ape tulburi ▮ 14

STUDII CULTURALE

MONICA SPIRIDON, Despre „avantajul unei anume perspective“ ▮ 15

SOCIETATE

WILLIAM TOTOK, Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (I) ▮ 16

INTERVIU

IOANA PÂRVULESCU, „Dacă n-ar exista critica, literatura şi-ar pierde umbra“ (I) ▮ 18

MIHAI DRAGOLEA, Potop de stricări ▮ 19

ARTE

TEATRU: **RADU ŢUCULESCU**, Gigi Căciuleanu şi sictirul metafizic ▮ 20

ARTE VIZUALE: **MARIUS LEONTE ŞI AURELIA MOCANU**, Ambientale ▮ 21

OANA TĂNASE, Autobiografia ▮ 22/ **LUDOVIC SKULTETY**, Retrospectiva Octavian Vişan ▮ 22/ **DORINA BOHANŢOV**, Insolit şi culoare ▮ 23/

DAN JIANU, Icoana şi televizorul ▮ 24

BEDROS HORASANGIAN, Vremea călătoriilor ▮ 24

REVISTA PRESEI ▮ 25

RECENZII ▮ 26

AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

DUMITRU UNGUREANU, Mărturisiri descalificante ▮ 32

Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 28/ Constantin POP, Monumente ▮ 29/ Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 16 - 22 IULIE

▮ **Campania externă continuă**. Afişul săptămînii politice trecute a fost ţinut de două evenimente: vizita primului ministru Adrian Năstase în Israel şi discutarea în şedinţa de guvern de joi a contractului de privatizare a Combinatului metalurgic SIDEX Galaţi. Premierul român a condus în Israel o numeroasă delegaţie guvernamentală, cu două ţinte principale: una politică şi cealaltă economică. Politic vorbind, pe fundalul pozitiv al relaţiilor bilaterale, s-a discutat şi despre... admiterea României în... NATO. Mai exact spus – despre perspectiva unui sprijin diplomatic pe această temă din partea Israelului pe lîngă administraţia americană. Pe de altă parte, s-au făcut progrese în relaţiile economice româno-israeliene, deja consistente. Miniştrii din delegaţia ţării noastre au avut agende separate, focalizate asupra unor contracte în domeniile lor de răspundere. În context, se cuvine reamintit că între cele două părţi există puternice legături socio-culturale datorate migraţiilor definitive sau temporare: în Israel s-au stabilit în ultimele decenii un mare număr de evrei originari din România şi lucrează actualmente cîteva sute de muncitori români.

▮ **Încă puţin şi SIDEX-ul nu va mai fi „de stat“**. Executivul a luat în discuţie în şedinţa de săptămîna trecută contractul de vînzare-cumpărare a SIDEX-ului, negociat în ultimele luni între Autoritatea pentru Privatizare şi Administrare a Participaţiilor Statului – APAPS (fostul Fond al Proprietăţii de Stat) şi concernul ISPAT-LNM, unul dintre coloşii multinaţionali ai industriei metalurgice. Conform proiectului negociat, statul român urmează să primească doar 50 de milioane de dolari, însă cu multiple avantaje complementare, pe lîngă că va scăpa de permanenta finanţare a uneia dintre cele mai păguboase „găuri negre“ a economiei autohtone: ISPAT se angajează să facă investiţii substanţiale, să comercializeze producţia SIDEX-ului pe noi pieţe, să menţină personalul angajat etc. În ultimul moment, pe fir a intrat şi concernul francez USINOR, numărul 1 mondial, alarmat de spectaculoasele perspective de expansiune a ISPAT-LNM în urma „înghiţirii“ SIDEX-ului, cel mai mare combinat metalurgic din întreaga regiune. În şedinţa de guvern, mai mulţi miniştri au formulat observaţii pe marginea proiectului de contract de vînzare-cumpărare, ceea ce a condus la amînarea cu cîteva zile a semnării, programate iniţial pentru vinerea trecută. Noua dată anunţată de către APAPS este miercuri 25 iulie.

▮ **Premierul francez Lionel Jospin la Bucureşti**. Ieri a sosit în Capitala noastră primul ministru al Franţei, Lionel Jospin. Amînată cîteva luni, vizita este prima în România a unui şef de guvern din principalele state-membre ale Uniunii Europene şi ale NATO după alegerile din noiembrie 2000. Încă un semn – aşadar – al progreselor diplomatice pe care guvernarea PSD le înregistrează în ultima vreme...

Cronica politică

Marea privatizare

NESTOR RATEŞ

Numărătoarea inversă este în desfăşurare pentru semnarea contractului de privatizare a combinatului Sidex din Galaţi, posibil cea mai importantă privatizare din ultimul deceniu, în multe privinţe. Dacă nu se produce o lovitură de teatru, semnarea contractului cu societatea indiano-britanică ISPAT va avea loc miercuri, constituind pentru guvernul Năstase un succes de proporţii într-un domeniu în care nu a excelat pînă acum, în jumătatea de an de cînd se află la putere.

Sidex este una din marile găuri negre ale economiei româneşti, cu pierderi uriaşe, mult rămasă în urmă din punct de vedere tehnologic, angrenată într-o reţea de întreprinderi-căpuşă care distorsionează grav procesele economice. Contractul negociat îndelung cu ISPAT este neobişnuit de atrăgător, oferind mai tot ce se poate spera dintr-o asemenea privatizare: eliberarea bugetului ţării de povara financiară pe care combinatul a reprezentat-o pînă acum, angajamente din partea viitorului patron privitoare la investiţii şi retehnologizări, precum şi asumarea obligaţiei aproape incredibile de a păstra intactă timp de cinci ani forţa de muncă existentă. Privatizarea ar crea premizele unei vaste restructurări ce ar duce în final la rentabilizarea Sidex-ului şi la transformarea lui într-un actor important pe piaţa internaţională de produse siderurgice.

Toate acestea par prea frumoase pentru a fi crezute şi unele rezerve se cuvin păstrate. Deocamdată, să vedem dacă lovitura de teatru la care ne refeream la început se produce sau nu. Speculaţiile pe această temă pornesc de la amînarea cu cîteva zile a semnării contractului, după ce invitaţiile la ceremonie fuseseră primite deja în redacţiile presei, amînare care coincide cu reapariţia în arenă a unui ofertant mai vechi, marele concern francez Usinor, dublată de o coincidenţă suplimentară, şi anume vizita la Bucureşti a primului ministru francez Lionel Jospin. Este foarte probabil că există o legătură între evenimente. Oferta Usinor este mult mai puţin generoasă decît cea a concernului ISPAT, dar prezintă interes din două unghiuri de vedere care nu au legătură directă cu detaliile privatizării: întîi, faptul că Sidex ar rămîne în circuitul economic european, un posibil avantaj în perspectiva integrării României în Uniunea Europeană; şi, doi, privatizarea cu Usinor ar produce, eventual, un premiu politic, sub forma unui supliment de bunăvoinţă a Franţei în procesele de integrare euro-atlantică (unii adaugă şi un beneficiu potenţial pentru partidul premierului Năstase, sub forma unui sprijin al socialiştilor francezi conduşi de Jospin pentru primirea în Internaţionala Socialistă). S-ar putea prea bine ca guvernul român să recurgă doar la un gest de curtoazie faţă de premierul francez, renunţarea în ultimul moment la semnarea contractului cu ISPAT fiind aproape de neconceput. De altfel, există îndoieli că firma franceză chiar vrea să preia Sidex-ul. Impresia unor specialişti este că Usinor încearcă, mai curînd, să împiedice ISPAT să devină proprietarul combinatului din Galaţi, o achiziţie care ar plasa, cel puţin teoretic, firma indiano-britanică într-o poziţie competitivă mai avantajoasă. Este, de altfel, o ironie că o povară economică, cum a fost Sidex în toţi aceşti ani, devine nu doar un atu politic, dar şi o miză în competiţia dintre doi giganţi ai industriei siderurgice din lume.

Să adăugăm că succesul privatizării Sidex nu este asigurat doar prin semnarea unui contract. Este clar că nu va depinde numai de ISPAT, care după toate probabilităţile va rămîne firma preferată, cum va evolua combinatul în anii următori, ci şi de situaţia de pe piaţa mondială a oţelului, dar mai ales de climatul care se va crea în rîndul celor peste 20 000 de salariaţi ai combinatului. În această ultimă privinţă, experienţa privatizărilor din România nu este dintre cele mai promiţătoare. Semănătoarea la Bucureşti, Tepro la Iaşi, Combinatul Siderurgic de la Reşiţa, chiar în ultimele zile Gavazzi Steel din Caraş-Severin sînt cîteva dintre avertismentele asupra unei stări de spirit antiprivatizare care domneşte în rîndul sindicatelor, impulsionate aparent şi de unele agitaţii politice. Redresarea combinatului Sidex nu va fi uşoară, iar tensionarea relaţiilor sociale ar putea s-o compromită. Sentimentul anticapitalist al unora dintre sindicate este în stare să creeze mari dificultăţi în efortul de privatizare. Cu toate că el este în frapant contrast cu starea de spirit a populaţiei în general care, judecînd după un recent sondaj de opinie, realizat la sfîrşitul lunii trecute, se pronunţă în majoritate în favoarea privatizării întreprinderilor de stat.

Privatizarea este, oricum, o necesitate, nu un moft. Cu Sidex, dacă totul merge bine, marea privatizare face un pas uriaş înainte.

Praga
(Text transmis la Radio Europa liberă)

Atelier de Creaţie Publicitară

LEO GRAPHICS

0 9 2 3 5 9 8 1 0

Nihil Sine Graficis

POEZIA ROMÂNĂ A ANILOR '90:

Prezentăm în grupajul din aceste pagini două proiecte de recapitulare a poeziei româneşti a anilor '90. Autorii lor le-au elaborat fără să aibă cunoştinţă unul de celălalt. Probabil că nu e o simplă coincidenţă: se simte – iată – nevoia unor priviri retrospective, cu atît mai mult cu cît comentariile critice şi dezbaterile literare n-au fixat un profil al deceniului, vorbind – dimpotrivă – mai mult despre evoluţii incerte, despre trasee individuale şovăitoare, despre derută şi confuzie. Contururile deceniului s-ar putea vedea – însă – mai bine la o privire mai detaşată, nu-i aşa?

De aceea – iniţiativele de genul celor lansate de către Marian DRĂGHICI şi UN Cristian. Poet, secretar al Secţiei de poezie a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, Marian DRĂGHICI propune un întreg proces de selectare a zece cărţi apărute între 1990 şi 1999, cîte una pentru fiecare an. Apoi, dintre ele ar urma să fie aleasă *Cartea de poezie a deceniului zece*. Procedurile sînt ordonate în etape, cu nominalizări, jurii distincte şi tot tacîmul. Nu lipseşte din proiectul lui Marian DRĂGHICI o doză de umor: autorul vorbeşte despre „poeţime“, despre componenţa „învăluită în mister“ a juriului ultim şi despre cum concursul său va spori „capitalul de imagine carpato-danubiano-pontică pe mapamond“! Altfel, ideea e serioasă şi merită – credem – să fie susţinută.

Şi mai serios e mai tînărul UN Cristian (Cristian COSMA, pre numele său cel adevărat). I-am mai prezentat în *Observatorul cultural* iniţiativele, în primul rînd *Biblioteca de poezie*, din care proiectul de acum face parte. Pe cît de năstruşnice îi sînt ideile, pe atît e de pătruns de importanţa lor. Licenţiat al Secţiei de Bibliologie a Facultăţii de Litere din Universitatea Bucureşti, el a absolvit de curînd cursurile de master în specialitate cu o teză chiar despre proiectul *Bibliotecii de poezie*, desfăşurat în Facultate, între 19 martie şi 17 iunie. Totul a pornit din revolta sa faţă de imobilismul instituţiei bibliotecii în România de azi, ca şi – fireşte – dintr-o mare dragoste pentru poezie. Drept care a imaginat un ansamblu de manifestări care să „invie“ spaţiul cărţilor: lansări, recitaluri, înregistrări audio şi video cu poeţi citindu-şi versurile etc. etc. Între acestea – ideea unui *Top naţional al cărţii de poezie*, deceniul fiind delimitat în cazul său între 1990 şi 2000 (un deceniu cu 11 ani!). Scopul final este tot identificarea *celei mai bune cărţi de poezie* a perioadei, însă cu cîteva alte clasamente şi distincţii adiacente. UN Cristian riscă avansînd şi o serie de propuneri de titluri pentru fiecare an. La o primă vedere, autorii afirmaţi în ultimele două decenii par favorizaţi, iar faţă de debutanţii recenţi se simte partizanatul. Nu va fi fiind nici o crimă, de vreme ce listele urmează să fie completate. Am adăugat proiectului două alte texte. Întîi – o scrisoare a autorului în care se arată el insuşi sceptic faţă de iniţiativele sale „alternative“. Epistola are o tristeţe elocventă, care spune multe despre dificultatea de a face ceva într-un mediu cultural dominat de pasivitate. Apoi, sub titlul întregului proiect al *Bibliotecii de poezie*, am selectat cîteva fragmente din teza lui UN Cristian. Ingenui pe alocuri, excesiv de înaripate, notaţiile sale merită – totuşi – cunoscute tocmai ca expresie a pasiunii pe care un tînăr o poate avea faţă de poezie şi faţă de bibliotecă: ceva preţios şi rar, din păcate...

Concurs de editare a colecţiei **Minima poetica** şi de acordare a Premiului pentru **Cartea de poezie a deceniului zece**

Motivaţie

În intervalul 1990-1999, ca urmare a desfiinţării cenzurii ideologice, şi producţia de carte de poezie a explodat. Din noianul apariţiilor majoritar veleitare, de un nivel (grafic şi de conţinut) fatal amatoristic, se disting totuşi, destul de limpede pentru lectorul avizat, cîteva voci poeticeşti nu numai noi, ci şi innoitoare, lîngă titluri de un real profesionalism, ce, e de presupus, vor marca semnificativ istoria literară a perioadei „de tranziţie“.

Dintre aceste titluri, încă fugoase, editura îşi propune reeditarea a zece volume într-o colecţie reprezentativă – **Minima poetica**. Un juriu special învestit va acorda la final, unui atare volum, Premiul pentru **Cartea de poezie a deceniului zece**.

Principiul ordonator, criterii de selecţie/participare/evaluare

„Fructul“ estetic, fireşte, primează, *dar ca efect al unei poetici personale, înnoitoare a discursului specific*, în raport cu propria evoluţie a autorului, şi, concomitent, cu desfăşurarea liricii contemporane (postdecembriste). Contează în competiţie musai valoarea cărţii, deopotrivă cu prestigiul public, al ei şi al autorului, contribuţie la consolidarea în mentalul colectiv a ceea ce numim *instituţia poetului*.

Are drept de participare la concurs orice poet de limbă română, indiferent de locul pe glob în care se înscrie.

Desfăşurarea concursului

Etapa A: Editura Calea Moşilor anunţă public, prin mass-media, proiectul de faţă, stabilind ca termen pentru primirea ofertelor data de 15 octombrie 2001. Ofertele vor fi expediate pe adresa editurii, în scris sau telefonic, de autorii interesaţi să intre în concurs. Dacă perioada expiră şi *poeţimea* nu ofertează, din neatenţie, dezabuzare sau alt complex informativ, editura, care nu întîmplător se numeşte Calea Moşilor, va reitera anunţul, pentru o graţie de încă 30 de zile la primiri-înscrieri.

Etapa B: cu ofertele primite, editorul întocmeşte tabelul nominalizărilor. Acest tabel, în copie, va fi trimis către zece critici de poezie de la reviste literare, din Capitală şi din ţară, spre prima jurizare.

Jurizarea se face individual şi constă în desemnarea, prin subliniere, de către fiecare membru al juriului, a zece volume din cele înscrise în tabel (*top-ten*). Membrii juriului nu se cunosc reciproc, pînă la oficializarea rezultatelor etapei.

Iniţiatorul proiectului nu participă la concurs; atît el, cît şi criticii consultaţi la acest nivel de selecţie au dreptul să completeze tabelul nominalizator cu cel mult trei nume/titluri compatibile cu exigenţele colecţiei, anunţate mai sus (cap. **Principiul ordonator, criterii de selecţie...**).

Editorul validează completările, dacă acestea se justifică.

Etapa C: returnate, cele zece liste cu opţiunile criticilor vor sta la baza clasamentului final, în ordinea descrescătoare a numărului de voturi/titlu. Colecţia **Minima poetica** va include *primele zece titluri clasate. În cazul egalităţii de voturi, diferenţa o va face numărul de titluri per autor publicate în intervalul '90-'99.*

Etapa D: intrarea în procesul de editare/publicare a volumelor din **Minima poetica** se va face în *ordinea cronologică a ediţiilor princeps*.

Etapa E: după imprimarea celui de-al zecelea titlu din colecţie, un juriu din trei critici va acorda, unui singur titlu-volum, Premiul pentru **Cartea de poezie a deceniului zece**. Regulamentul de constituire şi funcţionare a acestui juriu se va da publicităţii, de către organizator, în timp optim. Din motive lesne de înţeles, componenţa sa va fi învăluită în mister pe toată perioada desfăşurării concursului, pînă la anunţarea premiatului.

Premiul va consta în suma de 100 milioane lei.

Finanţare

Date fiind importanţa, în planul vieţii literare şi nu numai, a acestui proiect, dar şi costurile considerabile ale publicării volumelor de poezie în condiţii grafice adecvate, editura va antrena în susţinerea financiară a colecţiei **Minima poetica** şi în acordarea Premiului pentru **Cartea de poezie a deceniului zece**, „muşchii“ decizionali cei mai sensibili ai onor Ministerului Culturii şi Cultelor, Ministerului Afacerilor Externe, Parlamentului, di-

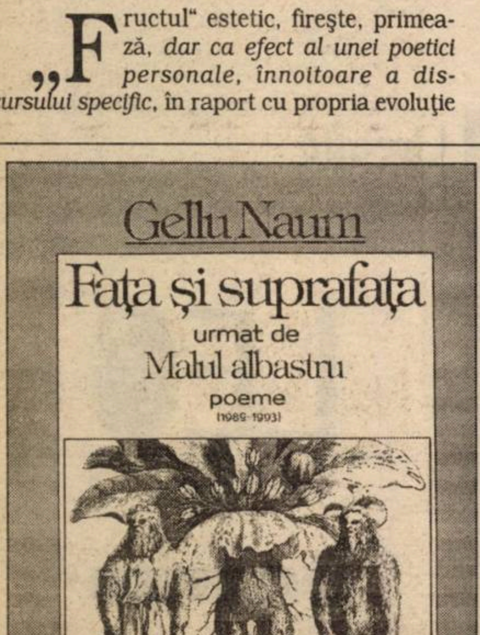

MARTA PETREU
LOC PSIHIC
DACIA

MIRCEA CĂRTĂRESCU
LEVANTUL
Cartea românească

MAGDA CĂRNECI
AOSMO
HAOSMOS
HAOSMOS
HAOSMOS
HAOSMOS
HAOSMOS

DOUĂ PROIECTE RETROSPECTIVE

verselor fundaţii culturale, persoanelor juridice particulare sau de stat interesate să-şi înscrie numele, ca sponsori, în istoria literelor româneşti. Aceleaşi avantaje publicitare le vor avea mediile (ziare, posturi RTV centrale şi locale) ce-şi anunţă disponibilitatea sprijinirii morale şi materiale a „minimalei poetici“.

Finalităţi şi perspective

Mai mult decît capriciu la îndemîna unei „secte“ de ciudaţi care se citesc, dacă se citesc, vag reciproc, colecţia **Minima poetica** se constituie în *instrument de lucru* pentru specialişti, pentru elevi şi studenţi, pentru bibliotecile publice, dar şi în *factor de propagandă culturală* în ambasade, consulate etc. Prin traduceri, colecţia se va dovedi, în schimburile cărturăreşti prilejuite de tîrguri şi festivaluri specializate, tradiţionale, *suport al unui bun naţional competitiv* cu producţia similară a celor mai performante literaturi, în stare să le depăşească. Astfel „înarmate“, literele poetice româneşti vor depăşi starea de torpoare idiomatică, incriminată de un Cioran, pentru a se înscrie într-un *proiect de expansiune* susţinut coerent în vederea bine meritatei recunoaşteri internaţionale, abordare ce ar spori calitativ, prin *imaginarul* specific, capitalul de *imagine* carpato-danubiano-pontică pe mapamond. Premiul pentru **Cartea de poezie a deceniului zece**, dar şi fiecare titlu/autor din colecţie, însăşi colecţia, vor prefigura/tatona anticamera de „instruire“ şi apropiere a unor şi mai preţioşi lauri, inclusiv cei ai rîvnitului Nobel, de care poezia, dar nu numai poezia, limbii lui Eminescu şi Arghezi, Blaga şi Bacovia, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu sau Gellu Naum a fost, adesea chiar ostentativ, văduvită.

Or, valorile liricii naţionale s-au creat, şi în deceniul zece al ultimului secol din mileniul II, pe cont propriu, cu eforturi de multe ori la limita supravieţuirii sau, nu o dată, fatal, dincolo de această limită. Ar fi o normă de igienă publică, un reflex de sănătate morală şi spirituală ca societatea, nu doar prin lectorul obişnuit, cît prin responsabilii ei, indiferent de poziţie, culoare, sex, religie etc., să recunoască eminenţa acestor valori, parte de patrimoniu, şi să le promoveze cu tot folosul acasă şi în lume.

Iniţiator de proiect,
Marian DRĂGHICI
director al Editurii Calea Moşilor,
secretar al Secţiei de poezie,
Asociaţia Scriitorilor
din Bucureşti

Editura Calea Moşilor
Aleea Cîmpul Moşilor nr. 1, bl. 2, ap. 29,
sector 2, Bucureşti
Tel.: 688.90.89

Topul naţional al cărţii de poezie (1990-2000)

Biblioteca de Poezie iniţiază **Topul naţional al cărţii de poezie**, cu obiectivul declarat de a se crea o imagine de ansamblu a titlurilor apărute în intervalul 1999-2000, în ideea realizării unei *valorizări obiective*, fie şi retrospective, a volumelor cu adevărat reprezentative şi includerea lor într-o *bibliotecă specializată* care va continua proiectul iniţiat în această primăvară la Sala 305 a Facultăţii de Litere din Bucureşti, dar şi cu scopul întocmirii unei „evidenţe“ a pieţei editoriale de poezie (harta editorială şi dicţionarul cronologic al apariţiilor).

Proiectul cuprinde *trei faze* distincte, care încearcă să vă atragă participarea:

1. **Alinierea la start** – *completarea listelor* (plecînd de la propunerile pe care le publicăm, lista rămînînd deschisă înscrierilor pînă pe 6 octombrie) şi desemnarea echipei de jurizare. Sînteţi invitaţi să-i nominalizaţi – 3 nume – pe 30 de jurizanţi care vor vota – prin tragere la sorţi – la cele 6 secţiuni diferite:

- **cartea de poezie a anului**;
- **premiul pentru debut** (anual);
- **premiul pentru activitate editorială** (anual);
- **premiul pentru debut – clasament final**;
- **cea mai bună carte de poezie** (1990-2000);
- **secţiune specială** (antologii, ediţii postume).

În funcţie de scrisorile dumneavoastră, se pot include şi alte secţiuni (poezia minorităţilor, poezia pentru copii, traduceri, premii experimentale – carte „casabilă“ şi premiu pentru calitate grafică).

2. **Publicarea listelor şi iniţierea votării alternative** (votul public şi votul „oficial“ ale celor 30 de reprezentanţi aleşi din prima etapă) – octombrie-decembrie 2001.

3. **Interpretarea rezultatelor şi acordarea premiilor** (marele premiu – realizarea Ediţiei sonore a celei mai reprezentative cărţi de poezie a perioadei 1990-2000). **Biblioteca de Poezie** înţelege în acest fel să participe activ la viaţa literară contemporană, trecînd de la ediţiile sonore experimentale (realizate la reportofon) ale cărţii de poezie la ediţii pentru circuit naţional şi internaţional (ianuarie-martie 2002).

Vă invităm să trimiteţi propunerile dumneavoastră (titlu, autor, editură, an de apariţie şi orice altă menţiune de responsabilitate-debut etc.) la următoarea adresă: *cristiancosma@yahoo.com*. Aşteptăm idei, sugestii, colaborări.

UN Cristian

Propunerile de pornire, orientative, ale **Bibliotecii de Poezie**:

1990
1. **Antilirica. Piaţa Tien An Men II** – Petre Stoica, Editura Cartea Românească;
2. **Atelierele** (1980-1984) – Mariana Marin, Editura Cartea Românească;
3. **Călătoria mea ca martir şi erou al timpului** – Dan Laurenţiu, Editura Dacia;
4. **Imperiul simpatiei** – Dan Stanciu, Editura Cartea Românească;
5. **Înnebunesc şi-mi pare rău** – Florin Iaru, Editura Cartea Românească;
6. **Întoarcerea în viitor** – Călin Vlasie, Editura Litera;
7. **Levantul** – Mircea Cărtărescu, Editura Cartea Românească;
8. **Moartea citeşte ziarul** – Mircea Dinescu, Editura Cartea Românească;
9. **Peisaje bolnave** – Vasile Gîrneţ, Editura Cartea Românească;
10. **Xilofonul şi alte poeme** – Simona Popescu, Editura Litera (debut).

1991
1. **Aripă sub cămaşă** – Nicolae Dabija, Editura Junimea;
2. **Biblioteca de os** – Viorel Mureşan, Editura Dacia;
3. **Deasupra lucrurilor, neantul** – Nichita Danilov, Editura Cartea Românească;
4. **Levitaţie deasupra hăului** – Emilian Galaicu-Păun, Editura Hyperion;
5. **Loc psihic** – Marta Petreu, Editura Dacia;
6. **Obiecte mişcate** – Iustin Panţa, Editura Eminescu (debut);
7. **Pauză de respiraţie** – Andrei Bodiu, Simona Popescu, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Editura Litera;
8. **Poeme alese de cenzură** – Marin Sorescu, Editura Roza Vînturilor;
9. **Poeme aristocrate** – Liviu Ioan Stoiciu, Editura Pontica;
10. **Poemul de oţel** – Viorel Padina, Editura Cartea Românească (debut).

Rezervă: **Anluminură** – Paul Grigore, Editura Litera.

1992
1. **Această pierdere** – Miron Kiropol, Editura Eminescu;
2. **Alte fragmente din Muzeon** – Cezar Ivănescu, Editura Cartea Românească;
3. **Haosmos** (poeme 1985-1989) – Magda Cîrneci, Editura Cartea Românească;
4. **La persoana a treia** – Aurel Pantea, Editura Cartea Românească;
5. **Lucrurile pe care le-am văzut** (1979-1986) – Alexandru Muşina, Editura Cartea Românească;
6. **Lux** – Ion Stratan, Editura Albatros;
7. **Materia signata** – Grete Tartler, Editura Cartea Românească;
8. **Mesagerul** – Aurel Dumitraşcu, Editura Canova;
9. **Personaj în grădina uitată** – Vasile Gîrneţ, Editura Hyperion;
10. **Sora mea de dincolo** – Ileana Mălăncioiu, Editura Litera.

1993
1. **Aleea Mimozei nr. 3** – Alexandru Muşina, Editura Pontica;
2. **Femeie dormind** – Dan Laurenţiu, Editura Cartea Românească;
3. **Johann** – Paul Daian, Editura Pontica;
4. **Negru pe negru** – Aurel Pantea, Editura Arhipelag;
5. **Poeme neruşinate** – Marta Petreu, Editura Albatros;
6. **Poemul care nu poate fi înţeles** – Ion Mureşan, Editura Arhipelag;

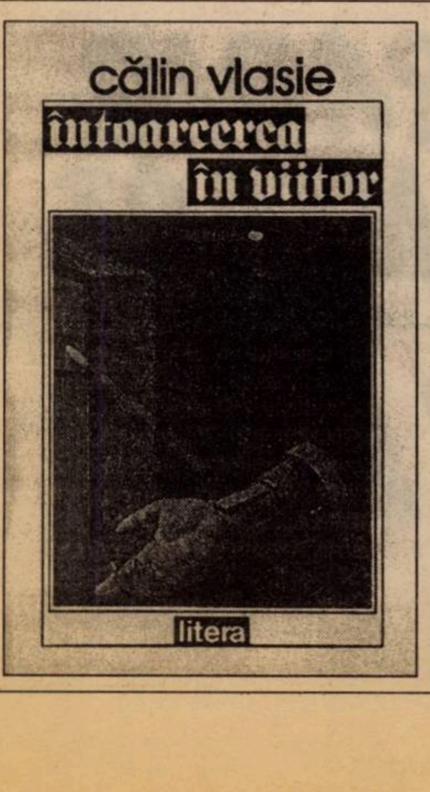

DAN STANCIU
IMPERIUL SIMPATIEI
CR

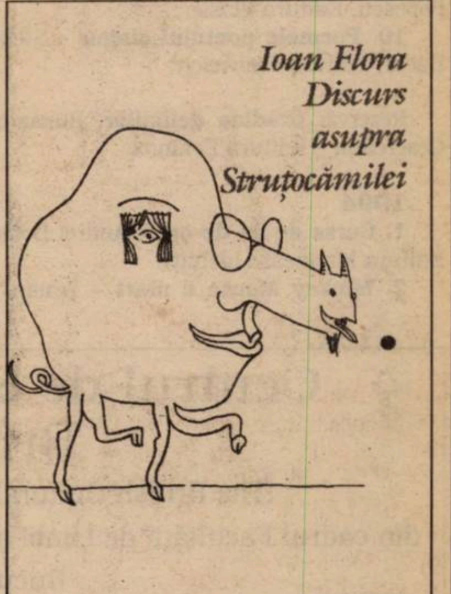

Florin Iaru
Înnebunesc şi-mi pare rău
CR

nichita danilov
deasupra
lucrurilor, neantul
CR

liviu ioan
stoiciu
POST-OSPICII
Axa

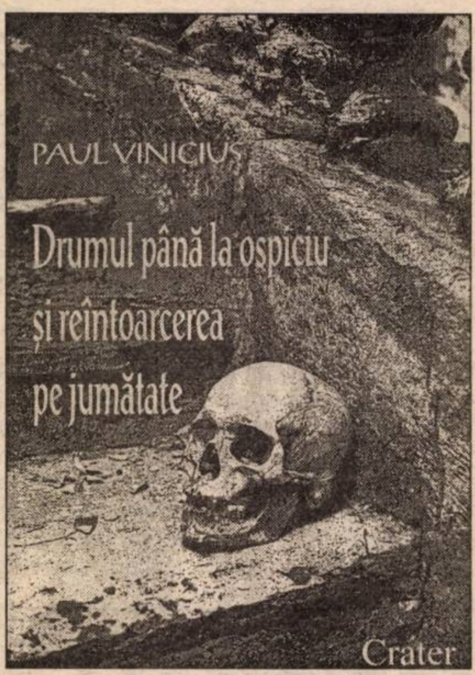

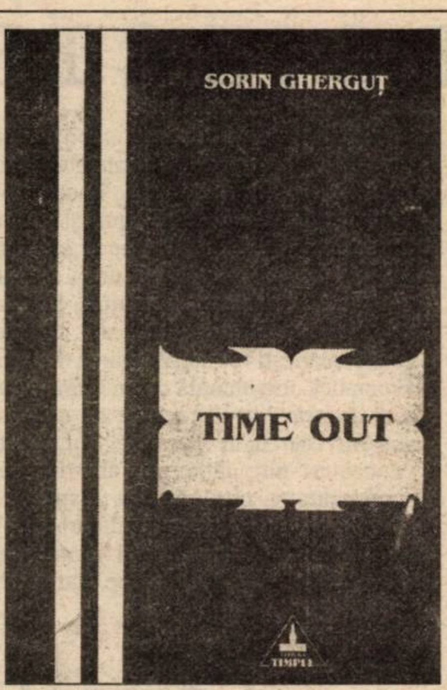

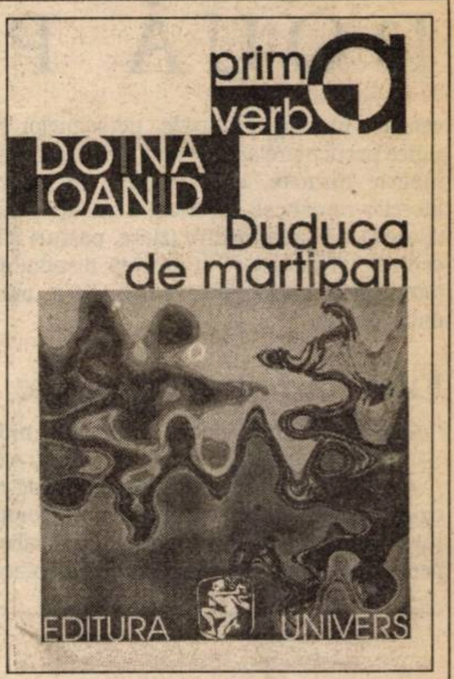

7. Ruleta rusească – Ion Stratan, Editura Cartea Românească;

8. Te voi iubi pîn' la sfîrşitul patului – Daniel Bănulescu, Editura Cartea Românească;

9. Fotograful de muşte – Marius Daniel Popescu, Editura Vlasie;

10. Poemele poetului singur – Ştefan Baciu, Editura Eminescu;

Rezervă: **Grădina deliciilor**, Ruxandra Cesereanu – Editura Echinox.

1994

1. Cursa de 24 de ore – Andrei Bodiu, Editura Marineasa (debut);

2. Mickey Mouse e mort – Traian T. Coşovei, Editura Cartea Românească, sau **Dragostea** – Mircea Cărtărescu, Editura Humanitas, sau **Faţa şi suprafaţa** – Gellu Naum, Editura Litera;

3. We all live in a yellow submarine – Judith Mészaros, Editura Euphorion;

4. Ieudul fără ieşire – Ioan Es. Pop, Editura Cartea Românească (debut);

5. Juventus – Simona Popescu, Editura Cartea Românească;

6. Amor pe sîrmă ghimpată – Saviana Stănescu (debut);

7. Tomografia şi alte explorări – Alexandru Muşina, Editura Marineasa;

8. Falsul Dimitrie – Dumitru Crudu, Editura Arhipelag (debut), sau **E închis vă rugăm nu deranjaţi**, Editura Pontica;

9. Arta Popescu (poem 1987-1993) – Cristian Popescu, Soc. Adevărul S.A.;

10. Efebia – Caius Dobrescu, Editura Marineasa (debut).

1995

1. Discurs asupra Struţocămilei – Ioan Flora, Editura Cartea Românească;

2. Fiecare avem sub pat nişte fotografii de care ne este ruşine – Rodica Draghincescu, Editura Marineasa;

3. Tablou de familie – Sorin Gherguţ, Cezar-Paul Bădescu, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, T.O. Bobe);

4. Poezii patriotice – Andrei Bodiu, Editura Marineasa;

5. Klein – Mihai Ignat, Editura Timpul;

6. Scrisorile de acasă – Daniel Pişcu.

1996

1. Poemul cu latura de un metru – Bogdan Ghiu, Editura Pontica;

2. Porcec – Ioan Es. Pop, Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti – Cartea Românească;

3. Singurătatea colectivă – Liviu Ioan Stoiciu, Editura Eminescu;

4. În dimineaţa de după moarte – Ana Blandiana, Editura Du Style;

5. Cocoşul s-a ascuns în tăietură – Angela Marinescu, Editura Cartea Românească;

6. Elefantul promis – Ştefan Baştovoi, Editura Arc.

1997

1. Albert locuitorul – Nina Vasile, Editura Pontica;

2. Armata poporului – Augustin Ioan, ASB-CR;

3. Balada lui Daniel Bănulescu – Daniel Bănulescu, ASB-CR;

4. Cartea mîniei – Marta Petreu, Editura Albatros;

5. Cartea Războiului – Ştefan Baştovoi, Editura Marineasa;

6. Iepurele suedez – Ioan Flora, ASB-CR;

7. Nemuritor în păpuşoi – Mihai Vakulovski, Editura Arc (debut);

8. Pisicile din Torcello – Adrian Popescu, Editura Albatros;

9. Post-ospicii – Liviu Ioan Stoiciu, Editura Axa;

10. Lunetistul şi cocoşul de tablă – Marian Drăghici, ASB-CR;

Rezerve: **Seară de versuri în lectura autorilor** – Aurel Rău, Editura Albatros;

Obiect de lux ascuţit pe ambele părţi – Rodica Draghincescu, A.S.B.-C.R.

1998

1. Capricii periculoase – Nora Iuga, Editura Vinea;

2. Călare pe muşcătură – Gheorghe Iova, Editura Paralela 45;

3. Cîntecel(e) fast food poems – Romulus Bucur, Editura Paralela 45;

4. Deadevă – Caius Dobrescu, Ed. Paralela 45;

5. Dintr-o scorbură de morcov – Emil Brumaru, Editura Nemira;

6. Drumul pînă la ospiciu şi reîntoarcerea pe jumătate – Paul Vinicius, Editura Crater (debut);

Centrul de Studii Culturale Britanice

(The British Cultural Studies Research Centre)
din cadrul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea din Bucureşti, oferă
un *program masteral* absolvenţilor de *studii umaniste* (filologie, istorie, filozofie, ştiinţe sociale şi politice, istoria artelor etc.).

Înfiinţat în 1995, sub dubla coordonare a Consiliului Britanic şi a Universităţii din Bucureşti, BCSC este astăzi locul în care *identitatea culturală* este principalul obiect de studiu, dintr-o sumă de perspective, de la gîndirea postmodernă la teoria şi practica reprezentării, mentalităţi, studii de discurs, arte vizuale şi istorie, cultură mediatică, culturi juvenile etc. Modulele care compun programul reflectă întocmai această gamă de abordări. BCSC este, totodată, un spaţiu de lectură şi studiu pentru studenţii masteranzi şi pentru alte categorii de studenţi sau persoane interesate de identitatea culturală britanică.

Programul masteral de Studii Culturale Britanice (British Cultural Studies) se desfăşoară sub îndrumarea prof. dr. Adrian Nicolescu (director) şi a prof. dr. Mihaela Irimia (director de studii). Programa cursurilor masterale, bibliografia pentru admitere, condiţiile de admitere şi de studiu, activităţile conexe, orarul bibliotecii şi toate celelalte detalii privind activitatea curentă a Centrului se găsesc în *broşura BCSC*, care se poate procura, contra cost, de la BCSC.

Pentru informaţii suplimentare, cei interesaţi de programul nostru se pot adresa la:
1) Tel.: (01)211.18.20/int. 26 (luni-vineri, 9-16)
2) E-mail: bcsc@lls.unibuc.ro <mailto:bcsc@lls.unibuc.ro>
3) Internet provizorie www.original.ro/bcsc
http://www.original.ro/bcsc
4) Adresa: Bucureşti, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Str. Pitar Moş, nr. 7-11, etaj 1, Sala „Leon Leviţchi“

RADIO
CONTACT
96,1FM

7. La marginea lui Dumnezeu – Gabriel Chifu, Editura Cartea Românească;
8. Lumină de la frigider – Traian T. Coşovei, Editura Cartea Românească;
9. Tea – Alexandru Muşina, Editura Axa;
10. Time out – Sorin Gherguţ, Editura Timpul (debut);

Rezervă: **Vocile** – Irina Mavrodin, Editura Cartea Românească.

1999
1. A doua Islandă – Iolanda Malamen, Editura Cartea Românească;
2. Bucla – T.O. Bobe, Editura Univers (debut);
3. Bună dimineaţa, Vietnam! – Traian T. Coşovei, Editura Călăuza;
4. Mutilarea artistului la tinereţe – Mariana Marin, Editura Muzeului Literaturii Române;
5. O victorie covîrşitoare – Aurel Pantea, Editura Paralela 45;
6. Pantelimon 113 bis – Ioan Es. Pop, Editura Cartea Românească;
7. Solo de tamburină – Marius Oprea, Editura Paralela 45 (debut);
8. Stîngăcia în salut a femeii – Paul Daian, Editura Paralela 45;
9. Vindecările – Doina Uricariu, Editura Eminescu, sau **Eclipsa** – Paul Vinicius, Editura Crater, sau **Lucianograme** – Lucian Vasiliu, Editura Axa;
10. Yin time – Emilian Galaicu-Păun, Editura Vinea;

2000
1. Cîinele, femeia şi ocheada – Constantin Virgil Bănescu, Ed. Timpul (debut);
2. Copilul cafea – Zvera Ion, Editura Vinea (debut);
3. Duduca de marţipan – Doina Ioanid, Editura Univers (debut);
4. Eu şi cîţiva prieteni – Radu Andriescu, Editura Brumar;
5. Fugi postmoderne, poeme din ce în ce mai exacte – Angela Marinescu, Editura Vinea;
6. Manifest anarhist şi alte fracturi – Marius Ianuş, Editura Vinea (debut);
7. Parodii optzeciste – Liviu Capşa, Editura Paralela 45;
8. Poemul animal – Liviu Ioan Stoiciu, Editura Călăuza;
9. Studii pe viaţă şi pe moarte – Andrei Bodiu, Editura Paralela 45;
10. Tractir – Alexandru Matei, Editura Dacia (debut).

Domnule I.B. Lefter,

Consider că ar fi penibil din partea mea să dau drumul propunerilor, dacă proiectul nu poate fi dus pînă la capăt şi Ediţia sonoră nu poate fi finanţată. Nu ar avea rost să mai încerc ceva în momentul în care nu am, practic, sursa financiară necesară. Poate că sînt şi puţin amărît de faptul că sursa mea secretă de bani (pariurile) m-au trădat, dar nu văd nici acum cum din 200.000 de lei aş fi putut să-mi asigur mai mult decît banii de mîncare. În ideea că m-am săturat de proteste şi alternative, că m-am săturat efectiv să dorm ilegal în cămin sau prin facultate şi să dau bani pentru proiecte care nu-mi asigură în nici un fel vreun echilibru financiar, ba mai mult, mă ruinează, consider că nu merită să publicaţi propunerile. Sigur că voi fi... ofticat cînd, la toamnă, o anumită instituţie va ieşi pe piaţă cu ediţiile sonore de carte de poezie sau cînd proiectele pe care aş fi vrut să le realizez vor fi vîndute (pentru că vreau să le vînd... simbolic) pe sume de nimic. Asta e situaţiunea. Trăgînd linie, după un an în care am investit 20.000.000 într-o bibliotecă de poezie ale cărei pliante nu am cum să le scot şi 10.000.000 de lei într-un master de la care n-am obţinut decît o hîrtie oarecare, fără a avea posibilitatea de a putea să mă informez despre domeniul care mă interesează şi, mai mult, pierzîndu-mi (varii motive) prietenii... literari, eu zic că trebuie să mă opresc. Literatura nu e treaba mea, în definitiv. Cînd am participat la o gală de box la Ploieşti, într-o sală de 100 de persoane, am fost desemnat să boxez cu vicecampionul naţional, care m-a umplut de sînge în cîteva secunde. Nu e o mîndrie asta, dar atunci am învăţat că, dacă nu poţi să fii cel mai bun sau măcar să nu te faci de rîs, mai bine capitulezi. Aşa că imperiul visat (nu de genul Griguţă Bucşan) nu are cum să se materializeze. Cu restul de 6-7 proiecte nu prea ştiu ce să fac (unele oricum erau în ceaţă). De-acum totul stă la mîna hazardului. Cu ultimii bani am să pariez pe un ogar (nu din patima pariului). Totul sau nimic. Cît despre proiectul cu topul naţional de carte, n-ar fi mai bine să-l abandonez?

UN Cristian

18 iulie 2001

Biblioteca de Poezie

UN CRISTIAN

Confesiune – în numele prieteniei

Ştiţi, cîndva, Biblioteca, acest personaj emblematic, enigmatic şi, mai nou, excentric, aparent arogant, în frac sau geacă de motor, cu monoclu sau tatuaj cu motive incaşe, dacă nu şi cercel la sprînceană, mi-a făcut cu ochiul. Călare pe un Harley Davidson la mîna a doua, străbate într-un film mut al civilizaţiilor autostrada spre Infernul (discutabil?) al cunoaşterii noastre inutile şi arată, zîmbăreţ ca-ntr-o reclamă albă despre dinţi imaculaţi, contestatarilor, *the middle finger*. Bîrfitoarele-bocitoare de la scara blocului, deşi au postere cu el în apartamente, nu-l înţeleg. Cele preţios-ridicole şi băieţii de băieţi intrigaţi de simpla lui existenţă nu-l mai salută. Doar, din cînd în cînd, văzîndu-l, şi-l amintesc de la şcoală... La o adică, fiecare cu treaba lui.

Despre el circulă legende. I se dă foc şi-i ard numai pletele, scapă oricăror înlănţuiri, e scos în afara legii, detestat, confiscat, pus în cărţi, scuipat, jefuit, mitraliat cu... naivitate şi continuă, cu toate acestea, să atragă. Numai Casa Domnului i se poate compara. Pus la index, jucat la zaruri măsluite, silit să se mărturisească la o improvizată/amînată masă de operaţii în procesul interminabil dintre umbrela (neagră?, *nevermore*!) şi maşina de cusut – e prea cusută cu aţă albă povestea aceasta! –, expertul nostru în ruletă rusească şi-a recunoscut neşansa de a fi rînd pe rînd, Matrioşkă şi Superman pe un pat procustian al speranţei.

Din cînd în cînd apare în mass-media. Unii l-au imortalizat pe ziduri, în *graffiti*-uri din margine de oraş. Creatorii de modă/crescătorii de mode propun să i se scoată ochii. Cineva (inventiv) i-a lucrat din sticlă un ochi de ciclop. Altul, nişte lentile uriaşe pentru eclipsele solare. Unii muncesc pentru el, alţii doar se folosesc de capacitatea lui extraordinară (electorală?) de a coagula şi orienta mulţimile. A creat monştri politici şi a format minţi luminate. A fost prima moară de vînt a simpaticului Don Quijote. E mîndria albumelor cu fotografii dintr-o viaţă turistică şi orgoliul oamenilor de hîrtie.

Tînăr, bătrîn? Se deghizează în funcţie de carnavalul epocilor. Acum e în dilemă... Îl auziţi cum se clatină? Sisif cel mic, cu toată omenirea în... curiosul bolovan, îşi cară cu greu umbra într-o noapte artificială a certitudinilor. Răsuflă rar, calculat sau nu – nu-mi dau seama –, se tîrîie efectiv. Problemă de adaptare... Dar nu-şi dă jos de pe urechi căştile. Se pare că nu ne aude. Se pare că n-aude ce se strigă în jurul lui. La macazul ruginit dintre două milenii, nişte copii beţi agită lozinci pentru electronicele lor reviste colorate: „Călcaţi-l în picioare", „Haideţi să-l matolim", „Să-i schimbăm sexul" sau „Să-l vindem pentru nişte dolari în plus...".

Conştiincios, personajul nostru îşi vede cu grijă de treabă. Se zice – folclor de cartier – că are şi cîţiva plozi. „Copii din flori, bastarzi nenorociţi", urlă, intrigate, rudele. „Păpădii împrăştiate, ca descreierata **Bibliotecă de Poezie**." „Să nu-i lăsăm să vină la masa noastră, să nu-i lăsăm să ne ia jucăriile!" Portavocile invocă sfînta lege a tradiţiei. „O bibliotecă e universală sau nu e deloc!" Din cînd în cînd, personajul, îngenuncheat de ignoranţa atotputernicilor zilei, cade pe gînduri... El singur îi va păstra în memorie...

A obosit sau ce? Minunata fiinţă, care a acumulat atîtea daruri mult rîvnite, am impresia că moţăie, ca şi mareşalii lui ocazionali. E doar o expresie a subiectivităţii? Cum de observ, totuşi, fantoma bibliotecii absolute ce mai bîntuie minţile (tulburi, oare de ce le văd aşa?) multor Bonaparţi administrativi? Greşesc? Şi-atunci, privind cu admiraţie nedisimulată la vechiul meu ciudat prieten, îmi spun: Biblioteca trebuie trezită din somn. S-o zgîlţîi puţin?... Poate că joacă teatru şi o face într-un mod convingător... Dar dac-a murit? Să vină atunci moştenitorii! De oriunde!

P.S. Într-o societate cu probleme de identitate, care cască gura după acele porţi tot mai noi ale tranziţiei, un asemenea personaj pare un gură-cască autentic. Pe acest gură-cască îl respect şi vin să-l salut fără nici o reţinere. Mort sau viu, cer să i se redea demnitatea. În numele prieteniei.

Experiment – între ficţiune şi realitate

De la bun început, să facem distincţia între planul ideal al **Bibliotecii de Poezie** (de fapt, un ideal) şi cel strict realizabil sau, mai mult, deja realizat. Să nu confundăm, aşadar, ce s-a obţinut din experiment cu scopul în sine al proiectului. A pune punct după această etapă, în principiu ratată, dacă ne orientăm după intenţiile iniţiale şi „misiunea" clasică a unei biblioteci, este ca şi cum am anula şansa afirmării conceptului. Este evident că limitele uşor detectabile ale transpunerii în practică nu reflectă decît în prea mică măsură logica „sistemului" ce se vrea un concurent de nădejde al bibliotecii tradiţionale. Cu alte resurse şi într-o formulă stabilă de echipă, altul ar fi fost – cu siguranţă – rezultatul. Desigur, în această parte a lucrării, care ar trebui să fixeze (distant şi obiectiv) direcţia, fondul teoretic, interferarea planurilor se va produce, fără îndoială. Dar această îmbinare ţine inevitabil de latura... emoţională şi de imposibilitatea autorului de a-şi cenzura/separa concretul de abstract, pentru că dincolo de nişte aspecte teoretice, biblioteca a trăit... şi a murit). Schimbînd puţin planurile şi exagerînd, dacă socotim **Biblioteca underground** ca o nouă rută... feroviară (să admitem), ne imaginăm – firesc pentru ambiţia profesională deloc de ignorat – că de acum înainte tot mai mulţi pasageri şi garnituri (lanţul filialelor) se vor hotărî şi vor porni pe această oportunitate de... transport cultural. Cred că importante sînt căile de acces, cauzele generale care duc la astfel de materializări mai mult sau mai puţin reuşite/insolite decît oricare dintre concretizări. Provocarea foii albe, neclintirea punctelor negre îngrămădite cu migală pe ea sau pulsul de după o simplă parcurgere a acestora? Avem nevoie de *Întrebare*, care rămîne, spre deosebire de răspunsuri, bune şi ele, dar variabile. Deşi, fără o soluţie de răspuns, întrebarea însăşi nu şi-ar mai avea rostul... Dar farmecul?

Experimentală sau nu, **Biblioteca de Poezie** propune cîteva elemente care, fără a fi din cale-afară de originale, conturează o structură original-profitabilă (inclusiv din punct de vedere material), ceva între specializatul centru de documentare (cu acces selectiv) şi biblioteca tradiţională (depăşită de evenimente). Rolul declarat, acela de introducere a conceptului de *bibliotecă underground* este puţin fantezist. **Biblioteca underground** nu se poate impune pe plan mai larg cu această titulatură, atîta timp cît în străinătate această idee reprezintă/desemnează altceva. Pe Internet regăsim numeroase *biblioteci underground*, mai precis ceea ce noi numim *biblioteca roz*. Am folosit termenul *underground* (un teribilism?) din perspectiva modului de acţiune, ca manieră de abordare. Să fim înţeleşi: este o *bibliotecă underground* pentru că se oferă ca alternativă, e drept, nebăgată în seamă... deocamdată, la sistemul actual, fără a intra însă în categoria extravaganţei... limită, cum îşi permit cele din Occident (de genul bibliotecilor de sex). Acest *underground*/protest bibliologic, care ar trebui rebotezat tocmai pentru a se evita confuzia generată de conotaţia... la modă a noţiunii, nu este altceva decît o stare de normalitate. Biblioteca românească nu a ajuns încă, spre neşansa ei, la acel stadiu... matur/şocant de a-şi permite excentricităţi, aşa că, invariabil, tot ce va fi paralel sistemului intră în categoria... *underground*-ului.

Ideea alternativei *underground* (**Biblioteca de Poezie** ar fi prima filială dintr-un lanţ destul de necesar) ne-a venit pe fondul incapacităţii bibliotecii româneşti contemporane de a se autosusţine, dar şi conştientizînd faptul că *nevoia de bibliotecă* va rămîne permanent activă.

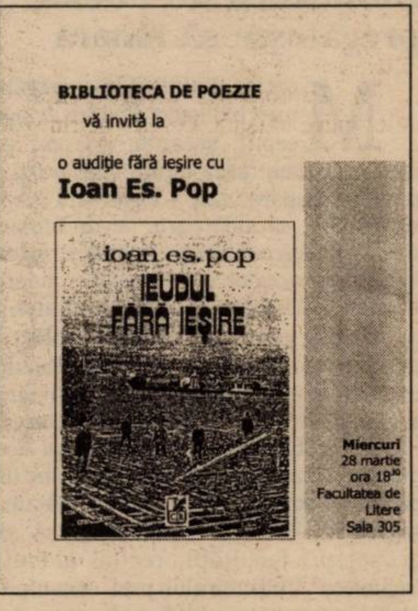

BIBLIOTECA DE POEZIE
vă invită la
o audiţie fără ieşire cu
Ioan Es. Pop

ioan es. pop
IEUDUL FĂRĂ IEŞIRE

Miercuri
28 martie
ora 18^{30}
Facultatea de Litere
Sala 305

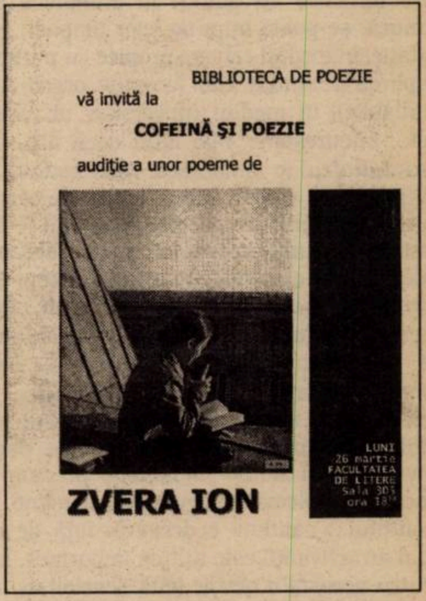

BIBLIOTECA DE POEZIE
vă invită la
COFEINĂ ŞI POEZIE
audiţie a unor poeme de
ZVERA ION

LUNI
26 martie
FACULTATEA DE LITERE
Sala 305
ora 18^{30}

Animaţie culturală, experiment, naivitate, rebeliune... cu cauză... bibliologică, Rosebud

Animaţie culturală? Datorită unui program variat, incitant şi, pe alocuri, interactiv (lansări de carte, recitaluri, conferinţe, expoziţii, chestionare, concerte), datorită prezenţei unor invitaţi (se solicită părerea utilizatorului) cu o cotă de atractivitate deosebită, fenomenul are posibilitatea de a lua o amploare uriaşă în mediul studenţesc, şi nu numai, şi oferă garanţia unei animaţii culturale autentice.

Experiment? Crearea unei „instituţii" libere, alternative, solitare, care nu depinde în vreun fel de cadrul juridic... restrictiv şi inhibant îmi îndreptăţeşte – cred – alăturarea acestui termen.

Naivitate? O participare (din partea invitaţilor şi a echipei responsabile) bazată doar pe o putere de convingere oarecare încadrează proiectul în coordonatele bunelor intenţii... neprofitabile.

Rebeliune... cu cauză... bibliologică? Protest la adresa taxelor impuse studenţilor, fondului deficitar de carte, absenţei *vocii* utilizatorului şi lipsei unui exemplu de dat (nu neapărat *aşa da*, cît *se poate şi aşa*). Mai concret, o asemenea formulă specializată, care ne duce cu gîndul la biblioteca de ramură, se poate impune lejer (impact, reputaţie) în mediul cel mai propice cu putinţă (aspiraţii de studiu, elan formativ, orgolii negonflabile), în mediul universitar al filologiei... bucureştene. Mai mult decît atît, *interactivitatea* (o bibliotecă vie, creativă – editură-pirat, casete audio, topuri de carte, chestionare) într-un asemenea spaţiu le dă posibilitatea utilizatorilor (adormiţi, deocamdată) de a se exprima – lucru pe nedrept ignorat în viaţa unei biblioteci pînă nu de mult şi creează o imagine de utilitate ansamblului. A-i demonstra utilizatorului că-i eşti necesar, făcîndu-l şi pe el să participe la nevoile sale, este, categoric, obiectivul bibliotecii performante. Şi, indiferent dacă privim – mai nou – biblioteca precum o afacere, problema cîştigului de imagine, a profitului... calitativ e decisivă. Iată de ce rolul atractivităţii este atît de important. Iar pentru aceasta e nevoie (cîtă nevoie!) de *interes*, *creativitate*, *organizare* şi... *bun-simţ*.

Rosebud? Visul unei biblioteci speciale, specializate, în care dispar obligativităţile inutile (taxe, fişe, semnături). Altfel spus, a face bine ceea ce vrei, fără constrîngeri legale, dependenţe ierarhice îndoielnice, varii condiţionări... financiare. Normalitate... printr-o anormalitate exemplară, la modul tranşant, dacă e nevoie.

Avantajul unui asemenea proiect e că propune, neriscînd decît cel mult să pară un act teribilist, o nouă imagine a bibliotecii româneşti, atrăgînd atenţia asupra *lipsei de comunicare* dintre sistemul... copleşit de racilele proprii şi nepăsarea *finanţiară* statală şi un public uşor de captat dacă i s-ar oferi un cadru de manifestare (în acest sens, nu pot – cu toată consideraţia faţă de BCU – să nu observ absenţa oricărei preocupări – lansare de carte, expoziţii, recital... – în ultimii 5 ani cel puţin, a bibliotecii Facultăţii de Litere). Şi asta în condiţiile în care biblioteca a depăşit cu mult etapa aşteptărilor. Mobilitatea trebuie să devină imperativul eficienţei într-o lume a prefacerilor permanente. A rămîne izolat şi inadaptabil, acţionînd din inerţie în spiritul vechilor obiceiuri, echivalează cu pierderea utilităţii şi, de ce nu, reprezintă o descalificare profesională, aproape o... moarte clinică. Şi cum, cu puţintică imaginaţie, o bibliotecă are şansa să devină profitabilă din toate punctele de vedere (formare continuă şi autofinanţare prin proiecte de animaţie culturală), ipoteza *underground*-ului are de partea sa demonstraţia concluziilor cel puţin interesante, dacă nu fericite. Dar să trecem la aspecte concrete.

În planul inovaţiei, **Biblioteca de Poezie** a încercat să introducă, pe lîngă Ediţia sonoră a cărţii la reportofon (condiţiile tehnice sînt alt aspect... *underground*), şi elemente de susţinere a fondului de carte, pe cît posibil regăsirea, sub diverse forme, a titlurilor reprezentative. Ceea ce a bulversat într-o mare măsură strategia de dezvoltare a fost renunţarea la ideea iniţială a fondului de carte de poezie 1999-2000 (considerente financiare), extinderea proiectului – din aceste aspecte – generînd probleme de orientare şi lipsa unor segmente întregi din evantaiul dezvoltării.

Totuşi, **Biblioteca de Poezie** a încercat (nu avea cum să reuşească) să adune cîteva dintre cele mai importante/reprezentative volume de poezie românească (prin *Topul cărţii de poezie* şi nu numai). Şi *fondul special* a fost şi este o soluţie... de interes pentru realizarea acestui obiectiv.

Ediţiile-pirat sînt ediţii critice ale unor volume de debut, *ediţiile second-hand* sînt ediţii scoase la... copiator, iar *fondul sezonier* este acel fond provenit din împrumutul temporar din biblioteci personale. Fără a avea pretenţia că epuizează subiectul, *fondul special* are marea şansă a impunerii cercetării-documentării (*ediţiile-pirat*), a activării utilizatorului şi a stîrnirii curiozităţii acestuia. Specific că *editura-pirat* nu a folosit aceste ediţii decît pentru uz intern.

……

La finalul unui proiect. **Biblioteca de Poezie** se pregăteşte să moară

Moartea anunţată şi... pregătită a unei biblioteci e o idee de neconceput, şocantă, aparent paradoxală. Tocmai acea formă care nu-şi propune să dispară, care – logic – nu are cum să dispară, să aibă parte de un sfîrşit declarat? Există o incompatibilitate evidentă în alăturarea acestor doi termeni – moarte şi bibliotecă. Dincolo de pretenţiozitatea ideii de moarte, jocul pare absurd. Biblioteci se desfiinţează, dispar pur şi simplu mistuite de incendii şi cad pradă jafurilor, dar nu mor declarat într-un act public de sinucidere.

S-a vorbit despre *jemanfişismul* acestei biblioteci, care a avut puncte extreme (independenţa totală, recitaluri la jumătate, înregistrări în metrou, în biserică şi pe acoperişul facultăţii, recital ambulant, „momirea" utilizatorului prin consumul de alcool în facultate, ediţiile-pirat neomologate de carte, execuţia publică a exemplarului nr. 1 dintr-un volum şi lansarea acestuia... la apă în fîntîna de la Universitate, înmormîntarea) şi modalităţi de reclamă dintre cele mai variate (reclamă sonoră, reclamă orală, afiş faţă-verso, invitaţii, telegramă, mica publicitate)... Faţă de multele puncte iniţiale (cărţi în dezbatere, conferinţe, mape documentare), ceea ce s-a realizat a fost prea puţin, dar – îmi place să cred – suficient de convingător pentru a demonstra valabilitatea şi puterea unei biblioteci. Mai în glumă, mai în serios, **Biblioteca de Poezie** şi-a pregătit cu grijă moartea.

Am spus „moarte" pentru că rostul acestei iniţiative era tocmai eşecul, conturarea unui spaţiu... denaturat, rebel, a unei forme inadaptabile de... viaţă. O curiozitate, un stimulent... volant/volatil, un început... gratuit (?) de nebunie.

Biblioteca de Poezie se pregăteşte să moară pentru că – în sine – ea nu există fizic, este o... fantomă cu rînjet straniu. Cu siguranţă, va bîntui mult timp de-acum înainte minţile celor care i-au căutat umbra, dar era evident destinată sacrificării. Dispariţia acestei fantome dă oportunitatea eliberării din coşmarul... forţat al neputinţei colective. O mănuşă aruncată, ea trebuia să dispară pentru a nu lua forme monstruoase, bolnave, prea libere pentru a mai fi stăpînite. Aşa, la adăpostul unui mesaj autentic şi semnificativ, **Biblioteca de Poezie** îşi asumă imaturitatea nejucată, conştientă de faptul... deloc rău că despre... moartea ei se va şti şi se va vorbi mai mult decît despre viaţa ei efectivă.

Biblioteca de Poezie a murit, trăiască o bibliotecă de poezie!

Consideraţii finale

Din punct de vedere teoretic, **Biblioteca underground** rezistă prin prima ei filială, **Biblioteca de Poezie**. Am demonstrat – sper, suficient de convingător – pe ce se bazează încrederea în valabilitatea alternativei. Rolul meu a fost acela de a crea un *cadru*, de a expune cîteva lucruri, la urma-urmei fireşti, de a mă rupe de piedicile numeroase – interesant că multe imaginare – pe care le ai de întîmpinat cînd vrei să faci cu adevărat ceva. Ca să faci o bibliotecă trebuie să cunoşti domeniul, să îl cercetezi, să-i ştii personalităţile şi să te preocupe promovarea valorilor lui. Altfel, ratezi. Poate că nu m-am ostenit suficient în cazul poeziei, de unde impresia de eşec pe care eu personal o resimt.

Şi, ca să răspund celor care au contestat iniţiativa, modul de abordare şi... chiar persoana mea, am să spun că... *eu fac biblioteca din punctul de vedere al bibliotecarului, interesîndu-mă calitatea colecţiilor, varietatea manifestărilor şi captarea interesului publicului. Şi-atunci, din două una: ori greşesc şi dau naştere unui mutant, unei producţii oribile care eşuează lamentabil, şi lumea literară va găsi resursele (financiare, dar mai ales de energie) pentru a crea anticorpi acestui kitsch, ori improvizaţia mea este chiar bună, teribil de bună, şi se vor găsi resursele (financiare, că de energie nu e nevoie) pentru a fi continuată. În ambele situaţii,* ***Biblioteca de Poezie*** *va exista. Ca idee, nu ca realizare a cuiva anume.* Venind din afara mediului literar, detaşat de orgoliile nemăsurate (aici mai mari ca oriunde), am putut contura sau cel puţin intui un cadru performant pentru cerinţele utilizatorilor. Cîştigul principal al acestei biblioteci este tocmai faptul că lasă loc unei dezvoltări colosale. Mi s-a spus că – pînă la urmă – oricine poate face o bibliotecă. Da, oricine poate face o bibliotecă, cea personală, însă nu oricine poate crea una publică. Aici este diferenţa. Atîta timp cît rămîi la principiul că nu ştiu cine – din varii motive – n-are ce căuta în biblioteca... ta (de unde caracterul personal), dovedeşti că n-ai cum, logic, asambla un spaţiu pentru toţi. O bibliotecă publică, mai ales una specializată, nu operează cu criterii subiective... extreme. Interesul publicului e interesul tău, altfel îţi citeşti singur cărţile. Ce rost mai are să crezi că faci o bibliotecă pentru alţii dacă nu ai habar (şi nici nu manifeşti vreun interes) pentru tipurile de public (literatura de specialitate vorbeşte de trei categorii: activ, pasiv şi viitor)? Cum poţi face o bibliotecă publică dacă nu ştii cum să-ţi achiziţionezi cărţile sau n-ai un principiu de dezvoltare a colecţiilor? Pe mine asemenea lipsuri mă uimesc. Eu cred că lucrurile se vor aşeza în curînd şi că vom ajunge – cum aflu că procedează profesorii străini cînd îi găzduiesc pe ai noştri – să ne mîndrim cu bibliotecile, măcar cu cele universitare. Deocamdată, să ne mulţumim cu ce avem?

Ceea ce am ţinut să demonstrez s-a demonstrat. Din nimic, cu puţină energie şi inspiraţie/imaginaţie, se pot reduce anumite deficienţe grave ale realităţii. În plus, biblioteca trebuie reconsiderată şi sprijinită tocmai pentru că nu face politică partizană, nu slujeşte vanităţilor „actorilor" zilei, altfel riscînd, la vizionările ulterioare ale... spectacolului pe care-l pregăteşte cu migală, să cadă în ridicol... ridicolul depozitului legal, al acumulării de dragul acumulării...

Cu un reportofon, cîteva milioane, ajutorul nepreţuit al asistenţilor principali: fotografa, şi nu numai, Crista Filip, *web-master*-ul, şi nu numai, Lucian Bălţătescu şi al altor cîţiva asistenţi şi colaboratori, **Biblioteca de Poezie** în varianta UN Cristian a încercat să se descurce şi să fixeze pilonii unei eventuale construcţii. O construcţie pentru care inovaţia şi creativitatea au fost principalele sarcini. *Ediţia sonoră a cărţii*, *ediţiile second-hand şi pirat*, *Topul naţional al cărţii de poezie*, *fonoteca*, *fototeca*, *mapele documentare*, chiar dacă au fost doar iniţiate şi n-au ajuns la dezvoltarea preconizată, au de acum înainte tot timpul. Dincolo de toate deficienţele descoperite pe parcurs (erorile de sistem, neaderenţa utilizatorilor, deficienţele-problemele editoriale), nu pot să nu remarc, în fond consider proiectul un eşec din incapacitatea managerială a coordonatorului proiectului... Un parfum amatoristic, o lipsă a viziunii, a anticipării, o confuzie a planurilor.

Am îndrăznit să cred în proiect şi cred că n-am părut ridicol. Chiar dacă a ţinut de o latură nonconformistă a domeniului, **Biblioteca de Poezie** a trăit din plin şi chiar a... murit. Inevitabil, fantoma acestei biblioteci ne va urmări, dar rostul dispariţiei ei se regăseşte în însuşi faptul că era o bibliotecă... fantomă. Mulţumind celor care au înţeles rostul obiectiv al unui asemenea punct de sprijin, de la colaboratori, invitaţi, editori şi utilizatori pînă la cei care au reflectat în presă activităţile proiectului, e momentul să pun aici capăt acestui experiment al cărui mesaj final ar fi că lasă loc de mai bine. E vremea altor provocări. Succes viitoarelor formule, concurenţei virtuale (insuficientă, totuşi) sau oricărui alt tip de bibliotecă.

COLECŢIA
80
Gheorghe Iova
Poezie
călare pe muşcătură

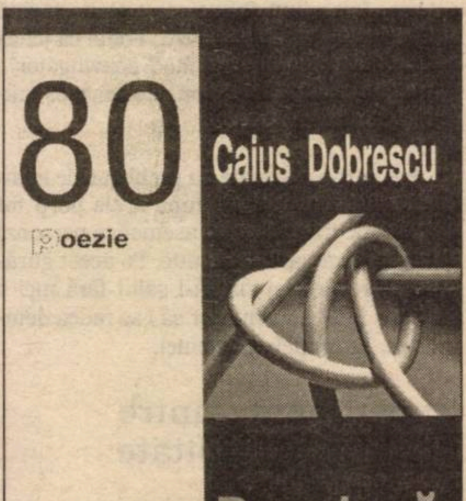

COLECŢIA
80
Andrei BODIU
Poezie
Studii pe viaţă şi pe moarte

În criză profundă!

ION BOGDAN LEFTER

Polemicile şi scandalurile care zguduie viaţa culturală românească în toiul verii, în locul liniştii relaxate a vacanţei, pot fi privite în sine, în anecdotica lor şi în semnificaţiile lor imediate, dar şi ca simptome ale unor fenomene cu mai largă relevanţă, caracteristice perioadei pe care o traversăm. Pe cel mai grav dintre ele îmi propun să-l descriu în continuare.

E din ce în ce mai limpede că s-au acumulat în ultima vreme tensiuni în creştere în relaţiile dintre lumea culturală şi ministerul „de resort".

Audienţa cea mai mare – şi cum altfel, la cîtă zarvă s-a stîrnit?! – au avut-o protestele legate de tentativa de eliminare a lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului. E vorba – de fapt – despre doar o „bătălie" de pe un front mai larg: acela al preluării controlului asupra producţiei româneşti de film de către grupuri dirijate de Sergiu Nicolaescu, autor în anii '70-'80 al unei cohorte de pelicule de „consumism comunist", care pe teme istorice, cu daci, Mihai Viteazul şi alţi voievozi, care cu comisari interbelici justiţiari, inflexibili în faţa ticăloasei lumi burgheze, demascate astfel cu mînie proletară, care cu şefi de şantier luminoşi, eroi ai muncii socialiste. Gravissime sînt rezultatele concursului organizat de Centrul Naţional al Cinematografiei pentru finanţarea unor noi producţii. Juriul, prezidat de acelaşi S. Nicolaescu, a scos în faţă scenarii deja contestate de profesioniştii din domeniu, ignorînd în schimb altele care au măcar argumente de autoritate. Între ele, două noi texte ale tandemului Răzvan Rădulescu-Cristi Puiu, afirmat recent cu **Marfa şi banii**, filmul românesc selectat într-unul din programele complementare ale Festivalului de la Cannes din acest an, **La Quinzaine des réalisateurs**. În presa de săptămîna trecută, cei doi au protestat public. O făcuse în primă instanţă şi criticul Valerian Sava, acum două săptămîni, în paginile **Observatorului cultural**.

În paralel – scandalul din jurul Comisiei împuternicite de Ministerul Culturii şi Cultelor să selecteze cererile de subvenţii pentru cărţi. Ca şi la cinematografie, e o Comisie nouă, dominată – însă – de figuri ale trecutului. Nu neapărat în sens strict politic: chiar dacă în unele cazuri se poate vorbi despre unele merite personale, pe ansamblu e flagrantă inaderenţa respectivilor la noutate, la „spiritul timpului", la orientările care fac astăzi profilul literaturii noastre, al dezbaterilor din zona ştiinţelor umane. Deliberările nu s-au încheiat, dar premizele sînt sumbre, iar eliminarea observatoarei desemnate de către Asociaţia Editorilor pentru a asista la lucrările Comisiei e o tristă confirmare.

Nemulţumiţi sînt şi plasticienii: săptămîna trecută, graficianul Alexandru Ghilduş, preşedinte al Uniunii Artiştilor Plastici, a declarat public nici mai mult nici mai puţin decît că, din punctul de vedere al organizaţiei pe care o conduce, Ministerul Culturii nu mai există! La nici o solicitare de colaborare a UAP n-a venit vreun răspuns, cheltuindu-se în schimb bani grei de la buget pentru deplasările în străinătate ale personalului din Minister. Iar cînd a trebuit finanţată cea mai importantă prezenţă internaţională a României în acest an, la Bienala de la Veneţia, finanţarea care fusese aprobată oficial a fost acordată cu greu, abia... după vernisarea pavilionului ţării noastre!

Nu sînt nemulţumiri izolate şi ar fi nesăbuit din partea conducerii Ministerului ca ele să fie minimalizate. Dacă e adevărat că Festivalul Naţional de Teatru, programat de ani buni în luna noiembrie, a fost amînat pentru începutul lui 2002 pentru a fi transformat într-o manifestare omagială de debut al „Anului Caragiale", atunci probabil că vom avea la toamnă un mare scandal şi în lumea scenei: pentru că ar fi efectiv dezastruoasă substituirea unei mari recapitulări anuale a producţiei teatrale autohtone cu o manifestare de omagiere a unui autor unic. Şi ce stupiditate pe cel sau cei care vor fi avut atare iniţiativă! Şi ce ironie a soartei să i se întîmple aşa ceva tocmai lui Caragiale, ironicul şi autoironicul prin excelenţă al culturii române, primul care ar fi satirizat asemenea idei, asemenea apucături, asemenea mentalităţi!

Adevărata problemă din spatele tuturor acestor mişcări ale Ministerul aceasta este: resurecţia unor mentalităţi falimentare, astăzi anacronice. Nu de o reîntoarcere la demagogiile triumfaliste şi la omagierile fals-pioase, fals-patriotarde de pînă în 1989 are acum nevoie cultura română. Iar selecţia „cadrelor" cu care se încearcă atari manevre indică limpede orientarea: în Minister, în Comisii de tot felul, la conducerea unor instituţii culturale de stat, în poziţii de consilieri, referenţi ş.a.m.d. revin în forţă „foştii", cîntăreţii de mai an ai cultului personalităţii lui Nicolae Ceauşescu, colaboraţioniştii cu ori fără talent, clientela mafiilor care au parazitat domeniul şi pînă la căderea vechiului regim, şi în prima etapă de după.

Însă, după două rotaţii la guvernare, România a intrat în alt ciclu istoric, în care opoziţia „neocomunişti"-„anticomunişti" nu mai e relevantă. La vîrf, acolo unde se elaborează strategiile politice de ansamblu, actuala guvernare a fostului PDSR, devenit PSD, pare să-şi fi asumat acestă nouă realitate politică: pe o altă spirală a istoriei, trebuie să privim înainte, spre progresul economic, spre integrarea în Uniunea Europeană şi în Organizaţia Pactului Nord-Atlantic, în – adică – lumea occidentală, căreia îi aparţinem prin tradiţie şi prin vocaţie. Or, tocmai în domeniul culturii, unde nici nu e nevoie să mai pledăm pentru europenismul nostru, administratorii care au preluat pîrghiile după noiembrie 2000 mizează din nou pe vechea opoziţie dintre „foşti" şi „actuali"! În celelalte ministere, schimbarea echipelor n-a însemnat şi „măturarea" industriilor sau a organizaţiilor din domeniile respective! La Cultură – să se schimbe conducerile de instituţii, teatre, studiouri cinematografice şi tot restul, membrii Comisiilor de experţi, orice personalitate, mai ales dacă s-a bucurat de sprijinul precedentei guvernări! Să vină alţi experţi, şi anume „ai noştri"! Cu cît mai „foşti", cu cît mai clientelari, cu atît mai bine! Trist dar din ce în ce mai vizibil, mai evident: cultura cu care ministerul „de resort" pare înclinat să „defileze" e – pur şi simplu – alta decît cea a României de azi!

Concluzia e că echipa de conducere a Ministerului se vede confruntată cu o criză profundă, pe frontul unui conflict cu însăşi cultura română actuală. Cu aşa ceva nu e de glumit. Cabinetul a arătat că înţelege gravitatea situaţiei şi a impus revenirea în „cazul Lucian Pintilie". Dar criza e de fond şi tinde să se generalizeze. Tensiunile continuă să se acumuleze. Ministrul Răzvan Theodorescu şi colaboratorii săi ar trebui să înţeleagă la rîndul lor ce se întîmplă. Pînă nu va fi prea tîrziu...

∎

Patria veşnic nerecunoscătoare

MONICA GHEŢ

Cu o săptămînă în urmă, cînd Lucian Pintilie era, după memoriul trimis autorităţilor şi presei, doar temporar menţinut în funcţia de director al Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii – ministerul păstrîndu-şi „asul din mînecă", respectiv decizia „legală" a destituirii marelui artist –, mă obseda expresia-parafrază: „patria veşnic nerecunoscătoare", o reiterare/reformulare a mitului suicidar privind „blestemul românesc" şi îndepărtarea valorilor, condamnarea la nesfîrşite începuturi etc. – perpetuarea, pasămite, a unor „strămoşeşti-voioase" tradiţii ale autosuprimării. Acum, lucrurile s-au clarificat, au luat, aşadar, o întorsătură radicală: ajunge cu „mitul" Pintilie!; omul e „pensionabil", prea „egocentric", nu mai este nevoie de el, care s-a dovedit stimabil pînă în 1990, însă de atunci încolo, prin ce s-a remarcat?

Cînd „patriotismul" se revendică de la **Burebista**, care traversează, în „super-subproducţii" cinematografice autohtone lanul de porumb (!), sau de la **Decebal** ori **Mihai Viteazul**, ai căror soldaţi poartă la încheietura mîinii ceasuri Pobeda, ori prin adularea fără discernămînt a mareşalului Antonescu, integrarea valorilor noastre în Europa se făcea, în ţară şi peste hotare, prin Lucian Pintilie. Despre Lucian Pintilie s-au scris volume de cronici în Statele Unite sau în Europa occidentală, semnate bunăoară de personalităţi de talia unor Eugéne Ionesco, Susan Sontag, Alberto Moravia, Alain Besançon, Françoise Giraud, Alain Finkelkraut, Roland Barthes, Cathérine Durandin, Leonore Fini, Jack Lang, printre mulţi alţii nu mai puţini renumiţi; în plus, de curînd, doamna ministru al Culturii din Franţa, Cathérine Tasca, i-a decernat lui Lucian Pintilie gradul de *Mare Comandor al Ordinului Artelor şi Literelor*. Între timp, în ţară i se orchestra o nouă eliminare, ultima, prin imperativul vîrstei, din cultura română. Cu toate acestea, actualul ministru al Culturii şi Cultelor din ţara sa de baştină, România, „nu înţelege de ce se face atîta caz".

Mai aflăm de la acelaşi înalt for că: „Există personalităţi *cu mult mai importante în această ţară* (subl. m.), academicieni, oameni de ştiinţă. Lucian Pintilie e un om important pentru mine, e un creator stimabil pentru ceea ce a făcut *pînă spre anii '90, dar atîta tot*" (**Adevărul**, joi 12 iulie 2001). Departe de mine gîndul minimalizării vreunui efort creativ în orice domeniu... însă impactul paideic-afectiv al celor mai importanţi artişti este totuşi altceva! Va fi acceptînd şi ministrul Culturii că ei reprezintă, în fond, *esenţa fiinţării noastre*, dacă acest lucru mai are importanţă...

Să recapitulăm: instituţiile statului funcţionează dezastruos, cu efecte potrivnice raţiunii lor de-a fi; tinerii, creatorii ori liderii opiniei de mîine, rămîn sideraţi în faţa absenţei reacţiei publice pe parcursul scandaloaselor revelaţii ale realităţii cotidiene; identificarea surselor Răului în societatea românească şi a devastatoarelor sale consecinţe n-au nici un ecou, fapt ce nu mai miră pe nimeni... cel puţin aşa se crede şi se... doreşte, probabil. Tocmai în astfel de împrejurări sînt invocate legi ori se inventează legi pentru a tulbura aşezarea puţinului bine rămas ca, spre exemplu, activitatea Studioului de Creaţie Cinematografică de sub conducerea lui Lucian Pintilie, instituţie ce aducea bani în ţară, şi nu invers...

Ne iluzionam pînă nu de mult că mai există şi la noi *repere*, cel puţin la nivelul *aspiraţiilor*. S-a mai spus, şi de ce n-aş repeta-o: cultura română *rezistă* prin *excepţii*. Consider că cea mai evidentă dintre excepţii a fost şi este azi Lucian Pintilie (opinie susţinută de mari exegeţi ai spectacolului, oameni de cultură), care din 1972 şi pînă în 1990 s-a văzut nevoit să lucreze în

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

A lansat un nou card...

BCR *VISA* Electron

... card de debit emis în lei pentru persoane fizice.

Poate fi folosit oriunde este afişată sigla *VISA* (în ţară sau străinătate).

Solicitaţi eliberarea unui card **BCR *VISA* Electron** în perioada **2 mai - 4 august 2001** şi intraţi automat într-un concurs dotat cu un premiu de **3.000 $** (alimentarea contului Dvs. cu **250 $** lunar timp de un an).

În plus, puteţi câştiga prin tragere la sorţi un premiu de **100 $** în fiecare săptămână din perioada sus menţionata.

BANCA COMERCIALA ROMANA
VISA
Electron

© BCR Marketing

Pentru informaţii suplimentare adresaţi-vă unităţilor **BCR** din toată ţara.

Semnături pentru Lucian Pintilie

În urmă cu 30 de ani, regimul comunist din România i-a interzis lui Lucian Pintilie să mai facă filme în ţara sa şi, în cele din urmă, l-a exilat. În 1990, Lucian Pintilie a revenit în ţară, preluînd funcţia de director al Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii. În această calitate, dovedindu-se un excelent manager, a realizat în producţie proprie sau în coproducţie 15 filme, dintre care şapte au fost invitate la Festivalul de la Cannes, două la Festivalul de la Berlin şi două la Festivalul de la Veneţia (Marele Premiu Special al Juriului).

La 11 ani de la Revoluţie, Ministerul Culturii şi Cultelor a pus la cale îndepărtarea lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului Cinematografic, pregătindu-i astfel al doilea, şi probabil ultimul, exil. Acest lucru se întîmplă cu unul dintre cei mai importanţi ambasadori ai culturii române şi „cu cel mai european“ dintre oamenii de cultură români, în clipa în care preşedintele României şi primul ei ministru fac turul lumii pledînd cauza integrării României în Europa. Ne întrebăm dacă discursul privind integrarea României îşi păstrează credibilitatea, în condiţiile în care oamenii de cultură români pe care Europa îi omagiază sînt umiliţi şi trataţi cu cinism în propria lor ţară.

18 iulie 2001

Ştefan AGOPIAN, Liviu ANTONESEI, Adriana BABEŢI, Radu BELIGAN, Alexandru BINDEA, Ioan BUDUCA, Al. CĂLINESCU, Ioana CRĂCIUNESCU, Gabriel DIMISIANU, Geta DIMISIANU, Ştefan Aug. DOINAŞ, Şerban FOARŢĂ, Vladimir GĂITAN, Călin GHIBU, Virgil IERUNCA, Mihaela IRIMIA, Dorina LAZĂR, Ion Bogdan LEFTER, Monica LOVINESCU, Ileana LUCACIU, Ioana Ana MACARIA, Viorel MARINEASA, Angela MARINESCU, Mircea MIHĂIEŞ, Alina MUNGIU, Ion MUREŞAN, Carmen MUŞAT, Andrei OIŞTEANU, Octavian PALER (care precizează: „În principiu m-am hotărît să nu mai semnez pe liste, dar de data aceasta sînt dator să fac o excepţie“), **Călin PAPURĂ, Ludmila PATLANJOGLU, Simona POPESCU, Sandra PRALONG, Cristian PREDA, Nicolae PRELIPCEANU, Mircea SUCIU, Tia ŞERBĂNESCU, Călin POPESCU TĂRICEANU, Cristian TEODORESCU, Răzvan VASILESCU, Daniel VIGHI, Varujan VOSGANIAN**

Lista rămîne deschisă.

Intelectualii clujeni se solidarizează cu Lucian Pintilie

Adrian MARINO, Ioan MUŞLEA, TOMPA Gabor, Cornel ŢĂRANU, Daniela ŢĂRANU, Virgil MIHAIU, Ioana BOT, Ştefan OLTEAN, Ion POP, Radu ŢUCULESCU, Adrian POPESCU, Lidia BOTE, Monica GHEŢ, Mircea MUTHU, Mircea POPA, Liviu MALIŢA, Dan DAMASCHIN, Ovidiu PECICAN, Rodica MARIAN, Ruxandra CESEREANU, Corin BRAGA, Ştefan BORBÉLY, Emma TĂMÂIANU, Virgil CIOMOŞ Horia URSU, Miriam CUIBUS, Melania URSU, Cristina FELEA, Lidia FELEA, Ciprian MIHALI, Nicolae BOERIU, Gabriela RUSU, Marius JUCAN, Mona CHIRILĂ, Tudor CHIRILĂ, Anton TAUF, HORVÁTH Andor, Radu MAREŞ, Danuta Maria GHEŢ, Virgil STANCIU, Victor CUBLEŞAN, Călin STEGEREAN, Vasile ERNU, KOVÁCS Ildiko, Seva CHEPTEA, Paul CHEPTEA, Ion Maxim DANCIU, Marius TABACU, Adrian SÎRBU, Alexandru POLGAR, Virgil LEON, Alexandru PĂSAT, Adriana POPESCU, Titu TONCEAN, Anca TONCEAN, Aurel CODOBAN

Nota redacţiei: Alţi şapte semnatari s-au retras între timp, însă, ciudat, nu ca autori individuali, ci sub titulatura comună: „Subsemnaţii, membri ai Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor“!...

Protest UNITER

UNITER se adaugă protestelor tuturor acelora care se ridică împotriva măsurilor de îndepărtare a domnului Lucian Pintilie din lumea în care talentul său a adus servicii de necontestat României şi culturii universale. Ajuns la o maturitate artistică care pune în valoare cele mai subtile nuanţe ale firii omeneşti în permanentă căutare de sine, geniul lui Pintilie s-a manifestat la aceeaşi intensitate şi în teatru, şi în film.

După exilul îndurat în epoca Ceauşescu, Pintilie, ca regizor de teatru, a cunoscut succese fără egal în Franţa şi Statele Unite ale Americii. Revenit în România după 1989, el s-a dedicat filmului românesc, aducîndu-i o glorie nesperată într-o perioadă de grele încercări pentru lumea artei naţionale.

Decorat recent de Preşedintele ţării cu titlul de „Mare Ofiţer al Ordinului Steaua României“ şi de către Franţa cu titlul de Mare Comandor al Ordinului Artelor şi Literelor, Pintilie este astăzi alungat fără ruşine din locul pe care şi l-a cîştigat prin merite personale şi de necontestat.

Protestăm vehement şi cerem imediata repunere în drepturi a domnului Lucian Pintilie şi aplicarea de reparaţii morale ce se impun faţă de o asemenea jignire naţională.

Senatul UNITER

20 iulie 2001

---

străinătate fiindcă *nu i s-a dat voie să muncească în România* acelor ani. Sîntem nevoiţi să credem azi, *după 11 ani de la o sîngeroasă revoluţie*, că se repetă istoria pe calea unor şi mai draconice procedee?!

Nu ştiu la care dintre academicienii şi oamenii de ştiinţă „mai importanţi“ face trimitere omul de cultură Răzvan Theodorescu. Foarte bine dacă ei există. Ce ştiu precis, însă, este ce a făcut Lucian Pintilie în ţară şi pentru cultura română (şi) *din 1990 încoace*: „numai“ cinci filme „de autor“ (scenariul şi regia), iar în total 15 producţii ori coproducţii ale Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii. Cifra indică jumătate din producţia cinematografică a ţării în perioada 1990-2001, bucurîndu-se de semnătura unor incontestabili meseriaşi, nume de largă audienţă: Mircea Daneliuc, Stere Gulea, Nicolae Mărgineanu, Michael Haneke etc., totodată oferind şansa debutului unor notabile tinere talente, precum Nae Caranfil, Cristian Mungiu, Cristi Puiu. Numai *două dintre filmele acestui an*, coproduse la Studioul de Creaţie al Ministerului Culturii, au fost selecţionate la Cannes (**Marfa şi banii** de Cristi Puiu) şi la Veneţia (**După-amiaza unui torţionar** de Lucian Pintilie); în ansamblu, prezenţa românească la Cannes şi Veneţia – între 1992-2001 – nu are precedent în cinematografia românească: şapte selecţionări la Cannes, două la Veneţia. Mai pot fi consultate *cîteva kilograme* de cronici *selectate*, dedicate exclusiv lui Lucian Pintilie *după 1990*! Şi „nu înţelegem“ *de ce se face atîta caz*! Un *regizor de film* nu lucrează doar cu stiloul şi hîrtia asemeni scriitorului, el are nevoie de condiţiile unui studio. Cu un buget minimal, Studioul de Creaţie Cinematografică a Ministerului Culturii a înlesnit, cum ziceam, crearea a 15 filme în 11 ani. Poate face Ministerul Culturii o comparaţie cu alt studio cinematografic din ţară? Sau tocmai această muncă şi evidentele ei rezultate trebuie „ponderate“, pentru a nu spune eliminate, fiindcă... e mai liniştitor-egalizator „să le dăm la cap supradotaţilor“ (în cazul de faţă, un prea talentat şi, fireşte, deranjant regizor), dacă vă amintiţi celebra secvenţă din filmul **Balanţa** – care n-a fost o metaforă...

Revin însă: lista principalilor coproducători europeni ai filmelor realizate de Studioul de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii demonstrează nu doar abilităţile manageriale ale aceluiaşi Lucian Pintilie, ci şi respectul, încrederea de care se bucură regizorul român în lume. Mai puţin la noi... căci, nu-i aşa?, „patria“ nu e doar „veşnic recunoscătoare“ eroilor – de preferinţă – morţi, ci poate fi etern nerecunoscătoare.

Mă tem că, pe lîngă ştiuta definiţie, „patria“ este/sîntem noi toţi, şi cei care se implică, şi cei care se păstrează în rezervă, fie ei conducători sau cei ce se aşază „sub vremi“. Scepticilor, ezitanţilor în faţa gesturilor decise şi clare, atunci cînd miza este menţinerea în ţară şi crearea condiţiilor de muncă ale puţinelor noastre valori de talie europeană, tuturor, deci, le-aş aminti scenarii similare petrecute în mult huliţii ani '50-'70... Cu ce drept acuzăm acum hotărîrile acelei epoci, împreună cu nefastele ei consecinţe (subiecte pentru tratate academice), cînd la început de mileniu trei, la capătul atîtor sacrificii, ne menţinem în „diplomatice“ rezerve, invocînd mereu şi mereu aceleaşi avantaje ale prudenţei. *Ne revoltă enorm* totalitarismul, dar stăm neclintiţi cînd trebuie acţionat pe viu, şi încă în favoarea unui foarte mare artist, care a contribuit la buna faimă a ţării, tocmai lucrînd împotriva abuzurilor totalitarismului.

Azi clopotele bat pentru Lucian Pintilie; dar mîine, dar poimîine, pentru cine vor bate? Sau poate că nici nu vor mai fi clopote...

iulie 2001 ▮

Radio Total 96.9 FM

▮ **Un zig-zag aiuritor**. Scandalul declanşat de demiterea lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului de Creaţie Cinematografică al Ministerului Culturii, despre care am relatat şi în numărul nostru precedent, a continuat de-a lungul săptămînii trecute: proteste individuale şi colective, scrisori deschise, declaraţii şi comunicate ale Ministerului Culturii, o discuţie pe această temă în şedinţa executivului de joi şi din nou decizii, declaraţii, comunicate. Situaţia de fapt a evoluat – în linii mari – astfel: Lucian Pintilie a fost o vreme declarat director în funcţie, dar cu perspectiva iminentă a unui concurs pentru postul pe care-l ocupă de peste 10 ani, apoi a fost declarat demis, apoi guvernul l-a repus în funcţie, apoi ministrul Culturii a revenit susţinînd că oricum Studioul se reorganizează în foarte scurt timp. Un zig-zag aiuritor, aşadar: jos Pintilie, sus Pintilie etc. etc. etc.

▮ **Front comun al intelectualităţii româneşti**. Principala consecinţă a acestor malversaţiuni n-a fost lezarea lui Lucian Pintilie, ci solidarizarea unui număr important de intelectuali, artişti, oameni de cultură, care au făcut front comun în apărarea reputatului regizor, acuzînd vehement acţiunile Ministerului Culturii şi Cultelor. Rezultat invers decît cel scontat: în locul eliminării unui mare creator privit ca un „adversar politic“, echipa ministerială a devenit ea însăşi victima unui mare scandal mediatic. Reluăm şi noi în aceste pagini o parte a protestelor colective făcute publice în susţinerea lui Lucian Pintilie...

▮ **Proteste individuale: (1) Ioan Groşan**. În ziarul **Ziua** din 14-15 iulie, Ioan Groşan scria, sub titlul **Conspiraţia mediocrilor**, despre „eludarea, cinică şi resentimentară, a unei mari valori“ şi despre strategiile de manevră „pe şestache“ la care apelează oficialii noştri culturali: „Dacă nu le reuşeşte chestia cu concursul anunţat pe şestache la Mica publicitate, atunci de ce să nu încerce să introducă pe şestache la Parlament un misterios proiect de lege a cinematografiei, avînd, de fapt, drept unic scop de a aduce sub tichia de mărgăritar a Kitschcockului filmului românesc (ştiţi la cine mă refer) [aluzia e la Sergiu Nicolaescu, numit mai devreme în text – *n.n.*] *toate* studiourile existente, minus Buftea lui Adrian Sîrbu? Iar dacă, datorită intervenţiei senatorului Radu F. Alexandru, acest proiect n-a putut fi strecurat pe ultimii metri ai recent încheiatei sesiuni parlamentare, de ce să nu încerce să-l împingă pe şestache pe masa Guvernului, pentru o estivală ordonanţă de urgenţă?“...

▮ **Proteste individuale: (2) Maia Morgenstern**. La începutul săptămînii

Nervi de vară sau cîteva glose pseudofilozofice la un „scandal (literar) în plină vară“

LIVIU ANTONESEI

O paşnică introducere

Acum vreo două săptămîni, un mic scandal estival a zguduit din temelii viaţa literară ieşeană, lăsînd urme şi în restul ţării, inclusiv în paginile acestei reviste. Ce s-a întîmplat? Mai bine de treizeci de scriitori locali, unii membri ai Uniunii Scriitorilor, alţii foşti şi/sau viitori membri, şi-au manifestat nemulţumirea despre cum merg lucrurile în asociaţia ieşeană şi la revistele patronate de aceasta, mai precis de grupul care controlează asociaţia de mai bine de un cincinal. Am semnat şi eu apelul-protest, îndeosebi din motive de simpatie. În grupul protestatar am găsit mai multe personaje simpatice şi mai mulţi scriitori care-mi plac, ca scriitori, decît în grupul rival. În ce mă priveşte, nu mai sînt membru al Uniunii Scriitorilor din decembrie 1995 şi nici nu doresc să revin în rîndurile sale, dar cred că protestatarii au dreptate. Dacă asociaţia locală USR a devenit o structură clientelară, care funcţionează după reguli cvasimafiote, e normal ca scriitorii care nu pot să joace după respectivele reguli să dorească să se autoorganizeze. Ei au mai multe soluţii, doar de aceea trăim într-o democraţie ce permite libertatea de asociere – pot intra în ASPRO, pot crea o organizaţie cu totul nouă ori, în sfîrşit, după cum sună protestul-apel, pot solicita crearea unei asociaţii alternative, membră a USR, pe acelaşi teritoriu pe care funcţionează actuala asociaţie. Nimic din statutul USR nu împiedică o astfel de soluţie şi, atunci, e regretabil că actuala conducere a USR nu a formulat nici un răspuns către solicitanţi. Chiar dacă dl Eugen Uricaru a devenit preşedinte mai ales cu sprijinul celor contestaţi de apelul celor „treizeci şi ceva“, Domnia Sa este totuşi dator cu un răspuns, pentru că, o dată alegerile încheiate, a devenit, nu-i aşa?, preşedintele „tuturor scriitorilor“, cel puţin al celor membri ai USR.

Eu nu ştiu dacă clientela care conduce actuala asociaţie şi controlează revistele literare din Iaşi – cu excepţia revistei **Timpul**, care este o publicaţie particulară – este lipsită de orice valoare şi compromite ideea de „cultură ieşeană“. Nu ştiu asta pentru că, într-un mod deosebit de mulţi dintre contemporanii mei, nu am la îndemînă un instrument infailibil de măsură a valorii. De altfel, dacă e să mă iau după nenumăratele premii cîştigate de membrii clientelei (şi) în afara Iaşilor, nu doar prin procesul de interşanjare între juraţi şi candidaţii la premii pe plan local, aş crede că sînt scriitori extrem de valoroşi. Pe de altă parte, cum aş putea spune că dl Cassian Maria Spiridon este un poet lipsit de valoare, cînd Domnia Sa a inaugurat reluarea Colecţiei „Hyperion“ de la prestigioasa Editură Cartea Românească, editură aflată sub conducerea rafinatului critic literar Dan Cristea? Ori m-aş umple de ridicol susţinînd o asemenea enormitate, ori ar trebui să bănuiesc că nu doar „cultura ieşeană“ este bolnavă, ci de-a dreptul cea naţională, variantă în care, vorba înţeleptului, „se sparie gîndul“! De altfel, pînă la urmă, valoarea/lipsa de valoare a contestaţilor este indiferentă. Dacă grupul contestatar nu se simte bine împreună cu membrii grupului contestat, este limpede că el trebuie lăsat să se autonomizeze, inclusiv ca asociaţie alternativă a USR pe acelaşi teritoriu geografic. Ar fi, cu adevărat, o probă că aşa-numita descentralizare administrativă a USR nu a fost un simplu slogan electoral. Dacă acest lucru se va întîmpla, este la fel de limpede că va trebui împărţit şi patrimoniul, iar noua asociaţie va trebui sprijinită în inventarea unei publicaţii. Ca să retez zvonurile care deja au început să zburde, afirm foarte clar aici că respectiva publicaţie nu va fi revista **Timpul**, care va rămîne în continuare o publicaţie particulară şi independentă de orice organizaţie în afara fundaţiei omonime editoare, înfiinţată acum doi ani. Dacă, Doamne fereşte, fundaţia nu va mai avea resurse să o editeze sau dacă redacţia va renunţa la eforturile supraomeneşti necesare asigurării apariţiei, atunci revista pur şi simplu îşi va autosuspenda apariţia, însă nu va alege o altă organizaţie de tutelă, oricît de prestigioasă ar fi aceasta. Şi, de altfel, e mai bine aşa. Împreună cu eventuala nouă publicaţie, am putea încerca să rezistăm mai bine la ceea ce noi, membrii grupului contestatar, numim, poate prea grăbit, e adevărat, poate înşelîndu-ne, „ofensiva mediocrităţii şi a nonvalorii“. În continuare, urmează cîteva glose axate fie pe fenomene de patologie culturală, fie pe altele de umor negru şi absurd, fie, în sfîrşit, pe relevarea faptului că, deosebit de grupul clientelar contestat, grupul contestatarilor este departe de a fi unul monolitic şi inflexibil în opiniile şi atitudinile sale.

Dl Cassian, Dl Stancu şi teoria emanaţiilor

Pe la începutul lui iunie, am citit editorialul simpaticului meu amic Valeriu Stancu dedicat aniversării **Convorbirilor literare**, publicat în revista **Cronica**, şi încă nu mi-am revenit. Nu mi-am revenit pentru că nu mi-am dat încă seama în ce cheie este scris respectivul text. Îl cunosc pe autor de peste 30 de ani şi ştiu foarte bine că este capabil, succesiv, ba uneori chiar în acelaşi timp, şi de frumoase şi excesive entuziasme, dar şi de otrăvurile ironiei şi chiar ale sarcasmului. Articolul său începe, de altfel, foarte abrupt: „La-nceput a fost Cuvîntul şi Cuvîntul era la Dumnezeu. Apoi au apărut convorbirile (literare) şi cuvîntul era la Titu Maiorescu. Iar în zilele noastre au apărut şi **Zilele revistei *Convorbiri literare***, iar cuvîntul era (şi este) la Cassian Maria Spiridon. Şi dacă tot a fost la el, Cassian a luat cuvîntul şi a strigat cu glas mare: «Adunarea!». Iar din cei mulţi chemaţi, tare puţini au fost aleşi (ca la vreo sută şi ceva). Şi au sosit invitaţii pe la o miercuri şi s-au cazat, şi au ţesut tot felul de convorbiri pînă în viul nopţii. Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă: ziua întîi“. Dacă Valeriu Stancu vorbea serios, este limpede că avem de-a face cu o dublă blasfemie. E deja enorm să alături numele dlui Spiridon de cel al lui Titu Maiorescu, dar să o iei chiar de la Domnul Dumnezeul Nostru întrece orice închipuire. Este limpede, prin urmare, că e mai productiv să mă îndrept spre latura ludică, ironică şi chiar sarcastică a vechiului meu amic, şi atunci, chiar dacă şarja este cam tare după gustul meu, întrucît socotesc că trebuie să păstrăm o anume măsură cînd e vorba de cele sfinte, mă voi întîlni cu o frumoasă exploatare ironică a teoriei plotiniene a emanaţiilor. Lumina tare, orbitoare, a Cuvîntului Primordial, devenită deja suportabilă, deci accesibilă ochiului, la Titu Maiorescu, se tot diluează după aceea, capătă o oarecare intensitate conjuncturală, accidentală, la reînceputul din anii '70 şi la cel din anii '90, un reluat cîntec de lebădă, pentru a se apropia de întunericul ca şi pur atunci cînd ajunge în mîinile dlui Cassian Maria Spiridon. Bănuiesc că asta a vrut Valeriu Stancu să spună, dar, aflat într-un amical context aniversar, a preferat să nu pronunţe cuvintele cu exces de brutalitate, ci recurgînd la această reuşită intermediere a teoriei infinit rafinatului Plotin.

Dar dacă mă înşel? Dacă vechiul meu amic a vorbit cu toată seriozitatea, suspendîndu-şi pentru o clipă simţul critic, spiritul ludic, simţul umorului, virtuţile ironiei,

ecouri ale „cazului Lucian Pintilie“

trecute, cunoscuta actriţă Maia Morgenstern a difuzat prin intermediul Internet-ului un apel personal, reluat apoi de mai multe ziare: „În numele valorilor morale şi culturale în care încă mai cred, adresez acest apel tuturor artiştilor şi intelectualilor sau, pur şi simplu, spectatorilor care apreciază filmele lui Lucian Pintilie. Celor pentru care personalitatea sa artistică înseamnă ceva. Celor pentru care filmele realizate de el [...] reprezintă momente semnificative în evoluţia cinematografiei româneşti şi a artei cinematografice în general. Doresc să aduc la cunoştinţa opiniei publice un fapt pe care nu-l pot considera altfel decît o jignire personală şi totodată un afront la adresa artei cinematografice, cu atît mai îngrijorător cu cît reprezintă poziţia oficială a Ministerului Culturii din România, fiind exprimată chiar de către conducătorul acestei instituţii guvernamentale. În cadrul reorganizării administrative a cinematografiei pe care o întreprinde Ministerul Culturii şi Cultelor din România, dl ministru Răzvan Theodorescu şi-a permis să facă declaraţii publice conform cărora întreaga creaţie a artistului Lucian Pintilie de după 1990 ar fi lipsită de valoare. Prin astfel de opinii lipsite de argumente şi eleganţă, dincolo de limita celui mai elementar bun-simţ, dl ministru încearcă să justifice tentativa meschină de înlăturare de la conducerea cinematografiei româneşti a unui regizor a cărui notorietate mondială este de prestigiu, şi prin participarea la festivaluri de primă importanţă, cum sînt cele de la Veneţia sau Cannes. Doresc să-mi exprim dezaprobarea faţă de această poziţie partizană şi lipsită de orice temei cultural sau intelectual, în speranţa că oamenilor pe care-i interesează viitorul artelor şi culturii din România nu le poate rămîne indiferentă această făţişă tentativă de ostracizare a lui Lucian Pintilie chiar în ţara sa“.

▌Proteste individuale: (3) Gabriel Liiceanu. La începutul săptămînii, mai întîi în cotidianul **România liberă**, apoi în săptămînalul **22**, a fost publicată o scrisoare deschisă a lui Gabriel Liiceanu adresată premierului Adrian Năstase. Pornind de la cazul eliminării reprezentantei Asociaţiei Editorilor din România, al cărui preşedinte este G.L., de la lucrările Comisiei de acordare a subvenţiilor Ministerului Culturii pentru editarea de carte, scrisoarea deschisă ajunge şi la chestiunea Pintilie: „Am citit zilele acestea în ziare despre tratamentul la care a fost supus Lucian Pintilie de către acelaşi Minister al Culturii. Ce ruşine! Şi asta se petrece cu «cel mai european» om de cultură din România, în timp ce d-voastră, ca Prim-Ministru, faceţi turul Europei în speranţa că Europa se va convinge pînă la urmă că avem un comportament european. Dar credeţi că pe lista uimirilor ei, alături de problema copiilor instituţionalizaţi, nu poate să intre şi tratamentul de care au parte în România oamenii de cultură români pe care Europa îi omagiază? [...] Desigur, etajul II din clădirea Ministerului Culturii nu mai este ocupat de corpul de cenzori, dar cîtă vreme postul lui Lucian Pintilie de la Studioul de Cinematografie al Ministerului Culturii este scos la concurs *tocmai pentru că Lucian Pintilie e cel mai bun* înseamnă că organizatorii «cursei cu obstacole» au rămas să-şi facă în continuare treaba“.

▌Proteste individuale: (4) Mircea Dinescu. Marţea trecută, la solicitarea redacţiei de la **Ziua**, a intervenit şi Mircea Dinescu. La aprecierea ministrului Răzvan Theodorescu, potrivit căruia Lucian Pintilie s-ar fi oprit, ca regizor, la **Reconstituirea**, M.D. replică: „dacă marele regizor Lucian Pintilie este după **Reconstituirea** un om terminat, putem spune că dl ministru al Culturii e în faza prenatală. Pentru că Lucian Pintilie şi-a întregit deja o operă şi, indiferent cum se va juca, pe viitor, cu propriul său destin, va rămîne în cultura românească drept regizorul cel mai important. Asistăm la un spectacol dintre cele mai groteşti, în care politicienii noştri se dau europeni la telejurnalul de seară, iar activiştii culturali din subordine înfiinţează la nivelul lor o nouă judeţeană de partid: mari actori trebuie să-şi dea acum bacalaureatul, după ce şi-au luat doctoratul pe mari scene ale lumii; mari regizori sînt traşi de urechi de către cei care au stat toată viaţa lor capră. Într-o ţară în care Dinu Săraru e directorul Teatrului Naţional, nepotul lui e ministru adjunct la Cultură, poate că ar fi bine să vină şi Sergiu Nicolaescu la Academia Română, ca să fie coliva completă“!...

▌Alte proteste: scriitori, actori, regizori. În **România liberă**, în **Curentul**, în alte publicaţii – nu în ultimul rînd şi în revista noastră –, s-au mai pronunţat personalităţi precum Ştefan Aug. Doinaş, Alexandru Paleologu, Doina Levintza, Mariana Mihuţ, Oana Pellea, Victor Rebengiuc, Ion Caramitru, Mircea Daneliuc, Stere Gulea, Stelian Tănase ş.a. Toată lumea – scandalizată, vehementă, acuzatoare. După şedinţa de guvern de joi, după ce s-a aflat că primul ministru a intervenit în favoarea lui Lucian Pintilie, protestele au încetat. Recenta declaraţie a ministrului Răzvan Theodorescu sugerează însă – din păcate – că sînt „bune“ şanse ca ele, protestele, să reînceapă: fiindcă se întrezăreşte rapida unificare a Studioului condus de Lucian Pintilie cu Ro-Film în vederea privatizării, ceea ce tot către eliminarea marelui regizor ar cam duce. Vom trăi şi vom vedea...

POLIROM
NOUTĂȚI
iulie 2001

Andrea Dworkin
Războiul împotriva tăcerii

Andrzej Szczypiorski
Frumoasa doamnă Seidenman

Sławomir Mrożec
Povestiri. 1990-1993

În pregătire:
Livius Ciocârlie **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri**
Oscar Wilde **Portretul lui Dorian Gray**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iași**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timișoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

considerabila sa cantitate de sarcasm? Nici atunci nu-i bai, pentru că, desigur, poate să mă contrazică, să-mi atragă atenţia asupra erorilor din acest modest exerciţiu hermeneutic. În fond, poate să-mi aplice chiar mie armele pe care eu le-am crezut îndreptate în altă parte! Sigur, în toată povestea asta, singurul cu adevărat „nevinovat“ este chiar dl Cassian – în toate sensurile cuvîntului dintre ghilimele, vreau să spun.

Chiar şi involuntar fiind, umorul binedispune

O parte din membrii grupului contestatar îmi reproşează că „obţin satisfacţii spirituale“ atunci cînd citesc editorialele pe care Dl Cassian Maria Spiridon le publică cu generozitate pe cîte o întreagă pagină din revista **Convorbiri literare**. Unii îmi spun, de-a dreptul, că sînt inconştient, că încurajez astfel alunecările legionaroide, lipsa de spirit critic sau enormităţile culturale, de pildă dintr-un editorial dedicat gîndirii complexe a unui Ştefan Lupaşcu. Încerc să mă apăr şi eu cum pot. Eu nu încurajez nimic, de vreme ce nu eu îl îndemn să-şi scrie editoriale acolo unde altădată le scria Maiorescu. Nu eu îi dictez gîndurile Dlui Spiridon, nici nu-i port în vreun fel mîna pe hîrtie. Cum e şi firesc, Domnia Sa scrie exact ce-i trece prin cap şi, într-o ţară eliberată de abominabila cenzură, le publică unde are chef, inclusiv în revista pe care, graţie lui Laurenţiu Ulici, a primit-o pe mînă şi pe care, datorită Dlui Uricaru, o păstrează. Iar dacă există libertate de opinie, nu văd de ce mi-aş reprima în vreun fel libertatea mea de lectură. Pentru mine, umorul este umor, indiferent dacă este voluntar sau involuntar, dacă este absurd, negru sau roz. Dacă un text îmi provoacă bucuria, exaltarea sau rîsul, îl citesc pentru aceste reacţii, fiind cu totul indiferent la intenţiile evidente sau ascunse ale autorului. Din acest punct de vedere, dispariţia **Convorbirilor literare** în actuala lor alcătuire ar fi pentru mine o mare pierdere şi în acest punct mă şi despart de colegii mei de apel-protest. N-au decît să inventeze o revistă în care umorul să fie, întotdeauna, voluntar şi o s-o citesc cu la fel de multă plăcere/bucurie/satisfacţie. A împiedica apariţia respectivei reviste în actuala sa formulă ar fi, în opinia mea, un incalificabil act de cenzură. Din fericire, şi regretatul Domn Ulici şi Dl Uricaru au gîndit, în această privinţă, exact ca mine şi nu mi-au răpit din puţinele clipe distractive de care mă bucur în această înfierbîntată urbe.

Aristotelici şi platonicieni

Korzybsky şi Van Vogt au avut dreptate – oamenii sînt aristotelici sau platonicieni. Textul din numărul 73 al **Observatorului cultural**, dar şi alte texte mai vechi, îl integrează pe Dl Codrin Liviu Cuţitaru în categoria platonicienilor. Dacă bătrînul Platon îi arunca pe poeţi din cetate pentru a le face loc filozofilor, Dl Cuţitaru îi alungă în favoarea criticilor, eseiştilor şi teoreticienilor, în termenii Domniei Sale, a „intelectualilor riguroşi, responsabili, de obicei familiarizaţi cu munca de coordonare a strategiilor culturale“. Dacă ar fi fost aristotelician, Dl Cuţitaru ar fi fost ceva mai relativist şi nu ar fi vorbit nici despre poeţi „în general“, nici despre „intelectuali“ în general. Poezia (prin care înţeleg creaţia de orice natură) are un avantaj temporal faţă de comentariul de orice fel, care nu-i dă o valoare în sine, dar are şi un alt avantaj, acela al – să-i zic – „primarităţii“. Discursul secund, comentariul critic, teoria etc. nu sînt posibile decît datorită faptului că există discursul prim, deci poezia, muzica, pictura etc. Din acest motiv aş fi ceva mai blînd cu „poeţii“, pentru că oferă materia primă pentru comentariu. Iar datoria comentatorului nu este aceea de a exclude, de a expulza, de a evacua „poezia“ – cu tot cu autorii ei –, ci de a comenta, dacă e posibil, şi, în anumite limite, e posibil –, de a o evalua. Pe de altă parte, condiţia de poet (recte creator) nu-ţi răpeşte prin ea însăşi nici capacităţile manageriale, nici spiritul critic, aşa cum condiţia de comentator nu ţi le oferă de la sine. În cele din urmă, sînt capacităţi care se învaţă, care se educă, care se rafinează prin exerciţiu etc. În cazul Dlui Cuţitaru, este chiar interesant faptul cum educaţia americănească, relativistă, aristotelică prin urmare nu a reuşit încă să-i modeleze nucleul dur platonician, ca şi moştenit genetic, aş spune. Cînd lucrurile vor merge pînă la capăt, va înţelege singur că a expulza poezia este la fel de pernicios cu conduita inversă, ce tinde s-o transforme într-un fel de religie. În fond, poezia este una dintre dimensiunile egal legitime ale culturii. Nici mai mult, dar nici mai puţin decît asta. E de la sine înţeles că distincţia între platonicieni şi aristotelici este una pur tipologică. Mai mult chiar decît la Korzybsky ori Van Vogt, care nu se sfiau să-i dea şi unele dimensiuni valorizatoare.

Un dezacord de detaliu

În de-altfel foarte interesantul său text, Dl Cuţitaru are următorul pasaj: „Majoritatea structurilor gestionate de cei în cauză [*n.m. L.A.: poeţi*] au ajuns imediat la faliment intelectual (de pildă, cu tot respectul pentru prietenii Liviu Antonesei, Gabriela Gavril ori Dan Lungu, care au ţinut/ţin sus, cu mari eforturi, stindardul singurei reviste de cultură onorabile din Iaşi, **Timpul**, să recunoaştem că, atunci cînd au fost copleşiţi numeric de poeţii «pursînge», au cedat nervos, dînd drumul în tipar unor numere mai slabe chiar decît **Cronica** şi **Convorbiri literare**, acestea din urmă fiind adevărate etaloane ale veleitarismului contemporan, girate de nişte poetaştri cu voluptatea primară a găştilor de cartier)“. Îi mulţumesc Dlui Cuţitaru pentru cuvintele de laudă adresate celor care ne chinuim să mai edităm **Timpul**, de altfel adesea şi cu sprijinul Domniei Sale, dar îmi manifest şi un modest dezacord. Am verificat în colecţiile celor trei reviste amintite şi, cu tot spiritul autocritic, n-am reuşit să găsesc vreun număr al **Timpului** mai slab decît oricare număr al suratelor sale. Nu e o chestiune de orgoliu, ci de scrupul al exactităţii. De altfel, mă îndoiesc că Dl Cuţitaru ar fi publicat într-o revistă capabilă de asemenea performanţe, că ar fi polemizat cu poeţii ei. În al doilea rînd, Domnia Sa însuşi efectuează, totuşi, o distincţie între „poeţi“, care-ar fi dominat uneori la **Timpul**, şi „poetaştri“, care editează celelalte publicaţii. Orice s-ar spune, dar un „poet“, oricît de dificil în alte privinţe, totuşi un poet, nu poate depăşi performanţele unui „poetastru“. Există, totuşi, recorduri ce nu pot fi nici măcar egalate, darmite depăşite! Dincolo de micile înţepături dintre Dl Cuţitaru şi Dnii Radu Andriescu, Ovidiu Nimigean sau Michael Astner, îi vede Domnia Sa pe oricare dintre ei rivalizînd cu poetaştrii cărora nu le mai dau nici eu numele? Mă îndoiesc, îndeosebi pentru că platonicienii au simţul valorii, chiar prea rigid uneori... Şi, apoi, Dl Cuţitaru semnează apelul alături de „poeţi“, nu de „poetaştri“!

O încheiere la fel de paşnică

Cred că, după cele scrise mai sus, nimeni nu mă poate acuza de absolutism ori intoleranţă. Mai degrabă, mi s-ar putea aduce acuzele inverse. Prin urmare, cred că este loc pentru toată lumea – şi pentru „poeţi“ şi pentru „poetaştri“, şi pentru urmaşii lui Mallarmé şi pentru nepoţii lui Rilke, şi pentru platonicieni şi pentru aristotelici. E loc pentru toată lumea, dar, probabil, nu chiar în acelaşi loc. Din acest motiv, de altfel, iniţiativa celor „treizeci şi ceva“ este motivată, de aceea trebuie înfiinţată şi o altă asociaţie a USR la Iaşi, poate şi în alte locuri geografice, cum aud despre Cluj. Iar dacă, în viitor, nu vor fi suficiente nici două asociaţii, se pot înfiinţa oricîte, chiar şi una pentru fiecare scriitor în parte. În fond, USR se autodefineşte ca o structură asociativă de tip federal. Dacă există deja „Republica Federală Daniel Bănulescu“, nu văd de ce nu ar putea exista tot atîtea „republici“ cîţi scriitori sînt în România, aşa „naţională şi unitară“ cum e definită în **Constituţie**...

Un traseu al „fandacsiei“

O. NIMIGEAN

Încerc să-mi nuanţez adeziunea la **Declaraţia** (şi nu „memoriul“ sau „protestul“, cum a fost catalogată de către cei vizaţi) grupului de scriitori din Moldova, adusă la cunoştinţa preşedintelui USR, dl Eugen Uricaru. Pe cei dispuşi să nu caute dedesubturi lucrative (eterna bănuială a unui „ce profit“) îi asigur că nu am semnat din frustrare şi resentiment, ci dintr-un imperativ etic. Dacă nu mi-ar fi teamă de cuvintele mari, l-aş putea numi chiar „categoric“.

Trăiesc, scriu şi (nu) public într-un oraş dominat *literar* (accept delimitarea propusă de dl Codrin Liviu Cuţitaru, deşi mă îndoiesc de faptul că lumea academică ieşeană ar fi *sans reproche*) de mediocritate şi impostură.

Într-un astfel de climat, pentru un scriitor care nu consimte să-şi trădeze vocaţia nu există prea multe soluţii. Fie îşi asumă „dialogul interior“, în sintagma lui Mihail Şora, aducînd pe o scenă lăuntrică spectacolul lumii şi al verbului (anii de comunism, cînd conştientizasem că ieşirea „în agora“ pe coordonatele scrisului meu este imposibilă, mi-au consolidat – probabil mai mult decît ar fi fost cazul – reflexele nonsocializării literare), fie se regăseşte într-o comunitate *underground* (m-am simţit bine, după 1998, în grupul ce a purtat numele de Club 8, alături de Dan Lungu, Radu Andriescu, Dan Sociu, Gabriel H. Decuble, Michael Astner, Constantin Acosmei, Radu Părpăuţă, Lucian Dan Teodorovici ş.a., majoritatea semnatari ai recentei **Declaraţii**; demersul nostru – a se vedea critica la adresa *establishment*-ului din numerele mai vechi ale **Monitorului „Arte“** – s-a lovit, atunci, de urechile antifonate ale tîrgului), fie, în ciuda scepticismului şi a lipsei de afinitate cu unii dintre „căuzaşi“, sprijină, cînd se iveşte ocazia (acum, de pildă), eforturile de a crea o alternativă. Îi rămîne, desigur, şi posibilitatea de a se muta simbolic sau pur şi simplu într-un alt spaţiu (Andrei Valachi şi Radu Pavel Gheo se pregătesc să devină unul – cetăţean canadian, celălalt – cetăţean american). Este soluţia radicală, mărturisind lehamitea, sila, disperarea celei mai tinere generaţii. Dar şi vitalitatea ei. În ce mă priveşte, deja obosit, mă văd constrîns a-mi duce veacul printre saurieni, repetînd zicala culeasă cîndva de Iordache Golescu: „Ţară românească, curvă bătrînă“.

Tarele „climatului ieşean“, acuzate în **Declaraţie**, au drept cauză cel puţin patru stări de fapt nesănătoase care funcţionează într-un sufocant cerc vicios:

1. Precaritatea literară a cîtorva persoane, cazul notoriu fiind ilustrat de redactorul-şef al **Convorbirilor literare**, membru în Consiliul Asociaţiei Iaşi a USR, dl Cassian Maria Spiridon. Meritele reale, pentru care am tot respectul, de organizator al unei mişcări anticeauşiste în 1989, s-au transferat, cu timpul, printr-o alchimie balcanică, într-un capital literar cu pretenţii de Mare Operă. Simpatia (firească) faţă de revoluţionar, consideraţia (acceptabilă cît rămîne neinteresată) pentru managerul Editurii Timpul, atenţia (deja suspectă) arătată redactorului-şef al **Convorbirilor literare** – pe care nu şi-a putut-o reprima nici măcar un critic „în răspăr“ precum dl Gheorghe Grigurcu – şi „calda preţuire“ pentru unul dintre pilonii Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, cu antene la Bucureşti, s-au constituit într-un conglomerat de pur şi impur, de amiciţie şi interes, de serviciu şi contraserviciu. Din care dl C.M. Spiridon s-a „ales“ scriitor. Mutaţia a reuşit, iar poezia sentimentaloidă şi filozoficoidă a Domniei Sale face, *urbi et orbi*, figură de onorabilitate.

2. Urmare de la sine înţeleasă a regulii jocului, capitalul literar, simbolic, devine capital social, teoretic, la fel de simbolic (în primele replici la **Declaraţie**, parte din cei vizaţi, în speţă dnii Ioan Holban, Lucian Vasiliu, C.M. Spiridon, respingeau acuza – inexistentă – de „cumul de funcţii, replicînd că activitatea la Asociaţie nu se remunerează; de parcă de remuneraţie ar fi fiind vorba...). Cum ar spune oarecine: „Există o explicaţie!“. Ocuparea, prin alegeri democratice, a scaunelor din fruntea „breslei“ certifică, o dată în plus, valoarea literară a autorului. O valoare de acum recunoscută şi împărtăşită, reprezentativă în toate sensurile, inclusiv în cel juridic. Atestatele iresponsabil acordate de critică şi-au demonstrat utilitatea şi au condus la încoronarea mediocrităţii. Impostura de care aminteam s-a instalat, perfect legal, în centrul „cetăţii literare“. Ce mai contează, aşadar, că dl C.M. Spiridon publică (diabolic de perseverent) maculatură, că dl Lucian Vasiliu, poet, „onorabil, decent, urban“, cum îi place să valseze matein cu epitetele, scrie de la volum

la volum tot mai limfatic sau că dl Ioan Holban a compromis ideea de spirit critic, lăudînd pe cine trebuie şi pe cine nu vrei? Ca să nu-l mai amintesc pe dl Grigore Ilisei, noul preşedinte al Asociaţiei, vechi turist pe spezele partidului unic, a cărui alegere evidenţiază, din nou, forţa de inerţie a vechiului sistem... Fără trese literare, dar obişnuiţi cu funcţia care bate gradul, cum să rămînă Domniile Lor fără coledzi? Cine i-a ales să se bucure de dînşii! Îmi amintesc o definiţie a lui Păstorel: „Şampania este o băutură pe care poporul o bea prin reprezentanţii săi". Revenind la Asociaţia ieşeană şi la ultimele cărţi ale dlor Holban şi Vasiliu, risc, la rîndu-mi, una: China este o ţară pe care scriitorii ieşeni o vizitează prin reprezentanţii lor. Cei 32 de semnatari ai **Declaraţiei** pierd, iată, ca fraierii, prilejul de a vizita ţări exotice.

3. A reieşit, din cele arătate, şi o a treia tară: aria de coincidenţă a funcţiei publice, retribuite, a celei administrative, la Asociaţie, neretribuite, dar profitabile, şi a afacerii personale. Nu mai insist, reiau întrebarea retorică a dlui Nichita Danilov dintr-un articol precedent şi mai adaug cîteva: cîţi scriitori ieşeni au prilejul să stea, în catacombele Muzeului Literaturii, la o tacla tîrzie cu notabilităţi ale USR, în urma căreia îşi mai adaugă o viză în paşaport? Cîţi, în virtutea poziţiei ocupate la Asociaţie, la revistele Uniunii etc. au demnitatea să refuze traficul de influenţă, inclusiv trocul cu premii literare? Cîţi se feresc de interferenţa dintre afacerea lor privată (cum ar fi Editura Timpul) şi funcţia administrativă (cum ar fi calitatea de redactor-şef la o revistă a Uniunii, în cazul de faţă **Convorbiri literare**) care i-ar ispiti să-şi promoveze cu *parti pris* producţiile? Dl Dan Lungu, sociolog subtil, va analiza, sper, resorturile acestei devălmăşii.

4. Mediocritatea, impostura, satrapizarea instituţiilor culturale trebuie mascată de o cauză nobilă. O cauză nobilă cu impact emoţional. I s-a găsit un nume generos: tradiţia. Tradiţia locului. Geniul locului. Se invocă, la fiecare pas, cronicarii, „Junimea" şi Titu Maiorescu, Eminescu şi Creangă, **Viaţa românească**, Iaşiul – oraşul culturii, Iaşiul – Florenţa României, Iaşiul – oraşul celor şapte coline. Este însă o tradiţie anexată pompieristic, desangvinizată, în ultimă instanţă – mutilată grotesc. Visul junimist al inteligenţei libere şi imperativul spiritului critic impus de Maiorescu şi Ibrăileanu – două principii dezirabile în orice epocă – îşi îneacă rezonanţele în comemorări fade şi în festivism de paradă, ajungînd să slujească drept blazon celui mai îngălat provincialism. Ceea ce respiră literar la Iaşi nu are nici o legătură cu legatarii autodesemnaţi ai „trecutului glorios". Fără a însemna că nu are una mult mai substanţială – dar nu clamată, nu cultivată cabotin, nu exhibată pentru a spori lucşii „lustrului fără bază" – cu însăşi tradiţia, pusă şi lăsată să lucreze. Unii se încăpăţînează să o înţeleagă, irezistibil de hilar, precum dl Valeriu Stancu într-un text de pomină (remarcat şi de dna Cristina Cîrstea într-o intervenţie anterioară), ca pe o *ancilla Spiridoni* (se va fi declinînd după modelul *lupus, -i*?), moştenită, în linie directă, de la Bunul şi Mult Iertătorul Dumnezeu: „La început era Cuvîntul şi Cuvîntul era Dumnezeu. Apoi au apărut convorbirile (literare) şi Cuvîntul era la T. Maiorescu. Iar în zilele noastre au apărut şi **Zilele revistei *Convorbiri literare***, iar Cuvîntul era (şi este) la Cassian Maria Spiridon". De aici încolo se întinde paranoia. Malefică, în măsura în care purtătorii ei vor conduce *sine die* jocul literar în melancolicul şi dulcele nostru tîrg. Altfel, cît se poate de tristă şi de hazlie în acelaşi timp, ca orice zăticneală. Mai mult hazlie.

Am înşirat consideraţiile de mai sus pornind de la premisa mediocrităţii literare a scriitorilor care deţin puterea în Asociaţia ieşeană (unii prezenţi şi în conducerea USR). Am stabilit, nu ştiu cît de corect, un traseu al „fandacsiei": mediocritate/impostură/cosmetizarea şi conservarea imposturii prin ocuparea poziţiilor-cheie în lumea literară şi prin anexarea tradiţiei.

Dacă respectivii scriitori au valoare, analiza mea se dizolvă aproape instantaneu, precum, în aceste zile de caniculă, un cub de gheaţă într-un pahar cu apă minerală.

■

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

---

replici

În apărarea timpului pierdut

Într-o notă despre revista **Tribuna învăţămîntului** aparută în nr. 72 din **Observator cultural**, pe marginea unui articol semnat acolo de dl. Tudor Opriş, se fac cîteva consideraţii despre cenaclul literar „Săgetătorul". Ideea de bază este că acest cenaclu al liceenilor din Bucureşti ar fi funcţionat, pînă la răsturnarea din 1989, ca un mijloc de pervertire la „ceauşism". Consider că este o datorie să relatez propria mea experienţă în legătură cu acest subiect. Am participat la şedinţele cenaclului respectiv de la intrarea în clasa a IX-a, în toamna anului 1988, pînă prin 1992-93. Cenaclul „Săgetătorul" a fost locul în care am auzit prima oară despre optzecişti, despre **Aer cu diamante** şi autorii lui. Nu am sesizat vreo tentativă de „pervertire întru ceauşism", dimpotrivă, dacă îmi amintesc corect, era un loc în care „şopîrlele" erau primite cu destulă voioşie. Atmosfera de atunci din cenaclu, aşa cum mi-o amintesc, mi se pare foarte străină de spiritul unor articole ale profesorului Tudor Opriş de după 1989. Că poezia lui Nichita Stănescu şi modernismul erau la mare preţ şi la „Săgetatorul", aşa cum erau şi în alte împrejurări literare din România acelor ani, şi că acesta n-a fost tocmai o şcoală de postmodernism este cu totul altceva. Aşa cum, într-un fel, rezultă şi din afirmaţiile cuprinse în nota amintită, se putea mai rău.

Sorin GHERGUŢ

*

Din păcate, obiecţiile sînt cel puţin neconvingătoare. Mai întîi, noi nu ne-am referit la activitatea de coordonator cenaclier de după 1989 a lui Tudor Opriş. În privinţa celei de pînă atunci, Sorin Gherguţ nu a prins din ea decît un an. Poate n-ar strica, aşa cum spuneam, puţină istorie culturală a acestei „instituţii" create la sfîrşitul anilor '60 sub oblăduirea CC al UTC în vederea centralizării şi dirijării „corespunzătoare" a activităţii literare adolescentine. Lui Sorin Gherguţ îi scapă tocmai acest rol pentru care cenaclul fusese programat. Merită „consultate", apoi, numeroasele antologii ale „Săgetătorului" (şi mai ales cele omagiale, pline de „surprize"!), toate alcătuite de Tudor Opriş. Că Sorin Gherguţ a auzit la „Săgetătorul" despre optzecişti şi despre ***Aer cu diamante*** *nu-i de mirare: nu puţini optzecişti, care ar avea ce să-i povestească, au trecut pe acolo în liceu (ca şi mulţi dintre poeţii afirmaţi în anii '70). Cu unii dintre ei Tudor Opriş va fi ajuns, în timp, să se mîndrească, deşi meritele sale în formarea acestora sînt ca şi inexistente (poate, în* deformarea *lor). Nu intrăm în detalii, dar destui autori liceeni de atunci, păstoriţi de T. Opriş, versificau „patriotic" şi „revoluţionar" – la indicaţiile cui? Din fericire, nu e şi cazul celor mai importanţi dintre viitorii „lunedişti". Din fericire, ei au scăpat, în facultate, de „pervertirea" exercitată asupra minţilor lor fragede, afirmîndu-se ulterior ca autori importanţi. Sigur că se vor fi rostit şi „şopîrle" la „Săgetătorul", dar şi la Cenaclul Flacăra se spuneau multe lucruri „curajoase", pe lîngă deşănţatul cult al personalităţii lui Adrian Ceauşescu, pardon, Nicolae Păunescu... E ca şi cum ai zice că practica agricolă a elevilor era bună: mai furau ceva gogonele, mai se băteau cu cartofi, mai flirtau... Şi apoi, e cam greu de crezut că în acel ultim an de ceauşism (de care-şi aminteşte Sorin Gherguţ) propaganda mai era luată în serios la nivel de cenaclu liceal...* (**P.C.**)

Cuvintelnic fără frontiere

Magiştrii

ANDREI CORNEA

Cei vechi credeau că, spre a ajunge în lumea noastră pentru a se întrupa, sufletele, după ce şi-au pierdut aripile, trebuie să cadă din empireu, de dincolo de cerul stelelor fixe, şi să străbată pe rînd sferele planetare concentrice. Drumul era anevoios şi cu riscuri mari de contaminare: planetele împrumutau sufletelor căzătoare din caracteristicile lor – pozitive sau negative – şi, pe măsură ce vreun suflet întîrzia mai mult pe platforma uneia dintre cele şapte planete, în aceeaşi măsură căpăta mai mult meritele şi cusururile acesteia. Saturn oferea ipohondria, Jupiter – pofta de şefie, Marte – impulsurile belicoase, Soarele atribuia strălucirea, Venus – senzualitatea, Mercur – isteţimea, iar Luna – inconstanţa. Astfel că, o dată ajunse pe aici, sufletele, de unde iniţial fuseseră toate identice – curate şi frumuşele –, acum se diversificau, mînjite inegal cu praf planetar felurit, încît abia de-ţi mai dădeai seama de înrudirea lor originară.

Există şi unele cuvinte care par să fi păţit, de-a lungul timpurilor, ceva asemănător cu sufletele: în cazul de faţă, „sferele planetare" sînt reprezentate de medii lingvistice diferite. Vreau să spun că unul şi acelaşi cuvînt, pînă a se „împămînteni" într-o limbă – de pildă româna –, călătoreşte din limba originară prin alte limbi intermediare, de unde se contaminează cu anumite însuşiri; iar dacă traseele de sosire sînt diferite, forma, cît şi sensul cuvîntului respectiv vor ajunge la noi puternic diferenţiate. Iată, spre pildă, cuvîntul latinesc *magister* – ce înseamnă, etimologic, „mai-marele", dar are adeseori şi sensul de „dascăl", „profesor", „învăţător". Picînd din empireul latin pe „pămîntul românesc", *magister* a zăbovit între timp prin lumi diferite şi s-a vopsit acolo cu felurite culori.

Primul magister a mîncat gulaş mai mult prin părţile ungureşti şi a sosit la noi ca *meşter*, după ce şi-a pierdut aproape complet „aripile" didascaliceşti. În schimb, a învăţat ceva meserie. Nu are prea mari pretenţii de pricepere, uneori e de-a dreptul cîrpaci; te tocmeşti cu el, apoi vine să-ţi dea rasol cu bidineaua sau să-ţi repare chiuveta. Una-două cere alţi bani, mai şi bea, şi totuşi, dacă ştie *meşteşug*, e *meşter* de ispravă. Vorba baladei: „nouă meşteri mari, calfe şi zidari...".

Al doilea magister s-a scoborît în Valahia după ce şi-a luat haine nemţeşti; ştie să umble cu rigla şi hîrtia milimetrică şi să lucreze după modele din cărţi, căci e *maistru*. Are salopetă (şi nu şorţ, ca *meşterul*), e trecut pe la şcoala de „maiştri" şi are sub ascultare ucenici pe care îi invaţă cu şmotrul, fiindcă, pe planeta unde a rămas o vreme, regula era: „Ordnung muss sein"!

Al treilea magister a traversat în zbor cerul de sud, căzînd printre stelele operei italiene şi ale teatrului. Cu ăsta nu bei aldămaşul, ci îi plăteşti onorarii, fiindcă are impresari. Îl aplauzi şi îi strigi „bravo, *maestre!*". *Maestrul* nu-i *meşter* decît dacă nu face doi bani, şi nici *maistru;* dînsul e artist, creator, evoluat pe planeta frumosului.

Al patrulea magister a făcut călătoria cea mai naturală: a rezistat năvalei barbare şi a fost lăsat la vatră de latină în română. Poate fiindcă a văzut prea multe ciudăţenii pe astă „gură de rai" şi-a pierdut, aşa-zicînd, trupul: nu mai e decît un adjectiv, o proprietate, dar *ce* proprietate: *măiastră!* Corp, aşadar, n-are, nici meserie nu-i clar că ştie; conferă însă geniul improvizaţiei, îi iese uneori ceva care zboară fermecat – o *măiastră*. Căci *măiestria* nu-i *meşteşug*, ci mai degrabă vrăjitorie, magie, descîntec de solomonari!

Al cincilea magister n-a călătorit prin terţe limbi. A fost teleportat ca atare din cerul său înalt latinesc drept la noi în Universităţi ca *visiting professor*: *magistrul* pretinde că ştie să te înveţe adîncimile ştiinţei; spre deosebire însă de *maestru*, cu care poţi face filozofie şi înaintea focului din vatră, *magistrul* îţi cere neapărat o catedră şi nu acceptă nici mort să fie mai jos de conferenţiar.

Al şaselea magister umblă şi el pe la Universităţi, dar e mai mic în grad, june, neofit, sîrguincios şi anglofon: *master*. Visul lui: un *grant*.

Şi, în fine, ajungem la cel *de-al şaptelea magister:* a venit pe relaţia Franţa şi a făcut escală la sînul Venerei; de fapt e *magistra*, adică femeie – femeie în toată legea, ba chiar dincolo de lege: *metresă*. Adevărat că, în ultimul timp, se vorbeşte mai rar despre ea. *Amantă, ibovnică, ţiitoare, concubină* – iată-i rivalele mai de succes pentru a-l ademeni pe românaş şi a-l smulge dintre fălcile dragei sale soţii.

Aşadar, iată-i pe cei *şapte magiştri* (precum *şapte magnifici*, sau *şapte samurai*): *Meşterul, Maistrul, Maestrul, Măiastra, Magistrul, Masterul şi Metresa*. Ei pun laolaltă, sărăcuţii, atîtea calităţi preţioase de bază: muncă, organizare, talent, vrajă, gravitate, învăţătură, sex, multe dintre ele dobîndite prin înaltele sfere internaţionale de pe unde ne sosiră! Credeţi oare că aceste *şapte suflete-surori de cuvinte*, chiar aşa rătăcite în ţărişoară cum sînt, ar putea reuşi ceva măreţ, dacă şi-ar pune forţele împreună?

Sau destinul cuvintelor, asemenea celui al sufletelor noastre pierdute, e să rămînă pururea despărţite şi să-şi facă fiecare pe aici treaba proprie – bună, rea – ca şi pînă acum; şi doar în vis să se urce iarăşi laolaltă acolo de unde au purces – dincolo de *cerul stelelor fixe?*

Bridge peste ape tulburi

PAUL CERNAT

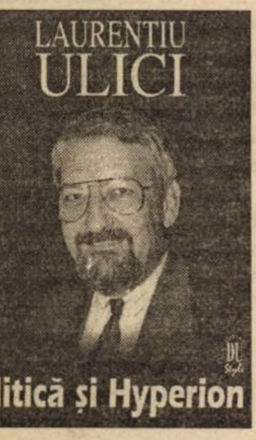

Laurenţiu ULICI
Mitică şi Hyperion
Ediţie îngrijită de Aurelia Ulici, prefaţă de Doina Uricariu, Editura DU Style, Bucureşti, 2000, 392 p., f.p.

Pînă de curînd, temele obsedante ale dezbaterilor/*talk-show*-urilor cultural-politice au fost legate, într-un fel sau altul, de „problemele identităţii noastre naţionale". De fapt – de *criza centralismului identitar* într-o epocă a „globalizării multiculturale"... Vechile controverse interbelice despre specificul naţional, deviate şi schimbate în perioada comunistă, au reizbucnit după 1990, ocupînd prim-planul scenei. De la „stupid people" al lui Silviu Brucan pînă la polemicile dintre O. Paler şi Gabriel Andreescu, de la filipicele împotriva „vulgatei bunului român" ale lui Patapievici pînă la separatisme regionaliste caricaturale de tip Sabin Gherman, de la emisiunile TV ale aceluiaşi O. Paler pînă la nenumăratele grupaje tematice de genul „cum e românul", „cum sîntem", „c-aşa-i românul", de la opiniile anticanonice legate de Eminescu pînă la scandalurile provocate de proiectul universităţii multilingve de la Cluj sau de istoriografia relativistă a lui Lucian Boia, obsesia identitară devenise omniprezentă. Va fi, apoi, instrumentată, pe mai toate canalele mass-media, ca armă politică a mult mai pragmaticilor naţionalist-populişti împotriva coaliţiei de guvernare. Rezultatul: pe lîngă ascensiunea alarmantă a naţionalismului extremist, alegerile din noiembrie au marcat sfîrşitul unei iluzii şi falimentul unui mit tot mai golit de substanţă: acela al intelectualilor umanişti ca instanţe civico-morale şi „luminători ai naţiei". O analiză comparativă a eseisticii pe teme „specifiste" din interbelic şi a celei de după 1990 ar fi, cred, extrem de „pilduitoare", inclusiv în privinţa imaginilor despre societate ale elitelor intelectuale, pentru a nu mai vorbi de fantasmele identitare ale inteligheniţiei.

Un intelectual „angajat" dublat de un moralist a fost şi regretatul Laurenţiu Ulici. Victimă a unui tragic accident, criticul ne-a părăsit cu puţine zile înainte de catastrofa electorală a partidului său, UFD (şi a dreptei româneşti, în general). Amestec de generozitate idealistă şi echilibru constructiv, intelectual de solidă cultură, înzestrat cu o putere de muncă puţin obişnuită, el a fost un om al proiectelor vaste, cele mai multe atinse de blestemul manolic al neterminării sau marcate de nobleţea dramatică a unei inadecvări asumate. Ultimul volum, postum, reconstituie din fragmente biografia unui eşec. Sub titlul **Mitică şi Hyperion**, soţia criticului, Aurelia Ulici, şi editoarea Doina Uricariu au inclus, într-un ansamblu eterogen şi compozit, fragmente dintr-un şantier desfăşurat pe multiple planuri (intelectual, politic, instituţional, critico-literar etc.) şi subsumat unui proiect unificator care a constituit, în ultimul deceniu, preocuparea constantă a autorului: o arheologie în istoria, mentalitatea şi cultura autohtonă, în căutarea „identităţii profunde" româneşti, a unui tip antropologic aflat sub semnul sintezei „oximoronice" între „caragialianul" Mitică şi „eminescianul" Hyperion. După cum se vede, Ulici leagă specificul autohton de împăciuitoarea unitate a contrariilor pe care oximoronul o presupune.

Mitică şi Hyperion ar fi trebuit să fie titlul unei cărţi în care Eminescu şi Caragiale nu mai erau priviţi în opoziţie polară, dar şi al unei cărţi despre tiparul mental şi psihocomportamental românesc. Volumul de faţă recuperează, cum spuneam, fragmente din amintitul proiect „identitar" neterminat, mixate cu comentarii civico-politice de atitudine (între care un mic „jurnal de ales al poporului"), cu articole de reexaminare a tradiţiilor locale distorsionate de „vitregiile istoriei", cu numeroase cronici literare, opinii despre critică şi cultura română în tranziţie etc. Majoritatea textelor au apărut, de-a lungul deceniului zece, în presa cotidiană (**Cotidianul**, **Curentul**, **Privirea**, **Cronica română**), unde Ulici a ţinut, sporadic, diverse rubrici eseistice sau de critică literară. Unele texte nu au mai apucat să fie publicate, alte cîteva, inedite, au fost păstrate pentru volumul aflat în pregătire. Valoarea lor e în primul rînd una de document, inclusiv subiectiv, alcătuind un portret din fragmente al unei personalităţi în oglinda unei epoci istorice tulburi. Multe nu au legătură directă cu obsesia oximoronului şi a lui Mitică & Hyperion, fiind incluse, pare-se, de dragul restituirii exhaustive. Prima secţiune – serialul **Europa, kilometrul 0** – încearcă să compună, din 45 de „tablete" sintetice şi mai multe „studii de caz", un portret mental (şi moral) al românului generic, al poziţiei sale faţă de lume, faţă de sine şi faţă de ceilalţi, pentru a încheia cu o succintă radiografiere morală a trei „cazuri" semnificative: Blaga, Iorga şi Lucreţiu Pătrăşcanu. „Temele" autorului ţin de valorile dreptei: *elitele*, *tradiţiile*, *familia*, *loialitatea*. Dincolo de orice argumente „antropologice", cultural-istorice, de teoria mentalităţilor ş.a.m.d., această căutare obstinată a unui *pattern* „genetic" (originar) al mentalităţii româneşti, obsesia ontologică şi a esenţializărilor etno-psihologice (împinsă pînă la esenţialism pedagogic) miroase de la o poştă a idealism utopic şi a organicism desuet. Iată un exemplu de „pedagogie a neamului": „...în măsura în care apartenenţa ortodoxă rămîne subsidiară apartenenţei creştine sînt toate şansele ca trăsăturile central-europene din structura profundă a românului (ortodox) să prevaleze asupra celor răsăritean-europene din structura lui de suprafaţă. Asta e o chestiune de educaţie largă, cu baza în cei şapte ani de-acasă. Prin urmare, un proces [...], dar un proces cu multiple determinări de ordin istoric, moral şi politic. Ca o renaştere". Cel mai adesea, generalizările „substanţialiste" sînt trase într-un ton aforistic, sentenţios, axiomatic: „Europeanul răsăritean e imprevizibil pentru că e liric. Românul, ca şi europeanul central, e previzibil pentru că e critic". Direct legată de această primă secţiune este cea intitulată chiar **Mitică şi Hyperion**, alcătuită din cîteva bruioane şi ciorne recuperate: I. **Oximoronul genetic – de la romanizarea dacilor la dacoromanizare**; II. **Oximoronul istoric – supravieţuirea ca vieţuire**. Supratema hyperionico-miticistă a întregului volum se regăseşte şi în paginile multor comentarii politice, şi în anumite recenzii de carte (cu bune rezultate în cazul comentării **Levantului** cărtărescian – şi nu numai)...

În cronicile literare publicate în paginile unor mari cotidiane, Laurenţiu Ulici nu coboară niciodată nivelul intelectual de dragul efectelor publicistice „comerciale", nici nu abdică, de dragul umorilor, de la moralitatea actului critic, preferînd să rateze un articol decît să facă o nedreptate. Criticul, care a sprijinit cu atenţie şi generozitate debutul a nenumăraţi autori tineri, unii dintre ei „co-regionali" maramureşeni (vezi şi volumele de **Prima verba**), nu se dezminte, pînă la sfîrşit.

Secţiunea „de atitudine" a cărţii (**Lege scrisă, lege nescrisă**) conţine numeroase teme de real interes. Bunăoară, reflecţiile despre arhaica transhumanţă şi navetismul ceauşist sau despre raporturile dintre legea scrisă şi cea nescrisă în istoria noastră. Speculaţia istorică şi caracterologică e aici la ea acasă. Sub ochiul acestui moralist elevat, fascinat de sinteză, dar inapt pentru relativism, abuzurile generalizatoare îşi dezvăluie, totuşi, partea lor de adevăr psihologic: „În chip indiscutabil, noi, românii, nu avem vocaţie de constructori ai ruinei. Avem o mulţime de defecte, sîntem, în primul rînd, meteodependenţi, ne dăm prea lesne după cum bate vîntul, ne lăsăm prea uşor păcăliţi de aventurieri şi lichele, deşi avem mereu copaci maiestuoşi în grădina noastră ne place să defilăm cu uscăturile, dar n-am avut niciodată dezastruosul orgoliu de a uzurpa Timpul şi pe Dumnezeu, chiar dacă uneori am lăsat impresia că-i tolerăm pe uzurpatori. Atunci de unde această propensiune spre construcţia de ruine, atestată de zilnica părăginire a clădirii neterminate din faţa ferestrei mele, de atîtea altele răspîndite în Capitală, de osîrdia întru prăbuşire a economiei noastre, de competiţia absurdă pentru maximalizarea sărăciei românilor, de incredibilul oximoron: răul (ca) bun, pe care îl practicăm, în această parcă fără de sfîrşit tranziţie spre nu se ştie unde şi nu se ştie cum. O explicaţie ar putea fi găsită în acea formidabilă adaptabilitate la rău care ne-a făcut nu o dată să privim cu infinită precauţie, dacă nu de-a dreptul cu neîncredere, ocaziile fericite şi, în consecinţă, să le ratăm". Desuetudinea unui asemenea discurs e la fel emoţionantă ca şi mai sus amintitele ruine... E limpede că Laurenţiu Ulici priveşte (privea...) România mai curînd ca pe o *comunitate* organică, nu ca pe o *societate* diversă, hibridă, contradictorie. Cît despre român (pardon: Român), el e văzut, *in abstracto*, ca o unitate (sinteză) antropologică...

Autorul nu e, de altfel, un „antropolog" (şi ar fi cel puţin naiv să-l luăm în serios ca atare), ci, repet, un moralist, un „abstractor de chintesenţe" al cărui farmec se dezvăluie nu în pasiunea pentru sentinţe maximaliste, ci în puseele de ironie „miticistă", în pretextele confesive, familiare, în plăcerea speculaţiei, în fineţea asociativă. Textele conţin o proză de idei densă şi profundă, servită de un stil polisat, calm, sever şi elegant, greu de sens şi de nuanţe – un material a cărui lectură nu e deloc lipsită de profit intelectual. Nu putem să nu ne întrebăm ce-l va fi mînat în lupta pentru specificul absolut pe Laurenţiu Ulici, acest cavaler al cauzelor pierdute. Probabil *utopia unităţii abstracte*... Înclin să cred că voinţa de a rezolva „ecuaţia mentală" a poporului român, de a găsi formula sa magică de funcţionare, vine şi dintr-o nevoie (frustrată) de a controla regulile *Jocului*. În cazul de faţă, Jocul este chiar mentalul românesc. Înţelegi foarte bine, citind aceste texte, inaptitudinea puristului critic (adept al unei politici ideale) pentru impuritatea politicii reale.

În continuare, un bilanţ al eşecurilor (sau semieşecurilor) postrevoluţionare ale criticului. A încercat din răsputeri să confere substanţă unei teme epuizate a inteligheniţiei. S-a străduit, în numele unităţii breslei scriitoriceşti, să menţină pe linia de plutire o instituţie anacronică, etatistă, centralistă şi împînzită de veleitari (e vorba, evident, de Uniunea Scriitorilor, adevărată galerie de mitíci hyperionici...). S-a dedicat, inutil, salvării unei drepte aflate în cădere liberă, construind, în *contratimp* cu mersul evenimentelor, o alternativă politică (Alternativa României, ulterior UFD) sub umbrela unei imagini devalorizate (CDR) şi bazată pe aceleaşi principii moral-idealiste discreditate de practica guvernării. Din proiectul scrierii unei istorii a literaturii române contemporane (citeşte: postbelice) nu a apucat să ducă la capăt decît un volum, pe cel despre literatura „promoţiei '70", din care a făcut parte şi cu care s-a simţit solidar. Pentru că simţea nevoia inventării, în contrapondere strategică la „şaizecism" şi „optzecism", a unei generaţii „şaptezeciste", a lansat o periodizare generaţionistă rudimentară, „decenală" a literaturii noastre postbelice, de pe urma căreia au profitat proxeneţii „nouăzecismului" boem, epigonic şi playboian... În fine, a construit o uriaşă antologie de lux în zece volume (**O mie şi una de poezii româneşti**) avînd la bază acelaşi profund discutabil proiect „naţional-antropologic"; un „monument" impresionant şi inutil.

Vorbeam de fascinaţia unui joc secund, mai pur (un joc *în acelaşi timp* literar, politic, mental). Ei bine, criticul a fost, după cum se ştie, un mare (şi respectat) jucător de bridge, iar piesa de excelenţă şi de rezistenţă a acestui volum e, de departe!, **Bridge... politic**, un text selectat de însuşi Laurenţiu Ulici dintr-un volum anterior: **Puţin, după exorcism...** (1991). Nu întîmplător, capitolul a fost plasat în chiar centrul volumului, ca un pod (*bridge*) între diferitele fragmente de proiecte neterminate, eşuate, generos risipite. *Bridge over trouble water*, vorba unui hit al lui Simon & Garfunkel – un „pod" simbolic peste apa tulbure a tranziţiei, a vieţii...

Cele cîteva zeci de pagini sintetizează, într-un *puzzle* fascinant, locul geometric al unei conduite etice, o deontologie morală şi o filozofie complexă a nobilului joc de *cărţi* şi de *societate*... Teoria acestui joc „contractualist" are în spate o bibliografie de zeci de mii de titluri, dar miza autorului e mult mai subtilă şi mai complexă: *bridge*-ul ca imagine în mic a lumii şi ca metaforă a existenţei. Fiecare „eşantion" se constituie într-o lecţie de care se poate ţine cont şi în jocul politic, şi în cel literar (respectul contractului, echilibrul dintre logică şi imaginaţie, dialectica subtilă dintre *fair-play* şi „cacealma" etc. etc.) Aici, şi nu în celelalte „bruioane" ale cărţii, se află, la nivel de excelenţă, politicianul, filozoful şi moralistul, aici găsim „testamentul" intelectual, poate chiar (cine ştie?) adevărata capodoperă a celui care a fost Laurenţiu Ulici. Voi cita, pentru tîlcurile lui, un singur fragment: „Cei tineri..., preocupaţi de rezultatul imediat al inovaţiilor în materie de licitaţie ori de joc de levată, neglijează aspectul aşa-zis istoric al chestiunii, nu observă că, la masa vecină, alţii, mai versaţi, ajung la acelaşi rezultat folosind modelele şi schemele vechi. Din pricina acestei miopii, din fericire vremelnică [...], schimbarea devine pentru ei principiul suprem. Schimbarea în sine, fără întrebări asupra efectelor ei reale. Cum nu toţi l-au citit pe Caragiale, ideea că la capătul schimbării poate să se afle starea de «la loc comanda» nu-i prea cutreieră. Pe asta se şi bazează, psihologic, teoreticienii schimbării în bridge...". Laurenţiu Ulici a jucat jocurile lumii reale (şi, implicit, jocul politic) după regulile jocului politic secund, mai pur, al *bridge*-ului, unul dintre puţinele spaţii în care aristocratismul democratic (alt oximoron!), nobleţea, superioritatea intelectuală, respectul regulilor cîştigă şi pe termen scurt... Privindu-i zîmbetul cald din „albumul de fotografii" care încheie volumul, încercăm o strîngere de inimă la gîndul „fatalităţii incoruptibile" a destinului...

Prior Books

SUNTEŢI FASCINAŢI DE LUMEA OPEREI?

„THE NEW GROVE DICTIONARY OF OPERA", 4 VOL
AUTOR: STANLEY SADIE, EDITURA: MACMILLAN

TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Despre „avantajul unei anume perspective“

MONICA SPIRIDON

VIRGIL
NEMOIANU
TRADIŢIE
ŞI LIBERTATE

Virgil NEMOIANU
Tradiţie şi libertate
Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001,
536 p., f.p.

Tradiţie şi libertate este un volum de bilanţ, în care Virgil Nemoianu sistematizează o parte dintre opţiunile şi valorile sale definitorii. În ultimii ani, ele au fost făcute publice mai ales prin *mass-media* (reviste şi posturi de radio româneşti sau internaţionale), dar, reunite în volum, dobîndesc reverberaţii ample în producţia sa ştiinţifică, pe care o iluminează dintr-un unghi propice. Citindu-l, înţelegem cum se poate deschide o experienţă culturală specifică, cea românească, spre alteritatea transoceanică, asimilînd-o nuanţat şi, mai ales, *distanţat*.

Virgil Nemoianu este un membru al diasporei (în nici un caz nu l-aş numi un *exilat*) dintre cei cu adevărat integraţi, cu o carieră de succes în patria de adopţiune, dar care şi-a păstrat şi chiar problematizat dubla apartenenţă – înţelegînd prin asta asumarea şi evaluarea ei lucidă, de la o distanţă securizantă, faţă de ambele ţărmuri ale oceanului. La acest unghi fertil autorul cărţii se referă explicit în diverse ocazii. Unul dintre privilegiile pe care i le rezervă dublul său statut cultural, şi de care Virgil Nemoianu a ştiut să profite cu metodă, este, citez: „Să vadă lucrurile calm, impasibil, *cu avantajul unei anumite perspective*“. Formula revine într-un interviu, unde se ajunge la aceleaşi teme-pivot: „Cum se vede România din America şi America din România?“. Sau: „Cum se văd comparativ, dintr-o parte şi din cealaltă, anumite subiecte fierbinţi?“.

Volumul are dimensiuni masive şi nu pot decît să punctez selectiv cîteva subiecte-cheie, dintr-o paletă extrem de diversă, care ar merita o reflecţie temeinică şi cu creionul în mînă – mai ales din partea acelor compatrioţi care se lansează pripit sau diletant într-o dezbatere „la zi“ sau în alta. Un exemplu în această privinţă ar fi bătălia canonică, în legătură cu care la noi se fac de cîtva timp un tapaj constant şi o risipă de hîrtie invers proporţionale cu ceea ce se ştie foarte precis, exhaustiv şi mai ales corect despre subiect, dar mai ales cu ce s-a întreprins practic pînă acum pe spezele literaturii române. Deloc întîmplător, Virgil Nemoianu a fost printre primii care, la începutul decadei trecute, a amorsat subiectul într-o conferinţă susţinută la Facultatea de Litere (1993) şi într-un studiu apărut în **România literară**, aproape simultan cu editarea peste Atlantic, în colaborare cu Robert Royal, a volumului său dedicat chestiunii.

Să reţinem şi pledoaria pentru corecta redefinire a *umanismului estetic* şi pentru relevanţa sa contemporană, ca una (nu singura) dintre formele de destindere între umanismul universalist, pe de o parte, şi globalism sau provocările abordărilor multiculturale, pe de alta. Punctul de vedere al autorului se bazează pe o informare istorică solidă, care defineşte acest tip de umanism drept reacţie la anumite valori colectiviste ale secolului XX: „Experimentele pe scară mare în totalitarism ale secolului nostru s-au năruit dezastruos, nu înainte de a fi provocat suferinţe şi distrugeri enorme, fără precedent. Pentru istoria umanităţii, acestea oferă totuşi cîteva lecţii. Una dintre acestea este că a-i clasifica pe oameni după categorii şi nu ca indivizi este o reţetă pentru dezastru. Deja la începutul secolului nostru marele eseist şi satiric vienez evreu Karl Kraus a exprimat în jurnalul său **Die Fackel** sloganul «Ich hasse Rasse, Klasse, Masse» (care poate fi tradus «Urăsc însuşi conceptul de rasă, clasă sau masă»). Calea adevărată şi justă de a judeca fiinţele omeneşti este cea care le ia ca persoane umane individuale, creaţii unice şi responsabile ale lui Dumnezeu, cum ar spune o retorică mai veche“.

În această privinţă, disciplina şi decupajele literaturii comparate, pe care o profesează autorul, pot aduce corective salutare tuturor exceselor, inclusiv celor globaliste şi multiculturaliste: „O familiarizare cu literatura comparată poate duce la dezarmarea leneşei noastre înclinaţii spre indistincţie şi obtuză nivelare. Şi asta se face, printre altele, nu printr-o cuminte aplanare a opoziţiilor şi polarităţilor, ci, dimpotrivă, multiplicîndu-le cu supleţe. Polarităţi în cadrul polarităţilor, cum s-a mai spus, dar şi polarităţi în afara polarităţilor. Da, putem vorbi la un anume nivel despre o opoziţie binară pe care o exprimăm prin «occidental/nonoccidental», dar mai ştim că opoziţii binare precum bărbat/femeie, tînăr/bătrîn, transcendent/imanent şi altele o intersectează oblic şi se implică în moduri care pot fi atît unificatoare, cît şi discriminatoare. Simpla pluralitate şi diversitate a acestor distincţiuni contribuie la o haotică fertilizare a literaturii şi relaţiilor interumane, tind să contracareze perspectivele reductive şi comode ale oricărei ideologii ce se bazează pe puterea antagonică şi administrarea adversităţii“.

Funcţia „societală“ a literaturii şi relaţia sa cu ideologia este altă preocupare constantă şi strategică a lui Virgil Nemoianu. În articolele din carte, se fructifică un capital de ipoteze bine articulate şi consolidate în timp, aplicate asupra unor sfere culturale diferite şi etalate în teza sa de doctorat publicată în Elveţia (în versiunea românească: **Microarmonia**). Autorul a insistat în cărţile sale asupra circularităţii relaţiei dintre *realitate, planul cognitiv-estetic şi cel ideologico-politic*, în care esteticul şi creaţia literară în speţă joacă un rol esenţial. Foarte pe scurt, o serie de macroimagini ale realului, dependente de un anumit context şi formulate în cadrul unor scheme cuprinzătoare de mentalitate, sînt transpuse de literatură în viziuni de tip poetic, generatoare de scheme, structuri, stereotipii etc., care pot acţiona retroactiv asupra ideologicului şi formelor sociale în genere. În acest proces, literatura are avantajul forţei de fixaţie, de osificare şi de pregătire a debuşeului final al modelelor sale în ideologic, doctrinar, eventual didactic, cu real impact asupra socialului.

O altă constantă a reflecţiei autorului este spiritualitatea religioasă şi acomodarea sa perfectă cu pragmatismul lumii moderne, mai ales într-o societate precum cea americană, foarte religioasă şi în acelaşi timp pragmatică, liberală, seculară – paradox doar aparent, semnalat încă de Alexis de Tocqueville.

În acelaşi domeniu, al relaţiilor dintre religios şi secular, se semnalează cariera conceptului de *subsidiaritate*, teoretizat într-o carte a dnei Chantal Millon-Delsol – încă netradusă în România, unde politologia este la începuturi. În discuţie se află un concept teologic la origine (analizat şi într-o enciclică papală), care prin laicizare a fost finalmente întors împotriva sa de practica birocratică a unora dintre organismele europene. Termenul desemnează „transferul activităţilor şi al răspunderilor sociale la nivelul lor cel mai simplu şi mai de jos la care se pot soluţiona. De pildă, e cu totul evident că o chestiune cum ar fi apărarea naţională nu poate fi tratată decît la nivelul statului, nu la nivelul individului: ea îi incumbă deci firesc statului. La fel, chestiuni general-ecologice, circulaţia la nivel naţional, justiţia etc. Există însă vaste domenii de acţiune umană unde alte organe (sau oamenii înşişi) se descurcă mult mai bine decît statul, ştiu mai bine ce să facă şi ce să nu facă. Labele de elefant ale guvernelor nu pot decît să dăuneze, să rănească“. Pentru Virgil Nemoianu, subsidiaritatea oferă deci un model de acţiune util României postcomuniste, exact ca o categorie moderatoare: calea de urmat, dacă se doreşte atenuarea tensiunilor dintre liberalismul „clasic“ (strict individualist) şi socialismul centralizator.

Pe lîngă subiectele fierbinţi, din care am spicuit doar un titlu-eşantion, există şi o serie de constante care domină reflecţia lui Virgil Nemoianu, îi marchează opţiunile morale, profesionale, metodologice – în spiritul corespondenţei de care vorbeam, între biografia şi producţia sa culturală. Dar înainte de a le trece în revistă, n-aş ignora altă pecete unificatoare a întregului: stilul autorului, colocvial, relaxat, colorat, abundent, prizînd anecdota sensibilizatoare, alături de teoretizări subtile. Citez doar un exemplu: „Permiteţi-mi o mică digresiune anecdotică. Îmi amintesc foarte bine de o întîlnire a unei importante organizaţii literare din Statele Unite, în care tema principală avansa ideea că «majorităţile» ar trebui reduse la tăcere şi doar «minorităţile» ar trebui să aibă dreptul la exprimare. Un coleg profund dezolat (un tînăr şi merituos literat evreu) s-a ridicat necăjit de pe scaun şi a întrebat ce-i mai rămînea, de vreme ce nu aparţinea nici uneia dintre aceste *periferii*“.

Revenind la opţiunile-pivot de care vorbeam, trebuie neaparat subliniată aderenţa programatică a lui Virgil Nemoianu la o filozofie a Medierii, a surdinei, a acomodării opţiunilor potenţial beligerante. Dar o acomodare care nu presupune compromisuri frustrante şi care pare imposibilă *teoretic*, deşi îşi află totdeauna soluţii în *practică*. Autorul pledează sistematic pentru o *lubrifiere* a contrariilor – termen recurent în **Teoria secundarului**. Tot acolo, autorul împrumută de la filozoful său român preferat, Mircea Florian, categoria de *recesivitate* pentru a da seamă de funcţia literaturii, care intervine ca mijlocitoare a unor procese sofisticate, sociale, culturale, ideologice etc. Dacă mai avem nevoie de o dovadă în favoarea unei asemenea orientări a lui Virgil Nemoianu, să trecem în revistă elemente recurente în titlurile cărţilor sale **Calmul valorilor**, **Microarmonia**, **Domesticirea romantismului** ş.a.m.d.

Privită global, această recentă carte tratează relaxat şi senin subiecte care la noi stîrnesc încrîncenări persistente, polarizează spiritele în autohtonişti şi occidentalizanţi, pro şi contraamericani, pro şi contra religie versus secularism în mileniul al treilea etc. etc. Senine şi indulgent amuzate sînt de pildă consideraţiile autorului despre opţiunile pripite, necritice, aprige, la limită insuficient informate ale tinerei ştiinţe politice româneşti – unde nume de calibru greu sînt nonşalant trecute cu vederea, în înfrigurarea de a fi la zi: „Prin norocoasă şi plăcută întîmplare, am citit încă în manuscris prin 1990-1991 un studiu al marelui politolog John Graz de la Oxford. (Numele lui pare să fie practic necunoscut în România, unde scările de valori ale ştiinţei politice se plasează undeva între aberant şi suprarealist.) Studiul pomenea şi de România, dar era dedicat situaţiei din Europa de Est şi Centrală“. Totdeauna bine informat, Virgil Nemoianu înregistrează cu o anume meticulozitate semipersiflantă, cu parapon real sau simulat, reducţionismele şi chiar fanatismele unei culturi şi ale unei societăţi în tranziţie, predispuse să se îmbarce cu orbire pe o cale îngustă, ignorînd soluţii alternative, să instituţionalizeze stereotipii, să intre cu tot dinadinsul în şabloane, în care se potriveşte sau nu.

Cartea lui Virgil Nemoianu trădează şi o sensibilitate acută pentru mecanismele percepţiei culturale contrastive. Există, de pildă, în ea o *Americă* şi, respectiv, o *Românie* altfel decît ne-am obişnuit să ni le închipuim, ambele văzute *din afară*. Spicuiesc la întîmplare: „America poartă în sine un soi de linişte şi de neglijenţă, un soi de amplă, dezordonată generozitate, care dă loc de respiraţie fiecăruia, îl lasă în tihna lui şi cu curiozităţile lui. Căci mi se pare că lucrurile mari le putem recunoaşte cel mai bine în lucrurile mici şi banale“.

De fapt, pentru Virgil Nemoianu mai toate supratemele importante ale reflecţiei sale intelectuale – conectate ombilical cu experienţa transmutării sale spirituale – sînt pentru România *teme ale viitorului*. În această privinţă, profesorul român de peste Atlantic avansează o ipoteză interesantă. Pe scurt, naţiunea în ansamblu ar urma să repete în timp experienţele devenirii unui mic grup al său – diaspora – care, trecînd Oceanul, a făcut un salt în timp şi nu unul în spaţiu. Toate chestiunile legate de adaptare, relaţia cu celălalt, tensiunile individ/grup etc. şi-ar fi putut deci găsi mai repede răspunsuri şi ar fi produs experienţe mai puţin devastatoare şi sterilizante, dacă s-ar fi fructificat integral aceste experienţe *premergătoare*.

Pentru autorul cărţii, diaspora este în mic un model de avangardă, care experimentează destinul viitor al naţiei, soluţiile ei de acomodare la lumea de azi şi de mîine, relaţiile cu celălalt şi mai ales soluţiile de echilibru în domenii esenţiale. Sau, dacă vrem, o avanpremieră a ceea ce se va petrece cu societatea şi cultura românească ceva mai tîrziu – încă nu putem prevedea cît de tîrziu... ▌

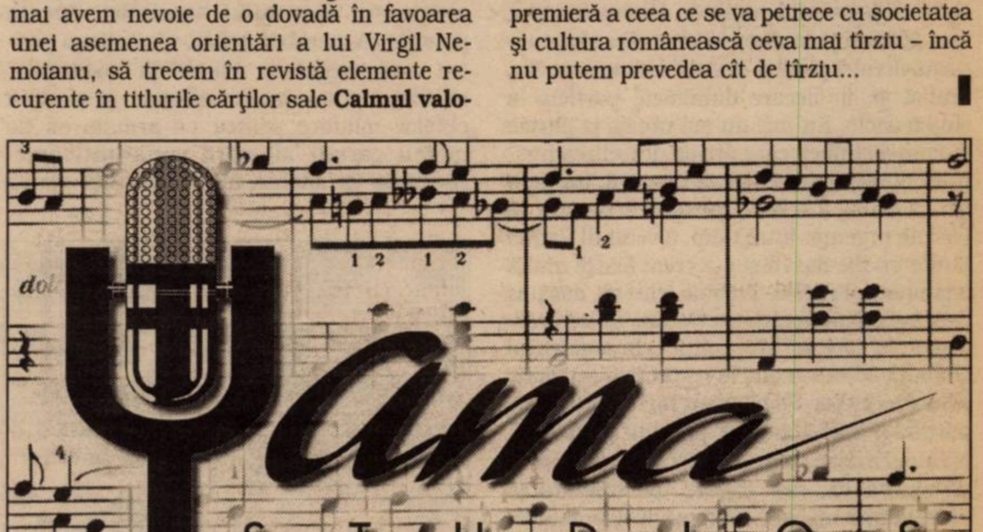

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/ Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (I)

WILLIAM TOTOK

Comemorarea a 55 de ani de la moartea lui Antonescu, pe 1 iunie 2001[1], a fost primită cu răceală de autorităţile române. Pentru prima dată de la Revoluţie încoace, puterea politică de la Bucureşti reacţionează cu promptitudine faţă de prezenţa unui ofiţer activ la o reuniune dedicată fostului dictator militaro-fascist Ion Antonescu.

Este vorba despre generalul Mircea Chelaru (fostul şef al Statului-Major General), care a luat parte la ceremonia din curtea bisericii Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena (ctitorită de Antonescu şi de soţia sa, Maria). Dacă Radio Bucureşti relatează la 1 iunie, plin de simpatie şi compasiune, despre „moartea de martir a mareşalului“ şi despre dezvelirea unui „bust de bronz şi marmură al marelui oştean“[2], la numai două zile după această ceremonie, la care au mai participat liderul PRM Corneliu Vadim Tudor, senatorul PRM Ilie Ilaşcu, preşedintele de onoare al Ligii „Mareşal Antonescu“ şi al organizaţiei Vatra Românească, Iosif Constantin Drăgan[3], generalul Mircea Chelaru a fost acuzat că „umbreşte“ integrarea României în NATO[4].

Pentru că a fost prezent la comemorarea lui Antonescu, generalul urma să fie convocat în faţa Consiliului de Judecată pentru încălcarea „neimplicării politice a armatei“, anunţa **Evenimentul zilei**. Acelaşi ziar citează un comunicat al Ministerului Apărării, care „se disociază de opiniile neconforme cu aprecierea comunităţii internaţionale şi declară că nu va tolera nici o manifestare contrară acestei judecăţi în cadrul armatei“.

„Este regretabil că asemenea gesturi individuale, care au legătură cu o personalitate ale cărei acţiuni au fost condamnate de comunitatea internaţională, umbresc eforturile colective depuse de întreaga armată pentru materializarea obiectivului naţional de integrare în NATO şi UE“, se afirma în comunicatul citat.

Într-o declaraţie telefonică făcută aceluiaşi ziar, generalul Chelaru a spus: „Corect era să mă întrebe şi pe mine înainte de a lua această hotărîre şi de a o face publică printr-un comunicat de presă. Cred că ministrului i s-au administrat informaţii premeditat false. În primul rînd că acolo nu a fost o activitate politică. Eu am primit o invitaţie, ca orice cetăţean şi enoriaş, din partea Parohiei Parcului Călăraşilor, personal de la preotul paroh dr. Dumitru Radu, bun prieten şi confesorul meu. Eu sînt enoriaşul acestei parohii întrucît locuiesc pe Str. Traian şi, în fiecare duminică, particip la slujbă acolo. Eu nici nu am rămas la partea a doua a slujbei, care privea dezvelirea bustului mareşalului-ctitor al bisericii, nu pentru că nu aş fi vrut, ci pentru că trebuia să plec de urgenţă. Între timp, a venit dl Vadim Tudor cu Ilie Ilaşcu şi s-a creat foarte multă îngrămădeală acolo. Trebuie ştiut că, dacă ne rugăm la Dumnezeu, nu trebuie să ne prostituăm la aceleaşi idei politice. În momentul cînd dl Vadim s-a dus la respectiva activitate de dezvelire nu s-a pomenit nici un nume de partid. A vorbit numai preotul şi dl Constantin Drăgan, care nu a făcut altceva decît să spună că, din păcate, personalitatea mareşalului nu este suficient de bine cunoscută. În clipa aceea, eu am plecat... dar, mai înainte, nu puteam să mă enclavizez faţă de aceste personalităţi. Consider că s-a făcut un atentat violent asupra imaginii mele publice, fapt pentru care trebuie să reacţionez oportun şi voi pune la dispoziţia presei un comunicat prin care voi da explicaţii în legătură cu participarea mea ca enoriaş, în civil, la slujba de duminică“[5]. „Ce vi se pare anormal ca un enoriaş să aprindă lumînări pentru ctitorul unei biserici?“, a declarat generalul ziarului **România liberă**[6], adăugînd: „Acum noi ne batjocorim propriile valori. S-a strecurat o confuzie între un act religios, care este o valoare, şi un act cu conotaţie politică“.

Cotidianul îl califică pe Chelaru drept un „recidivist în gafe diplomatice“[7], amintind că cel care se afla în momentul respectiv la conducerea Institutului de Studii Strategice al Armatei şi care în perioada februarie-octombrie 2000 era şeful Statului-Major General al Armatei afirma că există forţe care doresc desprinderea Dobrogei de România[8]. În alte intervenţii, Chelaru nu şi-a ascuns naţionalismul, devenind membru fondator al aşa-numitei Asociaţii Naţionale a Militarilor din România (ANMR), care milita pentru combaterea actelor antinaţionale[9], precum rezultă din statutul acestei organizaţii:

„Acţiunea ANMR vizează realizarea în societate a unei puternice opinii pentru prevenirea corupţiei, a actelor antisociale şi antinaţionale, reducerea fenomenului criminalităţii, a traficului de influenţă şi a disfuncţionalităţilor în formarea noii generaţii.

Asociaţia îşi propune să sensibilizeze acele segmente şi structuri ale autorităţii publice care dovedesc lipsă de interes şi de preocupare faţă de capacitatea de apărare a ţării, de siguranţa naţională, de ordinea internă şi de respectul legii.

În actuala conjunctură, militarii nu pot şi nu trebuie să asiste indiferenţi la umilirea sau ignorarea valorilor naţionale, la deprecierea continuă a calităţii vieţii, la creşterea infracţionalităţii şi la scăderea drastică a respectului faţă de ecuaţia naţională, la distrugerea sistemelor de protecţie socială şi morală a cetăţeanului, familiei şi instituţiei militare, la recrudescenţa unor fenomene periferice grave cu impact asupra viitorului generaţiilor şi, prin toate acestea, asupra sistemului securităţii naţionale. [...]

Constatăm cu regret că militarii sînt ignoraţi cu desăvîrşire, împinşi într-o zonă socială fără importanţă, sub pretextul apolitismului instituţiilor militare, în timp ce mulţimea de profitori politici, economici şi din zona interlopă se infiltrează peste tot, inclusiv în sistemul instituţiilor militare.“

După cum se poate vedea, militarii, activi sau în rezervă, doresc să se implice în rezolvarea unor probleme grave care afectează societatea noastră. Cum vor ei să rezolve aceste probleme reiese foarte clar tot din conţinutul statutului asociaţiei. Acesta prevede că membrii ANMR vor acţiona pentru „supravegherea moralităţii instituţiilor militare, promovarea valorilor şi crearea elitelor militare pentru ca armata să fie mereu garant al stării constituţionale. Asociaţia va analiza în permanenţă starea structurilor din sistemul securităţii naţionale şi va sprijini organele abilitate în rezolvarea corectă a problemelor ce ţin de acest domeniu“.

Gruparea a fost dizolvată şi decapitată, iar preşedintele Constantinescu l-a demis pe Chelaru în toamna anului 2000.[10]

„Biografia generalului Chelaru este însă controversată, începînd chiar cu 1990“, notează **Cotidianul**. „El este cel care a organizat şi condus intervenţia armatei în evenimentele din martie 1990 de la Tîrgu-Mureş, în urma căreia i s-a reproşat că nu a intervenit pentru detensionarea conflictului. Imediat după momentul Tîrgu-Mureş, generalul a participat la înfiinţarea Serviciului Român de Informaţii, fiind iniţial şeful diviziei de contraspionaj cu atribuţii în supravegherea activităţilor iredentiste. De altfel, fostul şef al SMG şi-a declarat dezacordul faţă de participarea UDMR la viaţa politică. Declaraţiile sale referitoare la Dobrogea au fost interpretate ca o metaforă prin care Chelaru vorbea despre Transilvania. O altă declaraţie mult discutată a generalului Chelaru a fost cea referitoare la capacitatea Armatei române de a înfrunta Armata a XIV-a din Transnistria.“

Împotriva tentativelor de reabilitare a mareşalului Ion Antonescu a protestat cu vehemenţă Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, condamnînd acţiunea „forţelor naţionalist-şovine“ care au ridicat un monument în cinstea „celui care a oblăduit asasinarea, la sfîrşitul lui iunie 1941, a mii de evrei la chestura Poliţiei ieşene, în Trenurile Morţii“ şi pe care „îl consideră răspunzător de acest genocid“. „Din ordinul aceluiaşi Antonescu aveau să se desfăşoare deportările în masă ale evreilor din Basarabia şi Bucovina de Nord, ca şi din unele oraşe din Bucovina de Sud şi din Moldova, deportări în care aveau să piară, pentru unica vină de a fi fost evrei, alţi peste o sută de mii de oameni.“

FCER aminteşte de „gestul şi cuvîntul Reginei-Mamă Elena“, din anul 1941, pentru salvarea, la Roman, a cîtorva sute de evrei din Trenurile Morţii sau pentru sistarea altor acţiuni de deportare. „De ce nu s-au înălţat şi dezvelit monumente în onoarea celor care s-au împotrivit, în acei ani, acelor masacre?! [...] Cum va fi primită de opinia publică internă şi internaţională dezvelirea acestei statui, act cu grave implicaţii pentru imaginea României în lume?!“, se mai spune în protestul FCER care, în final, îşi exprimă speranţa că ţările democrate care „s-au opus forţelor hitleriste şi celor asociate lor“ vor înţelege că acest act şi aceste „tentative de reabilitare a mareşalului Ion Antonescu – care, ca aliat al Axei, a declarat război Aliaţilor – nu reprezintă poporul român şi noile forţe democratice ale ţării.“[11]

La cîteva zile după ceremonie, relatează **România liberă**, Chelaru îl evoca pe mareşal cu căldură: „Este unul dintre cei mai mari militari ai României. El a refăcut Armata română. Eu nu vorbesc aici de conducătorul de stat, doar de marele gînditor militar“. „Acum scuipăm peste tot că aşa am primit poruncă. Scuipaţi, fraţilor!“

Reacţia lui Corneliu Vadim Tudor a fost mai mult decît colerică. „Toate regimurile Iliescu de pînă acum au avut cîte un cui împotriva lui Ion Antonescu pe care l-au prigonit şi dincolo de moarte“, a afirmat C.V. Tudor, precum relatează **Cotidianul**[12]. Tudor a mai spus că „toţi cei care îl acuză pe Antonescu se plasează automat de partea asasinilor săi, care au fost Armata Roşie şi agenţii Moscovei de teapa «ultimului ocupant stalinist al României», Silviu Brucan“. „Mareşalul Antonescu, mort, este mai important decît Ioan Mircea Paşcu [*ministrul Apărării – n.n.*], viu“, a conchis Vadim.

Reacţionînd la scandalul provocat de afacerea Chelaru, prim-ministrul Adrian Năstase a declarat, potrivit **României libere**, că participarea gen. Mircea Chelaru la ceremonia de comemorare a fost „deplasată“ şi că generalul a greşit pentru că „a dat impresia că MApN sprijină această acţiune“. Apoi premierul a mai spus că SUA şi Israel, „două ţări importante pentru politica noastră externă“, vor fi „deranjate de revenirea permanentă la rolul şi faptele mareşalului Antonescu“, care este considerat „criminal de război“. „Nu se pune în discuţie dacă există sau nu argumente, istoricii vor lămuri acest lucru, dar generalul Chelaru trebuia să ia în calcul aceste sensibilităţi într-o perioadă vitală premergătoare reuniunii de la Praga a NATO“[13].

În cele din urmă, Chelaru şi-a dat demisia[14], motivîndu-şi decizia într-o scrisoare adresată preşedintelui Iliescu, publicată în **România Mare**:

„Îmi iau îngăduinţa ca în cuprinsul prezentei scrisori să nu aduc în discuţie experienţa personală şi nici rezultatele unei munci de o viaţă pusă în serviciul Armatei Române. Justific gestul meu prin nevoia de a răspunde interogaţiilor de conştiinţă ce mă frămîntă şi de ale căror răspunsuri trebuie să aveţi cunoştinţă. Iată de ce mă simt obligat să supun atenţiei domniei-voastre că în ultima perioadă, mai exact începînd cu anul 1996, am constatat cu mîhnire o depreciere gravă a stării Armatei Române, faţă de care s-au formulat o succesiune de soluţii declarative, cu puternic mesaj politic, dar fără acoperire în plan pragmatic, operaţional. Ca urmare a instalării unei sărăciri cronice a organismului militar, cadrele acestei instituţii au fost supuse, contrar voinţei lor, unui proces constant de depreciere profesională şi de degradare a demnităţii individuale. Consider că s-a alterat şi că este pe cale de a se pierde cel mai de preţ bun al armatei: spiritul de camaraderie, de solidaritate de corp şi de încredere în instituţie. Încercările subsemnatului de a readuce în prim-plan valorile de tradiţie, şi, în principal, mentalul credinţei în victorie, s-au izbit de toate aceste vicisitudini impardonabile. Prin toată fiinţa mea m-am opus, în stilul care-mi caracterizează personalitatea, unor asemenea stări de fapt, prin metode cvasiradicale, care, din păcate, nu au avut efectul preconizat. Evenimentele din octombrie 2000 care m-au determinat să-mi ofer demisia din funcţia de şef al Statului-Major General au fost secundate de incriminări insinuante, perfid ticluite, cu trimiteri sugerate la consecinţe grave, care m-au găsit fără resursa logică şi psihică de a le înţelege şi a le mai contracara din interiorul instituţiei, ca militar activ. Decizia pripită, fără analiza faptelor reale, plecată de la premise false, de a fi fost chemat în faţa Consiliului de Judecată m-a determinat să refuz cu demnitate o procedură, în fapt legală şi posibil reparatorie, dar, în acelaşi timp, umilitoare pentru un general român. Consider că mi-am făcut datoria de conştiinţă să reprezint Armata Română, în interiorul aşteptărilor sale, şi nu am a-mi reproşa nimic. Interpretările răuvoitoare, speculaţiile de tot soiul, tentaţia către bîrfă şi contestare profesională, dar şi practicarea unui mercantilism jenant au creat şi întreţin

VREMEA
DREPTEI NAŢIONAL - CREŞTINE
Sărbători fericite!
Gazeta de Vest
PUNCTE CARDINALE
MIRCEA ELIADE
credeţi în Biruinţa Legionară
ROMÂNIA MARE

db Jurnal
Tara este intai a lui Dumnezeu, si numai apoi a noastra
PERMANENŢE
CULTURAL-POLITIC-SOCIAL
SFARMĂ PIATRĂ

***Stînga*: montaj**
cu coperţi
de publicaţii naţionaliste;
***Sus*: montaj**
cu coperţi
de ziare prolegionare

mediul în care sînt puşi să decidă actualii responsabili militari, asupra cărora ar putea fi orientate acuzele unor posibile eşecuri viitoare. Înţelegînd că nu pot să accept această stare, cel puţin din perspectiva moralei şi deontologiei profesionale, cărora le voi rămîne credincios pe mai departe, justific parţial, dar suficient, în faţa domniei-voastre, dar şi a opiniei publice, solicitarea subsemnatului de a fi fost trecut în rezerva de cadre a Armatei. Chiar şi în aceste condiţii nutresc speranţa sinceră a regenerării grabnice a instituţiei noastre militare, aşa cum şi-o doresc toţi românii de bună-credinţă, şi împlinirea performantă a obiectivelor strategice pe care şi le-a propus pe termen scurt şi mediu actuala conducere a României.

Cu credinţă în Dumnezeu,

Are onoarea să vă salute general de Corp de Armată (r)

Dr. Mircea Chelaru

Bucureşti, 11 iunie 2001“[15]

Într-un editorial din **Adevărul**, Cristian Tudor Popescu nota: „PRM, unde o astfel de idee n-ar fi deloc de neluat în seamă, tocmai a organizat, împreună cu fostul legionar I.C. Drăgan, o comemorare a mareşalului Ion Antonescu. *Lăsînd la o parte locul lui Antonescu în istorie şi în amintirea românilor, de unde nu poate fi şters, cu bune şi cu rele, de nimeni*, o astfel de manifestare în condiţiile în care încercăm cu disperare să prindem trenul occidental este o provocare în toată regula. Provocare căreia Adrian Năstase i-a răspuns decis, cu preţul pierderii de popularitate în rîndurile unui anumit electorat, sancţionînd participarea ciudatului general Chelaru, ca reprezentant al MApN, la o manifestare de natură să trezească reacţii cît se poate de negative în Statele Unite, adică în NATO-ul spre care ne zbatem. Preşedintele Ion Iliescu, în calitate de comandant suprem al Armatei Române, a tăcut chitic pînă în prezent, deşi premierul ar fi avut categoric nevoie de susţinerea d-sale într-o chestiune atît de delicată, cînd C.V. Tudor cere destituirea ministrului Apărării“[16].

Evenimentul zilei întreba retoric, tot într-un editorial, **Cîţi Chelaru există?**“[17], iar **Ziua** atrăgea atenţia asupra faptului că „noi [refuzăm] mereu să ne confruntăm, ca o naţie adultă şi puternică, cu propriul trecut, în ce are el bun, dar şi în ce are el rău, nociv şi primejdios. De ce e nevoie să invocăm «sensibilitatea» SUA sau a Israelului pentru a pune capăt odată pentru totdeauna mitului ceauşist care l-a reinventat pe Antonescu (cu ajutorul, vai, al răposatului Marin Preda şi al cîtorva istorici de partid şi de stat)? Oare sensibilitatea românilor, care se consideră, cum ştim, buni, blînzi şi ospitalieri, nu ar trebui să fie cea dintîi jignită de faptul că i se oferă drept obiect de cult un personaj care şi-a asumat nu numai răspunderea miilor de soldaţi români căzuţi în stupidul asediu al Odesei, ci şi cumplita responsabilitate a pogromurilor din Moldova şi a lagărelor din Transnistria? De cîte jurnale ca al lui Mihail Sebastian avem oare nevoie ca să înţelegem oroarea cotidiană a marginalizării, a persecuţiei arbitrare şi a fricii? De mai bine de 40 de ani, nu ascultăm decît amintirile profesorului Raoul Şorban – şi acelea Dumnezeu ştie cît de riguroase după atîtea repetiţii cu public – şi ne ascundem în spatele gesturilor de o nobleţe incontestată ale Reginei-Mamă doar ca să nu vedem adevărul întreg despre complicitatea sinistră a mareşalului – şi a numeroşi contemporani ai acestuia – şi cu cei care l-au asasinat pe Iorga, şi cu Trenurile Morţii, şi cu masacrele de la Odesa, şi cu nazismul.

Nu de sensibilitatea americană, franceză sau israeliană mi-e frică, ci de insensibilitatea românilor la toate aceste orori ale trecutului mai mult sau mai puţin îndepărtat. Îndrăznesc chiar să cred că un prim-ministru responsabil ar trebui să se preocupe în primul rînd de educarea sensibilităţii compatrioţilor săi, şi abia după asta de un răspuns care să menajeze sensibilitatea altora.

Dar şi propoziţia inversă e la fel de corectă. *Dacă nouă ne-ar păsa cu adevărat de încălcările flagrante ale drepturilor omului – prezente, trecute sau, mă tem, viitoare, primul-ministru, oricare ar fi el, nu şi-ar permite să le trateze ca pe o biată problemă de imagine pentru export. Dacă noi am avea un minimum de rigoare în judecata asupra trecutului, guvernanţii nu şi-ar permite să-şi facă din istorie un instrument şi din amnezie un aliat.* Dacă noi n-am bombăni, ca loviţi de un Alzheimer galopant, că pe vremea lui Dej rîuri de lapte şi miere, nu de sînge şi noroi, străbăteau România – sau măcar ar fi străbătut-o dacă nu o străbăteau tancurile sovietice; dacă noi nu am accepta să se repete, cu o netrebnică înjosire a oricărei idei de libertate (ba chiar şi de productivitate, ca să spunem pînă la capăt lucrurile), că «era mai bine pe vremea lui Ceauşescu», cînd stăteam la coadă pentru tacîmuri de pui şi şuşoteam bancuri cu Bulă pe la colţuri; dacă noi nu am îngădui această siluire perpetuă a adevărului numai fiindcă s-a petrecut cu unul sau cîteva decenii în urmă, nici politicienii nu şi-ar îngădui să ne prescrie amnezia; cît despre amnistie, nimeni n-ar îndrăzni nici cu gîndul să o gîndească măcar“[18].

Berlin, 12 iulie 2001

---

1. Călin Cosmaciuc, **Mareşalul Antonescu, regretat de politicieni şi militari**, Mediafax, 1.06.2001.
2. Radio Bucureşti, 1.06.2001.
3. cf. **Evenimentul zilei**, 2.06.2001.
4. **Evenimentul zilei**, **Cotidianul**, 4.06.2001.
5. **Evenimentul zilei**, 4.06.2001.
6. **România liberă**, 5.06.2001.
7. O.C. Hogea, Andrei Dumitrescu, **Recidivist în gafe diplomatice**, în **Cotidianul**, 4.06.2001.
8. **Generalul Mircea Chelaru, şeful Statului-Major al Armatei, susţine că există pericolul enclavizării zonei de sud a României**, în **Evenimentul zilei**, 31.10.2000.
9. cf. **Cotidianul**, **Adevărul**, 2.11.2000.
10. **ANMR şi-a suspendat oficial activitatea**, în **Ziua**, 10.11.2000.
11. cf. **Ziua**, 5.06.2001, şi **Bună dimineaţa, Israel!**, anul 3, nr. 153, vineri 1 iunie/marţi 5 iunie 2001.
12. Laura Ciobanu, Marian Sultănoiu, **Bustul lui Antonescu bulversează scena politică**, în **Cotidianul**, 5.06.2001.
13. **România liberă**, 5.06.2001.
14. **Ziua**, 5.06.2001.

15 **România Mare**, nr. 570/15.06.2001.

16. Cristian Tudor Popescu, **Groapa dintre Iliescu şi Năstase poate înghiţi România**, în **Adevărul**, 6.06.2001.
17. Cornel Nistorescu, **Cîţi Chelaru există?**, în **Evenimentul zilei**, 7.06.2001.
18. Zoe Petre, **Amnistie şi amnezie**, în **Ziua**, 8.06.2001.

Cu două luni în urmă, am semnalat lansarea ciudatei reviste **Mareşalul Ion Antonescu** (sic!). În numărul al doilea al publicaţiei, notei noastre critice i se consacră un întreg articol, intitulat **Răspuns la o provocare**. „Răspunsul“ e un şir de calificative de genul: „mîrşăvie“, „sete de insultă“, „abjecţie“ etc. etc. Sîntem trataţi cu „matale“ şi plasaţi printre cei care „l-au urît de moarte“ pe mareşal, şi anume „comuniştii, legionarii, ţărăniştii, liberalii şi – mai recent (după decembriadă) – evreii“. Cam suspectă ironia adresată revoluţiei care a dus la prăbuşirea regimului comunist... Ni se reproşează de la bun început anonimatul notei noastre, care era – însă – redacţională, după care autorul fiorosului „răspuns“ semnează hotărît: „Colegiul de redacţie“!!! Indiferent cine-o fi, din cauză că citeşte rău şi nu ştie gramatică, ne mai taxează şi pentru un dezacord inexistent, în timp ce pune virgulele anapoda, inclusiv între subiect şi predicat („O minimă doză de bun simţ, te-ar chema la rampă...“). Însă nu detaliile sînt grave, ci fondul problemei: constatarea noastră cum că publicaţia urmăreşte minimalizarea vinilor lui Ion Antonescu şi reabilitarea sa e considerată o „provocare“. Din păcate, tragicul adevăr istoric acesta este: guvernarea mareşalului a fost – strict obiectiv vorbind – criminală şi funestă pentru România. Punct şi fără loc pentru alte „răspunsuri“...

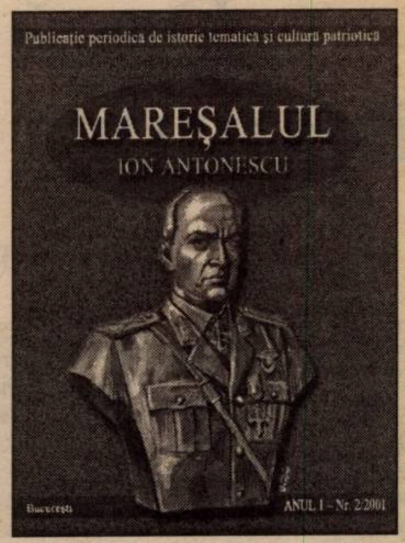

Publicaţie periodică de istorie tematică şi cultură patriotică

MAREŞALUL

ION ANTONESCU

Bucureşti

ANUL I - Nr. 2/2001

Archaeus intră în circuitul internaţional

În pofida unor dificultăţi nu numai financiare, dar în condiţii grafice mai bune decît pînă acum, au apărut de curînd încă două fascicule (3 şi 4) din prima serie a caietelor de istorie a religiilor **Archaeus** (al IV-lea tom). Studiile sînt publicate în limbile engleză, franceză şi italiană, iar faptul marchează ieşirea pe piaţa ştiinţifică internaţională a acestei redutabile reviste, editate, reamintim, de Centrul de Istorie a Religiilor din cadrul Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Reamintim, de asemenea, că Asociaţia Română de Istorie a Religiilor este membră a European Association for the Study of Religions (EASR) şi a International Association for the History of Religions (IAHR). Ambiţiosul proiect, demarat cu entuziasm în urmă cu doi ani, urmează să fie serios îmbogăţit la toamnă, cînd, pe lîngă noi volume **Archaeus**, vor fi lansate, ca o premieră ştiinţifică românească, revistele de studii religioase **Studia Asiatica** (condusă de Eugen Ciurtin) şi **Studia Indo-Europaea** (condusă de Andrei Timotin). Deocamdată, remarcăm sprijinul unor colaboratori prestigioşi, în special „externi“ (Mac Linscott Ricketts, Moshe Idel, Bruce Lincoln, Philip Vanhaelemeersch, Andrei Oişteanu) care, prin prezenţa şi mesajele lor, conferă o meritată legitimitate revistei şi, de fapt, instituţiei în speţă, ale cărei rezultate încep să intre şi să fie validate în circuitul internaţional al disciplinei. Continuă publicarea studiilor despre gnoză (scrieri postume) ale lui Ioan Petru Culianu în fasciculul 3 – **La strutture e i tipi della gnosi. Le origini dello gnosticismo**, iar în fasciculul 4 – **Gnosticismo e mondo tardo-antico** şi **Gnosticismo e mondo moderno**. În fasciculul 3, un studiu despre „cabaliştii nocturni“ (**Nocturnal Kabbalists**) de Moshe Idel, un altul al lui Bruce Lincoln despre moştenirea teoretică a lui Georges Dumezil (**Georges Dumezil Continuing Legacy and Continuing Questions**) şi un eseu de imagologie religioasă pe teme iudaice semnat de Andrei Oişteanu (**The Blind, Deaf and Dumb Jew**) inclus în remarcabilul volum apărut la Humanitas. Tot în al treilea fascicul, Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin publică prima parte a corespondenţei inedite (1948-1977) dintre Mircea Eliade şi savantul Stig Wikander de la Universitatea din Upsalla (**Observatorul cultural** a publicat în avanpremieră cîteva dintre aceste scrisori în traducere românească). A doua parte – în fasciculul al patrulea, unde poate fi citit un eseu al lui Mac Linscott Ricketts despre metoda lui Eliade (**The tangled tale of Eliade's writing of *Traité d'Histoire des Religions***) şi un studiu al lui Philip Vanhaelemeersch despre Eliade şi Vico (**Vico: New ligths on Eliade and his critics**). Mai menţionăm, între alte eseuri şi recenzii, o contribuţie a lui Eugen Ciurtin despre un aspect – neglijat de Eliade şi Culianu – vizînd funcţia unei teorii generale în istoria religiilor (**Notice sur la fonction d'une théorie générale en histoire des religions sur un chiasme negligé d'Eliade et Culianu**), un eseu al lui Viorel Panaite despre tradiţia islamică şi legile otomane (**Islamic Tradition and Ottoman law of Nations**), precum şi un studiu introductiv al lui Andrei Timotin prefaţînd viitorul său proiect „indo-european“ (**Croyances et visions eschatologiques dans le sud-est de l'Europe**). Să mai spunem doar că în debutul celui de-al patrulea fascicul din al IV-lea volum **Archaeus** sînt publicate un Raport asupra activităţilor depuse de Asociaţia Română de Istorie a Religiilor între iulie 2000 şi mai 2001 (studii, publicaţii, relaţii cu străinătatea, colocvii şi conferinţe, biblioteca, activitatea membrilor), o scrisoare din partea Asociaţiei Internaţionale pentru Istorie a Religiilor şi Constituţia Asociaţiei Europene pentru Studii Religioase. Prin urmare, proiectul a depăşit stadiul de pionierat, intrînd, după editarea caietelor **Zalmoxis**, în faza omologării internaţionale, a diversificării domeniilor de investigaţie. O dată mecanismul pornit, nu ne rămîne decît să aşteptăm „escaladarea“ performanţelor, precum şi o vizibilitate sporită pe plan intern. (**P.C.**)

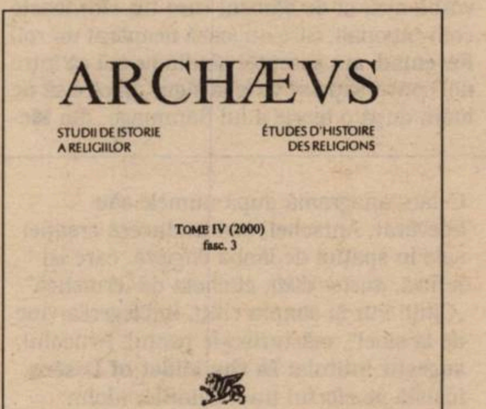

ARCHÆVS

STUDII DE ISTORIE A RELIGIILOR

ÉTUDES D'HISTOIRE DES RELIGIONS

TOME IV (2000)

fasc. 3

Périodique édité par le Centre d'Histoire des Religions

Faculté d'Histoire, Université de Bucarest

ASSOCIATION ROUMAINE D'HISTOIRE DES RELIGIONS

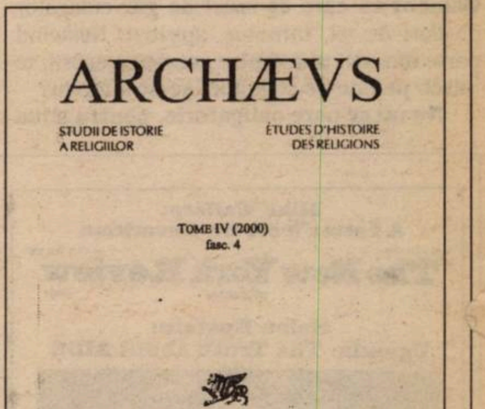

ARCHÆVS

STUDII DE ISTORIE A RELIGIILOR

ÉTUDES D'HISTOIRE DES RELIGIONS

TOME IV (2000)

fasc. 4

Périodique édité par le Centre d'Histoire des Religions

Faculté d'Histoire, Université de Bucarest

ASSOCIATION ROUMAINE D'HISTOIRE DES RELIGIONS

„Dacă n-ar exista critica, literatura şi-ar pierde umbra“ (I)

Interviu cu **Ioana PÂRVULESCU**

Povestea Ioanei Pârvulescu pare a fi simplă şi asemănătoare cu a altora. A debutat în 1990, la Editura Eminescu, cu volumul de versuri *Lenevind într-un ochi*. Dar poezia este, pentru ea, după toate aparenţele, un capitol depăşit şi lăsat, definitiv, în urmă, în favoarea criticii literare. În 1999, publică alte două cărţi care conturează foarte precis noile preocupări: *Alfabetul doamnelor*, la Editura Crater, şi *Prejudecăţi literare*, la Editura Univers. Este redactor la *România literară*, participant activ la elaborarea manualelor de literatură ale Editurii Humanitas şi coordonator al Colecţiei „Cartea de pe noptieră“, de la aceeaşi editură. Ioana Pârvulescu e cel mai cuminte om din lume, talentul ei impunîndu-se întotdeauna altfel decît agresiv sau cu impetuozitate. Cum spuneam, pînă aici totul pare simplu.

Mergînd la Ioana ca să realizez acest interviu, am înţeles că în lumea ei intimă, la fel ca şi în articolele pe care i le ştim cu toţii, cuvîntul de ordine este coerenţa, motivată livresc, sentimental, mistic chiar. Şi într-o parte şi în alta, nimic nu este pus la întîmplare. Casa ei, plină de fotografii, mi-a scos în faţă nu numai obiecte de tot felul, ci şi imagini mai vechi ale acestor obiecte. Nu pot să nu aduc în această poveste crăciuniţa de pe birou, care avea sprijinită de ghiveciul ei o fotografie cu ea însăşi, din vremuri mai de demult, probabil de astă iarnă, cînd era încărcată cu floricele. Să nu uit nici faptul că, atunci cînd am început să alegem o fotografie care să însoţească interviul pe care îl aveţi în faţa ochilor, am dat peste una în care Ioana tocmai aterizase pe pămînt cu o parapantă. Şi nu era butaforie, credeţi-mă: Ioana Pârvulescu se pricepe să zboare. Pe deasupra lanurilor de grîu, a doamnelor, a domnilor, a prejudecăţilor. Ea e un fel de Mary Poppins a criticii noastre literare, chiar dacă n-aţi zice.

Mise en abîme

Îţi pun aceeaşi întrebare ca şi lui Alex. Leo Şerban, acum ceva timp. De ce te-ai lăsat atît de greu intervievată?

Cred că ar trebui să încep probabil cu o invocaţie către muză, dar nu ca să mă ajute la scris, ci la vorbit. Nu mă consider o prea bună vorbitoare. Asta ar fi rezerva strict personală. Pe de altă parte, am şi o rezervă mai generală: cred că interviurile trebuie luate unor persoane de o cu totul altă factură decît mine. Care ar fi categoriile de oameni cărora li se iau interviuri? În primul rînd, vedetele, VIP-urile. Nu fac parte din categoria aceasta. Pe de altă parte, sînt oamenii foarte bătrîni sau foarte înţelepţi. Nu sînt nici una, nici alta. Apoi mai sînt interviurile luate cu ocazia unor evenimente. În acest caz interviul „îl dă“ evenimentul, iar omul intervievat e doar un intermediar. N-am un eveniment, acum, pentru care aş vrea să dau un interviu, e duminică, e cald, orice întîmplare exterioară îşi pierde consistenţa. Ar mai fi interviurile luate unor inşi anonimi, bizari, care sînt expresivi în mod involuntar, cam ce a făcut Eugen Istodor în **Oameni cu care aş muri de gît**: culegător de flori de tei, tatuator, spiritist. Nefăcînd parte din nici una dintre aceste categorii, te întreb pe tine de ce îmi iei acest interviu?

Nu mi se pare obligatorie, pentru a lua un interviu, nici una din condiţiile enumerate de tine. Se naşte din descrierea ta un soi de imagine-clişeu a interviului. Protagoniştii sînt în mod frecvent vedete, maeştri de toate felurile, care spun lucruri eventual înţelepte, de obicei banale. Proiectul meu a fost să subminez tocmai acest clişeu al interviului, să conversez şi implicit să dezvălui nişte oameni care au cu siguranţă ceva de spus, dar care, din modestie sau din oroare faţă de orice gen de publicitate şi faţă de clişee, stau liniştiţi în căsuţa lor şi nu ies în faţă. Nişte oameni autentici, în general. Dacă se întîmplă ca ei să fie şi vedete, cu atît mai bine! Dar nu e obligatoriu.

Cred că, pînă la urmă, dacă am acceptat interviul ăsta, nu e pentru că m-aş considera neapărat un om autentic. Mă întreb dacă există oameni care să nu fie autentici.

Să ştii că puţini sînt aceia care reuşesc să fie ei înşişi şi în faţa unui reportofon. Majoritatea au reflexul de a-şi construi o imagine anume sau de a pune în funcţiune una deja construită.

Probabil că nu de oameni autentici e vorba aici, ci de oameni care nu sînt foarte convenţionali, care nu joacă neapărat un rol. Revenind, am acceptat gîndindu-mă că între noi conversaţia se va lega sigur, dacă e să ne luăm după o teorie a lui Saramago, din **Memorialul mînăstirii**, care admiră cum se-nchează de la sine o discuţie între două femei aflate în acelaşi loc, chiar dacă se cunosc puţin, şi spune că pălăvrăgeala asta este cea care ţine lumea pe orbita ei.

Criticul este un scriitor ca oricare altul

Atunci să vorbim în continuare, ca să ţinem lumea pe orbita ei. Am să te întreb mai întîi dacă te consideri critic literar. Dacă ar trebui să fie scrisă sub numele tău o anumită denumire, care să te identifice profesional, pe care ai alege-o?

Dintre toate denumirile din lumea scriitoricească, o prefer, într-adevăr, pe cea de critic literar. De altfel, şi la Uniunea Scriitorilor sînt trecută în compartimentul „critici literari“. De ce prefer această denumire şi nu alta? Tocmai pentru că, la ora actuală, categoria criticilor literari e cea mai hulită şi mai acoperită de prejudecăţile celorlalte categorii de scriitori. Şi pentru că o consider o categorie mai echilibrată. Dacă nu ar exista critica, literatura şi-ar pierde „jumătatea“. Şi-ar pierde umbra. Criticul are o muncă ingrată: el trebuie să-şi controleze gusturile şi impulsurile foarte subiective şi să încerce să privească cu o anumită detaşare toate categoriile de scriitori. Poetul îşi poate permite să fie foarte personal, să vadă monstruos şi să simtă enorm, criticul nu are voie să facă lucrul ăsta. Prozatorii sînt undeva la mijloc. În plus, mai toate femeile sînt poete sau prozatoare, printre critici sînt mai puţine, aşa că am acest orgoliu de a mă situa într-un loc unde se intră mai greu. Admir critica literară, este un exerciţiu altruist. Poate o să protestezi, dar îţi spun că, făcut cum trebuie, este, într-un fel, mai greu decît celelalte. Şi ştii de ce? N-ai voie să vorbeşti la persoana I decît rarisim. Şi oamenilor le place să spună tot timpul *eu*. Trebuie în schimb să ai o imensă înţelegere a lui *tu*. Să nu-ţi scape nici o clipă *tu* din faţa ochilor şi să-ţi plasezi discret eul îndărătul lui.

Ce înţeles crezi că acoperă termenul de critic?

Criticul este un scriitor ca oricare altul. Fireşte că există o mulţime de pseudocritici, criticaştri, aşa cum există la poeţi o mulţime de versificatori, poetaştri. Ei nu intră în discuţie. Cred că nu e suficient să iubeşti cărţile şi să fii deştept şi echilibrat ca să fii un critic bun. Cred că trebuie să iubeşti şi oamenii, să ai curiozitate în faţa lor, să fii *gourmet* de oameni. Marele test acesta e.

În cenaclurile de dinainte de '90, ce citeai?

Proză. Am două romane nepublicate. Şi nici nu le voi mai publica vreodată în forma în care se află, pentru că au fost scrise acum mai bine de zece ani. Între timp, eu am evoluat şi, dacă le recitesc acum, mi se pare că nu mă mai reprezintă. Dacă le publicam atunci cînd le-am scris, era perfect. Va trebui ori să le rescriu, ori să se publice post-mortem, cînd oricum nu mai contează.

Era o proză optzecistă?

Chiar prea optzecistă. Nu aveam sufi-

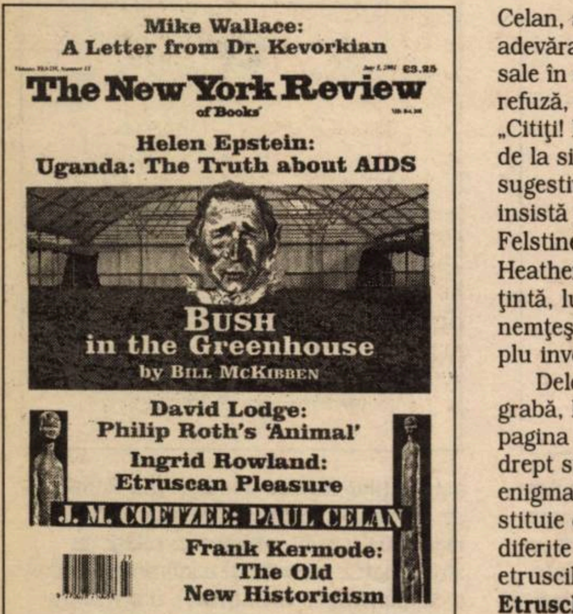

Mike Wallace:
A Letter from Dr. Kevorkian

The New York Review of Books

Helen Epstein:
Uganda: The Truth about AIDS

BUSH
in the Greenhouse
by BILL MCKIBBEN

David Lodge:
Philip Roth's 'Animal'

Ingrid Rowland:
Etruscan Pleasure

J. M. COETZEE: PAUL CELAN

Frank Kermode:
The Old
New Historicism

În rîndul revistelor străine cu veritabilă tradiţie literară şi culturală sau „ca la carte“, precum **Times Literary Supplement**, se înscrie şi **The New York Review of Books**, publicaţie care apare de douăzeci de ori pe an, ajunsă în luna iulie 2001 la numărul 11.

Cotidianul se deschide cu o prezentare amplă despre viaţa de poet a lui Paul Celan, anagramă după numele său adevărat, Antschel, şi a traducerii creaţiei sale în spaţiul de limbă engleză, care îşi refuză, *auctor dixit*, eticheta de „ermetică“. „Citiţi! Pur şi simplu citiţi, înţelegerea vine de la sine!“, mărturiseşte poetul. Articolul, sugestiv intitulat **In the Midst of Losses**, insistă pe efortul traducătorilor (John Felstiner, Pierre Joris, Nikolai Popov şi Heather McHugh) de a respecta, în limba-ţintă, lupta intimă a lui Celan cu cuvintele nemţeşti, cu cele compuse sau pur şi simplu inventate.

Deloc inventaţi, dar deveniţi, mai degrabă, loc al memoriei, etruscii apar în pagina de cultură şi civilizaţie a revistei drept strămoşii „cei mai diferiţi şi mai enigmatici ai Italiei“ *(t.n.)*. Subtextul îl constituie cele cîteva expoziţii organizate, sub diferite forme şi titluri, cu prilejul „Anului etruscilor“ – 1985 – în Italia (**Buongiorno Etruschi**), la Paris şi Berlin (**The Etruscans and Europe**) şi din nou în Italia, la Palazzo Grassi din Veneţia, unde se află în prezent Colecţia **Gli Etruschi.**

Un subiect recent, extrem de controversat, strecurat în spaţiul restrîns dedicat scrisorilor primite la redacţie, precum şi dreptului la replică, îl reprezintă euthanasia, promulgată încă din Renaştere de Francis Bacon. Scrisoarea doctorului Kevorkian dezincriminează, aşa cum a făcut-o Olanda, această practică şi încheie clar: americanii au *dreptul de a alege*.

Nu la fel se întîmplă cu virusul HIV în Uganda, unul dintre principalele titluri ale ediţiei. Helen Epstein relatează experienţa sa din 1993 în prima ţară africană unde apar în 1982 cazuri de SIDA. Consecinţele nu diferă nici aici: prostituţie, sărăcie, boli, droguri administrate intravenos, homosexuali. Din nefericire, războiul, corupţia, intoleranţa nu fac decît să încetinească procesul de sprijinire materială şi financiară a campaniei anti-SIDA în această zonă.

Revenind la cronica literară, amintim ca titlu de primă pagină articolul lui David Lodge, **Sick with Desire**, care analizează romanul lui Philip Roth, **The Dying Animal**, construit joycean din punct de vedere al dilatării timpului, dirijat de fluxul conştiinţei şi de monologul dramatic al personajului principal, David Kepesh, bîntuit de obsesia erotică şi de cea a morţii.

Semnalăm şi analiza extrem de riguroasă propusă de Alan Ryan sistemului economic al lui Adam Smith şi a teoriei universale a civilizaţiei aparţinînd Marchizului de Condorcet, cu vizibile efecte asupra Iluminismului englez, moment din care se naşte modernitatea: „Ceea ce poate învăţa secolul XXI din Iluminismul lui Smith şi Condorcet este nevoia nu de credulitate, ci de optimism reţinut privind capacitatea noastră de a stopa optimismul şi pesimismul isteric, iar în absenţa unui guvern dictatorial să facem cauză comună cu restul umanităţii pe baza justiţiei, a respectului pentru drepturile omului şi a grijii pentru bunăstarea celor nevoiaşi“ *(t.n.)*.

Studiul renumitului Frank Kermode, **Art Among the Ruins**, încheie fulminant acest număr, concentrîndu-se pe Noul Istorism, curent apărut la începutul anilor '80, „fondat“ de shakespearologul de la Harvard University Stephen Greenblatt. După o scurtă introducere, Kermode comentează cele două cărţi nou apărute în acest domeniu, **Practicing New Historicism**, scrisă de Greenblatt în colaborare cu Catherine Gallagher, şi **Shakespeare After Theory** a lui David Scott Kastan, care consideră Noul Istorism complet ieşit din uz astăzi. Argumentul său în acest sens este **Furtuna** marelui Will.

Nu putem încheia, la rîndu-ne, fără a enumera măcar cîteva titluri atrăgătoare de cărţi apărute în această lună: **Zollikon Seminars -- Martin Heidegger. Protocol, Conversations, Letters**, Don H. Doyle, **Faulkner's County. The Historical Roots of Yoknapatawpha**, Chen Jian, **Mao's China**, Pierre Bourdieu, **Masculine Domination**, Allan Antliff, **Anarchist Modernism**.

Dragoş IVANA

cientă personalitate, nu mă descoperisem încă pe mine ca scriitoare, dar nici ca om obişnuit nu-mi eram prea limpede iar, ca stil, imitam. Subiectele, în schimb, erau complet străine de tematica tradiţional-optzecistă şi din acest punct de vedere reuşeam să fiu originală. Totul a început la Cenaclul Junimea. La un moment dat, s-a făcut proiectul unui roman colectiv. Se chema **Autobuzul de Însurăţei.** Însurăţei e numele unei localităţi. Din păcate, acest roman nu s-a publicat nici pînă astăzi, deşi ar fi meritat. Au scris atunci la el Mircea Nedelciu, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, eram în total vreo doisprezece care contribuiam la acest roman, fiecare scria cîte un capitol. S-au gîndit ei să mă pună şi pe mine să scriu un capitol. A mers. Aşa mi-a venit pofta să-mi scriu apoi romanele mele personale. Era o vreme în care – nu ştiu de ce – aveam mai mult timp. De atunci nu am mai avut niciodată atîta timp încît să scriu un roman. Idei şi chef aş mai avea. Primul roman, **Oglinda veneţiană**, l-am scris în vremea în care făceam navetă de dimineaţă de pe la şase jumătate pînă seara pe la şase, iar pe cel de-al doilea, **Aurul pisicii** (e o piatră galbenă), l-am scris în preajma lui '90.

Cum de-ai publicat pînă la urmă poezie?

Poezie aveam de foarte multă vreme, era un volum pe care nu-l puteam publica. Ştii bine că în ultimii ani înainte de '90 se publica foarte greu, doar în condiţii foarte misterioase pentru mine. Nu am găsit niciodată acele mecanisme care să-mi deschidă, să-mi descuie posibilitatea de a publica. Aveam de mult un volum depus la Editura Eminescu. Imediat după '90, „au descoperit“ şi manuscrisul meu şi m-au publicat într-o lună fără să-mi dau seama cum.

Cum ţi se pare acum volumul acela?

Îmi place doar ca atitudine. Este un volum gîndit pe ideea de a lua în răspăr teoria cu criza sufletească propice scrisului. Era o poezie a unui moment de graţie, a unui moment în care mă simţeam foarte bine. În general toată literatura merge pe ideea de nefericire, de criză existenţială. Fericirea nu e bună conducătoare de literatură. Eu am avut atunci curajul să scriu despre starea mea de bine. Sinceră să fiu, nu am mai recitit de foarte mult timp acel volum, cred că e vorba de o poezie absolut minoră şi neglijabilă, dar pentru mine ca om e importantă. Oricum, dacă era ceva de capul ei, bănuiesc că ar fi observat cineva. Între acele coperţi e totuşi un pasaj al vieţii mele. Volumul are titlul **Lenevind într-un ochi** – lenea a fost dintotdeauna o mare ispită pentru mine.

Ce înseamnă pentru tine cărţile?

Am o relaţie foarte specială cu cărţile. Le consider foarte asemănătoare cu fiinţele vii. La urma urmei, ele vin pe lume fără să fie întrebate dacă vor sau nu, într-un ambalaj care poate fi reuşit sau mai puţin reuşit. Conţinutul e, totuşi, cel care contează mai mult decît ambalajul. În fond, ele sînt fiinţe în primul rînd datorită materialului din care sînt făcute. Am scris odată un eseu pornind de la faptul că hîrtia din cărţi provine din păduri şi că foşnetul pe care îl fac foile unei cărţi e chiar foşnetul copacilor. De aceea cartea electronică nu corespunde ideii mele de carte. În acest material foşnitor, o fiinţă care iubeşte alte fiinţe toarnă un tipar, imprimă un cod genetic care face destinul acelei cărţi. După ce ai adus o carte pe lume, poţi s-o mai ajuţi doar foarte puţin, exact aşa cum ajuţi şi un copil să se descurce în viaţă. De obicei, cărţile au drumul lor şi-ţi scapă, le priveşti neputincios dacă le merge rău, deşi tu ştii că ar merita o soartă mai bună, că sînt minunate. Trăiesc şi mor. Şi pot reînvia.

Nu cred în romanele scrise la tinereţe

Vorbeai mai devreme despre faptul că nu te descoperiseşi încă şi că imitai.

Da, mă refeream la o descoperire în plan existenţial. Cred că fiecare om ar trebui să ajungă la un moment dat în armonie cu el însuşi. Pînă la un punct al vieţii – şi acesta este necazul fragedei tinereţi – imităm crezînd că sîntem profund originali. Din dorinţa de a fi pe placul prietenilor, al unui anturaj, al unei persoane la care ţinem foarte mult. De aceea ne falsificăm. Sînt unii care se falsifică şi din bravadă, ca să spună „Nu“ şi să se distanţeze cu orice preţ de ceilalţi. Cred că unul din secretele descoperirii de sine stă în momentul în care nu te mai falsifici şi în care, dimpotrivă, aspiri să-ţi semeni cît mai mult. Să reuşeşti să fii tu însuţi. Astfel poţi să-ţi găseşti o muzică interioară. Şi eu, ca toată lumea, am trecut prin astfel de momente de imitaţie – imitaţie care nu era făcută în mod conştient – şi mi-a trebuit un timp pînă să îmi doresc să fiu eu însămi. De aici poate începe totul. La un moment dat am învăţat pe dinafară rugăciunea lui Socrate, din Phaidros: „Iubite Pan şi voi, zeităţi ale locului, faceţi să dobîndesc frumuseţe lăuntrică. Iar dinafara mea să fie toate prietene celor din mine“. Nu ştiu dacă am citat-o exact, am mai uitat. Am trăit cîteva miracole care vor rămîne secretele mele. Pe vremea în care scriam romanele, nu ajunsesem în acest punct.

Consideri că scrierea romanelor e legată de o anumită vîrstă?

Nu cred că un romancier bun poate fi tînăr. Nu ştiu un roman scris la tinereţe care să fie foarte bun. Un roman în sensul tradiţional al cuvîntului, nu unul poematic sau suprarealist sau postmodernist. Pentru a scrie un roman, ai nevoie de o perspectivă mai largă asupra vieţii, iar această perspectivă nu ţi-o dă decît trăirea zi cu zi a acesteia. Am să fac o comparaţie. Citesc acum o carte foarte interesantă, care se cheamă **Doar şase numere**, scrisă de un fizician englez şi apărută la Humanitas. În ea se vorbeşte despre o coerenţă a lumii bazată pe numai şase numere, nişte numere foarte speciale. Acolo – în cu totul altă ordine de idei, eu preiau doar imaginea –, se vorbeşte despre o lărgire a perspectivei, un fel de legătură, o simetrie între micro- şi macrocosm, şi comparaţia se face plastic: e ca un aparat de fotografiat cu *zoom*, care îţi tot măreşte sau micşorează imaginea. Am senzaţia că vîrstele omului sînt ca un aparat cu *zoom*, şi că, pe măsură ce evoluezi, poţi vedea şi detaliul ascuns, dar şi perspectiva mai largă, poţi să-ţi reglezi aparatul în funcţie de ceea ce vrei să vezi. În tinereţe nu ai cum să faci acest lucru. Sînt evenimente care nu vin decît la o anumită vîrstă, după viaţa asta zilnică, monotonă sau surprinzătoare, cum o fi. Ai nevoie de perspectiva de care vorbeam adineauri pentru a putea scrie un roman, nu poţi arde etapele, oricît de intens şi de mult ai trăi. Nu cred în romanele scrise la tinereţe.

Şi poezia trebuie scrisă la o anumită vîrstă?

Nu. Poezia, fie ea „de inspiraţie“ sau „cerebrală“, e legată mai degrabă de anumite momente sau de un anumit tip de sensibilitate. Pe astea poţi să le ai oricînd. Există poeţi buni la vîrste foarte tinere. Poezia ţine într-adevăr de o stare de graţie şi de un anumit moment de expresivitate. Şi poate fi scrisă bine la orice vîrstă, cu condiţia să prinzi acele momente în care firea ta e poetică. La fel şi critica. Tinereţea îţi dă o prospeţime critică şi poţi face minuni, dacă ai şi cultură. Sînt foarte bucuroasă că a apărut o nouă generaţie de critici, pentru că, aşa cum spuneam, e zona care pare, din afară, foarte puţin tentantă.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Norman Manea – 65

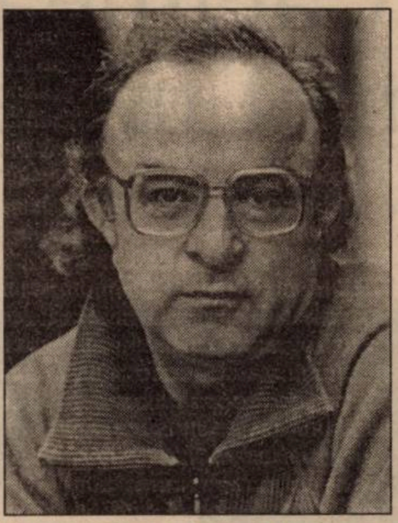

Săptămîna trecută, prozatorul Norman Manea a împlinit 65 de ani. Plecat din ţară după mijlocul anilor '80, trăitor o vreme în Germania Federală, în Berlinul de Vest, şi stabilit către sfîrşitul deceniului în Statele Unite ale Americii, la New York, el este astăzi, după ieşirea din scenă a triadei Eliade-Cioran-Eugen Ionescu, scriitorul român cel mai cunoscut în lumea largă, tradus în numeroase limbi şi onorat cu distincţii literare prestigioase.

Într-un fel, biografia sa chiar are ceva din acel amestec de pitoresc şi tragism tipic pentru romancierii americani clasici. S-a născut la Suceava, pe 19 iulie 1936. Evreu fiind, e deportat la vîrsta de cinci ani, împreună cu familia, în Transnistria. Scapat cu viaţă, revine în oraşul natal, unde trăieşte pînă la absolvirea liceului. Urmează cursurile Institutului de Construcţii din Bucureşti, pe care-l termină în 1959. Devenit inginer, lucrează în domeniu, pe şantiere, în proiectare şi în cercetare. Îşi face debutul literar în 1966, în seria de autori publicaţi în acei ani de către Miron Radu Paraschivescu în **Povestea vorbei**, suplimentul revistei **Ramuri**: Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Vintilă Ivănceanu, Nora Iuga, Radu Petrescu ş.a. Se consacră literaturii abia în anii '70, după ce acumulase o bogată „experienţă de viaţă“...

Pînă la emigrare, publicase zece cărţi: două de nuvele, **Noaptea pe latura lungă** (debutul în volum din 1969) şi **Primele porţi** (1975); cinci romane, **Captivi** (1970), **Atrium** (1974), **Cartea fiului** (1976), **Zilele şi jocul** (1977) şi **Plicul negru** (1986); un jurnal urmat de o selecţie de eseuri, **Anii de ucenicie ai lui August Prostul** (1979); şi un volum integral de eseuri, **Pe contur** (1984). În exil a scris mai puţin: cîteva nuvele, **Trenciul**, **Ceaiul lui Proust**, **Fericirea obligatorie**, publicate separat sau în selecţii diverse în ţări diverse, iar în româneşte în **Fericirea obligatorie** (1999); mai numeroase eseuri, gîndite uneori ca intervenţii în dezbateri publice, conferinţe, participări la colocvii etc., publicate apoi în presa internaţională şi în volume, parte dintre ele şi în versiune românească în **Despre clovni: Dictatorul şi Artistul** (1997); şi a acordat multe interviuri, culese în ţară în **Casa Melcului** (1999). În proză rămîne un modernist complex, intelectualizant, speculativ, experimentalist al formulelor introspective şi analitice, constructor de personaje polimorfe şi de atmosfere „grele“, apăsătoare, traumatizante, la limită absurde, kafkiene. Ca eseist, e un gînditor profund, interesat mai mult de viaţă decît de text, de – altfel spus – literatură ca mod de cunoaştere şi de mărturisire a experienţelor profunde, purtătoare de sensuri majore. E – de asemenea – un analist al totalitarismelor de toate felurile, fin observator al răului din lume şi al malformaţiilor psihice şi morale pe care el, răul, le provoacă. Pe scurt – un mare scriitor şi (cum se spune:) *o conştiinţă*...

Colecţia de mirări

Potop de stricări

MIHAI DRAGOLEA

Aşteptînd o întrevedere cu un prieten care întîrzia, cald foarte fiind, am aflat un lucru bun pentru îndeletnicirea aşteptării la vreme caniculară; am coborît nişte scări de metal, pînă ce-am ajuns într-o încăpere subterană, prevăzută cu bolţi în cărămidă naturale, nevopsite, cu şemineu în total repaos, bar, mese şi scaune aferente – toate negre. M-am aşezat la o masă, nu era înghesuială decît la juna care servea, o brunetă cu corp admirabil, „băieţi de băieţi“, cu celulare, pantofi numai şi numai cu catarame strălucitoare, cu brăţări de aur grele, ei o „hărţuiau“ de zor; îi plăcea, ce mai încoace şi-ncolo, cum să mai aibă ea timp de o hîrtie, de un denunţ?! Lîngă masa mea se înălţa, falnic, un frigider-vitrină, umflat pînă la refuz cu tot felul de sucuri şi „coci-cole“ globalizante. Ei bine, pe unul din pereţii sforăitorului frigider era lipit un afiş galben pe care – jur cu mîna pe cordul leneş – aşa scria: „Vinul se strică cu apă. Cafeaua cu zahăr. Iar dragostea cu căsnicia“. Zău că am experimentat pe propria epidermă şi pe papilele gustative toate cele trei variante de „stricare“ a lucrurilor, lichidelor, fenomenelor. Dar se strică şi unele la care nici nu-ţi trece prin cap ce pot păţi prin alăturări sau vecinătăţi defecte. De-o pildă: merg şi eu în vizită la o domnişoară, să ne prefacem, o vreme, că ascultăm muzici nobile; după ce intru, văd că are, pe ochiul uşii, un fel de pleoapă de cîrpă; îmi exprim uimirea, tînăra femeie mă lămureşte după cum urmează: sînt vecini care se uită în casa ei prin mărunta lentilă, a învăţat-o o prietenă cum să-i frustreze de spectacolul propriei sale intimităţi, lipind petecul de cîrpă pe ochiul uşii de la apartament. Acum nu mai poate fi văzută; dar nici ea nu mai vede cine-i bate la uşă – că, dacă ridică pleoapa ochiului de sticlă, imediat pricepe fiinţa de pe culoar cum că este acasă, acela (aceea) insistă, se enervează cumplit că, poftim!, javra asta nu vrea să deschidă. Se mai strică şi scobitorile vopsite tricolor; cînd te ia valul nu-i mare lucru să vopseşti lenjeria de pat, prosoapele, farfuriile tot aşa, ghivecele de flori, pijamalele şi husele, să nu mai vezi „verde în faţa ochilor“, ci numai roşu, galben şi albastru. Dar şi la nivel mai înalt se „strică“ lucrurile; cum altfel să fie cînd, în ultima zi de sesiune parlamentară se strecoară apa chioară a unei prezenţe de 13 deputaţi şi unei durate a şedinţei (record absolut!) de numai patru minute. Şi vorba unui şlagăr de ultimă oră: „Am fost un fraier cînd/ tu ai plecat plîngînd/ şi eu am stat“ (marca **Voltaj**); o fi plîns ea ce-o fi plîns, dar şi-a luat catrafusele şi dusă a fost, s-a dus pe rîpă totul din punct de vedere amoros, n-a mai rămas decît mieunatul trimelodic şi vertiginoasa lui urcare prin topuri. Ei, aşa se strică lucrurile; ca o dimineaţă cu lumină multă, ciripit intens şi vesel al popoarelor zburătoare, una făcută praf de un titlu dintr-un cotidian – **Cum au ajuns românii un popor de ştirbi** (articolul în sine arată în ce jale trăim pînă şi în privinţe strict stomatologice). Se mai pot strica şi altfel lucrurile: de sfinţii Petru şi Pavel, la Jilava, puşcăriaşii s-au rugat să li se ierte păcatele şi condamnările. Da, s-au rugat la sfîntul ecran TV, că în sala unde oficia un prelat însemnat n-au încăput decît 20 de păcătoşi dintre cei 3.300 aflaţi în cazare la binecunoscutul stabiliment. De, pînă la urmă şi un buletin meteo se strică rău cînd povesteşti despre o „vreme plouată“; să fie chiar numai aşa? Dar noi, găinile, străzile, grădinile, animalele, noi unde sîntem, aşa de plouaţi de preţuri şi scumpiri? La vreme plouată, ploi cu lacrimi, ce altceva să mai faci?!

Teatru

Gigi Căciuleanu şi sictirul metafizic

RADU ŢUCULESCU

Teatrul Ariel – Tg. Mureş. *Jungla X sau gustul cotului* de Gigi Căciuleanu. Cu: Monica Ristea-Horga, Nicu Mihoc, Andi Branduş, Alexandrina Moldovan, Valentin Lozincă-Mandric, Georgeta Potcoavă, Viorel Meraru, Mioara Topor, Mariana Iordache, Cornel Iordache, Balogh Annamaria, Conczy Katalin ş.a. Scenografie şi obiecte animate: Gigi Căciuleanu, Carmencita Brojboiu. Regia artistică: Gigi Căciuleanu.

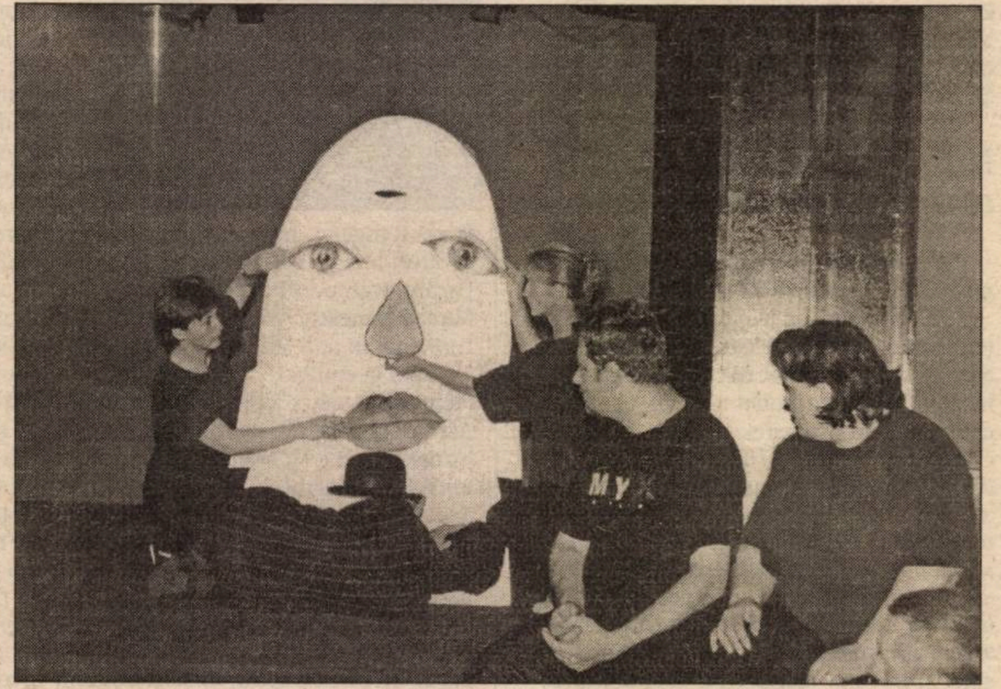

„Dacă un cimpanzeu sau poate chiar un iepuraş încalcă legile circulaţiei, trebuie imediat călcat în picioare, imediat ce a încălcat aceste reguli...“ Spectacolul începe în stradă, în faţa teatrului. Spectatorii se holbează cînd în sus, spre balcon, unde se plimbă şi rosteşte replici, cu importanţă, Nicu Mihoc, cînd la gardul din fier de care atîrnă cîţiva păpuşari, cînd în jur unde se-nvîrt, vociferînd, alţi păpuşari, cînd la un stîlp prea gros pe care tronează, inteligent, Monica Ristea, cînd la o fereastră din pod de unde ţipă interpretul, care trebuie călcat imediat în picioare... „Ceaiul de muşte este foarte recomandat în perioada de alăptare. Dar muştele trebuie prinse zdravăn şi băgate-n ceai cu ochii holbaţi pentru că atunci aripioarele zbîrnîie. Asta-i dă ceaiului gustul acela de neuitat...“ Spectatorii încearcă să nu se calce-n picioare şi să nu fie călcaţi de vreo maşină care trece-ntîmplător pe îngusta străduţă din faţa teatrului. „Forţele luminoase se ocupă de cele obscure...“ „Scaunele s-au potolit de atîta stat...“ „Ah, de-aş reuşi să-mi muşc cotul, să ştiu şi eu ce gust are...“ Apoi spectatorii sînt invitaţi (li se sugerează că n-au altceva mai bun de făcut) să intre-n Sala Studio unde spectacolul va reîncepe, adică va continua, de data asta în registre mult mai bogate, mai variate. Devine mai complex.

Pe lîngă texte – deloc abundente – apar, în măsuri superb de bine dozate (superb combinat cu ingenios, ceea ce presupune şi cuvîntul fantezist) elemente de balet, de dans tematic (pompierii, par example), apar marionetele, obiectele mişcate, păpuşile uriaşe ori pitice, apare muzica ce ne aminteşte, ici colo, în unduiri de cadînă, de turcii care au trecut atîtea secole peste noi... Desigur, acest al doilea început de spectacol trebuie să ne arate cum că Cititorul (poet, filozof sau învăţător) stă închis într-o cuşcă, iar dacă o pereche de îndrăgostiţi, naivi şi nevinovat inconştienţi, deschid cuşca şi îl eliberează pe omul cu cartea, atunci se vor întîmpla multe (ciudate ori mai puţin, antisociale ori mai puţin, agresive ori mai puţin...), deoarece ăia care au carte n-ar trebui lăsaţi liberi să bîntuie pe unde îi taie capul, ba mai bine ar fi striviţi încă de mici, încă înainte de a încălca vreo regulă de circulaţie...

Gigi Căciuleanu e, în primul rînd, o personalitate a artei coregrafice. El a întins-o din ţară prin 1972 – lăsîndu-i pe unii cu ochii holbaţi, unii care nu erau, însă, buni nici măcar de-un ceai – şi a realizat spectacole pe cele mai mari şi importante scene din lume – Franţa, Germania, Italia, Marea Britanie, Nicaragua, Vietnam, Japonia, China, Chile etc. Un artist ale cărui creaţii se pot vedea de la Opera din Paris la Opera din Cardiff. Şi iată-l pe aplaudatul artist (care posedă şi medalia de Cavaler al Ordinului Artelor şi Literelor – Franţa) coborînd de pe celebrele scene la micul Teatru Ariel din Tg. Mureş şi... închinzînd (ori redeschizînd?) un cerc, de fapt. Pentru că Gigi Căciuleanu şi-a început cariera la Ţăndărică alături de Miriam Răducanu.

Jungla X este o experienţă, totuşi, nouă pentru Căciuleanu. El semnează şi textul spectacolului – în fond o suită de texte savuroase, ironic-filozofice, sictirist-metafizice, în general ludice pînă-n vîrful unghiilor – texte surrealiste pe linia unui Urmuz ori Tzara. Un amalgam în care se amestecă poezia gestului cu cea a păpuşarilor, cu fantasmagoricul unor personaje de fabulă modernă care va deveni, după ce trece epoca modernă, postmodernă. Ea, fabula. Totul este garnisit cu un umor de bun-simţ, ceea ce nu înseamnă că nu s-a rîs, cu poftă, fără inhibiţii. Gigi Căciuleanu se dovedeşte a fi un artist complex, un mînuitor de actori de-o mare fineţe şi expresivitate. Iată că folosesc în cazul său cuvinte simple, din popor, pe-nţelesul tuturor.

Spectacolul întregului colectiv de păpuşari (români şi unguri, la un loc), plus cei doi invitaţi, are momente (multe) excelente, „geniale“, cum o afirmă Horaţiu Mihaiu fără nici o ranchiună. (Rar mi-a fost dat să văd un artist bucurîndu-se, debordant, de realizările altui coleg, aşa cum o face acest arhitect-regizor-scenograf.) Unul din momente este şi acela al discursurilor de la tribună realizat de Nicu Mihoc, fără cuvinte, doar prin gestică, pantomimă şi sunete nearticulate sugerînd: gîngăveală lozincardă, persuasiune pisicoasă, rîgîieli patriotarde, promisiuni mîrîite, dragoste populistă, şantaje bolborosite, implorări jenante, inimi scoase la vedere spre binele celor mulţi, a maselor largi, mase care-n spectacol se aflau chiar pe-o masă şi arătau ca nişte lumînări cu capete mişcătoare ori mai degrabă cu nişte penisuri albe, egale-n grosime şi lungime, lipsite de orice personalitate.

La sfîrşit, Gigi Căciuleanu a scăpat puţintel musca... în lapte. După ce s-a încheiat spectacolul în Sala Studio, a urmat o pauză apoi, cine a apucat a coborît în Underground, unde cei doi protagonişti – Monica Ristea şi Nicu Mihoc – au mai rostit un final. Adică au citit frumuşel din nişte hîrtii aflate între două coperţi (precum prezentatorii de la fostul festival uşor Mamaia) încă o dată textele spectacolului plus o savuroasă bibliografie. Aici chiar că se putea sfîrşi cel de-al doilea sfîrşit. A mai urmat, însă, un mic nimic spus pe-un ton grav, un soi de concluzie „serioasă“ la ceea ce fusese pînă atunci extrem de... serios şi de limpede. Un mic nimic la care se poate renunţa fără regrete.

Un spectacol cu corpuri umane şi obiecte deturnate. Un spectacol cu sensuri deturnate. Un abces crăpat. Adevărul omului de pe stradă. Amintiri din copilărie. Lumea aproapenecuvîntătoarelor devine cea a cuvîntătoarelor. Un spectacol cu aluzii politice. Pur şi simplu un spectacol ludic.

Stagiunea Teatrului Ariel din Tg. Mureş s-a încheiat cu un eveniment şi a dovedit că ştacheta acestui obiectiv pe care, personal, îl îndrăgesc nespus, rămîne la cote înalte. Părerea mea.

Teatrul Odeon

a lansat
un concurs de proiecte regizorale
cu tema
Tineri regizori – texte contemporane.

Cîştigătorii, ale căror spectacole vor vedea lumina rampei
în următoarea stagiune, sînt:
Anca Colţeanu cu **Alchimistul**,
după romanul omonim al lui Paulo Coelho,
Ana Mărgineanu cu **Terrestru** de Oliver Bukowski,
Alexandru Berceanu cu **Marisol** de Jose Rivera
şi Sorin Militaru cu **Genocid sau ficatul meu e fără rost**
de Werner Schwab.

Ultimii trei sînt încă studenţi ai Secţiei de Regie teatru
din cadrul U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale“ din Bucureşti.

Centrul Cultural Francez din Iaşi

anunţă organizarea unei selecţii pentru stagiunea
2001-2002 la Auditorium de la Louvre

*Doamna **Monique Devaux***, responsabilă programare, selecţionează solişti
pentru stagiunea 2001/2002
la **Auditorium Louvre**

Audiţia li se adresează tinerilor solişti – vocal şi instrumentişti.
Pentru instrumentişti vîrsta maximă este de 25 de ani.

Candidaţii vor prezenta un program de *maximum 25 minute*
(exclus concerte) compus din: *o arie/sonată clasică* (Mozart de exemplu); *o arie/măsură (mouvement) de sonată romantică* (Chopin/Rachmaninov); *o arie/ piesă contemporană* (opţional);

*Audiţiile vor avea loc la Academia de Muzică din Bucureşti,
între 5 şi 8 septembrie 2001.*

*Serviciul Cultural al Ambasadei Franţei va prelua cheltuielile de tren dus-întors. Candidaţii sînt rugaţi să transmită un curriculum vitae pînă la data de 1 septembrie cel mai tîrziu,
la Serviciul Cultural al Ambasadei.*

Inscrieri şi informaţii:
Serviciul de Cooperare şi Acţiune Culturală
Str. Emile Zola nr. 6, sector 1, Bucureşti
Telefon: 01/ 231 05 15, 231 05 16, 231 05 17, 231 05 18; Fax: 01/ 231 05 19

Arte vizuale

Ambientale

Cum este cu putinţă, azi, această alăturare: artă şi bere? Preluată din catalogul ineditei tabere de sculptură care a reunit, în curtea Fabricii de Bere Tuborg, reprezentanţi ai unor diverse limbaje plastice şi vernisate într-o caldă zi de vară – pe 3 iulie a.c. –, povestea acestei aventuri v-o spun, mai jos, criticul de artă Aurelia MOCANU şi sculptorul Marius LEONTE, iniţiatorul acestui proiect. Reproducem, de asemenea, cuvîntul Preşedintelui Fabricii Tuborg din România, Isaac SHEPS, cît şi – în această ordine – reproducerile lucrărilor semnate de Marius LEONTE, Gheorghe ZĂRNESCU, Cristina ILIESCU, Ionel COJOCARIU, Horia BOJIN, iarăşi Marius LEONTE, Vladimir ŞETRAN, Costel IACOB şi Grigorie MINEA.

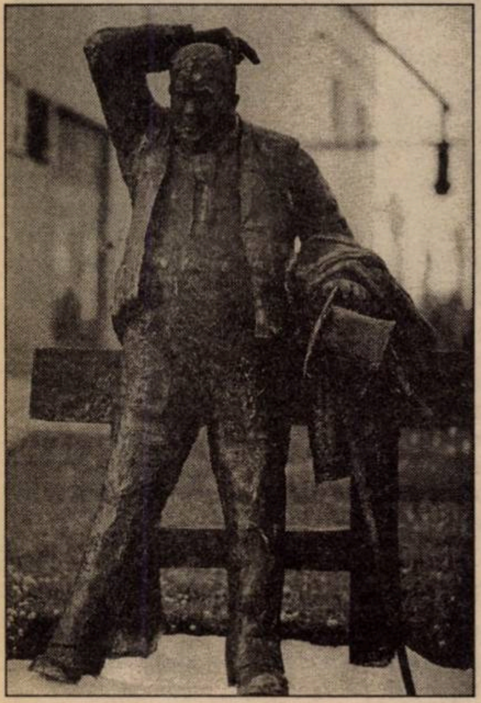

La intrarea de Est a Bucureştiului s-a întîmplat o poveste de Andersen al zilelor noastre, scrisă şi desenată în spaţiu de opt artişti şi un Mecena, lîngă un pahar de bere bună. În curtea Fabricii Tuborg s-au înălţat, o dată cu fructele colorate ale solstiţiului, lucrări de artă ambientală care semnalizează pe aglomerata arteră a Estului un focar de creativitate, de energie şi de generozitate a jocului de schimb între valori, cele economice, simbolice, comunicaţionale. Povestea a început cu o întîlnire pe care ne-o va relata sculptorul Marius Leonte, cel care va deveni fermentul Simpozionului de artă Tuborg.

Marius LEONTE: Mergi pe stradă, cunoşti un om important care are nevoie de tine. Te prezinţi, spui ce ştii să faci. Are nevoie de asta, baţi palma şi începi lucrul. Omul se numeşte Isaac Sheps şi a avut marele curaj să lase curtea fabricii sale, fabrică unde domneşte o ordine deplină, ca un spaţiu de joc.

Aurelia MOCANU: Cum se face că avem şapte jucători în teren? Cum i-aţi invitat, la rîndul dumneavoastră, pe ceilalţi creatori, dintre care o parte nu au avut pînă acum experienţa monumentalului?

M.L.: M-am uitat în jurul meu şi m-am hotărît să fac o experienţă. Mi-am ales un pictor, un ceramist, un sticlar (mai bine spun „o“, fiind vorba de Cristina Iliescu), un sculptor în piatră şi un sculptor în metal, aproape un orfevru.

A.M.: Aţi vrut să provocaţi la scară monumentală concepţii de creaţie plastică atît de diferite!

M.L.: Chiar dacă un artist nu se ocupă cu expresia volumului, am vrut într-adevăr să-i dau o şansă să-şi materializeze poate ceea ce a visat într-o noapte...

A.M.: Simpozionul de la Fabrica Tuborg se distinge de celelalte iniţiative cunoscute în ultimul deceniu şi de lunga istorie a taberelor de sculptură prin faptul că nu s-a produs un material omogen, că s-a putut lucra opţional şi integral cu tehnicieni de execuţie, că nu a existat nici un fel de cenzură formală sau comandă artistică şi că aţi invitat creatori din alte limbaje artistice decît cel sculptural.

M.L.: V-aş ruga să încercăm să echivalăm verbal desenarea în spaţiu a colegilor noştri.

A.M.: Cristina Iliescu a folosit deşeuri de sticlă-optică, le-a capturat într-un balot strîns în cabluri şi le-a suspendat pe o coloană de metal vopsită în galben crom strălucitor. Efectul de surpriză ludică este asigurat de întîlnirea materialelor neobişnuite şi de contrastul informal geometric.

M.L.: Cristina este o persoană, fizic, firavă, dar încă o dată a dat dovadă de o forţă interioară extraordinară.

A.M.: Costel Iacob, un minuţios al mecanismelor cizelate în alamă, a oferit un concentrat de energie în expresiva bilă de fier brut, instalată cu gingăşie pe marmură pisată.

M.L.: A fost într-adevăr o surpriză la meticulosul vrăjitor de mecanisme care este Costel Iacob.

A.M.: Gheorghe Zărnescu, sculptor băcăuan, dă încă o probă de eleganţă şi de inteligenţă a dinamicii formelor în spaţiu. El a a ales două semne în dialog de simetrii şi joc optic, realizate în ţeavă şi vopsite modern-industrial în roşu mat.

M.L.: Zărnescu ne convinge încă o dată că talentele nu locuiesc doar în Bucureşti.

A.M.: Pictorul şi stimatul dascăl Vladimir Şetran a ridicat un panou tranşant, oblic în contextul industrial al griurilor şi ortogonalelor, panou metalic pe care a compus un raport cromatic rafinat, între roz şi ultramarin.

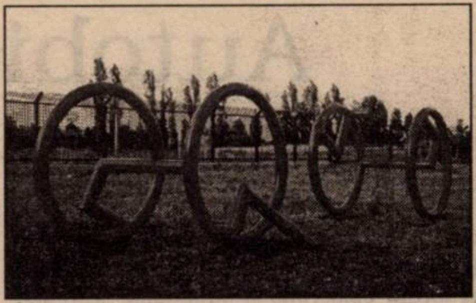

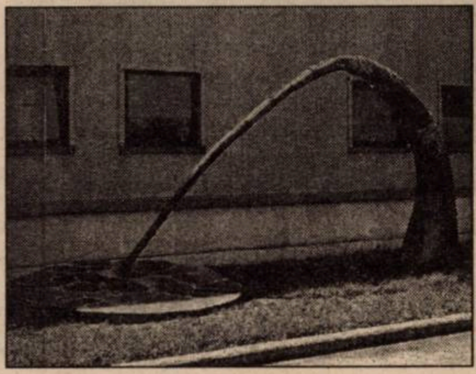

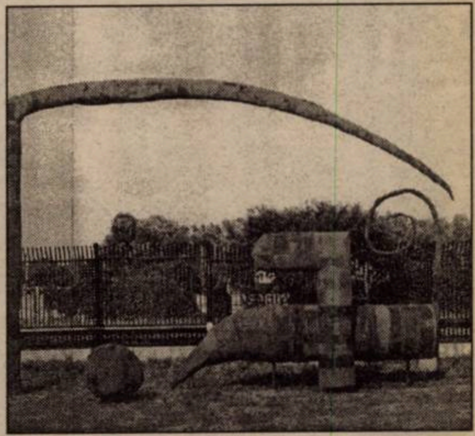

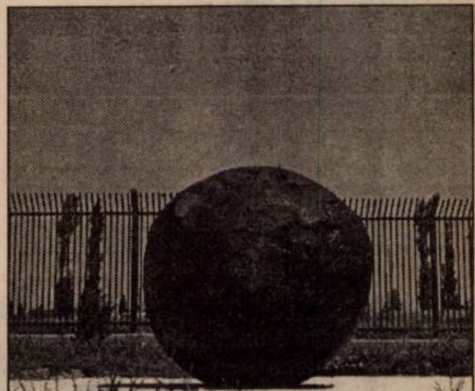

M.L.: Aş spune că a adus puţină poezie din pictura sa...

A.M.: O altă poezie de dialog cu vecinătăţile industriale este semnată de ceramistul Ionel Cojocariu. Artistul convoacă metalul şi gresia într-un deplin aliaj, pentru a desena o arcuire sensibilă, biomorfă, chiar lîngă pereţii metalici ai halei.

M.L.: Cojocariu este în ochii mei pe de-a-ntregul sculptor şi a fost curajos cu îmbinarea ceramică-metal. E aproape inventică...

A.M.: Iar cel mai tînăr invitat, timişoreanul Horia Bojin, are şi el curajul unor colări la mare distanţă. Un bloc de piatră decroşat ca un tabernacul este străpuns de cilindri de sticlă care conţin stratificări de felurite seminţe. Este un rapel la prelucrările misterioase dinlăuntrul ermeticelor hale de producţie.

M.L.: Într-adevăr, muncitorilor le spune mult această lucrare instalată foarte aproape de accesul în fabrică.

A.M.: Grigorie Minea, maestru al finului modeleu în bronz, depliază, iată, în curtea Tuborg, o mare folie metalică, puţin înălţată de la sol, din care ţîşnesc puternici vectori în spaţiu.

M.L.: Şi dovedeşte astfel că este un maestru al formelor abstracte.

A.M.: Iar dumneavoastră, Marius Leonte, v-aţi instalat, în unghiul curţii desenate în „L“, patru entităţi formale care îşi dau replică activă într-un mare cub imaginar, replică cu undă de sarcasm, eleganţă şi umor. Aţi exacerbat cu brio calitatea cromatică şi tactilă a rugozităţii sudurii în tablă şi a ruginii. Acest microansamblu, cît şi concepţia finală ambientală asigură cotă excelentă de profesionalism aventurii-întîlnirii-poveştii dintr-un loc de producţie civilizat al unei capitale europene. Iar civilizaţia are ca ferment, dintotdeauna, arta. De aceea, s-au întîlnit cu bine cele două procese de distilare la Fabrica Tuborg din Bucureşti, iar personajul hazliu modelat realist în bronz care te întîmpină la poarta fabricii, reluînd marca bonomă a berii daneze, din secolul trecut, îşi scoate încă o dată, pălăria la această întîlnire dintre industrie şi creaţia artistică.

Convorbire între Aurelia Mocanu şi Marius Leonte, difuzată la Radio România Cultural, în data de 22 iunie 2001.

Isaac SHEPS:

„Conform strategiei şi tradiţiei Companiei noastre, Carlsberg Breweries A/D din Danemarca, arta reprezintă un element definitoriu ce subliniază calitatea fiecărui produs; la noi, arta se regăseşte în perfecţiunea designului, în grija permanentă pentru detalii, în armonia perfectă a elementelor. Prin implicarea în artă, în muzică şi în sport, Compania Carlsberg îmbogăţeşte viaţa culturală a fiecărei ţări în care este prezentă.

Prin organizarea Taberei de sculptură ARTUBORG, am vrut să mergem un pic mai departe: ne-am propus să ne reamintim, întîi nouă înşine şi apoi celorlalţi, că arta trebuie să facă parte din viaţa noastră de zi cu zi, chiar şi la locul de muncă; trebuie să dăm o şansă frumosului, să-l lăsăm să ne pătrundă în suflet, să ne purifice şi să ne înnobileze.

Mesajul ARTUBORG este acela că trebuie să învăţăm să uităm din cînd în cînd de grijile şi preocupările noastre zilnice şi să ne oferim răgazul de a ne bucura de un strop de frumos. Tuborg este o marcă a individualităţii şi libertăţii prin excelenţă, tocmai de aceea am lăsat artiştilor libertate totală de exprimare: ei sînt maeştri în sculptură, noi sîntem maeştri în producerea unei beri de calitate, aşa că nu am avut nici o intervenţie directă în ceea ce priveşte conţinutul lucrărilor. Am mizat pe inspiraţia sculptorului Marius Leonte şi a echipei de artişti pe care a condus-o, sosiţi din toată ţara. Ca urmare, lăsăm privitorilor bucuria de a judeca şi descoperi obiectul de artă preferat în cele opt lucrări ce compun ARTUBORG.“

Autobiografia

DANA TĂNASE

În perioada 5-17 iulie a fost deschisă la Muzeul Literaturii Române Expoziţia Letiţiei Gaba (Germania). Crochiurile în cărbune au desenat orbite ale **E.X.I.L.**-ului: un hăţiş figurativ în care conflictul, rana, golul dau coordonatele unei geografii a sufletului. Fără chip, personajele Letiţiei Gaba, exilate în luminozitatea hîrtiei, probează epidermic şi situaţional „coroana de spini". Despovărate de naraţiune, ele trăiesc doar cheia de boltă a penitenţei. Figuri dansante, feminine sau înmelcuiri, cavernoase chirciri asupra propriului eu devin în **E.X.I.L.** expresioniste haşuri. Cineva, la subsolul lucrărilor, ne vorbeşte despre absenţa iubitului: „Cînd pleacă nu mai sînt liberă!".

Miruna Dima

Autobiografia este apa proaspătă şi pentru Miruna Dima. Instalaţia tinerei absolvente a Universităţii de Arte din Bucureşti aglomerează înaintea spectatorului intrat în Galeria SPACE a Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană o draperie grea de fotografii, desene, colaje ce punctează cei 25 de ani ai artistei. Dincolo de transparenţa ei, petale uscate aşternute ca un covor fermecat al copilăriei conduc la o serie de fotografii de mari dimensiuni în care sînt regizate livresc metafore gesturale. Video proiecţia adaugă plasmă poveştii, al cărei sfîrşit sîntem încredinţaţi că va fi cunoscut.

Decupate şi organizate în formule de dipticuri şi tripticuri, „amintirile" lui Gelu Popescu recompun un univers domestic. Cu ocazia unei expoziţii anterioare, deschisă tot la Căminul Artei, graficianul îmi mărturisea o pseudo sau anti **Mioriţă** în care ciobănaşul îşi mimează cîntecul şi drama, formulă prin care depăşeşte incapacitatea „adecvării la" sau dificultatea comunicării cu ceilalţi. Artistul însuşi recunoaşte în demersul său o zonă de întîlnire cu Francis Bacon: spaţiul închis, convulsional, centralitatea figurii, energia cromatică. Riscul nu apare însă prin revenirea la figurativ aşa cum nu rişti doar citindu-l pe Bacon. Riscul se iveşte în momentul în care rămîi doar un căutător de diamante fără a mai încerca să fii tu însuţi alchimist.

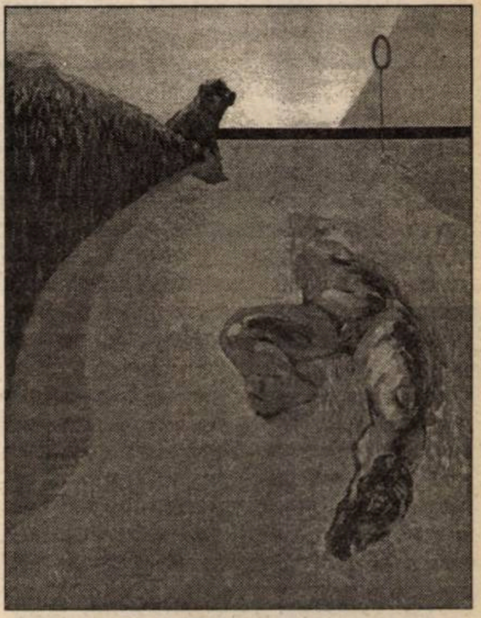

Gelu Popescu

Retrospectiva Octavian Vişan

LUDOVIC SKULTETY

Găzduită în Sala de expoziţii a Casei Centrale a Armatei, retrospectiva Octavian Vişan ne aduce în faţa ochilor o serie de lucrări reprezentative din creaţia artistului, care împlineşte anul acesta 70 de ani.

Descoperit de Petru Comarnescu şi remarcat încă din anii '60 de critici şi istorici de artă ca Vasile Drăguţ ori Ion Frunzetti, Octavian Vişan face parte din generaţia de artişti care a dat nume ca Marin Gherasim, Ion Pacea, Vasile Celmare, Vasile Grigore, Viorel Mărginean şi alţii.

La o încercare de a schiţa reperele operei sale, cu greu am putea vorbi despre o evoluţie marcată de experimente formale sau de altă natură care să ne satisfacă aviditatea pentru spectaculos şi, în acelaşi timp, ne e imposibil să depistăm vreun orgoliu al constanţei, al identităţii descoperite o dată pentru totdeauna.

Ştim că, după o perioadă „literaturizantă", pictorul va scăpa seducţiei cezanniene sau celei constructiviste, nu se va lăsa convins nici de exuberanţa expresionistă a unor colegi de generaţie şi nu va trece graniţa abstracţionismului. O anume ritmică impusă mai degrabă de raporturile cromatice decît de repetiţia vreunui motiv au dat impresia că ar fi vorba de decorativism. Simplificarea formei nu e una severă, programatic „bizantinizantă", nu e una polemică; nu se ajunge pînă la punerea sub semnul negativului a detaliului: ispita pitorescului, prezentă la începuturile creaţiei (**Satul sub lună**, 1962; **Grădini fermecate**, 1969 etc.), e înlăturată treptat, ca urmare a conciziei şi sobrietăţii notaţiei. Căci creaţia pictorului nu se defineşte prin negaţii, idiosincrazii, ci prin sinteze în care excesele nu-şi au rostul. Fără a fi făţişă, ferindu-se să cadă în demonstraţii de virtuozitate, ni se dezvăluie o ştiinţă a dozării efectelor de lumină, a echilibrului şi armoniilor cromatice: urmarea unei meditaţii asupra iconicului, o meditaţie ce vizează esenţa lucrurilor. Descifrăm, în această viziune sintetică, o sintaxă pe care, o dată descoperită, o acceptăm ca pe ceva firesc şi pe care o „uităm" în spatele stratului de culoare, generator de lumină.

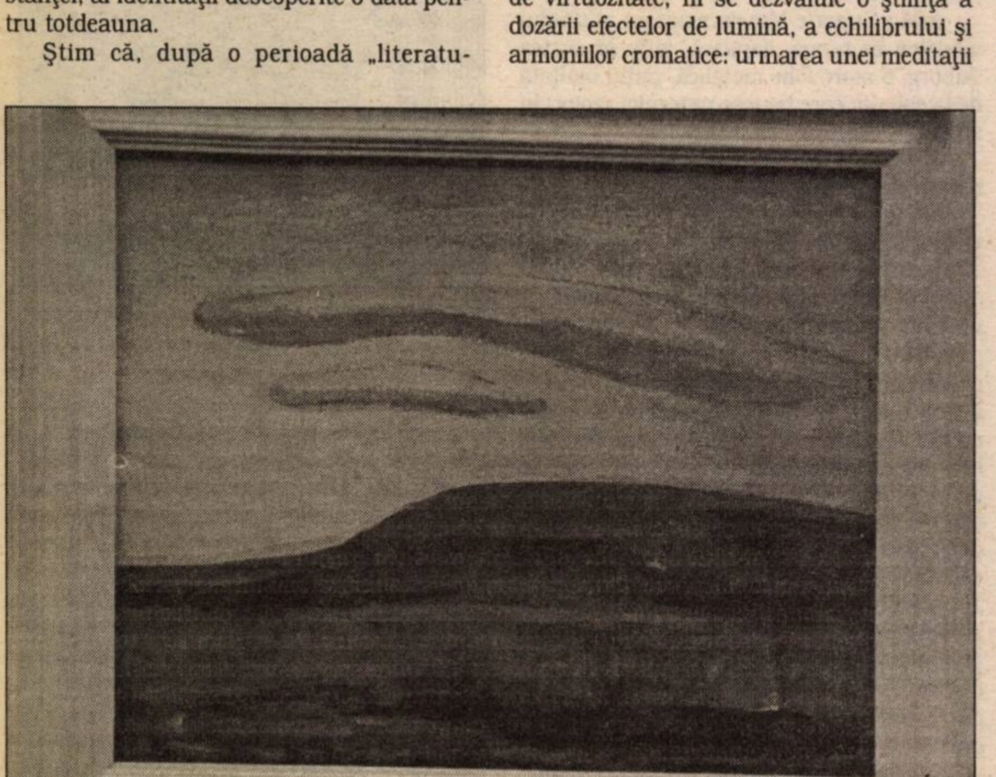

Putem vorbi însă de un refuz al formelor agresive, al abruptului, al unghiurilor ascuţite. Pictorul pare a căuta cu obstinaţie – chiar şi în cazul peisajelor de pe alte meleaguri – formele calme, lipsite de asprimi, de asperităţi. Ghicim aici o vocaţie terapeutică a artei lui Vişan: desenul unei forme rotunde (ne putem gîndi, de ce nu, la schiţa unei mandale) e adesea expresia dorinţei de echilibru sufletesc. Descoperim, astfel, un sens aparte al formulei peisaj = *etat de l'âme*, al peisajului ca proiecţie a interiorului. Culoarea se aşază adesea precum o ninsoare liniştită, rotunjind, netezind formele. Se stabilesc subtile corespondenţe între corola copacilor şi coama dealului, cu crugul pămîntului înconjurat de nori rotunzi (**Sate pe dealuri**, 1974). Spaţiul pe care îl propune pictorul e cel mioritic, al cunoscutei alternanţe plai-poiană. Un spaţiu matern, primitor: spaţiul *horei* (despre care se ştie că are o legătură etimologică cu *khora* (în gr., receptacol).

Dealurile sale, chiar dacă perspectival sînt privite de jos, nu pro-/impun o reverie a ascensionalului. Lirismul său stăpînit lasă însă adesea, mai ales în lucrări din anii '70-'80, să se întrevadă tensiuni abia reţinute, o anxietate abil mascată. Lucrări ca **Sfîrşit de martie** (1977), **Iarnă la Putna** (1988) sau **După furtună** (1994) poartă amprenta melancoliei, timbrul devine grav, precum cel al unei presimţiri.

Aşa cum scria Vasile Drăguţ, în pictura lui Octavian Vişan „trecerea de la cer la pămînt şi de la pămînt la cer se face ca o firească împăcare între elemente, pe fondul unui sentiment de necesară răscumpărare de preamult conflictual". Acelaşi autor vorbeşte despre „aşezarea cuminte" a norilor săi. Această coborîre a norilor – grei ca somnul Creatorului de după Creaţie – imprimă unor lucrări un accent neliniştitor. *Locul* lor e *văzduhul*, acest proto-cer (R. Vulcănescu), spaţiu populat de făpturi mitice: „vameşii" cei buni sau răi. Sau poate că această coborîre coincide cu *deschiderea cerului*: momentul minunilor, cînd animalele încep să vorbească. Cu mijloace ce amintesc de simplitatea unei teoreme, Vişan creează o lume pregătită *să absoarbă* fabulosul.

infoCinema

Ettore Scola la Moscova. Filmul italian **Concorrenza sleale** de Ettore Scola a cîştigat Premiul pentru cea mai bună regie la Festivalul Cinematografic de la Moscova. Premiul, atribuit de un juriu internaţional prezidat de regizoarea germană Margarethe von Trotta, i-a fost înmînat producătorului Fulvio Lucisano, deoarece Scola nu s-a putut deplasa în capitala Rusiei. **Concorrenza sleale** a fost unicul film italian în concurs la această ediţie a festivalului de la Moscova, dar a condus o „patrulă" de alte opt filme „made in Italy", prezentate şi vîndute pe piaţa din Rusia. Printre acestea, **La lingua del santo** de Carlo Mazzacurati şi **Placido rizzotto** de Pasquale Scimeca.

Hollywood în Italia. Starurile de la Hollywood s-au îndrăgostit de produsele italiene. Declara acest lucru **Hollywood Star**, după care actori şi regizori americani au intenţia să cumpere vile în Toscana, case în Campania şi întreprinderi în Piemont. După **Hollywood Star**, Tom Cruise ar avea intenţia să cumpere o întreprindere pentru a produce parmezan, în timp ce Steven Spielberg ar avea o adevărată slăbiciune pentru vinurile italiene. Printre întreprinderile cele mai dorite, acelea din jurul localităţii Montalcino, adorate de Francis Ford Coppola. Pentru a „apăra" teritoriul italian, Marco Mignani, unul din cei mai cunoscuţi agenţi de publicitate din Italia, a propus un *spot* care să fie transmis în toate ţările din lume, în apărarea produselor alimentare italiene, *patrimoniu artistic inextingibil*, ca şi monumentele... (**Dana ENULESCU**, *Roma*)

Fostul grafician al revistei *Vatra*, apoi lider al organizaţiei naţionaliste „Vatra Românească" şi al Partidului Unităţii Naţionale a Românilor, parlamentar, tovarăş de idei cu un Corneliu Vadim Tudor sau un Gheorghe Funar, Radu Ceontea s-a repliat în învăţămînt şi lansează acum o meritorie publicaţie intitulată excesiv de patetic *Candoare, suflet şi* culoare (cu subtitlul *Revistă editată de cabinetul de educaţie plastică şi desen artistic din Şcoala Generală nr. 15 – Tîrgu Mureş*). Sînt peste 50 de pagini cu desene şi texte ale elevilor, mai inventive unele, mai previzibile altele, majoritatea de o mare expresivitate, marcate de „candoarea" copilăriei. Iată doar cîteva dintre ele...

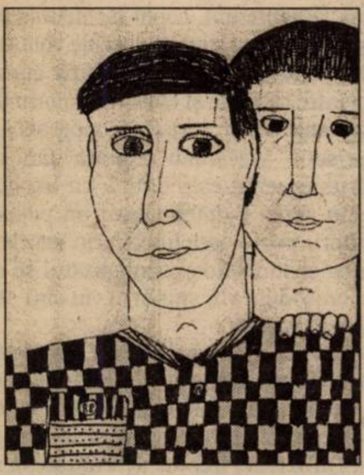

Aceştia, cei doi tineri, sînt Zoltán şi Aladár, fraţi gemeni şi orfani. Ei se duşmănesc de multă vreme, se ceartă şi se bat.

După cum se vede ei sînt voinici şi puternici, de aceea agresivitatea lor este mare şi periculoasă. Motivul duşmăniei lor este moştenirea averii rămase de la părinţi. Poliţistul din zonă cunoaşte situaţia, a încercat să-i împace, dar de fiecare dată a învins violenţa.

Păcat de ei că nu au destulă minte. Sînt tineri şi frumoşi şi fraţi – ar putea să trăiască normal.

SZILVESZTER Csaba
clasa a VI-a

Am desenat o natură statică. Mi-am imaginat că sînt la Ţară, într-o casă ţărănească. Familia se pregăteşte de sărbătoare, va face o petrecere. Fără flori nu se poate, dar familia este săracă şi nu are un vas special pentru flori. În locul lui au folosit o sticlă. Florile sînt simple, sălbatice, dar frumoase. Nici masa nu poate fi bogată şi mare. Fructele sînt din grădină, dar au cumpărat şi cîteva portocale. Ibricul care se vede a fost făcut în gospodăria familiei. În el s-ar putea să fie cafea sau vin.

Le-aş dori ca, nu peste mult timp, să cîştige bani să-şi poată cumpăra un frumos vas pentru flori.

BIGHIÁN Szidónia
clasa a VI-a

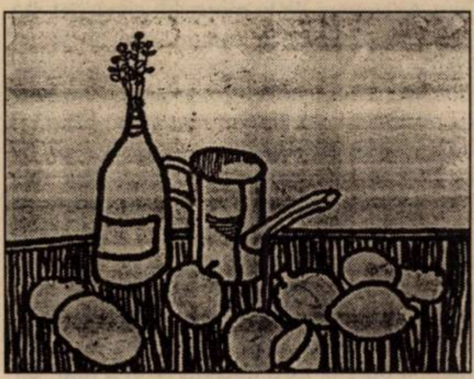

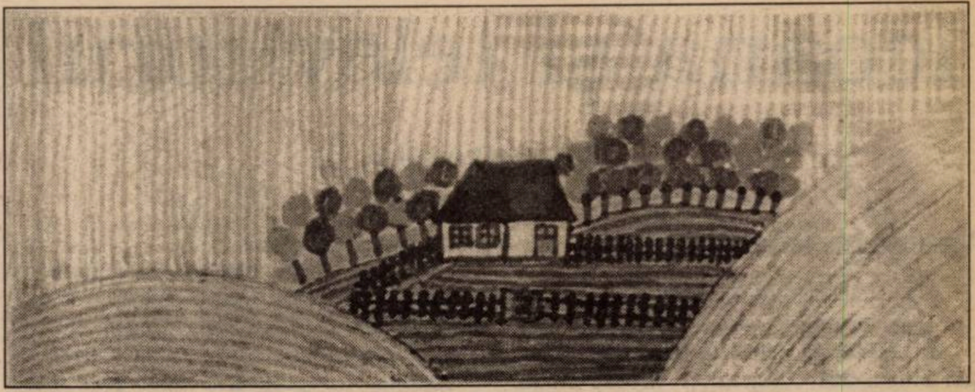

Această casă pe care am pictat-o aparţine unui om sărac dar foarte cinstit. El nu şi-a construit casa din lemnele pădurii, ci cu cărămizi cumpărate din oraş. Tot astfel şi-a procurat varul, lemnele pentru gard şi vopseaua. De ce locuieşte aici? Pentru că un om rău l-a învinovăţit de furt. Şi de atunci locuieşte la marginea pădurii.

BENKÖ József
clasa a VI-a

Pentru realizarea acestei lucrări de grafică mi-am închipuit că sînt pasăre şi văd lumea de sus, din zbor. Am folosit doar alb şi negru, lumină şi întuneric... Toată imaginea este alcătuită doar din linii şi puncte.

Mi-am închipuit că văd lumea în ansamblu, apoi casele de pe pămînt, copaci şi pomi, unii mai mari, alţii mai mici şi tot felul de linii prin care am dorit să redau formele pămîntului. După ce le-am desenat pe acestea au urmat amănuntele: acoperişuri cu ţigle, garduri, porţi.

Am desenat un peisaj de la ţară, un sat aşa cum este el, cu ogoare, cu livezi şi cu dealuri rotunjite. Se văd pomii şi copacii care înconjoară imaginea ca o horă. Am încercat să înfăţişez modul de trăire şi unele ocupaţii ale ţăranilor. Liniile şi punctele au cel mai mare rol pentru că ele dau viaţă desenului meu.

Mi-a plăcut zborul imaginar. De acolo de sus mă gîndeam că oamenii şi-ar dori să fie în mijlocul satului lor un copac cu ramuri atît de mari încît să ţină în umbră tot satul... Dar aşa ceva este imposibil, de aceea soarele zîmbeşte sigur pe puterea sa.

Copiii din acest sat şi-ar dori ca tot timpul să fie vară.

BARABÁS Attila
clasa a VI-a

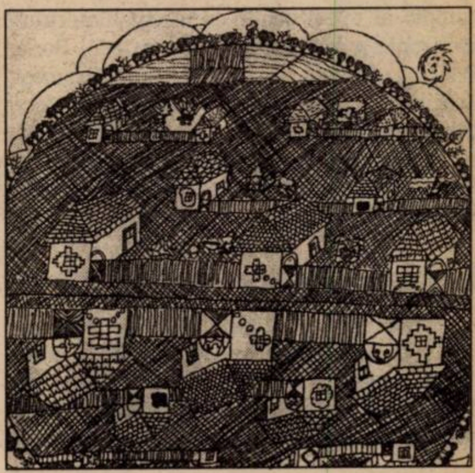

Insolit şi culoare

DORINA BOHANŢOV

În cadrul proiectului **Hotel Aorta** al Galeriei Aorta din Chişinău au fost expuse în iunie fotografiile lui Dmitri Konradt din Sankt Petersburg. Expoziţa a adunat mai multe instantanee inedite ale Sankt Petersburgului, realizate în manieră naturală, necontaminate de trucurile fotografiei digitale şi ale artei video, în general. Curatori au fost Ron Sluik (Olanda) şi Irina Grabovan (Republica Moldova). Titlul expoziţiei ar putea fi tradus, metaforic, prin **Confesiunea culorii**. Titlul original însă mizează pe polisemie, investind astfel culoarea, primul accent al proiectului, cu o serie de atribuţii, implicit responsabilităţi, ceea ce conferă un aer complex acţiunilor acesteia.

În regimul acestui cumul de funcţii, culoarea îşi *mărturiseşte* abisalitatea, îşi *justifică* dorinţa de expresie şi *confirmă* aşeptările privitorilor. Exploatarea intensă a potenţialului culorii asimilează discursul pictural şi conferă fotografiilor multă vitalitate.

În realizarea expoziţiei, celălalt accent specific al artistului este reprezentat de compoziţie. Nu întîmplător nu doar datorită culorii descoperim un Sankt Petersburg în altă lumină, ci şi ca urmare a unor decupaje netradiţionale, special concepute de D. Konradt. Sînt „unghiuri de vedere" care denunţă atît nostalgia (varianta tarkovskiană de „nostalghie" este chiar mai potrivită) unor locuri părăsite, dotate sau marcate de o aură lirică şi singuratică, cît şi tristeţea privitorului/fotografului. Este nostalgia spaţiilor depopulate sau puţin frecventate, precum şi nostalgia autorului după acele imagini ale oraşului de care este atît de ataşat. Relaţia directă dintre afect şi acţiune (gest) sau dintre INIMĂ şi PRIVIRE, precum afirma Andrei Bitov, în prezentarea făcută fotografului, este definitorie pentru D. Konradt. Cei doi termeni-cheie ai colecţiei realizează o colaborare pe cinste: culoarea conferă spiritualitate decupajului (acea spiritualitate în artă de care vorbeşte Kandinsky), pe cînd compoziţia – coerenţă şi solemnitate.

„Vînatul" expresiilor nonconformiste şi informale ale Sankt Petersburgului este tributar efectului de *insolitare*. Demersul atît de implicat al fotografului însufleţeşte imaginea oraşului şi-i atribuie o psihologie. Subiectul este invadat şi copleşit de obiect, iar în final, dacă nu strivit, cu siguranţă marcat de dragostea sa pentru oraş. Să nu uităm că şi în **Crimă şi Pedeapsă** descrierea Sankt Petersburgului a instituit în trama narativă a romanului un personaj.

Însă insolitarea aduce cu sine nu doar relansarea şi declişeizarea imaginii (fotografice) a Sankt Petersburgului, ci, de asemenea, literaturizarea ei. Instantaneele cu drumuri şerpuitoare sau scări, în prim-plan, invadate de ninsori, împrumută ceva dintr-un decor de Nikita Mihalkov şi fac apel la atmosfera romanelor scurtcircuitate de inefabilul rusesc, exemplu **Testamentul Francez** de Andrei Makine.

Iluzia verosimilităţii Sankt Petersburgului ne oferă, *en revanche*, iluziile petersburgheze ale lui Dmitri Konradt, prin caracterul lor discontinuu, enigmatic şi paradoxal.

Dar cu toată spectaculozitatea practicii, în contextul societăţii contemporane, în care domină „nebunia" fotografiei digitale, acest stil fotografic, bazat pe culoare şi necontaminat de mania prelucrărilor pe calculator, apune. Apune, lăsînd în faţă experimente care înregistrează, într-adevăr, o schimbare de ton, dar nu neapărat şi una valorică.

Iar agenda proiectului Galeriei Aorta din Chişinău, unde s-au produs Brad Adams (SUA), Issa Tuma (Siria), Dmitri Konradt (Rusia) şi sînt aşteptaţi cei de la subReal şi Călin Dan (România), a confirmat o dată în plus că arta are nu numai vocaţia singurătăţii, ci şi pe cea a comunicării.

Icoana şi televizorul

DAN JIANU

Violenţa televiziunii

Apar periodic în presă articole de atitudine, uneori studii, despre influenţa televiziunii asupra comportamentului cetăţenilor. Grosso-modo, întrebarea e pusă în termenii următori: crimele văzute la televizor provoacă oare alte crime? (În ce mă priveşte, am numărat pînă acum vreo şapte persoane care şi-au dat foc în locuri publice, după ce un post de televiziune iresponsabil a transmis, pe lung şi repetat, autoincendierea protestatară a unei femei; şi am convingerea că relatările despre violenţă şi sex nu sînt informaţii.)

Iată problema televiziunii şi a mass-media în general: există o legătură cauzală între ceea ce se vede şi ceea ce se face? Articolul de faţă încearcă să aducă unele lămuriri. Problema nu datează de ieri şi în nici un caz nu a apărut o dată cu televizorul.

Televizorul a apărut din *icoană*. Tubul catodic al televizorului şi al calculatorului electronic a fost inventat de un rus, Boris Rosing. Elevul său, Vladimir Kuzmici Zvorîkin, a pus la punct primul tub electronic analizator de imagini, căruia i-a dat numele de *iconoscop*. (Numele de televizor, care s-a impus, i se datorează americanului Baird.)

Icoane, fresce şi statui

Fresca şi statuia sînt specifice religiei catolice; icoanele, celei ortodoxe. Toată disputa icoanelor, care a durat peste trei secole, a angrenat în mod sîngeros toată energia Bizanţului şi aproape deloc biserica romană.

Lucrul s-a petrecut din cauza faptului că violenta dispută s-a dus nu în jurul frescelor – a căror funcţie ilustrativă, benignă, era evidentă. Nu s-a dus nici în jurul statuilor – rarisime în epocă şi a căror prea mare apropiere de „chipul cioplit“ din Vechiul Testament le făcea venerarea imposibilă.

Disputa s-a dus în jurul icoanelor, icoana portabilă a Orientului, transportabilă, care se găseşte şi în casele oamenilor. Ea este imaginea care a triumfat, nu imaginea plastică a sacrului în general. Icoana, nu icoana generică, ci icoana venerată acasă, în spaţiul intim şi familial, a pregătit terenul televizorului. Există o diferenţă de mentalitate între Occident şi Orient cu privire la imagine: ea se poate percepe şi din faptul că teatrul, dispărut în Orient la sfîrşitul Antichităţii, n-a mai reapărut în Bizanţul medieval, ci în Occident, cu misteriile religioase.

Televizorul trebuie separat, ca mass-media, de radio, fratele lui mai mic, şi de film. Amîndouă sînt diferite de televizor: radical şi ireductibil diferite. Filmul provine din teatru şi rămîne un fenomen colectiv. Sala de teatru s-a transformat, fără multe deosebiri, în sală de cinematograf. Radioul provine din vorbirea orală, faţă de care nu cunoaşte multe deosebiri; discuţiile cu ascultătorii, de pe diverse posturi de radio, sînt dovada cea mai elocventă.

Există o corelaţie între media şi religii. În Occident, o dată cu începutul Evului Mediu, au apărut totodată şi misteriile, piese religioase care reprezentau Patimile. Teatrul a apărut spontan în Occident. În Orient, în zona de radiaţie ortodoxă, el a fost reintrodus pe cale cultă, tîrziu, prin împrumut, şi a rămas totdeauna un împrumut.

Teatrul este un fenomen comunitar, propriu oraşelor-stat sau oraşelor în general. Spectacolul de teatru e un fenomen egalitar şi comunitar, de neînchipuit în spaţiul rural feudal ierarhizat.

Filmul este un succedaneu al teatrului. Nu e întîmplător faptul că Hollywood-ul se află în California, centrul tuturor revirimentelor religioase de după 1945. În California au apărut şi mişcarea psihedelică a lui Timothy Leary, şi mişcarea hippy, şi mii de alte secte neînsemnate: fenomenul nu e independent de dezvoltarea filmelor hollywoodiene.

Disputa din jurul icoanelor şi televiziunea

Disputa din jurul icoanelor, între iconoclaşti şi iconoduli, nu se putea naşte decît în Orient. Doar în societăţile orientale împăratul este zeificat, iar statuilor sale i se aduc ofrande: împăratul Chinei, cel al Japoniei, faraonii erau de origine divină. Alexandru cel Mare a trebuit să se lase „divinizat“ cînd a cucerit Egiptul faraonic, şi ulterior moartea fiecărui împărat roman era urmată de apoteoză – obicei preluat de romani de la monarhii elenistici din Egipt. Fenomenul e comun tuturor societăţilor agrare. Pentru crescătorii de animale, nomazi, zeul nu are chip, iar statuile adorate de vecinii lor agricultori sînt idoli. Există o contopire între împărat şi zeu, pe de o parte, şi între statuie şi zeu, pe de alta. Zeul este vizibil, fiindcă e totuna cu împăratul sau cu statuia. Iconoclaştii reprezentau temerea ca nu cumva icoanele să reia acest substrat preexistent în mentalitate, să reitereze confuzia între reprezentat şi reprezentant. Pentru iconoduli, reprezentarea era fundamental diferită de subiectul reprezentat, iar confuzia nu era cu putinţă.

Aceeaşi dispută reapare azi cu privire la televizor: violenţa văzută este şi eficace sau doar o simplă reprezentare?

Iconoclaştii sugerează că reprezentarea vizuală nu e informaţie simplă. Tot ceea ce e vizibil, spun ei, devine legitim şi tot ceea ce devine legitim devine dorit. Televizorul, spun ei, arătînd violenţa, o şi legitimează, şi legitimînd-o, o face dorită. Televizorul arată crima şi o face dorită. Nimeni nu doreşte ceea ce nu vede.

Pînă la şapte ani, copiii nu disting între bine şi rău, ci sînt ghidaţi doar de voinţa părinţilor (bătaie/recompensă), după cum nu disting între reclame şi emisiuni informative.

Egiptenii au o scriere iconografică, în care „a scrie“ înseamnă „a arăta“ fără rest. Un horus desenat este totuna cu un horus scris sau spus. Egiptenii erau un popor de agricultori, poate agricultori prin excelenţă, şi pentru ei simbolul şi simbolizatul se confundă, crocodilul viu şi taurul viu sînt sacri, sacrul este vizibil.

Evreii, în schimb, au un Dumnezeu nevăzut. Sacrul, pentru ei, e invizibil. Acest lucru se reflectă şi în scrierea lor, care notează doar consoanele. Vocalele sînt presupuse, invizibile, trebuie actualizate în rostirea cu voce tare spre a-şi face apariţia. Orice lectură înseamnă şi o interpretare, fiindcă vocalele trebuie „ghicite“. Nimic mai aproape de ochi decît scrierea egipteană, nimic mai aproape de idee decît scrierea ebraică.

Articolul de mai sus dezvoltă cîteva idei lansate în seminarul condus de Silviu Rogobete, la Centrul Areopagus din Timişoara, în luna martie a.c. El nu e nici un articol original (parte din idei au fost emise de participanţii la seminar), nici un rezumat fidel (o parte din ideile de faţă îi aparţin, uneori polemic, autorului).

Impresii

Vremea călătoriilor

BEDROS HORASANGIAN

Nu ştiu prea mult despre viaţa animalelor. Poate că nici despre cea a oamenilor. Vagi stări, senzaţii, percepţii, nimic clar, definitiv, pozitiv-ştiinţific, riguros. Aproximări succesive într-o suită, infinită de situaţii. O carte a lui Fabre făcea furori cînd eram copil, o alta despre albine a lui Maeterlinck şi **Fram, ursul polar** – oare se mai citeşte azi? – şi **Pescăruşul Jonathan** şi **Moartea căprioarei** şi **La vînat balene** şi o altă naraţiune a Virginiei Woolf despre o muscă (fluture?), sigur, vietăţile despre care am citit au alt parfum decît cele pe care le-am văzut. Girafa lui Marin Preda şi acel strigăt esoteric „Aşa ceva nu există!“ fac parte, poate, dintr-o altă lume. Care azi, tot poate, a dispărut. Sau nu. Am văzut mai săptămînile trecute, într-un orăşel de provincie, potopit de căldură şi amorţeală, o expoziţie de... reptile. În sediul Casei de Cultură a orăşelului, destul de pompoasă construcţie a socialismului multilateral dezvoltat – asta însemnînd mozaic pe peretele clădirii şi nu coloane „greceşti“, cum erau proiectele acelor clădiri din perioada strict stalinistă – în cîteva zeci de cuşti (am uitat termenul tehnic) din fier şi sticlă, alte cîteva zeci de vieţuitoare. Reptile. Tîrîtoare. Sînge rece. Şerpi boa şi cu clopoţei, piton, varani şi iguane, şarpele cobra şi vipera şi cel de apă, dar nu mai puţin înspăimîntătorii scorpion şi tarantulă. Senzaţie de suprarealism, dar şi de mister: imaginaţia o putea lua razna. Dintr-un orăşel de paşnici şi onorabili oameni ai muncii să ajungi în te miri care colţ al lumii. Din Africa, America de Sud sau îndepărtata Asie. Şi mai erau şi cîteva broaşte ţestoase şi doi pui – pui mici de crocodili. Am tot studiat vietăţile acelea ciudate pentru noi, atît de familiare altor locuitori ai planetei. Ce ştim unii despre alţii? Mai nimic. Şi peste alte cîteva zile în alt orăşel de provincie, într-o noapte fierbinte de iulie – intoxicaţi cu sunete şi imagini provenite pe atîtea canale aproape că nici nu mai percepem nimic *curat*, totul reevaluîndu-se prin prisma memoriei, o secvenţă de ici, alta de colo, deformînd participarea directă – deci într-o noapte fierbinte de iulie, fără vocea lui Ray Charles lipindu-se de pereţi şi sutienul lui Marilyn M. răcorindu-se în frigider, un film documentar despre crocodilii din Africa. Fascinant! Teribil. O femelă de nici mai mult, nici mai puţin, 100 de ani şi obligaţiile ei de tînără (sic!) mamă. Un monstru de 1 tonă (1000 kg) încercînd să protejeze cei 30-40 de puişori care ies din ouăle pe care le cloceşte în fiecare an crocodila. Sau cum să-i spunem femelei născătoare de viaţă? De ce oare există ursoaică, lupoaică şi leoaică în limba română, iar cangurul, hipopotamul sau şacalul nu beneficiază de un cuvînt similar pentru partenerul feminin? La fel pentru alte specii, balena (balenoi?) sau girafa (cum i s-ar spune masculului? sau *cămilă* ar fi şi pentru femelă şi pentru mascul?), în fine, să nu insistăm prea mult pe aspectele lexicale şi terminologice. Crocodila de care pomeneam are 100 de ani. Îşi îngroapă ouăle în nisipul Nilului şi în funcţie de adîncimea îngropării se va stabili sexul viitoarei progenituri. Ce e mai la suprafaţă şi sînt peste 31 de grade Celsius va fi femelă, ce este sub 31 de grade Celsius va fi mascul. Embrionii iniţiali la crocodili nu au sex! Rămîi mut: şi vezi cum ies din ouă orătăniile care mişcă şi mama lor vine şi-i îndeasă în gură luîndu-i cu fălcile ei uriaşe, puternice şi înspăimîntătoare. Acum o sută de ani savanţii considerau că îşi mănîncă crocodilii puii! Nimic mai fals: ei sînt culeşi în 3 reprize, aproximativ cîte zece la fiecare transport şi duşi într-un alt loc, mai ferit, unde cei care rămîn în viaţă – mama mai scapă din gură cîte 1-2 la fiecare transport pe care fără voia ei îi striveşte – vor beneficia de o protecţie de 11-12 săptămîni. Acesta este intervalul pe care mama li-l acordă „puişorilor“ (oare de unde o fi venind expresia *mînca-l-ar mama*?) ca să se maturizeze şi să înceapă viaţa pe cont propriu. Ce am mai aflat? Că doar 3% din totalul puilor ajung la maturitate. Că un animal extrem de temut, care n-are adversar pe măsură la maturitate, în „copilărie“ este extrem de vulnerabil. Atîtea lighioane – cum să le spumem? –, care atentează la puişori. Varanul, tînăr şi el, care încearcă să înşele vigilenţa mamei, sau vulturul-vînător care plonjează precum un MIG 31 sau F16 şi răpeşte din junele creaturi. Şi vedem crocodilaşii cum mişună pe pămînt şi prin apă, cum „fac ochi“ în viaţă şi apoi vor lua viaţa în piept. Ne-a impresionat această crocodilă de 100 de ani care-şi îngrijeşte puii cu o devoţiune plină de abnegaţie. La o sută de ani să ai grijă, în continuare, de alţii, nu e cam mult? N-ar fi trebuit scoasă la pensie, ocrotită, scutită de atîtea corvezi? Dar ajutorul social, comunitatea, social-democraţia, creştin-democraţia, grija faţă de aproapele tău, unde sînt toate astea? Pur şi simplu *nu* sînt! Lumea animală este liberală, are legile ei: care pe care, cine rezistă bine, cine nu, nu. Scurt şi cuprinzător. Fără prea multe emoţii, proteste, nemulţumiri: *Dura lex sed lex*! Necuvîntătoarele trăiesc după legile lor, bune sau rele, un anume reglaj şi echilibru natural nu a fost stricat decît de om. Acum ar vrea să mai îndrepte cîte ceva. Dar nu este foarte simplu. Şi ne-a mai impresionat ceva în filmul acela documentar cu crocodila: izvoarele Nilului. Descoperite de dr. Livingstone – şi ne aducem aminte şi de continuatorul expediţiilor lui, alt faimos explorator, dr. Stanley –, ce incitau imaginaţia noastră în cei mai frumoşi ani ai activităţii pionereşti – ele, izvoarele, se găsesc în Burundi, în Munţii Lunii. De acolo, din mijlocul Africii, se tîrîie peste 3000 de kilometri, fluviul Nil traversînd jumătate de continent. Cel mai lung fluviu al lumii nu mai este de cîţiva ani buni cel mai lung fluviu al lumii. Un cercetător american a dovedit că Amazonul, cu toată imensitatea Deltei lui, ar fi mai lung cu vreo 100 de kilometri decît Nilul. Petru Popescu a scris o fascinantă carte despre acest subiect şi astfel am avut şi noi acces între crestele Anzilor, unde s-a descoperit un izvor care ar fi cea mai îndepărtată sursă de alimentare a marelui Amazon. Şi ne-am mai adus aminte şi de Lena, Obi, Enisei şi de Ind şi Gange, şi de Volga şi Dunărea cîndva albastră care tot curge şi ea fără să obosească. Cu şi fără crocodili, viaţa apelor şi animalelor merge înainte. Dar cu noi ce se va întîmpla? Răspunsul îl dau marii şefi de state. Se întîlneşte preşedintele Nixon cu Brejnev. „Ei, cum trăiesc ruşii în URSS acum?“, întreabă preşedintele american. „Da, foarte bine. Să luăm de exemplu Armenia. Fiecare are maşina lui, casa lui, o grădină, un televizor...“. „Bine, bine, dar ruşii, cum trăiesc ruşii?“, insistă Nixon. La care Brejnev surîde: „În Georgia, de exemplu, fiecare are maşina lui, o casă...“. „Dar ruşii?, nu se lasă Nixon. „Ei bine, în Azerbaigian fiecare are casa lui, maşina lui...“. „Dar Ruşii, cei din Rusia...“, ridică tonul exasperat Nixon, la care Brejnev, excedat şi el îi răspunde ţîfnos şi sec: „Dar ce, eu v-am cerut să-mi spuneţi cum trăiesc negrii în America?“. Această discuţie a fost relatată de Radio Erevan. Celelalte medii au insistat pe noul acord de prietenie ruso-chinez semnat de preşedinţii Putin şi Ziao Zemin. Din îmbrăţişarea lor firească şi prietenească sperăm să nu cîntăm iar în cor **Serile de lîngă Moscova** de Soloviov Sedoi şi să-l studiem pe Mikluho Maklai. „Ăsta e din Şcoala de la Praga? Cu Roman Jacobson?“. „Nu, dragă, ce-ţi veni, e de la Istanbul, unde a scris **Mimesys** Auerbach...“. „Ei, nu spune...“ şi închidem ochii şi ne simţim în al nouălea cer în apele Nilului. Printre crocodili.

reviste străine

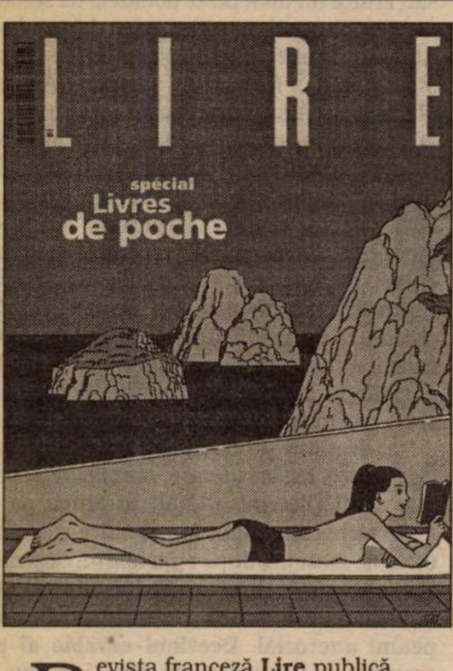

Revista franceză **Lire** publică într-un număr special de vară o captivantă anchetă alcătuită de Christine Ferniot, Pascale Frey şi Ingrid Merckx: **Care este cartea dvs. de căpătîi? (Quel est votre livre de chevet?)**. Întrebare oricînd binevenită în „era Internetului". Au fost chestionate douăzeci de personalităţi ale vieţii culturale franceze, între care scriitorul Daniel Pennac, muzicianul Didier Lockwood, scriitorul şi scenaristul Jean-Claude Carrière, scriitoarea/filozoafa Elisabeth Badinter şi psihanalista Elisabeth Roudinesco. Rezultatele sînt cel puţin interesante, ocupaţiile avînd şi ele un cuvînt de spus, chiar dacă nu decisiv... Mulţi îi declară printre preferinţele lor pe Balzac şi Victor Hugo, secondaţi de **Gargantua...**, **Don Quijote**. Şi de **À la recherche du temps perdu**, în timp ce mai mulţi se pronunţă împotriva ideii de „carte unică şi preferată". În continuare, e publicat un amplu extras eseistic pe aceeaşi temă dintr-un volum recent apărut (autor: Alberto Manguel): **Une histoire de la lecture**. Evident, o istorie personală... În paginile 24-25, Didier Sénécal publică o savuroasă listă de şi despre adjective provenite din nume de scriitori: balzacian, dantesc, donchişotesc, kafkian, machiavelic, sadic, ubuesc, rablesian... (**L'adjectif d'immortalité**).

de ici, de colo

Periodic al Uniunii Armenilor din România
ARARAT
Fondat în 1924 (serie nouă)
Anul XII nr. 12 (225)
16-30 iunie 2001

Numărul 12/2001 al revistei **Ararat**, periodic al Uniunii Armenilor din România, dedică un foarte interesant grupaj **Posterităţii lui G. Ibrăileanu**, cu multe contribuţii importante. Textele despre G. Ibrăileanu sînt semnate de venerabilul critic ieşean Constantin Ciopraga (fost student al mentorului **Vieţii româneşti**), Geo Şerban, Ecaterina Ionescu, Cicerone Cioroianu, Evelin Fonea şi, nu în ultimul rînd, Ed. Ibrăileanu, nepotul criticului şi romancierului ieşean, aflat în prezent la Paris. De un real interes documentar (şi... literar!) e textul lui Cicerone Cioroianu (**Amintiri despre G. Ibrăileanu şi Adela lui**). Autorul identifică modelul real al personajului Adela într-o fostă asistentă a lui Ibrăileanu: „Doamna Mavrodniceanu fusese asistenta lui Ibrăileanu la facultate, cu ani în urmă. Se numea pe atunci Olga Tocilescu şi tot Iaşiul comenta ieşirile în oraş ale profesorului cu mult mai tînăra lui asistentă. Absolvise Literele şi Filozofia şi Ibrăileanu o adusese la Catedra lui. Se pare că a fost o «prietenie amoroasă» sau un amor platonic – Dumnezeu putea şti. Tînăra şi frumoasa asistentă fusese măritată cîndva, la o vîrstă fragedă, cu un ofiţer [...], divorţase apoi şi era liberă. [...] Bărbatul de 50 de ani care era Ibrăileanu a fost sedus de sensibilitatea tinerei femei, dar n-a avut poate nici curajul, nici puterea să înceapă o nouă viaţă, renunţînd la familie, la Catedră şi înfruntînd bigotismul epocii. Poate a fost mai înţelept aşa, Olga Tocilescu a plecat de la Iaşi şi s-a recăsătorit la Tîrgu-Mureş cu un magistrat pe nume Mavrodineanu. [...] La incinerarea lui G. Ibrăileanu era singură, tata o ştia de la Iaşi, eu mai puţin, nu-mi mai aduceam aminte. Poate că dacă Sandu Piru, cu spiritul lui scotocitor şi curiozitatea lui pentru micile cancanuri amoroase ale scriitorilor nu ar fi amintit de soarta ei, nu mi-aş fi permis să pomenesc de soarta acestei femei". În replică la o notiţă mult mai veche publicată tot în **Ararat** (potrivit respectivei informaţii – lansate, pare-se, de regretatul Iosif Sava – modelul real ar fi fost o anume Adela Pop), Ed. Ibrăileanu propune „o altă ipoteză pentru **Adela**". Interesant este că şi această ipoteză e sugerată, ca şi cea semnată de Cicerone Cioroianu, tot de către Al. Piru, iar „cealaltă Adelă" – originară din Basarabia – se numea tot Olga. Criticul, care o „cunoscuse" mai întîi prin cele cîteva poeme trimise spre publicare **Vieţii româneşti**, o întîlnise la mănăstirea Văratec, în al cărei sanatoriu tînăra (născută în 1920 la Bălţi) se afla convalescentă. „După ce suferinţa i-a fost cît de cît ameliorată în sanatoriul mănăstirii Bârnova, Olga Vrabie a fost pînă la urmă primită în arhondaricul mănăstirii Văratec. Aici a cunoscut-o unchiul meu, în primăvara lui 1925, cînd şi-a început lucrul la prima variantă a **Adelei**. Povestea de mai sus a fost comunicată şi lui Al. Piru care, în studiile sale, a luat seama de aceasta şi a anunţat că: «de fapt, eroina romanului lui Ibrăileanu trebuia să se cheme după numele modelului real, Olga, nume evitat, fiindcă fusese folosit în nuvela lui Negruzzi **O alergare de cai** şi de Ionel Teodoreanu în **La Medeleni**. Olga Vrabie a încetat din viaţă la numai 26 de ani, fiind înmormîntată în cimitirul bisericii Mucenica Varvara". Mergînd, la rîndu-ne, pe panta acestui „desuet" detectivism biografic, nu putem să nu remarcăm, mai întîi, faptul că, în „formula" personajului Adela, imaginile celor două Olga nu se exclud obligatoriu, ci se pot – de ce nu? – completa. Mai mult: Al. Piru nici nu menţionează numele de familie al Olgăi X...

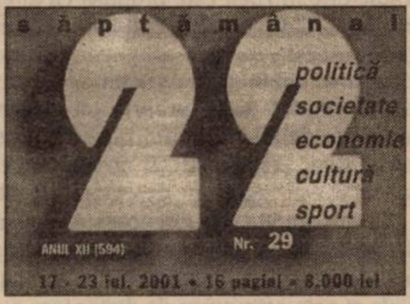

Un articol... special semnează, în numărul 29 al revistei **22**, eseistul şi antropologul Andrei Oişteanu. Articolul se intitulează... **Ţara meşterului Manele**. Nu, nu e vorba de o greşeală de tipar, ci de un articol *foarte serios* despre... controversatul fenomen al „manelizării" României. Unul cu un motto din mega-hitul **Viaţa mea** al lui Adrian Copilu' Minune, adică al „meşterului Manele". Cît despre „meşter", el ne zîmbeşte candid dintr-o fotografie plasată către finalul articolului. Am spus „special" – şi subliniem acest lucru – pentru că este, dacă nu ne înşelăm, prima abordare ştiinţifică a problemei mult hulitelor şi adulatelor manele... Fapt mai mult decît binevenit: iată că, după atîtea indignări pe cît de „superioare", pe atît de ignorante, avem şi o perspectivă a istoricului şi antropologului asupra acestor fenomene de „cultură populară" locală. De altfel, chiar în cadrul acestei rubrici ne exprimam, cu cîteva luni în urmă (comentînd un text din **Art'n Roll**), regretul că nu i-a venit nimănui ideea de a întreprinde o „explorare" a prezenţei manelelor în literatura şi cultura română. Identificînd „respectabilele" origini turceşti ale manelei (cf. lui Lazăr Şăineanu, termenul provine din turcul *mani* şi desemnează cîntecul de dragoste), Andrei Oişteanu aminteşte că primul compozitor român de manele culte a fost Dimitrie Cantemir. În continuare, sînt „reperate" alte personalităţi care fie menţionează prezenţa manelelor (C. Negruzzi, I.L. Caragiale, N. Filimon, G.Dem. Teodorescu), fie au valorificat filonul lor. Compozitor de manele a fost, de exemplu, Anton Pann, urmat de discipolul său Pană C. Brăneanu, acesta din urmă compozitor de... cîntări psaltice... Principalul avocat al manelei este Alecu Russo, care în **Amintiri** invoca, plin de nostalgie, vechile chermeze boiereşti cu manele dulci, sfîşietoare şi mîngîioase... În replică, E. Lovinescu deplîngea, în anii '20 „fenomenul de orientalizare a României" (marcat prin „efeminarea" şalvarilor şi a manelei), criticînd „moleşitoarea influenţă turcească" asupra civilizaţiei româneşti şi „concepţia unei vieţi pasive" mergînd pînă la „degradarea morală, corupţia, viţiile şi corupţia regimului fanariot". De fapt, atunci ca şi acum, e vorba de o „ciocnire a civilizaţiilor": Orient vs. Occident, respectiv modernizare de tip europeană vs. fanariotism rezidual... Iată şi o parte a concluziei lui Andrei Oişteanu: „Frisonul de autoritate al unor demnitari din zilele noastre, porniţi să interzică fenomenul prin măsuri administrative, este aberant. Cum tot aberantă este încurajarea acestui fenomen subcultural de dragul audienţei. [...] Probabil că moda manelelor o să treacă, dar, pînă la urmă, ea este simptomatică. Ea dă măsura unei societăţi scufundate în trivial". Fără a-l contrazice neapărat pe Andrei Oişteanu, credem că nu e cazul să dramatizăm excesiv. Eternele şi fascinantele manele răspund, în definitiv, unei nevoi sociale (între altele şi a celei de *kief*, de a da din buric etc...). Deocamdată, ele par a fi cîştigat întru aceasta competiţia cu alte genuri, pătrunzînd şi în discoteci... Drept pentru care considerăm că o privire ceva mai relaxată, mai surîzătoare şi mai... multicultural-pragmatică asupra acestui fenomen n-ar strica (altfel spus, să vedem şi partea „luminoasă" a lucrurilor). La fel ca şi Dracula, Adrian Copilu' Minune şi ceilalţi pot aduce bani buni în România, avînd în vedere succesul apreciabil pe care-l au deja la posturile TV din străinătate şi în rîndul amatorilor de muzică etno... Şi apoi, mulţi dintre cei care strîmbă din nas cînd aud de manele nu se sfiesc să se zbenguie la cîte-un „chef de chef" pe muzica Minodorei la Maxim...

conflict

Cotidianul
Fondator ION RAŢIU

La rubrica **Puncte de vedere**, în **Cotidianul** din 14-15 iulie 2001, Dumitru Ţepeneag se răfuieşte cu „apărătorii" lui Nicolae Manolescu, pe care l-a atacat în mai multe luări de poziţie (articolul se intitulează chiar **Ce ai, domnule, cu Nicolae Manolescu?**). Printr-o serie de ironii cam ieftine, ca să nu spunem de-a dreptul deplasate, autorul îi „identifică" pe „apărătorii" criticului, zeflemisindu-i cu acest prilej şi pe alţii. Aşadar: „...nu numai profesoarele (de liceu), dar şi profesorii, studenţii, militarii, minerii, bodiguarzii de la Cotroceni, precupeţele din Piaţa 1 Mai, băutorii de bere de la muzeu, cei care beau vin şi vodcă la Casa Verdi, adică toţi cititorii **României literare**, ba chiar şi a [sic! *n.n.*] altor reviste mai mult sau mai puţin literare". Evident, nu putea lipsi o nouă „ironie" la adresa lui N. Manolescu: „Toţi sînt indignaţi de tratamentul la care îl supun pe fostul critic literar, actualmente om politic păgubos, în curînd în şomaj sau la pensie". Tot încercînd să-şi lămurească antipatia faţă de N. Manolescu, D.Ţ. nu scapă ocazia de a se (re)aduce pe sine în prim-plan: „La drept vorbind, nici eu nu ştiu de ce mi-e atît de antipatic N. Manolescu. Dacă fac un efort de memorie, pe vremea Împuşcatului, eu îl tratam cu oarecare condescendenţă; era pentru mine un personaj destul de şters, de lejer, mai ales comparat cu cei din jurul meu, cu Dimov, Mazilescu, Goma etc.". Amintind apoi opţiunea non-politică a lui N. Manolescu din 1990, D. Ţ. care face cu ochiul într-o anume direcţie: „Să fie oare pirueta imediat următoare cea care m-a dezamăgit? Căci peste puţin timp aflu că Manolescu se lansează cu revistă cu tot în politică şi se desparte şi de Simion, şi de Valeriu Cristea care preferau în continuare literatura. Nu ştiu...". Nici noi nu ştim ce să zicem, mai ales că atît E. Simion, cît şi regretatul Valeriu Cristea simulau „apolitismul" pentru a face mai eficient (prin literatură!) ochi dulci lui Ion Iliescu... În orice caz, D.Ţ pare să realizeze – pe acelaşi ton pretins ironic, de fapt jignitor – că la mijloc va fi fost vreo umoare personală: „Poate că mai tîrziu nu i-am suportat atitudinea de superioritate pe care o arbora cînd ne întîlneam, de altfel foarte rar, aerul de parvenit cultural; un fel ciocoiesc de a fi: nu-mi plăcea nici mie, nu plăcea nici alegătorilor pe care i-a solicitat zadarnic un deceniu şi mai bine". Şi cum orgoliul rănit se răzbună, D.Ţ. cel vexat de „superioritatea" lui N. Manolescu răbufneşte, orgolios şi retoric, în final: „*Dar de ce atîta înverşunare?* Nu e înverşunare, dar eu sînt jucător de şah şi joc ca să cîştig partida, nu-mi plac remizele, cu atît mai puţin cele de salon".

Merită să amintim şi nota redacţiei, care se delimitează de articolul lui D. Ţepeneag: „Cum nu ţinem să facem ordine în simpatiile şi antipatiile nimănui, nu ne-am permis să cenzurăm opiniile colaboratorului nostru despre dl Nicolae Manolescu. Sperăm că nu ne-o va lua în nume de rău, însă, dacă noi avem cu totul alte păreri. Între altele socotim că s-a glumit prea mult pe seama unui aşa-zis antisemitism al criticului". Iată şi „gluma" (dubioasă rău...) a lui D.Ţ: „...alţii, mai firoscoşi, îşi închipuie că sînt unealta evreilor din lumea întreagă care vor să-l pedepsească pe N. Manolescu pentru antisemitismul său. Bine, aş putea eu să mă apăr în acest din urmă caz, dar N. Manolescu nu se mai arată cîtuşi de puţin antisemit, de cîtva timp încoace a căzut chiar în extrema cealaltă, în revista lui e plin de scriitori evrei sau de laude la adresa poporului ales". Fără comentarii.

În acelaşi număr al **Cotidianului** (ba chiar pe aceeaşi pagină), sub titlul **Dirijoarea Mihaela Silvia Roşca – respinsă în favoarea unor necunoscuţi**, Bianca Stupu publică un incitant interviu cu Mihaela Silvia Roşca, prezentată sub o fotografie drept „singura femeie dirijor din România". Aici, am avea oarecari obiecţii. Nu mai departe decît în nr. 236 din 23-29 iulie) al revistei **Radio România**, sub titlul **Doamna Maestro**, apare un interviu cu o altă femeie dirijoare: Carmen Maria Cârneci. Citâm cîteva fragmente: „A fi dirijor este o meserie grea, dar pasionantă. Aş vrea să fiu percepută ca profesionistă: dirijoare-dirijor, ceea ce presupune pentru sine şi în faţa celorlalţi a multor idei preconcepute şi reacţii şablon [...] Cunosc bine situaţia femeilor-creatoare din Germania, pentru că după terminarea Conservatorului la Bucureşti mi-am continuat studiile şi apoi am profesat în Germania. Mişcarea feministă de acolo la început m-a surprins, ulterior, ajungînd să cunosc mecanismele acestei societăţi, am găsit just faptul că li se acordă femeilor din sfere de creaţie mai dificile, cum ar fi componistica şi dirijoratul, susţinere pentru a ajunge la poziţii îndreptăţite". Carmen Maria Cârneci este, de asemenea, compozitoare.

Poezie

MIHAI GOȚIU
POVESTEA UNUI POEM DISCURSIV
poezie
Colecția
debut

Mihai GOȚIU

Povestea unui poem discursiv

Cuvînt înainte de Radu Săplăcan, Editura Paralela 45, Colecția „Debut", Seria „Poezie", Pitești, 2000, 52 p., f.p.

Poemele prozaice ale lui Mihai Goțiu își poartă, autoreferențial, amprenta discursivității atît ca stigmat de definire, cît și ca eliberare a poeziei prin recursul la poza unei proze a cotidianului. Poetul leagă o serie de amănunte ale existenței zilnice și silnice în semnificația contextuală a detaliului derizoriu. Amănuntul capătă rangul de simbol în sine și, prin alăturarea micilor scenarii concrete, se conturează o lume doar în aparență derizorie, întrucît autorul induce în chiar discursivitatea poemelor sale cerința de a exprima procesul producerii poemului. Mihai Goțiu realizează acest deziderat al revelării construcției interne, pe de o parte, printr-un demers autobiografic, demers ipostaziat în manifestările cotidianului de „inspirație" poetică și, pe de altă parte, prin indiciile explicite ale autorului care își dezvăluie „secretele" propriului laborator de creație.

Poetul joacă cu toate cărțile pe față, neascunzîndu-se în spatele unor metafore învăluitoare ale mesajului și, departe de a se constitui într-un discurs simplist, poemul discursiv se concretizează într-o nuditate de formă și de conținut. Mihai Goțiu își etalează cu naturalețe și sinceritate rețeta.

Unul din topos-urile privilegiate este spațiul poetizat al Arizonei, în care poeții își performează măruntele obiceiuri mondene, discursivizate printr-un ton în care se simte o discretă umbră de melancolie, în ciuda banalității profetizate. Povestea poemului discursiv, „măcar o poveste tristă" cum sugerează unul din titluri, se conturează în cadrul acestui spațiu al cafenelelor literare, al „iubirilor mărunte", al filozofărilor lejere, însă nu mai puțin grave.

Orașul biografic, cu studenți și studente în decor bizar amoros, cu plictiseli și divinități de suplinire a supliciului de zi cu zi, cu o puzderie de poeți, prea mulți, este orașul în care nu se întîmplă nimic, însă în care vizionarismul este strident propus contrapunctic („În orașul acesta poți să fii/ student, poet, Dumnezeu sau nimic" sau „În orașul acesta într-o zi ai ajuns și tu,/ ai intrat la facultate/ și ai ales să fii poet/ fiincă locuitorii orașului/ au nevoie de un Dumnezeu/ să uite că nu sunt nimic") este bacovian, precum este și spațiul imaginar al Arizonei, cu ploile sale interminabile, semnificativ mărunte și nostalgice.

Tonalitatea poemului discursiv exprimă în ultimă instanță procesul generării poemului dintr-o tristețe aproape mistică, contradictorie întrucît este propusă ca alternativă la sordidul citadin, cotidian: versuri de genul „Acesta nu este un poem,/ ci monologul unei dimineți fără prietenii/ cel ateu și cel dogmatic" devin propria lor negare și încercare de aflare a unui răspuns cu sens existențial: „recunoști că acesta nu e un monolog,/ ci rugăciune de iertare" (**Prefață**).

Ironia nu lipsește din povestea poemului discursiv, ci își găsește cadrul prielnic de manifestare prin sugestia unor indicii sociale și prin atitudinea de distanțare a poetului de obiectul tematizat pentru a descoperi o semnificație a vieții: „ce supă bună de fasole știi să faci/ e plină cămara de murături/ dulcețuri și bulion/ ne uităm la pacientul englez/ știința-rapid sau superbingoshow" (**Ce bine, ce frumos**). Deși scenariile epice au ținta creării de personaje individualizate prin demersuri narative într-un spațiu pasibil de a fi supus povestirii fără intenția poetizării, poemul discursiv își conține propria poeticitate și chiar se definește printr-o muzicalitate interioară a versurilor și o curgere firească a imaginilor produse de imaginația ancorată în poezia realului.

Lucia Simona BUMBU

Eseu

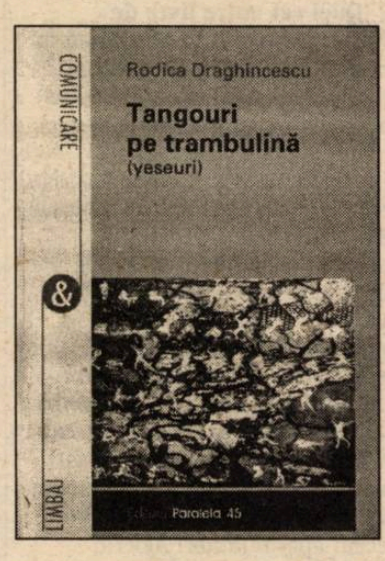

Rodica DRAGHINCESCU

Tangouri pe trambulină (yeseuri)

Editura Paralela 45, Colecția „Comunicare și limbaj", Seria „Convorbiri", Pitești, 2001, 258 p., f.p.

La prima vedere, lectura celui mai recent volum al Rodicăi Draghincescu, unul de *yeseuri*, de astă dată, îi poate trezi cititorului apetitul speculativ în legătură cu vechea controversă *poeți-critici?/critici-poeți?*, dilemă din care – experiența o dovedește – cu greu se poate ieși. Nu este însă mai puțin adevărat că, la ora actuală, cînd granițele dintre genuri se efasează, cititorul, suprasaturat de speculații, va fi cu mult mai cîștigat dacă îi va lăsa pe poeți să-și exercite liniștiți inteligența analitică, iar pe critici să scrie poezie cînd poftesc, și va deschide volumul, relaxat și nerăbdător totodată, ca pe un album de familie. Căci va găsi aici pagini de critică, portrete, interviuri, fotografii (un melanj surprinzător doar pentru cine nu este obișnuit cu spiritul ludic al autoarei), va avea prilejul să deguste calambururi și să mediteze asupra relației dintre autorul de hîrtie și autorul în carne și oase, să urmărească mișcările (replicile) care se succed rapid, ca într-un joc sau ca într-un dans de societate (nu întîmplător volumul se intitulează **Tangouri pe trambulină**), de fiecare dată miza principală rămînînd cunoașterea celuilalt, stabilirea comunicării la nivelul cel mai profund și în sensul cel mai autentic cu putință. Cei intervievați/comentați sînt autorii unor volume de proză, poezie sau critică (în total peste douăzeci de scriitori contemporani, printre care Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Vighi, Nora Iuga, Viorel Marineasa, Romulus Bucur, Angela Marinescu, Alexandru Mușina ș.a.m.d.), de la care „amfitrioana" obține informații serioase cu privire la relația dintre autor și ontologia textului, dintre teoria și practica poetică, dar și amănunte picante legate de gusturile, idiosincraziile, amicițiile și inamicițiile, simpatiile și antipatiile lor; merită reținute răspunsurile lui Daniel Vighi – crochiuri de proză adevărată ce depășesc cadrul unui interviu obișnuit, și mai ales paginile în care se conturează, în tușe discrete, portretul unei doamne – Nora Iuga.

În secțiunea a doua sînt adunate cronici, recenzii, eseuri literare, referitoare la operele scriitorilor intervievați în prima parte, toate publicate inițial în periodice – „un cocoloș de mesaje", după cum mărturisește autoarea, cu titluri șocante, incitante, amuzante (**Foliculina sirenuțelor**, **Sex-apealul auctorial**, **Destinul corabic al poemului** etc.) – pagini de ziar, „netezite și aranjate așa încît să formeze o carte", răpite, cu alte cuvinte, îndeletnicirilor prozaice precum confecționarea de coifuri de hîrtie, ștersul geamurilor sau împachetatul ciolanului pentru dulăii și pisicile de afară...

Catrinel POPA

Intitulată **Vocile canonului**, cartea lui Gabriel Coșoveanu produce o mare nedumerire. Îndreptățit de un astfel de titlu, ai pretenția să găsești între copertele ei un eseu care să dezbată problema încă nelămurită a canonului, să reia cîteva vechi considerații, să polemizeze, să combată, să argumenteze, în fine, să lanseze, eventual, o ipoteză și în jurul ei să dezvolte o demonstrație. Într-o carte de aproape 200 de pagini, Gabriel Coșoveanu comprimă discuția în jurul canonului la doar... 6 pagini. Încă din titlul *argumentului* eseistul craiovean se declară în contra **Școlii resentimentului** (după expresia lui Bloom): „Nemulțumiții aceștia, agitînd ideea că alegerile estetice sînt măști pentru influențele sociale și politice, aderă la curente ca feminism, lacanism, neoistorism, deconstructivism, antieurofalocentrism, retrograda ideologie DWEM – Dead White European Male), semiotică, cultural studies" (p. 8).

Dar, Gabriel Coșoveanu spune imediat

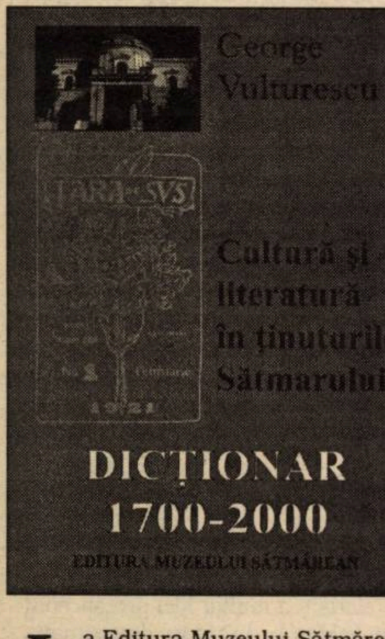
George Vulturescu
ȚARA-DE-SUS
Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului
DICȚIONAR
1700-2000
EDITURA MUZEULUI SĂTMĂREAN

La Editura Muzeului Sătmărean a apărut un consistent și foarte bine realizat **Dicționar 1700-2000. Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului**, avîndu-l ca autor pe poetul George Vulturescu, director al revistei **Poesis**. Este o lucrare de pionierat, foarte utilă ca bază de date pentru investigații ulterioare, avînd în vedere faptul că „nu există nici o lucrare (monografie, dicționar, studiu) care [...] să reliefeze identitatea culturală a acestui ținut de graniță în întregul ei". Într-un dens **Cuvînt înainte**, autorul comprimă o întreagă istorie, adeseori dureroasă, oricum complicată a culturii (cărți, publicații, obiecte de artă) produse în ultimii 300 de ani în zona Satu-Mare. Unul dintre meritele acestui dicționar e acela de a fi inventariat și inclus (chiar dacă subiectiv și incomplet) și pe scriitorii/artiștii/traducătorii maghiari, evidențiind astfel diversitatea locală și interferențele culturale. Dintre scriitori, au fost incluși cei născuți în județul Satu-Mare (inclusiv pe teritoriul vechii împărțiri teritorial-administrative a „Țării de Sus"), apoi scriitorii care s-au stabilit/naturalizat pe parcursul anilor în județul Satu-Mare, în fine, scriitorii „în trecere" prin Satu-Mare (cum ar fi, de exemplu, G. M. Zamfirescu). „Fișele" de autori/reviste sînt ordonate alfabetic. Fiecare fișă de autor cuprinde, obligatoriu, un *chapeau* cu informații bio-bibliografice, referințe critice și opinii despre operă, iar comentariile critice semnate, de-a lungul anilor, de George Vulturescu despre cărțile scriitorilor sătmăreni au fost adăugate, acolo unde a fost cazul, între asteriscuri. Pentru echilibru, au fost adăugate la finele fișelor cîteva opinii extrase din critica de specialitate, pentru a atrage astfel atenția asupra unor cărți sătmărene care merită a fi cercetate. Numărul de pagini acordat autorilor și iconografia dicționarului nu corespund, neapărat, unui criteriu valoric: lucrînd singur, realizatorul dicționarului a fost nevoit să apeleze doar la propria fototecă. Într-o Postfață, Nae Antonescu sintetizează, printr-un util și concis excurs istoric, evoluția literaturii sătmărene, organizată în jurul publicațiilor specifice. Cele două **Anexe** cuprind texte din presa vremii și surprind evenimente culturale/prezențe ale unor scriitori români și străini la Satu-Mare de-a lungul timpului.

Cultura și literatura vîlceană face obiectul unui volum intitulat, cam naiv, **Lumina cărții la Rîmnic**, cu o prefață pe măsură a lui Doru Moțoc. Autorii Ion Soare și Aneta Bardașu „nu și-au propus să alcătuiască o istorie a cărții rîmnicene și în nici un caz a culturii acestui oraș [...]. Lucrarea, însă poate ține – provizoriu – locul unei asemenea întreprinderi, putînd fi apreciată și percepută – prin generozitatea cititorului – ca un punct de plecare spre alcătuirea unei cărți speciale în acest sector". Lucrarea e alcătuită din trei părți: prima încearcă o reconstruire a vechilor realizări în domeniu; a doua se referă la „autori și opere" (între acestea: primul roman cu acțiune în Rîmnic, personalități precum G. I. Lahovari și Gib Mihăescu ș.a.), iar partea a treia tratează despre **Biblioteci și bibliotecari**. Postfața vizează „noile realizări" (edituri, tipografii, cărți), precum și aspecte referitoare la autori, manuscrise, cărți și evenimente culturale/literare. La loc de cinste se află „vîlcenii" Virgil Ierunca, N. Manolescu și Gabriel Liiceanu. Aparatul științific e completat de o listă bibliografică și un indice. Cele mai multe dintre materialele incluse în volum au fost publicate anterior de către autori în diverse reviste, drept pentru care dicționarul nu trebuie abordat ca o istorie exhaustivă a cărții rîmnicene, nici ca un dicționar literar. Dincolo de stîngăciile stilistice, contribuțiile sînt foarte utile documentar. Cartea mai conține o **Bibliografie selectivă** și un **Indice de nume**.

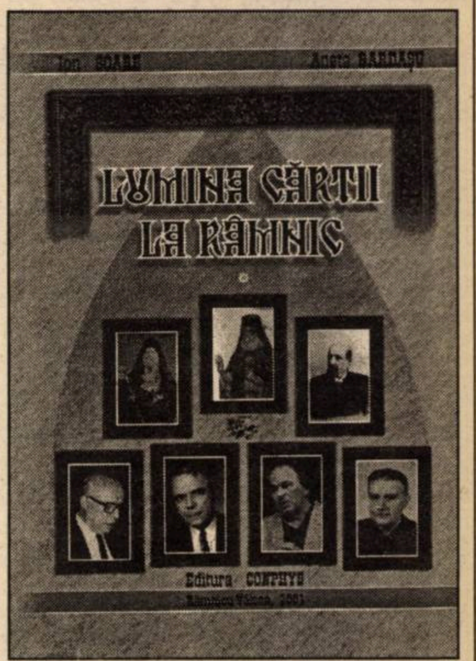

GABRIEL COŞOVEANU
Vocile canonului
Scrisul Românesc

Gabriel COŞOVEANU

Vocile canonului

Editura Scrisul Românesc, Colecţia „Thêta – eseu", Craiova, 2000, 190 p., 29.000 lei

„Nu canonului estetic": „Să închei abrupt: pentru mine, canonul e, prioritar, o problemă de *inteligenţă* şi *caracter*. Apoi, e şi estetică. [...] Supremaţia lui (a canonului estetic) trebuie să înceteze, căci nu de bătălii canonice ducem lipsă pentru a ne sincroniza cu Occidentul, ci de iniţiative de îmbunătăţire a funcţionării sociale. Ierarhia valorilor umane nu e prioritar estetică, literatura nu există în sine, şi nici textul" (p. 12).

Tocmai cînd discuţia se cerea impetuos continuată, iar unele aspecte aveau nevoie de lămuriri pe larg, ea se încheie. De altfel, intenţia lui G. Coşoveanu era alta, mai puţin orgolioasă, „combaterea relativismului în critică prin identificarea elitelor apte să propună un canon cu orizontul estetic subsumat creaţiei de idei, modulate, la rîndu-i, de un orizont etic şi civic" (p. 7).

Cartea este, astfel, o culegere de cronică de carte şi de cîteva scurte eseuri pe marginea unor cărţi şi perspective critice din lumea literară românească postdecembristă. În prima secţiune a volumului **Portretul intelectualului în căutarea libertăţii**, Gabriel Coşoveanu schiţează în scurte, dar nu lipsite de profunzime eseuri, cîteva coordonate, atitudini, idei reperabile din scrierile unor intelectuali români ca Gheorghe Grigurcu, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Şt. Aug. Doinaş ş.a. Sub titlul **Dinamica discursului identitar la mioritici**, eseistul craiovean abordează scrieri cu o tematică legată de perioada comunistă semnate de Doina Jela, Vladimir Tismăneanu, Stelian Tănase, Ion Petru Culianu, Sorin Alexandrescu, dar şi cărţi mai vechi cum ar fi **Istoria civilizaţiei române moderne** a lui E. Lovinescu sau, din alt spaţiu cultural, **Cartea neagră a comunismului**, **Sfîrşitul comunismului** de Françoise Thom.

A treia secţiune a cărţii se apropie cît de cît de spiritul titlului şi discută despre spiritul critic, prestigiul criticului, relativismul juriilor şi premiilor literare sau despre veneraţia fără margini a *luceafărului poeziei româneşti* din care cităm o foarte bună observaţie: „Mitizanţii aceştia festivişti sînt generaţi, din păcate, chiar de şcoală, în primul rînd, înclinată să inducă tinerilor sentimentul adoraţiei, pînă la prostire, pentru cineva care «să ne mîntuiască» miraculos, să ne fie exorcist al complexelor naţionale, să dea replică, protocronist, detractorilor şi, eventual, să funcţioneze ca rîul Lethe în raport cu nefericirea economică şi socială" (p. 138) – un eseu centrat însă tot pe o carte, **Testamentul unui eminescolog** de Petru Creţia.

Vocile canonului se încheie cu... **Feţele exilului**, adică Nicolae Balotă, B. Fundoianu, Mihai Şora şi I.D. Sîrbu.

Ca o culegere de cronică de carte, volumul lui G. Coşoveanu are farmec. Observaţiile sînt pertinente, analiza de profunzime, inteligentă şi dovedind o bună cunoaştere *în chestie*, deşi stilul scapă uneori de sub control şi, cînd nu sufocă textul sub o avalanşă de termeni neologici cam căutaţi, *adaptează* fără noimă cuvinte ca *alegrie* şi *neculcism* (de la Ion Neculce). Cînd însă are pretenţia de lămurire a controversei canonului, dezbaterea rămîne insuficientă, abia schiţată, ambiguă, nerostită pînă la capăt. Sarcina e transferată subtil *vocilor canonului*, adică autorilor cărţilor comentate.

Marius CHIVU

Societate

SMARANDA VULTUR
(coordonator)
GERMANII DIN BANAT
PAIDEIA Colecţia Ştiinţe sociale

Smaranda VULTUR (coordonator)

Germanii din Banat (prin povestirile lor)

Cu două studii introductive de Rudolf Gräf şi Valeriu Leu, Editura Paideia, Colecţia „Ştiinţe sociale", Bucureşti, 2000, 400 p., f.p.

Această carte de interviuri cu oameni obişnuiţi sau nu, realizată de Grupul de Istorie Orală şi Antropologie Culturală a Fundaţiei „A Treia Europă", pune la dispoziţie un amplu material sociologic despre comunitatea germană din Banat. Principala tehnică de elaborare este cea a noţiunilor de perspectivă şi a dinamicii lor în funcţie de subiectul relatant; repere precum identitate, minoritate, comunicare sau poveste a vieţii, amintire structurează discursul intervievaţilor.

Din punct de vedere tematic atracţia acestor povestiri spuse de cei care le-au trăit este condiţionată istoric. Cei născuţi între 1900 şi 1930, eşantionul de bază al cercetărilor, fac parte din generaţia care a vieţuit sub cel puţin două regimuri totalitare; de aceea naraţiunile lor au o constantă: evocarea copilăriei (vîrstă de aur, interbelică), războiul, apoi timpul privaţiunilor şi al deportărilor comuniste, în fine constatarea decăderii actuale – morale şi economice. Această miză nonficţională intră într-un cîmp bine aspectat pe piaţa de carte de către literatura dezvăluirilor (a jurnalelor) sau de cea a amintirilor.

Termenul recurent este cel de bănăţean. Fiecare interviu are un sens de lectură (interpretare). În **Germanii din Banat** intervenţiile sînt dislocate, fragmentate în cîteva secţiuni: într-o primă parte, cu caracter introductiv, este intervievat Karl Singer, preşedinte al Forumului Democrat al Germanilor din Banat, apoi fragmente de interviuri aparţinînd mai multor subiecţi sînt răspîndite în secţiuni, precum **Povestea vieţii**, **Sărbătorile la germani** sau **Locuri din memorie** (scurte monografii orale ale unor localităţi odinioară preponderent germane) ori **Donbas '45** – istorisiri ale deportărilor etnicilor germani în Rusia. O altă deportare a bănăţenilor, cea în Bărăgan (1951-1956) îşi face loc în memoria discursurilor, dar nu ocupă un prim-plan în aceste două volume, întrucît un alt volum realizat de Smaranda Vultur, **Istorie trăită – istorie povestită. Deportarea în Bărăgan** (1997), a tratat acest subiect.

În partea introductivă la **Germanii din Banat** întîlnim două studii care discută acest termen de bănăţean, din perspectiva istoricului (semnat de Rudolf Gräf) şi din punct de vedere imagologic (aparţinînd lui Valeriu Leu). O chestiune de nuanţă este denumirea Banatului de către Valeriu Leu drept ţinut românesc în contextul anului 1718, cînd Imperiul Otoman cedează Imperiului Romano-German dreptul de stăpînire asupra provinciei; de notat faptul că Rudolf Gräf nu foloseşte calificativul etnic în acelaşi context, ci pe acela politico-administrativ, pe care l-am preluat şi eu. De altminteri, ca şi în precedentul volum, **Lumi în destine**, Banatul este, subiacent, cel românesc, de după 1918, cel puţin în privinţa terenului cercetărilor.

Zonă colmatată etnic prin diferite colonizări începînd cu secolul XVIII, Banatul a dezvoltat o trăsătură cosmopolită, de sorginte iluministă, a convieţuirii; pentru că foarte multe atribute etnice compun Banatul, atît înainte de 1918, dar şi după, experienţele totalitare ale secolului XX nu au putut desface prima calitate a celor din Banat, aceea de bănăţean; în război sau în deportări un anumit sentiment identitar, cu toate caracteristicile hiperbolice, este retroactivat în istorisirile acestor volume.

Memoria celor care răspund la aceste anchete nu păstrează diferenţieri etnice, chiar dacă traumele identitare la care au fost supuşi de-a lungul timpului ar putea angrena la asemenea separări; principalul element diferenţiator este cel politic, fascist (legionar) sau comunist. După apariţia acestuia în viaţa comunităţii lumea se împarte în români, germani, maghiari etc.

Prin apelul la trecut se construieşte o imagine a Banatului de astăzi, dezorientat de halucinaţiile comuniste, în mare parte abandonat de comunităţile de şvabi, emigrate în Germania; modelul german, aclimatizat aici de Maria Tereza, s-a extins în timp la un model bănăţean, transetnic; cum s-au manifestat toate aceste lucruri în biografii ale bănăţenilor, precum şi refacerea acestui dublu mental (lumea de ieri şi lumea de azi) sînt numai cîteva dintre documentele pe care cercetarea de faţă le pune la îndemînă. Documente orale, inevitabil mefiente, care au însă şi meritul pionieratului, atît tematic, cît şi metodologic.

Dan GULEA

Politică

Convorbiri neterminate
CORNELIU MĂNESCU
în dialog cu LAVINIA BETEA
DUPLEX

Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea

Editura Polirom, Colecţia „Duplex", Iaşi, 2001, 358 p., f.p.

După convorbirile cu Ion Gheorghe Maurer (apărute la Arad, în 1995) şi cu Al. Bîrlădeanu (Bucureşti, 1997), Lavinia Betea publică acum dialogurile cu un alt personaj important al istoriei comuniste de la noi: Corneliu Mănescu, primul român care a prezidat o Sesiune a Adunării Generale ONU, fost ministru de Externe, ambasador la Budapesta şi Paris şi, nu în ultimul rînd, semnatar în 1989 al Scrisorii celor 6.

Lavinia Betea stă de vorbă cu fostul demnitar comunist din vara lui 1997 pînă în februarie 2000, cînd interlocutorul său, bolnav de leucemie, se stinge. De aceea, convorbirile sînt „neterminate": povestea ajunsese pînă la episodul Revoluţiei din decembrie, iar proiectul era „să vă mai spun şi ce cred eu despre timpul de acum şi despre actuala politică externă a României" (p. 12). Rămîn consemnate, însă, mărturii esenţiale ale unui participant direct la *„făurirea istoriei"*, cum le plăcea comuniştilor să spună: o perioadă care începe cu aderarea la Frontul Studenţesc Democratic şi se sfîrşeşte, după succesiunea stalinism-destalinizare-Cehoslovacia-ceauşism, cu un loc de senator FSN de Prahova, între 1990 şi 1992. Episoade asupra cărora nu s-a făcut încă deplină lumină, precum întîlnirea de la Vîrşeţ dintre Ceauşescu şi Tito, în mai 1968, sînt reconstruite de amintirile lui Corneliu Mănescu din perspectiva martorului direct, implicat în acţiune.

Politica externă a României comuniste, din care omul obişnuit nu ştie decît de Tratatul de la Varşovia şi de relaţiile cu ţările africane „prietene", constituie subiectul principal al dialogului. Mandatul de ministru de Externe al lui Corneliu Mănescu începe în 1961 şi durează 12 ani, perioadă care, potrivit spuselor sale, e una din cele mai însemnate din toată istoria comunistă a României, în ceea ce priveşte stabilirea de relaţii diplomatice cu Vestul. Iniţiatorul acestui „deceniu de aur", cum îl caracterizează fostul ministru, ar fi Gh.Gh. Dej: „Tot ce s-a pornit pozitiv în deceniul 7 a fost strategia lui Dej" (p. 106), iar „Ceauşescu a preluat principiile de politică externă promovate de Dej, care vizau emanciparea şi independenţa naţională" (p. 125).

Corneliu Mănescu insistă, cum e şi firesc, pe episoadele care au asigurat României, pentru ceva timp, un anume prestigiu printre ţările din lagărul socialist. Românii au fost primii care au stabilit relaţii diplomatice cu Republica Federală Germania, au refuzat să condamne Israelul în Războiul de 6 zile şi au adoptat poziţia cunoscută în timpul Primăverii de la Praga. Ecourile occidentale favorabile acestei politici de independenţă faţă de sovietici ocupă multe pagini în dialogurile cu fostul demnitar. Bătrînul diplomat comunist evită însă răspunsul la alte întrebări „de fond", precum cele despre Tezele din 1971: „În vizitele din China şi Coreea de Nord eu aveam propriile mele obligaţii [...], nu eram la curent" (p. 220).

O parte importantă a convorbirilor se concentrează asupra deceniilor de început ale guvernării comuniste. Aflat în cercurile cele mai înalte ale puterii, Corneliu Mănescu ştie din interior cum se împart funcţiile în stat, cum se stabilesc excluderile şi cum se hotărăsc succesiunile. Iată, de pildă, cum vede fostul ministru de Externe transferul de putere Dej – Ceauşescu: „Dej îl creştea pe Ceauşescu pentru a-i urma la conducerea ţării. Ceauşescu era destinat" (p. 99). Dar, în perioada dinaintea morţii, Dej se îndepărtează definitiv de cel pe care-l numise, neoficial, succesor, „pentru că şi-a dat seama că el, Ceauşescu, nu făcuse altceva decît să pregătească preluarea puterii sistematic, metodic, în paşi mărunţi" (p. 112). Gh. Apostol, preferatul lui Dej în 1965, este însă împiedicat să ia puterea în urma unor manevre pe care Mănescu le pune în seama lui Chivu Stoica, unul din „greii" comunişti, care „în mod ciudat, ajungea întotdeauna unde se întîmpla ceva important" (p. 114).

Dincolo de aceste dezvăluiri de culise, **Convorbirile neterminate** sînt o carte-document şi datorită informaţiilor inedite pe care Lavinia Betea le preia direct din Arhivele CC al PCR şi din Arhiva SRI, folosindu-le în dialoguri. De multe ori, ele sînt surprinzătoare şi pentru fostul demnitar (care nu ştia, de exemplu, că i se vehiculase numele printre acuzaţii din „dosarul Pătrăşcanu"). Tratate de politologie şi volume de istorie a comunismului completează documentarea acestei cărţi, care are în anexă cîteva documente de arhivă cel puţin la fel de importante precum convorbirile ce le preced: discuţiile delegaţiei române cu Mao Zedong (1964), stenograma întîlnirii Ceauşescu – De Gaulle (1968), informarea despre întîlnirea neoficială cu Tito, precum şi textul Scrisorii celor 6, citit la Europa Liberă, în martie 1989.

Magda RĂDUŢĂ

TEATRU

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI:

- 24 iulie, ora 21.00 – **Silicon Valley** de Saviana Stănescu. Regia: Aristiţa Albăcan. Cu: Mihaela Rădescu şi (contribuţie din *off*) Bogdan Dumitrache
- 29 iulie, ora 18.00 – **Balaurul sau ACEA ORĂ din viaţa unui cuplu** după Carlos Alfons. AVANPREMIERĂ. Regia: Ovidiu Niculescu. Coregrafia: Florin Fieroiu. Cu: Mihaela Rădescu, Marius Capotă
- 30 iulie, ora 21.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Traducerea şi regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

FILM

24-26 iulie

BUCUREŞTI

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Patria/ orele: 9.00, 11.45, 14.30, 17.15, 20.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal- / Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.00/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Europa/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Furtuna perfectă**, SUA, 2000. Regia: Wolfgang Petersen. Cu: George Clooney, Mark Wahlberg, Diana Lane/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Tarzan**, SUA, 1999. Film de desen animat. Regia: Kevin Lima şi Chris Buck. Cu (voci): Glen Close, Jeff Daniels. Muzica: Phil Collins/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Legionarul**, SUA, 1998. Regia: Peter McDonald. Cu: Jean-Claude van Damme, Steve Berkoff/ Grădina Doina/ ora 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Şoricelul familiei**, SUA, 1999. Regia: Rob Minkoff. Cu: Geena Davis, Hugh Laurie, Michael J. Fox (voce)/ ora 13.15
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ ora 13.20
- **Anna şi regele**, SUA, 1998. Regia: Sam Mendes. Cu: Jodie Foster, Chow Yun Fat/ ora 13.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ orele: 15.00, 19.15
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 15.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999/ orele: 16.30, 20.15
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ orele: 17.15, 21.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ orele: 17.45, 20.00
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ orele: 18.15, 22.00
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX
COMPLEXUL COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. PREMIERĂ. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ orele: 12.45, 15.15, 18.15, 21.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ orele: 12.30, 15.30, 18.30, 21.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gérard Krawczyk. Cu: Samy Nacéry, Fréderic Diefenthal, Marion Cotillard/ orele: 14.00, 19.30, 21.45
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ ora 16.30
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ orele: 13.00, 16.00, 18.45, 21.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 21.30
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ orele: 16.15
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ orele: 13.30, 19.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ orele: 12.15, 15.15, 21.15
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ orele: 18.15
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ orele: 12.45, 15.30, 21.00
- **O iubire fără sfîrşit**, SUA, 2000. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr./ ora 18.15
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington, Anthony Anderson/ orele: 12.00, 21.15
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ orele: 14.45, 18.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ orele: 12.15, 17.00, 21.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ orele: 14.30, 19.15

ARAD

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Dacia/ orele: 11.45, 14.00, 16.15, 18.30, 21.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.30, 19.00
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Arta, Sala A/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Arta, Sala B/ orele: 15.30, 17.30
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Grădina de Vară/ ora 22.00

CÎMPINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Central

CRAIOVA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Patria
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Modern
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ Jean Negulesco

DEVA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Flacăra

ORADEA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Libertatea
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Patria
- **Bărbaţi de onoare**, SUA, 2000. Regia: George Tillman Jr. Cu: Robert de Niro, Cuba Gooding Jr., Charlize Theron/ Transilvania

PLOIEŞTI

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Patria
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah,

---

INTERNET

Haz de necaz

Dacă intrăm pe *site*-ul Top 100 (*www.top100.ro*) sau Trafic (*www.trafic.ro*) observăm că sînt bine plasate *site*-urile de divertisment. Şi, în special, cele cu bancuri. O primă oprire o putem face la *www.bancuri.ro*.

Prea multe nu sînt de comentat în legătură cu acest *site*; căutarea se face uşor, prin alegerea unui domeniu. Poate fi adăugat un banc nou, care va fi înscris în secţiunea potrivită. Cert este că n-ar strica să fie verificată ortografia, de multe ori deficitară.

Tot bancuri găsim şi la *www.haz.ro*, unde avem de ales între citirea acestora în limba română sau în engleză. Pentru a fi sinceri, la *haz.ro* găsiţi mult mai mult decît bancuri, şi anume divertisment de toate felurile şi pe toate gusturile. Secţiunile *site*-ului sînt: **Caricaturi**, **Bancuri**, **Perle**, **Culmi**, **Jocuri**, **Audio**, **Video**, **Inedit**, **Integrame**, **Top 50**, **E-felicitări**, **Forum/ Chat**, **Trimite**. Şi dacă tot mai doriţi bancuri, puteţi accesa şi adresa *www.bancuri.net*. Clasarea este făcută în funcţie de tematică: **Scoţieni**, **Şcoli**, **Somalezi** etc. Nu este, însă, foarte clar de ce internautul este forţat să voteze *site*-ul în Top 100, la fel ca în cazul *haz.ro*. Mai exact, un balon plimbăreţ împiedică navigarea normală şi deci vizualizarea fără obstacole a paginilor, acesta dispărînd doar în momentul votării (el direcţionînd către „Top 100"). Şi ar mai fi *www.haha.ro*, un *site* mai puţin consistent tematic, dar interesant prin *look*-ul său.

O altă categorie de divertisment preferată pe la noi o reprezintă caricaturile. În acest sens, *www.caricaturi.ro* poate fi o destinaţie de luat în calcul. *Site*-ul este grupat tematic: **Afaceri**, **Animale**, **Bătrîni**, **Diverse**, **Erori** etc. La *www.sign.ro/nostime/* sînt o mulţime de *imagini nostime*, grupate în **Adulţi**, **Animale**, **Benzi desenate**, **Calculatoare**, **Copii**, **Diverse**, **Femei**, **Tatuaje** şi **Urîte**. Actualizarea lasă de dorit, ultima fiind făcută la 30 aprilie, dar conţinutul este suficient de bogat pentru a nu ne plictisi prea curînd (739 de caricaturi).

Web page unavailable offline
eAstrolog - Astrologie la maximum !
eAstrolog.ro
Zodiac european
Horoscop zilnic
Eroscop saptaminal
Horoscop 2001

Tot în categoria divertismentului intră integramele (*www.integrame.ro*) şi horoscopul. La acesta din urmă trebuie să ne oprim mai mult, fiind o adevărată manie. Orice portal românesc oferă şi horoscop, dar pe lîngă aceste efemeride există şi adrese specializate. *www.astromania.ro* este, cred, cel mai complex *site* astrologic, cu multe informaţii conexe. Există pe lîngă **Horoscopul zilnic**, un **Horoscop sexual**, unul **al iubirii**, **Numerologie**, **Compatibilitate** şi multe altele. Dintre minusuri, timpul destul de greu de încărcare a paginilor este cel mai supărător. Indiferent de ISP-ul folosit (Pc Net, Idilis sau Xnet), paginile se mişcă nejustificat de greu. Şi ar mai fi ceva: *click*-ul de dreapta este blocat, fiind urmat de mesajul: *Copyright World Phone Romania*. În rest, informaţia este pe toate gusturile.

Iată şi alte două adrese de unde puteţi afla mersul stelelor. *www.astrolog.ro* (*Astrologie la maximum!*; **Zodiac european**, **Horoscop zilnic**, **Eroscop săptămînal**, **Horoscop 2001**, **Compatibilităţi**, **Mic îndrumar de seducţie**, **Bioritm**; şi mai sînt încă şi alte puncte de interes, între care *chat*-ul şi forumul) şi *www.horoscop-romania.f2s.com* (unde sînteţi iniţiaţi *on-line* în tainele astrologiei, printr-un curs gratuit).

Concluziile acestei imersiuni în *web*-divertismentul românesc nu pot fi cuprinse cu un singur cuvînt. Pe de o parte, *site*-urile amintite arată foarte bine şi conţin destul de multă informaţie. Prin urmare, s-a lucrat ceva timp la ele şi se simte o mînă de profesionist în spatele paginilor pe care le încărcăm.

Pe de altă parte, există şi cîteva minusuri generale. Nu prea sînt diacritice, iar ferestrele *pop-up* care ne invită să votăm *site*-ul în „Top 100" sînt enervante. Cred că singura excepţie între adresele de mai sus este *www.haha.ro*.

O altă problemă în cazul *site*-urilor profilate pe bancuri şi caricaturi este vulgaritatea unora dintre texte sau fotografii. Imaginea de pe prima pagină a sitului *www.haz.ro* (nu o descriu aici) este incalificabilă. Ce-i drept, uneori sîntem avertizaţi că *site*-ul conţine limbaj explicit (interesantă sintagmă), ca în cazul *www.bancuri.net*.

Ovidiu DRĂGHIA

odraghia@flash.ro

Isaiah Washington/ Scala
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Modern

SINAIA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Perla

SLATINA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Alutus

TIMIŞOARA

- **O noapte la McCool's**, SUA/ Capitol
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Timiş
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Independenţa
- **Bang! Boom! Bang! – Unde au dispărut banii?**, Germania, 2000. Regia: Peter Thorwarth. Cu: Oliver Korittke, Markus Knufken/ Victoria
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Victoria

27-30 iulie

BUCUREŞTI

- **O noapte la McCool's**, SUA. PREMIERĂ/ Patria/ tel: 211.86.25
- **Dragoste de cowboy**, SUA. PREMIERĂ/ Studio/ tel: 659.53.15
- **Evoluţie**, SUA. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jaques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Shaft**, SUA, 2000. Regia: John Singleton. Cu: Samuel L. Jackson, Vanessa Williams, Jeffrey Wright/ Dacia/ tel: 650.35.94

ARAD

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Dacia
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Mureşul
- **Bărbaţi de onoare**, SUA, 2000. Regia: George Tillman Jr. Cu: Robert de Niro, Cuba Gooding Jr., Charlize Theron/ Arta, Sala A
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ Arta, Sala B

BACĂU

- **O noapte la McCool's**, SUA/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Apocalipsa**, SUA, 1999. Regia: Peter Hyams. Cu: Arnold Swarzenegger, Gabriel Byrne, Robin Tunney/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Hercules/ 27-28 iulie, orele: 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Central

CRAIOVA

- **O noapte la McCool's**, SUA/ Patria
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Modern
- **Rîuri de purpură**, SUA, 2000/ Jean Negulesco

DEVA

- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Patria
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Flacăra

ORADEA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Libertatea
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **American Beauty**, SUA, 1999. Regia: Sam Mendes. Cu: Kevin Spacey, Anette Bening, Thora Birch, Wes Bentley, Mena Suvary, Peter Gallagher/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Scala
- **Prima lovitură a lui Jackie Chan**, SUA, 1997. Regia: Stanley Tong. Cu: Jackie Chan, Jackson Lou, Annie Wu, Bill Tung, Yuri Petrov, Nonna Grishayeva, John Eaves, Terry Woo/ Modern

SINAIA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Perla

SLATINA

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Capitol
- **Anti Trust**, SUA/ Timiş
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Independenţa
- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Victoria
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia:

MONUMENTE

Monumentul sincretist de la Gilău (II)

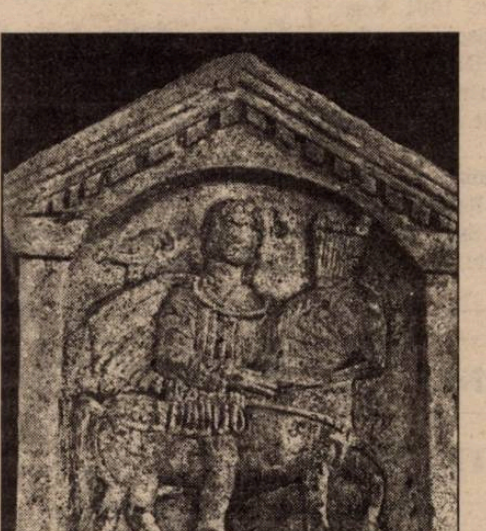

În ceea ce priveşte piesa votivă (*ex voto*) descoperită la Gilău, atribuirea ipostazei de „erou“ trac a zeului se datorează doar unei simple impresii superficiale şi, anume, a faptului că divinitatea este călare, avînd orientarea animalului spre dreapta (două dintre caracteristicile iconografice esenţiale ale reprezentării personajului respectiv). Lipsesc, însă, elementele obişnuite, obligatorii, din scena „Cavalerului trac“ (şarpele, arborele, altarul, cîinele, sălbăticiunea vînată, arma principală, suliţa şi, uneori, acoliţii). De altfel, înfăţişarea generală a divinităţii balcanice este complet diferită de cea a tînărului efeb de pe monumentul descris, „eroul“ trac fiind imaginat nud sau îmbrăcat doar într-o *tunica* scurtă, străvezie şi purtînd pe umeri o mantie fluturîndă, surprins într-o dinamică scenă de vînătoare, plină de avînt, cu calul în galop.

Pe *ex-voto*-ul de faţă se poate observa însă, un călăreţ complet înveşmîntat (haina marcată de pliuri adînci, verticale, terminată în lambrachii), conducîndu-şi calul la pas (mai degrabă, în poziţie statică), sub piciorul stîng anterior, ridicat al animalului zărindu-se o figură umană căzută pe pămînt. De asemenea, trebuie semnalată şi apariţia unui corb pe hlamida efebului. Aceste două simboluri (reprezentarea umană ghemuită şi pasărea) constituie imagini aparţinînd la două religii complet diferite, diferenţiate în timp – cea a „Cavalerilor danubieni“ şi cea închinată străvechiului zeu, de origine iraniană, Mithras. Personajul călcat de copita calului, reprezentînd duşmanul răpus, aminteşte frapant de figuraţia obişnuită, întîlnită în iconografia esotericului şi „misteriosului“ cult al „Călăreţilor dunăreni“. Corbul, zburătoare cunoscută din legendele mithriace, semnifică solul celest, care vesteşte, în sferele înalte ale Universului, acceptarea sacrificiului „tauromachiei“ (uciderea taurului de către divinitatea persană pentru izbăvirea omenirii).

Este îndeobşte cunoscut faptul că în *Pantheon*-ul (totalitatea zeităţilor şi credinţelor unui popor) clasic greco-roman, Apollo era considerat – printre alte multe ipostaze – zeul soarelui, al luminii. Asemenea simbol îl poartă şi Mithras, a cărui veneraţie, mai tîrziu, se va răspîndi, cu deosebită pregnanţă, în toate provinciile Imperiului Roman. Dar cultul unui zeu al luminii (fie el Apollo, fie Mithras) exprimă, totodată, şi un crez optimist ce semnifică triumful „Binelui“ asupra „Răului“ întunecat, victoria vieţii asupra morţii. Acelaşi caracter îl avea – atît cît se cunoaşte – şi adorarea „Cavalerilor danubieni“, religie apărută în provinciile riverane ale bătrînului Istros (denumirea antică a Dunării), posibil, începînd cu secolul al II-lea d.Hr.

Concluzionînd cele afirmate, se poate preciza că monumentul votiv de la Gilău, departe de a-l înfăţişa pe clasicul zeu roman al luminii în „chip“ de „Cavaler trac“, reprezintă un personaj cu triple elemente sincretiste: prefigurarea unui „Apollo citared“, avînd atribute de cult împrumutate din concepţia cosmografică orientală, mithriacă (corbul de pe mantie, plasat, întotdeauna, spre dreapta) şi a dunărenilor „Călăreţi“ (duşmanul călcat de cal). Iată, deci, o ciudată şi spectaculoasă iconografie (Apollo – Mithras – „Cavaler danubian“) ale cărei simbolistici se suprapun la un moment dat.

Desigur, descoperirea acestei interesante piese sculpturale la Gilău poate fi, eventual, pusă în legătură cu *ala Siliana*, corp de trupă formată din călăreţi, care s-a stabilit, în Antichitatea romană, în castrul (fortificaţia) din localitate, de unde provin şi alte reprezentări figurate, cu „caracter“ militar. Este posibil ca elemente traco-daco-moesice să fi fost recrutate, în decursul timpului, în această unitate auxiliară şi, deci, să apară aici etnici diferiţi din provinciile balcanice ale Imperiului, zone în care întreita, dar, totodată, separata adorare a celor trei culte să-şi găsească un punct de convergenţă comun.

Piesa expusă în muzeul clujean, datată în secolul II d.Hr., reprezintă un exemplu tipic al artei provinciale care, fără să aibă monumente de valoare artistică excepţională, asemenea celor aşa-numite „clasice“, constituie, pare-se, cel mai original aspect (printre care se înscrie şi frontalitatea scenelor; a se vedea în acest sens figura lui Apollo, întors spre privitor) al artei romane.

Totodată, se mai poate afirma, cu justeţe, că şi provincia noastră, Dacia Traiană, a contribuit din plin la îmbogăţirea patrimoniului iconografic roman, cu o figuraţie sculpturală inedită, cu totul ieşită din comun, rodul inventivităţii creatoare a unor meşteri lapicizi, rămaşi, din păcate, anonimi.

Constantin POP

Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Victoria

VASLUI

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

24 iulie

- **Cu orchestra pe strada mare**, URSS, 1986. Regia: Piotr Todorovski. Cu: Oleg Borisov, Lidia Fedoseeva-Sukşina, Marina Zudina, Valentin Gaft. **Ora 10.00**
- **Moaca**, URSS, 1990. Regia: Andrei Razumovski. Cu: Dmitri Horatian, Tatiana Muha, Maria Zubareva, Marina Zudina. **Ora 13.00**
- **Legea e lege**, Franţa, 1957. Regia: Christian Jaque. Cu: Fernandel, Toto, Noël Roquevert, René Genin. **Ora 16.00**
- **Conversaţia**, SUA, 1974. Regia: Francisc Ford Coppola. Cu: Gene Hackman, John Cazale, Allen Garfield, Frederick Forrest. **Ora 19.00**

25 iulie

- **Kasmirul**, Cehoslovacia, 1961. Regia: Jiri Hanzelka, Miroslav Zikmund/ **Cei patru de pe Moana**, Franţa, 1959. **Ora 10.00**
- **Morocănoşii**, SUA, 1993. Regia: Donald Petrie. Cu: Jack Lemmon, Walter Mattheau, Ann-Margaret, Daryl Hannah, Burgess Meredith, Kevin Pollak. **Ora 13.00**
- **Cu orchestra pe strada mare**, URSS, 1986. Regia: Piotr Todorovski. Cu: Oleg Borisov, Lidia Fedoseeva-Sukşina, Marina Zudina, Valentin Gaft. **Ora 16.00**
- **Amantul**, Franţa, 1991. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jane March, Tony Leung, Frederique Meininger, Arnaud Giovaninetti. **Ora 19.00**

26 iulie

- **Robin Hood – Bărbaţi în izmene**, SUA, 1993. Regia: Mel Brooks. Cu: Cary Elwes, Richard Lewis, Roger Rees, Amy Yasbech, David Chappelle, Mel Brooks. **Ora 10.00**
- **Amantul**, Franţa, 1991. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jane March, Tony Leung, Frederique Meininger, Arnaud Giovaninetti. **Ora 13.00**
- **Conversaţia**, SUA, 1974. Regia: Francisc Ford Coppola. Cu: Gene Hackman, John Cazale, Allen Garfield, Frederick Forrest. **Ora 16.00**
- **Tunurile din Navarone**, Marea Britanie, 1961. Regia: J. Lee-Thompson. Cu: Gregory Peck, David Niven, Anthony Quinn, Richard Harris, Irene Papas. **Ora 19.00**

27 iulie

- **O lume nebună, nebună...**, SUA, 1963. Regia: Stanley Kramer. Cu: Spencer Tracy, Jimmy Durante, Milton Berle, Sid Caesar, Ethel Merman, Mickey Ronney, Dorothy Provine. **Ora 10.00**
- **Imperiul Soarelui**, Italia, 1955. Regia: Enrico Grass, Mario Craveri/ **Alo, Japonia**, RFG, 1960. Regia: H. Hermann, Walter Knoop. **Ora 13.00**
- **Un film cu o fată fermecătoare**, România, 1966. Regia: Lucian Bratu. Cu: Margareta Pîslaru, Ştefan Iordache, Emmerich Schäffer. **Ora 16.00**
- **Amantul**, Franţa, 1991. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jane March, Tony Leung, Frederique Meininger, Arnaud Giovaninetti. **Ora 19.00**

28 iulie

- **Răzbunarea Panterei Roz**, SUA, 1978. Regia: Black Edwards. Cu: Peter Sellers, Herbert Lom, Robert Webber, Dyan Cannon, Robert Loggia. **Ora 10.00**
- **Tunurile din Navarone**, Marea Britanie, 1961. Regia: J. Lee-Thompson. Cu: Gregory Peck, David Niven, Anthony Quinn, Richard Harris, Irene Papas. **Ora 13.00**
- **O lume nebună, nebună...**, SUA, 1963. Regia: Stanley Kramer. Cu: Spencer Tracy, Jimmy Durante, Milton Berle, Sid Caesar, Ethel Merman, Mickey Ronney, Dorothy Provine. **Ora 16.00**
- **Andrei Rubliov**, URSS, 1966. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Anatoli Soloniţîn, Ivan Kapikov, Nikolai Grinko, Nikolai Sergheev. **Ora 18.30**

29 iulie

- **Andrei Rubliov**, URSS, 1966. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Anatoli Soloniţîn, Ivan Kapikov, Nikolai Grinko, Nikolai Sergheev, Irma Raus, Nikolai Burliaev. **Ora 10.00**
- **Frăţiorul**, SUA, 1927. Regia: Ted Wilder, J.A. Howe. Cu: Harold Lloyd, Jobyna Ralston, Walter James. **Ora 13.30**
- **Arborele de saboţi**, Italia, 1978. Regia: Ermanno Olmi. **Ora 16.00**
- **O lume nebună, nebună...**, SUA, 1963. Regia: Stanley Kramer. Cu: Spencer Tracy, Jimmy Durante, Milton Berle, Sid Caesar, Ethel Merman, Mickey Ronney, Dorothy Provine. **Ora 19.00**

30 iulie

- **Andrei Rubliov**, URSS, 1966. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Anatoli Soloniţîn, Ivan Kapikov, Nikolai Grinko, Nikolai Sergheev, Irma Raus, Nikolai Burliaev. **Ora 13.00**
- **Meandre**, România, 1967. Regia: Mircea Şăucan. Cu: Margareta Pogonat, Mihai Pălădescu, Ana Szeles, Dan Nuţu, Ernest Maftei. **Ora 16.30**
- **Arborele de saboţi**, Italia, 1978. Regia: Ermanno Olmi. **Ora 18.30**

CÎMPINA

- 27 iulie – **Pădurea ucigaşă**, Franţa, 2000. Regia: Lionel Delplanque. Cu: Marie Trintignant, François Ferieaud

PLOIEŞTI

- 24 iulie – **Pădurea ucigaşă**, Franţa, 2000. Regia: Lionel Delplanque. Cu: Marie Trintignant, François Ferieaud

TÎRGOVIŞTE

- 26 iulie – **Cea mai frumoasă meserie din lume**

CONCERTE

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

- 25 iulie, ora 21.00 – *Two Women in Jazz*, **concert** *live* de jazz susţinut de Raluca Reu (vocal), Daniela Nicolae (pian)
- 26 iulie, ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de Trio Soleanu – Golcea – Popescu
- 27 iulie, ora 21.00 – **concert** susţinut de grupul „Roata"
- 28 iulie, ora 21.00 – *A Very Special Winston Concert*, **concert** susţinut de formaţia „Trigon – The Art-Jazz-Folk-Trio" din Chişinău

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 27 iulie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Keneth Tucker (Oradea)
- 28 iulie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de un grup de suflători din Helmstedt, Germania

SIMPOZION

IAŞI

CONGRES INTERNAŢIONAL DE POEZIE (World Congress of Poets for Poetry Research and Recitation)

21-24 iulie

ediţia a III-a

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII MIHAI EMINESCU

- tema: **Poetry for Beauty and World Peace in the 3rd Millennium**
- Congresul se va finaliza cu publicarea unei **antologii** de poezie

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei de desen de la Costineşti – 2001**, prima ediţie

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – *7 pictori la Orizont*, expoziţie colectivă a absolvenţilor Universităţii de Arte Bucureşti, clasa prof. Alexandru Chira, **pictură**, pînă în 24 iulie/ Vasile Dobre, **artă decorativă**, 25 iulie-7 august

ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu, nr. 23 A, subsolul Galeriilor Orizont, tel: 210.02.24) – Brigitte Agnes, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Gelu Popescu, **grafică**, pînă în 25 iulie/ Benone Şuvăilă, **pictură**, 26 iulie-8 august

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Ionel Dunea (Ploieşti), **pictură** şi **grafică**, pînă în 28 iulie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Suzana Dan, **pictură**, pînă în 6 august

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Claudia Popescu, **scenografie**, 24 iulie-6 august

GALERIA GALLA – expoziţie colectivă, lucrări de diplomă ale absolvenţilor Facultăţii de Arte Plastice, clasa prof. Simona Runcan

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Iris Bianca Teodorescu, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – *Artişti cehi din Boemia de Sud* (Radomír Postl, Matous Vondrák, Teodor Buzu), pînă în 29 iulie. Expoziţie organizată în colaborare cu Centrul Cultural Ceh Bucureşti, Ministerul Culturii şi Cultelor, Primăria Moineşti, Fundaţia „Avangard Vizual Art", Asociaţia Artiştilor Plastici din Boemia de Sud/ Mircea Muntenescu, **opincă**, **carte-piatră**, **fier-smoală-lemn**, **film în pădure**, **modelul**, **lemn în apă**

SALA DALLES – Monica Morariu, **ceramică**, pînă în 5 august

U-ART GALLERY (sediul Uzinexport, Bd. Iancu de Hunedoara, nr. 8) – Octavian Vişan, **pictură**, Daniel Divrician, **sculptură**, Aurel Ţâr, **pictură**

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – Brigitte Agnès, **fotografie**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Arta Ţării Româneşti în secolele XIV-XVI*, **fresce**, **icoane**, **manuscrise**, **tipărituri**, **broderie**, **argintărie**, **podoabe**, **sculptură**, **ceramică**, pînă în 30 iulie/ *Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 31 iulie/ *Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna/*Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene*, pînă în 19 august

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie/ Salonul Cerchez – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice din Marea Britanie**, 80 de ceainice din colecţia permanentă a Consiliului Britanic din Bucureşti, pînă în 5 august. Expoziţie organizată în colaborare cu British Council

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ *Mioriţa*, expoziţie

---

FILME/SERIALE TV

Zi şi noapte

Printre lucrurile după care ar trebui să se orienteze programele de vară se numără dimineţile prelungite de vacanţă şi insomniile nopţilor caniculare. Aceste fenomene de sezon pot face să crească audienţa şi la alte ore decît cele alocate în mod obişnuit filmului zilei. De obicei, în prima parte a zilei se difuzează în reluare filmele din seara precedentă, alături de emisiunile şi serialele obişnuite la aceste ore şi reluate, la rîndul lor, noaptea tîrziu. În aparenţă, nici o provocare (cu excepţia postului HBO) pentru cinefilii care s-au hotărît să-şi piardă timpul liber la televizor şi care îşi doresc filme bune zi şi noapte. Din fericire, însă, unele posturi de televiziune şi-au păstrat obiceiul de a lua în calcul şi ore mai puţin obişnuite, precum 11.00-13.00 şi 3.00, a căror importanţă a crescut în mod sigur pentru cei aflaţi în vacanţă. În ceea ce priveşte faptul că cele mai multe filme de vară sînt reluări, putem privi partea plină a paharului, bucurîndu-ne că putem revedea filme care merită efortul. Săptămîna aceasta, oferta orelor „extreme" include la PRO TV puncte de atracţie care, fără să exceleze, se încadrează, totuşi, în standardele diversităţii şi bunului gust.

Luni la orele 11.30 a fost difuzat **Jurnalul unei vieţi** (**The Heidi Chronicles**), film cu tentă feministă, realizat în 1995 şi nominalizat de mai multe ori la premiile Emmy. Este povestea vieţii unei femei, Heidi Holland (interpretată de Jamie Lee Curtis, fiica lui Tony Curtis), între anii de liceu şi maturizarea marcată de eşecul în căsnicie. Filmul îl are în distribuţie şi pe Tom Hulce, într-un rol care i-a adus un Premiu Emmy. În 1984, Tom Hulce a fost nominalizat la Oscar şi a primit Premiul italian „David Di Donatello" pentru rolul lui Mozart în celebrul **Amadeus**, regizat de Milos Forman. Ocazia de a-l vedea pe Hulce într-un alt film nu trebuie pierdută, mai ales că a căzut pe nedrept în uitare după succesul uluitor din **Amadeus**, intrînd în categoria actorilor care au dat, parcă, totul într-un singur rol.

Trecînd la celălalt pol al orelor neobişnuite, ne oprim marţi la ora 3 dimineaţa, cînd este programată **Nelegiuirea** (**Les Diabolique**), o ecranizare a romanului **Celle qui n'etait plus** de Pierre Boileau şi Thomas Narcejac, regizată în 1954 de Henri-Georges Clouzot. Cu Simone Signoret şi Vera Clouzot (soţia regizorului) în rolurile principale, filmul a fost refăcut în 1995 cu Sharon Stone şi Isabelle Adjani cu titlul **Diabolique**, dar varianta recentă, difuzată de curînd tot de PRO TV, nu a avut succesul ecranizării din 1954. Clasicul alb – negru este un *thriller* reuşit, în stilul lui Hitchcock. De altfel, Clouzot a fost supranumit „un Hitchcock francez", deşi paralela cu regizorul britanic se opreşte la capitolul umor, care francezului îi lipseşte cu desăvîrşire. Programul de noapte la PRO TV mai include săptămîna aceasta **Psycho-IV: The Beginning** (miercuri, ora 3.00), **The Boys**, cu James Woods în rolul principal (joi, la ora 3.00), iar dimineţile sînt rezervate unor comedii: miercuri – **Scripcarul pe acoperiş**, joi – **The First Time** cu Jacqueline Bisset.

Difuzarea comediilor dimineaţa sau la ora prînzului nu este o regulă, săptămîna trecută, marţi la orele 12.30 fiind programat **Verdictul**, un film cu Charlotte Rampling şi Paul Newman în rolul unui avocat ajuns la capătul carierei, care reuşeşte să cîştige un proces dificil împotriva unui spital, unde o femeie a fost victima neglijenţei medicilor. Filmul, nominalizat de cinci ori la Oscar, a fost regizat de Sydney Lumet, cunoscut mai ales pentru **Serpico** şi **După amiază de cîine** cu Al Pacino.

Programul de vară oferă, în general, de toate pentru toţi, singurul neajuns este fiind că, uneori, se schimbă orele de difuzare sau chiar filmele programate. Joia trecută, la ora cînd fusese programat **Ciuliţi-vă urechile**, regizat de Stephen Frears, despre dramaturgul englez Joe Orton, a trebuit să ne mulţumim cu o comedie neanunţată. În rest, promisiunile au fost respectate şi principalul antidot împotriva plictiselii de vacanţă, filmul continuă să funcţioneze zi şi noapte.

Irina ILIESCU

de **fotografii** ilustrate cu text din **Mioriţa**, realizată în colaborare cu Centrul Cultural American din Bucureşti
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Cea mai nouă Figuraţie*, expoziţie colectivă de **pictură**, pînă în 28 iulie
MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului XIX şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie
PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august
PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 21 august/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară**, pînă în 31 iulie. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român
ECHO MOBILIER (tel: [illegible]30.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – Octavian Vişan, **pictură**, pînă în 2 august
CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Marius Crăiţă-Mîndră, **pictură**
GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă Bacău

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Radu Popa, **grafică**, pînă în 30 iulie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Patrimoniu salvat*, expoziţie de **piese restaurate**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă de **fotografie** realizată de studenţii Academiei de Arte „Ion Andreescu“, pînă în 27 iulie/ expoziţie colectivă, **sculptură**, 30 iulie-19 august. Vernisaj: 30 iulie, ora 18.00
CENTRUL CULTURAL GERMAN – *Claustrofobie*, Marius Petre, **desen**
MUZEUL DE ARTĂ – Rareş Beurean, *Despre viaţa romilor din România*, expoziţie documentară, **fotografie**/ Paul Caponigo (SUA), **fotografie**

CRAIOVA

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a studenţilor Academiei de Arte „Luceafărul“, **pictură**, pînă în 29 iulie

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Nathalie Sarraute, **afişe**, pînă în 31 iulie
NEOCAFÉ – Răzvan Ion, *Desire*, **fotografie**

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dumitru Boston, **pictură**, pînă în 20 iulie/ Carmen Albu, **pictură** şi **grafică**, pînă în 10 august

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Mircea Nechita, **grafică**, pînă în 28 iulie

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa* – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, *Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi şi Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Rodica Banciu Regep, **tapiserie**, Eugenia Banciu şi Ioan Banciu, **grafică**
GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**/ expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură** şi **artă decorativă** cu vînzare
GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Valeriu Eugen Leia, **pictură**, Nicolae Popovici, **sculptură**
GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara
ART CLUB BASTION – *Retrospectiva 2000-2001*
MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii în colecţia de artă a Muzeului Banatului/ Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara, clasa prof. univ. Constantin Flondor
MUZEUL BANATULUI – *Nostalgia ţinutului pierdut*, arh. Sorin Gavra, **acuarelă**/ Secţia de etnografie – *Alter Image*, **documentar fotografic** despre minorităţile naţionale din România
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*
CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – *Tapiserii şi imprimeuri*, expoziţie colectivă a studenţilor anul III, Facultatea de Arte Plastice a Universităţii de Vest din Timişoara

TÎRGOVIŞTE

GALERIILE UAP – Cristian Mănguţă, **pictură**

FESTIVALURI

CONSTANŢA

BLACK SEA SUMMER FESTIVAL
6-29 iulie
FILARMONICA MAREA NEAGRĂ
Din program:

- 24 iulie, ora 19.00 – la Sala Liceului de Artă – **concert simfonic**. Dirijor: Hwan-Sun Yong. Solişti: Chang-Joo Jung, Bo-Young Choi, Yong-Sin Seo, Taek-Joo Kang, Hye-Lim An, Jeong-Ha Song. În program lucrări de: **Olfenbach**, **Cimarosa**, **Mozart**, **Rossini**, **Ceaikovski**, **Mozart**, **Poulenc**, **Dvorak**
- 25 iulie, ora 18.00 – la Muzeul de Artă – **concert estival** susţinut de Corul Filarmonicii „Marea Neagră“. Maestru de cor: Inga Postolache
- 29 iulie, ora 19.00 – la Sala Liceului de Artă – **Seară spaniolă: Aniversare UNESCO, Centenar Joaquin Rodrigo**. Dirijor: Hans-Horst Backer (Germania). Concerte pentru chitară şi orchestră interpretate de „Amadeus Guitar Duo“ (Canada) şi „Eden – Stell Guitar“ (Germania)

SIGHIŞOARA

FESTIVALUL SIGHIŞOARA MEDIEVALĂ 2001
27-29 iulie
CETATEA MEDIEVALĂ

- Motto: *Evul Mediu n-a existat!... Există!*
- secţiuni: **teatru, dans, costume, animaţie/ artă plastică, meşteşuguri vechi/ muzică, film/ „Gutenberg“ – media**
- pe lîngă invitaţii români, participă trupe de teatru din străinătate şi invitaţi din alte oraşe vechi europene, organizatoare de astfel de manifestări

Din program:

- 27 iulie, ora 17.00 – Piaţa Cetăţii – **deschiderea oficială**
- 27 iulie, ora 11.00 – Muzeul de istorie – vernisajul expoziţiilor *Arta – motiv de a călători*, Emil Pascalau şi *Oameni şi păsări*, Ion Riţiu, **sculptură**/ ora 13.00 – Sala Primăriei – lansarea romanului **Amantul Marei Doamne Dracula** de Fănuş Neagu/ ora 13.00 – Curtea Primăriei – vernisajul expoziţiei *Îngerii Melancoliei*, Constantin Milea, **sculptură**/ ora 18.00 – Piaţa Cetăţii – spectacole prezentate de „Teatro dei Riunitti“ (Italia), trupa „La Batahola“ (Franţa), Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş/ ora 18.00 – Biserica Evanghelică – **concert** de orgă/ ora 18.00 – Piaţa Boema – **concerte** de muzică medievală susţinute de trupele „Nomen est Omen“ şi „Domnişoara Pogany şi **concerte** folk susţinute de Vali Şerban şi Adrian Ivaniţchi/ ora 18.00 – Teatrul din Turn – **concerte** de muzică tradiţională maghiară, irlandeză şi muzică medievală/ ora 19.00 – Azilul pentru bătrîni – **Ladita**, spectacol susţinut de studenţii Universităţii de Artă Teatrală din Tîrgu Mureş/ ora 19.00 – spaţiul din faţa Primăriei – **curs de dans medieval** organizat de Fundaţia Culturală „Ianus“, Tîrgu Mureş/ ora 23.00 – Piaţa Sigma – **Step**, spectacol susţinut de studenţii Universităţii de Artă Teatrală din Tîrgu Mureş
- 28 iulie, ora 9.00 – Radio Son – **spectacole**/ ora 11.00 – Piaţa Cetăţii – **spectacole**/ prezentare de costume medievale, turnir, paradă/ ora 11.00 – Teatrul din Turn – **concerte** de muzică medievală (trupele „Nomen est Omen“, Bucureşti şi „Aeternum“, Sibiu) şi muzică tradiţională irlandeză (trupa „Blackbeers“, Bucureşti)/ ora 11.00 – Piaţa Boema – **concerte** de muzică tradiţională maghiară şi indiană/ ora 12.00 – Sala Primăriei – conferinţa cu tema **Arta renascentistă – Rafael Sanzio**/ ora 15.00 – Biserica Ortodoxă – **Paracliserul**, spectacol prezentat de Fundaţia Culturală „Ianus“ din Tîrgu Mureş; **concert** susţinut de grupul coral „Armonia“ din Sighişoara/ ora 18.00 – Teatrul din Turn – **concerte**: muzică de promenadă, muzică tradiţională indiană şi muzică medievală/ ora 18.00 – Piaţa Boema – **concerte**/ ora 19.00 – spaţiul din faţa Primăriei – **curs de dans medieval**/ ora 22.00 – Piaţa Sigma – **concerte**
- 29 iulie, ora 9.00 – Radio Son – **spectacole**/ ora 10.30 – Piaţa Cetăţii – **spectacole** de teatru/ ora 11.00 – Azilul pentru bătrîni – **Istoria Comică a Magului Faust**, spectacol prezentat de studenţii Universităţii de Artă Teatrală din Tîrgu Mureş/ ora 11.00 – Casa Copilului – **Slugă la doi stăpîni**, spectacol prezentat de studenţii Universităţii de Artă Teatrală din Tîrgu Mureş/ ora 11.00 – Piaţa Boema – **concerte** de muzică medievală/ ora 11.00 – Teatrul din Turn – **concerte** de muzică tradiţională maghiară şi indiană/ ora 15.00 – Biserica Ortodoxă – **concert** susţinut de Grupul Coral „Armonia“ din Sighişoara/ ora 18.00 – Piaţa Boema – **concerte** de muzică medievală, chitară clasică, folk pe teme medievale/ ora 18.00 – Teatrul din Turn – **concerte** de muzică medievală, muzică tradiţională irlandeză/ ora 19.00 – spaţiul din faţa Primăriei – **curs de dans medieval**/ ora 23.00 – Piaţa Sigma – **concerte** susţinute de Filarmonica din Braşov, Corul „Antifonia“ din Cluj Napoca, Cozmin Ifrim (Opera din Viena)
- Organizatori: Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş în colaborare cu Primăria Sighişoara, Ministerul Culturii şi Cultelor şi Ministerul Turismului

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 27 iulie, ora 11.00 – lansarea volumului **Viaţa ca literatură** de Constantin Stan, Editura Fundaţia Pro, 2001

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

- 29 iulie, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
- Sculptură: „Alegorie“, bronz patinat pe soclu de marmură (preţul de pornire: 280 $); „Fierar“, nesemnat, metal patinat cu soclu piatră (210 $); **Ion Jalea**, „Portretul lui I.I.C. Brătianu“, bronz patinat (140 $); **Ion Dimitriu Bîrlad**, „Infanterist“, bronz patinat (345 $); „Cal galopînd“, bronz patinat cu soclu de marmură (245 $); **Oscar Han**, „Portretul fetei lui Tonitza“, bronz patinat (210 $); „Pantere“, bronz patinat (530 $)
- Pictură – grafică: **Catul Bogdan**, cinci gravuri (preţul de pornire: 18 $); **Jules Perahim**, „Omul are prea multe degete“, tuş (110 $); **Ludovic Basarab**, „Piaţă în Sibiu“, ulei pe carton (235 $); **H. Petrescu**, „Peisaj urban“, ulei pe carton (110 $); **Ileana Rădulescu**, „Vas cu flori“, guaşă (145 $); **Henri Visconti**, „Calea Victoriei“, ulei pe carton (390 $); **Kimon Loghi**, „Cireş în floare“, ulei pe carton (125 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Ţărăncuţă“, ulei pe carton (285 $); **Nemeth S.**, „Căruţă cu măgăruşi“, ulei pe carton (145 $); **Magdalena Rădulescu**, „Sfîntă“, tehnică mixtă pe lemn (325 $); **Mişu Teişanu**, „Rochia albastră“, pastel (215 $); **Titi B(ălănescu)**, „Conversaţie I“, ulei pe pînză (265 $); **Titi B(ălănescu)**, „Conversaţie II“, ulei pe pînză (265 $); **Iosif Iser**, „Istanbul“, guaşă (425 $); „Pastorală“, Şcoala Flamando-olandeză, începutul secolului al XIX-lea, ulei pe cupru (920 $); **R(osenblut) Iosif**, „Sat şi coline“, ulei pe carton (215 $); **Jean Al. Steriadi**, „Emanoil Ciomac“, peniţă şi creion (36 $); **Ludovic Bassarab**, „Pe firul apei“, ulei pe carton (180 $); **Nicolae Vermont**, „Ţigancă“ (430 $); **Spiru Chintilă**, „Natură statică“, ulei pe carton (215 $); **Ignat Bednarik**, „Dansatoare cu castagnete“, acuarelă (280 $); **Gh.N.G. Vînătoru**, „Natură statică cu fructe“, ulei pe carton (490 $); **Nina Arbore**, „La taifas“, creion (90 $); **Ion Pacea**, „Vas cu garoafe“, ulei pe carton (180 $); **Eugen Voinescu**, „Stînci la mare“, ulei pe pînză (215 $); **Mina Byck Wepper**, „Natură statică cu ceainic şi fructe“, ulei pe carton (215 $); **Rodica Maniu**, „Răsărit de soare“, ulei pe carton (180 $); **Adam Bălţatu**, „Uliţă dobrogeană“, ulei pe carton (425 $); **Francisc Şirato**, „Peisaj cu case“, ulei pe carton (1750 $); **Constantin Vlădescu**, „Vas cu flori“, ulei pe carton (215 $); **Constantin Artachino**, „Peisaj cu fabrică“, ulei pe carton (320 $); **Lucian Grigorescu**, „Bărci în port“, guaşă (560 $); **Lucian Grigorescu**, „Natură statică cu flori“, ulei pe pînză (590 $).
- Operele vor fi expuse în 27, 28 iulie, orele 10.00-18.00

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 26 iulie, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

- 26 iulie, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 27 iulie, ora 19.00/ 28 iulie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL
TEATRU RADIOFONIC

- 24 iulie, ora 13.30 – **Opera de artă** de A.P. Cehov. Regia: Leonard Popovici. Înregistrare din anul 1990
- 25 iulie, ora 13.30 – **Nodul gordian** de V. Al. Jean. Regia: Dan Puican. Înregistrare din anul 1983
- 26 iulie, ora 13.30 – **Triumful ştiinţei** de Tristan Bernard. Regia: Ion Vova. Înregistrare din anul 1978
- 26 iulie, ora 20.00 – **Inundaţia** de Teodor Mazilu. PREMIERĂ. Regia: Gelu Mureşan. Cu: Emilia Popescu şi Dan Condurache/ **Aventurile unui bărbat extrem de serios** de Teodor Mazilu. PREMIERĂ. Regia: Cristian Munteanu. Cu: Octavian Cotescu, Tamara Buciuceanu-Botez, George Constantin, Rodica Mandache, Virgil Ogăşanu. Înregistrare din anul 1984
- 27 iulie, ora 13.30 – **Haidem la teatru** de Valeriu Mardare. Regia: Cristian Munteanu. Cu: Radu Beligan, Octavian Cotescu, Valeria Gagealov. Înregistrare din anul 1984
- 28 iulie, ora 13.30 – **Analfabetul** de Branislav Nuşici. Regia: Paul Stratilat. Cu: Toma Caragiu. Înregistrare din anul 1967
- 29 iulie, ora 17.30 – **Clasicii dramaturgiei universale: „Plaut: cum vă place“**. Realizatori: Costin Tuchilă, Puşa Roth, Vasile Manta

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Mărturisiri descalificante

DUMITRU UNGUREANU

În interviul publicat de **România literară**, nr. 26/2001, Per Olov Enquist declară: *„Scriu în provincia Suedia, care pentru mine este centrul Universului. Sînt un scriitor suedez provincial şi niciodată n-o să fiu altceva. Sînt fericit, sînt norocos că sînt suedez... Limba suedeză este una mică, dar poţi fi tradus pînă şi în română“*.

Iată o lecţie binevenită pentru scriitorul român, care crede că numai datorită limbii sale nu este cunoscut sau tradus în lume. Cuvintele suedezului mi-au reamintit un recent articol semnat de Alex. Ştefănescu, în care anunţa că renunţă la cronica literară pentru că literatura română ar fi una cenaclieră, modestă, nedemnă de a fi luată în seamă. Mă aşteptam să aflu a doua zi că A.Ş. a emigrat deja în Franţa, Germania, Anglia, SUA sau altă ţară cu literatură demnă şi a cărui limbă dînsul o stăpîneşte la perfecţie. Mă aşteptam chiar ca semnatarul să-şi dea demisia din Uniunea Scriitorilor şi din postul ocupat (în locul altuia) la **România literară**. Nu neapărat din cauza relaţiei d-sale cu literatura română (ce n-are nevoie de certificate de universalitate emise de-un A.Ş. ca să fie o literatură bună, la nivelul celei suedeze, de exemplu). Ci pur şi simplu pentru că, după ce ai publicat un astfel de articol (**Cică nişte cronicari...**), îţi iei adio de la spaţiul public în care ai făcut umbră degeaba. Şi, mai ales, pentru că o astfel de mărturisire: *„A fi critic literar a însemnat, pentru mine*, în esenţă, *să citesc foarte multe cărţi proaste“* (sublinierea îmi aparţine), te descalifică.

Întîi profesional. Dacă nu-ţi dai seama după un număr de pagini că e o carte proastă, atunci eşti un critic prost! Intuiţia critică se manifestă *şi* (sau mai ales) prin abilitatea de a sesiza dacă o carte merită sau nu citită, la o răsfoire. Cînd nu e vorba de obligaţii redacţionale, în cazul unui critic *de meserie*, lectura completă a unei prostii presupune fie o incompetenţă, fie un masochism. De-aş fi răutăcios, aş zice că doar criticii proşti citesc pînă la sfîrşit cărţi proaste!

Apoi, moral. Este descalificant să cîştigi (faimă, statut social, poate şi bani) de pe urma cărţilor pe care le consideri proaste. Ce l-a făcut pe Alex. Ştefănescu să citească acele cărţi? Nu cumva dorinţa de a căpăta şi dînsul o porţie din gloria autorului? S-a văzut asta la rubricile de *poşta redacţiei*, în care era expert, dar şi în calitate de redactor-şef la **Magazin**, unde tot descoperea valori şi talente româneşti, ce-i drept, nu numai literare. Pe-atunci treaba era bine remunerată; azi, căutătorul de *talanţi* nu mai află comorile sperate... Implicarea literară ori este benevolă, şi-atunci nu plîngi ca un copil că nu te-ai ales cu nimic, ori este interesată, şi-atunci emigrezi unde-ţi prieşte. Sau taci definitiv, după ce-ai spus enormităţi.

Aici pare a fi secretul „dezamăgirii“ lui A.Ş. De cîţiva ani, literatura în România nu prea este o „afacere“, iar faima literară nu se compară cu aceea de politician, şef de ziar ori *tucăshow*. Iar A.Ş. e, se vede de la distanţă, mai dornic să aibă statut de VIP decît de critic literar. Pentru că profesiunea de critic literar presupune chiar *a profesa* – adică să fii profesor de literatură (ceea ce, din cîte ştiu, A.Ş. nu este) la o facultate, la o şcoală. Presupune cărţi de specialitate şi lecturi la zi, presupune informaţii direct de la sursă, nu din auzite. Pretenţiile de critic ale lui A.Ş. sînt un moft, un fel de gogoaşă pe care o vinde cui poate. Care gogoaşă mai e şi umflată, găunoasă la interior.

În fine, cine consideră literatura română drept un fel de cenaclu, şi afirmă asta după trei decenii de participare la viaţa literară, trebuie să fie un farsor. Nu dezamăgirea faţă de literatură îl face pe A.Ş. să „se retragă“, ci nepriceperea lui în ale literaturii. Ani de zile, A.Ş. a părut preocupat şi competent, păcălind o sumă de oameni. Mărturisirea publicată deunăzi îl descalifică. Orice revenire asupra celor spuse va însemna o descalificare suplimentară. Iar o afirmaţie ca *„sentimentul blestemat al răspunderii“* faţă de meseria asumată revelează un impostor în acea meserie! Sigur, atîţia oameni au slujbe ce nu li se potrivesc şi pentru care n-au nici o chemare. Critica literară, literatura, arta în general, ca meserii, nu aduc profituri şi satisfacţii prozaice. Ele presupun o conştiinţă şi o conştientizare, o condiţionare liber asumată, nu te miri ce blestem. Vrînd să obţină un efect ieftin, de factură ziaristică, în stilul pe care îl pricepe, A.Ş. comite în fapt o altă mărturisire descalificantă, ce explică şi eşecul „criticului“, şi opacitatea sa. Dacă A.Ş. se va abţine de la „cronică literară“, am putea consemna regretul că va lipsi din peisajul literar românesc o semnătură, deasupra căreia se citeau păreri folosite ca reper invers: orice carte „lăudată“ de A.Ş. era aproape sigur o carte proastă. Şi viceversa!

Dar Alex. Ştefănescu este (încă) membru în Consiliul de administraţie al TVR, plătit din impozitele achitate lunar statului de noi toţi. În această calitate, el dă raportul (în **România literară**, nr. 23/2001) despre ce s-a întîmplat la comisia parlamentară, în scandalul de care nu mai pomenesc. Şi ce mărturisire îi scapă lui A.Ş.? Că îl invidiază pe Adrian Păunescu pentru că acesta se duce, probabil, să mănînce! Stupefianta micime sufletească! Aflat la un pas de a părăsi postul ce-i asigura faţada publică, A.Ş. se pricepe să-şi apere poziţia. Reportajul are vervă şi pare bine ţintit. Probabil că în „criticul“ A.Ş. s-a ratat un ziarist notabil. Paranteza în care îşi consemnează invidia e proba unui autor egolatru şi o mărturisire descalificantă pentru membrul consiliului. E de crezut însă, aşa cum transpare la suprafaţa textului, că autorul confundă planurile în care trăieşte şi atribuie *personajului public* o nuanţă care putea face şarmul *personajului care spune eu*, din proza de gen. Deh, cînd elefantul vrea să repare circuitele PC-ului, te aştepţi la rezultate zdrobitoare!

Dar în tot articolul nu se pomeneşte *de ceea ce a condus* la situaţia raportată. Nu se spune că electoratul i-a descalificat prin vot pe ţărănişti (la curtea cărora A.Ş. a ţipat să se facă util, pînă a căpătat postul de la televiziune). Greşelile precedentei guvernări nu sînt asumate, nici dezbătute de cei vinovaţi. Faţă de daunele morale produse, faţă de speranţele spulberate şi încrederea irosită, guvernanţii perioadei 1996-2000 au scăpat ieftin. Cîteva fraze justificative, din partea unuia dotat cu „sentimentul responsabilităţii“, erau şi sînt binevenite! Dar nimic! Numai acuze (juste) la adresa membrilor comisiei, comparaţii deplasate (Irina Radu e ca juna Rodică...) şi un regret subiacent că A.Ş. nu se numără printre favorizaţii sorţii, precum cei situaţi de partea cealaltă a mesei. Întreg articolul este o mărturisire voalată şi descalificantă. Uitînd *ce n-au fost în stare să facă*, partidul d-sale şi dînsul, A.Ş. pare gata să se jertfească, în ciuda tuturor, pentru binele public. Oare tot aşa, mînat de sentimentul blestemat al răspunderii? „Dacă voi nu mă vreţi...“?

Faptul că, simultan cu „renunţarea la critică“, A.Ş. nu a demisionat şi din Uniunea Scriitorilor, ba chiar face parte din Consiliul acesteia, arată însă că dînsul nu-i chiar dezamăgit cu statutul social conferit de activitatea în domeniul pentru care şi-a arătat dispreţul. Dincolo de fanfaronada renunţărilor d-sale – acum vreo cîţiva ani, tot A.Ş se retrăgea din viaţa publi(cisti)că – se poa decela o prozaică nevoie de parvenire social Comunismul i-o împlinise. Competiţia capitalistă cere însă mai mult decît simpla aderenţă la un partid şi, în tot cazul, mult peste ce poate da A.Ş. Dar neavînd ce să dea, dînsul ţine să acrediteze ideea că, de fapt, nu merităm să *ne* dea.

Şi îi dau dreptate (deşi l-am criticat public pentru deciziile d-sale politice şi... politicoase) dlui Manolescu, fiindcă s-a retras din politichie. (Ca o curiozitate: de ce oare l-o fi menţinut dl Manolescu pe A.Ş. alături atîţia ani? Să nu fi mirosit ce poamă e? Nici după afacerea de pomină cu alegerile de la U.S.? Să aştepte pînă cînd, pe urma lui Ion Cristoiu, A.Ş. va trece în tabăra de unde a parvenit, ca să-l dea afară de la **România literară**? Unde publicistul nostru se vede cumva şef...) Dar cîtă vreme oamenii de calitate părăsesc rîndurile celor care conduc destinul ţării, locul lor este ocupat de-al „specialişti de elită“ ca, de-o pildă, A.Ş.

Ale cărui iniţiale mărturisesc „însen nătatea“ lui în viaţa publică, literară şi nu numai.

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

13 fără ghinion. *Musical... Report* la categoria calitate

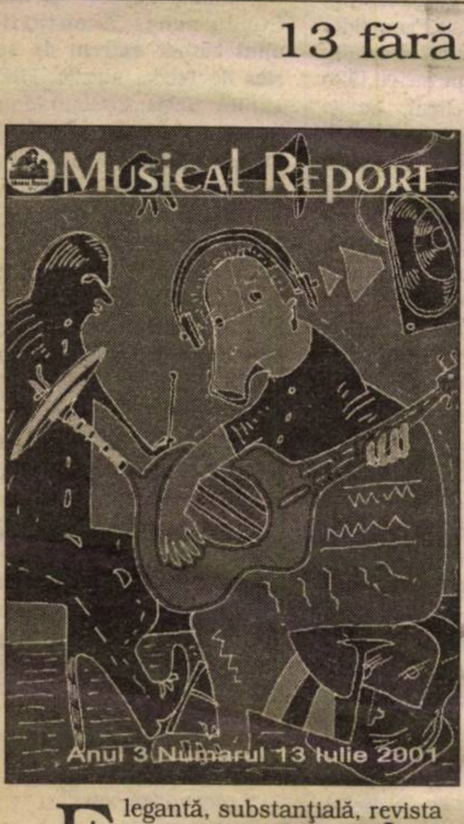

Elegantă, substanţială, revista **Musical Report** ne oferă şi în numărul 13 (fără ghinion!) numeroase delicatese – practic, aproape toate articolele/eseurile/recomandările şi prezentările de discuri şi formaţii. Spicuim din sumar mai întîi o densă biografie Miles Davis (**Miles ahead**, autor: Ioan Big), o istorie critică a trupelor **Yes** şi **Genesis** de Costin Grigoraş (care semnează şi un comentariu despre „muzica progresivă sau ieşirea perpetuă din tipare“), primul episod al unui promiţător şi, sperăm, foarte lung serial despre jazz semnat de Adrian Andrieş (**Jazz-ul, o poveste lungă...**). La capitolul „biografii“ nu putem să nu o menţionăm şi pe aceea a rebelului jazzman al anilor '60, Art Pepper, realizată de Ioan Big. Foarte binevenite şi plăcut scrise ni s-au părut textele despre compozitorii clasici (Bach, Mahler) semnate de prof. dr. Helgomar Răducănescu şi Mirela Stoenescu-Tollea. Menţionăm, de asemenea, prezentarea (realizată de Alexandru Şipa) a pianistului şi dirijorului româno-american Valentin Radu. Dar şi textul de „colecţionar“ al lui Mr. Scarecrow despre avantajele şi dezavantajele CD-ului în raport cu discurile vinil sau primul episod al serialului propus de regizorul şi filmdirectorul Marius Th. Barna despre videoclipurile româneşti (**Ideologia evadării**). Acelaşi „colecţionar“ expert Mr. Scarecrow ne propune o nouă serie de „pepite“ (rarităţi) discografice: **British Blues Rarities**. Tot despre blues „tratează“ şi articolul lui Marcian Petrescu, care comentează cariera unui reprezentant de seamă al *electric modern blues*-ului (*west coast blues*), Rod Piazza. Rămînem totuşi nostalgici după bătrînul John Lee Hooker, cel care ne-a părăsit de curînd, la vîrsta de 84 de ani...

Partea a IV-a a serialului **Disco '70** de Florin Silviu Ursulescu examinează „istoria şi rădăcinile“ acestui curent, dar şi „hinterland“-ul din care s-a alimentat, la începuturi. E vorba de aşa-numita „muzică neagră“ (cunoscută îndeosebi sub forma tripletei Rhitm&Blues, Soul, Funk.

Am remarcat şi „notele de audiofil“ despre „micul amplificator de muzică mare Puccini SE“ semnate de vechiul jazzofil Mircea Zottovici. Nu în ultimul rînd, ne-au atras atenţia recomandările lui Romulus Arhire, care prezintă o serie de CD-uri de jazz cu totul remarcabile (rămîne de văzut şi cît de „truvabile“)...

Între atîtea texte vioaie şi informaţii „pe fază“, numai Cristian Teodosiu, în al său serial critic (ajuns la episodul 10) despre **Dicţionarul Rock Pop Folk** al Danielei Caraman Fotea pare să fi obosit puţin (sau să se fi plictisit?). Textul său despre litera „I“ a dicţionarului e, de data asta, cam confuz (ca şi, se pare, volumul incriminat), neglijent scris, cu poante destul de modeste pentru numărul prea mic de greşeli flagrante identificate: „Un alt moment de crîncenă ausprire apare la Chris Isaak, unde se zice deschis: «Licenţiat în filologie engleză la University of Pacific. După terminarea facultăţii a înfiinţat grupul The Silverstone, care a participat la înregistrarea albumelor sale şi l-a acompaniat în toate turneele». De ce oare şi-ar fi făcut un grup bietul Ioanide zis Isaak, dacă nu să cînte cu el şi să înregistreze, iar elementul surpriză cu filologia engleză şi universitatea lui Atlantic, chiar că are o valoare incomensurabilă pentru cel ce a îndrăznit să citească pînă la capăt, litera I“. Aşteptăm continuarea... şi revirimentul. **(P.C.)**

OBSERVATOR CULTURAL

NR. 75

31.07.-06.08.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

În dezbatere: stagiunea teatrală 2000-2001

Oana Borş, Ion Cazaban, Alice Georgescu, Doru Mareş, Marian Popescu, Gabriela Riegler, Eugenia Anca Rotescu, Dumitru Solomon, Saviana Stănescu

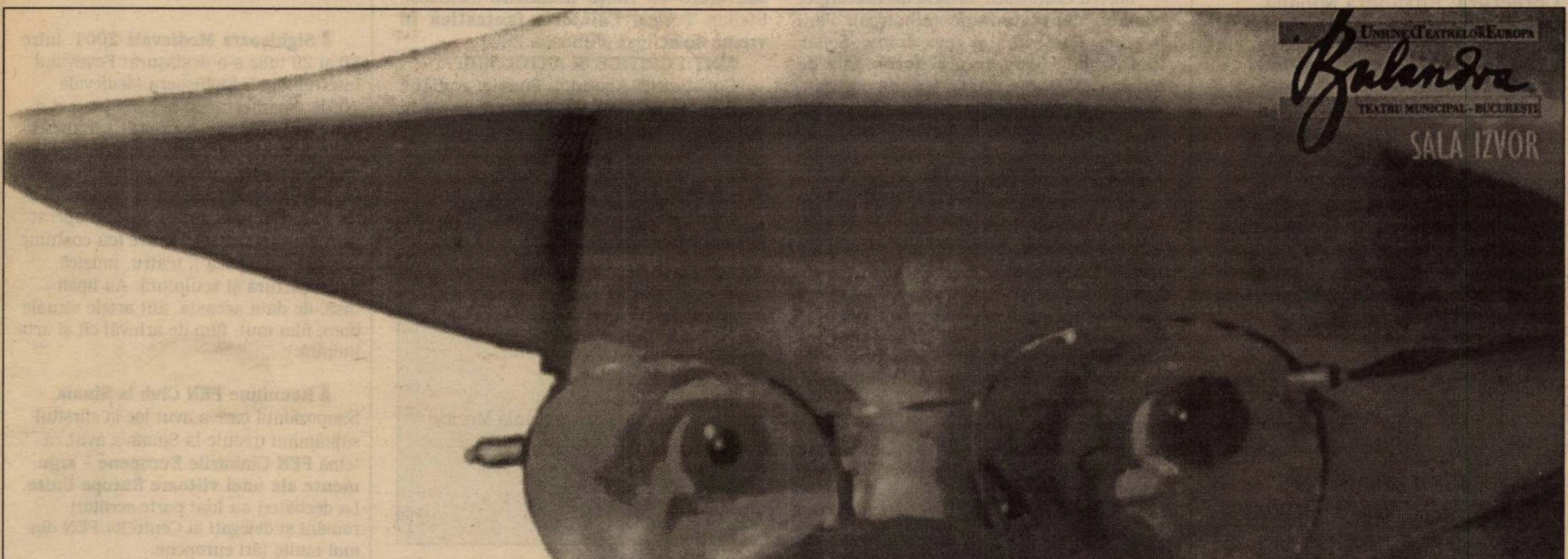
UNIUNEA TEATRELOR EUROPA
Bulandra
TEATRU MUNICIPAL - BUCUREŞTI
SALA IZVOR
UNCHIUL VANEA
de ANTON PAVLOVICI CEHOV
un spectacol de YURI KORDONSKY

Polemici ▮ Scandalul manualelor alternative ▮ Pentru reluarea programului de burse româneşti în Italia ▮ Conflictul scriitoricesc de la Iaşi continuă ▮ Publicaţiile Flacăra protestează

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 75, 31.07. – 06.08.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria
Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria
Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana
Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare
cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

Nominalizări la Uniune

Pentru premiile USR pe anul 2000, juriul, prezidat de Ion Pop şi avîndu-i în componenţă pe Adriana Bittel, Lucian Alexiu, Adrian Aluigheorghe, Mihai Cimpoi, Florin Iaru, Alex. Ştefănescu, Dan Tărchilă şi George Vulturescu, a nominalizat următoarele volume:

POEZIE:

Ana Blandiana, **Soarele de apoi** (Editura DU Style); Angela Marinescu, **Fugi postmoderne** (Vinea); Cassian Maria Spiridon, **Dintr-o haltă părăsită** (Augusta); Petre Stoica, **Insomniile bătrînului** (Cartea Românească); Liviu Ioan Stoiciu, **Poemul animal** (Călăuza).

PROZĂ:

Petru Cimpoieşu, **Povestea marelui brigand** (Dacia); Ştefan Aug. Doinaş, **T de la trezor** (Fundaţiei Culturale Secolul XXI); Nora Iuga, **Sexagenara şi tînărul** (Albatros); Gheorghe Schwartz, **Mîna albă** (Allfa); Dan Stanca, **Domnul clipei** (Allfa).

DRAMATURGIE-TEATROLOGIE:

Mircea Ghiţulescu, **Istoria dramaturgiei române contemporane** (Albatros); Paul Ioachim, **Comedii... şi ceva drame** (Sofia); Iosif Naghiu, **Grup de orbi într-o sală de cinema** (ASB & Coresi); Miruna Runcan, **Modelul teatral românesc – eseuri de critică şi antropologie teatrală** (UNITEXT); Eugen Şerbănescu, **De ce a ucis-o Shakespeare pe Ofelia** (Cartea Românească).

ISTORIE ŞI CRITICĂ LITERARĂ:

Al. Cistelecan, **Celălalt Pillat** (Fundaţia Culturală Română); Gheorghe Grigurcu, **Poezie română contemporană** (Convorbiri Literare); Gabriel Dimisianu, **Lumea criticului** (Fundaţia Culturală Română); Marin Mincu, **Poeticitate românească postbelică**, (Pontica); Ion Simuţ, **Arena actualităţii** (Polirom).

ESEU-PUBLICISTICĂ:

Mircea Mihăieş, **Masca de fiere** (Polirom); Iustin Panţa, **Manual de gînduri care liniştesc/Manual de gînduri care neliniştesc** (Cartea Românească); Lucian Raicu, **Scene, fragmente, reflecţii**, (Fundaţia Culturală Română); Ion Vartic, **Cioran naiv şi sentimental** (Apostrof); Lucian Vasiliu, **Cambei în China** (Sedcon Libris).

MEMORIALISTICĂ:

Annie Bentoiu, **Timpul ce ni s-a dat**, (Vitruviu); Virgil Ierunca, **Trecut-au anii...**, (Humanitas); Gabriela Melinescu, **Jurnal suedez I** (Univers).

LITERATURĂ PENTRU COPII ŞI TINERET:

Silvia Kerim, **Zînele nu bat la uşă**, (Coresi); Pavel Şuşară, **Opt poveşti adevărate cu fiinţe minunate** (Aritmos); Stelian Ţurlea, **Călătorie fantastică în vreme de eclipsă** (Fundaţia PRO).

EDIŢII CRITICE ŞI ANTOLOGII:

Constantin Abăluţă, **Poezia română după proletcultism** (Ex Ponto); Dan-Silviu Boerescu, **Cele mai frumoase povestiri – 1999** (Allfa); George Muntean, **Eminescu, o sută de documente noi** (Eminescu).

TRADUCERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ:

Dinu Flămând, pentru volumul Fernando Pessoa, **Cartea neliniştirii** (Fundaţia Culturală Română); Antoaneta Ralian pentru Henry Miller, **Sexus** (Est); Irina Mavrodin pentru Marcel Proust, **În căutarea timpului pierdut/Timpul regăsit** (Univers); Vasile Sav, pentru Sf. Aurelius Augustinus, **De musica** (Univers); Mariana Ştefănescu, pentru Milorad Pavic, **Peisaj pictat în ceai**, (Univers).

TRADUCERI DIN LIMBA ROMÂNĂ:

Annie Bentoiu, M. Eminescu, ***Cinquante poèmes*** (Vitruviu) şi Ondrej Stefanko, A.E. Baconsky, **Mrtvoly vo uzduchoprazne a Sebastiano Korale** (**Cadavre în vid şi Corabia lui Sebastian**) (ESA), Bratislava.

DEBUT:

Marius Ianuş, **Manifest anarhist**, (Vinea); Emil Lungeanu, **Profesorul de frig**, (Evenimentul); Simona Tache, **Împărţit la doi** (Crater); Ana Stanca-Tăbăraşi, **Romantismul colorat** (Cartea Românească); Tudorel Urian, **Proza românească a anilor '90** (Albatros); Ovidiu Verdeş, **Muzici şi faze**, (Univers).

Premiile se vor acorda în luna septembrie.

Agenda culturală

Cinemateca intră în vacanţă. Cinemateca intră, începînd de mîine, într-o vacanţă de o lună şi jumătate. Programele se vor relua pe 15 septembrie.

Festivalul „Wagner“ în direct de la Beyreuth. Canalul Radio România Muzical va transmite în direct şi integral concertele programate în cadrul **Festivalului „Wagner“** de la Beyreuth. Manifestarea se încheie vineri 3 august.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Pe scurt

Sighişoara Medievală 2001. Între 26 şi 29 iulie s-a desfăşurat Festivalul Internaţional „Sighişoara Medievală 2001“. Manifestarea, al cărei pretext a fost **Evul Mediu n-a existat... Există!** s-a bucurat de prezenţa a peste 35.000 de turişti între zidurile vechi ale Cetăţii. Ca şi în precedentele ediţii ale festivalului, „spiritul medieval“ a fost recuperat prin manifestări interactive (cu costume şi măşti „de epocă“), teatru, muzică, dans, pictură şi sculptură. Au lipsit însă, de data aceasta, atît artele vizuale (foto, film mut, film de arhivă) cît şi arta literară.

Reuniune PEN Club la Sinaia. Simpozionul care a avut loc la sfîrşitul săptămînii trecute la Sinaia a avut ca temă **PEN Cluburile Europene – argumente ale unei viitoare Europe Unite**. La dezbateri au luat parte scriitori români şi delegaţi ai Centrelor PEN din mai multe ţări europene.

Augustin Buzura. Recunoaştere braziliană. Săptămîna trecută, prozatorul Augustin Buzura a devenit membru corespondent al Academiei Braziliene. O nouă şi importantă recunoaştere internaţională pentru autorul român, ale cărui merite scriitoriceşti şi instituţionale au fost, o dată mai mult, puse în evidenţă.

3 epiloguri la „cazul Lucian Pintilie“

În atmosfera festivă şi frivolă a „happy-end“-ului (Pupat piaţa Independenţei), somat la telefon să dau rapid o apreciere a întregii afaceri, am rostit o frază stupidă şi înfumurată – cu ambiţie de sinteză – şi anume:

Toată afacerea e o melodramă inutilă şi mult prea zgomotoasă.

Va să zică domnul Pintilie are rezerve estetice asupra procedurii şi exceselor ei, are chiar o detaşare ironică în maniera domnului Răzvan Theodorescu.

Şi ce s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi fost atît de zgomotos acest protest, dacă n-ar fi existat acest formidabil şi profund emoţionant act de solidaritate, din care în presă n-au apărut decît fragmente de mărturii?

Nimic nu s-ar fi întîmplat! Praful şi pulberea s-ar fi ales din îndemnul lansat în scrisoare! „Îndrăznesc să cred că lichidarea mea nu e o chestiune care mă priveşte numai pe mine“.

Îmi cer iertare pentru idioţenia asta (aşa cum mi-am cerut iertare pentru trecerea abuzivă, necontrolată pe listele protestatarilor, a unui număr de 7 intelectuali clujeni, se pare că ar fi chiar mai mulţi) şi abia acum mă întorc spre toţi care m-au sprijinit şi cărora cu umilinţă le mulţumesc.

Le mulţumesc pe această cale, din adîncul inimii mele, tuturor celor care au fost alături de mine.

Solidaritatea presei, numărul mărturiilor şi semnăturilor din România, din Franţa, de peste tot din lume au fost copleşitoare, mărturisesc că nesperate.

Sînt onorat şi mîndru că un eveniment al vieţii mele a putut inspira un astfel de exerciţiu colectiv de rezistenţă la barbarie.

Exerciţii care ar trebui să fie zilnice ca gimnastica la chinezi.

Vă mulţumesc.

Lucian PINTILIE

24 iulie 2001

•

Stimate domnule Ion Bogdan Lefter, vă rog a-mi publica următoarele rînduri care, din păcate, nu fac parte dintr-o cronică teatrală dar au, totuşi, oarece miros de culise. Cu uimire (e un eufemism) citesc cum că semnătura (!) mea s-ar afla pe-o listă protestatară expediată de la Cluj. Nu la protest mă refer acum, ci la faptul că cineva îşi permite să-mi folosească numele după cum îl taie capul, ca pe-un bun comun(ist), ca pe-un bostan găsit în mijlocul drumului, fără măcar a-mi da un telefon şi a-mi pune scurta întrebare hamletiană: Bă, eşti de acord sau ba? Chiar dacă-mi plac farsele, asemenea practici ce ţin de-o epocă şi-o mentalitate pe care le tot dorim apuse nu mă mai amuză. Prin urmare îl sfătuiesc pe acel cineva (şi pe oricare altul) s-o facă pentru ultima oară. Nu-i o ameninţare, e-un simplu sfat amical.

Închei cu o semnătură descifrabilă şi cu mai vechea mea preţuire şi prietenie.

Radu ŢUCULESCU

•

R*evin asupra listei semnatarilor clujeni* ai protestului împotriva demiterii lui Lucian Pintilie, *precizînd că o parte dintre persoanele al căror nume figurează pe listă nu au fost consultate şi nu au semnat-o, eu asumîndu-mi întreaga responsabilitate şi jenă*, cerîndu-le pe această cale repetate scuze pentru neghiobia primului meu impuls şi pentru confuzia creată, adresînd totodată *scuzele mele domnului Lucian Pintilie* pentru neplăcerile provocate, după toate nemeritatele greutăţi prin care a fost nevoit să treacă din nou – şi, în plus, din pricina propriei mele necugetări.

Monica GHEŢ

Cluj, 27 iulie 2001

Sumar

ÎN DEZBATERE/STAGIUNEA TEATRALĂ 2000-2001
MARIAN POPESCU, Între două ministeriate ▮ 4
EUGENIA ANCA ROTESCU, Criză în cuplul teatru-societate ▮ 8
POLEMICI
ION BOGDAN LEFTER, Criză şi în învăţămînt ▮ 10
DANA PAPADIMA, Un pas către reintroducerea manualului unic ▮ 11
Scrisoare deschisă ▮ 12
RADU PĂRPĂUŢĂ, Triadele vieţii literare ieşene ▮ 13
MICHAEL ASTNER, Xenikale. Portret de grup teatral cu flori de colţ din plastic şi oase ▮ 14
SIMION DUMITRACHE, Lăsaţi-mă să fiu obscen ▮ 15
SOCIETATE
WILLIAM TOTOK, Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (II) ▮ 16
INTERVIU
IOANA PÂRVULESCU, „Dacă n-ar exista critica, literatura şi-ar pierde umbra“ (II) ▮ 18
JUANA ZLOTESCU SIMATU, Aurora Egido, noua preşedintă a Asociaţiei Internaţionale a Hispaniştilor ▮ 18
ANDREI CORNEA, Ambrosia ▮ 19
ARTE
TEATRU: **MIHAELA MICHAILOV**, Noaptea iubirii ▮ 20
TEATRU/MUZICĂ: **MĂDĂLINA DIACONU**, Menuetul de la Salzburg (I) ▮ 20
ŞTEFANIA CIUREA, Opt autori ▮ 21
FILM: **ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV**, Stahanoviştii de serviciu... ▮ 22
MIRCEA DAN DUŢĂ, Surprize previzibile ▮ 23/ **RAREŞ ZAHARIA**, Ceai(nic)ul decadent ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28
ULTIMA PAGINĂ
BEDROS HORASANGIAN, Joaca de-a violenţa ▮ 32
MIHAI DRAGOLEA, Ruladă cu şoric ▮ 32
Rubrici: Constantin POP, Monumente ▮ 28/ Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 29/ Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 30/ Viorica Gabriela POP, Stil ▮ 31

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 23-29 IULIE

▮ **Săptămîna SIDEX**. Deşi în bilanţul trecutei săptămîni politice interne se află importante contacte oficiale la nivel guvernamental, punctul de vîrf rămîne ceremonia de semnare a contractului de privatizare a combinatului siderurgic SIDEX din Galaţi. Statul român scapă astfel de cea mai grea dintre „pietrele de moară“ ale economiei moştenite de la regimul comunist. Prins în blocaje financiare, cu datorii enorme la stat şi la asigurările sociale, îndatorat şi către creditori străini, parazitat – în fine – de circa 1400 de „firme-căpuşă“ (estimaţia fiind a premierului român), SIDEX-ul pierde 1 milion de dolari pe zi! E totuna cu a spune că după preluarea integrală a combinatului bugetul naţional va „cîştiga“ cîte 1 milion de dolari pe zi, putînd folosi aceşti bani în loc să-i arunce în „gaura neagră“ a SIDEX-ului. Desfăşurată miercuri 25 iulie, ceremonia de semnare a contractului a constituit o victorie politică pentru guvernul Adrian Năstase, care a putut face astfel o demonstraţie de reformism şi voinţă de privatizare. În context, se cuvine menţionată şi scrisoarea adresată lui Năstase de către premierul britanic Tony Blair. SIDEX-ul fiind achiziţionat de către o companie multinaţională înregistrată în Regatul Unit, LNM-ISPAT, şeful cabinetului londonez îşi exprimă satisfacţia faţă de realizarea tranzacţiei şi îşi exprimă speranţa că extinderea LNM-ISPAT în România va impulsiona şi alte investiţii britanice. Combinatul urmează să fie preluat de către noii proprietari peste 100 de zile, perioadă în care partea română are de îndeplinit o serie de obligaţii tehnico-juridice şi financiare. Compania britanică va retehnologiza combinatul şi va exporta pe noi pieţe, ceea ce o va face să urce de pe locul 4 în clasamentul producţiei siderurgice mondiale pe locul 2.

▮ **Vizita premierului francez**. S-a încheiat cu bine vizita premierului francez la Bucureşti, al cărei debut îl anunţam în numărul nostru trecut. Mai degrabă protocolară, fără puncte importante pe agendă, fără vreo problemă politică majoră de rezolvat şi fără vreun contract economic important de semnat, vizita a avut o relevabilă semnificaţie simbolică: Franţa îşi menţine sprijinul ferm pentru România în cursa ţării noastre pentru integrare euro-atlantică...

▮ **Întîlnire a şefilor de guverne român şi ungar la Tîrgu Mureş**. Cu ocazia tradiţionalei participări a lui Victor Orban la dezbaterile „Universităţii de vară“ de la Balvanyos, încă de pe vremea cînd era doar un tînăr politician din opoziţie, premierul român s-a deplasat la Tîrgu Mureş pentru a conferi cu omologul său ungar. S-a exprimat dorinţa creşterii schimburilor comerciale între cele două ţări. În problema Legii statutului maghiarilor, a rămas ca pînă atunci: cele două părţi au poziţii divergente.

▮ **Premierul Republicii Moldova la Bucureşti**. Întîlnire amiabilă dar cu mici probleme şi între Adrian Năstase şi omologul său de la Chişinău, Vasile Tarlev. Cele două părţi doresc să coopereze mai strîns, în special economic, fără să se înţeleagă în problema „diferenţelor“ dintre limba română şi limba „moldovenească“...

Cronica politică

O vară care nu-i ca... vara

NESTOR RATEŞ

Vara este – nu-i aşa? – un sezon în care nu se întîmplă mare lucru, căldura toridă induce toropeala, gîndul vacanţei subordonează toate celelalte preocupări, timpul se scurge alene şi neproductiv. Adevărat? Ei bine, nu, cu totul fals. Căci, iată, în toi de vară am avut o săptămînă ca nici una alta în vremurile recente. În ea s-au îngrămădit atîtea evenimente cîte ar încăpea într-un an întreg. Nu mai puţin de trei prim-miniştri străini s-au înfăţişat în România în vizite separate de considerabilă importanţă. Şi de parcă această înghesuială de şefi de guverne nu ar fi creat o densitate de evenimente suficient de impresionantă, alte trei mărgele de preţ s-au înşirat în colierul săptămînii, de astă dată în zona mult neglijată a privatizării.

Primii miniştri veneau şi înainte, vin şi acum. Lionel Jospin nu s-a prezentat cu nişte interese precise (cel bănuit, anume de a repune concernul francez Usinor într-o poziţie favorabilă pentru a întîrzia sau bloca privatizarea Combinatului Sidex – Galaţi cu firma concurentă ISPAT nu pare să fi fost nici măcar evocat în convorbiri). Dar vizita premierului francez a produs o reafirmare eplicită a dorinţei Parisului de a susţine integrarea României în Uniunea Europenă şi NATO, precum şi un sfat cît se poate de util, acela că, cel puţin în privinţa NATO, România va trebui să-i convingă pe „anglo-saxoni“, recte pe americani, că este aptă să fie un aliat de nădejde. Este interesant de notat că dl Jospin a găsit necesar să formuleze de două ori acest sfat – poate pentru că i s-a părut că nu a fost recepţionată esenţa lui, şi anume că, întîi, povara este pe umerii guvernului român însuşi, nu pe cei ai Franţei, şi, doi, că, în ultimă instanţă, primirea României în alianţă va avea loc sau nu în funcţie de ce va crede de cuviinţă Washingtonul.

Vizita premierului maghiar Viktor Orban a oferit prilejul unei prime confruntări directe cu omologul său român, Adrian Năstase. Nimeni nu se aştepta ca polemicile pe tema legii statutului maghiarilor din ţările învecinate Ungariei să se stingă în urma unei asemenea întrevederi. Dar, dacă ştirea transmisă sîmbătă de Radio Kossuth este exactă, eventualitatea unui compromis s-ar putea contura în jurul declaraţiei lui Orban: „legea va fi aplicată exclusiv pe teritoriul Ungariei, iar legitimaţiile de maghiar vor fi emise tot în Ungaria“. Întreaga idee a legitimaţiei nu are sens în vremea computerelor, dar ea devenea cu adevărat iritantă şi creatoare de suspiciuni cînd aceste legitimaţii trebuiau emise chiar pe teritoriul României printr-o operaţiune efectuată sau girată de autorităţile maghiare. Eliberarea lor în Ungaria este mai puţin iritantă şi s-ar putea să conducă chiar la abandonarea întregii idei, pentru că nu e probabil ca prea mulţi maghiari din România să călătorească în Ungaria pentru a obţine o legitimaţie care le va da, de fapt, avantaje puţine şi mai curînd simbolice.

Discuţiile prilejuite de vizita la Bucureşti a premierului moldovean Vasile Tarlev au adus în faţă subiectele economice, cu adevărat presante pentru autorităţile de la Chişinău, punînd surdină recentelor dispute, oarecum sterile, pe tema românităţii moldovenilor. Frăţietatea dintre cele două state este o vorbă goală cînd este contrazisă într-un chip destul de flagrant de starea raporturilor lor economice. Informaţiile oficiale anunţă posibile acţiuni importante exact în acest domeniu, care să ajute efectiv Moldova, aflată într-un moment extrem de dificil din cauza datoriilor scadente anul acesta şi anul viitor, pe deasupra problemelor economice perene.

Vizitele demnitarilor străini nu se compară, însă, în semnificaţie, cu privatizarea Combinatului Sidex – Galaţi. Contractul semnat miercuri cu Concernul anglo-indian ISPAT este un succes de proporţii din orice unghi de vedere l-am privi. Şi el nu a fost singurul, pentru că tot în această săptămînă s-a finalizat şi privatizarea Băncii Agricole, iar IAR Ghimbav, acest important obiectiv al industriei aeronautice româneşti care, de-a lungul ultimilor ani, ba se privatiza cu americanii, ba se privatiza cu francezii, a intrat într-o societate mixtă cu firma Eurocopter, care îi asigură şanse mult mai bune de supravieţuire. Nu e o privatizare propriu-zisă, poate una parţială, cel mult, dar o reuşită în plus pentru guvernul Năstase.

Evident, nu este treaba presei să-i laude pe guvernanţi, pentru că, în principiu, se află într-o relaţie de adversitate cu puterea. Cu toate acestea, succesele sînt succese şi nu pot fi numite altfel. Se cuvine remarcat că unele dintre părţile pozitive pe care actualul guvern şi le-a demonstrat în primele 100 de zile de existenţă s-au accentuat, iar cîteva din cele negative s-au estompat. Spunem acest lucru nu în intenţia unui bilanţ, ci pentru a pune întîmplările săptămînii trecute într-o anume perspectivă.

Praga

(Text transmis la Radio Europa liberă)

▮

RADIO
CONTACT
96,1FM

STAGIUNEA TEATRALĂ 2000-2001

Ca-n fiecare iulie-august, e din nou vacanţă în teatre, în conformitate cu ciçlicitatea anuală pe care o mai întîlnim şi în învăţămînt sau în... campionatele sportive, numărătoarea începînd în toamnă şi încheindu-se la intrarea în vară. Colectivele de angajaţi ai teatrelor sînt acum împărţite între concedii, turnee estivale şi preparative pentru premierele lui septembrie-octombrie. Moment – nu-i aşa? – foarte potrivit pentru o privire înapoi asupra a ce a fost în stagiunea trecută.

În ce ne priveşte, ajunşi la a doua noastră vară, încercăm să construim o mică „tradiţie“ reluînd în *Observatorul cultural* ideea analizei stagiunii la masa rotundă, aşa cum am făcut în urmă cu un an. A răspuns cu multă amabilitate invitaţiei noastre – în unele cazuri fiind vorba despre o „recidivă“ după dezbaterea din iulie trecut – o puternică echipă de oameni dedicaţi scrisului despre (uneori şi pentru) scena românească: eseiştii, criticii teatrali, dramaturgii *Oana BORŞ*, *Ion CAZABAN*, *Alice GEORGESCU*, *Saviana STĂNESCU*, *Dumitru SOLOMON*. Complici în organizarea mesei rotunde şi totodată „manageri“ ai discuţiei au fost cronicarii noştri de specialitate *Doru MAREŞ* şi *Gabriela RIEGLER*. De asemenea, ni s-au alăturat cu articole la temă *Marian POPESCU* şi *Eugenia Anca ROTESCU*. Despre stagiunea 2000-2001, pe toate aceste voci – în paginile care urmează...

Ion Bogdan LEFTER: Stimaţi colegi, bine aţi venit în redacţia **Observatorului cultural**! Mulţumindu-vă că aţi acceptat invitaţia noastră, vă propunem, ca şi la masa rotundă de acum un an, o privire retrospectivă asupra stagiunii recent încheiate. Una cum altfel decît complicată şi diversă, angrenînd mulţi oameni şi multe instituţii într-un vast mecanism producător de teatru. Una cum altfel decît cu momente de excelenţă, dar şi cu „căderi“, cu cîteva spectacole mult comentate, dar şi cu dezamăgiri. Una în care mai vechile dificultăţi ale scenelor româneşti s-au agravat, dar în care s-a remarcat – pe de altă parte – o din ce în ce mai vioaie mişcare „alternativă“, cu mici trupe, mici iniţiative, mici spectacole promovate în special de grupuri de tineri regizori şi actori. Atît cît se poate, entuziasmul şi inventivitatea lor animă atmosfera nu întotdeauna foarte vivace a domeniului...

Stagiunea 2000-2001, aşadar! Cum o evaluaţi pe ansamblu? Care teatre, care spectacole, care regizori vi se pare că s-au remarcat? Ce note daţi festivalurilor organizate în multe locuri din ţară? Ce fenomene credeţi că au prins contur ori şi-au urmat cursul de-a lungul stagiunii trecute? Cum merge „integrarea europeană“ şi în genere internaţională a mişcării noastre teatrale, după succesele notabile, unele extraordinare, din anii '90? Cum stă – altfel spus – instituţia scenei româneşti, aşa cum se reflectă ea în oglinda unei stagiuni?

Deficit de calitate şi de cantitate

Doru MAREŞ: Ar fi interesant dacă am putea – înainte de a vorbi de performanţele acestei stagiuni – să găsim cîteva coordonate care să particularizeze acest sezon teatral faţă de cel trecut. Dacă nu mă înşel, la dezbaterea despre stagiunea trecută chiar doamna Alice Georgescu dăduse tonul, într-un consens evident cu ceilalţi invitaţi, spunînd că stagiunea 1999-2000 n-a fost una a vîrfurilor de natura excepţiei, ci una moderată, cu cîştiguri evidente pe o plajă destul de largă. S-a schimbat ceva?

Alice GEORGESCU: S-a schimbat, în sensul că stagiunea despre care discutăm acum a fost în progres faţă de cea dinainte, adică au dispărut şi acele numeroase „spectacole de mijloc“ – cum cred că le spuneam atunci – bune, dar cred că a şi crescut îngrijorător numărul spectacolelor proaste. N-ar fi prima stagiune în care se întîmplă aşa ceva, dar ceea ce mi se pare neliniştitor totuşi este faptul că, în condiţiile în care competitivitatea ar trebui să devină din ce în ce mai accentuată sau un obiectiv demn de urmărit, teatrele dovedesc, dimpotrivă, o lipsă de apetenţă pentru performanţă. În stagiunea recent încheiată, din cît am putut să-mi dau seama, a fost în deficit nu numai calitatea, ci şi cantitatea. A existat un număr mic de spectacole comparativ cu alţi ani teatrali şi din aceste puţine spectacole şi mai puţine au fost dacă nu foarte bune, măcar bune.

Doru MAREŞ: Oferim o explicaţie pentru această situaţie?

Dumitru SOLOMON: Nu ştiu dacă există o explicaţie în afara acelora care se dau de obicei şi care sînt, de fapt, pretexte, alibiuri de genul că nu sînt destui bani, destui artişti, destule genii etc. Am încheiat o stagiune foarte modestă care, totuşi, a avut, zic eu, trei vîrfuri: două reprezentate de Vlad Mugur, la începutul stagiunii, la Teatrul Naţional din Craiova, cu **Carnavalul bîrfelor** de Goldoni, şi, la sfîrşitul stagiunii, la Naţionalul clujean, cu **Hamlet** de Shakespeare (pe care nu l-am văzut, dar, după ecouri şi după cît îl cunosc eu pe Vlad Mugur, trebuie să fie foarte bun); pe acest traseu arid, deşertic, s-a mai ivit un vîrf – **Unchiul Vanea** de Cehov, în regia lui Yuri Kordonsky, la Teatrul Bulandra –, dar şi diverse oaze, între care aş vrea să menţionez un moment al teatrului pe care l-aş numi „de cameră“: spectacolele **Cu mîna pe ciocan** al Theodorei Herghelegiu, după textul lui Milos Nikolic, de la Teatrul „Andrei Mureşanu“ din Sfîntu Gheorghe, şi **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhardt, în regia lui Alexandru Dabija de la Teatrul ACT. Sînt montări de subliniere a activităţii teatrului de cameră, de laborator, de experiment, de... alternativ. Dar e vorba de un teatru noninstituţional, prin urmare putem spune că e un moment al lui, deşi n-au fost multe spectacole de tipul ăsta. Dar cele care au existat s-au remarcat. Au fost spectacole de vîrf, nu de nivelul **Hamlet**-ului, că n-aveau cum să fie, dar există momente ale stagiunii care vor fi remarcate şi peste mai mulţi ani.

***Unchiul Vanea* de Anton Pavlovici Cehov la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“ din Bucureşti, în regia lui Yuri Kordonsky. În imagine: Andreea Bibiri şi Horaţiu Mălăele**

Saviana STĂNESCU: Şi după părerea mea, o posibilă notă bună pentru această stagiune este ceea ce se întîmplă cu companiile independente, entuziasmul şi efervescenţa care există în această zonă. În general, stagiunea care s-a încheiat s-a caracterizat printr-un soi de blazare şi lipsă de entuziasm din partea regizorilor consacraţi, din *establishment* şi de diferite vîrste. Am regăsit acea dorinţă de a provoca, de a schimba ceva sau pur şi simplu plăcerea de a face teatru la oameni din zona aşa-zis alternativă, pe care eu aş numi-o a companiilor independente. Mă refer la Theodora Herghelegiu, care a montat la Teatrul ACT, la Teatrul Inexistent, dar, desigur, şi la Teatrul „Andrei Mureşanu“ din Sfîntu Gheorghe, la tineri regizori care au încercat să-şi creeze o companie, să constru-

---

Între două ministeriate

MARIAN POPESCU

Un prim lucru, evident, e că stagiunea aceasta, la fel ca şi aceea din 1996-1997, suportă consecinţele schimbării regimului politic şi a administraţiei în urma alegerilor. Ca şi acum cinci ani, din acest punct de vedere, se poate observa replierea în funcţie de noul „actor“ politic. Al doilea fapt: numărul teatrelor care intră în anonimat artistic sau într-o prelungită perioadă apatică se măreşte. E vorba atît de teatre din Bucureşti, cît şi de altele din provincie. După alegeri, situaţia unora dintre directorii de teatre a devenit mai dificilă, iar ceea ce s-a întîmplat la Piatra Neamţ, de pildă, unde efortul managerial, deşi consistent şi cu rezultate vizibile, a fost supus tirului politic, e revelator.

Reducerile de personal, cerute de actul de guvernare, sînt, din nou, o sabie – scoasă mereu din teaca alegerilor – a unui Damocles pe care nimeni nu l-a văzut încă. E de aşteptat, probabil, ca mult anunţata nouă Lege a instituţiilor de spectacol să clarifice situaţia domeniului. E de dorit ca aceasta să facă subiectul unei *discuţii publice*, ştiut fiind că, în domeniul necuantificabil al artisticului, legiferările de care aflăm din **Monitorul oficial** pot produce efecte nedorite. Ca şi în ministeriatul Caramitru, cînd un sondaj privind reforma teatrelor, ale cărui rezultate au fost cunoscute aleatoriu – pentru a justifica mai degrabă rezistenţa la reformă şi imposibilitatea în actuala situaţie economică de a produce schimbări –, şi acum lipsa de transparenţă poate provoca distorsiuni.

Ceea ce se întîmplă în domeniul *cărţii* – prin eliminarea din Comisia pentru subvenţie a reprezentantului, cu rol de observator, al Asociaţiei Editorilor – şi al *cinematografiei* – prin reorganizarea netransparentă a structurilor şi a activităţii (vezi situaţia penibilă în care a fost pus Lucian Pintilie, *cu care ar fi trebuit măcar o dată să se discute* despre Studioul pe care acesta îl conducea) –, justifică intervenţia recentă a lui Gabriel Liiceanu. A nu ştiu cîta oară, însă, recursul crezut salvator la preşedinte/prim-ministru (se mai poate adăuga şi chestiunea lotului naţional de gimnastică într-o listă care poate fi lungă) arată că *politizarea neîncrederii* în efortul constructiv, de durată, marchează faptul că, în actul guvernărilor post '89, cultura naţională e o miză aproape insesizabilă. *Ea e considerată mai degrabă birocratic decît prospectiv.*

A critica continuu activitatea unui ministru e o operaţiune simplă, de efect mediatic, de multe ori justificată. Cînd critici, însă, numai ce se vede, asta denotă escamotarea chestiunilor esenţiale. Ar fi de dorit ca subiectul instituţiilor teatrale să provoace o dezbatere care să producă argumente privind atît starea de acum cît, mai ales, capacitatea acestora de a produce o *ofertă artistică* compatibilă şi cu spiritul vremii şi cu necesităţile educaţionale ale teatrului.

Cu această stagiune încheiată, remarc persistenţa unei evoluţii care are ceva disperant: dependenţa *ofertei artistice teatrale, a încercărilor de înnoire a limbajului spectacolului* de structurile oficiale, de lipsa unor *spaţii* de manifestare proprii ale circuitului experimental în teatru. În Bucureşti, de pildă, numai Teatrul ACT şi Toaca sînt acelea care tentează la un astfel de statut. La Toaca, premiera cu **Orgasm** de Vlad Zografi, în regia Nonei Ciobanu, introduce promiţător un tip de limbaj spectacular demn de reţinut. O menţiune aparte o fac pentru Teatrul „Ariel“ din Tîrgu Mureş unde, în spaţiul numit Underground, se profilează o foarte interesantă modificare de program artistic/estetic: aici sînt create spectacole care pun în valoare un concept clar definit privind dramaturgia/scenariul, prospecţia de tip avangaradă-modernitate. Recenta premieră, în regia (cu textul savuros al) lui Gigi Căciuleanu, cu **Jungla X**, care foloseşte toate posibilităţile de spaţiu ale teatrului, e o raritate teatrală la noi.

La fel cum, în zona teatrelor de repertoriu, premiera cu **Idiotul** după Dostoievski, la Teatrul „Radu Stanca“ de la Sibiu, în regia lui Andryi Zholdak, oferă o surprinzătoare viziune artistică prin plasticitatea limbajului, mişcarea în scenă, lumea sonoră a spectacolului. Acest spectacol, ca şi **Unchiul Vanea** de la „Bulandra“, în regia lui Yuri Kordonsky, se detaşează în ansamblul stagiunii. Montarea cu piesa cehoviană atrage atenţia, încă o dată, că zona operei clasice – favorizată încă de repertoriul teatrelor româneşti – poate crea evenimente reale atunci cînd e vorba de o creativitate potenţată de racordul la actualitatea subiectului.

Stagiunea 2000-2001 prezintă şi o caracteristică mai aparte: inflexiunea în repertoriu a chestiunilor politico-civice. Probabil că s-a observat prezenţa tot mai consistentă, în repertoriile româneşti, a dramaturgilor din zona sud-estică, balcanică, să spunem a esticilor, în general, deşi denominarea e, uneori, înşelătoare. Alături de acest fapt, trebuie menţionat efortul unor teatre care au şi „secţie“ maghiară sau germană sau care sînt situate în oraşe cu prezenţă etnică maghiară şi/sau germană de a crea spectacole care presupun eforturi de realizare comune sau abordează teme la ordinea zilei din zona de referinţă. Spectacolul de la Teatrul „Ariel“, de pildă, e creaţia comună a actorilor români şi maghiari, Teatrul „Andrei Mureşanu“ din Sfîntu Gheorghe, care a venit în turneu bucureştean cu un foarte interesant (deşi amendabil în gîndirea regizorală) spectacol creat de Theodora Herghelegiu, **Cu mîna pe ciocan** de Milos Nikolic, îl pune în valoare pe Szakács László de la „maghiari“ ş.a. Astfel de „colaborări“ s-au mai întîmplat, dar mi se pare evident că, şi în urma unor acţiuni politice, sînt teatre foarte atente la a trece de la aspectul propagandistic la un regim de colaborare normală. Desigur, legea privind statutul maghiarilor din afara Ungariei va produce efecte şi în aceste zone teatrale: mi-ar plăcea ca ele să fie de ordin artistic.

STAGIUNEA TEATRALĂ 2000-2001

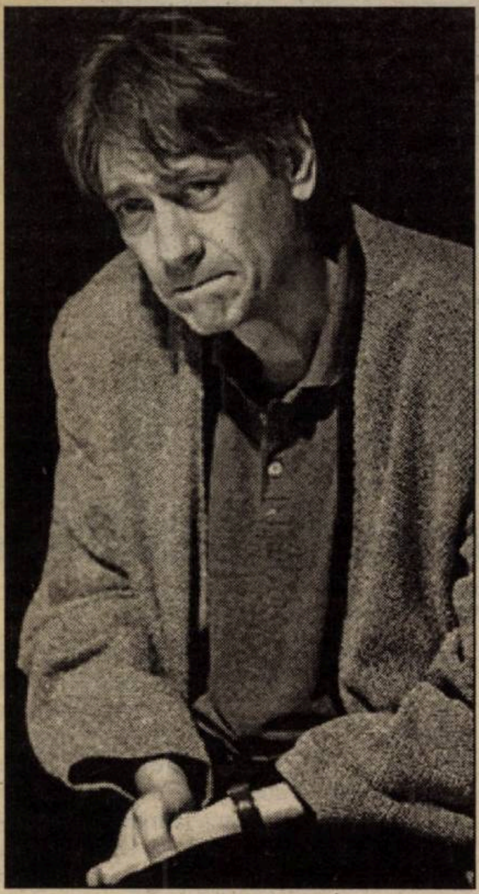

Creatorul de teatru
de Thomas Bernhardt la Teatrul ACT din Bucureşti, în regia lui Alexandru Dabija. În imagine: Marcel Iureş

Festivalurile stagiunii

Gala Tînărului Actor – HOP, Mangalia, 29-31 august 2000. Locul de desfăşurare: Casa de Cultură

Festivalul Central şi Est European de Spectacol Alternativ în Spaţiu Neconvenţional – altFest, Bistriţa, 19-24 septembrie 2000, ediţia a III-a

Festivalul Internaţional „Zilele Teatrului Valah", Giurgiu, 26-29 septembrie 2000. Locul de desfăşurare: Teatrul Valah

Festivalul Teatrului Minorităţilor, Cluj-Napoca, 26-30 septembrie 2000

Festivalul Dramaturgiei Româneşti, Timişoara, 3-8 octombrie 2000, ediţia a IX-a. Locul de desfăşurare: Teatrul Naţional

Festivalul Naţional de Teatru Clasic, Arad, 8-15 octombrie 2000. Locul de desfăşurare: Teatrul de Stat

Festivalul Internaţional al Teatrelor de Limbă Idiş, Bucureşti, octombrie 2000, ediţia a III-a. Locul de desfăşurare: Teatrul Evreiesc de Stat

Festivalul Gulliver, Galaţi, 22-26 octombrie 2000, ediţia a VIII-a. Locul de desfăşurare: Teatrul de Păpuşi „Gulliver"

Festivalul Internaţional de Teatru Francofon – AMFIRAN, Arad, 29 octombrie-2 noiembrie 2000. Locul de desfăşurare: Teatrul de Stat

Festivalul Naţional de Comedie, Galaţi, 1-10 noiembrie 2000, prima ediţie. Locul de desfăşurare: Teatrul Dramatic

Festivalul Naţional al Teatrelor de Revistă, Constanţa, 7-12 noiembrie 2000. Locul de desfăşurare: Teatrul Fantasio

Festivalul Naţional de Teatru, Bucureşti, 12-19 noiembrie 2000. Locurile de desfăşurare: Teatrul Naţional „I.L. Caragiale", Teatrul Odeon şi Teatrul Bulandra

Gala Teatrelor Naţionale, Cluj-Napoca, 2-8 decembrie 2000, ediţia a IX-a. Locul de desfăşurare: Teatrul Naţional

Festivalul de Teatru, de la Piatra Neamţ, 22-31 mai 2001, ediţia a XVII-a. Locul de desfăşurare: Teatrul Tineretului

Festivalul Internaţional de Teatru, de la Sibiu, 25 mai-3 iunie 2001, ediţia a VIII-a

Festivalul Internaţional de Teatru „Atelier", Sfîntu Gheorghe, 3-8 iunie 2001, ediţia a IX-a. Locul de desfăşurare: Teatrul Andrei Mureşanu

Cel mai mic festival de teatru, Bucureşti, 30 iunie-1 iulie 2001, prima ediţie. Locul de desfăşurare: Muzeul Literaturii Române

iască o mică instituţie personală sau una de tip instituţie privată de teatru. Evident că există spectacole bune şi în rest, sigur că ceea ce face Vlad Mugur a fost întotdeauna interesant. De altfel, nu am văzut pînă acum nici un rateu al acestui regizor, care mi se pare a fi cel mai important din ultimii ani de pe la noi şi care are o tinereţe şi o prospeţime a viziunii pe care, din păcate, n-am regăsit-o la mulţi colegi mai tineri. **Unchiul Vanea** mi s-a părut un spectacol consistent şi bine făcut, dar tot la Theodora Herghelegiu m-aş întoarce, ca fiind reprezentativă pentru zona aceasta de prospeţime, de noutate, de plăcere a jocului teatral. Eu una m-am săturat să discutăm numai despre ce facem noi aici. Deci, ce spectacole am putea duce în străinătate? Ar fi bine să vorbim şi despre ce am putea arăta în afară. Ca să dau un exemplu concret, aş spune că am discutat cu directorul unui festival de la Londra, **Est goes West**, care a tot selectat, în ultimii doi ani, spectacole din Bulgaria, Iugoslavia, de peste tot, din România nealegînd, însă, nimic, deşi i s-au trimis casete cu montări venind şi din zona teatrului aşa-zicînd instituţional, şi din cea a companiilor independente. Problema pe care o ridic în discuţie este de ce acelor oameni nu le-a plăcut nimic din ceea ce se întîmplă în teatrul românesc? De ce nici un spectacol făcut aici nu are ceea ce caută ei: un mesaj direct, cu un impact cvasisocial, o construcţie riguroasă şi uşor de urmărit? De ce reuşim să fim, scuzaţi generalizarea, baroci, frumoşi, interesanţi, originali, dar nu reuşim să dăm o construcţie simplă, interesantă, care să aibă succes şi în afară?

Doru MAREŞ: Iată o întrebare sau chiar mai multe...

Ion CAZABAN: Părerile mele vizează nu un număr foarte mare de spectacole şi aş adăuga la cele spuse pînă acum o montare care nu este numai de actor, ci şi de regizor: **Spirit** de Margaret Edson, de la Teatrul Mic. **Unchiul Vanea** beneficiază, într-o oarecare măsură, după mine, de o viziune experimentală asupra lui Cehov şi aş face o paralelă între stilul lui Yuri Kordonsky şi un alt rus, Igor Larin, care acum cîţiva ani a scandalizat lumea la Piatra Neamţ. Un aspect îmbucurător, după părerea mea, este evoluţia unor tineri regizori, începînd încă de pe băncile facultăţii. Mi s-a părut o revelaţie Radu Apostol cu cele două spectacole ale lui, **Before Breakfast**, după O'Neill, şi **Acasă**, făcut cu cei care trăiesc o viaţă a canalelor. De lăudat ar fi şi **Cel mai mic festival de teatru** de la Muzeul Literaturii Române, unde am văzut, în **Cajakocekesaria**, doi actori foarte buni, Gabriel Pintilei şi Lorena Ciubotariu. Pe de altă parte, trebuie felicitat Doru Mareş – care nu e numai cronicarul revistei **Observator cultural**, ci şi directorul Teatrului „Andrei Mureşanu" din Sfîntu Gheorghe – pentru realizările instituţiei covăsnene, mai ales prin ultima montare, cea a Theodorei Herghelegiu, aflată într-o ascensiune profund liberă, avînd destul talent şi inteligenţă ca să se busoleze singură, să-şi aleagă singură zenitul. Comparativ cu ce am văzut, spun cu toată convingerea că acest **Cu mîna pe ciocan** e unul dintre cele mai reuşite spectacole, iar felul în care ea a lucrat cu actorii nu e deloc de neglijat. Se poate vorbi despre acest spectacol şi din punctul de vedere al unui cronicar al prezentului, dar şi din cel al unui comentator care are în vedere chiar istoria teatrului, românesc ori chiar străin. E o montare complexă şi generoasă pentru un comentator avizat.

Oana BORŞ: Cred că e foarte important că se naşte o mişcare în care tinerii constituie elementul principal. Sînt cîteva companii independente, apoi centrul MultiArtDans, acolo unde cuvîntul se îmbină cu dansul, cu muzica, nu neapărat în spectacole de teatru-dans. Această stare este oarecum latentă şi la un moment dat a pornit să se dezvolte vertiginos. Mai am tangenţă cu Universitatea de Teatru şi Film şi ştiu cam ce doresc tinerii de pe acolo. Un nume este într-adevăr Radu Apostol, care s-a zbătut să realizeze un spectacol foarte interesant, cu un impact foarte puternic, asumîndu-şi rolul dificil de a lucra cu copii ai străzii. Un spectacol important al stagiunii este, desigur, **Unchiul Vanea**, şi probabil, aşa cum sublinia dl Dumitru Solomon, **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur. Pe de altă parte, starea de dezamăgire care a marcat stagiunea a fost reflectată şi de festivalurile din ţară, care în acest an au avut un nivel ceva mai scăzut, în comparaţie cu anii trecuţi. Nu s-au mai găsit nici elementele care să le unească. Cam greu s-a identificat, de exemplu, la Sfîntu Gheorghe, o axă care să unească spectacolele, festivalul de la Sibiu este într-o cădere destul de mare şi chiar la Festivalul Naţional de Teatru (şi nu mă refer la ultima ediţie, din toamna trecută) erau altă dată spectacole cu un triumf deosebit. La această ediţie au fost spectacole bune, dar nu unele care să marcheze istoria spectacolului românesc din ultima perioadă.

Dumitru SOLOMON: N-aş fi de acord cu Oana Borş în legătură cu festivalurile, pentru că ele trebuie luate în calcul ca atare, considerate separat de stagiunea teatrului românesc. Sînt festivaluri internaţionale, precum cele de la Piatra Neamţ, de la Sibiu sau de la Sfîntu Gheorghe, care au venit cu nişte lucruri foarte interesante, cu oferte din alte ţări.

Alice GEORGESCU: Se pare că eu am viziunea cea mai sumbră asupra stagiunii. Sigur că stăm cu toţii şi ne scărpinăm în barbă încercînd să adunăm cîteva spectacole de care să se poată spune: „Da, merge, e bunişor, e bun, promite, ne arată". S-a vorbit de **Unchiul Vanea**, de exemplu, un spectacol faţă de care am toată stima şi consideraţia şi care mi-a şi plăcut, dincolo de simţul critic, dar stau şi mă întreb dacă el nu poate fi totuşi considerat ceea ce se cheamă un spectacol normal, nu unul excepţional. Noi l-am receptat ca excepţional pentru că a apărut într-un deşert artistic, cum spunea dl Dumitru Solomon.

Ion CAZABAN: Cu amendamentul că, totuşi, viziunea regizorală nu este cea mai ortodoxă, cea mai obişnuită, asupra textului şi a lui Cehov. Experiment s-ar numi, poate, felul în care reuşeşte Horaţiu Mălăele să fie unchiul Vanea. Mi se pare că evoluţia lui de la Mălăele, de la început, spre chiar unchiul Vanea, după jumătate, e un lucru ce trebuie remarcat şi care spune ceva. În al doilea rînd, însăşi viziunea asupra spectacolului, a relaţiei dintre personaje este un eseu regizoral care iese din obişnuit.

Alice GEORGESCU: Ce mi se pare puţin în neregulă pentru anul de graţie 2001 este că stăm să ne mirăm că există o viziune, hai să spunem neortodoxă, asupra unui text clasic. Şi-apoi, Saviana Stănescu ştie, întorcîndu-se recent de la Viena, că acolo sînt zeci de spectacole într-o săptămînă. Noi stăm şi adunăm, cu chiu, cu vai, cîteva spectacole într-o stagiune. Există tinerii din noul val, cum se spune, cinste lor că sînt activi. (La un moment dat îmi ieşiseră şi vorbe că am ceva cu ei, că-i urăsc sau cam aşa ceva.) Dar am stat şi m-am întrebat acum, cînd atîtea teatre nu au jucat – Teatrul Mic, de pildă, a avut două premiere sau cam aşa ceva, Teatrul Naţional din Bucureşti, vreo patru la trei săli –, unde au fost, în tot acest timp, micile trupe care să mă agaţe la fiecare colţ de stradă, să nu mă lase să am o seară liberă, să-mi dea fluturaşi publicitari şi să-mi spună „hai să ne vezi". Unde au fost?

***Machinal* la Teatrul Naţional din Bucureşti, în regia lui Alexander Hausvater**

Bugetul, acest monstru care nu se mai arată. Teatru şi manageriat

Doru MAREŞ: Şi eu resimt această vagă senzaţie de sastiseală sau de frustrare, dar ar trebui să pun sub semnul întrebării pesimismul dnei Alice Georgescu şi să mă întreb dacă nu cumva resimţim asta pentru că, totuşi, nici în această stagiune nu am avut ce am dorit sau tocmai pentru că am avut prea mult? Personal sînt de acord cu dna Alice Georgescu, probabil că e mai degrabă frustrare decît sastiseală: nu a fost prea mult, a fost mult prea puţin faţă de ce spe-

Odiseea 2001 **la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" din Bucureşti. Scenariul şi regia: Cătălina Buzoianu. În imagine: Mihai Bisericanu**

Carnavalul bîrfelor **după Carlo Goldoni la Teatrul Naţional din Craiova, în regia lui Vlad Mugur**

ram. Aş interpreta faptul şi prin prisma unui motiv complet extrateatral, şi anume reacţiile sau starea de recul de după un an electoral, ţinînd cont că anul electoral a însemnat toamnă electorală, de fapt. După un an electoral, anul următor este cel mai periculos, financiar vorbind, dovadă că bugetele au venit la teatre în jurul datei de 1 iunie, ba la unele încă nici n-au apărut. Nu s-a putut, astfel, şti foarte exact pe ce fonduri se poate conta. Acesta este un posibil răspuns la ceea ce reproşa Saviana Stănescu: în mod normal, un manager de teatru ar trebui să aibă un proiect limpede cu măcar doi ani înainte. Din nefericire, managerul român de teatru – o afirm pentru că sînt şi împricinat, gustînd fructul acesta amar – ajunge să-şi contureze un proiect aproape de pe o săptămînă pe alta, în cea de-a doua parte a stagiunii. Ceea ce face aproape imposibil de conceput nişte programe serioase. În general, se lucrează pe prietenii, mai lasă de la ei şi regizorii, mai lasă şi managerii, ca să se poată totuşi construi ceva stabil pînă vine bugetul, acest monstru care nu se mai arată, iar cînd se arată, în sfîrşit, chiar monstruos arată. S-ar putea ca aceasta să fie o explicaţie, nu-i vorbă că stagiunea pe care am dezbătut-o anul trecut era preelectorală. La noi totul este ori *pre-*, ori *post-*, dar nu mai e deloc *fapt în sine*. Altfel, ca nivel de performanţă, cred că ceea ce aţi numit deja notasem şi eu. Aş adăuga **Noaptea asasinilor** de Jose Triana, în viziunea lui Alexandru Berceanu, de la Studioul Casandra, care mi se pare iarăşi un experiment interesant al unui regizor încă student, apoi realizările Adei Lupu cu spectacolul **Beatles... şi toată lumea era a mea** de la Piatra Neamţ şi pe cele ale lui Alexander Hausvater de la Ploieşti; mai puţin m-a interesat spectacolul lui Hausvater de la Naţional, **Machinal**, dar cel de la Ploieşti mi s-a părut măcar ca viziune interesant. Aş mai nota **Ocean Cafe** al lui Radu Afrim de la Piatra Neamţ, dar mai ales – căci ştiţi că sînt un fan declarat al lui Radu Afrim – **Alge**, după **Casa Bernardei Alba** de Lorca, de la Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş, poate cel mai limpede şi mai coerent spectacol al regizorului. Nu inutil – ci pentru că le-am trăit şi am participat la realizarea lor – aş adăuga două spectacole de la Teatrul „Andrei Mureşanu" din Sfîntu Gheorghe, realizate de Szabo K. Istvan, **Casa de pe graniţă** de Mrozek, şi **M M**, ultimul după un text *work in progress* al lui Ştefan Caraman, dar şi **Kasimir şi Karoline** de Odon von Horvath, o montare de mare rafinament a lui Bocsardi Laszlo, de la Teatrul „Tamasi Aron" din Sfîntu Gheorghe. **Alge**, care nu a putut fi văzut, şi **Cajakocekesaria** sînt două spectacole depromovate de managerii teatrelor unde s-au construit şi, respectiv, au ajuns. Cei doi manageri de teatru, de la Mureş şi Braşov, adicătelea, au decis că aceste spectacole trebuie ţinute în afara interesului public. Aici este un alt defect: adecvata sau nonadecvata poziţionare a managerului de teatru actual faţă de ceea ce noi aşteptăm de la spectacolul teatral, pentru că în spatele acestora există totuşi o operă managerială care face sau nu posibil un spectacol, care promovează sau nu o montare. La polul opus există oameni, precum Corneliu Dan Borcia, care şi-au dovedit inteligenţa managerială, el primind chiar „Premiul pentru cel mai bun manager", oferit de British Council. În acest an el a fost aproape terorizat, ca să spun aşa, nonstop, de spectrul demiterii, cu toată încărcătura de curriculum a lui şi a Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ, efectiv ieşită din comun. Probabil şi de aici – aş fi şi eu de acord cu Oana Borş – provine această senzaţie, acoperită motivaţional, a unei scăderi. Este evident că ediţia de acum un an a festivalului de la Piatra Neamţ a fost una dintre cele mai tari ediţii ale unui festival din România. În acest an a fost o soluţie de compromis şi, în general, compromisul se practică peste tot din varii motivaţii.

Ion CAZABAN: Dacă tot ne-am învîrtit cu discuţia prin Ardeal, ar trebui să menţionăm şi activitatea Teatrului „Ariel" şi a lui Gavril Cadariu, unde s-au produs spectacole foarte interesante, precum **Dies Irae** de Z. Mircevska, în regia lui Aleksandar Ivanovski, şi **Un cîine andaluz** de Horaţiu Mihaiu după un scenariu de Buñuel.

Realitate, actualitate, sechele mai vechi

Saviana STĂNESCU: Revenind la cele discutate mai înainte, aş spune că impactul asupra realităţii şi actualităţii este aproape nul în spectacolele din ultima stagiune şi aproape toţi regizorii evadează cumva în piesele lui Cehov, vezi **Unchiul Vanea**, sau, într-o meditaţie asupra teatrului însuşi, asupra condiţiei actorului şi a făcătorului de teatru, vezi un spectacol excepţional, **Creatorul de teatru** de la Teatrul ACT. Îmi pun problema dacă acesta e într-adevăr un moment al blazării, cînd regizori mari, de talia lui Alexandru Dabija, simt nevoia să mediteze asupra condiţiei artistului, asupra inutilităţii sau utilităţii actului teatral. De aceea, eu chiar cred că există un soi de criză în zona esteticului şi, iertată-mi fie povestea asta – pentru că ştiu că la orice dezbatere se vorbeşte de o criză şi risc să calc pe un clişeu –, dar în acest moment nimic din această actualitate fierbinte, presantă, trepidantă care ne înconjoară, în care trăim cu toţii, nu răzbate pe scene în vreo formă sau alta. Mă refer la dramaturgia contemporană cu impact pe real. Cred că trebuie actualizat cumva ceea ce se întîmplă pe scenă, să simţim că e – şi iarăşi arunc un clişeu voit – o „felie de realitate".

Doru MAREŞ: Aici poate ar trebui să arunc pisica în curtea dramaturgului, pentru că, iată, este evident că în subconştientul textelor dlui Dumitru Solomon, chiar în cele care vorbesc de filozofi antici, este vorba de cea mai exactă realitate. Pleacă de la dramaturg, urcă la regizor, unde este acest prezumtiv defect de percepţie de care vorbeşte doamna Saviana Stănescu?

Dumitru SOLOMON: Este adevărat, a fost o perioadă în care dramaturgii vorbeau despre realitatea lor, jucîndu-se de fapt cu alte realităţi, ca mesajul să poată fi perceput pe căi ocolite. Acum, fiindcă totul e direct şi realitatea poate fi absorbită în întregime şi redată în texte dramatice, iată că dramaturgia – şi nu vorbesc numai de mine, ci şi de colegii mei, chiar de cei mai tineri – suferă cumva de o sechelă mai veche – aceea a ocolirii realităţii pentru a spune, de fapt, ceva tot despre realitate – şi, în acelaşi timp, de o falsă actualitate. Nu cred că actualitatea cea mai puternică, acum, ca să dau un exemplu la întîmplare, problema transsexualităţii. Însă totodată există, după părerea mea, fragmente foarte actuale în piesele cîtorva dramaturgi: Radu Macrinici, pe care l-am cunoscut mai bine, sau Saviana Stănescu, pe care o ştiu nu numai din spectacole, ci şi din lectură. Nu există interesul acut, şi nu mă refer la un spectacol tematic cum este cel al lui Radu Afrim de la Piatra Neamţ (regret că nu a putut să ia un premiu la Sfîntu Gheorghe, pentru că merita), nu e vorba de un interes marginal – să spunem ceva despre femei, despre transsexuali ori aberaţii sexuale, despre lucruri care sînt întrucîtva la marginea societăţii ori a regulamentelor şi legilor – cîtă vreme există o problematică majoritară, o derută cumplită, o dilemă absolută în care se află societatea noastră în acest moment foarte lung şi obositor al tranziţiei. Or, nimeni nu se ocupă de aceste probleme majore, toată lumea fuge către periferie. Şi mie mi-e foarte greu să mă ocup de asta, pentru că e prea puternică impresia acestei realităţi aberante pe care o trăim, încît ne e necesară o oarecare distanţă.

Actorul şi regizorii

Doru MAREŞ: V-aş propune să ne referim acum la un lucru pe care cred că îl putem conchide în funcţie de spectacolele deja numite aici. La Vlad Mugur este exemplar acest lucru şi probabil că reprezintă chiar *summum*-ul ideii pe care vreau să v-o propun spre discuţie, dar se regăseşte şi în spectacolele lui Bocsardi Laszlo, Theodora Herghelegiu, Radu Afrim, în montarea regizorului Yuri Kordonski, în **Creatorul de teatru**, şi anume un lucru, aş zice eu, nou, adică existent de doar cîţiva ani în teatrul românesc: aş sublinia depăşirea momentului cu care ne-am obişnuit în ultimii ani, în care eclatanţa provenea din concepţia regizorală. Mi se pare că în toate aceste spectacole – şi Vlad Mugur este cel care a dat nota acum cîţiva ani – avem de-a face cu atenţia regizorului la jocul actorului. Toate aceste spectacole citate sînt cu certitudine legate de o acurateţe deosebită a actorului, provenită prin relaţia lui directă cu regizorul.

Dumitru SOLOMON: După părerea mea, tirania regizorală – cînd regizorul îşi făcea

Beatles... şi toată lumea era a mea! **la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, în regia Adei Lupu. În imagini: Dorina Haranguş, Gabriela Crişu şi Nora Covali (stînga); Gabriela Chişu şi Nora Covali (dreapta)**

Cadavrul viu de Lev Tolstoi la Teatrul Naţional din Bucureşti, în regia lui Gelu Colceag

Ocean Café la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, în regia lui Radu Afrim

datoria faţă de scenă în afara actorului (prin scenografie, prin semnele regizorale, prin alte mijloace decît acelea prin care se exprimă cel mai direct, deplin, şi anume actorul) – s-a mai disipat. Şi asta se vede nu numai la noi, în această stagiune, ci în lumea întreagă. Actorului i se acordă interesul cuvenit. Regizorul şi-a descoperit, în sfîrşit, instrumentul real prin care i se poate adresa spectatorului.

Alice GEORGESCU: În lume se vede lucrul acesta de mult, la noi cred că e corectă şi subtilă în acelaşi timp observaţia dlui Doru Mareş că în stagiunea trecută se poate vorbi despre o mai mare atenţie a regizorului faţă de principalul lui obiect de exprimare, în fond. În acelaşi timp, însă, acest lucru pune în evidenţă şi o anumită precaritate a ceea ce se cheamă şcoala românească de teatru, deocamdată la nivelul actoriei, aş zice eu, pe urmă, desigur se poate discuta şi despre celelalte categorii. Voi veni cu un exemplu concret: am văzut la Sibiu, în stagiunea aceasta, un spectacol care s-ar fi cuvenit, poate, amintit şi el printre cele interesante, chiar bune pînă la un punct. E vorba de **Idiotul** de Andriy Zholdak, un regizor ucrainean care a fost prezent cu o versiune ucraineană a aceluiaşi spectacol, că nu pot să zic text, la Festivalul de la Sibiu, în vara lui 2000. El a refăcut, pe urmă, acel spectacol cu actorii teatrului din Sibiu. Este vorba despre un om care în mod limpede se sprijină pe actori, deşi viziunea lui regizorală este cît se poate de pregnantă şi în celelalte compartimente. Or, ceea ce mi s-a părut mie evident aici, cu stimabile excepţii desigur, este o imensă discrepanţă între ceea ce voia să facă regizorul cu actorii respectivi şi ce puteau ei să facă, cum puteau ei să răspundă cerinţelor. În acelaşi timp, am văzut în această vară, la festivalul de la Sibiu, un spectacol al aceluiaşi regizor, **Căsătoria**, nu după Gogol, cum s-a zis şi au şi crezut unii, ci aş zice după Etore Scola, după filmul său **Balul**, prin urmare un spectacol făcut de el ca un omagiu adus lui Etore Scola, cu actori ucrainieni. Acolo se vedea într-adevăr ce putea să scoată regizorul din acei actori şi ce puteau ei să facă, fiind de vîrste diferite, de la 20 la 60 de ani, cum se mişcau, cum cîntau, cum jucau. Era actorie completă. Actorii noştri încă nu s-au trezit la realitate, dar dacă regizorii, continuînd tendinţa din stagiunea aceasta, le vor acorda mai multă atenţie, vor fi obligaţi să-şi ridice propriul nivel.

Oana BORŞ: Legat de acest lucru, dau exemplul a două spectacole de la Sfîntu Gheorghe. Unul care mi-a plăcut foarte mult ca viziune regizorală, dar care tocmai la nivelul actorului şchiopăta oarecum – **Casa de pe graniţă** –, şi ceea ce a putut să facă Theodora Herghelegiu cu aproximativ aceiaşi actori în **Cu mîna pe ciocan**. În al doilea caz era indiscutabilă amprenta regizorului care lucrează cu actorul şi care depăşeşte acel stadiu de a aduce pe scenă doar propria viziune. De asemenea, microstagiunea prezentată cu ocazia circuitului Caravanei criticilor, pe care l-a inaugurat AICT-ul în cele cîteva teatre, a arătat calitatea trupelor din provincie, care nu este foarte ridicată. Actorii sînt, unii, neprofesionişti, iar cei care termină o facultate de specialitate se duc foarte greu în provincie. Există şi probleme de dicţie, de mişcare la actori care au deja ani buni pe scenele de teatru. Deci lipsa calităţii actoriceşti cred că este o stare generală a teatrelor din provincie. Probabil că dacă vine un regizor care ştie cum să-i ducă spre o clipă de adevăr, se poate atinge performanţa.

Doru MAREŞ: Aş putea să dau aici un exemplu complet atipic, reprezentat de Teatrul „Tamasi Aron“ din Sfîntu Gheorghe, despre care eu cred că, la ora actuală – este opinia mea, dar mi-o susţin cu toată tăria – este, din punct de vedere al coerenţei şi al unei anumite dinamici de vîrf, cea mai bună trupă de teatru din România, nucleul ei fiind creat acum aproape zece ani din actori amatori de către Bocsardi Laszlo, la acea vreme încă elevul lui Tompa Gabor. Cîţiva dintre aceşti actori, mulţi „fără studii“ atunci – unii dintre ei chiar aşa rămînînd – au creat nucleul revirimentului acestui teatru după 1995. Dacă nu i-aţi cunoaşte şi nu i-aţi vedea jucînd, nu aţi putea face diferenţa între cei cu studii şi cei fără studii. Toţi au însă şcoala acestui regizor.

Dumitru SOLOMON: Şi eu cred că fiecare regizor îşi face o şcoală, dovadă exemplul lui Bocsardi Laszlo, care i-a şcolit pe aceşti actori perfecţi. De ce aceiaşi actori, sub îndrumarea lui Vlad Mugur sau a lui Ciulei, lucrează altfel, iar cu alţi regizori lucrează mai prost? Sînt, de fapt, aceiaşi, nu-i aşa? Am văzut în urmă cu mulţi ani două spectacole venite de la Baia Mare. Unul făcut de un regizor local şi un altul de Liviu Ciulei, dar ambele cu aceeaşi echipă. Arătau cu totul altfel. Nu semăna actorul dintr-un spectacol cu el însuşi din celălalt spectacol.

Saviana STĂNESCU: Poate că este şi o problemă de mentalitate a actorilor. Aş vrea să fac o comparaţie şi o diferenţă – fireşte că excepţii există peste tot – între tinerii actori din Bucureşti şi cei din Transilvania, de exemplu. Am remarcat că cei din Bucureşti sînt mai degrabă tentaţi de vedetisme ieftine, de a face reclame la televiziune şi apoi de a fi foarte mîndri de ce au făcut, în loc să lucreze cu corpul lor, să fie tot timpul în permanent război şi provocare în ceea ce priveşte pregătirea trupului. Asta aştept eu de la un tînăr actor, nici nu mai vorbesc de cei mai în vîrstă. Cît despre voce... E vorba de acea pregătire corporală zilnică pe care un actor englez, ca să dau exemplul cel mai de sus, zice-se, o face zilnic şi e conştient de asta, abordînd munca aceea de zi cu zi, truda aceea nenorocită, cu seriozitate şi respect faţă de profesia sa. Or, am remarcat la actorii bucureşteni mai degrabă ideea de a străluci cu orice preţ, uitînd latura de muncă efectivă, scuzaţi tezismul în această direcţie. Actorii din ţară se iau mai în serios, lucrînd spre a se menţine în formă.

Dumitru SOLOMON: Asta se întîmplă şi pentru că la noi actorul beneficiază dacă nu de-o slujbă pe viaţă, atunci măcar de una sigură. Îşi reînnoieşte contractul, dacă joacă în două-trei spectacole într-o stagiune e sigur că îşi va reînnoi contractul. Asta în lipsa acelei concurenţe demente din Occident, unde, dacă nu eşti în cea mai bună formă, rişti să-ţi pierzi pîinea. E vorba şi de lipsa de autodisciplină. Actorul trebuie să-şi impună un anume stil de viaţă, de lucru. Saviana Stănescu spunea bine că ei sînt fericiţi să obţină „succesul“ cu o reclamă la cafea sau la detergenţi şi gata, îi vede toată lumea, îi recunoaşte pe stradă.

Ion CAZABAN: Vorbind despre soarta actorului, să spunem că pe de-o parte el trebuie să fie înţeles de regizor, iar pe de alta regizorul trebuie să aibă nişte obiective care să poată stimula actorul. Aceste obiective sînt sigur cu totul altele atunci cînd actorul intră pe mîna lui Ciulei şi altele cînd intră pe mîna lui Mănîuţiu sau Alexandru Tocilescu. Totul este ca el să fie stimulat şi să nu fie vorba doar de tehnica vorbirii sau a mişcării, ci de o mobilizare lăuntrică, de acea energie creatoare de care s-a făcut caz. Eu fac o diferenţă între mobilizarea actorului la Ciulei, realizată sau nerealizată, dar care este de o anumită calitate, şi modul în care îşi conduce actorii Theodora Herghelegiu, care ştie să-i mobilizeze şi tehnic, şi mai profund, la nivelul unei conştiinţe creatoare. Şi nu e o ambiţie creatoare în spiritul lui „hai să avem succes de sală“, ci e ceva mai mult.

Saviana STĂNESCU: Profesionalismul actorului înseamnă disciplină interioară şi o aceeaşi muncă depusă, indiferent de regizor. Nu cred în munca în salturi sau făcută din tot felul de motivaţii colaterale.

Starea festivalurilor. Presiunea politicului şi a economicului

Doru MAREŞ: Propun să trecem la un alt capitol, şi anume cel al festivalurilor din stagiunea trecută. Au fost cîteva deosebit de interesante: a doua ediţie a **altFest**-ului de la Bistriţa, ediţiile de anul acesta ale festivalurilor de la Piatra Neamţ şi Sfîntu Gheorghe şi probabil cea mai interesantă şi mai coerentă ediţie a Festivalului Naţional de Teatru de la Bucureşti. Şi n-o spun doar pentru a-i face un compliment directorului său, dna Alice Georgescu, aici de faţă. Apropo, există vreo veste despre ediţia viitoare?

Alice GEORGESCU: Nu, există însă intenţia de a se schimba totul din rădăcini.

Doru MAREŞ: A fost o ediţie foarte bună, s-au făcut planuri să se restructureze. Din paradoxurile tranziţiei: iată că şi acest festival, cînd în sfîrşit a ajuns la nivelul de performanţă pe care-l doream de aproape 11

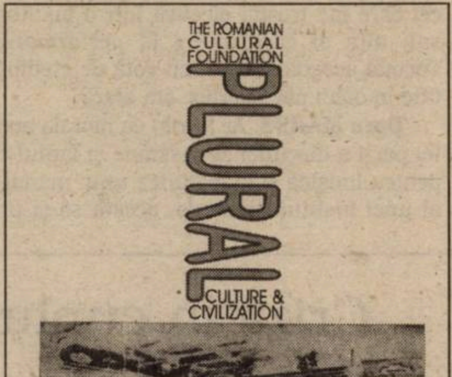

Pornind de la butada potrivit căreia românul nu e doar născut poet, ci şi umorist, ironic, parodic, băşcălios, miştocar etc., numărul 2/2001 al revistei **Plural Culture & Civilisation** (**Laughing matters. Romanian humourists**) este, după cum indică şi titlul, dedicat literaturii umoristice româneşti. Evident, (sub)speciile cele mai bine reprezentate în această antologie sînt cele ale prozei scurte şi foarte scurte, sceneta, schiţa, povestirea... Trei dintre cele patru secţiuni ale volumului, dispuse oarecum cronologic (**The Rules are trump**, **You're stupid, Pal**, **Mackensen, you dumb gander**, **Momentarily detroned**) sînt „prefaţate“ prin scurte extrase din eseuri despre Caragiale, humor ş.a. ale lui Ştefan Cazimir, Vasile Andru şi Dan C. Mihăilescu. Textele selectate alcătuiesc o elocventă panoramă a istoriei genului, de la (eroi-)comicul burlesc şi parodic budaidelenian pînă la „nouăzeciştii“ Horia Gârbea şi Cătălin Ţârlea, trecînd prin I.L. Caragiale şi simpaticii „minori“ Bassarabescu, D.D. Pătrăşcanu şi escu (de ce nu şi Al. Cazaban?) dar şi prin comicul „absurdist“ al lui Ionescu şi Urmuz (de ce nu şi G. Ciprian?), sau prin comicul tandru al prozelor lui Muşatescu şi T. Mazilu... Iată şi lista completă a autorilor „antologaţi“: Ioan Budai-Deleanu, Anton Pann, Cilibi Moise, Ion Creangă, D.R. Rosetti-Max, Ion Luca Caragiale, Th.D. Speranţia, Anton Bacalbaşa, I. Al. Bassarabescu, Gh. Brăescu, D.D. Pătrăşcanu, George Ranetti, Tudor Arghezi, Petre Locusteanu, Urmuz, G. Topîrceanu, Damian Stănoiu, Tudor Muşatescu, Eugen Ionescu, Nicolae Tăutu, Valentin Silvestru, Maria Marian, Teodor Mazilu, Dumitru Solomon, Ion Băieşu, Petre Bokor, Dumitru Dinulescu, Cornel Udrea, Ion Cristoiu, Ioan Groşan, Daniel Bănulescu, Horia Gârbea, Cătălin Ţârlea. În linii mari, selecţia e convingătoare, deşi, „în linii mici“, parcă i-am fi preferat, în locul vajnicului franctiror stalinist Nicolae Tăutu (umorist mediocru, în timpul liber) pe fermecătorul apunakian Grigore Cugler şi pe nu mai puţin şarmantul Păstorel Teodoreanu... Sau dacă nu *în locul*, măcar *alături de*...

N-avem bani, nu plătim! **de Dario Fo, la Teatrul „Toma Caragiu" din Ploieşti, în regia Adei Lupu**

Dies Irae **de Zanina Mircevska la Teatrul Underground din Tîrgu Mureş. În imagine: Nicu Mihoc şi Monica Ristea**

Casa de pe graniţă **de Slavomir Mrozek, în regia lui Szabo K. Istvan, la Teatrul „Andrei Mureşanu" din Sfîntu Gheorghe**

ani, este pus în cauză de turbioane politice, aşa cum s-a întîmplat şi cu festivalul şi Teatrul Tineretului de la Piatra Neamţ, prin al său director, Corneliu Dan Borcia, tocmai cînd, cu un an înainte, ajungea probabil la performanţa maximă pe care şi-o doreau cei care au proiectat şi noul curs al teatrului, şi festivalul. Mai există un fenomen la fel de important, dar oarecum de la graniţa teatrului propriu-zis, aşa cum îl receptăm noi astăzi: Festivalul Teatrelor de Revistă de la Constanţa. Şi acolo, situaţia managerului general al Teatrului Fantasio, Mihai Sorin Vasilescu, este pusă în cauză de ordonatorul principal de credit, probabil tocmai pentru că a atins nivelul de performanţă pentru care oamenii care au creat acest festival muncesc de cîţiva ani de zile. De altfel – şi trei dintre cei de aici am fost martorii performanţei de la Constanţa – acolo a fost realizat un spectacol foarte interesant, elocvent, de asemenea, pentru relaţia regizor-coregraf-actor: **Sfînt şi păcătoşi**, un musical de Horia Moculescu. Acesta a luat cam toate premiile posibile şi pe bună dreptate, la ediţia din toamnă a festivalului de la malul mării. Oricum, teatrul de revistă este un hibrid, o ciudăţenie, iar acolo chiar s-a petrecut o ciudăţenie, ţinînd cont că regizorul este, în acelaşi timp, compozitor şi semnatarul muzicii. Horia Moculescu a lucrat cu actori profesionişti ai teatrului; pe de altă parte, coregrafa Victoria Bucun, cu studii în Rusia, a lucrat cu o trupă de balet cu care a ajuns la un nivel de performanţă special, tocmai prin relaţia dintre regizor, citeşte coregraf, şi aceste instrumentele prime şi, în definitiv, şi ultime: actoria, baletul etc. Nu ştiu cum am putea noi, prin presă – dar oricum e bine să încercăm –, să schimbăm mentalitatea proprietarilor teatrelor româneşti (nu mă refer, desigur, la cele independente), care actualmente sînt, în cîteva cazuri, Ministerul Culturii şi Cultelor, dar, în cele mai multe cazuri, Consilii Locale sau Judeţene, care, după cum bate vîntul electoral, îşi plătesc probabil nişte susţinători, schimbînd cum le vine directorii, indiferent de performanţele acestora. Mă întreb dacă aceşti proprietari pricep ce înseamnă performanţă în artă...

Dumitru SOLOMON: ...sau dacă măcar o văd, pentru că, din cîte ştiu eu, ei vin foarte rar la teatru, dacă nu chiar deloc. Ca să înţelegi un fenomen e necesar să vezi, să vezi performanţa prin comparaţie cu ceea ce se face în altă parte. Or, unii dintre demnitarii noştri nici nu calcă în teatru.

Saviana STĂNESCU: Dar e cazul ca măcar să realizaze că, în materie de strategii manageriale, noi nu sîntem credibili pentru partenerii din afară tocmai din cauza deselor schimbări ale directorilor. Nu se poate baza nimeni pe noi. Peste tot în Occident se fac planuri din timp, cu un an-doi înainte, în ceea ce priveşte şi festivalurile, dar şi coproducţiile sau chiar producţiile unei stagiuni. Posibilii parteneri străini au nevoie de credibilitatea omului cu care au demarat un contract, o discuţie, un parteneriat. Nu putem fi credibili în momentul în care la noi se schimbă tot timpul ceva. Cum iniţiezi un parteneriat, eşti întrebat: „la voi mai este director cutare?". În acest moment nu putem să avem relaţii normale din punct de vedere artistic şi managerial cu teatre şi oameni nu neapărat din Vest, dar nici măcar din Est.

Dumitru SOLOMON: Mai ales că, dacă se schimbă guvernele şi parlamentele nu înseamnă că trebuie schimbaţi neapărat şi cei care fac treaba efectivă într-o instituţie sau alta şi care ajung la performanţă. Tocmai aceştia sînt cei cu cotă de credibilitate în ochii partenerilor din afară.

Doru MAREŞ: Ar fi trist ca morala acestei părţi a discuţiei să însemne şi faptul că, pentru liniştea şi stabilitatea unui manager al unei instituţii teatrale, acesta să-şi propună ca program mediocritatea. Aşa n-ar supăra pe nimeni şi sigur, indiferent de culoarea politică, ar sta liniştit pentru că nu se vede. Dacă s-a văzut înseamnă că este panaşul celui dinainte şi trebuie să fii „ras" de cel care vine, care nu prea contează dacă va avea sau nu panaş. De aceea o întrebam pe dna Alice Georgescu ce se mai întîmplă cu Festivalul Naţional de Teatru, pentru că mi se pare de-a dreptul stupid ca tocmai în momente de performanţă să cauţi noutatea, în loc să te ocupi de marea de mediocritate din rest, care chiar ar trebui adusă la performanţă.

Alice GEORGESCU: Nici nu ştiu ce să spun în legătură cu acest festival, o construcţie care ar fi trebuit să devină o instituţie, dar, din păcate, nu a reuşit, din cauza viziunii celor care au condus Ministerul Culturii în diverse etape, vina neaparţinînd unui anume segment politic. Din cîte am auzit, vor fi schimbări fundamentale, directorul său artistic va fi dl Horea Popescu şi se plănuieşte o reconsiderare a acestei manifestări. Nu ştiu cînd se va întîmpla asta, ne aflăm aproape de mijlocul lunii iulie şi nu au fost încă pornite pregătirile pentru festival; este deja extrem de tîrziu. Ce se va întîmpla vom vedea la toamnă.

Doru MAREŞ: Este foarte tristă – şi vă spun şi din punctul de vedere al unui manager – această presiune şi a politicului, şi a economicului, dar de multe ori şi a unei stări pe care, de altfel, Caragiale a numit-o atît de bine, încît nu văd de ce ne-am mai chinui acum s-o renumim. Pentru că ajungem la situaţia complet necivilizată, că nu pot să-i spun altfel, de a face nişte lucruri care ar trebui să se „coacă" în luni de zile, practic pe tot parcursul anului scurs între două ediţii de festival. Or, la noi totul se face în regim de urgenţă şi cu ochii ca girofarul să vezi dacă nu cumva cineva are bătăturile prea aproape şi poţi călca pe ele din greşeală. Or, atent la bătături, mă întreb cum mai poţi să fii atent la ceea ce ai de făcut. În loc să te uiţi în sus, te uiţi numai în jos. Asta nu prea e o poziţie din care să faci o treabă serioasă.

Dumitru SOLOMON: Cred că problema nu e politică, nu e economică, ci e pur românească.

Doru MAREŞ: Să revenim la ce vorbeam despre festivaluri, mai ales că fiecare dintre noi a mai văzut cîte ceva în afară de ce s-a citat pînă acum. Saviana Stănescu a fost la Londra şi la Viena şi poate că ne împărtăşeşte cîte ceva din cele de pe acolo. În plus, recent s-au mai încheiat două festivaluri, unul fiind **Cel mai mic festival de teatru** de la Muzeul Literaturii Române, realizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM a domnului Petru Maier Bianu. Iată că MLR este o instituţie care devine, prin deosebita deschidere a directorului său, Alexandru Condeescu, şi o instituţie teatrală, în pofida titulaturii de muzeu. Aici, la poate singurul muzeu viu din România, se petrec lucruri care ţin mai degrabă de titulatura de Centru de Cultură, decît de aceea de muzeu şi, indiferent prin ce mijloace captezi şi cîştigi public, el vede şi muzeul, deci îşi implineşte şi destinul său principal, dar şi destine pe care instituţii specializate nu le prea valorizează. Apoi, abia s-a încheiat la Constanţa un Festival de Dans...

Alice GEORGESCU: E numit Festival de Dans, dar, pare-se, prin definiţie Constanţa e un oraş al hibrizilor, apropo de hibridul reprezentat de teatrul de revistă. Cam aşa a fost partea de festival propriu-zis, în afară de cea de concurs, parte care a adus în discuţie spectacole de teatru-dans. Sigur că au fost discuţii pe tema conceptului, a proporţiei dintre teatru şi dans, care trebuie să existe într-un asemenea spectacol. Personal nu mi se pare o discuţie prea productivă, important este că acest gen cu foarte mare răspîndire în afara ţării noastre a ajuns să aibă şi în România reprezentanţi serioşi şi cred că în stagiunea care a trecut, dacă e să mă iau după ce s-a văzut la Constanţa, au existat asemenea spectacole, ele făgăduind să ia amploare în continuare. A fost, de pildă, un spectacol produs chiar de Teatrul „Oleg Danovski" din Constanţa, **Furtuna** – făcut de Sergiu Anghel, cu dansatorii de acolo şi de dincolo de graniţele ţării, dar şi cu actorul Adrian Pintea –, care cred că poate să dea o idee despre ceea ce înseamnă teatru-dans, la ora actuală, în România şi nu numai. În materie de alte festivaluri văzute, m-aş opri o clipă – nu ca să întorc complimentul dlui Doru Mareş – asupra festivalului de la Sfîntu Gheorghe, în legătură cu care ar trebui probabil să se teamă, atît dl Doru Mareş, cît şi dl Radu Macrinici, pentru că anul acesta a fost cea mai bună ediţie la care eu am luat parte... Dacă ne gîndim la ce îi aşteaptă pe managerii care fac lucruri bune, ar trebui să înceapă, într-adevăr, să se teamă. Nu pot să vorbesc prea mult despre celelalte festivaluri pe la care am fost vreme de doar cîteva zile, însă cred că Festivalul Internaţional de Teatru **Atelier** tinde să se impună. Şi nu chiar alături de alte festivaluri, pentru că a semănat destul de puţin – ciudat poate faţă de o idee preconcepută pe care o aveam – cu, de pildă, Festivalul **altFest** de la Bistriţa sau cu cel de la Piatra Neamţ, care îşi revendică şi ele dreptul de a propune acelaşi gen de teatru. Propunerile de la Sfîntu Gheorghe au impus un anume mod de a face teatru altfel, înăuntrul teatrului instituţionalizat. Majoritatea spectacolelor, dacă nu mă înşel, proveneau din teatre instituţionalizate. Au fost puţine spectacolele provenind din zona particulară. Or, faptul că în cadrul unei instituţii se poate face teatru şi altfel decît în chip tradiţional – e drept că şi acest tradiţional, în epoca de faţă, suportă o serie de discuţii şi de nuanţări –, că stilul acesta de a face teatru (nu e atît un gen, cît un stil, o modalitate) s-a impus la Sfîntu Gheorghe în chip hotărît. Revenind apoi în Bucureşti,

---

Criză în cuplul teatru-societate

EUGENIA ANCA ROTESCU

Nimic mai stabil decît provizoratul, spune o vorbă. Regula se aplică şi perpetuei noastre tranziţii. Observatorii fenomenului cultural păstrează încă reflexele începutului. Continuă să salute iniţiative promiţătoare, tineri de perspectivă, talente în afirmare. Cînd, însă, un fenomen artistic se dezvoltă de mai multă vreme, devin circumspecţi şi chiar parcimonioşi în aprecieri şi analize. Consensul este, pentru o dată, absolut. Nimeni nu pare să remarce mersul accelerat al existenţei noastre pe toate palierele. Creşterea şi evoluţia unei întreprinderi artistice se produc mult mai repede. Maturizarea şi/sau eşecul – după caz – apar într-un interval ce nu depăşeşte trei-patru ani. A identifica şi semnala, în timp real, etapele evolutive ale unui demers cultural îmi pare o treaptă obligatorie. Aceasta îndreptăţeşte şi fundamentează solicitări ulterioare în sensul mult invocatei reforme în cultură, care să permită şi să sprijine dialogul productiv şi chiar schimbul între sistemul instituţionalizat şi organizaţiile non-guvernamentale. Poziţia şi rolul celor din urmă trebuie precizate. Ministudiul de caz schiţat în continuare se referă, în principal, la calitatea unei astfel de prezenţe în peisajul cultural al Capitalei. Desigur, sper să fie înţeles şi îngăduit ca atenţia să se oprească în mod special asupra manifestărilor teatrale de dată recentă.

Fundaţia Culturală TOACA întruneşte cîteva calităţi rare în timpurile noastre. De cîţiva ani, aceasta descrie un parcurs care impune în viaţa artistică bucureşteană. Şi altfel decît prin excesele mediatice agresiv-zgomotoase caracteristice vremurilor moderne. Dimpotrivă. „Ieşiri în presă", conferinţe şi lansări, vernisaje şi premiere par supuse unui autocontrol strict. Cuvîntul de ordine nu este *a crea impresie*, ci *a convinge prin*... Or, tocmai asta impresionează cu adevărat: seriozitatea şi constanţa, perseverenţa şi determinarea care au dublat avîntul fondator. Construcţie cu baze solide, Fundaţia TOACA promovează valori autentice ale artei contemporane. Organizaţia – evident, neguvernamentală şi non-profit –, înfiinţată de regizoarea Nona Ciobanu şi actorul-scenograf Iulian Băltăţescu, „propune un cadru alternativ pentru arta contemporană, oferindu-le tinerilor artişti pregătire interdisciplinară şi sprijin în realizarea proiectelor proprii". Acoperirea în fapte confirmă şi conferă totodată dimensiunea reală celor atît de lapidar enunţate în declaraţia de intenţii mai sus citată.

Pentru început, Fundaţia TOACA a fost, rînd pe rînd, gazdă şi invitat în diverse proiecte. În parteneriate de prestigiu sau colaborări onorante au fost produse o serie de spectacole de teatru, organizate turnee în ţară şi străinătate, precum şi ateliere de lucru pentru arta actorului. Etapa următoate este marcată de deschiderea – în decembrie 1999 – a Studioului de Artă Contemporană. Poate cel mai important lucru petrecut atunci avea să fie revenirea Casei Eliad – unde îşi are sediul – în circuitul cultural de elită al Capitalei. Clădirea de patrimoniu, datînd din 1831, oferă, pentru artişti ingenioşi dar şi riguroşi, inedite posibilităţi de exprimare. Provocările spaţiului, ca şi întîmpinările binevoitoare ale părinţilor fondatori au determinat reacţii creatoare atît din partea unor artişti consacraţi, cît şi de la tineri aspiranţi. Varietatea acestora creionează faţete ale devenirii artei şi vieţii culturale din mileniul trei. Astfel, Studioul TOACA proiectează în prezent imagini dintr-un viitor nu foarte îndepărtat, explorează lumea de mîine. Deschiderea este autentică, întrucît se mizează atît pe certitudini, cît şi pe valori în creştere. Alăturarea se dovedeşte stimulatoare de ambele părţi.

am avut şi un termen de comparaţie văzînd spectacole tradiţionale, net mai slabe decît cele văzute la Sfîntu Gheorghe şi nu pentru că ar fi fost tradiţionale, fireşte, ci pentru că nu erau bine făcute. Dar faptul că teatrul altfel începe să fie făcut foarte bine în chip tradiţional este un lucru de bun augur.

Ion CAZABAN: M-am bucurat că dl Doru Mareş a apreciat activitatea Muzeului Literaturii Române, care devine un focar de cultură, susţinut în general de oameni tineri care dau o anumită direcţie activităţii de acolo şi îmbină foarte interesant optica asupra tradiţiei literare cu o mulţime de lucruri ţinînd de prezent, de actualitate, de experiment. În acest sens, cele două zile ale **Celui mai mic festival de teatru** au adunat spectacole unul şi unul. Acest festival merită să aibă multe ediţii de-acum încolo.

Gabriela RIEGLER: Apropo de acest „cel mai mic festival“: ediţia-pilot a fost o încercare de „testare“ a potenţialului public şi a gustului acestuia pentru astfel de spectacole gîndite pentru spaţii mici, cu decor minimal şi lumini nesofisticate, de care, de altfel, Muzeul Literaturii Române nici nu dispune, nefiind o instituţie teatrală. Cele două zile au propus însă reprezentaţii extrem de diferite, de la teatru-lectură la teatru-dans, pantomimie ori, cum a fost cazul Teatrului „Andrei Mureşanu“, un eseu teatral poematic, ceva mai mult decît un simplu spectacol-lectură, realizat pe texte niciodată scrise pentru a fi reprezentate pe scena de teatru. Profit de ocazie pentru a aminti proiectul iniţiat la jumătatea stagiunii de Saviana Stănescu, consilier teatral la MLR, **Genderhapsody**, cuprinzînd spectacole *script-in hand*, cum le numeşte ea, cu monologuri feminine. Născut din ideea de a radiografia într-un fel societatea românească contemporană prin intermediul vocilor şi a problematicii feminine, acest proiect nu-s-a vrut a fi unul feminist în sensul dogmatic şi agresiv-ideologic al termenului, ci o simplă reliefare a problemelor femeii şi a modului în care ea percepe actualitatea, cu ajutorul mijloacelor artistice. Au fost aleşi şase scriitori, realizîndu-se o primă stagiune cu şase scenarii devenite monologuri, semnate de Ioana Ieronim, Magda Cârneci, Radu Macrinici, Gabriela Adameşteanu, Alina Nelega şi Saviana Stănescu. Gruparea de două cîte două a avut ca motivaţie tocmai ideea de a crea un contrast. Accentul nu s-a pus pe spectacol, căci s-au realizat spectacole-lectură sau schiţe de spectacol. Pornind de la aceste prezentări scenice, spaţiul muzeal ar trebui să funcţioneze ca o piaţă de propuneri. Şi cum **Silicon Valley** se joacă deja la Green Hours, cum monologul Gabrielei Adameşteanu e programat să se extindă într-un spectacol mai bine construit, în toamnă, la Centrul MAD, iar cel al Alinei Nelega a venit aproape gata construit de la Teatrul Underground din Tîrgu Mureş, probabil că toate îşi vor găsi locul şi vor deveni spectacole, ceea ce organizatorii şi-au şi propus. Din toamnă, acest proiect va fi reluat cu alte noi propuneri de texte.

„...să fim şi noi o capitală europeană...“

Saviana STĂNESCU: Apropo de călătoriile mele la Londra şi la Viena. N-aş vrea să par că sufăr de sindromul provincialului care merge în capitală, vede ceva şi vine apoi şi spune: „vai, ce minunate chestii sînt acolo şi la noi nu merg lucrurile!“. Sigur că mediul teatral din Londra este viu, sînt teatre cu tradiţie şi zona experimentală are şi ea tradiţie, funcţionînd impecabil tot acest dialog tradiţional-experimental. E o lume teatrală efervescentă, poate cea mai efervescentă din Europa. La Viena am avut şansa să văd Festivalul **Wiener Festwochen**, cel mai important din Austria. Important mi s-ar părea ca o cît mai mare parte dintre cronicarii de teatru din România să poată circula să vadă ce se întîmplă în Europa, în modul cel mai firesc, să nu pară ceva deosebit că eu, de exemplu, am participat la acest festival. Acolo erau critici din Bulgaria, din Ungaria, care bîntuie prin lume. Îmi este un pic ciudă că noi trebuie să ne raportăm la aceste lucruri ca la nişte excepţii şi ca la o şansă extraordinară pe care cineva a avut-o. A fost un festival făcut foarte bine, cu spectacole de calitate. Am văzut spectacole de Peter Brook, de Peter Zadek ori Richard Foreman de la New York, complet diferite de ceea ce aceşti monştri sacri fac de obicei, cu o non-structură narativă, cu un *puzzle* de imagini, cu un text ce aproape că se construia pe măsură ce reprezentaţia înainta. Aproape că nu are sens să povestesc toate acestea. Îmi doresc ca şi la noi aceste lucruri să devină normale, ca Festivalul Naţional de Teatru să poată să aducă astfel de spectacole internaţionale, să fim şi noi o capitală europeană şi să poată avea loc schimburi culturale cu alte ţări: să ducem spectacole în afară, să vină spectacole bune aici. Asta e tot ce îmi doresc. Sîntem o ţară europeană cu un teatru de bună calitate, desigur, cu vîrfurile şi scăderile noastre, dar hai să intrăm odată în acest circuit european, ca să nu zic mondial. Şi aş spera ca acest paradox românesc de a ne autobloca de cîte ori ceva merge bine să nu ne oprească.

Dumitru SOLOMON: Există altminteri şi un alt risc: să ne entuziasmăm excesiv de ce facem noi, neştiind ce se întîmplă în restul lumii, pentru că nu avem contacte, şi să credem că sîntem cei mai grozavi. Pericolul este foarte mare, pentru că dacă din greşeli se mai poate ieşi, din autoentuziasm nu...

A consemnat
Gabriela RIEGLER

La final de stagiune: teatrul românesc fără Vlad Mugur

După cum am informat în numărul nostru trecut, s-a stins din viaţă – parcă simbolic, la final de stagiune – unul dintre marii regizori români ai ultimelor decenii, Vlad Mugur.

Tocmai încheiase punerea în scenă a unui **Hamlet** la Cluj. Ca şi cînd ar fi simţit că intră în criză de timp, a insistat să se organizeze înaintea vacanţei o „avanpremieră“ a spectacolului, cu presă şi alţi invitaţi, la care a asistat, recepţionînd apoi ecourile extrem de favorabile, inclusiv în **Observatorul cultural**, partener media al Naţionalului clujean pentru acest spectacol, comentat în mai multe rînduri în paginile noastre. Deşi invitaţii noştri la masa rotundă nu l-au putut vedea deocamdată, îl menţionează de cîteva ori în dezbatere, înţelegînd din primele cronici şi aflînd – probabil – şi din „culisele“ lumii noastre teatrale că acolo, la Cluj, s-a născut un mare spectacol. (În paranteză fie spus, masa noastră rotundă a fost înregistrată înainte de 22 iulie, ultima zi a lui Vlad Mugur, încît participanţii vorbesc despre el la timpul prezent...) Şi cînd ultimul mare spectacol al unui mare regizor se întîmplă să fie tocmai un **Hamlet**, pentru mulţi „piesa pieselor“ shakespeariene, cum să nu vedem şi în atare „coincidenţă“ o semnificaţie simbolică?

•

Simbolic – în multe sensuri – a fost şi traseul creativ al lui Vlad Mugur. Asemeni altor cîţiva colegi ai săi, împreună cu care a ridicat la cote extraordinare teatrul românesc de la sfîrşitul anilor '60 şi de la începutul anilor '70 ai secolului trecut, a emigrat în Occident, evadînd în lumea liberă şi reconstruindu-şi acolo cariera, făcînd succes, recuperîndu-şi prestigiul. După 1990, şi l-a recuperat şi în ţară, revenind, conducînd trupe, montînd spectacole importante pe mai multe scene, în Capitală şi în provincie, bucurîndu-se de larga recunoaştere a colegilor şi a publicului...

A dat în ultimii ani mai multe interviuri. Pe unele, filmate, le-am putut revedea pe micile ecrane în zilele de după dispariţia regizorului, redifuzate în semn de omagiu. Îi datorăm Floricăi Ichim şi echipei de la **Teatrul azi** un întreg volum-interviu, **La vorbă cu Vlad Mugur**, editat anul trecut ca supliment al revistei (şi pe care l-am comentat şi noi cu cîteva luni în urmă). De recitit acum, cînd confesiunile sale – pornind de la copilărie, de la atmosfera de familie, de la primele amintiri şi ajungînd la ultimele proiecte – capătă aura tragică a unui mesaj de despărţire definitivă...

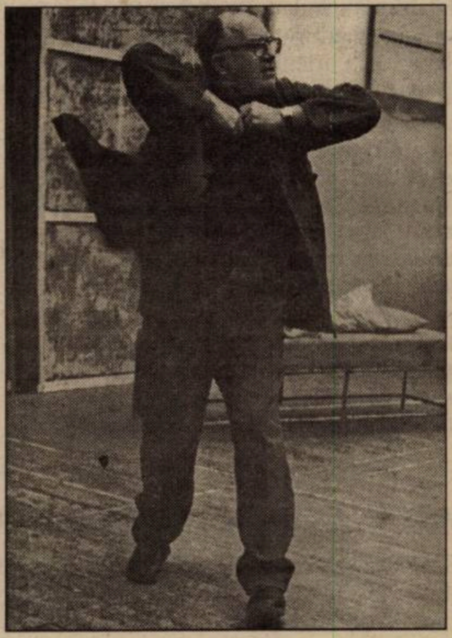

Aici şi-au găsit locul manifestări combinate şi/sau evenimente singulare, precum: expoziţii permanente sau temporare de fotografie – curator: Radu Sigheti; de desen şi instalaţii: Gili Equipment; sticlă: Delia Tancău; prezentări de modă: Ioana Covalcic. Aici au avut loc concerte de muzică ambientală: Cristian Ţarnoveţchi; ento-jazz: Harry Tavitian; multimedia: trupa „Body in Pieces“. Tot aici au creat, în beneficiu propriu, dar şi întru decorarea spaţiului, lucrări de pictură murală: Anca Benera – **Cai verzi pe pereţi** şi Alina Buga – **Balta**. S-au desfăşurat cu regularitate *workshop*-uri şi ateliere pentru pregătirea interdisciplinară a tinerilor artişti ai scenei. Şi în sfîrşit, dar nu în ultimul rînd, un loc important îl ocupă producţiile teatrale. Două la număr, regizate ambele de Nona Ciobanu: **Toscana**, după poemul omonim al poetului ceh contemporan Vladimir Holan, şi cea mai recentă, **Orgasm**, după eseul-monolog semnat de Vlad Zografi. Amîndouă au drept numitor comun punctul de pornire, textul adică. Nici una nu este o piesă de teatru autentică. În fapt, la baza fiecăreia dintre aceste opţiuni s-a aflat exerciţiul de a scoate la lumină şi de a pune în valoare teatralitatea intrinsecă diverselor lucrări literare. Chiar dacă gradul de înrudire cu arta dramatică este destul de strîns, provocarea regizorală există şi are, indubitabil, consistenţă. Aceasta rezidă din traducerea în limbaj vizual şi/sau în fraze muzicale a cuvintelor şi rimelor, fără a trăda poezia sau nivelurile de lectură. Produsul scenic este, în fiecare dintre cazuri, nu un spectacol de teatru pur şi simplu, ci, dacă se poate spune aşa, unul de teatru îmbogăţit. Cu particule de muzică, dans, proiecţii video, coregrafie... Or, la fel ca în chimie, elementul derivat are structura modificată şi evoluează la alţi parametri.

Spectacolul **Toscana** aduce în scenă personaje multiplicate, dar şi eroi reduşi la bidimensionalitate. Întîlniri frontale ori tangenţiale se produc după cum obsesii şi proiecţii, adevăruri fragmentate şi realităţi contradictorii, amintiri şi gînduri se amestecă într-o aparentă devălmăşie.

Acelaşi tip de spectacol sincretic se naşte pornind de la eseul-monolog **Orgasm** al lui Vlad Zografi. Dar, ce este un eseu-monolog? Pînă la omologarea genului, observînd cazul particular, el este răspunsul literar-dramatic al autorului, solicitat de organizatorii Festivalului Avignon să-şi exprime concis opinia despre „raportul dintre teatru şi societate în lumea de azi“. Textul a ieşit din tipare, nu numai pentru că a depăşit mult limita celor optzeci de rînduri impuse, ci, mai ales, pentru puterea sa de a fi generat o producţie teatrală. Departe de a fi un expozeu sec, monologul aduce la rampă povestea unui cuplu aflat în plină şi profundă criză. Partenerii, doi oameni obişnuiţi sau, în alt plan, el – societatea – şi ea – teatrul –, şi-au pierdut virilitatea şi/sau atractivitatea. Greu de decis cine este cu adevărat purtătorul virusului care îmbolnăveşte de plictiseală, de absenţă, de inadecvare. Remediul terapeutic (auto)aplicat în spectacol este muzica, liniştitoare şi securizantă uneori, agresivă şi insinuantă altă dată. Sentimentul dominant însă este unul de ambiguitate. Incită, în plus, raportul straniu, defect, instalat în ordinea dintre cauză şi efect. Cuvinte, gesturi, note iscă reacţii ciudate, disproporţionate. Ideile se frîng sau ajung distorsionate la un receptor surd, profund indiferent. Structura spectacolului se adecvează, iniţiind un soi de armonie răsturnată, întoarsă, de natură specială. Astfel, partituri interpretate pe trei voci şi în două chei de sens distincte evoluează unitar şi complementar, totodată. Ritmuri se întretaie şi se succed după legi noi, atunci instituite. Vocile, una actoricească – Liliana Pană, alta instrumentală – Harry Tavitian şi o a treia coregrafică – Laurenţia Barbu, au timbru propriu şi îşi fac pe deplin simţită individualitatea. Stăpînesc însă la fel de bine şi arta corului, precum şi măiestria duetului. Mai mult, îşi trec una alteia instrumentele specifice şi fiecare performează uimitor în domeniul de împrumut. Transferurile acestea contribuie la potenţarea unui cadru plurivalent, subtil marcat de scenografa Ana Olteanu. Ansamblul rezultat are darul să topească forme aparte de artă într-un produs scenic proaspăt, de o factură inedită.

Dacă **Toscana** doar anunţa, spectacolul **Orgasm** marchează, destul de clar, o direcţie nouă în demersul regizoral al Nonei Ciobanu. Aceasta este, în opinia mea, generată de experienţele şi întîlnirile artistice prilejuite tocmai de proiectele dezvoltate în calitate de manager al Fundaţiei TOACA. Argumentul modelator se adaugă şirului de motive care justifică problematizarea propusă.

Continuăm să grupăm sub genericul *Polemici* texte pe care le primim pe diverse teme. De astă dată, în prim plan ies cele două „scandaluri" din domeniul învăţămîntului, cel al manualelor alternative, al căror număr a fost limitat săptămîna trecută printr-un ordin ministerial, şi cel al blocării burselor pentru programul de cercetare pentru studenţii români în Italia. În „cazul Lucian Pintilie", am dat în pagina 3 „epiloguri". Continuă – în schimb – scandalul de la Iaşi, ale cărui ultime evoluţii le rezumăm la *infoLiterar*, alături de noi texte polemice pe care ni le-au trimis alţi doi semnatari ai scrisorii-protest apărute în *Observatorul cultural* în urmă cu cîteva săptămîni. Dăm – de asemenea – un text al lui Simion Dumitrache în care polemicilor de la noi li se oferă un fundal internaţional. În sfîrşit – comunicatul de protest al Publicaţiilor Flacăra faţă de recenta tentativă de utilizare a titlului lor înregistrat. Fostul poet de curte al lui Nicolae Ceauşescu, Adrian Păunescu, rîvneşte la poziţia sa de redactor-şef al *Flacării* de acum o epocă, drept care a lansat numărul-pilot din *Flacăra lui Adrian Păunescu*. Publicaţia ar urma să apară sistematic din toamnă. Vom reveni...

Criză şi în învăţămînt

ION BOGDAN LEFTER

Dacă săptămîna trecută semnalam criza generală care se instalase în relaţia dintre cultura română şi ministerul „de specialitate", a venit acum rîndul învăţămîntului. Meritul gestionării onorabile a sfîrşitului de an şcolar, cu toate examenele şi selecţiile pe care le presupune (capacitate, bacalaureat, admitere „pe liste" în licee), a rămas repede în urmă. În schimb, actuala echipă de conducere a Ministerului Educaţiei şi Cercetării se confruntă cu două probleme serioase pe care – de altfel – singură le-a provocat: un început de criză a manualelor şcolare pentru liceu şi protestul din ce în ce mai larg faţă de blocarea programului de burse acordate unor tineri pentru aprofundarea studiilor şi pentru cercetare în Italia.

Sînt chestiuni diferite, relevante în planuri diferite.

Problema manualelor e una de sistem. Intervenţia brutală a actualei conduceri a învăţămîntului românesc într-un proces aflat în curs indică fie deficienţe de informare în legătură cu întreaga chestiune, ceea ce ar fi oricum grav, fie de asumare a lui, ceea ce e gravissim. În ambele variante, că nu ştiu bine ce fac ori că fac ce nu trebuie, diriguitorii politici ai domeniului greşesc într-atît încît doar revenirea rapidă asupra deciziilor acuzate le-ar mai putea restitui ceva credit. Limitarea numărului manualelor alternative la doar trei pentru fiecare disciplină de studiu acum, cînd mult mai multe au fost deja avizate de Comisia oficială a Ministerului, înseamnă să nu înţelegi multe lucruri importante. Întîi, că încalci astfel discreţionar regulile jocului în mijlocul jocului – ceea ce este inacceptabil într-o democraţie. Apoi, că nedreptăţeşti nişte oameni, autori şi editori de manuale, cu care te afli într-o relaţie de parteneriat şi care au investit muncă şi bani în conformitate cu indicaţiile procedurale pe care tot tu, Minister, le-ai dat, chiar dacă alţii dirijau instituţia în acel moment – ceea ce e la fel de inacceptabil. Pe deasupra, că bruiezi astfel reforma educaţiei în ansamblu: modificările intempestive, oscilaţiile înainte şi înapoi pe traseul compatibilizării învăţămîntului românesc cu cel din Uniunea Europeană induc în sistem nesiguranţa, stimulează contrareacţiile antireformiste şi riscă să blocheze – finalmente – întregul mecanism. Deocamdată protestează editorii. Asociaţia lor ameninţă cu oprirea tipăririi manualelor pentru la toamnă. Dacă vom ajunge la începutul anului şcolar fără ele, scandalul va fi şi mai mare. Probabil că vor reacţiona şi partenerii României de la Banca Mondială, împreună cu care reforma învăţămîntului a fost concepută. Acţionînd grăbit şi împotriva legalităţii, căci asta înseamnă să încalci procedurile şi documentele de reglementare din domeniu, Ministerul riscă foarte mult, şi din punctul de vedere al responsabililor săi în funcţie, dar şi – mult mai important – în ce priveşte destinul reformei educaţiei şi credibilitatea politică a actualilor guvernanţi. Faptul că şeful cabinetului a fost greşit informat şi a afirmat că manualele alternative pentru liceu sînt finanţate de stat e la fel de grav şi ţine de aceeaşi temă a credibilităţii. Susţinînd decizia eronată a Ministerului de limitare într-un moment nepermis a numărului manualelor, premierul se află şi el într-o poziţie delicată, suspectă – poate pe nedrept – de antireformism.

Tot dificultatea de a accepta continuitatea cu vechile echipe explică şi refuzul Ministerului de a continua finanţarea burselor pentru Italia. Ironia soartei e că regretatul Marian Papahagi, cel care s-a dat peste cap pentru reluarea acestui program de studiu şi cercetare care fusese desfăşurat în perioada interbelică, a funcţionat ca secretar de stat şi a impulsionat reforma învăţămîntului universitar în perioada guvernării FSN-PDSR, la începutul anilor '90. Ca director al Accademiei di Romania de la Roma, reuşise să demareze programul, obţinuse angajamentul Ministerului de finanţare a burselor, stabilise contactele necesare cu instituţiile în care tinerii aflaţi anii trecuţi în stagiu au lucrat. Stoparea finanţării pentru că n-ar fi bani, cînd fondurile fuseseră prevăzute de către echipa de dinainte în bugetul ministerial, înseamnă – din nou – incapacitate de a lucra în perspectiva continuităţii, adică – în ultimă instanţă – inaptitudine pentru funcţionarea democratică a instituţiilor statului. Indiferent dacă predecesorii ţi-au fost sau nu simpatici, ai obligaţia de a respecta angajamentele luate de ei. Fiind implicate şi relaţii internaţionale, eroarea Ministerului e cu atît mai gravă şi ne pune într-o situaţie – eufemistic spus – jenantă. Cei mai cunoscuţi românişti din Italia au protestat deja (vezi scrisoarea lor deschisă publicată în presa noastră, inclusiv în **Observatorul cultural**). Acum intervin nume grele din sistemul universitar din ţară. Ministerul se cuvine să ia aminte, să reflecteze, apoi să facă paşii înapoi pe care ar trebui să i-i dicteze înţelepciunea şi – la urma urmei – interesul propriu. Altfel nu se poate înainta. Mai devreme sau mai tîrziu, cine nu înţelege despre ce e vorba va plăti...

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

ASOCIAŢIA EDITURILOR CU PROFIL PEDAGOGIC
Str.Piaţa Presei Libere, nr. 1, et. 8, cam. 818,
sector 1, Bucureşti
Cod fiscal: 7505779
Tel/fax: 223.41.53/223.41.54/092-512.191/093-517.762
e-mail: aep@aep.ro

Comunicat

A.E.P., care cuprinde unele din cele mai importante edituri şi agenţii de difuzare în domeniul cărţii şcolare, apreciază ca inadmisibilă şi de o deosebită gravitate atitudinea ministrului Educaţiei şi Cercetării, d-na Ecaterina Andronescu, care întîrzie, fără nici o explicaţie, emiterea ordinului de aprobare a manualelor de liceu şi şcoală profesională pentru anul şcolar 2001-2002. Fără acest ordin nici o editură nu poate începe tipărirea manualelor, care trebuie să aibă pe pagina 2 numărul ordinului respectiv.

Menţionăm că manualele au parcurs toate etapele de evaluare, fiind analizate de specialişti din întreaga ţară şi aprobate de Consiliul Naţional de Aprobare a Manualelor, această operaţiune încheindu-se la data de 5 iunie 2001, cu înştiinţări ale acestui consiliu privind încadrarea lor în standardele de calitate stabilite.

Întîrzierea este de 40 de zile şi va avea consecinţe deosebite atît în livrarea la timp a manualelor pentru noul an şcolar, cît şi în pierderile financiare şi de imagine ale celor 46 de edituri angrenate în producţia manualelor de liceu.

Toate încercările noastre de a afla adevăratele motive ale atitudinii d-nei Ecaterina Andronescu au eşuat, iar protestul nostru nr. 207/05.07.2001 n-a avut nici un ecou, determinîndu-ne să credem că ministrul Educaţiei îşi asumă integral răspunderea pentru consecinţele stopării unei atît de importante activităţi pentru desfăşurarea învăţămîntului românesc.

Pierzîndu-ne speranţa că d-na ministru ne va primi în audienţă spre a se rezolva lucrurile, ne manifestăm încrederea că va avea curajul să-şi expună public considerentele pentru care blochează un proces ale cărui reguli au fost respectate întocmai de edituri.

13 iulie 2001

•

Comunicat

Urmare a intervenţiei brutale a Ministerului Educaţiei şi Cercetării privind anularea pieţei libere a manualelor de liceu, editurile anunţă blocarea tipăririi manualelor de liceu pentru anul şcolar 2001-2002.

Măsura luată de ministrul Educaţiei şi Cercetării reintroduce arbitrariul şi corupţia şi încalcă angajamentele luate de România faţă de U.E. la capitolul Învăţămînt pentru integrarea în U.E.

Există un ordin al fostului ministru după care s-au făcut manualele. În acest ordin nu se specifică faptul că manualele vor fi aprobate prin acordarea unor puncte şi nici că numărul manualelor pentru un an şcolar nu poate fi mai mare de 3. Pînă acum ele se avizau ca urmare a îndeplinirii unui barem de calitate (admis sau respins). Poziţia ministerului precizată o dată cu intrarea în funcţie a d-nei Ministru Andronescu a fost că anul acesta nu se vor face modificări în metodologia stabilită anterior. Această poziţie a fost întărită la întîlnirea dintre editori, minister şi reprezentantul misiunii Băncii Mondiale în România, din 11 iulie 2001, la care dl ministru secretar de stat, Vasile Molan, a afirmat că vor fi aprobate toate manualele de liceu care au îndeplinit baremul de calitate. Citām: „Ordinul va apărea mîine".

La data de 5 mai, data limită de predare a manualelor de liceu, preşedintele CNAM-ului nu primise la cunoştinţă nici o modificare de atitudine în ceea ce priveşte metodologia de aprobare a manualelor de liceu, drept care ne-a comunicat că vor fi aprobate cele ce întrunesc condiţiile de calitate, piaţa optînd pentru cel care întruneşte un raport optim calitate-preţ.

Din cît se cunoaşte, într-o singură ţară în care s-a implementat programul Băncii Mondiale s-a făcut întoarcerea către manualul unic şi anume în Vietnam.

Faptul că nu există piaţă liberă, numărul de manuale fiind impus fără să existe nici o comunicare anterioară, duce la reinstalarea oficială a arbitrariului şi corupţiei.

Este inadmisibil ca munca de ani a factorilor implicaţi în realizarea unei pieţe libere a manualelor, ghidată pe principiul liberei concurenţe, existent în ţările democratice, să fie aruncată la gunoi printr-un simplu ordin. Practic ne întoarcem la o economie dirijată şi centralizată.

De asemenea este sfidător că nici nu se pune problema creşterii calităţii manualelor prin simplul fapt că manualele noi, propuse spre avizare şi destinate anilor de studiu cls. IX-a şi cls. X-a, au fost automat respinse.

Editurile producătoare de manuale protestează vehement împotriva acestor măsuri arbitrare. Amînarea semnării ordinului cu circa 40 de zile, aruncă în aer munca a sute de oameni: autori, redactori, tehnoredactori, tipografi etc.

Considerăm măsura abuzivă, avînd în vedere că nu respectă un ordin anterior aflat în vigoare.

Editurile care deţin majoritatea pieţei producţiei de manuale au decis să blocheze pentru acest an şcolar 2001-2002 tipărirea acestora.

19 iulie 2001

Un pas către reintroducerea manualului unic

DANA PAPADIMA

(Humanitas Educaţional)

Anul acesta vor fi acreditate maximum trei manuale noi de liceu pentru fiecare disciplină şi an de studiu – a decis, întru totul surprinzător, Ministerul Educaţiei şi Cercetării. Potrivit unor nefericite uzanţe ale politicii româneşti, ne-am trezit puşi în faţa unui fapt împlinit, deşi e limpede că atît consultarea celor direct implicaţi, cît şi dezbaterea publică prealabilă a chestiunii ar fi fost în folosul tuturor.

Ca argument în favoarea deciziei luate, d-na ministru Ecaterina Andronescu invocă plîngerile profesorilor cărora le e greu să-şi aleagă manualul potrivit. Prea multe sortimente de mezeluri în galantar pot într-adevăr să dea bătaie de cap cumpărătorului. Îmi închipui însă că destul de puţini dintre noi am fi dispuşi, din acest motiv, să cerem limitarea lor la 3, la 4, la 5 sau la oricare alt număr. Şcoala pare a avea totuşi alte îndreptăţiri. Înţeleg agasarea profesorului care, prost plătit şi asaltat de o puzderie de obligaţii, simte ca pe o corvoadă în plus răsfoirea mai multor manuale pînă să se oprească la cel care-i convine. Numai că MEC a ales cea mai proastă cale de a-i veni în ajutor – privîndu-l, în fond, de dreptul alegerii libere. Ministerul s-ar fi putut preocupa, de pildă, să sprijine informarea mai rapidă, mai promptă şi mai lesnicioasă, sau să asigure familiarizarea profesorilor cu tehnicile de selectare a manualului dorit, pentru ca aceştia să poată economisi timp şi să aibă convingerea că au făcut opţiunea cea mai nimerită. Profesorii care îşi plîng povara s-ar putea gîndi, la rîndul lor, că orele petrecute pentru a consulta oferta de manuale nu sînt chiar „irosite": o astfel de lectură, oricît de fugară, îmbogăţeşte repertoriul de sugestii didactice şi metodologice la îndemîna specialistului. E vorba şi de manuale proaste, din a căror răsfoire nu e nimic de învăţat? Ministerul îi poate veni în ajutor profesorului ridicînd stacheta evaluării calitative în vederea acreditării. Se poate astfel preveni o eventuală „inflaţie" de manuale, fără a prejudicia cu nimic libera concurenţă. Profesorii care vor restrîngerea numărului de manuale, indiferent de calitatea acestora, s-ar mai putea gîndi că, dacă acest principiu s-ar fi aplicat anterior, poate tocmai manualul cu care au lucrat cel mai bine i-ar fi căzut victimă.

Restricţiile cantitative nu stimulează calitatea. Dimpotrivă: creează inevitabil situaţii de monopol, care sufocă, mai devreme sau mai tîrziu, iniţiativele înnoitoare. Între manualul unic şi piaţa liberă de manuale nu există jumătăţi de măsură. Formulele hibride, cum e *numerus clausus*, generează arbitrar. Ştim foarte bine, de pildă, că la examenele de admitere reuşita sau eşecul celor aflaţi cu cîteva sutimi deasupra sau dedesubtul liniei sînt pură loterie. Acelaşi lucru e valabil şi în selectarea manualelor pe un calapod restrictiv. Putem avea, de pildă, 4 manuale foarte bune înaintate pentru acreditare, care să pună comisia de evaluare în situaţia unei îndoielnice cîntăriri infinitezimale, numai pentru a satisface pretenţiile cifrei 3.

De altfel, evaluarea calitativă a fiecărui manual în parte nu are cum scăpa de o doză de relativitate. Dacă sub aspectul conformităţii cu programa lucrurile ar fi oarecum clare – deşi realitatea a contrazis în numeroase rînduri această „evidenţă" –, iar aspectul rigorii ştiinţifice s-ar zice că e neproblematic – deşi, în special în disciplinele umaniste, nici această chestiune nu e totdeauna uşor de tranşat –, sub aspect didactic evaluarea exactă e realmente foarte dificilă. Un manual e mai bun sau mai rău, nu în ultimul rînd, în măsura în care convine situaţiei particulare în care e folosit: tipului şi nivelului clasei, „istoriei educaţionale" a acesteia, stilului de lucru al profesorului, preferinţelor lui metodologice ş.a.m.d. Unui evaluator îi este practic imposibil să „construiască" mental întreaga varietate de situaţii educaţionale care ar putea influenţa decisiv opţiunea pentru un manual sau altul. Profesorii care au stat de vorbă cu colegi care au folosit manuale diferite sau au testat ei înşişi manuale în condiţii diferite ştiu bine cît de mult contează această adecvare la situaţie, asupra căreia nu poate decide în cunoştinţă de cauză decît cel aflat la catedră.

Ca editor, decizia luată pe neaşteptate de către MEC m-a mîhnit şi m-a îngrijorat. Las la o parte faptul că nimeni n-a părut să se preocupe de imensele prejudicii materiale pe care introducerea acestei măsuri în acest moment le-ar provoca editurilor de carte şcolară. Dincolo de această nepăsare, mă contrariază faptul că MEC tinde să-i perceapă pe cei implicaţi în producţia de manuale, autori şi editori, drept nişte „afacerişti" care „profită" de pe urma sistemului de învăţămînt. În ce-i priveşte pe autori, în marea majoritate profesori, piaţa liberă de manuale este categoric stimulativă pentru dinamica educaţiei româneşti în ansamblu. A le reproşa acestora că au un profit material de pe urma muncii lor – intense, dificile şi de înaltă calificare – este o aberaţie. Profesorii vor mai toţi să-şi suplimenteze modestele venituri salariale lucrînd în afara normei şcolare. Mulţi îşi iau ore în plus. Alţii dau meditaţii. Alţii scriu lucrări de specialitate vandabile: culegeri de exerciţii, ghiduri metodice, manuale etc. O astfel de muncă e privită de regulă cu respect. La noi, potrivit regulii „să moară capra lui Ion", e obiect de suspiciune, dacă nu de vădită ostilitate. Că mentalităţile româneşti, atît de confuze, au putut favoriza o atare atitudine, e desigur regretabil. Că ea a fost nu o dată propagată în *mass media* e şi mai trist. Că ea ajunge să fie încurajată de către ministerul de resort mi se pare alarmant. Profesorilor autori de manuale nu trebuie să li se ia dreptul de a-şi vedea munca răsplătită prin publicare. Sînt printre aceştia şi veleitari, incapabili să atingă standardele necesare? Iarăşi, nimic mai simplu: MEC nu are decît să supravegheze mai atent exigenţa şi corectitudinea evaluării calitative în vederea acreditării.

Cît despre poziţia MEC faţă de edituri, mă abţin de la comentarii. Mă întreb doar cum ar fi dacă ministerele de resort din, să zicem, Franţa, Anglia sau Germania, ar taxa drept „profitoare" edituri precum Hachette, Longman, Klett. O astfel de situaţie mi se pare pur şi simplu de neimaginat. Editurile de profil şcolar sînt pretutindeni partenerii indispensabili ai sistemului de învăţămînt. Oriunde există manuale alternative e nevoie de edituri puternice, cu prestigiu, capabile să satisfacă cererea de carte şcolară în toată diversitatea ei.

Nu numai pe mine, ci şi pe colegii mei din branşă ne îngrijorează profund faptul că măsura arbitrară introdusă de MEC va distruge mecanismele liberei concurenţe, făcînd loc hazardului, abuzului şi corupţiei. Vrem să lucrăm în condiţii de *fair play* concurenţial, cîştigînd sau pierzînd în măsura în care vom fi în stare să mulţumim cererile reale ale profesorilor. Nu vrem să ajungem să ne înfruntăm pentru monopolul artificial al cifrei 3 sau al oricărei alte cifre. Nu vrem ca etalonul arbitrar al unui *numerus clausus* să fie dat în mîinile unei comisii asupra căreia, indiferent din cine ar fi ea compusă, se pot exercita multe şi grele presiuni.

Lucrul cel mai contrariant în decizia MEC este că, în vreme ce consecinţele nefaste, arhicunoscute, ale lui *numerus clausus* în alte domenii, precum cel deja amintit al examenelor nu pot fi încă înlăturate din lipsă de resurse, în domeniul manualelor şcolare soluţia exista deja: piaţa liberă. Iar această soluţie, adoptată în întreaga lume, inclusiv în România în perioada interbelică, a fost înlăturată dintr-o trăsătură de condei, în momentul în care începuse să-şi dovedească viabilitatea şi în învăţămîntul nostru actual. Măsura pe care Ministerul Educaţiei şi Cercetării vrea s-o introducă înseamnă un pas îndărăt, către reintroducerea manualului unic. Cine şi-l mai doreşte? Şi de ce?

---

*

În atenţia:
d-lui Preşedinte Ion Iliescu
CC:
d-lui Prim-ministru Adrian Năstase

20.07.2001

Stimate Domnule Preşedinte,

Avem onoarea să ne adresăm dumneavoastră în problema manualelor de liceu şi şcoală profesională, care, *spre deosebire de manualele pentru clasele I-VIII, nu trebuie plătite de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, ci de elevi, la opţiunea profesorilor.*

Decizia D-nei Ministru al Educaţiei şi Cercetării, Ecaterina Andronescu, anunţată public în conferinţa de presă din data de 19.07.2001, de a da un ordin prin care limitează numărul de manuale pentru liceu la 3 pentru fiecare disciplină şi an de studiu, creează grave prejudicii atît editurilor cu profil pedagogic, cît şi învăţămîntului românesc. De aceea dorim să vă supunem atenţiei următoarele:

Liberalizarea ofertei de manuale pentru toate nivelurile de şcolarizare este una dintre componentele fundamentale ale reformei învăţămîntului din România, corespunzînd unor standarde general acceptate şi practicate în Uniunea Europeană şi în aproape întreaga lume. Acest proces de liberalizare a ofertei didactice a fost început încă din anul 1994, pentru ciclurile primar şi gimnazial, cu sprijinul unui proiect iniţiat de Banca Mondială. Finalitatea acestui proiect a fost crearea mecanismelor de piaţă care să poată fi apoi generalizate în întreg învăţămîntul preuniversitar românesc. Editarea noilor manuale pentru liceu s-a realizat cu începere din 1999 în condiţii de piaţă liberă – fără *numerus clausus*. Această măsură, deosebit de stimulativă pentru creaţia didactică şi pentru creşterea calităţii învăţămîntului, a făcut posibilă apariţia, în timp record, a unui număr mare de manuale, adaptabile unor situaţii şi unor stiluri de instruire diverse. Modul în care această diversitate şi această evoluţie dinamică au reuşit să satisfacă nevoile reale ale învăţămîntului românesc a fost foarte bine apreciat de organismele internaţionale care acordă asistenţă ţării noastre (OECD, Banca Mondială etc.). Pluralismul în educaţie, a cărui principală pîrghie este nerestricţionarea cantitativă a manualelor şcolare, reprezintă una dintre obligaţiile asumate de către România în vederea aderării la Uniunea Europeană.

În acest sens, *decizia anunţată de către Doamna Ministru Ecaterina Andronescu înseamnă un surprinzător pas înapoi în mersul învăţămîntului românesc*. Aplicarea acesteia ar duce în mod evident la descurajarea iniţiativei în domeniul editării de carte şcolară, la arbitrar şi la creşterea corupţiei. Practica ţărilor care nu au cunoscut experienţa aberantă a „manualului unic" a demonstrat că numai mecanismele de piaţă pot încuraja perfecţionarea continuă a ofertei didactice şi adaptarea optimă a acesteia la nevoile învăţămîntului. Orice limitare cantitativă este evident arbitrară, neavînd relevanţă calitativă – este, de exemplu, posibil ca într-un caz doar un manual să merite avizul de calitate al specialiştilor, în altul cinci sau şapte etc. Introducerea unui *numerus clausus* încarcă totodată comisiile de evaluare – care avizează manualele din punctul de vedere al calităţii didactice – cu responsabilităţi excesive, supunîndu-le unor mari presiuni din partea celor interesaţi. Credem că Doamna Ministru, ascultînd vocile celor cărora, adaptîndu-se mai greu la schimbările reformei, le vine greu să-şi aleagă manualul potrivit, privează corpul profesoral de exerciţiul democratic fundamental al opţiunii asupra modului în care să-şi exercite profesiunea.

Considerăm categoric inadmisibil modul în care a fost luată decizia menţionată. Selectarea şi aprobarea manualelor de liceu pentru anul şcolar 2001-2002 s-a făcut potrivit unui Ordin al Ministrului nr. 5163 din 5 decembrie 2000, care nu a fost modificat de către MEC pînă în momentul actual. Decizia luată de Doamna Ministru luată cu o întîrziere de 40 de zile de la data cînd ar fi trebuit anunţate editurile, răstoarnă complet o procedură deja încheiată: manualele au fost înaintate pînă în data de 3 mai la Consiliul Naţional de Aprobare a Manualelor (CNAM), evaluate şi avizate pentru publicare de către aceasta în iunie, rezultatul fiind comunicat editurilor respective, conform procedurii, în aceeaşi lună. Ca atare, hotărîrea anunţată de către Doamna Ministru nu are bază legală. Deşi AEP a semnalat în repetate rînduri întîrzierea în emiterea ordinului de aprobare a manualelor, nu s-a primit nici un răspuns, iar protestele noastre, exprimate în comunicate adresate inclusiv Dnei Ministru, au rămas fără ecou.

Editorii de carte şcolară din România au fost şi sînt un partener al învăţămîntului românesc. Ei au colaborat în permanenţă cu Ministerul Educaţiei. Ne-a plăcut să credem că nu sîntem doar firme comerciale sau prestatori de servicii, ci şi factori responsabili în reforma învăţămîntului. Completa ignorare a consecinţelor pe care decizia anunţată le are asupra activităţii noastre, ignorarea imenselor prejudicii materiale pe care noi le suferim, ne doare şi ne nedumereşte.

Prin urmare, *ne declarăm dezaprobarea faţă de hotărîrea MEC şi solicităm să fie anulată*. În cazul în care ea se va menţine, editorii de carte şcolară din România vor fi nevoiţi să acţioneze în justiţie Ministerul Educaţiei şi Cercetării. Totodată, editorii de carte şcolară se declară solidari în intenţia de a sista tipărirea de manuale de liceu pentru anul 2001-2002.

Avem însă certitudinea că discernămîntul Dvs. politic va face posibilă ieşirea din acest impas, nedorit de nimeni, şi continuarea activităţii noastre în condiţii normale, în beneficiul învăţămîntului românesc, a orientării acestuia către standarde moderne, europene.

**Consiliul Permanent
al Asociaţiei Editurilor
cu Profil Pedagogic**

Scrisoare deschisă

adresată Ministrului Educaţiei şi Cercetării

Subsemnaţii am luat act cu profundă îngrijorare de refuzul Ministerului Educaţiei şi Cercetării de a continua acordarea burselor „Vasile Pârvan“ şi „Nicolae Iorga“, menite să asigure perfecţionarea pregătirii de specialitate a douăzeci de tineri români, pe lîngă Accademia di Romania din Roma şi Institutul Român de Cultură din Veneţia. Efect al unei condamnabile neglijenţe, dacă nu chiar al unei lipse de responsabilitate faţă de destinele culturii naţionale, acest refuz este absolut nemotivat, întrucît Ministerul a fost informat din timp cu privire la situaţia burselor, cerîndu-i-se insistent organizarea concursului pentru a doua serie, iar banii provin din resurse extrabugetare. Rezultatele excelente obţinute de prima şi unica (pînă azi) promoţie de bursieri români din Italia, concretizate în publicaţiile reînviate ale Accademiei di Romania, în manifestările ştiinţifice organizate cu participarea lor, în angajarea unor importante acorduri de colaborare cu mai multe instituţii academice italiene ori centre de cultură străine din peninsulă, toate acestea pledează în modul cel mai convingător pentru continuarea susţinerii acestui program. Condiţiile de lucru existente, graţie efortului pasionat al unor oameni de cultură aflaţi în ultimii ani atît la conducerea celor două institute româneşti amintite, cît şi în ministerele de resort, se cuveneau fructificate în continuare. Redarea spaţiilor şi dotărilor existente adevăratei lor meniri după străduinţe uneori dramatice – cum s-a întîmplat în cazul regretatului profesor Marian Papahagi, care a dus o adevărată luptă pentru a asigura Accademiei di Romania strălucirea din epoca interbelică, a întemeietorilor Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga – ar fi trebuit să asigure desfăşurarea firească a stagiilor de pregătire şi cercetare ale bursierilor români.

Or, suntem, iată, martorii unei noi manifestări de nepăsare vinovată şi de dispreţ faţă de valorile intelectuale naţionale, de lipsă de respect faţă de memoria celor care s-au sacrificat pentru progresul nostru cultural şi afirmarea noastră în lumea europeană. Jocuri de interese oculte, concurenţa neproductivă dintre diverse foruri de decizie româneşti ameninţă să lipsească un eşantion semnificativ al tinerei intelectualităţi româneşti de şanse (poate, decisive) pentru formarea şi afirmarea sa creatoare. Trebuie să asistăm încă o dată la reacţia unor prieteni străini ai României – cum s-a întîmplat cu scrisoarea deschisă semnată recent de specialiştii în românistică din Italia – pentru a ni se atrage atenţia asupra imensei erori pe care indolenţa unor funcţionari din fruntea Ministerului Educaţiei şi Cercetării a înfăptuit-o. Pentru a imagina consecinţele unor asemenea hotărîri nesăbuite asupra generaţiei tinere de cercetători români într-un moment în care cultura ar trebui, dimpotrivă, să fie susţinută ca forţă dinamizatoare a procesului de democratizare a ţării, nu e nevoie de o imaginaţie ieşită din comun. Şi nu e deloc greu de observat contradicţia flagrantă dintre aspiraţiile, proclamate formal, de reintegrare în circuitul normal al ideilor din lumea actuală, şi realitatea de fapt, ilustrată şi de anularea burselor guvernului român pentru studii postuniversitare şi cercetare în Italia.

Conştienţi de gravitatea deciziei ministeriale la care ne-am referit, ne asociem protestelor pînă acum exprimate de profesorul Ion Bulei, directorul Institutului român „Nicolae Iorga“ din Veneţia, de profesorii de limba şi literatura română din Italia, de directorul adjunct al Accademiei di Romania, Gheorghe Mîndrescu, cerînd, la rîndul nostru, Ministerului Educaţiei şi Cercetării să revină imediat asupra nefericitei sale decizii, respectînd statutul burselor românesti în Italia, recucerit prin eforturile profesorului de luminoasă memorie Marian Papahagi şi ale altor spirite constructive, ceea ce ar constitui un semn că actuala conducere a ţării este cu adevărat ataşată ideii de afirmare a valorilor naţionale, în lumea democratică unde dorim să ne găsim.

Semnează:

Ion POP, **Ioana BOT**, **Mircea MUTHU**, **Helga TEPPERBERG**, **Alexander BAUMGARTEN**, **Laura PAVEL**, **Ion VLAD**, **Carmen VLAD**, **Andrei GOŢIA**, **Dan MARĂŢESCU**, **Mihaela TOADER**, **Călin MOŢUT**, **Elena POPESCU**, **Sanda TOMESCU**, **Rodica BACONSKY**, **Rodica LASCU-POP**, **Roxana MARCU**, **Liana MUTHU**, **Sanda CORDOŞ**, **Gheorghe PERIAN**, **S.P. DAN**, **Andra IVAN**, **Ariadna SAVA**, **Ion SEULEAN**, **Georgeta ANTONESCU**, **Laura LAZĂR-ZĂVĂLEANU**, **Corin BRAGA**, **Renata GEORGESCU**, **Tudor IONESCU**, **Ruxandra CESEREANU**, **Horia POENAR**, **Virgil STANCIU**, **Ecaterina POPA**, **Călin TEUTIŞAN**, **Monica FÉKÉTE**, **Sanda BERCE**, **Carmen BORBELY**, **Ioan A. POPA**, **Corneliu NICOLESCU**, **Cristina TĂTARU**, **Lucian DUNĂREANU**, **Alina PREDA**, **Adriana TODEA**, **Ana FLORESCU**, **Simona SCHULER**, **Cristina DUMITRU**, **Ioan BACIU**, **Ovidiu PECICAN** (Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca).

Sanda REINHEIMER-RÎPEANU (Universitatea din Bucureşti), **Iancu FISCHER** (Universitatea din Bucureşti), **Doina DERER** (Universitatea din Bucureşti), **Anca OROVEANU** (Colegiul „Noua Europă“, Bucureşti), **Oana FOTACHE** (Universitatea din Bucureşti), **Speranţa RĂDULESCU** (Muzeul Ţăranului Român), **Vlad ALEXANDRESCU** (Universitatea din Bucureşti), **Magda CÂRNECI** (G.D.S.), **Dan DAMASCHIN** (Editura „Paralela 45“), **Simona REDNIC** (Universitatea de Medicină şi Farmacie „Iuliu Haţieganu“, Cluj-Napoca), **Gheorghe CRĂCIUN** (Universitatea „Transilvania“ din Braşov), **Corina POPESCU** (Universitatea din Bucureşti), **Adriana BABEŢI** (Universitatea de Vest din Timişoara), **Cornel BAN** (University of Delaware, U.S.A.), **Mircea MIHĂIEŞ** (**Orizont**), **Mircea VASILESCU** (Universitatea din Bucureşti), **Mihaela IRIMIA** (Universitatea din Bucureşti), **Gabriela ADAMEŞTEANU** (**22**), **Kazmer KOVACS** (Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“, Bucureşti), **Augustin IOAN** (Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“, Bucureşti), **Simona CORLAN** (Universitatea din Bucureşti), **Cristina PAPA** (Directorul Misiunii Etnologice Italiene în România, Universitatea din Perugia, Italia), **Filippo ZERILLI** (Universitatea din Perugia, Italia), **Ion Bogdan LEFTER** (Universitatea din Bucureşti), **Anca ROMANŢAN** (University of Pennsylvania, The Annenberg School for Communication, U.S.A.).

Lista rămîne deschisă

Radio Total 96.9 FM

Scrisoare deschisă

Doamnei Ecaterina Andronescu
Ministrul Educaţiei şi Cercetării

Stimată Doamnă Ministru,

Sîntem nevoiţi să recurgem la această formă extremă de protest în faţa indiferenţei cu care este tratată ideea renaşterii Accademiei di Romania, Şcoala Română de la Roma, înfiinţată în 1920 prin hotărîrea unanimă a Parlamentului României Mari, în baza proiectului depus de Nicolae Iorga şi Vasile Pârvan şi desfiinţată după 1947 o dată cu venirea regimului comunist.

În urmă cu aproape patru ani, într-un moment de lăudabilă iniţiativă, Ministerul Afacerilor Externe a deschis calea reconstrucţiei prin numirea profesorului Marian Papahagi la conducerea instituţiei de la Roma, susţinînd un program precis de refacere a modelului antebelic şi promovînd o serie de măsuri care au permis revenirea spaţiilor, din palatul dat în folosinţă în anul 1933, la destinaţia iniţială – sediu pentru o concentrată muncă de cercetare în domeniul umanistic.

Efortul depus, pînă la sacrificiu, din partea ilustrului italienist care a fost Marian Papahagi (dispărut la Roma în ianuarie 1999), sprijinit de un grup de oameni care au crezut în necesitatea refacerii Şcolii, a permis obţinerea Hotărîrii de Guvern în baza căreia s-a organizat concursul care a adus la Roma şi Veneţia un prim grup de douăzeci de bursieri, cu burse ce poartă numele lui Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga. În cuprinsul acestei Hotărîri de Guvern, o minte inconştientă (sau poate nu) a introdus precizarea că bursele se acordă pentru anul 1999-2000, precizare care a declanşat calvarul pe care îl trăim în ultimii doi ani.

Din decembrie 1999 am lansat noul regulament pentru organizarea celui de al doilea concurs pentru bursele Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga, dar ambiţii, confruntări oarbe, orgolii de toate felurile şi multe alte interese spuse sau nespuse au făcut ca o nouă Hotărîre de Guvern, care să permită viaţa Accademiei di Romania fără sincope, nu a mai putut fi adoptată (domnul ministru Decebal Remeş a respins-o în noiembrie 2000 pentru nişte detalii total nesemnificative).

Numit director adjunct, dar girînd şi funcţia de director al Accademiei di Romania din iulie 1999, am dus mai departe munca începută de Marian Papahagi, încercînd să construiesc, împreună cu bursierii Vasile Pârvan, cadrul pentru viaţa viitoarei Accademii. În primul rînd, este de semnalat reapariţia anuarului Epheueris Dacoroman nr. XI – 2000, după ce numărul X apăruse în 1945. Este cea mai elocventă dovadă a muncii de cercetare care s-a făcut de către reprezentanţi ai primei serii de bursieri, despre valoarea şi utilitatea muncii de cercetare din Italia pentru istoria şi cultura română îndepărtată pentru decenii de sursele fireşti, europene.

Bursierii şi-au dovedit capacitatea prin organizarea a şase importante sesiuni de comunicări care au reunit la Accademia personalităţi de prim rang din lumea cercetării italiene şi nu numai, prin organizarea unor importante expoziţii de grup sau personale. Seminariile susţinute de specialişti din domenii diverse, acordurile de colaborare cu universităţi şi institute italiene, precum istorici, arhitecţi, istorici de artă, arheologi (prezenţi în iulie 2001 la primul şantier arheologic din ultimele decenii, cu participare românească, la vila imperială a lui Traian de la Arcinazzo Romano) şi mai ales reluarea legăturilor cu celelalte douăzeci şi opt de academii şi institute străine ce activează la Roma, ne-au oferit un deosebit suport pentru munca de renaştere a Şcolii române antebelice.

Din decembrie 2000, la schimbarea noului guvern, pentru a preveni neincluderea Accademiei în noul buget, am relansat demersurile, regulamentul de concurs, memoriile noastre, în speranţa că noua conducere ne va răspunde favorabil. Oficiul Naţional al Burselor de Studii în Străinătate ne-a asigurat că demersurile au fost făcute către conducerea Ministerului Educaţiei, pe baza unor tratative ce au avut loc cu participarea unor reprezentanţi ai Ministerului Afacerilor Externe. Doamna Elena Zamfir, director general în Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi-a manifestat sprijinul, dar în final ne-a dat vestea că Dumneavoastră, Doamnă Ministru nu susţineţi finanţarea burselor Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga. Fac precizarea că banii acordaţi acestor burse proveneau din surse extrabugetare – taxele plătite de studenţii străini ce studiază în România.

Ne întrebăm care sînt priorităţile utilizării acestor bani dacă se refuză acordarea lor pentru cele mai importante burse româneşti din afara graniţelor, burse destinate cercetării domeniului umanistic atît de vitregit timp de decenii.

Din februarie 2001 Excelenţele Lor, Domnul Ministru Mircea Geoană (prezent în două rînduri la Roma) şi Domnul Prim-Ministru Adrian Năstase, au susţinut cu căldură, fără rezerve, relansarea concursului pentru bursele Vasile Pârvan şi Nicolae Iorga. (Ne-au cerut să revenim cu sesizări pentru a nu se tărăgăna.) Cine nu doreşte consolidarea şi continuarea acestui proiect, care alte proiecte pot fi prioritare în faţa unei intreprinderi de asemenea amploare şi care are o bază materială şi o susţinere deosebită în capitala Italiei?

Accademia di Romania prin existenţa ei reprezintă o valoare inestimabilă pentru naţiunea noastră şi credem că drumul refăcut pînă acum nu mai poate fi distrus, aşa cum s-a procedat în 1947.

Dr. Gheorghe MÂNDRESCU
Vicedirector
Accademia di Romania
din Roma

Roma, 20 iulie 2001

Triadele vieţii literare ieşene

Scrisoare din dulcele stîrv al Ieşilor

RADU PĂRPĂUŢĂ

Doamnelor, domnişoarelor şi domnilor redactori de la **Observator**, rău faceţi că publicaţi în gazeta dvoastră diverşi autori care pun la îndoială unitatea de monolit a literaturii ieşene! Organizarea vieţii literare ieşene poate şi trebuie să contribuie la perfecţionarea continuă a lucrărilor literare, a operei de ansamblu a fiecărui scriitor, să determine scoaterea la iveală şi formarea a noi şi noi talente din rîndul tineretului, din rîndurile maselor largi populare. Activitatea revistelor, a cercurilor şi cenaclurilor literare se desfăşoară într-o atmosferă de colegialitate şi sprijin reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv, totul în baza triadei lui Hegel: teză, antiteză, sinteză. Apoi piramida a fost răsturnată, cum se ştie, de Marx, preluată de Lenin şi iar preluată ca treime comunistă de Stalin.

Triadele se manifestă peste tot. Uite, de pildă, dl preşedinte Iliescu formează o triadă împreună cu soţia legiuită, dna Nina, şi cu cea nelegiuită, Revoluţia. Sau eu: am o soţie, Maria, şi o amantă, Literatura. Triunghiul acesta este valabil şi în cazul dlui Cassian Maria Spiridon, redactorul şef al **Convorbirilor literare**: are o soţie legitimă şi o amantă. E Revista, Puterea, e alta? Sau toate trei la un loc? Sper să nu iau bătaie pentru aceste din urmă afirmaţii, fiindcă dl C.M.S. m-a mai ameninţat că mă bate chiar în Paradis, nefiindu-i teamă că o să-l bată Dumnezeu.

Erau şi două persoane de faţă în sus-numitul tractir, dar nu pot da mărturie din principiu („din principiu“ că prima persoană, poetul George Bădărău, e colaborator la suspomenita revistă, şi „din principiu“ că a doua, Emil Iordache, e secretar de redacţie la aceeaşi revistă spiridoniană). Tot „din principiu“ nu am drept de publicare în **Convorbiri**, cum nu au drept nici alţi scriitori ieşeni (vreo trei ştiu şi eu). Dar eu înţeleg: se strică unitatea de monolit a literelor ieşene, din pricină că am scris despre activitatea antedecembristă a dlui Spiridon, cînd nu era revoluţionar ca acum, ci secretar BOB pe întreprindere; după care a aflat cu trei zile înainte de manifestaţia avortată de la Iaşi din 14 decembrie '89 şi... iată-l astăzi revoluţionar şi unul dintre stîlpii triadei literare ieşene. Ceilalţi doi: dl Lucian Vasiliu, directorul Muzeului Literaturii, şi dl Grigore Ilisei, secretarul filialei ieşene a Uniunii Scriitorilor. Vedeţi cum avatarurile triadei sînt un nesecat izvor de înţelepciune de o inestimabilă valoare teoretică şi practică? Căci cei trei, cu experienţa lor în vechiul şi noul regim, ştiu foarte bine: teza a fost ieri, azi e antiteza, iar sinteza va fi mîine, într-un viitor cît mai îndepărtat. Astăzi îl neagă pe ieri, dar există negarea negaţiei, acea cale grandioasă spre viitorul luminos. Iată, bunăoară, că tot am vorbit de dl Iliescu: dl Petre Roman a fost teza negată violent, dar dialectic (cu minerii). A venit antiteza: alde Stolojan, Văcăroiu etc. Şi, prin negarea acerbă a negaţiei, a (re)apărut tandemul Năstase-Iliescu, cînd apar zorile benefice ale sintezei. E drept că populaţia nu simte sinteza, dar asta pentru că nu ştie dialectică.

Cam acelaşi lucru se întîmplă în mic, pe plan local, în sferele oculte ale vieţii literare din „dulcele stîrv“. Primul a venit domnul Lucian Vasiliu – teza – ieşit direct din negurosul decembrie '89, cînd îi condamna cu fervoare la Casa Pogor pe iredentiştii de la Timişoara. A apărut dialectic antiteza revoluţionară cu dl Spiridon la **Convorbiri**. Dar lucrurile nu erau împlinite. Şi, iată, apar zorile firave încă, dar luminoase ale sintezei: dl Grigore Ilisei. Dumnealui e hîrşit în şedinţele acelea fulger, numite ca la Moscova „letucika“, care durau cîte o jumătate de noapte dezbătînd tezele din aprilie. Ba a scris şi romane din acelea ale „obsedantului deceniu“, în care acţiunea se desfăşura tot în trei: un preşedinte de CAP încuiat i se opunea unui inginer şef deştept, care voia să introducă noul – o moară cu ciocănele (ori cu lopăţele!) sau voia să însămînţeze bobul de grîu cu vîrful în sus ca să obţină producţii duble la ha. Se certau ce se certau şi pe urmă venea un secretar de partid (sinteza, căci un roman fără sinteză e *contradictio in adjecto*, atenţie Cărtărescule!). Se adunau toţi trei, mîncau popuşoi (elementul specific regional) copt, unul se frigea, ceilalţi rîdeau (ăsta era elementul comic) şi se împăcau. Rezolvarea contrariilor!

Şi uite aşa s-au rezolvat contrariile în literatura de pe Bahluvium. E drept că revistele literare ale Uniunii scîrţîie de cască mîţele citindu-le, festivismul e în floare pe la manifestări şi cenacluri, în timp ce repararea Casei Pogor stagnează de ani în şir (deşi s-au găsit bani pentru crîşma-catacombă din curte!)

Însă cine nu intră în triada de fier este element duşmănos şi suportă consecinţele. Vrei un post de muzeograf la Casa Sadoveanu? Nu se poate. A fost angajat un septuagenar cu lavalieră. Degeaba încerci să spui ceva de concurs, că nu se discută: estetica lavalieră septuagenară e în afară de concurs, dar în triadă, iar tu nu eşti în triadă. Alţii, mai iuţi la minte, au priceput mai repede şi au intrat în triada de fier. De exemplu, excelentul oportunist traducător Emil Iordache. Ceilalţi însă vociferează, strigă, dar nu trebuie să-i luaţi în seamă. Sînt elemente duşmănoase.

Între „MATE 2000“ şi „Colecţia 80“

Înfiinţată în noiembrie 1994, Editura PARALELA 45 e specializată în editarea de carte didactică (matematică, limbă şi literatură română, limbi străine etc.) şi literatură contemporană (poezie, proză, critică literară, eseu). Din 1998 sînt publicate în medie 150 de titluri pe an, cu tiraje cuprinse între 500 şi 40.000 de exemplare. Editura PARALELA 45 este dotată cu o tipografie modernă proprie. De asemenea, pe lîngă relaţia cu librăriile, editura a reuşit să-şi creeze o reţea proprie de distribuţie.

În domeniul didactic, colecţia fanion a Editurii PARALELA 45 este „MATE 2000“. Alte colecţii: „Concursuri şcolare“, „Subiecte posibile“, „Antologii şcolare“, „Dicţionarele Paralela 45“, „Deschideri“ (studii introductive în domeniul literaturii), „Vademecum“ (îndrumare didactice şi culegeri de teste şi exerciţii), „Compact“ (rezumate şi descrieri pentru întreg domeniul cultural).

În domeniul literaturii, colecţia fanion a Editurii PARALELA 45 este „Colecţia 80“, consacrată celor mai recente serii de autori români. Alte colecţii: „Mediana“ (literatură română în limbi străine), „Gemini“ (colecţie bilingvă de poezie), „Cercul literar de la Sibiu“.

editura paralela 45

Editura PARALELA 45 are sediul în Piteşti şi filiale în Braşov, Cluj-Napoca şi Bucureşti.

Informaţii şi comenzi la următoarele adrese:

Sediul central:
Str. Fraţii Goleşti Nr. 128-130,
0300 Piteşti
Tel: 048-63 14 39,
Tel/Fax: 048-63 14 92
E-mail: ep45@pitesti.ro
Filiala Braşov: Str. Paul Richter
Nr. 7, 2200 Braşov
Tel/Fax: 068-14 04 15
E-mail: ep45@deuroconsult.ro
www.deuroconsult.ro/ep45
Filiala Cluj-Napoca: Str. Moţilor
Nr. 83, 3400 Cluj-Napoca
Tel/Fax: 064-19 62 54
E-mail: ep45@mail.dntcj.ro
Filiala Bucureşti:
Bdul Dimitrie Cantemir Nr. 20,
Bl. 8, Sc. A, Et. III, Ap. 16,
Sector 4, Bucureşti
Tel/Fax: 01-335 36 97
E-mail: bucurestip45@digi.ro

infoLiterar

Ce mai e nou pe la Iaşi

Conflictul continuă. Se trage din toate poziţiile... Continuă la Iaşi conflictul iscat după ce a fost dată publicităţii scrisoarea deschisă adresată preşedintelui Uniunii Scriitorilor din România (USR) de către un numeros grup de autori format din majoritatea celor mai reprezentativi scriitori din urbe şi a celor mai valoroşi tineri ieşeni afirmaţi în ultimii ani. Săptămîna trecută, presa de pe Bahlui a fost plină de comunicate şi declaraţii încrucişate. Reamintim că petiţionarii au acuzat veleitarismul şi comportamentul de tip gregar al grupului de autori care controlează Asociaţia şi revistele tradiţionale ale Iaşiului şi au cerut aprobarea conducerii Uniunii pentru înfiinţarea unei noi filiale în oraş, paralelă cu cea existentă...

Acuzaţii răspund cu şedinţe, comunicate, declaraţii. La începutul săptămînii trecute, văzînd că „gluma" se cam îngroaşă, Comitetul de conducere al ASI s-a întrunit în şedinţă de criză. **Comunicatul** redactat la finalul întîlnirii ne-a sosit şi nouă la redacţie şi îl publicăm în aceste pagini.

Pe lîngă **Comunicat**, secretarul ASI, Grigore Ilisei, „somat" într-un articol găzduit de noi în urmă cu două săptămîni să ia situaţia în serios, a ieşit la rampă în principalul cotidian ieşean, **Monitorul**, răsturnînd acuzaţiile: în ediţia din 25 iulie, el trece în seama lui Mihai Ursachi şi a lui Nichita Danilov „neregularităţi" în funcţionarea ASI în „legislatura" trecută.

Mai puţin bătăios se arătase în cotidianul local **24 de ore** din 24 iulie băcăuanul Sergiu Adam, membru în Comitetul de conducere al ASI, care optase pentru nedumerire: „Nu prea am înţeles acest protest al colegilor din Iaşi, deoarece este profund eronat"! E de sperat că, dată fiind calitatea sa, va „înţelege" – totuşi – despre ce e vorba...

În **Cotidianul** din 25 iulie, redactorul-şef al revistei **Convorbiri literare**, Cassian Maria Spiridon, unul dintre „inculpaţi", se arată şi el nedumerit de „procedura" aleasă de protestatari, care i se pare „ciudată". În opinia sa, scrisoarea deschisă ar fi trebuit trimisă direct preşedintelui USR, fără presă, fără să se ştie public nimic despre ea. Probabil pentru ca să fie citită la toamnă, la întoarcerea din vacanţe... Apoi, după minimalizarea reprezentativităţii protestului, e proclamată calitatea de „instituţie naţională" pe care **Convorbirile...** şi-ar fi recăpătat-o în actuala formulă. Cîteva nume onorabile care au semnat în gazetă sînt citate ca argumente de autoritate pentru a cauţiona astfel aspectul dezastruos al revistei din ultimii ani...

Replici la replici. În **Monitorul** de Iaşi din 26 iulie, Nichita Danilov comentează acid declaraţia lui Grigore Ilisei la care am făcut trimitere şi pe care o consideră „bizară, dacă nu de rea-credinţă" şi „o diversiune". În ce-l priveşte, acuzaţia privitoare la „neregularităţi" în funcţionarea ASI în anii trecuţi e nefondată, întrucît Nichita Danilov n-a făcut parte decît cîteva luni din conducerea veche a Asociaţiei, după care – după cum se ştie – a funcţionat la Ambasada României din Chişinău. În schimb, autorul dă de înţeles că s-ar fi obţinut şi s-ar obţine de către ASI bani buni de pe urma subînchirierii Casei cu Absidă pe care o are în folosinţă, bani care nu se ştie unde se duc. De asemenea, se pare că nu Mihai Ursachi, fostul secretar al ASI, a semnat asemenea contracte de subînchiriere... În sfîrşit, Nichita Danilov diagnostichează din nou „submediocritatea" revistelor „oficiale" din Iaşi, respectiv **Convorbirile...**, **Cronica**, şi **Dacia literară**, şi-şi declară şi el o limită a comprehensiunii: „Nu înţeleg de ce atîta încrîncenare de a ţine cu dinţii un post pe care nu poţi să-l onorezi nici managerial, nici valoric"...

Replicile preşedintelui USR. A ieşit din umbră şi preşedintele USR, Eugen Uricaru, căruia petiţionarii de la Iaşi i se adresaseră. În acelaşi număr al **Cotidianului**, se declară şi el „dezamăgit" de „procedurile folosite", recte adresarea prin intermediul presei. Modul în care minimalizează apoi protestul, preluînd argumentele „inculpaţilor", arată limpede de partea cui se situează. În aceeaşi zi, într-un interviu acordat **Cronicii române**, Eugen Uricaru se referă în trecere şi la „cearta" de la Iaşi, calificînd solicitările contestatarilor actualei stări de lucruri drept „năzbîtii" şi punîndu-le în seama unor „stricte interese personale"... Pentru ziua de ieri, luni 30 iulie, Eugen Uricaru îşi anunţase prezenţa la Iaşi pentru a discuta la faţa locului cu toate părţile implicate. Dacă va fi ceva de relatat, vom relata!

Ce-I nepublicabil tot nepublicabil rămîne! În numărul de săptămîna trecută al revistei **Luceafărul** a văzut lumina tiparului mesajul pe care redactorii **Convorbirilor literare** ni-l trimiseseră în urma apariţiei scrisorii deschise a protestatarilor ieşeni în **Observatorul cultural**. În numărul nostru precedent am menţionat primirea la redacţie a notei respective şi am explicat că ea e jignitoare şi naivă, de aceea nepublicabilă. Se confirmă în paginile **Luceafărului**. În plus, semnatarii mai şi dovedesc că nu ştiu ce fac: ei ne mustră pentru că am fi încălcat „dreptul la replică"; or, ei nu „replicau" cîtuşi de puţin acuzaţiilor din scrisoarea concitadinilor lor, arătîndu-se în schimb ofuscaţi de... şapoul nostru redacţional care prefaţa textul protestatarilor ieşeni! O singură concluzie: deşi publicată de alţii, nota rămîne nepublicabilă! Poate că redacţia **Luceafărului** a vrut – de fapt – să-i ajute pe redactorii **Convorbirilor...** să se facă de rîs!?!...

Xenikale. Portret de grup teatral cu flori de colţ din plastic şi oase

MICHAEL ASTNER

Pesă într-un act cu figuri, persoane şi personaje aproape ireale, dar şi inventate (de unii şi de alţii), pesă scrisă almost exclusiv cu materialul clientului (pînă la virgulă!) şi completată cu un prolog prozaic sub formă de notă explicativă scrisă chiar de autorul liberului aranjament dramaturgic (de unde se înţelege că – bune, rele – indicaţiile de regie îi aparţin – ca şi, de altfel, una bucată replică, nota bene: ultima)

Figurile, persoanele şi personajele actului
Cortina;
Banchierul de metafore;
Călătorul în Lumea Nouă;
Etnologul profesor şi scriitor;
Eseistul-născocitor;
O floare de colţ enormă, din plastic;
Nea Luţă, personaj-pacient de proză scurtă;
Poeta-floare de colţ, în cămaşa de noapte a poeziei;
Poeta cu însingurarea în cîrcă;
Poetul;
Recenzentul eseist (care seamănă leit cu Eseistul-născocitor, după gesturi, după port);
Recenzentul pur şi simplu;
Recenzentul sanitar;
Redactorul-şef (care seamănă leit cu Călătorul în Lumea Nouă, după gesturi, după port);
Vasile, personaj-vizitator de proză scurtă;
Locul acţiunii: holul unui sanatoriu;
Timpul acţiunii: într-o zi de iunie, spre seară.

Notă care nu ţine de piesă (decît aşa, indirectamente), ci de teatru(l de „război civil").

Monitorul a titrat belicos **Război civil la Asociaţia Scriitorilor din Iaşi** (11.07.01). A urmat **Războiul scriitorilor continuă** (12.07.01). Stăteai şi citeai, stăteai şi te-ntrebai: care război (civil)? Mai ales că erau citate aproape exclusiv doar reacţii din partea „establishment"-ului zgîndărit de o declaraţie care n-a apărut ca atare în **Monitorul** şi care a circulat sub formă de **Protest** (într-o variantă mai lungă, nepublicată!) prin tîrg. Reacţii care nimereau ca nuca-n perete problemele puse-n discuţie de textul declaraţiei (apărut în 10 iulie în **Observatorul cultural**). Între timp cititorii din ţară au mai aflat (tot graţie **Observatorului cultural**) şi din alte contribuţii cam cum stă chestiunea-n tîrgul Ieşilor. Reiau aici pentru o mai bună încadrare a ceea ce urmează o parte din declaraţie: „De ani de zile climatul literar ieşean se degradează continuu. Considerăm că revista **Convorbiri literare**, precum şi alte reviste din Iaşi (**Cronica** şi **Dacia literară**) [...] sînt lipsite de reprezentativitate şi de relevanţă pe plan naţional. Sistemul de valori impus de aceste publicaţii ni se pare fals [...]", solicitîndu-se „1. înfiinţarea unei noi filiale a Uniunii Scriitorilor la Iaşi; 2. împărţirea proporţională a veniturilor Uniunii Scriitorilor; 3. sprijinirea apariţiei unei reviste literare bilunare la Iaşi". Deci, repet, care război civil? Dar, dacă aceasta a fost impresia jurnalistei de la **Monitorul**, m-am gîndit că e timpul să ajungem din urmă expresia, fie şi numai pentru faptul că prea multă vreme ne-am ignorat reciproc unii pe alţii. În consecinţă, eu unul mi-am călcat pe inimă şi spirit, am scos 5000 de lei din buzunar şi-am cumpărat după mulţi, mulţi ani din nou un număr din **Cronica** (nr.6/2001). Aşa, ca să văd şi eu ce mai scrie o anumită parte a „establishmentului" literar/cultural ieşean. Şi cine şi ce (se) mai publică prin revistă. De reţinut am reţinut cele ce urmează, aranjate astfel încît să se creeze iluzia unui act de recuperare. Teatrală. Sau dramaturgică. Mă rog, ceva pe-acolo.

M.A.

În fine,
Pesa propriu-zisă

Actul I (şi, cum spuneam, singurul!) (deocamdată)

Apar **Vasile** şi **nea' Luţă.**

Vasile *(vizitator, cu accent moldovenesc)*: Viaţa-i frumoasă, nea' Luţă, viaţa-i frumoasă! *(Pe un ecran ce-nchide scena în spate apare proiectat: Două personaje din proza* ***Cel mai frumos dar*** *de Silvius Buimistru. Amîndoi întorc capul şi încearcă să citească ce scrie pe ecran, apoi Vasile şi nea' Luţă se aşază pe-o bancă din holul sanatoriului. Ei se vor uita cînd la cei care apar pe scenă, cînd, întorcînd mereu capul, spre ceea ce se proiectează roşu pe ecranul alb care închide scena.)*

Apare **Călătorul în Lumea Nouă** *(îmbrăcat ca un turist întors din Mexic: rămîne ca orice regizor să lase cale liberă fanteziei sale; privind încruntat spre cer)*: Mi se pare că reperez în văzduh vagi tendinţe de înnorare.

(Se proiectează pe ecran, stînga sus, inscripţia: Din însemnările de călătorie ***Mexicul – tărîmul de basm al poeziei, va urma****, de Valeriu Stancu.)*

Apare **Poetul** *(recită patetic, altfel nu se poate)*: Vai nouă,/ Uneori plouă/ cu ape sfinţite/ vai nouă/ îngeri de rouă/ corăbiile lungi/ şi-au pierdut prorele/ Din mormînt/ ţîşnesc demonizate/ aurorele/ Cît mai este, ne întrebăm,/ pînă vine nimicul? *(Se proiectează pe ecran, dreapta sus: Ascultaţi poezia* ***Vai nouă*** *de Theodor Damian; ultimele două versuri au fost suprimate de autorul aranjamentului teatral din raţiuni dramaturgice.)*

Apare **Eseistul-născocitor** (*ştergîndu-şi o lacrimă din ochiul stîng cu mîna dreaptă*): Plînsul nu purifică mai presus de voinţa de a înţelege că zgura din noi e asemenea viciului.

(Pe ecran, stînga sus, apare informaţia: Din ***născocitorul de gînduri: Identităţi****, de Vasile Popa-Homiceanu.) Apare (împingînd o enormă floare de colţ din plastic fixată pe un suport cu role)* ***Poeta-floare de colţ****, în cămaşa de noapte a poeziei (îmbrăcată într-o cămaşă de noapte albă, destul de transparentă, pe care se pot citi versuri din poezia recitată; recită cu tentă erotică)*: Leagă-mă strîns, spre a nu mai evada din mine./ Nopţile trecute am escaladat întunericul şi golul/ în cămaşa de noapte a poeziei./ Am ajuns la marginea abisului/ şi florile de colţ mi-au reprimat spiritul,/ rănindu-i protezele./ Stabilitatea iese din mine şi se revarsă în mine./ Leagă-mă strîns, dar dezleagă-mă din cînd în cînd,/ ca să pot să mă gust,/ să mă simt/ şi să mă-ntunec ca o floare de colţ ce sînt.

(Pe ecran se proiectează, stînga sus, informaţia: Poezia ***Floarea de colţ*** *din volumul* ***Sinuciderea umbrei*** *de Anca Mihaela Pâslaru, Editura Cronica, Iaşi, 2000, cu o amplă prezentare de Valeriu Stancu.) Apare* **Banchierul de metafore** *(îmbrăcat într-un costum de pompe funebre, cu ochelari de soare)*: Nu departe de a fixa baza unui edificiu poetic, a doua carte a poetei Anca Mihaela Pâslaru poartă expresia unui elan spontan. Aproape în toate poemele din acest volum, autoarea porneşte de la o stare elegiacă, mai calmă, mai stăpînită; sentimentul fiind al unei vîrste pe care Blaga a definit-o atît de sugestiv: „în marea trecere". Recunosc aici „ştiinţa" poetei de a crea poezia lapidară, neîncordată, ceea ce nu e puţin lucru. Ea îşi lansează eul, atitudinile, emoţiile în versuri sugestive, deşi „sugestiile" sînt livreşti şi abundente.

(Pe ecran, dreapta sus, apare: Din ***Banca de metafore*** *a lui Victor Sterom.) Apare* **Poeta cu însingurarea în cîrcă** *(purtînd o bufniţă împăiată – cu ochelari de orb şi un bastonaş alb sub una din aripi – într-o mînă, îmbrăcată sumar, cu haine găsite la întîmplare, vizibil înfrigurată; declamă disperată)*: Ştiu că doar întîmplarea/ va lumina partea mea de cuvînt/ şi ştiu că-n podul acesta/ cu bufniţe oarbe/ n-o să mă apere nimeni./ Dar ce să mă fac?/ Ce să mă fac eu/ o biată femeie/ cu însingurarea în cîrcă?

(Pe ecran apare: Din poezia ***Podul de bufniţe****, din volumul* ***Ferigi înzăpezite*** *de Mariana Pîndaru, Editura Helicon, Timişoara, 1996.)*

Comunicat

Comitetul de Conducere al Filialei din Iaşi a Uniunii Scriitorilor din România a luat act de nemulţumirile unora dintre membrii săi, aşa cum se regăsesc acestea exprimate într-o scrisoare deschisă adresată preşedintelui Uniunii Scriitorilor, scrisoare semnată şi de unii scriitori sau aspiranţi la această calitate, ce nu fac parte din organizaţia noastră.
Preocupările pentru crearea unui climat scriitoricesc elevat şi colegial sînt împărtăşite şi de noi. Ne nelinişteşte tot mai mult dureroasa marginalizare a scriitorului român, pauperizarea sa, la care nu s-au găsit răspunsuri adecvate în lunga şi traumatizanta tranziţie românească. Constatăm însă că, în loc de avansarea unor soluţii viabile, scrisoarea cu pricina, publicată în presă dar încă neajunsă pe masa preşedintelui Uniunii Scriitorilor, Eugen Uricaru, se cantonează într-o zonă a abordărilor şi disputelor sterile, cu o pronunţată notă personală, a orgoliilor neîmplinite. Înseşi premisele de la care se pleacă sînt irelevante.
Semnatarii epistolei susţin că nu se regăsesc în Filiala noastră, reproşînd Comitetului de Conducere al acesteia lipsa de experienţă şi clientelismul primirilor de noi membri în Uniune, acordarea premiilor pe alte criterii decît cele de valoare, cheltuirea nechibzuită a unor fonduri de protocol (inexistente în realitate), trimiterea în străinătate pe criterii subiective. Toate aceste imputări nu pot fi puse în sarcina actualului Comitet de Conducere, pentru simplu motiv că aceste chestiuni n-au figurat încă pe agenda şedinţelor sale, desfăşurate săptămînal în lunile aprilie, mai şi iunie. În măsura în care aceste lucruri sînt valabile, ele ţin de responsabilitatea vechilor Comitete şi în special a ultimului (1997-2001), care l-a avut ca secretar pe unul dintre semnatarii scrisorii, poetul Mihai Ursachi şi ca membru pe un alt petiţionar, poetul Nichita Danilov. De la instalarea sa, la sfîrşitul lunii martie 2001, noul Comitet şi secretarul său, Grigore Ilisei, s-au preocupat să facă funcţională Filiala, au achitat restanţele la întreţinere, energie electrică, apă, telefon, în valoare de peste 20 milioane lei, neplătite din august 2000, au atras sponsori şi finanţări pentru dotarea cu cele necesare sediului (inclusiv tehnică informatică), au iniţiat sărbătorirea unor colegi; au încercat să rezolve gravele probleme sociale ale altora, au sprijinit băneşte şi logistic manifestări scriitoriceşti la Iaşi şi în toată Moldova, au obţinut aprobările necesare deschiderii librăriei Uniunii Scriitorilor la Iaşi.

Unele dintre problemele ridicate de către petiţionari se află în atenţia noastră şi îşi vor găsi răspunsul la momentul primirii de noi membri sau la acela al acordării premiilor Filialei. Pentru altele, precum plecările în străinătate, deşi nu ţin de responsabilitatea noastră directă, ci de cea a Uniunii, vom face diligenţele necesare pentru ca acestea să fie cît mai corect rezolvate. În ceea ce priveşte unele din revistele ce apar la Iaşi, cărora li s-a reproşat ţinuta, calitatea, ne simţim datori să menţionăm că linia lor editorială este stabilită, autonom, conform principiilor libertăţii presei. Filiala din Iaşi a Uniunii Scriitorilor nu are nici un fel de autoritate asupra acestora. Este şi cazul revistei **Convorbiri Literare**, care apare sub egida Uniunii Scriitorilor. Conducerea Uniunii şi-a manifestat disponibilitatea de a discuta, într-o şedinţă de Consiliu, ceea ce este uzual, direcţia editorială şi posibilităţile de îmbunătăţire a conţinutului, de fapt o aspiraţie firească pentru orice publicaţie.

Regretăm însă că aceste chestiuni, vitale, desigur, pentru breaslă, nu au fost discutate în acel cadru, ce era cel mai propice, al Adunării generale a Filialei Iaşi a Uniunii Scriitorilor din 25 martie 2001. De asemenea, ne-am fi aşteptat, cu acel prilej şi mai apoi, la propuneri şi sugestii menite a fortifica Uniunea şi Filiala în misiunea pe care o au de a ameliora condiţia scriitorului român, şi nu la propuneri de fărîmiţare, de altfel nestatuare, ce nu pot avea ca rezultat decît anemierea organizării noastre de breaslă.

Rămînem deschişi dialogului şi propunem colegilor noştri, printr-o delegaţie, o întîlnire cu Comitetul sau cu secretarul Filialei la o dată ce va fi convenită reciproc. Ne arătăm în felul acesta disponibilitatea de a discuta şi soluţiona, spre binele breslei, orice chestiune litigioasă ce ţine de competenţa noastră, mai puţin integritatea Filialei şi patrimoniului acesteia. Nu agreem însă cu nici un chip polemica suburbană şi pledăm pentru rezolvarea amiabilă a disputelor literare, ce trebuie să fie doar unele de idei. Atît Comitetul, secretarul Filialei, cît şi Consiliul de onoare al Uniunii îşi oferă bunele servicii pentru aplanarea unor conflicte apărute, regretabil, între colegii noştri, pe care nu le socotim însă ireconciliabile.

Noi credem că şansa profesiei noastre de a-şi găsi locul cuvenit în noua aşezare a României constă şi în solidaritate.

Comitetul de Conducere
al Filialei Iaşi
a Uniunii Scriitorilor;
Secretar
Grigore ILISEI

Prior Books

ARTĂ ŞI ISTORIE ÎN

ENCYCLOPEDIA
OF THE RENAISSANCE, 6 VOL
AUTOR: PAUL F. GRENDLER,
EDITURA: GALE GROUP

TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211
8957HTTP://WWW.PRIOR-
BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Banchierul de metafore *(vorbind parabolic)*: Structural, aceste poeme ale Marianei Pîndaru sînt confesive; dar, parabolic vorbind, ele depăşesc marginile simplei mărturii lirice...

(Pe ecran, dreapta sus, apare: Din ***Banca de metafore*** *a lui Victor Sterom.)*

Eseistul-născocitor (privind-o pe **Poeta cu însingurarea în cîrcă**): Încerc s-o înţeleg cînd îmi spune: nu pot face dragoste sub opresiune!

Apare **Redactorul-şef** *(care seamănă leit cu Călătorul în Lumea Nouă, după gesturi, după port; se bagă pur şi simplu în aşa-zisa discuţie)*: La Iaşi, de exemplu, trei dintre simbolurile spirituale ale cetăţii moldave, Editura Junimea şi revistele culturale **Convorbiri literare** şi **Cronica** se bucură începînd din acest an de sprijinul constant şi binevenit al Primăriei Municipiului.

(Pe ecran se poate citi, stînga sus de tot: Din ***Antares – La steaua care-a răsărit...*** *de Valeriu Stancu.)*

Apare **Recenzentul eseist** *(care seamănă leit cu* **Eseistul-născocitor***, după gesturi, după port, n-are importanţă care; vizibil dornic de-a spune numaidecît şi el ceva)*: Unic în felul lui acest op în peisajul culturii noastre, pentru că nu mulţi sînt reflexologii care se încumetă să ofere un spectacol ideatic într-ale bunurilor de gust şi de gustat. *(Scurtă pauză, apoi:)* Dacă gastronomia este artă şi comportă o metodologie, cred că aceasta se apropie nemijlocit de ştiinţă, mai mult, vizitează şi vizionează practicul, îndeaproape.

(Pe ecran, în stînga sus, apare informaţia: Vasile Popa Homiceanu în ***O încercare despre Eseu, dar de fapt este vorba despre Bogdan Ulmu*** *– „...cînd îl vezi faci o plecăciune către buza hazardului (el e!)“ – ca autor al cărţii* ***Spectacol gastronomic****.)*

Eseistul-născocitor *(care seamănă leit cu* **Recenzentul eseist***, după gesturi, după port, n-are importanţă care; cu un aer de superioritate)*: Din nou cuvinte, care nici măcar literatură nu e.

(Pe ecran, dreapta sus, apare informaţia: Citat din ***născocitorul de gînduri: Identităţi*** *de Vasile Popa-Homiceanu.)*

Apare **Etnologul profesor şi scriitor** *(cu morgă... radioasă)*: Mai întîi trebuie să vă fac o mărturisire: sînt de-a dreptul fericit pentru faptul că mă aflu din nou în România.

(Pe ecran, central: Din interviul realizat de Valeriu Stancu cu Jean Cuisenier, ***va urma****.)*

Redactorul-şef *(repezindu-se spre* **Etnologul p.s.***, cu un buchet de microfoane în mînă)*: Şi aţi constatat diferenţe între starea României din perioada ceauşistă şi cea actuală? *(Pe ecran, stînga sus: Întrebare pusă de Valeriu Stancu lui Jean Cuisenier.)*

Etnologul profesor şi scriitor *(privindu-l mai întîi contrariat pe* **Redactorul-şef***, apoi răspunzînd cu fermitate doctă)*: Bineînţeles! Diferenţe foarte multe şi adesea considerabile...

(Pe ecran apare, unde vrea muşchii celui care se ocupă de proiectare: Începutul răspunsului lui Jean Cuisenier.)

Apare **Recenzentul pur şi simplu** *(fără să fi auzit întrebarea)*: Nu se putea altfel!

(Pe ecran apare – indiferent unde, dar sus: Ultima frază a lui Ion Hurjui în recenzia la ***Gruia Novac: Cuminţenia lui Procurante****, Casa de Editură Mureş, 2001.)*

Recenzentul eseist *(nemairăbdînd să nu spună şi el ceva, declamă)*: O, şi ce vituperare a simţurilor în scriitura aceasta, ce bogăţie a faptului spumos, penetrînd cu arome, izuri, gusturi, „rafineţuri“, în sîngele celui mai inert dintre semeni şi, fără etichetă, îi irizează dospitele pulsuri şi-l trezeşte spre „semnele“ bucatelor. Spun „semnele“, în ideea de concepte, pentru că acesta e jocul estetului în această curioasă carte, să desfăteze şi intelectul, şi afectul, iar apropierea de sensibil e devastatoare.

(Pe ecran, în stînga sus, apare informaţia: Vasile Popa Homiceanu în ***O încercare despre Eseu, dar de fapt e vorba despre Bogdan Ulmu*** *– „...cînd îl vezi faci o plecăciune către buza hazardului (el e!)“ – ca autor al cărţii* ***Spectacol gastronomic****.)*

Eseistul-născocitor *(care, reamintim, seamănă leit cu* **Recenzentul eseist***, după gesturi, după port)*: Stupizenii, nici măcar literatură nu e.

(Pe ecran, dreapta sus, apare informaţia: Citat din ***născocitorul de gînduri: Identităţi*** *de Vasile Popa-Homiceanu.)*

Apare **Recenzentul sanitar** *(în halat alb, desigur, cu o cămaşă albastră şi cravată de manager; explicativ)*: Ca să exemplific posibilele extinderi ale aplicării managementului, voi aminti că F. Hoffmann – La Roche, Reprezentanţa pentru România, a publicat recent **Ghidul Medicului în Managementul obezităţii cu Xenical**. Deci, managementul unui medicament, al unui singur medicament. Clar?

(Pe ecran apare proiectat pe centru: Prof. dr. Jan Hurjui, în recenzia la ***Management sanitar*** *de Sorin Ursoiu, Editura de Vest, Timişoara, 2000.)*

Eseistul-născocitor *(cu morgă de cunoscător fatalmente dezamăgit de toate)*: Şi asta sigur nu e literatură.

(Pe ecran, stînga sus, apare informaţia: Din ***născocitorul de gînduri: Identităţi*** *de Vasile Popa-Homiceanu.)*

Nea' Luţă *(către Vasile, cu accent moldovenesc)*: Hai să mergem pînă la baie să mă piş. Vreau să ies din putoarea asta de spital, uite ce frumos e afară...

(Pe ecran reapare, proiectat pe mijloc: ***Vasile*** *şi* ***nea' Luţă****, două personaje din proza scurtă – dar totuşi lungă, mult prea lungă –* ***Cel mai frumos dar*** *de Silvius Buimistru.)*

În sfîrşit apare **Cortina** *(cade – în genunchi – şi strigă)*: Iertare, dragi spectatori, iertare!

(În centrul ecranului apare informaţia: Unica replică redactată de autorul aranjamentului teatral. Restul, reamintim, sînt citate. Citate din revista ***Cronica****, nr.6/iunie 2001.)*

SFÎRŞIT!

▮

Comunicat al **Publicaţiilor Flacăra**

Revista **Flacăra** este o publicaţie care apare de 90 de ani, fiind fondată în 1911 de către deputatul liberal C. Banu.

Precizăm că:

- după decembrie 1989 ziariştii de la **Flacăra** au hotărît să continue editarea acestui titlu şi au constituit S.C. **Publicaţiile Flacăra** S.A., societate cu capital integral privat;
- S.C. **Publicaţiile Flacăra** S.A., membru al Clubului Român de Presă şi al Biroului român de Audit al Tirajelor, editează neîntrerupt de atunci revista **Flacăra**;
- revista **Flacăra** este marcă înregistrată a S.C. **Publicaţiile Flacăra** S.A. din data de 16 octombrie 1990 conform Certificatului de Înregistrare nr. R 17193, eliberat de OSIM, avînd ISSN 1220-773x;
- revista **Flacăra** este publicaţia care, împreună cu Fundaţia Premiile Flacăra – România, acordă, în fiecare an, **Premiile Flacăra** celor mai importante personalităţi din diverse domenii de activitate.

În aceste condiţii, editarea şi comercializarea unor publicaţii cu acelaşi titlu, sub direcţia senatorului PSD Adrian Păunescu, fără acordul S.C. **Publicaţiile Flacăra** S.A., contravine legii, este de natură să creeze confuzie în rîndul cititorilor şi aduce prejudicii morale şi financiare **Publicaţiilor Flacăra**.

Consiliul de Administraţie al S.C. Publicaţiile Flacăra S.A.
Preşedinte – director general
George ARION

Lăsaţi-mă să fiu obscen

SIMION DUMITRACHE

Necuprinsă-i, Doamne, şi (uneori) deşartă lumea aceasta a literaturii şi a literaţilor! Nu degeaba am întîlnit, la noi şi aiurea, opinii cum că lumea literară ar fi ceva special în sensul că ar fi alcătuită fie din rebeli, uneori fără cauză, din ciudaţi, că ar fi un fel de sectă cu ritualuri esoterice, o societate revoluţionară sau o bandă de smintiţi şi beţivani... Toate aceste opinii, exprimate de oameni din afară, foarte puţin cunoscători, pe care le-am ascultat amuzat, omiteau faptul că lumea literaţilor este alcătuită, de fapt, din individualităţi pe care nici măcar o uniune de breaslă nu îi poate într-adevăr uni, cum bine s-a văzut şi se vede la noi, de exemplu...

Prin comparaţie, Uniunea Scriitorilor din Irlanda, ţară unde am trăit aproape un deceniu, numără aproximativ patru sute de membri care nu se ceartă, nu se întîlnesc să se lupte sau să se sape pentru funcţii, pentru că această organizaţie foarte simplificată are ca scop apărarea drepturilor condeierilor în relaţiile cu editorii sau cu toţi aceia care publică sau folosesc materialele scrise, mai ales copyright, remuneraţie, şi se ocupă, acolo unde este solicitată, de promovarea pe baze juste a muncii scriitorilor profesionişti sau semiprofesionişti. În lumea literară te poţi bucura şi de premii, dar acestea nu aduc întotdeauna fericirea.

În Marea Britanie Premiul de Ficţiune al ziarului **The Independent** i-a fost acordat unei scriitoare italiene, Marta Morazzoni, pentru romanul **The Alphonse Courier Affair** (Harvill Press), o poveste despre viaţa zilnică, dar şi despre secretele şi bîrfa din societatea dintr-o mică localitate provincială din Franţa începutului de secolul trecut. Cele zece mii de lire sterline care însoţesc diploma se împart în mod egal între scriitor şi traducător, Emma Rose în cazul de faţă, şi toată lumea, inclusiv nominalizaţii care s-or fi uitat cu jind la frumosul cec, a respectat cu demnitate decizia juriului format din două scriitoare, o reprezentantă a Consiliului Artelor din Anglia şi un jurnalist de la **The Independent**. În Spania însă, celebrul Camilo José Cela, deţinător al Premiului Nobel pentru Literatură, a fost acuzat de plagiat în romanul său **Crucea Sfîntului Andrei**, pentru care a primit Premiul Planeta în valoare de 250.000 de lire sterline. Carmen Formoso, o profesoară care a trimis şi ea un manuscris pentru acelaşi premiu în 1994, susţine că Cela s-a folosit de un „negrişor“ (*ghost writer*) pentru a scrie în cîteva săptămîni o carte care să intre în concurs în timp util, întrucît i se promisese deja premiul, iar la rîndul său „negrişorul“ a plagiat romanul doamnei Formoso, intitulat **Carmen, Carmela, Carmina**. Deşi tribunalul a recunoscut că a descoperit „numeroase coincidenţe“ între cele două cărţi şi că suspiciunile cum că lui Camilo José Cela i se promisese premiul „nu sînt întrutotul nefondate“, cazul a fost respins de două ori...

Festivalul literar Hay din Marea Britanie a debutat în 1988 ca „o adunare de clan“ în corturi care uneori se prăbuşeau sub ploaie, cu standuri de anticariat şi cîţiva scriitori care îşi prezentau ultimele cărţi în mijlocul unui cîmp pe care păşteau oi. Totuşi, în acest îndepărtat Hay-on-Wye s-au „produs“ Arthur Miller, Norman Mailer, Howard Jacobson, iar printre alţii şi aceşti scriitori erau (răs)plătiţi cu o ladă de vin sau sute de lire sterline. Anul acesta festivalul a făcut vîlvă în ziare nu neapărat pentru că a atras personalităţi ca Bill Clinton, Paul McCartney, Van Morrison, grupul Pulp, ci pentru că a fost transformat în *big business*, din moment ce „stelele“ anului 2001, care nu au nimic de-a face cu literatura, au încasat onorarii transpuse în cîte şase cifre... John Walsh de la **The Independent** atrage atenţia că festivalurile literare se îndreaptă spre altceva decît ceea ce au fost la origine şi aceasta cu consecinţele de rigoare.

Gabriel Garcia Marquez, alt laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, şi bunul său prieten, celebrul romancier mexican Carlos Fuentes, au avut de curînd prilejul unei convorbiri telefonice cu accente de comedie amară. În urma demersului a nouă perechi de părinţi, printre care şi ministrul muncii, Carlos Abascal, care s-au plîns de obscenitatea scrierilor celor doi, **Povestirile pelerinilor** ale lui Gabo şi romanul **Aura** al lui Fuentes au fost scoase din programa şcolară a Institutului de învăţămînt catolic Felix de Rougier din Mexico City, iar profesoara care le-a predat adolescentelor aceste opere a fost concediată. Acţiunea a fost comentată de Homero Aridjis, preşedintele internaţional al PEN. În conversaţia lor Fuentes şi Marquez au făcut haz de necaz, Gabo remarcînd că asta va duce la o creştere a vînzărilor de carte, ceea ce s-a şi întîmplat. Fuentes a conchis că este aproape tentat să-i ofere lui Carlos Abascal 10% din drepturile de autor, întrucît s-a dovedit a fi cel mai bun agent literar al său...

▮

POLIROM
NOUTĂŢI
iulie 2001

Livius Ciocârlie
De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri
Andrea Dworkin
Războiul împotriva tăcerii
Sławomir Mrożek
Povestiri. 1990-1993

În pregătire:
Sergio Donadoni – Omul egiptean
Anne Cheng – Istoria gîndirii chineze

Reduceri de 30%
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, Iaşi, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (II)

WILLIAM TOTOK

Dacă politicieni ca Adrian Năstase sau ziarişti ca Tudor Popescu se pronunţă cu fermitate pentru ceea ce s-ar putea numi jertfirea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei – deşi în trecut atît PDSR-ul, cît şi ziarul **Adevărul** s-au situat pe o poziţie exact opusă –, mai mulţi istorici români intervievaţi de Mediafax[1] continuă să-l privească cu îngăduinţă pe fostul dictator. Potrivit mai multor ziare care au citat din aceste interviuri, istoricii Dinu C. Giurescu, Alexandru Stoenescu, Dan Berindei şi Adrian Cioroianu au susţinut, la unison, că Antonescu rămîne o personalitate „controversată". Termenul în sine nu spune mare lucru şi exprimă, mai degrabă, o atitudine difuză şi renitentă care de-a lungul ultimului deceniu s-a manifestat în cursul unor dezbateri şi în nenumărate articole şi cărţi, creînd impresia falsă că Antonescu a fost „un martir al neamului", „un mare erou" şi o „victimă a comunismului", şi nu un criminal de război, responsabil de moartea a 410.000 de evrei, precum demonstrează istoricul Jean Ancel în lucrarea sa de referinţă: **Transnistria** (1998)[2].

Istoricul Dinu C. Giurescu a încercat să răspundă la o întrebare pe care o consideră fundamentală: „A fost Ion Antonescu al treilea om al Axei?". Esenţa răspunsului profesorului este că Antonescu „a fost, de fapt, omul ţării sale".

În lucrarea sa **România în al doilea război mondial**, Giurescu scrie că Ion Antonescu a luat conducerea într-un moment cînd nici unul din liderii politici ai României nu a dorit să preia guvernul. La merite, istoricul enumeră: păstrarea autonomiei în condiţii de război, salvarea vieţii a peste 300.000 de evrei din România.

În acelaşi timp, istoricul scrie că „împarte răspunderea deportării evreilor basarabeni şi bucovineni în Transnistria, din care cel puţin 108.710 au pierit". În aceeaşi lucrare, Giurescu afirmă că mareşalul Ion Antonescu a avut sprijinul covîrşitoarei majorităţi a opiniei publice pentru intrarea în război şi eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei, în iunie 1940. Antonescu a salvat aproximativ 300.000 de evrei din România, conchide istoricul, pentru că mareşalul a refuzat „soluţia finală" propusă de nazişti.

Referitor la pogromul de la Iaşi, acelaşi istoric este de părere că „răspunderea este a autorităţilor române, mai precis a celor locale". „Antonescu nu a dat ordin direct, iar în ceea ce priveşte cele două Trenuri ale morţii, aici au pierit cel puţin 2.521 de evrei." Giurescu mai relatează în lucrarea sa că, la 30 iunie 1941, Preşedinţia Consiliului de Miniştri anunţă executarea, la Iaşi, a „500 iudeo-comunişti" care trăseseră focuri de armă din case asupra soldaţilor germani şi români. La 28 şi 29 iunie, două unităţi militare din Iaşi sînt atacate, Comandamentul german afirmînd că are 20 de morţi şi răniţi. Mii de evrei sînt arestaţi şi duşi la poliţie, cei din curte fiind supuşi tirului unei unităţi germane. Mărturia unui general român vorbea de un atac efectuat de legionari şi de „borfaşi" asupra celor două unităţi, în cartierul populat de „evrei înstăriţi". Evreii arestaţi sînt evacuaţi din Iaşi, la ordinul unui comandant român. În drum spre Călăraşi, cel puţin 2.500 de evrei pier în cele două „Trenuri ale morţii", din lipsă de aer, apă şi mîncare.

În 1941, vicepremierul Mihai Antonescu cere, într-o şedinţă de guvern, deportarea evreilor din Basarabia şi Bucovina. Giurescu scrie că estimările vorbesc de un număr de peste 100.000 de evrei deportaţi în lagărele din Transnistria. În 1930, în Basarabia, nordul Bucovinei şi ţinutul Herţei trăiau 275.000 de evrei, iar la izbucnirea războiului (iunie 1941) o parte a populaţiei evreieşti a fost evacuată sau s-a retras în URSS din proprie iniţiativă. Cifra refugiaţilor este estimată la 100.000. În septembrie 1941, recensămîntul făcut de România în teritoriile eliberate (pînă la Nistru) înregistra 126.000 de evrei. Rezultă o diferenţă de 50.000 de evrei dispăruţi pînă la recensămîntul din 1941. În lagărele din Transnistria s-au aflat, potrivit aceloraşi autorităţi române, 110.000. La 1 septembrie 1943, mai erau în viaţă 50.000 de evrei. Cifra celor decedaţi în urma tratamentului la care au fost supuşi este de 60.000. Cele două cifre, 50.000 şi 60.000, dau un total de aproape 110.000 de victime.

„Rămîne o personalitate controversată", concluzionează istoricul Dinu C. Giurescu. „Dacă nu ar fi fost problema cu evreii, toate celelalte lucruri s-ar fi putut explica."

Scriitorul şi istoricul Alexandru Stoenescu, autorul lucrării **Mareşalul, evreii şi Armata**, apreciază, şi el în interviul citat, că Ion Antonescu a fost „o personalitate foarte controversată" şi că fostul lider al României a avut, ca om politic, şi aspecte pozitive, şi aspecte negative: „Ca om politic, a făcut greşeli, dar şi lucruri pe care numeroşi evrei i le recunosc drept pozitive. Ca personalitate istorică, poate fi oricînd pus în discuţie şi vor exista întotdeauna două tabere care îl vor judeca, unii pentru faptele sale bune, alţii – pentru cele rele".

Stoenescu spune în interviu că, pentru a trece personajul istoric în contextul actualităţii, viaţa sa trebuie cunoscută în detaliu, iar pericolul de a fi înghiţit de propagandă trebuie evitat, susţinînd că Antonescu „nu a fost implicat în pogromul de la Iaşi. El l-a oprit. Este o cădere în capcana propagandei comuniste făcute după al doilea război mondial". Istoricul admite totuşi că a ordonat deportarea „a mii de evrei", în urma căreia au murit 25.000 de oameni.

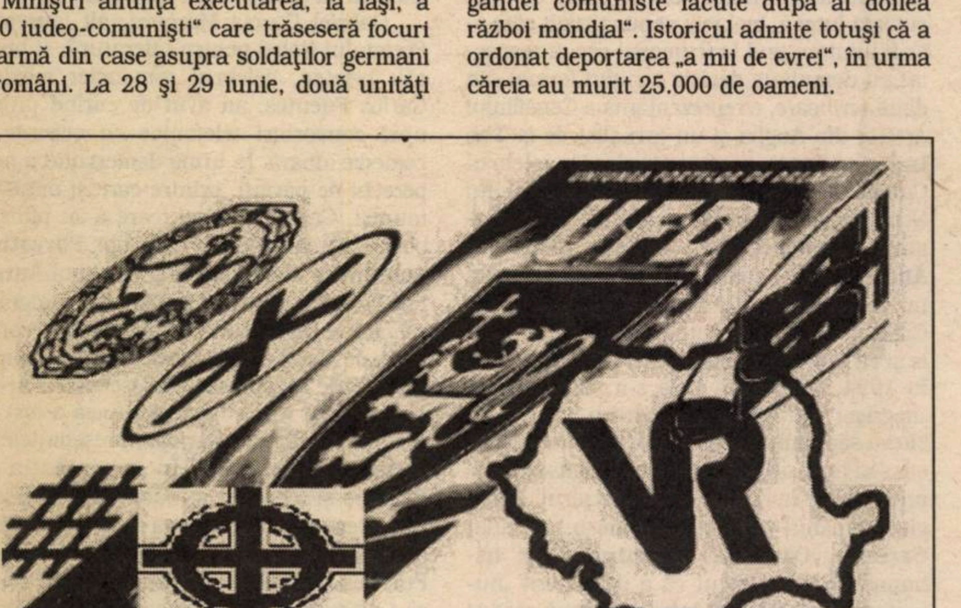

Embleme ale unor organizaţii de dreaptă radicală (asociaţii, partide, publicaţii)

Calea BOGDĂNEŞTILOR
41
Calea MAREŞAL I. ANTONESCU

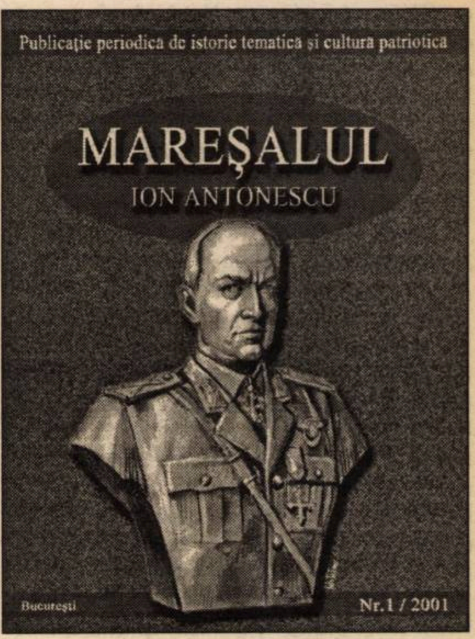
Publicaţie periodica de istorie tematica şi cultura patriotica
MAREŞALUL
ION ANTONESCU
Bucureşti
Nr.1 / 2001

Sus:
Calea Mareşal I. Antonescu
din Timişoara
Dreapta:
Revista *Mareşalul Ion Antonescu*

Şi istoricul Dan Berindei apreciază că *personalitatea mareşalului Antonescu a avut o componentă negativă, dar şi una pozitivă*: „Dacă despre latura negativă a personalităţii sale s-a tot vorbit, cred că merită amintit şi celălalt aspect, respectiv lucrurile bune pe care le-a făcut Antonescu. *De exemplu, în vremea lui nu exista nici un fel de corupţie*".

Din punct de vedere militar, crede Berindei, mareşalul a reprezentat una dintre cele mai proeminente figuri ale epocii sale: „Era printre puţinii generali (pe vremea cînd avea acest grad) pe care Hitler îi aprecia, tocmai pentru că Antonescu avea puterea să-l contrazică. De aceea, nu-l putem acuza că nu şi-ar fi iubit ţara. Este adevărat că a jucat o carte pe care a pierdut, dar şi-a iubit ţara".

În ceea ce priveşte latura negativă a personalităţii lui Antonescu, Dan Berindei afirmă că *„vina lui nu este cu mult mai mare decît a altora, întrucît acesta a deportat mulţi evrei, dar a salvat şi mai mulţi"*. Tocmai din pricina aceasta, crede Dan Berindei, autorităţile române ar trebui să adopte „o atitudine proprie privind reabilitarea mareşalului Antonescu", iar „unii care nu au fost implicaţi în evenimentele respective" ar trebui „să nu judece".

Destinul mareşalului Ion Antonescu este văzut de către istoricul Adrian Cioroianu ca fiind unul dramatic: „Fără îndoială, Antonescu *a fost un patriot incontestabil, cu putere şi spirit de sacrificiu, dar care, din păcate, a fost aliatul lui Adolf Hitler*".

Ca om politic îl consideră pe Antonescu drept submediocru, „pentru că a băgat România în război doar pe vorbe, fără să existe un tratat cu Hitler". „În al doilea rînd, Antonescu a oscilat, în timpul războiului, pentru că a început ca aliat al lui Hitler, deportînd evrei şi ţigani, iar după iarna lui '42-'43 a îndulcit tratamentul aplicat evreilor şi a permis unor personaje din România să intre în contact cu anglo-americanii", a mai spus Cioroianu. Istoricul menţionează că Antonescu nu a fost „nici un călău al evreilor, dar nici un apărător al lor, teama lui mare faţă de ruşi determinîndu-l să rămînă de partea lui Hitler".

Referitor la modul în care este privită astăzi personalitatea mareşalului Antonescu, Cioroianu crede că, pentru România de azi, Antonescu nu poate fi un model. „A fost un antiliberal, nu a fost dedicat democraţiei în sensul ei modern şi cred că trebuie să rămînă un personaj dramatic al istoriei, ca aliat al lui Hitler, dar nu un model pentru România anului 2001"[3].

Şi Florin Constantiniu împărtăşeşte opinia larg răspîndită că „în activitatea mareşalului Ion Antonescu au existat aspecte pozitive şi negative", sintetizate în unele luări de poziţie, de regulă, în sintagma eufemistică „figură controversată". Avansînd cîteva explicaţii discutabile pentru cauzele, care l-ar fi determinat pe Antonescu să acţioneze aşa cum a acţionat, Constantiniu emite părerea ciudată că „după decembrie 1989, era de aşteptat ca investigaţia istoricilor să fie liberă de orice constrîngeri extraştiinţifice. Dar, vorba lui Noica, «n-a fost să fie». Mai întîi, istoricii înşişi au lăsat ca partizanatele politice să le umbrească obiectivitatea, apoi naţionalismul resurgent, «corectitudinea politică» şi «gîndirea unică», emoţiile colective, imixtiunile străinătăţii etc. s-au unit pentru a tulbura sau chiar bloca ancheta istorică"[4].

Cea mai radicală poziţie pro-Antonescu a fost adoptată de revista **România Mare**, oficiosul partidului omonim, care, într-un şir de articole, a răstălmăcit acţiunile patronate de fostul dictator, conferindu-le o aură de eroism naţional. Iată în acest context un singur exemplu citat la întîmplare din **România Mare**: „După evenimentele din decembrie 1989, Poporul Român s-a trezit dintr-o dată acuzat de antisemitism şi de omorîrea a 400.000 de evrei în timpul cît ţara a fost condusă de Mareşalul Ion Antonescu. Din salvatorul evreilor, Mareşalul (pentru Moses Rosen) a devenit, peste noapte, un antisemit feroce. Cît timp a guvernat, Mareşalul Antonescu a făcut totul ca să-i scape pe evrei din mîna nemţilor şi a reuşit să salveze zeci de mii de vieţi. Dar, aşa e lumea: pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti – zice un vechi proverb, de care Mareşalul nu a ţinut cont". [...] „Ion Antonescu a dus în Transnistria o parte a populaţiei evreieşti pentru a o pune la adăpost. *A existat un singur lagăr în această zonă, dar acesta era unul de primire, şi nu de exterminare. Acţiunea Mareşalului a fost salvatoare. De altfel, la Vapniarka, unde s-a organizat acest lagăr, a funcţionat şi un cinematograf.* O mare parte dintre evreii evacuaţi în Transnistria au fost cartiruiţi în casele oamenilor din satele transnistrene. Nu s-a organizat nici un pogrom împotriva acestor evrei"[5].

Dacă s-ar lua în serios argumentele invocate de **România Mare**, ele ar putea fi extinse şi asupra lagărelor naziste, unde existaseră orchestre sau grupe de artişti amatori. Existenţa acestora, invocată deseori şi de alţi revizionişti şi negaţionişti ai holocaustului din ţări occidentale, nu diminuează cu nimic dimensiunea politicii de exterminare a fasciştilor.

Privitor la cazul generalului Chelaru, **România Mare** vorbea despre o „vîlvă stupidă şi artificială", atacîndu-i pe toţi cei care au criticat dezvelirea bustului lui Antonescu drept nişte „păduchi“ pentru că au îndrăznit „să judece o figură tragică a Istoriei naţionale, un martir al românilor, asasinat de ocupaţia ruso-evreiască instaurată la 23 august 1944“[6].

Comentînd acele „culpe scuzabile“ ale lui Antonescu (pentru naţional-comunişti „echivalentul perfect al lui Ceauşescu“) invocate mereu de mulţi istorici români, **România literară** respinge interpretarea voit relativizantă a „exterminării sălbatice a evreilor şi a ţiganilor“ ca simple „greşeli ale armatei“, şi nu ca o măsură iniţiată şi patronată de unul „dintre cei mai mari criminali din istoria României“. Concluzia **României literare** este mai mult decît limpede: „Revigorarea cultului antonescian răspunde radicalizării tot mai primejdioase a politicienilor şi partidelor al căror ideal e transformarea României într-un ţinut al tribalismelor violente şi al urii interetnice“[7].

Sanctificarea lui Antonescu

În cadrul manifestărilor dedicate aniversării a 10 ani de la crearea Partidului România Mare, sub genericul **Personalităţi ale naţionalismului românesc**, Clubul Scriitorilor „România Mare“ a organizat o sesiune de comunicări. Au fost abordate 3 teme: **Mareşalul Ion Antonescu – 55 de ani de la asasinare**, **Nicolae Iorga – 130 de ani de la naştere**, **Corneliu Vadim Tudor: poezie şi politică**. Angela Bălan, senator PRM, a expus într-o intervenţie întregul arsenal al clişeelor şi mistificărilor legate de Antonescu, reliefînd faptul că: „Ion Antonescu a fost un bun român şi un bun creştin, dovadă stau fondurile donate la diferite biserici sau şcoli, copiii creştinaţi de Mareşal, spitalele patronate de Maria Antonescu, soţia Mareşalului“. A. Bălan a cercetat şi studiat multe documente referitoare la activitatea Mareşalului Ion Antonescu, scrie revista PRM-istă, şi n-a descoperit nici o consemnare despre vreun rău făcut de Mareşal conaţionalilor săi. A. Bălan a mai susţinut că „Ion Antonescu a fost omul de care ţara avea nevoie în acel timp“, iar „oficialităţile actuale din România săvîrşesc o crimă, pentru că se dezic de activitatea şi lupta Mareşalului Antonescu. În Spania, de pildă, există străzi cu numele fostului dictator Franco“[8]. Deputatul PRM Florea Buga a susţinut în cadrul aceluiaşi simpozion că „Ion Antonescu a fost suflet din sufletul Neamului Românesc“, de aceea „Ion Antonescu nici nu putea fi decît naţionalist român“. „Formarea şi pregătirea lui în cadrul instituţiilor militare de învăţămînt i-au insuflat dragostea de Patrie, iubirea de Neam, puterea de a lupta pentru readucerea ţării în fruntariile de la 1918“. Buga a evidenţiat „preocuparea Mareşalului pentru îmbunătăţirea traiului populaţiei şi dezvoltarea economică a României“, dînd drept exemplu „rezerva de aur a ţării: 14 vagoane în anul 1940, 40 de vagoane în anul 1944“. Tot Buga l-a lăudat ca pe „un excepţional comandant şi strateg militar“ care a ordonat „trupelor trecerea Prutului numai pentru a întregi teritoriile României, sfîrtecate prin diktate şi ultimatumuri“. „De personalitatea sa militară au ţinut seamă aliaţii – Hitler şi Mussolini – încredinţîndu-i comanda Grupării de Armate germano-române, numind-o chiar Gruparea «Ion Antonescu»“, a spus acelaşi referent, care a adăugat că Antonescu a fost primul care şi-ar fi dat seama de inevitabila înfrîngere a Germaniei. De aceea el „a iniţiat, în secret, tratative cu partea engleză, pentru scoaterea României din război şi debarcarea trupelor engleze în Dobrogea – încercare rămasă fără rezultat“. (Contactele secrete cu aliaţii sînt deseori invocate şi de alţi istorici, care încearcă astfel să diminueze responsabilitatea politică a regimului pentru genocidul iniţiat împotriva evreilor şi romilor. Contacte similare au iniţiat şi cîţiva apropiaţi ai lui Hitler, ceea ce nu i-a scutit să fie condamnaţi pentru crime de război. Poate cel mai marcant exemplu este cel al lui Rudolf Hess, adjunctul Führerului, care a fugit în Anglia şi care după război a fost condamnat la închisoare pe viaţă. Pentru cîteva organizaţii neofasciste şi revizioniste Hess a devenit astăzi – asemenea lui Antonescu – un idol politic.)

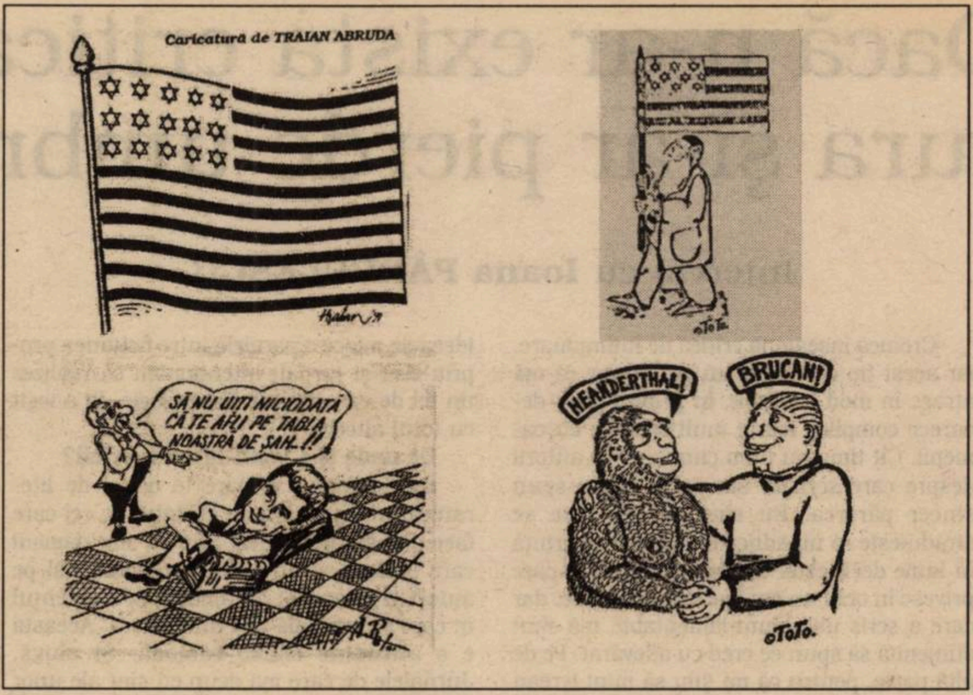
Caricatură de TRAIAN ABRUDA
SĂ NU UIŢI NICIODATĂ CĂ TE AFLI PE TABLA NOASTRĂ DE ŞAH...!!
HEANDERTHAL!
BRUCAN!
ToTo.

Caricaturi antisemite

Geo Stroe (preşedintele Academiei Dacoromâne care a organizat primul simpozion naţional consacrat lui Antonescu, după 1989, de INPROROM, azi Academia Dacoromână, în iunie 1993, la Muzeul Militar Naţional) a vorbit „despre aşa-zisul antisemitism al generalului“, susţinînd contrariul, şi anume: „Antonescu a salvat mii de evrei din România, neexecutînd ordinul lui Hitler, de a-i deporta“. „Motivul real al acestor acuzaţii pare a fi – conform unor voci autorizate – faptul că *România urmează să devină o ţară de rezervă pentru evrei, în caz că Israelul nu mai poate fi locuit de aceştia, datorită războiului cu arabii*“, afirma Geo Stroe, care a lansat cu această ocazie şi nişte propuneri. Astfel el a propus crearea unei „*instituţii de învăţămînt militar, care să poarte numele Mareşalului Ion Anonescu*“, „*sanctificarea Mareşalului de către Biserica Naţională*“, „*reanalizarea dosarelor aşa-zisului «proces Antonescu» şi reabilitarea bravului oştean şi a colaboratorilor săi*“, „*înhumarea simbolică a Mareşalului în Pantheonul eroilor martiri*“ şi „*retrocedarea proprietăţilor familiei Antonescu şi crearea unui Muzeu memorial «Ion Antonescu»*“.

Petre Ţurlea, doctor în istorie şi colaborator al revistei **România Mare**, s-a oprit asupra „similitudinilor legitime“ „dintre atitudinea naţionalistă a Mareşalului Ion Antonescu şi cea a lui Nicolae Iorga“, reliefînd faptul că PRM-ul, „prin naţionalismul său luminat, pur românesc, imprimat de preşedintele partidului, domnul Corneliu Vadim Tudor, se constituie într-un liant al acestor personalităţi de vază ale Neamului Românesc, [...] Nicolae Iorga şi Ion Antonescu“.

Interesant de remarcat este faptul că pentru prima dată se propune sanctificarea lui Antonescu. Propuneri similare au fost lansate în anii trecuţi şi de către unii legionari care cereau canonizarea lui Corneliu Zelea Codreanu[9]. În acest context merită a fi amintită şi cererea unui alt colaborator al **României Mari**[10], româno-americanul Constantin Burlacu (autoproclamatul preşedinte al Ligii Apărării Naţionale şi autorul unei pagini pe Internet – unde se poate vedea, pe lîngă zvastica nazistă, şi lupul dacic – intitulată Garda de Fier). Acesta „propune numirea unor artere principale, în marele (!) oraşe ale ţării, în cinstea lui Corneliu Zelea Codreanu“, „canonizarea Eroului naţional Ion Moţa“ şi a lui Vasile Marin[11].

În ultimă instanţă, Corneliu Vadim Tudor revine într-un articol asupra cazului Mircea Chelaru, sintetizînd în acest text, din care nu lipsesc accentele antisemite şi antiamericane, ideile pe care în ultimul deceniu le-a enunţat de nenumărate ori: „Decenii de-a rîndul, tot felul de agitatori de profesie ne-au trimis, de peste Ocean, «rachetele balistice» ale unor proteste şi ameninţări, ca nu care cumva generaţiile tinere de români să redescopere tezaurul cultural şi etic al Poporului lor. *În Topul românilor puşi la stîlpul infamiei s-a aflat şi Mareşalul Antonescu.* Nu sînt absurd şi n-am nici un fel de fixaţie cu privire la oameni şi evenimente care au început să se piardă în negura Istoriei, dar am dreptul să ştiu dacă libertatea de expresie e valabilă şi pentru noi, românii, sau numai pentru cei care ar vrea să gîndească în locul nostru şi care ne tratează doar ca pe nişte simple repere statistice. În Istorie, cel puţin în Secolul XX, numai Hitler şi Stalin s-au răfuit cu statuile. Acei congresmeni americani, Cristopher Smith şi D'Amato, care ne tot ameninţă cu Apocalipsa dacă vom îndrăzni să dezvelim vreo statuie a aceluia care, totuşi, a fost Conducătorul Statului Român şi a contribuit la întregirea ţării, şi în I-ul, şi în cel de-al II-lea război mondial, ar face mai bine să-şi vadă de incultura şi de mizeriile lor. Au America şi Israelul «sensibilităţi» faţă de reconsiderarea personalităţii Mareşalului Antonescu? Le priveşte, şi noi avem sensibilităţile noastre şi *aşteptăm vremea cînd va fi recunoscut, oficial, şi holocaustul împotriva românilor, cu nimic mai prejos decît holocaustul împotriva evreilor.*“ [...] „Aşa-zisul meu antisemitism este o invenţie ridicolă a acelora care nu suportă să existe şi oameni demni pe lumea asta şi care îşi apără, cu o furie oarbă, «privilegiul» de a fura şi de a batjocori Poporul Român. În România post-decembristă aproape că nu există jaf de proporţii în care să nu fie implicaţi şi evrei, sau indivizi care au fugit în Israel şi n-au fost extrădaţi“[12].

---

1. Mediafax, 5 iunie 2001.

2. Jean Ancel, **Transnistria**, vol. 3, Bucureşti, 1998, p. 303.

3. Vezi şi cele două articole ale lui Adrian Cioroianu, **Antonescu – drama şi bustul**, în **Dilema**, nr. 432/8-14 iunie 2001 şi nr. 433/15-21 iunie 2001.

4. Cf. Florin Constantiniu, **22 iunie 1941. Intrarea României în război. Zece întrebări şi răspunsuri**, în **Adevărul literar şi artistic**, nr. 527/19 iunie 2001.

5. Tudor Voicu, **Mareşalul Antonescu şi atrocităţile comise de evreii sangvinari** în **România Mare**, nr. 527, anul XI, 18 august 2000.

6. **Săptămîna pe scurt**, în **România Mare**, nr. 570/15 iunie 2001.

7. Cf. Mircea Mihăieş, **Antonescu, rezerva lui Ceauşescu**, în **România literară**, nr. 26/4 iulie 2001.

8. Cf. Geo Ciolcan, **Trei personalităţi ale Naţionalismului Românesc**, în **România Mare**, nr. 572/23 iunie 2001.

9. Cf., de exemplu, **O fundaţie clujeană cere sanctificarea lui Corneliu Zelea Codreanu**, în **Evenimentul zilei**, 24 septembrie 1998. Este vorba despre Fundaţia „Sarmizegetusa“ din Cluj-Napoca, membră a Clubului Naţionalist-Creştin – de extremă dreapta.

10. Cf. de exemplu: Constantin Burlacu (Directorul revistei **New Right** din New York), **Un slugoi debil mintal: Cornel Dumitrescu**, în **România Mare**, nr. 449/19 februarie 1999. Constantin Burlacu, **Legionarii din SUA au pus pleoapa pe Moş Manivelă** (text reprodus din revista **The New Right**, care apare la New-York), în **România Mare**, nr. 483/15 octombrie 1999. Într-o scrisoare adresată de Constantin Burlacu lui Vadim Tudor, apărută în **România Mare**, nr. 500/11. februarie 2000, sub titlul **Preşedintele PRM, criticat că este... filosemit!**, acesta scrie că pe *newsgroup*-ul SCR (Soc. Culture Romanian) s-ar fi dat publicităţii o ştire potrivit căreia liderul PRM-ului ar intenţiona să făurească „în România un naţionalism pe placul globalismului jidănesc şi al forţelor oculte“, încheind cu această propoziţie: „Domnule Corneliu Vadim Tudor, vă rog să-mi comunicaţi dacă dvs. aveţi cunoştinţă de aceste acte provocatoare şi răuvoitoare contra naţionaliştilor români şi, îndeosebi, contra adepţilor Gărzii de Fier, sau dvs. habar n-aveţi de toate acestea, iar în spatele tuturor acţiunilor huliganice, teroriste şi criminale se ascund jidanii şi agenţii lor, care urmăresc să bage intrigă între legionari şi partidul dvs., ca să se duşmănească, măcelărească şi ucidă între ei?! Cele mai bune urări de bine. Cu deosebită stimă“. Legionarii de toate culorile (inclusiv simiştii şi codreniştii) s-au distanţat de acţiunile lui Burlacu şi de încercările acestuia de a crea o alianţă cu PRM-ul. Într-un **Comunicat** semnat de Mircea Dimitriu la 3 iunie 2001 şi publicat pe pagina de Internet – intitulată **Mişcarea Legionară** –, urmaşul lui Horia Sima, care trăieşte la Stuttgart, în Germania, se distanţează de Burlacu. „În virtutea funcţiei pe care o deţin şi cu acordul expres al Mişcării din ţară, dezmint categoric existenţa oricărei legături între Mişcarea Legionară şi pagina de Internet cu denumirea **Garda de Fier – Gazeta de Exil**. Ea este una din numeroasele diversiuni, create cu misiunea de a produce confuzie pe de-o parte şi de a declanşa lovituri împotriva Mişcării prin acţiuni de provocare, pe de altă parte. În ce priveşte persoana D-lui Burlacu, pot afirma cu toată certitudinea că Mişcarea Legionară nu are cunoştinţă de existenţa vreunui legionar cu acest nume“, scrie Dimitriu (comandant legionar, Secretar General al ML-Exterior). Redacţia revistei electronice pro-simiste, **Sfarmă Piatră** adaugă, pe aceeaşi pagină, un citat dintr-o fişă a Securităţii – preluată din presa românească – privindu-l pe Burlacu: „O pregătire submediocră: absolvent de opt clase primare şi al unui curs de ospătari“, „nu s-a putut realiza în viaţa primară, fiind marcat de tulburări psihice cu impact asupra comportamentului său“, suferă de „un sindrom de ratare“, „manifestă tendinţe psihotice reactive de tip paranoic“. Şi mai departe: este „acompaniat de un delir al grandorii care îl face să se considere continuator direct al «Căpitanului» Corneliu Zelea Codreanu“. (Textul se intitulează: **O clarificare necesară**.) Comunicatul semnat de Dimitriu a fost publicat, de asemenea, şi în revista **Permanenţe**, nr. 6/2001, şi se încheie cu salutul „Trăiască Legiunea şi Căpitanul!“.

11. **Garda de fier – Gazeta de Exil**, versiune Internet, iunie 2001.

12. Corneliu Vadim Tudor: **În timp ce alte partide fac istorie, PRM face politică**, în **România Mare**, nr. 572/23 iunie 2001.

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

„Dacă n-ar exista critica, literatura şi-ar pierde umbra“ (II)

Interviu cu **Ioana PÂRVULESCU**

Critica de întîmpinare complică foarte mult relaţiile cu oamenii

Cum de ţi s-a întîmplat ţie să te axezi pînă la urmă pe critică?

Lucrurile au început oarecum ciudat şi abia după aceea mi-am dat seama că ceea ce mi se întîmplase se potrivea cu mine. În '93, am fost angajată la **România literară** pe post de critic literar. Nu ştiu de ce s-a optat pentru mine. Adevărul este că, încă de pe vremea cenaclurilor, aveam o oarecare uşurinţă în a comenta ceea ce se citea. Nu aşteptam părerea celorlalţi, eram prima care vorbea, iar Bogdan Lefter vorbea ultimul, făcea sinteza. Apoi am scris recenzii la **Contrapunct**. După ce m-am angajat la **România literară**, mai precis după vreo jumătate de an, domnul Manolescu, care la vremea aceea încă mai scria cronică literară împreună cu Claudiu Constantinescu, mi-a propus mie să ţin această rubrică. Primul meu răspuns a fost nu, dar domnul Manolescu nu s-a lăsat intimidat. Aşa că am făcut, cam timp de doi ani, cronică literară, după care am simţit foarte tare nevoia de ceva nou. Am preferat să mă ocup în cu totul alt mod de critică. Mi-am dat seama, de-a lungul acelor ani, că mi se potriveşte critica literară, că acesta e un fel al meu de a fi scriitor. Revin la ce-ţi spuneam la început: fiind o persoană care pune mare preţ pe intimitate, nu prea îmi place să spun „eu“ în public, cum mă obligi tu acum. Eul meu trebuie să rămînă undeva în „cămara“ lui, vorba poetului, şi nu-l expun cu una cu două. În critica literară poţi spune „eu“ într-un fel mult mai subtil. Vorbind despre cărţi, vorbeşti despre tine, dar fără să observe toată lumea lucrul ăsta.

Totuşi, cum de ai renunţat la cronica literară?

Cronica înseamnă critică de întîmpinare, iar acest tip de critică nu pot spune că mă atrage în mod deosebit. În primul rînd, deoarece complică foarte mult relaţiile cu oamenii. Cît timp nu i-am cunoscut pe autorii despre care scriam, am putut să-mi spun sincer părerea. Eu sînt un om care se străduieşte să nu aducă mai multă suferinţă în lume decît este. Or, în momentul în care privesc în ochi un om foarte cumsecade, dar care a scris un volum lamentabil, mă simt stînjenită să spun ce cred cu adevărat. Pe de altă parte, pentru că nu ştiu să mint (vreau să spun că mint prost, se vede imediat), mi-ar fi foarte greu şi să-l laud. În plus, atunci cînd trebuie să faci cronică de întîmpinare, trebuie să citeşti o mare cantitate de cărţi, cum să spun, nefericite, şi citirea lor te face şi pe tine nefericit. Şi trebuie să ai gustul puterii, care mie îmi lipseşte cu desăvîrşire. Experienţa de critic literar de întîmpinare nu a fost, prin urmare, grozavă. Primeşti tone de cărţi, de la oameni pentru care nu însemni nimic. Cum nu mai scrii cronică, nu-ţi mai trimit cărţi decît cei pentru care însemni ceva cu adevărat şi asta e foarte reconfortant, poţi respira din nou liber. Pe de altă parte, cronica nu-mi satisfăcea nici această dorinţă a mea de a face arheologie literară şi de a extrage lucrurile de sub prejudecăţi.

Singurătatea din biografii *vs* forfota din jurnale

Şi după ce ai renunţat la cronică, ce ai scris?

Am început să am diverse rubrici: **Revista revistelor interbelice**, **Alfabetul doamnelor**, apoi **Alfabetul domnilor**, iar acum **Je est un autre**, o rubrică despre jurnale. În acest din urmă caz, am început cu ideea de a face o paralelă între ficţiunea propriu-zisă şi jurnal. Intenţionam să realizez un fel de exerciţiu de naratologie. Şi a ieşit cu totul altceva.

De unde ţi-a venit ideea rubricii?

În momentul în care te ocupi de literatură, nu-l poţi ignora cu totul pe cel care face această literatură. Ştiu că sînt oameni care preferă să nu-i cunoască personal pe autori şi chiar sînt dezamăgiţi în momentul în care se întîmplă să-i întîlnească. Aceasta e o atitudine foarte comodă. Şi naivă. Jurnalele de care mă ocup eu sînt ale unor scriitori români, mulţi prezenţi în manualele şcolare. Iar în şcoală ni se dau imagini standard ale acestor scriitori. Începînd de la fotografie, care e mereu aceeaşi. De pildă, Ion Barbu bătrîn, Eminescu tînăr. În biografii se spun doar cîteva lucruri seci şi golite complet de viaţă. Există un poem extraordinar al Wislawei Szymborska, laureata Nobel din 1996, care se referă exact la ceea ce rămîne pe dinafară atunci cînd îţi faci o autobiografie. Îl citez de cîte ori am ocazia pentru că îmi place foarte mult şi e construit exact pe ideea acestei rubrici: una e viaţa care rămîne „din tine“ pentru cei din jur şi cu totul alta, infinit mai bogată, cea pe care o trăieşti. Aproape că nu există nimic comun între cele două. Dacă aştepţi puţin, caut poezia şi îţi citesc din ea... Uite, citesc pe sărite. Se cheamă **A scrie o autobiografie**: „...Indiferent de lungimea vieţii,/ biografia trebuie să fie scurtă... Dintre toate iubirile e de ajuns cea conjugală,/ iar dintre copii numai cei născuţi. ...Scrie ca şi cînd n-ai fi stat de vorbă cu tine niciodată,/ şi te-ai fi ocolit pe departe./ Trece sub tăcere cîinii şi pisicile şi păsările, amintirile nimicuri, prietenii şi visele“. Mă opresc. În momentul în care am început să scriu despre jurnale, am căutat, nu neapărat conştient, exact omul viu şi „amintirile nimicuri“. Am vrut să-i redescopăr pe toţi aceşti scriitori. Am observat şi că în toate biografiile e o mare singurătate. Scriitorul pare să cunoască numai doi-trei oameni (celebri, cum altfel) toată viaţa. Sînt date cîteva repere de bază, data naşterii, părinţi, studii, operă, iar în rest lumea lui pare un deşert. Am vrut să umplu din nou această lume de forfotă, să o văd vie, în mişcare, şi să completez aceste goluri legate de diverşi scriitori. S-ar putea ca demersul acesta să nu fie străin de una din dorinţele mele cele mai mari, aceea pe care i-aş spune-o peştişorului de aur, dacă l-aş întîlni. E vorba de dorinţa mea de a călători în timp. Am scris cîndva despre asta în revista **Vineri**. Mi-ar fi plăcut să trec prin toate epocile despre care citesc acum. Iar în jurnale găseşti, pe lîngă oamenii vii, pe lîngă lumea forfotitoare în care se află aceşti oameni, amănunte surprinzătoare din trecut. Citesc un jurnal, să zicem Jeni

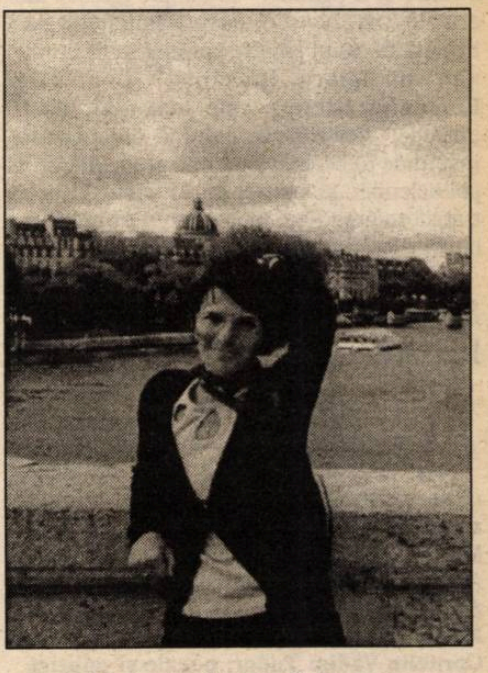

Aurora Egido, noua preşedintă a Asociaţiei Internaţionale a Hispaniştilor

O veste bună pentru hispanişti: Aurora Egido, profesor la Universitatea din Zaragoza, a fost aleasă, în cadrul celui de al XIV-lea Congres al Asociaţiei Internaţionale a Hispaniştilor (AIH) încheiat acum cîteva zile la New York, preşedintă a Asociaţiei. De remarcat că în istoria AIH, întemeiată cu prilejul unui congres care a avut loc la Oxford în 1962, Aurora Egido este al patrulea preşedinte spaniol, după filologi de talia lui Menéndez Pidal, don Dámaso Alonso, poet, profesor universitar, academician şi nepreţuit desluşitor al poeziei lui Góngora şi – ultimul din seria spaniolă –, în 1977, Rafael Lapesa.

Din datele spicuite pentru o succintă bio-bibliografie a noului preşedinte al AIH aflăm că Aurora Egido, doctor în Filologie Spaniolă (Universitatea din Barcelona), astăzi profesor la Universitatea din Zaragoza, director al Catedrei „Baltasar Gracián“ de la Instituţia „Fernando el Católico“, membru corespondent al Academiei Regale a Literelor Frumoase din Barcelona şi membru al conducerii Asociaţiei Internaţionale a Cervantiştilor, şi-a desfăşurat cariera de profesor universitar, cu deosebită strălucire, în diverse universităţi din Spania şi din străinătate: Londra (Cardiff), Los Angeles, Baltimore (John Hopkins), New York, Cambridge, Sorbona, Florenţa etc. Cu ocazia anului 2001, declarat anul aniversării lui Baltasar Gracián (1601-1658), a fost numită, de către Guvernul Aragonului, comisar al acestui eveniment. Membră în consiliul de redacţie al unor prestigioase reviste spaniole şi străine, este autoare a numeroase articole de specialitate şi cărţi despre literatura spaniolă, în special despre Secolul de Aur, responsabilă de diverse ediţii din literatura clasică spaniolă. Dintre numeroasele titluri, citām: **Frontiere ale poeziei baroce**, **Cervantes şi porţile visului**, **Marele teatru al lui Calderón: personaje, teme şi scenografie** etc. Dar autorul ei predilect rămîne Baltasar Gracián, complex scriitor baroc, teoretician şi creator, analist al ingeniozităţii specifice marii literaturii spaniole din acea epocă. Aurora Egido a parcurs în profunzime întreaga operă a lui Gracián, înţelegînd subtil meandrele gîndirii şi exprimării sale, ajunse uneori pînă la limitele ultime ale flexibilităţii minţii şi ale limbajului. Concepte precum „discernămîntul“, „prudenţa“ sau „ingeniozitatea“, analiza minuţioasă realizată de Gracián asupra operelor compatrioţilor săi contemporani, referinţa continuă la arta *conceptismului*, cu logica alambicată la maximum, sau a *culteranismului*, care apelează la o cunoaştere amplă, umanistică a raporturilor dintre arte, etalînd chiar cu risipă, într-o sintaxă complexă, metafore cu remiteri complicate, capătă în lumina cercetării Aurorei Egido claritate, limpezime, deşteptînd cititorului avizat acea plăcere inegalabilă a textului; ceva asemănător cu miracolul desluşirii versurilor lui Góngora din **Soledades**, în lectura lui Dámaso Alonso, care, după cum am amintit mai sus, a fost unul dintre predecesorii spanioli ai Aurorei Egido la preşedinţia Asociaţiei Internaţionale a Hispaniştilor.

În discursul ţinut după votul primit din partea Congresului de la New York, Aurora Egido a pus accentul pe importanţa unui răspuns adecvat dorinţelor şi sugestiilor celor peste 1500 de membri ai AIH, din aproape toate ţările lumii: profesori, cercetători şi critici. Domnia sa consideră că un alt punct important în proiectele pentru următorii trei ani, pînă la viitorul Congres care va avea loc la Monterrey (Mexic) este consolidarea miracolului lingvistic spaniol care înseamnă aproape 400 de milioane de vorbitori de limbă spaniolă în lume, din diverse continente şi ţări. Soluţia nu poate fi decît potenţarea hispanismului intercontinental, pe baze solide, prin schimburi de experienţă: colocvii, congrese, burse de studiu etc. în vederea lărgirii orizontului de aşteptare din spaţiul hispanistic, pe toate tărîmurile.

În acest sens larg de orizonturi deschise, aş dori să amintesc că în luna octombrie va avea loc în Spania, la Valladolid – oraş încărcat de istorie –, cel de al doilea Congres al Limbii spaniole, la a cărui organizare participă şi Institutul Cervantes, alături de diversele Academii de Limbă din Spania şi America Latină, în jurul unei teme ample şi încă insuficient abordate pînă acum: **Limba spaniolă în societatea informaţiilor**. Dar aceasta este altă istorie, asupra căreia vom reveni după săvîrşirea ei.

Începeam prin a spune că alegerea Aurorei Egido ca preşedintă a Asociaţiei Internaţionale a Hispaniştilor este o veste bună. Ţinînd seama de cuvintele de laudă pe care le-a avut faţă de hispanismul românesc, faţă de cercetătorii, profesorii şi studenţii români, în interviuri oferite presei de la noi îndată după intervenţia sa în colocviul **Despre Renaştere şi Baroc în Spania: de la Garcilaso de la Vega la Baltasar Gracián** organizat luna trecută de Institutul Cervantes din Bucureşti, vestea este excelentă şi pentru hispaniştii români, care şi-au cîştigat, desigur, un nou prieten.

La rîndul ei, Aurora Egido a plecat din Bucureşti aflînd date inedite în ceea ce priveşte prezenţa autorului aragonez în spaţiul literaturii române. Şi asta după un îndelungat şi strîns dialog cu filologii Sorin Mărculescu, Ileana Scipione şi Silvia Vâscan.

Institutul Cervantes din Bucureşti se bucură că a putut fi gazda unui asemenea dialog, cu perspective deschise spre un hispanism de viitor.

Juana ZLOTESCU SIMATU

Acterian, şi mă izbeşte cîte un lucru cu totul marginal şi nesemnificativ: la un moment dat, autoarea se duce să pună o scrisoare în cutia poştală care se află pe un tramvai. Existau, prin urmare, cîndva, cutii poştale pe tramvaie, iar tramvaiele erau un fel de poştaşi neobosiţi, care mergeau prin tot Bucureştiul. Nu-ţi închipui cît mă bucură să descopăr asemenea fleacuri.

Pînă la urmă, prin rubrica aceasta despre jurnale te-ai întors tot la problema lui „eu".

Da, dar „eu este altul".

Tu scrii jurnal?

Uneori, pe un anume interval, scriu ceva ce s-ar putea numi jurnal sau scrisoare-jurnal, pentru că e adresat cuiva. Mi se pare mai cinstit şi mai tentant să scrii pentru cineva decît pentru „tine însuţi". Aşadar, jurnalele pe care le-am scris eu vreodată au un singur cititor în afară de mine. Dar de obicei prefer să nu scriu jurnal şi să comunic direct cuiva lucrurile pe care le-aş scrie acolo.

Va ieşi şi din această rubrică o carte?

Te referi la faptul că am publicat **Alfabetul doamnelor**, după rubrica din revistă? **Alfabetul domnilor** încă nu a ieşit, n-am avut timp să-l cizelez. Niciodată nu îmi propun dinainte să scot o carte. Îmi place însă strategia romanului foileton. Scrii cu *va urma* episoade separate şi la urmă totul devine o poveste legată. Ceea ce e grozav atunci cînd citeşti jurnale în mod sistematic, cum fac eu acum, este că ajungi să capeţi o imagine extraordinar de caldă a unei epoci. De pildă, iată această atît de controversată epocă interbelică, care mă preocupă foarte mult şi în legătură cu care există toate prejudecăţile din lume, şi pozitive, şi negative. (Acum a devenit o modă să vorbeşti de rău perioada asta.) Aproape toţi scriitorii interbelici au avut jurnal. Ai imaginea lor şi din jurnalul lor, şi din jurnalele colegilor. Această reciprocă relativizare îţi dă imaginea exactă a omului respectiv. Cred că, în fond, rubrica despre jurnale este o continuare a cărţii mele despre prejudecăţi. Încerc să-i scot pe scriitori de sub prejudecăţile posterităţii. M-a revoltat întotdeauna acest lucru: fiecare scriitor e pus, mai ceva ca sub o piatră de mormînt, sub o etichetă. E profund nedrept. Şi eu am făcut asemenea nedreptăţi: nu voiam să aud de Gala Galaction, naturalismul prozelor lui, celebrul **La Vulturi!**, din clasa a VIII-a, mi l-au înstrăinat. Şi am găsit unul dintre cele mai frumoase jurnale, în cazul lui, şi un om de aur. La fel am păţit cu Iulia Hasdeu, care-mi era străină, cu Bogza, care mi se părea exact pe dos decît a fost. Sigur că unii confirmă: Maiorescu, de pildă; dacă nu te laşi derutat de uscăciunea lui stilistică, ar fi putut fi contemporanul nostru, căci nu avea nimic desuet în judecata lui asupra lumii. Am de gînd să fac la sfîrşit un fel de „expoziţie" de portrete, în care să-i prezint cu noile lor imagini.

Capitolul Humanitas

Acest fel de a privi lucrurile se reflectă şi în elaborarea manualelor de literatură la care colaborezi?

Sigur că da. Lucrez la manualul Humanitas cu o echipă extraordinară, ne înţelegem foarte bine. Munca noastră începe chiar de la poza pe care o alegem pentru un anumit scriitor. Avem grijă în primul rînd ca aceasta să fie alta în fiecare an de studiu. În plus, optăm pentru poze cît mai puţin folosite pînă acum, pentru a reîmprospăta imaginea scriitorului respectiv. Apoi alcătuim cu mare grijă biografiile şi alegem textele. Mă exasperează discuţiile acestea de suprafaţă care se poartă la televiziune şi în care se vehiculează tot felul de idei: că dacă scoţi dintr-un manual o anumită poezie, ultracunoscută, faci o crimă. Or, nu este deloc aşa. Se ştie că un text repetat excesiv se toceşte şi nu mai ai o percepţie proaspătă asupra lui. Textele literare, la fel ca şi pămîntul, se fertilizează abia în momentul în care le mai laşi să şi doarmă puţin. Nu ai voie să le exploatezi continuu, an de an, pentru că astfel le ucizi. Şi în acest caz funcţionează prejudecăţile. Dacă un text al unui autor a fost mereu introdus, în mod tradiţional, în manuale, asta nu înseamnă că e singurul reprezentativ sau important pentru acel autor. Ne străduim să facem manualele atrăgătoare, dar în acelaşi timp trebuie să respectăm o programă. Prin urmare, libertatea noastră nu este chiar foarte mare. Şi facem în aşa fel încît să putem spune că şi nouă ne-ar fi plăcut să învăţăm după aceste manuale. Noi am învăţat şi apoi am predat după manuale unice şi scopul era să gîndim la unison. E formidabil că profesorii şi elevii au acum posibilitatea alegerii. Sînt zvonuri că iar se reduce opţiunea. Nici nu vreau să mă gîndesc că ne apropiem iarăşi de manualul unic şi de tăvălugul lui. Cred că nici un profesor care are măcar o minimă inteligenţă nu preferă manualul unic. E ca şi cum, atunci cînd îţi cumperi o casă, în loc să ţi-o alegi tu, eşti dus cu forţa într-una standard şi nu mai ai voie să te muţi niciodată. O adevărată închisoare intelectuală, ce mai!

Un alt capitol al colaborării tale cu Editura Humanitas este cel al coordonării Colecţiei „Cartea de pe noptieră".

Pentru mine, această experienţă este una cu totul nouă. Vorbeam ceva mai devreme despre relaţia mea foarte specială cu cărţile. Nu mă simt bine într-o casă fără cărţi, tocmai pentru că mi se pare lipsită de viaţă. Cînd am început să mă ocup de coordonarea acestei colecţii, am fost pentru prima dată responsabilă de drumul spre cititor al anumitor cărţi. E ca şi cum le-aş trimite un musafir în casă şi nu poţi să trimiţi unul în care să n-ai încredere deplină. E vorba în acest caz şi de un exerciţiu de admiraţie. Fac o paranteză ca să spun că în jurnalele din secolul XIX oamenii erau mai capabili să admire decît în secolul XX. Mentalitatea scriitorului român s-a schimbat clar. Pierdem din ce în ce mai mult din capacitatea de a ne bucura sincer de ceea ce publică un coleg de breaslă. Colecţia se cheamă „Cartea de pe noptieră". Ideea de bază e aceea de carte de căpătîi, dar am evitat accentul solemn. Cartea de pe noptieră mi se pare o denumire mai intimă, mai apropiată. Colecţia a vrut să adune cărţile mari, care produc bucurie la lectură şi îţi lasă ceva în suflet. De aceea nu aleg cărţi foarte speciale, nici experimentale, nici grele. N-aş publica nici Proust, nici Pynchon în această colecţie. Nici romane poliţiste, de exemplu, dar nu pentru că aş avea o prejudecată în acest sens, ci pentru că pe acestea, o dată citite, nu mai ai de ce să le ţii pe noptieră. Unul dintre criteriile după care aleg aceste cărţi este ca ele să poată fi recitite. Să simţi nevoia de a le relua. Să adaug că, graţie copertistei, Ioana Dragomirescu Mardare, cărţile sînt şi foarte frumoase, înveselesc ochiul şi locul.

Cu ce aş fi putut începe interviul

Ce-ai fi făcut dacă n-ai fi devenit critic literar?

Să ştii că îmi place jocul ăsta cu „dacă", ca oricărui om care are de-a face cu ficţiunile. Ce e nostim e că, atunci cînd eram mică, voiam să mă fac „gazetar". Nu ştiam exact ce înseamnă asta, dar mi se părea foarte atrăgător. Şi visul acesta mi l-am îndeplinit. Acum însă, cînd nu mai sînt copil, răspund serios că dacă nu m-aş fi făcut gazetar şi aş fi trăit în altă lume, m-aş fi făcut, cu siguranţă, cosmonaut. Mi-ar fi plăcut enorm să zbor în cosmos şi dacă aş fi avut banii pe care i-a avut miliardarul american, aş fi plătit şi eu, şi aş fi mers. Cînd a fost să optez însă serios pentru o facultate şi eram într-o lume a tuturor imposibilităţilor, am ales iniţial, adică în sinea mea, arheologia, nu filologia. Dar cum Facultatea de Istorie, care avea arheologia drept secţie în cadrul ei, era un dezastru înainte de '90, am renunţat. Pasiunea mea pentru arheologie se leagă cu siguranţă de plăcerea de a reconstrui trecutul din cioburi şi de a călători în timp. Acum mă mulţumesc cu secolul XXI şi cu arheologia literară.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Cuvintelnic fără frontiere

Ambrosia

ANDREI CORNEA

Aţi observat că atunci cînd se anunţă că cineva a murit, diferitele cunoştinţe sau chiar oamenii mai mult sau mai puţin străini se interesează imediat asupra cauzei morţii. Graba lor, parcă, vrea să se asigure că există o cauză a decesului bine definită şi, mai ales, evitabilă. Par mai liniştiţi dacă le spui că respectivul sau respectiva a dispărut de pe urma unui accident sau a unei boli unde au avut o răspundere oarecare. De pildă, ni se pare mai acceptabil ca cineva să fi sucombat de pe urma unei boli unde alcoolul, drogurile sau vreun alt „viciu" au avut un rol. La fel, ne pare mai suportabil ca cineva să fi murit la bătrîneţe. În schimb, exitusul subit, fără vreun semn prealabil, inexplicat, sau accidentul într-o situaţie cînd victima era lipsită de cea mai mică posibilitate de a anticipa sau de a se feri, în fine, moartea unui tînăr, a unei femei frumoase şi iubite, precum mitologica Euridice, a unui copil inocent – toate acestea ni se par scandaloase, aproape inacceptabile. Cei frumoşi, tineri şi fericiţi, precum regina Alcestis, ar merita pesemne să trăiască chiar în locul altora, aşa cum gîndea soţul ei, Admetos, căutîndu-i înfrigurat un înlocuitor – inclusiv printre propriii părinţi de „vîrsta a treia" – pentru a se coborî în locul ei la Hades. De parcă ceilalţi – mai bătrîni, mai hîrşiţi, mai guşaţi – s-ar fi făcut mai mult vrednici de moarte!

Ne-am simţi, aşadar, mult mai împăcaţi dacă *moartea ar fi o retribuţie pentru erori şi crime*. Încercăm să desluşim din întîmplarea fatală un sens şi ne displace dacă nu-l aflăm. Iar atunci cînd putem să traducem totul în termenii dictonului cinic „mortul e de vină", răsuflăm uşuraţi...

Adevărul e că, în sinea noastră, nu ne putem consola cu ideea că moartea este inevitabilă dar şi democratică; există parcă în noi o *instanţă încăpăţînată*; ea ne afirmă cel puţin pe noi indestructibili, cît timp sîntem sănătoşi, şi speră că vom redeveni indestructibili, dacă nu mai sîntem. Evident, ştim pozitiv că orice am face, vom muri; dar ceva în sinele nostru cel mai adînc s-a împotrivit mereu din răsputeri să accepte această realitate.

De ce atunci mor, totuşi, toţi oamenii, dacă ar fi să judecăm în termenii acestei instanţe încăpăţînate? Explicaţia la îndemînă: *fiindcă au greşit*! Sau fiindcă *li s-a făcut un rău*! Mii, zeci de mii de ani, fiinţele omeneşti au crezut că moartea, cînd nu e un asasinat, e expresia unei pedepse pentru o crimă comisă – pedeapsă individuală sau colectivă: „Şi a spus Iahve-Elohim: Omul a ajuns ca unul dintre noi cunoscînd binele şi răul; şi acum să nu-şi întindă mîna şi să ia şi din pomul vieţii şi să mănînce şi să fie viu în veci". În consecinţă, Iahve-Elohim pune de strajă heruvimi cu sabie de foc ca să păzească accesul spre grădina Eden, unde se află pomul vieţii.

Pentru omul primitiv – ne spun antropologii –, aproape orice moarte este accidentală sau intenţionată, adică omor, şi nu există, de fapt, moarte „naturală". Ori un vînător a fost sfîşiat de un animal sălbatic, ori a pierit de lancea unui duşman; ori, mai ales, descîntecul unui vrăjitor rău a adus o boală asupră-i şi l-a răpus. Ori a jignit vreun spirit, vreun zeu sau vreun demon care s-a răzbunat. Şi azi se mai crede, pe la ţară, că o moarte mai neobişnuită este consecinţa unui descîntec sau a unui blestem. Apoi zeii – cum ştiau vechii greci – sînt invidioşi pe cei tineri şi frumoşi. Aşa le strigă divinităţilor infernale Orfeu (în opera lui Gluck): „Voi giammai commove né beltà, né gioventude", de parcă unii ar trebui să aibă privilegiul să nu ajungă în republica democratică a morţilor!

Faptul că nici pînă azi nu ne împăcăm cu gîndul că „moartea e naturală" explică de ce sîntem în continuare profund emoţionaţi de poemul lui Ghilgameş, la cel puţin patru mii de ani de cînd el a fost compus. Sfîrşitul lui Enkidu, prietenul său, îl umple pe Ghilgameş de disperare, dar nu atît din iubire pentru acela, cît fiindcă îşi dă seama că nimeni, nici măcar el însuşi, un mare erou, mare rege şi fecior de zeiţă, nu poate ocoli moartea. Fireşte, faptul că robii săi mureau nu îl impresionase niciodată. Dar el, Marele Şef, *leader maximo*, cum o să moară, vorba Ecclesiastului, la fel ca orice dobitoc? Decide să sfideze condiţia democratică a morţii şi călătoreşte pînă la capătul lumii, acolo unde locuieşte Utnapiştim, supravieţuitorul Potopului, căruia îi cere leacul nemuririi. Căci dacă moartea e urmarea unei pedepse, a unui blestem sau a unui accident, atunci trebuie să existe o cale de a o învinge, mai ales dacă nu eşti chiar un simplu contribuabil! Strîns cu uşa, moş Utnapiştim consimte să-i dea leacul nemuririi – *ambrosia* (etimologic: „nemuritoarea"), cum o vor numi grecii –, cu condiţia ca Ghilgameş să vegheze şapte zile. Bineînţeles că *leader maximo* adoarme repede ca un prunc legănat şi în felul acesta are dovada că moartea este înscrisă adînc în fiinţa sa, la fel ca fratele său mai blînd – somnul.

S-au mai inventat, în urmă, şi alte *ambrosii:* cîntecul lui Orfeu, mumiile egiptene, sîngele lui Isus, misterele iniţiatice, elixirele magice ale alchimiştilor, ba chiar şi ademenirea frumoasei Callipso, „divina între zeiţe", care îi promitea lui Odiseu nemurirea, dacă ar rămîne la sînu-i şi ar uita de patrie şi de soaţa Penelopa. Mai tîrziu, marile metafizici religioase au conceput, în chip de *ambrosie* transcendentă, doctrina sufletului nemuritor. De unde iniţial *sufletul* – aşa cum o atestă şi etimologia sa – nu era decît un „suflu", era doar răsuflarea răcoroasă (*psychos* = „răceală" în greceşte, de unde *psyche* = „suflet"), mai tîrziu *suflului* i s-a conferit demnitatea de esenţă indestructibilă şi imaterială a sinelui. Aflăm în **Phaidon** al lui Platon că doctrina dualismului suflet-corp era, în 399 î.d.Ch., cînd Socrate e servit cu cucută, relativ nouă şi uimitoare. Succesul ei – ca *ambrosie* – a fost considerabil, căci părea că se explică astfel, pe de-o parte, faptul că nu ne putem accepta moartea, cît şi faptul că ea, totuşi, este inevitabilă.

Şi totuşi, vechea credinţă că *nu există moarte naturală* a supravieţuit. Pentru creştini, sufletul celui ticălos este expediat în Infern, unde suferă un fel de a doua moarte; în schimb, cei nevinovaţi, care totuşi mor, bieţii, sînt urcaţi în Cer, unde sînt răsplătiţi cu o a doua viaţă – eternă. Democraţia morţii, certificabilă *aici*, este anulată *dincolo*, unde controlul faptic lipseşte!

„Ambrosia" este şi azi la modă, la fel ca oricînd: unii speră că prin criogenie le vor supravieţui strănepoţilor; alţii îşi pun speranţa în ingineria genetică, care le-ar putea înlocui organele, butăşite prin clonare, pe măsură ce acestea s-ar uza. Există savanţi care cred că există o genă a bătrîneţii şi că, dacă o pliveşti ca să nu ne mai stea în cale, dispariţia poate fi amînată indefinit. *Ambrosia* rămîne, ca şi în paleolitic, inepuizabilă în procedee ridicole. Înţeleptul Ecclesiast ar putea şi azi să se întrebe:

„Ştie oare cineva dacă duhul omului urcă spre cer şi cel al dobitocului coboară în pămînt?"

Întrebare retorică... Toţi ştim.

Teatru

Noaptea iubirii

MIHAELA MICHAILOV

Teatrul Naţional „I.L. Caragiale" – *Amanţii însîngeraţi* de Chikamatsu Monzaemon. Regia: Alexandru Tocilescu. Decorul: Puiu Antemir. Costume: Florilena Popescu Fărcăşanu. Coregrafia: Roxana Colceag. Muzica: Irinel Anghel. Distribuţia: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa, Lamia Beligan, Alexandru Georgescu, Vlad Ivanov, Sanda Toma, Doru Ana, Silvia Năstase, Liliana Hodorogea, Matei Gheorghiu, Aristiţa Diamandi, Amalia Ciolan, Ionuţ Kivu, Tatiana Constantin, Ioana de Hillerin, Laura Vlad, Aurelian Bărbieru, Alexandru Papadopol, George Dimitriu, Răzvan Graur, Mircea Anca jr., Sabina Grancea, Irinel Anghel, Andrei Kivu, Ion Bogdan Ştefănescu.

Parcursul iubirii nu se opreşte în moarte, de unde şi fascinaţia imaginării lui. Acolo doar se împlineşte. Sau numai acolo, ne demonstrează montarea lui Alexandru Tocilescu de la Teatrul Naţional, **Amanţii însîngeraţi**. Semiotica pasiunilor are în spaţiul japonez un grad mai accentuat de poeticitate, excelînd în sugestia vagului şi a tensiunii gradate pe care intuiţia regizorală (mereu percutantă în cazul lui Alexandru Tocilescu) le speculează adecvat.

Spectacolul se impune prin percepţia fină şi consistentă a sensibilităţii deconcertante specific japoneze, cutumelor şi interdicţiilor de cele mai multe ori inaccesibile minţii europene. În surprinderea nuanţată a acestei specificităţi, la care contribuie deopotrivă ambientul, detaliile costumare atent prelucrate (kimonoul stilizat în culori pale sau vii este elementul vestimentar esenţial) şi, nu în ultimul rînd, cadrul sonor perfect integrat, rezidă miza spectacolului, coerent ca imagine de ansamblu şi ca suprapunere a componentelor. Alexandru Tocilescu nu lasă nici un detaliu nevalorizat şi nu se opreşte la nivelul de suprafaţă, cu atît mai mult cu cît artificialul spaţiului, uşor identificabil la un prim nivel de receptare, poate deveni o capcană. Însă regizorul trece de atracţia pur exotică şi descoperă mirajul unui spaţiu fascinant tocmai prin stranietatea lui, prin ceea ce nu se lasă rostit şi devine incitant ascunzîndu-se. Nimic nu se pierde în tăcere, dimpotrivă, necuvîntul sporeşte intensitatea pasiunii şi îi accentuează efectele.

Pe acest fundal este proiectată o configuraţie erotică avînd în subtext interdicţia şi o împlinire cenzurată pe care cele două perechi centrale o vor sfida, captate tocmai de limitările ei. Amante pasionale, curtezanele îşi elaborează atent arta seducţiei partenerului şi fac diferenţa între delectare şi iubire, pentru care sînt în stare să moară, însoţindu-şi iubiţii în această aventură. De multe ori disponibilitatea erotică accentuată devine o capcană ce necesită sacrificiul. Lumea lor rafinată şi paradoxală îi captivează pe cei închişi în cercul platitudinii cotidiene (munca sau viaţa de familie).

Jihei, surprins de Marius Bodochi în trecerile tensionat dozate de la totală dăruire la dispreţ şi respingere, găseşte în acest spaţiu prin Koharu (Crina Mureşan, cu o evidentă eleganţă şi distincţie în gesturi, mişcări şi intonaţia cuvintelor) deliciul şi profunzimea împlinirii, irezistibila atracţie şi pasiunea puternică înţelese în final de soţia sa, Osan. Nu gelozia este trăsătura ei definitorie, ci obedienţa conciliantă pe care jocul Lamiei Beligan, chiar dacă nu perfect convingător, reuşeşte să o pună în valoare fără patetism. Fascinaţia erosului vine din intensitatea pasiunii trăite pînă la paroxism şi din acceptarea firească a sfîrşitului unei iubiri. Aici rezidă substanţa codului erotic, explorat în toate formele de obiectivare în spectacol. O iubire care face din limită o transgresabilă şi inconsistentă graniţă, căreia îndrăgostiţii i se sacrifică total, fără regrete inutile.

Spontaneitatea acestei acceptări, nu mai puţin conştientă şi cu atît mai incitantă, este forma de asumare a morţii în cazul celei de-a doua perechi de îndrăgostiţi: Tokubei, creat de George Ivaşcu într-o opoziţie bine susţinută cu cei din jur, angrenaţi în jocuri meschine, şi Ohatsu, căreia Tania Popa îi conferă nota de necesară naivitate, rămînînd însă la un nivel de suprafaţă în interpretare.

Jurămîntul de dragoste, indestructibil şi unificant dincolo de orice obstacol iminent, concentrează esenţa iubirii. Cei legaţi prin rostirea lui mor iubindu-se, îl prelungesc în noaptea împlinirilor, amînînd cît se poate de mult ivirea zorilor. În noaptea aceea (momentul cel mai intens şi sugestiv din spectacol), gesturile, apropierile şi îmbrăţişările tensionate sînt preludiul împlinirii totale, al regăsirii. Amanţii nu mai trăiesc aşteptîndu-se, ci se întîlnesc pentru a nu se mai despărţi niciodată. Se privesc şi lasă cuvintele să se piardă, însoţiţi de sonuri aproape imperceptibile. Fondul sonor alternează sunete difuze cu tonalităţi grave, accentuînd permanent fluxul desfăşurării naraţiunii. O naraţiune ciclică iniţiată de un personaj extrem de important în structura textului dramatic japonez din secolul al XVII-lea, însă uşor redundant în spectacol prin comentariile explicite, interpretat de Răzvan Ionescu într-o notă de adecvată detaşare.

O apă îngheţată, un drum pecetluit trasează călătoria spre moarte. Din frunzele de lotus se vor desprinde trupurile îndrăgostiţilor, unite într-o nesfîrşită poveste de iubire, într-o împlinire pe care doar moartea o poate desăvîrşi.

Alexandru Tocilescu propune un spectacol în care miza poeticităţii în acord cu substanţa textului şi cu mentalul japonez este perfect atinsă, transferînd elementele particularizante în structuri generice, dincolo de anumite fisuri în interpretare.

Teatru/Muzică

Menuetul de la Salzburg (I)

Filozoful şi maestrul de ceremonii

MĂDĂLINA DIACONU

Sîmbătă 21 iulie, personalităţi din cele mai diverse domenii – oameni de cultură, politicieni, staruri mediatice – au asistat la deschiderea ediţiei din acest an a Festivalului de la Salzburg. Conform ritualului obişnuit, prima reprezentaţie a constituit-o piesa **Jedermann** de Hugo von Hofmannsthal, de data aceasta în regia lui Gernot Friedel. A doua zi, dimineaţă, a avut loc deschiderea aşa-numită „oficială", prin cuvîntarea ţinută de filozoful Peter Sloterdijk, transmisă în direct atît la televiziune, cît şi – pentru prima oară – online, pe Internet. În programul ediţiei actuale a Festivalului – avîndu-l ca director artistic pe controversatul belgian Gérard Mortier – sînt înscrise, pentru zilele următoare, atît premiere (precum opera **Jenufa** de Leos Janácek, dirijor John Eliot Gardiner), cît şi succese consacrate, de la **Figaro**-ul lui Mozart (regizor: Christoph Marthaler) şi **Falstaff** de Verdi (dirijor: Lorin Maazel) pînă la Richard Strauss, cu **Ariadne auf Naxos** şi **Fledermaus** (regia: Hans Neuenfels, dirijor: Marc Minkowski). Nici Shakespeare nu lipseşte: acelaşi Christoph Marthaler a pregătit, cu trupa de la Schauspielhaus din Zürich, **Cum vă place**, în timp ce Calixto Bieito propune o nouă înscenare a lui **Macbeth**. Tot povestea lui Macbeth poate fi urmărită şi în varianta **Lady Macbeth din Mzensk**, pe muzica lui Şostakovici şi în regia lui Peter Mussbach. De asemenea, Claus Peymann – fostul director, la fel de controversat ca şi Mortier, de la Burgtheater din Viena, care conduce la ora actuală nu mai puţin renumitul Berliner Ensemble – îşi face revenirea pe scenele din Austria cu premiera ultimei piese a lui Christoph Ransmayr (cunoscut la noi o dată cu traducerea romanului **Morbul Kitahara**), **Invizibila** (**Die Unsichtbare**). Nu în ultimul rînd, în cadrul momentului **Dichter zu Gast** au fost invitaţi, de această dată, poeţii unguri Péter Esterházy, Imre Kertész şi Péter Nádas, pentru a aduce un omagiu unui „Salzburg cosmopolit" (Imre Kertész) – vizat fiind spiritul internaţional al Festivalului de la Salzburg.

Kertész îşi aduce astfel, poate fără să vrea, contribuţia la disputa întreţinută de ani de zile de Gérard Mortier în legătură cu incompatibilitatea dintre Salzburger Festspiele şi oraşul-gazdă. Cu săptămîni înainte de deschiderea festivalului, Mortier a agitat în mod deliberat (pentru a cîta oară?) spiritele austriece cu apariţii mediatice incendiare; interviurile acordate de el practic tuturor revistelor şi cotidianelor importante din Austria au avut grijă să creeze acea atmosferă de aşteptare tensionată despre care orice estetician ne învaţă că este cum nu se poate mai prielnică unei receptări atente. Strategia lui Mortier ar trebui să fie de-acum cunoscută lumii mediatice, ba chiar întregului public interesat de cultură, doar belgianul se află la conducerea festivalului încă din 1989, cînd a fost ales drept succesor al regretatului Herbert von Karajan. Şi totuşi, şi acum injecţiile sale cu otravă la adresa banausiei burgheziei salzburgheze, a provincialismului snob al acesteia şi a vederilor sale înguste, în pofida unui fals interes afişat pentru artă, au dus la spasme destul de violente ale bolnavului numit Austria, care în mod tradiţional se fereşte de orice terapie de şoc mai mult chiar decît de propriile-i maladii. Ce-i drept, notele acute luate de biciuirile verbale ale lui Mortier sînt oarecum scuzabile anul acesta: îndelungata sa *Haţliebe* pentru Austria şi pentru Salzburg, în particular, se apropie inevitabil de sfîrşit, căci ediţia proaspăt deschisă a festivalului este şi ultima condusă de el, iar succesorul său este deja cunoscut, în persoana lui Peter Ruzicka (compozitor al unei recente opere despre Paul Celan, a cărei premieră a avut loc primăvara aceasta).

Părerile sînt, desigur, împărţite – dacă Mortier are sau nu dreptate atunci cînd compară Salzburgul, într-un interviu acordat revistei **L'Express**, cu un „paradis artificial" şi cu un „Disneyland muzical", a cărui preocupare de căpetenie – de a face oraşul cît mai „frumuşel" şi „curăţel" – este chiar principalul obstacol pentru ca Salzburgul să se manifeste drept un autentic centru spiritual european. Ce-i drept, prietenii lui Mortier, de la Claus Peymann pînă la mai moderatul Ioan Holender, directorul Operei din Viena, consideră că, deşi aspră – uneori exagerată din motive retorice –, critica lui Mortier nu poate fi decît benefică sub aspectul realizărilor culturale şi că avem dreptate să vorbim despre o „eră Mortier" în istoria Festivalului de la Salzburg, etapă caracterizată prin meritorii încercări ale directorului său artistic de a moderniza repertoriul şi înscenările şi de a pune capăt influenţei grupurilor de profitori, care au făcut adevărate afaceri cu înregistrările discografice ale festivalului, în umbra reputaţiei numelui Karajan. Dimpotrivă, presa conservatoare se foloseşte, printre altele, de faptul că, după mai bine de zece ani, Mortier „nici nu se străduieşte" să înveţe bine limba germană şi să renunţe la un pronunţat accent franţuzesc, pentru a-l înfăţişa publicului austriac drept un corp străin în organismul politico-cultural austriac (Mortier este cunoscut şi pentru intransigenţa sa politică faţă de curentele naţionalist-xenofobe din actualul guvern de la Viena). Acelaşi curent de opinie consideră că, după îndepărtarea sa, „organismul" comunităţii se va reface repede, fără a-i resimţi absenţa, şi va reveni la euforic-idilica sa stare anterioară „de sănătate". Pînă atunci însă, toţi – admiratori şi critici deopotrivă – aşteaptă cu nerăbdare cele două spectacole Richard Strauss: se pare că **Liliacul** a fost reluat pentru prima oară după trei sferturi de veac în programul Festivalului de la Salzburg doar pentru a fi convertit într-un comentariu politic, iar despre **Ariadna pe Insula Naxos** (regia: Jossi Wieler şi Sergio Moabito, dirijor: Christoph von Dohnányi) circulă zvonuri că va culmina într-o parodie a festivalului însuşi.

Vrea în felul acesta Mortier să impulsioneze o tematizare a festivalului în general, a celui de la Salzburg în particular, sau numai să adauge încă o provocare la lunga serie cu care a scandalizat liniştita *high-society* austriacă? Un interviu al lui Peter Sloterdijk, publicat de revista austriacă **Profil** în chiar ziua cuvîntării sale de deschidere la Festivalul de la Salzburg, abordează tocmai problema semnificaţiei unui festival în contextul culturii contemporane. Sloterdijk însuşi trezeşte admiraţia prin *surfing*-ul practicat pe valurile furtunilor mediatice stîrnite de propriile-i declaraţii (ecourile disputei de acum cîţiva ani în jurul lui **Elmauer-Rede** nu s-au stins nici astăzi); şi totuşi, cam ca Tina Turner în costum elegant pe scena de la San Remo, şi Sloterdijk a încîntat duminică publicul select, venit din toate colţurile lumii pentru a-l asculta la Salzburg, printr-un rafinat discurs despre **Roua de pe Insulele Bermude – Despre unele regimuri ale imaginaţiei** (**Tau von den Bermudas – Über einige Regime der Einbildungskraft**). Finul spadasin al condeiului care este Sloterdijk nu se dezminte nici de această dată, prin înfloriturile baroce ale unui discurs „de curte", adecvat aşadar publicului său. Însă oricît de abstracte ar fi consideraţiile sale despre „cele cinci stadii (sau eoni) ale principiului fanteziei", oricît şi-ar fascina el ascultătorii ori cititorii (textul este accesibil pe Internet la adresa: *www.salzburg.gv.at*), prin încolăcirile elegante ale frazei şi oricît i-ar ameţi cu profuziunea magnifică de imagini, cert este un lucru: Sloterdijk îşi cunoaşte rolul. El ştie că a fi invitat să ţină discursul de deschidere la Festivalul de la Salzburg presupune să accepte rolul unui „filozof de curte" şi o face cu reverenţa graţioasă a curteanului lui Baltasar Gracián, fără modestia filozofului sărac invitat să prînzească la mese regale, dar şi fără aroganţa „filozofului-rege" pus pe ţinut lecţii de moralitate. Spre deosebire de impulsivitatea temută şi prea puţin iubită a lui Mortier, el ştie să danseze menuet pe parchetul lustruit, fără să alunece. Dar faptul că gestul său ascunde o reflexivitate rezervat-defensivă nu poate să înşele: dacă „tratatul" baroc-postmodern despre natura şi vîrstele istorice ale fanteziei nu suflă nici un cuvînt despre festival în general (şi cu atît mai puţin despre cel de la Salzburg), în interviul dat revistei **Profil**, profesorul de la Akademie für bildende Künste din Viena şi directorul lui Hochschule für Gestaltung din Karlsruhe se lasă angajat de întrebările iscusite ale reporterului pe panta consideraţiilor despre sărbătorire şi festival în cultura contemporană.

Mortier fusese caracterizat de mass-media drept personajul principal al Festivalului de la Salzburg, amator pasionat de autoînscenări. Sloterdijk face un pas înapoi şi-l priveşte „cum se dă în spectacol", respectiv cum face din sine un spectacol – el reflectează şi, în cele din urmă, afirmă: intendentul unui festival este figura cea mai interesantă a unei manifestări culturale, pentru că el trebuie să medieze între epoci. Festivalul în genere este o formă de muzeificare a culturii şi o rămăşiţă a unui trecut aristocratic; spectacolele sale sînt alese dintre cele ce au avut succes, devenind cu timpul clasice, iar participanţii la festival constituie o elită modernă. Astfel, de cel puţin două ori avem de-a face aici cu „cei puţini şi buni" – pe scenă şi în public. Aşadar selecţia este esenţială pentru orice festival. Sloterdijk îşi redescoperă însă imediat precauţia: deşi fenomen prin excelenţă baroc, festivalul nu este totuşi o manifestare desuetă astăzi; el înlocuieşte nobleţea sîngelui, apoi „nobilimea burgheză" a funcţiilor administrative cu o nouă formă de elită – *der Ereignisadel* sau *Event-Adel*, cunoscută în sociologia contemporană şi sub numele de VIP-uri sau de *Prominenten*. O asemenea ierarhie este, desigur, mult mai democratică decît variantele sale anterioare (apartenenţa la elită se obţine prin simpla cumpărare a biletului, prin simplul fapt de „a fi de faţă" la evenimentul mediatic respectiv), dar din acelaşi motiv este şi mult mai fragilă: atras cu rapiditate în vîrtejul „personalităţilor", poţi fi expulzat apoi la fel de rapid, prin însuşi mecanismul „centrifugalei mediilor" (Sloterdijk), care-şi schimbă neîncetat, aşa-zicînd, particulele manipulate. Intransigenţei lui Mortier filozoful îi răspunde prin înţelepciune, plin de înţelegere la adresa frivolităţii şi a deşertăciunii lumii. După el, nu trebuie nici să renunţăm la festival ca muzeu al spectacolelor culturale şi paradă a unei aristocraţii spontane, nici să-l deformăm încercînd să-l adaptăm spiritului veacului nostru. Dimpotrivă, festivalul ne oferă ocazia de a ne bucura fără mustrările de cuget ale cetăţeanului modern, apăsat de datoria de a apăra spiritul democratic-egalitar şi critic, şi chiar dacă doar pentru scurtă vreme, de magia trecutului, cînd criteriile culturale erau stabile, iar elita îşi permitea să fie exclusivistă. Festivalul este o „autocelebrare a inactualităţii" (Sloterdijk); în nucleul său cel mai intim intră narcisismul baroc al autodelectării şi de aceea ar însemna să desfiinţăm festivalul însuşi dacă i-am cere să renunţe la acest caracter de mondenitate.

Care este, atunci, rolul intendentului unui festival şi cum se achită de el în particular Gérard Mortier? În această metaforă a festivalului-serbare galantă barocă, directorul artistic este maestrul de ceremonii, căruia-i revine o misiune cît se poate de dificilă: să fie curtean al secolului al XVIII-lea, integrat organic în cultura de curte, dar în acelaşi timp să lase impresia că se află la curent cu cele mai recente direcţii din arta contemporană şi să mijlocească aceeaşi impresie şi despre participanţi. Săvîrşind această dublă mişcare, maestrul de ceremonii trebuie să ştie să dispară în spatele spectacolului pe care-l oferă curţii: „El este angajatul unei societăţi narcisiste, care vrea să se savureze pe sine însăşi, iar nu pe el", declară autorul **Criticii raţiunii cinice**. Pe scurt, lui Mortier îi revine meritul de a fi încercat ca, pe balanţa necesară dintre hedonismul narcisist al publicului baroc şi masochismul la fel de narcisist al publicului modern, să adauge puţin mai mult decît de obicei pe talgerul masochismului; nu este însă mai puţin adevărat – citim în spatele cuvintelor lui Sloterdijk – că el nu şi-a înţeles rolul în mecanismul esenţialmente hedonist al festivalului, stricînd astfel jocul. Prin tratatul său baroc despre fantezie, Peter Sloterdijk şi-a propus probabil să contribuie la utopia imanentă a acestei manifestări. Menuetul continuă.

Viena

Opt autori

ŞTEFANIA CIUREA

Opt autori reuniţi între copertele unei singure cărţi apărute în 2000 la Editura Eminescu ne oferă o întîlnire cu cîteva dintre cele mai recente producţii din dramaturgia contemporană. Selectate pe criterii valorice, piesele propuse oferă, prin diversitatea tematică şi compoziţională, un tablou complet al creaţiei teatrale de ultimă oră.

Formulele abordate sînt dintre cele mai variate: parabole stau alături de parodii, mituri şi motive arhicunoscute sînt recontextualizate, „eurocomedia" stă alături de „melodrama homerică" într-un carusel baroc al speciilor, fantome şi personaje beckettiene navighează pe Internet sau participă la congrese internaţionale. Scena este populată de reprezentări umanizate, cu potenţial limitat, ale eroilor consacraţi, de tipul Ulise, Nausicaa, Don Juan, Casanova, Nicolae Ceauşescu sau Fiul risipitor, de jumătăţi inseparabile ce se definesc şi se completează reciproc (Aă şi Aî, Bidibus Minimus şi Bidibus Maximus, Cob şi Urc), de apariţii univoc definibile (astrolog amator, navigator pe Internet, agent de tranzacţionare a organelor interne, artist bionic şi avatar) sau chiar de plante carnivore. Libertatea de creaţie a autorilor face pandant cu libertatea acordată regizorului, care, neîncorsetat de prea multe indicaţii scenice, distribuie după bunul plac anumite replici şi tablouri şi îşi concepe cu multă imaginaţie decorurile şi efectele speciale.

Teatrul-parabolă este formula aleasă de Constantin Abăluţă şi Gh. Schwartz. În **Terasa**, primul dintre cei doi autori contaminează parabola trecerii în moarte cu elemente beckettiene: personaje în cupluri indisolubile, aşteptarea unui personaj care întîrzie sau nu apare niciodată, gesturi şi replici în oglindă. Într-un spaţiu labirintic, identităţi inexistente la o primă lectură („Dacă exişti, ai buletin, dacă n-ai, nu exişti") se dovedesc a fi actanţi ai unei iniţieri în moarte. Densitatea dialogului, alternarea replicilor banale cu cele cu implicaţii simbolice sînt elementele de rezistenţă ale piesei, abandonate însă în **Liniştea**, producţie mai puţin reuşită. De altfel, şi la cel de al doilea autor, formula aleasă lasă de dorit în **Caii albi**, parabolă înceţoşată a libertăţii depline a fiinţei pornind de la motivul Fiului risipitor.

Un teatru de o cu totul altă factură ne propune Th. Denis Dinulescu: o parodie neagră cu titlu „soljeniţian" în care **O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu** se dilată din interbelic pînă în perioada imediat postdecembristă, înlănţuind toate evenimentele istorico-politice ale acestei perioade spre o finalitate unică: regimul comunist. Orice relativism din lanţul evenimenţial al istoriei româneşti este exclus; privită retrospectiv, istoria este reconstruită şi reinterpretată teleologic, ca un teren iremediabil prielnic instaurării regimului ceauşist. Dacă în piesa lui Th. Denis Dinulescu efectele umoristice vin din specularea dialogului şi a locurilor comune construite în jurul personajului principal, în piesa Luciei Verona, **Grand Hotel Europa**, aceleaşi efecte au ca punct de plecare un context situaţional ce parodiază o realitate extraliterară. Autoarea propune o „eurocomedie" în care, după banalizarea monedei unice europene, a limbii unice europene, a paşaportului european şi chiar a romanului unic european, participanţii la Congresul European de Anestezie investesc gazul ilariant cu puterile unui „Anestezic Unic European", panaceu al durerilor Europei „şi, poate, ale întregii lumi".

Pe aceeaşi linie cu Th. Mazilu din **Don Juan moare ca toţi ceilalţi**, Paul Ioachim ne provoacă, în **Ultimul Don Juan**, la o întîlnire cu mitul. După un început cuminte, cu recontextualizări ale celebrelor scene din piesa lui Tirso de Molina, piesa lui Paul Ioachim îşi schimbă traiectoria, rupe punţile de legătură dintre tablouri şi anulează orice cauzalităţi logice pe care însăşi atemporalitatea mitului le presupune; locurile comune sînt răzbunate prin înlăturarea oricărui *parti-pris*, după cum păstrarea elementelor definitorii (de exemplu înfruntarea Comandorului – eufemism al divinităţii) asigură coerenţa mitului şi tensiunea scenică. Nelăsîndu-se copleşit de cunoscuta formulă a legendei lui Don Juan, Paul Ioachim duce experienţa pînă la capăt, în manieră originală: Sganareli cu temperamente opuse secundează un Don Juan pe care, mutat în plin sfîrşit de secol XX, îl găsim pilot de Formula 1; dintr-o indicaţie scenică aflăm că „acasă la Don Juan zbîrnîie telefoanele" sau că se ascultă **Recviem**-ul lui Mozart. Tensiunea scenelor vine din contrastul dintre reflexele literare ale mitului, asumate de personajele piesei, şi întîlnirea directă cu încarnarea mitului. Într-un astfel de context, întîlnirea cu un alt personaj-mit de aceeaşi factură, Casanova, constituie unul din punctele forte ale piesei. **Ultimul Don Juan** este seducătorul care, pedepsit în piesa lui Tirso de umbrele morţilor, sfîrşeşte aici sedus el însuşi de viaţă şi de dragoste.

Octavian Soviany îşi clasează singur piesa: „melodramă homerică". Cu un titlu despre care autorul mărturiseşte că e împrumutat de la Strindberg, **Insula fericiţilor**, cu aluzii evidente la eposul homeric, Octavian Soviany recuperează, în spirit postmodern, cîteva „zale" ale periplului lui Ulise: popasul pe insula frumoasei Nausicaa, mai exact. Cu aceeaşi îngăduinţă cu care Paul Georgescu foloseşte romanele lui Duiliu Zamfirescu ca pretext pentru a face din **Solstiţiu tulburat** mai mult decît un roman care recuperează o za, Soviany face din idila eroului cu Nausicaa pretextul unei piese care, pe aceeaşi linie cu Paul Ioachim, propune întîlnirea cu un Ulise „în carne şi oase: chel şi borţos ca un caporal trecut în rezervă", fumător şi tatuat, „apologet al tehnocraţiei". Confruntarea mitului cu persoana reală pune cel de-al doilea termen al ecuaţiei în inferioritate: incapabil de a se „ridica la exigenţele mitului homeric", neavînd „stofă de personaj", iscusitul Ulise rămîne exclusiv produsul ficţional al aezilor. Personajele fiind conştiente că acest fapt nu poate reprezenta decît rezultatul rescrierilor în cheie postmodernă, piesa se autodezvăluie în replici metatextuale: „Ah! nu mai vine odată postmodernismul!" sau: „Postmodernismul ăsta e mai al dracului ca revoluţia bolşevică".

În acest context, piesa **Ping Body** a lui Radu Macrinici se înscrie într-un spaţiu cu totul aparte: este o recontextualizare a crizei individului şi a cuplului modern prin

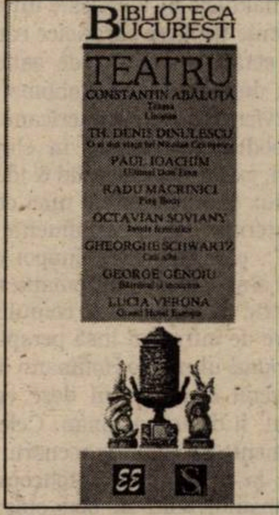

căutarea soluţiilor în omniscientul Internet. Banalitatea spaţiului ales – un apartament care îşi închide treptat orice cale de comunicare cu lumea – este compensată de atipicitatea şi ineditul personajelor (de la plante carnivore la avatari); stăpînind cu dibăcie dialogul şi mişcarea scenică, Radu Macrinici face din echilibrul constant între insolitul temei şi spontaneitatea replicilor marea reuşită a piesei.

Într-o manieră inedită, George Genoiu îşi dispune materialul dramatic în planuri şi decoruri alternînd lumea reală cu cea a viselor obligatoriu şi necesar premonitorii şi justificatoare, în linie freudiană, a vieţii cotidiene. În mod paradoxal, pledoaria pentru coerenţa lumii viselor este alterată de intruziunea încarnărilor sufletelor moarte în viaţa personajelor cu aceeaşi nonşalanţă ca a zeilor din vechile epopei. Grefată pe aceste complicate succesiuni de planuri, pe o subsidiară temă a incestului şi a vinovăţiei nespovedite, **Bătrînul şi inocenta**, subintitulată **Atracţie regretabilă**, ascunde în fapt o banală lecţie despre moarte.

Iniţiativa grupării mai multor producţii dramatice într-un singur volum ar fi meritat cu prisosinţă aprecieri encomiastice fără drept de apel dacă ar fi întrunit cu fidelitate şi condiţiile formale ale unei ediţii antologice. Ortografia şi paginaţia defectuoase, lipsa oricăror referinţe biografice sau critice şi chiar a unei pagini de cuprins văduvesc însă cartea în discuţie de atributul apariţiilor editoriale exemplare, pe care, altfel, l-ar fi meritat.

Film

Stahanoviştii de serviciu...

Alex. Leo ŞERBAN & Mihai CHIRILOV

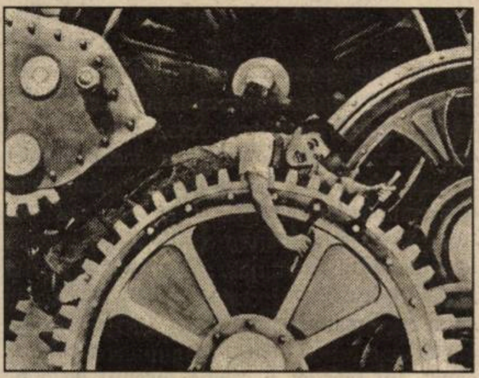

TOP 5: 1. –, 2. Antitrust/Dragoste de cowboy/Schimb de vieţi/Taxi 2 – Operaţiunea Ninja.

...vă trimit la

Antitrust de Peter Howitt, cu Tim Robbins, Ryan Phillippe, Claire Forlani. Într-un campus al informaticii de vîrf, un tînăr geniu, proaspăt racolat, descoperă activităţile criminale din spatele bunelor intenţii *www*... Să lăsăm deoparte ideologia care a stat la baza scenariului – destul de antipatic antimondialistă, în sensul deja practicat (vezi manifestaţiile de la Genova cu ocazia recentului summit G8), adică bramburit-anarhică & utopic-violentă – şi să privim rezultatul: acest film, care se încheie ca un promo la haiducie pe *web*, este unul din cele mai eficiente thrillere paranoice care au izbit marele ecran, ce numai de astfel de „izbituri“ n-a dus lipsă! Tim Robbins („activistul de serviciu“ al stîngii americane – divizia Hollywood) este excelent în chip de Gary Winston, ex-*techowiz* candid & idealist ajuns şeful dur & pragmatic al unei corporaţii hiperputernice & superinfluente numite N.U.R.V., care nu se dă înapoi de la nimic pentru a-şi asigura supremaţia mondială în materie de software & comunicare globală. El are de înfruntat însă perspicacitatea *wunderkind*-ului Milo Hoffmann (Ryan Phillippe, juvenil & matur în doze egale), care, din aliat, îi devine duşman. Cele mai inspirate momente ţin chiar de scenariu şi se revendică de la o concepţie hitchcockiană asupra suspansului: adică nu doar obişnuita cursă contracronometru în care cel mai bun cîştigă, ci şi găselniţa celui mai bun *gimmick* – în cazul de faţă, locul unde este ascunsă „centrala de videosupraveghere“ a N.U.R.V.-ului (pe care, evident, nu vi-l deconspir; este surprinzător!). Howitt, pe care l-am descoperit nu de mult cu o comedie romantică *puzzle*-perfectă (**Sliding Doors/Dincolo de uşi**), recidivează în zona unui formalism eficace – mai puţin frapant de astă dată, dar la fel de bine stăpînit. Iar Claire Forlani – care trecuse neobservată în insipidul **Întîlnire cu Joe Black** – face o revenire entuziasmantă în rolul, dificil, al prietenei lui Milo. O bilă albă pentru cea mai amuzantă replică auzită în ultima vreme într-un film („Vrei să intri în istorie? – Nu neapărat!“) & alta neagră pentru designul locuinţei lui Winston – şi, mai ales, pentru tablourile de pe pereţii acesteia: sînt atroce! (Doar dacă nu s-au vrut o ironie la adresa „gustului“ noilor elite tehnologice...?) **(a.l.ş.) III**

Dragoste de cowboy (The Hi-Lo Country) de Stephen Frears, cu Woody Harrelson, Billy Crudup, Patricia Arquette, Penelope Cruz. Amurgul unei meserii (aceea de cowboy) şi al unei iubiri ilicite în America rurală de după cel de-al doilea război... Ecranizînd un roman de Max Evans, mereu versatilul Frears reuşeşte un film clasic, nostalgic şi solid jucat, în care Harrelson e pur şi simplu bestial în chip de „Big Boy“, văcar cu inimă de taur comunal care se-ntoarce din război, se-ndrăgosteşte de soţia altuia şi-l doare-n cot de gura lumii. Pete (Crudup, la fel de bun aici ca şi-n **Aproape celebri**) este exact opusul lui: aparent fragil, timid şi interiorizat, ascunzîndu-şi iubirea pentru aceeaşi femeie cu îndîrjirea cu care e gata să se arunce-n foc pentru prietenul său. Construit ca un lung *flash-back* în care Pete istoriseşte evoluţia dramei, cu episoade mai vesele sau mai triste (dar întotdeauna juste), cu personaje pitoreşti („vrăjitoarea“ – veterana Katy Jurado, din **High Noon** al lui Zinnemann, 1952!) sau puternice (scenele cu mama lui „Big Boy“ – Rosaleen Linehan, formidabilă actriţă de teatru – şi bunica sa – Rose Maddox – sînt cele mai mişcătoare), **D.d.c.** reabilitează un gen (westernul), surprinzînd totodată momentul de răscruce care-l transformă în altceva: într-un avatar crepuscular, antrenant dar şi meditativ, al aceluiaşi rapel stenic şi stoic al poveştilor de odinioară... Arquette (cu un aer frust de fatală obosită) este OK ca obiect al dorinţei celor doi, iar Cruz (neaşteptată în postură de *second best*) răscumpără rarele apariţii cu o substanţă dramatică emoţionantă. **(a.l.ş.) III**

Schimb de vieţi (Bounce) de Don Roos, cu Gwyneth Paltrow, Ben Affleck, Natasha Henstridge, Johnny Galecki, Tony Goldwyn. O femeie îşi pierde soţul într-un accident de avion, fără a şti că acesta făcuse schimb de bilet cu un altul; după un an, cei doi se cunosc... După un debut foarte bine primit (**The Opposite of Sex**) care purta toate mărcile (stilistice & tematice) ale direcţiei „american independent; next stop: Hollywood“, regizorul & scenaristul Roos campează cu aplomb pe teritoriul romantismului urban pe care-l pusese între paranteze în filmul precedent. Se vede însă treaba că nimeni nu poate scăpa de dulcile rigori ale edulcorării atunci cînd despachetează la Santa Monica şi primeşte un cec de bun-venit... Tot ce era „alternativ“, „crud-ironic“ sau „cvasialtmanian“ în comedia „(homo)sexuală“ amintită a fost gomat cu grijă în filmul de faţă – singura urmă a operaţiei de cosmetizare întreprinse fiind personajul „gay-ului de serviciu“, interpretat de Johnny Galecki (care avea un rol consistent în **T.O.o.S.**), aici în chip de Cupidon *camp* care îi reuneşte pe Abby (Gwyneth) & Buddy (Ben) atunci cînd povestea riscă să rămînă suspendată. Dincolo de aceste mici rezerve (dovadă că marile studiouri nu au nevoie de încă un Altman!), **S.d.v.** este o dramă sentimentală neaşteptat de „altfel“, cu atît mai gratificantă cu cît Gwyneth face unul dintre cele mai bune roluri ale sale, dialogurile şi situaţiile sînt inteligente şi proaspete, iar întreg filmul are un aer de „era cît p-aci s-o dăm în clişeu, dar ne-am revenit“ – cu inevitabilele concesii făcute liniei „hard“ de la Hollywood (procesul şi *happy-ending*-ul). Filmul lui Roos – chiar privit ca un simplu *new package* pentru veşnicul *love story* – demonstrează că exigenţe „maximaliste“ precum eleganţa şi sofisticarea nu au fost cu totul aruncate la coş de pe banda rulantă a cine-industriei. **(a.l.ş.) III**

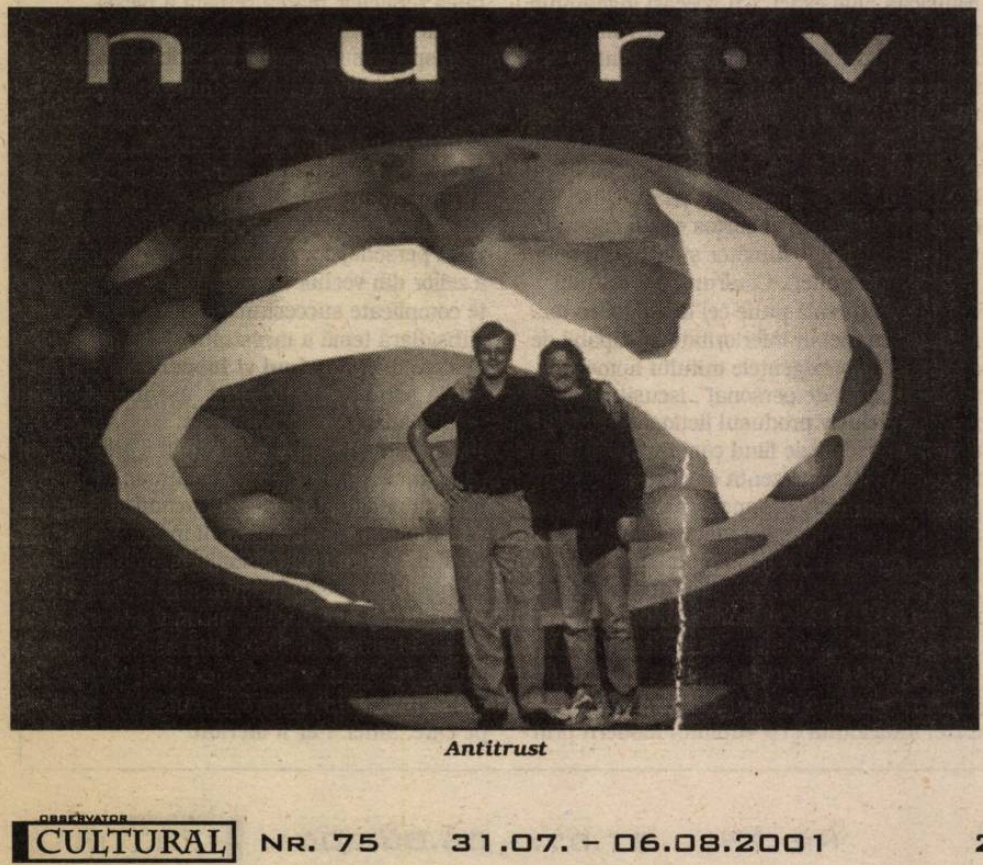

Antitrust

Taxi 2 – Operaţiunea Ninja de Gérard Krawczyk, cu Samy Nacéri, Frédéric Diefenthal. Continuarea acelui **Taxi** de acum doi ani... Filmat – de un alt regizor – tot pe străduţele înguste ale Marsiliei, scris şi produs tot de (copilul din) Luc Besson, dar nevăzut la vremea respectivă – aşa că n-am termen de comparaţie. Unii spun despre el c-ar fi „**Naşul 2** al curselor tari cu maşini“, aluzie la unul dintre puţinele *sequel*-uri care şi-ar fi depăşit originalul. Poate. Cert e că **Taxi 2** „rulează“ atît de repede (o vervă comparabilă e de găsit doar în filmele împachetate-n *action* ale lui Jackie Chan), încît nu-ţi lasă timp nici să respiri, darămite să te gîndeşti cît de subţiri (dar eficiente, pentru că verificate) sînt poantele sau chiar întreaga poveste a ministrului japonez venit la Marsilia să asiste la nu-ştiu-ce-tactici-antitero pentru a fi rapid răpit de mafia japoneză. Eşti ca un călător pe bancheta din spate a acelui „*cab*ulos“ taxi care te poartă, alături de personaje care mai de care mai simpatice (preferatul meu: colonelul), de la Marsilia la Paris... în zbor (literal vorbind!) şi care porneşte cînd spui „ninja“ şi se opreşte cînd spui „niac“ (japonez, în argoul franţuzesc). Şi toată distracţia nu costă decît cît o cursă d'a noastră din Gara de Nord în Piaţa Unirii. Da' de departe vezi „Efelu'“, iar de aproape pe Chirac... Dominic Sena ar trebui să ia notiţe dacă vrea să mai facă un **Dispari în 30 de secunde**... **(M.C.) III**

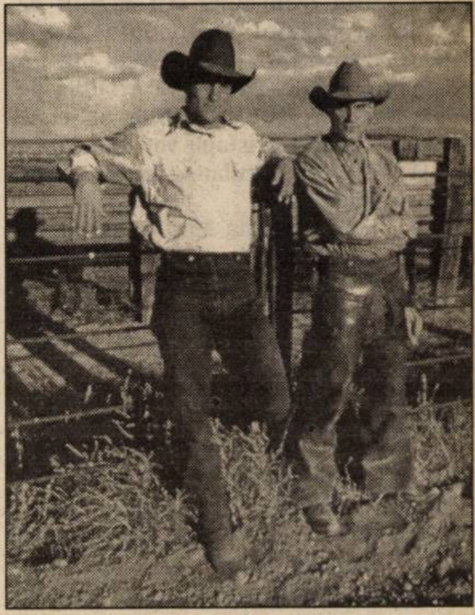

Dragoste de cowboy

...nu zic nici da, nici ba

Ciocolată cu dragoste (Chocolat) de Lasse Hallström, cu Juliette Binoche, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Lena Olin, Carrie-Ann Moss, Peter Stormare, Leslie Caron, Victoire Thivisol. Într-o mică localitate franceză „aterizează“, adusă de Vîntul de Nord, o „Scufiţă Roşie“ cu fetiţă; scopul ei: să facă ciocolată; duşmanul ei: primarul-conte (un fel de Lup cu apetit religios); aliaţii ei: bătrîna diabetică, soţia cleptomană, ţiganul tîmplar; morala fabulei: cine are nevoie de Lup, cînd ciocolata e-atît de bună?... Cine are nevoie de acest film e o întrebare ce nu-şi mai are rostul, cîtă vreme el s-a făcut, a fost nominalizat la Oscar, iar Binoche surîde tot timpul. Şi totuşi: în partea lui cea mai bună (ciocolata, imaginea, ciocolata, atmosfera, ciocolata,

CARTOONISTS
RIGHTS
NETWORK
ROMANIA

Cartoonists Rights
Network Romania
şi Fundaţia
Familia Raţiu

vă invită să participaţi la prima ediţie
a Festivalului de Caricatură Balcanică – Ploieşti
2001.

Concursul este deschis tuturor caricaturiştilor
din ţările balcanice.
Tema: **Libertate şi Jurnalism**.

Numărul de lucrări care pot fi trimise este nelimitat. Lucrările trebuie să fie
acompaniate de o fişă autobiografică.
Termenul de primire a lucrărilor este 7 septembrie 2001.
Premii:
- Premiul „Ion Raţiu“ pentru cea mai bună caricatură politică (împreună cu 1.000 $).
- Alte premii oferite de parteneri şi sponsori.

Vernisajul expoziţiei: 12 octombrie 2001.
Fiecare participant va primi gratuit catalogul expoziţiei.

Informaţii suplimentare la:
Tel: 044-193876;
E-mail: smileclub@mmc.ro
(directorul festivalului: Nicolae Ioniţă;
secretar general: Onea Octavian).

jocul actorilor – cu menţiuni speciale pentru *Dame* Judi Dench şi Alfred Molina), **C.c.d.** nu este altceva decît un *Festin al lui Juliette* – adică o versiune anii '50 (cînd se petrece acţiunea) a **Festinului lui Babette**, filmul danezului Gabriel Axel din 1987, tot cu o franţuzoaică (Stéphane Audran) în chip de „revelatoare a gustului“ într-o comunitate rigid-protestantă de pe la sfîrşitul secolului XIX... Lumea a evoluat, iar cinema-ul (un anumit tip de cinema) a devenit mai explicit: „Zîna Chocolat“ e o atee practicantă, plină de zel păgîn, care schimbă mentalităţile la simpla degustare a unei ceşcuţe de ciocolată caldă. Fie. Rămîne însă să ne descurcăm cum putem (în funcţie de propriile papile cinefile) cu partea indigestă a poveştii: naraţiune flască, hocus-pocus multiculturaloid, personaje de carton, chitară gitană (Johnny – iarăşi *gipsy*-Depp), dulcegărie psihologică... Şi să ne bucurăm de ce aduce, printre izuri de bune sentimente zaharisite, acest film/basm/fabulă: o Leslie Caron scoasă de la naftalină, dată prin vanilie & servită proaspătă, o Carrie-Ann Moss (Trinity din **Matrix**!) dezbrăcată de piele, dotată cu jacheţică pastel, pantofi cu toc plus geantă asortată & readusă cu picioarele pe pămînt, un preot (semănînd teribil cu actorul din **Le Journal d'un curé de campagne** al lui Bresson!) dansînd rock în curtea bisericii şi – scena cea mai bună a filmului – un Alfred Molina luînd cu asalt vitrina ciocolateriei şi adormind, sătul, după ce-a mistuit cam tot ce se putea, din p.d.v. ciocolatistic... **(a.l.ş.)**

Evoluţie (**Evolution**) de Ivan Reitman, cu David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore, Seann William Scott. Un biolog, un geolog, o „epidemioloagă“ şi un pompier în devenire îşi pun capul la contribuţie şi, umăr la umăr, curăţă Arizona de invazia unor bizare creaturi extraterestre care se dezvoltă cu o repeziciune cum numai în basme sau în Biblie găseşti... E, în mod evident, o replică întîrziată la **Ghostbusters** (1984), parodia SF cult regizată de acelaşi Reitman şi urmată de un *sequel* în 1989 – de unde şi inevitabilul cameo al lui Dan Aykroyd –, dar şi cel mai haios *product placement* văzut anul acesta pe ecrane – de unde *capul* şi *umerii* strecuraţi abuziv de subsemnatul în sinopsis. Trebuie să rămîneţi pînă la sfîrşit pentru a vedea de ce şamponul *Head & Shoulders* e cel mai bun remediu împotriva extratereştrilor care, altminteri, n-au pic de mătreaţă. Nu e un SF revoluţionar, Doamne fereşte: în el îşi dau întîlnire, la cel mai înalt nivel, personaje şi situaţii din **Men in Black**, **Starship Troopers** şi **Alien**, plus cîţiva dinozauri căzuţi, probabil, la montaj din proximul **Jurassic Park 3**. După cum nu e nici o comedie bubuitoare, la care să rînjeşti non-stop precum acel Smiley cu trei ochi de pe posterul filmului. Există însă mici tuşe & momente & replici pe care cel ce poate trece cu nonşalanţă peste concentratul „salvator“ de muci, bale şi alte scurgeri le va savura cu aceeaşi delectare cu care fetele din reclamele la şampon constată, la finalul spotului, că n-au fir de mătreaţă. De pildă, cînd Duchovny spune că îi cunoaşte pe cei din guvern („Să n-ai încredere în ei!“), parodia la maldărul de, şi din, **Dosarele X** (inevitabilă, şi ea) e în elementul ei. Cuplul dintre el şi Julianne Moore (delicioasă într-un rol – în fine – de comedie; un fel de Clarice Starling sedată) funcţionează la fel de uns, doar că pe alte coordonate, precum cel dintre acelaşi şi roşcata de serviciu a **Dosarelor** – şi abia acum ne dăm seama cît de mult seamănă între ele cele două actriţe. Orlando James, căruia îi e rezervat grosul *one-line*-urilor, emite această variantă modificată a primei jumătăţi dintr-un clasic banc britanic („There's a fly in my suit“) şi e victima obligatoriului gag intestinal. Dar vedeta din **Evoluţie** este, fără îndoială, acel monstrocel asemănător unui cîine, verde, posomorît şi doar aparent prietenos care-şi face scurt numărul, după care moare şi se dezumflă. **(M.C.)**

Schimb de vieţi

Surprize previzibile

Comentarii după Karlovy Vary

MIRCEA DAN DUŢĂ

După primele cinci zile de concurs (şi cu alte cinci înainte de anunţarea premiilor), Eva Zaoralova, director artistic al festivalului, îşi exprima regretul pentru încurcăturile apărute la început şi mulţumirea de a fi constatat normalizarea aproape imediată a situaţiei. „Nu vă temeţi că emoţiile legate de aşteptarea rezultatelor vor duce la reapariţia în final a haosului din prima zi şi a «surprizelor» de rigoare?“, a întrebat-o actriţa macedoneană Labina Mitevska, membru în juriul secţiunii principale de concurs – filme de ficţiune de lungmetraj. Spre surprinderea generală, Zaoralova a replicat cu un zîmbet misterios: „Mai mult decît apariţia evenimentelor neaşteptate, mă îngrijorează absenţa lor. Mai ales în acest moment“. În scurt timp, s-a dovedit nu numai că experimentata organizatoare ştia despre ce vorbeşte, dar şi că, aşa cum se întîmplă de obicei, de ce ţi-e frică nu scapi. Partea finală a ediţiei din acest an a Festivalului Internaţional de Film de la Karlovy Vary s-a desfăşurat sub semnul previzibilului, dacă nu chiar sub acela al banalităţii. Fără îndoială, rezultatele sînt acum de multă vreme cunoscute, comentate în toate colţurile lumii şi interpretate în fel şi chip. O nouă trecere în revistă ar fi, probabil, inutilă. Ne vom mărgini, aşadar, la a menţiona faptul că, pînă la nesemnificative excepţii, fericiţii cîştigători ai premiilor puteau fi anticipaţi în momentul cînd directorul artistic al festivalului îşi şoca interlocutorii prin mai sus-amintita declaraţie. Astfel, aproape nimeni nu se îndoia cu privire la **Destinul fabulos al Améliei Poulain** al regizorului Jean-Pierre Jeunet. Filmul (care s-a bucurat de un succes imens şi acasă, în Franţa) a condus de la un capăt la altul cursa pentru Globul de Aur, iar preferinţele publicului şi acelea ale redactorilor variantei cehe a revistei **Premiere** au influenţat în mod hotărîtor decizia finală a juriului. Ce-i drept, povestea (filmată în tonuri de un verde transparent) chelneriţei care descoperă noi dimensiuni ale existenţei umane scotocind printr-o cutie cu amintiri din copilăria unui necunoscut nu i-a lăsat indiferenţi nici pe critici. Totuşi, cei mai „radicali“ dintre aceştia au „votat“ cu **Tereza** lui Robert Glinski. Scrisă cu un realism crud, dar obiectiv, prietenia dintre două adolescente constituie nu numai un pretext pentru zugrăvirea unui peisaj social „cenuşiu“, dezolant şi lipsit de perspectivă, ci şi o expresivă întruchipare „în alb şi negru“ (la propriu şi la figurat) a dimensiunii tragice a banalului cotidian. Gratulat cu Premiul Special al Juriului, regizorul a declarat, nu fără umor, în faţa unui grup de prieteni de încredere şi a unei halbe cu bere: „Dacă Zanussi n-ar fi fost polonez şi dacă, la fel ca eroinele pe care le-au interpretat în film, actriţele mele n-ar avea acum probleme cu poliţia, nu vedeam nici Globul de Argilă“. Ce-i drept, preşedintele juriului nu şi-a ascuns nici o clipă simpatia pentru **Tereza** mai tînărului său compatriot, dar, în final, în spiritul tradiţional al cavalerismului polonez, a votat-o pe „franţuzoaica“ **Amélie**. Despre prietenia altor două adolescente şi despre încercarea nereuşită a uneia dintre ele de a se insinua în existenţa îmbibată cu **Parfum de violete** a celeilalte şi a frumoasei sale mame vorbeşte – totuşi, nu foarte convingător în plan cinematografic – şi regizoarea mexicană Maryse Sistach, beneficiară a unei menţiuni speciale a juriului. Elementul forte al filmului, ca şi explicaţia imensei sale popularităţi constau în structura surprinzătoare, dar impecabilă a scenariului: prima dintre cele două eroine, pe care fratele ei vitreg o obligă să se prostitueze, va sfîrşi prin a o ucide în mod accidental pe cea de-a doua, încă neîmplinită ca femeie, copil întîrziat într-o lume izolată, septică, nefiresc de parfumată, al cărei echilibru interior precar nu poate rezista incursiunilor distrugătoare, dar otrăvitor de dulci, ale vulgarei şi necruţătoarei realităţi înconjurătoare. Din perspectiva fiinţei elementare, cu apucături de un primitivism sălbatic – produs şi victimă a acestei realităţi –, lucrurile se judecă simplu: ce nu se poate obţine se fură, iar ce nu se poate fura se distruge. O viaţă desfăşurîndu-se într-un univers închis, imposibil de atins din afară, se compensează printr-o moarte furată. Cea de-a doua menţiune specială i-a fost acordată regizorului iranian Maziar Miri, pentru **Melodie neterminată**, film delicat şi sensibil, în mod subtil şi tangenţial politic, despre dreptul la muzică, la dragoste şi la viaţă. Deşi prezenţa peliculei printre titlurile premiate nu a surprins, reacţia generală a fost, totuşi, una de dezamăgire: toată lumea aştepta ceva mai mult pentru această superbă baladă cinematografică. Învinşi de necruţătoarea maladie Alzheimer, protagoniştii poveştii de dragoste din melodrama **Cîntec pentru Martin**, Vivrka Seldahl şi Sven Wolter, au fost recompensaţi în acest an la Karlovy Vary cu Premiile pentru interpretare feminină, respectiv masculină. Era, de altfel, mai mult decît firesc, întrucît aceste partituri actoriceşti de excepţie au salvat din banalitatea şi chiar din penibilul celui mai nou film al lui Bille August – altfel, o poveste previzibilă şi nesusţinută prin mai nimic în plan cinematografic. În mod doar în aparenţă paradoxal, Premiul pentru regie a revenit coproducţiei maghiaro-germano-croato-chiliene **Chico** (semnată de Ibolya Fekete), unul dintre cele mai slabe filme prezente în selecţia oficială şi, în mod sigur, cel mai tendenţios. Într-adevăr, povestea revoluţionarului de meserie „pe jumătate maghiar, pe jumătate catolic, pe jumătate evreu“, care, pe nepusă masă, trece de la comunism la fascism cu un entuziasm nedisimulat, ar fi jalnică, dacă n-ar fi ridicolă. Dar, în opinia regizorului Jafar Panahi, membru al juriului, festivalurile de film politic s-au desfiinţat. Păcat, fiindcă filmul politic trăieşte din plin. Pe „linia“ în vigoare astăzi şi realizat după reţeta clasică de gen (de la **Pe cer vrăjitoarele nopţii**, **Facerea lumii** şi **Pedro pleacă în Sierra încoace**), **Chico** nu putea să „scape“ fără un premiu la Karlovy Vary. Dar gurile rele spun că şi o menţiune simbolică ar fi fost prea mult...

De menţionat că unele dintre titlurile cele mai apreciate au primit şi distincţii nestatutare, care le-au confirmat valoarea (sau, după caz, popularitatea). Astfel, **Terezei** i-au fost acordate, în plus, Premiul FIPRESCI al criticilor de film şi Premiul „Don Quijote“ al Federaţiei Cluburilor. O menţiune specială a celei de-a doua dintre organizaţiile amintite mai sus i-a revenit Marysei Sistach pentru **Parfum de violete**. La rîndul său, inconsistentul **Chico** s-a bucurat şi de Premiul juriului ecumenic, care a acordat şi o menţiune coproducţiei anglo-americane **Ghost World**.

Pe aceeaşi linie a confirmării primei impresii se înscriu şi nereuşitele (totuşi, puţine) ale ediţiei din acest an a festivalului: **Andel Exit** (povestea încîlcită şi vulgară a unor narcomani praghezi, pe care autosuficientul Vladimir Michalek o caracterizează cu aroganţă drept „cel mai personal film al său“), **Visuri dintr-o vară** (love-story răsuflat şi plicticos între un bătrîn şi o adolescentă rebelă, riscant şi neconvingător hibrid euro-asiatic încropit din bucăţi de către anglo-americo-japonezul John Williams) sau **Jocul Lunei** (viaţa infirmă sufleteşte a unei tinere şi atrăgătoare femei care se întreţine din jocul de cărţi şi visează să-şi răzbune tatăl ucis din cauza unei datorii neplătite – excelent subiect, tratat cu superficialitate de regizoarea spaniolă Monica Laguna). A surprins, în schimb, absenţa de pe lista filmelor premiate a titlurilor **Blow** (povestea sfîşietoare şi paradoxală a lui George Jung, fost magnat al comerţului cu droguri, condamnat a-şi sfîrşi zilele într-o închisoare federală, părăsit şi uitat chiar şi de fetiţa sa) – notabil succes al regizorului american Ted Demme – şi **Istoria universală a otrăvurilor şi a otrăvirii** (comedie neagră suprarealistă, în care cetăţeni obişnuiţi ai Rusiei postsovietice învaţă să-şi suprime partenerii de viaţă infideli, de la Cesare Borgia, Papa Alexandru al VI-lea şi alţi „experţi“ în domeniu) – briliantă paradă de sarcasm şi autoironie tipic rusească reuşită de Karen Sahnazarov. Din păcate, creaţiile care merită premiate sînt întotdeauna mai multe decît premiile puse în joc. Altfel, n-ar mai exista concursuri.

Au fost premiaţi, pentru contribuţii remarcabile la dezvoltarea cinematografiei mondiale, Ben Kingsley şi Otakar Vavra. Totuşi, din stufoasa filmografie a venerabilu-

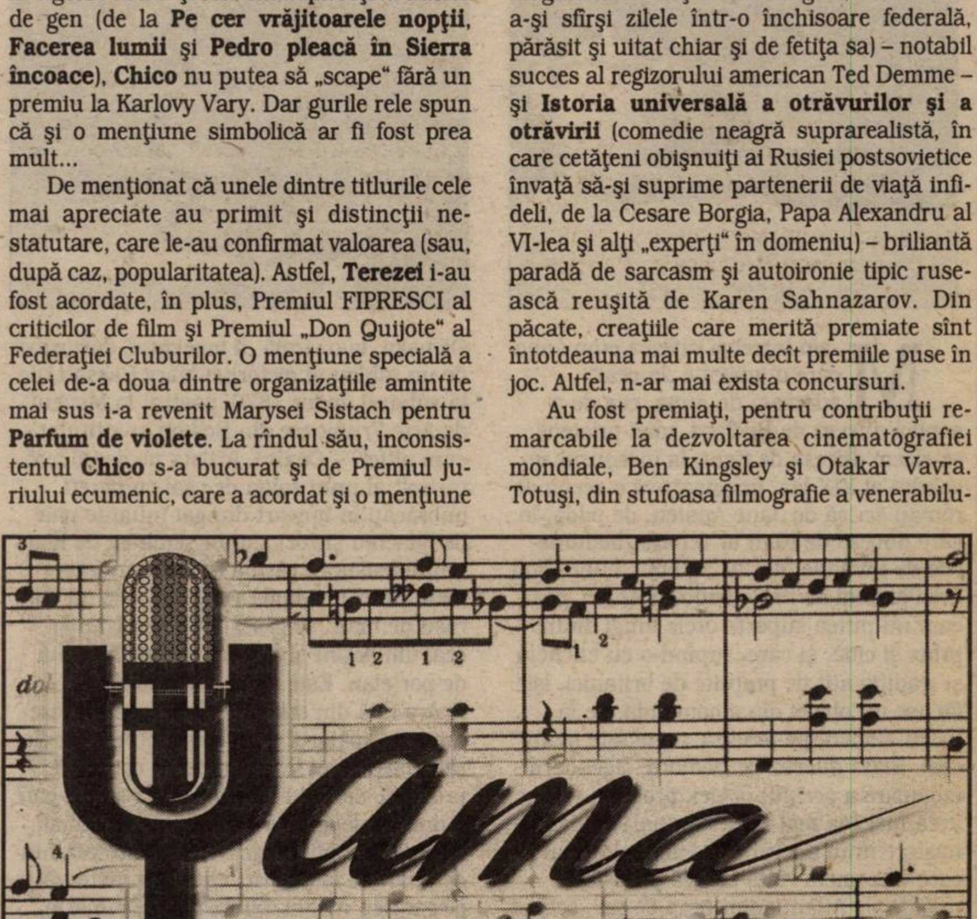

Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

lui maestru ceh a fost proiectată în festival numai **Romanţă pentru Vinerita** (altfel, la fel de proaspătă şi de impresionantă ca şi acum 36 de ani, în ziua premierei). Bigas Luna a trebuit să se mulţumească numai cu Premiul Municipalităţii din Karlovy Vary, iar celorlalţi trei cineaşti cărora li s-au dedicat cicluri omagiale (Zanussi, Panahi şi Godard) nu le-au fost acordate nici un fel de distincţii.

Premiul districtului Karlovy Vary i-a revenit lui Marie-José Nat, o altă membră a juriului, iar ziarul **Mlada Fronta Dnes** a recompensat filmul american **Shrek**, în regia lui Andrew Adamson şi Vicky Jenson.

Concursul filmelor documentare i-a desemnat drept cîştigători pe francezul Alain Cavalier, autor al eseului **Vieţi** (interesantă confruntare a patru destine cărora, în timp, li se va adăuga „al cincilea membru al cvartetului“ – sau „a cincea roată la căruţă“? –, nimeni altul decît Orson Welles), şi pe vietnameza Uyen Luu (care s-a prezentat cu titlul **Supa cu fidea** – emoţionantă evocare a Saigonului din copilăria regizoarei). Menţiuni au primit Helena Trestikova, pentru reportajul **Femei la pragul dintre milenii** (despre destinul unei narcomane căreia însăşi realitatea Cehiei contemporane îi stimulează viciul), şi rusul Pavel Kostomarov, pentru imaginea documentarului **Un loc în care trăiesc oameni** (realizat de Serghei Loznitsa), impresionant tablou al unei comunităţi de bolnavi psihic a căror legătură cu natura este incredibil de puternică în raport cu starea lor de sănătate. Ca şi în concursul filmelor de ficţiune, titlurile premiate au fost, în general, uşor de anticipat. Totuşi, a surprins absenţa dintre ele a **Casei lui Cain** (zguduitoare interogaţie asupra temeiniciei noţiunii de vinovăţie şi a dreptului de a condamna, o reuşită de zile mari a grecului Christos Karakepelis) şi a **Omului de pe pod** (delicată şi minuţioasă reconstituire a unui destin prin apelul la puterea de evocare a obiectelor şi a fotografiilor vechi, o mică bijuterie cinematografică semnată de Noriko Takabishi).

Cel mai „mănos“ dintre premiile nestatutare, Philip Morris Freedom Award (în valoare de 5000 de dolari), i-a revenit lui Artur Aristakisian pentru documentarul rusesc **Un loc de pe pămînt**, detaliată radiografie a unei categorii sociale din ce în ce mai numeroase în Rusia postcomunistă: dezmoşteniţii – opozanţi programatici ai oricărui regim politic.

Un premiu şi o menţiune a acordat şi NETPAC, *site* specializat în promovarea şi popularizarea filmului asiatic. Beneficiarii au fost regizoarea iraniană Rakhshan Bani Etemad (pentru filmul **Dincolo de chipul oraşului**, atentă şi delicată sondare a unei realităţi interioare de a cărei existenţă, în general, individul înregimentat unei societăţi absurd de ierarhizate nu este conştient), respectiv John Williams, pentru aerienele sale **Visuri dintr-o vară**.

Premiul pentru cel mai bun film studenţesc i-a fost acordat cehului Tomas Barina, pentru pelicula **Neiubire**, iar **Ochii devoratori** ai grecului Syllas Tzoumerkas au primit o menţiune în cadrul aceleiaşi secţiuni de concurs, în timp ce distincţia pentru cel mai reuşit grupaj de filme studenţeşti a revenit Universităţii de Artă Teatrală şi Cinematografică din România – o nouă recunoaştere a calităţii şcolii de film bucureştene.

De altfel, deşi exilat în secţiunea **Din Est către Vest**, de o excelentă presă s-a bucurat şi filmul lui Cristi Puiu, **Marfa şi banii**. Nu puţini oameni de film din Republica Cehă şi alţi oaspeţi ai festivalului şi-au manifestat surprinderea pentru neincluderea acestui remarcabil titlu al cinematografiei româneşti (evidenţiat ca atare şi în **Quinzaine des Realisateurs**, la Cannes) în selecţia oficială pentru concurs. Emisiunea **Semne de întrebare**, ediţie specială a unui magazin cinematografic săptămînal, dedicată în întregime Festivalului de la Karlovy Vary, a consacrat acestei probleme un reportaj de aproape şase minute (de două ori mai mult decît durata medie a unui material din cadrul respectivului program). Într-adevăr, greu de explicat de ce au fost selecţionate titluri precum **Chico**, **Visurile dintr-o vară**, **Andel Exit** sau **Jocul Lunei**, iar filmul lui Cristi Puiu a fost omis, dar acum zarurile au fost nu numai aruncate, ci şi încuiate la loc în cutia lor. Pe de altă parte, aşa cum am mai amintit, în secţiunea de concurs consacrată filmelor documentare a fost prezentată şi coproducţia româno-americană **Copiii străzii**, în regia lui Edet Belzberg. Să mai menţionăm, înainte de a încheia, o altă prezenţă (într-o oarecare măsură) românească la Karlovy Vary – filmul italian **Occidente**, în regia lui Corso Salani. Este, probabil, una dintre cele mai penibile pelicule prezentate în cadrul acestei ediţii a festivalului. Povestea confuză şi răsuflată a bucureştencei Malvina, care încearcă să se adapteze modului de viaţă occidental făcînd pe chelneriţa în timpul zilei şi prostituîndu-se pe gratis noaptea, nu l-ar mai putea convinge, credem, nici măcar pe naivul spectator american, saturat – pînă şi el – de asemenea istorioare schematice şi fără miez. Dincolo de faptul că eroina vorbeşte o română stricată şi primitivă, pelicula este plină de elementare erori de montaj şi de filmare, iar acţiunea – dacă o putem numi astfel – este de-a dreptul puerilă. De fapt, în acest film nu se întîmplă nimic. Regretăm în mod sincer faptul că opţiunea dlui Salani pentru o eroină de naţionalitate română ne-a obligat să amintim acest titlu.

Pînă una-alta, cortina a căzut peste încă o ediţie a Festivalului Internaţional de Film de la Karlovy Vary. A fost un an bogat, cu titluri interesante, cu puţine rateuri, probabil, una dintre cele mai reuşite ediţii din ultimul timp. Surprizele din prima zi au agrementat în mod pitoresc atmosfera, în timp ce predictibilitatea distribuţiei premiilor a făcut ca, spre final, atenţia publicului şi, într-o oarecare măsură, a criticii să se îndrepte mai mult către secţiunile din afara zonei de concurs: **Forumul independenţilor**, **Orizonturi**, **Evenimente**, **La Est de Vest**, **Altă viziune**, **Filme cehe**, **Filme coreene**, ciclurile omagiale Zanussi, Vavra, Godard, Luna, Panahi etc. Fiecare dintre aceste grupaje a conţinut cel puţin cîteva titluri antologice, a căror prezenţă nu a făcut decît să ridice şi mai mult nivelul calitativ al ediţiei din acest an a festivalului. Pînă la urmă, cine a văzut **Amores Perros** sau **Der Krieger und die Kaiserin** n-a avut nimic de pierdut, chiar dacă din secţiunea de concurs i-au scăpat **Visurile dintr-o vară**, **Andel Exit** sau chiar gloriosul **Chico**. Pînă la urmă, nu s-a plictisit nimeni, premiile – deşi previzibile – au fost, în mare, obiective, iar lumea aşteaptă deja cu interes festivalul de anul viitor. Dar comentariile asupra ultimei ediţii încă nu s-au stins şi sperăm, la rîndul nostru, ca aceste rînduri să nu fie mult prea întîrziate. Desigur, aşa cum am mai spus-o şi mai sus, filmele din afara secţiunii de concurs merită, la rîndul lor, toată atenţia şi comentarii amănunţite. Dar despre toate acestea, poate, cu altă ocazie. Deocamdată, la Karlovy Vary e linişte, ca într-un orăşel balnear provincial şi cuminte, după ce cortina a căzut peste agitaţia, strălucirea şi „nebunia“ festivalului. Dar tocmai de frumuseţea trepidantă a acelei „nebunii“ ne este dor pe parcursul unui an întreg.

Praga, 25 iulie

Ceai(nic)ul decadent

RAREŞ ZAHARIA

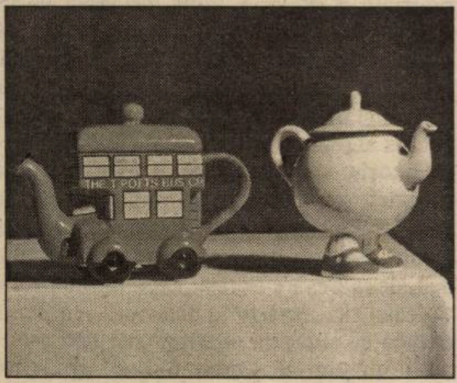

M-am întrebat adesea cum suna oare o invitaţie „la ceai“ adresată de Anna, cea de-a şaptea ducesă de Bedford, unei prietene, să zicem ducesa de Kent, la începutul secolului al XIX-lea. Imaginaţi-vă o scenă de roman scrisă de Jane Austen, de pildă, în care ducesa de Kent ar fi puţin nedumerită de invitaţie, dar ar accepta, cunoscînd firea extrem de năstruşnică a Annei, cea care nu putea suporta orele lungi dintre prînz şi cină, şi care, rupînd-o cu eticheta şi tradiţia atît de preţuite de britanici, îşi făcuse un obicei din a comanda, pe la patru-cinci după-amiaza, o gustare şi un ceai. Biata ducesă de Bedford, legendara creatoare a acestui obicei, probabil nu avea nici cea mai mică bănuială că dăduse naştere unui adevărat eveniment social care va puncta viaţa zilnică pe ambele maluri ale Atlanticului timp de un secol şi care va deveni un simbol al naţiunii engleze! Pentru că, dacă astăzi *five o'clock tea* rămîne doar o tradiţie încîntătoare păstrată în cîteva locuri din lume în afara Marii Britanii (la Ritz-ul parizian sau la Plaza, la New York, de pildă), *La Belle Époque* făcuse din acest obicei un ritual de o regularitate înnebunitoare. Să facem deci un salt în timp şi spaţiu de la Jane Austen şi ducesa de Bedford la lumea lui Edith Wharton, la Newland Archer şi Ellen Olenska, la o vîrstă „a inocenţei“ surprinsă de un tablou al pictoriţei Mary Cassatt, de la sfîrşitul anilor 1870, păstrat la Muzeul de Arte Frumoase din Boston şi intitulat – cum altfel? – **Ceaiul**. Artista ne descoperă un colţ al unui salon de ceai cu pereţi îmbrăcaţi în brocart dungat (nuanţe pale de liliachiu şi roz), cu un şemineu de marmură deasupra căruia se vede un fragment dintr-o oglindă veneţiană. Pe un colţ roşu de masă se găseşte un serviciu de ceai din argint şi alături, pe tavă, o cană de porţelan. Este cana din care băuse tînăra fată din stînga imaginii, acum rezemată de spătarul unei sofale cu motive florale, pastelate. În stînga fetei, mama ei, probabil, sorbind încă din cana sa, pe care o ţine cu delicateţe o mînă fină, ascunsă discret de mănuşa gri-verzui, asortată fundei mari de la pălărie, care contrastează elegant cu rochia din mătase bleumarin, tipică pentru o toaletă elegantă „de ceai“ (*tea gown*). Este mijlocul „sezonului social“, pentru că aceste două personaje sînt oarecum grăbite să plece la un alt ceai. Erai cu atît mai „la modă“ cu cît erai mai copleşită de invitaţii la ceaiuri, astfel încît era de bonton să-ţi petreci doar un sfert de oră la fiecare, grăbindu-te şi zorind vizitiii să mai prinzi şi ceaiul următor. Şi, pentru că „dragostea şi scandalul sînt cele mai bune îndulcitoare ale ceaiului“ (Henry Fielding), închipuiţi-vă cît de multe bîrfe spuse în şoaptă, pe după colţurile unui evantai, vor fi auzit ceainicele!

Dacă am reuşit să vă stîrnesc imaginaţia ori nostalgia, atunci poate că veţi fi interesaţi să vizitaţi o expoziţie de ceainice, recent deschisă (joi 19 iulie 2001, ora 17, desigur) în Salonul Cerchez al Muzeului Cotroceni. Vom coborî din lumea noastră de ducese şi romane la una mai burgheză, dar cel puţin la fel de fascinantă. Nu mai puţin de 81 de ceainice din ceramică sau felurite porţelanuri din colecţia Consiliului Britanic sînt expuse, acoperind o perioadă de decadenţă, să-i spunem, a celebrului *five o'clock tea*, şi anume cea de pe la 1920 pînă la sfîrşitul anilor '90. Dincolo de elementul inedit, original pe care o astfel de expoziţie îl are – caracteristică deja tradiţională a manifestărilor organizate de Consiliul Britanic peste tot în lume –, ceea ce încîntă ochiul este surprinzătoarea bogăţie de forme şi culori a ceainicelor (unul, foarte britanic ca spirit, are forma unui autobuz roşu londonez, altul, forma şi culorile prăjiturii *Bon Jour*, un al treilea este un cub, iar un al patrulea reproduce caleaşca Cenuşăresei – un dovleac). Apoi, poţi trasa o istorie a obiectului, de la formele Art Déco ale celor create în anii '20 la sobrietatea perioadei de după război şi pînă la cele ale anilor '80-'90, vizibil influenţate de pop art şi flirtînd cu kitsch-ul (ceainicul galben, decorat cu motive de imprimeuri din rochiile lui Lacroix, cel cu albine şi faguri de miere ori cele care imită şerveţelele împăturite, după tehnica unor

origami). Pentru spiritele practice, a căuta în cadrul expoziţiei funcţionalitatea obiectelor poate da rezultate interesante: ceainicul cel mai mare, pe un suport metalic, a fost creat pentru a servi invitaţii în timpul unei partide de tenis, iar cel cubic, patentat de R.C. Johnson, în 1916, pentru liniile navale Cunard Line, prezentînd calitatea de a nu se vărsa în timpul furtunii. Acesta din urmă, graţie formei sale extrem de spectaculoase, a fost repede „adoptat“ de multe cafenele englezeşti, dar şi abandonat treptat, pentru că, folosindu-l, se toarnă ceaiul destul de greu în cană şi suficient de uşor pe masă.

Sperînd că toate aceste lucruri v-au trezit interesul, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să vă invit să vizitaţi o expoziţie extrem de frumos aranjată de doamna Codruţa Cruceanu şi să mulţumesc Consiliului Britanic, condus de domnul Stephen Roman, pentru aducerea acestei expoziţii la Bucureşti. După ce aţi vizitat-o, nu uitaţi să serviţi, la ceai, celebrele sandwich-uri cu castraveţi!

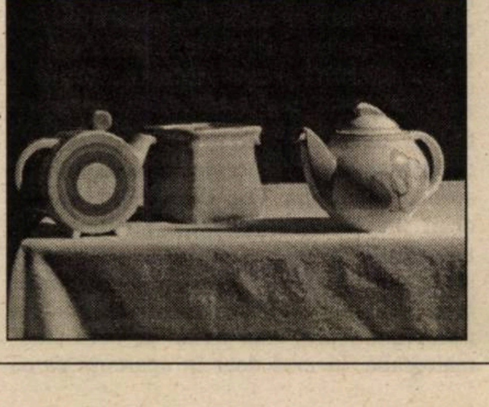

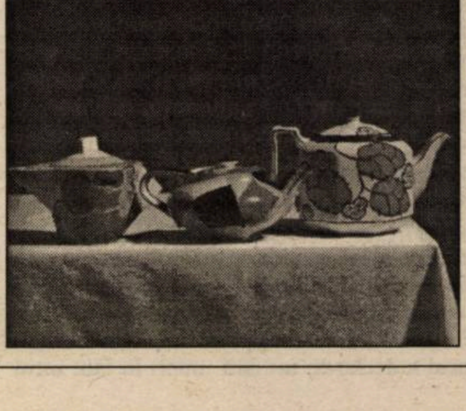

Profil

CARTEA
Periodic de atitudine culturală

Periodicul băcăuan „de atitudine culturală“ **Cartea** dedică numărul 3-4/2001 pictorului local Nicu Enea, pe care, în editorialul său, directorul publicaţiei, Viorel Savin, îl consideră „unul dintre cei mai importanţi pictori din interbelic“, pe nedrept marginalizat. Chiar dacă locul real al lui Nicu Enea în istoria picturii româneşti va fi fiind unul mai modest, chiar dacă unele articole sau titluri de articole degajă un „suav“ iz provincial, iniţiativa acestei recuperări rămîne una meritorie, o contribuţie documentară utilă care se înscrie în prelungirea unor gesturi similare propuse de aceeaşi revistă (între ele – numărul special dedicat, nu de mult, scriitoarei nonagenare Ioana Postelnicu). Din sumar: o consistentă bio-bibliografie (ilustrată) a lui Nicu Enea, comentarii atente şi conştiincioase despre „desenul în opera lui Nicu Enea“ (Eugenia Antonescu), despre „caracteristici ale limbajului său pictural“ (Diana Popescu), un „colocviu de suflet“ dedicat pictorului, un amplu şi interesant interviu realizat de redactorul-şef al revistei, Ioan Enache, şi de Viorel Savin cu Natalia Pasăre, nepoata artistului... În fine, ar mai fi de menţionat un articol din 1966 despre pictorul băcăuan (**Despre melosul picturii moldoveanului Nicu Enea**) aparţinînd, de data asta, unei autorităţi în materie: criticul de artă Ion Frunzetti.

de ici, de colo

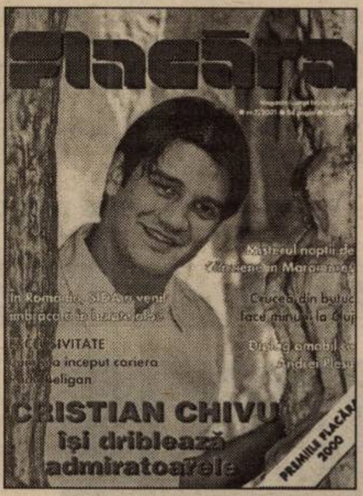

Numărul 7/2001 al revistei **Flacăra** publică un material realizat de Remus Andrei Ion (**Imperiul**) care analizează pe un ton destul de critic politica Ministerului Culturii în domeniul teatral. Sînt enumerate, pentru început, „criteriile“ de selecţie a echipei (de fapt: a clientelei politico-administrative): „Noua putere a trebuit să îşi clădească şi ea un mic imperiu: la început în Ministerul Culturii şi apoi la nivelul instituţiilor. Schimbarea e caracterizată la prima vedere de media de vîrstă a preferaţilor, apoi de ataşamentul faţă de puterea care le-a dat primele funcţii, cu ani buni înainte de 1989. Au fost colegi în comunism, sînt colegi în pedeserism [...]. Primul a răspuns prezent Răzvan Theodorescu, desemnat de ceva ani pentru postul de ministru al Culturii. I s-a ataşat şi Departamentul cultelor, iar profesorul academician a instalat imediat, fără concurs, o echipă «de primă mînă»: Ioan Hidegcutti, Florin Rotaru, Horea Popescu în minister, Dinu Săraru la Teatrul Naţional din Bucureşti (numit pe 26 ianuarie!), Amza Săceanu la Operetă. Personajele sînt cunoscute: mai ieri s-au pensionat ca activişti culturali“. Ca atare, „urmările acestor schimbări la vîrf s-au văzut imediat. Au urmat scandaluri la Operele din Bucureşti [...] şi Cluj. [...] La Bucureşti reapariţia lui Dinu Săraru pe scena administraţiei a adus un val de festivism pe scena Naţionalului“. A urmat, în mod previzibil, reacţia hotărîtă a sindicatelor de la cele două Opere din Bucureşti. La Timişoara, „vechiul client“ al PDSR Ioan Ardeal Ieremia – cel care obţinuse cîştig de cauză în procesul prin care contesta numirea lui Cornel Ungureanu la conducerea Teatrului Naţional din localitate – pierde postul în urma unui recurs declarat de Minister la presiunile sindicatului. Drept urmare, I.A.I. se gîndeşte să conteste revenirea lui Ion Caramitru la conducerea UNITER. Se pare însă că sprijinul mai vechilor duşmani ai lui Caramitru nu i-a fost suficient... Tot fără succes a rămas, deocamdată, şi încercarea disperată a Florinei Cercel (o altă veche „clientă“ a PDSR) de a ocupa postul de director adjunct al Naţionalului bucureştean deţinut de către Gelu Colceag. Şi asta în ciuda faptului că, prin tot felul de presiuni, actriţa l-a determinat să demisioneze. Autorul articolului remarcă, în continuare, că „autoritatea Ministerului Culturii începe să se clatine în momentul în care se ajunge la bani. Se pare că din acest motiv Răzvan Theodorescu este pe lista remaniabililor. Ioan Hidegcutti, secretarul general al MCC, spunea în luna aprilie că bugetul culturii este unul «de criză», deşi este cu 40 de miliarde mai mare decît în 2000. Dacă punem la socoteală inflaţia, suma este evident mai mică!“. Comentînd solicitarea ministrului de a cere, la rectificarea bugetului, peste 600 de miliarde pentru salarii, investiţii şi restaurare, autorul nu se poate împiedica să constate că „pe de altă parte, Răzvan Theodorescu a reuşit să obţină amînarea programului de restructurare de 30 la sută cerut de Guvern“, cererea fiind „motivată“ de „finanţările simbolice“ ale festivalurilor de teatru de la Piatra Neamţ, Sibiu şi Sf. Gheorghe. Din fericire, „o duc ceva mai bine teatrele care sînt finanţate de autorităţile locale“, acestea din urmă (între care primarul Capitalei, Traian Băsescu) reuşind să găsească, pînă acum, bani buni pentru teatre. Interesant este că, deşi la sfîrşitul lunii februarie, ministrul însuşi cerea instituţiilor de spectacole să renunţe la contractele de muncă pe o perioadă nedeterminată, afirmînd sus şi tare că „oricît ar încerca să strige sindicatele, nu putem aplica decît criteriul valorii şi al pieţei culturale“, în aprilie Ioan Hidegcutti susţinea că descentralizarea va începe abia la anul, după votarea legii bugetului. Concluzia nu e lipsită de o fină ironie: „Deocamdată lupta se dă pe hîrtie: s-a depus o lege a cinematografiei şi ar trebui să apară şi o lege a instituţiilor de spectacole. Cîteva variante mai există prin sertarul ministerului de pe vremea celorlalţi miniştri“. „Evoluţiile“ din ultima vreme nu sînt deloc dintre cele mai încurajatoare...

LITERE

Revista tîrgovişteană **Litere** inaugurează o nouă rubrică, de factură cu totul aparte („literatură dusîntors“), avîndu-l ca autor pe nimeni altul decît Mircea Horia Simionescu. În numărul 7/2001, prozatorul semnează un text intitulat **Între vis şi realitate** din care aflăm că e vorba de nişte „tablete“ intitulate, chopinian, **Nocturne** şi care adună într-un soi de „mapă“ muzicală a memoriei însemnări şi notaţii înregistrate la figurat, dar şi la propriu (de pe un... reportofon ţinut la căpătîi în timpul somnului) pe sistem dicteu: „De mai bine de patru ani ţin la căpătîi un reportofon şi, după neglijabile stîngăcii de manevrare a patru clape (mental, o caricatură tranzistorizată a monumentalei orgi), adun, dictate şi... căscate – sumedenie de întîmplări, imagini, stări şi semnificaţii fără un suport strict logic sau gramatical, dar de un interes poetic identificabil instantaneu, pe care le înseriez în colecţii, animat de gîndul că, într-o zi, le voi decripta, dezvolta, înşuruba în construcţii epice articulate [...]. Surpriza pe care mi-au făcut-o lecturile **Nocturnelor** (sub acest titlu se află în mape) a fost că, mai puternic decît scheletul unui roman sau al unei povestiri, s-a alcătuit din lectura la rînd rapidă... un gen necunoscut, un hibrid egal de monstruos şi de fascinant, a cărui paternitate am recunoscut-o neîntîrziat. După «măsurătorile» de pînă acum, aş situa vietatea (nu, nu conced s-o numesc corcitură) între fişa caracterologică, schiţa literară, anamneza medicală, foaia de observaţie a lingvistului şi eseu, sau chiar poezie [...], o modalitate de a converti jocul fiziologic al dormitului, cu suferinţele şi bucuriile lui, în material didactic“. Splendidă idee de prozator, să recunoaştem, tipică pentru un ingenios deloc... temperat!

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

Un sumar consistent, cu multe puncte de interes, ne oferă spre lectură, şi de această dată, revista clujeană **Apostrof**. Între acestea – interviul realizat de Marta Petreu cu Norman Manea şi cel realizat de Gabriela Lungu cu prozatoarea italiană Dacia Maraini, care a vizitat de curînd România. Apoi, dosarul – realizat de Ion Vartic – despre amiciţia care i-a legat, la Paris, pe Emil Cioran şi Benjamin Fondane, cu puţini ani înainte ca acesta din urmă să-şi afle tragicul sfîrşit în lagărele de concentrare hitleriste; sînt publicate cîteva scrisori ale lui Cioran către Fondane, precum şi cîteva eseuri semnate de Leon Volovici – **Epilogul unei prietenii**, Ionel Necula – **Cioran şi asteniile nenorocului românesc** şi Michael Finkenthal – **O întîlnire în Parisul ocupat**, din care cităm un scurt fragment: „Citindu-l şi recitindu-l pe Cioran, un lucru îmi pare evident (l-am mai spus şi în trecut şi-l repet): ceva s-a «rupt» în Cioran în anii războiului. Între cel care scria în versiunea originală a **Schimbării la faţă a României** că «evreul nu este *semenul*, de-aproapele nostru, şi oricîtă intimitate ne-am lăsa cu el, o prăpastie ne separă», şi cel care – după război – scria părinţilor săi [...]: «în fond, toate ideile sînt absurde şi false; *nu rămîn decît oamenii aşa cum sînt ei, indiferent de religie şi de credinţe*» (sublinierea mea), s-a produs o schimbare profundă. Benjamin Fondane a avut, fără nici o îndoială, un rol important în această schimbare“.

Un punct important de interes este, fără îndoială, suplimentul revistei, care conţine textul unei mese rotunde cu tema **Cultură şi naţionalism**, desfăşurată pe 23 mai 2001 la Cluj-Napoca. Merită reţinute, în acest sens, eseurile lui Ovidiu Pecican (**Românii în Evul Mediu. Conştiinţă identitară şi acţiune politică**), David Gyula (**I. Toth Zoltan şi generaţia interbelică în căutarea contactelor româno-maghiare**) şi Matei Călinescu (**Generaţia '27. Ideologie şi prietenie** – conceput ca o „piesă de teatru“ alcătuită dintr-un „montaj de citate“), dar mai ales animatele dezbateri de după susţinerea comunicărilor. Au participat: Adrian Marino, Matei Călinescu, David Gyula, Ovidiu Pecican, Ruxandra Cesereanu, Dumitru Ţepeneag, Marta Petreu. Aceeaşi Marta Petreu semnează, în pagina 3 a revistei, un emoţionant comentariu pe marginea **Hamletului** recent pus în scenă, la Cluj, de către Vlad Mugur: **Vlad Mugur, extrem-contemporanul nostru**. Emoţia e amplificată de faptul că acest text despre un spectacol abordînd mizeria şi lipsa de sens a morţii a apărut cu puţin înainte ca maestrul să treacă *dincolo*.

conflict

Cuvîntul

În numărul 7/2001 al revistei **Cuvîntul** (p. 3), Tudorel Urian pune la punct noua orientare a cotidianului **Cronica română** într-un articol intitulat: **Un ziar *politically correct*?** Cităm un fragment din debutul articolului: „...acum pe prima pagină adie un primăvăratec vînt pesedist, cu parfum de PRM. Asemenea băcanului interbelic, patronii acestui cotidian sînt *political corectness* şi adeziunea lor se îndreaptă întotdeauna cu recunoştinţă şi emoţie spre cei aflaţi în fruntea bucatelor“. Din păcate, autorul pare să nu ştie că sintagma „political corectness“ înseamnă *corectitudine politică* şi nu „corect din punct de vedere politic“; prin urmare, corect gramatical fraza ar fi trebuit să sune astfel: „patronii acestui cotidian sînt *politically correct*...“ (corecţi din punct de vedere politic), iar nu „patronii acestui cotidian sînt *political corectness*“... Dincolo însă de toate aceste confuzii terminologice, judecăţile lui Tudorel Urian sînt pe deplin justificate. Mai întîi, autorul taxează ironic un articol anonim de pe prima pagină a amintitului cotidian, în care un „justiţiar“ „face praf“, pe motive pueril-tendenţioase, Tribunalul Internaţional de la Haga după prima audiere a lui Slobodan Miloşevici. În continuare, T.U. îşi orientează atenţia către al doilea articol de „pagina întîi“, de astă dată semnat şi chiar mai mult decît atît: „Dacă autorul articolului despre TPI nu a avut drept la semnătură, printr-o lege a compensaţiei, cel de sub el are parte şi de poză. Se numeşte Răzvan Voncu şi scrie despre **Cizmele CNSAS şi bunul Dumnezeu**“. Cum titlul articolului aminteşte o cunoscută piesă a lui Sartre (**Diavolul şi bunul Dumnezeu**), deducem, prin analogie cu titlul piesei, că... „cizmele CNSAS“ ar fi Diavolul! Dar să-i dăm mai bine cuvîntul lui Tudorel Urian: „Discipol spiritual al parlamentarei PRM Daniela Buruiană, dl Voncu tună şi fulgeră împotriva celor care cred că este necesară verificarea dosarelor de Securitate ale prelaţilor Bisericii Ortodoxe Române. Dincolo de argumentul devenit clasic al «subminării imaginii Bisericii Ortodoxe Române», junele prieten al «bunului Dumnezeu» se avîntă voiniceşte pe o pantă a sofismelor la al cărei capăt nu se poate găsi decît ridicolul în stare pură. Spune domnul Voncu că (cacofonie inevitabilă) «în activitatea Consiliului acţionează principiul, fundamental antidemocratic, al prezumţiei de vinovăţie». Probabil, pentru a elimina această supoziţie, ar trebui ca CNSAS să nu mai studieze nici un fel de dosar, iar o serie de instituţii, precum Poliţia, Justiţia, Garda Financiară etc., să tragă definitiv obloanele. Pentru că în momentul în care cercetezi un hoţ, după logica domnului Voncu, porneşti tot de la prezumţia de vinovăţie. Al doilea argument este şi mai tare: nu pot fi cercetaţi oamenii Bisericii pentru că ei nu ocupă o funcţie în stat şi nu joacă un anumit rol în viaţa politică. [...] Dar, în fond, nu aceasta este problema. Orice om normal îşi poate închipui că o instituţie precum CNSAS nu poate avea drept scop al activităţii sale decît deconspirarea acelor oameni care, pentru anumite foloase materiale, au făcut rău semenilor lor. Fie ei demnitari (caz agravant) sau nu. Or, din această perspectivă, clerul este ceea ce s-ar putea numi «o categorie de risc». Iar în presa din ultimele zile au început să apară cazuri de vieţi distruse în urma unor banale confesiuni făcute preotului din sat. De aceea, ar fi cel puţin imoral ca aceiaşi preoţi criminali (în sensul propriu al cuvîntului) să continue să slujească în amvon pentru a nu clinti încrederea populaţiei în BOR“.

Poezie

CONSTANTIN VIRGIL BĂNESCU
CÂINELE, FEMEIA ȘI OCHEADA
TIMPUL

Constantin Virgil BĂNESCU
Cîinele, femeia şi ocheada
Editura Timpul, Iaşi, 2000, 68 p., f.p.

Cîinele, femeia şi ocheada marchează debutul poetului tîrgoviştean de doar 18 ani Constantin Virgil Bănescu, cîştigătorul Premiului naţional de poezie „Aurel Dumitraşcu“, ediţia a VI-a, concurs care i-a impus pînă acum pe Mihai Ignat şi Sorin Gherguţ. Poeziile din acest volum au fost citite şi în cadrul Cenaclului Litere al Universităţii Bucureşti, remarcîndu-se prin înclinaţia tînărului poet spre ezoterism.

C.V. Bănescu scrie o poezie de inspiraţie cumva mistică. În ansamblul lui, volumul nu este unul unitar, legat. Poemul **Geanta** poate fi considerat o *ars poetica*: „Mi-am luat o geantă/ În geanta mea de piele sînt:/ o agrafă, un chibrit nemţesc, un stilou, un ochi de păpuşă [...] o sticlă cu vin, o chipă, o cutie cu mirări [...] sexul lui Abraxas, un plic cu cafea, sînii lui Venus...“.

Mai multe poeme se numesc **Kastan**, **Svapna** sau **Ocheadă**, prin această împărţire a titlurilor delimitîndu-se două *toposuri* ale poeziei lui C.V. Bănescu: visul (suprarealist) ca spaţiu şi stare de delir şi de meditaţie aproape aforistică (**Ocheadele**), ca efecte ale unor experimente mentale de sorginte orientală: „Omul-veioză m-a tras cu o mînă mare înspre el/ şi mi-a şoptit la ureche:/ sînt nişte năluciri de ordin superior, să fii mîndru,/ ce vezi tu nimeni nu mai vede, [...] vei vedea limpede îngeri, noroi, grădini construite pe nori,/ vei vedea multe lucruri, multe, multe, vei fi treaz...“ (**Jagrat**) sau „sînt uşor/ aş putea/ să te îmbrăţişez/ fără să te doară“ şi încă „timpul însuşi/ este neputincios/ faţă de trecerea lui“.

C.V. Bănescu încearcă să găsească cuvintele din spatele cuvintelor, reducînd la minimum lexicul poemelor sale. Cînd supralicitează însă, versurile rămîn plate (**Lideea** şi **Moarea** sînt două nume cam străvezii). Gîndurile şi stările poetului *yoghin* („plăcerea mea/ este supratrupească“; „numele jocului: chinuirea, scopul lui: conştientizarea inconştientului“; „intram în somn/ fără să trec prin adormire“) sînt, uneori, de o simplitate dezarmantă, încercînd să spună însă mult mai mult. Uneori n-o fac: „ce-am căutat/ am găsit/ în ce caut“ sau „cuvintele/ curăţă/ dintele“. Multe *poeme* rămîn astfel la stadiul de *vers*. Cînd construieşte imagini, Constantin Virgil Bănescu reuşeşte s-o facă cu multă expresivitate: „dădeam uşor la o parte pielea imensă a calului/ şi găseam ouă de dimensiuni ireale/ dacă întorceam capul/ vedeam un om alergînd o pasăre...“ (**Svapna**) sau „pot să închipui camera cu fotoliu/ unde în loc de ferestre sînt trupuri“ (**Kastan**).

Debutul e promiţător, Constantin Virgil Bănescu merită urmărit. În final, ne exprimăm nedumerirea şi totodată dezgustul de a citi pe coperta 3 următoarele rînduri semnate de mai vîrstnicul poet Cezar Ivănescu: „Ei toţi, adică el, Bănescu şi Virgil şi Constantin şi Vică Constantin şi Xenia Căroi şi rafinatul Andrei Anastasescu şi mulţi alţii, ei sînt urmaşii noştri îndreptăţiţi de geniul limbii române, ei sînt adevărata şi curata noastră faţă cu lumină din anul 2000 (ei, şi nu derbedeii lui Cărtărescu-Căcărescu...)“.

Marius CHIVU

Proză

PROZATORII ORAŞULUI BUCUREŞTI
Daniela Zeca
ÎNGERI PE CAROSABIL
ASOCIAŢIA SCRIITORILOR DIN BUCUREŞTI
Editura CORESI

Daniela ZECA
Îngeri pe carosabil
Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, Editura Coresi, Colecţia „Prozatorii oraşului Bucureşti“, 2000, 96 p., f.p.

Pe Daniela Zeca o ştiam în ipostaza de realizatoare de emisiuni culturale de televiziune. Un fel de simpatie curioasă m-a făcut să citesc pînă la final proza ei de debut. Simpatie dezamăgită şi curiozitate înşelată cu fiecare pagină: **Îngeri pe carosabil** – ar putea fi numit roman, eticheta este destul de încăpătoare – este o compoziţie care „nu se ţine“ cu nici un preţ.

E un amestec de amintiri, flash-uri, fragmente de jurnal, replici ale personajelor, obsesii şi inevitabile poveşti de dragoste ale unei tinere femei. Spaima că în curînd va împlini treizeci de ani, impresia puternică de viaţă într-un acvariu pe care i-o dădea timpul petrecut în propria ei locuinţă şi eşecurile amoroase ar putea alcătui premise pentru un fundal dramatic. Numai că sînt filtrate de o voce feminină dezorientată şi supărător de clişeizată, asemenea unei blazate adolescente întîrziate.

Banalul nu reuşeşte să semnifice în proza Danielei Zeca: întîlnirile cu amicii sau cu tatăl, petrecerea de Revelion, şedinţa la cosmeticiană, cabinetul ginecologului, discuţiile cu prietena psihiatră ş.a. – toate rămîn opace pentru cititor, eventuala importanţă nu se dezvăluie şi nici nu se (re)constituie. Fără noroc în dragoste, eroina are o relaţie cam fără greutate cu un bărbat tînăr (Pavel), relaţie care pînă la urmă eşuează, şi alta mai interesantă cu un intelectual mai în vîrstă („Amantul“). Gîndurile, reacţiile şi unghiul de vedere în istoria cu Pavel sînt parcă ale unui Fred Vasilescu feminin şi nereuşit.

Bovarismul care zace, de altminteri, în fiecare femeie este, în cazul de faţă, o supradoză, o excrescenţă pe care „protagonista“ o poartă fără să ştie, stîrnind nu hazul, ci tristeţea celui care îşi dă seama – şi încă repede, chiar de la primele pagini – de acest lucru.

Titlul mă trimisese cu gîndul la un film încîntător şi care, vorba unei prietene, nu-şi menajează spectactorul: **La vie revée des Anges**. Acolo vocile feminine erau convingătoare şi tulburătoare, iar îngerii, sinucigaşi, erau prezenţe răscolitoare. În proza Danielei Zeca nu i-am găsit. Am zărit doar carosabilul. Să fiu eu dintre cei care nu-i văd? Cred că, mai degrabă, vina o poartă stilul autoarei.

Dorica BOLTAŞU

Eseu

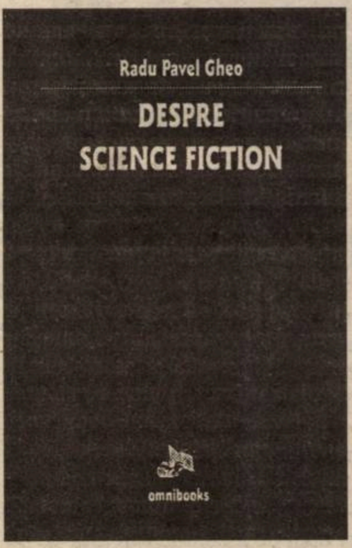

Radu Pavel GHEO
Despre Science fiction
Editura Omnibooks, Satu-Mare, 2001, 168 p., f.p.

Critica literară actuală a fost privată de volume de studii cu aplicaţie pe literatura SF, astfel încît cartea lui Radu Pavel Gheo nu este doar o culegere de eseuri reuşite în domeniul critic-analitic, ci şi un eveniment în cadrul mişcării culturale *science-fiction*. Apariţia acestei cărţi nu poate decît să-i bucure pe suporterii genului, în situaţia în care critica literară aşa-numită *mainstream* continuă să marginalizeze literatura SF din perspectiva propriului narcisism elitist.

Autorul îşi prefaţează volumul cu un **Argument** partizan, un argument al unui prozator SF care, în calitate de eseist, nu face o apologie a genului profesat, ci, venind din interior, legitimează un demers critic asupra unei literaturi care îşi reclamă drepturile. Argumentul este unul comparativ, încercînd să dovedească faptul că deopotrivă literatura „înaltă“ şi literatura „de consum“ SF se caracterizează prin componenta valorică a literarităţii şi că fiecare dintre acestea are propriile ei legi de producere şi de receptare.

Primul grupaj al cărţii, **Schiţe pentru un portret**, este teoretic prin excelenţă, ocupîndu-se de discutarea unor concepte corelate literaturii *science-fiction* în general. Observaţiile autorului provoacă din punct de

Editura Universităţii «Al. I. Cuza» Iaşi
Ultimele apariţii editoriale:
Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM ŞI ASCENDENTALISM
Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american
Osip Mandelştam
Eseu despre Dante
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA“ IAŞI
Historica
Ion Agrigoroaiei
România interbelică
Volumul I
EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“ IAŞI
Vă puteţi procura cărţile noastre direct din reţeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA“
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iaşi
telefon / fax 032 – 114 947
2001
În curs de apariţie:
Eugen Munteanu
DOUĂ TRATATE DESPRE ORIGINEA LIMBAJULUI
2001
SINTAXA LIMBII ROMÂNE
Aurelia Merlan

vedere teoretic şi pot genera o serie de problematici care pot fi luate în considerare. Una dintre ideile controversabile pe care Radu Pavel Gheo o are în vedere este inutilitatea disocierii între literatura înaltă şi *science-fiction*, idee care atrage după sine inutilitatea disocierii între genurile subsumate SF-ului. Afirmaţiile de acest gen trebuie asumate în propria lor contradicţie pentru că nu fac decît să se alăture contradicţiilor de definire a întregii culturi, cu varietatea de curente, genuri şi specii.

Termenul insuşi de *science-fiction* înglobează o mulţime de categorii stilistice sau tematice precum fantasticul, mitologicul, oniricul, utopia, absurdul. Autorul îşi ilustrează afirmaţia prin exemplul **Jurnalului SF**, al cărui prim subtitlu, „săptămînal de cultură science-fiction", a fost schimbat, începînd cu numărul 103, în „săptămînal de *science-fiction, horror* şi *fantasy*", întreţinîndu-se şovăiala teoretică a conceptului de definire a SF-ului. Pentru a simplifica „jocul definiţiilor şi al orgoliilor" care a dus la generarea unor definiri fie restrictive, fie global-alambicate în încercarea imposibilă de a delimita exhaustiv specificul *science-fiction*-ului, posibila definire a SF-ului pe care o propune Radu Pavel Gheo este cea de literatură pur şi simplu, precum în cazul ficţiunii poliţiste: „Un mod literar a cărui specificitate (recunoscută de lector în momentul abordării lumii imaginate de un scriitor) constă tocmai în raportul realitate-ficţiune, realizat într-un mod propriu". Această definiţie este una minimalistă, întrucît se doreşte a fi doar o punte de lansare pentru diferite definiţii detaliate, extinse şi specializate pe anumite subcategorii ale *science-fiction*-ului. Meritul autorului în definirea conceptului în cauză este de a nu cădea fie în capcana divagării definiţionale sau în cea a nesurprinderii specificului central al termenului, fie în capcana întreţinerii ideii de „diferenţă" faţă de literatura *mainstream*, disociere care nu duce decît la (auto)marginalizarea SF-ului.

Exclusivismul SF în teoretizare este abordat de R.P. Gheo în funcţie de cauzele şi efectele sale. Elementele care au adîncit diferenţierea între *science-fiction* şi marea literatură sînt evaluarea necompetentă a SF-ului, echivalarea acestuia cu paraştiinţa, ozenistica, parapsihologia etc. şi exagerarea aspectului ştiinţific anticipativ în dauna literarităţii. În continuare autorul încearcă să afle repere prin care să individualizeze *science-fiction*-ul: prezenţa deopotrivă a speculativului şi a alternativului „care porneşte de la universul real şi este obţinută de obicei printr-un proces de analogie şi extrapolare".

Referitor la formularea opiniilor critice despre *science-fiction*, R.P. Gheo imaginează un „block-house" cu patru nivele, avînd în vedere „locuitorii" palierelor criticii de opinie: consumatorul diletant, diletantul angajat, semidoctul, specialistul partinic şi specialistul detaşat. Etajarea propusă este recunoscută de autor ca fiind incompletă şi simplificatoare, însă necesară ca disociere permisivă şi deschisă a tipurilor de judecăţi emise în legătură cu SF-ul.

Un alt aspect asupra căruia se opreşte eseistul este judecata canonică şi, în special, canonul tematic şi cronotopic care evidenţiază în cel mai mare grad specificul SF-ului în cadrul tradiţiei literare. Autorul analizează acest canon în diacronie, cu exemple din literatura SF străină şi autohtonă şi încheie prin a delimita invazia de *science-fiction* consumist, clişeistic, de SF-ul valoros, „dizolvat" firesc în marea literatură.

În cadrul analizei metamorfozelor ideii SF de-a lungul timpului, R.P. Gheo porneşte de la apariţia ideii SF, continuă cu urmărirea istorică a ideii SF ca pretext, ca recuzită şi ajunge la declinul ideii SF, proces diacronic observat cu acuitate documentată şi spirit atent la mutaţii de paradigmă. De asemenea, analiza tipologică a spaţiilor imaginaţiei, clasificările universurilor ficţionale, analiza tematică a străinului, definirea fantasticului în SF, analiza naratologică a subiectivismului manifestat prin prezenţa autorilor şi a naratorilor în naraţiune, toate acestea constituie mărci ale profesionalizării critico-teoretice a lui R.P. Gheo în *science-fiction*.

Partea a doua a volumului este dedicată studiilor de caz, primul dintre acestea identificîndu-se cu analiza „lumilor trucate" ale lui Philip K. Dick şi al doilea ocupîndu-se de antologia SF nouăzecistă **Motocentauri pe Acoperişul Lumii** sau de „creşterea şi descreşterea SF-ului românesc în mirificul deceniu zece", un subtitlu ironic şi inspirat al subcapitolului. Ambele studii pot fi atribuite, prin însăşi terminologia autorului, specialistului detaşat, analistului care, în chiar interiorul fenomenului observat, are capacitatea de a interpreta limpede şi imparţial obiectul cu care pare a se identifica.

Cronicile pe care autorul le intitulează „răzleţe" fragmentează cartea, însă se constituie într-o *addenda* de exemplificare a teoriei şi a analizei, fiind importante nu sub aspectul coerenţei volumului, ci sub latura lor de prezentare concisă, de popularizare sau de reinterpretare a unui autor sau a unui text.

Ultima parte a cărţii este ancorată în plină actualitate a SF-ului românesc, „poposind" în apropierea anului 2000 cu un eseu despre situaţia de criză momentană a *science-fiction*-ului în România şi cu speranţa reîmprospătării literaturii pe un făgaş al forţelor regăsite şi al valorilor proprii.

Lucia Simona BUMBU

Ediţii

BALZAC
COMEDIA UMANĂ
11
VĂRUL PONS
EDITURA UNIVERS

Honoré de BALZAC

Comedia umană, vol. 11 (**Vărul Pons**)

Ediţie critică de Angela Ion, traducere de Theodosia Ioachimescu, Editura Univers, Bucureşti, 2000, 342 p., f.p

Ediţia critică a operelor lui Balzac de la Editura Univers a ajuns la volumul 11. **Vărul Pons** (**Le Cousin Pons**), episodul al doilea – după **La Cousine Bette** – al dipticului **Les Parents Pauvres** (**Rudele sărace**) a apărut prima oară în ziarul **Le Constitutionnel** în 1847, în treizeci de foiletoane, iar în volum în 1848. Este, de altfel, ultimul roman al lui Balzac, care moare în 1850. Dipticul din care face parte este – conform concepţiei arhitecturale a lui Balzac asupra romanului – integrat în **Scenele din viaţa pariziană** din mai vastul ciclu **Studii de moravuri** al **Comediei umane**.

Ediţia de faţă – în traducerea Theodosiei Ioachimescu – este însoţită de o prefaţă şi o serie de note foarte bine documentate aparţinînd Angelei Ion; în prefaţă, ea priveşte romanul prin prisma „evoluţiei rapide a atitudinilor în faţa morţii în secolul al XIX-lea", observaţie care, împreună cu notele de subsol, facilitează un tip de lectură care nu ignoră contextul istoric şi social în care **Vărul Pons** a fost scris.

„Unul din cele mai sumbre romane ale lui Balzac", **Vărul Pons** este istoria intrigilor desfăşurate de personaje fără scrupule (portăreasa Cibot, prezidenta Camusot de Marville şi negustorul de fier vechi Rémonencq) pentru a pune mîna pe colecţia de obiecte de artă a bătrînului muzician Sylvain Pons, care locuia într-un apartament din strada Normandie împreună cu prietenul său, profesorul Schmucke (cunoscut din romanul **Une fille d'Eve**). Sylvain Pons, personaj nou introdus în **Comedia umană**, reprezintă o tipologie la rîndul ei inedită, cea a colecţionarului. În apartamentul său din strada Normandie istoricii literari au văzut reflecţia locuinţei lui Balzac din strada Fortunée, iar în pasiunea lui Pons corespondentul pasiunii pentru *bric-à-brac* a lui Balzac din ultimii săi ani de viaţă.

Incapacitatea de adaptare a personajelor balzaciene la realitatea socială, tipizarea excesivă (prezenţa unei singure trăsături de caracter definitorii) le transformă în mod inexorabil în victime sau călăi. Astfel, Pons, a cărui „valoare arheologică" e subliniată de autor de la primele rînduri ale romanului – celebrul său spenţer fiind semnul acestui anacronism care-i va fi fatal –, e o victimă, ca şi dublul său, Schmucke.

Teme ca „moartea" sau „iluziile pierdute" predomină în acest context, în care *istoria* e adevăratul personaj, înzestrat cu mobilitate, prin contrast cu rigiditatea tipologică a eroilor; de fapt, această confruntare inegală este tema perpetuă a romanelor balzaciene; este o „comedie" a istoriei, a jocurilor sale de culise; „studiile" consfinţesc, prin însăşi titulatura lor, hieratismul „moravurilor" şi al caracterelor umane.

Alături de singularitatea personajului principal, calitatea observaţiei şi tehnica dialogului reprezintă puncte de atracţie ale acestui roman, care-şi păstrează savoarea chiar şi pentru cititorul de azi; e imaginea unei lumi în alb şi negru, în care tragicul şi grotescul merg mînă în mînă, portretizarea caricaturală a personajelor fiind o formă de manifestare a instanţei auctoriale, accentuînd polarizarea specifică acestui tip de roman; în acelaşi scop, se remarcă accentuarea notei caricaturale la nivelul limbajului.

Finalul romanului constituie o probă de utilizare conştientă a procedeelor acestui tip de roman, în care notaţia metatextuală are o semnificaţie ironică: „Sfîrşitul acesta, demn de un asemenea ticălos, vorbeşte în favoarea Proniei cereşti, pe care sunt acuzaţi că o uită autorii tablourilor de moravuri, poate din cauza deznodămintelor din drame care se referă prea des la ea. Iertaţi greşelile copistului!".

Mariana ILIE

Cu şi despre autografe

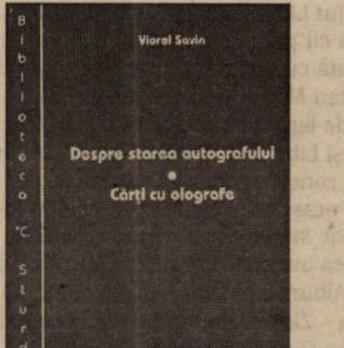

Viorel SAVIN

Despre starea autografului. Cărţi cu olografe

Editura Studion, Bacău, 2001, 294 p, f.p.

La Editura Studion din Bacău a apărut de curînd un volum mai puţin obişnuit: **Despre starea autografului. Cărţi cu olografe**, avîndu-l ca autor pe Viorel Savin, dramaturg şi director al Bibliotecii „C. Sturdza" din localitate. Iniţiativa a avut în vedere două ţinte: înmulţirea fondului de carte cu autograf la Biblioteca „C. Sturdza" şi realizarea unei cărţi care să prezinte acest fond. Prin organizare şi prin cantitatea de informaţii, cartea depăşeşte rolul unui simplu catalog, avînd, între altele, meritul de a propune o sistematizare şi definire a unui nou concept: *autograful ca specie a literaturii de frontieră*. Un util, binevenit studiu introductiv prezintă, succint, istoria milenară a autografului, continuînd cu o circumscriere/definire a speciei în raport cu tipurile de texte paraliterare conexe şi cu diverse genuri de artă de frontieră, propunînd, în final, o minuţioasă tipologie a autografului: în versuri, în proză, combinat, simplă semnătură, elaborat encomiastic, de politeţe, spontan-familiar, vindicativ, spontan-euforic etc. Pe lîngă aceasta, volumul are o valoare bibliologică, oferind celor interesaţi sau pur şi simplu curioşi şi un model de editare a textelor olografe. Între cele 1922 de volume oferite cu dedicaţie unor terţe persoane (scriitori sau nu), multe aparţin unor autori locali (neînsemnaţi sau nu), altele – unor autori veleitari sau de mîna a doua, nu puţine aparţinînd totuşi unor autori importanţi sau notabili. Evident, grosul cărţii este ocupat de inventarierea celor 1922 de volume cu olografe din Bibliotecă, inclusiv cu indicaţiile specifice editării unor asemenea (para)texte. Secţiunea de Addenda include un vechi şi lung poem (cîteva zeci de catrene), un soi de imn specific: **Negustorul de autografe**, tradus din franceză de Elena Bulai. Autorul este necunoscut, textul fiind compus, se pare, prin 1837, la un „dineu al colecţionarilor". De asemenea, Addenda conţine cîteva tabele cu facsimile după dedicaţii acordate, în timp, de autori importanţi pe volume de E. Lovinescu (Ion Negoiţescu), Ion Pillat (Ileana Vrancea), Geo Bogza (Ştefana Velisar/Lili Teodoreanu, plus o dedicaţie a lui Bogza însuşi), Ioanid Romanescu (Florin Mugur) ş.a. Destinatarii sînt, uneori, la fel de importanţi: Georgeta Mircea-Cancicov (la Ştefana Velisar-Teodoreanu), Ioana Postelnicu (la Ileana Vrancea)... Tot în Addenda sînt incluse şi un facsimil după un idiograf bacovian din pachetul **Stanţe şi versete**, precum şi o serie de date corespunzătoare altor pachete cu manuscrise ale lui G. Bacovia. Pe coperta a patra, recomandarea „olografă" a criticului Al. Călinescu certifică, o dată mai mult, interesul cărţii de faţă: „Printre «pragurile» textului se află, cu siguranţă, şi autograful. Un prag facultativ, aleatoriu, cînd previzibil, cînd plin de surprize. El vorbeşte mai ales de relaţiile dintre oameni, de codurile ce acţionează în lumea literară şi dezvăluie zona ascunsă a afectivităţii. Iată de ce întreprinderea dlui Viorel Savin merită tot interesul nostru".

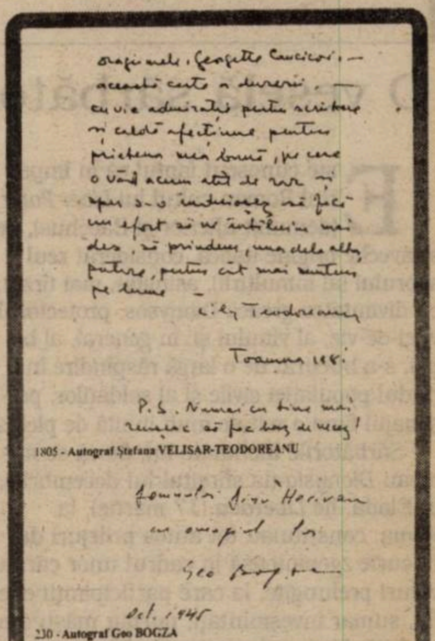

1805 - Autograf Ştefana VELISAR-TEODOREANU

230 - Autograf Geo BOGZA

TEATRU

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI:

- 31 iulie, ora 21.00 – **Ben şi Gloria** după Murray Schisgal. Regia: Cătălin Naum. Cu: Dragoş Bucur şi Bogdan Dumitrache
- 6 august, ora 21.00 – **Zaruri şi cărţi** de Tommy McWeeney. Traducerea, adaptarea şi regia: Florin Piersic jr. Cu: Florin Piersic jr. şi Petre Fumuru

FILM

31 iulie – 2 august

BUCUREŞTI

- **Dragoste de cowboy**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Frears. Cu: Wooddy Harrelson, Billy Grudup, Patricia Arquette/ Studio/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Favorit, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Gloria/ orele: 11.30, 14.00, 16.45, 19.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Europa/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Shaft**, SUA, 2000. Regia: John Singleton. Cu: Samuel L. Jackson, Vanessa Williams, Jeffrey Wright/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Dinosaur**, SUA, 2000. Regia: Ralph Zondag şi Erig Leighton/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Profesorul trăsnit şi clanul Klump**, SUA, 2000. Regia: Peter Segal. Cu: Eddie Murphy, Janet Jackson, Larry Miller/ Grădina Doina/ ora: 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Mica sirenă**, SUA, 1989. Film de desen animat. Regia: Ron Clements, John Musker. Cu (voci): Joe Alaskey, René Auberjonois, Christopher Daniel Barnes, Jodi Benson, Hamilton Camp, Pat Carroll/ ora 13.15
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott, Thandie Newton, Brendan Gleeson/ ora 13.30
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ ora 13.45
- **Eu, cu mine şi Irene**, SUA, 2000. Regia: Peter şi Bobby Farrelly. Cu: Jim Carrey, Renée Zellweger, Chris Cooper/ ora 15.00
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 15.30
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 15.45
- **Erin Brockovich**, SUA, 1999. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Julia Roberts, Albert Figney, Aaron Eckhart, Peter Coyote/ ora 17.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 17.45
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ ora 19.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 19.45
- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ ora 20.00
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ ora 21.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 22.00
- **The Insider**, SUA, 1999. Regia: Michael Mann. Cu: Al Pacino, Russel Crowe, Christopher Plummer/ ora 22.30

HOLLYWOOD
MULTIPLEX
COMPLEXUL
COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 1/ orele: 13.00, 15.30, 18.15, 21.00
- **În ritm de hip hop**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 2/ orele: 13.15, 16.00, 18.45, 21.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Sala 3/ orele: 14.00, 16.45, 19.30, 21.45
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 21.45
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 4/ orele: 12.45, 15.45, 19.00
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 5/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.15, 21.30
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Sala 6/ orele: 13.15, 18.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Sala 6/ orele: 15.15, 20.15
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Sala 7/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 21.15
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Sala 7/ ora 18.30
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 8/ orele: 12.30, 15.15, 20.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 8/ ora 17.45
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Sala 9/ orele: 13.30, 16.15, 21.15
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 9/ ora 18.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 10/ orele: 12.15, 15.00, 17.30, 20.30

ARAD

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.30, 19.00
- **Bărbaţi de onoare**, SUA, 2000. Regia: George Tillman Jr. Cu: Robert de Niro, Cuba Gooding Jr., Charlize Theron/ Arta, Sala A
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ Arta, Sala B

BACĂU

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Apocalipsa**, SUA, 1999. Regia: Peter Hyams. Cu: Arnold Schwarzenegger, Gabriel Byrne, Robin Tunney/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (2 august)

BRAŞOV

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Cosmos/ orele: 12.00, 14.30, 17.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Astra/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Viaţa e frumoasă**, Italia, 1997. Regia: Roberto Benigni. Cu: Roberto Benigni, Nicoletta Brasci, Sergio Busdric/ Patria/ ora 21.00

CÎMPINA

- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Central

CLUJ NAPOCA

- **Antitrust**, SUA, 2001, PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachel Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Arta-Eurimages/ orele: 14.30, 17.00, 19.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Eu, cu mine şi Irene**, SUA, 2000. Regia: Peter şi Bobby

MONUMENTE

O veselă sărbătoare cîmpenească (I)

Este cunoscut faptul că în Imperiul Roman cultul lui *Liber Pater* (denumit ulterior şi Bacchus), de străveche origine italică, considerat zeul sporului (al înmulţirii), asimilat, mai tîrziu, cu divinitatea greacă Dionysos, protectorul viţei-de-vie, al vinului şi, în general, al beţiei, s-a bucurat de o largă răspîndire în rîndul populaţiei civile şi al soldaţilor, personajul fiind o zeitate mult iubită de plebei.

Sărbătorile închinate lui, fie că se numeau *Dionysia* (la sfîrşitul lui decembrie), în Elada, fie *Liberalia* (17 martie), la Roma, constituiau tot atîtea prilejuri de bucurie zgomotoasă în cadrul unor carnavaluri prelungite, la care participanţii cheflii, sumar înveşmîntaţi, purtau măşti din scoarţă de copac, cununi de frunze, iederă, flori (*corymbus*), torţe. În aceste datini se află una dintre sursele comediei antice, după cum a afirmat celebrul poet latin Vergilius (secolul I î.Hr.).

Dionysos a fost fiul lui Zeus, supremul stăpînitor al Universului, şi al muritoarei Semele, fiică a legendarului rege Cadmus, întemeietorul oraşului Theba, şi a Harmoniei (odrasla cuplului divin Ares, zeul elin al războiului, şi a zeiţei Aphrodite). Personajul celest mai poartă şi titulatura de Bimater („din două mame"; Semele îl naşte prematur, iar Zeus ia fătul, adăpostindu-l în propria lui coapsă pînă la termenul normal, cînd Dionysos apare pe lume a doua oară, viu şi nevătămat).

Liber Pater (ca, de altfel, şi Dionysos-Bacchus) era însoţit de un alai (*thyasos*) exuberant, alcătuit din numeroşi acoliţi: tineri *satyri* (genii ale pădurilor ori ale ogoarelor, numiţi de romani „fauni"), dezlănţuite „menade" („bacante" la romani, preotesele cultului), Pan, cu coarne şi picioare de ţap (protectorul turmelor), Silenus (bătrînul educator, şugubăţ, al zeului), uneori, Ampelos (tovarăşul de joacă al lui Dionysos, care, îndurerat de moartea partenerului iubit, îl transformă în ciorchine de strugure şi, mai apoi, într-o constelaţie). Iată doar cîteva fabuloase personaje din fascinanta mitologie clasică antică, personaje care, în general, puse în legătură cu diferite divinităţi, ajută la descifrarea atît de încurcată a iconografiei scenelor religioase.

Uriaşa populaţie a cultului bahic la Roma se explică prin marea dezvoltare a

viticulturii, care, pe parcursul secolelor I şi II, devine o principală ramură agricolă în peninsula italică şi în aproape toate provinciile, prin reînvierea tradiţiei elenistice, în special în timpul lui Hadrian, şi prin amploarea pe care o iau cultele esoterice, între care cel al lui Liber-Bacchus ocupa un loc însemnat. Suverani precum amintitul împărat sau Septimius Severus, Caracalla ori Heliogabal au acordat o mare importanţă acestei divinităţi.

Cîteva impunătoare temple şi numeroase dedicaţii (*ex voto*-uri) ş.a. sînt cunoscute în mai toate regiunile Imperiului, dar o atenţie deosebită i s-a conferit în Africa şi în teritoriile dunărene: Pannonia – Ungaria, Dalmaţia – Croaţia, Thracia – Bulgaria, Moesia (o parte a Serbiei şi Bulgariei de astăzi, Dobrogea) şi Dacia.

În provincia noastră traiană popularitatea zeului Liber-Bacchus, singur sau împreună cu paredra sa divină, Libera (identificată cu elina Ariadne, fiica regelui mitic cretan Minos şi a Pasiphaei), este atestată de faptul că dedicanţi către Liber ori Liber şi Libera se întîlnesc peste tot, nu numai în zonele agricole şi viticole de pe teritoriile oraşelor şi ale satelor, ci şi în localităţile de staţionare a trupelor romane, în regiunea auriferă a Munţilor Apuseni (de pildă, la Alburnus Maior – Roşia Montană, Ampelum – Zlatna) sau în aşezările cu băi curative ca Germisara (Băile Geoagiu) şi Salinae (Ocna Mureş). De altfel, în capitala provinciei, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, cercetările arheologice au scos la iveală un important şi frumos templu al zeului.

Tipologic, reprezentările din Dacia ale divinităţii (basoreliefuri, statui, statuete, diverse ornamente etc.) se divid în două grupe: una, caracterizată prin asocierea lui Liber cu Libera, pantera (animalul favorit) şi acoliţi, cealaltă, prin înfăţişarea, alături de zeu, a lui Ampelos (care o înlocuieşte pe Libera), a şarpelui (pe care, de obicei, zeul îl ţine în mînă) şi a participanţilor la alaiul dionisiac.

Constantin POP

Farrelly. Cu: Jim Carrey, Renée Zellweger, Chris Cooper/ Republica/ orele: 23.00 (1, 2 august)

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Victoria/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CONSTANŢA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Dacia/ orele: 13.30, 15.45, 18.00
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Cinema Gradină Tomis/ orele: 23.30 (31 iulie), 21.30 (1, 2 august)
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Studio/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Cinema Grădină Tomis/ orele: 21.30 (31 iulie), 23.30 (1, 2 august)

CRAIOVA

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Cinema Grădină Patria, ora 22.00/ Patria, orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.00
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Modern/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30
- **Rîuri de purpură**, Franţa, 2000. Regia: Mathieu Kassovitz. Cu: Jean Reno, Pierre Niémans, Nadia Fares, Fanny Ferreira, Vincent Cassel, Max Kerkerian/ Jean Negulesco/ orele: 13.30, 16.15, 19.00, 21.15

DEVA

- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Patria
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Flacăra

IAŞI

- **Antitrust**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Republica/ orele: 10.00, 18.00, 20.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Republica/ orele: 14.00, 16.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Victoria/ orele: 11.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau jr./ Victoria/ ora 21.00

ORADEA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Libertatea
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **American Beauty**, SUA, 1999. Regia: Sam Mendes. Cu: Kevin Spacey, Anette Bening, Thora Birch, Wes Bentley, Mena Suvary, Peter Gallagher/ Dacia/ ora 20.00

PITEŞTI

- **Antitrust**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachel Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Bucureşti/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Scala
- **Prima lovitură a lui Jackie Chan**, SUA, 1997. Regia: Stanley Tong. Cu: Jackie Chan, Jackson Lou, Annie Wu, Bill Tung, Yuri Petrov, Nonna Grishayeva, John Eaves, Terry Woo/ Modern

SINAIA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Perla

SFÎNTU GHEORGHE

- **Cîmp de luptă – Pămîntul**, SUA, 2000. Regia: Roger Christian. Cu: John Travolta, Barry Pepper, Forest Whitaker/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (2 august)
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Arta/ ora 22.00
- **Război în bucătărie**, România, 2000. Regia: Marius Theodor Barna. Cu: Gheorghe Dinică, Imola Kezdi, Ovidiu Niculescu, Tora Vasilescu/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (pînă la 1 august)

SLATINA

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Capitol/ orele: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00, 22.00
- **Antitrust**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachel Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Timiş/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Studio/ orele: 14.00, 16.00, 18.30, 21.00

TÎRGOVIŞTE

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Independenţa
- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Victoria
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Victoria

TÎRGU MUREŞ

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Arta/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

VASLUI

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

3 – 6 august

BUCUREŞTI

Pînă la închiderea ediţiei nu ni s-a furnizat programul cinematografelor bucureştene în perioada 3-6 august

---

FILME/SERIALE TV

Scary Movie?

Castelul bîntuit (**The Haunting**), difuzat vara aceasta la HBO, este un *remake* al filmului omonim din 1963, regizat de Robert Wise. Ambele versiuni sînt ecranizări ale romanului lui Shirley Jackson, **The Haunting of the Hill House**, care exploatează, pe o linie specifică genului horror, ideea că spaţiul fizic locuit de o persoană este o extensie a personalităţii acesteia. Mai concret, doctorul David Marrow decide să efectueze un experiment care să îl ajute în scrierea unei cărţi avînd ca subiect frica. De aceea decide să îşi plaseze pacienţii, convinşi că participă la un studiu despre afecţiunile somnului, într-un mediu propice – The Hill House –, un conac cu reputaţia de a fi bîntuit de fantome. Spre marea uimire a pacienţilor şi a presupus omniscientului doctor deopotrivă, The Hill House devine, progresiv, o entitate vie, pentru a se dovedi în final o încarnare a fostului său proprietar, maleficul magnat al textilelor, Hugh Crain.

Acestea fiind premisele de la care a pornit scenariul, regizorului Jan de Bont (**Speed**, **Twister**) i se ofereau două direcţii pentru a realiza un film subtil şi spectaculos în acelaşi timp. Prima dintre ele era urmărirea transformării psihologice a doctorului Marrow dintr-un caracter cu atribute dumnezeieşti, prototipic pentru omul de ştiinţă modern, într-un personaj supus capriciilor unei instanţe superioare. Cea de-a doua era conturarea treptată a tranziţiei conacului-castel de la un simplu *setting* la o fiinţă vie, cu o identitate – malefică! – bine definită, personaj central al poveştii. În intenţie, după cum atestă declaraţiile celor implicaţi în realizarea filmului, de Bont a dorit să acorde egală atenţie ambelor direcţii. În practică, pe prima a compromis-o, într-un grad considerabil, în timp ce a doua... rămîne discutabilă.

Că în jurul personajului David Marrow s-au întreţesut preocupările şi aşteptările echipei care a lucrat la **Castelul bîntuit** este evident din grija acordată selectării interpretului doctorului. Producătoarea Susan Arnold justifică astfel alegerea lui Liam Neeson pentru acest rol: „In casting Marrow, we needed somebody who has a built-in authority, someone you have an immediate trust in. Liam is a wonderful actor who has the ability to make you feel that you are safe and in good hands, but that there might be more going on beneath the surface“. („Pentru interpretul lui Marrow, aveam nevoie de cineva cu o autoritate constitutivă, cineva în care să ai imediat încredere. Liam este un actor minunat, care te poate face să te simţi în siguranţă, pe mîini bune, dar şi că, în acelaşi timp, sub această suprafaţă se ascunde ceva“.) Cine îl ştie pe Neeson din alte filme, să zicem **Lista lui Schindler**, nici că poate să crîcnească împotriva acestei caracterizări, mai mult decît nimerită. Cine nu îl ştie ar face mai bine să nu încerce să îi identifice în filmul de faţă aceste calităţi, căci ele capătă mai degrabă dimensiuni caricaturale. Parte din pricina scenariului (semnat de David Self), care menţine subtilitatea psihologică a personajelor la nivelul unui deziderat niciodată pe de-a întregul împlinit, parte din pricina lui de Bont, care are ochi mai întîi pentru efectele speciale şi apoi pentru actori, lui Neeson nu îi prea izbuteşte rolul lui David Marrow. Tensiunea fragilă dintre certitudine şi nesiguranţă, autoritate şi opacitate, încarnată de Neeson atît de bine uneori, este greu de găsit la Marrow. Acesta rămîne tributar unui schematism psihologic care îl proiectează, fără tranziţii convingătoare, din extrema demiurgului confident, pe deplin stăpîn pe situaţie („Nu spui şoarecilor că sînt de fapt într-un labirint“ este una din replicile de început ale doctorului), în cea a unui mărunt pion în jocurile făcute de altcineva. Acelaşi lucru, adică menţinerea puterilor expresive (verificate în alte filme) într-o stare de potenţialitate, nicicînd dusă la capăt, i se întîmplă şi celuilalt interpret forte al filmului, actriţa Lili Taylor (Nell), de blamat, fără îndoială, fiind, în mare parte, tot calitatea scenariului şi a regiei.

Venind la încercarea de a pune în practică, în film, ideea transferului de personalitate de la fostul posesor al conacului la acesta din urmă, ea poate fi privită, în funcţie de gusturi şi de cultură cinematografică, drept un eşec sau o reuşită. În primul rînd, este discutabilă însăşi înfăţişarea pe care a luat-o The Hill House în concepţia lui de Bont şi a *production designer*-ului Eugenio Zanetti. Dacă exteriorul aparţine fostului castel Harlaxton Manor din Lincolnshire, Regatul Unit, interioarele au fost concepute printr-un mixaj de stiluri: baroc, romanesc, neoclasic, gotic, indian. Rezultatul este, fără îndoială, impresionant, ba de-a dreptul copleşitor (prin numărul detaliilor, somptuozitatea şi varietatea materialelor, vastitatea sălilor şi a camerelor), în asemenea măsură încît poţi să nu bagi de seamă supralicitarea pe care o ascunde. De Bont şi Zanetti se lasă pradă şi lasă pradă spectatorii unui simplu delir vizual, care capătă proporţii colosale din momentul în care conacul începe, treptat, să mai prindă şi viaţă. Efectele speciale prin care tavanele, pereţii, paturile, statuile se mişcă, se metamorfozează, emit pseudopode, coboară, închistează, îţi pot lua răsuflarea, dar, din nou, precum şi la *design*-ul castelului, totul este prea mult, prea manifest, dîndu-ţi impresia că te afli parcă în faţa unei pelicule semnate de celebrul Ed Wood. Un mai bun comentariu pe marginea stării induse de toată această cascadă de efecte vizuale nu poate fi decît reacţia audienţei din cinematografele româneşti: de cîte ori am văzut filmul, obişnuita mişcare de recul în scaune, produsă de şocul vizual, a fost inevitabil dublată de hohote de rîs.

Pentru mulţi dintre spectatorii neobişnuiţi cu subtilităţile filmelor de groază, **Castelul bîntuit** poate fi un horror reuşit; pentru alţii, poate fi doar un soi de **Scary Movie**... involuntar.

Dana GHEORGHE

BACĂU

- **Evoluție**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Invizibil și periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (4 august)

CÎMPINA

- **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ Central

CRAIOVA

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001/ Patria
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Modern
- **Rîuri de purpură**, Franța, 2000. Regia: Mathieu Kassovitz. Cu: Jean Reno, Pierre Niémans, Nadia Fares/ Jean Negulesco

DEVA

- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Patria
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Ce-și doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Porțile de Fier

HUNEDOARA

- **Foc încrucișat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Flacăra

ORADEA

- **Evoluție**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Libertatea
- **Foc încrucișat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria
- **Jocurile seducției**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Transilvania

PIATRA NEAMȚ

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachel Leigh Cook, Ryan Phillipe/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **O bătaie pe cinste**, SUA, 1999. Regia: Ron Shelton. Cu: Antonio Banderas, Woody Harrelson, Lolita Davilovich/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEȘTI

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria
- **Un comisar acuză**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ion Besoiu, Jean Constantin/ Scala
- **Masca lui Zorro**, SUA, 1998. Regia: Martin Campbell. Cu: Antonio Banderas, Anthony Hopkins, Catherine-Zeta Jones, Stuart Wilson, Matthew Letscher, Maury Chaykin, Tony Amendola, Pedro Armendáriz Jr., L.Q. Jones/ Modern

SINAIA

- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Perla

SLATINA

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Alutus

TIMIȘOARA

- **Spiritul din noi**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Capitol/ orele: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00, 22.00
- **Foc încrucișat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Timiș/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Băi, care mi-ai șutit mașina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

TÎRGOVIȘTE

- **Evoluție**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Independența
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Cît îmi dai ca să te împușc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Victoria

VASLUI

- **Jocurile seducției**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Independența/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Independenta/ ora: 19.00

CINEMATECA

BUCUREȘTI

SALA EFORIE
31 iulie

- **Răzbunarea Panterei Roz**, SUA, 1978. Regia: Black Edwards. Cu: Peter Sellers, Herbert Lom, Robert Webber, Dyan Cannon. **Ora 10.00**
- **Meandre**, România, 1967. Regia: Mircea Săucan. Cu: Margareta Pogonat, Mihai Pălădescu, Ana Szeles, Dan Nuțu, Ernest Maftei. **Ora 13.00**
- **Amantul**, Franța, 1991. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jane March, Tony Leung, Frederique Meininger, Arnaud Giovaninetti. **Ora 16.00**
- **Andrei Rubliov**, URSS, 1966. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Anatoli Solonițîn, Ivan Kapikov, Nikolai Grinko, Nikolai Sergheev. **Ora 18.15**

CÎMPINA

- 3 august – **Totul despre mama mea**, Spania, 1999. Regia: Pedro Almodovar. Cu: Cecilia Roth, Marisa Paredes, Penelope Cruz

PLOIEȘTI

- 31 iulie – **Totul despre mama mea**, Spania, 1999. Regia: Pedro Almodovar

CONCERTE

BUCUREȘTI

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

- 2 august, ora 21.00 – **concert** susținut de Johnny Răducanu și Teodora Enache

PARCUL CIȘMIGIU

- 4, 5 august, orele 11.00-13.00 – **concerte** simfonice susținute de Orchestra „Concertino" în cadrul proiectului *Stagiunea Estivală Cișmigiu 2001* realizat de Primăria Municipiului București și Centrul de Proiecte Culturale – ArCuB. Conducerea muzicală: Eugen Mirescu. Din program lucrări de: **Strauss**, **Suppé**, **Offenbach**, **Ivanovici**, **Zeller**, **Loewe**

EXPOZIȚII

BUCUREȘTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziție colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei internaționale de ceramică „Hamangia-Constanța" 2001**, ediția a XVIII-a: lucrări de **ceramică** realizate de artiști din Austria, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Macedonia, România și **fotografii documentare** realizate de fotoreporterul Bebe Draia (ziarul **Telegraful** din Constanța), pînă în 9 august

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Vasile Dobre, **artă decorativă**, pînă în 7 august

GALERIA ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu, nr. 23 A, subsolul Galeriilor Orizont, tel: 210.02.24) – Brigitte Agnes, **fotografie**, pînă la sfîrșitul lunii iulie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Benone Șuvăilă, **pictură**, pînă în 8 august

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Cristina Oprișănescu, **artă decorativă**, **textile**, 1-25 august

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Suzana Dan, **pictură**, pînă în 6 august

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Claudia Popescu, **scenografie**, pînă în 6 august

GALERIA GALLA – expoziție de **pictură**. Vernisaj: 1 august

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Iris Bianca Teodorescu, **pictură**, pînă la sfîrșitul lunii iulie

OFICIUL NAȚIONAL PENTRU DOCUMENTARE ȘI EXPOZIȚII DE ARTĂ (Teatrul Național, tel: 313.91.15) – Mircea Muntenescu, **opincă**, **carte-piatră**, **fier-smoală-lemn**, **film în pădure**, **modelul**, **lemn în apă**, pînă în 3 august

SALA DALLES – Monica Morariu, *Despre formă*, **ceramică**, pînă în 5 august

U-ART GALLERY (sediul Uzinexport, Bd. Iancu de Hunedoara, nr. 8) – Octavian Vișan, **pictură**, Daniel Divrician, **sculptură**, Aurel Țâr, **pictură**

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighișoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Figuri și peisaje biblice. Gravuri și desene din Țările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 31 iulie/ *Pictori din Țările de Jos în colecții publice și particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 sept., doar sîmbăta și duminica

MUZEUL COLECȚIILOR DE ARTĂ – *Colecția avocat Hurmuz Aznavorian. Donația Rodica (Aznavorian) Sfințescu și Claudiu Sfințescu*: creații semnate de Gheorghe Petrașcu, Nicolae Tonitza, Francisc Șirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna/ *Samuel Mützner în colecții particulare bucureștene*, pînă în 19 august

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp și anotimp*, expoziție de **evantaie** din colecția Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie/ Salonul Cerchez – *Time for Tea*, expoziție de **ceainice din Marea Britanie**, 80 de ceainice din colecția permanentă a Consiliului Britanic din București, pînă în 5 august. Expoziție organizată în

---

INTERNET

Spam-ul, o agresiune?

Trebuie din capul locului să explicăm termenul *spam*, pe care îl citiți în titlu, poate necunoscut ca atare cititorilor, dar sigur știut ca fenomen. Pentru explicarea lui vom folosi două dicționare de informatică, apărute în anii trecuți pe piața românească de carte. În **Dicționar de informatică**, *englez-român*, de S.M. Collin (Editura Universal Dalsi, 2000), *spam*-ul este definit astfel: *(termen argotic) (i) articol care a fost plasat de mai multe ori într-un buletin de știri electronic, astfel încît este posibil să aibă un caracter comercial ascuns; (ii) mesaje de poștă electronică (**e-mail**) transmise unui număr mare de destinatari, de obicei în scop publicitar*. Un alt dicționar, mai vechi, oferă un sens lărgit acestui cuvînt. Este vorba de **Mini dicționar explicativ de termeni informatici moderni**, de Ion-Victor Papa (Editura Image, București, 1999): *Termenul se referă la un conținut de informații nesolicitate, nepotrivite și făcute publice în ultimă instanță. Este folosit pe scară destul de largă, desemnînd orice, de la **e-mail**-uri cu conținut fără valoare și nesolicitat, pînă la publicitatea inadecvată a unei pagini de **web**, cu scopul de a genera trafic intens.*

Spam-ul reprezintă, prin urmare, numele atribuit mesajelor publicitare pe care le primim în căsuțele de *e-mail* (așa cum ne sosesc, tot *off-line*, în cutiile poștale de acasă, reclame la detergenți sau la agenții imobiliare; tot *spam*-uri sînt, nu?). Apoi, *banner*-ele de pe *site*-uri pot fi interpretate tot ca *spam*-uri, nefiind dorite de internautul care nu vrea altceva decît informația conținută în pagina *web* pe care o accesează. În fine, tot *spam* este arhicunoscuta fereastră *pop-up*, care apare cu încăpățînare cînd deschidem anumite pagini și care, închisă, reapare enervant dacă dorim continuarea navigării pe *site*-ul respectiv.

Ce putem face pentru a evita *spam*-urile? În rîndurile de mai jos, puteți afla cîteva arme redutabile care vă vor face *surf*-area mai plăcută. În cazul cutiilor poștale de acasă, unii au găsit o soluție: aceea de a pune un bilet prin care-i avertizează pe plasatorii de publicitate că nu doresc să primească nici un fel de reclame, fluturași etc. Tot astfel putem proceda și noi.

Site-urile cu vechime, specializate în oferirea de servicii *e-mail* (de exemplu, clasicii **hotmail** și **yahoo**) oferă protecție împotriva acestor *spam*-uri. De curînd, **hotmail** și-a schimbat *look*-ul și, o dată cu noua față, a fost îmbunătățit și filtrul, care nu mai lasă intrușii să pătrundă în cutiuța noastră poștală virtuală. Modificarea este cu atît mai importantă, cu cît mesajele nedorite pot conține viruși. În fine, mai multe detalii aflați creîndu-vă un cont de *hotmail*.

Din nefericire, pe la noi nu se oferă mare lucru în materie de protecție a poștei electronice. De exemplu, *www.flash.ro* nu ajută în nici un fel internautul să se apere de invaziile publicitare. Pe de altă parte, deși la noi nu există încă o lege care să interzică împrăștierea de mesaje publictare clienților unui *site* de *e-mail*, nimeni nu se prea omoară să-și facă publicitate pe *net* prin sistemul mai sus amintit.

Ar mai fi ceva de adus în discuție, și anume ferestrele *pop-up* și *banner*-ele. Ele pot determina o încărcare mai lentă a paginii, iar publicitatea afișată poate ascunde surprize. Astfel, de curînd, în revista **Chip** era dezvăluită posibilitatea disimulării unor spioni în spatele unor aparent inofensive *banner*-e, care îl „citesc" pe internaut și transmit toate mișcările sale mai departe, în vederea creării unui profil. O altă situație cu care m-am confruntat recent este aceea a *banner*-elor animate, atît de numeroase și de violent colorate pe un anumit *site* (n-are rost să-l numesc, ca el sînt multe altele), încît citirea articolelor devenise imposibilă. Care este soluția? Un răspuns facil ar fi să nu mai deschidem *site*-urile care ne bombardează cu reclame. Din fericire, există și alte metode, destul de dure pentru proprietarii de *site*-uri: uciderea *pop-up*-urilor și a *banner*-elor. Cum? Prin instalarea unui minuscul *soft* care rezolvă problema. Un astfel de program, pe care îl puteți instala rapid (are în jur de 1 mega) și gratuit (pentru utilizatorii casnici), este **WebWasher** (*www.webwasher.com*).

Această soluție este neplăcută pentru cei care administrează un *site* (reclama este printre singurele modalități de a scoate un ban din paginile *web*, să recunoaștem), dar este, desigur, excelentă pentru cel care navighează și care are, astfel, acces doar la informația pe care o caută.

În final, vă propun să privim și altfel problema: o navigare cu *banner*-e ajută de multe ori prin dezvăluirea unui *site* nou lansat; o pagină lipsită de reclame este mai simplu și mai rapid de accesat, dar poate, de asemenea, părea mai săracă.

Ovidiu DRĂGHIA

odraghia@flash.ro

colaborare cu British Council
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ *Mioriţa*, expoziţie de **fotografii** ilustrate cu text din **Mioriţa**, realizată în colaborare cu Centrul Cultural American
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – Nicolae Guţu (Republica Moldova), **pictură**, 1-10 august
MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului XIX şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie
PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august/ *Ochiul artistului*, expoziţie itinerantă cu **fotografii** realizate de Constantin Brâncuşi
PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 21 august/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară**, pînă în 31 iulie/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului
TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – Octavian Vişan, **pictură**, pînă în 2 august
CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Slănic Moldova 2001**, pînă în 15 august. Participanţi: Theodor Moraru, Oana Sfetcu, Amelia Diamandescu-Gherasim, Marin Gherasim, Suzana Fîntînaru, Ioana Viorel Cojan, Oana Maria Văsîi, Ioan Văsîi (România), Alexei Colîbneac (Republica Moldova), Teodor Buzu, Matous Vondrak (Cehia)
GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă Bacău

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Patrimoniu salvat*, expoziţie de **piese restaurate**, pînă la sfîrşitul lunii iulie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă, **sculptură**, pînă în 19 august
CENTRUL CULTURAL GERMAN – *Claustrofobie*, Marius Petre, **desen**
MUZEUL DE ARTĂ – Rareş Beurean, *Despre viaţa romilor din România*, **fotografie**/ Paul Caponigo (SUA), **fotografie**

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Nathalie Sarraute, **afişe**, pînă în 31 iulie
NEOCAFÉ – *Desire*, Răzvan Ion, **fotografie**

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Carmen Albu, **pictură** şi **grafică**, pînă în 10 august

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor membri ai Uniunii Artiştilor Plastici, filiala din Rîmnicu Vîlcea

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa* – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, *Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Rodica Banciu Regep, **tapiserie**, Eugenia Banciu şi Ioan Banciu, **grafică**, pînă în 2 august/ Alexandru Szabo, **grafică**, 3-16 august. Vernisaj: 3 august. Prezintă criticul de artă Deliu Petroiu
GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*
GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**
GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**/ expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură** şi **artă decorativă** cu vînzare
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara
MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii în colecţia de artă a Muzeului Banatului*/ *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara, clasa prof. univ. Constantin Flondor
MUZEUL BANATULUI – *Nostalgia ţinutului pierdut*, arh. Sorin Gavra, **acuarelă**/ Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*
CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
ART CLUB BASTION – *Retrospectiva 2000-2001*
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie de grup, coordonator Eugenia Banciu

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
- 2 august, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
- 2 august, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
- 4 august, ora 19.00/ 5 august, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL
- 1 august, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

RADIO ROMÂNIA MUZICAL
- 31 iulie-3 august – transmisiunea în direct a **Festivalului „Wagner“ de la Bayreuth**

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

STIL

Stilul rococo în Italia

După Franţa, stilul rococo a sedus curînd şi alte medii de cultură europeană. Ele se ataşează spiritului cosmopolit, iluminist, pe care-l îmbracă gîndirea bătrînului continent în secolul al XVIII-lea.

Este o perioadă a marilor erudiţi, muzicieni, oameni de litere sau „diletanţi“ instruiţi, călători neobosiţi, întîlniţi la mai toate curţile europene, avizi de cunoaştere şi de preluare a unor cutume şi influenţe pe care să le transpună, apoi, în cultura proprie. Secolul al XVIII-lea este şi epoca unei mode galante şi fermecătoare, amabilă şi plină de curtoazie, care se substituie solemnităţii şi austerităţii baroce.

Se construiesc, în stil rococo, palate, castele, biserici, locuinţe, dar interdependenţa dintre exterior şi interior nu mai este acum obligatorie, aşa încît se fac reamenajări interioare, în spiritul noului stil, chiar şi în cazul vechilor clădiri. Ambientul absoarbe acum atenţia arhitecţilor, camerele în stil rococo fiind concepute după un sens predominant al luminii, care pătrunde din abundenţă prin ferestre şi uşi-ferestre, exaltată şi multiplicată de culorile pastelate ale pereţilor şi de multitudinea oglinzilor. Pictura se acomodează acestei clarităţi, idilele pastorale în peisaj bucolic devenind scene frecvente în decorul interior.

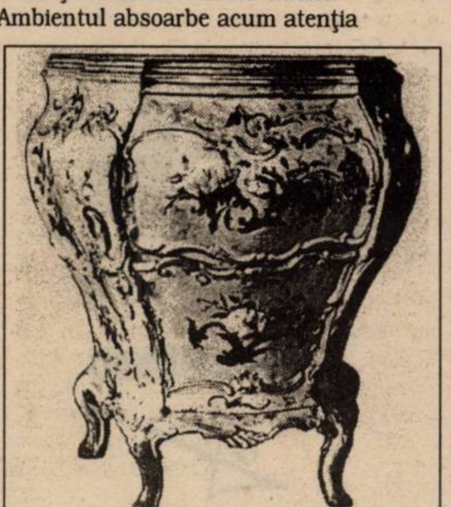
fig. 1. Comodă veneţiană pictată

Italia, ca şi Franţa, agreează saloanele mici, dispuse în anfiladă, deosebite numai prin culoarea decorului, oferind, pentru viaţa domestică a marilor familii italiene, un cadru intim, plăcut, agrementat de mobilier elegant.

Evident, apartamentele destinate vieţii publice – saloane de bal sau recepţii – păstrează vechile aranjamente ale „mobilierului de arhitectură“, menit mai degrabă să impresioneze asistenţa, decît să fie utilizat.

Deşi fieful rococo-ului italian în arhitectură se mută spre sudul Italiei, în regatul Neapolelui, unde regele Carol VII de Bourbon încurajează construirea de fastuoase reşedinţe regale (Caserta dorea să concureze palatul de la Versailles sau Potsdamul), din punct de vedere al artelor creatoare de frumos interior, Veneţia are o viziune aparte, mai rafinată, întocmai ca şi în baroc.

Ea continuă tradiţia mobilierului pictat, unele dintre decoraţii reflectînd sugestiv stilul artiştilor plastici contemporani, printre care Guardi şi Tiepolo. Lor le sînt atribuite chiar şi unele desene de piese de mobilier, cu atît mai mult cu cît la „Victoria and Albert Museum“ din Londra sînt conservate schiţe de comode şi console purtînd semnătura lui Tiepolo. Pictînd frescele unor reşedinţe veneţiene, cei doi au conceput, probabil, şi cîteva mobile, într-un stil care să convină decorului parietal.

Preluînd cu multă simpatie din arta franceză comoda, Veneţia dezvoltă un tip „bombé“ mai deosebit, cu linii sinuoase în toate planurile, dar în elevaţie, conturul profilat retrăgîndu-se treptat către partea inferioară, în timp ce partea superioară rămîne mult amplificată.

Suprafaţa ei este fie pictată, pe un strat de *vernis*, cu scene galante şi personaje frivole din *commedia dell'arte*, cu păsări, flori sau grădini, fie acoperită cu lacuri chinezeşti, într-o tentă caldă, peste care se suprapun motive orientale sau florale. Nu lipsesc nici delicatele festoane sculptate în volute şi foliaje lejere, asimetrice (fig. 1).

Din raţiuni de economie, dar şi de rapiditate, se recurge la sistemul „lacca contrafatta“, sau „laque pauvre“, obţinut prin colarea gravurilor decupate, imprimate în atelierele tipografice. Acest procedeu popular, folosit la decorarea comodelor sau a birourilor destinate unor locuinţe citadine mai modeste, ori a vilelor de la ţară, s-a dovedit atractiv şi plin de farmec.

O decoraţie opulentă, chiar în exces, o cunoaşte consola. Micii mauri ai lui Andrea Brustoloni, care-şi păstrează o influenţă profundă asupra rococo-ului veneţian, îngeraşi şi *putti*, în mişcări pline de graţie, se amestecă cu *rocaille*-uri, palmete şi volute, într-o încrengătură excentrică (fig. 2). Evident, fiind o mobilă de mare preţiozitate, consola era destinată apartamentelor oficiale, spre delectarea oaspeţilor de rang. Era anturată de tronuri somptuoase, sculptate în acelaşi metru, într-o reprezentare figurativă debordantă (fig. 3). De altfel, ambele piese ilustrate sînt opera unui sculptor, nu a unui ebenist, probabil Antonio Corradini, create în jurul anului 1730, astăzi fiind găzduite de Palazzo Rezzonico.

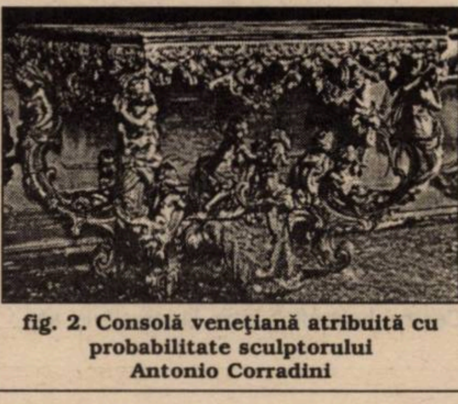
fig. 2. Consolă veneţiană atribuită cu probabilitate sculptorului Antonio Corradini

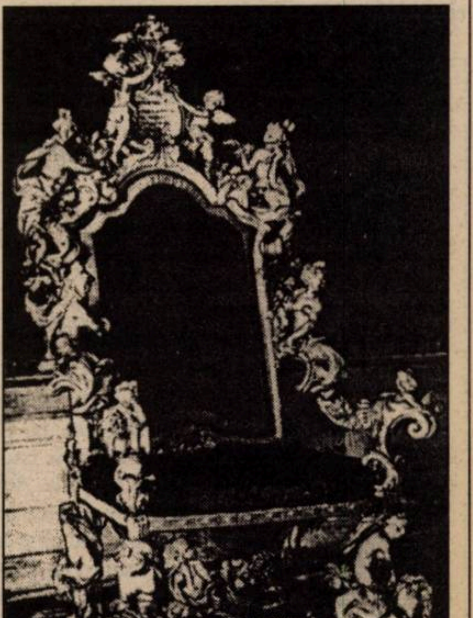
fig. 3. Tron din aceeaşi garnitură cu consola

Chiar şi într-o interpretare mai puţin elaborată, consola îşi va păstra funcţia decorativă, ori pe aceea de suport de bibelouri sau sfeşnice. Ea va contribui, în egală măsură, şi la aranjamentul „trumeau“-ului, avînd deasupra o oglindă mare, elegantă, încadrată de sculpturi abundente, lăcuite sau aurite. Aceste oglinzi, care vor relansa arta neîntrecută a maeştrilor veneţieni, sticlari sau sculptori, îşi vor găsi fericit locul şi deasupra şemineelor.

Viorica Gabriela POP

Impresii

Joaca de-a violenţa

BEDROS HORASANGIAN

Ultima întîlnire a celor 7+1 oarecum 8 (mari puteri industrializate, aproximativul apare datorită Rusiei, care a fost invitată în ultimii ani la întîlnirile *G7* datorită importanţei sale militare) a avut loc la Genova. Port italian, vechi centru comercial şi industrial, rivala dintotdeauna a Veneţiei, Genova s-a „bucurat“ de prezenţa a 8 şefi de state, dintre cele mai cu moţ ale contemporaneităţii. Dar a beneficiat şi de năpusteala altor zeci de mii de capete (să le spunem) înfierbîntate adunate din toate colţurile (nu chiar...) lumii şi Italiei. Militanţii antiglobalizare şi antimondializare au devenit deja un fel de asociaţie liber consimţită de dat cu *Huo!* Şi asta n-ar fi nimic. S-a ajuns la forme cvasiparamilitare de organizare a violenţei ca ocupaţie, pleziristă. De ce fac asta? Cine sînt aceşti energici tineri (cît de tineri?) veşnic militanţi şi, mai nou, puşi pe arţag revoluţionar? Orice întîlnire a şefilor de state din G7-G8 a avut şi această componentă protestatară devenită, de la o întîlnire la alta, mai agresivă. La ce bun? Seattle sau Göteborg nu contează: militanţii au depăşit etapa formelor de protest paşnic: mai un *Huo!*, mai o pancartă cu Mao, Lenin sau Che Guevara, mai un steag negru (anarhist), mai un steag roşu (cu secera şi ciocanul, distractiv pentru ei, dar distructiv pentru vieţile altor milioane care au îndurat stalinismul cu sînge şi moarte...) şi toată această recuzită pusă în slujba unor marşuri cîntate şi protestatare. *Very nice! But.* De aici pînă la aruncatul cu pietre şi *cocktail*-uri Molotov, pînă la bîte, răngi, lanţuri, bare de fier şi butoaie cu benzină n-au fost decît cîţiva paşi. De rău augur. Ce s-a cîştigat prin aceste acte de vandalism? Că au fost sparte şi jefuite magazine, arse maşini, agresaţi oameni (civili + militari), vandalizate oraşe istorice, pierderile înregistrate la Göteborg ajungînd la zeci de milioane de dolari. Iar punctul maxim s-a atins la Genova: a murit un om. Un tînăr, chiar din Genova, Carlo Giulliani, este ucis în îmbulzeala mulţimii, care, atacînd iresponsabil cîţiva poliţişti aflaţi într-o maşină, îl obligă pe un tînăr militar să împuşte, de frică şi spaimă, un alt tînăr. Civil. Un urlet de *Huoo!* nu rezolvă moartea, presupus anunţată de statistica matematică a evenimentelor şi de distrugerea vieţii unui alt om. Căci poliţistul care a tras este arestat şi acuzat de omor. Cu sau fără circumstanţe atenuante, el va fi condamnat! E drept? Nu e. Acel poliţist este nevinovat! Iată cum ajungem, pe baze logice şi emoţionale, să apărăm organele de „represiune“ ale statului (capitalist, imperialist etc. *Huooo!*) şi, mai mult, să insistăm asupra unei idei: *Violenţa nu naşte decît violenţă şi nu rezolvă NIMIC*. Istoria a mii de ani a dovedit-o! La nivel colectiv sau individual. Chiar şi „binele“ sau „dreptatea“ impuse prin dreptul forţei (s-a făcut dreptate!) n-au schimbat faţa lumii. Este amuzant (şi trist, în acelaşi timp) că 7+1 =8 şefi de state au trebuit să se întîlnească pe o navă, **European Vision**, nou-nouţă, construită în Franţa şi inaugurată la Genova cu prilejul acestei manifestări. Frica de terorism i-a obligat pe mai-marii lumii la măsuri stricte de securitate. Iar oraşul Genova, ca şi celelalte gazde ale unor astfel de întruniri, au devenit un fel de citadele atacate. Comercianţii genovezi, cu stagii vechi încă din Evul Mediu, aşa cum am învăţat la şcoală, şi-au închis magazinele. Întregul oraş a fost supus unor măsuri, stricte şi severe, de siguranţă. Degeaba. Militanţii iar şi-au dat în stambă (frumoasă vorbă care, se pare, deja, s-a pierdut). Ce se întîmplă cu aceşti vajnici luptători ecologişti, dar şi troţkisto-maoişti, admiratori ai lui Che sau apărători ai animalelor, ce vor ei la urma urmelor? Să apere *ce* şi să propună *ce*? Nu se ştie bine: deja s-a ajuns la un fel de negaţionism „sans rivages“. *Nu!* şi *Huo!* şi *Jos!* Ce? Orice. Sigur că sistemul „capitalist“ (care ne paşte şi pe noi...) îşi naşte propriile toxine, dar el eliberează şi propriii săi anticorpi. Capitalismul (sălbatic sau ponderat) a trecut şi el prin diferite faze. Fără a fi – lucru dovedit – o societate perfectă, cum, necum, a funcţionat şi a creat nişte valori. Şi, mai ales, lucru elementar, general dorit, un standard de viaţă. Minimal, asigurat sau mai puţin. O societate concurenţială ce s-a extins peste tot globul. Cu fenomenele cunoscute, *Coca-Cola* şi *McDonald's* se găsesc nu doar la New York şi Washington, ci şi la Moscova, Jerusalem sau Teheran. Asta e, ne place sau nu. Păstrarea identităţii (culturale sau culinare) se poate face şi pe alte căi decît aruncatul cu pietre şi urlatul cu banderole şi steaguri roşii. Sărăcia, bolile şi poluarea nu pot fi combătute doar cu urlete şi manifestări isterice. Ce s-a întîmplat în '68 a fost cu totul altceva. A fost un strigăt de protest al unei tinerimi nemulţumite şi debusolate. Al unei întregi generaţii (sau aproape) ieşite din consumismul unei societăţi ce-şi făcea din industrializare şi progres, deja, un sfîrşit. Şi au urmat şi alte „sfîrşituri“ (al istoriei, al ideologiilor, al culturii etc.) şi viaţa, totuşi, a mers înainte. (Despre mai '68 o incitantă lucrare apare la Paris: **Maos, trotskos, dodo**, a lui Jean Christophe Buisson, unde îi găsim pe protagoniştii acelor zile fierbinţi, de la Cohn-Bendit şi Geismar, pînă la Glucksmann. *„Jeunisme est un peu la maladie sénile du gauchisme?“*, se întreabă Buisson. Nu sună rău. De analizat pentru cei interesaţi: volum apărut la Editions du Rocher.) Muzica pop şi *LSD*-ul, mişcarea hippy (*hipismul*, pe româneşte, ar duce la Cristian Ţopescu...) şi antirăzboinică – în Vietnam mureau zeci de mii de tineri, iar în alte capitale se plictiseau zeci de milioane, ce era de făcut? – au însemnat un moment de cotitură. Şi la Londra, şi la Paris, şi la Bonn ceva-ceva a mişcat, s-a dovedit că tineretul vrea şi altceva decît casă, masă şi obiecte. Nu are rost să insistăm: mişcările antimondializare şi antiglobalizare de azi nu-şi pot justifica activitatea în nici un fel. Devin nişte periculoase partide de violenţă. Cu riscuri asumate şi care, scăpînd de sub control, pot duce – cum s-a şi întîmplat – la mari nenorociri. Carlo Giulliani nu poate fi transformat în martir. Chiar dacă papă e lider sindical. Este dureroasă şi nedreaptă moartea lui, dar cine a provocat-o? O înmormîntare fără preot şi fără flori. Pînă şi asta spune ceva. Un om putea să *nu* moară, un altul putea să *nu* devină ucigaş. Cine e de vină? Sigur că nu-i putem invita pe toţi ecologiştii şi militanţii *Green Peace* la serate cu manele şi partide cu bere şi mititei în România. (Excelent studiul dlui Andrei Oişteanu despre **Manelizarea României** în **22**. Fenomenul, cu buric şi un pupic, nu e nou, ci doar a căpătat aspecte groteşti. Azi. Va trece, cum au mai trecut şi altele, dar noi sîntem obligaţi să-i suportăm agresiunea şi prostul gust.) Şi tot n-am găsit un răspuns pentru haiducia celor care îi fugăresc pe cei G8 oriunde s-ar întîlni. Ce au şi ce n-au aceşti *globetrotteri* puşi pe arţag? Au timp – probabil, au (ceva) bani (probabil) şi şi-au făcut din militantism o ocupaţie. (Ţin legăturile între ei prin *e-mail*? Sau cum?) Lipsa de sens existenţial şi de viaţă lăuntrică să facă din datul cu *Huoo!* o ocupaţie satisfăcătoare? Nici cu binele nu o scoatem la capăt, nici cu răul. Atunci, cum? Pristanda i-ar lua cu binişorul, iar apoi, atacat cu pietre şi lanţuri, ce ar face? Oricît de familist ar fi: s-ar apăra! Dintr-o joacă plonjăm în dramă şi tragedie. Nu merită: preţul e prea mare. Iată-mă transformat în conservator şi „reacţionar“. N-am de ales.

Colecţia de mirări

Ruladă cu şoric

MIHAI DRAGOLEA

O dimineaţă de sîmbătă cu multă lumină şi căldură. Plec să întîlnesc un bun prieten; mă uit la femei, sînt ameţitor de frumoase (mai că pot zice că noi sîntem „hărţuiţi“ de-atîtea forme şi chipuri armonioase); la un moment dat, cînd nu aveam în preajmă o siluetă de admirat, mi-am sprijinit privirea de un panou negru, pus în dreptul unui magazin, pe el stătea scris cu cretă ce ofertă de mezeluri exista în interior, m-a lovit în moalele capului (la stomac nici nu putea fi vorba) „produsul“ care suna aşa: *Ruladă cu şoric*. Ameţitor, apetisant, chiar obsedant, că toată vremea petrecută cu bunul meu prieten n-am avut în minte decît rulada-minune, i-am spus şi lui de ea, sigur că omul habar n-avea de asemenea delicatesă. Întors acasă, am dat fuga la **DEX**, să văd cum e cu rulada; sînt trei feluri, prăjitură, mîncare „din muşchi de vită sau porc“ şi, „mai rar, ornament muzical de coloratură, bazat pe un şir de acorduri cîntate pe o singură silabă“ (p. 819). Ei, cît de muzical sună „ruladă cu şoric“, îţi lasă gura apă! Mi-aduc aminte că, în copilărie, ronţăiam cîte o bucată din pielea porcului sacrificat înaintea Crăciunului; mai mult însă îmi plăcea să mă joc cu bucăţile care se făceau singure, în mod natural, sul, adică „ruladă“, încît pot pentru ca să zic: şoricul e – la noi – strămoşul ruladei. Da' uite, acum i s-a dus prestigiul de înveliş, a ajuns o biată umplutură într-o ruladă de-a dreptul postmodernă. Abia după ce m-am dumirit cum e cu rulada la dicţionar mi-am îngăduit să văd ce s-a mai introdus în cutia poştală: reclame de tot felul, anunţuri, dar şi un pliant elegant, trimis de „Centrul holozofic“, buric al gîndirii de care nu ştiam nimic. Pe prima pagină figurează un indian cu barbă şi haine albe, sprijinit într-un toiag de bambus; are şi o aluniţă, dar nu pe frunte, ci pe obrazul stîng, şi-l mai şi cheamă Sant Thakor Singh; şi mai ales, e un înţelept; aşa este, că iată ce ne spune: „Noi ar trebui să trăim această viaţă de scurtă durată în direcţia cea bună, deoarece scopul vieţii noastre umane este de a ne realiza ca suflet şi de a-l găsi pe Dumnezeu“. Adînc, splendid, cugetare profundă şi revelatoare, că de unde să fi ştiut amărîtul de mine care e „scopul vieţii noastre umane“?! Habar n-aveam, bîjbîiam prin viaţa inumană, mai şi credeam că viaţa e de lungă durată, de unde să ştiu de „direcţia cea bună“, cît despre „realizarea ca suflet“ – nimic, nimic! –, eu doar cu realizarea fenomenului „ruladă cu şoric“. Ceva şanse de-a o lua în direcţia cea bună tot ar mai fi, pentru că omul cu aluniţă şi toiag dă nişte indicaţii preţioase, patru: „Un maestru competent în viaţă; meditaţia constantă pe Lumina interioară şi Sunetulul interior; viaţa etică; serviciul dezinteresat“. Pentru alţii, că, personal, „nu dau în schemă“: maestru competent în viaţă nu am, cu meditaţia pe „Lumina interioară şi Sunetul interior“ sînt la pămînt, abia de pot „medita“ la ziua de mîine; despre „viaţa etică“ nici nu poate fi vorba, sînt o găleată de grele şi multe păcate; iar „serviciu dezinteresat“ nu mai vreau să fac, că numai de-astea am prestat şi nu m-am înseninat nici fizic, nici metafizic, dimpotrivă. Cam asta e. La proxima ieşire din bîrlogul personal nu voi ajunge la „Centrul holozofic“, intru la mezelărie, să contemplu „rulada cu şoric“, atît merit.

Tabăra de traducători de la Bucşoaia

Ediţia a III-a a **Colocviului Tinerilor Traducători din limba franceză**, care s-a desfăşurat în perioada 9-13 iulie în judeţul Suceava, la Bucşoaia, a prilejuit constituirea revistei **Atelier de Traduction** care va fi condusă de prof. dr. Irina Mavrodin. Revista va fi finanţată de Biroul Cărţii, prin bunăvoinţa dlui Alexandre Lemasson, angajat al Serviciului Cultural Francez, participant activ la atelierele de traducere de la Bucşoaia. Colocviul s-a încheiat cu un concurs de traducere (din opera lui Paul Valéry). Juriul, prezidat de prof. dr. Irina Mavrodin, a remarcat elevi din Braşov, Constanţa, Iaşi, Suceava. Premiile au constat în cărţi oferite de Biroul Cărţii, Serviciul Cultural Francez şi Editura Trei.

În ultima zi petrecută la Bucşoaia a avut loc întrunirea membrilor Asociaţiei Române a Tinerilor Traducători (ARTT), care au pus în discuţie legătura dintre ARTT şi editurile cu importante colecţii de traduceri. Tot în cadrul acestei întruniri s-a vorbit despre promovarea tinerilor traducători prin facilitarea de contracte cu casele editoriale prestigioase. De menţionat că există deja contracte semnate între unii membri ARTT şi Editurile Polirom, Univers, Compania, Institutul European, Dacia.

Prof. Patrick DANILEVICI

Atelier de Creaţie
Publicitară

LEO
GRAPHICS

092359810

Nihil Sine Graficis

OBSERVATOR
CULTURAL
Nr. 76
07.08.-13.08.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

În dezbatere: *Jurnalul* lui Mircea Cărtărescu

Paul Cernat, Ana-Maria Popescu, Iulian Băicuş, C. Rogozanu, Ion Bogdan Lefter

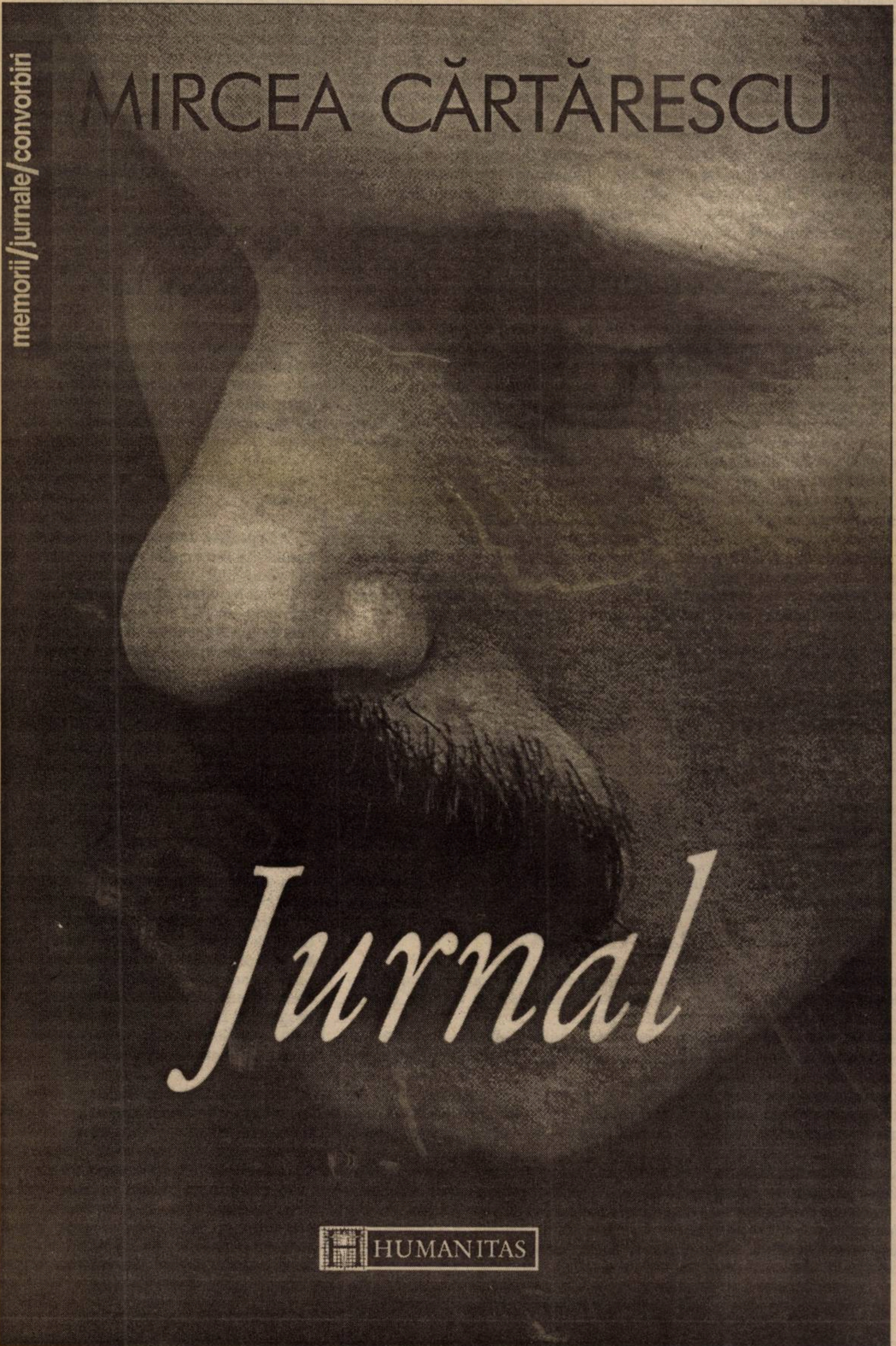
MIRCEA CĂRTĂRESCU
memorii/jurnale/convorbiri
Jurnal
HUMANITAS

Noi polemici culturale: scandalul manualelor alternative, scandalul de la Iaşi, Carmen Muşat despre ascensiunea rinocerilor, Adrian Marino despre vechi complexe româneşti

Interviu cu Stere Gulea

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 76, 07.08. – 13.08.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

Demitere la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ

Uniunea Teatrală din România – UNITER ia act cu stupoare de decizia Consiliului Judeţean Neamţ de a-l demite pe Corneliu Dan Borcia din funcţia de director al Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ.

De la instalarea lui în această funcţie, teatrul nemţean a cunoscut o ascensiune spectaculoasă, apreciată de întreaga lume teatrală românească. Această ascensiune şi-a găsit expresia în situarea constantă a Teatrului Tineretului în fruntea topului celor mai bune scene româneşti, în nominalizări şi premii la Gala UNITER, ca şi în Premiul pentru cel mai bun manager al stagiunii 1998/1999, acordat de către Consiliul Britanic Bucureşti.

Toate acestea, împreună cu tradiţiile scenei nemţene, fac ca acest teatru să se numere printre foarte puţinele instituţii-etalon ale teatrului românesc.

Iată de ce, departe de a fi o simplă măsură administrativă operată în baza prerogativelor autonomiei locale, decizia Consiliului Judeţean Neamţ lezează grav interesele teatrului românesc. Ea vine să „încununeze“ numeroasele tentative întreprinse pînă acum de a detecta diverse neajunsuri în activitatea directorului Borcia, toate eşuate lamentabil, fie că au fost întreprinse de Controlul financiar sau chiar de Poliţie.

În aceste condiţii, UNITER protestează energic împotriva acestei decizii aberante şi solicită menţinerea în funcţie a directorului Corneliu Dan Borcia pînă la încheierea mandatului său.

Senatul UNITER

În cinstea lui „23 August antiimperialist“, probabil, vineri 10 august, prin hotărîrea Consiliului Judeţean Neamţ, Corneliu Dan Borcia îşi încetează activitatea de director al Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ, funcţie pe care o deţine de şase ani, cei mai spectaculoşi din istoria nouă a instituţiei. Refăcînd sistemul umanitar dinainte de '89, actul stupid al demiterii lui Borcia e semnat în devălmăşie de reprezentanţi PSD şi PRM, dar şi PSD ori PNŢCD, „unind în cuget şi simţiri“ agronomi, profi de sport şi pe cei doi foşti directori din deceniul 9. Ei bine, tocmai unul dintre aceştia din urmă a fost preferat pentru interimat – actorul Cornel Nicoară, care, în ultima vreme, s-a distins doar prin vîrsta pensionării şi poveştile sale tarasconeze. Limbajul de lemn în care acesta oferă deja declaraţii în presa locală nu e concurat decît de aberaţiile din actul care ar dori să-i incrimineze activitatea lui C.D. Borcia. Vagul e nota dominantă, făcîndu-se uitate premiul pentru management oferit de British Council, situarea pe primul loc în topul teatrelor româneşti de vreo trei ani încoace, numărul de premiere-eveniment din fiece stagiune, festivalul care a adus în ultimii ani un număr excepţional de personalităţi într-o zonă vestită mai degrabă prin Bivolari şi Mone de Freitas.

Vom reveni în cel mai scurt timp cu povestea detaliată a acestei noi piese dintr-un eşafodaj care ţine şi de vremuri, dar şi de patimi.

Doru MAREŞ

*

Într-o vreme în care lipsa unor manageri de teatru, în România, devine cronică, aflu cu stupoare de demiterea unuia dintre cei mai buni în domeniu: managerul Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ, dl Corneliu Dan Borcia!

Este o oroare să aflu cum autorităţile locale îşi pot permite cu atîta largheţe să se dispenseze de serviciile unuia dintre cei mai dotaţi şi rafinaţi exponenţi ai managementului teatral din ţară! Sînt cu atît mai contrariat cu cît cred că oraşul Piatra Neamţ s-a făcut cunoscut nu numai în ţară, dar şi în străinătate prin eforturile deosebite ale instituţiei teatrale, conduse în ultimii ani de această mare personalitate în domeniu. Împărtăşesc, împreună cu mulţi alţi colegi, părerea că un asemenea gest de „sinucidere culturală“ a unui oraş nu poate fi decît opera unor minţi îmbolnăvite politic!

La ce ne mai putem atunci aştepta, dacă ne dispensăm cu atîta uşurinţă de cele cîteva valori autentice pe care le mai avem şi de care ar trebui să ne agăţăm cu disperare?

În faţa unui asemenea gest de inconştienţă afişat de autorităţile locale din Piatra Neamţ, nu pot să rămîn indiferent chiar dacă vocea mea răsună de dincolo de cheile Bicazului!

Cu deosebită stimă, dar profund dezamăgit

Horaţiu MIHAIU
scenograf

Cluj, 6 august 2001

Spaţii neconvenţionale

Duminică 5 august a debutat la Centrul de Cultură „Arcuş“ din Covasna un **Atelier de teatru în spaţii neconvenţionale şi multietnice** organizat de Centrul de Cultură „Arcuş„ în colaborare cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Informaţiilor Publice, în cadrul programului „Anul European al Limbilor în România – plurilingvism şi interculturalitate“. Printre participanţi se numără studenţi-actori din cadrul centrelor universitare din Bucureşti, Cluj-Napoca, Iaşi, Sibiu, Timişoara (secţia germană), Tîrgu Mureş (secţia maghiară) şi oameni de teatru – Gelu Colceag, Kovacs Levente, Florin Zamfirescu – cei care vor conduce *workshop*-urile ce se vor desfăşura pe parcursul manifestării.

Atelierul îşi propune crearea unor condiţii optime pentru concretizarea unor programe concepute de regizori şi oameni de teatru, oferindu-le posibilitatea de a experimenta noi metode şi modalităţi de spectacol în spaţiile neconvenţionale în vederea pregătirii viitorilor actori şi regizori pentru teatrele de limbă română, maghiară şi germană. Iniţiat în 1993 de Radu Macrinici, manifestarea a fost întreruptă pentru cîţiva ani, actuala ediţie fiind una revizuită – a fost introdus experimentul lucrului pe texte inedite, inspirate de un spaţiu neconvenţional – şi se va finaliza prin prezentarea, în 16 august, a unui spectacol realizat de participanţi în parcul, livada, pădurea sau pe lacul din împrejurimile Centrului „Arcuş“.

Agenda culturală

Teatru la Green Hours 22. Deşi ne aflăm în perioada de vacanţă, Teatrul Luni de la Green Hours continuă să ne ofere posibilitate întîlnirii cu spectacolele de teatru. Săptămîna aceasta sînt programate, cu începere de la orele 21.00, un spectacol de pantomimă, dans şi step – **Puzzle**, marţi 7 august – şi piesa **Zi că-i bine** în regia lui Florin Piersic jr. – luni 13 august.

Vernisaje, vernisaje... Noi vernisaje de artă plastică vor avea loc în această săptămînă la galeriile bucureştene ArTEI, Simeza şi World Trade Center (7 august), Orizont şi Sala Dalles (8 august), Căminul Artei (9 august) şi Apollo (11 august).

(Agenda completă în paginile 28-31)

Comunicat C.N.A.

Consiliul Naţional al Audiovizualului constată cu maximă îngrijorare faptul că majoritatea posturilor de televiziune, sub pretextul emisiunilor de vacanţă, exacerbează prostul gust, vulgaritatea, morala de gang.

C.N.A. consideră că nimic – nici măcar concurenţa dură pentru audienţă – nu poate justifica prostul gust, sexualitatea deşănţată, agresivitatea limbajului suburban, violenţa şi obscenitatea.

Îngrijorat de proliferarea unor asemenea emisiuni şi în acord cu reacţiile de revoltă ale multor telespectatori şi oameni de cultură, Consiliul Naţional al Audiovizualului solicită imperativ – în calitatea sa de garant al interesului public – stoparea acestor manifestări din programele de televiziune.

Consiliul Naţional al Audiovizualului face apel la responsabilitatea fiecărui realizator, prezentator, redactor sau post de televiziune să găsească soluţii de armonizare a caracterului distractiv al emisiunilor estivale, cu normele profesionale, morale, civice, ca şi cu cele privind protecţia minorilor.

Prezentul comunicat constituie un avertisment ferm înaintea aplicării punctuale a sancţiunilor prevăzute de lege.

Consiliul Naţional al Audiovizualului

Pe scurt

Sculptură şi artă decorativă la Palatul Mogoşoaia. Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş şi Georgia Lavric expun sculpturi şi tapiserii, la Centrul de Cultură „Palatele Brâncoveneşti de la porţile Bucureştiului“ de la Mogoşoaia. Vernisajul celor trei expoziţii a avut loc duminică 5 august, în prezenţa celor trei artişti.

Expoziţie de ceramică la Galeria Apollo din Bucureşti. Vineri 27 iulie a fost vernisată la Galeria Apollo (parterul Teatrului Naţional) o expoziţie colectivă cuprinzînd lucrări prezentate în cadrul celei de-a XVIII-a ediţii, din acest an, a **Taberei internaţionale de ceramică „Hamangia-Constanţa“**. Lucrările, realizate de artişti din Austria, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Macedonia şi România, au fost însoţite de o serie de fotografii documentare realizate de fotoreporterul Bebe Draia de la cotidianul constănţean **Telegraful**. Expoziţia mai poate fi vizitată pînă joi 9 august.

Odiseea 2001 se întoarce! După un periplu de două luni prin porturi din Franţa, Spania, Maroc, Algeria, Italia, Croaţia, Muntenegru, Albania şi Grecia, spectacolul **Odiseea 2001** realizat de Cătălina Buzoianu ajunge la Brăila, pe 6 august, pentru ultima reprezentaţie. Spectacolul Cătălinei Buzoianu, cu o distribuţie remarcabilă, face parte din **Programul Europa**, cel mai important program artistic de integrare europeană lansat de Teatrul Bulandra.

***Struma* la Festivalul Internaţional al Filmului de la Ierusalim**. Filmul lui Radu Gabrea, **Struma**, după un scenariu de Stelian Tănase, a primit Menţiunea specială a juriului celei de-a 18 ediţii a Festivalului Internaţional de Film de la Ierusalim. Festivalul a reunit în competiţie 80 de pelicule, documentare şi filme de ficţiune, **Struma** fiind prezentat în secţiunea „Jewish Experience“.

Sumar

ÎN DEZBATERE/JURNALUL LUI MIRCEA CĂRTĂRESCU

PAUL CERNAT, Spre **Orbitor**, cu ochelari de protecţie ▮4

ANA-MARIA POPESCU, Un jurnal compensatoriu ▮5

IULIAN BĂICUŞ, Jurnalul cu un singur locuitor ▮6

C. ROGOZANU, Fanatism lucid ▮7

ION BOGDAN LEFTER, Cu Mircea şi Mircea Cărtărescu ▮8

POLEMICI

Profesorul şi manualele alternative ▮10

ANDREI NEGRILĂ, Cultura în conferinţă (de presă) ▮11

CARMEN MUŞAT, Ascensiunea rinocerilor ▮11

CRISTINA CÎRSTEA, Întîlnire la Iaşi ▮12

DAN LUNGU, În chestiunea **Declaraţiei** celor 32 ▮12

FLORIN LĂZĂRESCU, Nimic nou pe „frontul de est“ ▮14

ADRIAN MARINO, Vechi complexe româneşti ▮15

SOCIETATE

WILLIAM TOTOK, Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (III) ▮16

BEDROS HORASANGIAN, Bucureştii în şlapi şi bermude ▮17

INTERVIU

STERE GULEA, „Am rămas în continuare ataşat, din păcate, unui cinematograf elitist“ ▮18

MIHAI DRAGOLEA, Dormitoare cu soare şi oglinzi ▮18

ARTE

TEATRU: **MIHAELA MICHAILOV,** Pledoarie pentru o roşie ▮20

TEATRU/MUZICĂ: **MĂDĂLINA DIACONU,** Menuetul de la Salzburg (II) ▮20

FILM: **ALEX. LEO ŞERBAN,** Rohmer revoluţionarul ▮21

ARTE VIZUALE: **MAGDA CÂRNECI,** Mattis-Teutsch şi Der Blaue Reiter ▮22/

ADRIAN GUŢĂ, Călătorie spre centrul artei moderne şi contemporane pe traseul Viena-Berlin ▮23

DUMITRU UNGUREANU, Iubesc maneaua, dar... ▮24

REVISTA PRESEI ▮25

RECENZII ▮26

AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

DORINA BOHANŢOV, Deşi invizibili, totuşi vizibili ▮32

Rubrici: Constantin POP, Monumente ▮28/ Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮29/ Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 30 IULIE – 5 AUGUST

▮ **Frămîntări estivale la PD.** Traian Băsescu a început să dea evidente semne de nerăbdare în ceea ce-i priveşte pe „baronii“ rămaşi moştenire de pe vremea preşedinţiei lui Petre Roman. Joi 2 august, Băsescu a recunoscut într-o declaraţie că vrea să cureţe partidul de „baronii şi cnejii“ din teritoriu, poftindu-i în acelaşi timp pe eventualii nemulţumiţi de asemenea măsuri drastice să se adapteze noilor realităţi sau să plece pur şi simplu din partid. „Vreau să elimin clientelismul. Una din deciziile fundamentale ale partidului este să deblocăm organizaţiile teritoriale care stau sub cneji şi baroni şi nu sub lideri autentici.“ Preşedintele PD şi-a îndulcit tonul belicos adăugînd că nu are intenţia să declanşeze o vînătoare de vrăjitoare, ci pur şi simplu să facă ordine. Pe de altă parte, Traian Băsescu trebuie să gestioneze demisiile din partid, ultimele venind din partea unui număr de 11 membri ai organizaţiei Prahova. Într-o scrisoare adresată lui Traian Băsescu, grupul de demisionari se declară nemulţumit de „stilul nedemocratic“ al noii conduceri a PD-ului, care încearcă „să-şi satisfacă tendinţele dictatoriale“ şi să-şi răsplătească propria clientelă sub paravanul unor intenţii generoase şi deschise.

▮ **PNŢCD adună cioburile.** Înfăţişarea de pe 2 august a avut ca deznodămînt, deocamdată, respingerea cererii de ordonanţă prezidenţială înaintată de Călin Cătălin Chiriţă şi de Vasile Lupu în procesele intentate actualului preşedinte interimar al PNŢCD Victor Ciorbea. Cei doi solicitau repunerea în funcţiile din care fuseseră demişi şi restituirea birourilor şi ştampilelor. Actualul preşedinte interimar a declarat că nu vede în acţiunile în Justiţie ale celor doi decît noi încercări de compromitere a partidului, anunţînd că deciziile pe linie de partid pot fi eventual atacate la Congresul prevăzut pentru 14 august. Tot în vederea Congresului extraordinar este proiectată şi o remodelare a conducerii PNŢCD. Reorganizarea vizează o componenţă lărgită a structurii de conducere, sub forma unui Birou Naţional de Conducere. Acesta va curpinde 27 de membri, incluzîndu-i pe preşedinte, secretar general, 13 vicepreşedinţi şi 12 membri. Constantin Dudu Ionescu va candida la funcţia de secretar general. Pe de altă parte, Delegaţia Permanentă va număra, pe lîngă cei 27 de reprezentanţi ai Biroului de Conducere, încă 48 de membri şi 23 de supleanţi. Toate modificările vor fi supuse, conform declaraţiilor preşedintelui interimar al PNŢCD Victor Ciorbea, aprobării Comitetului Naţional de Conducere din 13 august.

▮ **O acţiune contestată.** Primăria sectorului 1 a ordonat – şi executat prompt – acoperirea inscripţiilor de pe zidurile Universităţii – lăsate intacte, după îndelungi dezbateri, la vremea respectivă, de lucrarea anterioară de curăţire profesionistă a faţadei, gestionată de Ministerul Culturii. Gestul primarului Gherasim a stîrnit indignarea organizaţiilor de revoluţionari şi a altor organizaţii civice, nemulţumiţi de maniera brutală de „ştergere a unei porţiuni de istorie“. Acţiunea Primăriei – o dizgraţioasă spoială cu var – se relevă a fi, dincolo de considerentele politico-moral-istorice, o agresiune la faţa oraşului cu nimic mai prejos celei reprezentate, de pildă, de instalarea unui chioşc ruginit sub balconul Universităţii. Preocuparea primarilor pentru aspectul civilizat al capitalei este poate reală, dar se izbeşte de mentalitatea – greu de depăşit, se pare – a locatarului unei colibe din chirpici... (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

Cu ochii la Macedonia

NESTOR RATEŞ

Politica americană în Balcani este de cîtva timp un subiect predilect al presei româneşti. Nu-i deloc de mirare, căci intenţiile şi acţiunile principalei puteri a lumii în zona geografică în care se găseşte România sînt de interes vital pentru români. Ce *este* de mirare e că o chestiune atît de importantă, ce s-ar cere tratată cu extremă prudenţă şi în temeiul unor informaţii de primă mînă, i forma unor însăilări senzaţionaliste, a unor presupuneri, teorii şi interogaţii. Aceste exerciţii, plasate cîteodată în sportul preferat al conspiraţiilor, abordează un ton neliniştit, de potenţial ori chiar iminent pericol, cînd nu se limitează la cunoscutul „las' că ştim noi“.

În ultimele zile, angoasele s-au brodat pe un amplu articol din revista germană **Der Spiegel**, care afirma că americanii ar fi implicaţi în susţinerea teroriştilor din organizaţia albaneză UCK din Macedonia. Răspunzînd alarmelor pornite în cîteva ziare bucureştene de acest articol, Ambasada americană a difuzat vineri o „notă pentru presă“ în care citim: „Statele Unite dezmint categoric că au acordat sprijin de vreun fel extremiştilor albanezi care încearcă să submineze pacea şi stabilitatea în regiune“.

Este o declaraţie importantă. Precum se ştie, americanii au fost iniţial reticenţi în a se implice în Balcani, iar la un moment dat, noua administraţie Bush demonstra o înclinaţie spre dezangajare, la care a renunţat repede, sub presiunea europenilor. Obiectivul major al Statelor Unite în regiune este să stingă focarele de conflict şi să contribuie la găsirea unor soluţii trainice. În Macedonia s-au făcut progrese, dar situaţia rămîne încă tensionată, după cum o ilustrează noile incidente violente recente. Tratativele sînt delicate, iar rolul principal de mediatori îl au, de fapt, europenii. Apare clar că o reglementare durabilă a conflictului nu va putea fi realizată decît dacă etnicii albanezi se vor simţi în siguranţă şi vor obţine soluţionarea unora dintre doleanţele lor. Americanii, ca şi europenii, au rămas în contact cu liderii albanezi din Macedonia, căutînd să le dea lor şi întregii minorităţi albaneze acel sentiment de securitate care să-i îndemne la compromis. În definitiv, ei sînt intermediarii şi, prin urmare, trebuie să obţină încrederea ambelor părţi. Unii dintre cei care reprezintă minoritatea albaneză la masa tratativelor vor fi fost implicaţi în mişcări cu caracter terorist. Fără ei, însă, un acord nu ar avea credibilitate şi aplicabilitate. Aceştia sînt acum moderaţii, cei care iau parte la negocieri, vor o înţelegere. Extremiştii sînt cei care continuă acţiunile violente, care lansează atacuri contra forţelor macedonene, punînd în pericol un armistiţiu precar.

Ce pare să-i supere pe unii comentatori români este că americanii favorizează în Macedonia un compromis ce-ar recunoaşte şi drepturile legitime ale minorităţii albaneze. Acest lucru înseamnă că albanezii au devenit pentru americani „o naţiune preferată“, iar macedonenii slavi „o naţiune nedorită“? Numai printr-o exagerare absurdă s-ar putea crede acest lucru. Americanii, ca şi vest-europenii, se preocupă de drepturile minorităţilor nu de azi, de ieri. Şi dacă cineva vede ceva rău în asta, mi-e teamă că nu ştie ce-i democraţia. Dar există şi un aspect foarte pragmatic, pe care oricine ar trebui să-l poată sesiza: un acord trebuie să ţină seama de interesele ambelor părţi în conflict. Numai un război oferă totul uneia din părţi, şi anume aceleia care a învins. În fond, întregul efort pe care îl depun mediatorii la tratativele de la Ohrid este chiar acela de a menţine integritatea teritorială şi stabilitatea Macedoniei ca un stat unitar.

S-ar putea să existe într-adevăr o gravă lacună de înţelegere în privinţa intenţiilor americane, demonstrată mai ales atunci cînd, de îndată ce sînt aduşi în discuţie termenii de naţiuni „preferate“ şi naţiuni „nedorite“, analogiile curg nestăvilite, producînd fraze de genul: „Cu ochii la Macedonia, putem fi neliniştiţi pentru România“. Scrisă de unul dintre cei mai avizaţi comentatori de politică externă din presa română, această frază nu e plasată în neant, ci direct şi explicit în contextul relaţiei româno-ungare. Este, oare, cu putinţă să întrevedem o evoluţie a situaţiei din România similară cu cea din Macedonia sau fosta Iugoslavie care să forţeze Statele Unite să aleagă între Ungaria şi România? Şi dacă este cu putinţă, nu ar trebui să se facă ceva pentru a o preveni acum?

Aceste întrebări au fost puse de mai multă vreme şi au primit şi răspunsuri la nivelul conducerii ţării, atît în trecuta guvernare, cît şi în cea actuală. Drept rezultat, relaţiile interetnice sînt lipsite de asperităţi grave, iar scenariile apocaliptice nu-şi găsesc nici un temei. Cu ochii la Macedonia şi, mai devreme, la Iugoslavia, oamenii de stat români au învăţat lecţii preţioase.

Praga

(Text transmis la Radio Europa liberă)

▮

Atelier de Creaţie Publicitară

LEO GRAPHICS

092359810

Nihil Sine Graficis

JURNALUL LUI MIRCEA CĂRTĂRESCU

A apărut de curînd o nouă carte semnată de *Mircea CĂRTĂRESCU*, de astă dată un... *Jurnal*! Autorul mărturisise în cîteva împrejurări publice că ţine unul, însă publicarea volumului de însemnări zilnice acum, cînd era de aşteptat să vină cu volumul al doilea din *Orbitor*, a constituit o surpriză. Recepţionată ca atare şi tratat ca atare, *Jurnalul* lui *Mircea CĂRTĂRESCU* a fost primit ca o apariţie neaşteptată a unuia dintre cei mai importanţi scriitori români de azi şi n-a rămas necomentat. Mai mult decît atît, în cele două luni şi ceva de la lansare (la Tîrgul Internaţional de Carte BOOKAREST 2001), cronicile de care cartea a „beneficiat" au dat verdicte extreme: ultraextaziate unele, de-a dreptul indignate altele. O punem şi noi „în dezbatere" în paginile care urmează...

Spre **Orbitor**, cu ochelari de protecţie

PAUL CERNAT

La 45 de ani, postmodernul Mircea Cărtărescu e deja un „clasic în viaţă", mai mult admirat decît înţeles cu adevărat. Însă de cîţiva ani încoace el pare a fi ajuns în punctul în care-şi permite „luxul" de a oferi publicului nu doar „evenimente" (practic, orice apariţie editorială purtînd marca M.C. este un eveniment), ci şi provocări/„lovituri" generatoare de inevitabile controverse.

După cum se ştie, Cărtărescu scrie jurnal din adolescenţă, iar importanţa pe care i-o atribuie în ansamblul propriilor scrieri este una esenţială. Jurnalul intră, de fapt, într-o tipologie a „scriiturii adolescentine", menită să conserve şi să protejeze cu orice preţ, dincolo de uzura socială a maturităţii, spiritul „vîrstei geniale". Vîrsta virtualităţilor nelimitate, vîrsta disponibilităţii absolute, vîrsta „cărtăresciană" *par excellence*... Mircea Cărtărescu este însă şi un scriitor sincronizat cu epoca în care trăieşte, cu manifestările ei exterioare, de suprafaţă, dar şi (mai ales!) cu structura ei profundă, cu misterul ei ontologic. Dacă în România anilor '80 literatura era – deşi excentrică în raport cu Sistemul – Centrul lumii, iar optzeciştii alcătuiau o generaţie de creaţie cu amploare naţională, în anii '90 istoria pare să-şi fi pierdut sensul, iar literatura – prestigiul. A rămîne pe baricadele literaturii într-o lume în care scriitorii intrau, cu arme şi bagaje, în vîltoarea bătăliilor politico-instituţionale, a presei scrise şi a televiziunii, a *job*-urilor lucrative, devine pentru M.C. o probă de asceză şi de vocaţie urmată cu fanatism, dar şi de pragmatism instituţional: maturitatea va da o (salutară) mînă de ajutor adolescenţei, protejînd-o ca pe bunul cel mai de preţ. Jurnalul capătă o funcţie terapeutică, aceea de a menţine coerenţa unei identităţi aflate în pericol în faţa haosului social, a confuziei, a dezorientării, a lipsei de sens: „Jurnalul rămîne... cel mai adevărat, cel mai important şi – pe mari spaţii de timp – *unicul* mod de a şti că exist, că viaţa mea interioară, intrată uneori în strîmtori aproape fără speranţă, continuă şi caută largul. Caută, adică, bazinul de deversare şi liniştire care e fiecare carte".

În vreme ce intelighenţia autohtonă se epuiza în lupte de uzură şi în iluzii anacronice, „vizionarul pozitivist" Mircea Cărtărescu se sincroniza, ca scriitor, cu pulsul lumii postindustriale occidentale, învăţîndu-i la perfecţie regulile şi jucîndu-le cu o eficienţă dezarmantă. Devenea, altfel spus, o instituţie individuală, investindu-şi toate resursele în propria-i literatură şi devenind, rapid, scriitorul-fanion al României deceniului zece.

Volumul (fragmentul) recent publicat acoperă doar şapte ani – cifră „mistică" – dintr-un flux jurnalier de aproape trei decenii. Mai exact spus, acoperă perioada cuprinsă între 1 ianuarie 1990 şi 31 decembrie 1996. În acest interval de timp, în care organismul uman îşi schimbă toate celulele, apar **Levantul**, apoi „restanţele" **Dragostea** şi **Visul chimeric**, e reeditat în variantă completă **Visul/Nostalgia**, sînt concepute şi publicate **Travesti** şi primul volum din **Orbitor** (apariţia ultimului constituie, de fapt, *happy end*-ul cărţii de faţă, o „metamorfoză a omizii în fluture" şi o redobîndire de sine în urma unei epuizante reconstrucţii interioare). Jurnalul – acest însoţitor fidel – joacă aici rolul a ceea ce romanticii germani ar fi numit o *Ur-scriere*, miezul profund din care pornesc şi se ramifică, organic, toate celelalte scrieri cărtăresciene, subterana „dostoievskiană" a maestrului din umbră... Însă, deşi avem de a face cu un decupaj fragmentar, volumul e unul „autonom" şi foarte... romanesc, cu cap şi coadă, cu o anumită epică interioară, aceea a aventurii scrisului, a redobîndirii de sine. Contrastul dintre fundalul istoric, socio-politic – pe de o parte – şi – pe de altă parte – planul „istoriei personale", cu proiectele şi obsesiile sale, a fost deja sesizat de comentatori. Adepţii implicării civico-politice a intelectualului au văzut în el simptomul unui narcisism autist, de nu chiar al unui estetism amoral şi megaloman, indiferent la suferinţa şi zbaterile lumii din jur. Cu atît mai mult cu cît e vorba (nu-i aşa?) de perioada cea mai zbuciumată a ultimului deceniu, o perioadă a implicărilor totale (şi fatale pentru mulţi scriitori...).

Pe lîngă decupajul cronologic, jurnalul filtrează şi dozează subiectiv doar ceea ce autorul a crezut de cuviinţă că merită consemnat. Avem, în mod evident, un jurnal cu mai multe „straturi", inegale ca expresivitate şi substanţă, dar constituind, din contradicţii, căutări, decepţii şi reuşite, un tot; valoarea lor e direct proporţională cu gradul de implicare afectivă, emoţională a autorului.

De la bun început, se înregistrează o desprindere progresivă, în trepte, de viaţa literară şi politică, şi asta pe măsură ce scriitorul îşi creează noi „straturi de protecţie": activitatea universitară, bursele de studiu în străinătate, contractul cu Editura Humanitas a cărei vedetă va fi, printr-un transfer magic de prestigiu... Pe 10 ianuarie 1990, Mircea Cărtărescu notează: „Scoatem revista **Contrapunct**, care ar putea să devină liantul generaţiei noastre. [...] E vremea de luptat şi trebuie să lupt. Scrisul – pe mai tîrziu. Acum e nevoie să urnim lucrurile. Esenţial: să-mi păstrez curajul de a ieşi oricînd din orice joc...". Şi, peste numai o săptămînă: „Am făcut un lucru foarte bun, şi anume m-am retras de la **Contrapunct**. Greşeam dacă mă implicam în viaţa literară. [...] Voi atinge iar puritatea artistului adevărat, care se fereşte de contactul cu alţii, care se ascultă şi se înţelege pe sine. Voi reîncepe să citesc şi să scriu, voi ieşi din vîrtej"... Desprinderea de „lumea literară" şi de vanităţile ei, retragerea deliberată către margine, merge în paralel cu desprinderea de generaţia '80 (cîteva însemnări marchează acest sentiment al înstrăinării faţă de propriul trecut „generaţionist", cu care rămîne, totuşi, solidar). E o realitate faptul că, după 1990, Mircea Cărtărescu a avut resursele necesare pentru a se desprinde în alergător solitar pe propria orbită: „Cînd toţi se vor duce către social, politic şi istoric, eu voi rămîne la psihicul *che muove il sol e l'altre astre*. Voi merge în răspăr, către interior".

1990 este, pentru Cărtărescu, şi anul „renunţării" la poezie. Aceasta devine o activitate subterană, aproape secretă, transferată în parte către proză. Începe acum o luptă disperată, pe viaţă şi pe moarte, cu propriile recorduri omologate (întrebarea „voi mai putea ajunge la înălţimea din **Nostalgia** şi **Levantul**?" este, probabil, motorul acestui jurnal).

Refuzînd să se lase confiscat de jocurile literare şi politice, de luptele pentru afirmare instituţională, plasîndu-se excentric faţă de ele, Cărtărescu îşi creează acum propriul joc. Autorul nu este, totuşi, un abstras din viaţa publică: participă la mitingurile din Piaţa Universităţii, înregistrează, sarcastic şi oripilat, teroarea mineriadelor sau manipulările abjecte ale televiziunii publice conduse pe atunci de actualul ministru al Culturii... Nu puţinătatea notaţiilor cu caracter civico-politic deranjează, ci banalitatea, platitudinea multora dintre ele. La fel sînt şi reflecţiile pe marginea unor cărţi de eseu politic (apărute, cam toate, la Humanitas), cum ar fi cele ale Hannei Arendt sau ale „noilor filozofi" B.-H. Lévy şi A. Glucksmann... Ceva sună fals, convenţional, uşor naiv, diletant-conştiicios; din fericire, asemenea însemnări sînt destul de puţine.

După 1991, ecourile vieţii politice şi sociale dispar însă aproape cu desăvîrşire. M.C. călătoreşte în străinătate cu ocazia unor burse de studiu (America, Olanda, Germania, din nou America), iar însemnările „externe" sînt monografiile unei singurătăţi halucinante şi – paradoxal – intens erotizate: scriitorul trăieşte, în general, izolat, îşi omoară timpul citind sau ascultînd muzică, suportă greu absenţa soţiei, rătăceşte prin cartiere spectrale... La începutul anilor '90 intră în viaţa universitară, pe care şi-o asumă, în general, la rece, fără participare interioară. Citeşte cu tot mai mult interes pentru doctorat, ţine seminarii în faţa unor auditorii „placide", singurul eveniment de care e mulţumit fiind preluarea Cenaclului Litere, despre care însă nu aflăm prea multe lucruri.

Dacă e să vorbim de narcisism, ceea ce frapează este însingurarea celui care scrie în acest jurnal. Prietenii, rudele, colegii sînt realităţi exterioare, îndepărtate, abia menţionate ici-colo. Nici unul nu trece dincoace de ecranul acestui personaj obsedat de propria interioritate. Există, totuşi, două excepţii: soţia (Cri, Kitty) şi, mai ales, fiica sa, micuţa Ioana (Ioni), singura care pătrunde în lumea celui care începe să trăiască prin ea. Ea este singura creaţie în faţa căreia literatura tatălui păleşte, singura fiinţă pentru care ar renunţa bucuros la scris.

Deşi „intim", **Jurnalul** e în acelaşi timp unul scris cu gîndul publicării; autorul se adresează uneori cititorului în *aparté*-uri ironice, ba chiar şi „istoricului literar"; afirmaţiile sînt mereu subminate, contrazise, unei zile depresive, cu astenii, lamentouri masochiste, nevroze ş.a. îi urmează o alta senină, visătoare, fericită, plină de speranţă şi tihnă casnică... Alteori, autorul decupează din cotidian *short stories*, se joacă „postmodern" prin farmecul şi mizeria mărunţişurilor cotidiene pentru a devia, inevitabil, către omniprezenta obsesie a scrisului, suprema împlinire socială şi personală... *Nota bene:* atunci cînd Cărtărescu se plînge că nu mai poate scrie, că scrie prost, că i-au secat puterile şi viaţa nu mai are sens (neputinţa scrisului e suprema catastrofă într-o viaţă personală altminteri fericită), el devine mai expresiv, mai uman şi mai intens-autentic, dramatic şi ataşant. Lamentaţiile nu sînt cu totul inocente: ele au ceva din autoflagelarea pustnicului aflat în aşteptarea revelaţiei, din pasiunea îndrăgostitului frustrat, din gimnastica de recuperare + întreţinere a sportivului de mare performanţă... O retrăire a adolescenţei, în fond... Autorul îşi face adevărate programe de existenţă, meditaţie, lecturi, scris etc. întinse pe luni şi ani, elaborează strategii ale publicării propriilor sale cărţi, îşi gestionează traducerile în străinătate, e atent la receptare, suferă atunci cînd „nu e înţeles", se comportă asemeni unui *dandy* postmodern dublat de un manager expert în crearea misterului. Se guvernează, cum spuneam, ca pe o instituţie, ca pe o mare corporaţie industrială, dovedindu-se, întru aceasta, un postmodern integrat, hiperraţional şi pragmatic *à l'americaine*. Stăpîneşte, cu ştiinţa şi intuiţia unui *mind gamer* versat, atît regulile jocului internaţional, cît şi pe cele ale cîmpului literar şi instituţional românesc. Ca anatomie a scriitorului de mare performanţă, **Jurnalul** este unul *exemplar*, o provocare menită să te umple de admiraţie, să te enerveze sau să te descumpănească – după caz...

O altă componentă care n-a scăpat comentatorilor este **Jurnalul de vise** („nocturnalul"), adevărată armă secretă. Autorul e un performer al oniricului, colecţionează vise aşa cum entomologii colecţionează fluturi, experimentează identităţi/lumi virtuale,

RADIO
CONTACT
96,1FM

stranii, asemeni unui computer metafizic. Dincolo de frumuseţea atroce, decadentistă, uneori grotescă sau comică a acestor expediţii vizionare şi „metafizice" (transcrise firesc, simplu, fără urmă de ostentaţie), rolul lor e unul psihanalitic, autoscopic, magic, „chimeric". Ca şi fluturele, ca şi hermetica literă H (obsesie majoră, minuţios inventariată), visul simbolizează „contactul dintre lumi", creînd breşe în monotonia depresivă, în platitudinea vieţii cotidiene, „diurne". Stratului de suprafaţă al jurnalului, alcătuit din mărunţişurile domestice, din micile mizerii, tentaţii şi bucurii zilnice, din „realitatea" domestică a omului matur (deşi supărat, cîteodată, pe propria-i fericire, care-l limitează), i se adaugă o dimensiune fantastică („da, ce fantastică este viaţa mea"), în care intră şi criza de epilepsie din adolescenţă, şi tulburările nevrotice, şi iluminările sau atacurile de panică, dar (mai ales!) „vizitatorii" nocturni, fantomele desprinse parcă din **Dosarele X** (*the truth is out there*) care îi apar în stările de semitrezie şi îi confirmă sentimentul că e un „ales".

Jurnalul de lectură mărturiseşte şi el despre un „exerciţiu spiritual". Autorii favoriţi, cei asupra cărora revine, sînt marile modele afine, oglinzile în care Cărtărescu îşi recunoaşte obsesiile, temele, viziunile, chipul, în care se caută, de fapt, pe sine: Pynchon, Kafka, Proust, Kirkegaard, Thomas Mann, Nabokov, Sabato, Dostoievski, Borges, Marquez, Scott Fitzgerald, Salinger, Mandiargues, Arghezi, Mateiu Caragiale, Blecher... Citeşte cărţi de arhetipologie, psihanaliză, filozofia ştiinţei, mitologie şi cosmologie, cărţi despre mintea şi creierul uman... Lecturile cărtăresciene sînt stimulente psiho-senzoriale, experienţe de autocunoaştere, scriitorul tinzînd să-şi concureze şi să-şi „devoreze" modelele pe care le admiră şi cu care se compară, de la egal la egal, orgolios sau umil-invidios, după caz: „Repet ceea ce am spus despre Arghezi: pe lîngă el sîntem toţi nişte puţoi clorotici. Un singur lucru mă încurajează, că Arghezi a scris **Cimitirul** la 56 de ani, dar e o slabă consolare, fiindcă eu uit parcă şi ce am ştiut vreodată". Ca aprecieri critice „obiective", notele de lectură sînt însă mai degrabă dezamăgitoare. Mult mai puternice sînt, în schimb, meditaţiile pe marginea textelor sacre, biblice sau extrem-orientale. Nu e vorba aici neapărat de religie, ci de o căutare personală, pe cont propriu, de experienţa interioară a misticului (o noutate faţă de luciferismul din anii '80): „Pentru mine, mistica nu e un joc cu simboluri, nu e poezie. E căutare adevărată, chiar dacă urmele ei imediate sînt poezie. Poezia este semnul, scoria ratării în căutare". A spune că pentru M.C. „literatura e Totul" înseamnă a nu spune, de fapt, mai nimic. Ei bine, da, literatura e pentru el Piatra Filozofală, un pseudonim al mîntuirii, al salvării sufletului. Desuet? Dar şi epopeea (revizitată în **Levantul**) e un gen desuet, şi noţiunea de capodoperă (reabilitată în practică de Cărtărescu) e tot „desuetă"... M.C. îşi manifestă *hybris*-ul doar în cîmpul propriei sale literaturi, dublînd-o cu o luciditate pe măsură. Iar masca nu e mai puţin importantă decît ceea ce e în spatele ei: „M-am văzut acum o clipă-n televizorul stins: negricios ca un sfînt, cu obrajii scobiţi şi ochii tăioşi, cu pletele de scolastic medieval (puţin eretic), imaginea mea exterioară e aproape un arhetip: are autoritate, e o efigie. Cine-ar putea vedea imaturitatea, stîngăcia, nevoia de protecţie din spatele acestui sfînt umanist atît de fals? Dezorientarea şi frica lui?". Din acest amestec de orgoliu extrem şi vulnerabilitate maximă, de ascundere şi dezvăluire, de ambiţie cosmică şi exasperare masochistă, de asceză şi erotism se naşte o bună parte din fascinaţia cărtăresciană...

Nu puţini vor fi cei care se vor întreba de ce un autor încă tînăr şi în viaţă îşi publică jurnalul. Un posibil răspuns ar fi acela că Mircea Cărtărescu din *acest* jurnal e deja un autor defunct, foarte diferit de cel de acum, iar publicarea paginilor de faţă e considerată drept una „postumă". Oricum, **Jurnalul** va continua, ca dublu al vieţii autorului şi al celorlalte scrieri ale sale, ca o metaforă a destinului pe care îl tatonează, în căutarea misterului „orbitor" al existenţei. El este, de pe acum, cel mai spectaculos *new entry* în topul marilor jurnale ale literaturii române. Devenit controversat, incomod, adică viu, Mircea Cărtărescu se îndreaptă spre **Orbitor** cu ochelari de protecţie... ▌

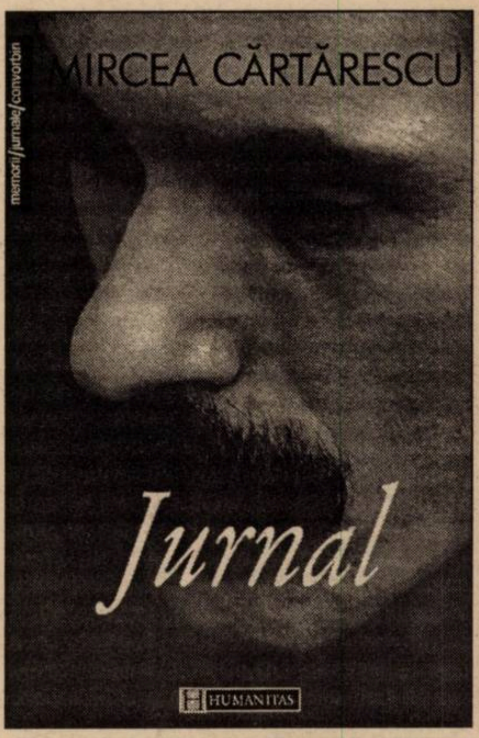

Mircea CĂRTĂRESCU
Jurnal
Editura Humanitas,
Colecţia „Memorii/Jurnale/
Convorbiri",
Bucureşti, 2001,
472 p., f.p.

Un jurnal compensatoriu

ANA-MARIA POPESCU

„Nu sînt deloc sigur că jurnalul meu e lizibil, că poate interesa pe cineva, că ar putea deveni o *carte*. În ultimul timp mi-am făcut obiceiul să mi-l număr printre cărţile mele, şi încă cele mai bune. Acum, nu mai ştiu. Sînt aici atente observări ale mişcărilor mele interioare şi viziuni cîteodată puternice – dar care e sensul general? Nu-i văd nici un sens real şi precis, îl simt la fel de fantasmagoric ca şi cel care l-a secretat de atîţia ani. Un fel de precar amestec de sofisticat şi naiv, de romantic şi modern, de disperat şi complezent. Uneori sînt copleşit de emoţie cînd îl recitesc, alteori îmi vine să vărs. Nu ştiu dacă ambiguitatea asta e în mine sau în jurnal, dar ea există şi mă debusolează. Mai ales că jurnalul e aproape tot ce am mai scris de vreun an încoace. Uneori îmi vine să-l las dracului baltă definitiv, ca să uit reflexul de a deschide foile lui imediat ce mă aşez la masa de scris şi să-mi deturnez astfel bruma de inspiraţie care mi se mai permite. «Dar ce-aş fi fără jurnalul meu?» – îmi spun imediat."

Ambiguitatea este într-adevăr ceea ce secretă fiecare pagină a jurnalului. Deşi pe parcursul întregii scriituri „auctorul" pare că se caută şi astfel se dezvăluie pe sine, este, în fapt, un joc permanent între două *persona*. Un jurnal în doi: un M.C. lucid, uman, social, integrat într-o viaţă de familie fericită, care-l hărţuieşte pe M.C. scriitorul. Sau invers. Sînt conturate permanent cele două portrete: omul şi scriitorul. Omul tînjeşte după lumile închise, fantasmagorice, fabulatorii, ficţionale, cu bucăţi de realitate calchiată, la limita dintre vis şi realitate, halucinatorii, ale scriitorului. Singura teroare şi singurul pericol existenţial fundamental nu par a fi decît cele ale foii albe de hîrtie, care i se refuză. Aşa se naşte nevoia de a umple paginile caietelor cu însemnări zilnice. Este nevoia scriitorului de a nu putea lăsa să treacă o zi fără să aştearnă ceva pe hîrtie. Şi generozitatea nebunească de a dezvălui laboratorul de creaţie – care domină în mare măsură paginile jurnalului – şi, chiar mai mult, de a dezvălui felul cum (se) face literatură. Poate părea banal ness-ul, faţă de opiu, alcool, drog puternic, însă el constituie unul dintre elementele inductoare ale stării pentru scris: „autohipnoza", cum o numeşte M.C. Ea se traduce printr-un fel de pierdere a contactului cu realitatea imediată, pierderea contururilor obiectelor lumii reale, şi locuirea acelei lumi cărtăresciene, lumea închisă, numai a lui. „Dincolo de corneea mea, lumea e groasă ca mierea ţinută la frigider. Dincoace e o cameră neagră, ca o oglindă în care, privindu-te, n-ai vedea pe nimeni." Iar pentru scris „...mi-ar trebui doar: experienţă, poezie, înţelegere, lentoare, halucinaţie, ness, singurătate, pace socială, scrisori primite, călătorii *abroad*, pix, hîrtie...". Pe lîngă ness, singurătate, retrăirea amintirii, suferinţă, M.C. mai are o soluţie: lectura. „Lectura, singura care generează o atmosferă, care emană – mai curînd eliberează, mediază – obsesia. Izolarea de zgomotul vieţii, resensibilizarea. Pînă materia începe să ţiuie ca tăcerea." Aici se poate apropia cel mai mult de Kafka, pe care-l pomeneşte de multe ori în paginile sale, acel Kafka în care există permanent „lăcomia de cărţi". M.C. citeşte mult, uneori cu program, alteori pe apucate, reia de cele mai multe ori cărţile care-i folosesc şi, mai presus de orice, citeşte **Biblia**. Se găsesc cele mai sincere şi mai personale notaţii pe marginea mitului creştin, pe care nu vreau să le dezvălui, sperînd că şi asta poate constitui un capitol incitant pentru cititor. De asemenea, foarte multe comentarii-cheie pe marginea nenumăratelor cărţi citite. Şi mai cu seamă despre propriile lui cărţi. Ele sînt, pînă la urmă, cele mai importante, „...căci ele sînt felii ale creierului tău, secţionat sub diverse unghiuri. Să scrii (şi apoi să publici) o carte adevărată este singurul fel de a răspunde la o minune cu o minune". Scrierea/publicarea unei cărţi este nucleul în jurul căruia gravitează toată existenţa lui M.C. Iar marea, nesfîrşita suferinţă, care generează criza existenţială, este pierderea inspiraţiei, înstrăinarea de scriitorul M.C. şi pierderea în marele corp social. Probabil că ignoră programatic istoria mare, nu pentru că nu are legătură cu scrisul, ci poate pentru că nu acesta este rostul jurnalului său. Cititorul este probabil obişnuit s-o caute într-un jurnal. Şi va fi surprins şi incomodat de această piesă cu un singur personaj. Pentru că, deşi materia jurnalului e dată de discursul monologic, un număr necenzurat de personaje poate apărea pe scena lui. Aici însă autorul nu se mai comportă ca un dublu narator – al existenţei sale şi al epocii. Paginile sale sînt o permanentă defulare a gîndurilor, o divulgare şi o dezinhibare ale unei siluete spirituale tăinuite. Singurele personaje la care M.C. face referire sînt Cri/Kitty, soţia sa, şi Ioana/Ioni, fiica sa. Un fel de *master*-

Burse pentru Marea Britanie

Chevening Scholarships to Britain

Applications for the academic year beginning October 2002 are now invited from young Romanian and Moldovan professionals with outstanding intellectual ability and proven leadership potential.
Applicants must be under 35, have a good first degree and be fluent in English.
Closing date: Friday, 17 August 2001.

Priority will be given to postgraduate studies in:

- Public Administration
- European Integration
- Politics and International Affairs
- Economics and Financial Affairs
- Environmental Studies
- Human Rights
- Social Development

Application forms are available from the British Council in Bucharest. For further information or an application form on-line, please see the British Council Romania *website, www.britishcouncil.ro*, or contact Vlad Pavlovici, Project Manager.

Applicants should note that an application file consists of: (1) completed application form (photograph included), (2) original letters from two referees, (3) A4 photocopies of all relevant academic certificates, and (4) original academic transcripts. All letters and photocopies should be accompanied by translations into English, if they are written in another language. They should not necessarily be authenticated at this stage – only successful applicants will be requires to authenticate all photocopies and translations in their files.

The British Council

About Chevening Scholarships

The British Chevening Scholarships, funded by the Foreign and Commonwealth Office, are prestigious awards, which enable overseas students to study in the United Kingdom. The scholarships are offered in more than 150 countries and enable future leaders, decision-makers and opinion formers to become familiar with the UK and to gain skills, which will benefit their countries.

The awards may cover all ar part of the student's costs. Most scholarships are for postgraduate study for one year.

Candidates for British Chevening Scholarships are selected by British diplomatic missions overseas with preference being given to postgraduates or those already established in a career. The British Council on behalf of the Foreign and Commonwealth Office administers the scholarships overseas and in the UK.

pieces pe scena vieţii sale. Nu de superficialitate poate fi acuzat trecînd pe lîngă istoria mare. Vrea să se pună la adăpost de ea măcar în paginile jurnalului, care-l şi ocroteşte prin însăşi natura sa de jurnal, scrisul impunînd o selecţie a faptelor evocate, o decupare a acestora din real şi o filtrare transformatoare. Este departe de a fi o reproducere mecanică a vieţii. „Nu-mi pasă de viaţa socială. Individul – eu –, asta mă fascinează, grota. Lumina din grotă.“ Iar cărţile sînt singurele care rămîn importante. Şi singura „mare, mare îndoială: o să mai scriu ceva vreodată? Colegii mei mă complexează, mă simt depăşit, neadaptat, marginalizat. Dacă aş scrie, totul ar fi neimportant. Dar nu scriu“. Scrisul şi poietica sa reprezintă marea obsesie în **Jurnalul** lui M.C. Scrisul este totodată personajul principal şi criza neputinţei de a scrie umple paginile jurnalului în care M.C. scrie că nu scrie. Trăieşte şi încearcă să recupereze în/prin vis starea în care poate fi creator: „...Visul se luminează prin viaţă şi viaţa prin vis într-o unică viziune a amintirii dureroase şi de neînţeles“. Mecanismul care declanşează nevoia de confesiune nu este confruntarea scriitorului cu lumea, cu viaţa, ci cu propriul eu; iar **Jurnalul** lui M.C. este expresia tentativei de a purta un dialog lucid cu sine însuşi. Şi ar putea fi acuzat de orice, în afara lipsei de sinceritate. **Jurnalul** mi se pare de o sinceritate aproape impudică şi stranietatea publicării acestuia în plină tinereţe scriitoricească este totodată cheia. Dacă punctul de pornire al ţinerii jurnalului constă, aşa cum spunea Kafka, în faptul că „ajungi să devii conştient, cu o limpezime liniştitoare, de transformările cărora le eşti supus fără încetare, pe care, în general, le simţi nelămurit, le bănuieşti, le accepţi ca fireşti, dar pe care le negi fără să-ţi dai seama cînd e necesar să dobîndeşti din astfel de recunoaşteri speranţa sau liniştea“. Publicarea acestuia nu este o lipsă de pudoare, pentru că aparţine unui Mircea Cărtărescu care nu mai există: „...mi-am dat seama de ce-mi vine atît de uşor să mă gîndesc la viaţa mea, de ce sistematizez aşa bine fiecare spectralitate ce se-nalţă, pe cînd somnolez, singur în toată casa, într-un cenuşiu mopeteian: pentru că viaţa mea e încheiată, s-a terminat de mult, şi reflexul circularităţii, bine *inbuilt* în mintea noastră, a înzestrat-o deja cu *feed-back*-ul faptului împlinit. De-atîta vreme sînt alt M.C., care se hrăneşte cu primul printr-o euharistie perfidă. Nu mai trăiesc, pentru că trăiesc trăirile lui, şi tot ce pot cunoaşte e prin simţurile lui întoarse, ca şerpii iarna, spre subterana memoriei şi ghemuite acolo“. Şi, opus **Exuviilor** Simonei Popescu, Mircea Cărtărescu nu-şi recuperează cojile astrale ale fiinţelor trecute, le consideră pierdute pentru că a pierdut ingeniozitatea copilăriei şi îşi urăşte maturitatea. „Vorbind despre mine de la diferite vîrste, e ca şi cînd aş vorbi despre morţi, despre un şir lung, neîntrerupt, de morţi. De fiinţe care au încetat să mai existe. Un tub, un tunel de inşi murind unul într-altul.“ E o naivă utopie să crezi că poţi să-l cunoşti pe M.C. citind paginile jurnalului său. **Jurnalul** rămîne în principal o carte în care, aşa cum am spus la început, personajul principal este scrisul, personajul privilegiat cartea, iar cititorul trebuie nu să-l caute pe Mircea Cărtărescu, ci să-i mulţumească acestuia pentru marea generozitate de a dezvălui actul scrisului.

Şi închei cu părerea nu se ştie căruia dintre Cărtăreşti: „Mă simt înstrăinat de propriile mele caiete, de grafia mea. *Cine* e în grosimea inutilă a jurnalului ăstuia, dacă eu nu sînt aici? Pagini după pagini umplute inutil, pentru a fi uitate şi străuitate, arse şi cenuşa lor arsă din nou“. ▮

Prior Books

PENTRU CEI PASIONAŢI DE LUMEA PLANTELOR,

„MANSFELD'S ENCYCLOPEDIA OF AGRICULTURAL AND HORTICULTURAL CROPS“, 6 VOL
AUTOR: PETER HANELT,
EDITURA: SPRINGER, 2001

TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Jurnalul cu un singur locuitor

IULIAN BĂICUŞ

Apariţia, în această vară, a **Jurnalului** lui Mircea Cărtărescu a constituit, de bună seamă, un important eveniment editorial. Pentru a-l putea caracteriza, vom spune de la bun început că el dezvăluie un personaj foarte interesant, „un adevărat paranoic pentru care totul este organizat în sfere comice sau înspăimîntătoare, gravitînd în jurul lui“. Citatul îi aparţine Oedipei Mass, simpaticul personaj din **The Crying of Lot 49**, şi poate fi, în foarte mare măsură, aplicat diaristului Mircea Cărtărescu. Literatura universală şi cea română abundă în exemple de jurnale paranoice (citiţi, vă rog, această denominaţie mai puţin în termeni psihanalitici şi mai mult în termeni literari, ca o extensiune a conceptului utilizat de prozatorul Thomas Pynchon), pe listă putînd figura jurnalele unor scriitori celebri dintre care îi amintim pe Camil Petrescu, pe Mihail Sebastian în unele pasaje, pe André Gide sau chiar pe celebrul pictor suprarealist Salvador Dali.

Dar parcă nici unul dintre acestea nu are atîta substanţă (condiţia *sine qua non* şi corelativul obligatoriu al conceptului de „autenticitate“ în interiorul teoriei expuse cîndva de Camil Petrescu) şi mai ales atîta diversitate tematică încît să egaleze multitudinea de straturi geologice ale **Jurnalului** mai sus citat. Singurul explorat e continentul Mircea Cărtărescu, căci „ochiul închis afară înlăuntru se întoarce“ şi scriitorul se izolează în autismul său creator, trăind în lumea rarefiată şi pură a propriilor sale idei şi opere literare.

Absenţa oricărui referent exterior mă împinge să cred că varianta publicată conţine doar partea prelucrată a jurnalului zilnic, care va fi editat şi el cîndva (vezi raportul dintre jurnalele publicate de Radu Petrescu în timpul vieţii şi **Catalogul mişcărilor mele zilnice** şi celelalte volume ce vor fi publicate postum, în anii ce vin. Deşi afirmaţiile autorului sînt de multe ori contradictorii, într-un interviu acordat acum un an revistei **Contrafort**, Cărtărescu declara: „Am mai spus-o, jurnalul este nucleul din care se desprind celelalte lucruri scrise de mine, e un lucru la nivelul meu, un lucru deosebit. [...] Din jurnalul meu au pornit toate celelalte scrieri şi, după părerea mea, puţine dintre ele s-au ridicat la înălţimea lui. E lucrul pe care-l respect cel mai mult din tot ce am făcut vreodată“. În mod paradoxal, textul **Jurnalului** oferă argumente şi criticilor care vor să-l desfiinţeze pe Cărtărescu, sătui de monopolul impus de acesta asupra imaginii scriitorului în epoca contemporană, dar şi adulatorilor lui, care vor vedea în el un soi de evanghelie a postmodernismului românesc. Cu toate acestea, alegînd varianta de a ataca **Jurnalul**, adversarii săi adoptă strategia cea mai sigură, întrucît acesta este în acelaşi timp baza şi piatra unghiulară a întregii sale opere. **Jurnalul** lui Cărtărescu e nu numai un şantier al creaţiei, un jurnal de scriitor cu ascendent în zona jurnalelor gidiene interbelice, ci şi jurnalul despărţirii sale de optzecism şi optzecişti, gest de curaj, care trebuie în egală măsură preţuit şi admirat. Într-o epocă în care colegii săi de generaţie se străduiesc să izbutească împreună, Cărtărescu alege să alerge în cursă de unul singur, abandonînd toate tentativele de inserţie în viaţa literară. Această lipsă de participare e totuşi numai una aparentă, căci, în prezent, deşi e plecat din ţară, printr-o foarte bine planificată politică de diplomaţie mediatică, autorul continuă să fie prezent în conştiinţa cititorilor săi, acordînd interviuri, lansîndu-şi cărţile etc. Recent, Dan C. Mihăilescu se declara enervat de consecvenţa cu care Cărtărescu vînează bursele în străinătate, se promovează pe sine ca produs cultural de export, închizînd pieţele culturale unde a ajuns să fie tradus, la fel cum ar fi procedat Adrian Marino sau Marin Sorescu. În realitate, cei trei sînt printre puţinii exportabili, în clipa de faţă, alături de Andrei Pleşu, Mircea Dinescu şi alţi cîţiva intelectuali români, pe piaţa selectivă şi selectă a culturii universale. Problema constă, după umila mea părere, în absenţa unei strategii politico-culturale globale care să exporte de data aceasta nu o revoluţie, ci o cultură. Gestul lui Cărtărescu de a trăi de pe urma scrisului său nu e deloc unul ce ar trebui stigmatizat, ci un fapt normal într-o societate în care cărţile sînt mărfuri, mai mult sau mai puţin vandabile, în care scriitorul nu poate scrie în fiecare lună cîte un roman genial şi este obligat să trăiască din reeditarea cărţilor mai vechi. Nu Cărtărescu este anormal, după părerea mea, ci restul scriitorilor români, obligaţi să se ploconească pe la uşile editurilor şi să vină uneori cu bani de-acasă dacă doresc să-şi tipărească operele, care au uneori o valoare literară indiscutabilă. În plus, nu ştiu de unde s-a inoculat în mintea unor critici literari ideea că, pentru a crea o operă nemuritoare în timpul nopţii, scriitorii ar trebui ziua întreagă să tragă la şaibă. În interiorul intervalului îngust al literaturii române, **Jurnalul** lui Cărtărescu poate părea o monstruozitate. Dacă îl privim însă în contextul mai larg al literaturii americane, spaţiul cultural hypotextual al acestui text, pornind de la **Autobiografia** lui Benjamin Franklin şi trecînd prin **Educaţia** lui Henry Adams, ceea ce i se părea criticului Dan C. Mihăilescu lipsit de sens capătă o semnificaţie şi o carnaţie speciale. Programul lui Cărtărescu e unul american, al *self improvement*-ului; într-o veritabilă operaţie de eugenie a operei sale, scriitorul ştie dinainte că jurnalul va avea ochii albaştri şi părul blond, iar cei care nu procedează ca el sînt, după părerea mea, foarte puţin adaptaţi pieţei culturale actuale. Pe lîngă toate acestea, M.C. ştie să fie postmodern şi în relaţiile sale interumane, ştie să fie un poet al generaţiei *beat*, fără droguri şi alcool, dar care a învăţat să fie un *yuppie*, un universitar cu telefon mobil şi pagini *web* frumos colorate.

Deşi straturile **Jurnalului** nu s-au precipitat încă, deşi apele criticii nu s-au liniştit, vom încerca să forăm în profunzimea sa, căutînd să descoperim cît mai multe „filoane“. În primul rînd ar trebui spus că adoptarea perspectivei paranoice îi permite autorului să obţină un *sound* foarte special, diferit de al tuturor celorlalte jurnale care existau deja pe piaţă. De altfel, ar trebui aici să fie menţionat faptul, foarte important, că, spre deosebire de Mircea Eliade, autorul refuză să citească jurnalele altora. Cu o singură excepţie, cea a jurnalului lui Franz Kafka. Acesta acţionează ca un veritabil model, iar permanentele lamentări ale diaristului care constată o degradare continuă a stării de sănătate, o lipsă de vlagă par mai curînd o influenţă literară decît o stare fizică reală. De la Kafka preia Cărtărescu şi încrederea oarbă în scris şi în puterea acestuia de a învinge orice graniţe. M.C. nu este singurul scriitor modern care îl repune pe Kafka în discuţie, căci celebrul autor american Philip Roth, autorul mult contestatului roman **Complexul lui Pourtnoy**, a făcut acest gest cu mult timp înaintea sa. În eseul său din 1973, **Privindu-l pe Kafka**, Roth îşi descrie reacţia de tristeţe în faţa unei fotografii, luată în 1924, anul morţii cehului evreu, imaginîndu-şi craniul său alături de cele ale celor trei surori mai mici, care vor fi, ulterior, exterminate la Auschwitz.

Atitudinea lui Cărtărescu faţă de Kafka fluctuează şi ea. Cînd diaristul notează că **Nostalgia** e un altoi între Proust şi Kafka, cînd se compară direct („deşi era încă uman la vîrsta mea, Kafka – se vede pur şi simplu din stilul jurnalului, mai «clasic», stil înalt, rigid – devine în ultimii 3-4 ani de viaţă literalmente un strigoi, un mort viu, încît te întrebi cine vorbeşte în el. Abia aici oroarea şi terificul te izbesc şi te cutremură. Nu mai vorbeşte un om, ci, prin glasul unei fiinţe din altă specie, un oracol“), pentru ca în final aceeaşi comparaţie să i se pară o blasfemie. Decupează apoi scene din **Jurnal**: scena întîlnirii dintre K. şi Rudolf Steiner, care se scobea în nas (sic!), sau citează fragmente din scrisorile către Milena. Dar, în afară de Kafka, M.C. citeşte cu program, citeşte tot ce apare nou în anii nouăzeci, citeşte realism magic şi suprarealişti care îi furnizează material pentru vise, îi citeşte pe prozatorii

POLIROM
NOUTĂŢI
august 2001

„A fost în intenţia noastră, atunci cînd am lansat seria «temelor sensibile» privind integrarea cu un subiect atît de provocator, să demonstrăm că există în România experţi care sînt la curent cu dezbaterile europene şi care au propriile idei privind viitorul construcţiei europene. Cele unsprezece studii publicate în acest volum reprezintă un material bibliografic extrem de interesant, util atît specialiştilor, cît şi studenţilor de la facultăţile la care problematica relaţiilor internaţionale constituie obiect de studiu."

Renate Weber

UN CONCEPT ROMÂNESC PRIVIND VIITORUL UNIUNII EUROPENE
POLIROM

În pregătire:
Sergio Donadoni **Omul egiptean**
Anne Cheng **Istoria gîndirii chineze**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

***Comenzi la**: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440*
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-m sales@polirom.ro
www.polirom.ro

americani postmoderni (Coover, Bartheleme, Pynchon, Salinger, Nabokov, Capote), citeşte plictisit pentru seminar şi pentru lucrarea de doctorat, citeşte autori români care nu prea îi spun nimic, citeşte tratate de psihanaliză, tantrism sau mitocritică, citeşte în toate camerele şi în toate oraşele, aglutinînd lumi, senzaţii, personaje, stări în cea mai complicată supă culturală, într-un veritabil *bouillon de culture* postmodern, unde scriitori tineri şi bătrîni, antici şi moderni, stau umăr lîngă umăr, pe acelaşi raft al acestei imense biblioteci virtuale ce poartă iniţialele M.C. Cititorul său poate descoperi astfel, în labirintul subteran, imaginea aceasta fiind împrumutată din textul propriu-zis, un jurnal de vise cu încărcătură sexuală manifestă, în descendenţa celebrului **Jurnal în fărîme** al lui Eugen Ionescu, superbe vise surrealiste, sau blecheriene, sau chiar kafkiene. Uneori diaristul îşi explică într-un mod cam didactic visele, urmînd *ad litteram* schema trasată de Big Brother Freud în **Interpretarea viselor**, alteori preferă doar să le povestească. În interiorul structurii formate din păpuşi Matrioşka putem decela apoi un jurnal contrapunctat al postmodernismului nostru în paralel cu cel american, un superenervant jurnal al recitirii propriei sale opere care este aprofundată şi răsfoită pînă la obsesie, un jurnal al expansiunii culturale a Editurii Humanitas, un colos cultural care a crescut din trunchiul fostei Edituri Politice. Cărtărescu notează chiar în **Jurnalul** său, fără să dea semne de jenă, afirmaţia patronului editurii, care îi declară că va face din Humanitas un al doilea Gallimard şi din el un al doilea Camus. Cred că, dacă ar fi citit acestea, Gallimard şi Camus s-ar fi simţit foarte onoraţi!

În altă parte străbate, printre rînduri, un mic encomyon compus la adresa patronului său şi, fapt deloc întîmplător, diaristul citeşte încîntat **Apel către lichele**. Foarte puţine dintre cărţile congenerilor săi mai izbutesc să-l mişte, iar formula poeziei optzeciste i se pare, contrazicînd opiniile altor membri ai Cenaclului de Luni, desuetă şi datată. Lipsesc însă din carte tablourile de natură, iar singurul animal acceptat e pisicul primit cadou de către micuţa Ioana, singura fiinţă afară de Cri a.k. Kitty, care vizitează, din cînd în cînd, planeta M.C. Diaristul, departe de lumea dezlănţuită, priveşte înapoi cu mînie, este incapabil de a da un semnal al minimei empatii, al unui minim efort depus spre a-i înţelege pe cei din jurul său. Deşi călătoreşte mult, e incapabil să descrie vreun peisaj, aşa că la Amsterdam sau în Statele Unite aflăm mai curînd cum arată livingul unui prieten, ce marcă de whisky au băut cei de faţă, că diaristul s-a simţit O.K sau K.O., dar nimic, nici o frunză, nici o vrabie măcar nu pătrund în jurnal. Singurul tablou cît de cît autentic e cel al oraşului Frisco, cu negrii îmbrăcaţi în geacă de piele şi cu tricoul Pink Freud pe care-l admiră într-o vitrină. Apare într-un mod foarte surprinzător un Cărtărescu plin de spirit civic, care condamnă acţiunile minereşti şi guvernul provizoriu, în frunte cu „înţeleptul" prezident Ion Iliescu. Dacă ar fi apărut la data cînd au fost scrise, şi nu la 11 ani de la consumarea evenimentelor minereşti, probabil că Mircea Cărtărescu ar fi fost şi el o victimă a urmăririi discrete a tovarăşilor căpitanului Soare, dar, după atîţia ani, „crima" s-a prescris. Iubitorii artei plastice pot găsi nenumărate tablouri ascunse în spatele desenelor din **Jurnal**, invocaţi fiind în structurile acestea ekfrastice Pontormo şi Parmigianino, sursele Bucureştiului anamorfotic din **Orbitor**, dar şi celebrul tablou al olandezului Vermeer **Vedere din Delft**, pe care Cărtărescu îl admiră, restaurat, într-un muzeu din Amsterdam, avînd, ca şi Andrei Pleşu, senzaţia că reproducerile din albumele de artă arată mult mai bine decît originalul. Şi cîte şi mai cîte minunăţii nu pot fi descoperite în prăvăliile de scorţişoară ale jurnalului: foetuşi, canibali, fluturi, maşini de scris, poeme foarte scurte, singurătate (dar de data asta pe bune), bunici, *zoon erotikon*, steluţe acordate propriilor cărţi, oase şi organe omeneşti, chakras, alchimie, gnozele dualiste ale Occidentului sau Orientului, critici literari (deşi declară permanent că nu se teme de ei, cel mai supărat pare să fie în momentul cînd Ovid S. Crohmălniceanu îi spune că **Travesti** e un roman slab), Bucureştiul, care pare să se metamorfozeze într-o capitală cît de cît europeană, multă disperare, burse bănoase şi tot felul de sinecure şi un talent zemos, mustos, fiţos, revărsîndu-se din fiecare pagină, făcîndu-ţi cu ochiul, „vezi how smart & fashionable am I?", dar pe care nu te poţi supăra nici măcar o clipă, căci te cucereşte în permanenţă prin bogăţia imaginaţiei, prin *flou*-ul acesta necontrolat de imagini, evoluînd unele din altele, reproducînd mişcarea sufletească a celui mai fin ego scriitoricesc pe care l-a dat, deocamdată, literatura română. Cred că Mircea Cărtărescu, dincolo de minusurile evidente la capitolul modestie, este diarist, diarist în adevăratul sens al cuvîntului, şi că **Jurnalul** publicat recent se bate cu alte cîteva jurnale interbelice (Eliade, Sebastian sau Pandrea) pentru locul întîi. În al doilea rînd, cred că apariţia lui constituie un punct de cotitură în receptarea operei lui Cărtărescu, care va fi altfel interpretată de acum înainte. Şi nu în ultimul rînd, dacă orgoliul îi va fi puţin periat de un editor străin, cred în cariera internaţională a **Jurnalului** său, care, cu puţin noroc şi cu ajutorul Fundaţiei Culturale Române, ce ar trebui să „muşte" mai profesionist pe piaţa *promotion*-ului culturii române în Occident, ar putea deveni în viitor un *best-seller* internaţional. Extinzîndu-se în spaţiul jurnalului (după ştiinţa mea, acesta e primul jurnal al unui autor postmodern român), aruncînd asupra speciei acesteia moderniste pseudopodele sale, aproape invizibile, fixîndu-se ca un retrovirus în interiorul ei şi distrugînd-o lent şi iremediabil, autorul dă o semnificaţie specială conceptului mai vechi de „nouă autenticitate", folosit cîndva drept etichetă pentru a descrie fenomenele ce se petreceau în interiorul prozei optzeciste. Dar, în final, după ce m-am străduit să demantelez straturile textului propriu-zis, voi face o afirmaţie aparent paradoxală, şi anume că nu ştiu dacă termenul de „jurnal" acoperă într-o proporţie oarecare realitatea textuală. Pentru că, pe măsură ce citeşti, ai senzaţia că asişti la o luptă corp la corp cu scrisul, că autorul a pus un pariu să scrie o „struţocămilă" literară, genofagă şi toxică, ce aglutinează şi pune pe acelaşi plan elemente foarte disparate/disperate. Şi au rămas atîtea şi atîtea straturi neexplorate!

Nu ştiu alţii cum simt, dar **Jurnalul** acesta mi-a produs o mare bucurie, ca o scrisoare primită de la un prieten (magistru) aflat într-o ţară foarte îndepărtată, cea a ficţiunii absolute. Cred că aceasta este lecţia fundamentală pe care i-o dă autorul oricărui tînăr care ar dori să se apuce de scris. Igiena scrisului, antica *nulla die sine linea*, puterea de a descoperi în tine cîteva rînduri, căci „fruntea de rînduri ţi-e plină", dorinţa de a nu lăsa să se stingă în sufletul tău această flacără care ţi-a fost încredinţată şi de care trebuie să ai grijă, să o ajuţi să ardă pînă la final, toate acestea fac din **Jurnalul** lui Mircea Cărtărescu o operă fundamentală a literaturii române din toate timpurile. ▮

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Fanatism lucid

C. ROGOZANU

„Mi se pare uneori că am ţeasta fragilă ca o coajă de ou. Iar ieri, pe cînd citeam, am avut deodată sentimentul că am mînuţe de copil." Acest fragment face parte din jurnalul lui Mircea Cărtărescu. Ce jurnal mai e şi ăsta? Cum adică „mînuţe de copil"? Sîntem oameni serioşi sau ce sîntem? Colac peste pupăză, astfel de fragmente mai sînt scrise şi în involburaţii ani '90, cînd un jurnal n-ar trebui să cuprindă decît meditaţii serioase despre o Românie în criză, cînd un scriitor de importanţa lui Cărtărescu ar trebui să dea un exemplu de luciditate şi de dramă etc. Astfel de reproşuri au apărut prompt şi sînt dovada vie a unor prejudecăţi în ce priveşte lectura unui text de acest tip. La începutul anilor '90, o dată cu explozia de memorialistică, de texte interzise, de autori recuperaţi, s-a dezvoltat o dependenţă de documentar şi de meditaţie „serioasă" asupra destinelor societăţii româneşti. Fenomenul a fost completat de o încercare de conturare a spiritului românesc, sarcină pe care şi-au asumat-o anumiţi autori, pescuitori în apele tulburi ale crizei de identitate politică, socială etc. Şi astfel găsim în începutul deceniului trecut o imagine a marilor evenimente politice, a meditaţiilor isteroide generate de diverse crize, a recuperărilor de valori pierdute. Însă memorialistica nu este doar documentar. Lumea credea încă în cărţi pe atunci, credea în univocitatea unor informaţii care făceau parte dintr-un construct, dintr-o retorică vecină literaturii. Jurnalul era, pentru acel cititor, proaspăt ieşit de sub comunism, doar mărturie. Însă există o altă dimensiune care alcătuieşte substanţa unor astfel de texte: dimensiunea anecdotică, „drumul egal al fiecărei zile". Jurnale celebre precum cele ale unor Pepys sau Amiel sînt bune tocmai din acest punct de vedere. Din textul lui Pepys aflăm amănunte despre viaţa sa conjugală şi... meniul servit la diversele petreceri la care participa; la Amiel lucrurile sînt la fel de lipsite de semnificaţie: lecturi, gînduri comune, banalităţile cu care ne petrecem cea mai mare parte a vieţii. Aşadar, jurnalul nu poate fi privit *doar* din punct de vedere documentar. Or, fundamentalismul documentarist care i-a cuprins pe mulţi cititori-specialişti tinde să înlăture tocmai partea („nesemnificativă", de care vorbeam mai sus) care acordă greutate autenticităţii unui jurnal.

Cărtărescu vine cu un discurs aparte despre acei ani. Unul neimplicat politic, neexponenţial – autorul nu vorbeşte decît în numele său şi despre sine. Această decizie poate părea de un bun-simţ enervant pentru că pune, deodată, într-o lumină ridicolă toată zbaterea de tranziţie a elitelor româneşti. Destinul intelectual, prin excelenţă unul individual, îşi ieşise din matcă în acei ani, dar starea nu a fost chiar generală, după cum putem vedea în jurnal. Printre mineriade, cepeuniade şi ce a mai fost, oamenii mai şi trăiau cu grijile lor de fiecare zi. Cărtărescu, fiind scriitor, avea griji de scriitor. Oare îmi apare cartea?, oare voi fi tradus?, cum să fac să cîştig nişte bani şi să am timp şi de scris? Fiecare cititor poate alege între primul tip de megalomanie, cea a intelectualului-exponent, şi megalomania „domestică", cea de zi cu zi. Este indicată, aşadar, o alegere între cele două, şi nu o discriminare.

Cu adevărat şocantă nu este atitudinea autorului în faţa lumii, ci fanatismul care îl leagă de scris, de literatură. Este incredibil că un om al sfîrşitului de mileniu este în aşa măsură preocupat de meseria de scriitor. Literatura pare a fi singurul lucru în care crede cu adevărat. O cauză importantă este criza de creaţie (se adunaseră vreo şapte ani de cînd nu mai publicase literatură originală) pe care o relatează, de fapt, jurnalul. Cărtărescu se vede nevoit să treacă de la o etapă de *copilărie* a propriei sale literaturi la una de maturizare forţată, de la credinţa în forţa ingenuă a creaţiei la scrierea neinspirată, la lucrul în gol. Propria-i sterilitate îl exasperează şi jurnalul reprezintă refuzul maturizării, în fapt, refuzul de a crede că literatura este, la urma urmei, marginală, că nu în jurul ei se învîrte pămîntul. Criza de luciditate generează un răspuns prompt – refuzul maturizării în condiţiile în care el simte că maturitatea îi este exterioară, că nu-i aparţine, că este un artefact: „Jurnalul meu pe care atît îl exalt (în aceeaşi măsură în care îl uit) nu ar putea deveni totuşi niciodată o operă mare, care să îmi minimalizeze restul scrisului. Este o scriere imatură, care arată către imaturitatea mea adîncă, definitorie. Unele scrieri ale mele sînt mature [...] pen-

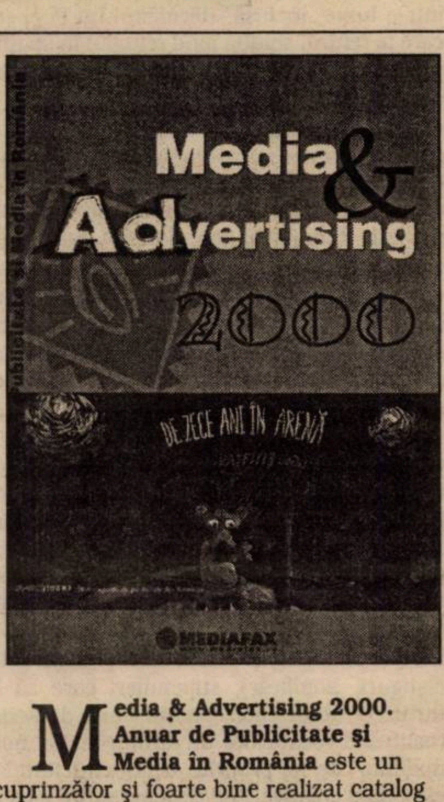

Media & Advertising 2000. Anuar de Publicitate şi Media în România este un cuprinzător şi foarte bine realizat catalog editat de SC Mediafax SA. Editori: Călin Nicolescu şi Virginia Lupulescu. Cele peste 230 de pagini, realizate în excelente condiţii grafice şi bogat ilustrate cu reclame color, cuprind cinci secţiuni de profil: **Advertising**, **Public relations**, **Outdoor** (publicitate exterioară), **Market research**, **Mass-media**. Ele fac parte dintr-un proiect demarat în cursul anului 2000 şi menit să ofere un instrument util „consumatorilor" de media/advertising, oferind o imagine obiectivă de ansamblu a pieţei de profil. Asumîndu-şi lacunele începutului, redactorii şi reporterii **M&A 2000** îşi propun să ofere o atenţie sporită şi pieţei de profil din provincie. Sînt prezentate pe larg principalele firme/companii de publicitate şi advertising active în România (Saatchi & Saatchi, GMP Advertising, AdMaker, Walter & Smith, ADviser, Yama, Babel Communications, Zenithmedia, Art Music Studio etc.). Sînt, de asemenea, expuse tendinţe şi particularităţi ale consumatorului român de publicitate, ingrediente ale unei reclame de succes, aspecte privind activitatea CNA în campaniile electorale din 2000, publicitatea în presa scrisă din acelaşi an etc.

tru că inspiraţia din ele, identică maturităţii lor, îmi este exterioară, vine din altă parte. Am scris **Nostalgia** şi primele vreo nouă cînturi din **Levantul** [...] ca într-o transă, cu greu dîndu-mi seama *cine* scrie şi *ce* intenţie are. [...] Jurnalul este ca permanenta trăncăneală dintre cortex, talamus şi muşchii laringelui, trei ţaţe interioare înfăşurîndu-se în lapte, sînge şi cuvinte. Ca să reiau, jurnalul se umflă cînd tocmai maturitatea, adică adevărata inspiraţie scade"... Pasaje despre acel altcineva care scrie sînt identificabile şi în **Nostalgia**, şi în **Orbitor**. Ele aveau acolo importanţă din punct de vedere tehnic; aici capătă greutate existenţială.

Multe dintre „temele" literaturii lui Cărtărescu, descoperim aici, au fost şi sînt obsesii. Sintagma „literatura este viaţă" are sens denotativ în acest caz. Fanatismul său este molipsitor, este principalul motor al lecturii acestui jurnal. El îşi inventariază obsesiile (la propriu) şi le foloseşte în funcţie de necesităţi. O asemenea luciditate artistică îi poate apărea cinică unui profan. După ce reciteşte **Travesti**, autorul chiar scrie că trebuie să noteze că a folosit unele imagini pentru a nu se repeta în altă parte. La fel de cinic poate părea umorul cu care primeşte unele evenimente exterioare: „Tiens! (An-Men): au venitără minerii. Incroyable". Efectul de autenticitate este considerabil. Acelaşi cinism ne este şi nouă atît de propriu, dacă sîntem (tele)spectatori. În afara celor implicaţi în evenimente, noi, toţi ceilalţi, am privit la televizor transmisii directe extraordinare...

Există multă megalomanie domestică, multă „văicăreală" şi „trăncăneală", cum spune însuşi autorul. De ce nu sînt recunoscut în străinătate? Nu sînt receptat cum trebuie. Sînt neînţeles. Iată doar cîteva dintre stereotipiile acestui jurnal. Apare un alt mod inedit de „autentificare" – nu avem aici decît o situaţie tipică a intimităţii, în care fiecare îşi ridică sieşi o statuie, îşi permite să fie paranoic, să filozofeze pe teme banale, să facă, de fapt, cam tot ce îi interzice regula comunicării cu ceilalţi. Autorul nu li se adresează celorlalţi, cine vrea să participe (să citească) trebuie să-şi asume poziţia de intrus, de *voyeur*, şi nu pe aceea de partener, cum se întîmplă dacă este vorba despre un text de literatură clasic. În cazul celui care scrie jurnal avem de-a face cu un soi de autism infantil, crede Cărtărescu. Găsim nenumărate pasaje de mobilizare, de autoîndemn (trebuie să fac un anumit lucru, trebuie să fiu cumva), pline de locuri comune care nu supără pentru că sînt recognoscibile într-o retorică universală a intimităţii. Importanţa lor constă tocmai în faptul că atestă, confirmă ticurile dizgraţioase ale intimităţii absolute, cu care *voyeur*-ul fuzionează voluptuos.

O altă precizare importantă ar fi aceea că jurnalul lui Cărtărescu se întinde pe mai bine de douăzeci de ani; volumul de faţă cuprinde doar anii 1990-1996. Nu este, aşadar, un jurnal de criză, cu început şi sfîrşit, generat de o situaţie anume, ci un jurnal „organic", crescut natural, parazitînd fără întrerupere destinul literar public. Jurnalul capătă prin amploare un contur halucinant. El se impune ca un subsol al unei literaturi diurne de succes. În spatele reuşitelor stă un fanatism obscur, neliniştitor, obsesia literaturii. Pe cît de „naturale" par marile cărţi ale acestui autor (**Nostalgia**, **Levantul** sau **Orbitor**), pe atît de încordată, de plină de tensiuni este viaţa din spatele lor. Pe de o parte, maturitatea vieţii publice, imaginea coerentă, de cealaltă parte, fragmentarul, redundantul, locul comun, abrutizarea, sinceritatea fanatismului scriitoricesc, viaţa „adevărată".

Nu poate fi sărită latura „onirică" a jurnalului. Deja a fost subliniată importanţa acestor pasaje, insistîndu-se asupra caracterului lor literar. Cred că ar trebui scoasă în evidenţă şi importanţa lor în chiar sistemul obsesional impus de jurnal. Toate aventurile onirice descrise fac parte dintr-un plan conştient de dereglare a simţurilor – fără ele, crede autorul, nu este posibilă creaţia. Cărtărescu încearcă să scape de încorsetări, de diferitele piedici care stau în calea vertijului creator: căsnicia este o piedică, de asemenea, viaţa sedentară. Scriitorul (şi mai ales cel postmodern) trebuie să fie un nomad, nu trebuie să se lase încorsetat. Din acelaşi plan fac parte şi visele. Viaţa dereglată cu sistem îţi poate aduce surprize (a se vedea viziunile în starea de semitrezie, fantomele de care nu poate scăpa). Notarea visului face parte dintr-un infernal plan de creaţie şi de existenţă în acelaşi timp.

Jurnalul lui Mircea Cărtărescu este o punere în scenă (sau o înscenare) a scriitorului adolescent, a gîndirii ingenue, veşnic neliniştite, a gîndului banal şi percutant (oare o să mai pot scrie ceva echivalent cu **Nostalgia**?, cam asta ar fi intriga), a credinţei în autorul singur, autodereglat, nedreptăţit. Un text tulburător, o invitaţie la privirea fără ipocrizie a unei intimităţi crude. Autorul nu se menajează, ştie că tocmai balastul redundanţelor de tot felul poate convinge, poate corupe cititorul. Găsim un soi de „viaţă chimerică" a prejudecăţilor celor mai „bătute" în literatură. Inocularea gîndurilor simple despre literatură şi despre scriitorul care crede în ea necondiţionat, iată pe scurt povestea jurnalului. Cred că putem aşeza liniştiţi **Jurnalul** alături de **Nostalgia** sau **Levantul**. ▮

Cu Mircea şi Mircea Cărtărescu

ION BOGDAN LEFTER

Amintiri despre jurnalul unui prieten

Spre deosebire de aproape toţi cititorii **Jurnalului** publicat de Mircea Cărtărescu, am un reper suplimentar la lectură. Îl dezvălui cu gîndul că nu comit o indiscreţie impardonabilă: ei bine, eu am mai citit un volum din el! Buni prieteni fiind, Mircea mi l-a dat pe la mijlocul – sau să fi fost spre sfîrşitul?... – anilor '80. Era de fapt – ca-n toată seria, pentru că deja se adunaseră nu mai ştiu cîte – o agendă groasă, ca o carte obişnuită, format A5, cu copertă din plastic negru, sau poate un caiet şcolar din cele de (parcă) 200 de file (400 de pagini). Nu mai ştiu cîţi ani acoperea. Am parcurs totul rapid, cu mare curiozitate şi, înainte de a înapoia jurnalul, mi-am transcris cîteva pasaje („rapt" de care nu i-am mărturisit pînă acum autorului; intenţia mea era să le includ într-un text mai mare pe care vroiam să-l scriu – şi-l voi scrie – despre el). Le-am căutat săptămînile trecute, în timp ce citeam volumul publicat, însă n-am reuşit să le regăsesc în babilonia de hîrtii de la noi din casă. Sînt undeva şi vor ieşi la iveală altă dată, cum au mai binevoit de cîteva ori în răstimp. Acum – însă – nu!

L'information fait la force!

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03

Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

Aş fi vrut să le recitesc şi să le compar cu jurnalul anilor '90, publicat. Nu mai ştiu exact nici despre ce erau fragmentele pe care le alesesem atunci, însă imaginea generală o păstrez. Bineînţeles că într-unele privinţe notaţiile mai noi seamănă cu cele mai vechi: prietenul meu era egocentric (care scriitor nu e?!), îşi nota lecturile, visele... Dar apărea şi ceva mai multă – deşi nu foarte multă! – notaţie „cotidienistă", de jurnal standard, cu micile evenimente de fiecare zi, cu locurile prin care trecea, cu prieteni şi colegi, de ajuns pentru a crea un efect de mai consistentă „autenticitate", de „carnaţie" a vieţii transcrise în text. Apoi, erau marile diferenţe de context: înaintînd către 30 de ani, trăiam într-o lume „închisă" (termenul lui Popper), care te refuza, soluţia fiind refugiul în spaţiul privat, în timp ce după 1989, avansînd spre 40, am trăit într-o lume „deschisă", din ce în ce mai „deschisă", mai diversă, mai agitată, care ne-a atras în turbionul ei. În condiţiile de dinainte, opţiunea noastră pentru literatură, integrală, ne crea un spaţiu de normalitate în mijlocul anormalităţii, justificînd reflecţia permanentă asupra ei, dîndu-i o autenticitate *sui generis*; pe cînd după schimbarea de regim, exclusivitatea aceleiaşi opţiuni a devenit o formă de izolare, de evaziune în scris şi citit din faţa firescului recîştigat al vieţii. În plus, au apărut dificultăţile supravieţuirii într-o lume şi pe o piaţă culturală care nu şi-au construit încă instituţiile profesioniste, într-o societate încă neajunsă la prosperitate. Firescul aşa-zicînd „complet" ar fi presupus existenţa unor tehnicieni profesionişti (editori, agenţi literari, funcţionari de stat şi în fundaţii private ş.a.m.d.) care să se ocupe în numele autorilor de publicare şi promovare, precum şi de cîştiguri, bonificări, stipendieri care să le furnizeze scriitorilor condiţii bune de scris, restituind vocaţiei lor un anume fel de „normalitate" de uz propriu, o „autenticitate" a existenţei creative. Aşa ceva am putut găsi în aceşti ani circulînd înspre Occident, nu şi acasă, în ţară. Vasăzică, situaţii extrem de diferite, deşi noi înşine nu ne-am schimbat sau ne-am schimbat foarte puţin. Singur cu sine însuşi, în lecturi şi în scris, în reflecţii, în vise, Mircea pe care îl regăsesc în cartea de acum seamănă perfect cu cel din jurnalul anilor '80. Dar lumea din jur s-a schimbat şi legăturile cu ea l-au tras inevitabil înspre infinite calcule pragmatice legate de publicarea ca autor cu contract de exclusivitate la o editură cunoscută din ţară, de traducerea prin străinătăţuri, de cronicile de întîmpinare în Franţa, de premii, călătorii, burse, despre care nici vorbă nu putea fi altădată...

În **Jurnalul** publicat apare – deci – acelaşi Mircea Cărtărescu şi totodată altul. Senzaţia mea la lectură e că citesc vechile pagini dar „epurate" de bună parte a notaţiilor „cotidieniste", în locul cărora apare masiv tema gestionării editoriale a propriilor scrieri. Parcă mult extinse sînt şi părţile de consemnare a lecturilor şi a viselor. Bazîndu-mă tot pe amintiri, aş zice că reţeta veche era mai „adevărată" şi mai ataşantă, dar – altfel – cu miză mai limitată, pe cînd jurnalul de după 1990 e mai „făcut", mai antipatic în multe locuri, şi anume tocmai unde e vorba despre publicat, premii, burse şi celelalte, dar mai impresionant prin obsesia scrisului, a atingerii momentelor rare de intensitate absolută, de exacerbare a sensibilităţii, de poezie. Altfel spus, jurnalul de după 1989 are porţiuni mai slabe decît cel de dinainte, dar şi altele care-l depăşesc, urcînd spre nebunia marilor clipe ale creaţiei.

Fiinţa duală

Acest contrast, care te izbeşte la fiecare pagină, pune în valoare mai bine ca oricînd structura duală a lui Cărtărescu. N-am vorbit niciodată despre asta, deşi l-am comentat în public şi am scris despre el, despre prietenul meu şi despre cărţile lui, de nenumărate ori. Poate că acum e potrivit să o spun, cînd el însuşi, publicînd **Jurnalul**, se dezvăluie cel mai mult.

Şi e un lucru nediscutat în genere în legătură cu opera lui, din motive – cred – de inhibiţie provocată de valoarea şi de prestigiul ei, de marea preţuire pe care majoritatea comentatorilor o au faţă de un scriitor important. Culmea e că în notaţiile zilnice sînt consemnate pe larg permanentele lui oscilaţii între contrarii, între optimism şi depresie, între extaz şi agonie, între sublim şi ridicol. Atunci cînd vorbeşte despre faptul că atît jurnalul, cît şi „cel care l-a secretat de atîţia ani" sînt un „amestec de sofisticat şi naiv, de romantic şi modern, de disperat şi complezent" (p. 177), nu face altceva decît să descrie o „fiinţă duală". Întregul jurnal despre asta este. Complexitatea general-umană, datorită căreia fiecare dintre noi e un ghem de contradicţii, e descrisă în paginile lui Mircea Cărtărescu la un nivel de intensitate extraordinar: opoziţiile sînt exacerbate, dualitatea e împinsă în vecinătatea patologicului, cîteodată spre deznădejdea lui, dar alteori cu conştiinţa simultan dureroasă şi extatică a faptului că doar acolo există şansa atingerii „absolutului". În acest miez psihologic, de mentalitate, de creativitate e el cu totul. În rest, din paginile jurnalului lipseşte mult din Mircea-cel-de-toate-zilele şi din el-scriitorul.

E un „miez" în ultimă instanţă inanalizabil. Încercînd – totuşi – să-l descriu, fac, asemeni autorului, o disecţie riscantă. Dintre numeroasele opoziţii pe care le prinde în jurnal şi a căror listă e uşor de extins, structura lui ultimă poate fi aproximată cel mai bine – mi se pare – de dualitatea dintre copilărie şi maturitate. Sau ingenuitate şi sofisticare. Sau nesiguranţă a eternului adolescentinism şi calm al profesionistului experimentat. Aşa sînt Mircea (omul) şi Mircea Cărtărescu (scriitorul): un amestec permanent, inextricabil, uimitor între un literat expert şi un copil naiv care au nevoie disperată unul de celălalt şi se cultivă reciproc cu fanatism.

Atare amestec îi este indispensabil pentru scris: în felul în care înţelege şi trăieşte el creaţia, doar autenticitatea aurorală a ingenuităţii poate furniza marile momente de sclipire, de extaz, de vizionarism, şi doar expertul în tehnicile scrisului e capabil să le preia şi să prelucreze „inginereşte", să le „exploateze" cu eficienţă textuală maximă. E mai mult aici – sau altfel – decît în obişnuita combinaţie de talent şi profesionalism care face literatura bună, literatura mare. La ambele extreme, trăsăturile sînt radicalizate: depune eforturi colosale pentru a conserva ingenuitatea „talentului pur", căruia-i interzice să se „maturizeze", obligîndu-l să exerseze la nesfîrşit „starea de copilărie-adolescenţă"; şi îl supracalifică pe cititorul erudit şi pe scriitorul expert care este în acelaşi timp, făcînd din el un virtuoz capabil să compună în aproape orice registru, pe toate gamele retorice posibile, de unde abilitatea uimitoare de a pastişa şi de a parodia întreaga istorie a literaturii.

Beneficiu şi risc

Coabitînd ca nişte siamezi în „fiinţa duală", copilul şi expertul conlucrează pentru a produce cărţile unui mare scriitor. Cel dintîi îl alimentează pe cel de-al doilea, care la rîndul lui preia viziunile aceluia şi le încarcă – sau descarcă, poate – de sensuri, redistribuindu-le în ecuaţii narative „ca la carte", construind eşafodajele simbolice, oculte, psihanalitice şi de alte feluri, apte să potenţeze fantezia genuină şi s-o urce la nivelele cele mai înalte de expresivitate şi de competitivitate estetică. Cu enorme beneficii de autor: cititorii cultivaţi sînt cuceriţi de întîlnirea cu un egal, cu un „confrate" şi savurează beţia hermeneutică în care sînt aruncaţi (sofisticării de tot felul, corespondenţe secrete, substructuri mitice, referinţe culturale etc. etc.); iar naivii, adolescentinii, simplii „iubitori de literatură" exultă în faţa „setei de absolut" care constituie supratema generală, iar stilistic sînt „confiscaţi" de luxurianţa frazelor, de bogăţia strălucitoare a imaginilor, de „exotismul" policrom al detaliilor.

Mircea (omul) şi Mircea Cărtărescu (scriitorul) mai ştiu – jurnalul o probează cu asupra de măsură – şi că joacă la risc menţinîndu-i pe „cei doi", copilul şi expertul, laolaltă. Primul e vinovat de menţinerea în text a unor naivităţi efective, pe care cititorii cultivaţi le pot sesiza şi taxa. Al doilea produce uneori „inginerii" prea alambicate, structuri semnificante prea „căutate", prea conforme cu tratatele de simbologie sau de onirologie. N-au lipsit din comentariile critice obiecţii de acest tip: mecanică textuală, manufactură, manierism, baroc rece, artizanal, descriptivism prea „lăţit", prea „sclipicios" stilistic. Aşa este. Dar – pînă la un punct – aşa *trebuie* să fie literatura lui, care e făcută din excese, şi în bine, şi în rău, amestecate şi ambiguizate reciproc. Spun „pînă la un punct" pentru că ceva – iarăşi *trebuie* să o spun – îi lipseşte, şi anume într-un plan foarte pragmatic, editorial: un foarte bun redactor de carte, care să-i impună, în felul în care se lucrează manuscrisele pe piaţa cărţii de peste Ocean, unde *trebuie* să se oprească, ce *trebuie* să elimine din pagină înainte de publicare, unde *trebuie* ca din poeme şi din proze să fie evacuate excesele care nu mai aduc nimic bun combinaţiei, dacă n-o şi strică pe alocuri. Micile finisaje de care şi marea literatură are nevoie.

Mă întorc la beneficiile coabitării dintre copil şi expert. Mai este unul, cel mai profund, căci îl priveşte doar pe autor, conducîndu-l către o zonă a imaginarului pe care puţini îndrăznesc s-o exploreze: între „cei doi", între naivitate şi sofisticare, Mircea (omul) şi Mircea Cărtărescu (scriitorul) se plasează într-un soi de „interregn" straniu şi favorizant pentru stranietate. De acolo se poate ajunge în zonele marilor ambivalenţe: diurn-nocturn, bărbat-femeie, om obişnuit-geniu. Cine nu citeşte prin ele cele mai bune poeme ale lui şi mai ales proza, cu personajele ei „ambigene", cu transsexuări şi mari traume la descoperirea „celuilalt", a fiinţei „diferite", descinse din altă lume (alt tărîm, alt gen, alt regn), nu le poate înţelege cu adevărat. Vezi **Mendebilul**, **Terato**, **REM**, toate. În fond şi la urma urmei, pe deasupra celorlalte teme ale sale, jurnalul e focalizat asupra acestei unice căutări a atingerii extremelor, a spaţiilor periculoase, a lucrurilor care nu se pot gîndi şi nu se pot spune, dar care – cred cu încăpăţînare Mircea (omul) şi Mircea Cărtărescu (scriitorul) – trebuie gîndite, adică trăite, şi spuse.

Încă ceva la acest punct – o supoziţie, o intuiţie: poate că sursa ultimă, ireductibilă a acestor căutări nebuneşti nu e încă mărturisită nici măcar în acest volum de **Jurnal** atît de adînc autoscopic. Undeva scapă o sugestie: ce să însemne proiectul „marelui interludiu infantil" care ar urma să intre în ansamblul **Orbitorului**, „cu tot tot tot ce am refuzat să spun pînă acum"?...

FM STEREO 65-73 MHZ
ROMÂNIA TINERET
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Centrul de Studii Culturale Britanice

(The British Cultural Studies Research Centre)
din cadrul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea din Bucureşti,
oferă un *program masteral* absolvenţilor de *studii umaniste* (filologie, istorie, filozofie, ştiinţe sociale şi politice, istoria artelor etc.).
Înfiinţat în 1995, sub dubla coordonare a Consiliului Britanic şi a Universităţii din Bucureşti, BCSC este astăzi locul în care *identitatea culturală* este principalul obiect de studiu, dintr-o sumă de perspective, de la gîndirea postmodernă la teoria şi practica reprezentării, mentalităţi, studii de discurs, arte vizuale şi istorie, cultură mediatică, culturi juvenile etc. Modulele care compun programul reflectă întocmai această gamă de abordări. BCSC este, totodată, un spaţiu de lectură şi studiu pentru studenţii masteranzi şi pentru alte categorii de studenţi sau persoane interesate de identitatea culturală britanică.
Programul masteral de Studii Culturale Britanice (British Cultural Studies) se desfăşoară sub îndrumarea prof. dr. Adrian Nicolescu (director) şi a prof. dr. Mihaela Irimia (director de studii). Programa cursurilor masterale, bibliografia pentru admitere, condiţiile de admitere şi de studiu, activităţile conexe, orarul bibliotecii şi toate celelalte detalii privind activitatea curentă a Centrului se găsesc în *broşura BCSC*, care se poate procura, contra cost, de la BCSC.

Pentru informaţii suplimentare, cei interesaţi de programul nostru se pot adresa la:
1) Tel.: (01)211.18.20/int. 26 (luni-vineri, 9-16);
2) E-mail: bcsc@lls.unibuc.ro <mailto:bcsc@lls.unibuc.ro>;
3) Adresă de Internet provizorie www.original.ro/bcsc http://www.original.ro/bcsc;
4) Adresa: Bucureşti, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Str. Pitar Moş, nr. 7-11, etaj 1, Sala „Leon Leviţchi".

O carte despre care trebuie să scrii ca despre o operă

Scriind, îmi dau seama că e teribil de greu de făcut o cronică obişnuită despre jurnalul lui Mircea Cărtărescu. Genul ne cere dintotdeauna să discutăm nu doar despre texte, ci şi despre autori, însă aici a intervenit o mutaţie care conduce la cu totul alte date ale jocului: textul fiind centrat nu pe viaţa concretă, ci pe scris, devine imposibil – sau inadecvat – să-l citeşti şi să-l comentezi fără să te referi la ansamblul operei lui. E un jurnal în care găseşti un om doar în măsura în care el trece în text. Într-un fel, am putea spune că în pagină n-au intrat corpul şi gîndirea lui, ci *ale ei, ale operei*. Care şi-a „încorporat" astfel autorul. Poate că de asta se va fi hotărît Mircea Cărtărescu (scriitorul) să-l „sacrifice" pe Mircea (omul) alegînd însemnările zilnice de după 1989. Citindu-le, m-am întrebat nu o dată de ce acestea şi nu cele mai vechi şi mai „autentice" după standardele obişnuite ale genului. Poate că tocmai pentru că atare semnificaţie a vrut s-o construiască prin **Jurnalul** deceniului trecut. Şi de asta nu pot scrie o cronică despre o carte, ci reflecţii despre opera toată...

Altfel, să ştie toată lumea că Mircea (omul), şi el „fiinţă duală", amestec de copil şi matur, de naiv şi expert, nu e totuna cu Mircea Cărtărescu (scriitorul)! După jurnalul celui din urmă n-ai zice că întîiul mai şi trăieşte ca un om obişnuit, că face cumpărături şi merge la cîte o bere cu prietenii. Ei bine, merge! ▌

infoMedia

▌ **Fierberi în televizual**. Săptămîna trecută au ieşit la suprafaţă probleme cu care se confruntă aproape toate posturile private de televiziune din România, cu acoperire naţională: crize financiare, perspective sumbre, vînzări iminente ale pachetelor majoritare de acţiuni...

▌ **Antena 1 şi Prima TV – la vînzare!** Despre cele două posturi au apărut la începutul săptămînii în presă informaţii cum că ar fi în curs negocieri pentru vînzarea pachetelor majoritare de acţiuni. Ziarul **Naţional** a informat că Dan Voiculescu, proprietarul Antenei 1, controversat om de afaceri şi lider al minusculului Partid Umanist Român, integrat pentru alegerile de anul trecut în Polul Democraţiei Sociale din România, condus de PDSR, ar fi decis să vîndă postul. Sînt citate „surse" conform cărora cumpărătorul ar fi magnatul australian de presă Rupert Murdoch. Prima rundă de negocieri ar fi avut loc la Viena. Suma în discuţie: în jur de 80 de milioane de dolari. La rîndul său, **Ziua** a adăugat informaţii despre posibila vînzare a Primei TV de către concernul suedez SBS, deţinătorul pachetului majoritar, către „un alt cunoscut om de afaceri din România"...

▌ **Pro TV – la tribunal!** În **Evenimentul zilei** de miercurea trecută, pe prima pagină, sus, cu litere de-o şchioapă – titlu-şoc: **Ruptură la vîrf în Pro TV/ Ţiriac începe războiul cu Adrian Sârbu**. Ştirea menţionează mai vechile „zvonuri" despre datoriile Pro TV către stat, un contract de leasing între Pro TV şi Ţiriac Holding, neonorat de către postul de televiziune, faptul că „foarte multe dintre datoriile acumulate de Sârbu se regăsesc în marca «Janine», lansarea şi întreţinerea firmei (magazine «Janine» la Cannes şi Londra) şi a persoanei cu acelaşi nume" etc. A doua zi, joi 2 august, acelaşi cotidian a revenit pe larg, precizînd că e vorba despre un conflict legat de decizia unei măriri de capital la Media Pro International, parte a conglomeratului Media Pro. În urma deciziei, participarea lui Ion Ţiriac prin intermediul firmei sale Rootland Trading LTD s-ar diminua serios, de la 19% la 2%. Prima înfăţişare în procesul intentat de Rootland Trading LTD a avut loc miercuri la Secţia Comercială a Tribunalului Bucureşti, în prezenţa lui Ţiriac şi în absenţa lui Sârbu.

▌ **Alte dedesubturi la Pro TV/Media Pro**. Pe lîngă diverse amănunte picante despre cheltuielile familiei Sârbu, **Evenimentul zilei** oferă şi date despre situaţia financiară a Media Pro International: pierderi de 22 milioane dolari în 1998 şi de 20,5 milioane dolari în 1999, restanţe la plata impozitelor către stat, la sfîrşitul primului semestru al anului 2000 (şi în creştere de-atunci încoace) de 438,5 miliarde lei, din care 86,7 miliarde lei la bugetele publice. În total, pierderile şi datoriile către stat ar fi depăşit 60 de milioane de dolari. Potrivit „Cărţii albe" întocmite de PDSR la preluarea guvernării, Media Pro a primit, „numai în 1998", „înlesniri" de 25 de miliarde de lei la plata impozitelor, plus 5 miliarde „înlesniri" pentru Pro TV.

Evenimentul zilei mai informează că oficiali guvernamentali au menţionat în ultimele luni că se vor lua „măsuri legale imediate" împotriva trustului Media Pro, dar că – pe de altă parte – conducerea Gărzii Financiare a negat că ar fi în curs vreun control la firmele lui Adrian Sârbu. Ziarul dă lista demnitarilor care i-ar ţine acestuia din urmă „spatele" (ministrul Culturii, Răzvan Theodorescu, rector al Universităţii Media din cadrul Grupului Media Pro, ministrul de Externe, Mircea Geoană, naş de cununie al cuplului Sârbu, Ionuţ Costea, cumnat al lui Mircea Geoană şi fost secretar de stat la Finanţe în anii trecuţi, cînd Media Pro a obţinut facilităţile fiscale, Decebal Traian Remeş, titularul portofoliului în aceeaşi perioadă, care ar fi girat păsuiri la plata datoriilor şi care a fost recent angajat în trust). Interesant este că, în ştirea despre vînzarea Antenei 1, ziarul **Naţional** anunţase că ar exista un control al Finanţelor la „un alt post privat de televiziune, rival Antenei 1" şi că „unda verde a fost dată, se spune, de către însuşi prim-ministrul Adrian Năstase"...

▌ **Nici Tele 7abc nu se simte prea bine...** La Tele 7abc se pregăteşte o „schimbare de imagine", cu programe noi, generice noi etc. Pentru coordonarea operaţiunii a fost angajată Jana Gheorghiu, cunoscută realizatoare de radio şi televiziune, directoare a Direcţiei de Promovare a Imaginii şi Comunicare din Societatea Română de Radiodifuziune (de unde, conform unei ştiri din **Independentul**, a obţinut acordul de a lucra în calitate de colaboratoare şi la Tele 7abc). Ceea ce putem adăuga pe baza unor „surse" – de astă dată – proprii este că eforturile de a reanima postul se datorează faptului că licenţa sa de emisie expiră peste circa un an, iar obţinerea prelungirii ei presupune o „faţă" mai sănătoasă decît cea arătată în ultimii ani, cînd precaritatea emisiunilor a condus la cote de audienţă foarte scăzute...

Învăţămîntul, cultura, Iaşiul şi alte teme polemice

Primim în continuare la redacţie informaţii, reacţii polemice, lămuriri, replici acide pe temele care au aprins serios spiritele în ultima vreme. După cum se ştie, e vorba – pe de o parte – despre „scandalurile“ din domeniile de responsabilitate ale ministerelor noastre culturale: cel al restrîngerii numărului manualelor alternative pentru liceu şi cel al burselor pentru studenţi români în Italia – în cazul Ministerului Educaţiei şi Cercetării; şi controversele stîrnite de o serie întreagă de decizii, numiri în funcţie, demiteri dictate de Ministerul Culturii şi Cultelor. Pe de altă parte – despre „scandalul“ scriitoricesc de la Iaşi. De astă-dată am primit un text al unor distinse profesoare de liceu din Cluj, precizări din partea vicedirectorului Accademiei di Romania din Roma, o relatare pigmentată ironic de la conferinţa de presă susţinută la începutul săptămînii trecute de către ministrul Culturii, texte polemice ieşene. Adăugăm un comentariu – anunţat în numărul nostru precedent – pe tema „expansiunii“ lui Adrian Păunescu, un schimb de „replici“ pe marginea unui recent articol apărut în *Observatorul cultural*, informaţii despre demiterea unei noi personalităţi culturale din diplomaţie şi un articol de polemică intelectuală semnat de Adrian Marino.

Profesorul şi manualele alternative

Am urmărit cu real interes disputa în jurul manualelor alternative pentru liceu şi am sperat într-o revenire cît mai rapidă a Ministerului Educaţiei şi Cercetării asupra deciziei de a reduce la trei numărul acestora. Ne alăturăm protestului editurilor, argumentele noastre ca beneficiari ai manualelor alternative se intersectează cu cele ale ofertanţilor, dar aducem şi punctul de vedere al profesorului implicat în reformarea învăţămîntului românesc.

Revista de didactica limbii şi literaturii române **Perspective** se bazează pe un dialog real al profesorilor, fiind un barometru al schimbării perspectivei în didactica actuală. Contactul cu profesori din întreaga ţară ne permite să ne constituim în vocea celor care nu se plîng de existenţa unei pieţe libere a manualelor alternative.

Dacă Ministerul Educaţiei şi Cercetării a ascultat plîngerile profesorilor cărora le e greu să-şi aleagă manualul potrivit şi a recurs la „o protecţie socială“, nu trebuie să uite că a oferit protecţie imobilismului, lipsei de curaj şi responsabilitate, obedienţei şi comodităţii, mai precis rezistenţei la schimbare şi inadaptării la democraţie. Atenţia ministerului ar trebui să se îndrepte spre găsirea unor modalităţi de abilitare a profesorilor în alegerea manualelor, ceea ce s-a şi făcut, ce e drept, cam tîrziu, la Buşteni şi Botoşani, în stagii de formare complexe pentru liceu şi gimnaziu. Profesorii abilitaţi la nivel naţional au diseminat şi urmează să disemineze abilitarea curriculară la nivel local; astfel, efortul de alegere a manualelor va fi mult diminuat, fapt ce va măsura şi eficienţa acestor cursuri.

Considerăm că, dacă aceste cursuri s-ar fi desfăşurat simultan cu apariţia manualelor alternative, profesorii nu ar fi resimţit atît de acut alegerea manualelor ca „o corvoadă şi agasare suplimentară“. Ne exprimăm încrederea că o bună cunoaştere a criteriilor de selectare a manualelor va uşura actul decizional al profesorului, care va înţelege în timp utilitatea ofertei diversificate pe piaţa manualelor. Manualul trebuie considerat un suport aplicativ al programei şcolare, diversitatea de perspective oferite de manualele alternative putînd constitui un repertoriu de sugestii didactice de un real sprijin pentru profesor.

În această ordine de idei, protecţia ministerului s-ar putea orienta spre acordarea unui „spor financiar de stres decizional“, astfel încît fiecare să-şi poată permite să cumpere cît mai multe manuale ca material suport în structurarea demersului didactic propriu. În consecinţă, reducerea numărului de manuale este un atac direct la posibilităţile de informare şi formare a cadrelor didactice, limitîndu-le, totodată, şi aportul ca autori de manuale.

Rolul profesorului într-o societate democratică este unul esenţial şi presupune adaptarea la mecanismele specifice funcţionării sistemului democratic, în care şi piaţa educaţională funcţionează pe principiul cererii şi al ofertei. Ca în orice domeniu al economiei de piaţă, şi piaţa manualelor alternative este diversificată, încă inegală ca valoare, dar perfectibilă, nu prin limitare, ci prin creşterea pragului de exigenţă a beneficiarilor (profesorilor). Profesorului îi revine dificila sarcină de *a alege*, ipostază fundamentală a exerciţiului democratic.

Cunoaştem şi recunoaştem agasarea şi corvoada resimţite de mulţi profesori în faţa multitudinii de oferte, dar susţinem necesitatea de a ne antrena şi noi, profesorii, în ieşirea din limitele modelului „cenzurat“ şi ale perspectivei centralizate. Dacă profesorii clachează în asumarea responsabilităţii de a alege manualul, ei nu vor avea forţa şi abilitatea de a forma generaţii de elevi pentru integrarea lor în societate ca cetăţeni cu autonomie intelectuală şi morală, cu simţ critic şi rezistenţă la manipulare. Tristă perspectivă!

Credem cu tărie că menţinerea ofertei libere pe piaţa manualelor alternative la nivel liceal determină exersarea, implicarea şi responsabilizarea profesorului ca factor de decizie în conceperea şi aplicarea demersului didactic în funcţie de condiţiile concrete pe care el trebuie să le cunoască, să le evalueze şi să decidă în consecinţă. Profesorul trebuie stimulat şi abilitat să iasă din inerţia comodităţii de a accepta decizii restrictive şi să contribuie la impunerea unor standarde de competenţă. Astfel piaţa de manuale se va autoregla, pe baza criteriilor de calitate, şi nu de restricţie numerică.

Numărul limitat de manuale alternative este un atac la posibilitatea de exprimare a creativităţii didactice, nu are relevanţă calitativă, ameninţă cu uniformizarea şi pune în pericol valorile democratice – libertatea de exprimare şi de opţiune, spiritul competitiv, asumarea responsabilităţii şi a deciziei individuale.

Le sugerăm profesorilor să nu accepte formarea şi dezvoltarea conştiinţei profesionale după un model restrictiv, care tinde spre modelul unic, incompatibil cu valorile promovate de o societate deschisă care aspiră spre integrare în circuitul european.

Adriana CEAN şi
Dorina KUDOR

*Autoarele sînt profesoare de liceu din Cluj, membre ale redacţiei revistei de didactica limbii şi literaturii române **Perspective**, formatori locali pe probleme de abilitare curriculară – Cluj.*

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312.1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

replică

După lansarea scrisorii deschise, Doamna Ministru Ecaterina Andronescu mi-a telefonat şi, în replică, afirmă că se simte jignită pentru că, în fapt, nu a făcut altceva decît să aplice legea.

Am întrebatr-o dacă nu crede că acea lege trebuie îmbunătăţită şi cine poate să impună o asemenea iniţiativă legislativă. Domnia Sa a fost de acord cu existenţa deficienţelor în cadrul H.G., dar mi-a repetat că nu poate decît să aplice legea. Oare, în conclavul pe care îl enumeră, Ministerul Educaţiei Naţionale nu are cea mai mare nevoie de renaşterea, promovarea şi răspîndirea rezultatelor cercetărilor de la Roma şi Veneţia? De la manualele şcolare la studiile cercetătorilor – arheologi, istorici, istorici de artă, filologi ş.a. – şi la educaţia generală în spiritul adevărului acest minister este principalul beneficiar.

Nu am nimic împotriva Doamnei Ministru ca persoană, am ascultat-o pentru prima dată acum la telefon, dar Domnia Sa reprezintă autoritatea acestui minister. Nu se poate acoperi cu o lege st concepută din start. Pasînd responsabilităţile, dă dovadă de fapt de neimplicare, de renunţare. Că este aşa stau dovadă adresele pe care Ministerul Educaţiei Naţionale le-a expediat în *4 mai 2001* către Alianţa Naţională a Uniunilor de Creatori, Fundaţia Culturală Română, Academia Română, Ministerul Culturii şi Cultelor. Adresele sînt identice, Le-am primit prin fax la cîteva minute după convorbirea telefonică. Redau textul comun:

Ministerul Educaţiei şi Cercetării
Cabinet Ministru
Nr. 10164/04.05.2001

Vă înaintăm alăturat o copie după H.G. nr. 306/1999, pentru modificarea şi completarea H.G. nr. 578/1998 privind instituirea burselor de cercetare şi formare postuniversitară şi postdoctorală „Vasile Pârvan“ la Accademia di Romania din Roma şi „Nicolae Iorga“ la Instituto Romeno di Cultura din Veneţia, întrucît art. 3 (1) din aceasta prevede următoarele:

„Bursele sînt finanţate din surse bugetare şi extrabugetare de către Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii, Academia Română, Alianţa Naţională a Uniunilor de Creatori, Fundaţia Culturală Română, universităţi, precum şi din alte surse.“

Faţă de cele de mai sus, în temeiul actului normativ menţionat, vă rugăm ca, în cel mai scurt termen posibil, să ne comunicaţi modalitatea de punere în aplicare a acestuia.

Cu deosebită consideraţie,

Ministru
Ecaterina ANDRONESCU

Se doreşte o rotaţie sau o participare şi din partea celorlalţi la susţinerea burselor? O discuţie la o masă rotundă cred că ar fi necesară şi ne-am bucura să luăm parte la ea. (Au trecut trei luni de la expedierea adreselor de mai sus şi nu vedem nici o reacţie.) Convorbirea telefonică a fost prima ocazie în care am putut să-mi spun părerea, deşi, în calitatea pe care o am, subliniată şi în H.G. ar fi trebuit să fiu invitat şi să iau parte împreună cu colegul meu de la Veneţia, domnul profesor Ioan Bulei, la discuţiile destinate să găsească o soluţie practică, imediată.

Ne pierdem timpul în replici cu cuvinte adesea aspre, care pot deranja, în timp ce la Roma şi Veneţia bursierii lipsesc de un an şi probabil nu vor fi prezenţi nici în următorul.

Toată această evoluţie a problemei mă întăreşte în convingerea că, după doi ani de conducere a Accademiei di Romania, viitorul trebuie să aducă un statut clar pentru Şcoala Română. Noul director care va fi numit special pentru o asemenea activitate trebuie să beneficieze de la început de un statut juridic foarte precis pentru instituţia pe care o va conduce. Şcoala Română poate fi o fundaţie destinată cercetării, avînd autonomia sa, aşa cum au celelalte douăzeci şi şapte de Accademii şi institute străine ce funcţionează la Roma. De pe această bază Şcoala Română poate să primească sprijin din diverse direcţii, firesc, şi de la instituţiile la care face apel Doamna Ministru Ecaterina Andronescu.

Dr. Gheorghe MÂNDRESCU
vicedirector la Accademia di Romania
la Roma

Roma, 1 august 2001

Cultura în conferinţă (de presă)

ANDREI NEGRILĂ

Ce mai e nou în politica Ministerului Culturii şi al Cultelor (deja mă întreb de ce nu şi al agri-culturii)? După ce s-a războit cu „pensionarul“ Lucian Pintilie şi, cel puţin pînă acum, s-ar părea că a pierdut, emfaticul ministru face tranc capacul peste Andrei Pippidi, preşedintele Comisiei Monumentelor Istorice, spunînd că are doar calitatea „respectabilisimă“ de a fi nepotul lui Iorga. Şi îl înlocuieşte cu Marius Porumb (iar mă întreb...). Studiind noua componenţă a comisiei, mulţi specialişti se declară derutaţi. Fostul preşedinte, care de altfel a aflat de la ziarişti că a fost schimbat, o vede ca pe un ghiveci cu oameni de valoare amestecaţi cu necunoscuţi, cu prieteni şi cu parteneri politici ai ministrului. El constată că oricum bugetul pentru aceste monumente e mai mic decît a fost vreodată. Ministrul afirmă însă că a primit bani din rezervele bugetare. Două sute şaizeci şi trei de miliarde de lei. Numai că nouăzeci sînt pentru culte. O sută pentru Festivalul Enescu. Ministrul spune că la festival va veni şi orchestra Operei din Viena şi că manifestarea va fi una cu totul excepţională. El crede însă că şi turneul Teatrului Balşoi din Moscova a fost excepţional. Excepţionalisim.

Să trecem la capitolul subvenţiilor. Ministerul a alocat 24 de miliarde de lei pentru reviste culturale şi cărţi. Lista a circulat rapid pe la ciţiva ziarişti mai insistenţi, apoi a fost luată înapoi. Şi astfel am aflat că mai toate revistele culturale din Bucureşti şi din provincie au primit bani. Cele mai subvenţionate au fost însă (aţi ghicit deja) **Contemporanul** şi **Literatorul**, cu cîte 240, respectiv 200 de milioane de lei. Desigur, sînt revistele cu cele mai multe nevoi. La cărţi lucrurile sînt mai complicate. Ministrul a pomenit răspicat doar cîteva nume de autori de cărţi a căror tipărire a fost subvenţionată: Ana Blandiana, Octavian Paler, Gabriela Adameşteanu, Sorin Dumitrescu. Fiindcă în total e vorba de peste o mie de titluri şi *ultimul pe listă, cu voia dumneavoastră*: Paul Everac. Iar echipa care a selectat aceste cărţi a fost formată din următorii: Alexandru Balaci, Dan Berindei, Vasile Cândea, Ioan Scurtu, Ilie Bădescu, Călin Căliman, Dan Grigorescu, Eniko Marko, Valeriu Râpeanu, Luminiţa Vartolomei.

Ministerul Culturii şi al Cultelor (acum mă întreb de ce e omis culturismul) organizează pe 7 august comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Mihai Viteazu, cu inaugurarea unei expoziţii la Muzeul de Istorie, cu o sesiune de comunicări deschisă de Ion Iliescu şi Mihai I şi cu o premieră a celei de-a doua versiuni a filmului **Mihai Viteazul** de Sergiu Nicolaescu. Din cauză că Lucian Pintilie nu a făcut filme cu Mihai Viteazul...

∎

Alte teme ministeriale

∎ **Vom avea un Muzeu de Artă Contemporană; îl va conduce Mihai Oroveanu**. În cadrul conferinţei de presă susţinute de către ministrul Culturii Răzvan Theodorescu şi *staff*-ul său la începutul săptămînii trecute s-a anunţat demararea unui proiect mult aşteptat de către profesioniştii artelor vizuale româneşti de azi: acela al unui Muzeu de Artă Contemporană. Lipsa unei astfel de instituţii era acuzată de mulţi ani. Mai de curînd, începuseră să circule zvonuri că în sfîrşit s-ar pregăti aşa ceva şi la noi. Premierul Adrian Năstase, datorită căruia – se pare – proiectul va prinde corp, se angajase în acest sens cu ocazia festivităţii de decernare a Premiilor Uniunii Artiştilor Plastici (UAP) pe anul 2000. „Zvonistica“ din culise a jonglat cu cîteva nume, între care cel al lui Mihai Oroveanu, directorul Oficiului Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă (ONDEA) din subordinea Ministerului Culturii şi Cultelor. Prin ONDEA sînt coordonate şi organizate expoziţiile de artă din spaţiile aflate în administrarea Ministerului, expoziţiile de artă românească din străinătate, standurile naţionale ale ţării noastre la tîrgurile de carte din lume ş.a.m.d. Acum, Mihai Oroveanu a fost anunţat oficial ca viitor director general al Muzeului de Artă Contemporană. Acesta va fi amplasat într-o aripă încă nefinisată complet a Palatului Parlamentului.

În chiar ziua conferinţei de presă ministeriale, pe 30 iulie, ziarul **Cotidianul** a publicat un amplu interviu cu Mihai Oroveanu despre viitorul Muzeu. Asupra proiectelor sale, de largă cuprindere, vom reveni. Să menţionăm deocamdată că Muzeul va îngloba structura ONDEA şi că viitorul său director general intenţionează să-l dezvolte ca pe un centru cultural complex, cu numeroase „extensii“ de tot felul, de la unele în spaţii „alternative“ la altele digitale (baze de date, artă virtuală etc.).

∎ **UAP plînge după spaţiile deţinute în clădirea Teatrului Naţional**. În cadrul conferinţei de presă ministeriale a mai fost atinsă o temă de interes pentru domeniul artelor vizuale – şi nu numai!: s-a anunţat iminenţa scoaterii la licitaţie a unor spaţii din clădirea Teatrului Naţional din Bucureşti, unde ar urma să fie atraşi investitori care să dezvolte afaceri culturale: galerii, librării, cafenele „boeme“ etc. Printre spaţiile vizate se află şi actuala Galerie Apollo, precum şi încăperile ocupate de Agenţia de promovare a artelor plastice ARTIS şi de redacţia revistei **Arta** a UAP. Preşedintele acesteia, graficianul Alexandru Ghilduş, a fost foarte prezent în presa săptămînii trecute pentru a protesta vehement împotriva acestei decizii care ar leza interesele UAP, în special prin pierderea Galeriei Apollo. Ceea ce el nu spune (iar ziariştii n-au ştiut spre a-l chestiona mai sever) este că Galeria *nu este a UAP*, ci este spaţiu al statului gestionat de ONDEA, care l-a cedat în folosinţă Uniunii, iar aceasta din urmă nu-şi achită de ani de zile datoria către ONDEA, drept care Oficiul are probleme cu propria sa „descărcare“ contabilă şi cu controalele venite de la Minister şi de la guvern...

Altfel, umblă insistent vorba – inclusiv în presă – că în licitaţiile care se pregătesc sînt deja angajate mari interese, nu în ultimul rînd din partea grupului Mediapro, care-i are ca angajaţi atît pe directorul Teatrului Naţional, Dinu Săraru, director şi al Editurii Fundaţiei Pro, cît şi pe ministrul însuşi, rector al Universităţii Media!...

Ascensiunea rinocerilor

CARMEN MUŞAT

Oricît de toridă ar fi vara şi oricît de mare toropeala indusă de caniculă, nu poate trece neobservată agitaţia grotescă a foştilor lachei ai lui Nicolae Ceauşescu – cei vinovaţi de absurda proliferare a cultului personalităţii dictatorului comunist –, ajunşi acum, din nou, pe creasta valului. Resentimentari şi incapabili să trăiască în prezent, visînd cu ochii deschişi la „luminoasele“ decenii ale regimului comunist, aceste „personalităţi“ gonflabile se cred îndreptăţite să reinstaureze mediocritatea şi bunul plac în instituţiile culturale – vezi recentul scandal al destituirii lui Lucian Pintilie de la conducerea Studioului de Creaţie Cinematografică a MCC –, ba consideră chiar că a sosit momentul glorificării ideologiei naţional-comuniste. Cum ascensiunea rinocerilor, după alegerile din 2000, n-a prea fost posibilă în economie sau în sistemul financiar-bancar, aceştia s-au mulţumit cu „jucăria“ lor preferată – cultura. I-am văzut, aşadar, renăscînd triumfători din propria lor cenuşă, pe Sergiu Nicolaescu şi pe Dinu Săraru, pe Eugen Florescu şi, mai nou, pe Dan Zamfirescu, mai senili şi mai ahtiaţi după putere ca oricînd, încercînd, alături de Adrian Păunescu şi Corneliu Vadim Tudor, să reînvie obiceiurile unei epoci pe care o credeam definitiv apusă. Dar iată că adulatorii de mai ieri au descoperit în ultimii 12 ani teribila voluptate de a fi ei înşişi omagiaţi şi ridicaţi în slăvi, pentru merite iluzorii, de o ceată de mititei convinşi că astfel vor ieşi din anonimat.

După ce a eşuat lamentabil în tentativa sa de a scoate o revistă după 1990, intitulată retoric şi ridicol **Totuşi iubirea**, Adrian Păunescu recidivează cu o nouă publicaţie, botezată – din superstiţie, probabil – **Flacăra lui Adrian Păunescu**. Pentru poetul-senator nu contează că revista **Flacăra**, fondată în 1911, e marcă înregistrată la OSIM încă din octombrie 1990, chiar dacă numele lui nu se mai leagă de mult de cel al revistei. Deşi pozează în vajnic apărător al legalităţii, Adrian Păunescu nu se lasă impresionat de principii sau de legi atunci cînd e vorba despre orgoliul personal. De altfel, orgoliul nemăsurat este unul dintre motivele pentru care A.P. pare hotărît să sfideze orice regulă, convins că timp de 12 ani a condus fosta **Flacără** „către cele mai înalte performanţe publicistice“. El îşi propune, cu nedisimulată nostalgie a unanimităţii, să facă din **Flacăra lui Adrian Păunescu** nu o revistă de partid, ci una *de popor* – formulă hilară, dacă n-ar trăda viziunea unităţii de monolit a poporului în jurul unui tătuc providenţial.

Indiferent că scrie în presă sau că apare la televizor, la emisiunile despre fotbal sau la **Mamaia copiilor**, Adrian Păunescu pare să creadă despre sine însuşi că este o valoare patrimonială. Tot ceea ce gîndeşte, tot ceea ce rosteşte „Poetul Naţional“, fiecare privire şi fiecare gest trebuie consemnate cu sfinţenie, pentru a fi transmise posterităţii. De altfel, în primul articol semnat de Adrian Păunescu în numărul-pilot al acestei publicaţii de familie – revista este plină de interviuri şi articole semnate de Adrian Păunescu şi de fiul său –, „titanul“ îşi recunoaşte involuntar decesul ca poet, afirmîndu-şi condiţia de „martor şi acţionar“ la propria-i postumitate. Jalnică postură, dacă ne gîndim la disproporţia dintre valoarea reală a scrierilor lui Adrian Păunescu şi valoarea pe care autorul lor îşi închipuie că o au. Tot şlefuind la propria-i statuie, Adrian Păunescu reuşeşte performanţa de a aduce stafiile trecutului în prezent, găzduind în paginile nou-înfiinţatei publicaţii un ghiveci ideologic din care răzbat cu putere miasmele naţional-comunismului, propovăduit făţiş de Dan Zamfirescu. Umbra lui Nicolae Ceauşescu se iţeşte la tot pasul în cele 48 de pagini, vîndute la preţul incredibil de 5000 de lei. De altfel, chiar reapariţia **Flăcării lui Adrian Păunescu** este motivată de făgăduiala făcută „multiubitului cîrmaci“, încă din 1973, de a face din **Flacăra** o adevărată flacără, episod evocat cu duioşie retorică de A.P.

Pe frontispiciul acestui prim număr stă scris cu litere de-o şchioapă: „Drumul de la stat la particular este pavat de multe ori cu nedreptate şi suferinţă“, iar titlul articolului de fond de pe prima pagină, scris cu caractere mai mari chiar decît cele ale numelui revistei, este **Privatizări frauduloase de ieri, de azi, de mîine**. Dacă prezentul este plin de „nedreptate şi suferinţă“, trecutul comunist este, prin contrast, „apogeul întregii noastre istorii“, o epocă a marilor realizări, cultul lui Ceauşescu fiind, în viziunea lui Dan Zamfirescu, o „formă de sfidare a imperialismului moscovit“. Cît cinism se ascunde dincolo de aceste afirmaţii care ignoră cu bună ştiinţă crimele regimului comunist, cîtă indecenţă şi cîtă rea-credinţă! Oare chiar îşi închipuie aceşti stranii mutanţi că istoria poate fi manipulată şi deformată la infinit, pentru a servi obscure şi efemere interese ideologice? Sau că adevărul este într-atît de relativ încît să poată fi confundat cu minciuna?

Se regăsesc în coloanele revistei păunesciene, ca într-un insectar reprezentativ, toţi cei incapabili să înţeleagă că vremurile s-au schimbat, toţi cei ce resimt libertatea ca pe o povară greu de purtat şi sînt în căutarea unui stăpîn la picioarele căruia să se tîrască în genunchi, toţi mercenarii de presă şi retardaţii: Alexandru Mironov şi Emanuel Valeriu, Dan Zamfirescu şi Romulus Vulpescu, Ion Cristoiu şi Ion Ţugui, precum şi ilustre mediocrităţi cu aere de vedete, ca Marius Tucă, Florin Condurăţeanu sau Grigore Vieru sau pseudoscriitori, înecaţi în vulgaritate ca Mircea Micu. Printre ei, rătăciţi inexplicabil şi impardonabil, Alexandru Paleologu, Nicolae Breban şi Paul Grigoriu...

Tucă perorează cu agramată nostalgie despre lumea copilăriei sale care „n-a fost făcută pentru a trece mai tîrziu, la maturitate, într-o lume ca asta, atît de nepotrivită, atît de înstrăinată, atît de artificială“. Şoim al patriei şi pionier, adolescent utecist apoi, Marius Tucă s-a pregătit să devină un om nou, multilateral dezvoltat, şi a avut „neşansa“ – cum crede el – de a trăi „într-o lume ca asta“, adică într-o lume liberă. Curat neşansă, coane Tucă! Mioriticul Mironov, „megieşul“ nostru preocupat de SF, încearcă să ne convingă, într-un text demn de o antologie a ridicolului, că Piaţa Universităţii a fost „un fenomen social indus“, „o oribilă manifestare antidemocratică“, iar barbaria minerilor din Valea Jiului a fost o acţiune benefică a societăţii civile, care a rezolvat criza... Teribilă mostră de gîndire anapoda, ce-l îndreptăţeşte pe Mironov să concureze cu Ion Cristoiu care, scriind despre deferirea lui Slobodan Miloşevici Tribunalului Intarnaţional de la Haga, afirmă cu parapon că „la tribunalul internaţional al Pădurii sînt aduşi doar iepurii“. Aceştia sînt oamenii cu care Adrian Păunescu îşi propune să aducă un suflu nou în peisajul publicistic românesc. Atît de mare este noutatea, încît nu poţi să nu te întrebi de unde vine puternicul miros de putregai care te izbeşte la fiecare pagină.

Agresivitatea cu care Adrian Păunescu pătrunde în casele noastre cînd nu te aştepţi, lăfăindu-se în voie pe ecranele televiziunii naţionale şi ale televiziunilor particulare la tot felul de emisiuni, este simptomatică. Omniprezenţa senatorului-poet pe toate canalele mediatice, precum şi vehemenţa cu care susţine reîntoarcerea la unic – fie că e vorba de un manual, de un popor sau de un conducător – îmi aduc aminte de emisiunile bardului de dinainte de 1989, precum **Cîntarea României** şi **Antena vă aparţine**. Atunci, ca şi acum, Adrian Păunescu făcea apologia unei ideologii falimentare, amestecînd cu perfidie omagii unsuroase cu înţepături ţînţăreşti, pe care astăzi le livrează drept acte de curaj. Atunci, ca şi acum, Adrian Păunescu manipula opinia publică, oferindu-le celor tineri şi celor mai puţin tineri iluzia unei libertăţi care avea ca regulă principală propaganda în favoarea partidului unic şi a „multiubitului“ conducător.

Mizînd pe lipsa de memorie a celor mulţi şi pe lipsa de reacţie a societăţii civile, Adrian Păunescu vrea să reînvie timpurile de atunci... Este încă o dovadă evidentă a dispreţului său faţă de prezent, dar şi o probă incontestabilă a nemărginitei egolatrii ca motivează acţiunile.

Întîlnire la Iaşi

CRISTINA CÎRSTEA

Luni 30 iulie a.c., începînd cu ora 13.00, a avut loc la Iaşi, în sediul Casei cu Absidă, întîlnirea dintre Eugen Uricaru, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Grigore Ilisei, secretarul filialei Uniunii Scriitorilor din Iaşi, şi o delegaţie de scriitori, semnatari ai **Declaraţiei**, alcătuită din Al. Andriescu, Radu Andriescu, Al. Călinescu, Cristina Cîrstea, Mariana Codruţ, Nichita Danilov, Al. Dobrescu, Dan Lungu, Radu Părpăuţă şi Dorin Spineanu, în cadrul căreia s-au analizat atît situaţia creată în ultima perioadă la filiala Uniunii Scriitorilor din Iaşi, cît şi posibilităţile reale de rezolvare a acesteia pentru o normalizare a situaţiei din Uniunea Scriitorilor. Cum deja se ştie din textul **Declaraţiei**, o serie de scriitori, membri ai acestei filiale a US şi nemembri, au luat act de starea critică în care se află climatul literar ieşean, provocată pe de o parte de slaba prestaţie culturală a celor trei publicaţii, **Convorbiri literare**, **Cronica** şi **Dacia literară**, iar pe de altă parte de politica de esenţă clientelară a unui grup restrîns de persoane, de regulă aceleaşi care controlează revistele, editurile şi organizaţiile profesionale. Acţiunile lor au condus inevitabil, în ultimii ani, la o dezaxare a sistemului de valori culturale şi la apariţia unor pseudovalori, la refuzul unor intelectuali şi oameni de cultură de a colabora cu acestea şi, nu în ultimul rînd, la respingerea sau neîncrederea unor tineri scriitori de a deveni membri ai Uniunii chiar dacă îndeplinesc toate condiţiile necesare pentru a putea fi, refuzînd, prin urmare, participarea la viaţa activă a Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi. Nu întîmplător, iată, 36 de scriitori, membri ai acestei filiale, au decis să nu rămînă indiferenţi faţă de soarta unor instituţii de cultură, altădată de mare însemnătate, astăzi „instituţii naţionale de familie" în care agregatele veleitarismului agresiv, atît în ceea ce priveşte creaţia cît şi receptarea ei, s-au dovedit a fi eficiente. S-a cerut la această întîlnire, de către delegaţia semnatarilor, nu doar înfiinţarea unei alte reviste de cultură, o revistă care să practice literatura vie şi schimbul de idei, o revistă a tuturor scriitorilor, şi nu doar a unora, dar, totodată, schimbări radicale în ceea ce priveşte conducerea **Convorbirilor literare**. Motivele sînt şi multiple, şi întemeiate, iar aceste motive au fost aduse în discuţie la întîlnirea cu preşedintele US. S-au prezentat chiar citate din textele publicate în **Convorbiri** de către diverse persoane, spre deliciul celor prezenţi, argumentîndu-se, o dată în plus, că o revistă de cultură nu e un act la îndemîna oricui, iar un post de redactor-şef implică multă seriozitate şi profesionalism. Despre „seriozitatea" şi „profesionalismul" de care a dat dovadă, în conducerea **Convorbirilor**, timp de ani buni, dl Spiridon a scris într-un număr trecut al **Observatorului cultural** eseistul Liviu Antonesei.

Impunerea unui fals sistem de valori pe piaţa literară ieşeană se datorează şi prezenţei unor colaboratori permanenţi ai acestei reviste care, din nefericire, nu sînt nume de referinţă nici pentru critica literară, nici pentru alte genuri. Ne întrebăm: oare cîte materiale au publicat, în şase ani, de cînd Cassian Maria Spiridon se află la conducerea **Convorbirilor**, în această revistă distinsa Monica Lovinescu, sau Nicolae Breban, sau Ana Blandiana, autori cu care Cassian Maria Spiridon „se acoperă" pentru a-şi argumenta activitatea, şi cîte au publicat, de pildă, un Radu Tătărucă, o Isabela Vasiliu-Scraba, un Ion Bălu, Ioan Ţepelea etc., prezenţi aproape număr de număr în revistă. Într-un oraş în care unii scriitori de marcă, recunoscuţi pe plan naţional, nu au rubrici permanente în aceste reviste, desigur, e mai greu de înţeles „importul" acesta de scriitori din alte zone ale ţării, din Constanţa, Oradea, Satu-Mare, la care apelează dl Spiridon. S-a discutat despre faptul că poeţii Emil Brumaru (în prezent fără o slujbă stabilă) şi Nicolae Ionel au fost înlăturaţi din redacţie pe motiv de *ineficienţă*, fiind înlocuiţi, pe parcurs, cu alţi scriitori de mai mică anvergură. Despre aceste stări de lucruri, aşa cum i s-a adus la cunoştinţă şi domnului Eugen Uricaru, s-a mai scris în urmă cu doi ani, campania de presă susţinută de tinerii scriitori ieşeni în paginile cotidianului **Monitorul** fiind una dintre cele mai vehemente în acest sens. Cu toate că şi atunci s-a atras atenţia conducerii Uniunii Scriitorilor, nu s-a luat nici o măsură, astfel că în prezent s-a ajuns la o situaţie de criză. Acestea sînt motivele reale ale demersului celor 36 de scriitori, şi nicidecum problemele de ordin personal ale vreunui semnatar, după cum afirmă dl Spiridon în ultimul număr al revistei **Convorbiri literare**. Bagatelizarea unei acţiuni în care sînt implicaţi cei mai importanţi scriitori din Moldova aminteşte de practici bine puse la punct ale unor vremuri de tristă amintire. Atîta vreme cît revista **Convorbiri literare** este o instituţie a Uniunii Scriitorilor, iar aceşti semnatari sînt membrii ei, desigur, este absolut firesc ca aceştia să fie preocupaţi de soarta ei. Eugen Uricaru a promis că va discuta toate aceste probleme la Consiliul Uniunii Scriitorilor, într-o şedinţă care va avea loc în luna septembrie.

O altă problemă luată în discuţie a reprezentat-o transparenţa activităţii atît a Uniunii, cît şi a filialei. S-a reproşat din partea delegaţilor faptul că manifestările, festivalurile şi, în genere, relaţiile interculturale sînt monopolizate, de cîţiva ani, cu mici excepţii, de un anumit grup de scriitori legaţi între ei prin aceleaşi interese, care participă asiduu, an de an, la acestea, creînd o falsă imagine a activităţii breslei. Totodată s-a discutat despre jurizarea premiilor, reproşîndu-se faptul că anul acesta, în privinţa juriului US, nu s-a luat în considerare, cum nu se ia de mult timp, şi existenţa unui grup important de critici din Moldova, care au autoritate în domeniu. Cum bine se ştie, o parte a criticilor din această zonă culturală, cum ar fi Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Al. Andriescu, Constantin Pricop, Val Condurache, Ioan Constantinescu, Vasile Baghiu etc., nu au fost solicitaţi să participe la juriile Uniunii. Echipa de critici de la Iaşi a fost „suplinită", în revista **Convorbiri literare**, de poeţi şi prozatori ale căror eseuri nu pot ţine loc, oricît de mult s-ar dori acest lucru, autorităţii unor specialişti. Rezultatul: o mulţime de cărţi anoste au fost comentate pe pagini întregi, producîndu-se o totală confuzie a valorilor. Atîta vreme cît plachetele semnate de scriitori precum Victor Ţarină, Marin Moscu, Basile Gliga, Ilie Chelaru, Aspazia Oţel Petrescu etc. etc. etc. primesc în paginile revistei **Convorbiri literare** gir, alături de cărţi ce merită atenţie, se creează, firesc, impresia că publicaţia nu are nici un fel de criteriu critic.

În ceea ce priveşte înfiinţarea unei noi filiale a US la Iaşi, una care să reprezinte şi interesele scriitorilor semnatari, problema a stîrnit controverse. Delegaţia a adus în discuţie Statutul Uniunii Scriitorilor, care prevede acest lucru. Eugen Uricaru şi-a susţinut punctul de vedere deja cunoscut, motivînd că ar fi nestatutar să funcţioneze două sau mai multe filiale în acelaşi loc. S-a vehiculat astfel ideea înfiinţării acestei noi filiale, în cazul în care nu va fi acceptată la Iaşi, într-un alt oraş, de pildă la Bacău. Eugen Uricaru a ţinut să precizeze că nu e de competenţa domniei sale să rezolve asemenea chestiuni, propunerea urmînd a fi discutată în următoarea şedinţă a Consiliului US. În legătură cu înfiinţarea unei noi reviste de cultură, domnia sa a sugerat prezentarea unui proiect în acest sens Consiliului US. Delegaţia a insistat asupra necesităţii aprobării acestor puncte ale **Declaraţiei** şi, totodată, a ţinut să menţioneze că anumite persoane, membri ai actualei filiale US Iaşi, precum şi simpatizanţi ai acestora, recurg la intimidări sau ameninţări asupra semnatarilor, după cum declară aceştia.

Semnatarii **Declaraţiei** doresc ca, în cazul în care cererea lor va fi soluţionată, să contribuie la normalizarea situaţiei create în cadrul filialei US Iaşi. Din nefericire, luările de cuvînt din presă (recentele declaraţii ale lui Cassian Maria Spiridon din **Convorbiri literare** şi **Cotidianul**) nu fac decît să toarne, cum se spune, gaz pe foc şi să agraveze şi mai mult această situaţie fără precedent. În aceste condiţii, prin lipsa de înţelegere de care a dat dovadă în special redactorul-şef al **Convorbirilor literare**, misiunea preşedintelui Uniunii Scriitorilor, de soluţionare a crizei, va fi extrem de dificilă. ▪

În chestiunea **Declaraţiei** celor 32

Fals jurnal de vacanţă

DAN LUNGU

Pentru a treia oară în aproximativ ultimii cinci ani, viaţa literară a Iaşiului este zguduită de valul contestărilor. De această dată, mai profund şi mai organizat, mai matur. Situaţia este explicabilă şi prin faptul că primele două „seisme" s-au produs mai ales la nivelul presei, fără a pune în joc vreo procedură administrativă. Primele discuţii aprinse au fost iscate de ancheta iniţiată de Viorel Ilişoi în revista **Timpul** privind **Viaţa literară pe Bahlui**. Încă de atunci au fost spuse lucruri grele referitoare la clientelismul lumii literare, la cangrena intereselor de grup, la falsa ierarhie a valorilor în cîmpul literar, la rolul nefast al Muzeului Literaturii Române din Iaşi în climatul literar ieşean etc. Ancheta a durat aproape un an, evidenţiind – pe tonuri mai inflamate sau mai potolite, mai lirice sau mai analitice – principalele tare ale vieţii literare la acel moment.

Al doilea seism a fost provocat de o dezbatere deschisă de subsemnatul în **Monitorul – Arte** pe tema **Re-formelor fără fond** în cultură. Am invitat personalităţi ale vieţii literare ieşene la discuţie şi surpriza a fost mare: nu numai că reapăreau teme ale anchetei întreprinse de Viorel Ilişoi, dar opiniile şi analizele deveniseră mai tranşante, precum şi, în bună măsură, concordante. În topul dezbaterii s-au aflat mediocritatea revistei **Convorbiri literare**, evidenţierea mecanismelor de monopolizare a deciziilor în cîmpul literar, viciile în ierarhizarea valorilor, acumularea ilegitimă de capital simbolic ş.a.m.d. Ar mai trebui pomenit cu siguranţă şi manifestul Clubului 8, **De ce un monguz vorbitor să fie mai prejos decît o pisică sau ciorna unui manifest**, care are meritul de a puncta, după părerea unora, cu umor, aceleaşi tare ale vieţii literare ieşene într-o publicaţie cu bună vizibilitate naţională, în **Dilema**, suplimentul **Vineri**. **Declaraţia** scriitorilor ieşeni (şi nu numai) nemulţumiţi de actuala stare de lucruri, publicată în **Observatorul cultural** nr. 72, se află la baza noii mişcări de contestare a ordinii literar-administrative existente. Se vorbeşte din nou, pe scurt, despre degradarea climatului literar, despre lipsa de reprezentativitate şi relevanţă a revistelor **Convorbiri literare**, **Cronica** şi **Dacia literară**, despre falsificarea sistemului de valori, clientelism, grupuri de interese şi monopolizarea deciziilor. Drept soluţie, semnatarii **Declaraţiei** propun înfiinţarea unei noi filiale a Uniunii Scriitorilor la Iaşi, împărţirea proporţională a veniturilor şi sprijinirea apariţiei unei reviste literare bilunare la Iaşi. Cei vizaţi de contestatari preferă să spună de fiecare dată că e o cabală la mijloc, că e vorba de interese personale şi orgolii, fără a-şi pune problema că, în realitate, e o situaţie critică, insuportabilă, înfăţişată din cînd în cînd, prin forţa împrejurărilor, publicului.

Declaraţia şi cerinţele celor 32 au stîrnit o adevărată furtună, care este încă departe de a se fi liniştit. Săptămîna trecută, pe 30 iulie, preşedintele USR, Eugen Uricaru, a venit la Iaşi pentru a se întîlni cu semnatarii **Declaraţiei**. Pe parcursul celor două ore şi jumătate de discuţii, atît preşedintele USR, cît şi secretarul filialei ieşene, Grigore Ilisei au recunoscut că revista **Convorbiri literare** este „proastă", drept pentru care va fi supusă unei analize privind valoarea estetică şi gestiunea financiară în comitetul USR, care va lua măsurile ce se impun. S-a mai căzut de acord asupra necesităţii unei mai bune informări a membrilor USR privind deciziile şi facilităţile acordate membrilor, a unei transparenţe mai mari, precum şi stabilirea unor criterii mai stricte de intrare în USR care să fie aplicate corect şi uniform. În chestiunea formării unei noi filiale a US la Iaşi, atît Eugen Uricaru, cît şi Grigore Ilisei s-au declarat cu totul împotrivă. A fost sugerată posibilitatea înfiinţării unei noi filiale în Moldova, dar nu la Iaşi.

•

De îndată ce a fost lansată **Declaraţia**, Iaşiul intră în fierbere. Telefoanele zbîrnîie. Despre unii semnatari se strîng informaţii, alţii sînt supuşi presiunilor şi ameninţaţi mai mult sau mai puţin voalat. Cei vizaţi de contestatari sînt foarte supăraţi că actualul seism porneşte dintr-o importantă revistă

Radio Total 96.9 FM

Noi semnatari ai **Declaraţiei** de la Iaşi

Celor 32 de semnatari ieşeni ai **Declaraţiei** pe care am publicat-o în numărul 72 al **Observatorului cultural** li s-au adăugat săptămîna trecută alţi patru autori:

33. Ioan CONSTANTINESCU
34. Mariana CONSTANTINESCU
35. Emilian MARCU
36. Dorin SPINEANU

Demisie

31.07.2001

În această împrejurare, după vizita dlui Eugen Uricaru la Iaşi, constatînd că nu-l interesează altceva decît buna-cuviinţă, eu, Emil Iordache, declar că începînd cu data de mai sus – dacă nu primesc explicaţii – mă consider demisionar din Uniunea Scriitorilor din România şi din redacţiile aferente.

Emil IORDACHE
secretar general al revistei **Convorbiri literare**

---

bucureşteană, nu de la Iaşi, şi deci nu pot susţine din nou că o publicaţie locală face gălăgie pentru te miri ce. Apoi mai sînt panicaţi fiindcă există revendicări clare, pe puncte, şi că ele sînt adresate direct şi public conducerii de la Bucureşti, nemaiputînd fi muşamalizate pe traseu. Pentru prima dată, vocile contestatare ale Iaşiului invită la soluţii administrative şi la dezbatere naţională privind problemele grave ale vieţii literare ieşene.

Pe 11 iulie, **Monitorul de Iaşi** titrează pe prima pagină: **Război civil la Asociaţia Scriitorilor din Iaşi**. Dar, stupoare! Se pretinde că protestatarii sînt nemulţumiţi de distribuirea fondurilor pentru plecări în străinătate, cheltuirea fondurilor de protocol, incorectitudini la primirea în USR şi faptul că unele persoane, cum ar fi Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon şi Ioan Holban, deţin cumul de funcţii. Nu am căderea să susţin că aceste lucruri nu sînt adevărate, numai că nu despre asta era vorba în **Declaraţia** celor 32. Nu aceste lucruri, care par meschine şi sînt greu de probat, de natură să descalifice demersul serios şi de principiu al semnatarilor, au fost făcute publice în **Declaraţie**. Ne aflăm în faţa unei dezinformări clasice. Mai mult, redactorul **Monitorului**, Mirela Corlăţanu, solicită declaraţii de la Mihai Ursachi, Al. Călinescu şi O. Nimigean pe care apoi nu le mai dă publicităţii, în schimb dă declaraţia lui Ioan Holban care răspunde la chestiuni ce nici măcar nu au fost pomenite în **Declaraţia** publicată de cei 32. I. Holban spune: „Mi se par ridicole aceste acuzaţii, cred că este vorba de nişte confuzii foarte mari. Plecările în străinătate se decid la Bucureşti, la fel ca şi primirile în Uniune [...]. Nu se poate vorbi de cumul de funcţii deoarece funcţia de membru în acest comitet este una obştească, neretribuită". În **Monitorul** din 12 iulie, a doua zi, sub titlul **Războiul scriitorilor continuă**, Mirela Corlăţanu continuă la rîndul ei cu dezinformarea. Aceleaşi întrebări cu totul străine de **Declaraţia** celor 32 i le adresează lui Lucian Vasiliu şi Cassian Maria Spiridon, care răspund victorioşi. Asta în condiţiile în care, de pildă, **Ziua de Iaşi** preia în întregime declaraţia din **Observatorul cultural**, pe care o comentează şi o completează cu puncte de vedere diferite.

În sfîrşit, la două săptămîni de la publicarea **Declaraţiei** celor 32, Comitetul filialei ieşene a US se învredniceşte să publice un **Comunicat**. Din nou, stupoare! În **Comunicat** se spune că „semnatarii epistolei susţin că nu se regăsesc în filiala noastră, reproşînd Comitetului de Conducere al acesteia lipsa de experienţă şi clientelismul primirilor de noi membri în Uniune, acordarea premiilor pe alte criterii decît cele de valoare, cheltuirea nechibzuită a unor fonduri de protocol (inexistente în realitate), trimiterea în străinătate pe criterii subiective". În loc să plece de la textul **Declaraţiei** şi să ia în considerare punct cu punct cerinţele contestatarilor, Comitetul de Conducere îi răspunde, după cît de pare, în primul rînd Mirelei Corlăţanu de la **Monitorul**, căci, repet, asemenea probleme nu au fost ridicate de cei 32. Partea hazlie este faptul că, în **Comunicat**, Comitetul de Conducere se şi angajează să rezolve o parte din problemele pe care contestatarii nu le-au ridicat, însă lasă fără răspuns principalele revendicări ale acestora: „Unele dintre problemele ridicate de către petiţionari se află în atenţia noastră şi îşi vor găsi răspunsul la momentul primirii de noi membri sau la acela al acordării premiilor filialei. Pentru altele, precum plecările în străinătate, deşi nu ţin de responsabilitatea noastră directă, ci de cea a Uniunii, vom face diligenţele necesare pentru ca acestea să fie cît mai corect rezolvate".

*

Pe lîngă presiunile şi intimidările practicate asupra unora dintre semnatarii **Declaraţiei** şi asupra unora dintre jurnalişti (o ameninţare este chiar amuzantă: „N-o să mai publici niciodată de acum înainte în **Convorbiri literare**!") şi pe lîngă dezinformarea neruşinată, mai există cîteva idei false care viciază înţelegerea corectă a demersului celor 32. Două dintre acestea sînt că la mijloc nu s-ar găsi decît interesele personale ale lui Nichita Danilov şi că revendicarea unei noi filiale la Iaşi este nestatutară.

Este de necontestat faptul că Nichita Danilov reprezintă un catalizator important al actualei mişcări, rol pe care l-a mai îndeplinit şi cu alte ocazii în viaţa literară a Iaşiului, mai ales prin pamfletele necruţătoare şi polemicile purtate în **Monitorul**. Faptul că această mişcare vine imediat după procesul intentat de Lucian Vasiliu lui Nichita Danilov nu înseamnă că la mijloc se află interesul meschin al acestuia din urmă, ci doar că acest fapt, adăugîndu-se altora dinainte, a sensibilizat breasla scriitoricească şi că Nichita Danilov se bucură în acest moment de mai multă simpatie decît înainte. După cum am văzut, istoria contestării este mai veche la Iaşi, răbufniri au mai existat, inventatorul nemulţumirilor nu este, vezi Doamne, poetul Danilov. Nemulţumirile sînt reale şi generalizate, aşa se explică succesul acestei iniţiative. Evident, fiecare dintre semnatari poate avea şi un *motiv personal* în virtutea căruia participă la această acţiune, fapt absolut normal, căci nu mai sîntem într-un sistem totalitar, cînd trebuia să vorbim doar de interesele întregului popor muncitor. Atîta timp cît sînt respectate regulile, care încarnează interesele generale, jocul intereselor particulare nu numai că este liber, ci şi legitim. Mai importante decît pretinsele interese obscure ale lui Danilov sînt nemulţumirile legate de ultimele alegeri la filiala ieşeană. Şi aici nu atît bănuielile (după unii, certitudini) de fraudă care planează asupra lor, cît regia grăbită a acestora, cu proceduri pripite, fără o ordine de zi respectată şi fără posibilitatea de a lua cuvîntul pentru a-ţi spune oful. Imposibilitatea de a comunica toate aceste nemulţumiri în forul scriitoricesc a constituit premisa explodării lor în presă. La întîlnirea din 30 iulie, dl Eugen Uricaru a întrebat de ce **Declaraţia** nu i-a fost transmisă domniei sale, ci a fost publicată în presă. O primă parte a răspunsului a fost dată. S-ar mai adăuga neîncrederea în circuitul instituţional şi teama de muşamalizare, de lipsă de dezbatere şi dialog. Radu Andriescu a dat şi el un răspuns demn de reţinut: „E normal ca, în momentul în care noi aflăm ce se discută în US doar prin presă, să-i comunicăm solicitările noastre tot prin presă".

A doua idee falsă, găsită şi în **Comunicatul** Comitetului de Conducere al filialei ieşene, este că înfiinţarea unei a doua filiale este nestatutară. Oricine citeşte Statutul US poate vedea cu uşurinţă că nu se interzice nicăieri acest lucru. Sînt de acord că pică destul de prost să fii nevoit să faci o a doua filială în acelaşi oraş, dar asta nu înseamnă că e nestatutar. Sînt de acord că în această privinţă Statutul este prost, dar dacă după acesta se funcţionează, el trebuie respectat pînă la capăt, nu doar în acele puncte unde e convenabil. Ciudăţenia nu stă în faptul că se solicită constituirea unei noi filiale, lucru absolut normal în orice organizaţie mai amplă, ci pretenţia de a fi în

---

replici

Un articol mîrşav

Stimate domnule director,

Am citit în **Observatorul cultural** nr. 74 un text, semnat de dl Dumitru Ungureanu, de o violenţă şi o răutate rare, la adresa criticului literar Alex. Ştefănescu. Deşi încadrarea mea politică este radical diferită de cea a lui Alex. Ştefănescu, deşi unele din atitudinile sale politice m-au nemulţumit categoric, deşi în comentariile sale la cărţi ale mele a avut şi cuvinte care m-au supărat – trebuie să spun că textul dlui Ungureanu m-a indignat în cel mai înalt grad. Este inadmisibil ca despre un literat de valoarea lui Alex. Ştefănescu, unul dintre cei mai interesanţi critici literari activi de azi (Manolescu, Simion, Grigurcu, Cistelecan, D. Cristea-Enache), să se publice, într-o revistă de ţinută (nu de gang!) cum este **Observatorul cultural**, un articol atît de josnic. Trec peste grosolana neînţelegere de către dl Ungureanu a mărturisirii (de o lovinesciană tristeţe) prin care Alex. Ştefănescu se „desparte" de cronica literară. Trec şi peste zeflemisirea grobiană cu care e tratat ataşamentul lui (competent şi migălos) faţă de paginile începătorilor. Mă opresc numai asupra cîtorva puncte, cele mai murdare, ale articolului. Multe ne pot deranja la Alex. Ştefănescu, dar faptul că e un critic literar original, cu un stil foarte personal şi recognoscibil, cu judecăţi de valoare ferme şi formulate cu naturaleţe şi expresivitate e o certitudine. Astfel că aserţiuni ale dlui Ungureanu de genul „pretenţiile de critic literar ale lui A.Ş. sînt un moft, un fel de gogoaşă pe care o vinde cui poate" sînt simple minciuni veninoase. Prin cărţile şi prin articolele sale, Alex. Ştefănescu a dovedit peremptoriu nu că „are pretenţii de", ci că *este* chiar un critic literar, în deplinătatea înţelesului acestui cuvînt. Tot o minciună ordinară este şi o propoziţie ca: „Orice carte lăudată de A.Ş. era aproape sigur o carte proastă şi viceversa!". Şi înainte de 1989, şi după, verdictele critice ale lui Alex. Ştefănescu au corespuns, cu puţine excepţii, valorii estetice reale a lucrărilor despre care scria cu o specifică franchețe. Mă mir adînc, domnule director Ion Bogdan Lefter, că, fără vreo delimitare redacţională, îngăduiţi ca despre un scriitor de nivelul lui Alex. Ştefănescu să se profereze insulte ca: „un farsor", „căutătorul de talanţi", „nepriceput în ale literaturii", „un impostor", „ce poamă e" etc. După cum mă mir că dv., cu structura echilibrată pe care v-o cunosc, aţi dat girul unui articol în care criteriul politic este vulgar amestecat cu cel literar-estetic. Două coloane întregi vorbesc despre apartenenţa lui Alex. Ştefănescu la PNŢCD, şi dă-i cu „electoratul i-a descalificat", „greşelile precedentei guvernări", „n-au fost în stare să facă, partidul d-sale şi dînsul", „încrederea irosită" ş.a.m.d.! Dar politicul nu e cîtuşi de puţin în chestie aici! Înscris la ţărănişti sau la PSD, sau la liberali, sau la PRM, Alex. Ştefănescu rămîne acelaşi critic de valoare prin ce a scris şi va scrie.

Mizerabil ca ton, stil şi onestitate, articolul dlui D. Ungureanu este cu mult sub cota standard a **Observatorului cultural** şi e aproape un model de text mîrşav.

George PRUTEANU

Bucureşti, 31 iulie 2001

*

Lămuriri şi o mirare

Pentru că autorul „replicii" de mai sus mi se adresează direct, mă văd nevoit să-i ofer următoarele lămuriri:

▮ *După cum se ştie, n-am nici o simpatie pentru stilisticile „vitriolante" şi nu le practic. Ele au un jalnic prestigiu local, datorat autorităţii cîtorva mari scriitori români din epoci mai vesele, utilizaţi astăzi,* post mortem, *pentru legitimarea tuturor infamiilor, imediat declarate „pamflete". În consecinţă, am recepţionat cu anumite rezerve notele excesiv de „acide" din articolul pe care Dumitru Ungureanu l-a trimis pe adresa redacţiei noastre.*

▮ *Un al doilea motiv de reticenţă s-a datorat scrupulelor mele (şi ele excesive – mi se spune – într-o lume în care morala are flexibilităţi dezgustătoare) ca nu cumva opiniile lui Dumitru Ungureanu să fie interpretate în contextul mai vechiului „conflict" dintre mine şi A.Ş. S-a-ntîmplat ca şi alteori, cînd alţii erau în cauză, să avem – eu şi colegii mei de redacţie – asemenea rezerve, amînînd publicarea sau cerîndu-le autorilor să accepte să-şi revadă textele pentru a evita posibilităţile de lectură suspicioasă.*

▮ *Însă: pe de o parte, Dumitru Ungureanu, prozator valoros şi apreciat, şi-a cîştigat prin scrisul său dreptul de a-şi exprima opiniile; pe de altă parte, articolul nu e nici pe departe, de la un capăt la altul, o „zeflemea". El pune o problemă serioasă de etică a criticii literare şi – în genere – a scrisului. Nu e o atitudine izolată: pe mai multe voci şi în mai multe publicaţii, s-a mai „protestat" în ultimii ani faţă de „verdictele" din cronicile lui A.Ş., iar explicaţiile date la „retragerea" sa din literatura română au beneficiat şi de alte penalizări. Drepte ori nedrepte – nu vreau să apreciez aici şi acum. Dar cu siguranţă legitime, căci, aşa cum lui George Pruteanu respectivele „verdicte" i se par „corespunzătoare", e posibil ca alţii să le aprecieze mai puţin. La fel, aşa cum George Pruteanu are dreptul să considere „interesanţi" critici de calibre cam prea diferite, îşi poate exprima părerile – ba chiar şi idiosincraziile – şi Dumitru Ungureanu.*

▮ *În sfîrşit, nu pot să nu mă mir că George Pruteanu îşi exprimă „indignarea" doar în sprijinul lui A.Ş. Din păcate, din presa noastră culturală nu lipsesc calomniile veritabile. Pe G.P. nu-l indignează? La atacuri josnice (fără ghilimele) s-a pretat şi A.Ş. Pe G.P. nu l-au indignat?...*

Ion Bogdan LEFTER

același oraș. O situație asemănătoare s-a mai înregistrat și la Cluj. Cum s-a ajuns la această cerere aparent bizară? Mecanismul este simplu: o serie de scriitori și critici de valoare nu se simt reprezentați cu adevărat de actuala filială și nu cred că ea poate fi reformată, dar în același timp vor să rămînă în US, drept pentru care solicită o nouă filială, mai ales că sînt într-un număr care, după Statut, le permite acest lucru. Pe de altă parte, această serie de scriitori și critici nu dorește să părăsească Iașiul din motive lesne de înțeles, așa că noua filială se vrea tot la Iași, mai ales că Statutul nu interzice acest lucru. Ei nu se simt reprezentați de actuala filială fiindcă, pe de o parte, nu sînt informați de ceea ce se întîmplă, competența nu le este solicitată în luarea deciziilor etc., iar, pe de altă parte, persoane cu competențe estetice și manageriale îndoielnice ocupă funcții importante.

Mai grav este faptul că situația nu poate fi schimbată, filiala nu poate fi reformată, în sensul că aceste persoane cu competențe îndoielnice sînt alese în mod democratic. Acest fapt a devenit posibil prin primirea necritică și clientelară a unui mare număr de noi membri în US, care-i vor susține întotdeauna pe cei față de care se simt datori. La ultimele alegeri ale președintelui US, lista filialei ieșene număra 228 de membri, din care cei mai mulți au fost primiți în ultimii ani. Așadar, în manieră democratică, actuala filială nu poate fi schimbată, existînd un monopol asupra voturilor, ceea ce înseamnă că această serie de scriitori și critici de primă mînă sînt condamnați a fi ținuți în rezervă și reprezentați de figuri mediocre. Dacă reforma democratică a filialei nu este posibilă, singura soluție este ca, apelînd tot la spiritul democratic, să se constituie o nouă filială cu cei care se simt afini, mai ales că sînt îndeplinite toate condițiile legale în acest sens. Altminteri, riscul este ca dizidenții filialei ieșene să se transforme în dizidenți ai Uniunii Scriitorilor.

Nimic nou pe „frontul de est“

FLORIN LĂZĂRESCU

Dacă e să mă gîndesc la ceva reprezentativ pentru climatul cultural al Iașiului, gîndul îmi fuge la un congres internațional de poezie desfășurat aici, cu vreo două săptămîni în urmă. Oaspetele de onoare, stimatul domn Young-Ya Park, a vorbit în coreeană, entuziast, aproape o oră. Partea nostimă e că nu a existat nici un translator. O nouă manifestare (de talie națională și internațională!) s-a bifat în agenda culturală a orașului. Nu contează că a fost absurd, stupid, ridicol, mai important e că s-a întîmplat. La fel de reprezentative sînt revistele **Convorbiri literare** și **Dacia literară**. Tot reprezentativă e și conducerea Asociației Scriitorilor din Iași. E reprezentativă, numai că ceea ce reprezintă ea nu înseamnă mare lucru.

De la protestul – semnat și de mine – împotriva climatului cultural ieșean, cei „inculpați“ de degradarea acestuia nu au făcut altceva decît să vorbească o altă limbă, să se eschiveze de la fondul chestiunii, folosindu-se de tot felul de subterfugii administrative. Nu mă îndoiesc că Asociația Scriitorilor din Iași are acoperire în acte. Am însă rețineri că printre membrii acesteia s-ar afla adevărații purtători de steag ai culturii ieșene. Mi se pare relevant – și amuzant, totodată – că numele celor care au replicat la protest e mai prezent acum în presa culturală decît a fost în ultimii ani. Pentru aceștia, protestul ar trebui să fie o adevărată mană cerească. Mai află lumea de ei.

Într-un comunicat al Asociației, Grigore Ilisei afirmă că nu agreează, „cu nici un chip, polemica suburbană“. Dar oare e polemică suburbană să observi că poezia lui Cassian Maria Spiridon e mediocră, că Ioan Holban spune la fiecare lansare, indiferent de calibrul autorului, același lucru, că revista **Convorbiri literare** e plină de articole insipide care sugrumă cele două-trei texte valoroase din 48 de pagini, format de ziar? Cine mai stă să caute un studiu reușit de-al lui Emil Iordache, cînd e înghesuit între comentariile literare îmbîcsite ale unor universitari ieșeni? E suburban să observi că cei din conducerea Asociației nu au prestanța culturală a lui, să zicem la-ntîmplare, Al. Călinescu, Mariana Codruț, Liviu Antonesei, Codrin Liviu Cuțitaru, Ovidiu Nimigean?

Ce nu înțeleg cei care se simt ofuscați de protest e că polemica deja stîrnită nu pornește de la răfuieli personale. Cunosc – și mă cunosc, în bună parte – pe toți cei din conducerea Asociației. Domnul Lucian Vasiliu e un om de treabă. Domnul Cassian Maria Spiridon e un om de treabă. Și domnul Grigore Ilisei e un om de treabă (posibil că și domnul Ioan Holban e un om de treabă, dar n-am apucat să vorbesc cu el). Însă consider fără reținere că ei nu mă reprezintă și nu reprezintă tot ce are cultura ieșeană mai bun. Spun asta nu pentru că aș fi Gică contra, nu pentru că fac parte dintr-o anumită „gașcă“, nu pentru că tînjesc la funcțiile lor. Am gîndit-o în timp ce le citeam creațiile.

Îmi place să cred că „războiul“ declanșat la Iași nu va avea soarta reformei românești. Faptul că presa din toată țara a reacționat – de altfel, și titlurile sugestive își au meritul în amploarea pe care a luat-o polemica – arată că protestul nostru nu e lipsit de temei. Numai să țină. Și-apoi, sînt multe de schimbat în cultura română, nu doar aici, pe „frontul de est“.

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect,
responsabil
și
la timp!

replică

Domnule Director,

*Întrucît din rațiuni de ordin redacțional această precizare nu a apărut în ziarul **Cotidianul**, v-aș ruga să o publicați, dacă e posibil, în revista **Observator**....*

Cu deosebită stimă,

N. DANILOV

În legătură cu afirmațiile dlui Cassian Maria Spiridon, redactor-șef al revistei **Convorbiri literare**, membru al Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor, în ziarul **Cotidianul**, din 1 august 2001, fac următoarele precizări:

1. Afirmațiile mele apărute în același cotidian nu sînt *„provocări“*, ci constituie, după cum afirma și comentariul redacției, o prezentare sintetică a discuțiilor care au avut loc la Asociația Scriitorilor din Iași între delegația scriitorilor semnatari ai **Declarației** și domnii Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor, și Grigore Ilisei, secretarul Asociației Scriitorilor din Moldova. Dacă dl Cassian Maria Spiridon consideră că discuțiile ce au avut loc la Asociație, în vederea unei normalizări a situației existente, sînt niște „provocări“ la adresa sa, îl privește personal. Singura notă personală din text conține comentariul legat de demisia secretarului general al redacției **Convorbiri literare**, traducătorul Emil Iordache, afirmație pe care o susțin și în prezent, întrucît sînt, așa cum este și Uniunea Scriitorilor, și alți scriitori din Iași, în cunoștință de cauză privind demisia domniei sale. După cum declară Emil Iordache, demisia e una care ține de onoare. Dacă exemplul lui Emil Iordache ar fi urmat de dl Spiridon, conflictul dintre scriitorii ieșeni ar fi dezamorsat în mare parte. Demisia sa ar detensiona situația creată și ar deschide o cale spre un dialog cu adevărat constructiv. Dacă dorește să ușureze sarcinile președintelui US în vederea soluționării conflictului, Cassian Maria Spiridon trebuie să se gîndească la acest pas. Ar fi o ieșire din scenă onorabilă. Din păcate, declarațiile dlui Spiridon apărute în **Cotidianul** nu aplanează, ci, din contră, amplifică acest conflict. Apreciez atitudinea lui Lucian Vasiliu care, nefiind prezent la discuțiile noastre cu președintele Uniunii Scriitorilor, a dat de această dată dovadă de diplomație afirmînd că „nu are nimic de declarat“ referitor la această întîlnire.

2. Cît privește „problema morală“, țin să afirm că nu am fost niciodată membru de partid (nici măcar utecist) și că, în momentul în care domnia sa se afla la pușcărie, după cum declară, semnasem, odată cu scriitorul Dorin Spineanu, **Protestul intelectualilor**, alăturîndu-mă scriitorilor care-i susțineau pe Mircea Dinescu, Andrei Pleșu, Dan Petrescu etc. (pe acea listă erau prezenți poeții Liviu Ioan Stoiciu și Mariana Marin). De asemenea, **Precizarea** apărută la 2 august 2001, în același cotidian, semnată de dl Spiridon prin care neagă faptul că ar fi declarat că aș fi fost membru de partid, dar în schimb precizează, negru pe alb, că, în timp ce el era la închisoare, eu aș fi umblat „pe la Consiliul Județean de partid“ ca să fiu „făcut membru de partid“ este, din punctul meu de vedere, și mai jignitoare decît cea precedentă. La ora aceea eram, probabil, și eu sub supravegherea Securității și țineam legătura cu Liviu Antonesei. Problema cu „membru de partid“, ca și cu altele de acest tip, e o diversiune care îmi alterează imaginea publică, alături de altele, pe care le voi cita mai jos, și mă gîndesc să aleg nefericita cale deschisă de congenerul meu Lucian Vasiliu și să-i cer satisfacție redactorului-șef al **Convorbirilor literare**, Cassian Maria Spiridon, în fața justiției. În general, sînt împotriva proceselor, dar precedentul fiind creat, trebuie să urmez și eu această cale, neavînd altă soluție. Nu înțeleg însă de ce a ridicat dl Spiridon această problemă. Ce legătură există între calitatea de a fi fost sau nu membru de partid și **Convorbirile literare**? Totuși, îndrăznesc să pun o întrebare: care din noi a fost membru de partid? Nu cumva dl Maria Spiridon a îndeplinit și o funcție la CUG?

3. Problema nominalizărilor juriului US a fost discutată de către toți cei prezenți la întîlnirea cu dl Eugen Uricaru. Nu a fost vorba decît despre nominalizarea unei cărți care în presa centrală a fost negativ primită. Și nu de către oricare revistă, ci chiar de **România literară**. În ce mă privește, nu am depus la Uniunea Scriitorilor volumul meu de versuri pentru a participa la concurs. Prin urmare, nici nu aveam cum să fiu nominalizat. În cadrul anchetei, am reprodus, în mare, discuțiile care au avut loc la Casa cu Absidă. Cît despre Grupul de la Durău, s-a discutat cu precădere doar despre aportul *anumitor* persoane implicate în jurizarea Premiilor US din acest an, nu despre faptul că o mare parte din membrii acestui grup ar fi nominalizați pentru Premiile US. S-a strecurat o greșeală de interpretare în cadrul anchetei.

4. Cît privește afirmația făcută în revista **Convorbiri literare** și vehiculată și în **Cotidianul** de către Cassian Maria Spiridon cu privire la faptul că i-aș fi cerut angajarea soției mele ca redactor, cerere pe care acesta ar fi „refuzat-o“, consider că este o încercare de defăimare la adresa mea și a familiei mele, dar mai cu seamă o diversiune la adresa acțiunii întreprinse de scriitorii semnatari ai **Declarației**. Soția mea nu a depus niciodată o cerere în acest sens, cu atît mai mult cu cît a refuzat să mai scrie, anul trecut, în revista **Convorbiri literare**, din aceleași motive pentru care a semnat, acum o lună, **Declarația**. Genul acesta de motivații pe care le „lansează“ Cassian Maria Spiridon (și pentru care va trebui să răspundă, din păcate, în fața justiției) nu vor altera defel scopurile protestului celor 36 de scriitori, care sînt cu totul independente de problemele personale. Oare și cei 36 de scriitori susținători ai ideii înființării unei noi Asociații la Iași i-au cerut, la rîndul lor, dlui Spiridon diverse favoruri pe care acesta nu le-a onorat? Dar campania de presă declanșată cu doi ani în urmă de tinerii scriitori din Iași în paginile ziarului **Monitorul** și ale revistei **Timpul** a avut tot cauze de ordin personal?

5. Emil Iordache, secretarul general de redacție al **Convorbirilor...**, nu „și-a dat demisia lui Nichita Danilov“, cum afirmă Cassian Maria Spiridon, ci demisia sa este adresată dlui Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor. Acest act ar trebui să constituie un S.O.S. pentru redactorul-șef al **Convorbirilor literare**. Nu este pentru prima oară cînd la revistele conduse de Cassian Maria Spiridon (**Timpul**, **Convorbiri literare**) scriitori de valoare sînt înlăturați din redacție. În fond, ce s-a întîmplat pe vremuri la săptămînalul **Timpul**, girat de dl Maria Spiridon, pare să se repete, iată, acum, sub o altă formă, la **Convorbiri literare**. Oare după Emil Iordache vor demisiona și alții?!

Vom trăi și vom vedea.

Nichita DANILOV

Vechi complexe româneşti

ADRIAN MARINO

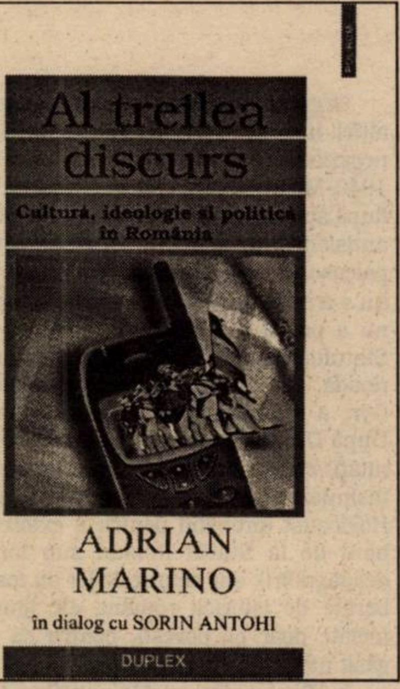
Al treilea discurs
Cultură, ideologie şi politică în România
ADRIAN MARINO
în dialog cu SORIN ANTOHI
DUPLEX

Cineva care s-a ocupat de **Al treilea discurs** (Iaşi, Polirom, 2001, în colaborare cu Sorin Antohi – cel mai strălucit reprezentant al generaţiei sale de politologi-istorici) cere unele lămuriri. Cele ce urmează nu constituie, în nici un caz, o polemică personală, recenzia fiind, în esenţă, binevoitoare şi de o indiscutabilă intelectualitate. Dar ea exprimă unele îndoieli în legătură cu cîteva aspecte. Cauza, privind în adîncime, este complexă: istoria gîndirii politice şi a ideologiei româneşti rămîne, în general, o mare necunoscută. Globalizarea informaţiei internaţionale, inevitabilă şi benefică, nu poate elimina cîtuşi de puţin documentarea serioasă a temelor istoriei şi culturii naţionale aduse în discuţie. Ele nu pot fi ignorate, ci integrate critic şi selectiv, reinterpretate şi dezvoltate în contextul general al momentului studiat. Unii invitaţi vin la noi, la Bucureşti sau la Cluj, ca într-un fel de „colonie culturală" sau „ţară subdezvoltată". Politeţe şi ospitalitate largă, fără îndoială. Servilism intelectual şi lipsă de spirit critic, mult mai puţin.

Apar cărţi, după 1989, despre „libertate" şi „liberalism" fără nici o singură referinţă românească. Un fel de a spune că despre aceste probleme nu s-a gîndit la noi *niciodată*. Ceea ce este complet fals. O astfel de enormitate este repetată şi într-un interviu recent din **22** (24/2001), unde un oaspete de peste hotare, de o mare infatuare şi suficienţă, debitează această enormitate crasă: că în România n-ar exista o „tradiţie liberală proprie". Dar, trecînd peste numeroasele lucrări apărute după 1989, între cele două războaie, E. Lovinescu şi Şt. Zeletin (**Neoliberalismul**, 1927) ce-au scris? Ideologia Partidului Liberal după Unirea Principatelor ce a fost? Dar paşoptismul, mai ales, ce-a fost? (**Anul 1848 în Principatele române**, în 6 mari volume.) Dar reformele lui Iosif al II-lea, din Transilvania, cu al său, între altele, **Das Toleranz Patent** (1792) şi alte decrete-reformă (suprimarea iobăgiei) ce-au fost? Urmările asupra libertăţii de conştiinţă religioasă, în Ardeal, au fost considerabile. O astfel de evidentă lipsă de cultură istorică, la un fost locuitor al Clujului, pur şi simplu uimeşte.

Revenind la discuţiile din jurul celui de **Al treilea discurs**, să ne limităm, deocamdată, foarte pe scurt, doar la nelămuririle din jurul ideii de „complexe". Mai ales de „complexe româneşti", pe care soluţia noastră le pune nu numai în discuţie, dar cărora încearcă să le şi aplice o terapie ideologică eficace. Deocamdată, pur teoretico-ideologică, fără nici un fel de accente pasionale. O soluţie funcţională şi necesară, totuşi.

Este vorba, în primul rînd (pentru a ne limita la precizări strict documentare), doar de două „complexe". Ele au fost depistate – ca să ne exprimăm astfel – cu încă trei secole în urmă. Că autorii în cauză nu sînt aproape deloc cunoscuţi şi citiţi este o altă poveste. Ultima mediocritate „politologică" occidentală trece la noi drept literă de evanghelie. Iar cronicarii noştri patriarhali şi istoricii, mai mult sau mai puţin eruditi, nu sînt deloc băgaţi în seamă. Chiar dacă inteligenţa şi spiritul lor de observaţie, în stil de epocă, sînt remarcabile. Regretabil. Să ne aruncăm, mai întîi, în scopuri demonstrative, o simplă privire în colecţia **Cronicari munteni**, ed. M. Gregorian (Bucureşti, E.P.L., 1961), I-II, ediţie, azi, se pare, complet uitată. Ea ne rezervă mari şi plăcute surprize.

Să începem cu complexul tradiţional românesc de eternă inferioritate, de proastă reputaţie internaţională, de „ţară rea". Citind şi alte izvoare de epocă, sîntem izbiţi de permanenta *mauvaise conscience*, adesea obsesivă. Un adevărat traumatism subconştient colectiv. Dar şi un început de analiză şi chiar de soluţionare, de rezolvare (şi deci de atenuare, ca să nu spunem eliminare) a acestui apăsător şi umilitor complex de inferioritate.

Ce citim, de pildă, în opera stolnicului Constantin Cantacuzino (cine-l mai citeşte, în treacăt fie spus?): „Întîi că mică şi can laturi ţară multora au părut că iaste" (**C.M.**, I, p. 5). Mai mult decît atît: „Astăzi acel neam atîta iaste de scăzut, de supus, de hulit şi de ocărît, şi de mojic, cît milă se face tuturor" (**C.M.**, I, pp. 40-41). Mai departe, în **Letopiseţul cantacuzinesc**: „Că noi sîntem o ţară mică şi făr' de oameni, neputincioasă şi făr' de ajutor de nici o parte" (**C.M.**, I, p. 173). (Sentimente identice au fost semnalate şi la unii autori greci ai epocii.) Acelaşi **Letopiseţ cantacuzinesc** reproduce o opinie a unui vizir turc: „Şi nu iaste altă ţară mai rea decît Ţara Rumânească, că nu apucă o nebunie să să potolească, alta rădică" (**C.M.**, I, p. 181). Ce putem să mai spunem? Aceasta era, în genere, opinia bine consolidată în secolul 18 şi ea s-a transmis din generaţie în generaţie. Se pare, pînă azi. Sorin Antohi şi noi înşine ne opunem însă categoric perpetuării acestei erori. Dar, vorba unei vestite arii italieneşti: *Una voce poco fa...*

S-au emis serioase îndoieli (şi chiar maliţii) şi în legătură cu afirmaţia noastră repetată că nici o lucrare colectivă, mai mult sau mai puţin actuală, nu a fost dusă încă la bun sfîrşit. Să mai repetăm lista? **Dicţionarul Academiei**, **Istoria literaturii române**, **Istoria României, a Transilvaniei**, colecţia de scriitori clasici etc. Credeam, în... inocenţa noastră, că sîntem „originali". Eroare profundă! Redeschidem din nou pe acelaşi stolnic Constantin Cantacuzino. Spirit critic independent, tăios, care-şi permitea să se exprime cu dezinvoltură chiar şi despre nepotul său (totuşi domn al Ţării Româneşti), Constantin Brâncoveanu: „Vezi ce prost e domnul cînd nu sînt eu acolo" (Hurmuzaki, V-4, p. 364). Luciditatea sa (cu mintea subţiată de studiile de la Padova) este remarcabilă. Mai întîi, el reţine cu tristeţe (nu numai intelectuală) lipsa izvoarelor, a letopiseţelor interne: „Puţini au fost pămîntenii aceştii ţări... ca aceia ca să şază ei să scrie ale patriei lor şi să istorisească întîmplările moşiei lor, precum fac alţii de ale lor... însă tot fac, iar la noi mai nici unul". Şi ne mai mirăm că reapare şi apăsătorul complex de inferioritate şi umilinţă, că din „iaste pricină, de astăzi, numai de rîsul altora şi de ocară sîntem [stolnicul nu citea încă interviurile din... **22**], ci şi orbi, muţi, sîntem de lucrurile şi faptele celor mai de demult ce într-acest pămînt s-au întîmplat şi s-au făcut..." (**C.M.**, I, p. 5). Şi cînd îndrăznim azi să reamintim şi astfel de reacţii, doar... ironii superioare. Sîntem... anacronici, n-am folosit bibliografii accesibile prin Internet etc. Trebuie să le folosim, fără îndoială. Dar nu putem ignora nici acest *background* istoric românesc.

Al treilea discurs preconizează o cît mai largă deschidere internaţională. Dar cu puncte de plecare şi cu soluţii de sinteză critică şi de reflecţie politologico-istorică selectivă „indigenă". Cît a fost. Nici mai mult, dar nici mai puţin. Adevărul este că nu ne cunoaştem încă bine trecutul. Chiar şi atunci cînd el are şi o deschidere, fie şi latentă, incipientă, spre viitor. Am lucrat şi noi, în treacăt fie spus, şi în biblioteci americane. Acolo toată bibliografia unei probleme este accesibilă, sistematizată, prin acces liber la raft. Devii „erudit" (o, vai!) într-o lună de zile...

Cum stăm totuşi cu cel de al doilea complex: al nerealizării, neîmplinirii, nefinalizării? Au auzit „politologii" de ultimă generaţie cu *masterate* (unii chiar în USA) de cronicarul, recunoaştem, destul de obscur, dar cu o puternică inteligenţă naturală şi spirit de pătrundere, Radu Popescu? Cum să nu-i dăm dreptate? El regretă că nu poate cita nici un izvor intern serios: „După aceasta se cunoaşte ce fel de oameni au fost rumânii noştri, *care nici un lucru dăplin n-au scris!*" (*s.n.*, **C.M.**, I, p. 244). Apare o problemă istorică dificilă, obscură? Constantin Cantacuzino se plîngea, la fel şi el, mai înainte: „...Eu încă pînă astăzi, nici acel scriitoriu, nici acel spuitor n-am aflat" (**C.M.**, I, p. 4).

Evident, nici noi. Din care cauză ne propunem să reluăm întreaga problemă într-o lucrare amplă, de mari dimensiuni. Vor fi fiind „complexele româneşti" vechi? Dar nu şi incurabile în timp. Studiate însă după o altă metodă şi cu un alt aparat critic. Şi, mai ales, cu o altă mentalitate. Ea nu se lasă intimidată de diverşi publicişti internaţionali, specialişti (*verbi gratia*) în problemele Europei Centrale şi de Sud-Est, care ne dau note suficiente (multe ignorante) din vîrful buzelor. (Foarte slab documentată la capitolul românesc este chiar şi atît de bine venita **Carte neagră a comunismului**; notele lui Gh. Onişoru la versiunea românească, deşi sumare prin forţa lucrurilor, sînt cu atît mai utile.)

Colocviile internaţionale sînt bune, fără îndoială. Dar studiile atente, tenace, meticuloase, de bibliotecă, sînt şi mai bune. Singurele care rezolvă astfel de probleme în adîncime. Doar să le traducem în limbi străine de mare circulaţie şi să le difuzăm. Ceea ce, bineînţeles, nu prea facem...

Încă o victimă pe frontul diplomaţiei româneşti

Primim prin e-mail un mesaj adresat de poeta şi traducătoarea Anamaria Pop, pînă de curînd directoare a Centrului Cultural al României de la Budapesta, mai multor prieteni, colegi, redacţii de presă. După cum se va vedea din text, e vorba despre un nou "episod" din trista odisee recentă a eliminării din diplomaţia românească a intelectualilor independenţi şi cu bune rezultate culturale, restanţieri – însă – la capitolele clientelismului politic şi ale naţionalismului rudimentar. Ca şi în „cazurile" Dan Hăulică sau Elena Ştefoi, despre care am oferit nu de mult amănunte, e vorba despre personalităţi care înţeleseseră să promoveze valori naţionale autentice în maniere compatibile cu evoluţiile lumii contemporane. Anamaria Pop a făcut acelaşi lucru şi acum – vai! – li se alătură. „Speculînd" vecinătatea geografică, graţie căreia i-a fost mult mai uşor decît omologilor din alte capitale europene să invite artişti şi intelectuali din ţară, colega noastră a organizat un număr record de „acţiuni" la Centrul Cultural al ţării noastre de la Budapesta, pe care l-a transformat într-un spaţiu dinamic şi atrăgător, ca niciodată şi nicăieri în reţeaua noastră diplomatică. Admirabil, energicul ei „activism" în favoarea promovării culturii noastre în Ungaria, pentru mai buna comunicare şi mai buna înţelegere româno-maghiară, în loc să fie apreciat „ierarhic", a deranjat. Mai micile ori mai marile şicane, frustrări, turnătorii şi-au adus contribuţia la decizia de eliberare din funcţie mult înaintea încheierii duratei-standard a unei misiuni diplomatice. Asupra împrejurărilor demiterii sale vom reveni...

•

Dragi prieteni,

Se pare că în România cultura reintră în matca protocronismului şi a diletantismului. Actualul guvern nu mai are nevoie de serviciile mele, astfel că începînd din 30 iulie 2001 mi s-a încheiat misiunea diplomatică de director la Centrul Cultural al României de la Budapesta.

Cu toate acestea, voi rămîne la Budapesta. Voi încerca şi în continuare să fac cunoscute în Ungaria valorile culturale româneşti... dar în alte condiţii, fără presiuni politice, într-un cadru european în care singurul criteriu determinant este valoarea.

Cu cele mai frumoase gînduri,

Anamaria POP

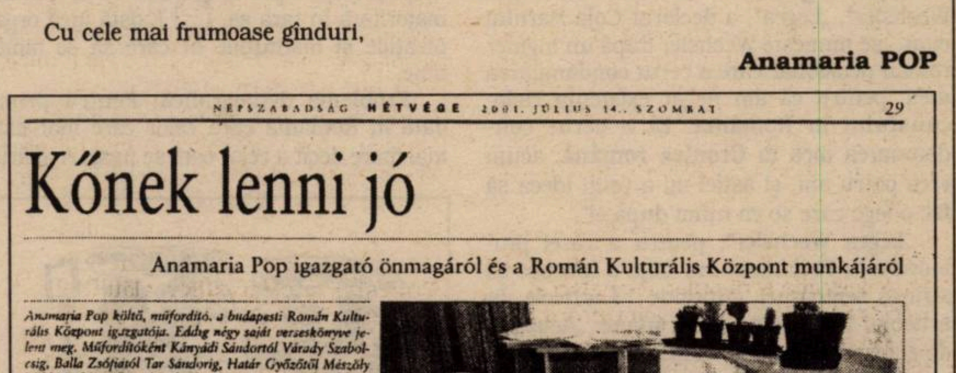

NÉPSZABADSÁG HÉTVÉGE 2001. JÚLIUS 14., SZOMBAT 29

Kőnek lenni jó

Anamaria Pop igazgató önmagáról és a Román Kulturális Központ munkájáról

Anamaria Pop költő, műfordító, a budapesti Román Kulturális Központ igazgatója. Eddig négy saját verseskönyve jelent meg. Műfordítóként Kányádi Sándortól Várady Szabolcsig, Balla Zsófiától Tar Sándorig, Határ Győzőtől Mészöly Miklósig felsorolhatatlanul sok magyar írót, esszéistát ismertetett meg a román közönséggel. Jóvoltából kötetnyi művével van jelen az erdélyi költő Hervay Gizella és Szőcs Géza, illetve Esterházy Péter, Göncz Árpád, Nádas Péter, Pomogáts Béla, Kukorelly Endre. Munkásságát, közvetítő szerepét a két kultúra közt Magyarországon Füst Milán- (1992) és Déry Tibor-díjjal (1998) ismerték el.

VARGA LAJOS MÁRTON

A költő, műfordító, a budapesti Román Kulturális Központ immár csak volt igazgatója

La sfîrşitul interviului cu Anamaria Pop apărut în ediţia din 14 iulie a cotidianului budapestan *Népszabadság* era anunţată ca ştire de ultimă oră încheierea inopinată a misiunii sale la Centrul Cultural al României

Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (III)

WILLIAM TOTOK

Organizaţia revizionistă LICAR iese la lumină

Pentru o recunoaştere a ceea ce Vadim Tudor numeşte „Holocaustul împotriva românilor" s-a pledat şi în cadrul unui alt simpozion, organizat de către Fundaţia „Liga pentru combaterea antirománismului" (LICAR) sub titlul **Holocaust în România**, desfăşurat între 14 şi 15 iunie la Bucureşti. Iniţiatorul acţiunii, colaborator al **României Mari** şi autor al unor cărţi revizioniste, Ion Coja, anunţa pe pagina de Internet a fundaţiei că printre invitaţi se vor afla Traian Golea, Alexandru Şoltoianu, Ioan Gavrilă Ogoranu şi Ilie Ilaşcu. Pe o listă de invitaţi citată de ziarul **Cotidianul** a apărut, alături de legionari, şi generalul Mircea Chelaru[1]. Potrivit unei **Circulare** publicate de Coja tot pe Internet, participanţii urmau să dezbată următoarele teme: **1. Dacă sînt românii vinovaţi de moartea a sute de mii de evrei; 2. Dacă există antirománism instituţionalizat; 3. Care sînt drepturile românilor ca populaţie majoritară în România?; 4. Strategii anti-româneşti de-a lungul secolului XX şi azi; 5. Sensul antiromânesc al comunismului şi al reformei postdecembriste; 6. Încotro se îndreaptă societatea românească?**

Reuniunea, tipic revizionistă, a fost calificată de **Cotidianul** drept o încercare de a demonstra „inexistenţa Holocaustului". Teza principală a simpozionului a fost formulată de Iosif Constantin Drăgan, care a spus că „în România există un antirománism instituţionalizat deosebit de organizat, aflat în strînsă legătură cu cei care susţin existenţa Holocaustului în ţara noastră".

Mircea Chelaru, care totuşi n-a participat la simpozion, a ţinut să declare ziarului **Cotidianul**: „Existenţa Holocaustului a devenit o politică de stat. Nu putem condamna o naţiune creştină pentru nişte fapte izolate. Este dreptul lor, e un business de imagine, de credibilitate, se practică o tehnică de culpabilizare. Cei care susţin Holocaustul sînt anti adevăr".

Ideologul „Vetrei Româneşti" şi fostul aspirant la funcţia de preşedinte al României în 1996, pe cînd era senator PDAR, Ion Coja a propus discutarea unui proiect de „Lege împotriva defăimării statului român prin acuzaţia de genocid", numită de el „Legea Wechsler". „Legea", a declarat Coja ziarului citat, „se numeşte Wechsler după un inginer român pensionar care a cerut condamnarea mea, pentru că am negat existenţa Holocaustului în România. El a cerut condamnarea mea în **Cronica română**, acum vreo patru ani, şi astfel mi-a venit ideea să fac o lege care se va numi după el".

„Legea Wechsler", pentru a cărei promovare în Parlament Ion Coja a început să strîngă semnături, cuprinde 13 articole. În articolul 2 (alineatul 5) se spune: „Acuzaţia de genocid nu poate fi adusă în mod impersonal românilor sau poporului român, în general". În articolul 5, alineatul 2, se consideră: „Organizarea, în timp de război, a unor lagăre de deportare sau concentrare pentru persoanele sau grupurile suspectate de lipsă de loialitate faţa de statul român este conformă cu legile războiului şi nu incriminează în nici un fel statul român, ci constituie un act de legitimă apărare"[2]. Proiectul lui Coja sintetizează, de fapt, elucubraţiile naţionalist-populiste lansate în ultimii ani şi de alte grupuri, partide sau organizaţii extremiste de dreapta din România, devenind o portavoce a frustrărilor sociale, a prejudecăţilor istorice şi mistificărilor politice. Asemenea lui Iosif Constantin Drăgan, Corneliu Vadim Tudor, cît şi unor persoane care nu aparţin spectrului radical de dreapta, Coja s-a pronunţat în repetate rînduri pentru condamnarea acţiunilor aşa-zis antiromâneşti.

Într-un interviu din anul 1996, care poate fi considerat un soi de *credo* politic al lui Ion Coja, acesta şi-a expus pe larg ideile, declarînd: „Eu sînt pentru naţionalismul românesc şi doresc să am o bună colaborare cu naţionaliştii maghiari, şi cu naţionaliştii de pretutindeni; am şi propus un fel de internaţională a naţionaliştilor. În realitate şi noi, românii şi maghiarii, sîntem ameninţaţi din aceeaşi direcţie de pierderea identităţii naţionale. Şi direcţia din care sîntem ameninţaţi în momentul de faţă, după mine, este modelul cultural occidental-american. Şi model e prea mult spus, este un fals model, este un model strîmb al Occidentului, acel model care este mai rapid în circulaţie prin mijloacele acestea de imitare prostească şi falsă – şi de falsificare a Occidentului. [...] În momentul de faţă întreaga planetă este confruntată cu presiunea unui singur model cultural, care încearcă să uniformizeze toată planeta. Atît ca senator, cît şi ca eventual preşedinte voi susţine ideea că în România majoritatea populaţiei, cea care dă caracterul românesc acestei ţări, e timpul să capete nişte drepturi. E timpul să fie recunoscută ca subiect de drept. Noi avem în Constituţie şi-n legile ţării o serie întreagă de prevederi al căror subiect este minoritatea naţională. Ideea de minoritate naţională. Ei, nici în Constituţie, nici în legile româneşti nu există ideea de majoritate românească. Adică acel 85 la sută sau 90 la sută din populaţia ţării care sînt români şi care dau caracter românesc acestei ţări. Eu sînt de părere că această majoritate trebuie apărată, trebuie să i se recunoască dreptul de a-şi menţine statutul de majoritate. *Şi formulate nişte legi în consecinţă*. Mă întrebaţi ce legi, vă dau un exemplu. În momentul de faţă, prin persoanele care cer cetăţenie românească şi persoanele care cer să renunţe, noi sîntem într-o pierdere constantă de români. Vin fel de fel de străini în România care vor să devină români, şi pleacă din România – pe lîngă saşi şi unguri – şi foarte mulţi români. Este vorba de un proces în care este afectată calitatea de majoritate a populaţiei româneşti. Or, eu gîndesc că acest lucru nu e admisibil pe termen lung. Trebuie să i se pună capăt printr-o politică responsabilă faţă de dreptul populaţiei majoritare de a rămîne majoritară în ţara sa. [...] Există încă organizaţiile şi instituţiile în care să se simtă bine.

Problema demografică: Pentru prima dată în România cifra celor care mor este mai mare decît a celor care se nasc. A apărut această situaţie în urmă cu vreo 4-5 ani, şi de atunci pînă acum nu s-a făcut nimic. Or o asemenea problemă nu are culoare politică. O identifici, te ocupi de ea şi o rezolvi, cu orice preţ, chiar dacă este să încalci anumite reguli politice, nişte principii de drept sau mai ştiu eu ce alte teorii"[3].

Într-o scrisoare deschisă (1 februarie 2001)[4] Ion Coja pune cîteva întrebări insinuante, afirmînd că asasinatele de la Abator, din timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941, ar fi fost „o invenţie a unor publicişti iresponsabili". „Declaraţiile luate angajaţilor de la Abator, în funcţie la acea dată (22-23 ianuarie 1941), printre care s-au aflat şi cîţiva evrei, au contestat, au negat producerea acelui sinistru carnagiu, în întregime inventat de imaginaţia bolnavă a unor ziarişti", scrie Coja. În ceea ce priveşte deportările în „Transnistria anilor 1941-1944", acelaşi autor susţine că „George Alexianu [administratorul regiunii] nu se face cu nimic vinovat faţă de comunitatea evreiască, fie din ţară, fie din lagărele transnistrene", iar din pricina aceasta „evreii ar avea motive să-i fie recunoscători"[5]. Exprimîndu-şi îndoiala faţă de „politica românească de exterminare" a guvernului antonescian, Coja afirmă că această politică „nu a fost probată, în mod nemijlocit, prin identificarea măcar a unei părţi semnificative din sutele de mii de cadavre care ar fi rezultat din Holocaustul «românesc». Despre aceste sute de mii de cadavre nu se vorbeşte în nici un act emis în acea perioadă, inclusiv de provenienţă evreiască". În final formulează întrebarea, care se reia şi în **Declaraţia participanţilor la simpozionul internaţional *Holocaust în România?***[6], „a avut loc, în România, sau din cauza românilor, un Holocaust antievreiesc? Un genocid? Au murit, din vina românilor, 250.000 de evrei?".

Este semnificativ faptul că **Declaraţia...** amintită – semnată numai de Ion Coja în numele participanţilor la simpozion – a apărut în acelaşi număr al revistei simisto-legionare **Permanenţe** (nr. 6/2001), în care se publică şi **Comunicatul** urmaşului lui Horia Sima, prin care acesta dezminte orice „legături între Mişcarea Legionară şi pagina de Internet cu denumirea **Garda de Fier – Gazetă de Exil**" (redactată de Constantin Burlacu). Faptul că pe *site*-ul lui Burlacu există un *link* pe pagina organizaţiei „Noua Dreaptă"[7] şi a publicaţiei electronice omonime care, în cea mai mare parte, este tot o creaţie a lui Ion Coja dovedeşte totuşi afinităţile existente între diferitele grupări radicale de dreapta care se combat şi care încearcă să se prezinte opiniei publice ca singurele reprezentante autentice ale moştenirii naţionaliste tradiţionale (legionare).

Organizaţia „Noua Dreaptă" propagă de altfel, într-un text programatic, aceleaşi idei negaţioniste ca şi Ion Coja: „Atunci cînd în 1940 Mişcarea Legionară a venit la putere după aproape douăzeci de ani de militantism antisionist, ar fi trebuit ca Auschwitz-ul să pălească în faţa lagărelor româneşti, ceea ce nu s-a întîmplat. Nu numai că nici un evreu nu a primit nici măcar o palmă în timpul Statului Naţional-Legionar, dar în acea perioadă, ministrul legionar al Culturii, Radu Gyr, a înfiinţat Teatrul Evreiesc de Stat. După Decembrie '89, unii membri ai comunităţii evreieşti din România au încercat să insinueze că şi la noi a avut loc un mic Holocaust (probabil pentru a extorca nişte bani de la Statul Român sub formă de despăgubiri), dar acuzaţiile lor au fost spulberate de istoricii români, ele fiind întemeiate doar pe poveşti, pentru că nu s-a găsit nici cea mai mică probă"[8].

În **Declaraţia participanţilor la simpozionul internaţional *Holocaust în România?***, participanţii se adresează „înaltelor foruri politice, morale şi academice din întreaga lume" pentru ca acestea „să ia atitudine şi să-şi exprime un punct de vedere documentat" asupra „acuzaţiei potrivit căreia România a fost părtaşă la Holocaustul evreiesc din anii 1940-1945". „Sînt avansate cifre care urcă pînă la 800.000 (opt sute de mii) numărul evreilor care şi-au pierdut viaţa în aceste condiţii, ca victime ale unui genocid, ale unui Holocaust provocat şi organizat de autorităţile româneşti", se spune în acest text redactat cu certitudine de Ion Coja, fiindcă în el apar sintagme similare celor folosite şi în alte asemenea scrieri. Se vorbeşte despre o „cumplită hecatombă" şi despre un „carnagiu care s-ar fi petrecut pe teritoriul României sau din pricina autorităţilor româneşti, a poporului român", deşi „dovezile invocate în sprijinul acestei acuzaţii sînt extrem de precare şi de neconvingătoare". „Noi, semnatarii documentului de faţă, contestăm în modul cel mai solemn şi mai categoric realitatea unui Holocaust antievreiesc produs vreodată în România şi cerem, din partea celor care susţin producerea acestui Holocaust, să îşi facă cunoscute temeiurile, argumentele şi dovezile, întreg probatoriul valabil şi acceptabil sub aspect juridic şi ştiinţific, punîndu-l la dispoziţia opiniei publice internaţionale", se cere în mod ultimativ în această **Declaraţie**, în care se susţine din nou că ar „exista o disproporţie frapantă între dimensiunile apocaliptice ale Holocaustului din România şi numărul extrem de mic al persoanelor din România care au fost pînă azi acuzate, incriminate şi pedepsite pentru crime împotriva umanităţii, împotriva populaţiei evreieşti".

Reluînd polemica îndreptată în anul 1998 împotriva lui Radu Ioanid, director la Muzeul Holocaustului din Washington, Coja afirmă că Muzeul prezintă „informaţii total false", deoarece România este culpabilizată, pe nedrept, de „moartea a 400.000 de evrei". Această gravă acuzaţie, susţine Coja într-o scrisoare deschisă adresată „preşedintelui Senatului american şi membrilor Senatului", este respinsă de istoricii români, „ale căror argumente şi dovezi sînt sistematic ignorate"[9].

În **Declaraţia participanţilor la simpozionul internaţional *Holocaust în România?***, Coja îşi exprimă din nou nedumerirea că pînă acum „organizaţiile şi instituţiile care se ocupă pe plan mondial de identificarea vinovaţilor de Holocaust şi genocid antievreiesc nu au deschis nici o anchetă asupra Holocaustului din România. *Nici o cercetare serioasă, temeinică din punct de vedere juridic, ştiinţific şi istoric, care să dea de urma celor care au asasinat 800.000 de evrei!* Nu putem consemna pe acest subiect, al Holocaustului din România, nici

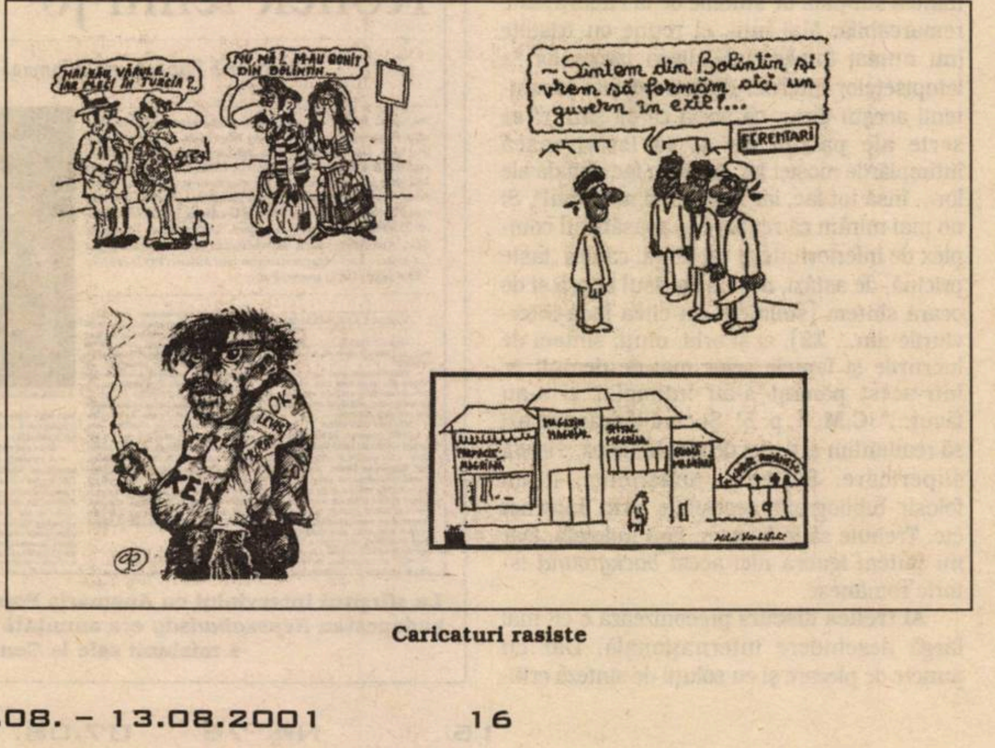
NU MĂ! M-AU GONIT DIN BOLINTIN...
– Sîntem din Bolintin şi vrem să formăm aici un guvern în exil!...
FERENTARI
OK
LEVIS
KEN

Caricaturi rasiste

măcar o anchetă gazetărească, un reportaj mai amplu de cîteva rînduri!

Din păcate, *acest dezinteres total faţă de dovezile şi probele producerii Holocaustului nu îi împiedică pe unii, persoane şi instituţii, să deplîngă mai departe sutele de mii de victime ale unui Holocaust imaginar, nedovedit şi înregistrat în analele istoriei propriu-zise*".

Coja se solidarizează şi cu membrii Mişcării Legionare, „în sarcina căreia sînt puse o sumedenie de victime, fiind în mod curent acuzată de pogromuri şi genocid antisemit". Revenind cu informaţii care au fost rectificate în **Dilema** (nr. 137/1995) şi pe care le reproduce şi în volumul său, **Legionarii noştri. Sînt român şi nimic din ce este românesc nu mi-e străin**[10], autorul **Declaraţiei...** afirmă că „la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial [...] forţele aliate au organizat un tribunal internaţional, cel de la Nürnberg, care a cercetat toate crimele împotriva umanităţii comise în anii celui de-al doilea război mondial. *Cu acest prilej a fost anchetată şi Mişcarea Legionară, dar procurorii înaltei instanţe internaţionale nu au putut reţine nici o vină, nici o crimă de genocid pe seama legionarilor*. Cu toate acestea, sub efectul propagandei comuniste, acuzaţiile de genocid la adresa Mişcării Legionare din România nu au încetat nici o clipă. Nici măcar după căderea comunismului, ceea ce ar putea constitui o dovadă în plus că acesta, comunismul, este departe de a-şi fi dat sfîrşitul".

Mişcarea Legionară ar fi în continuare supusă defăimărilor pentru că ar fi fost singura „formaţiune politică din lume care a avut în programul ei politic şi în strategia sa, ca principal obiectiv, lupta împotriva comunismului", susţine Coja, uitînd că şi celelalte partide fasciste şi-au bazat programul ideologic pe combaterea bolşevismului, naziştii germani declanşînd, în cele din urmă, un război de cotropire împotriva URSS, descris drept o cruciadă împotriva iudeo-comunismului.

Astfel, Mişcarea Legionară este descrisă ca fiind „victima unei vaste manipulări a opiniei publice, a unei diversiuni mediatice care a încercat, pînă acum cu un succes total, să arunce pe umerii legionarilor povara unei vinovăţii fără pereche în istorie". „În ultimii ani însă", pretinde Coja, „în apărarea Mişcării Legionare s-au adus probe şi argumente tot mai convingătoare, care confirmă în mod strălucit verdictul de la Nürnberg", ajungînd la falsa concluzie formulată identic şi cu alte ocazii: „Pînă azi nici un legionar nu a fost acuzat şi inculpat pentru uciderea unui evreu! Nici măcar după 23 august 1944, cînd în structurile puterii politice din România au ajuns numeroşi comunişti evrei!".

„Sîntem în situaţia de a consemna ca pe un lucru greu de înţeles faptul că pînă azi aceste *instituţii şi organizaţii evreieşti cu vocaţie justiţiară nu au putut stabili nici măcar pentru un singur român legionar implicarea în acţiuni antievreieşti criminale! Cu toate acestea, asupra legionarilor şi, implicit, a românilor se menţine aceeaşi presiune mediatică, produsă prin insistenţa cu care este reluată la nesfîrşit acuzaţia de genocid şi de holocaust antievreiesc în România.*"

În finalul **Declaraţiei...** se reia „apelul" (formulat şi în scrisoarea deschisă citată mai sus), cerîndu-se „în mod special muzeelor-memorial ale Holocaustului din Tel Aviv şi Washington" să prezinte „publicului internaţional, specialiştilor jurişti şi istorici, documentele doveditoare pe baza cărora au stabilit că în România anilor '40 s-a comis un genocid apocaliptic, un Holocaust!".

Utilizînd acelaşi limbaj propagandistic al revizioniştilor negaţionişti, Coja afirmă: „După ştiinţa noastră, în arhivele româneşti, ajunse după război sub controlul total al forţelor aliate, nu s-a găsit nici un act care să poată evidenţia intenţia politică sau dorinţa autorităţilor româneşti de exterminare fizică a evreilor sau a ţiganilor".

Noua Dreaptă în marş

---

1. cf. **Cotidianul**, 16 iunie 2001.
2. **Cotidianul**, 16 iunie 2001.
3. William Totok, **Zwischen Euphorie und Torschlusspanik**, Deutsche Welle, 1996.
4. Ion Coja, **Holocaust în România? Scrisoare deschisă către Eminenţa Sa Alexandru Şafran**, în **România Mare**, nr. 555, anul XII, vineri 2 martie 2001.
5. Volumul lui Olivian Verenca, **Administraţia civilă română în Transnistria. 1941-1944** (ediţia a II-a, îngrijită de Şerban Alexianu), Bucureşti, 2000, vine în întîmpinarea unor aserţiuni similare vehiculate de revizioniştii români, avansînd ca o dovadă pentru „umanismul militant al românilor" tocmai activitatea lui Alexianu în regiunea administrată de autorităţile antonesciene.
6. cf. Ion Coja, **Declaraţia participanţilor la simpozionul internaţional *Holocaust în România?***, în **Permanenţe**, anul IV, nr. 6/2001.
7. A nu se confunda cu Grupul „Noua Dreaptă" (prezidat de Bogdan George Rădulescu), care scoate revista **Măiastra**. (Semnăturile unor colaboratori ai revistei **Măiastra** se regăsesc şi în publicaţia **Generaţia Dreptei**, editată de oameni apropiaţi Uniunii Forţelor de Dreapta – UFD.) Organizaţia „Noua Dreaptă" este condusă de Tudor Ionescu (şi editează revista **Noua Dreaptă**, în care publică şi Ion Coja). Organizaţia „Noua Dreaptă" a demonstrat împotriva liberalizării art. 200 din Codul penal. Ionescu a declarat că „organizaţia pe care o conduc militează împotriva sectelor religioase şi a legalizării homosexualităţii, solicitînd, de asemenea, rezolvarea problemei rromilor, prin integrarea socială a acestora sau părăsirea teritoriului ţării, în cazul în care nu se pot adapta". „În opinia noastră, pentru un popor creştin, homosexualitatea este o noţiune străină şi improprie. Astfel de comportamente deviante au existat dintotdeauna, dar soluţia nu este acceptarea, ci combaterea acestora", a mai declarat Ionescu agenţiei Mediafax (14 februarie 2001). Organizaţia, cunoscută şi sub numele „Forumul Creştin Noua Dreaptă", a fost înfiinţată la sfîrşitul anului 1999 şi are filiale în mai multe oraşe ale ţării, numărînd aproape 300 de membri, în majoritate tineri intelectuali, precum rezultă şi din informaţiile publicate pe pagina de Internet a grupului.
8. Nicolae Calotă, **Despre „toleranţă" şi „bună conlocuire"** (Organizaţia „Noua Dreaptă", pagina de Internet, 2001).
9. Vezi **Ion Coja se războieşte cu Muzeul Holocaustului**, în **România liberă**, 4 septembrie 1998.
10. Ion Coja, **Legionarii noştri. Sînt român şi nimic din ce este românesc nu mi-e străin**, Bucureşti, 1997, p. 86-121.

Impresii

Bucureştii în şlapi şi bermude

BEDROS HORASANGIAN

Pe 6 iunie s-a vernisat, la Centrul Pompidou din Paris, o expoziţie care va fi deschisă pînă pe 24 septembrie. Evident, 2001. O nouă expoziţie, încă o expoziţie, în şirul infinit al manifestărilor ce se fac şi desfac pe întreg mapamondul. La Paris, New York, Moscova, Bucureşti sau aiurea. Îi este dat fiecăruia să „apuce" – să aibă ocazia, prilejul, şansa sau ghinionul unora dintre ele. Sînt puţini, extrem de puţini cei care reuşesc performanţa de a urmări cu (oarecare) continuitate aceste manifestări „de rang înalt". Altfel, fiecare din noi îşi va aminti de una sau alta dintre ele, aşa cum i-a fost dat. O retrospectivă *Seurat*, să zicem, la Paris, o alta *Kandinsky* la Berlin, *El Greco* la Atena. Iar acum, prezentul devine, îngrozitor de repede, trecut, **Hitchcock et l'art: coïncidences fatales** la Beaubourg, în inima Parisului. N-are rost să intrăm în detalii de substanţă legate de filmele lui Mr. Alfred sau de cariera şi personalitatea lui Mr. Hitchcock. Rolul şi locul lui în teribila şi contorsionata istorie a cinematografului. Şi totuşi. Şi totuşi n-ai cum să nu te laşi cuprins de frenezie plecînd de la bogăţia imaginilor şi a misterului înlănţuite (înglobate, capsulate) în ceea ce a adunat (şi apoi răsfirat) Hitchcock în filmele lui. Secvenţe decupate din **Vertigo**, unde figura lui James Stewart devine una de condotier italian, sau plasticitatea extraordinară a unor compoziţii din **Birds** – văzut şi răsvăzut şi la Bucureşti, unde Tippi Hedren, care alături de alte actriţe adorate de Mr. Alfred (Kim Novak, Ingrid Bergman) dau adevărata măsură a frumuseţii feminine (a universului?). Fotograme şi fotografii, din şi din afara filmului: lumea unui artist, lumea noastră. Hitchcock a filmat ce se vede, şi ce nu se vede, cu o mînă de mare maestru renascentist. Ştiam mai puţin că maestrul a frecventat artele plastice – în juneţea lui englezească a desenat chiar. Iar apoi relaţiile cu artişti precum Dali l-au atins, desigur. Baladînd între simbolism şi suprarealism, creează un fel de hiperrealism, misterios şi terifiant, plin de culoare şi expresie, care-i va marca filmele.

Ideea acestei expoziţii, unde sînt expuse şi lucrări plastice ale unor artişti contemporani cu marele cineast, de la Edward Hooper şi Alberto Martini pînă la Warhol şi Léon Spilliaert, ni s-a părut extrem de inteligentă. Şi binevenită. Dovedind, pentru a multa oară, că cinematograful nu e doar industrie, ci şi mare artă. Cînd e. Şi mai spune ceva, Dominique Païni, comisarul expoziţiei, un lucru extrem de flatant pentru Hitchcock: faptul că „Paul Klee, De Chirico şi Vuillard sînt încă «acceptabili», după 500 de ani de pictură modernă, după epoca Renaşterii, este şi datorită faptului că cinematograful lui Hitchcock a apărut". Fără comentarii: de văzut neapărat. Aşa cum, pe alt plan, ne putem imagina pe un alt film, un film de Hitchcock, aici la Bucureşti. Imagini, sunete, nuanţe în alb-negru, mister şi suspans. Un Bucureşti întreg suferă de căldură. Suferă de căldură şi călduri cu mult înainte de a începe să fie cald şi foarte cald. Deja este o psihoză colectivă, bine întreţinută şi cu grijă exploatată. Temă şi subiect „căldură mare", la propriu şi la figurat, au dat în clocot. Oraşul amorţit de vipie capătă formă şi culoare prin prezenţa oamenilor. Bucureştenii, mai nou *doar* de cîţiva ani, umblă despuiaţi. Deja ne simţim ca în Jamaica, Bermude sau oricare insulă din Caraibe. Trecem peste faptul că muzica *latino* şi *manelele* induc aceeaşi stare de frenezie maritimo-balneară. Cu mic, cu mare, tineri sau bătrîni, proletari sau simpli intelectuali, liceene sau pensionari umblă în şorturi şi papuci, maieuri şi şlapi, atunci cînd, de atîtea ori, nu se renunţă şi la aşa ceva. Am văzut, ca într-un film de Hitchcock, în zile de duminică sau seri de iulie, grupuri întregi de bucureşteni, bucuroşi, veseli şi dezinhibaţi că pot umbla după voia inimii lor: e cald, totul e permis. Oare? Dar dacă majoritatea dă tonul, ce se poate face? Dacă asta vrea poporul, să umble cît mai cu nesimţire posibil, poate s-a schimbat paradigma, „canonul" – atît de des invocat azi de literatorii de serviciu – iar „postmodernitatea" dîmboviţeană impune expunerea picioarelor păroase şi greţoaselor rotunjimi de toate felurile, de ce ne-om revolta inutil?

Să mai spunem cine a început – a dat tonul! – cu mersul tîrşîit şi cu ridicatul maieului peste pîntece? Căldură mare, se poate orice, e voie, e libertate, e democraţie. S-a privatizat pînă şi SIDEX-ul! Vin bani şi pentru programul RICOP – 50 de milioane de „parai" nu e de colo – cum să nu fim mulţumiţi? Sigur că facem discuţii savante în jurul unui termen – „democratura" lui Tismăneanu este o găselniţă excelentă –, dar ce se întîmplă în stradă, în pieţe, în autobuze? Oare se mai plimbă cineva, *pe jos*, prin oraşul acesta ca să simtă palpitul direct al imediatului? Ne simţim agresaţi, vizual, sonor şi olfactiv la fiecare pas. Şi nimănui nu-i pasă, e bine, e foarte bine, fericirea de a fi, pur şi simplu, e exprimată direct, cu ostentaţie chiar: nu se poate face nimic. Pînă şi consemnarea acestor senzaţii este inutilă. Poate şi filmele lui Hitchcock pot fi considerate „deşertăciune" prin prisma relativului absolut definitoriu la Bucureşti. E cald, e îngrozitor de cald, mii şi sute de mii suferă. Oare? Ceva scîrţîie. Ce anume, unde? Ne reîntoarcem la excelentul articol al dlui Andrei Oişteanu despre **Ţara Meşterului Manele**. Studiul ar trebui continuat, aprofundat, detaliat şi, de ce nu, sociologizat. Dă măsura unei realităţi care, parcă, ar vrea să-şi iasă din matcă. Să scape de sub control. Ce se întîmplă? Agresiunea sonoră în acest Bucureşti topit de căldură nu este mai puţin şocantă decît cea plastică. Sunet şi imagine dau o notă de suspans. Chiar aşa, chiar aşa, cum să nu laşi liber poporul să se bucure de viaţă? Cum să interzici ceva ce nu se poate interzice: bunul-simţ, măsura, decenţa, unde sînt? Să fi dispărut toate acestea? Preluarea unor clişee din filme sau „muzici", valabile, poate, în Brooklyn, Watts, Long Island sau Istanbul, dar total inadecvate – continuăm să credem cu îndîrjire – unui astfel de spaţiu geografic duce la rezultate halucinante. Sau, poate, nu ne dăm seama că ceva s-a schimbat şi am devenit anacronici, învechiţi, retrograzi – conservatori care se opun „progresului" şi libertăţilor democratice? Bucureştii din această vară ni se par un film halucinant de Hitchcock. Ne-ar plăcea să vedem proiecţia acestei pelicule în compania actorilor-protagonişti. Foşnind pungi cu *corn-flakes* şi *chips*, mai trăgînd cîte un „gît" dintr-o sticlă de plastic şi stînd cu picioarele atîrnate pe fotoliile din faţă. „Uite, mă, şi la ăştia!" Hî! Hî! Hî!

„Am rămas în continuare ataşat, din păcate, unui cinematograf elitist“

Interviu cu **Stere GULEA**

Stere Gulea şi filmele sale au intrat de mult în istorie. Cunoscut înainte de 1989 în special pentru *Morometţii* (dar şi pentru *Iarba verde de acasă* sau *Castelul din Carpaţi*), iar în ultimul deceniu pentru documentarul *Piaţa Universităţii* (realizat împreună cu Sorin Ilieşiu), Vulpe vînător sau *Stare de fapt*, Stere Gulea face parte din acei cîţiva regizori ai noştri, puţini de altfel, care au făcut să existe cinematografia românească. Alături de Pădurea spînzuraţilor, *Moromeţii* poate fi trecut la capitolul ecranizări de excepţie. Ceea ce este cu adevărat remarcabil în cazul acestui film e faptul că, în timp ce majoritatea regizorilor români se simt obligaţi să literaturizeze enorm atunci cînd ecranizează, Stere Gulea a reuşit să transforme cartea lui Marin Preda în material cinematografic pur, nevirusat de mijloacele de expresie specifice literaturii.

Avînd în minte toate aceste lucruri enumerate mai sus şi multe altele legate de prestaţia publică a regizorului, şi mai ales de ipostaza sa de director general al Televiziunii Române, am mers la întîlnirea cu Stere Gulea cu oarece emoţii, ca şi cum ar fi urmat să dau ochii cu un monstru sacru. Expresia aceasta din urmă s-a dovedit total nefuncţională, însă. Despre monstru nici nu putea fi vorba, iar cît priveşte sacrul, acesta e un termen cu foarte puţină acoperire în realitate. În plus, Stere Gulea nu numai că nu pune preţ pe aureola sa de vedetă (nu ştiu dacă acesta e cuvîntul cel mai potrivit), dar nici nu oferă sfaturi nepreţuite de la înălţimea experienţei sale. Este poate singurul din generaţia sa, – nu mă refer numai la regizori – , care poate vorbi deschis, cu multă autoironie şi fără patimă despre tot ceea ce a făcut, care nu se glorifică şi îşi „denunţă“ singur eventualul provincialism sau eventuala nepricepere într-un moment sau altul al carierei. Iar acest denunţ (care îmi aminteşte inevitabil de autodenunţurile lui Radu Cosaşu) este făcut de Stere Gulea cu o mare seninătate.

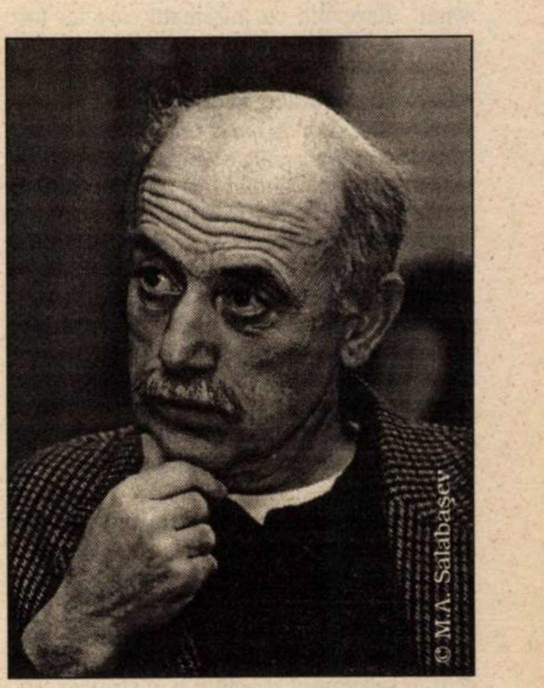

Nu cred că Mateiu Caragiale este traductibil în cinema

Cum a început povestea cu filmul pentru dumneavoastră?

A început din întîmplare, într-un fel. Fără s-o fac pe modestul, pot spune că nu a fost vorba de o vocaţie pe care mi-aş fi descoperit-o. Iniţial am făcut, timp de trei ani, filologie la Constanţa, într-un Institut Pedagogic, cum erau pe vremea aceea. Sînt născut în Dobrogea, la Mihail Kogălniceanu. Am terminat această facultate pe la 21 de ani, cînd practic m-am dezmeticit şi eu şi am început să mă întreb ce-i cu mine. Am funcţionat un an de zile destul de greu, ca profesor de română, undeva într-un sat din Dobrogea, care se cheamă Vulturul şi singura idee fixă, obsedantă, a fost că nu trebuie să rămîn profesor de ţară. Am venit în Bucureşti, am văzut nişte spectacole şi m-am hotărît să dau la teatrologie şi filmologie. Asta se întîmpla prin '64-'65. În timpul facultăţii, am început să văd filme, să fiu tot mai pasionat de cinema. Şi mă tenta ideea de a face regie. Dar era, pentru moment, ceva inaccesibil. Am lucrat o vreme ca redactor la Studioul Cinematografic Bucureşti. În anii '70, au fost inundaţii mari în România şi m-am gîndit să realizez un documentar, împreună cu cîţiva colegi: Piţa, Veroiu, Demian, Tănase. M-am ocupat de partea de producere a acestui documentar care s-a numit **Apa ca un bivol negru**. A fost un film făcut în echipă, un film al unei promoţii. Mai tîrziu, am fost asistent de regie la două filme. În acelaşi timp, am avut şansa să pot face concomitent ceva la televiziune, un fel de evocare Mateiu Caragiale.

Mateiu Caragiale a fost alegerea dumneavoastră? Nu prea era un scriitor vehiculat.

Da, dar totuşi, în anii '70 se bucura deja de notorietate, avea o anumită aureolă. A existat în acea vreme un fel de cult al lui Mateiu Caragiale. Filmul a fost o evocare şi s-a chemat, după un titlu al scriitorului, **Sub pecetea tainei**. Avea atmosferă, dar nu avea *story*, cum se spune. Erau unii care se plimbau pe-acolo în costume de epocă. Totul era în sensul gratuităţii mateine. A fost o evocare modestă şi deferentă faţă de Mateiu. Însă nu cred că acest scriitor este traductibil în cinema. De altfel, s-a făcut un film după **Craii de Curtea-Veche**. Veroiu a regizat acest film, care, din cîte ştiu, a fost un eşec total.

Cenzura şi-a adus din plin contribuţia la nivelul cinematografiei româneşti

Care a fost primul dumneavoastră film de ficţiune?

Iarba verde de acasă, după un scenariu de Sorin Titel. Acest film i-l datorez într-o mare măsură lui Toma Caragiu. El s-a pus chezaş pentru mine la acea vreme. Pe atunci nu-i rezista nimeni. Era în plină glorie. Văzuse acea evocare Mateiu Caragiale şi a mizat pe mine într-un mod destul de greu de argumentat. S-a zbătut să-i convingă pe culturnicii de atunci cum că eu aş fi un tip care trebuie neapărat să facă un film. Am făcut destul de greu acest film, pentru că a fost pentru prima dată cînd am avut parte de şocul cenzurii. Nu era nici pe departe un film cu probleme. Dar mă aflam în '77 şi totul trebuia „propagandizat“.

Şi aţi acceptat „propagandizarea“?

Da. Forma finală a filmului conţine refilmări, adică propagandă în proporţie de 20-30%, care – dacă s-ar uita cineva acum în mod special – se văd ca şi cum ar fi din alt „film“, din altă lume. S-a plătit tributul în acest sens cu vîrf şi îndesat.

Cum vi se par astăzi toate acestea? Există oameni, puţini ce-i drept, care se culpabilizează pentru aceste compromisuri.

E clar că despre compromisuri e vorba. Filmul însuşi a pierdut din unitate din cauza refilmărilor cu rol propagandistic. N-a fost bine că am acceptat aceste lucruri. Dar, ştiţi, e ca în cazul verdictului la cancer. Te tot amăgeşti că poate nu e cancer. Te amăgeşti că poate nu strici chiar tot. Cinstit vorbind, nu prea aveai de ales. Nu vreau să-mi găsesc astfel circumstanţe atenuante. Era primul film, aveam toate şansele să nu-l mai fac pe al doilea. Poate că astăzi oamenii îşi imaginează că e o exagerare povestea asta cu cenzura din cinematografia acelor vremuri. În realitate, amprenta cenzurii asupra cinematografului românesc este extrem de vizibilă.

La nivel general? E o trăsătură specifică pentru cinematograful nostru de dinainte de '89?

Da, e specific pentru tot ce s-a făcut în cinematografia noastră. Au scăpat neciuntite doar cîteva filme. Dar cu mare scandal. Şi cu un consum extraordinar din partea regizorilor. Pintilie cu **Reconstituirea**, Daneliuc cu marile lui probleme la cele două filme **Proba de microfon** şi **Croaziera**. Dar Daneliuc a plătit destul de scump, şi atunci, şi după. Aşa că nu e cazul să minimalizăm ce a fost pentru că era într-adevăr o cenzură teribilă. Iar dacă cineva ar fi avut ideea să înregistreze discuţiile de la vizionări şi să le publice astăzi, tot ce se spunea acolo ar putea părea incredibil. Iar unora care au revenit acum cu mult aplomb li s-ar putea arăta ce făceau pe vremea aia. Acum sînt scoşi de la naftalină de guvernarea actuală ca, vezi Doamne, mari specialişti, în timp ce unii dintre ei au fost cozile de topor ale regimului, în ceea ce priveşte cinematograful. Şi Pintilie şi Daneliuc pot spune mult mai multe decît mine în această privinţă. Oricum, nu vreau să mă disculp pe mine în nici un fel. Puteai să alegi. Nu te obliga nimeni să faci film. **Moromeţii** a scăpat pînă la urmă fără ingerinţe şi refilmări, dar am aşteptat un an şi jumătate după ce l-am terminat, avînd clar sentimentul că merită să rezist la orice presiuni şi la toate ameninţările. Oricum, cenzura din anii comunişti şi-a adus din plin „contribuţia“ la nivelul cinematografiei româneşti.

Care este, de fapt, nivelul ei?

Oricum, unul cu care nu avem de ce să ne lăudăm. Şi asta e valabil şi dacă luăm în calcul filmele de după 1990. Nu prea avem deocamdată cu ce să ieşim competitiv pe piaţa europeană. Cred că felul nostru de a concepe cinematograful – cel puţin al unora dintre noi – este cam prea elitist. Aş spune că regizorii au prea multe drepturi. Cinematograful de autor este mult prea important la noi.

Colecţia de mirări

Dormitoare cu soare şi oglinzi

MIHAI DRAGOLEA

Nici un dubiu, la noi ai şansa de a te mira pînă te doare capul, pînă la profundă amorţeală. În timp ce Victor Ciorbea şi Vasile Lupu seamănă tot mai mult cu îndrăgitele desene animate cu Lolek şi Bolek (că unul e lung şi pătruns pînă la măduvă de idei, celălalt e mai scurt, grăsuliu, şi este pătruns de nu se ştie ce alte idei), deci în vreme ce Victor şi Vasile se trag de păr şi de urechi ca la balamuc, Minodora, partenera de glorie a lui Adrian Copilul Minune, ne povesteşte cum va arăta dormitorul conjugal, pe care nu-l va împărţi cu piticul care o împunge cu nasul în buric. Felliniana Minodora zice aşa: „Dormitorul va fi albastru, cu parchet laminat albastru, cu un soare galben pe tavan, soare ale cărui raze vor fi, de fapt, becuri de iluminat. Cînd o să apăs pe comutator, razele soarelui meu se vor aprinde, pe post de lustră“. La atîta albastru şi soare din becuri nu mai văd decît stele verzi. Că eu am văzut-o pe Minodora în rochie de plastic verde, aburindu-l pe Minune în dreptul unei statui făcute din piatră ponce (de curăţat călcîiele) reprezentînd un dac ce semăna cu un drac, atîta era de fardat şi de vopsit, sprîncene şi buze de peşte. Dar avea şi căciula strămoşească, bine turtită de cap. Şi dacul se uita fermecat la buricul Minodorei, mai că-i tresălta căciula auzindu-l pe Minune fredonînd sublimul refren „Toţi bărbaţii e perverşi“. Ceva adevăr pronunţau personajele amintite pentru că în imediata apropiere a esplanadei unde ei dădeau din buric, diferiţi taţi le cumpărau odraslelor de gen masculin iatagane de plastic, scurte şi de culoare brună. Poţi pentru ca să zici că era mare perversiune la mijloc, cu arma pomenită nu puteai nici măcar să dai jos fardul de pe nenorocitul de dac, ce să te mai pui cu buricele fabuloşilor cîntăreţi. Sigur că n-am să văd dormitorul albastru al Minodorei, că doar nu-s pitic şi deloc cîntăreţ. Dar am fost într-unul roşu complet, aparţinea domnului Soricelu, la vremea vizitei aflat în greva foamei, că fura de snopea alcool de Ucraina şi autorităţile nesimţite nu pricepeau cît de important era ce făcea domnul Soricelu. În dormitorul lui roşu cu oglinzi pe tavan, îl consolau, la vreme de năprasnică grevă, două domnişoare arătoase, să tot faci grevă în aşa condiţii; aveau nişte picioare care parcurgeau uşor pereţii dormitorului roşu; erau vesele, cum să nu fi fost cele două feline?!, cu aşa „şoricel“ la dispoziţie. Dar nu aceasta e problema. Că-mi vine aproape rău gîndindu-mă că Minodora nu-l cunoaşte pe domnul Soricelu. Ce dormitor „trăsnet“ ieşea dacă s-ar fi cunoscut! Aşa cele două dormitoare rămîn albastru şi roşu, precum Victor şi Vasile, noile întruchipări ale lui Lolek şi Bolek.

Am plătit tributul unei anumite formaţii provinciale

De care dintre regizorii mari v-aţi simţit mai apropiat?

Cred că am dat mult prea mare importanţă filmului european de autor. Bergman, Fellini, Antonioni, Renoir, pe care l-am descoperit totuşi ceva mai tîrziu, Orson Welles (iată şi un american!), Visconti, Buñuel, plus ruşii şi polonezii. Unii dintre ei sînt personalităţi cu un accent mult prea inimitabil. E rău să faci epigonism la umbra lor. A fost la un moment dat moda Tarkovski, de exemplu. Toţi au furat de pe la el. În cinematograf se cam fură, în general. Dar Tarkovski nu poate fi imitat, pentru că e o voce mult prea personală. E ridicol să-l copiezi. Acesta e tributul plătit unei anumite formaţii provinciale. Trebuie să recunosc faptul că noi, eu cel puţin, am avut o privire provincială, plină de complexe.

Nu credeţi că acest lucru era de fapt inevitabil?

Poate că da. Poate că de vină era şi lipsa de anvergură a cinematografului românesc. În orice caz, nu mă simt bine pentru că am avut această optică. Iar vremurile de deschidere au venit relativ tîrziu pentru mine. Cu toate că am încercat mereu să fiu conectat la mişcarea cinematografică din străinătate.

V-aţi revizuit în acest sens lista de afinităţi?

Lista de afinităţi nu cred că mai poate fi revizuită. Mi-am revizuit, în schimb, lista de priorităţi profesionale. Şi cred că am ajuns într-un oarecare impas. Mi-am dat seama că ceea ce am făcut a fost făcut intuitiv. Şi nu am avut atunci cînd trebuia, adică în plină perioadă de formare, posibilitatea să aflu clar ce trebuie să ştii ca să faci o profesie. Iar aceasta a fost problema pe care am dezbătut-o mereu şi la şcoala la care am fost aproape şase ani decan. Lucrurile de bază din punct de vedere profesional nu sînt conştientizate, sînt tratate cu mare dispreţ, fără a fi cunoscute. Se merge foarte mult pe impresionism. Or, impresionismul nu are ce căuta într-o discuţie profesională. Meseria de regizor e una foarte dură. Un film costă foarte mulţi bani şi nimeni nu-i va investi dacă nu şi-i recuperează într-un fel. A băgat bani statul comunist, din raţiuni propagandistice, şi cu asta s-a terminat. Au fost mulţi care au plătit un preţ pentru banii aceia. Au fost vedete într-o lume amorfă, lipsită de relief. Dar lucrurile s-au schimbat, ierarhiile în societate se schimbă şi ele. Bine sau prost, asta e cu totul altceva. Acum, dacă nu se creează o cultură profesională reală şi conştientă, după mine, şanse de a ieşi din provincialismul de care vorbim nu prea există.

Cînd v-am întrebat de lista de afinităţi m-am referit atît la alţi regizori, cît şi la alte filme, mai noi, de care vă simţiţi eventual atras.

Antonioni şi ceilalţi au rămas, bineînţeles, nişte repere din punct de vedere estetic. Am rămas în continuare, din păcate, ataşat unui cinema elitist. Dintre regizorii mai noi, îmi place foarte mult Tarantino. Şi fraţii Coen. Şi Jarmush, Egoyan, Mike Liegh. Tarantino e deja un clasic.

Nu am actori fetiş

Aţi vorbit în general numai despre ceea ce v-a nemulţumit la filmele dumneavoastră. Bănuiesc însă că există şi lucruri de care sînteţi mulţumit.

Atunci cînd judec ce-am făcut, o fac din perspectiva de astăzi. Şi întotdeauna din această perspectivă eşti nemulţumit. Pentru că speri ca, într-o bună zi, să faci lucruri cît mai apropiate de ceea ce îţi doreşti. Sigur, nu pot spune acum că faptul de a fi făcut **Moromeţii** nu-mi face plăcere. E un film realizat într-o conjunctură fericită. În sensul că filmele au şi ele un destin şi, la un moment dat, se adună energii pozitive sau negative în jurul lor. Meritul meu este că am avut inconştienţa de a face acest film. Pentru că, în primul rînd, am pornit de la o carte care era o capodoperă indiscutabilă. Mi s-a părut însă atunci că, fiind şi eu de la ţară, identificam în scrisul lui Preda multe aspecte care mă exprimau şi pe mine. Astfel a venit impulsul. Iar ceilalţi oameni cu care am lucrat (Victor Rebengiuc, Luminiţa Gheorghiu, Vivi Drăgan Vasile) au avut o contribuţie decisivă la realizarea acestui film.

Trebuie să înţeleg că *Moromeţii* a fost un moment în care aţi conştientizat anumite lucruri despre care vorbeaţi ceva mai devreme, legate de modul profesionist de a face un film.

Da, cînd am realizat **Moromeţii**, perioada mea de tatonări era pe sfîrşite. Filmul a ieşit bine, cu siguranţă, şi datorită echipei de actori. Oricum, dacă tot a venit vorba, pot spune că nu am actori fetiş. Doar cu Oana Pellea am lucrat de două ori, ea avînd rolurile principale în **Vulpe vînător** şi în **Stare de fapt**. Dar în cazul ei a fost un fel de dorinţă a mea de a o răsplăti pentru că a dus foarte bine un rol, cel din **Vulpe vînător**, în care a dat foarte mult de la ea. Îi iubesc pe actori tocmai pentru fragilitatea meseriei lor. Ei sînt cei mai expuşi, pentru că ei sînt cei mai văzuţi. Spun mereu că ce e bun este al actorului, ce e prost e al regizorului.

Stere Gulea vs. Andre

Din tot ce aţi spus pînă acum, se înţelege că acceptaţi faptul că s-au schimbat vremurile şi implicit paradigmele, cea culturală, istorică, socială.

Bineînţeles, chiar dacă nu aş accepta-o eu, ea tot există. Dacă te-ai oprit din anumite motive şi aparţii deja unei anumite istorii, e o chestie. Dar dacă nu te adaptezi la ceea ce se întîmplă în jurul tău şi vii tot cu lucruri din vremea cînd erai tînăr şi frumos, atunci eşti ridicol. La un moment dat, mă aflam la un chioşc, cumpăram ceva. Tot acolo era şi un puşti de vreo zece ani, care mi-a zis ceva de genul că sînt rezervist. Era un puşti mai îndrăzneţ, mai ciudat. Vînzătoarea, care mă ştia, l-a certat. Şi eu l-am întrebat: „de ce crezi tu că sînt aşa?". „Păi pentru că sînteţi bătrîn." „Bine, bine, da' de ce rezervist?", am continuat eu. „Păi, zice, pentru că ai şapca aia pe cap." E bine să te vezi şi cu ochii celor de zece, cincisprezece ani. Am fost o dată, doar de dragul Sofiei Vicoveanca, pe care o admir foarte mult şi care împlinea o anumită vîrstă, la o emisiune a Mihaelei Rădulescu. Altfel, nu mă omor după asemenea apariţii. Şi aşteptînd machiajul în cabină, am văzut că erau mai multe trupe din astea noi. Printre ele şi Andre sau cam aşa ceva. Cei care mă aduseseră acolo voiau să fie amabili cu mine. Dar mă uitam la fetele alea de 16-17 ani. Şi eram curios să văd ce vorbesc, cum se comportă, ce grimase au. Pentru ele eram bătrîn, bineînţeles că habar nu aveau cine sînt. Ele erau importante, aveau buricurile goale, apăreau pe toate ziarele. Aveau publicul de partea lor. De ce s-ar fi uitat ele, fetele de la Andre, la unul care a făcut **Moromeţii**?

Stare de fapt

După '90, aţi regizat *Stare de fapt*. De ce aţi simţit nevoia să faceţi şi dumneavoastră un film despre revoluţie şi ce credeţi că aţi adus nou în acest sens?

În primul rînd, geneza acestui film a fost lungă. Am luat cunoştinţă despre întîmplarea de la care am plecat încă din perioada aceea tulbure, decembrie '89 – ianuarie '90. După care am reîntîlnit-o în presă de vreo două-trei ori. M-a frapat ideea abuzului asupra unui om care întîmplător s-a găsit într-un loc, la un moment dat, şi a văzut involuntar nişte lucruri ce nu trebuiau cunoscute. Şi de aceea i se înscenează ceva urît pentru a fi compromis şi implicit discreditat. Mi s-a părut interesantă această poveste pentru că pe atunci se vorbea mereu despre faţa ascunsă a revoluţiei. Nu ştiu care a fost adevărul în ceea ce priveşte povestea de la care am pornit. Important pentru mine a fost să văd pînă unde se poate întinde abuzul unei puteri, care face din individ ce vrea ea. În mentalitatea comunistă, întotdeauna au contat masele, nu individul în sine. Iar cel care spune adevărul şi povesteşte ce a văzut este supus unor umilinţe de-a dreptul dezumanizante.

Şi totuşi, protagonista îşi acceptă în final copilul, rod al acestor umilinţe.

Da, îl acceptă, iar aceasta simbolizează o asumare a acestei situaţii a României comuniste şi postcomuniste. Am mers pe ideea că victima e obligată să suporte condiţiile călăului. Pentru că nu are de ales. Am fost cu toţii victimele unui sistem.

Capitolul: Funcţii de răspundere

Aţi avut şi experienţa decanatului la Academia de Teatru şi Film şi pe cea a conducerii televiziunii publice. Aţi mai accepta o funcţie de acest gen?

Nu. Cred că e un preţ pe care l-am plătit unei anumite vanităţi şi unei anumite naivităţi. Am avut multe de învăţat din această experienţă, pe care am depăşit-o. Am vrut să fac ceva mai mult în televiziune, am crezut că trebuie şi că se poate face ceva. Eram pregătit pentru asta din punct de vedere profesional. Dar mi-am dat seama că societatea românească nu este pregătită să reformeze o asemenea instituţie. Iar cînd am realizat şi că, politiceşte, e ultimul lucru de care e nevoie, am considerat că e cazul să mă retrag.

Un film behaviorist

Filmul despre care s-a vorbit cel mai mult în ultima vreme a fost *Marfa şi banii*. Eugenia Vodă, în cronica sa din *România literară*, afirmă că acest film încheie o epocă. Şi dumneavoastră priviţi la fel lucrurile?

Întîmplarea a făcut că am citit scenariul. Îl ştiam pe Cristi Puiu, mă mai suna în vacanţele lui, îmi spunea ce a mai făcut, m-am mirat că s-a întors din Elveţia şi i-am mărturisit că eu consider că a făcut o prostie întorcîndu-se. După ce am citit scenariul, mi-am dat seama că a avut motivele lui îndreptăţite de a face acest gest. De la prima citire, am avut sentimentul unui lucru foarte bun din punct de vedere profesional. Simplu, coerent, percutant, cu dialoguri excelente. Nu mai văzusem aşa ceva la noi pînă atunci. De ce nu cred că se încheie cu acest film o epocă? Nu consider că e un film care vine în continuarea a ceva anume. E un film aproape behaviorist. Ceea ce noi nu am avut. În plus, este un film al culturii de cartier, despre ghetoizare. Visul personajului principal este să cîştige bani pentru a-şi putea deschide un butic adevărat.

Un butic adevărat, ce-i drept, dar nu în afara cartierului, nu în altă parte.

Aşa este. Iar oamenii tineri care au apucat să vadă filmul se pare că s-au regăsit în el. **Marfa şi banii** se înscrie, într-o oarecare măsură, în cultura de tip BUG Mafia. Şi, de asemenea, în linia unui anumit gen de filme americane, cele despre cartiere. De aceea, acest film al lui Cristi Puiu este foarte ofertant din perspectiva unui studiu sociologic.

În administrarea culturii la noi, domneşte legea bunului-plac

Şi dumneavoastră colaboraţi, în ceea ce priveşte scenariile, cu Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu.

Cum spuneam, atunci cînd am citit scenariul de la **Marfa şi banii**, mi-am dat seama că am de-a face cu nişte oameni care vor să fie profesionişti, care scriu scenariile respectînd anumite reguli, şi nu la întîmplare. De aceea am continuat să colaborez cu ei, simţind că aduc şi pentru mine un suflu nou, de care am nevoie. Eu am avut mai întîi o idee, ei au scris apoi un scenariu, **Hrană pentru peştii mici**, care e, nu numai în opinia mea, ci a multora care l-au citit, foarte bine scris. Tot ei au scris şi **Niki Ardelean, colonel în rezervă**, pentru Lucian Pintilie. Sîntem în derulare şi cu scrierea unui serial pentru televiziune.

Îl veţi regiza dumneavoastră?

Problema regiei cred că îi va reveni tot lui Cristi, care este mai apropiat ca vîrstă de tematica şi personajele filmului. Rolul meu urmează să-l stabilim mai tîrziu. Consider că noi, cei care ne-am trăit epoca de glorie, nu putem să retrezim acum interesul publicului pentru cinema. E nevoie de un fenomen, de ceva nou şi proaspăt, nemaivăzut. Asta pentru că publicul de cinema este, de fapt, publicul tînăr.

De la *Hrană pentru peştii mici* şi *Niki Ardelean, colonel în rezervă*, au pornit discuţiile cu CNC-ul.

Aceste două scenarii au fost prezentate la concursul organizat de CNC. Şi eu aveam de dinainte mari rezerve că va fi vreunul dintre ele selecţionat. Asta pentru că am văzut atitudinea revanşardă a celor de la CNC. Am condus acestă instituţie pînă în februarie 2001. În acea perioadă, timp de un an şi jumătate, am încercat să nu devină o instituţie pentru o gaşcă. Am traversat şi două concursuri, unul în mai şi altul în toamnă. În jurizarea acestor concursuri nu am avut nici un amestec. Nu citeam scenariile. Un prim juriu a făcut o anumită selecţie şi acum acel film e deja terminat. E vorba de **Filantropica** lui Nae Caranfil. Celelalte sînt în diverse faze de producţie. Cele ale lui Cristi Mungiu, de pildă, Piţa, Sergiu Nicolaescu, pe scenariul lui D.R. Popescu. Iată că în plină guvernare Gulea, ca să zic aşa, nu a existat o discriminare de tip politic. Iar acum discriminările sînt pe faţă. Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu au plătit în faţa CNC-ului pentru faptul că s-au asociat cu Gulea şi cu Pintilie. Au plătit şi pentru ei, pentru că filmul **Marfa şi banii** a fost respins de Colegiul consultativ al CNC-ului într-un mod violent şi de-a dreptul subcultural, dar cu pretenţii culturale, sub pretextul că se înjură foarte mult în acest film. Consecinţa: i s-a schimbat *rating*-ul.

Adică a fost interzis copiilor sub 18 ani.

Da, ceea ce dovedeşte că nici măcar criteriile de *rating* nu se cunosc. S-au întîmplat, de altfel, mai multe încălcări ale legii la concursul din acest an. Cunosc legea pentru că eu am amendat-o. Iar contestaţia, făcută publică, a lui Cristi şi Răzvan, este foarte justă. În primul rînd e vorba despre cine face parte din complexul de judecată şi din completul de apel. Acolo există oameni care sînt membri în Consiliul consultativ şi totodată în juriu. În mod normal, contestaţiile trebuie înaintate Colegiului consultativ. Dar acei oameni au făcut parte din juriu. Cărei legi din lume îi poate corespunde această logică? Poate legii bunului-plac şi acelui „aşa vrea muşchii mei". Episodul Pintilie nu este decît vîrful vizibil al acestui tip de comportament. Toată povestea concursului dovedeşte că în administrarea culturii şi mai ales a cinematografiei, în România, domneşte bunul-plac. Lumea cinematografiei este plasată, oricum, cel mai jos din punct de vedere cultural. Nu poţi face un troc cu nişte tineri spunîndu-le: „Nu depuneţi contestaţiile că la toamnă, dacă rămîn eu, veţi avea cîştig de cauză, pentru că am citit scenariul şi e foarte bun".

Cine le-a spus asta?

Preşedintele CNC-ului. Aşa ceva este descalificant. Cel mai rău e însă că se loveşte în acest fel în nişte oameni tineri, care traversează în mod normal momente de mare îndoială în privinţa oportunităţii rămînerii lor în această ţară. Nu faci decît să le dai astfel un picior în fund. Politica acestor instituţii ar trebui să aibă ca obiectiv dirijarea fondurilor tocmai spre oamenii tineri. Aşa se întîmplă, de exemplu, la Centrul Naţional al Cinematografiei din Franţa. Cum spuneam, mă aşteptam ca acestea să fie rezultatele concursului, dar n-am crezut că totul va fi făcut cu atîta ostentaţie. Din păcate, majoritatea celor din Colegiu sînt oameni care au aşteptat acest moment al revanşei. Din diverse motive. În special, pentru că au fost, cum se spune, mari „scule" în perioada comunismului şi au făcut tot ce şi-au dorit: Ecaterina Oproiu, D.R. Popescu, Sălcudeanu. Sînt oameni care au în continuare nostalgia privilegiilor comuniste. Faptul că s-a terminat epoca acelor privilegii probabil că îl consideră ca pe o nedreptate care li se face lor personal.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Teatru

Pledoarie pentru o roşie

MIHAELA MICHAILOV

Green Hours (G.D.S. Bucureşti)
Zi că-i bine de Wil Calhoun
Regia: Florin Piersic jr.
Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim.

Nu vi s-a întîmplat niciodată să savuraţi în minte gustul unei roşii şi să descoperiţi consternaţi că nu mai este în frigider? Dacă vă linişteşte ideea, au trecut şi alţii printr-o asemenea experienţă traumatizantă. Şi nu oriunde, ci la Green Hours, într-un spaţiu care cultivă un anumit gen de spectacol, abordînd texte mai puţin cunoscute şi apelînd la un număr redus de actori, ceea ce nu diminuează însă interesul. Dimpotrivă, Green Hours a reuşit ceea ce puţine teatre au izbutit să realizeze: şi-a format un public al său, la curent cu aproape orice reprezentaţie.

Să revenim însă la mobilul montării: roşia, expresie a unei dorinţe gurmande normale, cu nimic neobişnuită. Pe fluctuaţiile dorinţei, pliată pe intenţiile şi aşteptările fiecărui personaj în parte, la limita visului necesar continuării existenţei sau cel puţin alternării ei, mizează jocul celor trei actori, natural şi degajat, fără nimic ostentativ sau prelucrat. Limbajul este frust, cu nimic vulgar, chiar dacă există unele expresii deocheate. Dialogurile sunt aluzive, ironice, pigmentate de furia gradată şi bine susţinută a lui Şerban Pavlu, de blazarea şi irascibilitatea expresive în cazul Andreei Bibiri sau de nedumerirea lui Gheorghe Ifrim, încercînd să potolească atmosfera tensionată iscată de dispariţia roşiei. Cade pradă însă capcanei perverse puse la cale de Sandy (Andreea Bibiri), care îi demonstrează stupiditatea afirmaţiei rostite cu nonşalanţă şi imposibilitatea de a trăi la întîmplare, fără vise. Fie că este vorba de banale dorinţe, mai concrete sau mai abstracte, mai ingenioase sau mai puţin interesante, ele există într-un fond latent şi nu pot fi anulate. Chiar simplul apetit gurmand, potolit în faţa unei roşii cărnoase, este o dorinţă deloc neglijabilă şi merită să o iei în consideraţie. O face în final şi Perry, revenind în scenă cu mult rîvnita roşie, după ce discuţia înfocată dintre Sandy şi Edddie a luat sfîrşit. ▌

infoTeatral

▌ ***Hamlet*, spectacol testamentar al lui Vlad Mugur**. Amănunte preţioase despre ultimul spectacol pus în scenă, la Teatrul Naţional din Cluj, de către regretatul regizor Vlad Mugur a oferit săptămîna trecută criticul şi eseistul Ion Vartic, directorul teatrului, într-un interviu apărut într-un cotidian bucureştean (din păcate, unul marginal şi de tristă orientare nostalgic-naţionalistă). Pentru că tirajul foarte mic al ziarului nu „bate" pînă spre mediile culturale, reproducem în acest **infoTeatral** pasajul. Aflîndu-se în preajma regizorului lunile trecute, în timpul montării **Hamlet**-ului, Ion Vartic ştie lucruri care de la distanţă nu se vedeau. În articolele publicate în presă după moartea lui Vlad Mugur a apărut de mai multe ori metafora „testamentului" pe care l-ar constitui montarea sa shakespeariană. Iată – însă – că ea, metafora, trebuie luată mult mai „la propriu". Dezvăluirea e tulburătoare: „Cred că a venit momentul să nu mai ascundem adevărul... Maestrul Vlad Mugur ştia că va muri... A ezitat pînă în iarnă să facă **Hamlet**... Cred că s-a hotărît atunci cînd ştia că va muri. În acest spectacol, după ceea ce am văzut în repetiţii, el voia să-şi obiectiveze viziunea asupra a ceea ce urma să i se întîmple. Ai remarcat, la avanpremieră, că ororarea, spaimele în faţa morţii erau evidente... **Hamlet** era, în viziunea lui, un spectacol al morţii. A avut tot timpul o echipă de asistenţi în jurul lui, iar în ziua avanpremierei, vineri, în 22 iunie, dimineaţa, a venit la mine şi mi-a lăsat instrucţiuni pentru cazul că nu va putea veni în toamnă [*cînd e programată premiera propriu-zisă – n.n.*]. De altfel, fiecare moment a fost înregistrat de asistenţii lui. A avut-o alături pe Roxana Croitoru, ca dramaturg, funcţie curentă în teatrul vest-european, apoi pe Veronica Lazăr, cu care a mai lucrat şi la Craiova şi care-i cunoştea bine felul de a gîndi şi a lucra, a numit-o şi pe Miriam Cuibus asistentă de regie şi, în ultimă instanţă, l-a considerat pe Sorin Leoveanu ca un fel de asistent de regie, acesta, ca interpret al rolului titular, cunoscînd în amănunt întregul spectacol. [...] E un spectacol deschis, un spectacol care nu se poate încheia niciodată... Aşa l-a gîndit, un spectacol pe care el îl vroia neterminat, un fel de încercare de a amîna moartea pe scenă... Pe de altă parte, era o luptă a lui cu moartea... Pînă în ultima clipă a vieţii a pregătit un turneu cu **Hamlet** în Germania. Soţia lui, actriţa Magda Stief, îmi spunea că în ultima lui noapte a fost fericit că acest turneu era aranjat, că va avea loc..."

În context, să remarcăm faptul că două cotidiene centrale au publicat în zilele de după dispariţia lui Vlad Mugur interviuri date drept – ambele – „ultimul interviu". Ce-i drept, numai unul, acordat unei ediţii de provincie a ziarului **Ziua**, e un interviu propriu-zis, celălalt fiind o transcriere liberă, din memorie...

Teatru/Muzică

Menuetul de la Salzburg (II)

Dragoste, moarte, teatru, bani sau de la Jedermann la Daisy

MĂDĂLINA DIACONU

Aşezat suveran în mijlocul unui luxos ambient în stil rococo, impozantul bărbat între două vîrste, cu părul şi mustaţa cănite, i se plînge reporterului: „Nici Salzburgul nu mai e ce-a fost odată. Pînă şi aici umblă chelnerul cu tava cu ceai în locul sticlei de şampanie. Este un lucru înfiorător pentru cei obişnuiţi cu vremuri mai bune. Se simte mai mereu ura faţă de oamenii înstăriţi, uitîndu-se cu uşurinţă că biletul la operă costă în Salzburg pînă la o mie de mărci. Şi se crede că, totuşi, ar trebui să existe şi pe mai departe fraieri care să dea o mie de mărci pentru un bilet – chiar dacă aceşti fraieri nu mai sînt de fapt doriţi. Nu-i o situaţie schizofrenă?". „Fraierul" cu pricina este un creator de modă masculină din München, ale cărui cravate sînt achiziţionate, din pricina preţurilor fabuloase, mai mult ca suveniruri sau ca simboluri ale statutului social decît ca accesorii obişnuite de îmbrăcăminte. Dar, după cum mărturiseşte cu regret onorabilul domn, s-au dus vremurile frumoase de altădată. Între şedinţele zilnice de spiritism şi grijile provocate de operaţia lui Daisy (căţeluşa de care nu se desparte niciodată şi care a trebuit să suporte un implant de titan în labă după ce, *malheur*!, valetul a călcat-o din neatenţie...), în puţinul timp liber deci, magnatul visează să înscenze Wagner. Pînă atunci însă, mediile îl cunosc drept un oaspete nelipsit al Festivalului de la Salzburg. El este unul din cei 2061 de participanţi din acest an la reprezentarea în Piaţa Domului a lui **Jedermann**, parabola barocă despre moartea omului bogat.

Salzburg 2001: **Jedermann**, piesa care marchează în fiecare an deschiderea festivalului, a fost jucată pentru a optzeci şi una oară. Ce-i drept, cronicarii sînt suprasaturaţi de piesa lui Hofmannsthal şi de obligaţia de a improviza de fiecare dată un joc al diferenţelor celor mai fine, pentru a descifra specificul reprezentaţiei din acest an în comparaţie cu precedentele. Dar şi actorii propuşi pentru a interpreta personajul principal sînt avertizaţi să nu se aştepte la un rol de compoziţie: cea mai mare greşeală ar fi să încerce o abordare psihologică a acestei drame religioase. Spectacolul este mai degrabă una din „piesele" strategice ale unui ritual complicat şi, de aceea, contează nu atît *cum* joci Jedermann, cît faptul *că* ai fost cîndva Jedermann. Pentru următorul Jedermann, din 2002, Peter Simonischek, acceptarea rolului seamănă cu iniţierea într-o tradiţie; fiecare actor merită să-şi înscrie rolul în biografia artistică „fie şi numai din cauza precursorilor". Şi într-adevăr, succesiunea întrupărilor concrete ale lui Jedermann este recitată de orice cronicar teatral de parcă ar fi una dintre listele cu vechile dinastii asiriene: Alexander Moissi (în regia lui Max Reinhardt însuşi; 1920-1921, 1926-1931), Attila Hörbiger (1935-1937, 1947-1951), Ewald Balser (1946), Will Quadflieg (1952-1959), Walther Reyer (1960-1968), Ernst Schröder (1969-1972), Curd Jürgens (1973-1977), Maximilian Schell (1978-1982), Klaus Maria Brandauer (1983-1989), Helmuth Lohner (1990-1994), Gert Voss (1995-1998) şi Ulrich Tukur (începînd din 1999). Inutilă critica la adresa valorii piesei: chiar dacă iluştri scriitori, de la Karl Kraus pînă la – de curînd decedatul – H.C. Artmann, au considerat-o un lamentabil kitsch devoţional ce n-are nimic de-a face cu teatrul, **Jedermann** a continuat să fie jucat. Chiar dacă regizori precum Giorgio Strehler şi Jürgen Flimm au refuzat să regizeze piesa, publicul se entuziasmează de fiecare dată de noile chipuri ale lui Mamon şi ale morţii. Şi chiar dacă Peter Handke a apreciat drept irealizabilă propunerea de a rescrie piesa pentru a o purifica de elementul mic-burghez şi de un catolicism îngust şi desuet, în fiecare an îngeri se lasă să alunece în zbor cu ajutorul unor pîrghii pe scenă. Conţine piesa eternul universal-uman – atît de des invocatul clişeu despre valoarea artistică – sub forma arhetipurilor (iubire, moarte, maternitate, bani) ori exprimă ea ceva din, aşa-zicînd, „sentimentul austriac al fiinţei"? Tema poate oferi prilejul unor discuţii interminabile; cert este că, dincolo de astfel de raţiuni înalte, raţiuni meschin-economice sînt interesate să menţină piesa în program: succes de public garantat, ea are publicul cel mai numeros din cadrul Festivalului.

Jedermann şi-a regăsit înainte de moarte credinţa, filozoful de curte s-a retras din nou pe Insulele Bermude, preşedintele ţării şi oficialii s-au înapoiat de pe scenă la locurile lor din public – şi a sosit ziua de luni. Sub bagheta lui Sir John Eliot Gardiner, Filarmonica Cehă a interpretat opera **Jenufa** a compozitorului ceh Leos Janácek. Subiectul ne aminteşte de Rebreanu: într-un sat din Boemia de la începutul secolului se ţese o poveste din dragoste şi ură. Jenufa rămîne însărcinată cu morarul Stewa şi, ca să spele ruşinea familiei, mama adoptivă a fetei îi pedepseşte pe cei doi la un „an de probă". Îndrăgostit de tînără, fratele vitreg al lui Stewa, Laca, îi mutilează faţa „din iubire" şi revoltă şi tot „din iubire" Jenufa îşi îneacă pruncul într-o noapte de iarnă. Sfîrşitul fericit – căsătoria Jenufei cu Laca – poate fi rezumat cu aceleaşi cuvinte ca şi finalul din **Jedermann**: împăcare şi iertare. Şi totuşi, tonul celor două piese este fundamental diferit. Regizorul american Bob Swaim a înţeles că principalele cerinţe ale libretului constau în realism şi nuanţare psihologică; el s-a achitat cu brio de ambele sarcini într-o înscenare de o înaltă calitate, chiar dacă prin nimic spectaculoasă (după cum nici de la muzica operei, a cărei premieră datează din 1904, nu se puteau aştepta surprize sub aspectul modernităţii). Reuşita deopotrivă a re-

---

Noul număr, 6 (38)/ 2001, al revistei **Scena** include, aşa cum ne-a obişnuit pînă acum, articole, dialoguri, cronici atît de teatru, cît şi de dans şi operă. Ne reţin atenţia o anchetă despre **Noul vechi şi vechiul nou. Tradiţie şi inovaţie** în teatrul de azi, un grupaj de texte care dezbat pe marginea ultimelor trei festivaluri de teatru – de la Sibiu, Piatra Neamţ şi Sfîntu Gheorghe –, un interviu cu regizorul Alexandru Darie despre proiectul creării unei şcoli private de teatru afiliate Teatrului Bulandra. De asemenea, sub titlul **Latinitatea ascunsă sub palton**, puteţi citi o convorbire cu Jyrki Karttunen, dansator şi coregraf finlandez al companiei de dans contemporan „Nomadi Productions". Şi tot în cadrul secţiunii de dans, este publicat dialogul dintre Miruna Berescu şi Palle Granhoj, coregraful companiei daneze „Granhoj Dans Company".

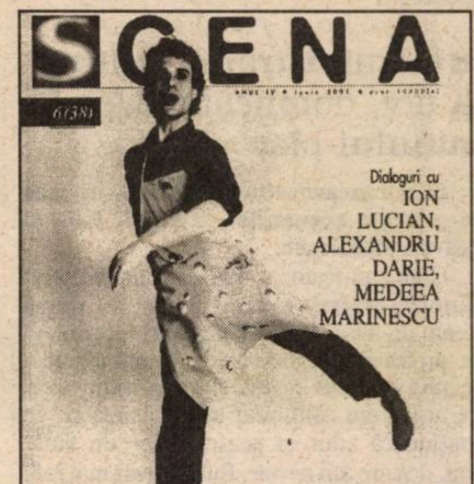

Din rîndul cronicilor de teatru, le amintim pe cele semnate de Alice Georgescu (la piesa **Cu mîna pe ciocan**, pusă în scenă la Sfîntu Gheorghe şi **Pilafuri şi parfum de măgar** de la Sibiu) şi Magdalena Boiangiu (la **Spionul balcanic** de la Teatrul Mic şi **Audiţie la Medeea** de la Teatrul Naţional).

gizorului, a interpreţilor şi a scenografiei poate fi apreciată şi sub aspectul pericolelor evitate: dulcegăria, folclorismul şi desuetudinea problemelor morale puse de subiectul piesei. Jocul rezervat al interpreţilor – dintre care Karita Mattila, în rolul Jenufei, a fost pe merit ovaţionată pentru jocul psihologic extrem de nuanţat şi pentru calităţile vocale – a contracarat patetismul acţiunii, fără a ştirbi cu nimic din intensitatea ei dramatică.

Şi a fost marţi. În Salzburger Landestheater a avut loc o dublă premieră: a piesei lui Christoph Ransmayr, **Invizibila. Tiradă pe trei plaje** (**Die Unsichtbare. Tirade an drei Stränden**), totodată prima încercare dramaturgică a prozatorului în cauză. Semnatarul regiei, Claus Peymann, este şi „autorul moral“ al piesei – chiar dacă, ce-i drept, Ransmayr şi-a ţinut promisiunea de a-i scrie un text cu o întîrziere de un an. (**Invizibila** ar fi trebuit să fie reprezentată la Salzburg anul trecut, dar la ora respectivă nu conţinea decît cîteva rînduri.) Şi poate că ştia autorul ce făcea, amînînd să-şi pună pe hîrtie subiectul, pentru că, în pofida jocului excelent al interpretei principale (Kirsten Dene) şi a distribuţiei prestigioase în rolurile secundare, piesa a lăsat o impresie mai degrabă neconvingătoare cu privire la arta dramatică a lui Ransmayr: **Invizibila** este o piesă de citit, mai puţin de văzut. Însăşi compoziţia monologică, în care personajul principal, „invizibila“ Frau Stern, un fost sufleur de teatru, îşi deapănă amintirile, pentru ca acestea să îmbrace imediat forma dramatică a unor scurte scenete, demonstrează inapetenţa autorului pentru teatrul „tradiţional“; forţa lirică este incontestabilă, dar eroii rămîn abstracţi. Parcă în semn de răzbunare de a fi cedat rugăminţii prietenului său regizor, Ransmayr o pune pe Frau Stern să critice teatrul, în numele superiorităţii cinematografului, şi să rostească diatribe la adresa „idolilor“ teatrului, de la regizorul dictatorial căruia-i place să facă scandal sub pretextul unei campanii de modernizare a instituţiei teatrale (aluzie la Peymann însuşi?), la starurile actoriceşti, văzute din cuşca sufleurului într-o ipostază prea puţin eroică, ba chiar pînă la maşinişti, ale căror greşeli duc la adevărate catastrofe. (În primul act, Frau Stern îşi pierde caietul în furtuna provocată pe scenă de tragerea unei manete greşite.) Tirada sa are ca fundal trei „plaje“: în primul act, scena însăşi a teatrului unde Frau Stern este angajată ca sufleur reprezintă o coastă nordică; în cel de-al doilea, ea îşi aminteşte cum, pe o plajă exotică, fericirea pasageră a relaţiei de vacanţă cu un anume Herr Carl, maşinist de lumini, a sedus-o să-şi abandoneze slujba de bibliotecară pentru teatru; în fine, în faţa unui ecran de cinematograf pe care se rostogolesc valuri înalte, fosta sufleuză, încununată cu o diademă ca o eroină de tragedie, declamă scene din filmul său preferat, despre trista poveste a perechii regale din Trachis, în compania unui cor grec. La sfîrşit, Kirsten Dene i-a mulţumit explicit sufleuzei reale ce a susţinut-o în timpul piesei. Au urmat îndelungi aplauze.

Miercuri a venit, în sfîrşit, furtuna mult-aşteptată: regizorul Christoph Marthaler şi dirijorul Sylvain Cambreling au transformat **Le nozze di Figaro** într-un „Anti-**Figaro**“, cum l-a considerat presa. Mozart s-a văzut încă o dată adus în contemporaneitate, chiar dacă, în loc de **Rock me Amadeus**, a trebuit să găzduiască de data aceasta un tango (de altfel, dans care face furori la ora actuală). Mici şi mari au fost intervenţiile operate de regizor în noua înscenare: contele Almaviva este proprietarul unui magazin cu rochii de mireasă, înclinat să practice hărţuirea sexuală a angajatelor sale, în timp ce contesa, o femeie atractivă, dar frustrată, a căzut în patima beţiei; cîntăreţii îşi declamă ariile de la un pupitru, precum politicienii cuvîntările, iar recitativele sînt însoţite de un sintetizator, cu zgomot de pahare şi sticle. Noutatea acestei înscenări face deja subiectul unei controverse: după unii, ea i-a „descalificat odată pentru totdeauna“ pe autorii ei (**Die Presse**), readucînd în amintire războiul declarat de intendantul Festivalului, Gérard Mortier, estetismului; dimpotrivă, alţii o consideră o actualizare verosimilă a „relaţiei dintre putere şi sex“, „un prim succes îndreptăţit după o deschidere prăfuită a Festivalului“ şi o expresie a „iubirii în epoca privatizării“ (**Der Standard**). Dar dacă această împărţire a opiniilor nu poate surprinde, era totuşi mai puţin de aşteptat ca pînă şi calitatea execuţiei muzicale să fie apreciată contradictoriu: dacă presa conservatoare se lasă consolată de interpretarea orchestrei Camerata Salzburg (şi îl bănuieşte numai pe dirijorul Sylvain Cambreling în spatele sacrilegiului la adresa divinului Amadeus), în **Der Standard** citim că orchestra „n-a reuşit să redea farmecul specific sonorităţii mozartiene“, în timp ce laudele şi criticile la adresa interpreţilor sînt împărţite frăţeşte de presă între „prezenţa suverană“ a lui Peter Mattei (Almaviva) şi cea a lui Lorenzo Regazzo (Figaro).

După furtună, joi, spiritele s-au mai calmat ascultînd Bártok şi Bruckner (**Simfonia a noua**) în interpretarea Filarmonicii din Viena, sub bagheta lui Pierre Boulez. Colaborarea dintre dirijor şi orchestră s-a dovedit încă o dată fructuoasă, iar precizia şi sobrietatea caracteristice artei dirijorale a lui Boulez au atenuat nota de intensitate dramatică în favoarea celei delicat-contemplative, uneori spre regretul publicului cu dispoziţii mai degrabă romantice.

În fiecare seară Salzburgul se umple de foşnetul cortinelor care se ridică. Macrospectacolul care este festivalul însuşi nu s-a încheiat încă.

Viena

Film

Rohmer revoluţionarul

ALEX. LEO ŞERBAN

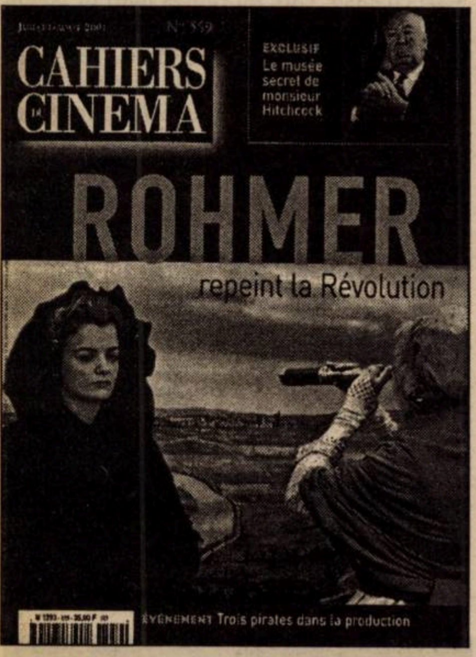
N° 559
CAHIERS DU CINEMA
EXCLUSIF
Le musée secret de monsieur Hitchcock
ROHMER
repeint la Révolution
ÉVÉNEMENT Trois pirates dans la production

Numărul de vară (iulie/august) al mensualului **Cahiers du cinéma** este ilustrat, pe copertă, de un cadru splendid din **L'Anglaise et le duc**, filmul lui Eric Rohmer care – ca şi **Le fabuleux destin d'Amélie Poulain** al lui Jean-Pierre Jeunet – a fost respins de „troica“ selectivă a Festivalului de la Cannes (fiindu-le preferate o catastrofă căznită precum **La répétition** sau o platitudine polemică precum **Roberto Succo**...). Filmul lui Jeunet a triumfat la box-office şi a fost pelicula franceză cea mai comentată (de critici, sociologi, spectatori şi oameni politici) de o bună bucată de vreme încoace; cel al „veteranului“ Rohmer (81 de ani) aşteaptă să fie proiectat la Festivalul de la Veneţia de la sfîrşitul lunii în curs.

Deşi atitudinea celor de la **C.d.c.** nu este foarte limpede în privinţa ultimului Rohmer (membru, pe vremuri – anii '50 – al aceleiaşi redacţii!), au reuşit să-l transforme într-un eveniment, punîndu-l pe copertă şi dedicîndu-i un dosar în interiorul numărului; în plus, s-au folosit şi de o mică diplomaţie: l-au solicitat pe istoricul Marc Fumaroli, *de l'Académie française*, să scrie despre el. Iar Fumaroli, de la înălţimea poziţiei şi autorităţii sale, nu-şi menajează gazdele, dar nu-şi drămuieşte nici cuvintele, afirmînd răspicat: „Faptul că un asemenea film a fost respins din selecţia franceză a Festivalului de la Cannes spune multe despre ochelarii de cal („*oeillères illibérales*“) care orientează politica *establishmentului* nostru cultural.“

De ce „pune probleme“ un autor mai curînd „delicat“, „discret“ şi „amabil“ precum Rohmer? Pentru că, în acest ultim titlu al său – al treilea „istoric“, după **La Marquise d'O** (1976) şi **Perceval le Gallois** (1978), şi al doilea „politic“, după **L'Arbre, le maire et la médiathèque** (1993) –, cineastul atîtor „Povestiri morale“, al „Comediilor şi proverbelor“ şi al „Povestirilor celor patru anotimpuri“ atacă o „povestire“ definitorie pentru istoria Statului francez modern: revoluţia de la 1789. Şi nu doar atît, dar – fapt aiuritor pentru mentalităţile precumpănitoare în *la République* – povesteşte totul din punctul de vedere al unei monarhiste: englezoaica Grace Elliott, care se afla la Paris cînd a început totul şi a fost la un pas de ghilotină cînd deja se termina cu totul... Filmul e inspirat, aşadar, de mărturiile tinerei *lady*, care priveşte, cu simpatie şi teamă, societatea aristocratică aflată pe buza prăpastiei, este oripilată de cinismul ducelui d'Orléans (fostul său amant) care semnează condamnarea la moarte a rudei sale apropiate, Louis XVI, şi, în cele din urmă, se salvează din închisoarea însîngerată care devenise Franţa, scriindu-şi memoriile, **Le Journal de ma vie pendant la Révolution française** – ultima oară traduse în franceză în 1859 (este ediţia pe care a utilizat-o şi Rohmer, cu o prefaţă semnată de Sainte-Beuve). Fumaroli recunoaşte candid că nu cunoştea aceste memorii; asta nu-l împiedică însă, cum arătam mai sus, să fie entuziasmat: „N-am văzut nici un film francez, de foarte mult timp, care să fi onorat la fel de bine inteligenţa, tinereţea şi inventivitatea cinematografului nostru.“

„*Parti-pris*“? Este ceea ce, pe ocolite, îi reproşează filmului Charles Tesson, redactorul-şef al publicaţiei: „În privinţa Terorii, Rohmer face corp comun cu poziţiile fără nuanţe ale lui Grace Elliott“. Lăsînd la o parte enormitatea că asupra Terorii (Terorii!) mai pot exista „nuanţe“, ceea ce nu explică

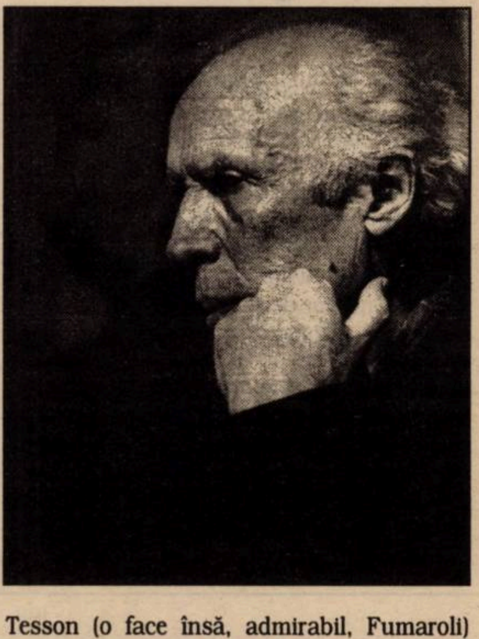

Tesson (o face însă, admirabil, Fumaroli) este poziţia *exactă* a lui lady Elliott: aceasta nu era – totuşi – o „tory“, ci o „whig“, o liberală apropiată, în păreri, de un Edmund Burke, care prevedea, în ale sale **Reflecţii asupra Revoluţiei franceze** (1790), că respectiva Constituantă de dincoace de Mînecă era pe cale să creeze toate condiţiile unei Terori, mai curînd decît ale unui regim liberal; viziunea lui Grace Elliott asupra monarhiei era una constituţională, pe model britanic, şi pe *aceasta* ar fi dorit-o instalată şi în Franţa. Nu e vorba, deci, de o regalistă „fără nuanţe“, de o „muiere cu particulă“ care vede lucrurile doar în alb sau negru, ci de o femeie fină, educată, trimisă de altfel – asta explică prezenţa ei în Franţa în acel moment – de „whigşi“ (favorabili revoluţiei franceze) să fie „ochii şi urechile“ lor la faţa locului. Or, ceea ce vede o îngrozeşte...

Dincolo de aspectul istoric şi mai ales politic (care va provoca, în mod sigur, polemici în Franţa *du politiquement correct*!), dincolo de „nuanţe“, „poziţii“ ş.a.m.d., ceea ce entuziasmează pînă la urmă este „parti-pris-ul“ formal al filmului: Rohmer („estetician şi erudit al cinema-ului“, cum îl gratulează fanul său de la Academie) a optat pentru turnajul în sistem digital, cu decorurile „reconstituite“ pe computer şi efecte optice care au fost fabricate, toate, în „uzina de vise“ a grafismului *soft*...! În interviul luat pe 17 aprilie a.c. de trei membri ai redacţiei (printre care red-şeful Tesson), Rohmer explică de ce a ales această soluţie şi – chiar făcînd abstracţie de ineditul experienţei: un cineast octogenar care se „joacă“, asemeni unui „lup tînăr“, cu *state of the art technology*! – explicaţiile sale se constituie într-o magistrală *leçon de cinéma*, de o rigoare şi vigoare a analizei care intimidează... Rohmer (autorul, acum 40 de ani, al unei exemplare exegeze Hitchcock) nu se dezminte la 80 de ani, fiind în continuare unul dintre cei mai pătrunzători şi mai surprinzători analişti ai imaginii de cinema.

Iată o scurtă selecţie din mărturisirile sale:

Istorie şi Teroare

„Ceea ce mă interesează sînt relaţiile între privat şi public. N-am chef să povestesc un film despre evenimentele de atunci sau despre personaje celebre, să fac un Danton sau un Robespierre... (S-au făcut filme despre) Revoluţia de la 1789, a fost îndeajuns de celebrată, şi de fiecare dată dintr-un punct de vedere revoluţionar. Dar poate că ar fi trebuit arătată şi urmarea. Or, asupra Terorii domneşte tăcerea! Nu s-a făcut nimic (în cinema) despre ce s-a întîmplat între 1789 şi 1794. Tuturor le e frică să vorbească despre asta. Ei bine, mie nu mi-e frică. [...]

În mod evident, filmul meu nu e despre Revoluţie, ci despre Teroare. De altfel, în momentul de faţă există atîta teroare în lume, regimuri teroriste... Să zicem că e mai răspîndită, printre oameni, teama de teroare decît speranţa unei revoluţii. O să-mi spuneţi că lucrurile pot fi legate, că te poţi debarasa de teroare prin revoluţie. Dar teroarea este cu atît mai pernicioasă cu cît este practicată în numele unui ideal. [...]

> „Teama de teroare este mai răspîndită printre oameni decît speranţa revoluţiei“.

N-am căutat nimic în mod particular. Actul meu personal a fost alegerea acestui text, căruia i-am urmărit logica. Nu mi-am propus să fiu politic, de o parte sau de alta. Intenţia mea nu a fost deloc asta, ci aceea de a continua să întreţin spectatorului gustul istoriei, prin intermediul cinema-ului. În momentul de faţă, în şcoli, istoria ocupă un loc din ce în ce mai restrîns. În domeniul divertismentului, în cinema, există o istorie foarte stereotipată, în care multe aspecte nu apar. Am văzut toate filmele care s-au făcut despre Revoluţie, am devenit regalist pentru că mi-am zis: nu ni se arată decît poporul, acela bun („*le bon peuple*“). Foarte bine, dar trebuie arătat şi restul. [...]

Montaj paralel, suspans, ciorapi cu jartieră

Îmi place să-mi urmăresc punctul de vedere. Nu-mi plac filmele în care se trece de la una la alta, în care se foloseşte montajul paralel. Îl admir pe Griffith care a inventat montajul paralel, în special finalul **Celor două orfeline** (1922). Dar adevărul este că este de o enormă facilitate. Mi-am interzis să trec de la un personaj la altul, aşa cum se practică în cinema-ul actual. Cu excepţia cazurilor în care este vorba despre un scop foarte precis, de o concepţie arhitecturală ca în anumite romane din perioada interbelică, la Faulkner, în **As I Lay Dying**, sau la Dos Passos, la Huxley. Dacă există acest contrapunct, sînt de acord. Dar dacă este doar din uşurinţă, pentru că nu eşti capabil să faci o scenă lungă, atunci nu-mi place. [...]

Eu sînt pentru un cinema al prezentului. Faptul că arăt trecutul nu înseamnă că nu restitui prezentul. Din acest punct de vedere, rămîn un discipol al lui Renoir. [...] Chabrol şi cu mine am scris o carte despre Hitchcock. Chabrol a rămas hitchcockian prin subiectele sale, eu deloc. Dar de fapt, nu e deloc adevărat: în toate filmele mele există suspans! [...] Primul articol pe care l-am scris despre cinema a fost «Organizarea spaţiului». N-am scris nimic despre organizarea timpului, la fel de importantă. Îmi place, ca la autorii clasici, să-l fac pe spectator să colaboreze cu autorul, în măsura în care trebuie cît de cît să presimtă ceea ce va urma. El trebuie să spere şi să se teamă de anumite lucruri, iar dacă un film nu este în stare să-i inspire aceste lucruri nu e cu totul reuşit. Nu-mi place genul plicticos. Nonplictiseala este o calitate mai rară decît se crede. [...]

Le-am spus actriţelor să meargă mai încet şi să facă paşi mai mici. Deşi femeile actuale poartă pantofi cu tocuri foarte înalte, toate fac nişte paşi imenşi! În plus, costumele le-au împiedicat să aibă gesturi prea moderne. Toate purtau corsete. Costumierul le-a obligat chiar să poarte ciorapi prinşi cu jartiere, ca odinioară. Aşa că aveau o ţinută diferită. [...]

Pictură digitală, ceruri şi cinema mut

Ceea ce se poate face (în sistemul digital) este că poţi obţine strat după strat, în vreme ce în (sistemul) analogic există o pierdere progresivă la fiece manipulare. Aşa încît, teoretic vorbind, poţi aşeza oricîte straturi vrei. Într-o zi, am filmat numai planuri de ferestre, iar apoi le-am lipit. Acest travaliu de încrustare a durat şase luni, chit că în film nu ţine decît 20 de minute. Cu acest sistem, nu poţi improviza, deşi mie îmi place să mă hotărăsc pe moment. A trebuit să prevăd cu mult timp înainte lucrurile asupra cărora nu mai puteam reveni: dacă o persoană intră prin faţă, prin spate, pe la stînga sau pe la dreapta... Posibilitatea de a avea două camere de filmat, pentru a putea introduce planuri apropiate, m-a ajutat foarte mult. [...]

Am plecat dinspre tablou. La început, ai impresia că vezi un documentar despre pictura acelei epoci, după care tablourile se animă. Nu tabloul intră în realitate. Dimpotrivă, tabloul este cel care devine real. Nu vroiam, de asemenea, ca actorii să fie prea «filmaţi», să se simtă lumina proiectoarelor. [...] Există un lucru, totuşi, care lipseşte filmului; este vîntul. Ar fi fost posibil, dar era extrem de greu de obţinut. Poţi cădea în ridicol. Naivitatea era scuzabilă la Méliès, dar acum nu mai e cu putinţă. Cînd mi-au fost arătate mostre de copaci care se mişcă, nu era foarte convingător. Singurul lucru care se mişcă (în film) este cerul. Se mişcă norii, dar nu foarte repede şi, cum planurile sînt foarte scurte, trebuie să te uiţi atent ca să-ţi dai seama că se mişcă într-adevăr. Am făcut şi apă reală, credeţi-mă că n-a fost uşor. Şi am făcut şi cer real. Una din principalele mele preocupări înaintea începerii turnajului a fost să caut ceruri. [...]

„Cinematograful adevărat e cel vorbit. A pierdut în grandoare, dar a cîştigat în puritate“.

Ce este numericul (sistemul digital)? Pur şi simplu, un procedeu ce-ţi permite să nu pierzi nimic la reproducere. De aici şi interesul lui. Pe de altă parte, există un mult mai bun control al culorilor. Şi apoi, există această faimoasă posibilitate care este kinescopajul. Numericul înseamnă două lucruri. În primul rînd, tehnica video care permite reproducerea indefinită şi, în al doilea, miniaturizarea camerelor. Camerele video au mai multă profunzime pentru că au un obiectiv mai scurt.[...]

Prefer un cinema fondat pe deplasarea personajelor în spaţiu decît unul fondat pe deplasarea camerei. În filmele de acum, nu-mi place această cameră care tremură, care se bagă peste tot. Asta mă face să vreau să rămîn fix. De pildă, atunci cînd cineva e într-o încăpere şi se îndreaptă spre fundal, mi se pare mult mai interesant să rămîn la intrarea în acea încăpere şi să-l văd micşorîndu-se în cadru decît să mă ţin după el, pentru că atunci decorul dispare cu totul. [...]

S-a pierdut în pictură neîncetat, de la primitivii italieni încoace. Dar atunci cînd pierzi, cîştigi totodată. Mi s-a reproşat adesea că fac filme cu prea multe dialoguri, iar replica mea a fost: înainte de orice, sînt un cineast al filmului mut. Dacă **L'Anglaise et le duc** dovedeşte că sînt aşa ceva, cu-atît mai bine. Cred că e bine – şi de aceea sînt tradiţionalist, conservator dacă vreţi – să te întorci la surse, la izvoarele profunde. Îmi dau seama că cinematograful mut nu mi-a marcat copilăria (nu prea mergeam pe-atunci la Cinematecă), dar mi-a marcat tinereţea, cînd o frecventam împreună cu prietenii mei din Nouvelle Vague. Astăzi, din cîte mi-am dat seama printre studenţii pe care i-am avut, nu prea e văzut. Cinematograful mut avea un defect: conceptualizarea, faptul de a considera imaginea ca un semn, de a face să vorbească imaginile ca şi cum ar fi vorba de un limbaj. A fost eroarea unor mari cineaşti, care au rămas mari în pofida ei. Dacă Eisenstein n-ar fi altceva decît teoria lui, n-ar însemna mare lucru. Teoria lui lingvistică asupra cinema-ului e absolut artificială, ea nu poate produce decît opere artificiale. Dar mai există ceva. Ce e frumos la el, e că este un plastician. Cinematograful vorbit a eliberat cinematograful mut de acest efort de semnificare. De ce era cinematograful mut? Pentru că nu se reuşise încă reproducerea vocii, din motive tehnice. La început, pe vremea fraţilor Lumière, cinematograful a şovăit pentru că se credea că trebuie aşteptat să devină vorbit ca să placă publicului. Dar şi-au dat seama că plăcea oricum. Însă cinematograful adevărat este cel vorbit. A pierdut o anumită grandoare, dar a cîştigat în puritate – ceea ce poate părea ciudat, dar aşa este.“

Arte vizuale

Mattis-Teutsch şi Der Blaue Reiter

MAGDA CÂRNECI

Recent s-a închis la Budapesta o mare expoziţie dedicată pictorului Hans Mattis-Teutsch. Organizată de Galeria Naţională Maghiară împreună cu Haus der Kunst din München şi cu MissionArt Gallery (o galerie privată din Miskolc), expoziţia este prima mare încercare a acestui mare artist de a intra în circulaţia pieţei de artă internaţionale. Reprezentant de frunte al avangardei istorice din primele decenii ale secolului 20, Mattis-Teutsch a participat activ la grupurile de avangardă din Ungaria, Germania şi România, fiind revendicat în egală măsură de aceste trei spaţii culturale. Cu toate acestea, el este încă puţin cunoscut în ambianţa internaţională academică şi e încă modest vehiculat în mediul comerţului de artă de cotă înaltă. Este ceea ce a urmărit să modifice această expoziţie importantă, organizată cu efortul unui număr impresionant de instituţii şi de cercetători din cele trei ţări menţionate înainte, dar şi din altele, ca Elveţia şi Statele Unite. Expoziţia a pus bine în lumină cele trei dimensiuni ale artistului, cea de pictor al unei intense expresivităţi cromatice la limita muzicală dintre expresionism şi abstracţie, cea de teoretician al avangardei estetice şi sociale, şi cea, mai puţin cunoscută, de sculptor şi grafician. Parcursul expoziţional generos a fost însoţit de un excelent şi masiv catalog editat în trei ediţii lingvistice separate (maghiară, engleză şi germană). Acesta se constituie într-un instrument de lucru de bună ţinută academică, dar şi într-un util catalog „raisonn“ al producţiei artistului, atît prin numeroasele reproduceri colorate de calitate, prin documentele, notele bio-bibliografice substanţiale şi lista de lucrări expuse, cît şi prin nivelul studiilor publicate. Dintre acestea le semnalăm pe cele semnate de Hubertus Gassner (pentru legătura artistului cu gruparea germană Der Blauer Reiter), Steven Mansbach (pentru stilul figural propriu lui Mattis-Teutsch), Jlia Szbo (pentru legătura artistului cu avangarda europeană) şi Mariana şi Gheorghe Vida (pentru colaborarea lui Mattis-Teutsch la mişcarea avangardistă bucureşteană). După Budapesta, expoziţia a fost itinerată şi la München. Nu ne rămîne decît să regretăm că o manifestare de asemenea ţinută şi importanţă inclusiv pentru cultura română nu a putut să ajungă, din varii motive birocratice şi financiare, şi la Bucureşti.

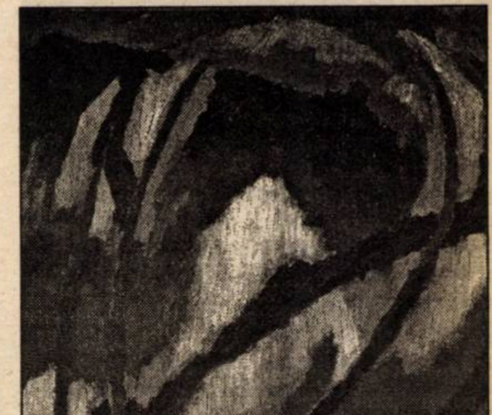

Călătorie spre centrul artei moderne şi contemporane, pe traseul Viena-Berlin

ADRIAN GUŢĂ

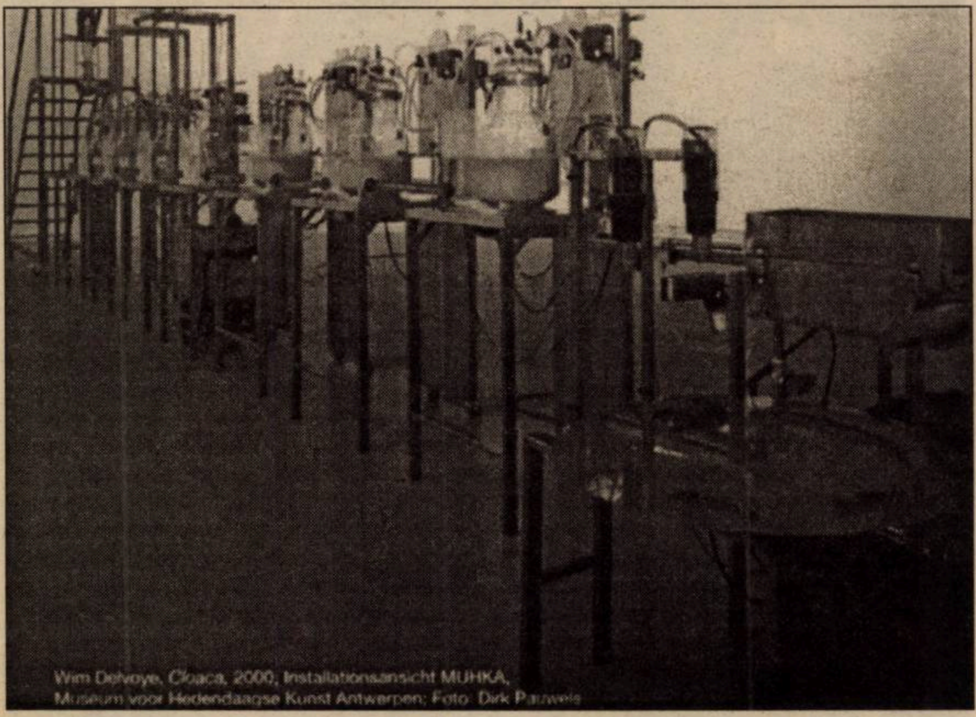
Wim Delvoye, Cloaca, 2000, Installationsansicht MUHKA,
Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen; Foto: Dirk Pauwels

Wim Delvoye, instalaţie
(expoziţia *Eine Barocke Party*)

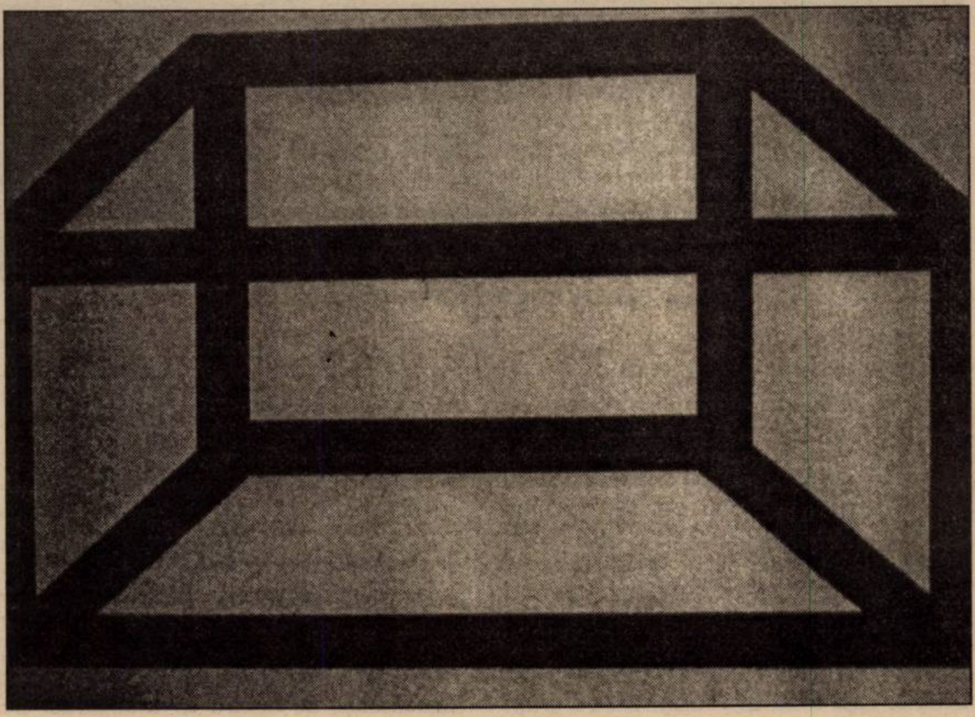

Sol LeWitt
(expo Berlin)

A se citi relaxat titlul de mai sus – nu sugerăm că Europa Centrală germanică a devenit inima lumii artistice, dar e limpede că în ultimul timp aici s-a investit mult în arta contemporană şi în spaţiile de care aceasta are nevoie (vezi noua Kunsthalle Wien şi Hamburger Bahnhof – Muzeul Contemporan – din Berlin, ca să dau numai două exemple notabile); în plus, pentru cine vrea să vadă artă modernă şi contemporană în formulă expoziţională, cele două oraşe amintite oferă din plin această posibilitate chiar şi în miezul verii, cînd prin alte părţi este mai degrabă sezon mort.

Constatarea aceasta am făcut-o în recent încheiata lună iulie (fierbinte în Bucureşti, mult mai echilibrată ca temperatură spre vest), cînd am realizat o vizită de documentare în capitala Germaniei, împreună cu studenţi de la Catedra de istoria şi teoria artei a Universităţii de Arte din Bucureşti, la invitaţia Institutului Cultural Român „Titu Maiorescu“, prin bunăvoinţa directoarei sale, dr. Ruxandra Demetrescu, a cărei activitate în acest post de promovare a spiritualităţii româneşti este cu totul meritorie.

Pornind de la ceea ce am văzut, ca expoziţii de artă contemporană (în acest adevărat marş forţat – cum i se întîmplă adesea intelectualului român – care a inclus, desigur, unele dintre cele mai importante muzee, plus monumente, galerii; mă şi gîndeam, într-o seară, la Berlin, că drumurile profesionale ale zilei ne purtaseră de la bustul lui Nefertiti pînă la lucrări ale lui Damien Hirst) pe traseul Viena – Berlin, determinat de călătoria cu trenul şi întreruperea binevenită în capitala Austriei, mi-am format impresia că s-ar putea vorbi de o dominantă neo/postconceptualistă în arta occidentală a momentului (încă), eventual de „coloratură“ minimalistă nu de puţine ori, atît la nivelul autorilor, cît şi al curatorilor şi opţiunilor acestora. Paradoxal, această impresie a început să se formuleze chiar în expoziţia **A Baroque Party** de la Kunsthalle din Viena (nu eludez nici atenţionarea organizatorilor că era vorba de sublinierea unor continuităţi conceptuale ale barocului, şi nu de opulenţe de suprafaţă). Ataşez concluziilor respective prudenţa necesară, căci „eşantionul“ de studiu a fost inevitabil limitat, iar excepţiile pîndesc întotdeauna după primul colţ. Un punct de atracţie/de stupoare, poate, pentru unii, era, la această „Petrecere barocă“, marea şi complicata instalaţie a lui Wim Delvoye, intitulată **Cloaca**, ce refăcea în amănunt traseul digestiv uman, de la ingrediente, enzime, pînă la produsul final rău mirositor...; m-am bucurat, în aceeaşi manifestare, de prezenţa complexă a Yvonnei Rainer, de la contribuţiile sale esenţiale în *performance-dance* (înregistrări), la filmele recente de angajament social-feminist. A doua expoziţie, importantă şi ea, de la Kunsthalle din Viena, îl consacra în Europa Centrală pe englezul Steve McQueen, ale cărui piese video au directeţe şi o încărcătură emoţională sporită de proiecţia imaginii pe dimensiuni mari.

La Deutsche Guggenheim din Berlin, tema **Despre sublim** grupa lucrări de Mark Rothko, Yves Klein şi James Turrell într-o expoziţie a cărei simplitate şi puţinătate cantitativă permiteau cu adevărat percepţiei stratificate să se concentreze pînă aproape de transă asupra mesajului spiritual şi vehiculării lui cu minime dar intensificate semnale cromatice şi luminoase care angajau şi sugestia spaţială. Galeria berlineză Thomas Schulte prezenta noi desene parietale de Sol LeWitt, în care, dincolo de speculaţiile de traseu linear, culoarea are un rol crescut. În sfîrşit, la Hamburger Bahnhof (Berlin), Sarah Morris propunea cu sobrietate şi eficienţă un dublu discurs: pictură abstract-geometrică cu inflexiuni pop şi un video care analiza sec, în secvenţe combinate, interferenţele dar şi paralelismele cotidianului şi politicului în viaţa Oraşului. În opinia subsemnatului, toate aceste exemple argumentează observaţiile „de direcţie“ notate mai sus.

Cea mai mare bucurie, ca cercetător al artei contemporane, mi-a provocat-o colecţia adăpostită în spaţiile generoase de la Hamburger Bahnhof. Cuprinde lucrări de primă mărime ale unui număr însemnat de autori, de la Rauschenberg la Cindy

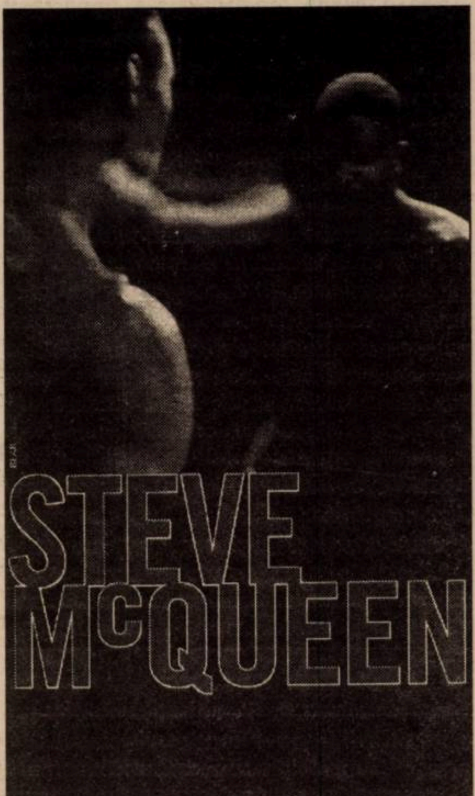

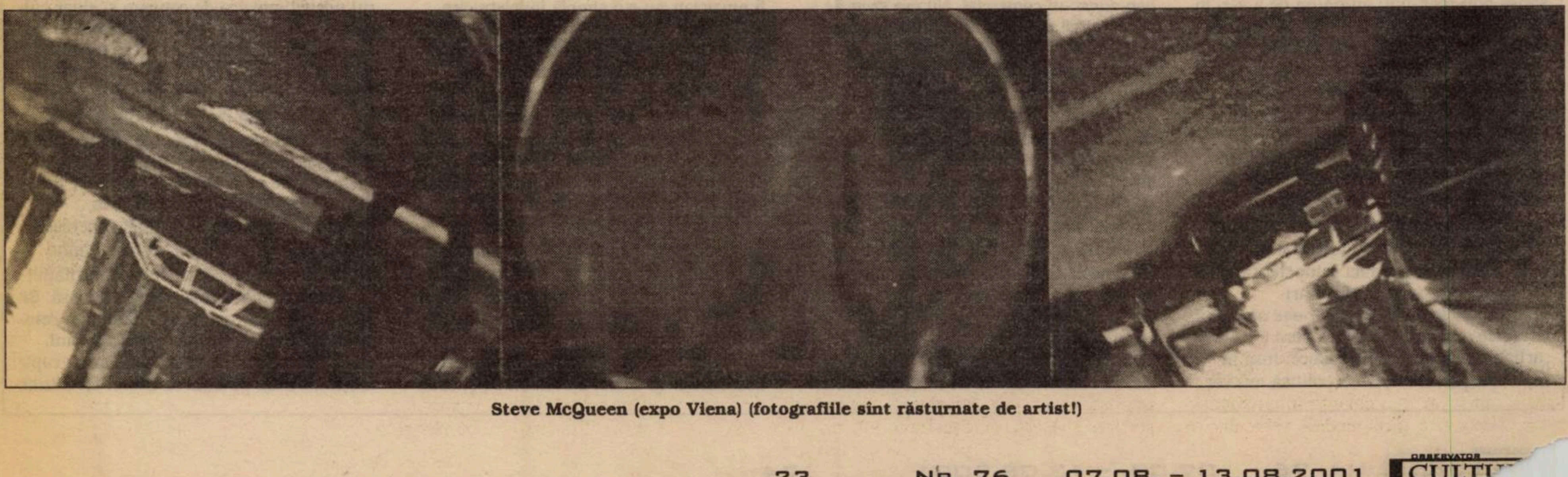

Steve McQueen (expo Viena) (fotografiile sînt răsturnate de artist!)

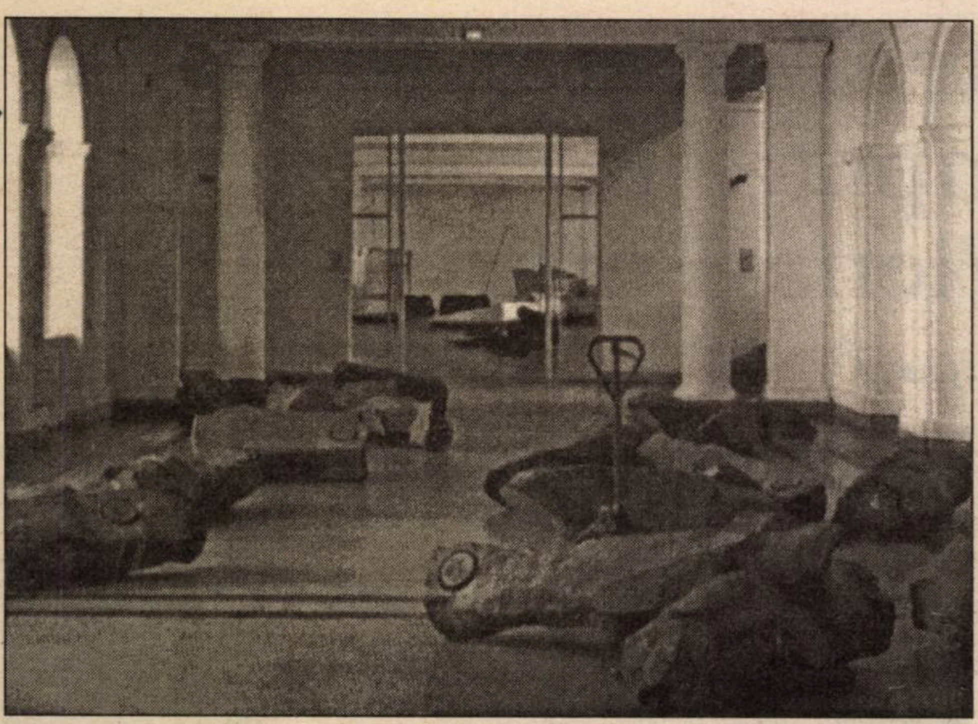

Joseph Beuys (Hamburger Bahnhof, Berlin)

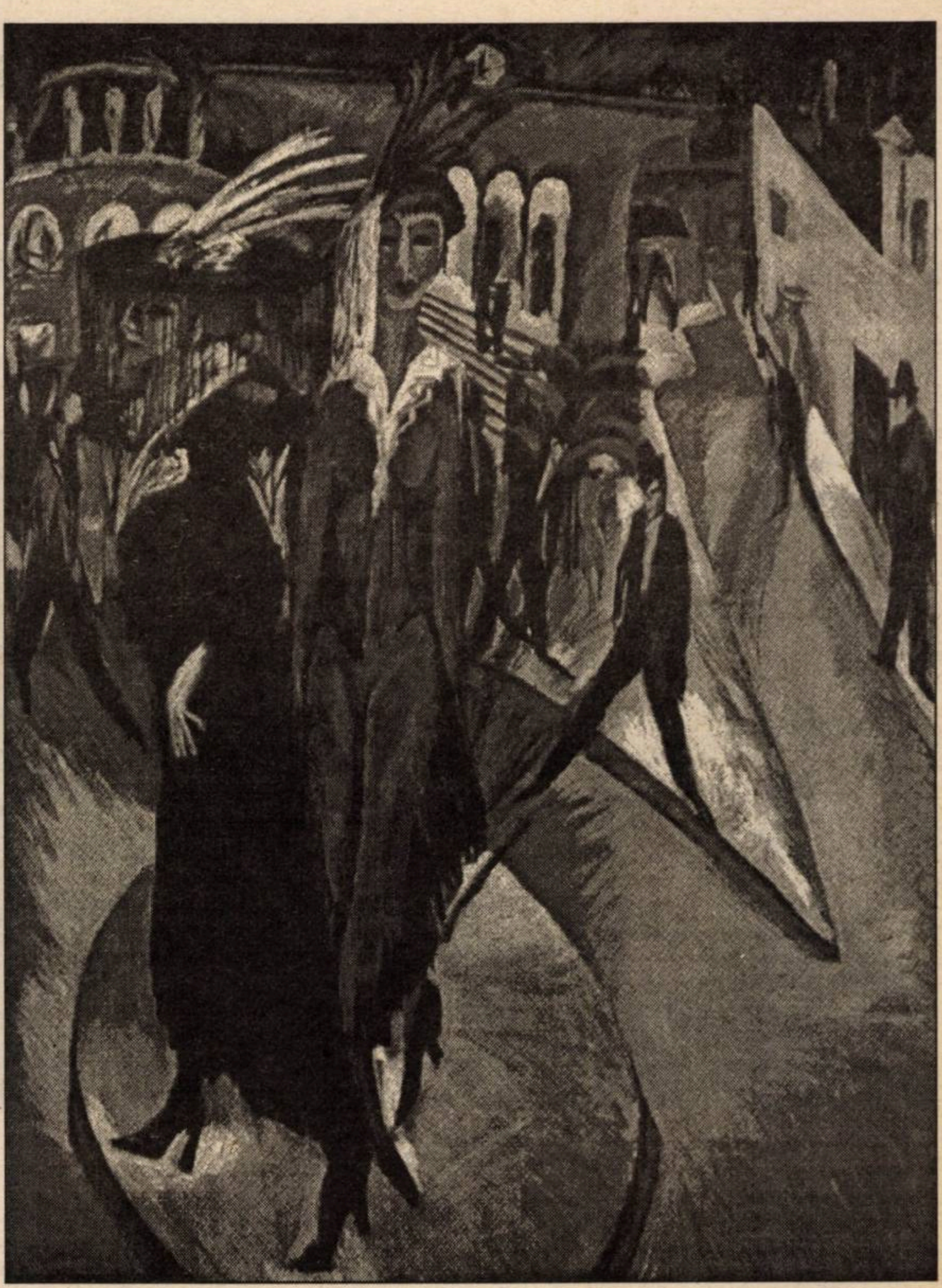

Ernst Ludwig Kirchner (expo Berlin)

Sherman, de la Duchamp la Broodthaers, de la Cy Twombly la Damien Hirst, de la „acţioniştii“ vienezi la Kiefer... Cîteva uriaşe instalaţii, dar şi desene, îl pun remarcabil în valoare pe Beuys. Arta pop americană, mai ales prin Warhol, este şi ea bine reprezentată. Curios totuşi, arta video lipseşte, totul oprindu-se în această direcţie la cercetările tehnice „protoistorice“ pe ecranul TV ale lui Paik. Am avut rara (deocamdată) ocazie de a improviza un concentrat curs cu „material didactic“ în faţă, studenţilor care alcătuiau micul nostru grup. O satisfacţie de natură asemănătoare am avut-o cu toţii la sediul Video-Forum-ului din cadrul Neuer Berliner Kunstverein, unde o gazdă amabilă ne-a împărtăşit repere ale istoriei şi conţinutului acestei bogate colecţii de artă video şi ne-a oferit, spre exemplificare, vizionarea cîtorva piese.

Una dintre cele mai ample, bine structurate (şi între cele mai larg mediatizate) expoziţii pe care le-am văzut, a fost **Potsdamer Platz – Ernst Ludwig Kirchner and the Fall of Prussia**, manifestare al cărei punct de plecare şi atracţie principală era tabloul **Potsdamer Platz**, pictat în 1914 de liderul grupării expresioniste „Die Brucke“ (Kirchner), lucrare achiziţionată în 1999 de instituţia gazdă: Neue Nationalgalerie din Berlin. Prin intermediul operelor celor mai importanţi expresionişti germani (şi nu numai) era reconstituită o vastă frescă a vieţii social-politice a Berlinului şi a Germaniei din timpul primului război mondial şi din perioada interbelică; expunerea era alcătuită pe secţiuni tematice, oscilînd între strigătul vieţii exacerbate (iubirea carnală) şi cel din preajma morţii (dezastrele războiului). Se aducea la lumină efervescenţa de centru al avangardei pe care l-a reprezentat Berlinul, erau trecute în revistă orientări artistice esenţiale precum Expresionismul, „Noua obiectivitate“ şi Dada.

În Berlinul de Est, spaţiu important pentru arta contemporană, am „descoperit“ o expoziţie de desene ale lui Basquiat. Clădiri cu statuţ încă incert sînt particularizate de o bogată „vegetaţie“ de graffiti, o tînără populaţie artistică etalînd apariţii punk te întîmpină cu ateliere deschise, civilizaţia hip-hop e în floare. À propos, chiar ziua plecării noastre era cea rezervată anul acesta sărbătorii muzicii techno şi a dragostei „fără frontiere“, pe numele său **Love Parade**. Aşa încît am ajuns cu oarecari dificultăţi la gară (aglomeraţie mare, veselie, blocaje de circulaţie), părăsind un Berlin încă în reconstrucţie şi pe cale de a deveni o capitală europeană a culturii, un oraş în care arhitectura prusacă se armonizează pînă la urmă cu noua cupolă, de sticlă şi metal, a Reichstagului, concepută de Norman Foster, un oraş unde te aşteaptă, mu̦zeificat, şi Altarul din Pergam, dar şi noul templu al artei contemporane – Hamburger Bahnhof.

■

Rockultura

Iubesc maneaua, dar...

DUMITRU UNGUREANU

Aş fi pariat că moda manelei va trece rapid. Dar a fost o modă? Faţă de ofensiva televizuală contra manelei, faţă de alarma naţională ajunsă taman la Preşedinte, faţă de energiile scormonite, e clar că fenomenul fu ceva mai mult decît o simplă modă. Totuşi, interpreţii genului se vaită că nu mai au audienţă, concertele cu lorzii, regii, conţii şi viconţii-minune sînt anulate, toţi cîntăreţii care au mizat pe această formă muzicală ies derutaţi din *show-biz*. Ce se întîmplă oare?

Personal, cred că maneaua putea fi şansa pop-rock-ului autohton de a sări în *mainstream*, putea fi *tex-mex*-ul, *reggae*-ul sau *latino*-ul de care muzica anglo-saxonă nu s-a sfiit să se folosească intens. Pentru aşa ceva era nevoie de producători natural născuţi, autentici, nu ciubucari inseminaţi artificial, făcături, imitaţii vestice. Momentul manelei a testat semnificativ capacitatea managerială, inteligenţa speculativă a „mogulilor“ show-bîţului băştinaş. S-a văzut că „george-martin“-ii, „rick-rubin“-ii, „mutt-lange“-ii şi „tony-motola“-ii noştri nu au nici competenţa, nici forţa necesară unei confruntări internaţionale. Pot fi *number-one* aici pînă la vesele senectuţi. Pot face bani şi „artişti“ copiind modele vestice. Însă în lume, ca şi clasa noastră politică, nu vor conta. Ei nu contează prea mult nici în căderea manelei. Vina o au chiar tipii care au băşcălit poate şansa vieţii lor: interpreţii-compunătorii-aranjorii de manele.

Faza populară a genului nu intră în discuţie. Maneaua se cîntă la noi de bune sute de ani. Se cînta şi înainte de *boom*-ul recent. Mulţi dintre lăutarii ajunşi vedete acum au îndărăt ani de concerte cu public consistent. Inclusă în zona muzicii populare, maneaua era desconsiderată de interpreţii „autentici“ ca fiind o alterare (iar nu o alteritate!) a folclorului autentic.

Dar iată că maneaua este preluată de *pop-dance*-ul comercial. Nu era greu de observat că potenţialul enorm al manelei slujeşte excelent genului dansant, gen care a detronat de cîţiva ani lălăiala vetustă şi uscată a diverselor monici, mămici sau mădăline înghiorfate cu silicon. Însă preluarea manelei în *dance* s-a efectuat total după ureche. Unii au făcut inserturi mai inspirate, alţii au mixat alandala cele două linii melodice, majoritatea au încropit diverse cacofonii, chiar şi verbale. Tot ce s-a întîmplat demonstrează că, dincolo de inspiraţia unuia sau a altuia, imitaţia a făcut legea. Iar lipsa unor studii aprofundate, lipsa prelu(cr)ării conştiente, eventual critice, şi-a spus cuvîntul. Ne-am pomenit cu tot soiul de făcături sonore lipsite de-o minimă atractivitate, împrumuturi (ca să nu zic furturi) dintr-un fel de folclor de mîna a treia, dintr-acela prelucrat după prelucrări de *mahalăutari* de restaurant care studiaseră partituri ale unor muzicieni serioşi. Sau – de-a dreptul jalnic! – chiar „traduceri“ (dacă pot spune astfel) în româneşte a cutăror piese de-ale lui Goran Bregovic, care – la rîndu-i – le preluase din folclorul balcanic, lansîndu-le ca hituri rock pe vremea Yugoslaviei posttitoiste (dar premiloşeviciste).

Ce n-au înţeles toţi aceşti – în fond, sărmani armatori de glorie şi bani – e că a fi muzician nu e o simplă îndeletnicire. Mai mult ca orice artă, muzica mişcă sufletul cu lejeritate şi forţă. Iar cînd muzicianul îşi bate joc de arta sa, el va fi pedepsit într-un fel pe care nimeni nu-l poate anticipa. Maneliştii noştri, imitînd, împrumutînd, furgăsind, păcălind, sfidînd, minţind şi maimuţărind, au comis ceea ce grecii numeau *hybris*. Şi nu aspectul muzical, acela ce vizează tehnica, partitura şi orchestraţia, e în joc, pentru că nu pe asta au mizat maneloţii. Ei au batjocorit în primul rînd versurile, adică mesajul care viza direct ascultătorul şi care, după cum îl tratau interpreţii, părea un lucru facil.

Dincolo de vulgarităţile cu tentă erotică, băieţii (şi fetele) au năboit să-şi cînte *viaţa lor*. Or, viaţa lor nu este aceea pe care o trăiesc ascultătorii! Cine se poate regăsi într-o înşăilare ca: *...să moară duşmanii mei/că am bani şi am valoare/am Merţane şi dolari...* etc.? Cred că nici chiar interpreţii de manele! În loc să versifice viaţa obişnuită a omului de rînd (truc comun în textele pop-rock de-aiurea), maneliştii au ales să-şi jelească viaţa lor, într-un asemenea mod încît nu poţi scăpa de senzaţia că tipii îşi bat joc de ascultător, crezîndu-l probabil handicapat. În loc să gîdile amorul propriu al publicului, maneliştii şi l-au gîdilat pe-al lor, jignind simţul comun cu etalarea averilor, maşinilor şi gagicilor, reale sau imaginare. De parcă restul poporului e prost, doar ei sînt şmecheri. De fapt, s-a văzut că proşti sînt maneliştii!

Doamna Irina Nicolau considera maneaua o formă ce-ar putea îmbogăţi folclorul nostru, muzica de consum şi chiar cultura. Eu însumi susţin că maneaua este o şansă pentru rock-ul românesc de a intra pe principalele canale de vînzări, inclusiv MTV. (Acolo unde cîţiva interpreţi arabi au făcut furori.) Am drept exemplu felul în care rock-ul american a preluat influenţele mexicane, afro şi latino, fără ca vreun tucăshow de pe-acolo să se strofoace de indignare. (Apropo: e ciudat cum, în chestiunea manelei, s-au găsit adversare două forme de incultură, una susţinînd puritatea muzicii, alta... muzica purităţii!)

Dar doamna Nicolau era generoasă. Şi uitase, pesemne, că noi, românii, am compromis, prin reprezentanţi, socialismul, comunismul şi – ne străduim – chiar capitalismul! Cum puteam să ratăm un mizilic

AdMaker
revistă de publicitate
în cuprins
O raită printre writer-i
editorial
„Avem nevoie de o revistă adevărată de publicitate.“
Nou!!!
Legea Pruteanu:
noi cenzori pe capul publicitarilor?

Ajunsă la numărul 4/iulie 2001, **AdMaker** este o „revistă de publicitate“ (conform subtitlului) editată de profesioniști din domeniu prin intermediul unui S.R.L. omonim, special înființat. Editor general: Bogdan Alexandrescu. Redactori: Filip Stoler, Florin Dumitrescu, Manu Nistor. Art Direction/ilustrație (pentru că în lumea publicității se vorbește intens „romengleza“!): Cătălin Popa. Nu știm cum au arătat primele trei numere, însă acesta e foarte prezentabil: format mare (aproape de standardul A3), color, cu paginație aerisită și inventivă, cu multe ilustrații, dintre care multe – firește! – reclame. Pe scurt: se vede că e o revistă făcută de oameni din publicitate pentru oameni din publicitate. Editorialul lui Bogdan Alexandrescu pledează pentru utilitatea gazetei. În sumar: informații, opinii și prezentări de campanii publicitare. Pe post de *cover story*: viitoarea „Lege privind folosirea corectă limbii române în locuri, relații și instituții publice“, și anume din perspectiva dificultăților pe care le-ar putea ridica industriei publicității. Un scurt articol redacțional prefațează un interviu cu inițiatorul comicei legi, George Pruteanu. Semnificativ, intervievatul spune singur, de la început, în legătură cu una dintre prevederile proiectului de lege: „Nu văd nimic comic în asta“ – deși intervievatorii nu făcuseră nici o aluzie la așa ceva! Pus în fața unor obiecții „pur tehnice“, G.P. face cu mare ușurință pași înapoi, acceptînd că pot fi multe situații în care aplicarea legii ar fi „o rușine“ și că unele formulări din proiect ar trebui relativizate („Nu e nici o problemă, se poate adăuga asta“). Titlul interviului vorbește de la sine: **Legea Pruteanu: noi cenzori pe capul publicitarilor?**. Mai menționăm, cu neascunsă satisfacție, participarea la ancheta **O raită printre writer-i** a colegului și prietenului nostru Cristian Munteanu, a cărui contribuție la fondarea **Observatorului cultural** și la punerea sa în pagină în primul an de apariție a fost neprețuită. După cum cititorii noștri vor fi sesizat, și în redacția de la **AdMaker** sîntem „infiltrați“, Florin Dumitrescu fiind același cu tînărul poet și textier al Sarmalelor Reci, fost titular al rubricii noastre de **Publicitate**...

de ici, de colo

Am
ACTUALITATEA MUZICALĂ
2
REVISTĂ LUNARĂ A UNIUNII COMPOZITORILOR ȘI MUZICOLOGILOR DIN ROMÂNIA
FESTIVALUL „MAMAIA COPIILOR“
NOUTĂȚI DISCOGRAFICE
(NE)DIFUZAREA MUZICII ROMÂNEȘTI
Piața instrumentelor muzicale
RADIO TOP
CONCURS PROMO-TOP
ADRESE UTILE:
2

Numărul 2 al revistei **Actualitatea muzicală** (serie nouă), publicație lunară a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, se prezintă într-un „ambalaj“ încă mai atrăgător decît primul. Sumarul e bogat și divers, cu multe lucruri demne de interes (între acestea, convorbirea despre etno-jazz dintre Alexandru Șipa și pianistul Mircea Tiberian, binevenita „lecție de muzică“ instrumentală din pagina 34 ș.a.). Din păcate, multe „materiale“ emană un aer vetust – desigur, e loc pentru toată lumea, pentru toate gusturile, dar... Dar senzația că e vorba despre o „linie“ a publicației e accentuată de ancheta „despre (ne)difuzarea muzicii ușoare românești“, la care răspund compozitorii Dumitru Lupu, Aurel Manolache, Temistocle Popa (aniversat, în paginile aceleiași reviste, cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani) și cîntărețul Gabriel Dorobanțu. Grupajul a fost realizat de către Octavian Ursulescu, vechi prezentator al festivalurilor de gen din anii '70-'80. Așa cum era de așteptat, sînt înfierate aspru invazia prostului-gust cosmopolit în detrimentul „muzicii ușoare adevărate“ de altădată (citește: din anii lălăielilor bătrînicioase și roz-bombon ale Epocii Ceaușescu, cu a ei Magistrală Albastră). Interesant este punctul de vedere al lui Gabriel Dorobanțu, care crede că „manelele au apărut ca o reacție la această cantitate imensă de piese străine: oamenii o resping, preferînd ceva cu iz balcanic“. De fapt, nu e vorba de apariția manelelor, ci, poate, doar de amploarea actuală a fenomenului. Altfel, și vechii maneliști din perioada de glorie a muzicii ușoare (e vorba de formațiile Azur, Generic, Frații Pește sau de Naste din Berceni) deplîng, pe la unele posturi TV, prostul-gust al mai tinerilor colegi de breaslă...

FAMILIA
Nr. 6 • Iunie 2001 • REVISTĂ DE CULTURĂ

Apare la Oradea

Consistent, numărul 6 (iunie 2001) al revistei orădene **Familia** conține totuși texte mai puțin reliefate ca de obicei. Interesante sînt amintirile lui Gh. Grigurcu despre Nicolae Labiș (**O întîmplare cu Labiș**), din care am reținut un pasaj semnificativ: „Defel pedant [Labiș, *n.n.*], își argumenta conversația cu impresii asupra oamenilor, totdeauna pregnante, cu relatarea unor întîmplări uneori hazlii. Iată una din ele. Într-o bună zi, Labiș s-a hotărît să-l viziteze pe G. Călinescu acasă. Ajuns în fața acestuia, l-a zărit în curte. Remarcîndu-l pe poet și probabil ghicindu-i intenția de a-l aborda, criticul a intrat în casă și a revenit cu un binoclu. Cu binoclul la ochi, l-a fixat îndelung pe poetul aflat la doar cîțiva pași“. Traian Ștef scrie o cronică despre cartea de convorbiri Adrian Marino-Sorin Antohi: **Al treilea discurs *sau despre formele fără fond*.** Un amplu, pătrunzător și atent eseu despre critica lui Ion Pop semnează Al. Pintescu: **Ion Pop sau critica între fragment și construcție**. Ar mai fi de menționat grupajul **Tineri critici** în care „speranțele“ Sanda Tivadar și Cristian Popa semnează texte despre proza Aneimaria Beligan și, respectiv, despre **Orbitorul** lui Mircea Cărtărescu. Noi, ce să spunem? Promițător, dar mai e de lucrat...

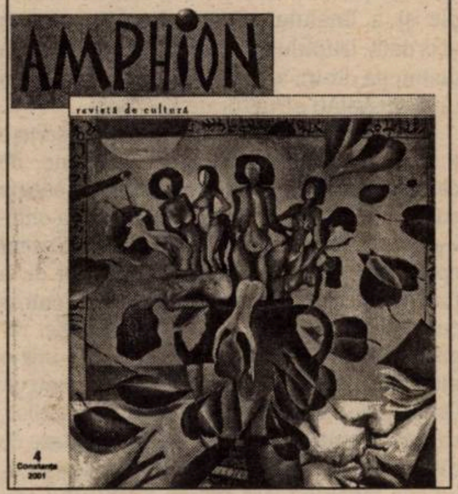
AMPHION
revistă de cultură
4
Constanța
2001

Un sumar interesant, deși destul de inegal și eterogen, ne propune, și în numărul 4, revista de cultură **Amphion** din Constanța, publicația condusă de Ana Maria Munteanu și Florin Șlapac, cea mai bună din localitate. Ne-a reținut atenția, în primul rînd, textul tînărului scriitor și sociolog ieșean Dan Lungu: **Dubla tranziție și autonomizarea cîmpului literar-artistic**. Susceptibil să mai suporte unele nuanțări și completări, eseul propune o perspectivă de analiză sociologică foarte serioasă a tendințelor de autonomizare ale cîmpului literar-artistic autohton, inclusiv pe regiuni cu grade diferite de dezvoltare. Sînt avute în vedere structura publicului, numărul cititorilor înscriși la biblioteci, relația dintre estetic și politic, opoziția arta-ca-artă/arta-ca-marfă, non-arta veleitarilor ș.a. Iată un fragment: „Secretul vizibilității nu mai constă în gestionarea relației cu puterea politică, ci cu piața. Iar cîmpul artistic se autonomizează distingînd arta ca artă de arta ca marfă și nu de arta ca ideologie. De aceea numeroși artiști conchid că o dată cu prăbușirea comunismului cenzura politică a fost înlocuită cu cenzura economică. E interesant de remarcat că rolul puterii politice din sistemul totalitar este relativ echivalent cu rolul publicului dintr-o economie de piață, funcționînd, firește, pe alte dimensiuni“. Deocamdată însă, la noi „proiectul de autonomizare a cîmpului artistic nu s-a desprins încă de opoziția estetic-politic, iar cea dintre estetic-economic nu și-a intrat în drepturi“.

Alte lucruri de citit în **Amphion**: un interviu realizat de Eugen Lucan cu poetul Ioan Es. Pop (**„Sînt o natură religioasă, dar fără religie“**), o rafinată proză scurtă a lui Florin Șlapac tradusă în limba franceză (**Oui**), o sumă de considerații subiective ale tînărului eseist ieșean Radu Pavel Gheo despre revistele culturale de la noi (**Memoriile unui amant al revistelor**), un eseu generos în intenție, dar cam conformist-didacticist semnat de Simona Stănilă (**Fotografia, transgresiune a realității către ficțiunea textului literar**) și o interesantă, deși cam pripită, lectură hermetică a lui Mircea Țuglea despre sadoveniana **Creangă de aur** (**Creanga de aur: text masonic sau postmodern?**).

REALITATEA EVREIASCĂ

Multe lucruri de citit în numărul 145-146/2001 al revistei **Realitatea evreiască**, publicație a Federației Comunităților Evreiești din România. Zona cultural-literară este foarte bine reprezentată, cu numeroase semnalări și recenzii ale aparițiilor editoriale importante despre sau semnate de autori evrei. În centrul revistei – două pagini cu extrase din recent lansatul număr special al **Vieții Românești** dedicat contribuției scriitorilor evrei în literatura română. Merită reținute, de asemenea, textul „la aniversară“ al Iuliei Deleanu despre Norman Manea, recenzia lui Boris Marian despre cartea lui Andrei Oișteanu, **Imaginea evreului în cultura română**, și articolul lui Geo Șerban despre opera arhitectonică interbelică a lui Marcel Iancu. O atracție specială o constituie corespondența amoroasă dintre actrița Leni Caler (care a fost, după cum se știe, și iubita lui Mihail Sebastian) și Camil Petrescu. Relația celor doi a început prin anii '20, la Mangalia. Fragmentele au fost extrase din **Memorii** (manuscris inedit, relatînd despre începuturile idilei) și din volumul **Scrisori către C.P.**, Editura Minerva, 1974.

din presa cotidiană

Scandal de proporții: UNIVERSITATEA CRAIOVA se mută la București
Țara lui Bulă
Sighișoara Legionară
metrobus

Metrobus a devenit recent cotidian (de la trei apariții pe săptămînă): „singurul ziar gratuit din București“. Din sumarul numărului 123 pe anul în curs, ne-a pus serios pe gînduri un material reportericesc publicat în pagina de dezvăluiri și realizat de Dragoș Speriatu. Titlul e unul șocant: **Sighișoara legionară**. Concret, reportajul relatează despre fața „neagră“ a Sighișoarei în timpul Festivalului de Artă Medievală. Pe lîngă traficul de droguri, foarte prosper în această perioadă, aflăm o serie de lucruri mai mult decît îngrijorătoare despre „recrutările“ operate în rîndul tinerilor de către organizația extremist-rasistă Noua Dreaptă, „prezentă în toate colțurile Sighișoarei“: „Legionarii, printre care foarte mulți tineri, s-au plimbat nestingheriți prin oraș în toate zilele manifestării. Ei au împărțit un număr impresionant de fluturași și au căutat să recruteze tot mai mulți adepți. Pe lîngă textele de genul «Opriți țiganizarea României!», «România are nevoie de copii... nu de homosexuali!“, «România este a românilor», pe toți fluturașii, la sfîrșit, era o frază care te îndemna să te alături Noii Drepte. Tabăra legionară și-a fixat cartierul general la Clubul copiilor. În cele trei zile ale festivalului, rîndurile celor prezenți în acest loc s-a îngroșat simțitor“. Și mai alarmante sînt conflictele în care, pe fondul consumului masiv de bere și palincă, au fost angajați adepții respectivei organizații neolegionare: „Astfel, sîmbătă, în jurul orei 1.00, pe scările ce duceau la vechea cetate, poate din cauza aglomerației, poate din cauza alcoolului, cîțiva membri ai Noii Drepte au generat o bătaie, în care au fost implicate circa 20 de persoane. Lozincile pe care le practicau în fluturași, «Alătură-te unei forțe unite, radicale și influente, unei structuri ofensive și organizate» și «Lupta pe care o ducem noi are nevoie de sprijinul și participarea tuturor tinerilor», se pare că au efectul scontat. Toată lumea lovea pe toată lumea, fără motiv. Au luat «bătaie» și o grămadă de fete care au nimerit din greșeală în zonă. Mulți dintre cei prezenți au asemănat momentul cu ceea ce se întîmpla pe vremea Gărzii de Fier, cînd violența «rezolva problemele»“. Surprinde, oricum, neplăcut pasivitatea și lipsa de inițiativă a forțelor de ordine și a justiției. Manifestările extremiste se cer a fi urgent și ferm combătute. Dacă nu, consecințele pot deveni, în timp, dramatice.

Eseu

prima verba
MIHAELA CZOBOR-LUPP
Oglinda şi umbra
EDITURA UNIVERS

Mihaela CZOBOR-LUPP
Oglinda şi umbra E.T.A. Hoffmann: fenomenologia eului romantic (eseu)
Editura Univers, Colecţia „Prima Verba", Bucureşti, 1999, 232 p., f.p.

O**glinda şi umbra**, volumul de debut al Mihaelei Czobor-Lupp, inteligentă preumblare printre toposurile ce structurează viziunea romantică asupra anticului, îl alege pe Hoffmann – creator al unor lumi textuale în care se întîlnesc, graţie unei semnificative „coincidenţe a contrariilor", fantasticul şi cotidianul, miraculosul şi profanul, teatrul şi istoria, carnavalescul şi chipul de dincolo de mască, abisurile îngheţate ale Nordului şi solaritatea exuberantă a spaţiului meridional – ca pretext eseistic pentru o fenomenologie *sui generis*, pentru regîndirea cîtorva dintre categoriile filozofice care configurează relaţia eului cu lumea, ruptura/tensiunea între aspiraţia spre unitate şi imposibilitatea de a accede la ea.

Analizată ca expresie a dilemei *universalitate sau contextualitate* care defineşte modernitatea şi aprofundată dintr-o dublă perspectivă – aceea a concepţiei lui Kant privind raţiunea şi aceea a dialecticii lui Hegel –, opera hoffmanniană se dovedeşte a fi, în cele din urmă, în spiritul unui joc al măştilor, al intenţiilor ocultate strategic şi apoi pas cu pas dezvăluite, suportul unei fenomenologii a eului romantic disimulînd nu altceva decît o fenomenelogie a eului postmodern. Autoarea eseului susţine astfel lipsa de îndreptăţire a unei separaţii nete, ireversibile, între modernitate şi postmodernitate, poziţie ce poate părea cu atît mai temerară cu cît filozofia hegeliană, de la care porneşte cartea de faţă, se numără printre obiectele vizate de critica postmodernistă. „Numai că orice încercare de a respinge concepţia lui Hegel despre filozofie şi, implicit, despre lume şi devenirea eului nu poate fi decît o respingere a veşmîntului, a preţiozităţii baroce a limbajului hegelian, nicidecum o respingere a miezului acestei filozofii" (p. 219). În plus, consideră Mihaela Czobor-Lupp, pretenţia că „în numele experienţelor cotidiene, dar şi în numele literaturii", filozofia trebuie detronată, că modernitatea poate să treacă dincolo de sine, dizolvîndu-se într-un postmodernism radical, situat în afara oricărei tradiţii ferme, echivalează cu „iluzia fatală", cu încercarea „de a trece dincolo de propria *umbră*" sau „de a-ţi şterge imaginea din *oglindă*, dublul care fixează şi astfel contribuie la definirea identităţii (*s.m.*)" (p. 222). Miza eseului este, după toate aparenţele, aceea – polemică, dar şi constructivă – de a demonstra că, în interiorul extrem de eterogen al culturii actuale, *filozofie* şi *postmodernism* nu se exclud, altfel spus, de a legitima discursul filozofic într-un context al deconstrucţiei conceptelor gîndirii „tradiţionale". Totodată, discursul filozofic e conceput dintr-o perspectivă mai laxă, compatibilă cu ideea de inter- şi transdisciplinaritate. Un discurs acceptînd fragmentarul, pluralitatea, proteismul, polimorfismul, axat pe „raţiune", dar conştient de eşecurile acesteia, tinzînd spre unificare, dar capabil să se adapteze unor inevitabile impulsuri centrifugale.

În bună – deja – „tradiţie" postmodernistă, eseul Mihaelei Czobor-Lupp îşi selectează ca referent, ca obiect al reflecţiei – al deconstrucţiei şi sintezei – ficţiunea, mediatul, „semnul" proliferant, oglinda, suprafaţa ce-şi creează (invers decît la Hegel!) profunzimea sau, mai bine zis, profunzimile. Fenomenologia eului romantic hoffmannian este, în fond, o abilă punere în scenă a unui discurs care vizează raporturile dintre eu şi lume în context postmodern. Universul lui Hoffmann este, deci, o oglindă – magică, profetică – în care se reflectă direcţiile unei ontologii postmoderne: mutarea accentului de pe obiectele imediatului pe ficţiune, de pe istorie pe teatru, înlocuirea obsesiei sensului unic printr-o obsesie a sensurilor multiple şi a finalului mereu deschis, atenţia acordată trupului şi măştii, renunţarea la distincţia dintre aparenţă şi esenţă, viziunea unei identităţi structurate polimorf.

La încercările anterioare de circumscriere a unei posibile identităţi postmoderne, de configurare a traseului pe parcursul căruia eul se constituie, de la *epistemologic* la *ontologic*, se adaugă factorul *cosmologic*: „Eşecul epistemologic, imposibilitatea raţiunii de a ţine împreună spaţiul şi timpul în devenirea eului deschide către registrul ontologic, registru pe care Hoffmann îl tratează într-o manieră inedită ce îmbină istoria şi teatrul. Ontologicul se constituie ca joc al măştilor, ca permanentă substituire a unei ipostaze de către o alta. Singurul registru sustras eşecului sau tensiunii fără soluţie a teatrului sau istoriei este cosmologicul. Prin el se deschide singura lume pe care, într-un sens, Hoffmann o ia în serios, lumea basmului" (p. 65).

Bianca BURŢA

Filozofie

CARTEA DE FILOZOFIE
Georg Christoph
Lichtenberg
AFORISME
Editura PARALELA 45

Georg Christoph LICHTENBERG
Aforisme
Traducere şi prefaţă de I. Negoiţescu, Editura Paralela 45, Colecţia „Cartea de filozofie", Piteşti, 2001, 184 p., f.p.

G.C. Lichtenberg, profesor de matematici la Universitatea din Göttingen dar, în acelaşi timp, preocupat şi de limbi străine, literatură, fizică, filozofie, psihologie, astronomie etc., este o figură aparte a culturii germane de la jumătatea secolului XVIII. Deşi autor al mai multor lucrări cu caracter ştiinţific, în special din fizica experimentală (în 1777 savantul descoperă aşa-numitele *figuri ale lui Lichtenberg*), este cunoscut şi apreciat îndeosebi pentru scrierile sale aforistice şi cu caracter filozofic. Nietzsche considera **Aforismele** lui Lichtenberg printre primele 5 capodopere ale literaturii germane.

Cocoşat, anemic şi mai mereu bolnav, Lichtenberg a dus o viaţă relativ retrasă, avînd pasiuni bizare. Fascinat de fiziognomie, îi plăcea să-i privească pe oameni ore îndelungate, vizita spitale, tribunale, asista la execuţiile capitale, era fermecat de prostituatele londoneze etc. Ceea ce nu-l împiedică, însă, să aibe contacte şi relaţii strînse cu Schiller, Kant, von Baader, fraţii Humboldt ş.a. (prezentarea vieţii lui Lichtenberg din prefaţa lui Negoiţescu este un mic roman).

Kantian, spinozist, cititor al lui Boehme, Swedenborg, Cagliostro, Fichte, îi aprecia în literatură pe Milton, Shakespeare, Swift, Sterne, Molière, La Rochefoucauld, Pascal Montesquieu, Rousseau, Helvetius ş.a. şi nu suferea **Werther**. Raţionalist de formaţie, Lichtenberg percepe lumea cu rigorile ştiinţei. Pierderea credinţei în divinitatea lui Iisus, încă de la 16 ani, nu-l împiedică să se roage şi să aibe nostalgia unei credinţe perfecte.

Aforismele lui sînt pline de umor, ironie, sarcasm („... m-am întrebat dacă pe tronul Franţei te simţi tot atît de bine ca pe oala de noapte"), uneori poezie („Ochii unei femei înseamnă pentru mine atît de mult [...] îmi trec atîtea prin minte în răstimpul cînd îi privesc, încît dacă eu n-aş fi alcătuit decît dintr-un cap, fetele ar putea să fie pentru mine numai ochi") şi nu lipsite de o profunzime care deseori lasă aerul unei simplităţi dezarmante („Cînd bat un cui numai pentru a fixa ceva, mă gîndesc întotdeauna ce se va întîmpla oare pînă în clipa cînd îl voi scoate din nou", „Reprezentările alcătuiesc şi ele o viaţă şi o lume", „Îndoiala nu trebuie să fie altceva decît prudenţă, altfel poate deveni primejdioasă"...).

Mai degrabă însemnări intime decît riguroase construcţii, Lichtenberg mărturiseşte că scrie pentru că scrisul „deşteaptă în el [în om] întotdeauna ceva ce-i era necunoscut înainte, deşi zăcea în adîncul fiinţei sale" (p. 64). Multe dintre *aforisme* sînt astfel însemnările unui om de mare spiritualitate, prin care îşi răspunde propriilor căutări şi nedumeriri, privind îndelung lumea şi oamenii. Deosebit de atent la detalii, Lichtenberg descoperă în banal mult farmec: „M-a durut de multe ori faptul că de 20 de ani n-am mai strănutat dintr-o răsuflare şi nu m-am mai lovit la cot" sau „N-am dat încă de nimeni care să nu spună: mi-ar face plăcere să tai staniol cu foarfecele".

Temele mari şi mărunte alternează ameţitor, însă cu aceeaşi pasiune a observaţiei. Alteori, simple fraze rămîn doar însemnări zilnice nu lipsite de o oarecare nelinişte: „În ziua de 7 martie mi s-a luat sînge, un sînge negru, dar totuşi mai bun decît la Londra" sau „Observat semnele orbirii, la 9 aprilie 1775". Aforismele trezesc pe rînd nedumerire, amuzament, uimire, nelinişte, satisfacţie şi se remarcă extrem de uşor aerul lor necăznit, firesc, precum şi extrema actualitate a problematicii lor: „Dacă urmaşii noştri ar găsi nişte veşminte femeieşti complet descusute (mai degrabă, în loc de urmaşi un alt soi de făpturi raţionale) şi ar vrea să alcătuiască din ele figura femeii ce le-a purtat, ce figură ar ieşi, Doamne, de aici!" (p. 176).

Să mai luăm, în final, cîteva exemple din secţiunea **Academia scriitoricească**: „Ar trebui să numim carte numai tipăriturile care conţin ceva nou", „Printre cele mai mari descoperiri ale minţii omeneşti din ultima vreme se numără arta de a critica o carte fără să o fi citit", „Nu cred că există pe lume o marfă mai ciudată decît cărţile. Tipărite de oameni care nu le înţeleg, vîndute de oameni care nu le înţeleg, legate, recenzate şi citite de oameni care nu le înţeleg – şi acum scrise chiar de oameni care nu le înţeleg, [...] lucrările care au un titlu atrăgător şi cu pricepere ales rareori preţuiesc ceva. A fost poate ticluit înaintea cărţii, adeseori poate chiar de către altcineva". *No comment!*

Marius CHIVU

Comunicare

O **introducere în presa vorbită şi scrisă** este un manual util ca imagine de ansamblu asupra mijloacelor de informare de masă, conceput în termeni de largă accesibilitate, însă cu-

Coordonată de prof. Zoe Petre, Seria „Lux Perpetua" a editurii bucureştene Symposion publică de cîţiva ani, în foarte bune condiţii grafice, lucrări de mitologie, cărţi de istorie comparată a religiilor, ştiinţelor oculte şi filozofiei din Antichitate, studii şi dicţionare privind practicile magico-religioase din societăţile tradiţionale.

Printre apariţiile de pînă acum ale editurii, volumul **Grădinile lui Adonis. Mitologia aromatelor în Grecia** de Marcel Detienne explorează, pornind de la figura lui Adonis, simbolistica mitologică şi semnificaţiile magico-erotice ale parfumurilor şi plantelor aromatice la vechii greci. Avînd-o în centru pe zeiţa Metis a „chibzuinţei prevăzătoare", lucrarea **Vicleşugurile inteligenţei. Metis la greci** de Marcel Detienne şi Jean-Pierre Vernant propune un complex excurs comparativ despre poziţia pe care o ocupă, în economia miturilor mai multor popoare (dar în special la elini), personajul de tipul „înşelătorului", al şarlatanului, numit la anglo-saxoni *trickster*. O lucrare de referinţă în domeniul istoriei ştiinţelor oculte şi a practicilor divinatorii din lumea antică este **Istoria divinaţiei în Antichitate** de A. Bouché-Leclercq, apărută pentru prima dată în 1879. Din cele patru volume ale acestui studiu despre mantică a ieşit deocamdată de sub tipar, în versiune românească, unul singur: **Introducere. Divinaţia elenică (Metode).**

Coperţile cărţilor din cadrul seriei sînt realizate de graficianul şi poetul Dan Stanciu.

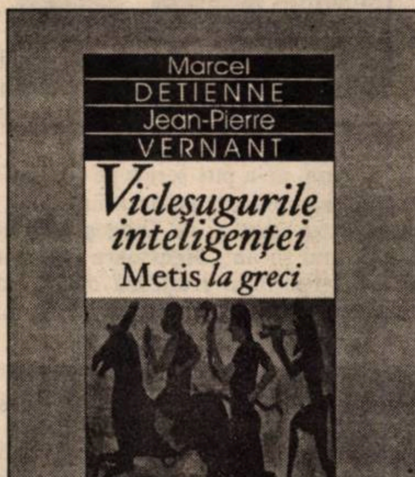

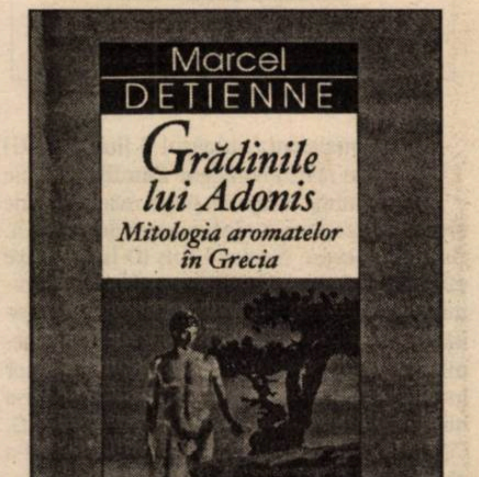

A. Bouché-Leclercq
istoria divinației în Antichitate
Symposion

Media
Claude-Jean Bertrand
(coordonator)
O INTRODUCERE ÎN PRESA SCRISĂ ŞI VORBITĂ
Collegium
POLIROM

Claude-Jean BERTRAND (coordonator)

O introducere în presa vorbită şi scrisă

Prefaţă de Claude-Jean Bertrand, traducere coordonată de Mirela Lazăr, Editura Polirom, Colecţia „Collegium. Media“, Iaşi, 2001, 264 p., f.p.

mulînd o mare diversitate de informaţie. Concizia şi utilitatea sînt punctele forte ale cărţii, care nu li se adresează strict jurnaliştilor, ci şi cititorilor obişnuiţi. Manualul îşi construieşte un tip de cititor activ, implicat, conectat imperativelor mijloacelor de comunicare de masă. Legătura între specialiştii domeniului jurnalistic şi publicul larg este prin urmare una strînsă.

Cartea este împărţită în patru mari capitole, oferind informaţii bogate fără a apela la o terminologie specializată. Dimpotrivă, ea popularizează atît concepte, cît şi fenomene sociale corelate demersului jurnalistic.

Prima parte a volumului este conceptuală, limitîndu-se la explicarea termenilor sau la clasificarea diverselor problematici ale comunicării şi ale mass-media. Spre exemplu, primul capitol, semnat de Remy Rieffel, defineşte noţiunile-cheie ale domeniului (comunicarea, mass-media, informaţia), disociază modelul liniar al comunicării de modelul circular şi delimitează teritoriile comunicării drept mari sectoare (mass-media, telecomunicaţii şi informaţii), în vreme ce cîmpurile de aplicare sînt privite drept domenii ale muncii şi ale divertismentului (comunicare politică, de întreprindere şi publică).

Cel de-al doilea capitol al primei părţi, **Funcţiile mass-media, actori şi roluri**, aparţinîndu-i coordonatorului cărţii, discerne regimurile de presă şi funcţiile mass-media din cadrul democraţiei liberale. Regimurile de presă sînt împărţite în două ramuri de cercetare: regimurile despotice (autoritar şi comunist) şi regimurile democratice (liberal şi de responsabilitate socială). Meritul autorului este de a nu comenta în termeni exclusivi, ci de a urmări interferenţa unor aspecte ale regimurilor despotice în regimurile democratice şi invers. În al doilea rînd, autorul grupează funcţiile mass-media în şase categorii, deşi graniţele dintre acestea nu sînt propuse drept definitive.

Următorul capitol, **Tipologia mijloacelor de informare de masă**, îi aparţine lui Claude-Jean Bertrand. Sînt analizate aici asemănările sau constantele observabile în evoluţia, structurile şi tendinţele unui mijloc de informare de masă, precum şi deosebirile unor modele de bază în funcţie de mediul în care mass-media se manifestă.

Internaţionalizarea informaţiei reprezintă, în cadrul peisajului mediatic contemporan, un aspect important datorită creşterii convergenţei dintre tehnicile şi pieţele mass-mediei. Această trăsătură contemporană formează subiectul capitolului **Aspecte internaţionale ale comunicării de masă**, semnat de Henri Pigeat. Cadrul juridic internaţional are în vedere principiul liberei circulaţii a informaţiei, rolul organizaţiilor mondiale din sistemul ONU, organizaţiile regionale, televiziunile transfrontaliere. Comerţul internaţional de informaţii ridică prin urmare noi probleme în ceea ce priveşte raportul local-global.

Partea a doua a cărţii este focalizată asupra industriei mass-media. În cadrul acesteia sînt analizate noi tehnologii ale comunicării de masă – de la televiziunea prin cablu la Internet – din punct de vedere socio-politic (Thierry Vedel). De asemenea, dimensiunea economică a mass-media este tratată în funcţie de variaţiile cererii şi ofertei, avîndu-se în vedere dilatarea ofertelor potrivit reacţiilor consumatorilor informaţionali sau în funcţie de gestionarea mass-media, fie direct, fie prin intermediul publicităţii sau statului (Nadine Toussaint Desmoulins). Pasul spre analiza făcută relaţiei dintre publicitate şi mass-media este deplin legitimat (Jean-Pierre Marhuenda).

Partea a treia a volumului, **Societatea şi media**, se opreşte asupra măsurării audienţei şi practicilor de lectură (Jean-Pierre Marhuenda), asupra efectelor sociale ale mass-media şi asupra vieţii politice a mediaticului situat între democraţie şi totalitarism (Remy Rieffel) sau asupra dreptului de control al informaţiei (Emmanuel Derieux).

În fine, partea a patra a cărţii se axează pe **Profesii şi pregătire** şi analizează diferite moduri în care jurnalistul acţionează în domeniul său de aplicaţie informaţională (Christine Leteinturier).

Lucia Simona BUMBU

Ediţii

Virginia Woolf afirma că în decembrie 1910 caracterul uman s-a schimbat. Tot astfel s-ar putea spune că în 1922 literatura s-a schimbat, pentru că acesta este anul de apariţie a poemului **The Waste Land** de T.S. Eliot şi a romanului **Ulise** de James Joyce, două scrieri care au marcat modernismul şi au prefigurat postmodernismul prin tehnici care le menţin mereu actuale. În postfaţa la ediţia din 2000 a poemului **The Waste Land** (**Ţara pustie**), Lidia Vianu îl numeşte pe Eliot „marele Desperado printre toţi scriitorii desperado care scriu azi purtînd adînc în oase disperarea că nu sînt îndeajuns de şocanţi, de ei înşişi, de unici“ şi menţionează cîteva dintre inovaţiile prin care Eliot depăşeşte limitele modernismului (el aduce fluxul conştiinţei în poezie şi hibridizarea genurilor literare, amestecînd „lirismul, naraţiunea, drama, eseul, chiar şi critica literară într-un gen fără nume, cum aveau să facă aproape toate cărţile scrise după al doilea război mondial“.

MICROMEGAS
T.S. Eliot
The Waste Land
Cartea Românească

T.S. ELIOT

The Waste Land

Editura Cartea Românească, Colecţia „Micromegas“, 2000, Bucureşti, 90 p., f.p.

Ediţia „Micromegas“ conţine textul lui T.S. Eliot în engleză şi două variante de traducere în limba română, una dintre ele aparţinîndu-i lui Ion Pillat (inclusă în Ion Pillat, **Poezii**, Editura pentru Literatură, 1965, pp. 288-301, 414-419), iar cea de-a doua lui Aurel Covaci (T.S. Eliot, **Poeme**, Editura Albatros, 1970, pp. 41-79). Toate cele trei versiuni sînt însoţite de notele explicative pe care Eliot le-a adăugat poemului pentru a evita acuzaţia de plagiat, publicîndu-le la cererea editorului. Pentru că prima ediţie a apărut cu aceste note, ele au devenit o prezenţă obligatorie şi în ediţiile următoare, deşi, în eseul scris mai tîrziu, **Critica criticului**, Eliot mărturiseşte că regretă faptul că a indicat surse mitologice şi cărţi savante îndemnîndu-şi criticii să caute „potcoave de cai morţi“, explicaţii în afara unui text care, deşi livresc, descrie trăiri subiective care nu au nevoie de explicaţii exterioare. Notele fac referiri la cartea despre legenda Graalului, **From Ritual to Romance**, de Jessie L. Weston şi la **Ramura de aur** a lui Frazer, explică valoarea lui Tiresias care, deşi simplu spectator, este cea mai importantă figură din poem, comentează sursa şi plasarea unor citate. **The Waste Land** este alcătuit din şase părţi în care influenţele livreşti şi juxtapunerea de imagini dau impresia de fragmentar, alegorie a civilizaţiei europene reduse la ruine într-o lume ostilă şi stearpă. Citate din Dante, Baudelaire, Tennyson, Nerval, Kyd, din Upanişade însoţesc explorarea unui deşert urban, o Londră ireală („Ireal City“) devenită simbol al unor civilizaţii dispărute, datorită trimiterilor la oraşe ca Atena şi Alexandria. Denumiri reale (London Bridge, King William Street, Lower Thames Street) contrastează cu imaginile suprarealiste ale mulţimii. „Sub ceaţa întunecată a dimineţii de iarnă“ şi cu deşertul alegoric, „Unde copacii morţii nu-ţi dăruie adăpost şi nici greierii uşurare/ Iar în pietrele sterpe nu se aude un susur de apă“ (traducere Aurel Covaci). Diversele figuri poetice, fată cu zambile, Madame Sosostris, Phlebas fenicianul, Tiresias, dactilografa corespund unor episoade juxtapuse, fără o ordine clară, dar alcătuind o naraţiune unificată de fluxul conştiinţei unice şi de aluziile autobiografice. Căutarea renaşterii în această lume sterilă se încheie în prăbuşire şi fragmentare („Podul Londrei se prăbuşeşte se prăbuşeşte se prăbuşeşte [...] Aceste fragmente le-am ancorat la ţărmul ruinurilor mele“), urmate de „Shantih“, ultimul cuvînt al poemului, tradus de Eliot în **Note** ca „pace care depăşeşte înţelegerea“. O lectură ambiguă şi dificilă pentru mulţi cititori, respins de unii critici pentru caracterul fragmentar în care sensul întregului se pierde, apreciat de alţii pentru multitudinea vocilor, poemul **The Waste Land** este, după cum susţine Lidia Vianu, „o Biblie pentru poeţii de azi, chiar dacă ei fug de concentrarea lui Eliot pentru a ne oferi o claritate disperată“.

Irina ILIESCU

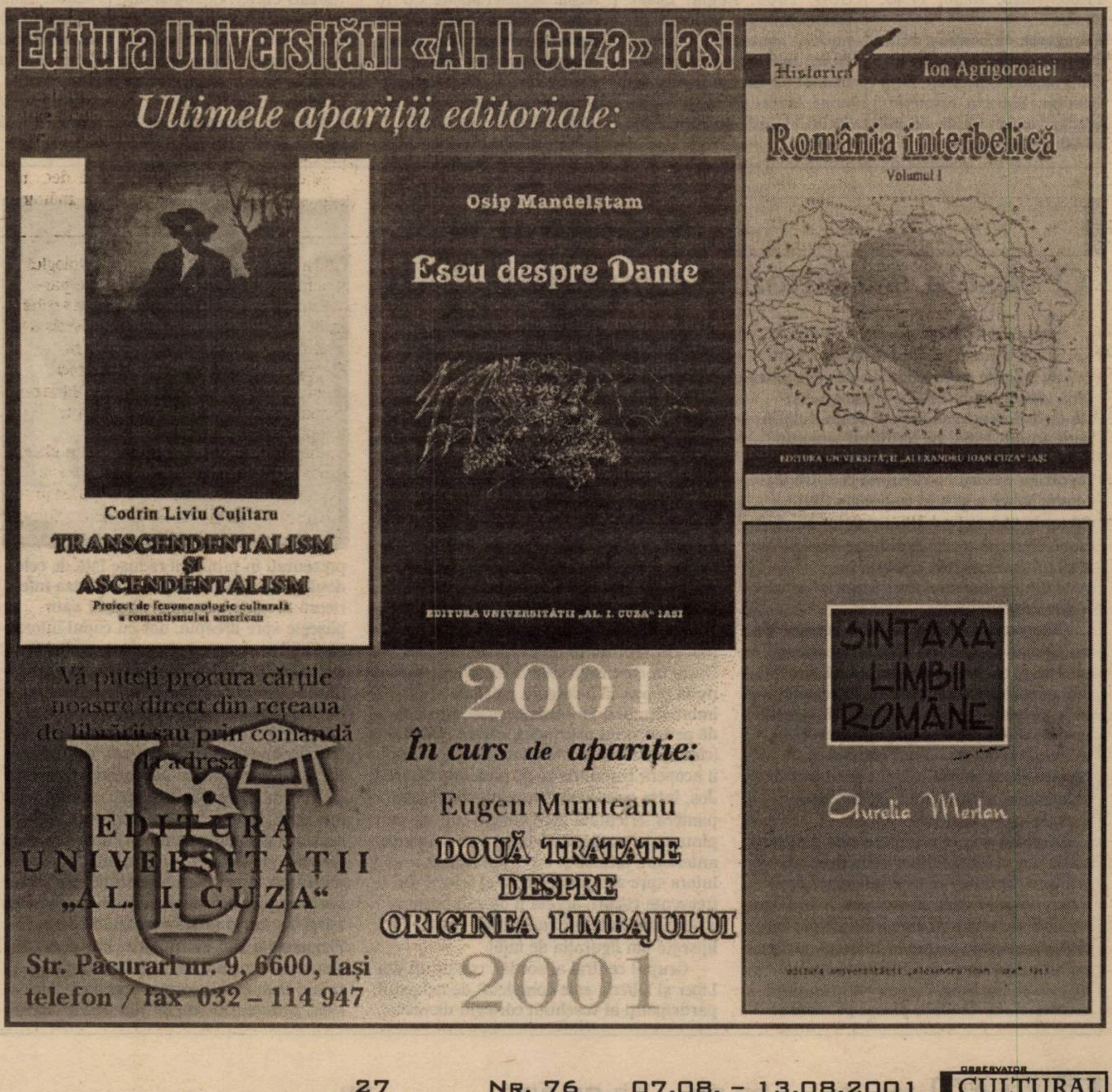
Editura Universităţii «Al. I. Cuza» Iaşi
Ultimele apariţii editoriale:
Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM ŞI ASCENDENTALISM
Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american
Osip Mandelştam
Eseu despre Dante
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA“ IAŞI
Historica
Ion Agrigoroaiei
România interbelică
Volumul I
EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“ IAŞI
SINTAXA LIMBII ROMÂNE
Aurelia Merlan
Vă puteţi procura cărţile noastre direct din reţeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA“
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iaşi
telefon / fax 032 – 114 947
2001
În curs de apariţie:
Eugen Munteanu
DOUĂ TRATATE DESPRE ORIGINEA LIMBAJULUI
2001

TEATRU

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI

- 7 august, ora 21.00 – **Puzzle**, spectacol de pantomimă, dans, step. Cu: Adriana Nicolae, Vlad Oancea
- 13 august, ora 21.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Traducerea şi regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

FILM

7-9 august

BUCUREŞTI

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria/ orele 9.00, 10.00, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15
- **Mihai Viteazul**, România. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Amza Pellea, Ion Besoiu, Florin Piersic, Ilarion Ciobanu, Sergiu Nicolaescu, Mircea Albulescu/ Patria/ 7 august, ora 18.00
- **Antitrust**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Dragoste de cowboy**, SUA, 2001. Regia: Stephen Frears. Cu: Wooddy Harrelson, Billy Grudup, Patricia Arquette/ Studio/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Luceafărul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Infernul**, SUA, 1999. Regia: John G. Avildsen. Cu: Jean Claude Van Damme, Pat Morita, Danny Trejo/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.30
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Gloria, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30/ Aurora, orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Lumina/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Europa/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45. 20.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Flamura/ orele: 15.00, 17.30, 19.45
- **The Kid**, SUA, 1999. Regia: Jon Turteltaub. Cu: Bruce Willis, Spencer Breslin, Emily Mortimer/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Ziua a 6-a**, SUA, 2000. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Arnold Schwarzenegger, Michael Rapaport, Tony Goldwyn/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Echipa de şoc**, SUA, 1999. Regia: Kevin Elders. Cu: Dennis Rodman, Dane Cook, Ricky Harris/ Grădina Doina/ ora: 22.30
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Stuart Little – Şoricelul familiei**, SUA, 1999. Regia: Rob Minkoff. Cu: Geena Davis, Hugh Laurie, Michael J. Fox (voce)/ ora 13.15
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ ora 13.30
- **Astérix şi Obélix contra lui Cezar**, Franţa, 2000. Regia: Claude Zidi. Cu: Christian Clavier, Gèrard Depardieu, Roberto Benigni/ ora 13.45
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ orele 15.45, 19.30
- **The Insider**, SUA, 1999. Regia: Michael Mann. Cu: Al Pacino, Russel Crowe, Christopher Plummer/ ora 16.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ orele 15.00, 17.30, 20.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 17.45
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 19.00
- **Al şaselea simţ**, SUA, 1999. Regia: M. Night Shyamalan. Cu: Bruce Willis/ ora 21.30
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ ora 22.00
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 1/ ora 22.45
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 1/ orele: 14.30, 17.15, 20.00
- **Ultima staţie: Paradis**, SUA, 1998. PREMIERĂ. Regia: Brad Anderson. Cu: Alan Gelfant, Clara Buono, Hope Davis, Jon Benjamin, Phil Hoffman, Victor Argo/ Sala 2/ orele: 14.00, 19.15
- **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ Sala 2/ orele: 16.30, 21.45
- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Sala 3/ orele: 15.15, 17.30, 19.45, 22.15
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Sala 4/ orele: 16.15, 20.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 4/ orele: 13.45, 18.15
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 22.45
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 5/ orele: 14.30, 17.00, 19.30, 22.00
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon/ Sala 6/ orele: 13.45, 18.30
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Sala 6/ orele: 16.15, 21.15
- **O zi periculoasă**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Skip Woods. Cu: Thomas Jane, Aaron Eckhart, Paulina Porizkova, James Legras/ Sala 7/ orele: 16.45, 21.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 7/ orele: 14.00, 18.45
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Sala 8/ orele: 15.15, 17.45, 20.30, 22.45
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Sala 9/ ora 19.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Sala 9/ orele: 15.00, 17.15, 22.15
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 10/ orele: 13.45, 15.45, 18.00, 20.15, 22.30

ALBA IULIA

- **Al treisprezecelea războinic**, SUA, 1999. Regia: John McTiernam. Cu: Antonio Banderas, Omar Sharif, Diane Venora/ Dacia/ orele: 19.00, 21.00 (pînă în 8 august)
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00 (pînă în 8 august)
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00 (9 august)
- **Star Wars – Ameninţarea fantomei**, SUA, 1999. Regia: George Lucas. Cu: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman/ Dacia/ orele: 19.00, 21.15.00, (9 august)

ARAD

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.30, 19.00
- **Indestructibilul**, SUA,

MONUMENTE

O veselă sărbătoare cîmpenească (II)

În cele ce urmează, ne vom ocupa de o placă votivă sculptată, cu inscripţie, confecţionată din marmură albă (dimensiuni: 23,7 x 4,5 x 3,5 centimetri), descoperită (de subsemnatul), în vara anului 1964, pe teritoriul oraşului Turda (anticul Potaissa), cu prilejul lucrărilor pentru construirea centurii automobilistice a şoselei naţionale Cluj-Sibiu, la piciorul pantei „Dealului Zînelor“ (zonă aferentă a cartierului meşteşugăresc a fostului municipiu roman), în vecinătatea castrului (fortificaţiei) Legiunii a V-a „Macedonica“.

Reprezentările în relief sînt bordate de un chenar simplu, cu partea superioară arcuită şi cea inferioară, mai lată, dreaptă, ambele păstrînd urmele unei inscripţii, abia incizată, aproape ilizibilă. Porţiunea posterioară a piesei este neprelucrată, iniţial fiind destinată a fi încastrată în perete. Placa se află într-o stare bună de conservare, identificarea personajelor făcîndu-se cu uşurinţă.

Mijlocul scenei sculptate este destinat, ca de obicei, divinităţilor principale ale cultului. În dreapta, este înfăţişat Liber Pater, ca tînăr efeb, în picioare, avînd figura (uşor deteriorată) încadrată de păr buclat, care-i cade pe umeri în două şuviţe; cu braţul stîng se sprijină de obişnuitul *thyrsos* (toiag lung, caracteristic cultului dionisiac), iar celălalt, plasat pe umărul stîng al paredrei sale divine. O nebridă (veşmînt scurt fără mîneci) din piele de panteră îi îmbracă parţial corpul, coada animalului atîrnînd de-a lungul coapsei drepte. În picioare poartă încălţăminte cu carîmb înalt, răsfrînt. În dreapta lui se află Libera, tot în picioare, seminudă, cu capul (nasul rupt) acoperit de păr lung, ondulat, pieptănat cu cărare la mijloc. O *palla* (mantie vaporoasă), ţinută cu ambele mîini, îi înfăşoară doar partea inferioară a corpului, bustul rămînîndu-i dezgolit; veşmîntul este adus, apoi, pe la spate şi peste creştet în chip de văl (*velamen*). Totodată, trebuie specificat că acest monument reprezintă unicul basorelief din Dacia în care zeiţa este înfăţişată seminudă şi poartă o singură piesă de îmbrăcăminte. Pe celelalte piese figurate de pe teritoriul provinciei, ea are *chiton* (cămaşă) dublu şi *himation* (mantie), care îi acoperă trupul de la gît pînă la picioare. Jos, între cele două divinităţi, se observă pantera, orientată spre stînga, culcată pe pîntece, în poziţie de odihnă, cu picioarele anterioare întinse şi cu capul ridicat, întors spre zeu, protectorul ei favorit (în frecvente cazuri, acesta îi dă sălbăticiunii să bea vin dintr-un *kantharos*, vas ce lipseşte din figuraţia de faţă).

Grupul central al scenei, constituit din Liber şi Libera, este completat de nelipsiţii participanţi ai veselului cortegiu dionisiac,

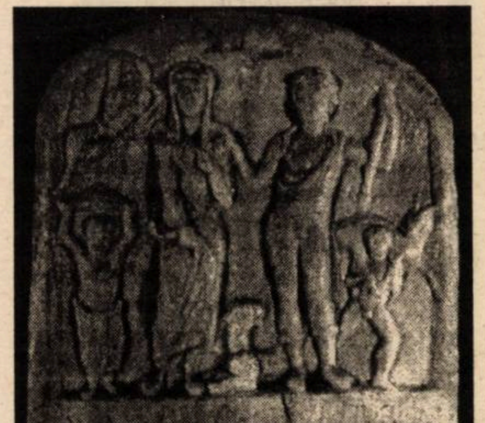

prezentaţi în proporţii reduse faţă de cele două personaje principale. În partea inferioară dreaptă a scenei, un tînăr satir păşeşte spre dreapta, dar cu capul întors către Liber, purtînd, pe umeri, probabil, o capră pentru jertfă. Musculatura lui încordată sugerează efortul pe care îl face ducînd această povară. Tot jos, dar în stînga plăcii votive, un Silen bătrîn şi bărbos, cu calviţie accentuată, avînd bustul şi pîntecele goale, acoperit cu o *palla*, de la brîu în jos, răsfrîntă pe şolduri şi înnodată peste triunghiul inghinal, ţine cu ambele mîini ridicate un coş ori o tipsie cu ofrandă, de formă triunghiulară. În porţiunea superioară a figuraţiei, Pan, cu barbă şi picioare caracteristice de ţap, este surprins într-o mişcare vioaie de dans. Picioarele îi sînt încrucişate, braţul drept deasupra creştetului, în mîna stîngă ţinînd bastonul încovoiat specific păstorilor, *pedum*. Un vrej de viţă-de-vie din care se desprind trei ciorchini de strugure împodobeşte restul părţii superioare a basoreliefului. Totodată, din iconografia prezentată lipsesc şi personajele feminine secundare ale cultului bahic, de regulă nelipsite din cortegiu.

Întregirea şi citirea inscripţiei, cu textul aproape complet şters – pornindu-se de la rama inferioară a monumentului la cea superioară –, comportă destule dificultăţi, lectura cea mai probabilă fiind următoarea: AVREL?IVS VICTO[R] – LIBR(arius)/ LEG(ionis) V MAC(edonicae) V(otum) S(olvit), în traducere: „Aurelius Victor *librarius* (bibliotecar, copist) al legiunii a V-a *Macedonica* s-a achitat de făgăduinţa (darul, jertfa) promisă“. De asemenea, este de semnalat faptul că numele dedicantului respectiv figurează şi pe o altă inscripţie, descoperită tot la Potaissa.

Cu această ocazie – şi nu numai –, se poate acredita ipoteza plauzibilă că Liber Pater a fost un zeu adorat şi în armată. De altfel, în Dacia, din peste 40 de persoane care îi închină inscripţii, s-au putut constata ocupaţiile ori identitatea a 30 dintre acestea, 11 fiind militari, 4 veterani şi o soţie de ostaş.

Măiestria artistică a scenei iconografice, destul de vivantă, cu personaje aproape complete, specifice cultului dionisiac, oferă vizitatorilor Muzeului Naţional de Istorie a României din Bucureşti (unde este expusă piesa) un monument sculptural – încadrat cronologic la mijlocul secolului al II-lea d.Hr. – considerat a fi unul dintre cele mai reuşite creaţii cu tematică bahică descoperite în Dacia.

Constantin POP

2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Arta, Sala A

- **Grinci a furat Crăciunul**, SUA, 2000. Regia: Ron Howard. Cu: Jim Carrey, Jeoffrey Tambor, Christine Baranski/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Julianne Moore/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (9 august)

BRAŞOV

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Cosmos/ ora: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria/ ore: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss/ Patria/ orele: 21.30
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Astra/ orele: 17.00, 19.00, 21.00

BRĂILA

- **Al treisprezecelea războinic**, SUA, 1999. Regia: John McTiernam. Cu: Antonio Banderas, Omar Sharif, Diane Venora/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (8-9 august)
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (7 august)/ 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (8-9 august)
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (7, 9 august)/ 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (8 august)

CÎMPINA

- **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ Central/ orele: 11.00, 16.00, 18.00, 21.00

CLUJ NAPOCA

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Arta-Eurimages/ orele: 14.30, 17.00, 19.30
- **Fight Club**, SUA, 1999. Regia: David Fincher. Cu: Brad Pitt, Edward Norton, Helena Bonham Carter/ Republica/ ora 23.00 (7 august)
- **Frumoasa veneţiană**, Australia, 1998. Regia: Marshall Herskovitz. Cu: Catherine McCormack, Rufus Sewell, Oliver Platt, Moira Kelly, Naomi Watts, Fred Ward, Jacqueline Bisset/ Republica/ ora 23.00 (8-9 august)
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Victoria/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia/ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.00

CONSTANŢA

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Dacia/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Grădina Tomis/ ora 21.15 (7 august)
- **Doctor Dolittle**, SUA/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **James Bond – Lumea e prea mică**, SUA, 1999. Regia: Michael Apted. Cu: Pierce Brosnan, Sophie Marceau, Robert Carlyle, Denise Richards/ Studio/ orele: 14.00, 16.30, 18.00
- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Grădina Tomis/ ora 23.15 (8-9 august)
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Grădina Tomis/ ora 23.15 (7 august)

CRAIOVA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Modern
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Jean Negulesco

DEVA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Porţile de Fier/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Flacăra/ orele: 14.00, 16.00, 18.00 (pînă în 8 august)

GALAŢI

- **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ Grădina de vară/ ora 21.15
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Popular/ orele: 9.30, 13.30, 15.30, 17.30
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Tiglina/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Central/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

HUNEDOARA

- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Flacăra/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

IAŞI

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Victoria/ ora 20.45
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Victoria/ orele: 11.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Republica/ orele: 10.00, 14.00, 16.00
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Republica/ orele: 17.45, 20.00

MEDIAŞ

- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Progresul/ orele: 11.00, 16.30, 18.30, 20.30 (pînă în 8 august)
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Progresul/ orele: 11.00, 16.30, 18.30, 20.30 (9 august)

ORADEA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron/ Libertatea, Sala A/ orele: 11.30, 14.30, 17.30, 20.00
- **Cacialmaua încornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Libertatea, Sala B/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Evadata**, SUA, 1999. Regia: Bruce Beresford. Cu: Tommy Lee Jones, Ashley Judd, Bruce Greenwood, Annabeth Gish, Roma Maffia, Davenia McFadden, Jay Brazeau, Gillian Barber/ Libertatea, Sala C/ ora 18.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001 Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Transilvania/ orele: 14.30, 16.45, 19.00

PIATRA NEAMŢ

- **Antitrust**, SUA, 2001, Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **O bătaie pe cinste**, SUA, 1999. Regia: Ron Shelton. Cu: Antonio Banderas, Woody Harrelson, Lolita Davilovich/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Patria
- **Un comisar acuză**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ion Besoiu, Jean Constantin/ Scala
- **Masca lui Zorro**, SUA, 1998. Regia: Martin Campbell. Cu: Antonio Banderas, Anthony Hopkins, Catherine-Zeta Jones, Stuart Wilson/ Modern

RÎMNICU VÎLCEA

- **Antitrust**, SUA, 2001. PRE-

FILME/SERIALE TV

Un detectiv de modă veche

Poate părea paradoxal faptul că în ultima vreme interesul publicului pentru filme şi seriale poliţiste a avut ca efect dezinteresul pentru personajul detectivului clasic şi reducerea numărului de cititori de romane poliţiste şi povestiri cu detectivi. Totul se explică dacă luăm în considerare felul cum modelul celebru al detectivului de tip Sherlock Holmes sau Hercule Poirot s-a transformat de mult în poliţistul care îşi foloseşte mai degrabă forţa fizică şi armele din dotare decît capacităţile intelectuale. S-ar putea spune că cel mai recent tip de poliţist/detectiv este cel ajutat de calităţi supranaturale (Frank Black din **Millennium** sau Samantha Walters din **Profiler**).

Intervenţia supranaturalului ar fi fost considerată o greşeală, un detaliu incompatibil cu specia literară numită „detective story" în epoca de glorie a personajului creat de Sir Arthur Conan Doyle (rafinatul Sherlock Holmes). Criticii specializaţi în acest fel de proză au remarcat că transformările majore s-au produs după cel de-al doilea război mondial, eveniment care a schimbat cu totul viziunea asupra răului provocat de oameni. În anii postbelici, regulile literaturii cu detectivi au fost înlocuite sau pur şi simplu au dispărut, violenţa a luat locul deducţiilor logice, paranoia a substituit concluziile clare, iar categoria detectivilor nu s-a mai limitat la amatorul din înalta societate, pasionat de adevăr şi de drumul către el, începînd să includă poliţişti, copii, roboţi sau chiar criminali.

Confruntaţi cu o concurenţă serioasă, vechii detectivi au fost salvaţi de la uitare de adaptările pentru televiziune, care nu au rămas fără audienţă. De altfel, un succes ca cel al scriitoarei Agatha Christie, ale cărei cărţi s-au vîndut în peste 400 de milioane de exemplare, traduse în 103 limbi, a cîştigat cu uşurinţă atenţia producătorilor de film. Supravieţuirea tipurilor clasice de „detective story" sub formă de seriale pentru televiziune (produse mai ales în anii '70-'80) a confirmat farmecul lor specific, capabil să-şi găsească admiratori în orice epocă.

În galeria detectivilor celebri, locotenentul Columbo ocupă un loc special. Filmele din seria **Columbo** (difuzate de PRO TV în fiecare zi, de luni pînă vineri, de la orele 15.45) nu respectă tiparul serialelor poliţiste americane: nici o etalare spectaculoasă de forţe, nici un exces de violenţă, nici un schimb de focuri în afara crimei care declanşează ancheta. Plăcerea de a urmări investigaţia unui detectiv a fost comparată cu şahul sau cu rezolvarea unui puzzle, comparaţie care se aplică şi filmelor al căror personaj central este detectivul Columbo, deşi telespectatorii cunosc de la începutul fiecărui episod autorul, împrejurările şi mobilul crimei. Convenţional şi original în acelaşi timp, locotenentul Columbo este un detectiv atipic, identificabil prin cîteva trăsături inconfundabile: nelipsitul impermeabil bej, trabucul, maşina care îşi merită cu greu această denumire, un Basset plictisit pe care îl strigă „Cîine!", referirile frecvente la d-na Columbo, gestul de a-şi duce mîna la frunte sau de a se întoarce din drum cu „Era să uit..." (replică urmată de obicei de o întrebare fatală pentru suspect) sau comentariul „Ce coincidenţă!", pe care poliţistul îl face atunci cînd problele împotriva criminalului sînt din ce în ce mai evidente. Columbo răstoarnă obiecte din greşeală, face gafe, pune întrebări naive şi se miră uneori ca un copil, iar contrastul dintre această aparentă stîngăcie şi inteligenţa cu care descifrează misterul celor mai elaborate crime are ca rezultat un umor subtil, altă caracteristică a imbatabilului detectiv. Privirea sa asimetrică se datorează unui accident în urma căruia Peter Falk şi-a pierdut un ochi la vîrsta de trei ani.

Deşi a jucat şi în alte filme, actorul Peter Falk a ajuns să fie identificat cu Columbo. Înainte de a deveni actor, Falk a lucrat ca bucătar în marina comercială, a fost funcţionar în administraţia publică. S-a apucat de actorie la vîrsta 28 de ani, cîştigînd un premiu Emmy pentru rolul unui şofer de camion în piesa pentru televiziune **Preţul roşiilor**. Trei alte premii Emmy i-au fost aduse de seria **Columbo**, care a debutat în 1971, revenind la sfîrşitul anilor '80 şi la începutul anilor '90. În filme ca **Un exerciţiu de fatalitate**, **Dublă expunere**, **Criza de identitate**, **Complotiştii** (din perioada '70), **Dosarul delicat** (1989), **Columbo sub acoperire** (1994), detectivul înfruntă criminali foarte inteligenţi, din lumi diverse (fotografi, actori, pictori, scriitori, oameni de afaceri etc.), pe care, de fiecare dată, îi uimeşte cu intuiţia lui infailibilă, arma principală a oricărui detectiv adevărat.

Irina ILIESCU

MIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Flacăra/ ora 11.00

SATU MARE

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

SFÎNTU GHEORGHE

- **Viaţa e frumoasă**, Italia, 1997. Regia: Roberto Benigni. Cu: Roberto Benigni, Nicoletta Brasci, Sergio Busdric/ Arta/ ora 22.00
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ Arta/ orele: 16.00, 19.00 (pînă în 8 august)
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (9 august)

SIBIU

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Julianne Moore/ Pacea/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **James Bond – Lumea e prea mică**, SUA, 1999. Regia: Michael Apted. Cu: Pierce Brosnan, Sophie Marceau/ Tineretului/ ora 21.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Tineretului/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Pacea/ ora 22.30

SINAIA

- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Perla

SLATINA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Alutus/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00

TIMIŞOARA

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Capitol
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Timiş/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

TÎRGOVIŞTE

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Independenţa
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Victoria/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

TÎRGU MUREŞ

- **Antitrust**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.00, 19.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Arta/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

VASLUI

- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Independenţa/ ora 19.00

ZALĂU

- **Cum de s-a înecat Mona?**, SUA, 2000. Regia: Nick Gomez. Cu: Danny de Vito, Bette Midler, Neve Campbell/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

10-13 august

BUCUREŞTI

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Studio, tel: 659.53.15/ Europa, tel: 314.27.14
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001/ Patria/ tel: 211.86.25
- **Antitrust**, SUA, 2001/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Shakespeare in Love**, SUA, 1998. Regia: John Madden. Cu: Geoffrey Rush, Tom Wilkinson, Steve O'Donnell/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Evoluţie**, SUA, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Hannibal**, SUA, 2000/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Infernul**, SUA, 1999/ Favorit/ tel: 413.31.70

ARAD

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Dacia
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Mureşul
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Arta, Sala A
- **Doctorul T şi femeile**, SUA, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (10-11 august)

CÎMPINA

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Central

CRAIOVA

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Modern
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Jean Negulesco

DEVA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Flacăra

ORADEA

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Libertatea, Sala A
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Libertatea, Sala B
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Patria
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Patria
- **Revanşa**, România/ Scala
- **Armă mortală IV**, SUA. Regia: Richard Donner. Cu: Mel Gibson, Danny Glover, Joe Pesci, Rene Russo, Chris Rock, Jet Li/ Modern

SINAIA

- **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ Perla

SLATINA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA/ Capitol
- **Get over it**, SUA/ Timiş
- **Plunkett & MacLeane – Blestemul rubinului**, SUA, 2000. Regia: Jake Scott. Cu: Robert Carlyle, Jonny Lee Miller, Ken Scott/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Independenţa
- **Un comisar acuză**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ion Besoiu, Jean Constantin/ Victoria
- **Ora de vîrf**, SUA, 1999. Regia: Brett Ratner. Cu: Jackie Chan, Chris Tucker/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Victoria

VASLUI

- **Reţeaua păianjen**, SUA,

INTERNET

Sircam şi CodeRed

Ultimele zile au adus în atenţia internauţilor problema clasică a pericolului navigării pe Internet. Nu este vorba de dependenţă („Sînt Adi şi sînt dependent de *e-mail*...“), ci de viruşi şi viermi de reţea care pun în pericol sistemele noastre. Antiviruşii au fost prinşi pe picior greşit, într-o primă fază, iar utilizatorii au avut de suferit. Este drept că vina le aparţine şi lor, în măsura în care nu au fost vigilenţi şi au deschis cu încredere mesajul primit. În rîndurile de mai jos puteţi citi o scurtă prezentare a *eroilor* acestor zile, preluată de la **AVX** (*www.avx.ro*). Pentru un plus de informaţii, consultaţi şi informaţia de la *www.rav.ro*.

Laboratorul **AntiVirus eXpert** semnalează apariţia unui nou virus care ameninţă sistemele informatice din toată lumea, un aşa-zis „vierme“ de Internet şi de reţea, denumit **I-Worm.Sircam.A**. Virusul **Sircam** apelează la bunăvoinţa internauţilor, cerîndu-le un sfat. Aceia care vor dori să răspundă solicitării nu vor pierde *decît* informaţia de pe *hard-disk*. Virusul se află în circulaţie şi este catalogat ca avînd un risc mediu de răspîndire. El se răspîndeşte prin *e-mail*, fiind trimis la adresele din *Address Book* şi cele din *cache* sau prin directoarele partajate din reţea. Subiectul şi corpul mesajului sînt alese la întîmplare, iar ataşamentul este un amestec între rutina de infecţie a virusului şi un fişier ales aleatoriu din My Documents. Numele original al fişierului se păstrează, dar se adaugă o extensie executabilă (.pif; .exe). Utilizatorii care nu au activată opţiunea de vizualizare a extensiei ataşamentelor vor vedea doar extensia originală şi pot fi uşor înşelaţi. Mesajul *e-mail*-ului are următoarea formă:

Subject: Document file name (without extension)

From:
[user_of_infected_machine@prodigy.net.mx]

To:
[random@email.from.address.book]

„Hi! How are you? I send you this file in order to have your advice.

See you later! Thanks“

sau, în limba spaniolă:

Subject: Document file name (without extension)

From:
[user_of_infected_machine@prodigy.net.mx]

To: [random@email.from.address.book]

„Hola como estas? Te mando este archivo para que me des tu punto de vista. Nos vemos pronto, gracias“.

Dacă ataşamentul este deschis, se copiază în directorul sistem cu numele de **scam32.exe**. De asemenea, se copiază în directorul „Recycled“ cu numele de **sirc32.exe** şi sub formă de fişier ascuns. Apoi, virusul crează următoarele chei în regiştri:

HKLM\Software\Microsoft\Windows\CurrentVersion\Run Services cu valoarea Driver32 = %System%\scam32.exe, pentru a se accesa odată cu pornirea sistemului de operare, şi HKLM\SOFTWARE\Classes\exefile\shell\open\command cu valoarea C:\Recycled\sirc32.exe „%1“ %*“ pentru a se executa rutina de infecţie înaintea oricărui alt fişier executabil.

CodeRed este un vierme Internet care se răspîndeşte prin *server*-ele IIS (Internet Information Service) printr-un atac de tip „buffer overflow“. El trimite către victimă un pachet ce pare a fi o comandă HTTP, dar care permite execuţia virusului pe maşina victimă. O dată instalat, virusul creează 100 de fire de execuţie, din care 99 sînt folosite pentru a infecta alte calculatoare. Modul de infectare este realizat prin generarea pseudo-aleatoare de adrese Internet, apoi verificîndu-se dacă adresa este validă şi dacă este adresa unui server IIS.

Al 100-lea fir de execuţie al virusului verifică dacă gazda sa este un sistem English (US) Windows NT/2000. Dacă da, atunci virusul modifică pagina de *web* a *server*-elor locale pentru a arăta astfel: „Welcome to *http://www.worm.com/*! Hacked by Chinese“. Această pagină va sta 10 ore, după care virusul se dezactivează (însă este foarte probabil ca sistemul să fie reinfectat). Între orele 20 şi 23 (UTC), virusul atacă adresa *www.whitehouse.gov*.

Concluzia nu poate fi decît una singură: feriţi-vă să deschideţi mesaje atunci cînd nu cunoaşteţi expeditorul, filtraţi-vă mai bine poşta electronică, nepermiţînd primirea de scrisori de la necunoscuţi, şi, nu în ultimul rînd, investiţi nişte bani într-un program anti-virus.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

CÎMPINA

▌ 10 august – **Marele Lebowski**, SUA, 1999. Regia: Joel Coen. Cu: Jeff Bridges, Steve Buscemi, John Goodman, Peter Stormare

PLOIEŞTI

▌ 7 august – **Marele Lebowski**, SUA, 1999. Regia: Joel Coen. Cu: Jeff Bridges, Steve Buscemi, John Goodman, Peter Stormare

TÎRGOVIŞTE

▌ 10 august – **Ora de vîrf**, SUA, 1999. Regia: Brett Ratner. Cu: Jackie Chan, Chris Tucker

CONCERTE

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

▌ 9 august, ora 21.00 – *Sound Affairs*, **concert** susţinut de Ruxandra Zamfir (vocal), Sorin Romanescu (chitară). Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“

▌ 12 august, ora 21.00 – **concert** susţinut de Ruxandra Zamfir (vocal), Vlaicu Golcea (contrabas)

PARCUL CIŞMIGIU

▌ 11, 12 august, orele 11.00-13.00 – **concerte** simfonice susţinute de Orchestra „Concertino“ în cadrul proiectului *Stagiunea Estivală Cişmigiu 2001* creat de Primăria Municipiului Bucureşti şi Centrul de Proiecte Culturale – ArCuB. Conducerea muzicală: Eugen Mirescu. Din program lucrări de: **Strauss**, **Offenbach**, **Ivanovici**, **Zeller**, **Loewe**

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

▌ 10 august, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Christiane Neuberth

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei internaţionale de ceramică „Hamangia-Constanţa“ 2001**, ediţia a XVIII-a: lucrări de **ceramică** realizate de artişti din Austria, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Macedonia, România şi **fotografii documentare** realizate de fotoreporterul Bebe Draia (ziarul **Telegraful** din Constanţa), pînă în 9 august/ Năstase Forţu, **pictură**, 11-20 august

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Vasile Dobre, **artă decorativă**, pînă în 7 august/ Lucian Liciu, **pictură**, 8-21 august

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Benone Şuvăilă, **pictură**, pînă în 8 august/ Claudia Mladin, **artă decorativă**, 9-22 august

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Cristina Oprişănescu, **artă decorativă**, **textile**, pînă în 25 august

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Victor Claudiu Gheorghiu, **pictură**, 7-27 august

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Răzvan Mihăiescu, **grafică**, 7-20 august

GALERIA GALLA – Cristina Ionescu, **pictură**, pînă în 14 august

SALA DALLES – Andrei Mănescu, **obiect**, **gravură**, **instalaţie**, 8-13 august. Expoziţie realizată în colaborare cu Ministerul Culturii şi Cultelor. Vernisaj: 8 august, ora 18.00

U-ART GALLERY (sediul Uzinexport, Bd. Iancu de Hunedoara, nr. 8) – Octavian Vişan, **pictură**, Daniel Divrician, **sculptură**, Aurel Ţâr, **pictură**

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 sept., doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna/ *Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene*, pînă în 19 august

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ *Mioriţa*, expoziţie de **fotografii** ilustrate cu text din **Mioriţa**, realizată în colaborare cu Centrul Cultural American

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – Nicolae Guţu (Republica Moldova), **pictură**, pînă în 10 august

MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului XIX şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie

PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august/ *Porolissum 2001*, expoziţie de **artă plastică şi fotografie documentară** realizată de Organizaţia Democratică a Tineretului Maris, Muzeul de Istorie şi Artă Zalău, Ministerul Tineretului şi Sportului/ *Ochiul artistului*, expoziţie itinerantă cu **fotografii** realizate de Constantin Brâncuşi. Expoziţie organizată în colaborare cu Fundaţia Internaţională pentru Cultură şi Morală Civică „Mihai Eminescu“

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 21 august/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

WORLD TRADE CENTER (tel: 202.44.52) – Ioan Popa, **icoane pe sticlă**, **lemn**, **piatră**, 7-14 august. Vernisaj: 7 august, ora 18.00. Prezintă criticul de artă Luiza Barcan

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihai Viteazul în arta plastică românească*, pînă în 23 august

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Slănic Moldova 2001**, pînă în 15 august. Participanţi: Theodor Moraru, Oana Sfetcu, Amelia Diamandescu-Gherasim, Marin Gherasim, Suzana Fîntînaru, Ioana Viorel Cojan, Oana Maria Văsîi, Ioan Văsîi (România), Alexei Colîbneac (Republica Moldova), Teodor Buzu, Matous Vondrak (Cehia)

GALERIA ALFA – *Nudul în arta plastică*, expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă Bacău, pînă în 27 august

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Radu Popa, **grafică**

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă, **sculptură**, pînă în 19 august

IAŞI

PALATUL CULTURII – *Cornucopia*, Paul Caponigro (SUA), **fotografii alb-negru**, pînă în 23 august. Expoziţie organizată de Ambasada Statelor Unite, Complexul Muzeal Naţional „Moldova“ şi Muzeul de Artă din Iaşi

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Carmen Albu, **pictură** şi **grafică**, pînă în 10 august

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Horia Petruţiu, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii august

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN“ – expoziţie colectivă a artiştilor membri ai UAP Rîmnicu Vîlcea, pînă la sfîrşitul lunii august

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi şi Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Alexandru Szabo, **grafică**, pînă în 16 august

GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*

GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**

GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**

ART CLUB BASTION – *Al 7-lea simţ*, expoziţie de grup: Sorin Bijan, Mitrofan Bozo, Marian Ciuma, Elicondiu Iovan, Gabriel Kelemen, Claudiu Toma şi Dan Toma, **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie** şi **instalaţie**

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**

CASA „A.M. GUTTENBRUNN“ – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie de grup a studenţilor Facultăţii de Arte Plastice din cadrul Universităţii de Vest Timişoara

MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **gravură** japoneză/ *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara, clasa prof. univ. Constantin Flondor

MUZEUL BANATULUI – colecţia de *Hărţi vechi ale pămîntului/ Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi*, Teodor Dadalău, fotografie/ Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*

MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▌ 9 august, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (tel: 211.67.31)

COVASNA

CENTRUL DE CULTURĂ „ARCUŞ“

▌ 5-17 august – **Atelier de teatru în spaţii neconvenţionale şi multietnice**, în cadrul programului „Anul European al Limbilor în România – plurilingvism şi interculturalitate“. Participă: studenţi, profesori şi regizori (din Bucureşti, Cluj Napoca, Iaşi, Sibiu, Timişoara, Tîrgu Mureş), actori (Gelu Colceag, Kovacs Levente, Florin Zamfirescu). Organizatori: Centrul de Cultură „Arcuş“ în colaborare cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Informaţiilor Publice

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

▌ 12 august, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

▌ Sculptură: **G.S. Popoiu**, „Lenin Stalin“, relief în bronz (preţul de pornire: 105 $); **Oscar Han**, „Ţărăncuţa“, bronz patinat (190 $); **J. Guillot**, „Forgeron de la paix“, antimoniu patinat, soclu de lemn (175 $); **Ion Jalea**, „Portretul lui I.I.C. Brătianu“, bronz patinat (140 $); **Miliţa Petraşcu**, „Portretul lui Brâncuşi“, relief în bronz cu soclu de lemn (105 $); **J(ean) B(aptiste) Germain**, „Industrie“, antimoniu patinat (210 $)

▌ Pictură – grafică: **Constantin Jiquidi**, „Facultatea de Medicină în caricatură“ (preţul de pornire: 28 $); **Jg. Tietz**, „Mesteceni la malul apei“, ulei pe lemn (390 $); **Samuel Mützner**, „Peisaj cu biserică“, tuş-laviu (105 $); „Copilul Iisus şi Micul Sfînt Ioan“, copie după Murillo din secolul al XIX-lea, ulei pe pînză (520 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj cu pod“, acuarelă (140 $); **Nicolae Grant**, „À contre jour“, ulei pe pînză lipită pe carton (280 $); **Ion Pacea**, „Natură statică“, ulei pe carton (195 $); **H.H. Catargi**, „La oglindă“, guaşă (125 $); **Theodor Palady**, „(Autoportret) Chez le Docteur Chafneux“, creion şi acuarelă (210 $); **Nicolae Furduescu**, „Scenă de război“, ulei pe carton (250 $); **Pan Ioanid**, „Plajă“, ulei pe carton (210 $); **Dan Băjenaru**, „Intrare în mina Lupeni“, ulei pe pînză (320 $); **R(osenblut) Iosif**, „În port“, tehnică mixtă (180 $); **Nicolae Vermont**, „Tînără cu ulcior“, ulei pe carton (780 $); **Ion Pacea**, „Bărci pe plajă“, tehnică mixtă (210 $); **Vasile Popescu**, „Cap de cerb (lopătar)“, ulei pe pînză (2100 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Portret“, cărbune şi creion (65 $); **Henri Trenk**, „Vînători odihnindu-se“, ulei pe pînză (860 $); **(Lucius Rossi?)**, „Femeie cu manşon“, ulei pe lemn (2600 $); **N.N. Tonitza**, „Flori de crin“, ulei pe carton (2450 $); **Juan Alexandru Paraschivescu**, „La marginea iazului“, ulei pe pînză (425 $); **Petre Iorgulescu-Yor**, „Deal la Răduceşti“, ulei pe carton (495 $); **Octav Băncilă**, „Portret de fată“, ulei pe pînză (445 $)

▌ Operele vor fi expuse în zilele de 10, 11 august, între orele 10.00-18.00

TV

TVR 1

▌ 9 august, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▌ 11 august, ora 19.00/ 12 august, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

▌ 8 august, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

TEATRU RADIOFONIC

▌ 7 august, ora 13.30 – **Mozart şi Salieri** după A.S. Puşkin. Regia: Titel Constantinescu. Cu: Ion Caramitru, Virgil Ogăşanu. Înregistrare din anul 1971

▌ 8 august, ora 13.30 – **Ulei** de Eugene O'Neill. Cu: George Constantin, Ileana Predescu, Colea Răutu. Înregistrare din anul 1966

▌ 9 august, ora 13.30 – **Douăsprezece lire** de James Matthew Barrie. Cu: Toma Caragiu, Elvira Godeanu, Marcela Rusu. Înregistrare din anul 1965

▌ 10 august, ora 13.30 – **Arkanda** de Andrzej Nowicki. Regia: Paul Stratilat. Cu: Toma Caragiu, Carmen Stănescu, Gheorghe Dinică, Marin Moraru, Mihai Pălădescu. Înregistrare din anul 1966

▌ 11 august, ora 13.30 – **Trăiască tinerii căsătoriţi** de Aldo Nicolai. Regia: Mihai Pascal. Cu: Nineta Gusti, Ion Lucian. Înregistrare din anul 1965

▌ 12 august, ora 17.30 – **În noaptea asta nu cîştigă nimeni** de Mircea Radu Iacoban. PREMIERĂ. Regia: Dan Puican. Cu: Adriana Trandafir, Maria Papistaşu, Eusebiu Ştefănescu, Dan Condurache, Alexandru Georgescu. Înregistrare din anul 1987

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Deşi invizibili, totuşi vizibili

DORINA BOHANŢOV

Arta contemporană şi societatea basarabeană

Fiind conotată social, arta contemporană a devenit un mod indirect şi inedit de a vorbi atît despre realităţile din Vest, cît şi despre cele din Est.

Nu întîmplător **Festivalul Invizibil**, desfăşurat între 12-15 iulie 2001 la Chişinău, s-a bucurat de o asemenea apreciere şi a avut o asemenea rezonanţă. Tonul evenimentului a fost incisiv, subminînd discursurile care dau tonul în opinia publică. Evenimentul a cuprins un şir de expoziţii, acţiuni şi *performance*-uri cu referiri la aspectele vieţii cotidiene, mai puţin vizibile, mecanice sau care, prin frecvenţă, s-au transformat în mărci de recunoaştere a moravurilor locale. Obiectivul principal a fost „perforarea“ spaţiului public. Specificul festivalului a constat în interacţiunea dintre artist şi spectator, devenit la rîndul său un performer într-un spaţiu alternativ.

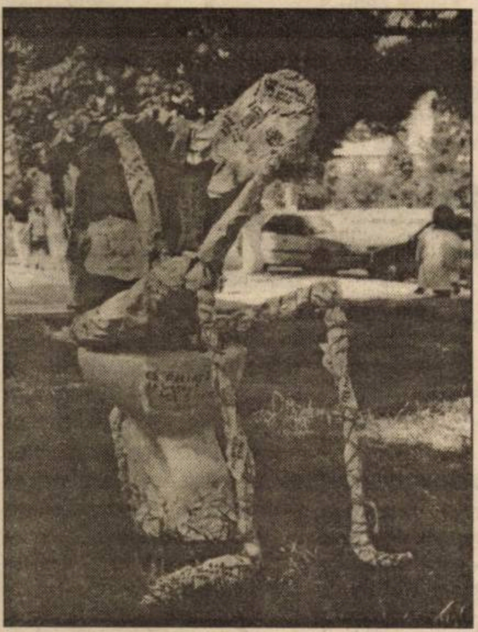

Ioan Hobincu, *Happy family*, instalaţie

Au participat artişti din Republica Moldova (Chişinău şi Tiraspol) şi România. Organizatori: Asociaţia de Creaţie „SatElit“, Centrul Soros pentru Artă Contemporană, Chişinău [KSA:K]. Curator: Veaceslav Druţă.

Loc, locuire, poluare

Spaţiul alternativ ales de **Festivalul Invizibil** a fost... cel urban. Spectacolul pe care l-a oferit strada prin regia sa ad-hoc a reuşit să dizolve rutina raporturilor interumane. Între artişti şi trecători s-au instalat relaţii necontaminate de poleiala şi determinismul sistemelor sociale. Spaţiul urban valorificat artistic a devenit un *no man's land*, motiv paradigmatic şi pentru statalitatea Republicii Moldova, ceea ce înseamnă că aici modelul artistic vizează „nivelul cel mai înalt“. În contextul nou-creat, oamenii au lăsat deoparte rezervele şi au reacţionat în virtutea impulsurilor naturale. Denunţată prin exerciţiile artiştilor a fost şi memoria locurilor unde s-a scris istoria contemporană a R.S.S. Moldoveneşti şi apoi a tînărului stat Republica Moldova, fiind utilizate scuarul de lîngă Teatrul Eminescu, Grădina Publică Ştefan cel Mare, Parcul din Valea Morilor, spaţiul alăturat McDonald's-ului din faţa primăriei.

Performance-ul din scuarul de lîngă teatrul Mihai Eminescu, unde participanţii au vîndut „obiecte“ invizibile (fericire, secret de stat, oxigen din Siberia, pauză de masă, timp liber), a pus în relief convertirea unor valori „tari“, de sorginte modernistă, în obiecte de serie şi ţinînd de cultura de masă. Cuantificarea acestor valori nevandabile şi punerea lor la dispoziţia publicului larg, printr-o simplă ambalare, a constituit o replică dată unui loc faimos: aşa-numitul „Cîmp al minunilor“, unde se vînd obiecte kitsch alături de cele de artă.

Instalaţia **Happy family**, cu doi oameni-păpuşi, realizată de Alexei Chitic, expusă la intrarea în Parcul din Valea Morilor, mai exact în staţia aflată vis-à-vis de Universitate(!), a pus în ecuaţie cea mai simplă formulă de fericire: statul pe WC. Nu ştiu dacă Duchamp s-a gîndit că această pasiune poate fi atît de captivantă, încît unii oameni ar fi dispuşi să-şi mute acolo şi biblioteca, dar Alexei Chitic a fost de părere că nimic nu te face mai fericit decît... un scaun regulat. În alte condiţii nu-ţi mai arde de idealuri.

Instalaţia lui Ioan Hobincu, **Haine**, cu cîteva obiecte vestimentare agăţate pe un stîlp – pe care fuseseră montate mai multe cabluri şi deasupra căruia se fixaseră cîteva piese de televizor –, a vizat dependenţa de informaţie şi aglutinarea naturii umane în multitudinea reţelelor sociale şi electronice. Chiar noua reclamă Kenvelo utilizează doi manechini, a căror realitate corporală este vidă, materialitatea hainelor performînd o îmbrăţişare lipsită de viaţă şi fiori, precum în videoclipurile **Digital Love** şi **Robot Love**. Mediile reci – televiziunea, computerul, internetul – determină relaţii apte să dizolve căldura relaţiilor nemediate. Verticalitatea unei persoane nu mai depinde de duritatea examenelor vieţii, ci de acribia cu care te informezi (vorba spotului CNN: „You are what you know“).

Performance-ul lui Tudor Ciubotaru, **Răsărita** (după un cuvînt dialectal al seminţelor de floarea-soarelui), produs în faţa McDonald's-ului, a generat o confruntare a culturii locale cu cea globală. În general, eticheta McDonald's sugerează un spaţiu cel puţin salubru, dacă nu de-a dreptul aseptic. Macularea unui astfel de spaţiu, „cu ajutorul“ cîtorva tinere superbe (artiste din Tiraspol), îmbrăcate în haine de seară, care scuipau, cu voluptatea moravurilor de mahala, seminţe, a putut fi citită ca o acţiune împotriva mondializării.

Chiar şi instalaţia **Capra cu multe mameloane**, a Danei Sereda, a fost o excelentă metaforă pentru sindromul de infantilizare a Republicii Moldova. La fel de incisiv a fost şi *performance*-ul lui Tudor Ciubotaru, **Primatul presei**, cu ziare din Basarabia lăsate să plutească pe apa havuzului de lîngă Palatul Naţional, vis-à-vis de Casa Presei – aluzie clară la caracterul încă departe de profesionalism al presei moldoveneşti, plutind mereu deasupra conţinutului şi a evenimentelor. Figura omuleţilor pictaţi, cărora le-au fost ajustate rucsacuri şi pălării, din pictura-instalaţie **Staţia** de Dmitri Nagornîi, expusă vis-à-vis de Universitate, a reliefat „noua politică socială“ a statului, caracterizată prin încurajarea exodului populaţiei.

Kitsch-ul est-european şi descoperirea celuilalt

În interviul din nr. 14 al revistei de artă contemporană **Art-hoc**, Victor Tupitsyn, istoric de artă american de origine rusă, afirma: „Fără îndoială, există o artă a Estului. Sensul acestei noţiuni a fost contaminat, însă, de unele reflecţii patetice despre specificitatea «identităţii oriental-europene»; pe aceasta din urmă o reneg. Din punctul meu de vedere *identitatea* – în egală măsură: estică sau vestică – este un sinonim al *kitsch*-ului“.

În ceea ce priveşte existenţa unei identităţi estice şi, respectiv, vestice, există multe argumente (care fac apel la realităţi) greu contestabile. Suprasaturarea cu valenţe politice a acestor concepte ţine însă de comercializarea formulelor date. Kitsch-ul specificităţii naţionale, afirmate şi teoretizate de noii patrioţi care au fundamentat existenţa statului R. Moldova, are o carieră mai impresionantă decît în alte cazuri. „Rutiera“ sau maxi-taxi-ul (instalaţie de Mark Verlan), seminţele (*performance*-ul din faţa McDonald's-ului), pseudolibertatea presei, „porţiile de fericire“ vîndute în scuarul de lîngă Teatrul Eminescu, cerşitul (din *performance*-ul omonim semnat de Veaceslav Druţă şi Irina Antipina), traficul de carne vie (*performance*-ul **Vînzarea robilor** de Alexandru Zaikin), nomadismul endemic cetăţenilor Republicii Moldova (ilustrat exemplar prin **Staţia**) reprezintă semne identitare moldoveneşti.

Vînzarea lucrurilor invizibile, performance **(lucrare colectivă)**

Confluenţa coordonatelor (*datele* pe care le ai, *locul* în care te afli, *timpul* în care trăieşti) expuse de Andrei Pleşu în **Minima Moralia** a generat multe formule existenţiale dizarmonice în acest spaţiu sud-est-european. Osatura lor a fost denunţată şi deconstruită în cadrul **Festivalului Invizibil**. Dar miza cea mai mare a tuturor acestor acţiuni a constituit-o, în final, *descoperirea celuilalt*. Amintim, în context, şi exerciţiile de teatru combinat cu *body-art* (*performance*-ul **Zebra**, piesa **Facerea**). **Distanţa dintre Urmă şi Talpă** de Dmitri Nagornîi a explorat chiar spaţiile invizibile din noi.

Acţiunile din cadrul **Festivalului Invizibil** au adunat mulţi curioşi. Reacţia preponderentă a fost de amuzament, semn că societatea civilă basarabeană este dispusă mai mult să se distreze decît să reflecteze asupra fondului care se află în spatele clişeelor identitare (de)jucate. Arta contemporană s-a afirmat ca un critic exigent al istoriei contemporane a Republicii Moldova şi nici o reacţie contestatară nu i-a minimalizat virulenţa gestului sau impactul. ■

Comunicat de presă

S-a închis şantierul arheologic de la Arcinazzo Romano pe locul unde împăratul Traian şi-a construit o importantă vilă şi unde un grup de arheologi români au efectuat săpături împreună cu colegi italieni. S-au adus la lumină, după aprecierea conducătorului grupului, dr. Coriolan Oprean, detalii importante ce aparţin unei prime etape din epoca traiană, probabil abandonată la puţini ani pentru a face loc proiectului amplu al vilei imperiale. S-au descoperit numeroase repere arheologice, vase de ceramică, mici recipiente de sticlă, obiecte metalice de uz casnic. Conservarea şi restaurarea acestui material va furniza date importante pentru precizarea fazelor cronologice ale construcţiei vilei, ca şi pentru reconstituirea aspectelor vieţii ce exista în această ambianţă.

Eforturile depuse de conducerea Accademiei di Romania de la Roma pentru a permite această participare românească, după multe decenii, se văd încununate de succes, iar aprecierile entuziaste ale colegilor italieni şi ale autorităţilor locale, care au găzduit grupul de arheologi români oferindu-le casă şi masă, ne dau speranţa că vom putea consolida acest prim pas pe drumul renaşterii unei frumoase tradiţii a arheologiei noastre.

Programul acestui an de cercetări a fost lansat cu ocazia prezentării conferinţei privind **Vila lui Traian de la Arcinazzo Romano**, ţinută de arheologul italian în februarie 2001 la Accademia di Romania la Roma. El a atins punctul culminant duminică, 29 iulie, cînd, în cadrul decernării „Premiului Naţional de Cultură Altipiani di Arcinazzo Romano“, în prezenţa unor personalităţi ale vieţii culturale şi politice italiene, între care şi Giulio Andreotti, a fost prezentat, la faţa locului, şantierul şi ghidul ce comentează rezultatele săpăturilor din faza iniţială în anul 1999.

Sperăm ca şi prin această reuşită Accademia di Romania să revină la atmosfera şi la universul preocupărilor ce au caracterizat perioada antebelică, nefericit întreruptă după 1947. A nu profita de acest moment favorabil ar fi o mare eroare.

Dr. Gheorghe MÂNDRESCU
vicedirector la Accademia di Romania
la Roma

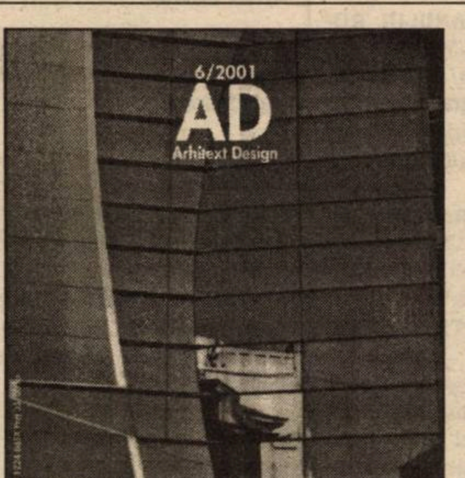

Numărul 6/2001 al revistei **Arhitext Design** propune drept temă de discuţie **faţada-imagine**. În cadrul unui chestionar despre conceptul de faţadă în arhitectură răspund Ana Maria Zahariade (într-un text cu titlul de parafrază salingeriană: **Despre faţadă, cu interes şi incertitudine**) şi Alexandru Sandu (**Faţada ca ipostază**). Un incitant eseu despre anomaliile faţadelor în arhitectura României postrevoluţionare semnează Constantin Hostiuc: **Ce sîntem obligaţi să vedem**. Reţin, de asemenea, atenţia eseul Danei Vais (**Discursul clădirii – sau dimensiunea ficţională a arhitecturii. Ficţiuni filozofice**, II), cel al lui Dan D. Ionescu (**Faţade şi „timpuri“**) şi cel al Florentinei Badea (**Spaţiul şi arhitectura tehnologic avansată**). Un interes special prezintă interviul realizat, în paginile 46-48 ale revistei, de Raluca Olga Dumitru cu Augustin Ioan: **Opacităţi şi transparenţe (Sau: Ce ascunde discursul despre faţade?)**. Ar mai fi de semnalat utilul text al lui Nicolae Lascu despre **Diploma şi şcoala de arhitectură** şi articolul lui Adrian Iancu despre ecourile pe marginea unei recente operaţiuni de rezugrăvire a faţadelor din zona centrală a Clujului (**Culoare în oraş**). Nu, nu este vorba de vopsirea lor în roşu, galben şi albastru, deşi în oraşul de pe Someşul Mic culorile pot fi „citite“ şi în cheia apartenenţei etnice... Ca de obicei, nu lipsesc secţiunea de **Atelier**, cronica de film, cea de publicitate, de teatru şi de arte vizuale.

OBSERVATOR CULTURAL

NR. 77

14.08.-20.08.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Articole şi eseuri pe teme americane

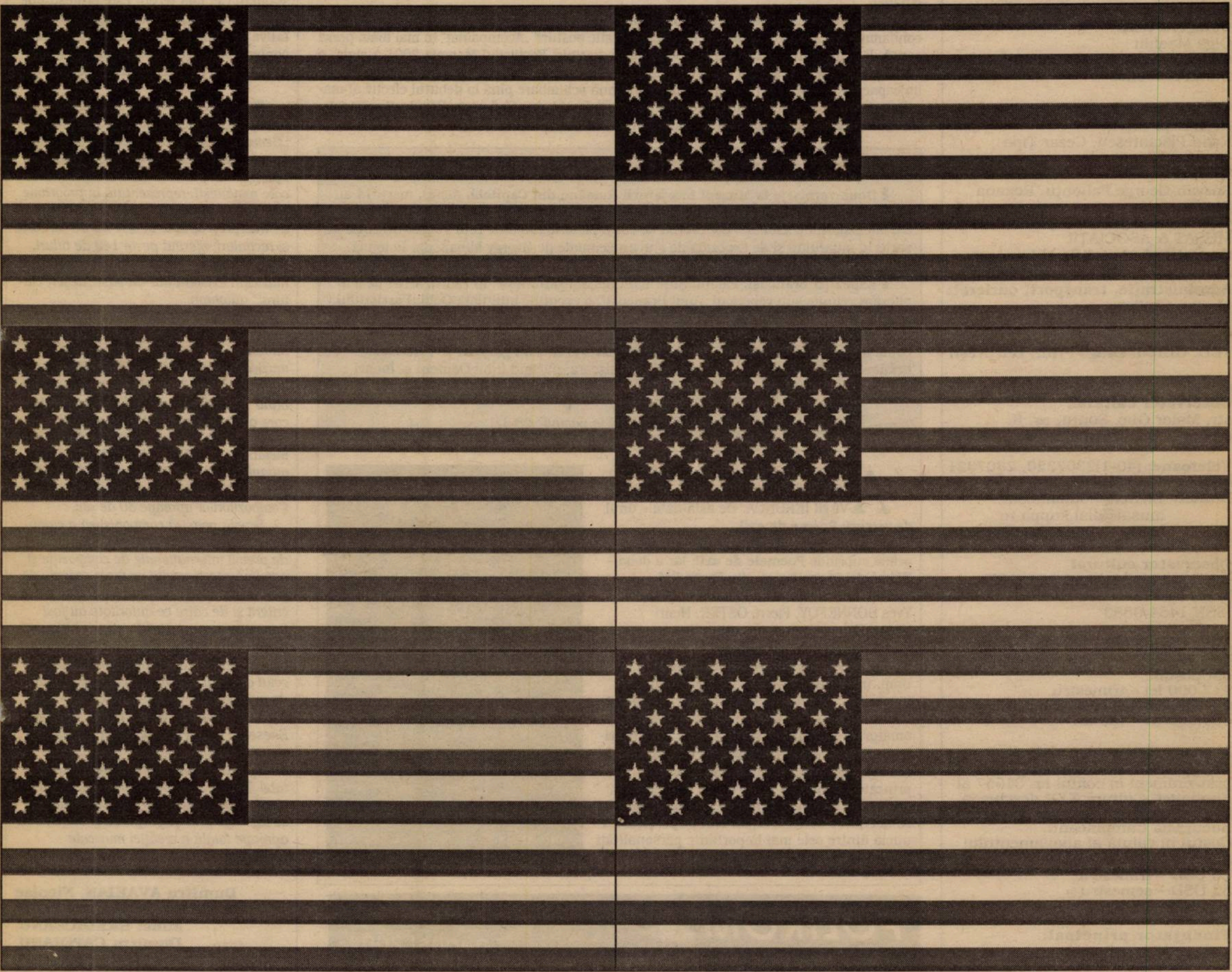

Epilog în conflictul de la Media Pro International ▮ Polemici în jurul Securităţii ▮ Confesiunea unui diplomat demis ▮ Noi replici în scandalul de la Iaşi ▮ Intervenţii pe tema manualelor alternative ▮ Interviu cu Cristian Preda ▮ Festivalul de film de la Capalbio ▮ Din nou despre Festivalul de la Salzburg

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 77, 14.08. – 20.08.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text: Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea: Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare: Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară: MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare: Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat: Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Între Mihai Viteazul şi Mamaia 2001

Săptămîna culturală trecută a fost dominată de două teme mari: marcarea împlinirii a 400 de ani de la unirea teritoriilor româneşti de către Mihai Viteazul, respectiv comemorarea tot atîtor ani de la moartea sa, şi ediţia 2001 a Festivalului Naţional de Muzică Uşoară de la Mamaia. În ambele cazuri – manifestări grandioase. Bravul voievod a fost evocat miercuri 8 august într-o reuniune specială a Academiei Române, la care au participat Regele Mihai, preşedintele Ion Iliescu, Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist, Monseniorul Ioan Robu şi – fireşte – politicieni şi academicieni care nu s-au aflat în vilegiatură, alţi invitaţi, ziarişti. Regele Mihai a stîrnit aplauze după ce a făcut legătura dintre numele său unic şi cel al voievodului, adăugînd că istoria va judeca dacă el, Regele, a adus cinste acestui nume. Reuniunea de la Academie n-a bifat definitiv festivista temă: la Galeria Artelor de la Cercul Militar Naţional s-a deschis o expoziţie cu „minunatul“ titlu **Mihai Viteazul în arta plastică românească**, descins direct din măreaţa desfăşurare care a fost în anii '80, sub Ceauşescu, „Cîntarea României“; iar tema generală a cursurilor de vară ale Universităţii Populare „Nicolae Iorga“ de la Vălenii de Munte, inaugurate duminică 12 august, este **Mihai Viteazul – întîiul întregitor al pămîntului românesc**! Deschiderea cursurilor „universităţii“ de la Văleni, spaţiu predilect de adunare a „oamenilor de cultură“ din cercurile naţionaliste ale acestor ani, a fost onorată de preşedintele Iliescu, devenit astfel un veritabil „maratonist“ al ceremoniilor săptămînii. Spre sfîrşitul săptămînii, şi primarul Capitalei, Traian Băsescu, a simţit nevoia patriotică de a-l omagia pe Mihai Viteazul, de astă-dată la statuia de lîngă Universitatea bucureşteană. Participarea a fost restrînsă, ceremonia – formala, dar ea a avut un impact important asupra locuitorilor Cetăţii datorită serioasei perturbări a circulaţiei...

Festivism şi în „maratonul“ de la Mamaia, telespectatorii postului public România 1 fiind condamnaţi să aleagă: fie festival, fie... fuga pe alte posturi! „Acompaniat“ în mai toată presa scrisă de o publicistică mondenă de un gust îndoielnic, Festivalul Mamaia 2001 a etalat o dată în plus ceea ce se ştia despre „muzica uşoară“ de la noi, cu – în plus – noi probe de (in)capacitate organizatorică: program în continuă schimbare pînă la debutul efectiv al manifestării, zăpăceală, încurcături etc. etc. Premii: dolari şi o maşină roşie. Concluzii optimiste: „muzica uşoară românească“ nu moare cu una, cu două...

Agenda culturală

Două vernisaje la Muzeul Literaturii Române din Capitală. Astăzi, marţi 14 august, au loc la Muzeul Literaturii Române din Capitală, la diferenţă de o oră, vernisajele a două expoziţii personale. Este vorba de cea a pictoriţei Rodica Toth Poiată, deschisă la parterul muzeului, şi de expoziţia de gravuri semnate de Gyorgy Mihail, din Rotondă.

Expoziţii Brâncuşi. Palatul Şuţu din Capitală găzduieşte, în cadrul seriei de manifestări reunite sub genericul „Anul Brâncuşi“, o expoziţie intitulată **Ochiul artistului**, care cuprinde fotografii ale operelor lui Constantin Brâncuşi realizate de însuşi artistul. În acelaşi context, o expoziţie de obiecte este deschisă la Muzeul sibian al Civilizaţiei Populare Tradiţionale „Astra“: **Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi** şi alta la Muzeul Banatului din Timişoara, purtînd titlul **Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi**.

(Agenda completă în paginile 28-31)

A apărut săptămîna trecută la Editura Humanitas un nou volum semnat de Virgil IERUNCA. De astă-dată – unul de versuri: **Poeme de exil**.

Sînt – de fapt – în carte două secţiuni: prima cuprinde **Poemele de exil**, iar a doua – **Tălmăciri** în româneşte din Pierre EMMANUEL, René CHAR, Pierre Jean JOUVE, Yves BONNEFOY, Pierre OSTER, Henri MICHAUX, precum şi opt titluri de Lucian BLAGA transpuse în franceză.

Poemele lui Virgil IERUNCA, apărute, în timp, în paginile unor reviste ale exilului românesc, sînt un document de sensibilitate. Cunoscutul comentator de poezie şi marele amator de avangardă se dovedeşte în versurile proprii un spirit reflexiv, interiorizat, înclinat mai degrabă spre filozofare, uneori – surprinzător – chiar în sonorităţile clasicizante, decît spre exhibiţionismele experimentale. Ni se dezvăluie astfel o faţetă mai puţin ştiută a uneia dintre cele mai importante personalităţi culturale româneşti postbelice.

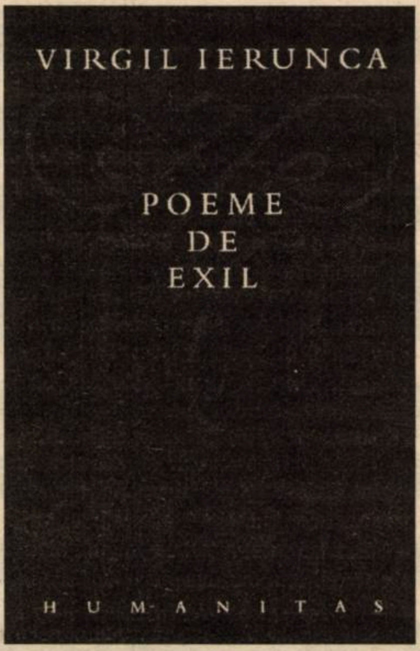

POLIROM
NOUTĂŢI
august 2001

Sergio Donadoni (coord.)
Omul egiptean

Gogol
Opere III (Suflete moarte)

Oscar Wilde
Portretul lui Dorian Gray

În pregătire:
D.H. Lawrence **Amantul doamnei Chatterley**
Jacques Le Rider **Jurnale intime vieneze**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Controverse înaintea Festivalului „George Enescu“

Eîn plină desfăşurare campania de vînzare a biletelor şi abonamentelor pentru ediţia 2001 a Festivalului „George Enescu“, care bate la uşă. Responsabilităţile organizatorice fiind împărţite între *staff*-ul Festivalului, Ministerul Culturii şi Cultelor şi Guvernul României, principalul finanţator al manifestării, au apărut în ultimele luni disfuncţii numeroase, precum şi critici în consecinţă. S-au tot făcut modificări în program, o serie de mari interpreţi şi orchestre din străinătate s-au retras pe parcurs ş.a.m.d. Cel mai recent este protestul de săptămîna trecută al celor mai reprezentative personalităţi ale muzicii româneşti contemporane, care au acuzat tocmai absenţa din festival a muzicii româneşti:

Deşi judicios întocmit în ceea ce priveşte lucrările maestrului, Festivalul „George Enescu“, ediţia 2001, finanţată generos din banul public, neglijează aproape complet tot restul creaţiei muzicale româneşti, reprezentată în programe de numai trei titluri, din care două impuse de interpreţi străini. În cele 52 de concerte şi recitaluri, oferind peste 140 de titluri, Enescu apare – practic – drept unicul muzician existent într-un vast „deşert cultural“ autohton.

Această concepţie este în flagrantă contradicţie cu crezul artistic al celui care nu numai că a apreciat şi a programat muzica românească ori de cîte ori a putut, în ţară şi străinătate, dar a şi înfiinţat din banii săi premiul naţional de compoziţie care a relevat toate talentele majore apărute între 1913 şi 1946. În plus, a întemeiat, împreună cu colegii săi mai tineri, organismul de breaslă al muzicienilor din ţara noastră, fiind preşedintele Societăţii Compozitorilor aproape 30 de ani.

Şcoala noastră componistică a cumulat, cu precădere în ultimele decenii, zeci de premii internaţionale de compoziţie şi nenumărate prezenţe pe toate scenele de concert ale lumii. Ne putem întreba: pe ce criterii şi de către ce autoritate au fost întocmite programele? În plus, o iniţiativă pornită în 1991, aceea a unui premiu internaţional de compoziţie purtînd numele celui omagiat, în paralel cu concursurile de interpretare, a fost – regretabil –, de asemenea, omisă. Să nu uităm, George Enescu a fost şi s-a socotit în primul rînd compozitor.

Spre a încheia, apare drept inacceptabil faptul că o sărbătoare artistică de amploarea prezentului Festival „Enescu“ se distruge prin dispreţuirea şi eliminarea aproape totală a creaţiei muzicale româneşti.

Dumitru AVAKIAN, Nicolae BENTOIU, Pascal BENTOIU, Mihai BREDICEANU, Dumitru CAPOIANU, Maia CIOBANU, Octavian Lazăr COSMA, Viorel COSMA, Liviu DĂNCEANU, Dan DEDIU, Anca FLOREA, Gheorghe FIRCA, Remus GEORGESCU, Radu GHECIU, Vasile HERMAN, Călin IOACHIMESCU, Adrian IORGULESCU, Octavian NEMESCU, Ştefan NICULESCU, Viorel MUNTEANU, Irina ODĂGESCU, Tiberiu OLAH, Adrian RAŢIU, Sergiu SARCHIZOV, Vasile SPĂTĂRELU, Mihaela STĂNCULESCU-VOSGANIAN, Aurel STROE, Peter SZEGO, Anton ŞUTEU, Valentin TIMARU, Hans Peter TÜRK, Ulpiu VLAD

Sumar

ÎN DEZBATERE/TEME AMERICANE
ION BOGDAN **LEFTER**, Simplu şi complicat ▮4
CODRIN LIVIU **CUŢITARU**, Comunicarea culturală ▮5
LIVIU **ANDREESCU**, Cui i-e frică de America? ▮6
M.M. **BĂLAŞA**, Ecou de colocviu ▮6
COSANA **NICOLAE**, America – un colaj paranoid? ▮7
OCTAVIAN LIVIU **LOGIGAN**, Anatomia modernităţii – anatomia unei crime? ▮8
POLEMICI
ANAMARIA **POP**, Scrisoare către prieteni cunoscuţi şi necunoscuţi ▮9
ANDREI **CORNEA**, Physis ▮10
ALEXANDRU **CĂLINESCU**, Amprentarea refulatorie şi oximoronismul ontologic ▮11
DAN **GIOSU**, Pantofi scîlciaţi, pantofi lustruiţi ▮12
DORIN **SPINEANU**, Un scandal în plină vară (garantat 100 % literar) ▮13
LUMINIŢA **MEDEŞAN**, Uimirile unui profesor reformist ▮13
STUDII CULTURALE
MIHAELA **ANGHELESCU IRIMIA**, Temă cu variaţiuni ▮14
SOCIETATE
WILLIAM **TOTOK**, Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (IV) ▮16
SZABOLCS **SZONDA**, Reviste culturale maghiare din România (iunie 2001) ▮16
INTERVIU
CRISTIAN **PREDA**, „Lumea politică românească e mult mai coerentă decît se vede în presă“ ▮18
ARTE
FILM: MIHAI **CHIRILOV**, Da *Capalbio al fine* ▮20/ MIRCEA DAN **DUŢĂ**, Note marginale cu privire la o şcoală de vară ▮21
ARTE VIZUALE: LUDOVIC **SKULTETY**, Morfeme. Expoziţia Andrei Mănescu ▮22/ OANA **TĂNASE**, Portrete în august ▮23
DIANA **SOARE**, Cahle: meşteşug şi artă ▮23
TEATRU/MUZICĂ: MĂDĂLINA **DIACONU**, Menuetul de la Salzburg (III) ▮24
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
BEDROS **HORASANGIAN**, Luna vacanţelor ▮27
AGENDA CULTURALĂ ▮28
ULTIMA PAGINĂ
MONICA **SPIRIDON**, „Desenul din covor“ ▮32
Rubrici: Viorica Gabriela POP, Stil ▮28/ Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 6-12 AUGUST

▮ **Regele îşi revendică proprietăţile.** Regele Mihai I a depus marţi 7 august la Primăria din Sinaia, prin avocatul Adrian Vasiliu, cereri de retrocedare a Castelului Peleş (inclusiv Foişorul şi Pelişorul), precum şi a unei serii de terenuri virane din judeţul Prahova. Fostul suveran mai revendică „o serie de imobile mici din domeniul Azuga-Predeal“ şi mai multe terenuri, a adăugat avocatul Vasiliu. Guvernul va discuta în şedinţa de săptămîna viitoare solicitarea fostulului suveran al României, Mihai I, privind retrocedarea Castelului Peleş, a declarat purtătorul de cuvînt al Executivului. El a precizat că, pînă atunci, un grup de experţi format din jurişti şi istorici va analiza baza legală a acestei solicitări, precum şi documentele aflate în posesia arhivelor naţionale referitoare la Castelul Peleş. „O decizie finală faţă de cererea Regelui Mihai ar putea fi luată după şedinţa Guvernului de săptămâna viitoare“, a spus Lucaci. O reacţie detaliat istorică şi a avut Ministrul Culturii şi Cultelor Răzvan Theodorescu, care a afirmat că, deşi dreptul de proprietate al regelui Mihai I asupra Castelului Peleş nu poate fi pus la îndoială, ar fi un gest superb din partea regelui să lase poporului român acest monument istoric de mare valoare. „Niciodată familia Bourbon nu a cerut înapoi Palatul Luvru“, a menţionat, grijuliu, distinsul ministru. Tot el s-a grăbit totuşi să arunce o umbră de îndoială asupra calitaţii de proprietar a Regelui Mihai, amintind, foarte profesional, de anumite bîrfe interbelice în legătură cu taxele sucesorale – plătite sau neplătite – care ar greva Castelul Peleş, precum şi de faptul că Mihai ar fi de fapt dator statului român pentru investiţiile în renovări făcute de-a lungul anilor...

▮ **Stănculescu şi Chiţac au şanse să iasă basma curată.** Procurorul general al Parchetului de pe lîngă Curtea Supremă de Justiţie, Tănase Joiţa, a decis pe data de 7 august promovarea recursului în anulare – atît pe motive de procedură, cît şi de fond – solicitat de Victor Stănculescu şi de Mihai Chiţac, inculpaţi şi condamnaţi în procesul Timişoara. Cei doi generali fuseseră condamnaţi la 15 ani de închisoare pentru că au reprimat Revoluţia de la Timişoara. Decizia lui Joiţa urmează suspendării hotărîrii de condamnare care fusese luată pe data de 9 mai. Recursul în anulare va fi judecat de către Secţiile Unite ale CSJ.

▮ **Parlamentul – convocat în sesiune extraordinară pe data de 27 august.** Guvernul Adrian Năstase a trimis joi 9 august la Senat si Camera Deputaţilor textul ordonanţei de urgenţă pentru prelungirea unor termene prevăzute de Legea caselor naţionalizate. Opoziţia îşi exprimă deja nemulţumirea în legătură cu procedurile adoptate de partidul de guvernămînt. Emil Boc, vicepreşedinte PD, a declarat că „de fapt, asistăm la declanşarea unei ordonanţe de urgenţă. Constituţia prevede că ordonanţele de urgenţă se emit în situaţii excepţionale şi, dacă Parlamentul nu este în sesiune, este obligatorie convocarea lui. Logica textului este că, dacă avem o situaţie de urgenţă, Parlamentul trebuie convocat repede, şi nu după două săptămîni“.

▮ **Excluderi din PD.** Colegiul Director al organizaţiei PD sector 3 l-a exclus pe fostul preşedinte al organizaţiei de sector, Daniel Zamfir. Potrivit unui comunicat al Biroului de Presă al PD, Zamfir a fost exclus pentru că „a adus grave prejudicii imaginii Partidului Democrat“. Exclusul Daniel Zamfir se pare că nu împărtăşeşte acest punct de vedere şi a anunţat că intenţionează să conteste „aşa-zisa excludere“ din partid“.

Raluca ALEXANDRESCU

Cronica politică

Regele şi Castelul

NESTOR RATEŞ

Regele Mihai doreşte să reintre în proprietatea Castelului Peleş. Nimic anormal. Zeci de mii de români vor să-şi recupereze proprietăţile naţionalizate de comunişti, iar legea le permite acest lucru în marea majoritate a cazurilor. Mulţi şi le-au recuperat deja. De altfel, chiar Regele şi-a recăpătat cîteva dintre fostele lui proprietăţi. Legea nu stabileşte limite decît la pămînturi şi păduri, iar bunulsimţ ne spune că dreptul la proprietate ori se aplică integral, ori nu se aplică deloc. Prin urmare, dacă domeniul Peleş a fost proprietatea fostului monarh, luată cu japca după abdicarea lui forţată, este fără îndoială un act de justiţie să-i fie restituit. Istoricii şi juriştii care cunosc documentele declară că, într-adevăr, domeniul şi castelul au fost iniţial proprietatea Regelui Carol I, rămase prin drept succesoral Regelui Ferdinand care, la rîndul său, le-a lăsat prin testament nepotului său, Regele Mihai.

Dar dreptul la proprietate, înscris în Constituţie şi în legi, încă mai tulbură minţile cioplite la învăţămîntul de partid de pe vremuri. De aceea a durat în România atît de mult pînă ce principiul restituirii proprietăţilor să-şi găsească o expresie legislativă, ceva care în alte ţări s-a aflat printre primele măsuri adoptate după căderea comunismului. Este şi motivul pentru care atît de mulţi români întîmpină încă şi astăzi dificultăţi în recuperarea proprietăţilor lor, umblînd cu anii prin tribunale. În cazul Regelui, însă, obtuzitatea larg răspîndită a căpătat la unii o virulenţă patologică. Nu e neapărat de mirare şi ar putea să fie chiar o strategie gîndită ca o modalitate de a cîştiga capital politic. Retorica PRM a încercat întotdeauna să prindă fulgerele şi tunetele mahalalei. În alt diapazon, exponenţii PSD scapă doar cîte un cuvînt sau două din care rezultă îndoieli şi adversităţi, dar şi o dorinţă de a amîna exprimarea unei poziţii tranşante. Recenta reconciliere dintre preşedintele Iliescu şi Rege frînează, se pare, apetitul retoric al partidului de guvernămînt.

Această reconciliere i-a pus pe mulţi pe gînduri, atît în zona stîngii antimonarhiste, cît şi în rîndul monarhiştilor. Au fost, însă, puţine glasuri care s-au pronunţat răspicat, fie de o parte, fie de cealaltă. Înţelegerea imperativului unei asemenea reconcilieri a fost unul din considerentele care au pus surdina eventualelor critici sau le-au descurajat cu totul. Un altul a fost faptul că ambele tabere şi-au dat seama că cei doi aveau fiecare propriile lor considerente. Pentru Ion Iliescu, reconcilierea cu Regele era, în primul rînd, o piesă esenţială în efortul de a-şi reface radical imaginea, atît pentru felul în care va intra în istorie, cît şi pentru beneficiile imediate în planul apropierii de Occident şi de valorile sale. În ceea ce îl priveşte pe fostul monarh, interesele ţării trebuie să fi jucat un rol important, dacă nu primordial. De interese politice, însă, se poate vorbi cu greu. E clar că a renunţat la ideea de a reveni pe tronul României, iar vîrsta îl împiedică, presupunînd că măcar ar dori, să intre în politică şi să realizeze performanţa fostului Rege bulgar, care-i acum primul ministru al ţării sale. Nu puţini se gîndesc mai curînd la beneficiile practice pe care această reconciliere le-a oferit Regelui şi mai ales familiei sale, de la drepturile de fost şef al statului la posibilitatea de a trăi în România şi, nu în ultimul rînd, la mediul mai prielnic de a-şi recupera proprietăţile. Nu e nimic neobişnuit sau reprobabil în aceasta. Regii sînt şi ei oameni, cu familii şi obligaţii familiale, şi mai ales cu dorinţa de a vedea făcîndu-li-se, în fine, dreptate.

Recuperarea Peleşului, de altfel, nici nu intră neapărat în această discuţie asupra eventualelor motivaţii ale recentei reconcilieri, pentru că ştim acum că Regele Mihai nu intenţionează să-l păstreze pentru sine sau familia sa, ci îl va dona statului pentru a rămîne ceea ce este acum – cel mai vizitat muzeu din ţară. O donaţie, de astă dată, şi nu o confiscare.

Praga

(Text transmis
la Radio Europa liberă)

Epilog provizoriu în conflictul dintre Ion Ţiriac şi Media Pro International

Vinerea trecută, firma Rootland Trading Ltd. – cu Ion Ţiriac acţionar majoritar – a subscris suma de 1.900.000 de dolari care-i revenea în urma deciziei măririi de capital a Media Pro International. Alternativa era decăderea firmei de la 19% la sub 3 procente din acţiunile deţinute.

După cum am informat în numărul precedent al revistei noastre, Rootland Trading denunţase în justiţie decizia de mărire a capitalului subscris, decizie cu care nu este de acord. În instanţă, avocaţii săi au arătat că n-au fost respectate procedurile şi că reprezentanţii Rootland, acţionar semnificativ în virtutea celor 19 procente deţinute, nu şi-au putut spune punctul de vedere. Presa a citat – de asemenea – surse care susţin că Ion Ţiriac este nemulţumit de managementul de la Media Pro International din cauza pierderilor foarte mari înregistrate în ultimii ani. Între altele, postul de televiziune este dator cu sume foarte mari la bugetul de stat, impozitele şi contribuţia la asigurările sociale nefiind plătite de mult. Se pare că firma lui Ţiriac n-a putut avea pînă acum acces la documentele Media Pro International. Avocaţii trustului condus de Adrian Sârbu au solicitat Curţii Supreme de Justiţie strămutarea procesului de la Secţia Comercială a Tribunalului Bucureşti şi au obţinut, astfel, suspendarea procesului pînă pe 20 septembrie, ceea ce a făcut imposibilă obţinerea de către Rootland a blocării măririi de capital pînă la data-limită de 10 august. Drept urmare, Rootland – recte Ţiriac – a decis să subscrie suma respectivă. Rămîne de văzut ce se va întîmpla cu procesul iniţial. Dacă el va continua la toamnă, atunci epilogul de acum va deveni unul provizoriu. Dacă între Ţiriac şi Sârbu există un conflict autentic, el va fi greu de reconciliat, căci s-a ajuns la un adevărat „război“ public, cu mize financiare mari, cu presiuni psihologice, chichiţe avocăţeşti şi tot tacîmul...

Interesant e şi modul în care presa a reacţionat. Cîteva ziare, între care **Evenimentul zilei**, îi ţin evident partea lui Ţiriac, **Independentul** îl susţine pe Sârbu, iar alţii au stat în expectativă, dînd doar informaţii sumare asupra contenciosului. La mize mari – mari probleme jurnalistice!

TEME AMERICANE

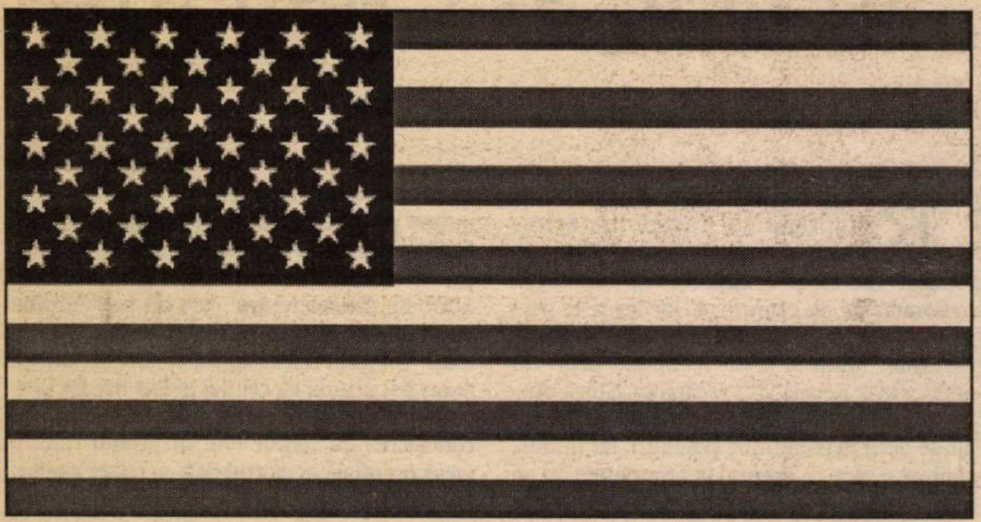

Grupajul din aceste pagini reuneşte cîteva eseuri de reflecţie privitoare la cultura americană şi la perspectiva românească asupra ei, precum şi cîteva comentarii pe marginea unor cărţi consacrate Americii.

Sînt – acestea din urmă – perspective critice, atît din afara, cît şi din interiorul culturii americane. Britanicul Edward Behr vede în societatea de peste Ocean o lume a dezastrelor de tot felul, un spaţiu apocaliptic, în concordanţă cu negativismul său „european", vecin cu un anumit tip de extremism „fundamentalist". În schimb, americanii Mark Dery şi Lisa Duggan aplică Americii o critică din perspectiva diversităţilor ei culturale, etnice, sexuale. Teme diverse într-o acoladă pe care o constituie America însăşi: „Lumea Nouă", „Noul Continent", deja cu o istorie bogată acumulată în cîteva secole, o lume dinamică, multicoloră, aiuritoare, o lume a marilor probleme şi a marilor dezbateri. Fără ambiţia de a o trata exhaustiv, grupajul de faţă nu face decît să ofere un „index" tematic american...

Simplu şi complicat

ION BOGDAN LEFTER

Cum (nu) sînt americanii

Prima greşeală pe care o fac cei care discută dezinvolt despre America, despre „cum e America" şi „cum gîndesc americanii" e generalizarea. În realitate, policromia lumii despre care e vorba are o bogăţie atît de copleşitoare încît aproape că e imposibil de spus despre ea ceva cît-de-cît valabil pentru întregul ansamblu. Nu există – adică – o singură, unică, omogenă Americă, ci o sumedenie. Cum nici o singură Anglie, Franţă, Germanie sau Românie, desigur – doar că într-un grad mult mai mare, căci în mult-invocatul „creuzet" de peste Ocean au intrat şi continuă să intre imigranţi de pe toate continentele, amestecînd toate rasele, obiceiurile, culturile de pe Pămînt.

Vasăzică, America nu e nicicum sau e în toate felurile. Reducţiile sînt înşelătoare. Pare simplă, uşor de prins în cîteva trăsături superficiale, în cîteva clişee „consumiste", dar e teribil de complicată. Nu seamănă decît pe porţiuni cu ceea ce credem despre ea. Viaţa străzii de acolo nu aduce decît pe ici, pe colo şi foarte rar cu cea pe care o vedem în filmele americane. În ele e multă acţiune, frumuseţe şi bogăţie, violenţă şi crime, în timp ce la faţa locului dai de normalitate, linişte, de oraşe cu foarte puţină animaţie, căci lumea nu prea merge pe jos, ci cu maşina. Pe lîngă politica pe care o vedem la televizor şi care se rezumă la Casa Albă şi la Departamentul de Stat, ceea ce se întîmplă pe Capitoliu şi în societatea americană e mult mai complicat, mai divers, mai descentralizat, mergînd pînă la proceduri hipersofisticate şi la mecanisme extrem de alambicate, din care deciziile de interes public ies intens elaborate, mereu mai atent mulate pe nevoile cetăţenilor. Cultura americană, pe care mulţi o cred compusă exclusiv din *star-system*-ul hollywoodian, din *western*-uri şi *soap*-uri, din muzici „uşoare", mai ales *country and western* sau *rythm-and-blues*, din tot ce intră sub simbolistica „uniformizatoare" a tandemului Coca Cola-MacDonald's, e – de fapt – complexă, multistratificată, de la „cultura pentru toţi", cinematografică, mediatică, de divertisment şi pînă la cele mai înalt-academice forme, pînă la cele mai radicale experimente de avangardă, pînă la cele mai rafinate valori estetice şi cele mai profunde trăiri spirituale.

Cu condiţia de a nu reduce lucrurile la definiţii scurte, la „cum e America" şi „cum gîndesc americanii"...

Conştiinţa diversităţii

Spre deosebire de cetăţenii altor patrii, gata dispuşi să admită că ei – englezii, francezii, germanii sau românii, de exemplu – sînt aşa şi pe dincolo, numai buni de prins în definiţii, americanii au o foarte limpede conştiinţă a diversităţii lor. E o societate în plină mişcare, în permanentă reordonare, cu oameni foarte diferiţi, ajunşi acolo pentru că vor să trăiască împreună într-o lume nouă.

Nu există pentru ei standard, ci standarde, atît de multe cîte comunităţi distincte există în interiorul Americii, constituite sau „informale", clar delimitate sau configurate pe baza unor criterii inaparente. Cu condiţia de a nu depăşi limitele legii, de altfel foarte permisive, atît cît se poate, fiecare face ce vrea, ce are chef sau ce simte că-l defineşte. De unde varietatea ameţitoare a „definiţiilor". Valabile toate. Şi niciuna pentru „America" toată.

Că oamenii au acolo conştiinţa diferenţei se vede în multe feluri. Nimeni nu uimeşte pe nimeni, pentru că alteritatea e acceptată ca firească. Multiculturalismul e la el acasă. După un cetăţean de culoare sau după unul asiatic se întorce capul doar în zonele europene în care se menţine încă omogenitatea rasei albe, uimite să vadă uniformitatea contrazisă. Apoi, în America afli că există reguli, dar nimeni nu te pilotează printre ele, îţi alegi traseele singur. Dacă descinzi într-una din marile lor metropole, ei, locuitorii lor, sînt cei care te avertizează că „New York-ul nu e America" – sau Washington-ul, sau San Francisco, sau Chicago: că – altfel spus – îşi au specificul lor, care nu poate fi extins asupra restului, asupra populaţiei întinse între Atlantic şi Pacific (privind dinspre Europa!). Vei descoperi pe cont propriu – de pildă – că America nu e ţara zgîrie-norilor, deşi, privită de la distanţă, aşa părea. Nu: doar în centrele oraşelor există cîteva clădiri cu zeci de etaje, demonstrative, în rest aglomerările urbane fiind suprafeţe ocupate de case cufundate în verdeaţă. În ciuda faptului că palpitantele aventuri din majoritatea filmelor şi serialelor americane se petrec în sau printre zgîrie-nori, Noul Continent e o lume mai degrabă orizontală. Cele mai multe localităţi sînt compuse din şiruri de case, autonome dacă proprietarii lor sînt mai bogaţi sau lipite una de alta dacă mijloacele sînt mai modeste. Şi aşa mai departe: diferenţe peste tot!

Cum să fie americanii altfel, cînd ţara lor e de cîteva ori mai mare decît Europa, mai variată etnic, mai diversă climatic, cînd acolo se trăieşte pe trei fuse orare diferite! Cînd pe coasta de Est se spune „bună dimineaţa", în California se doarme încă. Şi invers: cînd la Washington politicienii federali s-au culcat, la Los Angeles se chefuieşte! Aşa şi arată America pe hărţile tipărite acolo şi în care în poziţie centrală se află ţara lor şi nu Europa, cum sîntem noi obişnuiţi. Dispus în lateral, Vechiul Continent se contractă la dimensiunile lui reale: mititel, înghesuit înspre marginea din dreapta, sub aripa unei jumătăţi de Asie, cealaltă ivindu-se de după curbura Pămîntului, în stînga hărţii. Masivă, impunătoare, America ocupă – s-ar zice – centrul lumii...

O lecţie: instituţionalizarea diversităţii

Atare conştiinţă a varietăţii sociale a produs în ultimele decenii filozofia care s-a instituţionalizat între timp în America. Diversitatea presupune minorităţi de tot felul. Pentru a o menţine, e nevoie ca ele să fie protejate, să nu se asimileze într-o uniformitate generală. E – deci – nevoie de drepturi suplimentare, de legi şi reguli speciale, de „discriminare inversă", de „acţiune afirmativă", de – sintagma cea mai cuprinzătoare – „corectitudine politică". Codurile sociale şi politice ale ultimilor ani asimilează aceste noi valori, complicînd şi mai mult societatea americană. Pe măsură ce libertatea individuală e tot mai mare, condiţionările ei – paradoxal – devin mai numeroase. Lumea în aparenţă simplă de acolo e mai sofisticată decît credem noi, europenii, cu complexele noastre de superioritate. Credem că o înţelegem, dar nu e sigur că

Polemici în jurul Securităţii

Gabriel Andreescu atacă din nou. Săptămîna trecută s-a înregistrat – din păcate – o nouă salvă de artilerie trasă de către Gabriel Andreescu împotriva lui Andrei Pleşu. În urma pronunţării cu o lună şi ceva în urmă a Tribunalului Sectorului 4, care a respins acţiunea penală şi acţiunea civilă intentate pe motiv de calomnie de către A.P., G.A. îşi reia acuzaţiile într-un articol apărut în ediţia de miercuri 8 august a cotidianului **Ziua**. O estompează – ce-i drept – pe cea mai gravă şi pentru care nu avea nici o probă: bănuiala că A.P. ar fi colaborat cu Securitatea. În schimb, comportamentul public şi profilul moral al celui din urmă sînt încă o dată interpretate din unghi strict negativ, într-o demonstraţie la capătul căreia, dacă numele acuzatului n-ar fi dezvăluit de la început, ţi-ai putea imagina orice ticălos dovedit din societatea românească, în nici un chip – însă – o personalitate precum A.P. Accentul cade acum asupra activităţii mai recente a acestuia în cadrul CNSAS. G.A. incriminează „fenomenul exaltării necritice a cazului «Pleşu»". Or, lui A.P. i se pot recunoaşte calităţile şi altfel decît fără discernămînt. De ce să suspectăm orice bună apreciere de înclinaţii „necritice"?

Adevărul este că G.A. „pornit" rău, persistă într-o eroare pe care n-are puterea să şi-o recunoască. În orice caz, ideea că un proces de calomnie „atacă un principiu elementar al democraţiilor moderne (libertatea sporită a jurnalistului de a critica acţiunile demnitarilor), făcînd astfel indirect jocul unor forţe care abia aşteaptă să pună pumnul în gură celor care îndrăznesc să le privească şi să le judece prea insistent" e greşită şi chiar periculoasă. Dacă n-am avea dreptul să incriminăm calomniile, atunci s-ar ajunge să se spună fără nici o rezervă orice despre oricine. Presa românească e şi aşa plină de calomnii. Să le declarăm pe toate acceptabile în virtutea „libertăţii sporite a jurnalistului"?!

Mai aflăm din text că A.P. a făcut apel. Procesul continuă...

Scurtă replică a lui Andrei Pleşu. A doua zi, în ediţia de joi 9 august a **Zilei**, A.P. rezumă pe scurt „cazul" şi îşi reafirmă dreptul la apărarea propriei imagini, întrucît acuzaţia lui G.A. „că are motive să mă socotească colaborator al vechii Securităţi" e nejusitificată: „eu nu am fost colaborator al Securităţii". „dacă aş intra în logica domnului Andreescu" – afirmă A.P. – „m-aş putea întreba, la rîndul meu, cum de acceptă un personaj atît de principial să păublice într-un ziar al cărui conducător şi-a recunoscut public colaborarea cu Securitatea?". Mai aflăm că nu doar A.P. a făcut recurs la decizia Tribunalului Sectorului 4, ci şi Parchetul, „care socoteşte, probabil, că decizia trebuie corectată"...

Adrian Păunescu: un colaborator adevărat, nu inventat. În **Cotidianul** de vineri 10 august, într-un articol semnat Emil Berdeli, sînt oferite dovezi că Adrian Păunescu, fostul cîntăreţ al lui Nicolae Ceauşescu, a colaborat cu Securitatea. Pornind de la o notă din **Academia Caţavencu**, în care e indicat colonelul Oprişor Oniţiu ca ofiţer de legătură cu A.Pă., autorul articolului susţine că a găsit în arhiva Securităţii un „dosărel" în care colonelul notase „să se aibă în vedere continuarea contactelor cu Adrian Păunescu". Ar fi o probă, „cam fără putinţă de tăgadă, că poetul de atunci şi actualul senator mai avusese întîlniri de taină cu Securitatea", la solicitarea căreia „avea, atunci cînd braţul înarmat al partidului i-o cerea, şi rol de agent de influenţă".

Aşteptăm şi alte dezvăluiri...

TEME AMERICANE

sîntem în stare!

În spatele conceptelor din categoria „corectitudinii politice“ stă gîndirea democratică cea mai avansată de astăzi. Cine nu le înţelege, cine vede doar efectele lor distorsionate, rizibile sau – uneori – revoltătoare, cine le respinge *de plano* are probleme de mentalitate, are o gîndire de tip naţionalist şi autoritarist, bazată pe omogenităţi şi pe discriminări. O temă sensibilă la noi, într-o cultură recent ieşită din epoca de istorie comunistă şi în care mulţi intelectuali cred că America trăieşte sub „teroarea“ exercitată de „stîngismul“ din universităţi şi că „discriminarea inversă“ e o „dictatură“ răsturnată, impusă majorităţii de către minorităţi...

Pe marginea acestor prejudecăţi, merită reflectat – între altele – asupra unui lucru, de făcut o comparaţie. Pe de o parte, avem critica la care e supusă America de către inteligheţia românească – şi europeană – din perspectiva omogenităţii şi cu dificultăţi în acceptarea diversităţii extraordinare despre care am vorbit. Pe de altă parte, este examenul intern – şi de fapt mult mai dur, mai necruţător – făcut chiar de către americani, care-şi pun necontenit sub semnul întrebării societatea, întorcînd-o pe toate feţele, nelăsînd nimic nedezbătut, nedemontat, neverificat, ne- – în ultimă instanţă – -perfecţionat. Dar e – această din urmă formă de critică – una din perspectiva pluralităţii, a conştiinţei diversităţii, a acceptării alterităţii. „Simpla“ Americă ne predă astfel o lecţie foarte complicată. Dacă vrem şi putem să o înţelegem...

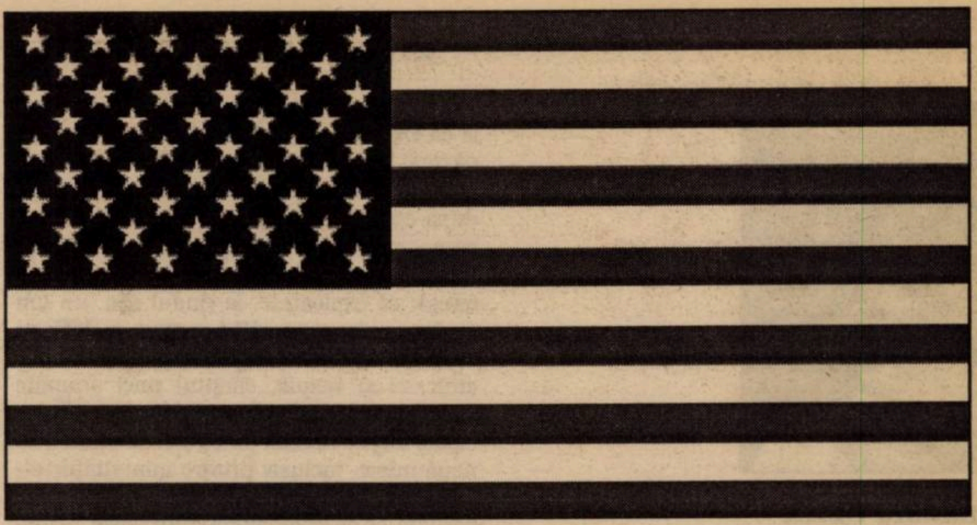

Comunicarea culturală

Paradoxul româno-american

CODRIN LIVIU CUŢITARU

Felul în care conştiinţa colectivă românească percepe americanitatea pune pe gînduri şi trezeşte presupuneri contradictorii. Situaţia este ilustrată de modul nostru de raportare la Lumea Nouă, care conţine nuanţe paradoxale irefutabile. Într-o perspectivă de ansamblu, ele s-ar putea regăsi în curioasa atitudine ambivalentă a „căutarii-respingerii“ permanente. Nu fac, desigur, exerciţii de *captatio benevolentiae*, ci exprim o constantă a acestei comunicări culturale, grefate pe două extreme reprezentaţionale, pe cît de interesante, pe atît de bizare. Prima dintre „percepţii“ se focalizează pe *fascinaţia* necondiţionată pentru America, iar dacă ar fi să o aşezăm în interiorul unui determinism factual logic, cred că explicaţia ei ultimă s-ar putea lega de nevoia salvării *in extremis*, asupra căreia voi reveni ulterior. Cea de-a doua, prin contrast, sugerează *dispreţul* faţă de societatea americană, motivaţia sa axiomatică fiind, în mod invers, revelaţia dureroasă că salvarea comunitară nu intervine concret în istorie, nici măcar prin medierea Lumii Noi. Brusc, imaginarul naţional – responsabil pentru „fascinaţia“ de extracţie utopică – sucombă în faţa manifestării dure, desacralizatoare, a evenimentului anodin şi devine „dispreţ“. În ciuda efectelor nefaste (vezi, bunăoară, blocarea în clişeul cultural sau confuzia axiologică), antinomia supravieţuieşte la nivelul mentalităţilor româneşti, intrigînd orice analist onest care acceptă virtuţile ştiinţifice ale antropologiei. De aceea, nu ar fi nepotrivit ca el să înceapă cu un scurt excurs psihanalitic.

Probabil că principala problemă a filoamericanismului românesc derivă dintr-o aşezare superficială în fenomenalitatea americană. El rămîne des în planul comportamentului extern, mimetic, şi refuză o asumare de profunzime. Nu ar fi exclus ca fascinaţia americană să vină la români din acea latură a subconştientului de grup, devotată creării unui mit al mîntuirii *in corpore*, invariabil generate de forţe exterioare comunităţii, aparţinînd transcendenţei absolute. Altfel spus, o mîntuire *dată*, oferită prin graţie, după principiul *deus ex machina*. Simbolic vorbind – mai ales din perspectiva istoriei moderne –, acest impuls subliminal a suprapus „binele“ transreal cu dezvoltarea fabuloasă a naţiunii de peste Ocean, căreia, datorită prezenţei sale miraculoase în tribulaţiile mondiale, i-a atribuit dimensiuni mitologice. Nu pare din cale-afară de surprinzător pentru un spaţiu supus apăsării totale a „terorii istoriei“, după cum observa Eliade. Colectivitatea nu a reuşit să-şi reprime dorinţa obscură de a proiecta simpatii, aspiraţii, aşteptări şi afecţiune în artefactul ficţional, pe care şi l-a construit singură şi l-a numit, generic, „America“.

Interesant rămîne faptul că antiamericanismul românesc se naşte la fel de firesc, devenind în plus complementar atracţiei culturale descrise mai sus. El apare atunci cînd constructul imaginar trece subit prin grila rigidă a realităţii şi se năruie aidoma unui castel de nisip. America este reprezentarea mîntuirii „din afară“, neputînd fi totuşi conceptualizată în starea materială, concretă, de „înăuntru“. O „salvare“ amînată continuu, care transformă dulceaţa speranţei în amărăciunea frustrării. Sîntem, din punct de vedere psihanalitic, aproape de ceea ce Freud numea *Unheimlich/straniu*, un fel de înstrăinare abruptă de ceva altădată preţuit excesiv, o alienare oarecum neplauzibilă într-un mediu (încă) rezonant afectiv ori, cu alte cuvinte, o defamiliarizare a familiarului. „Dispreţul“ substituie „fascinaţia“, iar marca lexicală „filo-“ se înlocuieşte cu opusul „anti-“. În acelaşi timp, corect ar fi să observăm însă că stările se află mai curînd într-un fel de coexistenţă, absolut acceptabilă în zona ambiguităţilor psihocolective. Un paradox cultural similar celui din povestea (adevărată) cu profesorul Fulbright de la Universitatea din Iaşi, care, timp de un semestru, şi-a delectat studenţii de la masterul pe studii americane cu incursiuni ironice în tipologiile propriei civilizaţii (SUA). Cînd o singură dată a vrut să fie serios, vorbind despre adevărata Americă a liberalismului atavic, apărat chiar cu preţul războiului, el a stîrnit mînia mai tinerilor săi colaboratori. Aceştia descopereau că singurii „filoamericani“ cu acte în regulă din întreaga Moldovă (ei înşişi) erau de fapt „antiamericani“. Un paradox ireconciliabil şi ireductibil. Totuşi, nu devastator. Acel *pleasure in pain* de care vorbea Gabriel Liiceanu.

Prin urmare, nu rezolvarea acestui antagonism „liniştit“ trebuie să ne intereseze, întrucît rezultatele analizei ar fi – uşor de anticipat – neconcludente. Captivantă mi se pare cauza lui supremă, şi anume vicierea schimbului de mesaje precise şi inteligibile între nişte lumi suficient de diferite, România şi America. Există două viziuni hermeneutice ale celei dintîi asupra celei de-a doua, în egală măsură false, articulate pe fondul vicierii grave a *dialogului cultural*, viciere care merge chiar pînă la absenţa unei comunicări reale. Dintre factorii care au dus aici, trei par dominanţi, din cauza implicaţiilor lor de ansamblu: *istoric*, *psihologic* şi *fenomenologic*. Ei acoperă tot spectrul de anomalii situaţionale, suprapunînd elementul individual cu cel colectiv. Nu lipsită de interes este, de asemenea, menţionarea faptului că interacţiunea acestor cîmpuri antropologice oferă posibilitatea perspectivei simultane în plan sincronic şi diacronic.

Din punct de vedere istoric, „neinteligibilitatea“ culturală a modelului american pentru spaţiul românesc trebuie legată de incongruenţa metodologică între experiment (SUA) şi tradiţie (România). O societate conservatoare, creată pe deprinderi arhaice imuabile, nu reacţionează consistent la stimulii mobilităţii permanente şi ai construcţiilor experimentale. America este, prin definiţie, o cultură a inovaţiei şi a prospecţiei, pe cînd România – una a repetiţiei şi a retrospecţiei. Diferenţa se stabileşte între dinamic şi autarhic, circumstanţă întrucîtva legată şi de specificitatea continentală a civilizaţiilor în discuţie. Statele Unite reprezintă o „lume nouă“, ridicată din valuri succesive de emigraţie, şi se manifestă ca o societate a indivizilor, supusă mişcării şi transformării (inerente instabilităţii acestora). Dimpotrivă, ca veche ţară europeană, România rămîne o cultură a grupului, abordînd ca prioritate absolută colectivitatea (permanentă ei), şi nu persoana (receptată în dimensiunea sa fundamental mutabilă). Competiţia Lumii Noi se desfăşoară, ilustrativ, la nivelul ipostasic, exacerbînd violenţa individuală, pe cînd concurenta europeană are loc în plan colectiv, declanşînd conflictele etnice şi războaiele. Fără îndoială, istoric judecînd lucrurile, dialogul cultural româno-american se întemeiază pe o invers proporţionalitate practic insurmontabilă. Aceea între *ce se întîmplă* şi *ce se vede* în fapt.

Din unghi psihologic, situaţia nu pare mai îmbucurătoare. Substratul european irepresibil, deja menţionat, a determinat în România o orientare preponderent intracontinentală, care nu ar fi fost periculoasă în sine, dacă treptat nu ar fi dat naştere la stereotipuri culturale. Direcţia profranceză şi – ceva mai sporadic – progermană le-a creat elitelor (şi mai apoi, prin intermediul lor, comunităţii în general) complexul de superioritate al bătrînei civilizaţii. Americanii sînt superficiali şi trăiesc, intelectual, într-un fel de prizonierat al *kitsch*-ului, în timp ce românii (în postura de europeni de primă mînă) pot fi caracterizaţi ca adînci, contemplativi şi plini de resurse spirituale. În mod natural, clişeul subliminal a generat o absenţă a comunicării culturale autentice, proiectînd-o în spaţiul iluzoriu al schimbului de prejudecăţi.

În sfîrşit, fenomenologic vorbind, America rămîne un construct ficţional prin însăşi istoria ei, încurajînd astfel preluările mitologizante din tradiţiile europene, inclusiv din cea românească. Intrarea Lumii Noi în conştiinţa locuitorilor vechiului continent este un proces fundamental mediat de creaţiile alegorice ale aventurierilor (din categoria lui John Smith şi Th. Morton) care imaginează un teritoriu mirific, supus transcendenţelor de tot felul. Cel mai des el va fi identificat cu Noul Canaan, un „pămînt al făgăduinţei“ modern, „promis“ simbolic puritanilor oprimaţi de către James Stuart spre moştenire. Ei transformă geografia şi, implicit, istoria care începea atunci, în artefacturi *estetizate*, *ficţionale*, menite să supravieţuiască mult timp în subconştientul comunitar european. Dimensiunea miraculoasă a Americii nu dispare nici mai tîrziu, cînd semnele sale culturale sînt reperabile, din nou, în sfera mitologicului: turnul din sticlă şi oţel ca semiotică a Babelului, prezenţa fabuloasă în istoria mondială, experienţa „tuturor posibilităţilor“, eliberarea ontologică etc. Dialogul cultural s-a focalizat astfel pe exacerbarea reprezentaţională şi devierea legendară. Realul a devenit, neştiut, ficţional.

În concluzie, rămîne indubitabil faptul că paradoxul comunicării culturale româno-americane este insolvabil în viitorul apropiat. Ieşirea din cadrul inteligibil al schimbului de semne şi mesaje pare prea adîncă pentru a fi depăşită repede. Experimentăm o iubire dureroasă pentru SUA, dramatică pînă la un punct prin contradicţiile şi sfîşierile ei, iar acest lucru mi se arată interesant, demn de explorări estetice de anvergură. Trebuie să recunoaştem – de ce nu? – că, din punct de vedere cultural, trăim mai curînd un „vis american“ despre „americanitate“, fiind la fel de deschişi, în plan reprezentaţional, la provocările simbolice ale Lumii Noi, ca şi americanii înşişi. Singura diferenţă ar consta în faptul că ei sînt în plan istoric.

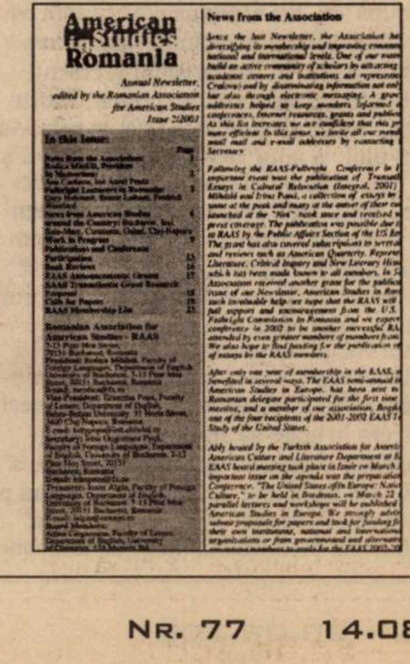

A apărut numărul al 2-lea al publicaţiei **American Studies in Romania**, buletin anual al Romanian Association for American Studies (Asociaţia Română de Studii Americane). Editor: Cosana Nicolae. E o tipică „newsletter“, publicaţie de informare internă, destinat membrilor Asociaţiei. În sumar: fireşte, informaţii diverse despre viaţa Asociaţiei, despre departamentele de studii americane de la universităţile din ţară, despre lucrări pe care bursieri români le au în pregătire la universităţi străine, anunţuri de reuniuni ştiinţifice, recenzii, impresii, note „in memoriam“ despre anglişti şi americanişti români dispăruţi recent dintre noi. Pe ansamblu, o publicaţie utilă, plină – fireşte – de informaţii...

Cui i-e frică de America?

LIVIU ANDREESCU

EDWARD BEHR

Edward BEHR

O Americă înfricoşătoare

Traducere din franceză de Doina Jela-Despois, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, 328 p., f.p.

Edward Behr a devenit cunoscut publicului din România după difuzarea pe posturile de televiziune a documentarului său despre Ceauşescu şi a interviurilor ce i-au urmat. Nu e de mirare, aşadar, că Editura Humanitas a ales să publice în română volumul său **O Americă înfricoşătoare**. Alegerea se prea poate să fi fost una justificată editorial, rămîne însă de văzut în ce măsură volumul va ajuta cu adevărat cititorul român să înţeleagă lumea de dincolo de Atlantic. Mai ales că, din cîte cunosc, este primul volum accesibil publicului care discută împreună fenomene precum corectitudinea politică, feminismul radical, psihoterapia sau chestiunea oraşelor-bunker.

Deşi Behr nu pare să realizeze acest lucru, misiunea pe care şi-o asumă este extrem de ingrată: pe de-o parte, volumul ne prezintă America anilor '90 ca o Americă a exceselor de tot felul, o veritabilă mare de patologii sociale; pe de altă parte, reacţiile care se nasc peste Ocean ca răspuns la excesele mai înainte pomenite sînt clasificate ele însele ca excesive. Iar Edward Behr se face şi el părtaş la fatalismul care, în opinia sa, macină societatea nord-americană. De pildă, după ce se arată surprins de naivitatea cu care americanii îmbrăţişează tot felul de teorii şi clişee catastrofice, autorul nu se fereşte să exploateze, la rîndul său, un ton profetic-milenarist: „Văd venind, o dată cu accentuarea unui separatism nu numai etnic, ci şi sexual, sfîrşitul unei anumite unităţi care pînă în prezent a constituit principala forţă a acestei ţări. Văd născîndu-se o nouă mînie, inclusiv printre minorităţile etnice care au beneficiat cel mai mult de prosperitate şi de campaniile antirasiste demodate sau chiar discreditate astăzi. Văd crescînd o nouă intoleranţă, un nou apel la violenţă între bărbaţi şi femei şi o foarte ciudată tendinţă spre autocenzură într-o ţară unde libertatea de informare este sfîntă. Văd, în fine, o nouă Americă, purtătoare de ideologii false gata să contamineze restul lumii“ (p. 21). După asemenea pasaje oraculare, nu mai e de mirare că, în bună grilă apocaliptică, coperta din spate titrează: „Pentru cititorul român care a traversat deja un coşmar al istoriei, prefigurează oare *această* Americă, cu angoasele şi obsesiile ei, întîlnirea cu viitorul lui apropiat?“.

Teroarea americană

America înfricoşătoare nu păcătuieşte prin ceea ce descrie (prin grila ziaristică cu care filtrează faptele), ci prin faptul că emite concluzii sociologice pornind de la premise jurnalistice. De altfel, fapt deloc surprinzător dacă avem în vedere cariera de jurnalist a autorului, selecţia evenimentelor şi substanţa narativă a textului sînt puncte comparativ solide ale volumului. Cititorul care se află în căutare de poveşti şocante despre America, poveşti care pun uneori în discuţie limitele mecanismelor justiţiei ori practici de anvergură naţională, precum psihoterapia, se va simţi fără doar şi poate satisfăcut. Edward Behr detaliază cu grijă istorii precum persecuţia unor profesori din campusurile americane pentru remarci „anodine“ considerate sexiste; regulamentele universitare care definesc cu maximă largheţe hărţuirea sexuală sau care le cer îndrăgostiţilor să solicite consimţămîntul verbal şi expres al partenerului pentru orice gest ce presupune atingerea acestuia din urmă; procese penale care sfîrşesc prin condamnarea acuzatului sub acuzaţii emise de presupuse victime, în urma unor revelaţii de memorie recuperată, dar în lipsa oricăror probe materiale; obsesia americană a abuzului sexual asupra copiilor, materializată într-o isterie a acuzaţiilor la adresa membrilor familiei sau instituţiilor de învăţămînt; incidenţa extrem de ridicată a cazurilor de persoane care se declară victime ale răpirilor extratereste; în fine, violenţa care generează fenomene precum crearea de bunkerviluri (cartiere periferice, separate de oraş, autosuficiente, patrulate de miliţii private care legitimează vizitatorii).

Dacă America este atît de măcinată de patologie pe cît susţine Behr, atunci fără îndoială că răspunsul cetăţeanului unei astfel de societăţi nu poate fi decît radical. Sau? Pare bizar, dar **O Americă înfricoşătoare** joacă, convenabil, pe două fronturi – incriminează, pe de-o parte, America bigotă, obtuză, naivă şi mai ales violentă; şi America purismului fanatic, generat ca răspuns înaintea obtuzităţii, patologicului şi violenţei excesive, pe de altă parte. Deşi se plînge insistent de criminalitatea ridicată care macină Statele Unite, de pildă, şi după ce recunoaşte că violul e *departe* de a fi o chestiune marginală în viaţa americană (p. 28), lui Behr îi vine totuşi greu să accepte că americancele din campus au de ce să se teamă foarte tare pentru integritatea lor fizică şi psihică. După cum afirmă într-o observaţie debilă argumentativ şi de un gust îndoielnic, „cînd întîlneşti fete în pantaloni scurţi ... cu nişte muşchi de toată frumuseţea obţinuţi printr-un *body-building* intens, alături de băieţi ai căror fizic este ... mai aproape de al lui Woody Allen, ne punem obligatoriu această întrebare: *unde şi cine* sînt aceşti obsedaţi sexual...“ (p. 31).

Anumite imagini sînt pur şi simplu exagerate. De pildă: „Din nefericire, teoriile aberante şi pseudoştiinţifice [melaninismul], dorind cu orice preţ să scoată în prim plan afrocentrismul, se propagă din ce în ce mai mult, cu aprobarea oficială a diferitelor administraţii şcolare, în programele unor şcoli şi chiar universităţi“ (p. 196). E greu de crezut, apoi, că universităţile americane sînt pradă unui „climat de teroare“ (p. 59), dominate de un „mccarthyism intelectual“ (p. 46) sau de un „dictat al militantelor feministe“ (p. 46). Nu de alta, dar, o recunoaşte şi autorul, numărul feministelor radicale sau ai adepţilor PC (*political correctness*) este comparativ scăzut şi e improbabil că într-un astfel de context tuturor profesorilor le este frică p. 50 şi urm.), sau că marea majoritate a universitarilor poate sta pasivă (p. 285). Căci, să ne înţelegem, nu este aici vorba de ingerinţa autorităţilor statului în treburile universităţilor, şi nici de legi ale statelor federale, ca pe vremea mccarthyism-ului veritabil, ci de decizii ale administraţiilor instituţiilor de învăţămînt şi de regulamente interne acestor instituţii. Dintre cele cîteva cazuri de persecuţie a profesorilor acuzaţi de afirmaţii sexiste, rasiste sau neconforme spiritului corectitudinii politice, unele (de pildă cel al profesorului J. Donald Silva, prezentat aici la pp. 52-53), deşi nu toate, s-au dovedit a fi de fapt destul de controversate.

O altă Americă?

Chiar şi aşa, principalul neajuns al volumului lui Edward Behr este că acesta expune cititorul ne-american la o serie de concluzii care sînt greu de analizat în lipsa unei imagini mai vaste a culturii americane. Este ilustrativ faptul că, în **Introducere**, autorul vorbeşte despre o Americă a deceniului şapte, puternică, expansivă, privită cu teamă şi admiraţie de europeni; şi, mai apoi, de America distrusă de

---

Ecou de colocviu

M.M. BĂLAŞA

În mod oficial şi formal am fost un participant activ în cadrul recentului microsimpozion* al Institutului pentru Studiul Istoriei Recente (IRIR). Practic, însă, aş fi preferat mai confortabila şi fructuoasa, pentru mine, prezenţă pasivă; iată de ce, într-un fel, m-am bucurat în mod parţial de ambele poziţii. Şi findcă tot m-am aflat undeva între cele două ipostaze ferme, n-am să fac aici o cronică a evenimentului, ci mai degrabă un comentariu adiţional.

Două, în principal, au fost temele întîlnirii. Anume: (1) aceea a întregirii istoriografiei prin interioritatea adusă de mărturia orală; şi (2) aceea a problemei evreieşti. Prima temă a probat atît inerentele dificultăţi ale începutului unei noi metode, cît şi complexitatea şi generozitatea izvorului oralităţii. Totodată, deschiderea istoriografiei către „lumea interioară“ pe care o oferă confesiunea sau scrisul memorialistic aduce binevenitul divorţ faţă de paradigma pozitivist-empiric-factologică, cea exagerat de autoritară, monopolistă, a ştiinţei de tip tradiţional, ori mai degrabă salvarea acesteia prin completare, prin redarea dimensiunii umane şi umaniste, a factorului subiectiv, personalist, implicat în actul sau evenimentul istoric. Voga de aparentă facilitate a apelului la interviu şi la rememorarea subiectivă va ceda curînd în favoarea unei sistematice manevrări şi utilizări a elementului de oralitate. Iată de ce cred că „exagerata“ deschidere a istoriografiei actuale spre tehnica sociologiilor, antropologiilor şi etnologiilor, adică aceea a luării în seamă în chip serios şi esenţial a oralităţii, e un fapt cît se poate de benefic.

Ideea reevaluării antisemitismului în România nu a venit nici ca un apropos în jurul comunicării lui Liviu Rotman (care a vorbit despre felul în care conducerea de vîrf a partidului şi statului punea problema evreiască în anii '50), şi nici măcar ca un apendix sau comentariu în urma sa. Interesant, sau poate simptomatic, ea s-a pus chiar înaintea enunţării şi a susţinerii acestei comunicări. (După, ar fi fost mai puţin cazul, deoarece documentele – citate ale epocii prezentate – erau prea grăitoare.)

Dar poate că dubiul asupra antisemitismului din cadrul istoriei locale nici n-ar mai fi trebuit exprimat, *ca principiu*, deoarece inclusiv în istoria foarte recentă, de după '89, am experimentat cu toţii *capacitatea* căderii unei importante mase populaţionale în barbarismul şi resentimentarul cel mai crunt şi primar. Foarte puţine referinţe au fost făcute, în colocviul IRIR-ului, la anul 1990, adică la primul şi cel mai ceţos an al recentei socio-politici româneşti. Anul respectiv va rămîne pentru totdeauna marcat de violenţă şi intoleranţă la nivel naţional. Atîta vreme cît un procentaj foarte însemnat din poporul român, manipulat sau conştient, din liberă voinţă ori prostit de forţe obscur-conducătoare, era în stare să revoce anularea pedepsei cu moartea, mai mult decît atît, era în stare să sprijine intervenţia criminală a maselor de mineri (şi chiar a făcut-o!), ba şi mai mult, ar fi pus mîna pe topor ca să impună „ordinea şi liniştea“ prin crimă premeditată (miile de telefoane şi de scrisori de ameninţare, ca şi bătăile din cadrul campaniilor electorale probînd lucrul acesta), adică atîta vreme cît părţi însemnate ale conştiinţei şi muşchiului românesc erau decise să facă moarte de om, lucrurile sînt definitiv clare! E clar că *putem* fi neoameni, necivilizaţi, bestii! Cel puţin pentru mine, atunci, în 1990, orice chestionare sau îndoială referitoare la capacitatea umană de a fi inuman a dispărut. Dacă românii au putut deveni atît de uşor anti-maghiari şi anti-români, cum s-a petrecut în evenimentele acelui debut de democraţie debilă, nu mai am nevoie să văd toate cele trei volume de documente publicate de Liviu Rotman despre antisemitismul interbelic şi intrabelic românesc. După 1990 am aflat în mod nemediat că inclusiv românul poate ajunge barbar, că virtualmente sîntem şi noi oricînd în stare să decădem de la standardele morale cu care momentele de necriză ori de silită „ordine“ socială ne obişnuiesc să ne lăudăm. În anii '30-'40 era mult mai simplu ca o serioasă parte a populaţiei să fie cît se poate de antisemită, deoarece contextul intern şi internaţional favorizau lucrul acesta. Iată de ce, azi, nu mă-ndoiesc: românii de-atunci *au fost* antisemiţi, chiar dacă doar în parte, o parte oricum reprezentativă (orice segment populaţional fiind demn de luat în calcul şi reprezentativ *per se*). Iar apoi, cine mai are nevoie de a nega posibilitatea cuiva, individ sau grup, de a fi capabil de ură, de resentiment, de minciună şi calomnie, de crimă? Le-am văzut pe toate acestea *la lucru*, adică *făurind istorie* la modul cel mai propriu, evident şi eficient, în 1990. Le-am văzut atunci în România, apoi în mai toată fosta Iugoslavie, spulberînd tot mitul „superiorităţii“, fraternităţii şi indulgenţei europene. Aşadar, cea mai recentă istorie arată că nu ne-am schimbat; şi chiar dacă cei de ieri n-ar mai persista, cei de astăzi sînt cel puţin virtualmente exact ca cei de ieri. Iată de ce orice scuză, detaliu colocvial sau cochetărie sofistă e o şmecherească şi nedemnă salvare a unui orgoliu ruşinos, inutil.

P.S. O fază interesantă a fost generată, spre finele colocviului, de întrebarea profesorului Pippidi, referitoare la rezolvarea „problemei evreieşti“ prin schimbarea numelor. Întru candidă exemplificare s-a ridicat atunci bătrînul şi admirabilul etnolog Harry Culer, care şi-a amintit că gestul românizării onomastice survenise în virtutea, totuşi, a unor intenţii politico-sociale pozitive. În cazul său, cu prilejul depunerii unui articol în vederea publicării, Mihai Pop, directorul Institutului de Etnografie şi Folclor, i-a transformat ultimul „r“ în „a“, pretextînd, în binecunoscutu-i stil diplomatico-şugubăţ, că e mai american aşa. Oricum, Haralambie Culea a redevenit Harry Culer abia în 1990. Reflectez şi adaug: toate acestea, spre totală deosebire de colegul său de şcoală sociologică gustiană, Harry Brauner, care s-a născut şi a murit Harry Brauner, nemodificîndu-şi sau nemodificîndu-i-se vreodată numele. Nici n-avea nevoie. În cazul său, problema evreiască a fost rezolvată altfel: scurt, imediat, radical şi definitiv. De pe scaunul de prim director al aceleiaşi instituţii, Harry Brauner a fost aruncat şi ţinut cinsprezece ani în temniţă grea. După care (normal, nu-i aşa?), n-a mai călcat deloc prin acelaşi institut de folclor.

---

* Vezi semnalarea din **Observatorul cultural** nr. 74. Simpozionul s-a desfăşurat în Bucureşti, la sediul Institutului, vineri 18 iulie. (*N. red.*)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

patologii sociale a acestui sfîrşit de secol, o Americă dînd semne că va avea soarta marilor imperii trecute de apogeu. Pentru cel ce cunoaşte cît de cît cultura americană, criza de astăzi (să acceptăm de dragul argumentului că este vorba despre o criză) e departe de a fi atît de specială pe cît doreşte Behr să credem. Fireşte, în campusuri au loc scene tragicomice şi destul de multe instituţii de învăţămînt superior au instaurat coduri de comportament care miros de la o poştă a produs de administratori zeloşi, dar inculţi politic. Tot aşa, literatura feministă de valul al treilea (ca şi cea din primele două valuri) e compusă dintr-un număr de texte importante, din lucrări decente de exegeză şi o cantitate de maculatură uneori stridentă. (Feminismul nu e, bineînţeles, singura disciplină sau doctrină despre care se poate spune aşa ceva.) Multe titluri de teze sau seminarii sună caraghios şi neserios. Obsesia psihoterapiei, atît de străină nouă, este un fapt real peste Ocean, şi un număr considerabil de americani se lasă pe mîinile unor terapeuţi mai mult sau mai puţin buni şi oneşti. Mulţi dau crezare unei sumedenii de teorii cu privire la psihicul uman care, la o examinare mai atentă, par simpliste, bizare şi în fond transparente. Mai grav, America e încă un stat unde incidenţa violenţei e mult peste limitele acceptabile, unde accesul copiilor la arme e o problemă gravă, unde sentimentul nesiguranţei afectează anumite pături sociale.

Toate aceste lucruri sînt adevărate, deşi de cele mai multe ori accentele lui Edward Behr îmi par prost plasate. Problema e însă sugestia **Americii înfricoşătoare**, uneori explicită, dar mai ales implicită, că Statele Unite trec azi printr-o perioadă nemaivăzută de declin. Privind pe rînd la chestiunile aduse în discuţie de Behr, pare totuşi destul de clar că nici una dintre problemele discutate nu este nici nouă, şi nici nu are o amploare neobişnuită. Universităţile au fost întotdeauna un punct de forfotă şi aprigă dispută culturală, fie că este vorba de începuturile mişcărilor de emancipare socială de la finele anilor '60 şi începutul anilor '70, de represiunea mccarthyistă din anii '40 şi '50, de naşterea – şi, mai tîrziu, reprimarea – stîngii liberale în anii '20 sau de revoluţiile canonice ale secolului XIX. Vorba lui John Searle: „Nu-mi aduc aminte de vreun moment în care educaţia americană să nu se fi aflat în stare de «criză»". *Curriculum*-ul a rămas în permanenţă un subiect de discuţie aprinsă pe parcursul întregii istorii culturale a Statelor Unite. Nivelul de cultură al absolvenţilor de liceu sau facultate nu a scăzut brusc, iar ultimii 20 de ani au înregistrat ceva succese în privinţa educaţiei medii. (În anii '60, o parte relativ mare din absolvenţii de liceu minoritari erau semianalfabetizaţi, cum nu mai este cazul acum, spre exemplu.)

Nici excesiva încredere a americanilor în psihoterapie nu e un fenomen nou, în sine şi ori prin cotele atinse. În anii '70 lucrurile stăteau la fel, doar că, probabil, ceva mai puţini americani îşi permiteau un asemenea lux. (Să nu uităm, de altfel, că moda psihoterapiei a venit din Europa, unde era apanajul claselor înstărite.) Pe de altă parte, cred că e important de înţeles care sînt rădăcinile mai adînci ale acestei veritabile culturi psihanalitice în Statele Unite. Ea mi se pare greu de disociat de importanţa pe care o au puritanismul în general, şi în particular milenarismul şi evanghelismul, în viaţa americană. Este vorba de aceleaşi imagini ale salvării, strămutate de pe scena revivalismului religios, ubicuu încă de la începutul secolului XVIII pe tărîmul american, în cabinetul psihoterapeutului. Exorcizarea răului capătă acum o dimensiune laică, dar rămîne asociată unui sentiment de vinovăţie de sorginte religioasă. Frecvenţa cu care este practicată terapia de grup apropie şi mai mult psihoterapia de salvarea sufletelor. Probabil că febra OZN-urilor se pretează la o interpretare similară. Cert este că a pune totul pe seama unei naivităţi de proporţii naţionale pare teribil de simplist.

În fine, Behr insistă asupra dimensiunilor violenţei şi repercusiunilor pe care aceasta le are asupra societăţii de peste Atlantic. Fără doar şi poate, chestiunea este una dintre cele mai serioase. Trebuie însă din nou spus că problema violenţei este departe de a fi una recentă. Bănuiesc, de altfel, că acest lucru nu mai are nevoie de o demonstraţie.

Concluzie

Nu încerc să contest faptul că problemele puse în discuţie de Edward Behr nu ar fi demne de luat în seamă sau că Statele Unite nu suferă de pe urma unora dintre excesele discutate în **O Americă înfricoşătoare**. Şi totuşi nici una dintre chestiunile analizate în volumul de faţă nu este insolită sau specifică deceniului care tocmai s-a sfîrşit. Una peste alta, America a supravieţuit cu succes, vreme de cîteva secole, unor astfel de fenomene. Iar din volum lipsesc cu desăvîrşire argumente care să sugereze că ulciorul american *nu* va mai merge din nou la apă.

Behr a ales să vadă de data asta jumătatea goală a paharului – o opţiune de înţeles de la un punct încolo. Din nefericire, pe altarul pesimismului autorul sacrifică o explorare mai în adîncime a problemelor Americii contemporane, necesară măcar din perspectiva concluziilor pe care le avansează. Este astfel ilustrativ că, spre exemplu, critica lumii academice se bazează pe idei şi investigaţii ce vin dinspre latura conservatoare a lumii americane (D'Souza, Kimball, Richard Bernstein). Or, se ştie că stînga americană – care pentru Behr apare imposibil de distins de adepţii PC şi de feministele radicale – este azi angajată într-o critică severă şi suficient de fructuoasă a „escapismului" sau „separatismului" unora dintre universitarii americani, fără să piardă din vedere pericolul conservator. Ea nu îşi găseşte însă locul aici. Tot aşa, Behr se lamentează în privinţa unor obscure teorii care utilizează argumente ce ţin de ereditate pentru a promova afrocentrismul, fără să aibă în vedere scrieri cvasirasiste, prin presupoziţii şi argumente – precum **The End of Racism** a lui D'Souza sau **The Bell Curve** a lui Charles Murray şi Richard Herrnstein – cu mult mai populare şi mai bine receptate în lumea academică americană şi în afara ei.

Agenda de dreapta a lui Behr şi fatalismul specific acesteia sînt, aşadar, responsabile pentru cîteva dintre viciile importante ale **Americii înfricoşătoare**. Viciul de fond, impardonabil, rămîne însă febrilitatea cu care autorul emite generalizări ce ţin de sociologie fabricate cu unelte ce ţin de jurnalism.

America – un colaj paranoid?

COSANA NICOLAE

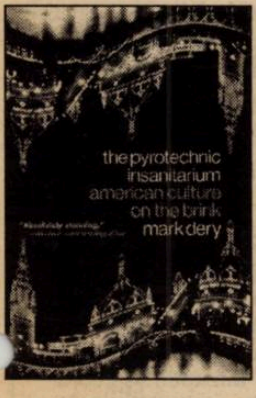

Mark Dery
The Pyrotechnic Insanitarum. American Culture on the Brink
Grove Press, New York, 1999

În ajunul nevrozei generalizate induse de virusul milenar Y2K, cînd lumea citea ca semn al apocalipsei apariţia jocurilor cu prinţesa Diana în formă ciberandroidă, Mark Dery a publicat o analiză a diverselor patologii americane în cartea sa **The Pyrotechnic Insanitarium. American Culture on the Brink**. Pirotehnia sa verbală a fost numită „un ghid al azilului reprezentat de lumea modernă" (J.G. Ballard), dar şi „un barometru psihic uşor dezlînat şi obscur într-un mod cît se poate de atrăgător" (Nick Caldwell), un amestec ilar şi terifiant, în acelaşi timp. După cum spune şi Dery în cuvîntul său introductiv, „cititorii care se aşteaptă la o expunere punct cu punct şi la o acumulare metodică a dovezilor, adică o peroraţie în care fiecare fir pierdut este prins şi fiecare adevăr dezvăluit, sînt sfătuiţi să renunţe la orice speranţe", înainte de a începe lectura.

Dery, autor al cărţii **Escape Velocity** (1996), o critică a „cyberfuturismului", cunoscut printr-un manifest al „blocajului cultural", a antologat aici o serie de articole pe care le-a publicat în ultimii ani în reviste anticanonice, cum ar fi **The Village Voice** din New York. Adunînd o mare cantitate de material, Dery dezvăluie cîteva din exagerările ridicole şi dramatice ale presei americane. Prin urmare, cultura populară/de masă americană este menită să satisfacă nevoi şi dorinţe obscure – un fenomen incapabil de a elibera consumatorii din fabrica de vise sau de a-i convinge să-şi recicleze apetitele. Dery compară America modernă, obsedată de *glitz* şi de jocuri de noroc, cu un parc de distracţii enorm, un paradis de mucava ce poate fi, în acelaşi timp, un azil de nebuni, un *montagne-russe* (*roller coaster*, pentru conformitate lingvistică) cu structura şubrezită.

Într-un incendiu din anul 1911, Dreamland, atracţia „de vis" de pe faleza din Coney Island a devenit „o scenă demnă de Salvador Dali", cu animalele de la circ luînd-o la goană pe străzi şi palatele de mucava topindu-se în flăcări. De la acest „azil pirotehnic" începe deci excursul critic al lui Dery, locul respectiv fiind luat ca reper pe post de oglindă distantă, pentru preocupările noastre de acum, pentru cultura de consum, spectacolele groteşti şi parcurile de distracţii.

Dery este un acerb critic social ale cărui comentarii explozive pulverizează totul, lansînd tirade împotriva extremei stîngi, dar şi a Fondului Monetar Internaţional, pornind de la o premiză împărtăşită de mulţi americani, şi anume că ţesătura societăţii lor se destramă. Dery combină într-un mod ingenios accentele culturale, teoriile academice mai mult sau mai puţin ezoterice (specificate în mulţimea notelor de subsol) şi un stil ironic ca un duş coroziv căruia nu-i scapă nimic. „Carnavalul" înfăţişat de el are drept eroi figuri ca Timothy McVeigh (cel care a pus bomba sub clădirea guvernamentală din Oklahoma acum cîţiva ani), criminali în serie din realitate şi de pe ecran, precum şi clovni terorişti (sic!). Împotriva acestora din urmă există şi o adresă pe web (*www.geocities.com-Colloseum/2430/clown.html*) pentru persoanele care caută să se vindece de traumele produse de întîlnirea cu aceste personaje malefice din legendele urbane. Mai departe, Dery face legătura cu monştrii cu două capete păstraţi în muzee şi ajunge să-l analizeze pe unul dintre cei mai controversaţi artişti contemporani, britanicul Damien Hurst, care îşi „gîdilă" vizual publicul cu animale de fermă secţionate şi păstrate în formaldehidă.

Căutînd rosturile adînci ale culturii americane contemporane, Dery deconstruieşte imagini populare, cum ar fi iconul firmei Nike, oaia clonată, Dolly, cultul Heavens Gate, comunitatea Celebration (unul dintre proiectele sociale încununate de succes ale corporaţiei Disney), operaţiile transmise în direct la televizor de Learning Channel, popularitatea păpuşilor gonflabile, reîntoarcerea carnavalelor cu monştri umani, teama de viruşii care ne mănîncă de vii sau ce încearcă să ne spună Jim Carrey şi posteriorul său o dată cu fiecare nou film. Un eseu tratează reapropierile celebrei litografii a lui Munch, **Strigătul**, exemplificînd încă o dată tensiunile dintre gîndirea modernistă şi cea postmodernă. Autorul se referă la pictorul neosuprarealist Ron English, care în **Angst postmodern – *Strigătul* ca personalitate multiplă**, şi-a contextualizat viziunea despre cultura americană.

Ideea cea mai provocatoare a lui Derry este că rădăcinile acestor stări copleşitoare de anxietate sînt şi reale, dar şi imaginare. Baza lor reală ar fi dată de transformările sociale şi economice aduse de revoluţia cibernetică şi de noua economie globală. Partea imaginară rezidă în patologiile tabloide amplificate şi transmise înapoi de mass-media printr-o buclă de *feedback* accelerată. Dery consideră că trăim într-o vreme a schimbărilor accentuate în privinţa rolurilor sexelor, valorilor familiale şi a altor repere ce ţin de *status quo* şi îşi exprimă mirarea pentru modul în care cultura este creată şi apoi regurgitată, considerînd că mass-media americană a dus la o dependenţă accentuată de tehnologie, realitate virtuală şi ciberspaţiu.

O lectură superficială a cărţii ar putea-o califica drept o altă lamentaţie pe marginea crizei culturii. Alţi analişti pesimişti ai culturii americane văd plaja din atît de incriminata zonă Coney Island ca un fel de indiciu pentru deşeurile culturii de consum americane sau fiecare *show* al lui Jerry Springer ca semn al sfîrşitului democraţiei. În cazul său, pe post de curator al muzeului de orori americane, Dery alcătuieşte pur şi simplu un catalog de excese şi aberaţii culturale, pe care le preia din *talk shows*, ştiri, seriale TV, desene animate, reclame, arhitectură şi ciberspaţiu, relevînd o Americă – sau poate numai o Americă newyorkeză – aflată pe marginea prăpastiei, pierdută între real, imaginar, hiperreal, după cum spune Jean Baudrillard, şi dezastru. Singurul reproş care i s-ar putea aduce ar fi acela că, indexînd atare colecţie de aberaţii, preia lucrurile doar din auzite. De exemplu, spre deosebire de el, Andrew Ross, un alt împătimit al culturii de consum, şi-a petrecut un an în comunitatea Celebration, alcătuind un studiu de caz etnografic la faţa locului. Dery este mai mult un spectator distant, dar atent, cu un stil informat şi inteligent, fără a căpăta tonul apocaliptic al altor profeţi ai catastrofei, cum ar fi Paul Virilio.

Cartea descrie un spaţiu, unde adularea celebrităţilor se produce cu o fervoare religioasă, unde profeţii diverselor culturi calpe le cer prozeliţilor să pună mîna pe arme şi să se sacrifice prin sinucideri în masă, unde mass-media este canalizată de la o frenezie la alta sau unde extremiştii antiguvernamentali vorbesc deja de o posibilă succesiune la putere. Citind-o, ne putem întreba alături de Mark Dery dacă ne aflăm la începutul unei epoci a Iraţionalităţii. Sau premoniţiile declasării care bîntuie America reprezintă doar o febră a mileniului – aceeaşi stare maniacală care se propagă în cultura occidentală la fiecare o mie de ani?

Anatomia modernităţii – anatomia unei crime?

OCTAVIAN LIVIU LOGIGAN

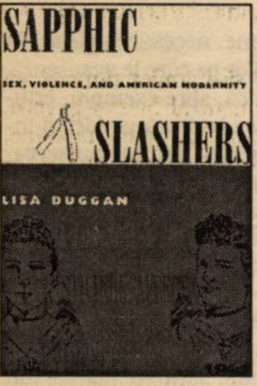

Lisa DUGGAN
Sapphic Slashers: Sex, Violence, and American Modernity
Duke University Press, Durham and London, 2000, 312 p.

Cartea Lisei Duggan, **Sapphic Slashers: Sex, Violence, and American Modernity** (Duke University Press, 2000) rezistă unei categorizări disciplinare imediate. Studiul relevă concomitent în progresul investigaţiei modernitatea-epistemă a lui Michel Foucault, modernitatea ca determinism discursiv prin intermediul căruia se frustrează democraţia şi se instituie inegalitatea socială şi, în fine, modernitatea (americană şi de pretutindeni) ca proiect didactic ce poate aviza în mod pozitiv strategiile contemporane de politică identitară. Ancorarea în textura istorică a unei crime (produsă în contextul suprematismului sudist decadent al Memphis-ului anului 1892) care a canalizat o logoree transdisciplinară pe plan local şi pe plan global este pentru Lisa Duggan un prilej de a marca logica unei moşteniri politice, precum modernitatea americană, atît textual (printr-un ingenios colaj documentar-eseistic), dar şi subtextual (retorica sa de persuasiune este deseori nuanţată involuntar de autoritatea pe care discursul instituţional al trecutului o exercită asupra percepţiei contemporane a unor naraţiuni culturale). Protagonistele crimei safice, Freda Ward şi Alice Mitchell, precum şi mai cunoscuta aboliţionistă Ida Wells îşi plasează discursurile apologetice şi revendicările sociale într-un parcurs discursiv în care planul lor noţional şi nominal este implicit ideologizat prin apariţia la acel sfîrşit de secol a unui Kraft-Ebbing, a unui Marx sau a unui Abraham Lincoln. Ideologic vorbind, imposibilitatea folosirii unui limbaj depolitizat este concluzivă pentru statutul geniului şi rasei.

Credibilizarea culorii locale este unul dintre factorii motivaţionali care au stat la baza excursului critic şi totodată modalitatea genealogică prin care Lisa Duggan înţelege să inducă, în afara unui climat, întreaga panoplie de mecanisme care generează spaţii de percepţie şi seriile binare în perimetrul cărora se conturează identităţi discursive. Împotriva acestor identităţi esenţiale şi abuzive, contemporaneitatea şi politica sa, care convoacă programatic o motricitate identitară aciclică şi revocă posibilitatea unui spectru unificator de reprezentare şi vizibilizare, poate beneficia activ prin cunoaşterea oportunităţilor instituţionale de identificare a trecutului. Dacă antiesenţialismul produce o reprezentare a spaţiului privat ca fiind implicat activ în modelarea identitară, esenţialismul comunităţilor de discurs, prin minimalizare şi marginalizare, deduce o demografie identitară, ale cărei posibilităţi de redimensionare ar trebui să facă obiectul politicii contemporane. Într-un eseu anterior (**Queering the State**, 1994), Duggan, care predă acum în cadrul programului de Studii Americane de la New York University, susţinea necesitatea întoarcerii pe arena politică la un esenţialism strategic. Prin aceasta ea se referea la o modalitate discursivă prin care termenii esenţiali să fie conştientizaţi ca o plusvaloare sustrasă contextului iniţial, care, chiar şi în absenţa unei descrieri sau redescrieri identitare în termenii antiesenţialismului, generează în mod pertinent vizibilizarea şi elucidarea socială a individului şi comunităţii.

Naraţiunea-crimă sau crima pasională safică aleasă ca exemplu de creare a modernităţii este un eveniment izolat, a cărui hiperbolizare pare într-o primă analiză cel puţin aleatorie. Totuşi, alegerea este motivată de textura tematică a naraţiunii, de surprinderea retroactivă a unor condiţii discursive care devin esenţiale pentru delimitările populare în legătură cu spaţiile publice şi private, precum şi în legătură cu noţiunea dublă de stil de viaţă. Accentul se pune, pe parcursul firului narativ al crimei pasionale safice, pe opoziţia care se instaurează şi se iterează între cele două spaţii politice (privat şi public sau între „real" şi „reprezentare"), considerîndu-se că această opoziţie este nenaturală şi lipsită de necesitate. Totuşi, prin intermediul amplelor selecţii de articole jurnalistice, al proceselor verbale juridice, al rezumatelor din reviste *soi-disant* scientizatoare şi al selecţiilor literare, dar mai ales prin interacţiunea constantă întreţinută de acestea, revine în atenţie conturul incipient al naraţiunilor omniprezente în prezent. Acest contur expune simultan trăsăturile prin care se identifică esenţial tipul caucazian (şi raţiunile sale economice), tipul afro-american (şi agresivitatea sa atavică presupusă), erotopatologia (sexul ca deviere de la o normă exclusivistă), distincţiile de gen (care reduc posibilitatea identificărilor inedite ale masculinităţii şi feminităţii). Modalitatea discursivă în care aceste trăsături devin factori de cetăţenie şi produc prin definiţie negativă ideea modernă de stat sînt discutate atît din perspectiva iluminatoare a conceptelor şi instrumentelor discursive care iradiază din trecut concepte şi identificări eronate din prezent, cît şi din perspectiva remodelării, strategiilor de rezistenţă vizavi de auto- şi allo-reprezentări anacronice.

Fiecare naraţiune culturală este din punctul de vedere al Lisei Duggan o intervenţie politică, indiferent de gradul de intenţionalitate coercitivă. Paralelismul elocvent dintre naraţiunile crimei pasionale safice şi al experenţei „legii" lui Lynch produce o comparaţie de grad secundar, a economiei identitare, în cadrul căreia identificările de rasă şi gen depăşesc coordonata voliţională a individului izolat sau ostracizat şi care pavează calea unor identificări similare. Astfel, antecedentul şi recursul la antecedent promovează un model constructiv, care defineşte prin continenţă binară posibilităţile de includere, cît şi cele de excludere. Or, moştenirea binarismului (ca şi moştenirea logocentrismului) poate fi deconstruită nu numai prin schimbarea balanţei de privilegiu social şi politic, ci şi prin intermediul rezistenţei alimentate de aceasta. Reprezentările alternative (care pentru posteritate sînt un loc comun al multiculturalismului) evadează constrîngerile acestor naraţiuni particularizante. În acest mod, se evidenţiază naraţiunea-parazit a unei sexualităţi normale, a unei dihotomii de gen şi a unor criterii de cetăţenie: în contextul în care atît cunoaşterea sexuală, studiile evoluţioniste asupra agresivităţii, cît şi politica modernităţii sînt tributare analogiilor apofatice, negative. Astfel, după cum arăta Duggan, sexualitatea normală se defineşte prin excluderea dintr-un spectru totalizator de conduite a economiei sexual neproductive, cetăţenia se stabileşte în funcţie de criterii rasiale, de gen şi economice, iar statul conglomerant este rezultatul inegalităţii şi excluderii. Naraţiunea modernităţii este o naraţiune a unei crime, a unei excizii eugenice, care reproduce în interiorul său violenţa pe care în mod conştient tinde să o elucideze şi să o domine.

Modelele concurenţiale ale femeii masculinizate, ale negrului violator sau ale albului pauperizat prin practică socială şi economică sînt surprinse în relaţia lor cu metodele de continenţă a cunoaşterii în diverse ipostaze instituţionale (jurisprudenţă, patologie medicală şi mass-media) şi prezentate ca instanţe de contestare a ordinii sociale şi politice. Cea mai importantă idee din **Sapphic Slashers** este că participarea cetăţenească şi democraţia principială devin prin această prismă concepte selective, cu caracter funcţional în etiologia inegalităţii contemporane. Marea naraţiune a modernităţii politice, în termenii lui Lyotard, precum şi corolarele sale sînt rezidual vizibile în lumea noastră, iar potenţialul lor de avizare a rezistenţei şi redimensionării identitare pozitive este încă activ.

Raportarea la istorie nu este un beneficiu doar în sensul tradiţional, al genealogiei şi anatomiei momentelor de interes (inter)naţional, ci, conform moralei care alimentează studiul Lisei Duggan, modelul fundamental al percepţiilor generale şi artizanul posibilităţilor identitare actuale. ■

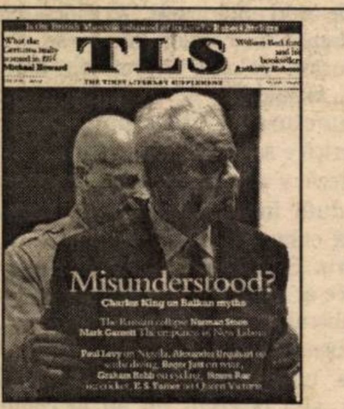

Times Literary Supplement, ajunsă în luna iulie 2001 la numărul 5129, îşi focalizează atenţia asupra dezbaterilor politice, literaturii de plăcere şi criticii literare.

Imaginea de pe prima pagină cu fostul preşedinte al Iugoslaviei, Slobodan Miloşevici, aflat în faţa Tribunalului pentru Crime de Război de la Haga, anunţă, în trombă, primul articol politic al revistei, editat de Charles King, **Trouble in the Balkans**, care vorbeşte despre cartea lui John B. Allcock intitulată **Explaining Yugoslavia**. Amestec de cronică şi analiză politică, din perspectiva tipică a occidentalului sau a americanului neaoş „prost echipat la nivelul [*pragmatic, n.n.*] al înţelegerii lumii de după Războiul Rece", articolul tratează pe larg problema violenţei şi a conflictelor etnice din Balcani, reminiscenţe ale Războiului Rece care aduce cu sine „anarhia globală". Acestea sînt, de fapt, cele două mituri majore care bîntuie încă discursul referitor la Balcani la începutul anilor '90. Concluzia lui King este una obiectiv-externă: „Aşa cum arată Allcock, nu este mare lucru în povestea Iugoslaviei care să fie «original de unic». Procesele multiple de modernizare – urbanizare, industrializare, integrare în lumea economică, raţionalizarea şi rutinizarea vieţii sociale – funcţionează în sudul Balcanilor de mai bine de două secole. Nu există nimic în această poveste care dovedeşte că popoarele din Balcani sînt mai predispuse la dezordine socială decît altele de aiurea" (t.n.).

Articolul plin de vervă al lui Norman Stone despre cartea lui Stephen Cohen, **Failed Crusade: America and the Tragedy of post-Communist Russia**, analizează situaţia Rusiei din ultimii zece ani bătînd în direcţia anti-Elţîn şi, din nou, în cea anti-americană, responsabilă pentru haosul creat aici.

De la dispreţ şi neplăceri trecem la cartea de plăcere şi reţinem două titluri: **Le jour de boire est arrivé** şi **Vic on the Med**. Primul articol este semnat de Roger Just şi descrie cartea lui Rod Philips, **A Short History of Wine**, cu tentă globalizantă şi consumistă, unde vinul apare „integrat istoriilor agriculturii, comerţului şi reglementării statului" (t.n.). În **Vic on the Med**, E.S. Turner ne oferă un reper cultural şi de civilizaţie cu mare priză la englezi. Este vorba despre peregrinările reginei Victoria, începînd din 1882, fără nici un scop politic, ci pur recreative, în „străinătate", anume în Riviera franceză, unde îi dispare subit starea de morbiditate şi unde oferă un spectacol pe cît de aristocratic (bătaia cu flori de la Nice, schimbul de arme cu ofiţerii tineri), pe atît de comic uneori.

Redescoperirea unui pamflet al lui Dante Gabriel Rossetti constituie subiectul paginii de comentariu. Replică dată de Robert Buchanan, poet şi romancier minor, care semnează sub pseudonimul Thomas Maitland un articol defăimător la adresa poetului, acuzat de a-şi fi făcut publice senzaţiile amoroase, pamfletul intitulat **The Stealthy School of Criticism**, este publicat, după îndelungi cenzurări şi refuzuri din partea autorului, în revista **Athenaeum**, în anul 1871, jumătate din original. Ceea ce Rossetti a vrut să demonstreze prin acest pamflet intelectual a fost tocmai „natura iresponsabilă a criticii anonime".

Demnă de reţinut în domeniul artelor plastice este the Serpentine Gallery a lui Rachel Witheread, care lansează o suită de trepte în ghips, în formă de L gotic, denumită sugestiv **Untitled (Upstairs)**. Amestec de straniu şi banal, sculpturile sale sînt comentate de Matthew Reynolds cu un veritabil ochi al specialistului.

Spicuim din cadrul rubricii dedicate ficţiunii romanul lui Dai Sijie, **Balzac and the Little Chinese Seamstress**. Subiectul extrem de simplu, doi tineri izolaţi într-un sat din Tibet sînt trimişi de primar în oraş pentru a viziona filme de propagandă nord coreene, pentru a fi apoi povestite comunităţii întregi, pune accent pe „frumuseţea experienţei umane", în general. Regăsim aici rezistenţa prin cultură. În mijlocul realismului socialist, se înfruptă, aşa cum ar face-o şi pe o insulă pustie, din cărţile aflate într-o servietă găsită într-un alt oraş: Balzac, cu efect civilizator pentru micuţa cusătoreasă de care se îndrăgosteşte Luo, unul dintre eroi, **Robinson Crusoe** sau **Contele de Monte Cristo**.

Critica literară ne reţine atenţia printr-un articol semnat de Colin Burrow despre traducerile în engleză ale lui **Don Quijote**. Se pare că cea mai bună îi aparţine lui Thomas Shelton din 1612, aflată în deplină armonie cu textul lui Cervantes. În ceea ce priveşte cea mai bună traducere modernă, aceasta îi revine, după părerea editorialistului, lui John Rutherford, cel care reuşeşte să redea perfidului Albion un hidalgo viu, animat de idealurile universale cu care l-a înzestrat Cervantes.

Închei cu menţionarea cîtorva titluri de cărţi recent apărute în spaţiul de limbă engleză, care infirmă impresia că s-ar putea vorbi, în acest orizont cultural, de o cultură moartă: Jonathan Israel, **Radical Enlightenment**, Sheila Fitzpatrick, **Everyday Stalinism**, Hal Gladfelder, **Criminality and Narrative in Eighteenth-Century England**.

Dragoş IVANA

Scrisoare către prieteni cunoscuţi şi necunoscuţi

ANAMARIA POP

Mă numesc Anamaria Pop, sînt ziaristă, scriitoare şi traducătoare (pînă în prezent mi s-au tipărit 4 volume personale + 7 volume traduse din literatura maghiară; 4 volume de traduceri se află sub tipar). În 1992, respectiv în 1998, în Ungaria mi s-au decernat două premii importante pentru traduceri: un premiu academic şi un premiu care se acordă extrem de rar pentru traduceri. Nu sînt membră a nici unui partid, opţiunile mele sînt proeuropene, de integrare a României în structurile euro-atlantice. Interesele mele profesionale sînt focalizate asupra îmbunătăţirii imaginii României în lume prin promovarea spiritualităţii şi a culturii româneşti în Ungaria; am ferma convingere că diplomaţia culturală reprezintă un segment important al politicii externe româneşti privind efortul pentru îmbunătăţirea şi aprofundarea relaţiilor bilaterale româno-maghiare.

În urma concursului organizat pentru ocuparea postului de director la Centrul Cultural Român de la Budapesta (concurs la care au participat 5 persoane), prin Memorandumul Interior din 19 octombrie 1999 am fost angajată temporar în MAE şi trimisă în misiune permanentă, în funcţia de director, acordîndu-mi-se gradul diplomatic de secretar I. Înainte de a fi nominalizată pe acest post, am lucrat timp de doi ani în calitate de consultant-monitor pentru Programele Phare PDP şi Lien pentru Societatea Civilă, în cadrul Delegaţiei Comisiei Europene, în perioada mandatului Doamnei Ambasador Karen Fogg.

De la data numirii mele în funcţie şi pînă în prezent, la Centrul Cultural Român de la Budapesta au fost organizate (nu cu puţine eforturi) peste 70 de evenimente culturale româneşti la care au participat personalităţi marcante din România şi Ungaria, reuşind să impun un echilibru atît în privinţa genurilor culturale promovate, cît şi a zonelor geografice de unde am invitat mesagerii spiritualităţii şi culturii româneşti. Activitatea mea n-a avut nici o coloratură politică, singurele criterii care au stat la baza acesteia fiind valorile culturale, cele ale europenismului şi ale calităţii. Din România, spectacole de mare ţinută culturală au fost susţinute, printre alţii, de Teatrul „Masca", Dumitru Fărcaş, Sofia Vicoveanca, Ansamblul Folcloric „Balada" din Botoşani, Ansamblul Folcloric „Izvoraşul" din Alexandria, marele cîntăreţ de jazz Harry Tavitian, violonistul Gabriel Croitoru, pianista Anda Anastasescu, Formaţia de Suflători „Trio Aulos" din Cluj, Cvartetul de Coarde „Gaudeamus" din Braşov, Trupa de Balet „Contemp Dance Company" din Bucureşti, condusă de Adina Cezar, actorii Lucia Mureşan, Medeea Marinescu, Răzvan Ionescu, Miriam Cuibus, Bács Miklós şi lista ar putea continua. De asemenea, sub genericul **Întîlniri** am iniţiat lunar colocvii şi dezbateri pe diferite teme culturale de interes major, european, la care au participat, printre alţii: Mircea Martin, Al. Cistelecan, Ion Bogdan Lefter, Caius Dobrescu, Geo Şerban, Mircea Dinescu, Augustin Buzura, Irina Horea, B. Elvin, Adriana Babeţi, Cornel Ungureanu, Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameşteanu, Dan Perjovschi, Andrei Pleşu, H.-R. Patapievici, Gabriel Andreescu, Daniel Vighi, Cristian Pârvulescu, Sorin Antohi, Anamaria Zahariade, Dorin Ştefan, Daniela Crăsnaru, Silvia Kerim, Octav Sava şi, de asemenea, lista ar putea continua. Multe evenimente culturale au fost itinerate la Pécs, Eger, Debrecen, dar şi la Gyula şi Szeged, în mijlocul comunităţii românilor din Ungaria, revista **Foaia românească** din Gyula, Redacţia Emisiunilor în Limba Română de la Radio şi TV Szeged relatînd în mod consecvent şi detaliat despre aceste aspecte.

În această perioadă, la evenimentele Centrului Cultural al României de la Budapesta au participat, printre alţii, personalităţi de mare prestigiu din Ungaria, cum ar fi: Göncz Árpád, scriitor, dramaturg, traducător, ex-preşedintele Ungariei, academicianul Konrád György, scriitor, eseist, politolog, Pomogáts Béla, scriitor, istoric literar, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Molnár Gusztáv, Tamás Gáspár Miklós, Kende Péter, Kontler László, politologi, Gombár Csaba, Hankiss Elemér, sociologi, Bojtár Endre, Fázsy Anikó, Ágoston Vilmos, istorici literari, Esterházy Péter, Závada Pál, Kukorelly Endre, Márton László, Vörös István, Szőcs Géza, Tóth Krisztina, Rácz Péter, scriitori, Csordás Gábor, Karádi Éva, Morcsányi Géza, editori, Miskolczi Ambrus, Farkas Jenő, profesori universitari; de asemenea au răspuns invitaţiei numeroşi pictori, graficieni, ziarişti, arhitecţi etc. Îmi permit să punctez faptul că dacă am reuşit să atrag la Centrul Cultural al României de la Budapesta multe personalităţi din Ungaria, acest lucru s-a datorat în mod special relaţiilor mele personale sau pentru că sînt traducătoarea lor (Göncz Árpád, Konrád György, Pomogáts Béla, Molnár Gusztáv, Tamás Gáspár Miklós, Ágoston Vilmos, Esterházy Péter, Kukorelly Endre, Márton László, Vörös István, Szőcs Géza etc.).

Printre altele, în urma unui lobby susţinut, Dumitru Fărcaş şi Adina Cezar au obţinut Marele Premiu „Inter-Lyra-Budapesta-2000", participînd la Spectacolul de Gală de la Teatrul „Thalia" din Budapesta; la Institutul Francez din capitala Ungariei, programul cultural dedicat **Zilei Francofoniei** a fost deschis de soprana Carmen Valesi din România, printr-un **Recital de lieduri pe versuri de Tristan Tzara şi Paul Verlaine**; a crescut numărul colaborărilor româneşti la revistele **Lettre Internationale**, **Octogon** şi **Balkon** – ediţiile ungureşti; iar prestigioasa revistă de literatură **Tiszatáj** din Szeged a tipărit un număr special dedicat literaturii române contemporane.

În perioada despre care vorbesc, activitatea Centrului a fost reflectată pozitiv în repetate rînduri atît în presa audio-vizuală, cît şi în cea scrisă din Ungaria. În acest sens, pe lîngă cele peste 10 emisiuni televizate şi foarte multe reportaje radio, aş aminti trei articole apărute într-un spaţiu tipografic de anvergură, în cotidienele budapestane de mare tiraj. Este vorba de articolul din cotidianul **Magyar Nemzet** (12 ianuarie 2000), intitulat **Scopul este deschiderea – din programele Centrului Cultural Român de la Budapesta**; de articolul din cotidianul **Napi Magyarország** (13 ianuarie, 2000 – ulterior acest ziar a fuzionat cu cotidianul **Magyar Nemzet**), intitulat **Balkon, Tiszatáj şi Floarea albastră** şi de articolul din cotidianul **Népszabadság** (18 ianuarie 2001), intitulat **Întîlniri româno-maghiare**. În 14 iulie, în suplimentul cultural al celui mai mare cotidian budapestan, **Népszabadság**, a apărut, pe o pagină întreagă, **E bine dacă eşti din piatră**, un interviu autobiografic, dar şi cu multe trimiteri la activitatea Centrului Cultural al României de la Budapesta, din perioada în care am condus această instituţie. În acelaşi timp, activitatea Centrului a fost reflectată consecvent şi în presa din România, pe lîngă alte articole de anvergură fiind publicat şi un interviu sintetic de mari dimenisiuni în revista **22** (nr. 48 din 28 noiembrie-4 decembrie 2000), intitulat **Întîlniri culturale de vîrf la Budapesta**. Despre activitatea desfăşurată la Centru am trimis în timp util rapoarte atît la MAE, cît şi la Ministerul Culturii şi Cultelor, în schimb n-a mai depins de mine dacă acestea au şi ajuns sau dacă au şi fost citite de cei cărora le-au fost adresate. Am conştiinţa împăcată că am făcut tot ce este omeneşte posibil (cu o bază logistică precară şi cu un minimum de personal... În cei aproape doi ani, cea mai mare parte a timpului a existat doar un director, un şofer/intendent şi o femeie de serviciu plătită cu ora.) pentru promovarea în Ungaria a celor mai reprezentative valori ale culturii şi spiritualităţii româneşti, că am reuşit să atrag la evenimentele culturale româneşti elitele intelectuale şi culturale din Budapesta.

Desigur, după un deceniu de eliberare din întunecimile comunismului totalitarist s-ar fi putut face mult mai mult, dacă diplomaţia culturală ar fi sprijinită în mod real, dacă ar fi recunoscută importanţa acestui segment al politicii externe..., dar pînă atunci mai trebuie să curgă multă apă pe Dîmboviţa.

Cu toate acestea, în naivitatea mea de intelectual am crezut că indiferent de coloratura politică a guvernului aflat la conducere, atunci cînd este vorba de imaginea României în lume se doreşte efectiv şi în mod sincer ca peste hotare să fie promovate realele valori ale culturii şi spiritualităţii româneşti (nicidecum diletantismul, neghina culturală şi obligaţiile clientelare...), respectiv acele aspecte care ar putea fi extrem de importante privind integrarea în structurile euro-atlantice. Ca atare, îndemnată de un alt fel de patriotism decît cel lozincard, m-am simţit obligată faţă de valorile ţării mele să muncesc într-un stil stahanovist, chiar dacă aproape zilnic mă loveam de indiferenţa, de pasivitatea şi de... hai să fiu mai exactă, incompetenţa factorilor de decizie. M-am trezit la realitate la puţin timp după alegerile din anul de graţie 2000.

Tot insistînd la Direcţia de resort a MAE să se completeze organigrama, în luna martie 2001 a fost trimisă la Centrul Cultural al României de la Budapesta o tînără doamnă diplomat nominalizată pe postul de director-adjunct, în funcţia de coordonator de programe. Nu are sens să-i grafiez numele, ea este doar un instrument al noului guvern, trimisă să îndeplinească o anume misiune, asemenea altor persoane nominalizate aproximativ în acelaşi timp la mai multe misiuni diplomatice ale României. „...fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor este împărăţia cerurilor... (**Evanghelia după Matei**, 5:3).

La puţin timp după sosirea la post, persoana respectivă a propus ca printre evenimentele culturale circumscrise anului 2001 să figureze şi lansarea volumelor de versuri aparţinînd unor poeţi tîrgu-mureşeni. Aflînd despre cine este vorba (de asemenea nu are rost să le grafiez numele, acest lucru contează mai puţin, important este fenomenul, mai exact faptul că poeţii respectivi nu reprezintă o valoare literară atît de mare încît să fie promovaţi în Ungaria; că la vremea respectivă au activat foarte eficient în cadrul Asociaţiei „Vatra Românească", fiind reporterii – nu tocmai obiectivi – ai evenimentelor tragice care au marcat primăvara anului 1990; că unul dintre ei a fost deputat PUNR de Mureş, reprezentînd cît se poate de vehement linia politică a acestui partid care nu are o viziune tocmai europeană, fiind şi autorul mai multor texte antieuropene, antimaghiare), am refuzat foarte ferm să includ în planul de activitate acest eveniment cultural. După cîteva zile am primit o ofertă oficială suficient de agresivă de la unul dintre poeţii respectivi (care între timp a primit drept cadou din partea actualului guvern funcţia de director al Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Naţional – Mureş), prin care îmi propunea (de data asta de pe poziţiile unui culturnic judeţean) nu numai prezentarea volumelor respective de versuri, dar şi organizarea unei expoziţii de pictură cu lucrări aparţinînd Fundaţiei (sau Asociaţiei) „Armonia", o pseudogrupare culturalo-etnică înfiinţată la începutul anilor

Bd. TIMIȘOARA nr. 58, Sector 6, 76548 - București (fostul Frigocom)
Tel.: (01) - 402 26 00; (01) - 402 26 80
Fax: (01) - 402 26 10; E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro
autobuz: 137, tramvaie: 8, 35, 42, 47, 48.

Dragi profesori, părinți, elevi,

În curând se deschid școlile!

Începând cu data de 13 august, vă așteptăm de luni până vineri, orele 10.00 – 17.00, la sediul Editurilor ALL, să vizitați

EXPOZIȚIA CU VÂNZARE

Numai aici puteți consulta cea mai completă ofertă de manuale școlare, caiete, ghiduri, culegeri de teste și probleme pentru clasele I-XII.

Puteți discuta cu autori și redactori de specialitate.

Dar mai ales ...

Aici este singurul loc unde cărțile ALL costă cu 20% mai puțin

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

'90, destinată politicii externe de vitrină, pentru a demonstra „excelenta convieţuire româno-maghiară“. Evident că în termen de 30 de zile am răspuns oficial acestei oferte oficiale, reuşind performanţa ca nici o propoziţie să nu înceapă cu *nu*, dar conţinutul scrisorii de răspuns să fie totuşi negativ privind organizarea acestor evenimente culturale. Nu puteam să abdic de la principiile mele de a promova în străinătate realele valori ale culturii şi spiritualităţii româneşti, nu puteam să dau „undă verde“ în circuitul internaţional protocronismului şi diletantismului, la fel cum nu puteam să creez un precedent. Ce s-ar fi întîmplat dacă aş fi bătut din călcîie în faţa ofertelor sosite eventual de la toţi directorii numiţi peste noapte în funcţii de culturnici judeţeni?

Între timp am fost la Bucureşti, i-am anunţat pe şefii Direcţiei de resort din MAE de tot ce se întîmplă, precum şi de decizia pe care am luat-o. Răspunsul lor a fost cît se poate de clar: *„bine aţi făcut, să nu duceţi funia în casa spînzuratului“*. Deşi mi se spusese încă din 1999 că o misiune diplomatică durează patru ani, am întrebat din nou despre durata acesteia. Atît de la Direcţia de resort, cît şi de la Direcţia de Resurse Umane mi s-a răspuns la fel: misiunea durează patru ani, deci, pînă în 15 noiembrie 2003.

În schimb, evenimentele s-au derulat rapid, luînd o întorsătură extrem de interesantă. Oamenii de cultură din fruntea judeţului Mureş (mai nou iarăşi toată lumea se pricepe la cultură, la sport, la agricultură, la meteorologie etc...) au aflat cînd anume are loc evenimentul de închidere a stagiunii de la Centrul Cultural al României de la Budapesta. Era vorba de expoziţia de pictură şi grafică a unei talentate pictoriţe din Chişinău, pentru vernisarea expoziţiei fiind invitat un istoric şi critic de artă din Bucureşti. Înainte cu cîteva minute de eveniment, pe poarta Centrului Cultural a intrat grupul tîrgu-mureşan despre care am pomenit, afirmînd că au venit în calitate de persoane particulare, amici ai artelor. Le-am spus „Bine aţi venit“, oferindu-le o primire similară celorlalţi oaspeţi prezenţi. La urma urmei, porţile Centrului Cultural al României de la Budapesta au fost deschise tuturor persoanelor dornice să afle cît mai mult despre cultura românească. Între timp am observat că o parte dintre oaspeţii budapestani au părăsit sala de expoziţie, fiind vorba de cei care i-au recunoscut pe reporterii care au mediatizat la TV tragicele evenimente marcante pentru – dar şi mult timp şi de atunci încolo – primăvara anului 1990. Pe un ton vehement şi imperativ, oaspeţii tîrgu-mureşeni mi-au spus că vor să ia cuvîntul în calitate de persoane invitate oficial la vernisaj, dumnealor fiind reprezentanţii culturii din România. Cum eu ştiam că în afară de respectivul istoric şi critic de artă din Bucureşti nu invitasem pe nimeni în mod oficial la vernisaj, n-am acceptat. Mi s-a răspuns că voi fi reclamată şi că se va face totul pentru a fi rechemată din misiunea diplomatică.

Aşa s-a şi întîmplat. În data de 18 iunie am primit o copie a unei reclamaţii trimise la toate forurile competente din România, care, printre altele, conţine şi următoarea propoziţie: *„Comportamentul doamnei Ana-Maria Pop este în contradicţie flagrantă cu statutul şi misiunea domniei sale, cu obligaţiile care îi revin prin natura funcţiei, făcînd-o incompatibilă cu noua politică culturală promovată în relaţiile dintre România şi Ungaria“.*

Abia atunci am început să mă trezesc de-a binelea. La rîndul meu, am trimis forurilor competente (Preşedinţie, Ministerul Culturii şi Cultelor, Ministerul Afacerilor Externe, Comisia pentru Politică Externă, respectiv, Comisia pentru Cultură, Arte şi Mijloace de Informare în Masă de la Senat şi de la Camera Deputaţilor) un raport de activitate, descrierea a celor întîmplate, punctînd, printre altele: *„Să existe, oare*, o nouă politică culturală *bazată pe diletantism, pe interese şi orgolii personale şi pe dominanţa lor asupra intereselor naţionale? Indiferent de conjunctură, eu rămîn la convingerea că acum trebuie să depunem mai mult ca oricînd eforturi susţinute pentru a promova peste hotare ce este mai reprezentativ şi mai valoros în cultura românească. Numai astfel putem spera pe termen mediu şi lung că se vor contura rezultate pe măsură. Schimbarea ambasadorilor europenismului cu creatorii protocronişti, cu incitatorii la tensiuni între etnii şi între popoare ar reprezenta o lovitură dată programului Guvernului României, de integrare a ţării în structurile euro-atlantice“.*

Drept urmare, răspunsul l-am primit suficient de prompt. În data de 10 iulie am fost anunţată că la numai un an şi opt luni mi s-a încheiat misiunea diplomatică la Centrul Cultural al României de la Budapesta. Fără nici o explicaţie. Şi tot fără să se ţină seama de cele mai elementare cutume diplomatice am fost obligată ca în termen de 21 de zile să părăsesc misiunea. Desigur, am fost pusă în situaţii penibile, pentru că în decembrie 2000 partenerii din Ungaria m-au întrebat ce va urma după schimbarea Guvernului. Citind programul noului Guvern, le-am răspuns că şi în materie de politică externă va fi continuitate, va fi dorinţă de integrare în structurile euro-atlantice, va fi deschidere spre promovarea unor reale valori culturale, valori care vor apropia popoarele, în cazul de faţă, cel român şi cel maghiar. Iar numai la cîteva luni de la aceste răspunsuri, tot eu a trebuit să le spun aceloraşi parteneri din Ungaria că nu ştiu motivele pentru care am fost rechemată.

Desigur, persoana mea nu are prea mare importanţă. Sînt doar o verigă insignifiantă dintr-un grup de intelectuali proveniţi din societatea civilă, intelectuali români care s-au angajat în nu foarte uşoara misiune din segmentul politicii externe de a schimba imaginea României. Noua guvernare nu ne-a permis să ne ducem misiunea pînă la capăt. Nu ni s-a dat voie să ne ajutăm ţara. În toate domeniile triumfă diletantismul, protocronismul, interesele personale. Iar acum se încearcă să se radieze urmele a tot ce s-a încercat să se facă pînă acum. Nu există o dezbatere publică în acest sens, majoritatea covîrşitoare a presei din România nu acordă spaţiu tipografic pentru a informa populaţia ţării despre ce se întîmplă. Este de vină populaţia României? Nu! Pentru că este dezinformată şi manipulată. Este de vină partidul unic care, fără nici o jenă, se grăbeşte să controleze totul. Una se afirmă în public, una se afirmă în străinătate şi altceva se petrece între graniţele ţării. Societatea civilă dormitează. Este fragmentată, îşi epuizează puţina energie care i-a mai rămas în veşnicele lupte intestine. Practic, în România nu mai există opoziţie. Înaintăm în galop spre propria noastră pieire. Vorba unei prietene, profesoară universitară: în România există trei categorii: una care înghite găluşca actualului guvern, una care înghite antidepresive şi una care se stabileşte în străinătate.

Dragi prieteni cunoscuţi şi necunoscuţi, să nu vă afecteze ceea ce mi s-a întîmplat mie personal, să nu mă compătimiţi. Indiferent în care ţară europeană mă voi stabili, voi face pentru cultura şi spiritualitatea românească ceea ce am făcut într-un an şi opt luni la Centrul Cultural al României de la Budapesta. Consider că este datoria mea patriotică. Pentru că-mi iubesc ţara şi poporul, dar altfel decît cei care se bat cu cărămida în piept în acest sens. Consider că este datoria mea patriotică să vă atrag atenţia că e cazul să vă treziţi şi să lăsaţi la o parte micile ranchiune personale, gîndiţi-vă că nu există democraţie fără societate civilă, fără o opoziţie constructivă. Europa se uită la noi cu jale, ca la o turmă de oi care se îndreaptă de bună voie şi nesilită de nimeni spre abatoarele neocomunismului.

∎

Cuvintelnic fără frontiere

Physis

ANDREI CORNEA

Mulţi oameni, săturaţi de tensiunile civilizaţiei, tînjesc după lucruri naturale, gîndind că naturalul e pozitiv şi artificialul – dacă nu e malefic, e cel puţin reprobabil. Atitudinea lor nu e deloc nouă. În Antichitate, sofiştii au fost primii, pare-se, care au denunţat civilizaţia ca artificială – sau cum spuneau ei, drept o „convenţie“ – *thesis*. Acesteia îi opuneau natura: *physis*. Criticînd convenţia şi artificialitatea instituţiilor omeneşti, un sofist, pe nume Antiphon, scria: „Legile sînt înţelegeri artificiale, ele nu au caracterul inevitabil dat de dezvoltarea naturală. Prin urmare, dacă cineva încalcă legile fără să fie descoperit, nu are de suferit, în timp ce orice încercare de violare a rînduielilor naturii este dăunătoare, indiferent dacă e sau nu descoperită de alţii, căci această daună nu este doar o problemă de imagine sau de reputaţie, ca în cazul celui care încalcă legea, ci una ce ţine de realitate“.

Dar care este realitatea? Nici Antiphon, nici alţii nu şi-au dat osteneala să ne-o clarifice. De pildă: oamenii sînt „animale sociale“, deci natura lor e socială; or, societatea trebuie să aibă reguli. Prin urmare, regulile sociale sînt *physis* sau *thesis?* Dacă sînt *thesis*, cum voia Antiphon, cum poate fi *natura* omului socială, adică convenţie? Iar dacă regulile sînt *physis*, de ce variază ele aşa de mult, sugerînd convenţia? Sau cumva, existenţa *în sine* a regulii este *physis*, în vreme ce *particularizarea* sa este *thesis* ? Legea ca atare e naturală, dar o anumită lege particulară, dintr-un stat anume, este convenţională? Dar „legea ca atare“ nu există – de vreme ce doar particularizările ei au corp. Rezultă că „naturalul“ – o fi el pozitiv şi de laudă – nu există efectiv.

Sau, îmbrăcămintea: e ea *physis* sau *thesis?* Nuditatea e naturală, nu-i aşa? Pe plajă, poate. Dar iarna? Dar la un strip-tease? Dacă strip-tease-ul e natural – da. Dacă nu, nu. Sau să spunem că o îmbrăcăminte strict funcţională (sau o nuditate strict funcţională) este naturală, în timp ce orice exces (sau lipsă) este un produs al artificialităţii? Atunci, salopeta este naturală, fiindcă e funcţională, în timp ce rochia de seară este artificială. Dar care femeie se duce în salopetă la o recepţie? Şi cine poate pretinde, în acelaşi timp, că gestul ei este natural? Sau cumva naturaleţea înseamnă adecvarea la scop, indiferent care? Poate, dar recepţia însăşi ţine de natural? Căci dacă nu, rochia de seară este doar un mijloc natural pentru un scop artificial. Iar dacă recepţia este naturală, atunci de ce n-ar fi şi gurmandiza?

Şi apoi: mîncarea e naturală, fireşte; dar mîncarea gătită? Dentiţia omului nu e făcută pentru devorarea cărnii crude, aşadar muşchiuleţul la grătar e şi el natural. Dar biftecuţul „stroganoff“ cum e? Vegetarienii susţin că numai vegetalele (uneori nici măcar gătite) sînt naturale pentru om şi că, aşa fiind, sînt singurele sănătoase şi morale. Totuşi, biologic vorbind, omul nu arată a ierbivor; dacă ar fi aşa, vegetarianismul nu ar avea nevoie de propaganda sa: vacilor nu trebuie să le prescrie nimeni păşunea. Atunci vegetarianismul este *thesis*? E cu siguranţă „teză“! Dar, vegetală sau nu – ce este, ce *mai* este în fond natural în hrană?

În zilele noastre, în multe ţări occidentale, se poartă un întreg război împotriva hranei modificate genetic, iar produsele „organice“, adică crescute fără îngrăşăminte chimice, sînt la mare preţ. Obsesia acestui „natural“ e aşa de mare, încît unii activişti ecologişti conduşi, ca în Anglia, de un lord excentric îşi fac, din cînd în cînd, un punct de onoare în a distruge periodic cîmpurile cu răsaduri modificate genetic, după care se predau poliţiei şi merg cu sentimentul datoriei împlinite la închisoare:

Dar aproape nimeni nu îndrăzneşte, în numele lui *physis*, să lupte împotriva celor care practică însămînţarea artificială a femeilor sterile, iar conceptul artificialelor mame-surogat nu prea trezeşte indignări. Şi totuşi, oare toate aceste practici sînt în mai mare măsură *thesis* decît ingineria genetică aplicată cartofului? Mai mult, ştirea că doi bărbaţi homosexuali (foarte bogaţi) vor avea doi copii, zămisliţi prin însămînţarea unei femei necunoscute cu sperma lor şi purtaţi în pîntec de o altă femeie, nu a instigat la cruciada împotriva lui *thesis* şi nici măcar bisericile nu au protestat. Şi totuşi, totul pare a fi aici împotriva naturii. Să fie artificialul nociv numai în primul caz şi inocuu în al doilea? Dar cine a măsurat efectele pe termen mai lung ale apariţiei copiilor în epubretă?

Cine poate şti dacă masculinitatea biologică a tatălui şi feminitatea mamei (mai degrabă decît invers) nu sînt necesare echilibrului psihic al copilului, tocmai fiindcă sînt naturale? Să fie *physis* numai salata crescută pe bălegar, iar mama-femeie un artificiu de *gender*? Iar dacă asemenea familii devin posibile, de ce ne-am mai împotrivi ca o persoană – bărbat sau femeie – să obţină copii clonaţi de la ei înşişi? Să fie mai *thesis* familia monosexuală decît familia homosexuală? Să presupunem totuşi că procedeul nu e nociv, nici pe termen mai îndepărtat. Atunci, după principiul lui Antiphon, el e şi natural, fiindcă numai „orice încălcare a principiilor naturii este dăunătoare“!

Sau lucrurile stau pe dos: a susţine că numai cuplurile heterosexuale trebuie să aibă copii, produşi ca în paleolitic, ţine de convenţie, mai rău, de morala revolută a unei societăţi patriarhale, sexiste, – ar fi vorba deci despre ceva profund artificial! Natura poate fi ea însăşi artificială, cînd nu ne convine! Pe de-altă parte, a creşte pui umflaţi cu hormoni e imoral, fiindcă are la origine dorinţa de a majora profiturile marilor trusturi multinaţionale. Aşadar principiile pieţei şi ale capitalismului global ar fi artificiale şi deplorabile, iar ştiinţa care se pune în slujba lor ar fi fiica Diavolului. În schimb, a creşte copii în eprubetă pentru cupluri homosexuale ar reprezenta o eliberare a condiţiei umane naturale, autentice, ar elimina discriminarea femeilor, iar ştiinţa care permite procedura mamelor-surogat ar fi doldora de virtuţi şi o mare binefacere pentru umanitatea viitorului.

Sau, de fapt, nu mai ştim unde stă limita dintre artificial şi natural? Vreau să zic „limita naturală“ dintre artificial şi natural. Antiphon părea sigur că ştie ce e *physis* şi ce e *thesis*. Nouă ni se învîrte capul numai cînd ne gîndim fie şi puţin asupra temei!

Şi de fapt, cum să descoperim presupusa „limită naturală“ dintre natură şi cultură, cînd nu ştim ce e natura? Sau cînd nu *mai* ştim? Sau cînd – în pofida certitudinilor lui Antiphon sofistul şi a tuturor urmaşilor lui, mai vechi sau mai recenţi – de fapt n-am ştiut-o niciodată!

Amprentarea refulatorie şi oximoronismul ontologic

ALEXANDRU CĂLINESCU

Dacă intervin acum în ceea ce s-a numit, nu fără oarecare stridenţă mediatică, „scandalul de la Iaşi", este pentru a-mi preciza poziţia faţă de unul din punctele centrale din **Declaraţia** pe care am semnat-o, alături de alţi scriitori, şi anume nivelul la care se situează revista **Convorbiri literare**. Cu atît mai mult cu cît, după apariţia în presă a **Declaraţiei**, redactorul-şef al **Convorbirilor**, domnul Cassian Maria Spiridon, ne-a somat, pe noi, complotiştii, să demonstrăm că revista pe care o conduce e într-adevăr, aşa cum pretindem, proastă. Ca să risipesc orice dubiu, voi spune din capul locului că, în ce mă priveşte, consider că revista **Convorbiri literare** este realmente foarte proastă. Nu e, desigur, singura revistă proastă din România şi nici singura care adoptă o formulă anacronică şi înţepenită. Spre deosebire însă de alte publicaţii care vegetează paşnic în anonimat, revista **Convorbiri literare** se reclamă zgomotos de la spiritul Junimii şi al lui Titu Maiorescu. Această racordare abuzivă la o tradiţie ilustră schimbă radical datele problemei.

Convorbiri literare se înfăţişează, număr de număr, ca o masă informă de texte, aruncate generos şi de-a valma pe cele 48 de pagini ale revistei. Printre semnături sînt şi cîteva nume respectabile, unele chiar prestigioase. A le invoca drept argument pentru calitatea revistei, aşa cum face domnul Spiridon, e incorect. Domnia sa întocmeşte (în numărul din iulie a.c.) o listă cu personalităţi care au acceptat să colaboreze la „noua serie" a **Convorbirilor**, adică din 1996 încoace, de cînd dl Spiridon e redactor-şef. Printr-o ciudată scăpare, domnia sa îi trece printre aceste personalităţi pe N.Steinhardt şi P.Ţuţea, care muriseră cu cîţiva ani buni înainte ca dl Spiridon să fi fost în măsură a le solicita colaborarea la **Convorbiri**. Oricum, prezenţa mai mult sau mai puţin ocazională a unor nume importante e sufocată de avalanşa de texte unde veleitarismul agresiv se întîlneşte cu delirul agramat. Pagini întregi de pretinse comentarii critice se ocupă, în majoritatea cazurilor, de autori minori, cărora li se acordă, bombastic, certificate de existenţă literară. Lista autorilor de mîna a şaptea recenzaţi, sforăitor şi ditirambic, în **Convorbiri**, e halucinant de lungă. Mai au mare trecere la **Convorbiri** „eseişti" veleitari şi diletanţi de genul Caius Traian Dragomir sau Simion Bărbulescu, ale căror compoziţii provoacă, după primele momente de stupefacţie, ilaritate.

Cu riscul de a fi bănuit de înclinaţii masochiste, am luat numerele din acest an ale **Convorbirilor literare**, le-am citit cu atenţie şi am selectat cîteva „mostre" care se dispensează, cred, de comentarii. Am respectat punctuaţia şi fanteziile gramaticale ale autorilor.

Un Proust mai focusat

▌ *„... un Proust mai puţin sofisticat, mai evident sincer, mai concentrat, focusat într-un grad superior asupra nucleului sentimentelor sale ..."* (Caius Traian Dragomir, **C.l.**, aprilie 2001, p. 32)

▌ *„ ... ca să nu amintim decît doi din pilonii acestui oximoronism ontologic zbătînduse între un diluviu amniotic şi o pîrjolitoare secetă galactică."* (Ion Roşianu, **C.l.**, martie 2001, p. 41)

▌ *„Hăurile sîngelui trebuiesc umplute cu o totală golire a sinelui."* (Nicolae Panaite, **C.l.**, aprilie 2001, p. 46)

▌ *„De prisos a mai adăuga că autorii (Liiceanu & Patapievici) unor asemenea «originalităţi» nu s-au produs ei înşişi în vreo lucrare filosofică «originală», sau măcar gîndită pe cont propriu, prin care să-şi dovedească vreo competenţă în domeniul filosofiei."* (Isabela Vasiliu Scraba, **C.l.**, aprilie 2001, p. 38)

▌ *„Evul Mediu asistă la o dicotomie a atitudinii faţă de eroism..."* (Caius Traian Dragomir, **C.l.**, iunie 2001, p. 5)

▌ *„Opera e [...] de un clasicism aventurier, concentrată pe abordarea cea mai justă a limbajului şi a obiectului său."* (Teodora Felicia Ţepelea, **C.l.**, aprilie 2001, p. 47)

▌ *„Anul 1989 a însemnat multe lucruri (...). Poate că a fost (sau încă mai este) vorba şi de un idealism juvenil, anacronic, senzualocratic post-comunist în care ne-am îmbăiat cu toţii mai mult sau mai puţin împinşi, poate, şi de demonicele resorturi ale unei anarhice hilarităţi legată tranzitorial, ancorată undeva aproape dar niciodată îndeajuns de siajul bărcii graţiei divine."* (Marius Chelaru, **C.l.**, iulie 2001, p. 5)

▌ *„De aceea, căsătoria soţilor Cuclin a fost o fericită manifestare a Instinctului de conservare a a (?) speciei umane. Căci e absurd să ne închipuim că această conservare ar putea avea loc exclusiv pe plan biologic, prin procrearea de noi indivizi umani, fără să existe şi conservare pe planul specific uman, acel al Spiritului, prin crearea de noi valori spirituale, în absenţa cărra* (? – probabil *cărora* n.n.) *specia umană se stinge, lăsînd loc anjectului* (? – probabil *abjectului* n.n.) *specimen zoologic, care a* (? – probabil *e*) *infraomul. Acesta se înmulţeşte înspăimîntător, prin faptul că, printr-o degenerare a Instinctului de conservare a speciei umane, se contractează acele nefericite căsătorii, în care soţii abuzează unul de altul în actul de procreaţie, fiindcă nu colaborează în actul de creaţie a valorilor specific umane, acele spirituale."* (Alexandru Bogza, **C.l.**, ianuarie 2001, p. 5)

▌ *„Astfel, emblematică pentru detaşarea somatică de marginalitatea contextului şi pentru refuzul de a aparţine unei coplanarităţi castratoare, devine postura chagalliană a poetului ..."* (Dan Bogdan Hanu despre poezia lui Radu Şuiu, **C.l.**, mai 2001, p. 42)

Hipofiza şi punctul carnal

▌ *„O astfel de poezie, ca cea oferită de Alexandru Lungu, este ca o hipofiză ce ne poartă printre cuvinte, printre obsesii de tot felul, în căutarea unui punct carnal cu care să ne însoţim în natura poeziei."* (Ioan Ţepelea, **C.l.**, mai 2001, p. 43)

▌ *„Un substrat haric însoţeşte parcursul circular al poveştii interioare, configurînd reverberaţiile eului poetic în ipostaza de elevare în plan existenţial"*. (Dan Bogdan Hanu despre un volum de Ionel Gherghina; textul se intitulează **Ascensiunea circumscrierii poetice**, în **C.l.**, aprilie 2001, p. 42)

▌ *„Somnul ermetic în care iubita este captivă, sugerează criza accesului la starea de rezonanţă, de consubstanţialitate regăsită, marcată de zbaterea autistă şi traumatizantă ce însoţeşte metamorfozele discursului şi conduce la acutizări exemplare ale fizionomiei poetului."* (ibidem)

▌ *„Poetul de forţă imagistică şi ipostazieri temerare care este Virgil Bulat este dublat, mai întotdeauna, de gînditorul sau atletul unei rîvnite idealităţi ideatice, corpusul textului avînd uneori o încărcătură, o ornamentaţie şi o densitate care mă duc cu gîndul la un vultur cu aripi de egretă, şi care, în pofida

---

replică

În legătură cu afirmaţiile dlui Nichita Danilov, redactor-şef al revistei **Kitej-Grad**, (publicaţie a ruşilor lipoveni, finanţată integral din bani publici!), angajat al Ateneului Tătăraşi (instituţie a primăriei Iaşi, a cărei clădire se află în construcţie), publicate în revista **Observator cultural** (nr.76), fac următoarele precizări:

1. Legat de demisia lui Emil Iordache ţin să atenţionez că, după declaraţiile sale publice, aceasta a fost din Uniunea Scriitorilor, şi nu din redacţia revistei **Convorbiri literare**, cum lasă să se înţeleagă dl Nichita Danilov.

2. Dacă dl Nichita Danilov va decide să mă cheme în justiţie pentru afirmaţia că ar fi umblat să intre, în zilele premergătoare Revoluţiei din 1989, în rîndurile P.C.R.-ului, există martori din acea perioadă, cu funcţii în partid în acel moment, dispuşi a depune mărturie în acest sens.

3. Dl Nichita Danilov nu spune adevărul: volumul său de versuri, **Suflete la second-hand** s-a aflat pe masa juriului Uniunii Scriitorilor, unde a primit un număr de voturi, insuficient pentru a fi nominalizat la premiile pentru anul 2000. Deci nu-i cazul să se considere „lipsit de invidie" cînd, e posibil, tocmai aceasta să îl macine. Tot legat de premii: a contestat cineva juriul care i-a acordat, acum cîţiva ani, dînsului premiul SOROS de cinci mii de dolari? Oare „instituţia premiilor" literare din România a fost inventată doar pentru a-i da satisfacţie dlui Danilov? La premiile USR de anul trecut am fost nominalizat cu două cărţi, la secţiunile eseu şi poezie, iar în juriu nu era nici un membru al faimoasei şi mult mediatizatei „grupări de la Durău", care e, cu adevărat, o grupare şi nici pe departe o gaşcă. Personal, nu mi-aş permite niciodată să spun despre cosemnatarii dlui Danilov că alcătuiesc o gaşcă.

Cît priveşte marginalizarea unor critici literari ieşeni de către „politica literară" a revistei **Convorbiri literare**, menţionez că întotdeauna paginile acesteia le-au stat la dispoziţie, fiind invitaţi să colaboreze. În varianta că au refuzat să publice în **Convorbiri literare**, rămîne întrebarea cine i-a oprit să publice în numeroasele reviste existente în Iaşi şi în ţară? De menţionat că, în măsura în care criticii ieşeni, nominalizaţi de Nichita Danilov nu publică în **Convorbiri literare**, sînt alţii, pe care, sper, cel autoerijat în a da note la toată scriitorimea, de la înălţimea unui piedestal imaginar, le dă drept „de cetate" în lumea criticilor, cum ar fi: Dan Mănucă, Ioan Holban, Maria Carpov, Constantin Ciopraga, Nicolae Creţu, Al. Husar, Petru Ursache, Sorina Bălănescu, Livia Cotorcea, Florin Faifer ... şi lista ar putea continua cu mai tinerii critici ieşeni, de la Dragoş Cojocaru şi Sergiu Ailenei la Mircea Platon şi Andrei Stavilă, ce publică frecvent, cu toţii, mulţi susţinînd rubrici permanente în **Convorbiri literare**. În măsura în care ei pot fi acuzaţi de promovarea confuziilor de valori în paginile revistei, nu ne rămîne decît să credem că dl Nichita Danilov are unităţi axiologice diferite de măsurare a spiritului critic, în funcţie de simpatiile şi antipatiile personale.

4. Cum iniţiatorii acţiunii şi „strîngătorii de semnături" pe e-mailul „nichitacristina" sînt cei doi soţi Nichita Danilov şi Cristina Cîrstea, e greu să nu concluzionezi că numai interesele personale i-au determinat la susţinerea acestor atacuri şi mai apoi, „care va să zică", principiile în baza cărora manipulează orgoliile (şi, poate, naivitatea!) semnatarilor. „Principiul" care îl mînă pe Nichita Danilov este destul de transparent: poate să piară şi lumea, numai subsemnatul să nu mai fie redactor-şef la **Convorbiri literare**.

Faptul că poeta Cristina Cîrstea nu a depus o cerere scrisă de angajare la revista **Convorbiri literare** mă obligă a-i aminti lui Nichita Danilov următoarele: cînd m-a rugat personal să-l angajez la revista **Timpul**, pe care am înfiinţat-o şi am coordonat-o în anii 1990-1991, n-a depus nici o cerere. La fel, cînd l-am luat în noua echipă redacţională a revistei **Convorbiri literare**, ca redactor, nici atunci nu a depus o cerere scrisă. M-a rugat apoi să-i angajez soţia, pe poeta Cristina Cîrstea, corector la **Convorbiri literare**, fapt împlinit, nu a depus nici atunci o cerere scrisă. Aflat în febra plecării în diplomaţie, m-a rugat să-i ajut soţia să-şi facă o carte de muncă – pentru a-i putea fi asigurată salarizarea, alături de soţul ei, la Ambasada din Chişinău – am făcut tot ce a fost posibil şi Cristina Cîrstea a plecat cu carte de muncă legală. La întoarcerea din diplomaţie, cei doi m-au solicitat s-o angajez ca redactor pe Cristina Cîrstea, la aceeaşi revistă **Convorbiri literare**. Motivînd lipsa fondurilor şi a posturilor vacante, am amînat soluţionarea cererii verbale care mi-a fost adresată chiar la mine acasă şi pe care am comunicat-o şi redacţiei, rămînînd ca o solicitare ... „în aşteptare". N-aş fi menţionat în veci aceste servicii prieteneşti aduse familiei Danilov dacă n-aş fi fost atacat incalificabil în media sub orchestrarea «principială» a acestei familii.

5. Emil Iordache, după cum singur a declarat, a lăsat demisia sa la Nichita Danilov şi nu la preşedintele Uniunii Scriitorilor care va afla (sau a aflat) tot din presă, ca şi în cazul declaraţiei.

Derutant este că la preluarea revistei **Kitej-Grad** de către dl Danilov, acesta i-a scos din redacţie pe Leonte Ivanov (fost redactor-şef) şi pe Emil Iordache (fost redactor)...

Aş vrea să amintesc domnului Nichita Danilov că scriitorii angajaţi la o revistă au sarcini redacţionale pe care, dacă nu şi le îndeplinesc, ca-n orice activitate, trebuie să facă loc celor dispuşi să muncească De aceea, o revistă nu se face cu vedete (ocazionale sau nu!), ci cu «truditori» care se înhamă la muncă.

Ştiu că dl Nichita Danilov are timp suficient pentru replici şi contra-replici, el şi cei care îi cîntă în strună, în cazul meu însă e puţin probabil să mai răspund ieşirilor sale agresive, comparabile cu ale gherilelor sandiniste, din simplul motiv că timpul nu-mi permite să intru în jocuri ridicole, infantile, primitive care stîrnesc oprobriul oamenilor de bun simţ care au mai rămas în această ţară.

Cassian Maria SPIRIDON

replică

Ne uimeşte apariţia printre semnatarii listei de semnături în sprijinul **Declaraţiei** ieşene a d-lui Emilian Marcu. O considerăm nepotrivită şi o dezavuăm în numele principiilor exprimate prin **Declaraţia** în cauză.

O. NIMIGEAN
Radu PĂRPĂUŢĂ

oricăror aparenţe, reuşeşte să survoleze înălţimile şi să-şi ascută pliscul de piscuri". (Alexandru Sfîrlea, **C.l.**, martie 2001)

▮ *„Tragedia amprentează integral personajele ionesciene ...*" (Caius Traian Dragomir, **C.l.**, martie 2001, p. 11)

▮ *„... este vorba de un absurd tragic, o condiţie care, absurdă fiind, devine aparent contrariul său.*" (ibidem)

▮ *„Închis în maşina specifică timpului, cînd nu se putea nimic zări afară, Molnár Venţel va fi purtat în zona Cristurului Secuiesc, dîndu-i impresia că maşina înaintează spre Bucureşti.*" (Grigore Scarlat, **C.l.**, aprilie 2001, p. 30)

▮ *„Romanul debutează «ex abrupto», în sensul că Molnár este arestat în plină noapte, după ce fusese la bufet să bea ....*" (ibidem)

▮ *„Nu-mi pot imagina un scriitor cît de cît important care să nu scrie mereu, în orice împrejurare, oriunde s-ar afla, acasă sau în călătorie, în zilele de lucru sau în sărbători. S-ar părea că există o lege dură, foarte veche, de neocolit: atunci cînd vaca nu este mulsă în fiecare zi, laptele seacă.*" (Ionel Brandabur, **C.l.**, ianuarie 2001, rubrica **Demenţa de a scrie**, p. 15)

▮ *„Puternic ancorat în realitatea vremii poetul Ion Milos caută soluţii de ieşire ....*" (Olimpia Iacob, **C.l.**, ianuarie 2001, p. 45)

▮ *„**Luceafărul** este un poem al limpezirii haosului, dar şi al despresurării gîndirii...*" (Cassian Maria Spiridon, **C.l.**, iunie 2001, p. 3)

▮ *„Inspirat de tema legăturilor dintre copii şi animale, Nicolae Zavici este prezent în ultimele zbateri ale secolului şi ale mileniului cu o plachetă intitulată* **Chichi, cîine credincios, niciodată mincinos ....**" (Simion Bărbulescu, **C.l.**, februarie 2001, p. 41)

Femeia cu două secţiuni

▮ *„**Scrisori deschise trupului tău** este dedicată femeii care iubeşte pierzînd şi are două secţiuni ....*" (Adrian Alui Gheorghe despre un volum de Ioan Romeo Roşiianu, **C.l.**, aprilie 2001, p. 47)

▮ *„Prezenţa ei într-o societate oarecare, mai exact într-un conclav scriitoricesc, iese la iveală, atrage atenţia, stimulii celor din jur intră în acţiune, amuşină pînă acolo pînă unde dă voie să se imixtioneze cineva în viaţa ei ....*" (Gellu Dorian despre poeta Rodica Draghincescu, **C.l.**, martie 2001, p. 39)

▮ *„Acest prim poem (...) are o notă autobiografică, refulatorie în bună parte ....*" (ibidem)

▮ *„Acest sunet reverberat, restituit sub chip de bumerang ....*" (ibidem)

▮ *„În aceasta constă de fapt altfelitatea de viziune, de stil şi concepţie a acestui tînăr romancier ....*" (Simion Bărbulescu, **C.l.**, aprilie 2001, p. 419

▮ *„În concluzie, poezia lui Ion Dumbravă revelează altfelitatea minorelevată a unui* **Bildungslyric** *în tonalitate bacoviană ...*" (Simion Bărbulescu, **C.l.**, iunie 2001, p. 40)

▮ *„Mircea Rotaru scrie o poezie a lamurii fiinţiale, a eului debarasat de poverile contingentului material cantonat.*" (Ion Roşianu, **C.l.**, aprilie 2001, p. 40)

▮ *„Citind romanul (**Jennifer** de Mihai Iacob, n.n.), eu am văzut lumina gălbuie din Jerico, cum am văzut-o şi pe cea a amurgului din Florenţa lui Leonardo. (...)*

În timp ce lumina mă urmăreşte şi mă învăluie senzorial, trimiterile uneori forţate la subsolul paginii uşor ostentative, mă aduc într-o alertă de erudiţie de care m-aş fi lipsit cu plăcere." (Petra Vlah, **C.l.**, ianuarie 2001, p. 47)

▮ *„Întreb: domnilor intelectuali de dreapta, v-aţi uitat în CV-ul lui Liiceanu? Uitaţi-vă! Marea lui operă este* **Apel către lichele**. *În schimb aceşti adulatori ai lui Liiceanu n-au auzit de Ilie Pârvu, coleg de Academie ...(...). şi iar zic: domnilor intelectuali de dreapta, aţi citit vreodată cu atenţie textele lui Patapievici? O adevărată fugă paranoică de idei ce se bat cap în cap ...*" (Sorin Comoroşan, **C.l.**, februarie 2001, p. 6)

▮ *„Deghizată în Ioana, într-un voal teatral, Anda se strecurase în patul lui Alexandru catalizînd suferinţa subumană a aceluia şi de ce nu, interesul cărţii. Actul plastic o dată consumat, Alexandru sfîrşeşte prin a metaboliza quiproquo-ul fatal. Pentru acest atac oedipian, Anda era pregătită. (...) Alexandru acceptă în vraja acuplării licoarea letală turnată în paharul de Chivas Regal. (...)* ***Sînge amestecat****, revendicare narativă a unui teritoriu fizic uman şi spiritual românesc, a unei ascendenţe glorioase în creşterea şi descreşterea fluidului vital, dispune şi de reţete şi strategii epice şocante ....*" (Geo Vasile despre un roman de Irina Egli, **C.l.**, februarie 2001, p. 30)

▮ *„Această revelatoare spaimă a redimensionărilor ambientului zămisleşte nelinişti paroxistic-voluptoase în plan erotic şi îl singularizează (unicizează) în chip fericit pe poet ca pe unul din cei mai ingenioşi exploratori ai minusculozităţii eclozionate deconturant în chiar clipa aplecării asupra ei, clipă dilatată infinitudinal.*" (Ion Roşianu despre poezia lui N.Motoc, **C.l.**, februarie 2001, p. 40)

Am lăsat, cu regret, la o parte, pentru acest „bêtisier", nenumarate alte exemple. Amatorii de enormităţi, colecţionarii de „perle" găsesc în **Convorbiri literare** o sursă inepuizabilă.

Delirul necontrolat (necontrolabil) din paginile **Convorbirilor** dovedeşte, o dată în plus, că – aşa cum spunea Caragiale – cel mai greu lucru pentru un român care ştie citi este să nu scrie şi, mergînd mai departe: cel mai greu lucru pentru un român care scrie poezii este să nu scrie şi critică literară. Încurajarea amatorismului şi legitimarea imposturii sînt, în acestă ordine de idei, consecinţele cele mai frapante. Inutil să mai insist asupra confuziei valorilor sau asupra mecanismului – uşor de demontat – graţie căruia diletanţii capătă „autoritate" şi ajung membri în diferite jurii, persoane cu greutate instituţională etc.

Şi încă ceva: printr-o ironie – sau o glumă proastă – a istoriei (literare), „coplanaritatea castratoare" se întîlneşte cu „minusculozitatea eclozionată" chiar în paginile revistei unde Maiorescu publica odinioară **Beţia de cuvinte**.

▮

Pantofi scîlciaţi, pantofi lustruiţi

Scenetă

DAN GIOSU

Decorul: *Casa Pogor, aflată de cîţiva ani buni în renovare, Casa de oaspeţi; Grajdurile Pogor; Catacombele şi, în fine, parcul, fără şoferi care dorm pe o bancă.*

Personajele:

Lucian *(angajat permanent). Stă pe bordură în faţa grajdurilor Pogor. Lustruieşte cu un bumbac fin de Olanda, calapodul.*

Oarba Ţilică *(angajată). Mătură scările. Din cînd în cînd* ***Lucian*** *(angajat permanent), fără să ridice capul, spune: „Pe acolo ai mai măturat!".* ***Oarba Ţilică*** *(angajată) îşi dă ochii peste cap şi spune şi ea: „Lucian, da' sînt oarbă, Lucian!". Lucian (angajat permanent), nervos : „ţi-am spus să nu-mi mai spui Lucian!".*

Daniel *(angajat incert). Doarme în copac. Un* ***husar*** *(angajat pensionar) şi un* ***ţăran*** *(angajat activist) se scarpină în cap pe o bancă.*

Alte personaje*: Secretara cu cafeaua, Secretara cu tartina, Secretara cu telefonul, Secretarele cu masajul. Celelalte secretare. Clădiri. Grajdurile Pogor în care moţăie secretarele. Casa de oaspeţi de unde se aude sforăitul unui personaj misterios adus în oraş cu mare greutate şi cheltuieli de la gară. Beciurile Pogor, răcoroase, pline cu vin aburit, aşteptînd să se scoale personajul misterios. Alte clădiri nu ne sînt cunoscute. Nu sînt nici cîini.*

Lucian (angajat permanent, lustruind calapodul cu o cîrpă din bumbac alb şi fin, olandez): Daniel, măi Daniel!
Daniel (angajat incert, ieşind din copac, în şlapi şi căciulă): Da, dragă Lucian. Spune.
Lucian (angajat permanent): Daniel, dă-mi tu pîsla aia roşie adusă din Taiwan.
Daniel (angajat incert): Da' aia e prea scumpă...
Lucian (angajat permanent): O să am nevoie de ea.
Daniel (angajat incert, pe vine): O, da' al cui o fi pantoful ăsta?
Lucian (angajat permanent): Păi, vezi... Ia ghiceşte!
Daniel (angajat incert, repede): Al lui Breban?
Lucian (angajat permanent, mustăcind) : Nu, n-ai ghicit.
Daniel (angajat incert): Al lui Uricaru?
Lucian (angajat permanent) : Al lui Uricaru a fost săptămîna trecută, ce eşti idiot?!
Daniel (angajat incert): Da, da... Mmmm... al lui Ilisei, nu, al lui Elitis, nu, al lui Ursachi a fost acum zece ani... aha! Al lui Umberto Eco!
Lucian (angajat permanent, surprins): Ce-ţi veni, Daniel?!
Daniel: Eu ştiu, sînt cam scîlciaţi şi m-am gîndit...
Lucian (angajat permanent): Tocmai d-aia!
Daniel (angajat incert): Gata! Ştiu! Al lui Cassian!
Lucian (angajat permanent, ridicînd capul, vizibil iritat): Eu am vorbit frumos cu tine, Daniel! Vezi că nu-ţi mai dau bursă.
Daniel (angajat incert): De ce?...
Lucian (angajat permanent): De-aia, că eşti obraznic!
Daniel (angajat incert, aproape plîngînd): Al lui... Blandiana!
Lucian (angajat permanent, din nou surprins): De unde ştii?!
Daniel (angajat incert, plîngînd): Eu i-am cumpărat acum treizeci de ani!
Lucian (angajat permanent, şi mai surprins): Şi de ce nu mi-ai spus?!
Daniel (angajat incert, sughiţînd): Ca să nu te superi... Dacă îi dai bursa lui Cezar?...
Lucian (angajat permanent, bătînd primul cui): Lui Cezar îi dau tartine.
Daniel (angajat incert, sughiţînd, ridicînd ochii rugător la cer): ...?...
Lucian (angajat permanent): Ce mai e?!
Daniel (angajat incert, bîlbîindu-se): Mmmă lllaşi în China...?
Lucian (angajat permanent, oprindu-se): Daniel, mă iei peste picior?
Daniel (angajat incert): Nu. Mă duc cu Dorin Popa?
Lucian (angajat permanent): Cu Popa mă duc eu.

Daniel iese şi aduce pîsla. Afară începe să plouă. Lucian intră şi nu mai iese. Daniel intră şi el în copac. Oarba Ţilică mătură treptele. În spate se aude un sforăit misterios.

Cortina

Notă. Din păcate, unii scriitori cu nume de rezonanţă în literatura română, dar ş altţii, fac jocul mediocrităţii, fie din nepăsare, fie din inconştienţă sau, mai mult, din slăbiciune, fiind foarte sensibili la vorbele mieroase şi linguşitoare ce li se rostesc în diverse ocazii, de obicei festive, contribuind, astfel, cu sau fără voia lor, la instaurarea unei stări de lehamite generală şi servilism de joasă speţă, în care prosperă nonvaloarea şi veleitarismul. E cazul poetei Ana B. care, din sensibilitate specific feminină, imediat după ce Lucian i-a reparat pantoful, ataşîndu-i în dreptul călcîiului un flec de plastic aurit, probabil impresionată de prestaţie, i-a făcut recomandarea să fie primit în PEN Club. De asemenea, Cassian Maria, inginer de meserie – specialist în montarea şi întreţinerea utilajelor grele, pe vremuri şef de atelier mecanic la Albeşti, în prezent şef al unei prestigioase reviste literare – şi inventator în perioada Epocii de aur, se aude că, după o întîmplare aproape identică (în loc de pantof, acesta ar fi reparat o gentuţă), a fost primit şi el, cu pompă, în scurt timp, se înţelege că la recomandarea călduroasă a aceleiaşi sensibile poete, în PEN Club. Dacă metoda va funcţiona, muşterii există, o să ne trezim că, în curînd, onorabilul PEN o să se transforme dacă nu într-un atelier de potcovit inorogi, atunci măcar într-un atelier de reparat încălţăminte pentru elefanţi şi alte hiare literare.

▮

Radio Total 96.9 FM

Un scandal în plină vară (garantat 100% literar)

DORIN SPINEANU

Dragii mei, văz că în ultima vreme tare s-au mai învolburat apele în literatura bahluviotă. Bineînţeles, nu este vorba de curente literare care se bat cap în cap şi scot scîntei, ci-i vorba, doar, despre orgoliile preamultor scriitori pe care îi are oraşul acesta, dintre care doar vreo cinci sute sînt realmente interesaţi de scandalul căzut pe neaşteptate, în plină vară, cînd muştele leşină de căldură pe biroul redactorului şef al **Convorbirilor literare**.

Am spus de multe ori şi de multă vreme că în această provincie obosită se consumă mai multe orgolii meschine decît cerneală şi iată-mă confirmat în sumbrele mele viziuni; se scrie prea multă poezie şi prea puţină proză şi critică literară, criticii sînt obediente/obedienţi şi, dintre toate revistele care mai circulă încă între Rodipet şi redacţii, doar una este mai vie şi aceasta este **Timpul**.

În rest, avem de-a face cu nişte „convorbiri literare“ stufoase în care se practică un soi de felaţie reciprocă între membrii şi colaboratorii mensualului, tot felul de nulităţi îşi publică productele cu o nonşalanţă de boschetari care urinează în public, iar tot acest circ derizoriu poartă ilegal un nume altădată faimos.

Cît despre **Cronica**, nici să nu aud; o mai răsfoiesc cîteodată plictisit şi mă întreb dacă ceea ce am în mînă este o gazetă de perete de familie sau un vis urît cu imbecili care dansează chiar şi cînd ţara lor a ajuns pe fundul mic al Bahluiului printre avortoni, cutii de conserve şi peşti deformaţi genetic.

Din nefericire, chiar dacă ar vrea, în două din revistele pomenite mai sus criticii literari Al. Călinescu, Val Condurache, Gabriela Gavril, Liviu Antonesei n-au unde să-şi impună norma şi rezultatul se vede: Iaşul a dispărut de pe hărţile literare pentru că s-a creat impresia că aici se produce, în cel mai bun caz, doar lirică. Astfel, proiectele unor tineri de valoare (şi sînt, cunosc cîţiva şi talentaţi, şi cultivaţi) mor înainte de vreme, tinerii aceştia se dezgustă de mizeria în care sînt siliţi să trăiască şi iau calea Bucureştilor, un oraş mult mai deschis, aşa că n-o să mai frecăm pe chestia că Iaşii sînt capitala culturală a ţării pentru că ni se va rîde, urgent, drept în nas.

Centrele de putere culturală sînt Bucureşti, Timişoara şi Cluj, în timp ce la Iaşi totul este prăfuit, cu un aer desuet, de domnişoară bătrînă, fanată, dar care se mai crede încă cochetă.

Desigur, mă alătur iniţiativei lui Nichita Danilov (un mare poet) şi sînt convins că împreună cu grupul de nemulţumiţi de starea actuală vom putea schimba cîte ceva, prin părţile esenţiale.

Sînt sigur că se poate, mai ales că la Iaşi, chiar aici, în obositul nostru oraş funcţionează una dintre cele mai puternice edituri din România.

Am numit, evident, Editura Polirom, unde au publicat pînă acum Al. Călinescu şi Mariana Codruţ şi Nichita Danilov şi Cătălin Mihuleac şi subsemnatul, aşa că loc de întors ar fi. (Să mă ierte cei pe care nu i-am pomenit.)

Oricum, la cît îl cunosc pe Nichita Danilov, m-ar mira să nu reuşească în întreprinderea sa, pentru că este un mare încăpăţînat. Să vezi atunci lacrimi şi suspine, să auzi lamentări şi să vezi şi să crezi că încă se mai poate eradica ţarismul pe malurile puturosului nostru rîu care ne *ruşinează* existenţa.

Uimirile unui profesor reformist

În sistemul de învăţămînt românesc, reforma era necesară şi ea a început, chiar dacă tîrziu, pe la mijlocul deceniului trecut. La sfîrşitul lui a apărut „noul“ *Curriculum Naţional*, de fapt primul, deci singurul de acest fel, articulat, în şcoala noastră. Nu mai avem de-a face cu programe *analitice*, descriptive, axate pe conţinuturi obligatorii, ci cu unele centrate pe *obiective*, respectiv *competenţe* care se pot realiza, exersa, atinge prin conţinuturi diferite, urmînd parcursuri diferite, prin metode diferite, deci, folosind manuale diferite. Astfel se repun în drepturi creativitatea şi opţiuneate, deci, folosind manuale diferite. Astfema!). Astfel au apărut manualele „alternative“ (poate mai potrivit ar fi să le spunem paralele), punctul cel mai sensibil al reformei învăţămîntului.

Încerc să sintetizez în cele ce urmează istoria mai puţin cunoscută a acestor manuale.

Pe baza programului finanţat de Banca Mondială, pentru clasele I-VIII s-au finalizat licitaţiile în urma cărora au apărut maximum trei manuale pentru fiecare disiciplină. Aceste licitaţii s-au desfăşurat pe baza unor reguli foarte stricte, în etape, ţinîndu-se seama de calitatea manuscriselor (65%) şi de preţ (35%). Calitatea s-a evaluat pe baza a opt criterii, pe manuscrise rămase secrete pînă în ultima fază. Chiar dacă din punct de vedere calitativ corespundeau cinci, şase sau opt manuale, în funcţie de preţ se tipăreau trei. Preţul este esenţial, în condiţiile în care pentru învăţămîntul obligatoriu manualele sînt cumpărate de minister şi distribuite gratuit.)

Organismul care a efectuat evaluarea pentru manualele destinate claselor I-VIII: CNAM (Consiliul Naţional pentru Aprobarea Manualelor) a continuat operaţiunea şi pentru manualele de liceu, dar în cu totul alte condiţii. Nemaifiind vorba de licitaţii, ci de *piaţă liberă*, evaluarea s-a făcut numai din punctul de vedere al calităţii, fără a se ţine seama de preţ. (De altfel, piaţa liberă a manualelor este una din condiţiile puse de Comisia Uniunii Europene României, în vederea aderării)

Astfel, manuscrisele complete au fost evaluate cu numele editurilor şi ale autorilor *la vedere*, deoarece aceştia (edituri şi autori) se angajează în concurenţă cu celelalte, pe propria cheltuială, ministerul dînd un aviz de tipărire (la recomandarea organismului său, amintitul CNAM) fără a suporta *nici un fel de costuri*. (Reamintesc faptul că şi în sistemul de licitaţii treceau de criteriile calităţii mai multe titluri, apăreau însă numai trei în funcţie de preţ!) La liceu, manualele se aleg de către profesori şi elevi, care le cumpără, nu le primesc gratuit.

Limitarea numărului de manuale pentru liceu este surprinzătoare, nedreaptă, arbitrară şi neproductivă. Pe ce criterii se bazează ea? De ce să se afecteze continuitatea opţiunii profesorilor? De ce să se împiedice editurile de profil pedagogic să-şi tipărească manualele pe riscul propriu? De ce să se schimbe regula jocului cu puţin timp înainte de a începe un nou an şcolar?

Dacă un argument ar fi că nu toate manualele apărute sînt excepţionale, e limpede că cele care nu sînt bune vor fi eliminate, neavînd solicitări.

Alt angajament invocat a fost acela că profesorii nu pot alege din cauza numărului prea mare de titluri. Le-aş aminti, acestora, că ei cunosc deja programele că au lucrat şi la clasele a IX-a şi a X-a şi le ajunge să răsfoiască atent cartea pentru a-şi da seama care e demersul didactic şi eventual, selecţia textelor.

La limba şi literatura română programa de liceu prevede *competenţe* (deprinderi) foarte clare, iar în privinţa *conţinuturilor* există doar recomandări, libertatea de opţiune a dus la elaborarea, respectiv, alegerea manualelor. Elevii nu vor mai avea un *repertoriu* comun de texte fetişizate de supralicitarea şcoală, ci *competenţe* comune, indiferent de suportul pe care s-au exersat. De asemenea, programa prevede o listă de 17 autori canonici care trebuie studiaţi cu cel puţin un text în timpul celor 4 ani de liceu, ceea ce asigură tuturor absolvenţilor un fond, comun prin accesul la operele marilor scriitori.

Sistemul de învăţămînt funcţionează inerţial, pe cicluri de cel puţin 4 ani. Sîntem abia la jumătatea ciclului liceal aflat „pe valul“ reformei, cum să continuăm cu numai 3 manuale?

Îmi amintesc cum arăta cultura română cu cîte o revistă literară în fiecare mare oraş, cu două canale TV şi trei posturi de radio.

Astăzi, pluralismul a dus în cultură şi în mass-media la apariţia a zeci de publicaţii, posturi de radio şi de televiziune. Un public foarte eterogen se descurcă în opţiunea pentru ele şi piaţa şi-a spus cuvîntul. (E limpede că în cazul manualelor nu este vorba numai despre criterii de piaţă, ci şi de o riguroasă adecvare la programe, *obligatorie* în vederea pătrunderii pe piaţă.)

De ce nu s-ar acorda credit unui segment educat al populaţiei în alegerea liberă a unui instrument de lucru?

Luminiţa MEDEŞAN

profesoară de limba şi literatura română
Colegiul Naţional „George Coşbuc“
Cluj

infoÎnvăţămînt

▮ **Limitarea numărului de manuale alternative – inoportună**. O inteventie interesantă pe tema recentei măsuri abuzive a Ministerului Educaţiei şi Cercetării de limitare a numărului de manuale alternative pentru liceu a avut recent profesorul Dan Grigorescu (în **Curierul naţional** de sîmbătă 4, duminică 5 august). Interesantă în sine, dar şi – sau mai ales – întrucît autorul, comparatist şi istoric al artelor, ocupă o poziţie semnificativă în reţeaua Academiei Române, şi anume ca director al Institutului de Istorie şi Teorie Literară şG. Călinescu“; iar Academia, care se ştie cam în ce direcţie politică trage, n-a părut cîtuşi de puţin deranjată – ba chiar dimpotrivă – de perspectiva perturbării şreformei Marga“ din învăţămînt...

Decizia Ministerului i se pare lui D.G. inoportună în acest moment: şam impresia că hotărîrea s-ar fi cuvenit să fi fost luată mult mai devreme“; şi: şMă tem că nu greşesc dacă observ că, în general, măsurile privitoare la educaţie mărturisesc o anume precipitare, o inexplicabilă lipsă de răbdare“. De asemenea, ar fi trebuit ca Ministerul să aibă mai multă încredere în discernămîntul profesorilor, care ar trebui să aibă capacitatea de a evalua manualele şi de a alege: şSe cuvine să-i acordăm creditul unei totale obiectivităţi, al puterii de a rezista presiunilor sentimentale şi de orice alt fel, al hotărîrii de a lua hotărîrea cea mai potrivită pregătirii elevilor“. Nici limita de trei manuale nu I se pare lui D.G. raţională: şDe ce trei nu e uşor de înţeles“. Taxînd şi şinepţia planificată a manualului unic“, D.G. continuă evocînd situaţia din învăţămîntul de altădată. Înţepăturile la adresa şreformei Marga“ nu lipsesc, totuşi – precum într-o ironie la adresa formulei şariilor curriculare“...

▮ **Din perspectiva autorilor nedreptăţiţi**. În disputa manualelor a intrat şi Liviu Ioan Stoiciu, redactor al **Cotidianului**. În două articole succesive (de vineri 3 şi vineri 10 august), el vorbeşte despre şmafia manualelor alternative“ şi despre presupusa intenţie a actualei puteri de a prelua şdin mers“ controlul asupra şafacerii manualelor alternative“. Scopul celor două articole este – însă – acela de a-i acorda posibilitatea de exprimare a opiniei uneia dintre autoarele de manuale care nu intră în cifra-limită de trei: Doina Ruşti, citată copios de către L.I.S. Foarte vehementă, ea acuză procedura Ministerului şi indică drept sursă a deciziei frustrarea lui... Eugen Simion: şAdevăratul fond al problemei este următorul: marele critic *apolitic* a scris anul trecut un manual de a X-a, împreună cu o simpatie a sa, o profesoară de la ªcoala Centrală, şi cu încă cineva (care de fapt a muncit). Manualul, normal, nu s-a vîndut. Enervat, omul a hotărît ca atunci cînd ajunge la putere să interzică toate manualele şi să-I oblige pe elevi să-l cumpere doar pe-al lui. Pentru că ne aflăm totuşi în România, a mai selectat încă două bucăţi, în mod diplomatic: pe-al lui Manolescu, scris de nişte profesori cam inculţi, pe care Niki I-a răsplătit încă de anul trecut cu posturi de lectori universitari la Litere, şi pe-al Humanitasului, ca directoarea să nu facă scandal, întrucît manualul de-acolo e scris de soţul ei, Liviu Papadima; respectiv, pierde Humanitasul, dar cîştigă editoarea şi familia ei“! O parte dintre acuzaţii sînt nedrepte, umorale: dintre autorii manualului coordonat de N.M. doar unul a devenit recent asistent la Literele bucureştene, şi anume unul dintre cei mai reputaţi profesori din sistemul actual de învăţămînt, iar manualul de la Humanitas Educaţional e realmente foarte bun, indiferent că unul dintre autori e soţul directoarei editurii. De altfel, că D.R. se înşeală o dovedeşte tocmai faptul că, deşi manualul Humanitas se numără printre cele trei selectate de Minister, Dana Papadima a făcut totuşi şscandal“, protestînd public faţă de decizia Ministerului în chiar paginile **Observatorului cultural**. Mai departe, dacă nu se permite pieţei să selecteze singură manualele, prin liberă concurenţă, D.R. propune soluţia... fără manuale: fiecare profesor să-şi aibă şmanualul“ său, predînd doar cu sprijinul unor culegeri de rezumate ale operelor fundamentale şi al unei antologii de texte...

Temă cu variaţiuni

MIHAELA ANGHELESCU IRIMIA

O **Istorie a structuralismului** apărută la Paris, cu circa un deceniu în urmă[1], ar putea servi drept introducere volumului publicat, anul următor, la editura prestigioasei Universităţi Harvard[2] – în plin elan poststructuralist, într-o epocă a agendei critice hiperpolitizate – clamînd *revenirea criticii tematice*! Reunite sub îndrumarea distinsului profesor Werner Sollors, adept al postmodernului *race criticism* şi, ca atare, membru al catedrei de *Afro-American Studies* de la Harvard, luările de poziţie şi constatările „tematice“ semnate, printre alţii, de Claude Bremond, J.M. Coetzee, Leslie Fiedler, Harry Levin, Thomas Pavel, George Steiner, Raymond Tousson dau imaginea unei dezbateri „la graniţă“. Acestora li se adaugă nume cu rezonanţă slavă (Yuri Shcheglov, Alexander Zholkovsky, Theodore Ziolkowski) provenind, în ultimă instanţă, din marea *şcoală formalistă rusă*, încît obsesivele reveniri la Tomaşevski ca la autoritatea *en titre* nu surprind, nici nu obosesc. Sînt, mai curînd, o confirmare a afilierii formalist-structuraliste a „noii critici tematice“. Impresionează timpanul şi nume cu fonetică flamand-valonă (Vanhelleputte et al.) amintind de cercetări „datate“ ale unui grup de la Bruxelles şi asimilabile mult mai extinsei investigaţii *formalist-semiologice* a unor celebri colegi italieni, precum Cesare Segre sau Umberto Eco.

Pe profesorul Sollors am avut plăcerea să-l cunosc personal, fiind, în 1993-1994, Visiting Fulbright Professor la Harvard. La seminarele de *race criticism* ţinute săptămînal la catedra de *Afro-American Studies*, domnia sa, prieten apropiat al şefului catedrei, prof. Henry Louis Gates, Jr., era o prezenţă distinctă. Mi s-a părut cu atît mai simptomatică evoluţia sa netă către *cultural criticism*, atitudine vehiculată adesea sub numele de „critică socială“ şi originînd în reconsiderările emfatice ale anilor '60. Revoltatul deceniu este martorul intrării în scenă a *contraculturilor* – forme de opoziţie la adresa *Establishment*-ului decantate în noi discipline academice şi propulsînd un *curriculum* „eliberat“ de povara tradiţiei. Sub presiunea *contextului*, instanţiat drept prim şi ultim factor responsabil de drepturile şi obligaţiile *textului*, exerciţiul critic intelectual se leagă, se condiţionează sistematic de chemările „din afară“, abandonînd, în cele din urmă, criteriile evaluării autotelice, în favoarea „comandamentelor“ imediate. Procesul îl sesizează Paul de Man, în faimoasa asociere *blindness and insight*, ieşită de sub tipar în 1971, în care *criticism* şi *crisis* îi sună autorului înrudite mai mult decît prin graţios recurs etimologic.

Prior Books

ISTORIA TEATRULUI MUZICAL
ŞI A PROTAGONIŞTILOR SĂI ÎN

THE ENCYCLOPEDIA OF THE
MUSICAL THEATRE, 3 VOL
AUTOR: KURT GANZL,
EDITURA: GALE GROUP, 2001
TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
TEL 212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspîntiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

La publicarea volumului de care ne ocupăm aici, Werner Sollors scrisese de şapte ani buni despre acele *universalia* care dau identitate unei culturi, în pofida, sau „dincolo de“ diferitele determinări contingente[3]. În 1993, din contră, asemeni colegului Gates, i se părea insuficientă pînă şi nomenclatura *Afro-American* şi susţinea cu fervoare schimbarea, survenită între timp, în *African-American*, aptă a marca mai clar determinarea rasială în contextul multicultural american. Unele intervenţii radicale venite din partea diverşilor participanţi la seminarele harvardiene incriminau chiar coordonate socotite în mod tradiţional „de bază“ ale *oricărei culturi*, militînd cu îndîrjire pentru *specificul absolut* al *fiecărei culturi*, adică neacceptînd cu nici un preţ valori „dincolo de etnicitate“ sau de alte asemenea componente istoric date. Se instalase, fără cel mai mic dubiu, regula peremptorie a lui *hic et nunc* în studiile culturale orientate către *etnicitate* şi *race criticism*. Ca, de altfel, în toate compartimentele criticii culturale postmoderne.

Am plasat, în linii mari, crestomaţia de texte de „critică tematică“ în chestiune şi despre care însuşi îngrijitorul ediţiei declară că este o raritate în peisajul critic al momentului şi cu atît mai mult în lumea anglo-americană. Sîntem, să ne reamintim, în primii doi-trei ani ai deceniului al zecelea. Nu s-au stins, în universitatea anglo-saxonă, ecourile scandalului McCabe: cum să acccpte tradiţionalul Cambridge speculaţii poststructuraliste şi psihanalitice de sorginte franceză, însoţite de un front *engagé* în răspărul conservatorismului *Ivy League*?[4] Cum să-şi asume „timpul forte al conştiinţei critice a Franţei“[5], recunoscut, altminteri, ca parte a negoţului de idei şi a istoriei noastre intelectuale?[6] Modelat de *temporalitatea îngheţată* a structuralismului din anii '50-'60, alimentat de antropologia structurată lingvistic – *antropologia structurală* a lui Lévi-Strauss circulată drept bun comun – şi nutrind marea ambiţie de a descoperi lumea în spatele grilei paradigmatic-sintagmatic ordonate, orizontul critic academic devine, la cumpăna între cele două jumătăţi de secol, conştient de *timpul crizei*.

Nodul gordian îl taie Derrida la Baltimore, în 1966, punctînd dificultăţile *ontologizării structurii*, „gest epic“[7] prin care ştiinţa şi teoria îşi asumă sarcina de a furniza o *alternativă străvechii metafizici occidentale*. Istoria structuralismului datorată lui Dosse surprinde *momentul critic*, adică „de criză“, în titlurile date celor două volume: pe de o parte, **Le champ du signe: 1945-1966**, amintind de barthesiana beţie în „imperiul semnelor“ nipon – o definiţie de identitate culturală cu instrumentele şi ritualurile semiologiei –, pe de alta, **La chant du cygne: 1967 à nos jours**, insinuînd cîntul funerar ca ecou derridean, după lovitura de graţie de la Johns Hopkins. Demantelînd *structura*, prin reducere la *semn*, şi pe acesta din urmă prin *jocul liber al limbajului*, fatalistul Jacques îi sugerează, peste un pătrar de secol, conaţionalului Dosse perfect convenţionalul contract saussurian dintre formă şi conţinut – *le champ du signe* sau/şi *le chant du cygne*...

•

În mod paradoxal, **The Return of Thematic Criticism** recunoaşte, din start, *declinul cercetării tematologice*, pe care nu se sfieşte să o compare cu pozitivismul francez, cu americanul *New Criticism* şi cu critica sovietică sănătoasă – „cu teză“ – din anii '60[8]! La intervale de cîteva decenii, ar rezulta, alternează un soi sau altul de *clasică detaşare* cu o *romantică implicare*, postmodernismul însuşi fiind, pentru unii dintre teoreticienii săi cei mai subtili, un romantism tardiv[9]. Formulată destul de persuasiv, există şi opinia potrivit căreia ar exista un „nou baroc“[10], cel postmodern, ca refacere, „cu o diferenţă“, a barocului clasic. Punerea problemei în această perspectivă creditează convingerea într-o tipologie niciodată caducă, mereu reînnoită, mereu aceeaşi, niciodată la fel. La urma urmelor, caracterul alunecos al „criticii tematice“ ar putea proveni din chiar această pendulare tipologică între *structuralism* ca apoteoză a sincroniei şi *istorism* ca izbîndă a diacroniei.

În eseul principial – literalmente de început *şi* de principiu al volumului – intitulat ***Tema* ca temă**, Werner Sollors expune lucid *natura duală a conceptului*. Parcurgem rînduri desprinse din marea tradiţie a erudiţiei europene, cu îmbelşugate citate din clasici: **Ion**, în care Socrate observă recurenţa posthomerică a unor „lucruri“ mai bine tratate de „părintele poeziei“, cum ar fi faptele de război, relaţia zei-oameni şi fenomenele din ceruri şi din Hades, **Arta poetică** horaţiană, în care selectarea unei teme este garanţia scrierii „cum se cuvine“, o epistolă a Sfîntului Ieronim, celebra scrisoare a lui Dante către Can Grande della Scala şi un prolog de povestire chauceriană, toate conştiente de necesitatea ca între tema aleasă şi stilul adoptat să nu intervină nepotriviri, **Discursul despre poemul eroic** al lui Tasso, punctînd caracterul nonreferenţial al poeziei, în contrast cu pedestra proză, **Arta poetică** a lui Boileau, impunînd stilul adecvat pînă şi celei mai modeste teme, comandamentul lui Baumgarten, acela ca poemul să aibă o singură temă. Am parcurs secole de *prescriptivă* ordonare.

Pe măsură ce avansăm *în timp*, depăşind preceptele clasice, vocile selectate cu valoare de eşantion sună tot mai conştient impresionate *de timp* ca factor determinant al viziunii estetice. Timp al modelării esteticii ca disciplină academică, secolul al XVIII-lea pune frontal problema raportului *formă-materie* drept una constitutivă a demersului critic. La 1751 Gottsched departajează forma exterioară (*Gestalt*) de conţinut (*Inhalt*), susţinînd dreapta evaluare *qua* justă proporţionare a celor două. Către 1800, apoi în plin romantism, pare să se impună – expozitiv – maniera, cu cît mai personală, cu atît mai recomandată. Novalis se preocupă de gîndirea „în relaţie“ (adică *relativă*, în contrast cu clasica stabilire „în clase“), Byron alege satira ca formă de relativizare a viziunii, Puşkin îşi recomandă propriul „erou al timpurilor noastre“ cu, încă, preţios aristocratic nume de botez, Evgheni Oneghin, drept un spirit liberal, defel prejudecat de stilul înalt şi de temele elitiste, gustînd deopotrivă şarada de salon şi epigrama demolatoare.

Modernului impuls al individualităţii ridicat la rang de sigură şi singură apreciere axiologică, o dată impus *geniul*, în locul măsurii canonice, îi răspunde „clasicul“ (acasă) „romantic“ (la nivelul continentului) Goethe, fondatorul literaturii universale *şi* comparate. Disputa tot mai aprinsă din deceniul al zecelea al secolului trecut, mai ales în America, pe seama fundaţionalistei *Weltliteratur* depăşită, în vremea canonului deschis şi flexibil, în favoarea unui *comparativism emancipat* nu scapă, cred, etalării tradiţionale de aserţiuni cu greutate care dau greutatea întregului eseu introductiv. Transpare din selecţia lui Sollors spiritul modern eliberat de estimări nenegociabile: Goethe, în celebrul dialog cu Eckerman, din 18 ianuarie 1825, remarcă indiferenţa doamnelor şi, în general, a oricăror *dilettanti* faţă de „motivul“ unuia sau altuia dintre textele care se compun sau s-au compus vreodată, Stuart Mill atrage atenţia asupra emoţiei care poate scăpa rigorii tehnice, de Quincey observă *luxurianţa variaţiunilor în pofida temei*, Melville susţine tema grandioasă drept condiţie a oricărei „cărţi mari“, în timp ce singur aşterne pagină după pagină de stiluri şi viziuni hibride în capodopera sa, Henry James este sensibil cu precădere la temele care nasc din *confuzia* plăcerii cu durerea, a căror decelare reclamă şi din partea hermeneutului oniric Freud manevre „critice“ speciale.

Dar, iată-ne, după preaplinul egocentric şi egolatru al modernităţii de secol XIX, cu inevitabilul realism mimetic şi cultul ambientului cotidian, saţiaţi de arta „cu teză“. După un *fin de siècle* decadent, un nou început interesat de tehnică. Nu *ce*, ci *cum* narează textul lansează un mod nou de raportare estetică. Primele două decenii ale secolului al XX-lea consfinţesc primatul formaliştilor ruşi: **Tematica**, studiu al lui Tomaşevski din 1925, **Arta ca procedeu**, celebra statuare semnată de Şklovski, în acelaşi an, sau **Metoda formală în ştiinţa literaturii**, din 1928, atribuită – potrivit bahtinienilor harvardieni înşişi, unui Iuri Striedter, de pildă, lui Bahtin şi Medvedev – toate proclamă tema ca *limbaj*, ca *formă de gen* sau ca *procedeu tehnic*!

O dată răsfrîntă creasta valului formalist, începe să se profileze o revenire la *temă ca viziune* în noua critică anglo-americană a anilor '30-'40. Despre contrastul de principiu dintre formalismul rus şi aceasta s-a scris exact în aceşti termeni: interesul pentru metodă şi atitudinea „ştiinţifică“ a celui dintîi, faţă de accentul pe caracterul nonconceptual al sensului şi atitudinea „umanistă“ a celei de-a doua, contrastul, aşadar, dintre viziunea asupra literaturii ca mod aparte de a folosi limbajul, urmărind efectele tehnice ale procedeului, şi înţelegerea literaturii ca formă de empatie umană[11]. O percutantă întrebare retorică a lui Yeats, citată de Sollors în sprijinul recurenţei „vechilor teme“, trezeşte din memoria lectorului atent o altă uimire retorică yeatsiană: „How can you tell the dancer from the dance?“

Poate că în profunda fuziune a *temei ca formă* cu *tema ca materie* am putea identifica totodată străvechea tensiune estetică surprinsă şi de Aristotel, şi de Horaţiu, şi, la urma urmelor, sau mai înainte de toţi şi de toate, de Platon, şi dificultatea de opţiune conceptuală cu care se confruntă volumul care ne-a stîrnit curiozitatea critică. Constatarea lui Gertrude Stein că multitudinea capodoperelor intră în coliziune cu puţinătatea temelor, o prelucrare baudelairiană a unui motiv preluat de la Poe, despre care vorbeşte Benjamin, versiunile succesive ale „tragediei Mariei, regina scoţilor“, analizate de Wellek şi Warren, se revarsă în formularea fericită, din 1950, a lui Olson, poetul „versului proiectiv“, anume că *forma nu este decît o extensie a conţinutului*. Un pasaj din studiul **Critica tematică şi tema lui *Faust*** (1957) al lui de Man serveşte convingerii lui Sollors că „anecdota primitivă“ se ascunde, în fond, în spatele oricărei „continuităţi a povestirii“[12].

•

Merită să poposim asupra acestei concluzii ce depăşeşte teritoriul povestirii sapienţiale. Istorisirea „ca temă“ este un alt mod de a spune „refuzul de a dispărea în uitare“[13] care este orice relatare a speţei, ambiţia de a depăşi condiţia umană muritoare. Povestea reiterată cu tîlc şi pertinenţă, adică *mitul*, *schema* din spatele naraţiunii propriu-zise şi care înlesneşte protocoalele de recunoaştere[14], *palimpsestul* fabulei scrise „printre rînduri“[15], *figura* discret dar indubitabil prezentă în textul irepetabil[16] converg înspre „morala“ unui *locus communis* ce ne alimentează sentimentul solidarităţii dincolo de hotare spaţio-temporale de neignorat. Că *tema* se confundă cu un *sistem de semne*, aşternînd între literatură şi orice alt sistem semiotic un necesar semn (*sic*) de egalitate, că este *povestea ordonată cu un anume scop*, prefăcînd, după reţeta formaliştilor ruşi, *fabula* în *siujet*, sau că implică relatarea *de către* cineva *despre* ceva *cuiva* nu vrea să zică decît că *tema are variaţiuni*, că trăieşte *numai* *în variaţiuni* şi că reducerea inventarului celor din urmă este un semnal de alarmă pentru matricea generatoare. De altfel, Shcheglov figurează în volum cu o *abordare generativ chomskyană a tematicii*, din care deducem viabilitatea modelului universal.

Şi totuşi... Sollors ne introduce în dezbatere despre incerta – în spaţiul de expresie engleză – „critică tematică“ cu tabietul lingvistului guvernat de rigoare semantică: Din **Oxford English Dictionary** ne prelevă articolul *theme*, de la θημα, conţinînd radicalul θε-, detectabil în verbul Τίθημι „a pune, a plasa“. Lexiconul ne instruieşte cu privire la sensul derivat de „subiect al discursului“, „conversaţie“, „compoziţie“. Discernem, evident, în *com-positio* sensul literal prim. La fel de transparent ni se arată lexemul englezesc *topic*, în care citim referenţialul TÒΠOÇ devenit *loc* al „punerii problemei“, *locus communis* prin eucharistică practică comunitară. Bazei astfel *stabilite* i se adaugă dinamicul *motiv*, în ultimă instanţă de la verbul latinesc *movere*, de la care a păstrat, în încărcătura semantică ulterioară, ideea de „incident“, „întîmplare“, „situaţie“ sau, încă mai vădit, „eveniment sau situaţie recurentă“, ca, de exemplu, în patrimoniul folcloric.

Suficient să ne amintim prolificitatea studiilor formalist-structuraliste interesate de basm[17], de povestirea izvorînd din cultura orală[18] sau de naraţiunea fantastică[19], fiecare menţionat de unul sau altul dintre coautorii volumului. Combinînd *dinamica* motivului, ca actualizare a latenţei de adîncime care este *statica* temă, cu aceasta din urmă, atingem, într-un fel, miezul disputei din critica bahtiniană americană[20]. Nu va părea, prin urmare, forţată apropierea poziţiei lui Sollors de cea a unui nou istorist ca Joel Fineman, pentru care *anecdota*, adică povestirea „needitată“, deci încă în stare de *motiv*, depăşeşte în savoare cristalizarea *tematică* a discursului oficial[21]. Parte a discursului critic poststructuralist, recuperarea acelor *petites histoires* care întregesc cu incomparabil mai mare dezinvoltură imaginea trecutului, care ne scapă, ne admonestează că am rămas *numai cu variaţiunile*.

Dar Werner Sollors nu merge atît de departe în *punerea temei*. Nu merge dincolo de ea. S-ar spune că procedează structuralist cînd conchide că anii '90 trăiesc un soi de „critică retro“[22], o „revenire la stilul (sau lectura) anilor '50“[23]! În fapt, o atitudine pe care decide s-o numească „*neotematism* [...] trecut prin filtrul *criticii structuraliste*“[24]. Cu alte cuvinte, literaturii „cu teză“ îi ataşează o grilă de lectură cu pretenţia de a dezveli stratul ultim al textului. Rămîne, în consecinţă, neclar statutul temei, fapt recunoscut *tale quale* şi de alţi contribuitori: cînd unitate structurantă, cînd element de conţinut, cînd forţă constitutivă de viziune, cînd ingredient sau materie primă a mentalităţilor şi istoriei ideilor, cînd liant filologic, cînd participant la articularea unei anume Weltanschauung. *Temă cu variaţiuni*.

---

1. François Dosse, **Histoire du structuralisme** (Vol. I: **Le champ du signe, 1945-1966**, Vol. II: **Le chant du sygne, 1967 à nos jours**), Éditions La Découverte, Paris, 1992).

2. Werner Sollors (ed.), **The Return of Thematic Criticism**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, 1993.

3. Este vorba de **Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Literature**, Oxford University Press, New York, 1986.

4. „Cazului McCabe“ îi dedica atenţie pe larg Bernard Bergonzi în **Exploding English: Criticism, Theory, Culture**, Clarendon Press, Oxford, 1990.

5. François Dosse, **op. cit.**, p. 9.

6. Un detaliat studiu al cristalizării gîndirii critice europene, pe temeliile fundaţionaliste recunoscute, apare în 1966, sub titlul **The Emergence of Liberal Humanism: An Intellectual History of Western Europe**, sub semnătura lui Willson H. Coates, Hayden White şi J. Salwyn Schapiro, publicat de McGrand – Hill Book Company, New York, Saint Louis, San Francisco, Toronto, London, Sydney. Dintre coautori, Hayden White merită în mod cu totul excepţional atenţia noastră critică. Motivat „tematic“, în măsura în care, refăcînd magistral traiectul lui Auerbach, deci linia augustiniană a *figuralităţii* ca raportare „mimetică“ la *realitate*, White este indubitabilul teoretician al *reprezentării* de pe poziţii poststructuraliste şi postmoderne, în ultimele două decenii. De la **Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe**, din 1973 (analizată succint în volumul editat de Sollors) şi capitala contribuţie **Tropics of Discourse: Essays in Cultural Criticism**, din 1978 (fără de care întreaga şcoală a reprezentării *identităţii culturale*, cu inevitabilele repere „tematice“, nu ar fi consistentă), la mai recentele **The Content of the Form**, din 1987, şi **Figural Realism: Studies in the Mimesis Effect**, din 1999, Hayden White se afirmă drept exponent de bază al postmodern reactualizatei dispute *formă-conţinut*. Diferenţiind capital între textualismul radical şi critica zisă şi „culturală“ sau „socială“, frontul critic postmodern nu poate evita o zonă comună celor două extreme! Un *tertium datur* în cel mai bun sens postmodern se cască între pariul total pe formă şi cel pe conţinut. Vom vedea că nici critica zisă „tematică“ nu poate depăşi această aporie. Este motivul pentru care am categorisit-o drept „la graniţă“, pendulările între una şi cealaltă atitudine fiind mai mult decît simptomatice. Ele sînt recunoscute de fiecare dintre contribuitorii volumului în discuţie, semnal cu atît mai relevant.

7. François Dosse, **op. cit.**, p. 10.

8. Werner Sollors, **Introduction**, în **op. cit.**, p. XI-XIII.

9. Este teza care străbate excelentul studiu semnat, cu numai un an înaintea volumului patronat de Sollors, de Patricia Waugh, sub titlul **Practising Postmodernism, Reading Modernism** (Edward Arnold, London, New York, Melbourne, 1992).

10. Cf. Omar Calabrese, **Neo-Baroque: A Sign of Times**, trad. Charles Lambert, prefaţă de Umberto Eco, Princeton University Press, New Jersey, 1992.

11. Chestiunea este pusă şi de regretatul Raman Selden, în **A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory**, The University Press of Kentucky, 1989.

12. Paul de Man, **Thematic Criticism and the Theme of Faust**, în Werner Sollors, **op. cit.**, p. 14.

13. **Idem**.

14. Se recomandă de la sine un titlu precum **Recognitions: A Study in Poetics** al profesorului Terence Cave de la Saint John's College, Oxford (Clarendon Press, Oxford, 1998 (© 1988).

15. Teza de bază a lucrării lui Gerard Genette, **Palimpsestes – La littérature au second degré**, Éditions du Seuil, Paris, 1982.

16. Lucrarea de căpătîi în materie rămîne Erich Auerbach, **Mimesis: The Representation of Reality in Western Literature**, trad. Willard Trask, Doubleday Anchor Books, New York, 1957 (© 1946). Vezi şi nota 6.

17. Antti Aarne & Stith Thompson, **The Types of Folktale: A Classification and Bibliography**, Helsinki, Academia Scientiarum Finnica, 1961; Vladimir Propp, **Morphology of the Folktale**, Louis A. Wagner, (ed.), trad. Laurence Scott, University of Texas Press, Austin, 1968.

18. Tzvetan Todorov, **Grammaire du Décameron**, Mouton & Co. N.V., Publishers, Hague, 1969.

19. Tzvetan Todorov, **Introduction à la littérature fantastique**, Éditions du Seuil, Paris, 1970.

20. Un studiu relativ recent al lui Simon Dentith, **Bakhtinian Thought: An Introductory Reader**, Routledge, London & New York, 1995, insistă asupra inserţiei masiv sociale a argumentului chiar şi în *metoda formală* a marelui rus „exilat acasă“.

21. Joel Fineman, **The History of the Anecdote: Fiction and Fiction**, în H. Aram Veeser (ed.), **The New Historicism**, Routledge, New York & London, 1994.

22. **Op. cit.**, p. 18.

23. **Idem**.

24. **Idem**.

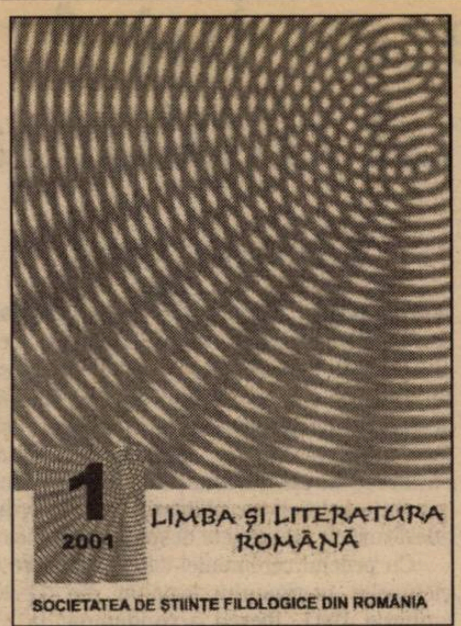
1
2001
LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ
SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN ROMÂNIA

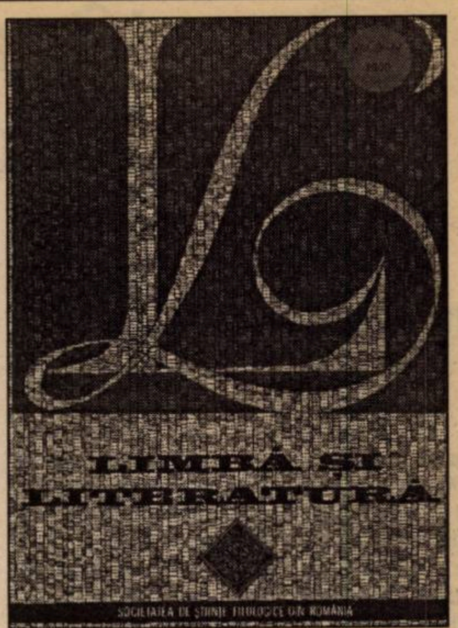

Cu întîrziere (determinată, în special, de schimbarea sediului redacţiei), au apărut nu de mult numere noi ale celor două reviste editate de Societatea de Ştiinţe Filologice din România: **Limba şi literatura română** (nr. 1/2001) şi **Limbă şi literatură** (vol. III-IV/2000).

Fiind o revistă cu destinatar explicit didactic („revistă trimestrială pentru elevi“), prima dintre acestea reflectă cît se poate de pertinent procesul de tranziţie pe care învăţămîntul românesc (împreună cu societatea „aferentă“) îl parcurge. Îl reflectă în două sensuri: participă, în primul rînd, la provocările pe care le lansează actul reformei (prin publicarea unor articole care tratează conţinuturi, teme, strategii ale noului *curriculum* ori a unor teste adaptate actualelor sisteme de evaluare), iar în al doilea rînd, se află ea însăşi într-un proces de tranziţie. N-a renunţat la toate stereotipiile anterioare, dar sînt semne că o va face. Structura revistei este cea tradiţională, cuprinzînd următoarele rubrici: **Gramatică, vocabular**, **Stil, compoziţie**, **Analize, sinteze**, **Miscellanea**, **Concursuri, examene**, **Cenacluri, reviste**, **De la corespondenţii noştri**, **Tinere talente** şi **Însemnări pe marginea cărţilor**.

Pentru primele două rubrici am reţinut, din acest număr, partea a doua dintr-un articol al Gabrielei Pană Dindelegan despre **Dificultăţi în analiza frazei** şi altul al Lilianei Ionescu-Ruxăndoiu, intitulat **Conversaţie – discuţie – dialog**. Ultimul dintre ele se disociază de tratarea sinonimică a celor trei termeni enunţaţi, definind conversaţia mai degrabă prin opoziţie cu discuţia. Este analizat, de asemenea, conceptul de *conversaţie fatică* (prin aplicaţii, fireşte, pe texte caragialiene). Utilitatea articolului în contextul expansiunii disciplinelor comunicaţionale în noile programe şcolare este dincolo de orice discuţie. La acelaşi capitol al utilităţii didactic-novatoare am mai reţinut două articole despre discurs: **Discursul oratoric: Mihail Kogălniceanu, „Discurs la Congresul de la Berlin“** de Adrian Săvoiu şi **Discursul insinuant (cuvîntarea lui Marcus Antonius din *Iuliu Cezar* de W. Shakespeare** de Mircea Frînculescu. Pentru cei interesaţi, sînt publicate subiectele concursului de admitere la Facultatea de Litere din Bucureşti (Departamentul de comunicare şi relaţii publice), sesiunea septembrie 2000 şi la Academia de Poliţie din Bucureşti. Subiectele sînt însoţite de baremele de corectare, de modalităţile/grilele de rezolvare şi de sublinierea greşelilor tipice.

Publicul-ţintă al celei de-a doua reviste este mai puţin explicitat, în principiu unul înalt didactic, profesoral (dar nu numai). Aici majoritatea titlurilor sînt de reţinut: **Remodelarea semantică a *trufiei* la Mateiu Caragiale** de Maria Subi, **Conţinuturi implicite în discursul publicitar** de Camelia Bolding, **Dicţionar de terminologie lingvistică („acces la cuvînt“, „corectare“, „etnometodologie“, „fatem/fatism“, „fatică“, „întrerupere“, „repetiţie“, „suprapunere“, „tăcere“)** de Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (termenii amintiţi completează **Dicţionarul general de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii**, apărut în 1997 la Editura Ştiinţifică), **Forma fixă şi construcţia eului** (cu aplicaţie la un sonet antum de Mihai Eminescu: **Afară-i toamnă...**) de Ioana Bot, **„Ce e poezia?“, Cinci lecturi ale definiţiei din *Epigonii*** de Dorel Fânaru, **Fişe pentru un dicţionar de folclor (VI): *basm*** de Nicolae Constantinescu şi – *last, but not least* – două articole despre canon: **Canonul literar înţeles ca stranietate radicală şi „anxietate împlinită“** de Mircea Martin şi **Cum se face şi se desface canonul şcolar** de Rodica Zane. Criticul şi profesorul Mircea Martin a participat intens, în ultimii ani, la dezbaterile despre canon (printre altele, a îngrijit un număr din revista **Euresis** pe această temă). În corelaţie cu un articol publicat în nr. 24/2001 din **Româna literară** (intitulat **Lista lui Bloom**), Mircea Martin polemizează şi în acest articol cu cîteva dintre tezele lui Harold Bloom: ideea influenţei ca „producătoare de canon“ – există şi opere izolate care au drept de intrare în canon, după cum există autori productivi, influenţi (de pildă, Maurice Rollinat) care sînt departe de a fi (fost) canonizaţi; ideea „stilului mare“ şi a puterii lui de contaminare ca test al canonicităţii; ideea conform căreia rolul criticilor în constituirea canonului nu este cîtuşi de puţin decisiv etc. Articolul Rodicăi Zane pleacă, fireşte, de la analiza (în sfîrşit serioasă) a „scandalului manualelor alternative“, a stereotipiilor, prejudecăţilor (prejudecata „listei unice“, prejudecata „distanţei faţă de contemporaneitatea imediată“, prejudecata „cronologică“, prejudecata „reprezentativităţii“, a „complotului anti-naţional“ ş.a.) *versus* a provocărilor noilor manuale care au alimentat respectivul scandal. Să reţinem reproşul pe care autoarea îl aduce elitelor, în această chestiune arzătoare: „Este interesant că vocile care au apărat vechiul canon şi au contestat modul în care a fost revizuit sau în care a fost preconizată revizuirea lui sînt mai ales ale *outsiderilor*: Ne-am fi aşteptat la o confruntare pe «arme», cum s-ar spune într-un limbaj militar, dar lucrurile nu au stat aşa. Eşaloanele de elită s-au exprimat doar prin ofensivă, contraofensiva a fost purtată de combatanţi *ad-hoc*, care s-au înrolat mai ales în numele «dragostei de ţară», invocate frecvent. Să fie oare acesta semnul consensului la nivelul elitei? Mai degrabă semnul unei distanţe securizante pe care elita s-a obişnuit să o ia, în numele turnului de fildeş, pentru a nu fi stigmatizată, manipulată, compromisă etc. prin implicare“.

Remarcăm, în fine, analiza pe care Luminiţa Medeşan o face manualelor alternative de limba şi literatura română pentru clasa a X-a. Poziţia este *pro-reformă*.

Nu credem că este lipsit de utilitate să anunţăm noul sediu al redacţiei: Str. Mendeleev, nr. 21-25, et. IV, cam. 417, Tel.: 650 20 80/215.

George ARDELEANU

Sacrificarea lui Antonescu pe altarul diplomaţiei (IV)

WILLIAM TOTOK

Iliescu *vs.* Antonescu

Cu prilejul unei vizite la Iaşi la 22 iunie 2001 – ziua în care se comemora cea de-a 60-a aniversare a izbucnirii războiului împotriva Uniunii Sovietice –, preşedintele Ion Iliescu a declarat că Antonescu a fost şi este considerat „criminal de război pentru răspunderea politică, pe care şi-a asumat-o, de a fi aliat cu Hitler"[1]. Depunînd o coroană de flori în faţa Sinagogii din Iaşi, Iliescu a mai spus că în istoria ţării au fost momente tragice. În acest context el a amintit că intrarea României în cel de-al doilea război mondial a fost însoţită, la Iaşi, de acte criminale. Referindu-se la pogromul de la Iaşi, Iliescu a declarat că cei care aveau răspunderea politică în ţară nu pot fi consideraţi nevinovaţi. Respingînd descrierea lui Antonescu drept o „figură tragică", preşedintele a spus că acesta poartă răspunderea politică pentru „actele barbare", cum au fost şi cele de la Iaşi. „Aşa că, nu nemotivat, a fost şi este considerat şi astăzi criminal de război pentru răspunderea politică pe care şi-a asumat-o de a fi aliat cu Hitler. Motivaţia intrării României în război a fost unilaterală, într-o singură direcţie, şi nu a fost făcută, la fel, în cazul unor teritorii româneşti ocupate abuziv. Dacă nu era actul reparatoriu de la 23 august 1944, ar trebui să fim conştienţi care ar fi fost soarta României astăzi", a spus Iliescu, care a participat la Iaşi şi la un Simpozion cu tema **60 de ani de la intrarea României în cel de-al doilea război mondial**.

Senatorul PSD Adrian Păunescu (împreună cu fostul ţărănist George Pruteanu, reprezentant al fracţiunii naţionaliste dure a partidului de guvernămînt) a calificat afirmaţia lui Iliescu drept „imprudentă şi neinspirată", tocmai în ziua în care România aniversa declararea războiului împotriva URSS pentru „pretenţiile teritorialiste" ale acestui stat. „Nu e destul să spui că Antonescu a fost şi rămîne un criminal de război, pentru că lucrurile nu stau chiar aşa", a afirmat senatorul în Parlament, precizînd că nu îl idealizează pe Antonescu şi că nu este solidar cu „erorile şi crimele" din acea perioadă. Ion Iliescu nu avea dreptul să facă afirmaţii atît de „simpliste", a spus Păunescu în plenul Senatului, adăugînd că oamenii politici au obligaţia „de a livra" adevăruri cît mai exacte despre istoria ţării[2].

Cu prilejul ceremoniei de comemorare a victimelor pogromului legionar din 21-23 ianuarie 1941, Iliescu a condamnat la 21 ianuarie 2001 „acel delir al intoleranţei şi antisemitismului" şi a afirmat că „nimic nu poate şi nu trebuie să justifice, să falsifice sau să nege o realitate tragică trăită de compatrioţi ai noştri". Apoi şi-a exprimat convingerea că între România şi Israel trebuie dezvoltate în viitor relaţii privilegiate, subliniind faptul că tragedii precum cea din ianuarie 1941 nu trebuie banalizate. Dar tot el a spus că „nici punerea pe seama românilor a unui număr de victime umflat artificial, tocmai pentru a impresiona şi a stîrni un mare impact mediatic, nu este un mod de a servi adevărul şi prietenii"[3].

Fostul ambasador al Israelului în România, dr. Iosef Govrin, a criticat în ziarul **Viaţa Noastră** discursul preşedintelui Ion Iliescu la solemnitatea comemorării anuale a pogromului împotriva evreilor din ianuarie 1941, fiind de părere că Iliescu a manifestat în cuvîntarea sa tendinţa de a estompa particularităţile pogromului săvîrşit împotriva evreilor din Bucureşti şi de a ascunde adevărul asupra mărimii Holocaustului evreilor din Basarabia, Bucovina şi Transnistria, evaluat la 350.000 de suflete. „După cum e bine ştiut", afirmă dr. Iosef Govrin, „jumătate din ei au fost măcelăriţi de armata română în cursul primei săptămîni a intrării ei în aceste regiuni, în iulie 1941. Restul au pierit pe drumurile exilului către ghetouri şi lagărele de exterminare din Transnistria (toamna 1941) şi în Transnistria propriu-zisă (1941-1944)".

Fostul ambasador îi reproşează lui Iliescu că „s-a abţinut de la a spune lucrurilor pe nume – neamintind cuvîntul Holocaust în legătură cu România şi întrebuinţînd, în locul lui, «nebunia», accentuînd că numărul martirilor Holocaustului «atribuiţi executanţilor români a fost umflat artificial de către istorici (referinţa este la adresa cercetătorilor Holocaustului, a căror identitate nu o dezvăluie), numai ca să impresioneze şi să atragă atenţia presei, deşi faptul nu serveşte adevărul şi prietenia»".

Dr. Govrin consideră că trebuie luptat împotriva încercării de a se face abstracţie de dimensiunile Holocaustului evreiesc în teritoriile stăpînite de fasciştii români şi că această luptă trebuie dusă pe tărîm politic, public şi academic, ca parte integrantă din lupta generală împotriva celor ce neagă Holocaustul[4].

Dezbaterea declanşată în România după declaraţia lui Ion Iliescu de la Iaşi a fost însoţită de un sondaj electronic organizat la data de 24/25 iunie de cotidianul **Ziua**. La întrebarea „A fost Mareşalul Antonescu un «criminal de război»?", *24.55% au răspuns cu da, 75.45% cu nu*.

Oferindu-le cititorilor un forum electronic de dezbatere, mai mulţi cititori au reluat interpretările apologetice privind activitatea regimului Antonescu. Unul dintre participanţii la această dezbatere ad-hoc afirma: „A fost un patriot! O mare greşeală a făcut Antonescu că s-a debarasat de legionari, plătind cu viaţa mai tîrziu. Criminali de război au fost Churchill, Roosvelt şi Stalin. Primul individ pe o bucată de şerveţel de masă a împărţit lumea, lăsînd-o pradă comunismului. Rezultatele se cunosc, 200 milioane de morţi în lume, tot ce a fost mai de valoare! Lor le e teamă de procesul comunismului". Alt participant, care semnează „Mişu", notează: „Mareşalul Antonescu a fost un erou al poporului român! El şi-a apărat ţara şi neamul aşa cum a putut, în acele vremi potrivnice. Viitorul va arăta că el a avut dreptate. Dumnezeu să-l odihnească". Lucian Dimitriu scrie: „Antonescu este şi a rămas un adevărat militar român. Cît despre evrei ar cam trebui să se uite în curtea lor să vadă cîtă răutate poate să existe în această etnie oriunde în această lume". „Mareşalul Antonescu a fost un om a cărui dragoste pentru România este mai presus de orice îndoială", crede Ion Vasile, care îi atacă apoi pe cei care îi pomenesc numele, exprimîndu-şi speranţa: „Dacă am avea norocul ca Mareşalul să revină printre noi, ce canal frumos ar construi leprele din pdsr şi pd!". Un participant revoltat de calitatea suburbană a discuţiei din care nu lipseau nici atacurile antisemite, semnînd „Avertisment ziarului **Ziua**", comentează ultimativ: „Dacă înlesniţi aici comentarii (de closet) antisemite, sînteţi tot atît de criminal ca Antonescu. Hai, faceţi un alt sondaj: cîţi criminali sînt români şi cîţi evrei?". „Majoritatea mesajelor de aici", concluziona expeditorul mesajului care semnează „Loco", „sînt pline de răutate şi de un naţionalism execrabil".

Ziarul **România liberă** este de părere că din pricina faptului că „Iliescu, aflat în mare ofensivă de captare atît a bunăvoinţei occidentalilor, cît şi a ruşilor", acesta „*îl consideră pe Antonescu criminal de război*"[5]. Privitor la capitolul Antonescu, acelaşi ziar consideră că „*această pagină a istoriei noastre nu poate fi considerată definitiv închisă*", *exprimîndu-şi dezaprobarea faţă de faptul că după război „România a fost catalogată şi tratată ca stat agresor"*[6]. *„Nici una din consecinţele pactului Ribbentrop-Molotov vizînd România"*, conchide ziarul, „*nu a fost înlăturată. Românii continuă să fie divizaţi de o graniţă abuzivă*". Apoi, **România liberă** scrie în acelaşi stil apologetic: „Pe fondul atitudinii indiferente a factorilor politici români şi a pasivităţii istoricilor noştri, *istoriografia occidentală continuă să trateze aceste probleme operînd cu tezele preluate integral de la istoricii sovietici* – propagandişti ai ideologiei imperiului roşu. La relativ recenta hotărîre a Dumei de Stat a Rusiei, prin care România este catalogată drept stat-agresor în cel de-al doilea război mondial, guvernanţii noştri au răspuns cu... tăcere, dînd implicit de înţeles că acceptă această teză, deşi este limpede că ea este într-o flagrantă contradicţie cu adevărul.

Intrarea noastră în război nu a fost o agresiune, ci un răspuns la agresiunea ce a fost comisă asupra României cu un an înainte, la 28 iunie 1940, cînd URSS, după un ultimatum violent, a ocupat Basarabia,

---

Oglindă retrovizoare

Reviste culturale maghiare din România (iunie 2001)

SZABOLCS SZONDA

Statisticile demonstrează că în secolul 20 cea mai jucată, mai citată şi mai comentată piesă de teatru a fost **Hamlet**. Numărul din luna iunie al revistei clujene **Korunk** şi-a ales ca temă această capodoperă a lui Shakespeare, scrisă acum 400 de ani, dar universal valabilă. Grupajul de texte din **Korunk** se referă la aspectele teoretice ale construcţiei dramei, axîndu-se mai ales pe actul V al acesteia, considerat de cei mai mulţi segmentul-cheie al piesei (o analiză detaliată în acest sens o realizează Horváth Andor, **Lacrimi în loc de sînge**). Ni se oferă şi o nouă versiune în maghiară a acestui act, în traducerea lui Jánosházy György. Tot Jánosházy este cel care a tradus pentru grupajul din **Korunk** rezultatul unei idei extrem de interesante: psihanalistul francez de origine maghiară, Nicolas Abraham, a scris o continuare la piesa lui Shakespeare sub forma unui al şaselea act. Acesta se bazează pe concepţia autorului, conform căreia toate personajele din **Hamlet** se comportă ca şi cum ar fi nişte marionete ale aceluiaşi Spirit. Întrebarea esenţială care se ridică în acest caz ar fi, deci, cine e acest Spirit şi ce ascunde el?

Din conţinutul celorlalte studii şi articole pe această temă mai semnalăm că Nánay István, critic de teatru, se ocupă de unele imperfecţiuni sesizate în textul traducerilor în maghiară ale piesei, iar filozoful Berszán István scrie despre interpretarea pe care i-a oferit-o Salman Rushdie personajului shakespearian Yorick (**Glume temporale – Yorick, Hamlet**). Publicistul Bíró Béla ne prezintă o carte a filozofului maghiar Haller Ágnes (**Timp deraiat**), în care autoarea analizează dramele istorice ale lui Shakespeare sub aspect istoric, sociologic şi psihologic, iar filozoful Petres László realizează o prezentare a dramei-temă din perspectiva factorilor interni ai piesei, întruchipaţi în relaţiile dintre personaje (**Estetica pustiirii sau antrenarea spectatorului**). O secţiune aparte a analizei este cea intitulată **Tineri despre Hamlet**, în cadrul căreia putem citi eseuri semnate de Zsigmond Andrea – **A fi sau a nu fi (prezent)** –, Balázs Imre József (**Zguduiri naturale ale corpului**), Gál Andrea (**Corpul care se ascunde sau uite cadavrul, nu e cadavrul**), Virginás Andrea (**Pe marginea lui Hamlet, degeaba**), Dánél Mónika („**Fiindcă nu există pe lume nici bine, nici rău; gîndirea o face ca atare**"), Karácsonyi Zsolt (**Gustul nimicului**), Demény Péter (**Lume contestată**).

Din cuprinsul acestui număr mai remarcăm studiul lui Egyed Péter, **Problema statului naţional după căderea regimurilor comuniste**.

Continuînd o tradiţie proprie, în numărul din iunie, **Látó** (Tîrgu Mureş, redactor-şef: Markó Béla) găzduieşte o selecţie de texte apărute într-o revistă literară din Ungaria, **Pompeji**, o publicaţie apărută la Szeged. Alegerea textelor s-a făcut prin recitirea celor 33 de numere existente ale revistei amintite, apărute între anii 1990 şi 1998. „Piesele" astfel alese ne oferă o panoramă reuşită a profilului şi orientării revistei maghiare în care se publică atît poezie, proză şi dramă, cît şi eseuri şi studii de teorie şi critică literară (cu accent pe linia hermeneutică a interpretării). Iar autorii prezenţi în mod constant în **Pompeji** provin atît din elita literaturii maghiare contemporane (inclusiv puternicul cerc literar de la Szeged) sau din literatura maghiară de astăzi din România, cît şi din cea central-europeană ori universală: Visky András, Tolnai Otto, Szijj Ferenc, Baka István, Parti Nagy Lajos, Rakovszky Zsuzsa (remarcabilă şi ca traducătoare), Takáts József, Solymosi Bálint, Darvasi László, Márton László, Csuhai István, Podmaniczky Szilárd, respectiv Tillmann J.A., Umberto Eco, George Bataille, Ernesto Grassi, Adrienne Kennedy, Drago Janèar, Mirko Kovaè.

Láng Zsolt, redactor al revistei **Látó** şi coordonator al selecţiei realizate de Balla G. Mária, Boér Botond, Holl Ildikó, Kajtár Melinda, Kiss Andrea, Szabó László şi Tamás Andrea, este prezent aici cu un scurt interviu cu doi dintre fondatorii revistei **Pompeji**, Laczkó Sándor şi Szilasi

Nordul Bucovinei şi ţinutul Herţa. *Războiul nostru a fost un război drept, pe care toţi românii l-au botezat la acea vreme RĂZBOI AL DEZROBIRII*. A fost un act de restabilire a dreptăţii pe calea armelor, un act de legitimă apărare, un act de demnitate şi de afirmare a drepturilor şi a suveranităţii României asupra teritoriului ei. După un an de cumplite umilinţe îndurate, după căderea catastrofală a moralului naţiunii în urma sfîrtecărilor teritoriale prin care România a pierdut şi o parte însemnată a populaţiei, după o perioadă de sfişietoare disperări, chemarea generalului Ion Antonescu: *«Ostaşi, vă ordon: treceţi Prutul!... Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii voştri cotropiţi!... Ştergeţi pata de dezonoare din cartea neamului şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleţii voştri!...» a fost întîmpinat cu sentimente de satisfacţie şi de aprobare de întreaga societate românească de atunci*“.

Autorul articolului este de părere că intrarea în război a României a fost „*absolut necesară* şi pentru că ea avea valoarea unui demers politic prin care România a arătat atît agresorului sovietic, cît şi lumii întregi, că nu înţelege să accepte rezultatele jafului teritorial şi este ferm hotărîtă să revendice drepturile sale şi să se bată pentru ele. *A fost o politică demnă şi absolut firească, o atitudine pentru care România trebuie privită cu simpatie şi respect*, aşa cum este privită Finlanda, care şi ea a luptat alături de Hitler, deci a fost ţară-inamică pentru aliaţii occidentali“[7].

„De ce această vădită discriminare faţă de România?“, se întreabă **România liberă**, explicînd imediat că „Finlanda a avut şansa să cadă în sfera de influenţă occidentală“, scăpînd astfel „de ocupaţia sovietică, în timp ce România a fost sacrificată lui Stalin şi abandonată la discreţia imperiului sovietic“. În stilul binecunoscut al adepţilor ideilor conspiraţioniste, autorul articolului din **România liberă** critică Occidentul pentru ceea ce el califică drept „*o imensă ingratitudine arătată a occidentalilor faţă de noi, dacă avem în vedere contribuţia decisivă a Armatei Române la scurtarea războiului. Ne-a fost refuzat statutul de cobeligerantă, am fost înlăturaţi de la tratativele de pace, ni s-a impus o imensă povară de despăgubiri de război*, pe care le-am plătit cu vîrf şi îndesat, în sfîrşit, lucrul cel mai grav, ni s-a impus divizarea ţării şi apoi comunizarea. Finlanda, în schimb, a fost lăsată să se dezvolte liber şi a beneficiat din plin de tot sprijinul politic şi financiar“.

În fine, autorul lansează un atac la adresa politicienilor români care s-au distanţat de pretenţiile unor grupuri, partide şi organizaţii de a-l reabilita pe Antonescu, calificînd această atitudine drept „tristă“, dar şi „curioasă“, fiindcă „*pînă şi conducătorii de azi ai României şi unii istorici «români» sînt de partea celor ce condamnă România pentru politica ei din timpul războiului. O exemplificare recentă a acestei stări este afişarea atitudinii oficialilor români faţă de memoria Mareşalului României Ion Antonescu. Efigia Mareşalului continuă să fie satanizată şi după 55 de ani de la asasinarea sa. Şi astăzi sînt persecutaţi acei români care încearcă să-i cinstească memoria. Este adevărat că ei nu mai sînt ucişi ca acum 45-50 de ani, ci «doar» trecuţi în rezervă. Cum poate fi înţeleasă utilizarea de către preşedintele de azi al României a calificativului de «criminal de război» la adresa Mareşalului?* Oare nu este limpede că această etichetă i-a fost aplicată de ocupantul sovietic într-un mod cu totul abuziv, numai pentru faptul că mareşalul a îndrăznit să se ridice împotriva colosului sovietic în apărarea României? Da, Ion Antonescu nu a fost un înger, a fost soldat şi a făcut război, iar războiul este fatalmente înrudit cu crima. Războiul în sine este o crimă. Oare ceilalţi participanţi la război nu au comis crime? Raderea de pe faţa pămîntului a Dresdei nu a fost o crimă împotriva umanităţii? Dar bombardamentele atomice de la Hiroşima şi Nagasaki, care au făcut sute de mii de victime printre civilii total nevinovaţi? Dar asocierea cu Stalin – cel mai mare criminal al tuturor timpurilor – nu a fost şi ea o crimă? Oare aceste crime sînt mai puţin monstruoase doar pentru faptul că autorii lor au ieşit învingători în război, iar învingătorii nu sînt judecaţi? «Dacă aş fi fost învingător, aş fi avut statui în fiecare oraş din România», a spus Mareşalul la proces şi avea dreptate. Mareşalul Finlandei, Mannerheim, are statutul de erou naţional în ţara sa şi delegaţiile oficiale străine depun coroane de flori la monumentul său. *Mareşalul nostru continuă să fie asasinat şi astăzi de «cozile de topor»*“.

Cu alte cuvinte, acele „cozi de topor“ de care vorbeşte ziarul ar trebui reduse la tăcere, aşa cum prevede proiectul de lege al lui Ion Coja. Explicaţia acestor atitudini antiromâneşti – precum sînt ele numite în alte publicaţii – nu reprezintă altceva decît rezultatul a ceea ce **România liberă** numeşte „*dihonia indusă de străini*“ şi care „*a prins rădăcini adînci în societatea românească*“, reuşind „*şi în prezent să întreţină învrăjbirea şi dezbinarea pe criteriul falsei contrapuneri Rege-Mareşal. Este timpul să ne debarasăm de mrejele acestor rătăciri şi să cinstim în egală măsură şi pe Rege şi pe Mareşal*, care mînă în mînă au condus România într-o perioadă de situaţii extreme şi să conştientizăm faptul că momentul 23 August 1944 a fost o necesitate dramatică dictată de un concurs tragic de împrejurări istorice, cînd România a nimerit, ca de atîtea şi atîtea ori, între ciocan şi nicovală“.

Ziarul respinge apoi şi criticile aduse politicii antisemite şi de discriminare rasială a regimului Antonescu, considerînd interpretările istorice drept „zgură ideologică“. „*În ceea ce priveşte măsurile cu efecte antievreieşti ale guvernării Antonescu trebuie să plecăm de la faptul că aici este foarte multă confuzie şi mai ales multă zgură ideologică.* Există date cu cifre mai mult sau mai puţin veridice referitoare la numărul evreilor nevinovaţi morţi în urma represaliilor, dar, în acelaşi timp, există mărturii ale reprezentanţilor autorizaţi ale evreilor care atestă că, în acei ani de groază generală, *în România evreii au avut cel mai puţin de suferit*. Adevărul în această problemă nu este clar încă, aşadar trebuie să ne abţinem de a emite acuze“.

În final, **România liberă** constată: „Este cert că, *pregătindu-ne să intrăm în UE şi în NATO, nimeni nu ne cere să ne derobăm de demnitatea naţională, să ne autoflagelăm, să ne denigrăm înaintaşii*. Dimpotrivă, apărîndu-ne demnitatea, vom cîştiga mai mult respect“[8].

Berlin, 12 iulie 2001

Sfîrşit

---

1. Mediafax, 23 iunie 2001.
2. Mediafax, 25 iunie 2001.
3. Mediafax, 21 ianuarie 2001, **Bună dimineaţa, Israel!**, anul 3, nr. 112, Luni 22/Marţi 23 ianuarie 2001.
4. Cf. **Bună dimineaţa, Israel!**, anul 3, nr. 157, vineri 15/duminică 17 iunie 2001.
5. Mihai Creangă, **O judecată cu final comandat**, în **Aldine**, nr. 272/2001, **România liberă**, 30 iunie 2001.
6. Valeriu Graur, **Războiul dezrobirii**, în **Aldine**, nr. 272/2001, **România liberă**, 30 iunie 2001.
7. În acest context se uită a se menţiona faptul semnificativ că Finlanda nu a dus o politică de exterminare a evreilor şi romilor.
8. Valeriu Graur, **op. cit.**

In memoriam
Mészöly Miklós şi Jorge Amado

S-au stins de curînd din viaţă doi scriitori străini renumiţi. Mai întîi – ungurul MÉSZÖLY Miklós, dramaturg, jurnalist, dar mai ales prozator, unul dintre cei mai importanţi ai literaturii maghiare, supranumit de critică în deceniul trecut „clasicul modernităţii“ în cultura vecină. Proza sa, exploratoare a fantasticului şi a miticului, nu o dată în zona biblicului, s-a aflat mereu în contrasens faţă de cultura comunistă oficială. Fundamentală rămîne culegerea sa de nuvele, de 1500 de pagini, intitulată **A fost odată o Europă Centrală** (1989). I-au apărut şi în traducere românească cîteva cărţi. Mai întîi, în 1974, **Zonă interzisă**, la Editura Univers. Apoi, în anii trecuţi, două titluri la Editura Pont din Budapesta, care publică literatură nu doar în maghiară, ci şi în alte limbi Central-Europene: **O che bella notte** în 1996 şi **Saul** în 1997.

Săptămîna trecută s-a stins din viaţa prozatorul brazilian Jorge AMADO. De orientare – dimpotrivă – stîngistă în tinereţea sa, el a fost tradus în întregul „lagăr“ comunist. De la romanele sociale, „muncitoreşti“ ale începutului, a evoluat către o proză de la mai largă cuprindere, mai substanţiale şi mai înţelepte, lărgindu-şi treptat şi aria de recunoaştere...

László, despre istoria de aproape nouă ani a trimestrialului (publicaţia nu mai apare din 1999, deoarece – spun cei doi intervievaţi – astăzi, pesemne, cerinţele cititorilor s-au schimbat într-o direcţie pe care cei care au editat **Pompeji** nu şi-o pot asuma), despre scopurile, realizările şi eşecurile ei, care au făcut să fie una dintre cele mai citite publicaţii de gen din anii '90.

Székelyföld
KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

În numărul din iunie, **Székelyföld** (Miercurea Ciuc, redactor-şef: Ferenczes István) publică poezie de Kemény István şi Kinde Annamária, proză de Simó Márton şi Gángoly Attila, respectiv memorialistică de Balogh László.

Un segment amplu al acestui număr comemorează 100 de ani de la naşterea lui Domokos Pál Péter, o figură aparte a etnografiei maghiare din România, decedat în 1992. Autor al unei cărţi de bază, **A moldvai magyarság** (**Maghiarimea din Moldova**), apărută prima oară în 1931, iar ulterior în peste cinci ediţii, în care realizează o prezentare amplă a tradiţiilor şi a folclorului (şi al celui muzical) comunităţii de ceangăi din Moldova. Domokos Pál Péter s-a născut la Şumuleu (Ciuc), tradiţional loc de pelerinaj anual pentru romano-catolicii maghiari din România, unde a întîlnit pentru prima oară în viaţa lui ceangăi (prima dată s-a deplasat în Moldova pentru studierea obiceiurilor acestora, în 1929, ca apoi această preocupare să se transforme în scopul unei întregi vieţi de cercetător).

Grupajul evocator include un interviu din 1991, pe care i l-a acordat Domokos Pál Péter etnografului clujean Tánczos Vilmos, articolul lui Szőcs János, relatînd despre iniţiativa lui Domokos Pál Péter, materializată în anii 1926-1931, în urma căreia s-au realizat un fond etnografic, o colecţie de obiecte populare, piese folclorice, ceea ce urma să constituie baza unui proiectat Muzeu Secuiesc din Ciuc (tentativele fondării acestei instituţii au eşuat, ea existînd mult timp doar sub forma colecţiei amintite, aflăm tot din articolul lui Szőcs), prezentarea lui Almási István, rezumînd activitatea ştiinţifică a lui Domokos Pál Péter. Un alt material constă în opinii despre etnologul comemorat, aparţinîndu-le unor importanţi contemporani ai săi, iar în încheiere ni se oferă o bibliografie selectivă a lucrărilor lui Domokos Pál Péter.

În rubrica rezervată artei, Bogdán László comentează o expoziţie deschisă în februarie 2001 la Tîrgu Secuiesc, în cadrul căreia s-au putut vedea creaţii ale unor artişti experimentalişti din România, sub titlul generic: **Zonă neutră**. Acest număr al revistei este ilustrat, de altfel, cu lucrări ale unor artişti (Vetró Bodoni András, Molnár Krisztina, Weisz István) care au expus acolo.

HELIKON
IRODALMI FOLYÓIRAT

Din cuprinsul **Helikon**-ului (Cluj, redactor-şef: Szilágyi István) din 25 mai, 10 şi respectiv 25 iunie, am reţinut poeziile semnate de Lászlóffy Aladár, Gál Éva Emese, Lázári René Sándor, Lászlóffy Csaba, Szabó György, Király László, Sulyok Vince, ultimul fiind prezent şi ca traducător cu un grupaj din lirica daneză. Mai putem citi proză de Bogdán László, Jancsó Miklós, Fodor Sándor, Haklik Norbert, respectiv recenzii, cronici literare şi eseuri de Kozma Mária, Széles Klára, Bálint Tibor şi Csoóri Sándor. Rubrica lui Szőcs István (scrieri pe diverse teme culturale, cu punctul de pornire în redescoperirea şi readucerea în prim-planul atenţiei a unor cărţi sau fenomene culturale) şi cea a muzicologului Terényi Ede (un fel de cronică-istorie a muzicii simfonice şi nu numai) sînt prezente, cu constanţa lor bineştiută, şi în aceste numere.

Cîteva pagini îi sînt dedicate scriitorului maghiar din România Méhes György, care a împlinit 85 de ani. Clujeanul Méhes este un caz interesant şi cu semnificaţii profunde al istoriei literaturii maghiare de la noi. Cunoscut şi catalogat mult timp drept un excelent autor de literatură pentru tineret şi drept un remarcabil dramaturg, este redescoperit şi reevaluat acum printr-o monografie semnată de Orbán János Dénes (în prezent, probabil cel mai cunoscut şi publicat autor tînăr din literatura maghiară din România), carte apărută recent. Această meritorie întîlnire între generaţii face ca atenţia să se îndrepte în mod accentuat spre celelalte opere ale lui Méhes, mai puţin cunoscute, adresate unui public „adult“, cărţi reeditate acum la Cluj.

Din conţinutul acestor numere ale **Helikon**-ului mai sînt de remarcat: articolul lui Hajós József, care ni-l prezintă pe Baranyai Decsi János, unul dintre cei mai proeminenţi umanişti maghiari din secolul 16, de la a cărui moarte s-au împlinit recent 400 de ani; eseul semnat de Barcsay Andrea analizează prezenţa în conştiinţa publică maghiară a secolului 18, a problemei feminine, respectiv apariţia în literatura maghiară din acea vreme a unui nou tip de figură feminină: femeia sensibilă.

În paginile suplimentului **Serény Múmia** (**Mumia Sprintenă**), loc de desfăşurare a autorilor tineri, mai mult sau mai puţin consacraţi, „amenajat“, ca de fiecare dată, de redactorul Fekete Vince, găsim poezii de Kudelász Nóbel, Király Zoltán, Balázs Imre József, Schein Gábor, Papp Attila Zsolt, proză de Váry O. Péter, Demény Péter, S. Király Béla şi un eseu de Stephen Katz (**Cum să vorbim şi să scriem în postmodernă?**), în traducerea lui Sylvester Zoltán.

„Lumea politică românească e mult mai coerentă decît se vede în presă“

Interviu cu **Cristian PREDA**

Mulţi au fost aceia care, în urma numărului despre Eminescu publicat de revista Dilema, s-au întrebat cine este oare acest Cristi Preda, ataşîndu-l din start ideii de tînăr imberb şi avid să cucerească gloria, căţărîndu-se pe ruinele trecutului. Asta se întîmpla la începutul lui 1998. Cristi Preda parcursese atunci deja multe etape ale evoluţiei sale profesionale şi, în toate şcolile prin care trecuse, culesese fără drept de apel laurii. Şef de promoţie în 1991, la Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti, studii de istoria filozofiei la Sorbona, doctoratul în ştiinţe politice, dat cu magna cum laude, la E.H.E.S.S. Paris, bursier N.E.C. între 1996-1997, iată doar o parte din traseul său. În prezent, este conferenţiar doctor la Facultatea de Ştiinţe Politice şi totodată prodecan al aceleiaşi facultăţi. A publicat Modernitatea politică şi românismul (1998), Occidentul nostru (1999), Liberalismul (2000), Tranziţie, liberalism şi naţiune (2001), toate la Editura Nemira. Coordonează în cadrul aceleiaşi edituri, din ianuarie 1998, colecţia „Societatea politică“. A tradus din Tocqueville, Manent, Aron, Benjamin Constant, Gabriel Marcel. A îngrijit şi prefaţat nenumărate cărţi, printre care şi Scrierile politice ale lui Constantin Rădulescu-Motru. Să nu uităm că a fost şi consilier la Preşedinţia României (martie 1999-decembrie 2000).

Destinul său, nu atît previzibil de la un punct încolo, cît foarte bine condus, pare o poveste impecabilă. Încercînd să caute o poză care să însoţească acest interviu, a dat peste cîteva fotografii făcute în timpul liceului, în curtea Colegiului Sfîntul Sava, de unde se vedeau zidurile clădirii care astăzi este chiar Institutul de Cercetări politice, unde Cristi Preda poate fi găsit zi de zi.

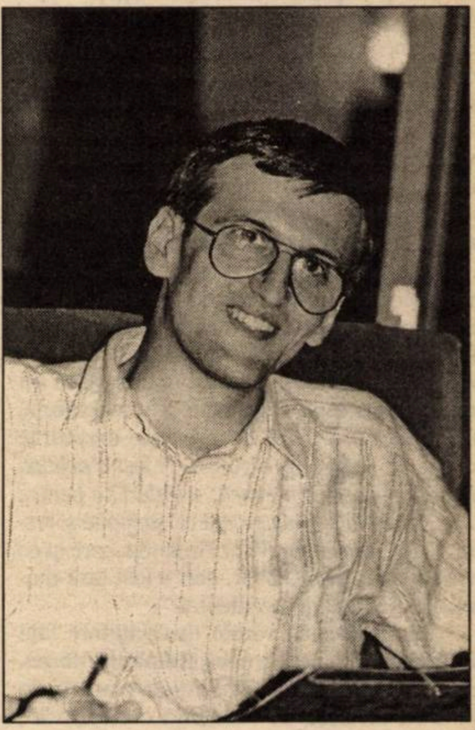

Evit să evoc detaliile vieţii mele private

Aş vrea să-mi spui dacă şi copilăria ta, precum cea a lui Adrian Cioroianu sau a altora din aceeaşi generaţie, conţine adidaşi, eugenii şi Modern Talking. Şi dacă da, atunci crezi că existenţa unor lucruri de felul celor enumerate mai sus te-a ajutat să scrii mai bine despre România de ieri şi de astăzi?

Nu, asemenea amintiri nu mă ajută în nici un caz. Îi las lui Cioroianu grija de a inventaria, în registru nostalgic, viaţa cotidiană a unui copil crescut în comunism.

Nu te lăsau părinţii tăi să mănînci eugenii?

Nu e vorba despre asta, dar ceea ce ţin eu minte din copilărie sînt mai ales locuri, şi nu produse de consum. La Cioroianu există această obsesie, sau măcar idee, consumistă despre comunism. Pentru mine, locurile sînt decisive şi, într-o mai mică măsură, şi oamenii. Locurile şi oamenii de aici, din Bucureşti, unde am copilărit, şi locurile de vacanţă. Întrebarea e, oricum, destul de neaşteptată pentru mine, nu m-am gîndit niciodată serios la asta. Dar îmi e foarte clar că nu există nici o legătură între aceste amintiri din copilărie şi ceea ce scriu acum. M-ar amuza, desigur, să citesc proza unui Ion Creangă născut în Berceni sau la Calafat.

Cred că ceea ce am vrut eu să obţin de la tine e altceva. Am vrut să-mi vorbeşti despre copilărie nu ca să rememorăm pur şi simplu, ci în primul rînd pentru că această copilărie nu a fost una oarecare, ci una a vremurilor comuniste.

Atunci ar trebui poate să vorbim despre desprinderea mea de comunism, care e un episod foarte important pentru mine. Această desprindere s-a întîmplat după 1989. A fost un episod dramatic, cu un final, cred eu, fericit. Ştiu că lucrurile nu au fost formulate aşa şi că, în genere, în discuţia despre comunism au prevalat discursurile nostalgice şi, respectiv, cele care voiau să acrediteze anticomunismul funciar al românilor. Eu nu sînt nici nostalgic, nu am fost nici anticomunist înainte de 1989. M-am desprins de comunism: n-a fost uşor, dar a fost plăcut. Evit însă să evoc detaliile vieţii mele private şi de aceea nu voi vorbi prea mult despre asta. E de la sine înţeles că în copilărie am avut cîteva experienţe care m-au marcat. Prefer să le evoc pe cele interesante şi benefice. Pot spune, de exemplu, că am avut un admirabil profesor de franceză în şcoala primară. A fost o întîlnire decisivă. Era un tip exclus şi marginalizat, exilat la şcoala de cartier din Berceni pe care am urmat-o. Profesorul Roland Cristescu. Cred că e singurul care ne spunea lucruri interesante. Profesor fiind acum, aş vrea să-i semăn.

Fără Franţa nu aş fi devenit niciodată liberal

Ţi-ai dorit dinainte de '89 să faci studii politice?

Nu, am făcut mai întîi studii de filozofie. Iar asta a fost jumătate rodul întîmplării, jumătate al unei fronde faţă de părinţi. Am terminat facultatea după '89, în Franţa. Mi-am făcut DEA-ul la Sorbona, în 1991. Interesul pentru studii politice s-a născut în primul rînd datorită unui impuls instituţional. În '92, Radu Toma m-a invitat să ţin cursuri de filozofie politică la Facultatea de Ştiinţe Umane, cum se chema pe atunci actuala Facultate de Ştiinţe Politice de la Universitate. Un al doilea impuls a venit în Franţa. Acolo am descoperit cursuri foarte interesante ţinute de François Furet, Pierre Rosanvallon, Philippe Raynaud sau Pierre Manent, acesta din urmă fiindu-mi, începînd din 1994, şi director de teză. Interesul pentru politică a fost, desigur, şi un rezultat al desfăşurărilor revoluţionare.

Yama STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Se ştie că eşti un fan al liberalismului.

Da, liberalismul e pentru mine, înainte de toate, o experienţă franceză. O experienţă directă, personală, pentru că am trăit acolo într-o lume liberală. În plus, e vorba şi despre o influenţă educaţională, pentru că am ales, cum spuneam, din oferta universitară franceză, foarte generoasă, cursurile care ţineau de istoria liberalismului, de o anumită tradiţie a gîndirii liberale. Sînt recunoscător Franţei, guvernelor franceze succesive care mi-au acordat burse, pînă la urmă cetăţeanului francez anonim plătitor de taxe, pentru şansa de a-mi schimba viaţa. E clar că fără Franţa nu aş fi devenit niciodată liberal. Sînt convins că aş fi avut un cu totul şi cu totul alt parcurs. Şi intelectual, şi profesional. Nu pot spune însă dacă liberalismul este înainte de toate o experienţă literară, adică de lectură, sau una practică, de viaţă. E greu de distins. M-a întrebat cineva la un moment dat: „Unde ai descoperit liberalismul, în cărţi sau în societatea din jurul tău?“. Nici nu ştiu dacă acest lucru mai e foarte important. Era important în secolul XVIII sau XIX. Ţin să adaug că sînt liberal într-un sens foarte diferit de ce înseamnă liberalismul în tradiţia istorică românească. Am scris deja mai multe lucruri despre acest subiect. Sînt unul dintre adversarii unei părţi foarte importante a liberalismului românesc, aceea care ţine de o tradiţie culturală în mare măsură legată de caracterul sau spiritul naţional şi caracterizată de o anumită slăbiciune care i-a împins pe liberali să facă mereu compromisuri ruşinoase.

Care ar fi cele trei lucruri esenţiale prin care ai caracteriza liberalismul, în general, şi care ar fi altele trei, specifice liberalismului românesc?

Pentru mine, liberalismul înseamnă toleranţă, libertate şi egalitate. Identific liberalismul cu acest pachet de opţiuni solidare, cu aceste principii care nu pot fi despărţite fără a vicia sensul demnităţii omeneşti. Tradiţia liberală românească nu poate fi caracterizată în acelaşi fel. Nu există o triadă fundamentală pentru liberalismul autohton. Aici, elementul naţional a fost decisiv. Adică singura triadă posibilă ar fi: naţional, naţional, naţional. Cred că, astăzi, deşi liberalii privesc mai degrabă către această tradiţie românească decît spre tradiţia europeană, lucrurile sînt destul de fragile. Atît politicienii, cît şi intelectualii care îşi asumă o identitate liberală nu sînt foarte lămuriţi în ceea ce priveşte propria lor poziţie. Pentru ei, liberalismul e, dimpotrivă, un lucru foarte comod. Ei bine, părerea mea este că liberalismul – şi intelectual, şi politic – e foarte incomod. Tocmai pentru că, dincolo de toleranţă şi egalitate, liberalismul înseamnă şi o atitudine pe care aş numi-o „critica raţională“. Iar pentru mine este extrem de relevant faptul că lumea intelectuală, dar şi politică de la noi este în mod constant în mult mai mare măsură atrasă de polemici decît de critica raţională. Politicienii intră şi ei în acest tipar, foarte cunoscut în lumea gazetelor literare. Prin urmare, mediul politic românesc e unul polemic, şi nu unul al înfruntării critice. Poate ar mai fi cazul să adăugăm şi că, tot în numele polemicii, conflictele se sting la fel de uşor cum apar. În această situaţie, se nasc tot felul de înfrăţiri, aparent paradoxale, între cei care s-au înjurat vîrtos la un moment dat şi care se regăsesc apoi fericiţi şi, aş spune, voioşi. Voioşia fraternizărilor literare şi politice, care urmează unor dispute crîncene şi nemiloase, domină de departe spaţiul public românesc. Aş exprima acest lucru şi altfel: nefiind dispuşi la critică raţională, românii sînt incapabili să fie adversari; ei sînt duşmani sau prieteni, ori mai întîi duşmani ireductibili şi apoi, eventual, prieteni la cataramă. Adversarii de idei se pot număra pe degetele unei mîini.

România din 2001 este la o distanţă uriaşă de momentul '89

Ce părere ai despre cultura politică a politicienilor şi, în acelaşi timp, despre cea a alegătorilor?

Nu există date solide şi fiabile despre cultura politică a publicului românesc şi în aceste condiţii nu m-aş aventura să fac speculaţii. Mi se pare însă destul de penibil ceea ce s-a spus despre această cultură politică în ultimii zece ani. Am în vedere aici toate clişeele legate de incultura poporului sau de relaţia ortodoxie-europenism. Cultura politică nu li se dezvăluie, aşa cum ne lasă să înţelegem autori altfel prolifici şi energici, amatorilor recalificaţi în oameni de presă sau în preşedinţi de societăţi ori celor care fac sondaje ori focus-grupuri ici şi colo, după ce scriu literatură sau combat energic la televizor. O parte importantă a acestei culturi poate fi însă surprinsă dacă luăm în seamă gesturile politice ale electoratului. Din nefericire, aceste gesturi politice sînt, în bună măsură, ignorate; alteori, lor le sînt preferate sondajele improvizate şi speculaţiile: avem, într-adevăr, mult mai multe eseuri pe marginea sondajelor decît analize ale cifrelor electorale; avem din ce în ce mai mulţi concetăţeni care se autocaracterizează ca analişti, care îşi expun lecturile sumare ori observaţiile periferice, şi din ce în ce mai puţini comentatori lucizi ai proceselor electorale sau legislative reale. Dacă vrem să surprindem esenţialul, atunci nu putem ignora, de pildă, faptul că în aceşti aproape 12 ani ne-am confruntat cu o situaţie inedită pentru istoria recentă a României. Şi anume, cu două ocazii în care guvernul a fost răsturnat prin vot popular. Şi în '96, şi în 2000 asta s-a întîmplat. Ceea ce reprezintă un lucru extrem de important pentru o cultură politică democratică. În rest, doar studii foarte precise, aşa cum s-au făcut pentru democraţiile avansate sau în construcţie din Sudul Europei sau din America Latină, pot aduce observaţii de fineţe în privinţa culturii politice româneşti. E evident pentru mine că România anului 2001 este la o distanţă uriaşă, din punctul de vedere al democraţiei, faţă de momentul '89. Şi faţă de tradiţia ei politică.

Ce părere ai despre votul masiv dat extremismului în ultimele alegeri?

Nu cred, în primul rînd, că a fost vorba de un vot masiv, ci de opţiunea unei cincimi din electorat. Analiştii de care vorbeam au reuşit şi în acest caz să creeze confuzie, căci au transformat cele 20 de procente acordate PRM într-o treime din electorat sau, şi mai rău, au vorbit despre o Românie extremistă. Cele 20 de procente sînt, pentru un cetăţean matur şi responsabil, regretabile. Cetăţeanului care sînt nu-i convine deloc acest scor, cu atît mai mult cu cît sînt unul dintre primii şi, de altfel, puţinii cetăţeni români care au cerut public interzicerea acestei grupări extremiste, care violează în mod constant principiile Constituţiei. Însă cel care analizează faptele nu trebuie să transforme această nemulţumire într-un delir, exagerînd proporţiile şi transformîndu-se, implicit, fie că e politician, fie că e comentator, într-un soi de salvator al ţării. Trebuie spus, de pildă, că scorul pe care Vadim Tudor a reuşit să-l realizeze în al doilea tur de scrutin a fost unul foarte prost. Un candidat care nu reuşeşte să adune decît 150 000 de voturi în plus faţă de primul tur nu poate fi considerat un prezidenţiabil cu şanse reale într-o ţară cu un electorat de 15 milioane. Lumea democratică şi liberală a fost, bineînţeles, şocată, dar nu e cazul să exagerăm. Nu cred că e benefică pentru societatea românească inventarea unei Românii extremiste. Şi cu atît mai puţin fabricarea mitului unui Vadim Tudor ivit din simpatiile tinerilor. Studiile realizate în timpul scrutinului nu ne spun ceea ce afirmă comentatorii de azi ai sondajelor: datele de la turul doi al prezidenţialelor sînt foarte clare.

Iar despre cultura politică a politicienilor ce se poate spune?

Referitor la cultura liderilor, studiile sînt tot foarte limitate şi, implicit, speculaţiile interzise. Lucrurile cele mai vizibile ţin de legătura politicienilor cu literatura politică propriu-zisă. Îmi amintesc, de exemplu, declaraţiile unor parlamentari care jurau pe cîţiva scriitori români importanţi sau referinţele penibile pe care le folosesc Iliescu şi alţi politicieni social-democraţi. Atitudinile, gesturile politice, acestea sînt altceva şi trebuie analizate cu mare atenţie. Din păcate, nu există nici în această privinţă decît cîteva sondaje de opinie şi anchete. Nu şi un studiu sistematic care să ne arate ce valori îşi asuma la începutul anilor '90 şi ce valori îşi asumă acum un anumit grup sau o anumită personalitate, ce atitudini politice sînt efectiv semnificative pentru lumea românească.

În România, a te angaja în politică nu sună prea bine

Tu însuţi ai fost implicat propriu-zis în această lume politică românească.

Da, timp de doi ani de zile, şi am putut să constat că există în această lume o coerenţă greu de bănuit atîta timp cît nu eşti în interiorul ei. Mă refer la acţiunile politice. Pe de altă parte, există o coerenţă a gîndirii pe care o regăsim foarte rar la comentatorii vieţii politice. Concluzia mea este că există şi o coerenţă a proiectelor politice şi a ideilor, foarte prost reflectată de presă. Am încercat să le explic cunoscuţilor mei (care, în paranteză fie spus, n-au privit cu ochi buni implicarea mea în politică) că lumea politică românească e mult mai coerentă decît se vede în presă. Există încă o distanţă foarte mare între ceea ce se întîmplă realmente şi ceea ce publicul reuşeşte să vadă. Iar publicul nu reuşeşte să afle mare lucru şi pentru că politicienii nu ştiu de multe ori să spună în public ceea ce au de spus. Se fistîcesc pur şi simplu. Conferinţele de presă, de pildă, îi „termină". Pe de altă parte, presa însăşi urmăreşte în mod superficial lucrurile cu adevărat importante. De exemplu, e foarte greu să afli din gazetele româneşti care sînt în detaliu paşii unui proces legislativ. Trebuie să apelezi la **Monitorul Oficial**, la dezbaterile Camerei Deputaţilor. În plus, cred că e necesar să le acordăm mai mult credit politicienilor. Ei sînt discreditaţi sistematic, ceea ce e o oroare. Şi o eroare.

Vorbeai mai devreme despre atitudinea dezaprobatoare a celor din jurul tău în ceea ce priveşte implicarea ta politică.

Da, a fost un lucru extrem de surprinzător pentru mine să descopăr că, în ochii foarte multor oameni la care ţineam, angajarea mea politică m-a transformat într-un ins foarte suspect. Dar, în fine, acest lucru e aproape generalizat în România, unde a te angaja în politică nu sună prea bine. Mi s-a părut foarte important pentru cineva care se ocupă de ştiinţele politice să vadă din interior cum stau lucrurile. Şi, în plus, a fost o onoare pentru mine să fiu colaborator al singurului politician care a reuşit să întrerupă şirul mandatelor prezidenţiale ale lui Iliescu. Nu ştiu dacă voi mai recidiva, angajîndu-mă. E posibil să fi fost prima şi ultima dată. Sînt anumite lucruri pe care le înţelegi odată pentru totdeauna, nu e nevoie să repeţi la nesfîrşit experienţa respectivă. Raymond Aron, figura cea mai luminoasă a liberalismului contemporan, a spus ceva în acest sens.

Chiar voiam să te întreb despre Aron. Biroul tău e plin de cărţile lui.

Da, întîmplător acum lucrez la un text care compară prezenţa lui Aron în Germania cu cea a lui Cioran în acelaşi loc. Sînt doi oameni care au înţeles lucruri total diferite despre politică, deşi au fost în Germania practic în aceeaşi perioadă: Aron – din '31 în '33, iar Cioran – începînd din toamna lui '33. Ambii s-au întîlnit cu politica în stradă. Amîndoi au văzut demonstraţiile naziste şi au tras concluzii radical diferite despre democraţie, pe care le-au păstrat pînă la sfîrşitul vieţii. În ciuda a ceea ce s-a scris, plecînd de la cîteva confesiuni ale lui Cioran, el nu şi-a schimbat ideea despre democraţie. Dar revin la Aron şi la liberalism. Aron a fost angajat politic, atît în timpul războiului, cît şi după, vreme de cîţiva ani, în RPF, primul partid gaullist din Franţa. A mărturisit apoi că a înţeles mai bine politica dinlăuntru. Dar a adăugat că, dacă ar fi citit cu atenţie, ar fi putut descoperi în cărţi ceea ce a descoperit trăind politica din interior. Se referea la cărţile lui Machiavelli şi Tocqueville.

O anumită cultură a dispreţului

Te-ai bucurat, dacă pot spune astfel, de o mare notorietate în urma numărului despre Eminescu al *Dilemei*. Care a fost reacţia oamenilor din jurul tău la scandalul cu pricina?

Oamenii la a căror părere ţin cu adevărat şi care au citit textul în cauză au fost întru totul de acord cu mine. Majoritatea celor care s-au pronunţat fie personal, fie public împotrivă nu cred că au citit cu mare atenţie nici articolul meu, nici celelalte articole publicate. Am descoperit reacţii cu totul şi cu totul disproporţionate: am în vedere atît unele comentarii, cît şi anumite interpelări în Parlament. Mi se pare că depăşeşti limitele dacă ajungi să ţii discursuri în Parlament pentru a combate un articol ca al meu, care nu a avut decît două file dactilo. Părerea mea este că şi în acest caz, ca şi în altele, avem de-a face cu o ignorare sistematică a ceea ce s-a spus de fapt la origine. Atitudini, din păcate, frecvente în România. Mulţi aleg această cale de informare: conversaţii cu amicii sau comentarii la mîna a doua sînt recuperate pentru a se construi apoi mari poziţii critice sau mari articole de atitudine. În ceea ce priveşte „scandalul" Eminescu, sigur că manualul şcolar şi-a spus cuvîntul. În fond, a fost vorba şi de o dispută care i-a pus faţă în faţă pe cei care, dacă nu se bazează exclusiv pe lecturile din şcoala primară, aleg să jure doar pe acestea, şi, respectiv, cei care găsesc timp şi energie să citească şi atunci cînd ajung la vîrsta judecăţii critice. Rămîn cu speranţa că, în urma acestui „scandal", cîţiva oameni s-au apucat să citească mai atent textele trecutului literar sau politic al României sau că unii s-au apucat de lucruri utile. (Sînt încîntat să constat, de pildă, că Academia Română, după o lungă perioadă de inactivitate, s-a hotărît să scoată noi ediţii din Eminescu, Caragiale, Barbu şi alţi clasici români.) Dar, în ansamblu, „scandalul Eminescu" este un episod cu totul şi cu totul neînsemnat pentru mine. Şi nu m-au mîhnit mai mult reacţiile trezite de numărul din **Dilema** decît mă întristează ceea ce se întîmplă îndeobşte în spaţiul public din România. Am descoperit în contextul acestui „scandal" ceea ce descopăr şi în alte cazuri: superficialitate, ură, lipsa unei dorinţe de a intra într-un joc critic raţional şi matur. Am spus în acel articol ceea ce credeam şi nu aş schimba nici măcar un cuvînt. Mi se pare însă inutil să faci un episod important al vieţii tale din respingerea unui articol de ziar.

Se pare însă că miza era destul de importantă...

Există, desigur, această miză să-i zicem populistă, există voluptatea unui spectacol mediatic care caută să cucerească simpatia oamenilor inculţi. Pentru multe figuri notorii ale lumii româneşti este încă, de bună seamă, plăcut şi reconfortant să te pronunţi împotriva „duşmanilor naţiunii". Avem de-a face aici cu o cultură a dispreţului, care reprezintă o sursă de mari plăceri pentru unii dintre concetăţenii noştri. Ei dispreţuiesc, în fond, ideea de patrie care e un spaţiu al toleranţei şi, ca să se salveze, subscriu unei vulgate naţionaliste pe care ei înşişi au creat-o decenii la rînd. Regret, omeneşte vorbind, că asemenea oameni îşi irosesc vieţile. Eu cred că patria merită mai mult decît un delir. Din nefericire, există încă puţine instanţe publice care să sancţioneze acest delir.

Nu pot să rezist tentaţiei de a te întreba care a fost onorariul tău pentru articolul despre Eminescu, onorariu oferit, desigur, de cei care v-au angajat să defăimaţi valorile naţiunii?

Îmi pare rău, dar nu pot să dezvălui **Observatorului cultural** toate secretele redacţionale referitoare la plăţile de la **Dilema**. Cu toate că, dacă mă gîndesc bine, a devenit un lucru notoriu că redactorii şi colaboratorii **Dilemei** sînt prost plătiţi. Vreau să constat însă că discursul polemic şi iraţional e încă la modă. Majoritatea carierelor sînt construite cu ajutorul acestui tip de discurs. Personal, sînt nemulţumit că o parte din notorietatea mea se datorează acestui „scandal" legat de Eminescu. Aş fi preferat să fiu criticat pentru teza de doctorat susţinută în Franţa cu o lună înaintea „scandalului" din **Dilema**.

Cîntec de leagăn

Ai refuzat să vorbim prea mult despre copilăria ta. Poate îmi spui totuşi cum te-ai descurcat în primul an de viaţă al fetiţei tale. Din cîte ştiu, plîngea în fiecare noapte şi tu erai acela care stăteai de strajă lîngă ea.

Nu, nu plîngea în fiecare noapte, ci doar în cele dinaintea orelor mele de curs. M-am adaptat. O legănam citindu-i sistematic Rousseau, de care mă ocupam mult în acea vreme. Pot chiar recomanda **Discursul asupra inegalităţii** sau **Consideraţiile despre guvernarea Poloniei** ca remedii împotriva colicilor şi a celorlalte agitaţii, de multe ori ininteligibile, din primul an de viaţă al unui copil.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

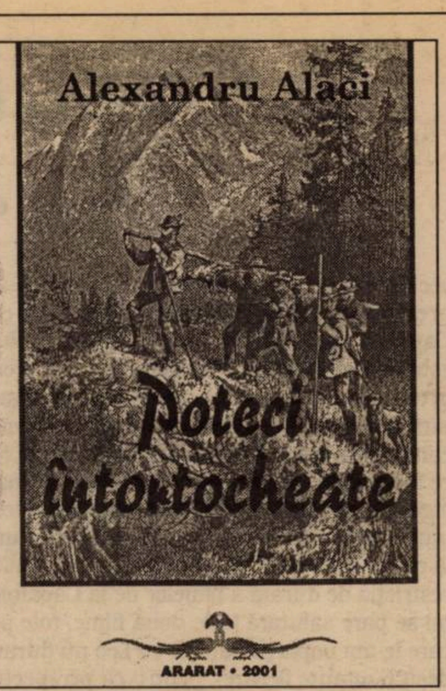

La Editura Ararat a Comunităţii Armenilor din România a „debutat" cu dreptul o nouă colecţie, pe nume „Camil Petrescu", îngrijită de prozatorul Bedros Horasangian. Prin nume, colecţia trimite către autenticismul nonfictiv: se ştie doar că modelul de proză elogiat de Camil era reprezentat de „naivele", dar plinele de prospeţime memorii postpaşoptiste ale colonelului Grigore Lăcusteanu... Documentul „naiv" (mai mult sau mai puţin trucat) face, de altfel, parte şi din formula prozelor lui Bedros Horasangian. Revenind la amintita colecţie, ea confirmă (cu brio) „programul" autenticist sus-amintit, publicînd cărţi scrise de autori neliteraţi ale căror poveşti „rupte din viaţă" (o viaţă dacă nu întotdeauna palpitantă, oricum pitorească) promit a se constitui într-o binevenită „alternativă" la oferta literatorilor de profesie. Deloc lipsite de valoare literară, ele aduc, pe lîngă garanţia „autenticităţii" (şi a candorii) genuine, lipsite de orice ostentaţie, o simplitate savuroasă, umană, ataşantă, care, din păcate, e din ce în ce mai greu de găsit dincolo de balastul culturalist, steril-literaturizant din volumele atîtor prozatori de azi.

Primul volum apărut – **Poteci întortocheate** de Alexandru Alaci – este un savuros „memorial" de poveşti vînătoreşti şi de călătorie „pe drumuri de munte" sau de şes, în buna tradiţie jalonată de clasici ai genului precum M. Sadoveanu. Ironia bonomă, umorul complice, anecdota, suspansul sînt mirodeniile unui univers cinegetic reconstituit din mai multe „poveşti". Urînd succes şi... la cît mai multe volume noii colecţii, redăm în cele ce urmează cîteva fragmente din prezentarea pe care Bedros Horasangian o face cărţii în cauză: „A vîna e un alt-fel-de-a-trăi. Al. Alaci reuşeşte să ne transmită ceva din esenţialul acestei lumi. Sînt simple naraţiuni unde se îngemănează printr-un inefabil efect de limbaj metafizica vînătorii. Folosind arhaisme şi regionalisme, fără o anume ştiinţă a literaturizării, dar cu un extraordinar simţ al măsurii, al echilibrului, al dozării efectelor, Al. Alaci devine un excelent narator. Nu spunem povestitor, căci e mai mult decît atît. E şi moralist, şi publicist, şi ironic publicist, şi pofticios gastronom. [...] Bucuria oferită de lectura cărţii lui Al. Alaci n-ar putea fi egalată decît de mirosurile tari ale bucatelor vînătoreşti ce ar putea proveni de aici. Poftă bună atît degustătorilor, cît şi cititorilor".

Film

Da Capalbio al fine

MIHAI CHIRILOV

Aşa cum am mai scris şi anul trecut, Capalbio este numele unei exotice localităţi din Toscana litorală şi gazda unui festival de scurtmetraj (**CapalbioCinema**, unul dintre cele mai bune de gen din Italia) care durează numai 5 zile şi, particularitate salutară, ţine filmele din scurt (rejectînd din principiu orice depăşeşte 15 minute). *Fine* este o noţiune relativă şi depinde de disponibilitatea – fizică, psihică şi, evident, financiară – a subsemnatului şi a însoţitorului său de a călători de la un festival la altul. Luna iulie, în Italia, este una foarte generoasă din punct de vedere cinematografico-festivalier: practic, ţi-o poţi petrece hălăduind dintr-un colţ într-altul, de la o mare la alta, de la un gen de filme la altul, în funcţie de preferinţele tale, de posibilităţile lor (de găzduire) şi de valabilitatea biletului EuroDomino. Iar acest lucru este cu atît mai indicat cu cît, de cele mai multe ori, cheltuielile de transport nu sînt suportate de organizatorii festivalurilor. Într-un fel, e ca la sărbătoarea filmului francez, unde cumperi un abonament şi plăteşti pentru restul filmelor o sumă modică – interesul e să vezi cît mai mult pentru a plăti, raportat per film, cît mai puţin. Deci, interesul unui turist festivalier este de a „anşena“ cît mai multe festivaluri, pentru a plăti, raportat per festival, cît mai puţin. Ştiu, sună a justificare...

În cazul de faţă, *fine*-le s-a scris la Montecatini Terme, sediul altui festival de scurtmetraje (**FilmVideo**, cel mai vîrstnic de acest gen din Italia şi, pare-mi-se, din lume), care nu doar că se află în imediata vecinătate (Toscana termală, la doar două ore cu trenul), dar începe imediat ce Capalbio se sfîrşeşte. Avantajul turistului este evident, dar de el profită, chit că nu cu premeditare, înşişi organizatorii festivalurilor: pentru că există, inevitabil, şi filme care „călătoresc“ de la un festival la altul. Şi ce modalitate de transport mai potrivită, mai sigură şi mai ieftină (citeşte: gratuită) decît „subraţul“ cuiva invitat la ambele festivaluri la care e selecţionat şi filmul? Şi, încă o dată, restricţia de durată a filmelor de la Capalbio mi se pare salutară (cele două filme/role pe care le-am împărţit frăţeşte cu Leo nu durau decît 6 minute fiecare), pentru că perspectiva de a căra cine ştie ce mastodont de 40 de minute (cum poţi vedea la Clermont-Ferrand sau chiar Montecatini) nu e dintre cele mai apetisante.

Acest „anşeneu“ între CC şi FV-MT invită, automat, la comparaţii. Iar acestea sînt, în mod evident, dintre cele mai frapante – altminteri, două festivaluri consecutive, trase la xerox, s-ar constitui într-o experienţă nu doar alienantă (apropo de xerocopii: senzaţionalul **Copy Shop**, remarcat la Clermont şi trecut neobservat sub soarele algarvez, a lipsit în mod inexplicabil de la CC, căruia i s-ar fi potrivit mănuşă, dar avea să primească la FV-MT Premiul pentru cel mai bun film experimental), ci de-a dreptul inutilă... CC este tot ceea ce FV-MT nu e, ceea ce este bine. CC are, cum spuneam, o politică de selecţie aparte – în competiţie, filme nu mai lungi de 15 minute, cu predilecţie stranii, grupate însă, destul de forţat şi inutil, zic eu, pe teme: **Riti di passagio**, **Spazi Inquieti**, **Cambi de prospettiva** şi **Viaggi straordinari**; un total de 33. FV-MT pare să nu aibă nici o politică: în competiţie stau, claie peste grămadă, filme foarte multe (de trei ori mai multe: 99), foarte scurte (un minut – argentinianul **El extraordinario desarrollo de las telecomunicaciones**, care nici nu se osteneşte să mai redacteze un sinopsis pentru caietul-program), scurte, lungi şi chiar foarte lungi (de aproape 40 de minute), care încearcă să acopere un perimetru geografic cît mai larg (aceasta fiind şi şansa noastră de a fi reprezentaţi: prin documentarul Ancăi Damian, **Porto Franco 2000**). CC privilegiază calitatea (chiar dacă selecţia şi premiile din acest an au fost sub cele de anul trecut), în vreme ce FV-MT îşi face din cantitate cel mai sigur aliat. De unde şi stupefianta declaraţie a juriului: „Un număr uriaş de filme, chiar prea uriaş, şi multe de o calitate nu tocmai acceptabilă“. De unde, totodată, calitatea palmaresului, net superior CC-ului: nimic din ce era de reţinut nu a rămas „nemenţionat“ sau nepremiat. CC proiectează numai ficţiuni, în vreme ce FV-MT le mixează cu *documentario*, *danza* şi... videoclip. CC nici nu vrea să audă de proiecţii altfel decît pe peliculă 35 mm şi rareori 16 mm, în vreme ce FV-MT acceptă şi BETA SP, cînd nu de-a dreptul S-VHS. CC începe la 9.30 p.m. şi se desfăşoară în aer liber, în splendida Piazza Magenta; FV-MT – la 9.30 a.m. (!), într-una din sălile cinematografului Imperiale, aflat pe Via Magenta (!!). Scurtul timp de emisie al CC-ului nu-i permite, în ciuda eforturilor vizibile, luxul unor consistente programe paralele, retrospective etc. FV-MT excelează tocmai la acest capitol, incluzînd în programul ediţiei din acest an (a 52-a) o retrospectivă iraniană, una chineză, o panoramă (înspăimîntătoare, pot spune, pentru că e singura pe care am prins-o) a producţiei recente de scurte italiene şi, surpriză, cele trei „oscărele“ ale anului trecut: **Quiero ser** (Mexic-Germania – ficţiune), **Big Mama** (SUA – documentar) şi **Father and Daughter** (Olanda-Marea Britanie – animaţie). CC este un festival relaxat şi relaxant din categoria festivalurilor 3P (proiecţii, plajă, petreceri), în timp ce FV-MT îţi oferă şansa celei mai stresante relaxări cu putinţă, între două reprize de „scurte“: aceea de a plăti o mică avere pentru un tratament antistres la una dintre cele opt băi termale din localitate. În fine, CC e un festival intimist în care fiecare ajunge să cunoască pe toată lumea graţie fie *party*-urilor fără de care nu trece nici o zi şi nici o noapte, fie restaurantelor în care se adună toţi în jurul meselor, fie colocviilor – iar cînd spun colocvii, gîndiţi-vă la ceva şi mai destins decît un nudist pe „plaja ultimă“ (Ultima Spiaggia) unde se refugiază, pe timp de zi, tot *stafful* CC-ului; FV-MT e un festival în care nici nu ştii pe cine să cunoşti mai întîi, iar dacă ştii – oricum nu ai timp s-o faci pentru că proiecţiile sînt prea ticsite sau pentru că pierzi ora mesei la restaurantul hotelului, în care eşti înconjurat nu de colegi de breaslă, ci de „mineralele termale“ ale vîrstei a III-a (deşi ar fi mai nimerit a IV-a sau chiar a V-a...) venite la băi.

Sînt, toate acestea, moduri de a diferenţia două festivaluri care totuşi, cînd vine vorba de filme, sînt aidoma unor vase comunicante. În primul rînd pentru că atît codirectoarea CC-ului (simpatica Sita Banerjee), cît şi PR-ista FV-MT-ului (neobosita Floriana Maudente) „fac“ Clermont-ul din scoarţă-n scoarţă – de unde „agaţă“ majoritatea titlurilor din care se va cerne selecţia proximei lor ediţii. Aşa se face că poţi savura, pentru a nu ştiu cîta oară, minicapodopera franţuzească **La flamme** care nu i-a inflamat deloc pe clermontezi, rămînînd pe dinafara palmaresului CC (spre dezamăgirea *staffului*), dar care a primit o menţiune importantă la FV-MT. Sau poţi lua o pauză (de ţigară sau de simplu *chat*) la belgianul **Walking on the Wild Side** la care ai zîmbit îngăduitor cînd l-ai văzut la Algarve (unde primea Marele Premiu), dar la care nu crezi că mai poţi face nici atît la o a doua sau a treia vizionare. Sau poţi închide ochii la întîrziatul **Le dernier rêve** (tot belgian), ajuns atît la CC, cît şi la FV-MT la un an după ce trecuse prin Clermont şi visa ceva mult mai pasionant decît la acest **Jacob's Ladder** la scară mică. Sau poţi încerca să înţelegi de ce un gag atît de subţire cum e confruntarea musculară din **Showdown** (doi culturişti rivali sînt umiliţi la duş de apariţia unui ochelarist pipernicit; se înţelege, sper, despre ce muşchi e vorba) a avut o trecere atît de mare în rîndul publicului clermontez; nu mai e nevoie însă, pentru că la CC trece neobservat... Se mai poate întîmpla ca un film proiectat anul trecut în CC să ajungă anul ăsta la FV-MT, şi invers: a fost cazul cu comedia neagră spaniolă **Ruleta** (cîteva gospodine blazate se strîng săptămînal într-o bucătărie, vorbesc vrute şi nevrute şi joacă ruleta rusească, pînă cînd una dintre ele o mierleşte, sub privirile la fel de blazate ale celorlalte); respectiv, cu nemţescul **Kleingeld** – o fabulă tăioasă, aproape mută, despre relaţia dintre un om de afaceri şi un cerşetor, despre demnitate şi umilinţă, inspirată de piesa **Filantropul** de Christopher Hampton. Cu toate acestea, surprizele nu sînt excluse: există filme a căror carieră începe, cu adevărat, într-unul dintre aceste festivaluri.

Vedere de pe bancheta din spate

Cele şase feţe ale festivalului

CapalbioCinema

Organizare – Excelentă, cu incursiuni pe plajă (ziua) şi *party*-uri în vile & grădinile aferente (după-amiaza & noaptea). Totul culminînd cu *party*-ul de la revedere pe terasa directorului festivalului, la Roma – chiar deasupra Pieţei Navona... ▮▮▮▮

Selecţie – Bună, dar mai puţin bună decît anul trecut, totuşi. ▮▮

Facilităţi – Saab decapotabil la scară, *Bed & Breakfast* în agroturism de lux (aer condiţionat etc.), tichete restaurant, fotoportrete gratuite. ▮▮▮

Peisaj – Magnific: Piazza Magenta – ici, Marea Tireniană – colea... ▮▮▮

Glamour – Slăbuţ; soţia lui Cecchi Gori n-a mai venit... ▮

Figuri – *Europeanca internaţională*: origine obscură, profesie aşijderea, kilograme multe distribuite în regim voluptuos, vorbind într-o engleză relativă despre grandoarea festivalului de la Taormina, unde a avut onoarea, şi privilegiul, şi şansa de a-i înmîna premiul lui Vittorio Storaro... deşi se-ntreba ea însăşi ce făcuse ca să merite asta; *Fiul de familie bună cu şosete roşii*: moştenitorul unui imperiu financiar, chemat la C. să decerneze un premiu (şi banii respectivi), semănînd cu Dan Negru de la Antena 1 şi părînd la fel de manierat şi rafinat; *Actorul sloven cu sacou pe piele*: rîzînd tot timpul ca un personaj de manga, cu părul ciufulit (idem), chemat tot ca să decerneze un premiu şi reuşind să fie simpatic tuturor (cu noi n-a reuşit)... ▮▮▮

FilmVideo – Montecatini Terme

Organizare – Aproximativă. Cei care lucrează pentru festival au prostul obicei de a nu răspunde la telefoane... ▮▮

Selecţie – Ghiveci. Partea bună e că poţi vedea tot ce ţi-a scăpat la alte festivaluri, partea proastă – că vezi şi ce vroiai să-ţi scape la alte festivaluri! ▮

Facilităţi – Modeste. Hotel (trei stele cu piscină, dar fără mic dejun), două mese (dar cu băuturile neincluse); reducerea de 50% la cafeneaua din incinta Cinema Imperial nu se respectă! ▮

Peisaj – MT e o Căciulata pentru babe şi moşi, în care poţi muri de plictiseală; funicularul te duce însă, în 10 minute, în Montecatini Alto: orăşel pitoresc şi cochet, cocoţat pe vîrful colinei (vezi foto). ▮▮

Glamour – Zero barat; dacă nu o punem la socoteală pe dna (dra?) Floriana Maudente, *in charge* cu *public relations*, plimbîndu-şi toaletele pastel vaporoase (gen Alexandra del Lago) prin holurile hotelurilor de 5 stele... ▮

Figuri – *Vîrsta a treia*: dichisită, neobosită, de dimineaţa pînă seara călare pe cele opt terme ale staţiunii, să soarbă tinereţe cu bule şi să plece doar cu bule; seara, de la 21.30, se aşează mecanic pe scaunele de plastic din Piaţa Gambrinus – dar nu pentru a vedea filmele proiectate acolo, ci pentru a-şi trage sufletul (cu bule cu tot); *Chinezii (sub formă de delegaţie, fireşte)*: omagiaţi printr-o retrospectivă, însoţiţi peste tot de traducătoare şi vădit dezamăgiţi de virtuţile gastronomice ale meselor din hoteluri (în ciuda încercărilor însoţitoarei de a le explica un *minestrone*). ▮▮ **(M.C. & a.l.ş.)**

Alimentari
Tabacchi
Emporio Rina

**Montecatini Alto.
Altă viaţă**

***Garden party*-ul tradiţional.
Cîinele este şi el invitat**

Aşa s-a întîmplat anul trecut cu **Des morceaux de ma femme** („menţionat" la CC, ulterior premiat la DaKINO şi „grand"-premiat la Clermont). Dacă, pe de altă parte, un film excelent precum americanul **The Confession**, prezentat şi într-un festival „de profil" (Torino, cel *gay & lesbian*), era normal să fie primit acolo cu covorul roşu (sau, mă rog, în culorile curcubeului), faptul că a fost recompensat cu trofeul suprem („Bîtlanul de Aur") şi la FV-MT e o altă surpriză plăcută... După cum mai există filme remarcabile care-şi fac debutul într-unul dintre aceste festivaluri, nu-şi găsesc loc în palmares, dar cărora flerul tău le dă şanse în competiţiile viitoare. De aceea pariez pe australianul **The Collective**, pe franţuzescul **Rosa Mertonensis** şi pe canadianul **New Neighbours**. Despre ele însă, altă dată...

Note marginale cu privire la o şcoală de vară

MIRCEA DAN DUŢĂ

Este puţin probabil să fi auzit vreodată despre orăşelul ceh Uherske Hradiste. Aşezată undeva în Cîmpia Moraviei, la o aruncătură de băţ de graniţa slovacă, localitatea are parte pe aproape întreg parcursul anului de o linişte cu adevărat provincială şi de faima de neinvidiat a unui „loc unde nu se întîmplă nimic". Şi numele tîrguşorului ar rămîne în mare măsură necunoscut (sau cel puţin indiferent) chiar şi la Praga, la Bratislava sau la Brno dacă, timp de zece zile pe an, la sfîrşitul lui iulie şi începutul lui august, nu s-ar organiza aici o şcoală de vară consacrată filmului ceh, slovac şi internaţional. Sub această denumire „administrativă" se ascunde o veritabilă sărbătoare a filmului. Nu este un festival (deşi atinge o atare amploare), pentru că nu se dau premii şi, de fapt, nu există nici un fel de concurs. Nu e vorba despre cursuri de vară, fiindcă nu se ţin prelegeri, nu se susţin examene şi nu se dau note. Nu am putea vorbi nici despre un seminar, un colocviu sau o masă rotundă, întrucît atmosfera destinsă de la Uherske Hradiste, deloc simandicoasă, nu aminteşte nici pe departe de elitismul şi autosuficienţa altor manifestări. Pur şi simplu, o mînă de oameni inimoşi şi entuziaşti organizează aici, timp de zece zile pe an, proiecţii de film grupate în cicluri interesante, atractive şi bine gîndite, precum şi acţiuni complementare (întîlniri cu actori, regizori şi critici, comentarii, dezbateri, discuţii pe teme date, concerte, reprezentaţii din aria dramaturgiei şi a cinematografiei neconvenţionale etc.). Nu este vorba despre un mecenat. Organizatorii nu au bani, dar se pricep să-i adune. Şcoala de vară are sponsori tradiţionali, dar noi şi substanţiale oferte de susţinere financiară apar la fiecare ediţie. Participarea publicului este impresionantă. Între 2000 şi 3000 de spectatori (în special studenţi şi elevi) cehi, slovaci, polonezi şi maghiari îşi consacră cîteva zile de vacanţă acestei sărbători a celei de-a şaptea arte. Deşi în cei 27 de ani de existenţă a şcolii de vară capacităţile de cazare au crescut de aproximativ 11 ori, orăşelul se dovedeşte parcă din an în an mai neîncăpător pentru tinerii dornici de cultură cinematografică. Rezervările la hoteluri şi la pensiuni se fac încă din luna martie. Cine nu apucă o cameră sau măcar un pat doarme în sala de sport a şcolii generale din localitate sau, cînd nu mai este loc nici acolo, în parc. Pare incredibil, dar entuziasmul participanţilor atinge acest nivel. Mai mult, se întîmplă ca nici profesioniştii cehi ai filmului să nu-şi poată rezerva la timp un acoperiş „decent" deasupra capului, fiind nevoiţi să-şi petreacă nopţile pe podelele şcolii, printre studenţi, spre hazul şi încîntarea acestora din urmă. Taxa de participare nu reprezintă o sumă exorbitantă pentru un student ceh sau polonez, iar organizatorii reuşesc în fiecare an să acopere cheltuielile. Printre invitaţii ediţiei din acest an s-au numărat mai mulţi cineaşti din fosta Iugoslavie (sîrbul Duşan Makavejev, croaţii Kristo Papic şi Lordan Zafranovic, cameramanul Karpo Godina, bosniacul Bato Cingic), regizorii olandezi Gert de Graaff şi Jos Stelling, veteranul slovac Martin Holly, criticul şi teoreticianul Pavel Taussig şi mulţi, mulţi alţii.

Fiecare film este însoţit de o prezentare critică şi, la nevoie, de explicaţii şi interpretări. La rîndul lor, spectatorii au posibilitatea de a pune întrebări, iar discuţiile care se încing în asemenea ocazii prelungesc cu mai mult de o oră timpul pe care organizatorii îl dedică iniţial proiecţiei respective. În general, ultima serie de filme începe după miezul nopţii şi se termină pe la 3 dimineaţa. La 8.30 începe deja prima proiecţie a zilei următoare: ritmul este infernal, dar prea puţini se dau bătuţi. „Asta e viaţa de festival", spun cu mîndrie spectatorii, lectorii, invitaţii şi organizatorii. Într-adevăr, ar fi păcat de fiecare film pierdut. În acest an, şcoala de vară a oferit o antologie comentată a creaţiei lui Ingmar Bergman, prezentări selective ale cinematografiilor din Olanda, Slovacia şi din fosta Iugoslavie (anul trecut au fost „la rînd" Belgia şi Chile), cicluri consacrate relaţiei filmului cu arta dansului, cu erotismul şi sexualitatea, respectiv cu cele mai recente sugestii ale tehnicilor video dezvoltate pe calculator. O secţiune amplă a cuprins pelicule premiate la diverse festivaluri organizate în acest an, de la Oscar pînă la Karlovy Vary, iar şcolile de film şi creaţia studenţească au fost, la rîndul lor, bine reprezentate. Dezbaterile asupra destinelor cinematografiilor naţionale nu au putut ocoli problemele politice din ţările respective (mai ales în cazul fostei Iugoslavii: nici la Uherske Hradiste sîrbii, croaţii şi slovenii nu au pierdut ocazia de a se acuza reciproc pentru tot ce s-a întîmplat rău în fosta lor patrie comună...) sau pe acelea economice (reprezentativ este aici cazul Slovaciei, unde producţia de film trece printr-o criză profundă). Profesorul Taussig a ţinut o impresionantă prelegere dedicată lui Gustav Machaty şi începuturilor filmului erotic, argumentată în mod convingător şi la obiect cu secvenţe din cele mai importante pelicule semnate de marele regizor ceh: **De sîmbătă pînă duminică** şi **Extaz**. O altă masă rotundă a avut drept obiect filmul experimental, iar mai sus-amintiţii regizori olandezi, sîrbi, croaţi, bosniaci şi sloveni au avut ocazia de a-şi prezenta creaţia în interviuri individuale, realizate pe scena cinematografului „Hvezda". Anul trecut s-au bucurat de cicluri omagiale Nana Dzordzadze, actriţa Ciulpan Hamatova şi, în general, cinematografiile ex-sovietice. Exemplele ar putea continua. An de an, şcoala de vară este, parcă, tot mai bogată, iar ideile organizatorilor – din ce în ce mai inspirate. Statul ceh nu susţine financiar această manifestare culturală, deşi televiziunile din Praga, Bratislava şi Varşovia o prezintă pe larg şi chiar în buletinele informative zilnice. Şcoala de vară de la Uherske Hradiste este la fel de „căutată" ca şi festivalul de la Karlovy Vary şi rar se întîmplă ca vreun invitat să refuze să vină aici. Mai mult, pentru a fi la Uherske Hradiste, Papic şi Stelling au renunţat la festivalul

Muzeul Literaturii Române

prezintă prima scenă a *musical*-ului **Acum ori niciodată (Now or Never)**, spectacol care va fi realizat în toamna anului viitor în România.

Muzica a fost creată de prof. univ. dr. Calvin Andre McClinton, de la Kent State University (Ohio, U.S.), bursier Fulbright Senior 2001 în România, care a montat anul trecut la Studioul Casandra al Universităţii de Artă Teatrală şi Cinematografică Bucureşti *musical*-ul **Little Shop of Horrors**, în urma unui curs susţinut cu studenţii-actori aflaţi în anii terminali.

Proiectul **Acum ori niciodată (Now or Never)**, început sub egida Comisiei Fulbright în România şi realizat prin metoda *work-in-progress*, are la bază basmul **Harap-Alb**, iar textul şi versurile sînt rezultatul colaborării prof. Calvin Andre McClinton cu regizorul Cezar Ghioca şi cu scriitoarele Saviana Stănescu şi Ioana Ieronim.

Alături de Calvin Andre McClinton şi Cezar Ghioca, în distribuţie se regăsesc tineri actori români: Cătălina Mustaţă, Mihaela Beţiu, Georgeta Ciocîrlan, Alexandru Gherghiu, Ilinca Atanasiu, Marcel Bălan şi Florian Ghimpu.

Prezentarea, care va avea loc în limba engleză, va fi urmată de discuţii cu publicul.

Evenimentul va avea loc vineri 17 august 2001, ora 19.00, la Galeriile-Etaj ale Muzeului Literaturii Române din Bd. Dacia nr. 12.

aflat în plină desfăşurare în Dalmaţia, unde concurează cele mai noi filme semnate de ei. Prestigiul şcolii de vară este mai mare, contactul direct cu publicul jucînd aici un rol hotărîtor. Cehii din Uherske Hradiste au pornit cu foarte puţini bani şi foarte mult entuziasm. Şi asta pentru că există destui spectatori interesaţi să vadă şi altceva decît inepuizabilele clişee ale cinematografiei americane. Să ne gîndim şi la sălile pline pe care le fac „zilele“ sau „săptămînile“ filmului european, latino-american, finlandez, ceh, olandez, polonez etc. organizate la Bucureşti.

Cehii nu fac nici un secret din faptul că la Uherske Hradiste se promovează cu prioritate cinematografia naţională, ceea ce se întîmplă, în paralel, şi la Karlovy Vary. De altfel, unul dintre motivele organizării şcolii de vară a fost, la început, în 1974, refacerea prestigiului internaţional al cinematografiei cehoslovace, serios alterat ca urmare a producţiilor stereotipe şi insipide impuse de primii ani ai „normalizării“ de după lichidarea Primăverii de la Praga. Aici şi-au lansat cele mai importante titluri din perioada „noului stalinism“ Menzel, Chytilova, Jires şi Kachyna. Mai mult şi într-un mod mai convingător decît (pe atunci) politic discreditatul festival de la Karlovy Vary, şcoala de vară a atras din nou atenţia asupra producţiei cehoslovace de film. Prezentate iniţial aici, titlurile **Sătucul meu drag** (Jiri Menzel) şi **Jocul mărului** (Vera Chytilova) au fost nominalizate pentru Oscar, iar **Cazul iepurelui** (Jaromil Jires) a făcut o impresionantă carieră europeană. Astăzi, regizori de faimă mondială (şi nu numai cehi) aleg Uherske Hradiste drept „punct de lansare“ al noilor lor proiecte. De exemplu, pe 31 iulie a avut loc aici premiera mondială a ultimei pelicule semnate de Ralph Ziman, **The Zookeeper**.

Urmînd (cel puţin cu gîndul) o traiectorie asemănătoare, o eventuală „şcoală de vară“ românească ar demonstra că „amorţirea“ cinematografiei noastre este aparentă şi temporară şi, în plus, ar atrage o parte din fondurile de care este atîta nevoie (nu numai) în acest domeniu. Şi ar mai atrage, poate, atenţia asupra noastră. Asupra filmului studenţesc (la ora actuală, cel mai consistent şi mai valoros segment al producţiei cinematografice naţionale), asupra destinului ingrat al excelentelor, dar puţinelor proiecte „profesioniste“ duse la bun sfîrşit (vezi **Marfa şi banii**), asupra unei realităţi mentale şi culturale care înseamnă, totuşi, şi altceva decît SIDA, prostituţie şi copii ai străzii. Şi dacă iniţiativele locale de acest fel întîrzie, organizatorii la Uherske Hradiste au sugerat să se discute anul viitor şi despre cinematografia românească, mai ales că, cu foarte puţine excepţii, după 1989 nu s-au mai auzit multe lucruri despre noi.

Uherske Hradiste, 3 august

Arte vizuale

Morfeme.
Expoziţia Andrei Mănescu

LUDOVIC SKULTETY

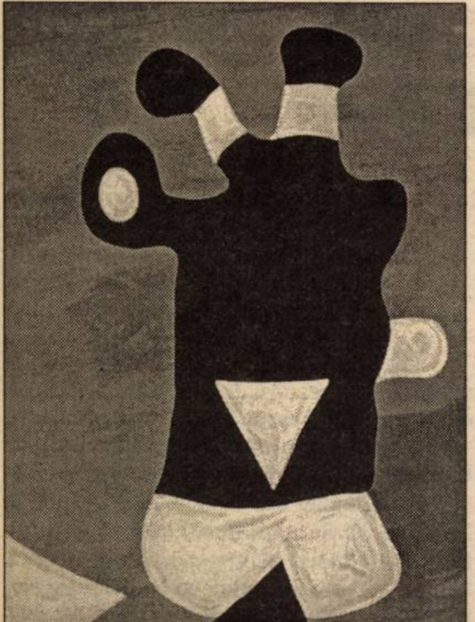

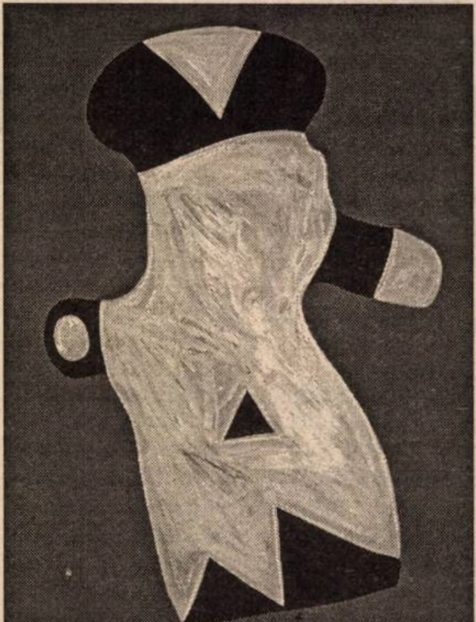

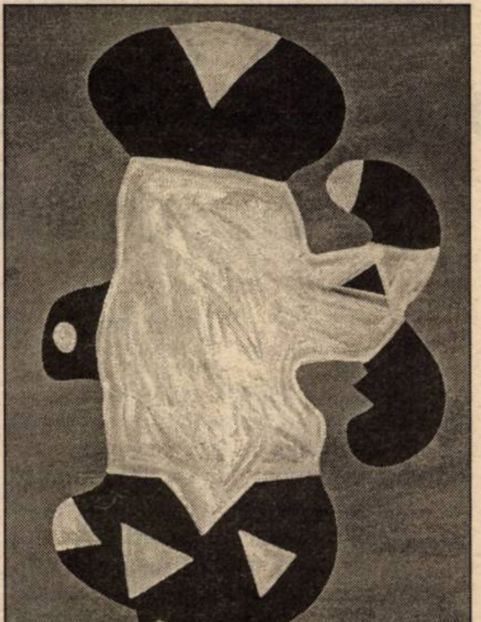

Mizînd pe rădăcina comună (*grafo*) a scrisului şi a artelor desenului, Andrei Mănescu* transgresează limitele şi într-un sens, şi în celălalt. În primul rînd, sintagmatic vorbind, la nivel „macro“, expoziţia ni se propune ca text(-e): text ce impune autoreflexivitatea – mai precis, autoparafraza –, text care, reîntors asupra sieşi, încearcă să legitimeze elementele – *morfemele* – pe care le vehiculează. Una dintre lecţiile postmoderne ne arată că *a expune* înseamnă a (se) (re-)inventa (a se înţelege: re-descoperi): autorul recurge la ea cu ajutorul (re)combinării panourilor şi prin repictarea dreptunghiurilor de sticlă dispuse modular (speculînd ideea de palimpsest) – a se citi, în ambele cazuri, „re-scriere“ –, cu prilejul fiecărei noi expoziţii.

În al doilea rînd, paradigmatic vorbind, prin faptul că formele sale – la rîndul lor reductibile la altele – implică un registru semiotic larg, ele pot fi interpretate ca litere, ideograme, simboluri, semne menite să concentreze energii spirituale, obiecte cu caracter apotropaic etc. În ele descoperim cele cîteva forme de bază ale geometriei artistice: crucea, triunghiul, patrulaterul, cercul, care, independente, îşi asumă un rol ornamental sau de semnalizare a texturii. Vagi aluzii antropo-/zoomorfice trimit, mai departe, la funcţiile totemice.

Primul grad de abstractizare – de la formele geometrice primare la formele rezultate – este incomprehensibil, ocultat fiind de concreteţea frustă a acestora din urmă. Ocultîndu-şi originea, ideogramele o învăluie, o învelesc, generînd distincţia interior-exterior: carnea care acoperă scheletul, partea sensibilă a simbolului. Nu avem în faţa ochilor forme care se dezvoltă structiv, ci forme care (se) acoperă: accesorii *vestimentare* (ne putem gîndi – de ce nu? – la *pullover*!), menite să ascundă, fetişuri care împiedică privirea şi, în acelaşi timp, suplinesc prezenţa a ceea ce acoperă.

Un alt sens al fetişului – cel apotropaic – îl dau *frame*-urile de metal avînd în mijloc, decupate, medalioane cu fotografii ale pietrelor gravate de autor. Metalul, mat-reflectorizant, respinge privirea spectatorului, care se automeduzează, asigurînd operei „supravieţuirea“.

---

* Deschisă recent la Sala Dalles, expoziţia tînărului – dar deja consacratului – artist reuneşte lucrări de grafică, de pictură – acrilice pe panouri de lemn –, de tehnică mixtă (fotografie şi *frame*-uri de metal) şi instalaţie modulară din mici panouri de sticlă pictată. Inspirat de „scrierea“ civilizaţiilor precolumbiene, de cea hieroglifică egipteană sau de cea ideogramatică chineză, autorul dezvoltă un „alfabet“ propriu, ale cărui elemente le recombină, generînd „fraze“.

BeauxArts
Beaux
1000
EXPOS DE L'ÉTÉ
FRANCE & ÉTRANGER

BeauxArts
BeauxArts
magazine
ENQUÊTE
QUE COLLECTIONNENT LES ARTISTES ?
REPORTAGE
LA CHINE DE PINGYAO
EXPOSITION
L'ART POPULAIRE

Un număr excelent de vară (206/iulie 2001) ne propune magazinul francez **Beaux Arts**. Din cuprins amintim, în primul rînd, secţiunea dedicată unei expoziţii de artă populară desfăşurate la Fundaţia Cartier din Paris (**L'Art Populo-Chic**). Expoziţia prezintă cele mai diverse eşantioane kitsch, de la bijuterii de pacotilă pînă la icoane manga, iar „expozanţii“ sînt atît „staruri“, cît şi artişti anonimi. Ilustraţiile, „drăgălaşe“, graţioase, foarte elocvente şi, în felul lor, fermecătoare, sînt însoţite de un eseu-prezentare al lui Zev Couraier, director adjunct al Muzeului Naţional al Artelor şi Tradiţiilor Populare din Franţa. Două „devize“ reţin atenţia: „Pentru a cunoaşte artele populare, trebuie să ne interesăm de tot ce nu e artă“ şi „Elitelor – rigoarea clasică, poporului – supraîncărcarea şi împodobirea“. Sînt de semnalat şi textele despre *ethno-web* ale lui Delphine Gaultier şi, din nou, Zev Couraier, cele despre arta poştală, paginile dedicate expoziţiei de colecţii ale creatorilor de artă şi, nu în ultimul rînd, prezentarea artistului fotograf american Mickael Ackerman, o adevărată revelaţie în materie.

Interviul realizat de Philippe Noisette cu coregraful albanez Angelin Preljocaj este, de asemenea, interesant pentru a înţelege viziunea artistului, care spune despre corpul uman că este „propriul lui text“ şi care, în spectacolele lui-eveniment optează pentru mixajul între muzică, artele plastice şi dans.

Cîteva pagini sînt dedicate unui oraş exotic din vechea Chină, Pingiao, înscris din 1997 pe lista patrimoniului mondial al UNESCO. Această aşezare de negustori a păstrat în mod miraculos vestigii şi un ansamblu excepţional de case din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea.

Revista oferă şi un simpatic catalog-supliment intitulat **1000 Expos d'été France & Étranger**, cu o copertă concepută ca o secţiune a revistei-mamă, *y compris* a drăgălaşei „vache qui rit“. Într-un design splendid, catalogul prezintă, cu lux de amănunte, chiar o mie de expoziţii artistice de vară din Franţa şi din străinătate (Germania, Italia, Spania, Statele Unite, Belgia, Canada, Monaco, Elveţia), care mai de care mai interesante. Pentru amatorii de turism cultural şi nu numai, suplimentul **Beaux Arts** poate fi folosit şi ca un adevărat ghid, întrucît şi-ar putea face planuri de vacanţă în funcţie de expoziţiile deschise pe timpul verii în lume. Oferta muzeelor este, în acest sens, deosebit de generoasă, reuşind să satisfacă şi cele mai excentrice gusturi: de la Verneer la National Gallery din Londra, de la Dan Graham, un artist greu de clasificat şi căruia Muzeul de Artă Modernă al oraşului Paris îi consacră o retrospectivă la 35 de ani de activitate, pînă la expoziţia de machete spaţiale ale arhitectului Franck Gehry, găzduită de Muzeul Guggenheim din New York.

Portrete în august

DANA TĂNASE

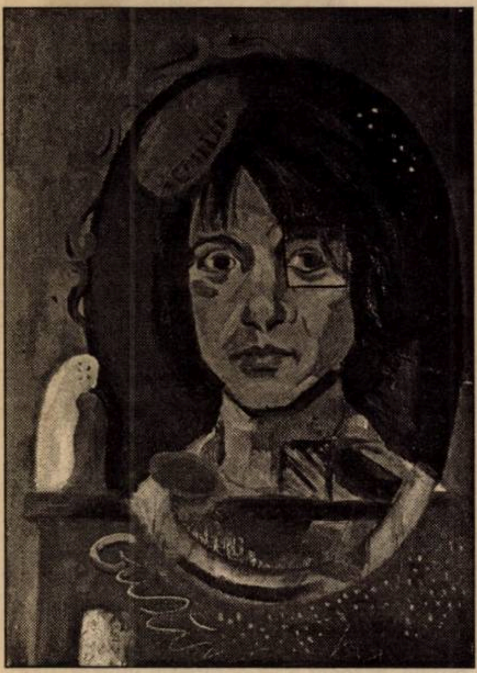

Cristina Ionescu, *Portret*

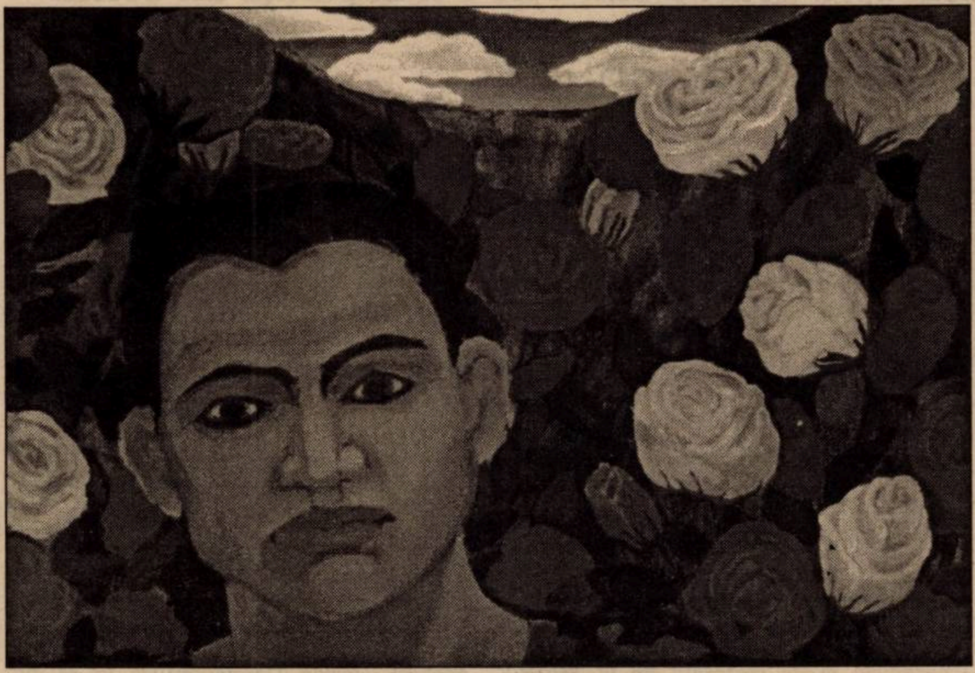

Lucrare de Suzana Dan

Seria de portrete expuse de Suzana Dan la Galeria ArTei în perioada 17 iulie-6 august poate fi citită ca o revizitare mai mult sau mai puţin explicită a primitivismului lui Henri Rousseau. Uniformitatea tipului facial, rezultat, în acest caz, al unei stilizări intenţionate şi nu al unei formule *faute de mieux*, atitudinile hieratice ale figurilor, prospeţimea regiei dispunerii portretului-bust în nori seducători de petale pot fi prinse într-o sintagmă prin care Margit Rowell explica, în 1997, viziunea şi vocabularul formal ale lui Rousseau: „În imaginile şi prin tehnicile sale, exprimă un tip de virginitate picturală" (în catalogul expoziţiei **Objects of Desire: The Modern Still Life**, The Museum of Modern Art, New York). Nota particulară a portretelor prietenilor Suzanei Dan este dată de proiecţia figurilor viguros-sculpturale, a căror eleganţă de a se autosustrage fluxului narativ aduce cu sine şi misterul raportului dintre poză şi naturaleţea instantaneului, într-un peisaj eteric, fluid, hipnotic-parfumat.

Portretul este şi pentru Cristina Ionescu nucleul generator al expoziţiei deschise la Galeria Galla, pe 1 august. Subtitlul evenimentului – **100 de ani de expresie. 1901-2001** – explică reveria artistei hrănite de portretul expresionist. Chiar dacă gesturile şi atitudinile figurilor portretizate sînt îndatorate convenţiilor artistice ale trecutului, pictura Cristinei Ionescu este nu atît des-

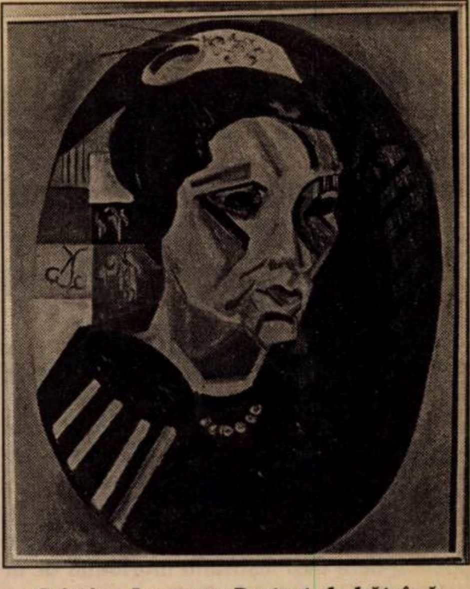

Cristina Ionescu, *Portret de bătrînă*

criptivă, cît aluzivă, atenţia ei concentrîndu-se asupra a ceea ce modernismul a cultivat ca simţ al vagului, al ambiguităţii. Arcul temporal pe care-l adulmecă expoziţia este imaginat de Cristina Ionescu şi printr-o inedită vecinătate a portretului pictural cu fotografia de familie sau cu intervenţia pe imaginea fotografică decupată din revistă şi colajul vizual. În expoziţia deschisă la Galeria Le Club de la Centrul Francez, aceeaşi Cristina Ionescu propune o a doua stratagemă şi-l invită pe spectator să experimenteze plonjarea într-un spaţiu abstract. Abil dozate, semn al unei mature cercetări plastice, registrele cromatice aşternute pe pînză imaginează tensionate scufundări ori călătorii epidermice, punctate de tainice, solemne respiraţii transparente ale suportului însuşi. Simţul construcţiei şi disciplina lucrului întîlnesc în Cristina Ionescu o fire intuitivă, căutătoare. ▮

Cahle: meşteşug şi artă

Istoria, creaţia, semnificaţia şi estetica plăcilor de sobă

DIANA SOARE

„Cu toţii ştim că specia noastră se caracterizează, printre altele, prin două tendinţe majore: realizarea şi utilizarea simbolurilor şi crearea de forme estetice care apar încă din paleolitic. Aceste două tendinţe au determinat preocuparea constantă a celor ce fabricau obiecte de lut ars să le decoreze cu inventivitate, dîndu-le forme ce le transformau din simple unelte în opere artistice «strălucind» prin calităţile lor estetice şi prin semnificaţie simbolică", scrie Constantin Bălăceanu-Stolnici în **Cuvîntul înainte** la catalogul de **Cahle** realizat de Georgeta Roşu şi Ion Blăjan, editat anul acesta de Muzeul Ţăranului Român. Albumul reia şi dezvoltă un catalog mai vechi, foarte sumar, prezentînd doar cîteva piese reprezentative pentru tipologia cahlelor, realizat de un colectiv de muzeografi sub îndrumarea prof. Tancred Bănăţeanu, pe atunci director al Muzeului de Artă Populară (actualul Muzeu al Ţăranului Român). Albumul monografic pe care îl prezentăm acum este unul exhaustiv, incluzînd atît o bogată informaţie referitoare la tehnica, istoria şi estetica plăcilor de sobă, cît şi imagini ale întregii colecţii de (816) piese pe care muzeul o deţine la ora actuală. Conceput cu mare rigoare şi într-o superbă prezentare grafică (fotografiile, remarcabile, sînt semnate de Alice Ionescu), catalogul a fost publicat şi ca material documentar care să însoţească expoziţia vernisată în 5 iunie a.c. în mai multe săli ale MŢR şi deschisă publicului pînă în anul 2003.

Structurîndu-şi materia în mai multe capitole, autorii fac pentru început un istoric al olăritului, rezervînd un spaţiu amplu materiei prime şi tehnicilor de confecţionare şi decorare a cahlelor şi dedicînd un altul ornamenticii lor. Urmat, cum e şi firesc, de imagini, textul este, în final, reprodus în traducere franceză şi engleză pentru ca, în acest fel, catalogul să poată fi util şi cititorilor străini. Constantin Bălăceanu-Stolnici face, în introducerea pe care o semnează, o trecere sumară în revistă a istoricului olăritului, vorbind totodată despre semnificaţii şi simbolistică, producţie în serie sau unicat, despre imagistica, temele şi motivele folosite de meşteri în confecţionarea cahlelor, despre procesul de desacralizare şi kitschizare ale cărui victime devin astăzi producţiile artistice tradiţionale.

Toate aceste idei sînt dezvoltate în capitolul intitulat **Istoric**, autorii acordînd însă o mai mare atenţie laturii simbolice şi originii plăcilor de sobă, mergînd pînă la analiza etimologiei cuvîntului „cahlă". **Materia primă şi tehnicile de confecţionare şi de decorare ale cahlelor** se intitulează cel de-al doilea capitol, care cuprinde date tehnice de realizare a cahlelor, începînd cu materia primă folosită, continuînd cu modelarea şi uscarea şi terminînd cu procedeul de smălţuire. O secţiune importantă şi, probabil, cea mai interesantă este capitolul în care sînt prezentate, pe larg, motivele ornamentale folosite de meşteşugari, împărţite, şi ele, pe categorii: ornamente geometrice, vegetale, motive figurative (oameni înfăţişaţi în diferite ipostaze, scene de vînătoare, motivul călăreţului, cuplul uman aparţinînd clasei sociale a aristocraţiei etc.), ornamente zoomorfe, motive fantastice, heraldice sau religioase, ornamente arhitecturale. Toate aceste motive şi simboluri determină transformarea pieselor cu un caracter utilitar şi decorativ, la urma urmelor, în adevărate obiecte de artă. Cele 816 cahle sînt urmate de o descriere detaliată – tehnica folosită, dimensiunile, ornamentele, centrul artistic şi anul (sau perioada estimativă) în care au fost create. Iar secţiunea finală cuprinde opt „fişe de meşter olar", rezultate în urma unor anchete realizate de Georgeta Roşu între anii 1995 şi 1996.

Alcătuit ca un instrument de lucru atît pentru specialişti, cît şi pentru publicul amator, albumul monografic de **Cahle** reprezintă, totodată, o sursă – singura, conform spuselor doamnei Roşu – de informaţie corectă, dar şi variată, în acest domeniu. ▮

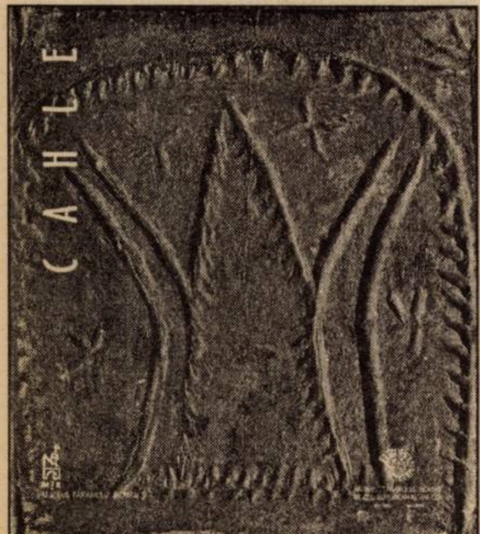

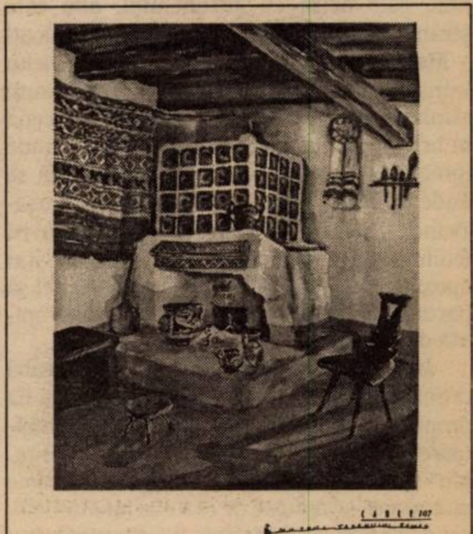

Teatru/Muzică

Menuetul de la Salzburg (III)

Sînge pe parchet, cerul deasupra noastră sau Cele trei împărăţii ale scenei

MĂDĂLINA DIACONU

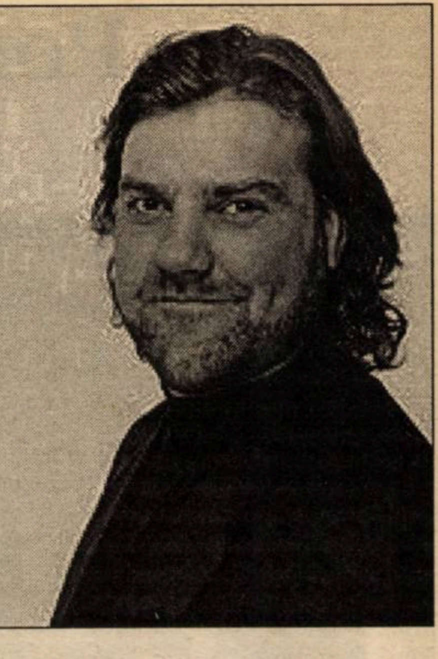

Intendentul Festivalului de la Salzburg, belgianul Gérard Mortier, se bucură de orice scandal pe care l-ar putea provoca. Malițiozitate, teribilism sau poate doar bunele intenţii ale medicului care ştie că pacientul are nevoie de un tratament de şoc? În acest ultim sens, **New York Times** scria de curînd: „Realizarea supremă a lui Mortier poate fi de a face festivalul muribund de la Salzburg să-şi revină în fire".

Reamintim cititorilor că „Anti-Mozart"-ul ultimei înscenări a lui **Cosí fan tutte** a ridicat tensiunea publicului. Semn bun sau semn rău? La numai cîteva zile după aceea a început terapia intensivă cu *horror*-ul de epocă **Macbeth**, în varianta teatrală shakespeariană şi în cea dramatic-muzicală a lui Şostakovici. Mai întîi, pe 28 iulie, regizorul catalan Calixto Bieito a prezentat pe scena de la Hallein un spectacol de forţă, din păcate mai mult la propriu decît la figurat. Regizorul a recurs la o variantă sensibil prescurtată a textului tragediei lui Shakespeare, pe care a înscenat-o cu mijloace naturaliste şi stridente, pierzîndu-se astfel de fapt adevărata forţă – poetică – a originalului. Şi poate nu atît actualizarea subiectului putea să displacă publicului (mobilierul şi costumele sugerează mediul unui orăşel sudic din zilele noastre), cît faptul că în acest „teatru în care se urlă şi se scuipă" (după expresia consacrată mai demult de Christoph Ransmayr) textul a devenit pe alocuri inințeligibil, iar atmosfera isterică, euforic-criminală a pus la grea încercare nervii şi toleranţa publicului. În viziunea lui Calixto Bieito, Macbeth întrupează un arhetip atemporal; şi totuşi, asocierile trezite de Andreas Grothgar (în rolul Macbeth) – atletic, cu capul ras, îmbrăcat cu o cămaşă roz, larg deschisă, şi cu pantaloni negri mulaţi, antrenîndu-se pe scenă la bara de gimnastică – se grupează doar pe anumite segmente ale vieţii şi ale politicii moderne: naş sicilian sau baron al drogurilor, militant IRA sau demonstrant împotriva globalizării, separatist basc sau naţionalist ca în războaiele din Balcani, el este motociclistul pe care-l întîlnim într-o staţie de benzină sau musculosul dintr-un salon de fitness. Dar cu toate acestea, avatarurile enumerate, sugerate de înscenarea lui Bieito, n-au neapărat de-a face cu tipul carieristului lipsit de scrupule. Mai mult, Lady Macbeth trece pe planul al doilea, fiind lipsită de posibilitatea de a-şi desfăşura subtilul joc psihologic pe care-l cunoaştem din piesa lui Shakespeare.

Calixto Bieito a ales şocul şi pe această carte a mizat, din păcate, totul. Atmosfera veşnică de petrecere, cu excesele ei de băutură şi sex, frivolitatea cu aluzii politice a lui Lady Macbeth (interpretată de Anne Tismer), pe care petrecăreţul rege Duncan (Roland Renner) o strigă „Monica", fantezia mai degrabă de *thriller* comercial cu care este investit „criminalul în serie" Macbeth (o victimă este ucisă cu şurubelniţa, alta este ştrangulată cu cablul de la fierul de călcat) – **Macbeth**-ul de *pop culture* al lui Bieito transformă tragedia în pură oroare, sublimul rămîne grotesc. O victimă se zbate pe scenă în braţele morţii timp de treizeci de secunde (precizia cronicarilor...), pînă ce din sală se aude un „Nu!" îngrozit, ba s-ar fi ajuns, aşazicînd, chiar la profanarea unui cadavru feminin dacă sala nu şi-ar fi manifestat opoziţia categorică, fiind constrînsă astfel să participe la această formă de teatru apropiată de acţionism.

Mais où est la poésie d'antan?, se întreabă retrospectiv spectatorul. Unde este magia (la propriu şi la figurat) a prevestirilor vrăjitoarelor, înlocuite de regizor printr-un „simplu" ghicit în cărţi la un *party*? Unde este pădurea ce se apropie de castelul lui Macbeth, ca deghizare a soldaţilor lui Macduff, împlinind astfel prevestirea vrăjitoarelor că Macbeth nu poate fi ucis de nici un suflet născut din femeie? (Macduff intră normal pe uşă şi-i explică prozaic lui Macbeth că a venit pe lume printr-o operaţie de cezariană...) Frumuseţea piesei se pierde printre atîtea orori, iar ideea că blazarea spectatorului – urmare a imaginilor crude oferite de televiziune şi presă – poate fi depăşită doar printr-o violenţă şi mai mare trebuie să fi fost un raţionament fals al lui Bieito. Să ne mai mirăm atunci că în final au fost aplaudaţi doar actorii, în timp ce regizorul a fost întîmpinat mai degrabă cu răceală?

O acustică stridentă a avut-o şi spectacolul din 31 iulie cu **Lady Macbeth din Mzensk**. Opera lui Dmitri Şostakovici a fost interpretată de orchestra Filarmonicii din Viena, avîndu-l la pupitru pe Valeri Gherghiev, şi de cîntăreţii de la Teatrul Mariinski din Petersburg. Dintre aceştia, s-a remarcat mai ales Larisa Şevcenko în rolul titular, prin patosul „slav" atît al timbrului, cît şi al interpretării scenice. Dar dacă excesele lui Bieito ne-au făcut să revendicăm nostalgici originalul, „turbulenţa" orchestrei în interpretarea operei lui Şostakovici a fost în parte justificată de subiect – doar în parte însă, stridenţa fiind evident contraproductivă atunci cînd a ajuns să acopere vocile interpreţilor sau pe ale corului (tot din Petersburg). În orice caz, criticii au făcut dovada unei toleranţe sporite, întrucît reprezentarea însăşi a constituit un succes. Şi anume, interpretată a fost varianta originală a operei, repusă în circulaţie – se spune – prin contribuţia lui Mstislaw Rostropovici, după ce subiectul ei (critica „locului unde nu se întîmplă nimic", a provinciei unde plictiseala generează crime) nu putuse să fie pe placul autorităţilor din Rusia sovietică a anilor treizeci.

Tot o raritate a fost şi interpretarea oratoriului lui Arthur Honegger **Jeanne d'Arc au bûcher** (1935), amestec interesant de forme muzicale (oratoriu, operă, mister, teatru) pe textul lui Paul Claudel. Atît dirijorul, Hubert Soudant, actualul conducător al lui Mozarteum Orchester (din 2004 îi va urma, pînă în 2009, Ivor Bolton, în timp ce Soudant va rămîne drept *Gastdirigent* la Mozarteum), cît şi interpreţii – Dörte Lyssewski (în rolul Ioanei d'Arc), Véronique Gens, Desirée Rancatore, Dagmar Peckové, Jeffrey Dowd, Franz-Josef Selig –, ca şi corul lui Singverein der Gesellschaft der Musikfreunde din Viena şi Florianer Sängerknabe au încîntat publicul prin filigranul precis, delicat şi variat al interpretării.

În ceea ce priveşte concertele susţinute în cadrul festivalului, de o bună primire s-au bucurat, şi colaborarea dintre Sir John Eliot Gardiner cu orchestra Filarmonicii Cehe, ca şi debutul întîrziat la Salzburg al orchestrei simfonice a Radioului din Bavaria, sub bagheta lui Lorin Maazel. Sir John Eliot Gardiner a dirijat **Simfonia a cincea** de Şostakovici, uvertura **Le carneval romain** şi ciclul **Les nuits d'été**, ambele de Berlioz, cu soprana Susan Graham la apogeul carierei. Dacă specificul orchestrei Filarmonicii Cehe este găsit de critici în corectitudine şi transparenţă, discreţia şi sobrietatea acesteia ar putea fi confundate uneori cu imperfecţiunea sonorităţii sau chiar cu lipsa de profesionalism, dacă Sir Gardiner n-ar fi convertit aceste „carenţe" în calităţi remarcabile; publicul amator de extaze romantice sau de autoînscenări ostentativ-teatrale a putut fi dezamăgit, dar – după cum consemna **Salzburger Nachrichten** – „atîta asceză redevine o formă de lux". În ce priveşte concertul orchestrei din Bavaria, avînd în program lucrări de Richard Strauss şi de Bruckner, arta dirijorală a lui Lorin Maazel a redeşteptat mai degrabă nostalgia după regretatul Celibidache decît a reuşit să cucerească laurii criticii.

Dimpotrivă, acurateţea cu care acelaşi Lorin Maazel a dirijat **Falstaff** de Verdi – *nota bene*, după von Karajan şi Georg Solti – a contribuit la succesul răsunător al operei respective la ediţia actuală a Festivalului de la Salzburg. Ce-i drept, s-au mai auzit şi de această dată voci nemulţumite de calitatea inegală a interpreţilor (eclipsaţi cu toţii de **Falstaff**-ul Bryn Terfel) sau de comportamentul publicului (care, neînţelegînd textul italian şi necunoscînd nici subiectul, rîdea deplasat) – dar toate aceste nimicuri au dispărut sub avalanşa elogiilor. Spectacolul cu opera lui Verdi de la ediţia actuală a Festivalului de la Salzburg este o reluare a celui de la „*Osterfestspielen*". Regia este aceeaşi (Declan Donnellan), la fel şi distribuţia; practic, s-au schimbat de atunci doar dirijorul (Maazel în locul lui Claudio Abbado) şi interpretul titular (Bryn Terfel în locul lui Ruggero Raimondi). Ambele reprezentaţii au fost apreciate favorabil, astfel încît comparaţiile făcute între ele de amatorii de muzică ilustrează mai mult un joc subtil al diferenţelor decît un instrument de critică. Claudio Abbado – s-a spus – dirijează ca un anatomist fin, descoperind cu precizie structura partiturii şi lăsînd să se audă cu claritate diversitatea detaliată a componentelor orchestrei. Dimpotrivă, muzica lui Verdi cunoaşte sub bagheta lui Maazel o respiraţie mai largă şi mai melodică.

Dar mai ales interpretul rolului titular, baritonul-bas Bryn Terfel, a fost celebrat ca un nou idol al scenei dramatic-muzicale. Noul **Falstaff** este un *one-man-show*, au scris entuziasmaţi criticii; digul sobrietăţii s-a prăbuşit, revărsîndu-se superlative precum „grandios", „senzaţional", „cel mai fulminant **Falstaff** din istoria recentă a operei" sau chiar „cîntăreţul mileniului". Fiu de ţăran galez şi fost jucător de rugby, Bryn Terfel a debutat la Salzburg în timpul „erei Mortier", mai precis în 1992, în **Salomé**. Doi ani mai tîrziu, după debutul la Metropolitan, fostul necunoscut de la Salzburg apărea pe prima pagină în **New York Times**, pentru ca în 1996, rolul titular din **Don Giovanni** să-l propulseze pe marile scene ale lumii drept unul din starurile cele mai strălucitoare ale operei de astăzi. Jurnaliştilor le place să vadă în el simbolul noii generaţii de cîntăreţi de operă, caracterizaţi prin tendinţa de împăcare a carierei cu viaţa de familie. (Anul trecut, cîntăreţul a refuzat o serie de oferte de colaborare valoroase, pentru că „soţia aştepta a treia oară un copil", după cum a declarat cu simplitate presei.) Dinçolo de aceasta însă, Bryn Terfel îşi pregăteşte cu minuţiozitate rolurile, preferînd – aşa cum s-a şi întîmplat de altfel – să decline un rol decît să fie nepregătit, iar înregistrările le face abia după ce s-a perfecţionat suficient în rolul respectiv. Copleşitoare ca o forţă a naturii, vocea cîntăreţului galez se află acum în formă maximă, ca intensitate, nuanţare, amploare şi dicţie, iar interpretarea sa dramatică în rolul Falstaff este la fel de variată şi de convingătoare ca şi în celelalte roluri pentru care a fost răsplătit cu ovaţiile deopotrivă ale publicului şi ale criticii.

Ultima operă reprezentată pînă acum în cadrul Festivalului de la Salzburg a fost tot un Verdi, avîndu-l din nou la pupitru pe Lorin Maazel: **Don Carlos**. Şi aici, încă mai mult decît în cazul lui **Falstaff**, muzica a salvat carenţele viziunii regizorale (Herbert Wernicke). Printre ele se numără apelul la realitatea istorică, pentru a sublinia autismul lui Don Carlos; în aceste condiţii însă, subiectul dramei lui Schiller, inclusiv atitudinea politică revoluţionară a prinţului, devin neconvingătoare. Lorin Maazel şi ochestra Filarmonicii din Viena, corul Operei de Stat din Viena, Thomas Hampson (Posa), Neil Schicoff (Don Carlos) şi Ferruccio Fulanetto (regele Filip) se numesc atuurile spectacolului, în timp ce rolurile feminine au fost mai slab reprezentate. Iar dacă **Don Carlos** a fost în cele din urmă un succes de public, aceasta li se datorează interpreţilor.

„Marchizul de Posa", baritonul Thomas Hampson, va susţine la Salzburg şi patru recitaluri de lieduri, cu diverse piese muzicale pe versuri de Walt Whitman. Cu alte recitaluri sînt înscrişi în programul festivalului şi pianiştii Maurizio Pollini (14 august, în program: Brahms, Webern, Stockhausen şi Beethoven), Christian Zaccharias (care pe 28 iulie s-a evidenţiat în interpretarea lui Schubert şi Liszt printr-un ton discret şi delicat şi o lirică intimistă), Yefim Bronfman (6 august), Grigori Sokolov (10 august) şi Stefan Vladar (23 august).

Dintre concertele susţinute pînă acum pe diversele scene ale Festivalului de la Salzburg sau ale festivalului paralel de muzică modernă din acelaşi oraş şi intitulat „*Zeitfluţ*", încă două se cuvin cel puţin menţionate. Mai întîi, orchestra simfonică a Radioului din Viena a oferit pe 8 august publicului o seară de muzică modernă, sub bagheta lui Dennis Russel Davies. În program s-au aflat patru piese, nici una mai veche de treisprezece ani: Friedrich Cerha (**Monument pentru Karl Prantl**), Michael Jarrell cu o piesă nouă, pentru pian şi orchestră, scrisă la comanda festivalului, Hans Werner Henze (trei portrete din **Doktor Faustus** de Thomas Mann) şi, în fine, **Contururi**, lucrarea coreeanului Isang Yun. În al doilea rînd, extrem de interesant a fost programul de muzică religioasă susţinut, în cadrul festivalului „*Zeitfluss*", de Corul Schönberg, în Kollegienkirche din Salzburg. Cu un simţ muzical deosebit, dirijorul Erwin Ortner a ştiut să grupeze în aceeaşi seară trei lucrări corale din epoci diferite, dar care s-au armonizat în mod desăvîrşit: György Ligeti cu **Lux Aeterna** (piesă pentru 16 voci din 1966), misticul gotic Johannes Ockeghem din secolul al XV-lea, cu **Missa Prolationum** (piesă pentru patru voci distincte, interpretate, ca întotdeauna, magistral de maeştrii din Hilliard Ensemble) şi, în încheiere, muzica minimalistă a lui Terry Riley **In C** (1964), ce combină 53 de *pattern*-uri repetabile într-o anumită ordine, dar cu o frecvenţă indefinită, pînă la şapte zile. Ce-i drept, concertul n-a durat decît două ore – dar călătoria muzicală prin timp din Kollegienkirche a lăsat impresia veşniciei.

Iadul pasiunilor criminale, pămîntul bogat în roade de tot felul, făcut spre bucuria Falstaff-ilor, mistică dezlegată de carne şi de timp – diapazonul Festivalului de la Salzburg acoperă toate împărăţiile lumii, cu condiţia să fim atenţi mai degrabă la spectacolele de pe scenă decît la cele din public. Mortier se bucură de uitarea noastră de sine, şi totuşi freamătă: se apropie vremea ultimelor surprize şi trebuie să fie pregătit pentru ele.

Viena, august 2001

conflicte

România literară 33

Editorialul semnat de Nicolae Manolescu în **România literară** de săptămîna trecută (nr. 31/1-7 august 2001) tratează o temă interesantă, importantă, delicată: aceea a reacţiei faţă de aşa-numitele „Teze din iulie". În vara lui 1971, proaspăt întors din China şi Coreea de Nord, şeful României comuniste, Nicolae Ceauşescu, a reintrodus în circulaţie preceptele propagandiste ale stalinismului. În cadrul unei recente emisiuni de televiziune, jurnalista şi traducătoarea Mariana Sipoş a afirmat că scriitorii români ar fi dat dovadă, după acele „Teze din iulie", de „oportunism", că „nimeni n-ar fi protestat public", cu excepţia lui Nicolae Breban (care, aflîndu-se în străinătate, a demisionat din CC al PCR), că toată presa culturală, inclusiv **România literară**, „s-ar fi predat atunci cu arme şi bagaje în mîinile propagandei comuniste" ş.a.m.d. Aserţiuni evident exagerate, cu care N.M. polemizează tăios. În realitate – reaminteşte criticul – un grup masiv de scriitori de vîrf ai perioadei, în frunte cu conducerea Uniunii Scriitorilor (preşedinte era pe-atunci Zaharia Stancu), i-au cerut lui Ceauşescu o audienţă şi i-au spus verde-n faţă ce gîndeau despre „Teze". Printre cei mai fermi au fost Stancu, Eugen Jebeleanu şi A.E. Baconsky. Despre ultimul, N.M. afirmă că a fost „extraordinar": „Nu cred ca urechile secretarului general al PCR să mai fi auzit ce au auzit atunci de la poetul **Cadavrelor în vid**". Nu aflăm – din păcate – ce anume va fi spus Baconsky la întîlnirea cu Ceauşescu. Tot acolo sau poate imediat după aceea (nu e limpede în textul lui N.M.), Marin Preda a afirmat că se va sinucide dacă se revine la dogmatism, la „realismul socialist" care fusese impus în anii '50. Concluzia e foarte importantă pentru înţelegerea epocii: „Întîlnirea n-a rămas fără rezultat. «Tezele» nu s-au aplicat niciodată pînă la capăt în spiritul sau în litera lor. A fost nevoie de cîţiva ani şi de cîteva reuniuni ale activului de partid cu oamenii de cultură (precum aceea de la Mangalia de la sfîrşitul deceniului inaugurat de «Teze») pentru a se obţine, niciodată însă deplin, punerea în practică a prevederilor «Tezelor». Ceauşescu a făcut tot posibilul ca să înfrîngă cerbicia scriitorilor. A încurajat, bunăoară, naţionalismul cel mai josnic şi ridicol, protocronismul, deşi acesta se bătea cap în cap cu ideologia comunistă clasică, în speranţa de a-şi atrage o parte dintre intelectuali. Nici aşa n-a reuşit. Protocronismul şi-a primit replica meritată şi cenzura n-a putut, oricîte şicane i-a făcut, s-o împiedice să apară în reviste, în **România literară** şi în altele, pe care dna Sipoş le socoteşte acum lipsite de demnitate, laşe sau făcînd jocul regimului. Adevărul istoric este că întoarcerea s-a dovedit imposibilă, după cum spusese Marin Preda, şi că «Tezele» au pierdut războiul cu literatura, chiar dacă au cîştigat cîteva bătălii. Cea mai bună dovadă este că au apărut în anii '70 şi '80 destule cărţi extraordinare, al căror spirit era contrar aceluia rudimentar şi agresiv ideologic al «Tezelor»". Pe parcurs, N.M. comentează sumar şi fără „nici o plăcere" situaţia din epocă a lui Nicolae Breban, care „fusese totuşi membru supleant al CC al PCR şi făcuse din **România literară**, în puţinul timp în care a condus-o, o slujitoare prea plecată a regimului". Detaliu uitat între timp: „Despre realismul socialist a vorbit, înainte de Ceauşescu, revista dlui Breban, într-o dezbatere pe tema trecutului în care temerile scriitorilor cu privire la răposatul curent literar de inspiraţie sovietică erau calmate cu argumentul că nimic nu trebuie respins global, că erau şi lucruri bune în realismul socialist"...

CRONICA ROMÂNĂ
cotidian naţional de informaţie şi atitudine
Director FĂNUŞ NEAGU

Articolul lui Nicolae Manolescu a primit rapid două replici cît se poate de semnificative. Prima – în **Cronica română**, micul ziar condus de Fănuş Neagu, unde şi-au găsit refugiul tot felul de scriitori, mai mult sau mai puţin talentaţi, semnatari de articole, pamflete, „tablete" care le-ar fi refuzate în mai toată presa de azi: de la D.R. Popescu şi Mircea Micu la George Cuşnarencu şi Cătălin Ţîrlea. Nota comună: dacă nu direct ostilitatea faţă de evoluţia democratică a României de azi, în orice caz resentimentul faţă de cei care – politicieni, intelectuali – contribuie la atare evoluţie. Motivaţii: conservatorism în unele cazuri, complexe datorate colaboraţionismului cu vechiul regim, cîteodată nostalgie efectivă după „vremurile bune" de dinainte de 1989, alteori frustrări personale, invidii faţă de succesele confraţilor aflaţi în prim-plan ş.a.m.d. Ultimul numit semnează în ediţia de vineri 10 august un articol răuvoitor, jignitor, ignobil, intitulat **Dl. Manolescu nu merge în vacanţă...!**. „Deconspirîndu-se" ca autor al emisiunii TV cu pricina (N.M. nu o numise), C.Ţ. „face mişto" de N.M. în prima jumătate a textului, căznindu-se să minimalizeze personalitatea celui mai important critic literar român postbelic, pentru ca în partea a doua să minimalizeze reacţia scriitorilor la „Tezele din iulie" cu argumentaţia că „în afara urechilor lui Ceauşescu şi ale celor prezenţi, *nimeni* nu a mai auzit de această întîlnire. Şi cînd spun nimeni mă gîndesc la opinia publică internă şi internaţională, nu la cercul de rude şi de prieteni al participanţilor la uluitoarea întîlnire". C.Ţ. se înşeală. Opinia publică a aflat despre ce se întîmplase prin intermediul postului Radio Europa Liberă, a cărui audienţă în epocă era excepţională. La finalul volumului **Unde scurte** al Monicăi Lovinescu, apărut în străinătate, în 1978, sînt prezentate „Tezele din iulie" şi e făcut inventarul reacţiilor de respingere a lor din partea scriitorilor, începînd cu întîlnirea solicitată lui Ceauşescu şi continuînd cu alte forme de opoziţie publică. Şi o întrebare: oare ce legătură să fie între atitudinea lui C.Ţ. şi faptul că îi este lui Nicolae Breban subaltern fidel la revista **Contemporanul**?...

ADEVĂRUL
ZIAR NAŢIONAL INDEPENDENT

A doua replică la editorialul lui N.M. a apărut în ediţia de week-end a **Adevărului** (sîmbătă 11, duminică 12 august), sub semnătura lui C. Stănescu. Mai nuanţat, considerînd la rîndul său „nedreaptă" afirmaţia Marianei Sipoş şi acceptînd că reacţiile din epocă ale scriitorilor au fost „demne de laudă", C.S. malformează – însă – adevărul istoric în mai multe puncte. Întîi, schiţează un fundal de colaboraţionism foarte răspîndit. „Mulţi scriitori valabili" ar fi compus deopotrivă opere în spirit independent şi „maculatură encomiastică", ceea ce ar justifica o afirmaţie precum aceea că „niciodată şi niciunde n-a fost mai prezent modelul lui Procopius din Cezareea ca în România sfertului de secol dominat de Ceauşescu". Ideea, falsă, generalizează abuziv, extinzînd situaţia culpabilă a unei minorităţi colaboraţioniste asupra largii majorităţi a scriitorilor, care au refuzat cu demnitate să participe la cultul personalităţii lui Ceauşescu. Mai mult decît atît, sugerînd că autorii cărţilor importante ale perioadei au fost aceiaşi cu semnatarii din volumele de „«Omagii» pentru conducătorul iubit", ceea ce se verifică în puţine cazuri, C.S. trage concluzia că respectivele volume „devin astfel preţul plătit pentru *cealaltă faţă*, aceea durabilă, a unei bune părţi din literatura română scrisă sub comunism". Iarăşi fals, pentru că marea majoritate a scriitorilor de valoare au refuzat să plătească un asemenea „preţ". L-au plătit cei fără conştiinţă. Transferul retroactiv al responsabilităţii asupra tuturor e un gest imoral de o mare gravitate. Concluzia lui C.S. o neagă pe a lui N.M.: „Hiperbolizînd peste marginile adevărului, N. Manolescu vorbeşte despre «bătălii» cîştigate şi «războaie» pierdute, sugerînd astfel o confruntare pe viaţă şi pe moarte între dictatura comunistă şi oponenţii din interior. Din păcate, astfel de «războaie» n-au avut loc, cel puţin nu la proporţiile metaforic sugerate de N. Manolescu". Din păcate, şi în cazul lui C.S. există circumstanţe biografice care s-ar putea să-i explice interpretarea: autorul replicii a lucrat în cea mai mare parte a carierei sale la **Scînteia**, oficiosul Partidului Comunist, transformat în decembrie 1989 în **Adevărul**. S-a aflat – adică – în interiorul aparatului. Or, e destul de uşor de imaginat că lucrurile se vedeau într-un fel de pe poziţiile regimului şi altfel dinspre lumea scriitoricească „nealiniată". Poate că „responsabilii cu cultura" din aparat minimalizau gesturile de opoziţie şi raportau că la „Omagiile" amintite ar fi colaborat mulţi scriitori valoroşi. Nu era aşa. C.S. încheie susţinînd că adevărul istoric s-ar afla în „documentele" epocii, şi anume în cele tipărite, ceea ce este de asemenea fals: dincolo de ceea ce se putea publica, s-a desfăşurat în comunism o întreagă viaţă culturală – şi viaţa oamenilor în genere – despre care nu vorbesc „documentele" tipărite, ci mărturiile directe. Dacă vrem şi bibliografie de epocă, seria **Undelor scurte** ale Monicăi Lovinescu, alte cărţi semnate de Virgil Ierunca şi de alţi autori aflaţi pe-atunci în exil sînt revelatoare: în paginile lor e prinsă toată acea istorie „alternativă" la cea din „documentele" pe care cenzura le-a lăsat să iasă la lumina tiparului. Adevărul adevărat nu poate fi acela filtrat cîndva de către cenzura unui regim totalitar...

săptămânal
22
politică
societate
economie
cultură
sport
ANUL XII (597) Nr. 32
7 - 13 aug. 2001 • 16 pagini • 8.000 lei

Încă un „conflict" în presa săptămînii trecute: Ştefan Aug. Doinaş dă în revista **22** o replică sarcastică unei recente „execuţii" la care a fost supus **Jurnalul** publicat de Mircea Cărtărescu. În **Adevărul literar şi artistic**, Cristian Tudor Popescu, jurnalist şi prozator s.f., l-a atacat pe autorul **Nostalgiei** pentru că acesta se ocupă de „literatura de performanţă", are „mania" de a-şi consemna visele şi îl interesează „premiile literare, topurile, rivalităţile şi promovarea textelor proprii pe toate căile". C.T.P. blamează această obsesie a literaturii în numele „vieţii reale". Relatarea viselor i se pare la fel de relevantă ca şi „culoarea fecalelor naratorului în dimineaţa respectivă". După ce citează asemenea lucruri care dovedesc – într-adevăr – incompatibilitatea cu literatura, Şt.Aug.D. se opreşte pe larg, în jumătatea a doua a articolului său, la tema premiilor literare. C.T.P. declarase: „Văd că pe Mircea Cărtărescu îl interesează «Femina», «Goncourt», Premiul Uniunii Latine şi, bineînţeles, Nobelul. Pe mine nu mă obsedează, întrucît de multe ori mi se întîmplă să iau Nobelul fără să mă duc la Stockholm"!?! După care urmează explicaţia conform căreia C.T.P. se consideră „premiant Nobel" pentru că un cititor oarecare l-a măgulit elogiindu-l prin *e-mail*, numindu-l „un «nebun» în cămaşă albastră cu chelie ce exprimă o structură osoasă şi răspicată" şi care „reprezenta singura realitate într-o lume putredă de molii şi lipitori"!?! Ceea ce urmează din partea lui Şt.Aug.D. e o punere la punct exemplară: „C.T.P. nu e singurul «nebun» în «cămaşă albastră» şi cu «chelie»: în spaţiul nostru mioritic mai sînt şi alte «structuri osoase şi răspicate». După cum Eugen Balteş nu este singura instanţă în drept de a decerna un premiu Nobel. Oare Nicolae Ceauşescu nu a primit, din partea a milioane de Eugeni Balteş, în fiecare an, timp de mai bine de un deceniu, cîte un Nobel? Oare actualul preşedinte, Ion Iliescu, n-a căpătat, înainte de alegerile din toamna trecută, un premiu identic, acordat de Răzvan Theodorescu, care pe vremea aceea nu era încă ministru, dar era totuşi la fel de calificat ca şi Eugen Balteş să i-l acorde? Oare în complexa personalitate a lui Corneliu Vadim Tudor cîţi Eugeni Balteş se ascund şi ies la iveală pentru a-i decerna aceeaşi distincţie? Oare Adrian Păunescu nu citeşte, la TV, aproape în fiecare seară, cîte o scrisorică în care i se conferă un premiu Nobel de către – de fiecare dată – un alt Eugen Balteş? Care ziarist nu s-a bucurat, măcar o dată în viaţa lui, de o asemenea onoare? Care scriitor n-a primit cel puţin o carte de la un confrate, cu o dedicaţie care-l socotea drept «cel mai...» şi «cel mai...»?! Pe ce se poate baza cineva care ar susţine că toţi aceştia nu circulă îmbrăcaţi în «cămaşă albastră», că n-au «chelie» şi că n-ar fi structuri «osoase şi răspicate» [...] Este foarte limpede [...] că în România de azi viaţa – nu visele transfigurate în Artă – distribuie necontenit sumedenie de premii Nobel [...] şi că la noi laureaţii Nobel mişună, pululează şi se feresc ca de foc să ajungă la Stockholm. [...] Sărmanul Mircea Cărtărescu! Auzi, domnule, să fie el obsedat de «literatura ca performanţă», cînd spaţiul nostru ondulat – propus acum să sporească relieful accidentat al Uniunii Europene – îţi conferă, la recomandarea Vieţii (cu V mare!), printr-o simplă scrisorică trimisă prin *e-mail*, celebra distincţie... Să tot trăim şi să ne fălim cu performanţele noastre de viaţă, în această balcanică *Schlaraffenland*!..."

Inutile – nu-i aşa? – alte comentarii...

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

Proză

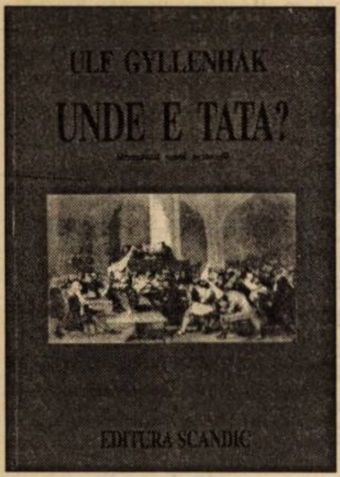

Ulf GYLLENHAK

Unde e tata? – romanul unei acuzaţii

Traducere de Carmen Nicolaescu, prefaţă de Radu Jörgensen, Editura Scandic, Bucureşti, 2001, 170 p., f.p.

Benjamin Christoph, din Göteborg, de profesie scriitor, e acuzat de fosta soţie că ar fi avut relaţii incestuoase cu propria-i fiică, minoră. În ciuda faptului că Lena Christoph nu aduce probe, sprijinindu-se doar pe raportul evaziv al doctoriţei, ancheta se derulează şi Benjamin este chemat la tribunal. Fetiţa – Lovisa – este supusă investigaţiilor medicale şi este integrată într-un program al Clinicii de psihiatrie pentru copii şi tineri, iar tatăl îşi pierde dreptul de a-şi vedea din cînd în cînd copilul.

Poliţia, serviciile de asistenţă socială, psihologii etc. pornesc de la ideea că bărbatul este vinovat. Simpla acuzaţie a mamei este suficientă pentru o prezumţie de vinovăţie. Absurdul situaţiei, suspiciunea de incest bazată pe o frază ambiguă din certificatul medico-legal („Aprecierea mea este că aici nu este nimic care să indice leziuni actuale, dar nici nu poate fi exclus ca vreun abuz să fi survenit cu mai mult timp în urmă“), supoziţiile inexplicabile ale Lenei şi reacţiile ei violente determină o criză puternică fostului soţ. Se pare că Lena, psiholog, e victima propriilor ei complexe, de copil părăsit cîndva de unul dintre părinţi. Altminteri comportamentul ei este de neînţeles; nu se poate susţine că Lovisa a fost violată numai pentru că desenează obiecte alungite şi colorează în negru portretul lui Benjamin.

Romanul critică excesele pe care le-a produs feminismul: în ultimă instanţă, B. Christoph e considerat vinovat fiindcă este bărbat şi fiindcă este acuzat de către o femeie. În plus, atitudinea celorlalţi, şi mai ales a celorlalte – cu puţine excepţii –, este incriminatorie încă de la început, lumea îl condamnă fără să verifice şi fără să-i acorde posibilitatea de a se disculpa. Prin urmare, drama personajului masculin este inevitabilă: învinuirea închipuită şi absurdă forţează limitele firescului şi ale bunului-simţ, îi distrug reperele de normalitate şi destramă comunicarea în interiorul cuplului. Lena şi Benjamin nu se iubiseră, dar „efectele de tip kafkian pe care isteria feministă le poate produce“ – cum observă Radu Jörgensen în **Prefaţă**, comentînd impactul deosebit al romanului în Suedia – duc la dezvăluirea incompatibilităţii dintre ei. E o smintire a relaţiilor interumane, cu repercusiuni majore asupra lui Benjamin, din perspectiva căruia aflăm evenimentele: „I se deschide o lume cu totul nouă, lumea bărbaţilor divorţaţi, o lume mobilată cu cioburi de căsnicii sparte, plină de aşchii împrăştiate ca după un naufragiu, o lume populată de bărbaţi fără direcţie, cu busole stricate şi hărţi cu desenul estompat, chinuiţi de regrete şi dispreţ de sine fiindcă nu găsesc drumul“ (p. 57). Omul este descumpănit de ceea ce i se întîmplă, iar criza devine şi una a scriitorului: contractul cu editorul nu este îndeplinit, nu scrie decît patru nuvele inserate în materia romanului. Momentele de maximă încordare sufletească, dar şi de suspans narativ sînt acelea în care Benjamin Christoph, după înfruntările cu fosta lui soţie sau întîlnirile cu avocatul, se îndreaptă spre computer, îl aprinde şi începe să scrie nuvela ori rămîne pentru mult timp cu ochii hipnotizaţi de ecran. Sînt şi unicele momente de revoltă ale bărbatului înainte de ultima sa decizie, cea de a-şi dovedi nevinovăţia. Fiindcă Benjamin e un caracter „slab“ – să nu zic un bărbat slab – care-şi dă seama că relaţia cu Lena a fost, ca în nuvela lui: **Falsa furnică uriaşă de Columbia**, o „pistă falsă“ şi un „exemplu înspăimîntător“.

Romanul lui Ulf Gyllenhak (tradus de Carmen Nicolaescu, autoarea cîtorva interesante „observaţii despre o retorică a privirii“ la finele cărţii) pare să spună: „Uite ce ne fac femeile!“ (sau „Uite ce ne fac feministele!“), ceea ce nu e tocmai cavaleresc din partea unui bărbat.

Dorica BOLTAŞU

Noi apariţii la EDITURA PARALELA 45

Ciprian MIHALI
Sensus communis
pentru o hermeneutică
a cotidianului
Colecţia **Cartea de filosofie**
212 p., 50.000 lei

István KIRÁLY V.
Fenomenologia
existenţială a secretului
Colecţia **Cartea de filosofie**
284 p., 68.000 lei

Sediul central PITEŞTI: str. Fraţii Goleşti nr.128-130, cod 0300.
Tel.: 048-21.45.33; tel./fax: 048-63.14.92, ep45@pitesti.ro;
Filiala BRAŞOV: str. Paul Richter, nr. 7, C.P. 319, O.P. 1, cod 2200.
Tel./fax: 068-14.04.15, ep45@deltanet.ro;
Filiala BUCUREŞTI, sector 4, b-dul Dimitrie Cantemir, nr. 20, bl. 8, sc A, ap. 16;
Tel.: 01-33.53.697, bucurestip45@voxline.ro.
Filiala CLUJ: str. Ion Popescu-Voineşti, nr. 1-3, bl. D, sc. 3, ap. 43, cod 3400.
Tel./fax: 064-43.40.31, ep45@mail.dntcj.ro http://paralela45.netfirms.com

Dicţionar

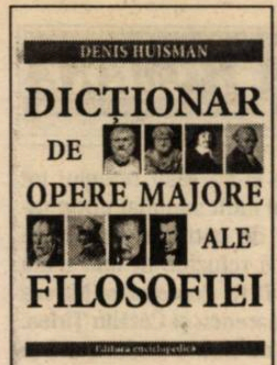

Denis HUISMAN

Dicţionar de opere majore ale filosofiei

Traducere de Cristian Petru
şi Şerban Velescu,
Editura Enciclopedică,
Bucureşti, 2001, 496 p., f.p.

Înainte vreme, în *epoca de aur*, pe cînd bezna intelectuală era regină, nu se poate spune că iubitorii de filozofie de pe la noi s-au simţit prea răsfăţaţi. Traducerile marilor texte nu erau numeroase, iar cele care deja existau fuseseră trecute prin imbecilele furci caudine ale cenzurii ideologice. Şi cum marile texte alunecau uşurel spre „idealism“, ceea ce putea consulta un amator normal de filozofie era o pauperă colecţie de titluri clasice, ce-i drept, cu acribie traduse şi adnotate, dar fără nici o prelungire în lucrările mai importante din contemporaneitate. Cît despre dicţionarele de specialitate, în traducere ori originale, ce ar mai fi de spus? Nu prea mult, în afară de faptul că acest tip de lucrare era ilustrat prin două titluri (un **Dicţionar...** şi un **Mic dicţionar...**) semnate de „colective“ de cercetători şi publicate la Editura Politică, fieful ideologico-editorial al Partidului Unic. Nu mai este cazul să spun că în acele biete cărţi totul se reducea la o luptă „pe viaţă şi pe moarte“ între dialectică şi metafizică, între materialism şi idealism, între progres şi reacţiune, între marxism (sau, după caz, ceauşism) şi celelalte curente filozofice, blagoslovite, în funcţie de gradul de *periculozitate* ideologic-doctrinară, cu denumiri contorsionate de tipul fideism, idealism-obiectiv, idealism-subiectiv etc. Temerarul cititor trebuia să se aştepte la o victorie pe toată linia a mahărilor marxism-leninismului (Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceauşescu) împotriva *amărîţilor* de alde Platon, Aristotel, Augustin, Toma din Aquino, Descartes, Spinoza, Kant, Fichte, Hegel, Schopenhauer şi Nietzsche.

Revoluţia din decembrie a însemnat, dincolo de bîlbîielile tranziţiei economice şi politice, o adevărată deschidere intelectuală şi, bineînţeles, editorială. Avem astăzi, în anul de graţie 2001, un adevărat florilegiu de dicţionare de filozofie, mai mult sau mai puţin valoroase ca instrumente de lucru: **Mic dicţionar al filozofiei occidentale** de Diané Collinson, editat la Nemira, **Dicţionar de logică şi filozofie** de Anthony Flew, publicat la Humanitas, **Dicţionarul operelor filozofice româneşti fundamentale**, redactat de un colectiv şi apărut tot la Humanitas, **Dicţionarul Larousse de filozofie** de Didier Julia, editat la Univers Enciclopedic, la aceeaşi editură apărînd şi **Dicţionarul Oxford de filozofie** de Simon Blackburn, în fine, **Filozofia de la A la Z. Dicţionar enciclopedic de filozofie**, redactat de un colectiv (Élisabeth Clément, Chantal Demonque etc.) şi publicat la ALL ş.a.m.d.

Acestei sume respectabile de „unelte“ academice de lucru pentru cei interesaţi i se adaugă, iată, **Dicţionarul de opere majore ale filosofiei** conceput şi scris de onorabilul cercetător francez Denis Huisman. Întîmplarea face să ştiu mai multe amănunte despre această carte, editată în condiţii grafice şi redacţionale excelente la Editura Enciclopedică. Varianta românească are istoria ei. Proiectul traducerii unui asemenea necesar instrument de lucru a debutat demult, pe vremea cînd la noi cam sufla vîntul în domeniu, adică prin 1995, toamna. Inefabilul mioritic a făcut însă ca progresul travaliului de tălmăcire să primească ritmul vertiginos al sprintului de... melc-codobelc. Textul este clar, iar limba originală, cea franceză, nu ar fi trebuit să ridice prea multe obstacole. Nici redactarea, în completare, a unor articole asupra unor opere filozofice româneşti mai semnificative, mai cu seamă că ea urma să fie realizată de un grup de tineri inimoşi, nu ar fi trebuit să ridice cine ştie ce insurmontabile praguri. Obsesionalul steril danubian îşi inventează însă adversităţi chiar şi acolo unde n-ar fi cazul. Căci, nu-i aşa, ce sens mai are viaţa şi ce debuşeu mai primeşte nevroza dacă „creaţia“ nu se naşte în suferinţă, iar virgulele nu sînt numărate pînă la capăt? Aşa se explică... inexplicabila întîrziere de vreo 3-4 ani a unei cărţi extrem de necesare la timpul acela.

Ediţia de faţă nu este însă perfectă, în ciuda (aproape) eternei sale gestaţii. Unele date elementare din caseta tehnică a echipei redacţionale lipsesc, sînt incorecte sau incomplete. De pildă, putem deduce că traducătorii principali sînt Cristian Petru şi Şerban Velescu. Cît anume din text au tradus însă fiecare? 40%, 27% sau numai 19,3%? Aceeaşi întrebare este valabilă şi pentru ceilalţi „colaboratori“ la traducere, în număr de patru... Pe urmă, după ştiinţa mea, numele unui traducător nu este Pană, ci Pamfil. Nu în ultimul rînd, aş întreba cui îi aparţin articolele complementare, scrise despre operele filozofice româneşti, deoarece în corpusul dicţionarului nu apar nici un fel de iniţiale la finalul acestora, astfel încît ele le-ar putea practic aparţine tuturor celor trei colaboratori, Dorin-Liviu Bîtfoi, Costică Brădăţan şi Ilie Pintea, scrise fie individual, fie în comun...

Altfel, despre cartea francezului, numai de bine. Ordonate alfabetic, titlurile majore din istoria filozofiei universale beneficiază de o riguroasă şi densă prezentare, însoţită de o bibliografie critică de referinţă. Fiecare lucrare este prezentată în rezumat, iar principalele idei, noţiuni şi concepte sînt supuse unei analize precise. Radiografia auctorială se aplică şi asupra mizei filozofice a lucrării respective, fiind luate în calcul atît contextul istoric al apariţiei, cît şi reverberaţiile în posteritate. La finalul dicţionarului se află un index de autori, astfel încît utilizarea sa devine mai comodă. Cît priveşte selecţia autorilor şi a titlurilor, ea a fost efectuată pe temeiul programei şcolare franceze, completată însă (înţelept) cu acei filozofi şi cu acele opere în stare să le spună ceva esenţial cititorilor de astăzi.

Valentin PROTOPOPESCU

Lingvistică

Cu ocazia sesiunii de comunicări a catedrei de limba engleză din cadrul Facultăţii de Limbi Străine, desfăşurată anul acesta în perioada 31 mai-2 iunie, a apărut pentru a doua oară (vol. II) revista **Bucharest Working Papers...**. Sub acest titlu sînt adunate patru numere, specifice domeniilor de activitate pe care le are în vedere sesiunea anuală de comunicări (lingvistică teoretică, lingvistică aplicată, traduceri şi civilizaţie), constînd într-o selecţie a celor mai bune lucrări susţinute la sesiunea precedentă (în acest caz, cea din 2000). Apariţia acestei publicaţii este importantă prin aceea că ne oferă o imagine asupra direcţiei spre care se orientează cercetarea ştiinţifică din aceste domenii în centrul universitar bucureştean.

Primul număr, coordonat de prof. Alexandra Cornilescu, cuprinde 14 articole subsumabile specificului de lingvistică teoretică al revistei, scrise de profesori din Bucureşti, din ţară (Cluj, Craiova) sau din străinătate (Paris, Antwerpen, Manitoba), care participă la această sesiune anuală. Zonele lingvistice acoperite de aceste studii sînt foarte diversificate, deşi primatul îl deţine sintaxa, avînd în vedere rolul important al acesteia în cercetările de lingvistică

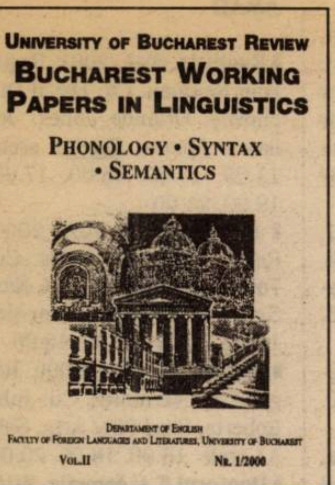

UNIVERSITY OF BUCHAREST REVIEW
BUCHAREST WORKING PAPERS IN LINGUISTICS
PHONOLOGY • SYNTAX • SEMANTICS
Department of English
Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Bucharest
Vol. II
Nr. 1/2000

University of Bucharest Review
Bucharest Working Papers
in Linguistics – Phonology.
Syntax. Semantics
Vol. II, nr. 1/2000.
Department of English,
Faculty of Foreign Languages
and Literatures,
University of Bucharest

teoretică din ultimul timp. Sînt tratate aspecte din limba engleză, dar mai ales din română, legate de fonologie (Andrei Avram), morfologie (Ileana Baciu, Daniela Ionescu, Mara Rădulescu), de discurs (Ilinca Crăiniceanu, Ştefan Oltean, Nadina Vişan) şi de sintaxă (Gabriela Alboiu, Larisa Avram, Martine Coene & Ann Coene, Alexandra Cornilescu, Carmen Dobrovie-Sorin, Emil Ionescu, Amelia Molea, Anca Sevcenco), deşi majoritatea problemelor abordate nu sînt integrabile unui singur nivel al limbii, ci vizează o zonă de graniţă cu alte niveluri. În ceea ce priveşte cadrul teoretic în care sînt tratate chestiunile respective, avem de-a face cu aceeaşi varietate: semantica model-teoretică, semantica lumilor posibile şi semantica de tip D(iscourse) R(epresentation) T(heory), Teoria Optimalităţii în fonologie, sintaxa tip H(ead-driven) P(hrase) S(tructure) G(rammar) şi, cel mai adesea, sintaxa *minimalist*-generativă.

Ceea ce uneşte toate aceste articole este încercarea de a *descrie* cît mai adecvat realităţile concrete din limbile studiate, de aici întretăierea straturilor lingvistice şi multitudinea de cadre teoretice, avînd în vedere rigiditatea ce le caracterizează, prin comparaţie cu problemele pe care le ridică limba ca sistem activ. Pe aceeaşi linie se înscrie şi perspectiva comparatistă asupra limbilor: faptele lingvistice din română sau engleză sînt analizate prin apel la date concrete şi din alte limbi romanice/germanice sau din etape istorice anterioare, cu o finalitate *explicativă* asupra dinamicii fenomenelor lingvistice. Abordările teoretice sînt dublate şi justificate printr-o analiză profundă a exemplelor selectate din limbă, ceea ce instituie o viabilă bază empirică pentru teorie, respectiv un cadru stabil pentru analiza faptelor lingvistice.

Dincolo de diferenţele de perspectivă (vezi opoziţia clară dintre o abordare generativistă şi una lexicalistă asupra prepoziţiei *pe* cu obiect direct în limba română, în articolele semnate de Alexandra Cornilescu, respectiv Emil Ionescu), de remarcat în cazul acestui număr al revistei **Bucharest Working Papers in Linguistics** este interesul deosebit pe care cercetarea lingvistică de la noi îl dovedeşte faţă de integrarea studiilor asupra limbii române în cadrele teoretice deschise de şcolile americane de lingvistică formală, depăşindu-se astfel graniţele limitative instituite la noi de tradiţia gramaticilor descriptive.

Gianina IORDĂCHIOAIA

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos."

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa."

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile."

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Impresii

Luna vacanţelor

BEDROS HORASANGIAN

O ştire de presă care va trece probabil neobservată şi necomentată: Tribunalul Penal Internaţional de la Haga l-a găsit vinovat pentru genocid pe generalul sîrb (bosniac) Radislav Krstici. Instanţa internaţională l-a condamnat la 46 de ani de închisoare. De ce s-a dovedit vinovat generalul Krstici? În timpul asedierii şi ocupării oraşului Srebreniţa, în 5 iulie 1995, cînd sîrbii se înfruntau cu bosniacii, peste 7000 de etnici bosniaci musulmani au fost masacraţi într-o acţiune de „purificare etnică". Generalul Krstici a fost găsit vinovat pentru *crime împotriva umanităţii, crime de război* şi *genocid*. Dovezile aduse din partea acuzării au fost de netăgăduit. Ni se pare extrem de important că astfel de criminale acţiuni sînt penalizate sever de instanţele juridice internaţionale. Semn că nu ne poate fi indiferent orice facem, că nu trebuie să-i fie nimănui indiferent cum procedează, chiar dacă e la „guvernare" sau face o „opoziţie". Agenţiile de presă informează că la Srebreniţa s-a consumat „cea mai mare tragedie din Europa petrecută după cel de-al doilea război mondial". Este o primă condamnare de o asemenea anvergură. Căci tot ce s-a întîmplat în ultimii zece ani prin destrămarea Iugoslaviei a fost o tragedie cu grave consecinţe nu doar pentru locuitorii acestei ţări. Căderea lui Slobodan Miloşevici şi punerea lui sub acuzare de acelaşi tribunal de la Haga spune iar foarte mult. Să mai amintim că la Scheweningen, unde este deţinut fostul lider iugoslav, a fost închisă şi Biljana Plavsici, fosta preşedintă a Republicii Srpska, apropiată colaboratoare a altui urmărit, fostul lider sîrb din Bosnia, Radovan Karadjici. Alături de Momcilo Krajisnici şi generalul Radko Mladici, sînt acuzaţi de crime de război. Iată cum comunitatea internaţională ia măsuri drastice împotriva celor care comit „crime împotriva umanităţii". Care sînt *imprescriptibile*! Tot în aceste luni, în Belgia se derulează un alt proces unde patru responsabili de genocidul din Ruanda sînt puşi sub acuzare. Reamintim de tragediile din Ruanda şi Bosnia pentru că datorită mediilor de informare, care pun accentul pe evenimente pe care le manipulează cum vor, o catastrofă aeriană, o răpire, un viol etc. devin mult mai cunoscute decît alte nenorociri (sic!) colective. Ar fi de discutat aici mecanismul care conduce la punerea accentelor şi la distorsionarea proporţiilor. La ce am devenit mai sensibili? Ce ne reţine atenţia cu interes sporit? O crimă într-o şcoală din Anglia sau Franţa, sau un masacru (colectiv) din Asia sau Africa? Inutil să dăm un răspuns: îl ştim dinainte. S-a produs o anume *insensibilizare* (părere strict subiectivă!) a opiniei publice (care? de unde? pe ce te bazezi?) la subiectele grave consumate în diferite colţuri ale lumii. Insensibilizare şi indiferenţă. Desigur, exagerăm (cît?), dar fondul chestiunii rămîne. Am pomenit de acest eveniment consumat la Haga, pentru că trei ani (1994-1997) ne-am ocupat intens de un subiect asemănător care, încă, nu şi-a găsit o rezolvare juridică. N-are rost să spunem despre ce anume este vorba: faptele au rămas, chiar dacă e bine să mai şi iertăm (cum?), să mai şi uităm (cît?). Pentru o lume „mondializată" şi „globalizată" poate trebuie să ne pregătim altfel decît am făcut-o pînă acum. Dincolo de ce se vede şi se aude – şi, de atîtea ori, nu se ştie. Ajunşi în acest punct, am vrea să adăugăm cîteva informaţii la o afirmaţie a lui Mircea Iorgulescu dintr-un articol din **Dilema**. În articolul cu pricina Mircea Iorgulescu îl combătea pe Mircea Mihăieş în materie de francofobie, venind cu argumente şi date concrete. Nu aici vrem să intervenim, ci în punctul în care Mircea Iorgulescu pomeneşte despre noul ambasador american la Paris, cît şi despre alţi diplomaţi americani. Tot ce spune Iorgulescu este corect: confirmăm cu date din „sursele" noastre. S-a bătut multă monedă, la noi, pe numirea diplomaţilor pe criterii politice. Realitatea diplomatică americană poate este puţin cunoscută la noi. Despre ce este vorba? Noul preşedinte american Bush a numit şefi de misiuni în principalele capitale europene *nu* dintre diplomaţii de carieră, ci dintre apropiaţii săi politici. Asta e. Howard Leach, 69 de ani, originar din San Francisco este preşedintele lui „Leach Capital – Cypress Farms Inc.", un mare magnat în domeniul agro-alimentar şi, atenţie, directorul financiar al Comitetului Naţional Republican. Nu ştie franţuzeşte? Ei şi, o să înveţe să spună *Merçi* şi *Bonjour* pînă să se instaleze în localul din Place Concorde la Paris. Să mai amintim un lucru, iar puţin ştiut: există în SUA aşa-numitul grup „Bush pioneers" care a făcut donaţii de peste 100.000 de dolari în timpul campaniei electorale. Howard Leach ar fi pe primul loc; şi atunci cum să nu i se acorde o ambasadă, „la crème de la crème", cea de la Paris, obsesie a tuturor diplomaţilor americani. La Londra a fost numit Will Farish, crescător de cai din Kentucky. Vechi apropiat al lui Bush, el a fost gazda – de 4 ori! – a Reginei Angliei la faimoasa cursă anuală de la Kentucky Derby. La Dublin a fost instalat Richard Egan, fondatorul unei societăţi de produse informatice, care, ca şi Mercer Reynolds, ambasador în Elveţia, este un prieten vechi al lui „W". Noul ambasador la Berna a fost unul dintre investitorii echipei de baseball *Texas Rangers* (unde a fost acţionar, pînă în 1994 şi actualul preşedinte). Reynolds a reuşit, împreună cu partenerul său William Dewitt Jr., să strîngă peste 3 milioane de dolari pentru finanţarea ceremoniei de învestitură. Iată că banii joacă un rol extraordinar în diplomaţia americană. Criteriile de selecţie (studii, statut social, prestigiu intelectual, experienţă etc.) devin secundare sau inutile. „Generozitatea financiară" şi legăturile cu preşedintele (sau partidul) devin esenţiale. Cel puţin la anumite niveluri. Fenomenul nu e nou: anul acesta peste 7 (şapte) mii de candidaţi au concurat pentru ocuparea unui post în diplomaţia americană. Aşa se întîmplă după fiecare rundă de alegeri prezidenţiale în SUA. Şi atunci nu mai surprinde pe nimeni că Stuart Bernstein, fostul director al echipei *Team 100* (adică donatorii de peste 100.000 $), a fost numit la Copenhaga, iar un catolic (orişicît...) precum Jim Nicholson a ajuns să reprezinte Statele Unite la Sfîntul Scaun. Argumente: a prezidat Comitetul Naţional Republican însărcinat cu adunarea contribuţiilor financiare. Reuşita bilanţului lui: 100 de *milioane* de dolari. În aceste condiţii, diplomaţii de carieră sînt inevitabil nemulţumiţi că trebuie să accepte „posturi cu ţînţari" – adică în Asia, America de Sud sau Africa. De ultimă oră: democratul Russ Feingold şi republicanul John McCain au iniţiat în Senatul american un proiect de reformă care să limiteze contribuţiile individuale pentru campaniile electorale la 30.000 de dolari.

Am oferit aceste picanterii din culisele diplomaţiei americane, care altminteri funcţionează ca un uriaş mecanism extrem de bine pus la punct şi cu severe criterii profesionale, pentru a înţelege mai bine resorturile ei. Şi a trage, eventual, învăţăminte şi pentru noi: îndemnul de a nu ne „aprinde" imediat la ce „sare în ochi" cînd abordăm un subiect sau altul. Luna august este una a vacanţelor şi am putea percepe, poate, tot ce e prin lume cu mai multă îngăduinţă. Nu e chiar simplu: o ştim din proprie experienţă.

TEATRU

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI

- 20 august, ora 21.00 – **Balaurul sau: ACEA ORĂ din viaţa unui cuplu!** Regia: Ovidiu Niculescu. Cu: Mihaela Rădescu şi Marius Capotă

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE

- 17 august, ora 19.00 – *Seară de teatru*: **Acum ori niciodată (Now or Never)**, prima scenă. Muzica: Calvin Andre McClinton (Kent University State of Ohio, SUA). Textul şi versurile: Calvin Andre McClinton, Cezar Ghioca, Saviana Stănescu, Ioana Ieronim. Cu: Calvin Andre McClinton, Cezar Ghioca, Cătălina Mustaţă, Mihaela Beţiu, Georgeta Ciocîrlan, Alexandru Gherghiu

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 16 august, ora 17.00 – **Bigamul** de Ray Cooney. Regia: Cristian Ioan. Cu: Corneliu Jipa, Cristian Alexandrescu, Claudia Cacoveanu, Iulia Antonie Alexandrescu, Alexandra Ioachim, Gabi Tudorin, Radu Constantinov, Doru Zamfirescu

FILM

14-16 august

BUCUREŞTI

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Antitrust**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Luceafărul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Shakespeare in Love**, SUA, 1998. Regia: John Madden. Cu: Geoffrey Rush, Tom Wilkinson, Steve O'Donnell, Tim McMullen, Joseph Fiennes/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Infernul**, SUA, 1999. Regia: John G. Avildsen. Cu: Jean Claude Van Damme, Pat Morita, Danny Trejo/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Profesorul trăsnit şi clanul Klump**, SUA, 2000. Regia: Peter Segal. Cu: Eddie Murphy, Janet Jackson, Larry Miller/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Lumina/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Studio Martin/ orele: 16.30, 18.45, 21.00
- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gérard Depardieu/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Acasă la coana mare**, SUA, 2000. Regia: Raja Gosnell. Cu: Martin Lawrence, Nina Long/ Grădina Doina/ ora: 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Împăratul vrăjit**, SUA, 2000. Film de animaţie. Regia: Mark Dindal/ ora 13.00
- **Planeta roşie**, SUA, 2000. Regia: Antony Hoffman. Cu: Val Kilmer, Carrie-Anne Moss, Tom Sizemore, Benjamin Bratt, Simon Baker, Terence Stamp/ ora 13.15
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ ora 13.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 14.45
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ orele: 15.30, 17.45, 20.00, 22.15
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 15.45
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 16.30
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ ora 18.15
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ ora 18.45
- **The Insider**, SUA, 1999. Regia: Michael Mann. Cu: Al Pacino, Russel Crowe, Christopher Plummer/ ora 21.30
- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ ora 22.00

HOLLYWOOD
MULTIPLEX
COMPLEXUL
COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Sala 1/ orele: 14.00, 16.45, 19.30, 22.15
- **Ultima staţie: paradis**, SUA, 2001. Regia: Brad Anderson. Cu: Alan Gelfant, Clara Buono, Hope Davis, Jon Benjamin, Phil Hoffman, Victor Argo/ Sala 2/ orele: 15.15, 17.45, 20.15
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 2/ ora 22.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 3/ orele: 14.00, 16.15, 18:30, 21.00
- **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ Sala 4/ orele: 13.15, 16.00, 21.45
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora 18.45
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 5/ orele: 14.30, 17.15, 22.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 5/ ora 20.00
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Sala 6/ orele: 15.30, 20.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Sala 6/ orele: 17.45, 22.15
- **O zi periculoasă**, SUA. PREMIERĂ/ Sala 7/ orele: 18.00, 22.45
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frédéric Diefenthal/ Sala 7/ orele: 13.45, 15.45, 20.45
- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Sala 8/ orele: 15.00, 17.30, 19.45, 22.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Sala 9/ orele: 13.45, 15.45, 18.15, 22.45
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 9/ ora 20.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 10/ orele: 14.15, 16.30, 21.30
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Sala 10/ ora 19.00

ALBA IULIA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (16 august)
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (pînă în 15 august)

ARAD

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Mureşul/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Arta, Sala A/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Doctorul T şi femeile**, SUA, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Arta, Sala B/ orele: 15.30, 17.30
- **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia/ Grădina de Vară/ ora 21.30

BACĂU

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Central/ ora 20.00

BĂILE HERCULANE

- **Planeta roşie**, SUA, 2000. Regia: Antony Hoffman. Cu: Val Kilmer, Carrie-Anne Moss, Tom Sizemore, Benjamin Bratt, Simon Baker, Terence Stamp/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (16 august)

BRĂILA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (14 august)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (15-16 august)
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael

---

STIL

Stilul rococo în Germania

Epocă a marilor spirite provenite din clasa de mijloc, Goethe, Schiller, Bach, Mozart, Haydn, secolul al XVIII-lea reprezintă, totodată, pentru spaţiul german, şi epoca în care aristocraţia, în tot ceea ce avea ea mai reprezentativ, tinde spre un lux şi un rafinament fără precedent.

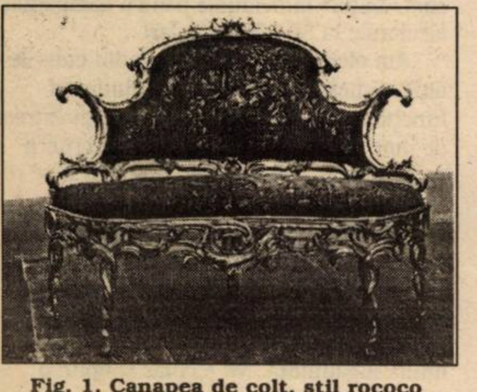
Fig. 1. Canapea de colţ, stil rococo

Cei peste 1800 de suverani, care împărţeau un areal ce nu depăşea 2000 km², doreau, fiecare, să dea propriilor curţi splendoare şi fast, renume şi pompă, înconjurîndu-se de un anturaj cosmopolit, vorbitor de limbă franceză. Cu siguranţă, la un moment dat, cea mai somptuoasă curte era cea de la Potsdam, a regelui Prusiei, Frederic al II-lea, iar peste toate trona reşedinţa imperială de la Viena.

Influenţa franceză nu se regăseşte numai în limba înaltei societăţi germane, ci şi în artă. Întocmai ca şi la sfîrşitul epocii baroce, Parisul serveşte drept model. Prinţii germani îşi comandă aici mobilierul decorat cu bronzuri, pentru sălile de aparat, dar fondează şi ateliere, la curţile proprii, unele sub conducerea unor maeştri francezi.

Curtea electorului de Bavaria, de la München, era reprezentativă pentru gustul Germaniei sudice. „Primul-arhitect" a fost numit Joseph Effner în 1724, care era puternic influenţat de şcoala franceză a lui Boulle şi Cressent. El introduce marchetăria reprezentînd scene cu personaje, dar lucrează şi splendide console în stil rococo. Lui Effner îi urmează valonul François Cuvilliés la Casa de Bavaria, de unde este chemat la curtea arhiepiscopului de Köln, fratele electorului de Bavaria. Prin suitele sale de gravuri, referitoare la picioarele mobilelor, la comode sau la lambrisarea pereţilor, Cuvilliés va avea o influenţă profundă şi durabilă în elaborarea mobilierului rococo german.

Nu este de neglijat nici influenţa italiană a unor modele inspirate de Guarini, mai cu seamă în Germania sudică şi Austria, regiuni din care ebeniştii au călătorit în Italia pentru a cunoaşte mai aprofundat stilul rococo italian. Iar Maria Tereza l-a adus la Viena pe Niccolo Paccassi pentru redecorarea Palatului Schönbrunn.

Şi pentru prima dată în istoria ebenisteriei germane, Anglia va constitui o sursă de inspiraţie pentru mobilierul rococo, ba mai mult, piese Chippendale vor mobila castelele germane. Acesta este abia începutul transferului de modele englezeşti spre continent, accentuat mai cu seamă în perioada clasicismului.

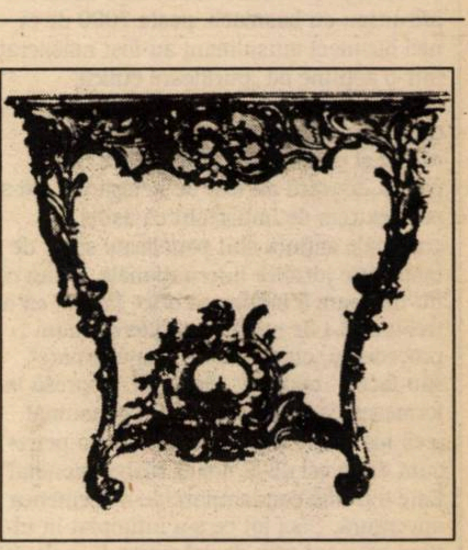
Fig. 2. Consolă în stil rococo

Marele ebenist german Abraham Roentgen, după ce şi-a făcut ucenicia în Anglia, s-a autointitulat cu mîndrie „Englischer Kabinettmacher", iar mobilierul pe care l-a creat conţinea un mare număr de caracteristici englezeşti, mergînd pînă la cele mai fine detalii.

Din interferenţa acestor modele, care au impulsionat stilul rococo de aici, ebenisteria germană creează prototipuri proprii, adăugînd exprimări cu totul particulare, ca

Caine, Benjamin Bratt/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (14, 16 august)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (15 august)

▮ **O escapadă super**, SUA, 1999. Regia: Todd Phillips. Cu: Breckin Meyer, Seann William Scott, Amy Smart/ Lira/ orele: 15.00, 17.00, 15.00, 19.30 (15-16 august)

BRAŞOV

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Patria/ ora 21.00

▮ **The Kid**, SUA, 1999. Regia: Jon Turteltaub. Cu: Bruce Willis, Spencer Breslin, Emily Mortimer/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Astra/ orele: 17.00, 19.00, 21.00

CÎMPINA

▮ **28 de zile (28 Days)**, SUA, 2000. Regia: Betty Thomas. Cu: Sandra Bullock, Viggo Mortensen, Dominic West, Elizabeth Perkins, Azura Skye, Steve Buscemi/ Central/ orele: 11.00, 16.00, 18.00, 21.00

CLUJ NAPOCA

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant / Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

▮ **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster/ Victoria/ orele: 15.00, 17.00, 21.00

▮ **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Arta-Eurimages/ orele: 15.00, 17.00

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Favorit/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

▮ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Republica/ ora 23.00

▮ **Pisica albă, pisica neagră**, Germania-Franţa-Iugoslavia, 1998. Regia: Emir Kusturica. Cu: Severdzan Bajram, Srdjan Todorvich, Sabri Sulejman/ Arta-Eurimages/ ora 19.30

▮ **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia/ Victoria/ ora 19.00

▮ **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.00

CONSTANŢA

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant / Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Acasă la coana mare**, SUA, 2000. Regia: Raja Gosnell. Cu: Martin Lawrence, Nina Long/ Grădina Tomis/ ora 23.15 (14 august)

▮ **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Regii deşertului**, SUA, 1999. Regia: David O'Russell. Cu: George Clooney, Mark Wahlberg, Ice Cube/ Grădina Tomis/ ora 21.15 (15 august)/ ora 23.15 (16 august)

▮ **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Grădina Tomis/ ora 23.15 (15 august)/ ora 21.15 (16 august)

▮ **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Grădina Tomis/ ora 21.15 (14 august)

CRAIOVA

▮ **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria

▮ **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Modern

▮ **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Jean Negulesco

DEVA

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Patria/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

DROBETA
TURNU SEVERIN

▮ **Reţeaua păianjăn**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Porţile de Fier/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook/ Flacăra/ orele: 14.00, 16.00, 18.00 (pînă în 15 august)

HUNEDOARA

▮ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Flacăra

GALAŢI

▮ **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Central/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

▮ **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Popular/ orele: 9.30, 13.30, 15.30, 17.30

▮ **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Ţiglina/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30

▮ **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Grădina de vară/ ora 21.15

IAŞI

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Victoria/ orele: 11.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kristen Dunst, Martin Short / Republica/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Dincolo de uşi**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Gwyneth Paltrow, Douglas McFerran, Jeanne Tripplehorn, John Hannah, John Lynch, Paul Brightwell, Zara Turner/ Republica/ ora 20.00

▮ **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Victoria/ ora 21.00

MEDIAŞ

▮ **James Bond – Lumea e prea mică**, SUA, 1999. Regia: Michael Apted. Cu: Pierce Brosnan, Sophie Marceau, Robert Carlyle, Denise Richards/ Progresul/ orele: 11.00, 16.15 (14-15 august)

▮ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Progresul/ orele: 11.00, 16.30, 18.30, 20.30 (16 august)

▮ **Reţeaua păianjăn**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Progresul/ orele: 18.30, 20.30 (14-15 august)

ORADEA

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Libertatea, Sala A

▮ **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Libertatea, Sala B

▮ **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Patria

▮ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

▮ **Foc incrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Dacia/ ora 20.00

PITEŞTI

▮ **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Bucureşti/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

▮ **Foc incrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Patria/ orele: 11.00, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

▮ **Revanşa**, România. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Sergiu Nicolaescu, Gheorghe Dinică/ Scala/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Prima lovitură a lui Jackie Chan**, SUA, 1997. Regia: Stanley Tong. Cu: Jackie Chan, Jackson Lou, Annie Wu, Bill Tung, Yuri Petrov, Nonna Grishayeva, John Eaves, Terry Woo/ Modern

SATU MARE

▮ **Star War – Ameninţarea fantomei**, SUA, 1999. Regia: George Lucas. Cu: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman/ Victoria/ ora 21.00

▮ **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

SINAIA

▮ **28 de zile (28 Days)**, SUA. 2000. Regia: Betty Thomas. Cu: Sandra Bullock, Viggo

---

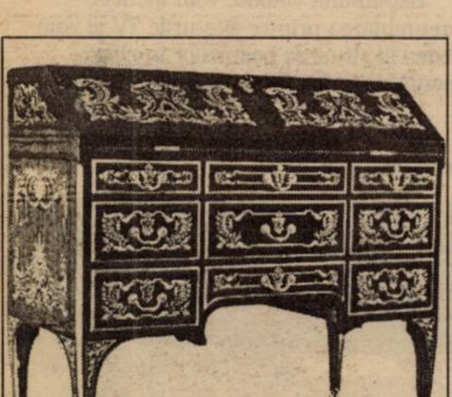

Fig. 3. Comodă cu *rocaille*-uri marchetate, Martin Schuhmacher, 1740

urmare a persistenţei unei solide tradiţii locale.

Se creează, astfel, piese de o virtuozitate şi o sofisticare sculpturală atît de provocatoare, încît este anulată chiar funcţionalitatea lor. Este cazul multor sofale ce mobilează reşedinţe princiare din Würtzburg (fig. 1), Sans-Souci sau Bayreuth.

Comoda, preluată de germani din repertoriul francez, căreia îi păstrează chiar numele original, *kommode*, sau consola (*konsolitsch*) (fig. 2), este concepută şi decorată chiar cu un plus de îndrăzneală şi fantezie, într-o bogăţie de esenţe scumpe, bronzuri aurite şi marchetărie, care se derulează într-o libertate nelimitată de interpretări: ghirlande, acanturi şi foliaje sinuoase, păsări cu aripile desfăcute sau *putti* cu chipurile amuzate de această lume stranie şi fabuloasă. La acestea se adaugă *rocaille*-uri, care evoluează, în ebenistica germană, spre forme dantelate şi moi sau rulate, care par să curgă precum nişte picături de apă aruncate de natură la întîmplare.

M-am oprit însă şi am ilustrat o comodă-secreter (fig. 3), care mi s-a părut chiar mai interesantă, tocmai prin insolitul său. Pare, într-adevăr, surprinzător ca în plină epocă rococo o piesă de mobilier să abordeze, cu agresivitate, linia dreaptă în structura ei, în contur. Ţinînd seama, însă, că autorul ei, Martin Schuhmacher din Ansbach, şi-a petrecut cîţiva ani în Anglia şi a urmat linia engleză a momentului pentru piesele pe care le-a creat (în Anglia stilul rococo se instalează abia peste cîţiva ani) şi, mai mult decît atît, că a placat comoda cu furnir de mahon, esenţă specifică ebenisteriei engleze în aproape tot secolul al XVIII-lea, se poate explica această notă particulară a mobilei. Şi totuşi, stilul rococo este prezent tocmai prin elementul său definitoriu, motivul *rocaille*. Şi nu sculptat sau cizelat în bronz, ca la majoritatea pieselor, ci marchetat de ebenistul german, care dă, astfel, mobilei o individualitate aparte.

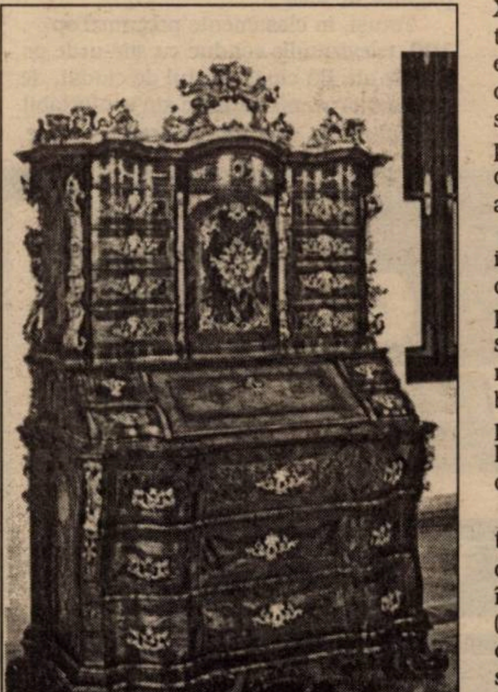

Fig. 4. Tabernacol, Würtzburg

Din cabinetul baroc ia naştere, tot sub influenţa engleză, un tip special de secreter, alcătuit din trei elemente superpozate: o comodă inferioară, cu profilatură sinuoasă şi monturi de bronz aurit, o parte mediană, netedă sau convexă, care se rabata devenind tăblie de scris, şi un etaj superior, alcătuit din sertare şi nişe, disimulate de vantouri – două, în majoritatea cazurilor.

Atunci cînd corpul superior are în centru o uşă, care închide o nişă, şi ea anturată de sertăraşe, piesa ca atare este denumită, în limbajul negustorilor de artă, *tabernacol* (fig. 4). Probabil, nişa este comparabilă cu cea practicată în peretele nordic al unei biserici catolice, în care se păstra Sfîntul Sacrament, numită tabernacol. Atît piesa, cît şi denumirea ei erau agreate în Transilvania, care, pe parcursul dezvoltării ei artistice, s-a integrat arealului de cultură germană.

Viorica-Gabriela POP

Mortensen, Dominic West, Elizabeth Perkins, Azura Skye, Steve Buscemi, Alan Tudyk, Mike O'Malley, Marianne Jean-Baptiste, Reni Santoni, Diane Ladd, Margo Martindale, Susan Krebs, Katie Scharf/ Perla/ orele: 10.00, 16.00, 18.00, 20.00

SFÎNTU GHEORGHE

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Arta/ ora 22.00

SIBIU

- **Al treisprezecelea războinic**, SUA, 1999. Regia: John McTiernam. Cu: Antonio Banderas, Omar Sharif, Diane Venora/ Tineretului/ ora 21.00
- **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ Tineretului/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Pacea/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00, 22.30

SLATINA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Capitol
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Timiş
- **Plunkett & MacLeane – Blestemul rubinului**, SUA, 2000. Regia: Jake Scott. Cu: Robert Carlyle, Jonny Lee Miller, Ken Scott/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Independenţa
- **Un comisar acuză**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ion Besoiu, Jean Constantin/ Victoria
- **Ora de vîrf**, SUA, 1999. Regia: Brett Ratner. Cu: Jackie Chan, Chris Tucker/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Victoria/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

TÎRGU MUREŞ

- **De bună voie şi nesilită de nimeni**, SUA, 1999. Regia: Garry Marshall. Cu: Julia Roberts, Richard Gere/ Tineretului/ ora 19.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Arta/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

VASLUI

- **Reţeaua păianjăn**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

ZALĂU

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

17-20 august

BUCUREŞTI

Pînă la închiderea ediţiei
nu ni s-a furnizat
programul
cinematografelor
bucureştene
în perioada 17-20 august

ARAD

- **Spiritele ascunse**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Dacia
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Mureşul
- **Antitrust**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Arta, Sala A
- **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Arta, Sala B

BĂILE HERCULANE

- **Planeta roşie**, SUA, 2000. Regia: Antony Hoffman. Cu: Val Kilmer, Carrie-Anne Moss, Tom Sizemore, Benjamin Bratt, Simon Baker, Terence Stamp/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (16-18 august)

CÎMPINA

- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Central

CRAIOVA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Modern
- **Doctorul T şi femeile**, SUA, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Jean Negulesco

DEVA

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Flacăra

ORADEA

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Libertatea, Sala A
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Libertatea, Sala B
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Transilvania

---

INTERNET

Ce caută televiziunile pe *web*? (I)

Concurenţa dintre posturile româneşti de televiziune este binecunoscută. Putem citi în publicaţii ca **Tv Mania** sondaje de audienţă a unor emisiuni, aflăm metodele prin care se încearcă anihilarea concurenţei (de obicei în detrimentul telespectatorului, prin plasarea în acelaşi palier orar a unor emisiuni cu profil identic) etc. Din nefericire, nu poate fi vorba de o concurenţă la fel de acerbă pe *web*. În primul rînd, *site*-urile televiziunilor sînt prost sau deloc promovate. De obicei, adresa de *net* este indicată ca auxiliar al adresei „fizice" (stradă etc.) sau ca terminaţie a celei de *e-mail* a unui departament. Mai este un drum destul de lung pînă vom fi invitaţi să vedem un supliment de ştiri pe *web*, aşa cum se întîmplă, dacă nu mă înşel, la **CNN**. Cauzele sînt multiple, desigur. Lumea abia începe să cunoască *Internet*-ul (deşi impresia mea este că sîntem mai avansaţi decît se crede; un sondaj de opinie n-ar strica pentru a se vedea impactul real pe care îl are utilizarea *web*-ului, pentru că numărul de abonaţi la *Internet* nu este foarte relevant – deşi, iată, **Xnet** anunţă cam un milion de abonaţi, ceea ce este excelent). Apoi, după cum poate nu se ştie, televiziunile nu prea investesc foarte mulţi bani în paginile de *web*.

Totuşi, în clasamente precum **Top 100**, televiziunile conduc cu *site*-urile pe care le au. Ba chiar, destul de ciudat, de cam multă vreme **Atomic** stă confortabil pe primul loc, deşi nu are prea multe de oferit. Prin urmare, fără să contest seriozitatea topului, există un decalaj clar de audienţă: cea de pe sticlă diferă mult de cea de pe pînză.

Vă propun în rîndurile de mai jos să investigăm cîteva *site*-uri de televiziune pentru a încerca să identificăm acele elemente care le aduc un „succes" atît de mare.

Site-ul **Pro TV** este cam prea aerisit, pentru a ne exprima elegant. În centrul primei pagini sînt promovate cele două emisiuni estivale: **Cinci săptămîni în balon** cu Teo şi **Ca$$a Loco** cu Vara ispitelor. Veţi protesta spunînd că am comis o greşeală, dar aşa scriind acolo, aşa redau şi eu. Tot central sînt recomandate unele filme artistice şi sîntem invitaţi să *e-mail*-ăm vedetele postului. Dintre ofertele de conţinut (*Programe*, *Emisiuni*, *Ştiri*, *Filme*, *Seriale*, *Vedete*, *Sport*, *Chat*, *Despre*, *Staţii locale*, *Contacte* şi *Votează*) putem alege cam orice. Dar cu atenţie. *Ştirile* din sport sînt în lucru, serialele difuzate pe vremuri de postul TV figurează încă în lista de opţiuni. Probabil că atracţia pentru mulţi vizitatori este camera de *chat*, unde este, frecvent, înghesuială mare.

Antena 1 are de ceva vreme un *site* nou, estival. Prima pagină promovează central *Noutăţile* (grila de vară), *Vedetele* (de votat) şi *Moto GP* (cu clasamente la zi). Este interesantă ideea de a aşeza la vedere programul TV, utilizatorul putînd da un *click* direct pe ziua pe care şi-o alege. Tot ceea ce ne dorim este o actualizare mai sprintenă a programelor. Ar fi fost de dorit, de asemenea, şi o secţiune de ştiri actualizată permanent, **Antena 1** avînd emisiuni de profil destul de ample. Ca şi în cazul precedent, este veselie mare în camera de *chat*, dar şi pe forum. *Cartea de oaspeţi*, era să o ignor, aduce cîteva lucruri interesante. Un nemulţumit, Surfer, afirmă că *site*-ul **Antenei 1** reproduce fidel paginile postului **Pro 7**. Evident, am intrat pe *site*-ul german şi am constatat şi eu „plagiatul": culorile de *background* au ceva în comun şi... cam atît.

Săptămîna viitoare vom încheia preumblarea printre *site*-urile TV şi vom vedea şi situarea posturilor în clasamentele din **Trafic** şi **Top 100**.

Ovidiu DRĂGHIA

odraghia@flash.ro

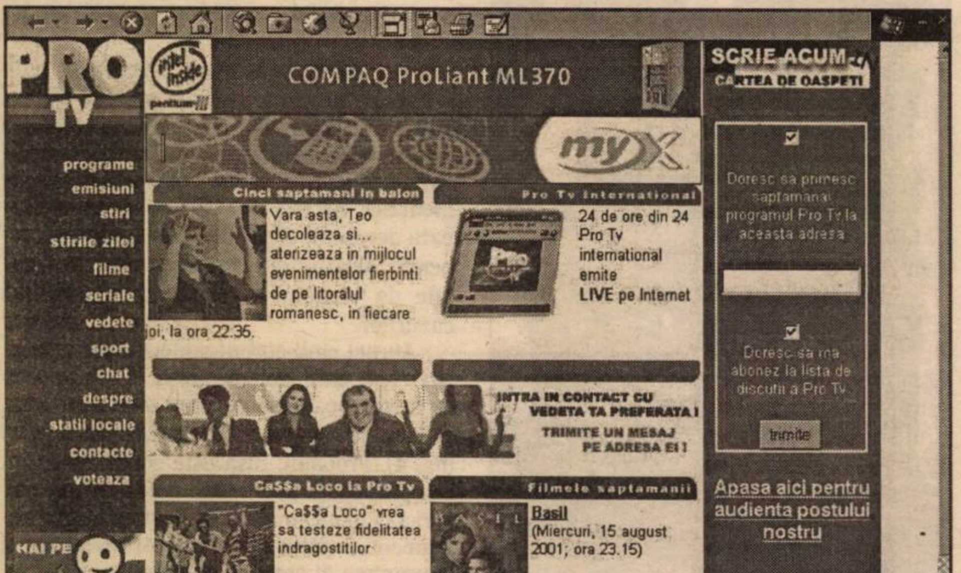

Vara asta, Teo decoleaza si... aterizeaza in mijlocul evenimentelor fierbinti de pe litoralul romanesc, in fiecare joi, la ora 22.35.

24 de ore din 24 Pro Tv international emite LIVE pe Internet

☑ Doresc sa primesc saptamanal programul Pro Tv la aceasta adresa

☑ Doresc sa ma abonez la lista de discutii a Pro Tv

"Ca$$a Loco" vrea sa testeze fidelitatea indragostitilor

Este "Vara ispitelor" de la Pro Tv care va cuprinde in curand tot litoralul

Basil
(Miercuri, 15 august 2001; ora 23.15)

Cu: Christian Slater, Jared Leto, Jack Wild

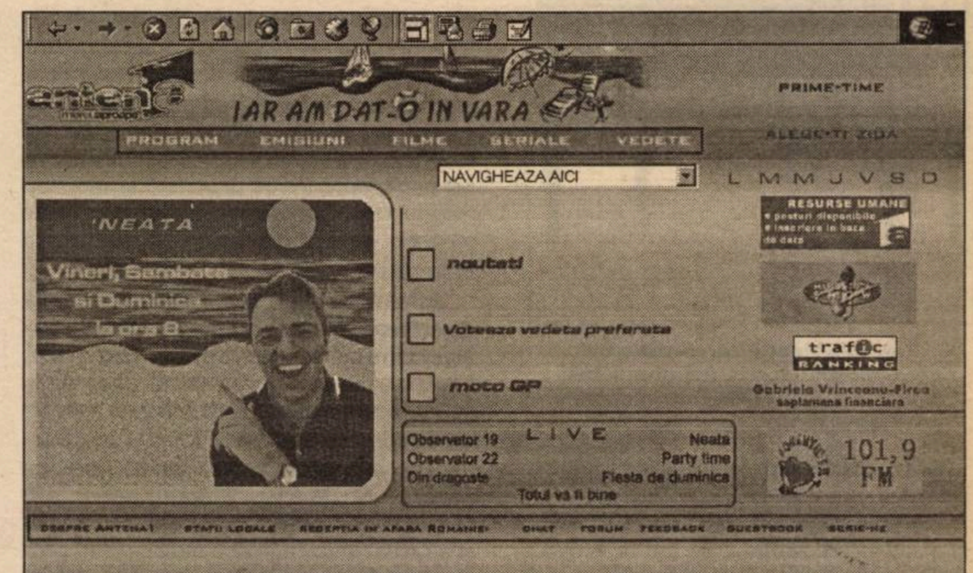

PLOIEŞTI

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria
- **Reţeaua păianjăn**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Scala
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin/ Modern

SINAIA

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Perla

SLATINA

- **Reţeaua păianjăn**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Săptămîna filmelor de succes**/ Capitol
- **Boys and girls**, SUA, 2000. AVANPREMIERĂ/ Timiş
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Independenţa
- **Revanşa**, România. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Sergiu Nicolaescu, Gheorghe Dinică/ Victoria
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Victoria

CINEMATECA

CÎMPINA

- 17 august – **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth

PLOIEŞTI

- 14 august, ora 18.00 – **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman

TÎRGOVIŞTE

- 16 august – **Marele Lebowski**, SUA, 1999. Regia: Joel Coen. Cu: Jeff Bridges, Steve Buscemi, John Goodman

CONCERTE

BUCUREŞTI

PARCUL CIŞMIGIU

- 18, 19 august, orele 11.00-13.00 – **concerte** simfonice susţinute de Orchestra „Concertino“ în cadrul proiectului *Stagiunea Estivală Cişmigiu 2001* lansat de Primăria Municipiului Bucureşti şi Centrul de Proiecte Culturale – ArCuB. Conducerea muzicală: Eugen Mirescu. Din program, lucrări de: **Strauss**, **Suppé**, **Offenbach**, **Ivanovici**, **Zeller**, **Loewe**

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 15 august, ora 21.00 – **concert** special susţinut de formaţia „Bakeluba“ cu prilejul *Zilei Naţionale a Republicii Congo*. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“
- 16 august, ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de Maria Răducanu Trio. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“
- 18 august, ora 21.00 – *A Special Kaiser Event* cu grupul „Gloria“. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 17 august, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Remus Henning

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 20 august
GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Lucian Liciu, **pictură**, pînă în 21 august
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Benone Şuvăilă, **pictură**, pînă în 8 august/ Claudia Mladin, **artă decorativă**, pînă în 22 august
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Cristina Oprişănescu, **artă decorativă**, **textile**, pînă în 25 august
GALERIA HANU CU TEI (ArTEI) (tel: 315.38.27) – Victor Claudiu Gheorghiu, **pictură**, pînă în 27 august
GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Răzvan Mihăiescu, **grafică**, pînă în 20 august
GALERIA GALLA – Cristina Ionescu, **pictură**, pînă în 14 august/ Andrei Ciubotaru şi Vlad Basarab, **sculptură** şi **pictură**, 15-30 august. Vernisaj: 15 august, ora 19.00
CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană*/ *Galeria de Artă Românească Modernă*/ *Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica
MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna/ *Samuel Mützner în colecţii particulare bucureştene*, pînă în 19 august
MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Rodica Toth Poiată, **pictură**, 14-23 august. Vernisaj: 14 august, ora 17.00/ ROTONDA – Gyorgy Mihail, **gravură**, 14-24 august. Vernisaj: 14 august, ora 18.00
MUZEUL „CURTEA VECHE“ (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară** de **fotografie**, pînă în luna septembrie
PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Ceramică şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august/ *Porolissum 2001*, expoziţie de **artă plastică şi fotografie documentară** realizată de Organizaţia Democratică a Tineretului „Maris“, Muzeul de Istorie şi Artă Zalău, Ministerul Tineretului şi Sportului/ *Ochiul artistului*, expoziţie itinerantă cu **fotografii** realizate de Constantin Brâncuşi. Expoziţie organizată în colaborare cu Fundaţia Internaţională pentru Cultură şi Morală Civică „Mihai Eminescu“
PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cupole şi coloane de lumină*, Dan Mohanu, **pictură**, pînă în 21 august/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti
WORLD TRADE CENTER (tel: 202.44.52) – Ioan Popa, **icoane pe sticlă**, **lemn**, **piatră**, pînă în 14 august
TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihai Viteazul în arta plastică românească*, pînă în 23 august
CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Slănic Moldova 2001**, pînă în 15 august. Participanţi: Theodor Moraru, Oana Sfetcu, Amelia Diamandescu-Gherasim, Marin Gherasim, Suzana Fîntînaru, Ioana Viorel Cojan, Oana Maria Văsîi, Ioan Văsîi (România), Alexei Colîbneac (Republica Moldova), Teodor Buzu, Matous Vondrak (Cehia)
GALERIA ALFA – *Nudul în arta plastică*, expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă Bacău, pînă în 27 august

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Radu Popa, **grafică**/ Vladimir Bârsan, **fotografie**, 29 august-8 septembrie. Vernisaj: 29 august, ora 18.00
BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă, **sculptură**, pînă în 19 august

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council Bucureşti

IAŞI

PALATUL CULTURII – *Cornucopia*, Paul Caponigro (SUA), **fotografii alb-negru**, pînă în 23 august. Expoziţie organizată de Ambasada Statelor Unite la Bucureşti, Complexul Muzeal Naţional „Moldova“ din Iaşi şi Muzeul de Artă din Iaşi

ORADEA

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR – Toth Stefan şi A.Fiap, expoziţie retrospectivă de **fotografii** artistice, pînă în 11 septembrie
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ORADEA – expoziţie jubiliară a Clubului fotografic „Nufărul“: *25 de ani de existenţă*, pînă în 11 septembrie

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Carmen Albu, **grafică**

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Horia Petruţiu, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii august
MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN“ – expoziţie colectivă a artiştilor membri ai Uniunii Artiştilor Plastici, filiala din Rîmnicu Vîlcea, pînă la sfîrşitul lunii august

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi*, *Casa gorjeană – microunivers familial*, *Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul*)

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Alexandru Szabo, **grafică**
GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*, expoziţie colectivă
ART CLUB BASTION – *Al şaptelea simţ*, expoziţie de grup: Sorin Bijan, Mitrofan Bozo, Marian Ciuma, Elicondiu Iovan, Gabriel Kelemen, Claudiu Toma şi Dan Toma, **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie** şi **instalaţie**
GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara
GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**
MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **gravură** japoneză/ *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara, clasa prof. univ. Constantin Flondor
MUZEUL BANATULUI – *Înfăţişarea lumii. Hărţi vechi ale Pămîntului*/ *Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi*/ Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*
CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie de grup a studenţilor Facultăţii de Arte Plastice din cadrul Universităţii de Vest Timişoara

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 16 august, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

COVASNA

CENTRUL DE CULTURĂ „ARCUŞ“

- 5-17 august – **Atelier de teatru în spaţii neconvenţionale şi multietnice**, în cadrul programului „Anul European al Limbilor în România – plurilingvism şi interculturalitate“. Participă: studenţi, profesori şi regizori (din Bucureşti, Cluj Napoca, Iaşi, Sibiu, Timişoara, Tîrgu Mureş), actori (Gelu Colceag, Kovacs Levente, Florin Zamfirescu). Organizatori: Centrul de Cultură „Arcuş“ în colaborare cu Departamentul pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Informaţiilor Publice

TV

TVR 1

- 16 august, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizatăde Mihai Dragolea

TVR 2

- 17 august, ora 20.00 – **Televiziunea, dragostea mea!** (documentare muzicale realizate de Doru Ionescu)

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 18 august, ora 19.00/ 19 august, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

- 15 august, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* cultural moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

TEATRU RADIOFONIC

- 14 august, ora 13.30 – **Triptic Mazilu**, partea I: **Pălăria de pe noptieră**. Regia: Leonard Popovici. Cu: Dan Condurache, Rodica Ţuţuianu, Dan Damian
- 15 august, ora 13.30 – **Triptic Mazilu**, partea a II-a: **Sculaţi-vă în fiecare dimineaţă**. Regia: Leonard Popovici. Cu: Dan Condurache, Rodica Ţuţuianu, Dan Damian
- 16 august, ora 13.30 – **Triptic Mazilu**, partea a III-a: **Împăiaţi-vă iubiţii!** Regia: Leonard Popovici. Cu: Dan Condurache, Rodica Ţuţuianu, Dan Damian
- 17 august, ora 13.30 – **Iaurtul şi cunoaşterea lumii** de Teodor Mazilu. Regia: Constantin Moruzan. Cu: Eugenia Popovici, Mariana Mihuţ, Alexandru Giugaru. Înregistrare din anul 1967
- 18 august, ora 13.30 – **Veciniada** de Ion Băieşu. Regia: Mihai Pascal. Cu: Marin Moraru, Gheorghe Dinică, George Trestian, Dem Rădulescu. Înregistrare din anul 1970
- 19 august, ora 17.30 – **Clasicii dramaturgiei universale: Caragiale şi moftul român**. Realizatori: Puşa Roth, Costin Tuchilă, Vasile Manta

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

„Desenul din covor“

MONICA SPIRIDON

Critică şi istorie literară

MARCEL CORNIŞ-POP

Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică

Marcel CORNIŞ-POP

Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică. Interpretarea narativă în zodia poststructuralismului

Traducere de Corina Tiron, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2000, 416 p., f.p.

Marcel Corniş-Pop este, în toate privinţele, un român din Vest. În primul rînd din Vestul României, adică din Banat. Şi-a început cariera universitară la o instituţie care se numeşte acum Universitatea de Vest din Timişoara. De altfel, într-un studiu aflat în curs de publicare, Marcel Corniş-Pop prezintă Timişoara drept un oraş *„marginocentric“*. În paralel cu activitatea academică, cercetătorul timişorean a cultivat mai toate genurile scrisului, într-un orizont cultural generos. A tradus din engleză în română şi invers, a fost cronicar literar la **Orizont**, între altele. În 1983, cînd a părăsit ţara, debutase în volum cu **Anatomia balenei albe: poetica romanului american epopeic-simbolic**. Volumul însumează contribuţia unui *outsider*, provenind dintr-o arie non-americană şi marginală (sau, dacă vrem, *marginocentrică*), la operaţia delicată de tipologizare a romanului american şi de identificare a canoanelor sale particulare, diferite de cele europene.

Ulterior, la începutul decadei a noua, Marcel Corniş-Pop a migrat încă mai spre vest de Timişoara, stabilindu-se în Richmond, Virginia, şi continuînd ce începuse: o carieră de americanist, dublată de una de comparatist şi de teoretician literar. Ea s-a concretizat în cărţi şi în contribuţii la volume importante, în editarea revistei **The Comparatist**, în participarea la congrese şi în coordonarea unor proiecte colective provocatoare. De pe malul de vest al Atlanticului, el a reuşit să monitorizeze în continuare cultura română, publicînd o carte despre bătăliile neterminate ale postmodernismului nostru, scoţînd în evidenţă şi justificînd convingător vocaţia ideologică şi politică aparte a spiritului critic şi a opţiunilor estetice din ţările postcomuniste.

Cartea, a cărei versiune românească a apărut de curînd, într-o excelentă tălmăcire a Corinei Tiron – **Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică. Interpretarea narativă în zodia poststructuralismului** –, porneşte de la starea de beligeranţă constantă, instituită între apărătorii hermeneuticii tradiţionale şi, respectiv, adepţii lecturii orientate către cititor.

În cei mai schematici termeni cu putinţă, primii vor să-şi întemeieze comentariul critic pe un corpus de *evidenţe textuale solide*, situate deasupra oricărei posibilităţi de controversă. Ceilalţi, dimpotrivă, sînt partizanii unei critici *argumentative*, mizînd pe tehnici de persuasiune abile. Declarată apodictic drept inevitabilă, legitimată conceptual şi metodologic cu aplomb, o astfel de polarizare consacră în fapt ruptura ireversibilă dintre două paradigme critice: una *metafizică* (speculînd unitatea organică a textului) şi alta *deconstrucţionistă* (preocupată mai curînd de proiecţiile sensului şi de culisele semiozei).

Studiul lui Marcel Corniş-Pop desluşeşte căi teoretice ca soluţii practice pentru depăşirea acestei fracturi reducţioniste şi totodată frustrante. Cum anume? În sensul cel mai amplu, prin integrarea interpretării de text într-un context socio-cultural şi ideologic cuprinzător, mobilizînd strategii auctoriale şi de lectură diverse.

În topografia critică actuală, Marcel Corniş-Pop identifică patru dintre direcţiile cele mai viguroase şi mai fertile – critica orientată spre activarea cititorului (*reader-response criticism*); deconstrucţia de inspiraţie galică, dar patentată metodologic dincolo de Atlantic; critica de orientare feministă; în fine, lectura care uzează de grila semioticii culturale, pe linia lui Foucault, dar mai ales a lui Bahtin.

Evaluîndu-le comparativ, autorul cărţii observă *ab initio* că – în pofida extensiei şi a armăturii teoretice de care dispune – prima nu reuşeşte, cel puţin deocamdată, să racordeze în mod semnificativ convenţiile de lectură la factorii sociali şi instituţionali pe care se sprijină acestea. Celelalte trei direcţii, în schimb, mizează eficient pe acelaşi atu: cu mijloace extrem de diverse, ele reuşesc să atragă atenţia asupra naturii eminamente „disensioniste“ a lecturii.

După Marcel Corniş-Pop, printre practicile umane generatoare de sens, interpretarea literaturii s-ar distinge prin potenţialul maxim *de a genera Alteritate (Otherness) în discurs*. O axiomă pe care nici un sistem critic contemporan nu-şi mai poate îngădui s-o escamoteze.

„Fiecare dintre cele patru direcţii critice pe care le supun discuţiei *în această carte* îşi propune să înlocuiască o accepţie mai veche a criticii, ca interpretare a semnalelor, cu tipuri de lectură mai radicale, axate pe actualizarea de sine (*critica receptării*), pe «dezechilibrarea» sistemului metafizic de echivalenţe al textului (*deconstrucţia*), pe subminarea economiei falogocentrice a narării (*critica feministă*) sau pe construcţia culturală (*critica semiotică*)“. Acestea sînt căile pe care survine tranziţia de la *interpretare* la *critică* în sens larg. Mai exact, de la o „abordare aservită înţelesurilor adînci sau ascunse ale textelor, cărora li s-a acordat deja, în avans, statutul de scriitură“, la o hermeneutică socio-culturală, interesată să reconstituie „codurile la care face apel textul şi să dezvăluie mijloacele prin care acesta încearcă să ne controleze răspunsul faţă de el“, permiţîndu-le astfel cititorilor să *participe* direct la procesul de construcţie textuală.

Ne aflăm aici într-unul dintre punctele nodale ale cărţii. De ce? Fiindcă *teoreticianul* Marcel Corniş-Pop avansează astfel una dintre ipotezele de bază ale demonstraţiei sale: astfel redefinită, hermeneutica devine echivalentul *unei experienţe complexe de rescriere*.

Marcel Corniş-Pop *profesorul* îşi face de asemenea simţită prezenţa în carte, punîndu-şi în practică propriile ipoteze şi testîndu-le într-un experiment pedagogic de lectură colectivă: un seminar universitar de literatură, transformat în obiect de analiză metodică. Experimentul în discuţie a fost iniţial motivat de interesul particular al autorului pentru activitatea de rescriere critică, prin care o cultură îşi asumă propriile texte. Un proces care angajează „forţe sociale ce ne controlează lectura determinîndu-ne să reducem alteritatea textului“, generînd şi o serie de efecte lingvistice şi textuale colaterale.

Pe de o parte, aventura interpretativă comună, pornind de la povestirea **The Figure in the Carpet** a lui Henry James, scoate profitabil în evidenţă divergenţa reacţiilor individuale de lectură. Pe de altă parte, convergenţele de receptare şi de reacţie sînt, de asemenea, semnificative. În loc să încerce, cum ne-am fi aşteptat, să limiteze pe cît posibil procesele de revizuire declanşate de propria lor rescriere critică, cititorii textului lui James s-au simţit tentaţi să exploreze exact „bogatul potenţial de sens al ariilor marginale“: altfel spus, liminalitatea, pragurile în care ia naştere sensul, în interacţiunea dintre text şi cititor. Interesul lor a vizat preponderent activităţile interpretative şi modalităţile de articulare critică (ca, de pildă, completarea golurilor virtuale din text, selecţia elementelor relevante şi integrarea lor, schematizarea şi, finalmente, restructurarea acestora) aflate la îndemîna oricărui cititor care doreşte să-şi concretizeze interesul hermeneutic pur într-o reţetă productivă de critică.

Tot Marcel Corniş-Pop *profesorul* constată că, în practica pedagogică modernă, asemenea modele sînt pe cît de atrăgătoare, pe atît de funcţionale, mobilizînd disponibilităţile cognitive şi creatoare ale studenţilor sau provocîndu-i să *discute* textele de pe poziţia de agenţi cu libertate relativ mare (deşi limitată) de opţiune, pregătind terenul pentru o înţelegere „penetrantă“ care să ia locul celei tradiţionale, mai curînd „placide“.

Atrăgîndu-ne atenţia asupra infrastructurilor ideologice ale textelor, autorul plasează orice activitate de lectură în orizontul praxisului cultural în sens larg. Nu fără a ne avertiza că o asemenea opţiune are menirea să conducă critica literară spre modalităţi speciale de implicare în sistemul socio-cultural, nu spre „analiza ştiinţifică a acestui sistem al acţiunii sociale“. În ceea ce îi priveşte, cititorii înşişi – în cazul de faţă studenţii – îşi exersează şi simultan îşi problematizează abilităţile de re-scriitori de texte) ca şi pe cele de interpreţi profesionişti, uzînd de strategii teoretice subtile.

În cartea lui Marcel Corniş-Pop, *atenţia* critică este reorientată dinspre întrebarea „Ce face ca literatura să fie *literară?*“ către *mecanismul socio-cultural* care ia în stăpînire literatura, o foloseşte, o organizează, o traduce şi o refractă. Formulată din această perspectivă, întrebarea cu adevărat relevantă ar suna cam aşa: „Cum are loc rescrierea, în serviciul cărei ideologii, pe baza cărei poetici şi cu ce rezultate?“. Căci, după Marcel Corniş-Pop, *rescrierea* – sau ceea ce Lefevre numeşte în altă parte *refracţia* – reprezintă o modalitate viguroasă de diseminare, ca şi de transformare culturală, inculcînd definiţiilor tradiţionale ale literaturii un coeficient salutar de dinamism.

Autorul cărţii abordează aici un subiect sensibil, care în ultimele două decade n-a lăsat indiferenţi teoreticieni de primă mărime, de la Nelson Goodman la Gérard Genette, să zicem. În versiunea primului, întrebarea-cheie care îl preocupă pe Marcel Corniş-Pop ar putea să sune aşa: *„Cînd este literatură?“*, ca pandant al întrebării generice: „Cînd este artă?“. Ceva mai nuanţat, Genette despică firul nu în două, ci în patru, făcînd o veritabilă echilibristică conceptuală şi preferînd să separe – nu atît de tranşant ca în cărţile sale timpurii – *intenţia* creatoare de *atenţia* receptoare, între criteriile esenţiale de identificare a literaturii. Poeticianul francez trece pe seama receptorului responsabilităţi mult mai importante decît ar fi fost dispus s-o facă în decadele trecute, rezervîndu-i misiunea de a atribui – în mod proiectiv – unui text o altă intenţie creatoare decît cea care i-a stat la origine. S-ar naşte astfel un *efect de intenţie* – sintagmă la fel de lunecoasă, teoretic, ca aşa-numitul *efect de real*.

Spre deosebire de Genette, care le acordă în continuare un credit substanţial autorului şi proiectelor sale, direcţiile critice selectate şi puse sub lupă *la lucru* de Marcel Corniş-Pop rezervă o sarcină considerabil mai mare receptării, chemate să reconstituie, dacă nu chiar să compună de-a dreptul „desenul din covor“.

De altfel, aş adăuga în încheiere că sintagma *„desenul din covor“* are în cartea lui Marcel Corniş-Pop cîteva sensuri distincte. Pe de o parte, ea se referă la proza omonimă a lui Henry James, folosită ca eşantion pentru experimentele de lectură. Bucata însăşi funcţionează metonimic faţă de întreaga producţie a unui prozator, care este o figură tutelară a întreprinderii critice a lui Marcel Corniş-Pop. (La Henry James se fac referiri frecvente, se reproduc pasaje şi se aleg *motto*-uri din scrierile sale.) Pe de altă parte, *covorul* desemnează textul în ţesătura sa literală, pe canavaua căruia cititorii sînt chemaţi să descopere şi mai ales să „figureze“ un desen semnificativ anume. Titlul prozei lui Henry James metaforizează, aşadar, însuşi procesul lecturii şi are o dimeniune speculară. De altfel, criticul Marcel Corniş-Pop insistă asupra fibrei speculare a textului lui James. Asta poate şi fiindcă, simultan, metafora în cauză se referă la însuşi proiectul său critic – unul participativ, productiv şi creator de reţele şi ţesături de sens, obliterate de o configuraţie ipotetică centrală – şi funcţionează autoreferenţial faţă de întreg volumul care ni se propune spre lectură.

Poate că cea mai importantă calitate a cărţii recent traduse a lui Marcel Corniş-Pop este capacitatea autorului de a acomoda şi a pune să coopereze cu profit reciproc două înzestrări considerate în mod curent incompatibile: detenta speculativă, gustul pentru elaborări teoretice sofisticate şi, respectiv, practica unei inginerii analitice meticuloase, dispunînd de un aparat tehnologic de vîrf. Ele sînt de fapt cele două vocaţii ale criticului şi ale profesorului Marcel Corniş-Pop. Nu sînt deloc sigură pe care dintre cele două vocaţii şi-a cultivat-o cu precădere la Universitatea de Vest şi pe care în noua sa patrie de peste Atlantic. ▮

RADIO
CONTACT
96,1FM

OBSERVATOR
CULTURAL
Nr. 78
21.08.-27.08.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Postmodernism la Chişinău
Impresii de participanţi şi organizatori

Andrei Bodiu

Dorina Bohanţov

Ion Bogdan Lefter

Vasile Gârneţ

Vitalie Ciobanu

Grigore Chiper

Constantin Cheianu

Contrafort
Revistă a tinerilor scriitori din Republica Moldova
Pagina web: http://www.contrafort.md
E-mail: contrafort@moldnet.md

POLIROM
Vladimir Tismăneanu
SPECTRELE EUROPEI CENTRALE
SEMINAR
A TREIA EUROPĂ

POLIROM
Victor Neumann
Ideologie şi fantasmagorie
Perspective comparative asupra istoriei gîndirii politice în Europa Est-Centrală
A TREIA EUROPĂ

Reacţii polemice legate de manualele alternative, demiterea directorului de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, conflictul literar ieşean

OPUS
Vladimir Tismăneanu
FANTASMELE SALVĂRII
Democraţie, naţionalism şi mit în Europa post-comunistă
POLIROM

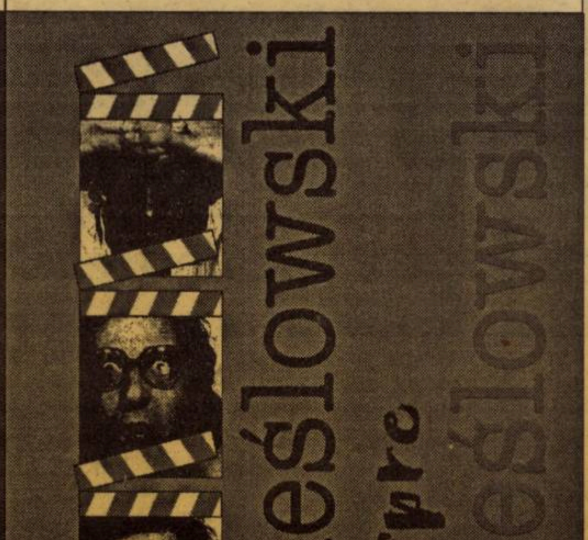
Kieślowski despre Kieślowski
Ediţie îngrijită de Danusia Stok

Interviu cu Adriana Babeţi

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 78, 21.08. – 27.08.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Cristian Mandeal răspunde acuzaţiilor Uniunii Compozitorilor

La fel ca şi ediţiile precedente, Festivalul Internaţional „George Enescu“ din acest an urmează modelul marilor festivaluri mondiale (Bayreuth, Berlin, Salzburg, Praga, Aspen – Colorado), avînd în principal trei obiective majore: primul – promovarea muzicii lui George Enescu, reprezentantul absolut, pentru lumea internaţională, a şcolii româneşti de compoziţie; cel de-al doilea – contactul publicului cu marile valori ale artei interpretative contemporane de pretutindeni; în fine – consolidarea imaginii Bucureştiului ca oraş de respiraţie şi cultură europeană.

▌ Ministerul a finanţat „World Music Day“, festivalul de muzică contemporană ce a avut loc la Bucureşti în 1999, şi finanţează regulat „Săptămîna muzicii noi“ ce se desfăşoară anual la sfîrşitul lunii mai. Acestea sînt manifestări în care muzica contemporană românească îşi găseşte o exprimare adecvată, adresîndu-se totodată şi unui public adecvat.

▌ Costurile festivalului, cît şi ale Concursului „George Enescu“ din acest an nu depăşesc întru nimic pe cele ale ediţiilor precedente, iar prin implicarea Guvernului României în organizarea acestora ele pot fi prevăzute a fi chiar mai scăzute decît în trecut.

▌ Din punct de vedere artistic, festivalul este actualmente condus de dl Cristian Mandeal, prim-dirijor şi director general al Filarmonicii „George Enescu“. Această numire a fost făcută de către Ministerul Culturii şi Cultelor în septembrie 2000, înlocuindu-l astfel pe dl Lawrence Foster, care demisionase încă din luna iunie a aceluiaşi an. Noul director artistic a preluat un proiect de festival bazat pe o concepţie unitară şi aflat într-o fază de organizare avansată. Finalizarea acestuia a fost făcută în ideea continuităţii şi în deplin acord cu concepţia iniţială.

▌ Directorul artistic al festivalului nu ignoră şi nici nu respinge creaţia de valoare a muzicii româneşti. Dovadă stau (în afara unei discografii integrale George Enescu) cele aproximativ 150 de titluri de lucrări româneşti dirijate de-a lungul anilor în România şi peste hotare, dintre care aproximativ 40 de prime audiţii absolute aparţinînd şi unora dintre compozitorii semnatari ai Scrisorii deschise protestatare. De altfel, cunosc din surse sigure faptul că o parte dintre semnatari au fost introduşi în mod abuziv pe această listă.

▌ Încă din toamna anului 2000 am luat contactul telefonic cu dl Adrian Iorgulescu în urma căruia am aşteptat propuneri concrete din partea UCMR referitoare la eventuale programări în festival. Zadarnic.

▌ În luna noiembrie 2000 a fost editat de către ARTEXIM proiectul de program preliminar al festivalului ce a fost făcut public cu prilejul unei conferinţe de presă însoţitoare evenimentului. Acest program a fost, de asemenea, difuzat Uniunii Compozitorilor în faza lui de proiect, ca şi după apariţia sa tipărită. Nici o reacţie.

▌ Proiectul lăudabil al unui Premiu de compoziţie „George Enescu“ lansat cu prilejul festivalului din 1991 a dispărut o dată cu acel eveniment. De atunci şi pînă astăzi nu s-a mai pomenit nimic despre el. În mod firesc, pentru a prinde contur, acest proiect ar fi trebuit susţinut cu consecvenţă de către UCMR, primul beneficiar al unui astfel de premiu. Tăcere.

▌ În consecinţă, protestele făcute publice în 8 august, cu o lună înaintea deschiderii festivalului, şi ulterior acestei date, exprimă, tardiv şi imoral, o atitudine substanţial negativă, lipsită de o acoperire efectivă faţă de eforturile organizatorilor în a susţine această prestigioasă manifestare, care, în privinţa muzicii româneşti, reuneşte cel mai mare număr de creaţii enesciene din istoria tuturor ediţiilor de pînă acum.

Păgubitor mod de a judeca. Păgubitor atît pentru cei care fac muzică şi trăiesc din ea, cît şi pentru beneficiarii muncii noastre – publicul, care ne e totodată şi judecător. Păgubitor pentru numele şi liniştea patronului nostru comun: George Enescu.

Cristian MANDEAL
Directorul Festivalului şi
Concursului Internaţional „George Enescu“, ediţia 2001

Agenda culturală

▌ **Festivalul tinerilor actori. Gala Tînărului Actor „HOP“** se va desfăşura anul acesta în sala de spectacole a Casei de Cultură din Mangalia, în perioada 22-24 august. Structurat în două secţiuni – individual şi grup –, festivalul va reuni tineri actori care au absolvit Academia de Teatru şi Film cel mai devreme în anul 1997. Deschiderea oficială va avea loc miercuri 22 august, cu începere de la ora 18.30, iar decernarea premiilor vineri 24 august, la ora 20.30.

▌ **Redeschiderea stagiunii Teatrului Evreiesc de Stat.** Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti şi-a reluat, începînd de ieri, activitatea, punînd în scenă piesa **Scripcarul pe acoperiş**. Pentru sfîrşitul de săptămînă au fost programate alte două spectacole – comedia **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney şi musicalul **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşezon.

(Agenda completă în paginile 28-31)

A doua secţiune de bacalaureat, în plină desfăşurare

Luni 13 august a început cea de-a doua sesiune de bacalaureat, aflată în prezent în plină desfăşurare. Examenele, la care participă toţi absolvenţii claselor a XII-a şi a XIII-a care nu au promovat sesiunile anterioare, precum şi cei care au luat examenele de corigenţă, sînt programate să se desfăşoare pînă pe data de 24 august. Graficul probelor din cadrul sesiunii este următorul: 13-14 august – proba orală la limba şi literatura română, 15-16 august – proba orală la limba şi literatura maternă, 17-18 august – proba orală la limba modernă, 20 august – proba scrisă la limba şi literatura română, 21 august – proba scrisă la limba şi literatura maternă, 22 august – proba obligatorie a profilului, în scris, 23 august – o probă la alegere din aria curriculară corespunzătoare specializării, în scris sau practic, 24 august – o probă la alegere dintre disciplinele din celelalte arii curriculare, în scris, 26 august – depunerea contestaţiilor şi 29 august – afişarea rezultatelor finale. La nivel naţional, s-au înscris 24.281 de elevi se înscriseseră a susţine bacalaureatul în sesiunea din august. La prima sesiune au participat 168.982 de elevi, din care au promovat 137.173.

Ieri au început şi înscrierile la facultăţile care îşi susţin examenele de admitere în sesiunea de toamnă.

pe scurt

▌ **S-a redeschis cinematograful Corso.** Vineri 17 august s-a redeschis cinematograful Corso, complet renovat, modernizat, oferind condiţii tehnice de excepţie: fotolii roşii elegante, sală lambrisată, marchetată integral, pereţi îmbrăcaţi în catifea gri, ecran şi aparate de proiecţie moderne, sunet dolby stereo. Capacitatea sălii este de 273 de locuri.

▌ **Spectacol la Atelierul de teatru Arcuş.** La Centrul de Cultură Arcuş din judeţul Covasna s-a reluat, după o întrerupere de cîţiva ani, **Atelierul de teatru în spaţii neconvenţionale şi multietnice**, organizat cu sprijinul Departamentului pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Informaţiilor Publice, în cadrul programului **Anul Internaţional al Limbilor în România – plurilingvism şi interculturalitate**. Faţă de anii trecuţi, în cadrul prezentei ediţii (demarată pe data de 5 august) s-a lucrat pe texte inedite. Pe 17 august, manifestarea s-a încheiat printr-un spectacol realizat de participanţi şi susţinut în împrejurimile conacului în care Centrul de Cultură îşi are sediul. Au participat studenţi-actori din Bucureşti, Iaşi, Tîrgu-Mureş (secţia maghiară), Timişoara (secţia germană), Cluj-Napoca şi Sibiu, sub îndrumarea profesorilor însoţitori şi sub coordonarea directorilor artistici Andreea Vulpe şi George Ivaşcu. *Workshop*-urile din acest an au fost realizate de Gelu Colceag, Kovacs Levente şi Florin Zamfirescu.

▌ **Tabără de cultură şi civilizaţie franceză, la Orşova.** La Orşova şi-a redeschis porţile Tabăra de cultură şi civilizaţie franceză. Desfăşurată, ca de obicei, în luna august a fiecărui an, manifestarea a ajuns la cea de-a şasea ediţie. Participă echipaje din judeţele Dolj, Alba, Galaţi, Caraş-Severin, Ialomiţa, Mehedinţi, Olt, Suceava şi municipiul Bucureşti, care şi-au început deja activitatea pe atelierele: creativitate, muzică franceză, artă decorativă, cultură şi civilizaţie.

▌ **Vernisaje la Muzeul Literaturii Române.** Marţi 14 august a avut loc la Galeria Etaj a Muzeului Literaturii Române vernisajul expoziţiei de pictură a artistei Rodica Toth Poiată şi, în Rotonda Muzeului, vernisajul expoziţiei de gravură a artistului Gyorgy Mihail.

▌ **Teatrul German de Stat din Timişoara: monografie şi CD-ROM.** Pe 8 august 2001, Secretariatul literar al Teatrului German de Stat Timişoara (TGST) a găzduit primele discuţii privitoare la editarea unei monografii a acestei instituţii de cultură, volum ce ar urma să apară în anul 2003, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de existenţă a TGST şi a 250 de ani de tradiţie teatrală de limbă germană la Timişoara. La discuţii a participat un grup de filologi timişoreni, din care fac parte germaniştii Peter Kottler, Dr. Eleonora Pascu, Otilie Roosz, jurnalistul Michael Fernbach şi Lucian Vărşăndan, secretarul literar al Teatrului German. Se doreşte în primul rînd punerea în valoare a bogatului material documentar păstrat în arhiva artistică a TGST şi în alte colecţii, în scopul de a-l face accesibil atît pentru scopuri ştiinţifice cît şi marelui public. Sute de articole de presă, caiete-program, afişe, recenzii, fotografii, înregistrări, care documentează activitatea de cinci decenii a scenei de limbă germană din Timişoara de la înfiinţarea sa la 1 ianuarie 1953, vor face obiectul cercetării. În măsura în care în arhive şi colecţii mai este păstrat material utilizabil adecvat, se doreşte şi realizarea unui CD ROM în completarea volumului tipărit. Teatrul German de Stat Timişoara ar putea fi primul teatru din România care „şi-ar salva memoria“ pe suport electronic. Atît volumul cât şi CD ROM-ul urmează să fie realizate în limbile română şi germană.

Sumar

COLOCVIU / POSTMODERNISM LA CHIŞINĂU

ANDREI BODIU, Atelier literar 2001. În Basarabia ▮ 4
DORINA BOHANŢOV, Postmodernism à la Chişinău, acţiune-*performance* ▮ 5
ION BOGDAN LEFTER, Vară europeană ▮ 6
O imagine a presei culturale basarabene ▮ 6

POLEMICI

PAUL CORNEA, O măsură anacronică ▮ 8
DORU MAREŞ, Studiu de caz... banal ▮ 8
NICHITA DANILOV, Despre „replicile“ lui Cassian Maria Spiridon ▮ 9
CRISTINA CÎRSTEA, Ce vrea să demonstreze Cassian Maria Spiridon ▮ 10
O. NIMIGEAN, Să nu pierdem din vedere miza ▮ 11
DAN GIOSU, Uimitul Grigurcu ▮ 11

STUDII CULTURALE

ANDREI CORBEA, Spectre şi fantasmagorii ▮ 13
DAN GULEA, Fantasmele identităţii naţionale ▮ 13
BEDROS HORASANGIAN, Muzica în vîltoarea violenţelor ▮ 14
CAIUS DOBRESCU, O pledoarie realistă pentru idealismul etic (I) ▮ 15
MIHAI DRAGOLEA, „Jujeul“ şi ştergătorul de picioare ▮ 15
MIHAELA ANGHELESCU IRIMIA, Variaţiuni fără temă ▮ 16

INTERVIU

ADRIANA BABEŢI, Între Sarsanela şi Nikita ▮ 18

ARTE

TEATRU: **EUGENIA ANCA ROTESCU,** Stagiunea păpuşarilor ▮ 20
MARIANA ILIE, Eu, celălalt şi nisipurile mişcătoare ▮ 20
GABRIELA RIEGLER, Avanpremieră la Gala „Hop“ ▮ 21
FILM: **ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV,** Trei filme pentru Iris ▮ 22
VICTORIA LUŢĂ, „Inginerul“ ▮ 23
CARMEN TEPŞAN, Carte poştală despre artă şi „aer liber“ ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
DRAGOŞ IVANA, Legendă, cultură şi civilizaţie ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

MĂDĂLINA DIACONU, „Vorbiţi româneşte?“ ▮ 32
Rubrici: Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 28
Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 13-19 AUGUST

▮ **Congrese...** Congresul PNŢCD, desfăşurat pe 14 august, a consfinţit alegerea lui Victor Ciorbea ca nou preşedinte al partidului. A fost votat şi adoptat un Raport Politic al Biroului Naţional de Conducere, care a consemnat critic activitatea fostului preşedinte Andrei Marga, a lui Vasile Lupu şi Călin Cătălin Chiriţă, principalii actuali disidenţi. Congresul a adoptat şi o moţiune prin care se reafirmă dorinţa ca PNŢCD-ul să redevină un partid de frunte în peisajul politic românesc, prin afirmarea valorilor euro-atlantice şi a celor creştin-democrate. Victor Ciorbea a făcut apel la unitatea partidului, declarînd că este convins de capacitatea partidului de a-şi reface prestigiul şi identitatea. Victor Ciorbea va fi secundat la conducerea partidului de secretarul general Constantin Dudu Ionescu şi de un număr de 13 vicepreşedinţi: Ion Caramitru, Ioan Mureşan, Remus Opriş, Radu Sârbu, Gheorghe Ciuhandu, Şerban Bubenek, Irinel Popescu, Cornelia Coroianu, Alexandru Herlea, Nicolae Noica, Dorin Mihai, Teodor Morariu şi Gheorghe Vâlceanu. Printre cei 75 de membri ai Delegaţiei Permanente se află şi Doina Cornea, desemnată membră de onoare a PNŢCD.

▮ **...şi anticongrese.** Întrunit pe data de 18 august, Congresul ţărănist al aripii Marga-Lupu-Chiriţă a aprobat constituirea unui comitet de iniţiativă pentru crearea Partidului Democraţiei Creştine, prezidat de Andrei Marga. Delegaţii au adoptat şi o rezoluţie în care se angajează să reconstruiască PNŢCD în forma Partidului Democraţiei Creştine, urmînd să fie respectate „tradiţia de slujire a societăţii româneşti şi principiul înnoirii partidului“. Rezoluţia declară nule deciziile de excludere din PNŢCD luate împotriva membrilor grupării Marga-Lupu-Chiriţă, menţionînd că ele amintesc de anii stalinismului. Plenul Congresului a adoptat şi un raport al comisiei de jurişti care declară nulă fuziunea ANCD cu PNŢCD. De asemenea, Congresul a declarat nule toate şedinţele Biroului Naţional de Conducere şi ale Delegaţiei Permanente începînd cu 6 iulie, precum şi Congresul PNŢCD din 14 august şi deciziile acestuia.

▮ **Graţierea lui Cozma.** După ce, în urmă cu aproape două săptămîni, preşedintele Ion Iliescu anunţase că a primit cererea de graţiere din partea lui Miron Cozma, urmînd a se pronunţa după ce reprezentanţii Ministerului Justiţiei vor analiza probele din dosar şi vor face o propunere. Ministerul Public a anunţat printr-un comunicat că toate solicitările înregistrate la Parchetul de pe lîngă Curtea Supremă de Justiţie (CSJ) privind promovarea recursului în anulare în cazul lui Miron Cozma se află în studiu la Secţia judiciară penală, urmînd să li se răspundă după studierea completă a dosarului. Între timp, avocatul lui Cozma anunţă că graţierea nici măcar nu este calea dorită de clientul său, care se consideră curat ca lacrima şi vrea recurs în anulare...

▮ **Sondaj de opinie.** Ministerul Informaţiilor Publice a comandat INSOMAR un sondaj de opinie privind retrocedarea proprietăţilor revendicate de Regele Mihai. Rezultatele arată cam aşa: peste 60% (61,6%) sînt împotriva restituirii Castelului Peleş, iar 54,4% sînt împotriva retrocedării celorlalte proprietăţi revendicate de fostul suveran. Pentru organizarea unui referendum naţional pe tema retrocedării palatului de la Sinaia se pronunţă 30,5%. **(R.A.)**

Cronica politică

Ursitoarele rele ale PNŢCD

RALUCA ALEXANDRESCU

După aproape două luni de penibile şi costisitoare – din punctul de vedere al imaginii – conflicte, săptămîna trecută a avut loc dublul congres al PNŢCD, al „titraţilor“ şi al „excluşilor“ sau „disidenţilor“. Fiul rătăcitor Victor Ciorbea, întors acasă, s-a înfruptat din viţelul (nu ştim cît de gras!), primind binecuvîntarea veteranilor (au rostit cuvinte de întîmpinare Ion Diaconescu şi Nicolae Ionescu-Galbeni). Congresul PNŢCD a primit un mesaj de salut de la fostul preşedinte Emil Constantinescu şi a beneficiat de atenţia încordată a doi conştiincioşi consilieri prezidenţiali, care şi-au luat necontenit notiţe. Pe de altă parte, triunghiul de aur al creştin-democraţiei româneşti Marga-Lupu-Chiriţă, întrunit sîmbătă într-un anticongres, s-a arătat coerent cu declaraţiile anterioare, adoptînd o rezoluţie de înfiinţare a Partidului Democraţiei Creştine şi aruncînd cu noroi, cît s-a putut, în foştii colegi – alături de care, trebuie totuşi spus, au guvernat patru ani de zile (mai puţin Andrei Marga, cules din drum şi făcut preşedinte prin încălcarea statutului – învăţătură de minte pentru cine nu e în stare să-şi respecte nici măcar propriile regulile!). Acuzaţii care mai de care mai grave, discursuri amestecate şi uneori chiar neplăcut mirositoare (cu parfum pesedist) au marcat întîlnirea aripioarei disidente.

Menţinînd analiza la nivelul declaraţiilor programatice, nu se prea înţelege unde sînt divergenţele. Pe de o parte, Congresul extraordinaral PNŢCD adoptă o moţiune care reafirmă ataşamentul la cauza euro-atlantică şi la familia creştin-democrată, alegîndu-şi ca slogan sintagma „PNŢCD este un partid cu trecut, orientat spre viitor“. Pe de altă parte, echipa de şoc Marga-Lupu-Chiriţă îşi exprimă intenţia de a crea un partid european şi creştin-democrat, în contact cu viitorul, dar revendică totuşi un trecut considerat uzurpat de „ceilalţi“. Un nou-venit în spectacolul politicii româneşti s-ar putea întreba, pe bună dreptate, ce aduce nou o altă formaţiune creată în strict acelaşi spaţiu doctrinar şi discursiv? Răspunsul pare a veni tot de la gruparea Marga, care vorbeşte de eliminarea „talibanismul perdant“ (Chiriţă dixit). Inventivitatea lexicală a presei pedeseriste serveşte, se vede, disidenţilor creştin-democraţi... Dar noul nostru venit ar fi îndreptăţit să nu se declare mulţumit cu această unică explicaţie. Mergînd mai departe, ajungem la o altă frază cheie, mult mai puţin doctrinară decît toate celelalte citate pînă acum, venită de astă dată de la Lupu Gură-de-Aur. El îi acuză pe foştii colegi de cheltuirea în folos personal a fondurilor – 8 miliarde de lei la ora actuală – partidului! Ce spun cei de la PNŢCD? Că gestionarea aceloraşi fonduri pe timpul preşedinţiei lui Marga a fost catastrofală şi că există chiar anumite sume care nu pot fi regăsite nicăieri... Ajunşi aici, uşor depăşiţi, oprim demonstraţia şi-l lăsăm pe noul nostru venit să tragă singur ce concluzii pofteşte.

Cum a putut ajunge PNŢCD-ului, aflat acum, pe deasupra, şi în ingrata poziţie de partid extraparlamentar, într-o asemenea jalnică situaţie? Slăbiciune în guvernare, lipsă de acţiune în legislativul 1996-2000, imprecizie doctrinară mai accentuată încă decît la alte partide... Pentru că, departe de a fi un punct minor sau neglijabil pe agenda unui partid, clarificările doctrinare au devenit, în ultima vreme, preocuparea constantă – nu comentăm aici şi cît de consistentă – a majorităţii partidelor româneşti. Pînă şi nou-născutul PSD a ţinut să se „limpezească“ – chiar dacă mai mult de dragul Internaţionalei Socialiste decît de cel al electoratului, fidelizat/fidelizabil prin mijloace mai puţin subtile. Liberalii se delimitează şi ei, afirmîndu-şi intenţia de a constitui nucleul dur al unei viitoare drepte puternice în România. Săptămîna trecută – în preajma Congresului PNŢCD – Valeriu Stoica a reafirmat hotărîrea sa de a nu mai reface coaliţii de tip CDR, precizînd, suplimentar, că problema generală a ţărilor aflate în tranziţie este tocmai incapacitatea de a-şi fi constituit încă, la 11 ani de la prăbuşirea partidului comunist unic, un pol puternic de dreapta.

PNŢCD a pornit în 1990 cu avantaje potenţiale extrem de importante – pe de o parte afilierea, din 1987, la organizaţia creştin-democraţilor europeni, iar pe de altă parte chiar mult invocatul trecut istoric interbelic – dar nu s-a arătat capabil să imprime comportamentului său politic postdecembrist coerenţă şi unitate. Eşecul PNŢCD-ului nu se datorează, cum încearcă noua conducere a partidului să arate, exclusiv „trădătorilor“ Lupu şi Chiriţă şi „incompetentului“ politician Marga sau – cum sugerează aripa disidentă – carierismului lui Ciorbea ori slăbiciunii lui Emil Constantinescu. Fireşte că fiecare are partea lui de vină. Nu se poate de pildă nega că retragerea intempestivă a lui Emil Constantinescu din cursa electoralăde anul trecut a prejudiciat imaginea principalului partid susţinător. Nu se poate de asemenea nega că prestaţia lui Andrei Marga ca preşedinte ţărănist a lăsat mult de dorit. Dar nu se poate nici ignora că PNŢCD-ul a fost, din 1990 încoace, ţinta predilectă a sabotajelor şi infiltrărilor de tot felul, ceea ce a condus rapid la o temeinică şi durabilă fragilizare a prestigiului şi greutăţii sale în peisajul politic românesc. Efectele loviturilor de imagine primite din chiar primele luni ale lui 1990 –în mare parte, „graţie“ distrugătoarei campanii orchestrate de ursitoarele rele Ion Iliescu, Petre Roman şi al lor, pe atunci, FSN – se mai fac simţite şi astăzi.

PNŢCD, pe de altă parte, nu a ştiut să pareze eficient atacurile, iar proiecţia ţesută în jurul său a avut întotdeauna caracterul inconfortabil al unei necontenite şi – mai ales – sterile întoarceri către trecut. Repercusiunile au fost nefaste în special la nivelul electoratului – constituit în marea lui majoritate dintr-o populaţie aflată în plin refuz (chiar programatic pe alocuri, vezi iritarea de acum cîteva luni a premierului Adrian Năstase la adresa CNSAS care tot răscoleşte un trecut care nu mai interesează pe nimeni!) al memoriei, o populaţie capabilă să se exprime, în proporţie de peste 60%, împotriva retrocedării proprietăţilor regelui Mihai pe motiv că „sînt prea multe“ sau că nici măcar nu sînt ale lui, ci ale poporului...

PNŢCD este liber să adopte moţiuni ce pledează pentru recuperarea, în ceea ce are ea mai bun, a tradiţiei în folosul viitorului. Poate de asemenea să declare că este „un partid care ţine cont de nevoile populaţiei“ (slogan, în treacăt fie spus, catastrofal de demagogic, oricine ar fi autorul lui). Cu toate acestea, singura şansă de a mai recupera ceva din cioburile, fin mărunţite, ale fostului PNŢCD, este o analiză atentă şi cu adevărat lucidă a ceea ce înseamnă, de fapt, pentru conducătorii lui, doctrina creştin-democrată şi, nu în ultimul rînd, o politică internă de partid coerentă şi disciplinată. În plus, PNŢCD trebuie încă – din păcate – să lupte cu zodia nefericită din care nu mai izbuteşte, de multă vreme, să scape...

▮

POSTMODERNISM LA CHIŞINĂU

Acum două săptămîni s-a desfăşurat la Chişinău un colocviu despre postmodernism. Organizatorii, colegii noştri de la revista *Contrafort*, au optat pentru formula *workshop*-ului, pre româneşte „atelier literar". Titlul general: *Postmodernismul – o nouă (veche) mişcare literară la sfîrşitul secolului XX. Incursiuni teoretice şi în plan istoric pe marginea fenomenului postmodernist în lume şi în spaţiul culturii române*. Au participat doi invitaţi „din ţară", adică din România actuală, şi cîteva zeci de scriitori şi jurnalişti basarabeni. O premieră – pare-se – pe această temă la Chişinău, dezbaterea s-a dovedit binevenită într-un spaţiu în care încă mai predomină tradiţionalismele retardate aflate „la putere" în deceniile culturale trecute. Din fericire, alternative există – şi ele merită din plin să fie sprijinite. De pildă, prin schimburi de idei „la zi". Între altele – bunăoară –, de ce nu, despre postmodernism?!...

Atelier literar 2001. În Basarabia

ANDREI BODIU

Deşi mi-am dorit de mai multă vreme să ajung în Basarabia, ocazia s-a ivit doar în vara asta. Revista **Contrafort**, una dintre cele mai vii publicaţii ale spaţiului românesc, a organizat, cu sprijinul Fundaţiei Soros, un Atelier care a avut ca punct de pornire postmodernismul.

Aş spune că am rămas, după cele trei zile petrecute dincolo de Prut, cu o impresie amestecată. „Impresie amestecată" e expresia pe care am folosit-o şi la sfîrşitul dezbaterilor noastre. Ca şi România, dar parcă mai apăsat ca la noi, Republica Moldova se înfăţişează ca un ţinut al contrastelor, unde normalitatea şi chiar luxul se intersectează cu sărăcia lucie. Contrastele din viaţa de zi cu zi par a se ilustra altfel şi în cultură. Pe de o parte, **Contrafort** şi echipa sa, condusă de Vasile Gârneţ, purtătoare a unui mesaj cultural sincronizat nu numai cu spaţiul cultural românesc, dar şi cu cel european, pe de altă parte, veleitarismul coleric care numai bine nu le-a făcut românilor de peste Prut.

Invitat fiind de **Contrafort**, împreună cu Ion Bogdan Lefter, am intrat în relaţie cu adevărata elită basarabeană. La dezbaterile care s-au desfăşurat într-un tempo european au participat, printre alţii, Vitalie Ciobanu, co-organizatorul întîlnirii, Grigore Chiper, Nicolae Spătaru, Constantin Cheianu, Leo Butnaru, Andrei Burac, Tamara Carauş, Gheorghe Ierizeanu, Augustin Nacu, Iulian Ciocan, Daniela Bohanţov, Emilian Galaicu-Păun, Andrei Ungureanu, Valentina Tăzlăuanu, Nicolae Popa, Irina Nechit. „Strategul" întîlnirii a fost Vasile Gârneţ.

Nu voi rezuma cronologic cele discutate, ci mă voi opri doar la cîteva idei pe care le-au exprimat colegii noştri. Vitalie Ciobanu a subliniat că între grupările literare şi, într-un sens mai larg, culturale din Moldova nu există comunicare, diferenţele de viziune fiind radicale. Participanţii la dezbaterea organizată de **Contrafort** sînt, cu nuanţele de rigoare şi cu doza de relativitate necesară, adepţii modernităţii şi ai modernizării. Lor li se opun, în Republică, tradiţionaliştii, scriitorii care reflectă, din cele citite şi cunoscute, o mentalitate culturală de sfîrşit de secol XIX şi început de secol XX. În ce priveşte raportul dintre optzecismul românesc şi cel basarabean, am aflat, de la sursă, că în Moldova n-a existat o mişcare literară solidară pe modelul Cenaclului de Luni. Scriitorii s-au format mai ales singuri, influenţaţi, în principal, de ceea ce apărea în literatura română în anii optzeci. Astfel, în biblioteca Universităţii din Chişinău s-au putut găsi, spunea Emilian Galaicu-Păun, încă de la apariţie, antologiile **Aer cu diamante** şi **Cinci**, dar şi **Poeme de amor** al lui Mircea Cărtărescu sau **Cartea de iarnă** a lui Ion Mureşan. Pentru Vasile Gârneţ, adevăratul moment de coagulare a unei atitudini coerente în plan literar şi cultural îl reprezintă apariţia revistei **Contrafort**.

Şi Vitalie Ciobanu, şi Grigore Chiper au făcut observaţia că noua literatură basarabeană este una a poeţilor şi că abia de scurtă vreme există o mai coerentă ilustrare a prozei. Mărturie ar sta, spre exemplu, cărţile lui Constantin Cheianu, precum **Totul despre mine!**, Grigore Chiper, **Violoncelul şi alte voci**, şi recent apăruta carte a lui Nicolae Popa, **Păsări mergînd pe jos**. Ion Bogdan Lefter a făcut observaţia că un roman valoros, care ar reflecta starea deosebită în care se află astăzi Moldova, ar putea atrage mai mult privirile asupra literaturii scrise aici.

Deloc întîmplător, discuţiile au atins şi situaţia politică din Moldova, condusă astăzi de comunişti. Iulian Ciocan a vorbit despre imensa dezamăgire pe care i-au produs-o conducătorii „democraţi" ai Moldovei, puşi toţi, mai mult sau mai puţin, pe căpătuială, dezamăgire care l-a împins să absenteze de la vot la scrutinul din 2001. Probabil că opţiunea lui Ciocan nu e singulară. Cert e că, din punct de vedere politic, lucrurile par încă tulburi. Trioul de la conducerea Moldovei, Voronin-Tarlev-Ostapciuc, nu şi-a formulat prea clar intenţiile. Se pare însă, din cîte am putut înţelege, că fără ajutor occidental Republica ar intra în colaps. Asta explică într-un fel şi „baletul politic" pe care-l face Voronin încă de cînd a preluat puterea. (De altfel, în Moldova circulă, zilele acestea, o relatare privind întîlnirea, la aeroport, între Voronin şi liderul chinez Zemin. Preşedintele Moldovei s-a grăbit să-l salute pe omologul său chinez în rusă. A avut surpriza să i se răspundă în română, limbă pe care conducătorul chinez o ştie de pe vremea studiilor în România.) Şi dacă tot am deschis paranteza cu limba română, să mai spun că în prima seară, la restaurant, Vitalie Ciobanu l-a întrebat pe chelner dacă orchestra, rezonabilă de altfel, nu cîntă şi în limba română, „în moldovenească", i-a repetat Vitalie ca să fie sigur că ospătarul a înţeles. Răspunsul a venit scurt: „Nu cîntă în limba oficială". Limba oficială fiind, în scriptele lor, limba moldovenească, iar în viaţă, româna. Şi iar despre limba română... La aeroport, un poliţist m-a întrebat dacă toate cărţile sînt în limba moldovenească. „Toate sînt în română", i-am răspuns. La care el, puţin contrariat: „Ah, da...".

Revenind, aş mai face observaţia că, în

Chişinău, 7-10 august

Postmodernismul – o nouă (veche) mişcare literară la sfîrşitul secolului XX. Incursiuni teoretice şi în plan istoric pe marginea fenomenului postmodernist în lume şi în spaţiul culturii române

- Organizatori: revista **Contrafort** – Vasile GÂRNEŢ, Vitalie CIOBANU.
- Finanţator: Fundaţia Soros Moldova.
- Loc de desfăşurare: Centrul de Cultură şi Artă „Ginta latină".
- Participanţi: **Andrei BODIU** (Braşov), **Ion Bogdan LEFTER** (Bucureşti), **Liliana ARMAŞU**, **Iurie BODRUG**, **Alexandru BOHANŢOV**, **Dorina BOHANŢOV**, **Veronica BOHANŢOV**, **Leo BORDEIANU**, **Andrei BURAC**, **Leo BUTNARU**, **Tamara CARAUŞ**, **Constantin CHEIANU**, **Grigore CHIPER**, **Vitalie CIOBANU**, **Iulian CIOCAN**, **Dumitru CRUDU**, **Emilian GALAICU-PĂUN**, **Vasile GÂRNEŢ**, **Emilia GHEŢU**, **Gheorghe IERIZANU**, **Eugenia JOVMIR**, **Augustin NACU**, **Irina NECHIT**, **Margareta PETRACHE**, **Nicolae POPA**, **Nicolae SPĂTARU**, **Valentin TĂZLĂUANU**, **Călina TRIFAN**, **Andrei UNGUREANU** (Chişinău).

Vasile GÂRNEŢ:

„Mă bucur pentru reuşita Atelierului pe tema postmodernismului – impresiile pe care le-am cules pînă acum mă îndreptăţesc să cred că a fost un succes. Revista noastră, **Contrafort**, a fost atacată în mod primitiv în Basarabia, în ultimii ani, tocmai pe acest subiect. Postmodernismul era (vai, mai este!) considerat la Chişinău, de către pleziozaurii culturali locali, drept o sperietoare, un fenomen de împrumut care ne perverteşte specificul nostru inconfundabil. Un specific care, iată, ne cantonează într-un comunism anacronic, făcînd din Basarabia un loc ciumat pe harta Europei. Şi unii colegi de generaţie au – constat cu tristeţe – o înţelegere destul de aproximativă a termenului, încît ajung să spună că se consideră postmoderni din «lipsa altor noutăţi literare»...

Sper ca dezbaterile din cadrul Atelierului – pe care le vom publica într-un număr viitor al **Contrafortului** – să-i facă pe cît mai mulţi să înţeleagă corect fenomenul postmodernist, mai ales că am discutat nu doar despre o paradigmă literară, ci despre o complexitate a epocii pe care o trăim. Le mulţumesc lui Ion Bogdan Lefter şi lui Andrei Bodiu că au acceptat să vină la Chişinău, făcîndu-ne să ne simţim cu toţii foarte apropiaţi şi solidari. Dacă ştii să-ţi alegi partenerii de dialog, Chişinăul rămîne încă un loc unde se poate discuta civilizat şi cu destulă competenţă pe orice subiect, într-un cadru multicultural, care incită imaginaţia şi spiritul polemic. Mai adaug doar, ca unul care se încăpăţînează să trăiască pe propria piele «comunismul după comunism» propus de garnitura antinaţională a lui Voronin, că Basarabia are nevoie să fie vizitată de intelectuali români de elită."

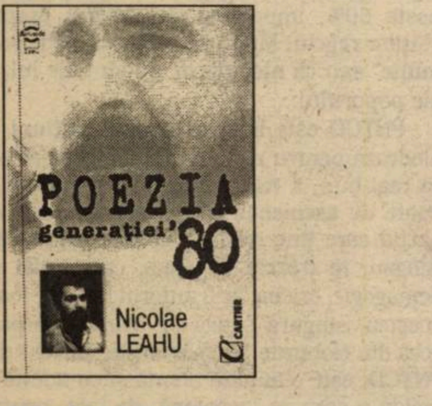

Nicolae LEAHU
Poezia generaţiei '80
Editura Cartier,
Chişinău,
2000, 318 p., f.p.

politosfera
Oleg SEREBRIAN
CARTIER

Oleg SEREBRIAN
Politosfera
Editura Cartier,
Chişinău, 2001,
272 p., f.p.

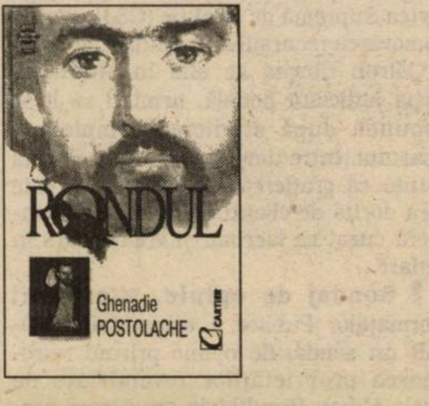

Ghenadie POSTOLACHE
Rondul
Editura Cartier,
Chişinău, 2000,
168 p., f.p.

TOTUL
DESPRE MINE!
Constantin CHEIANU
CARTIER

Constantin CHEIANU
Totul despre mine!
Editura Cartier,
Chişinău, 1999,
96 p., f.p.

POSTMODERNISM LA CHIŞINĂU

cursul dezbaterilor, colegii noştri basarabeni au întărit programatic ideea că înţeleg literatura şi efortul lor scriitoricesc doar ca parte a literaturii române. Sigur, e vorba de acel efort mai puţin declarativ, emfatic, găunos şi lipsit de idei care a furnizat hectare de subliteratură. E vorba de literatura adevărată pe care o cultivă şi în care cred, spuneam, adevăraţii scriitori din Moldova. În ce priveşte Moldova şi România, ele sînt definite de colegii noştri, nu fără o undă de ironie, „Republică“ şi „Ţară“. Iar „Republicii“ i se mai spune „RîMî“. De unde, iarăşi, impresia „amestecată“ cu care am rămas. Pe de o parte, Chişinăul, care în zona centrală seamănă cu orice mare oraş românesc, atît că e mai curat decît toate, pe de altă parte, zona rurală dinspre Orhei, arsă de un soare necruţător, amintind de satele sărace ale Moldovei de dincoace sau de cele dobrogene; pe de o parte, precizia de metronom şi talentul de organizator ale lui Vasile Gârneţ, pe de altă parte, lentoarea netulburată care pare a caracteriza viaţa de zi cu zi. Mai presus de toate însă m-am bucurat că am cunoscut, în sfîrşit, un alt spaţiu şi că am întîlnit sau reîntîlnit scriitori cu care mă simt solidar şi pe care, din cel puţin cîteva puncte de vedere, îi admir.

Radio Total 96.9 FM

Postmodernism *à la* Chişinău, acţiune-*performance*

DORINA BOHANŢOV

Dezbaterile despre postmodernism sînt în plină forţă în întreg spaţiul românesc. Prin urmare, Atelierul **Postmodernismul – o nouă (veche) mişcare literară la sfîrşitul secolului XX**, organizat de revista **Contrafort**, a constituit un semn de normalitate. Şi totuşi, tonul discuţiilor din cadrul acestui colocviu a adus o notă specială temei în cauză.

O întrebare care i-a preocupat în mod special pe cei prezenţi a fost în ce măsură se poate vorbi despre postmodernism în Basarabia. S-ar părea că, în *premodernitatea ultimă* a realităţilor moldoveneşti – unde întîlnim destule accente ale culturii tribale, iar exercitarea autorităţii este un principiu vital –, o astfel de abordare este improprie.

Totodată, prin imprevizibilul ei, postmodernismul îi vine Basarabiei ca o mănuşă. Indeterminarea ei socio-politică, simularea coerenţei discursurilor şi confuzia planurilor existenţiale se afirmă, paradoxal, ca valori postmoderne locale. În consecinţă, a vorbi despre postmodernism aici este pe cît de bizar, pe atît de provocator.

Un argument în plus al spectaculozităţii „bătăliei“ canonice în Basarabia este faptul că aici piatra de încercare a fost conceptul de postmodernism, şi nu cel de optzecism, spre deosebire de România, unde lucrurile au decurs oarecum altfel.

În mod vizibil, este o *nevoie* acută de a fi postmodern în Republica Moldova, căci a fi postmodern aici înseamnă, mai întîi, a nu fi păşunist. Asimilarea acestui mod de gîndire şi a acestei stări de spirit a fost o modalitate de a contracara influenţa patriotismului patetic. Altfel spus, a fost o direcţie îndreptată spre emanciparea, întîi de toate, a individualităţii. La una dintre întîlnirile programului **Literatur Express Europa 2000**, întrebat fiind ce înţelege prin noţiunea de „postmodernism“, Vitalie Ciobanu conchidea: „Noi o înţelegem, în primul rînd, ca pe *o atitudine* în cîmpul culturii: absorbţie a influenţelor din exterior şi voinţă antiizolaţionistă“ (**Contrafort**, nr. 74, p. 17).

Oamenii sînt postmoderni aici mai întîi prin excludere şi apoi prin convingere. Autocaracterizarea lui Nicolae Popa de pe coperta ultimă a recentei sale cărţi **Păsări mergînd pe jos** – „postmodernist din lipsă de alte noutăţi literare“ – este un bun exemplu în acest sens. Şi chiar acelaşi Vitalie Ciobanu afirma în cadrul Atelierului literar de la Chişinău că scriitorii optzecişti basarabeni sînt încă în formare şi mai au de lucrat la proiectele lor. Cît despre subiectul-umbrelă, fiecare dintre cei veniţi la colocviu şi-a performat... propriul său postmodernism. La final, Constantin Cheianu mărturisea, mai în glumă, mai în serios, că a venit să-şi clarifice acest concept, dar a plecat, spre bucuria lui, şi mai încurcat. Prezenţa lui Ion Bogdan Lefter şi a lui Andrei Bodiu la Chişinău a facilitat coagularea intelectualilor locului şi a avut astfel un rol catalizator.

Discuţiile s-au concentrat, în special, asupra a două perspective ale postmodernismului: cea etică (mai exact, latura postcolonială şi identităţile fragmentate) şi cea estetică (în speţă, estetizarea, prin ironie şi parodie, a bizareriilor locale). La nivelul faptelor, prima direcţie este confirmată de atitudinile intelectualilor basarabeni democraţi, care promovează un discurs racordat la gîndirea occidentală actuală. Cît despre texte, există deja o serie de cărţi care valorifică specificul cultural local.

Important este să nu se instaleze un alt regim al autorităţii, de astă dată în asimilarea fenomenului postmodern din Basarabia. Atunci cînd, în **Postmodernismul românesc**, se referă la scriitorii postmoderni basarabeni, Mircea Cărtărescu aminteşte cîteva nume reprezentative, menţionînd că respectivii scriitori sînt adunaţi în jurul revistei **Contrafort**. Afirmaţie corectă, dar, în acelaşi timp, deficitară. Această receptare parţială a fenomenului postmodern din Basarabia a rămas în continuare dominantă. Dar dacă am urmări această mişcare pe orizontală, şi nu pe verticală, în regim rizomatic, şi nu ierarhic, atunci am putea descoperi, alături de **Contrafort**, şi alte nuclee de postmodernism, precum ar fi revistele **Sud-Est**, **Basarabia**, **Art-hoc**, **Semn**. M-am bucurat că acest Atelier literar a fost organizat de una dintre revistele cu cele mai consolidate programe. Cred însă că ar trebui să urmărim cu interes şi acţiunile altor reviste.

Dezbaterea despre postmodernism în spaţiul basarabean este oricînd benefică. Preocuparea majoră a intelectualilor din Basarabia ar trebui să rămînă, totuşi, salvgardarea *diversităţii* acestui fenomen şi consolidarea atmosferei intelectuale *dinamice* şi *relaxate*.

Vitalie CIOBANU:

„Postmodernitatea nu este doar o etapă (fie şi una mai specială!) în evoluţia umanităţii, definibilă teoretic, recognoscibilă în elementele vieţii publice şi culturale ale acestui început de mileniu. Ea se constituie şi ca *stare de spirit* a unei comunităţi intelectuale confruntate cu un mediu retardat, conservator, intolerant faţă de cei ce îşi permit luxul gîndirii independente, cum se întîmplă în Basarabia. Atelierul literar de la Chişinău, consacrat postmodernismului, a marcat reunirea generaţiei '80 de o parte şi de alta a Prutului, prin cîţiva reprezentanţi ai săi – prietenii noştri Ion Bogdan Lefter şi Andrei Bodiu şi, respectiv, scriitorii grupaţi în jurul revistei **Contrafort** –, în cadrul unui proiect comun. Sigur, ne ştiam din scris, avuseserăm înainte numeroase contacte individuale, deplasări şi, uneori, intersecţii de drumuri europene. Dar a fost prima dată cînd am organizat o întîlnire de lucru a unor *spirite afine* la Chişinău, fără nimic festivist sau convenţional în ea, pentru a discuta despre literatură, despre opţiunile noastre estetice şi existenţiale, subsumate conceptului de postmodernism. E puţin ciudat că au trebuit să treacă 10 ani pentru asta, dar ceea ce am reuşit în cele trei zile de colocviu ne obligă să îndrăznim mai mult. Adică să încercăm să mobilăm spaţiul în care trăim cu ideile şi faptele noastre, pentru a ne face viaţa mai suportabilă. Pornind de la acest sentiment al comuniunii şi redescoperirii reciproce, cred că se poate clădi ceva important şi pentru literatura română.

Atelierul postmodernist de la Chişinău a fost doar începutul unui şir de manifestări pe care **Contrafortul** îşi propune să le deruleze în viitorul apropiat, mai ales în beneficiul publicului nostru tînăr, aducînd intelectuali români de mare valoare în Basarabia – locul unde le-am simţit atît de mult lipsa, după ce am adunat destule dezamăgiri şi «înfrăţiri» promiscue cu foştii apologeţi ai naţionalismului ceauşist. Poate vom izbuti să scriem noi, scriitorii din această generaţie, o filă ceva mai bună a istoriei româneşti.“

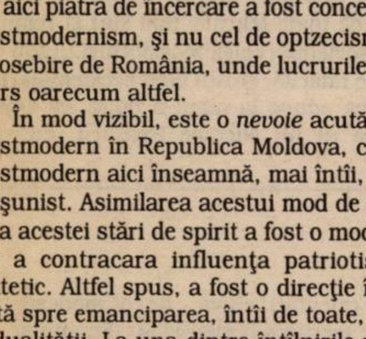

Grigore CHIPER
Violoncelul şi alte voci (proză scurtă)
Editura Augusta,
Timişoara, 2000,
92 p., f.p.

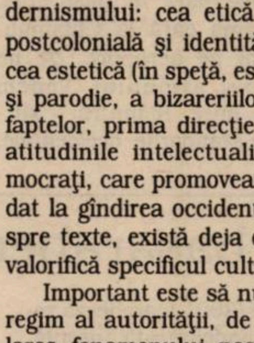

Teatru/Theatre – Patru texte, patru autori/Four texts, four authors (dramaturgi contemporani din Republica Moldova)
Prefaţă de Valentina Tăzlăuanu, traducere în engleză de Stela Tinney. Editura Arc, 2000, 536 p., f.p.

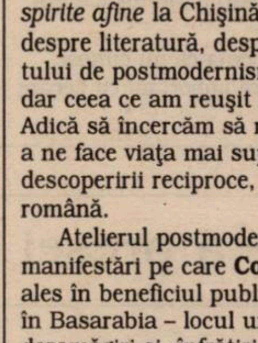

Irina NECHIT
Proiectul unei tragedii
Editura Arc,
Chişinău, 2001,
72 p., f.p.

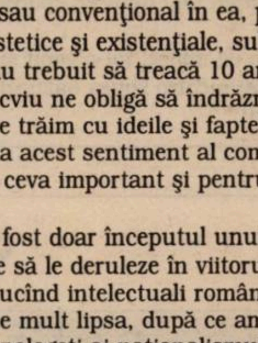

Nicolae POPA
Păsări mergînd pe jos (Povestiri de nepovestit)
Editura Arc,
2001, 304 p.,
f.p.

Vară europeană

(Chişinău, august 2001)

ION BOGDAN LEFTER

De la neobişnuit la normal

O discuţie despre postmodernism la Chişinău e ceva neobişnuit, extraordinar, o premieră, ne-au tot spus mai mulţi dintre participanţii la colocviul la care am fost invitaţi „din ţară" Andrei Bodiu şi cu mine. Nouă ni s-a părut normală, aliniată la normalitatea contemporaneităţii.

Căci:

Pe Vasile Gârneţ şi pe Vitalie Ciobanu, redactorii **Contrafortului** şi gazdele noastre la colocviu, îi ştiam demult ca pe nişte buni colegi de generaţie, scriitori perfect „sincronizaţi" cu literatura pe care o facem la Bucureşti, la Cluj, la Iaşi, la Timişoara, peste tot în România actuală. Pe Grigore Chiper, Gheorghe Ierizanu, Iulian Ciocan, Dumitru Crudu şi pe alţii cîţiva îi citisem şi-i ştiam la fel, „sicronizaţi". Mai tînără ca ei toţi, Dorina Bohanţov, care mi-a fost studentă (ca „auditoare liberă"), s-a format în atmosfera „postmodernizată" a Bucureştiului, unde şi Tamara Carauş a urmat *master*-ul de teorie a literaturii, drept care se mişcă dezinvolt printre „clasicii" curentului, de la – să spunem – Paul de Man la Linda Hutcheon, venind spre Edward Said şi alţi autori la modă în ultimii ani.

Apoi:

În interviul pe care Vasile mi l-a luat pentru primul număr al **Contrafortului**, apărut în octombrie 1994, vorbeam la un moment dat despre evoluţia literaturii române **Între modernism şi postmodernism**, cum suna titlul – pe care recunosc că l-am ales cu gîndul că merita să aşezăm conceptul în relief la inaugurarea unei reviste „de avangardă" în Basarabia. De-atunci încoace, conceptul a revenit frecvent în paginile revistei. Ba chiar Valentina Tăzlăuanu, redactoriţa-şefă a mai-vechii **Sud Est**, mi-a arătat două grupaje despre postmodernism în trimestrialul pe care-l conduce, cel dintîi, din numărul 2/1994, devansînd lansarea **Contrafortului** (celălalt a apărut în numărul 2/1997). Termenul a început să circule şi în cărţile de critică publicate în ultimii ani de Iulian Ciocan, Vitalie Ciobanu, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Leahu. Vasăzică, există o bibliografie basarabeană în materie şi ea e în plină expansiune.

Ce-i drept, au fost şi colegi care au spus ca şi-au dat seama acolo, în sala colocviului, că trăiesc în postmodernitate, că o ilustrau – adaug eu – precum Monsieur Jourdain proza! Şi i-am înţeles foarte bine pe toţi cei care vorbeau despre „excepţionalitatea" discuţiei într-un context cultural local încă dominat de păşunisme retardate şi de „patriotisme" găunoase, demagogice, revoltătoare. Noua literatură a tinerilor basarabeni vine firesc spre postmodernitate pentru că e emancipată, „sincronizată" cu cea românească din România, europeană, internaţionalistă (vocabula lovinesciană, folosită deseori la Chişinău, avînd acolo actulitatea aparte a paradoxalei „alinieri" graţie căreia o aripă a culturii noastre prinde din urmă restul: „sincronism" româno-român!); însă atmosfera din jur, mentalităţile grupurilor care domină Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, nivelul celei mai mari părţi a presei locale – toate compun un fundal desuet, descurajant pentru firile slabe. Vorba cuiva la colocviu: în Basarabia încă nu e cîştigată „bătălia" pentru modernism, deaia ideea de postmodernitate e „exotică". Plus că nivelul general al criticii e precar, **Contrafortul** fiind şi la acest capitol o excepţie într-un aproape-deşert. Dezbateri teoretice, confruntări de idei pe scena culturală a „republicii"? Colegii noştri, postmodernii de la Chişinău, nu prea au parteneri pentru asemenea ocupaţiuni intelectuale mult prea complicate!

Între aeroport şi Orheiul Vechi

Pentru prima oară în Basarabia, pentru prima oară la Chişinău. Descindem pe aeroport. De pe pistă, prin hubloul avionului, vedem clădirea, destul de mică. Înăuntru – surpriză!: renovare la standarde occidentale, aspect „ultimul răcnet". Vom afla mai tîrziu că e o investiţie turcească, dată în folosinţă de vreo doi ani. Lume – însă – puţină. Pe monitoare sînt afişate doar două alte sosiri: de la Odesa şi de la Istanbul. La plecare vom mai vedea pe panouri Budapesta şi o destinaţie de vacanţă pe litoralul turcesc. Un aeroport normal, un spaţiu postmodern, dar cu legături puţine cu lumea. Deloc cu Occidentul: cel puţin la orele la care am traversat noi locul, pentru Basarabia drumul spre Vest părea să treacă fie prin Români fie prin Ungaria, fie prin Balcani...

Mai observ că reclamele (mai ales la ţigări şi la telefonia mobilă) sînt puţine, mulţi pereţi fiind încă disponibili. Iar la întoarcere, la prînz şi pe caniculă, descoperim că aerogara nu are aer condiţionat. La Bucureşti, în aeroportul mult mai mare, mai luxos, mai colorat, (post)modernizat spectaculos în ultimii ani, este!

Accesul spre oraş se face pe şoseaua transversală care leagă Nordul de Sudul Basarabiei. Patru benzi de circulaţie, cîte două pe sens, foarte late. Asfalt nu prea grozav (în oraş va fi şi mai rău, cîrpeală peste cîrpeală). Lîngă aeroport – o benzinărie Lukoil foarte şic. Panouri de publicitate rare şi cam scorojite. Maşini destul de puţine. Mărci de toate felurile: mai sînt şi reminiscenţe sovietice (Volgi, Moskviciuri...) sau cîte o Dacie rătăcită, grosul fiind occidentale, majoritatea aduse la mîna a doua (ca Opelu Ascona al lui Nicolae Spătaru, cu care

Grigore CHIPER:

„Atunci abordam lucrurile dinlăuntru şi totul mi se părea frumos, entuziast şi, totodată, echilibrat. Acum, un pic detaşat, arunc o privire în urmă şi vreau să văd dacă Atelierul a rămas o întreprindere la fel de luminoasă, plăcută, eficientă, în definitiv reuşită. Încerc să nu pierd unda. Încă nu vreau să adopt un ton – în timp – pesimist sau sceptic. Să fiu celălalt radical. Să pronunţ celelalte cuvinte.

Lucrările Atelierului mi-au dezvăluit că împărţirea scriitorilor în postmoderni şi non-postmoderni este contraproductivă. Postmodernismul a devenit deja un parfum ce pluteşte în aer şi îi contaminează pe toţi. Postmodernismul este dominanta epocii noastre, aşa cum modernismul era expresia culturală a extremismelor politice.

Dar ceea ce a realizat Atelierul mai întîi a fost stabilirea unor contacte personale între scriitorii care s-ar afla cu toţii într-un *mainstream* (sintagmă pronunţată frecvent în cadrul şedinţelor) al democraţiei triumfătoare. Atelierul a desluşit şi umbrele acestui «torent», relevînd că tot postmodernismul este chemat să le tempereze, să elimine tentaţia polarizării lor. Căci, la Chişinău, ideile sînt încă destul de amestecate, şi nu numai în capetele încoronate.

Au fost trei zile fierbinţi, la propriu şi la figurat. «Nordice», cum ironic le-a numit Ion Bogdan Lefter, gîndindu-se probabil la capitala din sud. Discuţii în plen, dar şi la terasă, la o bere românească Tuborg, servită în paharele noastre pe care scria inadecvat: Vitanta.

Noţiunea de *atelier* în combinaţie cu postmodernismul a fost percepută de unii scriitori drept o formă de *creative writing*, adică un atelier de creaţie. Confuzie ce trebuie, pe viitor, neapărat exploatată, în vederea organizării la Chişinău a unor ateliere dedicate poate unor specii literare dificile care necesită un instrumentar deosebit şi experienţă. De început, oare, cu romanul?"

Constantin CHEIANU:

„Un atelier dedicat postmodernismului în Basarabia este în sine literatură. Aici, unde se produc evenimente politice şi culturale unice (gen: victoria comuniştilor în alegeri sau **Festivalul Invizibil**), avem senzaţia unei adevărate alienări a realului. Noi nu cunoaştem decît două alternative: aceea de a ne ieşi din minţi ori de a fi postmodernişti. Uneori le cumulăm pe ambele.

Acum, la doar o săptămînă de la consumarea evenimentului, participanţii lui dobîndesc, încet-încet, relieful şi pregnanţa unor personaje. Cei doi invitaţi, Ion Bogdan Lefter şi Andrei Bodiu, au jucat un postmodernism pe care nu l-am mai văzut la Chişinău şi asta pentru că ştiau să se completeze, ori să nu fie de acord unul cu altul, cu zîmbet şi graţie. Unic a fost şi *team*-ul adunat de cei doi antrenori-jucători, Vasile Gârneţ şi Vitalie Ciobanu. După ştiinţa mea, echipa de postmodernişti de la Chişinău nu a mai evoluat în atare componenţă. Şi am văzut că e posibil, că putem juca. Chiar dacă ne-am preocupat mai mult de apărare, iar unul dintre ai noştri a dat nişte autogoluri...

...Stînd în linia de mijloc, mi-a venit şi mie cîte o minge. Nu conta că nu cunosc prea bine regulile şi încotro zbura balonul. Pentru toată lumea era important ca fiecare să tragă cîte un şut."

O imagine a presei culturale basarabene

Contrafort

Contrafort, revista „alternativă" a tinerilor scriitori basarabeni, condusă de Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneţ, nu mai are nevoie de o (re)prezentare; de altfel, ca şi cele precedente, ultimul ei număr a fost deja semnalat în paginile **Observatorului** nostru **cultural**, la **Revista presei**. De-a lungul ultimilor ani, **Contrafort** s-a impus ca – de departe – cea mai bună, mai coerentă şi mai ambiţioasă revistă culturală din Basarabia, fiind, totodată, una dintre cele mai apreciate publicaţii de profil din întreg spaţiul românesc.

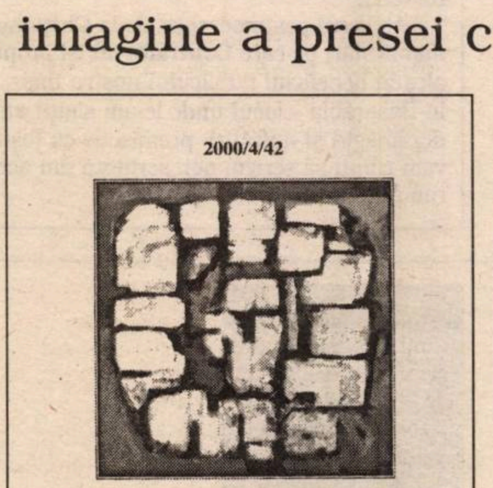

2000/4/42

ARTĂ CULTURĂ SUD CIVILIZAŢIE

EST

Sud-Est. Artă. Cultură. Civilizaţie, condusă de Valentina Tăzlăuanu, a fost, de asemenea, prezentată în paginile revistei noastre. Este o publicaţie-caiet, aerisit rubricată (nu însă fără o doză de previzibil). Numărul 4/42 propune, ca de obicei, un sumar divers şi destul de omogen, cu suficiente lucruri demne de atenţie: un grupaj avînd ca temă scrisul între libertate şi cenzură, eseuri (dintre care le-am reţinut pe cele semnate de Eugen Lungu, Vladimir Beşleagă şi Leo Butnaru), traduceri (Gabriel Garcia Marquez) etc.

Mai eterogenă valoric este **Basarabia. Literatură, Artă, Cultură** (redactor-şef: Nicolae Popa). Numărul 1-4/2001 marchează relansarea ei, după o îndelungată absenţă. În paginile revistei întîlnim colaboratori de diverse orientări, cîţiva – de tot modeşti... Ceea ce merită a fi menţionat din sumar sînt (uneori) amuzantele documente fotografice cu scriitori de dincolo şi de dincoace de Prut, un dialog al Irinei Nechit cu regizorul Alexandru Darie, un altul avîndu-i ca protagonişti pe Liviu Antonesei şi Dumitru Crudu, o piesă de teatru a aceluiaşi Dumitru Crudu (**Un vals de adio aproape ca în Bertolucci**). În rest – dezbateri, cronici, proză plus poezie de toată mîna, prelungiri ale „Anului Eminescu"...

Basarabia

LITERATURĂ ARTĂ CULTURĂ

În acest număr:

Mihai CIMPOI
Ierodiacon SAVATIE
Anatol MORARU
Valeria GROSU
Liviu ANTONESEI
Alexandru DARIE
Maria MARDARE
Alexandru MUŞINA
Aureliu BUSUIOC
Constantin CHEIANU
Nicolae POPA
Leo BUTNARU
Nicolae LEAHU
Eugen LUNGU
Irina NECHIT
Mihai IORGA
Efimia ŢOPA
Ariadna MEDONI
Argentina CUPCEA-JOSU
Branislav NUŞICI
Alexandru BURLACU
Dumitru CRUDU
Ion C. CIOBANU
Ramona PĂDURE
Elena PLOŞNIŢĂ

1– 4/ 2001

Capitala magazin, revistă publică municipală din Chişinău. Redactor-şef: Angela Braşoveanu. Redactor-şef adjunct: Vitalie Dogaru. Din echipa redacţională face parte şi Emilian Galaicu-Păun. Este, aşa cum o indică şi titlul, o publicaţie tip magazin, color, cu o anume tentă „consumistă", scrisă cu acurateţe şi umor (uneori cam forţat). Din sumar: un interviu despre literatura pentru copii din Republica Moldova luat de Angela Braşoveanu scriitorului Spiridon Vangheli (un personaj, altminteri, destul de dubios); pagini de istorie despre „destinsîntem tansportaţi), dar şi – mai ales în centrul Chişinăului – modele noi, limuzine sau sport, pilotate de *les nouveaux riches* în versiune basarabeană. Circulaţie cam anapoda: boala sau – mai puţin eufemistic spus – ilegalitatea şi necivilizaţia mersului pe banda din stînga sînt mult mai răspîndite ca în România actuală, aşa că se depăşeşte curent prin dreapta. Nu se prea semnalizează! În oraş va fi nenorocire: în traficul aglomerat din centru nu se respectă benzile, toată lumea se strecoară, trecînd fără avertizare dintr-o parte în alta. Totuşi, n-am văzut – mare minune! – în patru zile nici o tamponare pe străzi. Doar pe şosea, cînd reveneam dinspre Nord, de la Orheiul Vechi: un accident urît, o maşină nouă cu botul turtit de un TIR şi stropit cu sînge...

Chişinăul – şi el o surpriză: destul de „occidentalizat", cel puţin la suprafaţa comercială a străzii. Peste tot magazine, firme cosmopolite, reclame, obişnuitele produse „consumiste" (Coca Cola etc.). O „surpriză" pentru că de la distanţă, nemaicălătorit peaici, nu ştii la ce să te aştepţi, cu atît mai mult cu cît afli şi din presă, şi de la basarabenii pe care-i întîlneşti în Bucureşti ca dincolo de Prut e prăpăd, sărăcie, înapoiere, „orientare spre Est". Da, dar tăvălugul „globalizării" nu ţine cont de „geopolitică". La recepţia hotelului în care locuim există computer, avem televizor cu canale locale şi bucureştene, cu CNN, Eurosport şi altele, ne luăm în cameră sticle de plastic cu Sprite şi Fanta, la restaurantul de jos micul dejun se serveşte în formula „bufetului suedez" şi este aer condiţionat. Zona centrală a oraşului, alternanţă de clădiri fie mai vechi, fie sovietice şi parcuri, e plină de terase de vară colorate, vesele şi aglomerate, ca peste tot în lume. Limuzine, muzici anglo-americane sau italieneşti, telefoane celulare. Reversul: cei mai mulţi posesori, cei mai mulţi clienţi ai localurilor sînt rusofoni, multă lume o duce greu, iar la ţară e jale...

Cum stau lucrurile vedem cu ochii în drumul spre Orheiul Vechi, în după-amiaza zilei de joi (9 august). Mai întîi dăm de aglomerări de case cu etaj, parcă toate neterminate, fără vegetaţie între ele, parcă fără viaţă. Locuinţe de week-end – probabil – ale protipendadei şi ale afaceriştilor din Chişinău. Mai departe, după ce o luăm la dreapta, părăsind şoseaua Nord-Sud, satele scad, nu mai au etaj, şi apar grădinile de lîngă case, oamenii, animalele domestice. Atmosfera rurală cum o ştim, doar că vizibil mai săracă decît „în ţară". Pretutindeni, şi la Chişinău, şi pe şosea, şi în sate – senzaţie de praf albicios, de uscăciune, de cenuşiu, poate din cauza soarelui de august care a ars totul, colorînd verdele ierbii şi al copacilor spre un verzui-gălbui-cenuşiu. Primăvara culorile vor fi fiind crude şi impresia – diferită.

Praf şi uscăciune şi la Orheiul Vechi. Fost fund de Mare Sarmatică, mini-"canioane" extraordinare, nisipoase şi calcaroase, în care se păstrează chilii şi o biserică scobite în stîncă începînd cu secolele XII-XIV. Că nu auzisem de ele pînă acum nu e de mirare: drumul de acces e neasfaltat, iar bisericuţa fusese desfiinţată sub putere sovietică, deopotrivă atee şi ostilă tradiţiilor etnico-religioase din republicile încorporate. Ne oprim şi pe zidul Cetăţii Orheiului, a lui Ştefan cel Mare (care în Basarabia e şi „cel Sfînt": în Chişinău bulevardul principal se numeşte „Ştefan cel Mare şi cel Sfînt", parcul vechi se numeşte „Ştefan cel Mare şi cel Sfînt" – şi or mai fi şi alte locuri omonime!). Voevod *moldovean*, desigur, adică nu neapărat şi român...

La întoarcerea în oraş, observ barierele de la intrare, întreb ce-i cu ele şi aflu că după miezul nopţii sînt lăsate şi nimeni nu mai poate intra sau ieşi fără să fie controlat! Măsura împotriva traficanţilor şi a hoţilor de maşini!

O lume în straturi: şi postmodernă, şi altfel...

Convorbind într-o provincie românească

Sosiţi marţi 7 august după-amiază, „colocvilizăm" în tot atîtea – şapte! – runde: două miercuri dimineaţa, două spre seară, două joi dimineaţă şi una de „concluzii" în vinerea plecării. Transcrierea celor discutate va apărea în **Contrafort**. Atmosferă foarte plăcută, colegială, relaxată. Aer condiţionat! (motiv cu semnificativă recurenţă într-un august torid)... „Atelier literar" ca oriunde în Europa, în lume: *workshop* „închis", cu listă de invitaţi (fiind vacanţă, oricum nu puteau afla de întîlnire – de pildă – studenţii de la filologia din Chişinău). Cerc destul de divers pentru ca dezbaterea să fie animată, dar şi îndeajuns de restrîns pentru a fi relativ omogen, ferit de *mal-entendu*-uri. Îi revăd – pe lîngă cei deja numiţi – pe Irina Nechit, Nicolae Popa, Augustin Nacu, îmi face plăcere să-i cunosc pe Constantin Cheianu, Valenţina Tăzlăuanu, Nicolae Spătaru, pe mai reputatul Leo Butnaru şi pe mai vîrstnicul Andrei Burac, simpaticul preşedinte al PEN-Club-ului din Republica Moldova, curios să afle ce gîndesc cei tineri şi uimit că Tamara Carauş, cu numeroasele ei referinţe teoretico-filozofice americăneşti, e basarabeancă („mata eşti de-aici, de la noi?!"), ceea ce i se pare „nemaipomenit"!

Trecem şi prin redacţia **Contrafortului**, mică dar utilată cu tot ce-i trebuie, apoi pe la Editura Cartier a lui Ierizanu (co-proprietar) şi Galaicu (redactor coordonator), cu o cameră directorială şi un spaţiu mare, cu mai multe birouri pentru edituri şi graficieni, cu o reţea de 6-7 computere, cu un aer general – iarăşi – „occidental" (plus... aer condiţionat!). În sfîrşit, ajungem şi la biroul din Chişinău al Europei Libere, post de radio – după cum se ştie – chiar american!

Una peste alta, vreau să spun că am descoperit Basarabia ca pe o provincie românească aproape normală, doar că mai săracă, nu mai puţin – însă – în curs de „occidentalizare"; că postmodernitatea s-a instalat dezinvolt şi acolo, mai ales în Chişinăul care se prezintă ca oricare alt oraş din ţară, ca Braşovul sau Iaşiul sau Piteştiul sau Clujul, doar cu un pas sau doi mai în urmă (altfel, cu cele 7-800.000 de locuitori, Chişinăul vine detaşat pe locul al doilea după metropola Bucureştilor); ca noi, de partea asta a Prutului, nu e cazul să avem prejudecăţi negative despre Basarabia, iar ei, de partea cealaltă, trebuie să-şi uite complexele şi să descopere normalitatea „sincronismului" româno-român. Cu sau fără „comunişti" la putere, viaţa merge înainte, „globalizîndu-ne" pe toţi. La Chişinău – cum s-ar fi putut întîmpla şi la Bucureşti, la Varşovia, la Paris sau la Londra – am petrecut cîteva zile de vară europeană. Caniculară! Convorbind cu prietenii de acolo despre postmodernismul nostru cel de toate zilele... ∎

ZECE plus
LEGENDA SCHMITT
SAU MAMA CURAJ

Revista **Zece plus** a Clubului ziaristelor din Moldova a ajuns la numărul 3(15)/2001. Cele 20 de pagini de articole, interviuri, recenzii, semnalări de evenimente etc. sînt caracterizate de concizie, eleganţă şi trădează reala implicare. Problemele femeilor din Republica Moldova sînt abordate într-un stil tranşant, cu accentul pe posibilitatea de a identifica (şi de a pune în aplicare) soluţii.

Revista oferă informaţii despre o serie de acţiuni, conferinţe, proiecte în desfăşurare, toate axate pe probleme cu care se confruntă femeile în societatea de azi: un proiect al Asociaţiei „Progres prin alternativă" avînd ca scop protejarea adolescentelor de sarcinile nedorite, o conferinţă naţională avînd ca temă participarea femeilor în politică, seminarul internaţional **Mass-media şi campania împotriva violenţei** desfăşurat la Budapesta, acţiunile şi intenţiile Asociaţiei pentru susţinerea femeilor şi tineretului în societate „Sinergie" (înfiinţată în 1998).

Sînt prezentate o serie de publicaţii din domeniu: revista **Studii Gender**, apărută cu sprijinul Fundaţiei Soros – Moldova şi **Ce spun 24 de femei traficate**, un raport asupra studiului calitativ efectuat prin metoda interviurilor aprofundate de către Centrul de Analiză şi Investigaţii Sociologice, Politologice şi Psihologice CIVIS, volum recent tipărit cu sprijinul Organizaţiei de Femei din Moldova „Iniţiativa Civică".

Nu lipsesc *portretele feminine*: Frau Schmitt, o doamnă din Mannheim care, de ani buni, e cunoscută în Chişinău şi în numeroase sate din jur pentru actele sale de caritate; Tatiana Popa, artist popular care conduce un atelier de meşteşugărit pentru tinerele femei din satul Palanca (Călăraşi). Modul în care aceste femei de o deosebită vitalitate au ales să-şi trăiască viaţa este prezentat ca o alternativă la inerţia care paralizează, în general, societatea.

Revista conţine şi o serie de interviuri interesante, cu Mariana Petreşel (preşedinta Organizaţiei „Salvaţi Copiii", despre casa de copii „Aşchiuţă", şi cu Ladislav Oravec, un tînăr feminist de 24 de ani, membru al organizaţiei nonguvernamentale „Fenestra" din oraşul Kosice (Slovacia), ce urmăreşte sprijinirea femeilor violentate. Un alt interviu, care se înscrie în categoria semnalării de evenimente culturale, îi prezintă pe actorii Valeriu Popescu şi Olga Tudorache, care au jucat în **Regina Mamă** (regia: Gelu Colceag) la Chişinău în cadrul Bienalei Teatrului „Eugene Ionesco".

Dificultăţile întîmpinate de gemenii identici, problemele materiale cu care se confruntă persoanele care au nevoie de tratament psihiatric (şi nu şi-l pot permite), salariile mici care împing numeroşi tineri şi tinere să părăsească ţara, rupîndu-se astfel familii etc. sînt alte subiecte abordate în paginile revistei. Varietatea subiectelor, seriozitatea abordării, calitatea prezentării sînt constante care definesc paginile revistei **Zece plus**, condusă de Maria Saharneanu. Dintre semnatarele celor mai interesante interviuri şi articole, le amintim pe Viorica Cucereanu, Emilia Gheţu, Sanda Ţăruş, Larisa Ungureanu, Varvara Buzilă, Liuba Catrinici, Lidia Bobână. Editorialul, un *portret feminin*, este semnat de Maria Saharneanu. (**Cristina IONICĂ**)

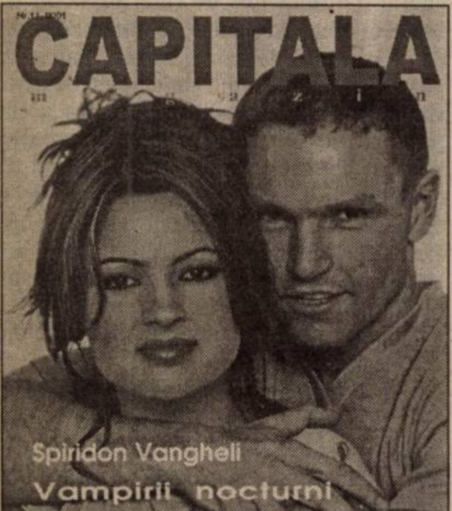

derea" hruşciovistă în societatea basarabeană, dar şi despre genealogia şi aventurile boierilor basarabeni (Iurie Colesnic, **Testamentul sîngeros**), comentarii acide despre evenimentele recente din Basarabia; un reportaj de Iulia Ciubotaru despre ţînţari şi malarie în Chişinău; rubrici de modă şi materiale „mondene", între care unul despre posturile comerciale de radio din capitala basarabeană, informaţii edilitare, editoriale şi... culinare, un interviu realizat de Cristina Chiriac cu Karin Zickerick, soţia ambasadorului Germaniei în Republica Moldova, plăcute însemnări de călătorie (Grecia, Spania) şi multe reclame.

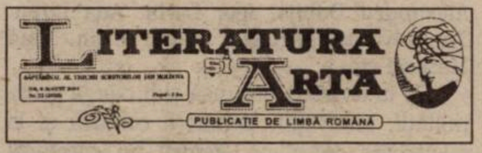

Literatura şi arta, publicaţie de limbă română din Chişinău şi săptămînal al Uniunii Scriitorilor din Moldova, a fost şi rămîne un trist portdrapel al naţionalismului şi tradiţionalismului păşunist basarabean. Un naţionalism aflat, fireşte, în strînsă alianţă cu cel de dincoace de Prut şi cu ai săi corifei: C.V. Tudor, Adrian Păunescu, Gh. Funar, Ion Coja & Co. Pe prima pagină a numărului 32 din acest an (9 august 2001) se răsfaţă două articole de entuziastă întîmpinare a revistei **Flacăra lui Adrian Păunescu**: unul redacţional, altul semnat de poetul Nicolae Dabija. Primul text, un panegiric duios la adresa „bardului de la Bîrca" şi a pretinselor sale isprăvi eroico-cenacliere de pe vremea protectorului său, Nicolae Ceauşescu, conţine cîteva mostre de umor involuntar. Astfel, „printre autorii acestui număr, care e o pîrtie ce ia fiinţă o dată cu înaintarea", alături de Marius Tucă şi Dinu Săraru mai „colaborează şi Petre Pandrea". Nimic de zis: nu de mult, în paginile unei reviste provinciale de prin Ardeal, „colabora" şi Emil Cioran. Pe lîngă tot felul de encomioane despre Cenaclul Flacăra (altfel, de înţeles pînă la un punct), Nicolae Dabija tună şi fulgeră împotriva „elitiştilor" bucureşteni care „fac jocul deznaţionalizatorilor", amestecînd, aiurea, pretinsele „antiromânisme" ale lui H.R. Patapievici şi Al. Paleologu (!) cu inevitabilul „caz Eminescu" din **Dilema**. Şi cînd te gîndeşti că Al. Paleologu colaborează la **Flacăra lui Adrian Păunescu**... Amuzant e că N. Dabija se leagănă în iluzia că toţi vechii (şi, uneori, prestigioşii) colaboratori ai revistei de pînă în 1989 vor reveni, pînă la urmă, alături de fratele Adrian, pentru a duce **Flacăra** păunesciană pe cele mai înalte culmi... Poate, o dată cu revenirea la putere a lui N. Ceauşescu. Alături, Spiridon Vangheli elogiază invidios naţionalismul austriac, deplîngînd „bicisnicia" celui românesc... În pagina 3 sînt prezentate lucrările unui simpozion negaţionist despre Holocaustul evreilor români, la ale cărui lucrări au participat tot soiul de organizaţii naţionalist-şovine: Fundaţia Mareşal Ion Antonescu, Liga pentru Combaterea Antiromânismului, Vatra Românească... Cît de puţin antisemiţi sînt toţi aceşti „corifei" ai românismului cu damf naţional-comunist, militarist şi fascistoid reiese din această gafă plină de expresivitate involuntară a lui Nicolae Lupan: „De altfel, naţionalismul românesc nu a fost şi nu este antipod al antisemitismului, cum vor unii să ni-l bage pe gît şi din 1989 încoace". Într-adevăr, nu este un antipod. E chiar antisemitism. Întregul text al naţionalistului basarabean dizertează, aberant, despre „românismul nostru bimilenar" (mai nou, unii protocronişti vorbesc şi despre românismul multimilenar al culturilor Gumelniţa şi Cucuteni...). Tot încercînd să arate că România e o „victimă a expansionismului rusesc europenizat", Lupan ajunge la elogierea unor „mari figuri ale românismului": C.V. Tudor, Irina Loghin, Mitzura Arghezi... Citind **Literatura şi arta** ai senzaţia că parcurgi un supliment basarabean, mai „bicisnic", al revistei **România Mare**, altoit, eventual, cu **Literatorul**.

O măsură anacronică

Paul CORNEA

Se pare că Ministerul Învăţămîntului a luat decizia de a restrînge la trei numărul manualelor alternative pentru fiecare disciplină de liceu. Spun „se pare", fiindcă nu există în această privinţă un ordin explicit, măsura fiind adoptată indirect, prin amputarea listei aprobate de comisia de specialişti însărcinată de minister cu expertizarea manualelor.

Dacă ceea ce afirm e conform, atunci trebuie, în primul rînd, deplînsă procedura. Trucul de a nu comunica deschis o hotărîre, punînd-o totuşi în aplicare pe căi ocolite, e ieftin şi lipsit de demnitate. El discreditează autoritatea ministerului, care-şi încalcă obligaţia transparenţei, şi încearcă eludarea unei răspunderi pe care, totuşi, o poartă în mod necondiţionat. În acelaşi timp, prin ambiguitatea voită, se pune în afara unei relaţii corecte cu cetăţenii.

În al doilea rînd, e inadmisibilă schimbarea pe parcurs a regulii de joc. Comisia de experţi avea sarcina de a aproba toate manualele care îndeplinesc condiţiile minimal necesare cerute de programă. Schimbarea acestui obiectiv pe drum falsifică rezultatele finale. Pe de altă parte, creează mari greutăţi editurilor care şi-au preparat imprimarea manualelor, întrucît ele au reţinut spaţii grafice, au consimţit deja la o serie de cheltuieli, şi-au făcut o anumită planificare etc.

În al treilea rînd, reducerea la trei manuale alternative din mai multe acceptate introduce o cenzură a funcţionarilor faţă de activitatea experţilor. Lucrul acesta e nu doar inadmisibil în fond, ci şi, în mod clar, ilegal: în adevăr, dacă autorul unui manual aprobat de comisie, dar exclus de funcţionari, ar da în judecată ministerul, el ar avea toate şansele să cîştige procesul, dată fiind schimbarea pe parcurs a criteriilor de opţiune. În ipoteza că hotărîrea luată va fi menţinută, există şi alte riscuri, lesne de imaginat. Presiunile, încercările de intimidare şi corupţie se vor multiplica la nivelul experţilor. Munca lor va deveni, fără voie şi în pofida celor mai bune intenţii, suspectabilă: una e să stabileşti ce manuale îndeplinesc minimal standardele impuse şi cu totul altceva să alegi trei titluri din mai multe valabile.

În al patrulea rînd, e firesc să ne întrebăm: care ar fi rostul reducerii manualelor alternative? Motivul pe care l-am auzit invocat mi se pare ridicul: o serie de profesori s-ar fi plîns că le vine greu să aleagă între mai multe oferte. Să fie oare profesorimea noastră, în majoritatea ei, atît de ineptă şi de inaptă încît să nu se poată pronunţa asupra principalelor instrumente de lucru cu care operează? Dacă ea dispune de competenţa de a hotărî asupra unui manual din trei, de ce n-ar putea alege şi unul din şase sau zece? Argumentul utilizat e nu numai jignitor, e şi infantil: el presupune că opinia publică poate înghiţi orice gogoaşă livrată de autorităţi.

În fine, un ultim punct. Dat fiind că manualele alternative nu sînt finanţate din bani publici, n-are nici un rost să le restrîngem arbitrar numărul (şi, la urma urmei, de ce ne-am limita la trei manuale şi nu la două?). În orice caz şi în mod necesar manualele se vor selecta prin jocul concurenţei: cele care nu vor găsi audienţă vor dispărea de la sine, întrucît nici o editură nu va tipări în pagubă. Şi atunci care ar fi interesul de a forţa lucrurile? De ce să restricţionăm din start iniţiativele şi proiectele? În loc să stimulăm creativitatea profesorilor-autori şi să urmărim reacţia beneficiarilor, elevi şi părinţi, la varietatea mijloacelor de concretizare a programei, ne grăbim să limităm şi să interzicem! Ne e dor de monoglosia şi cenzura „epocii de aur"?

Vreau să sper – fiindcă, deocamdată, uşa pare a fi rămas întredeschisă – că măsura restrictivă, adoptată cu jumătate de glas, va fi retrasă. Ar fi spre sporirea prestigiului conducerii actuale a Ministerului Învăţămîntului. Ea trebuie să fie conştientă de faptul că problema manualelor alternative depăşeşte sfera politicii de partid, e o problemă a practicii democratice, ţinînd de orientările pluraliste şi europene ale statului nostru.

Studiu de caz... banal

Doru MAREŞ

Anunţam acum două săptămîni demiterea liderului teatrului numărul unu (cel puţin conform topurilor din ultimii trei ani) din România, Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Cazul proaspătului „debarcat", actorul Corneliu Dan Borcia, intră într-o serie a stupidităţii care, de prin 1993 încoace, ameninţă să nu se mai încheie. Din aceeaşi zonă a jalnicelor mici pasiuni locale şi a aberaţiei sistemice naţionale fac parte şi provocarea demisiei lui Andrei Şerban de la direcţia Naţionalului bucureştean, şi demiterea lui Adrian Lupu de la conducerea Teatrului din Galaţi, şi plecarea lui Vlad Rădescu de la Naţionalul tîrgmureşean şi mai noua sa suspendare de la „Nottara", şi plecarea lui Şerban Foarţă de la Naţionalul timişorean ori a lui Mihai Ursachi de la cel ieşean, şi demiterea lui Alexandru Dabija de la „Odeon". Am notat doar momentele „celebre" dintr-o serie care, politic dar şi administrativ, responsabilizează toate guvernele şi toate elementele de putere din ultimii unsprezece ani. Dar care nu-i absolvă de responsabilitate în primul rînd pe actorii instituţiilor teatrale în cauză, mai interesaţi de lefuri şi aplauze decît de calitatea suportului moral şi profesional. În asemenea condiţii, lucrurile par mult mai grave şi mai fără ieşire, nefiind vorba de manifestări izolate ale exacerbării unei situaţii de putere, ci de lipsă de solidaritate în interiorul unui întreg segment cultural şi de intrare în rezonanţă necontrolată cu starea generală de haloimăs legislativ, decizional, comportamental. Astfel încît întîmplarea cu statut de malformaţie obligînd la chirurgie rapidă capătă, din păcate, rangul faptului banal, posibil oricînd şi oriunde.

Oficial vorbind, primul defect este acela al relaţiei instituţie teatrală-organ patronal/finanţator. Pe Borcia l-a demis Consiliul Judeţean Neamţ. Alţii au fost la discreţia Consiliior locale sau a Ministerului Culturii. Cum se vede, bruma de teatre particulare nu a fost atinsă, pînă una alta, semn că, poate, abia companiile particulare vor putea contrazice, eventual corecta, regula aberaţiei. Lui C.D. Borcia i se reproşează, de pildă, că pentru telefoanele obligatorii realizării Festivalului Internaţional de Teatru a cheltuit vreo douăsprezece milioane de lei. Lasă că asta înseamnă că directorul a făcut economie, dar, aduceţi-vă aminte, tot ceva de genul acesta i se reproşa, printre altele, şi lui Andrei Şerban. Ca şi altora, fostului director de la Piatra Neamţ i s-a reproşat politica repertorială: „spectacole de calitate îndoielnică, unele încurajînd vulgaritatea". La premiera spectacolului lui Hausvater **...au pus cătuşe florilor...**, Agatha Nicolau, actriţă de mîna a doua dar parlamentar PDSR, cerea din aceleaşi motive interzicerea reprezentaţiilor, dînd semnalul viitoarei demiteri a lui Dabija de la „Odeon". Ce mai contează că noianul de cronici pozitive, de premii, precum şi eficienţa comunicării cu spectatorii au fost demne de invidiat? Dacă nu cumva „calitatea îndoielnică" a spectacolelor a purtat, la Piatra Neamţ, semnăturile lui Vlad Mugur, Mihai Măniuţiu, Alexandru Dabija, Igor Larin, Ada Lupu, Theodora Herghelegiu, Radu Afrim, Vlad Massaci etc.

De la aberaţia ascunsă sub morga generalităţii, motivaţiile demiterii coboară şi la mistificare grosolană. Pentru un spectacol jucat cu spectatorii în scenă, avînd posibilitatea de a primi circa o sută de spectatori, fostul director e acuzat că nu a acoperit cele 335 de locuri ale sălii, ci doar... 106. Ordonatorul principal de credit se plînge de anonimele ori de plîngerile semnate împotriva directorului, dintre care „una este colectivă, ea emanînd de la 13 salariaţi". Ce vă spune „emanînd"-ul ăsta? Dar cifra care priveşte mai puţin de 20% dintre angajaţi, luaţi la grămadă, „actori şi muncitori"? Dar „muncitori" nu vă sugerează nimic? Limba de lemn nu poate locui decît într-o cavitate bucală îndelung antrenată în consumul produselor de extracţie bolşevică. La Neamţ, limba cu pricina, prin unanimitatea semnării deciziei de demitere, uneşte-n cuget şi-n nesimţiri întreg spectrul politic local. Simptomatic, aş zice.

Cine sînt cei care acceptă unanimitar? Un anume Bunghez, fost director al teatrului între 1980 şi 1986 (spre a pregăti interimatul lui C. Nicoară, fost director al teatrului între 1986 şi 1989). Hazliu, nu-i aşa? Apoi un profesor de sport (dacă nu mă înşel, şef al Inspectoratului Şcolar Neamţ), C. Sandu. Jenant, şi un scriitor pe care probabile frustrări şi mai vechi intenţii directoriale l-au adus la masa unanimităţii: Livescu. Cine pune apostila validantă: R.C. Bobeanu, agronom, dar preşedinte al Consiliului Judeţean Neamţ şi lider zonal PDSR. Culmea, în ciuda proaspetelor laude aduse teatrului de către chiar *boss*-ul său absolut, Iliescu. Greu să trăieşti într-un Neamţ fără nemţi... Oamenii s-au apucat de treabă pe 26 iulie, iar pe 3 august – gata hotărîrea. Fără chemarea lui C.D. Borcia spre a-şi putea susţine cauza şi profitînd de vacanţa care, dincolo de cei treisprezece nemulţumiţi, ar fi putut (nădăjduiesc) să creeze un alt tip de „situaţie tensionată", inconvenabilă unanimităţii judeţene de vîrf.

Iritaţi de criticile din presă şi de protestul UNITER, unanimitarii se plîng de amestec în treburile interne nemţene, într-o glorioasă tradiţie de pe la Dej şi Ceauşescu încoace. Să fie liniştiţi, cît vom mai putea beneficia de libertatea cuvîntului, ne vom ocupa cu lupa de numitele „interne", dacă Internele dumnealor nu vor echimoza externele noastre.

Nenorocirea este însă că acest caz, pe care l-am prezentat succint mai sus, nu e o excepţie corijabilă, ci parte a unui întreg enorm, cu anatomie de caracatiţă. Un fapt banal în această Românie. Şi tocmai de aceea de o gravitate deosebită. Sigur, patronatul poate dispune de banii săi cum crede de cuviinţă. În relaţie cu instituţia artistică, acelaşi patronat, în general, manifestă o completă lipsă de educaţie. De aici şi caracterul discreţionar al unor asemenea operaţii. Nici cu sponsorii sau rarii mecena nu stăm mai bine. Forul oficial, Ministerul Culturii, pare a se situa în aceeaşi linie, chiar dacă, de cele mai multe ori, şi-a luat ca acoperire lipsa de încărcare cu putere, ca urmare a inexistenţei unei legislaţii adecvate.

ONG-urile, dintre care UNITER-ul e cel mai cunoscut, semnează şi ele, în general, reacţii de salon. Singura reacţie serioasă a fost manifestaţia oamenilor de teatru desfăşurată în Capitală, dar de atunci au trecut ani. Pînă acum nu am auzit de reacţii ale spectatorilor, aşa-numitul „Măria Sa publicul". Halal monarhie, penibil stil denominatoriu de a aduce lumea în sală! Asociaţiile pentru drepturile omului plîng doar după criminalii din penitenciare. Cît despre creatorul de teatru, verticalitatea pare a răsări sporadic, din oameni foarte tineri, a căror coloană vertebrală sper să reziste presiunilor. Să nădăjduim că demnitatea poate fi epidemică. Dacă nu, tot cu plecăciunea epidermică o vom duce, că tot bucuroşi le ducem noi pe toate...

---

replică

În **Observatorul cultural** nr. 77 a apărut o notă cu titlul **Gabriel Andreescu atacă din nou**, referitoare la un articol publicat de mine în **Ziua**, **Care este miza procesului lui Andrei Pleşu?**. Nu pun în discuţie opiniile sau simpatiile autorului. Mă simt însă obligat să corectez două greşeli de informaţie:

1. Textul meu nu contesta în nici un caz dreptul incriminării calomniilor şi deschiderea unor procese în acest sens. Ar fi absurd. Fireşte că Pleşu are oricînd dreptul să facă apel la instituţiile justiţiei. Nu am făcut decît să evaluez semnificaţiile etice şi practice ale deciziei lui Pleşu de a continua procesul său.

2. Esenţa acuzaţiilor mele la adresa lui Pleşu era următoarea: am motive să cred că, datorită dosarului său, Pleşu este şantajabil, iar asta a devenit o problemă de interes public. Autorul notei din **Observatorul cultural** susţine în faţa cititorilor că nu există nici o probă în acest sens. Neadevărat. O dovadă este declaraţia dată la Securitate de către Andrei Pleşu în 1982 – recunoscută pînă la urmă de A.P. –, în care foloseşte cuvinte acuzatoare la adresa iniţiatorilor meditaţiei transcendentale, constituind o invitaţie implicită la represiune. Iată o probă *vie* a şantajabilităţii sale. Mai mult: în conformitate cu art. 5(3) al Legii 187/1999, declaraţia din 1982 îl trece pe Andrei Pleşu în categoria colaboratorilor Securităţii.

Gabriel ANDREESCU

Nota redacţiei

Consecvenţa cu care G.An. foloseşte orice prilej pentru a-şi continua atacurile umorale la adresa lui Andrei Pleşu, recurgînd chiar şi la lectura incorectă a unui comentariu redacţional sau – şi mai grav – a unui text de lege, reflectă, credem, incapacitatea de a-şi recunoaşte propriile erori. Cum nu toată lumea cunoaşte conţinutul art. 5, alineat 3 din Legea 187/1999 invocată cu atîta siguranţă de sine de Gabriel Andreescu ca argument absolut al includerii lui Andrei Pleşu în categoria colaboratorilor Securităţii, vom reproduce textul cu pricina:

Art. 5 (3): „Este colaborator al organelor de Securitate ca poliţie politică, în sensul prezentei legi, persoana care: (a) a fost retribuită sau recompensată în alt mod pentru activitatea desfăşurată în această calitate; (b) a fost deţinător de locuinţă conspirativă sau de casă de întîlnire; (c) a fost rezident al Securităţii, în sensul prezentei legi; (d) orice altă persoană care a dat informaţii Securităţii, prin care s-a adus atingere, nemijlocit sau prin alte organe, drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului. Informaţiile cuprinse în declaraţiile date în timpul anchetei de către persoana reţinută sau arestată pentru motive politice privind cauza pentru care a fost cercetată, judecată şi condamnată nu fac obiectul acestei prevederi" *(s.n.* **Obs. cult.**).

Textul de lege e atît de clar, încît numai orbirea sau reaua-voinţă îl pot interpreta greşit. Conform logicii lui G.An., orice persoană anchetată de Securitate şi obligată să semneze o declaraţie în timpul anchetei devine, automat, colaborator al Securităţii... Curioasă „logică", în virtutea căreia s-ar şterge orice diferenţă între victime şi călăi! E dreptul dlui Andreescu, desigur, să îl prefere pe Sorin Roşca Stănescu lui Andrei Pleşu. Nici chiar în materie de etică gusturile nu se discută, nu-i aşa?! Dar principiile?

Despre „replicile“ lui Cassian Maria Spiridon...

NICHITA DANILOV

Din păcate, **Replica** lui Cassian Maria îmi aminteşte de reacţia lui Ceauşescu faţă de evenimentele de la Timişoara, de celebrele fraze în legătură cu „agenturile străine“, „elemente destabilizatoare“, „manipulări“ etc. etc. Îmi pare rău că un luptător pentru cauza Revoluţiei din decembrie '89 apelează la strategii de esenţă ceauşistă. Mai lipsea ceva de genul măririi retribuţiei cu 50 de lei sau promisiuni de angajare pentru ca scena balconului să fie reprodusă în miniatură.

Numai un om care simte că-i fuge pămîntul de sub picioare se poate hazarda să afirme că: „Principiul care îl mînă pe Nichita Danilov este destul de transparent: poate să piară lumea, numai subsemnatul [adică Cassian Maria Spiridon, *n.n.*] să nu mai fie redactor-şef la **Convorbiri literare**“. Probabil doar un orgoliu exacerbat îl poate face pe dl Cassian Maria să creadă că mă interesează într-un asemenea hal persoana sa.

Ţinînd cont că în replica lui Cassian Maria apar şi revista **Kitej-grad**, şi ruşii lipoveni, nu cred că sînt departe de adevăr în legătură cu „agenturile“ şi „manipularea“. Tot ce vehiculează domnia sa în textul publicat săptămîna trecută în **Observatorul Cultural** are drept scop discreditarea mea în faţa opiniei publice şi, mai ales, în faţa semnatarilor **Declaraţiei** şi bagatelizarea acţiunii de protest.

De asemeni, citindu-i răspunsul, mi-am adus aminte de textul lui Liviu Antonesei în care semnala faptul că, în revista **Convorbiri literare**, dl Spiridon încurajează apariţia unor texte care vehiculează ideologia de dreapta. Prin urmare, nu mă miră că face aluzie la revista **Kitej-grad**...

Îi recomand dlui Maria Spiridon să se aplece cu atenţie asupra textelor semnatarilor, să se documenteze înainte să se lanseze în polemică şi să nu toarne, cînd nu e cazul, gaz, ca să nu zic altceva, pe foc. Că iese pălălaie.

În altă ordine de idei, ţin să-i atrag atenţia că majoritatea informaţiilor vehiculate în articolul său sînt totalmente eronate. Prin urmare, mă simt nevoit să fac încă o dată cîteva corecţii:

1. Nu în calitate de „angajat“ al Ateneului „Tătăraşi“ (instituţie a Primăriei Iaşi, a cărei clădire „se află în construcţie“) mă adresez domniei sale, ci în calitate de membru al US.

2. Nu sînt angajatul Ateneului „Tătăraşi“. Această instituţie, deocamdată, nu există; nu sînt *director*, cum vehiculează în **Convorbiri literare**, ci *referent* al unei alte instituţii.

3. Repet încă o dată: personal nu am depus volumul meu de versuri **Suflete la Second Hand** pentru concursul organizat de US. Dacă a fost prezent pe masa juriului, nu mi se datorează mie.

4. Prin urmare, nu m-am interesat nici de punctajul obţinut. Văd că dl Maria Spiridon s-a interesat. Bravo lui! Fiind în Comitetul Director, are şi acces la informaţii. Noi, nu.

5. Dacă ar fi citit replica mea şi declaraţia mea din **Cotidianul**, ar fi observat că nu m-am legat de nominalizarea sa. Chestiunea a fost discutată în cadrul întîlnirii cu domnul Uricaru. E pentru a doua oară cînd i-o spun şi văd că nu înţelege.

6. Nu mă uimeşte faptul că, după cum afirmă în **Replica** sa dl Maria, anul trecut a fost „nominalizat, cu două cărţi, la secţiunile eseu şi poezie“. Mă mir că n-a fost nominalizat la *toate* secţiunile, inclusiv „literatură pentru copii“. Anul acesta, cartea sa a fost „desfiinţată“ de **România literară**, ce-i drept. Totuşi a fost nominalizată.

7. Nu mă mir nici de faptul că pomeneşte, tam-nesam, de Premiul Soros „de cinci mii de dolari“ [a fost în lei, să stea liniştit, *n.n.*] pe care l-am primit în 1995. Ar fi vrut să-l primească el? Îi trebuiau cumva banii pentru procesul legat de editarea ilegală a scrierilor lui Petre Ţuţea? Mărturisesc că din banii cîştigaţi de pe urma Premiului Soros mi-a rămas un agregat cam ruginit. I-l voi putea dona, în caz de nevoie.

8. Nu am folosit termenul de „gaşcă“ pentru gruparea de la Durău. Ci am folosit, a se vedea în **Cotidianul** din data de 1 august 2001, expresiile „grupare“ şi „grup“. Termenul de „gaşcă“ îi aparţine în exclusivitate lui Cassian Maria.

9. Însăşi persoana dlui Cassian i-a „oprit“ pe majoritatea criticilor nominalizaţi (Al. Călinescu, Al. Andriescu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop, Ioan Constantinescu etc.) să colaboreze la **Convorbiri...**.

10. În legătură cu postul de la revista **Kitej-grad**: l-am obţinut după patru luni de şomaj. A fost singurul post care mi s-a oferit la acea dată, la propunerea Comunităţii. L-am acceptat. Ar fi dorit cumva dl Cassian să fiu şi acum şomer? Şi, în fond şi la urma urmei, ce-l interesează pe Cassian Maria Spiridon „bucătăria“ Comunităţii ruşilor lipoveni? E membru al acestei Comunităţi? Are vreo legătură cumva cu revista **Convorbiri literare**, cu Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor?

12. La „preluarea revistei“ nu i-am „scos“ din redacţie pe Leonte Ivanov şi pe Emil Iordache, cum afirmă, în neştiinţă de cauză, dl Spiridon, ci dimpotrivă, i-am rugat să facă parte, în continuare, din colectivul redacţional.

13. Nu l-am atacat „incalificabil în media“ (?) sub centură pe dl Maria. Tonul meu, dacă mi-ar fi citit replicile, a fost civilizat. Poate invers. În toate intervenţiile sale a folosit un ton cam suburban... Ar fi bine să-şi recitească declaraţiile.

14. N-am „orchestrat“ cazul. Din păcate, nu sînt dirijor şi nici cei 35 de semnatari, instrumentişti, ci scriitori cu personalitate bine conturată.

15. În legătură cu discuţiile privind angajarea soţiei (?). Am avut cu totul altfel de discuţii cu Cassian Maria Spiridon pe care, dacă le-aş vehicula în presă, l-ar pune într-o situaţie delicată vizavi de redacţie. Neavînd însă martori, prefer să păstrez discreţia.

16. Referitor la acuzaţia că „aş fi umblat“ să intru în partid în „zilele premergătoare Revoluţiei din 1989“. Pînă acum a fost folosit termenul: „în momentul cînd eram în puşcărie“. Probabil în perioada 14-22 decembrie '89, căci atunci era dl C.M. Spiridon în puşcărie, nu? Cassian „ameninţă“ şi cu martori cu „funcţii în partid“. Aş vrea să-i cunosc şi eu. Nu tot ce zboară se mănîncă. Înainte de a fi atît de sigur pe „martori“, dl Spiridon trebuie să cunoască faptele. Şi acestea sînt următoarele: de pe 14 pînă pe 17 am lipsit din Iaşi, fiind plecat în delegaţie la Bucureşti. Şi am dovezi scrise. De pe 17 pînă pe 22 ar fi trebuit să fiu nebun să fac un astfel demers. Probabil şi Comitetul judeţean de partid era preocupat, la acea oră, de cu totul altceva decît să mă facă pe mine membru de partid. Ca să fi fost făcut membru de partid, trebuia să îndeplineşti o cerinţă esenţială: să fi fost utecist. Or, eu nu am fost niciodată membru al acestei organizaţii. Tot din motive xenofobe, aceasta *à propos* de **Kitej-grad**, de numele căruia face uz „concitadinul“ Cassian... În plus, pe 10 decembrie am aderat la **Protestul** semnat de Mircea Dinescu, la iniţiativa poetului Liviu Antonesei, cu care am ţinut contact permanent în perioada sechestrării sale la domiciliu. Probabil că mă aflam şi eu sub supraveghere. Gărzile care patrulau pe străzi vizitau Casa Topîrceanu, unde lucram ca muzeograf. Apoi, o altă cerinţă trebuia îndeplinită: un dosar curat. Eu nu aveam un dosar „curat“. În urma publicării unor poezii în revista studenţească **Dialog** şi în **Opinia**, citite şi la „Europa Liberă“, a fost trimisă o echipă specială de la Bucureşti, care le-a analizat punct cu punct, calificîndu-le drept „subversive“. Aceste poezii au fost date drept exemplu negativ timp de cîţiva ani în taberele de creaţie studenţeşti. Avea nevoie oare partidul de membri citaţi la „Europa Liberă“? N-am făcut caz de aceste lucruri şi nici n-aş fi deschis discuţia, dacă nu aş fi fost nevoit să lămuresc situaţia. Nefiind membru, a trebuit să mă mulţumesc cu o jumătate de normă de corector la **Convorbiri literare** (cealaltă era ocupată de poetul Emil Brumaru). Personal nu l-am întrebat pe dl Maria Spiridon cînd a fost primit în PCR, ce funcţii a îndeplinit (din cîte se spune, a fost secretar BOB la Institutul de Cercetări CCSITUMP), nici unde, nici cînd s-a lepădat de legitimaţia de membru, pentru că nu mă interesează toate aceste amănunte. Sînt chestiuni care-l privesc personal. Din punctul meu de vedere, calitatea de membru PCR sau chiar de secretar BOB nu exclude participarea la Revoluţie, la care au luat parte, cum se ştie, şi mulţi colaboratori, informatori şi securişti. Nu fac nici o aluzie la nimeni. Nu l-am întrebat pe dl Maria Spiridon în ce relaţie se află cu iniţiatorii mişcării de pe 14 decembrie, deşi au mai fost şi alţii implicaţi, nici cine a pregătit-o, de fapt; pe de altă parte, mă uimeşte siguranţa cu care face declaraţii despre ceea ce aş fi făcut eu în perioada cînd se afla la puşcărie şi în zilele premergătoare Revoluţiei. De unde ştie el cu atîta precizie ce făceam eu acum 11 ani, cînd el nu ştie nici măcar unde lucrez în prezent? După cîte s-a văzut, face numai confuzii.

17. Ce legătură au toate acestea cu **Declaraţia** şi **Convorbirile...**? Calitatea de revoluţionar a lui Cassian Maria îi conferă drepturi prevăzute de lege, de care ştiu că acesta a beneficiat în perioada de tranziţie. Nu-i conferă însă şi dreptul „moral“ de a ocupa postul de redactor-şef al revistei **Convorbiri literare**. Revoluţionar a fost şi Dan Iosif şi nu a avut astfel de pretenţii, deşi, cum să spun, avea şi el merite destule.

Din păcate, şi finalul **Replicii** îmi aduce aminte de Ceauşescu. Acesta nu vroia să dea socoteală decît în faţa Marii Adunări Naţionale. Cassian Maria afirmă că nu va mai răspunde la ieşirile mele „agresive“ (?), „comparabile cu ale gherilelor sandiniste“, din lipsă de timp. Trec peste calificativele aruncate cu furca în pagină şi îl voi întreba pe acesta (întrebarea e adresată şi domnului Eugen Uricaru, şi membrilor Consiliului US):

– E normal ca redacţia revistei **Convorbiri literare** să-şi desfăşoare activitatea în sediul Editurii Timpul, al cărei patron este dl Spiridon?

– Care este persoana care s-a ocupat de contabilitatea revistei **Convorbiri literare**? Unde îşi are, de fapt, locul stabil de muncă?

– Este normal ca directorul unei edituri şi societăţi particulare să deţină semnătură în bancă pentru gestionarea **Convorbirilor literare**?

– Cîte închirieri de spaţiu din incinta Casei cu Absidă a intermediat dl Spiridon, la ce preţ, la ce dată şi cum au fost cheltuiţi banii obţinuţi?

– E firesc ca directorul unei edituri particulare să fie, în acelaşi timp, şi coordonatorul Editurii Convorbiri literare? Nu e cumva vorba de o concurenţă neloială? În cazul cînd are două oferte, cum va dirija cărţile, care dintre edituri va avea prioritate în achiziţionarea unui manuscris rentabil şi valoros, Convorbirile sau Timpul?

– Aproximativ aceeaşi întrebare este valabilă şi pentru revistă. După cum se ştie, dl Spiridon este şi directorul propriei sale reviste, **Poezia**. Oare slaba sa prestaţie la conducerea revistei **Convorbiri literare** se poate explica în acest fel?

– Fiind în Comitetul Director, organul de decizie al US, în cazul în care ar fi analizată activitatea sa la revista **Convorbiri literare** şi la editura cu acelaşi nume, pe cine va trage la răspundere? Dacă Maria Cassian l-ar găsi vinovat pentru „ineficienţă“ pe însuşi Cassian Maria Spiridon? Din cîte am văzut, pînă în prezent nu şi-a făcut *mea culpa*. Ceva, aici, după opinia mea, nu funcţionează cum trebuie.

– Ce se întîmplă cu dotarea tehnică a revistei? Am înţeles că a fost achiziţionată aparatură pentru **Convorbiri...**. Unde se află? La sediul Asociaţiei sau în altă parte?

– Cîţi salariaţi ai Editurii Timpul prestează servicii şi la **Convorbiri literare**?

– Cum justifică dl Spiridon organizarea Festivalului **Zilele *Convorbiri literare***, festival la care o mare parte din scriitorii ieşeni nu au participat?

Acestea ar fi cîteva dintre întrebările la care ar trebui să răspundă dl Spiridon înainte de a face declaraţii inflamante în presă referitoare la manipulări etc. În ceea ce mă priveşte, îmi menţin punctul de vedere, alăturîndu-mă şi celorlalţi – acela că demisia lui Cassian Maria Spiridon de la conducerea **Convorbirilor literare** ar detensiona situaţia şi ar putea constitui o bază de plecare reală în negocierile care au loc între semnatarii **Declaraţiei** şi preşedintele Uniunii Scriitorilor. Din nefericire, Cassian Maria Spiridon nu dă semne că ar dori să contribuie la rezolvarea paşnică a conflictului. Ci, dimpotrivă, prin replicile sale, toarnă, cum se spune, gaz pe foc. În plus, atenţionez că dl Cassian Maria foloseşte revista Uniunii Scriitorilor, pe care o conduce, drept instrument de dezinformare a publicului la adresa unor semnatari, membri ai US.

Sîntem curioşi ce decizie vor lua, în ceea ce-l priveşte, preşedintele Eugen Uricaru şi Consiliul Uniunii, care se va întruni în septembrie, după tot ceea ce s-a scris în presă în ultimii doi ani.

POLIROM
NOUTĂŢI
august 2001
Nádas Péter
Sfîrşitul unui roman de familie
Anthony Giddens
A Treia Cale
Sergio Donadoni (coord.)
Omul egiptean
În pregătire:
Jacques Le Rider Jurnale intime vieneze
D.H. Lawrence Amantul doamnei Chatterley
Reduceri de 30%
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda
Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Ce vrea să demonstreze Cassian Maria Spiridon?

CRISTINA CÎRSTEA

Un fapt ciudat se întîmplă în viaţa literară românească: orice sesizare s-ar face în presă, orice luare de atitudine ar deranja bunul mers al lucrurilor pe dos, se pare că (ce-i drept, cu mici excepţii) totul pare să rămînă neclintit într-un soi de nesimţire care mă duce cu gîndul la celebra zicală: „Cîinii latră, caravana trece“.

Sînt mai bine de cinci săptămîni de cînd la Iaşi, în urma nemulţumirilor provocate de activitatea din ultimii ani a Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, precum şi de prestaţia slabă a revistelor de cultură din zonă, o serie de scriitori, în număr de 36, unii dintre aceştia cu o reputaţie ce nu poate fi pusă la îndoială, au decis să semneze o **Declaraţie** care privea atît înfiinţarea unei noi filiale a US la Iaşi, cît şi a unei noi reviste de cultură. Deşi s-au semnalat proteste în presă, venite fie din partea criticilor de specialitate, fie de la poeţi, prozatori, eseişti de marcă ai vieţii literare ieşene, ele nu au clintit cu nimic, nici măcar pentru o clipă, orgoliul nemăsurat al unor persoane care, în loc să pună interesele culturii înainte de propriile lor interese, au trecut la bagatelizarea acestei **Declaraţii**, implicit, deci, a acţiunii protestatarilor.

O dovadă de lipsă totală de interes faţă de cererile celor 36 de scriitori, membri ai Uniunii Scriitorilor, o are, printre alţii, redactorul-şef al revistei **Convorbiri literare**.

Ce face, de fapt, domnul Cassian Maria Spiridon? În loc să încerce să găsească o modalitate de rezolvare a ceea ce presa numeşte „scandalul literar ieşean“, în loc să încerce să îndrepte lucrurile, dl Cassian Maria Spiridon ocupă nişte pagini de revistă pentru a-mi crea aura unui răzbunător ce strînge semnături, profitînd de „orgoliile şi, poate, naivitatea“ unor personalităţi doar pentru că, vezi Doamne, i-am cerut un favor şi dînsul a „refuzat“. Imaginaţia de care dă dovadă domnul Spiridon de la o vreme încoace mărturisesc sincer că mă depăşeşte. Dacă am ajuns să pot „manipula“ diabolic atîtea personalităţi literare, cum pretinde, pentru un motiv atît de mărunt, înseamnă că posed calităţi paranormale. Oare nu cumva eu am fost cea care, prin telepatie, i-am dictat reputatului critic Al. Călinescu să scrie, negru pe alb, că revista **Convorbiri literare** e „foarte proastă“? Oare nu cumva tot eu, din interese meschine, am strecurat, într-un mod diabolic, acele „perle“ literare publicate în ultimele şase luni în revista **Convorbiri literare**, citate (şi citite cu savoare!) de criticul Al. Călinescu în numărul trecut al **Observatorului...**? Să fi fost tot eu cea care, prin aceleaşi metode, i-am transmis lui Alexandru Muşina să scrie în revista **Vatra** că domnul Spiridon e un scriitor judeţean? Mai ştii... Mă mir că, posedînd asemenea calităţi, nu am reuşit să înving, de la bun început, cerbicia redactorului-şef al revistei **Convorbiri literare**, care s-a dovedit imun, şi să fiu angajată... Acum toată lumea ar fi fost mulţumită de prestaţia sa, toţi cei 35 de scriitori ar fi fost fericiţi, iar eu nu?, prin aceeaşi telepatie sau prin magie albă, le-aş fi sugerat tuturor că revista **Convorbiri...** e o revistă excelentă şi toţi ar fi scris la un mod ditirambic atît despre revista **Convorbiri...**, cît şi despre redactorul-şef, dl Spiridon. Ceva în genul deja celebrului articol al domnului Grigurcu, unde dl Spiridon mai că nu apare ca un salvator al naţiunii care oferă tuturor generozitate. Dacă ar fi să judec după afirmaţiile pe care domnul Spiridon le face la adresa mea, conform cărora aş fi „manipulat“ „orgoliile şi naivitatea“ unui grup de scriitori doar pentru a nu-l mai vedea pe acesta la conducerea **Convorbirilor...**, atunci aş putea să privesc şi din alt unghi articolul domnului Grigurcu care scrie la modul superlativ despre o revistă unde domnia sa e redactor. Spune domnul Spiridon cu o înţelepciune demnă de invidiat: „O revistă nu se face cu vedete (ocazionale sau nu!), ci cu truditori care se înhamă la lucru“. Ne punem şi noi întrebarea: oare cum o „trudi“ „înhămat la lucru“ un redactor care locuieşte în Franţa şi unul care locuieşte la Tg. Jiu? Oare din „truda“ asta o fi ieşit cumva şi materialul publicat în **Cotidianul** din 13.08.2001? Cît despre criteriile de muncă atît de serioase pretinse de domnul Spiridon, după ce citeşti articolul domnului Al. Călinescu din numărul trecut, îţi dai seama că nu folosesc la nimic...

Pentru a spulbera ideea „generozităţii“ pe care o afişează domnul Spiridon în **Replica** sa din numărul trecut al **Observatorului cultural**, de care pretinde că aş fi beneficiat din plin, doresc să aduc cîteva precizări, nu înainte de a-i sugera, la modul serios, domnului redactor-şef, Cassian Maria Spiridon, să fie mai atent ce declară, fiindcă nu tot ceea ce ne trece uneori prin cap este şi adevărat.

1. În cadrul redacţiei **Convorbiri literare** am îndeplinit funcţia de secretar, nu de corector, cum afirmă Cassian Maria Spiridon.

2. Titlul rubricii mele a fost **Convorbiri 2000**, nu **Generaţia 90**, cum afirmă domnul Spiridon în ultimul număr al **Convorbirilor literare**. Rubrica **Generaţia 90** am susţinut-o în 1999.

3. Cartea de muncă (pe care m-a „ajutat“ să mi-o fac, pentru „a-mi asigura salarizarea“ la MAE) nu a fost făcută de domnul Spiridon, cum pretinde, la rugămintea mea, ci a fost făcută de Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti, în anul 1990, mai precis de Casa de copii nr. 5 unde am funcţionat ca profesor-instructor.

4. Cartea mea de muncă „legală“ (există şi una ilegală?) pe care mi-a făcut-o domnul Spiridon pe cînd mă aflam „în febra plecării“ era, de fapt, *disponibilizarea* mea din post de către Societatea Nord-Est Distribution, societate cu care am avut o convenţie civilă în baza căreia mi se asigura salariul.

5. Domnul Spiridon nu putea face nici o „carte de muncă legală“ pentru a-mi asigura salarizarea, pentru simplul motiv că la MAE nu am fost salarizată, ci am plecat ca însoţitor. De cînd emite domnul Spiridon acte în baza cărora, la MAE, însoţitorii primesc salarii? Actul pe care l-a semnat era o fişă-tip de caracterizare care se întocmeşte la plecarea dintr-o instituţie. Altă dată să fie mai atent ce acte semnează.

6. Cît despre cartea mea de muncă, devenită, din păcate, subiect de presă şi de replică a domnului Spiridon, aceasta a rămas acasă, într-un sertar.

7. Nu i-am cerut niciodată un post de redactor domnului Spiridon, nici verbal, nici în scris, dintr-un motiv foarte clar. Aşa cum spune însuşi domnul Spiridon, la venirea mea în ţară, nu existau posturi vacante şi nici fonduri de salarizare. Prin urmare, cine ar fi „trudit“ pentru ridicola sumă de 18 000-25 000 de lei (bani de colaborare) la o revistă de proastă reputaţie printre scriitorii din generaţia mea (şi nu numai!), de unde îmi retrăsesem rubrica în urmă cu mai bine de jumătate de an? Cît despre discuţia despre care pomeneşte domnul Spiridon, ar fi mai bine să nu amintească...

Aşadar, ce insinuează domnul Spiridon? Că eu, Cristina Cîrstea, după ce am beneficiat de „generozitatea“ domniei sale, profitînd de „orgoliile sau, poate, naivitatea“ unor semnatari, am trecut la acte de răzbunare „orchestrînd“, alături de soţul meu, un întreg scenariu demn de o telenovelă într-un scop precis. Ca domnia sa să nu mai fie redactor-şef la **Convorbiri literare**... „Poate să piară şi lumea“, vorba lui. Măi să fie!

Tare mă tem că domnul Cassian Maria Spiridon, fiind în „febra trudei“ şi avînd o imaginaţie prosperă, nu a avut prea mult timp la dispoziţie să citească **Declaraţ** semnatarilor de la Iaşi. Dacă ar fi citit-o, poate că subiectul **Replicii** sale ar fi fost cu totul altul. Ar fi de dorit ca domnul Spiridon să nu mai emită „judecăţi de valoare“ care nu au nici în clin, nici în mînecă ceva comun cu situaţia creată la Iaşi şi să atingă fondul clar al problemei. În calitate de membru în Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor, ar trebui să găsească o modalitate decentă de abordare a chestiunii şi nu să fie preocupat nici de cartea mea de muncă, nici de presupusele „orchestraţii“ pe care le-aş face pentru că, totuşi, domnul Spiridon e reprezentantul unei instituţii de onoare, dar şi al celor 36 de scriitori semnatari nu chiar atît de „naivi“ cum îşi închipuie domnia sa... Decenţă, atitudine pe măsura funcţiei, şi să nu coboare discursul la nivel de capăt de piaţă unde, dacă îndrăzneşti să ai opinii, rişti să te trezeşti cu un cotor de varză în cap...

Prior Books

ARHITECTURĂ ŞI STIL
ÎN COLECŢIA

„ARCHITECTURE 3S“, 13 VOL
AUTOR: FRANK LLOYD WRIGHT,
EDITURA: PHAIDON, 2000
TEL./FAX.: 210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

infoMedia

Trustul de presă *Monitorul*, în pragul sciziunii. Una dintre cele mai puternice reţele de ziare locale din România, **Monitorul**, se află într-un impas. Sorin Ovidiu Vântu, proprietar al trustului de presă **Monitorul-Curentul**, i-a cedat omului de afaceri Mihai Iacob contractele pentru toate cele 18 cotidiane locale, plus cel pentru **Curentul**, în schimbul sumei aproximative de 360.000 $, banii reprezentînd contravaloarea chiriei pentru dreptul de a utiliza marca **Monitorul** timp de patru luni. De precizat că Mihai Iacob deţinea deja în franciză, prin firma Press Group, al cărei director general este Ion Cristoiu, cotidianele din Bucureşti, Bacău, Prahova şi Vâlcea. Încercarea lui Mihai Iacob de a renegocia franciza cu fiecare dintre cele 18 echipe administrative locale a eşuat din cauza condiţiilor inacceptabile propuse de noul proprietar care, în opinia lui Romulus Nicolae, fost redactor-şef la **Monitorul de Suceava**, „dorea să impună o politică editorială personală, bazată probabil pe urmărirea propriilor interese“. Rezultatul a fost apariţia la Suceava, Iaşi şi Vaslui a unor ziare noi, cu aceleaşi echipe redacţionale care scoteau **Monitoarele** respective, cu aceeaşi înfăţişare grafică, dar cu nume schimbate: **Obiectiv** la Suceava, **Info Monitoare** la Iaşi şi Vaslui. Soluţia *in extremis* utilizată de Mihai Iacob a fost de a scoate pe piaţă, în aceste judeţe, trei „**Monitoare** de rezervă“, care conţin exclusiv informaţii de interes naţional şi internaţional, redactate la Bucureşti. Cît timp va putea rezista însă reţeaua **Monitorul** în acest ritm, mai ales că „este foarte posibil ca şi celelalte judeţe să ne urmeze exemplul şi să întrerupă colaborarea cu Press Group“, după cum afirmă Toni Hriţac, fost redactor-şef la **Monitorul de Iaşi**? Pe de altă parte, Mihai Iacob consideră că decizia echipelor redacţionale de a edita publicaţii noi pe structura vechiului **Monitor** este „o măsură abuzivă şi ilegală care priveşte mai mult justiţia“. Rămîne de văzut care va fi deznodămîntul în acest conflict mediatic de ultimă oră. Oricum, bătălia pentru difuzorii de presă a început deja.

Presa noastră cea de toate zilele. În ultimul număr al **Academiei Caţavencu**, Mircea Toma semnează un articol incendiar, care pune în discuţie mijloacele imorale şi ilegale utilizate de jurnaliştii de la **Ziua**, în frunte cu Sorin Roşca Stănescu, pentru a compromite sau, dimpotrivă, pentru a „spăla“ imaginea unuia sau altuia dintre oamenii politici sau oamenii de afaceri. Mircea Toma demonstrează relaţia directă dintre veniturile astronomice obţinute de ziarul **Ziua** – 8.615.737 $ din publicitate, pentru un ziar cu 342.000 de cititori, faţă de **Evenimentul zilei**, de pildă, cu 4.487.781 $ la un număr de 586.000 de cititori – şi şantajul sau încasarea unor „taxe de protecţie“, metode folosite constant de echipa de la **Ziua**. Concluziile lui Mircea Toma sînt susţinute de editorialul publicat pe aceeaşi temă de Cornel Nistorescu în **Evenimentul zilei** de vineri 17 august a.c., intitulat **Asta da, neruşinare!**. Reiterînd acuzele la adresa lui Sorin Roşca Stănescu din articolul lui Mircea Toma, Cornel Nistorescu merge un pas mai departe, afirmînd că **Ziua** „nu este un caz singular. Mai sînt şi televiziuni care cer şi mai sînt şi grupuri media care primesc. Oricît ar părea de trist, presa românească are şi ea păcatele tranziţiei. Pe alocuri, pixul, microfonul şi camera de luat vederi seamănă cu nişte instrumente de operat la drumul mare. Dar cu cravată şi în numele libertăţii de informare“. Cum solidaritatea de breaslă este necesară pînă acolo unde deontologia profesională nu este sacrificată, atitudinea celor doi ziarişti citaţi merită salutată. Cît priveşte *profesionalismul* şi *credibilitatea*, se pare că mulţi dintre „baronii presei“ de la noi nu pun mare preţ pe ele. Maeştri ai tiribombelor, aşi ai dezinformării şi manipulării opiniei publice, ei folosesc de multe ori ziarele în interes personal, duc războaie cu cei care refuză să le recunoască puterea şi îşi permit să-i umilească public pe cei care nu cedează şantajului lor. Cum bine zice Cornel Nistorescu, **Ziua** nu este un caz singular, paginile cotidianelor noastre sînt pline de corupţi inventaţi de ziarişti furioşi că au pierdut contracte de publicitate, dar şi de corupţi autentici înălbiţi de sistemul „Ariel Press“. Replica lui Roşca Stănescu nu s-a lăsat prea mult aşteptată. El a intentat proces de calomnie celor două publicaţii, **Evenimentul zilei** şi **Academia Caţavencu**.

Să nu pierdem din vedere miza!

O. NIMIGEAN

Una dintre primejdiile polemicii constă în nerespectarea convenţiilor presupuse de actele de vorbire (vezi Austin şi Searle), altfel spus, în perseverarea neconştientă (dar îndîrjită) în sofism sau în mînuirea perversă a acestuia. Încît problemele puse la începutul discuţiei riscă să fie uitate şi rămîn, de obicei, sub un morman de rufe murdare.

Nu altfel tinde să se întîmple în conflictul declanşat de **Declaraţia** cîtorva scriitori ieşeni, unii dintre ei nume consacrate ale literaturii române.

Recapitulez: respectiva **Declaraţie** constata „degradarea climatului literar ieşean", identifica printre cauze anomalii în funcţionarea A.S.I. (sistem clientelar al premiilor şi deplasărilor, încurajarea veleitarismului şi mediocrităţii în paginile **Convorbirilor literare**) şi cerea conducerii USR sprijin pentru înfiinţarea unei reviste de cultură bilunare şi a unei noi filiale, cu patrimoniul aferent dedus proporţional din patrimoniul filialei actuale. Ultima cerinţă se sprijinea, *ad litteram*, pe statutul USR. Lucruri simple şi, subliniez, statutar acoperite. Semnatarii nu voiau, de pildă, capul dlui Cassian Maria Spiridon (alţii, spre ruşinea lor, în '89, l-au vrut; îmi reconfirm, şi aici, preţuirea faţă de „revoluţionarul" Cassian Maria Spiridon), nici „spargerea" USR.

Ce s-a întîmplat? Aceste deziderate principiale au fost interpretate nejustificat ca atac la persoană – în speţă la persoana dlui C.M.S. – şi li s-a răspuns printr-un şir de *ignoratio elenchi ad hominem*, mutînd discuţia pe tărîmul intenţiilor obscure şi nedemonstrabile (iar dacă demonstrabile, în afara „chestiunii"), al resentimentelor, al orgoliilor, al intereselor personale.

Astfel, dl C.M.S., într-o replică publicată în nr. 77 al **Observatorului cultural**, deformează semnificaţiile **Declaraţiei**, confundîndu-le cu o pretinsă dorinţă de putere a dlui Nichita Danilov (rezumabilă în sentinţa: „«Principiul» care îl mînă în luptă pe Nichita Danilov este destul de transparent: poate să piară şi lumea, numai subsemnatul să nu mai fie redactor-şef la **Convorbiri literare**").

În „virtutea" acestui sofism, dl C.M.S. pierde din vedere obiectul disputei, preocupat să discrediteze imaginea duşmanului închipuit, iar cititorul primeşte un toptan de informaţii colaterale:

– că dl N.D. este redactor-şef la revista **Kitej-Grad**, publicaţie a ruşilor lipoveni, finanţată integral din bani publici (şi ce dacă?; interes, în cazul nostru, prezintă fondurile Asociaţiei), şi angajat al Ateneului Tătăraşi, „instituţie a cărei clădire se află în construcţie" (îţi vine să te întrebi: ce legătură are unealta preşedintelui Iliescu cu prefectura, pardon, cu primăria?);

– că dl N.D. ar fi insinuat („Ce-a aflat Tănţica de la Procopoaia?") că dl Emil Iordache şi-ar fi dat demisia şi de la **Convorbiri literare**, nu numai din USR (Puţin importă; totuşi, în **Monitorul**, 3 aug. a.c., p. 3, citim: „Deocamdată acesta din urmă [E.I., *n.m.*] consideră că nu mai e nici secretar general la **Convorbiri literare**, revistă a Uniunii Scriitorilor. «Această funcţie presupune calitatea de membru al Uniunii», explică Emil Iordache");

– că dl N.D. „ar fi umblat să intre [revelator optativ pentru temeinicia unei argumentaţii strînse, *n.m.*], în zilele premergătoare Revoluţiei din 1989, în rîndurile PCR-ului". (Să ne amintim, însă, că Nichita Danilov se număra printre semnatarii unui protest anticeauşist, citit, în aceeaşi perioadă, la Europa Liberă);

– că dl N.D. „nu-i cazul să se considere «lipsit de invidie», cînd, e posibil, tocmai aceasta să îl macine" (nu mai semnalez nici agramatismul, nici procesul de intenţie) pentru că volumul său de poezie nu a fost nominalizat la Premiile USR din 2000; aici, dl C.M.S. nu scapă ocazia de a plusa, invocînd retoric un Premiu Soros consistent acordat cîndva lui Nichita Danilov (iarăşi pe lîngă subiect, deoarece fondurile Soros nu intră în contabilitatea USR). Pauză de respiraţie: nu premiile acordate unor poeţi de vocaţie, precum Nichita Danilov, ar trebui să ne sperie, ci recompensarea interesată a unor grafomani cu funcţii. Propun un test: dl Cassian Maria Spiridon să aleagă din întinsa-i producţie un text pe care îl consideră reprezentativ. Eu voi deschide orice carte a poetului Danilov la orice pagină. Suportă dl C.M.S. o lectură onestă, în paralel, a celor două texte?

– că soţii Danilov au „instrumentat" întregul „scandal" din ranchiună. *Memento:* disputa de astăzi nu plutea în aer, ea chiar a fost declanşată în urmă cu cîţiva ani, într-o serie de interviuri din **Timpul** – cu o poziţie radicală a prozatorului Dorin Spineanu –, şi a continuat în ancheta dlui Dan Lungu de la finele anului 1998 din **Monitorul Arte, Reformele fără fond**. Iată cîteva intervenţii: Al. Andriescu – **Lupii tineri**, Gabriel H. Decuble – **Uzurpatorii**, Al. Dobrescu – **Ofensiva mediocrităţii**, Lucia Cifor – **Iaşiul decăderii noastre**, Nicolae Ionel – **Iaşii în carnaval**, Nicolae Turtureanu – **Orgolii, ambiţii, ifose**, Lucian Dan Teodorovici – **Respectarea adevăratelor intenţii**, Mariana Codruţ – **Iaşiul – o redută de cucerit**. Redau, din lipsă de spaţiu, doar un fragment din articolul profesorului Al. Andriescu, apărut, *nota bene*, pe 27 noiembrie 1998: „Total nepregătit pentru rolul pe care şi-l asumă, dl Spiridon îşi întemeiază întreaga sa autoritate pe un accident administrativ. [...] Ai funcţie, ai parte, adică îţi vin toate pe tavă: şi talentul, pe măsura funcţiei, şi binecuvîntatele premii, şi onorurile şi onorariile, şi invitaţiile la festivaluri, şi călătoriile în străinătate. [...] Şi tot aşa, azi o treaptă, mîine alta, din cadril în cadril, carieristul literar devine, din persoană, personalitate". Atunci nemulţumirile unor scriitori s-au înecat în mîlurile Bahluiului. Astăzi, mediatizate de un săptămînal important şi de circulaţie naţională, au devenit, desigur, mult mai supărătoare. Oricum, raţionamentul dlui C.M.S. cade, involuntar, ignorînd succesiunea

---

Alte reacţii în conflictul ieşean

În **Cotidianul** de luni 13 august, Gheorghe Grigurcu îşi declară **Uimirea întristată** cu privire la conflictul din sînul breslei scriitorilor ieşeni, luînd apărarea **Convorbirilor literare**. Autorul articolului afirmă că a fost „uimit" aflînd, din ziarul **Adevărul**, „că un grup de scriitori, unii de-o inegalabilă valoare, pe care m-am obişnuit a-i preţui, au elaborat o dedicaţie împotriva actualelor **Convorbiri...**". Iată, fără alte comentarii, cîteva dintre argumentele invocate de Gh. Grigurcu (redactor din oficiu al respectivei publicaţii) în sprijinul confraţilor săi ieşeni: „Mensualul e învinuit că, alături de **Cronica** şi de **Dacia literară** (ultima publicaţie, pe care o primesc cu regularitate, mi se pare şi ea foarte onorabilă), ar promova un «sistem de valori fals», bazat pe o «practică a clientelismului». Pe ce s-ar putea baza, la rîndul său, o asemenea acuzaţie acută? Nu, în orice caz, pe ansamblul paginilor revistei, care denotă o neîndoielnică largheţe de valori, întrunind atît de multe şi de variate semnături (inclusiv ale protestatarilor!), încît cultivarea unilateralităţii şi prestaţia clientelară rămîn doar nişte ipoteze de o arbitrarietate frapantă. Dau un singur exemplu, din experienţa subsemnatului. Elogiat, într-un chip măgulitor, cu prilejul unei vîrste rotunde, într-un comentariu semnat de redactorul-şef al **Convorbirilor...**, m-am pomenit tratat, în acelaşi număr (şi-n altele următoare, căci e vorba de un «serial» ce pare a nu se fi încheiat), de către un exeget timişorean cu numeroase rezerve, cu o indispoziţie de fundal faţă de ceea ce am scris pînă acum. Afirmaţia şi negaţia s-au întîlnit astfel, cumpănindu-se, în situaţia mea, ca şi-n destule altele, în coloanele revistei ieşene, atestînd o căutare a «adevărului» ce implică o audiere a tuturor părţilor. N-aş putea avea altă impresie decît că atacul [...] e o izbucnire mai curînd «improvizată», decît elaborată cu rigoarea necesară unei polemici". O solidarizare... simptomatică?

Tot în **Cotidianul**, de data asta în numărul de vineri 17 august, Liviu Ioan Stoiciu simte nevoia să ia poziţie cu privire la „scandalul ieşean". Tableta sa de scriitor se intitulează **Scandalul, ca gen literar**. Două aspecte reţin cu precădere atenţia. Mai întîi, cel legat de relaţia dintre „mediocritatea" acuzată a revistelor „oficiale" şi tendinţa de segregare faţă de USR a protestatarilor: „...dacă în nici o revistă literară «nu ne regăsim» şi redactorul-şef nu ne reprezintă pe fiecare dintre noi (ci doar pe un grup de interese clientelar), ce ar trebui să facem, să-i cerem preşedintelui USR să inventeze cîte o revistă alternativă? Aceeaşi situaţie e şi cu filialele USR, care au structuri «alese» mai mult sau mai puţin pe ochi frumoşi, conform legilor perverse ale democraţiei şi votului ei majoritar (at de mediocri, întotdeauna mai numeroşi, nu?)". Al doilea aspect priveşte relativitatea mediocrităţii incriminate: „Unde începe şi unde se termină mediocritatea asta, de fapt? În condiţiile în care noii veniţi în literatura română (semnatari majoritari ai acestei **Declaraţii**), fără operă, fără valoare demonstrată, frustraţi, îşi permit să-i facă mediocri pe autori cu operă, atîta cîtă e (precum Cassian Maria Spiridon, ajuns ţapul ispăşitor al acestei **Declaraţii**, deşi e nominalizat şi anul acesta la Premiile USR), ceva esenţial nu e în regulă. Din cei 36 de semnatari ai **Declaraţiei**, nu numeri nici pe degetele a două mîini, cu bunăvoinţă, pe scriitorii cu operă, care chiar înseamnă sau ar putea să însemne ceva pentru literatura română şi-şi pot permite să-l arate cu degetul pe Cassian Maria Spiridon [...]. Chiar unul dintre contestatarii credibili, semnatar al **Declaraţiei**, ca Liviu Antonesei, de altfel, recunoaşte că: «Nu am la îndemînă un instrument infailibil de măsurare a valorii»... Păi, dacă aşa stau lucrurile, cu care mori de vînt ale mediocrităţii ne luptăm?" Pînă una-alta, mediocritatea în cauză a fost probată cu vîrf şi îndesat: vezi, de pildă, în numărul trecut al revistei noastre, numeroasele „dovezi" de prost-gust, grafomanie şi impostură „decupate" de către Al. Călinescu şi Michael Astner din respectivele publicaţii literare ieşene. Nu ne îndoim că Liviu Ioan Stoiciu le va fi citit, mai ales că, spre deosebire de Gh. Grigurcu, ne citează ca sursă a informaţiilor sale. Cît despre relevanţa valorică a Premiilor USR să fim serioşi...

În fine, în **Cotidianul** din 18-19 august, Adrian Alui Gheorghe publică o „replică" la adresa unui articol (**Lipsa de decenţă**) semnat de Vasile Baghiu şi apărut în **Monitorul de Iaşi** din 7 august a.c. Revendicîndu-şi „mediocritatea" de la o afirmaţie a lui... Albert Camus, Adrian Alui Gheorghe îl ironizează cam grosier pe contraopinentul său („Uneori mi-e ciudă că Dumnezeu a pus atîta talent în laptele de vacă supt de dl. Baghiu şi de prietenii săi, în timp ce mie şi prietenilor mei ne-a rezervat doar statutul de... mediocri"). Pentru cei care-l acuză, „Revoluţia a venit prea devreme" astfel încît aceştia „n-au mai avut timp să citească şi să-şi facă studiile". Autorul replicii afirmă că a trimis acest material, „în aproximativ aceeaşi formă", cotidianului **Monitorul de Iaşi**, „care a refuzat să-l publice... din lipsă de spaţiu". În continuare, A. A. G. precizează că deţine cîteva „fotografii compromiţătoare" de la nunta de acum un an a fiicei lui Cassian Maria Spiridon, unde Nichita Danilov şi Cristina Cârstea au fost naşi: „În acel moment, nici unul nu era mediocru, prost, prost manager, prost poet, meschin, nesimţit... etc, etc". În fine, este acuzat aşa-numitul „uz-abuz" de „«arta» citării" practicat, în numărul 76 al **Observatorului cultural** de către criticul Al. Călinescu: „Domnia sa ştie bine cît de tendenţioasă e o asemenea procedură, că în acest mod poţi caricaturiza pe oricare scriitor, mare sau mic, inclusiv pe dl. Al. Călinescu. Îl respect prea mult ca să încerc să fac aşa ceva". Însă „mostrele" oferite de către Al. Călinescu sînt, credem noi, suficent de convingătoare ca să nu lase loc de prea multe îndoieli privind eventuala lor „scoatere din context"...

Uimitul Grigurcu

DAN GIOSU

Citesc articolul domnului Grigurcu din **Cotidianul**, 13 august a.c., zi cu ghinion, **Uimire întristată**, şi mă întristez pe loc. Dar un daimon din mine îmi dă speranţă: „Dacă nu-i scris de domnul Grigurcu, ci de Cassian Maria?". Îl iau de la capăt. Titlul mă face să sper în continuare: da, da, titlul seamănă cu titlurile lui Cassian Maria. Dar, mai încolo, mă tuflesc: fraza e coerentă... iar gramatica... virgula e la locul ei, acordurile corecte... E clar: e scris de domnul Grigurcu. Şi, ca să ne întoarcem la titlu, uimirea mea devine mare: oare domnul Grigurcu crede ce spune?! Oare o fi citit cu adevărat vreun număr al **Convorbirilor literare**, actuala revistă de cultură a mecanicului din Albeşti?!

Citez din Gheorghe Grigurcu (din păcate!): „Sub diriguirea lui Cassian Maria Spiridon, **Convorbiri literare** a ajuns o publicaţie nu doar corpolentă (slavă Domnului! Are 48 de pagini!, *n.m.*), ci şi interesantă în diversitatea ei (ca să vezi!, *n.m.*) şi care dă seama (*sic!* Ce-i gazetă de perete?, *n.m.*), de fenomenul literar şi cultural atît din spaţiul moldav, cît şi, în bună măsură, din întreaga ţară, chiar şi din diaspora. (Vai! Vai! S-ar putea să fie scris totuşi de Cassian Maria!!) Deschizînd revista îţi dai seama că ai ce citi..." (Fără să fiu sarcastic, dar cred că Gheorghe Grigurcu ori se uita atunci pe o altă revistă, ori...)

Mai cităm din articolul lui Gheorghe Grigurcu (tot din păcate!): „Şi, merit de căpetenie – o animă un spirit democratic* (!?!), un bun-simţ din care curge o permisivitate faţă de numeroase puncte de vedere, opinii, atitudini, care spulberă ideea oricărei mărginiri de grup, de cenaclu exclusivist" (Ei, da! Asta-i buba! Una din acuzele aduse **Convorbirilor literare** e chiar această idee, „de grup exclusivist"...!) Despre **P.S.**-ul domnului Grigurcu, ce să mai spunem?! E înduioşător! Şi chiar îţi vine să plîngi!

Domnule Grigurcu, dacă acest articol nu v-a fost comandat de şeful dumneavoastră, mecanicul din Albeşti, Maria Cassian, atunci ne întrebăm şi noi: ce vă mînă aşa în luptă cînd orice orb poate vedea în ce hal a ajuns revista **Convorbiri literare**? Ar trebui să fiţi uimit de dumneavoastră înşivă, domnule Grigurcu, că aţi putut scrie şi, mai rău, publica acest articol. De dumneavoastră ar trebui, de dumneavoastră pe care eu v-am considerat întotdeauna un om de bun-simţ, cu bun-gust şi, mai rău pentru mine, cel mai valoros critic în viaţă. M-am răzgîndit, domnule Gheorghe Grigurcu!

---

* Oare ce-o înţelege domnul Grigurcu prin „democraţie"? Faptul că un mecanic agramat *ca Cassian* a ajuns să fie şeful unei reviste de cultură, că un crainic sportiv, din atîţia scriitori de prestigiu, a ajuns să fie şeful Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi?!

UN CONCEPT ROMÂNESC
PRIVIND VIITORUL UNIUNII EUROPENE
POLIROM

La Editura Polirom din Iaşi a apărut de curînd un volum remarcabil: **Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene**. Din Cuvîntul înainte semnat de Renate Weber, preşedinta fundaţiei pentru o Societate Deschisă, aflăm că e vorba de primul volum dintr-un proiect cu acelaşi nume, lansat de respectiva fundaţie cu intenţia de a aduce în dezbaterea publică de la noi o temă care să vizeze altceva decît integrarea României în structurile UE, şi anume evoluţia Uniunii în ultimii ani. Preocupate de chestiuni legate de integrarea lor în Uniunea Europeană, ţările candidate au participat în mică măsură la dezbaterea privind reforma acesteia, iar în unele cazuri, cum este cel al României, se poate vorbi de o nontemă a discuţiei publice sau chiar a specialiştilor. Drept urmare, volumul de faţă îşi propune să demonstreze că există în România experţi, mai mult sau mai puţin cunoscuţi, care sînt la curent cu aceste dezbateri şi care au propriile idei privind viitorul construcţiei europene. El include un număr de 11 studii, considerate de juriul proiectului drept cele mai merituoase dintre cele peste 80 de idei primite într-o primă fază a competiţiei deschise lansată în vara anului 2000. Componenţa juriului a fost următoarea: Anton Niculescu (preşedinte), Valentin Constantin, Mihnea Constantinescu, Smaranda Enache, Nicolae Idu, Ion Jinga, Octavian Manolache, iar studiile declarate cîştigătoare au fost în număr de trei: **Un concept românesc al Europei Federale** (autori: Gabriel Andreescu şi Adrian Severin – locul I); **Proiectul european: o viziune românească** (autor: Sorin Moisă – locul al II-lea); **Viitorul sistemului de securitate al Uniunii Europene şi contribuţia României la acest capitol** (autori: Mihai Mătieş şi Dorina Năstase – locul al III-lea). Ele au mai fost publicate în numărul 6/2001 al caietului **Studii internaţionale**, prezentat şi de revista noastră. Iată acum şi celelalte opt lucrări incluse în acest volum: **Cetăţeanul român – un sprijin sau un obstacol în calea integrării României în Uniunea Europeană?** (autoare: Georgeta Lăcrămioara Loghin); **Valurile europene – costuri pentru cine, beneficii cînd?** (autoare: Virginia Cîmpeanu); **Spre o Uniune Europeană extinsă prin intermediul uniunii europene a noii economii. Întru o Europă a conceperii viitoarei civilizaţii umane** (autori: Alexandru Caragea şi Aron Jinaru în colaborare cu Florin Colceag); **Înapoi în viitor: revitalizarea idealurilor Uniunii Europene prin extinderea către Europa Centrală şi de Est** (autor: Corneliu Bjola); **România într-o Europă a federaţiilor regionale** (autor: Daniel N. Tănase); **Noul concept asupra Uniunii Europene din perspectivă românească** (autor: Sever Avram); **„A adera sau a nu adera?" Un dialog cu doi actori: Uniunea Europeană şi România** (autori: Laura Păun, Gabriela Dobrot, Dragoş Pîslaru); **Judecătorul român şi dreptul comunitar** (autori: Lucian Bojin, Flaviu Ciopec). Un material bibliografic util atît specialiştilor, cît şi studenţilor de la facultăţile la care problematica relaţiilor internaţionale constituie obiect de studiu, contribuind într-o măsură semnificativă la constituirea unei literaturi de specialitate autohtone, foarte săracă altfel în domeniul construcţiei europene.

---

disputei şi cauzele sale, în cercul vicios numit *post hoc, ergo propter hoc*, „după cum un lucru, deci din cauza acelui lucru": „ranchiuna" din 2001 a familiei Danilov a determinat atitudinea profesorului Andriescu şi a celorlalţi participanţi la ancheta din 1998!

Chiar nu poate pricepe dl C.M.S. că, dincolo de o persoană sau alta, există o problemă de fond, întreţinută de proasta administrare a treburilor Asociaţiei şi de nonprofesionalismul în care au eşuat **Convorbirile literare**?

Cu acribie contabilicească, dl C.M.S. inventariază colaborările la revistă şi scoate în relief nume prestigioase. Profesorul Al. Călinescu a pus, în numărul trecut al **Observatorului cultural**, punctul pe *i*, relevînd dezechilibrul dintre semnăturile respectabile – majoritatea ocazionale – şi veleitarii susţinuţi fără un minim discernămînt. (Probabil, aceştia din urmă încă privesc nedumeriţi selecţia operată de dl Al. Călinescu: doar au scris atît de frumos şi atît de adînc!...) O revistă care invocă tradiţia uneia dintre cele mai importante reviste de direcţie din literatura noastră se complace într-o stare amorfă. Nici nerv, nici personalitate. Dacă răsfoieşti numerele seriei Spiridon, te deprimă atmosfera de bazar, aglomerarea de texte eterogene, între care sclipesc, marcînd diferenţa, paginile cîtorva autori consacraţi. Pe aceştia îi întîlneşti, de altfel, în mai toate revistele din ţară, numai că în vecinătatea lor gazdele nu arată atît de jalnic, de prăfuit, de provincial. Spiritul junimist, faimos prin erudiţie şi vervă, s-a stins în **Convorbiri literare** pînă la obedienţa de *famulus*. Suprema împlinire o dă acceptul maestrului X, în trecere prin tîrg, de a se poza cu băştinaşul.

Plecarea unor colaboratori şi refuzul multor scriitori cu un condei stimabil ţin oare, dle Spiridon, de influenţa malefică a soţilor Danilov, un fel de Gomez şi Morticia Adams care şi-au pierdut umorul? Nu cumva va fi fiind vorba de o politică redacţională ce a respins modestia robace a lui Jacques Negruzzi şi s-a contaminat de inteligenţa lui Paicu?

După ce a eludat cu desăvîrşire tema discuţiei, dl C.M.S. socoteşte nimerit să atragă atenţia că o revistă se face cu „«truditori» înhămaţi la muncă". Nu mă miră că a pus „truditori" între ghilimele. Afară cu leneşii de Brumaru şi de Ionel! Mă şi gîndesc la dl Lucian Vasiliu trăgînd în ham din catacombele Casei Pogor pînă la Shanghai, la dl Miron Kiropol corectînd de zor la Paris manuscrisele încredinţate **Convorbirilor...**, la dl Gheorghe Grigurcu.

Acesta din urmă, critic influent, apelat indirect ca argument al autorităţii, răspunde solicitării în **Cotidianul**, 13 aug. a.c., desfăşurînd o neverosimilă strategie sofistică *ad misericordiam*, mizînd adică pe logica sentimentelor (neverosimilă pentru un cavaler fără frică şi fără prihană al criticii, care nu s-a lăsat impresionat – şi bine a făcut! – de nume mari ca Sadoveanu, Călinescu, Preda, Nichita Stănescu). Cînd dlui C.M.S. i se reproşează incompetenţa în funcţia de redactor-şef al **Convorbirilor literare**, argumentîndu-se, pe text, debilitatea revistei, dl Grigurcu ne comunică faptul că dl Spiridon este un om bun: „Recitind rîndurile de mai sus, observ că din ele lipseşte ceva. Şi anume aprecierea ce i se cuvine lui Cassian Maria Spiridon, pe care, ca unul care a cunoscut viaţa noastră literară încă din anii '50, mă consider îndreptăţit a-l caracteriza drept unul din membrii săi cei mai generoşi şi mai leali, un om al dăruirii către confraţi, al comportamentului onest, al respectării cuvîntului dat, aşa cum n-am avut prilejul de a întîlni decît puţini". Nici Neculce n-a scris mai frumos despre Dosoftei, cel „blînd ca un miel"! Eu vă cred, dle Gheorghe Grigurcu, dar nu mă veţi convinge că sutele de pagini de nivelul „O astfel de poezie, ca cea oferită de Alexandru Lungu, este ca o hipofiză ce ne poartă printre cuvinte, printre obsesii de tot felul, în căutarea unui punct carnal cu care să ne însoţim în natura poeziei" (Ioan Ţepelea, **C.l.**, mai 2001, p. 43) recomandă o revistă de calitate. E trist că v-aţi transformat – tocmai Dumneavoastră! – în avocatul „derizoriului temporar concatenabil", ca să zic aşa.

La final, dl C.M.S. ne pune la punct pe toţi semnatarii, nişte pierde-vară zurbagii şi gregari de care Domnia Sa se îndepărtează cu sila seniorului faţă de scîrbavnica pegră: „Ştiu că dl Nichita Danilov are timp suficient pentru replici şi contrareplici, el şi cei care îi cîntă în strună, în cazul meu însă e puţin probabil să mai răspund...".

I-aş fi ripostat, într-o atmosferă mai puţin încărcată, cu vorbele lui Caragiale: „Nu fugi, Costică, răspunde!". Acum, date fiind condiţiile, îl rog frumos să nu se supere şi să răspundă, totuşi, deoarece criticile nu vizau persoana particulară a Domniei Sale, ci o persoană publică, investită cu funcţii de conducere într-o Asociaţie şi o Uniune din care întrebătorii fac parte, aşadar – cel puţin teoretic – au dreptul să afle şi cum se folosesc nişte fonduri, şi ce deplasări mai subvenţionează Uniunea, şi de ce o revistă a aceleiaşi Uniuni se scaldă în mediocritate ş.a.m.d. Va fi observat dl C.M.S. că n-a fost chestionat asupra Editurii Timpul ori a revistei **Poesis**, firme private, interesante doar dacă cineva ar descoperi legături dubioase între ele şi structurile Asociaţiei.

În ultimă instanţă, dl C.M.S., recurgînd de această dată la sofismul majorităţii, se identifică – nu chiar cu „oamenii de bine" – cu „oamenii de bun-simţ" ai patriei, abandonîndu-i pe semnatari judecăţii poporului după trei epitete bine ţintite, ce le demască imaturitatea: „...timpul nu-mi permite să intru în jocuri ridicole, infantile, primitive, care stîrnesc oprobriul oamenilor de bun simţ care au mai rămas în această ţară". Îmi reiterez nedumerirea: înţelege cineva – îi întreb şi pe „oamenii de bun-simţ" – de ce timpul pe care dl C.M.S., de bunăvoie, a hotărît să-l acorde treburilor obştii scriitoriceşti a devenit intangibil tocmai cînd obştea i-l solicită?! O demisie ar rezolva elegant situaţia, oferindu-i dlui C.M.S. prilejul să se dedice în întregime şi pe cont propriu acelor activităţi care îl acaparează. Noi nu le putem decît bănui: compunerea de poezii, piese de teatru, romane, studii, rafinată muncă editorială, sporirea numărului de invenţii brevetate etc.

Am insistat asupra pseudoreplicii dlui Cassian Maria Spiridon deoarece, deliberat sau nu, aceasta risca să deturneze sensul revendicărilor. În acelaşi timp, ni se dezvăluie cîteva dintre maladiile de care suferă majoritatea polemiştilor noştri (vezi şi, la case mai mari, polemicile Gabriel Andreescu-Octavian Paler, Alina Mungiu-Pippidi-Gabriel Andreescu, Gabriel Andreescu-Andrei Pleşu). Cînd argumentul scîrţîie, „luptătorul" îi arde un atac la persoană de mai mare minunea, ocazie cu care afli amănunte picante pînă la a şaptea spiţă, intimităţi reprobabile, laşităţi consumate între oponenţi pe vremea cînd se frecventau ş.cl., ş.cl. Şi, mai cu seamă, eşti ajutat să pricepi că adversarul nu-şi merită numele de „adversar", o dată ce e o canalie, iar dacă e o canalie, nici n-are voie, mă-nţelegi, să aibă dreptate.

În situaţia noastră, cum să fie credibili peste treizeci de semnatari – din generaţii diferite, de la scriitori foarte tineri la unii dintre cei mai verticali profesori –, cînd dl C.M.S. trăieşte cu obsesia că au fost cu toţii „instrumentaţi" de un Nichita Danilov feroce, hotărît să-l lichideze?!

Multora le-ar conveni ca discuţia să se dizolve în incriminări personale. Nu s-ar mai vedea, repet, că o revistă a Uniunii a devenit patologic de mediocră, că Asociaţia funcţionează în cerc închis, că protestatarii n-au cerut nici măcar schimbarea dlui C.M.S. de la **Convorbiri literare**, ci sprijinul Uniunii pentru înfiinţarea unei reviste concurente. După cum au cerut, de asemenea, respectarea statutului USR, care le dă dreptul să se desprindă, cu patrimoniul cuvenit, din Asociaţie şi să întemeieze o alta, tot la Iaşi.

Miza acestui conflict îmi pare a fi mult mai spectaculoasă decît „demascarea" şi „înfierarea" dlui Nichita Danilov pentru că lucrează „într-o clădire în construcţie" (*sic!*).

Miza este însăşi capacitatea de reformare a USR din interiorul ei. Îşi va respecta Uniunea statutul? Va opune rezistenţă? Ce structuri vor refuza să cedeze? Cum se va solda posibila acţiune în justiţie a semnatarilor dacă nu le va fi recunoscut un drept statutar? ■

Mărturii literare

Continuă să iasă încet-încet la iveală mărturii privitoare la viaţa literară şi culturală românească de dinainte de 1989. De-a lungul deceniului trecut au predominat – se ştie – evocările politice: adevărul despre funcţionarea malefică a comunismului, despre puşcăriile politice etc. etc. Se apropie – poate – şi vremea amintirilor culturale. În aceeaşi epocă, artiştii au suportat şi ei presiunea regimului: unii vizaţi direct, majoritatea trăind în medii intelectuale distorsionate, fie supravegheate efectiv, fie alterate de teamă, de formalism, de conformism. Pînă şi libertatea de spirit şi de limbaj din spaţiile „alternative", din grupurile colegiale şi amicale, a fost atinsă de un efect pervers al sistemului, care nu permitea evaziuni decît prin retragere şi făcea din sentimentul de independenţă o sărbătoare clandestină.

Două apariţii recente în presa noastră intelectuală semnalează încurajator posibila resurgenţă a genului memorialistic legat de mediile culturale: **Ziarul de duminică**, suplimentul de vineri al **Ziarului financiar**, a inaugurat cu două săptămîni în urmă un serial cu fragmente dintr-un jurnal inedit al lui Dan Deşliu, iar în **22** a apărut un lung text (întins pe 6 pagini de revistă!) al lui Gelu Ionescu despre jurnalul lui Virgil Ierunca (**Trecut-au anii...**) şi despre memoriile Monicăi Lovinescu (**La apa Vavilonului...**), comentariul fiind foarte personalizat, evocativ, mergînd pînă la o secvenţă întreagă (partea a III-a, ultima) despre colaborarea celor trei la Radio Europa Liberă, în anii '80, după ce şi Gelu Ionescu s-a stabilit în Occident. Foarte interesant, presărat cu detalii mai puţin cunoscute, emoţionant în unele locuri, eseul ar putea fi integrat amintirilor la care Gelu Ionescu scrie de cîţiva ani (secvenţe au mai apărut în aceeaşi **22** şi în **Apostrof**). De reţinut – între altele – pledoaria pentru „salvarea" jurnalului lui Virgil Ierunca, din care în volum au fost selectate doar fragmente, restul nemulţumindu-l pe autor. Gelu Ionescu aduce argumente şi raţionale, şi patetice în favoarea păstrării întregului text, a valorii lui documentare excepţionale. Demonstraţia se adaugă altora similare. Rămîne de văzut cu cîtă putere de convingere...

Jurnalul lui Dan Deşliu (pus la dispoziţia **Ziarului de duminică** de către Alina Beiu-Deşliu şi Manole Deşliu) are şi el un apăsat caracter memorialistic, reconstituind episode mai vechi ori mai recente din viaţa autorului, de la a cărui dispariţie tragică, în apele Mării Negre, au trecut 10 ani. Scris – probabil – în 1990-1991 (ziarul nu oferă precizări în acest sens), textul e un montaj foarte „literar" de secvenţe, pe modelul retoric al „fluxului conştiinţei", care permite salturile în timp şi conexiunile subiective („Din nou vei fi silit să recurgi la *flash-back*-uri"...). Textul amănunţeşte lucruri ştiute despre dizidenţa din anii '80 a fostului poet de frunte al realismului socialist, evocate şi în volumul de convorbiri inedite apărut acum cîţiva ani (interlocutorul lui Dan Deşliu, Daniel Nicolescu, fiind astăzi editor executiv la **Ziarul de duminică**)...

Spectre şi fantasmagorii

ANDREI CORBEA

Vladimir Tismăneanu
SPECTRELE EUROPEI CENTRALE

Vladimir TISMĂNEANU
Spectrele Europei Centrale
Editura Polirom, Colecţia „A treia Europă", Seria „Seminar", Iaşi, 2001, 262 p., f.p.

Victor Neumann
Ideologie şi fantasmagorie

Victor NEUMANN
Ideologie şi fantasmagorie. Perspective comparative asupra istoriei gîndirii politice în Europa Est-Centrală
Editura Polirom, Colecţia „A treia Europă", Iaşi, 2001, 224 p., f.p.

Sub semnătura lui Vladimir Tismăneanu şi a lui Victor Neumann au apărut aproape concomitent în Colecţia „A treia Europă", păstorită la Editura Polirom de binecunoscuta fundaţie timişoreană cu acelaşi nume, două cărţi înrudite din perspectiva materiei pe care o au în vedere: ambele îşi propun să reexamineze – fireşte, pe coordonate analitice şi discursive specifice – ideologiile care, în arealul central-european, au dominat devenirea istorică a configuraţiilor statale şi naţionale conturate aici începînd cu sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi pînă astăzi. O abordare lucidă a acestei delicate problematici nu doar în spaţiul nostru public, ci, de la un punct încolo, şi în comunitatea specialiştilor – istorici, politologi, culturologi – a întîrziat şi întîrzie încă din pricina reziduurilor emoţionale, la rîndul lor stîrnite de interese politice nu tocmai inocente, care nu încetează să o paraziteze şi să o submineze, cu concursul întregii colecţii de tabuuri, clişee şi prejudecăţi produse şi reproduse de înseşi respectivele filiere ideologice. Curajul de a înfrunta mefienţa nu rareori agresivă faţă de asemenea teme „provocatoare", căci inconfortabile pentru manipulatorii de „idei primite", ţine de chiar programul grupului, sub a cărui siglă s-au iniţiat deja întreprinderi cu o miză considerabilă pentru proiectul unei sincronizări rapide în primul rînd a reflexelor argumentative investite în inevitabila dezbatere identitară ce va însoţi şi aici, ca peste tot, procesul integrării europene. Este şi „grila de lectură" pe care o avansăm pentru cărţile de faţă.

Nu este cazul, credem, să-i mai prezentăm în mod special pe cei doi autori, a căror participare intensă la mişcarea de idei din România ultimilor zece ani îi situează printre „actorii" cei mai cunoscuţi ai efortului întru edificarea unei societăţi civile pe solide temeiuri de conştiinţă democratică, şi aceasta printr-un aport teoretic şi intelectual ce convoacă deopotrivă subtilităţile filozofiei politice şi acribia cercetării de arhivă. De vîrste apropiate, sociologul şi politologul Vladimir Tismăneanu şi istoricul Victor Neumann au în comun formaţia de veritabili „optzecişti", care, ca şi în cazul „standard" al scriitorilor, s-a desăvîrşit în deplină autonomie faţă de constrîngerile dogmatice ale epocii în care şi-au făcut studiile; dacă avatarele ulterioare, prin care cel dintîi a devenit profesor la o universitate americană, în timp ce al doilea, bibliotecar pînă în 1990, a făcut abia apoi o carieră academică la Universitatea din Timişoara, le-au grevat destinele la modul „instituţional", coordonatele de gîndire pe care au evoluat fiecare în disciplinele cărora li s-au dedicat i-au regăsit de aceeaşi „parte" în diverse momente ale confruntărilor intelectuale din societatea românească postcomunistă. Cărţile pe care le examinăm astăzi sînt o dovadă peremptorie în acest sens, căci, în aplecarea comună asupra complexului problematic „Europa Centrală", amîndoi autorii găsesc drept „cheie" a dramei sintetizate de Tismăneanu în formula dihotomică „istoria ca blestem, istoria ca şansă" acel „război de 200 de ani", de care vorbea cîndva Gaspar Miklos Tamas, dintre o tradiţie identitară „etnică" şi una „cetăţenească", ambele, paradoxal, produse ale „luminilor" secolului al XVIII-lea şi ale elanului lor emancipator, concomitent la nivel individual şi colectiv. Din perspectiva prezentului, longevivul conflict, în care experienţele colectiviste, radicale sau nu, s-au confundat mai curînd cu zona „blestemului" istoric, îi grupează implicit pe cei angajaţi în favoarea „şansei" democratice, renăscute în Europa după 1989, în orizontul acelor valori legate de „spaţiul privat", de „spiritul burghez", valori generatoare de deschidere, de iniţiativă, de bunăstare: este chiar „tradiţia clasei de mijloc, a burgului, a toleranţei civice, a faptului că se iese din zona vetrei şi se intră în zona străzii", cum observă tot aici, cu admirabila-i plasticitate, Vladimir Tismăneanu.

Fantasmele identităţii naţionale

DAN GULEA

Lume de la confluenţa imperiilor, Europa Est-Centrală este un teritoriu labil în care diferite spectre identitare îşi dispută întîietatea: naţional, federal, liberal, social-democrat sînt, de altfel, şi principalele cuvinte-marcă ale epocii contemporane, nu numai ale premiselor ei.

Am asistat în urmă cu puţin timp la apariţia unui nou partid pe scena politică românească, Partidul Social Democrat, realizat prin contopirea (vreau să spun: fuziunea) Partidului Democraţiei Sociale din România cu Partidul Social-Democrat Român, cosmetizare conceptuală cu bătaie. *Si duo dicunt idem non idem est*: PSDR, afiliat Internaţionalei Socialiste, ar avea, prin garanţia sa fuzională, capacitatea să ajute PDSR la intrarea în aceeaşi organizaţie, deci ar putea aduce sprijinul mult dorit unui soi de recunoaştere occidentală în lumina Congresului internaţionalist de la Lisabona.

PSD uzează de un concept cu *pedigree*; pe lîngă faptul că se îndatorează, din punctul de vedere al denumirii, grupării lui Titel Petrescu, la rîndul ei disociată în intenţie de comuniştii tancurilor sovietice în 1945, noul cognomen ar putea fi o punere în practică a ceea ce s-a zis la revoluţia de la televizor: „neîntinarea idealurilor comuniste". Ceauşescu le întinase, era deci timpul ca adevăraţii comunişti să se suie în trenul istoriei. Numai că acum adevăraţii comunişti se cheamă social-democraţi.

„O anumită viclenie a istoriei a făcut cu putinţă ca segmentul comunist format în linia ideologiei anilor '50 să intre pentru a doua oară în prim-planul vieţii publice din România", afirmă Victor Neumann într-una dintre analizele consacrate aspectelor culturale şi politice autohtone în recenta sa carte, **Ideologie şi fantasmagorie**. O carte alcătuită din mai multe studii, unele edite pînă acum, acordă evoluţiei cîmpului politic românesc capitole simţitor proporţionale cu cele care descriu comparatist mecanismele de formare a ideologiilor identitare în spaţiul Europei Est-Centrale.

Directorii care au structurat discursul politic din această zonă a confluenţelor sînt stratificaţi după interesul elitelor (culturale) care i-au utilizat. Putem vorbi mai puţin de o asumare conştientă a unui anumit vocabular politic, întrucît ceea ce a funcţionat aici este, în primul rînd, reflexul unui amalgam ideologic.

Omul est-central european este tînăr. Relativ tînăr. A încercat să facă un stat al cetăţenilor şi i-a ieşit un centralism autoritar. Vorbeşte de pluralism cultural şi practică monoculturalismul. Scrie legi, dar pentru „individul colectiv". În fine, locuieşte într-un stat etnic şi proferează o metafizică a naţionalului.

Ceea ce Neumann discută este epoca pionierilor, a fondatorilor. Paşoptiştii sînt „primii" pionieri, instruiţi la Paris sau Berlin sau Viena, reîntorşi acasă pentru (re)construcţia statului.

Dar ce este statul în accepţia lor? Un lucru mare care vrea să fie şi mai mare, adică o etno-naţiune, aşa cum o imagina romanticul Herder. Conceptul nu acoperă spiritul civic, aşa cum se întîmplă în accepţiunea franceză sau britanică, ci are în vedere consangvinitatea lui *Volk*. De aici pînă la puritatea etnică nu este decît un pas, repede confirmat de istorie. (Sau, mai nou, şi de legitimaţiile de maghiar.)

Teoria naţiunii în sens herderian (fondată pe premise biologiste, pe noţiunile de progres şi de „date naturale ale poporului") nu este, avertizează Neumann, singura rădăcină a naţionalismelor şi a totalitarismelor de mai tîrziu, dar e cea mai răspîndită în preajma anului 1900. Suprapus cu noţiunea de federalism în cartea lui A.C. Popovici (**Statele Unite ale Austriei Mari**, Leipzig, 1906), apropiat al arhiducelui Franz Ferdinand alături de Alexandru Vaida-Voevod, statul naţional pur etnic capătă o vecinătate stranie; de subliniat faptul că această lucrare este tradusă din limba germană în 1939 (!) de către Petre Pandrea.

„Experienţa occidentală a secolului XIX potrivit căreia naţiunea este grupul socio-politic modern care corespunde ideologiei individului (Louis Dumont, 1997), copiată fără capacitate de discernămînt, a generat doar apariţia unor entităţi hibride, a unor forme administrative în care principiile obştii medievale coexistă alături de acelea specifice lumii noi", continuă Victor Neumann.

Important de subliniat este faptul că definiţia rasistă a naţiunii se perpetuează şi în limbajul politic actual; o istorie a acestui loc comun o reface autorul analizînd spectrul românesc de definire a identităţii. Traseul teoretic al „indisoluţiei etnice" are un punct nodal în limbajul federalist pe principii rasiale al lui A.C. Popovici, cel care-i avea drept surse îndrăgite pe un Gobineau ori Chamberlain. Afirmarea identităţii româneşti în spiritul lui 1848 s-a făcut tocmai prin negarea celorlalte minorităţi; în perimetrul transilvan, Kossuth foloseşte şi el un limbaj asemănător, ceea ce confirmă faptul că aici legitimarea unei naţiuni se face pe baza „anihilării" teoretice a oricărei alte identităţi. Statul naţional-centralist ia naştere prin identificarea cu ideologiile romantic-naţionaliste.

Sloganul de mai tîrziu al liberalilor, „Prin noi înşine", denotă şi el aceleaşi reducţii de tip absolutist, la putere în epoca interbelică; naţionalismele au drept specific o distanţă paradoxală între intenţia (liberală, în acest caz, social-democrată sau federală în alte contexte de mentalitate) şi realitatea lor. Din acest motiv, folosirea în chiar limbajul naţionalist a sferelor semantice care mizează pe „adevăraţii" liberali, democraţi, români ş.a.m.d. este o practică de discurs frecventă. **Jurnalul** lui Sebastian îl prinde în colimator cu o deosebită pertinenţă pe militantul Mircea Eliade, expozant al discursului rasist în perioada legionară; faptul că amîndoi îşi aflaseră, la un moment dat, un punct comun în persoana lui Nae Ionescu este din nou specific pentru amestecul pe care se bazează identitatea reducţională. Dar dacă „sinecdoca totalitară" îşi avea premisele în identificarea congenitală a statului cu naţiunea, nu a fost deloc greu pentru ca tranzitivitatea ei să se extindă: la 28 mai 1948, Patriarhul Justin al României punea semnul egal între naţiune şi credinţă religioasă, chemîndu-i pe confesionalii greco-catolici la împărtăşania-mamă, ortodoxia. Conştiinţa identităţii colective a Bisericii Greco-Catolice, construită de-a lungul timpului în Transilvania, era viguros negată în numele unei singure identităţi religioase. Fantasma unitară va mai beneficia de resurecţii ideologice totalitare, cel mai cunoscut exemplu fiind al filozofului fiinţei-comunităţii naţionale (ap. Lavastine, 1998), C. Noica. Acesta judeca în termeni de specific naţional spiritul poporului român; cuvîntul-împreună este „popor", consangvin, înţeles herderian, niciodată în sens civic.

Între această direcţie, fondatoare, şi refacerea unui spirit neresentimentar, tolerant în accepţie occidentală, de naţiune politică, este exact aceeaşi distanţă care desparte ţările care au avut o alternativă social-democrată (de genul *Solidarităţii*, al *Chartei* '77 sau al Primăverii de la Praga) de-a lungul istoriei recente de cele care nu au ştiut să-şi construiască o asemenea mentalitate. Insulele pe care le semnalează Neumann sînt toate în spaţiile cu tradiţie habsburgică din România de azi, de la reorganizarea în perimetrul transilvan a Bisericii Greco-Catolice după desfiinţarea ei de către regimul comunist pînă la efervescenţa Timişoarei, constituită, printre altele, şi de grupul scriitorilor de limbă germană, *Aktiongruppe Banat*, sau de cenaclurile „Pavel Dan", „Universitas" ori de revista în germană, maghiară şi română **Forum studenţesc**.

Răspunsurile unor întrebări frustrante din contemporaneitatea noastră sînt truvabile în aceaste studii din perspectivă comparatistă ale distinsului profesor Victor Neumann; felul în care se aglutinează reperele de mentalitate în discursul politic din epoca postdecembristă poate fi desfăşurat pornind de la această carte; fantasmele identităţii naţionale defilează în faţa cititorului, seducîndu-l, rînd pe rînd, prin viitorul pe care îl au de oferit. Spaţiul românesc este însă de mult familiarizat cu astfel de experimente utopiste, iar o posibilă iluzie pe care ar contura-o **Ideologie şi fantasmagorie** ar fi aceea a unei „adevărate" ideologii, care ar putea sta în spatele oricărei legitimări; fraza lui Neumann nu face loc unei astfel de interpretări, întrucît mecanismul succesivelor denunţuri ale ideologiilor dominante în Europa Est-Centrală face egale diferitele discursuri de putere.

Deşi ţine evident, ca metodă şi discurs, de istoriografie, „ştiinţă“ percepută îndeobşte ca una „senină“ şi „obiectivă“, cartea lui Victor Neumann îşi dezvăluie din capul locului *parti-pris*-urile, legitime fără doar şi poate atîta vreme cît slujesc, credibil şi convingător, „adevărul“. Pentru autor, „fantasmagorii“ – cuvîntul are o încărcătură uşor peiorativă, căci amendează, în numele „capului limpede“ şi „bunului-simţ“, obscurităţile fantomatice şi monstruoase, născute din „somnul“ raţiunii prin care umanitatea se defineşte, spectre generatoare de pulsiuni incontrolabile şi de aceea cu atît mai primejdioase – sînt toate constructele ideologice ce s-au configurat pornind de la viziunea organicistă asupra istoriei omenirii, iniţiată în veacul al XVIII-lea de Johann Gottfried Herder. O viziune derapînd, în timp, către mitologizarea unor imponderabile şi elucubrante criterii etno-rasiale, din care, se ştie, s-au hrănit în secolul XX fel de fel de excluderi, crime şi războaie. Din aproape în aproape, de la sintagmele fondatoare, precum *Volksgeist*-ul herderian, trecînd prin Fichte şi Hegel, Victor Neumann (exagerînd cînd le suprapune, în contrast cu „etosul pluralist austriac“, peste strategia politică a Prusiei de pînă la 1860, percepută în epocă, mai curînd decît Austria lui Metternich şi a lui Bach, drept bastion al liberalismului) se străduieşte să reconstituie şi să demonteze filiaţiile teoretice, traduse numaidecît deja în praxisul politic al secolului al XIX-lea, ce au înclinat balanţa, cel puţin în Europa Centrală, de partea „etnonaţiunii“ – concept preponderent cultural, şi nu de cea a naţiunii de „cetăţeni“, aşa cum, în succesiunea dezideratelor juridico-politice ale Luminismului, a statuat-o Revoluţia Franceză şi a încercat s-o propună pentru spaţiul central-european iozefinismul. În eşecul proiectului generos-modernizator al împăratului austriac, proiect subminat de slăbiciunile şi inconsecvenţele administraţiei habsburgice, dar mai cu seamă de elitele naţionale, cucerite treptat (şi datorită consecventei politici şcolare a autorităţilor imperiale) de mirajul şi reveriile specificităţii culturale în dauna prea mult întîrziatei emancipări sociale, vede autorul sursa principală a frămîntărilor şi turbulenţelor perpetuate pînă astăzi, în care aspiraţii legitime s-au amestecat cu false soluţii, derapînd în pasiuni, resentimente şi violenţă fără limite.

Or, una dintre investiţiile principale ale acestei cărţi este tocmai efortul „luminist“ al lui Victor Neumann de a îndepărta – cu armele lucidităţii critice – zgura ideologică, de a denunţa „fantasmagorii“ nocive ce alimentează de două veacuri încoace „falsa conştiinţă“ a prea lesne manipulabilelor mase „populare“. Istoricul timişorean n-are ezitări în a caracteriza mesajul reacţionar (din punctul de vedere al dinamicii sociale) conţinut de mistica naţionalistă, adversară declarată a modernităţii şi a modernizării, ce a explodat în acele împrejurări; o face cu aceeaşi decizie şi convingere cu care răstoarnă vetuste scheme interpretative de tip „patriotic“, atunci cînd, de pildă, reluînd analiza mişcărilor revoluţionare de la 1848 din Transilvania, semnalează conivenţa revendicărilor naţionale româneşti cu interesele (momentane) ale Casei de Habsburg, cînd diagnostichează fără drept de apel filonul protofascist – înrudit cu cel propagat în epocă de primarul vienez Karl Lueger, idol al tînărului Hitler – din teoria naţiunii, convocată de A.C. Popovici în sprijinul faimosului său plan federalist (bine ancorat, de altfel, într-o veche tradiţie conservatoare austriacă ce merita discutată aici) din **Statele Unite ale Austriei Mari**, broşura pe care a publicat-o în 1906, sau cînd declară că absenţa „reperelor culturale care să contribuie la elaborarea unui sistem juridic pragmatic“, ca şi slaba tradiţie a solidarităţii civice ar fi determinat în centrul Europei de după primul război mondial apariţia unor „entităţi hibride, a unor forme administrative în care principiile obştii medievale coexistă alături de acelea specifice lumii noi“. Deopotrivă de sever cu „ideologia maghiară“, a cărei sorginte liberală şi democratică ar fi eşuat, la 1848 şi mai cu seamă după 1866, într-un „discurs colectivist iraţional“, din care s-ar fi hrănit tentativa „etatist-naţionalistă“ de asimilare silnică a slavilor, românilor şi chiar a germanilor din Ungaria dualismului habsburgic, dar şi cu „ideologia românească“ ce ar fi cultivat după primul război mondial mentalitatea „centralistă“ a societăţii „închise pe criterii etno-culturale“, ca şi „o cultură a intoleranţei faţă de diversitate“, impermeabilă la valorile moderne ale Occidentului şi de aceea lesne coruptibilă de autoritarism şi rasism – cu largi referinţe la Eliade, Noica, Herseni –, Victor Neumann judecă totul pe cîntarul teribilelor consecinţe pe care „fantasmagoriile“, dovedite ca erori în raport cu virtualele lor alternative raţionale, le-au avut pentru istoria Europei Centrale şi a întregului continent. O dată mai mult, unitatea de măsură pozitivă o reprezintă pentru domnia sa impactul social şi mental al Luminismului, tradus în viabilitatea politică a clasei burgheze, cu tipica ei opţiune pentru individualism şi pluralism; eficienţa stalinismului în România, în raport cu Ungaria sau Cehoslovacia, s-ar fi datorat şi precarităţii burgheziei de tip occidental, cu tot cu tradiţia ei de gîndire critică, fie ea şi marxistă, absenţă ideală pentru proliferarea ulterioară a naţional-comunismului ceauşist. Nu întîmplător, susţine autorul, revolta anticeauşistă a izbucnit la Timişoara, depozitară a unei civilizaţii urbane apropiate de modelul central-european, stimulînd, chiar şi în anii dictaturii, supravieţuirea (inclusiv prin muzica grupului Phoenix) unui preţios nucleu de cultură civică cosmopolită şi multiconfesională – cel hiperactiv, după 1989, în angajamentul pentru reforme.

Pe fondul unei simpatii cvasisimilare cu cea exaltată de Victor Neumann pentru „individualismul civic“ născut în Europa Centrală din „proiectul iozefinist“, Vladimir Tismăneanu probează, favorizat poate şi de lejeritatea cadrului în care îşi desfăşoară discursul, un plus de mobilitate în examinarea mecanismelor socio-istorice din regiune, în sensul unei precauţii sporite faţă de acea „dialectică a Luminismului“, asupra căreia deja Horkheimer şi Adorno au atras atenţia. Faţă de tendinţa uşor maniheistă şi simplificatoare a lui Victor Neumann, ce împarte actanţii ideologici şi politici în „luminişti“ şi „antiluminişti“ (sau „romantici“), în aceeaşi manieră în care un Lukacs îi însuma pe toţi cei din urmă sub eticheta „destrucţiei raţiunii“, Tismăneanu evidenţiază fără încetare, dezinvolt şi asociativ cum îl ştim, trunchiul comun şi vasele comunicante ale celor doi poli, cu complementarităţile şi paradoxurile lor – precum în cuceritoarea demonstraţie a tezei conform căreia democraţia îşi poate găsi susţinere în surse ale gîndirii antiliberale (vezi cazul Havel!) şi invers (precum „anticomunismul cu faţă bolşevică“). Tot aşa, Lukacs şi Eliade sînt percepuţi prin lentila aceluiaşi „dispreţ absolut faţă de valorile burgheze“, cel dintîi în serviciul antiistorismului elitist în căutarea unei sacralităţi, chipurile pierdute, al doilea dedat absolutizării istoriei (pentru a cita încă o formulă memorabilă a lui Tismăneanu: „posibilitatea edificării cetăţii lui Dumnezeu în cadrul cetăţii omului“). De unde şi multiplele faţete şi nuanţe introduse în discuţia asupra trecutului central-european şi românesc, care conduc chiar şi la aprecieri sensibil diferite de cele ale lui Victor Neumann, care insistă, de pildă (cu deplină justificare, credem), pe fragilitatea democraţiei româneşti interbelice, în timp ce Tismăneanu o socoteşte „onorabilă“, ca şi vizavi de evoluţia regimului comunist din România – liniară şi „logică“ pe fundalul mental al „Estului profund“ pentru primul, sinuoasă şi complexă pentru celălalt (cînd constată, printre altele, că Declaraţia din aprilie 1964 ar fi conţinut o ofertă de „iugoslavizare“ şi o alta de „albanizare“). Că această dinamică a tratamentului contrariilor nu coincide cu vreun relativism etic rezultă din austeritatea cu care Vladimir Tismăneanu consideră (într-un eseu alăturat „seminarului“ cu colegii timişoreni) „schimbarea la faţă“ a lui Emil Cioran, „intim legat de climatul de fanatism naţional dezlănţuit şi de elan antidemocratic care a acompaniat şi a favorizat activităţile Gărzii“. Publicată pentru întîia oară, această foarte exactă „fiziologie“ a ideologiei fascismului românesc conţine, pe lîngă o critică răspicată la adresa amneziilor şi a răstălmăcirilor pline de „empatie“ în care au excelat unii dintre contemporanii noştri, cîteva propoziţii ce ni se par, în tăioasa lor formulare, definitive: „Cioran, Eliade şi revoluţionarii mistici de care erau apropiaţi au rămas insensibili la ceea ce însemna cu adevărat revelaţia durerii: crimele în masă şi realitatea înspăimîntătoare a lagărelor de concentrare. Ulterior, ei au continuat să păstreze tăcerea, prelungind o eroare morală abisală şi protejîndu-şi cu grijă legendele expert manufacturate“. Ţin şi acestea de „spectrele“ Europei Centrale. ■

Impresii

Muzica în vîltoarea violenţelor

BEDROS HORASANGIAN

Voiam să mă las duios-nostalgic în voia reveriilor citind lista de participări şi participanţi la Festivalul „Enescu“ din această toamnă (septembrie 10-28). N-aveam cum să nu mă las pradă aducerilor aminte aflînd, cu stupoare, că numeroase nume atît de dragi şi apropiate, din lumea muzicală, au ieşit complet din viaţa mea. Şi uitasem că mai există, că existaseră vreodată. De ce? Pentru că furat (cucerit, atras etc.) de realităţile (extrem de dure) ale lumii contemporane (mai îndepărtate sau mai apropiate) am neglijat total o sumedenie de lucruri atît de dragi cîndva. Care chiar erau viaţa mea. Şi acum? Mai sînt sau nu? Nu ştiu. Aldo Ciccolini, un pianist de mare clasă prin anii '60 – Scarlatti interpretat de el nu se poate uita aşa uşor –, va fi la Bucureşti! Oare cîţi ani o fi avînd? Dar Christoph Eschenbach – care va conduce Orchestra din Paris? Lista e lungă şi, dacă va fi şi reală, va aduce un spor de prestigiu Bucureştiului muzical. *London Philarmonic Orchestra*, dirijor Kurt Masur (vă mai aduceţi aminte de discurile *Eterna*? Dar de cele *Melodia*, *Hungarton*, *Supraphon* sau *Balkanton*, ca să nu spunem de dragul *Electrecord* care ne mînca ficaţii prin calitatea hîrîiturilor şi fîşîiturilor şi la care apelam, cum-necum, din lipsă de alte repere, inaccesibile pe atunci...). O să mai vină Ghenadi Rojdestvensky – alt nume des vehiculat pe la noi, dar şi aiurea! – cu *Capella of Russia Simfonia Orchestra*, apoi nu mai puţin faimoşii Seiji Ozawa – cu *Staatsoper Wien*, versiune concertantă a operei **Salome** de Richard Strauss – şi Ricardo Mutti la pupitrul Orchestrei Operei Scala din Milano, cu **Requiem**-ul de Verdi. Şi Tibor Varga, alături de alţi monştri sacri precum Grace Bumbry, Ioan Holender şi Ileana Cotrubaş prin juriile Festivalului! Ne oprim aici pentru că nu vrem să facem o avancronică a Festivalului „Enescu“. Şi nici să răsucim obiecte tăioase în propriile noastre răni. Necicatrizate, nevindecate. Ci să atragem atenţia că lumea de azi, pluri-etnică, multiculturală şi mondialo-globalistă cum e, a provocat mari mutaţii în felul nostru de a fi. *Eu. Tu. El. Ea. Noi.* N-avem nici spaţiu, nici stare pentru dezvoltarea ideii. Este chiar 15 august, Sfînta Maria, ziua „Adormirii Maicii Domnului“, cea „Născătoare de Dumnezeu“, *Theotokos*, cum ar spune grecii. Mai e, a mai rămas, loc pentru muzică? Pentru cultură în general, pentru viaţă lăuntrică, pentru spirit, aşa, în particular? Ar fi prea frumos să spunem: *desigur, da*. Nu mai am/avem aceste certitudini. Cînd într-o gogoşerie din România, situată în apropierea unui loc unde se aflau cetăţeni israelieni, vine cineva şi controlează două coşuri de gunoi pentru că eu, B.H., am o pungă neagră în mînă şi o mutră care nu poate aduce nimic vesel, n-ai cum să nu te simţi părtaş la tot ce se întîmplă în lume! Violenţa crescîndă din Orient ne îngrozeşte. Zeci, sute de morţi. Şi peste tot, lacrimi, sînge, ură. Cultivarea urii, a duşmăniei, în lipsa altor repere. Un întreg tineret palestinian ni se pare debusolat şi manipulat de forţe extremiste ale unui Islam ieşit din matcă. Nu este vorba de o religie – tolerantă altminteri –, ci de o stare de spirit. Scriu toate acestea la o revistă *jidănită* – ni s-a spus direct în două-trei ocazii şi vom reveni asupra acestui subiect, trist şi sugestiv în acelaşi timp –, cu sentimentul neputinţei de a face ceva. Doar a *consemna* ce se întîmplă în lume ni se pare prea puţin. Dacă factorii de opinie, liderii politici-militari-religioşi sau marile vedete ale mass-media nu reuşesc să calmeze spiritele, ce pot face ceilalţi, simplii cetăţeni? Atentatele sinucigaşe palestiniene de la Ierusalim şi Haifa, ca şi reacţia – anunţată şi firească – a statului Israel, mediatizate în întreaga lume n-au cum să ne lase indiferenţi. Deplîngem, iar, moartea atîtor tineri (sau mai puţin tineri) nevinovaţi sau grav vinovaţi (atentatorii în cauză – victime şi ei ai unei rele educaţii şi fanatice încrîncenări). Patriotismul şi naţionalismul terorist nu duc nicăieri, am mai spus-o şi scris-o, violenţa nu duce la nimic decît la violenţă, iar o crimă va atrage după ea alte şi alte nenorociri. Istoria o confirmă cu asupra de măsură. Fără o soluţie, negociată dur şi pusă în aplicare şi mai dur, *respectată*, acest carusel al morţii va continua. Plasarea vinovăţiilor şi a responsabilităţii de o parte sau alta nu rezolvă chestiunea. Implicarea SUA, dar şi a altor puteri (Rusia, Anglia, Franţa sau Germania) ar putea da roade dacă s-ar găsi forme şi formule reale şi realiste de detensionare a situaţiei. Căci ce se întîmplă pe stradă în Nablus sau în Cisiordania nu poate fi tratat doar la rece, din cabinete ministeriale, diplomatice sau militare. Reacţia dură a armatei israeliene ni se pare, repetăm, firească. Orice stat are dreptul să-şi apere propriii cetăţeni. Dar acest coşmar-obsesie al războiului, al urii şi duşmăniei nu poate fi împins la infinit. Dezamorsarea situaţiei din Orientul Mijlociu este o problemă a întregii lumi de azi, şi nu doar a protagoniştilor. Incitarea la ură şi violenţă, oricine am fi şi oriunde ne-am afla, nu poate fi admisă cu nici un chip. Discursurile înflăcărate, patriotico-naţionaliste, inflamează de multe ori spiritele tinere şi induc germenii răului în milioane de oameni. Fără să rezolve nimic şi, chiar mai rău, stricînd şi puţinul care ne mai leagă. Unii de alţii. Violenţa a intrat în şcoli, pe stadioane, e prezentă pe străzi, în trenuri, în locuinţele noastre. Să dau exemple concrete, „cazuri“? Ziarele sînt pline de evenimente zilnice „picante“, „exotice“ chiar. Lăsîndu-ne furaţi pe acest tobogan, ne pierdem şi puţinul echilibru lăuntric. Ce am putea face? Deja lumea (care?) e plină de organisme, organizaţii, comitete, fundaţii, societăţi, ONG-uri etc., mai mult sau mai puţin specializate, cu experţi şi consilieri cîtă frunză şi iarbă. Iar rezultatele, dincolo de fondurile, uneori *imense*, consumate, sînt minime. Rolul principal al schimbării de optică vizavi de violenţă l-ar putea avea mediile: televiziuni, radio, ziare, opinia publică reeducată pentru o viaţă mai puţin belicoasă. „Poate-ţi dau un cap în gură!“ să fie înlocuit de „Mă scuzaţi...“ sau „Mă iertaţi, vă rog...“, iar aruncatul cu pietre, cocktail-uri Molotov şi lovitul cu bîte şi lanţuri să nu mai facă deliciul filmelor cu nu mai ştim cîte semne de avertizare pentru minori. Atîta timp cît televiziunile, de aiurea sau de la noi, vor prezenta *doar* partea violentă (rea, urîtă, distructivă etc.) a lumii de azi (*Good news, no news* – iată o cinică axiomă a programatorilor de grile TV), atîta timp cît vom fi educaţi *doar* pentru un anume tip de reacţie umană (animală, cumva?), atîta timp cît indiferenţa şi insensibilizarea în faţa morţii (dar şi a vieţii...) vor fi active nu putem spera în schimbări profunde la nivel colectiv. Sau individual. Dar să nu ne pierdem nădejdea, am vrea să credem. Şi chiar cred. Festivalul „Enescu“ din acest an îl are ca director artistic pe maestrul Cristian Mandeal.

O pledoarie realistă pentru idealismul etic (I)

CAIUS DOBRESCU

Vladimir TISMĂNEANU

Fantasmele salvării. Democraţie, naţionalism şi mit în Europa post-comunistă

Traducere de Magda Teodorescu, Editura Polirom, Colecţia „Opus. Ştiinţe politice“, Iaşi, 1999, 272 p., 84.000 lei

1. „Ceea ce m-a frapat... în dezbaterea Gulagului şi a Holocaustului în România a fost provincialismul acestei polemici. Parcă nu există o întreagă literatură în acest domeniu, parcă n-a existat marea controversă istorică germană de acum cîţiva ani, parcă nu există textele din Habermas pe tema asta, controversa dintre Habermas şi Ernst Nolte... Ca şi cînd trăim în afara unei dezbateri ce se poartă de foarte mult timp şi care conduce la Kosovo, la reacţia faţă de Kosovo.“

În aceste fraze, dl Vladimir Tismăneanu, reputat analist al societăţilor est-europene, profesor de ştiinţe politice la University of Maryland at College Park, formulează, în opinia mea, un diagnostic pe cît de corect, pe atît de îngrijorător referitor la nivelul dezbaterii de idei de la noi, cu un impact mult mai mare decît contextul la care se face trimiterea (cel al „polemicii“ Gulag *vs* Holocaust). Discursurile care se intersectează în spaţiul nostru public se remarcă printr-o ca şi completă ruptură între:

– monitorizarea atentă şi sistematică a evoluţiilor din societatea românească;

– atenţia la confruntările de idei şi la evoluţiile conceptuale din cadrul comunităţii academice internaţionale;

– o perspectivă clară, informată şi nuanţată asupra fenomenelor globale şi regionale (două niveluri interconectate, dar distincte).

Cred că interpretez corect observaţiile profesorului Tismăneanu cînd consider că domnia-sa nu presupunea lipsa completă de familiarizare a colegilor săi din România cu dezbaterea de idei din lumea contemporană. Problema este că, deşi adeseori de-a dreptul surprinzător de informaţi pentru condiţiile frustrante în care încă îşi desfăşoară activitatea, intelectualii români continuă, ca tendinţă generală, să practice un dublu standard: chestiunile domestice, „dinlăuntru“, nu sînt puse decît rareori în relaţie cu teorii sau principii mai complicate. Există tendinţa de a considera că motivaţiile subtile, care ţin de gîndirea simbolică sau de istoria ideilor, sînt valabile doar în societăţile evoluate, „postmoderne“ (despre care se poate vorbi cu nesfîrşite nuanţe), în timp ce lumea noastră „troglodită“ poate fi oricînd redusă la motivaţii ţinînd de sfera „ciolanului“ (sau a „senvişului“, cum propunea, recent, un eseist – altfel extrem de atent la complexitatea motivaţiilor intelectuale şi emoţionale, cînd analizează modernitatea *occidentală*).

Mulţi dintre intelectualii care, de-a lungul ultimului deceniu, au acuzat guvernanţii de practicarea dublului limbaj – unul „tolerant“ şi „pragmatic“, pentru cancelariile europene, altul „verde rromânesc“, pentru sindicaliştii locali din minerit şi siderurgie – pot fi ei înşişi supuşi aceluiaşi examen. Îndrăznesc să generalizez, susţinînd că disponibilitatea intelectualilor români pentru o înţelegere complexă, pentru o gîndire conceptuală este mult mai mare atunci cînd atenţia lor se aplică realităţilor şi istoriei lumii occidentale, decît atunci cînd îşi propun să reflecteze asupra contextului lor (politic, social, cultural) imediat.

Prin întreaga sa politică de cercetare şi de intervenţie publică, profesorul Tismăneanu dovedeşte că se poate şi altfel. Participînd constant atît la dezbaterile intelectuale din Statele Unite (şi, în general, din lumea occidentală), cît şi la cele din România (şi, în general, din lumea postcomunistă), domnia-sa reuşeşte să se adecveze acestor foarte diferite sisteme de referinţă tocmai fiindcă le tratează cu egală seriozitate şi cu egală lipsă de complexe. Coerenţa demersurilor sale intelectuale este dată de convingerea că realitatea politică românească nu poate fi înţeleasă dacă nu este plasată în contextul adecvat, cel al Europei Centrale şi de Est, tot astfel cum nici această zonă geo-politică şi culturală nu poate fi înţeleasă dacă nu este percepută pe fundalul istoriei intelectuale şi politice a Europei şi a modernităţii, în general.

Pentru a expune distanţa incomensurabilă care separă demersul profesorului Tismăneanu de tradiţionalele discursuri băştinaşe despre destinul european autoevident al României este suficient, cred, să analizăm cu oarecare atenţie ultimele două volume care poartă semnătura reputatului comparatist al sistemelor politice est-europene.

2. **Fantasmele salvării. Democraţie, naţionalism şi mit în Europa post-comunistă**, apărut la Editura Polirom, în 1999, este traducerea volumului publicat de profesorul Tismăneanu, în 1998, la Princeton University Press. Lucrarea îşi propune să structureze o cantitate impresionantă de informaţii referitoare la evoluţiile politice din Europa postcomunistă, pornind de la conceptul de *mit politic*. Cu un remarcabil curaj intelectual, analistul invocă teoriile despre mit ale lui Georges Sorel (p. 25), filozoful politic care hibridizează primul marxismul şi nietzscheanismul – motiv pentru care este adeseori clasat ca protofascist.

Nelăsîndu-se impresionat de etichetele simplificatoare, Vladimir Tismăneanu consideră că ideile lui Sorel despre mituri ca resorturi esenţiale ale proceselor de schimbare istorică, prin canalizarea energiilor şi pasiunilor maselor, se bucură de o tulburătoare actualitate în Europa postcomunistă. Acolo, însă, unde apologetul violenţei revoluţionare stil 1900 exaltă wagnerian forţa stihială a miturilor, analistul politic liberal şi sceptic de la sfîrşitul secolului XX exprimă o intensă îngrijorare. Dl Tismăneanu se opreşte la conceptul de *mit politic* fiindcă, pe de o parte, are puterea empatică de a percepe nevoia de sens, de aspiraţie, de energie a unor societăţi aflate în criză, dar şi, pe de altă parte, fiindcă este egal de conştient de caracterul exploziv, cu latenţe demenţiale, al combinaţiei dintre frustrările şi fantasmele colective.

Forţîndu-se să rămînă lucid şi analitic chiar atunci cînd se confruntă cu tragedii şi orori reale, probabile sau posibile, autorul precizează: „Abordarea mea nu tratează mitul ca pe o viziune neapărat mistificatoare a realităţii, ci drept o naraţiune capabilă să inspire loialităţi colective, afinităţi, pasiuni şi acţiuni. Valoarea mitului constă în a mobiliza şi stimula segmentele infraraţionale ale comportamentului politic“ (p. 26). Această precizare este importantă fiindcă ne scoate din paradigma simplificatoare a „manipulării maselor“. Perpetuarea efectului şi supravieţuirea (parţială, „descentralizată“, „reformată“, „adaptată“ la legile pieţei) aparatelor de propagandă şi dezinformare ale partidelor comuniste sînt luate în calcul, dar nu ca factori unici sau determinanţi, ci doar ca vectori ai unui amplu proces de conturare a ceva ce am putea numi un nou psihism politic.

O explicaţie foarte interesantă pentru ceea ce ar părea să fie proliferarea unei gîndiri iraţionale, fantasmatice în viaţa politică postcomunistă este oferită în capitolul scurt dar foarte dens intitulat **Resurecţia utopiei: ideologie *vs* mitologie**. Delegitimînd pretenţiile elitelor comuniste de a fi reprezentat, în Europa de Est, chiar dacă în forme extreme, spiritul raţionalismului modern, analiza expune esenţa fantasmatică a ideologiei oficiale din fostul bloc sovietic. Comunismul nu a determinat o emancipare a formelor de gîndire mitice, premoderne, ci mai degrabă un fel de mutaţie genetică a acestora, care le-a amplificat exponenţial intoleranţa şi agresivitatea. Nu se poate vorbi, aşadar, de un fel de recădere în „obscurantism“ după o perioadă de excese „iluministe“, ci mai degrabă de exprimarea plenară şi (în condiţii, nu-i aşa?, de libertate) diversificată a unui mod de gîndire esenţialmente noncritic, nonautonom, nonfocalizat, nonpragmatic, mecanic-mitologic, care este produsul socializării de tip comunist. Fără a se pierde în nesfîrşite nuanţe cu privire la distincţia filozofică dintre utopie, ideologie şi mit, Vladimir Tismăneanu conchide că, pentru a înţelege Europa de Est (înainte şi după „crah“), trebuie să ne intereseze în primul rînd ceea ce apropie (practic, pînă la contopire) cele trei concepte.

Principala miză a efortului teoretic din carte este propunerea unei clasificări care să facă inteligibilă agitaţia browniană de motive şi simboluri din viaţa politică postcomunistă. Căutînd recurenţele şi coerenţele din „segmentul infraraţional al comportamentului politic“, analistul trece de la definiţia mitului la conturarea *mitologiilor* care, în opinia sa, subîntind discursurile formatorilor de opinie est-europeni. Dl Tismăneanu împarte obiectul cercetării sale în patru clase distincte:

a) *Mitologii salvaţioniste şi aşteptări autoritariste* – model pe care îl construieşte pornind de la teza că revoluţiile anticomuniste din 1989 au inclus de la bun început o componentă antiliberală. O idee extrem de provocatoare şi fertilă, aflată tot timpul în subtext, dar rareori tratată explicit, este aceea a analogiei dintre cultura politică a Europei postcomuniste şi aceea a Americii de Sud din epoca de aur a dictatorilor populişti carismatici. Titlul capitolului în care sînt tratate fantasmele autoritariste – **Epava leninistă sau În aşteptarea lui Péron** – este absolut relevant pentru această perspectivă comparatistă.

b) *Mitologii mesianice şi demonizante* – partea, în opinia mea, cea mai importantă a cărţii, în care se propune o tipologie foarte atentă şi articulată a mişcărilor politice naţionaliste din lumea postcomunistă. Faptul de a accentua diferenţele, acolo unde atît observatorii occidentali, cît şi intelighenţia critică indigenă nu sesizează decît o monotonă uniformitate, face din această carte un moment cu adevărat important în evoluţia înţelegerii (inclusiv a autoînţelegerii) societăţilor est-europene. În demersul său, dl Tismăneanu este mereu atent la dezbaterea din politologia contemporană, care opune viziunea „tradiţională“ a unui naţionalism esenţialmente „rău“ unei percepţii mai nuanţate, unui naţionalism pe care îl consideră „neutru“ din punct de vedere moral sau chiar compatibil, în anumite circumstanţe, cu valorile democraţiei liberale (pp. 93-95). Îmbinînd cu flexibilitate cele două perspective teoretice, autorul împarte naţionalismele din Europa postcomunistă în două familii mari: cea a *naţionalismului civic* (considerat a fi forma „soft“ a naţionalismului, „cu rădăcini în tradiţiile democratice conservatoare, liberale, social-democrate“, p. 98) şi cea a *naţionalismului etnic* („mai puţin liberal sau neliberal“, p. 99).

Tipologia este rafinată în continuare, cea de a doua familie fiind, la rîndul ei, subîmpărţită în: *naţionalism conservator* (oarecum compatibil, dar numai cu foarte mari precauţii şi cu conştiinţa faptului că această etichetă nu acoperă peste tot în Europa

---

Colecţia de mirări

„Jujeul“ şi ştergătorul de picioare

MIHAI DRAGOLEA

Abia în cel de-al doisprezecelea ceas (de n-o fi fost al treisprezecelea) am priceput cum devine problema cu eliberarea celor 9000 de deţinuţi răspîndiţi prin penitenciarele patriei; păi de-aceea, fraţi cititori, îi eliberează – pentru că 9567 de români au fost repatriaţi în primul semestru al acestui an; din care sumă merge aşa: peste 7000 la furturi, restul – falsificare de documente, prostituţie şi proxenetism. Se vor odihni după gratii ăştia proaspăt repatriaţi, vor pleca cei odihniţi, să nu care cumva să rămînă în paragină meseria. Frumos lucrat! Chiar acum, e vară, căldură mare, mare, gînduri şi fapte pe măsură. De exemplu, de la Ministerul Agriculturii a luat-o la goană spre cele patru zări un măreţ gînd şi un ordin pe măsură, legate de obiectul numit „jujeu“. Aproape sigur nu veţi fi ştiind domniile voastre cu ce se mănîncă „jujeul“, în ce constă subtila-i alcătuire: e constituit dintr-o mioritică bucată de lemn care se leagă la gîtul cîinilor (nesterilizaţi, neintegraţi într-un program de eutanasiere) ce însoţesc turmele de oi şi alte vietăţi domestice. De-acum, gata, s-a isprăvit: conform ordinului ministerial în cauză apar precizări riguroase în legătură cu *the fashion* în materie de jujeu la bodigarzii cu blană; dimensiunile exacte ale obiectului, forma lui, la ce distanţă şi în ce poziţie trebuie să spînzure optim de gîtul animalului. Pentru un jujeu modern, estetic, eficient – un ordin ministerial sobru şi clar. Sînt sigur, va veni el şi momentul altui ordin – despre cea mai *chic* tunsoare a oilor. Dar asta numai după ce se va înfiinţa o binevenită Uniune Naţională a Ciobanilor Profesionişti, cu preşedinte avînd fax, *e-mail*, celular, să poată comunica „în teritoriu“, membrilor (lor le e destul celularul!) ordinele primite, că sigur se vor da, să zicem, despre decibelii admişi la tălăngi sau despre forma postmodernă a stînii. E foarte cald nu numai la ministere, dar şi la Băile Govora. Păi cum altfel să fie decît zdrobitoare caniculă cînd un cetăţean al locului revendică nici mai mult, nici mai puţin (imediat veţi recunoaşte, **Cartea Recordurilor** e un moft!) decît un teren de 25 (douăzeci şi cinci) cm^2 (centimetri pătraţi). Pentru această teribilă revendicare a plătit omul la Judecătorie vreo două milioane de lei, care for nu cred să se fi întîlnit cu asemenea solicitare tot secolul trecut. Acum, limpede este – terenul nu e nici cît o tablă de şah respectabilă. Ce o face cu atîta pămînt individul numai bunul Dumnezeu ştie, că producţii-record n-are cum realiza decît, poate, la ace de cusut, cu gămălie, eventual o cultură de păr, de-ăsta oxigenat, vopsit, dat cu gel, să stea ţeapăn, dar şi aşa parcă e prea mică tarlaua. Sau o fi ştiind omul nostru că acolo e ascunsă o comoară şi, la ceas de taină, să vină cu tîrnăcopul şi cazmaua, să pună mîna pe ea. Sau acolo vrea să pună de-un soclu al propriei statui, dar cum să ridici o statuie minunată, trainică pe o bază cît un ştergător de picioare?!

RADIO
CONTACT
96,1FM

postcomunistă aceeaşi realitate, cu democraţia creştină); *populism etnocentric* (presupunînd ceea ce autorul numeşte „sindromul Belgrad": „coexistenţa tensionată a unei societăţi civile încă neconsolidate, pe de o parte, şi supravieţuirea instituţiilor represive, inclusiv a poliţiei secrete, pe de alta", p. 100); *etnocentrism nostalgic şi naţionalism liturgic* (caracterizat prin „idealul unei «democraţii naţionale» sau al etnocraţiei şi prin încercarea de a reabilita mişcările de extremă dreaptă interbelice", p. 100).

c) *Mitologiile răzbunării: decomunizarea şi mitul justiţiei politice* – segmentul care a solicitat, în mod evident, cel mai mare efort de elaborare teoretică, din cauza nenumăratelor nuanţe „imperceptibile" (dar, adeseori, esenţiale) între atitudinile discutate, precum şi din cauza dificultăţii de a pune alături raportarea descriptivă, *wertfrei*, a cercetătorului de aceea normativă, a filozofului moral, sau afectivă, a celui implicat direct şi intim în procesul pe care îl discută. Ceea ce impresionează aici este riscul pe care dl Tismăneanu şi-l asumă – acela de a-şi deruta atît cititorii americani (obişnuiţi cu raţionalizări cît mai stricte şi clare), cît şi pe cei est-europeni (obişnuiţi, ei, cu ipostazele clare, „combative") – atunci cînd refuză să fie didactic sau moralizator.

Pe de o parte, se formulează mari reţineri faţă de comandamentul „epurării" (formulat în aproape toate ţările est-europene, dar legiferat numai în Republica Cehă, prin celebra „lege a lustraţiei"), cu argumentele: 1) folosirea unor asemenea mijloace riscă să reproducă, la o scară mai mică sau mai mare, sub etichete ideologice mai mult sau mai puţin schimbate, fanatismele isterice ale anilor '30 sau '50; 2) împărţirea în „noi" şi „ei", în „puri" şi „impuri" este expresia unui scenariu mitologic mai degrabă decît a unei reflecţii morale mature.

Pe de altă parte însă, se recunoaşte că „lustraţia cehă a reuşit cel puţin să împiedice restauraţia de catifea" (p. 156) şi că lăsarea în suspensie, în speranţa ştergerii şi „uitării", a contradicţiilor morale violente moştenite de pe urma comunismului este o naivitate de-a dreptul periculoasă. În sprijinul acestei din urmă idei, dl Tismăneanu invocă un argument de-a dreptul tulburător: „Un exemplu istoric de uitare obstinată este cazul Statelor Unite. Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite faţă de Anglia a trecut în mod oficial sub tăcere chestiunea ruşinoasă a sclaviei, deşi cei care au redactat şi semnat documentul dezbătuseră problema şi au amînat-o din motive de oportunitate politică. Rezultatul a fost că, optzeci şi şase de ani mai tîrziu, democraţia americană era gata să piară de mîna propriilor ei cetăţeni" (p. 146).

d) *Mitologii salvaţioniste, reacţionare şi restauraţioniste* – ar fi trebuit să se refere, în primul rînd, la eforturile de a relegitima trecutul comunist, prin accentul asupra realizărilor sale considerate grandioase şi prin invocarea competenţei tehnice şi administrative deţinute de elitele vechiului regim. Această Restauraţie – numită, cu umor, „de catifea" – are în centru ceea ce autorul descrie în altă parte ca „mitul comuniştilor bine intenţionaţi" (p. 147). Totuşi, analiza nu se concentrează în primul rînd asupra modului cum se articulează noua identitate („mitologică") a vechilor elite, datorită faptului că aceasta nu se afirmă pe sine direct, ci mai degrabă se insinuează treptat, din campaniile nu arareori abjecte de discreditare a disidenţilor şi a oponenţilor regimului comunist.

Paradoxul cu care se confruntă demersul analitic în acest punct este că atacurile interne ale „profesioniştilor" ex-comunişti converg cu atacuri venite din partea Occidentului „dezamăgit" de prestaţia politică a disidenţilor în condiţiile democraţiei (p. 186). Argumentînd cu pasiune şi abilitate teza că disidenţii sînt adevăraţii Părinţi Fondatori ai noii ordini constituţionale din Est, dl Tismăneanu lasă totuşi nerezolvată tensiunea dintre reprezentarea unitară şi esenţializată a moştenirii contraculturii din epoca comunistă şi recunoaşterea faptului că, „pentru a înţelege diferendele dintre foştii prieteni sau cel puţin aliaţi în lupta anticomunistă, trebuie să cercetăm natura compozită a disidenţei şi să conştientizăm faptul că aceasta nu a fost monolitică. În interiorul mişcării anticomuniste au existat socialişti şi troţkişti, liberali democraţi şi conservatori" (p. 163).

Cu toată admiraţia pentru acest efort de organizare a unui material imens şi extraordinar de divers, aş observa totuşi că distincţiile între tiparele mitologice nu sînt întotdeauna evidente. Mai precis, chiar dacă formularea conceptuală este clară şi articulată, substanţierea devine problematică, fiindcă multe dintre exemplele citate în categoria, să spunem, a expectaţiilor autoritariste se califică la fel de bine pentru misticismul naţional sau mitologia restauraţionistă. Materia cu care lucrează analistul este, în fapt, atît de confuză, de hibridă, de sincretică, încît rezistă, nu o dată, încercărilor de a o atrage în sfera a ceea ce poate fi gîndit clar şi distinct.

Pe de altă parte, demersul stă, cred, şi sub semnul unei anumite ezitări între o înţelegere pur descriptivă a „mitului" şi „mitologiei" (care implică, într-un fel, faptul că orice gîndire politică este dominată de mituri: „democraţiile industriale îşi au propriile lor mitologii", p. 41) şi o înţelegere normativă, care, în sens iluminist („miza este chiar viitorul iluminismului", p. 195), presupune o diferenţă esenţială între gîndirea dominată de mituri şi gîndirea emancipată prin raţiunea critică.

Însă impresia cea mai puternică pe care mi-a lăsat-o lectura cărţii este legată de ultimul capitol, care, în opinia mea, îi conferă o remarcabilă anvergură intelectuală. Titlul, **Construcţia mitologică a realităţii**, este mai puţin important, aş spune, decît subtitlul: **Complexitatea politică într-o lume postcomunistă**. Cuvîntul-cheie este, aici, „complexitate": prin acesta dl Tismăneanu atrage atenţia că realitatea intelectuală şi politică pe care o studiază nu mai poate fi reprezentată într-un spaţiu bi- sau nici măcar tridimensional. Motivele şi motivaţiile, anxietăţile şi speranţele din politica est-europeană sînt deja atît de numeroase, încît nu mai admit reprezentări „esenţiale", polarizate, patetice. Această nouă stare de fapt se datorează atît foarte complicatelor încercări de redefinire identitară, petrecute pe un fond de diversificare socială şi culturală, care marchează lumea postcomunistă din interior, cît şi impactului extern al „crizei de creştere" intelectuale şi politice a Europei în ansamblul ei („Dificultăţile de a articula platforme politice «diferenţiate ideologic» în Europa de Răsărit nu sînt legate numai de absenţa sau fragilitatea unor grupuri de interese sau *lobby*-uri bine delimitate, ci şi de atrofierea surselor occidentale de inspiraţie ale unor asemenea tentative", p. 62).

Atrăgînd atenţia asupra gradului ridicat de imprevizibil care pare să caracterizeze, atît în bine cît şi în rău, evoluţiile politice din zonă şi asupra paradoxurilor ce pot rezulta oricînd din schimbările de direcţie ale acestor evoluţii, profesorul Tismăneanu formulează, în 1998, o concluzie care probabil că nu ne mai surprinde la fel de mult după cumplitul şoc moral al alegerilor din noiembrie 2000: „Nu este aşadar tocmai sigur că principalii duşmani ai democraţiei liberale pot fi aflaţi în cercurile stîngii refăcute, şi nu printre susţinătorii variantelor democraţiei definite în termeni etnici sau religioşi". ▮

Variaţiuni fără temă

MIHAELA ANGHELESCU IRIMIA

Cu volumul din 1993 intitulat **The Return of Thematic Criticism (Revenirea criticii tematice)**[1] Werner Sollors aduce în atenţia critică a ultimului deceniu al secolului al XX-lea o sintagmă la fel de incitantă pe cît este de rară ocurenţa sa. Într-adevăr, în literatura de specialitate anglo-americană, „critica tematică" este mai curînd un termen vag, recuperabil prin analogie şi/sau contrast, dar cu slabe şanse de a se fi omologat sau a se omologa în sine. Introducerea semnată de Sollors la volumul amintit nu evită dificultatea: programele recunoscutei Modern Language Association, care organizează evenimente profesionale de ţinută, funcţionînd ca for reprezentativ, şi o autoritate în materie pentru criticii şi teoreticienii literar-culturali de pretutindeni, ignoră aproape total „tematologia", incluzînd însă „teme", „motive" şi „laitmotive" în rubrici precum *identitate etnică, identitate rasială, identitate feminină, multiculturalism, politică sexuală, clasă socială* etc. Am reprodus frust observaţiile lui Sollors[2].

Nimic nou, în fond, căci recurenţa – în locul „criticii tematice" – a abordărilor cunoscute drept *Ethnic Studies/Criticism, Race Studies/Criticism, Feminism, Cultural Studies, New Historicism* etc. este minima recunoaştere a *agendei angajate* a *criticii postmoderne* în general. Interdisciplinare, ancorate în social, sensibile la evoluţiile istorice şi la specificul fiecărei culturi *şi* etalînd, de regulă, un *textualism* consecvent, aceste „abordări tematice", cum le numeşte, printr-o abilă manevră, Werner Sollors, pun în evidenţă mult discutata „treime postmodernă". O treime, *per forza*, instituită contingent, în contra universaliilor, pentru *diferenţă*: „rasă", „sex", „clasă".

La rasul lucrurilor, ea predică „religia" neomarxistă a perpetuei schimbări *în istorie*, are militantismul dobîndit şi practicat „în familie" şi nutreşte iluzia unui meliorism mesianic. Întrucît respinge instanţa metafizică, fiind *per se* o instanţă *hic et nunc*, mesianismul ei este un activism adesea obositor, susţinut neobosit. Se practică mai ales în catedrele de engleză, în care spiritul protestant – cea mai modernă şi mai flexibilă variantă a uneia dintre religiile fundaţionaliste, mare religie a cărţii – şi-a însuşit fervoarea practicii sociale, în baza, cum spuneam, a unui proiect de ameliorare a lumii. Tot atîtea multiplicări ale voltairianului Candid se angajează în cîte o operă de cultivare a grădinii terestre, mai sigură, pentru că palpabilă, decît de mult pierduta întemeiere edenică. Lectura lumii se săvîrşeşte *aici*, Cartea devenind, de mult, carte după carte şi cărţi după cărţi, izbîndă a prolificului tipar, izbîndă a negoţului de idei, izbîndă a hărniciei în propria bătătură. Rămîn de căruţă cei care nu pun umărul, cei care nu citesc textul lumii, spre a-i rotunji cu folos pragmatic înscrisul. Cu cît mai mulţi alfabetizaţi, cu atît mai bine.

În ultimă instanţă, textualismul postmodern (*„il n'a pas de hors-texte"*) este doar o nouă recunoaştere a CĂRŢII, dar una survenită după dezîncîntarea modernă, după multiplicarea Cuvîntului lui Dumnezeu în textul biblic tradus la îndemîna oricui, după identificarea, în acesta, ca în *orice text*, a unei sau a unor mîini omeneşti care au scris ce a(u) gîndit una sau mai multe minţi omeneşti. Relativizînd astfel lucrurile, viziunea postmodernă interoghează temeiul fiinţei, mulţumindu-se, heideggerian, cu existenţa acesteia *în lume*, sondînd determinările *fiinţării* şi acceptînd ca singur „temei" solidaritatea noastră „aruncată" într-un spaţiu şi un timp cu repere mobile. De unde şi *antifundaţionalismul* cel de toate zilele al modernităţii tîrzii. De unde, firesc, *imposibilitatea tematismului* însuşi. Cheia ne-o furnizează chiar Werner Sollors, heideggerizînd asupra filei de dicţionar: dacă θημα conţine radicalul θε-, cu sensul literal de „a pune, a plasa", ca în derivatul *èâìâëéüù*, „a pune bazele, a întemeia", atunci *èâìYëéïò*, „temelie", se citeşte întocmai în orice „temă". Or, o dată spulberată temelia imuabilă, fie şi doar de dragul teoriei, „critica tematică" se absoarbe în sine. Sau migrează, antifundaţionalist, în agenda dezvrăjitelor *studii culturale* „uşurate" de apăsarea schemei universale.

Preluînd alte cîteva observaţii formulate de Sollors, ar fi, poate, interesant să purcedem la o descifrare a „neotematologiei" tocmai la *graniţa* dintre *structuralism* şi *istorism* – cel de al doilea, termen prin care, în mai multe rînduri în volum, este denumit *poststructuralismul*. Încă din introducerea editorului sîntem avertizaţi că vetustele teme (*sic!*) au fost înlocuite de „fantezii colective înţelese ca realităţi obiective"[3]. Nu ne va fi greu să deducem lexicul postmodern al *constructelor culturale* „inventate" de *comunităţi imaginare*[4] şi transmise, în fluxul comunicării curente, drept tot atîtea efigii de recunoaştere. Identităţile de clasă, naţionale, de rasă şi de gen au, deopotrivă, valoarea şi uzul de *symbolon* la purtător, legitimînd, prin recunoaştere, o apartenenţă anume, negînd, prin imposibilitatea omologării, o alta. Din jocul de atracţie-respingere astfel orchestrat se stabilesc paradigma lui *eu* vs.

paradigma lui *celălalt*, se gramaticalizează realitatea, se trasează teritorii.

De remarcat, în toate acestea, rolul fundamental al *convenţiei comunitare*. Or, dacă acceptăm „invenţiile“ textualiste ale *comunităţilor interpretative*[5], nu putem fi de acord că „studiul temelor este [...] mai curînd un cîmp minat şi lipsit de hărţi“[6]. Am spune, mai curînd, că sîntem în faza în care a căzut în desuetudine „harta“ ca reduplicare oficială la scară mare a realităţii, concomitent cu apariţia unei serii de „hărţi alternative“, la scară îndeobşte mai mică şi facilitînd, ca atare, privirea mai de aproape, mai de jos, mai neadulterată. În locul *releveului* tradiţional, cu inevitabila ignorare a detaliului, avem acces la imaginea cît mai necosmetizată a terenului. Este, pe scurt, fabula decăderii acelor *grands récits de l'histoire*, dislocate de istorisirile de culise, pentru care mult mai de folos este schema de mînă a realităţii imediate. Sander Gilman, coautor al volumului, remarcă depăşirea conceptului „vechi“ de *Stoffgeschichte* în căutare de „un sîmbure de adevăr“, de către o *cultură a imaginii* care întrupează reguli ale reprezentării, avînd drept principal obiect *artefactul cultural*. Este, vom fi de acord, un semn că tema viază *în* variaţiuni, umbrită de cele din urmă.

Acut conştient de statutul de *„între“* al afilierii critice pe care ar reprezenta-o împreună cu colegii de echipă pare, în mod cu totul interesant, Yuri Shcheglov. Descendent al formalismului marilor teoreticieni din vremea „tematologiei clasice“ *şi* adept convins al transformativismului lui Noam Chomsky, el proclamă „o abordare generativă a tematicii“, pentru a conchide, pe o notă declarat poststructuralistă, declarînd *medierea* între cele două viziuni drept „un pas important către un univers post-poststructuralist“[7]. Neabandonînd *metoda formală*, el identifică în *temă*, ca „unitate semantică“, baza „figurărilor“ prin care aceasta se face manifestă – *tema cu variaţiuni*, în sensul „clasic“[8]. În acelaşi timp, „imaginile“, care sînt „procedeele expresive“ prezente în „gîndirea ştiinţifică, reclame, arta politicii şi comportamentul cotidian“[9], sînt singurele din care se clădeşte o gramatică a textului – a oricărui text – servit cititorului-interpret.

Iată, aşadar, un formalist-generativist dedicat preceptelor receptării: teoriei lui Richards – a cărţii ca maşină cu care gîndim – el îi alătură convingerea lui Iser că autorul lasă deliberat „găuri“ în textura scrierii, pentru a-i da publicului cititor ocazia, satisfacţia, îndrituirea de a completa „înţelesul configurativ“[10], singurul înţeles posibil. Căci – o spune, de fapt, frontal Stanley Fish – orice text *înseamnă ceva* numai pentru că *înseamnă pentru cineva*. Ca atare, cititorul *tematizează* textul cel puţin în măsura în care îl tematizează autorul. O *fundare comunitară* este procesul complex din spatele actului lecturii care succede actului scrierii – actului „scrierii“, cum ar spune Derrida, care a şi sur-venit înainte de a inter-veni. Recuperat din experienţa lectorului, acest înţeles, „adevăratul «înţeles» al textului“[11], explică rostul „cititorului implicat“: nu există decît comunicare comunitară, iar tautologica formulare nu are de ce să inoportuneze.

De la Iser la Fish asistăm doar la ferma instalare a opiniei că „un public suficient de numeros va reacţiona în faţa unei opere de o manieră mai mult sau mai puţin similară cu intenţia autorului“[12]. Ceea ce cîndva, la studioşii *arhetipurilor*, trecea sub numele de *structuri regresive*[13], echivalente ale competenţei lingvistice din teoria chomskyană, este astăzi pus pe seama *comunităţilor interpretative*, în constituirea cărora *imprevizibilul element uman* se regăseşte mai ales în variaţiuni. Rezultă că procedeele expresive sînt, poate, „un mod convenabil de a reconcilia căutarea structuralistă a preciziei şi armătura tehnică cu *insistenţa poststructuralistă asupra relativităţii*“[14], ambalarea, spre plăcut consum, a „cheilor semiologice (care) conceptualizează tema“ – formularea îi aparţine lui Claude Bremond[15] –, dar pe care cititorul este *liber* să le folosească *intuitiv*, lansînd *provocări* la adresa textului scris. *Variaţiuni cu (regresivă) temă?*

. Statutul „de graniţă“ al temei este sesizat şi de Theodor Wolpers, care, preocupat de *temă ca unitate structurală de conţinut*, surprinde o dinamică a motivului în raport cu tema: prin generalizare, cel dintîi se cristalizează tematic şi, dimpotrivă, tema se concretizează în motiv(e). Concluzia: „Motivele, precum temele (şi imaginile), au potenţialul de a opera ca *«universalii concrete»*“ [*subl. noastră*][16]. Vanhelleputte, reprezentant al unui Werkgroep Motievenstudie de la Vrije Universiteit Brussel, vede şi el în tematologie şi în „motivologie“ (termen pe care îl propune) o revenire la *istoria ideilor*, „sau cel puţin la *istoria culturii*“, cu „anumite elemente dintr-o anumită perioadă [...] considerate simptom al unei anumite mentalităţi“[17] – vocabular cunoscut nouă mai ales graţie Şcolii Analelor din Franţa, distins anticipator al studiilor postmoderne de identitate culturală.

Ca *unitate substanţială* şi, în acelaşi timp, *element formal*, motivul este intermediarul între *temă* şi *matrice*, prima – componentă autoconstitutivă, cu funcţie denotativă, cea de a doua – element formal nonconotativ, cu repetitivitate aproape mecanică, un fel de tipar gol în care se toarnă materie, astfel investită cu sens. În **Tematică şi mărturie istorică**, conaţionalul nostru Toma Pavel, profesor la Princeton, notează trecerea de la *„prejudecata antitematică“* a anilor '70 *la „reînnoirea interesului pentru tematică“*[18] în anii '80, fenomen pe care îl urmăreşte în amănunt în **Mirajul lingvistic**, lucrare din 1988, apărută în română în 1993, concomitent cu volumul care constituie obiectul interesului nostru. Pavel marchează astfel glisarea survenită de la prioritatea textului la centralitatea cititorului – un alt mod de a spune că a biruit *„critica politică“*[19], lăsînd în urmă modelele narative substitutive (tip Chomsky, Lévi-Strauss, Greimas) sau combinatorii (tip Propp, Bremond, Todorov), ca şi poetica lui Genette sau structuralismul lui Barthes (cu lecturile *verticale* propuse) ori fenomenologia lui Merleau-Ponty (cu lectura de bază, adică *orizontală*, a textului).

În „transformarea unei *activităţi hermeneutice* într-o *revoluţie culturală*“[20] Pavel observă inveşmîntarea tradiţionalei lecturi implicate emoţional, pe marginea textului „cu teză“, într-un set de repere ideologice pe care se ridică, în final, un edificiu *engagé*. Nu un „oraş din cuvinte“, nu „numele trandafirului“, cu atît mai puţin o „icoană verbală“, ci, de-a dreptul, o extinsă „erezie a parafrazei“. Liant între texte, între text şi context, între textul literar şi cel nonliterar, între text şi cititor, între cultură şi natură, tema s-a prefăcut în tot atîtea valori comunitare cîte impersonări poate afla într-un text, privind mereu în afara lui. Cîndva autosuficient şi autotelic, interesat de „*«despre»* ce este vorba“ – alt fel de a spune că într-un text *nu* este vorba despre nimic (îndemnul-tip „a poem should not mean, but be“), textul se califică critic, în epoca noastră, tocmai în virtutea lui *„despre* ce este vorba“, pentru că este apreciat heterotelic.

Ne-ar servi ca ilustrare depoziţia „cu teză“ a personajului Susan Barton, din romanul **Foe** de J.M. Coetzee, cosemnatar, în calitate de critic, al volumului asupra căruia am stăruit. Ştim că Daniel Defoe, „părintele romanului englez“, îşi cumpărase particula nobiliară „de“ pentru a da un plus cu benefic efect oficial anostului şi inconvenabilului său nume de familie, Foe, literal „duşman“ în engleza vremii. Pe Robinson Crusoe, „eroul timpurilor noastre“, cum prea bine l-ar fi putut numi oricare individ cu o cîtime de interes pentru spectaculoasele aventuri coloniale al mîndrei seminţii albionice, ni l-am metabolizat de mult ca „mit“ modern, „legendă“ de uz extins, arhetip uman concretizînd perfect o carte „cu teză“ pe o *temă fundamentală*: izbînda omului alb, harnic şi binecredincios, în cele mai vitrege dintre ipostazele vieţii în această lume păcătoasă.

Robinson Crusoe, biblie a omului modern, înainte de **Wilhelm Meister** sau de **Émile sau despre educaţie**, a suferit succesive lecturi deconstructive. Ne mai amintim un film din anii '80 în care faimoasa poveste era narată de *celălalt*, totul fiind văzut prin ochii lui Vineri. La sfîrşitul anilor '90, la Londra se juca frecvent un spectacol intitulat **Girl Friday** – încă un pas în sensul demolării unei statu(r)i mitice. La începutul anilor '90 – în plin elan postmodern – Bratlinger descria studiile culturale pe „urmele paşilor lui Crusoe“[21]. Ei bine, în această lucrare critică „cu teză“ ia cuvîntul Susan Barton, care neagă existenţa canibalilor pe celebra insulă, susţinînd cu tărie că, atîta vreme cît nu i-a văzut cu ochii ei, nu poate conchide altminteri – refuz urmat la scurtă distanţă de un citat din Michel de Certeau, în care este desfăcut piesă cu piesă „burghezul cuceritor (dintr-o) lume guvernată de Marele Ceasornicar (şi) de ascetismul productiv care, în ce-l priveşte, a luat locul sensului“[22].

Or, apărător al tradiţiei, Sollors se simte solidar cu George Steiner, a cărui percutantă notă finală intitulată „Roncevaux“ e un strigăt de disperare pe măsura „Elegiei pentru canon“ a lui Bloom[23]. Lumea nu mai percutează la cuvinte-cheie, acele *symbola* de recunoaştere de care vorbeam mai sus. „Roncevaux“ nu mai transmite, scurt şi cuprinzător, mesajul epic al unei ample şi grandioase naraţiuni. Auzim, surd, strigătul lui Roland undeva, în locul în care nu s-a întîmplat nimic. Pentru că Roncevaux nu a avut loc. A dispărut *temeiul*. S-a resorbit *tema*. Au rămas, dezasamblate, variaţiunile. *Variaţiuni fără temă.*

---

[1] O primă dezbatere de idei ocazionată de studiile reunite în volum a apărut în numărul 77 al **Observatorului cultural**. Cei cu interes profesional sînt invitaţi să parcurgă rîndurile publicate în numărul menţionat, mai ales dată fiind absenţa cvasitotală a referirilor la „critica tematică“ în textele avizate din literatura anglofonă de specialitate.

[2] Werner Sollors (ed.), **The Return of Thematic Criticism**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, 1993, p. XI.

[3] **Ibid.**, p. XXI.

[4] Este evidentă trimiterea pe care o facem la lucrarea lui Benedict Anderson, **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**, Verso, London & New York, 1991 (© 1983). Teoria andersoniană nu este, însă, decît una dintre diversele variante ale textualismului postmodern, a cărui teză de bază este aceea că orice manifestare culturală, fie ea materială (instituţii economice, bancare, organisme politice etc.) ori spirituală (preferinţe estetice, apartenenţă religioasă etc.), este un „text“ în-scris de codul semiologic al unei comunităţi culturale, la rîndul său recipient şi formalizare a diverselor practici şi protocoale curente în respectiva comunitate. Pe scurt, membrii oricărei societăţi sînt *în-scrişi* într-un timp şi un loc al istoriei, în afara cărora ar fi de neconceput existenţa lor *qua* fiinţe sociale.

[5] Cf. Stanley Fish, **Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities**, Harvard University Press, Cambridge, MA & London, 1980. Teza lui Fish ar putea fi calificată drept victoria absolută a „cititorului“ asupra textului, sau critica receptării *avant toute chose*. Metafora cititorului în mintea căruia se edifică realitatea însăşi, sancţionată şi promulgată *conform* ideilor, valorilor şi viziunii acestuia, sugerează pulverizarea realităţii obiective, dispariţia textului „din clasă“ şi înlocuirea lui cu tot atîtea „texte“ cîţi „cititori“, adică interpreţi subiectivi, există – declararea realităţii ca „text“, „invenţie“, „construct cultural“. În pofida fiorului metafizic produs de suspendarea instanţei metafizice (*sic*) pe care se clădeşte teoria comunităţilor interpretative, ea a fost de natură să condenseze energii în sprijinul studierii *convenţiilor de coabitare*, a *specificului cultural* al diverselor comunităţi, a *particularităţilor de percepţie individuală şi colectivă*.

[6] **Ibid.**, p. XXIII.

[7] **Ibid.**, p. 79.

[8] **Ibid.**, p. 61.

[9] **Ibid.**, p. 62.

[10] Wolfgang Iser, **The Implied Reader: Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Beckett**, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1987, p. 46.

[11] Werner Sollors, **op. cit.**, p. 73.

[12] **Ibid.**, p. 75.

[13] Cf. Maud Bodkin, **Archetypal Patterns in Poetry: Psychological Studies of Imagination**, Oxford University Press, 1971 (© 1934).

[14] Werner Sollors, **op. cit.**, p. 79.

[15] **Ibid.**, p. 55.

[16] **Ibid.**, p. 91.

[17] **Ibid.**, p. 94.

[18] **Ibid.**, p. 121.

[19] **Ibid.**, p. 128.

[20] **Ibid.**, p. 125.

[21] Patrick Bratlinger, **Crusoe's Footprints: Cultural Studies in Britain and America**, Routledge, New York & London, 1990.

[22] Michel de Certeau, **The Practice of Everyday Life**, University of California Press, Berkeley, 1984, p. 154.

[23] Harold Bloom, **The Western Canon: The Books and School of the Ages**, Riverhead, New York, 1994, pp. 15-39.

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Între Sarsanela şi Nikita

Interviu cu **Adriana BABEŢI**

A tradus şi antologat împreună cu Delia Şepeţean Vasiliu volumele *Pentru o teorie a textului* (Editura Univers, 1981) şi *Romanul scriiturii. Roland Barthes* (Editura Univers, 1986). A scris împreună cu Mircea Nedelciu şi Mircea Mihăeş, romanul *Femeia în roşu*, publicat în 1990 la Cartea Românească. Anul 1998 a fost unul recuperator din toate punctele de vedere. A publicat atunci trei cărţi: *Bătăliile pierdute. Strategii de lectură* (Editura Amarcord), *Dilemele Europei centrale* (Editura Mirton), *Despre arme şi litere* (Editura Polirom). A coordonat împreună cu Cornel Ungureanu diverse volume antologice legate de tema Europei centrale. Este secretar general de redacţie la revista *Orizont*, director executiv al Fundaţiei „A Treia Europă" şi conferenţiar doctor la Facultatea de Litere, Filozofie şi Istorie din cadrul Universităţii de Vest.

Am cunoscut-o în 1987, într-o tabără de poezie la Timişoara. Pentru mine a fost dragoste la prima vedere, pentru că Adriana Babeţi era cu adevărat strălucitoare. Am regăsit-o la fel, chiar dacă ea nu ar recunoaşte nici în ruptul capului, abia peste paisprezece ani, în ziua în care i-am luat acest interviu, pe un teren neutru, în casa consulului Poloniei, căruia îi mulţumesc şi acum pentru găzduire. Într-o conversaţie cu Adriana Babeţi, te „loveşti" simultan de modestia ei naturală şi de un suflu vital copleşitor, într-un cuvînt de vocaţia sa de amazoană deghizată în Cenuşăreasă. Sau de Nikită deghizată-n Sarsanelă.

Bibliografie obligatorie: **Vitea Maleev, la şcoală şi acasă**

Spuneaţi într-un interviu acordat lui Robert Şerban că aţi crescut după modelul *Vitea Maleev la şcoală şi acasă*. Pentru că această carte a existat şi în biblioteca mea de copil şi pentru că mi-am dorit ani de zile (poate îmi mai doresc şi astăzi) să fiu ca Vitea, vă întreb dacă în cazul dumneavoastră mai funcţionează într-un fel sau altul acest model?

La capitolul zel şi conştiinciozitate, ceva a rămas. Numai că ţelurile diferă. Dar s-ar putea să fie şi o tradiţie a locului de unde vin, adică Ardealul, şi mai ales a locului în care m-am aşezat de foarte mulţi ani. Mă refer la Banat. Pe aici nu au bîntuit multe genii sau mari talente pe metru pătrat; vreau să spun că nu s-a manifestat năprasnic o creativitate artistică individuală. Evident, excepţia e excepţie, dar în mare cred că aşa stau lucrurile. Poate că, spre a compensa treaba asta, lumea e mai degrabă harnică şi tenace, aplecată uneori mai mult spre valorile civilizaţiei. Oricum, cuvîntul dat e cuvînt dat, promisiunea făcută e promisiune făcută, iar lucrul trebuie executat nemţeşte. E o chestiune de onoare.

***Vitea Maleev* se preda la şcoală pe vremea dumneavoastră?**

Nu, o aveam doar în bibliotecă. Păstrez şi azi aproape toate cărţile de genul ăsta, pentru că s-ar putea să scriu cîndva despre ele. De fapt, despre copilăria generaţiei mele. Chiar discutam despre toate aceste lucruri cu Dan Culcer, acum vreo douăzeci de ani, discuţie la care asista şi Radu Petrescu. Eram aici, în Bucureşti, pe o terasă. Şi spunea Dan Culcer că e o chestie de patrimoniu memorial comun unei generaţii şi că astfel ne adulmecăm între noi în trei secunde şi avem codurile noastre şi canalele noastre foarte ciudate şi amuzante de comunicare.

Şi Radu Petrescu ce spunea?

Nu, în mod evident el nu avea nici o legătură cu povestea noastră. Ne privea condescendent. Noi citiserăm **Educaţia sentimentală**, de exemplu, abia în adolescenţa tîrzie. Ceea ce mă lega de Dan Culcer, ceea ce era comun unei întregi generaţii ne dădea un aer ghiduş atunci cînd ne aduceam aminte de cît de tîmpiţi am putut fi. Deci ceva între tîmpenie şi ghiduşeală.

Tot în acel interviu, la întrebarea ce voiaţi să vă faceţi cînd eraţi mică, aţi spus că de toate. Dar printre aceste toate, era şi meseria de cosmonaut, care m-a trimis imediat cu gîndul la Ioana Pârvulescu. Ioana şi acum mai vrea să se facă cosmonaut.

Normal că aveam asemenea vise după ce am văzut-o pe Laika în Sputnik. Trebuie însă să adaug că mai era ceva care mă fascina. Şi anume, vocile crainicelor de la radio, pentru că nu aveam pe atunci televizor (am avut televizor abia prin '64-'65, cînd eram deja la liceu; să nu crezi că sînt chiar matusalemică, dar oricum televizorul a intrat tîrziu în viaţa noastră. Era de exemplu un eveniment cînd ne invitau vecinii, familia Turbach, la televizor, să vedem campionatele mondiale de patinaj. Era ca şi cum am fi ieşit la Operă). Prin urmare, eram toată ziua cu ochii în carte sau cu urechile la radio. Pe toate tipele care prezentau ştiri, crainicele, adică, le vedeam, nu ştiu de ce, îmbrăcate în nişte halate cenuşii, cu nasturi negri. Erau ca nişte femei de serviciu. Şi îmi plăcea timbrul vocilor: cenuşiu, şters, blînd, neutru, securizant; nu spunea nimic. Deci mi-ar fi plăcut să mă fac şi crainică. Era o mare plăcere (însă numai pînă la un punct!) să intru în ceva care mă ascundea, mă proteja, mă făcea egala tuturor. Îmi plăcea să fim mulţi şi să ne înţelegem. Un fel de virus al masificării. Dar al uneia blînde, neagresive, neimpuse cu forţa. Ceva din stilul ăsta a rămas pînă astăzi în plăcerea cu care lucrez în echipă (de la doi la douăzeci de oameni, să zicem). Şi de aceea încasez de la prieteni nenumărate reproşuri legate de spiritul meu pioneresc şi colectivist.

Nu credeţi că e ceva masculin în aceste vise cu cosmonauţi şi în tot acest zel?

Şi da, şi nu. Le-am văzut, mică fiind, pe femeile din familia mamei (bunica, mătuşile, mama în primul rînd) cum muncesc pe brînci. Sau pe vecinele noastre. Mereu au fost în jurul meu echipe întregi de femei furnicuţe care aveau ceva bărbătesc în felul cum acţionau, pline de iniţiativă şi energie. Totuşi, acest gen de viaţă nu le masculiniza. Vorbesc despre femeile din familia mea. În ceea ce mă priveşte, de cînd mă ştiu, am avut în baza de date un fel de tînjire după ceva masculin, tînjire care venea şi dintr-un complex fizic, dintr-o firăveală accentuată, dintr-un sentiment de neputinţă pe care voiam mereu s-o sfidez cumva. Mă regăsesc pînă astăzi în toate aceste lucruri pentru că de fapt cartea pe care mă chinui să o închei şi cu care probabil o să mor pe piept, se numeşte **Despre arme şi litere**. În mare, e o carte despre amazoane. Am gîndit-o şi scris-o cu un soi de tandreţe ironică. Probabil e animusul care mă împunge în coaste.

Lupta cu amazoanele

Cînd aţi început să vă ocupaţi de arme şi bătălii?

Adică să amazonăresc?

Da, sînteţi poate singura care nu lucrează în domeniu, dar se pricepe de minune la strategii şi topografii militare.

Păi, aş cam putea fi un general de brigadă de-adevăratelea. Glumesc. Pasiunea asta a venit pe calea unei comenzi scurte şi ferme, ca la armată, din partea revistei **Secolul 20**. Asta se întîmpla demult, nici nu-mi vine să spun acum cîţi ani. Să tot fie vreo douăzeci. Sînt temeinică, după cum vezi. Cînd mi se spune să fac ceva, nu mă las pînă nu epuizez problema. Iau totul în serios. Era vorba de un număr, care ar fi putut ieşi foarte bun, despre cetăţile asediate. Primind comanda, am început să mă documentez. Sigur că subiectul cel mai tentant era chiar cetatea asediată a Timişoarei, care şi-a construit cel mai mare sistem de apărare din zonă, tip fortăreaţă Vauban. Era ceva uriaş, iar după ce a fost terminat, exact ca în Deşertul tătarilor, nu a mai atacat nimeni fortăreaţa. Am scris mult despre această aşteptare a asediului. Despre aşteptare, în fond. Încetul cu încetul, minunata fortăreaţă s-a dus de rîpă, a fost cotropită de iederă, iarbă, copaci, armata s-a relaxat, ritmul cazon a dispărut complet. Şi s-a insinuat acel concept austriac de *Schlamperei* (care a dat la noi şleampăţeala), care ar fi un fel de lăsare moale a hăţurilor, de înmuiere a rigorii legilor, de slăbire a ordinii, care continuă cu mare spor pînă în ziua de astăzi.

Pe mine m-a impresionat acum paisprezece ani, în 1987, cînd am văzut încastrate, în zidurile fostei fortăreţe, librării. Iar într-una din aceste librării am descoperit *Un Burgtheater provincial* al lui Livius Ciocărlie.

Da, ca metaforă, poate părea interesant. Chiar aşa voiam iniţial să închei cartea. Dar mi s-a părut o metaforă fumată. Era vorba despre faptul că parte din bastioanele nedărîmate au devenit tot un fel de bastioane, de puncte de apărare, pentru că s-au transformat în biblioteci publice şi în librării. Cartea mea însă s-a vrut un fals tratat de strategie literară, pornind de la un pretext literar, autobiografic. Un fel de reverie liliputană în muzeul fortăreţelor din Paris. Bîntuiam pe acolo, în după-amiaza zilei de 31 decembrie 1981, înainte de închidere, printre zecile de machete ale marilor fortăreţe ale Franţei aruncate într-un pod prăfuit. După legile militare (dar şi retorice), **Despre arme şi litere** începe cu o exhortaţie, adică o îmbărbătare. Trebuia să prind curaj faţă în faţă cu un subiect atît de falnic, ca să nu zic falic. Şi aveam nevoie de un model pentru asta. Or, cel mai bun model care putea fi? Unul cu care nu rimam deloc, nici după vorbă, nici după port, pentru că arăt cum arăt şi pentru că sînt sclava perfectă, ca să zic aşa. N-am nimic băieţos sau agresiv în felul în care mă împleticesc zilnic printre cel puţin trei sacoşe. Nu degeaba mi-au dat amicii numele de cod Sarsanela (ăsta a fost Muşina). Cînd eu visam să fiu Nikita. Dar omul din ce n-are, din ce-şi doreşte, aşa că am luat platoşa amazonicească (de hîrtie), am încălecat pe-o şa şi am spus povestea-aşa. Am parafrazat catalogul homeric al armatelor ahee şi am compus un catalog al doamnelor războinice din mitologia greco-latină pînă azi. De la Gorgona Meduza sau Hypolita, la Albertine a lui Proust sau Orlando al Virginiei Woolf. Trecînd prin Penthesileea, Camilla, Brunhilda, Marfiza, Clorinda şi cîte altele. Atît de mult s-a extins această parte, încît, pînă una, alta, a rămas din toată cartea mai mult o îmbărbătare. Aşa că războiul abia începe.

O să fie o carte care o să vă însoţească pînă la capăt.

Da, oarecum, deşi m-am despărţit deja de ea. Partea cu amazoanele e terminată, dar n-o pot lăsa în coadă de peşte, nici cu ele, nici cu mine, pentru că aproape toate femeile astea brave mor sau sînt învinse, în ciuda îmbărbătării mele. Eşuează chiar şi cele din zilele noastre, din benzile desenate sau din filme. Ultimul capitol face parada amazoanelor moderne, de la iubitele lui Corto Maltese, eroul lui Hugo Pratt, la Nikita. Am publicat în **Orizont**, **Secolul 20**, în **Opinia studenţească** şi în **Agora**, multe fragmente din această carte care nu a apărut încă. Oricum sînt deja un amazonolog, un adevărat doctor în amazoane.

„Nu cred în experienţe intelectuale în stare genuină"

Aţi început să scrieţi la această carte înainte sau după ce aţi descoperit structuralismul?

După. Şi structuralismul l-am descoperit tot la un fel de comandă. O traducere a unei antologii „Tel Quel" începută în studenţie cu Delia Vasiliu, care ne-a obligat să recuperăm antecedentele semioticii practicate la ora aceea de traduşii noştri. Era, nu pot să neg, şi strădania de a fi „pe fază", pe creasta valului. Cu cît înaintezi în vîrstă, îţi dai seama ce mare dreptate avea Valery cînd vorbea despre neomania care te bîntuie mai ales în tinereţe. Această dorinţă de a nu rata tot ce e nou. Fiecare individ are desigur metabolismul lui intelectual propriu, ritmuri diferite de creştere, dar pentru mine abia după 35 de ani au început să se reaşeze lucrurile, priorităţile, valorile. Nu mai am nici o spaimă legată de cine ştie ce defazare sau anacronism.

Cum vi se pare acum structuralismul, aşa de la distanţă?

Ştii cum e: priveşte înapoi, dar nu cu mînie, ci cu un tip de înţelegere nu condescendentă, nu superioară, nu ca pe ceva pe care l-ai epuizat şi nu mai are nici o valoare. Şi acest episod a construit ceva în mine şi face parte din experienţa mea intelectuală. Nu am fost niciodată o frenetică a structuralismului şi nu am practicat semiotica. Am tradus doar nişte cărţi, le-am antologat şi prefaţat. Dar structuralismul a aşezat multe lucruri bune în mine. Să nu uităm totuşi ce tip de critică se practica la noi în anii aceia cînd abia descopeream structuralismul. Sau, mai apoi, semiotica. Noi am avut la Timişoara un noroc extraordinar, pentru că la începutul anilor '70 exista acel mic cerc de semiotică, primul din ţară. Ne adunam în casa familiei Gyurcsik (Livius Ciocîrlie, Şerban Foarţă, Marcel Pop Corniş, Crişu Dascălu, Vasile Creţu). Eram imediat după facultate, proaspăt venită la **Orizont**. S-au născut mari suspiciuni la adresa acestui cerc; nu se ştia ce-o fi şi cu semiotica asta. Au intervenit discret chiar serviciile secrete. Peste cinci ani, cînd semiotica a devenit obiect de studiu la facultate, toată lumea a rîs şi cu urechile de marile noastre conspiraţii ştiinţifice.

Dar din perspectiva teoriei literare cum vi se pare?

Datat, desigur. Am participat la realizarea unui număr din **Euresis** despre poststruc-

turalism. Eu fredonam tot melodia Barthes. De fapt, dacă ai un ochi atent, vezi în structuralism tot o tînjire după clasic. Barthes însuşi spunea ceva de genul: Ziua angrenam în jurul meu toate -ismele, iar seara, sub lampă, citeam clasicii. Visam să scriu **Război şi pace**. Chestia asta vine şi cu vîrsta. Nu cred în experienţe intelectuale în stare genuină, desprinse total de faptul trăit. Retrospectiv îţi dai seama că era ceva în tine şi în cele din jurul tău care chemau, care îţi justificau înclinaţia spre o metodă, tendinţă, curent. Dacă m-ar întreba cineva ce metodă aş alege acum pentru a analiza un text, sigur că aş vorbi despre o interdisciplinaritate adecvată temei respective. Nu sînt lucruri simple pentru un critic literar sau pentru un cercetător. Dovadă că le-am consacrat un curs pe care l-am ţinut la Litere şi pe care îl continui la Colegiul Fundaţiei „A Treia Europă".

Oricum cred că la noi asemănarea textului cu o bătălie e singulară.

Este un topos care vine din Grecia antică, dar formularea lui propriu-zisă o datorăm Renaşterii. Adrian Marino, atunci cînd am publicat fragmente din cartea mea, s-a bucurat foarte mult, pentru că el urmărea deja „armele şi literele" într-un segment de literatură renascentistă. Eu încep cu **Ion** al lui Platon: Ce sînt oare mai presus: armele sau literele? Tu ce crezi, Ion?. Şi o închei cu teoria modernă a jocurilor. Trec prin toţi marii autori care au pus în scenă (literară) toposul cu pricina, de la greci şi latini la Proust sau Paul Valéry, de pildă.

Traininguri şi calculatoare

Cum a primit generaţia dumneavoastră schimbările de după '90?

Există zone în care generaţia mea nu a avut efectiv cum să intre cu mare uşurinţă (mă refer la congenerii veniţi din lumea literelor). Mărturisesc că nu mi-a fost deloc jenă să merg la diverse traininguri. În '90, francezii au invitat prin Sindicatul presei pariziene douăzeci de ziarişti din România să-i înveţe cum se organizează o redacţie de ziar. Stăteam toţi cu gurile căscate să aflăm lucruri despre care habar nu aveam: cum se face publicitate, cum se aduce publicitate, cum se atrag fonduri ş.a.m.d. Apoi, în timp, am învăţat cum se organizează şi administrează o fundaţie, cum se fac programe şi proiecte. Evident, nimeni nu te obligă să intri în lumea asta, dar dacă vrei, trebuie să-i ştii regulile. Unii nu au dorit să intre în această lume, fie pentru că pur şi simplu nu îi interesa, fie pentru că nu au putut. E un subiect dulce-amar de reflecţie pentru generaţia care l-a apucat pe **Vitea Maleev şi acasă, şi la şcoală**. Pe noi ne-a prins revoluţia la vîrsta de 40 de ani. Ce înseamnă 40 de ani? Pentru un tînăr care are astăzi 20, e o vîrstă la care ar fi cazul să te sinucizi. Din decenţă. Atunci, la începutul anilor '90, pentru noi era o vîrstă exact pe muchie, o vîrstă critică, pentru că nu eram nici suficient de bătrîni şi de expiraţi ca să ne pensionăm instantaneu, decît dacă am fi fost piloţi pe supersonice, dar nici atît de tineri încît să spunem „a noastră e lumea, putem începe totul". Şi atunci, unii dintre noi, care am avut ceva energie suplimentară, am intrat în această lume hiperactivă, mai pragmatică. Sper să nu ne fi rătăcit în ea. Şi mai ales să nu ne fi înfundat de tot în ea. Să ştii că am penetrat sistemul foarte greu. O mare performanţă a fost cînd m-am dezlipit de maşina de scris, la care mă uit astăzi cu tandreţe şi cu spaima că ar trebui să mă întorc la ea. Dar mi-e un drag teribil de cei care nu scriu la calculator... De exemplu Zigu Ornea sau Radu Cosaşu. Cred că şi Livius Ciocîrlie. Un calculator nu-ţi dă oricum nici o brumă de talent în plus. Asta să fie clar. Dar îţi uşurează enorm munca. Mă refer mai ales la cei care scriu studii, eseuri, proză.

O experienţă de nereeditat

Aţi afirmat că nu puteţi fi onestă decît la persoana I. Şi dacă stau bine să mă gîndesc, şi partitura dumneavoastră din *Femeia în roşu* e tot la persoana I.

Am făcut şi eu ce am putut. Ceea ce a fost cu adevărat minunat e că niciodată, nici măcar în timpul marelui proces de creaţie care a durat 17 zile (atît era un concediu legal de odihnă, plus duminicile), nici după aceea, nu s-a pus problema unei competiţii. Nu ne-am luat la întrebări care, cine, ce, cît şi cum a făcut. Oricum, mi-am dat seama că acest gen de carte nu l-am fi putut scrie unul fără celălalt. Băieţii, Mircii, au scris la un moment dat atît de asemănător, încît nu se mai ştia care ce a făcut. Mai ales la nişte chestii pe care şi le împărţeau frăţeşte. O călătorie cu vaporul în America şi retur, de pildă. Eu le-am bruiat textele cît am putut...

Aţi realizat de fapt meta-discursul...

Da, oferind criticii aproape tot mecanismul scrierii cărţii, dezvăluind intenţii auctoriale etc. Eram – cei trei – personalităţi foarte deosebite, fiecare cu temperamentul şi orgoliile lui, care însă s-au topit. Această scriere la şase mîini a fost o experienţă şi de comunicare şi de scris şi de viaţă cred că unică pînă în momentul de faţă. Nu ştiu să se mai fi făcut ceva cap coadă, un roman vreau să spun, de dimensiunile astea (cam 600 de pagini de manuscris). A fost în acelaşi timp o experienţă de nereeditat. Fără Mircea e de nereeditat.

De ce?

Pentru că el era de fapt şeful. L-am şi numit aşa în roman, Şefu. El era prozatorul. Noi eram doi critici care cochetau cu proza, Deşi fiecare scrisesem înainte proză. Ba chiar aveam împreună un epistolar de vreo 2000 de pagini. Oricum era ceva ce noi n-aveam şi avea numai el. Cînd am văzut acum romanul neterminat al lui Mircea, ne-am zis că dacă i-ar fi dat Dumnezeu zile, chiar foarte mare prozator ar fi fost. Nu că altfel nu ar fi. E o chestiune de intensitate a valorii. La un moment dat l-am provocat şi a scris într-o singură noapte 20 de pagini cu epic, personaje, dialoguri. E vorba de episodul vienez. Ne-a lăsat paf. De fapt, înainte cu o seară de a ne apuca să scriem romanul, ne-am şedinţat şi am hotărît să lăsăm totul la o parte şi să ne spunem cinstit ce credem unul despre altul. Era într-o vară dogoritoare, la un birt din Comloş, în aşteptarea trenului. Stăteam cu toţii în jurul unei mese lipicioase de tablă, mîncam bomboane acrişoare şi beam apă Buziaş caldă. Prin permutări, ne-am aruncat cu drag în faţă tot ce aveam să ne spunem. Ca să ştim exact cum stăm. Teribil de amuzant, pentru că totul era făcut cu prietenie şi voioşie. Dar adevărurile spuse erau evidente. Eu m-am lăsat făcută praf prima, din masochism: a rezultat în primul rînd că sînt uşor nevrotică, ba chiar isterică uneori, panicardă, că îmi irosesc energia vorbind prea mult, că sînt cam impotentă la scris, cam blocată de tot soiul de perfecţionisme stupide. Calităţile nu se spuneau. Dar, oricum, se subînţelegea că sînt o bună gospodină şi o gazdă acceptabilă. Şi noi i-am reproşat lui Mircea că e prea deştept pentru un prozator, că nu-şi dă drumul. Da, zice, bine, îmi dau drumul. Vreţi epic, na epic. Şi a scris cele 20 de pagini de care vorbeam mai sus.

Şi lui Mircea Mihăieş ce i-aţi reproşat?

Nici nu mai ţin minte. Pentru el am avut cele mai puţine reproşuri.

Era mai blindat.

Da. A reacţionat ca un profesionist. A făcut planul romanului împreună cu noi, a întrebat de unde pînă unde are de lucru, de unde pînă unde trebuie s-o ducă pe tuşica Ana cu vaporul, de pildă, cîte pagini trebuie să scrie pe zi. A fost impecabil şi a mimat perfect prozatorul.

Şi totuşi ce i-aţi reproşat? Nu vă mai amintiţi?

Am un lapsus semnificativ. El era flancul nostru american. Se ocupa de biografia lui John Dillinger, de FBI, de Chicago anilor '30. I-am reproşat şi lui ceva, dar nu mai ştiu ce. E scris în carte tot ce ne-am spus atunci unul altuia. Oricum e foarte amuzant ce întrebări despre scrierea romanului au pus nişte copii brici de deştepţi de la Liceul Loga din Timişoara. **Femeia în roşu** se predă, există în manualul Humanitas de-a X-a. A fost o experienţă teribilă. Şi acolo, în acele momente, cînd eram invitată pe post de material didactic, mi s-a făcut parcă şi mai dor de Mircea Nedelciu. De fapt, refuz pur şi simplu ideea că el nu mai e.

A Treia Europă

După '90, aţi început să vă preocupaţi foarte mult de tema Europa centrală. Aţi putea să-mi spuneţi ce acoperă, în viziunea dumneavoastră, această noţiune de A Treia Europă?

Viziunea nu e neapărat una personală, ci reprezintă opţiunea unui grup, a unui grup de cercetare. Evident că demersul nostru e unul cultural, mai exact dominant cultural. La fel de evident este că în spatele oricărei teorii aplicate pe cultură se află o ideologie, care e interpretabilă. Pentru noi, cei din Banat, tema s-a reacutizat după '90. E vorba de apartenenţa la un spaţiu cultural şi civilizaţional de care ne simţeam ataşaţi din foarte multe motive. Nu era o premieră, pentru că toate aceste idei le-am teoretizat, publicînd diverse articole împreună cu Cornel Ungureanu încă în anii '70, '80. Nu exista şi nu există nici un substrat politic de tipul nostalgic, vindicativ, separativ. Orice interpretare de genul acesta ne deranjează profund şi ni se pare a fi făcută din rea credinţă. Noi am pornit de la o premiză care cred că e întremătoare. Credem că specificul (şi şansa) culturii române stă în diversitatea sa. Diferenţele regionale de fond şi de stil nu trebuie discutate în termeni de excludere, ci de fertilă complementaritate. De aici, din faptul că nu s-au perceput complementarităţile pentru care noi pledam, ci doar diferenţele, cred că au venit şi suspiciunile şi iritarea chiar a unor buni prieteni din Bucureşti sau Iaşi. Poate nici noi nu am fost expliciţi de la început. Niciodată însă n-am pus problema în termeni de excludere sau antagonici, gen Banat *versus* restul ţării sau cultură central-europeană *versus* cultură balcanică ori răsăriteană, subînţelegînd hipervalorizarea primelor în detrimentul celorlalte. Nici pe departe! Geografia culturală românească e o realitate pe care nu am descoperit-o noi. Noi încercăm doar să recuperăm nişte teme de cercetare, nişte autori, nişte texte, nişte conexiuni, care fuseseră surdinizate sau chiar omise fie din necunoaştere, fie cu program aş zice chiar politic. Nu analizăm un segment cultural pentru a-l delimita în sine, ci pentru a-l aşeza în oglinda celorlalte. E vorba de o tipologie stilistică, de mentalităţi, de un sistem civilizaţional specific regiunii noastre. Dar asta nu înseamnă că partea asta de casă se decupează şi pleacă nu ştiu unde. Asemănarea ei cu un sistem de cultură şi civilizaţie pregnant central-european are rădăcini istorice cunoscute şi se află acum într-o dinamică extrem de interesantă pentru studiu.

Probabil că mulţi ar putea gîndi: a Treia Europă e un fel de a spune adio Balcanilor.

Bine, dar noi ne ocupăm şi de cultura sîrbă, de cea bosniacă sau muntenegreană, care sînt balcanice. Avem parteneriate ştiinţifice cu colegii noştri iugoslavi şi bulgari, lucrăm la proiecte comune în zona antropologiei, istoriei orale, a studiilor culturale, a studiilor politice şi a istoriei. Ce e România? O ţară central-europeană? O ţară est-europeană? Sau o ţară balcanică? Iată o chestiune de identitate, evident nu numai culturală. Din punct de vedere al amplasamentului în jocul politic mondial se pare că nu e prea productiv să ai o identitate multiplă. Dar în cultură toată această diversitate e o mană cerească. Eu cel puţin aşa cred. Am pornit de la o tradiţie a locului în care majoritatea dintre noi ne-am născut şi am crescut. În Banat, relaţia cu celălalt are, de aproape 300 de ani, ceva specific. N-au fost relaţii neapărat paradisiace. A existat un multiculturalism neteoretizat, ci trăit pur şi simplu. În Banat sînt 27 de minorităţi. Au coabitat, s-au acceptat, s-au solidarizat uneori, au preluat modele civilizaţionale şi culturale unii de la alţii. Asta a fost Banatul. Şi credem că mai este încă, în ciuda reconfigurării populaţiei sale. Intenţia noastră explicită, angajamentul nostru civic, dacă vrei, este de a perpetua acest model, de a-i analiza mecanismele şi de a-l propune unei lumi în care diversitatea e privită cu suspiciune, ba chiar resentimentar.

Un decont nu este un poem

Cam cîţi oameni sînt implicaţi în proiectele acestea?

Peste o sută. E ceva, dacă ne gîndim că am început cu un grup de şapte oameni, toţi de formaţie literară.

În acest context mai aveţi timp de scris? Visul de bază era să deveniţi scriitor.

Nu prea. Din păcate e o muncă de organizare care te absoarbe ca un vampir. Pe de o parte, ai o natură mai artistă, care refuză limbajul standardizat, locul comun, stereotipul, ori un proiect nu e o proză sau un roman, o bugetare nu e un eseu, un decont nu este un poem. Dar acest stil de muncă şi de viaţă e o cale de a ne adapta pe cît posibil la noile vremi şi, mai ales pentru cei tineri, nu mi-e ruşine s-o spun, e şi o soluţie de a supravieţui. Cîştigul cel mai mare este însă că munceşti făcînd ceea ce ştii să faci şi ceea ce-ţi place să faci.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Teatru

Stagiunea păpuşarilor

EUGENIA ANCA ROTESCU

Teatrul de animaţie: alt repertoriu pentru alt public ţintă. Aceasta este diferenţa specifică ce reuşeşte să anihileze genul proxim. O componentă importantă a peisajului nostru teatral este astfel eludată din întreprinderile care vizează ansamblul. Breasla păstrează distanţa. Lista festivalurilor anuale nu cuprinde manifestările specifice ale păpuşarilor. Recent instituitele caravane ale criticilor nu ajung pînă la ei. Nu au parte de recunoaştere prin premii sau omagieri în gale şi aniversări. Minima decenţă e greu pusă la încercare în caz de vreo comemorare. Nici la ceas de analize şi retrospective nu-i pomeneşte nimeni. Cu o singură excepţie. Drept de cetate le conferă numai **Anuarul stagiunii**, publicaţie ce apare la Editura UNITEXT, prin voinţa şi truda (vag recompensată) a tandemului Elena Drăguşin Popescu şi Marian Popescu. Dar asta nu face decît să confirme faptul că prejudecata genului minor stăruie. Depăşirea ei ar putea lărgi semnificativ perspectiva. Fie şi numai pentru că, procentual, teatrele de animaţie reprezintă circa 35% din sistemul instituţionalizat. Voi încerca, de aceea, să adaug cîteva observaţii din domeniu la dezbaterea asupra stagiunii 2000-2001, găzduită într-un număr anterior al revistei. Trebuie spus, de la bun început, că setul de probleme existente în teatrul de dramă se regăseşte şi aici. Nuanţele fac diferenţa. Sînt de semnalat, în plus, cîteva particularităţi.

În primul rînd, ar fi de sesizat fluctuaţiile în denumirea instituţiilor. Fenomenul se manifestă de mai multă vreme, dar a continuat şi în anul teatral recent încheiat. La prima vedere, pare să fie ceva de genul „aceeaşi Marie cu altă pălărie". În fond, e vorba aici de căutarea unei identităţi proprii, precum şi de necesitatea de a preciza clar genul şi/sau publicul ţintă. Astfel, instituţiile trec uneori de la denumirea de teatru de păpuşi la cea de teatru pentru copii şi tineret, alteori abandonează atributul „pentru tineret" sau formula „teatru de stat". Variantele, ca şi variaţiile sînt destul de numeroase. În unele cazuri, schimbările indică chiar modificări de statut: pierderea personalităţii juridice prin înglobarea ca secţie în teatrele de dramă sau, dimpotrivă, desprinderea de acestea ori trecerea la alt ordonator de credite. Frămîntările în cauză se reflectă, din păcate, mult mai puţin în programele artistice, în preocupările pentru adaptarea repertoriului, a personalului artistic presupuse de noile titulaturi. Poate că realmente e nevoie mai întîi de o formă spre a putea turna apoi conţinutul! Iar deocamdată, forma pare a nu fi într-atît de potrivită şi suficient de atractivă. Aşa s-ar putea explica de ce absolvenţii secţiilor de artă a actorului mînuitor de la universităţile de profil din Bucureşti şi Iaşi sînt greu de convins să intre în teatrele de gen. Preferă teatrele de dramă sau să formeze trupe particulare. Desigur, nu de puţine ori sînt obligaţi/dispuşi să accepte compromisuri artistice. Aceasta este însă altă poveste, de care nu sînt întotdeauna scutiţi nici în teatrele de păpuşi. Dacă adaugi şi nivelul de salarizare, mult sub ceea ce ar putea cîştiga în alte formule, devine limpede de ce reţeaua celor optsprezece instituţii de profil din ţară a absorbit foarte puţini absolvenţi din generaţia 2000.

Altă remarcă este legată tot de circulaţia liberă – a regizorilor, de data aceasta. Nume afirmate pe scenele dramatice începuseră în anii din urmă să lucreze (aproape constant) şi în teatrele de animaţie. De la Silviu Purcărete sau Victor Ioan Frunză la Gavril Pinte, Felix Alexa, Mihai Lungeanu, M.C. Ranin şi lista poate continua. Mai mult, se puteau adăuga actori cu reală vocaţie pentru regia spectacolelor de animaţie şi pantomimă precum: Ion Caramitru, Tudor George, Marius Rogojinschi, Tudor Ciolpan ş.a. Stagiunea trecută nu s-a bucurat aproape deloc de astfel de contribuţii. Există chiar

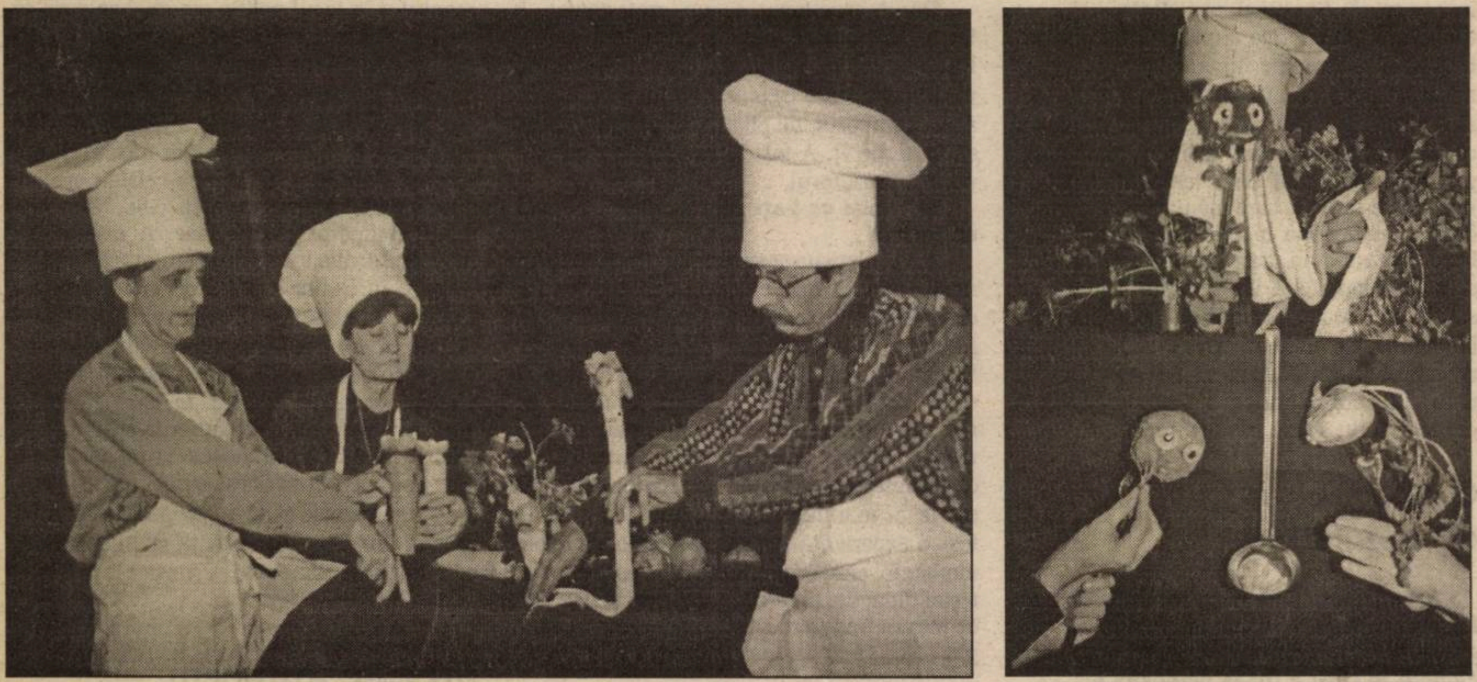

Scene din *Frumoasa din pădurea adormită*, Teatrul Ariel, regia Gavril Cadariu

Eu, celălalt şi nisipurile mişcătoare

MARIANA ILIE

dumitru solomon
Miriam şi nisipurile mişcătoare
teatru

Dumitru SOLOMON
Miriam şi nisipurile mişcătoare
Editura Hasefer, Bucureşti, 2001,
164 p., f.p.

Miriam, în piesa care dă titlul volumului, îl iubeşte pe Conrad şi crede că-l regăseşte într-un Locotenent, la Auschwitz. Jakob şi-a pierdut tot acolo familia şi află că cel pe care-l credea binefăcătorul său este, de fapt, ucigaşul. Într-un lift oprit între etaje, Lunganul vrea să-l ucidă pe Gras. A şi B, mergînd prin deşert, sînt învrăjbiţi de miraje diferite. Albu şi Negru se luptă pentru întîietatea ajungerii la Polul Nord. I şi P îşi dispută o cămilă invizibilă. Dacă ar fi să găsim un element comun celor şase piese reunite în volumul **Miriam şi nisipurile mişcătoare** al lui Dumitru Solomon (unele din ele apărute deja în volum), acesta ar fi *lupta cu Celălalt.* Conflictul dramatic, deosebit de intens, e declanşat de conştientizarea *alterităţii*, între Eu şi Celălalt instituindu-se imediat o relaţie de tip victimă-călău, a cărei miză este supravieţuirea. Simplul fapt de a fi *altfel* (evreu şi nu german, Alb şi nu Negru, A şi nu B) e suficient pentru a-l condamna pe individ, această apariţie a celuilalt fiind percepută ca o ameninţare a identităţii ce declanşează o luptă disperată pentru supravieţuire. Atitudinile oscilează întotdeauna între extreme, tot atfel cum personajele se grupează în jurul a doi poli diametral opuşi: Conrad e căpitan în Wermacht, iar apoi participă la atentatul împotriva lui Hitler, Jakob refuză viaţa, refugiindu-se într-un sanatoriu, dar în final acceptă să lupte împotriva asasinului familiei sale, Hirsch, optînd pentru ură: „JAKOB: Un pensionar de ospiciu – martor într-o crimă de război? MAGDALENA: Nu eşti pensionar de ospiciu! Eşti victima lui Hirsch! A încercat să te ucidă din nou, izolîndu-te de oameni! JAKOB: Înseamnă că va trebui să urăsc din nou. M-am dezvăţat să urăsc! Nu pot să mai urăsc!" (**Kant sau Principiul vaselor comunicante**, apărut sub titlul **Frica şi ura** în volumul **Transfer de personalitate**, 1990).

În afara celor situate pe poziţii opuse, un alt tip de personaj apare adesea în aceste piese: cu numele său din **Cine ajunge sus la fix**, *Mediatorul*. El e Kant din piesa omonimă, Gri din **Dispută la Polul Nord**, C din **...de mers în pustiu**, situat întotdeauna la mijloc, chiar pe linia ce-i separă inevitabil pe cei doi protagonişti, încercînd să schimbe raportul de forţe: „MEDIATORUL: Raportul de forţe nu va rămîne întotdeauna acelaşi... Forţele se regrupează, alianţele se destramă, se înjghebează altele... Începem să-i urîm nu numai pe duşmani, ci şi pe prieteni...“; „MEDIATORUL: Dacă mediatorii ar interveni în faza ameninţărilor, poate că lucrurile s-ar potoli înainte de a lua amploare. Numai că mediatorii îşi fac apariţia abia după ce conflictul a luat proporţii, după ce s-au produs victime, distrugeri, catastrofe. Ei ţin discursuri funebre şi-i urechează pe cei rămaşi". Numai că rolul mediatorului dă adesea greş (sau e transferat, aşa cum se întîmplă în **Cine ajunge sus la fix**, circumstanţelor); alteori, el sfîrşeşte prin a împărtăşi viziunea unuia dintre personaje (ca în **...de mers în pustiu**, unde mirajul care-l însufleţeşte pe A devine vizibil, după plecarea acestuia, şi pentru C: un turn de televiziune în deşert).

În **Cămila**, I şi P sînt un Vladimir şi un Estragon a căror raţiune de a fi şi de a vorbi o constituie vînzarea unei „superbe, nevăzute cămile" numită Clitemnestra. Ea e aceeaşi viziune pe care personajul n-o poate împărtăşi cu Celălalt decît după dispariţia acestuia, echivalentul turnului de televiziune din deşert. Căci, în afara fatalităţii istorice, acesta e un alt motiv de consacrare a Celuilalt: neputinţa de a *vedea* aceleaşi lucruri, de a împărtăşi aceleaşi iluzii şi sfâşierea pe care această realitate o declanşează. Tristeţea lui B de a nu vedea turnul de televiziune e zadarnică: o dată cu plecarea lui A, C îi ia locul, pentru ca raportul de forţe să rămînă acelaşi. Modificarea sa, atunci când are loc, nu e făcută decît printr-un alt personaj, un personaj-pretext (în **Kant**, Jakob hotărăşte să lupte *pentru Matei*, deşi familia sa a fost ucisă de Hirsch; el nu trece pur şi simplu de la frică la ură, ci îşi asumă ura altcuiva).

Dacă ar fi să-l definim, *personajul principal* (A, să-i spunem) al pieselor lui Dumitru Solomon e cel ce nu se poate schimba, care nu poate trece de cealaltă parte a liniei, care nu poate vedea din unghiul celuilalt, care nu-i poate înţelege viziunea, de aceea se simte ameninţat de el, mai bine zis de *acea viziune*. Spectrul celuilalt îl urmăreşte şi trebuie să fie călău pentru a nu fi (sau a nu fi *din nou*) victimă; acesta este sensul trecerii de la frică la ură. „Nisipurile mişcătoare" pe care păşeşte Miriam sînt ceilalţi; destinul ei e rezultatul faptului că aceştia nu sînt niciodată ceea ce par, că trec de la o clipă la alta în cealaltă extremă, iar ea este, ca şi Jakob, condamnată la *o singură opţiune*. Lumea lor e asemenea unei table de şah cu o piesă imobilizată, un rege încolţit de celelalte piese care-l ţin permanent în şah. Intervalul în care ele se mişcă e la mijlocul drumului între real şi absurd, mai bine zis în acel punct în care realul întîlneşte absurdul, fără însă a-i ceda. E un teatru cu vedere la absurd (acesta fiind o anomalie, o excrescenţă a realului), dar atît. Şi mai e şi impresia, venită de nu se ştie unde, a conştiinţei personajelor că sînt personaje, că sînt închise într-o piesă de teatru, că se lasă citite şi jucate. Dintr-o singură perspectivă limbajul lor, altfel „realist", devine absurd: el e expresia unei lumi în schimbare (istorică, socială, ideologică), dar e performat într-un context *închis*; el nu schimbă nimic, nu poate decât să reconfirme alteritatea, să lărgească breşa, să descrie un turn de televiziune în deşert, o cămilă care nu se vede...

voci care susţin că unele teatre nici nu şi le-au dorit, refuzînd politicos ori amînînd *sine die* propunerile unora dintre regizorii citaţi.

Dincolo de aceste particularităţi, nici pentru teatrul de animaţie, sezonul parcurs nu a fost dintre cele mai bune. Totuşi, reperele, la fel ca şi în teatrele de dramă, nu au lipsit. Producţiile cuplului Cristina şi Cristian Pepino au stabilit, ca întotdeauna, standarde estetice ridicate. Mobilitatea celor doi, faptul că montează anual în destul de multe teatre din ţară, precum şi acela că sînt prezenţi la mai toate festivalurile de gen asigură afirmaţiei un grad de generalitate destul de ridicat. Spectacole precum **Frumoasa şi Bestia** (Teatrul Ţăndarică, Bucureşti), **Croitoraşul cel viteaz** (Teatrul din Ploieşti), **Făt-Frumos din lacrimă** (Teatrul Gulliver, Galaţi), **Capra cu trei iezi** şi **Muck cel mic** (UATC Bucureşti) sau **Crăiasa Zăpezilor** (Teatrul din Constanţa) stau mărturie. În rest: premiere puţine, spectacole cu adevărat de referinţă şi mai puţine, rarisime titluri noi, bugete vechi, dar tîrzii... Între apatie şi eforturi vane, nimic nu le-a fost străin (nici) păpuşarilor. Cum spuneam, aprecierile făcute relativ la teatrele de dramă se adecvează întristător şi celor de animaţie.

Notă aparte face (iarăşi) Teatrul pentru Copii şi Tineret ARIEL din Tîrgu Mureş. Invocat des în presă pentru spectacolele sale destinate adulţilor, el intră sub incidenţa aceluiaşi con de umbră cînd vine vorba despre repertoriul dedicat copiilor. Ingrată soartă, întrucît segmentul în cauză este abordat cu egală seriozitate şi aplicare. Spre exemplificare pot fi citate aproape toate producţiile, fiecare cu elementul său de noutate şi modernitate. Iar semnăturile regizorale ar face cinste oricărei scene. Au lucrat acum Bárabas Olga (**Aventurile lui Alice**), Gavril Cadariu (**Frumoasa din pădurea adormită**), Horaţiu Mihaiu (**Muzicanţii din Brema**). Asta după ce seria a început, de fapt, încă din stagiunea precedentă, graţie colaborării cu experimentata şi mereu inventiva Mona Chirilă (**Crăiasa Zăpezilor**). Demersul de o extremă coerenţă de la Teatrul ARIEL cheamă însă la o analiză mult mai amplă. Momentan, referirile caută să întregească pledoaria pentru o teză unanim acceptată, dar prea ades ignorată. Spectacolul de animaţie a constituit dintotdeauna o şansă de înnoire stilistică, alimentînd cu generozitate scena dramatică cu soluţii şi idei de certă valoare.

Iar, ca ultim argument, poate că nu e întîmplător nici recentul parcurs al regizorului Victor Ioan Frunză. După **Sindbad Marinarul** de la Teatrul de Marionete din Arad, avea să monteze, la Teatrul „C. Gergely“ din Timişoara, coupé-ul **Strategia Porcului & Cu ochi de copil** după R. Causse, spectacol rafinat de teatru cu obiecte, demn de reţinut în topul stagiunii 2000-2001.

Avanpremieră la Gala „Hop“

GABRIELA RIEGLER

Mîine seară debutează la Mangalia tradiţionala, de-acum, manifestare anuală intitulată **Gala Tînărului Actor „Hop“**, organizată, timp de trei zile, de Uniunea Teatrală din România, Ministerul Culturii şi Cultelor, Primăria Municipiului Mangalia, alături de aceste instituţii fiind, de la această ediţie, şi TVR 2.

După cum s-a putut observa, oferta culturală a litoralului este extrem de slabă, singurele spectacole fiind cele de divertisment, care au culminat cu ediţia a doua a manifestării **Callatis**, dedicată muzicii şi... umorului. Astfel că Gala rămîne singura ofertă autentică sau, dacă vreţi, de o calitate superioară, în domeniul artistic.

„Experienţa de anul trecut – mărturisea regizorul Cornel Todea, directorul festivalului – a dovedit dorinţa de participare la spectacole a unui public care nu are o anume pregătire, dar are o aspiraţie secretă către valoare, şi şansa pe care o are această manifestare ce se desfăşoară nu în faţa unui public avizat, pregătit, competent“.

Experienţa celor trei ani de pînă acum a arătat că, în ceea ce priveşte secţiunea **Individual**, oferta venită din partea celor înscrişi la preselecţie fiind foarte variată a făcut – ca de obicei – judecata să fie extrem de inconvenabilă pentru membrii juriului. „Erau atît de diferite propunerile, încît îţi era greu la un moment dat să dai un verdict cu care să te simţi împăcat, mulţumit.“ Şi-atunci, la capătul acestei experienţe, a apărut ideea de a se stabili, ca în alte domenii de activitate, o temă unică şi obligatorie, alături de libertatea opţiunii fiecărui candidat de a se prezenta cu ceea ce a gîndit şi şi-a ales, în speranţa ascunsă că este ceea ce îl va reprezenta mai bine oferindu-i maximum de şanse. Cu speranţa că acest criteriu unic nu va crea spectatorilor o stare de saţietate prin repetiţie, prezenta temă apare cel puţin ca una ciudată. Este vorba de **Moşii – Tablă de materii** a lui Caragiale, care poate oferi cele mai variate atitudini în raport cu un text. „Recunosc că sînt foarte curios să văd ce s-a întîmplat cu această propunere, tema făcînd parte, printr-un joc firesc al întîmplării, dintr-un spectacol pe care eu ca regizor, calitate pe care din cînd în cînd mi-o reamintesc, îl fac la Teatrul Ion Creangă, o montare pornind de la textele lui Caragiale în care există o idee de traducere, e drept de grup, a acestei teme extrem de ofertante“.

În rest, nu din lipsă de inspiraţie ori de fantezie – ne spun organizatorii Galei – tema generală a festivalului a rămas **Alteritate**. „Socotesc – sublinia Cornel Todea – că această idee nu are cum să îmbătrînească, ba, dimpotrivă, se pare că devine din ce în ce mai actuală ideea acceptării celuilalt ca o variantă de existenţă posibilă, ca o variantă de filozofie posibilă, de atitudine şi reacţie posibile, care reprezintă, în acelaşi timp, o invitaţie la toleranţă, la a-l accepta, dincolo de propriul tău statut pe care vrei să ţi-l asumi şi să-l reprezinţi, pe celălalt, într-un dialog sub semnul toleranţei“.

În urma preselecţiei operate de regizoarea Sanda Manu şi de criticul de teatru Marina Constantinescu, cei care se vor întrece în cadrul secţiunii **Individual** sînt de această dată următorii: Mihai Arsene, Cristina Chirilă, Ioan Flora, Clara Flores, Vera Linguraru Aurian, Luiza Mălăşincă, Magdalena Ofelia Popii, Marius Rizea, Ada Simionică şi Cristina Şerbu.

La secţiunea **Grup** au rămas în concurs – în urma preselecţiei aparţinînd criticului de teatru Alice Georgescu şi regizorului Cornel Todea – cinci spectacole: **Poveşti de familie** de Biljana Srbljanovic, regia Andreea Vălean, **Zi că-i bine!** de Wile Calhoun, regia Florin Piersic jr., **Conu Leonida faţă cu reacţiunea** de Caragiale (aici e vorba de o regie colectivă aparţinînd membrilor trupei), **Buzunarul cu pîine** de Matei Vişniec şi **Viaţa omului** de Leonid Andreev, ambele în viziunea lui Vitalie Bichir. Cea din urmă montare citată – spectacol-examen de absolvenţă al ieşenilor din promoţia 2001, a obţinut, de altfel, şi Premiul special al juriului la ediţia din acest an a **Serilor Teatrului Studenţesc** ce s-a desfăşurat în primăvară la Bucureşti.

Dincolo de spectacolele prezentate de către grupuri, se va păstra şi în acest an o anumită tradiţie care s-a instaurat: o invitaţie adresată unor reprezentaţii care se vor desfăşura în afara concursului şi în afara scenei, care ea însăşi nu este extrem de tradiţională în structură. Aşadar, vor avea loc şi spectacole în spaţii neconvenţionale venite de la Green Hours prin amabilitatea şi deschiderea şi entuziasmul lui Voicu Rădescu. De asemenea, în ultima zi a **Hop**-ului va fi prezentat un spectacol de sunet şi lumină produs de Fundaţia DaKino în coproducţie cu Teatrul Bulandra, susţinut de Trupa **Senzor** din Cluj, singurul care se va juca în sală.

„În ce priveşte valoarea premiilor, pot spune că între visele noastre de a oferi burse sau o perspectivă certă cîştigătorilor şi realitate este un divorţ, eu socotind însă că esenţial – şi nu ca o abilitate retorică – este faptul că tinerii se pot întîlni şi confrunta cu colegii de generaţie, dovedind că această generaţie nu este egală cu sine însăşi, că are valori care ţîşnesc în afara liniei medii de funcţionare şi că o asemenea primă confirmare a valorii lor (un premiu obţinut aici) poate deveni o şansă pe mai departe“. De aceea, Gala are întotdeauna ca invitaţi directorii de teatre, ca o şansă oferită tinerilor de a fi văzuţi şi după aceea angajaţi în teatrele pe care aceştia le conduc. În fiecare an, cîştigătorii Galei au fost invitaţi să lucreze pe contract în teatrele din ţară, cum ar fi, de exemplu, la Craiova, Braşov, Piatra Neamţ. Unii au refuzat din start, aşteptînd... nu ştiu ce, probabil să ducă tava, ani de zile, pe scenele bucureştene.

Aceste lucruri se reiau în sensul că directorii de teatre pot alege în funcţie de concurenţi şi de nevoile repertoriale. Rămîne o aspiraţie pe care poate un alt director de Gală, mai plin de noroc şi de bani decît Cornel Todea, să o poată duce la îndeplinire, şi anume ca la Gală să fie invitaţi şi directori de teatre din străinătate. Deşi nu este exclus să poată fi cîştigată ideea de a transforma acest festival al tinerilor într-unul internaţional, existînd deja o anumită relaţie pe care UNITER a pornit-o cu zona balcanică. Rămîne de văzut ce se va putea face în acest sens pînă la ediţia viitoare.

Altfel, premiul rămîne o felicitare, o strîngere de mînă, aplauzele şi o minimă sumă de bani, stabilită – dacă nimic bun nu se va întîmpla pînă la începerea manifestării, adică apariţia unor noi sponsori, care să se alăture celora deja existenţi, printre care cei mai importanţi sînt Banca Comercială Română şi Banca Română de Dezvoltare – Group Société Generale – la cinci milioane de lei pentru fiecare premiu **Individual** şi zece milioane pentru producţia de **Grup**.

Într-un anume sens, nu există perdanţi la Mangalia, pentru că dacă ai ajuns să fii nominalizat la capătul unei selecţii destul de riguroase, lupta finală reprezintă doar un stimulativ joc al minţilor în planul artei, şi nu reprezintă în exclusivitate o delimitare de valori. Desigur că fiecare aspiră însă la cele două premii puse în joc: la **Individual** – unul pentru interpretare feminină şi altul pentru cea masculină –, şi la premiul pentru secţiunea **Grup**. Avantajul este de partea băieţilor de la **Individual** pentru că nu sînt decît... doi.

Dacă vă amintiţi, de fiecare dată au existat şi secţiuni adiacente concursului propriu-zis. Este vorba, în primul rînd, de secţiunea teoretică reprezentată de colocvii şi mese rotunde, axate în general pe tema universal-valabilă a viitorului acestor tineri. Cum lucrurile s-au mai lămurit între timp şi cum tema a fost oarecum epuizată, în acest an va fi abordată o alta, foarte stringentă: Este nevoie de o lege a teatrelor? Răspunsul este evident da, prin colocviul propus încercîndu-se găsirea unor soluţii despre cum ar trebui să arate această lege.

Tinerii participanţi la gală vor putea participa, ba chiar sînt obligaţi să o facă, la Atelierul de creaţie muzicală, condus de Dorina Crişan Rusu, şi la cel de mişcare, coordonat de Păstorel Ionescu.

An de an componenţa juriului a fost păstrată. De această dată avem de-a face cu o schimbare: în locul criticului de teatru Doina Modola o regăsim pe Cristina Modreanu. În rest, aceiaşi de la ediţia precedentă: actriţa Emilia Popescu, actorul Ştefan Iordache şi regizorii Tudor Mărăscu şi Cornel Todea, acesta din urmă preşedinte al juriului. Aşa cum subliniam şi în anii trecuţi, îmi susţin în continuare ideea cum că membrii juriului ar trebui să fie diferiţi de la o ediţie la alta.

În altă ordine de idei, cu prilejul întîlnirii premergătoare plecării la Mangalia, reprezentanţii UNITER au anunţat că s-a stabilit deja ca această uniune să fie organizatorul a ceea ce va deveni din această toamnă Festivalul Naţional de Teatru.

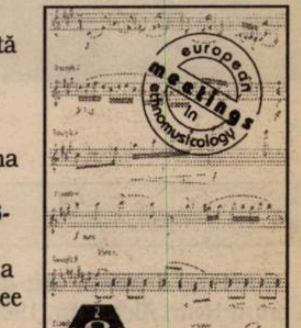

A apărut volumul 8 al revistei de etnomuzicologie **European meetings in ethnomusicology**, fondată şi editată de Marin-Marian Bălaşa sub egida Societăţii Române de Muzicologie. Sumarul este, ca de obicei, foarte consistent, cu studii/eseuri interdisciplinare solide. Menţionăm, în acest sens, textul semnat de Christina Jaremko-Porter despre folclorul lituanian recent (**Commemorating the Latvian Folklore Movement (1976-2001) in Post-Soviet Context**), eseul lui Sharon Meredith despre rolul muzicii tuk în construcţia identităţii culturale a populaţiei din insulele Barbados, un studiu de Vesna Andree Zaimovic despre „weekend-urile muzicale“ ale copiilor bosniaci refugiaţi în Slovenia în timpul războiului din zonă (**Musical Weekends for Bosnian Refugee Children in Slovenia**) şi un eseu antropologic de Piera G. Sarasini, avînd drept obiect rolul muzicii în tehnicile mistico-extatice ale triburilor sufite din Senegal. Despre relaţia dintre muzică şi război (e vorba de data aceasta de funcţia „mobilizatoare“ a muzicii ca stimul identitar al violenţei interetnice în cazul războiului din Croaţia), scrie un text dens şi percutant Dan Bora (**Noisy Music**), comentînd un volum al lui Svanibor Pettan: **Music, Politics and War: Views from Croaţia**. Revista cuprinde şi un „interludiu jazzistic“, constînd într-un text al lui Claire Levy despre etnojazz-ul bulgar „de la imitaţie la inovaţie“, un comentariu al lui Berend Janke despre jazzul din Lituania şi un interesant interviu realizat de Alexandru Şipa cu pianistul şi compozitorul Mircea Tiberian despre etnojazz-ul românesc şi străin, despre World Music, conexiuni ale tradiţiilor „exotice“ cu marea tradiţie a muzicii europene ş.a.

Nu lipsesc studii substanţiale şi analize „tehnice“ de teorie muzicală comparatistă, cum ar fi, de exemplu, acela semnat de Dalia Cohen şi Ruth Katz (**Universal Constraints Concerning the Choice of Stylistic Rules in Various Cultures**) şi în care sînt evaluaţi parametrii acustici ai diferitelor melosuri tradiţionale, orientale şi occidentale, preclasice, clasice, baroce. Remarcabil prin fineţea „hermeneutică“ şi prin deschiderea filozofică, epistemologică şi istorică este eseul lui David Malvini despre influenţele muzicii ţigăneşti şi a folclorului central şi est-european în muzica lui Brahms. Nu în ultimul rînd, e de semnalat amplul şi incitantul comentariu al lui Marin Marian-Bălaşa: **Romanian Folk Music Studies Abroad: Perceptions and Representations**. Este vorba de o comunicare prezentată anul trecut în cadrul unui simpozion organizat de Societatea Română de Etnomuzicologie. În cadrul prezentului studiu sînt analizate, între altele, metamorfozele cercetărilor româneşti în domeniul etnomuzicologiei, relaţiile dintre folclor şi naţionalism sau naţional-comunism, raporturile cu alte şcoli şi tradiţii locale, tendinţe şi perspective.

Film

Trei filme pentru Iris

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

Dragă Iris,

ne-am gîndit să-ţi recomandăm 3 filme care nouă ne-au plăcut, pe care să le vezi în ce ordine vrei, cînd vrei (le poţi închiria de la magazinele Hollywood Music & Film) şi unde vrei (nu e nevoie decît de un player video).

Cu drag, a.l.ş. şi M.C.

American Psycho e regizat de o femeie (Mary Harron) după o carte scrisă de Bret Easton Ellis pe care, din păcate, n-o poţi găsi la noi. Poate o să ţi-o cumpărăm de undeva, pentru că, din cîte am înţeles, cele mai violente, sexoase şi sîngeroase scene din roman, deşi au fost turnate, n-au trecut de comisia de cenzori. Credem că deja îţi place cum sună titlul, mai ales că ştim că eşti o fană a lui **Psycho** (ambele versiuni). Mai mult decît atît: numele psihopatului american jucat delicios de Christian Bale (l-ai văzut, aproape sigur, în **Velvet Goldmine**) e o versiune comprimată a lui Norman Bates: Patrick Bateman. Nici o legătură cu Batman, omul-liliac. Sau poate că totuşi există una, dar răsturnată (precum liliacul, nu?). La fel ca acesta, dar şi ca Bates, Bateman dezvoltă, împotriva voinţei lui, o dublă personalitate. Are un apartament trăsnet în plin Manhattan, lucrează pe Wall Street, e logodit cu o pisăloagă pe care zău dacă înţelegi cum de-o suportă (Reese Witherspoon), e un tip care ţine la propria înfăţişare, face sport, îşi tratează tenul cu tot soiul de creme şi încearcă să ţină pasul cu un mediu în care cel mai important lucru e să ai o carte de vizită ţais şi să obţii o rezervare la un restaurant exclusivist de care muritorii de rînd nu se pot apropia etc. Ziua e un înger, cam constipat, e drept, mereu pus la patru ace, e amabil cu secretara lui şi ascultă la căşti **Lady in Red** al lui Chris de Burgh (am uitat să-ţi spunem că totul se întîmplă prin anii '80). Noaptea nu ştii niciodată la ce să te aştepţi de la el, pentru că atunci explodează toate chestiile nasoale strînse peste zi. Unde mai pui că mulţi dintre cunoscuţii lui au prostul obicei de a-l confunda cu altcineva. Înainte de a-şi ciopîrţi omologul (care, evident, n-are dificultăţi în a obţine o masă la restaurantul cu pricina), îi face teoria ultimului album al lui Huey Lewis. Cînd se culcă cu două prostituate, le sileşte nu doar să facă lucruri care le duc pe respectivele la spital, ci şi să-i asculte impresiile despre Phil Collins şi Genesis. Iar unul dintre cele mai impresionante masacre include o drujbă aflată în cădere liberă... La final însă, problema e dacă toate acestea au avut sau nu loc. Ţie cum ţi-ar surîde?

Nebunie în Alabama este debutul în regie al lui Antonio Banderas, şi dacă nu-ţi place Banderas ca actor (nici noi nu ne prăpădim după el, mai ales în ultimul timp), poate-i mai acorzi o şansă ca regizor (?): povestea e o „nebunie" despre o gospodină trăsnită din Sudul american (Alabama din titlu), mamă a nu mai ştiu cîţi copii, care într-o bună zi se satură de monstrul de bărbat-su, îl omoară, după care îi taie capul şi-l pune într-o cutie de pălării... (Cred că pînă acum îţi place deja!) Femeia fuge unde vede cu ochii – şi unde să vadă cu ochii decît acolo unde scrie mare, pe un deal, HOLLYWOOD?... (mai ales că acţiunea se petrece în anii '50, maşinile sînt interminabile, decapotabile şi-n culori pastel, iar actriţa care-o joacă pe soţia/mama „nebună" este Melanie Griffith, consoarta lui Banderas altminteri). Ajunsă în Cetatea Filmului ea devine, cît ai bate din palme, actriţă (are o apariţie apreciată într-un serial TV foarte popular în epocă numit **Bewitched – Ce vrăji a mai făcut nevasta mea?**, la noi), dar de cutia de pălărie cu cap de soţ nu se desparte nici moartă, nici pe platoul de filmare, nici la petreceri! Mă rog, în film mai există o poveste paralelă – ceva cu rasism, emanciparea negrilor ş.a.m.d. –, dar peste ea poţi trece liniştită, aşa cum am trecut şi noi (trebuie doar să apeşi pe *fast-forward*). Şi mai există şi o scenă (cam lungă) de proces,

American Psycho

infoCinema

I ***Atît de departe, atît de aproape...*** A murit Henri Alekan (n. 1909), unul din cei mai mari directori de imagine pe care i-a avut Cinematograful. Fost luptător în Rezistenţă, Alekan-cetăţeanul a pus – alături de alţii – bazele Sindicatului tehnicienilor, a participat la crearea Cinematecii franceze, iar ca artist a iluminat cîteva dintre cele mai frumoase vise pe celuloid – de la **La Belle et la Bête** al lui Cocteau (1946) la **Cerul deasupra Berlinului** al lui Wenders (1987). Cocteau spusese despre el că „a descoperit stilul feeric în realism, care e adevărul copilăriei: feeria fără zîne"; Wenders i-a „dedicat", în **In Weiter Ferne, So Nah** (**Atît de departe, atît de aproape**), cele cîteva cadre în care vedem o şalupă botezată „*Alekan*"... Un proiect mai neobişnuit la care fusese invitat să participe era legat de refacerea iluminatului la metroul parizian – proiect care a eşuat; revista **Marianne**, din care am preluat vestea tristă a dispariţiei sale – petrecută în luna iunie – îşi încheie ferparul cu aceste cuvinte: „Păcat, domnule Alekan, aţi fi putut să ne faceţi să visăm chiar şi înaintea unui generic de film!".

I ***Pearl Censor!*** Versiunea japoneză, respectiv germană a megaproducţiei americane **Pearl Harbor** a trebuit să fie cenzurată: cîteva scene „polemice" (una în care japonezii era făcuţi „laşi", altele conţinînd atacuri la adresa nemţilor) au fost într-adevăr tăiate din filmul originar pentru a se evita o catastrofă la box-office. Lunarul **Studio** din iulie/august, în care am găsit această ştire, nu precizează dacă **Pearl Harbor** scurtat de cele cîteva minute „sensibile" a reuşit să se impună pe pieţele vizate, rămînînd doar catastrofa artistică pe care o aşteptăm...

I ***Chloë, Connie & Gina for Olivier***. Regizorul francez Olivier Assayas (soţul actriţei hongkongheze Maggie Cheung, „dna Lizhen" din **In the Mood for Love**) a început luna trecută turnajul noului său film, intitulat **Demonlover**. Scenariul este ţinut secret, în schimb distribuţia a fost făcută publică: alături de Charles Berling (care deţinuse rolul principal în filmul anterior al lui Assayas, **Les destinées sentimentales**) vor apărea americancele Chloë Sevigny (**Boys Don't Cry**), Connie Nielsen (**Gladiator**) şi Gina Gershon (**Insider**).

I ***Annaudeauville***. Cel care este considerat (probabil, cînd Luc Besson doarme...) „cel mai american regizor francez", Jean-Jacques Annaud (**Enemy at the Gates**), a fost invitat să prezideze juriul celei de-a 27-a ediţii a Festivalului de Film American de la Deauville – care se va desfăşura între 31 august şi 9 septembrie, *as always*, în staţiunea turistică de pe coasta normandă. El îi succede britanicului Neil Jordan (care nu este considerat „cel mai american regizor englez", nici chiar cînd Alan Parker doarme!).

I ***„Văduva veselă".*** Filmul lui Patrice Leconte **La veuve de Saint-Pierre** (care a rulat recent şi în România sub titlul **Condamnaţi la dragoste**) a reuşit performanţa de a strînge 2,5 milioane $ (aproximativ 450.000 spectatori) pe piaţa din SUA. Distribuită la începutul lunii martie pe un singur ecran, pelicula „de epocă" a lui Leconte (cu Juliette Binoche, Daniel Auteuil şi Emir Kusturica în rolurile principale) se extinsese deja pe 75 de ecrane la sfîrşitul lui mai, doborînd precedentul record al regizorului cu **La fille sur le pont** şi egalînd încasările celui mai mare succes al său peste Ocean cu **Ridicule**, din 1997. Celelalte filme franceze care au mers bine în SUA sînt **Harry, un ami qui vous veut du bien** de Dominik Moll şi **Sous le sable** de François Ozon – pe care, din fericire, le vom putea vedea şi la Bucureşti în luna septembrie, în cadrul deja-tradiţionalei „Fête du cinéma".

I ***TV-Chabrol***. „Veteranul" Claude Chabrol este regizorul francez cu cele mai multe filme difuzate pe canalele de televiziune străine – aflăm din acelaşi număr al revistei **Studio**; acest succes nu poate decît să priască ieşirilor pe marile ecrane ale peliculelor sale – dintre care ultima, **Merci pour le chocolat**, a totalizat pînă în momentul de faţă 500.000 de spectatori în afara Franţei (la care va trebui să mai adăugăm cîteva sute, filmul fiind inclus – iarăşi, din fericire – în abia-menţionata şi mult anticipata „Fête du cinéma" organizată de Institutul Francez, care se anunţă deja ca una din cele mai interesante ediţii de pînă acum).

I ***U.E. + 4%!*** Cele 15 ţări ale Uniunii Europene au adunat, împreună, 844 de milioane de spectatori care au frecventat sălile de cinema în cursul anului 2000. Asta înseamnă o creştere cu mai mult de 4% faţă de anul precedent şi, totodată, cel mai bun scor de frecventare din anul 1983 încoace.

I ***BMW X 5.*** Fabricantul german de automobile BMW a comandat cinci scurt-metraje avînd în centrul lor un personaj numit „The Hire" (şi interpretat de actorul britanic Clive Owen). Producătorul executiv al acestei serii este David Fincher (**Se7en**, **The Game**, **Fight Club**), care a explicat că acest dar judecător este un actor bătrîn, Rod Steiger pe numele lui, care face toţi banii! Mai multe nu-ţi spunem, că aşa e-ntr-o cronică (deşi asta nu e-o cronică...), nu se face să povesteşti tot filmul; doar sună-ne şi spune-ne dacă ţi-a plăcut, OK?

Pleasantville este un alt film „plăcut“ pe care ţi-l recomandăm: regizorul care l-a făcut e tot un debutant, iar printre actori o să-i recunoşti pe Tobey Maguire (băiatul ăla care seamănă cu un ceainic care rîde), Reese Witherspoon (din nou, fata aia cu o mutră cam afurisită care e nevasta, „pe bune“, a drăguţului de Ryan Phillippe!), William H. Macy şi Jeff Daniels (cînd o să-i vezi, o să-ţi aduci aminte că i-ai mai văzut). Tobey şi Reese sînt, în film, frate şi soră; el e un tip bunuţ, fan al unui serial TV din anii '50, ea e o caţă al cărei hobby sînt băieţii marfă. Într-o zi (după-amiază, de fapt), pe cînd erau acasă, se ceartă pentru telecomandă şi se trezesc „aspiraţi“ de televizor în lumea în alb-negru a serialului **Pleasantville**, pe care Tobey îl ştie pe din afară... O dată ajunşi acolo, trebuie să joace rolurile celor doi puşti ai familiei din serial – o familie din alea standard, în care tatăl vine acasă, îşi pune pălăria în cuier şi-i strigă mamei „Honey, I'm home!“, iar ea îi iese în întîmpinare ca ieşită de la coafor, cu rochia plisată şi un castron cu prăjituri abia scoase din cuptor. Pe măsură ce Reese „trece la fapte“ cu băiatul din story (cam nasol, nu se compară cu ăla din „realitate“), iar mama află că există ceva care se cheamă „sex“ (autorii serialului avuseseră grijă să lase cuvîntul afară...), orăşelul în alb-negru se colorează şi toate lucrurile care nu-şi găsiseră loc în scenariul de turtă-dulce dietetică încep sa

focul, apoi ploaia, apoi

dragostea...). Filmul este o

orice asemănare cu realitatea nu

plătoare. Cum nici „dedicaţiile“ pe care ţ facem prin aceste 3 filme nu sînt întîmplătoare: „morala“ Pleasantville e plăcută, dar fără puţină „nebunie“ de Alabama-portocala, de Pleasantville-motanoscopil şi de Bucureşti-Reliundeeşti, viaţa n-are haz! ▮

„Inginerul“

VICTORIA LUŢĂ

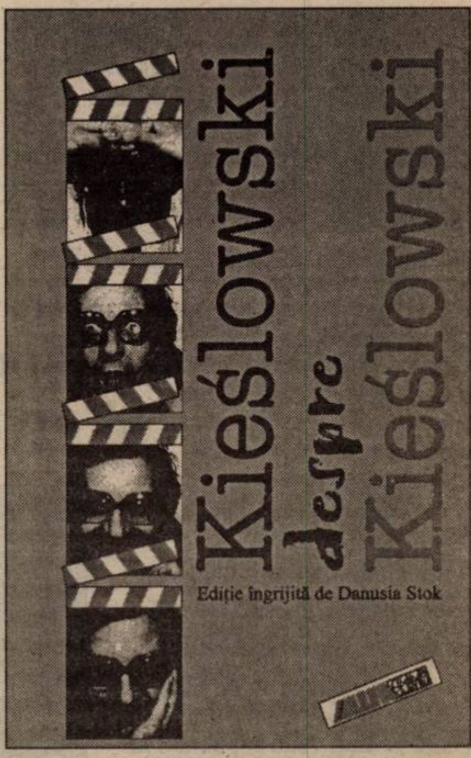

Stop-cadre biografice

Tatăl avea tuberculoză. Timp de 12 ani după război, n-a făcut decît să agonizeze perindîndu-se prin diverse localităţi şi sanatorii. Familia îl urma cu devoţiune nesmintită. Copilăria lui Kieslowski pare să aibă o fizionomie tăcută şi palidă, aşa cum îl arată şi pe el fotografiile. Se compune din continue mutări şi dezrădăcinări. Între acestea – activităţi statice şi meditative, de mic Hans Castorp învelit în pături, respirînd aer proaspăt şi citind, pe diverse balcoane şi verande sau în „preventoriile“ unde părinţii îi trimiteau, pe el şi sora sa, ameninţaţi mereu de spectrul tuberculozei, dar şi de sărăcie. „Nu-mi amintesc“ sau „nu-mi amintesc prea bine“ sînt laitmotive care înceţoşează şi mai mult această perioadă rememorată aproximativ şi fragmentar, din care Kieslowski preferă să reţină cadre neutre: primul film văzut (**Fanfan la Tulipe**), căţăratul pe acoperişuri, şcolile, bicicletele, „schiurile făcute din scînduri de la butoaiele de varză“, un set de compasuri. E de presupus că sub pojghiţa de însingurare a dospit, pe atunci, o personalitate fantasmatică de o forţă în stare să bruieze pînă şi amintirile derulate la maturitate: „Există multe evenimente din viaţa mea pe care le consider ca făcînd parte din ea, şi totuşi nu ştiu cu adevărat dacă mi s-au întîmplat sau nu. Cred că-mi amintesc aceste evenimente foarte limpede, dar poate că asta se întîmplă pentru că altcineva mi-a vorbit de ele. Cu alte cuvinte, îmi însuşesc întîmplări din vieţile altor oameni. Adesea nu-mi amintesc nici măcar de la cine mi le-am însuşit sau le-am furat. Le fur, şi apoi încep să cred că mi s-au întîmplat mie“. „Furtul“ de amintiri, experienţe şi istorii reprezintă un procedeu curent în munca unui regizor. Nu putem şti însă cine a avut întîietate, în biografia şi sensibilitatea lui Kieslowski, şi care dintre discreţii „infractori“ – copilul sau artistul? – vorbeşte aici.

La sfatul tatălui urmează un liceu de pompieri. Kieslowski obţine această primă calificare într-un interval relativ scurt, în schimb experienţa de la 16 ani îi va hrăni tot restul vieţii aversiunea pentru orice uniformă şi disciplină cazonă. „Apoi, din întîmplare“, intră la Liceul pentru tehnicieni de teatru din Varşovia, „o şcoală fantastică, cea mai bună şcoală pe care am frecventat-o“. Fascinat de spectacolele poloneze, pe care le descoperă relativ tîrziu, decide să devină, evident, regizor de teatru. „Dar cum nu puteai deveni regizor de teatru în Polonia înainte de a termina o altă formă de studii superioare“, încearcă să ajungă, pînă una, alta, regizor de film. Şi pentru că abia la cea de-a treia încercare este admis la Facultatea de Film din Lódz, între timp lucrează pe post de costumier, se înscrie la un institut pedagogic şi studiază un an desenul („A trebuit să mă prefac că voiam să devin profesor de desen“), concentrîndu-şi toate puterile ca să scape de armată. Tertipurile la care adolescentul apelează spre a evita recrutarea sînt episoade tragi-comice relevante pentru un întreg fundal de societate în alb-negru: uriaşe resurse de perseverenţă se consumau pentru cîte o biată cauză pe care viaţa ţi-o scotea în cale. Reuşeşte să slăbească cît să fie scutit de armată un an, din cauza „stării fizice precare“. Data următoare însă puterile logicii şi ale trupului trebuie să se conjuge sporit: „Nu cunoşteam regulamentele, dar am considerat că, dacă aveam cu 16 kilograme sub greutatea normală şi am fost scutit un an, atunci, dacă aş fi avut, de exemplu, cu 25 de kilograme sub greutatea normală, ar fi putut să mă scutească de tot. Aşa că am început să pierd din greutate intensiv“. Dietă drastică, alergări, efort fizic, băi de aburi. La urmă „arătam ca şi cum aş fi ieşit de la Auschwitz“. Însă... cîntarul de la Biroul de Recrutare era stricat. Se impunea ceva şi mai tare. Schizofrenia dublă, de pildă. Fuga de armată culminează, apoteotic, cu acest diagnostic, iar experienţa în cauză reprezintă ea însăşi un scenariu absurd, căruia tonul alb al lui Kieslowski şi bine ştiutul său umor sec îi imprimă o semnificaţie pe muchie de cuţit: „Toată chestia m-a făcut să-mi dau din nou seama de cît de complicat sîntem noi toţi, pentru că n-am minţit în faţa Biroului de Recrutare. Am spus adevărul. Am exagerat, pur şi simplu, un pic şi n-am spus întregul adevăr, şi asta s-a dovedit a fi credibil“. Personajul care devine tînărul Kieslowski, închis într-un spital militar şi lăsîndu-se examinat psihiatric, poate figura într-un docu-drama simptomatic pentru epoca în care istoria se petrece: trei-patru ore le vorbeşte medicilor despre o banală priză reparată acasă. „Apoi le-am povestit cum mă dusesem jos, în pivniţă, ca să fac curăţenie. Asta mi-a luat cam două zile. Le-am explicat ce era pe raft, cît praf era, că a trebuit să-l dau la o parte, că acolo jos era umezeală, că a trebuit să şterg duşumeaua, că a trebuit să merg afară ca să storc cîrpa. Pentru că dacă aş fi scos-o pe pardoseală, s-ar fi udat din nou. Aşa că, de fiecare dată, trebuia să merg afară. Atunci au spus: «Nu te-ai gîndit să iei o găleată?» «Da», am spus eu, «mi-am dat seama mai tîrziu că trebuia să iau o găleată. Era o idee bună, pentru că nu mai trebuia să merg afară, şi puteam să storc cîrpa în găleată.» În acest fel ne-am petrecut următoarele două zile. Apoi au mai fost cam două zile în care ei au făcut tot felul de pete de cerneală şi mi-au cerut să spun de ce-mi aminteau. Teste psihiatrice tipice. Oricum, după ce am petrecut acolo zece zile, am primit un plic sigilat. L-am deschis acasă şi am citit: Diagnostic: schizofrenie dublă. Am resigilat plicul, m-am dus la Biroul de Recrutare de care aparţineam şi li l-am dat. Au cerut Registrul Militar de Serviciu şi au ştampilat pe el Categoria D: inapt pentru serviciul militar chiar în caz de război.“.

Ce a urmat apoi se ştie: documentarele (**Din oraşul Lódz**, **Am fost soldat**, **Muncitori '71**, **Curriculum vitae**, **Prima dragoste**, **Spital**, **Nu ştiu**, **Din punctul de vedere al unui portar de noapte**, **Gară**), lung-metrajele (**Pasaj subteran pietonal**, **Personal**, **Cicatricea**, **Calmul**, **Amatorul**, **Noroc orb**, **Zi scurtă de lucru**, **Fără sfîrşit**, **Decalogul**, **Scurt film despre crimă**, **Scurt film despre dragoste**, **Viaţa dublă a lui Véronique**,

infoCinema

proiect oferă „şansa de a realiza din nou un film studenţesc, cu mult mai multe posibilităţi financiare şi – în plus – cu maşini superbe făcute cadou de firmă pentru a fi distruse“... Cei cinci „cumpăraţi“ de BMW se numesc John Frankenheimer, Ang Lee, Wong Kar-wai, Guy Ritchie şi Alejandro Gonzalez Inaritu; deocamdată, nu s-au văzut decît trei dintre scurt-metrajele comandate: cel al veteranului Frankenheimer (**The Ambush**, tipic film de acţiune făcut după reţeta cunoscută), cel semnat Ang Lee (**Chosen**, o comedie dezvoltată în jurul unui tînăr Buddha) şi cel al lui Wong Kar-wai (**The Follow**, concentrat al universului specific WKw, în care două suflete singuratice se caută în noapte)... Este aşteptat cu mare curiozitate scurt-metrajul lui Ritchie, interpretat de Madonna, care a apărut deja într-un clip regizat de soţul ei – şi tot la volanul unei maşini. (**a.l.ş.**)

▮ ***Moartea Omului care l-a ucis pe Don Quijote*. The Man Who Killed Don Quixote** ar fi trebuit să fie un film de Terry Gilliam. Turnajul a început pe 20 septembrie 1999, cofinanţat de un producător german (Rainer Mockert) care, două săptămîni mai tîrziu, i-a anunţat pe cei implicaţi (Gilliam, actorii Johnny Depp, Jean Rochefort şi restul echipei) că de fapt nu are banii pe care a spus că-i are. **TMWKDQ**, scris de Gilliam în colaborare cu Tony Grisoni, combina universul lui Cervantes cu o satiră de secol XXI (tipic Gilliam). În el, Depp trebuia să interpreteze un şef de marketing care călătoreşte în timp din Londra zilelor noastre în La Mancha de secol XVII. Greşeala lui Gilliam pare să fi fost ambiţia lui ca proiectul să fie finanţat în întregime de europeni, fără nici un sfanţ hollywoodian: trei companii franţuzeşti, trei nemţeşti, una spaniolă şi una britanică. În plus, Johnny Depp e la cuţite cu unul dintre finanţatorii francezi (Rene Cleitman, producătorul lui **Cyrano de Bergerac**), sănătatea lui Rochefort e în pioneze (ulterior a fost diagnosticat cu o dublă hernie de disc), figuranţii, nemulţumiţi de ce s-a repetat anterior, nu-şi mai fac apariţia pe platouri, Gilliam nu se mai înţelege cu asistentul de regie care nu-i permite lui Rochefort să încalece, deşi acesta se încăpăţînează s-o facă etc... A fost „wonderfully apocalyptic“, declară azi Gilliam. În scurt timp, Rochefort ajunge în spital, conflictele între părţile implicate financiar se înteţesc, iar, pe 3 octombrie, proiectul e avortat. Doar două minute de film şi pierderi de 16 milioane de dolari (suportate de companiile de asigurări, care acum deţin drepturile pentru scenariul lui Gilliam; acesta va trebui să le cumpere dacă va dori să reia vreodată proiectul!)... Concluzia: Don Quijote nu e un personaj care să se lase uşor filmat. Orson Welles, de pildă, şi-a petrecut ultimii 30 de ani din viaţă încercînd, cu disperare, să ecranizeze povestea lui Cervantes... Terry Gilliam n-a renunţat.

▮ ***Ape-ocalypse, now & then!*** Tot din numărul pe septembrie (deja) al lunarului britanic **Empire**, aflăm nu doar despre proiectul avortat al lui Terry Gilliam, ci şi totul despre **Planet of the Apes**, apocalipsa simiană refăcută de Tim Burton după originalul inclasabil al lui Franklin J. Schaffner din 1968. Ce ne interesează, evident, este aceasta din urmă şi, pe cît posibil, amănunte despre acel final fabulos – unul dintre cele mai şocante *ever* din istoria genului SF. Astăzi, aproape toată lumea implicată în proiect şi-l revendică, mai puţin Pierre Boulle însuşi, autorul romanului, care se închidea într-o cu totul altă notă. „Criticii dădeau semne că le place mai mult povestea cu Statuia Libertăţii. În ce mă priveşte, prefer deznodămîntul meu (n.n.: şi Burton l-a preferat...)“. Dar nici chiar acel final rămas în film nu a fost turnat ca-n scenariu: acolo, Taylor (Heston) murea împuşcat de o maimuţă, imediat după ce descoperea Statuia. Nova (Linda Harrison) era însărcinată cu Taylor şi reuşea să scape în Zona interzisă dindărătul Statuii.

▮ ***Alt altmanian, acelaşi Altman.*** Ultima rubrică dinaintea capitolului de *home entertainment*, **Hall of Fame**, îl are ca invitat pe Robert Altman. Autorul îl „prinde“ într-un singur cuvînt – *Maverick*, îl chestionează în legătură cu predilecţia lui de a „încăleca“ dialogurile şi replicile personajelor (începută în **McCabe and Mrs Miller**), îi smulge definiţia cum că, pentru el, „filmele sînt ca nişte imense picturi“ şi sfîrşeşte prin a-i reaminti că e unul dintre puţinii cadorisit de presa de specialitate cu un atribut: altmanian. Sau „compoziţii de ansamblu extrem de ambiţioase, în care destinele personajelor se intersectează, gen **Magnolia** lui Paul Thomas Anderson“. Răspunsul maestrului? „Ador chestia asta. Şi îl cunosc pe Paul, care a făcut **Magnolia**. Ne conversăm cînd şi cînd şi întotdeauna îmi spune: «Nu fac decît să te copiez». Chestie care pe mine, evident, mă flatează. Aş vrea ca şi mai mulţi să facă filme altmaniene pentru că atunci poate că m-aş apuca şi eu de altceva.“ (**M.C.**)

…ca
…wski
…ţa îm-
…l artistu-
…uri şi frus-
…ri. Meritul îi
ap… Danusia Stok,
prez… oape invizibilă în
carte, ca… erit tiparului portre-
tul şi medi… slowskiene închegate în
urma unor i… viuri înregistrate cu regizorul, în anii 1991-1993. Cinefilii se vor bucura decriptînd istoriile, detaliile şi procentul de hazard creator din spatele multor filme şi personaje kieslowskiene. Cercetătorii cenzurii din Est vor descoperi cîteva trimiteri semnificative, iar celor care nu au citit încă acest volum (scump) şi suferă de căldură, le …ostoi setea nu prin divertisment, ci prin …eva nelinişti şi mai mari. (Valabile, fireşte, şi în sezonul estival.) Faptul că ele îi aparţin unui creator pe cît de important, pe atît de sceptic, de pesimist, de autonegator şi melancolic nu este deloc întîmplător.

Autoportret din decupaje. Nelinişti de luat în vacanţă

„Inginerul“. „Întotdeauna sînt întrebat, în interviuri, ce regizori m-au influenţat. Nu cunosc răspunsul la această întrebare. Probabil că atît de mulţi, din tot felul de motive, încît nu există nici un model logic. Cînd mă întreabă ziarele, spun întotdeauna Shakespeare, Dostoievski, Kafka. Sînt surprinşi şi mă întreabă dacă aceştia sînt regizori. «Nu», spun eu. «Sînt scriitori.» Şi asta e ca şi cum ar fi mai important pentru mine decît filmul.“

„Obişnuiau să-mi spună «inginerul». Poate pentru că tatăl meu a fost inginer, dar bănuiesc că am căpătat obiceiul sau obsesia de a face întotdeauna ordine în jurul meu. Continui să alcătuiesc diferite liste pentru orice şi încerc să-mi pun hîrtiile într-un fel de ordine. Sau îmi spun «orni» sau «ornitologul», probabil pentru răbdarea pe care obişnuiam să o am atunci cînd făceam documentare.

Obişnuiam să am foarte multă răbdare atunci cînd făceam documentare, bineînţeles, deoarece profesia o cere, dar acum sînt total lipsit de răbdare. E o chestiune de vîrstă. Atunci cînd începi, crezi că ai o groază de timp, şi ai răbdare. Apoi devii tot mai conştient că, pînă la urmă, nu e timp, şi nu vrei să pierzi timpul cu lucruri care nu merită.“

„…eu fac într-adevăr filme pentru că nu ştiu să fac nimic altceva. A fost o alegere proastă pe care am făcut-o în trecut, dar probabil că n-aş fi putut face una mai bună atunci, asta e, n-aş fi putut face alta. Astăzi ştiu că a fost una greşită. E o profesiune foarte dificilă, şi dă o foarte mică satisfacţie în raport cu efortul cheltuit.“

„Toate filmele mele, de la primul pînă la cele mai recente, sînt despre indivizi care nu-şi pot găsi deloc sensul, care nu ştiu deloc cum să trăiască, oameni care nu ştiu, de fapt, ce e bine şi ce e rău şi care caută cu disperare.“

Documentar versus ficţiune. „Nu orice poate fi descris. Aceasta e marea problemă a documentarului. Se prinde în ea ca în propria capcană. Cu cît vrea să se apropie mai mult de cineva, cu atît acea persoană se îndepărtează. Şi acest lucru e perfect natural. Nu poate fi îndreptat. Dacă fac un film despre dragoste, nu pot merge într-un dormitor unde fac dragoste oameni în carne şi oase. Dacă fac un film despre moarte, nu pot filma pe cineva care moare, pentru că experienţa e atît de intimă încît persoana nu trebuie deranjată. Şi am remarcat, făcînd documentare, că, cu cît am vrut să mă apropii mai mult de un individ, cu atît se îndepărtau mai mult subiectele care mă interesau.

Iată de ce am trecut, probabil, la filmele de ficţiune. Acolo nu e nici o problemă. Am nevoie de un cuplu care să facă dragoste într-un pat, e-n regulă. Bineînţeles, ar putea fi dificil de găsit o actriţă care să vrea să-şi scoată sutienul, dar atunci trebuie doar să găseşti una care să vrea. Trebuie să moară cineva. E-n regulă. Într-un minut, se va ridica la loc. Şi aşa mai departe. Pot chiar să cumpăr nişte glicerină, să-i pun picături în ochi, iar actriţa are să plîngă. Am reuşit să surprind lacrimi adevărate de cîteva ori, E ceva complet diferit. Dar acum am glicerina. Mă tem de acele lacrimi adevărate. De fapt, nu ştiu dacă am căpătat dreptul să le filmez. În astfel de situaţii, mă simt ca şi cum m-aş găsi pe un tărîm care se află, de fapt, dincolo de limită. Acesta e motivul esenţial pentru care am lăsat în urmă documentarele.“

„Nu filmez metafore. Oamenii doar le citesc ca pe metafore, ceea ce e bine. Asta vreau. Întotdeauna vreau să stîrnesc interesul oamenilor asupra a ceva. Nu contează dacă reuşesc să-i atrag pe oameni într-o poveste sau să-i inspir s-o analizeze. Ce e important e că-i silesc la ceva sau îi pun în mişcare, într-un fel. De asta fac ceea ce fac – ca să-i fac pe oameni să trăiască ceva. Nu contează dacă ei trăiesc asta intelectual sau emoţional. Faci filme ca să le oferi oamenilor ceva, ca să-i duci altundeva, şi nu contează dacă-i duci într-o lume a intuiţiei sau într-o lume a intelectului.

Pentru mine, un anumit semn al calităţii sau al clasei în artă este că, atunci cînd citesc, văd sau ascult ceva, capăt dintr-o dată un sentiment acut, clar că o persoană a formulat ceva ce eu am trăit sau am gîndit; exact acelaşi lucru, dar cu ajutorul unei fraze mai bune sau al unui aranjament vizual mai bun sau al unei alcătuiri de sunete mai bune decît aş fi putut eu imagina vreodată. Sau care, pentru o clipă, mi-a dat un sentiment de frumuseţe, bucurie sau ceva de felul acesta. Asta diferenţiază marea literatură de literatura mediocră.“

Polonia: plictis şi dependenţă, dragoste şi ură. „Dragostea mea pentru Polonia seamănă puţin cu dragostea dintr-o veche căsnicie, unde în cuplu fiecare ştie totul despre celălalt şi sînt un pic plictisiţi unul de altul, dar cînd unul dintre ei moare, celălalt îl urmează imediat. Nu-mi pot imagina viaţa fără Polonia. Îmi e foarte greu să-mi găsesc un loc în Occident, unde mă aflu acum, chiar dacă condiţiile sînt minunate; şoferii sînt în general politicoşi şi oamenii spun «bună dimineaţa» în magazine. Cu toate acestea, cînd mă imaginez în viitor, nu mă pot vedea decît în Polonia.“

„Cînd spun că îi port pică ţării mele, port de fapt pică istoriei sau poate geografiei care ne-a tratat ţara în felul în care a făcut-o. Nu încape îndoială, aşa trebuie să fie – că vom fi ciomăgiţi, că vom încerca să ne smulgem din locul unde sîntem şi nu vom reuşi niciodată. Asta-i soarta noastră. Dar asta poate fi foarte obositor. E obositor pentru mine.“

Post scriptum: *Dragă Iris, dacă a.l.ş. & Mihai Chirilov îţi vorbesc, dintr-o pagină vecină, despre trei filme, eu te-aş îmbia să citeşti, cît mai ai vacanţă, această carte. O să găseşti aici portretul unui regizor pe care, după cum îmi spunea mie odată cineva, în cunoştinţă de cauză, poate că nici nu-l merităm.*

Carte poştală despre artă şi „aer liber“

Dragă Reli,

Am ajuns în localitatea Lentzke din vecinătatea Berlinului. Domnul Stajkoski, un onorabil manager bancar, pune la dispoziţia artiştilor o vastă reşedinţă pentru a-şi satisface pasiunea sa de sculptor şi colecţionar. Cam de zece ani sînt invitaţi două săptămîni în luna iulie cîţiva artişti, mulţi din Estul Europei, să lucreze pe o temă dată. Cuvîntul-cheie din această ediţie a fost **Cuplul**. Doamna Carmen Schuster, care lucrează la Bucureşti în parteneriat cu CEC-ul a avut ideea să faciliteze contacte cu artişti români.

Am ajuns de fapt la o poartă largă în vechea distilerie a localităţii. Prima impresie: mare, mult, uimitor. Schiţa pentru care am fost aleasă a făcut loc unui nou gînd. Cînd am zărit un trunchi de stejar trainic am început să-i simt forma ascunsă pe dinăuntru. A fost ca un fluid care m-a locuit pînă am instalat, în cîteva zile, piesa cioplită pe un soclu de piatră şi i-am dat patine colorate. Apoi m-am apucat de desene colorate, pe formate mari, care îmi reînnoiau energiile. Într-o stare mai puţin expresionistă, care a încîntat mai ales colecţionarii, am făcut reliefuri în terracottă, cu figuraţie atentă la anatomie şi cu duct calm. Cred că am lăsat o impresie atît de bună încît la anul invitaţia îmi este asigurată şi am libertatea să invit, la rîndul meu, şi alţi artişti români. Mă gîndesc deja la cîţiva foşti elevi ai mei, de la Liceul Tonitza, acum studenţi, că pot avea şansa unor echipamente complete pentru orice fel de proiect plastic, iar la sfîrşit, şansa unei expuneri şi a unui vernisaj cu notabilităţi care investesc real în arta contemporană.

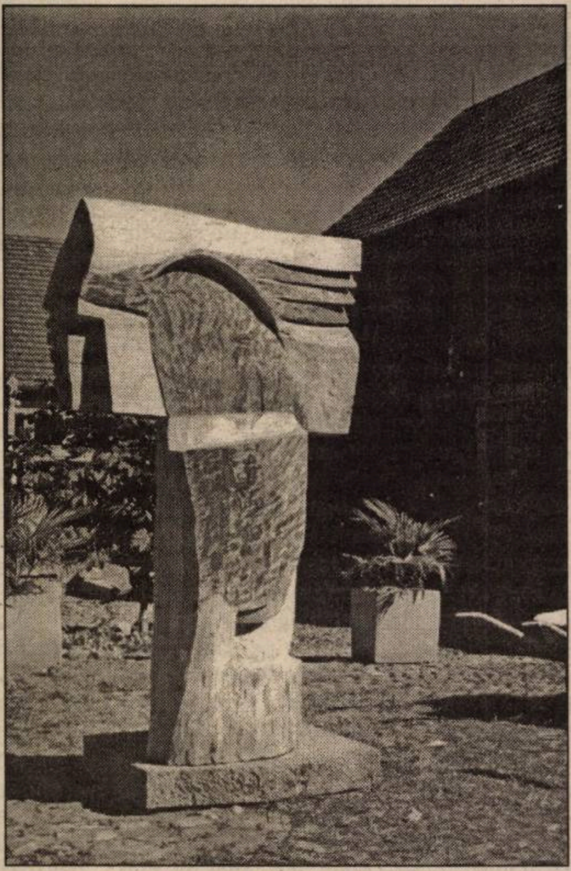

Carmen Tepşan, Simpozion în Germania

Carmen TEPŞAN
(către Aurelia Mocanu)

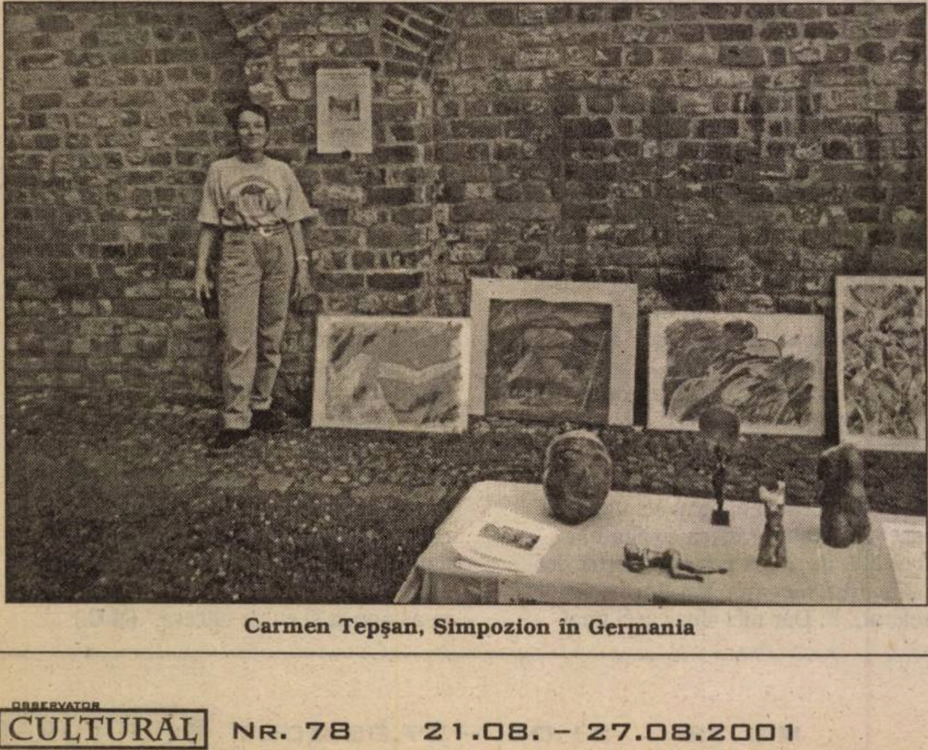

Carmen Tepşan, Simpozion în Germania

profil

Animal club
PISICA
VIP
Alexandru Tocilescu
TOMBOLA ABONAȚILOR

Pe piaţa presei româneşti au apărut de cîtva timp, ca peste tot în lumea civilizată, reviste despre... animale. Unele, pe formule apropiate de cea a celebrei **National Geographic**, prezintă specii sălbatice, trăitoare pe toate continentele. Altele se ocupă de animalele domestice, în special de cîini şi pisici, participînd astfel la „cultura“ vieţii casnice, în „universul“ căreia s-a-ntîmplat nu o dată ca mari creatori – scriitori, pictori – să-şi găsească „surse de inspiraţie“. Comerciale fiind, atari publicaţii nu se pierd în fineţuri intelectuale, preferînd comunicarea directă şi ingenuă cu cititorii iubitori – şi probabil stăpîni – de animale, iar prezentarea grafică e – la acelaşi – nivel – atrăgătoare, cu multe fotografii, reclame ale alimentelor pentru cîini şi pisici care (alimentele!) se vînd în supermarket-uri ş.a.m.d. Un efect secundar al înainte-pomenitei ingenuităţi a realizatorilor, pricepuţi în domeniul lor zoologic, dar amatori în materie de scris, este umorul involuntar al multor articole, insesizabil pentru cititorii-ţintă, savuros pentru degustători...

Un bun exemplu, din toate punctele de vedere, e lunarul **Animal club PISICA** sau – scurt – **PISICA**. Revista, lansată în ianuarie, e editată de S.C. Profimedia din Ploieşti. Tipărită color, pe hîrtie lucioasă, are 40 de pagini format A4, multe poze, anunţuri, reclame „de profil“ (la alimente „Whiskas“ şi altele asemenea). Formulările savuroase apar în numărul 8 (august), pe care l-am răsfoit, încă din editorialul redactorului-şef, care vorbeşte despre „caracterul exclusiv felin“ al revistei! Adjectivul va reveni, fireşte: doctoriţa care oferă sfaturi în legătură cu tratarea unor boli ale pisicilor se referă la „pacienţii felini“, în altă parte e menţionat „comportamentul felin“ etc. etc. Am găsit în sumar şi ceva pentru cititorii interesaţi de teme culturale: un reportaj-interviu cu regizorul Alexandru Tocilescu, mare iubitor de pisici. Aflăm că are patru: Alberta, fiul ei Frăsinel, din prima serie de pui pe care i-a avut, apoi, dintr-o serie ulterioară, Bonnie şi Clyde, ultimului schimbîndu-i-se numele în Mortăciune şi apoi Morty în urma unei boli care l-a slăbit foarte tare! Nimic despre teatru – cu excepţia informaţiei că numeroşi confraţi au primit de-a lungul anilor de la Tocilescu... numeroşi pisoi!

de ici, de colo

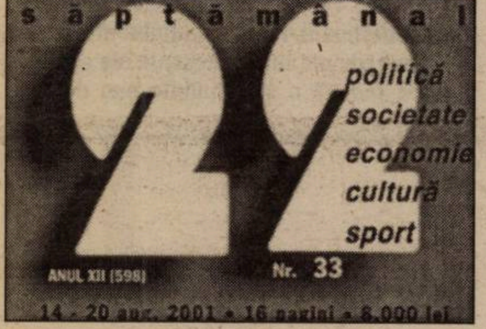

În numărul 33 al revistei **22** Mircea Martin publică un amplu, echilibrat şi lucid eseu despre **Rezistenţa prin cultură** în România comunistă şi – mai ales – în perioada ceauşismului tîrziu cînd, de fapt, a apărut termenul, „o dată cu conştiinţa insuficienţei acestui tip de rezistenţă“. Evitînd „extremele“ – anume, contestările sau minimalizările venite fie din partea activiştilor culturali intratabili, fie din partea radicalilor exilului sau a tinerilor care s-au afirmat după căderea regimului totalitar, autorul alcătuieşte o panoramă destul de exactă a lumii literare româneşti sub dictatură, identificînd pertinent, ca martor detaşat şi totodată implicat, majoritatea trăsăturilor specifice ale condiţiei scriitorului român de-a lungul celor patru decenii şi jumătate de comunism. Între acestea – relativa solidarizare de breaslă din anii '80, funcţia emancipatoare a criticii literare (devenită cu timpul un fel de „instituţie alternativă“), încercarea de emancipare a Uniunii Scriitorilor de sub tutela birocraţiei de partid, teroarea comunistă „mai intensă în România decît în alte ţări“, „ereditatea fricii“, incapacitatea de acţiune politică... După părerea noastră, se trece parcă un pic prea uşor peste etapa aşa-numitei „destinderi“ dintre 1968 şi 1971, în care regimul îşi trimitea „ambasadorii“ proaspăt anexaţi peste hotare spre a-i convinge pe exilaţii rebeli că în România există libertate de expresie, că scriitorii de valoare pot publica şi călători nestingherit, iar socialismul real în variantă naţională e singura cale de urmat.

Spre deosebire de alte luări de poziţie ale „martorilor“ epocii, unul dintre marile merite ale prezentului text este asumarea onestă a slăbiciunii condiţiei de „rezistent“: „A vorbi în cunoştinţă de cauză, adică din experienţă personală, despre rezistenţă prin cultură înseamnă o asumare şi, în acelaşi timp, o atenuare a sentimentului de culpabilitate. Înseamnă, oare, şi a avea conştiinţa clară a limitelor acestei rezistenţe? Mă tem că mulţi, prea mulţi am considerat-o drept *singura* formă de rezistenţă posibilă. Asumarea vinovăţiei este în asemenea cazuri una, la rîndul ei, parţială“. Foarte pertinentă este identificarea slăbiciunilor scriitorilor români, a vulnerabilităţilor abil exploatate de puterea comunistă din anii '70-'80. Între acestea, teama de a nu fi publicat pare a fi fost cea mai puternică; pentru un scriitor, a publica înseamnă a fi, mai mult, a avea acces la o putere deloc de neglijat: „...ceea ce în mentalitatea aproape generală a scriitorilor români părea de neînchipuit şi, în orice caz, de neacceptat era *interdicţia de a publica*. Teama scriitorului român era, în fapt, redusă la teama de a înceta să mai fie o persoană publică. S-a putut vedea în asemenea momente ce pondere imensă avea în motivaţia sa şansa notorietăţii, gloria mai mare sau mai mică de care se bucura, distincţia pe care calitatea de scriitor i-o acorda într-o societate tot mai uniformizatoare şi aplatizată. [...] În ciuda înăspririi cenzurii, scriitorii români, cu foarte puţine excepţii, au găsit soluţii şi poziţii favorabile de negociere cu reprezentanţii acesteia, astfel încît au reuşit să-şi vadă pînă la urmă operele apărute. E sigur că nu fără concesii din partea lor şi nu fără o *autocenzură prealabilă* mereu împrospătată pe parcurs. Intra, desigur, în joc şi complicitatea cenzorilor care, într-o primă fază, erau chiar redactorii de carte, prin urmare, colegi ai autorului. *Fiat literatura, pereat mundus*, aşa ar putea suna dictonul ad-hoc, nerostit de nimeni, însă urmat în tăcere şi cu tenacitate de aproape toţi“. A fost, în mod cert, şi un pariu cu istoria, în speranţa că „eternitatea“ bună a literaturii va supravieţui „eternităţii“ rele a Sistemului: „Regimul părea stabil, solid, inebranlabil, în ciuda aberaţiilor sale tot mai numeroase şi evidente, sau, poate, tocmai datorită lor, mai exact, datorită eficienţei răului, capacităţii sale incredibile şi, totuşi, reale de a face masă. Ceea ce astăzi ne apare a fi fost lunga agonie a ceauşismului în anii '80, pe fondul agoniei generale a sistemului comunist real (cel puţin în Europa), atunci ne apărea ca o fatalitate cu care, desigur, nu trebuia să te obişnuieşti, dar în care trebuia să supravieţuieşti“. Oricum, Mircea Martin pune punctul pe i, într-o problemă foarte controversată: „Ideea rezistenţei prin literatură, prin cultură, prin artă are la origine o *convertire a valorilor*. Se vorbeşte despre şi se adoptă o morală a literaturii, a culturii, a artei pentru că se refuză sau se evită o morală eroică, singura cu adevărat corectă şi necesară în situaţia dată. Ne înscriem, în fapt, astfel într-o ciclicitate dureroasă a soluţiilor compensatorii care s-au adoptat nu o dată pe teritoriul românesc: *incapacitatea de acţiune politică e substituită prin capacitatea de acţiune culturală, incapacitatea şi incompetenţa etică sînt contrabalansate de performanţe estetice*. În locul solidarităţii active şi cu adevărat rezistente (greu de realizat, cum am văzut) s-a produs o *solidaritate a victimelor consimţitoare*. Eficienţa răului era maximă într-adevăr, dar nici imaginaţia răului nu rămînea mult în urmă. Propriile slăbiciuni au fost atribuite represiunii sistemului închipuit ca un sistem cu o funcţionare implacabilă“. Autorul operează totuşi o distincţie prea fermă între „sistem“ şi „scriitorii rezistenţi“. Or, sistemul nu era un *ce* abstract, un duşman exterior, ci acţiona prin „reprezentanţii săi“ foarte concreţi (în cazul de faţă, recrutaţi din rîndul scriitorilor, de multe ori, probabil, chiar din sînul rezistenţilor). În lipsa unor date „obiective“, numărul lor nu poate fi, deocamdată, evaluat, deşi e de presupus că infiltrările erau masive, avînd în vedere atenţia specială pe care regimul o acorda lumii literare, dar şi faptul că ascensiunea socială şi notorietatea se construiau, în general, prin trecerea unor „vămi“ şi acceptarea unor compromisuri specifice. Pe de altă parte, faptul (amintit şi de Mircea Martin) că revistele literare mai liberale nu aveau *decît* două pagini dedicate partidului şi conducătorului iubit (restul fiind, fireşte, „rezistente“), dă adevărata măsură a situaţiei. Un semn roşu – dar nu al curajului. Salvarea operei era, adeseori, plătită, pe lîngă autocenzură, prin compromisuri de tot felul, texte omagiale anonime sau nu, plasarea compensatorie în textele „cu probleme“ a unor pasaje „pe linie“... O recitire sistematică a volumelor şi a presei epocii nu va putea face abstracţie de toate aceste efecte ale unei orînduiri aberante. Oricît de „nonconformistă estetic“ (şi nici un om de bun-simţ nu va ignora succesele în plan artistic, atîtea cîte au fost), supravieţuirea prin cultură – o formă de castrare simbolică şi de ghettoizare a lumii scriitoriceşti – s-a jucat după *regulile instituite de sistem*, fără a-i ataca fundamentele într-un mod explicit şi cu adevărat periculos. Adaptarea la mediul toxic concentrase toate energiile lumii literare, cele destinate acţiunii publice erau practic nule; cu excepţiile cunoscute, ele s-au manifestat, timid, abia la spartul tîrgului, cînd înşişi gardienii sistemului se săturaseră de Ceauşescu. Să nu uităm, apoi, că în deceniul nouă „supapele“ regimului s-au închis una cîte una, iar către sfîrşitul lui însăşi publicarea devenise o problemă.

Ce-ar mai fi de spus? Poate doar că, printre consecinţele negative ale „rezistenţei prin cultură“ se numără o bună parte din iluziile, eşecurile şi inadecvările intelectualităţii noastre umaniste de după 1989, incapacitatea ei de a stabili un dialog real cu restul populaţiei, al oamenilor simpli care, cum bine spunea cineva, nu puteau rezista prin cultură...

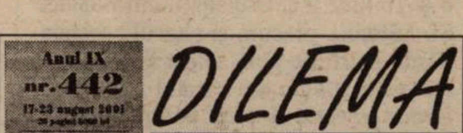

Excelent grupajul tematic din numărul 442 al **Dilemei**. **A uita, a ierta** – o chestiune departe de a fi „clasată“, cîtă vreme relaţia cu trecutul totalitar e responsabilă de o bună (sau nu tocmai bună...) parte a dificultăţilor cu care ne confruntăm. Unele dintre materialele „la temă“ (bunăoară, „cronologia“ lui Radu Cosaşu, convorbirea cu N.C. Munteanu) se ocupă de cazul (încă nerezolvat...) al asasinării inginerului Gheorghe Ursu de către Securitatea naţional-comunistă. Altele – cel al Doinei Jela sau al doctorului Paul Minea, vicepreşedinte AFDPR, în dialog cu Eugen Istodor. În mod semnificativ, majoritatea contribuţiilor „la temă“ sînt dialoguri, interviuri... Citām un fragment din convorbirea cu Andrei Pleşu (**„Cum a fost omeneşte cu putinţă?“**): „Nu crezusem că «omul nou» exista cu adevărat; crezusem, dimpotrivă, că, în afară de nomenclatură, toată populaţia ţării era o populaţie de opozanţi nedeclaraţi. Istoria ultimilor zece ani mă face să cred că m-am înşelat. Numărul acelora care se instalaseră, cu arme şi bagaje, în «ordinea» socialistă a fost mult mai mare decît ne-am închipuit. Zinoviev are dreptate. Comunismul a avut o stranie, paradoxală, perversă susţinere de mase. De la o vreme, înregimentarea a devenit pentru mulţi o a doua natură. E una din explicaţiile crizelor de parcurs ale reformei postcomuniste. Ne urnim greu, pentru că nu sîntem siguri că vrem să ne urnim“. În loc de concluzie, redăm finalul lucidului articol semnat de psihiatrul Alfred Dumitrescu (**Ce-mi aduce *mie* trecutul?**): „Ar fi păcat şi auto-distructiv să ne prefacem că istoria ultimelor decenii «s-a şters» şi nu mai interesează pe nimeni. Cred însă că poate fi cel puţin ineficient, dacă nu şi la fel de auto-distructiv, să confundăm istoria cu justiţia şi să persistăm în iluzia că rememorarea poate aduce de la sine reparaţia. [...] Dacă vom reuşi să vorbim despre ceea ce a fost depăşind simpla judecată de valoare, punînd analiza şi interogaţiile deschise alături de pasiune ne va fi poate mai uşor să le răspundem celor ce întreabă acum, prinşi în vîltoarea vieţii cotidiene, «Ce-mi aduce mie trecutul?»; trecutul ne poate aduce, dacă ştim ce să facem cu el, *o lume ceva mai sănătoasă* şi asta înseamnă, la limită, chiar şi *job*-uri mai bune, maşini mai arătoase şi vacanţe mai plăcute“.

PC MAGAZINE ROMÂNIA
BIO-SECURITATE
Dispozitive care scanează amprentele, ochii şi faţa pentru a vă apăra de intruşi
LICITAŢII ONLINE
IMPRIMANTE CU JET DE CERNEALĂ
Ghidul Utilitarelor
2001
Suite
Backup
Partiţionarea discului
Imaginea discului
Lucrul cu fişiere
Repararea sistemului
Iniţializare multiplă
Îmbunătăţiri în internet

Numărul 8 (august 2001) al revistei de profil **PC Magazine România** (revista utilizatorilor de tehnologii informatice) se ocupă în mod special de *utilitare*: utilitare pentru discuri, îmbunătăţirea desktop-ului, lucrul cu fişiere, repararea sistemului, iniţializare multiplă, îmbunătăţiri la Internet). Din sumar, reţinem un interviu despre lumea aparatelor foto digitale cu Volker Vellguth, manager internaţional al Companiei Olympus, soluţii pentru proiectanţii şi constructorii web, noi metode de criptare e-mail pentru folosirea serviciilor oferite pe web, informaţii despre ultimele tehnologii în domeniul calculatoarelor, date privind legile concepute pentru a proteja autorii de conţinut digital, informaţii despre comerţul electronic. Editorialul semnat de Mihaela Cârstea, redactor-şef al publicaţiei în variantă românească, se apleacă asupra recentei hotărîri a Guvernului României, o hotărîre menită să stăvilească exodul de programatori prin introducerea „unei măsuri fără precedent nu numai la noi, dar şi în spaţiul european: neimpozitarea salariilor celor implicaţi în crearea programelor de calculator“. Autoarea analizează aspectele pozitive, dar şi pericolele care pot să apară, eventualele abuzuri ş.a.

Poezie

Liviu Capşa
Poezie
80
Noi parodii optzeciste

Liviu CAPŞA
Noi parodii optzeciste
Editura Paralela 45, Colecţia „80“, Seria „Poezie“, Piteşti, 2001, 64 p., f.p.

Deşi a debutat cu poezie încă din anii '70, fiind un discret optzecist, Liviu Capşa şi-a publicat prima carte de versuri abia în 1989. Predilecţia pentru parodie a fost *mărturisită* încă din primul volum, iar după **Parodiile optzeciste** de anul trecut Liviu Capşa revine cu o carte de poezie intitulată, nepretenţios şi explicit, chiar... **Noi parodii optzeciste**.

S-a spus deja că Liviu Capşa urmăreşte atent scena poeziei româneşti. S-a mers pînă acolo încît s-a vorbit despre parodiile sale ca despre „un exerciţiu de ontică literară“ şi despre nelimitarea la un singur stil, ci la o suită de stiluri bine însuşite şi stăpînite pe care le divulgă, le deconstruieşte şi cărora, în acelaşi timp, le acordă nota unui lirism personal. Lucrurile, în mare parte, aşa stau; deşi, cel puţin în acest volum, *stilurile* nu par să fie bine însuşite, multe poeme seamănă între ele, iar *legătura* cu poetul parodiat este, de multe ori, doar tematică, autorul apelînd deseori la localizări oarecum inutile („de la Cluj“, „inima Băniei“, „în Ciric“, „Botoşaniul“ etc.).

Parodii construite pe o tensiune îndoielnică, slabă alternează cu pastişe reuşite, de bun umor. Cînd *skepsisul* nu se reduce la unu-două versuri şi se dizolvă în pasta întregului poem efectul e garantat. Astfel, *Paul Daian* se plînge că a ratat „o slujbă/la tîrgul de carte din anul 2007“, *Gheorghe Iova* dezvăluie pretexte pentru plimbări „călare pe text“, *Saviana Stănescu* glorifică gospodinele „eroine ale gătitului şi traiului citadin“, iar *Mihai Vakulovski* este sfătuit „peste Prut“ să lase „prostiile poeziile“ şi să se apuce de o treabă „mai serioasă“.

Cînd foloseşte versuri, titluri de volume, de poeme, idei sau contexte bine cunoscute, parodiile sînt de efect. Iată două exemple: „Eram patru/Eu Studenta Alina Bătrîna (Bunicuţa)/Poetul cu Ochiul Cîrpit şi Morocănoasa/Ne retrăsesem dintre băştinaşi/într-o pauză de respiraţie/Cînd ne-a fulgerat ideea/«Bă mîine ne cărăbănim de pe aici»/a zis Bătrîna (Bunica)/lipindu-şi guma de mestecat după ureche“ (**Poezie nepatriotică** – Andrei Bodiu) şi „Nicăieri nu se citeşte mai bine/soarta optzecismului în lumea asta prost-modernă/ca în globul din lustră//se ia globul (de preferinţă direct din tavan)/şi după metoda clasică a Mamei Omida [...] se lustruieşte de cinci or(x) cinci ori/pînă se străvede daimonul critic/răvăşit şi plin de cicatricele/atîtor bătălii culturale“ (**Pentru o nouă metodă** – Ion Bogdan Lefter).

Liviu Capşa se dovedeşte uneori un fin observator, plin de vervă, subtil în mînuirea detaliilor şi un bun cunoscător al peisajului poetic românesc. Aşteptăm un volum cît mai personal pentru ca, în virtutea *dreptului la parodie*, să poată fi la rîndu-i pastişat.

Marius CHIVU

Proză

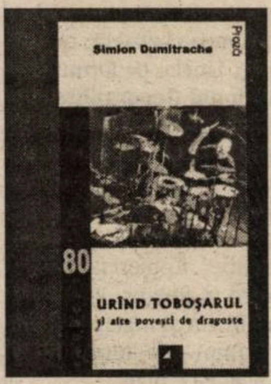

Simion DUMITRACHE
Urînd toboşarul şi alte poveşti de dragoste
Editura Paralela 45, Colecţia „80“, Seria „Proză“, Piteşti, 2001, 106 p., f.p.

Cu Simion Dumitrache facem de două ori cunoştinţă în cartea de faţă: în primul rînd prin intermediul textelor propuse şi în al doilea rînd din reperele biografice de pe coperta a patra. Absolvent al Facultăţii de Limbi Germanice din Bucureşti, Simion Dumitrache va locui pentru aproape un deceniu în Irlanda, în perioda postrevoluţionară. Eseist, traducător, ziarist şi scriitor bilingv (română şi engleză), Simion Dumitrache ni se înfăţişează, de această dată, ca autor de proze scurte, douăsprezece la număr, dispunînd de o invidiată facilitate în alternarea planurilor narative paralele şi în abordarea registrelor stilistice dihotomice.

Nouă din cele douăsprezece povestiri sînt traduceri semnate de autorul însuşi ale variantelor originale în engleză, publicate în cîteva reviste irlandeze. Alte trei titluri, **Regele cel Falnic**, **Mucegai** şi **Întîlnire la drum de seară**, sînt revizuiri ale unor texte mai vechi, din anii '80.

Deşi acest volum este inclus în colecţia optzecistă, Simion Dumitrache lasă de-o parte intertextul, ludicul, (auto)ironia şi celelalte ingrediente binecunoscute ale genului. Textele respiră o sensibilitate mai degrabă

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

Legendă, cultură şi civilizaţie

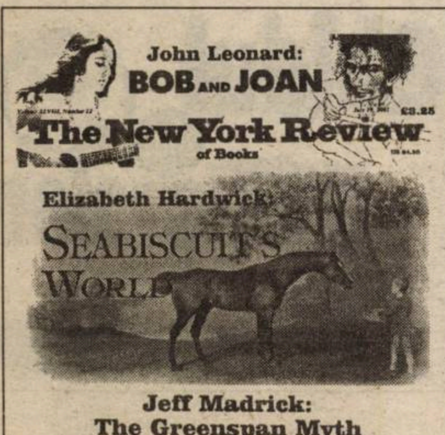
John Leonard: BOB AND JOAN
The New York Review of Books
Elizabeth Hardwick: SEABISCUIT'S WORLD
Jeff Madrick: The Greenspan Myth
Michael Ignatieff: Wesley Clark in Chains
Jane Jacobs: Dickens the Seer
Stephen Kinzer: What Happened to Nicaragua

The New York Review of Books ne aduce în numărul 12 al lunii iulie 2001 subiecte extrem de incitante, vizînd, în primul rînd, aspecte de cultură şi civilizaţie. Ediţia se deschide cu un amplu articol despre **Celebrităţi**. Nu, nu este vorba despre VIP-uri hollywoodiene sau despre mondenităţi americane, ci despre cursele de cai, aşa cum au fost ele consemnate de Laura Hillenbrand şi Ann Hagedorn Auerbach. În atenţia lor se află **Seabiscuit**, legenda americană a hipodromurilor din anii '30, calul pursînge al cărui ultim proprietar a fost Charles Howard, antrenat de Tom Smith şi avîndu-l ca jocheu pe Rod Pollard. Laura Hillenbrand ne oferă o descriere autentică a acelor vremuri, alimentată de un stil (jurnalier) nostalgic. **Wild Ride: The Rise and Tragic Fall of Calumet Farm, Inc., America's Premier Racing Dynasty** este, de fapt, o saga, urmărind disoluţia familiei Wright din Dayton, Ohio. Cele două cărţi aduc o imensă contribuţie istoriei curselor de cai, trecînd peste binecunoscutul clişeu al personalizării animalului, dar lansînd, via povestirea lui Tolstoi despre cel mai imaginativ cal din istoria literară, problema morală a acestuia: „Nu înţelegeam ce însemna să mă numească proprietatea unui om... Expresia «Calul meu» se referea la mine ca la un cal viu şi mi se părea la fel de ciudat ca şi «pămîntul meu, aerul meu, apa mea»“ (*t.n.*).

Studiul lui Andrew Butterfield intitulat **Bronze Beauties** se opreşte la opera în bronz a lui Donatello şi a „ucenicilor“ săi, sculptorul padovan Bartolomeo Bellano şi Andrea Brisco, cunoscut sub numele de Riccio. Prilejul excelent pentru autor de a analiza cîteva din operele „grele“ ale artistului renascentist italian este dat de expoziţia de la Palazzo della Ragione din Padova, care a avut loc între 8 şi 15 iulie a.c. Crucifixul din Basilica Sf. Antoniu, precum şi altarul acesteia, rămîn mărturie pînă astăzi a geniului artistului italian din secolul al XV-lea, format în centrul vestit pentru sculptura în bronz de la Padova.

Părăsim spaţiul artelor şi dăm de un alt studiu provocator. De data aceasta, avem în faţă o biografie a celebrului Bob Dylan, comentată de John Leonard, într-un articol cu titlu sugestiv: **Liaisons Dangereuses**. Dincolo de Newport Folk Festival, amfetamine, muzică rock, aflăm detalii cu totul inedite împărtăşite de artist: „de fiecare dată cînt despre oameni şi, dacă ei visează toate cîntecele, este ca şi cum vocea mea apare din visul lor“ (*t.n.*), sau de editorialist: „Ştiaţi că primul cîntec al lui Dylan a fost despre Brigitte Bardot? Că filmul lui preferat era **Împuşcaţi pianistul** cu Charles Aznavour? Că artistul lui preferat era Marc Chagall? Că prima lui soţie a fost un iepuraş de la Playboy? Că Sid Vicious de la Sex Pistols nu-l plăcea? Că Tiny Tim făcea parte din anturajul de la Woodstock? Că datorită lui Bob şi unei persoane extrem de rafinate, Paul McCartney nu numai că a descoperit sensul vieţii, dar a şi consemnat-o?“ (*t.n.*).

În paginile 16-19 este publicat articolul **Chains of Command** al lui Michael Ignatieff pe marginea cărţii de memorii a fostului general de război Wesley Clark, **Waging Modern War: Bosnia, Kosovo, and the Future of Combat**. Plin de adevăruri crude, supărătoare pentru autorităţile militare americane, volumul include relatări referitoare la momentul şi povestea destituirii lui Clark – la numai şase săptămîni după încetarea războiului din Kosovo –, amănunte ale relaţiilor pe care le-a avut, în calitate de comandant al EUCOM, cu oficialii europeni (dintre care Madeleine Albright), amintiri legate de conflictul din Kosovo.

Eseul lui Jane Jacobs se ocupă de revalorizarea sociologică a romanului **Hard Times** (1854) al lui Charles Dickens, discreditat în epocă din cauza mesajului pe care îl induce: inutilitatea raţiunii, a muncii, a familiei, a succesului, a ambiţiei, toate compensate doar de evadările din real prin intermediul drogurilor, iluziilor sau amuzamentelor inutile. „Vremuri grele, într-adevăr“, admite semnatarul articolului care reface istoria socio-economică a oraşului mizer Coketown, în jurul căruia gravitează întreaga acţiune. Totodată, este trasat dispreţul clasicului victorian pentru epoca modernă, înţelegînd prin aceasta profesionalismul ştiinţific şi tehnologic care ştirbeşte orice manifestare a imaginaţiei, a poeziei, mitului şi legendei.

That Elusive Something este un îndemn la a simţi poezia şi nu la a o analiză cu ajutorul metodelor critice. Cartea lui James Fenton, **The Strength of Poetry**, lipsită de jargonul critic academic de azi este o pledoarie pentru lectura poetică marcată de bloomianul „anxiety of influence“ („toată poezia trecutului scrie poemul“ (*t.n.*), de puterea spiritului de a o scrie şi percepe, recurgînd uneori şi la biografism. Fenton are în vedere poeţi ca Wilfred Owen, Philip Larkin, Seamus Heaney, Marianne Moore, Elisabeth Bishop, Sylvia Plath şi D.H. Lawrence. „Poeţii caută acel ceva care scapă printre degete numit poezie, şi acelaşi lucru se întîmplă cu cei care scriu despre ea.“ Din păcate, nu mulţi o mai citesc. E oare acesta un motiv?

Încheiem cu un articol referitor la o cronică pe marginea noii traduceri în engleză a poemului **Argonautika**, aparţinînd lui Apollonius Rhodios. Scopul traducerii îl aflăm chiar din introducere: „Toţi au auzit de povestea lui Iason şi a lînei de aur, şi totuşi, poetul ei este obscur. Dacă Apollonius, autorul alexandrin din secolul III î.Hr., s-ar putea lăuda astăzi cu un cititor în comparaţie cu miile care au citit **Iliada** sau **Odiseea**, ar trebui să se considere norocos. Unul din obiectivele noii traduceri a profesorului Peter Green este tocmai restabilirea acestui dezechilibru“ (*t.n.*). Atenţie la riscuri, însă! O traducere redă foarte bine acţiunea. În **Argonautika** nu prea interesează. Esenţiale sînt aici structura textului şi aluzia – cel mai puţin traductibile. Iar Peter Green reuşeşte.

Dragoş IVANA

romanţioasă, alteori o gravitate şi o profunzime de tip modern. Prozatorul este un nostalgic şi nu se detaşează de registrul problematizant cu spontaneitatea optzeciştilor decît în **Mucegaiul**, **Legile fizicii** sau **Adevărata poveste a lui Halloran & Luci**. Autorul preferă personaje ambigue, construite prin solicitarea cititorului, părînd a scăpa printre degete. De pildă, toboşarul din prima povestire vine de undeva din spatele paginii, lăsîndu-se construit poliedric de privirile şi reacţiile induse celorlalţi; aceeaşi stare de inaccesibilitate la propria fiinţă devine temă în **Sfidarea timpului**.

Obsedate de inconsistenţa materiei, de ireversibilitatea timpului, personajele lui Simion Dumitrache sînt nişte melancolici incurabili în acele bucăţi pe teme erotice, cum ar fi **Amurg**, **Banda lui Moëbius**, **Mistuitoarea iubire** sau **Întîlnire la drum de seară**; toate cuplurile se retrag mitologic într-o natură pastelată, unde creează o lume paralelă şi egocentrică a iubirii absolute (ce atinge chiar forme autofage în **Mistuitoarea iubire**). Timid abordată în **Amurg**, tema dragostei dintre două personaje ce aparţin unei lumi incompatibile este soluţionată în **Iubire în albastru** şi **Adevărata poveste a lui Halloran & Luci**. Dacă în primul din aceste două texte şansa experienţei atipice a dragostei imposibile îi scapă printre degete mediocrului pescar, în cea de-a doua bucată menţionată Simion Dumitrache propune, cu aceeaşi nonşalanţă din cărtărescianul poem al chiuvetei, o idilă între un *homeless* rebel şi o locomotivă libertină, creînd o farsă tragicomică spumoasă în care existenţa unui astfel de cuplu ajunge să producă dezechilibre politice pe tot continentul.

Cartea lui Simion Dumitrache nu plictiseşte. Povestirile dulcege sau intruziunile fantastico-mitologice alternează cu reconfortante texte în formule neaşteptate ce dau volumului prospeţime. Astfel, **Regele cel Falnic** este o piesă de teatru de nici mai mult, nici mai puţin de 4 pagini, scrisă nu neapărat pentru a fi reprezentată, ci ca o metaforă a singurătăţii în descendenţă ionesciană prin decor, personaje şi un final tragic („regele moare") contaminat de o dimensiune ludică: jocul de şah. Un text cu totul special este şi **Mucegaiul**, „scenariu de film (în lucru)", metatext picant ce ne pune în faţa ochilor povestea unui personaj a cărui viaţă „bate filmul", dar şi laboratorul de creaţii al unui posibil scenariu sau reţete pentru a deveni poet.

O lectură lejeră, pentru un cititor complice; o carte de vacanţă pe care o aşezi în raft cu aceeaşi nostalgie cu care a fost scrisă.

Ştefania CIUREA

Eseu

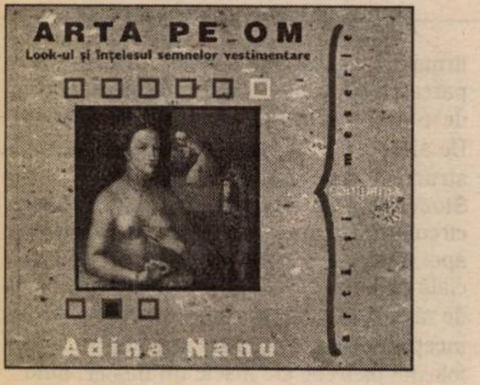

Adina NANU

Arta pe om

Look-ul şi înţelesul semnelor vestimentare

Editura Compania, Colecţia „Artă şi meserie", Bucureşti, 2001, 210 p., f.p.

Arta pe om este o dovadă că omul îşi schimbă look-ul, dar năravul înveşmîntării ba. Ba chiar face din modul vestimentar o artă care îşi formează propria semiotică. Şi transpune această artă într-un show al unei cărţi similare unui spectacol de modă care se desfăşoară pe o scenă a vizualului şi a dinamicului. Adina Nanu reuşeşte din plin să însceneze un astfel de show artistic delectabil, dar şi util informaţional.

Arta Adinei Nanu constă în propunerea scripturală şi fotografică a unei poveşti, o poveste fascinantă despre oameni şi haine, despre psihologie şi aparenţe, despre culise şi mască. Povestea culturală a veşmîntului, ficţiunea personajelor create, pictura, sculptura, fotografia, sau într-o sintagmă, arta vizualului, toate acestea sînt semne a căror interpretare produce fascinaţie a ochiului şi a minţii.

Adina Nanu descoperă detalii şi puncte esenţiale ale modei vestimentare într-un simplu tablou sau într-o fotografie care devin sugestive pentru o anumită epocă cu propriile-i mentalităţi, capricii sau excentricităţi. Cultura diverselor civilizaţii, din antichitate şi pînă în plină contemporaneitate, este adusă în prim-plan prin alegerea unor mostre de delectare vizuală. Diferite epoci culturale sînt amestecate într-un spectacol al vestimentaţiei în care contează ilustrarea unei tipologii umane prin intermediul costumaţiei, al machiajului sau al coafurii.

Adina Nanu creează un show al imaginalului, o demonstraţie de forţă culturală a veşmîntului care, în loc de a învălui, dezveleşte interioare umane, imagini de sine, stări de spirit. **Haina face pe om**, acesta este nu doar titlul unui capitol al cărţii, ci şi un adevăr clişeistic (însă... adevăr).

Adina Nanu îşi stabileşte metoda şi terminologia, apoi îşi pune actorii să performeze două scenarii, unul al imaginii, iar celălalt al întrupării. Primul scenariu reînvie problematica nudului de la clasica armonie a proporţiilor pînă la poetica actuală a costumului de baie. De asemenea, autoarea îşi învăluie trupurile personajelor cu haine decente sau indecente, îşi îmbracă actorii masculini în fustă sau îşi pune actriţele să-şi expună coapsele. Sculptura şi pictura sînt surprinse ambele „pe om", într-un proces organic al evoluţiilor, al metamorfozelor şi al tehnicilor de transfigurare, de la lumină şi voal, pînă la culoare şi personalitate.

Spectacolul Adinei Nanu nu este doar vizual-cinetic, ci doreşte să aducă pe scenă şi „foşnete, miresme, savoare", adică imprimă unui capitol o senzorialitate complexă, de la auditiv şi gustativ la tactil şi termic. Fie că veşmîntul îţi lasă o senzaţie amară, fie că te îndulceşte, acestea sînt aspecte ale analizei pe care teoreticiana artei pe om le are în vedere. Studiul dedicat „ecranului feţei" umane este mai degrabă cinematografic, nu doar datorită faptului că personajele sînt mai ales actori de cinema, ci şi datorită faptului că Adina Nanu trece de la un cadru la altul cu naturaleţe motrică, face *feedback*-uri şi bucle temporale, aduce prim-planuri ale generalului sau ale detaliului.

Scenariul următor, partea a doua a cărţii, merge mai în adîncime, relevînd aspecte mai apropiate atît de „pielea", cît şi de „dedesubturile" sufleteşti ale omului. Regizoarea spectacolului întrupării porneşte de la deliciile machiajului sau ale tatuajului, de la coafuri („statui cioplite în păr") şi măşti naturale şi artificiale (barbă, mustaţă, ochelari). Show-ul devine din ce în ce mai tematizat social, capătă un mesaj precis. Materialele costumului şi croielile acestora, glasul lenjeriei sau „libertatea de mişcare" a încălţămintei, accesoriile şi bijuteriile îşi poartă propria semiologie pe care Adina Nanu le dezvăluie cu delicii de observaţie.

Teoreticiana artei îşi încheie cartea-album cu două studii: **Moda între artă şi kitsch** şi **Antropologia artistică**, ambele avînd şi o importanţă tematică şi pedagogică. Inserînd motto-uri, reproduceri fotografice sau de tablouri şi sculpturi, ori diverse desene grafice, cartea Adinei Nanu îşi completează şi formal farmecul provocator al poveştii şi ştiinţa ilustrării.

Lucia Simona BUMBU

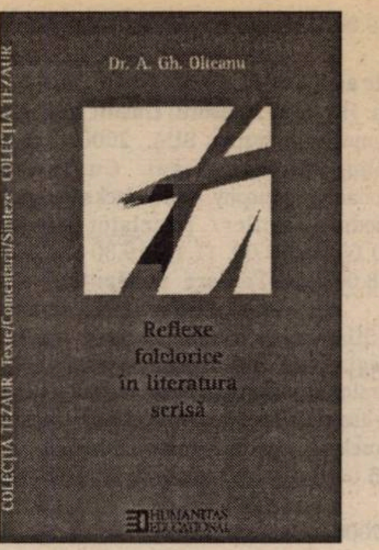
Dr. A. Gh. Olteanu
COLECŢIA TEZAUR Texte/Comentarii/Sinteze COLECŢIA TEZAUR
Reflexe folclorice în literatura scrisă
HUMANITAS EDUCAŢIONAL

A. GH. OLTEANU

Reflexe folclorice în literatura scrisă

Editura Humanitas, Colecţia „Humanitas Educaţional", Bucureşti, 2000, 236 p., f.p.

Pentru elevii de gimnaziu sau de liceu, cartea **Reflexe folclorice în literatura scrisă** poate fi extrem de utilă. A. Gh. Olteanu nu încearcă să-şi arate în mod gratuit veleităţile de critic şi alcătuieşte un manual de folclor clar, concis, în care cei care se pregătesc pentru bacalaureat sau pentru testul de capacitate pot găsi cam tot ce le trebuie. Autorul începe cu o scurtă introducere unde sînt definiţi termenii de folclor şi de literatură populară, este discutată influenţa în literatura cultă. Este atinsă şi o problemă spinoasă, aceea a intervenţiilor unor autori de literatură cultă în texte folclorice: cazul **Mioriţei** care este cunoscută mai ales în varianta lui Alecsandri.

Urmează o scurtă trecere în revistă a opiniilor unor critici în legătură cu acest tip de literatură. G. Călinescu şi cunoscuta sa ipoteză cu cele patru mituri apare alături de alţi critici şi de alte opinii (nu singur, cum se întîmpla în comentariile standard). Această „alternativizare" a comentariului critic nu poate fi decît benefică. Putem citi, aşadar, pagini despre folclor de Ibrăileanu, Ovidiu Papadima, Tudor Vianu etc.

Antologia este şi cea mai consistentă parte a cărţii. Fiecare piesă selectată este însoţită de un comentariu echilibrat, plin de informaţie didactică preţioasă. Destinul variantelor nu este uitat. Autorul acordă cea mai mare atenţie acestei laturi esenţiale a textului folcloric: varianta. A.Gh. Olteanu îşi împarte materia în patru: **Poezia riturilor de trecere**, **Epică în versuri – balade**, **Epică în proză – basme** şi **Lirica**, **Proverbe**. Din titlurile alese înţelegem şi precauţia din titlul cărţii: nu este vorba despre folclor propriu-zis, ci despre relaţia lui directă cu literatura cultă. Aşa se explică prezenţa unor texte folclorice „de autor": **Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte**, **Făt-Frumos din lacrimă** sau **Povestea lui Harap-Alb**. Autorul atinge astfel mai multe obiective: defineşte folclorul, explică ponderea lui în opera unor autori şi, nu în ultimul rînd, atinge o parte importantă din programa şcolară.

În capitolul **Proverbe**, cititorul poate găsi texte mai rare (nu doar proverbe „celebre" precum „la pomul lăudat..."), extrem de amuzante: „Să cumperi vecinii întîi şi apoi casa" sau „Mîncaţi, oameni buni, că, ca mîni, îi anul de cînd mi-a murit bărbatul, şi poimîni doi de cînd am luat altul." Autorul notează cu fineţe schimbările pe care le suferă proverbul la Ion Creangă sau la Sadoveanu. La primul contează foarte mult contextul în care este amplasat, autorul mizînd pe conflictul dintre general şi particular. În schimb, Sadoveanu alterează forma fixă a proverbului. El îşi însuşeşte tonul aforistic, transformă complet sintaxa specifică.

În „temele de studiu" de la sfîrşitul volumului, elevii vor găsi întrebări exacte, care acoperă perfect materia antologată şi analizată. Există, din păcate, subiecte în care apare supărătorul ton didactic autoritar: „Reflectaţi asupra argumentelor ce s-ar putea aduce în sprijinul ideii că **Meşterul Manole** de Lucian Blaga este nu pur şi simplu o dramă, ci o tragedie" sau „Validaţi, într-un eseu, cu argumente convingătoare, afirmaţia că **Soarele şi luna** intră în rîndul capodoperelor baladeşti ale folclorului românesc". Răspunsul nu ar trebui direcţionat în acest fel. Poate sînt argumente „pur şi simplu" împotriva tragicului din piesa lui Blaga. La fel, elevii n-ar trebui să execute la comandă demonstraţii de identificare a unei capodopere. Acest capitol de teme ar fi trebuit tratat cu seriozitatea şi grija pedagogică din restul cărţii.

C. ROGOZANU

Noi apariţii la EDITURA PARALELA 45

colecţia Compact
Clasa a X-a
Nicolae OPREA
Gabriela DINU
Caius DOBRESCU
ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DIN PERSPECTIVĂ DIDACTICĂ
PROZA
Vol. I

colecţia Compact
Clasa a X-a
Ioan PALER
PROZA ROMÂNEASCĂ
ANTOLOGIE DE APRECIERI CRITICE

Nicolae OPREA, Gabriela DINU,
Caius DOBRESCU (coordonatori)
Istoria literaturii române
din perspectivă didactică
Vol. I. Proza
Colecţia Compact
590 p., 110.000 lei

Ioan PALER
Proza românească.
Antologie de aprecieri critice
Colecţia Compact
360 p., 75.000 lei

Sediul central PITEŞTI: str. Fraţii Goleşti nr.128-130, cod 0300.
Tel.: 048-21.45.33; tel./fax: 048-63.14.92, ep45@pitesti.ro;
Filiala BRAŞOV: str. Paul Richter, nr. 7, C.P. 319, O.P. 1, cod 2200.
Tel./fax: 068-14.04.15, ep45@deltanet.ro;
Filiala BUCUREŞTI, sector 4, b-dul Dimitrie Cantemir, nr. 20, bl. 8, sc A, ap. 16;
Tel.: 01-33.53.697, bucurestip45@voxline.ro.
Filiala CLUJ: str. Ion Popescu-Voineşti, nr. 1-3, bl. D, sc. 3, ap. 43, cod 3400.
Tel./fax: 064-43.40.31, ep45@mail.dntcj.ro http://paralela45.netfirms.com

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

▮ 25 august, ora 11.00 – **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Mihai Ciucă, Nicolae Călugăriţa, Cornel Ciupercescu, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru

▮ 26 august, ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drîmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan, Gabriel Răuţă, Mihai Nicolae Alexandru. Lectura textului în limba română: Dorina Păunescu

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI

▮ 21 august, ora 21.00 – **Balaurul sau: ACEA ORĂ din viaţa unui cuplu!** Regia: Ovidiu Niculescu. Cu: Mihaela Rădescu şi Marius Capotă

▮ 27 august, ora 21.00 – **Alcool... Amar... Amor**. Cu: Mihaela Rădescu. Muzica-*live*: Dorina Crişan-Rusu. Spectacol transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"

FILM

21-23 august

BUCUREŞTI

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

▮ **Shrek**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Andrew Adamson, Vicky Jenson. Cu (voci): Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz, John Lithgow/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Luceafărul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

▮ **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Studio, orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00/ Favorit, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00

▮ **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Lumina/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00

▮ **Dincolo de nori**, Italia. Regia: Michelangelo Antonioni. Cu: Fanny Ardant, Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Profesorul trăsnit şi clanul Klump**, SUA, 2000. Regia: Peter Segal. Cu: Eddie Murphy, Janet Jackson, Larry Miller/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Teroare nevăzută**, SUA, 1998. Regia: Dean Semler. Cu: Steven Seagal, Gailard Sartain, L.Q. Jones, Silas Weir Mitchell, Camilla Belle, Dan Beene, Damon Callazo, Whitney Yellow, Brad Leland/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Antitrust**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Furtuna perfectă**, SUA, 2000. Regia: Wolfgang Petersen. Cu: George Clooney, Mark Wahlberg, Diana Lane/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

▮ **Mary cea cu vino'ncoa**, SUA, 1998. Regia: Peter şi Bobby Farrelly. Cu: Cameron Diaz, Matt Dillon, Ben Stiller/ Grădina Doina/ ora 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

▮ **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ ora 13.30

▮ **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ ora 13.45

▮ **Evadare din coteţ**, SUA, 2000. Film de desen animat. Regia: Nick Park şi Peter Lord. Cu (voci): Mel Gibson, Julia Sawalha, Miranda Richardson/ ora 14.00

▮ **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ ora 15.45

▮ **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 16.00

▮ **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 16.15

▮ **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia/ orele: 17.45, 20.15

▮ **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ orele: 18.00, 20.00, 22.00

▮ **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ ora 19.30

▮ **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 21.45

▮ **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 22.15

▮ **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Terasa Lira/ ora 21.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ orele: 15.00, 18.00, 20.30, 22.45

▮ **Shrek**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ orele: 13.45, 15.30, 17.30, 19.45, 21.45

▮ **O zi periculoasă**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 13.45, 22.30

▮ **Urmează staţia paradis**, SUA, 2001. Regia: Brad Anderson. Cu: Alan Gelfant, Clara Buono, Hope Davis, Jon Benjamin, Phil Hoffman, Victor Argo/ orele: 14.15, 17.00

▮ **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ ora 22.00

▮ **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ ora 19.15

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ orele: 13.30, 16.00, 18.30, 21.00

▮ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ orele: 16.00, 18.15

▮ **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ ora 20.15

▮ **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ orele: 15.45, 18.15

▮ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 20.45

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ orele: 14.00, 18.45

▮ **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ orele: 16.30, 21.15

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ orele: 15.15, 17.45, 20.00, 22.15

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ orele: 14.15, 16.30, 21.30

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ ora 18.45

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ ora 19.30

▮ **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ orele: 14.30, 22.15

▮ **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ ora 16.45

ALBA IULIA

▮ **Cum de s-a înecat Mona?**, SUA, 2000. Regia: Nick Gomez. Cu: Danny de Vito, Bette Midler, Neve Campbell/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00

▮ **Legionarul**, SUA, 1998. Regia: Peter McDonald. Cu: Jean-Claude van Damme, Steve Berkoff/ Dacia/ orele: 19.00, 21.00

ARAD

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Sala Mică/ orele: 15.30, 17.30

▮ **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (21 august)

▮ **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (22 august)

▮ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Arta/ orele: 16.00, 19.00 (23 august)

BACĂU

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

FILME/SERIALE TV

Documentar de duminică

Deşi programul sfîrşitului de săptămînă este, încă, dominat de emisiunile-concurs filmate „la mare, la soare", documentarele de duminică au rămas la locul lor pe Pro TV, difuzate la orele prînzului.

Serialul dedicat Războiului Rece, consemnat deja în cadrul aceastei rubrici, este urmat imediat de un altul, care începe la orele 12.00. Duminica trecută, cei interesaţi de Războiul Rece nu au avut motive să schimbe canalul, pentru că tema abordată a fost căderea Zidului Berlinului. Duminicile precedente, însă, serialul produs de BBC în 1999 a juxtapus Războiului Rece cu totul alte subiecte, în cîteva episoade unite de o intenţie comună: elucidarea unor mistere ale Antichităţii. Aztecii, arta labirintului, Stonehenge, primii americani sînt încă enigme studiate, interpretate, controversate, a căror putere de fascinaţie a crescut la sfîrşitul mileniului, cînd noile metode ştiinţifice au scos la iveală adevăruri surprinzătoare şi au răsturnat teorii consacrate.

Fiecare episod porneşte de la origini, informaţiile se acumulează gradat, menţinînd o tensiune comparabilă cu suspansul unor filme de acţiune, iar concluzia nu se opreşte la punct, în prezent, ci se deschide spre viitor, cu noi semne de întrebare. Telespectatorii sînt implicaţi direct în rezolvarea ecuaţiei pentru că, după ce li se prezintă lucruri pe care le recunosc şi teorii deja ştiute, noile demonstraţii susţinute de simulări pe computer dezvăluie secrete surprinzătoare. Uneori, mijloacele pur vizuale (fotografii, simulări, înregistrări recente) sînt suficiente, iar cuvintele comentatorului devin inutile pentru validarea unor teorii în aparenţă greu de demonstrat. Deşi se crede, în general, că originile labirintului se află în Creta, adevărul (comentat pe larg într-unul dintre episoade) se dovedeşte a fi altul.

La începutul secolului al XX-lea, Sir Flinders Petrie a descoperit că primul labirint a fost construit în Egipt, la Fayum, cel din Creta fiind doar o copie a lui. Asociat cu Tezeu, cu Isis şi Osiris, cu coborîrea lui Orfeu în Infern, labirintul a fost legat întotdeauna de moarte şi renaştere, de sfîrşitul care înseamnă un început.

Istoria labirintului ajunge la cea mai recentă formă de reprezentare în celebrul joc pe computer, al cărei protagonistă este Lara Croft (prezentă acum şi în cinematografe, cu chipul Angelinei Jolie). Cu cît se spun mai multe lucruri despre Stonehenge, cu atît mai multe rămîn de spus. Aceasta pare să fie concluzia firească a oricărei încercări de a-i descifra misterul. Chiar dacă nu ajunge la un răspuns clar în ceea ce priveşte utilitatea pe care a avut-o ciudatul monument, documentarul BBC demonstrează modul în care a fost construit. Unii au spus ca extratereştrii şi-au construit la Stonehenge un reper, alţii că o populaţie din zona Mediteranei a început construcţia în 1600 î.Hr. Însă băştinaşii sînt cei care au pus bazele monumentului cu 1000 de ani mai devreme. Primul indiciu care a dus la confirmarea acestui fapt a venit chiar de sub parcarea de la Stonehenge, unde au fost descoperite urmele a trei stîlpi totemici. De aici au pornit cele trei etape de construcţie a ceea ce numim astăzi Stonehenge: la început a fost o îngrăditură circulară, un microcosmos numit *henge*, apoi a urmat *Woodhenge*, o structură specială de lemn care marca cel mai sudic loc de răsărit al lunii, iar în anul 2500 î.Hr. a început a treia etapă, în care au fost folosite pietrele, ele însele un mister, fiind aduse de departe. Pietrele „albastre" provin din sudul Ţării Galilor, iar cele Sarsen au străbătut un drum şi mai lung. Mai multe reconstituiri au demonstrat că puteau fi aduse cu mijloacele tehnice disponibile atunci. Comparaţia cu alţi megaliţi din Irlanda, Scoţia şi Madagascar a dus la concluzia că Stonehenge era considerat un loc de întîlnire cu spiritele strămoşilor, o poartă către o altă lume.

Poate că audienţa documentarelor de duminică nu este spectaculoasă, dar subiectele lor sînt şi nu-i vor dezamăgi niciodată pe curioşii care le acordă două ore de duminică.

Irina ILIESCU

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Orizont/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

BAIA MARE

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Dacia/ orele: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Dacia/ ora 22.00

BĂILE HERCULANE

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (23 august)

BISTRIŢA

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Dacia, Sala A/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Dacia, Sala B/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

BRĂILA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (21 august)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (22-23 august)
- **Rechinii ucigaşi**, SUA, 1999. Regia: Renny Harlin. Cu: Saffren Burrows, Thomas Jane/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (22-23 august)
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (21, 23 august)/ orele: 10.15, 14.45, 17.00, 19.30 (22 august)

BRAŞOV

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ Patria/ ora 21.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Astra/ orele: 16.00, 18.30, 21.00
- **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (21 august)
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Modern/ orele: 16.00, 18.30, 21.00 (22-23 august)
- **Pierde vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn, Ron Livingston/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Central

CLUJ NAPOCA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Arta-Eurimages/ orele: 14.00, 18.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ Arta-Eurimages/ orele: 16.00, 20.00
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Victoria/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.15
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Favorit/ orele: 14.30, 17.00, 19.30
- **Shakespeare in Love**, SUA, 1998. Regia: John Madden. Cu: Geoffrey Rush, Tom Wilkinson, Steve O'Donnell, Tim McMullen, Joseph Fiennes, Steven Beard/ Republica/ ora 23.00 (21 august)
- **Stigmata**, SUA, 1999. Regia: Rupert Wainwright. Cu: Patricia Arquette, Gabriel Byrne, Jonathan Pryce, Nia Long, Thomas Kopache, Rade Serbedzija, Enrico Colantoni, Dick Latessa/ Republica/ ora 23.00 (22-23 august)

CONSTANŢA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Republica/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Dacia/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Grădina Tomis/ ora 21.15 (21 august)/ ora 23.15 (22-23 august)
- **Rechinii ucigaşi**, SUA, 1999. Regia: Renny Harlin. Cu: Saffren Burrows, Thomas Jane/ Grădina Tomis/ ora 23.15 (21 august)
- **Dispari in 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ Grădina Tomis/ ora 21.15 (22-23 august)
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CRAIOVA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Modern
- **Doctorul T şi femeile**, SUA, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Jean Negulesco

DEVA

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Patria

DROBETA
TURNU SEVERIN

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Porţile de Fier/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Flacăra/ orele: 14.00, 16.00, 18.00 (pînă în 22 august)

HUNEDOARA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Flacăra

IAŞI

- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Victoria/ orele: 11.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Victoria/ ora 21.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Republica/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Plaja**, SUA, 1999. Regia: Danny Boyle. Cu: Leonardo di Caprio, Robert Carlyle, Tilda Swinton/ Republica/ ora 20.00

MAMAIA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Grădina Albatros/ ora 21.15 (21 august)
- **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Grădina Albatros/ ora 23.15 (21 august)
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Grădina Albatros/ ora 23.15 (22 august)
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Grădina Albatros/ ora 21.15 (22-23 august)

MEDIAŞ

- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ Progresul/ orele: 11.00, 17.00, 20.30 (21 august)
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Progresul/ orele: 11.00, 16.30, 18.30, 20.30 (22-23 august)

ORADEA

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Libertatea, Sala A/ orele: 11.30, 14.30, 17.30, 20.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Libertatea, Sala B/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **S-a furat vacanţa**, SUA, 2000. Film de animaţie/ Libertatea, Sala C/ ora 18.30 (pînă în 22 august)
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Transilvania/ orele: 14.30, 16.45, 19.00

PIATRA NEAMŢ

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

PITEŞTI

- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Bucureşti/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Patria
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Scala
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Modern

RÎMNICU VÎLCEA

- **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Flacăra/ orele: 11.00, 15.00, 17.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

SATU MARE

- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Apocalipsa**, SUA, 1999. Regia: Peter Hyams. Cu: Arnold Schwarzenegger, Gabriel Byrne, Robin Tunney/ Victoria/ ora 21.00

SFÎNTU GHEORGHE

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Arta/ ora 22.00

SIBIU

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Pacea/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Tineretului/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00 (21 august)
- **Star Wars – Ameninţarea fantomei**, SUA, 1999. Regia: George Lucas. Cu: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman/ Pacea/ ora 22.30

SINAIA

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Perla

SLATINA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Săptămîna filmelor de succes**/ Capitol
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Timiş
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Independenţa
- **Revanşa**, România. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Sergiu Nicolaescu, Gheorghe Dinică/ Victoria
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Grădină

TÎRGU JIU

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Victoria/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

TÎRGU MUREŞ

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Arta/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Arta/ ora 20.30
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.00, 19.30

VASLUI

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

ZALĂU

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

24-27 august

BUCUREŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Final Fantesy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Shrek**, SUA, 2000. Regia: Andrew Adamson, Vicky

Jenson. Voci: Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz, John Lithgow/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Al şaselea simţ**, SUA, 1999. Regia: M. Night Shyamalan. Cu: Bruce Willis/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Flamura/ 24-26 august/ tel: 685.77.12
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Flamura/ 27-30 august/ tel: 685.77.12
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Dacia/ tel: 650.35.94
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Shaft**, SUA, 2000. Regia: John Singleton. Cu: Samuel L. Jackson, Vanessa Williams, Jeffrey Wright/ Drumul Sării/ tel: 410.23.44

ARAD

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Dacia
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Mureşul
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Arta, Sala A
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Mumia revine**, SUA/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

CÎMPINA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Central

CRAIOVA

- **Mumia revine**, SUA, 2000. PREMIERĂ/ Patria
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Modern
- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Jean Negulesco

DEVA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Flacăra

ORADEA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Libertatea, Sala A
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Libertatea, Sala B
- **Antitrust**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Patria
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Scala
- **Agentul 007 si Imperiul zilei de mîine**, SUA 1997. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Pierce Brosnan, Jonathan Pryce, Michelle Yeoh, Teri Hatcher, Joe Don Baker, Ricky Jay/ Modern

SINAIA

- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Perla

SLATINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Mumia revine**, SUA/ Capitol
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Timiş
- **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Independenţa
- **Echipa de şoc**, SUA, 1999. Regia: Kevin Elders. Cu: Dennis Rodman, Dane Cook, Ricky Harris/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Victoria

VASLUI

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

CINEMATECA

CÎMPINA

CENTRAL

- 24 august – **Aventură în doi**, SUA, 2000. Cu: Pierce Brosnan

PLOIEŞTI

SCALA

- 21 august – **Aventură în doi**, SUA, 2000. Cu: Pierce Brosnan

TÎRGOVIŞTE

- 23 august – **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth

CONCERTE

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 23 august, ora 21.00 – *Birthday Jazz Concert for Vlad Popescu*. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 25 august, ora 21.00 – **concert** susţinut de Ada Milea, transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 23 august, ora 19.00 – Cinema Craioviţa – **Prelucrări de folclor**, concert susţinut în aer liber

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 17 august, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Remus Henning

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – Robert Vraciu, **pictură**, 21-31 august

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Lucian Liciu, **pictură**, pînă în 21 august/ Gheorghe Boţan, **grafică**, 22 august-4 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Claudia Mladin, **artă decorativă**, pînă în 22 august/ Mariana Gavrilă Vesa, **pictură**, 23 august-5 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Cristina Oprişănescu, **artă decorativă**, **textile**, pînă în 25 august

GALERIA HANU CU TE **(arTEI)** (tel: 315.38.27) – Victor Claudiu Gheorghiu, **pictură**, pînă în 27 august

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Virgil Preda, **pictură**, 21 august-3 septembrie

GALERIA GALLA – Andrei Ciubotaru şi Vlad Basarab, **pictură**, pînă în 30 august

GALERA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI – GAMB – Anatol Danielişin (Republica Moldova), **pictură**, pînă în 31 august

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Si-*

INTERNET

Ce caută televiziunile pe web? (II)

Continuăm în această săptămînă periplul *web* TV.

Un alt post de televiziune cu *site* promovat sub propria siglă este **Prima TV**. Informaţia conţinută în paginile *web* este dedicată televiziunii şi doar televiziunii. Cele şase secţiuni de conţinut sînt **Program**, **Focus**, **Filme**, **Seriale**, **Emisiuni** şi **Vedete**. Tot din prima pagină se poate consulta rapid programul tv şi pot fi citite ştiri (pentru un supliment de informaţie, poate fi deschisă secţiunea intitulată **Focus**). Dintre minusurile evidente ale *site*-ului, observăm că actualizările lasă de dorit, dar... au mai păţit-o şi alţii. Apoi, internautul intră şi iese fără a putea interveni în mersul *site*-ului. Nu există un forum, un *chat*, ceva unde să poţi să-ţi exprimi ofurile sau exaltările. Singura metodă ar fi expedierea unui *e-mail* (**Scriene**), care va fi citit într-un cadru restrîns, fără ca alţii fani ai **Prima TV** să-l poată citi la rîndul lor.

Atomic TV este postul de televiziune cu *site*-ul cel mai iubit, conform **Top 100**. El se compune din **Emisiuni**, **Ştiri**, **Trupe**, **Prezentatori**, **www++** şi **Chat**. Prima pagină este plină de informaţii cam amestecate, atît din oferta propriu-zisă a programului tv (**Vot**, **Interviu**), cît şi din lumea muzicală (**Animal X** îşi lansează un *site*, la *http://fanianimalx.freehomepage.com/*). Mai pe la subsol găsim cîteva lucruri simpatice, unele pe bune, altele mai puţin. Astfel, partea de IT (*Citeşte noutăţi în domeniul IT în rubrica noastră dedicată computerelor*) conţine o singură informaţie, din domeniul telefoniei mobile. În schimb, **Cinematomic** are destulă informaţie la zi, la zi din luna aprilie 2001, dar în fine.

Şi acum, să vedem nişte statistici. În **Top 100** (*www.top100.ro*), primele zece locuri cuprind trei *site*-uri TV. **Atomic** este clasat pe primul loc, **Pro TV** este pe locul patru, iar **Antena 1**, cîndva pe locul şase, este acum abia pe zece. Trebuie spus că acest top este realizat exclusiv pe baza voturilor liber exprimate de internauţi (deşi uneori nu este prea liber, atunci cînd la fiecare pagină deschisă îţi flutură o fereastră *pop-up*).

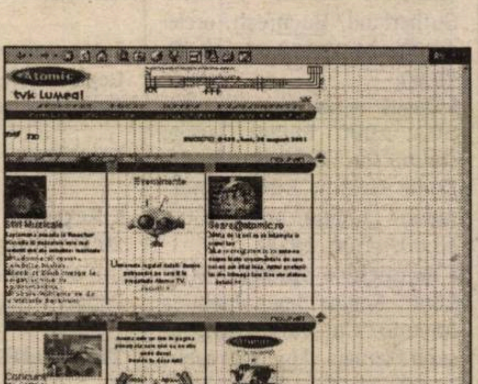

Trafic (*www.trafic.ro*) este o metodă mai discretă, deloc supărătoare pentru cel ce navighează, de a afla nu numai detalii referitoare la numărul celor care vizitează o pagină, ci şi un profil al acestora. Mai exact, statisticile sînt organizate astfel: **Vizitatori** (*Ultimii 20*, *Pe zi*, *Pe săptămînă*, *Pe lună*, *Orele zilei*, *Ţară*), **Sistem** (*Sistem de operare*, *Browser*, *Rezoluţie*, *Culori*, *Extensii*), **Refferer – Ultimii** (*Nesortaţi*, *Web*, *Căutări*, *Altele*), **Refferer – Total** (*Pe zi*, *Pe săptămînă*, *Pe lună*, *Căutări*, *Keyword*) şi **Statistici Private**. Unii dintre dumneavoastră ar putea spune că sînt culese prea multe informaţii despre cel ce navighează, dar cred că informaţiile de aici sînt exclusiv folosite pentru a îmbunătăţi sau corecta *site*-ul monitorizat, aşa că nu există motive de îngrijorare.

Trafic oferă o altă imagine, cred eu mult mai realistă, cel puţin prin modul de realizare deja prezentat, a audienţei *site*-urilor de televiziune. Astfel, **Antena 1** ocupă locul 4, urmată de **TVR** (locul 7) şi de **Atomic** (locul 9).

Am omis prezentarea a cîteva din posturile româneşti de televiziune (**TVR** – cu cele trei posturi ale sale, **HBO** şi **Fox Kids**), din lipsă de spaţiu, dar cred că cele deja amintite permit o concluzie şi un răspuns la întrebarea *ce caută televiziunile pe web?*

prima
PROGRAM
FOCUS
FILME
SERIALE
EMISIUNI
VEDETE
10.000.000
5.000.000
4.000.000
urmareste la prima
Stirile pe scurt
Cauta

Site-urile televiziunilor româneşti sînt în general o atenansă a postului TV (vezi **Prima TV**). Informaţia suplimentară pe care o aduc se referă la vedetele postului (şi oricine apare pe sticlă este, logic, vedetă) şi uneori sînt incluse chiar ştiri din actualitatea internă şi internaţională, însă prost actualizate. Camerele de *chat* par a fi cele care aduc faimă şi voturi unui *site* TV, pentru că nu văd de ce un internaut ar intra pe paginile *web* ale televiziunilor. Şi tot aceste camere de *chat* (plus informaţiile despre starurile TV) fac ca audienţa de pe sticlă să nu semene deloc cu aceea de pe pînză.

Ovidiu DRĂGHIA

odraghia@flash.ro

ghişoara, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Rodica Toth Poiată, **pictură**, pînă în 23 august/ ROTONDĂ – Gyorgy Mihail, **gravură**, pînă în 24 august/ Georgeta Munteanu, **pictură**, 24 august-3 septembrie. Vernisaj: 24 august, ora 18.00

MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului XIX şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie

PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Cristal şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Regăsirea memoriei*/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa" din Cluj Napoca, **pictură**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihai Viteazul în arta plastică românească*, pînă în 23 august

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**, pînă în 31 august. Expun artişti din: Bulgaria, Franţa, Italia, Olanda, Republica Moldova, România şi Ucraina

GALERIA ALFA – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**. Vernisaj: 23 august

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Vladimir Bârsan, **fotografie**, pînă în 8 septembrie

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Filiala interjudeţeană Cluj-Bistriţa-Zalău – expoziţie personală de **pictură**

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council Bucureşti

IAŞI

PALATUL CULTURII – *Cornucopia*, Paul Caponigro (SUA), **fotografii alb-negru**, pînă în 23 august. Expoziţie organizată de Ambasada Statelor Unite, Complexul Muzeal Naţional „Moldova" şi Muzeul de Artă din Iaşi

ORADEA

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR – expoziţie retrospectivă de **fotografii** artistice

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dan Cepoi, **pictură**, pînă în 5 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Horia Petruţiu, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii august

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN" – expoziţie colectivă a artiştilor membri ai UAP, filiala din Rîmnicu Vîlcea, pînă la sfîrşitul lunii august

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA" – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu"; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi şi Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Alexandru Szabo, **grafică**, pînă în 31 august

GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*

ART CLUB BASTION – *Al 7-lea simţ*, expoziţie de grup: Sorin Bijan, Mitrofan Bozo, Marian Ciuma, Elicondiu Iovan, Gabriel Kelemen, Claudiu Toma şi Dan Toma, **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie** şi **instalaţie**

GALERIA ACCES – *Computerul, prieten cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor „Liceului de Arte Plastice" din Timişoara

GALERIA „GALLERIA 28" – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – Alfred Hamm, **pictură**

MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **gravură** japoneză/ *Între reprezentare şi simbol*, expoziţie colectivă a studenţilor anilor III şi IV, specializarea **pictură**, Facultatea de Arte Plastice, Universitatea de Vest Timişoara, clasa prof. univ. Constantin Flondor

MUZEUL BANATULUI – *Înfăţişarea lumii. Hărţi vechi ale Pământului/ Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi/* Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*

MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*

CASA „A.M. GUTTENBRUNN" – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie de grup a studenţilor Facultăţii de Arte Plastice din cadrul Universităţii de Vest Timişoara

LANSARE

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

■ 22 august, ora 12.00 – Rotondă – **Dialog în noapte** de Lupu Gutman. Lansarea este urmată de prezentarea filmului documentar **Holocaust în România**

FESTIVALURI

MANGALIA

GALA TÎNĂRULUI ACTOR „HOP"
22-24 august

CASA DE CULTURĂ

■ tema: **Aleritate**

■ participanţi: absolvenţi ai Academiei de Teatru şi Film, promoţiile 1997-2001

Din program:

■ 22 august, ora 18.30 – **deschiderea oficială**

■ 22 august, orele 10.00-11.30 – Sala de spectacole – atelier cu tema **Polifonie teatrală**, susţinut de Dorina Crişan-Rusu/ orele 16.00-17.30 – atelier cu tema **Alteritate**, susţinut de Păstorel Ionescu

■ 22 august, ora 19.00 – **Concurs secţiunea individual**

■ 22 august, ora 21.00 – **Concurs secţiunea grup**; piese participante: **Conu' Leonida faţă cu reacţiunea** de I.L. Caragiale. Cu: Marius Rizea, Cristian Creţu/ **Viaţa omului** după Leonid Andreev. Regia: Vitalie Bichir. Cu: Marius Manole, Emilian Oprea, Luiza Mălăşincă, Cristian Popa, Liviu Pintileasa, Ionela Hanganu, Florentina Ţilea, Elena Andron, Emilian Oprea, Dumitru Năstruşnicu

■ 23 august, orele 10.00-11.30 – Sala de spectacole – atelier cu tema **Polifonie teatrală**/ orele 11.30-13.00 – **masă rotundă** cu tema: **Este nevoie de o lege a teatrelor?**. Moderator: Cornel Todea/ orele: 16.00-17.30 – atelier cu tema **Alteritate**

■ 23 august, ora 19.00 – **Concurs secţiunea individual**

■ 23 august, ora 20.00 – **Concurs secţiunea grup**. Piese participante: **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim/ **Buzunarul cu pîine** de Matei Vişniec. Regia: Vitalie Bichir. Cu: Marius Manole, Emilian Oprea

■ 24 august, orele 10.00-11.30 – Sala de spectacole – atelier cu tema **Polifonie teatrală**/ orele 16.00-17.30 – atelier cu tema **Alteritate**

■ 24 august, ora 20.00 – **Concurs secţiunea grup**. Piese participante: **Poveşti de familie** de Biljana Srbljanovic. Regia: Andreea Vălean. Cu: Dragoş Bucur, Ioana Flora, Alexandru Gheorghiu, Lili Prepelicinic

■ 24 august, ora 20.30 – **Festivitatea de decernare a premiilor**

SIGHIŞOARA

ZILELE MINORITĂŢILOR ETNICE DIN ROMÂNIA
25-28 august

■ Participă: peste 1000 de artişti populari, intelectuali şi tineri politicieni din rîndul minorităţilor naţionale, reprezentanţi ai românilor din Serbia şi Bulgaria

■ Organizator: Centrul Educaţional Interetnic pentru Tineret de pe lîngă Forumul Democrat German din Sighişoara

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

■ 23 august, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

■ 26 august, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

■ Sculptură: **I. Alexe**, „Ciobănaş", bronz (preţul de pornire: 175 $); **Fouques Henri-Amedee**, „Virtus Civica", antimoniu cu soclu de marmură (520 $); **Oscar Han**, „Bust de bărbat", bronz patinat (245 $); **J. Fautrier**, „Tînăr cu cai", antimoniu patinat cu soclu de lemn (125 $); „Băiat şi Fată", pereche de busturi, bronz patinat cu soclu de piatră (345 $); „Maternitate", bronz patinat cu soclu de piatră (520 $); **Balogh Peter**, „Avînd", lemn cu soclu de lemn (205 $)

■ Pictură – grafică: **Iosif Steurer**, „Militari din primul război mondial", acuarelă (preţul de pornire: 105 $); **Rodica Maniu**, „Peisaj dobrogean", ulei pe carton (485 $); **Niculina Dona Delavrancea**, „Nud culcat", tuş (105 $); „Natură statică cu vînat", ulei pe pînză (280 $); **Ion Pacea**, „Natură statică cu fructieră albă" (490 $); **I. Durand**, „Femeie cu papagal" şi **Chéron**, „Femeie citind", 2 miniaturi de fildeş (260 $); „Femeie în costum din secolul al XVIII-lea", miniatură pe celuloid (105 $); **(Nicolae Petrescu) Mogoş**, „Portret de tînără", ulei pe pînză (210 $); **Gheorghe Ivancenco**, „Port la Dunăre", xilogravură (52 $); **R(osenblut) Iosif**, „La scăldat", guaşă (210 $); **George Catargi**, „Arab", acuarelă (70 $); **Samuel Mützner**, „Peisaj", cărbune şi cretă (105 $); **Horia Damian**, „Le Projet de San Francisco", litografie color (280 $); **Kimon Loghi**, „Stînci la malul mării", ulei pe carton (260 $); **Nicolae Vermont**, „Florăreasă", ulei pe carton (620 $); **Magdalena Rădulescu**, „Călăreţ", tehnică mixtă (245 $); „Natură statică", semnat în monogramă „FS", ulei pe pînză (275 $); **Margareta Sterian**, „Mascaţi la Brăneşti, ulei pe carton (240 $); **Leon Al. Biju**, „Idilă", ulei pe carton (415 $); **Nicolae Grigorescu**, „Ciobănaş", ulei pe pînză (17.100 $); **Constantin Bacalu**, „La malul Mării Negre", ulei pe carton (175 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Ţăran cu fluier", ulei pe pînză (690 $); **Constantin Bacalu**, „Margine de iaz", ulei pe carton (190 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj", ulei pe carton (420 $); **Mişu Teişanu**, „Femeie pe sofa", pastel (210 $); **Ludovic Bassarab**, „Horă cîmpenească", ulei pe carton (175 $); **Ştefan Popescu**, „Strîngerea varegului", ulei pe pînză (415 $); **Partog Vartanian**, „Peisaj rural", ulei pe carton (190 $); **N.N. Tonitza**, „Calendarul", tuş (245 $); **M(arin) H. Georgescu**, „Zidul grădinii", ulei pe carton (210 $); **Nicolae Vermont**, „Peisaj din Vlaici", ulei pe carton (690 $); **H.H. Catargi**, „Bărci" şi „Stradă", peniţă (105 $); **Gh.N.G. Vînătoru**, „Vas cu flori", ulei pe carton (245 $); **Nicolae Dărăscu**, „Veneţia", ulei pe pînză (1360 $); **Spiru Chintilă**, „Natură statică arheologică" (245 $) **Jules Perhahim**, „Personaj cubist", ulei pe pînză (105 $)

■ Operele vor fi expuse în zilele de 24, 25 august, între orele 10.00-18.00

TV

TVR 1

■ 23 august, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată şi moderată de Mihai Dragolea

TVR 2

■ 24 august, ora 20.00 – **Televiziunea, dragostea mea!** (documentare muzicale realizate de Doru Ionescu). În această săptămînă episodul nr. 10 (*De la PHOENIX la IRIS*) al documentarului *Timpul chitarelor electrice*

TIMIŞOARA

ANALOG TV

■ 25 august, ora 19.00/ 26 august, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

■ 22 august, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

TEATRU RADIOFONIC

■ 21 august, ora 13.30 – **Actele** de Roger Avermaete. Cu: Virgil Ogăşanu, George Carabin, Mircea Albulescu. Înregistrare din anul 1970

■ 22 august, ora 13.30 – **Omul care n-a privit stelele** de Behcet Necatigil. Cu: Corado Negreanu, N. Neamţu Ottonel, N. Luchian Botez, Sorin Gabor. Înregistrare din anul 1969

■ 23 august, ora 13.30 – **Bunicul nostru drag** de William Stanley Houghton. Cu: Rodica Tapalagă. Înregistrare din anul 1965

■ 24 august, ora 13.30 – **Jertfa** de Esko Korpilinna. Cu: Vasile Gheorghiu, Corado Negreanu, Emil Liptac, Mihai Heroveanu. Înregistrare din anul 1969

■ 25 august, ora 13.30 – **Femeile care omoară bărbaţii** de Michael Tonecki. Cu: Sanda Toma, Coca Andronescu, Toma Caragiu. Înregistrare din anul 1968

■ 26 august, ora 17.30 – **Thaliafest. Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu 2001**. Secţiunea spectacol-lectură. Realizator: Mihai Lungeanu. PREMIERĂ

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

„Vorbiţi româneşte?“

Observaţii despre manualele de limbă română pentru străini

MĂDĂLINA DIACONU

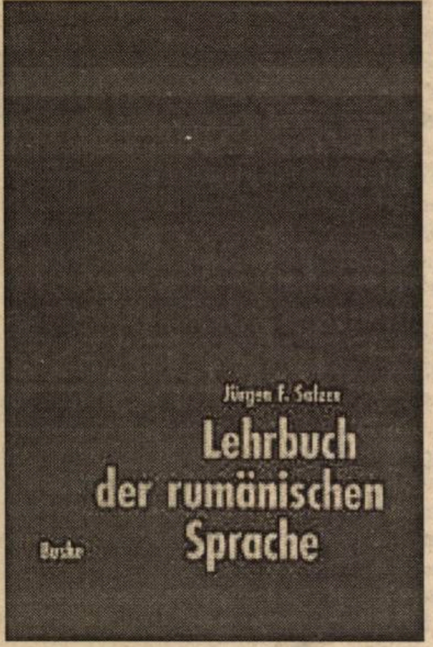

Rîndurile ce urmează ar trebui să li se adreseze în special vorbitorilor de limbă germană care îşi propun să înveţe româneşte, presupunînd prin absurd că ar putea deja să citească acest text.

Să presupunem, aşadar, că un anume domn Müller vrea să înveţe româna; manualele care-i stau la dispoziţie se numără, din păcate, pe degetele de la o mînă: Matilda Caragiu Marioţeanu şi Emilia Savin – **Rumänisch für Sie. Ein moderner Sprachkurs für Erwachsene** (11976, Max Hueber Verlag; 21993, Max Hueber Verlag, Ed. Fundaţiei Culturale Române, 2 vol., 244+160 p.); Dennis Deletant and Yvonne Alexandrescu – **Romanian. A Complete Course for Beginners** (Hodder & Stoughton, London, Sydney, Toronto, 1992, 250 p.; Teach Yourself Series); Elsa Lüder et Paul Miron – **Lupul şi capra. Une fible pour apprendre le Roumain** (Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997, 280 p.) şi Jürgen F. Salzer – **Lehrbuch der rumänischen Sprache** (Helmut Buske Verlag, Hamburg, 1999, XII + 247 p.; cu o casetă adiacentă). Tot Salzer este şi autorul unui ghid de conversaţie, intitulat **Rumänisch – Wort für Wort** (Verlag Reise Know-How/Pro, 31999; Reihe Kauderwelsch 52). Vorbitorul de limbă germană mai poate apela şi la un **Langenscheidts Sprachführer** (Berlin, München, Wien usw., 11997, 52001) şi la un **Langenscheidts Universal-Wörterbuch** (11968, 261999) de format mic şi care nu acoperă nici măcar cuvintele uzuale – desigur, dacă nu foloseşte unul din nenumăratele dicţionare bilingve, mai vechi sau mai noi, apărute în România. (Totuşi, din proprie experienţă, cel mai apreciat de străini, întrucît indică şi accentul cuvintelor, pluralul substantivelor şi mai multe forme gramaticale ale verbelor, este mai vechiul dicţionar bilingv al Mariei Iliescu & Al. Roman, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, Veb Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1972; acesta din urmă poate fi găsit doar cu mult noroc la negustorii ambulanţi.)

Din păcate, aşa cum se întîmplă întotdeauna, nici un manual nu este perfect. Din cele patru amintite, doar Caragiu & Savin şi Salzer sînt scrise în germană; deşi redactat de doi profesori de la Freiburg, **Lupul şi capra** foloseşte limba franceză, în timp ce manualul lui Deletant & Alexandrescu (ambii de la Universitatea din Londra) se adresează vorbitorilor de engleză. Trecînd peste acest posibil handicap lingvistic pentru domnul Müller, **Lupul şi capra** pare mai degrabă un manual experimental; el seduce prin frumuseţea ilustraţiilor (gen *cartoon*) semnate de Joan Callas i Campmany şi prin fantezia texelor, avînd drept personaje cele două figuri de basm din titlu, dar introduce încă din primele lecţii un vocabular poetic şi, din păcate, nefolositor începătorilor. Manualul lui Deletant şi Alexandrescu, probabil cel mai bun din cele consultate, tinde să cadă în extrema cealaltă şi să accentueze dimensiunea pragmatică a învăţării limbii. De la primele pagini, turistul sau omul de afaceri vorbitor de engleză învaţă să ceară o bere şi să închirieze o maşină sau o locuinţă. Chiar dacă dimensiunea redusă a lucrării face ca atît exerciţiile de gramatică, cît şi textele să fie scurte, explicaţiile gramaticale sînt corecte, exemplele – bine alese, iar textele – amuzante; limbajul lor este colocvial, dar nu neglijent. De altfel şi scopul manualului respectiv este de a oferi minimul necesar pentru a purta o conversaţie, astfel înţelegîndu-se de ce, de pildă, dintre formele viitorului se învaţă numai una, şi anume cea folosită tocmai în vorbire (cu „o să…“). Deviza manualului englezesc este: plăcut, repede, eficace. O ultimă observaţie: dintre toate manualele menţionate, cel englezesc este singurul care scrie după regulile vechi, cu „î“.

Vorbitorii de limbă germană vor apela însă – după cum şi este de aşteptat – mai degrabă la celelalte două cărţi. Dintre ele, manualul Matildei Caragiu Marioţeanu şi al Emiliei Savin, utilizat de studenţii străini din România, a fost scris în 1976, iar perioada respectivă se simte în tematica şi mai ales în stilul textelor, inclusiv în ediţia revăzută din 1993. Caracterul oarecum datat – şi avem aici în vedere ediţia din 1993 – se observă, pe de o parte, în întreaga organizare a lecţiilor, în ilustraţii şi pînă la situaţii de viaţă („tineretul“ dansează pe muzică de magnetofon; în absenţa e-mail-ului, se trimit încă telegrame la poştă). Pe scurt, cartea ne aduce aminte de manualele după care am învăţat şi noi limbi străine prin anii şaptezeci. Pe de altă parte, nu putem să nu zîmbim citind despre filmul „Dacii“ sau despre cum se schimbă bani la „oficiul de schimb“ din holul hotelului. Şi mai ales ne-a intrigat cine-ar putea fi povestitorul anonim al textului **Stau pe Calea Victoriei**, care locuieşte într-un bloc din apropiere de Sala Palatului şi al cărui copil este adus după-amiază acasă de „maşina grădiniţei“. Textele sînt în general plicticoase şi, aşa cum sîntem obişnuiţi, subliniază în repetate rînduri frumuseţile şi bogăţiile patriei. Totuşi, subiectele sînt variate; în mod corespunzător, şi limbajul se desfăşoară pe o paletă largă între cel colocvial şi cel scris, iar greşelile de limbă lipsesc cu desăvîrşire (fapt firesc la un manual scris de români, dar altfel – după cum demonstrează manualul lui Salzer – cîtuşi de puţin firesc). Şi exerciţiile gramaticale presupun un nivel diferit, de la construirea de simple propoziţii pînă la retroversiuni destul de complicate. În fine, întregul volum al doilea conţine tabele gramaticale, cheia exerciţiilor şi liste cu vocabularul de la fiecare lecţie. Din păcate, nu înţelegem ce probleme tehnice i-au împiedicat pe redactori să redea în mod corect semnul specific alfabetului românesc „î“ din „a“, pe care l-au înlocuit cu semnul „į“.

Manualul lui Salzer promite mult sau cel puţin aşa ne dă de înţeles preţul: 58 DM, la care se adaugă 32 DM pentru caseta vorbită de *native speakers*. Jürgen Salzer pare să fie, în orice caz, autoritatea supremă în materie de învăţarea limbii române în spaţiul german, el fiind şi autorul, după cum am menţionat deja, al unui foarte practic ghid de conversaţie, reeditat în fiecare an. Mai mult, el este dispus să-şi asume riscuri: manualul **Lehrbuch der rumänischen Sprache** este singurul, din cele cunoscute de noi, realizat de un străin *fără* a avea un român drept coautor. Rezultatele? Greşeli inadmisibile de limbă, inconsecvenţe în scrierea aceluiaşi cuvînt, la care se adaugă nenumărate greşeli de tipar (?) diminuează în mod considerabil calitatea cărţii. Ce-i drept, cel ce abia învaţă limba germană nu poate sesiza eroarea cînd i se conjugă, chiar la început, prezentul „verbului auxiliar“ *a avea* la indicativ prezent (în pofida diferenţelor dintre acestea şi formele lui *a avea ca verb auxiliar*) şi nici cînd află despre soarta „pe cale de dispariţie“ a verbelor de conjugarea a II-a, care tind să treacă în conjugarea următoare, precum în cazurile: „a părea – a pare, a bătea – a bate, a tăcea – a tace, a cădea – a cade“ (p. 68). Dacă însă studentul străin face greşeala să compare capitolul „Conjugări“ din manualul lui Salzer cu cel din ghidul de conversaţie al aceluiaşi autor, el va fi cu siguranţă surprins să afle că limba română are ba cinci, ba trei conjugări (!); noi ştiam că limba evoluează, dar nici speciile „în curs de dispariţie“ nu se grăbesc într-atîta. Din păcate, autorul însuşi pare să se fi grăbit cînd a scris cartea, la fel şi consultanţii români cărora le mulţumeşte în prefaţă (Ruxandra Şachim şi Nikolaus Kleininger de la Ambasada României din Bonn). – Perfidul adjectiv cu două feţe şi patru terminaţii *lung* reapare în lecţia următoare ca fiind cu trei terminaţii (p. 23, 31), autorul „uită“ să repete pronumele personal în dativ sau acuzativ („Cui place ciorba…“, „Acest lucru cunoaştem toţi“), dar mai ales vai de străinul care vrea să-şi amintească de ceva (p. 113): noi ne *aducem* aminte de ceva, chiar dacă, separat, eu îmi *duc* aminte, iar tu îţi *duci* aminte, ba chiar şi el îşi *duce* aminte, la fel şi ei. Numai „voi“ vă solidarizaţi cu „noi“ şi vă *aduceţi* aminte, în timp ce „el“ trădează infinitivul corect la toate modurile şi timpurile şi şi-a *dus* aminte, îşi va *duce* aminte, are să-şi *ducă* aminte şi o să-şi *ducă* şi mai departe aminte. Aţi fi şi dumneavoastră destul de confuzi dacă ar trebui să vă *(a)duceţi* (?) aminte, nu-i aşa? Ce-i drept, aici nu trebuia să învăţăm decît pronumele reflexiv în dativ. Dincolo de astfel de greşeli „minore“, neproductive sînt spargerea unei probleme gramaticale în mai multe lecţii, uneori chiar foarte îndepărtate una de alta (precum terminaţiile adjectivului, numeralele, supinul, indicativul prezent ş.a.), ca şi conjugarea în paralel (ce-i drept, aerisită pe parcursul mai multor lecţii) a indicativului prezent şi a conjunctivului prezent. Iar dacă succesiunea este întreruptă la fiecare şase lecţii de teste (manualul este gîndit în principal pentru Universitatea populară), acestea sînt prea simple, de tip grilă.

Trecînd acum la vocabularul lecţiilor, este evidentă intenţia autorului de a oferi cititorului texte cu un conţinut şi un stil cît mai diverse, de la simple dialoguri la anunţuri publicitare şi articole de ziar, de la rezumate ale istoriei şi ale geografiei României pînă la texte literare (unele dintre ele reunite la sfîrşit drept „lecturi suplimentare“). Din păcate însă, mai ales dialogurile se vor amuzante, fără a le reuşi decît cel mult un umor chinuit (într-un contrast evident cu manualul englezesc). Ce-i drept, se ştie că umorul este una din trăsăturile cele mai caracteristice ale unui popor; totuşi, orice mediator al unei limbi străine ar trebui atît să facă deosebire între un comic grosier şi unul fin, cît şi să dispună de tact. Dacă turistul german (pe numele său Müller), aşa cum îl văd românii, locuieşte la Hotel Intercontinental şi se plimbă cu ochelari de soare şi pantofi albi prin Bucureşti („La hotel“ în: Caragiu & Savin, p. 78 sq.), Salzer ne arată cum ne vede *celălalt* pe noi, iar prin aceasta – dincolo de gramatică şi vocabular – orice manual de limbi străine este un caz special de interculturalitate. În cazul de faţă, personajele dialogurilor lui Salzer se reduc în cele din urmă la două tipuri: studentul şi „madam“ Popescu. Studentul locuieşte într-o garsonieră din cartierul Cotroceni, are multe prietene, dar mai găseşte totuşi timp şi să înveţe, n-are niciodată bani, însă îi place să iasă cu prietenii la o bere, iar uneori merge cu „gaşca“ la ştrand să se uite după „gagici“ şi să joace „table“ sau (fostul student care preferă să fie şomer decît să înveţe) „se rade la cap“ (!), pentru că prietena lui şi-a vopsit părul. Aceeaşi poftă de viaţă a şmecherilor lui Salzer le caracterizează şi pe „Doamna Miţa Popescu“ şi „Doamna Aristiţa Ionescu“, care lecţie de lecţie nu fac altceva decît să „stea la taclale“ la o cafeluţă şi să discute sau despre copii sau despre „motanul“ (cum îşi alintă Doamna Popescu soţul) ori despre Gigel şi alţi „amanţi“ ai Doamnei Ionescu. Ce-i drept, familia Müller revine ca un avatar al turiştilor din Caragiu & Savin, vede din nou Peleşul, dar constată de data aceasta că nici recepţionerii nu mai sînt politicoşi, nici ţăranii nu mai au legume şi fructe proaspete, iar prietenii lor români, „Ioneasca“ şi „Popeasca“ (menţionate chiar cu aceste nume) cer să le aducă din Germania praf de îngheţată şi alte fleacuri, pentru că „nu costă oricum decît cîţiva pfennigi“. Cu toată indulgenţa, toate aceste exemple şi multe altele au un aer de *faux-pas*. Salzer vrea să fie modern şi neconvenţional, dar ne întrebăm dacă argoul, în frunte cu clasicul „mişto“, ori „glumele“ politice cu „coana Lenuţa“ sînt cele mai potrivite pentru a învăţa româna. Ultima lecţie, „Ce-i tipic românesc?“, ne oferă cumva cheia textelor şi ne face să ne împăcăm cu acest „neamţ“ (dacă tot îi place limbajul colocvial) lipsit de tact, care nu vrea de fapt să rîdă *de* noi, ci doar *cu* noi, românii „foarte sufletişti“, fie că sîntem din cei „şmecheri“, fie „oameni simpli“ şi cinstiţi.

Iar dacă, puţin confuz după atîta critică, domnul Müller ne mai întreabă după ce manual să înveţe totuşi română, nu putem decît să-i recomandăm o „Blattsalat“: explicaţiile gramaticale în general după Salzer, schemele gramaticale după dicţionarul bilingv al Mariei Iliescu & Al. Roman, textele după Deletant şi Caragiu, iar exerciţiile după Deletant sau chiar după toate aceste trei manuale. Să nu ne mirăm, aşadar, dacă la întrebarea: „Vorbiţi româneşte?“, ni se va răspunde „Numai puţin“.

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

NR.79

OBSERVATOR CULTURAL

28.08.-03.09.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Evenimentent radiofonic:

Despre Cioran la France Culture

George Banu
Constantin Tacou
Patrice Bollon
Simona Modreanu
Jacques Lasalle
Dominique Edée
Roland Jaccard
Dan Hăulică
Sanda Stolojan
François Bot
Constantin Zaharia

Articole, eseuri, polemici de
Valerian Sava
Nichita Danilov
Bedros Horasangian
Caius Dobrescu
William Totok
Zoe Petre

Festival de teatru în Finlanda

Turneul mediteranean cu Odiseea 2001 la final

Tabără basarabeană de sculptură

Interviu cu Ioan Es. Pop

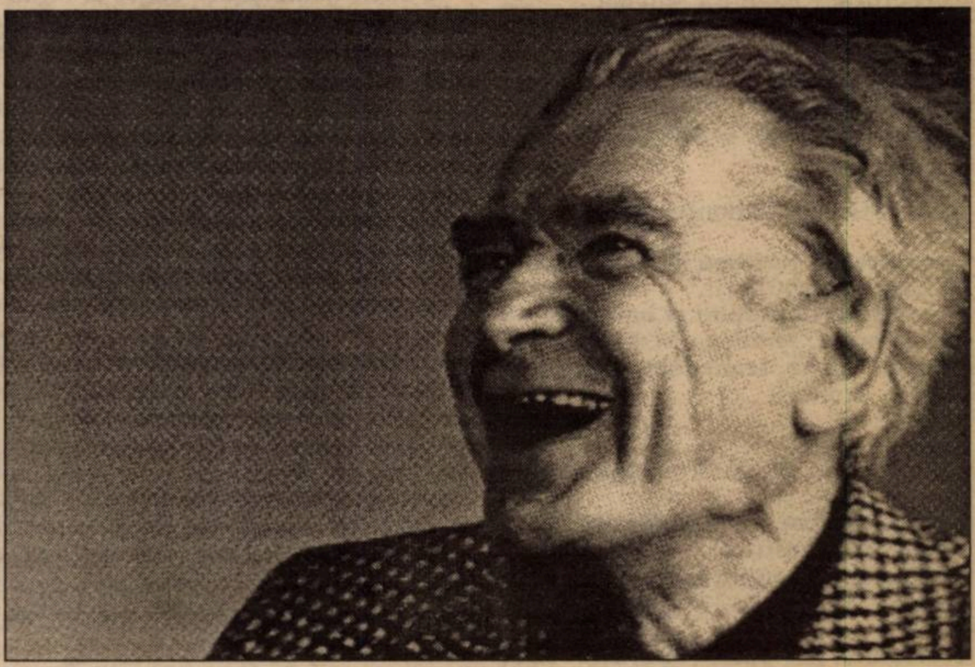

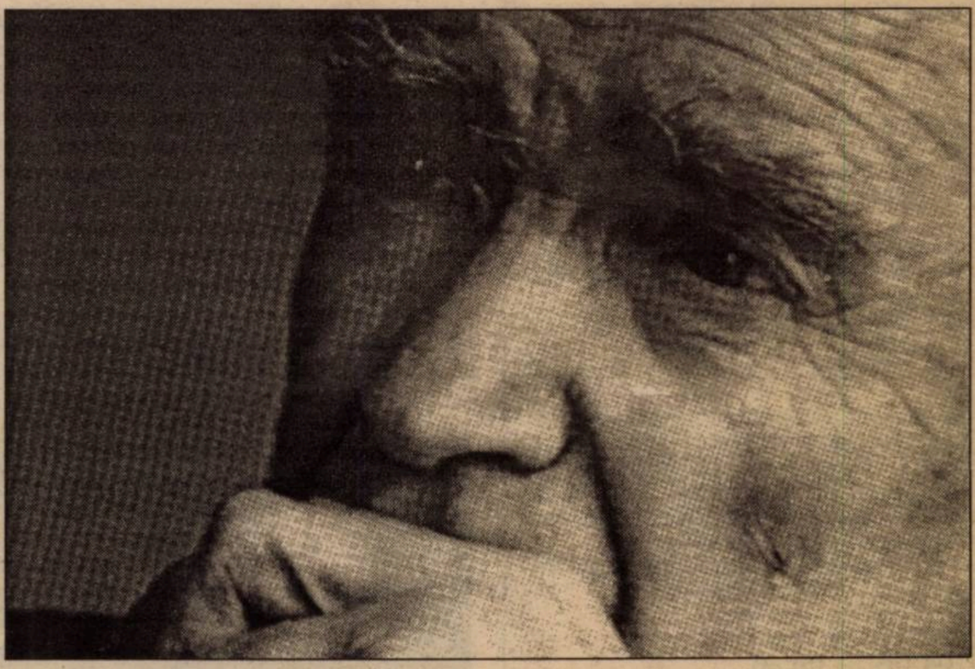

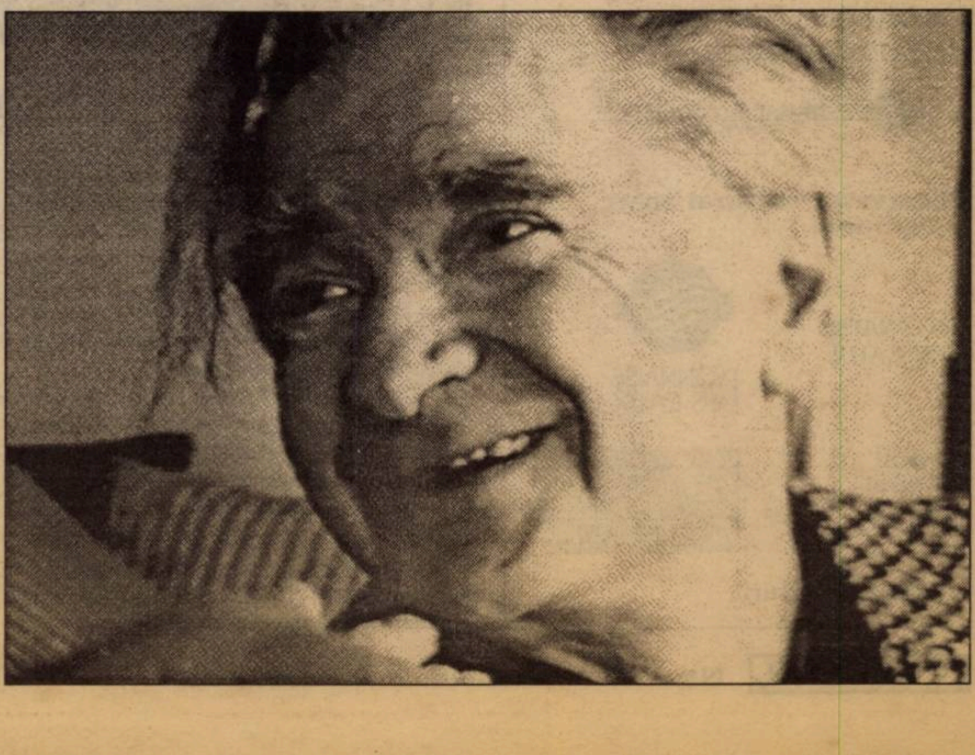

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 79, 28.08. – 03.08.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text: Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea: Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare: Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară: MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare: Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat: Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Festivaluri la sfîrşit de vară

Concursul „Hariclea Darclée“ la Brăila. Pe 21 august a început la Brăila Concursul Internaţional de Canto „Hariclea Darclée“, patronat de marea soprană Mariana Nicolesco. La deschiderea festivă şi la concertul inaugural au luat parte numeroase personalităţi ale vieţii sociale şi culturale, autorităţi locale, înalte feţe bisericeşti. În teatrul în care Hariclea Darclée debuta acum 120 de ani, un numeros public i-a aplaudat, alături de concurenţii din acest an, pe laureaţii ediţiilor anterioare ale Concursului, soprana Ramona Eremia, tenorul Marius Vlad, baritonul Gheorghe Petean şi tinerii instrumentişti din Chişinău, violonista Corina Golomoz şi pianistul Alexandru Timofeev, în timp ce în piaţa din faţă teatrului un mare ecran Video Wall de 3x4 m, instalat de Studio Video Art, permitea şi celor care n-au putut intra în teatru să urmărească pe viu evenimentul.

Gala Tînărului Actor s-a încheiat. Săptămîna trecută, între 22 şi 24 august, s-a desfăşurat la Mangalia ediţia 2001 a **Galei Tînărului Actor „Hop“**. Participanţii, absolvenţi ai Academiei de Teatru şi Film, promoţiile 1997-2001, au avut la dispoziţie cîte 15 minute pentru a demonstra talentul pe care îl au. Festivalul s-a deschis miercuri dimineaţa prin atelierul susţinut de Dorina Crişan Rusu, intitulat **Polifonie teatrală**, urmat de cel de-al doilea atelier al festivalului – **Alteritate**, susţinut de Păstorel Ionescu. Deschiderea oficială a avut, însă, loc seara, la ora 18.30. Juriul a fost alcătuit din criticul Cristina Modreanu, actorii Emilia Popescu şi Ştefan Iordache, regizorii Tudor Mărăscu şi Cornel Todea. Premianţii au fost: Clara Flores de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ şi Marius Rizea de la Naţionalul bucureştean – la secţiunea individual –, spectacolul **Zi că-i bine** în regia lui Florin Piersic jr. – la secţiunea grup. Actriţei Andreea Bibiri i-a fost acordat premiul „Silvia Dumitrescu“, oferit de Asociaţia „Master Class“.

Zilele minorităţilor etnice la Sighişoara. După **Festivalul de Artă Medievală**, la Sighişoara au avut loc **Zilele minorităţilor etnice din România – Proetnica 2001**, manifestare începută sîmbătă 25 august şi care se va finaliza astăzi, marţi 28 august. Principalul organizator este Centrul Educaţional Interetnic pentru Tineret din Sighişoara, susţinut de Direcţia pentru Minorităţi din Ministerul Culturii şi Cultelor, Departamentul pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Tineretului şi Sportului şi de organizaţiile minorităţilor naţionale din România. Au participat reprezentanţi ai armenilor, bulgarilor, croaţilor, evreilor, germanilor, grecilor, italienilor, maghiarilor, polonezilor, rromilor, ruşilor lipoveni, sîrbilor, turcilor şi ucrainenilor, care au prezentat fiecare portul naţional, spectacole de dansuri şi cîntece populare, piese de teatru, expoziţii – de la cele de pictură pînă la expoziţii de obiecte specifice de uz casnic. O altă secţiune a festivalului a fost cea a dezbaterilor şi seminariilor pe teme ca libertatea religioasă, terorismul religios sau necesitatea păstrării identităţii culturale.

Se apropie şi Festivalul „Enescu“. Au început să se pună în vînzare biletele pentru Festivalul „George Enescu“, care va începe pe 8 septembrie. Deocamdată, potrivit secretarului general al Guvernului, Şerban Mihăilescu, vînzările se desfăşoară într-un ritm destul de scăzut. Au început să apară însă reclamele şi panourile publicitare în oraş. Soprana Mariana Nicolesco, una dintre invitatele festivalului, a anunţat că-şi va dona onorariul pe care ar fi trebuit să-l primească – cel mai mare acordat unui artist român – pentru organizarea acestui eveniment care, potrivit organizatorilor, va aduce în Bucureşti peste trei mii de oaspeţi străini. De menţionat că, în cadrul actualei ediţii, se va organiza un seminar internaţional, patronat de UNESCO şi de Federaţia Festivalurilor din Europa, la care vor participa muzicologi, critici, impresari şi directori ai unora dintre cele 84 de festivaluri înscrise în amintita federaţie.

Agenda culturală

Vernisaje internaţionale. Vineri 31 august, la ora 18.00, la parterul Muzeului Literaturii din Capitală va avea loc vernisajul expoziţiei de închidere a **Taberei Internaţionale de Artă Plastică „Inter-Art“** de la Aiud, iar Galeria băcăuană Alfa va fi gazda expoziţiei colective de pictură contemporană cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**. Expoziţia va fi vernisată miercuri 29 august.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Protest

„**Hop 2001 – Gala Tînărului Actor** de la Mangalia a reunit un grup de oameni de teatru în jurul unei mese rotunde pe tema **Este nevoie de o lege a teatrelor?**. Discuţia a adus în prim-plan şi raportul defectuos dintre autoritatea locală şi directorul/managerul instituţiei teatrale.

Acest raport are drept consecinţe demiteri şi destituiri abuzive, arbitrare, care revin simptomatic în spaţiul teatral românesc. Cel mai recent caz îl reprezintă îndepărtarea de la conducerea Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ a actorului Corneliu Dan Borcia, devenit director în urma concursului susţinut în anul 1995 şi reconfirmat în 1999 pentru un nou mandat de patru ani.

Subsemnaţii se declară revoltaţi de această dovadă de opacitate la faptul cultural autentic, confirmat de prestigiul cîştigat cu autoritate prin anvergura artistică a stagiunilor, şi a Festivalului Internaţional de Teatru de la Piatra Neamţ, desfăşurate în timpul directoratului domniei sale.

Exprimăm pe această cale protestul nostru ferm faţă de acest act intolerabil care compromite ideea de reformă în cultură. Ne manifestăm disponibilitatea de a explica autorităţile locale Neamţ politica repertorială şi managerială cu efecte benefice pe termen lung dezvoltată de directorul Corneliu Dan Borcia, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Sîntem hotărîţi să ne continuăm protestul pînă la reglementarea situaţiei.

Ioan BORDEIANU, Adrian BRATFANOV, Mariana CIOLAN, Aura CORBEANU, Calistrat COSTIN, Laura CREŢ, Dorina CRIŞAN RUSU, Florin FIEROIU, Mirona HĂRĂBOR, Florica ICHIM, Cristian IOAN, Sorin LEOVEANU, Doina LUPU, Radu MACRINICI, Doru MAREŞ, Cristina MODREANU, Ştefan OPREA, Voicu RĂDESCU, Gabriela RIEGLER, Eugenia Anca ROTESCU, Mihaela Crenguţa MANEA, Lucian SABADOS, Maria SÂRBU, Corina STAN, Marinela ŢEPUŞ, Dan-Marius ZARAFESCU

24 august 2001

In memoriam Emanuel Vasiliu

S-a stins din viaţă, după o îndelungată suferinţă, Emanuel Vasiliu, profesor universitar doctor docent, membru titular al Academiei Române, una dintre cele mai reputate şi mai respectate personalităţi din domeniul lingvisticii româneşti. O bună parte a activităţii sale s-a desfăşurat dincolo de frontierele tradiţionale ale disciplinei, concretizîndu-se în lucrări aflate la interferenţă cu matematica, logica, filozofia limbajului sau teoria textului. Demn de menţionat este şi faptul că, la începutul anului 1990, a fost singurul membru al Academiei Române care s-a opus scrierii cu „â“ şi cu „sunt“. Celălalt lingvist din Academie, profesorul Ion Coteanu, s-a abţinut... Într-un mesaj îndoliat, fostul preşedinte al României, profesorul Emil Constantinescu, îşi exprimă mîhnirea faţă de această tragică dispariţie: „Cercetător inspirat şi tenace, fin observator al fenomenelor limbii cu implicaţiile lor filozofice şi logice, Emanuel Kant Vasiliu a fost una dintre acele minţi luminate care împletesc în chip fericit erudiţia şi rigoarea cu viziunea novatoare şi universalismul. Profesor eminent, impunător prin inteligenţă, gîndire liberă şi modernă, calm şi optimism didactic, a fost cu mu mai mult decît dascăl, a fost un formator de personalităţi. A lăsat în urmă o operă, rod al unei cercetări şi meditaţii de o viaţă, al contactului permanent cu tinerii şi cu colegii de breaslă“.

„Litere 2000“ pentru droguri!

Un scandal mediatic mai mititel, rămas în zona de bizarerii şi picanterii ale „faptelor diverse“, a fost acela al solicitării unui grup de studenţi filologi bucureşteni de... legalizare a consumului de droguri! Sub emblema unei Asociaţii, „Litere 2000“, a fost difuzată prin Internet intenţia organizării unui marş pe străzile Capitalei în favoarea consumului de – pentru început – marijuana. Mai multe ziare au preluat informaţia şi au dat amănunte. Ar fi vorba despre membrii unui cenaclu literar de orientare anarhistă. Pînă la urmă, din lipsă de combatanţi, marşul a fost amînat pentru luna octombrie, cînd promotorii consumului de droguri speră să li se alăture alţi colegi reveniţi la şcoală după vacanţă. Sondajele printre studenţii aflaţi în Universitate pentru înscrieri, restanţe şi echivalări au arătat – însă – un foarte slab interes pentru teribila iniţiativă...

Sumar

EVENIMENT/DESPRE CIORAN LA FRANCE CULTURE

Mărturii despre omul empiric ▮ 4
GEORGE BANU, CONSTANTIN TACOU, PATRICE BOLLON, SIMONA MODREANU, JACQUES LASALLE, DOMINIQUE EDÉE, ROLAND JACCARD, DAN HĂULICĂ, SANDA STOLOJAN, FRANÇOIS BOT ▮ 5
CONSTANTIN ZAHARIA, Pasărea Cioran şi entomologul angoasat ▮ 8
MIHAI DRAGOLEA, Şeful, cocoşul şi scotch-ul ▮ 10

POLEMICI

VALERIAN SAVA, Bătăile de cap ale ministrului Theodorescu şi bătaia peştelui filmic ▮ 11
NICHITA DANILOV, Ciuma şi **Străinul** sau despre retorica lui Adrian ▮ 12

LITERATURĂ

ION BOGDAN LEFTER, Jurnal cu idilă la Berlin ▮ 13
CARMEN MUŞAT, Despre viaţa şi capriciile „lucrurilor moarte" ▮ 13
BEDROS HORASANGIAN, Cosaşu şi Chopin ▮ 14

STUDII CULTURALE

CAIUS DOBRESCU, O pledoarie realistă pentru idealismul etic (II) ▮ 15

ISTORIE

WILLIAM TOTOK, Un fanatic revoluţionar de profesie ▮ 17
MAGDA RĂDUŢĂ, *La nostra Europa...* ▮ 17

INTERVIU

IOAN ES. POP, „Porcec vrea să fie curat, frumos şi în rînd cu lumea" ▮ 18

ARTE

TEATRU: **ALINA NELEGA,** Sauna, Nokia şi Tampere ▮ 20
MIHAELA MICHAILOV, Odiseea acvatică ▮ 21
F[illegible]M: **ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV,** Stahanoviştii de serviciu ▮ 22
ARTE VIZUALE: **DORINA BOHANŢOV, Exil 2001** ▮ 23
TEATRU/MUZICĂ: **MĂDĂLINA DIACONU,** Menuetul de la Salzburg (IV) ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

ZOE PETRE, Burebista, contemporanul nostru ▮ 32
Rubrici: Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 28

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 20-26 AUGUST

▮ **Băsescu şi raportul Jackson.** Liderul PD Traian Băsescu a prezentat joi 23 august, într-o conferinţă de presă, două documente, dintre care unul realizat de preşedintele Comitetului SUA pentru NATO Bruce Jackson, despre care a afirmat că sînt realizate de către experţi americani în domeniul NATO şi în care se arată că principalele probleme ale României în ceea ce priveşte aderarea la Alianţa Nord-Atlantică sînt inconsistenţa politică, instituţionalizarea corupţiei, reforma Armatei şi integrarea minorităţilor maghiară şi evreiască. Băsescu a precizat că cele două documente au fost întocmite în ianuarie şi iulie 2001, fiind adresate exclusiv Guvernului. Afirmaţiile lui Băsescu au provocat reacţii atît din partea ministrului Apărării, cît şi din partea premierului Adrian Năstase şi a secretarului de stat în MApN Sorin Encuţescu. Duminică 26 august, preşedintele PD a reafirmat că exclude posibilitatea semnării unui armistiţiu cu PSD şi consideră corect raportul Bruce Jackson, prezentat în perioada 25-28 iulie guvernelor de la Bucureşti şi Sofia, adăugînd că premierul Năstase nu încearcă decît să ascundă sau să cosmetizeze o realitate care deranjează. „În calitate de reprezentant al unui partid de opoziţie, rămîn un susţinător al faptului că trebuie luate măsuri urgente pentru diminuarea nivelului de corupţie la nivel politic. Degeaba se arată cu degetul şi se arestează politişti. Marea problemă care ne împiedică în procesul de aderare este corupţia de la nivel politic", a subliniat preşedintele PD.

▮ **Un armistiţiu refuzat...** Adrian Năstase, preşedintele PSD, a lansat încă de acum două săptămîni ideea unui armistiţiu cu opoziţia, în vederea pregătirii *summit*-ului de la Praga privind extinderea NATO. Propunerea a fost respinsă de PNL, PD, PRM şi UDMR. În replică, Năstase a declarat, sîmbătă 25 august, că „orice partid trece prin crize de lideri şi de identitate, iar PD si PNL se confruntă cu aceste probleme. Este important să urmărim şi ce se întîmplă cu UDMR, care se confruntă cu ideea monolitului", a conchis Năstase.

▮ **...şi un tandem respins.** După refuzul categoric, venit din partea oficialităţilor bulgare, privind ideea unui tandem avansată de premierul român, Adrian Năstase a apreciat, vineri 24 august, că există un deficit de comunicare între România şi Bulgaria, datorat, probabil, faptului că lucrurile „nu s-au aşezat pe deplin" la Sofia în urma ultimelor alegeri, şi a opinat că este nevoie de „clarificări". Năstase a spus că ideea unui eventual tandem România-Bulgaria se înscrie „într-o logică simplă", după cooperarea ţărilor de la Vişegrad şi a ţărilor nordice, iar o formulă solidară „în sud" ar putea avea efecte benefice. „Poate că această iniţiativă a venit puţin prea devreme. Sau prea tîrziu", a spus Năstase, întrebîndu-se dacă nu cumva, prin ideea tandemului România-Bulgaria, a călcat pe „un muşuroi de furnici".

▮ **Săvîrşin în circuitul turistic.** Regele Mihai a autorizat formarea unei echipe de specialişti pentru elaborarea unui plan de integrare a Castelului de la Săvîrşin într-un circuit public naţional şi internaţional, se arată într-un comunicat dat vineri 24 august de Casa Regală. În eventualitatea retrocedării Peleşului, avocatul Regelui, Adrian Vasiliu, a declarat că, fiind vorba de un obiectiv de o asemenea importanţă, castelul va rămîne în exploatarea statului, care va suporta cheltuielile de întreţinere şi va recolta beneficiile. (**R.A.**)

Cronica politică

Adrian Năstase şi săptămîna băbuţelor recalcitrante

RALUCA ALEXANDRESCU

Zile grele pentru ultramediatizatul premier Adrian Năstase: aruncate spre cele patru zări, ofertele sale de colaborare şi parteneriat, atît intern cît şi extern, au fost refuzate – nici măcar politicos – într-un caz de oficialităţile bulgare, în alt caz de partidele de opoziţie româneşti. Tot în această săptămînă de pomină, preşedintele Partidului Democrat, Traian Băsescu, a făcut publice anumite rapoarte, depuse la sfîrşitul lunii iulie de preşedintele Comitetului SUA pentru NATO, Bruce Jackson, la Sofia şi la Bucureşti. Conţinutul lor este extrem de critic la adresa României, iar în ceea ce priveşte calificativele acordate în domeniul reformelor economice, ţara noastră se plasează pe ultimul loc. Autorităţile române s-au pierdut în explicaţii care mai de care mai confuze privind documentele în cauză, încercînd, în pofida evidenţei, să le nege chiar autenticitatea.

Prima „băbuţă": acum două săptămîni, premierul român se întîlnea cu omologul său bulgar şi se întorcea de la Sofia lansînd propunerea tandemului şi dînd, de altfel, de înţeles – potrivit chiar relatărilor agenţiilor bulgare de presă – că, departe de a fi o iniţiativă unilaterală, ea reprezintă un rezultat al discuţiilor dintre cei doi prim-miniştri. Mediul politic bulgar de opoziţie a reacţionat virulent şi a respins orice formulă care ar putea „să tragă Bulgaria în jos". Adrian Năstase a replicat într-un stil foarte puţin codificat – eufemistic vorbind –, propriu, pare-se, limbajului diplomatic românesc, emiţînd cîteva fraze iritate despre băbuţa pe care n-o poţi trece strada cu forţa. Dar Bulgaria nu se vede deloc în postura băbuţei. Are de partea ei, după cum se pare, raportul Bruce Jackson, care o plasează pe o poziţie net superioară celei a României. Scurta vizită a premierului român în ţara vecină a urmat însă cu puţin mesajului adresat de preşedintele american George Bush jr. preşedintelui Ion Iliescu. Scrisoarea amintea şi sublinia chiar necesitatea întăririi relaţiilor de cooperare regională dintre ţările candidate. Privit din această perspectivă, demersul lui Adrian Năstase pare a fi fost făcut în cea mai perfectă coerenţă cu imperativele de politică regională NATO. Primul-ministru a adus însă în sprijinul său foarte puţine argumente de tip pragmatic şi instituţional şi foarte multe nonargumente ironice şi dispreţuitoare.

La „tradiţionala" teleconferinţă de vineri cu prefecţii – prilej pentru încă o baie mediatică, pe lîngă celelalte, nenumărate, cu care ne-a obişnuit deja – primul-ministru a dat cîteva declaraţii suplimentare, pe acelaşi ton nediplomatic, privind refuzul – ce-i drept, formulat deopotrivă de nediplomatic – al vecinilor noştri bulgari de a colabora. După ce Bulgaria fusese, cu două zile în urmă, „băbuţa" care nu vrea să fie ajutată să treacă strada, Năstase a scos din pălărie o altă formulă memorabilă, cea cu muşuroiul de furnici stîrnit de propunerea părţii române, sugerînd că mediul politic bulgar este încă prea necopt după alegeri şi că poziţia primului-ministru proaspăt instalat este încă fragilă şi neconsolidată, ceea ce ar explica, în viziunea sa, furtuna de la Sofia (combinată cu cîteva fulgere venite, tot via Sofia, de la Budapesta!).

Cealaltă „băbuţă", de data aceasta din politica internă, a fost opoziţia. Armistiţiul propus de inventivul prim-ministru Năstase s-a lovit de refuzul PNL (Valeriu Stoica a vorbit de intenţiile viclene ale puterii de a lega „de mîini şi de picioare opoziţia" şi de invocarea demagogică a problematicii NATO-UE, adăugînd că „pentru opoziţia democratică, obiectivul de integrare în NATO este o axiomă. Numai PSD reia la nesfîrşit demonstraţia de la zero"), de cel al PD (care a fluturat raportul Jackson şi a declarat că premierului i-ar sta mai bine dacă s-ar ocupa de rezolvarea problemelor semnalate în document decît să alerge după opoziţie pentru cecuri în alb), de al PRM şi de al UDMR (brusc reintrată în opoziţie activă, supărată probabil de deciziile Comisiei juridice a Senatului, care nu a adoptat măsurile aşteptate de liderii UDMR în ceea ce priveşte retrocedarea proprietăţilor funciare aparţinînd cultelor religioase. Lucrurile nu au mai mers ca unse, aşa încît liderii udemerişti şi-au amintit că ocupă o anumită parte din scaunele Parlamentului. În plus, nici cu Legea Statutului lucrurile nu merg atît de bine, iar UDMR-ul tot ameninţă cu reconsiderarea Protocolului încheiat cu PSD. Alt mariaj pe cale de a se desface...).

Chiar dacă nu corespunde profilului cerut pentru o a treia „băbuţă", raportul Bruce Jackson nu a avut parte de un tratament foarte diferit. La Şcoala de vară a tineretului social-democrat de la Slănic-Moldova, Adrian Năstase a continuat să susţină că datele prezentate sînt depăşite şi că nu are el, guvernul pesedist, a se agita din cauza unei situaţii provocate de fosta guvernare. Şi totuşi, raportul a fost depus la sfîrşitul lunii iulie a anului de graţie 2001, într-o perioadă cînd agitaţia în jurul *summit*-ului de la Praga creşte exponenţial. Premierul ar fi trebuit, poate, înainte să dea din umeri şi cu tifla unei alte ipotetice băbuţe recalcitrante, să păstreze pentru sine valul de replici arogante şi suficiente (din care, nu ne îndoim, nu am văzut oricum decît a mia parte...) şi să reflecteze, de pildă, la o noţiune încă străină guvernării de la Bucureşti, anume aceea de continuitate instituţională.

Din nefericire însă, continua deresponsabilizare a puterii sub pretextul moştenirii este o boală, se pare, comună atît Guvernului, cît şi Parlamentului. Guvernarea 1996-2000 a tras ponoasele Bancorex şi ale altor găuri negre lăsate „moştenire" de guvernul Văcăroiu – în timp ce opoziţia pedeseristă jubila şi o acuza de incompetenţă – fără să comenteze prea mult şi riscînd să intre la un moment dat în indisponibilitate de plată, cum au păţit, de altfel, vecinii noştri bulgari în urmă cu cîţiva ani. Guvernul Năstase nu pare să-şi dea seama – şi chiar dacă îşi dă, nu pare să-i pese foarte mult – că pentru structurile euro-atlantice, cărora le tot declară dragoste veşnică, ceea ce contează este tocmai un semnal, în sfîrşit, de continuitate, adică de stabilitate, politică şi legislativă, şi că o atitudine infantilă – în cel mai fericit caz, ca să nu spunem rău intenţionată – provoacă numai iritare şi plictis. Or, să refuzi să iei în considerare un raport de amploarea şi, se pare, de importanţa celui „ţinut acasă" de Traian Băsescu, folosind motivaţii care se schimbă, din lipsă de consistenţă, de la o zi la alta, nu poate decît să indice caracterul umoral al politicii duse de la Bucureşti. ▮

DESPRE CIORAN LA FRANCE CULTURE

Publicăm în paginile care urmează o amplă selecţie din emisiunea *L'autre Cioran* (*Celălalt Cioran*) difuzată de către reputatul post de radio *France Culture*: un program întins pe circa 3 ore, un moment de reţinut pe traseul receptării franceze a lui Cioran. Gîndită şi „moderată“ de *George BANU*, realizată în colaborare cu *Marie-France Thivot* (cărora le mulţumim pentru permisiunea de a o reproduce în versiune tipărită), emisiunea a adus laolaltă mărturii despre „omul“ Cioran. Rînd pe rînd, au vorbit despre el, în dialog cu *George BANU*, *Constantin TACOU* (între timp dispărut dintre noi), *Patrice BOLLON*, *Simona MODREANU*, *Jacques LASALLE*, *Dominique EDÉE*, *Roland JACCARD*, *Dan HĂULICĂ*, *Sanda STOLOJAN*, *François BOT*. Transcrierea, traducerea şi adaptarea emisiunii (din care lipsesc aici pasajele strict colocviale, precum şi... ilustraţia muzicală!) au fost realizate de către *Constantin ZAHARIA*, profesor la Catedra de franceză a Universităţii Bucureşti şi autor al unei teze de doctorat despre Cioran susţinute la Paris. La final – un eseu al său despre Cioran şi Michaux...

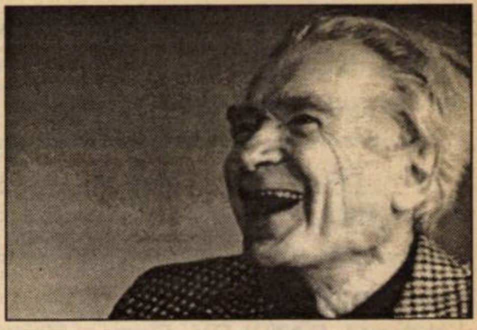

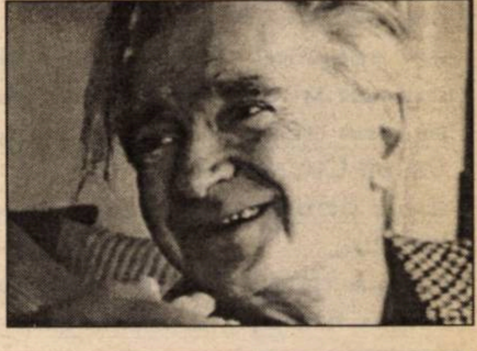

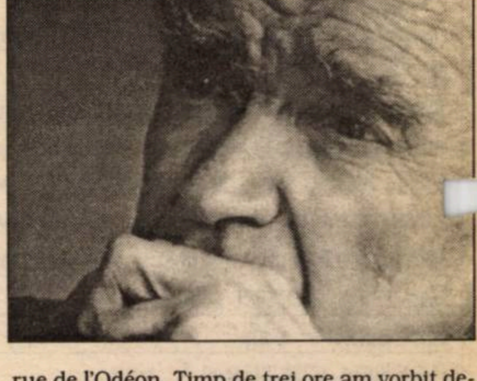

Mărturii despre omul empiric

CONSTANTIN ZAHARIA

L'autre Cioran

Emisiune de **George BANU**
France Culture, 10 martie 2001
Realizatoare: **Marie-France THIVOT**

Cititorii lui Cioran din Occident, francezii îndeosebi, au avut mai puţin ocazia să-l vadă pe autorul **Tratatului de descompunere** în postura de vedetă mediatică. Acesta a refuzat sistematic orice apariţie la televizor, reticenţa lui mergînd pînă acolo încît nu a onorat nici invitaţia lui Bernard Pivot de a participa la unul dintre celebrele **Apostrof**-uri. Abia către sfîrşitul vieţii, după ce aproape că renunţase la scris, fotografia lui apărea în publicaţii de mare tiraj. Cioran s-a ferit chiar să dea interviuri. Unele dintre ele au apărut în Franţa în condiţii aproape clandestine pînă la realizarea volumului de **Convorbiri**, publicat la Editura Gallimard în 1993. Cu această ocazie s-a putut vedea că accepta mai uşor să răspundă întrebărilor puse de scriitori ori ziarişti germani sau spanioli decît francezi. Cu atît mai uşor a răspuns Cioran întrebărilor puse de Gabriel Liiceanu, care a realizat în 1990 un impresionant interviu, difuzat în România, în mai multe rînduri, pe postul naţional de televiziune. Filmul nici nu a fost difuzat, după ştiinţa noastră, în Franţa.

În felul acesta se explică interesul, care pentru români aproape că nu mai e un mister, faţă de personalitatea lui Cioran. Cine era cel care anunţa cu nonşalanţă sfîrşitul Occidentului, care îl nega pe Paul Valéry cu argumente pe cît de juste, pe atît de răutăcioase, care făcea elogiul barbariei şi al iminentei Apocalipse? Marele public din Franţa nu ştia despre el mai mult decît că este de origine română, că a făcut studii de filozofie la Bucureşti şi că trăieşte retras într-un apartament din Cartierul Latin. Pînă la apariţia **Caietelor**, mulţi îşi vor fi închipuit că Cioran era vreun mizantrop incurabil, a cărui opţiune de viaţă ar fi fost tocmai refuzul comunicării, proasta dispoziţie permanentă şi obsesia suicidului. Puţini au fost cei care ştiau că el avea un cult pentru prietenie, că îi plăceau plimbările în natură şi că pentru el conversaţia era mai importantă decît literatura; că avea un umor nebun şi că, în ciuda acestui fapt, era mereu preocupat de impactul pe care grozăviile spuse de el îl aveau asupra cititorului. Într-un fel, cartea lui Patrice Bollon, **Cioran l'hérétique** (Gallimard, 1997), publicată cu cîteva luni înaintea **Caietelor**, adusese în prim-plan o asemenea imagine.

Emisiunea radiofonică realizată de George Banu, difuzată pe postul France Culture la data de 10 martie 2001, vine să răspundă interesului faţă de personalitatea lui Cioran; nu faţă de latura gînditorului dezabuzat, obsedat de istorie, ci a CELUILALT CIORAN, a omului din viaţa de zi cu zi, cu entuziasmele şi idiosincraziile lui. Este vorba de a şti dacă Cioran chiar semăna cu cel din **Caiete**, dacă-i plăcea să se întîlnească cu prietenii, să facă plimbări lungi în afara Parisului etc. Interviurile pe care George Banu li le-a luat unor jurnalişti şi scriitori, alteori unor prieteni apropiaţi, propun, fiecare în parte, o imagine a lui Cioran, parţială, desigur, însă aproape mereu coerentă în măsura în care de fiecare dată se poate recunoaşte cîte ceva din acel Cioran pe care ni-l închipuim cu toţii. De-a lungul mai multor mărturii aflăm detalii, anecdote, vorbe de duh care revelează în aceeaşi măsură şi atitudinea intervievatului faţă de Cioran: prietenia protocolară la Dan Hăulică, prietenia necondiţionată la Sanda Stolojan (căreia publicul din Franţa îi datorează versiunea în limba franceză a volumului **Lacrimi şi sfinţi**), admiraţia şi profunda înţelegere a lui Cioran la Jacques Lassale (căruia îi este datorată şi lectura unor fragmente din **Caiete** pe care nu le-am mai transcris), obrăznicia abil disimulată a lui Roland Jaccard, distanţa amuzată la Patrice Bollon, voioşia relatării la Constantin Tacou (editorul cărţilor scrise de Cioran în limba română, inclusiv a versiunilor acestora în limba franceză), farmecul pe care-l exercită peisajul Răşinarilor asupra Simonei Modreanu, un cercetător de calitate al operei lui Cioran. O altă mărturie, cea a lui François Bot, se încheie prin relatarea unei secvenţe tulburătoare din perioada maladiei. Sub influenţa acesteia, ia naştere un joc subtil între prezenţă şi absenţă, participarea este mimată: deşi diminuat, Cioran rămîne el însuşi prin rezolvarea teatrală a situaţiei, „prefăcîndu-se“ că este prezent.

Lucru interesant de remarcat, de fiecare dată cînd interlocutorii lui George Banu sînt tentaţi să insiste asupra temelor operei şi a „filozofiei“ cioraniene, sînt aduşi la ordine şi invitaţi să aducă mărturie asupra omului, aşa cum l-au cunoscut, fiind mereu evocat exemplul **Caietelor**. Interesul pentru acest Cioran empiric poate părea frivol. În fond, nu este mai important ceea ce a scris el decît felul în care vorbea, subiectele lui preferate de conversaţie, glumele sale? Există două răspunsuri la această întrebare.

În primul rînd, este bine de ştiut că, a doua zi după moartea lui Cioran, unii jurnalişti s-au grăbit să denunţe antisemitismul filozofului. S-au întreprins chiar teze de doctorat pe această temă. Faptul că Cioran a recunoscut că în tinereţe fusese antisemit nu avea importanţă. Nici că retractase rătăcirile de tinereţe încă din **Ispita de a exista**. Aceşti autori de articole îşi puneau mari speranţe în prima ediţie a **Schimbării la faţă a României**, precum şi în cele cîteva zeci de articole publicate de Cioran în presa vremii, între care unele trimise din Germania între anii 1933-1935, cînd era bursier Humboldt. În mod neaşteptat, răspunsul a fost dat tot de francezi. Luări de poziţie s-au înregistrat în decurs de un an, iar cartea lui Patrice Bollon a pus oarecum lucrurile la punct, fără a ocoli episodul simpatiei lui Cioran faţă de Zelea Codreanu. În general, cei care i-au luat apărarea lui Cioran au arătat că el a dezavuat după război orice ideologie şi că, în fond, ceea ce contează este valoarea scrierilor sale, lucru care nu îl absolvă, desigur, de vina de a fi avut puseuri de rasism în tinereţe. Emisiunea lui George Banu, punînd accent pe **Caiete** şi pe biografie, ne propune un Cioran mai simpatic, în deplină contradicţie cu tonul vehement, implacabil şi intolerant al scrierilor sale. Este, de asemenea, demn de reţinut un fragment, citit de Jacques Lassale, în care Cioran arată de ce nu poate crede în divinitate. Cînd evreii erau masacraţi la Auschwitz, Dumnezeu ce făcea, se întreabă el, se plimba pe o altă planetă?

Al doilea răspuns vine din experienţa personală a autorului acestor rînduri. În 1990-1991, la începutul studiilor mele în Franţa, cîţiva prieteni m-au încurajat să-l caut pe Cioran la telefon şi să-i cer o întîlnire. Pe atunci tocmai începusem o teză de doctorat care îi era în mare măsură consacrată. După ce m-am prezentat şi i-am spus că voi scrie despre el, primul, dar absolut primul lucru pe care mi l-a spus a fost că nu trebuie să scrii despre alţii. Că trebuie să scrii despre tine însuţi. Că el, toată viaţa lui, nu a făcut altceva. După care, vreme de aproape o oră, mi-a povestit la telefon cum a ajuns în Franţa angajîndu-se că va scrie o teză, că nu are deloc de gînd să-şi respecte promisiunea, că detestă tot ce este universitar etc. (erau lucruri pe care, de altfel, le repeta în interviuri). Întîlnirea a avut loc la cîteva săptămîni după această convorbire telefonică, la el acasă, în rue de l'Odéon. Timp de trei ore am vorbit despre perioada de început din Franţa, despre prietenia lui cu Arşavir Acterian, cu Noica, despre evenimentele din decembrie '89. Abia la cîteva zile după această întîlnire s-au decantat impresiile. Amabilitatea pe care mi-a arătat-o, gesturile pe care le făcea, plăcerea de a vorbi (mi-am dat seama că nu avea nici un rost să-l întrerup, astfel încît aproape că nici nu trebuia să-i pun întrebări), toate acestea m-au impresionat profund. La fel ca şi dezinteresul total faţă de cărţile pe care le scrisese. De aici, puţin cîte puţin, s-a ivit bănuiala că Cioran este un scriitor aparte (fiecare scriitor este aparte, dar Cioran în mai mare măsură decît alţii), în sensul că, în cazul lui, avem de-a face cu o alianţă de netăgăduit între scris şi biografie. Există cazuri în care biografia unui autor nu ne spune nimic: cea a lui Robbe-Grillet, de exemplu. Altele, în care am fost obişnuiţi să ne lipsim de ea: cazul Shakespeare. Cu Cioran lucrurile par să stea un pic altfel. El este animat de trăiri vehemente, care fac posibilă degajarea unui element tematic central: *eul*, punct de plecare al fiecărei experienţe parcurse de el. Eul este unicul „erou“ al scrisului său. Or, prin prezenţa exorbitantă a acestuia şi prin înscrierea problematică a operelor sale în cadrele genului fragmentar, avem de-a face cu un tip de literatură care iese complet de sub incidenţa ficţiunii. Cioran este mereu prezent în tot ceea ce scrie, sub forma asumării necondiţionate a fiecăruia dintre fragmentele sale, chiar dacă el intră în contradicţie cu restul (ar fi multe de spus aici despre ambivalenţele scrisului său, ceva cu totul diferit de noţiunea de ambiguitate în poezie). Interesul pentru biografia lui Cioran se explică, atunci, astfel: ceea ce i se întîmplă autorului are consecinţe directe asupra scrisului, iar acesta, în măsura în care se cere explicat, pretinde identificarea unei surse a enunţării, cu contextul ei biografic cu tot.

Lucrurile par simple; ele se complică însă cînd cititorul îşi dă seama că Cioran, „amatorul“ de literatură şi filozofie, se situează polemic în raport cu modernitatea, rîzîndu-şi de orice modă culturală. El neagă în cunoştinţă de cauză mitul textului fără autor, aşezîndu-se de-a curmezişul ideologiilor moderne şi postmoderne – de unde nesfîrşita ironie a literaturii şi a filozofiei sale.

CIORAN
précis
de décomposition
tel gallimard

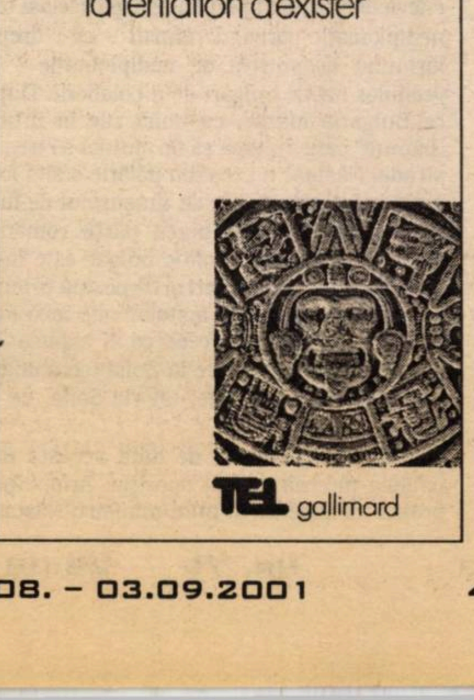

DESPRE CIORAN LA FRANCE CULTURE

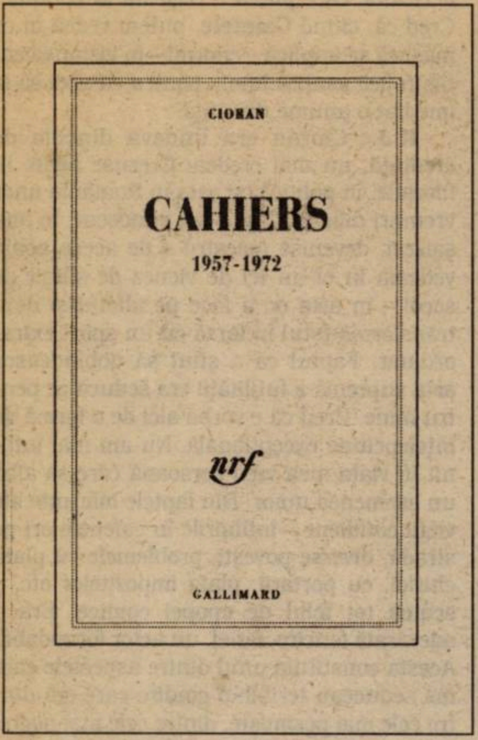
CIORAN

CAHIERS

1957-1972

nrf

GALLIMARD

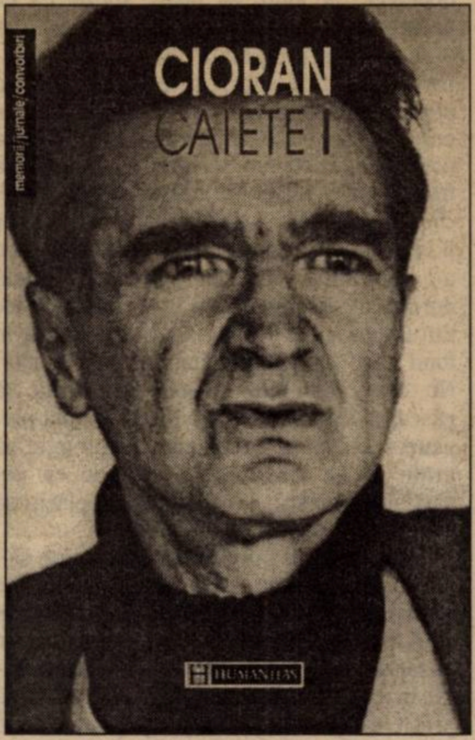

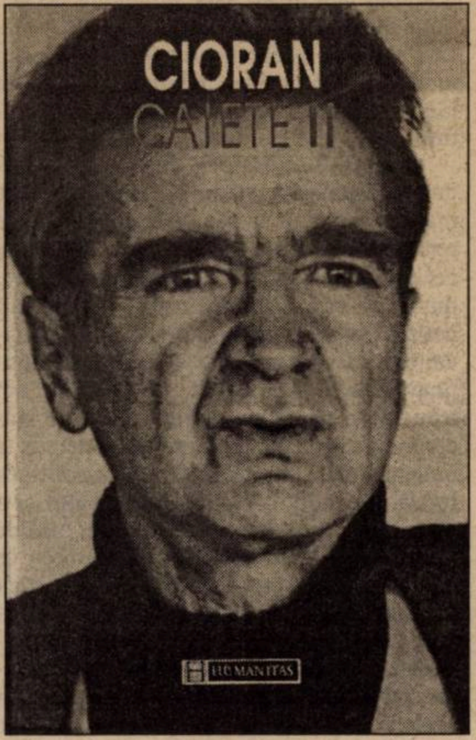

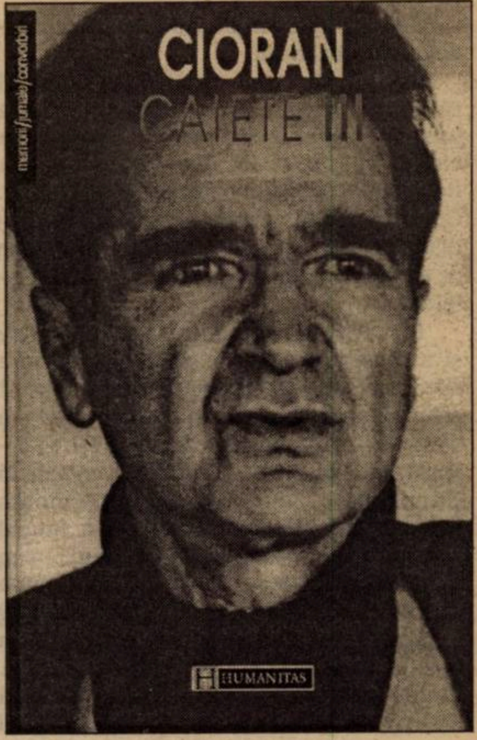

George BANU: În urmă cu douăzeci şi şapte de ani deschideam această uşă, pe strada Odéon, la numărul 21, unde locuia Emil Cioran. Mă pregăteam să-l întîlnesc, iar surpriza mi-a fost mare pentru că, întîlnindu-l la etajul şase (pe vremea aceea nu exista ascensor) pe Emil Cioran, mi-am dat [illegible] că nu corespundea deloc cu ideea pe care mi-o făcusem despre el. Era un fel de personaj prost ales, un actor căruia nu i se potrivea rolul. Iar aici, cu Cioran, am aflat multe lucruri, însă în mod indirect, printre glume, sfaturi, cuvinte spuse simplu, căci acel Cioran era, în fond, fascinat de oameni. Putem spune că era omenesc, prea omenesc.

Între personajul care se afla în faţa mea, omul cu braţele larg deschise, cu privirea ironică, cu un debit verbal precipitat, şi scriitorul pe care îl cunoscusem în România, ale cărui texte le ştiam chiar pe dinafară, era o distanţă uriaşă. Şi poate că ideea acestei emisiuni provine din această scenă fondatoare: să vorbim nu doar despre scriitorul, despre marele moralist al secolului douăzeci care a fost Cioran, ci şi despre *celălalt* Cioran, despre cel care a încarnat o viziune despre lume cu totul diferită faţă de ceea ce a scris. La intrarea în apartamentul lui Cioran, camera, camera-birou a lui Cioran mă ducea cu gîndul la o chilie dintr-o mănăstire românească unde petrecusem şase luni. Camera lui era un fel de chilie cu covoare româneşti, cu străchini. Exista o distanţă, o sfîşiere în omul care nu voia să pronunţe un singur cuvînt românesc, care întreţinea cu România o legătură tensionată, critică, şi, de cealaltă parte, spaţiul interior, un spaţiu marcat de amintirea României.

Pregătite de Simone Boué, **Caietele** lui Emil Cioran au apărut la Editura Gallimard în 1997. Aici, lui Cioran cel care spunea că „noaptea îi curge prin vine“, i se adaugă celălalt Cioran, cel diurn, al accidentelor cotidiene, al eşecurilor repetate şi al rîsului neaşteptat. **Caietele** înregistrează mişcarea acestui barometru înnebunit care fost întotdeauna Cioran. Bîntuit de obsesii şi perturbat de capricii, departe de orice întreprindere sistematică, Cioran captează aici fisurile prin care viaţa poate fi urmărită. Pregătirea **Caietelor** a fost ultimul gest de afecţiune pentru Cioran făcut de Simone, care a rămas alături de el pînă la sfîrşit. Munca subterană de adnotare a acestor **Caiete** a fost depusă de Alain Paruit, Marc de Launay şi Antoine Jacottet. **Caietele** – un Cioran în fărîme.

Constantin TACOU: Luasem prînzul într-o cantină universitară, care se numea, cred, Sainte-Geneviève, prin 1947. Era pe strada Sainte-Geneviève, undeva în arondismentul V, şi l-am vazut stînd la coadă, ca toţi studenţii... Nu mai era chiar atît de tînăr, şi totuşi era student. Apoi i-am vorbit, era foarte surprins şi foarte amabil auzindu-mă că vorbesc româneşte, iar apoi mi-a zis: „Vino cu mine“ şi ne-am aşezat la aceeaşi masă. Am stat de vorbă despre o mulţime de probleme, după care am plecat în Grădina Luxembourg, am luat cîte o cafea – era vreme frumoasă, cu mult soare, nu ca azi...

G.B.: Şi apoi aţi rămas în contact...

C.T.: După aceea ne vedeam aproape în fiecare zi. Am rămas în legătură unul cu altul... Între timp, eu m-am căsătorit. Soţia mea îl numea mereu „prietenul nostru“.

G.B.: Exista o relaţie specială între soţia dumneavoastră şi...

C.T.: Într-adevăr, Cioran nu i-a spus niciodată pe nume în faţa mea; cînd vorbea numai cu ea, îi spunea Christiane. În fiecare dimineaţă o suna şi stăteau cîte puţin de vorbă.

G.B.: Tocmai, era foarte vorbăreţ, nu-i aşa?

C.T.: Foarte.

G.B.: Faţă de economia din scris...

C.T.: La ora nouă, cînd suna telefonul, soţia mea era la baie, eu răspundeam şi o chemam: „Cioran la telefon!“.

Vorbea tot timpul despre tot felul de lucruri, despre ceea ce îl interesa oricît de puţin – de obicei era neliniştit. Chiar şi în ceea ce mă priveşte, de exemplu, îmi spunea: „Îmi păreţi, aşa, puternic, dar sînt sigur că suferiţi mult, că sînteţi prea sensibil“.

G.B.: Era ipohondru, mi-aţi spus că vă dădea medicamentele lui.

C.T.: Îmi oferea medicamentele pe care le lua şi îmi spunea: „Cu ele am trăit întotdeauna“.

G.B.: În ceea ce priveşte textele lui Cioran, aţi reeditat multe dintre ele.

C.T.: Toate cărţile lui scrise în româneşte le aveam de la el şi pe urmă aşa s-a întîmplat...

G.B.: I-a făcut plăcere publicarea textelor lui româneşti?

C.T.: Cînd am publicat **Pe culmile disperării**, am reeditat ediţia românească, cu aceeaşi copertă, la fel ca în epocă. Apăruse prin '34, cred, şi primise Premiul Academiei pentru scriitorii tineri. Ne-am dus la un restaurant să luăm masa, cumpărasem două cărţi pe care le pusesem laolaltă cu a lui, cea pe care tocmai o reeditasem. În timp ce stăteam de vorbă, ia cărţile la răsfoit şi deodată îşi vede propria-i carte, în prima ediţie românească, însă nou-nouţă. A fost foarte surprins să-şi vadă cartea atît de nouă şi a spus: „Cum, nu ai citit-o până acum?“, iar eu i-am răspuns: „Ba da, am citit-o, însă eu nu fac adnotări“ şi alte lucruri de acest gen. După care întoarce cartea, o priveşte, se uită pe cotor şi vede: **L'Herne**. A fost atît de emoţionat, încît i-au dat lacrimile. Nu se aştepta la aşa ceva, era un cadou frumos pentru el.

G.B.: Patrice Bollon, sînteţi autorul unei cărţi importante pentru cunoaşterea lui Cioran în Franţa, **Cioran l'hérétique**. Aţi asigurat coordonarea numărului din **Magazine littéraire** consacrat lui Cioran. Aţi fost un apropiat al lui, chiar dacă din altă generaţie. În întîlnirile dumneavoastră cu Cioran simţeaţi o plăcere deosebită, cea a discuţiei, a taifasului şi, mai ales, a conversaţiei fără referinţe literare. Insistaţi mult asupra faptului că vorbeaţi foarte rar cu Cioran despre literatură, vorbeaţi despre viaţă, uneori despre marile strategii mondialiste, însă despre literatură mai rar.

Patrice BOLLON: S-a întîmplat să am adesea ocazia de a fi stat de vorbă cu Cioran despre anumiţi gînditori: bineînţeles despre Nietzsche, desigur despre Wittgenstein, pe care îl citise, deşi nu era cea mai bună perioadă pentru cunoaşterea acestuia; de fapt, îl ştia pe Wittgenstein din **Tractatus**, pe care, după opinia mea, nu îl citise tocmai bine, pentru că avea un comportament prea literar, în sensul că era derutat de anumite simboluri matematice, care sînt în realitate la Wittgenstein pure suprafeţe, însă el nu avea cultura, competenţa de a recunoaşte acest lucru. Mai vorbeam şi despre gînditori periferici, despre care se crede că sînt mai puţin importanţi, ceea ce nu este adevărat pentru mine, şi mai ales îmi amintesc de o lungă conversaţie pe care am avut-o cu Cioran despre Mario Praz, care este pentru mine unul dintre cei mai mari critici de artă. Cioran se referea adesea la literatură şi filozofie, însă nu într-un mod abstract, amintea mereu lucruri care aveau legătură cu viaţa, cu cotidianul. Discuţiile care puteau fi purtate cu Cioran erau, desigur, discuţii despre „Balcani“, cum spunea el; într-adevăr, stăteam la taclale, la o cafea turcească, chiar şi cîte trei-patru ore, uneori fără a ne atinge de cafea. Mă simţeam foarte bine astfel; am cunoscut destul de bine Balcanii într-o anumită perioadă, totul decurgea deci în cele mai bune condiţii.

G.B.: Conversaţia nestrunită cu Cioran nu era oarecum echivalentul pasiunii sale pentru aforism, adică o conversaţie în care continuitatea nu are niciodată cîştig de cauză? Îmi amintesc că nu puteam vorbi niciodată cu el (l-am cunoscut şi eu, într-un context diferit) despre acelaşi subiect vreme îndelungată, aveam sentimentul – o mărturiseşte, de altfel, în **Caiete** – că epuiza repede un subiect pentru a trece apoi la un altul...

P.B.: Nu la fel este experienţa mea cu el, îmi amintesc bine lungi discuţii, pe diverse teme, după care treceam la un alt subiect pentru că erau alte lucruri de luat în discuţie; aceasta făcea să devină interesant să mai vorbim şi despre altceva.

În primul rînd, Cioran era cineva în compania căruia se putea spune totul, nu existau limite, îi asculta cu atenţie pe ceilalţi pentru că acest lucru îi făcea plăcere. Ca orice om curios, îşi spunea că are întotdeauna ceva de aflat din aceste conversaţii, deoarece erau porţiuni întregi din lume pe care nu le cunoştea. Îmi amintesc, de exemplu, că o dată i-am vorbit despre rock and roll (am fost multă vreme critic muzical), iar el nu mai contenea cu întrebările, pentru că în mod vizibil era fascinat de lucruri pe care nu le văzuse şi nu le cunoscuse, şi deci în realitate astfel de discuţii puteau dura două-trei ore. Iar după o jumătate de oră eu i-am propus să schimbăm subiectul, altminteri puteam să-i povestesc o după-amiază întreagă astfel de lucruri. Ceea ce-l interesa era să iasă din propriul lui sistem de referinţă, de aceea îi plăcea să le vorbească celorlalţi despre altceva, iar în plus simţea plăcerea purei conversaţii, ceea ce este tipic francez şi, în acelaşi timp, tipic românesc.

G.B.: Vorbiţi, de asemenea, de un Cioran hedonist, de Cioran care era un *gourmet*, un specialist în vinuri. Aceste lucruri m-au făcut să mă gîndesc mai puţin la Nietzsche şi mai mult la Schopenhauer, deoarece această ruptură între cotidian şi privat mă trimitea mai curînd la acesta din urmă.

P.B.: Desigur. Însă, de fapt, şi Nietzsche era preocupat de bucătărie, de prepararea alimentelor şi cred că Cioran îl percepea şi din acest punct de vedere. Cît despre vinuri, nici nu ştiu ce să spun, cred că îi plăceau anumite vinuri, le alegea cu multă atenţie, însă bucătăria era mai curînd legată de sănătate, aceea a trupului şi a sufletului, fapt care îl apropie de Nietzsche. Cioran a fost o persoană care s-a păstrat toată viaţa. Fascinant şi încîntător la Cioran rămînea faptul că era un marginal, a fost un marginal toată viaţa, în fond el a trăit ca un marginal – în centrul Parisului –, fără a face nimic altceva decît să scrie şi să citească. A practicat toată viaţa acest mod de a fi, a fost de la bun început un marginal, el însuşi spune că era omul cel mai lipsit de ocupaţie din lume. Ceea ce mi-a plăcut la el a fost arta lui de a trăi, ceva foarte fin şi plăcut în compania lui.

G.B.: Însă Cioran este un gînditor urban, în sensul că el se situează în inima cetăţii, rămînînd în acelaşi timp un mizantrop. În biografia lui un rol foarte important l-au avut ieşirile în natură, în nordul Franţei, la Dieppe... Ce părere aveţi, raportul acesta dintre natură şi cetate se regăseşte cumva la nivelul scrisului? Şi acest lucru face parte din paradoxul Cioran...

P.B.: Nici nu ştiu ce să spun, există lucruri care nu apar în ceea ce a scris. Ceea ce i s-ar putea reproşa – şi el însuşi o ştia – era absenţa sexului. Aceasta este o lacună la Cioran. Cred că, de fapt, operei lui Cioran îi lipseşte corpul. Natura, de asemenea, este absentă, însă în mai mică măsură, e un lucru sigur. Însă natura era pentru el mai curînd marea. Există o scrisoare, nu mai ştiu cui adresată, foarte amuzantă, în care spune că, în faţa mării, însuşi Buddha încetează să mai existe.

Stînd de vorbă cu el, se vedea prea bine că Cioran era totuşi cineva din secolul al XIX-lea. Secolul XX românesc, la Sibiu, nu era tocmai modern. Mai ales cînd provii dintr-o familie de popă şi, pe deasupra, un popă profesor la Facultatea de teologie ortodoxă din Sibiu... Cioran era cineva care avea o foarte mare cultură şi care primise o educaţie extrem de solidă.

G.B.: Simona Modreanu, aţi lucrat pe textele lui Cioran, aţi pregătit o carte care, dacă nu mă înşel, se numeşte **Paradoxul Cioran**...

Simona MODREANU: **Dumnezeul paradoxal al lui Cioran**...

G.B.: Pentru mine este interesant faptul că trăiţi între România şi Franţa. Cioran a trăit în Franţa, însă fără a se disocia, aşa cum a spus-o el, de raportul primitiv cu România, cu peisajul natal şi chiar cu limba. Ce sentiment vă trezeşte această relaţie subtilă între voinţa de a fi scriitor francez şi, pe de altă parte, persistenţa unei românităţi latente?

S.M.: Ceea ce m-a interesat cu precădere şi a constituit baza abordării mele asupra operei şi personalităţii lui Cioran este acest echivoc, această ambiguitate pe care el s-a străduit să o întreţină şi care, de altfel, i-a intrigat, i-a exasperat pe profesorii mei de la Universitate, împreună cu care mi-am pregătit teza despre Cioran. De-a lungul acestei cărţi vorbesc despre gînditorul român şi scriitorul francez. Profesorul meu mi-a cerut să pun capăt acestei ezitări şi să aleg o formulă sau alta, iar eu am refuzat, i-am răspuns că acesta este felul în care îl simt. Cioran aparţine spaţiului românesc prin această amprentă balcanică fundamental românească; de altfel, o vizită în satul lui natal, la Răşinari, m-a lămurit pe deplin asupra acestui aspect, în sensul că am descoperit un spaţiu privilegiat – bineînţeles, fiecare dintre noi caută ceea ce doreşte să găsească –, însă, dincolo de emoţia la care mă aşteptam mergînd la Răşinari, am descoperit într-adevăr un sat transilvănean mare, liniştit, în care timpul pare să se scurgă diferit. Am văzut casa lui Cioran, care domină pîrîul ce-i trece prin faţă şi care străbate satul, la sfîrşitul unui după-amieze de vară dintr-o zi de sărbătoare – toţi sătenii erau îmbrăcaţi frumos şi mergeau agale, vorbeau ca în vis. Pe podeţul de peste pîrîu erau trei bărbaţi vîrstnici care priveau apa fără să vorbească, fără să spună nimic (şi ei îmbrăcaţi în haine de sărbătoare). Era limpede că nu aveau chef să facă nimic, iar după trei ore, cînd mă pregăteam să plec, erau tot acolo, nici nu se clintiseră. Mi se pare un fapt destul de reprezentativ pentru ambianţa aceea, care conţine o formă de nelinişte. Nu departe se află casa poetului Octavian Goga, dar care e scundă, un pic strîmtă şi întunecoasă. Prin apropiere se află Coasta Boacii, acea colină frumoasă în care nu am regăsit ceea ce îl făcea pe Cioran să se întrebe de ce a părăsit-o (în fine, aş fi putut la fel de bine să-mi petrec toată viaţa acolo). Acestea fiind spuse, există cu certitudine acolo un *genius loci* vizibil, evident. Această încetineală neliniştitoare, căci, după un timp, totul capătă o nuanţă de viclenie (citisem că în copilărie juca fotbal cu cranii în cimitirul satului, se cunoaşte faimosul episod), nu îmi mai pare deloc surprinzătoare în contextul respectiv, fără a putea spune de unde vine această impresie.

G.B.: Jacques Lassale, ne faceţi onoarea şi în acelaşi timp plăcerea de a citi textele extrase din această importantă mărturie a lui Cioran, texte adunate în **Caiete**. Există ceva care vă apropie de Cioran – interesul pe care îl arătaţi faţă de această situaţie în acelaşi timp puternică şi complexă faţă de viaţă, care ar putea fi definită prin expresia „elogiul îndoielii". Recunoaşteţi în îndoiala lui Cioran faţă de iluzii, faţă de certitudini, frecventîndu-l, găsiţi în el pe cineva apropiat?

Jacques LASSALE: E un sentiment ciudat de convenţă şi, în acelaşi timp, e o mare plăcere şi o senzaţie puternică de reconfortare. Cred că înţeleg foarte bine ceea ce voia să spună Beckett atunci cînd, după ce a primit manuscrisul **Demiurgului celui rău**, i-a răspuns lui Cioran prin cuvintele: „Mă simt la adăpost în ruinele dumneavoastră". Adineauri, în metrou, am izbucnit în rîs de mai multe ori. Nu că sinceritatea disperării lui Cioran ar fi de pus la îndoială; există în acelaşi timp sinceritatea totală şi conştiinţa totală a excesului şi a ostentaţiei. Sînt disperat şi o spun, însă de îndată ce o spun distanţa dintre ceea ce simt şi ceea ce spun este atît de mare, încît mă cuprinde rîsul. Pe cît de mult mă extenuează *parti-pris*-ul de euforie, de optimism, de fericire pentru şi împotriva tuturor, pe atît conştiinţa unei disperări care în acelaşi timp are lipsa de pudoare de a se spune şi eleganţa de a rîde de ea însăşi mă binedispune.

Acest imn către singurătate, acest imn ridicat urii faţă de ceilalţi şi faţă de sine însuşi este totuşi, în ultimă analiză, o căutare absolută, cred, a dialogului cu celălalt. Este de negîndit imaginarea acestei rostiri fără destinatar. Şi fără un destinatar care ar avea acelaşi surîs, aceeaşi plăcere a schimbului. Am impresia că a-l citi pe Cioran înseamnă a sta de vorbă cu el. Înseamnă a reflecta asupra lui, a-l face să intre în rezonanţă în toate sensurile termenilor.

G.B.: Scriitura fragmentară, care este în fond amprenta specifică a lui Cioran, face trimitere, cum s-a mai spus, la moralişti, însă şi la romanticii germani. Cioran nu-i citează adesea, şi totuşi am impresia că la el fragmentul este mai curînd discontinuitate decît cizelare.

J.L.: Există în el, cu certitudine, ceva din Pascal, din La Rochefoucauld şi din Joubert, însă există şi una dintre cele mai frumoase formule, prezentă într-un fragment: „Cînd scrii ai întotdeauna tendinţa de a-ţi completa gîndul. Iar acesta este cel mai sigur mijloc de a o rata. Marea artă este de a şti să te opreşti, nu să aprofundezi. Este mai uşor să epuizezi o problemă decît să-i sugerezi dificultăţile". Cînd îl descoperi pe Cioran la început, te întrebi cum a putut supravieţui unei dorinţe atît de puternice de a nu mai fi, unei asemenea nefericiri de a se fi născut. Cred că, în scrisul lui, totul exprimă o irepresibilă dorinţă şi plăcere de a trăi, în mod paradoxal. Dorinţă şi plăcere uimitoare, surprinzătoare, care îl înfurie, dar care îl cuprind atît pe el, cît şi pe cititorii lui. Nu vreau să spun că Cioran ar fi un profesor de optimism, ci un „profesor de supravieţuire temperată".

Dominique EDÉE: Cea mai mare parte din calificativele care i-au fost atribuite, de la nihilist la sceptic şi cinic, sînt aproximative, deoarece, în fond, se poate spune că de fiecare dată nu era valabilă nici una, nici alta – acesta era programul lui. Ceea ce tempereazǎ calificativul de sceptic care i-a fost atribuit este faptul că vorbea cu o asemenea convingere, cu o asemenea voinţă de a convinge, încît îşi termina întotdeauna frazele prin întrebări nervoase, de tipul: „Înţelegeţi?", „Nu-i aşa?", „Nu credeţi?", care îl luau pe interlocutor drept martor, pentru a-l determina să-i dea dreptate. Această dorinţă de a convinge nu este absolut deloc atitudinea unui sceptic adevărat, căruia în fond nu-i pasă şi care renunţă foarte uşor. Nu era nicidecum cineva care voia să găsească leac la toate, era pur şi simplu preocupat să spună lucrurilor pe nume şi să arate că ne aflăm într-o situaţie cu desăvîrşire grotescă. Şi că este totuşi plăcut să trăieşti.

Niciodată nu mi-a trecut prin minte să-l întreb pe Cioran ce scria sau ce avea de gînd să scrie în acel moment. Mi se întîmpla, din cînd în cînd, să citez cîte un aforism ori un pasaj din cărţile sale. Îl citam în mod natural în cursul conversaţiei, iar el avea o expresie un pic stînjenită şi aştepta ca acest moment să treacă, aşa cum aştepţi să treacă un nor. Conversaţia îşi relua cursul normal. Îmi amintesc că într-o zi am mers să vedem împreună **Livada cu vişini** de Cehov în regia lui Brook, o punere în scenă magnifică – Cioran avea o pasiune pentru această piesă. La ieşire – eram amîndoi încîntaţi de piesă –, cineva s-a apropiat brusc de Cioran spunînd: „Ce fericire, ce bucurie, mă simt atît de onorat să vă întîlnesc, domnule...". Iar atunci Cioran, extrem de încurcat, a început să se bîlbîie, era în mod vizibil neplăcut surprins fiindcă fusese reperat de acest personaj dar, în acelaşi timp, extrem de politicos. Cioran era politeţea întruchipată. În acel moment, persoana în cauză îşi spune că poate s-a înşelat şi pronunţă un nume, pe care l-am uitat şi care era numele unui ilustru necunoscut. Cioran îi spune că nu despre el este vorba, iar celălalt îi răspune: „Vă rog să mă scuzaţi, domnule, credeam că sînteţi cineva cunoscut". Iar Cioran răsuflă uşurat.

G.B.: Roland Jaccard, sînteţi scriitor, critic literar, eseist, l-aţi cunoscut pe Emil Cioran, ne aflăm aici la hotelul „Lutetia". Iată o primă întrebare inspirată de locul acesta: care ar fi, după dumneavoastră, relaţia mentală şi în acelaşi timp afectivă dintre Beckett şi Cioran?

Roland JACCARD: Cred că există la Beckett, în ciuda tuturor aparenţelor, un fel de absolut al literaturii şi al gîndirii. În cazul lui Cioran aveam impresia, însă poate din cauză că mă proiectam în scrierile lui, că există un orizont al deriziunii. Era un om care nu făcea impresie, nu m-a impresionat niciodată. Cred că, fără îndoială, Beckett şi alţii pe care i-am cunoscut, Orson Welles etc., aveau o anume greutate. Ceea ce-mi plăcea la Cioran era lejeritatea lui.

G.B.: Era o lejeritate, o uşurinţă de a fi în lume, de a fi cu prietenii? În al doilea rînd, spuneţi că această lejeritate era însoţită de o deriziune care putea fi regăsită în cotidian. Cred că, citind **Caietele**, putem vedea în ce măsură se implică – enorm! – în viziunea catastrofică asupra lumii, pentru ca apoi să ia imediat o anume distanţă.

R.J.: Cioran era undeva dincolo de credinţă, nu mai credea. Crezuse poate în filozofie, în politică, şi asta în România unor vremuri dificile. Cînd l-am cunoscut, în anii şaizeci, devenise maestru – de aceea poate vedeam în el un fel de vienez de sfîrşit de secol – în arta de a face pe idiotul şi de a transforma totul în farsă cu un spirit extraordinar. Faptul că a ştiut să dobîndească arta supremă a futilităţii era seducător pentru mine. Cred că e vorba aici de o formă de înţelepciune excepţională. Nu am mai întîlnit în viaţa mea vreo persoană care să aibă un asemenea umor. Din faptele mărunte ale vieţii cotidiene – întîlnirile în cafenele ori pe stradă, diverse poveşti, problemele cu plata chiriei, cu portarii, plata impozitelor etc. – scotea tot felul de epopei comice. Era o adevărată fericire, iar el, un actor formidabil. Acesta constituia unul dintre aspectele care mă seduceau teribil: o gîndire care era dintre cele mai pesimiste, dintre cele mai negre, mai suicidare, mai apocaliptice imaginabile şi care, în acelaşi timp, cînd îl cunoşteai pe Cioran, devenea un balon de săpun. Este important ca ambele dimensiuni să fie prezentate. Era un actor excelent pe un text formidabil. Textul era atît de frumos, iar actorul atît de extraordinar, încît actorul îşi putea permite să demoleze textul, ceea ce a fă[illegible] fără încetare, şi să demoleze de asemenea imaginea ce rezulta din text. Deci îşi putea permite să joace cu detaşare, fapt specific marilor actori. Aş putea spune că în materie de umor era mult mai liber decît Sacha Guitry, de exemplu – căci îl putem compara pe Cioran cu Sacha Guitry, aşa cum l-am putea compara şi cu Woody Allen.

G.B.: În fond, Cioran seamănă cu un personaj shakespearian (vorbeşte mult despre Shakespeare). El ar fi în acelaşi timp regele Lear şi bufonul, însă reuniţi într-un singur personaj: Lear în scena din **Furtuna** şi în acelaşi timp bufonul care ia distanţă faţă de nebunia lui Lear, însă adunaţi laolaltă.

R.J.: Este perfect adevărat, aş spune, cu o dimensiune suplimentară: Cioran avea puterea de seducţie şi dibăcia marilor escroci. Ştiţi, escrocii sosesc, spun cîte o istorie victimelor lor, apoi le jumulesc, iar după doi ani ies din puşcărie şi reîncep, sînt atît de talentaţi încît cad din nou în păcat. Cred că exista totuşi la Cioran un mic fond de escrocherie, care ţinea de farmecul lui şi de care ştia să se folosească foarte bine. Cred că a înţeles repede, cînd a sosit în Franţa şi cînd a şi rămas aici, prin anii cincizeci, că erau unele lucruri care nu trebuiau spuse şi nici făcute. Avea o inteligenţă socială extraordinar de dezvoltată. El a jucat rolul ratatului absolut (aceasta era ambiţia lui, să fie un ratat şi aici intervine partea de escrocherie) şi a făcut-o de minune, cu geniu, dar în acelaşi timp îşi scotea pe rînd cărţile

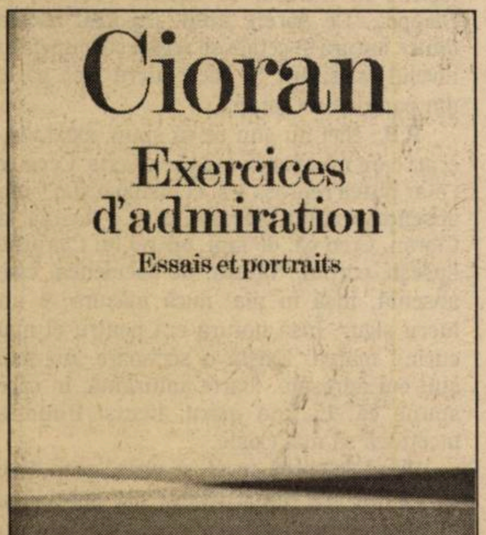

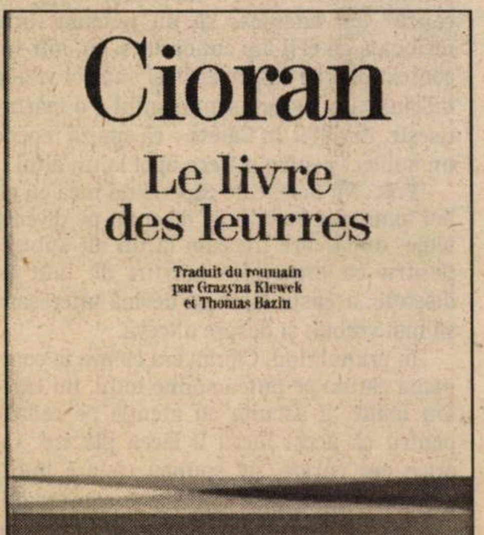

Cioran
Entretiens
ARCADES
GALLIMARD

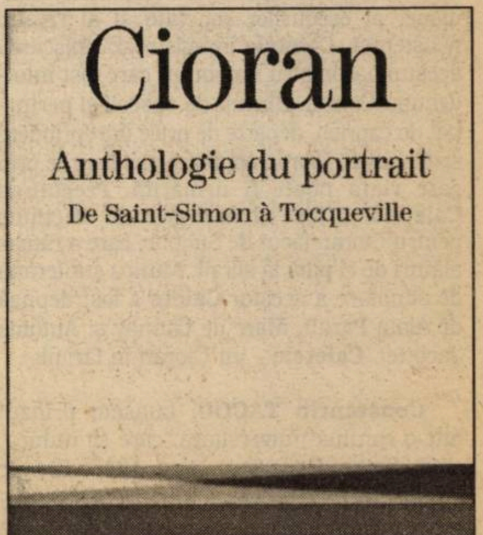

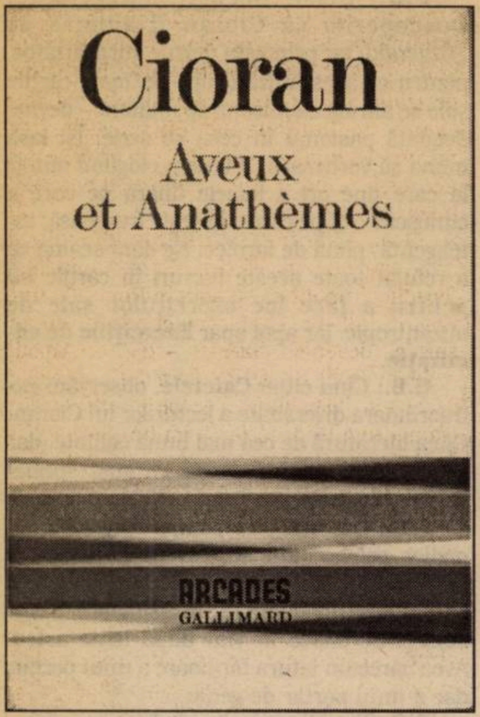

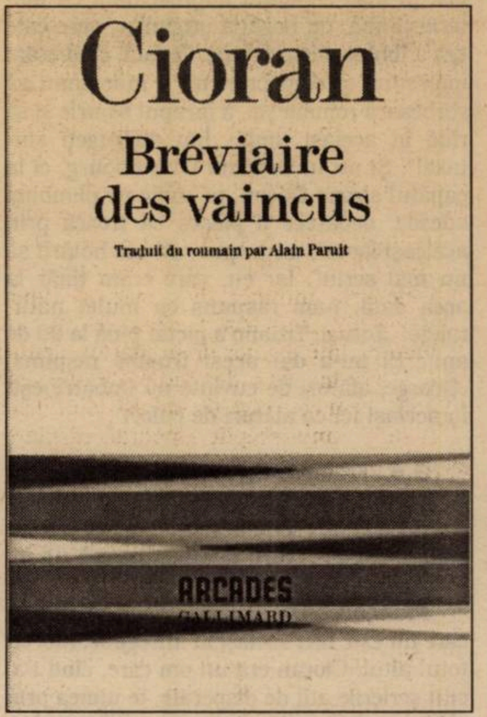

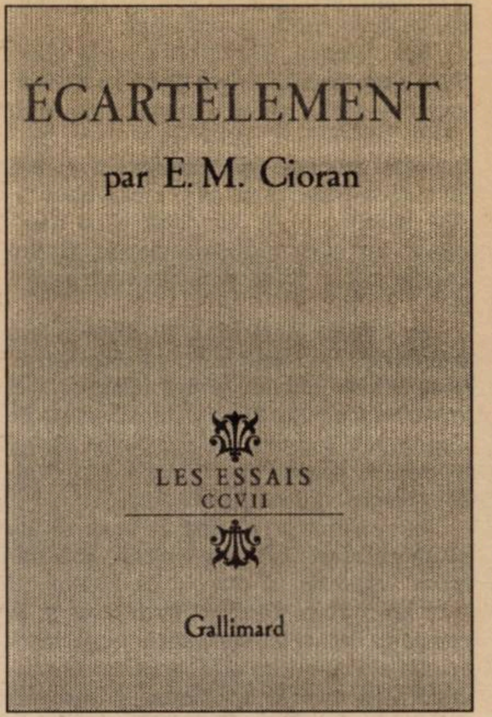

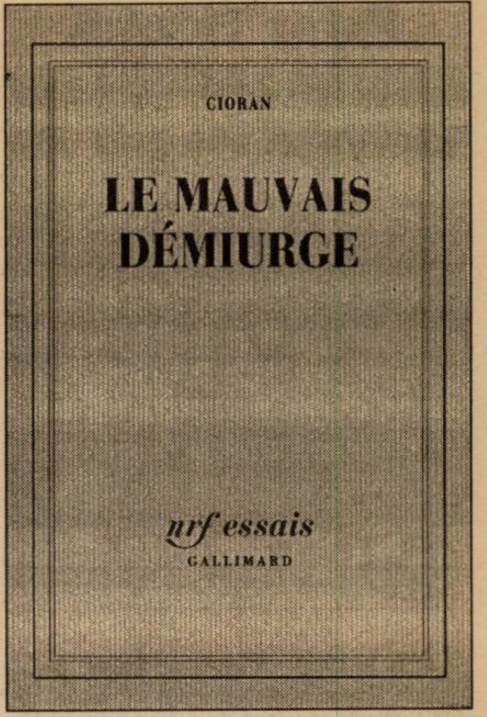

şi de fiecare dată cîştiga.

El porneşte de la o idee puternică şi simplă: totul se duce dracului – aceasta este expresia pe care o repeta tot timpul –, dar în acelaşi timp faptul că totul se duce dracului este extraordinar; pornind de la această constatare, mai rămîne ceva de făcut şi cum vom proceda? Toate aceste lucruri le spunea cu mult, mult talent.

G.B.: Am impresia că în scrisul lui Cioran, care se defineşte pe sine ca un ro-[illegible]c temperat de cinism, în debitul său [illegible], în felul său de a vorbi, în ciuda ironiei pe care o afişează, se regăseşte ceva din caracterul său vulcanic, în ebuliţie...

R.J.: Este foarte adevărat, în felul său de a vorbi, dar şi în maniera sa de a scrie. În general, se vorbeşte despre un Cioran care este urmaşul moraliştilor din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, care îşi cizelează textele etc. Nu e greşit să spunem astfel, însă ce mă impresionează este prezenţa puternică a unui ritm în ceea ce scrie. Există în frazele lui un ritm care, pentru el, este mult mai important decît armonia. La fel şi în raporturile sale cu ceilalţi, în felul său de a vorbi. Era un om care avea simţul ritmului. În opinia mea, marii scriitori sînt aceia care scriu în afara academismului. La el, nimic nu era academic. Avea un simţ al ritmului, aş spune chiar un simţ rock and roll al ritmului, sau ca în jazz, sau ca la Bach.

G.B.: Îmi dau seama că ceea ce spuneţi este extrem de important. Anume, că pasiunea lui pentru muzică poate fi regăsită în ceea ce a scris. Nu este pasiunea unui diletant care ar fi dorit să fie mai curînd compozitor decît scriitor, e ca şi cum experienţa muzicală s-ar converti în scriitură.

R.J.: O spuneţi atît de bine, încît nu mai am nimic de adăugat.

G.B.: Dan Hăulică, sînteţi scriitor, om de litere, preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă, dar în acelaşi timp, lucru poate mai important pentru această emisiune, aţi fost redactor-şef al revistei **Secolul 20**, care a fost un paradis cultural pentru cei din generaţia mea. L-aţi întîlnit pe Cioran, aţi publicat un număr din revista condusă de dumneavoastră care i-a fost consacrat lui Cioran, însă cum, prin forţa lucrurilor, nu se poate vorbi niciodată despre cineva important fără a implica o fărîmă de biografie, aş dori să începem această întîlnire printr-o întîmplare care m-a marcat – discipolul poartă mereu cu sine amprenta unei fraze pe care maestrul nu o mai ţine minte, căci dumneavoastră aţi ameliorat primele mele texte. Aşadar, într-o zi mi-aţi spus: „Este bine ce aţi scris aici, însă este un pic prea mult impregnat de stilul lui Cioran". Am găsit extrem de just diagnosticul dumneavoastră. Bolnavul este foarte mulţumit cînd medicul află sursa bolii. Era adevărat, era epoca în care îl citeam mult pe Cioran, în care cioranizam epigonic. Aţi văzut deci în începuturile mele această tentativă, ceea ce înseamnă că eraţi extrem de familiarizat cu opera lui Cioran.

Dan HĂULICĂ: Acest episod pe care tocmai l-aţi evocat arată cît de impregnaţi eram cu toţii de Cioran. Era un fel de orizont de aşteptare pentru intelectualii de la noi. Cioran se afla dincolo de imediatul realizabil, cenzura îşi exercita din plin constrîngerile asupra abordărilor noastre, deci, tocmai din cauza obstacolelor, aviditatea noastră era cu atît mai intensă. Îl citeam, îl aşezam foarte sus în panoplia admiraţiilor noastre, pentru că el făcea parte din gloria unei generaţii care a însemnat enorm pentru prestigiul cultural al României. Era o ţară care, imediat după primul război mondial, s-a aflat într-o situaţie avantajoasă şi care a avut sentimentul unui mari răspunderi istorice. Era vorba, în acea Românie care îşi dobîndise în sfîrşit limitele naturale ale demografiei sale, de a da măsura patrimoniului şi a creativităţii sale. În perioada dintre cele două războaie, România a încercat să dea dovadă de o imensă capacitate creatoare, care este ilustrată de mari nume în materie de poezie şi filozofie. Existau poeţi foarte mari – Barbu, care este un poet ermetic şi care poate fi aşezat alături de Mallarmé, dincolo de Valéry, apoi Blaga...

G.B.: Cioran avea nişte socoteli de încheiat cu Valéry...

D.H.: Vă referiţi la **Valéry în faţa idolilor săi**. Însă putem vedea în **Caiete** că Cioran pare să se căiască din cauza acestei polemici un pic prea severe. Oricum, Valéry era un idol pentru intelectualii din generaţia mea. Trebuie să vorbim, de asemenea, despre gînditori: Mircea Eliade, viitorul mare istoric al religiilor, îşi făcea debutul în acea perioadă printr-o activitate de jurnalist cu adevărat extraordinară. Cioran era ceva mai tînăr, era cadetul generaţiei, totuşi participa la această efervescenţă spirituală. Avea o curiozitate, o extraordinară foame de lectură, care i-a rămas. Cu cît voia să lase impresia de dezinvoltură, de lecturi dezordonate, cu atît se putea ghici rigoarea care veghease asupra primilor paşi şi primilor ani de studii la Facultatea de Filozofie a Universităţii din Bucureşti.

G.B.: În **Caietele** despre care vorbim astăzi în mod special, există această trecere permanentă de la lecturi extrem de serioase (Sfînta Teresa din Avila, Meister Eckhart) la biografii. Gestul despre care vorbeşte cel mai des este cel de *a frunzări* o carte, ca şi cum ar fi fost vorba de a degusta cărţi în a doua parte a vieţii sale, începînd cu vîrsta de patruzeci de ani, în vreme ce în prima parte, în dedicaţia exemplarului din **Fenomenologia spiritului** pe care l-a donat Fundaţiei Regelui Carol scria: „Bibliotecii în care mi-am petrecut tinereţea". Chiar şi în lecturi există două dimensiuni ale lui Cioran.

D.H.: E o cochetărie franţuzească, care constă în a nu spune că ai citit o carte, ci că te-ai uitat prin ea. Am auzit-o şi la alţii, la marii împătimiţi de lectură. Trebuie să fim precauţi atunci cînd vorbeşte astfel. Îmi amintesc, de exemplu, că prin anii optzeci eram invitat la unul dintre prietenii noştri, editor, care tocmai pregătea un mare caiet despre filozofia germană. Cioran era de faţă. Era şi un mare profesor, un mare specialist, iar Cioran, care pretindea că nu era la curent cu astfel de lucruri, puncta din cînd în cînd conversaţia cu cîte o mică întrebare insidioasă, de tipul: „Aţi citit cutare articol despre Schopenhauer?", iar articolul acela era foarte special. Prin urmare, ceva rămăsese din perioada de studenţie la Bucureşti: îi rămăsese o anumită disciplină intelectuală, în ciuda protestelor lui. Consider că avea o cultură filozofică mult mai riguroasă decît voia el să credem. Şi, de altfel, această voinţă de deschidere dincolo de spaţiul tradiţional al culturii europene, deschidere către Extremul Orient, către India, taoism, China, sufism, spre surse care erau pe vremea aceea atît de îndepărtate de gîndirea europeană, toate acestea se petreceau cu decenii înainte de marea deschidere suscitată de Borges, de exemplu, şi de freneticii bibliotecii Babel. Era o voinţă de deschidere, însă în jurul unui element totuşi riguros.

G.B.: În **Caiete** găsim adesea cuvinte asupra cărora Cioran reflectează: cuvinte româneşti, aproape ieşite din uz, arhaice, cum ar fi *răzleţ*, *nimicnicie*, *vremelnic* – cuvinte care par să evoce stratul arhaic al limbii române. Mi se pare că, în ceea ce scrie, Cioran se află mereu în căutarea acestui ecou vechi al limbii.

D.H.: Cred că aţi atins o problemă esenţială. Cioran nu cunoştea sursele mai îndepărtate ale civilizaţiei româneşti. Cîteodată era nedrept, vorbea despre unele aporturi recente ale civilizaţiei româneşti ca despre o scursură a istoriei, însă tot ceea ce s-a descoperit în ultima vreme arată vechimea pe palierul istoriei antice. Costumul care se poate vedea în satele româneşti în zilele de sărbătoare este cel purtat de personajele de pe Columna lui Traian în imagini vechi de 2000 de ani. Aceasta arată că există o continuitate extraordinară. De-a lungul anilor, Cioran depusese toate eforturile pentru a-şi însuşi limba franceză şi pentru a intra în intimitatea expresivă a acestei limbi extraordinare. Eliberat de acest exerciţiu de rigoare care îi ceruse mult efort, devenise extrem de deschis faţă de posibilitatea de a redescoperi bogăţiile un pic arhaice ale limbii române. De altfel, în scrisorile sale către Noica, din care am publicat o parte în numărul care îi era consacrat, din timp în timp foloseşte în limba română cîte o întorsătură de frază intraductibilă, prin care arată că a luat o anumită distanţă expresivă. Pentru Cioran, limba este deci o şansă de a se răscumpăra.

În momentul în care România îşi pierduse bunul nume din cauza dictaturii – Cioran nu era deloc mîndru să spună că este român –, în acel moment, redescoperirea lui Eminescu şi a limbii extraordinar de bogate, de o neasemuită forţă muzicală, i-a redat demnitatea de a aparţine acestei matrice nu numai lingvistice, ci şi de civilizaţie.

Ar trebui arătat, dincolo de refuzul aparent, tot ceea ce, în mod subteran, profund, îl leagă de această forţă ascunsă, deoarece cuvintele despre care vorbeam sînt în legătură cu noţiuni mult mai vaste. Există o metafizică în ele: *nimicnicia* este vanitatea existenţei şi un sinonim pentru *neant*; *vremelnic* este un termen foarte complex, pentru că ideea de timp este cuprinsă, în limba română, de doi termeni: există *timp*, care e de origine latină, şi pe de altă parte există *vreme*, de origine slavă, al cărui sens este mai concret. Aceasta este, de altfel, una dintre bogăţiile paradoxale ale acestei limbi care a fost împinsă la o existenţă agrestă. Termeni abstracţi şi pretenţioşi, proveniţi dintr-un alt registru decît cel al vieţii curente, au suferit o modificare semnificativă. Spre exemplu, termenul latinesc *monumentum*, care are legătură cu civilizaţia urbană, fiind bine definit de aspectele sale de civilitate, devine în româneşte *mormînt*, care conţine o generalitate exterioară determinării sociale. La fel *pavimentum*, care era un detaliu de cultură urbană, a căpătat în română semnificaţia de vast şi cosmic, devenind *pămînt*. Cred că limba, după abandonarea Daciei de către administraţia romană, a trecut prin acest proces: a fost, dacă vreţi, împinsă la o existenţă rustică, însă în acelaşi timp s-a deschis către elementele pe care Mircea Eliade le numea „creştinism cosmic". În acest interes pentru valorile mai vaste, ontologice ale anumitor cuvinte, Cioran are o intuiţie sagace, deoarece simte că în ele se află unele dintre forţele expresive ale limbii române. Există la Cioran o latură romantică, o latură niciodată de ignorat, nu numai textele biblice, Iov, profeţii, ci şi explozia extraordinară a liricii poeţilor englezi care l-au marcat profund – Shakespeare, despre care vorbeşte adesea. Cred că în acest sens, fără nici o emfază, deoarece el s-a format la şcoala moraliştilor francezi, a unui anumit clasicism în gusturile sale profunde, el era împotriva ideii de raţionalitate a inteligenţei, a modelului constructivist care a evoluat în artele plastice spre *Bauhaus*, latura ordonatoare, de model ordonat. Dimpotrivă, el era fidel forţelor eruptive ale geniului, ale romantismului care i-a marcat începuturile, căci tînărul Cioran era, aşa cum a arătat unul dintre comentatorii lui, un „creier în flăcări", dar care, prin disciplina pe care i-a imprimat-o exprimarea în limba franceză...

G.B.: Cioran spunea: „Sînt prea confuz pentru a vorbi germana".

D.H.: Nietzsche spunea că, pentru a deveni o stea, trebuie să fii mai întîi o nebuloasă. Şi cred că, devenind o stea a expresiei moderne, Cioran nu dispreţuia cu totul debuturile sale, legăturile sale cu nebuloasa.

Cînd, în decembrie 1989, au avut loc evenimentele care au dus la căderea regimului Ceauşescu, unul din primele lucruri pe care le-am făcut a fost să-i telefonez şi am început prin a-l întreba în ce limbă vorbim (de obicei, îi respectam dorinţa de a vorbi în franceză), iar el mi-a răspuns: „De data asta vom vorbi în română!".

G.B.: Sanda Stolojan, prietenă cu Emil Cioran, autor al cărţii **Au balcon de l'exil roumain à Paris**...

Sanda STOLOJAN: Am putea într-adevăr să ne întrebăm dacă acest om nu s-a aflat toată viaţa la limită, dacă nu a suferit de groaznica maladie de a fi pe lume, de a fi ceea ce a fost. Există această frază în **Caiete**: „Suferinţa m-a făcut, ea mă va desface. Sînt opera ei, iar eu, din partea mea, îi întorc serviciul. Ea trăieşte prin mine, supravieţuieşte prin sacrificiile mele".

G.B.: Putem simţi însă cealaltă faţă a lui Cioran...

Prior Books

Vă oferă:

„ENCYCLOPEDIA OF PHYSICAL SCIENCE AND TECHNOLOGY",
18 VOLUME
AUTOR: ROBERT A. MEYERS,
EDITURA: ACADEMIC PRESS, 2001
TEL./FAX.: 210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

S.S.: În **Caiete** îl avem pe Cioran în întregime. Găsim în ele suferinţa lui, însă şi furiile, umorile, tracasările sale; mai există o parte nostimă a lui Cioran, persiflantă, tonică. Cioran era extrem de tonic, foarte vesel, iubea viaţa. Cînd mergeam la el în vizită nu ştiam niciodată dacă în acea seară avea să fie mai pesimist decît de obicei. Era însă mereu prezent, extrem de vioi, atent la ce i se spunea.

G.B.: Pentru mine, „figura" centrală la Cioran este sfîşierea. Cioran, aşa cum îl propunem noi aici, aşa cum îl prezintă prietenii care l-au cunoscut, este altul decît acel Cioran care vorbeşte despre sfîşiere. El nu a fost o fiinţă unică, ci una sfîşiată.

S.S.: Cioran era dezolat cînd vedea ce se întîmplă în lume, dar în acelaşi timp avea un sentiment, nu aş spune de încredere şi speranţă, ci de... I se întîmpla să iasă din prăpastia în care se afla, se agăţa poate de viaţă, pur şi simplu. Cred că era disperat şi, în acelaşi timp, iubea viaţa. Acesta era Cioran. Despre ce vorbeam cînd ne vedeam? Subiectele de conversaţie apar şi în **Caiete**: despre creştinism, despre trecut, despre sfinţi. Apoi vorbea mult despre România, era foarte ataşat de originile sale.

G.B.: Cînd spunea pe un ton un pic cam excesiv: „Nu există loc mai frumos pe lume decît Răşinariul", eu recunoşteam în acest exces o oarecare ironie.

S.S.: Ironia era dozată extrem de subtil. Depăşirea liniei de demarcaţie se făcea pe nesimţite, ne trezeam *dincolo* fără să ne dăm seama. Aşa era el.

G.B.: Vorbea totuşi mult despre actualitate. Faţă de imaginea comună despre el, a celui confruntat cu problemele etern umane, era foarte interesat de actualitate...

S.S.: Tocmai, Cioran citea presa zilnic, făcea comentarii. Îi plăcea **The New Yorker**; avea obiceiul să spună: „Nu mai citesc decît ziarele americane". Da' de unde! Citea ziare franceze, germane. Spre exemplu, îi reproşa lui Mircea Eliade că nu citea presa. Spunea: „Nu pricep cum de nu poate să o facă". Eliade nu citea niciodată ziarele. Cititul ziarelor era un fel de regulă de viaţă pentru el.

De fiecare dată cînd îl vizitam, era încîntător, era omul cel mai fermecător. Relaţiile sale erau însă complet diferite. La el acasă mă simţeam de parcă eram clasată pe un raft, într-o anume căsuţă, numai a mea, a prieteniei noastre etc., însă mai erau şi altele, despre care nu ştiam nimic.

Mi se întîmpla, plecînd de la el, să am sentimentul că ceva m-a sînjenit, m-a tulburat. Impresia că dincolo de Cioran cel care îmi vorbea, care era fermecător şi în compania căruia mă simţeam în largul meu, se afla altcineva, un alt Cioran care se ascundea în spatele lui Cioran şi care mă privea şi mă judeca. Cîteodată acest lucru mă frapa şi mă tulbura mult. Mă întreb dacă unul dintre secretele lui Cioran nu era tocmai acesta, anume că mai era cineva de faţă, în spatele celui care îmi vorbea.

G.B.: În plimbările cu Cioran, acest artist lipsit de ocupaţie, există fraze care m-au marcat. La un moment dat mi-a relatat istoria, pe care am regăsit-o de altfel şi în **Caiete**, cu Gaston Gallimard care, într-un tîrziu, s-a reîntîlnit cu limba germană pe care o învăţase cînd era tînăr. Atunci mi-a spus: „George, fii atent, limba maternă creşte ca buruiana". Se temea de acest lucru, iar cuvintele lui confirmă faptul că limba maternă nu l-a părăsit niciodată pe Cioran. De altfel, în ultima perioadă a vieţii, cînd era grav bolnav, nu mai vorbea decît în română. Una dintre amintirile extraordinare ale acestor plimbări este legată de momentul în care mi-a vorbit singura dată despre Ceauşescu, care era în mod necesar pentru noi referinţa tacită, implicită a discuţiilor noastre politice. Mi-a spus atunci o frază în limba română, o frază vulgară, absolut imprevizibilă, însă această frază era spusă cu senzualitate, fără nici un accent, fără nici o ezitare pentru scriitorul francez care devenise şi căruia îi venea greu să vorbească în limba de acasă. În acel moment am înţeles că de fapt, pentru Cioran, limba română a fost un zăcămînt pe care a încercat întotdeauna să-l cunoască. Teoria mea despre Cioran este că forţa lui vine din faptul că el a fost sedus de geometria, de sintaxa limbii franceze şi că această sintaxă a fost în mod constant împrospătată cu materia primă, cu bogăţia originilor, care este cea a limbii sale materne. O dată, cînd eram împreună şi cînd prietenii îl îndemnau să vorbească româneşte, a început să urle şi să rîdă în acelaşi timp: „Îmi distrugeţi sintaxa!". Şi nu în Grădina Luxembourg, ci la capătul străzii Odéon, pe unde ne plimbam adesea, deoarece îi plăcea să treacă prin aceleaşi locuri, mi-a spus: „M-am hotărît să nu mai scriu". Iar eu, care eram tînăr la acea dată, i-am răspuns cu multă naturaleţe: „Totuşi, Tiziano a pictat pînă la 99 de ani". El mi-a dat acest frumos răspuns: „George, alături de cuvinte nu îmbătrîneşti în acelaşi fel ca alături de culori".

G.B.: François Bot, aţi fost prieten intim cu Cioran, l-aţi cunoscut, aţi stat adesea de vorbă cu el, aţi scris despre el. În ultimă instanţă, există pentru dumneavoastră un *alt* Cioran?

François BOT: Da, adică un alt Cioran care nu este nici acelaşi în întregime, nici cu totul altul. Cioran era un om care, cînd i-ai citit scrierile atît de disperate, te uimea prin căldura, prin prezenţa, prin prietenia lui. Prima oară l-am întîlnit la sfîrşitul anilor şaptezeci, într-un bistro de lîngă Panthéon. Ne-am simpatizat imediat, fiindcă Cioran era cineva care ştia să scoată la lumină foarte repede afinităţile elective. Am fost fermecat de rîsul său, de umorul său – desigur, exista acea latură a dezamăgirii – şi în acelaşi timp de ceea ce era pasionat în el. Ne-am revăzut de multe ori, ne-am petrecut seri întregi împreună, uneori la prieteni comuni. Cioran era în stare să plîngă ascultînd-o pe Amalia Rodriguez sau muzică ţigănească, dar şi să rîdă; avea un rîs extraordinar, care te împăca cu viaţa. Cînd erai deprimat, cel mai bun terapeut era Cioran.

G.B.: Este un diagnostic neaşteptat...

F.B.: Acestea fiind spuse, ceea ce scrie el este un fel de homeopatie, în măsura în care, afirmînd că existenţa te aduce în pragul disperării, o faci cu stil, într-o franceză impecabilă. Este un lucru tonic, care te reconciliază cu existenţa. Citindu-l înainte de a-l cunoaşte, mă aşteptam să întîlnesc o persoană severă, rigoristă. Îmi imaginam adunări generale de pesimişti de-a lungul epocilor, în care Cioran s-ar fi aflat între Schopenhauer şi Kierkegaard, spre exemplu, şi poate chiar Blaise Pascal. Ei bine, nu.

G.B.: Să vorbim aici despre acest Cioran al contrastelor. **Exerciţiile de admiraţie**, care ocupă un loc aparte în opera lui Cioran, seduc tocmai prin co-prezenţa unor admiraţii neaşteptate: se trece de la Sissi la Beckett...

F.B.: Sissi, Beckett, Fitzgerald... Descoperim că Cioran îl admiră pe Fitzgerald, iar prin asta devine surprinzător, pentru că acest mizantrop – în toate cărţile sale se afirmă ca mizantrop militant – devine deodată pasionat în ceea ce scrie. Îşi lasă inima să vorbească, îl vedem elogiind autori la care ţine ori o femeie tînără pe care a cunoscut-o şi pe care o găseşte frumoasă, inteligentă, plină de farmec. Ne dăm seama că a refulat toate aceste lucruri în cărţile lui pentru a face loc exerciţiilor sale de mizantropie. Iar apoi apar **Exerciţiile de admiraţie**.

G.B.: Cînd citim **Caietele**, observăm extraordinara diversitate a lecturilor lui Cioran. Citea literatură de cea mai bună calitate, dar şi literatură proastă. Avea un gust special pentru biografie.

F.B.: Da, mai ales pentru biografiile femeilor celebre din secolul al XVIII-lea. Îi plăceau mult bîrfele, secretele de alcov, tot ce se petrecea în budoare, în saloanele particulare. Se dădea în vînt după toate astea. Avea oarecum latura bîrfitoare a unui portar, dar a unui portar de geniu.

G.B.: Există un personaj despre care am vorbit puţin, un personaj care a avut un rol important în viaţa lui Cioran. Este vorba de Simone. Cînd mergeam la Cioran în vizită, ea era prezentă şi absentă în acelaşi timp, însă i-a stat alături atîţia ani...

F.B.: La început nu o lăsa să apară. În primii ani, îl vedeam mereu singur. Cînd mergeam la el, ea nu era acolo, iar apoi încet-încet şi-a făcut apariţia. Era o femeie extrem de discretă, foarte cultivată, foarte fină şi care îl înţelegea foarte bine, care îi acorda multă atenţie. Eram mirat, pentru mi-l imaginasem pe Cioran mai curînd ca pe un singuratic. Eram mirat să o descopăr pe această femeie care îl copleşea cu devotamentul ei, mai ales la sfîrşit, cînd Cioran se îmbolnăvise.

G.B.: I-a fost total devotată.

F.B.: Îl adora...

G.B.: Iar editarea **Caietelor** este rezultatul efortului enorm depus de ea.

F.B.: Cioran mi-a spus odată o frază teribilă care îi semăna. Îşi pierduse oarecum facultăţile în ultimele luni de viaţă, sub efectul bolii. Se afla la spitalul Branca, venise şi prietena noastră Dominique Edée, împreună cu Simone şi cu mine. Cele două doamne ies să se plimbe în grădină, iar Cioran mă apucă de braţ şi îmi spune: „Dragă prietene, îţi voi face o mărturisire. Să nu mai spui altcuiva. Dar să ştii că m-am prefăcut că sînt prezent". Este o frază teribilă, extraordinară. A fost, pînă la capăt, el însuşi. ■

Pasărea Cioran şi entomologul angoasat

Cioran şi Michaux. În jurul unei prietenii

CONSTANTIN ZAHARIA

Imaginea curentă a lui Cioran este, fără îndoială, cea a unui nemulţumit mereu pregătit să denunţe cîte un neajuns. Viaţa este insuportabilă, pe semeni îi detestă cu aceeaşi energie cu care se urăşte pe sine, scrisul este pentru el o tortură şi, ca soluţie pentru toate aceste probleme, Cioran proclamă rolul curativ al suicidului. Dacă viaţa îşi urmează, de bine de rău, cursul, el mai găseşte resurse pentru a păstra credinţa secretă în vreo catastrofă iminentă care ar urma să spulbere universul şi civilizaţia occidentală, obosită după două mii de ani de istorie. Nimic nu-l aranjează pe acest nemulţumit plin de rîvnă, victimă a contradicţiilor care îl chinuiesc neîncetat: „sfîşiat între arţag şi groază", Cioran este un melancolic perpetuu, hărţuit de teamă şi de vehemenţă, de plictis şi de nevoia de a ataca, de tristeţe şi de furia care îl împinge uneori să se ia la harţă cu vecini ori vînzători. Singuratic impenitent, revenit pe scena literară la sfîrşitul anilor patruzeci după ce şi-a petrecut ceva vreme cu scriitorii moralişti, Cioran are oroare de întîlnirile neprevăzute, de contactul cu jurnaliştii şi de numeroasele vizite pe care i le fac prietenii, uneori chiar persoane necunoscute. În apartamentul său din Cartierul Latin, el se compară cîteodată cu schimnicii din deşert căzuţi în păcatul *acediei*. Sau, în veghea sa de insomniac, îşi închipuie că este un singuratic condamnat la luciditate perpetuă, căruia îi revine răspunderea întregii lumi.

Aceasta este cel puţin imaginea pe care îi plăcea să o lase despre sine, fără să-şi ia măsuri de protecţie împotriva acuzaţiilor de cinism, pe care ziarişti şi critici se întrec uneori să i le aducă. Totuşi, lectura **Exerciţiilor de admiraţie** şi mai ales mărturia unor intelectuali şi scriitori care îl cunoşteau bine dezvăluie adesea o atitudine cu totul diferită: nu numai că Cioran primeşte vizite cu plăcere, dar pentru el prietenia este un lucru de preţ. Samuel Beckett, Henri Michaux, Eugéne Ionesco în spaţiul parizian, Petre Ţuţea, Arşavir Acterian şi Bucur Ţincu în vremea cînd încă nu plecase din România se numărau printre prietenii de care mărturisea că era puternic legat. Admiraţia fără limite pe care i-o arată lui Beckett, căruia îi consacră un capitol întreg în **Exerciţii de admiraţie**, este, fără îndoială, unică, dacă ne gîndim la atacurile fără menajamente împotriva lui Valéry dintr-un text a cărui istorie nu o vom relua acum, reeditat în aceeaşi lucrare.

Pentru Cioran, admiraţia este arareori totală, în ciuda prieteniei pe care o are pentru cei despre care a ales să scrie. Ea este însoţită de maliţii, ironii şi alte zeflemele care nu exclud sinceritatea, rămînînd cel mai adesea expresia unei lucidităţi implacabile sau chiar a unei irepresibile nevoi de umor.

Prietenia care l-a legat pe Cioran de Henri Michaux se întinde pe cel puţin două decenii: o relaţie profundă, fără piedici, nu putea dura fără să lase urme. Cioran evocă în mai multe rînduri conversaţiile sale cu Henri Michaux, plimbările pe care le făceau împreună şi mărturiseşte că era fascinat de el: „Michaux avea o inteligenţă superioară, era foarte dotat. Nu era parizian; era extrem de agreabil, se putea vorbi cu el despre orice. Era extraordinar de inteligent". Mai povesteşte că mergeau împreună la Grand Palais să vadă documentare ştiinţifice şi se arată mirat de preocuparea prietenului său pentru lucruri atît de aride: „Nu pricepeam prea bine resortul unei atenţii atît de tenace. Cum se face, mă tot întrebam, că un spirit atît de năvalnic, întors spre sine însuşi, cuprins de o permanentă fervoare sau frenezie, se poate pasiona pentru demonstraţii atît de meticuloase, de scandalos impersonale? De-abia mai tîrziu, meditînd la explorările sale în universul drogului, am înţeles ce culmi de obiectivitate şi de rigoare poate să atingă". Îi mai reproşează, de asemenea că a ajuns să abandoneze poezia pentru a scrie, din „prejudecăţi ştiinţifice", „prostii". Conversaţiile nocturne despre dispariţia omului – subiect îndrăgit de Cioran – îi oferă posibilitatea de a-l prinde pe Michaux în „flagrant delict de optimism". El nu ezită să-şi acuze prietenul de *naivitate*, atunci cînd acesta se lasă înduioşat de destinul nefericit al umanităţii: „Îmi amintesc de acea discuţie după miezul nopţii în care Michaux îmi spunea, cu oarecare naivitate, că omul a făcut totuşi lucruri importante şi că privea cu anumită tristeţe destinul rasei noastre. «Era totuşi cineva», părea el să spună". Cioran admite că aceste conversaţii

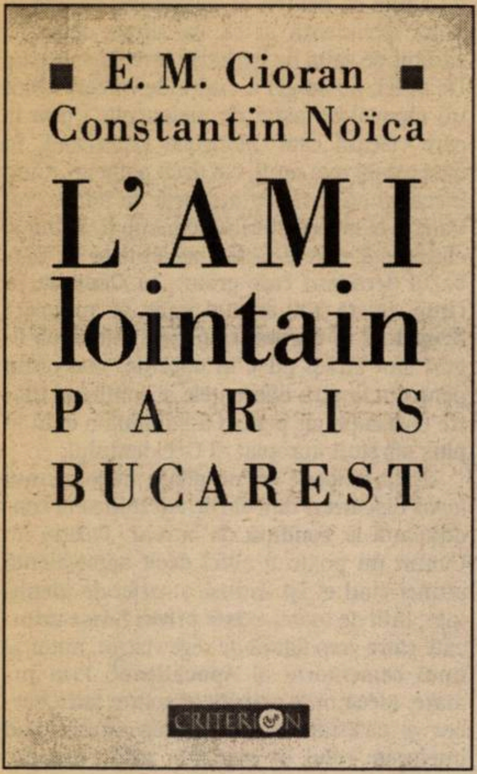

E. M. Cioran
Constantin Noïca
L'AMI lointain
PARIS BUCAREST

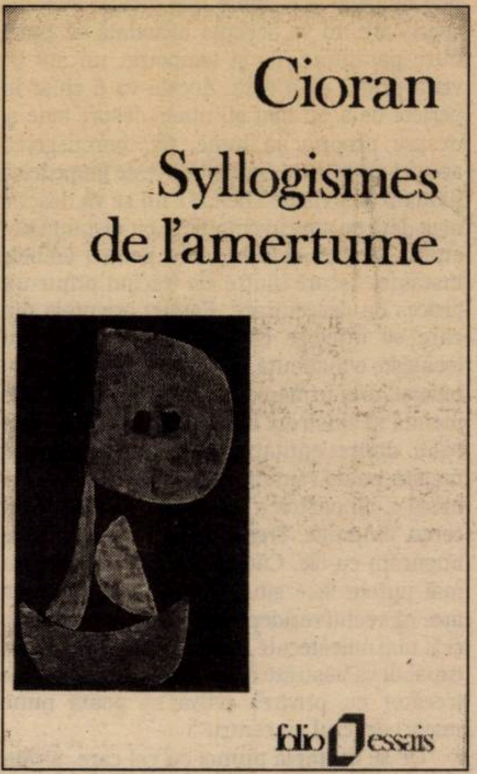

Cioran
Syllogismes de l'amertume

Cioran
De l'inconvénient d'être né

folio essais

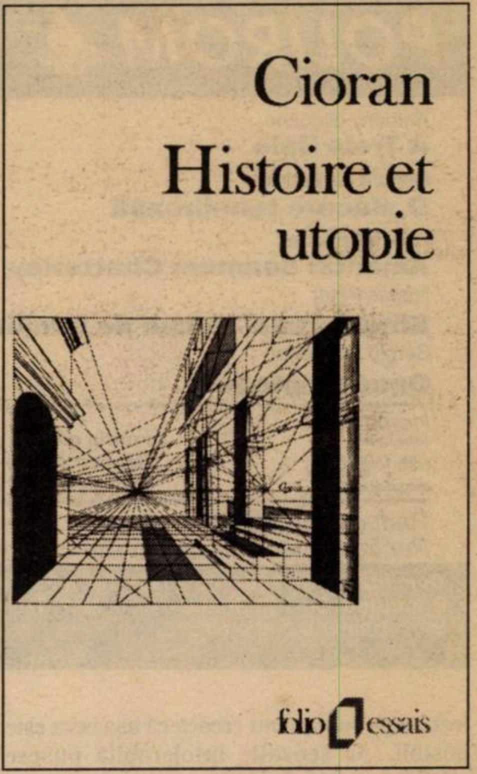

Cioran
Histoire et utopie

cu Michaux aveau un farmec particular: erau nişte discuţii purtate noaptea, „incompatibile cu adevărurile diurne", de unde primejdia de a le falsifica vorbind despre ele. Cioran revine în **Caiete** asupra detaliului care îl surprinde cel mai mult la Michaux, nu pentru a admira, ci pentru a se arăta uimit în faţa gustului pentru rigoare, mai greu de bănuit la un poet: „Era, este, mi-[illegible] ca un savant. Opera lui ar fi putut fi scrisă de un entomolog angoasat, cu spiritul corosiv! Avea ceva din Swift. Din această cauză nu este un adevărat poet. Este un *observator*, iar nu un *vizionar*. Undeva între document şi halucinaţie". Am putea bănui că aceste observaţii nu sînt chiar admirative. Ele se referă totuşi la un scriitor pe care îl stimează, deoarece „strălucea de inteligenţă, era plin de spirit şi... foarte rău", calităţi care nu-l puteau lăsa pe Cioran insensibil, el care venea din Balcani... şi care ştia ca nimeni altul ce înseamnă taifasul. Totuşi, în ciuda echivocului lor, anumite aprecieri făcute de Cioran, departe de a fi persiflante, par să fie corecte.

Într-adevăr, constatăm uneori cu mirare că anumite cărţi ale lui Henri Michaux dovedesc un spirit de observaţie şi o exactitate în descriere ieşite din comun: nu este vorba, desigur, de cărţile consacrate experienţei halucinogenelor, ci de texte care, fără să aparţină de la bun început genului „poetic", presupun alianţa dintre detaliu şi umor, cîteodată şi participarea fanteziei. „...Am fost exact în descrierile mele?", se întreabă el în **Un barbar în Asia**. Formula „entomolog angoasat" nu este prin urmare inexactă, cu diferenţa că în alte cazuri se amuză imaginînd locuri inexistente ori ironizînd, cum o face de altfel la adresa lui Cioran – flecar infatigabil, care căuta companie pentru a suporta lungile nopţi de insomnie. Căci, vai!, îi vine şi lui rîndul să tacă pentru a lăsa cuvîntul partenerului său de discuţii, Henri Michaux. Iar cum acesta nu putea avea prea mulţi prieteni români, presupunem că despre Cioran este vorba în fragmentul următor:

„După ce am ascultat vreme de ore întregi pe un prieten român, care îmi vorbeşte, îmi vorbeşte, îmi vorbeşte, neobosit, a cărui conversaţie este extrem de interesantă, dar care la ora două dimineaţa m-a stors de orice puteri, după ce l-am lăsat baltă, de data asta adormind fără nici o jenă (ei, nici chiar aşa uşor, vom vedea), visez că o pasăre pe care nu cutez să o alung se aşază mereu pe mine. Aş fi o brută dacă aş goni această pasăre care se arată interesată de mine şi care caută să comunice. În fine, mă hotărăsc şi o alung (cu anumită reţinere, de altfel), însă pasărea, după cîteva bătăi de aripi, revine.

Pasărea aceasta astfel apărută coincide cu altceva, cu o pătură în plus de pe patul meu, care îmi ţine exagerat de cald, mă apasă, e o povară şi nu mă lasă să mă odihnesc.

Trezindu-mă, am, din fericire, prezenţa de spirit să dau la o parte pătura care mă ţinea prizonier ca în chingi. Adorm la loc şi iată-l pe român plecat, vreau să spun pasărea, vreau să spun căldura, adică neputinţa de a mă odihni."

Nu există nici o îndoială: cine putea vorbi „neobosit", la ora două dimineaţa, şi pe deasupra să mai fie şi interesant în conversaţie? Nu e nici un mister. Ne este uşor să ni-l închipuim pe Henri Michaux („stors de puteri") care, în loc să-l trimită la plimbare pe acest „prieten român", se lasă prins în „flagrant delict de optimism" pentru a nu-l jigni, determinîndu-l să se despartă de el după ce i-a provocat o mică decepţie. Lucrurile nu se rezolvă însă, vai!, atît de simplu; de Cioran nu scapi cum vrei: te bîntuie, nu te lasă să dormi după ce te-a tulburat cu paradoxurile lui şi după ce te-a hărţuit cu judecăţile nemiloase la adresa plăpîndului „viitor al omului". Iată-l deci metamorfozat într-o pasăre – prea vorbăreaţă pentru a fi de noapte – care continuă: vrea să comunice, se arată „interesată" şi aduce mai multă căldură decît îi trebuie unui occidental. Mai aduce cu sine însă şi un fel de neodihnă.

Cioran povesteşte undeva că, pe vremea cînd era bursier în Germania, era vizitat la ora opt dimineaţa de Petre Ţuţea, care îl ţinea de vorbă cîte zece-douăsprezece ore fără întrerupere. Cînd ieşea după aceea la tutungerie, aproape că nu mai ştia să ceară un pachet de ţigări în germană. Ne mirăm atunci că Michaux nu ajunge să uite franceza în compania lui Cioran sau cel puţin că nu începe să ruleze *r*-ul. Ori poate că nici măcar nu ar trebui să ne mirăm, avînd în vedere că ceea ce îi lega era tocmai franceza, limbă de expresie pentru intelectualii veniţi din alte ţări, care dobîndiseră o anumită notorietate în Franţa. Erau amîndoi nişte exilaţi care, prin mijlocirea francezei, limbă de adopţie în cazul lui Cioran, îşi găsiseră propria lor cale după ce se desprinseseră mai mult sau mai puţin dureros de identitatea lor lingvistică şi/sau naţională. Teritoriul lor de adopţiune este Parisul, capitală a culturii occidentale înainte de război, centru care polarizează energii venite din alte părţi, care îi zdrobeşte pe indivizi ori le aduce faimă.

Nu este, aşadar, de mirare să regăsim în operele lui Cioran şi ale lui Michaux urmele unui marginalităţi obsesive; aceasta se traduce la ei prin metafora centrului şi a periferiei, care tinde să se constituie în *topos* discursiv. La Cioran, problema apare încă din **Cartea amăgirilor** (1936). Într-o serie de „Reguli pentru a învinge pesimismul, dar nu suferinţa", el stabileşte ca principiu: „A-ţi crea un centru exterior: o ţară, un peisaj, a-ţi lega gîndurile de spaţiu". După cum ştim, un an mai tîrziu se găsea la Paris. Însă figura despre care vorbim aici devine repede o modalitate de situare metafizică a individului care îşi poartă cu sine propria limită („a-ţi fi margine ţie", îşi propune Cioran pentru a nu cădea pradă melancoliei) sau care se regăseşte în risipirea la care este redus de propriile-i senzaţii:

„Să ne bucurăm că în confuzie putem fi totali, că putem să ne actualizăm într-un moment toate planurile spirituale şi toate divergenţele. Stările de admirabilă confuzie internă, care nu implică absolut deloc confuzia în idei, sînt mai aproape de centrul nostru subiectiv decît toată diferenţierea de planuri în care trăim normal. De ce să fiu acum trist, acum vesel, rînd pe rînd îndurerat, bucuros, disperat sau exaltat? De ce să trăiesc în fragmente de timp, fragmente de trăiri, cînd printr-un efort nebun aş putea în fiecare clipă să fiu *tot*, să fiu actual prin toate realităţile şi posibilităţile mele? Este voluptuoasă confuzia aceasta care amestecă tristeţea cu bucuria şi este cu atît mai voluptuoasă cu cît este o confuzie de lacrimi. Să te schimonoseşti de durerile şi de plăcerile care cresc în acelaşi moment şi să ai înmărmurirea de a nu înţelege nimic din aceste lucruri, pe care să le savurezi într-un elan pervers şi într-un tremur total. Şi această confuzie se deosebeşte de acel gen de trăire totală în care adîncimea te duce pînă la esenţa unui fenomen, cum ar fi pătrunderea în esenţa suferinţei universale, şi se deosebeşte prin topirea într-o convergenţă inexplicabilă a diversităţii şi a structurii noastre multipolare."

Mai tîrziu, figurile renegatului, cea a ratatului ori a veneticului, aşa cum Cioran le evocă în **Tratat de descompunere**, vor reprezenta personificarea acestei marginalităţi pe care, în fond, o dorea şi care se poate reduce la formula „departe de mine şi aproape de depărtări", pe care a adoptat-o ca emblemă a căutării identitare, singurul lucru care avea oarecare importanţă pentru el. Există, desigur, o mulţime de texte în care raportul problematic dintre margine şi centru este pus în cauză. De fiecare dată, opţiunea în favoarea marginii, a limitei ori periferiei este justificată de o inalterabilă dorinţă de singularizare ce exprimă în acelaşi timp şi elanul spre o împlinire mai înaltă, căci tendinţa de a o depăşi este firească, deşi imposibilă atîta vreme cît există un trup. Astfel, într-o „plimbare pe circumferinţă", aflăm că „cel ce iubeşte cu fervoare despărţirile, căutînd drumuri pe care hoardele nu le bîntuie, se retrage către marginea cea mai îndepărtată şi evoluează pe linia cercului, pe care nu o poate trece atîta vreme cît este supus trupului; totuşi, Conştiinţa pluteşte mai departe, cu desăvîrşire pură, într-un plictis fără fiinţe sau obiecte. Nemaisuferind, superioară pretextelor care invită la moarte, ea îl uită pe *omul* care o îndură. Mai ireală decît o stea percepută într-o halucinaţie, ea sugerează condiţia unei piruete siderale – în timp ce pe circumferinţa vieţii sufletul se plimbă nemaiîntîlnindu-se decît pe sine şi neputinţa-i de a răspunde la chemarea Golului".

Faptul că Cioran provenea din *Mărginimea* Sibiului nu este, în opinia noastră, lipsit de importanţă pentru configurarea acestei teme a marginalităţii perfect asumate. După cum şi situarea culturii române la periferia celei occidentale trebuie să-i fi creat complexul lipsei de legitimitate, el care pornise la vîrsta adolescenţei pe calea filozofiei, „sîmburele" cunoaşterii.

Oarecum la fel stau lucrurile la Henri Michaux, care provine şi el dintr-o cultură marginală în raport cu cea franceză (după cum se ştie, Michaux era de origine belgian), dar care nu are de ales şi trebuie să se exprime de la bun început în limba maternă – franceza. Diferenţa notabilă dintre cei doi constă în tratarea temei într-un registru ironic, la care Michaux recurge în mod deliberat şi sistematic, spre deosebire de Cioran care, înainte de **Tentaţia de a exista**, nu poate glumi cînd este vorba de „tribulaţiile unui venetic". Abia o dată cu anii cincizeci, întrebarea *Comment peut-on être Roumain?* va fi semnul depăşirii impasului identitar.

Una dintre particularităţile poemelor lui Henri Michaux constă în bizareria căutată a unor imagini care se sustrag înţelegerii metaforice a textului poetic. Ele compun un univers distinct, o „realitate" antitetică lumii în care trăim. „Obiectele" acestui univers ar fi aproape inteligibile dacă relaţiile dintre ele s-ar supune logicii comune. Aici intervine însă discursul poetic – descriptiv, fantezist, aparent inocent –, care le impune relaţionarea stranie, alcătuind, în dispreţul legilor curente, o lume autonomă. Astfel se vrea *tărîmul Magiei*, „înconjurat de insule minuscule: geamanduri. În fiecare geamandură se află un mort. Această centură de geamanduri protejează tărîmul Magiei, le dă locuitorilor posibilitatea să asculte, le semnalează apropierea străinilor". Această periferie neobişnuită circumscrie un teritoriu independent, al cărui centru este insesizabil. Poate doar discursul să-l conducă în vreun fel pe cititor la aflarea lui. Ce s-ar opune atunci centrului? În termenii noştri, ce ar putea rezolva criza/obsesia identitară fără nici un prejudiciu adus cunoaşterii de sine, ba chiar sporind şi împlinind existenţa? Răspunsul îl aflăm tot la Michaux, care continuă descrierea introspectivă în ţara Magiei: „Copilul se naşte cu douăzeci şi două de cute. Este vorba de a le desface pe toate. Viaţa omului este atunci întreagă. El moare sub această formă. Nu-i mai rămîne nici o cută de desfăcut. Se întîmplă rar ca un om să moară fără a mai avea cîteva cute de desfăcut. Dar se mai întîmplă. Paralel cu această operaţie, omul formează un miez. Rasele inferioare, cum ar fi rasa albă, văd mai curînd miezul decît cuta. Magul vede mai curînd desfacerea cutei. Doar aceasta este importantă. Restul nu este decît epifenomen". Între *miez* şi *cută* se desfăşoară întreaga dialectică a existenţei umane, a cărei înţelegere nu este posibilă fără a străbate teritoriul versatil al Magiei. Deosebirea dintre ele este esenţială, în măsura în care pliul, „cuta", reprezintă extinderea neprevăzută a insului, iar „miezul" (centrul), întemniţarea în principiul identitar. Conştientizarea relaţionărilor succesive este singura opţiune benefică pentru individ: deplierea cutei îi permite să scoată la lumină propriile-i ascunzişuri, cu alte cuvinte, să se cunoască pe sine.

Altminteri, în ordinea aceleiaşi rostiri poetice, un Mag poate „înlătura orizontul", provocînd o spaimă intolerabilă, ţintuindu-l

POLIROM
NOUTĂŢI
august 2001

Anthony Giddens
A Treia Cale
Honoré de Balzac
O afacere tenebroasă
D.H. Lawrence
Amantul doamnei Chatterley
Nádas Péter
Sfîrşitul unui roman de familie
Sergio Donadoni
Omul egiptean

În pregătire:
Anne Cheng — **Istoria gîndirii chineze**
Adam Michnik — **Restauraţia de catifea**
Jacques Le Rider — **Jurnale intime vieneze**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

locului pe cel care nu credea că aşa ceva este posibil. „O senzaţie intolerabilă pusese stăpînire pe mine, pe care nici în momentul de faţă nu o pot evoca". Ce înseamnă *a retrage orizontul*? Fără îndoială, a înlătura orice reper care îi permite individului să se aprecieze în raport cu restul. Orizontul permite percepţia spaţiului şi a locurilor specifice, a distanţelor şi adîncimilor. Absenţa lui – este straniu că se poate închipui aşa ceva – ar fi negarea desluşită a lumii. La Cioran, echivalentul acestei absenţe este senzaţia de vacuitate, sentimentul vidului, acea trăire care proiectează asupra obiectelor, fiinţelor şi relaţiilor dintre ele o lipsă de sens care le reduce la nimic. În aceste condiţii, nu ar mai exista nici centru şi nici periferie, deoarece reperele exterioare (spaţiu, orizont, distanţă) sînt absente.

Opoziţia margine/centru se mai dovedeşte interesantă şi din alt punct de vedere: cel al contactului cu alteritatea. Michaux a scris o carte – un fel de jurnal de poet – în urma unei călătorii întreprinse în Asia la începutul anilor treizeci. Nu putem spune că ar fi vorba despre o naraţiune, nici despre o culegere de texte poetice. În schimb, atrage atenţia tentativa de a surprinde esenţa unui culturi – hindusă, chineză, japoneză – prin detalii, gesturi, atitudini, uneori comentate cu mult umor. De aceea nu putem recunoaşte un demers pur antropologic în această serie de notaţii pline de o inteligenţă vie şi, în acelaşi timp, interesate de motivaţiile profunde ale unui mod de viaţă atît de străin Europei. Astfel încît devine la un moment dat firesc să ne întrebăm dacă Michaux nu se simţea un pic prizonier în cultura şi geografia occidentală, din care iese bucuros spre a cunoaşte ceea ce este profund diferit. El însuşi preîntîmpină un astfel de reproş: „Cum s-ar putea scrie despre o ţară în care ai trăit treizeci de ani legaţi de plictis, contradicţii, griji înguste, înfrîngeri, tîrîşgrăpiş cotidian şi despre care nu mai ştii nimic?". Ieşirea din matcă pare a fi astfel cea mai bună modalitate de a afla cîte ceva despre sine, ori poate despre celălalt, cu un ochi mai limpede şi o minte mai lucidă decît ale celui care nu va accepta niciodată să pună între paranteze, fie şi temporar, un stil de viaţă primit de-a gata. Acesta va fi chiar în pericol de a nu mai şti nimic despre sine şi despre propria sa lume. Or, parcurgerea acestei experienţe a alterităţii (este limpede că hidusul descris de Michaux nu se va descrie niciodată pe sine în culorile şi cu distanţa poetului belgian) este benefică pentru ambele instanţe, fiecare dintre ele trecînd printr-un proces de descentrare. Fabula orientală din care se înţelege că, dacă în grajdul său locuieşte o maimuţă, un cal se odihneşte mai bine şi, prin urmare, munceşte mai bine este menită să ilustreze latura benefică a contactului dintre entităţi diferite. O schimbare majoră poate rămîne nesesizată. În cele din urmă, „cunoaşterea nu progresează cu trecerea timpului. Trecem peste diferenţe. Ne împăcăm cu ele. Cădem la învoială. Însă nu mai putem face situări. Această lege fatală face ca vechii rezidenţi din Asia şi persoanele cele mai amestecate cu asiaticii să nu mai fie capabili să păstreze o viziune centrată, iar un trecător cu privirea naivă să poată pune uneori degetul pe centru".

Ce se întîmplă atunci cu cel care, străin fiind, „a pus degetul pe centru"? În ce măsură mai aparţine el spaţiului originar, primit de-a gata, ce-i drept, însă determinant pentru descoperirea pe care tocmai o face, legată atît de sine, cît şi de celălalt? Surprinzător şi în registru autoironic, el va deveni – din civilizat – *barbar*. Înţelegerea profundă a alterităţii îl îndepărtează de propria „matcă" pînă la negarea acesteia. Michaux trebuie să părăsească Occidentul pentru a descoperi că, în raport cu spaţiul asiatic, este un *barbar* şi că civilizaţia occidentală este barbară în raport cu cea hindusă, de exemplu. Este vorba aici de o pierdere sau de un cîştig de identitate?

Cu Cioran lucrurile se întîmplă oarecum invers. Provenit dintr-o zonă de civilizaţie incertă (nu se spune despre civilizaţia românească faptul că s-ar afla între Orient şi Occident?), se descoperă pe sine ca *barbar* în raport cu lumea occidentală, lucru care nu atrage după sine nici un inconvenient: este de ajuns că pentru el Occidentul se află în plină decadenţă şi că va sfîrşi, definitiv, zdrobit de valul de barbarie care îl asaltează. De altfel, nostalgia îl cuprinde uneori: „Sînt un mongol devastat de melancolie"; ţara la care visează este „Mongolia Exterioară, în care există mai mulţi cai decît oameni". Cînd încearcă să justifice atacurile la adresa lui Valéry, el invocă spiritul „constipat, subtil şi chiţibuşar care îl putea păcăli uşor pe barbarul decadent care eram". În **Căderea în timp** există un capitol care se numeşte **Scepticul şi barbarul**, în care cele două figuri sînt iarăşi puse în opoziţie, mai puţin pentru a ilustra diferenţele şi conflictul dintre civilizaţii, cît pentru a sublinia o dată în plus sfîrşitul apropiat al Occidentului.

Este limpede că ne aflăm în faţa unui *topos* discursiv, dincolo de adeziunea necondiţionată la condiţia de barbar. Poziţia lui Cioran nu poate fi altfel decît ambivalentă atunci cînd el îşi asumă o astfel de identitate. Întîi de toate, există priviri furişe aruncate către vreo figură de rege vizigot, autor al unui comentariu al **Apocalipsei**. Prin urmare, ideea unei opoziţii absolute între barbar şi civilizat devine ridicolă atunci cînd înţelegem rolul de mediator al barbarului, căci acesta devine un element activ al civilizaţiei: el îşi asumă un astfel de rol tocmai pentru a-şi justifica poziţia de cuceritor. Iar civilizaţia îl asimilează şi îi acordă legitimitate în virtutea vitalităţii excesive orientate spre cultură. Cioran a înţeles mai bine decît oricine aceste lucruri, pe care le afirmă lămurit în mai multe rînduri. Performanţa sa stilistică de după război, net superioară talentului eseistic din anii treizeci (oricît puţin ne-ar conveni nouă, românilor, această realitate), este o dovadă în plus a situării excepţionale, incomode, în cîmpul celor două culturi – franceză şi română.

Dincolo de aspectul ei biografic, apropierea dintre Cioran şi Henri Michaux se justifică şi prin recurenţa unor teme comune, chiar dacă atitudinile celor doi sînt diferite. Este limpede că, în alegerea făcută, fiecare mizează pe altceva, iar riscul asumat nu este acelaşi în cele două cazuri. ▌

Colecţia de mirări

Şeful, cocoşul şi scotch-ul

MIHAI DRAGOLEA

Mari, multe şi felurite întîmplări cutreieră ţara-n lung şi-n lat. Într-o capitală de judeţ am cumpărat şi eu un cotidian al locului, să simt cum e viaţa pe-acolo. Vedeai (citeai) că şi-n locul cu pricina politicienii se hărţuiesc fest pentru indicibile orgasme valutare, apar cu fotografii pe prima pagină, curg acuzele şi de-o parte, şi de alta, sunt consemnate luări de poziţie, ameninţări cu tribunalul. Pe alte pagini figurează obişnuiţii hoţi, săritele de pe fix omoruri, scandaluri, sfaturi, tot tacîmul; există şi nelipsita „mică publicitate", unde – de toată înţelepciunea – figurează anunţul: „Vînd taragot din lemn de trandafir fabricat în Ungaria. Preţ avantajos". Ei, la aşa ceva de te pricepi să cînţi şi ai urechi calificate, şansele de legitimaţie de ungur cresc vertiginos, ce să mai batem apa-n piuă cu „preţul avantajos". Totuşi, minunea cotidianului de provincie a rămas pe prima pagină, unde se ameninţau cu „daune" de sute de milioane, ba chiar miliarde, doi protagonişti loco ai vieţii politice. Unul, încă, avea într-o mînă un bogat fişic de bancnote, nu scria „legenda" lor, pesemne erau delapidate de celălalt (cap colţuros, fălci bune să ari cu ele terenul agricol, după strîngerea recoltei). Unul mai al dracului decît celălalt, aşa păreau. Pe banca de parc unde citeam aceste minuni vine de se odihneşte un cetăţean ceva mai trecut, dar cu ochi deosebit de vioi; sigur că vede ce citesc. Pune degetul pe cel cu şomoiogul de bancnote, mă şi întreabă: „Pe-ăsta îl ştiţi?". Recunosc că nici poveste de aşa ceva, omului de pe banchetă îi convine neştiinţa mea, se poate desfăşura în voie: „Domnule, ăsta e acuma deputat în toată regula, eu îl ştiu de pe celelalte vremuri. Atunci a venit în vizită de lucru cuplul conducător, ce s-au mai pregătit, să fie totul bine, să nu iasă minus la nimic. Seara, cei doi urmau să se odihnească într-o vilă anume, specială, aşa cum era obiceiul în toate reşedinţele de acest fel. Şi uite, porcul ăsta cu cărămida de bani în mînă atunci s-a lansat. A avut, banditul, o idee: a luat cu sine foarfeci, un colac de bandă izolantă şi a pornit-o pe la casele oamenilor care locuiau în preajma vilei prezidenţiale, să-i lămurească pe proprietari că e obligatoriu să tacă dimineaţa cocoşii, să nu-i trezească şi să nu-i enerveze pe Tovarăşu' şi Tovarăşa. Speriaţi şi subtil ameninţaţi, oamenii îşi prindeau zburătoarele cu mîndră creastă, vajnicul apărător al liniştii matinale prezidenţiale înfăşura peste cioc cîteva fişii de bandă izolatoare şi îi asigura pe proprietari că, după plecarea ilustrului cuplu, pot să-i lase pe cocoşi să-şi facă una din cele două meserii în care sînt calificaţi. Lasă că atunci cînd i-a amuţit pe primii era să-i omoare, le-a trecut fişiile de bandă izolatoare şi peste nări, a trebuit să refacă lucrarea în trei cazuri, să nu sucombe animalele zburătoare. Ăsta da deputat, ştie cum să îngrijească de conducători!".

---

infoMedia

▌**Presa contra retrocedărilor**. O „anumită parte" a presei cotidiene româneşti s-a menţinut săptămîna trecută în campanie împotriva retrocedărilor solicitate pe baza Legii 10/2001. După cum se ştie, numărul solicitărilor depuse în ultima vreme, graţie şi prelungirii de către guvern a termenului-limită, este foarte mare, extinzînd cererile de la apartamente, mici imobile şi terenuri la clădiri de patrimoniu, palate, sedii ale unor instituţii publice, fabrici, domenii întinse.

Mai ales solicitările care au ca obiect Castelele Peleş, Bran şi Hunedoara au stîrnit multe comentarii, atît pro, cît şi contra. Respectiva „parte" a presei contestă agresiv dreptul foştilor proprietari de a-şi recăpăta bunurile aflate acum la dispoziţia „întregului popor". Un sondaj de opinie realizat cu mare promptitudine şi preluat la fel de către gazete arată că peste 60% din cetăţeni n-ar dori ca Peleşul să fie retrocedat, deşi se ştie că el a fost construit de Regele Carol I cu fonduri private, ale familiei sale germane, primul nostru monarh considerînd că pentru a onora rangul unei Case Regale e nevoie în România de o astfel de construcţie „princiară", impunătoare. Conform unor comentarii din presă, Regele Mihai n-ar intenţiona – de altfel – să păstreze Peleşul în circuitul familiei, ci l-ar menţine ca muzeu, eventual donîndu-l statului român. În acest caz, gestul său ar avea o importantă valoare simbolică, de reparaţie faţă de confiscarea abuzivă dictată de către regimul comunist odată cu abdicarea Regelui împotriva voinţei sale libere.

Atît Regele Mihai, cît şi alţi membri ai Familiei Regale au solicitat şi alte retrocedări de imobile şi terenuri. În urmă cu cîteva luni, Regelui i-au fost deja returnate cîteva proprietăţi, între care Castelul de la Săvîrşin, de lîngă Arad. Fapt semnificativ, la sfîrşitul săptămînii trecute a fost dat publicităţii un comunicat al Casei Regale prin care se anunţă decizia Regelui de a integra Castelul de la Săvîrşin în circuitul turistic, pe domeniul aferent urmînd să fie dezvoltate şi alte programe de interes public. Elegant, gestul fostului Suveran poate fi interpretat şi ca o replică implicită la reacţiile zgomotoase ale presei şi ale unor politicieni împotriva retrocedării Peleşului, situaţie în care o decizie similară ar fi firească...

▌**C.V. Tudor cere recurs în anulare**. Poate că bardul de la Butimanu n-are destui bani pentru a-şi onora obligaţiile. Precum obligaţia de a plăti despăgubirile datorate ziaristei Rodica Chelaru în urma sentinţei definitive pronunţate de către Curtea Supremă de Justiţie. Întrucît s-a constatat infracţiunea de calomnie şi întrucît trecerea timpului (infracţiunea se produsese la începutul lui 1994) i-a permis pîrîtului să beneficieze de prescrierea răspunderii penale, judecătorii Curţii Supreme, prin sentinţa pronunţată pe 19 februarie 2001, au ridicat cuantumul despăgubirilor morale pe care C.V. Tudor este obligat să le plătească la 400 de milioane de lei. Avocatul pîrîtului, subordonat acestuia pe linie de partid, a declarat joia trecută că i-a înaintat procurorului general Tănase Joiţa un memoriu prin care solicită promovarea recursului în anulare în acest caz. Poate că bardul n-are destui bani la îndemînă. Totuşi, dacă sentinţa va fi menţinută, poate valorifica – de pildă – moşia şi lacul de la Butimanu, astfel încît să-şi achite obligaţiile legale. Căci deciziile justiţiei trebuie respectate chiar şi de către barzii fostului regim comunist, nu-i aşa?!...

Bătăile de cap ale ministrului Theodorescu şi bătaia peştelui filmic

VALERIAN SAVA

Primului ministru Adrian Năstase şi membrilor Comisiilor de cultură ale Parlamentului

Spre deosebire de Culte, Cinematografia s-a aflat frecvent în atenţia mass-media, ca al doilea departament arondat suplimentar Ministerului Culturii după noiembrie 2000, de natură a flata grandilocvenţa gongorică a titularului. Dar sîntem, mai mult ca sigur, abia la începutul bătăilor de cap ale ministrului Răzvan Theodorescu, care se va fi gîndit iniţial numai la *bătaia peştelui* spectaculară din acest domeniu nou inclus în „organigramă". Căci, iată, primii săi doi asociaţi din branşa virtual vivantă (nu se putea doar mulţumi cu hieratismul bisericesc) – asociaţi public, privat sau ocult – încep să-i dea chiar de furcă. Împinşi irepresibil de setea extravertită de putere şi de bani, pe care nu ştim dacă ministeriabilul a inclus-o în calculul asocierii, senatorul cineast Sergiu Nicolaescu – pe mîna căruia a mers în marile gafe începute prin restaurarea Centrului Naţional al Cinematografiei – s-a *disociat* recent de el cu brutalitate, ameninţîndu-l cu justiţia pentru lipsă de consecvenţă în „cazul Pintilie"; iar magnatul cineast Adrian Sîrbu – patronul trustului Media Pro şi al universităţii aferente, unde dregătorul a fost racolat rector în ajunul alegerilor – a intrat, el, în vizorul justiţiei. Cu întîrziere, ce-i drept, şi încă nu direct pentru afectarea intereselor cinematografiei, dar s-ar putea să fim pe drumul cel bun. Scandalurile active şi gestante sînt oricum într-un remarcabil spor de audienţă în zonă. Deşi extrem de gravă şi simptomatică, destituirea discreţionară, din primele zile ale re-creatului CNC, a directorului general al Cinematecii Române şi Arhivei Naţionale de Filme – filmologul şi arhivistul calificat B.T. Rîpeanu, incomod şi inserviabil pentru casele private Nicolaescu şi Sîrbu – a fost palid semnalată în presă. Destituirea a devenit fapt împlinit fără ca măcar Asociaţia Criticilor de Film, spre a nu mai vorbi de Uniunea Cineaştilor, să-şi fi putut asuma o reacţie pe măsura infamiei – încă pe rol la Tribunal. Însă anestezierea şi anihilarea instanţelor publice ale breslei, de către foştii politruci şi de figurinele împinse de ei în fruntea lor, n-au mai putut împiedica opinia publică, recte cercurile culturale şi critice responsabile, să taxeze cum se cuvine următoarele fărădelegi, ba pe prima dintre ele au reuşit s-o blocheze: tentativa de lichidare a concurenţei singurei instituţii filmice publice cu activitate fastă după 1989, pe lîngă Cinematecă – Studioul Ministerului Culturii, fondat în 1990 de Andrei Pleşu şi condus de Lucian Pintilie –, şi împărţirea finanţărilor pentru noile filme între tovarăşii numiţi de fostul PDSR în „Colegiul Consultativ" al CNC.

Dar. Două componente indispensabile ale strategiei, într-un stat cît de cît de drept şi într-un sector presupus cultural, rămîn deocamdată ocultate pentru opinia publică şi pentru profesionişti înşişi de către oculta conjuraţie transformată în caracatiţă: iniţiativa legislativă şi cea oarecum doctrinară.

Legea unui stat în stat

Mai întîi, a fost expediat în grabă şi în secret la Guvern şi la Parlament, încă din primele luni ale anului, un proiect de Lege a Cinematografiei pe care expeditorii l-au vrut necunoscut şi nediscutat de nimeni din breaslă. Deliberat sau din reflex solidar instinctiv, unor Mihnea Gheorghiu şi Constantin Pivniceru le-a revenit misia scoaterii din funcţie sau a trecerii pe linie moartă a Comitetului Director şi a Consiliului UCIN, încît a dispărut principalul risc public de monitorizare a malversaţiilor. Întrunirile Comitetului Director au fost suspendate un an şi trei trimestre, ca şi aplicarea hotărîrii exprese a conducerii statutare a Uniunii – Comitetul Director – de a se exprima public exigenţele faţă de Ordonanţele de Urgenţă care au precedat actualul proiect de Lege. La rîndu-le, extrem de rarele întruniri ale Consiliului sînt reduse la ceremonii cu ordinea de zi niciodată pusă la vot, cu toate tehnicile kominternist-ceauşiste utilizate de lătrători de serviciu, plătiţi ilegal din fondurile Uniunii, cu normarea draconică a „discuţiilor" ca „întrebări fără comentarii". Iar graba noilor legiuitori este trădată strident de textul proiectului însuşi, care preia la repezeală cea mai mare parte a Ordonanţelor de Urgenţă ale guvernării precedente – inclusiv tarele lor soldate cu întreruperea timp de un an şi jumătate a premierelor autohtone şi cu condamnarea la subprofesionalism a cvasitotalităţii filmelor în lucru, dintre care cele mai multe urmează a fi prezentate publicului abia în toamnă, la iarnă sau nicicînd. Însă principala motivaţie a secretomaniei este introducerea în ipoteticul act normativ a unor prevederi noi-nouţe, dictate de apetitul discreţionar în statul în stat dorit de senatorul cineast. Acesta pare să nu se poată împăca nicicum cu gîndul că n-a devenit preşedintele tuturor românilor, după isprăvile cabotine din decembrie 1989, asemenea rolurilor de voievozi şi alţi eroi de mucava, jucate diletant în „epopeea cinematografică naţională" – cea mai stigmatizantă malformaţie hemoragică şi bugetivoră a filmului românesc în timpul dictaturii şi după.

Dacă proiectul de Lege ar fi adoptat în forma actuală, ar urma să privim nostalgic înapoi la monopolismul ingenuu al regizorocreaţiei artizanale din cei şapte ani ai primului CNC. Este încercarea de fundamentare a unui autoritarism oligarhic la care nici staliniştii primilor ani '50 n-au cutezat să viseze. Într-un domeniu al activităţilor publice cel puţin de complexitatea şi cu dificultăţile celor ale Televiziunii şi Audiovizualului, dar cu o moştenire incomparabilă de anomalii intrinseci, statul în stat filmic s-ar vedea singularizat cu o lege contra naturii, prin care toate atribuţiile decizionale şi de conducere ar fi concentrate fără drept de apel în mîinile preşedintelui şi ale vicepreşedintelui CNC, „numiţi prin ordin al ministrului". Cît despre „Colegiul Consultativ", el ar fi privat nu doar *de facto*, dar şi *de jure* de minime atribuţii de coordonare şi control. S-ar limita să formuleze „recomandări şi puncte de vedere" (*sic!*) pe teme divagante precum „strategia generală", pentru că „stabilirea strategiei, a principiilor (înseşi – *n.n.*) şi (atenţie – *n.n.*) a priorităţilor de alocare a *sumelor* (*s.n.*) din Fondul Cinematografic Naţional" (repartizată în textele anterioare Consiliului ONC) a dispărut dintre prerogativele „Colegiului" CNC. Nici vorbă, în textul proiectului, de eventualitatea vreunui diferend şi de căile soluţionării lui, în cazul unor nepotriviri de opinii sau opţiuni între conducerea executivă şi organismul degradat la o consultanţă decorativă. Unanimitatea granitică este, de altfel, garantată o dată în plus prin stipulările privind numirea (tot) de către ministru atît a preşedintelui, cît şi a membrilor „Colegiului": „dintre personalităţi ale vieţii culturale şi cinematografice propuse (exact – *n.n.*) de către preşedintele (executiv – *n.n.*) Centrului Naţional". Cerc perfect închis. Nici un cuvînt despre gradul de reprezentativitate al „personalităţilor", despre criteriul valoric şi profesional al numirilor sau sub aspectul pluralismului, în sensul unui echilibru al orientărilor artistice şi al generaţiilor – atît de importante în cinema –, nici o asigurare în planul deschiderii sau echidistanţei de ordin politic, nimic despre ponderea competenţelor spiritului critic şi a breslei criticii de specialitate în componenţa „Colegiului".

Legiuitor: stalinismul liberalizat

Odată supraasigurate pîrghiile puterii discreţionare, un maximum de mărinimie probează, complementar, încropitorii proiectului faţă de suficienţa, plafonările şi miopia predecesorilor, pe care se străduiesc totuşi să-i întreacă şi în aceste perimetre. Aceeaşi opacitate faţă de orice indicativ al reformei sistemului de lucru, pentru eradicarea conceptelor şi practicilor moştenite, a tipului de relaţii intestine care ne-au adus într-un punct mort, mai abitir decît toată sărăcia. Prevalîndu-se de doza de necuantificabil a creaţiei artistice (mai redusă în cinema şi mai ales în cinematograful românesc), textierii nu ezită în schimb să intoxice textul cu numeroase reluări limitative ale termenului mitic de „industrie cinematografică" (mitic pentru cîte un inginераş cinematografizat, de pe vremea comandamentului stalinist al „industriei grele, cu pivotul ei central, industria constructoare de maşini"). Înseşi „principiile fundamentale" clamate în Capitolul I, art. 2, sînt precedate toate de sentinţa tutelară că ele, principiile ca atare, „au ca scop (*sic!*) susţinerea şi dezvoltarea industriei cinematografice naţionale" – punct. Şi ca totul să fie limpede, legiuitorul din 2001, spre deosebire de cel din 1997-2000, împarte proiectul în capitole şi dă titlul **V. Dezvoltarea industriei cinematografice** singurului în care e vorba aplicativ de „opera cinematografică", de tot ce se leagă direct de creaţia artistică şi producţia filmică, de susţinerea lor. Noul autor nu-şi dă seama că, împărţind textul în capitole, dîndu-le titluri şi numerotîndu-le, denunţă toată improvizaţia amestecată cu incompetenţa şi calculul de interese, fiindcă sare în ochi inadvertenţa comică a lăsării la urmă (a cincea roată la căruţă) a capitolului primordial al Legii – practic situat ultimul, înainte de **VI. Sancţiuni** şi **VII. Dispoziţii finale**. Se deconspiră implicit nesaţiul cu care iniţiatorii au ţinut să plaseze în frunte ceea ce îi interesează mai mult, în linia celui mai ortodox materialism dialectic, dar cu destule capcane permisive şi imediat profitabile: **II. Patrimoniul** şi **III. Fondul Cinematografic**, referitoare la Arhivă, la reţeaua cinematografelor, la depozite, circuite financiare ş.a.m.d.

Acestea sînt însă nişte bagatele faţă de punctele nevralgice ale proiectului trimis la Guvern şi Parlament. Adăugate arbitrarului decizional al conducerii, ele trebuie să asigure, tocmai, *traseul necontrolat profesional şi critic al finanţelor disponibile*. În acest scop – nici o precizare în text privind criteriile şi componenţa „comisiilor de selecţie", recte a juriilor pentru concursurile de proiecte şi de scenarii, nimic despre raporturile lor cu conducerea executivă şi cu „Colegiul", din nou nici vorbă de vreo autonomie a deliberărilor sau de căile de soluţionare a diferendelor. În revanşă – toate căile deschise imposturii, nonvalorii şi corupţiei sau ratării previzibile a şanselor, cum s-a şi întîmplat în ultimii 12 ani, în speţă cu regizorii debutanţi şcoliţi la Bucureşti şi dependenţi de CNC, dar nu numai cu ei. Vezi laxismul art. 21, care atribuie „comisiei" evaluarea şi selectarea în „prima etapă" a „proiectelor prezentate", fără a specifica altminteri despre care stadiu de elaborare sau formule de lucru ale scriptului e vorba, ce fel de compartimente specializate sînt avute în vedere ş.a.m.d.; iar „a doua etapă", decisivă, a finanţării, n-ar mai privi defel – cum n-a privit nici pînă acum, în perspectiva eşecurilor previzibile finanţate orbeşte – stadiul şi calitatea scenaristicii în discuţie: „comisia" doar „studiază dosarul de finanţare şi decide procentul de sprijin financiar". Preluat *mot-à-mot*, doar renumerotat, din Ordonanţele de Urgenţă care au dus la ceea ce presa a numit „falimentul" şi „moartea" filmului românesc, acest articol rezumă în context tot *Weltanschauung*-ul legatarilor cinematografiei etatiste şi partinice, fofilîndu-se în economia de piaţă, cu neputinţa sau refuzul interesat de a concepe un program şi o metodologie de ieşire din inerţie şi impas.

Stalinismul liberalizat este numele acestei politici de breaslă, care ameninţă să înmormînteze definitiv o „politique des auteurs". Iar de aici încolo, nu ştiu cum am putea rămîne în limitele unei „analize culturale", cum stă scris în subtitlul acestei nobile reviste. Legea încă nevotată se întruchipează anticipativ în actele şi acţiunile iniţiatorilor ei, în timp ce noi fărădelegi, încă mai grave, sînt pe rol, cu pregătiri de artilerie doctrinare. Sîntem plonjaţi de-a dreptul în patologia romanescă sau de panopticum, faţă de care deontologia polemicii şi chiar licenţele pamfletului sînt cu totul insuficiente.

Politica Dărîmătorului de Biserici

Orice reticenţe de a mă pronunţa complet asupra acestei stări de fapt limită mi-au fost spulberate de un interviu cu pretenţii normative, publicat de Geo Saizescu în ziarul lui Fănuş Neagu, **Cronica română** (din 7 august crt.). Ambii – regizorul şi scriitorul – sînt membri ai „Colegiului" CNC, cu rolurile distribuite la primul lor concurs de scenarii după schema de care au ascultat toţi cei 11 tovarăşi din fruntea instituţiei (cu excepţia prezidentului executiv, Decebal Mitulescu, nededat la operaţii de scris-citit): F. Neagu a făcut parte din juriul de împărţire a fondurilor, iar G. Saizescu (cu fiul) e printre cei care vor lua banii (dar să nu-l uităm pe prietenul de pahar al primului, Mihai Ispirescu – încă o explicaţie a respingerii scenariilor scrise, de pildă, de Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu pentru Lucian Pintilie şi Stere Gulea). Vor lua banii, dacă, *dacă* nu intervine Poliţia sau dacă Guvernul însuşi nu anulează rezultatele concursului, instituind un juriu autonom, poate în urma unei intervenţii personale a primului ministru. Acesta pare singurul în măsură să stopeze marşul statului în stat, cum s-a dovedit şi în cazul complotului împotriva lui Lucian Pintilie şi a studioului condus de el. De fapt, tocmai de acest studio e vorba în subtextul transparent al perfidului interviu.

Deloc resemnaţi cu înfrîngerea suferită în „cazul Pintilie", mafioţii nu fac un secret din decizia de a suprima pe alte căi şansa reprezentată, în cadrul unui studio public autonom, de cel mai însemnat, de departe, cineast român contemporan şi de noua generaţie de realizatori promovaţi de el. Ne-a ameninţat clar, de mai multe ori, ministrul Theodorescu, anunţînd noi, iminente „organizări" şi orbecăind sentenţios într-un domeniu în care nu pricepe nimic, fiindu-i cu totul străin structural – aceasta ca unică circumstanţă atenuantă. Pe scurt: se vrea „privatizarea" Studioului Ministerului Culturii. Iar interviul lui G. Saizescu din ziarul lui F. Neagu ne asigură în acest sens de la titlu: **„Privatizarea cinematografiei mi se pare un proces firesc şi benefic"**. *Nota bene*: nu e vorba de privatizarea cinematografelor, ca reţea în mod natural comercială (în ţări precum Cehia nu mai există de ani buni nici un cinematograf de stat). Nu. La noi, prin MCC-CNC, se procedează pe dos: există interese pentru păstrarea sălilor de proiecţie în „patrimoniul naţional", bătut în cuie şi prin proiectul legislativ aici discutat. Dar încă n-am citit în presă mirări şi proteste împotriva acestei strategii răsturnate, a celor pricepuţi nu doar la inversarea scării de valori, ci şi la insurecţii împotriva instituţiilor culturale *sine qua non*. E un atentat la dreptul cinematografiei naţionale de a avea, ca Teatrul Naţional, ca Televiziunea publică, un spaţiu al ei de mişcare, ca act de artă şi cultură, liber de agresiunile directe ale comercialului şi aleatoriului. E un atentat împotriva acelui studio pentru care a militat în anii '30 Ion I. Cantacuzino, cu sprijinul unor Tudor Vianu şi Alexandru Rosetti, studioul în care Jean Georgescu a putut turna, în primii ani '40, **O noapte furtunoasă** – studio public în proprietatea Oficiului Naţional Cinematografic –, ONC-ul desfiinţat prima dată în 1948 de regimul de ocupaţie şi a doua oară în 2001, de către restauratorii lui din enclava numită CNC. E chiar clădirea în care se adună, ca să-şi împartă banii între ei, cei 11 ignari. Ar fi hilar să ne întrebăm dacă aceştia s-au gîndit cumva la moştenirea intelectuală şi instituţională a căror răspundere le revine şi care s-ar cere consacrată prin lege.

Corpul delict al acestei crime planificate legislativ şi doctrinar este următoarea frază a lui G.S., străbătută de duhul egalitarismului bolşevic şi fariseic: „Coexistenţa cinematografiei susţinute de stat (deci nici de „susţinere" n-avem nevoie – *n.n.*) şi a celei private cred că frînează competiţia, atît în domeniul producţiei, cît şi în cel al calităţii artistice". Iată, în toată nuditatea sa, trîmbiţatul patriotism al unui avocat al „calităţii artistice", care, în vederea „competiţiei", îşi tot caută confini olteni, ca să probeze acest patriotism, confundînd România cu judeţul Mehedinţi din Republica Oltenia: „alt oltean – zice în interviu –, D.R. Popescu, scriitor care a debutat cu mine în scenariu..." etc. (în paranteză fie spus, îl reîntîlneşte în „Colegiul" CNC). Mai ales, competitivul ar perpetua bucuros politica unui „alt oltean" – Dărîmătorul de Biserici. Dar iată, mai precis, în ce conexiuni doreşte a ne plasa purtătorul de cuvînt al CNC: „Gheorghe Tomozei, Dinu Săraru, Eugen Barbu au salutat filmul (e vorba de extemporalul de debut al lui G. Saizescu, **Un surîs în plină vară** din 1963 – atenţie în continuare – *n.n.*), remarcînd (*sic!*) că este *primul cu adevărat specific naţional*" (*s.n.*). Cu „salutul" în tolbă al celor trei scriitori aleşi pe sprînceană, poltronul fură aici la vedere nu doar întîietăţile temporale ale unor Jean Georgescu, Victor Iliu sau Liviu Ciulei, dar şi proporţiile astrale ale decalajului în care se află. Iar ca să nu se bage de seamă prestidigitaţia, mehedinţeanul scoate pe loc din cobiliţă, dihotomic şi şantajist, „succesul de public" al celor 13 filme ale sale (să nu fie cu ghinion), care-l situează pe locul doi al încasărilor după confinele Sergiu Nicolaescu, acesta cu 33 de producţii (tip de statistică şi ierarhizare demne de olteanul împuşcat care i-a îngăduit unui Pintilie doar 2 filme în 30 de ani). Cum însă gura păcătosului adevăr grăieşte, dispreţuitorul lui Jean Georgescu, al unor Victor Iliu, Liviu Ciulei, Iulian Mihu sau Mircea Săucan, inamicul lui Lucian Pintilie şi al talentelor tinere din jurul acestuia, îşi trădează comilitonii care l-au trimis în misiune ocultă şi se proclamă singur – nesperat – ceea ce ştiam că este: un „vîrf de lance" (desigur, cu ifose ridicol mapamondice: „Peste tot în lume au existat cineaşti «vîrf de lance» care au premers evenimentelor esenţiale din sfera politică ori socială" – cum ar fi pedeserizatul CNC, nu-i aşa? – *n.n.*). În culmea vervei trădătoare, histrionul dezlănţuit ne spune pur şi simplu încotro e îndreptată „lancea", nu însă fără a-i caricaturiza grosier pe inamici, în maniera filmelor sale şleampete, pe cineaştii care „lucrează degeaba. Eu nu cred în cineaştii care, pentru a-şi justifica *limbajul sofisticat* (unde sînteţi voi, jdanoviştii, cu toţi urmaşii, să vă vedeţi fidelul?! – *s.n., n.n.*), spun că fac filme pentru spectatorul anului 2035, de pildă, cînd mesajul lor va fi înţeles".

Cert e că „mesajul" cineaştilor veritabili, cu limbajul lor „sofisticat", n-ar fi înţeles nici în 2035 de cei care vor să facă azi legea în cinematografia română, fără o minimă luciditate critică asupra filmului românesc dinainte de 1989 şi fără conştientizarea publică a eşecului politicilor de breaslă din 1990 încoace. Or, se ştie, trecutul neclarificat se răzbună, repetîndu-se în ce a avut mai rău.

Plonjaţi fără voie în patologicul romanesc şi de panopticum, ne întrebăm dacă nu cumva ne urmăreşte blestemul cocoaşei lui Grigore Brezeanu, al ologului Jean Mihail şi chiar al sifilisului lui Leon Popescu – cum sugera la vremea sa Ion I. Cantacuzino – fără să ne apere deloc idealismul precursorilor şi al pionierilor?! Unuia îi lipsesc un ochi şi o ureche, în această artă audiovizuală, cîţiva au minţile plecate la dezalcoolizare sau suferă de orgoliu ebrietar, în această artă a treziei. Sau sîntem, mai banal, emulii în postumitate ai mediocrităţii veleitare a unor provinciali minusculi, ca E. Vasilescu şi C. Dumitrescu, continuatorii regizorului gornist Dinu Negreanu şi ai tandemului M. Novicov-N. Moraru, paraşutat de Leonte Răutu de la Uniunea Scriitorilor în cinematografia primilor ani '50?! Oare aceştia sînt comilitonii ministrului Theodorescu şi iniţiatorii proiectului de Lege care murdăreşte mesele de lucru ale Parlamentului României?!

Radio Total 96.9 FM

Ciuma şi Străinul sau despre retorica lui Adrian

NICHITA DANILOV

Mărturisesc că articolul semnat de poetul Adrian Alui Gheorghe, în numărul din 18-19 august 2001, în paginile **Cotidianului** şi republicat, cu promptitudine, alături de alte articole incendiare la adresa semnatarilor **Declaraţiei**, în ultimul număr al revistei **Convorbiri literare**, apărută într-o nouă formulă redacţională, m-a uimit, vorba criticului Grigurcu, dar m-a şi întristat peste măsură. Nu m-au uimit înaltele sale studii (ce-i drept, făcute, din cîte ştiu, la fără frecvenţă), nici masteratul în „politici culturale europene", nici „doctorantura" sa în mitologie comparată, cît retorica dedicată „propriei mediocrităţi", de o logică, aş zice, halucinatorie. Acum înţelegem mai bine de ce cotidianul **Monitorul** o fi avut oarecare rezervă în a da publicităţii un text care denaturează discuţia, împingînd-o într-o zonă periferică, subversivă. După cum atrăgea atenţia poetul Ovidiu Nimigean, „nerespectarea convenienţelor presupuse de actele de vorbire" şi „perseverarea îndîrjită în sofism" sau mînuirea perversă a acestuia riscă să denatureze polemica, astfel încît problemele iniţiale să fie uitate pe parcurs sau amestecate sub un morman de rufe murdare. La această tactică apelează şi poetul Adrian Alui Ghheorghe, dar şi mai toţi susţinătorii redactorului-şef al **Convorbirilor literare**, începînd cu Daniel Corbu şi terminînd cu Gellu Dorian.

După trecerea în revistă a propriilor sale merite, dl Adrian Alui Gheorghe, în loc să-şi expună clar un punct de vedere, atrage atenţia, într-un mod aproape indecent, asupra faptului că poetul Vasile Baghiu, concetăţeanul său, vai!, nu are studii superioare, asta ca şi cînd talentul i s-ar măsura în numărul de diplome ţintuite în ramă aurită, la loc de cinste, pe perete. Realitatea ne-a arătat că scriitorii veritabili (şi aici am putea aduce exemple de la Eminescu la Esenin, de la Mihail Sadoveanu la Marin Preda, de la Rimbaud la Faulkner etc.) nu au alergat în timpul vieţii nici după înalte şcoli, nici după doctorantură, pentru ca, prin acestea, să-şi cîştige meritele postume. Nu ştiu din ce cauză, dar eternitatea nu prea se lasă impresionată de diplome şi onoruri. Nu zic că Vasile Baghiu ar fi pe acelaşi piedestal cu Rimbaud sau Faulker, dar consider impardonabil gestul lui Adrian Alui Gheorghe de a se exprima astfel despre un poet: „Dar sînt oameni fericiţi pe lumea asta, precum dl Baghiu, pe care înaltele studii absolvite în cadrul Liceului Sanitar din Bacău îl duc pe culmi de cunoaştere, după care nu mai urmează decît neantul. Asta e! Nu mă îndoiesc nici o clipă că şi prietenii dlui Baghiu sînt de aceeaşi teapă cu domnia sa, adică străluciţi". După care urmează: „Uneori mi-e ciudă că Dumnezeu a pus atîta talent în laptele de vacă supt de dl Baghiu şi de prietenii săi, în timp ce mie şi prietenilor mei ne-a rezervat statutul de... mediocri".

S-ar putea ca prietenii literari ai lui Vasile Baghiu (din cîte ştiu, domnia sa se bucură de amiciţia poetei Ana Blandiana, dar şi de cea a criticului Nicolae Manolescu în aceeaşi măsură în care se bucură şi de simpatia mea sau de prietenia lui Nicolae Coande etc.) să se simtă jigniţi. Nici unul dintre aceştia n-a supt lapte de vacă, ci, ca şi poetul Adrian Alui Gheorghe, pe care, de altfel, îl respect, lapte matern.

Prin ceea ce a scris în ultimii ani, Vasile Baghiu s-a dovedit a fi şi un fin observator al fenomenului literar contemporan. El şi-a asumat, totodată, acea singurătate atît de necesară actului critic, neamestecînd prieteniile cu opiniile şi viceversa. Ceea ce n-aş putea spune, din păcate, şi despre inamicii săi.

Cît despre „compromiţătoarele" fotografii pe care le posedă, cică, poetul Alui Gheorghe şi care mă privesc, mărturisesc că am şi eu suficiente într-un album de familie pe care oricînd, „la cererea publicului" (?), le pot eu însumi publica. Putem face şi schimb, dacă doreşte. E drept că nu sînt demne de **Hustler**, ci, dimpotrivă, sînt relatări ale unui eveniment important în care am fost implicat. Dacă dl Alui Gheorghe îşi închipuie că nu mai pot avea nici un fel de opinie strict literară doar pentru că în albumul meu de familie sau al său apar în compania dlui Cassian Maria Spiridon la o nuntă, se înşală amarnic. Desigur că, pentru unii, după cum s-a văzut în articolele publicate în apărarea lui Cassian, „cumetria" pare să se confunde cu literatura. Dacă au o astfel de opinie, vorba lui Stoiciu, îi priveşte. Fotografii „compromiţătoare" posed şi eu. Unele cu Cassian, altele cu soacră-mea, de la o altă nuntă. Dar dacă soacră-mea, prin absurd, să zicem, ar ajunge să conducă revista **Convorbiri literare**, nu înseamnă că eu nu i-aş putea atrage atenţia spunîndu-i: „Vezi, mamă Mario, că ai luat-o razna, aşa că ia treci matale şi fă ordine în bucătărie". Mai greu e cu tataia Mario Spiridon (cu accentul pus pe *o*), căruia nu poţi să-i reproşezi nici un cuvînt, căci imediat amicii lui urlă în cor că eşti terorist literar şi un nerecunoscător.

Totuşi, de la „cumetrie" şi pînă la literatură e doar un singur pas. Căci iată ce declară, în acelaşi articol, poetul Adrian Alui Gheorghe, membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor, ales cu 56 de voturi: „Recunosc că, în calitate de membru al juriului USR, ales de Consiliul US prin vot secret (ar fi interesant să vedem totuşi cîţi membri ai Consiliului fac parte din juriu!) – scrie dl Adrian Alui Gheorghe –, am dat cîte un vot, la nominalizări, pentru Cassian Maria Spiridon, Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Petru Cimpoeşu şi Lucian Vasiliu. Să fie doar slăbiciune de moldovean?". Cu alte cuvinte, dl Alui Gheorghe a fost „imparţial". Din solidaritate moldavă, vorba lui Caragiale, „curat murdar, coane Fănică, două la Prefectură, două la Primărie...", le-a dat trei voturi amicilor săi şi două le-a distribuit semnatarilor **Declaraţiei**, mie şi lui Cimpoeşu.

Astfel de declaraţii „sincere" pot duce, pe bună dreptate, la contestarea juriului. Eu n-o fac, dar alţii s-ar putea s-o facă. Acesta este şi unul dintre punctele care apar în **Declaraţie**: esenţa clientelară a premiilor. Aş fi curios totuşi să ştiu de ce Consiliul n-a apelat la critici de autoritate cum sînt: Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Martin, Marin Mincu, Al. Călinescu (aproape scoşi din jocurile literare), Cornel Moraru, Al. Cistelecan, Andreea Deciu, Al. Andriescu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop sau alţii mai tineri, ci a apelat în mare parte tot la „autoritatea" Consiliului, ai cărei reprezentanţi, iată, se dovedesc a fi subiectivi şi nu judecă opera, ci omul.

În articolul său, Adrian Alui Gheorghe afirmă că se revendică „de la o zisă a lui Camus", „care chiar după ce scrisese şi **Ciuma**, şi **Străinul**, şi **Omul revoltat**" se considera „o persoană medie". Plecînd de aici, Adrian Alui Gheorghe adaugă la „zisa lui Camus" o „zicere" a sa: „De aia şi zic (accentul cade pe „şi", *n.n.*): prietenii mei sînt toţi mediocri. Cărţile mele sînt toate mediocre. Viaţa pe care o duc e mediocră. Doctorantura mea în mitologie e un pas spre mediocritate. Masteratul meu în politici culturale europene e o eroare pe care, fatalitate, n-am cum s-o mai repar". Păcat de atîta efort şi de atîta demonstraţie! Cînd vrei să te simţi mediocru, nimeni nu te împiedică să te simţi astfel, dacă aceasta îţi face o deosebită plăcere. Dar ce nevoie ai de Camus pentru a-ţi ţine companie?! Mîine-poimîine, apelînd la aceeaşi retorică, îl vom invoca şi pe Shakespeare.

Sînt mai bine de cinci săptămîni de cînd, la Iaşi, 36 de scriitori au semnat o **Declaraţie**. Se pare că două cereri (înfiinţarea unei noi filiale a US în zonă şi a unei reviste de cultură) stîrnesc opinii, atitudini şi reacţii violente din partea unor susţinători ai celor vizaţi. O parte din aceste articole au apărut în **Cotidianul** şi apoi au fost republicate în totalitate în **Convorbiri literare**. Gestul mi se pare sfidător. E un abuz de funcţie, greu de digerat. Cu atît mai mult cu cît acestea cuprind şi laude adresate redactorului-şef al acestei publicaţii, şi atacuri dure la adresa semnatarilor **Declaraţiei**. De asemenea, noii angajaţi ai revistei şi-au permis şi ei luxul de a ne denigra la modul aluziv. Prin acest gest, Cassian Maria Spiridon a transformat revista Uniunii Scriitorilor, pe care o gestionează, într-un instrument de atac asupra celor care îl contestă. Ceea ce constituie o dovadă a lipsei sale de scrupule şi, mai cu seamă, de profesionism gazetăresc. Campania de presă îşi are, totuşi, o logică a ei. Aceste articole urmează, probabil, să joace drept contraargumente la şedinţa de la începutul lunii septembrie a Consiliului Uniunii Scriitorilor, unde se va discuta revista **Convorbiri literare**. Susţinătorii vor s-o păstreze în acelaşi cerc. Totodată, ei lansează şi ideea unei reconcilieri. Însă materialele publicate în **Convorbiri...** nu fac decît să adîncească şi mai mult ruptura dintre scriitorii care au semnat **Declaraţia** şi revista **Convorbiri...** După bizareriile apărute în revistă, au fost lansate, deocamdată numai în **Cotidianul**, dar, probabil, vor fi republicate în numărul din septembrie al revistei „maioresciene" şi afirmaţii de genul „Cassian Maria Spiridon are operă, în timp ce criticii Al. Andriescu şi Al. Călinescu, nu". Sau: „Cassian e un manager robace, pe cînd Al. Călinescu e un sinecurist. Adică un profitor, iar scriitorii Dorin Spineanu şi Dan Giosu – nişte «mocirloşi» şi scandalagii de profesie". Etc. etc. După astfel de afirmaţii hazardate, cine credeţi că ar mai putea colabora la revista **Convorbiri...**?

Singura soluţie, pentru aplanarea tensiunilor, ar fi demisia lui Cassian.

P.S. *Au mai fost de acord cu textul* ***Declaraţiei****: Radu Pavel Gheo, Şerban Axinte, Dan Sociu.* **(N.D.)**

Jurnal cu idilă la Berlin

ION BOGDAN LEFTER

Nora Iuga
Fasanenstraße 23
O vară la Berlin
editura vinea

Nora IUGA

Fasanenstraße 23. O vară la Berlin

Editura Vinea, București, 2001,
124 p., f.p.

Vara trecută, Nora Iuga a petrecut două luni la Berlin, beneficiară a unei burse oferite de Literaturhaus, reputat spațiu de întîlniri, lecturi publice și de rezidență pentru scriitori-invitați. Adresa de acolo, Fasanenstraße 23, a devenit titlul însemnărilor sale zilnice, care fac materia celei mai recente cărți a Norei Iuga. Subtitlul explicitează: **O vară la Berlin**.

E un jurnal așa-zicînd „focalizat“, ținut pe o perioadă precis delimitată, ca unul „de bord“, consemnat de călător atît cît durează aventura pe mări și oceane. Și e limpede că a fost scris pentru a fi publicat imediat, ca mărturie a unei experiențe, a celor două luni petrecute în străinătate, într-o mare capitală occidentală („În timp ce scriu mă gîndesc la cititorul meu. O să-i placă? O să-l intereseze?“ – p. 30). Autoarea a profitat de ocazie pentru a cunoaște mai bine orașul, pentru a întîlni oameni, pentru a vedea muzee, pentru a participa la evenimente culturale diverse, dar se va fi simțit obligată – pe de altă parte – să-și onoreze blazonul de „scriitoare-invitată“ la o „casă a literaturii“, scriind ceva. Pentru un roman nu era destul timp. Un volum de poezii compus în două luni? S-ar fi putut, dacă inspirația ar fi făcut zilnic prezența la Literaturhaus. Cu notele de jurnal propriu-zis a mers – oricum – bine: s-au așternut cuminți pe hîrtie, bătute la mașina găsită în camera în care Nora Iuga a fost găzduită. La plecarea spre casă, **Fasanenstraße 23** era gata. O carte subțire și sinceră despre **O vară la Berlin**.

În paginile ei le regăsim nedisimulate pe poeta și pe prozatoarea Nora Iuga. De la **Inima ca un pumn de boxeur** (1983) încoace, mai ales o dată cu „jurnalul de bucătărie“ din **Piața cerului** (1986), poeta puțintel suprarealistă, puțintel onirică din a doua parte a anilor '60 și din anii '70 și-a descoperit maniera personală: notația directă, economicoasă, prozaizantă, dar decupată oarecum fantezist, cu mici imagini suspendate în vers, cînd „cochete“, grațioase, cînd crude, neorealiste, șocante. Romanele sale biografice, **Săpunul lui Leopold Bloom** (1993) și **Sexagenara și tînărul** (2000), au ieșit firesc din transpoziția acelei formule, a acelui mod de percepție a realității cotidiene, în scriitura narativă propriu-zisă, cu excelente rezultate, cele două cărți numărîndu-se printre vîrfurile românești ale genului la finele secolului XX. Autoarea s-a lăsat acolo contaminată și de stilistica prozei germane și austriece a ultimelor decenii, din care a tradus în anii '80-'90: notație alertă, cu apetit pentru concret, pentru percepția senzorială a lumii, sintaxă simplă, nervoasă, propoziții scurte, fără ocoluri, fără subordonate, în răspăr cu tradiția somptuoaselor fraze germane infinite, „epuizată“ pentru o vreme de capodoperele lui Thomas Mann. În trecere, merită adăugat că și versurile Norei Iuga preluaseră ceva din poezia colocvială, consemnativă postbrechtiană, fie direct de la sursă, traducînd și din poezia germană și austriacă recentă, fie pe filieră săsească, autorii din Aktionsgruppe Banat (Grupul de acțiune Banat) declarîndu-se în anii '70-'80 brechtieni, fie – și mai pe ocolite – prin lectura tinerilor postmoderni români, care-i descoperiseră pe timișoreni după revelația beatnicilor și a celorlalți „personiști“ americani. Avansînd în atare direcție, Nora Iuga a reușit să se mențină prin scrisul său în actualitatea vie a literaturii române. O autoare care, avînd în urmă o carieră de aproape patru decenii, e capabilă în continuare de surprize. Cum precedenta carte, descriere a relației dintre femeia la senectute și un bărbat tînăr, fusese.

Surpriza din jurnalul său berlinez este aceea a unei idile platonice cu un bărbat misterios. După primele pagini, ai crede că vor urma notații zilnice obișnuite, creionate în stilul cunoscut din celelalte cărți. Ajunsă la Berlin, Nora Iuga se adaptează instantaneu, are mici euforii în atmosfera orașului, se simte pe aceeași lungime de undă. Privește în jur și notează: chipuri, gesturi, vitrine, detalii, pete de culoare. Se întîlnește sau vorbește des la telefon cu prietenii de acolo, originari din România, precum Ernest Wichner, Oskar Pastior, Pipi Csejka și Gerhardt Csejka jr., Herta Müller (și ea într-un sejur berlinez), Ingrid Băltăgescu, Dana Ranga (unii dintre ei prinși în jurnal doar cu prenumele), apoi cu Mircea Cărtărescu și Ioana Nicolaie, aflați acolo tot ca bursieri, pentru o perioadă mai îndelungată. Participă – apoi – la lecturi de poezie și, singură în camera sa de la Literaturhaus, citește în serile în care nu iese, redescoperă plăcerea slalomului printre autori diverși, recomandați de Pipi, prietena bucureșteană, astăzi berlineză. Toate acestea, plăcute la lectură, mereu cu tușa atașantă a autoarei, care-și asumă simplitatea curajoasă și cumva ingenuă a notației directe, inclusiv pe teme încă tabu după standardele convențiilor sociale, toate acestea compun – însă – doar fundalul pentru idilă. Aici, devine dintr-o dată discretă, nu dă nume, își protejează misterul pe măsură ce ne vorbește despre el, ascunde tocmai cînd credeam că ea, Nora Iuga, e scriitoarea care se dezvăluie pînă la capăt, pînă dincolo de limita de pudoare a confesiunii respectată de alții, de altele.

Aura irizată care-l învăluie pe bărbatul întîlnit acolo, la Berlin, face din el un personaj la limita dintre real și imaginar: pare cînd închipuit, o proiecție delicată a autoarei („l-am cunoscut întîmplător, în S-Bahnul care mergea spre Friedrichstraße Bahnhof sau la oficiul de informații de la Zoo sau la poșta de pe Budapeststraße, cred că l-am cunoscut în mai multe locuri deodată“ – p. 6; „Cred că e pictor, așa m-a lăsat să înțeleg“ – p. 37; „Ești un om fără vîrstă, îi spun“ – p. 41; ș.a.m.d.), cînd foarte real: se întîlnesc în oraș, într-un parc, în localuri discrete, mereu cu cîte un pahar de vin în față, el îi spune că s-a născut lîngă Hanovra, că are o soră, că n-a fost niciodată căsătorit (cf. p. 47-48), stau de vorbă, schimbă replici simple, fac jocuri de cuvinte, schițînd o suprafață de cuvinte pentru comunicarea mult mai profundă care-i face să se tot revadă. Finalul, iminența plecării spre București, înseamnă în primul rînd despărțirea celor doi, ultima întîlnire, în restaurantul de la Literaturhaus, în fața paharelor de vin roșu, ultimul dialog cu propoziții scurte, eliptice, formulă *sui generis* de „încifrare“ a sentimentelor neexprimate. La sfîrșit, pe coperta a patra – un pasaj pe care nu mi-l amintesc din carte, pe care nu l-am remarcat sau care nici nu apare în interior, scris poate după revenirea în țară: „Îmi torn cafeaua în ceașcă, îmi aprind o țigară. Mi-e dor de un vin. De fapt nu de vin, de ora aceea albastră care vine tiptil ca un prestidigitator și-mi scoate eșarfe din mîneci și porumbei din sîn. Ce teribilă terapie îmi aplic eu scriind. Am învățat de la Goethe. Cînd vrei să scapi de o iubire [*cuvînt ocolit în carte – n.m. I.B.L.*] scrii o poezie. Mie îmi trebuie un roman“.

E o bună descriere: jurnalul compus de autoare ca „exercițiu (auto)impus“ în cele două luni petrecute la Literaturhaus Berlin s-a preschimbat pe parcurs în romanul misterioasei iubiri a distinsei doamne. Din fotografia reprodusă pe prima copertă, ea ne zîmbește ușor-copilăroasă, mascîndu-și stîngaci vulnerabilitatea. În fața căreia triumfă – aici și peste tot în cărțile ei recente – prin curajul mărturisirii în scris. Prin „teribila terapie“ – cum îi spune – a literaturii... ▮

Despre viața și capriciile „lucrurilor moarte“

CARMEN MUȘAT

Livius Ciocârlie
De la
Sancho Panza
la
Cavalerul
Tristei Figuri
Ego

Livius CIOCÂRLIE

De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri. Jurnal

Editura Polirom, Colecția „Ego“,
Iași, 2001, 226 p., f.p.

Prezență pe cît de discretă, pe atît de semnificativă în peisajul cultural autohton, scriitor complex, preocupat în egală măsură de literatură și de avatarurile lumii în care trăim, Livius Ciocârlie revine în atenția cititorilor cu noi fragmente de jurnal, reunite în volumul **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri**, recent apărut la Editura Polirom. Jurnal de idei în primul rînd, dar și de stări de spirit și de vise, **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri** se adaugă romanelor autobiografice și jurnalelor propriu-zise publicate de Livius Ciocârlie de-a lungul anilor (**Un Burgtheater provincial**, 1985; **Clopotul scufundat**, 1988; **Fragmente despre vid**, 1992; **Paradisul derizoriu**, 1993; **Viața în paranteză**, 1995; **Cap și pajură**, 1997; **Trei într-o galeră**, 1998 și chiar **Caietele lui Cioran**, 2000), întregind imaginea unei subiectivități plurale, a cărei coerență se constituie în pofida discontinuității inerente a formulei textuale alese de autor. O formulă menită „să restrîngă artificiul literaturii, adică să rămînă în zona de interferență dintre literatură și document“, după cum scria Livius Ciocârlie în **Clopotul scufundat**, aptă să reflecte fragmentarismul existenței umane și valențele proteice ale eului auctorial. Apartenența sa, nu doar geografică, ci și spirituală, la spațiul central-european asupra căruia reflectează în repetate rînduri se face simțită la tot pasul, autorul mărturisindu-și cu nedisimulat orgoliu atașamentul față de ambianța și valorile „imperiale“ din acea „parte a Europei situate din punct de vedere geografic în centru, din punct de vedere cultural în Vest și din punct de vedere politic în Est“, după definiția pe care Milan Kundera o dădea acestei zone în **Tragedia Europei Centrale**.

Pluralitatea inevitabilă a eului

Una dintre calitățile frapante ale paginilor semnate de Livius Ciocârlie este naturalețea tonului, spontaneitatea netrucată a reacțiilor și reflecțiilor care alcătuiesc substanța acestui volum, ca și a tuturor celor menționate mai sus. Preferința pentru scrisul „în frînturi“, pe care o împărtășește cu Robert Musil cel din **Jurnale** – scriitor adeseori invocat în text, alături de Amiel, recunoscut ca model tipologic –, îi conferă autorului libertatea de a transcrie dezordinea nu lipsită de coerență a eului. Meditînd însă pe marginea însemnării lui Musil despre „voluptatea (autorului de jurnal, *n.m. C.M.*) de a fi singur cu sine, absolut singur“, Livius Ciocârlie își dezvăluie neîncrederea în posibilitatea de a fi vreodată „absolut singur“ cu tine însuți. Cel care și-a intitulat jurnalul publicat în 1998 **Trei într-o galeră** vorbește acum despre „iluzia lui Musil“, convins că „omul nu e niciodată singur; în el sînt mai mulți și, în orice moment, măcar doi“. Tema pluralității sinelui revine constant, însoțită de cele mai multe ori de cea a ambiguității instanței care spune „eu“ în jurnal: „Ce mă obosește e marele amestec și marea fărîmițare din care sînt făcut. Există mulți în mine. [...] A scrie presupune găsirea unui ton. Tonul e al unuia dintre locatarii tăi. În cazul meu, se înghesuie mai mulți să apuce la cuvînt. Nici unuia nu-i pasă de părerea mea. Vid de autoritate. Parcă aș fi un agent de circulație care s-ar roti ca o păpușă mecanică și ar da din mîini“. Dar „vidul de autoritate“ provocat de această aglomerație *sui generis* nu este o sursă de neliniște, ci mai curînd pretextul unui amuzament mucalit, autorul asumîndu-și diversitatea cu temperată autoironie. Deși plural, eul jurnalelor lui Livius Ciocârlie nu este unul de factură postmodernistă, cît modernistă, de vreme ce întregul din care provin diverșii „locatari“ este unul coerent.

Predispus frecvent să se proiecteze în personaje diferite, jucînd, deseori, rolul „savantului distrat“, pentru care orice incursiune în cotidian este o veritabilă aventură, Livius Ciocârlie trece cu desăvîrșită naturalețe de la Bibulie, personaj abulic, permanent cu capul în nori, la postura analistului politic echilibrat și lucid, de la ipostaza bunicului afectuos și uneori stîngaci la cea a universitarului sobru și competent, de la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri, experimentînd astfel, cu egală voluptate, o varietate de registre ale umanului. Consecvent principiului „fac din mine un personaj și mă iau în rîs“, Livius Ciocârlie este permanent tentat să se privească autoironic, foarte sever cu el însuși, chiar și atunci – rareori – cînd vine vorba despre propriile-i reușite.

Despre rezistenţa prin cultură şi romanul politic

Constatînd cu surprindere „cît de mult ne deosebim de noi înşine", autorul acestui jurnal-eseu care te provoacă necontenit la dialog este preocupat să înţeleagă în ce măsură trecutul determină viaţa noastră de zi cu zi, conferind semnificaţii anume gesturilor şi atitudinilor intelectualilor de după 1989. Fără să facă din istorie subiectul principal al preocupărilor sale, conştient că „factorul istoric face parte din esenţa faptului cultural", Livius Ciocârlie analizează, în pagini de mare rafinament intelectual, relaţia dintre trecut şi prezent, dintre memorie şi istorie. Factor-cheie în constituirea identităţii individuale şi colective de după 1989, recursul la memorie este o condiţie necesară pentru autocunoaştere şi înţelegere de sine. Hiperlucid, critic la adresa compromisurilor de tot felul, convins că după 1989 prioritatea scriitorilor români este „de a învăţa, în sfîrşit, să gîndim pînă la capăt şi astfel să ne individualizăm", Livius Ciocârlie pune în discuţie problema foarte controversată a rezistenţei prin cultură, insistînd totodată asupra necesităţii de a ne privi pe noi înşine fără prejudecăţi şi fără iluzii: „Va trebui să coborîm dinspre imaginea noastră despre noi înşine către adevărul obscur pe care-l metamorfozăm ca să obţinem această imagine. [...] În loc de a ne travesti în ce n-am fost, ori de a ne tîngui că am fost cum am fost, să ne analizăm cu luciditate". Şi Livius Ciocârlie chiar asta face de-a lungul unor pagini incitante în care analizează, nuanţînd permanent, ideea de rezistenţă prin cultură. Alături de Mircea Martin, prezent de curînd în revista **22** cu un amplu eseu intitulat chiar **Rezistenţa prin cultură**, Livius Ciocârlie se numără printre puţinii scriitori ai generaţiei '60 dispuşi să abordeze o temă atît de des invocată şi atît de rar discutată. Decis să ducă pînă la capăt consecinţele unei perspective critice autentice, autorul timişorean consideră că formula „noi am salvat cultura" este inadecvată, preferîndu-i acesteia o alta, mult mai onestă: „Noi am făcut cultură. Am făcut cultură atît cît ni s-a îngăduit. Am rezistat, nu ne-am compromis, fără să ne asumăm vreun mare risc. Dacă am fi fost salvatori, cum ne place să credem – adaugă Livius Ciocârlie – ne-am fi grupat ca unul şi am fi protestat cînd s-au dărîmat bisericile din Bucureşti. Protestele izolate s-au pierdut în tăcerea noastră asurzitoare". Introducînd o serie de distincţii importante, Livius Ciocârlie consideră că, dacă putem vorbi despre o rezistenţă *a individului* prin intermediul culturii, ca şi despre o rezistenţă *a culturii*, investită cu „alt nivel şi altă substanţă decît ar fi vrut regimul", rezistenţa *împotriva* regimului prin cultură este un mit promovat în special de cei incapabili să-şi asume responsabilitatea – fie ea şi parţială – pentru lipsa de reacţie în faţa abuzurilor regimului comunist. Aşa se face că, departe de a formula judecăţi tranşante care să despartă negrul de alb, pe „ei" de „noi", aruncînd întreaga povară a responsabilităţii pe umerii „lor", a celor care, în poziţii oficiale fiind, au făcut jocul puterii, Livius Ciocârlie preferă să analizeze compromisul de suprafaţă, unanim acceptat, care a făcut posibilă existenţa în cultură a scriitorilor autentici. N-a fost vorba, aşadar, despre un sacrificiu de sine, ci despre o cedare „în numele dorinţei de a exista în cultură, pe care astăzi o numim voinţă de a o salva". Interdicţia de a publica – comentată şi de Mircea Martin în articolul citat – a fost, decenii la rînd, una dintre pedepsele administrate intelectualilor „nealiniaţi" de către autorităţile comuniste, dar şi una dintre temerile cele mai mari ale scriitorului român, mai preocupat de posibilitatea de a-şi rata „şansa notorietăţii, gloria mare sau mică de care se bucura, distincţia pe care calitatea de scriitor i-o acorda într-o societate tot mai uniformizatoare şi aplatizantă" (cf. Mircea Martin), decît de dramele individuale sau sociale care se petreceau sub ochii lui. Pe de altă parte, este cert că fără prezenţa în universităţi, în librării sau în publicaţiile culturale din epocă a acestor profesionişti ai culturii, retraşi în turnul lor de fildeş şi neimplicaţi politic, prim-planul vieţii culturale ar fi fost ocupat de scribii de serviciu ai partidului unic. Fără nici o intenţie de a şterge cu buretele abdicarea morală a celor care vorbesc astăzi despre rezistenţa prin cultură ca despre singura formă posibilă de opoziţie în timpul dictaturii comuniste de la noi, Livius Ciocârlie, ca şi Mircea Martin, vorbeşte despre necesitatea unei generaţii întregi de *a supravieţui în* cultură şi *prin* cultură: „*În realitate* – subliniază el –, în afara lichelelor şi a celor care s-au lăsat seduşi de varianta ceauşistă a naţionalismului, noi, nu puţini, am colaborat cu regimul numai în sensul că l-am suportat". La aceeaşi concluzie ajunge şi Mircea Martin cînd vorbeşte despre o *convertire a valorilor* ca soluţie compensatorie *in extremis*: „incapacitatea de acţiune politică e substituită prin capacitatea de acţiune culturală, incapacitatea şi competenţa etică sînt contrabalansate de performanţe estetice", ceea ce a dat naştere unei „solidarităţi a victimelor consimţitoare" în locul unei solidarităţi autentic rezistente. Compensînd deficitul etic prin surplus estetic, scriitorul român format şi afirmat în comunism s-a deprins, în condiţiile în care cenzura acţiona inevitabil, să-şi suspende libertatea interioară, mulţumindu-se doar să strecoare „şopîrle îngăduite de cenzură". Comentariul pe marginea romanului politic din anii '70, ca şi diagnosticul exact formulat de Livius Ciocârlie relevă artificiul acestei formule romaneşti şi aparenta îndrăzneală a clasicilor genului: „Sub cuvînt că era critic şi îndrăzneţ, romanul politic «lovea» retrospectiv în comunismul anilor cincizeci, făcînd de fapt jocul unui Ceauşescu dornic să desfigureze imaginea lui Gheorghiu-Dej şi să apară, el, ca înnoitor. Totodată, li se dădea importanţă şi inteligenţă unor siniştri trepăduşi. [...] Asistam la atribuirea de capete gînditoare unor inşi în realitate primitivi, de nişte romancieri „îndrăzneţi", în realitate obedienţi Ideea era că teroarea fusese înlocuită de raţiune – şi nu de spălarea minţilor, cum se întîmplase de fapt". Renunţînd la orice *parti pris* generaţionist, Livius Ciocârlie îşi dovedeşte o dată în plus probitatea intelectuală şi profesionalismul, ca şi disponibilitatea – destul de rară astăzi – de a reciti literatura română fără prejudecăţi sau ataşamente sentimentale.

Despre jurnal, cu dragoste şi nemulţumire...

Pentru criticul şi eseistul Livius Ciocârlie, a scrie jurnal înseamnă „a duce la paroxism problema oricărei literaturi: a şti dacă ce scrii merită să fie scris". Polemic la adresa afirmaţiei lui Roland Barthes despre „prostia egotistă" a autorilor de jurnal, autorul **Paradisului derizoriu** oferă acestei dileme un răspuns minimalist, din perspectiva căruia „graniţa" între literatură şi jurnal – tot o specie literară, de vreme ce a încetat de mult să mai fie intim – se estompează. În fond, pentru Livius Ciocârlie, ca şi pentru Michel Foucault, nu doar scriitura diaristică, ci şi literatura propriu-zisă sînt ipostaze relevante ale scrierii de sine. Pe urmele lui Jacques Le Rider, adeseori menţionat în volumul de la Polirom, Livius Ciocârlie pune în discuţie statutul jurnalului ca specie moale, în raport cu autobiografia, apreciată ca specie tare. Consideraţiile enunţate pe această temă, ca şi modul în care fragmentele consemnate în jurnal „se leagă" nu numai unele de altele, ci şi de textele anterioare, reflectă o viziune proprie despre relaţia dintre viaţă şi literatură, dintre a trăi şi a scrie. Situată la graniţa dintre modernism şi postmodernism, reţinînd de la autorii modernişti interesul pentru diversitatea propriei conştiinţe, în acelaşi timp plurală şi unitară, iar de la postmodernişti predilecţia pentru discontinuitate şi fragmentarism – al existenţei şi al scrisului deopotrivă –, dar şi fascinaţia pentru lucrurile aparent lipsite de viaţă, literatura lui Livius Ciocârlie face notă aparte în peisajul literar contemporan. Mai aproape de Costache Olăreanu decît de Radu Petrescu, prin preferinţa pentru tonul autopersiflant şi umorul mucalit, *à la* Sancho Panza, împărtăşind cu Daniel Vighi, cel din **Valahia de mucava** sau **Decembrie, ora 10**, preocuparea pentru analiza cotidianului şi a istoriei trăite, interesat, ca şi Mircea Mihăieş, de mecanismul interior al jurnalului şi predispus, asemeni Simonei Popescu, să vadă cu toate simţurile, Livius Ciocârlie este unul dintre acei rari scriitori a căror lectură te îmbogăţeşte provocîndu-te la un dialog ce se prelungeşte dincolo de ultima pagină. ▮

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

Impresii

Cosaşu şi Chopin

BEDROS HORASANGIAN

Radu Cosaşu scrie precum alţii respiră: uşor şi regulat. Aşa i-a fost dat: să se bucure de viaţă printre nebucuriile ei şi să scrie şi cînd nu scrie. Cosaşu scrie şi cînd vorbeşte, doarme, se uită la televizor, mănîncă, joacă bridge, călătoreşte sau citeşte ziare. Scrisul şi în-scrisurile lui Cosaşu se nasc din această convergenţă a Oltului şi Mureşului cu valurile Senei: realitatea românească şi gazetăria franţuzească. Născut în 1930, la Bacău – oare a psihanalizat cineva acest detaliu biografic, + Tzara, B. Elvin – Moineşti *u.s.w.*? –, Cosaşu rămîne legat de cea mai importantă fabrică de hîrtie pentru ziar: cea de la Letea. Este, deja, un loc comun demantelat (*sic!*) de critica literară, acest mixaj bine strunit al prozopublicisticii cosaşiene. Deconstructivist prederridarian, chiar din anii cînd se construia Bicazul şi se slăvea RPR, Cosaşu a iubit pînă la sacrificii (de sine, de familie, de iubite etc.) România lui: Bucureştii. Epopeea Bucureştilor şi a limbii române se regăseşte în jurnalele de actualităţi emise de R.C. de 50 de ani spre noi. Nu intrăm în detalii bio-bibliografice care ar putea clarifica evoluţia celui care azi, pe nesimţite şi nevrute, intră în categoria scriitorilor români contemporani *De vază*. N-a apucat să fie clasicizat de la 20 de ani, precum F. Neagu sau N. Breban, dar şi-a păstrat tonusul şi încrederea în literatură. Ceea ce a devenit, deja, „proza cosaşiană" – Marcă Înregistrată – este un amestec de gazetărie superioară grefată pe o ştiinţă superioară a cititului. „Organizarea textului" este marcată apăsat de actanţii unui semnificant ce-şi adulmecă pînă la înghiţire totală semnificatul. E greu să-i judecăm pe eroii acelor timpuri literare cu criteriile etice radicale şi impenitente ale deceniului 9 spre 10 postdecembrist. Revenind: bîjbîielile de pînă la **Supravieţuiri** (1973) sînt etape, căutări, eşecuri. Asta e. De altfel, autorul nostru nici nu şi-a propus să fie un prozator genial care să dea, regulat, capodopere. El a vrut să scrie cronică sportivă – şi chiar mai scrie şi azi!–, apoi cinema – oare chiar am uitat de Belphegor şi de revista de specialitate, **Cinema**-ul Dnei Oproiu, atît de vehement contestată azi? –, a scris şi teatru, dar ce n-a încercat Cosaşu! Pînă cînd, într-o bună zi, între două meciuri şi două iubiri (femei, filme, cărţi – Cosaşu-cititor nu e altceva decît Cosaşu-scriitor!), cineva (cine? probabil Bunul Dumnezeu, sau Paul Georgescu, sau Crohmălniceanu, sau Raicu sau, cel mai probabil, Mazilu, prietenul lui bun de la Şcoala de Literatură, rămas în istoria literară românească nu doar prin prozele satirice sau piesele sale tandru-corozive, ci şi prin faimosul certificat de naştere al *Prozatorului* Radu Cosaşu, dăruit printr-o simplă rabinică propoziţie aruncată într-o noapte de decembrie 1956: „Cosaşule, dacă vrei să te salvezi, descrie-ţi mătuşile!") a adus lucrurile în matca lor firească. Reală. Brunea-Fox şi Geo Bogza, Arghezi şi Şeicaru, dar şi atîţia alţi gazetari români au făcut din jurnalism artă literară. Cosaşu îşi va găsi şi *tema* (tema *lui*) şi *tonul* potrivit: îi vor trebui cam 20 de ani. Prozatorul Cosaşu primeşte un alt certificat de bonitate literară: de la N. Manolescu: prezentul, viitorul şi, probabil, viitorul sînt asigurate. „Viziunea reportericească asupra lumii" – formulă preţuită de cel care azi ne-a atras simpatia prin faptul că a rămas un călător cu mijloace de transport în comun – asta spune foarte multe şi naşte şi mai multe „desene în covor" – a fost îmbunătăţită de Radu Cosaşu cu o vitalitate livrescă de percepere a lumii. Ce a urmat deja ştim: un şir neîntrerupt de volume semnate Radu Cosaşu. Cu variaţii desigur, cu mutări de accente şi un proces continuu de epurare, curăţire, limpezire a stilului. De atunci, de la **Supravieţuiri**, înainte de '89 şi după '89 Cosaşu lucrează la o singură *Carte*. Că scrie articole de ziar, combate la revistă sau îşi adună în volum, combinîndu-şi, din ce în ce mai savant, obsesiile şi neliniştile. Există o anume „uşurătate" a lui Cosaşu – care poate şi irita uneori! – de a extrage semnificaţii din te miri ce. Aşa cum aceeaşi uşurinţă, „lejeritate" (Kundera + B. Schulz) este utilizată în a relativiza chestiuni „grave", „importante", cu „miză". Din această disponibilitate-jucăuşenie ies *Prozele* (sau cum să le numim?) care pot entuziasma, enerva sau chiar lăsa indiferent. Conţinut? Mod de întrebuinţare? De administrare? Contraindicaţii? Cosaşu, ipohondru şi cu scrisul lui, lasă impresia că se joacă, nu-i este frică de nimeni şi de nimic. Doar creionul, hîrtia şi memoria literaturii: dacă îi ai aproape pe Isaac Babel, Lucian Raicu, Stendhal, Camil Petrescu şi Kundera, orice capodoperă nu poate fi mai prejos decît un gol înscris cu capul de Gerd Müller sau Dumitrache. Cosaşu face pe moralistul – uneori chiar e! –, pe cinicul – uneori chiar e –, alteori pe

O pledoarie realistă pentru idealismul etic (II)

CAIUS DOBRESCU

Vladimir Tismăneanu
FANTASMELE SALVĂRII
Democraţie, naţionalism şi mit în Europa post-comunistă
POLIROM

Vladimir TISMĂNEANU

Fantasmele salvării. Democraţie, naţionalism şi mit în Europa postcomunistă

Traducere de Magda Teodorescu, Editura Polirom, Colecţia „Opus. Ştiinţe politice", Iaşi, 1999, 272 p., 84 000 lei

Vladimir Tismăneanu
SPECTRELE EUROPEI CENTRALE

Vladimir TISMĂNEANU

Spectrele Europei Centrale

Editura Polirom, Colecţia „A Treia Europă", Seria „Seminar", Iaşi, 2001, 262 p., f.p.

3. Dacă în **Fantasmele salvării** abordarea este în primul rînd academică, urmărind riguros standardele de redactare ale uneia dintre cele mai selecte şi, evident, mai exigente edituri universitare americane (să ne amintim că lucrarea a apărut la Princeton University Press), în **Spectrele Europei Centrale** (Polirom, 2001), eliberat de asemenea restricţii, dl Tismăneanu îşi pune pe deplin în valoare stilul personal. Cea mai mare parte a cărţii constă din transcrierea discuţiilor purtate în cadrul unui seminar organizat de Centrul de studii comparate central- şi sud-est-europene „A Treia Europă" (căruia, după cum aflăm din **Argument**, dl Tismăneanu îi este director ştiinţific). Profitînd de această formulă colocvială, politologul precaut şi foarte atent la acoperirea empirică a aserţiunilor sale se metamorfozează complet, alternînd sau practicînd simultan obiectivitatea şi precizia cercetătorului de tip occidental, erudiţia enciclopedică şi pasiunea morală a intelectualului „est-central-european" şi talentul (pe care aş risca să-l numesc, în sensul cel mai pozitiv, balcanic) pentru naraţiunea captivantă şi speculaţia intelectuală imprevizibilă şi strălucitoare.

Deşi temele abordate sînt extrem de diverse, firul lor conducător, în opinia mea, este dat de o reflecţie liberă asupra originilor şi semnificaţiilor intelectuale ale dizidenţei est-central-europene, înainte şi după căderea Cortinei de Fier. Tema şi foarte provocatoarea ei tratare s-ar recomanda *în primul rînd* celor care au senzaţia că ştiu despre ce vorbesc atunci cînd se referă la contracultura dezvoltată în lumea comunistă. Ca şi în **Fantasmele salvării**, dl Tismăneanu aduce şi aici numeroase argumente explicite în favoarea ideii că dizidenţa nu şi-a epuizat resursele şi semnificaţia în lumea postcomunistă, dar cel mai puternic dintre acestea este probabil unul implicit: punînd istoria intelectuală a opoziţiei la comunism într-o perspectivă genetică şi comparativă foarte nouă şi vie, domnia-sa dovedeşte că acest fenomen, aflat atîta timp sub „reflectorul" mediatic, ne este, de fapt, foarte puţin cunoscut. Avînd, aşadar, atîtea latenţe puţin sau deloc explorate, el nu poate fi, logic vorbind, considerat clasat!

Dl Tismăneanu este unul dintre foarte puţinii autori proeminenţi care înţeleg că, pentru a-şi păstra semnificaţia şi după căderea comunismului, *underground*-ul din epoca „eroică" a rezistenţei trebuie integrat într-o istorie a ideilor şi într-o problematică relevante la nivel european şi global. Asupra seminarului timişorean reverberează, astfel, aproape continuu, o concluzie a filozofului politic Jeffrey Isaac pe care dl Tismăneanu o citează în **Fantasmele salvării**: „Chiar dacă antipolitica nu ar avea nici un fel de influenţă în prezent, ea ar rămîne totuşi importantă ca moment istoric crucial al trecutului recent" (p. 30). Sau, altfel spus, lipsa de influenţă asupra „prezentului" poate fi recuperată dacă schimbăm conţinutul conceptului de „prezent". De obicei, acesta este înţeles doar în sensul unui „aici şi acum" al Europei postcomuniste, dar există şi un „prezent" al reflecţiei politice occidentale şi globale din perspectiva căruia activitatea dizidenţilor Europei Centrale din epoca comunistă reprezintă unul dintre momentele cele mai recente, deci, inevitabil, cele mai intense, mai vii, mai puternice, de regîndire a înseşi fundamentelor filozofice ale democraţiei liberale şi de relegitimare „mitologică" a acestora prin sacrificiu personal.

Încercarea de a demonstra relevanţa mult mai largă a ideilor obiectorilor de conştiinţă ai comunismului reprezintă, în opinia mea, tema dominantă dezvoltată, în formele cele mai diverse, de Vladimir Tismăneanu. Însuşi titlul cărţii conţine o pledoarie implicită în acest sens: **Spectrele Europei Centrale**, care trimite la ideea, repetată sistematic de interlocutorii săi ataşaţi proiectului „A Treia Europă" şi susţinută de profesorul Tismăneanu însuşi, că Europa Centrală reprezintă leagănul extremismelor de dreapta şi de stînga care au marcat secolul XX (pp. 127-128). Această schimbare de perspectivă ar face ca dizidenţii din această parte de lume, departe de a fi marginali în istoria ideilor politice moderne – adică doar apărători (desigur, nu o dată eroici) ai unor adevăruri de mult formulate şi înţelese în lumea occidentală –, să fie plasaţi, cumva, chiar în „ochiul ciclonului", adică acolo unde s-a dat marea bătălie pentru democraţie a secolului. Condiţie pe care, în opinia dlui Tismăneanu, ei o păstrează într-o importantă măsură şi astăzi, cînd prăbuşirea comunismului nu a înlăturat, ci, dimpotrivă, a multiplicat şi potenţat aproape toate fantasmele politice pe care le-am fi putut considera moarte şi îngropate.

Cu o anume maliţie „deconstrucţionistă" aş spune că, analist „rece", „chirurgical" al miturilor în cartea sa anterioară, profesorul Tismăneanu se lasă acum absorbit, treptat, prin forţa de persuasiune difuză dar constantă a interlocutorilor săi, într-o viziune mitică a Europei Centrale ca loc în care, ca în misteriile medievale, forţele raiului şi ale iadului îşi dispută sufletul omenesc. Deşi nu-mi pot reprima această obiecţie, trebuie totuşi să recunosc că, pe de altă parte, această „alunecare" conferă discursului analitic o pasiune de-a dreptul contagioasă. De altfel, argumentele avansate de dl Tismăneanu pot avea ca fundal „mitologia" sus-evocată, dar în mod cert nu o utilizează ca premisă logică.

Plasarea dizidenţilor epocii comuniste pe harta intelectuală a modernităţii se produce prin operaţii succesive de analiză critică a unor asocieri considerate ca aberante şi prin asocierea altor elemente de evoluţie politică, intelectuală şi culturală, percepute în general ca lipsite de legătură. Prima categorie include reacţia faţă de strategia de a aşeza anumite valori şi procese politice într-o relaţie de echivalenţă resimţită ca forţată, ilicită şi, în ultimă instanţă, i- sau amorală. Atît atitudinea intelectualilor sîrbi care „merg pe o idee de echivalenţă morală între, pe de o parte, bombardamentele NATO, pe de altă parte, purificarea etnică, nu numai a albanezilor, ci şi a sîrbilor din Croaţia" (p. 34), cît şi aceea a lui Martin Heidegger, care aşază pe acelaşi plan „ruina agriculturii moderne pe bază de industrie agricolă, pesticide, tractoare şi aşa mai departe, deci omorul tehnologic al naturii, cu omorul tehnologic înfăptuit în camerele de gazare" (p. 46) sînt percepute ca momente, chiar dacă de specii diferite, de „abulie etică".

Refuzul echivalărilor are ca justificare suspiciunea faţă de tentaţia, încercată chiar de minţi dintre cele mai puternice, de a „eşua" în contemplarea simetriilor (adică, în autocontemplare). Reflecţia morală autentică nu se poate mulţumi cu asemenea soluţii facile şi, în ultimă instanţă, confortabile. Această concluzie implicită este extinsă şi asupra aparent inepuizabilei discuţii privind semnul (mai mic? mai mare? egal?) care trebuie aşezat între Holocaust şi Gulag (p. 48). Pe fondul de intensitate emoţională stîrnit de această spinoasă chestiune, dl Tismăneanu încearcă să arate cum compasiunea pentru suferinţa umană implică respectul pentru unicitatea acesteia şi că a identifica, într-un mod fatalmente brutal, tragediile suferite de

---

amoralul/imoralul – s-ar putea dovedi că ar putea fi –, pe melodramaticul sau iubăreţul de Bucureşti, de o belotă şi de familie. Dar tot atît de bine poate face şi pe contrariul: nu e bine să jucaţi doar pe *cartea, cărţile* lui: vrea să contrarieze. Cu program sau fără, cu o inocenţă studiată dar şi alimentată de entuziasme genuine – viaţa merită a fi trăită. Bucurii? Cu toptanul. Necazuri? En-gros. Şi totuşi. Cine e sigur pe ceva şi pe cine? Nici marii hasidimi nu ştiu mai multe: aşteptarea lui Mesia, o slujbă sigură sună chiar a glumă de pe Văcăreşti. Cosaşu crede în cîteva lucruri de care nu se îndoieşte: crede, o spunem apăsat şi aici îl socotim fără fisură, în *Literatură*, în viaţă (Hm!), sport (Da! Da!), cinema (Desigur!), femei (Deh...) cu certitudinea că incertitudinea este/poate fi singura certitudine. **Autodenunţuri şi precizări** (Ed. Hasefer, 2001) aglutinează – ca şi **Mătuşile din Tel Aviv** (Editura Impex '92, apariţie 1993) sau **Insisificarea la noi, pe Boteanu** (Ed. Fundaţiei Culturale Române, 1998) – teme mai vechi şi (prea puţin) mai noi. Textele sînt mai elaborate, stilul e mai puţin agitat, poetic şi pîslos, mai aerat, fraza mai curată, mai amplă şi mai limpede. Cartea (=*Hasefer*) este mai organizată şi cîştigă în compoziţie (organizare) acolo unde pierde în spontaneitate şi naturaleţe. Care, oricum, rămîn în cantităţi suficiente: Cosaşu se ia în serios ca prozator şi devine un optzecist (*sic!*) încă nerecuperat de mandarinii optzecismului publicistico-universitar. „Precizările" autodenunţurilor vor să polemizeze uneori (cu Dan Petrescu, de exemplu) sau să nuanţeze situaţii dramatice alteori (precum în cazul lui Ion Caraion). Altfel memoria şi rememorările sînt utilizate ca surse şi resurse producătoare de text – nimic din scrîşneala şi opinteala gîfîită ale să nu spunem cui, poate vom aborda chestiunea/cazul separat. Există o anume *bucurie* a scrisului la Radu Cosaşu. Nu e chiar rău, mai ales într-o lume în care chiar şi despre lucruri banale se scrie încrîncenat şi apocaliptic. Fără să fie senin, Cosaşu nu-şi exhibă anxietăţile şi nici nu-şi inhibă entuziasmele. Ca om a trecut prin destule şi tot încearcă să priceapă ce s-a întîmplat. Cu el. Şi cu lumea din jur, cu noi înşine. Cinema, sport – fotbal, desigur, cu toate că ar fi fost interesant să citim într-o bună zi un reportaj-comentariu şi despre schi sau hochei pe iarbă în viziunea celui ce a basculat între Caloteşti şi Căderea Bastiliei trăgînd după el zeci de kilograme şi mii de numere de ziare şi reviste. *Franţuzeşti*. Nu ştim dacă a făcut cineva această remarcă, a legăturii dintre prozele lui Cosaşu şi stilul utilizat de marii jurnalişti din Hexagon. Frecventarea intens-intensivă a lui Jacques Juillard, Angelo Rinaldi, Max Gallo, Todd, Jean Daniel, Jean-François Revel sau Lallande a dus, poate, la acest *ton special*, propriu, al lui Radu Cosaşu. Idei clare, nuanţe, exprimare coerentă, dar şi o logică avocăţească a discursului, informaţie corectă, invenţie lexicală, găsirea unui echilibru între extreme, chiar cu patetisme şi umori, uneori. Rar. Chiar şi cînd vrea să fie rău, Cosaşu nu e decît tăios-ironic. Şi încă ceva: el nu ştie să inventeze şi nici imaginaţie nu prea are (sau *nu* vrea să aibă): chiar nu inventează nimic; realul şi cărţile îi spun totul, îi dau totul de-a gata. *Ficţionarii*, ficţiunile lui sînt mici/mari extrase de realitate contemporană. Din stradă, din bibliotecă, din ziare sau de la televizor. Cosaşu circulă prin lume (puţin altminteri, ca şi Caragiale) mai mult prin intermediul cuvintelor. Propoziţiile simple sînt esenţiale, chiar şi atunci cînd ele devin emoţionale. O vizită la cimitirul sefard de la Bellu alături de mama lui este o mică bijuterie. Şi ar putea fi un *incipit* pentru un nou drum, pentru un prozator fără emuli şi nici urmaşi. Formula găsită, adaptată şi deja omologată de Cosaşu rămîne exemplară pentru timpul prezent. Nu ştim ce posteritate va avea această prozopublicistică de reală calitate literară şi cu subtilă încărcătură intelectuală, dar ea reprezintă azi, acum, un moment particular în evoluţia prozei româneşti. (**Convorbirile economice** ale lui Ion Ghika ar putea fi aduse în discuţie într-o paranteză mai largă dedicată structurilor interne ale prozelor lui Cosaşu.) Schimbarea de „canon" de care se face atîta caz în literatura română actuală rămîne mai mult una de receptare decît una de producţie. Cine se ocupă de proza românească a ultimelor decenii – şi au apărut cititori atenţi, de la Carmen Muşat la Adrian Oţoiu – nu poate face abstracţie de cărţile/*cartea* în mai multe volume a lui Radu Cosaşu. Alături de M.H.S. şi Mircea Nedelciu, autorul **Supravieţuirilor** dovedeşte încă o dată, dacă mai era cazul, că rămîne unul dintre cei mai *Inventivi* prozatori români de azi. De aici, poate, ar începe cu adevărat o analiză mai serioasă şi profundă a producţiei cosaşiene. (Ca şi în cazul lui Al. Vlad, G. Crăciun sau Nedelciu însuşi, ca să nu pomenim de prozatori cu totul ignoraţi precum M. Sin, Radu Mareş, Dana Dumitriu sau rău receptaţi precum Norman Manea, lecturile şi „studiile aprofundate" ar aduce elemente noi pentru o înţelegere superioară a mişcărilor tectonice din proza ultimilor 20 de ani.) Şi ca să rupă gura tîrgului, poate, Radu Cosaşu n-ar strica să încerce chiar ceva nou. Deja stăpînind la perfecţie perfecţiunea propriului său joc narativ, Radu Cosaşu ar putea risca, de ce nu, ca la început de nou drum, să NU mai scrie despre „mătuşile" lui. Este deja salvat: gata! Atunci despre ce să scrie? După ce a trecut de 60 de ani, Sviatoslav Richter, care nu interpretase decît foarte rar şi întîmplător Chopin pînă atunci, pentru că „nu-i venea la îndemînă", a făcut o integrală Chopin. Nu contează *ce* şi *cum* a ieşit. Radu Cosaşu va trebui, dacă doreşte, să încerce să-şi găsească propriul „Chopin".

RADIO
CONTACT
96,1FM

comunităţi diferite, în circumstanţe diferite, este la fel de deplasat din punct de vedere moral şi psihologic ca şi a încerca să stabileşti care dintre extremismele secolului este mai vinovat pe baza unor statistici macabre.

Această temă, pe care aş numi-o a „nonechivalenţelor", are ca scop să introducă observaţii privind semnificaţia contemporană a dizidenţei central-europene. În opinia mea, dl Tismăneanu implică în intervenţiile domniei-sale ideea că moştenirea rezistentă şi universalizabilă a *underground*-ului intelectual din perioada comunistă este tocmai *filozofia sa morală*, profundă, autentică, refuzînd constant şi separările simplificatoare în „buni" şi „răi", dar şi promiscuităţile conceptuale şi sofismele care ajung întotdeauna, în comunism ca şi în postcomunism, la compromisuri dintre cele mai jalnice.

Preocupat de originile intelectuale ale dizidenţei est-europene, analistul obiectiv devine un pasiona(n)t gînditor speculativ, care avansează ipoteze dintre cele mai îndrăzneţe: „Cînd Arendt vorbea despre criza democraţiei americane, se gîndea la reconstruirea districtului electoral, *ward*, al democraţiei americane originare, în care, ca într-o Elveţie imaginară, să ne întîlnim şi să discutăm toate problemele noastre. Este mitul care la Michnik renaşte sub forma mitului societăţii civile. «Să regîndim societatea civilă», îşi propun Michnik şi mai ales Havel, care vine din aceeaşi direcţie, din direcţia fenomenologică, deci dinspre Heidegger. Acestea sînt marile ironii ale Europei Centrale: de unde provin ideile democratice ale Europei de Răsărit? Tocmai de la un om care a avut mari probleme cu democraţia liberală!".

Dl Tismăneanu face, am putea spune, o fenomenologie a fenomenologiei „dizidente" a Europei Centrale, încercînd să exprime „esenţa" actului de rezistenţă intelectuală la totalitarismul comunist. Acest demers are, după cum spuneam mai sus, ambiţia de a deprovincializa discuţiile legate de evoluţiile „dezamăgitoare", din punctul de vedere al intelighenţiei occidentale, din Europa Centrală şi Răsăriteană.

Deşi apare pe copertă ca unic autor, dl Tismăneanu este provocat, în această aventură intelectuală, de interlocutori remarcabili, profesori şi cercetători legaţi de proiectul „A Treia Europă": Adriana Babeţi şi Gabriela Colţescu, Cornel Ungureanu, Marius Lazurca, Gabriel Kohn, Sorin Tomuţa, Dorian Branea – la care se adaugă Livius Ciocârlie, ca prefaţator.

O parte din ideile formulate în aceste dialoguri, reunite sub titlul **Europa Centrală şi stigmatele radicalismului**, sînt urmărite şi în cea de a doua secţiune a volumului, **Lecţiile secolului XX**, într-o formulă eseistică. Folosind aceeaşi metodă de a analiza istoria sau prezentul României sau Europei postcomuniste din perspective care să le facă relevante într-un context mult mai larg, dl Tismăneanu analizează cu o eleganţă succintă şi formulează concluzii memorabile.

În complicata discuţie asupra culpabilităţii morale a celebrilor simpatizanţi legionari Emil Cioran, Mircea Eliade şi Constantin Noica, refuzată cu obstinaţie de mulţi dintre liderii locali de opinie culturală, se afirmă, cu o binevenită limpezime: „În epoca unei catastrofe istorice, în care Garda de Fier vedea în evrei principalii duşmani ai renaşterii României, aceşti intelectuali au conferit «respectabilitate» unei direcţii şi unei mişcări care nu putea fi catalogată, în orice caz, decît ca barbară" (p. 200 – eseul **Schimbarea la faţă a lui Emil Cioran**).

În chestiunea, larg dezbătută în ultimii zece ani, referitoare la cauzele răsturnării sistemului comunist, dl Tismăneanu îşi asumă cel mai curajos diagnostic posibil, în răspăr faţă de interpretările „sistemice" şi „empirice": „Revoluţiile din 1989 au fost mai întîi de toate nişte revoluţii ale minţii, iar intelectualii critici au jucat rolul «subiectului revoluţionar»" (p. 210 – eseul **Bătălia pentru sfera publică. Intelectualii democratici în perioada postcomunistă**). Revizitarea regimului Ceauşescu devine prilejul unei formulări de maximă subtilitate şi concizie a „sintezei baroce" pe care acesta a reprezentat-o: „Moşteniri deopotrivă ale autoritarismului militarist..., respectiv ale perioadei de autoritarism 1941-1944, cu elemente de mistică degradată, inspirate din mişcările radicale din perioada interbelică ale extremei drepte, pe care le grefează pe trunchiul structurii instituţionale a stalinismului românesc" (p. 247 – eseul **Patologii politice la sfîrşit de secol**).

Într-un mod nu mai puţin percutant, autorul îşi încheie recenzia pentru revista **Tikkun** a cărţii lui Misha Glenny **The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-1999** (a cărei traducere încheie volumul) cu o viziune asupra destinelor posibile ale regiunii: „Cît priveşte epuizarea magiei naţionaliste şi şansele valorilor liberale în regiune, nu trebuie să crezi în nici un fel de «ură străveche» pentru a înţelege că, fără un ajutor puternic, consistent şi generos din partea Occidentului, furiile adînc înrădăcinate şi nemulţumirile pe moment amuţite vor fi cu uşurinţă şi primejdios transformate în noi valuri populist-belicoase" (p. 261 – **Enigmele Balcanilor**).

4.

Revenind la citatul de la care am pornit, cel în care profesorul Tismăneanu diagnostica provincialismul dezbaterii intelectuale româneşti, simt nevoia să pun accentul pe partea sa finală, în care se sugerează că această lipsă de repere exterioare „conduce la Kosovo, la reacţia faţă de Kosovo". Felul în care am interpretat eu această judecată este că atît reacţiile foarte violente de respingere, cît şi cele, mult mai puţin numeroase, de susţinere a intervenţiei aliate în Kosovo se disting prin lipsa de comunicare cu principiile şi valorile care au fost prezente în discuţia publică occidentală în această împrejurare. Adversarii viscerali ai NATO, prieteni ai „neamestecului în treburile interne" şi căinători ai „martiriului" poporului frate ortodox sîrb, nu puteau trata decît cu cinismul superior caracteristic radicalilor din ţările subdezvoltate invocarea unor principii morale universale, de tipul drepturilor omului. Pe de altă parte, tabăra „prooccidentală" nu a dovedit nici ea că ar lua în serios, că şi-ar asuma asemenea principii, favorizînd în mod clar explicaţia că susţinerea intervenţiei a servit interesului naţional al României de a se integra în NATO, în detrimentul celei că în Kosovo şi, în general, în spaţiul ex-iugoslav s-au petrecut crime împotriva umanităţii.

Unul dintre mesajele cele mai serioase lansate de cele două cărţi analizate aici este că idealismul moral al dizidenţei nu trebuie considerat istorie de societăţile postcomuniste, măcar pentru că acesta este încă viu în... lumea occidentală! În baza vechiului principiu: „Unde dai şi unde crapă", am putea constata că adevăraţii legatari ai rezistenţei morale şi intelectuale la totalitarism sînt fostul preşedinte Clinton, cancelarul Schroeder, fostul secretar general NATO Solana, premierul Blair – într-un cuvînt, cei care au decis intervenţia din Kosovo, făcută în numele acelei credinţe în universalitatea drepturilor omului care i-a inspirat în îndelungata şi încăpăţînata lor rezistenţă pe Vaclav Havel, Adam Michnik, György Konrád.

Două întrebări care nu mi-ar fi trecut prin cap fără lectura acestor cărţi (motiv pentru care îi rămîn recunoscător profesorului Tismăneanu) sînt: 1. Oare s-ar fi ajuns la intervenţia din Kosovo fără acea intensitate morală împrumutată ideii de drepturi universale ale omului de către dizidenţa est-europeană, aşa cum a fost ea percepută în Occident?; 2. Oare este posibil, chiar în eventualitatea unor neaşteptate progrese în planul economiei, ca o Europă postcomunistă marcată de egoismul colectiv cînd cinic, cînd fantasmatic al naţionalismului să se integreze într-o lume occidentală în care idealismul etic este, oricît ar părea de ciudat, mai puternic astăzi decît oricînd altcîndva în istorie?

∎

Scandalul **Naţionalistul**

Sub acest titlu a apărut recent la Iaşi un volum de articole semnate de foarte tînărul deputat local (24 de ani!) Vlad Hogea. Fiind vorba despre un parlamentar ales pe listele Partidului România Mare şi despre un titlu cît se poate de limpede, nu e greu de ghicit cam ce conţine cartea. De altfel, textele au văzut lumina tiparului mai întîi în revistele PRM, **România Mare** şi **Politica**, precum şi în afina **Atac la persoană**. N-ar fi fost – însă – nici o surpriză apariţia încă unei cărţi în zona extremei naţionaliste dacă ea n-ar fi fost editată... sub egida Academiei Române, ca publicaţie a unuia dintre institutele de cercetare din reţeaua celui mai înalt for ştiinţific al ţării, şi anume Centrul de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi! Deloc întîmplător, directorul acestui Centru este istoricul Gheorghe Buzatu, senator PRM, cunoscut – între altele – ca exeget pozitiv al mişcării legionare.

Aşa stînd lucrurile, săptămîna trecută s-a declanşat un adevărat „scandal **Naţionalistul**": presa a prezentat uimitoarea publicare a unei asemenea cărţi sub egida Academiei Române, senatorul-director a apărat-o, autorul a devenit peste noapte „vedetă" şi a anunţat că va scoate un al doilea tiraj, de 10.000 de exemplare! Ce-i drept, a mai declarat că la republicare vor fi eliminate „unele pasaje"...

Au fost şi reacţii oficiale. Academia a dezavuat apariţia cărţii, spălîndu-se pe mîini, pe motiv că, deşi a fost publicată de către unul dintre institutele sale, conducerea n-a ştiut nimic şi – deci – n-a avizat editarea. În schimb, senatorul-director Buzatu l-a elogiat pe autor (doctorand în istorie cu o lucrare despre... naţionalism!) şi a declarat pentru BBC nici mai mult nici mai puţin decît că „eu mă confund cu Academia, Academia se confundă cu mine" (*sic!*), după care a invocat „o anumită autonomie" de care s-ar bucura Centrul pe care-l conduce în cadrul reţelei înaltului for. La rîndul său, guvernul a dezaprobat publicarea cărţii printr-un comunicat al ministrului Informaţiilor Publice, Vasile Sebastian Dâncu, care a incriminat prezenţa în carte a unor „afirmaţii xenofobe şi rasiste" şi a considerat atare atitudine „incompatibilă cu statutul de parlamentar" al autorului. De asemenea, Parchetul s-a autosesizat. Foarte important este anunţul Ministerului Public conform căruia cercetările privesc nu doar „cazul **Naţionalistul**", ci şi alte apariţii de cărţi cu conţinut anticonstituţional, precum cele semnalate cu ocazia ediţiei din acest an a Tîrgului Internaţional de Carte BOOKAREST.

Fiind vorba despre „xenofobie şi rasism", au reacţionat – firesc – şi reprezentanţii minorităţilor etnice. Liderii UDMR au cerut guvernului să intervină împotriva unor asemenea „manifestări xenofobe" şi au declarat că PRM „nu are ce căuta pe eşichierul politic într-o democraţie". Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România a dat publicităţii un comunicat foarte sever (pe care-l reproducem în continuare). Reprezentantul rromilor în Parlament, Nicolae Păun, a declarat pentru Europa Liberă că „după zece ani de democraţie există un partid extremist, Partidul România Mare, sub umbrela căruia se mai ascund anumite persoane care sînt bolnave de xenofobie şi rasism"...

•

DECLARAŢIE

Comitetul Director al FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA a luat act cu indignare şi revoltă de apariţia la IAŞI, în colecţia „Românii în istoria universală" coordonată de prof. Gh. Buzatu, vicepreşedinte al Senatului României, a unei cărţi extrem de nocive intitulate ***Naţionalistul****, semnată de deputatul PRM avocatul VLAD HOGEA, carte care reprezintă o gravă incitare la ură rasială, intrînd prin conţinutul ei şovin, xenofob şi antisemit sub incidenţa prevederilor Codului Penal, încălcînd grav Constituţia României, art. 30, alineat 7.*

FEDERAŢIA COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA protestează energic şi cere autorităţilor competente să ia de îndată măsurile legale ce se impun.

Cartea care se doreşte, prin intermediul girantului ei, Domnul Gh. Buzatu, de a fi considerată ca o lucrare apărută „sub egida Acdemiei Române" nu are nimic de a face cu forumul academic, instituţie care s-a dovedit mereu străină de orice partizanat politic şi a respins orice manifestare cu caracter xenofob (aşa cum de altfel se precizează în comunicatul de presă al Biroului Prezidiului Academiei Române din 21 august a.c.).

Este încă o dată o cale premeditată de a intra prin fraudă în atenţia cititorilor.

Lucrarea ***Naţionalistul*** *constituie o gravă incitare la ură interetnică şi rasială aducînd un mare prejudiciu imaginii României democrate, ceea ce nu mai poate fi tolerat şi trecut cu vederea.*

Ne exprimăm speranţa că autorităţile româneşti vor lua măsurile îndreptăţite atît împotriva autorului, cît şi a susţinătorilor lui şi vor găsi mijloacele adecvate pentru ca astfel de manifestări periculoase, defăimătoare, nocive şi antiromâneşti în substanţă să nu se mai poată repeta.

Comitetul Director
al Federaţiei
Comunităţilor Evreieşti
din România

22.08.2001

Un fanatic revoluţionar de profesie

WILLIAM TOTOK

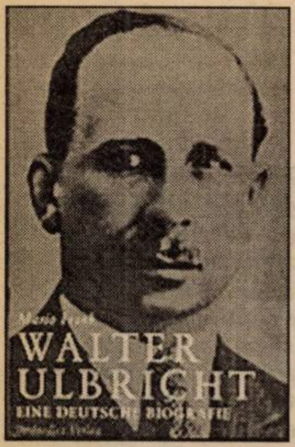

Mario FRANK
Walter Ulbricht. Eine Deutsche Biografie
Siedler Verlag, Berlin, 2001, 536 p.

În perioada comunismului, biografiile conducătorilor politici din Europa răsăriteană erau învăluite în mister sau prezentate în lumina roză a propagandei. De la această regulă nu făcea excepţie nici şeful Partidului Socialist Unit din Germania, Walter Ulbricht (1893-1973). Se ştia că este un şef de partid intransigent, ba chiar fanatic. Se mai ştia că înainte de război a fost în exilul sovietic, de unde s-a reîntors în 1945, în fruntea unei echipe de comunişti, în zona de ocupaţie sovietică. În scurtă vreme, echipa Ulbricht, ajutată de supravieţuitorii comunişti ai prigoanei naziste, a reuşit să instaureze un regim care a fost o imitaţie a celui stalinist.

La întrebarea: cine a fost cel care a condus RDG-ul cu o mînă de fier încearcă să răspundă Mario Frank, redactor-şef al ziarului est-german **Sächsische Zeitung**, într-o amplă biografie dedicată celui care pînă în anul 1971 a condus destinele Germaniei răsăritene. În cartea apărută recent la Editura Siedler din Berlin, intitulată **Walter Ulbricht. O biografie germană**, autorul a cercetat numeroase surse inedite de arhivă, reuşind să zugrăvească un portret exhaustiv al liderului est-german. Născut în familia unui croitor, în care predominau mai degrabă virtuţile secundare ale micii burghezii decît cele împărtăşite de aşa-zisul „proletariat revoluţionar", Ulbricht se apropie de mişcarea muncitorească în perioada cînd fusese ucenic la un tîmplar. Biograful reţine, în acest context, unele însuşiri caracteristice ale ambiţiosului autodidact, care a ştiut întotdeauna să îmbine concepţiile proprii cu fanatismul dictat de împrejurări. Astfel, Ulbricht se impune în cadrul Partidului Comunist din Germania, urcînd treptele spre conducerea superioară. Ascensiunea sa politică este însoţită de intrigi şi de o intransigenţă ideologică tipică pentru un aşa-numit „revoluţionar de profesie".

Descriindu-i toate faţetele personalităţii, autorul biografiei reuşeşte să facă radiografia unui activist stalinist, care a fost deopotrivă un tactician isteţ şi un strateg abil, cu un dezvoltat instinct al puterii şi al autoconservării. Astfel, Ulbricht a supravieţuit epurărilor sîngeroase iniţiate de Stalin în anii '30 şi a adaptat linia partidului la directivele contradictorii ale Internaţionalei Comuniste (Komintern). Cariera propriu-zisă şi-o începe după 1945, cînd Stalin decide să-l transforme în satrapul Moscovei în zona de ocupaţie sovietică. Cu mînă de fier, Ulbricht instaurează aici comunismul de tip stalinist, dînd dovadă de un zel care i-a intrigat pînă şi pe liderii de la Moscova, creînd, astfel, anumite stări conflictuale. Mai întîi cu Hruşciov, iar apoi şi cu Brejnev. Destinderea Est-Vest era de neconceput pentru Ulbricht, care fusese autorul moral al Zidului de la Berlin, ridicat în anul 1961 (pe 13 august s-au împlinit 40 de ani de la ridicarea lui). Ulbricht a fost omul soluţiilor dure. El a fost inspiratorul principal al măsurilor represive împotriva răsculaţilor est-berlinezi din anul 1953, iar în anul 1968 a susţinut ideea înăbuşirii militare a Primăverii de la Praga. Trei ani mai tîrziu, „prinţul său moştenitor", Erich Honecker, îl răstoarnă, devenind omul care va conduce RDG-ul pînă în 1989, anul prăbuşirii comunismului.

Berlin

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

La nostra Europa...

...şi „inconfortabila onoare" de a te fi născut român

MAGDA RĂDUŢĂ

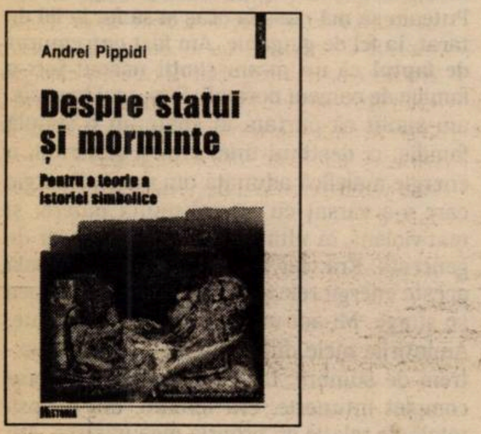
Andrei Pippidi
Despre statui şi morminte
Pentru o teorie a istoriei simbolice
Historia

Andrei PIPPIDI
Despre statui şi morminte. Pentru o teorie a istoriei simbolice
Editura Polirom, Colecţia „Historia", Iaşi, 2000, 259 p., f.p.

Despre cartea aceasta, cu titlul amintind de Sábato, Adrian Marino spunea, în **Cuvîntul** din ianuarie 2001, că a citit-o cu creionul în mînă, făcînd continuu fişe de lectură. Nu-i puţin lucru, după cum nu e neimportantă nici lapidara precizare din acelaşi articol de întîmpinare: „Toate capitolele despre formarea, evoluţia şi efectele naţiunii române sînt neinhibate şi, adesea, direct şi tăios polemice".

Volumul lui Andrei Pippidi, pledînd pentru o teorie a istoriei simbolice, este de fapt o selecţie de articole din reviste specializate (**Revista de Istorie**, **Balkanologie**, **Buletinul Institutului de Studii Sud-Est Europene**) şi din publicaţii de cultură la care autorul a colaborat constant în ultimii zece ani (**22**, **Secolul 20**, **Lettre Internationale**, **Dilema**, **Viaţa românească**). Alături de articolele din presa scrisă, în volum au intrat intervenţii de la reuniuni ale Societăţii Academice din România sau din emisiuni radiodifuzate. Pericolul mozaicului de teme, al eterogenităţii subiectelor adunate din periodice şi strînse într-un volum care să „rămînă" este depăşit în cazul **...Statuilor...** lui A. Pippidi de vizibilitatea completă a criteriului de selecţie: de la Cantemir la C.Z. Codreanu şi de la *homo balcanicus* la colonelul Lăcusteanu, istoricul vede, mereu, în primul rînd, actul şi figura simbolică, acelea care îşi găsesc loc în memoria colectivă, modelînd-o. Practici rituale contemporane, precum funeraliile naţionale (o formă puţin cinică de „plebiscit postum" – p. 26) sau botezul unei străzi cu nume de eroi (numele unei străzi fiind „cea mai ieftină statuie" – p. 8), capătă sens şi explicaţii subordonîndu-se unei cercetări mai largi: aceea care urmăreşte „istoria imaginii societăţilor despre ele însele [...] şi istoria sensibilităţii oamenilor la rolul social pe care îl îndeplinesc" (p. 9).

Între seducătoarele concepte ale istoriei mentalităţilor, ale istoriilor imaginarului, ale miturilor ori ale istoriei orale, cartea lui Andrei Pippidi face dreptate unui tip de investigaţie pe care Peter Burke îl numea *istoria socială a amintirii*. **Despre statui şi morminte** este o istorie a *capitalului simbolic* şi a întrebuinţărilor sale, variind în funcţie de partizanatul fiecărei epoci: mecanisme ale construirii identităţii naţionale, asumarea unui ceremonial pentru eroizarea efemeră a figurilor „legendare", genealogiile mai mult sau mai puţin imaginare – toate manifestările simbolice fără de care nu se poate face „restituirea deplinei dimensiuni a trecutului, atît în spaţiul românesc, cît şi în cel sud-est european" (p. 9).

Cultură, prejudecată şi identitate naţională

Într-o scrisoare de la 1707, Constantin Brâncoveanu cerea veşti amănunţite *della nostra Europa*. Domnitorul muntean, unul dintre primii oameni de stat care trimiteau tineri la studii peste graniţă, la Padova şi Oxford, înţelegea prin această Europă „cuprinderea într-un orizont cultural, nu adeziunea la o politică" (p. 150). Figura lui Brâncoveanu este, pentru istoric, prilejul de a demonstra ideea esenţială, care reuneşte în jurul unei teorii comune articolele din volumul său: legătura cultură-modernitate. Cultura fiind „forţa capabilă de a transforma identitatea naţională românească într-un sens modern" (p. 94), întreaga demonstraţie se va concentra în jurul cîtorva noţiuni-nucleu, cărora li se caută rădăcinile, justificările şi consecinţele, într-o perioadă istorică ce începe cu etnogeneza şi se sfîrşeşte cu problema reinstaurării monarhiei.

O astfel de noţiune-nucleu este strategia de legitimare naţională. „Cimentul indestructibil al identităţii naţionale" (p. 89) este obţinut prin sacralizarea trecutului „de suferinţe". Aceasta este *Conştiinţa Istorică*, imaginea formată despre propriul trecut. În acest trecut, A. Pippidi deosebeşte „adeziunea unui popor întreg [...] către învinşi – Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir, [...] Tudor din Vladimiri sau Avram Iancu" (p. 144), lipsa temei marii bătălii pierdute şi a revoluţiei învinse (aceea trăită patetic de unguri sau de polonezi) şi, deasupra tuturor, „aşteptarea libertăţii cu o nesfîrşită speranţă şi cu o pasivitate de care Unamuno, Ortega y Gasset sau Americo Castro au învinuit poporul spaniol" (p. 99). Miezul identităţii culturii româneşti este, după Andrei Pippidi, *voinţa de a fi*, pusă în legătură cu îndemnul vechi al lui D. Brătianu: „Să ne românim!" (p. 98).

La ceva mai mult de un secol de la vorbele acestea, România se vede ca o ţară simultan revoluţionară şi tradiţională, în care metamorfozele au fost numeroase, dar adaptarea „rămîne la suprafaţă" (p. 99). O adîncire a transformărilor în bine nu s-ar putea face decît abandonînd miturile glorificatoare ce abundă în memoria colectivă. Andrei Pippidi începe o astfel de operaţiune de igienizare a mentalului, prezentînd „portrete neretuşate" ale figurilor istorice naţionale. **Un alt Mihai Viteazul** se numeşte un articol al său din care nu lipsesc referirile la măsura legării de glie a ţăranilor, măsură al cărei beneficiar pare să fi fost însuşi domnul. Faptul este notoriu printre specialişti, dar, în lumea naţionalismelor de la noi, o asemenea precizare este apropiată sacrilegiului. O altă demontare a unui loc comun este prilejuită de lectura **Însemnărilor politice** ale lui Armand Călinescu: folosind rapoartele Siguranţei, prim-ministrul notează numărul exact de comunişti, simpatizanţi şi membri, din cinci judeţe industrializate ale ţării. În 1938, aceştia erau 98.000, mult mai mulţi decît s-a spus în ultima perioadă.

Aflînd despre coordonatele oricărei construcţii a identităţii naţionale (numele poporului, limba şi religia sa), cititorul află şi despre cei doi poli ai gîndirii politice româneşti: *hybrisul* (tendinţa autoritară şi aplecarea spre fast a domnitorilor, avînd o politică externă dinamică şi una internă apăsătoare) şi *smerenia* (tendinţa conservatoare şi defensivă a boierimii „pe care ataşamentul faţă de un *statu* quo care-i garanta dominaţia a condus-o la teoretizarea neputinţei şi a zădărniciei" (p. 99).

Istoria simbolică pe care Andrei Pippidi o vrea „teoretizată" este, în articolele sale cel puţin, foarte vie, animată de figuri care, înainte chiar de a deveni simbolice, sînt lucid portretizate. Istoricul n-are nimic de teoretician steril şi antipatic, „ştiinţa" sa este una fermecător narativă, pe linia unei tradiţii care începe de la cronicari şi îşi găseşte expresia deplină în scrisul lui Nicolae Iorga. Un episod ştiut din cărţile de şcoală, acela al aproape-abdicării lui Carol I, e la Pippidi un prilej de teatralizare în „arhaice": „Dacă n-ar fi fost Lascăr Catargiu care să-l împiedice pe Carol I să abdice, cu vestitele cuvinte: *Aiasta nu se poate, Măria Ta!*, tînărul Hohenzollern ne-ar fi lăsat în plata Domnului, cu Constituţie cu tot, înainte chiar de Independenţă" (p. 166).

Eliberarea de stilul riguros al lucrărilor ştiinţifice „specializate" devine lesne observabilă atunci cînd istoricul îşi face auzită propria voce în interiorul articolului. E o luare de poziţie a omului de cultură, a intelectualului, înainte de a aparţine specialistului: „Ca român, mie mi-e ruşine ca numai minorităţile să se pronunţe contra glorificării unui dictator" (p. 230). E şi o voce orgolioasă la mijloc, aceeaşi care îşi mărturisea la începutul anilor nouăzeci un adevărat program ideologic: „E bine, poate, ca un istoric, unul care n-are de schimbat nici o virgulă din ce a publicat în ultimii douăzeci de ani, să spună celor prea puţin informaţi despre ce e vorba" (**Pentru buna-cuviinţă**, articol din **22**, 27 ian. 1990).

„Porcec vrea să fie curat, frumos şi în rînd cu lumea“

Interviu cu **Ioan Es. POP**

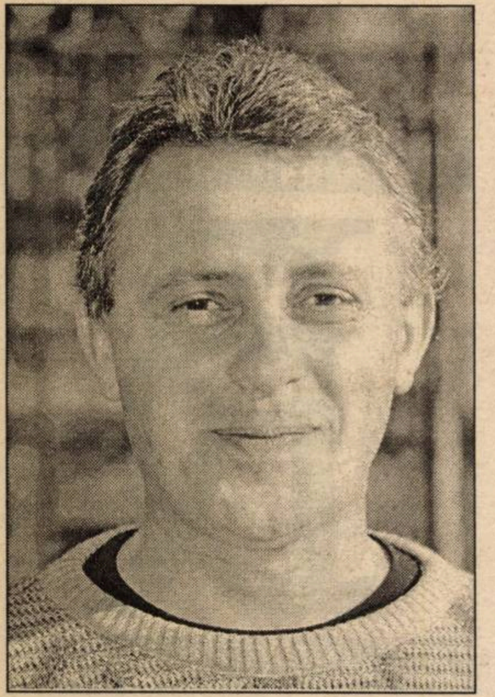

Aplecat definitiv din Ieud, pentru a veni la Bucureşti, pe pămîntul tuturor făgăduinţelor literare, chiar în toamna lui 1989. Aici, a lucrat mai întîi ca muncitor necalificat la Casa Poporului. A aşteptat timp de patru ani pînă i-a apărut primul volum de poezie, *Ieudul fără ieşire*, în 1994, la Cartea Românească. Acest volum i-a adus, printre altele, furia dezlănţuită a unui fantomatic profesor din Ieud şi promisiunea că, la o următoare vizită pe acele meleaguri, Ieudul ar putea fi pentru el cu adevărat fără ieşire. A publicat apoi *Porcec* (1996) şi *Pantelimon 113 bis* (1999). La ora actuală, Ioan Es. Pop este editor la *Ziarul de duminică*, pe care-l consideră „o a doua vocaţie“ a sa.

Criticii l-au aşezat cînd în barca optzecistă, cînd în cea nouăzecistă. Ceea ce poate fi chiar profitabil pentru un autor, dacă acesta nu are ambiţii generaţioniste. Am ales să fac acest interviu cu Ioan Es. Pop tocmai pentru ceea ce îl scoate în afara oricărei mode şi a oricărei grupări, pentru ceea ce-l identifică şi-l singularizează. E vorba de felul în care îşi plimbă cititorul, prin infernuri cu adrese diferite, şi de cum îl scoate la suprafaţă, de aspiraţia sa continuă spre cuminţire şi înţelepţire, de modul în care-şi utilizează autobiografia: decent, sobru, dar în acelaşi timp bulimic, dacă se poate spune astfel. Bulimic pentru că Ioan Es. Pop se consumă pe sine în cantităţi mari şi adesea chiar cu dezgust.

Încrîncenarea sa de a fi în rînd cu lumea este o nostalgie continuă a acelui pas de dans pe care are impresia că toţi îl ştiu şi numai el îl ratează.

Pînă la un punct, Porcec sînt eu

Poezia ta pare a fi într-o măsură foarte mare autobiografică. Eşti de acord cu asta? Sau ce importanţă are pentru tine autobiograficul atunci cînd scrii?

Autobiograficul este latura cea mai trăită şi trăibilă, chiar şi în poezie. Evident că nu e vorba aici de autobiograficul frust, ci de cel care trece prin nişte filtre şi se sublimează. Astfel încît partea ficţiunii ajunge să fie egală cu cea a realităţii sau poate chiar o depăşeşte. În sensul că, pînă la urmă, nu accidentul autobiografic contează, ci felul în care ai reuşit să extragi de acolo o anume esenţialitate, importantă pentru tine sau pentru mai mulţi. În poezia mea nu există foarte multă autobiografie. Asta şi pentru că n-am memorie. Lucrez însă cu o memorie afectivă care, fatalmente, nu este aducere-aminte, ci retrăire imprecisă, în cadrul căreia inventezi. E o memorie inventivă. Nu ştiu cîtă autobiografie pură poate fi regăsită în final în poemele mele. Există cîteva repere, neesenţiale însă, dacă vrei să le suprapui peste autobiografie.

Te desparţi de Porcec sau încerci să-l răzbuni prin textele tale?

Evident că, pînă la un punct, Porcec sînt eu. Pînă spre final. Povestea cu dansul lui Porcec există ca atare, este o întîmplare reală, pe care am deghizat-o uşor. Numai că nu am ştiut nici o clipă, în momentul în care am început să scriu acest text, care poate fi luat ca o proză sau ca un poem, nu am ştiut, spuneam, care va fi capătul acestui text. În clipa în care am retrăit întîmplarea şi am transcris-o, în momentele acelea ale transcrierii, ajuns la jumătatea textului, nu am ştiut ce va urma. Prin urmare, e clar că nu e totul biografie. Finalul nu mai face parte din biografia mea. Şi, pînă la urmă, nu ştiu nici măcar cît la sută din ceea ce zic eu că e autobiografie e chiar autobiografie. Sînt acolo nişte amintiri foarte fragile. Am pus eu foarte mult pămînt în jurul acestei plante, dar nu ştiu dacă în realitate ce povestesc eu acolo s-a întîmplat măcar în proporţie de 50%.

Sună ciudat Porcec. De ce tocmai Porcec?

Aşa s-a nimerit, să fie ciudat. Mi-aduc aminte că un critic, foarte acid de altfel, spunea despre numele Porcec că ar avea o descendenţă ucraineană, slavă. Mie îmi plac lucrurile pămîntoase şi grele, lucrurile în care trebuie să scurmi mult, iar acest nume de Porcec vorbeşte despre un ins degradat. Degradarea lui nu se datorează însă unei forţe exterioare, care l-ar fi scufundat şi l-ar fi împins într-o condiţie inferioară celei pentru care a fost el programat. Nămolul în care se scaldă viaţa lui este aproape mistic. Totul e foarte sublimat aici. Iar suferinţa îl transfigurează. El este Porcec pentru ceilalţi. Pentru că nu se descurcă să danseze. Ratează interior fiecare pas de dans pe care l-ar fi putut face.

Dar pînă la urmă Porcec a învăţat să danseze?

Nu, niciodată. El este un eşuat. Poate şi de aceea i-am spus Porcec. Pentru că nu văd o scăpare din condiţia lui, din chiar condiţia numelui lui. Numai că, pe de altă parte, ceea ce duce el în sine este înnobilator.

Mă consider un om pe jumătate vindecat

Ai vreo explicaţie personală pentru preferinţa asta a ta pentru lucrurile grele, pămîntoase cum spui, de jos?

În această zonă de jos se găseşte cea mai mare varietate de contradicţii, cea mai mare forfotă de stări. Pînă la urmă, viaţa acolo este deplină, o viaţă extrem de vie, de puternică. În acea mocirlă aparentă unde colcăie personajele mele – acolo este viaţa. Eu am spus la un moment dat, în poemul care deschide, mi se pare, volumul **Pantelimon 113 bis**, ceva de felul acesta: *Numai acolo jos, unde se geme, unde e grosul pămîntului, doar acolo e adevărul şi viaţa*. Oricum, te rog să nu reproduci exact chiar tot ce spun eu aici. Trebuie să speli, să cureţi ce am spus, pentru că Porcec vrea să fie şi el curat şi frumos şi în rînd cu lumea. Dar să ştii că Porcec e doar unul dintre personajele mele dizgraţiate şi în acelaşi timp graţioase. Dizgraţiate de soartă, dar graţioase prin însuşi faptul că se luptă cu propria lor condiţie. În această serie de personaje trebuie incluse şi cele din **Olteţului 15 camera 305**, unde, pe lîngă păianjenul cu cruce, pe lîngă cel care povesteşte infernul de acolo, sînt şi prietenii, Zoli, Hans, Mitru şi ceilalţi. Şi apoi vine, în **Ieudul fără ieşire**, Mircea. El este de aceeaşi extracţie, fiind, în acelaşi timp, la fel ca şi ceilalţi, un personaj real. Mircea trăieşte şi acum, deşi eu l-am omorît în carte.

Eram sigură că a murit de-adevăratelea.

L-am „omorît“ în **Iarnă cu Mircea**, pentru că era ceva în el şi în mine care murise deja. Iar între noi doi s-a născut o complicitate la moarte care s-a prelungit ulterior prin scris. Am revenit la Mircea după **Ieudul fără ieşire** în antologia **Podul**, într-un text inedit, **Muzeul lăuntric**.

Faptul că scrii despre aceste personaje crezi că le amnistiază? Sau, mai bine zis, faptul că scrii rezolvă ceva la nivel autobiografic?

În primul rînd, toate personajele enumerate pînă acum, în afară de păianjenul cu cruce, trăiesc, există în realitate. Fiecare, citind ce am scris eu, a fost, într-un fel sau altul, atins. N-aş zice la modul fundamental, dar, pentru o clipă, fiecare a simţit că e altcineva. S-au recunoscut şi în acelaşi timp li s-a făcut frică. La fel ca de un reportaj. La un moment dat, în 1990, Hans mi-a spus: „Ăştia or să mă dea afară de la serviciu, uite ce-ai scris despre mine“. Dar cel mai tare a fost afectat autorul însuşi. El a pus în această poezie diverse energii şi, din acest punct de vedere, eu mă consider un om pe jumătate vindecat. Şansa de a transcrie această lume pe mine m-a vindecat.

Dar de ce anume trebuia să te vindeci?

De tot acest rău. Totul era, înainte să scriu, o energie neagră, întunecată, care nu avea formă – o magmă. Aceste chipuri ale spaimei, ale angoasei şi deprimării s-au cristalizat încet, încet în nişte personaje care sînt în egală măsură ele şi eu. În clipa în care începi să „vezi“ spaima, totul devine pipăibil şi mai uşor de stăpînit. Cam asta a fost. Mi-am obiectivat nefericirile, eşecurile şi neputinţele şi le-am fixat în cîteva figuri. Ele sînt mai solide decît neantul ilimitat şi incontrolabil de dinainte. A vedea e mai bine decît a nu vedea, a nu auzi, a nu înţelege. Nu mai ai de-a face cu ceva, cum spuneam, nesfîrşit şi necunoscut, ci cu lucruri ca tine, limitate, identificabile, mai uşor de a fi abordate şi eventual învinse. Chiar pot spune că m-am simţit întinerit după ce am terminat a doua carte.

Pentru mine, răspunsurile la întrebări au început să se repete

Cînd am început să-ţi fac curte pentru a te convinge să dai acest interviu, mi-ai spus că ai vrea să mai amînăm pînă la toamnă. Nu ştiu dacă am înţeles bine şi dacă ai considerat că „pînă la toamnă“ ai mai fi putut scoate ceva nou şi am fi putut vorbi şi despre altceva decît despre ce vorbim acum. Oricum, aş vrea să te întreb, dacă spui că eşti vindecat sau aproape vindecat, din ce crezi că şi-ar putea extrage substanţa un nou volum?

Cred că ţi-am spus că în toamnă sînt mai disponibil pentru acest dialog nu pentru că am de gînd să mai scriu o carte, ci pentru că toamna sînt mai trist şi mai în firea mea. Toamna e un anotimp care mi-a plăcut întotdeauna pentru că e exact pe felul în care sînt construit eu. Toamna devin mai fluid în ceea ce am de spus. Pe de altă parte, în această clipă nu-mi pun nicidecum problema unei noi cărţi. M-aş gîndi la o nouă carte numai în măsura în care aş reuşi să găsesc un sunet particular. Unul care, dacă nu să schimbe, cel puţin să împrospăteze discursul meu de pînă acum. Asta nu pentru că n-ar mai fi terapeutică o carte, nu pentru că nu aş mai avea traume. Dar, dacă aici ar fi să se încheie cariera mea de autor de poezie, nu cred că bilanţul e foarte rău. Ar putea fi destul şi atît cît am scris. Sînt scriitori care încearcă să forţeze lucrurile. Şi probabil că unora le şi iese. Pentru mine acum însă, răspunsurile la întrebări încep să se repete. Iar unele lucruri la care am răspuns aproape că nu şi-au născut încă întrebarea.

Abia acum mă întorc cu drag la ţară

În poemele tale, există o răfuială continuă cu ideea de origini, de acasă, de părinţi.

Nu e, de fapt, o răfuială cu originile. Eu sînt foarte bucuros că m-am născut ţăran. Îmi fac adeseori chiar un titlu de glorie din asta. Sînt absolut fericit că am cunoscut ceea ce peste 20 de ani nu va mai putea cunoaşte probabil nimeni. Prin urmare, nu problema originii m-a îngrozit şi marcat pe mine, ci altceva, ceva ce stă în dosul ei. Puteam să mă nasc la oraş şi să fiu la fel de tarat, la fel de gînganie. Am fost cutremurat de faptul că nu m-am simţit născut într-o familie de oameni normali. Sau, mai bine zis, am simţit că purtam în spate nu o simplă familie, ci destinul unei întregi generaţii, o energie malefică adunată din urmă. Energie care s-a vărsat cu şi mai multă putere, şi mai violent, în ultimii veniţi din acest şir de generaţii. Era clar că fie vine cineva şi spală aceste energii rele şi curăţă locul, fie stirpea se stinge. Mi-am urmărit evoluţia pe vîrste. Amintirile mele din prima copilărie sînt extrem de sumbre. La 20 de ani în mine era complet întuneric, era teroare, era o lipsă totală de relaţie cu propria mea naştere. Am observat apoi de la un timp că, încetul cu încetul, încep să ies, să mă curăţ. Nu zic acum că eu sînt cel care spală vinile obscure adunate de-a lungul generaţiilor de care vorbeam mai sus, dar aş zice că sînt probabil cel care scapă.

Trebuie să înţeleg că imaginea idilică a vieţii de la ţară îţi este străină?

Atmosfera pe care am descris-o eu în poeziile mele, tot ce am scris eu legat de acele locuri, este foarte în mine. E o creaţie a mea. Lumea de acolo nu este aşa sau nu este în totalitate aşa cum am văzut-o eu. Alţii, fratele meu de exemplu, o vede altfel. El, care a şi rămas acolo, consideră viaţa la ţară o viaţă grea, dar nu mai grea decît a altora. În ceea ce am scris, e aproape în totalitate propria mea proiecţie. Şi trebuie să-ţi spun că eu abia acum mă întorc cu drag la ţară. Concluzia ar fi că i-am pus diverse lucruri în cîrcă trecutului şi implicit lumii în care mi-am trăit acel trecut, aşa după cum şi trecutul mi-a pus mie.

Vorbeşti mereu despre copilăria şi adolescenţa ta ca despre nişte perioade care stau sub semnul întunericului. Poţi spune cînd anume s-a aprins lumina în tot acest întuneric?

Acolo, în lumea din care vin, nu s-a aprins lumina, acolo pur şi simplu s-au uscat smîrcurile. Ceea ce era acolo a murit prin uscare, nu graţie luminii. Eu personal n-am apucat să aprind lumina în acea lume.

Important e însă faptul că am reuşit să ies şi să fac pasul de trecere dintr-un spaţiu în altul. Chiar la modul fizic. M-am rupt la un moment dat de acea „casă de-acasă“ în jurul căreia se construia biografia mea şi am observat că, îndepărtîndu-mă, şi ea se rupe de mine şi mă lasă în pace. Nu mă mai urmăreşte cu atîta intensitate.

O mare spaimă: ce se întîmplă dacă se termină toate cărţile?

Dar de citit, cînd ai început să citeşti? Te întreb pentru că m-am gîndit că poate cititul te-a scos din lumea respectivă.

Vreau să spun că lecturile mele sînt făcute *acolo* în primul rînd. Pînă la 20 de ani, fără a fi un cititor sistematic, am citit mult şi la întîmplare. Iar primele cărţi le-am descoperit chiar în casa părinţilor mei. Tatăl meu a fost toată viaţa un cititor împătimit, deşi are doar şapte clase. A fost şi e şi acum diacon la biserică. Iar la viaţa lui a mai fost şi miner vreo 15 ani. Dar singura lui pasiune, în afară de vite, au fost cărţile. Am învăţat de la el secretul şi pasiunea cititului pe ascuns, pentru că mama nu ne dădea voie nici unuia să citim. Mama era cu totul altfel decît noi. La un moment dat, de frica ei, am fost nevoit să îngrop o carte. Fusesem trimis de acasă să fac mîncare la porci (la porceci) şi am uitat de mine, citind. Aveam vreo 14 ani. Şi a venit mama după mine, după patru-cinci ore, a văzut că nu făcusem focul pentru mîncarea animalelor, aşa cum îmi spusese, şi a urlat „Ioaneee!“. Atunci am încremenit şi, pentru că citeam în porumb, mi-am îngropat acolo cartea – iar după aceea n-am mai găsit-o. M-am dus a treia sau a patra zi s-o caut, plouase între timp, dar n-am dat de ea. N-am găsit-o nici în anul următor, cînd am arat pămîntul.

Tatăl tău ce citea?

Tata îl citea pe Dostoievski cu aceeaşi fervoare cu care îl citea pe Sadoveanu. Nu citea cu ochi critic, ci din pură plăcere. Îmi amintesc cum făcea el lecturi publice, pentru că în sat nu aveai ce face în anii '60-'65 decît să asculţi un radio. Dar curent nu aveam, ne luminam cu lampa. Tata le citea vecinilor pînă noaptea pe la 12. Le citea cu o voce absolut fascinantă **Contele de Monte Cristo**, cărţi de aventuri. Iar eu, în fiecare dimineaţă, duceam la păşune 30 de vite şi mergeam pe drum citind. Citeam orice, chiar şi D'Annunzio. Citeam tot ce se găsea în casă. Ba, mai mult, după ce am epuizat rezervele din casă, am mers la biblioteca din sat, unde, după ce le-am citit şi pe cele de acolo, mi-am pus problema dacă nu cumva s-au terminat toate cărţile. Am avut atunci, pe la 12-13 ani, o mare spaimă: ce se întîmplă dacă se termină toate cărţile? Oare s-or mai scrie altele? Dacă le citesc pe toate, ce am să mai citesc după aceea? Şi acum citesc la fel ca atunci. Sigur că s-a dezvoltat între timp un anume simţ critic, dar ăsta de multe ori chiar mă deranjează.

Tatăl tău ce părere are despre faptul că scrii?

Tata nu are treabă cu asta. Şi el scrie. A compus cele mai frumoase cîntece pentru morţi din toată zona noastră. Era chemat la fiecare înmormîntare din satele dimprejur pentru că făcea cele mai frumoase versuri la morţi. Cele mai frumoase cîntări de înmormîntare. Absolut extraordinare. La cîntecele lui plîngea toată lumea, pentru că de aceea era chemat, ca să întreţină plînsul. În plus are şi o voce cu totul cutremurătoare. Eu de fapt am copilărit într-un cimitir pe care îl avea tata în îngrijire, dat de biserică, pentru că era diacon. De acolo luam vara prune, iarbă, şi acolo citeam epitafuri de pe cruci. Ca de exemplu ăsta: „Trecător ce-mi calci ţărîna,/ Nu fi mîndru-n cimitir!/ Noi aici sîntem acasă,/ Tu eşti numai musafir.“

Meseria te aşază în rînd cu lumea, arta te separă de ea

În ceea ce scrii, dincolo de suferinţă şi de înclinaţia pentru zonele joase ale existenţei, există şi o mare nevoie să dobîndeşti un statut social.

Nu ştiu ce înseamnă în acest caz *statut social*. În primul rînd, textele mele rezolvă ceea ce e de rezolvat şi mărturisesc despre existenţa unui supravieţuitor. După ce am scris aceste texte, m-am putut considera într-adevăr un supravieţuitor şi aproape un învingător. Cît priveşte statutul social, cred că e vorba mai degrabă de o dorinţă de a fi în rînd cu lumea. Asta pentru că ajungi să te simţi vinovat că eşti sub lume. Nu eşti altfel, ci sub lume, adică nu ai reuşit să-i descoperi mecanismele, nu poţi să i te integrezi. De aici se nasc tot felul de complexe care trebuie rezolvate. De multă vreme, încerc să-mi demonstrez că, atîta cît poate fi un om normal, eu sînt un om normal. Nici mai încăpăţînat ca alţii, nici mai pătimaş, doar uneori uşor incontrolabil. Aceasta e urmarea unei foarte îndelungate şederi numai a mea cu mine însumi. Răstimp în care m-am simţit un exclus. Iar asta venea tot din mine, din neputinţa de a vedea că, bunăoară, ceilalţi m-ar primi, dar eu nu mă ştiu duce. Oricum aş lua-o, vinovatul sînt tot eu. Numai că e o vină mîntuitoare.

Pînă la urmă, tu ai reuşit să-ţi îndeplineşti această dorinţă de a fi în rînd cu lumea intrînd, mai întîi de toate, în lumea literară. Pentru că lumea literară te poate legitima, înainte să te legitimeze orice altceva.

Absolut. Nici nu m-ar fi putut legitima altceva. Am încercat şi altfel. Dar n-am putut. Am încercat să fiu un om practic sau semipractic sau sfertopractic. Am fost însurat şi s-a întîmplat să se strice clanţa de la uşă, iar eu n-am reuşit s-o repar. Şi pentru asta am suferit foarte mult, timp de ani de zile. Poate că aici a fost de fapt şi sursa eşecului. Mi-am dat seama nu numai că nu pot repara clanţa respectivă, ci că nu am să pot repara nici următoarele clanţe. Şi m-am întrebat: ce se va întîmpla dacă se va strica balamaua, masa, dacă se va rupe patul, dacă va pica lustra. Mi-am închipuit, în clipa în care s-a stricat clanţa, o întreagă apocalipsă de cameră. O apocalipsă în odaie. Sigur că ceea ce m-a salvat a fost scrisul, poezia. Aşa am intrat într-o comunitate de semiexcluşi, cea a poeţilor. Semiexcluşi şi semiacceptaţi. În acest fel, mi-am găsit oarecum familia. Mă simt un mutant acceptat, am început să cred deja că aş putea fi şi om bun la toate. Dexterităţile poate că le am, dar nu mi le-am descoperit, sînt îngropate. Cine ştie cîte morminte avem în degete, acolo unde sînt înţepenite meseriile? Meseriile sînt înţepenite sub arte. Dar meseria te aşază în rînd cu lumea, iar arta te separă de ea.

Poetul e un mistic care lucrează cu uneltele păcătosului

Cum ţi se pare lumea noastră literară la ora asta?

N-am formulat nici o părere în acest sens şi oricum, chiar dacă aş fi formulat-o, nu aş mărturisi-o. Nu fac partizanate literare. Lumea noastră literară este expresia puterii fiecărui autor în parte. Dacă este strălucitoare, asta se datorează oamenilor care o compun. Dacă este modestă, aşa cum mulţi ţin s-o afirme, este pentru că oamenii nu pot mai mult. Nu poţi să ceri nimănui mai mult decît a dat, pentru că în materie de scris fiecare dă chiar atît cît poate.

Dar cum priveşti împărţirea aceasta generaţionistă? Mulţi critici te ataşează, datorită debutului relativ tardiv, generaţiei '90. Alţii te consideră totuşi exponent al optzecismului.

Toate aceste lucruri au fost spre bine, din punctul meu de vedere. Şi cei care au spus că sînt optzecist şi cei care au spus că sînt numai nouăzecist au avut dreptate. Eu personal nu am fost partizanul nici uneia din cele două generaţii. Şi, mai mult decît atît, nu m-am scufundat în retorica vreuneia dintre ele. Pe mine mă încîntă faptul că am trăit alături de Cristian Popescu, vreme de cîţiva ani, şi că ne-am contaminat reciproc. Eu mai mult în raport cu el. El era mult mai format din punctul de vedere al unei ideologii literare. Eu încă nu ajunsesem pe atunci un autor în toată puterea cuvîntului. Asta nu înseamnă că nu pot fi revendicat şi de optzecism. Dar de asta se ocupă criticii.

Tu cu cine consideri că te înrudeşti?

Au fost unii care au pronunţat 40 de nume, din diverse perioade, din diverse literaturi. Nu e însă relevant. Pot spune mai degrabă că am fost un foarte conştiincios imitator. Cînd l-am citit pe Eminescu, în primii ani ai scrisului meu, am scris imitîndu-l pe Eminescu. Pe urmă, cînd l-am descoperit pe Blaga, am crezut că nimeni nu-l poate depăşi. L-am imitat pe Blaga cu asiduitate. La fel cînd am citit T.S. Eliot. Norocul meu a fost că i-am citit la răstimpuri mari şi i-am putut percepe, cu adevărat, pe fiecare în parte. Dacă îi citeşti pe toţi în acelaşi timp, nu mai auzi vocea nimănui. Iar eu am imitat pînă cînd mi-am auzit glasul. Şi glasul acela nu ştiu din ce se formează. Nu ştiu cîţi sînt taţii acelui glas. Probabil şi T.S. Eliot şi Faulkner şi Joyce. Francezii m-au influenţat mai puţin. Nemţii foarte mult – Holderlin şi expresioniştii. Dar în acelaşi timp Kafka. Vezi, deja aici, graniţele dintre poezie şi proză se rup. Sînt mulţi, probabil, aceia cu care mă înrudesc. Problema e să vrea şi ei să se înrudească cu mine. Oricum, mă înrudesc cu toţi cei pe care i-am invidiat. Iar pe cei pe care i-am invidiat, i-am şi iubit. Şi pe cei pe care i-am iubit, i-am şi invidiat. Pentru că mă provocau. Cu cît există mai multe voci, cu atît mai greu e să o alegi pe una de cealaltă. Şi, pînă la urmă, asta nici nu contează. Dacă e să se topească într-o singură voce aceste aluviuni, atunci ele contează numai pentru ele însele. Iar vocea mea contează în primul rînd pentru că le-a topit în propriul discurs. Esenţial este însă să ai ceva de spus. Poetul e un mistic care lucrează cu uneltele păcătosului.

Unii critici, ca, de pildă, Dan Cristea, ţi-au pus eticheta de „poète maudit“.

Am fost fascinat de Kafka, dar destul de tîrziu. Înainte de asta îl citisem în schimb pe Rimbaud şi îl practicam lăuntric, ca să zic aşa. Şi pe Baudelaire. Dar n-aş zice că mi-am clădit pe ei experienţa pentru a o transforma în poezie. M-am slujit de unele mijloace ale lor, dar foarte puţin. Pe de altă parte, eu sînt un om care n-are o memorie formidabilă.

Asta mi-ai spus şi la începutul interviului.

Memoria mea nu stă în cap. Stă mai degrabă în piept sau în carne, nu ştiu exact. Şi de aceea n-am privit niciodată actul cultural ca pe un act de memorare. Ştiu oameni care te strivesc cu memoria lor şi cu ceea ce au asimilat în materie de cultură. Memoria mea este însă de altă natură. Eu nu am memorat, ci am asimilat. Asimilarea este organică. Asimilarea e memoria uitătoare, care nu-şi aduce aminte.

Poet şi cerşetor

Crezi că imaginea asta de „poète maudit“ se asortează şi cu cea de poet boem? Crezi în boemă?

A fost o vreme cînd am practicat boema din necesitate. Venisem în Bucureşti, înainte trăisem la Ieud experienţe cutremurătoare, iar cînd am sosit aici nu aveam repere, nu aveam stelele mele fixe şi m-am prăbuşit. Dar n-am vrut să arăt că m-am prăbuşit. Boema mea nu a fost foarte boemă. Eu am băut doar. Am fost un băutor solitar, stînd cu ceilalţi la masă. Am băut de puţine ori din plăcere. Eu nu sînt fundamental boem, pentru că boema e o stare de comunicare exaltată. M-am lipit de boemi pentru că îmi doream să mă pierd, să uit de mine.

Poate că acesta a fost modul tău de a identifica locul în care veniseşi, de a-ţi găsi reperele, pierzîndu-te.

Da. Dar am reuşit să îmi găsesc repere nu numai în lumea celor care pierd şi se pierd, ci şi în lumea celor care se cîştigă. Am avut drept modele şi oameni extrem de raţionali, de stăpîni pe ei. Cum a fost de exemplu Laurenţiu Ulici, la care eu am ţinut foarte mult şi am să ţin toată viaţa. Am auzit foarte multe lucruri despre el, dar eu nu l-am văzut niciodată făcînd rău. Am auzit foarte multe bîrfe şi zvonuri şi e foarte posibil ca unele să fi fost adevărate. Dar pentru mine toate acestea nu au existat. Dintre oamenii cu minte care au stat lîngă mine, el mi-a fost cel mai apropiat. Aşa cum am ţinut la Cristian Popescu pentru că lucra mult cu inconştientul, aşa am ţinut la Ulici, care era un raţional, prin excelenţă. El m-a descoperit. El m-a ajutat să înaintez. Şi nu i-a fost indiferent felul în care am făcut-o. Pentru unii e suficient să intre în această lume. Mie nu mi-a fost indiferent faptul că sînt poet, dar sînt şi cerşetor.

Trebuie să înţeleg că relaţiile tale cu boema s-au încheiat.

Am epuizat această experienţă. Cu boema e ca şi cu o femeie. Ca şi cu o dragoste. Vine o vreme în care începi să o judeci. Şi uneori chiar rişti să o părăseşti. Asta nu înseamnă că nu mai beau. Însă nu mai vreau să mă sinucid, nu mai am vocaţia asta de a mă dărui pînă la anulare. Cîndva am crezut că se poate scrie numai dopîndu-te. Am crezut că astfel îţi potenţezi imaginarul. Am avut, pe de altă parte, cîteva experienţe de mare luciditate cînd am putut scrie extraordinar. Era tot o transă, dar pe celălalt versant.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

**Corect,
responsabil
şi
la timp!**

Teatru

Sauna, Nokia şi Tampere

sau „Cu cît sîntem mai diferiţi, cu-atît sîntem mai vii“

ALINA NELEGA

„Există două cuvinte finlandeze pe care le cunoaşte toată lumea: sauna şi Nokia“. O nevinovată butadă domestică, în curs de a fi lărgită, căci mai există încă cel puţin un cuvînt care tinde să-şi cîştige notorietatea, nu medicală, nici electronică, ci teatrală: Tampere. Orăşelul, la două ore de mers cu trenul de Helsinki, este unul dintre locurile europene în care se întîmplă, o dată la doi ani, un festival semnificativ de teatru. Alături de Avignon, Bonn, Edinburgh, Viena, Berlin, Sankt Petersburg, Barcelona, Budapesta... şi încă nu multe altele, Tampere s-a transformat, pentru o săptămînă, între 7 şi 12 august, într-o comunitate de-a dreptul internaţională, în care puţine s-au întîmplat în afara teatrului. El este însă, în alte perioade ale anului, un loc în care se desfăşoară şi alte festivaluri şi tîrguri: al filmului, al dansului, al muzicii, al grădinăritului, al dansului popular, al vinului, al jazz-ului, al iluminatului nocturn... Cele două teatre dramatice, cîteva teatre pentru copii, un teatru de comedie, urcă la şapte (fără a socoti şi teatrul în aer liber, care funcţionează numai vara) numărul a ceea ce noi am numi, eufemistic, instituţii publice de spectacol. Toate în Tampere, ca şi minunata sală filarmonică de peste 3000 de locuri, cea mai mare din ţările nordice, unde localnicii pot viziona adesea, pe lîngă concerte şi spectacole de balet, venite în turneu din Europa, din îndepărtata Canadă sau vecina Rusie, şi spectacole de operă, căci finlandezii sînt mari amatori de operă şi, în general, mari iubitori – şi chiar cunoscători – de artă.

Spectacolele invitate anul acesta la Tampere au cuprins genuri teatrale diferite. De la dramatizări după povestirile lui Cehov (**Călugărul negru**, un spectacol al regizorului rus Kama Ginkas, în buna tradiţie a teatrului rus-fost-sovietic) la spectacole de animaţie pentru adulţi, dar nerefuzate copiilor, ca **Mousson**, al francezilor din Compagnie au Cul du Loup, o minunată simfonie vizuală de efecte sonore armonizate, la spectacolul de clovnerie **Avner the Eccentric**, al comicului american Avner Eisenberg, la re-lecturi ale clasicilor, finlandezi şi nu numai, la **Liliomfi**, faimoasa piesă a lui Molnár Ferenc, devenită spectacolul hipertalentatului regizor maghiar de numai 27 de ani, Árpád Schilling, la texte noi, ca **Fotografii de gheaţă**, scris de regizorul şi dramaturgul Kristian Smeds, pus în scenă de Samuli Reunanen cu o măiestrie care a atras prezenţa lui Tankred Dorst, selecţioner şi director al Bienalei de la Bonn, cel mai important festival european de dramaturgie nouă, la spectacole vizuale, de o excepţională puritate a formei, ca **Glücksjohnny**, adaptare după Brecht a regizoarei berlineze Helena Waldmann, la **Opera din Lapua**, reluare a unei celebre opere finlandeze care se referă la evenimentele triste ale războiului civil din Finlanda, dar care a fost şi un manifest al sfîrşitului anilor '60, al perioadei *flower power*... ar trebui să mă refer la fiecare dintre cele aproape 30 de spectacole din festival, căci fiecare, în felul său, a fost important şi diferit de celelalte. Fireşte că nu-mi propun s-o fac, ci doar să vorbesc despre ceea ce, între profilurile festivalelor europene, individualizează acest festival şi, o dată cu el, o cultură prea puţin cunoscută la noi.

Cel mai lesne de observat e că relaţiile de familie, întîmplările şi dificultăţile, valorile familiei protestante de tip nucleic stau la loc de cinste în teatrul finlandez. **Fotografii de gheaţă**, spectacolul de care pomeneam, este un exemplu; mai există unul, e drept, negativ, **Voi n-aveaţi nume**, jucat la Teatrul Municipal din Tampere, pe un text plicticos, manierist, asemenea unui scenariu de televiziune plin de clişee, dar şi un reuşit spectacol suedez (coexistenţa celor două culturi este binecunoscută, în varianta ei suomi), tot pe un text finlandez, **Casa care se leagănă**, de un remarcabil relief al formelor şi surprinzătoare invenţie scenică, tratînd problema violenţei domestice.

Un al doilea lucru lesne de observat e că referirile la condiţia umană a începutului de mileniu abundă, ca şi identificarea resurselor poetice ale diferenţei. Un exemplu: spectacolul de teatru-dans, **Olotila** sau **Starea de a fi**, o producţie independentă a grupului Zodiak & Rajat'on, care ar putea surprinde şi şoca publicul românesc prin mai multe aspecte. În primul rînd, este dansat de persoane cu nevoi fizice speciale, alături de dansatori profesionişti. În al doilea rînd, textele din spectacol sînt rostite şi gîndite de cei dintîi, mici istorioare eliptice sau lirice, lipsite total de patetism, care celebrează cu demnitate şi ironie, chiar cu un tandru umor, bucuria de a trăi. Şi, în al treilea rînd, este un spectacol adevărat de teatru, înţeles ca poezie dramatică pe scenă. Iar estetica pozitivă a discursului regizoral evită momentele de cinism sau ostentaţie. „A manevra un scaun cu rotile poate fi uşor comparabil cu a dansa pe poante: ambele necesită stăpînirea unei anume tehnici.“ Firescul acestei afirmaţii a coregrafului Tomi Paasonen poate sugera întrucîtva filozofia spectacolului.

Un al treilea lucru care completează, aş zice în mod fericit, fenomenul teatral finlandez, pe lîngă existenţa regizorilor buni, a textelor noi, a actorilor expresivi, a preocupărilor pentru diversitate este punerea în discuţie a teatrului însuşi, ca artă şi ca instituţie naţională. Amuzant şi inteligent gîndită, disputa dintre teatrul instituţionalizat, unde puterea culturală riscă să se centralizeze şi să mortifice arta – şi teatrul alternativ, zona hibridă a experimentului şi inovaţiei, adesea supusă haosului şi lipsei de măsură, debutează în cortul uriaş al Festivalului, printr-un *happening* al unei trupe din Helsinki, desigur alternativă, numită **Centrul de cercetare a realităţii**. Identificînd teatrul la modul concret cu pîinea, ei fac pîine şi o oferă spectatorilor. Teatrul instituţionalizat e ca pîinea industrială, spun ei, nu mai are nici un gust. Dar o fi şi ea necesară, atunci cînd trebuie să hrăneşti rapid şi în cantităţi mari, opinează cineva. Pîinea adevărată, însă, e cea făcută în casă, din drojdie adevărată, coaptă în cuptor cu lemne, nu în cuptoare electrice, pentru cunoscători, nu pentru cei care circulă cu mijloacele de transport în comun... Aşa o fi, n-o fi aşa? Fireşte că dialogul continuă, dar e deschis şi inteligent, plin de umor, nu înverşunat şi injurios, ca în alte părţi. Asta fiindcă, în Finlanda, şi pîinea industrială şi cea de casă sînt gustoase şi astîmpără foamea. Căci importantă este, ar spune poate consumatorul, oferta, diversitatea, posibilitatea de a opta.

Şi, desigur, mai există şi secţiunea *off*, ca la orice festival care se respectă. Începînd cu după-amiaza zilei de vineri, mica gară din Tampere varsă ore în şir, pînă noaptea tîrziu, puhoaie de oameni veniţi să vadă teatru. În stradă, în ganguri, în pieţe, în galerii de artă, peste tot se joacă teatru, se cîntă, iar dacă n-ai fost precaut să ajungi la timp acolo unde doreşti, începînd cu ora 8 seara e aproape imposibil de circulat prin oraş. Pe trotuar lumea e ticsită ca pe vremuri la coadă la carne şi dacă îţi faci loc să treci şi le strici petrecerea, oamenii te privesc cam cu aceeaşi ostilitate. Sute de maşini claxonează şi se înghesuie pe străduţe, euforia e maximă, aproape că-mi vine să cred că mai există *catharsis*, culmea!, aici, în stradă, la Tampere. Trupe care fac teatru comunitar în Australia sau Scoţia, trupe locale care organizează concursuri de lupte, păpuşari, companii ambulante, toate se reunesc în ceea ce organizatorii festivalului numesc „Marele Happening Nocturn“. Scapă cine poate.

Dimineaţa de sîmbătă începe, însă, abia după-masă. La ora 10 oraşul e pustiu şi plouă mărunt. Pe stradă nu se mai aude nici o maşină, e ireal de linişte. Abia pe la 2 oraşul revine la viaţă şi Festivalul continuă şi în week-end.

Anul acesta, Festivalul de Teatru de la Tampere a stat sub semnul diferenţei. O recunosc şi organizatorii, Raija-Lisa Seilo, zîmbitoarea şi ubicua directoare executivă, şi Maarit Pyökäri, regizoare şi membră a board-ului artistic, care îmi face o plăcută conversaţie la dejunul oferit de Centrul de Turism din Tampere. Da, admite ea, sîntem într-un moment teatral bun, o simţim şi noi. Sub aparenţa relaxată şi convivitatea cordială a acestei femei elegante cu cercei fabuloşi în renumitul stil *kalevala koru* al bijuteriilor vechi finlandeze se ascund sute de ore de muncă. Festivalul arată la fel de bine ca plăcinta de rubarbă şi zmeură de la desert, plin de energie ca o reţea electronică de comunicare. Deşi, în treacăt fie zis, e greu să găseşti în Finlanda internet-café-uri sau telefoane publice. Şi asta fiindcă aproape fiecare finlandez are telefonul lui mobil, calculator şi internet acasă. Ceea ce nu le diminuează pofta de teatru. Oare de ce?

La Tampere mi-am adus adesea aminte de cuvintele lui Gigi Căciuleanu (poetul-coregraf!), inserate într-un spectacol recent, la care am avut privilegiul să lucrez şi eu: „cu cît sîntem mai diferiţi, cu-atît sîntem mai vii“. Căci teatrul finlandez, atît cît am reuşit să văd şi să mă dumiresc din discuţiile avute cu cei de-acolo şi veniţi de aiurea (căci au fost acolo o sumedenie de oameni de presă din toată Finlanda şi alţi cîţiva din Europa şi America), este viu. O fi aşa oare pentru că acceptarea diferenţei, toleranţa, modestia, sinceritatea, toate valori ale unei societăţi luterane, sînt liantul unei culturi nordice, atît de speciale şi de discrete în manifestările ei? Sau pentru că spiritul civic este peste tot, pe cînd politicul e adesea uitat? Mă aflu în ţara cu cei mai puţini delincvenţi din Europa, în care ministrul de Finanţe locuieşte la etajul trei al unui bloc, deasupra chelnerului care mă serveşte în cafeneaua de pe faleza din Helsinki, unde mă opresc să privesc marea, în drum spre casă... ei bine, oare toate astea să constituie măcar o parte din valorile morale care creează contextul social în care un fenomen teatral devine viu şi condiţionat poetic de cultura care l-a generat?

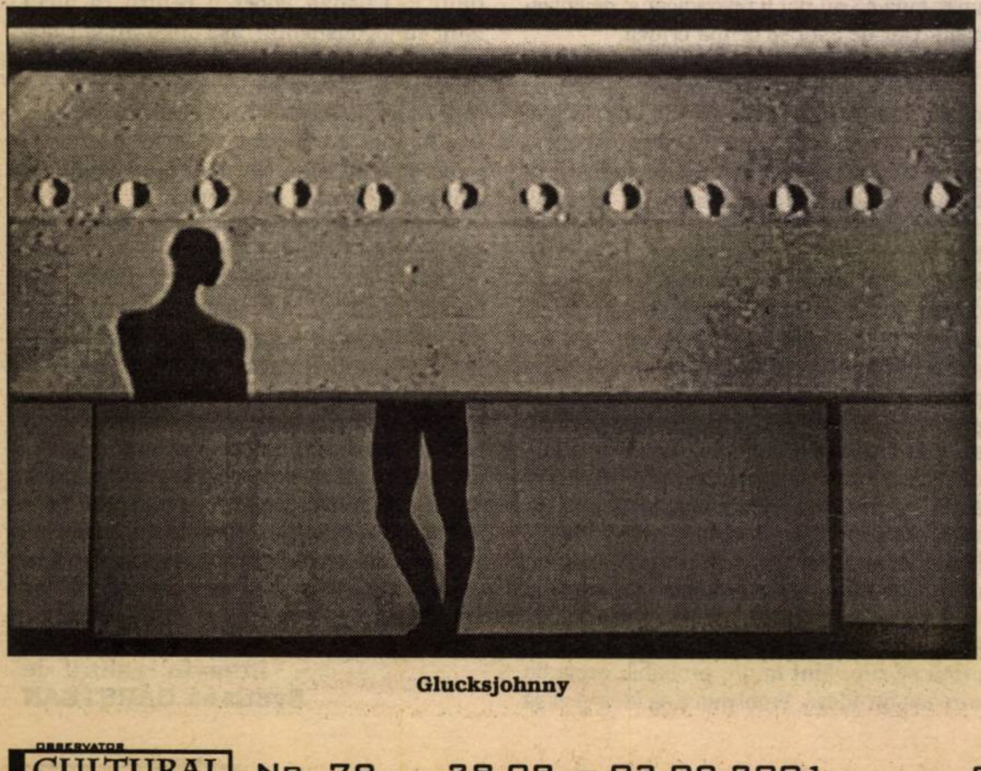

Glucksjohnny

Fotografii de gheaţă

Odiseea acvatică

MIHAELA MICHAILOV

Scenariul si regia spectacolului *Odiseea 2001* îi aparţin Cătălinei Buzoianu, iar din distribuţie fac parte Virgil Ogăşanu, Valeria Ogăşanu, Mihai Bisericanu, Radu Amzulescu, Dorin Andone, Diana Dumbravă, Isabela Neamţu, Daniela Nane, Kana Hashimoto, Vanessa Radu, Filip Ristovski, Marius Chivu, Doru Boguţă, Ana Calciu, Mihaela Zamfirescu, Lorette Enache, Cristina Secăreanu, Antoaneta Cojocaru, Ştefana Zamfirescu, Mădălina Constantin, Cătălin Stanciu, Ioan Andrei Ionescu, Bogdan Dumitrescu. Decorul a fost conceput de Horaţiu Mihaiu, iar costumele sînt creaţia Velicăi Panduru. Mişcarea scenică este realizată de Mălina Andrei, iar muzica originală de scenă a fost compusă de Dorina Crişan Rusu şi de Mihai Ogăşanu.

Turneul a fost iniţiat de Richard Martin, directorul Teatrului Toursky din Marsilia, în parteneriat cu Institutul Internaţional de Teatru Mediteranean, cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor din România şi cu aportul Statului Major al Forţelor Navale, care a pus la dispoziţia proiectului nava-şcoală *Constanţa*. Directorul acestui proiect a fost actorul Virgil Ogăşanu.

Porturile în care turneul a acostat au fost Bastia (Corsica), Marsilia (Franţa), Sagunto şi Valencia (Spania), Palma De Mallorca (Insulele Baleare), Nador (Maroc), Mostaganem, Alger şi Annaba (Algeria), Caliglari (Sardinia), Ithaca (Grecia), Pescara (Italia), Split (Croaţia), Kotor (Muntenegru) şi Brăila, unde momentul primirii a fost emoţionant.

„E la nave va!" ar putea fi motto-ul fascinantului periplu mediteranean realizat de trupa Teatrului Bulandra timp de 65 de zile cu spectacolul **Odiseea 2001**, în care s-au integrat actori şi creatori din ţările participante. O călătorie spectaculară sau un spectacol-călătorie, constituind pentru fiecare dintre cei prezenţi o odisee în sine, după cum mărturisea însăşi regizoarea, şi avînd drept reper esenţial un tip de comunicare extinsă, amalgamînd culturi, mentalităţi şi experienţe diferite. Reprezentaţiile au refăcut în mare măsură traseul personajelor mitice, în aşa fel încît aventura existenţială şi cea livrescă au putut fuziona perfect, potenţînd sensurile călătoriei şi prin structura deschisă a spaţiilor de joc (vapor, amfiteatre, pieţe). Astfel, călătoria mediteraneană a devenit un parcurs palimpsestic, în care fiecare loc trimitea la cele anterioare şi le împlinea, totodată, şi în care limbi şi stiluri variate s-au îmbinat într-un creuzet cultural.

Pe lîngă producţiile Odiseei româneşti, au fost realizate spectacole de dans şi pantomimă, concerte în aer liber, *workshop*-uri, conferind amploare fiecărui eveniment în parte. Coregrafa franceză Mollie Lehberger a conceput pe vapor un spectacol de sine stătător avînd ca temă centrală labirintul ca topos şi formă de căutare, în acord cu substanţa călătoriei. Trupa de teatru „Ilotopie" a imaginat pe stradă spectacole bazate pe expresivitate gestuală, numite **Oameni de culoare**, în care actorii vopsiţi în culori foarte vii au încercat să sugereze eterogenitatea formelor de existenţă şi expresie, accentuînd valenţele limbajului corporal.

La Marsilia, mistralul a afectat desfăşurarea spectacolului, distrugînd ecranul din fundal pe care se făceau proiecţiile şi reducînd sonorizarea la minim. Obstacolele inerente oricărei călătorii s-au făcut simţite aici mai mult decît oriunde. Actorii au fost nevoiţi să compenseze prin inventivitatea mişcării şi dansului impactul redus al cuvintelor. La Marsilia au fost prezenţi ministrul Culturii şi Cultelor Răzvan Theodorescu şi directorul Institutului Internaţional de Teatru Mediteranean Jose Monleon, aflat şi la ultima reprezentaţie de la Brăila.

Aventura spaniolă a debutat cu oprirea în portul Sagunto, care a prilejuit trupei întîlnirea cu Irene Papas, impresionată de amploarea proiectului. Ea a dezvăluit actorilor intenţia de a regiza şi juca în piesa **Troienele** în frumosul amfiteatru din Sagunto, manifestînd o atracţie similară pentru lumea mediteraneană şi cultura antică.

La Valencia, spectacolul a fost primit de o fanfară numeroasă, care a intonat cîntece tradiţionale spaniole, organizînd interesante manifestări adiacente şi uimind prin frumuseţea şi ineditul costumelor. O atmosferă pitorească, inundată de un vitalism debordant face din străzile şi cafenelele acestui oraş un spectacol în sine, la care actorii români au participat cu cea mai mare bucurie. O subtilă corespondenţă lega permanent spectacolul văzut de cel jucat, lumea întîlnită de cea imaginată.

La Palma de Mallorca, într-un peisaj cu o vegetaţie luxuriantă, spectacolul s-a jucat într-o mănăstire, totul fiind impregnat de un hieratism şi de o nobleţe aparte, care au accentuat dimensiunea spirituală iminentă călătoriei.

Şi Nadorul a organizat o primire deosebită, în care explozia de lumini a atins punctul maxim, contaminînd atmosfera spectacolului. Marocul şi Algeria au fost ţările care au impresionat-o cel mai mult pe regizoare, datorită spiritului de toleranţă şi deschidere, mai puţin evidente în alte spaţii. Într-un muzeu din Alger, oraş străbătut de spectrul descrierilor camusiene, Cătălina Buzoianu a descoperit două superbe vase reprezentînd sacrificiul lui Isaac şi mitul adamic, ce aminteau de sursele livreşti ale spectacolului. Şi pentru că Ithaca nu putea lipsi din acest incitant periplu, trupa a fost prezentă pentru o zi în insula emblematică pentru scenariul dramatic. Actorul Mihai Bisericanu a închiriat o motocicletă, parcurgînd drumul pînă în satul lui Ulise.

Această reiterare a călătoriei acvatice a accentuat identificarea actorilor cu personajele în proximitatea cărora s-au aflat şi cu care s-au întîlnit într-un incitant schimb de replici, dincolo de timp. Călătoria a suspendat limitele şi a împlinit vocaţia spectacolului.

Rămîn din acest parcurs spectacular amintirile unor locuri de neuitat, miresmele seducătoare, răsăriturile şi apusurile marine şi, poate mai mult decît orice, plăcerea ludică, bucuria întîlnirii cu celălalt şi dorul de mare, de Mediterana, aceeaşi despre care Albert Camus spunea: „Mediterana are tragismul ei solar, altul decît al ceţurilor. Sînt seri, pe mare, la poalele munţilor, cînd noaptea cade peste curba desăvîrşită a vreunui golfuleţ şi cînd din apele tăcute se înalţă o plenitudine înfricoşată. Pe aceste locuri putem înţelege că grecii, atunci cînd au ajuns la deznădejde, au ajuns întotdeauna prin frumuseţe şi prin ceea ce este copleşitor în ea".

Presa franceză a receptat cu mult entuziasm spectacolul, cuvintele recurente folosite de cronicari fiind performanţă, vitalism şi energie creatoare.

În pagina culturală a ziarului **El Watan**, un cronicar francez scria: „Actorii şi actriţele au ceva din nobleţea personajelor antice. Regizoarea a imaginat o coregrafie lirică, cu unele inserţii comice, abordînd o manieră de joc exuberantă şi polifonică. Ropote de aplauze au însoţit imnul din finalul spectacolului".

În **Liberté**, spectacolul a fost caracterizat ca „o compoziţie scenică plină de semnificaţii percutante, o călătorie interioară într-o lume în care zei, fantome şi oameni coexistă."

Deschiderea culturală şi amploarea proiectului **Odiseea 2001** îl fac să reprezinte una dintre cele mai importante realizări spectacologice româneşti.

Comunicat de presă

Începînd cu 1 septembrie 2001, **Centrul MultiArt Dans**
îşi deschide porţile cu programul de educaţie artistică
E vîrsta să dansezi!

Anul trecut, cei peste 80 de cursanţi permanenţi au transformat programul într-o adevărată şcoală coregrafică de succes.

În acest an, **Centrul MAD** le-a pregătit celor interesaţi cursuri de dans contemporan, step, un curs de dans destinat exclusiv copiilor, dans de societate şi etnodans.

Cursurile sînt săptămînale şi sînt susţinute de artişti profesionişti şi pedagogi specializaţi în domeniu. Un curs poate fi urmat timp de 1 lună (experimental, cu taxa de 600.000 lei/lună) sau în două cicluri de cîte 4 luni fiecare (taxa de 550.000 lei/lună). În funcţie de nivelul atins la finalul primului ciclu de 4 luni, începătorii pot promova în ciclul II – avansaţi. Aceştia vor beneficia de un curs în care se vor apropia de scenă şi arta spectacolului şi vor lua parte la proiectele artistice ale **Centrului MAD**. Toţi cursanţii care se abonează pe o perioadă de minimum 4 luni beneficiază de ofertele speciale ale **Clubului MAD** şi ale Departamentului de Spectacole.

Înscrierile au loc pînă la data de 1 septembrie a anului în curs.

Detalii şi înscrieri se pot face la:
tel./fax: 336 66 68,
e-mail: multiartdans@fx.ro
strada 11 iunie nr. 41
de luni pînă vineri între orele 10.30-17.00.

Film

Stahanoviştii de serviciu

MIHAI CHIRILOV & ALEX. LEO ŞERBAN

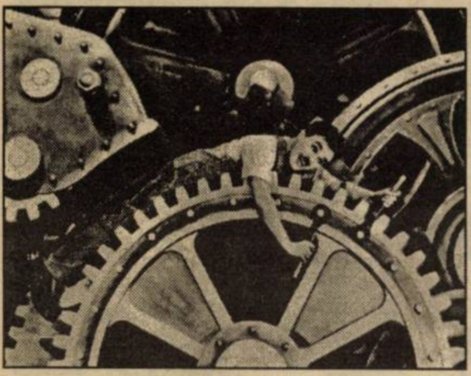

Top 5: 1. **Shrek**, 2. **Shrek**, 3. **Shrek**, 4. **Jurnalul lui Bridget Jones**, 5. **Jurnalul lui Bridget Jones**

...vă trimit la...

Shrek de Andrew Adamson şi Vicky Jenson, cu (vocile lui) Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz şi John Lithgow. Shrek e o arătare verzuie care, atunci cînd are nevoie de luminări, nu şi le cumpără, ci le scoate din urechi. Pauză. Da, e un film de animaţie, başca basm, cu un măgar vorbitor, o prinţesă prizonieră într-un turn înconjurat de lavă, pitici (7), porcuşori (3) şi porcărele cum numai în filmele cu adolescenţi mai găseşti, un dragon roz şi îndrăgostit şi un lord „diminutiv"... Da, e un film de animaţie, mai tridimensional decît tot ce s-a făcut pînă acum (uitaţi-vă doar la Cameron Diaz: e ea sau nu?), dar NU e Disney. De fapt, e şi nu e Disney, dacă stăm să judecăm la rece. Nu e pentru că e opera concurenţei de la DreamWorks, divizie condusă de un fost executiv al dictaturii lui Big Mickey, Jeffrey Katzenberg. Cel care, în urmă cu cîţiva ani, l-a concediat, îşi dă probabil pumni în cap astăzi, pentru că negativul de serviciu din film (lordul Farquard) e făcut după chipul şi asemănarea lui. Iar acestea nu sînt dintre cele mai flatante: lordul e, cum spuneam, „diminutiv", dar are un castel atît de impunător încît, mai mult ca sigur, zice Shrek, „chestia asta compensează şi diminutivul lui sexual". Tot ce ţine de specialitatea casei Disney e făcut ţăndări aici. Şi aflaţi că autorii nu se dau în lături de la nici o ironie: de pildă, clasicul (şi detestabilul) moment al cîntecelului duios, numai lapte şi miere (care, de regulă, e nominalizat şi la Oscar), este desfiinţat aici într-o scenă de un cinism absolut amuţitor. Şi, drept răsplată, cineva acolo peste Ocean include această poveste ireverenţioasă în selecţia oficială şi competitivă a festivalului de la Cannes 2001. Că n-a luat nimic, deşi merita – asta ţine de constipaţia juriului. Că un comentator pus pe bancuri vedea în el cîştigătorul Palme d'Or-ului, *ex aequo* cu... **Eloge de l'amour** al lui Godard (cealaltă extremă) – era un fel de-a spune că Godard e, într-un fel, Disney (şi nu e?). Că **Shrek** este, pînă la urmă, Disney în felul în care construieşte povestea (ca-n orice basm) şi, mai ales, livrează morala toleranţei – chiar nu mai contează, pentru că o face la capătul atîtor piruete subversive: de-ar fi numai tortura „omuleţului de turtă dulce" sau momentul (emoţionant pînă la lacrimi; ca-n Disney) în care nefericirea îndrăgostiţilor („ogre"-ul verde şi urît şi prinţesa frumoasă şi îmbrăcată în verde) e dublată pe *soundtrack* de balada lui Leonard Cohen, **Halleluja** (i-aţi ascultat vreodată versurile cu atenţie?). Sau cel final, în care morala toleranţei e dusă la extrem: adică de ce un măgar şi o dragoniţă n-ar putea să, ştiţi voi... Iar măgarul de Murphy e genial. **(M.C.)** ▮▮▮▮

Jurnalul lui Bridget Jones sau Cum stai cu dragostea? (**Bridget Jones's Diary**) de Sharon Maguire, cu Renée Zellweger, Colin Firth, Hugh Grant. Celibatară de 30 de ani (deja!), plinuţă (dar sexy), fumătoare înrăită (trebuie să mă las), obsedată de număratul caloriilor (fitness cît mai mult, acadele cît mai puţine), caut bărbat (bărbaţi?) care să mă lecuiască de dorinţa de a ţine acest jurnal... Căci ce nu intră într-un jurnal? Prostii. (Aici ar fi trebuit să întocmesc o listă, aidoma lui Bridget cea din cartea inspiratoare, scrisă de editorialista de la **The Guardian**, Helen Fielding – au făcut-o însă atît de mulţi atunci cînd au recenzat fie filmul, fie cartea, încît nu vreau să mai plictisesc pe nimeni cu kilogramele mele, cafelele mele zilnice sau numărul de unghii pe care mi le-am ros scriind această cronică.) Important e că nu tot ce a intrat în jurnalul scris de H.F. a rămas şi în cel filmat de S.M. – de pildă, toate acele abrevieri (de tip f.f. sau p.d.v., care riscau să devină agasante) şi toate acele referinţe obsesive (şi chiar plictisitoare) la gabaritul şi dieta personajului. Şi mai important este că, în ciuda gurilor rele din presa britanică, Renée Zellweger e perfectă în acest rol greu cu cîteva kile bune pe care a trebuit să şi le „pună" special – nu doar că le poartă cu lejeritate, de parcă ar fi fost dintotdeauna acolo, dar reuşeşte să fie sexy în toalete cum nu se poate mai nepotrivite rotunjimilor ei. Ca s-o înţelegi nu trebuie decît să fi simţit şi tu, măcar o dată, nevoia să te închizi singur(ă) într-o cameră şi să cînţi împreună cu vocea de pe bandă (eventual, să simulezi şi percuţia) – în film, Bridget o face pe **All by Myself** (*coverul* lui Jamie O'Neil după Eric Carmen). Din momentul în care Mr. Darcy (interpretat de Colin Firth, care l-a jucat pe *acel* Mr. Darcy într-o adaptare BBC a romanului scris de Miss Austen) emite replica „Îmi placi aşa cum eşti!", e limpede încotro se îndreaptă filmul în care, nu cu mult timp în urmă, eroilor principali li se rupea de ce se-ntîmplă în Cecenia... Dar chiar şi-aşa, aveţi toate motivele (supa de aţă, personajul lui Hugh Grant – delicios de imoral – şi apariţia-surpriză a lui Salman Rushdie indicînd unde e toaleta) să vă placă mai mult decît acea calamitate de **Notting Hill**... **(M.C.)** ▮▮▮

Jurnalul lui Bridget Jones

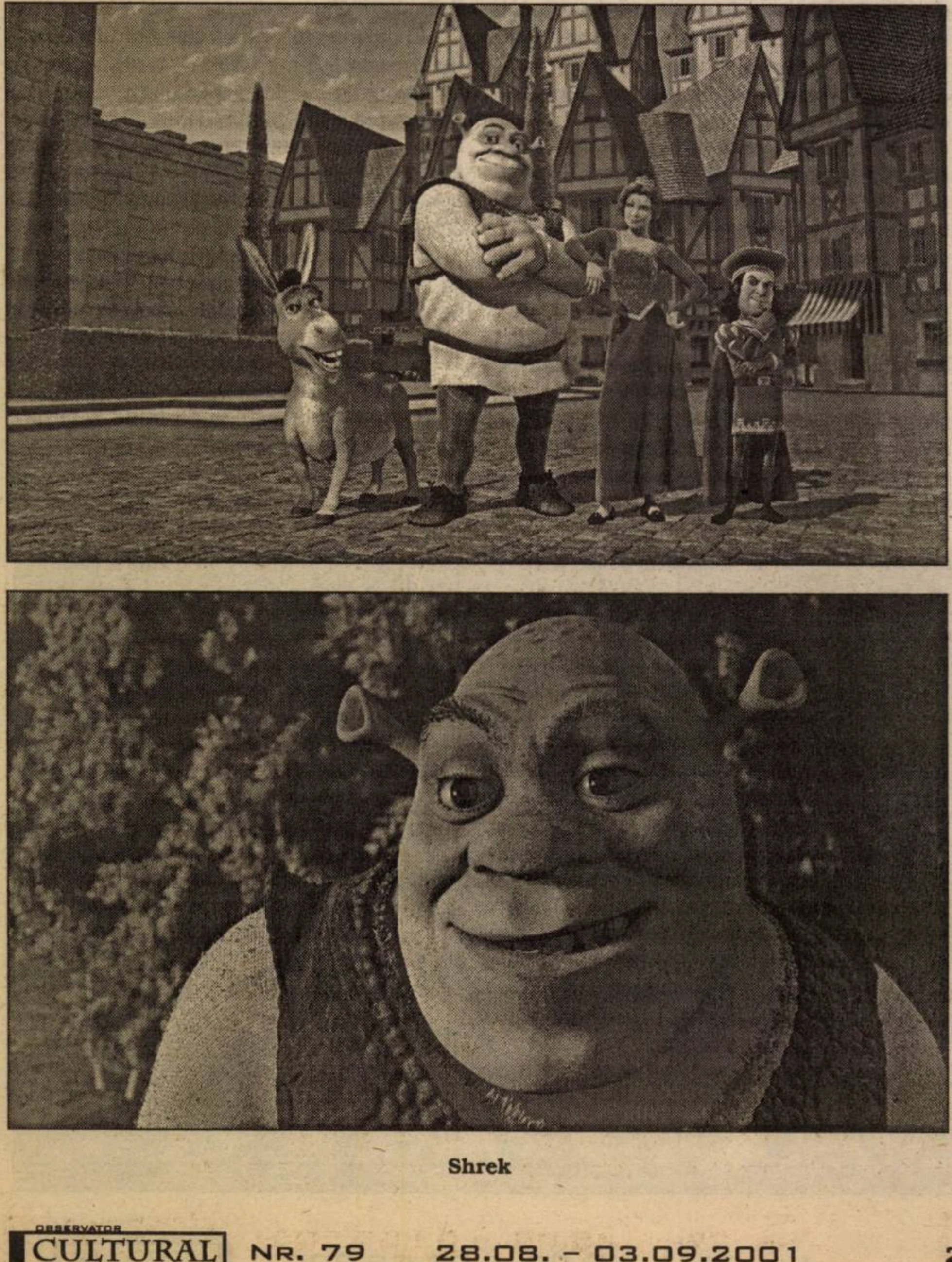

Shrek

Final Fantasy: Spiritele ascunse (**Final Fantasy: The Spirits Within**) de Hironobu Sakaguchi, cu vocile lui Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods, Ving Rhames, Steve Buscemi. Pămîntul pe la 2065. Un meteor gigantic puieşte nişte spirite extraterestre pe care dr. Aki Ross & co luptă să le neutralizeze... Uitaţi povestea. Aţi mai văzut-o în enşpe SF-uri de serie B, cu eroi la fel de „subţiri" ca şi aici. Numai că aţi văzut-o *la fel*, de fiecare dată. În schimb, filmul de faţă vă oferă ceea ce în urmă cu zece ani părea fantezia finală (fatală?) în materie de cinema: înlocuirea actorilor în carne şi oase cu produse de sinteză cît mai fidele realităţii. Dacă nu de curiozitate, măcar pentru satisfacţia pe care v-ar putea-o da (pentru că, sigur, se vede de la o poştă că respectivii sînt generaţi pe computer!), şi trebuie să-l vedeţi. Ce, aţi fi preferat o versiune cu actori şi decoruri pe bune? – vă asigur, ar fi fost chiar o catastrofă inutilă şi nu cred că veteranul Donald Sutherland ar mai fi avut nevoie de încă o cronică proastă. Împrumutîndu-şi doar vocea unui actor care nu există (şi care, aşadar, nu poate fi criticat! ce frustraţi trebuie să mai fie criticii obişnuiţi să-şi încheie cronicile cu analiza „jocului actoricesc"), e cum nu se poate mai la adăpost. Tragedia (lui şi a celorlalţi) e că, peste alţi zece ani (sau mai devreme) nu va mai fi nevoie nici de voci – vor fi, şi ele, „de sinteză". Şi poate că nu va mai trece mult pînă cînd vom lua drept „carne şi oase" ceea ce nu este decît „layer şi pixel". Perfecţiunea tehnologică şi geniul unui şef de marketing aşteaptă la cotitură. Din această perspectivă, **Final Fantasy** e măcar un film onest (e drept că nici nu se putea altfel): admite din start că e realizat integral în imagini de sinteză fotorealiste (tocmai pentru că e conştient că în 90% din cazuri, acest lucru încă se vede), dar o face cu mîndria primului venit. Iar ceea ce oferă ochiului, de multe ori în cele mai mici şi sesizabile detalii, e cu adevărat impresionant: un debut aproape mut în care Aki e urmărită de o trupă de militari pe străzile întunecate ale unui New York pustiit; o pasionantă scenă de acţiune desprinsă parcă dintr-un **Alien**; felul în care e simulată filmarea din mînă; un vis în care eroina e împresurată de o armată ameninţătoare de creaturi extraterestre; deposedarea „oamenilor" de suflet; un sărut (o interacţiune, aşadar!) neaşteptat de natural şi de bine realizat, dat fiind faptul că în restul timpului, protagoniştii lui se mişcă destul de nefiresc; şi, nu în cele din urmă, un gest simplu cum e trecerea mîinii prin păr – suficient de „explicit" cît să eclipseze orice reclamă la şampon, oricît de bun ar fi acesta. În ultimă instanţă, **Final Fantasy** deschide o nouă cale către lumea reală – diferenţa esenţială e că aceasta e produsul celei mai pure imaginaţii. Iar asta mi se pare fascinant. Neliniştitor, dar fascinant. **(M.C.)** ▮▮▮

...nu vă trimit la...

Băieţi şi fete (**Boys and Girls**) de Robert Iscove, cu Claire Forlani, Freddie Prinze jr., Jason Biggs, Heather Donahue. La început, se urăsc. Apoi se împrietenesc. Apoi se culcă împreună. Apoi se despart. Iar la final, se iubesc. Extremele se atrag... Titlul este la fel de original pe cît e şi filmul. N-are bancuri groase (ci doar o scenă de „dans murdar") şi nici protagonişti antipatici (Biggs şi Forlani, care aduce cu Ally McBeal), ceea ce nu e puţin astăzi, într-o comedie cu adolescenţi.

Are, în schimb, o intrigă telefonată şi ambiţia de a părea mai sofisticat decît e. Or, e de-o platitudine... Noroc cu străzile sinuoase din San Francisco, unde se petrece acţiunea. **(M.C.)** ▮

Dragoste în ritm de hip-hop (**Save the Last Dance**), cu Julia Stiles. N-are nici o importanţă regizorul, n-are nici o importanţă scenaristul, n-au nici o importanţă imaginea, muzica, montajul, machiajul, costumele, ...: nimic şi nimeni nu poate „îmbunătăţi" (nu, nici măcar detergentul numit „Hollywood"!) ceea ce Natura a făcut; iar Natura a făcut-o pe Julia Stiles – şi e suficient ca s-o urăşti pînă la moarte... **(a.l.ş.)** ▮

Final Fantasy: Spiritele ascunse (**Final Fantasy: The Spirits Within**) de Hironobu Sakaguchi, cu vocile lui Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods, Ving Rhames, Steve Buscemi. Există o singură idee valabilă în acest hibrid de joc video cu imagini de sinteză, din care cinematograful a ieşit înainte de a intra cu totul: combinaţia de „Spirit(e)" cu înalta tehnologie – ecou al vechii obsesii numite „Ghost in the Machine". Faptul că „fantomele" sînt nişte produse ale realităţii virtuale; bun, şi mai departe? Mai departe *nu mai e nimic de văzut*... „Marea revoluţie" care îşi propusese să scoată actorii la pensie, după ce aceştia îşi vor fi depus, ca-ntr-o bancă de spermă, vocile, nu e decît un experiment ratat – de unde se vede că poţi înlocui un D.S. (Donald Sutherland) cu C.D. (clona lui digitală), dar nu poţi înlocui experienţa-şi-harul-şi-personalitatea-şi-*anterioritatea afectivă* a celui care a jucat în **M.A.S.H.**, **Klute**, **Casanova** sau **Ordinary People** cu o copie în trei dimensiuni. **(a.l.ş.)** ▮

Sedus şi abandonat (**Get Over It**) cu Ben Foster, Kirsten Dunst, Sisqo. **Visul unei nopţi de vară**, încropeală de colegiu... Tot marele Will, bată-l vina. Un singur lucru bun: părinţii liberali ai protagonistului: cei care, după ce-şi scot fiul de la pîrnaie, îl felicită pentru reuşită. Restul e coşmar. Iar cînd se mai pune şi Sisqo pe cîntat... **(M.C.)**

▮▮▮▮ – duceţi-vă imediat!
▮▮▮ – puteţi să mergeţi
▮▮ – ştim şi noi?!
▮ – puteţi sta acasă
▬ – nu cumva să vă duceţi!

▮

Arte vizuale

Exil 2001

10 zile pentru obiecte de lut

DORINA BOHANŢOV

În intimitatea unei vile din satul Dobruja, Republica Moldova, între 1 şi 10 august, mai mulţi artişti, precum şi oameni de altă formaţie decît cea artistică „s-au exilat". În tabăra de creaţie **Exil 2001**, organizată de Iurie Cibotaru şi susţinută de Centrul pentru Artă Contemporană din Chişinău KSA:K, toţi cei care au acceptat „să fugă din lume" pentru zece zile s-au îndeletnicit cu modelarea obiectelor din lut.

Ideea proiectului s-a născut din dorinţa de a pune oameni din diverse sfere sociale faţă în faţă. Vacuumul comunicativ din societatea moldovenească a fost contracarat aici de „workshop"-ul de ceramică şi serile de august care luau aerul acelui intraductibil stil de *tusovkă* (întîlnire specifică în mediul sovietic şi postsovietic).

Un al doilea argument care a girat desfăşurarea **Exil**-ului **2001** a fost dorinţa curatorului de a repune în drepturi viziunea clasică asupra termenului de artă, acţiunea afirmîndu-se ca o replică a percepţiei actuale potrivit căreia arta (pictura, ceramica) îşi poate face simţită prezenţa mai mult în contextul design-ului ambiental şi este asimilată ca obiect de consum.

Motivul ultim, dar nu şi cel din urmă, l-a constituit faptul că ceramica este poate cel mai vechi tip de artă, cu caracter polivalent, îmbinînd sculptura, pictura, grafica, arhitectura. Fiind vorba de un material atît de vechi, iar manipularea lui solicitînd atîta linişte şi răbdare, „întreţinerea cu el" comportă valenţe terapeutice.

În **Exil 2001** s-au aflat timp de cîteva zile scriitorii şi oamenii politici Iulian Filip şi Ion Hadîrcă. Iniţial, cel dintîi a venit cu proiectul unui scaun supraîncărcat în simboluri, o deficienţă a gîndirii tradiţionale scriitoriceşti, unde se abuzează de metafore. Discuţiile pasionate purtate in jurul acestei idei l-au determinat, în final, să renunţe, realizînd, în schimb, un cartier aerisit, cu o concepţie bine pusă la punct. Ion Hadîrcă, în schimb, *a început* un măr, care *a crescut* apoi într-un sîn şi *a devenit* o pasăre măiastră. Un obiect compozit cu mai multe semnificaţii. Psihologul Iurie Mălai a „meşteşugit"... un calculator, pe care l-a montat şi ca pe un raft pentru cărţi. Actorul Nicolae Darie a învăţat, alături de carte şi de sipetul-stup, să prindă şi conturul... femeii-ulcior. Compoziţia lui, **E secetă la noi**, cu pămînt crăpat şi muşcat, al cărui relief imita harta Republicii Moldova şi unde nu poposesc, vorba autorului, cocostîrcii, iar pomul de lîngă fîntînă este uscat, viza realitatea social-politică locală.

Sprinţara Onorina Jovmir de numai 9 ani a fost, alături de artistul Mark Verlan, una dintre cele mai prolifice creatoare în lut. Printre multiplele sale lucrări am remarcat un peşte, care la uscare s-a rupt şi apoi a fost legat cu o sîrmă, ceea ce a reformulat tonul lucrării sale, formînd un „peşte fractalic". Pictoriţa Irina Leahu a realizat, într-o manieră conceptuală, compoziţia cu numele **Pat**, unde realitatea titlului era, de fapt, mai mult sugestie. Blocurile de lut au fost susţinute de forme din recuzita acvatică, pe cînd figurinele aminteau de acele animale dintr-o civilizaţie avansată din recentul film al lui James Cameron, **Abisul**. În trama narativă a lucrării, patul devenea un martor-reflector. Culorile violete şi aurii alese de autoare pentru „animarea" obiectului s-au înscris în registrul spectral, consonînd, în plus, cu ideea de reflectare.

Veaceslav Druţă – chipul lui Poseidon

Printre lucrările Ecaterinei Krasnova, ceramistă de formaţie, am reţinut o sticlă care se voia iniţial cub, dar devenind apoi ulcior, titlul de „autoportret" fiind, după părerea celorlalţi, poate chiar mai adecvat. Georgeta Fondos, specialist în artă textilă, şi-a infuzat cunoştinţele „doctorale" în proiectul unei case tradiţionale, numit **Dor**. Pe Veaceslav Druţă, pictor de profesie, l-a fascinat realizarea portretului lui Poseidon.

Obiectele lui Mark Verlan, unul dintre cei mai mediatizaţi artişti din Chişinău, pot fi consacrate, utilizînd motivul *matrioşkăi*. Căutările lui au generat variaţiuni la temă. Exemple: roiul de pisici, comunitatea femeilor-ulcior, colecţia maşinilor **Pobeda**. Prin acestea din urmă şi **Căciula rusească** au reliefat *topos*-urile identităţii sovietice/ruseşti.

Exil 2001 a constituit, în cele din urmă, şi o critică a *gîndirii comunicaţionale* care, deşi marchează timpul contemporan, oferă adeseori surogate. Aici, izolaţi de lume şi de influenţa socio-politică a locului, oamenii au încercat să se redescopere şi să fie ei înşişi. Deconectaţi de fluxul agitat de informaţii şi ştiri, ei şi-au permis luxul de a se deschide mai mult către nou.

Unul dintre scopurile preconizate de curator în cadrul acestui proiect a fost încercarea de adaptare a ceramicii la condiţiile sociale actuale. Acest mod special de a o integra în circuitul valorilor de consum este, însă, artificial. Nu poţi schimba percepţia generală, dar poţi influenţa, cel puţin, nişte oameni să privească diferit lucrurile şi să fie mai deschişi spre comunicare. Deşi n-a ajuns *on the top*, ceramica a urcat, totuşi, în clasamentul preferinţelor participanţilor la **Exil 2001**, reafirmîndu-se, totodată, puterea artei de a consolida coeziunea socială. ▮

Sergiu Celibidache

Mă gîndesc adesea cu invidie la străzile Greciei antice pe care umblau, printre oameni, zeii. Olimpul sacru era atunci parte a geografiei propriu-zise şi exista cotidian în viaţa grecilor. Zeii înşişi păreau a nu avea altă preocupare decît relaţiile cu oamenii. Zeii erau în asemenea grad sociali, încît nu aveau nici o problemă în a se insera *natural* printre oameni. Înţelesurile profunde ale lumii lor erau mai uşor observabile decît cele ale lumii noastre, astăzi. Cerul era aproape de pămînt, ideile aveau greutate, misterele erau copleşitoare. Lumea mea, lumea noastră e văduvită de prezenţa obişnuită a sacrului şi numai cîte un text din Mircea Eliade sau Rudolf Otto mă convinge, pentru puţin timp, de contrariu. Cărţile, cum se ştie, pot să convingă numai temporar. Sînt prea puţine cazurile în care o viaţă de om s-a ajustat după ideile unei cărţi pentru a putea constata altceva decît efemeritatea efectelor pe care le produc cărţile asupra noastră. Numai oamenii au puterea de a convinge absolut; numai viaţa unuia poate fi exemplară pentru altul. Ne conving cu adevărat numai faptele unei vieţi şi ne impresionează definitiv numai viaţa însăşi. Ca să nu disper şi ca să nu mă gîndesc la sinucidere ca la o soluţie, ca să cred că lumea asta mai are vreun sens şi ca să mai pot ridica, supus, ochii către *Cer*, am nevoie de povestea vieţilor unor semeni care să mă convingă.

Curg printre noi destine care dovedesc, totuşi, că nu sîntem o specie părăsită; sînt oameni pe această lume care încarnează un gest direct al divinităţii. Nu rari, ci unici, aceşti oameni ne aduc împăcarea cu lumea şi puterea de a înfrunta absurdul ei. Pentru mine, Sergiu Celibidache a fost un asemenea om*. Celibidache nu a fost doar un mare şef de orchestră, nu a fost doar omul care l-a reinventat pe Bruckner şi nu a fost doar promotorul unei teorii noi despre muzică (mă refer la insuficient explicata *fenomenologie muzicală*). Celibidache a fost un semn divin. Celibidache a avut geniu.

Dacă Sergiu Celibidache a fost posibil, înseamnă că planeta asta nu se rostogoleşte pierdută într-un abis haotic. Dacă Sergiu Celibidache a fost posibil, înseamnă că zeii nu ne-au uitat de tot şi, din cînd în cînd, mai vin printre noi. Dacă Sergiu Celibidache a fost posibil, înseamnă că ne putem salva prin muzică.

Muzica este ambivalenţa însăşi. Ea este, în acelaşi timp, cît se poate de abstractă (ne-o spune Hegel) şi cît se poate de concretă (ne-o spune experienţa noastră zilnică). Ea este, deopotrivă, divină şi umană. Ea este *concidentia oppositorum* şi mai mult decît atît. Muzica are în ea rezolvarea armonică a tuturor antinomiilor posibile. Materia muzicii, sunetul este tot ce poate fi mai misterios pentru că, în forma sa primitivă, este zgomot şi, în forma sa privilegiată, este muzică. Nimic dintre cele pămînteşti nu este, în acelaşi timp, atît de sofisticat şi atît de simplu. Nimic altceva nu ascunde în sine, latent, puterea saltului de la natural la supranatural. Probabil că de aceea Celibidache spunea că nu există nimic pe această lume care să poată fi numit *muzică*. Exista numai o realitate care poate fi descoperită prin sunetele supuse unei alchimii speciale care se cheamă *muzică*. Muzica, repeta Sergiu Celibidache, nu există în sine, ci se naşte de fiecare dată cînd este cîntată. Muzica este legătura misterioasă între ce aud şi lumea mea interioară şi, de aceea, muzica nu poate fi asumată decît ca o experienţă individuală. Toata arta lui Celibidache este o viziune asupra lumii bazată pe convingerea că sîntem unici şi că valoarea supremă a Creaţiei este unicitatea, irepetabilitatea.

Toţi melomanii ştiu care este amprenta Maestrului: *lentoarea*. Tempii lui Celibidache sînt înceţi, profunzi, metafizici. Fiecare notă se aude clar şi pare o monadă; fiecare sunet cade în noi şi îşi epuizează, fără rest, rezonanţele. La fel ca şi sunetele emise de orchestrele strunite de bagheta sa, destinul lui Celibidache s-a împlinit în toate sensurile. Să plecăm pentru o secundă capul, gîndidu-ne la cel care a fost Sergiu Celibidache.

Sever VOINESCU

---

* *Pe 13 august s-au împlinit 5 ani de la moartea sa (**N. red.**).*

Teatru/muzică

Menuetul de la Salzburg (IV)

Acorduri finale sau regîndirea începuturilor

MĂDĂLINA DIACONU

La sfîrşitul Festivalului de la Salzburg 2001 şi al „erei Mortier“ se fac bilanţuri şi planuri de viitor. Prematur poate, întrucît festivalul încă nu s-a încheiat. Au avut însă deja loc ultimele două mari premiere de operă, **Liliacul** lui Johann Strauss şi **Ariadna pe insula Naxos** de Richard Strauss. Nerăbdarea cu care au fost aşteptate ele se explică prin avertismentele făcute, cu multă vreme înainte, în interviuri, de Mortier şi de regizori, că vor stîrni adevărate scandaluri. Şi totuşi, anunţata „Apocalipsă“ a Festivalului de la Salzburg a fost mai puţin violentă decît se pregătise publicul. Ce-i drept, la premiera **Liliacului**, pe 17 august, unii spectatori n-au mai aşteptat căderea cortinei pentru a părăsi sala de la Felsenreitschule, iar la sfîrşit ovaţiile pentru conducerea muzicală (dirijor Marc Minkowski) s-au amestecat cu huiduielile la adresa regizorului Hans Neuenfels. Reproşul colectiv s-a referit la pierderea frumuseţii muzicale în favoarea unei interpretări politice radicale a libretului – clivajul dintre subiect şi muzică, dintre partea vorbită şi cea interpretată nu putea servi, desigur, unui spectacol de operetă. Cunoscut pentru atitudinea sa politică ostilă actualului guvern de la Viena, prietenul intendentului Mortier, Hans Neuenfels, a operat modificări radicale ale textului **Liliacului** şi a introdus pasaje noi, scrise de el însuşi sau preluate de la Karl Kraus, Gottfried Benn şi Hugo Ball, pentru a scoate în evidenţă originile operetei ca gen muzical-dramatic şi semnificaţiile ei generale, politice şi culturale. „Strauss a fost un austriac autentic“, declara regizorul într-un interviu dat revistei **Profil**, la 6 august. „Iar prin caracterul său fragmentar, sfîşiat, prin bombăneala sa continuă şi prin pofta destructivă, **Liliacul** este o operetă specific austriacă.“ Şi dacă, în noua inscenare, **Liliacul** aminteşte de monumentala operă a lui Karl Kraus, **Ultimele zile ale omenirii**, impresia nu este cîtuşi de puţin fortuită: Neuenfels însuşi declară a fi luat Austria „ca exemplu pentru pericolul unui concept relativ confuz al dezintegrării, o disoluţie care ajunge pînă la un fascism latent“. Publicul modern confundă opereta cu un gen facil şi de aceea desuet; redescoperind-o însă drept „una dintre cele mai triste specii“ artistice, spectacolul cu **Liliacul** ne oferă şansa de a regîndi relaţia dintre sfera privată şi cea politică şi, prin urmare, de a evita compensarea eşecurilor personale printr-o politică defectuoasă.

Asocierea operetei şi a valsului cu „un dans pe marginea abisului“ (Neuenfels), respectiv cu o „apocalipsă veselă“, după expresia lui Nietzsche, este un loc comun al studiilor culturale despre modernitatea vieneză (a se vedea Carl Schorske sau Jacques le Rider). În ce măsură însă regizorul a găsit şi mijloacele artistice adecvate pentru a-şi comunica intenţiile publicului rămîne discutabil; cert este că inclusiv unii cronicari au resimţit spectacolul drept un *Etiketten-Schwindel*, ca atunci cînd sub acelaşi nume ţi se vinde o altă marfă decît cea aşteptată. Cu alte cuvinte, **Liliacul** lui Neuenfels poate fi un spectacol valoros şi o interpretare originală, dar nu mai este **Liliacul** lui Strauss. Ceea ce nu l-a împiedicat, desigur, pe Gérard Mortier să declare după spectacol că „a fost un teatru aşa cum trebuie să fie: răscolitor, provocator şi incitant“, care a stimulat contactul dintre scenă şi public.

A doua zi, sîmbătă, urma autopsia unui alt membru al dinastiei Strauss. Aşteptată, de asemenea, să provoace scandal, premiera operei **Ariadne auf Naxos** de Richard Strauss a fost, totuşi, un succes de public. În pofida caracterului îndrăzneţ al viziunii dramatic-regizorale (Jossi Wieler şi Sergio Morabito), respectiv al încercării de transpunere în actualitate a libretului, ceea ce a nemulţumit pe alocuri publicul, la sfîrşit, aplauze îndelungi au răsplătit deopotrivă interpretarea orchestrei (Filarmonica din Viena sub bagheta lui Christoph von Dohnányi), cît şi cîntăreţii (Deborah Polaski în rolul Ariadnei/Primadonei, Susan Graham – Compozitorul, Jon Villars – Tenorul/ Bacchus, Natalie Dessay – Zerbinetta). Îndeosebi Natalie Dessay în rolul Zerbinettei, îmbrăcată sumar şi comportîndu-se dezinvolt ca o *girlie* din vremea noastră, a stîrnit entuziasmul publicului, deopotrivă prin jocul scenic, sugerînd un amestec de erotism şi solitudine, cît şi prin calităţile vocale remarcabile. De altfel, faptul că regizorul Jossi Wieler a conceput preludiul şi opera drept două părţi relativ autonome i-a oferit ocazia lui Natalie Dessay să-şi contureze rolul ca o adevărată a doua „protagonistă“ a serii, alături de Deborah Polaski.

Programul de săptămîna trecută al Festivalului de la Salzburg a inclus şi alte spectacole de calitate, de la obişnuitele matinee Mozart la concerte şi recitaluri şi pînă la reprezentări teatrale, simpozioane şi lansări de carte. Astfel, seara de 17 august a fost dedicată de Sir Roger Norrington împreună cu orchestra Camerata Salzburg relaţiilor dintre Beethoven şi Schönberg, după ce, anii trecuţi, aceeaşi colaborare muzicală „analizase“ în proiecte similare raportul dintre Richard Strauss şi familia de muzicieni din care făcea parte sau pe cel dintre Joseph Haydn şi Benjamin Britten. Concertul solistic al pianistului Daniel Barenboim, cu Mozart (interpretarea romantică a sonatei în C-Dur KV 330), Beethoven (**Appassionata**) şi Isaac Albeniz (Suita **Iberia**) în program, la care se adaugă nu mai puţin de cinci bisuri, a confirmat virtuozitatea plină de efect şi caracterul pasionat, totuşi lipsit de excese patetice, al interpretării, dincolo de „impurităţi“ ritmice pe care i le-au scuzat chiar şi cronicarii muzicali. Dimpotrivă, spectacolele teatrale au lăsat o impresie mai degrabă fadă. Trupa britanică Primitive Science, în frunte cu regizorul Marc von Henning, a sperat să construiască un întreg spectacol (**The Invisible College**) în jurul unei scenografii inedite, constînd dintr-un munte artificial de sare (aluzie poate la numele „Salzburg“). Din păcate, nici alte subtile complimente făcute orgoliosului oraş ce adăposteşte festivalul, precum introducerea unor texte din Paracelsus (îngropat la Salzburg), n-au convins publicul să umple sala nici măcar la premieră, iar impresia generală a fost de plictiseală ireproşabil ambalată şi inofensivă. Spectacolul cu **Căderea zeilor**, prelucrare pentru scenă a capodoperei filmice cu acelaşi nume a lui Visconti, înscenat de regizorii Johan Simons şi Paul Koek cu trupa olandeză Zuidelijk Toneel Hollandia, a avut premiera programată pentru 21 august.

Între timp însă, s-a instalat deja nostalgia sfîrşitului – sfîrşit de festival, sfîrşit al aşa-numitei „ere Mortier“. Deja mai înainte de încheierea oficială a festivalului, pe 31 august, au fost dezvăluite planurile de viitor. Pe de o parte, succesorul desemnat al lui Mortier, dificilul compozitor Peter Ruzicka, a fost făcut cunoscut publicului printr-un simpozion ce i-a fost dedicat la Salzburg şi care a avut loc deja la sfîrşitul lunii iulie. Cu aceeaşi ocazie, el a anunţat că, în perioada cît va conduce festivalul, nu se vor juca lucrări ale sale la Salzburg şi a schiţat deja liniile principale ale programului de operă al festivalului pentru 2002: **Don Giovanni** sub conducerea lui Harnoncourt şi Martin Kusej, cu Thomas Hampson în rolul principal (reamintim, baritonul care a putut fi urmărit anul acesta la Salzburg în **Don Carlos** şi în patru seri de lieduri); **Iubirea lui Danae** de Richard Strauss, sub bagheta lui Dohnányi şi în regia lui Günter Krämer; **Turandot** (dirijor: Valeri Gherghiev, regia: David Pountney, cu Gabriele Schnaut şi Johan Botha), **Regele Kandaules** de Zemlinsky, în categoria opere din exil (dirijor: Kent Nagano); în fine, premiera absolută avută în vedere va cădea, întrucît compozitorul a renunţat în mod neaşteptat să scrie opera promisă. Totodată, reducerea, deja anunţată, a fondurilor de stat alocate ediţiei viitoare a Festivalului de la Salzburg îl pune pe Ruzicka în faţa unor dificultăţi suplimentare; ca atare, înainte chiar de a prelua conducerea festivalului, el a prevăzut eventualitatea imposibilităţii de a-şi realiza programul din considerente de ordin financiar şi renunţarea, în aceste condiţii, la funcţia de director artistic al festivalului.

Pe de altă parte, Gérard Mortier vitupererează pînă în ultima clipă împotriva snobismului fals intelectual al Salzburgului, oraş în esenţă mercantil-clerical, recunoscînd în acelaşi timp că mare parte din violenţa atacurilor sale este amplificată retoric – urmare a educaţiei sale iezuite şi a pregătirii sale juridice. Înclinaţia lui Mortier pentru scandaluri se vădeşte în cele din urmă a fi o vocaţie „dialectică“, expresie – ce-i drept, poate nu tocmai potrivită, poate nu tocmai comodă, în orice caz absolut „antiaustriacă“ – a dorinţei de discuţii. Iar dacă, la sfîrşitul activităţii sale la conducerea festivalului, Mortier s-a văzut răsplătit cu medalii de autorităţile locale, deopotrivă de dreapta şi de stînga, „negri“ şi „roşii“, departe de a-l contraria, faptul nu poate decît să-l bucure, pentru că, „odată căsătorit cu Salzburgul“, are dreptul de a se răfui şi pe mai departe, cu dragoste şi ură, cu el. Puţin nostalgic, dar fără să regrete, Mortier îşi ia la revedere de la Salzburg în cartea **Das Neue, Ungesagte** (apărută în Zsolnay Verlag, 2001) şi, ca un fel de fiu risipitor pe invers, pleacă abia acum în lume. Iar dacă la Salzburg a simţit de atîtea ori că „a predicat în pustiu“, conştient de faptul că „era“ sa poate să fie doar o paranteză din istoria festivalului, dar că trebuie să-şi asume această misiune, Mortier s-a identificat atît de mult cu rolul de predicator (la urma urmei, atît de potrivit temperamentului său polemic), încît este hotărît să-l continue şi în noua sa funcţie, de director artistic al Trienalei, proaspăt înfiinţate, de la Ruhr. Şi ce altceva poate să ducă cu sine în Germania decît tocmai Mozart şi iarăşi Mozart? – Pentru prima ediţie a Festivalului de la Ruhr este programat un ciclu cu operele lui Mozart pe librete de Da Ponte, alături de alte proiecte realizate în colaborare cu artişti cunoscuţi din timpul activităţii de la Salzburg. Ceea ce confirmă încă o dată că, uneori, iubirea fiilor risipitori este mai fidelă decît cea a fraţilor lor ascultători.

Viena, august 2001

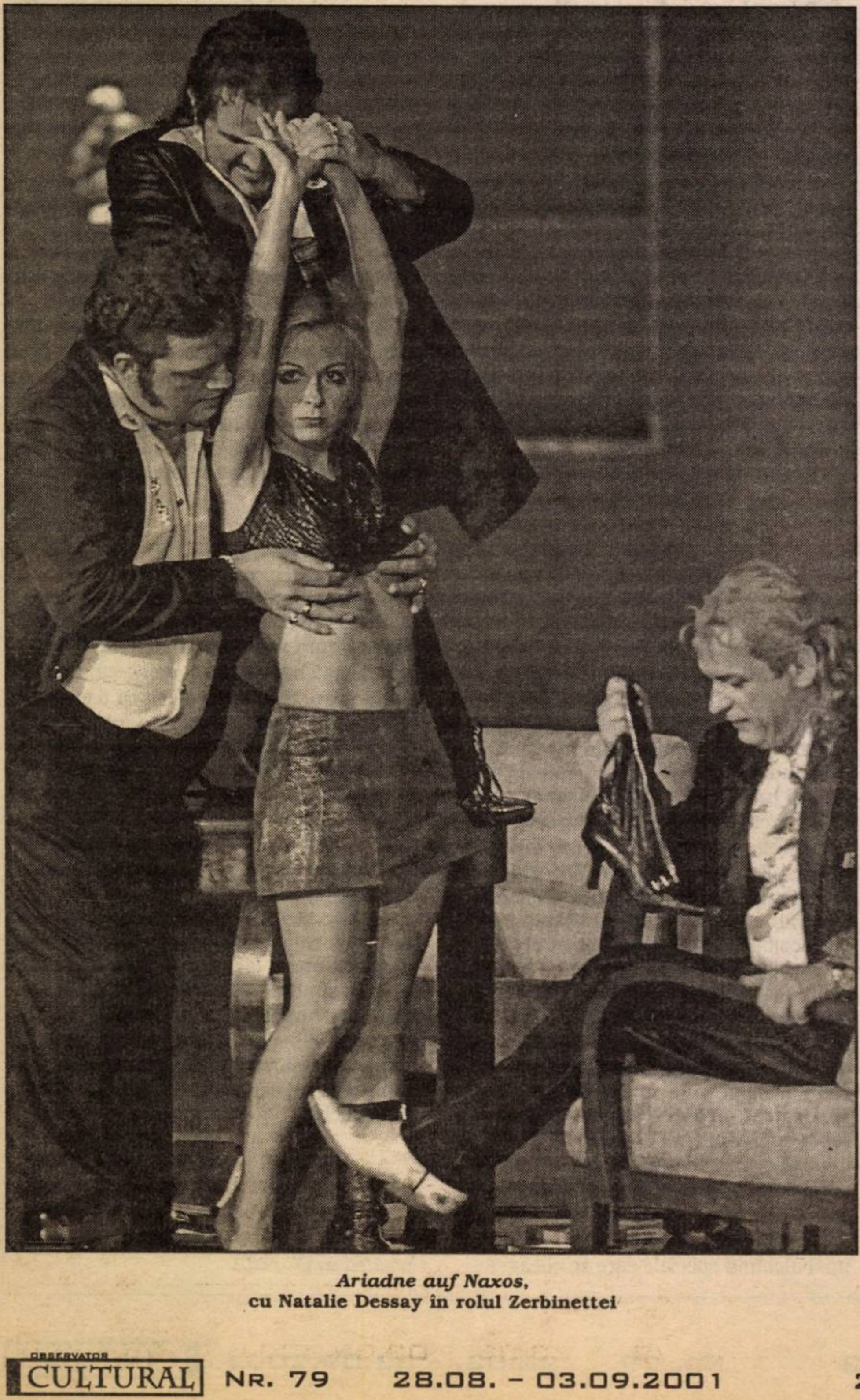

Ariadne auf Naxos, cu Natalie Dessay în rolul Zerbinettei

conflict

Cuvîntul

Tema lui Nicolae Manolescu din numărul 8/2001 al **Cuvîntului** are un titlu provocator: **De la cine învăţăm literatura?** Criticul îl pune la punct, elegant dar ferm, pe Alexandru George care, într-un articol publicat în precedentul număr al revistei (**Între două Românii**), scria următoarele: „Era şi greu să ajungi a învăţa literatură de la dentistul Ion Vitner, de la inginerul Crohmălniceanu, de la geologul Mihai Gafiţa sau de la gazetarul cu opere scrise de alţii George Ivaşcu". Cunoscînd bine hachiţele polemice ale lui Al. George, Nicolae Manolescu îşi ia cuvenitele „măsuri de precauţie", începîndu-şi articolul cu o fin-ironică reverenţă: „Colaborator, cîndva, al **României literare** dl George s-a supărat pe noi şi şi-a retras, cum se zice, ambasada. Nu spre a explica acum ce s-a întîmplat scriu aceste rînduri. Sînt neconsolat de absenţa dlui George din paginile revistei pe care o conduc şi orice explicaţie mi se pare de prisos. Asta e viaţa! Sînt conştient, pe de altă parte, de riscurile pe care le comportă o discuţie oarecare cu dl George". După care trece, dezinvolt, la atac, identificînd fără dificultate punctul nevralgic al contraopinentului său: „I-am citit şi cunoscut personal pe toţi *neliteraţii* enumeraţi cu sarcasm de dl George. Să încep prin a spune că sînt departe de a înţelege argumentul *profesional* invocat de autorul articolului: printre marii scriitori şi critici există destui care n-au studii filologice ori n-au studii universitare de nici un fel. Nu se poate ca dl George să nu ştie asta. Francezul are o vorbă: *il est paye pour le savoair*". Într-adevăr, nici Alexandru George nu e, propriu-zis, un literat, ci un autodidact fără studii universitare de nici un fel; o opţiune, altfel, explicabilă în contextul epocii: decît să faci Facultatea de Litere în anii '48-'50 cu profesori precum cei enumeraţi mai sus, mai bine nu o faci deloc. Oricum ar sta lucrurile, lipsa studiilor universitare nu l-a împiedicat pe Al. George să fie un critic respectabil şi un om cultivat, de la care, fără a fi profesor, se pot învăţa destule – mai puţin capriciile umorale şi maniheismele rudimentare... Afirmînd, pe bună dreptate, că „În condiţiile ştiute, acţiunea unora dintre criticii anilor '60-'80 trebuie privită şi dincolo de textele rămase de la ei", Nicolae Manolescu răspunde punct cu punct acuzaţiilor aduse de către Al. George. Despre Ov. S. Crohmălniceanu: „Dacă îl acuzăm pentru răul făcut, în anii '50, ca promotor al realismului socialist, de ce să nu spunem şi că, în anii '60-'80, a făcut mult bine?". Despre Ion Vitner: „...l-am avut profesor şi am fost apoi colegi de catedră. Nu la sfîrşitul deceniului cinci şi la începutul deceniului şase, cînd l-a uzurpat pe Călinescu în facultate [...], ci zece ani mai tîrziu, cînd devenise un fan al marelui critic, citea cu entuziasm Camus, despre care va scrie o destul de interesantă carte, şi ne preda nouă critica literară la un seminar special. Vreţi să ştiţi cum? Vorbea despre trei critici ruşi premarxişti – Bielinski, Cernîşevski şi Dobroliubov – şi despre doi mari critici nemarxişti francezi, Sainte-Beuve şi Thibaudet. Ne aducea din biblioteca lui operele pe care nu le găseam. Şi îngăduia orice opinie. La examen, ne-a lăsat să ne alegem preferatul, cu condiţia să avem argumente. L-am ales pe Thibaudet şi mi-a dat zece fără să clipească. Oare, ca literat, n-am avut de învăţat nimic de la stomatologul Vitner?" Despre G. Ivaşcu: „Oare sprijinul pe care mi l-a acordat, ca şi altora, mulţi, «acoperindu-ne» politic ori de cîte ori era nevoie (şi era!), libertatea de a scrie ce vreau pe care mi-a permis-o cît i-am fost colaborator (ani de zile n-am ştiut nimic despre presiunile exercitate asupra lui după fiecare articol al meu) să nu fi contat deloc în formarea mea?" Despre *editorul* Mihai Gafiţa: „îi datorez apariţia a cel puţin un volum de **Teme** şi a cîtorva texte (cum ar fi cel despre Procopius din Cezareea sau cel despre minciună ca instrument politic), pentru care s-a luptat la cenzură, după ce convenisem în prealabil, la sugestia lui, ce trebuia scos şi ce nu". În final, incriminînd lipsa de fair-play a acuzaţiilor „bazate doar pe zvonuri", N. Manolescu taxează „felul nedrept şi tranşant" cu care Al. George simplifică lucrurile complicate, întrebîndu-se ce dovezi are acesta din urmă în privinţa faptului că G. Ivaşcu nu şi-a scris singur cărţile, cîtă vreme doar „una, **Istoria literaturii**, ar fi în discuţie"... În fapt, problema ridicată de către Al. George e greşit pusă. Nu calitatea profesională şi meritele postproletcultiste ale profesorilor incriminaţi sînt în discuţie (obiecţiile lui N. Manolescu sînt, în acest sens, perfect întemeiate), ci cu totul altceva: mecanismul de selecţie operat de către sistem, îndepărtarea din universitate sau blocarea posibilităţilor de avansare în ierarhia universitară a atîtor alţi dascăli remarcabili, dar cu dosar prost şi nedispuşi la compromisurile necesare. Iar în cazul lui Mihai Gafiţa, ca şi al multor editori din acea perioadă, nu gesturile de sabotare a cenzurii sînt regretabile (din contra!), ci serviciile aduse sistemului totalitar care i-a răsplătit cu acea poziţie privilegiată. Cît oportunism, cîtă slăbiciune şi cîtă iluzie a intrat în aceste „servicii" – iată o altă „temă" de nesfîrşite discuţii... Avem de-a face, aşadar, cu un cerc vicios, în care binele şi răul sînt amestecate, iar cernerea lor nu se poate face cu instrumentele lui Al. George...

În acelaşi număr al revistei, putem citi un incitant fragment din introducerea la o carte în pregătire a profesorului Vladimir Tismăneanu (**Stalinism for All Seasons**). Fragmentul se numeşte **Ideologie, teroare, utopie**. Citām doar un scurt pasaj confesiv: „Venind eu însumi din mediul ilegaliştilor mai precis din acea micro-cultură politică a foştilor voluntari din Spania şi a luptătorilor din Rezistenţa franceză, am descoperit foarte devreme contrastul dintre legendele oficiale şi diversele fragmente de adevăr subiectiv, aşa cum apăreau ele în discuţii private, mărturisiri sincopate şi ironii muşcătoare. Descopeream de asemenea o temă care avea să mă frămînte de-a lungul întregii mele cariere profesionale: raportul dintre comunism, fascism, anticomunism şi antifascism, pe scurt, deveneam conştient că relaţia dintre cele două mişcări totalitare, visceral ostile valorilor şi instituţiilor democratic-liberale, era chestiunea istorică fundamentală a veacului douăzeci".

din presa cotidiană

Cotidianul

Fondator ION RAŢIU

În pagina de **cultură şi mass-media** a **Cotidianului** de vineri 24 august, este publicat un impresionant interviu pe care criticul Gabriel Rusu i-l ia poetei Mariana Marin. Aflată în prezent în tratament la sanatoriul Moroieni pentru un TBC pulmonar, poeta a trecut, în urmă cu cîteva luni, prin momente-limită, din fericire depăşite graţie solidarităţii umane şi ajutorului financiar oferit de un mare număr de scriitori şi artişti. Ceea ce impresionează în acest interviu este, înainte de orice, vitalitatea psihică şi chiar o anume detaşare ironică faţă de propria suferinţă: „Ca orice poet cu bun-simţ, care nu poate sta departe de of-urile cetăţii, m-am procopsit cu o formă de tuberculoză severă – la patruzeci şi cinci de ani, cînd numai energii nu mai ai! Cum să ratez boala la care sîntem şi noi, în sfîrşit, primii în Europa? Una peste alta, m-am simţit mult mai aproape de încheierea socotelilor cu mine şi cu lumea. Şi de data aceasta nu mai e vorba de poezia mea plină (premoniţie?) de sanatorii şi experienţe limită, ci chiar de o (i)realitate imediată, ca la Blecher, unde boala ia locul scriitorului şi scriiturii, fără prea multe mofturi, începe să-şi trăiască viaţa ei de boală, dacă-mi permiţi, pe spinarea ta, care încă mişti, priveşti, respiri. Aveam altă părere despre moarte, o credeam mai subtilă, mai primitoare, mai colocvială. Aş, e o entitate complet nesimţită!". Emoţionată, Mariana Marin ţine să le mulţumească celor care au ajutat-o: „Din momentul în care am aflat despre boală şi despre stadiul ei, viaţa mea (sau ceea ce mai rămăsese din ea!) a luat o cu totul altă direcţie. Eu cred că am un destin norocos! Nu eu am fost cea care s-a luat de gît cu moartea în prima fază, cînd nici nu prea ştiam ce se întîmplă, ci prietenii mei, colegii de breaslă, artiştii plastici, unii necunoscuţi mie [...] cînd ai asemenea prieteni, n-ai cum să nu reuşeşti!". Între aceştia – Mircea Dinescu („furtunosul pozitiv de pus pe rană"), Ioan Groşan, Traian T. Coşovei, artiştii Tudor Jebeleanu, Vlad Ciobanu şi Rodica Buzdugan, precum şi o serie de scriitori germani plecaţi din România. Pe lîngă ei, sînt menţionaţi medicii Anca Hoţescu şi Octavian Verescu de la Clinica „Victor Babeş", alături de echipa de la Sanatoriul Moroieni, condusă de dr. Doina Theodorescu: „La Moroieni, în funcţia condusă de Doina Theodorescu, fiecare «victorie» în tratament a unui pacient este resimţită de toţi, ca şi fiecare necaz. Spune şi tu, nu sînt un om norocos? «Doamnă, de tuberculoză te vindeci sau mori!» – mi s-a spus. Cu un astfel de medic e musai să te vindeci în mai multe feluri." Întrebată dacă a scris în perioada internării, poeta, care se referă în cîteva rînduri la experienţa similară a lui Thomas Mann şi a personajului său din Hans Castorp din **Muntele vrăjit**, răspunde cu un firesc dezarmant: „Am scris, pentru că nu ştiu să fac altceva. O bizarerie este faptul că înainte de a şti că sînt bolnavă era o schimbare de ritm în poezia mea, ceva care anunţă un sfîrşit şi un început de drum de care eram conştientă, dar nu bănuiam că va avea şi o dublă existenţială. Cuvintele atrag realitatea, după cum bine ştii. Sanatoriul despre care scriu de la debut a ajuns şi în viaţa de zi cu zi." Despre cartea care va ieşi din această experienţă Mariana Marin vorbeşte cu un optimism tonic, vădind o mentalitate de învingător: „Va fi cartea unui învingător şi sper să apară pînă la sfîrşitul acestui an. Ţi-am spus că am devenit un specialist în bunjee-jumping, n-am timp de pierdut. Solidaritatea şi dragostea de care sînt înconjurată mă obligă şi îmi dau un curaj nebun. Este extraordinar să ţi se spună în atîtea feluri că eşti preţuit şi că este încă nevoie de tine. Tuberculoză pe năsălie? Să fim serioşi: e cel mai mare dar pe care mi l-a făcut Dumnezeu". Cît despre poezie, „...sînt fericită că vom mai călători o vreme pe acest pămînt, că ne vom mai duela puţin. Încă nu ne-am spus totul!"

de ici, de colo

Contrast

A apărut un nou număr (6/2001) al revistei de cultură ieşene **Contrast**, editată de Asociaţia Mathesis-Iaşi. Tema este una mult „bătută": **Centrul şi periferia**, dar, ca de obicei, tinerii noştri colegi le abordează decomplexat, cu seriozitate şi umor, într-o gamă eseistică diversă. Din sumar, se remarcă, mai întîi, un interesant interviu (realizat de Elena Bondor) cu criticul Alexandru Călinescu despre Caragiale şi cenzura comunistă (**„Teritoriile periferice sau chiar extraliterare pot fi zone fertile"**). Trebuie, neapărat, amintit grupajul dedicat unei sesiuni de comunicări ştiinţifice a Universităţii „Petre Andrei" din Iaşi, sub titlul **Teorie şi acţiune politică în spaţiul românesc**. Sînt reproduse textele comunicărilor susţinute de Adrian-Paul Iliescu, Alina Hurubean, Daniel Şandru. Însă partea cea mai incitantă a revistei este asigurată de secţiunea **seminar**, sub forma unei anchete realizate de către George Bondor şi Iulian Vamanu în Universitatea germană din Konstanz. Precizînd că nu a fost vorba de o anchetă sociologică riguroasă, ci mai curînd de nişte „interviuri relaxate, într-o atmosferă prevestitoare de vacanţă", redactorii **Contrastului** desprind, fără a generaliza pripit, o serie de constatări demne de interes: „Cei mai mulţi au preferat să gîndească situaţia amintită din punct de vedere politic. Dacă cei din Estul Europei s-au referit la locul central în Europa al unor ţări precum Germania şi Franţa, recunoscînd situarea periferică a ţărilor lor, cei din Occident, deşi au identificat în politic schema centru-periferie, nu i-au dat prea mare importanţă. O ilustrare aparte a vizat spaţiul social, raportul centru-periferie fiind regăsit şi în cuprinsul societăţii, ca tensiune între majoritari şi minoritari de diferite tipuri".

la colţ

În prima parte a tabletei sale de scriitor din **Cotidianul** de miercuri, 22 august, Constantin Ţoiu îl pune „la colţ" pe Adrian Păunescu. Motivul merită toată atenţia: „Fostul poet..., fostul măscărici roşu, astăzi harnic moderator de şuşanele, mă atacă urît în **Flacăra** sa de două parale, ameninţîndu-mă, spurcîndu-mă cu cele mai joase calomnii. De ce? Simplu. Fiindcă, la rubrica mea săptămînală din **Cotidianul,** am îndrăznit să mă refer la unul din zvonurile bucureştene – acesta antisemit! – cum că marele rrromân ar fi, după una din mame, evreu. Ca să vezi!... Ei, şi ce dacă?; scriam eu luîndu-i apărarea. Ce contează, – combăteam eu zvonul – e nu ce eşti, ci cum eşti! Îl onoram astfel pe masivul biped şi cu o aluzie la apostolul Pavel. Aş! Orzul pe gîşte. Agitatorul sări ars la mine, asemeni şefilor primitivi care îl ucideau pe crainicul care le aducea veşti rele. Încercînd să-l apăr, mă trezii atacat eu însumi, cu ură... Vă spun ceva tipic. Chiar şi pentru un individ care se crede că ar fi, cel puţin, inteligent. Einstein... apostolul Pavel..., de care tocmai pomenii,... nu şi-ar fi ascuns niciodată originea. Pe cînd jalnicul versificator şi *patriote*, da! Aşa se şi explică şovinismul său ultra, mascat...". În loc de alt comentariu, îi dăm din nou cuvîntul lui Costantin Ţoiu: „Odată, imediat după revoluţie, A.P., încolţit, mărturisea negru pe alb, că este «un porc». Şi nouă, care ni se făcuse milă de el... Dom'le, stau şi mă gîndesc acum – ăsta, porcu', măcar tot e bun la ceva, ne dă slănină, şorici, friptu-rici... Da, o hienă..."

Poezie

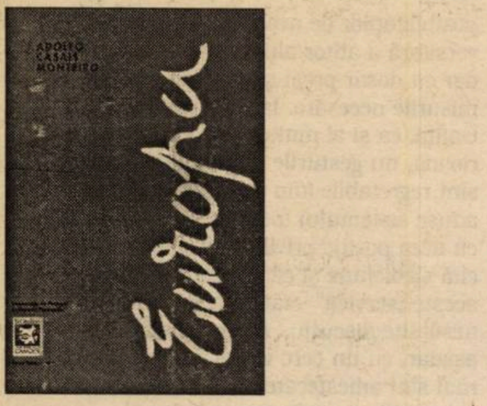

Adolfo CASAIS MONTEIRO
Europa
Embaixada de Portugal na Romenia/
Ambasada Portugaliei în România, Instituto Camoes-Lisabona, Nova Renascenca-Porto, Ediţie bilingvă, prefaţă de Jose Antonio Seabra, Bucureşti, 2000, 80 p., f.p.

Ambasada Portugaliei în România pune la dispoziţia cititorilor de limbă portugheză şi română poemul bilingv **Europa**, un poem cu o semnificaţie filoeuropeană, întrucît sentimentul care străbate volumul este, în întregime, patriotismul european. Autorul, Adolfo Casais Monteiro, născut în Porto, a fost îndepărtat din învăţămînt din motive politice şi nevoit să se stabilească în Brazilia. Poet, eseist şi critic literar, A.C. Monteiro a debutat în poezie în anul 1929 cu volumul **Confusao**. Poemul de faţă a fost difuzat prin postul de radio BBC, imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial.

Informaţiile biografice de mai sus sînt necesare pentru înţelegerea menirii acestui text, care mizează totul pe conţinutul social, politic-ideologic. Mesajul de trezire a conştiinţei europene adresat cetăţenilor portughezi, la data de 23 mai 1945, este reiterat astăzi, nu doar pentru celebrarea autorului poemului şi pentru amintirea contextului istoric în care a fost scris acesta, ci şi fiindcă situaţia actuală a Europei are nevoie de un semnal de alarmă pentru recuperarea idealurilor pozitive interetnice.

Avertismentul din 1945 al poetului în legătură cu un viitor destin anost al Europei este născut din teama autorului că europenii îşi vor pierde definitiv valorile umanitare: „Europa fără mizeriile ce-şi tîrăsc zdrenţele/veni-vei cîndva? oare veni-va ziua/cînd să renaşti purificată?/Fi-vei tu vreodată vatra comună a celor ce s-au născut/pe solul tău pustiit?". Poetul deplînge ura, naţionalismul violent şi egoismul instaurate între naţiunile europene, invocînd renaşterea continentului din suferinţă asemeni păsării Phoenix.

Îngrijorările existenţiale ale lui Monteiro pentru soarta Europei capătă forme de exprimare acidă, poetul văzîndu-se silit să recurgă la o tonalitate abruptă şi la imagini plastice dure, însă sugestive: „Deasupra cadavrului îşi ţopăie dansul/ groparii tăi./ Corbi negri cobitori/ îţi sug sîngele nenorocit./ Cu cît mai mult sînge, cu atît mai mult dans!/ Iar tu, înşelată, tu dănţuind/ paşii dansului tău/ funerar!". Sînt acestea accente danteşti sau nietzscheene? Greu de spus. Oricum, autorul uzează de o întreagă retorică imagistică (vizual-expresionistă şi motric-cinematografică în special) pe care o instrumentalizează patriotic.

Se poate lesne observa metoda de transmitere a mesajului poetic prin tonul transparent şi imperativ, prin comparaţiile şi epitetele şocante care generează imagini vii, puternic vizuale sau prin trimiteri realiste, coşmareşti, provocate de nazism şi de atrocităţile războiului mondial: „Eu văd paragina şi foametea/ temerile nenumite/ spaimele întipărite pe veci pe feţele tragice ale victimelor./ Şi ştiu că văd, ştiu că-mi imaginez doar o infimă,/ o neînsemnată părticică a tragediei".

Chiar dacă poetul nu a asistat direct la atrocităţile respective, puterea imaginaţiei sale este mare, astfel încît se poate alătura simpatetic situaţiei chinuitoare pentru a-i da glas şi pentru a avertiza. Pasajele din poem spun totul, comentariile pe seama lor par redundante, versurile îşi sînt suficiente pentru a exprima sentimentul de durere cu care au fost scrise, dar şi cel de îmbărbătare. Speranţa poetului în reînvierea Europei ca un continent al libertăţii şi al păcii transpare însă cu forţă, chiar dacă la suprafaţă tragismul expresiei pare a covîrşi atmosfera întregului poem:

„iar dacă totul a rămas la fel ca-n zilele de odinioară,/ deşi în juru-ne se află Europa, acum stoarsă de sînge/ şi martirizată,/ eu întreb de nu cumva vom fi visînd/ că sîntem oameni,/ fără fraţi nici conştiinţă, aici îngropaţi de vii,/ fără altceva decît lacrimi tîrzii şi noapte în jur,/ o noapte-n care niciodată nu se iveşte geana albă a zorilor..."

Lucia Simona BUMBU

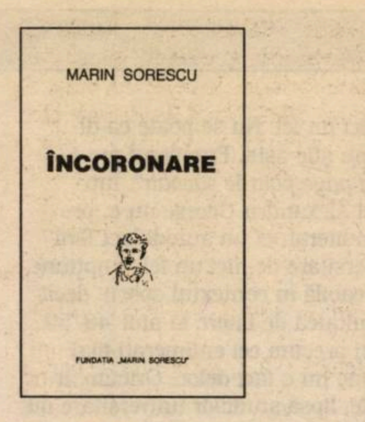

Marin SORESCU
Încoronare
Fundaţia „Marin Sorescu", Ediţie îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea şi Virginia Sorescu, cu 50 de portrete inedite, Bucureşti, 2000, 112 p., 15.000 lei

Continuînd planul editorial al Editurii Concept, Fundaţia Marin Sorescu ne-a oferit în ultimii ani o serie de reeditări din opera poetică şi dramatică a regretatului autor sau chiar volume inedite, cum a fost cartea a VI-a din seria **La Lilieci** şi culegerea de poeme apărute în periodice după 1989, **Efectul de piramidă, jurnalul de călătorie** sau romanul **Japiţa** (o bilă neagră pentru critica literară care l-a scăpat nepermis, „cu graţie").

Ca şi precedentele, ediţia de faţă este îngrijită de Mihaela Constantinescu - Podocea şi de Virginia Sorescu şi adună poezii scrise în perioada studiilor universitare (1955-1960), publicate parţial doar în revista **Iaşiul literar.** Cronologic, aceste poezii sînt scrise înainte de parodiile din **Singur printre poeţi** şi stau sub semnul unui lirism de sonet, rondel şi chiar pastel. Tînărul poet de 20 de ani era pe atunci „îndrăgostit de Dante".

Cea mai mare parte a volumului o constituie însă seria de **Cronici fanteziste**, care anunţă deja înclinaţia poetului de a se juca cu cuvintele, umorul, ironia şi predilecţia sa pentru lucrurile mărunte. **Ursitoarele, Contribuţii la valorificarea mării şi Primăvara, dragoste** sînt excelente. Citâm din ultima: „Am avut şi o idilă/ Mai demult cu o copilă,/ Cu un drac de domnişoară/ Tocmai în Steaua Polară./ Nu ştiu cum m-a prins în mreajă./... Cîte întîlniri! Ce vrajă! / Ne plimbam rîzînd prin trestii.../ Nopţi polare... versuri... chestii.../ Şi-am lăsat-o biata fată! (Da-i trimit o ilustrată:/ O atenţie nu strică)/ Am fost tare, va să zică!". **Cronicile fanteziste** sînt, în fapt, uimitoare jocuri de imaginaţie. Cîteva versuri astăzi nedumeresc: „Priveşte: chiar acuma din ape se desface,/ Sclipind de poezie cuvîntul lumii: Pace./ Zburînd din ţară-n ţară el fîlfîie din pene/ Şi-şi suie porumbelul pe case şi peantene" (**De vorbă cu posteritatea**).

Volumul se încheie prin întîlnirea Lizucăi şi a lui Patrocle cu fraţii Jderi, Nechifor Lipan, boierul Moţoc, Cozma Răcoare din **Oamenii Măriei Sale**.

Merită încercată senzaţia pe care, încă sub amintirea dureroaselor poeme din **Puntea (ultimele)** – poeziile scrise pe patul de moarte, lectura acestui volum cu prima creaţie a poetului, în care exuberanţa tinereţii îl făcea să exclame: „Sărbătoreşte firea divina încoronare./ Sînt împăratul lumii: am douăzeci de ani!" o creează ca expresie a neliniştii şi a misterului pe care viaţa (şi moartea) le lasă în urmă.

Marius CHIVU

Aleksandar Lukic
FERMA DE VIPERE

Aleksander LUKIC
Ferma de vipere
Selecţie şi Postfaţă de Miljurko Vukadinovic, traducere de Maria Mutici şi Miljurko Vukadinovic, Editura Paralela 45, Colecţia „Sud-Est", Piteşti, 2000, 80 p., f.p.

Pentru Aleksandar Lukic noua expresivitate a limbajului este politicul; poetului sîrb îi apare prima antologie în limba română, cuprinzînd poeme publicate între 1986 şi 1995, iar o lectură a textelor lui e conexiunea dintre anul de apariţie al volumelor şi evenimentul politic imediat anterior. Nu la modul absolut, întrucît spaţiul istoric care-l preocupă pe Lukic poate prelua multe definiţii; deci nu atît imediata contemporaneitate, cît straturile culturale care s-au sedimentat în el.

În calitate de *captatio* mai întîi un motto: „Probabil, printre eventualii cititori, vor fi şi dintre aceia care vor căuta în aceste versuri analogii sau aluzii la o personalitate istorică distinctă, dintr-un trecut mai apropiat sau mai îndepărtat, să zicem (Ceauşescu? sau...?), dar aceasta nu stă în puterea autorului".

Pentru ca, după acesta, să urmeze mai multe poeme din volumul **Judecata de apoi** (1991) despre România sfîrşitului de ev comunist. Agonia unui timp istoric serveşte drept pretext pentru tema decadenţei (printre altele); o „tigresă a amorului", dresată de Serviciul Secret (Securitatea) îl întreabă pe poetul aflat în vizită în România lui 1989 cine îi sînt superiorii. „Miodrag Pavlović!, Vasko Popa!, Konstantin Filozof!" – vine prompt răspunsul. „Contele Dracula, cel mai cunoscut vampir, stăpîneşte în acest pămînt,

---

ART-hoc nu se lasă!

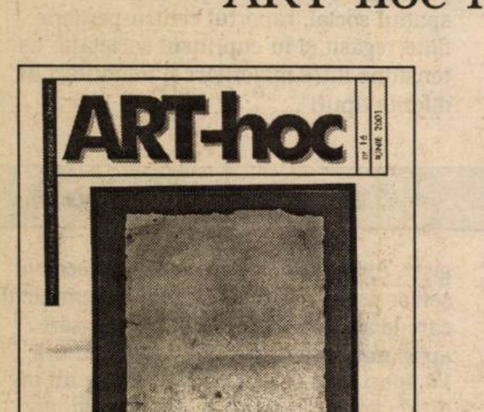

ART-hoc, publicaţie a Centrului de Artă Contemporană – Chişinău a ajuns la al 16-lea număr; o adevărată „performanţă" pentru *singura* publicaţie de artă contemporană basarabeană, a cărei tenacitate şi dăruire în condiţiile cunoscute (vitrege, cum altfel?) merită apreciate. Numărul 16, foarte dens, deşi destul de inegal, are ca temă **violenţa**. Mai precis: cum reacţionează arta noastră la violenţa din ultimul deceniu? Editorialul lui Vladimir Bulat (**Fără violenţă despre violenţă**) se vrea a fi o concisă punere „în temă". În pagina 3 putem citi un interviu despre reperele artei video realizat de Marin Turea cu artistul britanic George Saxon, membru al grupului video „HOUSEWATCH". Interviul este ilustrat cu imagini din lucrările video ale artistului. În continuare, Adrian Mihalache semnează un eseu despre violenţa virtuală (propuneri indecente la adresa unei ciber-persoane, mesaje inamante, insulte etc.) şi despre aspectele ei fizice nemijlocite, cum ar fi, spre exemplu, ultimele proteze realizate de producătorii de gadget-uri în domeniul cibersex-ului. Cu ajutorul unor instrumente care permit acţionarea la distanţă a elementelor de execuţie „Partenerii îşi ataşează protezele sexuale şi-şi încep sesiunea de stimulare reciprocă [...] Curios este faptul că partenerul – surprins, violentat, eventual lezat – nu încetează brusc contactul virtual, fascinat de senzaţia de a fi redus la condiţia de obiect manipulat de la distanţă, căruia reacţiile de surprindere, satisfacţie sau implorare îi sînt, pur şi simplu, ignorate. Virtuală sau reală, violenţa nu este numai temută, ci şi dorită". Poetul Dumitru Crudu semnează un text despre propria violenţă (**Violenţa mea**), iar un alt poet, Mihai Vakulovski (care pare a fi făcut, în ultima vreme, o adevărată fixaţie faţă de „maestrul" său Alexandru Muşina; nu există text al lui apărut în ultimul an în care să nu vorbească despre acesta) e prezent în paginile revistei cu nişte „amintiri din copilărie", mai precis cu un text cam aluvionar despre violenţa infantilă (**Dar cu viola ce facem?**) plin de referinţe la Al. M. În paginile **ART-hoc** este prezentă şi tînăra eseistă Alexandra Crăciun cu un mic eseu „conceptual" despre violenţă şi cîteva opere literare ilustrînd categorii ale violenţei (**HE WAR**). Larisa Turea comentează pe larg, în paginile 8-9, ultima ediţie a Festivalului de Film de la Cannes (**Festivalul extravaganţei cinematografice**). Ceva mai jos – informaţii privind obiectivele şi proiectele conferinţei **Management-ul cultural şi industria culturală în Balcani**, desfăşurată la Belgrad în perioada 14-16 iunie 2001. O idee provocatoare (şi, probabil, principala atracţie a acestui număr) este concretizată în paginile 10-11, transformate în aşa-zise pagini de „informaţie şi publicitate". E vorba despre un colaj artistic de anunţuri, reclame, citate de presă în română şi rusă (toate, „subminate" de intervenţii ironice), ilustraţii prelucrate pe computer, în care personajul principal este inventatorul *ready made*-urilor, Marcel Duchamp. Pe „verso" – un **Puzzle (violento-) expoziţional**, realizat de Dorina Bohanţov, care prezintă expoziţiile a trei artişti francezi (Christine Bonal, Nathalie Charmot şi Daniel Paradis) desfăşurate între 3-15 aprilie 2001 la Galeriile Atelier 35 din Bucureşti. Ar mai fi de menţionat cronicile din ultima pagină a revistei (aşezate sub un titlu semnificativ, **Ochiul de veghe**). Ele sînt semnate de Vladimir Bulat (care comentează un volum remarcabil, **Acţionismul în România în perioada comunismului** de Ileana Pintilie) şi de Constantin Hostiuc (un comentaru pe marginea cărţii **Anii '20. Tradiţia şi pictura românească** de Ioana Vlasiu). Una peste alta, **ART-hoc** nu se lasă. Şi bine face! (**P.C.**)

unde pulovere noi se tricotau din cele vechi deşirate“ (**Lacul Herăstrău**).

În vagonul lui Rozanov (1986), selecţia următoare României, se stabileşte motivaţia acestui fel de scriitură, îngemănat cu evenimentul sau realitatea politică: „Poeziei contemporane îi lipseşte veninul./ O viperă scuipă săptămînal/ cît ar da cîţiva dintre cei mai buni poeţi o viaţă întreagă...“ (**Visînd la ferma de vipere**). Dar este mai mult decît o simplă ecuaţie, politico-literară...: „Politica e o curvă cu pizda cît un geamantan,/ pizdoicîtamaisacul,/ sau poate văd eu lucrurile de-a-ndoaselea,/ aşa cum nu-s ele, de fapt?“ (**Ţigaretul polonez**).

Europa, ultima piesă a antologiei, este volumul care a inaugurat o trilogie scrisă sub impresia **Sensului creaţiei** al lui Berdiaev, după cum semnalează într-o referinţă critică Zoran M. Mandic. **O Mică întrerupere** a lui **Milorad Pavic în *Le débat***, plasată înaintea poemelor din **Europa**, ajută la precizarea traseului poetic al lui Aleksander Lukic: „De secole deja, spune autorul **Dicţionarului khazar**, Europa distruge pămîntul ei şi goneşte de pe pămîntul ei două civilizaţii [...] a evreilor şi a creştinismului răsăritean [...] – sau civilizaţia bizantină“. Pentru Lukic în primul rînd există **Europa de Est**: „Totul s-a petrecut şi se repetă./ Comunismul nu e altceva decît pruncucidere, congelator/ al enormei energii a popoarelor europene [...]/ Europa e departe de Bătrîna Europă,/ chiar de ea însăşi, ca plajele de pe vederi“. Acesta e locul libertăţii niciodată găsite, al bisericilor abandonate (războiului, ideologiilor, spiritualităţii sterile), al scepticismului, dacă e să citim prin filozoful rus versurile lui Lukic.

O antologie, la urma urmei, în care se întîlnesc *europenii* şi poveştile lor: românii din anul 1989, maghiarii în refugiu, exod şi, bineînţeles, sîrbi. Tărîmul mişcător al identităţilor naţionale e imediat suspendat: „Nu spun poveşti despre sîrbi ca despre nişte/ grenade demontate – eu sînt/ moştenirea acestei poveşti...“. Trecutul deci şi miza sa politică reprezintă poetica lui Lukic, iar spaţiul comun istoric e poate ceea ce anulează (aneantizează...) premisele etnice.

Vrei să afli cine eşti şi de ce? **Veninul lui Lukic** te-ar putea ajuta, încearcă-l acum!

Dan GULEA

Eseu

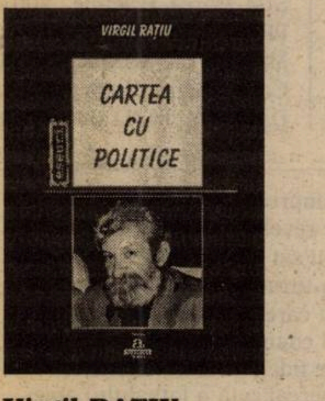

Virgil RAŢIU

Cartea cu politice

Editura Alethei, Bistriţa, 2001, 227p., f.p.

Politicele lui Virgil Raţiu sînt articole publicate în **Cadran, Contrapunct, Cotidianul, Minerva, Răsunetul, România Liberă, Mesagerul** după 1990. Cunoscut ca autor al romanului **Cărţile cu Alfonz** (1988) şi al unor volume de versuri pentru copii, eseistul se dovedeşte, prin culegerea aceasta, şi un scriitor cu o atitudine civică bine definită, care gîndeşte sănătos şi cu umor.

Cartea are trei grupaje, intitulate **Mîine, De astăzi pînă ieri, Realismul laic**, iar „prozo-politicele“ iau forme diferite, depăşind stilul publicistic. Astfel, **Revolta de la Ocniţa – 1961 (mărturie de Aurel Călineanu)** poate fi considerată o mică nuvelă care relatează reacţiile ţăranilor dintr-un sat din Bistriţa-Năsăud, obligaţi să predea grîul treierat, în epoca „întovărăşirii“, cu cîţiva ani înainte de colectivizare. Alte eseuri se numesc „basme“ (**Basm urban, Basm de mahala, Basm cu grevişti**) şi se vor parabole ale unor stări de fapte din viaţa de zi cu zi de după 1989. Virgil Raţiu scrie clar, cu explicaţii, argumente, exemple despre: mass-media, 10 mai, protecţia consumatorilor, activitatea guvernului, a politicienilor în general, procedurile bancare, femeile frumoase, „nostalgicii“, societăţile pe acţiuni ş.a. Scrie cu umor, dar există şi efecte de tristeţe şi o anume duritate, fiindcă realitatea socială impune acest lucru: „O consecinţă, probabil intenţionată, a noilor preţuri pentru transporturile feroviare şi auto se cheamă legare de glie“ (p. 34).

Ultima parte a volumului cuprinde vorbe de duh, aforisme, maxime şi altele de felul acesta, din rezervorul propriu, de la alţii sau din înţelepciunea populară. Chiar dacă, de-a lungul cărţii se întîmplă ca poantele şi „scriitura“ să fie cîteodată cam uşurele, există fraze care se reţin cu plăcere atît pentru adevărul pe care-l conţin, cît şi pentru acurateţea stilului: „În general, politicienii români consumă mai multă democraţie decît produc“.

Dorica BOLTAŞU

Învăţămînt

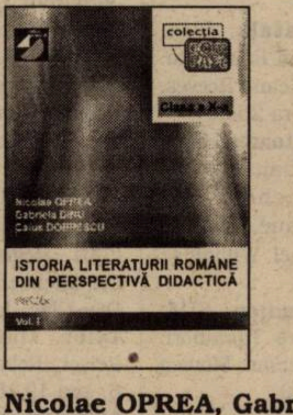

Nicolae OPREA, Gabriela DINU, Caius DOBRESCU

Istoria literaturii române din perspectivă didactică. Clasa a X-a. Proza. Vol. I

Editura Paralela 45, Colecţia „Compact“, Piteşti, 2000, 590 p., 110 000 lei.

„Prezenta lucrare reprezintă o abordare complexă şi completă a istoriei prozei literare româneşti, de la începuturile ei şi pînă azi. Perspectiva propusă e una superior didactică, situată între analiza liberă, intuitivă, şi analiza aplicată de text“ ne informează, într-un **Cuvînt înainte**, coordonatorii acestei **Istorii a literaturii române din perspectivă didactică pentru clasa a X-a**. Continuînd un proiect mai vechi, lucrarea este gîndită să înglobeze conţinuturile şi să răspundă competenţelor vizate de programa şcolară pentru clasa a X-a, în forma sa modificată, intrată în vigoare o dată cu anul şcolar 2000-2001. Pentru realizarea sa, au fost angrenaţi nu mai puţin de 27 de profesori, universitari (şi nu numai), braşoveni (şi nu numai), care şi-au repartizat sarcinile după afinităţi şi preferinţe. Obiectivul echipei de la Universitatea din Braşov este unul extrem de ambiţios, impresionant chiar: e vorba de un „manual al manualelor“ care cuprinde aproape toate operele literare din cele 13 manuale de limba şi literatura română aflate pînă de curînd în circulaţie. (S-ar zice, glumind puţin, că autorii s-au cam grăbit căci, dacă ar mai fi aşteptat puţin, munca lor s-ar fi văzut redusă la acoperirea a doar trei manuale. Dar viitorul rămîne încă deschis oricăror surprize...). Dacă volumul de faţă este dedicat prozei, următoarele cinci programate vor avea ca obiect **Eseul şi discursul oratoric (II)**, **Dramaturgia (III)**, **Poezia (IV)**, **Epoci şi ideologii literare (V)** şi **Permanenţa valorilor (VI)**. Autorii nu fac, de altfel, un secret din faptul că „această «istorie didactică» ambiţionează să devină o lucrare de referinţă, deopotrivă în spaţiul şcolii şi în cel al ştiinţei literaturii, prin diversitatea tipologică şi tematică a textelor selectate, prin omogenitatea şi pertinenţa demersurilor interpretative şi, nu în ultimul rînd, prin introducerea, cu valoare recuperatorie, a unor texte fundamentale ale literaturii noastre, ignorate sau marginalizate în istoriile literare mai vechi sau mai recente (este vorba, de pildă, despre cărţile exilului românesc şi de întreg domeniul textelor de avangardă şi experimentale)“. Lucrarea se adresează doar elevilor, studenţilor şi personalului didactic ci şi „criticilor şi istoricilor literari“, practic „tuturor celor interesaţi să aibă la dispoziţie un instrument complet de lucru pentru ansamblul literaturii române“. De fapt, ambiţia autorilor bate foarte departe: avem de a face cu proiectul unei mari „lovituri“ instituţionale în zona canonului didactic. Sau, mai exact spus, cu un proiect de instituţionalizare la vîrf a viziunii „şcolii de la Braşov“ asupra istoriei literaturii române. O analiză serioasă a acestui demers trebuie, de aceea, să aibă în vedere şi criteriile/mizele „canonice“ ale realizatorilor. Aici stă, de altfel, şi diferenţa faţă de canoanele didactice tradiţionale. Accentul se deplasează asupra inovaţiei narative, asupra categoriilor avangardei şi, mai ales, ale experimentului (adevărată marotă a braşovenilor), ultimul înglobînd, acum şi texte ale unor autori clasici, revalorificate printr-o nouă grilă teoretică (de ex. „momentele“ lui Caragiale, proza lui Bacovia sau „metaforismul debordant“ al prozei lui D. Anghel şi Arghezi; personal, aş fi mult mai rezervat în privinţa „experimentalismului“ lui D. Anghel, dar să trecem...). De asemenea, accentul cade într-o mult mai mare măsură decît pînă acum pe proza contemporană, inclusiv optzecistă sau postoptzecistă (evit, deliberat, termenul-umbrelă de „postmodernă“), pe texte interbelice sau ale clasicilor mai puţin circulate didactic... În conformitate cu prevederile programei didactice, materia e organizată istoric şi tipologic pe mai multe secţiuni, după cum urmează: **Forme incipiente ale prozei narative**, **Basmul cult**, **Povestirea şi schiţa**, **Nuvela – istoric şi structură** (cu subdiviziunile **I. Secolul al XIX-lea**, **II. Momentul 1900 şi epoca interbelică**, **Nuvela românească între 1920-1945**, **III. Romanul românesc – evoluţie şi tipologie (Etapa de pionierat: Romanul românesc înainte de 1920**, **Romanul interbelic: feţele modernităţii**, **Confruntarea cu ideologia comunistă: Romanul românesc în anii '50**, **Romanul românesc după 1965**), **Avangardă şi experiment narativ**. Ultimul capitol este chiar *principala propunere canonică „alternativă“ a braşovenilor*. Metoda predilectă în analiza textelor este naratologia, volumul fiind şi o istorie a formelor narative. Este, în acest sens, notabil că „în deschidere“ autorii au plasat o utilă, consistentă şi foarte „la zi“ introducere teoretică în retorica discursului epic. Importanţa centrală acordată acestui criteriu metodologic în studiul literaturii nu exclude însă anumite riscuri, ca, de exemplu adoptarea unui discurs lemnos specific de către acei autori mai „lipsiţi de talent“ şi de experienţă care s-au ocupat de redactarea unor comentarii (ca să fiu drept, trebuie să observ însă că nici o analiză nu coboară sub nivelul decenţei, multe fiind chiar remarcabile). Un alt risc, care ar merita de data asta o discuţie specială, este acela al erijării inovaţiei narative ca argument decisiv al valorii unui text (argument didactic tipic modernist de altfel: apropo: o absenţă notabilă este **Sfîrşit de veac în Bucureşti** de Ion Marin Sadoveanu). Altfel, puţine texte cu adevărat „importante“ lipsesc din acest tablou generos (unii ar putea reproşa, dimpotrivă, prezenţa prea multor texte mai puţin semnificative; chestie de opţiune). Mă surprinde, de aceea, să constat că unul dintre ele este chiar un experiment avangardist, anume **Apunake** de Grigore Cugler, culmea, prezent în destule din amintitele manuale. Dar să revin la „importanţa“ canonică: în **Cuvîntul înainte** ni se spune că, în conformitate cu principiul „judecăţii clasicizante, academice“, prozatorii au fost luaţi în considerare „în funcţie de rangul fiecăruia“. Ei bine, ca simplu cititor de istorii literare româneşti (iar nu ca matein declarat) mă simt cel puţin contrariat de plasarea lui Mateiu Caragiale în categoria „prozatorilor de rangul III şi IV“ propuşi „cu scopul de a oferi o imagine cît mai completă a metamorfozelor prozei româneşti de-a lungul timpului“. Ca şi Urmuz (prezent însă în categoria a doua), Mateiu Caragiale este prezent „în orice istorie a literaturii române“, fiindu-i dedicate, în plus, mult mai multe monografii. Mă întreb, apoi, (retoric, evident!) dacă, prin comparaţie, Bacovia şi Blaga chiar au fost „consacraţi de istoria literară“ (coordonatorii *dixit*!) în categoria prozatorilor „de categoria întîi“. E de prisos să adaug că, pentru cei mai mulţi critici şi istorici literari importanţi ai ultimelor decenii (fapt confirmat inclusiv de ancheta **Observatorului cultural**), locul lui Mateiu Caragiale e în plutonul fruntaş. Fiecare are dreptul la opţiune, dar mi-ar părea rău să ştiu că mica nedreptate care i se face s-ar datora antipatiilor (discutabile) ale unora dintre coordonatori. Este, oricum, una dintre foarte puţinele răutăţi (poate singura) din această istorie didactică, repet, extrem de generoasă şi, în multe privinţe, redutabilă, inteligent sistematizată şi „construită“, din care nu lipsesc ilustraţii inspirate şi încadrări contextuale utile, referinţe critice de primă mînă ş.a. Meritele ei sînt, în orice caz, remarcabile.

Paul CERNAT

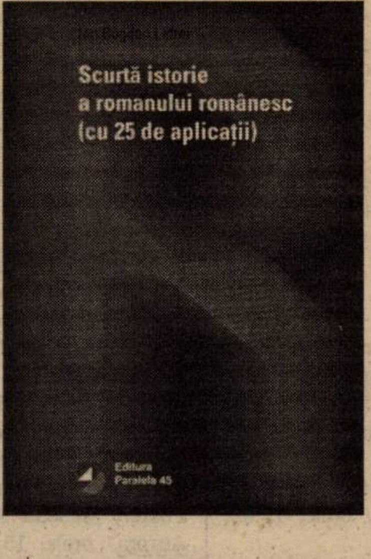

Noi apariţii la EDITURA PARALELA 45

Ion Bogdan Lefter
Scurtă istorie a romanului românesc
(cu 25 de aplicaţii)
262 p., 60.000 lei

Sediul central PITEŞTI: str. Fraţii Goleşti nr.128-130, cod 0300.
Tel.: 048-21.45.33; tel./fax: 048-63.14.92, ep45@pitesti.ro;
Filiala BRAŞOV: str. Paul Richter, nr. 7, C.P. 319, O.P. 1, cod 2200.
Tel./fax: 068-14.04.15, ep45@deltanet.ro;
Filiala BUCUREŞTI, sector 4, b-dul Dimitrie Cantemir, nr. 20, bl. 8, sc A, ap. 16;
Tel.: 01-33.53.697, bucurestip45@voxline.ro.
Filiala CLUJ: str. Ion Popescu-Voineşti, nr. 1-3, bl. D, sc. 3, ap. 43, cod 3400.
Tel./fax: 064-43.40.31, ep45@mail.dntcj.ro http://paralela45.netfirms.com

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

- 1 septembrie, ora 11.00 – **Nuntă cu miliar...dar** de Dinu Grigorescu. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, George Robu, Ovidiu Cuncea, Florin Petrini, Marius Drogeanu, Lucia Maier, Nicolae Călugăriţa, Ion Grosu
- 2 septembrie, ora 11.00 – **Fericirea furată** de Iacob Gordin. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Leonie Waldman Eliad, Theodor Danetti, Mihaela Sîrbu, Nicolae Călugăriţa, Andrei Finţi, Rudy Rosenfeld, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Veaceslav Grosu, Luana Stoica, Geni Brenda. Lectura textului în limba română: Dorina Păunescu

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI

- 3 septembrie, ora 21.00 – **Un cadou special** după Ellie Wiesel. Regia: Liana Ceterchi. Cu: Roxana Guttman şi Rudi Rosenfeld

FILM

28-30 august

BUCUREŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria, orele: 9.00, 11.45, 14.30, 17.15, 20.00/ Cotroceni, orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.30, 14.00, 17.00, 19.30
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Scala/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Plunkett & MacLeane – Blestemul rubinului**, SUA, 2000. Regia: Jake Scott. Cu: Robert Carlyle, Jonny Lee Miller, Ken Scott/ Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Shrek**, SUA, 2000. Regia: Andrew Adamson, Vicky Jenson. Cu (voci): Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz, John Lithgow/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Ţăcăniţii**, România-Franţa-Bruxelles, 2000. Regia: Gerard Cuq. Cu: Tomi Cristin, Cătălina Mustaţă, Horaţiu Mălăele, Dan Condurache, Sanda Toma/ Europa/ ora 11.00
- **Condamnaţi la dragoste**, Franţa, 1999. Regia: Patrice Leconte. Cu: Juliette Binoche, Daniel Auteuil, Emir Kusturica/ Europa/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. PREMIERĂ. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Gloria/ orele: 11.00, 13.15, 17.15, 19.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Liv Tyler, Michael Douglas, Matt Dillon/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Lumina/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Infernul**, SUA, 1999. Regia: John G. Avildsen. Cu: Jean Claude Van Damme, Pat Morita, Danny Trejo/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Shaft**, SUA, 2000. Regia: John Singleton. Cu: Samuel L. Jackson, Vanessa Williams, Jeffrey Wright/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Grădina Doina/ ora 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Al şaselea simţ**, SUA, 1999. Regia: M. Night Shyamalan. Cu: Bruce Willis/ ora 21.00
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ orele: 15.45, 20.15
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ orele: 13.30, 22.30
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 17.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ orele: 17.00, 22.15
- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ ora 18.00
- **Împăratul vrăjit**, SUA, 2000. Film de animaţie. Regia: Mark Dindal/ ora 13.15
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 11.15
- **O iubire fără sfirşit**, SUA, 2000. Regia: Vincent Ward. Cu: Robin Williams, Cuba Gooding Jr./ Terasa Lira/ ora 21.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 20.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 15.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ ora 13.00

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL
(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Sala 1/ orele: 14.15, 16.30, 18.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 1/ ora 20.45
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 2/ orele: 13.30, 15.45, 21.15
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 2/ ora 18.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Sala 3/ orele: 14.30, 17.15, 20.00, 22.45
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Sala 4/ ora 19.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 4/ ora 21.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Sala 4/ orele: 14.15, 16.45
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 5/ orele: 15.30, 20.15
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Sala 5/ orele: 17.45, 22.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Sala 6/ ora 19.15
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Sala 6/ orele: 14.30, 17.00, 21.45
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Sala 7/ orele: 13.45, 16.15, 21.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 7/ ora 18.45
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 8/ orele: 14.45, 17.30, 19.45, 22.15
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Sala 9/ orele: 13.45, 16.00, 18.15
- **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ Sala 9/ ora 22.45
- **Animalul**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Sala 9/ ora 20.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 10/ orele: 13.30, 16.30, 19.30, 22.00

ALBA IULIA

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (29, 30 august)
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (28 august)

ARAD

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00,

---

FILME/SERIALE TV

Tranziţii

După ce vara întreagă televiziunile româneşti au (re)inventat distracţia, inclusiv prin difuzarea unor filme aşa-zis relaxante (de fapt, nişte pelicule ba sentimentaliste, ba de un comic răsuflat, dar realizate, aproape toate, cîndva în negura vremurilor), de curînd pare că lucrurile s-au mai schimbat. TVR 1 a pus la bătaie, la interval mai mic de o săptămînă, **Aleargă, Lola, aleargă** şi **Trainspotting**. Antena 1 a redifuzat **Jerry Maguire**.

Din 1996, anul cînd a fost realizat **Trainspotting**, faima filmului n-a scăzut şi nu şi-a schimbat nici punctele de sprijin:

- discursul lui Mark „Rent-Boy“ Renton, de la începutul fimului. În timp ce este arătat alergînd pe străzile din Edinburgh, Renton recită, în *voice over*, parodiind discursul publicitar, atracţiile oferite de minunata lume nouă a secolului al XX-lea: „Choose life. Choose a job. Choose a carier. Choose a family. Choose a fucking big television. Choose washing machines, cars, compact disc players and electrical tin openers... Choose DIY and wondering who the fuck you are on a Sunday morning. Choose sitting on a couch watch mind-numbing, spirit crushing game shows, stuffing junk food into your mouth. Choose rotting away at the end of it all, fishing your last in a miserable home, nothing more than an embarassment to the selfish, fucked up brats you spawned to replace yourself. Choose a future. Choose life... But why would I want to do a thing like that?“;
- plonjonul aceluiaşi Renton într-o toaletă infectă din acelaşi Edinburgh;
- Ewan McGregor, actorul scoţian de treizeci de ani, subversiv, ironic şi prea puţin inhibat, care, mulţumită rolului din acest film, a avut ulterior ocazia să facă şi altele pe potrivă (Curt Wilde – **Velvet Goldmine**), să joace în producţii cu bugete colosale şi mare priză la public (**Star Wars: Episode 1 – The Phantom Menace**) şi să cînte, mai nou, cu Nicole Kidman, în **Moulin Rouge**.

Aleargă, Lola, aleargă sau răzbunarea filmului european (prin reprezentanţi germani) împotriva cinematografului american (prin aceea că reuşeşte o sinteză net superioară între tehnicile vizuale *mainstream* şi subversivitatea independentelor americane) este mult aclamata peliculă a lui Tom Twyker. **Aleargă, Lola, aleargă** are o poveste schematică: Manni, prietenul Lolei, pierde 100.000 de mărci, bani pe care trebuia să îi predea magnatului local al traficului de droguri; în douăzeci de minute, Lola trebuie să facă rost de această sumă. Pe cît de simplă pare povestea, pe atît de variate sînt tehnicile şi trucurile vizuale (de la folosirea animaţiei pînă la împărţirea ecranului în trei secţiuni) folosite de Twyker pentru a scoate din ea un film subtil despre şansă, neşansă, întîmplare, potrivire, destin, viaţă.

Ce-ar mai fi de spus? Unu – că uitatul la videoclipuri ar putea fi o bună pregătire pentru cei care vor să guste acest film. Doi – că **Aleargă, Lola, aleargă** a născut o stea, Franka Potente (care interpretează rolul Lolei).

Jerry Maguire este interesant, în primul rînd, deoarece îl scoate pe Tom Cruise din stereotipul *macho man – băiat bun*. Rămîne într-o oarecare măsură băiat bun, căci personajul pe care îl interpretează, impresar al unor sportivi renumiţi, are revelaţia cîinoşeniei sale faţă de proprii săi clienţi. Alege să comunice revelaţia tuturor angajaţilor companiei pentru care lucrează, iar compania alege să-l concedieze. Singurul client care îi rămîne fidel, african-american, vedetă încă nerealizată a fotbalului american, îl pune să rostească, repetat, în ritmuri de hip-hop, replica „Show me the money!“. Şi astfel, făcînd apologia relaţiilor interumane, bazate pe cinste, omenie şi înţelegere reciprocă, demascînd, fără nuanţe radicale, rasismul şi depersonalizarea individului, filmul pune pe roate o comedie romantică, care include şi o nuntă. Cruise este credibil, haios şi foarte serios în acelaşi timp, dovedindu-şi clasa, drept pentru care a fost nominalizat la Oscar. Lui Cooba Gooding Jr. filmul chiar i-a adus un Oscar, pentru rol secundar, iar pe Rene Zellwegger a dus-o departe, pînă la **Me, Myself & Irene**, **Nurse Betty** şi **Bridget Jones' Diary**.

Ar fi de dorit ca aceste trei filme, remarcabile fiecare în felul său, să marcheze tranziţia către un sezon mai bun pentru producţiile cinematografice care pot fi vizionate la televiziunile autohtone.

Dana GHEORGHE

CARTOONISTS
RIGHTS
NETWORK
ROMANIA

Cartoonists Rights Network Romania, Fundaţia Familia Raţiu şi Primăria oraşului Ploieşti

vă invită să participaţi la prima ediţie a
Festivalului de Caricatură Est Europeană – Ploieşti 2001
Festivalul este deschis tuturor caricaturiştilor
din Europa de Est.

Tema: **Libertate şi Jurnalism**.
Numărul de lucrări ce pot fi trimise este nelimitat.
Lucrările trebuie să fie acompaniate de o fişă autobiografică şi o fotografie (portret).
Dimensiunea desenelor: max. 297 x 420 mm.
Termenul limită de primire a lucrărilor: 7 septembrie 2001.

Premii:

- Premiul „Ion Raţiu" pentru cea mai bună caricatură politică (1.000 $);
- Premiul Cartoonists Rights Network (250 $);
- Alte premii oferite de parteneri şi sponsori.

Vernisajul expoziţiei: 12 octombrie 2001.
Fiecare participant va primi gratuit catalogul expoziţiei.

Lucrările vor fi trimise pe adresa:
Cartoonists Rights Network România,
str. Eminescu, nr. 28A, sc.A, ap.27, Ploieşti, România
Informaţii suplimentare la tel: 044/193.876, e-mail: smileclub@mmc.ro,
http://www.interplus.ro/smileclub/

15.00, 17.00, 19.00, 21.00

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Mureşul/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Arta, Sala A/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ Arta, Sala B/ orele: 15.30, 17.30

BACĂU

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

BAIA MARE

- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gerard Depardieu/ Dacia/ ora 12.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Dacia/ orele: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00, 22.00

BĂILE HERCULANE

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steaven Seagal, Isaiah Washington/ Hercules/ orele: 17.00, 20.00 (29 august)

BISTRIŢA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Dacia, Sala A/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott, Thandie Newton, Brendan Gleeson/ Dacia, Sala B/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

BRĂILA

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (28 august)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (29-30 august)
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (29-30 august)
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (28, 30 august)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (29 august)

BRAŞOV

- **Ghost Dog – Calea samuraiului**, SUA-Franţa, 1999/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.30
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Astra/ orele: 17.00, 19.00, 21.00

CÎMPINA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Central/ orele: 11.00, 14.00, 16.00, 18.00, 21.00

CLUJ NAPOCA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Pierde vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn, Ron Livingston/ Victoria/ ora 17.00
- **Al treisprezecelea războinic**, SUA, 1999. Regia: John McTiernam. Cu: Antonio Banderas, Omar Sharif, Diane Venora/ Victoria/ orele: 15.00, 19.00, 21.00
- **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau jr./ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.00
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Arta-Eurimages/ orele: 13.30, 16.00, 19.00

CONSTANŢA

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Dacia/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Grădina Tomis/ ora 22.45 (29-30 august)/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Grădina Tomis/ ora 20.45 (29-30 august)
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Grădina Tomis/ ora 22.45 (28 august)
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Grădina Tomis/ ora 20.45 (28 august)

CRAIOVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Modern
- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Jean Negulesco

DEVA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Porţile de Fier/ orele: 10.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Flacăra/ orele: 14.00, 16.00, 18.00 (29 august)

GALAŢI

- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ Popular/ orele: 9.30, 13.30, 15.30, 17.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Grădina de vară/ ora 20.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Central/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Ţiglina/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

HUNEDOARA

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Flacăra

IAŞI

- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Republica/ orele: 17.45, 20.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Victoria/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Republica/ orele: 10.00, 14.00, 16.00

MAMAIA

- **Ziua a 6-a**, SUA, 2000. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Arnold Schwarzenegger, Michael Rapaport, Tony Goldwyn/ Grădina Albatros/ ora 21.00 (28 august)
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Grădina Albatros/ ora 23.30 (28 august)
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Grădina Albatros/ ora 21.00 (29 august)
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott, Thandie Newton, Brendan Gleeson/ Grădina Albatros/ ora 23.30 (29 august)
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Grădina Albatros/ ora 21.00 (30 august)

MEDIAŞ

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Progresul/ orele: 11.00, 16.30, 18.30, 20.30 (30 august)
- **Star War – Ameninţarea fantomei**, SUA, 1999. Regia: George Lucas. Cu: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman/ Progresul/ orele: 11.00, 16.00, 18.15, 20.30 (29 august)

ORADEA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Libertatea, Sala A
- **Matrix**, SUA, 1999. Regia: Andy şi Larry Wachovschi. Cu: Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Carrie-Anne Moss, Hugo Weaving/ Libertatea, Sala B
- **Antitrust**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Patria
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PITEŞTI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Bucuresti/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA-Marea Britanie, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zellwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Scala
- **Agentul 007 şi Imperiul zilei de mîine**, SUA, 1997. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Pierce Brosnan, Jonathan Pryce, Michelle Yeoh, Teri Hatcher, Joe Don Baker, Ricky Jay/ Modern

RÎMNICU VÎLCEA

- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu:

Michael Biehn, Donald Sutherland/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Flacăra/ orele: 11.00, 15.00, 17.00

SATU MARE

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

SFÎNTU GHEORGHE

- **Dincolo de aparenţe**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Harrison Ford, Michelle Pfeiffer/ Arta/ ora 22.00
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (30 august)
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Arta/ orele: 16.00, 18.00, 20.00 (pînă în 29 august)

SIBIU

- **Cum de s-a înecat Mona?**, SUA, 2000. Regia: Nick Gomez. Cu: Danny de Vito, Bette Midler, Neve Campbell/ Tineretului/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00
- **Legionarul**, SUA, 1998. Regia: Peter McDonald. Cu: Jean-Claude van Damme, Steve Berkoff/ Tineretului/ ora 21.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Pacea/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00, 22.30

SINAIA

- **Regula jocului**, SUA, 2000. Regia: William Friedkin. Cu: Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson/ Perla

SLATINA

- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Alutus
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Capitol
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Timiş
- **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Independenţa
- **Echipa de şoc**, SUA, 1999. Regia: Kevin Elders. Cu: Dennis Rodman, Dane Cook, Ricky Harris/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Victoria/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

TÎRGU MUREŞ

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.00, 19.30
- **Shakespeare in Love**, SUA, 1998. Regia: John Madden. Cu: Geoffrey Rush, Tom Wilkinson, Steve O'Donnell, Tim McMullen, Joseph Fiennes, Steven Beard, Antony Sher, Patrick Barlow, Martin Clunes, Sandra Reinton/ Arta/ ora 20.30

VASLUI

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

ZALĂU

- **The Kid**, SUA, 1999. Regia: Jon Turteltaub. Cu: Bruce Willis, Spencer Breslin, Emily Mortimer/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

31 august – 3 septembrie

BUCUREŞTI

- **O comedie de groază – Scary Movie 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala, tel: 211.03.72/ Corso, tel: 315.13.34
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Cacialmaua incornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Drumul Sării/ tel: 410.23.44

ARAD

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Dacia
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Mureşul
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Arta, Sala A
- **S-a furat vacanţa**, SUA, 2000. Film de animaţie/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Central

CRAIOVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Modern
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Jean Negulesco

DEVA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria

DROBETA
TURNU SEVERIN

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Flacăra

ORADEA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Libertatea, Sala A
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Libertatea, Sala B
- **Naufragiatul**, SUA, 2000. Regia: Robert Zemeckis. Cu: Tom Hanks, Helen Hunt, Nick Searcy/ Patria
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ Scala
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Modern

SINAIA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Perla

SLATINA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Capitol
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Timiş
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Independenţa
- **Agentul 007 şi Imperiul zilei de mîine**, SUA, 1997. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Pierce Brosnan, Jonathan Pryce, Michelle Yeoh, Teri Hatcher, Joe Don Baker, Ricky Jay/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Victoria

VASLUI

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45

CINEMATECA

CÎMPINA

- 31 august – **Îngerul păzitor**, SUA

PLOIEŞTI

SCALA

- 28 august – **Îngerul păzitor**, SUA

TÎRGOVIŞTE

- 30 august – **Aventură în doi**, SUA, 1999. Regia: John McTiernan. Cu: Pierce Brosnan, Rene Russo, Denis Leary

CONCERTE

BUCUREŞTI

GREEN HOURS 22
JAZZ-CAFÉ

- 29 august, ora 21.00 – *World*

Comunicat de presă

Jocul satului este un proiect conceput şi realizat de Muzeul Ţăranului Român, Fundaţia Al. Tzigara Samurcaş şi Fundaţia Iza Popeluc. Proiectul este susţinut organizatoric de către Societatea Română de Radiodifuziune, Primăria Ocna Şugatag şi Institutul Francez din Cluj şi susţinut financiar de către Fundaţia Culturală şi de Presă „Formula As", Fundaţia CONCEPT prin Arts and Culture Network Program, Open Society Institute din Budapesta şi Fundaţia Pro Helvetia.

Proiectul grupează trei acţiuni:

- jocul în şopru în 3 sate (Breb, Hoteni şi Sat Şugatag) din Maramureş;
- simpozionul internaţional **Revivalismul şi perspectivele sale turistice**;
- concertul de muzică ţărănească românească, ucraineană şi evreiască din Maramureş, urmat de petrecere cîmpenească.

Proiectul intenţionează să stimuleze ţăranii din Maramureş şi din regiunea vecină sud-ucraineană să reia jocul duminical al satului (hora), obicei pierdut în urmă cu doar 5-10 ani. Reînvierea sau (pe alocuri) revigorarea obiceiului va avea influenţe benefice:

- asupra procesului de reconstrucţie identitară a comunităţilor rurale din regiune;
- asupra turismului rural din Maramureş, care s-a înfiripat deja şi are bune perspective de dezvoltare (turismul nu poate să nu fie sensibil stimulat de evenimente repetibile spectaculoase, aşa cum este jocul satului);
- asupra consolidării relaţiilor dintre românii şi ucrainienii situaţi de o parte şi de alta a graniţelor nordice ale Maramureşului.

Desfăşurarea proiectului

Duminică 15 septembrie, imediat după prînz, realizatorii proiectului vor provoca hora satului în trei sate simultan: Hoteni, Breb şi Sat Şugatag. În acest scop, ei vor alege şi vor plăti *ceteraşi* (muzicieni populari profesionişti) să cînte pentru joc la *şopru* (chioşc). Realizatorii vor mobiliza cîteva perechi de „animatori" tineri, care să se apropie de muzicieni şi să dea tonul jocului în sat. În acelaşi timp, ei vor invita în jurul chioşcului oaspeţii din oraş/din străinătate care să observe evenimentul, inducîndu-le oamenilor credinţa că hora este frumoasă, actuală şi, în acelaşi timp, profitabilă pentru afacerile turistice. Hora va fi anunţată sătenilor cu o săptămînă înainte, prin afişe. În cazul în care ziua este ploioasă, hora satului va putea avea loc la Hoteni şi Breb exact aşa cum este prevăzut: există un spaţiu de refugiu în apropierea chioşcului. La Sat Şugatag jocul se va putea muta la Căminul Cultural.

Luni 17 septembrie, realizatorii împreună cu invitaţii lor străini şi români se vor întruni la sediul Fundaţiei Iza Popeluc (un fost han evreiesc din lemn dezmembrat, renovat şi reasamblat în satul Hoteni) pentru a lua parte la un simpozion cu tema: **Revivalismul şi perspectivele sale turistice**. Simpozionul se va desfăşura dimineaţa (orele 10 a.m.-1 p.m.).

În seara aceleiaşi zile de 17 septembrie, începînd cu ora 17.30, realizatorii proiectului vor organiza în satul Hoteni un concert de muzică maramureşeană în aer liber, ai cărui protagonişti vor fi muzicieni din satele româneşti „de peste Tisa". În timpul concertului, muzicienii vor cînta muzică românească, ucrainiană şi evreiască.

Music cu trupa *Domnişoara Pogany*, **concert** transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“

- 30 august, ora 21.00 – *A Winston Live Jazz*, **concert** susţinut de Rudy Teianu & guests, transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“
- 1 septembrie, ora 21.00 – *A Special Folk Concert* susţinut de grupul „Karma“, **concert** transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 30 august, ora 19.30 – Cartier Lăpuş – *Prelucrări de folclor*, **concert** în aer liber susţinut de Orchestra Filarmonicii „Oltenia“

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 31 august, ora 18.00 – **concert** de orgă suţinut de Klaus Untch

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziţie de grup, Robert Vraciu şi invitaţii săi, **pictură**, pînă în 31 august/ expoziţie de grup a membrilor filialei Piteşti a UAP, 1-10 septembrie. Vernisaj: 3 septembrie

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Gheorghe Boţan, **grafică**, pînă în 4 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Mariana Gavrilă Vesa, **pictură**, pînă în 5 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Dumitru Macovei (filiala Bacău a UAP), **pictură**, 29 august-22 septembrie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Victor Claudiu Gheorghiu, **pictură**, pînă în 27 august/ Filomela Bucur, **grafică**, 28 august-17 septembrie

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Virgil Preda, **pictură**, pînă în 3 septembrie

GALERIA GALLA – Andrei Ciubotaru, **pictură** şi Vlad Basarab, **sculptură**, pînă în 30 august/ Gabriel Gheorghiu (filiala Iaşi a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, 1-15 septembrie

GALERA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI – GAMB – Anatol Danielişin (Republica Moldova), **pictură**, pînă în 31 august/ Laurenţiu Solomon, **pictură**, 1-15 septembrie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer- Cumpăna

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Expoziţia de închidere a **Taberei Internaţionale de Artă Plastică „Inter-Art“** de la Aiud, 31 august-4 septembrie. Vernisaj: 31 august, ora 18.00/ ROTONDĂ – Georgeta Munteanu, **pictură**, pînă în 3 septembrie

MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie

PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Cristal şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă la sfîrşitul lunii august

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Regăsirea memoriei*/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**

GALERIA ALFA – expoziţie colectivă de **pictură contemporană**: lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**, 29 august-15 septembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Vladimir Bârsan, **fotografie**, pînă în 8 septembrie

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă a absolvenţilor Academiei de Artă din Cluj Napoca, pînă în 29 august/ Edit Cociş, **pictură**, 29 august-7 septembrie

GALERIA UAP – Filiala interjudeţeană Cluj-Bistriţa-Zalău – Eva Terzi (Grecia), **pictură**, pînă în 3 septembrie

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie

ORADEA

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR – Ştefan Toth, A. Fiap, expoziţie retrospectivă, **fotografie**, pînă în 11 septembrie

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ORADEA – expoziţie jubiliară a Clubului Fotografic „Nufărul“ – *25 de ani de existenţă*, pînă în 11 septembrie

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dan Cepoi, **pictură**, pînă în 5 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Horia Petruţiu, **pictură**, pînă în 31 august/ expoziţie de **pictură cubaneză**, 31 august-20 septembrie. Vernisaj: 31 august, ora 13.00

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN“ – expoziţie colectivă a artiştilor membri ai UAP Rîmnicu Vîlcea, pînă la sfîrşitul lunii august

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi şi Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Atelier de gravură, 31 august-15 septembrie. Vernisaj: 31 august, ora 18.00. Prezintă criticul de artă Deliu Petroiu

GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*

GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**

GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**

ART CLUB BASTION – *Al şaptelea simţ*, expoziţie de grup, **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie** şi **instalaţie**

MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii în colecţia de artă a Muzeului Banatului*

MUZEUL BANATULUI – *Înfăţişarea lumii. Hărţi vechi ale Pămîntului/ Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi/* Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*

MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Hemografia*, Nora Blaj Demetrescu, **pictură**/ *Metamorfoze*, Ligia Diana Seculici, **sculptură**/ expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură** şi **artă decorativă** cu vînzare

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara

CASA „A. MÜLLER GUTTENBRUNN“ – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie colectivă a studenţilor Facultăţii de Arte Plastice din cadrul Universităţii de Vest Timişoara

FESTIVALURI

SIGHIŞOARA

ZILELE MINORITĂŢILOR ETNICE DIN ROMÂNIA – PROETNICA 2001
25-28 august

- din program: conferinţe, dezbateri, concerte, expoziţii, prezentări de carte şi reviste
- organizatori: Centrul Educaţional Interetnic pentru Tineret din Sighişoara, în colaborare cu organizaţiile minorităţilor etnice din România şi organizaţiile minorităţilor române din Bulgaria şi Iugoslavia, cu sprijinul Direcţiei pentru Minorităţi din Ministerul Culturii, Departamentului pentru Relaţii Interetnice din Ministerul Informaţiilor Publice şi Ministerul Tineretului şi Sportului

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 30 august, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

- 30 august, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

- 31 august, ora 19.30 – Retrospectiva (1968-1971) **Festivalului Internaţional „Cerbul de Aur“** de la Braşov

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 1 septembrie, ora 19.00/ 2 septembrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

- 29 august, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

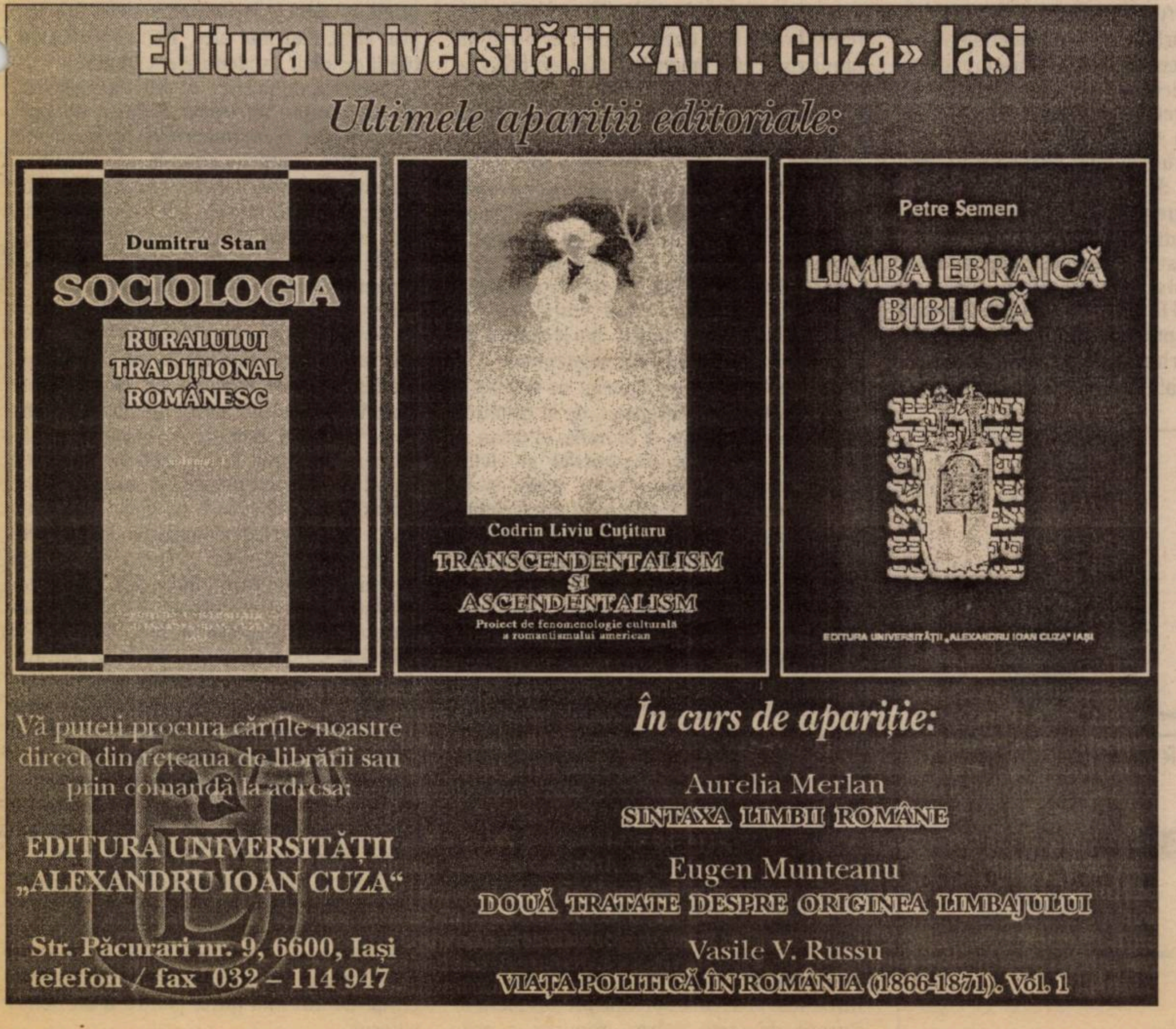
Editura Universităţii «Al. I. Cuza» Iaşi
Ultimele apariţii editoriale:

Dumitru Stan
SOCIOLOGIA RURALULUI TRADIŢIONAL ROMÂNESC

Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM ŞI ASCENDENTALISM
Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american

Petre Semen
LIMBA EBRAICĂ BIBLICĂ
EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“ IAŞI

Vă puteţi procura cărţile noastre direct din reţeaua de librării sau prin comandă la adresa:

EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iaşi
telefon / fax 032 – 114 947

În curs de apariţie:

Aurelia Merlan
SINTAXA LIMBII ROMÂNE

Eugen Munteanu
DOUĂ TRATATE DESPRE ORIGINEA LIMBAJULUI

Vasile V. Russu
VIAŢA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA (1866-1871). Vol. 1

Burebista, contemporanul nostru

Misticele revelaţii asupra trecutului şi refuzul agresiv al democraţiei

ZOE PETRE

Am aflat din presă că Bucureştii au găzduit al doilea Congres Internaţional de Dacologie şi că acest congres s-a încheiat cu dezvelirea unei statui înalte de 4 metri, închinate regelui get. Am văzut şi o parte din emisiunea pe care postul public de televiziune România 1, postul cu cea mai mare audienţă, a consacrat-o acestui eveniment, căruia i-a acordat, la o oră de vîrf, tot creditul şi onorurile pe care Eugen Ovidiu Chirovici rareori le acordă altcuiva decît fostei nomenclaturi, dar care acum se adresa, de nu-mi venea să-mi cred ochilor, unui brav român de dincolo de Ocean, dr. N. Săvescu, iniţiatorul congreselor succesive de dacologie.

Ca una care mă ocup de mai bine de un deceniu, printre alte teme, şi de analiza izvoarelor greceşti referitoare la geţi şi daci, şi care am şi scris cîndva un text, pe care nu-l reneg nicicum, despre importanţa reformelor politice şi militare care îi pot fi atribuite lui Burebista, ar trebui să mă bucur. Ar trebui să depăşesc reflexele ostile pe care mi le suscită încă orice iniţiativă care aduce cît de cît cu celebrarea a 2050 de ani de la „întemeierea statului dac centralizat şi independent“ din 1980. Aş putea-o face de dragul lui Burebista, care a fost, sînt convinsă, un mare rege – poate nu chiar de 4 metri, dar oricum... Numai că aceleaşi motive care îmi stîrneau alergia în 1980 mi-o stîrnesc şi azi, cu circumstanţa agravantă că atunci indicaţiile de partid erau constrîngătoare şi imperative, în vreme ce acum e vorba de liberul consimţămînt al unei opţiuni care afectează şi ştiinţa, şi politica, într-un mod cu care mă aflu într-un profund dezacord.

Mai întîi – despre ştiinţă. Temele susţinute la congresele obişnuite, fie ele de istorie sau de chimie moleculară, sînt, de regulă, teme noi, care propun spre omologare ipoteze inedite în cîmpul ştiinţific propriu congresului respectiv. Congresul care s-a desfăşurat recent, sub auspiciile celui mai mare dintre regii Traciei, are, dimpotrivă, particularitatea de a reînvia exclusiv teme şi argumente aparţinînd preistoriei: nu preistoriei Daciei, cum s-ar putea crede, ci preistoriei ştiinţei istorice înseşi. Pentru că, fără excepţie, ce s-a spus acolo – cel puţin aşa cum rezultă din relatările presei – face parte dintr-un trecut metodologic pe care am fi avut dreptul să-l considerăm apus măcar din 1927 – anul de apariţie al monumentalei sinteze **Getica. O protoistorie a Daciei**, cea mai importantă operă a lui Vasile Pârvan. Cum ar primi oare opinia publică din România un congres despre flogistic, sau despre *perpetuum mobile*? Fără îndoială, oricine a trecut cît de cît prin vreo şcoală ar zîmbi cu indulgenţă, în vreme ce o televiziune mai alertă decât celelalte i-ar menţiona lucrările la **Ştirile pe scurt**, între anecdota cu personajul care şi-a făcut înmormîntare de viu şi recordul internaţional la băut limonadă. Dar, fiindcă e vorba de strămoşii noştri daci, ştirea a devenit brusc solemnă, subiect de talk-show şi de comentarii elogioase.

Istoria acestui flogistic aparte care e teoria despre Dacia pelasgică – din care descind aproape toate argumentele în jurul cărora s-a organizat Congresul dlui Săvescu, e destul de lungă şi chiar interesantă, din perspectiva unui studiu despre constituirea mitologiilor istorice. Ea e prefigurată în generaţia lui Eminescu – el însuşi inventator, cu romantică fervoare, al cîtorva teme care vor face carieră, cu deosebire în sensul unei viziuni dacice aparte a morţii – şi cu studiile lui Hasdeu, amestec de intuiţii fulgurante şi de extrapolări inacceptabile. Dar adevăratul ei erou rămîne, în generaţia următoare, Nicolae Densuşeanu. Acest avocat ardelean dintr-o familie în care studiul istoriei şi al lingvisticii era expresia fervorii patriotice – o tradiţie pe care nepotul său de frate, Ovid Densuşeanu, o va ilustra cu distincţie – se va stabili, după studii juridice la Sibiu, în Vechiul Regat, aducînd importante servicii istoriografiei critice româneşti în curs de cristalizare: lucrează ani buni în arhivele din Viena şi Budapesta, precum şi în Italia şi Croaţia, aducînd în ţară documente majore şi elaborînd o monografie despre răscoala lui Horea – pe care Iorga o preţuia superlativ – şi care i-a adus premiul Academiei Române, al cărei membru corespondent era. Dincolo însă de orice arhivă, de orice document autentic sau autentificabil, Densuşeanu a nutrit vreme de decenii o pasiune secretă pentru „Dacia preistorică“, consacrîndu-i tot mai mult din energia şi cercetările sale. Rodul acestei împătimite reconstituiri avea să fie tomul de 1200 de pagini, tipărit aproape în întregime în 1912, cînd autorul lui se stingea din viaţă.

Pentru acest *opus magnum*, multă vreme tăinuit, autorul a citit, fără nici un dubiu, tot ce se putea citi la finele secolului XIX, şi încă mult pe deasupra: texte antice şi medievale, lucrări de arheologie şi paleontologie, dicţionare şi tratate, dar şi cele 21 de enorme dosare de tradiţii folclorice culese în urma unui chestionar pe care îl adresase tuturor comunităţilor rurale româneşti din Vechiul Regat, din provinciile austro-ungare, din Balcani şi din Basarabia. Abundenţa răspunsurilor se datora mai ales entuziasmului cu care învăţătorii de la sate au reacţionat la solicitarea lui. În ce măsură chestionarul însuşi pe de-o parte, zelul nestăvilit al respondenţilor şcoliţi, pe de alta, vor fi alterat producţia autentic populară nu e de competenţa mea să decid, dar rezultatul final al acestei enorme întreprinderi savante este absolut ameţitor.

Teza care organizează această gigantică întreprindere este aceea că patria de origine a civilizaţiei europene se află în aria carpato-dunăreană, inima unui imperiu preistoric al pelasgilor, care s-ar fi întins pînă la Oceanul Atlantic, în Egipt şi Asia Anterioară, în Balcani şi în Peninsula Italică, poate chiar în America. Cîteva postulate îi îngăduie să concentreze nenumărate dovezi în jurul acestei fantaste ipoteze, pe care o profesează de-a lungul celor 1200 de pagini fără nici cea mai mică şovăire: mai întîi, un euhemerism absolut, care îl face să creadă că orice nume de erou legendar, de divinitate sau chiar de monstru este numele istoric al unei fiinţe umane care a trăit cu adevărat, a făptuit lucruri însemnate şi a ajuns astfel să fie nemurit de urmaşi, aşa încît Osiris şi Prometeu (tot una cu Mithra!), ciclopii, hiperboreii sau Dochia sînt înzestraţi cu o istoricitate niciodată pusă sub semnul întrebării; în al doilea rînd, că numele antic al Dunării era Okeanos, ceea ce îi permite să strămute în preajma Istrului nenumărate fapte şi încă şi mai multe legende din sursele antice; în al treilea rînd, că tot ce tradiţia greacă le atribuie pelasgilor, ca şi tot ce tradiţia tîrzie antică şi medievală le atribuie goţilor, se referă la geţi şi la daci; în fine, dar nu în ultimul rînd, că etimologia se poate baza pe orice fel de asonanţă, drept care *Meduza* ar fi varianta greacă a pelasgo-daco-românescului *Mătuşa*, *Titanii* ar însemna *Taţii*, ca şi *Tartaros*, care e de fapt acelaşi cuvînt puţin schimbat, *Delos* vine de la românescul *deal*, şi tot aşa; pe acest înşelător temei, *Iovan Iorgovan* este o ipostază a lui Hercule – *Iovius*, *Toma Alimoş* e un *Moş* eroizat, rînd pe rînd titani şi ciclopi, chalybi şi arimaspi, geţi şi daci devin doar ipostaze ale strămoşilor noştri. Desigur, noi le sîntem cei mai direcţi şi mai legitimi moştenitori, dar, aflaţi la sursa tuturor faptelor de civilizaţie de pe continentul european, de la cioplirea pietrei la astronomie şi filozofie, ei devin şi precursorii tuturor neamurilor şi civilizaţiilor europene. Abia tîrziu, grecii şi-au construit o identitate culturală din *membra disiecta* ale marii tradiţii pelasgice; abia şi mai tîrziu, romanii au pornit dinspre vest spre soare-răsare ca să refacă în sens invers drumul regal al marelui imperiu pelasgic pornit din Carpaţi. Orice profesionist al istoriei antice e cuprins de sfîrşeală citind acest text. Obiect al unei revelaţii mult mai mult decît al unei cercetări, chiar dacă împrumută aparatul exterior al cercetării, „Dacia preistorică“ este, în mod evident, o creaţie din specia mitologiei istorice livreşti, dar şi a delirului sistematic.

Antichitatea – cu cît mai îndepărtată, cu atît mai misterioasă şi mai ispititoare – a avut şi va continua să aibă parte de iluminaţi – unii mai blînzi, alţii mai agresivi – care rîvnesc să-i dezlege dintr-o dată toate tainele, de la discul de la Phaistos pînă la secretul piramidelor. Pe de altă parte, ştiinţa secolului XIX a fost obsedată aproape pretutindeni în Europa de tema patriei primitive a civilizaţiilor, echivalent academic al Edenului iudeo-creştin. Dar ceea ce a făcut ca mulţi docţi – şi mai ales semidocţi, de la Popescu-Puţuri şi Pavel Coruţ la cenaclul juriştilor „Titu Maiorescu“ şi de la dr. Săvescu la Nicolae şi Ilie Ceauşescu, la Corneliu Vadim Tudor şi la Iosif Constantin Drăgan – să devină zeloţi ai acestei revelaţii mistice, al cărei crez este istoricitatea imperiului pelasgo-dacic, transcende cu mult benignele obsesii ale diletanţilor care descifrează fantast inscripţii de nedescifrat, pentru că este un manifest politic. Intermitent, acest manifest a fost instituţionalizat – nu doar, cu un umor involuntar, de către Institutul de Istoria PCR, ci şi mai demult, atunci cînd, proaspăt rector legionar al Universităţii din Bucureşti, P.P. Panaitescu îi telegrafia omagial lui Hitler pentru a-l asigura că, în fine, România s-a dezbărat de ataşamentul său tradiţional faţă de Roma decadentă şi-şi află energiile la izvorul proaspăt al tradiţiei tracice. Cînd dr. Săvescu publică o carte intitulată **Nu suntem urmaşii Romei** să înţelegem oare altceva?

Bietul Densuşeanu era un pur produs tardiv al Şcolii Ardelene, ale cărei opere majore le descoperise în parte el însuşi, şi nu nega impactul civilizaţiei Imperiului asupra provinciei Dacia, încerca doar să-i găsească precedente în impactul civilizaţiei pelasgogetice asupra întregului continent. Dar, în anii zbuciumaţi de ascensiune a extremei drepte, elogiul barbariei şi refuzul Romei decadente exprimă în termeni istorici refuzul democraţiei şi exaltarea violenţei; această perversiune a devenit parte integrantă a tracomaniei. În timpul dictaturii ceauşiste şi în posteritatea directă a acesteia, argumentul tracic survine la apogeul naţional-comunismului şi trădează imediat refuzul valorilor democratice europene, nombrilismul trufaş şi agresiv care se exprimă nu doar prin exaltarea identităţii proprii, ci şi, sau mai ales, prin refuzul identităţii celuilalt ca identitate legitimă.

Punctul de pornire al oricărui delir sistematic despre un trecut încărcat de glorii este, desigur, o enormă frustrare; dar o dată ce cărţilor compensatorii li s-a substituit agresiunea compensatorie, pragul de toleranţă abstractă faţă de abstracţiuni şi idei este irevocabil depăşit. Orice idee în numele căreia a curs nu doar cerneală, ci şi sînge inocent trebuie să fie tratată politic, nu academic. De aceea, ce îi era eventual îngăduit lui Densuşeanu – asupra căruia doar recenziile sau comentariile ironice ale comunităţii academice (vezi reflecţia lui Iorga despre multele ipoteze „curioase“ ale „Daciei preistorice“) puteau exercita o cenzură, de altminteri postumă – nu trebuie să le fie îngăduit contemporanilor noştri. Cine încearcă să substituie mitologii exaltante unei evaluări critice cumpănite a trecutului le induce românilor o falsă conştiinţă naţională şi istorică. Îndărătul misticelor revelaţii asupra trecutului se ascunde invariabil refuzul agresiv al democraţiei şi al libertăţii. Cine le propune românilor statutul de victimă perpetuu ignorată, chiar persecutată, a istoriei, cine le cultivă bovarismul şi autocompasiunea îi îndeamnă de fapt să se creadă nu egalii, ci superiorii ignoraţi ai tuturor celorlalte neamuri şi să presupună că, de vreme ce în trecut ei i-au învăţat pe toţi – totul, nu mai au acum de învăţat nimic. Nu mă îndoiesc că Burebista a fost cel dintîi şi cel mai mare rege al Traciei, cum îl numea un decret, cam linguşitor de altfel, dintr-o cetate greacă pe care o adusese sub stăpînirea lui. Dar nu cred că atîta e de-ajuns nici măcar pentru a-mi înţelege trecutul, cu atît mai puţin pentru a-mi hotărî viitorul.

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

OBSERVATOR CULTURAL

NR.80

04.09.-10.09.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Amintirile unui supravieţuitor al pogromului de la Iaşi (1941)

LYA BENJAMIN

PRIGOANĂ ŞI REZISTENŢĂ ÎN ISTORIA EVREILOR DIN ROMÂNIA

1940 - 1944

studii

EH

EDITURA HASEFER

Boris Groys:
Despre situaţia actuală a criticii de artă

Sfirşitul istoriei artei?
J.A. Tillmann şi András M. Monory în discuţie cu Hans Belting, teoretician al artei

Dan Perjovschi în balcon

Dincolo de limitele vorbirii comunale
Victor Tupitsyn în dialog cu Ilya Kabakov

Krisztina Szipócs:
Platoul umanităţii

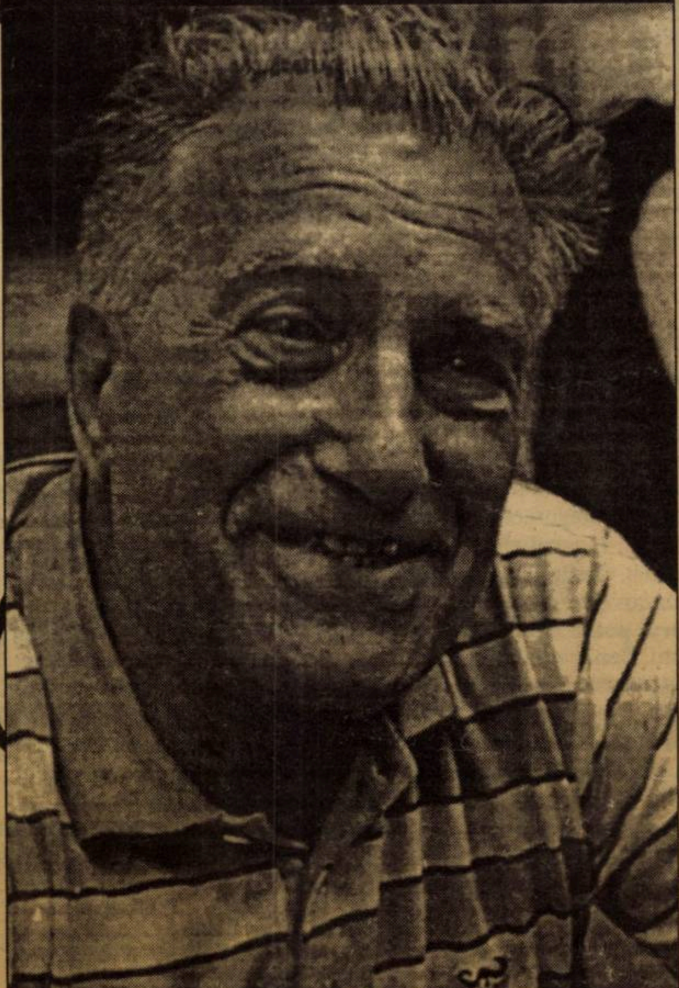

A existat Holocaust în România

Din nou despre manualele alternative

Contestare a juriului pentru premiile Uniunii Scriitorilor

Adrian Marino – octogenar

Pentru cine scrie Alexandru Paleologu?

Îndoiala torţionarilor

Începe Festivalul „George Enescu“

Interviu cu Caius Dobrescu

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 80, 04.09. – 10.09.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text: Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea: Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare: Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară: MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare: Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat: Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-[illegible]2307320, 2307321
Fax: [illegible]328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

600 de **22**-uri

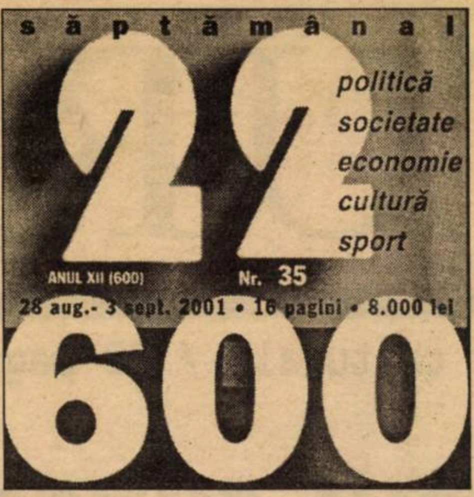

Marţi 28 august, în curtea interioară din faţa sediului G.D.S. (mai precis: pe terasa dintre „Librăria din fundul curţii“ şi clubul de jazz „Green Hours“), a avut loc aniversarea celui de-al 600-lea număr al revistei **22**.

Un adevărat record (neomologat) în domeniul presei noastre săptămînale postdecembriste... După o oră de la „deschiderea oficială“, pe o scenă improvizată, au fost ţinute discursurile festive. Au luat cuvîntul, în ordine, Rodica Palade, Radu Filipescu şi Gabriela Adameşteanu. Afirmînd cu umor că se vede nevoită să reia o parte din discursul antevorbitorului ei, Radu Filipescu, directoarea publicaţiei aniversate a ţinut să sublinieze meritele primului director, Stelian Tănase, care a reuşit să imprime dintru început **22**-ului o linie angajat-publicistică, iar nu academică, aşa cum părea să o indice structura şi formaţia membrilor ei fondatori...

Pe lîngă platourile cu gustări şi berea *draught* de la bufetul în aer liber, cei prezenţi s-au putut delecta — gratis — şi cu lectura numărului 600. Printre destul de numeroşii participanţi, i-am remarcat pe Lia şi Dan Perjovschi (graficianul şi... liderul de sindicat al revistei, prezent în mijlocul numărului aniversar cu două pagini de caricaturi social-politice!), Andrei Cornea, Andrei Oişteanu, Thomas Kleininger, Daniel Dăianu, Ilie Şerbănescu, Pavel Câmpeanu, Magdalena Boiangiu, Mircea Vasilescu, Dan C. Mihăilescu, Tania Radu, Traian Ungureanu (pe post de... fotograf), Carmen Muşat, Adriana Bittel, Toma Roman, Cristian Preda, Ştefan Aug. Doinaş, Aurora Cornu (venită de la Paris pentru lansarea, la Editura Albatros, a volumului de corespondenţă cu Marin Preda), Tudor Jebeleanu, Liviu Mihaiu, alături de tinerii redactori ai **22**-ului, Răzvan Brăileanu şi Bogdan Popa.

Ne cerem scuze pentru cei pe care, din neatenţie, nu i-am observat. Altfel, au cam lipsit figurile politice "marcante", singurele prezenţe – mai degrabă de planul doi – fiind Bogdan Baltazar şi (fugitiv) Vasile Lupu. Oricum, absenţele de marcă – nu numai politice – pot fi explicate prin... sezonul estival, concedii etc.

Ar mai fi de adăugat faptul că festivitatea aniversară a fost agrementată de un concert al nonconformistei actriţe şi cîntăreţe folk Ada Milea, care a „performat“ cîteva dintre piesele ei rebel-politice bine cunoscute de către admiratori. Din păcate, a încheiat destul de repede, deranjată, după cîte se pare, de faptul că oamenii o ascultau... bruind-o, continuînd, adică, să discute unii cu alţii pe la mese...

În rest – atmosferă plăcută, destinsă şi distinsă fără ostentaţie. Asemănătoare – pe undeva – cu revista aniversată. Pentru că, deşi ajunsă la numărul 600, **22** e o publicaţie în plină formă, mereu surprinzătoare şi rezistentă la orice „încremeniri în proiect“.

Apropo: printre informaţiile calde pe care le-am „furat“ de la faţa locului se numără aceea că, în curînd, Traian Ungureanu va fi prezent în paginile revistei şi într-o ipostază la care – nu se ştie de ce – a renunţat pe la mijlocul anilor '80: aceea de cronicar literar.

Declaraţie

În legătură cu ştirea, difuzată pe postul de televiziune „Antena 1“ în seara zilei de 21 august a.c. şi preluată ulterior de unele cotidiane, în care numele meu a fost menţionat în favoarea legalizării unor droguri în România, declar următoarele:

Fiind plecat din ţară de aproape doi ani, nu am cunoştinţă şi nici un fel de legătură cu nici o asociaţie sau organizaţie studenţească din Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Orice asociere a numelui meu cu vreuna dintre ele este un abuz.

Nu am făcut niciodată vreo afirmaţie în problema legalizării unor droguri în România. În situaţia României de azi, cererea de a da statut legal drogurilor mi se pare, pur şi simplu, un act iresponsabil.

Din acest motiv, asocierea numelui meu cu orice persoană sau grup care ar dori acest lucru este o calomnie şi un foarte grav atentat la imaginea mea publică de profesor şi scriitor. Îmi rezerv dreptul de a apela la justiţie împotriva celor care s-au folosit de numele meu în scopuri mai mult decît dubioase.

Mircea CĂRTĂRESCU

erată

În numărul precedent, din neatenţie şi prea mult calm s-a strecurat o regretabilă eroare: la pagina 6, r. 22 de jos, în loc de „Lear în scena din **Furtuna**“ se va citi, evident, „Lear în scena furtunii“. Ne cerem scuze publicului cititor.

Constantin ZAHARIA

Agenda culturală

- Astăzi, la Clubul „Green Hours“, Teatrul Luni prezintă o adaptare „mai mult decît liberă“ după Samuel Beckett: **Mom's Land**. Pe 10 septembrie va fi prezentat, în acelaşi spaţiu neconvenţional, **No Mom's Land** de Radu Afrim.

- Pe 7 septembrie va avea loc deschiderea stagiunii 2001/2002 a Teatrului German de Stat. În această perioadă se desfăşoară şi festivalul internaţional al teatrelor şcolare de limba germană Mutter Courage.

- Pe 8 septembrie, Festivalul „George Enescu“ se deschide printr-un concert susţinut,la Sala Mare a Palatului de către Orchestra din Paris.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Pe scurt

Finanţări, proiecte de lege şi... faulturi „colegiale“. Ministerul Culturii şi Cultelor, în colaborare cu Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, a selectat zece piese de teatru din dramaturgia contemporană pentru a fi susţinute financiar de minister în stagiunea 2001-2002. Cele 10 piese sînt: **Îngerul electric** de Radu Macrinici, **Oedip** de Vlad Zografi, **Farsa** de Răzvan Popescu, **Actorii sînt gata, poporul poate să mai aştepte** de Iosif Naghiu, **Seneca** de Viorel Cacoveanu, **Funcţionarul Destinului** de Horia Gârbea, **Omul destinului** de Dan Mihu, **Omul transversal** de Dan Tărchilă, **Drakula** de D.R. Popescu şi **Escalatorul** de Paul Everac. După cum arată lista, se pare că banii ministerului s-au împărţit nu doar după criterii estetice, ci şi după... necesităţi politice. Clientela aşa-zis culturală a partidului de guvernămînt are pretenţii mari şi iniţiative pe măsură. Dar personaje precum Dan Tărchilă sau Paul Everac nu sînt singurii clienţi de acest fel. Sergiu Nicolaescu atacă şi el, în cinematografie, blocînd avizarea proiectului de lege al cinematografiei propus de ministrul culturii. Avînd propriul lui proiect de lege, Sergiu Nicolaescu a trimis o adresă la Ministerul Finanţelor şi la Ministerul Justiţiei prin care cerea ca proiectul guvernamental să nu primească avizele necesare. Rămîne de văzut cum va rezolva Comisia de cultură a Senatului înfruntarea dintre Sergiu Nicolaescu şi Răzvan Theodorescu.

Radio România Muzical în ofensivă. Cu sprijinul Uniunii Europene de Radio, Radio România Muzical oferă publicului român evenimente prestigioase ale vieţii muzicale internaţionale. În stagiunea de vară Euroradio, melomanii au prilejul să asculte, în direct, concertele susţinute în cadrul Festivalului Internaţional de la Lucerna, care a debutat pe 15 august şi se va încheia pe 15 septembrie. Anul acesta, conform tradiţiei de a invita o mare personalitate a lumii contemporane la deschidere, Festivalul a fost prefaţat de Andrei Pleşu, care a prezentat conferinţa **Îngerii şi muzica lumii.**

Scrisorile lui Marin Preda către Aurora Cornu – reeditate. Ieri, luni 3 septembrie, a fost lansată la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti reeditarea scrisorilor lui Marin Preda către prima sa soţie, Aurora Cornu. Ca şi prima ediţie, volumul a apărut la Editura Albatros.

Sumar

MEMORIALISTICĂ/AMINTIRILE UNUI SUPRAVIEŢUITOR AL POGROMULUI DE LA IAŞI (1941)

ADRIAN RADU-CERNEA, Calvarul ▮4
MIHAI DRAGOLEA, Vapoare de ciocolată şi bijuterii de gheaţă ▮8
ALEXANDRU FLORIAN, A existat Holocaust în România ▮9

POLEMICI

LIVIU PAPADIMA, „Interese meschine“ ▮11
MONICA ONOJESCU, Reflecţii despre o criză artificială ▮11
RADU PĂRPĂUŢĂ, Zădărnicii noi şi vechi la **Convorbiri...** ▮12

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Adrian Marino – octogenar: tînăr şi liberal ▮13

LITERATURĂ

C. ROGOZANU, Pentru cine scrie ultimul *dandy*? ▮14
IOAN STANOMIR, O plimbare pe un raft de bibliotecă ▮15

STUDII CULTURALE

RUXANDRA CESEREANU, Îndoiala torţionarilor ▮16
IULIAN BĂICUŞ, Filozofia neantului ▮16
IOANA-RUXANDRA GRUIA, Francisco Ayala în Santander ▮17

INTERVIU

CAIUS DOBRESCU, Nume de cod: „Poetul“ (I) ▮18

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ**, Primul Hop al mileniului ▮20
DAN GULEA, *The Real Slim Shady* ▮21
FILM: **BEDROS HORASANGIAN**, Jurnalul lui Bridget Jones ▮22
DUMITRU UNGUREANU, Baicea B.B. ▮24
M.M. BĂLAŞA, Simpozion europeano-maghiar ▮24
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
ALEXANDRU MATEI, Cît de nouă este Noua poezie franceză ▮26
AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

FLORIAN BAICULESCU, Invitaţie la (festi)bal ▮32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮28

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 20-26 AUGUST

▮ **Despre copiii instituţionalizaţi.** Aflată săptămîna trecută în ţara noastră, baroneasa Emma Nicholson, raportorul pentru România al Parlamentului European, a avut o serie de întîlniri cu oficialităţi şi a participat la un simpozion pe tema situaţiei copiilor români. Baroneasa consideră, în acest context, că în virtutea respectării Convenţiei ONU pentru drepturile copilului, România ar trebui să aprobe doar *in extremis* soluţia adopţiilor internaţionale. Referindu-se la cazul fetiţei aflate în grija unei familii irlandeze şi la campania extrem de violentă de presă declanşată acolo, Emma Nicholson a comentat că „impresia poporului irlandez este total falsă“. Raportorul PE a anunţat de asemenea înfiinţarea – împreună cu premierul Adrian Năstase – unei fundaţii care va avea ca scop ocrotirea „tuturor celor 6,5 milioane de copii din România“.

▮ **Confuzie şi degringoladă la ţărăniştii de ambele... tabere.** După ce o hotărîre judecătorească a declarat nulă alegerea lui Victor Ciorbea ca preşedinte al PNŢCD, Biroul Naţional de Conducere al acestui partid a decis să convoace, în ziua de 30 septembrie, un nou congres extraordinar, care să reuşească totuşi înscăunarea lui Ciorbea. Congresul va avea loc la Sala Mare a Palatului şi va avea, după cum speră organizatorii, în jur de 5 000 de participanţi. În ceea ce priveşte hotărîrea judecătorească, Victor Ciorbea a spus că va face apel pînă cînd justiţia se va pronunţa definitiv în procesul cu aripa Marga-Lupu-Chiriţă. Care aripă a declarat că, în ceea ce o priveşte, singurul congres legal al PNŢCD organizat după 6 iunie este cel din 17-18 august de la Teatrul Naţional. Vasile Lupu a afirmat că „a strîns semnături pentru înregistrarea a trei partide, nu a unuia singur“ şi că doreşte reorganizarea structurilor locale pe o bază nouă.

▮ **Europa şi vizele.** Viitorul apropiat arată, deocamdată, o înăsprire a regimului vizelor pentru România. Ministerul ceh de Interne a anunţat că, din cauza numărului îngrijorător de mare de cereri de azil depuse de cetăţenii români, va institui începînd cu 1 octombrie obligativitatea vizelor pentru aceştia. Potrivit datelor furnizate de Ministerul ceh de Interne, dacă în 2000 se înregistraseră 510 cereri de azil, în 2001, pînă la data de 20 august, 1415 români depuseseră asemenea cereri.

Între 27 şi 29 august a avut loc sesiunea extraordinară a Camerei Deputaţilor, pe a cărei ordine de zi a figurat în cap de listă votarea Ordonanţei de modificare a Legii 10/2000 privind prelungirea cu 3 luni a termenului de depunere a cererilor de retrocedare a proprietăţilor naţionalizate. Ordonanţa a fost în final adoptată, deşi chiar pe 27 august, sesiunea extraordinară a fost la un pas de anulare, din cauza unor vicii procedurale. PSD-ul a anunţat însă că se intenţionează instituirea unui plafon maxim de 100 000 de dolari pentru despăgubirile care privesc imobilele naţionalizate nerestituite în natură...

▮ **Cozma a rămas negraţiat.** Preşedintele Ion Iliescu a anunţat la sfîrşitul săptămînii respingerea cererii de graţiere depuse de Miron Cozma. Preşedintele a motivat decizia prin faptul că Cozma se află angrenat şi în alte procese aflateîncă pe rol şi care-şi aşteaptă soluţionarea, graţierea nefiind în acest caz o soluţie de luat în calcul, a sugerat preşedintele.

▮ **Fuziune.** PD-ul lui Traian Băsescu urmăreşte să finalizeze pînă la 7 septembrie fuziunea cu Alianţa Naţională a lui Virgil Măgureanu. În legătură cu o alianţă cu PNL-ul, sugerată ulterior de Valeriu Stoica, liderul democrat a fost mult mai rezervat...

Cronica politică

Cehia: „iad“ pentru unii, „rai“ pentru alţii

NESTOR RATEŞ

Decizia guvernului ceh de a cere cetăţenilor români viză la intrarea pe teritoriul său este o măsură extremă, cu greu justificată de argumentele invocate, dar nu arată deloc a fi acea palmă răsunătoare dată României, nici indiciul unei adversităţi solidare a foştilor tovarăşi de lagăr comunist pe care le deplîng unii comentatori ai presei române.

Guvernul ceh se confruntă de mai multă vreme cu un aflux de străini din Est care caută azil pe teritoriul său ori care folosesc acest teritoriu pentru a trece fraudulos în ţările Uniunii Europene. Cehia este şi ea candidată pentru Uniunea Europeană şi trebuie să-şi securizeze frontierele ca o cerinţă a admiterii ei. Românii nu sînt necazul cel mai mare al cehilor, dar dintre toţi azilanţii sau trecătorii ilegali de frontieră ei pot intra în Cehia fără viză. Pentru a micşora numărul lor, Ministerul ceh de Interne insista de mult să se introducă vize, dar nu a reuşit să convingă o majoritate a guvernului să adopte o asemenea decizie. Abia miercuri seara, s-a format o majoritate de un vot în favoarea introducerii temporare a vizelor pentru cetăţenii români. Măsura este puternic controversată la Praga, aşa încît după această decizie la limită, au continuat polemicile publice între reprezentanţii Ministerelor de Interne şi de Externe, acesta din urmă opunîndu-se viguros măsurii luate. De altfel, aplicarea ei începînd de la 1 octombrie este în dubiu datorită unor considerente tehnice, iar unele surse din Praga afirmă că măsura ar putea fi retrasă cu totul, ceea ce nu ar fi o surpriză dacă avem în vedere numeroasele bîlbîieli anterioare ale guvernului Zeman.

Majoritatea azilanţilor români din Cehia sînt rromi, care invocă discriminarea lor în România pentru a-şi justifica refugiul în această ţară. Paradoxul frapant este că Cehia se află ea însăşi în postura României în raport cu alte ţări, în special Canada şi Anglia. De mai mulţi ani, rromii cehi se refugiază în alte ţări, invocînd discriminări rasiale. Aproape două treimi din populaţia rromă din Cehia a emigrat în ultimul deceniu. Din cauza acestei migraţii, Canada, în 1997 şi Noua Zeelandă, în 2001, au reintrodus obligativitatea vizelor pentru cetăţenii cehi. Anglia a recurs, cu acordul Cehiei, la o altă metodă, de altfel mult criticată, şi anume de a plasa la aeroportul din Praga funcţionari ai serviciului britanic de imigrare care fac o preselecţie a călătorilor cehi în Londra, împiedicîndu-i pe indezirabili să urce în avion. Acest sistem de control este în vigoare din 18 iulie, cu o scurtă întrerupere la începutul lui august datorată protestelor din Cehia.

S-ar spune că „iadul“ din care fug rromii cehi devine „raiul“ căutat de rromii români, dar probabil acestea sînt doar aparenţele. E greu de spus cît de mulţi azilanţi români chiar doresc să rămînă în Cehia. O cerere de azil se rezolvă în trei luni, timp în care străinul petiţionar poate, potrivit legii acestei ţări, să rămînă în Cehia. Dacă, aşa cum se întîmplă cel mai adesea, cererea îi este respinsă, străinul mai are 15 zile de apel. Trei luni şi jumătate deci în care presupusul azilant îşi poate agonisi o mică avere din munca la negru, cerşit sau îndeletniciri criminale cu care să se întoarcă în ţară. Potrivit purtătorului de cuvînt al guvernului ceh, „marea majoritate a cerşetorilor din Praga sînt cetăţeni ai României“, aceiaşi demnitari afirmînd că şi infracţiunile sînt o problemă în rîndul acestei categorii de azilanţi. Nu puţini dintre românii care nu au vreo intenţie de a rămîne în Cehia încearcă, cel mai adesea fără succes, să treacă ilegal graniţa în Germania sau Austria. Datele Ministerului ceh de Interne plasează pe cetăţenii români în frunte la categoria trecerilor frauduloase de frontieră, cu 4 281 de cazuri dintr-un total de 32 720.

Astfel de date au semnificaţia lor, dar absenţa vizelor nu este nicidecum singura cauză a acestui fenomen. Legea cehă la car ne-am referit puţin mai înainte este cu sig ranţă de natură să încurajeze afluxul de imigranţi, iar pasivitatea relativă a poliţiei cehe a fost şi ea incriminată în dezbaterea de aici. Cehii ar fi avut, fără îndoială, alte lucruri de făcut pentru a stăvili imigraţia înainte de a recurge la obligativitatea vizelor, o măsură cu atîtea conotaţii nefericite. A fost o gafă regretabilă. Nu există însă nici un indiciu care să susţină ideea că ar fi expresia unei adversităţi faţă de România. Guvernul român a receptat acest înţeles mai bine decît presa. Reacţia sa calmă este cu atît mai lăudabilă cu cît a fost însoţită şi de acţiuni de mult necesare pentru a limita emigraţia ilegală. Aceste acţiuni şi altele care vor veni, impulsionate fără îndoială şi de decizia guvernului ceh, chiar prea puţin justificată cum a fost, vor conduce foarte probabil la un climat mai prielnic pentru călătorii români atît în ţările vecine, cît şi în Occident.

Praga
(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

RADIO
CONTACT
96,1FM

AMINTIRILE UNUI SUPRAVIEŢUITOR

Fragmentele de mai jos sînt dintr-o carte aflată încă în manuscris. Autorul ei este de profesie inginer, doctor în ştiinţe, cu specialitatea termodinamică, membru al Academiei de profil din New York.

Abia ieşit de pe băncile Politehnicii din Iaşi (1947), s-a dedicat proiectelor în domeniul motoarelor de avion şi al motoarelor Diesel. A participat la fondarea Universităţii din Braşov şi i-a fost primul director între 1949-1952. Apoi, va primi funcţii de răspundere în administraţia statului şi în ierarhia de partid a vremii, pînă la gradul de ministru-adjunct la industria grea şi şef al Secţiei Transport şi Telecomunicaţii în Comitetul Central. Dezvăluirile din vestitul raport al lui Hruşciov i-au zguduit conştiinţa, determinîndu-l să-şi dea demisia de peste tot şi să rămînă cu simplă normă didactică la Institutul de petrol şi gaze din Bucureşti.

Hărţuit, suspectat de organele de supraveghere, ia drumul exilului şi se stabileşte la Montréal, în 1976, continuînd pînă la pensionare o prolifică activitate profesorală.

Deşi la mii de kilometri de ţară, nu şi-a uitat originea şi nici multiplele legături afective cumulate pe vremea tinereţilor, petrecute în ambianţa de înaltă spiritualitate a Iaşilor. Tot acolo, i-a fost dat să trăiască, însă, şi atrocităţile cumplite de la finele lui iunie 1941, cînd s-a dezlănţuit o acţiune bestială de distrugere asupra populaţiei evreieşti. A fost de faţă, direct implicat cu întreaga familie, prieteni şi apropiaţi, a văzut moartea cu ochii, alimentată de josnica ură rasială. Tocmai ca asemenea degradări ale umanităţii să nu se mai producă, *Adrian Radu-CERNEA* a luat condeiul în mînă, la vîrsta senectuţii, relatînd cumplita experienţă. El nu povesteşte, nu are intenţii literare, pur şi simplu *depune mărturie*, într-un proces cu numeroase ramificaţii şi zeci, sute de mii de dosare, asupra cărora doar Istoria va pronunţa verdictul absolut.

Geo ŞERBAN

Calvarul

Iaşi, sub „oblăduirea“ Mareşalului

ADRIAN RADU-CERNEA

În memoria
Tatălui meu, Tobias Zwieback,
care ar fi preferat să moară de multe
ori în trenul Iaşi-Călăraşi şi a
păcătuit în lagăr, recitînd rugăciunea
de veşnică pomenire, ***Kadiş****,*
crezîndu-mă pe mine, unicul său
copil, decedat la chestura din Iaşi.

Duminică 22 iunie 1941

Locuiam atunci la Iaşi, pe strada Ştefan cel Mare 13. Am locuit cu părinţii mei, de la naştere, pe aceeaşi stradă, în diferite curţi, în diferite case. Închizînd ochii, revăd fiecare din aceste locuri: mi-amintesc chiar vecinii noştri. În Iaşi, mi-am petrecut copilăria şi tinereţea. Am hălăduit prin lumea largă, dar tot la Iaşi mă trage inima...

O altă viaţă..., fără radio, fără telefon. De televizor, nici vorbă... că nu era. Surse de informaţii: ziarele locale **Lumea** şi **Opinia**, iar din Bucureşti, **Dimineaţa**. Imediat, pe stradă, era un chioşc de ziare, unde citeam pe-ascuns, sub tejghea, **Crimele Inchiziţiei** şi **Aventurile Submarinului Dox**.

22 iunie era aniversarea zilei de naştere a prietenei mele Jana, o colegă de facultate. Cu un an în urmă, pregătisem împreună examenul de fizică al profesorului Tudor Ionescu, remarcabil om de ştiinţă, dar slab pedagog. Aveam notiţe bune de curs. Ghidîndu-ne după ele, am studiat intens şi am reuşit la examen. Ca urmare, bucurie şi... prietenie.

În ajun, i-am cumpărat un buchet de flori, modelat cu bun gust la florăria Palmierul, de pe strada Lăpuşneanu.

Locuiam aproape de casa ei, la nici cinci minute, mergînd pe jos. Ieşind pe stradă, am fost surprins de animaţia neobişnuită pentru o zi de duminică, cînd toate magazinele erau închise. Strada era barată de convoaie de camioane nemţeşti şi de căruţe uriaşe, trase de cai puternici, din Brandenburg, cu coame impresionante. M-am strecurat prin acest puhoi şi am ajuns pe strada Lozonski. La ora 11 dimineaţa, eram categoric ridicol cu buchetul meu de flori în această ambianţă neobişnuită pentru Iaşul tradiţional. Ridicol, pentru cine? Nu era nimeni pe stradă.

Acasă la Jana, toată familia ei era reunită: mămica ei, Jenny, tăticul ei, inginerul Leon Brill şi sora lui, doamna Handoca, soţia vice-preşedintelui filialei moldovene a Băncii Naţionale.

Spre surprinderea mea, atmosfera era sumbră. Doamna Handoca auzise la radio ultima ştire: „Astă-noapte, Germania a declarat război Uniunii Sovietice. Conducătorul statului, Ion Antonescu a ordonat trupelor române să treacă Prutul alături de nemţi“. Domnul inginer Brill, diplomat al Politehnicii din Charlottenburg, combatant din primul război mondial, a continuat spusele surorii sale: „Vă amintiţi anul trecut: înconjurarea liniei Maginot, retragerea precipitată de la Dunkerque, bombardamentele Londrei. Acest război va fi cumplit, mult mai cumplit decît primul război mondial!“

Iar Jana, plîngînd, nu s-a putut reţine să spună: „Dumnezeule! Pentru ce Destinul a hotărît ca acest eveniment groaznic să coincidă cu ziua mea?“

Cu două săptămîni mai în vîrstă ca mine, ea sărbătorea cei douăzeci de ani ai ei.

Deşi stăruitor invitat, nu am putut să iau prînzul cu ei. Simţeam un nod în gît. I-am îmbrăţişat şi am plecat spre casă.

Intrarea dinspre Lozonski spre Ştefan cel Mare fusese între timp blocată de jandarmi. Convoaie militare venind dinspre gara Nicolina se scurgeau continuu pe Ştefan cel Mare, spre Cuza Vodă şi mai departe pe străzile Carol şi Păcurari spre ieşirea din oraş. Strada Lozonski fiind blocată la ieşire, m-am îndreptat spre locuinţa fratelui mare al mamei, Herman Moscovici, unchiul meu. Urcînd strada pe partea ei umbrită de şirul de salcîmi, de-a lungul Seminarului Veniamin Costache, zumzetul albinelor care roiau prin copaci era o melodie plăcută, contrastantă cu zgomotul motoarelor de camioane nemţeşti. Pe cealaltă parte a străzii se găsea un grup compact de case fără etaj, cu o mare curte interioară, dominată de stîlpii care serveau la întinderea frînghiei pentru uscarea lenjeriei de pat şi a celei de corp. Într-unul din apartamentele modeste locuia unchiul meu, cu soţia şi cu cei doi veri ai mei, Calman, de 28 ani şi Mendel, cu patru ani mai tînăr. În acelaşi apartament era şi atelierul lor modest de giuvaergerie.

Alături de ei, era o mică croitorie, cu un singur om, patron şi lucrător. Proprietarul avea un nume ciudat: Tschudak, austriac de origine, catolic, bun prieten cu tatăl meu. Căsătorit cu o româncă, avea un băiat, Bogdan, cam de aceeaşi vîrstă cu mine, care făcuse o şcoală de arte şi meserii. Din copilărie eram buni prieteni.

Nu se vedea ţipenie de om în toată curtea. Toate uşile erau închise sau baricadate. Insistînd destul, după ce m-au recunoscut, s-a deschis uşa unchiului meu. Aflaseră noutatea... Cu feţe trase, m-au asaltat cu întrebări: *ce se va întîmpla? cum se pot pregăti?* Făcînd pe „deşteptul“, i-am sfătuit să-şi procure cîte un mic rucsac pentru fiecare, cu strictul necesar, în caz de evacuare, din cauza apropierii frontului. Nu întrevedeam nici o altă eventualitate.

După un timp i-am părăsit, grăbindu-mă spre casă destul de emoţionat văzînd lacrimile de pe obrazul mătuşii mele.

Strada era degajată şi pustie.

Acasă totul părea calm: mama era în bucătărie, tata citea un ziar de modă. Ştiau şi ei că războiul a izbucnit. Tăceau. Ce-o fi fost în gîndurile lor, ei care trecuseră printr-un alt război mondial? Fusesem anunţaţi că ferestrele trebuiau acoperite încît nici o rază de lumină să nu străbată afară. Cum camera mea nu avea decît o singură fereastră, am blocat-o cu un satin negru şi tustrei ne-am refugiat acolo.

Războiul, acest teribil şi blestemat război, s-a instalat, nemernic, în viaţa noastră.

Culoarea neagră, simbolul pesimismului, al tragicului, al doliului ne apasă pînă la sufocare. Perspectiva zilei de mîine devine tot mai obscură.

Citeam la o lumînare **Les faux-monnayeurs** de Gide şi priveam, din cînd în cînd, deasupra ochelarilor mei de miop, trăsăturile frumoase ale mamei, la cei cincizeci de ani ai ei, şi capul chel al tatălui meu, cu figura severă şi îngîndurată. Îmi ziceam, cel puţin am fost norocos că am parte de părinţi atît de devotaţi care nu au pregetat nimic să fac o şcoală costisitoare şi să nu duc lipsă de nimic din ceea ce îmi putea face viaţa plăcută.

Între 23 şi 25 iunie 1941

În acea vreme, tatăl meu avea, probabil, cel mai mare atelier de croitorie din Iaşi. Mare, în sensul că avea în jur de 20 de lucrători calificaţi, doi dintre ei capabili în plin sezon să-l ajute în calitate de coupeuri (*zuschneider*). Dar nu a fost un om bogat. Ştiu asta pentru că i-am ţinut contabilitatea, după ce am fost eliminat din Universitate.

Printre clienţii lui se numărau notorietăţile oraşului, prefectul, primarul, şeful poliţiei, magistraţi, eminenţi profesori, comercianţi, industriaşi şi intelectuali de vază. În domeniul costumelor pe măsură, tata er un adevărat magician. Să faci un costum pentru un cocoşat sau pentru un grăsan nu era o joacă. Să-i dai o înfăţişare aproape normală era o adevărată performanţă. Multă răbdare şi multă migală erau caracteristicile care-i făuseră reclamă. Firma atelierului purta numele lui: **Zwieback**. O firmă similară exista la Viena, pe Kärtner, pînă în 1938. Proprietarul, o rudă a tatii, îi trimitea jurnale de modă în limba germană. Pînă la 5 ani, vorbeam cu tata în mod curent nemţeşte; tata scria româneşte cu litere gotice. Sătul de germană, am preferat să aleg la liceu limba italiană, ca a doua limbă străină.

În dimineaţa lui 23 iunie, un agent de poliţie, faimosul agent Bălan, specialistul Siguranţei din Iaşi în detectarea simpatizanţilor comunişti, îşi face apariţia în atelierul tatii comunicîndu-i din partea chestorului poliţiei, domnul Leahu, că are nevoie urgentă de cele două costume comandate în săptămîna precedentă şi că ele trebuie să f terminate cel mai tîrziu a doua zi, după-amiază.

Mă uitam cu groază la Bălan. La începutul primăverii venise la mine cu un mandat de percheziţie. N-a găsit decît cartea lui Ilya Ehrenburg, recent apărută în franceză, despre căderea Parisului. Avînd o carte scrisă de un autor sovietic era motiv suficient să mă aresteze. Am fost închis la chestură timp de două ore, mi s-au aplicat cîteva palme... suportabile şi am fost eliberat. Dar agentul Bălan a devenit un „fidel“ client al tatii, fără a-l costa nimic. Era un mod de viaţă tipic românesc...

Ca să poată face faţă cerinţei lui Leahu, tata a concentrat pe cei mai buni lucrători şi împreună cu ei a terminat – lucrînd toată noaptea – comanda chestorului. Un ucenic, acompaniat de mama mea, a transportat costumele la adresa domnului Leahu, pe strada Lascăr Catargiu.

Obosit, tatăl meu a dat liber muncitorilor şi s-a culcat să se odihnească. După o oră am auzit prima alarmă aeriană şi am coborît în adăpost. Un adăpost ridicol, săpat în mijlocul curţii, de doi metri adîncime, acoperit cu pămînt, care putea adăposti cel mult o duzină de persoane.

Două bombe au căzut în regiunea gării, fără mari pagube. În schimb, groaza, disperarea s-au răspîndit în oraş. În Iaşi, capitala Moldovei, aproape de front, nu exista practic nici o apărare eficace antiaeriană.

După alarmă, ieşind din adăpost, mama, preocupată, îl întreabă brusc pe tata: „De ce oare s-a grăbit Leahu să-şi capete urgent hainele?“. Ceva neobişnuit plutea în aer, ceva neobişnuit de grav. Ca o mimoză, sen-

Despre antisemitismul românesc

FEDERAŢIA COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România
1941
Durereoasa fracturare
a unei lungi convieţuiri
CSIER

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România şi Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România au publicat de curînd un impresionant memorial: **1941. Dureroasa fracturare a unei lungi convieţuiri**. Volumul a fost întocmit de Lya Benjamin, Dumitru Hîncu, Hary Kuller şi Ioan Şerbănescu. Sînt abordate probleme dureroase ale antisemitismului românesc din preajma celui de-al doilea război mondial: statul naţional-legionar şi „problema evreiască“, politica antonesciană cu privire la evrei după reprimarea rebeliunii legionare, pogromul de la Iaşi, represiunea din Basarabia şi Bucovina de nord, deportările şi execuţiile din Transnistria, dar şi exemple luminoase de „omenie în vremuri de restrişte“. Pe lîngă bibliografie şi repere cronologice, anexele cuprind un **Mic dicţionar al intoleranţei: antisemitism, rasism, xenofobie, Holocaust, revizionism, iudeo-masonerie, iudeo-comunism** şi un capitol despre **Convieţuirea prin toleranţă: problematica şi sociologia toleranţei**.

AL POGROMULUI DE LA IAŞI (1941)

sibilitatea mamei îi dădea fiori de groază.

A doua zi, miercuri, 25 iunie, i-am făcut mamei o serie de comisioane, făcîndu-i cumpărături de la băcănia Leibovici, bine aprovizionată cu cele necesare bucătăriei. În fugă mi-am vizitat verişorii – Calman şi Mendel – legaţi tustrei printr-o afecţiune reciprocă, durabilă. Exact vizavi de noi locuia colegul meu de şcoală Emil Schönfeld. L-am vizitat cu scopul bine definit de a împrumuta ultima ediţie din **Larousse**, fascinat dintotdeauna de secţia de istorie şi de geografie, care-mi permitea să fug de realitate şi să-mi imaginez că hoinăresc în lumea largă. Tatăl său, domnul Schönfeld, era librar. Cei trei copii ai lui, Emil, Izu şi Elvira, fuseseră obligaţi de părinţi să nu părăsească casa, în timp ce el făcea în librărie, cu obloanele trase, inventarul mărfurilor, mai ales obişnuitele ustensile de şcoală, dar de cea mai bună calitate.

Joi 26 iunie 1941

N-a fost o zi obişnuită! Nu-i dădusem nici un semn de viaţă prietenei mele Jana. Aniversarea zilei ei de naştere nu fusese de bun augur. Era imperios s-o văd, să stăm de vorbă.

Între noi nu se înfiripase marea dragoste, cînd efluviile sentimentale pot atinge stelele de pe cer. Exista în schimb o prietenie de mare fidelitate, o încredere reciprocă lipsită de secrete. Puteam vorbi despre totul şi toate. Împreună nu ne plictiseam. Eu ştiam să ascult cele spuse de ea, poate chiar cele tăinuite de ea părinţilor. Era frumoasă, de o frumuseţe originală. Blondă cu ochi negri, scînteietori de inteligenţă şi umor, era mai mult decît atractivă. Dar atunci, eram încă un băieţandru, îndrăgostit platonic de actriţe, în genul Bette Davis. Valorificam prietenia Janei, dar nu îndrăzneam să merg prea departe. Important pentru mine era că ne simţeam bine împreună şi nu ne plictiseam niciodată, găsind subiecte de discuţie. Amîndoi aveam pasiunea lecturii.

Nu mult după ora zece, ajunsesem la ea. Părinţii nu erau acasă. Inginerul Brill era reprezentantul companiei Ford pentru Moldova şi se dusese să baricadeze depozitul de piese de schimb pentru automobile.

La cîteva minute după sosirea mea, alarma aeriană a început să urle. Nu mai aveam timp să mergem spre adăpostul antiaerian, auzind bubuitul bombelor care cădeau nu departe de noi. Ne-am ascuns sub o masă din stejar masiv, înghemuindu-ne unul spre celălalt, cu inima bătînd de frică. După vreo cinci minute alarma a încetat. Am respirat uşuraţi. Nu a trecut mult şi părinţii Janei s-au întors, mulţumiţi că m-au găsit acasă la ei.

Imediat apoi, am tras o fugă spre casa noastră.

Intrarea în curte se făcea printr-o boltă, cît lungimea unui magazin la stradă. Depăşind intrarea, negru mi s-a făcut înaintea ochilor. Apartamentul nostru de la parter dispăruse. În locul lui un vid imens se sprijinea pe dărîmături. Toate intrările erau blocate de frînturi de cărămizi, de nisip şi de bucăţi de lemn. Nici un geam nu mai exista.

Dar unde-mi sînt părinţii? Sub soarele strălucitor de sfîrşit de iunie nu se vedea umbră de om. Însă uşa adăpostului era intactă. Am deschis-o, am coborît cele cîteva trepte şi le-am spus tuturor să iasă afară din tranşee. Părinţii, familia blănarului Daniel cu cele două fete tremurînde şi doamna Rechler au ieşit în curte, ţinînd palmele pe urechi, asurziţi de bubuitul exploziei.

Uitîndu-se în jur, mama şi doamna Rechler au izbucnit în plînsete, nemaivăzînd apartamentele respective, unul deasupra celuilalt. Bomba distrusese podul, etajul şi parterul din dreapta curţii. Restul era intact. Ţintuit de vedenie, tata, care nu era pios, le-a murmurat celor două femei: „Mulţumiţi-i lui Dumnezeu că sîntem în viaţă."

M-am căţărat cu atenţie pe dărîmături, improvizînd din cărămizi un fel de scară oblică. Sus de tot fiind, mi-am dat seama că bucătăria şi sala de baie sînt intacte. Singur nu puteam face mai nimic. I-am cerut mamei să se ducă pînă la fratele ei Herman şi să-i roage pe cei doi veri ai mei, Calman şi Mendel, să vină la noi să mă ajute. De la proprietarul casei, domnul Leon Mayer, care nici n-ajunsese să intre în adăpost, am obţinut două lopeţi, o sapă şi un coş mare în care puteam pune bucăţi de cărămizi, fragmentele de scînduri şi molozul.

Cu ajutorul verilor mei am reuşit în mai puţin de două ore să degajăm ieşirea la bucătărie şi să batem scînduri în locul geamurilor şi al ferestrei. Spontan, familia Daniel ne-a adus două saltele, ca părinţii să poată dormi în bucătărie. Pentru mine au găsit nişte perne şi o pătură, pe care le-am folosit să înjghebez un pat deasupra dărîmăturilor. Frînt de oboseală, am dormit pe cît se poate de bine la lumina lunii. Dar eram vioi şi cu mintea clară a doua zi în zori.

Să tot ai toată viaţa numai douăzeci de ani!

Vineri 27 iunie 1941

Din zori, cu o lopată, am început singur să degajez molozul care bloca sala de baie. Ideea mea era să sap un puţ, de un metru în diametru, cu mici intrînduri laterale unde aş putea sprijini picioarele.

Spre ora 8 au apărut verii mei, însoţiţi – supriză – de Bogdan. Cu o mică diferenţă de vîrstă, Bogdan era cel mai puternic dintre noi şi cel mai priceput. După şcoala de arte şi meserii, lucrase în construcţii şi, preluînd conducerea echipei, a organizat un fel de lucru pe bandă. Am reuşit astfel să construim puţul de intrare spre sala de baie. Prevăzător, Bogdan a căptuşit pereţii cu nişte bîrne, ca nu cumva ploaia să dărîme migala noastră.

Aducîndu-ne o cafea, cu pîine şi unt, mama l-a îmbrăţişat pe Bogdan. Vădit emoţionat, el m-a luat deoparte şi mi-a şoptit:

– Ascultă-mă bine, Jăcuţ! În diferite cartiere, au fost pictate cruci mari, vizibile, pe fiecare casă locuită de români. Multă lume, din cartierele mai bogate, a părăsit oraşul. Străzi întregi sînt pustii. Lucruri teribile se pregătesc pentru evrei. Trebuie să te ascunzi!

– Unde?

– Eu vreau şi pot să te ajut. Peste două luni voi fi încorporat într-o unitate de geniu şi nu voi mai fi la Iaşi.

– Nu-mi pot părăsi părinţii. Singur, nu mă interesează.

– Te înţeleg. Faci cum îţi dictează inima.

Toată ziua am cărat molozul spre un zid gol, fără uşă sau fereastră. Era foarte cald, dar mama şi vecinii ne aduceau apă şi tartine. Pînă şi Tinuţa, fetiţa de 12 ani, ne aducea apă proaspătă într-o căldăruşă de copil. Inimoasă mai era; copia atmosfera din familia Daniel.

Am avut două vizite, fugare, la propriu.

Gardianul de post a venit să vadă dărîmăturile şi, după un lung şuierat de buză, a plecat. Un reprezentant al Comunităţii a venit să întrebe dacă sînt victime. După răspunsul nostru negativ, a întins-o.

Şi aşa a trecut ziua de vineri.

Tuspatru făcusem o treabă foarte bună. Întrevedeam posibilitatea să putem intra, în vreo două zile, în camera mea, jumătate dărîmată, unde dulapul meu cu cărţi apărea intact.

Sîmbătă 28 iunie 1941

N-a fost o zi ca celelalte! Nici verii mei, nici Bogdan nu s-au arătat. Singur, lucrînd de zor, am reuşit să intru în camera de baie, în bună stare de funcţiune, conductele de apă nefiind atinse de explozie. Numai ferăstruica care dădea spre casele Teodoru era spartă. Puţul de intrare avea cam doi metri în lungime şi în jur de optzeci de centimetri în diametru. Găurile din pereţii consolidaţi îmi permiteau să fac un fel de ascensiune originală, mai mult ca miner decît alpinist.

Ducîndu-mă să aduc părinţilor această veste bună, i-am găsit în bucătărie cu faţa lungă şi ochii întunecaţi. Mama, ieşind pe străzi, văzuse aproape de sediul Corpului IV de armată, vizavi de Mitropolie, un afiş mare care proclama: „Omorîţi jidanii! Fiecare jidan este comunist! Să-i lichidăm pentru totdeauna pe cei care ne ameninţă!"

Fără să mai zic nimic, am asociat în minte ce văzuse mama cu cele spuse în ajun de Bogdan. Aş fi putut găsi o ascunzătoare, dar nu mă simţeam în stare să-i las singuri pe părinţi.

Ca să nu mă las dus de gînduri negre, m-am apucat cu înverşunare să scormonesc singur prin dărîmături, ca să construiesc un al doilea puţ spre camera mea. Era o treabă grea: sapă, lopătează, transportă molozul, toate cereau timp. Era foarte cald, cu toate că eram numai în pantaloni scurţi, dar cu ghete de iarnă şi ciorapi trei sferturi ca să mă apăr de cuie şi de vîrfurile pietrişului. Transpiram, nisipul îmi ardea gîtlejul şi-mi înroşea ochii. Am binecuvîntat-o pe mama, care s-a căţărat să-mi aducă o căldare de apă rece, să-mi sting setea, şi să-mi frec ochii. Mi-a spus că strada era pustie, dar roiau patrule de jandarmi.

Am lucrat ziua întreagă. Dormind pe dărîmături, am auzit noaptea împuşcături repetate venind dinspre strada Păcurari. Alarma aeriană neîntreruptă nu m-a lăsat să mă odihnesc. Am zărit semnale luminoase lansate din avioane, dar nici o explozie de bombă. Vecinii şi părinţii au coborît în adăpost, dar eu am preferat să-mi cobor aşternutul în baie şi să zac acolo. Îmi făceam în gînd un calcul sumar de probabilitate şi mi-am zis că o nouă bombă nu poate să cadă în acelaşi loc. Calculul statistic de „înalt nivel" s-a dovedit a fi corect...

Pentru atîţia alţii a fost o noapte sinistră.

Mi s-a povestit în zilele următoare cîte grozăvii s-au petrecut în această noapte de sîmbătă spre duminică a anului „de graţie" 1941.

Duminică 29 iunie 1941

Îmi trebuie mult curaj să evoc această zi de spaimă prea adînc săpată în conştiinţa mea. Cît de bine îi înţeleg pe toţi cei care au trăit în acele zile şi au luptat apoi să construiască Ţara Sfîntă şi s-o

---

Dosarul Anton Golopenţia. O extraordinară carte-document

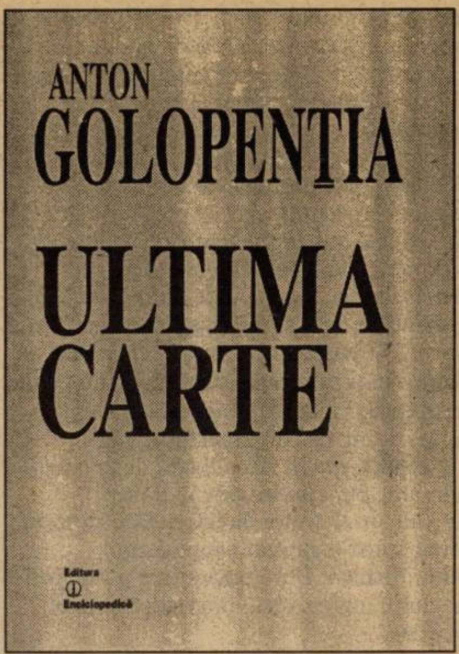

Sub titlul **Ultima carte** a apărut de curînd, la Editura Enciclopedică, textul integral al declaraţiilor în anchetă ale lui Anton Golopenţia, aflate în Arhivele SRI. Acest impresionant volum (circa 900 de pagini, plus o secţiune de manuscrise fotocopiate) a fost editat, cu **Introducere**, **Notă** şi **Anexă**, de prof. dr. Sanda Golopenţia, fiica sociologului, şi prezintă cele 184 de declaraţii (scrise de mînă sau dactilografiate), alături de o serie de memorii adresate autorităţilor. Arestat în ianuarie 1950 pentru a depune mărturie în ancheta Lucreţiu Pătrăşcanu, Anton Golopenţia a murit în 1951, după 18 luni de detenţie, iar textele de faţă, scrise sub tortură, vorbesc despre lucrări duse pînă aproape de încheiere, despre planuri şi proiecte pentru România acelui moment. Ele conţin un mare număr de informaţii despre prieteni şi colaboratori, despre relaţiile cu Lucreţiu Pătrăşcanu dar şi cu Constantin Brăiloiu, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, soţii Şora, John Campbell, Herbert (Belu) Zilber şi alţii, despre corespondenţa şi întîlnirile cu funcţionari de stat în timpul Conferinţei de la Paris, despre atitudinea faţă de anchetă, faţă de regimul comunist şi faţă de posibilitatea izbucnirii unui război, date despre contextul social-politic, despre activitatea desfăşurată în anii '40 în cadrul institutelor de profil etc.

Bogata şi extrem de utila **Introducere** a Sandei Golopenţia oferă, pe de altă parte, un număr imens de date preţioase despre motivele arestării şi detenţiei lui Anton Golopenţia, despre procesul Pătrăşcanu şi revizuirea lui, despre destrămarea Institutului de Statistică şi a Institutului Social, despre ritmul anchetei şi ciclurile ei, despre temele anchetei ş.a.m.d. Sînt, de asemenea, sistematizate, comparate şi explicate cu nedezminţită rigoare intervenţiile anchetatorilor şi declaraţiile celor anchetaţi.

Anexele reproduc corespondenţa confiscată a lui Anton Golopenţia cu importanţi specialişti din ţară şi străinătate (între care Stoetzel, Debyser, Varagnac, Campbel sau Mosley, Manuila, C. Brăiloiu, Muşlea, Mircea Vulcănescu, Al. Ciorănescu, Eliade, dar şi un „sociolog partinic" al momentului ca Miron Constantinescu). Sînt reproduse şi declaraţii ale anchetatorilor (în 1968, la reconsiderarea procesului Pătrăşcanu), ale altor persoane (deţinuţi) sau acte de dosar care coroborează textul principal.

Născut în 1909, doctor în sociologie în Germania (1936), Anton Golopenţia a făcut parte din gruparea criterionistă şi din Şcoala Sociologică de la Bucureşti condusă de Dimitrie Gusti, al cărui colaborator apropiat a fost. În anii '40, a desfăşurat o bogată activitate în cadrul Institutului Central de Statistică, participînd la numeroase proiecte publicistice, de cercetare şi de recensămînt al populaţiei româneşti. Analiştii vor găsi în această carte-document o adevărată mină de aur pentru reconstituirea unei epoci dramatice şi complicate, cu hăţişuri şi surprize de tot felul, o „felie de istorie"...

Radio Total 96.9 FM

Simpozion internaţional dedicat Calculatoarelor Biologice

(ediţia a doua, Curtea de Argeş, 20-24 august 2001)

Prima ediţie, organizată în aceeaşi perioadă a anului trecut, tot la Curtea de Argeş, era mai ales menită fundamentelor matematice ale domeniului (formalizării şi procesării „multiseturilor“, structură de date care corespunde „supei biochimice“, soluţiei în care se găsesc molecule cu anumite multiplicităţi).

Anul acesta, accentul a fost pus pe modelul de calcul cu membrane, care încearcă să imite structura şi funcţionarea celulei vii, model numit *P sistem*, după numele iniţiatorului acestei teorii, academicianul Gheorghe Păun. Din pagina *web* întreţinută la Milano, în Italia, de Claudio Zandron, unul dintre cercetătorii care-şi pregătesc teze de doctorat asupra acestui subiect (o primă teză a şi fost susţinută acum cîteva luni, de S.N. Krishna, la Madras, India), aflăm că au fost deja publicate sau circulate pe Internet aproape 130 de lucrări dedicate P sistemelor, cu peste 60 de autori sau coautori din numeroase ţări (pentru cititorul informatician, iată adresa paginii respective: *http://bioinformatics.bio.disco.unimib.it/psystems*). O parte dintre aceşti cercetători au fost prezenţi şi la întîlnirea de la Curtea de Argeş, în programul căreia găsim nume din România, USA, Spania, Italia, India, Austria, Olanda, Finlanda, Australia, Japonia, Franţa. Dintre participanţii străini de calibru se disting biochimistul american Sungshul Ji, autorul unui model funcţional al celulei, numit *Bhopalator*, de la oraşul indian Bhopal, unde modelul a fost lansat prin anii '80, informaticienii italieni Giancarlo Mauri şi Vincenzo Manca (G. Mauri este unul dintre directorii Consorţiului European de Calcul Molecular, sub egida căruia a fost organizat simpozionul), francezul Jean-Louis Giavitto, japonezul Taishin Nishida. Din România au participat mai mulţi informaticieni şi biologi, inclusiv seniorul matematicii, lingvisticii şi informaticii româneşti, academicianul Solomon Marcus.

În afara prezentării unor noi variante de P sisteme, rezultate matematice asupra acestora, probleme deschise şi idei de cercetare în domeniu, unul dintre principalele obiective ale simpozionului a fost interacţia dintre biologi şi informaticieni. „Temperatura“ discuţiilor a fost remarcabilă, proiectele de colaborare, numeroase şi incitante. Dintre acestea, se cuvine menţionată propunerea/necesitatea de a suprapune detaliile biochimice ale Bhopalator-ului cu cele matematice ale P sistemelor, posibilul rezultat putîndu-se constitui într-un model al celulei vii de interes atît pentru biologi, cît şi pentru informaticieni; acest viitor model, la care lucrează deja o parte dintre participanţii la întîlnirea de la Curtea de Argeş, a primit şi un nume, „Argesator“. Speranţa este ca la ediţia din 2002 a *workshop*-ului, acest model să fie consacrat, dîndu-i-se astfel consistenţă uneia dintre afirmaţiile presei locale: „calculatorul viitorului se proiectează puţin şi la Curtea de Argeş“. (**G.P.**)

---

apere împotriva tuturor vicisitudinilor. De cîte ori, mult prea tîrziu, am regretat că nu am fost şi eu acolo în 1948, şi în 1967, să lupt *dîndu-mi viaţa* pentru cea mai nobilă cauză a evreilor.

Duminica aceea mă urmăreşte şi mă dojeneşte pentru o viaţă ratată, nu pe plan profesional, ci pe planul celei mai fireşti tendinţe umane, împotriva tuturor facilităţilor, legate de un loc natal şi de o limbă maternă.

Dacă la vîrsta de 80 de ani, memoria mea păstrează vie durerea suferită la 20 de ani, aceasta înseamnă că cruzimea ei a fost aproape indescriptibilă.

Mai am prieteni sau simple cunoştinţe care mai sînt printre supravieţuitorii acelei zile teribile, macabre, din 29 iunie 1941. Ei se găsesc împrăştiaţi în lumea întreagă, la Montréal, la Toronto, la Paris, la New York, la Frankfurt, la Geneva, dar cei mai mulţi sînt în Israel. Le-am scris, i-am întrebat dacă îşi mai amintesc de duminica din 29 iunie 1941. Toţi mi-au răspuns cu aceleaşi cuvinte: *„Ca şi cînd a fost ieri.“*

„Ieri, era genocidul de la Iaşi“

Cel pe care l-am trăit şi eu, nu în *totalitate* ca tatăl meu, ca prietenii mei: Bernard Gropper, Lică Finkelştein, Marcel Blum, Lică Şmilovici, Emil Schönfeld şi puţinii alţii care s-au risipit în lumea largă.

Noţiunea de *totalitate* implică *chestura şi trenurile morţii*.

Dar eu gîndesc mult prea egocentric cînd mă refer la pogrom; este numai infinitul mic trăit de mine. Realitatea Genocidului trebuie multiplicată cu zeci de mii. Erau la Iaşi în 1941, 50 000 de evrei. Pentru toţi, supravieţuitori sau decedaţi, duminica cea neagră a fost *pogromul, primul act al Shoah-ului*, un *genocid românesc*.

Să revin la familia mea.

Dimineaţa, în jurul orei 10, o patrulă formată din trei jandarmi, doi sergenţi de stradă şi doi bădărani civili cu ciomege, au intrat în casa noastră. Eram singur afară lîngă ruinele casei. Mirat, un jandarm m-a întrebat ce s-a întîmplat aici: „O bombă a explodat aici în timpul bombardamentului de joi“, i-am răspuns. Au început să rînjască zicînd: „Nici ruşii nu au nevoie de jidani!“

Apoi au deschis toate uşile, au răcnit să iasă toată lumea afară, au scotocit sub paturi, s-au urcat în pod, au forţat uşile închise şi ne-au adunat pe toţi în curte. În afară de mine şi tata mai erau domnul Daniel şi domnul Mayer. Într-un alt grup erau femeile şi fetiţa de 12 ani, Tinuţa. Nu au putut intra în magazinul de bijuterii, din cauza uşii de fier. Ştiau exact cine este proprietarul şi domnul Mayer le-a dat cheile. Doi dintre jandarmi şi un sergent l-au îmbrîncit pe domnul Mayer, cei doi civili, celălalt jandarm şi al doilea sergent ne-au scos din curte pe cei trei bărbaţi şi – obligîndu-ne să ţinem mîinile pe cap – ne-au dus în stradă, împingîndu-ne spre piaţa Cuza Vodă şi spre chestură. Am îngălbenit cînd am văzut o fetiţă moartă în faţa magazinului Hirschinsohn, iar la colţul străzii am recunoscut cadavrul domnului Şmilovici, tatăl colegului meu Lică, singurul care avea o masă de ping-pong. Nu eram singurul grup de bărbaţi. În jurul nostru, erau alte grupuri cu bărbaţi, bătrîni şi chiar copii. În unele grupuri se aflau şi femei. Cu toţii, ţineam mîinile pe cap, ceea ce uşura treaba civililor care ne băteau cu bîte şi răngi de fier.

Loviţi, unii dintre noi schingiuiţi, ne-am tîrît picioarele pînă la chestură. La intrarea în curtea chesturii se găseau, la o masă de birou, doi comisari care ne comandau să înaintăm spre fundul curţii. Aproape de masă, la dreapta şi la stînga intrării, era un şir de soldaţi nemţi şi români cu bîte care sistematic se abăteau asupra capetelor noastre. Pe o mică terasă, aproape de intrare se găseau cîţiva soldaţi şi ofiţeri nemţi purtînd uniforma organizaţiei Todt. Era prima oară în ziua aceea cînd vedeam ofiţeri nemţi.

Eram obligaţi să înaintăm, pentru că din spate eram împinşi de noile grupuri care veneau, valuri, valuri în urma noastră. Trebuia să le facem loc să pătrundă în acest blestemat loc, unde mulţi dintre ei vor fi surprinşi de aripile morţii. Cu toată această învălmăşeală, mă ţineam de mînă cu tata. Am ajuns astfel pînă aproape de zidurile care delimitau curtea chesturii de casele din jur: spre sud, casele Jurist, spre apus, cinematograful Sidoli, iar spre nord, aleea Alecsandri. Nu departe de noi i-am zărit pe cei doi veri ai mei şi pe colegii mei de la Politehnică, Albin Carol şi Solomon Isac. Ne-am salutat din ochi, ochi îngînduraţi.

Era foarte cald, mi-era sete, foarte sete.

În jurul orei trei, o sirenă apropiată a început să urle ca o alarmă aeriană. Era probabil un semnal aşteptat de soldaţii organizaţiei Todt, care au pus în funcţie mitralierele. Gloanţele împroşcau în masa de mii de oameni, culcată instantaneu la pămînt, dintr-un gest instinctiv de a-şi proteja capul. Din reflex m-am căţărat cu unghiile pe zidul cel mai înalt, dar mai aproape de mine, care despărţea chestura de aleea Alecsandri. Gloanţele îmi şuierau pe la urechi, dar strigătele de durere ale celor răniţi erau mult mai ascuţite.

În fugă, m-am îndreptat spre prima casă spre stînga, pe care o cunoşteam bine. Era casa profesorului Plăcinţeanu, tatăl lui Ginel şi al colegei mele Sorana. Casa era închisă, toţi erau plecaţi. În spatele casei era un dublu coteţ de găini, fără păsări dar plin de paie. M-am înghesuit sub paie, n-am mişcat, dar îmi aşteptam moartea clipă de clipă. Nu departe de mine am auzit împuşcături. Mi-am reţinut respiraţia. Dinspre chestură, continuau răpăielile mitralierelor şi strigătele muribunzilor. Infern!

Cînd s-a lăsat întunericul, am ieşit din coteţ şi mergînd tîrîş, am evitat să merg pe alee, ci sărind gard după gard, am ajuns la strada Brătianu. Aici, m-am oprit din nou, zărind patrulele pe stradă. Am aşteptat ascuns după o ladă de gunoi. În fugă, am traversat strada spre o dărîmătură de casă, probabil de la o altă bombă. Încă un gard şi încă unul, tot mai departe de strada Alecsandri, de chestură, locul de execuţie – gîndeam eu. Dar curte după curte, între case pustii, zăceau cadavre însîngerate, despuiate, de toate vîrstele, unii împuşcaţi, alţii cu capetele sparte. Nu văzusem pînă atunci oameni morţi. Îmi închipuiam că după moarte se aşterne o pace veşnică. Dar cadavrele celor asasinaţi aveau figurile descompuse de durere, de ură, de scîrbă. Figuri încruntate care cereau răzbunare.

Cu aceeaşi prudenţă, am traversat strada Cuza Vodă. Tot aşa, gard după gard, curte după curte, am ajuns după casele Wechsler, la casele Teodoru, închise, dar fără cruci pictate pe case: o mostră de demnitate afişată.

Şi aşa am ajuns sub ferestruica sălii mele de baie, pe unde m-am strecurat cu destulă greutate înăuntru. Primul meu gest reflex a fost să-mi umplu stomacul cu apă şi să-mi spăl degetele însîngerate şi unghiile rupte. Cu teamă, m-am căţărat pe dărîmături şi am zărit în curte pe mama, cu fiicele familiei Daniel, Fica şi Tina. Surprinse de apariţia mea m-au îmbrăţişat cu lacrimi în ochi. Tata nu venise acasă. Domnul Daniel se întorsese cu un bilet „Liber“, dar un cunoscut creştin, bine răsplătit, l-a luat la el şi l-a ascuns, mai mult din omenie decît pentru cîştig. Domnul Leon Mayer, crunt bătut, fusese lăsat în magazin. Fiica lui l-a îngrijit, i-a scăpat viaţa atunci, dar el a rămas infirm restul vieţii.

Auzind zgomot de bocanci în bolta intrării în curte, am fugit pe scara ducînd la pod şi m-am ascuns în spatele unei bîrne, aproape de acoperiş. O nouă patrulă intrase în curte, în căutare de bărbaţi care aveau bilet de „Liber“. Mama cu cele două fete au negat că ar fi bărbaţi în casă, cu o sinceritate îngerească. Patrula a plecat; avea mult „de lucru“ în acea noapte.

Tina, cea mai mică, mi-a tras un fluierat, dintr-un fluier de apă; am coborît şi m-am dus rupt de oboseală şi de emoţii să mă culc în baia mea.

Mama a rămas toată noaptea afară, păzindu-mă pe mine şi aşteptîndu-l pe tata...

Vajnică femeie! Unică! Ieşancă de baştină!

Luni 30 iunie 1941

Nimic nu mişca! Nici măcar împuşcături sau sirene de alarmă aeriană. Frontul se îndepărta de Prut.

Rămînea cu noi teroarea, prezentă ca o fantomă care amuţeşte vorba şi paralizează mişcarea. Cînd am încercat spre dimineaţă să ies dintre dărîmături, mama m-a împiedicat. Mai tîrziu, mi-a explicat că grupuri de civili continuau să roiască în jurul bijuteriei Leon Mayer în speranţa să mai pună mîna pe niscaiva bijuterii rămase după devastarea „oficială“ din ziua precedentă. De altfel, toate magazinele de pe strada Ştefan cel Mare fuseseră jefuite, golite de mărfuri. Din libraria domnului Schönfeld nu rămăsese un caiet sau un stilou. După devalizarea băcăniei Leibovici, toţi membri familiei, inclusiv copii, au fost împuşcaţi. Ca să nu rămînă martori...

În jurul prînzului, am mai auzit împuşcături venite dintre piaţa de legume Sfîntul Spiridon. Erau împuşcături repetate, tipice de mitralieră. Circulau maşini militare pe străzi, avînd megafoane, care anunţau sancţiuni severe contra posesorilor de arme. Circulaţia era limitată între 7 dimineaţa şi 8 seara.

Nici tata, nici al doilea frate al mamei din Tîrgul Cucului, nici cei doi veri ai mei nu s-au mai întors la casele lor.

În Tîrgul Cucului a fost prăpăd. Mătuşa mea Pesa şi fetiţa ei de 15 ani, Ena, cumplit bătute, au stat apoi în spital mai mult de trei săptămîni.

Toată familia Iosif Grünberg, formată din 25 de persoane, bărbaţi, femei, copii, a fost împuşcată. A scăpat un singur băiat, student în medicină, fiind atunci intern la spitalul israelit. Şi multe alte familii au avut aceeaşi soartă.

După mai mult de cincizeci de ani, un prieten din copilărie, doctorul Marcel Blum, care locuia în 1941 în zona din Tîrgul Cucului, mi-a povestit destul de amănunţit cum a parcurs familia lui acea duminică tragică.

În timp ce Marcel, sora lui Suzana şi părinţii lor se găseau într-unul din aşa-zisele adăposturi antiaeriene, plin cu şaizeci de oameni, un grup de militari români, conduşi de adjutantul-şef Ilie Cizmurescu, de la regimentul 13 infanterie, însoţit de sergentul de stradă Vasile Ivanov şi de un civil, Vasile Luca, fost coleg de şcoală, lucrător în sablaj, i-au scos pe toţi din adăpost. După solide lovituri de ciomege, femeile şi copiii au fost

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

goniţi înapoi spre case, iar tot restul a fost dus la chestură, apoi la gara centrală din Iaşi. Acolo au fost bruscaţi, brutalizaţi şi urcaţi în trenul cu destinaţia Călăraşi Ialomiţa.

Exact soarta tatălui meu.

Aici, la Montréal, mai locuieşte un singur coleg de clasă de la Liceul Naţional din Iaşi. Foarte bun la matematici, bine apreciat de profesori, Bruno Polingher a locuit în 1941 pe strada Stihi, la începutul cartierului Tîrgu Cucului. Vorbim deseori despre tinereţea noastră. Alături de el se găseşte aceeaşi fiinţă adorabilă, de care era cuc îndrăgostit de la 20 de ani, soţia lui de o viaţă. Fără să vrem, amintirile pogromului, care l-au marcat şi pe el, revin mereu în discuţiile noastre. Bruno făcea parte dintr-o echipă de tineri, obligaţi să se prezinte zilnic, în cadrul muncii obligatorii, la Uzina Electrică.

În seara zilei de 28 iunie 1941, sîmbătă seara, doi poliţişti, comisarul adjunct Nicolae Zaharia şi agentul Ion Rotaru au intrat în casa familiei Polingher pentru a face o percheziţie în urma unui denunţ. Ei au insistat să verifice conţinutul impresionantei lor biblioteci, în prezenţa celor doi fraţi mai mari ai lui Bruno, avocatul Albert Polingher şi inginerul chimist Willy Polingher, care cu multă migală, adunaseră alături de cărţile lor de specialitate, cărţi de literatură în română şi franceză. Poliţiştii, abia silabisind titlurile volumelor, au obosit destul de repede, dar nu au identificat vreo carte subversivă. Totuşi i-au arestat pe Albert şi pe Willy. Doamna Polingher avusese grijă să-l ascundă pe Bruno într-un butoi de murături, în pivniţă, obligîndu-l să nu se mişte de acolo şi să nu se mai ducă la Uzina Electrică.

Între timp. sîmbătă noaptea, Albert şi Willy au fost încarceraţi la chestură. Printr-o ferestruică de subsol, au putut vedea grozăviile din curtea chesturii. În cursul nopţii au fost brutalizaţi şi busculaţi într-o celulă mai mare, tot la subsolul chesturii, unde se găseau oamenii răniţi, acoperiţi cu sînge, leşinaţi, gata să-şi dea duhul. Cînd îşi mai reveneau puţin îi implorau pe cei doi fraţi, betegi dar vii, să-i stranguleze cu curelele, că nu mai puteau de durere. Să-şi sfîrşească viaţa cît mai repede... era dorinţa lor, ultima lor dorinţă.

Albert şi Willy au fost scoşi din celulă în noaptea de 30 iunie. Erau singurii supravieţuitori. Au fost încolonaţi şi, susţinînduse unul pe celălalt, au fost duşi la Gară şi urcaţi într-un al doilea tren; ermetic închişi în vagoane, trenul s-a îndreptat ziua tîrziu, spre Podul-Iloaiei. Inginerul Willy Polingher a murit asfixiat, în braţele fratelui său. După un drum de 18 ore, Albert a fost internat în lagărul de la Podul-Iloaiei... la 25 de kilometri de Iaşi.

Sînt detalii pe care Bruno Polingher şi soţia lui de-o viaţă nu le pot uita. Povestindu-mi-le, ochii amîndurora erau înecaţi în lacrimi.

Un coleg de liceu, bun prieten, într-un fel rudă, valoros chirurg, doctorul Josef Finkelstein, a imprimat pe o bandă video cum au decurs lucrurile în locuinţa lui, cu familia lui. Locuiau atunci pe strada Anastasie Panu 13. De la al doilea etaj a văzut, încă de dimineaţă, cum grupuri de oameni locuind în străzile alăturate, mai ales pe strada Elena Doamna, erau duşi spre strada Cuza Vodă. Şiruri continue se scurgeau unul după altul fără încetare.

Imediat după prînz, una din vecinele lor, doctoriţa Alexandrina Ţurţuman, s-a grăbit să caute mai mulţi jandarmi şi poliţişti spunîndu-le că la numărul 13 din stradă, în spatele gardului verde, locuiesc mai mulţi jidani. Două patrule s-au repezit pe poarta curţii, larg deschisă de doamna doctor, să-i adune pe cei 30 de evrei din casă şi din casele vecine. Dintre aceştia, 17 nu s-au mai întors vreodată.

În familia Finkelstein erau patru persoane: tatăl, funcţionar, mama lui Josef – verişoară dreaptă cu mămica mea – Lică (Josef) şi fratele lui Nanu de 14 ani. Ajunşi la chestură, doamna Finkelstein n-a vrut să se despartă de restul familiei. Bruscată, împinsă, înghiontită, ea se agăţa fie de fiii ei, fie de soţul ei. Trîntită la pămînt în mijlocul străzii, a fost obligată să se întoarcă singură din strada Alecsandri spre casa lor din Anastasie Panu. Ca să-i aştepte...

Iată deci şi un caz disonant, cînd o persoană care a depús jurămîntul lui Hippocrate, că va ajuta oamenii să se vindece, i-a trimis din motive „patriotice" la moarte.

„Patriotismul" românesc, inspirat de „legendarul" *Antonescu*, ticluit de *ideologia cuzisto-legionară*, şi-a dovedit o dată în plus eficacitatea în lupta „neînfricată" împotriva celor străini de neam!

Cruzimea „patriotică" n-a făcut discriminare de vîrstă sau de sex.

Aproape de spitalul israelit Doctor Ghelerter, pe strada Ornescu, locuia familia Cojocaru în casa lor familiară, înconjurată de un grilaj de fier forjat. Duminică, 29 iunie, în cursul dimineţii, o patrulă de jandarmi, ghidată de vecini, escaladat poarta de intrare şi a forţat cu lovituri de pat de puşcă întreaga familie, tată, mamă şi doi copii de 15 ani să se îndrepte spre chestură, de asemenea cu mîinile deasupra capului, După vreo 200 de metri, au gonit-o cu ghionturi pe doamna Cojocaru şi pe fetiţă să se întoarcă acasă ca să aştepte pe ceilalţi... Lungă aşteptare, durînd săptămîni şi luni de-a rîndul. Domnul Isac Cojocaru şi cu Fred (Friderich) au continuat drumul spre chestură; loviţi cu bîte la intrare, culcaţi la pămînt ca să evite gloanţele mitralierelor care au secerat fără discernămînt sute de vieţi. Alături de mii de alţi oameni nevinovaţi, au suferit aceleaşi cazne: drumul spre gară, trenul cu vagoane plumbuite, setea, lipsa de aer, lagărul de la Călăraşi.

Departe, pe strada Tătăraşi, locuia colegul meu de liceu Milo Nathansohn. Coleg de clasă, era singurul dintre noi care n-avea nevoie de juxtă ca să traducă din latină **De bello galico** a lui Caius Julius Caesar, sau să recite elegiile lui Ovidius (**Tristele** şi **Ponticele**), traducîndu-le cu un anumit patos. Iubind limba română, Milo vroia să facă carieră, dedicîndu-se cunoaşterii profunde, detailate a limbii latine şi a trecerii treptate de la latina cultă la latina vulgară şi apoi la tradiţionala limbă română. La bacalaureat, a făcut cea mai bună teză de limba română cu subiectul dificil „de a arăta toate tranziţiile pînă la limba română a tuturor cuvintelor din poezia lui Eminescu:

Mai am un singur dor:
În liniştea serii
Să mă lăsaţi să mor
La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin."

Mi-aduc aminte de acest coleg blînd şi de pasiunea lui pentru latină, de bietul Milo Nathansohn. Cînd noi eram în clasa a 6-a de liceu, fratele lui mai mic, Paul, intrase în clasa întîi. Noi, vlăjganii dintr-a şasea, ne jucam cu Paulică, atît de drăguţ, de ataşant şi de jucăuş era el. Clasele noastre erau vecine.

Familia Nathansohn locuia într-o casă singuratică de evrei, înconjurată pe tot lungul străzii numai de locuinţe creştine. A fost suficient ca o vecină să-l cheme pe fratele ei, agent de siguranţă, în ziua de 29 iunie, ca acesta să-i încoloneze pe domnul Nathansohn şi pe fiii lui, Milo de 21 ani, Paul de 14 ani, şi să-i ducă la chestură. Neapucînd să-şi acopere capul cu mîinile, Milo a fost lovit la intrarea în chestură – cu ranga – în cap iar tatăl cu fratele cel mai mic au trebuit să-l care spre fundul curţii chesturii. Apoi au urmat aceleaşi cazne, descrise mai înainte.

Fred, Paul şi Nanu n-aveau decît 15 ani, cînd au fost duşi cu gloata de evrei la chestură şi în trenuri destinate, după domnul Gheorghe Buzatu din Iaşi, „să-i salveze pe evrei"!

Referindu-mă la soarta femeilor, şi ea a fost cumplită. Am cunoscut-o bine pe Odette Löbel, sora colegului meu Raul Löbel, care împreună cu fratele ei au murit asfixiaţi în tren.

Prior Books

ANTET PRIOR BOOKS
VĂ OFERĂ:

„THE NEW GROVE DICTIONARY OF MUSICAL INSTRUMENTS", 3 VOLUME
AUTOR: STANLEY SODIE,
EDITURA: MACMILLAN

TEL./FAX.:210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Prietenele mele din tinereţe, Frima şi Sima Segal, care locuiau la etajul I din strada Săulescu, la colţ cu Piaţa Unirii, împreună cu mama şi cu tatăl lor, au fost de asemenea duse la chestură în duminica aceea însîngerată. Imediat după intrarea în curtea chesturii, au fost obligate să îngenuncheze mai mult de o oră. Înjurate în mod grosolan, brutalizate, doamna Segal cu cele două fiice ale ei au fost izgonite spre casă. Au reuşit printr-un efort gigantic, să-l îmbrăţişeze pe domnul Gustav Segal, fără să bănuiască că nu-l vor mai vedea vreodată...

Doamna doctor Betty Goldenberg, soţia profesorului medic Nardusia Goldenberg, pe care i-am cunoscut în casa inginerului Brill, tatăl lui Jana, a trăit momente negre în zilele de 29-30 iunie 1941.

Ca internă la spitalul de urgenţă, în zilele de 28 şi 29 iunie, a fost mobilizată în spital să îngrijească răniţii care veneau aduşi în valuri. Luni, 30 iunie, la ora 7, un pluton de execuţie s-a prezentat la spital, a scos afară pe toţi evreii care se aflau acolo, ca infirmieri, interni şi doctori, femei împreună cu bărbaţi, spunînd şefului spitalului, colonelul medic Iamandi, că jidanii au făcut semnalizări luminoase şi au răspîndit manifeste. Ca urmare vor fi puşi la zid şi împuşcaţi. Două mitraliere erau aliniate în faţa „condamnaţilor" puşi cu faţa la zidul clădirii. Comandantul plutonului de execuţie a cerut doctorului Iamandi să-i permită să meargă în podul spitalului să strîngă manifestele care se aflau dosite acolo. Neintimidat, colonelul Iamandi a pornit să-l însoţească. Văzînd că scoate un sul de manifeste din buzunar, colonelul Iamandi s-a opus acestor criminale manevre şi argumentînd diplomatic, i-a explicat şefu-

---

New International Journal of Romanian Studies
No. 1-2 / 2000
The Romanian Cultural Foundation

Numerele 1-2 pe anul 2000 ale revistei **New International Journal of Romanian Studies**, publicată sub egida Fundaţiei Culturale Române, apar cu o întîrziere motivată, într-o notă a redacţiei, de către editor, Sorin Alexandrescu. În pofida lipsei de timp a acestuia datorate obligaţiilor funcţiei de consilier al fostului preşedinte Emil Constantinescu, a fost încheiată, încă de anul trecut, pregătirea numărului despre Mircea Eliade. Anunţat în cadrul Congresului de la Sinaia din 22-24 iunie 2000, numărul în cauză urma să includă „mult-disputatele lui articole despre legionari, în română şi engleză", fiind programat să apară la finele lui 2000. Însă, după cum afirmă Sorin Alexandrescu, „scorul neaşteptat de mare al lui Vadim Tudor în alegeri m-a făcut să amîn publicarea: nu voiam ca, retrospectiv, ideile, poate greşite, ale lui Eliade, din anii treizeci, să apară ca un argument pentru a vota extrema dreaptă în anul 2000! Şi nu am voit în nici un caz ca eu şi revista noastră să fim instrumentul unei asemenea propagande, fie şi indirecte. Pentru cazul că nu ştiţi, eu am fost unul dintre cei care au pledat public contra extremismului şi au participat la marşul de protest împotriva acestuia, din 7 decembrie 2000, un marş al intelectualilor şi studenţilor democraţi". În continuare, ni se oferă o sumă de informaţii elocvente privind un gest condamnabil al lui Mircea Handoca: aflînd de planul revistei, acesta „a ţinut să fie el primul care să publice articolele cu pricina, şi le-a publicat, indiferent la contextul electoral şi fără să mă anunţe în prealabil, în revista **Vatra** şi, în volum, la Editura Dacia. Nu comentez mai departe această atitudine". (După această fraudă morală – pentru că doar astfel poate fi interpretat gestul lui M. H. – au urmat, adăugăm noi, o prefaţă şi un titlu cel puţin dubioase). Amînarea planului Eliade a dus apoi la pregătirea unui număr cu comunicări susţinute în cadrul Congresului de românistică de la Sinaia. Numărul de faţă conţine, în deschidere, un eseu al lui Paul E. Michelson (**The Status of Romanian Studies: Some Observations**), urmat de un grupaj de studii literare semnate de Ilina Gegory (**Eminescu la Berlin**), Cosana Nicolae (**Andrei Codrescu, a „Road Scholar"**) şi Ileana Alexandra Orlich (**Requiem to the Rubble of Communist Ideology: Notes on Augustin Buzura's Moral Universe**). În cadrul unui consistent grupaj despre Paul Celan semnează eseuri comparatiste şi de istoria receptării Gisele Vanhese (**La Roumanie comme «Ithaque de la mémoire» dans la poésie de Paul Celan. Littérature comparée et interculturalité**) şi Bianca Bican (**Receptarea lui Paul Celan în România**). Nu lipsesc studiile de lingvistică comparată, cum ar fi cel al Lianei Pop despre mărcile specifice ale românei în termeni de „spaţii discursive" şi cel al lui Serghei Lucikanin, care scrie despre gramaticile limbii române şi ale limbii ucrainene în limba latină din perspectiva dezvoltării lingvisticii europene. „Miezul" revistei este asigurat de *workshop*-ul de anul trecut de la Sinaia. Sînt reproduse cuvintele introductive ale lui Augustin Buzura, Sorin Alexandrescu, Bruno Mazzoni, Ioan Pânzaru şi Mircea Anghelescu; pe lîngă încrederea faţă de dezvoltările pozitive, vorbitorii îşi exprimă, într-un fel sau altul, îngrijorarea faţă de neajunsurile cu care se confruntă catedrele de limbă şi civilizaţie românească din străinătate. În continuare, sînt prezentate o serie de comunicări privind neajunsurile manualelor de limba română (Larisa Schippel), limba română în Ungaria (Rodica Müller) şi proiectele **Echinox** pentru limba română ca limbă străină (Liana Pop). Foarte interesante sînt eseurile din cadrul secţiunii **Intersecţii culturale**, în cadrul căreia Lory Walfisch comentează „ce ştie Europa despre compozitorii şi interpreţii români", Joanna Porawska scrie despre colaborarea româno-polonă văzută din perspectiva Cracoviei, iar Marilena Aldea şi Lauri Lindgren publică două eseuri imagologice „în oglindă": **Ce ştie Finlanda despre România?**, respectiv **Ce se ştia despre România în Finlanda în anii treizeci-patruzeci?** Nu în ultimul rînd, menţionăm, în cadrul acestui sumar dens, un grupaj despre situaţia catedrelor de limba română din străinătate.

lui plutonului că personalul respectiv din spital îl ajută la îngrijirea răniţilor veniţi de pe front, iar fără aceştia, el nu-şi poate face datoria. Dacă însă există suspiciuni împotriva lor, după ce personalul îşi va încheia ziua de muncă, el se va descotorosi de ei şi va căuta alte soluţii.

Astfel înduplecat, plutonul de execuţie s-a îndreptat spre alte „obiective".

Şi medic, şi colonel, doctorul Iamandi a dovedit umanitate şi spiritualitate, salvînd viaţa a peste o duzină de evrei.

Între 1 şi 6 iulie 1941

Toată ziua de marţi, 1 iulie, am rămas ascuns în sala de baie. Cînd noaptea s-a coborît, mama s-a căţărat pe dărîmături să-mi aducă cîteva sandwichuri şi să mă ţină la curent cu noutăţile zilei: băcanul nostru, domnul Leibovici, fusese împuşcat împreună cu toată familia; medicul nostru, doctorul Cazac Averbuch, care îmi purtase de grijă toată copilăria, fusese de asemenea împuşcat; domnul Olivenbaum, proprietarul magazinului de pălării, era expus în vitrină „cu o mitralieră în braţe". Cu tot tragicul imaginii, nu m-am putut stăpîni să-i spun mamei: „Imposibil, asta-i stupid şi ridicol! Olivenbaum cu o mitralieră? N-am cunoscut un om mai fricos ca el!"

Ziarele au început să apară.

Odată cu ele, erau tipărite şi comunicate oficiale:

La Iaşi, 500 iudeo-comunişti au fost executaţi.

Pentru fiecare soldat german sau român rănit, vor fi executaţi 50 iudeo-comunişti.

Iată, deci: totul este clar! Evreu înseamnă comunist! Viaţa noastră nu are nici o valoare! Fără probă, fără judecată, sîntem condamnaţi. Cînd, cum sau unde, sfîrşitul este acelaşi: *moartea prin execuţie!*

Coordonatele mele, coordonatele noastre erau clar conturate. Atunci, în acele momente, mi-am spus: „De ce n-am părăsit aceste locuri blestemate, otrăvite de acest antisemitism primitiv de atîţia amar de ani? Acum pătimim pentru prostia, pentru naivitatea noastră".

Era oare numai o simplă naivitate?

Numai atît?

Răspunsul nu este de o mare simplitate. Cu toate vicisitudinile politice, dar cu o viaţă familială fără prihană cu un anturaj agreabil, într-un oraş cu farmec cultural, oare cît de departe îl poate duce mintea pe un adolescent care primea de la viaţă ceea ce-i trebuia?

Cu toate reticenţele mele născute din bestialitatea masacrului barbar din iunie '41, continuu să cred că majoritatea românilor sînt buni, simpatici, prietenoşi, dotaţi în domeniul intelectual şi artistic – muzică, literatură şi artă, în general.

Gîndindu-mă la preoţii ortodocşi în faţa ochilor mei răsare figura *părintelui Pieptu*, profesor de religie, dar şi dirigintele clasei noastre, un om cu un farmec irezistibil, care ne trata pe toţi elevii în mod egal, fără nici o discriminare religioasă.

Probabil că eu însumi nu eram capabil de discriminare religioasă. Prieteni ca Radu Vasiliu, Sever Mihăilescu sau Valeriu Dumitriu îmi erau la fel de dragi ca Marcel Braunştein, George Goldstein sau Jacques Steuerman.

Şi atunci mă întreb cum s-a putut ajunge la această teribilă dezlănţuire de ură, la aceste crime odioase împotriva unor oameni inocenţi.

Acest masacru, împreună cu descifrarea problematicii cumplite legate de chinuitoarele întrebări, au schimbat complet tot restul vieţii mele. La douăzeci de ani am îmbătrînit brusc. *Tot ce a urmat a fost umbrit de acest 29 iunie 1941.* Mai mult încă. *Hotărîri luate pe parcursul vieţii izvorau din ecourile mai apropiate sau mai depărtate ale acelor zile din iunie-iulie 1941.*

Mi-amintesc că după 3 iulie, am început să ies din ascunzătoarea mea de sub dărîmături şi să stau, alături de mama, în bucătărie.

Mama nu avea astîmpăr. Vroia să ştie mai multe despre locul unde s-ar putea găsi tatăl meu. Obligîndu-mă pe mine să rămîn acasă, mama s-a dus în primul rînd la cimitirul evreiesc din Păcurari, acolo unde multe sute de cadavre fuseseră îndesate în gropi comune. Imposibil să afle ceva. Sute de femei avuseseră acelaşi gînd. Urmîndu-le paşii, a parcurs tot malul Bahluiului, să vadă dacă nu-l găseşte pe tata printre cei înecaţi cu forţa în apa tulbure a pîrîului. Nu s-a oprit din căutare. S-a dus la sediul brigăzii de salubritate municipială. Cu vorba ei neaoşă moldovenească, i-a întrebat pe muncitorii care îngropaseră pe cei ucişi în curtea chesturii dacă nu cumva l-au zărit pe soţul ei, arătîndu-le o fotografie recentă a lui. Oamenii au fost politicoşi, au tratat-o cu respect, s-au uitat cu atenţie la fotografie, dar răspunsul lor a fost negativ.

Nu era dezamăgită, cînd s-a întors acasă; doar extenuată, nutrea încă speranţă.

La 6 iulie, în mijlocul ruinelor, continuînd să sap şi să transport molozul, uitasem că era ziua mea de naştere.

Surprins, o văd apărînd pe doamna Brill, alături de Jana, cu un coşuleţ în mînă. Amîndouă mă îmrăţişează şi îmi urează *noroc*. Mama lăcrăma: şi ea uitase. Cine mai ţinea atunci ordinea zilelor?

O sugestie venită din partea doamnei Handoca, cumnata ei, ne face să tresărim. Pentru prima oară aflăm că mii de oameni au fost deportaţi în *trenuri spre lagăre de concentrare*.

Pentru prima oară aflam de existenţa acestor trenuri şi de acei mii de oameni duşi cine ştie unde...

Jana s-a căţărat să-mi vadă „locuinţa" mea... o baie umplută cu perne şi o pătură. Coborînd, i-a şoptit ceva la ureche mamei sale. Spontan, doamna Brill m-a invitat să locuiesc la ei... că aveau loc destul!

Am acceptat bucuros, dar întîi să-mi fac treaba de salahor. Ne-am zis „la revedere".

Desfăcînd coşuleţul, mama a găsit exact lucrurile care-i erau necesare la bucătărie, alimentele de bază... Prînzind împreună şi discutînd ce puteam face să avem veşti despre tata, i-a venit mamei o idee genială: să meargă la doamna Leahu şi s-o roage de adrese. Doar ştia unde locuia...

În unica ei rochie de toate zilele, a plecat de îndată.

După aproape trei ore, fără să-mi dea detalii, s-a întors triumfătoare cu cinci adrese: Podul Iloaiei, Tîrgu Frumos, Roman, Călăraşi-Ialomiţa şi Tîrgu Jiu. Fără să stau mult pe gînduri am scris cu litere tipografice, ca la desen, cinci scrisori, cu acelaşi conţinut: „dacă nu cumva printre cei deţinuţi se află şi Tobias Zwieback, avînd vîrsta de 53 de ani, originar din Iaşi, strada Ştefan cel Mare 13." Returul: soţia, Ana Zwieback, la aceeaşi adresă.

Urmările acestor misive au fost cutremurătoare!

* * *

Întors din lagăr, în septembrie, *Bernard Gropper*, un foarte apropiat prieten, deşi mai tînăr ca mine, mi-a povestit:

Printre cei care erau cu mine în lagărul de la Călăraşi, l-am recunoscut pe tatăl tău, domnul Tobias Zwieback. Noi toţi ştiam, ca şi el, că tu ai fost împuşcat cînd ai încercat să fugi din curtea chesturii. Avea barbă în chip de doliu; seara tîrziu şi dimineaţa în zori se retrăgea într-un colţ al barăcii, îşi acoperea capul cu o cămaşă, cu un fel de tales, şi recita plîngînd ***Kadiş****, pentru amintirea ta.*

Spre prînz în 15 iulie, un factor poştal a adus prima scrisoare primită în lagăr de la sosirea noastră. Era scrisoarea ta. Toţi din jur mi-au spus că numai eu singur îi pot duce scrisoarea tatălui tău.

Ştii bine talentul meu de comedian... Zîmbind, m-am apropiat de tatăl tău, l-am strîns după umeri şi i-am dat scrisoarea ta. Imediat a recunoscut scrisul! În loc să se bucure, a început să suspine, zicînd: „Am păcătuit spunînd ***Kadiş****, pentru Jăcuţ." Am pufnit în rîs şi i-am spus: „Să ştiţi că Dumnezeu vă va ierta, dacă nu veţi mai face şi alte păcate. Sub semnătură, v-o garantez!"*

Domnul Zwieback s-a dus la comandantul lagărului şi i-a cerut permisiunea să răspundă soţiei sale. Întrebîndu-l pe tatăl meu ce meserie are, uimit de răspunsul lui „croitor de lux", comandantul Pitiş i-a dat plic şi timbre...

* * *

Am primit scrisoarea tatălui meu în jur de 22 iulie. Ştiam bine că condiţiile de viaţă în lagăr erau dificile, atît în privinţa alimentaţiei cît şi a higienii. Nu se puteau trimite colete poştale. Cel mai apropiat oraş de lagăr era Bucureşti, dar nu cunoşteam acolo decît un fost coleg de clasă, de la liceul Naţional, pe *Moni Seleanu*. Într-o lungă scrisoare i-am relatat evenimentele prin care am trecut la Iaşi şi coordonatele tatălui meu la Călăraşi.

Nu am primit răspuns. Ştiind că Moni era într-un detaşament de muncă obligatorie, am atribuit acestui fapt lipsa unei scrisori de răspuns. Cînd tata a revenit la Iaşi în luna septembrie, mi-a subliniat, cu recunoştinţă, că în luna august primise două colete de la Seleanu conţinînd rufe personale de schimb, pantofi şi alimente de primă necesitate. Ce suflet mare avea acest Moni, care lucrînd fără salariu, a găsit modalitatea să ajute pe alţii!

……

La 6 septembrie 1941, tatăl meu a fost eliberat din lagăr; certificatul lui de eliberare, după două luni de detenţiune, purta menţiunea *inocent*, identică cu a celorlalţi în jur de 800 de deţinuţi, bărbaţi, mai tineri sau bătrîni, copii între 9 şi 15 ani. Militarii i-au condus, tot în vagoane de marfă, dar cu paie pe jos, găleţi de apă, ferestre şi uşi deschise. Trecînd prin Galaţi, Tecuci şi Bîrlad, au primit alimente şi apă proaspătă de la comunităţile evreieşti din aceste oraşe. Au ajuns la gara Nicolina – Iaşi în noaptea de 10 spre 11 septembrie 1941.

Nu fusesem anunţaţi de sosirea *inocenţilor*. După patru zile de călătorie, tata era destul de extenuat; slăbise cam cu 40 de kilograme. Ceea ce nu se schimbase erau ochii săi albaştri deschis şi privirea sa gînditoare. Ne-a spus că tratamentul în lagărul de la Călăraşi a fost relativ bun şi avea cuvinte de laudă pentru comandantul lagărului, căpitanul Pitiş. Primise cele două colete trimise de Moni Seleanu, care l-au ajutat să-şi recapete parţial forţele.

Sosirea lui acasă a făcut o anumită vîlvă: toţi vecinii au venit să-l îmbrăţişeze. Familia blănarului Daniel i-a cedat camera fetiţelor, ca să nu mai doarmă în bucătărie; proprietarul Leon Mayer, cu fiica lui, care-şi pierduse logodnicul la pogrom, au venit să-i ureze bun venit. Mişcătoare a fost întîlnirea lui cu foştii lucrători. Toţi îl aşteptau; nu le trecuse prin gînd să-şi caute de lucru în lipsa lui; nu erau numai salariaţii lui; spiritul lui de omenie şi tratamentul lui echitabil îi transformaseră în prieteni devotaţi.

Dramatică a fost întîlnirea cu cei care veneau să se intereseze de soarta celor apropiaţi. Multe femei din străzile apropiate au format aproape un cortegiu să-i arate fo-

---

Colecţia de mirări

Vapoare de ciocolată şi bijuterii de gheaţă

MIHAI DRAGOLEA

Pe meleagurile nemţeşti, la Köln, se găseşte chiar şi un muzeu de ciocolată, construit în formă de vapor. Pe-acolo, ciocolată cu ghiotura, şi cîinii care apucă pe vapor duc oareşce ciocolată pe coadă, aşa cum ai noştri ar vrea să ducă covrigi, dar şi aceştia s-au scumpit. Cîinii băştinaşi au probleme cu sterilizarea, cu euthanasierea şi alte ingrediente nu tocmai vesele. Dar, vorba aceea, am văzut şi cîini vagabonzi fericiţi; într-o staţie de autobuz, lăfăindu-se la soare, dormitau intens doi maidanezi, unul negru, celălalt maroniu; era impresionantă delicateţea publicului călător, nimeni nu călca sau lovea animalele în cauză. Asta şi pentru că erau concentraţi la un refren repede făcătoriu de complexe, ce se auzea de la difuzoarele răguşite ale restaurantului din preajmă (cîinii îl ştiau pe de rost, îmi închipui, de-aia dormitau cu aşa zel). Refrenul în cauză zice după cum urmează: „Cu golanii/Se fac banii/Se consumă băutură/Se trăieşte-n aventură". La aşa refren sigur că toţi cei aflaţi în aşteptarea autobuzului potrivit ne uitam unii la alţii, să vedem care arată mai golan, care ar avea mai mari şanse să „trăiască-n aventură". De, un pîlc de mergători la serviciu, „bugetari" după port, atmosferă de oameni cu datorii mari, fără multe şanse de zgubilitice aventuri. Urcăm, un pluton consistent, într-un autobuz; la compostor se întîlnesc doi amici (şi vecini, după detalii care aici n-au rost); se salută vesel, dau mîna cu vigoare muncitorească, unul dintre ei se uită atent la creştetul celuilalt şi emite încîntat observaţia „Mă, tu ţi-ai făcut părul cu perna!". Asemenea minunăţii vin din zona penitenciarelor, splendori de acest fel cam pe-acolo învie. Ce revărsare de metafore va fi pe capul nostru în curînd, cînd vor fi sloboziţi de după gratii vreo nouă mii de deţinuţi. Sigur că, pe lîngă metafore spectaculoase, vor fi şi furturi – tot aşa. Doamnele au o soluţie extraordinară să nu fie deposedate de bijuterii: dau o fugă pînă la galeria Oana, din Berlin, cu un congelator mititel, acolo cumpără bijuterii de gheaţă, minuni care se topesc în cîteva minute de purtare. Cercei, brăţări, inele, lănţişoare, broşe care curg, pe vremea asta de arşiţă, pe pielea purtătoarelor, le răcoresc, iar hoţii ieşiţi din penitenciarele patriei nu pot fura decît apă chioară. Tot de la galeria berlineză Oana se mai pot achiziţiona „coliere comestibile din gelatină şi brăţări din gumă de mestecat". Ei, cam puţin pentru cei ce vor părăsi penitenciarele, dar tot se poate pune de o gelatină, de un mestecat pe săturate. Că pe vaporul de ciocolată n-au, săracii, nici o şansă să ajungă.

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

tografiile soților, fraților sau copiilor lor, întrebîndu-l dacă nu cumva i-a zărit în tren. Tata privea atent fotografiile, pe unii îi cunoștea, dar răspunsul lui era în general negativ.

Se poate ușor închipui că asemenea *cortegii* s-au repetat la locuințele celor *inocenți* reîntorși din lagăr. Peste opt sute de cortegii de văduve, însumînd mii de persoane înlăcrimate, au venit să cerșească o oază de speranță.

Dar unchiul meu Herman și mătușa mea Ghizela nu au venit. Știau că cei doi fii ai lor, verii mei, nu se vor mai întoarce niciodată.

Copleșit de emoție, am rămas peste noapte la familia Brill. Toți membrii familiei inclusiv doamna și domnul Handoca, au venit să mă încurajeze și să-mi spună să continui să mă bat pentru viață.

Am avut de multe ori ocazia să mă lupt în viață, dar niciodată nu am utilizat forța mea fizică ca să lovesc o altă ființă omenească. Nu mi-au lipsit ocaziile de a fi combativ. Pogromul a pus capăt timidității mele de adolescent. Am luptat împotriva nedreptății – așa cum o înțelegeam eu – a necinstei, a opresiunii, a imbecilității. Din păcate și din ignoranță, n-am luptat întotdeauna pentru cea mai bună cauză. În conștiința mea și în faptele mele, mi-am recunoscut erorile. Poate că virtutea mea cea mare constă în faptul că am învățat să pierd, să mă dispensez de lucruri materiale pentru care am robotit greu ani de zile.

Tata era destul de pasiv după întoarcerea lui din lagăr. Lucrătorii lui s-au sfătuit și i-au sugerat să închirieze localul de croitorie Teitelbaum de la cumnata acestuia (soția lui decedase). Riposta lui a fost vehementă: *„Teitelbaum a fost prietenul meu; a murit în vagonul meu. Nu pot face așa ceva!"*

În ziua următoare, cumnata lui Teitelbaum a venit la mama, cu lacrimi în ochi, spunîndu-i că în cîteva zile va cheltui banii care i-au rămas și va fi obligată, la etatea ei de aproape 60 de ani, să cerșească. Mai mult încă: tot apartamentul era gol, ea locuia în bucătărie, atelierul era încăpător, destinat special pentru croitorie.

Mama, o dată în plus, l-a convins pe tata că face un act de bunătate mutîndu-ne acolo. A acceptat și bine a făcut. Eram foarte bucuros, mai ales că magazinul Ford, deci domnul inginer Brill, era noul nostru vecin. Între timp, eu, Valeriu Dimitriu și lucrătorii noștri am degajat din dărîmături întreg atelierul, cu diferite costume în diferite faze de lucru, cu cele două mașini de cusut Singer, cu fiarele de călcat, cu mosoarele de ață, dar mai ales cu modelele concepute de tata pe hîrtie brună și revistele lui de modă. Tata era meticulos, încît mutarea s-a prelungit aproape o săptămînă. Era încă slab, fără vlagă. Uneori, în picioare fiind, rămînea nemișcat, cu ochii închiși, copleșit de amintirile din tren. În el clocea o furtună înăbușită care aștepta momentul oportun să se dezlănțuie.

În noua noastră locație, el a impus o serie de modificări, ca să-și creeze în spatele unui dulap un loc izolat, în atelier, cu o mică canapea unde se putea retrage și odihni oricînd. Îmi zicea că m-a regăsit mult maturizat, departe de băiețandrul pe care îl lăsase la sfîrșitul lui iunie. Era mulțumit de evoluția mea; avea cui să-și spună păsul. După ora șapte seara nu ieșeam din casă; cu Steaua lui David pe piept, de o culoare galben stridentă, eram prea vizibili. ▮

A existat Holocaust în România

ALEXANDRU FLORIAN

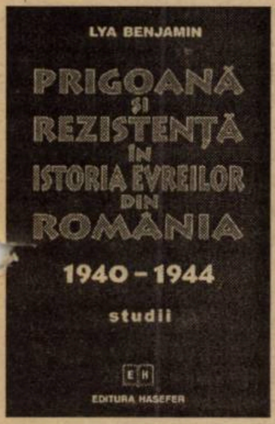

Lya BENJAMIN

Prigoană și rezistență în istoria evreilor din România, 1940-1944

Editura Hasefer, București, 2001, 476 p., f.p.

Editura Hasefer reușește, de cîțiva ani buni, să dețină, pe piața cărții, monopolul unei teme pînă mai ieri cenzurate: situația evreilor din România în timpul celui de-al doilea război mondial. Și astăzi încă, realitatea Holocaustului în România este greu acceptată de cea mai mare parte din societatea românească. Pagină de istorie recentă, subiectul este departe de a fi epuizat. El generează dialog, polemici, controverse, dispute, replici de multe ori dincolo de spiritul colocvial sau de urbanitate.

Așa de pildă, fabulațiile pline de ură la care se dedă Ion Coja depășesc orice limită cînd, în **România Mare** din 22 iulie a.c., încearcă să acrediteze ideea că George Alexianu, guvernatorul Transnistriei în timpul lui Antonescu, ar fi fost acuzat și condamnat la moarte nu pentru crime de război, ci, *atenție*, pentru a nu fi putut să depună mărturie despre inexistența Holocaustului în regiunea pe care a administrat-o. O asemenea mărturie, ne spune Coja, sfidînd orice document și realitate istorică, „era extrem de periculoasă din punct de vedere penal, pentru acei evrei, lideri ai comunității evreiești din România, care gestionaseră banii pe care comunitatea internațională a evreilor îi trimisese la București, pentru a fi cheltuiți în folosul evreilor deportați în Transnistria. Cea mai mare parte a acestor sume nu a apucat să treacă nici Prutul, nici Nistrul, ci a fost deturnată în folosul personal al unor evrei care s-au priceput să facă un gheșeft frumos de pe urma suferinței altor evrei, lucru cu atît mai posibil cu cît în Transnistria guvernată de George Alexianu, guvernată așadar de români, nici suferințele evreilor nu au fost atît de mari ca-n alte părți ale Europei ocupate de naziști".

În ciuda unor asemenea manifestări care, iată, au ajuns să amalgameze insulta cu acuze grave la adresa unor lideri ai comunității evreiești, există și cealaltă față a medaliei. Editura Hasefer publică cu obstinație documente și mărturii din epocă, analize socio-istorice și lucrări de sinteză, toate supuse aceluiași imperativ cultural: descifrarea cît mai multor aspecte importante, între 1940-1944, din viața comunității evreiești sau a evreului din România. De ce atîtea cărți despre această perioadă, despre acest subiect? Răspunsul cel mai la îndemînă, desigur că inacceptabil pentru negaționiști sau antisemiți, este că, în acele vremuri, în loc să-și afirme identitatea, evreii au fost constrînși, economic, cultural, politic și pînă la soluția finală, să trăiască și să-și conștientizeze negativ statutul de străin. Au fost obligați să resimtă ca pe un handicap uman și social sau chiar ca pe un pericol pentru umanitate, faptul de a fi evrei, de a fi ei înșiși. Or, într-o civilizație a toleranței, la care tot aspirăm, asemenea practici sînt investigate de specialiști și recunoscute de publicul larg spre a nu se mai repeta. Ca să nu mai amintesc de tineri care, neavînd surse corecte de informare despre totalitarismele și dictaturile din istoria noastră, sînt astăzi o pradă ușoară pentru fanatici naționaliști, extremiști și xenofobi.

Studiile reunite de Lya Benjamin în **Prigoană și rezistență în istoria evreilor din România, 1940-1944** au particularitatea de a spune același lucru din mai multe perspective. Cu alte cuvinte, celor ce vor să afle cum au trăit evreii din România în prima jumătate a deceniului cinci din secolul trecut, autoarea le pune la dispoziție, într-o singură carte, o diversitate de instrumente cognitive. Cele mai elaborate și care reușesc să ofere o imagine de ansamblu, în care drama individuală este parte a unei tragedii sociale de proporții, sînt propriile studii. Dar, istoricul precaut, parcă pentru a încerca să înăbușă din fașă atacurile naționaliștilor și ale antisemiților, ne pune la îndemînă și legislație antievreiască din epocă, extrase din stenograme ale ședințelor Consiliului de miniștri unde s-au hotărît măsuri discriminatorii sau represive față de evrei, mărturii, precum și reacții individuale (întîmpinări, memorii) la care au recurs evreii, pentru a încerca să facă mai suportabilă o viață aflată sub imperiul arbitrariului, a incertitudinii și nu de puține ori a amenințării cu moartea. Cititorul parcurge astfel un labirint al mentalităților și al limbajelor. De la discursul istoricului la lumea aridă a birocrației oficiale, prin limbajul rece, aparent neutru al legilor, pentru ca, în cele din urmă, să ne familiarizăm cu relatările emoționante ale celor care au supraviețuit lagărelor de concentrare din Transnistria. Tot acest arsenal istoric, arhivistic și memorialistic are menirea de a demonta prejudecăți despre perioada Antonescu, bine fixate în mentalul colectiv. Iată cîteva dintre clișeele pe care le demontează cartea.

1. *Antonescu nu a fost antisemit pentru că poporul român nu este antisemit.* Preocupată să distingă începuturile politicii de stat antisemite în România, autoarea observă că încă ultimul guvern democrat, Goga-Cuza (27 decembrie 1937-10 februarie 1938), a legiferat o serie de măsuri discriminatorii la adresa evreilor. În ianuarie 1938 fusese promulgată **Legea revizuirii cetățeniei**, menită să reverifice și, în realitate, să reacorde cetățenia evreilor, prin excludere, în pofida legii care fusese adoptată în 1919. Efectul acestei legi: „la 84% din populația evreiască i s-a revizuit situația sub raportul dobîndirii cetățeniei române. Din acest număr, la 392174 persoane (63,50% din totalul celor revizuiți) li s-a confirmat dreptul de menținere a cetățeniei, iar la 225222 persoane (36,50%) li s-a respins cetățenia" (p. 34).

După ce prezintă cîteva fragmente, vădit antisemite, din expunerea asupra Programului de guvernare făcută de poetul național Octavian Goga, înfocat susținător al Marii Uniri, om politic naționalist și antisemit, ajuns prim-ministru, Lya Benjamin conchide că „antisemitismul s-a transformat în politică de stat o dată cu venirea la putere a guvernului Goga-Cuza" (p. 28) și avea să continue să se amplifice, în timpul dictaturii lui Carol al II-lea, al Statului național legionar (14 septembrie 1940-14 februarie 1941) și al regimului totalitar al lui Ion Antonescu (ianuarie 1941, prin alungarea legionarilor de la guvernare, măsură oficializată prin decretul regal nr. 314 din 14 februarie 1941-23 august 1944), cînd a ajuns la apogeu prin politica crimei și a genocidului populației evreiești. Între paginile 107-126 găsim o interesantă cronologie a principalelor legi și decizii ministeriale antisemite promulgate între 1940-1944.

Sublinierea faptului că, în această perioadă, politica statului a fost antisemită este, implicit, și un răspuns acelora care neagă antisemitismul din România pe motiv că poporul român este o comunitate tolerantă, iubitoare etc. A recunoaște antisemitismul ca politică a statului nu presupune în nici un chip că aserțiunea este extensibilă asupra populației, a tuturor oamenilor. Dimpotrivă. Tot atît de adevărat este și faptul că antisemitismul a existat și există ca mentalitate, ca mod de comportare al unor persoane sau grupări sociale. El atinge apogeul în politica de stat. Așa cum procedează de altfel și autoarea cărții, cei care au studiat cu seriozitate antisemitismul au fost întotdeauna preocupați să descrie cu acuratețe actorul, individualizat sau colectiv, instituționalizat sau nu, privat sau public, al acestei atitudini sociale.

Iată de ce, a nu recunoaște politica antisemită a guvernelor dictatoriale ale României dintre 1938-1944 pe considerentul că românii, ca entitate, nu sînt antisemiți nu este altceva decît o platitudine patriotardă a exponenților naționalismului xenofob.

2. *Ion Antonescu ca geniu militar, patriot înflăcărat, anticomunist și adept al statului autoritar, ar fi salvatorul României de legionarii lui Horia Sima, spirit agresiv, criminal, antisemit, om politic care a încurajat instabilitatea politică, arbitrariul instituțiilor statului.* Deși au existat controverse și incompatibilități între legionari și mareșal, ele țineau mai ales de ritmul și modalitățile de realizare ale unor decizii politice. Îndepărtarea de la guvernare a lui Horia Sima nu a modificat cu nimic chestiunea politicii de fond a statului român. Așa cum arată Lya Benjamin, din septembrie 1940 și pînă la 23 august 1944, a funcționat „o nouă instituție politică, aceea de conducător al statului român, investit cu puteri discreționare" (p. 50), și care a fost deținută numai de Ion Antonescu. Dar nu numai instituțional a existat o continuitate politică în România după rebeliunea legionară. Însuși Antonescu a avut grijă să-și asigure partenerii, interni și externi, fideli față de principiile politice ale Statului național-creștin enunțate în sep-

Dicționare la Editura Cartier

Michael FERBER
Dicționar de simboluri literare
Traducere din engleză de Florin Sicoie.
Editura Cartier, Colecția „Cartier Dicționar", București, 2000, 352 p., f.p.

Dicționar enciclopedic
98 000 de definiții
Editura Cartier, Colecția „Totem",
București, 2000,
1696 p., f.p.

tembrie 1940. În şedinţa Consiliului de Cabinet din 7 februarie 1941, mareşalul era explicit: „Consiliul de Cabinet este adevăratul Consiliu de Miniştri care duce politica generală a statului. În acest Consiliu de Cabinet se stabilesc principiile de guvernare în liniile generale... *În ce priveşte liniile mari de guvernare, ştiţi foarte bine că ele au fost trasate în aceste cinci luni de guvernare. Actualul minister nu este decît o continuare a ministerului anterior*“ (citat în Alexandru Florian, **România şi capcanele tranziţiei**, Editura Diogene, Bucureşti, 1999, p.122; *s.m.*).

Aceeaşi continuitate a avut grijă mareşalul să o asigure şi în problema evreiască. Legile românizării, de excludere a evreilor din societate prin interzicerea dreptului de proprietate, de a îndeplini serviciul militar şi de a exercita o serie întreagă de profesiuni, avînd ca efect ghetoizarea populaţiei evreieşti, au fost promulgate şi după rebeliune. „Românizarea concepută de mareşal, încă din septembrie 1940, ca o reformă socială de anvergură (poate că termenul *reformă* nu este cel mai fericit ales, *n.m.*), îşi continuă cursul şi după înlăturarea legionarilor de la putere... dar într-un ritm şi în alte condiţii... În acest sens, este semnificativă şi următoarea declaraţie a conducătorului statului în faţa reprezentanţilor presei, la sfîrşitul lunii ianuarie 1941: «...Acest stat nou va fi un stat întemeiat pe primatul românesc în toate domeniile şi se va întemeia pe structura noastră agrară şi ţărănească. Naţionalul şi socialul vor fi pietrele de temelie. Toate reformele necesare înlăturării vîscului şi influenţelor străine pentru asigurarea destinului nostru naţional le voi înfăptui fără şovăire. Toată lupta şi aşezarea marii revoluţii naţional-socialiste germane şi înfăptuirile fasciste ne vor sluji ca temeiuri de experienţă pentru a altoi pe sufletul şi nevoile româneşti, rodul acestor organizări de popoare, temeiuri de lume nouă»“ (pp. 57-58). Prin urmare, ceea ce îl deosebeşte pe Antonescu de Sima este că a urmărit să dea o mai mare legalitate, coerenţă şi planificare discriminării şi eliminării fizice a evreilor.

3. Dincolo de aceste temeiuri naziste şi fasciste, regimul Antonescu a dat dovadă şi de personalitate. Negativă, consemnează cu claritate autoarea. În problema evreiască există cel puţin două premiere petrecute pe teritoriul românesc şi din iniţiativă românescă, care, probabil, nu pot să-i bucure decît pe adulatorii mareşalului.

Una dintre ele este semnul distinctiv. Chiar dacă obligativitatea de a purta Steaua lui David „pînă la urmă nu a fost generalizată pentru toate zonele ţării, pentru toate profesiunile şi pentru toată perioada războiului“, cîteva date privind situaţia din Germania nazistă şi România antonesciană sînt deosebit de instructive.

În Germania, „prima propunere oficială în legătură cu stigmatizarea evreilor prin însemne distinctive a fost făcută de Reinhard Heydrich, în noiembrie 1938. Primele decrete în acest sens au fost date de autorităţile militare germane de ocupaţie în Polonia, în septembrie 1939. Treptat măsura a fost extinsă în toate ţările europene ocupate de trupele naziste. *În cel de al Treilea Reich decretul de instituire a semnului distinctiv a fost promulgat la începutul lunii septembrie 1941*“ (*s.m.*, p.159).

În România „primele ordine care i-au obligat pe evrei să-şi coase pe haină semnul distinctiv au apărut pe plan local. Astfel, la 4 iulie 1941, pe zidurile oraşului Bacău a fost afişat un ordin al şefului poliţiei... Ordinul a fost extins şi în alte oraşe precum: Galaţi, Botoşani, Huşi, Fălticeni, Iaşi ş.a. *La nivel guvernamental, problema semnului distinctiv a fost dezbătută în cadrul şedinţei Consiliului de Miniştri din 5 august 1941. Referindu-se la cererea unor comandanţi militari, Mihai Antonescu, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, a ordonat ministrului de Interne ca «acest semn distinctiv să fie purtat». În spiritul respectivei dispoziţii, la 7 august, Ministerul de Interne a transmis un ordin circular privind introducerea pentru evreii din «toată ţara a semnului distinctiv»*“ (*s.m.*, pp. 160-161). Prin urmare, puterea centrală din România dispune pe 5 august 1941 ca evreii să poarte steaua lui David, iar în Germania lui Hitler aceeaşi chestiune este decretată abia la începutul lui septembrie al aceluiaşi an. O singură lună de zile care îl individualizează cum nu se poate mai bine pe politicianul Ion Antonescu.

Soluţia finală în România a avut particularităţile ei. În Europa, Holocaustul începe o dată cu declanşarea războiului. Lya Benjamin apreciază că „la foarte scurt timp după invadarea Poloniei, a intrat în funcţiune prima cameră de gazare experimentală la Branderburg, unde au fost exterminaţi, în principal, alienaţi mintal, dar şi evrei epuizaţi de munca forţată sau de existenţa precară din lagărele de concentrare. În anii 1940-1941 a început exterminarea în masă a evreilor din Polonia... experimentarea primei camere de gazare la Auschwitz a început în septembrie 1941; *în octombrie-noiembrie 1941 s-a pus la cale primul masacru al evreilor germani evacuaţi la Kovno şi Riga*... Astfel, conchide autoarea, la 20 ianuarie 1942, cînd s-a întrunit Conferinţa de la Wannsee, cu scopul de a dezbate şi coordona aplicarea «soluţiei finale», ea era de acum în plină desfăşurare“ (*s.m.*, pp. 166-167).

În România, o dată cu intrarea în război de partea Germaniei, la 22 iunie 1941, *Holocaustul avea să înceapă pe teritoriul ţării, cu pogromul de la Iaşi din 29 iunie-6 iulie 1941*. După intrarea trupelor române în Basarabia şi Bucovina au început să aibă loc masacre locale. Evreii au fost împuşcaţi pe străzi, în casele lor, aruncaţi în şanţurile de la marginea satelor. A urmat deportarea evreilor din Basarabia şi Bucovina în Transnistria. Acolo, ce-i drept, nu s-a murit prin gazare, ci din cauza condiţiilor din lagărele organizate de armata română. Nu voi da cifre despre numărul morţilor. Ele se află în carte, iar prezentarea lor nu ar face decît să le ofere false pretexte negaţioniştilor din România. Dincolo de cifre, există o certitudine: evreii au fost omorîţi în masă pentru simplul fapt că erau „străini“.

La sfîrşitul anului 1942, din considerente de politică internă şi internaţională, din cauza situaţiei nefavorabile a armatei germane şi române pe frontul din Răsărit, Antonescu avea să oprească genocidul. În Germania şi teritoriile ocupate, Holocaustul avea să continue pînă la sfîrşitul războiului.

Numai că, dacă naziştii au început masacrarea evreilor cu cei din teritoriile ocupate, puterea antonesciană a inversat etapele. De asemenea, aşa cum consemnează documentele, comportamentul bestial al armatei române cu evreii din Basarabia şi Bucovina a reuşit să-i impresioneze şi pe germani. „Un bărbat precum Antonescu procedează mult mai radical în problema evreiască decît cum au procedat înşişi nemţii“, consemna Goebels în jurnalul său, în august 1941 (p. 128). Început în forţă şi cu resurse proprii, beneficiind şi de colaborarea germană, genocidul asupra evreilor întreprins de regimul Antonescu avea să înceteze brusc la finele lui 1942. Această traiectorie probează libertatea de mişcare a mareşalului în soluţionarea problemei evreieşti.

4. *Mitul Antonescu-salvator al evreilor, om cu atitudine moderată faţă de evrei, politician aflat sub vremi*. Lya Benjamin opune tuturor acestor imagini propagandistice concepţia mareşalului despre evrei şi problema evreiască în România. Dincolo de antisemitismul visceral, adeziunea la concepţia cuzistă antisemită a făcut ca acţiunea sa politică în această chestiune să fie una elaborată. Chiar dacă nu a apucat să-şi transpună în decizii şi acţiuni politice ansamblul concepţiei sale antisemite, neputinţă datorată şi cenzurii la care a fost obligat de sinuozităţiile epocii, Antonescu nu s-a sfiit, în nici o situaţie, să-şi afirme ura faţă de evrei şi imperativul de a descotorosi ţara de ei. Adevărat că nu de puţine ori a insistat ca purificarea etnică să aibă un caracter planificat, ordonat de legi sau că românizarea nu poate fi realizată simultan în toate compartimentele societăţii, avînd în vedere şi slăbiciunea capitalului românesc sau lipsa specialiştilor care să-i înlocuiască pe evrei. Dar toate aceste precauţii pălesc în faţa zecilor de decrete privitoare la românizare, la discriminarea evreilor, la transformarea lor în excluşi ai societăţii, în oameni neoameni. Antisemitismul lui Antonescu a atins un apogeu în evocarea nevoii de purificare etnică a societăţii româneşti, ca premisă a regenerării sociale şi economice. Vedea purificarea etnică în strînsă legătură cu evoluţiile din Germania, dar, în acelaşi timp, şi-a manifestat şi aptitudinea de a acţiona pe cont propriu.

Aşa se face că în şedinţa de guvern din 6 octombrie 1941, Antonescu declara: „Dacă nu profităm de situaţia care se prezintă pe plan internaţional şi european, pentru a purifica neamul românesc, scăpăm ultima ocazie pe care istoria ne-o pune la dispoziţie. Şi eu nu vreau s-o scap, pentru că dacă aş scăpa-o desigur că generaţiile viitoare mă vor blama. Pot aduce şi Basarabia înapoi şi Transilvania, dacă nu purific neamul românesc n-am făcut nimic, căci nu frontierele fac tăria unui neam, ci omogenitatea şi puritatea lui. Şi aceasta urmăresc în primul rînd“ (p. 139).

În februarie acelaşi an preconiza ghetoizarea evreilor din Moldova şi Bucureşti, ca primă etapă a epurării. Pentru Bucureşti vorbea despre un „cartier pur evreiesc ale «cărui axe», cum se exprima el, «erau trasate de jidani, căci este axa Văcăreşti şi axa Dudeşti şi unde, în timp de doi ani, tot ce este evreu în Capitală trebuie să intre în această cetate jidovească şi tot ce este român va trebui să iasă». Cum bine se ştie, planul ghetoizării a fost aplicat, în principal, pe teritoriul Basarabiei şi Bucovinei“ (pp. 136-137).

Faptul că primul om politic al ţării utiliza apelativul „*jidan*“ spune mult mai multe despre crezul său politic şi doctrinar decît faptul că nu a reuşit să ghetoizeze capitala.

Mai aflăm de la autoarea cărţii că în 1941 Antonescu „cerea ca românilor să li se inspire «ura împotriva duşmanilor naţiei aşa cum a crescut el cu ură împotriva turcilor, jidanilor şi ungurilor»“, iar „într-un interviu acordat lui Brătescu-Voineşti în anul 1943, i-a numit pe evrei «duşmanii» pe care i-a socotit «mai vătămători decît cei externi, pentru că de la duşmanii din afară ne poate veni ciuntirea ţării, dar de la cei din interior otrăvirea şi ticăloşirea neamului nostru»“ (pp. 142, 143).

Uneori comentariile sînt de prisos.

Nu putem fi decît de acord cu Lya Benjamin, care, în finalul unui capitol, apreciază corect că „politica mareşalului în probema evreiască este, astfel, paradigmatică pentru înţelegerea formelor paroxistice pe care le poate îmbrăca naţionalismul în anumite contexte istorice favorabile afirmării extremismelor de dreapta. Căci dacă «soluţia finală» preconizată de hitlerism era un cataclism, atunci politica antonesciană a fost produsul evoluţiei trendului naţionalist în direcţie extremistă şi etnocentristă“ (pp. 145). ▌

România Mare – vîndută unui iranian!

Şoc politico-mediatic în presa săptămînii trecute: a ieşit la iveală faptul că, la începutul verii, Corneliu Vadim Tudor a... vîndut revista **România Mare**!!! Mai exact spus, au avut loc o serie de modificări în structura de acţionariat a Societăţii Comerciale Fundaţia-Editura Revista România Mare S.R.L., după care ea a fost cumpărată de un cetăţean iranian!!! Iată detaliile:

▌ **Firma fraţilor devine firma surorii**. Societatea Comercială Fundaţia-Editura Revista România Mare S.R.L. era proprietatea lui C.V. Tudor şi a fraţilor săi. Structura de acţionariat era următoarea: C.V. Tudor – 80%, Marcu Tudor – 5%, Maria Magdalena Dumitru – 5%, Pavel Tudor – 5%, Lidia Samson – 5%. Pe data de 19 iunie 2001, Maria Magdalena Dumitru a preluat acţiunile tuturor celorlalţi prin cesionare, fapt confirmat de notarul public care a autentificat operaţiunea. Din acel moment, revista **România Mare** a încetat – teoretic – să fie proprietatea lui C.V. Tudor. În acest fel, tribunul patriot s-a despărţit formal de ceea ce constituie pentru el o “iubire de suflet”, iar pentru membrii partidului său – un veritabil far călăuzitor...

▌ **Sora vinde iranianului**. Trece o săptămînă şi sora lui C.V. Tudor, proprietăreasă integrală a societăţii comerciale care se numeşte “Fundaţie” (sic!), o vinde cetăţeanului iranian Reza Kaja printr-un contract de asemenea autentificat notarial. Astfel, revista-fanion a naţionalismului românesc postcomunist, patriotic şi creştin, devine în acte proprietatea unui cetăţean al unui stat islamic!!! Ciudat, suma pentru care societatea comercială a fost înstrăinată este derizorie: 2 milioane de lei, adică aproximativ 66 dolari americani!?! Şi asta în condiţiile în care cifra de afaceri declarată la Registrul Comerţului este de 6,510 miliarde! În trecere fie spus, la o asemenea sumă, profitul a fost zero, deci statul n-a putut încasa nici un impozit pe profit...

▌ **Iranianul nu e de găsit...** Pornită pe urmele tranzacţiei, presa a încercat să dea de urmele noului proprietar al **României Mari**. Însă acesta – pur şi simplu – n-a fost de găsit: la adresa declarată ca nou sediu al societăţii comerciale locuieşte o familie care n-avea habar de situaţie, deci în contract a fost trecută o adresă fie greşită, fie fictivă. Apoi, nici un cetăţean iranian cu acest nume şi cu numărul de paşaport înscris în contract nu apare în evidenţele Poliţiei de frontieră, ceea ce înseamnă fie că nici n-a intrat în ţară, fie că a intrat fără să prezinte paşaportul respectiv, fie că datele înscrise în paşaport sînt inexacte. În oricare dintre variante, legalitatea tranzacţiei devine discutabilă...

▌ **De ce a dorit C.V. Tudor să înstrăineze în acte revista pe care continuă s-o conducă în fapt?** Întrebarea şi-au pus-o toate ziarele care au prezentat şi au comentat cazul săptămîna trecută. Din moment ce preluarea în acte a **României Mari** n-a dus la nici o modificare *de facto*, revista rămînînd de-atunci încoace la aceeaşi formulă, cu acelaşi tribun patriot în frunte, cu aceeaşi orientare şi aceiaşi colaboratori, întreaga afacere pare să aibă aspectul unei manevre formale. De ce să fi recurs – oare – C.V. Tudor la aşa ceva? Tot ziariştii au avansat supoziţia că ar putea fi vorba despre o soluţie juridică prin care principala proprietate a lui C.V. Tudor să nu mai poată fi confiscată dacă tribunul va fi executat silit. După cum se ştie, el a pierdut cîteva procese de calomnie şi trebuie să plătească daune usturătoare...

▌ **Tribunul... neagă totul!?!** Tot în presa săptămînii trecute a fost publicată şi reacţia lui C.V. Tudor. Ea are forma unei “scrisori deschise” adresate procurorului general al României şi şefului Inspectoratului General al Poliţiei. În text, tribunul neagă cu vehemenţă totul: “habar n-am despre ce e vorba”! Totuşi, actele există şi au valabilitate juridică. Dacă sînt nişte falsuri, denunţarea lor ca atare ar implica penal mai multe persoane, pe fraţii tribunului, pe notarii respectivi etc. etc. Dacă nu sînt, de ce neagă C.V. Tudor existenţa tranzacţiei?! Şi cine este iranianul? A fost sau nu în România?

Întrebări la care vor trebui date răspunsuri!...

„Interese meschine“

LIVIU PAPADIMA

Apar din cînd în cînd, în mult agitata viaţă publică românească, situaţii care fac să iasă la suprafaţă, cu energie reînnoită, mentalităţi pe care le credeai demne de vreun muzeu al vremurilor de odinioară. Aşa s-a întîmplat, de pildă, cu discuţiile privitoare la statutul proprietăţii, la restituirea bunurilor private confiscate de comunişti sau cu tevatura stîrnită de revizuirea articolului de lege care îi trimitea pe homosexuali la puşcărie. Mai nou, scandalul „manualelor alternative“ s-a dovedit un la fel de bun prilej de a privi mai îndeaproape la ce-i în mintea românilor – a unora dintre ei, fireşte.

Pentru cei care nu sînt la curent cu evenimentele, iată despre ce e vorba. Manualele de liceu funcţionează în regim de piaţă liberă. Asta înseamnă, pe scurt, că ele sînt produse de către edituri de profil, cu concursul autorilor – în cele mai multe cazuri profesori – şi al celorlalţi specialişti în editarea de carte şcolară; oferite beneficiarilor – elevii – şi cumpărate de aceştia în funcţie de nevoi şi de posibilităţi. Cuvîntul decisiv în privinţa manualului care convine elevilor din fiecare clasă îl au profesorii care predau la clasa respectivă sau, în unele cazuri, catedrele pe discipline din şcoală. Ministerul Educaţiei şi Cercetării se îngrijeşte ca manualele folosite în instruirea şcolară să aibă standarde calitative corespunzătoare, la fel cum sînt avizate, de pildă, bunurile de consum pentru a putea fi scoase pe piaţă. Şi, ca în orice piaţă liberă, nu există nici o limitare a numărului de produse care urmează să fie comercializate, de genul: numai 3 tipuri de televizoare color, 5 de salam, 4 de prosoape, 2 de detergenţi etc. au voie să fie produse şi vîndute. Asta se întîmpla pînă la un surprinzător Ordin al Ministrului 4144 din 18.07.2001, prin care numărul manualelor noi cu drept de intrare în şcoală a fost redus la 3.

Ordinul cu pricina a dat fiinţă unei Struţocămile Româneşti, după ştiinţa mea fără pereche niciunde în lume. În covîrşitoarea majoritate a ţărilor a existat şi există piaţă liberă, incompatibilă cu orice restricţionare cantitativă. În altele, foarte puţine la număr, guvernate de regimuri totalitare sau incapabile încă să depăşească urmările unor astfel de guvernări – Vietnam, Coreea de Nord, unele state din fosta Iugoslavie sau din fosta URSS – mai dăinuie, pentru o vreme, manualul unic. *Numerus clausus* – 3 sau 5 la o materie sau cîte veţi vrea sau va vrea cine are autoritatea să decidă, mîine sau poimîine sau cînd se va ivi prilejul – nu a fost semnalat, din cîte ştiu, nicăieri altundeva, afară de patria noastră. Şi este firesc să nu-şi fi făcut apariţia. Pentru că este un nonsens. O combinaţie între două sisteme care se exclud reciproc: piaţa liberă, bazată pe competiţie şi pluralism, şi manualul unic, bazat pe decizie ierarhică şi „adevăr unic“.

Editorii, cei dintîi şi cel mai grav lezaţi de decizia-surpriză, au ripostat. Ministerul nu a scăpat ocazia de a pune situaţia în termenii unui conflict de interese: pe de o parte învăţămîntul, preocupat de calitatea manualelor, pe de cealaltă editorii, preocupaţi de cîştig. (Nu înţeleg, în treacăt fie spus, cum se poate obţine creşterea calităţii manualelor, lovindu-i pe cei care le produc, editori şi autori.) Reţetă populistă garantată, menită să capteze simpatiile resentimentarilor. Pînă şi Primul Ministru s-a angajat în dispută în acelaşi ton, declarînd o serie de enormităţi: că statul nu îşi poate permite costurile atîtor manuale sau că e absurd să prezinţi teorema lui Pitagora în 22 de variante – aluzie la manualele de matematică.

Trebuie spus răspicat, pentru a suta oară, că statul nu dă un sfanţ pentru manualele de liceu. Ele sînt, evident, o povară financiară grea pentru familiile elevilor. Statul spune că nu sînt bani şi pentru aşa ceva. Trebuie să-l credem. Cu atît mai neloaială este încercarea de a arunca pisica în curtea vecinului, învinovăţind producătorii de carte, care se străduie, firesc pentru o economie de piaţă, să producă şi să vîndă manualele cît mai ieftin. Cine a comparat preţurile manualelor cu cele ale altor cărţi şi-a putut da lesne seama de asta.

Cît priveşte teorema lui Pitagora, ea nu se predă nici în 22 şi nici în 3 variante, ci în tot atîtea moduri cîţi profesori există. Varietatea abordărilor şi a stilurilor didactice se reflectă în varietatea manualelor. Cele care nu îşi găsesc partenerii doriţi între profesori dispar de la sine.

Puse cap la cap, argumentele, ambele false, întăresc însă în opinia publică ideea că unii – editori, autori de manuale – încearcă să profite de generozitatea statului. O aberaţie tipică pentru efectele discursului populist.

Pentru cutare jurnalist, de pildă, dorinţa editurilor de a-şi desfăşura activitatea în condiţii concurenţiale normale înseamnă „interese meschine“, de parcă ziarul în care semna ar fi urmat să se distribuie gratuit de a doua zi.

Pentru cutare profesor, faptul că nişte colegi scriu manuale pentru a fi publicate înseamnă iarăşi „interese meschine“. O muncă stimată oriunde în lumea asta, inclusiv în România de odinioară, a devenit astăzi la noi obiect de suspiciune şi de hulă. Autorul de manuale e privit ca un potenţial delincvent, în orice caz, ca un ins dubios sub aspect moral. Asta pentru că a avut tupeul să vrea să facă ce nu pot face toţi şi să-şi vadă munca răsplătită. E mult mai „onorabil“, pare-se, să dai meditaţii sau chiar să faci pe vînzătorul în timpul liber, decît să te apuci să scrii cărţi de specialitate.

Care poate fi alternativa la incriminata iniţiativă privată şi personală? De bună seamă, editura de stat împuternicită cu producerea manualelor şi autorii desemnaţi de către Minister. Mă întreb serios dacă Ministerul chiar îşi doreşte aşa ceva. Pentru că asta e calea pe care a deschis-o.

În disputa iscată de decizia din august nu avem în nici un fel de a face cu un conflict între „interesele nobile“ ale Ministerului şi „interesele meschine“ ale editorilor ci cu o înţelegere complet distorsionată a situaţiei.

Ministerul afirmă că doreşte îmbunătăţirea calităţii manualelor şi uşurarea muncii profesorilor. Unii profesori se plîng că le este greu să-şi aleagă manualul dorit dintr-o ofertă prea bogată. Alţi profesori

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Reflecţii despre o criză artificială

Imaginea profesorului – aşa cum o vehiculează mass media – este a unui bugetar prost plătit, uşor de manipulat, făcîndu-şi meseria nu din pasiune, ci pentru că nu este capabil să facă altceva. De aici, ar decurge conservatorismul, nevoia de dirijism, plîngerile că este încărcat cu prea multe sarcini atunci cînd ar trebui să-şi asume responsabilităţi.

Nu pot să neg că unele dintre aceste etichetări sînt adevărate, dar o astfel de imagine suferă de o simplificare grosolană. În mare măsură de acest lucru ne facem vinovaţi noi înşine. Spre deosebire de alte categorii profesionale ca medici, avocaţi sau arhitecţi, ne lăsăm prea des reprezentaţi de persoane care cunosc problemele doar dintr-o singură perspectivă şi dintr-un singur loc. Realitatea este mai complicată, desigur contradictorie, dar, de bună seamă, mai vie. Aşa este cazul mult discutatei hotărîri a Ministerului Educaţiei de a limita la trei numărul de manuale alternative pentru liceu. S-au pronunţat ziariştii, editorii, reprezentanţii din MEC ai fostei şi actualei puteri, dar nu şi cei care lucrează efectiv cu aceste manuale, indiferent de poziţia lor. S-a creat astfel impresia unei unanimităţi şi – de aici, pornindu-se de la ideea că manualele alternative au fost percepute ca primele dovezi materiale, concrete ale reformei în învăţămînt – convingerea antireformismului profesorilor.

În cele ce urmează voi vorbi în nume propriu şi cred că experienţa la catedră, cît şi implicarea în problemele legate de reformă, în activităţile cu elevii şi profesorii pot să confere o anumită credibilitate opiniilor exprimate.

Ca profesoară de limba şi literatura română considerată „bună“ am funcţionat aproape de la începutul carierei mele la un liceu din Cluj şi am simţit frustrarea – de altfel, comună aproape tuturor colegilor mei – pe care ţi-o creează folosirea manualului unic. Orice disciplină umanistă presupune acceptarea relativizării perspectivelor, interpretarea neinhibată de anumite canoane, raportarea directă la text şi nu învăţarea pe de rost a punctelor de vedere ale unor critici iluştri şi însuşirea lor ca literă de lege. Una dintre cele mai mari greutăţi întîmpinate în cariera mea a fost aceea de a-mi învăţa elevii să se îndoiască de autoritatea cuvîntului tipărit – chiar dacă era în manualul după care era verificat la examene – şi să aibă încredere în propriul gust şi propria judecată. Dar şi una dintre bucuriile şi satisfacţiile – pe care, mărturisesc cu ruşine că mi le-a adus meseria, acum cînd este la modă să te plîngi – a fost de a descoperi, împreună cu ei, cît de multe poate să-ţi spună textul şi cît de largi şi interesante sînt pistele de interpretare ce ţi se oferă.

Introducerea manualelor alternative, din acest punct de vedere, nu a însemnat numai reluarea tradiţiei interbelice sau respectarea uneia dintre condiţiile impuse de Banca Mondială, ci mult mai mult: spargerea convingerii elevilor, iar uneori şi a profesorilor, că există un unic adevăr şi că acesta poate fi găsit numai în manualul unic. Problema discutată acum este deci una de principiu, ea vizează fundamentul reformei şi nu o racordare de suprafaţă la structurile învăţămîntului european.

De ce nu este o soluţie limitarea la trei manuale care înseamnă mai mult decît unul? O reformă în învăţămînt este un proces de durată ce presupune, în primul rînd, continuitate dincolo de orice guvernare şi de orice reacţii de moment. Derutaţi şi timoraţi de avalanşa terminologică receptată ca o formă fără acoperire, de dispoziţii venite de la „centru“ care se contraziceau de la o zi la alta, era normal ca la început profesorii să manifeste neîncredere şi reţinere. Nevoiţi mai apoi să facă faţă unui curriculum nou care presupunea un alt mod de abordare a procesului de învăţămînt, nevoiţi să-şi modifice din mers strategiile şi să-şi asume responsabilităţi – ca alegerea manualelor sau propunerea programelor de cursuri opţionale –, a fost firesc ca pentru mulţi dintre noi reforma să fie resimţită drept stresantă. Abia în ultimii ani a căpătat o formă mai coerentă, a coborît în şcoală şi a dobîndit o faţă mai umană.

Din experienţă, lucrînd direct cu profesorii în diferite programe, atît ale ministerului cît şi nonguvernamentale, pot să afirm că atitudinea majorităţii faţă de reformă s-a schimbat. (Voi da cîteva cifre, chiar dacă mi se va reproşa că, la nivel de ţară, nu sînt concludente: la sfîrşitul unei abilitări curriculare a profesorilor de română care predau la liceele din judeţul Cluj, din 75 de profesori, 24 se declară de acord cu reforma în foarte mare măsură, 46 în mare măsură şi numai 4 în mică măsură.) Sînt convinsă că acest lucru se datorează unei abordări mai concrete şi practice a problemelor, unei transformări a profesorului dintr-un receptor pasiv de informaţii, într-un partener de dezbatere care vine cu propriile lui întrebări şi probleme, care-şi descoperă apartenenţa la breaslă şi – poate – propria demnitate profesională. De aceea cred că în momentul de faţă profesorul nu mai are nevoie de o protecţie din partea Ministerului, fiind în măsură să facă faţă unei pieţe libere a manualelor. Stilul de lucru şi nivelul elevilor îl vor face să aleagă ceea ce consideră mai potrivit cu felul în care va aborda obiectivele programei, ştiind că nici un factor exterior nu-i poate determina opţiunea.

O reîntoarcere, sub pretextul protejării profesorului, la un număr limitat de manuale, ar însemna un grav pas înapoi, greu de recuperat, tocmai în momentul cînd un număr tot mai mare de profesori încep să-şi manifeste încrederea în reformă, lovind în convingerea lor că au deptul să decidă, că le sînt respectate opţiunile, că sînt chemaţi să facă schimbarea ei înşişi pentru elevii lor, munca lor nefiind doar o prestare funcţionărească de servicii dirijată de sus. Acelaşi lucru se poate afirma şi în legătură cu celelalte spaime ale profesorului: reducerea cursurilor opţionale pînă în stadiul cînd devin o simplă formalitate, renunţarea la noul curriculum tocmai în momentul cînd i s-ar putea evalua avantajele şi dezavantajele sau reluarea perfecţionărilor în formula de pînă în 1989.

În momentul de faţă, cred că Ministerul ar putea rezolva problema venind cu două soluţii: prima s-ar referi la continuarea şi lărgirea programelor de pregătire a profesorilor. A doua priveşte calitatea criteriilor care permit acestor manuale să intre pe piaţă. Ambele i-ar întări profesorului convingerea că reforma continuă, făcîndu-se în acelaşi timp şi corecţiile necesare.

Prof. Monica ONOJESCU
Liceul Gheorghe Şincai, Cluj
Preşedinte al Asociaţiei Profesorilor
de Limba şi Literatura Română
„Ioana Em. Petrescu“
Redactor-şef al revistei ***Perspective***

P.S. Dincolo de criza conturată în ultimele săptămîni, problema manualelor rămîne în centrul atenţiei profesorilor; dovada o face tema simpozionului propus şi anume **Literatura în manuale şi în clasă**. Simpozionul este organizat de filiala din Cluj a Asociaţiei Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu“ şi de revista de didactică **Perspective** şi va avea loc în 9-11 noiembrie. La dezbateri sînt invitaţi toţi cei interesaţi în problema manualelor alternative care, sperăm, nu vor fi limitate artificial la numărul trei.

doresc din contră să aibă la dispoziţie întreaga ofertă, pentru a decide singuri cu ce manual vor lucra. Editurile vor ca piaţa de manuale să nu fie restricţionată arbitrar. Autorii vor, la rîndul lor, ca dreptul de publicare să nu fie restrîns abuziv.

Ministerul s-a pus, din capul locului, de partea profesorilor. După cum se vede însă, profesorii nu sînt deloc la unison favorabili deciziei de reducere a numărului de manuale. Nimeni nu are, din cîte ştiu, vreo informaţie certă despre ponderea celor două poziţii. Îndrăznesc să cred, totuşi, că cei care se bucură de împuţinarea ofertei de carte şcolară adoptă în felul acesta o poziţie clar ostilă reformei. Dîndu-le cîştig de cauză în dauna tuturor celorlalţi, mi se pare că d-na Ministru Ecaterina Andronescu nu mai poate susţine, aşa cum a făcut-o în repetate rînduri, că măsura luată nu e prin nimic antireformistă. Ori astfel de declaraţii sînt făcute de dragul... Europei care „stă cu ochii pe noi“?

Ministerul s-a considerat dator să se preocupe de cei care întîmpină dificultăţi în alegerea manualelor. Numai că a ales una dintre cele mai proaste soluţii, prin care se strică mult mai mult decît se repară. Nu e greu de imaginat o serie de „alternative“ mai judicioase la adoptarea – fie şi temporară – a unui *numerus clausus*. Iată, de pildă, una dintre ele, extrem de simplă.

În loc să restrîngă acreditarea manualelor pe baza evaluărilor făcute de comisiile de specialitate, Ministerul ar fi putut face publice rezultatele acestor evaluări – trimiţîndu-le la inspectorate spre a fi difuzate din timp în şcoli, introducîndu-le în internet etc. În felul acesta, profesorii care consideră o pierdere de timp (?!) consultarea întregii oferte de manuale ar fi putut să se limiteze, după dorinţă, la primele clasate, cei care vor să aleagă singuri ar fi putut să o facă nestingheriţi, iar editurile şi autorii nu ar mai fi acuzat încălcarea drepturilor lor şi modificarea discreţionară a regulilor de producere şi acreditare a cărţii şcolare.

O astfel de măsură, cu caracter provizoriu, discutabilă la rîndul ei sub multe aspecte – lasă o responsabilitate grea pe umerii comisiilor de evaluare, în orice caz, însă, mult mai rezonabilă decît aceea a eliminării unor manuale din competiţie – ar fi ajutat la demararea unei practici foarte utile, curente în multe ţări: analiza periodică a manualelor disponibile, făcută de regulă de către reprezentanţi ai asociaţiilor profesorilor de diverse specialităţi.

Repet: este vorba de *analize* destinate publicării, în care experţi de autoritate între colegii de breaslă pun în evidenţă particularităţile fiecărui manual şi nu de clasamente care să fie invocate pentru revizuirea acreditărilor, aşa cum dă de înţeles, şi mai sumbru, articolul 3 din numitul Ordin al Ministrului.

Un manual este mai bun sau mai rău în măsura în care convine mai mult sau mai puţin profesorului şi elevilor care îl folosesc, pentru atingerea obiectivelor prevăzute în programă. Un profesor începător, de exemplu, are motiv să opteze mai degrabă pentru un manual cu o componentă didactică mai puternică, în vreme ce un profesor cu experienţă solidă de predare va tinde să aleagă mai degrabă un manual mai dens sub aspect informativ ş. a. m. d. Nu e cazul să intrăm în detalii.

Cert este că, în această vară, în loc să *recomande*, prin intermediul specialiştilor şi să *înlesnească* orientarea profesorilor alegerea manualului potrivit, Ministerul a preferat să *interzică*, bulversînd sistemul şi întorcînd din drum sensul reformei. (Evaluările pe baza cărora s-ar fi făcut selecţia celor 3 manuale acreditate au rămas, după mine în chip bizar, confidenţiale). Pentru a se justifica, conducerea Ministerului a căutat să-i înfăţişeze pe editori şi pe autori drept „profitori“ şi potenţiali inamici ai învăţămîntului, cînd, de fapt, ei sînt partenerii fireşti, indispensabili, ai acestuia. Nu contează că, cu acest prilej, s-a redeschis supapa mentalităţilor dirijiste şi resentimentare, vădit anacronice şi că acestea au ajuns să fie îmbrăţişate chiar de către oficialităţi, în lipsă de argumente valide.

P.S. Sînt şi eu autor de manuale – *et in infernum ego*. Continuu să cred că e o muncă dificilă, atractivă şi utilă. Dacă aş fi dat meditaţii în timpul cît am lucrat la manuale, aş fi cîştigat mai mult decît din drepturile de autor. Nu-mi place însă să dau meditaţii. Ghinionul meu.

Manualul de **Limba şi literatura română** de anul acesta pentru clasa a XI-a la redactarea căruia am contribuit, fiind între primele trei clasate, a fost aprobat. Aş avea toate motivele să-mi văd „interesele meschine“ satisfăcute: va scădea concurenţa, va creşte tirajul. Consider însă că Ordinul Ministrului care mă avantajează dăunează învăţămîntului românesc. La fel cred şi colegii şi prietenii mei coautori: Alexandru Crişan, Ioana Pârvulescu, Florentina Sâmihăian şi Rodica Zafiu.

Zădărnicii noi şi vechi la **Convorbiri...**

RADU PĂRPĂUŢĂ

Recent dl Cassian Maria Spiridon, redactorul şef al **Convorbirilor literare**, a schimbat o parte de redactori ai revistei cu alţi redactori. Mai întîi, faptul mi se pare o teribilă izmeneală a redactorului şef, căci pînă acum, vreme de ani buni, cei repudiaţi acum au fost socotiţi buni de numitul Spiridon. Concepţia sa despre activitatea la o revistă e mai proletară, mai „de la şaibă“: „o revistă nu se face cu vedete [...], ci cu «truditori» care se înhamă la muncă“. Neînhămîndu-se în respectiva concepţie, un Emil Brumaru, un Nicolae Ionel, un Nichita Danilov n-au avut loc la **Convorbiri...**. Eu cred, dimpotrivă (şi nu sînt singurul), că o revistă literară bună se face cu „vedete“ literare, critici, poeţi, prozatori, care pot produce o emulaţie în jurul lor, care pot atrage colaboratori de valoare (o mică digresiune: dl Gheorghe Grigurcu arată în **Cotidianul** că numai la insistenţele telefonice şi epistolare ale lui Emil Brumaru a acceptat să scrie la **Convorbiri...**. Ştie oare dl Grigurcu faptul că tocmai poetul Brumaru a fost îndepărtat umilitor de la **Convorbiri...** de către cel care caută „truditori“, (de fapt supuşi fără opinie?), cu un personal tehnic şi administrativ de valoare şi cu un redactor şef care să aibă capacităţi de ceea ce se cheamă *spiritus rector*. Mai cred că schimbarea redactorilor e o mişcare de ultim moment a dlui Spiridon, care, încolţit din toate părţile pentru haloimăsul numit **Convorbiri literare**, încearcă să distragă atenţia de la el la redactori, ei fiind „acarii Păun“. Modul cum s-a făcut „debarasarea de poverile contingentului material cantonat“, ca să mă exprim ca un „critic“ promovat de dl Spiridon, demonstrează acest lucru în grabă, fără participarea „suprimaţilor“ la „suprimare“, fără consultarea celor din conducerea Uniunii Scriitorilor (fiindcă totuşi revista eşte editată de USR), fără un concurs legal pentru noii redactori etc.

În fapt, nu mă miră prea mult această acţiune a numitului. Cam acelaşi lucru s-a întîmplat şi în 1990, la revista **Timpul**. Cum prea bine se ştie, Iaşul (şi nu Iaşiul, dragi bucureşteni) geme de poeţi care pun ţara la cale prin crîşme. Dintr-atîţia (prin ce har?) – vorba poetului – ne-am brodit o redacţie pe cinste la **Timpul** (scuzaţi lipsa de modestie). Dintr-o întîmplare l-am ales redactor şef pe CMS, care avea o aură de revoluţionar dekemvrist într-un Iaşi care n-a avut revoluţie. De altfel, dacă-l pui pe dl Spiridon să-ţi povestescă de activitatea sa revoluţionară, termină în cinci minute cu tot cu introducere, căci n-are ce spune. Succesul fulminant al **Timpului** a fost obstaculat însă în primul rînd de redactorul şef. Nu este spaţiu să înşirui mai multe, dar îmi amintesc de editorialele insipide pe care le semna CMS, editoriale pe care nu le-am putut citit niciodată fără să iau în prealabil cîteva antidepresive. La polul opus se aflau articolele vituperante ale lui Dorin Spineanu, pe care, la vremea aceea, le citea mai toată intelectualitatea „cu ştaif“ din România. Bineînţeleş, CMS, mînat de invidie, a prins să rînjească strîmb la început. Apoi au apărut conflictele cauzate de nemulţumirile redactorilor vizavi de ifosele, impostura şi neghiobiile redactorului şef. (Iată una: voia să pună următoarea întrebare Î.P.S. Daniel: Ce părere aveţi despre Patriarhul Roşu Teoctist? Fireşte, cu astfel de întrebări, nu ni s-a acordat interviul; sau alta pusă Anei Blandiana, aud că susţinătoare a lui CMS. Acesta o întreabă – vai! – atît de indelicat pe mirabila poetă: E adevărat că v-aţi culcat cu Gogu Rădulescu?) Reacţia lui CMS a fost promptă: ne-a dat preaviz la toţi, ne-a suprimatără carevasăzică. Pe post de politruc era consoarta redactorului şef, care a intrat ca Ana Ipătescu în şedinţă să ne trimită la „cremenal“. (Actualmente dna Spiridon este contabil la noul loc de muncă al soţului. Oare tot aşa o fi acţionînd?) În aceste condiţii **Timpul** a căzut, pentru că cei mai buni redactori l-au părăsit. Trebuie spus că realizarea şi succesele din '90 ale **Timpului** au fost opera unui grup de personalităţi. Dl Spiridon însă a manevrat în tăcere şi prin machiaverlîcuri a ajuns proprietar al revistei.

După cum vedeţi nimic nou sub soare în privinţa lui CMS. **Timpul**, cum zice turcul, haram gheldi, haram ghitti. A venit rîndul **Convorbirilor...**. CMS se nutreşte în continuare din aceleaşi mediocre bucurii şi zădărnicii precum participări în prezidii, jurii şi la ospeţe, visări în margini de cărţi editate pe principiul „mă scoţi tu, te scot şi eu“, amiciţii cu avortoni adulatori, faima de bun manager (aşa îi spun toţi care-i bat în strună: e un bun manager, adicăte un bun manager, dar un prost poet) bazată pe peşcheşuri grase pe la instituţii şi persoane influente, şi alte vanităţi şi ambiţii sterpe. Editorialele-gîndeme din **Convorbiri...** sînt la fel de mediocre ca şi cele din **Timpul**, numai că de data aceasta îmi plac pe moment, ca şi integramele: mă stărui o vreme să ghicesc de unde sînt „compilate“ cogitaţiunile sale despre literatură. Am vorbit de impostură şi mediocritate şi nu îmi retrag cuvintele. Nu cred că numai timpul ne va judeca „opera“. Dacă am crede aşa, de ce mai luptăm pentru valoare? E simptomatic că doi dintre susţinătorii lui CMS (Liviu Ioan Stoiciu şi Adrian Alui Gheorghe) susţin această inepţie aproape cu aceleaşi cuvinte. După mine, să am iertare, acest fel de gîndire e un mod de a-ţi „drapa nula“. Şi închei cu vorba pe care am scris-o acum trei ani, cînd mai mulţi scriitori tineri au atras atenţia în presă asupra imposturii din cultura ieşeană: Demisia!

Scrisoare deschisă

domnului **Eugen Uricaru**,
preşedintele Uniunii Scriitorilor din România,
domnului **Ion Pop**, preşedintele juriului
premiilor US pentru anul 2000

În urma declaraţiei poetului Adrian Alui Gheorghe, membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor, apărută în numărul din 18-19 august 2001 al **Cotidianului** şi preluată de revista **Convorbiri literare** nr. 8, din august a.c., prin care acesta afirmă, cităm: *„Recunosc că, în calitate de membru al juriului USR, ales de Consiliul US prin vot secret, am dat cîte un vot, la nominalizări pentru Cassian Maria Spiridon, Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Petru Cimpoeşu şi Lucian Vasiliu. Să fie doar slăbiciune de moldovean?*“, declaraţie ce denotă subiectivism în privinţa criteriilor de nominalizare a unor cărţi, precum şi lipsă de autoritate critică necesară unui membru al juriului premiilor US, prin prezenta ne exprimăm stupefacţia că, în acest mod, în acest an, au fost propuse pentru premiere persoane şi nu cărţi încălcîndu-se, astfel, însăşi motivaţia unui astfel de act.

Prin urmare, în urma declaraţiei poetului Adrian Alui Gheorghe, cu toată consideraţia pe care o avem faţă de preşedintele şi unii membri ai juriului US, sîntem nevoiţi să contestăm valabilitatea deciziilor acestui juriu.

Semnează: **Mihai URSACHI**, **Al. DOBRESCU**, **Liviu ANTONESEI**,
Ovidiu NIMIGEAN, **Vasile BAGHIU**, **Lucian ALEXA**,
Radu PĂRPĂUŢĂ, **Dan GIOSU**

Notă: Lista rămîne deschisă.

Redacţie „reorganizată“

După ce în numărul pe iulie redacţia **Convorbirilor literare** încercase, sub semnătura redactorului-şef, să minimalizeze recentul protest al unui număr important de scriitori ieşeni faţă de situaţia actuală a vieţii literare din Dulcele Tîrg, în numărul pe august sînt operate modificări în redacţie.

Pretextul, conform unei note care anunţă schimbările: „demisia publică a domnului Emil IORDACHE (fost secretar general de redaţie) din Uniunea Scriitorilor“. Nu se explică de ce demisia din USR aduce cu sine eliminarea din redacţie, de vreme ce la toate revistele care apar sub egida Uniunii există angajaţi care nu sînt membri ai organizaţiei. Sau – poate – motivul e altul, şi anume ralierea lui Emil IORDACHE la grupul protestatarilor ieşeni? De asemenea, e cu totul bizar faptul că demisia din Uniune a secretarului general de redacţie a condus şi la eliminarea altor redactori, în speţă Miron KIROPOL, Nicolae PANAITE şi Lucian VASILIU!?! Spre salvarea onoarei acestora, ei sînt „sancţionaţi prin promovare“, devenind membri ai Colegiului revistei. „Reorganizarea echipei redacţionale“ s-a făcut cu menţinerea ca redactori a lui Liviu PAPUC şi a lui Gheorghe GRIGURCU, acesta din urmă locuind – însă – nu la Iaşi, ci la Tîrgu Jiu, de unde n-are cum să contribuie la facerea revistei. Nouveniţi în echipă sînt Cătălin MIHULEAC şi, ca redactor-şef, Dan MĂNUCĂ. De ce va fi decis cunoscutul universitar să cauţioneze astfel nivelul actual al **Convorbirilor literare**, alături de alţi cîţiva autori folosiţi sistematic drept „alibi“ în polemica dintre cele două „facţiuni“ ieşene? Cine ştie...

Adrian Marino – octogenar: tînăr şi liberal

ION BOGDAN LEFTER

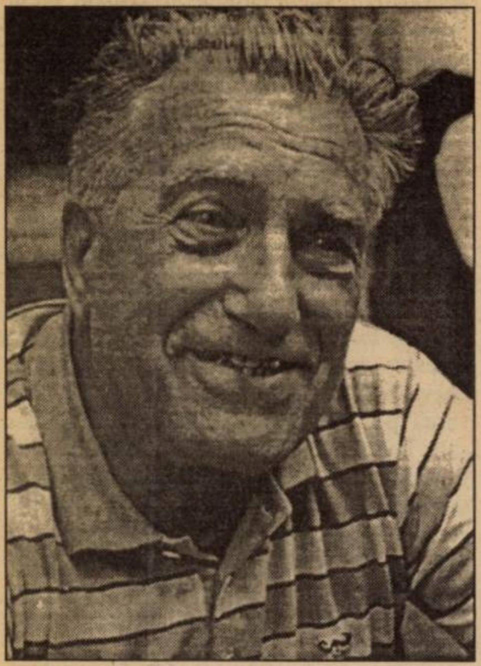

Mîine, pe 5 septembrie (însă în unele locuri din ţară revista noastră ajunge abia miercurea, deci s-ar putea zice şi „azi"), Adrian Marino împlineşte 80 de ani. Pe lîngă că e în sine o vîrstă respectabilă, admirabilă, impresionantă, de veritabil patriarh, aniversarea e în mai multe sensuri neobişnuită, cu totul „atipică". Motiv pentru care, pe lîngă cuvenitele urări de sănătate şi viaţă lungă, ea „cere" (ca să spun aşa) un comentariu special.

Un nu hotărît aniversării!

Încep cu un detaliu: pentru că lui Adrian Marino nu-i plac festivismele de nici un fel, aniversarea sa nu va fi deloc celebrată în public! Ştim – şi eu, şi alţii – chiar de la el că mai multe instituţii i-au propus să organizeze reuniuni pentru sărbătorirea viitorului octogenar, însă s-au lovit de refuzurile sale categorice, nenegociabile. Cîteva edituri au vrut să publice volume omagiale de genul *in honour of...*, aşa cum se poartă în lume, dar Adrian Marino s-a opus din nou cu vehemenţă. A acceptat – în schimb – realizarea doar a unei cărţi „în dialog" (**Al treilea discurs**, cu Sorin Antohi ca partener de discuţie, apărută acum cîteva luni la Editura Polirom), şi nu la o dată fixă, fără marcarea festivă a faptului că va împlini opt decenii de viaţă. De asemenea, a fost pînă la urmă de acord să fie sărbătorit într-o singură formulă, cu totul aparte: atunci cînd Asociaţia Română de Literatură Comparată i-a propus celebrarea, a refuzat iniţial, acceptînd finalmente formula unei discuţii intelectuale cu ocazia reuniunii ARLC de la Cluj, de la sfîrşitul primăverii. Deci: nu o reuniune cu asistenţă largă, ci una în cerc restrîns, între colegi specializaţi în cercetarea teoretică în orizont internaţional; nu o festivitate, ci o dezbatere profesională; şi nu la data împlinirii vîrstei rotunde, ci mai devreme, astfel încît să nu se poată face complimente şi urări, ci să se schimbe idei.

Un caz de-a dreptul straniu într-o cultură în care mai toată lumea e – dimpotrivă – avidă de expunere publică, de laude, de firitiseli. Contrast total: chiar şi la vîrsta sa „patriarhală", la care cei ce au norocul să o împlinească se aşteaptă la recunoaşteri pioase, diplome omagiale şi medalii pentru *opera omnia*, Adrian Marino spune un nu hotărît aniversării!

Un nou început

Mai mult decît atît, cariera octogenarului Adrian Marino s-a văzut recent relansată! După cum se ştie, anul trecut a apărut volumul 6 al **Biografiei ideii de literatură**, cu care a ajuns la bun sfîrşit o vastă sinteză, fără echivalent la noi şi originală în contextul internaţional al istoriei ideilor critico-literare. Ei bine, epilogul anunţa, la – atunci – cei 79 de ani ai autorului, decizia sa de a se dedica unei noi direcţii intelectuale: declara fără echivoc că s-a ocupat o viaţă de domeniul literaturii doar pentru că împrejurările existenţei sub regim comunist (să ne amintim: arestarea, detenţia, situaţia generală de după „reabilitare", publicarea în condiţiile vigilenţei cenzurii oficiale) l-au împins către refugiul într-acolo, înspre literatură, din care a ales istoria ideilor şi ceea ce singur a numit „critica ideilor literare"; pentru ca, reclamîndu-şi vocaţia pentru studiul ideologiilor propriu-zise, dincolo de „bellearte", să anunţe că se desparte definitiv de domeniu, optînd de-aici înainte pentru adevărata sa chemare...

Iată – vasăzică – un octogenar foarte tînăr, aflat în faţa unui nou început! La o vîrstă la care puţini ajung şi la care se trag concluzii şi se fac bilanţuri, Adrian Marino are proiecte proaspete şi porneşte pe un nou drum. A mai „comis" în acest sens, fireşte, dar acum îşi asumă integral reorientarea. E-adevărat că întreaga sa operă de teoretician şi comparatist al ideilor literare *este* „ideologică", dar în limitele de specialitate date. Sînt – apoi – volumele publicate în anii '90, **Politică şi cultură** şi **Pentru Europa**, în care sînt adunate texte „de graniţă", la intersecţia domeniilor (conform conjuncţiei din primul titlu). Schiţa din **Cenzura în România**, cealaltă carte apărută în anul 2000 (înaintea finalului **Biografiei ideii de literatură**), marchează deplasarea definitivă de accent asupra istoriei politice. Va urma versiunea mult extinsă, anunţată de Adrian Marino sub titlul **Cultură şi libertate în România**. O nouă sinteză a tînărului octogenar!

Liberalul fervent

Nu doar – menţinînd combinaţia paradoxală – octogenar tînăr, ci şi liberal fervent! E încă o trăsătură a personalităţii sale care se cere subliniată. La o vîrstă la care nu prea mai ai altă soluţie decît să fii conservator, nostalgic, cufundat în reveriile trecutelor juneţi, Adrian Marino e un liberal energic, propovăduitor al gîndirii emancipate, al independenţei de opinie, opus oricărui tip de autoritarism. Se pronunţă sistematic împotriva tuturor „Führer"-ilor politici sau intelectuali, şi nu la modul calm-declarativ, ci cu pasiune, cu vehemenţa unui om care a traversat secolul XX şi a testat pe propria piele ce au însemnat sinistrele lui totalitarisme. În urmă cu cîţiva ani, l-am avut invitat la „Cafeneaua critică" al cărei amfitrion eram, în subsolul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti. La un moment dat, după pledoariile sale pentru gîndirea liberală, a primit întrebări din sală. Cei mai mulţi studenţi strînşi acolo pentru a-l asculta erau vizibil simpatetici. S-au găsit – însă – şi cîţiva radicali de pol opus, care au început să-l sîcîie cu solicitări de comentare a lui Mircea Eliade şi a orientărilor interbelice „fundamentaliste". Mai întîi le-a răspuns foarte sever, insistînd asupra predominanţei direcţiei liberale din epocă, idee – cred – importantă, deocamdată minoritară într-o perioadă a reeditărilor triumfale a eseiştilor „Criterionului" şi a altora afini, dar care se va impune pentru că e corectă (au mai susţinut-o şi alţii în ultimii ani; în ce mă priveşte, am scris la un moment dat un articol special pe această temă). Pe măsură ce vorbea, pe măsură ce „veştejea" înclinaţiile naţionaliste ale celor care-l abordaseră, s-a „aprins", s-a supărat de-a binelea şi mai că a vrut să plece în mijlocul întîlnirii! Ideea de a sta de vorbă cu spirite antiliberale îl oripila – şi a spus-o franc. M-am bucurat că mi se oferă ocazia să-i ţin partea, după cum a făcut-o şi numerosul public al „Cafenelei critice". Deschişi, cosmopoliţi, spirite libere, studenţii i-au arătat simpatia pe care o merita din plin.

A spus-o şi în public, în articole şi interviuri, ne-a spus-o şi în conversaţii private: cartea despre **Cultură şi libertate în România** va face arheologia gîndirii independente de la noi, de cele mai multe ori ignorate sau minimalizate. Va fi o demonstraţie că liberalismul – ca filozofie, ca ideologie generală, ca atitudine intelectuală, ca instinct comunitar – are tradiţie prin părţile noastre. Idee – repet – preţioasă, a cărei documentare atentă va aduce în dezbaterea culturală probe irefutabile pentru o reinterpretare a „spiritului românesc", pe care prea mulţi îl tot descriu în ultimii ani în termeni „substanţialişti", aşa-zicînd „spenglerieni".

Adrian Marino
Cenzura în România
Schiţă istorică introductivă

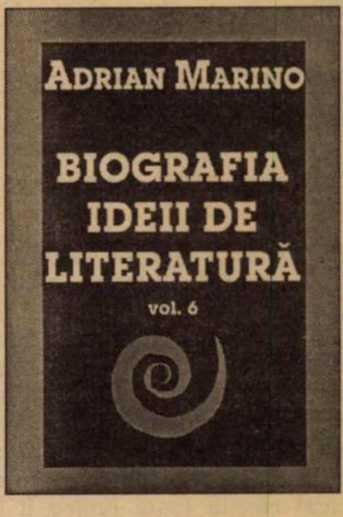

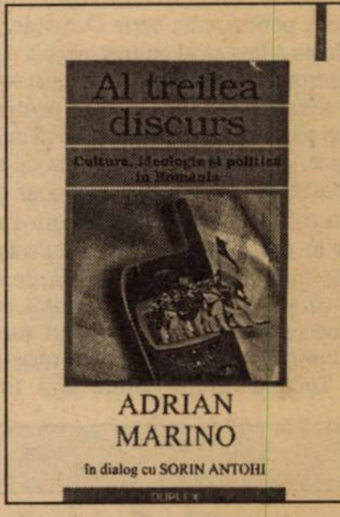
Al treilea discurs
Cultură, ideologie şi politică în România
ADRIAN MARINO
în dialog cu SORIN ANTOHI
DUPLEX

Cufundat într-un fotoliu, înconjurat de cărţi

Toate acestea – gîndite şi scrise în fotoliul său de sub fereastră, în camera de lucru „tapetată" cu cărţi în care Adrian Marino îşi petrece cea mai mare parte a timpului de cînd, ieşit din detenţie, către mijlocul anilor '60, s-a stabilit la Cluj. Un marginal între concitadinii săi actuali, cărora caracterul său radical le pune în contrast – unora – reticenţa nuanţată sau – altora – tranzacţionismul, un atipic între majoritatea ieşenilor urbei sale natale, spre deosebire de care nu e deloc „molcom", un inadaptat în mediul cultural românesc în genere, cu care mai mult n-a făcut decît a făcut „priză" de-a lungul carierei sale, tînărul octogenar îşi trăieşte cu demnitate singularitatea. Aşa cum l-am descris, nu e de mirare că – într-adevăr – comunică cel mai bine cu colegii ai săi cu multe decenii mai tineri, de la – de pildă – Andrei Corbea la Sorin Antohi sau de la Monica Spiridon la Ştefan Borbély. E mîndru că e membru, alături de unii dintre ei, al Asociaţiei Scriitorilor Profesionişti din România – ASPRO, adică al unei organizaţii independente, deschise spre dinamica liberă a culturii postcomuniste. Repetă mereu că el toată viaţa asta a fost: un profesionist adevărat, trăind – adică – din scris, fără să fi primit salarii de la stat. Pe scurt, cu un asemenea spirit, de o tinereţe extraordinar prelungită, cum să n-ai proiecte noi la 80 de ani?!

La cît mai multe şi la cît mai mulţi!

Comunicat CNA

Consiliul Naţional al Audiovizualului a adresat *somaţii publice* posturilor PRIMA TV şi PRO TV

Reunit în şedinţa din 28 august 2001, Consiliul Naţional al Audiovizualului a supus dezbaterii grilele şi programele de vară ale televiziunilor centrale, analizînd cu precădere emisiunile estivale de divertisment, monitorizate de serviciul de specialitate în perioada iulie-august 2001.

Constatînd că majoritatea emisiunilor de divertisment, dar mai ales cele difuzate de **PRIMA TV** şi **PRO TV** au făcut mari concesii prostului gust şi vulgarităţii, promovînd chiar manifestări obscene intolerabile, ce sfidează bunele moravuri şi normele elementare ale moralităţii publice, CNA a hotărît să avertizeze cele două posturi cu *somaţii publice*, în conformitate cu dispoziţiile art. 2 al. 4 şi art. 36 al. 1 şi 2 din Legea audiovizualului nr. 48/1992, precum şi în temeiul prevederilor art. 3 lit. d din Decizia CNA nr. 47/2000.

De asemenea, CNA a apreciat revizuirea unor programe de către unele televiziuni, ca urmare a *Comunicatului* remis presei în data de 30 iulie 2001.

În acest context, CNA avertizează ferm şi imperativ toate posturile de televiziune să-şi pună programele de divertisment în acord cu normele profesionale, morale, civice şi de protecţie a minorilor, pentru a nu fi nevoit să aplice sancţiunile administrative drastice prevăzute de lege.

Serviciul de Presă şi Imagine
al Consiliului Naţional al Audiovizualului

28.08.2001

Pentru cine scrie ultimul *dandy*?

C. ROGOZANU

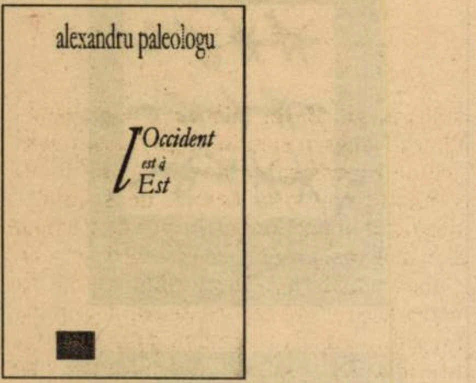

Alexandru PALEOLOGU
L'Occident est à l'Est
Editura Est, Colecţia „Literatura contemporană", Bucureşti, 2001, 144 p., f.p.

Care ar fi *target*-ul cărţii din faţa mea? Este o întrebare care ar trebui să ne însoţească de fiecare dată cînd ne apropiem de cărţile „monştrilor" noştri culturali. Un pericol grav îi paşte, acela de a ignora cititorul. Faima reduce direct proporţional sinceritatea recenzenţilor şi, drept urmare, există posibilitatea ca autorii în cauză să păţească exact ca regele dezbrăcat căruia toată lumea îi lăuda hainele. Nu de mult mă întrebam, într-un alt articol, pentru cine scrie Octavian Paler şi concluzia a fost că el cultivă o clasă de cititori anacronici, un soi de nostalgici ai culturii de dinainte de '89, o cultură pentru autodidacţi plină de nume mari şi de nebuloase metafizice, o cultură minimală, ca de rezistenţă (partizanii îşi iau în munţi doar cîteva cărţi, nu cară bibliotecile după ei, nu-i aşa?).

Nici în cazul lui Alexandru Paleologu o astfel de întrebare nu este lipsită de sens. Pentru că şi acest autor este tratat cu un răsfăţ necondiţionat, din punctul meu de vedere insuportabil (nu ştiu cum rezistă autorul). Tocmai aceste laude fără număr trădează lipsa de vitalitate din peisajul nostru cultural. Paleologu este un mare *dandy*, un aristocrat în adevăratul sens al cuvîntului, un premiat pentru excelenţă în cultură, un om care şi-a mărturisit păcatele săvîrşite sub comunism imediat după revoluţie, un om politic activ, redută a liberalismului şi celelalte. Astfel de calificative sînt aruncate prea uşor, aproape cu orice ocazie – or, nu se poate ca aceşti autori celebri să nu dorească şi o părere sinceră, măcar despre cărţile propriu-zise, pe lîngă un discurs sforăitor dedicat personalităţii lor abracadabrante. S-ar putea deschide chiar o rubrică specială, dedicată tratamentului critic sincer al marilor personalităţi.

L'Occident est à l'Est este scrisă în franceză. Se adresează, aşadar, în primul rînd unui public francez. De îndată ce vom deschide cartea, vom întîlni o meditaţie relaxată asupra operei lui Voltaire: nu e pesimist, de fapt; e superficial, dar are străfulgerări; îl poţi asemăna uşor cu Montaigne sau chiar cu Soljeniţîn. Aflăm apoi că Paleologu însuşi este un voltairian pentru că îi plac ironia şi umorul acestuia. Nu cred că e deplasat să-mi imaginez un francez care vine în România şi scrie o carte în care îl compară pe Caragiale cu Beckett şi care, într-un final, se declară caragialian. Situaţia ar fi penibilă sau, poate, cine ştie, laudele oamenilor noştri de cultură nu ar conteni. Nu ştiu dacă e bine sau nu să ai un astfel de „tupeu", să alergi prin cultură cu nonşalanţă, să îţi însuşeşti diferite modele, să discuţi soarta secolelor de cultură, cert este că am putea măcar privi cu circumspecţie astfel de atitudini. Chiar dacă părerile vin din partea unei mari personalităţi.

Gîndul slobod prin ţarcul literaturii poate naşte monştri. Am găsit, spre exemplu, o interesantă meditaţie, strecurată în analiza la **Candide**, asupra condiţiei femeii: „C'est la vie! Car la prostitution et la servitude sont trop souvent la seule ressource des femmes pour se tirer d'autres infortunes peut-être même pas pires". Acesta nu este un aforism *dandy*-ist, ci o opinie grosolană (şi foarte răspîndită) furnizată cu sînge rece de arbitrul eleganţei în România. După un astfel de citat ar cam fi normal să-şi piardă o parte bună din cititori. Dacă întreg discursul ar fi fost intempestiv, nietzschean, i-am fi putut ierta orice, dar nu e cazul.

„La platitude est un danger planétaire, comme l'a démontré Ortega y Gasset"... Nu cred că platitudinea reprezintă un pericol special, cert este că ea există la Alexandru Paleologu. Eseul despre Valéry începe cu celebra frază: „La marquise sortit à cinq heures". Bineînţeles, nici Alexandru Paleologu nu e de acord cu afirmaţiile lui Valéry despre roman (probabil că nici Valéry însuşi nu era de acord cu acestea). Însă, cu avînt provincial, scriitorul român demonstrează cît de important este tocmai nesemnificativul pe care îl dispreţuia francezul etc. Nu-şi pune nici un moment problema că discursul paradoxal are cu totul alte reguli decît afirmaţia propriu-zisă. Dacă Valéry spune că Flaubert nu poate fi citit de un om care gîndeşte cu adevărat, trebuie să luăm tocmai partea amuzantă, vitalizantă a afirmaţiei. La urma urmei, însuşi Stendhal afirma în **Jurnal** că nu poţi scrie şi gîndi în acelaşi timp. Ei bine, Alexandru Paleologu încearcă să îl ierte pe Valéry pentru inepţiile de acest fel şi reuşeşte – spune că, în afara acestor mici disfuncţii, totul e în regulă cu marele autor. Cu aerul că a făcut un gest de frondă, autorul român îşi cere scuze pentru denunţul cultural pe care l-a făcut. Repet, singurul cuvînt potrivit în cazul eseurilor din această carte nu poate fi decît „tupeu", un tupeu cultural, aristocrat, rafinat, *dandy*-ist şi celelalte.

„La philosophie cherche la vérité et ce faisant tombe sur les catégories de la connaissance et la foule d'écoles qui en résultent. Mais la vérité, c'est la grande littérature qui la trouve". Combinînd acest citat cu observaţia: „De nos jours, les hommes d'esprit ne sont plus, comme autrefois, rois de la société", vom obţine un portret-robot al „omului de spirit". El este cel care observă că adevărul nu stă în filozofie, în schimb, cu literatura putem avea surprize. Omul de spirit a fost rege odată şi acum are nostalgia tronului. Şi, ca o concluzie a definiţiei, putem spune că, dacă în filozofie domneşte confuzia, dacă în literatură zace adevărul, undeva la mijloc se află omul de spirit care „eseiază" pe seama lor.

Alte subiecte analizate sînt Noica, Polonia anilor '80, Gorbaciov, Artaud etc. O mobilitate ameţitoare, de discuţie de salon. Un eseu foarte interesant îi este dedicat lui Nicolae Iorga – un portret echilibrat, un amestec de legendă (învăţarea suedezei în cîteva zile, în drum spre Upsala) şi observarea pertinentă a calităţilor şi defectelor sale. Pe Noica îl consideră un filozof de talie internaţională, se proclamă un admirator al scrierilor sale de tinereţe, îi critică anumite gesturi de pe la mijlocul anilor '80. Cînd se apropie de literatura română, Alexandru Paleologu este mult mai echilibrat, mai precis. Poate pentru că ştie că tot publicul român îi va citi cărţile pînă la urmă, că această carte este fals adresată francezilor.

Cînd „iese" în cultura universală vorbeşte aşa cum vorbesc în general oamenii de cultură români: cu un amestec de respect dizgraţios şi de curaj nebun de a se apropia de marii scriitori. Autori precum Valéry, Flaubert, Dostoievski au fost supuşi unor adevărate „violuri" exegetice, cum ar spune Susan Sontag. Or, de multe ori, ai noştri se apropie cu inocenţă de operele lor, fără nici o bibliografie critică, necesară chiar şi într-un eseu. Şi atunci, evident, nu fac altceva decît să repete ce s-a mai spus...

Ce să mai spun? Amatorilor de eseu superliber, de farmec, deja devenit rutină la Alexandru Paleologu, nu pot decît să le recomand acest **L'Occident est à l'Est**.

învăţămînt

Referinţe critice despre proza românească

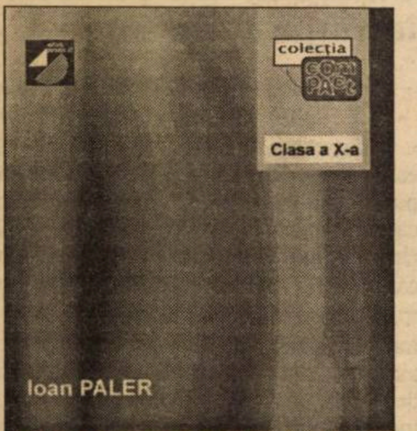

Colecţia educaţională „Compact" a Editurii Paralela 45 (coordonată de Florin Şindrilaru) propune celor interesaţi o solidă antologie de texte critice despre proza românească. În acord cu dimensiunea pragmatică a programului editorial, demersul lui Ioan Paler se vrea a fi un auxiliar al **Istoriei didactice...** prezentate de noi săptămîna trecută.

Într-un **Argument** introductiv, autorul afirmă: „Antologia de faţă se doreşte un mozaic de referinţe critice reprezentative pentru dezvoltarea şi evoluţia prozei româneşti de la originile ei pînă astăzi". Cît despre „structura după care s-a alcătuit", ea „are la bază programa şcolară, iar fragmentele critice alese tind să acopere toate operele literare în proză propuse spre studiu, cu deosebire în clasa a X-a". Principiul adoptat în alegerea citatelor a fost acela al reprezentativităţii criticului respectiv şi al valorii operei exegetice din care au fost extrase, iar opiniile contradictorii nu au fost ocolite – dimpotrivă. Merită menţionată selecţia „canonică" şi periodizarea, nespectaculoasă, dar în general corectă (mai greu de înţeles e doar separarea între **Proza modernă** şi **Proza de după cel de-al doilea război mondial**, în bună parte modernă; amestecul de criterii e oricum evident, căci, dacă în primul caz a funcţionat un criteriu de tipologie estetică, în al doilea caz criteriul periodizării este unul istorico-politic; după cum se vede, categoria operaţională de „proză modernă" rămîne încă neclară). La **Forme incipiente ale prozei narative** au fost incluşi Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir (totuşi, la Dimitrie Cantemir, nu *formele* baroce ale prozei narative, relativ contemporane romanului baroc occidental, sînt *incipiente*). **Începuturile prozei moderne** sînt ilustrate de Costache Negruzzi, Nicolae Filimon şi Al.I. Odobescu. **Proza în perioada marilor clasici** e ilustrată, fireşte, de proza celor „patru mari": M. Eminescu, I.L. Caragiale, I. Creangă, I. Slavici. La **Proza modernă** îi întîlnim pe Ion Agârbiceanu, Vasile Voiculescu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Gib I. Mihăescu, Anton Holban, Urmuz, Mateiu I. Caragiale, Max Blecher. (Remarcăm, ca şi în **Istoria didactică...**, prezenţa a trei mari poeţi interbelici prea puţin „rulaţi", din păcate, de canonul didactic în ipostaza lor – nu mai puţin redutabilă – de prozatori: Arghezi, Bacovia, Blaga.) Pentru **Proza de după cel de-al doilea război mondial** au fost selectaţi următorii autori: Marin Preda, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu, Mircea Horia Simionescu, Dumitru Radu Popescu, George Bălăiţă, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Al. Ivasiuc, Ştefan Agopian, Mircea Nedelciu, Ioan Groşan şi Mircea Cărtărescu. O „listă" în linii mari credibilă, totuşi absenţele imputabile trebuie neapărat semnalate: B.P. Hasdeu, Ion Ghica, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Radu Petrescu (lăsăm la o parte nume precum Geo Bogza, I.D. Sîrbu, N. Steinhardt). Unii dintre autorii „omişi" sînt de altfel incluşi în manualele şcolare (chiar în cele trei avizate de Ministerul Învăţămîntului...). În privinţa opiniilor critice, autorul ţine să precizeze următoarele: „Am putea fi acuzaţi, spre exemplu, de omisiunea unor aprecieri care au ţinut ani de zile capul de afiş al interpretărilor definitorii pentru unele opere literare bine cunoscute. Mărturisim că am evitat readucerea în actualitate a unor astfel de opinii, care, prin obsedanta lor citare, au ajuns la demonetizare. Am optat, uneori, pentru reînnoirea unor opinii critice care au trecut adesea neobservate, dar s-au dovedit – în timp – viabile". Într-adevăr, ponderea aprecierilor clişeizate prin repetare ritualică e una mai mult decît rezonabilă, fără ca prin asta să se facă vreun rabat de la citarea „celor mai pertinente aprecieri rostite de cele mai autorizate voci ale criticii noastre". Dimensiunea citatelor şi relevanţa lor în cadrul operei sînt convingătoare, iar selecţia ilustrează, pe lîngă criteriul valoric şi acela al reprezentativităţii, o serie de criterii didactice indispensabile. Lăudabilă ni s-a părut şi intenţia de a aduce la rampă şi „opinii ale criticii mai noi, interpretări care vin uneori în contrast cu cele emise pînă acum sau care nuanţează în mod neaşteptat interpretarea unor opere cunoscute. Am urmărit chiar – şi o spunem deschis – o aşezare faţă în faţă a unor astfel de interpretări tocmai pentru a ilustra complexa realizare a textului literar şi felul în care s-a derulat în timp, prin generaţii diferite de critici literari, demersul exegetic". De fapt, obiecţiile noastre – atîtea cîte sînt – privesc tocmai absenţa „unor opinii autorizate din rîndul criticii mai noi": lipsesc, astfel, aprecierile critice ale lui Valeriu Cristea (pentru Ion Creangă), Mircea Iorgulescu şi N. Steinhardt (pentru I.L. Caragiale), Ion Simuţ (pentru Liviu Rebreanu) şi lista poate continua... Toate aceste lipsuri enumerate mai sus au fost luate, de altfel, în calcul de către autorul acestei antologii deschise şi perfectibile. Oricum, demersul didactic al lui Ioan Paler se constituie într-un instrument de lucru credibil şi temeinic, util deopotrivă elevilor, studenţilor şi profesorilor de liceu. (**Paul CERNAT**)

O plimbare pe un raft de bibliotecă

IOAN STANOMIR

DICTIONAR
ANALITIC
DE OPERE
LITERARE
ROMÂNESTI
Coordonator: Ion Pop
CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ
3

Dicţionar analitic de opere literare româneşti M-P
Coordonare şi revizie ştiinţifică: Ion Pop,
Casa Cărţii de Ştiinţă Cluj-Napoca, 2001,
464 p., 90.000 lei

Tradiţionala seriozitate transilvană se dovedeşte fermentul în a cărui prezenţă proiectele de anvergură par să fie duse la capăt: după **Dicţionarul esenţial al scriitorilor români**, un alt instrument de lucru, **Dicţionarul analitic de opere literare româneşti**, coordonat de profesorul Ion Pop, ajunge la cel de al treilea volum, dedicat literelor **M-P**. Sîntem, aşadar, în prezenţa unei încercări pe care orice cultură care se respectă o realizează la intervale regulate de timp, fără a resimţi emoţia unei premiere. Cartografierea teritoriului literaturii devine, din accident, un reper al normalităţii critice. Eventualele amendamente formulate sînt, în definitiv, o ocazie ideală de a porni la structurarea unui canon concurent. **Dicţionarul de opere literare** are, incontestabil, meritul de a se putea constitui într-un punct de pornire al unei dezbateri, ceea ce, să admitem, în climatul actual, nu este deloc puţin lucru. Dimpotrivă.

Revenind la dicţionar, particularităţile difuzării de carte şi hazardul receptării critice l-au privat de acea „mediatizare", în a cărei absenţă o carte, oricît de importantă, este condamnată să obţină cel mult un succes de stimă. O scurtă paranteză autobiografică este utilă pentru a schiţa avatarurile descoperirii unei apariţii editoriale într-o Românie ale cărei dimensiuni de subcontinent indian descurajează comunicarea: mi-a fost necesară o deplasare în dulcele tîrg al Ieşilor pentru a cumpăra un volum tipărit, deloc suprinzător, în celălalt capăt al ţării, la Casa Cărţii de Ştiinţă Cluj. Căci criticului îi şade bine cu drumul, mai cu seamă cînd acesta din urmă se dovedeşte a fi rodnic. Organizarea unor turnee de achiziţii mi se pare o soluţie de luat în calcul pentru eliminarea unor potenţiale inconveniente de receptare.

În deschiderea la volumul precedent, Ion Pop indica unele dintre criteriile care au prezidat la alcătuirea selecţiei: e vorba, în primul rînd, de un decupaj vizînd o separare a apelor, în interiorul ariei de cuprindere a proiectului urmînd să rămînă domeniile romanului, teatrului, poeziei, memorialisticii şi prozei scurte. Asupra celui de-al doilea risc potenţial, al opţiunilor operate în interiorul categoriilor delimitate, Ion Pop nu este mai puţin explicit. Iritării scriitorilor (gen iritabil prin excelenţă) i se poate adăuga iritarea criticilor, de unde şi precauţia de a sugera coeficientul de subiectivism pe care o asemenea încercare îl presupune. Dacă validarea clasicilor poate fi privită ca o operaţiune mai degrabă inofensivă, ţinînd de zona arheologiei intelectuale, ridicarea contemporanilor la rangul de „clasici" implică, incontestabil, trecerea pe un teritoriu minat. Trecere pe care Ion Pop o preîntîmpină cu o elegantă piruetă critică, avînd ca adresant pe cititorul (mai mult sau mai puţin) profesionist: „Tocmai o asemenea conştiinţă a mobilităţii perpetue ne-a încurajat să abordăm cu o anumită decizie spaţiul literaturii care se face sub ochii noştri, riscînd desigur în pariuri cu miză controlată, totuşi, nu doar de un gust personal, mai mult sau mai puţin failibil, ci şi de conştiinţa critică mai largă, cea mai exigentă, a actualităţii. Ca de pe orice raft de bibliotecă, timpul cel mare va scoate şi introduce volumele cele vechi şi pe cele noi, estompînd străluciri astăzi orbitoare, mîine sortite, poate, penumbrei în timpul mai mic pe care-l trăim, citim ce ni se pare a fi mai reprezentativ, acum, şi cu ochii noştri". Sub semnul evocatei mutaţii a valorilor estetice, acelaşi Ion Pop sugerează existenţa unui mecanism de autoreglare al dicţionarului însuşi: acea *addenda* cuprinzînd, la finalul operei, omisiunile corectate. O manieră elegantă de a admite inevitabila imposibilitate de cuprindere integrală şi de a converti critica criticii (adică a dicţionarului însuşi) într-un instrument de control. După cum rîndurile introductive au meritul de a deconsilia de la lectura dicţionarului un anume gen de cititori, familiari cu compilaţiile submediocre realizate, pe bandă rulantă, de consorţiul dirijat de infatigabila profesoară Constanţa Bărboi. Celor fascinaţi de clişeul în formă pură, furnizat în vederea promovării examenelor, dicţionarul de faţă le este absolut contraindicat. Standardul de falsă accesibilitate de care aminteam lasă locul unei capacităţi remarcabile de a reinvesti discursul critic cu o energie care îi lipsea. Căci **Dicţionarul...** este în egală măsură un autoportret de grup al şcolii clujene, avînd meritul de a face vizibilă o reţea ascunsă de afinităţi elective pe care opţiunile criticilor înşişi le actualizează, involuntar sau nu. Tabloul de familie este revelator: Ion Pop comentează, printre altele, **Nebănuitele trepte** dar şi **Moartea citeşte ziarul**; Ion Vartic explorează **Momentele**, dar şi **Noaptea de sînziene** eliadescă. Ştefan Borbély, critic „alchimic", e destinat să-l ghideze pe cititor printre meandrele **Orbitorului** cărtărescian, în vreme ce Corin Braga deconstruieşte **Paginile bizare**. Alegerile reconfirmă un profil intelectual şi marchează o zonă de interes academic: Mircea Muthu desenează în filigran o reţea a balcanismului literar, mai mult sau mai puţin barbian în expresie, de la **Oul dogmatic** la **Pajere** şi **Nastratin Hogea la Isarlîk,** iar Sergiu Pavel Dan revizitează fantasticul autohton.

Fără a ceda acelui didacticism proliferînd în paraliteratura critică de tarabă, dicţionarul încearcă, şi reuşeşte, cel puţin pînă la un punct, să menţină un echilibru între achiziţia canonică deja validată la nivelul cititorului mediu şi inovaţiile în a căror absenţă structura de valori riscă să se osifice. Grila de lectură este, evident, adaptată fiecărui tip de provocare: distanţa între legendarul text al tinereţilor noastre, **La vulturi!** şi sintaxa narativă a unor Radu Petrescu sau Norman Manea sugerează genul de varietate deconcertantă cu care un dicţionar de asemenea factură este condamnat să se confrunte. Există, la un anumit nivel, şi o ironie subiacentă derivînd din juxtapunerile alfabetice, care reduc la stadiul de colegi de raft imaginar scriitori cu opţiuni estetice şi (nu numai) altfel greu conciliabile. Coşbuciana **Nunta Zamfirei** este alăturată, graţie hazardului alfabetic, **Nunţii în cer** a lui Eliade, după cum **Prinţul Ghica** se învecinează, întorsătură a destinului, cu prea puţin frecventabilul **Principe** confecţionat de Eugen Barbu. Imaginara bibliotecă a dicţionarului nu este lipsită de capcanele ei. Scenariul **Levantului** pare să prindă contur şi Bolintineanu este vecin de palier cu mai tînărul său confrate, captivi ai unei zone crepusculare.

Interesul la lectură al dicţionarului se naşte din acest joc de du-te vino performat între epocile literaturii. E vorba de un slalom care se desfăşoară după toate regulile criticii care se respectă. Intrarea dedicată operei este acompaniată de o menţionare a principalelor ediţii şi de o succintă bibliografie critică, extrem de utilă pentru o primă orientare a lectorului în problematica abordată. Volumul are meritul de a reintroduce în circuitul receptării un număr de texte aparent relegate în purgatoriul raftului de ordin secund al bibliotecii imaginare de care aminteam. Eseul lui Leon Baconsky consacrat dramei lui Ronetti Roman, **Manasse**, este un exemplu care probează capacitatea dicţionarului de a refocaliza interesul cititorului potenţial asupra unor zone de interes ocultate. Delimitînd între nivelul ideologic şi tehnica construcţiei dramaturgice, Leon Baconsky reconstituie un caz de confruntare al literaturii cu fanatismul: textul se deschide către o anatomie a iudaităţii condamnate să îndeplinească rolul ingrat de ţap ispăşitor. Analogia cu un alt caz, cel al lui Sebastian, este frapantă. Receptarea este compromisă de inflamarea publică: „Ostilitatea cu care se nimerise de a fi întîmpinată, cu prilejul cîtorva puneri în scenă (îndeosebi cele din 1905 şi 1913) fusese cît se poate de exact anticipată de autor în acidul, dar în acelaşi timp profundul eseu politic **Două măsuri**, din 1898, unde, observa cu amărăciune comentînd situaţia evreilor din România acelui timp, că „parul cu care se dă în ovrei este propteaua cea mai bună pentru un guvern slab". În virtutea unui asemenea mecanism diversionist, evreii, ca entitate etnică fatalmente discriminată, nu puteau spera a fi „îmbrăţişaţi" sau măcar trataţi frăţeşte decît lăsîndu-se „îndepărtaţi de viaţa publică, goniţi din sate, alungaţi de la o mulţime de ocupaţiuni, daţi afară din şcoală, opriţi de a se întruni, ocoliţi ca leproşii".

Pe un alt palier, **Pensiunea doamnei Pipersberg** este un alt caz de întîlnire ratată cu o oficialitate oripilată de libertăţile de limbaj. Pînă la capăt, receptarea lui Bonciu stă sub semnul acestei rezerve a criticii în faţa unui produs greu încadrabil şi refuzîndu-şi o etichetă comodă. Călin Teutişan, în medalionul său, pledează inteligent pentru recuperarea unui prozator posedînd un potenţial de subversiune egal, poate, cu al mult mai cunoscutului Blecher. Alternativa la proza „realistă" mizează pe alianţa între absurd şi parodic, insolită în epocă. Aventurile lui Ramses Ferdinand Sinidis sînt, dincolo de aparenţe, o explorare iniţiatică, dirijată de autorul însuşi. Relectura valorizează ceea ce critica sincronă apariţiei a ignorat: „Ca modalitate de înscenare a discursului romanesc, autorul apelează la formula clasică a relatării discursului personajului. Este, aşadar, o povestire în povestire, al cărei ritual capătă însă o notă specifică şi insolită prin faptul că identitatea celui care povesteşte este dezvăluită fără ocol în persoana lui H. Bonciu însuşi. [...] Semihalucinoza ce caracterizează imaginarul din **Pensiunea doamnei Pipersberg** intră în contradicţie flagrantă cu atare premiză de verosimilitate. Din tensiunea creată astfel, textul lui Bonciu se naşte neliniştitor şi angoasant, absorbind mereu lectura într-un labirint din care reperele unei logici a realului sînt abolite."

Există segmente la nivelul cărora dicţionarul urmează un traiect predictibil, refuzînd ruptura. Poziţiile deţinute în canon de **Moromeţii** sau de lirica stănesciană rămîn neafectate de „revizuiri" – în acelaşi timp, este detectabilă o deschidere absentă în cazul **Dicţionarului esenţial al scriitorilor români**, remarcabil doar prin dimensiuni şi disproporţionata atenţie acordată unor autori departe de a se număra printre „esenţialii" literaturii autohtone. Eseurile dedicate lui **Matei Iliescu**, **Poemelor** lui Mircea Ivănescu sau, în precedentul volum, ciclului **Ingeniosului bine temperat** indică o înnoire canonică demnă de semnalat. Integrarea în **Dicţionar** a **Nopţii de sînziene** este, în această logică, un gest de deschidere simbolic: alăturată **Memoriilor**, opera romanescă îşi relevă capacitatea de a propune, aşa cum visa Eliade însuşi, personagii mituri. Inventarul sugerat de Ion Vartic poate fi punctul de plecare al reevaluării la care **Noaptea de sînziene** are dreptul să aspire. Validarea canonică nu e una formală: „În fine, în afara acestei vaste ţesături, romanul conţine o serie de personaje memorabile prin pitoresc, magie şi dramatism. Aşa e, de pildă, Spiridon Vasilescu Vădastra, avocat şi membru al serviciilor secrete, personaj cu identităţi multiple, evocînd, în egală măsură, vocea din subterana lui Dostoievski, seducătorul lui Kirkegaard, dar şi pe locotenentul Dub al lui Jaroslav Hasek [...], apoi călugărul Bursuc, demoniacul, [...] actriţa Cătălina Palade, scoasă parcă din realismul magic al lui Bontempelli; învăţătorul Gheorghe Vasile, „apostolul din Dobroteşti", care duce lumina la sate; domnişoara Zissu, un amestec de Circe şi Calipso [...] profesorul Iancu Antim, ieşit parcă din lumea **Bietului Ioanide**".

Instrument de lucru, dar şi punct de pornire pentru relecturi ale clasicilor, mai vechi sau mai noi, dicţionarul cuprinde cîteva intrări a căror prezenţă apare greu justificabilă din perspectiva invocată de Ion Pop însuşi. Din volum ar fi putut lipsi, fără ca nimic din echilibrul său să fi fost afectat, texte tributare unei retorici propagandistice a vechiului regim: de la **Nişte ţărani** pînă la drama ilegalistă din **Piticul din grădina de vară**. După cum, oricît de paradoxal, scriitorul Titus Popovici, cu întreg potenţialul său de ambiguitate partinică, este, poate, mult mai prezent în drama de partid, **Puterea şi adevărul**, decît în cinematografica **Moarte a lui Ipu**. (Pentru a nu sugera faptul că opera supremă a scriitorului e de regăsit în epopeicele sale scenarii de film, suport de celuloid pentru miturile „epocii de aur".)

Un capitol separat, şi care, inevitabil, poartă amprenta subiectivităţii asumate, îl reprezintă sugestiile pentru acea addenda amintită de Ion Pop. O listă, oricît de amplă, e condamnată la incompletitudine. Un volum de amintiri (contorsionate) ca cel al lui Petre Pandrea, **Memoriiile mandarinului valah** ar merita un loc în imaginarul raft de bibliotecă, după cum, într-un alt registru, absenţa **Mesei umbrelor** este regretabilă. Capodopera lui Ionel Teodoreanu este de căutat în teritoriul memorialisticii. Un text inclasificabil ca **Norii** lui Petru Creţia ar fi putut fi reţinut, alături de discretul **Palton de vară** al lui Mircea Horia Simionescu. Şi o interogaţie (retorică): sînt mai demne de interes submediocrele compoziţii cu haiduci ale lui Eugen Barbu decît **Nesfîrşitele primejdii**? O discuţie aparte poate fi rezervată tratamentului la care este supus, prin omisiune, Cezar Petrescu: dincolo de rezerve estetice, **Omul din vis**, **Ochii strigoiului** sau **Plecat fără adresă** sînt potenţial ofertante în momentul ipoteticei revizitări. Fie şi doar prin căderea spectaculoasă, **Mioara** camil petresciană deţine un loc privilegiat în economia operei sale dramatice.

O plimbare pe un raft de bibliotecă nu este niciodată inoportună. Cu omisiuni sau judecăţi de valoare amendabile, **Dicţionarul analitic de opere literare româneşti** se cere întîmpinat ca o invitaţie la sinteză. Erudiţia şi seriozitatea ardeleană par să spulbere, a cîta oară, prejudecăţile curente: lucrul de echipă în vederea articulării uneltelor indispensabile culturii autohtone este posibil. Acest al treilea volum este proba incontestabilă.

Îndoiala torţionarilor

RUXANDRA CESEREANU

Pe faţă sau în taină, torţionarii secolului XX admiră, uneori, victimele (deţinuţi politici, prizonieri de război) care rezistă supliciului, fără să cedeze. Este vorba însă de un respect care nu îl împiedică pe supliciator să reînceapă şedinţele de tortură. Undeva, totuşi, înăuntru, o întrebare şi-a făcut deja loc, frămîntîndu-l şi tulburîndu-l: oare eu, torţionarul, aş putea rezista la supliciu? Este o dilemă peste care schingiuitorul nu mai poate trece, mai ales atunci cînd el a înfrînt rezistenţa victimei sale. Asistînd la un supliciu în timpul căruia o victimă este ameninţată cu mutilarea genitală, un torţionar francez (în timpul războiului franco-algerian) se întreabă dacă el însuşi ar fi cedat sau nu într-o asemenea situaţie; dar, apoi, îşi dă seama că răspunsul nu îl interesează, fiindcă el ştie că nu se va afla niciodată în locul victimei. În timpul reeducării comuniste din închisoarea Piteşti (1949-1952), unele foste victime devenite torţionari supliciau atroce tocmai fiindcă le era ruşine că cedaseră şi voiau să verifice care este limita de rezistenţă a celorlalte victime, dintre care şi ei făcuseră parte.

Cine eşti tu, victima mea?

Alteori, torţionarul doreşte să ştie cine este victima sa; nu doar ca să-i „stoarcă“ identitatea, ci şi dintr-o curiozitate de laborant care studiază o insectă sub lupă. Dezumanizarea face ca torţionarul aflat într-un hău al alienării să nu-l mai recunoască pe celălalt (victima) ca om. Şi atunci el întreabă: cine eşti tu, victima mea? Ce-ai face cu mine, dacă ai fi în locul meu? Torţionarii nu sînt interesaţi doar de omnipotenţa lor, ci şi de omnipotenţa virtuală a victimelor lor. Una dintre acestea mărturiseşte că, dacă ar ajunge la Putere, l-ar pune pe torţionarul său să îşi scrie memoriile de schingiuitor. Şi apoi m-ai ucide, continuă sec torţionarul arab, de data aceasta. Dar răspunsul victimei este altul, unul paradoxal şi năucitor: „Nu ar fi nevoie de aceasta. Mărturia ta ar fi un catharsis“. Astfel de victime care vor să-şi salveze şi să-şi mîntuie supliciatorii sînt excepţii, totuşi; ceea ce contează în acest caz nu este utopia victimei, ci îndoiala pe care torţionarul o trăieşte asupra rolului său punitiv.

În cazul fostelor victime devenite torţionari (francezii în Alger – foste victime ale naziştilor, mai tîrziu algerienii înşişi – foste victime ale francezilor, dar şi în alte zone), acestea recunosc, uneori, cu voce albă, fără uimire, dar şi fără resemnare, un statut ambiguu, alunecos, plasat în cercul amoralităţii. Atunci cînd simte intimitate psihică faţă de victima sa, torţionarul nu se sfieşte să aibă cu aceasta inclusiv discuţii politice sau culturale; doar torţionarii lipsiţi de excese procedează astfel sau cei proveniţi din rîndul intelectualilor, iar intimitatea respectivă este catalizată, să nu ne facem iluzii, de nivelul intelectual scăzut al celorlalţi torţionari cu care nu pot fi discutate subtilităţi.

Foarte rar există torţionari care se împrietenesc pînă la urmă cu victimele lor şi, la fel de rar, există torţionari care par să-şi ceară iertare de la acestea ori chiar cedează psihic, fiind consideraţi, în cele din urmă, nepotriviţi cu munca lor şi mutaţi din angrenajul represiv; în pragul depresiei, unul dintre supliciatorii sud-americani recunoaşte: „Cîndva am să-ţi cer iertare pentru ceea ce ţi-am făcut“. Atunci cînd ajung să fie judecaţi pentru faptele comise, fie că mimează remuşcarea, fie că o au în mod real, unii îşi cer, totuşi, iertare. Mărturisind torturile, cîţiva dintre supliciatorii greci din timpul dictaturii Coloneilor (1967-1973) încercau, în mod vag, şi o exorcizare: „În mod public, cer iertare [...]. Vreau să spun adevărul. Singurul simţămînt care mă împinge este nevoia de a mă curăţa“; „Am fost prins într-un angrenaj şi am devenit o unealtă, fără să am voinţa să rezist [...]. Sînt o fiinţă umană ca oricare, ca fiul vecinului, ca un prieten“. Fireşte că toate aceste mărturisiri publice trebuie descojite de demagogia lor, unele fiind nişte scuze tardive în veşmînt patetic, pentru a provoca mila auditoriului.

Spovedanii mici şi mari

Există spovedanii şi spovedanii, aşa cum există torţionari care se confesează „la rece“ şi torţionari cu tentă de personaje dostoievskiene. După ce a dezertat dintre schingiuitori, un torţionar uruguayan (al anilor '70) a dorit să depună mărturie printr-o confesiune lucidă şi concisă. Nefiind vorba despre un schingiuitor violent, ci despre un „învăţăcel“ comun, mărturia acestuia se axa mai mult pe denunţarea practicii torturii instituţionalizate, decît pe o spovedanie pasională şi eliberatoare. El depune mărturie despre cursurile de interogatoriu predate viitorilor torţionari şi despre seminariile de tortură practicate pe deţinuţi-cobai, seminarii în care şedinţele electrice aveau o importanţă aparte. Din experienţa uruguayanului reiese că toţi angajaţii departamentelor speciale erau obligaţi să practice tortura, astfel încît să fie vinovaţi şi maculaţi în masă. Fostul torţionar le închină portrete concise colegilor săi de odinioară, în funcţie de predispoziţia spre tortură a fiecăruia. La televiziunea argentiniană, după căderea Juntelor (1983), au apărut mai mulţi foşti torţionari care au acceptat să se spovedească public: unii s-au căit şi şi-au cerut iertare, alţii, dimpotrivă, au justificat tortura, chiar dacă numai teoretic. Alteori însă torţionarii nu s-au sfiit să răspundă agresiv în scris la acuzele care li se aduceau: este cazul lui Jacques Massu (comandant francez în războiul franco-algerian, care apără „dreptul la tortură“) şi al lui Sergio Fleury (torţionar brazilian din anii '70) care, infestat de machism fanatic şi de apartenenţa la „castă“, susţine că statutul de torţionar îl legitima ca bărbat.

Cele mai multe spovedanii de torţionar nu le aparţin naziştilor, aşa cum ne-am aştepta (aceştia au făcut doar spovedanii indirecte, la procesele în care au fost incriminaţi, ori în interviurile luate în timpul detenţiei), şi nici sovieticilor, ci foştilor torţionari francezi din Algeria. Unele sînt directe, altele sînt catalogate şi contabilizate de către psihologi (psihiatri, psihanalişti) şi ziarişti. Pentru primul caz, un medic psihiatru (Frantz Fanon) a notat mărturisirile cîtorva dintre pacienţii săi (torţionari) care se căiau şi, tulburaţi psihic de meseria pe care o practicau, încercau să-şi găsească echilibrul. Unul dintre aceştia rîdea, la început, de ţipetele victimelor sale, dar, treptat, a început să le audă tot timpul, mai cu seamă ţipetele celor care muriseră în timpul schingiuirii. Bolnav de sonoritatea supliciaţilor, torţionarul respectiv voia să fie vindecat, promiţînd că, în schimb, va renunţa la meseria sa. Aceluiaşi torţionar, atunci cînd îşi întîlneşte, întîmplător, una din victime, i se declanşează o criză de anxietate, simultan cu a fostei sale victime care încearcă să se sinucidă, semn că şi unul, şi altul au fost marcaţi de tortura care i-a pus de o parte şi de alta a baricadei. Un alt torţionar francez îi mărturiseşte psihiatrului că tortura îl oboseşte, provocîndu-i dileme de torţionar: cînd să se poarte „lejer“ cu o victimă şi cînd să fie excesiv de brutal? Acest torţionar vedea obţinerea confesiunii în termeni de orgoliu, nedorind ca un torţionar ulterior să obţină ceea ce el nu a izbutit, de aici schingiuirea intensă la care îşi supunea victimele. Este vorba despre un individ care prefera să-şi facă meseria singur, fără intermediari care să tortureze victima pentru el. Dar acest schingiuitor ajunge atît de marcat de ceea ce face, încît devine supliciator în propria-i familie, pînă cînd îşi dă seama că este „bolnav“. Totuşi, el nu doreşte să renunţe la meseria de torţionar, ci doar să fie „vindecat“, adică să suplicieze în continuare, dar fără să-şi mai exercite agresivitatea pe membrii familiei sale.

Există foşti torţionari care, atunci cînd se confesează, vor să o facă într-un mod absolut, depoziţia lor fiind o spovedanie şocantă. De obicei, aceştia sînt fie oameni simpli (care se simt vinovaţi la modul visceral pentru ceea ce au făptuit), fie intelectuali (care se simt vinovaţi la nivelul mentalităţii lor culturale şi a respectului faţă de sine). Pentru primul caz, am selectat mărturia unui fost torţionar comunist din România, care i se spovedeşte exaltat Doinei Jela (cercetătoare a aparatului de represiune din România comunistă), aproape maladiv, aş spune, dacă nu ar fi vorba despre nevoia unei spovedanii absolute, din măruntaie. El porneşte de la perioada sa de ucenicie, în care deprinde suplicierea testicolelor, prin lovituri cu creionul, dar şi orice fel de bătaie, ajungînd „un

---

Filozofia neantului

Lie Zi, supremul maestru al vidului

IULIAN BĂICUŞ

Lie Zi
Calea vidului desăvîrşit

Lie Zi

Calea vidului desăvîrşit

Traducere din limba chineză veche, introducere, note şi comentarii de
Florentina Vişan şi Irina Ivaşcu,
Editura Polirom, Colecţia „Plural M“,
Iaşi, 2000, 240 p., f.p.

La Editura Polirom, în Colecţia „Plural M“, apare traducerea integrală a **Căii vidului desăvârşit**, cartea supremului maestru al vidului, Lie Zi. Este cea de a doua carte importantă a taoismului, după celebra **Tao te Ching** a lui Lao Zi. În sfîrşit cititorul român poate avea acces la toate subtilităţile acestei filozofii chineze a neantului, putînd să consulte introducerea, traducerea şi dicţionarul de termeni taoişti, ca şi comentariile celor două traducătoare, Florentina Vişan şi Irina Ivaşcu. Dacă în tratatul lui Lao Zi i se oferea înţeleptului o cale (*Tao*) prin care, instrumentalizînd virtuţile *(te)*, poţi ajunge la Tao absolut, inefabilul şi inexprimabilul Tao al desăvârşirii interioare, Lie Zi pune, ca şi Lao Zi, accent pe meditaţie. Tao îşi are originea în vid, de unde provin toate energiile vitale, iar Lie Zi ajunge la suprema înţelepciune urmînd traseul binecunoscut maestru-discipol. Sub îndrumarea maestrului său Lao Shang, Lie Zi parcurge calea anevoioasă spre înţelepciune: după trei ani maestrul îl învredniceşte cu o privire, după alţi doi, maestrul îi zîmbeşte pentru prima dată, după şapte ani capătă dreptul să stea pe propria sa rogojină, pentru ca după nouă ani, cînd pierde obişnuinţa de a gîndi în opoziţii binare să fie pregătit pentru a începe marea sa călătorie spirituală.
Perfecţionînd continuu tehnica sa, cunoscută sub numele de *wu wei* (ce s-ar putea traduce prin arta simplităţii, bazată pe calm şi purificare) Lie Zi ajunge chiar să realizeze o ieşire din închisoarea propriului corp şi să se transforme în pură materie spirituală. În primul capitol, **Binefacerea cerului,** cei interesaţi pot descoperi o cosmogonie, pornind de la dualitatea iniţială yin/yang în care transformarea, după legea Tao, trece prin patru etape succesive: Marea Imagine, Marele Început, Marea Origine şi Marea Simplitate. În prima etapă suflul originar *yuan qi*, aflat în starea unei totale nedeterminări, se păstrează în etapa precosmologică a haosului primordial. Cea de-a doua etapă se produce atunci cînd suflul originar începe să se manifeste ca posibilitate, cea de-a treia atunci cînd prin divizarea Unului apar Cerul şi Pămîntul. Abia în ultimă instanţă Unul se multiplică şi firea este atribuită lucrurilor, cele „zece mii de lucruri“. Universul astfel creat e unul surprins în plină mişcare, Cartea transformărilor (*I Ching*) fiind una din sursele acestei viziuni. Însuşi Creatorul iese din sistemul de referinţă static: „Ceea ce este zămislit de dătătorul de viaţă este Pieritor, dar dătătorul de viaţă însuşi nu cunoaşte sfîrşit; ceea ce este modelat de modelatorul formei este real, dar modelatorul formei nu are existenţă; sunetele produse de cel ce produce sunete pot fi auzite, dar producătorul de sunete nu a fost niciodată slobozit [...] toate acestea sînt manifestări ale non-acţiunii. El poate trece din *yin* în *yang*, de la supleţe la tărie, de la lung la scurt, de la cerc la pătrat, din viaţă în moarte, de la cald la frig, de la plutire la scufundare, de la nota *gong* la nota *shang*, de la apariţie la dis-

automat, un robot, fără creier“: învaţă să fie torţionar după ce sacrifică un număr de victime pe care îşi verifică aptitudinile punitive. Spovedania fostului torţionar român este întreruptă, din cînd în cînd, de exaltări autoflagelatoare: esenţial este, însă, faptul că doreşte să fie judecat, şi nu de oricine, ci de fostele victime, singurele, în afara lui Dumnezeu, care au dreptul să facă acest lucru; fireşte, ar putea fi judecat şi de justiţia oficială, dar fostul torţionar simte că victimele de odinioară au drept mai mare asupra lui decît o justiţie oarecare. De altfel, fostul supliciator nu se fereşte să se portretizeze şi încadreze în sfera absolută a Răului: „am fost bestii mari“: „Am fost foarte sadic“. Sinceritatea exaltată îl face să recunoască faptul că nimeni nu l-a obligat să tortureze şi să înşire diverse elemente din practica torţionară: fiecare supliciator avea metoda lui (unul era specializat, de pildă, în strivirea degetelor la uşă, altul în „fecalizarea“ victimei); au existat „nebuni“ ajunşi la ospiciu din cauza tortúrilor atroce la care au fost supuşi şi care au rămas zeci de ani internaţi astfel. Căinţa fostului torţionar român este autodemolatoare: ştie că merită Iadul, dar insistă şi pe suferinţa sa personală. Înainte de a căuta cui să se spovedească, încearcă să angreneze şi alţi foşti torţionari, care refuză să se implice într-o spovedanie de proporţii. El nu vrea atît să fie iertat (deşi speră în iertare), cît judecat.

Nimeni nu se naşte torţionar, ci devine

Pentru cazul intelectualului, am selectat depoziţia unui fost torţionar francez în Algeria, care i se confesează unui ziarist. Fostul supliciator îşi aminteşte mai întîi senzorial: mirosuri, ţipete şi priviri ale victimelor sale; dar apoi dă, poate, definiţia cea mai modernă a torţionarului: acesta este asemeni unui chirurg obişnuit cu pacienţi avînd cele mai sîngeroase răni produse în accidentele rutiere. Este vorba despre un fost torţionar care avea la activ două sute cincizeci de indivizi interogaţi (şi, se presupune, supliciaţi), care recunoaşte că nu a simţit plăcere în supliciu, nu l-a interesat să anihileze victima, era epuizat de şedinţele de tortură şi aştepta sfîrşitul acestora ca pe o eliberare. Spovedania sa este o descărcare, anonimă însă, căci fostul schingiuitor nu doreşte ca familia şi prietenii să afle despre trecutul său. Nimeni nu se naşte torţionar, declară el încă de la început, ci devine; după care mărturisitorul recapitulează etapele iniţierii şi, mai apoi, ale perfecţionării sale în ştiinţa schingiuirii. La prima şedinţă de tortură este jenat şi nu ştie ce să facă, apoi, treptat, îşi intră în rol, mizînd şi pe explicaţia (de tip Pilat din Pont) dată de oficialităţi, aceea după care torţionarii sînt doar nişte executanţi ai ordinelor, iar tortura nu există, pentru că ea se numeşte interogatoriu. Ceea ce-l uimeşte încă de la început este felul în care fiecare proaspăt torţionar încearcă să inoveze „arta“ producerii durerii, adevăraţii tehnicieni fiind specialiştii în şocuri electrice. Pe parcursul iniţierii, fostul supliciator află că durerea trebuie dozată ascendent şi că şedinţele cele mai aplicate sînt nocturne, întrucît victima este mai vulnerabilă atunci. Colegii săi sînt clasificaţi în trei categorii: creativii (perfecţioniştii periculoşi), adepţii metodelor clasice (medieval-barbare) şi machiavelicii, care nu ating victima, ci sînt doar spectatori. Există, apoi, şi categoria amatorilor ignoranţi care, lovind orbeşte, ratează, practic, tortura. Cu toţii însă sînt nişte executanţi indiferenţi, chiar dacă au caractere diferite: suferinţa victimelor nu înseamnă nimic pentru ei. În fiecare dimineaţă, înainte de a începe să tortureze, supliciatorii îşi compară metodele ca între specialişti, primind sfaturi tehnice de la liderul grupului. Mărturisitorul denunţă ideea de „castă“ care este infiltrată în psihologia celor care schingiuiesc. Treptat, el se specializează atît de intens încît ştie exact cînd victimele sale vor ceda; de asemenea, învaţă că „nu există inocenţă“ şi că victima trebuie oricum supliciată, indiferent dacă este vinovată sau nu. În ce-l priveşte, fostul torţionar utiliza mai ales jocuri psihologice, evitînd, pe cît se putea, schilodirea fizică. Totuşi, asistînd la violentarea unui algerian intransigent, el învaţă că există minţi şi trupuri care nu vor ceda niciodată: aceste victime sînt arogante şi dispreţuitoare faţă de torţionarii lor, pentru că sînt „insensibile atît la durere, cît şi la frică“. Uneori, îşi admiră victima care nu cedează, dar o şi păcăleşte, jucînd rolul anchetatorului „bun“; de altfel, nu se sfieşte să enumere toate trucurile psihologice la care a apelat de-a lungul carierei sale. Ca şi naziştii, recunoaşte că îşi delimita viaţa de familie de meserie, mirîndu-se atunci cînd fiica sa (la vizitele pe care i le făcea) a fost „adoptată“ de fostele victime: nu îşi poate explica nicicum afectivitatea foştilor săi supliciaţi. Trezirea din habitudinea de torţionar intervine atunci cînd se împrieteneşte cu un supliciat (trebuie precizat însă că nu era vorba de o victimă a sa): din această clipă începe să se îndoiască de meseria pe care o practică şi este, de altfel, mutat disciplinar. O perioadă nu mai practică tortura, dar atunci cînd e silit să o facă, trupul său ştie exact ce mişcări violente să execute, ţipetele victimelor nu-l mai impresionează şi, uneori, se surprinde lovind orbeşte, fără să înţeleagă de ce. În finalul carierei sale de torţionar are parte de o activitate interogatorială intensă, în care utilizează metode violente, fiind un expert în fiziologie şi psihologie. Ajunge, de pildă, să suplicieze infinit o victimă, pentru ca în final să-şi dea seama că aceasta nu ştia nimic şi că schingiuirea fusese zadarnică. La mulţi ani după experienţa algeriană, fostul torţionar aşteaptă parcă să fie acuzat de fostele victime; noaptea, el aude geamătul supliciaţilor şi se întreabă de ce memoria sa este exclusiv auditivă. Toate fostele victime pe care le visează au chipul anonim: sau ele nu vor să fie văzute, sau fostul torţionar nu doreşte să şi le reamintească; dar nu poate evita ţipetele lor, pentru că, odinioară, i-au pătruns în carne. „Nu am fost nazişti, ci nişte oameni condiţionaţi, aşa cum există peste tot în lume“, se apără fostul torţionar, continuînd astfel: „Nu vreau nimic. Doar relatez. Asta e tot“. Dar ziaristul, cel căruia fostul torţionar i se confesează, nu este dispus să-i legitimeze explicaţia, dimpotrivă. „Aţi torturat. Prin urmare, sînteţi un torţionar“, acuză ziaristul. „După definiţia din **Larousse**, este exact“, răspunde fostul torţionar.

∎

Francisco Ayala în Santander

Ca în fiecare an, cursurile Universităţii de Vară Menéndez Pelayo (Santander, Spania) constituie în 2001 un prilej de întîlnire cu personalităţi din cele mai diverse domenii: ştiinţific, literar, filozofic, politic... În paralel, Universitatea organizează în Santander spectacole de muzică şi teatru şi proiecţii cinematografice menite a ilustra ultimele tendinţe artistice în Spania. Un eveniment special reprezintă aşa-numitele *Marţi literare (Martes literarios)*, în cadrul cărora au participat pînă acum scriitorii Josefina Aldecoa, Carmen Riera, Alfredo Bryce Echenique, Mario Vargas Llosa, Luislandero, Enrique Vila-Matas, José María Merino şi Francisco Ayala, urmînd să intervină în viitoarele sesiuni Rosa Regàs, José María Guelbenzu, Ana María Matute, José Hierro, Belén Gopegui şi Álvaro Pombo. Marţi 7 august Francisco Ayala, unul dintre cei mai importanţi (şi veterani: n. 1906) scriitori spanioli actuali şi candidat la Premiul Nobel, a expus într-o strălucită conferinţă un întreg itinerar existenţial şi artistic care străbate Spania Dictaturii lui Primo de Rivera, Berlinul anterior nazismului şi exilul american (din ambele Americi) determinat de regimul lui Franco. Membru al extraordinarei „Generación del 27“ (Federico García Lorca, Rafael Alberti, Luis Cernuda, Pedro Salinas, Jorge Guillén, Gerardo Diego etc.), prieten apropiat cu Julio Cortázar şi Max Aub (Ayala îi oferă lui Cortázar posibilitatea traducerilor povestirilor de Poe în epoca pariziană plină de neajunsuri a lui Cortázar), profesor (de literatură, sociologie şi drept politic) în diverse universităţi americane (atît din Statele Unite, cît şi din Argentina, Brazilia etc.), traducător din engleză, franceză, germană, italiană şi portugheză, Doctor Honoris Causa al unor numeroase universităţi spaniole, Francisco Ayala reprezintă un model de luciditate intelectuală în faţeta sa de eseist (**El escritor y su mundo**, **Reflexiones sobre la estructura narrativa**, **El escritor y el cine!** etc. – **Scriitorul şi universul său**, **Reflecţii asupra structurii narative**, **Scriitorul şi lumea filmului** etc.) şi un exemplu de uimitoare creativitate în opera sa narativă. În aceasta intră atît volume de povestiri (menţionez **Cazadoren el alba**, **La cabeza del cordero**, **Los usurpadores – Vînător în zori**, **Capul mielului**, **Uzurpatorii**), romane (**Muertes de perro**, **En el fondo delvaso... – Morţi de cîine**, **În fundul paharului**), precum şi cărţi greu de situat într-un gen anume, cărţi ce combină scurte povestiri cu fragmente descriptive, cinematografice sau scrise în stilul articolelor de presă: **Eljardín de las delicias (Grădina deliciilor)**, de exemplu. Universitatea Menéndez Pelayo a dedicat un întreg seminar analizei operei lui Francisco Ayala, în care colaborează specialişti de la Universităţile din Granada (profesorii Antonio Sánchez Trigueros, Domingo Sánchez Mesa şi Francisco Linares Ales) şi Sevilla (profesorul Manuel A. Vázquez Medel).

Ioana-Ruxandra GRUIA

Santander

---

pariţie, de la maro la galben, de la dulce la amar, de la duhoare la mireasmă. Este lipsit de cunoaştere şi lipsit de putere de acţiune, dar nu există nimic pe care să nu-l cunoască şi nimic pe care să nu-l poată face“. În acest lanţ al transformărilor este cuprinsă întreaga natură, într-o fantastică metamorfoză germinativă: „Musculiţa de oţet dă naştere musculiţei aurii, iar musca aurie dă naştere muştei efemere. Musca efemeră dă naştere ţînţarului, ţînţarul, la rîndul lui, dă naştere gîndacului de putregai. Ficatul de oaie se transformă în roibă, sîngele de cal în fosfor, iar sîngele de om în licurici. Eretele *yao* se trasformă eretele zhan, eretele zhan în cuc, cucul devine erete, rîndunica devine scoică, şoarecele de cîmp devine potîrniche, dovlecii putrezi devin peşti, usturoiul aromat devine ştir, capra devine maimuţă, icrele devin larve [...]. Musculiţele de oţet se nasc din vin, napii din bambusul ce nu a dat lăstari, iar din bambusul matur se nasc libelule. Libelulele dau naştere leoparzilor, leoparzii dau naştere cailor, iar caii dau naştere oamenilor“. Dincolo de poezia conferită de nucleul gîndirii magice ce funcţionează şi în legendele româneşti, şirul acesta fără sfîrşit de metamorfoze atrage o absenţă a centrului, a spaţiului tare, fapt care determină ca filozofia lui Lie Zi şi taoismul să revină în actualitate.

Un singur citat din **Cartea Împăratului Galben** ar putea fi edificator: „Un corp care se mişcă nu dă naştere altui corp ci umbrei, mişcarea sunetului nu dă naştere altui sunet, ci ecoului, mişcarea nefiinţei nu dă naştere nefiinţei, ci fiinţei“. Chiar dacă omul însuşi trece prin transformările impuse de parcurgerea celor patru vîrste, numai o îmbibare a corpului cu vidul liniştitor poate asigura omului fericirea. Cel de-al doilea capitol **Împăratul Galben**, conţine o ilustrare cu ajutorul unui personaj legendar, acest Împărat Galben al *wu wei*, al practicii „non acţiunii prin calm şi purificare“ (*qing jing wu wei*). Maeştrii vidării perfecte sînt, în mod surprinzător, vîslaşi, cerşetori sau prinzători de insecte, care, prin atingerea unui echilibru interior sînt capabili să meargă pe apă, să treacă prin foc, să zboare pe coama vîntului sau să obţină acea linişte interioară ce îi reintegrează în unitatea cosmosului. Parabola crescătorului de maimuţe ar putea fi împrumutată şi de politicieni: „Crescătorul de maimuţe îşi rupea de bună voie mîncarea de la gură ca să sature foamea maimuţelor. Nu trecu mult timp însă şi începînd să ducă lipsă de-ale gurii, vru să le reducă porţia cuvenită. Dar se temu că maimuţele nu vor vrea să se supună. Atunci le înşelă, spunînd: «Am să vă dau cîte trei castane dimineaţa şi cîte patru seara, e de ajuns?». Toate maimuţele din turmă se înfuriară. Peste o clipă crescătorul spuse iar: «Am să vă dau cîte patru castane dimineaţa şi cîte trei castane seara, e de ajuns?». Iar maimuţele se supuseră cu bucurie. Acesta este mijlocul prin care lucrurile pot fi făcute să se mulţumească cu puţin“. Capitolul următor **Regele Wang** cuprinde opt povestiri ce pot fi subsumate sub titlul „viaţa e vis“, semn că motivul baroc are îndepărtate înrudiri orientale. Traducătoarele şi îngrijitoarele ediţiei indică drept posibilă sursă intelectuală a acestei teme motivul buddhist al „lumii ca iluzie“, celebrul văl al Mayei din filozofia indiană. Toate aceste povestioare se vor transforma şi vor fi asimilate în celebrul roman **Visul din pavilionul roşu**, unul din primele romane ale omenirii. Capitolul acesta funcţionează şi ca tratat de oneirocritică, în el fiind desluşite cele şase stări ale visului (cel obişnuit, coşmarul, visul frămîntat, visarea cu ochii deschişi, visul frumos şi visul prevestitor de rele) dar sînt date şi exemple în care situaţiile din vremea treziei se transformă în vise: „Dacă adormi cu cingătoarea vei visa şerpi, iar dacă o pasăre îţi ciuguleşte părul vei visa că zbori“. Foarte frumoasă, un basm de înaltă ţinută estetică este povestea regelui Zhou Mu şi a pavilionului său ceresc, situaţia fiind perfect asemănătoare celei din poemul lui Coleridge **Kubla Khan**. Nu lipseşte din cartea lui Lie Zi nici Confucius, care spre deosebire de tratatul lui Lao Zi, nu mai este criticat ci este înfăţişat în etapa echilibrului perfect, pe care l-ar fi obţinut pe calea cunoaşterii prin necunoaştere (*wu zhi zhi zhi*), ce conduce la bucurarea prin nebucurare. În capitolul următor, **Întrebările lui Tang**, prin scurte povestioare exemplare, sînt date răspunsuri din categoria mai largă a înţelepciunii populare. Cunoaşterea umană, împrumutînd legile fanteziei, reuşeşte să depăşească tabloul alb-negru al opoziţiilor conceptuale, fiind aceptate chiar şi disonanţa, exoticul sau diferenţa dintre lucruri. Capitolul imediat următor **Forţa şi soarta** e unul despre destinul inexorabil, iar capitolul **Yang Zhu** oferă un model de individualism foarte special, în contextul mai larg al filozofiei chineze. Sigur, această prezentare nu are pretenţia să descrie în mod exhaustiv bogăţia de semnificaţii a conceptelor filozofiei chinezeşti ci se vrea doar un îndemn adresat celor care au pornit deja pe cărarea foarte întortocheată a filozofiei orientale să citească şi acest tratat în care vor fi învăţaţi cum să obţină acea seninătate interioară, fără de care nu este posibilă nici practicarea artelor marţiale. Pentru că, spre deosebire de mai abstracta ei soră occidentală, cea orientală are o importantă încărcătură iniţiatică, iar cititorii pot descoperi citind aceste cărţi doar răspunsurile care există deja în ei înşişi. Cărţile filozofiei chineze conţin adeseori sfaturi practice, ce ne pot ajuta să ajungem mai înţelepţi.

Nume de cod: „Poetul“ (I)

INTERVIU CU CAIUS DOBRESCU

Caius Dobrescu este lector la secţia de filologie a Facultăţii de Ştiinţe din cadrul Universităţii "Transilvania" (Braşov). A fost bursier Herder, fellow al Colegiului Noua Europă, din Bucureşti, fellow al Colegiului Internaţional de Studii avansate Collegium Budapest. Între 1998 – 1999, a fost director al Centrului pentru Formare Diplomatică şi Relaţii Internaţionale al Ministerului Afacerilor Externe şi consilier al Ministrului Afacerilor Externe (şi nu consilier prezidenţial după cum, veţi vedea, mi-a plăcut mie să cred). Este membru al Asociaţiei Române de Literatură Comparată, membru al Asociaţiei Române de Studii Politice, şi afiliat la Centrul de Excelenţă pentru Studiul Imaginii din Universitatea Bucureşti. A fost redactor-şef adajunct al revistei Interval. A publicat poezie: Pauza de respiraţie (volum colectiv – Editura Litera, 1991), Efebia (Marineasa, 1994), Deadevă (Paralela 45, 1998); un roman, Balamuc sau pionierii spaţiului (Nemira, 1995), şi două volume de eseuri, Modernitatea ultimă (Univers, 1998) şi Semizei şi rentieri (Nemira, 2001). A primit premiul pentru debut în roman al Editurii Nemira (1993), premiul ASPRO pentru debut (1995), premiul pentru debut în critică literară al Editurii Univers (1998). Caius Dobrescu e preocupat în special de politicile culturale ale Uniunii Europene, de naţionalismul est-european şi balcanic, de modernizarea politică şi culturală din Europa de Est şi Balcani, de turismul cultural.

Pentru a trasa cu fidelitate traseul intelectual al lui Caius Dobrescu, aş avea nevoie de un şapou la fel de lung ca interviul. Pentru unii dintre noi, el rămîne însă în primul rînd un poet sau mai bine zis un alt fel de poet.

A publica, în vremea lui Ceauşescu, mi se părea o absurditate

Ai debutat împreună cu grupul tău de prieteni, adică alături de Simona Popescu, Andrei Bodiu şi Marius Oprea. Ce crezi că avea diferit acest grup în comparaţie cu altele şi ce a adus special volumul vostru la momentul apariţiei?

Fiecare grup poetic se simte diferit şi se crede ultima expresie a umanităţii în materie de expresivitate. Noi n-am făcut excepţie. În plus, societatea comunistă te îndemna la autism. Aşa că, începînd din 1982, cînd i-am cunoscut pe prietenii mei (cei amintiţi de tine, dar şi pe alţii, care, chiar dacă n-au scris poezie, nu ne-au fost mai puţin apropiaţi: Sorin Matei, Claudiu Secaşiu), am trăit în general în propriul nostru minighetto, cu raportări destul de slabe sau, în orice caz, intermitente la lumea literară din afară.

În anii '80, efortul nostru de diferenţiere se orienta, uneori într-un mod agresiv, către ceea ce se numea deja „generaţia '80“. Aici, semănam puţin cu comuniştii interbelici obsedaţi nu atît de fascişti, cît de social-democraţi... Nu ne defineam literar prin opoziţie cu *establishment*-ul propagandei fascisto-comuniste a regimului, fiindcă domnii Adrian Păunescu, Eugen Barbu, Vadim Tudor, Nicolae Dragoş aproape nu existau pentru noi. Nici chiar contraelita considerată liberală a momentului (mă gîndesc la domnii Mircea Martin, Nicolae Manolescu, Ov.S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Laurenţiu Ulici) nu exercita o influenţă directă asupra noastră şi nici nu ne trezea instinctele agresive, fiindcă părea să ţină de alt continent cultural (un continent, desigur, „civilizat“, „europenizat“, dar fundamental altul). Cei de care ne simţeam legaţi cu adevărat şi care ne trezeau reacţii intense, erau, repet, în primul rînd poeţii şi apoi prozatorii generaţiei '80, pe care îi acuzam nu pentru programul lor, ci, dimpotrivă, pentru că, ni se părea atunci, nu erau consecvenţi cu acesta (sau, în orice caz, cu ceea ce voiam noi să fi fost programul lor).

Acest comportament se explică prin influenţa intelectuală determinantă pe care a avut-o asupra noastră poetul şi eseistul Alexandru Muşina. De fapt, întîlnirea cu el, în deja evocatul 1982, pe cînd noi eram elevi de liceu la Braşov, iar el, profesor fatalmente navetist la un liceu din Întorsura Buzăului, a făcut să se nască grupul nostru. Atunci, ca şi acum, Sandu Muşina era un fel de dizident al *mainstream*-ului optzecist. Spre deosebire de colegii săi, atenţi la postmodernismul american, care promovau, în contextul comunismului românesc, cu mijloace aproape pur literare, teoria lovinesciană a sincronizării cu Occidentul, mentorul nostru credea mai degrabă într-o sincronizare cu Europa de Est sau Centrală. De la el am aflat amănuntele esenţiale despre revoluţia maghiară din '56, despre Primăvara de la Praga şi Charta 77, despre Solidaritatea şi despre toate mişcările de protest care au precedat-o, despre dizidenţa din URSS. Din această lume ne-am recoltat eroii. De asemenea, Sandu Muşina era bine informat cu privire la curentul dizident al „central-europeismului“, astfel încît am ajuns să avem repede senzaţia că, trăind în Kronstadt, în Burzenland, zonă cu nimic mai puţin mitteleuropeană decît Praga lui Kundera sau Budapesta lui Konrad, sîntem noi înşine mai degrabă legaţi de dizidenţa analitică şi politică a intelectualilor central-europeni, decît de liberalismul estetizant care îşi avea epicentrul la Bucureşti.

Ce a adus nou volumul nostru colectiv **Pauză de respiraţie** la apariţia lui, în 1991? Pot să-ţi spun doar ce am fi vrut noi să aducă: în primul rînd un limbaj poetic mult mai direct, mult mai apropiat de limbajul cotidian şi, prin aceasta, de provocările morale, psihice, politice ale existenţei reale. Tot ce am publicat acolo Simona, Andrei, Marius şi cu mine sînt poeme scrise înainte (şi chiar mult înainte) de 1989. N-am încercat să le publicăm mai devreme nu neapărat fiindcă am fi fost convinşi că nu pot trece de cenzură (în anii '80, aceasta funcţiona tot mai aleatoriu, aşa că n-ar fi fost exclus ca, într-un fel sau altul, cu ciuntiri nici măcar foarte grave, vreunul dintre noi să „scape“), ci pentru că ideea însăşi de a publica în România lui Ceauşescu ni se părea, într-un mod spontan, organic, nu neapărat reflectat, „ideologic“, un compromis şi o absurditate.

Care este în general soarta unui asemenea tip de grup şi funcţionalitatea lui?

Cum încă din anii '80 eram atacaţi, în micul nostru acvariu, de alţi peştişori, care invocau spiritul „sectar“ al braşovenilor, insinuînd că adevăratele talente sînt individuale şi nu hălăduiesc „în haită“, ajunsesem să-mi fabric o mică teorie de răspuns: e foarte puţin probabil să poţi învăţa o limbă nouă de unul singur, e mult mai sigur că vei reuşi dacă ai o „haită“ la dispoziţie. Noi încercam în poezie o limbă nouă şi, automat, experimentam alt tip de emoţii, alt ritm al existenţei (ceea ce însemna pentru noi deşteptarea din „somnul de moarte“ al comunismului *as usual*) şi deci aveam o nevoie organică să ne stabilim împreună reguli relativ coerente şi să învăţăm, „controlîndu-ne“ unii pe alţii, să le respectam. Era foarte, foarte greu să nu recădem în metafore moderniste preţioase şi, cum eram convinşi că, în general, asta se întîmplase cu înaintaşii noştri imediaţi, optzeciştii (inclusiv cu Sandu Muşina, pe care îl consideram suficient de radical doar în textele teoretice), încercam să înaintăm în altă direcţie ţinîndu-ne, ca să spun aşa, de aceleaşi corzi şi sprijinindu-ne unul pe celălalt.

Pe de altă parte, deşi mă deranjează definiţia omului ca „animal social“, sînt totuşi convins că avem o natură esenţialmente sociabilă. De altfel, marile teorii ale individualismului, care stau la baza a tot ceea ce eu unul respect profund în modernitate, vin din aceeaşi Mare Britanie a secolului al XVIII-lea care a inventat şi cluburile! Iluminiştii scoţieni, marii apărători ai spiritului independent în economie, politică, morală, cultură, erau ei înşişi un grup de maeştri şi discipoli pe care îi ţineau împreună legături de strînsă afecţiune amicală. Opoziţia care se face la noi, atît de frecvent, între talentul „individual“ şi apartenenţa la un grup mi se pare, înainte de orice altceva, o dovadă de lipsă de civilizaţie. Fiindcă civilizaţiile mature au învăţat demult că există un echilibru optim între loialitatea faţă de sine şi loialitatea faţă de grupurile cărora le aparţii şi că, de foarte multe ori, un grup constituit pe baza afinităţilor intelectuale şi afective reprezintă cel mai bun suport pentru cultivarea originalităţii tale „ireductibile“.

„Poet angajat“

Se ştie, într-o anumită măsură, că eşti adeptul ideii de poet angajat şi că în timpul lui Ceauşescu ai avut de-a face chiar cu Securitatea. Ai fost, în felul tău, un dizident la vremea respectivă?

Cred că mi-ai pus o întrebare... n-am să zic „foarte bună“, fiindcă nu asta e ceea ce cred, dar am să spun foarte utilă. Şi mă gîndesc, în primul rînd, la sintagma pe care o foloseşti: „poet angajat“. Îţi mulţumesc că îmi dai ocazia să o pun în discuţie.

Într-un fel care mie însumi, acum, mi se pare destul de ciudat, cred că eticheta putea fi, în oarecare măsură, acoperitoare pentru ceea ce simţeam, gîndeam şi, uneori, reuşeam să exprim înainte de '89. Asta pentru că, asemenea multor altor est-europeni din epoca postbelică, am învăţat să critic şi să resping comunismul înconjurător luînd modelul scriitorilor „angajaţi“ din diferite epoci, al căror duşman era „capitalismul“ şi care, adeseori, erau, dacă nu comunişti de-a dreptul, cel puţin foarte credincioşi tovarăşi de drum... De exemplu, Brecht, descoperit prin poeţii germani din Timişoara anilor '70, a avut un impact asupra mea. Ştiam că e un autor comunist, dar stilul „kristallklar“, tranşant, chirurgical al poemelor în care analiza zdrobirea omului de către un sistem monstruos părea că îmi oferă soluţii pentru a exprima ce trăiam eu însumi în România lui Ceauşescu. De altfel, regăseam, cred, în repulsia lui Brecht faţă de sistemul creat de Hitler propria mea repulsie faţă de sistemul creat de Ghiţă Dej şi Ceauşescu. Pe de altă parte, existenţialismul, care a avut un impact peste tot în estul Europei (aş crede că şi în Albania...), m-a marcat, în adolescenţă, şi pe mine. „Angajamentul“ în stil Camus, dar şi Sartre, a reprezentat un model, mai mult sau mai puţin asumat. În sfîrşit, mulţi dintre autorii americani ai anilor '60 pe care îi admiram şi imitam – în primul rînd

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia*: „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY

Corect, responsabil şi la timp!

Ginsberg şi poeţii „renaşterii californiene" – erau intim legaţi de ceea ce astăzi ştiu să identific drept Noua Stîngă şi, în contextul războiului din Vietnam, practicau un vehement „angajament" antiamerican şi procomunist.

Simt nevoia să punctez aici acest mare paradox al relaţiilor est-vest din perioada războiului rece: cărţile şi filmele considerate antiamericane la ele acasă şi importate, uneori chiar cu entuziasm, de propaganda comunistă au alimentat de cele mai multe ori imaginarul antitotalitar (şi, în cele din urmă, anticomunist) al tinerilor est-europeni şi au generat un sentiment de puternică simpatie pentru America, ţară în care un artist putea să critice cu violenţă delirantă orice şi pe oricine, fără să păţească nimic! Reţine te rog această ciudăţenie: încă receptam cu intensitate, în anii '80, spiritul '68-ului american şi vest-european, şi din cărţi, şi din rudimentele de contracultură care existau la noi. Existau, vreau să spun, mai mult în tradiţia orală despre „vremurile bune" ale demonstraţiei studenţeşti bucureştene din 1969 decît în realitatea efectivă. Cenaclul de Luni şi Cenaclul „Junimea" erau unele dintre puţinele locuri unde supravieţuia această memorie.

Pe de altă parte, însă, sintagma „poet angajat" este indisociabilă, cred, de contextul istoric al naşterii şi evoluţiei ei. Presupune simpatii ferme de stînga, pe care le putem sintetiza în regula că, dacă nu poţi fi neapărat un procomunist, trebuie totuşi să rămîi un consecvent „antianticomunist". Să combaţi, cu alte cuvinte, „anticomunismul visceral". De asemenea, se presupune că trebuie să fii de partea „poporului" împotriva „exploatatorilor" şi să urăşti piaţa liberă şi capitalismul. Această iubire faţă de „popor" nu exclude, evident, indulgenţa faţă de căpeteniile revoluţionare care mai produc cîte un mic genocid pe ici, pe colo, fiindcă ideea de „bobor" e cu adevărat nobilă şi importantă, nu poporul real, care de multe ori e atît de tîmpit, încît nu înţelege nici măcar cele mai simplė noţiuni de dialectică. Să crezi în şi să lupţi pentru un stat uman, bun şi blînd, a cărui unică preocupare să fie împărţirea cît mai savuros-echitabilă a unor bogăţii, pe care, e drept, nu e prea clar cine le-a produs şi, eventual, le-ar putea produce în continuare (se presupune, prin convenţie, că „poporul"...). „Împărţire echitabilă" înseamnă că acest stat bun ca pîinea caldă va avea grijă, în infinita lui înţelepciune, de Cultură, adică le va da artiştilor unele dintre pensiile cele mai mari, le va construi vile de creaţie, le va tipări lucrările şi, eventual, îi va obliga, prin sindicate, să le cumpere pe tembelii care altfel ar prefera să se uite toată ziua la televizor! Ei bine, vreau să cred că toate aceste profunde idei şi dulci aspiraţii ale poetului angajat „clasic" nu mi-au fost niciodată foarte apropiate şi că, în orice caz, astăzi am devenit complet imun la ele.

Dacă mă consider un „dizident" al regimului Ceauşescu? Cred că da, asumîndu-mi toate limitele pe care le presupune conceptul. Cu alte cuvinte, luciditatea mea şi a prietenilor mei braşoveni în raport cu sistemul era sensibil superioară imensei majorităţi a colegilor mei de generaţie. Îmi asum această afirmaţie fiindcă nu cred că meritul ne revine în primă instanţă: întîlnirea noastră cu Sandu Muşina a fost elementul determinant. Îmi amintesc, de exemplu, cu deosebită claritate momentul cînd, încă licean fiind, m-a făcut să înţeleg jocul lui Ceauşescu din 1968. Am avut, adică, iluminarea a ceea ce însemna destalinizare fără liberalizare, o simplă schimbare de echipă la vîrful unui sistem de control şi represiune care rămînea virtualmente nealterat! Eram de asemenea capabil, în studenţie, să port discuţii nesfîrşite cu bunul meu prieten Sorin Matei despre sofisticăriile manipulării în comunismul tîrziu, despre entropia sistemului, despre faptul că, aşa cum spunea cu umor Sorin, „comunismul ăsta, şi dacă o să-l facă pe Marte, tot asta o să dea: cozi la lapte, la carne, la pîine şi la hîrtie igienică". Cu toate acestea, mi se părea că opoziţia se poate manifesta doar prin subversiune „ludico-ironică" şi că tot ce puteam spera de la viitor era o relaxare „gorbaciovistă" a sistemului.

Probabil lucrul cel mai semnificativ pe care l-am făcut ca „dizident" a fost să pun, cîndva în 1987, nişte manifeste anonime, împreună cu prietenii mei Marius Oprea, Sergiu Ştefănescu, Sorin Matei, George Ardeleanu, Sorin Lobonţ – am uitat oare pe cineva? Erau scrise cu letraset şi am pus cîte două la Arhitectură, la Litere, Istorie, Medicină... nu mai ştiu exact. Era vorba acolo despre dezideologizarea universităţii, despre libertatea de gîndire... Chestii din astea, care pe noi ne afectau, presupun, mai tare decît frigul îngrozitor din cămine, lipsa apei calde (sau a apei în general) ori ciolanele descărnate şi salamul rînced care se serveau la cantină (plus, în perioada Cernobîlului, foarte, foarte multă salată verde, pe care probabil ca nu mai vroia nimeni s-o cumpere, de frică).

Dificultatea de a-ţi stabili responsabilitatea

Ţi-ai văzut dosarul de Securitate sau te-ai gîndit că ţi-ai dori să-l vezi?

Şi una şi alta. Adică am văzut, la CNSAS, un dosar de urmărire informativă dedicat mie (cu numele de „Poetul"...), dar trebuie să spun că, în mod evident, ceea ce mi s-a dat este o selecţie cosmetizată. Sună a banală paranoie românească, dar te voi convinge mai la vale că nu este aşa.

Pentru mine, lucrul cel mai important nu a fost nici un moment „cine m-a turnat? cine m-a turnat?" şi, recunosc, n-am încercat nici măcar curiozitatea intelectuală de a vedea „pe viu" cum funcţiona sistemul. Nu mueam în primul rînd de grija altora, ci de propria mea grijă. Eram nerăbdător, adică, să mă confrunt cu mine cel din timpul anchetelor la care am fost supus în 27 şi 28 iulie 1988 (alături de Marius Oprea, Sorin Matei, Claudiu Secaşiu, Florin Lobonţ, Petrică şi Vali Goleşteanu, Marius Ungureanu) şi, ulterior, cu mine cel din timpul „avertizării" (este termenul „tehnic", extras din dosar) din 19 mai 1989.

Havel menţiona într-un interviu din anii '90 ideea unei piese pe care nu avea timp s-o scrie. Personajul ei este un intelectual entuziasmat de căderea comunismului, convins că a rămas nealterat de presiunile şi insinuările sistemului totalitar şi că, în consecinţă, va juca un rol important în regenerarea morală a societăţii. Pe măsură, însă, ce se angajează discuţia publică referitoare la „colaboraţionism" (să nu uităm, totuşi, că nu este vorba despre România mineriadelor iliesciene, ci de Cehia legii lustraţiei...), omul nostru începe să se îndoiască de sine, să-şi pună întrebări: oare am fost chiar aşa de pur? Oare ce consecinţe a avut cutare sau cutare gest, cutare sau cutare declaraţie? Începe să-şi amintească lucruri pe care le uitase sau vroise să le uite. Sau îi sînt amintite de alţii. Pînă la urmă, ajunge chinuit de întrebarea dacă a fost sau nu un „colaborator".

Într-un fel, mă regăsesc în acest personaj virtual al lui Havel. Mă refer aici la tensiunea morală legată de dificultatea de a-ţi stabili responsabilitatea. Datorită acestei tensiuni am reacţionat public de mai multe ori, încercînd să interpretez faptele – ultima dată în legătură cu acuzaţiile de a fi fost informator al Securităţii aduse domnului Francisc Baranyi, ex-ministru al sănătăţii. Am scris atunci, în ziarul **Curentul** (ironia soartei! – publicaţie ce aparţine, după cum aveam să aflăm cu toţii mai tîrziu, imperiului împînzit cu ofiţeri de Securitate, mai mult sau mai puţin „foşti", al lui Sorin Ovidiu Vîntu...) un articol intitulat **Baranyi c'est moi**, în care povesteam cursul anchetei din 1988 şi angajamentul de „pocăinţă" care avea să-mi fie cerut mai tîrziu, în 1989. Pe de o parte, mă irita înverşunarea împotriva domnului Baranyi a unor colaboratori patentaţi ai fostei Securităţi şi ai aparatului de propagandă comunist. Pe de altă parte, simţeam nevoia reală de a rezolva într-un fel o profundă jenă morală. Mulţi dintre prietenii mei m-au acuzat de iresponsabilitate şi chiar prostie după acest articol, spunîndu-mi că, indiferent de conţinutul lui, toată lumea avea să rămînă cu impresia că am fost de-a dreptul un informator al Securităţii (din cîte am înţeles, împotriva dlui Baranyi chiar s-au produs ca probe anumite note informative). Sincer să fiu, puţin îmi pasă ce crede „toată lumea", în schimb sînt convins că, în semnificaţia sa, gestul meu e corect: nu cineva care a cedat la un moment dat, sub presiune, Securităţii reprezintă un pericol pentru democraţie, ci agenţii secreţi comunişti de tipul domnului Ristea Priboi sau partidul împănat cu securişti frustraţi, de toate gradele şi din toate generaţiile, al liderului neofascist, domnul Corneliu Vadim Tudor.

Dar să revin la problema dosarului: vroiam, aşadar, înainte de orice, să revăd declaraţiile care mi-au fost luate în cele două zile de anchetă, pigmentate cu bătăi cu bulanul, cu pumnul şi cu palma, înjurături şi ameninţări („te bat de te caci pe tine, îţi sparg vezica, n-o să-ţi mai vezi copilu', de-aici ieşi cu picioarele-nainte" etc.) din acel memorabil iulie 1988. Pîcla din mintea mea, legată de ce am spus exact, ce am declarat în acele momente, nu se risipise nici după 13 ani. Ştiam că, o dată primul şoc trecut, am reacţionat cu o şiretenie înceţoşată de frică, ştiam că am adoptat strategia unei aparente „minime rezistenţe", recunoscînd că am ascultat şi am comentat Europa liberă şi că m-am lăudat că vreau să emigrez, dar nu-mi aminteam detalii. Îmi aminteam în schimb că aveam senzaţia ca sînt un elefant în magazinul de porţelanuri, temîndu-mă mereu că, în momentul cînd „fentam" o acuzaţie, îndreptîndu-l pe anchetator în altă direcţie, să nu inculp, fără să vreau, pe cineva. Mai aveam, de asemenea, senzaţia că principala performanţă (nu doar a mea, ci a tuturor celor aflaţi sub anchetă) a fost aceea de a nu sufla o vorbă despre manifestele pe care le pusesem (îţi aminteşti? le-am pomenit mai sus). Fiindcă în mintea noastră era clar că pentru asta ne anchetează, deşi echipa „experţilor", deplasată de la Bucureşti, după cum reieşea din discuţiile lor, nu ne-a acuzat niciodată explicit de aşa ceva (deşi ne-a acuzat că vrem... să facem rost de arme şi să fugim în munţi, fiind noi, vorba domnului Ion Iliescu, din 1990, „legionari").

Ei bine, am regăsit tot acest balet narcotizat cu o strîngere de inimă: după atîţia ani n-am încercat nici un fel de înţelegere iertătoare şi resemnată pentru mine cel de atunci. Mi s-a părut că eu cel puţin n-am reuşit să salvez nimic: ce sens mai aveau manifestele de altădată, cînd acum admiteam, fără a fi neapărat acuzat pentru asta, că i-am instigat pe ceilalţi la discuţii „greşite" despre proprietatea privată, despre rolul intelectualilor, despre socialismul „umanist"? Poveştile astea cu interesul nostru pentru stînga „luminată" le mai băgam şi din burtă, convins că nu ne pot acuza foarte tare pentru a fi discutat despre Marcuse cel publicat de Editura Politică sau de a fi vorbit de bine regimul iugoslav, care ne era bun prieten (spre deosebire de cel maghiar, reprezentant, după cum anchetatorii ne-au dat tuturor de înţeles şi după cum premierul Adrian Năstase pare să mai creadă şi astăzi, al Răului).

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

D.H. Lawrence
Ediţie necenzurată

D.H. Lawrence
Amantul doamnei Chatterley
POLIROM

Recent, a fost editată în colecţia „Clasicii modernităţii" a Bibliotecii Polirom, seria de literatură universală, prima versiune – necenzurată – a romanului **Amantul doamnei Chatterley** de D. H. Lawrence. Cartea apare cu un Cuvînt înainte semnat, pentru ediţia din 1944, de Frieda Lawrence, soţia autorului. Traducerea din limba engleză aparţine distinsei Antoaneta Ralian, care a dus la bun sfîrşit, în ultimii ani, şi alte traduceri la fel de „grele"; este suficient să ne gîndim, bunăoară, la cărţile lui Henry Miller... Cu privire la prezenta ediţie, precizăm că, între 1925 şi 1928, Lawrence a redactat cele trei versiuni din **Amantul doamnei Chatterley**: **Prima doamnă Chatterley**, **John Thomas şi doamna Jane** şi **Amantul doamnei Chetterley**. Potrivit opiniei majorităţii criticilor, prima versiune este, de departe, cea mai reuşită. Din cauza cenzurii însă, aceasta nu a putut apărea integral în SUA decît în 1944, iar în Anglia – abia în 1972.

Să mai spunem doar că, începînd cu acest volum, seria de literatură universală a Bibliotecii Polirom este coordonată de către Denisa Comănescu, „transferată" de la Editura Univers...

POLIROM
NOUTĂŢI
septembrie 2001

Honoré de Balzac
O afacere tenebroasă
D.H. Lawrence
Amantul doamnei Chatterley
David Lodge
Schimb de dame

În pregătire:
Anne Cheng — **Istoria gîndirii chineze**
Clifford G. Christians, Mark Fackler, Kim B. Rotzoll, Kathy B. McKee — **Etica mass-media**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Teatru

Primul Hop al mileniului

DORU MAREŞ

Între legi şi regulamente

Am anunţat, în numărul trecut, premiile abia încheiatei Gale a Tînărului Actor – **Hop** –, ajunsă, la Mangalia, la cea de-a doua ediţie. Interesantă, în acest an, colaborarea eficientă între UNITER, Ministerul Culturii şi Primăria Mangaliei. Desigur, condiţia schimbării esenţiale, de acum un an, a spaţiilor insalubre de la Costineşti pe singular de curata şi primitoarea Mangalie rămîne Zamfir Iorguş, primarul oraşului. Lansat şi la acest mandat secund pe listele fostei CDR, primarul e el însuşi o ciudăţenie prin grija specială faţă de „magnetismul“ urbei. În definitiv, susţinerea Tîrgului de Carte, iniţiativa punctului central de agrement estival „Callatis“, care dă semne tot mai clare că depăşeşte în nivel de propuneri Festivalul de Muzică Uşoară de la Mamaia, încheierea încununînd opera prin Gala **Hop** construiesc cu siguranţă o aură de spaţiu al turismului cultural care poate face istorie pe harta României. La rîndul său, Ministerul Culturii a fost prezent cu o seamă de directori şi consilieri (Horea Popescu, directorul general al Direcţiei Instituţii de Spectacole, Gabriel Morărescu, directorul Direcţiei Teatre, Marius Zarafescu, Oana Popescu), dar şi cu un important sprijin financiar, dovedind o anume încercare de relaxare a relaţiei cu UNITER, probabil pentru a mai drege imaginea de pînă în 1996, cînd între cele două instituţii relaţiile au fost la limita războiului, deşi liderii erau aceeaşi. Vom trăi şi vom vedea dacă noua propunere de relaţie e strict propagandistică, ţinînd de recoafarea aceleiaşi Jeanette, ori chiar dovedeşte o nouă strategie, cu statut european, civilizat. În orice caz, Gala pare a păşi pe un teren tot mai sigur, însuşi regulamentul ei suferind necesare corecţii din mers (anul acesta s-a decis utilizarea unei probe obligatorii la individual). Dacă primarul Iorguş va reuşi climatizarea sălii Centrului de Cultură (temperatura după circa un ceas de spectacol fiind deocamdată la cota irespirabilului) şi dacă reprezentanţii UNITER vor avea răbdarea ca, împreună cu reprezentanţi locali, să depisteze spaţii neconvenţionale, cu certitudine evenimentul va rămîne înscris pe harta celor mai importante evenimente ale anului teatral românesc. Interesul UNITER pentru extinderea propunerilor către întreg spaţiul sud-est european şi pentru soliditatea suportului financiar în timp util, odată acoperit în realitate, va garanta optimizarea proiectului.

Magdalena Ofelia Popii

Extinderea printr-un colocviu a tematicii Galei, o dată cu abordarea proiectului de lege a instituţiilor de spectacol a fost încă un punct cîştigat, măcar la nivel intenţional. Din păcate, plezirismul dialogal fixează colocviul mai degrabă în zona artei pentru artă decît a lucrurilor serioase. În mod normal, fiecare dintre invitaţi ar fi trebuit să aibă la dispoziţie, din vreme, cele două proiecte de lege, semnate de Ministerul Culturii şi Camera Deputaţilor. Aşa, discuţiile au fost mai mult de principiu şi de probabilitate, rămînînd să vedem dacă asigurările reprezentanţilor Ministerului Culturii, că proiectul final va fi mai întîi supus obiecţiilor lumii teatrale, va deveni realitate. Interesant răspunsul lui Horea Popescu la întrebarea dacă agrează ideea de lege a teatrelor: „Ca regizor nu doresc aşa ceva, ca funcţionar al Ministerului, da“. Se poate întrevedea din această „scăpare“ că legea va fi mai repede un instrument politic decît unul care să aducă teatrul românesc, managerial vorbind, în rînd cu Europa. Personal mă tem că tocmai această dimensiune politică a posibilei legi va tinde către un soi de recentralizare şi tentativă de grevare prin varii mijloace asupra politicilor repertoriale decît către asigurarea unei protecţii sociale a oamenilor de teatru ori a optimizării relaţiei între manager şi patronatele locale, de cele mai multe ori opace dacă nu chiar adverse pînă la aberaţie, ca în cazul demiterii lui Corneliu Dan Borcia de la direcţia Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ.

Unirea face puterea (!/?)

Conform regulamentului, la concursul propriu-zis participă tineri actori care au absolvit şcoli de stat sau particulare în ultimii cinci ani. Păstrez în continuare obiecţiile faţă de constituirea juriului, care ar trebui să fie mai adecvat nu doar la rafinamentul profesional al utilizării instrumentelor acestei meserii artistice, dar şi mai rezonant prospectiv la noile realităţi şi mijloace ale

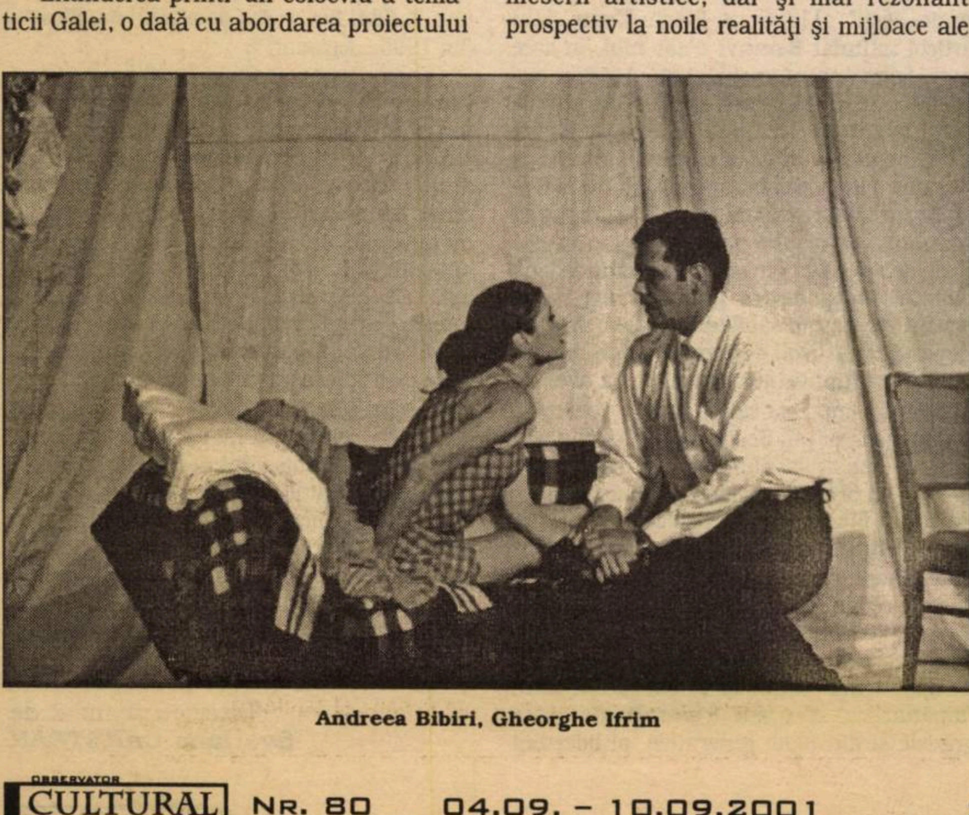

Andreea Bibiri, Gheorghe Ifrim

Marius Rizea

scenei. În al doilea rînd, numărul redus de participanţi de vîrf la concurs pun în faţa UNITER problema unei mai eficiente mediatizări şi siguranţe în managementul proiectului. Dacă acesta va continua să plutească în vag pînă în vară, va rămîne inevitabilă starea de provizorat şi de încropeală a celor mai multe dintre propuneri.

Dincolo de aceste obiecţii, concluzia în urma concursului de la Mangalia nu e dintre cele mai optimiste. Primul responsabil al acestei stări e, indiscutabil, şcoala. Programele nu doar au vicii de formă (absolvenţii au dovedit o discutabilă ştiinţă a alegerii textelor, a colării acestora, dar şi a citirii şi înţelegerii lor, dincolo de păcatul mai vechi al emisiunii vocale), dar şi de fond, relaţia cu realitatea, avertizarea lor asupra condiţiilor practice de existenţă ca actori în relaţia cu instituţia, colegii şi mass-media trădînd o seniorială lipsă de interes, producătoare de reacţii ţinînd de induse complexe de victimizare cu aspect isteric. Vechi vicii ale generaţiilor mature au fost transferate tinerilor, ţinînd acestea de complexe regionale, de credinţa în manevre chtonice, trădînd lipsa simţului critic dar şi a unui anume barem cultural.

Poate că nucleul decizional de la UNITER, directorul Galei, Cornel Todea, au optat la proba impusă pentru un text prea dificil, precum **La Moşi** al lui Caragiale, dar nici aşa incapacitatea majoritară a concurenţilor de a înţelege textul şi de a-l reda într-o formă coerentă şi credibilă nu e admisibilă. E tot mai evident că tinerii actori prezenţi la Gală trebuie să se antreneze cu martori specializaţi, regizori la modul optim, orgoliul performării solitare ţinînd de momentul stăpînirii perfecte a instrumentelor profesiei şi a relaţiei cu spectatorul.

În principiu şi în contextul acestor observaţii, la Mangalia doar Marius Rizea (proaspăt licenţiat de la Naţionalul bucureştean – *sic!*) a ştiut să îşi aleagă textul (**Boborul** lui Caragiale) şi să interpreteze cu ştiinţa citirii atît proba liberă cît şi pe cea obligatorie, de unde şi premiul pentru interpretare masculină. Nuanţarea vocală, mişcarea economică dar relevantă, exerciţiul facial logic anunţă în Marius Rizea un actor de dorit pentru orice trupă care se respectă. Se adaugă participarea sa, la secţiunea grup, tot într-un Caragiale, **Conu Leonida...**, mai puţin lucrat ca spectacol dar în care Rizea a reuşit să îşi construiască personajul în limite credibile.

Din punctul de vedere al probei obligatorii, doar Magdalena Ofelia Popii a mai reuşit o prestaţie în egală măsură completă, credibilă şi inedită. Şcolăriţa adusă tot din Caragiale, dinspre seria **Pedagogului de şcoală nouă**, a punctat cu vervă relatele cu totul speciale din **La Moşi**. Din păcate, deşi interpretat logic, poate prea patetic, textul Olgăi Delia Mateescu nu i-a servit actriţei care, altfel, probabil că ar fi meritat premiul de interpretare feminină. Acesta (care, în context, cred că nu ar fi trebuit să fie acordat) a ajuns însă la Clara Flores, pentru a sa **Silicon Valley** (fragment cam denaturat din **Ocean Café** al lui Radu Afrim), deşi **La Moşi**, interpretat din perspectivă rurală, nu cred că respecta logica de fier caragialiană.

Mihai Arsene a început bine fragmentul din **Lecţia** lui Ionescu, dar destul de repede a ajuns la redundanţă. Lipsa de dicţie a Cristinei Şerbu, inadecvarea la ludicul necesar textelor nu a fost depăşită în dezastru decît de Luiza Mălăşincă, plecînd de la un soi de ritualism fără acoperire culturală, răstit şi agrementat de rîsete artificiale, pentru a bodogăni complet ininteligibil textul impus, îmbrăcată pentru far-west şi guturăită ca un arhivar cehovian. Păcatul Verei Linguraru Aurian, cu aceeaşi vocaţie a tonului răstit pînă la strigăt ilogic, a fost şi cel al melanjului textual şi muzical plecat din defectuoasa tentaţie de a arăta în cincisprezece minute toată paleta de posibilităţi actoriceşti. Mai aproape de nivelul aşteptat s-a dovedit Cristina Chirilă, în fragmentul din **Sexul femeii ca un cîmp de luptă...**, din păcate vocea lăsînd de dorit. În fine, Ada Simionică a fost al doilea posibil pretendent real la titlul pentru actriţe, absolut normală în scenă în a sa „misterioasă, senzuală şi unduitoare“ Sylvie din **Cronicile...** lui Durringer, în haine de sport şi cu ghete „Pro“, excelentă în capacitatea de mişcare şi sigură pe nuanţările vocale. Din păcate, proba obligatorie a fost ratată din lipsă de imaginaţie.

La grup nimic nu a fost, totuşi, catastrofal, fie mişcarea suplinind carenţe de interpretare, ca în cele două spectacole ieşene sub bagheta lui Vitalie Bichir, fie parte din actori echilibrînd defectele partenerilor, dovedind că masa salvează incapacităţile individuale. Ceea ce nu e neapărat o bucurie. Poate cea mai atacabilă prezenţă în concurs a fost **Poveşti de familie** montat de Andreea Vălean (îmi păstrez rezervele serioase privitoare la chemarea pentru teatru a acestei regizoare, şi în varianta ei de dramaturg). Text incredibil (sau defectuos tradus), personaje şi limbaje asemenea, scenografie aiuritoare, trimiţînd în eşec cu pretenţii acest spectacol, alături de **Povestea de cartier** a Alicei Barb. Din fericire, exploziv şi inteligent, **Zi că-i bine** al lui Florin Piersic Jr. a obţinut laurii, Andreea Bibiri, Şerban Pavlu şi Gheorghe Ifrim afirmîndu-şi încă o dată talentul special şi ştiinţa de a defini rafinat, pe spaţiu mic, personajele. În apartamentul în care Sandy (A. Bibiri) cea handicapată accidental trage sforile cu apetenţă borgiană, Perry (Ş. Pavlu) este bărbatul martirizat de propria-i introvertire butucănoasă, iar amicul Eddy (G. Ifrim) naivul perpetuu, manipulabil şi cenzor ale propriilor afecte posibile, un Stanley Laurel de apartament românesc. O reală bijuterie cu ţepi acest spectacol, cu migala actoricească de a face relevante gesturi banale (excepţională, de pildă, tăierea roşiei de către Perry, ori jocul cu ciocanul de la brîu al lui Eddy), în povestea despre o întîmplare dură cu încheiere onirică.

Finalul încununînd opera, superbă idee a organizatorilor, a fost spectacolul **SAKADAT extraSENSORIAL** al trupei lui Dan Chişu, „Sensor Dakino“, o performanţă de teatru instrumental – percuţie, epic ritmic într-un tempo de mare eveniment – căruia doar **Bizarmonia** lui Alexandru Tocilescu îi poate sta alături. Adăugîndu-se spectacolele Teatrului Luni, **Silicon Valley** şi **Balaurul**, dialogul cu participanţii, ştiinţa gazdelor şi a organizatorilor de a-şi dovedi cu brio statutul au făcut şi din această ediţie a Galei **Hop** un hop peste care s-a trecut meritoriu.

The Real Slim Shady

DAN GULEA

Saviana STĂNESCU

Black Milk. Patru piese de teatru
Romanian-English, Editura Muzeul
Literaturii Române & Norii (SUA), traduceri
în limba engleză de Viorel Florean, Theo
Herghelegiu, Mihaela Precup, Aura Sibişan,
Adam J. Sorkin, cu un **Cuvînt înainte** la
versiunea în limba română de Ion Cazaban
şi două **Prezentări** la versiunea în limba
engleză semnate de Alina Nelega şi
de Aura Sibişan, Bucureşti, 2001,
186 p. (rom.) + 21 p. (engl.), f.p.

În faţa unei vitrine Steilmann anunţînd mari reduceri de preţuri un copil al străzii doarme sau doar se odihneşte într-o poziţie chinuită; personajele din reclamă (planul secund) sînt sincer entuziasmate de noua ofertă, cu 20 pînă la 50% mai avantajoase, procentele şi zvonul reducerilor crescînd în proporţie directă cu vîrsta posibililor cumpărători. Legătura dintre cele două planuri e făcută de culorile alb şi roşu, predominante pe afiş şi totodată cele în care este îmbrăcat copilul. Dar, întrucît publicul-ţintă al firmei pare a fi între 20 şi 50 de ani, copilului de pe stradă nici nu-i pasă de aceată oportunitate. O astfel de imagine dură este realizată de Tudor Jebeleanu pentru coperta pieselor Savianei Stănescu în ediţie bilingvă, româno-engleză.

Insinuarea dublului, a două lumi care se dispută, e tema principală a volumului, în fond o antologie de piese de teatru deja reprezentate sau premiate (şi de UNITER), edite. **Black Milk**, titlul acestei cărţi, e numele spectacolului lui Radu Afrim, poet şi regizor, pus în scenă la Cluj pe textele primelor două piese din aceste pagini, **Infanta. Mod de întrebuinţare** şi **Numărătoarea inversă. Moartea fără profesor** şi **Apocalipsa gonflabilă**, celelalte piese din volum, au poveşti diferite şi un statut oarecum independent.

O autonomie deosebită în scrierile Savianei Stănescu se întîlneşte la tema *infantei*, apărută pentru prima dată în poemele **Sfaturi pentru gospodine şi muze** (1996), reluată în **Catalogul** expoziţiei de pictură a Mariei Lie-Steiner, **Femeia-obiect, femeia-subiect** (1999) şi în piesa **Infanta. Mod de întrebuinţare**. Pe scurt, părerea contemporană şi machistă despre femeie e obligată, *sine ira*, să se dejoace: în **Dina-Gospodina** femeia e cam tîmpiţică, „făcută de mă-sa [...] din lapte ouă zahăr şi făină/ [...] s-a amorezat tîmpita/ de un flăcău/ [...] şi s-a hotărît brusc/ să fie a lui şi s-a lăsat/ tăiată în felii pusă/ lîngă o cană cu vin/ pe masa lui" (1996); sau (cine ştie?) o chestie de noroc: „pe augustina au dus-o la bîlci [...] / au atîrnat-o într-un colţ/ [...] haideţi/ să văncercaţi norocu' oameni buni [...] / să ştii să apeşi pe trăgaci cînd/ ea strigă nuuuu la femei asta înseamnă/ întotdeauna da" (1999; 2001). Dar de departe personajul cel mai bine articulat al acestei teme (femeia-obiect) este Labila din **Apocalipsa gonflabilă**. Ea este o femeie gonflabilă în lumea reală a lui Arti, surdo-mutul cu braţele paralizate, primită cadou de la o Asociaţie de binefacere. Această facere de bine e de fapt un succedaneu pentru adevărata dorinţă a lui Arti, o mumie. Intrînd în parodia absurdului, scenele cu familia lui Arti se epuizează încet încet de personaje, întrucît Mama, Tatăl, Sora, în fine Bunica protagonistului se sinucid pe rînd pentru ca urmaşii lor să poată cîştiga concursul de la televizor, dotat cu un TV color drept premiu pentru cea mai frumoasă sinucidere. Concomitent cu acest derulament numitele personaje trăiesc în proiecţiile lui Arti pe computer. Deopotrivă colaborator cu scenarii SF pentru un serial al aceeaşi televiziune, Arti o aduce în realitatea virtuală pe frumoasa Labila, cea care-şi pote schimba şi sexul după plac, acum cyber-călătoare prin timp. Climaxul piesei este monologul lui Arti în prezenţa femeii gonflabile, după ce toţi ceilalţi s-au sinucis şi Labila-virtuala a dispărut o dată cu computerul. Sfîşiind-o (de foame, pentru că Tatăl paralitic, Mama oloagă şi Bunica oarbă îşi luaseră viaţa după suicidul Sorei lui Arti) pe gonflabilă, el debitează: „preferi să mă omori, ca să rămîi femeia vieţii mele, eşti posesivă, geloasă, ca toate muierile [...], cunosc eu strategiile astea, din trecut, din viitor, din prezent, toate sînteţi la fel [...]". Pînă la urmă, toate fanteziile lui Arti ar fi putut fi îndeplinite: pe femeia-mumie ar fi avut ocazia să o vadă în Egipt, în calitate de cîştigător al Marelui Premiu al televiziunii suicidante, pe femeia-gonflabilă (a prezentului) o devora, iar cu Labila-virtuala din viitor a avut lungi întrevederi.

Acest fel de femeie-vedetă, obiect, e asemănătoare cu Britney Spears cea întruchipată într-o păpuşă gonflabilă în videoclipul lui Tom Eminem. The Real Slim Shady este un necunoscut care se trezeşte deodată în atenţia mass-madiei, în rînd cu starurile zilei. Jucînd de asemenea rolul unui handicapat revoltat, Eminem strigă şi denunţă clişeele consumiste, i.e. viaţa trăită prin procură. Femeia gonflabilă mai este prima vedetă într-un alt videoclip, al **Viţei de vie** (**Vreau cu tine**), parodie în stil punk a melodiilor aşa-zis inspirate din hip-hop-ul Coastei de Vest a Statelor, texte care cîntă bucuria cretinoidă de viaţă, văzută prin plăcerile facile. În acest context contemporan al temei femeii-obiect stă şi Ruxandra Cesereanu; în antologia de autor **Femeia-cruciat** (1999) nu lipseşte o odă dedicată **Femeii** (aţi ghicit!...) **gonflabile**: „Tu nu ai visuri şi nu poţi să muşti buzele iubitului de ocazie,/ tu nu te mişti printre cratiţe ca orice femeie [...]/ Te-ai măritat de o mie de ori [...]/ şi n-ai sorbit niciodată şampanie,/ şi nu ai plîns niciodată". Casnica, vedeta, nereala, acest obiect cultural al femeii (de la Eminem la Stănescu) a lăsat în urmă clişeele păunesciene gen Mirabela Dauer sau imaginile edulcorate ale anilor albi '50 din State ori din Regatul Unit.

În **Moartea fără profesor** alt soi de prefabricate ale inconştientului sînt puse în scenă: mitul criminalului în serie, psihopatul care e un artist al morţii. Pe tărîmul mişcător literar al morţii gratuite, act estetic, personajele cu nume de vitamine (B1 şi B2, în speţă Bărbatul 1 şi Bărbatul 2!) în vocabularul mediatizat al crimei sînt fixate; între **Natural Born Killers** şi **Angels of Boston**, parodia filmului lui Orson Wells, distanţa e *labilă*. B1, killer-ul, se confesează potenţialei sale victime şi elev deopotrivă, B2, în clişee culturale. Tendinţa sa *artistică* (intenţiona să facă o artă din crimă) mizează pe separaţia de vocabular: în *romanul retro* **Femeia în roşu**, Emunu (alias Mircea Mihăieş), Emdoi (alias Mircea Nedelciu) şi personajul A (Adriana Babeţi) fac chiar la început o subtilă teorie a distincţiei dintre autorul unei crime sau infracţiuni şi autorul în sens cultural, de producător de artă. B1 se vrea un artist, un autor al crimei. Este el o schiţă decăzută a producătorului de bunuri culturale? Cu siguranţă. Dincolo de situaţionalul ionescian, B1 spune la un moment dat că nu are curajul de a se uita la borcanul în care l-a pus pe tatăl său datorită unei variante *mai ciudate* a complexului lui Oedip. În altă parte reia cuvintele unei iubite de-a lui care s-ar fi lăsat îngropată într-o mănăstire, *dar una care merită*, nu orice lăcaş avînd această calitate. De fiecare dată lumea este văzută prin ochii unei fiinţe debile, conduse de citate culturale mai mult sau mai puţin evidente. Un fel de fiinţă neînţeleasă, precară: B1 nu e apreciat la adevărata valoare a esteticii sale de către contemporani, e un marginalizat; Arti, artistul foamei, şi familiarii săi nu mai pot juisa de televizoarele color şi de celelalte premii cîştigate pe merit; O Femeie Încă Tînără, alias Zozo din **Black Milk** (**Infanta. Mod de întrebuinţare** + **Numărătoarea inversă**) este o cerşetoare, o periferică vagantă prin trenuri, descendenta unei adevărate familii Adams (mama-bocitoare, tatăl-gropar, punînd un zel rar în ordonarea mormintelor, *asemuite* cu prăjiturile). Abuzată de tatăl său, Zozo e un bun sexual al Controlorului de tren. În scene simetric violente, reluante poate ale **Inimei în gaz** a lui Tzara, Zozo numără penetrările, pentru ca, la sfîrşitul **Black Milk**-ului, să numere loviturile de cuţit pe care i le dă Controlorului.

Apetenţa pentru dublu e încă subliniată de rolurile duble pe care le solicită piesele. Bărbatul sau Tata, Doamna sau Mama, Controlorul sau El, Labila: mumia gonflabilă sau Extraterestra şi celelalte reprezintă de fiecare dată o altă realitate, îndepărtată de un punct oarecare de referinţă în timp sau spaţiu, dimensional, – lume inaccesibilă secvenţei de real în care se desfăşoară psihologia personajelor. E probabil aceeaşi distanţă care desparte teatrul contemporan de cel antic. Exploatarea expresivităţii acestei distanţe, precum şi a teoriilor ei de punere în scenă (corul, fantoma mass-mediei...) legitimează lectura acestor texte ale Savianei Stănescu.

Jocul satului – Proiect al Muzeului Ţăranului Român

Jocul satului este un proiect conceput şi realizat de Muzeul Ţăranului Român, Fundaţia Al. Tzigara Samurcaş şi Fundaţia Iza Popeluc. Proiectul este susţinut organizatoric de către Societatea Română de Radiodifuziune, Primăria Ocna Şugatag şi Institutul Francez din Cluj şi susţinut financiar de către Fundaţia Culturală şi de Presă „Formula As", Fundaţia CONCEPT prin Arts and Culture Network Program, Open Society Institute din Budapesta şi Fundaţia Pro Helvetia.

Proiectul grupează trei acţiuni:

- jocul în şopru în 3 sate (Breb, Hoteni şi Sat Şugatag) din Maramureş;
- simpozionul internaţional **Revivalismul şi perspectivele sale turistice**;
- concertul de muzică ţărănească românească, ucraineană şi evreiască din Maramureş, urmat de petrecere cîmpenească.

Proiectul intenţionează să stimuleze ţăranii din Maramureş şi din regiunea vecină sud-ucraineană să reia jocul duminical al satului (hora), obicei pierdut în urmă cu doar 5-10 ani. Reînvierea sau (pe alocuri) revigorarea obiceiului va avea influenţe benefice:

- asupra procesului de reconstrucţie identitară a comunităţilor rurale din regiune;
- asupra turismului rural din Maramureş, care s-a înfiripat deja şi are bune perspective de dezvoltare (turismul nu poate să nu fie sensibil stimulat de evenimente repetibile spectaculoase, aşa cum este jocul satului);
- asupra consolidării relaţiilor dintre românii şi ucrainenii situaţi de o parte şi de alta a graniţelor nordice ale Maramureşului.

Desfăşurarea proiectului

Duminică 15 septembrie, imediat după prînz, realizatorii proiectului vor provoca hora satului în trei sate simultan: Hoteni, Breb şi Sat Şugatag. În acest scop, ei vor alege şi vor plăti *ceteraşi* (muzicieni populari profesionişti) să cînte pentru joc la *şopru* (chioşc). Realizatorii vor mobiliza cîteva perechi de „animatori" tineri, care să se apropie de muzicieni şi să dea tonul jocului în sat. În acelaşi timp, ei vor invita în jurul chioşcului oaspeţii din oraş/din străinătate care să observe evenimentul, inducîndu-le oamenilor credinţa că hora este frumoasă, actuală şi, în acelaşi timp, profitabilă pentru afacerile turistice. Hora va fi anunţată sătenilor cu o săptămînă înainte, prin afişe. În cazul în care ziua este ploioasă, hora satului va putea avea loc la Hoteni şi Breb exact aşa cum este prevăzut: există un spaţiu de refugiu în apropierea chioşcului. La Sat Şugatag jocul se va putea muta la Căminul Cultural.

Luni 17 septembrie, realizatorii împreună cu invitaţii lor străini şi români se vor întruni la sediul Fundaţiei Iza Popeluc (un fost han evreiesc din lemn dezmembrat, renovat şi reasamblat în satul Hoteni) pentru a lua parte la un simpozion cu tema: **Revivalismul şi perspectivele sale turistice**. Simpozionul se va desfăşura dimineaţa (orele 10 a.m.-1 p.m.).

În seara aceleiaşi zile de 17 septembrie, începînd cu ora 17.30, realizatorii proiectului vor organiza în satul Hoteni un concert de muzică maramureşeană în aer liber, ai cărui protagonişti vor fi muzicieni din satele româneşti „de peste Tisa". În timpul concertului, muzicienii vor cînta muzică românească, ucraineană şi evreiască.

Impresii

Jurnalul lui Bridget Jones

BEDROS HORASANGIAN

Mersul la „cinema" era una dintre bucuriile locuitorilor Bucureştilor. Bogat sau sărac, locuitor „în centru" sau de „periferie", el, bucureşteanul mergea la film, cu mic, cu mare ca să se distreze. Era o distracţie ieftină şi, în acelaşi timp, un mod de socializare. Iar cinematografele, fie ele „de lux" sau „de cartier" adunau multă „omenime" – vorba aparţine lui Romulus Rusan şi, din păcate, n-a intrat în limbajul comun – dispusă să devină, ceva-ceva, mai bogată (?!) după plecarea de la cinematograf. Filmele aduceau o notă de prospeţime în viaţa oamenilor şi-i îndemnau la fel de fel de visări, meditaţii, reflecţii. Iar vara, verile, mersul la „grădină", mai răcorea puţin ceea ce căldura de peste zi aducea pe capul locuitorilor. Unde batem? Mersul la cinema – din cînd în cînd – era ceva benefic pentru populaţia urbei noastre. Ca şi mersul la teatru, ca şi „ieşitul-în-oraş". Lumea se pregătea pentru aceste evenimente, se îmbrăca „mai altfel", îşi croia o altă stare: să vadă lume şi să fie văzută. Se crea-isca, parcă, un fel de comuniune care ajuta, poate, la întreţinerea unei atmosfere mai... urbane. Dar acum? Deja „mersul la film" a devenit un lux – preţul biletelor a devenit prohibitiv pentru o mare masă de cetăţeni. Dar şi captarea publicului virtual/potenţial de către televiziune. Filmele aduse zi de zi cu toptanul pe ecranul televizoarelor, deja, parcă sufocă orice fel de participare. Oricît de bune – sau ne-bune – ar fi ele, privitul la televizor, aşa, fără noimă a distrus – în mare parte - privitul în noi înşine. Iar mersul la cinema, o ocupaţie de altă natură decît „pe vremuri".

Publicul de azi: f.f. tînăr, cu ceva parale, dornic să se destindă, să treacă timpul, să nu se plictisească. Nu sîntem prea clari, o artă „populară" cum a fost – şi a rămas, teoretic – cinematograful şi-a schimbat, parcă, relaţia cu publicul. Nu mai comunică, aşa, „ca pe vremuri", cu publicul. Cel care, iese de la „cinema" să fie prins în mrejele naraţiunii-acţiunii filmice şi să taie firul în 4. De ce batem atîta cîmpii despre „cinema" cînd, la urma urmelor vrem să glosăm despre un film, un simplu film, o ecranizare după o carte englezească. **Jurnalul lui Bridget Jones** este un film extras după, se pare, un op de succes al unei anume Helen Fielding. O peliculă americană cu actori cunoscuţi şi preţuiţi în acest moment, cu „cotă" bună: Renée Zellweger, Hugh Grant şi Colin Firth. Regizoare: Sharon Maguire. N-am auzit, nu ştim nimic, n-are importanţă. Ce ne oferă noua producţie americană, căci în cea mai mare parte noutăţile de pe piaţa de distribuţie românească sînt americane. (Care e criteriul? Sînt mai atractive peliculele americane? Au un preţ de cost mai accesibil? Nu mai sînt interesaţi bucureştenii de alte cinematografii – nu vorbim de spectatorii specializaţi? Mister.) Este vorba de o tînără funcţionară dintr-o editură londoneză. Are 30 de ani, o slujbă bunicică, e drăguţă-frumuşică, îi cam place ce face – se ocupă de relaţii-publice, dar, dar, spre necazul părinţilor nu e... măritată. De aici pleacă ţesătura narativă a filmului: jurnalul tinerei femei reţine tribulaţiile ei cotidiene şi familiale. Părinţii încearcă să-i găsească un „partener de viaţă" pe măsură, cu „stare" şi să fie „serios", ea se încurcă/amorezează de un coleg (cam fustangiu), lucrurile se complică, dar se consumă în limitele firescului şi autenticului „de viaţă". Găsim şi o lansare de carte, cu titlul ameţitor *Kafka's Motorbycicle*, apare, la lansare şi Salman Rushdie (să fi fost chiar el în persoană sau doar unul care seamănă?), dar, să fim sinceri, nimic nu e ca în Kafka, nici ca în Proust. **Jurnalul lui Bridget Jones** n-are nici o inflexiune kafkiano-proustiană, dar ni se pare extrem de bine concentrat pe ceea ce umanitatea (din film & viaţă) începe să piardă: emoţie şi sensibilitate. Tribulaţiile (extra)conjugale ale părinţilor lui B.J. sînt amalgamate cu răsucelile de situaţii din viaţa aceleaşi B.J. Iubitul ei coleg de editură – interpretat cu o naturaleţe dezarmantă de Hugh Grant – se „încurcă" şi cu cine trebuie şi cu cine nu, B.J. se supără, plînge, bea, se înfurie, încearcă să, şi iar apare un bărbat cunoscut

infoCinema

❚ *3 pisici, 10 găleţi cu apă şi nenumărate role...* La National Portrait Gallery din Londra s-a încheiat recent *Retrospectiva Philippe Halsman* – prima retrospectivă în Marea Britanie a celui care a fost (alături de Cecil Beaton, Cartier-Bresson, Avedon) unul dintre cei mai mari fotografi ai acestui secol. Născut la Riga, în 1905, Halsman s-a stabilit mai întîi în Franţa, unde i-a fotografiat pe Gide şi Malraux. În 1940 a plecat în Statele Unite, ajungînd la Hollywood şi devenind faimos pentru portretele unor celebrităţi din lumea showbiz-ului (Marilyn, Marlon Brando), dar şi din lumea literară (Nabokov, Albee) sau din „lumea bună" pur şi simplu. Cel mai cunoscut portret al lui Einstein acela reprodus pe T-shirturi şi în reclame – poartă semnătura lui Halsman, ca şi profilul lui Hitchcock cu un trabuc în colţul gurii şi o pasăre în vîrful lui... „Jumpologia" (o serie de portrete ale unor oameni celebri surprinşi în aer, în timp ce sar/*=jump*/cu faţa la fotograf) este o altă contribuţie a lui P.H. la estetica portretului – pe care l-a eliberat de morgă, în descendenţa lui Beaton, mergînd chiar mai departe decît acesta în direcţia ludicului bine temperat (tehnic). La portretul lui Dali sărind, cu paletă şi penel cu tot, în timp ce din colţul drept al imaginii se aruncă în aer trei pisici şi o găleată cu apă a avut nevoie de 6 ore, 10 găleţi şi nenumărate role de film... Dar rezultatul este uluitor: o capodoperă de prestidigitaţie fotografică şi umor suprarealist! În librăria de la subsolul lui Portrait Gallery, o altă expoziţie – cea a lui Fergus Greer, fotograf contemporan – nu face decît să demonstreze, prin comparaţie, geniul lui Halsman... Greer a pozat vreo 40 de regizori celebri (Tarantino, P.T. Anderson, De Palma, Oliver Stone, John Carpenter, John Woo, Almodovar, Lars Von Trier, Werner Herzog, Abel Ferrara, John Waters; primii şase au apărut în numărul din august al revistei **Empire**), însă rezultatul este departe de a fi entuziasmant. Cea mai reuşită fotografie este a lui Mike Leigh, şezînd melancolic într-un vagon de metrou. Nu întîmplător, este şi cea care ilustrează afişul expoziţiei.

❚ *17.000 de idioţi merg la cinema*. Un pas mic pentru cinema, unul uriaş pentru Circ: Hannibal „the Cannibal" Lecter, infamul personaj creat de romancierul Thomas Harris şi interpretat de Sir Anthony Hopkins în **Tăcerea mieilor** (r. Jonathan Demme) şi **Hannibal** (r. Ridley Scott), a fost desemnat de 17.000 de fani „cel mai bun Rău" („*best baddie*") din istoria Cinematografului, în urma unui sondaj realizat pe Internet. Hannibal al lui sir H. i-a „luat", la voturi, pe alţi Răi iluştri ai marelui ecran: „Darth Vader" din **Star Wars**, Norman Bates din **Psycho**, Şeriful din Nottingham din **Robin Hood, Prince of Thieves** (interpretat de Alan Rickman) şi „fana psihopată" din **Misery** (jucată de Kathy Bates). Cei care navighează pe Internet nu par să fi auzit de Doctor Mabuse, Fantomas, Pastorul din **Night of the Hunter**, Keyser Soze sau Cruella de Vil...

The Whizz Kid
PAUL THOMAS ANDERSON

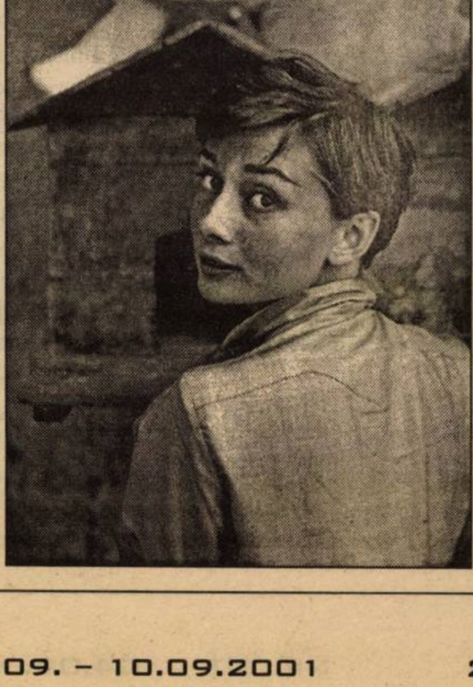

❚ *...şi alţi ciţiva mii votează*. De unde se vede că tembelismul vine de sus în jos: FilmFour, împreună cu Channel 4 – două respectabile instituţii britanice de film –, cheamă fanii Cinema-ului („*film buffs*") să participe la un „Top Ten" al celor mai bune (10) filme din istoria celei de-a şaptea arte; topul se adresează în exclusivitate cetăţenilor britanici, puşi să aleagă – pînă la 31 august a.c. – dintre 100 de pelicule din toate timpurile... Pînă aici, totul O.K. (sau „all right"). Mai departe însă... Judecaţi şi voi: **Crucişătorul Potemkin** – alături de **Gladiatorul**!! **Cetăţeanul Kane** – alături de **Four Weddings and a Funeral**!! **Metropolis** – alături de **Manon des Sources**!! **A şaptea pecete** – alături de **The Full Monty**!! **Vertigo**, **Sunset Boulevard**, **La dolce vita**, **A bout de souffle**, **The Third Man**, **The Graduate**... – alături de **Goldfinger** (r. Guy Hamilton, 1964), **Kes** (r. Ken Loach, 1969), **The Italian Job** (r. Peter Collinson, 1969), **Enter the Dragon** (r. Robert Clouse, 1973), **L.A. Confidential** (r. Curtis Hanson, 1997)!!... Sau – asta spune tot despre „seriozitatea" întregii întreprinderi – **Trei culori: Albastru, Alb, Roşu** (trilogia lui Kieslowski) alături de **King Kong** (r. Merian C. Cooper & Ernest B. Schoedsack, 1933)... Cei care au întocmit „topul 100" din care votantul britanic ar trebui – dacă nu e-n toate minţile – să aleagă zece titluri au văzut prea multe filme proaste, au continuat cu cîteva filme mari care le-au dat dureri de cap, s-au îmbătat cu whisky ca să se dreagă, apoi s-au culcat, s-au trezit şi au pus totul pe hîrtie. Sau poate că e un „sign of the times": tîmpeniile absolute stau alături de capodoperele absolute, într-o harababură totală pe care unii o numesc „postmodernism". Nu cred că cinematograful comercial are nevoie de reclama proastă pe care i-o fac cei care, de fapt, nu iubesc PopCinema-ul, ci Popcornul...

❚ *„100 milioane de cititori nu pot să se înşele"*, afirmă reclama filmului **Harry Potter and the Philosopher's Stone**, regizat de Chris Columbus după bestsellerul lui J.K. Rawling. Deocamdată nu se ştie cîte milioane de fani ai cărţii vor vedea ecranizarea, însă presa britanică este rezervată: o dată pentru că C.C. este american (**Home Alone, Mrs Doubtfire**), a doua oară pentru că titlul american al filmului spune mult despre prăpastia culturală dintre Marea Britanie şi SUA – două ţări despărţite, vorba lui Oscar Wilde, de o limbă comună...; el a fost „adaptat" publicului de acolo (care se presupune că nu prea ştie cum e cu „piatra filozofului") în **Harry Potter and the *Sorcerer's* Stone**!

❚ *„Un, dos, tres, Jorge!"*. Ca şi Bill Clinton, George W. Bush are suporterii săi printre celebrităţi. Problema lor (a lui, mai degrabă) este că aceştia preferă să „lucreze" în umbră, nedorind să se arate la ceremoniile oficiale... OK, se pare că au fost invitate la Casa Albă foste/semiglorii ale ecranului precum Ann-Margret sau Bo Derek, însă acestea nu au nici pe departe greutatea unor Barbra Streisand, Tom Hanks, Steven Spielberg sau Warren Beatty (care l-au sprijinit intens pe Bill Clinton). La inaugurarea celui de-al 43-lea preşedinte al SUA au putut fi văzuţi Muhammad Ali şi Ricky Martin, însă republicani notorii cum ar fi Arnold Schwarzenegger, Bruce Willis, Charlton Heston sau Andy Garcia nu s-au grăbit să se pozeze alături de noul preşedinte pentru a-i conferi mai mult *glamour*... Ce-i reţine pe toţi aceştia să fie văzuţi în compania celui mai puternic om de pe planetă? – se întreabă revista americană **Premiere** în numărul pe septembrie, care dezvăluie că „ademenirea" lui Martin la recepţia de investitură de la Lincoln Memorial are ceva comic: cîntăreţul portorican a fost convins să vină fluturîndu-i-se pe sub nas probabilitatea ca, într-un viitor apropiat, ţara sa de origine ar putea să fie confruntată cu crize politice, situaţie în care Ricky ar putea să pună mîna pe telefon şi să ceară: „Daţi-mi-l pe preşedintele Bush!" Dacă nu republican, s-a gîndit „*un, dos, tres*" Ricky, atunci măcar patriot – şi a acceptat. **(a.l.ş.)**

în copilărie care la rîndul lui este încurcat cu, ea tot scrie în jurnal ce se întîmplă, dar în viaţă nu e ca în jurnal, degeaba îi tot trage cu *I hate him, I hate him*, că de atîta ură scripturală ajunge, iarna, să fugă – extrem de sumar îmbrăcată, notăm noi pudibonzi şi eufemistic – după cel pe care-l urăşte ca să-l aducă, înapoi, acasă, căci ea îl... iubeşte! Ca să vezi, surpriză mare: viaţa e ca în filme, în filme e ca în viaţă, jurnalele mai mult ascund decît arată faţa vizibilă a oamenilor. „În jurnal se scriu fel de fel de aberaţii", se confesează ea apoteotic iubitului redescoperit şi recucerit care rămăsese buimăcit citind despre el, cîtă ură poate fi acumulată. Happy-end în film, cartea a fost adaptată şi de BBC, aflăm de la Tov Chirilov, o peliculă făcută cu mult meşteşug după un vechi reţetar al literaturii şi cinematografului: *cu* oameni şi *pentru* oameni. Ironia noastră e una strict amicală, nu citim Tolstoi şi Dostoievski în fiecare zi şi faptul că filmul s-a terminat cu happy-end ne-a dat o stare de beatitudine cîteva zile. La postul de televiziune românesc **Prima TV** un june realizator, Marius Huc – ce nume... – a găsit o găselniţă excelentă: „Fiţi optimişti! Viaţa e complexă". De ce n-ar fi? *Fiţi optimişti!*, ne îndeamnă Marius Huc – ce nume!... – *Hai România!*: la Budapesta, Bridget Jones va ţine cu echipa lui Hagi. De ce? Asta nu mai putem dezvălui – o să aflăm poate din jurnalul lui Ion Bogdan Lefter.

Filmele italiene în concurs la Veneţia 58

Miercuri 29 august a început cea de-a 58-a ediţie a Festivalului cinematografic de la Veneţia. Europa va reuşit să-şi ia revanşa, sau va triumfa din nou Orientul Îndepărtat? O ediţie numai intelectuală, sau un festival deschis gusturilor marelui public? Iar Nicole Kidman şi Antonio Banderas vor reuşi să readucă un public numeros la LIDO?

Ceea ce este sigur e că această a 58-a ediţie a Festivalului de la Veneţia va rămîne în amintirea noastră ca ediţia Dublului Leu. Pentru prima dată, directorul Alberto Barbera a decis să înfiinţeze două secţiuni competitive.

6 sînt filmele italiene care luptă pentru a cîştiga un Leu cu aripi.

Printre titlurile cele mai aşteptate, în concurs, **Luce dei miei occhi** (**Lumina ochilor mei**) de Giuseppe Piccioni, şi **Luna rossa** (**Luna roşie**) de Antonio Capuano, care va fi proiectat în ultima zi a Festivalului.

În cea de-a doua secţiune competitivă, **Cinema Dei Presente**, dedicată filmelor celor mai inovatoare, prin limbaj şi teme, vor fi 4 filme italiene prezentate.

Un spaţiu special va fi ocupat de filmul **L'amore probabilmente** (**Dragostea probabil**) de Giuseppe Bertolucci, care a inaugurat festivalul: o reflecţie poetică asupra raportului dintre *adevăr* şi *minciună* în viaţa unei tinere actriţe şi, în general, în viaţa unui artist. Dar şi **Hijos** de Marco Bechis, care povesteşte drama copiilor persoanelor *desapararecidos*, fii adoptaţi de familiile călăilor.

Amintim faptul că Marco Bechis este regizorul argentinian de origine italiană care acum doi ani a suprins Italia cu un film dureros, tot despre *desaparecidos*, intitulat **Garage Olimpo**.

Şi apoi **L'amore imperfetto** (**Dragostea imperfectă**) de Giovanni Davide Maderna, şi **L'uomo in piu'** (**Omul în plus**), „opera prima" de Paolo Sorrentino.

Nu ne rămîne altceva decît să aşteptăm verdictul juriului, prezidat anul acesta de regizorul italian care a triumfat la Cannes, marele Nanni Moretti. (**Dana ENULESCU**)

Complexul Muzeal Bistriţa-Năsăud
Muzeul de Artă Comparată Sîngeorz-Băi
Direcţia pentru Cultură şi Culte Bistriţa-Năsăud
Primăria Sîngeorz-Băi

Simpozionul de Artă Contemporană

Art' 2001

Centrul şi Dinafara

Participă:
Teodor Moraru – România
Laurenţiu Mogoşanu – România
Vasile Dzhabrailov – Ucraina
Maxim Dumitraş – România
Andras Kovacs – Suedia
Radu Dumitriu – România
Mihai Chiuaru – România
Bruno Pasquier Desvignes – SUA

Simpozionul se desfăşoară în curtea Muzeului de Artă Contemporană Sîngeorz-Băi, în perioada 1-23 septembrie 2001.

În istoria simpozionului de la Sîngeorz-Băi, întîlnirea diversităţilor s-a produs în mai multe ocazii, urmînd programul jocurilor postmoderne asumat de la început: simpozionul trebuie să fie locul permisivităţii şi, de asemenea, al acţiunii auto-hiper-critice. Însă, parcă niciodată ca în acest an, diversităţile n-au fost puse mai mult la lucru, cu schimbări ale poziţiei-subiect/obiect mai dese şi decis susţinute.
Poate că simpozionul se întoarce asupra lui însuşi, evaluator.
Sînt 10 ediţii, sîntem înaintea celei de-a 11-a ediţii şi este de văzut cum s-au mişcat lucrurile. În acest an se închide cercul.
Cel puţin aşa am stabilit!
Am ocupat locul şi ne privim dinafară, în acelaşi timp.
Tot aşa cum, eventual, alt privitor ne urmăreşte, mai dinafară.
Şi aşa mai departe: interpretări succesive a ceea ce poate fi în interioarele inelelor puse unul în altul. Decojiri succesive ale demersurilor celor care au fost demult aproape de punctul central.
Polifonie a multelor hermeneutici disponibile, miriade de recursuri la tot ceea ce vine din istoria simbolicii celor două cuvinte şi a combinării lor,
dar şi glasul distinct al influentelor demersuri administrative.

Critica de artă la **Balkon**

BalkoN
Nr 7
Boris Groys: Despre situaţia actuală a criticii de artă
Sfîrşitul istoriei artei?
Dan Perjovschi în balcon
Dincolo de limitele vorbirii comunale
Krisztina Szipőcs: Platoul umanităţii

Dosarul numărului 7 al revistei de artă contemporană **Balkon** din Cluj este dedicat stării criticii şi istoriei artei. Sumarul se deschide cu un eseu al filozofului Borys Groys de la Academia de Artă din Viena **Despre situaţia actuală a criticii de artă**, din care cităm un fragment nu lipsit de realism (şi relativism) cinic: „în acest sistem textele rămîn de cele mai multe ori necitite, în schimb se poate scrie aproape orice". „O dată cu revoluţiile, mişcările şi contra-mişcările artistice, de-a lungul deceniilor, publicul s-a obişnuit cu faptul că o recenzie pozitivă nu se deosebeşte cu nimic de una negativă. Ba, mai mult, o recenzie negativă ar fi chiar mai benefică pentru un artist decît una pozitivă. Dacă, astăzi, se citeşte o critică referitoare la o operă şi implicit la un artist, ceea ce se vede este doar locul şi întinderea acordată discuţiei. Restul nu contează. [...] ...în cadrul sistemului artistic publicul este relativ restrîns, presiunea marelui public lipseşte... Cu cît mai ininteligibil şi mai alienant este un text, cu atît mai interesant şi mai deştept este el în ochii publicului. Moda este un criteriu important: uneori trebuie să accentuezi caracterul autentic al operei, alteori să spui, împreună cu Derrida şi Baudrillard, că nu mai există autenticitate; uneori e bine să subliniezi relevanţa politică a creaţiei, alteori obsesiile personale aflate la sorgintea lucrării. Aceste criterii nu sînt însă rigide. Totdeauna există oameni cărora nu le place moda dominantă, pentru că o preferă pe cea anterioară sau pentru că o aşteaptă deja pe următoarea". Acelaşi Boris Groys este prezent şi într-un „fragment de interviu inedit" cu teoreticianul media Thomas Knopfel (**Povestea dorinţei**) despre problema arhivării artei în contemporaneitate. Sub pretextul unei rememorări a criticului newyorkez Waldo Lydecker, teoreticianul american Peter Schjeldahl realizează un emoţionant, nostalgic şi „în răspăr" **Eseu despre critica de artă** de la Baudelaire la Clement Greenberg („un poet al purităţii într-o lume impură"). Numitorul comun al multor materiale din acest grupaj este un aşa-zis „sfîrşit al criticii/teoriei/istoriei artei" – sinonim pentru o proliferare haotică şi ineficientă a acestora), după cum reiese şi din dialogul istoricilor şi teoreticienilor de artă J.A. Tillmann şi Andras M. Monory cu un alt teoretician, Hans Belting (**Sfîrşitul istoriei artei?**) dar şi din eseul „despre lipsa de credibilitate a discursului despre arta contemporană" al lui Alexandru Polgar, realizat în stilul pigmentat ludic-acid al filozofiei „underground" de la revista **Philosophy & Stuff**. La rîndul său, Imre Bak, într-un comentariu cu tentă filozofică despre istoria picturii în anii 90 (**Două căi**) constată „exproprierea artei de către filozofie". În opinia sa, „moartea picturii ca nou început" din lumea artistică actuală nu înseamnă „posibilitatea noutăţii radicale", ci mai degrabă faptul că fiecare „să se poată conecta la o «origine» care corespunde constituţiei sale". Foarte interesante, inclusiv sub aspect documentar, „suvenirurile de provincie" ale lui Călin Dan (**Din vremuri de odinioară**) în care criticul îşi rememorează anii formaţiei sale din *underground*-ul artistic al „provinciei" anilor '70-'80. **Dar ce mai contează?** întreabă şi se întreabă, în continuare, Liviana Dan, potrivit căreia în ziua de azi „Criticul de artă este obligat să fie arhivar, manager, finanţist, animator, diplomat. Emoţia îi este blindată cu documente. [...] Criticul de artă trebuie să cunoască trendurile, piaţa, carierele şi strategiile artistice. [...] Critica este corectivă pentru artişti, ghid de lectură pentru publicul obişnuit, fond argumentativ pentru galerişti, oameni de muzeu, case de licitaţii" deşi, neavînd în spate „reţele, instituţii sau strategii puternice" critica e tentată să dea o prea mare importanţă „succesiunii aparenţelor", drept urmare „criticul se converteşte adesea în artist şi artistul în critic şi ceva se pierde". O surpriză plăcută a acestui număr este amplul şi excelentul grupaj de desene **Flux (1999-2001)** al lui Dan Perjovschi, obiectul lor predilect fiind, evident, „condiţia artei". Cele 10 pagini „perjovschiene" de revistă sînt „postfaţate" de un pătrunzător comentariu semnat de Kristine Styles **Despre arta publică şi „timpul mesianic"**: „Dacă Perjovschi schiţează nesiguranţele unei naţiuni care s-a trăit ea însăşi ca pe un mit, reprezentările sale operează în schimb ca satire, parodii muşcătoare, circumspecte şi discriminatoare ale acestor mituri, fără a se oferi vreodată să le înlocuiască cu vreun proiect utopic, dar arătîndu-le în lumina aspră a umorului şi empatiei. În opinia mea, munca lui pentru revista **22** este Artă Publică puternică, politică, pătrunzînd în societatea românească unde nevoia-e în floare şi irecuperabilitatea adevărului este un adevăr împărtăşit de toţi". Nu în ultimul rînd, merită citit în acest **Balkon** dialogul artistului Ilya Kabakov cu istoricul şi criticul de artă Victor Tupitsin (ambii – ruşi stabiliţi în SUA): **Dincolo de limitele vorbirii comunale**, o discuţie despre raporturile dintre artă şi viaţa comunală din fosta URSS.

Nu lipseşte nici... critica de artă propriu-zisă: secţiunea **scena** conţine cronici ale principalelor evenimente/expoziţii artistice, textele fiind semnate, între alţii, de nume precum Ileana Pintilie, Alexandru Antik, Adela Văetişi sau Maria Rus Bojan. Foarte interesant, de asemenea, şi comentariul Marianei Celac (**Identitate şi kitsch**) pe marginea expoziţiei din luna martie de la CIAC despre palatele cu turle din Bărăgan. Ca de fiecare dată, nu ne putem reţine aprecierile faţă de excelenta concepţie grafică a revistei, o adevărată „operă de artă" în sine...

Rockultura

Baicea B.B.

DUMITRU UNGUREANU

De mai bine de trei ani nu am avut asemenea senzaţie reconfortantă ascultînd un disc românesc. Precedentul s-a numit **Plum Brandy Blues**, al clujeano-canadienilor **Nightlosers**. Actualul se cheamă **Trafic Greu** şi este semnat George Baicea. E bine să se ştie că Baicea este cel mai bun chitarist de la noi. Şi nu mi-e jenă să afirm că omul ăsta întreţine cu Fender-ul o relaţie pe care numai la cei mari o putem depista.

Baicea a cîntat de plăcere cu diverşi interpreţi şi instrumentişti jazz-rock. Fiind funcţionar al unei instituţii de stat, el nu şi-a pus problema în mod serios să devină muzician profesionist. A contat, cred, şi faptul că, la noi, nu se poate trăi din această profesie decît dacă accepţi să-ţi foloseşti talentul pentru a încînta diverse urechi clăpăuge, la nunţi, botezuri, cumetrii sau înmormîntări. Ca şi în profesiunea de scriitor, unde atîţia oameni talentaţi, autori de cărţi valoroase, trăiesc din ziaristică sau din expediente mai mult sau mai puţin onora(n)te.

Şi ca mulţi scriitori, George Baicea şi-a perfecţionat în singurătate stilul interpretativ pînă la un nivel de unde poate privi cu mîndrie în jur. Nefiind sub stresul vreunui contract sau al „cerinţelor pieţei“, el a putut să voiajeze printre curente diverse şi, aparent, contrapuse, de la blues la jazz-rock-progresiv. Lăsînd la o parte „cîrligele“ obişnuite fiecărui gen, ceea ce „ţine“ în prestaţiile chitaristice de pe cele şapte piese ale discului de faţă, ceea ce se simte de la prima la ultima vibraţie, este pofta de a cînta la acest instrument care a înnebunit atîtea generaţii. Baicea nu cîntă la chitară – el vorbeşte cu ajutorul ei! Ca şi Jimi Hendrix, căruia îi aduce un omagiu în piesa nr. 5, Baicea găseşte modalitatea ca, prin ciupituri, să scoată din corzile nemilos apăsate cuvinte ce n-au nevoie de traducere, fiind ele în limba universală a rockultorilor.

Sigur, intrînd în amănunte, ar fi de chiţibuşat. Piesa **Îmi spune mama** pare împrumutată de la Steve Ray Vaughan, chiar şi vocea este uşor atenuată, cumva nesigură şi fragilă. (Dar ce orgă stil '60 sună aici!) Ca vocalist, Baicea pare că n-a băut butoiul de albitură, nici n-a fumat kilometrul de trabuc, să obţină timbrul necesar blues-rockului. Totuşi, textul său este mai *natural-born-blues* decît multe auzite în limba română. Piesa **Ai plecat** este cumva tributară giumbuşlucurilor chitaristice *à la* Albert Collins, în dauna solourilor excelente, dense, ideal structurate. Astea sînt însă „fineţuri“ pe care nu le pot reproşa decît dacă aş ţine să fiu ultrapretenţios.

Ce trebuie reproşat însă este maniera de înregistrare/mixare a pieselor. Baicea ştie bine cum a procedat. În blues, aşa ceva nu merge. Bluesul nu „iese“ de unul singur. A încercat John Mayall, dar el îşi putea permite joaca. Atunci. Pe urmă n-a mai făcut-o. O fi bluesul muzica sentimentului de singurătate, dar dacă nu e împărtăşit cu doi-trei prieteni, n-are nici un haz. Iar (s)forţarea se aude, se simte, distonează şi chiar enervează pînă la urmă. În particular, pe disc, ceea ce deranjează urechea este partitura bateriei, de la care se aud, pe întinse porţiuni, numai cinelii. Tocmai piesele blues nu beneficiază de o secţie ritmică adecvată! Lipitura... e, în fapt, o cusătură cu aţă albă.

Dincolo, în piesele aşa-zicînd experimentale, cum ar fi **Radical Blues**, **Jimi & Jaco** sau **Irina**, combinarea partiturilor de/în studio dă un sunet rotunjit, fără disonanţe sau stridenţe. Iar piesa-titlu, reverenţă spre Weather Report, e de-a dreptul strălucitoare. Dacă Baicea ar continua în stilul ăsta, iubitorii de jazz-rock-progresiv ar avea motive să se bucure în fiecare an de un disc remarcabil.

Ce se mai simte (iar în jazz-blues simţirea, *feeling*-ul, este poate esenţială în receptarea/valorizarea unei compoziţii) pe întregul discurs sonor, e că Baicea nu are la activ epuizantele ore de noapte pe scena vreunui club, care să-i fi căptuşit personalitatea cu necazuri specifice, dintre acelea care au argăsit sufletul instrumentiştilor esenţiali ai rockulturii. O anumită uscăciune şi o detaşare ce nu ţine numai de maniera în care a fost „făcut“ discul, pun o sită despărţitoare între ascultător şi artist. Uneori era cazul să lipsească, alteori nu se observă...

Aş mai avea de consemnat că ilustraţia este, ca la multe alte discuri româneşti, oarecum întîmplătoare. Prima şi ultima copertă au logică şi relevanţă. Dar interiorul... Neştiind cine este personajul cu mustaţă, nu-i găsesc vreun rost. Dacă este un om important, de ce-i lipseşte numele? Nu tot ascultătorul cunoaşte lumea show-biz. Amănunte de felul acesta îmbogăţesc mesajul artistic...

Acum vreo cinci-şase ani, scriind despre discul lui Andrieş – **Ultima repetiţie** – am lansat către George Baicea sugestia să-şi facă un grup, şi propuneam ca nume **Baicea Blues Band**. Nu ştiu dacă a citit acel articol, ca să mă laud şi eu cu o faptă bună. Dar pot să constat că proiectul meu s-a împlinit cu primul cuvînt – *Baicea*. *B(lues)* şi – mai ales – *B(and)* sînt realităţi tangibile. Depinde de generozitatea lui *George*, dacă vrea să-şi transfere numele şi altora, îmbogăţindu-ne pe toţi.

7/2001
AD
Arhitext Design
publicitatea urbană

A**rhitext Design**-ul (**„AD“**) este o revistă deja „centenară“ din Catalogul Presei româneşti, rubrica cultură vizuală. Este cu adevărat o performanţă în climatul de efemeritate întreţinut de barajul costurilor unei astfel de publicaţii. Trecînd prin toate experienţele metabolice, după o sută de numere, revista are o consistenţă informaţională şi o prezenţă tipo-grafică tocmai bune de seminarizat pentru tinerii jurnalişti în sfera culturii. Observăm siguranţa şi coerenţa gîndirii redacţionale şi prin simpul fapt că se anunţă cu grijă problematica numerelor viitoare cu multe luni înainte şi că se antologhează apariţiile trecute. Astfel ai sub ochi, în fiecare revistă, un index de probleme prin care arhitectura şi urbanismul subtitrează de fapt filmul unei culturi a formelor simbolice cu epicentrul în România, dar rezonant şi sincron cu largul lumii.

Apărut la sfîrşitul lunii august doar datorită dilatării ritmului în luna lui cuptor, numărul 7 pe 2001 al **Arhitext Design**-ului este dedicat publicităţii urbane. Un frenetic jurnalist, dar şi un avizat sondator al inconştientului, Valentin Ptotopopescu demonstrează tehnicile dresajului publicitar. Dacă biroul de arhitectură prezentat în acest număr, „Archaeus“ din Timişoara, este pus de semnatar, însuşi redactorul-şef Constantin Hostiuc, sub semnul hedonismului, nu ne surprinde textul despre pisicile New-York-ului semnat de tînărul Ştefan Tiron, ori martorii vizuali ai întîlnirii dintre reclamele Coca-Cola şi „oraşul colaj“, cum este declarat Bucureştiul în editorial.

Arhitectul şi conceptorul revistei electronice de arhitectură **Virtualia**, Cătălin Berescu oferă, iată, milenarei pagini albe, un articol foarte incitant, pornind de la antipozii cititoritului în România: „Casa Poporului“ şi palatele rromilor din zona Alexandriei. Arhitectura devine în aceste cazuri, patimă signalectică, concluzionează autorul. Articolele lui Costin Popescu ne vor conduce mai adînc în teoria reclamei: „Publicitatea mobilă“ şi noul său serial despre construcţia reclamei prin retorici de contrazicere. În a doua treime a revistei, care numără 64 de pagini, sînt aşezate articolele semnate cu autoritate de Augustin Ioan şi „literalitate“ de către Diana Vais. Sînt studii din cicluri mai mari, paginate distinct cu text compact, literă mică, aviz la atenţie-studioasă-sporită. Dacă paginile dedicate artelor plastice şi teatrului nu sînt, vizual vorbind, foarte ofertante, *layaut*-ul care deserveşte tema numărului, semnat de Gianini Georgescu, are densitatea imprevizibilului şi maliţiozitatea unei bune publicităţi. Chiar şi fără articolele „vieneze“, despre Quartier Museum şi Simpozionul IAPS, revista **Arhitext Design** nr. 7 poate fi transmisă fără grijă prin Orient Expres, oriunde printre revistele europene de profil.

(**Aurelia MOCANU**)

Simpozion europeano-maghiar

M.M. BĂLAŞA

Paszto, un sat cu aspect de urbe occidentală şi aflat undeva la jumătatea drumului dintre Budapesta şi Oradea, este locul unde a avut loc de curînd un simpozion cu participare internaţională. Iniţial, adunarea ar fi trebuit să beneficieze de umbrela ICTM (Consiliul Internaţional al Muzicii Tradiţionale). Nu se ştie însă de ce, autorităţi profesionale de nivel mondial s-au şifonat, ba chiar au anunţat public că respectiva adunare nu se va mai ţine „nici măcar în viitor“ pe tărîmul ungar. Colegii maghiari nu s-au sinchisit însă de ifosele celor de-aiurea, avansînd cu organizarea întrunirii şi au reuşit cu brio. Astfel că totul s-a derulat sub egida aniversării a 100 de ani de la naşterea lui Benjamin Rajetzky (cel de-al treilea mare nume ale muzicologiilor maghiare, după Bartók şi Kódaly).

Deschiderea de la Budapesta a fost făcută de Lujza Tari, factotum-ul simpozionului, László Somfai (preşedintele Societăţii Internaţionale de Muzicologie) şi János Kárpáti (preşedintele Societăţii Muzicologice Maghiare). Participanţii au fost, în mare msură, de-a dreptul excelenţi. I-am cunoscut şi ascultat pe lituanienii Auste Nakiene şi Ruta Zarskiene vorbind despre particularităţi uimitoare ale melosului polifonic din ţara lor; pe estoniana Triinu Ojamaa, expertă în triburi siberiene şi-n cîntecele lor perfect ermetice; pe Katalin Lázár, comparînd muzica Ob-Ugrienilor din cercul polar cu aceea a copiilor maghiari; pe suedezul Olle Edström familiarizîndu-ne cu fascinantul *jojk* (care, pentru eschimoşii *sammi* înseamnă cîntec individualizat, de identificat pe oricine şi pe orice). Inteligentă a fost prezentarea artelor vocale ale tătarilor din Tatarskan (Ildar Kharissov), sau ale albanezilor (Ardian Ahmedaja), făcute într-o germană impecabilă. Plictisitoare au fost balada adulterului Ceciliei italiene (Vladimiro Cantaluppi) şi penibilului excurs în muzica şi filozofia chineză, improvizat snob-ignorant de muzeograful polonez Ivan Maæak. Binevenite au fost intervenţiile în discuţii ale lui István Almási (Cluj), Jan Steszewski şi Ludwik Bielawski (Polonia), Zdravko Blazekovic (croatul din New York) sau Naila Ceribasic (din Croaţia). S-a vorbit mult despre muzica medievală, despre transcrierile laxe şi elementul improvizatoric (Warwick Edwards), dar şi mai mult despre folclorurile ruralilor de ieri şi de azi, din centrul şi sud-estul Europei. Maghiarii au excelat în reprezentarea unui naţionalism egal modern şi asociaţionist-cumulard, referindu-se la întregul areal pentru care cheia conceptuală e aceea a „teritoriilor de limbă maghiară“. Pe de o parte analitismul infinitezimal, de tipul bartókian, pe de alta raportarea la regiunile fino-ugrice ale unei înrudiri preistorice şi defuncte, constituie punctele forte ale muzicologiilor şi etnomuzicologiilor lor de dată inclusiv recentă. În plus, deschiderea lor este imensă, mărturie fiind şi seriile, greu de numărat, ale CD-urilor cu muzici nu doar locale, ţigăneşti şi ardeleneşti, ci inclusiv japoneze sau mongoloide, care se imprimă şi se difuzează în chip curent acolo. Prezenţa românească a fost şi ea notabilă, sensibilă nu doar prin prezenţa unor neaoşi, ci şi a unor colegi maghiari din Transilvania (Szalay Zoltán şi István Almási), sau a vlahului din Serbia (Nice Fracile).

Totuşi, prezenţa românofonă/românofilă rămîne, ca de fiecare dată, marcată de dualismul greoi-dureros al orientării spre modern şi a dependenţei de trecut, de patetism şi ideologie. Colegilor maghiari nu li se poate imputa faptul că ei se referă la localităţile, repertoriile şi formele muzicale ale maghiarilor din Ardeal, Bucovina şi Moldova ignorînd orice aculturaţie, orice paralelism sau comparativism, fiindcă nici colegii români nu fac de fel lucrul acesta. Mai mult chiar, cînd ei folosesc cuvîntul Mezoség nu prea uită se precizeze că se referă la centrul Transilvaniei. Unul dintre noi, însă, aici la simpozionul maghiar, a rostit tot timpul „Cîmpia Transilvaniei“, într-o românească perfectă (ca să nu mai vorbim de greşita utilizare a termenului de „popular“ în loc de „folk“, ca şi a altor aserţiuni tipice limbii de lemn) fără a mai traduce în obşteasca engleză. Paralelismul pare a fi, prin urmare, destul de înverşunat, iar vinovată de-acesta nu e doar subiectivitatea unor cercetători, ci plumbuita inerţie, sfînta tradiţie a ştiinţelor noastre tributare doctrinei, indubitabilei lipse de dialog. Faţă de cît de multe ar fi de făcut în acest sens, ceea ce se face e, practic, insesizabil.

profil

Flacăra BIS
Supliment estival
Jocuri şi şocuri
Deseno cu sirena
Texte şi pretexte
HOROSCOP CINEMASCOP
bancuri nu rancuri
schiţă poliţistă - veselă, nu tristă
012
În rest - un test

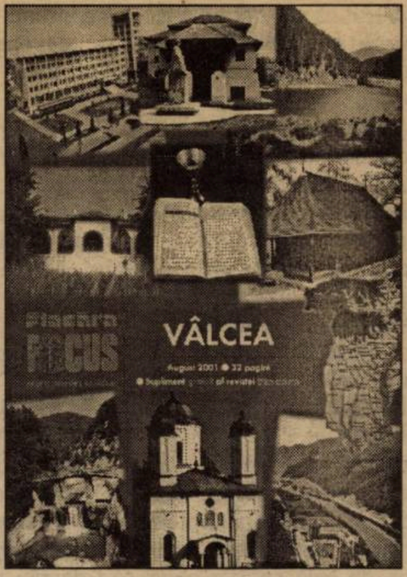

Revista **Flacăra** tipăreşte şi un număr de suplimente gratuite. Între acestea – minionul **Flacăra BIS estival**, supliment de vacanţă a cărui posibilă deviză ar fi următoarea: „În plină caniculă, revista **Flacăra** vă propune să vă răcoriţi un pic, mai cu un zîmbet, mai cu o integramă, mai cu o povestioară...". Rebus, integrame, teste, horoscop, glume, povestiri de sezon.:. Un alt supliment gratuit este **Flacăra Focus. Redescoperirea României**, consacrat cîte unui judeţ din ţară. Cel mai recent este suplimentul dedicat judeţului Vîlcea. Este o publicaţie tip magazin, color, în 32 de pagini, nu lipsită de o anumită doză (poate necesară, din raţiuni comerciale) de populism local. Conţine interviuri cu notabilităţi vîlcene (prefectul, preşedintele Consiliului Judeţean, directorul general CET Govora), reportaje, prezentări de societăţi comerciale, materiale despre „oamenii locului" (medici, scriitori, parlamentari etc.), despre tradiţia, istoria şi cultura vîlceană, despre staţiunile balneoclimaterice şi activităţile sportive din judeţ. Nu lipsesc informaţiile utilitare „de interes cetăţenesc", reclamele şi montajele fotografice de „reclamă turistică".

de ici, de colo

ORIZONT

32 pagini

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA
Editată în colaborare cu Centrul pentru Dialog Multicultural "Orizont"
• NR. 8 (1427) 20 AUGUST 2001 • SERIE NOUĂ, ANUL XIII • 1000 LEI

Numărul 8/2001 al revistei timişorene **Orizont** dedică un grupaj special cărţii lui Andrei Oişteanu **Imaginea evreului în cultura română**, apărută în urmă cu cîteva luni la Humanitas. Volumul este comentat, în paginile 6-7, de Otilia Hedeşan (**Iudaeus ex machina**) şi Marius Lazurca (**Uzul şi abuzul diferenţei**). Ultimul avansează, printr-un binevenit „survol asupra istoriei antropologiei", un discurs asupra metodei autorului, anume asupra antropologiei culturale (post)moderne ca „deconstrucţie a clişeelor" şi ca „instrument al civilizaţiei apusene de a se înţelege pe sine" în funcţie de „exigenţele severe ale unei etici a interpretării": „În mod esenţial, cartea profesorului Oişteanu se lasă descrisă în chiar acest mod: ca o exemplificare a unui umanist savant, practicat *sine ira et studio*, şi care pune la dispoziţia Cetăţii mijloacele unei ameliorări culturale şi etice. Volumul cere intelectualilor din România mai multă luciditate critică în preluarea datelor tradiţiei şi le propune discret angajarea unui dialog senin pe o temă (vai!) de actualitate". Sub titlul **„Evreul imaginar" versus „evreul real". Imaginea „celuilalt" în cultura română**, Cristian Pătrăşconiu realizează un amplu şi foarte interesant interviu cu autorul cărţii. Întrebat dacă este suficientă o dezamorsare a „bombei antisemite" dinspre spaţiul academic, Andrei Oişteanu răspunde: „Este necesară, dar nu suficientă. O discuţie de acest tip la nivel academic e necesară, pentru că ea dă instrumentele de care se pot servi profesorii, preoţii, ziariştii, pentru ca, la rîndul lor, să poată dezamorsa bomba în straturile profunde ale României". Reţinem şi această „strategie de dezamorsare": „Cred că societăţii româneşti nu i-ar strica o baie de *political correctness*. Cu toate că unii prieteni ai mei consideră corectitudinea politică o formă de «comunism american», eu cred că acest fenomen şi acest tip de gîndire şi de atitudine civică i-au fost benefice Americii, începînd din anii '60. El a modificat structural şi mental America şi Europa Occidentală. României i-ar trebui o astfel de terapie, la cronicele «maladii ale spiritului» pe care le tîrăşte după ea. Cei care se împotrivesc corectitudinii politice critică defectele şi abuzurile ei (pe care nu le contest), dar să ne gîndim că apologeţii regimurilor autoritare critică cu înverşunare avantajele democraţiei, incontestabile şi ele. Să nu aruncăm şi copilul o dată cu apa din copaie. Ar trebui să renunţăm şi la democraţie din cauza deficienţelor pe care le are?". La fel de tonică prin echilibrul şi luciditatea critică este şi opinia lui Andrei Oişteanu cu privire la xenofobia şi antisemitismul unor mari personalităţi culturale româneşti din a doua jumătate a secolului XIX şi prima jumătate a secolului XX: „Cultura română nu are foarte multe mari personalităţi şi, cumva, se încearcă protejarea acestei structuri de rezistenţă pentru ca întregul edificiu să nu aibă de suferit. Există, deci, o circumstanţă atenuantă. Însă eu cred că adevărul, pînă la urmă, este mai benefic decît o minciună anesteziantă. Încă o dată, o privire critică este necesară. Adevărul şi privirea critică vor face pilonii pe care stă cultura română poate mai subţiri, dar, în orice caz, mai solizi şi mai flexibili, gata să preia şocul unor cutremure. O altă problemă inconfortabilă este martiriul evreilor în perioada legionară şi antonesciană. Cu toate că s-au publicat rafturi de cărţi şi documente, ele nu au ajuns la oameni. Unii nu ştiu de ele, alţii nu vor să ştie de ele". În final, autorul afirmă că „Cred că nu ne-ar strica studii similare despre imaginea maghiarului sau a ţiganului în cultura română. La fel cum ar fi interesant să schimbăm perspectiva şi să vedem imaginea românului în culturile altor popoare sau, ceea ce mi s-ar părea o carte excepţională, o carte de autoimagologie. Autoimagologia este o ramură a imagologiei şi cred că în cazul românului ar fi multe de spus în acest sens, pentru că el are despre el însuşi o imagine stereotipă, care accentuează în exces virtuţile, dar şi viciile sale. Sper deci să scriu cartea **Imaginea românului în cultura română...**". Ar fi, într-adevăr, (încă) o carte „excepţională"...

MOZAICUL

REVISTĂ DE CULTURĂ FONDATĂ LA CRAIOVA, ÎN 1838, DE CONSTANTIN LECCA • SERIE NOUĂ • ANUL IV • NR. 6-7 (32-33) • 2001 • 32 PAGINI

În numărul 6-7/2001 al revistei craiovene de cultură **Mozaicul**, cîţiva oameni de cultură se pronunţă ferm în privinţa proiectului societăţii comerciale UNIROM din Petroşani de a realiza o replică mai ieftină a „Coloanei fără sfîrşit" de la Tîrgu-Jiu cu intenţia donării către Republica Franceză. Gheorghe Grigurcu: „...mi se pare o năzbîtie de prost gust, izvorîtă din neînţelegerea crasă a condiţiei operei de artă, oglindind doar ambiţia unui îmbogăţit cu o, după cum am zis, mentalitate de lăcătuş". Invocînd problema respectării drepturilor de autor, fie şi în postumitate, Virgil Ştefan Niţulescu afirmă că: „Problema reproducerii Coloanei nu a fost şi nu este una tehnică (şi chiar mă mir cum de nu i-a venit lui Ilie Alexandru, la Slobozia, ideea să aşeze, pe lîngă copia turnului Eiffel, în faţa copiei casei de la Southfork, şi o copie după Coloană) [...], ci tocmai faptul că, fiind operă de artă, ea a fost gîndită de către artist ca un unicat". După ce explică respectivul gest prin „nevoia de copii", Ştefan Cazimir îl taxează dur (şi pe bună dreptate!): „Nu se fac copii după astfel de monumente, cum nu se fac nici după altele, dacă ai scaun la cap. Numai Ludovic al II-lea, regele Bavariei, şi-a construit la el acasă o copie a palatului de la Versailles şi alta a Micului Trianon... Dar Ludovic al Bavariei era nebun!" În sfîrşit, Peter Derer pune lucrurile la punct, enumerînd cîteva „considerente care ar putea tempera zelul concetăţenilor de la Petroşani (dacă francezii nu ar fi doritori să aibă o replică – a cîta? – a operei lor": mai întîi, „ANSAMBLUL: Coloana nu este o piesă izolată, ci parte a unei compoziţii avînd la bază o anumită filozofie a lui Brâncuşi. Vînturarea imaginii ei solitare prin lume ar dezghioca-o de sensurile ei profunde, de înţeles numai în ansamblu". Apoi, „VERIDICITATEA: Chiar dacă restaurată, Coloana fără Sfîrşit de la Tîrgu-Jiu ascunde sub crusta protectoare amprentele muncitorilor, ale inginerului Gorjanu şi, fără îndoială, cele ale lui Brâncuşi însuşi. Orice replică va fi în mod indubitabil numai umbra ştearsă a originalului" şi „UNICITATEA: Nu în ultimul rînd, valoarea Coloanei rezidă în singularitatea ei. Apelînd la regula matematică (cu care cocheta însuşi Brâncuşi) a reducerii la absurd, care ar fi efectul plasării de replici în fiecare piaţă de tîrg?".

În altă ordine de idei, ne-a atras atenţia, din grupajul special despre *ratare* al revistei, eseul despre introvertiţi al lui Gabriel Coşoveanu (**Cursa introvertitului**). Ni s-a părut interesantă discutarea din perspectiva tipologiei jungiene a psihologiei „psihastenice" predispusă la ratare şi sentiment al absurdului. Într-adevăr, deşi numeroşi psihastenici au lăsat „dîre puternice" în istoria culturii (de la Kierkegaard la Cioran), ei „n-au schimbat şi felul de a fi, nereflexiv, al majorităţii bipezilor încălţaţi". De altfel, între sceptic ori mizantrop şi calitatea pedagogică există o incompatibilitate reală („Ce fel de profesori ar fi fost ultimul Nietzsche sau Eminescu" – *n.n.*: probabil, ultimul Nietszche *lucid*) iar „principala misie a profesorului este de a evita ratarea învăţăceilor, în sensul că, indiferent de disciplina predată, obiectivul fiecărei lecţii ar fi întreţinerea *speranţei*, sacrificiile rituale pe altarul «iluziei» meliorismului". Şi totuşi... cui i-e frică de introvertiţi? În privinţa relaţiei dintre ratare şi relativismul moral de la Porţile Orientului, ne e greu să ne pronunţăm. Ceva-ceva o fi...

În rest, Ion Buzera semnează un foarte bun eseu despre corespondenţa inedită Eminescu-Veronica Micle. Merită semnalată şi prima parte a unui consistent eseu al Cristianei Nicola-Teodorescu (**„Limba de lemn" – istoria unei sintagme**). Altfel, ne-au cam intrigat aprecierile de la rubrica de revistă a presei la adresa revistelor **Timpul** şi **Luceafărul:** „Cu toate că nu mai e nici pe departe ceea ce era pe vremea cînd avea un prieten «la cataramă», revista **Timpul** are «timp» şi de mici opiniuni critice în privinţa suratelor. Ceea ce seamănă destul de mult cu pretenţiile de cochetărie ale fetelor bătrîne. În schimb, **Luceafărul** rămîne ce a fost: o revistă care se citeşte dintr-o suflare". Să fie o ironie insesizabilă?

Axioma

literatură ştiinţe religie arte

Cei care au tăria şi răbdarea necesare pentru a înfrunta piedicile ridicate de paginarea înghesuită (cu caractere mici-mici şi rînduri foarte-foarte strînse) vor găsi suficiente lucruri de citit în numărul 8/2001 al revistei ploieştene **Axioma**. Nu e vorba, evident, despre aberaţiile cronicăreşti ale lui Ion Roşioru, nici de anunţul privind apariţia unui nou volum de versuri al lui Marian Ruscu, nici de sforăitoarele comunicări comemorative despre Mihai Viteazul (în pagina 5 descoperim chiar un halucinant memoriu înaintat de Primăria Ploieşti, patru protoierii orăşeneşti, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie, Prefectura şi Consiliul Judeţean Prahova către Sinodul BOR privind „canonizarea voievodului"!). Aceasta e doar latura „provincială" a revistei. Există însă şi o latură serioasă, deloc „leneşă", care dă profilul „barbian" al acestei publicaţii interesate, în egală măsură, de literatură, ştiinţe (matematică, în special), religie şi arte. Trecem peste eseurile despre probleme ale matematicilor superioare şi ale fizicii stocastice (unele foarte substanţiale), şi ne oprim asupra densului şi interesantului eseu despre biografiile lui I.L. Caragiale semnat de către Ieronim Tătaru, unul dintre condeiele cele mai serioase ale **Axiomei** (**I.L. Caragiale în oglinxi ale criticii literare**), sau asupra eseului despre Junger al lui Eugen Ciurtin (**Note pacifice despre arme şi spaţiu**), asupra comentariilor istoricului literar Ion Bălu despre o serie de ecouri europene ale avangardei româneşti... La capitolul „istorie literară" merită semnalată şi corespondenţa – prezentată de Andi Bălu – dintre Dragoş Protopopescu şi poetul simbolist Al. T. Stamatiad. În fond, **Axioma** se arată a fi o revistă pentru cele mai diferite gusturi: pentru veleitari, dar şi pentru specialiştii în matematici sau literatură...

ARDEALUL

literar şi artistic

Cu o treaptă (chiar două) mai jos decît **Axioma** se află **Ardealul literar şi artistic**, al cărui număr 3-4/2001 conţine, pe lîngă doza de maculatură, un număr de texte mai mult sau mai puţin onorabile, altele fiind însă, pur şi simplu... ciudate. Începem cu cele din urmă, „atraşi" de menţionarea pe copertă a inubliabilului Irimie Străuţ, un poetastru de curte astăzi uitat. Ei bine, în pagina 13 (cu ghinion!) dăm peste un interviu al acestuia cu nimeni altul decît „acad. Mihai Beniuc". Nu, nu e vorba de o şedinţă de spiritism, ci de un interviu „inedit" din 24 ianuarie 1978. Sub titlul (elocvent) **A fi personalitate**, toboşarul vremurilor noi emite, în limbajul de lemn al epocii, sentenţe memorabile peste secuii: „Tocmai pentru a combate balastul social, menţinut pe poziţie cîteodată din inerţie, altă dată prin abuz, *s-ar cere ca în fiecare loc de muncă productivă ori de creaţie ce comportă răspundere faţă de societate să stea o personalitate nu numai cu însuşiri profesionale, ci şi cu înalte calităţi morale*, pe măsura epocii în care trăim şi în spiritul idealurilor pe care le urmărim". Altfel, cu bunăvoinţă, ar fi cîte ceva de spicuit. Bunăoară, editorialul lui Constantin Cubleşan despre existenţa unei „crize a romanului", poemele lui Ion Stratan (în contrapondere cu producţiile veleitarului ploieştean Victor Sterom), un articol despre desuetudine în literatură al criticului şi istoricului literar Emil Manu... Pe scurt: o revistă destul de provincială, fără personalitate.

Poezie

CALISTRAT COSTIN
UMOR LA GURA ȚEVII
DACIA

Calistrat COSTIN
Umor la gura ţevii
sau Bastonul de caporal,
umor cu dinţi, răbdări prăjite
în Paradis!, coadă... la coadă,
gaz de... necaz!
Editura Dacia, Colecţia „Hilaria“,
Cluj-Napoca, 2001, 120 p., f.p.

„Distracţia costă, domnilor“, ţine să ne avertizeze Calistrat Costin la începutul volumului său de poezie umoristică intitulat **Umor la gura ţevii**. Costul „hazurilor de... cazuri“, cum îşi denumeşte autorul partea a doua a cărţii, să fie oare umorul spiritual sau anecdotica savuroasă ori satira spumoasă, deopotrivă suportate de cititori pe propria piele? Totul este demontat la vedere, măruntaiele şi murdăriile umane sînt expuse într-un *shop* de reciclare artistică, viciile sînt arătate cu degetul, jocul şi gluma sînt de o seriozitate monstruoasă.

Autorul iese în stradă, se uită la oameni şi se apucă să însemneze ceea ce vede. Rezultatul este un soi de realism al năravurilor şi mofturilor umane, realism învăluit de aparenţa umoristică a expunerii. Autorul incriminează, dar face acest lucru în mod plăcut, ca un joc dramatic, însă cu atît mai acut. Un ochi rîde, altul plînge, o mînă spală pe alta, un obraz se întinde în timp ce celălat obraz aşteaptă să-i ia acestuia locul. Totul este complementar, nici o trimitere nu rămîne fără destinatar, orice are un tîlc la gura... ţevii.

Acesta este jocul propus de autor, joc periculos, însă cu atît mai incitant. Calistrat Costin străbate drumuri alunecoase, terenuri care fug de sub picioare, circuri de clovni tragici, descinzînd dintr-un Anton Pann sau dintr-un Ion Luca Caragiale. Rîsul său nu este unul cu gura pînă la urechi, este unul cu ţeava puştii îndreptată spre tîmplă şi cu degetul fixat pe trăgaci. Umorul său te face să nu ştii cum să procedezi, să rîzi sau să plîngi, sau ambele la un loc.

Calistrat Costin ironizează, parodiază, polemizează, scoate foc pe nări, apoi face un duş rece, îţi pune piper pe rană, apoi te duce în parcul cu distracţii. Astfel îşi dobîndeşte autorul de satire „imunitatea“, acceptînd otravă de la cei în care aruncă cu săgeţile provocării: „Tovarăşii mei de idealuri s-au bucurat că s-a-ntîmplat aşa,/promiţîndu-mi că data viitoare au să-mi servească gloanţe/la gura ţevii, sperînd că astfel îmi vor face o şi mai mare/plăcere...“

Una dintre metodele ironizării preferate ale umoristului este împunsătura la adresa „cîinismului“ (**Dulci amintiri**, **Vreme de cîine**, **Cîinoase vremuri**). Biografism, satiră a relelor umane, jurnale pariziene sau belgiene, aforisme şi vorbe de duh: „«A fi sau a nu fi cîine» – aceasta-i dilema (vorba lui Ham... Ham... Hamlet)!“.

Calistrat Costin are multe de spus şi le spune folosindu-se de aluzii livreşti, de trimiteri culturale, astfel că ironia sa este fină, intelectuală, filtrată prin experienţă artistică, fără însă ca spunerile sale să-şi piardă din- un *shop* de reciclare artistică, viciile scrie proverbele înţelepciunii populare româneşti în chiar spiritul metodei practicate („Rîde ciob de oală spartă; chiar că-i de rîs; mai mult de plîns!“) sau face notaţii pe marginea horoscopului asiatic: „Liszt, Balzac, Rudolf Valentino sînt «capre» (se înţelege de genul masculin!). Animal elegant şi cu solid «simţ artistic», ea, capra, adoră pajiştile cu peisaje grase, mulţumindu-se însă şi cu uscături!“. Originalitatea lui Calistrat Costin este în toi, autorul imaginînd un horoscop floral din lumea plantelor care cuvîntă: „zodia bradului se mai distinge prin rachiul de brad şi siropurile contra tusei măgăreşti, măgarii avînd şi ei probleme cu plămînii, ca şi oamenii (între om şi măgar existînd relaţiile multiseculare de simbioză)“.

Acestea sînt doar cîteva spicuiri din poemele umoristico-satirice ale lui Calistrat Costin, care merită să fie citite în întregime pentru a nu li se face o nedreptate.

Lucia Simona BUMBU

Interviuri

Interviurile pe care Ana Blandiana le-a acordat de-a lungul anilor diferitelor publicaţii sînt strînse acum într-un volum apărut la Editura Dacia purtînd un titlu neliniştitor: **Cine sînt eu?**.

Protagonista acestor interviuri şi totodată autoarea culegerii este pusă în situaţia de a face o selecţie cantitativă dar şi calitativă – după cum mărturiseşte în postfaţă – rezultatul fiind un volum de patru sute de pagini, cuprinzînd articole apărute într-o varietate de publicaţii culturale şi nu numai. Printre acestea amintim **Flacăra**, **România literară**, **Convorbiri literare**, **Vatra**, **22**, **Familia**, **Contrafort**, **Arca** sau **Cuvîntul**, dar şi **România liberă**, **Cotidianul**, **Ziua** sau **Curentul**.

Comunicate de presă, transcrieri ale unor emisiuni radiofonice sau intervenţii ale autoarei în cadrul diferitelor evenimente culturale sau politice completează seria cronologică a apariţiilor sale publice în ideea de a oferi „dacă nu un rezumat al existenţei mele, cel puţin unul al evoluţiei şi devenirii ei“. Prin urmare, începînd cu primul interviu antologat în volum, publicat în, 1977 şi încheind cu ultima „intrare“ apărută în

---

Cît de nouă este Noua poezie franceză

ALEXANDRU MATEI

Un număr recent al celebrului **Magazine Littéraire** are ca temă Noua poezie franceză. Ştiu că o prezentare a acestuia a fost găzduită de **Observatorul cultural**. Vreau acum să insist asupra acestei teme prea puţin dezbătute în publicistica franceză: poezia. Vorbesc, desigur, de presa de mare audienţă, cea care participă la arhitectura cîmpului literar. Interesant pentru amatorul român de literatură este să descopere dacă noutatea poeziei franceze actuale are de-a face cu schimbarea de paradigmă petrecută la noi o dată cu intrarea în scenă a generaţiei optzeciste, cu întreg cortegiul ei de inovaţii poetice, de viziune şi perspectivă. Extrem de interesant este, în cele din urmă, să ştim dacă poezia franceză actuală participă şi ea la o schimbare de direcţie, afiliabilă postmodernităţii, sau dacă nu este vorba decît despre o perfecţionare a avangardei care, se ştie, în poezie şi teatru, iar la sfîrşitul anilor '50 şi în proză şi teorie, a dominat literatura franceză a secolului trecut (XX). De aici interesul se îndreaptă asupra receptării actuale a poeziei. În natura *noutăţii* noii poezii franceze putem găsi răspunsul la absenţa poeziei din anuala *rentrée littéraire*, de aici putem afla dacă mesajul noii poezii corespunde sensibilităţii contemporane (postmodernă *de facto*, cum remarca colegul meu C. Rogozanu, şi e vorba de un fapt de conştiinţă), despre cum crede poezia de cuviinţă să-şi întîmpine publicul, despre raportul stabilit între autorii şi eventualii cititori de poezie. Putem înţelege cum se percepe pe sine poezia, în interiorul istoriei şi putem formula previziuni despre şansele acestei poezii, noi, de a intra în conştiinţa publică.

Moda (post)structuralismului a succedat sau chiar dublat mişcarea de avangardă a Noului roman, dar poezia experimentală produsă în această perioadă păstrează mai degrabă o semnificaţie ilustrativă a teoriilor din care se inspiră, neavînd prea mult de-a face cu ceea ce se scria dincolo de Ocean. Precum proza scrisă de Robbe-Grillet, Claude Simon sau Nathalie Sarraute, ba chiar mai accentuat decît aceasta, poezia oulipiană apărută în anii '50-'60 este descărnată, abstractă, de un ludic „imanent“, un magistral „exerciţiu de stil“. Dacă Noul roman n-a reuşit impunerea unui nou subiect în locul celui discreditat, noua poezie ar trebui să-şi caute printre versuri o nouă umanitate, trăsături mai relaxate decît acelea transmise pe filieră romantică sau simbolistă, şi mai expresive decît acelea trasate cu o riglă ludică de succesorii lui Francis Ponge şi Georges Perec.

De unde Noua poezie

Frapează în primul rînd titulatura: Noua poezie, analogică Noului roman. Se poate presupune, astfel, că poezia franceză recentă ar reprezenta o mişcare revoluţionară comparabilă aceleia din proza franceză de acum patruzeci de ani. Că am avea de-a face cu o nouă şcoală poetică. În privinţa receptării, ceea ce a rupt poezia de accesul la public este nu numai profunziunea stilistică, eliberată de orice model, inegală valoric (dar chestiunea aceasta nu poate fi reglată, *de gustibus...*), dar şi fuziunea sau, mai degrabă, ciocnirea, greu digerabile, dintre tehnici textuale şi limbaj elitiste (forma, pentru a simplifica), pe de o parte, şi conţinutul, pe de cealaltă, în lipsa medierii unui registru lingvistic a unei expresivităţi medii, uşor de identificat. Sensibilitatea Biedermeier, existentă în straturile cele mai largi ale oricărei societăţi din zilele noastre, nu numai occidentale, nu trebuie flatată, dar nici ignorată. Dacă gustul comun este contrariat brusc de o literatură care nu încearcă în prealabil să îl educe, rezultatele şocului îi vor diminua portanţa şi, cu timpul, importanţa. Continuu să cred că, indiferent de epocă, literatura trebuie să ofere modele, pînă şi în postmodernitate, acolo unde modelul nu mai revendică nici un fel de autoritate morală. Voi exemplifica prejudecata despre textul cu intenţie estetică printr-un extras dintr-un interviu acordat cotidianului **Naţional** de un venerabil compozitor de muzică uşoară, premisa de la care literatura trebuie să pornească pentru a putea cuceri şi totodată schimba gustul: „Eu mă opun pînă şi folosirii, *într-un text*, a cuvîntului *ţoale*. Argumentul pro este că aşa *vorbeşte* tineretul. Nu este o explicaţie, o scuză sau ceva permisibil. Una este ceea ce îţi permiţi să *vorbeşti* în argou, în Cişmigiu, şi alta este ceea ce *scrii* pe o hîrtie şi poate circula, oferit publicului pentru a-l *înnobila* [*subl. mele*]“. L-am citat pe Horia Moculescu. Limbajele se istoricizează şi, precum metaforele, se lexicalizează, este un truism. Un limbaj nou nu va putea pretinde înlocuirea celui vechi decît învingîndu-l cu propriile-i arme. Este ceea ce s-a întîmplat cu marea parte a poeziei optzeciste la noi. Refuzul mimării clişeului pentru a-i putea da lovitura de graţie, tradus prin cantonarea în turnul de fildeş al unui eu textualist (Bogdan Ghiu sau, într-alt fel, Gheorghe Iova) a avut, pe altă parte, efecte negative asupra receptării. În literatură, a fi inteligent nu este sinonim cu a fi elitist. Şi nu numai acolo.

Evoluţia poeziei ca up-gradare. Scrisul şi vorbitul

Noua poezie franceză îşi justifică parţial denumirea, dar nu şi importanţa revendicată prin analogie cu Noul roman, cred eu, mai ales avînd în vedere capacitatea de reverberaţie socială sau instituţională – prin caracterul ei pragmatic, de *action poetry*. Am selectat din dosarul propus de **Magazine littéraire** articolele lui Jérôme Game, **Actualité du moderne**, Christophe Hanna, **L'émergence de nouvelles écritures**, Jean-Pierre Bobillot, **Poésie sonore, poésie action etc.**, Jacques Donguy, **Nouvelles expérimentations** şi, în sfîrşit, din mai vechea generaţie, Jean-Michel Maulpoix, **Pour un lyrisme critique**.

Cu excepţia lui Maulpoix, retorician mai degrabă decît critic, ceilalţi autori, majoritatea poeţi dublaţi de cercetători, universitari (instituţionalizarea prezintă garanţia competenţei în informaţia furnizată, dar şi dezavantajul unei ţinute academice care face imposibilă clasarea respectivelor articole în rîndul manifestelor) par să se acorde asupra unor trăsături definitorii ale poeziei franceze contemporane: poezia este un act, ea fiind modernă prin latura sa pragmatică şi nu prin aderenţa la un anumit curent literar, anumită tehnică scripturală etc. Asta, desigur, în măsura în care *action poetry* nu este ea însăşi un curent poetic. Din lectura titlurilor se vede limpede că poezia nouă este dominată de experimente scripturale, tehnice adică. Poetul luptă cu limba mai direct, mai precipitat decît o face prozatorul.

Conform lui Jérôme Game, cercetător la Cambridge, ar exista în poezia contemporană două poetici concurente: aceea a subiectului şi aceea a evenimentului (distincţie, în treacăt fie spus, cam rigidă; unde l-am plasa, ca să dăm un singur exemplu autohton, pe Cristian Popescu?). Poezia nouă ar fi cea centrată pe evenimenţial, atît la nivelul enunţului, cît, mai ales, adaug eu, şi îmi cer iertare, ca un absolvent de franceză-engleză ce sînt, al enunţării. Poezia nouă nu este expresia poeticii evenimentului pentru că exploatează estetic cotidianul, ci pentru că se performează, se produce ca eveniment. Poezia este astfel „produsul unei circumstanţe dintre un corp, o cultură, o istorie: un eveniment, conceput ca simultaneitate a unei probe (*épreuve*) şi a inteligenţei impersonale produse de ea“.

Ultima parte a afirmaţiei trimite în mod evident la filiaţia noii poezii cu avangardele poetice sensibile la revoluţia psihanalitică freudiană sau cu avangarda secundă, *tel-quel*-istă, avîndu-l ca mentor pe Francis Ponge. Citez din articolul profesorului de literatură contemporană la universitatea din Nice, Christophe Hanna: „Reintroducerea de către Francis Ponge, la sfîrşitul anilor '40 (în **Proêmes**) a noţiunii de retorică în spaţiul poeziei poate fi considerată drept un eveniment determinant al modernităţii noastre lite-

ANA BLANDIANA
Cine sunt eu?
DACIA

Ana BLANDIANA

Cine sînt eu? (Un sfert de secol de întrebări)

Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, 400 p., f.p.

noiembrie 2000, un sfert de secol de întrebări şi răspunsuri, reuşeşte să ofere o biografie spirituală a scriitoarei, biografie menită să completeze şi să lămurească pe alocuri şi opera poetică. Mai mult, ţinînd cont că foarte multe interviuri consemnate după decembrie '89 se referă la activitatea politică/civică a scriitoarei, cuprinderea lor în volum serveşte la clarificarea profilului unei personalităţi complexe cunoscută de fapt publicului de pînă la acel moment exclusiv din opera literară. Momentul decembrie 1989 a permis implicarea profundă a intelectualilor în viaţa social-politică, fapt dovedit şi de mulţimea interviurilor din aceşti primi ani ai postcomunismului, interviuri ce sînt publicate în volum. Chestiunile literare sînt estompate, în prim-plan apărînd dezbaterile politice, deontologia guvernării şi problemele ridicate de necesitatea reconfigurării unui nou spaţiu social.

Concluziile la care ajunge scriitoarea parcurgînd acest „fals traseu existenţial" sînt pe cît de amare, pe atît de lucide; faptul că „o lectură oricît de superficială pune în valoare perenitatea suferinţei din primele (interviurile literare – *n.r.*) şi zădărnicia celei din celelalte (interviurile implicării publice – *n.r.*)" ţine de o evaluare personală care ne scapă la o lectură proprie. Sinceritatea şi onestitatea perspectivei rămîn însă constante.

Numărul relativ mic de interviuri acordate în perioada de dinainte de '89, ca şi concentrarea lor exclusiv pe problematica literară, în fond pe procesualitatea creaţiei este echilibrat de partea substanţială a volumului formată din interviuri acordate după Revoluţie.

Analiza politică, uneori auto-analiza, justificările, luările de poziţie domină această secţiune a volumului, realizînd în acelaşi timp şi o cronică a evenimentelor politice, a mişcărilor de masă ori a disputelor electorale.

Lipsa de implicare de dinainte se compensează prin activitatea intensă de acum, dar se repercutează şi asupra importanţei acordate actului artistic împins într-un fundal al concluziilor, dincolo de „risipirea publică".

Ilustrare elegantă a relaţiei autor-operă pe de o parte şi a celei individ-societate pe de alta, volumul **Cine sînt eu?** oferă – făcînd abstracţie de titlul ambiguu (dilematic/demonstrativ) – multe răspunsuri coerente.

Camelia CRĂCIUN

Noi apariţii la **EDITURA PARALELA 45**

Deschideri
Pierre Pachet
Opera zilelor
Editura Paralela 45

Pierre Pachet
Opera zilelor
Colecţia **Deschideri**
106 p., 25.000 lei

Sediul central PITEŞTI: str. Fraţii Goleşti nr.128-130, cod 0300.
Tel.: 048-21.45.33; tel./fax: 048-63.14.92, ep45@pitesti.ro;
Filiala BRAŞOV: str. Paul Richter, nr. 7, C.P. 319, O.P. 1, cod 2200.
Tel./fax: 068-14.04.15, ep45@deltanet.ro;
Filiala BUCUREŞTI, sector 4, b-dul Dimitrie Cantemir, nr. 20, bl. 8, sc A, ap. 16;
Tel.: 01-33.53.697, bucurestip45@voxline.ro.
Filiala CLUJ: str. Ion Popescu-Voineşti, nr. 1-3, bl. D, sc. 3, ap. 43, cod 3400.
Tel./fax: 064-43.40.31, ep45@mail.dntcj.ro http://paralela45.netfirms.com

---

rare [...]. Se ştie că ideologia romantică accentuase ideea, apărută în Renaştere, unei incompatibilităţi între retorică şi ceea ce devenise esenţa însăşi a expresiei poetice, lirismul [...]. Abordarea retorică este astăzi un mijloc de a înlătura toate conceptele transcendente care subîntindeau ideologia dominantă prin care era evaluat ansamblul limbajelor, discursurilor, şi în special formele discursului poetic: ideea sincerităţii lirice, emoţia adevărată a subiectului care se reprezintă «în mod firesc» în text, ca şi ideea clarităţii, a «adevărului evident» perceptibil de către raţiune [...]. Domeniul poeziei moderne devine acela al «cunoaşterii insignifiante», adică totodată nesemnificativ pentru societăţile noastre, nerentabil, neserios, neformulat în discursuri, desconsiderat ca obiectiv dar care rămîne să fie obiectivat de către inventarea tehnicilor capabile să producă formele expresive ale acestei cunoaşteri". Două sînt poeticile inventariate de autor – dintre formele poetice contemporane care-şi „apropriază aproape toate tehnicile de reprezentare posibile, fie ele «non-literare»" – cea *realistă* şi cea *metadiscursivă*. Prima, impusă în anii '70-'80 de grupuri de avangardă grupate în jurul revistelor **Siècle à main** şi **TXT**, caracterizată de „o anumită ilizibilitate, impronunţabilitate", a doua „are ca obiect sistemele noastre de limbaje, codurile noastre de figurare, de semnificare". A doua ar fi asemănătoare aşadar, în spaţiul literar românesc, textualismului. Ceea ce reţine atenţia în primul rînd, cred eu, în definiţiile modelelor poetice concurente enunţate, este caracterul lor de avangardă. Francezii refuză să vadă în avangardă un fenomen istoricizat, se înscriu cu obstinaţie în tradiţia ei, ignorînd faptul că, între timp, contextul este cu total altul.

Hîrtia ca suport şi enunţul gramatical în calitate de cod sînt falimentare, par să demonstreze noile forme de poezie. Sinceritatea lirică – atributul nu trebuie neglijat – nu mai poate crea disponibilitatea pentru o „cunoaştere insignifiantă" care este nesemnificativă pentru societate, pentru public aşadar. Noua poezie franceză îşi dezvăluie acum şi afinităţile ideologice şi programatice cu Noul roman defunct: ne aflăm în plină criză a reprezentării, avem nevoie de alte coduri, dar, în consecinţă, şi de alt public. Dar ideea asta parcă am mai auzit-o de-a lungul secolului recent încheiat. Noul roman a eşuat pentru că nu şi-a putut constitui Cititorul Nou. Mă întreb dacă noua poezie franceză nu doreşte acum acelaşi lucru, cu aroganţa manifestată în acest „le domaine de la poésie moderne devient celui du «savoir insignifiant» *non significatif pour nos sociétés* [*subl. mea*]". *Action poetry* ar trebui să fie, în cel mai înalt grad, vehiculul unei cunoaşteri, dacă despre cunoaştere e vorba, semnificativă pentru societăţile noastre. Poetul trebuie să fie foarte conştient de faptul că, deşi nu e obligat să umple stadioane dacă pentru aceasta ar trebui să se încarneze în Adrian Păunescu, BUG Mafia sau Adrian Copilul Minune, nu are voie să desconsidere publicul, pentru că îl pîndeşte un elitism falimentar, cunoscut din plin pe plan politic de intelectualii adepţi ai fostei puteri politice. Poezia nu are nici un sens dacă devine o afacere de grup. Evidenţă înţeleasă, la noi, de o parte a generaţiei şaizeciste, mai mult ignorată de cea următoare, ieşită din mantaua primeia, înţeleasă de bună parte a generaţiei optzeciste, aceea pentru care textualismul este un capitol de bibliografie bine stăpînit, iar nu o paradigmă poetică viabilă.

Noua poezie franceză are o misiune majoră de care nu se achită decît pe jumătate. Ea cunoaşte acum poezia *slam*, apărută la Chicago în 1977 şi care „face emuli în Franţa din 1955". În 1999 a fost organizat la Cerisy-la-Salle colocviul **Poésie sonore/Poésie action**. Tehnica a invadat-o, a investit-o, ea a asimilat artele performative: „motorul cu explozie chimico-poetică inventat de Jean-Michel Espitailler", apoi dadaistul **Dépôt de savoirs & de techniques** de Denis Roche. Un caz aparte îl constituie *hiper-poezia* panoramată de Jacques Donguy. CD-Rom-urile cu poezie multimedia, sau ceea ce se cheamă *video poetry*, ori poezie digitală sînt o realitate a literaturii occidentale. Cred, într-adevăr, în viitorul poeziei ca spectacol. Chiar şi, neapărat pe măsura virtualizării imaginarului nostru, virtual. Dar acestei poezii îi lipseşte înscrierea într-un proiect coerent prin care inovaţia n-ar mai fi înţeleasă doar ca perfecţionare de tehnici, ci ca propunere a unei poetici noi cu un subiect poetic nou în centrul ei. Iar noutatea ei nu trebuie cuantificată prin raportare direct proporţională cu gradul de sofisticare a tehnicilor utilizate.

Răspunsul la întrebarea în ce măsură „toate tehnicile de reprezentare posibile" sînt semnificative – fie şi pentru „societăţile noastre" – este esenţial pentru viitorul poeziei. Nu vreau să reiau aici critica heideggeriană centrată pe descendenţa luministă a (post)modernităţii. Dar cred că un Alexandre Gherban, care „lucrează din 1993 la ceea ce numeşte *poezie digitală*, prin dilatări şi micro-mixaje de cuvinte şi foneme", sau „poezia numerică" nu-şi mai pun problema sensului transmis – şi atunci cînd vorbesc despre sens înţeleg un compus inteligibilo-sensibil comun intelectelor şi sensibilităţii creatorului şi publicului (consumatorului, cu voia dumneavoastră). Subiectul poetic postmodern este „slab", într-adevăr, dar niciodată nu s-a pus problema ca autorul însuşi să se convertească la aceeaşi „slăbiciune" – de ce şi-ar mai publica atunci producţiile? Prima intenţie a poetului este de a fi citit, cred, nu de a provoca dezbateri teoretice. Noii poezii franceze îi lipseşte inteligenţa şi scînteia unui program inovator despre care vorbeam la începutul articolului.

Rime vechi şi noi la faţa locului

Am avut ocazia, recent, de a poposi în cîteva librării pariziene. La celebrele **fnac**-uri, dar şi în alte librării, mai bogate încă, aşa cum probabil mulţi dintre noi visează să vadă în Bucureşti. Am mai avut norocul să vizitez, în ultima zi de desfăşurare, **Festivalul cărţii** de la Nice. Departe de mine să afirm că poezia este absentă de pe rafturile librăriilor sau dintre genurile prezente la festival. Desigur, Rimbaud, Baudelaire, Char, Prevert etc. sînt nume ubicue. La Nice, însă, m-a mirat în primul rînd organizarea festivalului. Sînt convins că lucrativitatea unei asemenea manifestări nu trebuie pierdută din vedere – autorii trebuie să-şi vîndă producţiile. Deşi, astăzi, autorul de literatură nu mai e ce-a fost, maestrul, intelectualul, vizionarul apodictic, nici negustor n-ar trebui să ajungă. Or, la Nice, în faţa fiecărui teanc de cărţi stătea autorul, cu numele înscris pe o insignă de plastic prinsă la rever, ca gestionarii magazinelor sau, mai rău, ca vînzătorii de la McDonald's. Autorul, spun, trebuia să stea cuminte în faţa teancului său, după programul prezentat în dreptul fiecăruia dintre ele, să se întreţină amabil cu posibilii cumpărători, posibili avizaţi sau, dimpotrivă, aberanţi, să-i convingă, ce mai, să-şi vîndă marfa. Bine, acum e adevărat că cei mai cunoscuţi – de la Mondiano, Rambaud, la Van Cauwelaert, toţi gratificaţi cu Goncourt – lipseau, aparent nemotivat, de pe scaunele lor. L-am văzut, însă, la datorie, pe Vladimir Volkoff. Unii, mai puţin instituţionalizaţi, procedau ca angajaţii stabilimentelor aureolate de neoane din Place Pigalle: numai ce te zăreau trecînd prin dreptul lor că te şi invitau să le răsfoieşti volumele. La care tu, clientul, sufocat de stînjeneală, plecai mîncînd pămîntul.

Recunosc directeţea unui asemenea scenariu negustoresc. Şi că orgoliul de autor e, uneori, o chestie de tradiţie vetustă. Cred şi în eficienţa lansărilor de carte: ai auzit de cutare scriitor, l-ai citit, ţi-a plăcut, abia aştepţi să poţi compara creaţia cu chipul creatorului. Dar, să fim serioşi, scriitorii nu vînd ouă în piaţă, cărţile pe care le scriu sînt carne şi sînge din carnea şi sîngele lor, sau, mă rog, aşa ar trebui să fie. Şi, ca să revin la poezie: am văzut, sigur, şi poeţi, alături de cărţile lor. Ei, în vîrstă. Ele, dulcege. Dacă prozatorii aveau, în parte, blazon, construit cu ajutorul politicii culturale franceze care-i promovează, aveau şi vîrsta, ba uneori şi fizicul de partea lor (aş fi cumpărat pe loc două volume de debut ale căror autoare m-au făcut să cred că mă aflu la un alt gen de festival), poeţii prezenţi la festival arătau ca portretiştii de mîna a cincea din staţiunile noastre de la mare pentru care turistu' nostru, stăpînu' nostru. Apoi, în librării: într-un singur loc, un singur volum colectiv de poezie tînără, dintre ai cărei autori l-am remarcat pe Eric Chevillard, romancierul de la Minuit. În rest, nimic. Nimic nou. Alt domeniu în suferinţă, într-o ţară care-i era mamă, critica literară. Dar acesta e un alt subiect, subiectul unui alt text.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL
EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

▮ 8 septembrie, ora 11.00 – **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Mihai Ciucă, Nicolae Călugăriţa, Cornel Ciupercescu, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru

▮ 9 septembrie, ora 11.00 – **Scripcarul pe acoperiş** de J. Stein, J. Boch, S. Hamick. Regia: Harry Eliad. Cu: Dan Tufaru, Leonie Waldman Eliad, Cristina Dogaru, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa. Textul poate fi ascultat şi în limba română, la cască.

GREEN HOURS 22
(tel: 314.57.51)
TEATRUL LUNI

▮ 4 septembrie, ora 20.00 – **No Mom's Land**, o adaptare –mai mult decît liberă – după S. Beckett. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc & Mihai Iordache (cu instrumente de suflat)

▮ 10 septeptembrie – **Silicon Valley** de Saviana Stănescu şi **No Mom's Land** de Radu Afrim, prezentate în cadrul Festivalului Humorror

TIMIŞOARA

TEATRUL
GERMAN DE STAT

▮ 7 septembrie, ora 20.00 – În deschiderea stagiunii 2001/2002 şi cu prilejul Festivalului internaţional al teatrelor şcolare de limbă germană Mutter Courage (Anna Fierling şi copiii ei), **Cronică din războiul de treizeci de ani** de Bertolt Brecht. Regia: Victor Ioan Frunză. Cu: Ildikó Jarcsek-Zamfirescu, Johanna Adam, Simona Vintilă, Boris Gaza, Colin Buzoianu, Marc Ossau, Bernd von Bömches, Tatiana Sessler, Wolfgang Ernst, Alexander Ternovits, Ciprian Lungu ş.a. Spectacolul se traduce la cască în limba română.

▮ 8 septembrie, ora 19.30 – Cu prilejul Festivalului internaţional al teatrelor şcolare de limbă germană Mutter Courage (Anna Fierling şi copiii ei), **Cronică din războiul de treizeci de ani** de Bertolt Brecht

PLOIEŞTI

TEATRUL
TOMA CARAGIU
(tel.: 044/146.431)
DRAMĂ:

▮ 8 septembrie, ora 18.30 – **N-avem bani, nu plătim!**, de Dario Fo. Regia: Ada Lupu. Cu: Carmen Ciorcilă, Roxana Ivanciu, Mihai Coadă, Constantin Cojocaru, Karl Baker

▮ 9 septembrie, ora 19.00 – **Cafeaua domnului Ministru** de Horia Gârbea. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ioan Coman, Nadiana Sălăgean, Nuami Dinescu

TEATRUL PENTRU COPII

▮ 9 septembrie, ora 11.00 – **Familia Chiţ-Chiţ**. Regia: Cristian Mihalache. Cu: Nicolae Draghia, Mircea Cirlig, Mioara Pagiţa, Carmen Bogdan, Cătălina Radu, Mircea Hendrich

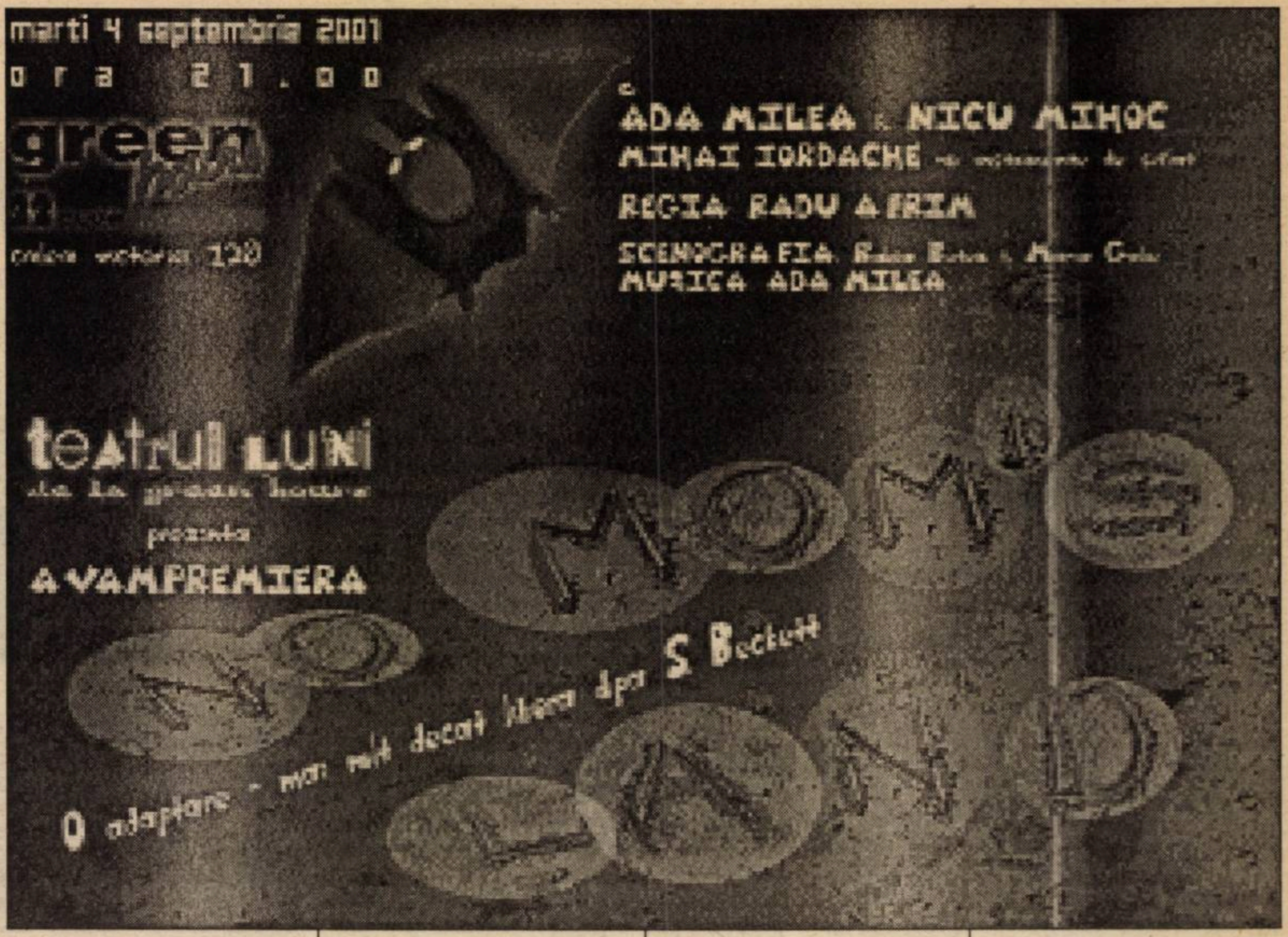

FILM

4-6 septembrie

BUCUREŞTI

▮ **Scary Movie 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Shrek**, SUA, 2000. Regia: Andrew Adamson, Vicky Jenson. Cu (voci): Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz, John Lithgow/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

▮ **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Gloria/ orele: 11.00, 13.15, 17.15, 19.30

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironobu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00

▮ **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Lumina/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00

▮ **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Europa/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Tragedia călăreţului fără cap**/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Cacialmaua incornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

▮ **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Grădina Doina/ ora: 22.30

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

▮ **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ ora 12.45

▮ **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ ora 13.0

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ ora 13.30

▮ **Al şaselea simţ**, SUA, 1999. Regia: M. Night Shyamalan. Cu: Bruce Willis/ ora 14.45

▮ **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 15.15

▮ **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ ora 15.30

▮ **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clark Duncan, David Morse/ ora

---

INTERNET

Norii ca Focuri vii

(revista presei)

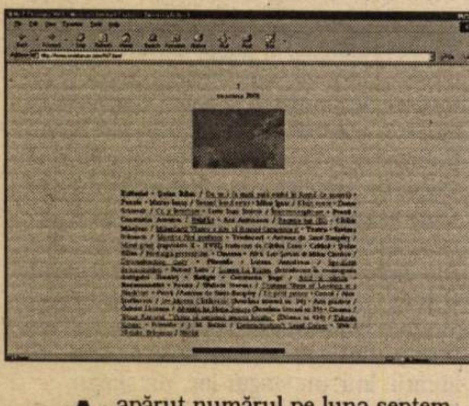

A apărut numărul pe luna septembrie a revistei **Norii** (*www.revistanorii.com*). Editorialul, semnat de Ştefan Bălan, se intitulează **De ce? (o mică pată oarbă în formă de ancoră)**. Textul este interesant, cu numeroase trimiteri culturale, şi exprimă punctul de vedere al autorului privind finalitatea actului scrierii. Deşi răspunsul personal vine în partea finală, putem înţelege că exemplele evocate sînt aplicabile şi autorului: *Am întîlnit cîţiva oameni pentru care scrisul este sau pare să fie totul, oameni care, după cîteva zile de nescris, devin iritabili, imposibili şi abuzivi*. De ce totuşi scrie(m) – putem adera la punctul de vedere lui Ştefan Bălan şi noi, cititorii săi: *scriu din plăcere, scriu pentru că se poate scrie, scriu ca să explorez şi să aflu/să mă aflu, scriu pentru că textul se scrie, de fapt, pe sine. Răspunsuri care sînt tot atîtea feluri de a mărturisi că, în cele din urmă, ceva scapă încercării de a răspunde, lucru pe care îl ştiam de la bun început. Este o pată oarbă, este ca un lucru prea strălucitor la care nu te poţi uita de-a dreptul...*

Mai puteţi citi în aceeaşi revistă şi alte texte. Cîteva *poezii* semnate de către Marius Ianuş, **Second-hand news** (excelentă este **Descântec de ziar, orele cinci**: *Uzina şi-a deschis pleoapele roşii/ ale cuptoarelor/ şi se clatină hăbăucă spre casă/ înjurând stelele...*), Mihai Ignat, **Klein spuse**, Dieter Schlesak şi Liviu Ioan Stoiciu.

În secţiunea dedicată *prozei* îi putem citi pe Constantin Acosmei, **Relatări**, Ana Antonescu, **Recycle bin (III)**, şi Cătălin Mihuleac, **Miliardarul Vlasov a ales să doarmă dezmembrat**. *Teatru* cuprinde piesa Savianei Stănescu, **Moartea fără profesor**. Mai pot fi citite rubricile de *critică* unde semnează Ştefan Bălan, **Nostalgia prezentului**, *cinema* – Alex. Leo Şerban & Mihai Chirilov/ **Deconstructing diary**, *filozofie* – Lorena Armulescu, **Specificul deconstrucţiei**, Robert Lazu, **Lumea lui Platon (Introducere în cosmogonia dialogului *Timaios*)** şi *religie* – Constantin Jinga, **Acul şi cămila**.

Revista **Focuri Vii** (*www.total.net/omnigrph/indexfv.htm*) conţine secţiunile deja cunoscute cititorilor fideli, cu articole nesemnate: *Cultura în masă* (**Generaţia R**), *Cortina mentală* (**Acadeaua mentală**), *Ştiinţă şi dezastru* (**Futurologia, la îndemîna oricui**), *Se vorbeşte despre noi* (**Sunetele bucătăriei româneşti**), *Music hol* (**Cronica unui succes fabricat**), *Lumea ca o piatră* (**După petrodolari şi narcodolari la orizont: biodolarii!**). Din aceste articole este de reţinut informaţia din rubrica *Music Hol* (*Genome Project îşi propune să descopere ceea ce constituie preferinţele muzicale individuale sau, mai bine zis, elementele care compun aceste preferinţe*). Săptămîna viitoare vom continua prezentarea ultimelor numere ale altor reviste prezente pe *web*.

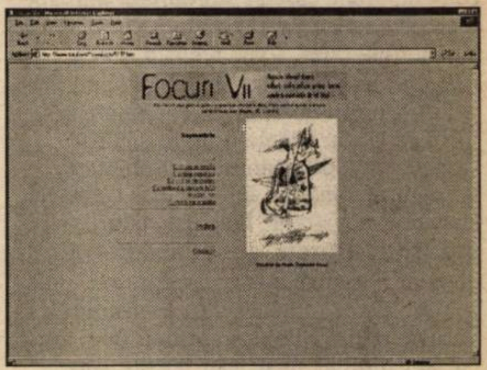

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

17.00

- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ orele: 17.30, 22.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 17.45
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 20.15
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 20.30
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 21.45
- **Dragoste de cowboy**/ ora 21.30 (terasă)

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 5/ orele (4, 5 sept.): 14.15, 17.00, 19.30/ orele (6 sept.): 13.30, 16.00, 18.30, 21.00
- **Jurassic Park 3**. AVANPREMIERĂ/ Sala 5/ ora: 22.00
- **Foc incrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Sala 2/ orele (4-6 sept.): 17.15, 22.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 2/ orele (4-6 sept.): 14.30, 19.45
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Sala 3/ orele (4-6 sept.): 14.15, 17.00, 20.00, 22.45
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Sala 4/ ora (4-6 sept.): 17.30
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Sala 4/ ora (4-6 sept.): 22.45
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Sala 4/ ora (4-6 sept.): 19.45
- **Cit îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 4/ orele (4, 6 sept.): 15.00, 22.45
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayons, Anna Faris/ Sala 1/ orele (4-6 sept.): 14.45, 17.00, 19.00, 21.15
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Sala 6/ orele (4-6 sept.): 14.15, 16.15, 18.15
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 6/ ora (4-6 sept.): 20.45
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Sala 10/ ora (4-6 sept.): 16.45
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/Sala 10/ orele (4-6 sept.): 13.45, 19.15
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Sala 10/ ora (4-6 sept.): 21.30
- **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Sala 8/ orele (4-6 sept.): 14.30, 17.15, 19.30, 22.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Sala 9/ ora (4-6 sept.): 20.15
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Sala 9/ orele (4-6 sept.): 15.30, 18.00, 22.15
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Sala 7/ orele (4-6 sept.): 14.00, 18.45
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 7/ orele (4-6 sept.): 16.30, 21.45

ARAD

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Dacia
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Mureşul

BACĂU

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Central

CRAIOVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Modern
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Jean Negulesco

DEVA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Flacăra

ORADEA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Libertatea
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Scala
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Modern

SINAIA

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Perla

SLATINA

- **Foc incrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Segal, Isaiah Washington/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Capitol
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Timiş
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Independenţa
- **Agentul 007 şi Imperiul zilei de mîine**, SUA 1997. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Pierce Brosnan, Jonathan Pryce, Michelle Yeoh, Teri Hatcher, Joe Don Baker, Ricky Jay/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Victoria
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Victoria

VASLUI

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

7-10 septembrie

BUCUREŞTI

- **Jurassic Park**. PREMIERĂ/ Patria/ tel: 211.86.25/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Cod necunoscut**. PREMIERĂ/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Scary Movie 2 (Comedie de groază)**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Bucureşti/ tel: 315.61.54/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Studio/ tel: 659.53.15
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Doctorul T şi femeile**, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Drumul Sării
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Studio Martin/ tel: 230.32.43

ARAD

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Mureşul

BACĂU

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00,

---

CARTOONISTS
RIGHTS
NETWORK
ROMANIA

Cartoonists Rights Network Romania, Fundaţia Familia Raţiu
şi
Primăria oraşului Ploieşti

vă invită să participaţi la prima ediţie a
Festivalului de Caricatură Est-Europeană – Ploieşti 2001
Festivalul este deschis tuturor caricaturiştilor
din Europa de Est.

Tema: **Libertate şi Jurnalism**.
Numărul de lucrări ce pot fi trimise este nelimitat.
Lucrările trebuie să fie acompaniate de o fişă autobiografică şi o fotografie (portret).
Dimensiunea desenelor: max. 297 x 420 mm.
Termenul-limită de primire a lucrărilor: 7 septembrie 2001.

Premii:
- Premiul „Ion Raţiu“ pentru cea mai bună caricatură politică (1.000 $);
- Premiul Cartoonists Rights Network (250 $);
- Alte premii oferite de parteneri şi sponsori.

Vernisajul expoziţiei: 12 octombrie 2001.
Fiecare participant va primi gratuit catalogul expoziţiei.

Lucrările vor fi trimise pe adresa:
Cartoonists Rights Network România,
str. Eminescu, nr. 28A, sc. A, ap. 27, Ploieşti, România
Informaţii suplimentare la tel: 044/193.876, e-mail: smileclub@mmc.ro,
http://www.interplus.ro/smileclub/

18.00

- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central

CRAIOVA

- **Jurassic Park 3**/ Patria
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Modern
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Jean Negulesco

DEVA

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Patria
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Flacăra
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Flacăra

ORADEA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Libertatea
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Detectiv de voie, de nevoie**, SUA, 1999. Regia: Les Mayfield. Cu: Martin Lawrence, Luke Wilson, Peter Greene, David Chappelle, Nicole Parker, Graham Beckel, Robert Miranda, Olek Krupa, Saverio Guerra, Richard C. Sarafian, Tamala Jones, Julio Oscar Mechoso, Steve Rankin, Carmen Argenziano, John Hawkes/ Dacia/ ora 21.00

PLOIEŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Scala
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Modern

SINAIA

- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Perla

SLATINA

- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Jurassic Park 3**/ Capitol
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Timiş
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio

TÎRGU JIU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Victoria
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Victoria

VASLUI

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Independenţa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

PLOIEŞTI

- 4 septembrie – **Mama vitregă**

TÎRGOVIŞTE

- 6 septembrie – **Îngerul păzitor**

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 6 septembrie, ora 19.00 – *Muzicieni japonezi pe podiumul Ateneului*, **concert** de concerte. Participă: Orchestra simfonică a Filarmonicii „George Enescu“. Dirijor: Koichi Inoue. În program lucrări de: **Mozart, Chausson, Ravel, Schumann**
- 7 septembrie, ora 19.00 – *Recital extraordinar de pian cu ocazia Zilei Naţionale a Braziliei*. Solist: José Eduardo Martins. În program lucrări de: **Henrique Oswald**, **Gilberto Mendes**, **Sigismund Toduţă**, **Francisco Mignone**, **Claude Debussy**, **Aleksandr Skriabin**, **Heitor Villa-Lobos**

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 5 septembrie, ora 21.00 – *Special Live Blues*, **concert** susţinut de Sorin Chifiriuc şi Vali Răcilă. Concert difuzat *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“
- 6 septembrie, ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de Marius Vernescu (pian) & Friends. Concert difuzat *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“
- 8 septembrie, ora 21.00 – **concert** *live* de jazz susţinut de Marius Vernescu (pian) & Friends. Concert difuzat *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor“

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 8 septembrie, ora 19.00 – Calea Unirii/ Minerva – *Prelucrări de folclor*, **concert** în aer liber susţinut de Orchestra Filarmonicii „Oltenia“

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 7 septembrie, ora 18.00 – **concert de orgă susţinut de Steffen Schlandt (Braşov)**

TIMIŞOARA

BISERICA EVANGHELICĂ LUTHERANĂ

- 6 septembrie, ora 19.00 – **Medalion Mozart**. Dirijor: Remus Georgescu. Solist: Ennrico Cannata (Italia). În program lucrări de **Mozart**: Mica serenadă, Concert în Sol Major pentru flaut şi orchestră, Simfonia nr. 41 în Do Major „Jupiter“

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – expoziţie de grup a membrilor filialei Piteşti a Uniunii Artiştilor Plastici, pînă în 10 septembrie

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Gheorghe Boţan, **grafică**, pînă în 4 septembrie/ expoziţie de grup: Neculai Mirodoni, Marius Rădulescu, Simona Sas, Virgil Suciu, **artă decorativă**, 5-18 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Mariana Gavrilă Vesa, **pictură**, pînă în 5 septembrie/ Vittorio Holtier, **scenografie**, 6-19 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Dumitru Macovei (filiala Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, pînă în 22 septembrie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Filomela Bucur, **grafică**, pînă în 17 septembrie

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Anca Şesan, **artă decorativă**, 4-17 septembrie

GALERIA GALLA – Gabriel Gheorghiu (filiala Iaşi a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, pînă în 15 septembrie

GALERA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI – GAMB – Laurenţiu Solomon, **pictură**, pînă în 15 septembrie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Gînduri despre noi... – Colaje textile din Sighişoara*, Lilian Theil

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Expoziţia de închidere a **Taberei Internaţionale de Artă Plastică „Inter-Art“** de la Aiud, pînă în 4 septembrie

MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a II-a jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Regăsirea memoriei*/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**. Participă artişti din: Bulgaria, Franţa, Italia, Olanda, Republica Moldova, România şi Ucraina

GALERIA ALFA – expoziţie colectivă de **pictură contemporană**: lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**, premiate la **Saloanele Moldovei**, aflate în colecţia Muzeului de Artă Bacău, pînă în 15 septembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – ex-

Editura Universităţii «Al. I. Cuza» Iaşi
Ultimele apariţii editoriale:
Dumitru Stan
SOCIOLOGIA RURALULUI TRADIŢIONAL ROMÂNESC
Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM ŞI ASCENDENTALISM
Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american
Petre Semen
LIMBA EBRAICĂ BIBLICĂ
EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“ IAŞI
Vă puteţi procura cărţile noastre direct din reţeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA“
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iaşi
telefon / fax 032 – 114 947
În curs de apariţie:
Aurelia Merlan
SINTAXA LIMBII ROMÂNE
Eugen Munteanu
DOUĂ TRATATE DESPRE ORIGINEA LIMBAJULUI
Vasile V. Russu
VIAŢA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA (1866-1871). Vol. 1

poziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Vladimir Bârsan, **fotografie**, pînă în 8 septembrie
BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC“ – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*. Vernisaj: 6 septembrie, ora 18.00

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă a absolvenţilor Academiei de Artă din Cluj Napoca, pînă în 29 august/ Edit Cociş, **pictură**, pînă în 7 septembrie
MUZEUL DE ARTĂ – **Bienala Internaţională de Grafică Mică**. Vernisaj: 5 septembrie

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council Bucureşti

ORADEA

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR – Toth Ştefan, A. Fiap, expoziţie retrospectivă, **fotografie**, pînă în 11 septembrie
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ORADEA – expoziţie jubiliară a Clubului Fotografic „Nu-ul“ – *25 de ani de existenţă*, pînă în 11 septembrie

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dan Cepoi, **pictură**, pînă în 5 septembrie/ Ioan Popei, **pictură**, 5-30 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie de **pictură cubaneză**, pînă în 20 septembrie

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – micro-univers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi şi Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – **Atelier de gravură**, pînă în 15 septembrie
GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*
GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**
GALERIA BUZUNAR – Elisabeta Feretti, **pictură**
GALERIA „GALLERIA 28“ – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**
ART CLUB BASTION – *Al şaptelea simţ*, expoziţie de grup, **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie** şi **instalaţie**
MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii în colecţia de artă a Muzeului Banatului*
MUZEUL BANATULUI – *Înfăţişarea lumii. Hărţi vechi ale Pămîntului/ Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi*/ Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*
MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*
ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Hemografia*, Nora Blaj Demetrescu, **pictură**/ *Metamorfoze*, Ligia Diana Seculici, **sculptură**/ expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură** şi **artă decorativă** cu vînzare
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ: *Căutîndu-l pe Picasso*, expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Arte Plastice din Timişoara
CASA „A. MÜLLER GUTTENBRUNN“ – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – *expoziţie colectivă a studenţilor Facultăţii de Arte Plastice din cadrul Universităţii de Vest Timişoara*

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

FESTIVALUL GEORGE ENESCU
8-28 septembrie
Din program:
▮ 8 septembrie, ora 19.30 – Sala Marea a Palatului – **concert** susţinut de Orchestre de Paris. Dirijor: Christoph Eschenbach. Solist: Alexandru Tomescu. În program lucrări de: **Enescu**, **Ravel**, **Saint Saens**, **Stravinsky**
▮ 9 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Orchestra „I Musici di Roma“. Solist: Mariana Sîrbu. În program lucrări de: **Rossini, Vivaldi, Locatelli**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestre de Paris. Dirijor: Christoph Eschenbach. Solistă: Helene Grimaud. În program lucrări de: **Beethoven, Berlioz**
▮ 10 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Trio „Pro Arte“. În program lucrări de: **Fauré**, **Enescu**, **Beethoven**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestra Radiodifuziunii Române. Dirijor: Laurent Petitgirard. Solist: Valentin Gheorghiu. În program lucrări de: **Dukas**, **Enescu**, **V. Gheorghiu**, **Ravel/ Constant**/ oră necunoscută – Opera Naţională Română – **G. Rossini – Bărbierul din Sevilla**. Regia: Petrică Ionescu. Dirijor: Alberto Zedda

TIMIŞOARA

ZILELE MUZICALE GEORGE ENESCU
2-5 septembrie
Din program:
▮ 4 septembrie, ora 10.00 – Facultatea de Muzică – simpozion de muzicologie **Enescu – Bartok: 120 de ani de la naşterea muzicienilor**
▮ 4 septembrie, ora 19.00 – Colegiul Naţional de Artă „Ion Vidu“ – Recital de vioară şi pian. Solişti: Jenny Abel (Germania, vioară), Sorin Dogariu (pian). În program lucrări de: **G. Enescu**, **B. Bartok**
▮ 5 septembrie, ora 19.00 – Colegiul Naţional de Artă „Ion Vidu“ – Gala laureaţilor Concursului internaţional de flaut, ediţia a VI-a. Dirijor: Dorin Frandes

DEZBATERI

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC“
▮ 6 septembrie, ora 18.00 – colocviul cu tema **Mai avem nevoie de artă?**, organizat în cadrul „Anului Brâncuşi“. Manifestarea este precedată de vernisajul expoziţiei lui Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

MOGOŞOAIA

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTILOR
▮ 5 septembrie, ora 10.00 – seminarul cu tema: **Investiţiile în cultură: oportunităţi de afaceri la Potlogi**

VERNISAJE

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
▮ 5-12 septembrie, ora 17.00 – parter – **vernisajul** expoziţiei de pictură a artistului *Eugen Măcinic*
▮ 6-16 septembrie, ora 18.00 – Rotondă – **vernisajul** expoziţiei de pictură a artistei *Alice Ţeca*

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS
▮ 9 septembrie, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
Sculptură: „Vestală“, teracotă (preţul de pornire: 340 $); **August Moreau**, „Jeu de pomme“ (pereche statuete), antimoniu patinat cu soclu de lemn (240 $); **Ion Dimitriu Bârlad**, „Carol al II-lea“, bronz (205 $); **Archip Roşca**, „Maternitate“, relief în bronz (105 $); „Nud“, nesemnat, bronz patinat (190 $).
Pictură – Grafică: **Aurel Jiquidi**, 16 litografii orginale la „O noapte furtunoasă“ (28 $); **Leon Al. Biju**, „Femeie cărînd apă“, cărbune (65 $); **Cateliu**, „Bătrîn evreu“, ulei pe carton (140 $); **Jean Cheller**, „Femeie şezînd“, tuş (48 $); **A.S. Stein**, „Pe faleză“, ulei pe pînză (210 $); **C.C. Constantinescu – Ali Baba**, „Bazar“, tuş-laviu (155 $); **Iosif Ross**, „Pictorul Schweitzer-Cumpăna“, conté şi acuarelă (49 $); **E. Tani**, „Pe malul Tibrului“, acuarelă (175 $); **Ludovic Basarab**, „Autoportret“, creioane colorate (125 $); **Dimitrie Berea**, „Vas cu flori“, ulei pe carton (410 $); **Ignat Bednarik**, „Flori“, acuarelă (240 $); „Invocaţie“, ulei pe lemn (205 $); **Eugen Popa**, „Lanuri în China“, ulei pe pînză lipită pe carton (175 $); **Eugenia Doucet**, „Natură statică cu reviste“, ulei pe carton (140 $); **Otilia Michail**, „Trubadur“, pictură în email (140 $); **Adam Bălţatu**, „Poarta conacului“, pastel (345 $); „Muzicant“, ulei pe pînză reantualată (275 $); **Nicolae Gropeanu**, „Peisaj“, pastel (610 $); **Niculina Delavrancea Dona**, „Peisaj cu biserică“, acuarelă (65 $); **Ion Vlasiu**, „Maci cu ulcică neagră“, ulei pe carton (175 $); **Alexandru Ţipoia**, „Turc – Amintire din Balcic“, ulei pe carton (820 $); **C.D. Stahi**, „Natură statică cu fructe“, ulei pe pînză (475 $); „Doi sfinţi“, ulei pe cupru (340 $); **Ştefan Popescu**, „Copaci“, litografie (55 $); **L(eon) A(lexandru) Biju**, „Pe gînduri“, cărbune (90 $); **N.N. Tonitza**, „Limanul dezolării“, ulei pe carton (1240 $); **Theodor Pallady**, „Pe linie“, creion şi acuarelă (300 $); **Magdalena Rădulescu**, „Personaje“, tehnică mixtă (175 $); **Veron**, „Peisaj“, ulei pe pînză (410 $); **C. Constantinescu**, „Piaţa magrebiană“, ulei pe pînză (175 $); **H(onoriu) I. Creţulescu**, „Portret de fetiţă“, ulei pe pînză (170 $); **Corneliu Baba**, „Model şezînd“, laviu pe hîrtie de China, (340 $); **Adam Bălţatu**, „Cap de copil“, ulei pe carton (275 $); **C.D. Stahl**, „Natură statică cu sfeşnic şi vioară“, ulei pe pînză (520 $); **A. Penot**, „Nud“, ulei pe carton (240 $); **Ştefan Dimitrescu**, „Fată la malul mării“, ulei pe pînză (1190 $); **Arthur Verona**, „Ulcică cu flori“, ulei pe carton (205 $); **R(osenblut) Iosif**, „Nud“, creion (90 $); **L.A. Biju**, „Egipteancă“, ulei pe carton (185 $).

Operele vor fi expuse în zilele de 7, 8 septembrie, între orele 10.00-18.00.

Comunicat UNITER

Eminentului actor şi profesor Constantin CODRESCU

Remarcabilă prezenţă artistică în teatru şi film, la televiziune şi la radio, de mai bine de cinci decenii, afirmîndu-se pe scenă încă din perioada studenţiei prin talentul său robust, ţinuta impunătoare şi vocea caldă şi catifelată, cu inflexiuni de violoncel şi sonorităţi nuanţate, capabile a exprima convingător emoţii şi gîndiri fundamentale, însuşiri cu care a creat zeci şi zeci de roluri, eroi dramatici, comici, romantici, de o tipologie variată, din dramaturgia naţională şi universală, mergînd de la Sofocle la Victor Hugo, de la I.L. Caragiale la Tudor Popescu, de la Cehov la Bernard Shaw, pe mai multe scene ale ţării printre care Teatrul Naţional Bucureşti, Teatrul Armatei (Nottara), Teatrul Mic şi altele, purtîndu-şi neastîmpărul şi dorinţa de înnoire în teatrele din ţară al căror director a fost, dovedind realş vocaţie de animator (Teatrul Municipal „Maria Filotti" din Brăila, Teatrul Naţional Târgu-Mureş) şi talent pedagogic.

Cu prilejul aniversării zilei sale de naştere – 70 de ani la 5 septembrie 2001 – Uniunea Teatrală din România – UNITER – îi urează sănătate, viaţă lungă şi aceeaşi pasiune creatoare în activitatea artistică şi pedagogică, pentru bucuria tuturor celor care-l iubesc şi îl apreciază.

La mulţi ani, Constantin CODRESCU!

UNITER

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
▮ 6 septembrie, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
▮ 6 septembrie, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
▮ 8 septembrie, ora 19.00/ 9 septembrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL
▮ 5 septembrie, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312.1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Începe Festivalul „George Enescu“ 2001

Invitaţie la (festi)bal

FLORIAN BAICULESCU

Pe 8 septembrie, într-o sîmbătă a anului 2001, la Sala Mare a Palatului (care Palat? *al cui?* aşa, *Palat* în general? – mister!) va avea loc concertul inaugural al unei noi ediţii a Festivalului Internaţional „George Enescu“. Nici nu mai contează a cîta ediţie va fi – să nu cădem în „statistică“ – nici nu mai contează că pentru o anume generaţie de bucureşteni festivalul & concursul s-au derulat împreună cu vieţile lor. Deja cîteva decenii de istorie, nu doar muzical-culturală. De aceea ni se pare nouă că fiecare nouă „ediţie“ (ce găunos sună) ne face să ne gîndim nu doar la ofertele-strict-muzicale, ci poate căpăta şi o încărcătură afectiv-emoţională, răsfirîndu-ne de-a lungul anilor şi întîmplărilor de tot felul. Una eram noi cînd trăiau şi apăreau la pupitrul Filarmonicii bucureştene Gogu Georgescu, Silvestri şi Ionel Perlea, alta e acum cînd apar Horia Andreescu, Cristian Mandeal şi Răzvan Cernat, iar noi, cu noi ce se întîmplă?

Despre Festivalul „Enescu“ este vorba: concertul inaugural, unde vor fi prezente, probabil, toate mărimile României (n-ar fi exclus să apară trio-ul Iliescu, Mihai, Teoctist) se va derula sub bagheta dirijorului Christoph Eschenbach ce va conduce Orchestre de Paris. O orchestră importantă – deh, Parisul rămîne Paris – şi un program franco-român: Enescu, **Suita a II-a**, op 20, Ravel şi Saint-Saëns, cu două piese de „succes“ – de altfel tot programul este de „succes“ – precum **Tzigane** şi **Introducere şi Rondo Capriccioso pentru vioară şi orchestră** op 28, şi în final **Sărbătoarea primăverii** de Stravinsky, lucrare colorată şi antrenantă care va ridica, desigur, cota participativ-emoţională a sălii: aplauze! Solist: un violonist român în ascensiune, Alexandru Tomescu, cîştigător al concursului „G. Enescu“ din 1999. Ce să spunem: va fi cu siguranţă o seară de bucurie a muzicii la care ne raliem şi noi. Cu atît mai mult cu cît Societatea Română de Televiziune va transmite în direct – iniţiativă mai mult decît lăudabilă! – concertul. Sîntem dintre cei care au tot militat pentru programarea concertelor (şi muzicii simfonice) la posturile de televiziune. N-are rost – şi nici nu e momentul pentru dezbateri teoretico-financiare: este bine că *acum* nenumărate concerte vor ajunge şi la urechile şi privirile, am vrea să credem, cîtor mai mulţi cetăţeni români. Iar faptul că meciul cu Ungaria deja va fi trecut ne poate face mai puţin crispaţi: senini şi încrezători în frumuseţile toamnei şi ale muzicii, să degustăm – fără nici o ironie – nenumăratele bunătăţi ale acestui festival.

Duminică 9 septembrie, la Ateneul Român, „I Musici Di Roma“ cu o româncă, Mariana Sîrbu, ca solistă. Program, o Tămîioasă de Pietroasele şi chihlimbariul de Nazarcea: Rossini, Vivaldi, Locatelli şi, încununarea serii-săptămînii, **Anotimpurile** lui Vivaldi – transmisie-concert demnă de *Champions League*. La Sala Mare, după numai două ore şi jumătate – pasionaţii se pot muta repede de la o sală la alta – din nou Orchestre de Paris cu Christoph Eschenbach. De data asta un program „greu“, mult mai apăsat: Beethoven, **Uvertura Prometeu** şi **Concerto**-ul **nr. 4 pentru pian şi orchestră op 58**, atît de îndrăgit de unii melomani care-l preferă mult mai cunoscutului **Imperial nr. 5**. (Aşa cum unii stendhalieni sînt mereu în dispută pasională între cei care preferă **Roşu şi negru**, iar alţii **Mănăstirea din Parma**, ambele fiind, desigur, la fel de importante pentru istoria literaturii.) Solista serii: Hélène Grimaud. Partea a II-a, tare-tarissimo: **Simfonia Fantastică** de Berlioz: decibelii aplauzelor vor urca pînă la puncte critice.

De luni, ziua a treia, programul devine mai aşezat, dar nu mai puţin interesant pentru melomani. Recomandăm chiar noi, de data aceasta, programul oferit de trio-ul **Pro Arte** de la Ateneul Român: (ora 17.00): Fauré – **Trio** op 120, Enescu/Bentoiu – **Trio** şi un Beethoven de zile mari **Arhiducele**, op 97. De văzut şi ascultat mai ales: *neapărat*. La Sala Mare (ora 19.30) maestrul Valentin Gheorghiu va apărea ca solist în propriul său concert pentru pian şi orchestră. Dirijorul serii: Laurent Petitgirard la pupitrul Orchestrei Societăţii Române de Radiodifuziune. În completarea programului: lucrări de Paul Dukas, Enescu – o suită foarte iubită **Săteasca** – în franţuzeşte sună după cum se aude **Villageoise**, cum vi se pare? – şi iar o piesă de top, Ravel – **Gaspar de la Nuit**. Îl aşteptăm cu emoţie, ca de fiecare dată, pe marele maestru al claviaturii numit Valentin Gheorghiu. Oare ce se va întîmpla la bis? Şi tot în aceeaşi seară debutează şi programul de la Opera Română: **Bărbierul din Sevilla** sub bagheta lui Alberto Zedda. Oare nici un regizor nu s-a gîndit să-l introducă în spectacol şi pe Alexandru Paleologu?! Acolo, într-un colţ, între două arii, un comentariu de zile mari, ce ziceţi, n-ar fi fost copleşitor: Conu Alecu în **Bărbierul**! Parcă-l vedem zîmbind hîtru şi maliţios: ar pune opera lui Rossini între Heidegger şi Wittgenstein.

Marţi 11 septembrie, ziua în care apare **Observatorul cultural**, iar creşte tensiunea pe stadioane, dar mai ales în sălile de concert ale Bucureştilor: la Ateneu, ora 17.00, London Chamber Orchestra, dirijor Vasko Vassiliev (n-am auzit, noi ştiam de Hristo Stoicikov) cu o piesă de mare rafinament a maestrului Enescu, **Octet**-ul **pentru coarde op 7**, Paganini, Tartini şi **Serenada** lui Ceaikovski. Toate piesele sînt *power-play*, în orchestre de cameră englezii sînt printre cei mai-cei mai, va fi *sigur* o seară excelentă! La Sala Palatului (ora 19.30), London Philarmonic Orchestra, deja o instituţie a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord. *L.P.O.* ca şi London Simphony Orchestra sînt precum *Navy*: bijuterii ale Coroanei Britanice. În mod cert E.S. dl ambasador va fi în sala unde se va interpreta **Suita I** de Enescu – omagiu, *very British*, adus celui care a fost mîndria Coroanei României, **Concerto**-ul **pentru vioară** de Ceaikovsky – o solistă de rang internaţional, Sarah Chang, şi în final, încununare a unei frumoase seri de toamnă, o piesă din repertoriul „greu“ al istoriei muzicii: **Simfonia I** de Mahler. Dirijorul serii, un reputat maestru al baghetei, germanul Kurt Masur, aflat sub contract cu filarmonica londoneză, precum profesorul Friederick A. Hayek cu Universitatea din Cambridge.

Dincolo de tonul nostru jucăuş, tot ce e anunţat va fi formidabil: în muzică nu e ca în fotbal, suprizele neplăcute sînt, practic, excluse. Încercaţi să cumpăraţi bilete şi gîndiţi la rece: nu sînt chiar atît de scumpe pe cît par a fi. Raportul preţ-valoare este mult, mult în favoarea celui de-al doilea termen al ecuaţiei. Vom încerca să revenim şi cu alte aspecte legate de Festivalul „Enescu“ şi pe cît posibil să vă ţinem la curent cu desfăşurarea lui. Aşa cum e el alcătuit şi, sîntem siguri, aşa cum se va derula prin ponderea şi calitatea programelor & interpreţilor, Festivalul aduce argumente de neocolit pe care oficialii de la NATO şi UE vor fi obligaţi să le ia în considerare pentru admiterea României în cele două organisme europene. Cu muzica de bună calitate nu se poate glumi: festivalul „Enescu“ este abia la început...

Festivalul „George Enescu“

8-28 septembrie

Desen de Fortuna Brulez

Programul primelor zile:

8 septembrie, ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestre de Paris. Dirijor: Christoph Eschenbach. Solist: Alexandru Tomescu – cîştigător al Concursului internaţional „George Enescu“ – 1999.

În program lucrări de:
Enescu – **Suite no. 2 in C op. 20**,
Ravel – **Tzigane**,
Saint-Saëns – **Introduction and Rondo Capriccioso pentru vioară şi orchestră op. 28**,
Stravinsky – **Rite of Spring**

9 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Orchestra „I Musici di Roma“.
Solist: Mariana Sîrbu – vioară.
În program lucrări de: Rossini – **Sonata a Quattro in Sol Maggiore no. 1 per archi**, Vivaldi – **Concerto in Do Maggiore per archi e cembalo per la „Santissima Assuntione di Maria Vergine“ RV 581**, Locatelli – **Concerto in Re Maggiore no. 1 per violino, archi e continuo da „Arte del violiono“**, Vivaldi – **The seasons – 4 Concerti per violino, archi e continuo op. 8 da „Il Cimento dell'Armonia e dell'Invenzione“**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestre de Paris.
Dirijor: Christoph Eschenbach. Solistă: Hélène Grimaud.
În program lucrări de: Beethoven – **Prometeu Overture**, Beethoven – **Concerto no. 4 for piano and orchestra in G op. 58**, Berlioz – **Synphonie fantastique op. 14**

10 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Trio „Pro Arte“.
În program lucrări de:
Fauré – **Trio op. 120**, Enescu/Bentoiu – **Trio**,
Beethoven – **Trio Archiduke op. 97**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestra Radiodifuziunii Române.
Dirijor: Laurent Petitgirard. Solist: Valentin Gheorghiu.
În program lucrări de:
Dukas – **L'apprenti Sorcier**,
Enescu – **Suite no. 3 in D op. 27 „Villageoise“**,
V. Gheorghiu – **Concerto for piano and orchestra**,
Ravel/Constant – **Gaspard de la Nuit**/ oră necunoscută –
Opera Naţională Română – G. Rossini – **Bărbierul din Sevilla**.
Regia: Petrică Ionescu. Dirijor: Alberto Zedda

Comunicat de Presă

Interesul publicului pentru evenimentul muzical de excepţie pe care îl reprezintă Festivalul Internaţional „George Enescu" a fost amplificat, în ultima perioadă, de informaţiile oferite de organizatori prin mass-media şi publicitatea stradală, precum şi prin programul promoţional al TVR şi Radio România.

Ca urmare, vînzarea biletelor a crescut semnificativ, la multe din concertele de la Atheneul Român şi Sala Palatului biletele fiind vîndute, cu o săptămînă înainte de debutul festivalului, în proporţie de peste 60%. Pentru spectacolele Orchestre de Paris, London Philarmonic Orchestra, Wiener Philharmoniker şi Orchestra şi Corul Operei Scala di Milano biletele de categoria I-a sînt epuizate. Un interes deosebit din partea publicului se manifestă în legătură cu noua montare a operei Oedip de la Opera Naţională Bucureşti, la care biletele sînt vîndute în proporţie de 85%.

Programul casei de bilete a festivalului, de la Sala Mică a Palatului, va fi prelungit, în această săptămînă, în care se estimează că se va înregistra o creştere a cererii de bilete.

Organizatorii reamintesc faptul că la Concursul Internaţional „George Enescu" de la Sala Auditorium, Universitatea Naţională de Muzică şi Sala Studio a Atheneului Român intrarea publicului este liberă.

Coordonator al Centrului de presă
Prof. univ. dr. **Grigore CONSTANTINESCU**

Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România vă invită să luaţi parte la conferinţa de presă referitoare la programul ediţiei a XV-a a concursului şi festivalului internaţional „George Enescu“. Cu acest prilej se vor prezenta proiectele „Zilele muzicii româneşti“ şi Simpozionul internaţional de muzicologie „George Enescu“ în organizarea Uniunii Compozitorilor.şi Muzicologilor din România.

Conferinţa de presă va avea loc miercuri 5 septembrie ora 11.00, în aula Palatului Cantacuzino, Calea Victoriei 141.

Preşedinte **Adrian IORGULESCU**

OBSERVATOR CULTURAL

NR. 81

11.09.-17.09.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
GEORGE ENESCU
EDIȚIA a XV-a
8 - 28 SEPTEMBRIE 2001
BUCUREȘTI - ROMÂNIA

A început Festivalul „George Enescu“

Universalitatea operei lui Constantin Brâncuşi

Lista cărţilor subvenţionate de către Ministerul Culturii şi Cultelor în anul editorial 2001

În urma scandalului „*Naţionalistul*“, intelectualii cer demiterea directorului Centrului de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 81, 11.09. – 17.09.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Admiterea în Universităţi

Săptămîna trecută s-a încheiat admiterea în Universităţile care nu au organizat concursuri în sesiunea din luna iulie.

Timp de cîteva zile, a fost din nou mare agitaţie în amfiteatre. Numeroşi candidaţi au dat probe scrise şi au parcurs tradiţionala gamă a emoţiilor aferente. Emoţiile s-au prelungit şi amplificat pe durata corectării tezelor. Candidaţi – mai mulţi sau mai puţini, după caz; nivelul general a fost însă destul de coborît. De exemplu, la Facultatea de Litere din Universitatea Bucureşti au fost înscrişi puţin peste trei candidaţi pe loc, dar rezultatele proaspăt afişate indică faptul că media ultimului admis a fost în jur de 6. Rămîne de văzut la ce „cotă“ se va ajunge după retragerea candidaţilor care vor opta pentru alte specialităţi la care au dat de asemenea concurs şi după exprimarea opţiunilor candidaţilor reuşiţi pe locuri cu taxă.

Una peste alta, cum se zice în popor, toamna se numără – şi se „evaluează“ – bobocii!

Spiritul lui Mihai Viteazul s-a deplasat la Tîrgovişte

După ce luna trecută a fost comemorat la Academia Română cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la moarte, spiritul marelui voievod Mihai Viteazul s-a deplasat din actuala în fosta capitală a Ţării Româneşti, la Tîrgovişte, pentru a asista la un nou eveniment solemn. De astă dată, piosul moment comemorativ s-a asociat unei alte cifre rotunde şi multiseculare: 500 de ani de la sfinţirea Mănăstirii Dealu, loc încărcat de istorie, unde odihneşte capul voievodului creştin şi întregitor de ţară. Cu acest dublu prilej, pe 9 septembrie a avut loc un pelerinaj la care au participat preşedintele României, Ion Iliescu, premierul Adrian Năstase, PF Patriarh Teoctist, alţi demnitari, membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanţi ai autorităţilor locale. Ca semn al unităţii, al continuităţii şi al respectului faţă de istoria neamului, au fost prezenţi, de asemenea, MS Regele Mihai I şi fostul preşedinte al României, Emil Constantinescu. După Sfînta Liturghie oficiată de PF Teoctist, a fost dezvelită, în ropote de aplauze, o măreaţă statuie ecvestră a Voievodului şi s-a oficiat o slujbă de pomenire la Mănăstirea Dealu. Pe lîngă concertul susţinut pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor de corul Facultăţii de Teologie a Universităţii „Valahia“ şi de corala Catedralei Arhiepiscopale, nu putea lipsi din programul patrioticelor manifestări un spectacol de gală al Festivalului de Folclor „Tîrgovişte 2001“. Serbarea populară, cu cîntec, joc şi voie bună, a avut loc în Piaţa Tricolorului şi a fost urmată de concerte ale unor formaţii de muzică uşoară. La festivităţile comemorative au mai asistat personalităţi din ţară şi străinătate, precum şi un numeros public venit cu mic, cu mare. Au fost înmînate, cu acest prilej, plachete şi medalii evocînd împlinirea a 400 de ani de la moartea viteazului domnitor.

Precizare

Portretele lui Emil CIORAN reproduse în Numărul 79 al **Observatorului cultural** sînt din filmul documentar **Apocalipsa după Cioran** realizat de Gabriel LIICEANU şi Sorin ILIEŞIU şi produs de VIDEODIALOG. Fotogramele au fost preluate dintr-un volum francez despre CIORAN.

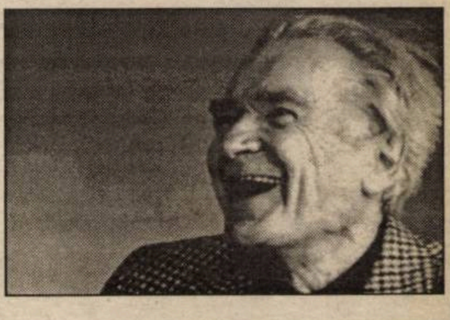

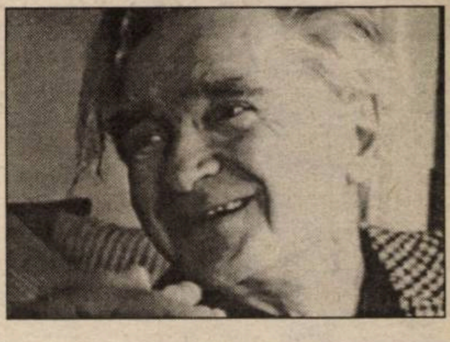

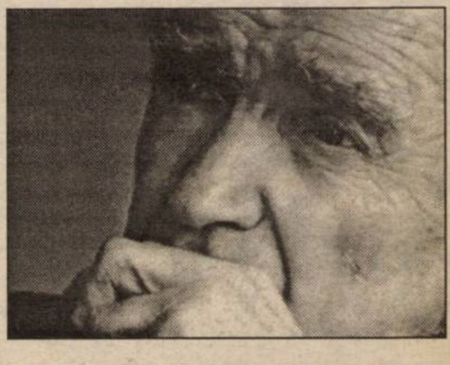

Agenda culturală

Festivaluri, festivaluri... Alături de **Festivalul George Enescu**, deschis sîmbătă 8 septembrie în Capitală, alte patru manifestări culturale de proporţii se vor desfăşura în această săptămînă. Este vorba despre cea de-a IV-a ediţie a **Festivalului de Umor Negru „Humorror“**, care se va închide sîmbătă 15 septembrie, **Festivalul Internaţional de Poezie „Ars Amandi“** organizat de Fundaţia Culturală Română în colaborare cu Uniunea Latină la Constanţa în perioada 14-18 septembrie, **Festivalul Naţional al Tradiţiilor Populare**, desfăşurat la Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului, şi **Colocviul Teatrelor Minoritare din România**, organizat pe scena Teatrului „Figura Studio“ din Gheorgheni între 12-16 septembrie.

Reluarea stagiunii teatrale. Ca în fiecare an, luna septembrie este echivalentă cu începerea stagiunii teatrale. Pînă în prezent şi-au reluat activitatea Naţionalul bucureştean şi cel timişorean, Teatrul Evreiesc de Stat şi două dintre teatrele pentru copii bucureştene, Teatrul „Toma Caragiu“ din Ploieşti, cele din Rîmnicu Vîlcea şi Piatra Neamţ. Restul, pînă la sfîrşitul lunii...

(Agenda completă în paginle 28-31)

Pe scurt

Festival Internaţional al Artelor Grafice la Cluj. Muzeul Naţional de Artă din Cluj găzduieşte pînă în 20 septembrie Festivalul Internaţional al Artelor Grafice, care cuprinde în cadrul manifestărilor sale şi a III-a Bienală Internaţională de Grafică Mică. 470 de artişti din 50 de ţări au trimis 1185 de lucrări – cifră surprinzătoare atît pentru public, cît şi pentru organizatori. Juriul de selecţie, format din Marcel Breilean (grafician, Timişoara), Oliv Mircea (critic de artă, Bistriţa), Pavel Puşcaş (estetician, Cluj), Adrian Sandu (grafician, Arad) şi Vasile Tolan (artist plastic, Cluj), a admis în expoziţie 362 de artişti şi 746 de lucrări. Marele Premiu, acordat de un juriu internaţional, i-a revenit graficianului slovac Vladimir Gazovic. Au mai fost acordate şase premii *ex-aequo* unor artişti din Slovacia, Ungaria, România, Japonia şi Suedia, precum şi 14 diplome de onoare pentru graficieni din Rusia, Bulgaria, Spania, Germania, SUA, Brazilia ş.a.

Festival Naţional al Tradiţiilor Populare la Sibiu. Complexul Naţional Muzeal „Astra“ Sibiu organizează, între 9-15 septembrie 2001, Festivalul Naţional al Tradiţiilor Populare. Manifestarea are loc sub patronajul Ministerului Culturii şi Cultelor cu colaborarea Fundaţiei Culturale Române, a Centrului Naţional de Conservare şi Valorificare a Tradiţiilor Populare, a Consiliilor Judeţene Sibiu, Gorj, Vrancea şi al Primăriei Sibiu. Modelul prestigios al festivalului de faţă este americanul „Smithsonian Folklife Festival“, organizat anual în Washington DC de către Institutul Smithsonian. Conceput ca o manifestare spectaculară şi interactivă, festivalul are ca obiective valorificarea şi promovarea patrimoniului de tradiţii rurale româneşti. Participă purtători autentici ai tradiţiilor populare care, pe durata celor 7 zile, vor evolua în faţa vizitatorilor după un program cu durata de 7 ore. În cadrul festivalului funcţionează un Centru Multimedia, prin care sînt prezentate materiale informative (tipărituri şi înregistrări audio-video) despre fiecare judeţ participant. Festivitatea de deschidere a avut loc în dimineaţa zilei de duminică, 9 septembrie.

BBC – PRO FM. Ieri, 10 septembrie, a fost lansat pe postul de radio PRO FM programul de muzică britanică (pop, rock, jazz fusion, club, roots) intitulat **the edge** – „limita“. Programul, realizat pentru Consiliul Britanic de compania Somethin Else este difuzat în 18 ţări şi prezintă o imagine de ultimă oră a muzicii din Albion. Durata lui este de un an iar difuzarea va avea loc în fiecare luni, la ora 22.00, pe frecvenţa de 102,8 MHz a amintitului post de radio. Conceput într-un format interactiv, **the edge** (care este, în acelaşi timp, numele de scenă al chitaristului formaţiei U2...) va cuprinde piese muzicale şi interviuri, conversaţii *live* cu muzicieni, ştiri din viaţa muzicală britanică, înregistrări de la repetiţii. Publicul-ţintă este generaţia tînără.

Free Show la Sindan. Pe 4 septembrie a avut loc, la Galeria Centrului Cultural Sindan din Cluj-Napoca, o expoziţie colectivă neconvenţională a artiştilor contemporani Gabriela Vanga, Ciprian Mureşan, Mircea Cantor şi Nicolae Baciu. Intitulată, sugestiv, **Free Show 2001** şi concepută ca un „sondaj“ în rîndul publicului, expoziţia a fost de fapt un „eveniment“ interactiv, o provocare a unui grup de tineri artişti aflaţi în căutarea unui „concept de expoziţie“. Din păcate, rezultatul provocării după două săptămîni de anunţuri în ziarele de mică publicitate a fost... zero.

Sumar

EVENIMENT/FESTIVALUL GEORGE ENESCU

FLORIAN BAICULESCU, Ediţia a XV-a a început ▮4
CRISTINA MANOLE, **Zilele Muzicii Româneşti** ▮5

ÎN DEZBATERE

RADU BOGDAN, Universalitatea operei lui Constantin Brâncuşi ▮6

POLEMICI

DAN LUNGU, Multă atenţie la cazul ieşean! ▮9
CRISTINA CÎRSTEA, Oasele Sfîntului Fără Piele, Spiridon, scapă lumea de degerături! ▮9
DORIN SPINEANU, Un scandal în plină vară (2) ▮10

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Cronică întîrziată ▮11
CĂRŢI SUBVENŢIONATE ▮12

INTERVIU

CAIUS DOBRESCU, Nume de cod: „Poetul“ (II) ▮18
BEDROS HORASANGIAN, Cum am devenit afgan ▮18

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ**, Spectacol lectură... pe note ▮20
MIHAELA MICHAILOV, *A sad story* ▮20
FILM: **MIHAI CHIRILOV & ALEX. LEO ŞERBAN**, Edinburgh *so-so* ▮21
ARTE VIZUALE: **COSMIN NĂSUI**, Arta Fundaţiei pentru poezie „Mircea Dinescu“ ▮23
ARHITECTURĂ: **CRISTINA SÂRBU**, De la „Viena roşie“ la Jean Nouvelle ▮23
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
ALEXANDRU MATEI, Moartea înseamnă a pleca puţin ▮26
AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

Scrisoare deschisă către Academia Română ▮32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮32

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 03-09 SEPTEMBRIE

▮ **Noua „opoziţie democratică“.** După ce PD-ul lui Traian Băsescu a absorbit partidul lui Virgil Măgureanu, Valeriu Stoica şi Teodor Meleşcanu au decis că e timpul să-şi sporească şi ei puterile printr-o fuziune. Astfel, vineri 7 septembrie a avut loc întîlnirea delegaţiilor PNL şi ApR, în urma căreia şeful liberalilor a anunţat fuziunea în vederea „constituirii unei forţe politice de centru-dreapta“. Liderul ApR a opinat la rîndul său că negocierile tehnice vor putea fi finalizate pînă în iunie 2002, iar fuziunea se va petrece „în timp util“ pentru alegerile din 2004. Un punct asupra căruia în mod sigur vor mai exista discuţii este conturul doctrinar precis al noii formaţiuni politice: conform declaraţiilor lui Stoica, ea va fi de orientare liberală, iar Meleşcanu o vede social-liberală.

▮ **Ciorovăială la nivel european.** Conflictul între aripile PNŢCD-iste a ajuns în Parlamentul European, într-o formulă bizară: conform declaraţiilor făcute marţi 4 septembrie la Strasbourg de preşedintele grupului Partidului Popular şi Creştin Democrat din PE, Hans-Gert Pottering, PNŢCD-ului i s-ar fi retras statutul de partid politic. Cum situaţia pe teren nu arată în realitate chiar aşa, Adrian Năstase a trimis o scrisoare lămuritoare parlamentarului european (şi comisarului european pentru extindere Günther Verheugen), în care informează instanţele europene că „în acest moment, PNŢCD continuă să existe fiind legal înregistrat la Tribunalul Municipiului Bucureşti, avînd conducerea aleasă la Congresul din ianuarie 2001: Andrei Marga – preşedinte, Vasile Lupu – prim-vicepreşedinte, Călin Cătălin Chiriţă – secretar general“. Adrian Năstase i-a asigurat pe Verheugen şi Pottering că „Guvernul României nu intenţionează să intervină sau să influenţeze în nici un fel disputa dintre cele două facţiuni“. Victor Ciorbea a negat ulterior că ar fi trimis plîngeri oficiale Parlamentului European, declarînd că „nu am solicitat pînă la ora actuală, şi sperăm să nu ajungem în postura de a solicita, în mod oficial, declanşarea unor proceduri împotriva autorităţilor române“. Totodată, Victor Ciorbea l-a acuzat pe Adrian Năstase de intenţii ascunse şi de imixtiune în treburile interne ale PNŢCD-ului.

▮ **Vize pentru Cehia.** Autorităţile de la Praga au anunţat amînarea cu o lună (faţă de termenul de 1 octombrie prevăzut iniţial) a introducerii obligativităţii obţinerii de vize pentru cetăţenii români. În vreme ce guvernul de la Bucureşti susţine că amînarea se datorează eforturilor de convingere depuse în special de Ministerul Afacerilor Externe român pe lîngă cabinetul ceh, purtătorul de cuvînt al acestuia declară că întîrzierea este provocată de demersurile suplimentare necesare implementării măsurii. Demersurile în cauză implică, pe lîngă modificări, logistice importante în cadrul serviciilor consulare şi măriri substanţiale ale bugetului Ambasadei Cehiei de la Bucureşti.

▮ **Festivităţi complexe.** Sîmbătă 8 septembrie s-au încheiat festivităţile legate de comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul. La Tîrgovişte au fost prezenţi, la concurenţă de popularitate ca şi la scuturat coliva pentru Mihai Viteazul, preşedintele României, Ion Iliescu, Regele Mihai, fostul preşedinte Emil Constantinescu şi Patriarhul Teoctist. Festivităţile de la Tîrgovişte au constituit ocazia, pentru ministrul Şerban Mihăilescu, de a declara gentil că retrocedarea proprietăţilor Regelui nu reprezintă o prioritate şi că Guvernul va face restituirea imobilelor în baza Legii 10 fără nici o negociere prealabilă. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

Mihai Viteazul, politica şi istoria

NESTOR RATEŞ

Comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul a fost, sîmbătă, prilejul unei noi manifestări a ceea ce s-a numit în discursul politic curent „reconciliere naţională“. Preşedintele Iliescu alături la tribună de Regele Mihai şi de fostul preşedinte Constantinescu, într-o apariţie publică de mare vizibilitate, reprezintă o premieră şi se vrea un mesaj. Mesajul ar fi, desigur, că în ciuda disparităţilor de viziune istorică, a divergenţelor politice şi a rivalităţilor personale, cele trei personalităţi se regăsesc în armonie la o sărbătoare naţională care îl glorifică pe cel care a realizat pentru prima oară, fie şi vremelnic, unitatea teritoriilor locuite de români. E drept, poate prea puţin, totuşi, pentru a se numi reconciliere. Căci reconcilierea între personalităţi, chiar de-ar fi autentică, nu e încă reconciliere naţională, care ar trebui să fie un proces ce angajează întreaga societate românească. Un astfel de proces presupune o asumare cuprinzătoare a ceea ce a fost bun şi rău în istoria ultimelor şase decenii, a meritelor şi culpelor, a înfăptuirilor şi dezastrelor, a realităţii şi mitologiei.

Manifestările de sîmbătă au fost consacrate unor evenimente de acum patru secole asupra cărora, s-ar zice, cei de la tribună puteau mai uşor să se pună eventual de acord, măcar în linii generale. Cuvîntările rostite au exaltat trecutul, aşa cum ocazia o pretindea, dar au făcut-o în tonalităţi foarte diferite. Patriarhul a proiectat perspectiva eclesiastic-naţională. Regele Mihai a folosit prilejul pentru a-i chema pe români la „armonie şi coeziune în slujba intereselor majore ale ţării“, în fruntea cărora a plasat integrarea euro-atlantică. Fostul Suveran a vorbit despre dezbinările interne care au fost cauza eşecului lui Mihai Viteazul, îndemnîndu-i pe români să înveţe din greşelile trecutului.

Primul ministru Adrian Năstase a ales să evoce, într-o cuvîntare cu nuanţe şi subtilităţi, nu doar memoria lui Mihai Viteazul, ci şi pe aceea a Domnului Ţării Româneşti Radu cel Mare care, cu cinci veacuri în urmă, a ctitorit Mănăstirea Dealu, unde se desfăşura comemorarea, şi a omului politic conservator Nicolae Filipescu, şi el ctitor, cu peste patru veacuri mai tîrziu, al aceleiaşi mănăstiri. Mihai Viteazul, căruia vorbitorul i-a consacrat abia o cincime din cuvîntare, a fost înfăţişat ca un personaj complex, ale cărui „gînd şi faptă au căpătat, prin moarte, dimensiuni legendare“. De fapt, primul ministru a evocat şi un al patrulea bărbat, propriul lui tată, elev strălucit la Liceul militar de la Mănăstirea Dealu. Remarcabile au fost şi trimiterile precise la Europa Occidentală definită ca „factor esenţial al reuşitei în lupta românilor împotriva celor ce le ameninţau identitatea şi existenţa“.

Preşedintele Iliescu a încheiat şirul cuvîntărilor, optînd, într-un contrast izbitor, pentru o expresie de nuanţă naţionalistă şi pentru nepotrivite accente polemice. Ţinta supărării sale intense au fost istoricii care propun abordări alternative ale trecutului prin despărţirea realităţii istorice de mituri şi legende. „Orice încercare de a scădea din valoarea celui ce a făcut din însăşi moartea sa martirică o pecete de neşters pe fila înscrisă în cartea istoriei naţionale nu este decît dovada relei credinţe sau a unor nefericite rele influenţe“, a decis, aparent fără drept de apel, preşedintele. El şi-a făcut cunoscută „hotărîrea de a contracara orice tendinţe de a subestima virtuţile poporului român“, anunţînd că „este timpul să punem punct încercărilor de a ni se şterge din manuale personalităţile noastre istorice şi a ni se scoate din programele analitice secole întregi de cultură“. Vizate sînt, după toate indiciile, manualele alternative de istorie. În fine, şeful statului a părut să polemizeze nu numai cu istorici, ci şi cu primul său ministru cînd a vorbit despre „o Europă care îi *părăsise* (pe români) în faţa uriaşei puteri otomane“.

Oare aici să se oprească „reconcilierea“, la edicte prezidenţiale menite să impună o anume versiune a istoriei românilor? Impresia că dl Iliescu ar putea lua în considerare o asemenea eventualitate pare să fie susţinută şi de indicaţia dată zilele trecute ambasadorilor şi consulilor generali să promoveze în străinătate ceea ce arată ca propria sa versiune a revoluţiei din decembrie '89 şi să combată alte versiuni dezbătute de istorici. Or, dacă personalitatea lui Mihai Viteazul şi faptele sale de acum peste patru secole mai sînt şi azi subiect de controversă între istorici, cu atît mai mult evenimentele de acum nici 12 ani, încă încărcate de aspecte neelucidate şi de împrejurări suspecte, se pretează dezbaterilor, contestărilor şi interpretărilor.

Tentativa de a impune o istorie oficială, sub oblăduirea şefului statului, *dacă* despre asta este într-adevăr vorba, denotă o uimitoare ignorare a esenţei unei societăţi libere.

Praga

(Text transmis la Radio Europa Liberă) ▮

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

FESTIVALUL „GEORGE ENESCU“

Ediţia a XV-a a început

FLORIAN BAICULESCU

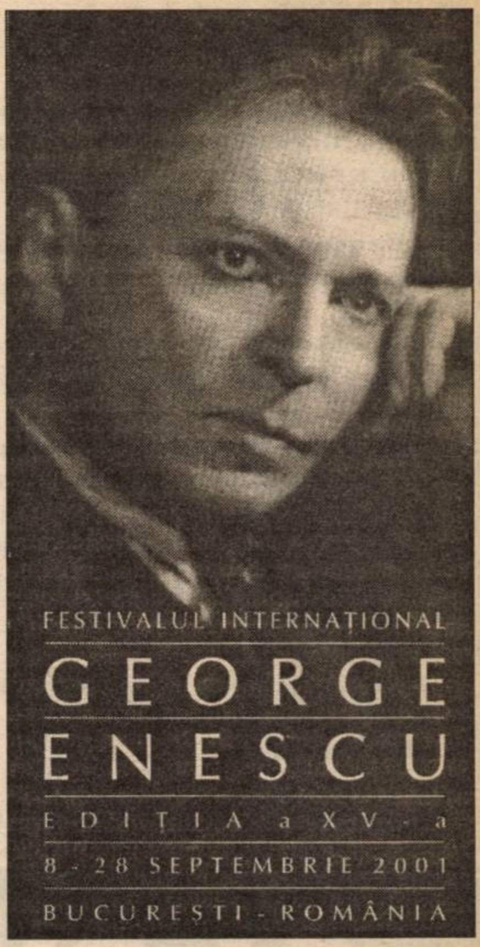

Ediţia a XV-a a Festivalului Internaţional „George Enescu“ a fost prefaţată de o conferinţă de presă. Ea s-a desfăşurat la Centrul de presă al Festivalului, ce va funcţiona pe întreaga durată a manifestării la Casa Radio din Nuferilor-Berthelot. Ni se pare important să nu omitem această întîlnire informală pentru că ea a concentrat, practic, cîteva linii directoare. Au participat directorul artistic al Festivalului, maestrul Cristian Mandeal, criticul muzical dr. Grigore Constantinescu, coordonatorul Centrului de presă, şi doi secretari de stat: Moraru şi Rotaru – fără prenume, căci aşa s-au prezentat, de la Secretariatul de Stat al Guvernului şi Ministerul Culturii. Pe scurt: s-a clarificat situaţia acreditărilor de presă – fiind satisfăcute toate solicitările diferitelor publicaţii sau posturi Radio-TV. (Dacă ni se permite o remarcă: pe lîngă criticii şi cronicarii muzicali specializaţi, care nu prea apucă să scrie nicăieri sau, doar, la publicaţii cu tiraj extrem de redus, au fost acreditaţi o armată de ziarişti – ca să ce? Abia în astfel de momente ne dăm seama de imensa greşeală pe care o fac publicaţiile de mare tiraj româneşti care au renunţat, de ani buni, la cronicarii specializaţi şi apelează la fel de fel de improvizaţii, accentul fiind pus nu pe partea strict cultural-intelectuală, ci pe cea monden-informală. Transformarea actului cultural (teatral, cinematografic, muzical, plastic etc.) în simplu eveniment – şi tratat ca atare, precum un accident de tramvai sau explozia unei butelii în casa unei văduve din Pantelimon, va duce (a dus deja...) la grave lacune în comunicarea dintre diferitele paliere şi „nişe“ ale corpului social. De dezvoltat pentru alt prilej. Dixit!) De apreciat efortul imens întreprins de organizatorii acestei ediţii pentru asigurarea şi funcţionarea întregului mecanism: festival, concurs, expoziţii, seminarii şi simpozioane şi, nu în ultimul rînd, intrarea într-un soi de normalitate prin reluarea transmisiilor la televiziune. România 1 şi TVR 2 vor transmite – consemnăm cu satisfacţie – cele mai importante concerte ale Festivalului „George Enescu“ şi nu doar atît, vor aduce un (sur)plus de informare muzicală. Să mai spunem că de ani buni renunţarea la programele de muzică cultă din grilele de programe ale televiziunilor a creat ce a creat? Alt subiect de reflecţie pentru alt prilej. Festivalul din acest an are suportul unui imens efort financiar. Zeci de concerte, 51 – dacă am reţinut bine – şi nu doar în Bucureşti, ci şi în alte oraşe ale ţării, Clujul şi Sinaia fiind dintre beneficiare, invitarea a 12 orchestre simfonice, 10 orchestre de cameră, 6 formaţii camerale, 21 de dirijori de reputaţie, 71 de solişti de calibru internaţional, vor contribui, sîntem siguri, la o reuşită a unei întreprinderi de proporţii. Vor fi prezentate 25 de opusuri enesciene – cea mai bogată ediţie în acest sens! –, dar nu vor fi ocolite nici alte pagini strălucitoare din repertoriul universal. La Operă va fi prezentat un **Oedip** – coproducţie internaţională de mare anvergură, plus concursul, cu zeci de tinere talente (87 de concurenţi din 15 ţări + România) ce se vor „bate“ la premiile pentru vioară, pian şi canto. Va avea loc un curs de măiestrie artistică, o expoziţie de instrumente muzicale şi accesorii ale acestora, care a fost deja deschisă. Extrem de binevenită, căci sînt atîţia tineri care n-au văzut instrumente de coarde, cu clape sau cum arată o partitură sau un manuscris. Ceea ce s-a spus, pe alocuri, la conferinţa de presă s-a regăsit în discursul inaugural din 8 septembrie al maestrului Mandeal. În faţa unei Săli a Palatului pline de oficialităţi şi de invitaţi de marcă, directorul artistic al Festivalului a punctat încă o dată centrii de greutate ai manifestării. Cu un aer bilanţier, dar şi solemn, s-a amintit de „prinosul de recunoştinţă“ ce se vrea adus memoriei lui George Enescu. Ni se pare şi nouă esenţial şi foarte important: un mare compozitor şi artist care, aşa cum a spus şi dl Mandeal, „a prins esenţialul şi iremediabilul românesc. El ne exprimă în totalitate cu ce avem mai bun. Prin recunoştinţa acordată lui Enescu ne recunoaştem pe noi înşine“. Frumos exprimat, ar fi bine să nu uităm acest lucru şi *după* terminarea festivalului. Şi noi sîntem convinşi că prin muzică şi prin muzica lui Enescu putem fi mai altfel (să nu spunem cum) într-o lume, deja, urîţită şi violentată din nenumărate motive şi infinite conflicte. Individuale sau colective. Preşedinte de onoare al Festivalului este muzicianul italian de origine română Roman Vlad, care-l înlocuieşte pe regretatul Lord Sir Yehudi Menuhin, iar manifestarea este pusă sub înaltul patronaj al Preşedinţiei României. De data aceasta Guvernul s-a implicat direct – alături de Ministerul Culturii, dar fără a solicita concursul Uniunii Compozitorilor, ceea ce a stîrnit reacţii. Dar, sperăm, miza mare a Festivalului va reuşi să şteargă micile (dar nu neimportantele) scăpări – să le spunem aşa – de comunicare între diferitele compartimente ale societăţii culturale româneşti. Organizarea de către Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România, tot în acest răstimp festivalier, a unor **Zile ale Muzicii Româneşti** nu poate fi decît binevenită şi va completa, alături de un Simpozion Enescu, suita de manifestări omagiale. Acutizarea unor conflicte, plecînd de la gestionarea unor evenimente, n-ar folosi nimănui şi nu ar fi benefică în nici un fel. (Şi aici s-ar putea discuta şi amănunţi: totuşi, nu e de neglijat faptul că pentru *prima oară* organizaţia profesională a muzicienilor din România, recte Uniunea Compozitorilor, nu a fost consultată şi nici făcută părtaşă la manifestare. Ni se pare o eroare gravă; dar tot atît de bine, credem, se poate depăşi pe viitor printr-o mai bună comunicare. Nu are rost să alimentăm orgolii, vanităţi şi frustrări, ci să le aplanăm, pe cît posibil, pe căi amiabile. Spre folosul muzicii, al muzicii româneşti şi, de ce nu, al marelui public.) Şi trecînd de la conferinţa de presă, prin cuvîntul dlui Cristian Mandeal, în Sala Palatului, muzica şi-a intrat în drepturi. Orchestra care a beneficiat de onoarea de a deschide festivalul a venit de la Paris şi s-a prezentat sub bagheta unui fost – cunoscut bine şi la Bucureşti – pianist: Christoph Eschenbach. Ne aducem aminte de incitanta lui prezenţă la Bucureşti pe cînd era un tînăr interpret. Cînd regretatul Alfred Hoffmann îl înscria în noua generaţie de maeştri ai claviaturii, punîndu-l alături de Fischer, Kempff sau Gieseking. „Cel dintîi atribut care ne vine pe buze, gîndind arta lui, este *autenticitatea*“, nota cronicarul în **Contemporanul** din 26 martie 1971. Au trecut 30 de ani de atunci. Şi de la **Sonate** de Alban Berg, Schumann şi **Hammerklavier**-ul lui Beethoven s-a ajuns la dirijarea **Suitei nr. 2**, în do opus 20 a lui Enescu. „Discutabil în faza actuală, pianistul rămîne o mare personalitate interpretativă, îndreptată în ultimul timp – se pare – şi spre artae dirijorală. Întîlnirea cu el ne-a pasionat şi ne-a făcut să dorim să-i putem urmări evoluţia şi pe viitor“, erau aprecierile din anii '70 la adresa celui care, sîmbătă şi duminică a dirijat la Bucureşti orchestra din Paris. Enescu în viziunea lui Eschenbach n-a sunat prea grozav, nu are rost să ne ascundem după deget. Orchestra a cîntat

Orchestra din Paris

Transmisiuni în direct la TVR

România 1
Sîmbătă, 8 septembrie
19.30 – Concertul de deschidere
Marţi, 11 septembrie
19.30 – **Simfonia nr. 1** de Beethoven
Miercuri, 12 septembrie
19.30 – Orchestra Filarmonicii din Londra
Duminică, 16 septembrie
19.30 – Orchestra Nord Deutsche Rundfunk
Luni, 17 septembrie
19.30 – Ravel. Solist Aldo Ciccolini
Miercuri, 19 septembrie
19.30 – Birmingham Symphony
Vineri, 21 septembrie
17.00 – Concert Haendel
Duminică, 23 septembrie
20.00 – Gala Laureaţilor
Marţi, 25 septembrie
19.30 – Orchestra Filarmonicii din Viena
Vineri, 28 septembrie
19.30 – Orchestra şi Corul Teatrului Scala din Milano

TVR 2
Duminică, 9 septembrie
17.00 – Orchestra „I musici di Roma“
Luni, 10 septembrie
19.30 – Orchestra Naţională Radio
Marţi, 11 septembrie
17.00 – Orchestra de Cameră din Londra
Miercuri, 12 septembrie
17.00 – Cvartetul „Sine Nomine“
Joi, 13 septembrie
17.00 – Concert cameral
Vineri, 14 septembrie
17.00 – Orchestra de Cameră a Radiodifuziunii
20.00 – **Mozart by midnight**
Sîmbătă, 15 septembrie
19.30 – Orchestra Nord Deutsche Rundfunk
Duminică, 16 septembrie
17.00 – Orchestra de Cameră a Filarmonicii „G. Enescu“
Luni, 17 septembrie
17.00 – **Romanian Cello – Bassissimo**
Marţi, 18 septembrie
17.00 – Orchestra Filarmonicii „Transilvania“ din Cluj
19.30 – „Orchestre National du Capitole“ din Toulouse
Miercuri, 19 septembrie
17.00 – „Ensamble des 20 Jahrhunderts“ din Viena
Joi, 20 septembrie
17.00 – Cvartetul „Voces“
19.30 – Orchestra Simfonică din Birmingham
Vineri, 21 septembrie
22.30 – **Mozart by midnight**
Sîmbătă, 22 septembrie
22.30 – Colocviul criticilor (în direct, cu momente din concertul **Mozart by midnight**)
Luni, 24 septembrie
17.00 – Orchestra „Academy of Saint Martin“
Marţi, 25 septembrie
17.00 – Cvartetul lui „Kodaly“
20.15 – Orchestra Filarmonicii din Viena (prima parte se transmite în direct pe România 1)
Miercuri, 26 septembrie
18.30 – Opera **Oedipe** de G. Enescu
Joi, 27 septembrie
17.00 – Recital Maria Joao Pires – pian
19.30 – G. Verdi – **Recviem**

corect, dar parcă a lipsit o anume vibrație lăuntrică, o comunicare spontană între dirijor și orchestră ca să iasă și ceva mai mult decît parcurgerea partiturii enesciene. Enescu este un compozitor de *mare* rafinament. Dincolo de coloratura melosului popular, care răzbate uneori mai mult, alteori este ascuns, Enescu sublimează sunetele într-o țesătură de imagini sonore de o profundă încărcătură emoțională. Enescu nu se poate cînta oricum și de aceea trebuie o bună introducere în acest univers enescian. Eschenbach a interpretat pentru prima oară – a spus-o chiar domnia sa – acest opus simfonic. Fiind un apropiat al publicului românesc – pe care-l prețuiește –, credem că va continua sondajul său în universul simfonic enescian. Orchestra s-a încălzit încet, încet și dacă pe solistul serii, tînărul premiant Alexandru Tomescu, l-a acompaniat cu brio, în **Ritualul primăverii** de Stravinski și-a arătat valoarea reală. O piesă binecunoscută care a sunat foarte colorat și violatin sub bagheta unui dirijor cu economie gestuală. (Uneori ne-a amintit de hieratismul din faza finală a lui Ionel Perlea.) Orchestra și-a „dat drumul", alămurile și percuția și-au făcut datoria, totul a fost mai legat decît în Enescu, mai rotund, cu nerv și, de ce nu, strălucire. Stravinski în viziunea lui Eschenbach a fost binevenit la București pentru armonia franco-română a primei seri. La care a contribuit esențial și virtuozul solist, violonistul Alexandru Tomescu. Cu o tehnică impecabilă, deja o lecție bine învățată a frazării – pentru violoniști este esențial –, el a interpretat două piese extrem de populare și iubite de publicul de pretutindeni. **Introducere** și **Rondo Capriccioso** pentru vioară și orchestră de Saint-Saëns și Rapsodia pentru vioară și orchestră **Tzigane** de Ravel. Elev al maestrului Ștefan Gheorghiu la Conservatorul din București, Alexandru Tomescu are deja cîteva premii internaționale la activ, pe lîngă cel obținut la concursul „George Enescu" din 1999. Un sunet plăcut și o anume bucurie de a cînta ne dau speranța pentru o carieră de mare anvergură. La bis, o piesă de E. Ysaye, **Obsesie**, a confirmat marele talent al deja tînărului maestru. Un recital de vioară, cu un program mai „greu", ar fi oricînd binevenit. Dar nu la Sala Palatului, ci la Sala Mică. Tot a Palatului. Despre sonoritatea Sălii Mari ar trebui să vorbească specialiștii noștri acusticieni. Și ce ar trebui, poate făcut ca să devină și o, mare, sală de concert. Fără alte, inutile, divagații. A doua seară la „Palat" a aparținut tot orchestrei din Paris cu Christoph Eschenbach. Deja alt gen de program unde Beethoven a luat partea leului și Berlioz a cules foarte multe aplauze. Uvertura **Prometeu** a „ieșit" bine – este o piesă foarte des cîntată la București și nu de puține ori în ultimele decenii a tot fost programată. Spre, de ce nu, deliciul melomanilor care o îndrăgesc. **Concertul nr. 4 pentru pian**, în sol major op. 58 al aceluiași Beethoven a avut-o ca protagonistă pe Hélène Grimaud. Pentru prima oară pe podiumul de concert al scenelor românești, tînăra pianistă franceză a confirmat că și femeile îl pot aborda cu succes pe Beethoven. Nu este o ironie, ci o realitate: îți trebuie și calități *fizice* pentru a putea cuprinde energetismul sonor al celui care a compus nu doar **Eroica**, ci și **Apassionata** sau sonata **Hammerklavier** – de care am pomenit și pe care Richter se codea s-o interpreteze pentru că nu se simțea, tehnic, zicea el, în stare. Pianista franceză a făcut față cu succes dificultăților partiturii și ne-a regalat cu un *sol major* de zile mari. De data asta și orchestra, și Eschenbach au fost la înălțime și au cîntat „nemțește": cu participare, elan și profunzime. **Simfonia Fantastică** a lui Berlioz a venit ca o încununare a celor două zile. Piesă de mare rafinament, ea a fost transpusă de dirijorul german al Orchestrei din Paris – care în 2003 va prelua orchestra simfonică din Philadelphia, oare cine a mai condus-o, Rainer? Ormandi? – cu eleganță și o mare stăpînire de sine. Cu aerul lui de general în *Bundeswehr*, Christoph Eschenbach a stăpînit toate complicațiile timbrale ale tumultuosului și năbădăiosului compozitor francez. A ieșit o „Fantastică" bine echilibrată și de o amplă sonoritate. Publicul a răspuns pe măsură, ca și ascultătorii din toată țara. Ne mai aducem, oare, aminte de ce a însemnat radioul pentru melomanii români? Înainte și după război, înainte și după '89? Oare un gînd către Iosif Sava și Teodora Albescu – care au lansat – parcă ieri – **Invitațiile Euterpei** și ani în șir ne-am delectat cu fel de fel de înregistrări rare și greu accesibile n-ar fi binevenit? Să mai spunem că este primul Festival „Enescu "fără Iosif Sava? Să mai spunem că-i simțim lipsa? Căci prin tenacitatea și răbdarea lui, încăpățînarea și uriașa lui putere de muncă făcea ca *muzica simfonică* să fie o prezență *activă* în viețile noastre și nu doar una strict *decorativă*. Un gînd prietenos și muzical pentru acest mare *entertainer* cultural: îi dedicăm memoriei lui audiția acestei **Simfonii Fantastice** de Berlioz, în interpretarea Orchestrei din Paris sub bagheta lui Christoph Eschenbach. Tot în aceeași zi, duminică 9 septembrie, la ora 17.00, s-au deschis și porțile Ateneului Român pentru participanții la Festivalul „Enescu". Un concert gîndit unitar cu compozitori italieni, o formație italienească avînd ca solistă o româncă: Mariana Sârbu. Programul a fost bine pus în valoare: atît Rossini, cît și Locatelli ne-au făcut să plonjăm în armoniile unei muzici pe care aproape o și uitasem. De ce n-ar fi marea artă și plăcută? De ce oare, ne-am obișnuit/adaptat doar cu marile sfîșieri lăuntrice, doar cu drame și tragedii și nu mai avem acces la seninătate, la puritate, la grație? Vivaldi – un concert pentru orchestră de coarde și clavecin și, mai ales, **Anotimpurile** ne-au făcut pur și simplu să-ne-simțim-bine. Muzicienii italieni ne-au confirmat clasa lor internațională – formația se numește **I Musici di Roma** –, iar Mariana Sârbu ne-a făcut să regretăm că o vedem atît de rar prin România. Se dovedește, pentru a nu știu cîta oară, că școala românească de muzică este un filon nesecat. Atîția remarcabili interpreți cîntă prin toate colțurile lumii și nu puține orchestre simfonice (dar și camerale, dar și academii de muzică etc.) beneficiază de aportul maeștrilor români. După-amiaza de toamnă tandră românească a fost bine pusă în valoare de tandrețea cu care ne-au delectat muzicienii italieni. Festivalul este abia la început și, sîntem convinși, ne va produce în continuare multe bucurii. Atît prin concertele la zi, dar și prin plonjările în trecutul festivalului. Dacă ne aducem bine aminte că la edițiile trecute au fost la București Herbert von Karajan cu *Filarmonica* lui funcționînd ca un *Mercedes*, Isaac Stern, Arthur Rubinstein cu delicatețea lui, Szeryng, Mstislav Rostropovici, de neuitat audiat pe viu, dar și Sir John Barbirolli și Sir Yehudi Menuhin și Nadia Boulanger, o întreagă istorie a muzicii, și Claudio Arrau și regretatul Gaspar Cassado – a făcut un Haydn de zile mari – și Lorin Maazel și Kiril Kondrașin care i-a amuțit pe bucureșteni cu **Rapsodia I** de Enescu, dar și Van Cliburn, dar și Ion Voicu, Iosif Conta și Bugeanu, și Elenescu, și Mircea Basarab, este clar că muzica de mare anvergură a fost mereu prezentă la București chiar dacă noi am trăit cu gîndul în altă parte. Sau n-am trăit deloc. Despre ce era vorba? Muzică, desigur. Festivalul „George Enescu" devine pentru cîteva săptămîni un centru muzical de talie europeană. Ar fi păcat să nu profităm din plin de acest prilej. ▮

Orchestra de cameră *I Musici di Roma*

Festival paralel

Zilele Muzicii Românești

Cristina Manole

Pe data de 5 septembrie, în Aula Palatului Cantacuzino din Calea Victoriei a avut loc o conferință de presă sub auspiciile Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. Președintele acestui organism profesional, dl prof. univ. dr. Adrian Iorgulescu, alături de dl Dan Buciu, rector al Universității de Muzică București, și criticul Viorel Cosma, au exprimat „un punct de vedere" vizavi de forma și conținutul actualei ediții a Festivalului Internațional „G. Enescu". Prin vocea președintelui Uniunii Compozitorilor, dacă am reținut bine formularea conferinței de presă, s-a dorit a fi și o propunere, și o formă de acțiune. Concretă. Să se suplinească golurile – să se umple „cu esență românească" acest festival. De altfel, aceasta a fost principala obiecție – deja exprimată public printr-un protest: ignorarea muzicii românești contemporane. Nemulțumirea membrilor breslei ar viza faptul că, în afara lucrărilor lui G. Enescu, bine reprezentate în această ediție în comparație cu cea anterioară, nume dintre cele mai prestigioase ale muzicii românești contemporane lipsesc cu desăvîrșire. S-a pomenit faptul că doar trei lucrări (de Anatol Vieru, Doina Rotaru și Sabin Pautză) ale unor compozitori români vor fi prezentate în festival. Și acelea la selecția unor formații din străinătate. Altă nemulțumire ar fi faptul că organizatorii de anul acesta, pentru prima oară în istoria celor 44 de ani de Festival „Enescu", *nu* au consultat Uniunea Compozitorilor în alcătuirea programului. De aici un protest în nume propriu, dar și un sentiment de frustrare al breslei profesionale. S-a pomenit de directorii festivalului: Cristian Mandeal, Roman Vlad – de onoare, directorul de la Artexim, Mihai Constantinescu, și responsabilitatea lui Lawrence Foster, directorul precedentului festival, care ar fi schițat în proporție de 80% și noul festival. Dl Mandeal ar fi preluat acest proiect, cu toate că din 2000 ar fi putut să-l modifice. Altă obiecție – lipsa unui concurs de compoziție și prezența celui de canto, care n-ar prea avea legătură cu Enescu. Cu toate că a debutat în 1958, el nu s-ar justifica – Enescu a fost violonist, pianist și, în primul rînd, *compozitor*. Lipsa unui concurs de compoziție ar fi, în viziunea dlui Iorgulescu, o scăpare nedorită. A fost incriminat și faptul că nu Ministerul Culturii este organizatorul principal, ci această responsabilitate a fost preluată de Secretariatul General al Guvernului. Pentru prima dată în comitetul de organizare ar intra primul ministru și alți cinci miniștri, sub patronajul președintelui. Ceea ce n-ar fi chiar o noutate... Una peste alta, cam acestea ar fi obiecțiile. În același timp, s-a anunțat oficial desfășurarea unui Simpozion internațional de muzicologie „George Enescu" – între 24-25 septembrie 2001, prin efortul conjugat al Academiei Române, Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, precum și al Ministerului Culturii și Cultelor. Totodată va avea loc un ciclu de concerte sub genericul **Zilele Muzicii Românești**, unde vor fi prezentate, exclusiv, lucrări ale compozitorilor români.

Acestea ar fi, pe scurt, temele dezvoltate de dl Adrian Iorgulescu în fața reprezentanților presei și televiziunilor. N-au lipsit nici nume importante din breasla muzicienilor – să le numim doar pe doamnele Ada Brumaru, Clemansa Firca, Doina Rotaru, Mihaela Vosganian, dar și compozitori de talia domnilor Octav Nemescu și N. Brînduș. Desigur, am citat selectiv și ne cerem scuze pentru numele omise. Să mai amintim faptul că la cele două manifestări complementare Festivalului (Simpozion + **Zilele Muzicii Românești**) – inițiativă mai mult decît lăudabilă – *intrarea* va fi *liberă*. Cum directorii de ziare din România nu vor decît *informații*, ne abținem de la orice *comentarii*. Și totuși, foarte pe scurt: obiecția principală, care se poate reține, este neconsultarea și ignorarea de către organizatori a Uniunii Compozitorilor. Parcă nu se face! Dar e posibil. Sîntem siguri că printr-o mai bună – chiar și minimă – comunicare între instituțiile abilitate s-ar fi depășit și acest punct sensibil legat de lucrările compozitorilor români. Este puțin probabil ca Ozawa sau Muti să interpreteze Sigismund Toduță sau Dumitru Capoianu, dar s-ar fi putut găsi forme alternative de satisfacere a doleanțelor. Poate să fie mai bine cu prilejul următorul festival.

„Anul Brâncuşi“ continuă cam tot aşa cum a şi început, într-o atmosferă în genere placidă, mai ales cu „manifestări“ omagiale improvizate şi cu reeditări „brâncuşologice“ numai bune pentru cheltuit bani de la buget – căci „Anul Brâncuşi“ este, fireşte, copios finanţat de către Ministerul Culturii, perpetuînd în vremuri noi vechea „tradiţie“ a Festivalului Naţional „Cîntarea României“, inventat de Nicolae Ceauşescu în anii '80. Detalii – în chenarul din subsolul paginii alăturate.

Există însă – fireşte – şi „brâncuşologi“ serioşi, de la venerabilul Barbu Brezianu la criticii şi eseiştii mai tineri care au comentat în ultima vreme opera marelui sculptor. În grupajul de faţă, recuperăm un text de Radu BOGDAN, concentrat al unor conferinţe despre Brâncuşi susţinute cu un sfert de secol în urmă în Germania, la care am adăugat eşantioane din intervenţii recente semnate de Magda CÂRNECI şi Pavel ŞUŞARĂ. Plus anunţuri ale unor „manifestări“ – de astă dată – întru totul onorabile legate de „Anul Brâncuşi“...

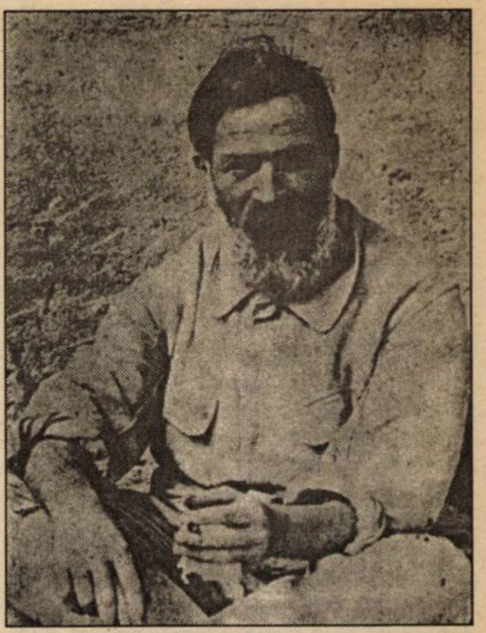

Universalitatea operei lui Constantin Brâncuşi

RADU BOGDAN

Textul supus mai jos atenţiei cititorului a făcut obiectul unui turneu oficial de conferinţe, pe care fusesem însărcinat să le ţin în vara lui 1976 în Germania Federală, la Duisburg, Düsseldorf, Bonn şi Erlangen, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la naşterea lui Constantin Brâncuşi. Întreaga acţiune – care, cum se va vedea, s-a bucurat de succes – a rămas necunoscută opiniei publice româneşti şi străine, cu excepţia celei din Germania Federală, pînă azi.

Conferinţele au avut obligatoriu un caracter de superioară popularizare, iar nu de expunere propriu-zis academică. Am socotit, totuşi, că substanţa lor merită a fi dată publicităţii după un sfert de veac, cu unele corecturi, adaosuri şi ajustări, pentru că implică aspecte mai puţin sau deloc reamintite privind intervenţia gîndirii critice, cu precădere româneşti, dar, fireşte, nu numai, în reliefarea dimensiunii universale a creaţiei şi personalităţii lui Constantin Brâncuşi.

Trebuie avut în vedere că, elaborîndu-mi conferinţele în regimul comunist, posibilităţile mele de exprimare liberă erau îngrădite, cu toate că nu am fost supus unei prealabile cenzuri. Vreau să spun că nu puteam face referire la aproape nimic din ceea ce comporta un caracter religios sau care venea în contrazicere cu politica faţă de artă promovată de Ceauşescu. Cum se va constata, am transgresat nu doar o dată această legitate.

Forma de prezentare la care am recurs constituie o contopire larg sintetizatoare a conţinutului cîtorva conferinţe. Accentul cade mai mult pe ceea ce citez decît pe comentariul personal, ceea ce citez fiind, acum douăzeci şi cinci de ani, în general prea puţin cunoscut publicului german şi comportînd o incitanţă plină de farmec şi pitoresc, pătrunsă frecvent de umor, fără să mai vorbesc de aportul foarte constructiv al dezbaterilor ideatice, expunerile fiind urmate uneori de întrebări şi răspunsuri, soldate cu discuţii.

Deşi textul meu nu e lipsit de orice contribuţie personală, intenţia nu a constat în a fi original (sînt conştient că o bună parte din aspectele pe care le înfăţişez şi declaraţiile pe care le reproduc sînt, astăzi mai ales, ştiute şi răsştiute), ci de a-l face mai bine înţeles pe Brâncuşi unui public larg, într-un limbaj simplu, clar şi evocator, apelînd în primul rînd la aforismele şi mărturisirile sale şi respectînd cu o profund admirativă fidelitate modul lui de a gîndi şi simţi.

Sper, aşadar, că cititorul va fi în măsură să afle singur o motivaţie justificată demersului meu actualizator atît de tardiv, favorizat de împrejurarea aniversării festive a împlinirii anul acesta (la 19 februarie) a 125 de ani de la naşterea lui Brâncuşi.

Însoţesc textul prezent de unele extrase de presă din periodice germane, de natură să facă auzit ecoul trezit de conferinţe.

„A fost odată, odată foarte de demult, cînd oamenii nu ştiau cum ajung animalele pe lume... Într-o zi, pe vremea aceea, un om a întîlnit o găină care îşi clocea ouăle. Şi cum pe atunci oamenii şi animalele se înţelegeau, a întrebat-o ce făcea. Şi pentru că găina era drăguţă – căci în acele timpuri animalele aveau mult respect faţă de om, ah, mult, mult, mult mai mult decît acum, s-a sculat spre a nu ţine un om în picioare şi a început să-i explice. Şi i-a explicat multă, multă vreme, atît de mult încît, cînd s-a întors la ouăle ei, ouăle erau deja stricate. Iată de ce în zilele noastre găinile care clocesc ouă se supără, gata să ne scoată ochii cînd ne apropiem de cuibarele lor.“

Această scurtă istorioară, care prin spiritul ei aminteşte de creaţia folclorică românească, îi aparţine lui Constantin Brâncuşi. Artistul a născocit-o ca să se apere de cei care veneau să-l tulbure, punîndu-i tot felul de întrebări despre opera sa. Ea exprimă în acelaşi timp o neîncredere faţă de cei ce iscodesc şi vorbesc, în comparaţie cu cei ce tac şi creează. Artist şi cercetător sînt consideraţi aici într-un raport de ireductibil antagonism. Aceeaşi atitudine se afirmă şi în cunoscutele cuvinte ale lui Brâncuşi: „Teoriile sînt mostre fără valoare. Numai acţiunea este aceea care contează“.

De-a lungul întregii sale experienţe de creator, sculptorul nu s-a aplecat niciodată asupra operei proprii cu gîndul de a o explica. „Nu căutaţi formule obscure sau mistere“, spunea el. „Ceea ce vă dăruiesc este bucurie curată. Priviţi sculpturile pînă cînd le vedeţi. Cei ce sînt cel mai aproape de Dumnezeu le-au văzut.“ Dar mai tîrziu a adăugat: „A vedea departe este un lucru, a ajunge acolo este altceva“. Întregul crez al artistului se reduce, în fond, la celebrele cuvinte care – printr-o sinteză la fel de lapidară şi de esenţială ca şi cea aflată la baza operelor sale – exprimă adevărul profund al creaţiei brâncuşiene: „Simplitatea nu este un scop în artă, dar ajungi la simplitate fără voie apropiindu-te de sensul real al lucrurilor“.

Dincolo de aceste cugetări şi de alte cîteva, însufleţite de acelaşi spirit, Brâncuşi rămîne faţă de propria-i operă un mare tăcut. Pentru epoca în care a trăit, acea frămîntată, zgomotoasă şi verbioasă primă jumătate a secolului 20, cazul său este oarecum singular. Cîndva, poetul lucid care este Paul Valéry a surprins şi definit, în cîteva cuvinte judicioase, acest contrast: „Există – a spus el – un vid zgomotos, un vid de manifeste sterile, de verbalism ingenios şi provocator, care de nenumăraţi ani pustieşte arta contemporană; există o pendanterie a neantului care merge pînă la farsa totală. La opusul lor, tăcerea lui Brâncuşi este faptul unei adînci plenitudini“.

Da, e în bună parte adevărat. Dar nu e mai puţin adevărat că Brâncuşi ştia să guste farsa* şi să-i extragă miezul provocator, capabil să confere anumitor momente din viaţă un dram de sare şi de piper deosebit. El însuşi nu ezista să apeleze la farsă, ca un adevărat hîtru bun de glumă ce era, atunci cînd simţea nevoia să jubileze intim, contemplînd reacţia perplexă a oamenilor în faţa a ceea ce li se părea de neînchipuit, cîteodată chiar faptul sau anecdota în cauză transformîndu-se în legendă. Plenitudinea lui Brâncuşi îmbracă forme diverse şi uneori contradictorii, pentru că dimensiunea ei e atotcuprinzătoare. De aceea, indiscutabil, despre această plenitudine trebuie să vorbim cînd ne ocupăm de opera lui Brâncuşi. Esenţa ei încape în două cuvinte devenite banale prin uz, dar înlănţuite într-un raport de inepuizabilă fecunditate: viaţă şi spiritualitate.

În timpul vieţii, Brâncuşi nu a autorizat pe nimeni să-i consacre o monografie şi – cu excepţia textelor publicate sub o formă de sine stătătoare de vechiul său prieten V.G. Paleolog, mai întîi în 1944, în româneşte, şi apoi în 1947, în franceză – nu au existat broşuri sau volume închinate artistului. Indiferent la reclamă şi glorie, nu i-a plăcut să se facă zgomot în jurul său. De altfel, însăşi opera sa, austeră şi densă, pe cît de simplă în aparenţă, pe atît de complexă în conţinut, invită la tăcere şi meditaţie. „Lucrurile nu sînt greu de făcut – spunea el; ceea ce este greu este să ne punem în starea de a le face.“ La Brâncuşi, „starea de a le face“ a însemnat în primul rînd harul, graţia, plenitudinea.

Brâncuşi a rămas profund impregnat de mediul copilăriei şi adolescenţei, de la peisaj pînă la fiinţe, datini şi lucruri. Ele au constituit matricea, tiparul originar, în care mai tîrziu şi-a găsit expresia formală, şi nu numai formală, geniul său. Acest adevăr nu poate fi contestat de nimeni care, străbătînd locurile copilăriei şi adolescenţei lui Brâncuşi, a putut reconstitui ceea ce azi am numi spaţiul său ambiental. Nu numai o lume a formelor a acţionat aici, ci şi o lume a miturilor. Ambele sînt specific româneşti, dar au – aşa cum a arătat Mircea Eliade – o origine ancestrală care, în adîncurile timpului, le uneşte cu miturile tuturor popoarelor vechi şi civilizaţiilor arhaice ale globului. Universalul intervine aici ca un dat al naţionalului şi invers.

Această interdependenţă dialectică stă la baza fenomenului brâncuşian şi-i explică recepţia. Dar pentru ca universalul să i se reveleze lui Brâncuşi în naţional a fost necesară o întreagă evoluţie. Cînd a parcurs-o – fără să putem spune că o şi încheiase –, sculptorul aproape că împlinise 35 de ani. Din aceştia, ultimii şase aparţin contactului cu Parisul şi în special cu mediul său artistic de avangardă. Au fost şi alţi artişti români – unii chiar foarte buni – care în aceeaşi epocă au luat drumul străinătăţii. Ei au intrat într-unul dintre atelierele academice odinioară vestite ale Parisului sau Münchenului, rămînînd departe de experienţele îndrăzneţe şi revoluţionare ale contemporanilor, pe atunci abia la începutul creaţiei care avea să le aducă celebritatea. Brâncuşi, dimpotrivă, cu toate că a trecut şi el prin atelierul unui academic – sculptorul Antonin Mercié –, s-a simţit puternic atras spre alte orizonturi. Remarcat de Rodin pentru capetele sale de copii, a lucrat scurtă vreme ca practicant în atelierul acestuia, dar a respins invitaţia maestrului de a-i deveni elev. Superbe în semeţia lor, cuvintele lui Brâncuşi de refuz orgolios, pornite dintr-o înaltă conştiinţă de sine, au rămas celebre: „La umbra marilor copaci – i-a spus el lui Rodin – nu creşte nimic“.

Întîlnirea cu Rodin a însemnat ultimul contact personal cu un reprezentant – fie el şi cel mai glorios – al tradiţiei. De acum înainte, cunoscuţii şi prietenii lui Brâncuşi din mediul artistic, literar şi muzical se vor numi Apollinaire, Rousseau Vameşul, Modigliani, Marcel Duchamp, Picasso, Matisse, Cocteau, Léger, Lipschitz şi, mai tîrziu, James Joyce, Eric Satie, Ezra Pound, precum şi mult mai tinerii – originari din România – Tristan Tzara, Benjamin Fondane, Victor Brauner, Ilarie Voronca. Cercul acesta – în care nu intrau numai personaje cu care Brâncuşi a avut depline afinităţi, dar a cărui componenţă ilustrează în unanimitate abolirea protestatară a vechiului, libertatea supremă de creaţie şi fraternitatea între oameni de felurite naţii – capătă, considerat retrospectiv, o profetică valoare de simbol. Opţiunea lui Brâncuşi era sinonimă cu independenţa, nonconformismul, revolta împotriva convenţionalismelor academice, curajul de a rosti marele NU; în acelaşi timp însă, şi cu refuzul de a transforma negaţia în anarhie şi protestul în nihilism. Să ne amintim că copilul Brâncuşi a fugit, între şapte şi unsprezece ani, de trei ori de acasă. Că mai tîrziu – la 28 de ani – a

Ministerul Culturii şi Cultelor şi Muzeul Naţional Cotroceni

anunţă

expunerea pentru prima dată în România a lucrării lui Constantin Brâncuşi **Cocoşul salutînd soarele** (Colecţia Gregor Wolf, Germania).

Evenimentul, dedicat „Anului Brâncuşi“, va avea loc la Muzeul Naţional Cotroceni, marţi 11 septembrie, cu începere de la ora 18.00.

La sediul UNESCO din Paris

se desfăşoară în perioada 10-12 septembrie 2001 un congres cu tema generală **Mai mult de 2000 de ani de arhitectură**.

Miercuri 12 septembrie, congresul se va încheia cu o sesiune specială pe tema **Brâncuşi şi *Coloana fără sfîrşit***.

Dezbaterea, prezidată de Dan Hăulică, se va bucura de o selectă participare internaţională.

venit de la Bucureşti la Paris luînd-o cînd şi cînd la picior sau suindu-se, cu întreruperi, din căruţă în căruţă şi din tren în tren. Niciodată pornirile lui la drum n-au fost ferite de greutăţi, lipsite de suferinţă. Dar n-au însemnat disperări şi şi-au aflat de fiecare dată, printr-un efort propriu, soluţia. Negaţia lui Brâncuşi a fost întotdeauna pozitivă. Tocmai pentru că a fost expresia acelei mereu subliniate plenitudini.

Ea şi-a găsit concretizarea originală în anii în care Brâncuşi a respirat climatul avangărzii artistice pe care am amintit-o. Arhaicul străvechi, primitivul revelat în creaţiile artei negre, abstracţiile şi sintezele geometrice ale cubismului născînd, resuscitarea valorilor legate de simbol şi mit, iată elemente care, fără îndoială, au fecundat gîndirea artistică şi viziunea sculptorului român, ca de altfel şi întregul progres ştiinţific şi tehnic. Dar ele n-au făcut decît să rodească pe terenul fertil al matricei de care am pomenit. Cu cît devine mai original, mai „el însuşi", cu atît Brâncuşi îşi explorează matca, proiectîndu-şi luminile interioare, mult îmbogăţite, asupra ei. Tainice corespondenţe i se dezvăluie artistului între adevărurile universului şi cele ale lumii care l-a născut. Şi astfel – pornind mereu de la faptul viu – începe biruitorul său drum în căutarea esenţei.

Problema i se impune în toată complexitatea cu prilejul comenzii pe care o capătă în 1907 pentru ridicarea în România – la Buzău, în cimitirul oraşului – a unui monument funerar. Contractul prevedea execuţia unei figuri alegorice, respectiv a unei femei plîngînd lîngă un soclu, la mormîntul celui dispărut. Modalitate foarte răspîndită în toate cimitirele Europei, devenită de mult apanajul banalităţii şi convenţionalismului celui mai searbăd. Este vrednic de reţinut că, deşi a început prin a respecta clauza, Brâncuşi nu s-a oprit pînă la urmă nici la ideea unui înger, nici a unei femei înveşmîntate căreia rochia şi vălul să i se reverse în falduri bogate pe trup, ci a imaginat un nud îngenuncheat, într-o atitudine de reculegere şi închinăciune, folosind pentru realizarea sculpturii un model real. Dar dacă ideea nudului – de o neobişnuită îndrăzneală în astfel de împrejurări – reprezenta un prim pas către simplitatea şi firescul natural, în schimb, tocmai acest respect al realităţii aparente o încărca, în transpunerea concretă, cu întreaga materialitate şi senzualitate a cărnii, incompatibile cu exigenţele spiritualităţii şi cu sacralitatea funcţiei funerare.

Brâncuşi a avut de înfruntat o contradicţie care pentru prima oară opunea cu brutalitate expresia esenţei şi aparenţele naturale ale formei. „Ceea ce este real – avea să spună el mai tîrziu – nu este forma exterioară, ci esenţa lucrurilor. Pornind de la acest adevăr, nu poţi exprima esenţa realului imitînd suprafaţa exterioară a lucrurilor." Este un principiu care îşi află aici o aplicare spectaculoasă, cea dintîi care pune în lumină radicalitatea forţei inovatoare a lui Brâncuşi. Un chip aproape nevăzut căruia numai cu greu îi desluşeşti expresia, ascunsă de unghiul foarte înclinat al capului, văzut, la bronzul finit, întotdeauna de sus, un piept fără sîni, un umăr fără braţ, o mînă fără degete, o carnaţie fără piele, într-un cuvînt – o apariţie feminină aproape desfeminizată prin „ultragiul" adus reprezentării şi eroticului. Dar ce sublimă convertire a graţiei trupeşti în graţie spirituală!

Pretutindeni Brâncuşi a redus forma la ceea ce a considerat a fi minimul necesar nu unei reprezentări, ci unei sugestii, unei proiectări în cîmpul imaginar al reprezentării; dar această sugestie, această prelungire în imaginar a unei realităţi numai intenţionate, el a operat-o printr-o sinteză severă între volum şi mişcare, volumul continuînd să rămînă materie plină şi grea, în timp ce mişcarea îl spiritualizează, făcîndu-l să se înalţe. Femeia e îngenuncheată pe pămînt şi trupul i se apleacă spre el într-un gest de reculegere şi adunare la sine, dar plecăciunea sugerează mai puţin inflexiunea fizică şi mai mult elevaţia spirituală. Stilizarea care intervine aici – mai ales silueta capului şi discreţia cu care faţa îşi lasă citită expresia, o faţă aparent (dar numai aparent) neindividualizată – fructifică lecţia de ascetică austeritate a artei vechi româneşti, de influenţă bizantină, prezentă în frescele de pe pereţii mănăstirilor şi în icoane; dar vitalitatea lui Brâncuşi refuză hieratismul departe împins al acestora, lăsînd să transpară dinamismul lent şi plin de stăpînită tensiune al gestului şi atitudinii.

Rugăciune – căci acesta este titlul cu care Brâncuşi şi-a expus, în 1910, lucrarea la Salonul artiştilor independenţi din Paris – înseamnă prima cotitură frapant de curajoasă şi decisivă în evoluţia artistului, dar nu şi expresia ei cea mai radicală şi mai „avansată". Dacă totuşi am insistat atît de mult asupra acestei opere, am făcut-o pentru că ea conţine în germen o preocupare din care se dezvoltă cea mai constantă problematică şi tendinţă a artei lui Brâncuşi: aceea de a conferi volumului, materiei sculpturale inerte, statice şi grele, puterea înălţării, a desprinderii de terestru în ambele sensuri, fizic şi spiritual, apropiind-o astfel de cer, fără a-i răpi totuşi nimic din ceea ce o leagă de pămînt: sprijin şi înălţare, pondere şi uşurime, legătură şi detaşare, entităţi opuse, într-o mereu indisolubilă unitate, ca principiu suprem al vieţii şi depăşirii.

Ajungem astfel – trecînd peste existenţa în paralel a o seamă de aspecte asupra cărora nu mi-am propus să mă opresc – la ideea universală a ascensiunii, a zborului, despre care Brâncuşi spune că l-a preocupat toată viaţa, zborul însemnînd pentru el fericirea. *Pasărea* şi *coloana*, una ca principiu al creaţiei naturii, cealaltă ca principiu al creaţiei umane, între ele situîndu-se ca o metaforă magică *vrăjitoarea*, constituie simbolurile acestei idei. Atunci cînd a vrut să arate că aspiraţia spre înălţimi învinge forţa teluricului chiar împotriva naturii, Brâncuşi a creat **Broasca ţestoasă zburătoare**. Înclin să cred că **Miracolul** şi **Foca**, două lucrări care o precedă, sînt concretizarea aceleiaşi năzuinţi, miracolul însemnînd aici transgresarea greutăţii prin elevaţie.

Magda CÂRNECI:

„Brâncuşi nu vorbeşte decît despre teme esenţiale – femininul şi masculinul, naşterea şi moartea, iubirea şi eternitatea, geneza şi resurecţia: toate, manifestări complementare ale acelui adevăr adînc al lumii, ce ar trebui, după el, resuscitat în modernitate. Sculptorul este cel ce revelează acest adevăr, altfel invizibil, *prin formă*. (Forma lucrurilor nu e o întîmplare, e rezumatul vizibil al unei multiplicităţi de forţe, corelaţii şi corespondenţe.) Dar nu orice fel de formă. Ci formele curăţate de detalii întîmplătoare, purificate de servituţi istorice şi individuale; forme simplificate, aduse în preajma unor modele esenţiale, arhetipale; forme selectate, verificate de tradiţii imemoriale locale sau îndepărtate, aureolate astfel de prestigiul duratei şi al eficacităţii în planul psihismului general.

Brâncuşi are temeritatea să reamintească conştiinţei moderne despre persistenţa trans- sau supra-temporală a acestor cîtorva, puţine, teme şi tipare din noi înşine şi din restul lumii vii, naturale. Are o temeritate «pre-socratică» într-o lume bolnavă de multă vreme, cum spunea Heidegger, de o pustiitoare «uitare a Fiinţei». Şi chiar are curajul să avanseze ipoteza sau premoniţia vizionară că toate formele vizibile se pot restrînge, resorbi telescopic în una singură – unică, veche, primordială, de dinainte de curgerea istorică a lumii.

Prin toate sculpturile sale, Brâncuşi aspiră să conjure, să capteze în palpabil şi tridimensional ideea formei pure, o formă fără determinaţii şi fără consistenţă, aproape aeriană: acea formă capabilă, tocmai prin ridicatul ei grad de puritate formală, să dematerializeze vizual şi simbolic materia – altfel spus, s-o spiritualizeze, s-o facă capabilă să manifeste un sens plenar care o depăşeşte."

(din **Brâncuşi şi experienţa vizionară**, eseu publicat în revista poloneză **Krasnogruda** şi în catalogul expoziţiei **Clasicii secolului XX** de la Varşovia, 2000)

Concret, ideea zborului cunoaşte la Brâncuşi o întreagă evoluţie, elevaţia ca simbol spiritual constituind firul călăuzitor. Este semnificativ că pentru sculptorul român elementul de desprindere, de plutire aeriană, de înălţare este atît de vital încît – dincolo de exemplele deja invocate – îl găsim asociat cu cele mai neaşteptate reprezentări: **Sărutul**, **Muza adormită**, **Noul născut**, **Oul**, **Leda**, **Peştele**, **Cocoşul**. Încă în 1937 – într-o mică lucrare, importantă la vremea ei: **Moderne Plastik** – Carola Giedion Welker arăta că „decisivă la Brâncuşi este condiţia de echilibru aerian, tehnic cu totul neverosimilă, a creaţiilor sale din lemn, metal şi marmură. El le numeşte peşti, păsări, coloane, capete. Acestea nu sînt decît cuvinte-cheie pentru nişte simboluri ale naturii conţinătoare de esenţial".

Or, am remarcat că pretutindeni în astfel de opere esenţialul se dovedeşte exprimat printr-o dublă idee, unul din termenii ei fiind întotdeauna cel implicat în elementul desprinderii. Spre a-l sublinia, Brâncuşi recurge adesea la ingeniosul procedeu al reflectării, al oglindirii, oglindirea dînd naştere prin dedublare la sugestia detaşării; ea reduce tangenţa obiectului cu suprafaţa de sprijin la un punct sesizabil mai degrabă cu mintea decît cu vederea. Opera – în perfecţiunea ei, concretizată printr-un rotund absolut, adevărat finit fără mărginire – apare ca o autosuspendare, cum se observă mai ales la **Oul** sau la **Începutul lumii**.

Brâncuşi a simţit nevoia să asocieze cu elevaţia chiar şi ideea unirii, a dragostei, simbolizată prin sărut. Prima formă a **Sărutului** – cea din 1907, păstrată la Muzeul de Artă din Craiova –, deşi profund originală, încă nu atinge această treaptă. Putem înţelege de ce artistul a afirmat că **Sărutul** de mai tîrziu, cel din 1909, de pe mormîntul din cimitirul Montparnasse, a reprezentat pentru el drumul Damascului. Aici intervine, o dată cu simplificarea şi ascensiunea, înălţarea. Expresia cea mai pură a acestei idei o realizează Brâncuşi, prin aplicare la acelaşi simbol, în imaginea stîlpilor laterali ai **Porţii sărutului**, din parcul de la Tîrgu Jiu.

Desigur, concretizarea cea mai evidentă a elanului ascensional, identificarea lui cu zborul, se realizează în ciclul **Păsării în spaţiu**, continuare a ciclului **Păsării măiastre**, de care diferă substanţial ca rezolvare plastică, în sensul că ceea ce, la primul, e numai schiţarea unei aspiraţii devine, la al doilea, ţîşnire, zbor. Mai aproape de mitul străvechi românesc, de la care porneşte, **Pasărea măiastră** e mai întîi o pasăre cu prestanţă şi strălucire; ea răspîndeşte lumină, cuvîntează şi cîntă, aşa cum exprimă forma ei plină şi rotundă, acel piept umflat pe care scînteiază reflexele, dimpreună cu gîtul şi capul care se înalţă, păstrînd ciocul întredeschis. **Pasărea în spaţiu**, fără să piardă nimic din prestanţă şi strălucire, e în primul rînd dinamism, putem spune chiar aerodinamism. Formă şi volum au devenit aici forma şi volumul mişcării, totul simbolizînd ascensiunea, năzuinţa spre înalt, aşa cum nimeni nu a definit-o mai bine decît sculptorul însuşi: „Spre imensitatea văz-

---

„Anul Brâncuşi"

▌**Expoziţii, gale, busturi, parcuri**. Autorităţile de diferite ranguri au trebuit să marcheze cumva „Anul Brâncuşi", dacă tot există o Hotărîre de Guvern în acest sens şi bani de la buget alocaţi. Aşa s-au improvizat ceva expoziţii, o gală de filme şi o... seară muzicală Brâncuşi (luat – se vede treaba – drept compozitor!), s-a instalat într-un parc un cap al lui Brîncuşi.

La finele primăverii s-au organizat două expoziţii în „Sala Tapiseriilor" de la Teatrul Naţional din Bucureşti. Organizatoare: Fundaţiile Internaţionale „Constantin Brâncuşi", prezidate de binecunoscutul Radu Varia, demolatorul **Coloanei fără sfîrşit** de la Tîrgu Jiu. Titlurile expoziţiilor: **Brîncuşi fotograf** – în colaborare cu Muzeul Naţional de Artă Modernă din Paris, care a pus la dispoziţie copii ale fotografiilor realizate de sculptor; şi **Ansamblul monumental de la Tîrgu Jiu în perspectivă istorică** – cu poze ale lucrărilor atît de dragi organizatorului-şef al expoziţiei. Ambele „manifestări" s-au desfăşurat – fireşte – sub „patronajul" preşedinţiei Romîniei, sub „auspiciile" primului ministru şi în coordonarea preşedintelui Academiei Române şi a ministrului Culturii şi Cultelor, care trebuie să fi muncit din greu, cot la cot, pregătind fotografiile pe simeze... Altă expoziţie, de astă-dată cu specific „etno", a fost deschisă în Dumbrava Sibiului, la începutul lunii august: **Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi**. Gazdă: Muzeul Civilizaţiei Tradiţionale ASTRA din Dumbravă. Urmează să fie itinerată la Bucureşti, la Palatul Parlamentului.

Gala de filme a organizat-o pe 27 iunie Editura Video a Ministerului Culturii şi Cultelor, cu sprijinul Ambasadei Franţei şi al Institutului Francez, în sala de spectacole a Institutului. S-au proiectat documentare despre sculptor. Seara muzicală avusese loc puţin mai înainte, pe 7 iunie, la Muzeul Naţional Cotroceni. S-a conferenţiat despre Brîncuşi, s-a recitat, s-a cîntat...

Bustul, versiune de trei ori mărită la scară a capului din ghips realizat de Miliţa Petraşcu în anii '30, a ocupat locul lăsat liber în Parcul Dorobanţi prin strămutarea cu cîtva timp în urmă a Lupoaicei cu Romulus şi Remus la ieşirea din Piaţa Romană, în direcţia Pieţei Victoriei. Inaugurarea capului a făcut-o premierul Adrian Năstase, anturat de felurite alte oficialităţi. S-a tăiat o panglică. Şi aşa a ajuns Parcul Dorobanţi, cunoscut drept „la Lupoaică", să se cheme „Parcul Brâncuşi"...

▌**Scandalul „clonării"** ***Coloanei infinitului***. Însă cea mai spectaculoasă „acţiune" desfăşurată în cadrul „Anului Brâncuşi" a fost aceea a „clonării" **Coloanei fără sfîrşit**. Ideea i-a aparţinut prefectului PSD de Hunedoara, care a descoperit că modulii metalici ai lucrării au fost realizaţi în 1937 în atelierele unei uzine din Petroşani. Inventiv, prefectul s-a gîndit să facă ţării un dar: încă o **Coloană**! S-a declanşat – normal – un veritabil scandal de presă, puţinii noştri specialişti au denunţat sacrilegiul. Alertaţi, s-au sesizat şi specialişti de peste hotare, un reputat „brîncuşolog" american protestînd public. La rîndul lor, autorităţile „concurente", în speţă prefectul de Gorj şi preşedintele PSD Gorj, au cerut stoparea „de sus", de la guvern, a „clonării" în urma căreia şi-ar fi pierdut monopolul asupra lucrării. Împotriva iniţiativei hunedorene s-au strîns şi semnături în judeţul Gorj. Cu toate aceste eforturi, e neclar dacă operaţiunea a fost pînă la urmă stopată...

▌**Multiplicată,** ***Coloana*** **zboară – totuşi – prin lume...** Oricum, s-a găsit repede o altă formă de „clonare", mai eficientă şi mai puţin provocatoare de scandal: la începutul lui august, sub tutela unui mănunchi de ministere (al Transporturilor, al Culturii şi al Afacerilor Externe), a fost demarată campania intitulată emoţionant **Ròmânii îl omagiază pe Brâncuşi**. Pe lîngă afişele, pliantele şi casetele video distribuite în acest sens ambasadelor României în străinătate, pe coada avioanelor TAROM au fost pictate **Coloane fără sfîrşit**. Se realizează astfel, pe neaşteptate, idealul sculptorului, care vedea **Coloana** sa proptită în cer!

Să nu uităm să adăugăm că în timpul zborurilor Brâncuşi nu le va fi accesibil doar păsărilor: se va proiecta pentru pasageri TAROM un film de 20 de minute despre marele nostru sculptor...

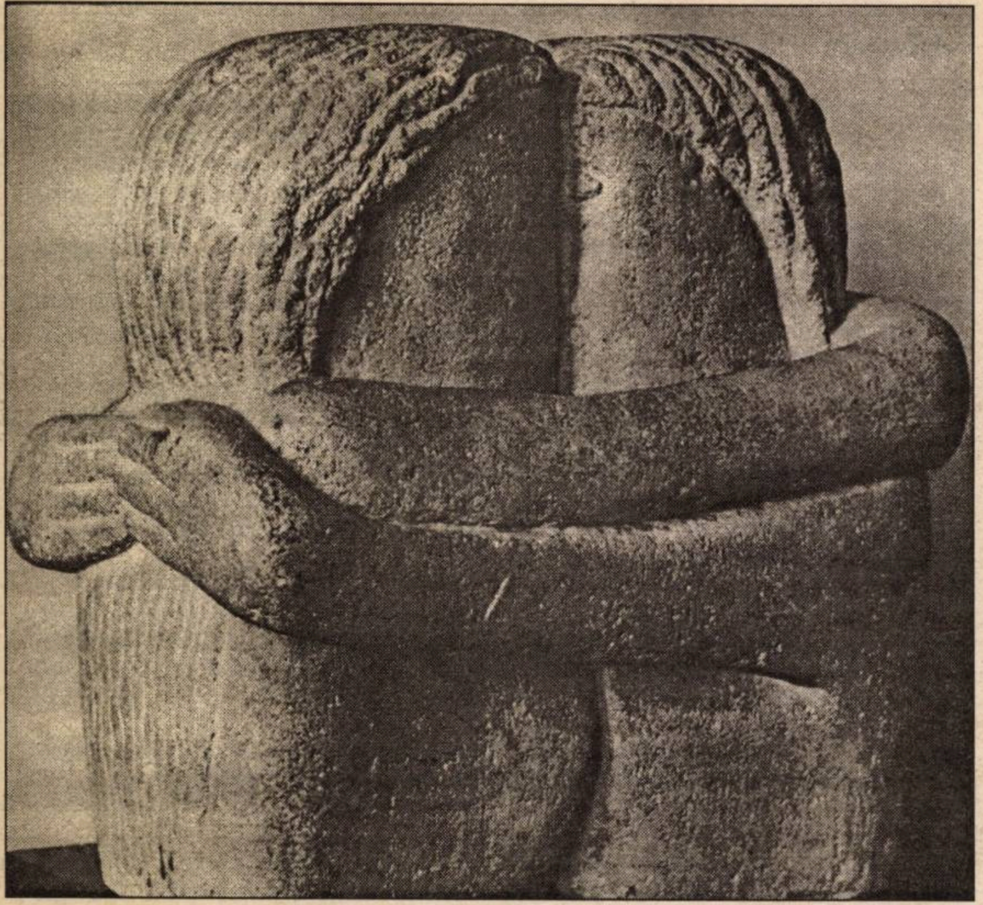

Pavel ŞUŞARĂ:

„Anul Brâncuşi se desfăşoară greu. Viciul intervine peste tot cînd trecem la fapte. Atunci intervin toate stereotipiile noastre, toate slăbiciunile morale, toată instabilitatea psihică pe care le avem. Mereu scăpăm în festivism sau în triumfalism. Paradoxal, ceea ce s-a făcut oficial nu a avut nici consistenţa, nici importanţa manifestărilor organizate în mod discret. [...] Tot ce se face zgomotos, cu microfonul pînă la faringe, nu intră în specificul aniversării unei mari personalităţi culturale aşa cum e Brâncuşi. Cît despre operele care circulă pe piaţă atribuite artistului, acestea sînt lucrări ridicole. Un fel de momîi din piatră cioplite extrem de rudimentar care nu au de-a face cu Brâncuşi decît că mimează tematica artei lui. Două din aceste lucrări au fost expertizate. Una dintre acestea a ajuns prin Peru şi constituie obiectul unui contencios între Ministerul de Externe român şi cel peruan. Ele au fost expertizate la Muzeul de Artă. S-a dovedit, fără nici un fel de îndoială, falsul lor. Din păcate, acest lucru nu a fost reflectat în medii. Ar trebui ca presa culturală să aducă în discuţie concluziile comisiei care a expertizat cele două lucrări. Nu este o dispută ştiinţifică între o tabără Brâncuşi şi una anti-Brâncuşi, ci doar una de tip infracţional unde scopurile financiare sînt evidente."

„Referitor la **Domnişoara Pogany**, lucrurile sînt clare. A fost scoasă din ţară după ce a revenit urmaşilor legitimi. Statul, nefiind interesat de obiectul artistic respectiv, şi-a declinat dreptul de preemţiune, a avut o atitudine aproape dispreţuitoare. Această lucrare a fost oferită Muzeului Naţional de Artă la o sumă ridicolă, de două milioane de dolari. S-a făcut o vîlvă enormă, că această lucrare nu merită atît, că e o subminare a bugetului de stat. Fostul director al Muzeului Naţional de Artă, regretatul istoric de artă Theodor Enescu, a plătit cu demiterea din funcţie încercarea de a achiziţiona lucrarea. Cel care vehiculează acum falsurile Brâncuşi pe piaţă este însuşi Radu Lucian Stanciu, cel care a făcut expertiza. Nu ştiu în baza cărui drept. A spus că e un fals, o replică. Astfel, s-a creat în jurul ei o atmosferă păgubitoare care a blocat achiziţionarea ei. Proprietarii au luat lucrarea, au dus-o acasă, au scos-o din ţară. Acţiunea, din punct de vedere moral, este perfect justificată. Este atît de bine făcut traseul încît este, paradoxal, în acord cu legislaţia la zi. Cînd licitaţia la Christie's a început de la 11 milioane, în ţară patriotismul celor care au denunţat-o ca falsă a început abia acum să se revolte."

(Interviu în **Cotidianul**, sîmbătă 1, duminică 2 septembrie, 2001, p. 8)

---

duhului, aceasta e pasărea mea" – declara el către sfîrşitul vieţii. „Copil fiind, am visat întotdeauna să zbor în copaci şi în cer. Am rămas la nostalgia acestui vis şi de 45 de ani fac păsări. Nu pasărea vreau să o redau, ci harul ei, zborul, elanul. Nu cred că am să reuşesc vreodată."

Ceea ce nu credea să fi reuşit în cazul **Păsării în spaţiu** – motiv pentru care nu a mărit-o niciodată, deşi spusese cîndva că „mărită va umple cerul" – Brâncuşi socotea că a izbutit cu **Coloana fără sfîrşit**. Şi despre aceasta spusese că, mărită, urma să „susţină bolta cerului". Începînd din 1918 artistul a realizat cîteva versiuni, dintre care ultima, datînd din 1937, se înalţă la Tg. Jiu, atingînd aproape 30 m. Precum se ştie, ea face parte din singurul complex arhitectural pe care Brâncuşi a avut prilejul să-l creeze, un ansamblu memorial închinat eroilor români căzuţi în primul război mondial, compus din trei elemente situate – de-a lungul a 1753 m – în prelungirea aceluiaşi ax: **Coloana fără sfîrşit**, **Poarta sărutului** şi **Masa tăcerii**, denumită şi **Masa dacică**, ele simbolizînd înălţarea şi legătura cu cerul, contopirea prin dragoste, reculegerea în tăcere. „Linia **Mesei tăcerii** – spunea Brâncuşi – sugerează curbura închisă a cercului care adună, apropie şi uneşte."

Accentul principal în acest ansamblu cade pe primele două elemente: **Coloana** şi **Poarta**. Amîndouă încununează preocupări mult mai vechi, legate de dragoste, uniune şi înălţare, care aici îşi află desăvîrşirea formală. „Caut forma în tot ce fac", a declarat odată Brâncuşi, amintind „problema dificilă şi nebunească de a cuprinde toate formele într-una singură". Şi a mai spus: „Cred că o formă adevărată ar trebui să sugereze infinirea. Suprafeţele ar trebui să arate ca şi cum ar înainta veşnic, ca şi cum ar pleca din masă într-o existenţă perfectă, completă". Este tocmai ceea ce ilustrează **Coloana fără sfîrşit**, cu simetriile ei bogate şi cu succesiunea elementelor octoedric-romboidale, perpetuată la infinit.

Mai mult încă decît **Pasărea măiastră**, care e într-un fel o transpunere de folclor literar românesc într-o formă sculpturală cultă, **Coloana fără sfîrşit** îşi afirmă legătura cu creaţia geniului popular autohton, constituind o transpunere din domenii materiale şi spirituale de acelaşi gen. Coloanele funerare ţărăneşti şi stîlpii de susţinere de la pridvoarele caselor sau bisericilor din ţinutul natal al lui Brâncuşi prezintă adesea aceeaşi structură stilistică octoedric-romboidală ca şi **Coloana**. Proiectînd simplul stîlp ţărănesc la dimensiuni uriaşe şi ridicîndu-i funcţia la rangul de simbol universal – fireşte, nu repetînd modelul aidoma, ci interpretîndu-l cu subtilă originalitate (de pildă, octoedrele sînt uşor curbate) –, Brâncuşi i-a conferit **Coloanei** sale o dublă valoare de mit: ca expresie a geniului popular românesc şi ca expresie a unei credinţe străvechi, arhaice, comune multor seminţii ale globului.

„Brâncuşi – spunea Mircea Eliade – a regăsit în **Coloana fără sfîrşit** un motiv folcloric românesc, «Columna cerului», care prelungeşte o temă mitologică atestată deja în preistorie şi care, de altfel, este îndeajuns de răspîndită în lume. «Coloana cerului» susţine bolta cerească; cu alte cuvinte, e vorba de un *axis mundi*, căruia i se cunosc numeroase variante: coloana **Irminsul** a vechilor germani, stîlpii cosmici ai vechilor populaţii nord-asiatice, **Muntele central**, **Arborele cosmic** etc. Simbolismul *axis mundi*-ului e complex: axul susţine cerul şi asigură în acelaşi timp comunicaţia dintre pămînt şi cer. Aproape de un *axis mundi*, considerat a se afla în centrul lumii, omul poate comunica cu forţele cereşti. [...] Este remarcabil că Brâncuşi nu a ales «forma pură» a coloanei – care nu putea să semnifice decît «suportul», «propteaua» cerului –, ci o formă romboidală repetată la infinit, ce-o apropie de un arbore sau de un stîlp cu crestături. Altfel spus, Brâncuşi a pus în evidenţă simbolismul ascensiunii, căci în imaginaţie te simţi îndemnat să te caţeri de-a lungul acestui «arbore ceresc». [...] Pe Brâncuşi însă nu-l mai obsedează ascensiunea spre cer a cosmologiilor arhaice, ci zborul într-un spaţiu infinit." **Coloana** lui „se înalţă într-un spaţiu care nu poate avea limite deoarece e întemeiat pe experienţa extatică a libertăţii absolute".

Să ne întoarcem la totalitatea creaţiei brâncuşiene. Deosebit de ceea ce am arătat, universalitatea ei este exemplară prin valorile etice care îi stau la bază. A-ţi iubi obîrşia, respectînd în acelaşi timp obîrşia altora, a te apropia de esenţa lucrurilor, a te desprinde de tine, năzuind spre înalt, oare nu sînt acestea atributele unui crez moral? Viaţa şi opera lui Brâncuşi îl ilustrează deplin.

Bibliografia sumară consultată pentru textul de faţă cuprinde lucrările enumerate mai jos (cifrele din paranteze indică – acolo unde a fost cazul – pagina din al cărei text s-au făcut extrase):

Constantin Brâncuşi, **Histoire de brigands**, în **Integral** nr. 4, 1925 (p. 5).

Carola Giedion Welker, **Moderne Plastik**, Zürich, 1937 (p. 98).

Christian Zervos, **Constantin Brâncuşi**, Paris, 1957.

Carola Giedion Welker, **Constantin Brâncuşi**, Basel/Stuttgart, 1958 (p. 219-220) şi ediţia franceză, Neuchâtel, 1959 (p. 218-219).

Ionel Jianou, **Brancusi**, Paris, 1963.

Petru Comarnesco, Mircea Eliade, Ionel Jianou, **Témoignages sur Brancusi**, Paris, 1967 (**Brancusi et les Mythologies**, p. 15-16).

V.G. Paleolog, **Tinereţea lui Brâncuşi**, Bucureşti, 1967.

Colocviul Brâncuşi (13-15 octombrie 1967), Bucureşti, 1968.

Sidney Geist, **Brancusi**, New York, 1968, şi ediţia românească, Bucureşti, 1973.

Petru Comarnescu, **Brâncuşi**, Bucureşti, 1972.

Barbu Brezianu, **Opera lui Constantin Brâncuşi în România**, Bucureşti, 1974 (p. 154).

Athena T. Spear, **Păsările lui Brâncuşi**, Bucureşti, 1976 (p. 39, 57, 60).

Conferinţele au fost însoţite de numeroase proiecţii (diapozitive color) comentate analitic, unele aspecte prezentate, nu puţine, fiind total necunoscute publicului german.

---

[*] Astăzi – şi mai cu seamă în ultimii ani – e bine cunoscută participarea lui Brâncuşi la manifestările dadaiste. A se vedea în această privinţă: Radu Bogdan, **Brîncuşi şi avangarda anilor '20**, în **Brâncuşiana 7 – Paşi pe nisipul eternităţii**, ediţie îngrijită de Nicolae Diaconu, Tîrgu-Jiu, 1997, p. 17-26. Este versiunea completă, cu toate notele şi aparatul critic, spre deosebire de textul amputat de acestea din urmă, de către tehnoredacţia **Adevărului literar şi artistic**, unde cu puţin timp înainte publicasem studiul respectiv mai întîi.

„Cu ocazia expoziţiei «Brâncuşi» de la Duisburg, istoricul de artă profesor dr. Radu Bogdan a ţinut, în calitate de invitat al Academiei de Artă, o conferinţă însoţită de proiecţii despre **Universalitatea artei lui Constantin Brâncuşi**. Într-o germană impecabilă, el a realizat o imagine vie a personalităţii marelui sculptor român, subliniind cu insistenţă rolul formativ jucat în opera acestuia de copilăria petrecută în micul sat carpatin şi în mediul originar. Şi literatura vestică a invocat aceste origini, dar cercetătorul român le-a argumentat cu precizie, prin exemple luate din folclorul literar şi artistic românesc."

(**Reinische Post**, 17 iulie 1976, semnat K.K.)

„Într-o conferinţă la care am fost invitaţi de Ambasada română şi Inter Nationes, Radu Bogdan a plecat de la premisa că lumea de forme şi mituri ale patriei sale i-a lăsat tînărului Brâncuşi o impresie de neşters. [...] Profesorul Bogdan a evocat succint controversa aprinsă între istoricii de artă, dacă şi pînă unde se poate vorbi la Brâncuşi de influenţa şi dezvoltarea motivelor plastice ale folclorului românesc, promovînd cu fermitate punctul de vedere că tocmai întîlnirea cu arta «arhaică» l-a făcut să redescopere ca «izvor de inspiraţie» creaţia populară a ţării sale. [...] Oricum, Radu Bogdan s-a simţit îndreptăţit să se sprijine pe opinia naratorului român şi filozof al religiilor Mircea Eliade, care trăieşte în Statele Unite şi care a stabilit un raport între celebra **Coloană a infinitului** şi vechiul motiv mitologic al axului lumii. [...] Coloana atinge înaltul şi susţine, conform unei spuse a lui Brâncuşi, bolta cerească. [...] Lămuritoarea interpretare a dlui Bogdan a trezit anticipativ bucuria întîlnirii cu opera sculptorului, care a spus despre sine: «Ceea ce vă dăruiesc este bucurie curată»."

(Joachim Gaudigs, în **General Anzeiger**, Bonn, iulie 1976)

„În decursul verii 1976 – respectiv la 23 şi 26 iulie – a avut loc, la Erlangen, cunoscut centru cultural şi industrial din R.F.G., în cadrul anului jubiliar al centenarului naşterii lui Constantin Brâncuşi, o prezentare pe bază de conferinţe şi proiecţii, destinată tineretului, a personalităţii şi creaţiei sculptorului.

Acţiunea a fost organizată din iniţiativa plină de entuziasm a profesoarei germaniste Edith Dobmeyer, cu concursul direcţiei Gimnaziului Ohm din localitate. În prezenţa cadrelor profesorale de specialitate artistică şi a grupelor de elevi în vîrstă de 18 şi 19 ani din ultima clasă a gimnaziului, totalizînd circa 100 de persoane, criticul de artă dr. Radu Bogdan a dezvoltat conferinţa **Personalitatea lui Constantin Brâncuşi şi rădăcinile româneşti ale operei sale**.

Conferinţa a fost urmată de întrebări şi discuţii, prilej cu care o bună parte din asistenţi şi-au manifestat interesul pentru marele sculptor, dornici să afle cît mai multe detalii în legătură cu viaţa sa. Mulţi dintre cei de faţă au avut pentru prima oară ocazia să ia cunoştinţă de opera artistului, mărturisindu-şi dorinţa de a fi informaţi şi despre alte aspecte privitoare la România."

(**Arta**, nr. 11, Bucureşti, noiembrie 1976, p. 37)

Multă atenţie la cazul ieşean!

DAN LUNGU

Sincer să fiu, evoluţia polemicii declanşate cu ocazia **Declaraţiei** celor 32 (la care, pe parcurs, s-au mai adăugat şi alte semnături) îmi lasă, ca şi altora, un gust amar. Avalanşa amănuntelor nesemnificative, practica sofismelor (excelent evidenţiată de O. Nimigean), dezinformarea sistematică, intervenţiile viscerale, atribuirea falselor intenţii ş.a.m.d. nu fac decît să creeze un context cacofonic, în care vocea reală a protestatarilor abia se mai aude. Mereu sînt nevoiţi să explice că nu au spus ceea ce se pretinde că au spus, că revendică altceva şi nu decapitarea lui Cassian Maria Spiridon, că fondul chestiunii este altul, că nu-i interesează şi nu reprezintă o motivaţie personală faptul că soţia lui Nichita Danilov a fost sau nu a fost angajată la **Convorbiri literare**, că..., încît, pînă la urmă, se simt măcinaţi de un război care nu mai este al lor. Şuvoiul tulbure al discursurilor delirante aşază un strat gros de mîl peste veritabilele implicaţii ale **Declaraţiei**. Lehamitea „oamenilor de bun-simţ“ este, se pare, arma secretă a mediocrităţii. Singura certitudine care rămîne în acest context este că **Declaraţia** a pus degetul pe o rană adîncă, o rană care nu este doar a vieţii literare ieşene. Riscul este ca **Declaraţia** să rămînă doar un semnal de alarmă, într-o cultură a semnalelor de alarmă. De aceea consider că polemica trebuie să revină la coordonatele sale esenţiale şi că protestatarii, ca şi observatorii vieţii culturale, trebuie să urmărească cu atenţie soluţiile administrative ale conducerii Uniunii Scriitorilor în cazul Iaşiului, căci ele dau seamă despre dorinţa şi capacitatea de reformare a US, de schimbare a mentalităţii centraliste, de atenuare a corupţiei literare şi de reaşezare a valorilor.

Una dintre implicaţiile protestului ieşean, ce mi-a fost semnalată de un prieten într-un mesaj prin *e-mail*, este resuscitarea discuţiei – aplicată, cu exemple – asupra corupţiei în literatură. Dacă în general presa vorbeşte despre corupţia funcţionarilor publici sau a oamenilor politici, insistînd prea puţin asupra corupţiei în cultură – fie pentru că domeniul e lipsit de interes pentru un procent însemnat al populaţiei, fie pentru că cei implicaţi în cultură au relaţii strînse cu cei din presă –, momentul ieşean dă prilejul unei analize concrete, ieşind din zona corupţiei fără corupţi, după expresia dlui Nicolae Manolescu.

Încercînd să anticipeze soluţiile pe care conducerea Uniunii le va propune protestatarilor, acelaşi prieten este de părere că ele depind de modul în care dl Eugen Uricaru, preşedintele US, va tranşa propriile-i dileme iscate cu acest prilej. Interesant este că acest prieten vede rezolvarea problemelor Uniunii în tranşarea problemelor interioare ale preşedintelui ei, trădînd percepţia unei instituţii personalizate şi centralizate. Potrivit raţionamentului său, este evident că în grupul protestatarilor există cîteva nume de care nu se poate face abstracţie – Mihai Ursachi, Alexandru Călinescu, Emil Brumaru, Nichita Danilov, Mariana Codruţ etc. Sînt poeţi şi scriitori importanţi, nu doar de nivel local sau fără operă, cum încearcă să acrediteze partea adversă. Pe de altă parte, în celălalt grup se află mai ales persoane care l-au susţinut pe dl Eugen Uricaru la recentele alegeri pentru conducerea Uniunii. Este cunoscut faptul că, în primul tur de scrutin, diferenţa dintre primii doi candidaţi a fost foarte mică şi că lucrurile ar fi stat cu totul altfel dacă ieşenii ar fi votat cu dl Nicolae Manolescu. La alegeri, din păcate, nu calitatea personală a celui care dă votul contează, ci cantitatea de voturi obţinută. Dilema constă în faptul că, dacă dl Uricaru ar da cîştig de cauză celor care l-au sprijinit în alegeri, nu ar face decît să confirme acuzaţiile şi contestările rostite de la tribuna recentei Conferinţe a US (aranjamente de culise, interese oculte, promovarea nonvalorilor etc. – pe scurt: încurajarea corupţiei); dacă însă ar recunoaşte starea de lucruri descrisă de protestatari, clientela sa ieşeană n-ar fi tocmai bucuroasă şi la viitoarele alegeri nu i-ar mai da votul. Poate chiar ar da publicităţii şi oarece dezvăluiri senzaţionale despre modul cum s-au făcut alegerile la Iaşi şi cum de s-a întîmplat ca, atît la conducerea filialei, cît şi în Consiliul Uniunii, să fie aleşi aceiaşi foşti susţinători fanatici ai lui Laurenţiu Ulici, deveniţi susţinători loiali ai dlui Eugen Uricaru. În acelaşi timp, înfiinţarea unei noi filiale şi a unei noi reviste nu-s lucrurile cele mai dorite de către actualul preşedinte al US, căci prima consecinţă ar fi reducerea reprezentării actualei filiale în Consiliul Uniunii şi aducerea în acelaşi Consiliu a unor oameni noi, care nu prezintă suficiente garanţii. Asta ar însemna înlocuirea unor scriitori slabi, dar loiali, cu nişte scriitori mai valoroşi, dar imprevizibili. Însă cum hotărîrile din Consiliu se iau cu voturi la limită, persoanele imprevizibile sînt, cu certitudine, inoportune.

Deşi cazul ieşean reprezintă un test important pentru dorinţa şi capacitatea de reformă a US, luările de poziţie de pînă acum ale conducerii Uniunii sînt timorate şi confuze, dînd dovadă de o rigiditate care nu poate decît să împingă protestatarii către decizia demisiei, acolo unde e cazul. Lipsa de flexibilitate şi de înţelegere a situaţiei este de natură să transforme disidenţii filialei în disidenţii Uniunii. Partea tristă este că, se pare, conducerea Uniunii e prea puţin dispusă la reformă şi că preferă chiar demisia turbulenţilor, aşa cum statul totalitar prefera să dea paşaport disidenţilor pentru a nu le tulbura apele în interior. Incapacitatea de gestionare a conflictelor interioare instituţiei, adică de reformă reală, reformă însoţită adesea de sentimentul frustrant al pierderii puterii discreţionare, creează relativă panică, mai ales cînd în joc se află numele unor scriitori importanţi, care legitimează instituţia. Dacă hotărîrile conducerii Uniunii, prin inflexibilitatea lor, vor conduce protestatarii către soluţia radicală, riscul este ca, în timp, să ne trezim în faţa unei instituţii delegitimate, pline de mediocri plimbăreţi prin străinătate, cu aere de mari scriitori. Precum şi în faţa unor reviste numite literare, groase, pe hîrtie de cea mai bună calitate, însă ilizibile. Situaţia seamănă izbitor de bine cu cea totalitară, numai că atunci în locul valorii estetice erau apreciate obedienţa şi mesajul politic, iar acum în locul valorii estetice sînt încurajate peste măsură obedienţa şi eficienţa managerială. Scriitorul de talent rămîne tot un perdant, marginalizat fiindcă nu-i politruc sau contabil. Fără o reformă reală a Uniunii, vom fi condamnaţi să reiterăm metehnele sistemului totalitar, uneori chiar sub o formă mai agresivă. Multă atenţie la cazul ieşean! Argumentul principal al partidei clientelare este că actuala structură a asigurat un bun management, o bună finanţare a activităţilor filialei şi ale revistei **Convorbiri literare**. E adevărat, sînt voci care pun serios sub semnul îndoielii capacităţile manageriale ale lui Cassian Maria Spiridon, fie şi pentru simplul fapt că Editura Timpul, proprietatea sa, e departe de un alt exemplu ieşean, Editura Polirom, unde spiritul managerial al lui Silviu Lupescu a făcut minuni. De ce de managementul **Convorbirilor literare** să nu se ocupe un Silviu Lupescu, care nu are aere de scriitor neînţeles, care, prin faptul că nu e scriitor, nu e tentat să amestece interesele particulare, gloria personală, cu interesele revistei? Argumentul partidei protestatare, cel puţin la fel de valabil, este că revista **Convorbiri literare** este una dintre cele mai slabe reviste din ţară, frizînd adesea penibilul. De unde rezultă o altă dilemă. Cum e mai bine (sau cum e mai rău?), să ai un management care asigură o bună finanţare, dar scoate o revistă de veleitari, sau să optezi pentru o revistă performantă, cu semnături prestigioase, dar lipsită de mijloace financiare? Fireşte, soluţia dezirabilă este să ai un bun manager, care să asigure stabilitate economică, şi un bun redactor-şef, care să asigure standardul estetic. A aprecia un redactor-şef pentru presupuse performanţe manageriale este la fel de absurd ca şi a angaja un contabil pentru că e un poet valoros. O revistă axată doar pe stabilitatea economică e la fel de inutilă ca şi un bilanţ contabil plin de nuri poetici. Şi la fel de periculoasă.

Este un fapt de bun-simţ că orice decizie trebuie luată în folosul calităţii estetice. Talentul dlui Cassian Maria Spiridon şi al comilitonilor săi de a face bani e admirabil, dar nu foloseşte la nimic, cîtă vreme aceşti bani se cheltuiesc pentru a edita o revistă de proastă calitate, pentru a plăti salariile unor redactori diletanţi, pentru a încuraja veleitarismul şi impostura, pentru a corupe viaţa literară. Raţiunea de a fi a unei reviste culturale nu e de a face cît mai mulţi bani, ci de a face cît mai multă cultură de calitate.

Dl Eugen Uricaru va trebui să rişte, ca preşedinte al Uniunii Scriitorilor, pentru a cîştiga ca scriitor şi om de cultură. Riscul constă în a lăsa deoparte interesele circumstanţiale şi a opta pentru principii. Pentru a ţi-l asuma, e nevoie de mult curaj. Prietenul meu crede în curajul dlui Eugen Uricaru şi în dorinţa sa reală de a reforma Uniunea Scriitorilor. Iată că ocazia primului pas al reformei a sosit.

Atît prietenul meu, cît şi alţii ca el aşteaptă cu interes şi emoţie deciziile domniei sale. Să sperăm că nu-i va dezamăgi. ∎

Oasele Sfîntului Fără Piele, Spiridon, scapă lumea de degerături!

CRISTINA CÎRSTEA

M-am întrebat şi eu de multe ori, aşa cum se întreabă şi poetul Miron Kiropol, în meditaţiile sale profunde pe malurile Senei, unele publicate în **Cotidianul** din 28 august 2001, ce plăcere au unii oameni de a răspunde la un apel telefonic venit din Bucureşti sau Piatra Neamţ (asta apropo de agitaţia teribilă a unora), luînd poziţie de drepţi în faţa unui fost şef de la Iaşi, pentru a da apoi cu bîta în capul unor oameni despre care nu ştiu prea multe lucruri, pe care i-au văzut cel mult o dată în această viaţă, şi a se pronunţa categoric în nişte chestiuni pe care nu le cunosc decît de la a şaptea mînă. Jocul „telefonul fără fir“ e practicat deseori şi de adulţii care, uitînd că sînt adulţi şi cu mai multă minte, se hazardează în a-şi exprima un punct de vedere mînaţi mai cu seamă de vorbele prinse după ureche, în zbor, şi mai puţin după fapte... Desigur, fiecare are doza sa de masochism, de aici şi tendinţa de a se biciui cu un bici ridicol în piaţa publică.

Citind articolul cu un uşor damf proletcultist **Cei ce vor să ucidă** al domnului Kiropol, am realizat, printre altele, că nu-mi voi putea niciodată înţelege vecina de palier, o oarecare doamnă Miropol, văduvă de ofiţer, care caută să intre cu toată lumea în vorbă şi care a devenit aşa, din senin, o cititoare acerbă a presei literare... De fiecare dată cînd dau să iau liftul, îşi arată capul plin de bigudiuri de după uşa metalică şi, prefăcîndu-se că scutură covoraşul de la intrare, mă întreabă: „Ce mai face cumătrul dumneavoastră, Cassian, nu cumva se pregăteşte...“ – şi aici doamna Miropol îşi întrerupe întrebarea, îşi aşază cu grijă un bigudiu, lăsîndu-mă să completez eu restul frazei, după care trece, rapid, la un alt subiect: politica externă a României din ultimii zece ani, impactul Occidentului asupra preţurilor la carburanţi din Orient sau invers, aderarea României şi Bulgariei la NATO, problema homosexualităţii, preţul gazului metan, ultimele accidente rutiere de la Budapesta şi, bineînţeles, Uniunea Europeană.

Uneori mă întreabă şi despre poetul Adrian şi celebra sa colecţie de fotografii, şi chiar şi despre pictorul Kiropol.

Spune doamna Miropol cu un ton mieros şi cu buzele ţuguiate: „Dar domnul Kiropol îi mai trimite pastile cu extract de ficat de gîscă domnului Maria?“.

„Care Maria?“, întreb şi eu, nedumerită.

„Cum care Maria?!, se stropşeşte ea la mine. Finul dumneavoastră, Spiridon.“

Citesc articolul domnului Kiropol şi am ciudata impresie că domnia sa e stăpînit de aceeaşi curiozitate malefică ca şi vecina mea de palier, doamna Miropol. În plus, am impresia că lecturez un fragment dintr-un roman cu scapă şi spadă care se petrece nu în vremea Regelui Soare, ci în epoca tribală, cînd se practica mai peste tot canibalismul. Acţiunea însă se derulează, după cum ne spune domnul Kiropol, din nefericire, în dulcele nostru tîrg ieşean: „Cum să nu plesnească de bucurie necuratul, văzînd aşa chipuri subţiri, un Mihai Ursachi, un Al. Călinescu, un Emil Brumaru, un Nichita Danilov, agitînd frigări şi alte unelte din moşi-strămoşi de pus la fript în vîrful lor cîte o bucăţică din **Convorbiri...**, şi mai duc vecinii spiridoniceşti cu ei gîturi de sticlă de vodcă şi ţuică bătrînă, să li se facă în sfîrşit dreptate, că doar nu s-a mai aflat de cînd e cerul şi pămîntul aşa disidenţi ca ei, ce au suferit, vorba clasică, pentru dreptate. Pielea lui Spiridon o vrem, se aude uneori îndărătul lor, din burţile unor ventriloci care ţin de

Radio Total 96.9 FM

Noutăţi ieşene

Din Iaşiul mult-agitat în ultima vreme aflăm următoarele noutăţi:

▮ **Contestarea valabilităţii deciziilor luate de către juriul pentru Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2000 se extinde**. Am publicat săptămîna trecută scrisoarea deschisă adresată de opt scriitori ieşeni preşedintelui Uniunii Scriitorilor din România şi preşedintelui juriului pentru Premiile USR pe anul 2000. Semnatarii îl citau pe unul dintre membrii juriului, care a declarat că a votat pe criterii de „patriotism local“, nu de valoare estetică. Între timp, alţi patru scriitori s-au alăturat protestului. Ei sînt: Michael ASTNER, Cristina CÎRSTEA, Mariana CODRUŢ şi Nichita DANILOV.

▮ **Procesul Lucian Vasiliu-Nichita Danilov – pe rol**. Aflăm de asemenea că a intrat pe rol procesul intentat de Lucian Vasiliu lui Nichita Danilov pentru defăimare, acesta din urmă fiind acuzat pentru un pamflet publicat în **Observatorul cultural**. Prima înfăţişare a avut loc pe 4 septembrie. Cauza a fost amînată pentru 4 octombrie. Urmărim procesul cu maximă atenţie!

---

mîini, dar ascunse la spate, ba un cuţit de bucătărie, ba un topor, pînă şi un joagăr, iarna bătînd la uşă, iar oasele lui Spiridon, fiind ele pline de omenie, i-ar scăpa de degerături“. Viziunea abordată de Miron Kiropol nu e chiar inedită. E, pe undeva, o reminiscenţă din Bosch, din Bruegel sau, mai apropiat, din Aruştei şi Ursachi. Să fie domnul Kiropol un epigon al unui autor pe care, iată, îl prezintă ca pe un casap al **Convorbirilor...**? Dincolo de un oareşicare farmec naiv, în incoerenţa sa, textul nu aruncă nici o lumină asupra conflictului dintre redactorul-şef al **Convorbirilor...** şi semnatarii **Declaraţiei**. Dacă există un pic de lumină în acest articol total lipsit de orice sens, de cap şi coadă, atunci ea e concentrată asupra imaginii redactorului-şef convorbirist: „Acum să rămîn la Iaşi, căci dacă o iau pe o mie de drumuri, aşa cum mă apucă în valuri un gînd peste altul, scriu un roman. [Opriţi-vă, domnule Kiropol, e suficient şi acest articol, nu ne torturaţi prea mult, *n.n.*]... În Dragul meu de Iaşi, unde mi-a venit să îngenunchez ca un Rascolnicov şi să cer iertare infinitului pentru nenumăratele mele crime, există un om cum sînt puţini în lumea asta... omul de care e vorba se numeşte – că-i unge pe inimă sau nu pe unii, şi ei trăitori la Iaşi – Cassian Maria Spiridon“. După cum se vede, invidia de care ar avea parte Cassian Maria Spiridon ar veni din partea unora „şi ei trăitori la Iaşi“. Să tot fii profet în ţara ta. Pe un ton şi mai pios, pictorul de pe malul Senei continuă: „Eu aş vrea numai să mă bucur cu toată viaţa mea, mulţumindu-i cerului de bogăţia ce mi-a dat-o în ziua cînd Cassian Maria Spiridon mi-a *bătut la uşă cu fiinţa lui* [nefiinţa a lăsat-o probabil după, să mai tragă un pic cu ochiul pe gaura cheii, la scena care va urma, *n.n.*], ce împrăştie inteligenţă şi bunătate“. Nici Iisus n-a avut parte de o mai frumoasă primire atunci cînd pribegea prin Galileea. Iată că în Galileea lui Miron Kiropol, după două mii de ani, nu un Iisus, ci însuşi domnul Maria este întîmpinat ca un nou Mesia. Previziunile din Biblie cu falşii profeţi se pare că se adeveresc... În curînd, vorba vecinei mele, doamna Miropol, va veni sfîrşitul lumii.

Dar bucuria sa nu se termină aici. Nici articolul cu pricina. Domnul Kiropol, în loc să mulţumească în continuare cerului că a fost redactor la **Convorbiri...** (în vreme ce poetul Brumaru a fost dat afară) şi să se bucure de „fiinţa“ domnului Maria cu care „a bătut în uşă“ domnul Cassian fericindu-l cu prezenţa sa, pictorul Miron deci, după ce ne asigură că în lume e atîta „bestialitate“, „ură“ adunată parcă de la facerea pămîntului şi „groază“, încearcă şi el, chiar şi prin mijloace literare modeste şi ridicole, să bagatelizeze **Declaraţia de la Iaşi** ai cărei semnatari, după imaginaţia sa, atentează cu „ţepuşa“ la pielea redactorului-şef al **Convorbirilor...** „Crima cu premeditare“ pusă la cale de semnatari, demnă de scrierile Agathei Christie, are şi un mobil foarte clar: „recunoştinţa faţă de creaţie care i-a dat darul (lui CMS, *n.n.*) de a se exprima altfel decît zicerile limbii lor care au uitat să mai zică“. Asupra frazei mironkiropoliene ne abţinem de la orice fel de comentariu... Aventura preistorică cu „luptători în munţi“ mîncători de carne umană, ba chiar şi de hîrtii, cu „oasele lui Spiridon“ care „scapă ventrilocii de degerături“ ca moaştele Sfintei Cuvioase Parascheva la 14 octombrie se apropie de final. Finalul, un *happy end*, aminteşte de Creangă. E drept că nu e „toată fraza din Creangă“, dar ce contează?, important e că răsuflăm uşuraţi: numai oale şi ulcele le vor fi numele „ucigaşilor“ revistei **Convorbiri literare** care s-au încumetat să-şi ceară drepturile! Nu ştiu ce impresie îi lasă distinsei doamne colonel Miropol, vecina mea de palier, astfel de texte aberante. Ştiu însă un om care s-ar bucura nespus dacă ar citi articolul domnului M.K. Este vorba despre un arheolog de la Palatul Culturii din Iaşi, care, studiind şisturile culturii de la Cucuteni, a tras concluzia că vestita ceramică era făcută de nişte canibali stîrnind un scandal imens în presă. Iată, deci, că la Iaşi, după viziunea boschiană (şi cam deplasată) a domnului Kiropol, se pare că nişte descendenţi ai strămoşilor noştri, canibalii de la Cucuteni, ar exista. Ei nu mai agită deasupra capului oase, ci sticle de ţuică şi butelcuţe de vodcă şi ţepuşe. (Din nefericire, domnul Kiropol, locuind atît de departe de noi, nu ştie că ţuica bătrînă şi vodca se consumă, de regulă, pe la festivaluri şi şedinţe de redacţie...) Cine sînt „agitatorii“? Nimeni altcineva decît scriitorii, adică magistrul Mihai Ursachi, reputatul critic Al. Călinescu, poetul Emil Brumaru şi, nu în ultimul rînd, Nichita Danilov... Restul sînt nişte „ventriloci“ cu joagărul ascuns la spate...

Mărturisesc că mi-este greu să înţeleg ce îi mînă pe unii să emită asemenea subproducţii literare... Cum tocmai vecina mea de palier, doamna Miropol, m-a anunţat deunăzi, în vreme ce scutura de zor covoraşul de la intrare, că vom avea parte de o iarnă extrem de grea şi cum domnul Kiropol ne-a avertizat că „oasele domnului Spiridon“ scapă lumea de „degerături“ (singura informaţie cu adevărat importantă din text), nu-mi mai rămîne decît să mă duc în faţa spiridoniei din Iaşi spre a mă ruga şi eu, pios, la moaştele salvatorului convorbirist de pe Bahlui pentru ca să ne ocrotească pe noi, scriitorii, necredincioşi, de bolile grele ale gerului şi de alte boleşniţe care bîntuie lumea asta atît de rea şi nerecunoscătoare...

Aşa să ne ajute Sfîntul Spiridon!

▮

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

A lansat un nou card...

BCR *VISA* Electron

... card de debit emis în lei pentru persoane fizice.

Poate fi folosit oriunde este afişată sigla *VISA* (în ţară sau străinătate).

Solicitaţi eliberarea unui card BCR *VISA* **Electron** în perioada **2 mai - 4 august 2001** şi intraţi automat într-un concurs dotat cu un premiu de **3.000 $** (alimentarea contului Dvs. cu **250 $** lunar timp de un an).

În plus, puteţi câştiga prin tragere la sorţi un premiu de **100 $** în fiecare săptămână din perioada sus menţionata.

BANCA COMERCIALA ROMANA
VISA
Electron

© BCR Marketing

Pentru informaţii suplimentare adresaţi-vă unităţilor BCR din toată ţara.

Un scandal în plină vară (2)

(garantat 100% literar)

DORIN SPINEANU

Cînd, în 1983, la Mangalia, tov. Nicolae Ceauşescu îşi expunea inegalabilele-i teze privind literatura română, n-am bănuit nici o clipă că sub faldurile mesei dindărătul căreia vorbea Cîrmaciul se afla pleşuvul redactor-şef al **Convorbirilor literare** de astăzi. Tezist cît cuprinde, dictatorial, complexat ca un chelner rămas fără bacşiş, dl Spiridon Cassian Maria şi-a pierdut complet busola şi realizează, astăzi, la atîţia ani de la tezele de la Mangalia, nişte **Convorbiri literare** mai proaste şi mai pe gustul lui Ceauşescu decît oricînd.

Am mai scris în această pagină despre ridicolul abject în care se zbate revista **Convorbiri literare**, m-am ales cu nişte înjurături de la nişte anonimi botoşăneni (!!!) şi... cam atît; revista continuă să fie de un penibil grotesc, un grosier melanj între cîţiva autori realmente valoroşi (demisionaţi moral, precum Grigurcu) şi o nesfîrşită pleiadă de mediocri care se zbat pe un spaţiu editorial mai mare decît poate cuprinde guriţa hulpavă a acestor amărîţi literari proveniţi din Piatra Neamţ, Botoşani, Focşani, Satu Mare.

Ţi-e groază, şi silă, şi milă şi ai un sentiment de inutilitate aici, pe malurile Bahluiului, unde totul este posibil, dar mai ales agresivitatea unei caracude veşnic înfometate.

Ţin să precizez: nici Aluigheorghe, nici Stoiciu, nici Gellu Dorian n-au nimic cu literatura. Băieţii scriu, şi scriu, şi scriu într-un delir grafoman ordinar, psihanalizînd la nesfîrşit, dar... ce folos?...

Vor renunţa ăştia să scrie?

Nici vorbă – boala e grea, intratabilă aş spune, aşa că propun să-i lăsăm în plata Domnului şi să ne ocupăm de cestiuni mai serioase.

Dar, oare, faptul că revista **Convorbiri literare** a ajuns pe mîna unor mici mafioţi cu ambiţii literare nu este îndeajuns de grav?

După mine, este.

În mod normal, revista aceasta ar fi trebuit să fie emblematică în spaţiul cultural românesc. Nu este. Reprezintă doar expresia unui mic grup de interese în care se practică omerta, în care membrii se felaţionează reciproc, pe principiul: astăzi eu, mîine tu, şi uite-aşa se face că putem discuta liniştiţi în marginea unei literaturi practicate de către cîntăreţi ai penibilei Cîntări a României.

Da, se impune demisia lui Spiridon, dar se impune totodată şi schimbarea tuturor membrilor redacţiei verzuliei reviste **Convorbiri literare**.

Numai aşa şi numai prin readucerea în colegiul redacţional al gazetei a unor Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Nichita Danilov, Al. Andriescu se mai poate îndrepta ceva pe ici, pe colo, prin părţile esenţiale.

Ieşirea din provincialism mi se pare primul pas, iar această ieşire se poate face numai printr-un spirit critic ascuţit, violent cu impostura, deloc mefient cu mediocritatea.

Acestea sînt chestiuni pe care Cassian Maria Spiridon nu le-a înţeles şi nu le va înţelege în veci.

Limitat, prins în propria-i plasă de versuri proaste, cu ambiţii imbecile de a crea direcţii în cultură, personajul sinistru pe care vi l-am descris nu va renunţa fără luptă.

Din nefericire pentru el şi cei aidoma lui, sîntem 36 de scriitori care îl vom mătura pe impostor din fruntea revistei **Convorbiri literare**.

Asta e!

Cronică întîrziată

La piesa de teatru a unui poet

ION BOGDAN LEFTER

Ion Mircea
Noe care ne străbate memoria e o femeie
UNITEXT

Ion Mircea
Noe care ne străbate memoria e o femeie
Cîştigătoare a Concursului UNITER „Piesa anului 1998", Editura UNITEXT, Colecţia „Piese noi", Seria „Dramaturgi români", Bucureşti, 1999, 78 p., f.p.

Găsesc acum momentul potrivit pentru a atrage o dată în plus atenţia asupra unei piese de teatru foarte speciale. Ea nu-i aparţine unui dramaturg consacrat, dar nu e nici opera unui tînăr promiţător. Din păcate, n-a fost montată nicăieri pe scenă, deşi a cîştigat cu doi ani şi jumătate în urmă cel mai important premiu de gen din România actuală, cel de la Uniunea Teatrală din România – UNITER, după care a fost tipărită în volum de către editura afiliată şi a fost lansată cu ocazia mult -„mediatizatei" Gale anuale. Firesc ar fi fost ca directorii de teatre şi regizorii să o „vîneze". Ca membru al juriului de la acea ediţie, citisem piesa dinainte. Timpul trecînd, ea alunecă în uitare înainte de a fi cu adevărat cunoscută. Ar fi păcat să se întîmple aşa. Drept pentru care merită să mai facem o încercare de a o pune în valoare. Pentru că valoare substanţială are!

Surpriză în juriu

Rezultatul concursului UNITER pentru „Cea mai bună piesă românească a anului", ediţia 1999 (cu manuscrise depuse în 1998), ne-a surprins şi pe noi, membrii juriului.

Căzusem uşor de acord asupra cîştigătoarei, pe care toţi trei (Dan C. Mihăilescu, Marian Popescu şi sus semnatul) o găsisem remarcabilă, clar detaşată de restul textelor înscrise în competiţie. Straniu titlu: **Noe care ne străbate memoria e o femeie**. Dar cu adevărat neaşteptat a fost cîştigătorul, autorul. Cînd am deschis plicul care-i dezvăluia identitatea, nu ne-a venit să ne credem ochilor: era Ion Mircea.

Vasăzică, înregistram – primul lucru surprinzător – debutul dramaturgic al unui cunoscut poet căruia nu i se cunoşteau înclinaţii către zona teatrului. Aveam să aflăm că Radio România îi difuzase, în 1997, un basm transformat în scenariu (dar nu de către el însuşi). Nu ne fusese – totuşi – greu să ne imaginăm că piesa cîştigătoare trebuie să aibă un autor experimentat: era scrisă cu mînă sigură, avea anvergură, desfăşura o construcţie bogată, sofisticată. În ce mă priveşte, mă aşteptam la un autor din „ultimul val" al anilor '80-'90. De aici venea – de fapt – surpriza cea mare: pentru că poezia lui Ion Mircea, estetizată, epurată, abstracţionistă, e tipică pentru etapa rafinamentelor extreme ale neo-modernismului nostru din anii '70, în timp ce piesa îşi etalează dezinvolt policromia postmodernă. Uimitoare convertire, în care – între altele – putem vedea şi o benefică despărţire de modelul blagian de transferare către dramaturgie a lirismului patetic şi a simbolismelor „poetice". **Noe...** are 9 tablouri şi 6 epifanii, dar construcţia e dramaturgică, nu „epifanică", oricîtă inventivitate ar utiliza autorul (şi nu utilizează puţină!). Punerea în scenă presupune o ingeniozitate regizorală pe măsură într-o serie întreagă de situaţii stranii, dar foarte ofertante, amuzante şi expresive.

Cam aşa a ajuns – pe scurt povestit – poetul Ion Mircea laureatul unui premiu de dramaturgie.

Cu globul pămîntesc în braţe

Primul lucru frapant la lectura piesei e scriitura de foarte bună calitate: perfect adaptată – pe de o parte – la standardele de oralitate şi de cursivitate obligatorii în teatru şi – pe de altă parte – sofisticată, diversă, adecvată cu abilitate la personajele şi la situaţiile imaginate. Stilistica piesei se desfăşoară pe un registru larg, de la – să zicem – elemente argotice la subtilităţi livreşti, trecînd prin numeroase straturi lingvistice, uzînd de procedee multiple, totul manevrat cu o fină detaşare ironică, ieşită uneori la suprafaţa textului şi îngroşată în momentele de comedie bufă ori de parodie afişată. Pe scurt: un excelent condei dramatic.

În al doilea rînd, piesa arată – spuneam – o surprinzătoare inventivitate scenică. Autorul îşi „vede" compoziţia teatrală cu ochi regizoral şi – drept urmare – „absoarbe" chiar în text inovaţia caracteristică mizanscenei. Nu avem – aşadar – de-a face cu o dramaturgie cuminte, liniară, cu o succesiune logică de tablouri, cu un subiect unitar, ci cu decupajul ingenios al unei bogate materii epice, caracterologice şi psihologice: scene şi situaţii trăznite, glisări bruşte între planuri, soluţii scenografice neaşteptate, apte să traducă anumite intenţii simbolice. Compoziţional vorbind, piesa probează o salutară vocaţie experimentală, oarecum – la noi – în linia dramaturgiei din ultimii ani a lui Radu Macrinici.

În al treilea rînd, impresionează stofa epică la care am făcut deja referire şi care dă piesei substanţă, consistenţă, profunzime. În centru se află figura Bătrînei O., ardeleancă de 106 ani, supravieţuitoare a unei lumi apuse dar şi imagine vie a memoriei colective, pe care o alimentează cu poveştile ei de altădată. Fusese cîndva frumoasă şi o dusese bine, cu călătorii la băi, la Karlsbad. Vorbeşte nemţeşte şi preţuieşte „rusa albă", „nobila rusă albă a ţarilor şi ţarinelor, a nopţilor albe de la Petersburg". Patrioată, vorbeşte despre „neamul românesc" ca despre un „neam duminical, neam împărătesc". Ştie pe de rost versuri învăţate în tinereţe, chiar dacă îi amestecă din cînd în cînd pe Eminescu şi Bacovia. Nu e – însă – lirică: dimpotrivă, vorbeşte mereu fără perdea, mereu autoironică, se gratulează – de pildă – cu „hoaşcă bătrînă" etc. etc. Adeseori „deraiază", pierde şirul, alunecă în naivităţi copilăroase. Obosită, slăbită, sătulă de viaţă, Bătrîna ar trebui să se stingă (O. fiind de la Opaiţ, numele ei de familie şi al nepotului care-o îngrijeşte!). Totuşi, „Dumnezeu drăguţu'" o ţine încă pe pămînt. Îşi duce zilele într-un pat cu baldachin prevăzut cu un mecanism din scripeţi şi legături de piele care îi uşurează mişcările. Baie i se face într-un butoi. Cu speranţa că sfîrşitul va veni, îşi înscenează „autofuneraliile". Tot degeaba. Pînă la urmă, îl convinge pe nepot. O va scoate el afară, iarna, în frig, lăsînd-o să plece la cele veşnice.

În jurul fabuloasei apariţii se învîrt tot felul de alte figuri, rulate în ritmul decupajului amintit. Un personaj, desprins dintr-un grup de bărbaţi care, conform indicaţiei regizorale, poartă „mici acvarii pe figură" (!), va da cheia titlului piesei. Respectivul pretinde că Noe n-ar fi supravieţuit Potopului şi că femeia lui a preluat comanda corabiei biblice, îngrijind de oameni, animale şi plante, adică de „viitorime". Altfel spus, „Noe care străbate memoria umanităţii e o femeie"! Că Bătrînei O. nu-i lipseşte conştiinţa accesului la sensurile adînci, maximale ale umanităţii se vede din faptul că ţine la un glob pămîntesc pe care-l strînge în braţe şi alături de care se vrea trasă în poză. Corespondentă simbolică a consoartei lui Noe, ea preia rolul de garant al vieţii pe lume, de depozitar al secretelor existenţei. Premize pentru posibile interpretări psihanalitice, feministe etc.

Există şi o poveste-cadru, plasată în puşcăria în care e adus tînărul Opaiţ după ce provocase moartea Bătrînei. Piesa debutează cu un dialog savuros între gardieni, în cursul căruia – între altele – sînt satirizate marotele naţionalismului antimaghiar, şi se încheie cu un poem despre Arca lui Noe compus de un deţinut ungur, „Deţinutul 1201" (numărul de ordine al celebrei Recomandări a Consiliului Europei privitoare la drepturile minorităţilor etnice!). Prea mult distorsionat fonetic pentru ca să poată fi uşor perceptibil şi prea puţin interesant, incapabil să înnoade firele textului într-o concluzie, într-o structură de semnificaţie, atare final lasă piesa puţintel „neadunată", „neisprăvită", amintind defectul excesului de nonşalanţă al multor piese ale lui D.R. Popescu. O posibilă justificare (dar parcă prea... subtilă!) ar putea fi aceea că totul e construit nu pe un model „sintagmatic", ci pe unul „paradigmatic": Arca însăşi, care „inventariază" lumea, fără s-o şi pună în ecuaţiile epice ale vieţii, ale istoriei.

Prin urmare, avem un nou dramaturg!

Şi aşa, piesa îşi merita din plin premiul. Ea certifică apariţia în dramaturgia noastră contemporană a unui autor cu puternică vocaţie teatrală, profund, ingenios, dexter manipulator al limbajului. Cine-l va pune – oare – pentru prima dată în scenă?...

∎

Ruinele unei mentalităţi

Săptămîna trecută a apărut primul număr din săptămînalul **Flacăra lui Adrian Păunescu**. 32 de pagini de „scandal de interes naţional" în care titanul de la Bârca îşi confecţionează, din petice vechi, o nouă imagine: mărinimos şi drept ca un bunic al neamului. Numărul-pilot, lansat la începutul verii, de ziua bardului, a fost comentat – nu tocmai favorabil; ba, dimpotrivă!... – în mai multe publicaţii, inclusiv în paginile revistei noastre. Să vedem cu cine vrea directorul A.P. să reînvie vremurile „de glorie" ale revistei din anii '70-'80 (deşi, între noi fie vorba, actuala publicaţie seamănă mai mult cu **Vremea** şi **Totuşi iubirea...**).

Editor coordonator este fiul bardului, Andrei Păunescu, iar senior-editor – Vartan Arachelian. Venind să ilustreze, pesemne, aşa-zisa „deschidere" şi aşa-zisul „spirit de sinteză" ale directorului, colaboratorii permanenţi sînt recrutaţi din mai multe zone politice: pe lîngă vechiul nomenclaturist Ştefan Andrei, fanaticul naţionalist Dan Zamfirescu şi alte „spirite afine" precum Dinu Săraru, Ion Coja, Mircea Micu, Gheorghe Dumitraşcu, „fratele" Grigore Vieru, „fratele" Nicolae Dabija, Ion Cristoiu, Fănuş Neagu, Romulus Vulpescu, Ion Cristoiu, Hajdu Győző, Ion Ţugui şi Raoul Şorban, mai semnează PSD-iştii Alexandru Mironov şi Răzvan Theodorescu, liberalii Mircea Ionescu-Quintus, Alexandru Paleologu, Alex. Mihai Stoenescu, Alexandru Ciocâlteu (fost ţărănist, fost... etc.), ţărăniştii Nicolae Breban (aripa Marga) şi George Astaloş (aflat în polemică cu **România liberă**), dar şi alte nume cunoscute precum Paul Grigoriu sau Ion Rotaru. Principiul selecţiei e acelaşi ca şi în conclavurile păunesciene televizate: cîţiva de la „ei" (dar, de fapt, tot de la noi: vechi prieteni peste timp şi mode, „coledzi" din „vremurile bune" sau avocaţi indirecţi ai cauzelor „naţionale"), restul – „de-ai noştri". Adică de-ai lui A.P., prezenţa fiind, se pare, condiţionată de disponibilitatea întru tămîierea sau cauţionarea simbolică a bardului: cel bun, cel drept, cel mare, cel viteaz, cel tolerant, prietenul celor mulţi şi obidiţi.

Cel mai dezgustător „material" este partea a doua a interviului cu Dan Zamfirescu (**Eu, fiu de moşier şi nepot de ministru mort în temniţele comuniste, Am fost unul dintre făuritorii ideologiei naţional-comuniste**), util totuşi pentru istoricii mentalităţii ceauşiste. Iată o mostră tipică de paranoia naţionalistă: „România a fost, timp de două decenii, a patra putere politică a lumii, după Israel (*sic!*), SUA şi URSS". Iată şi o justificare pe măsură a cultului personalităţii: „Împingerea lui Ceauşescu între Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul (şi sînt primul care a făcut-o, în recenzia cărţii lui Michel P. Hamelet, publicată de Nicolae Breban în **România literară**) era un mod de a sfida Moscova, arătîndu-i că, aşa cum se petrecuse cîndva şi pe vremea Imperiului Otoman, noi avem voievozi, nu simple paşale ale Kremlinului". În zona aberaţiei protocrone se situează şi reportajul lui Ion Drăgan despre recent-încheiatul congres de dacologie (**Ţine minte, Europă, dacii liberi n-au murit**). Celelalte interviuri – cu Ion Coja (despre „terorismul maghiar" de la Tîrgu-Mureş) şi Fănuş Neagu – nu sînt mai puţin dezgustătoare.

Nu lipsesc paginile gen magazin, nici reportajele patetice – cu titluri adaptate după „hit-uri" păunesciene – despre privatizarea IAS-urilor şi despre suferinţele Reşiţei... Partea memorialistică este asigurată de amintirile în foileton ale lui Ştefan Andrei şi Dinu Săraru, de (cam grobienele) amintiri din armată ale profesorului Ion Rotaru şi de „memoriile penitenciare" ale lui Petre Pandrea (**Horia Sima, asasinul lui Codreanu?**). Cu adevărat interesantă rămîne îndeosebi „stenograma" anchetării ex-premierului Radu Vasile în legătură cu privatizarea Romtelecom.

Ultima pagină a revistei îi aparţine în întregime lui Adrian Păunescu, care, pe lîngă inevitabilele versuri patriotice şi evitabilele „îngîndurări" aforistice (de o „calitate" îngrijorător de jenantă...), ţine să le răspundă, la fel de superior-mărinimos, „celor care îl înjură" – anume, numeroaselor publicaţii care au criticat penibilul numărului-pilot. În rest, lăsînd la o parte culegerea mizerabilă a textelor – pe care numeroasele greşeli le fac greu lizibile –, ne-a amuzat puţintel calcul cam barbar după limba engleză: „Reporteri contributori" din caseta redacţională. Sincer, n-am fi crezut să vedem aşa ceva într-o revistă naţionalistă. Sau, în fine, „euro-naţionalistă", după cum încearcă să ne convingă directorul ei în editorial şi într-un demagogic „manifest pentru mileniul trei" lansat în plenul Senatului pe 3 septembrie, reprodus în pagina 13 (*sic!*): **Lansez conceptul de Euronaţionalism**.

Să mai spunem că, în paginile revistei păunesciene, ne întîlnim cu un Nicolae Breban rătăcit printre **Ruinele mentalităţii**. Din păcate, acelaşi lucru îl putem spune despre toţi semnatarii. **Flacăra lui Adrian Păunescu** nu e, într-adevăr, o revistă de partid. E o revistă pentru relansarea lui A.P. (dornic să fie ce a fost şi chiar mai mult decît atît, deşi puterea i-a scăzut vizibil...) şi, în acelaşi timp, un efort populist disperat şi înduioşător de a resuscita cadavrul urît mirositor al unei mentalităţi autoritariste.

Publicăm în paginile care urmează lista completă a titlurilor selectate pentru subvenţionare în anul editorial 2001 de către Ministerul Culturii şi Cultelor, adică de la bugetul de stat. Comisia de selecţie a fost alcătuită din: Alexandru BALACI (preşedinte de onoare), **Dan BERINDEI** (preşedinte), **Valeriu RÂPEANU** (vicepreşedinte), **Ilie BăDESCU**, **Călin CĂLIMAN**, **Virgil CÂNDEA**, **Dan GRIGORESCU**, **Enikö MÁRKO** (membră a Breslei Cărţii Maghiare), **Gheorghe MIHĂILĂ**, **Dumitru Radu POPESCU**, **Ioan SCURTU**, **Luminţa VARTOLOMEI**, **Dorel ZUGRĂVESCU** (director al Institutului de Fizică a Pămîntului), **Tudor MĂRUNŢELU** (director al Direcţiei generale „Carte, lectură publică, civilizaţie tradiţională" din Minister).

Ne abţinem deocamdată de la orice comentariu, preferînd să punem informaţia propriu-zisă – recte lista – în circuitul presei culturale. Vom reveni cu aprecieri şi opinii din partea celor direct sau indirect interesaţi: editori şi autori care beneficiază sau... dimpotrivă de subvenţiile Ministerului.

Editura 100+1 GRAMAR

1. P.P. NEGULESCU, **Filozofia renaşterii** (2 volume)
2. Aurel GOCI, **Geneza şi structura poeziei româneşti în secolul XX**
3. Spiru HARET, **Mecanica socială**
4. Tudor VIANU, **Studii de filosofie şi estetică**
5. Hortensia PAPADAT-BENGESCU, **Ciclul familiei Halippa (Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach, Drumul ascuns, Rădăcini)**
6. Petöfi SANDOR, **Versek/Poezii**
7. Mihai EMINESCU, **Poezii/Gedichte**
8. Ioan ADAM, **Oglinda şi modelele (Ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu)**
9. Valeriu RÂPEANU, **Nicolae Iorga 1940-1947**

Editura Academia Civică

1. Ioana BOCA, **Octombrie 1956 la Timişoara şi Bucureşti – Manifestări de solidaritate cu mişcările revoluţionare din Ungaria**

Editura Academiei Internaţionale Orient-Occident

1. Dumitru M. ION, **Faraonul**
2. Carolina ILICA, **13 Poeme duble de dragoste**
3. Miljana VUKADINOVICI, **Vitralii şi labirint**
4. XXX, **Lirica din vechiul EGIPET**
5. Mateia MATEVSKI, **Nirvana**

Editura ADRIA PRES

1. Adriana ILIESCU, **Arta portretului în proza contemporană**

Editura AIUS

1. Ion ZAMFIRESCU, **Istoria universală a teatrului; volumul I – Antichitatea**
2. Patrel BERCEANU, Al. FIRESCU, **Phedra – Monografia unui eveniment teatral**

Editura ALBATROS

1. M. ZACIU, M. PAPAHAGI, A. SASU ş.a., **Dicţionarul scriitorilor români**, vol. III (M, N, O, P, Q)
2. Vasile IGNA, **Naufragiu în bibliotecă. Carnet parizian**
3. Nicolae BÂRNA, **Comentarii critice (Proză contemporană)**
4. Ilie DAN, **Paşii memoriei**
5. Ion LĂCUSTĂ, **Fără Caragiale**
6. Marin MINCU, **Intermezzo III**
7. Ion VARTIC, **Petru Dumitriu**
8. Niculae CRIŞAN, **Cei care-şi închipuie că trăiesc**
9. Octavian PALER, **Deşertul pentru totdeauna**
10. Gib. I. MIHĂESCU, **La Grandiflora**
11. Ion SLAVICI, **Moara cu noroc**
12. I.L. CARAGIALE, **O scrisoare pierdută. În vreme de război**
13. B.P. HASDEU, **Răzvan şi Vidra**
14. Alexandru STURDZA, **Apărarea ortodoxiei**
15. Titu MAIORESCU, **Discursuri parlamentare**, vol. I
16. Constantin SCHIFIRNEŢ, **Geneza modernă a ideii naţionale. Psihologie etnică şi identitate naţională**
17. Alexandru V. BOLDUR, **Adunările de stări generale în istoria Moldovei şi Ţării Româneşti**
18. Onsifor GHIBU, **De la răscoala lui Horea la Dictatul de la Viena**
19. Dumitru SUCIU, **Dualismul Austro-Ungar şi mişcarea naţională a românilor din Transilvania (1867-1891)**
20. Dumitru DRĂGHICESCU, **Marea Unire a românilor cu românii: 1918, Banatul şi Transilvania, Bucovina şi Basarabia**
21. Paul PĂLTÂNEA, **Neamul logofătului Costache Conachi**
22. Constantin REZACHEVICI, **Rolul românilor în apărarea Europei de opresiunea otomană (Sec. XIV-XVI)**
23. Marin Radu MOCANU, **Cenzura comunistă**
24. G.T. KIRILEANU, **Însemnări zilnice (1906-1960)**
25. Gala GALACTION, **Jurnal V**
26. Crişan TOESCU, **Călător prin secolul XX**
27. Alice VINESCU, **Corespondenţă din Costeşti**
28. Nicolae STROESCU-STÂNIŞOARĂ, **Memorii**
29. Miron KIROPOL, **Comment lire en français**
30. Emile DURKHEIM, **Diviziunea muncii sociale**
31. Julia KRISTEVA, Caterine CLEMENT, **Femeia şi sacrul**
32. John KEATS, **Poezii**
33. D.R. POPESCU, **Falca lui Cain**

Editura ALFA Iaşi

1. Nicolae IORGA, **Istoria artei medievale şi moderne în legătură cu dezvoltarea societăţii**
2. Ioan Artenie ANDERCO, **Jurnal (1876)**
3. Ofelia ICHIM, **Pădurea interzisă. Mit şi autenticitate în romanele lui Mircea Eliade**
4. C. BOTEZ, **De la Plevna politică la Plevna economică. Congresele economice din România**
5. Noemi BOMHER, **Ospăţ din cuvinte. Eseu despre imaginarul hranei în literatură**
6. George PANU, **Portrete şi tipuri parlamentare**
7. Ştefan CIOBANU, **Unirea Basarabiei. Studii şi documente cu privire la mişcarea naţională din Basarabia în anii 1917-1918**
8. Lucia BERDAN, **Cîntecul popular epic-eroic**
9. Dimitrie GALL, **Jurnal de prizonierat**
10. Leca MORARIU, **Viaţa mea**

Editura ALLFA

1. Lucia NEAGU, **Ceramica – meşteşug, artă şi ştiinţă**
2. Ioan CRISTEA, **Curentele artei moderne**
3. Anatolie TEODOSIU, **Din universul ascuns al operei de artă**
4. Dan GRĂDINARU, **Creangă**
5. Dumitru ŢEPENEAG, **Războiul literaturii încă nu s-a încheiat**
6. Gh. PITUŢ, **Cetatea din deşert şi alte povestiri**
7. George CUŞNARENCU, **Colonia penitenciară oranj**
8. Dumitru ŢEPENEAG, **Prin gaura cheii**
9. Alecu Ivan GHILIA, **Cuscrii**
10. Nicolae ILIESCU, **Depăşirea interzisă**
11. Maria Luiza CRISTESCU, **Figuranţii**
12. Hanibal STĂNCIULESCU, **Logodnica lui Dracula**

Editura AMARCORD

1. Prof. univ. dr. Vasile TÂRA, **Vechea română literară**
2. Ion Marin ALMĂJAN, **În afara gloriei**
3. Mitr. Nicolae CORNEANU, **Miscellanea Patristica**
4. Dimitrie CANTEMIR, **Incrementorum ac decrementorum aulae otomanicae, libri tres (Cum annotationibus ad ea pertinentibus)**
5. TERTULLIAN, **Despre idolatrie şi alte scrieri morale**
6. Vasile BLENDEA, **Literatura română în 2001, imagini**

Editura AMCO PRESS

1. BOETIUS, **De consultatione philosophiae**

Editura ANASTASIA

1. Sorin DUMITRESCU, **De vorbă cu cei mai iscusiţi duhovnici şi directori de conştiinţă ai României**
2. Jean Claude ESLI, **Dumnezeu şi puterea**
3. Nicolae BĂNESCU, **Istoria Imperiului bizantin**, vol. II
4. Maria IVĂNIŞ-FRENŢIU, **Limba română şi limbajul rugăciunii**
5. Serghei BULGAKOV, **Rugul care nu se mistuie**
6. Axente FRUNZĂ, **Un modern la Atos**
7. Sfîntul Grigorie PALAMA, **Omilii**, vol. II

Editura ARC 2000

1. Ion IRIMESCU, **Enciclopedia artiştilor români contemporani**, vol. II, versiune în limba engleză
2. Ioana CRISTACHE PANAIT, **Album monografic**
3. **Arhitectura de lemn a jud. Gorj**

Editura ARDEALUL

1. Eugeniu NISTOR, **Caligrafii de duminică**
2. Ion HOREA, **Şi va fi ziuă şi va fi noapte**
3. Gh. VLĂDUŢESCU, **Altă utopie**
4. XXX, **Polemica Blaga-Botta**
5. Vasile CONTA, **Teoria fatalismului. Teoria ondulaţiunii**

Editura ARGONAUT

1. A. NEGRU, E. POP, **Societatea de mîine. Indice bibliografic adnotat**
2. Valentin ORGA, **Mişcarea naţională românească din Transilvania (1885-1910). Rolul şi locul grupului neoactivist de la Orăştie**

Editura Arhiepiscopia Ortodoxă Română Alba Iulia

1. XXX, **Psaltirea de la 1651**

Editura Arhivele Naţionale

1. Filofteia RÎNZIŞ, **Arhivele personale şi familiale (Ghid arhivistic)**
2. Coord. Alina PAVELESCU, **„Copilăria" comunismului românesc în documentele Kominternului**
3. Costin FENEŞAN, **Izvoarele răscoalei lui Horea. Arhiva militară**
4. Coord. Marcel-Dumitru CIUCĂ, **Stenogramele şedinţelor consiliului de miniştri. Guvernarea Ion Antonescu**, vol. V (octombrie 1941-ianuarie 1942)

Editura ARITMOS

1. Henry WALD, **Elogiul diferenţei**
2. Ion COCORA, **Formă şi stil în regia românească**
3. Petre PINTILIE, **Liziera**. Cu o evocare de Ştefan Aug. Doinaş şi un studiu de Livius Ciocârlie
4. George USCĂTESCU, **Luceafărul**
5. Mihaela CRISTEA, **Petru Comarnescu**
6. Gruia STELIAN, **Taras Sevcenco**
7. Mihail FĂRCĂŞANU, **Monarhia socială**
8. Dan DUNGACIU, **Naţiune şi naţionalism**
9. Dragoş MORĂRESCU, **Xilogravura românească**, vol. I
10. Traian BRĂILEANU, **Jurnal de închisoare**

Editura ARTEMIS

1. Al. LASCAROV-MOLDOVANU, **Vieţile sfinţilor**, vol. I

Editura Asociaţiei Culturale Iulia Hasdeu

1. Crina DECUSARă BOCŞAN, **Epistolar Iulia Hasdeu**
2. Iulia HASDEU, **Le fils gate**

Editura ATLAS CLUSIUM

1. Teodor CORBEA, **Dicţionar latin-român**
2. H. TIKTIN, **Rumänisch-deutsches worterbuch**, vol. II, ed. a III-a, revizuită şi adăugită de Paul Miron şi Elsa Luder
3. Eugen PAVEL, **Carte în tipar în Bălgradul medieval**
4. Dumitru COPCEAG, **Studii de romanistică**
5. Florica DUMITRESCU-NICULESCU, **Studii lingvistice de ieri şi de azi**
6. Szabo TAMAS, **Civilizaţia luminii**

Editura ATOS

1. Dan GRIGORESCU, **Povestea artelor surori. Relaţiile dintre literatură şi artele vizuale**
2. Marian VASILE, **M. Bahtin. Discursul dialogic. Istoria unei mari idei**
3. Ruxandra GHERGHINESCU, **Anotimpurile empatiei. Psihologie cognitivă**

Editura AVEN AMENTZA

1. Coord. Vasile IONESCU, **Deportarea rromilor în Transnistria** (vol. II)
2. Lavinia OLMAZU, **Descîntece şi vrăji ale rromilor** (vol. I)
3. XXX, **Basme ale rromilor**, vol. I (bilingv)
4. **Robia rromilor în Ţările române** (vol. II)
5. H.C. ANDERSEN, **Fetiţa cu chibrituri**

Editura AXA Botoşani

1. Constantin DACSIN, **100 Poezii şi 100 desene**
2. Aurelian Titu DUMITRESCU, **De dincolo de aici**
3. Mircea CĂRTĂRESCU, **Nimicul**
4. Al.D. LUNGU, **Cartea de duminică**
5. Eugen ŞERBĂNESCU, **Dincolo de Groenlanda**
6. Miron KIROPOL, **Ioana d'Arc**
7. Ştefan OPREA, **O piesă de teatru**
8. Florin IARU, **Poezii de aventură**
9. Ioan FLORA, **Postbelice Belgrădene**
10. Matei VIŞNIEC, **Singur într-un oraş mare**
11. Mariana MARIN, **Un război la început de mileniu**

Editura BELADI

1. Dumitru OTOVESCU, **Instituţii, autori, bibliografie**
2. Ilie BĂDESCU, **Sistemul de sociologie noologică**, vol. 2

Editura Biblioteca Apostrof

1. Gabriela ADAMEŞTEANU, **Nuvele**

Editura Biblioteca Bucureştilor

1. Paul MORAND, **Bucureşti**
2. Petre SĂLCUDEANU, **Biblioteca din Alexandria**
3. Adrian Silvan IONESCU, **Cruce şi semilună. Războiul ruso-turc din 1853-1854 în chipuri şi imagini**
4. E.A. POE, **Corbul**
5. Dinu SĂRARU, **Fluturele alb**
6. Kanyadi SANDOR, **Caii verticali**
7. Dimitrie Serghei MEREJKOVSKI, **Romanul lui Leonardo da Vinci**
8. Dimitrie Serghei MEREJKOVSKI, **Luther**
9. Joseph Arthur DE GOBINEAU, **Renaşterea (Teatru)**
10. Alexandru MARCU, **Figuri feminine din Renaştere**
11. Andrei OŢETEA, **Renaşterea şi reforma**
12. Romulus VULPESCU, **Poeţi ai Pleiadei**
13. François VILLON, **Opera omnia**
14. Constantin MOHANU, **Jean Bart**
15. Jean Claude GRUNNBERG, **Teatru**
16. Ianache VĂCĂRESCU, **Istoria otomanicească**

Editura Biblioteca Judeţeană Panait Istrati

1. Rodica DRĂGHICI, Stanca BOUNEGRU, **Tipografi şi tipografii brăilene, 1839-1945**

Editura BIC ALL

1. Alexandru MADGEARU, **Rolul creştinismului în formarea poporului român**

Editura BIODOVA

1. Ion VATAMANU, **Altă iubire nu este**, 1 vol.

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
0 9 2 3 5 9 8 1 0
Nihil Sine Graficis

2. Radu CÂRNECI, **Pasărea fîntînă**
3. Andrei CIURUNGA, **Poeme**
4. Iurie ANDRONIC, **Culegere de cîntece din Basarabia**

Editura Biblioteca Naţională a României
1. Rodica STAMATOPOL, **Ex libris în colecţiile Bibliotecii Naţionale a României** – Catalog

Editura Cartea Românească
1. Gelu NEGREA, **Anti-Caragiale**
2. Florin IARU, **Cîntece de trecut strada**
3. Mihai URSACHI, **Inel cu enigmă**
4. Ion STRATAN, **Poezii**
5. Dan MĂNUCĂ, **Portrete şi opinii literare**
6. Maria Luiza CRISTESCU, **Tehnici ale romanului contemporan 1970-2000**
7. Ion MILITARU, **Constantin Noica şi critica Occidentului**
8. Dan CRISTEA, **Poezia vie**
9. Eugen URICARU, **Navigare**
10. Mircea CONSTANTINESCU, **Vedeta**
11. Dorin TUDORAN, **Poezii**
12. Cornelia Maria SAVU, **Semne de viaţă**
13. Florenţa ALBU, **7 Proze**
14. Costache OLĂREANU, **Cum poţi să fii persan**
15. Dan TĂRCHILĂ, **Jurnal de vise**
16. Grete TARTLER, **Europa naţiunilor. Europa raţiunilor**
17. Vasile PÂRVAN, **Memoriale**
18. URMUZ, **Pagini bizare**
19. Nicolaus LENAU, **Poezii**
20. D.H. LAWRENCE, **Studii de literatură americană clasică**
21. Pop SIMION, **Hoinar în Mezzoamerica – Vis amerindian** (vol. I)
22. Paul ANGHEL, **Tedeum la Griviţa, noroaiele**

Editura Casa Cărţii de Ştiinţă
1. Vol. I – Coord. Irina PETRAŞ; vol. II – Coord. Mircea ROMUŞ şi Mircea BRAGA, **Panorama criticii literare** (vol. I-II)
2. Adrian POPESCU, **Revelaţii. Cuvinte despre poezie**
3. Ioana DRĂGAN, **Romanul popular în România. De la literar la paraliterar**
4. Sergiu ADAM, **Ctitorii muşatine. Biserici, mănăstiri, cetăţi, curţi domneşti din secolele XIV-XVI**
5. Ioan KEMENY, **Memorii**
6. Ion POP, **Dicţionar analitic de opere literare**

Casa de Presă şi Editura Viaţa Românească
1. Ghiţă FLOREA, **Poezia lui Lucian Blaga**

Editura Centrul de Presă Misztotfalusi al Eparhiei Reformate din Ardeal
1. BÁNFFY Miklós, **És híjjával találtattál (Cîntărit)**

Editura Centrul Naţional de Conservare şi Valorificare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare
1. XXX, **Măşti populare din România**

Editura Centrul de Studii Transilvane
1. Virgil VĂTĂSIANU, **Istoria artei feudale în Ţările Române**

Editura CERMI
1. George TOPÂRCEANU, **Poeme**
2. Ion MINULESCU, **Romanţe pentru mai tîrziu**

Editura CHARTA
1. BENKO Levente, **A trăi pentru a trăi... – Reportaje**
2. BALOGH Lászlo, **Şi tu – Sfîntu Gheorghe – unde ai fost?**

Editura CIMEC
1. Radu VULPE, **Columna lui Traian**
2. Aurel VÎLCU, Mihai DIMA, **Monede de aur din colecţii româneşti**, vol. I
3. Mihai DIMA, Eugen Marius CONSTANTINESCU, **Tezaure monetare din România**, vol. I. **Tezaurul de la Cislău**

Editura CNI CORESI
1. XXX, **Antologia comediei româneşti**
2. XXX, **Prozatori români ai secolului XX (Nuvele. Schiţe. Povestiri)**
3. XXX, **De la Brătescu-Voineşti la Gârleanu**
4. Barbu DELAVRANCEA, **Domnul Vucea şi alte nuvele**
5. George COŞBUC, **Poezii**
6. Maria MOLDOVEANU, **Mentalitatea creativă – o perspectivă sociologică**
7. George BACOVIA, **Opere**

Editura COGITO
1. V.S. WERSMAN, Gh.I. FLORESCU, **Românii din America şi Canada**

Editura Convorbiri Literare
1. Nae ANTONESCU, **Scrieri şi reviste literare din perioada interbelică**
2. Simion MEHEDINŢI, **Corespondenţă**

Editura CORESI
1. Dan MIHU, **D.A.V.I.D.**
2. Constantin TURTURICĂ, **Jandarmul şi cartea**
3. Paul EVERAC, **Mirador**
4. Constantin ABĂLUŢĂ, **Odăile**
5. XXX, **Teatru**

Editura CRONICA
1. Bogdan ULMU, **Dicţionar Caragiale**
2. Maria PLATON, **Alice Călugăru – o poetă pe nedrept uitată**
3. Radu SĂPLĂCAN, **N. Steinhardt – Comentarii literare**
4. Nichita DANILOV, **Poeme**
5. Emil BRUMARU, **Poeme**
6. Mircea POPOVICI, **Poeme**
7. Liviu Ioan STOICIU, **Undeva la Sud-Est**
8. Valeriu STANCU, **Conspiraţia vagabonzilor**
9. Ion HADÎRCĂ, **Echipa de îngeri**
10. Adela HAGIU, **Roman şi mit la Camil Petrescu**
11. Gavril ISTRATE, **Studii şi portrete**
12. Al. HUSAR, **Eminescu: Tradiţii naţionale**
13. Virgil CUŢITARU, **Eminescu despre sine**
14. Andreas RADOS, **Echivalenţe culturale de la Odyseas Elytis la Nichita Stănescu**
15. Horia ZILIERU, **Poeme** (titlu provizoriu)

Editura CURTEA VECHE
1. Emil MANU, **Ion Minulescu. Prima monografie critică a operei lui Ion Minulescu**
2. Alice BOTEZ, **Jurnal. Cartea realităţilor fantastice**
3. Toma SPĂTARU, **Zbateri**
4. Coord. Mircea HANDOCA, **Dosarul Eliade. Jos farsa!** Partea a doua, vol. V (1936-1944)
5. George POTRA, **Contribuţiuni la istoricul ţiganilor din România**
6. Ion BIBERI, **Lumea de mîine**
7. Geo DUMITRESCU, **Receptarea critică a operei lui Geo Dumitrescu**
8. Prof. Dinu C. GIURESCU, **Cade cortina de fier. România – 1947**
9. XXX, **Carol al II-lea. Între datorie şi pasiune. Însemnări zilnice**, vol. V (1946-1951)
10. Virgil NEMOIANU, **Tradiţie şi libertate**
11. Emil MANU, **Reviste româneşti de poezie**

Editura DACIA
1. Al. IORGA, Fr. VALKAY, **Dicţionar de balet clasic**
2. Ion ROTARU, **O istorie a literaturii române**
3. Cornel MUNTEANU, **Laurenţiu Fulga (Monografie critică)**
4. Ana BLANDIANA, **Cine sînt eu?**
5. Victor FELEA, **Versuri alese**
6. George CUŞNARENCU, **Piaţa Aristotel**
7. Vasile ANDRU, **Terapia cu aur**
8. Pavel ŢUGUI, **Tinereţea lui Petru Dumitriu**
9. Gheorghe GRIGURCU, **În răspăr**
10. Constantin CUBLEŞAN, **Eminescu în oglinzile criticii**
11. Cristian LIVESCU, **Eseişti români de azi**
12. N. STEINHARDT, **Eu însumi şi alţi cîţiva**
13. Gheorghe GLODEANU, **Liviu Rebreanu. Ipostaze ale discursului epic**
14. Andreea DECIU, **Nostalgiile identităţii**
15. Dan C. MIHĂILESCU, **Scriitornicul**
16. Mircea MUTHU, **Studii de balcanologie**
17. Virgil MIHAIU, **Cîntece din capitala blîndeţii**
18. Adrian POPESCU, **Drumul strîmt sau lauda sării**
19. Marta PETREU, **Falanga**
20. Ion CRISTOFOR, **Marsias**
21. Nicolae BREBAN, **Stricte amintiri literare**
22. Traian POP, **Introducere în filosofia lui Blaga** (vol. I)
23. Andrei ŞAGUNA, **Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale**
24. Ioan LUPAŞ, **Scrieri alese** (vol. II)
25. Pavel ŢUGUI, **Dosarul Brâncuşi**
26. XXX, **Arta care învinge legea**
27. Constantin ZĂRNESCU, **Brâncuşi şi civilizaţia imaginii**
28. Ionel JIANU, **Constantin Brâncuşi – Album**
29. Nicolae BREBAN, **Voinţa de putere**
30. Aura CHRISTI, **Vulturi de noapte**

Institutul Cervantes din Bucureşti

îşi deschide programul de toamnă
cu atelierul literar
Convorbiri cu Juan Carlos SUÑÉN
despre poezia contemporană spaniolă şi română.

Evenimentul va avea loc la Sala Rotonda de la Muzeul Literaturii Române, joi 13 septembrie, ora 18.00.

Poetul şi criticul literar spaniol, director şi profesor în acelaşi timp al prestigioasei Escuela de Letras (Şcoala de Litere) din Madrid, îi va avea ca parteneri de dialog pe Alexandru CONDEESCU (moderator), Magda CĂRNECI şi Daniel CRISTEA-ENACHE.
Traducerea simultană va fi realizată de Luminiţa VOINA-RĂUŢ.

Poetul Juan Carlos Suñén, născut în 1956 la Madrid, fondatorul şi directorul revistei **El Critico**, este şi critic literar, publicînd în diverse medii culturale, cu precădere în suplimentele culturale ale cotidianelor spaniole **El Pais** şi **ABC**. Este, de asemenea, autor al mai multor volume de versuri: **Para nunca ser vistos**, **Un angel menos**, **Un hombre no debe ser recordado** (pentru care a primit Premiul Rey Juan Carlos – 1991), **La Prisa**, **El Hombre Izquierdo** (Premiul Internaţional de Poezie al oraşului Melilla – 1996), **Cien Niños** etc. Este cuprins în majoritatea antologiilor de poezie spaniolă contemporană.

„Am putea spune că Juan Carlos Suñén face parte din generaţia de poeţi care inaugurează alt mod de a face poezie îndată după poeţii incluşi în celebra **Antologie** publicată de Editura Carlos Barral, în 1970, la Barcelona. După antologia din 1970 şi pînă în anii '90 s-au remarcat în Spania diverse grupuri cu tendinţe estetice diferite, deşi doar la sfîrşitul anilor '80 se poate vorbi despre o tendinţă estetică cu baze fundamental distincte. Juan Carlos Suñén preia multe din modurile de gîndire şi elaborare poetică ale generaţiilor anterioare, împărtăşind în acelaşi timp cu poeţi ca: Pere Gimferrer, Jorge Urrutia, César Antonio Molina, Blanca Andreu sau Ana Rosseti o anumită tendinţă spre recuperarea tradiţiilor simboliste şi suprarealiste, precum şi acea «poezie a tăcerii» caracteristică unor poeţi ca Jaime Siles sau Andrés Sánchez Robayna, influenţaţi de maeştri precum Paul Celan, José Angel Valente sau gînditoarea Maria Zambrano."

Juana ZLOTESCU
directoare a Institutului Cervantes,
Bucureşti

Instituto
Cervantes

Editura DO-MINOR
1. Florian CHIVULESCU, **Armand Călinescu**
2. Ioan GAL, **Între raţiune şi adevăr**
3. D.D. PĂTRĂŞCANU, **Jurnalul unui deputat**
4. Ion NISTOR, **Românii şi rutenii în Bucovina (Studiu istoric şi statistic)**
5. Silviu DRAGOMIR, **Vlahii din nordul peninsulei balcanice în Evul Mediu**
6. Stephan LUPASCO, **Vis, matematică şi moarte**
7. XXX, **Constantin Brâncuşi – Texte inedite**
8. XXX, **Satirul (1866)**

Editura DRAGOŞ VODĂ
1. Ioan CAVALER DE PUŞCARIU, **Date istorice privitoare la familiile nobile române**
2. Vasile IUGA, **Pe urmele căpitanului Dunca în America**

Editura DU STYLE
1. Ion PILLAT, **Opere**, vol. II, III

Editura ECHINOX
1. Florina ILIS, **Coborîrea de pe cruce**

Editura EONUL DOGMATIC
1. Dumitru POPESCU, **Ştiinţă şi tehnologie. Preliminarii pentru dialog**
2. Doru COSTACHE, **Comunicarea integrală. Introducere în dogmatica ortodoxă**
3. Constantin BĂLĂCEANU-STOLNICI, **Kabbala între gnoză şi magie. O introducere**

Editura EST – Samuel Tastet Editeur
1. 5 Titluri – **Centre G. Pompidou**

Direcţia Generală a Patrimoniului Cultural
1. Nicolae JOSAN, **Cetatea Alba Iulia în timpul revoluţiei din 1848-1849**
2. Doina PUNGĂ, **Grafica românească în acvaforte**

Editura Academiei
1. G. CĂLINESCU, **Viaţa lui Mihai Eminescu**
2. **Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia şi Dobrogea**, vol. III
3. Eugen COMŞA, Gh. CANTACUZINO, **Necropola neolitică de la Cernica**
4. Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca, **Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Transilvania**, vol. III
5. I. CAPROŞU, **Documenta Romaniae Historica**, seria A, Moldova, vol. XXVI (1641-1642)
6. Beatrice MARINESCU, Velchiu STAN, **Documente externe privitoare la domnia lui Alex. Ioan Cuza. Corespondenţa diplomatică engleză, 1859-1862**
7. Ilie CORFUS, **Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea şi al XVII-lea**
8. Violeta BARBU, Gheorghe LAZĂR, **Documenta Romaniae Historica**, seria B, Ţara Românească, vol. XXXII
9. G. MIHĂILĂ, **Langue et culture roumaines dans l'espace sud-est europeen**
10. Vasile şi Ecaterina MANILICI, **Piatra şi metalul în istoria civilizaţiei umane**
11. Mihai BREDICEANU, **Topologia formelor sonore şi muzica**

Editura Academiei Institutul de Istorie „Nicolae Iorga"
1. Red. resp. Paul CERNOVODEANU, **Călători străini despre Ţările Române**, vol. X, partea a II-a (1787-1800)

Editura Universităţii din Bucureşti
1. Dan Horia MAZILU, **Recitind literatura română veche**, vol. III
2. Narcisa FORĂSCU, **Dificultăţi gramaticale ale limbii române**
3. Rodica ZAFIU, **Diversitatea stilistică**
4. George IONIŢĂ, **Istoria românilor după 23 August 1944**
5. Angela BIDU-VRÂNCEANU, **Lexic ştiinţific interdisciplinar**
6. Adriana STOICHIŢOIU, **Stilul juridic în România contemporană**
7. Ion CHELCEA, **Mărturii etnografice şi sociologice**

Editura de Vest
1. Doru RADOSLAV, **Umanism şi cultură în Banatul secolului al XVII-lea**
2. XXX, **Doi cronicari ardeleni din secolul al XVII-lea**

Editura ELION
1. Cristian IONESCU, **Mic tratat de onomastică**

2. Anton DUMITRIU, **Cartea întîmplărilor admirabile**
3. Cornelia ŞTEFĂNESCU, **Destinul unei întîlniri. Marcel Proust şi românii**
4. Darie NOVĂCEANU, **Precolumbia – spaţiul miturilor astrale**
5. Lazăr ŞĂINEANU, **Influenţa orientală asupra limbei şi culturii române**
6. Gheorghe CĂTĂNUŞ, **Complot împotriva lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Din culisele cazului – Miron Constantinescu, Iosif Chişinevski**
7. Corneliu Mihai LUNGU, **Trianon – România la Conferinţa de pace de la Paris**
8. Aurel COSMA, **Studii cosmogonice**
9. Tristan TZARA, **Poeme române/Poemas rumanos**
10. Pamfil ŞEICARU, **Epistolar – Scrisori din exil**
11. Petre ŢUŢEA, **Reformă naţională şi cooperare europeană**
12. Al. MIRONESCU, **Floarea de foc. Jurnal**

Editura EMIA
1. Mariana FILIMON, **Scara îngerilor**

Editura EMINESCU
1. Sergiu ADAM, **Scrisori din ţara cocorilor albi**
2. Petre GOT, **Clipa dintre hotare**
3. D. MATALĂ, **Locul de trecere**
4. Ion STRATAN, **Lumină din lumină**
5. George ARION, **Al. Philippide sau drama unicităţii**
6. Valentin SILVESTRU, **Cartea cu dramaturgi**
7. Andrei GRIGOR, **Căruţa lui Moromete**
8. Ecaterina MIHĂILĂ, **Limbajul poeziei româneşti postmoderne**
9. Geo VASILE, **Pluralul românesc**
10. Eugen NEGRICI, **Poezia medievală în limba română**
11. George MUNTEAN, **Studii eminesciene**
12. **Tudor Vianu despre Eminescu**
13. Ştefan HOSTNIC, **Scriitori români din Bucovina**
14. Ion POGORILOVSCHI, **Brâncuşi, lăcaşul sofianic**
15. Irina MAVRODIN, **Cvadratura cercului**
16. N. BALOTĂ, **Figuri ale literaturii germane**
17. Ecaterina ŢARĂLUNGĂ, **Lumi paralele. Călătorii şi nu numai atît**
18. Sorana GEORGESCU-GORJAN, **Urcînd coloana infinitului**
19. I.G. SBIERA, **Mişcări culturale şi literare la românii din stînga Dunării**
20. Cătălin BURSACI, **Prima carte, ultima carte**
21. N.Gr. MĂRĂŞANU, **Marţea canonului**
22. Vlad NEAGOE, **Aionios**
23. Ştefan MITROI, **Buzunare cu grîu**
24. Ioana DIACONESCU, **Caiet căzut pe mere**
25. Iulia HASDEU, **Medievale – Chevalerie**
26. Liliana URSU, **Sus să avem inimile**
27. Nicolae DRAGOŞ, **Valul şi malul**
28. A.I. ZĂRNESCU, **Abatoarele de greieri şi alte poeme**
29. Petre STOICA, **La scufundarea vasului Titanic**, vol. II
30. Ion GHEORGHE, **Muzaios de ieri pînă azi**
31. Liviu CĂLIN, **Umbra focului**
32. Val.F. MIHĂESCU, **Capcana**
33. Sorin COMOROŞAN, **Hearst II**
34. Mihai GHIVIRIGĂ, **Privesc înapoi cu mînie**
35. Sorin HOLBAN, **Revolta manechinelor**
36. Iulian NEACŞU, **Un ţăran trece strada**
37. Ozana CUCU-OANCEA, **Trăirea sărbătorilor**
38. Dimitrie CARACOSTEA, **Istoria literaturii române**
39. Ovid DENSUŞIANU, **Istoria literaturii române. Epoca veche**
40. Traian BRĂILEANU, **Idealul de viaţă şi conştiinţa morală**
41. D.Cr. AMZAR, **Gînd, cuvînt şi faptă românească**
42. Marin DIACONU, **Mircea Vulcănescu – Profil spiritual**
43. Ion ZAMFIRESCU, **Spiritualităţi româneşti**

Editura Enciclopedică
1. Ion BULEI (coordonator), **Annario dell instituto romena di cultura**
2. Ioan OPRIŞ, **Ghidul muzeelor din România**
3. **Obiceiuri şi credinţe. Oltenia**
4. Ion GHINOIU, **Panteonul românesc. Dicţionar**
5. Anton GOLOPENŢIA, **Ultima carte**
6. Şerban TURCUŞ, **Politica Sf. Scaun în Spaţiul Românesc în secolul al XIII-lea**
7. Ştefan ANDREESCU, **Genovezi, români şi tătari în Spaţiul Pontic**
8. C. REZACHIEVICI, **Cronologia critică a domnitorilor români**
9. N. IORGA, **Istoria românilor**, vol. VII, **Reformatorii**
10. Raoul BOSSY, **Jurnal diplomatic (oct. 1940-dec. 1963)**
11. Ion BULEI (coordonator), **Quaderni Nicolae Iorga**
12. Camil DEMETRESCU, **Note**
13. Petre ŢURLEA, **Iorga – Între dictatura regală şi dictatura legionară**
14. Ioan SCURTU, **Regii României** (4 vol.)

Editura ERDELYI HIRADO
1. MÓZES Attila, **Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket**
2. KARÁCSONYI Zsolt, **Téli hadjárat**

Editura EUROSTAMPA
1. Anghel DUMBRĂVEANU, **Tratat despre melancolie**

Editura EXAMENE
1. Gheorghe BULUŢĂ, **Cultură şi civilizaţie românească**
2. N. GEORGESCU, **Mihai Eminescu – Antologie**
3. Dim. PĂCURARIU, **Vasile Alecsandri – Antologie**
4. Sultana CRAIA, **Vasile Voiculescu – Antologie**

Editura EXCELSIOR Timişoara
1. Ivo MUNCIAN, **Galeria orfanilor**
2. Alexandru RUJA, **Ipostaze critice**

Fundaţia Culturală Biblioteca Mioriţa
1. I. FILIPCIUC, **Mioriţa străbate lumea**

Editura Fundaţiei Culturale LIBRA
1. Viorel COSMA, **George Enescu în memoria timpului**
2. I. BĂLU, **Opera lui G. Călinescu**
3. Petre ŢURLEA, **Partidul Naţional Liberal Tătărăscu**
4. Romul MUNTEANU, **O viaţă trăită, o viaţă visată**
5. Constantin STOICIU, **Fragmente frivole de eternitate**
6. Gherasim Rusu TOGAN, **Bogdan Petriceicu Hasdeu şi universul culturii populare**

RADIO
CONTACT
96,1FM

7. Dan Mircea CIPARIU, **Virusul romantic**
8. Noti CONSTANTINESCU, **Valiza diplomatică (Memorii)**
9. Vitalie VĂRATIC, **Prizonieri de război în timp de pace**
10. Nicolaus OLAHUS, **Opere I**
11. F. DÜRRENMATT, **Dramaturgie şi critice**
12. Ioan GURĂ DE AUR, **Mărgăritare**

Editura FIDES
1. Gabriela GAVRIL, **Cercul literar de la Sibiu. De la manifest la „Adio Europa!..."**
2. Nicolae IONEL, **Constantin Brâncoveanu**
3. Nikolai VRANGHEL, **Memorii 1847-1920**

Editura Federaţiei Asociaţiilor de Bibliotecari din România
1. Mircea REGNEALĂ, **Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării**
2. XXX, **Direcţii şi strategii de dezvoltare în bibliotecile universitare**
3. Constantin MATUŞOIU, **Istoria bibliotecilor în legi şi documente**
4. XXX, **Managementul informaţiei şi bibliotecilor în mileniul III**

Editura Floarea Darurilor
1. Florentin POPESCU, **Divinităţi, simboluri şi mistere orientale**, vol. III, **India**
2. Dan Horia MAZILU, **Un „Dracula" pe care Occidentul l-a ratat**
3. Şerban CIOCULESCU, **Viaţa lui I.L. Caragiale**
4. C. RĂDULESCU-MOTRU, **Revizuiri şi adăugiri**, vol. 8, 1950 şi 1952
5. C. RĂDULESCU-MOTRU, **Revizuiri şi adăugiri**, vol. 7, 1949

Editura Florile Dalbe
1. Sabina MĂDUŢĂ, **Vasile Voiculescu**

Editura Fundaţiei Academice A.D. Xenopol
1. Flavius SOLOMON, **Identitate şi minorităţi naţionale în Basarabia/Republica Moldova. Ghid istoric şi bibliografic**
2. Alexandru ZUB, Flavius SOLOMON, **Republica Moldova: În căutarea identităţii. Culegere de studii**

Editura Fundaţiei Internaţionale pentru Cultură, Ştiinţă şi Morală Civică Mihai Eminescu
1. Al. VLAHUŢĂ, **România pitorească**

Editura Fundaţiei Adevăr Istoric şi Concordie Naţională
1. Gustav WIEGAND, **Monografia „Aromânii"**

Editura Fundaţiei Constantin Brâncuşi
1. Mircea ELIADE, Petru COMARNESCU, Ionel JIANU, **Mărturii despre Brâncuşi**

Editura Fundaţiei Culturale Aromâne
1. Hristu CÂNDROVEANU, **Carte de vacanţă pentru aromâni**

Editura Fundaţiei Culturale Etnos
1. Al.I. AMZULESCU, **Mioriţa şi alte studii şi note de folclor românesc**

Editura Fundaţiei Culturale Biblioteca Mioriţa
1. Ion FILIPCIUC, **Lăcrămioarele învăţăceilor şi Eminescu**

Editura Fundaţiei Culturale Izvoare
1. Lazăr BĂCIUCU, **Între pămînt şi cer**

Editura Fundaţiei Culturale Orient Latin
1. Mircea ŞERBĂNESCU, **Toamna cînd bate vîntul**
2. Călin CHINCEA, **Cronicile de la Berzovia**
3. Ion ARIEŞANU, **Cruci de lemn**
4. Nina CERANU, **Cumpărătorii amintirilor**
5. Mihail ALEXANDROVICI BAKUNIN, **Dumnezeu şi statul**

Editura Fundaţiei Culturale Rampa şi Ecranul
1. Ştefan CAZIMIR, **Pagini antologice de critică şi istorie literară despre opera clasicului, selectate de la Titu Maiorescu la Şerban Cioculescu şi exegeţii contemporani**
2. George GENOIU, **Dansînd cu destinul**

Editura Fundaţiei Luceafărul
1. Marius TUPAN, **Steaua de cumpănă**

Editura Fundaţiei Culturale Române
1. Daniel CRISTEA-ENACHE, **Concert de deschidere**
2. Eva BEHRING, **Istoria literaturii române din exil. 1945-1989**
3. Michael METZELTIN, Margit TIR, **Geneza naţiunii**
4. Bruno MAZZONI, **Săpînţa**
5. Nicolae SARAMANDU, **Romanitate răsăriteană şi romanitate balcanică**
6. George CIORĂNESCU, **Basarabia – pămînt disputat între est şi vest**
7. Anneli UTE GABANYI, **Literatura română în timpul comunismului**
8. Narcis Ion DORIN, **Castele, palate şi conace din România**
9. Ion SLAVICI, **Opere**
10. Tudor ARGHEZI, **Poeme**
11. Ioan ALEXANDRU, **Poezii**
12. Geo DUMITRESCU, **Poezii**
13. Dumitru SNAGOV, **Învăţăturile domnitorului Neagoe Basarab**
14. Manole VASILE, **România şi românii de peste hotare, 1940-1944**
15. Egon BALAS, **Voinţa de libertate**

Editura Fundaţiei Dr. Wilhelm Filderman
1. XXX, **Antievreismul comunist** (vol. I)

Editura Fundaţiei Gîndirea
1. IORDANES, **De origine actibusque getarum** (sec. VI) **(Despre originea şi faptele geţilor)**
2. Gabriel GHEORGHE, **Studii de cultură şi civilizaţie românească**, vol. I

Editura Fundaţiei Marin Sorescu
1. Marin SORESCU, **Ferestre**
2. Marin SORESCU, **Opere** (vol. I)

Editura Fundaţiei Scrisul Românesc
1. Acad. Mihai CIMPOI, **Critice**
2. Grigore VIERU, **Lucrarea în cuvînt. Cuvînt**
3. Dumitru CARACOSTEA, **Mărturii literare (1932-1933)**
4. Ion D. SÂRBU, Ion BARBU, **Tratat de rienologie** (vol. II)
5. Constantin BARBU, **Eminescu, poet cosmopolit**
6. Dimitrie BOLINTINEANU, **Călătorii la românii din Macedonia şi Muntele Athos**
7. Teodor CAPIDAN, **Aromânii. Dialectul aromân**
8. Mihai UNGHEANU, **Controversa Ţepeş**
9. Vasile TĂRÂŢEANU, **Iluzii şi lanţuri**
10. XXX, **Izvoare narative privind Revoluţia de la 1821**, vol. I
11. Ilie PURCARIU, **O expediţie în Sahara olteană**
12. Nicolae DABIJA, **Harta noastră care sîngerează III**
13. Stanco ALMĂJAN, **Biografie polemică**
14. Ioan MAIORESCU, **Itinerar în istoria şi vocabularul Istro-român**
15. Elena FARAGO, **Din traista lui Moş Crăciun**

Editura Fundaţiei Culturale Secolul XXI
1. Ştefan Augustin DOINAŞ, **Afta dialogului**
2. Gianni VATTIMO, **Nietzsche**

Editura Garamond Internaţional
1. Ion STOIAN, **Dicţionar de termeni religioşi, credinţe populare şi nume proprii**
2. Vasile SMĂRĂNDESCU, **Pasagerul de seară**
3. Zoe DUMITRESCU-BUŞULENGA, **Periplu cultural european**
4. Mircea FLORIAN, **Îndrumar de filosofie**
5. Al. POSESCU, **Platon – Filosofia dialogurilor**

Editura Garamond Junior
1. Anton PANN, **Povestea vorbei**
2. Petre DULFU, **Iisus Mîntuitorul**
3. Dante ALIGHIERI, **Divina comedie**, 3 vol.

Editura Grai şi Suflet
1. C. RĂDULESCU CODIN, **Literatura populară I: Basme, Legende, Snoave**
2. Simion Florea MARIAN, **Sărbătorile la români I, II, III**
3. O.W. CISEK, **Pîrjolul, I Crişan, III Horea**
4. Ovidiu BÂRLEA, **Se face ziuă. Românul anului 1848**
5. Al.I. AMZULESCU, **Mioriţa (Studii etnologice)**
6. Ovid DENSUŞIANU, **Studii şi cercetări de folclor şi dialectologie**
7. Ion MUSTAŢĂ, **Sărbătorile cîmpiei**
8. Dan GRIGORESCU, **Istoria literaturii americane**
9. Alexandru PIRU, **Istoria literaturii române**

10. Tatiana SLAMA CAZACU, **Lingvistică aplicată**
11. Mihai EMINESCU, **Poeme alese/Poemes choisis**
12. Petre REZUŞ, **Păcală sau Legenda hazului**
13. Ion SIMIONESCU, **Oameni aleşi, I Străinii, II Românii**
14. Saint John PERSE, **Poeme alese/Poemes choisis**

Editura HASEFER
1. Radu COSAŞU, **1989 Proză**
2. Ovid S. CROHMĂLNICEANU, **Evreii în mişcarea de avangardă românească**
3. Josephus FLAVIUS, **Antichităţi iudaice**, vol. II
4. Adolphe STERN, **Din viaţa unui evreu român**, 2 vol.

Editura ICARE
1. C. NISIPEANU, **Femeia de aur**
2. Al.T. MIU, **Josephin**
3. M.H. MAXY, **Plastică şi integralism**
4. Gherasim LUCA et TROST, **Dialectique de la dialectique (1945)**
5. Petre RĂILEANU, **Europa la ora capitalelor. Privire asupra avangardei istorice**
6. Jacques HEROLD, **Mal traité de peinture/Fals tratat de pictură**
7. Brunea FOX, **Răzbunarea lui Papufili**
8. Ilarie VORONCA, **Scrisori inedite**

Editura Ion Creangă
1. Al. ODOBESCU, **Doamna Chiajna**
2. M. SADOVEANU, **Dumbrava minunată**
3. C. NEGRUZZI, **Sobieski şi românii**
4. Daniela CRĂSNARU, **Poezii – Jucării pentru cei mai mici copii**
5. Ioana DIACONESCU, **Poveste cu un vampir şi două pisici**
6. XXX, **Făt-Frumos (Antologie de basme)**
7. Mihail SADOVEANU, **Nada Florilor**
8. G. August BURGER, **Baronul Münchhausen**
9. Victor HUGO, **Gavroche – Cosette**
10. BUFFON, **Pagini din istoria naturală**
11. Mark TWAIN, **Prinţ şi cerşetor**
12. XXX, **Poveşti nemuritoare**, nr. 59, 60

Editura Institutul de Arheologie Vasile Pârvan
1. Petre ALEXANDRESCU, **Morminte aristocratice şi tezaure din Europa de sud-est în secolele al IV-lea şi al V-lea**

Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă
1. E. LOVINESCU, **Sburătorul. Agende literare**, vol. V
2. B.P. HASDEU, **Opere**, vol. IV
3. Al. MACEDONSKI, **Opere**, vol. VIII
4. Ion VINEA, **Opere**, vol. IV
5. Tudor ARGHEZI, **Scrieri**, vol. 44
6. XXX, **Cele mai vechi cărţi populare româneşti**, vol. IV
7. XXX, **Cele mai vechi cărţi populare româneşti**, vol. V
8. Mihail SEBASTIAN, **Publicistică**
9. Isabela SADOVEANU, **Pagini de critică literară**
10. Ion-Aureliu CANDREA, **Iarba fiarelor**

Editura Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului
1. Radu CIUCEANU, Cristina PĂUŞAN, Vitalie VĂRATIC, **Biserica ortodoxă română şi regimul comunist**
2. Dan CĂTĂNUŞ, **Cadrilaterul şi ofensiva bolşevică, 1919-1940**
3. Florica DOBRE, Alesandru DUŢU, **Distrugerea elitei militare sub regimul ocupaţiei sovietice în România**, vol. II: 1946-1965
4. Florian TĂNĂSESCU, **Ideologie şi structuri comuniste în România**, vol. III: 1920-1921
5. Radu CIUCEANU, Octavian ROSKE, Cristian TRONCOTĂ, **Începuturile mişcării de rezistenţă în România**, vol. II: 1 iunie-31 decembrie 1946
6. Octavian ROSKE, **Mecanisme represive în România, 1945-1989. Dicţionar biografic**
7. Radu CIUCEANU, **Regimul penitenciar în România, 1945-1964**
8. Radu CIUCEANU, Cristina PĂUŞAN, **Rezistenţa armată din Oltenia, 1945-1952**, vol. I

Editura Institutul Biblic şi de Misiune al B.O.R.
1. XXX, **Icoana din sufletul copilului**

Editura Institutul Naţional Român de Tracologie
1. Marcela POPILIAN, **Obiceiuri de primăvară din Oltenia. Calendarul ortodox şi practica populară**

Editura IRI
1. G. CIPRIAN, **Capul de răţoi**
2. V.I. POPA, **Ciuta**
3. Iosif NAGHIU, **Hotel Corona**
4. A. BARANGA, **Interesul general**
5. Paul IOACHIM, **Podul sinucigaşilor**

Editura IURUC
1. Alexandru BALACI, **Torcato Tasso**

Editura JUNIMEA
1. Al. CĂLINESCU, **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii**
2. Nicolae LABIŞ, **Antologie de poezie**
3. A.E. BACONSKY, **Antologie de poezie**
4. Dumitru IVĂNESCU, Gh. UNGUREANU, **Eminescu în documente de familie**
5. Ioana EM. PETRESCU, **Mihai Eminescu – Poet tragic**
6. Al. HUSAR, **Pro Eminescu**
7. Dumitru IVĂNESCU, **Alexandru Ioan Cuza în conştiinţa posterităţii**
8. Ion BELDEANU, **Bucovina care ne doare**
9. Daniel CORBU, **Cartea urmelor (Poeme)**
10. Magda URSACHE, **Conversaţie pe Titanic**
11. Ion HADÂRCĂ, **Dezinfecţia de frontieră**
12. Marcel PETRIŞOR, **Drumuri intortocheate – Jurnal de călătorie în Asia, Europa, America de Nord**
13. Prof. dr. Emilian BOLD şi prof. dr. Ioan CIUPERCĂ, **Europa în derivă (1918-1940). Din istoria relaţiilor internaţionale**
14. Lucian VASILIU, **Fuga în Canada**
15. Garabet IBRĂILEANU, **Istoria literaturii române**
16. Emilian MARCU, **Muzeu de sate**
17. Ion ŢĂRANU, **Numai tinereţii i se iartă totul**
18. Vasile VOICULESCU, **O jertfă nesfîrşită**
19. Dumitru VĂCARIU, **Praznicul orbilor** (roman)
20. Liviu LEONTE, **Proust sau iluzia construcţiei**
21. Antoaneta MACOVEI, **Vasile Alecsandri. Antologie**
22. Petru MOVILĂ, **Mărturisirea ortodoxă**
23. Gheorghe IVĂNESCU, **Probleme capitale ale vechii române literare**

Editura JUNIOR CLUB
1. Aurelia DICU, **Ortografia limbii române**
2. Petre ISPIRESCU, **Dafin Împărat** (română-engleză)
3. Mihai EMINESCU, **Făt-Frumos din lacrimă** (română-franceză)
4. Alexandru ODOBESCU, **Al. Odobescu povestind copiilor legende**
5. Barbu ŞTEFĂNESCU DELAVRANCEA, **B. Delavrancea povestind Neghiniţă**
6. W. SHAKESPEARE, **Războiul celor Două Roze** (repovestire de Mihnea Gheorghiu)

Editura JURNALUL LITERAR
1. Nicolae FLORESCU, **Divagaţiuni cu Anton Holban**
2. Titu POPESCU, **Convorbiri despre exil şi literatură**
3. Mircea POPESCU, **Istoria literaturii române**
4. XXX, **Generalul Nicolae Rădescu în corespondenţa exilului**, vol. II
5. Vintilă HORIA, **Sfîrşit de exil**
6. Al. BUSUIOCEANU, **Caietele de la miezul nopţii** (Jurnal), vol. I
7. XXX, **Caiete de dor II**

Editura KALOTA
1. BÁNFFY Miklós, **Darabokra Szaggattatol (Împărţit)**

Editura KOINONIA
1. SZUCS Terézia, **Mi az, hogy „csodalátos"? (Ce înseamnă „minunat"?)**
2. BAJOR Andor, **Mi a mano?**

Editura KOMP-PRESS
1. BERSZAN Istvan, **Itinerar**
2. BALAZY Imre Josef, **Şansele nonşalanţei**
3. ANGI Istvan, **Muzicalitatea esteticii**

Editura KRITERION
1. NAGY Olga, îngrijitor, **Cultura populară din Neua**
2. BENEDEK Elek, **Basme secuieşti**
3. SEBESTYEN Klara, **Cîntece populare din zona Caşin**
4. Mordehai BURSTEIN, **Cartea Esterei**
5. KABÓS Evá, **Fîntîna de altădată**
6. Olexa BEUCA, **Flori de cireş**
7. Georg SCHERG, **Întîlniri**
8. BÁLINT Tibor, **Maimuţa plîngăreaţă**
9. XXX, **Memorialişti români**
10. Cedomir MILENOVICI, **Plug de brazdă adîncă**
11. Adolf MESCHENDÖRFER, **Leonore**
12. ÉGER Veronika, **Dramaturgia lui Székely János**
13. LÁNG Gusztáv, **Dsida Jeno**
14. DSIDA Jeno, **Poezii alese**
15. Horst KLUSCH, **Despre colonizarea saşilor**
16. Tahsin GEMIL, **Originea tătarilor**
17. SZENTIMREI Judit, **Despre cusături şi ţesături**
18. LAKATOS Mihaly, **Zicători**

Editura LIMES
1. Teodor TRANCU, **Despre Liviu Rebreanu**

Editura Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni
1. XXX **Album Brâncuşi**

Editura LITERA
1. Vasile FLOREA, **Mică enciclopedie a artei plastice**

Editura Maşina de Scris
1. Ioana IERONIM, **Proiect de mitologie**

Editura MENTOR
1. Marie BOGDAN, **Odinioară şi acum (1920-1923)**

Editura MENTOR Tîrgu Mureş
1. LORINCZ László, **Al doilea jurnal** (Memorii – lb. maghiară)
2. Alexandru MAIER, **Am fost medic la Gherla** (Memorii – lb. maghiară)
3. SZÁSZ János, **Eclipsa** (Roman – lb. maghiară)
4. KIRÁLY László, **Graniţa zăpezii veşnice** (Nuvele – lb. maghiară)
5. EGYED Emese, **Leneşul** (7 piese pentru teatru de păpuşi – lb. maghiară)
6. XXX, **Levente pe potecile culturii române** (Antologie – lb. maghiară)
7. GYÖRFI Kálmán, **Nu mă urmări, Hermann!** (Nuvele – lb. maghiară)
8. MOLTER Károly, **Staţia orientală** (Studii, eseuri – lb. maghiară), vol. III

Editura MERIDIANE
1. Tereza SINIGALIA, **Dicţionar de iconografie comparată**
2. Alexandru FILIPAŞCU, **Patronime maramureşene**
3. Al. EFREMOV, **Icoane româneşti**
4. Laurenţiu VLAD, **Imagini ale identităţii naţionale. România şi expoziţiile universale de la Paris, 1867-1937**
5. Teodor ENESCU, **Scrieri despre artă**, vol. II
6. Cristian MOISESCU, **Arhitectura românească veche. O istorie a formelor**, vol. I
7. Hans SEIDLMAYR, **Pierderea măsurii**
8. Noel BURCH, **Un praxis al cinematografului**

Editura MERONIA
1. Ioan SCURTU, Ion BULEI, **Enciclopedia de istorie a României (Sec. XIV-2001)**
2. Mircea MALIŢA, **Enciclopedia Europei**
3. XXX, **Romania. An encyclopedic survey**
4. CIMEC, **Romania. Culture directory 2002**

Editura META
1. XXX, **Un secol de sculptură românească A-D**

Editura Mica Valahie
1. Anastasie IORDACHE, **Take Ionescu**
2. Radu Dan VLAD, **Gîndirea economică românească cu privire la industrializarea ţării (1859-1900)**
3. Gh.D. PALLADE, **Jurnal (Martie 1897-Ianuarie 1903)**

Editura Mihai Dascal
1. D. VATAMANIUC, **Tudor Arghezi. Bibliografie**, vol. II
2. Amita BHOSE, **Eminescu**
3. D. CARACOSTEA, **Opera lui Mihai Eminescu. Prelegeri universitare**
4. Nichifor CRAINIC, **Iisus prin grîu. Cincizeci de poeme religioase**
5. Marin ŞTEFĂNESCU, **Filosofia creştină**

Editura Militară
1. Valeriu AVRAM, **Aviaţia puterilor centrale deasupra României. 1916-1917**

Editura MJM – Craiova
1. Jean BĂILEŞTEANU, **Goana**
2. Fănuş BĂILEŞTEANU, **Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu**

Editura MÜVELODES
1. Îngrij. SZABO Zsolt, **Antologia literară (A vasárnap és vasárbapi újság antológiája)**
2. Coord. SÜTO Ferenc, **Album despre stînă**
3. Jenö SZENTIMREI, **Memorii**, vol. II (Városok, Emberek 2. K.)
4. HEREPEI Janos, **Monumente funerare din zona Calatei**
5. JANKO Janos, **Culegere de folclor**

Editura Muzeului Literaturii Române
1. Sergiu Radu RUBA, **Poezii**
2. Iolanda MALAMEN, **Proză**
3. Petru CREŢIA, **Studii – Edgar Alan Poe**
4. Ion Luca CARAGIALE, **Parodii în versuri şi în proză**
5. Ion BĂIEŞU, **Schiţe umoristice**
6. Lucian BLAGA-Vasile BĂNCILĂ, **Corespondenţă**
7. Mihai EMINESCU, **Corespondenţă** – vol. V
8. George BACOVIA, **Plumb**
9. **Eminescu şi poezia română contemporană**
10. **Mircea Nedelciu: Între textualism şi hiperrealism**
11. **Nichita Stănescu, astăzi**
12. D. PANAITESCU-PERPESSICIUS, **Studii eminesciene**

Editura MUZEUM
1. George BEZVICONI, **Boierimea dintre Prut şi Nistru**
2. Mircea MICU, **Întîmplări cu scriitori**
3. Dimitrie MORUZI, **Opere**
4. Gheorghe TOMOZEI, **Ospăţ de păsări colibri**

Editura Muzicală
1. Viorel COSMA, **Muzicieni din România - Lexicon**, vol. IV
2. Octavian Lazăr COSMA, **Opera română**
Cluj, vol. I
3. Alexandru LEAHU, **Antropogeneza m cală**
4. Vasile TOMESCU, **Muzica Ren erii în spaţiul muzical românesc**, vol. II
5. Despina PETECEL, **Muzicie noştri se destăinuie**, vol. III
6. Laura MANOLACHE, **Spre reformulare a conceptului de consonan din perspectiva**

POLIROM
NOUTĂŢI
septembrie 2001

Clifford G. Christians,
Mark Fackler, Kim B. Rotzoll, Kathy B. McKee
Etica mass-media
Studii de caz
D.H. Lawrence
Amantul doamnei Chatterley
David Lodge
Schimb de dame

Media
ETICA
MASS-MEDIA
Studii de caz
POLIROM

D.H. Lawrence
Amantul doamnei Chatterley

David Lodge
Schimb de dame

În pregătire:
Anne Cheng — Istoria gîndirii chineze
Jacques Le Rider — Jurnale intime vieneze

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

muzicii sec. XX
7. Luminiţa VARTOLOMEI, **Stop cadru în sonor**
8. Nicolae BELOIU, **Complicităţile muzelor**
9. XXX, **Album de muzică corală religioasă**
10. Titus MOISESCU, **Florilegiu sau crestomaţie de cîntări religioase**
11. Ileana RAŢIU, Adrian RAŢIU, **George Enescu – Biografie documentară**, vol. II
12. Dumitru CAPOIANU, **Arcuri pentru violoncel, violă, pian**
13. Pascal BENTOIU, **Concert pentru violoncel şi orchestră de cameră**
14. Miriam MARBÉ, **Cvartetul de coarde**
15. Irina ODĂGESCU, **Melos pentru violă solo**
16. Anatol VIERU, **Piese camerale pentru elevi**
17. Cornel ŢĂRANU, **Plain quintet pour cvintet**
18. Doru POPOVICI, **Sonata bizantină pentru oboi solo**
19. Tiberiu OLAH, **Sonata pentru flaut solo**
20. Nicolae BELOIU, **Sonata pentru violoncel solo**
21. Dan BUCIU, **Nelinişti pentru doi flauţi**

Editura NCV Odeon
1. Francisc MUNTEANU, **Balada carpatină**
2. Victoria MILESCU, **Zîmbet de tigru – Poeme**
3. Victoria SMERICESCU, **Arta portretului la cronicarii moldoveni**

Editura NEMIRA
1. Petru POPESCU, **Întoarcerea**
2. Sorin ANTOHI, **Religie, magie, ficţiune şi politică**
3. Petre VINTILESCU, **Istoria liturghiei în primele trei veacuri**
4. Dumitru POPESCU, **Omul fără rădăcini**
5. Gheorghe CALCIU, **Războiul între cuvînt**
6. Ligia LIVADĂ CADESCHI, **De la milă la filantropie. Instituţii de asistare a săracilor din Ţara Românească şi Moldova în sec. al XVII-lea**
7. Daniel BARBU, **Legea şi dreptatea. Originile culturii politice româneşti**
8. Zemon DAVIS, **Literatura în documente de arhivă**
9. Roger CAILLOIS, **Abordări ale imaginarului**
10. Hans VAIHINGER, **Filosofia lui Ca şi Cum**
11. Alfred HĂRLĂOANU, **O istorie a Mozaismului şi a Israelului antic**

Editura NEMIRA MEDIA
1. Călin HENTEA şi Ilie SCHIPOR, **Istoria armatei şi luptelor românilor**
2. Tudor POPESCU, **Comedii inedite**

Editura Oscar Print
1. George LĂZĂRESCU, **Cultura şi civilizaţia italiană**
2. Paula POPOIU, **Antropologia habitatului în Dobrogea**
3. Corneliu TAMAŞ, **Istoria ţiganilor în Ţara Românească, 1241-1856**
4. Aurelia COSMA, **Structuri teritoriale şi de comunitate. Sat Pădureni**

ditura PAIDEIA
Ion LUCA, **Teatru**

litura Pallas-Akademia
ALINT Tibor, **Campionatul fără sfîrşit**
ÜTO Andras, **Notă de jurnal**
LEMEN Hunor, **Poezii**

tura Paralela 45
Mircea MARTIN, Carmen MUŞAT, Gabriela
U (coord.), **Dicţionar general de terminolo-**
literară
Alexandra TITU, Gheorghe CRĂCIUN (coord.),
ţionarul artelor experimentale româneşti
Ion Bogdan LEFTER, **Scriitori români din anii**
-'90. Dicţionar bibliografic. Vol. II. Literele G-P
Corina POPA, **Arta brâncovenească**
Cornel REGMAN, **Agârbiceanu şi demonii**
Radu STANCA, **Doti**
Ovidiu COTRUŞ, **Opera lui Mateiu I. Caragiale**
Ştefan Aug. DOINAŞ, **Verbul şi logosul**
. Ion D. SÂRBU, **Ziceri, preziceri, contraziceri**
0. Salvina ADAM, **Apa Iordanului**
1. Constantin FÂNTÂNERU, **Cruciada umbrelor**
1 A.E. BACONSKY, **Meridiane**
14 aius DOBRESCU, **Inamicul impersonal**
Impo rgiu Pavel DAN, **Povestiri în ramă.**
structu **ze universale şi româneşti ale unei**
15. Ion IS TE, **Primul Occident. Începuturile**
poeziei şi t rului în cultura română
16. Ion Vasile RBAN, **Seminarii de teorie literară. Poezie, man, critică**
17. Irina PETRAŞ, **tiinţa morţii**
18. Mircea MARTIN **La littérature roumaine d'apres guerre. Contextes et concepts (Literatura română postbelică. Contexte şi concepte)**
19. Dieter SCHLESAK, **Există o viaţă după moarte**
20. Radu ŢUCULESCU, **Aventuri în anticameră**
21. Anna AHMATOVA, **Poezie şi destin**
22. Mihai DRAGOLEA, **De departe spre aproape**
23. Bedros HORASANGIAN, **Tranzit**
24. Emil PARASCHIVOIU, **Cine mă trece strada?**
25. Radu PETRESCU, **Ocheanul intors** (Caiet jurnal)
26. Max SCHELER, **Poziţia omului în cosmos**
27. Rudolf OTTO, **Sacrul**
28. Grigorie DE NYSSA, **Viaţa lui Moise**
29. Mircea VASILESCU, **Iubite cetitorule... Lectură, public şi comunicare în cultura română veche**
30. Vasile ANDRU, **Întîlniri memorabile cu maeştri şi vizionari**
31. Friedrich HÖLDERLIN, **Imnuri şi ode**
32. Paul VALÉRY, **Poezii**
33. Adam J. SORKIN, **Speaking the silence. The antology of romanian prose poets (Rostind tăcerea. Antologia poemului românesc în proză)**

Editura PATMOS
1. Vasile MANEA, **Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste**

Editura PERPESSICIUS
1. Marcel CRIHANĂ, **Opera lui Perpessicius**

Editura PERSONA
1. Mihai ZAMFIR, **Romanul românesc contemporan**
2. Silvia KERIM, **Fereastră la Veneţia**
3. Marcel MARCIAN, **Proza mea cu Bacovia**

Editura PLUMB
1. Vlad SORIANU, **Eseuri (Repere critice actuale)**

Editura POLIROM
1. Dan Horia MAZILU, **O istorie a blestemului**
2. Adrian MARINO, Sorin ANTOHI, **Al treilea discurs**
3. Grigore ILISEI, **Divanuri duminicale**
4. Ileana MĂLĂNCIOIU, **Eseuri**
5. Tatiana SLAMA CAZACU, **Proză**
6. Mihai ŞORA, Sorin ANTOHI, **Dialoguri**

Editura POLIS
1. BANFFY Miklos, **Numărat**

Editura PONTICA
1. Mugur GROSU, **Psih**
2. Ştefania PLOPEANU, **Poezii**
3. Marin MINCU, **Mereu în miezul realului**
4. Tania MINCU, **Hermeneutica Mioriţei**
5. Octavian SOVIANY, **Textualismul românesc**
6. Valentin F. MIHĂESCU, **Suprarealismul românesc**
7. Adi URMANOV, **Cărnurile purtătoare de drum**
8. Giovanni ROTIROTI, **Dan Botta**

Editura Princeps Edit
1. Răzvan THEODORESCU, Ioan OPREA, **Piatra Trei Ierarhilor**
2. Ion CREANGĂ, **Scrisori**

Editura Pro Logos
1. **Millenium digital text**

Editura Pro Print
1. SZÁBO M. Attila, **Eedély, Bánság, és partium történeti és közigazgatási helységnévszótára**
2. BALOGH Béni, **A román-magyar kapcsolatok 1939-40-ben**
3. PÁL Judit, **Erdélyi varostörténeti tanulmányok**

Editura PROFIL
1. Pamfil ŞEICARU, **Nicolae Iorga**
2. N. POLIZU MICŞUNEŞTI, **Niculae Filipescu – Însemnări**
3. G.I. TOHĂNEANU, **Dincolo de cuvînt**
4. Cezar BALTAG, **Poeţi munteni**
5. Mircea FLORIAN, **Pragul timpului**
6. Solomon MARCUS, **Poetica matematică**
7. Traian HERSENI, **Sociologia limbii**
8. Cristina RESTIT, **O pagină din viaţa românească sub Moruzi şi Ypsilanti**
9. Grigore TRANCU-IAŞI, **Memorii politice**

Editura RAO
1. M. RETEGAN, Al. DUŢU, **Război şi societate**, vol. II, III
2. Octavian C. TĂSLĂUANU, **Din vîrtejul războiului**, vol. I, II, III
3. Carmen PAHOMI, **Împăratul stricător de datini**

Editura REALITATEA
1. Corneliu LEU, **Iarna iubirii**
2. XXX, **Romanul episcopilor cruciaţi**

Editura Revista V
1. Florin MUSCALU, **Cartea de argint**
2. Mihai CIMPOI, **Duiliu Zamfirescu – contemporanul nostru**
3. Traian OLTEANU, **Populaţia comună a cerului**

Editura România Press
1. Gabriela MELINESCU, **Fiinţele abstracte şi alte poezii**
2. Ioan ALEXANDRU, **Infernul discutabil**
3. Matei ALBASTRU, **Pur**
4. Lucian GRUIA, **Brâncuşi – repere şi interferenţe**
5. Constantin Virgil GHEORGHIU, **Perahim**
6. Ioan CHINDRIŞ, **Cultură şi societate în Transilvania Şcolii Ardelene**
7. Paul DUGNEANU, **Dosoftei şi poeţii Văcăreşti**
8. Marina LUPAŞ-VLASIU, **Aspecte din istoria Transilvaniei**
9. Simion BĂRNUŢIU, **Istoria filosofiei**, vol. II
10. Nicolae BĂLCESCU, **Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul**
11. Alexandru PAPIU-ILARIAN, **Statistica generală a Europei**
12. XXX, **Von Eminescu bis zur gegenwart – Lyrikantologie**
13. Ion CREANGĂ, **Amintiri din copilărie/ Kinderheitserinnerungen**

Editura Roza Vînturilor
1. XXX, **Omagiu: Zoe Dumitrescu-Buşulenga**
2. Ileana MIHĂILĂ, **Lumini şi umbre din veacul luminilor**

Editura ROZMARIN
1. Florin MIHĂESCU, **Shakespeare şi tragediile puterii**
2. IBN ARABI, **Tratatul unităţii**

Editura S.C. Aula Magna
1. Constantin M. POPA, **Adrian Marino**
2. Ion SIMUŢ, **Augustin Buzura**
3. N. MANOLESCU, **Canonul literar postbelic**, vol. II – Poezia
4. N. MANOLESCU, **Canonul literar postbelic**, vol. III – Proza
5. Mircea MARTIN, **Cristian Popescu**
6. Mircea BENTEA, **D.R. Popescu**
7. Nicolae IOANA, **Eugen Simion**
8. Andrei GLIGOR, **Fănuş Neagu**
9. Mihai IGNAT, **George Bălăiţă**
10. Ion BĂLU, **Ioan Alexandru**
11. Rodica ZANE, **Marin Preda**
12. Magda CÂRNECI, **Nichita Stănescu**
13. Liviu MALIŢA, **Nicolae Breban**
14. Alexandru MUŞINA, **Sinapse**
15. Doina IOANID, **E vremea să port cercei**

Editura Saeculum I.O.
1. Al. CIORĂNESCU, **Dicţionarul etimologic al limbii române**
2. Marcel OLINESCU, **Mitologie românească**
3. Giulliano BONFANTE, **Studii române**
4. Iordan DATCU, **Dicţionarul etnologilor români**, vol. III
5. Stan VELEA, **Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi**
6. Gh.F. CIAUŞANU, **Superstiţiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi şi noi**
7. Marcel CIUCĂ, **Procesul lui Iuliu Maniu**, 3 vol.
8. B.P. HASDEU, **Publicistica politică**, vol. II-III
9. XXX, **Bibliografia relaţiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice, 1919-1944** (vol. IV)

Editura Scrisul Românesc
1. Marin BEŞTELIU, **Poezia simbolistă românească**
2. Romulus DIACONESCU, **Condiţia personajului în dramaturgia postbelică**
3. XXX, **Brâncuşi – perpetua renaştere**

Editura SEMNE
1. Mircea MICU, **Viaţa în pijama**
2. Fănuş NEAGU, **Amantul marii doamne Dracula**
3. Petre SĂLCUDEANU, **De ce văd invers?**
4. Fănuş NEAGU, Mihai ISPIRESCU, **La umbra crailor de ghindă**
5. Marian POPA, **Dicţionarul literaturii române** (2 vol.)

Editura SIGMA
1. Teodor MAZILU, **Teatru**

Editura SINAPSA
1. Tudor CĂTINEANU, **Constructe**, vol. II
2. ARISTOTEL, **Retorica**

Editura Societatea de Cercetare Ştiinţifică şi Editare Geneze
1. XXX, **Enciclopedia marilor personalităţi din istoria, ştiinţa şi cultura românească de-a lungul timpului**, vol. III

Editura Societatea pentru Cultură, Oameni şi Prietenie
1. Radu HERJEU, **Printre rînduri**

Editura Societatea pentru Cultură şi Literatură Română în Bucovina
1. Valeriu BRANIŞTE, **În Bucovina**
2. Vasile ŢIGĂNESCU, **Povestiri**

Editura SOPHIA
1. I.L. CARAGIALE, **Album – D'ale carnavalului**

Editura SPICON
1. Constantin MOCIOI, **Viaţa lui Constantin Brâncuşi**

Editura Steady Promotion
1. Dumitru MARINACHE, **Harta municipiului Bucureşti, muzee memoriale, plăci comemorative**

Editura Teatrului Azi
1. Mihaela TONITZA-IORDACHE, **Eliza Petrăchescu**
2. Oana BORS, **Paul Bortnovski**
3. Constantin PARASCHIVESCU, **Petre Sava Băleanu**

Editura Tehnică
1. Virgil PETROVICI, **Pădurea spînzuraţilor, un film de Liviu Ciulei**
2. Laura PANĂ, **Cultura tehnică şi industria culturală**
3. Constantin ENĂCHESCU, **Tratat de psihologie morală**
4. Coord. Vasile CÂNDEA, **Chirurgie vasculară. Bolile arterelor**
5. Coord. Vasile CÂNDEA, **Chirurgie vasculară. Bolile venelor şi limfaticelor**

Editura TEŞU
1. Teşu SOLOMOVICI, **România judaică. O istorie neconvenţională a evreilor din România**

Editura The Center for Romanian Studies
1. Adrian RĂDULESCU, **Ovid in exile**
2. Kurt W. TREPTOW, **A history of Romania**
3. Lucian TURCESCU, **Dumitru Stăniloaie: Tradition and modernity in theology**
4. Veniamin CIOBANU, **New documents on the Eastern question II**
5. Paul E. MICHELSON, Cornelia BODEA, **The Romanian lands in 1848: a historical dictionary**
6. Cornelia BODEA, **1763 in Iasi: a symbol of jewish culture in Romania**

Editura TIMPUL
1. Lucian VALEA, **George Coşbuc. Viaţa şi opera** (vol. I)
2. Leca MORARIU, **Eminescu. Note pentru o monografie**
3. Nicolae LEAHU, **Erokritikon**
4. Nicolae TURTUREANU, **Mătrăguna dulce**
5. Mihai IORDACHE, **Singurătatea şi tristeţea oglinzilor**
6. Nicolae LABIŞ, **Viaţa şi opera**
7. George COŞBUC, **Scrieri alese**
8. Petre ŢUŢEA, **Tratat de antropologie creştină. Addenda – Filosofie şi teologie**
9. Mihai EMINESCU, **Scrisorile**
10. Aurel DUMITRAŞCU, **Carnetele maro, Jurnal**
11. Coriolan GHEŢIE, **Însemnări şi amintiri (1932-1939)**
12. Al. VASILIU-TĂTĂRUŞI, **Lungă şi amară pribegie**
13. Constantin SPOREA, **Memorii**
14. Florica Elena LAURENŢIU, **O carte a morţilor la români**
15. Mircea STREINUL, **Drama Casei Timoteu**
16. Iulian VESPER, **Glasul**

Cărţi la Editura Cartier

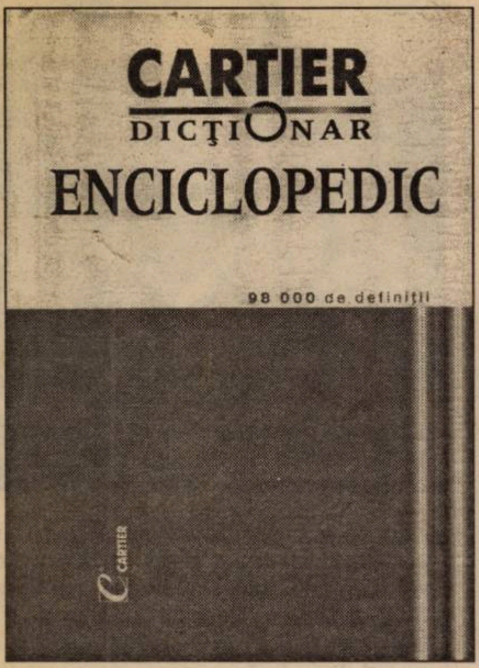

Dicţionar enciclopedic
98.000 de definiţii
2000,
1696 p., f.p.

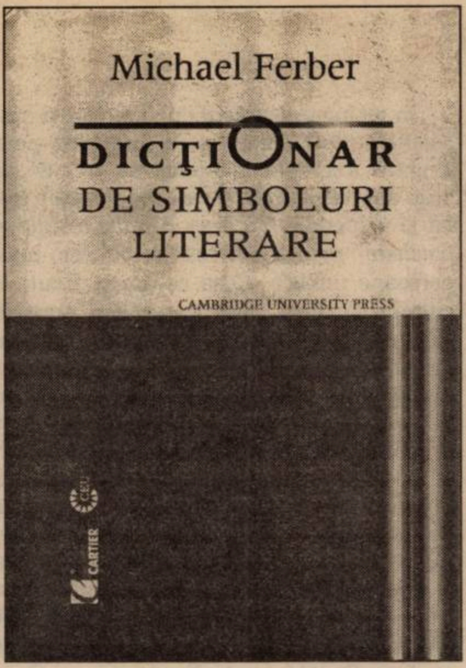

Michael FERBER
Dicţionar de simboluri literare
Traducere din engleză de Florin Sicoie,
2000, 352 p., f.p.

Jean-Michel GAILLARD
Anthony ROWLEY
ISTORIA
CONTINENTULUI
EUROPEAN
De la 1850 pînă la sfîrşitul secolului al XX-lea

Jean-Michel GAILLARD
Anthony ROWLEY
Istoria continentului european.
De la 1850 pînă la sfîrşitul
secolului al XX-lea
Traducere din franceză de
Em. Galaicu-Păun, 2001, 672 p., f.p.

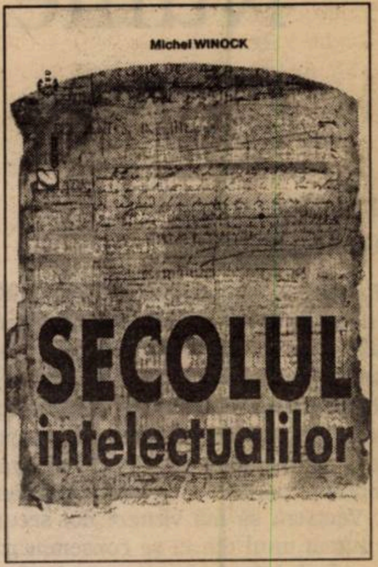

Michel WINOCK
Secolul
intelectualilor
Traducere din franceză
de Gheorghe Chiriţă,
2001, 724 p., f.p.

În numărul trecut al *Observatorului Cultural*, dintr-o eroare redacţională pe care o regretăm, Editura Cartier din Chişinău, situată în Strada Bucureşti, a fost „transferată“ cu totul în Capitala României actuale...

Editura Tipo Moldova

1. I.L. GEORGESCU, **Pe urmele lui Teodor Pallady**
2. I.L. CARAGIALE, **Opere – Nuvele şi schiţe**
3. Ion Marin SADOVEANU, **Sfîrşit de veac în Bucureşti**
4. I.L. CARAGIALE, **Teatru**, vol. I, II
5. Gh. BUZATU, **Istoria poporului român** – 3 vol.
6. Damaschin BOJINCĂ, **Antilele românilor I**
7. Ioan SOLCANU, **Cercetări etnografice în Nordul Moldovei**, vol. I, II

Editura TINIVAR

1. XXX, **Balade populare române** (ediţie bilingvă)

Editura TIPORED

1. Gavrilă SIMION, **Ritualuri funerare şi istoria antică la gurile Dunării**

Editura Tritonic Media

1. George ASTALOŞ, **Antologia poeziei israeliene de expresie română**
2. George ASTALOŞ, **Dicţionar de exil românesc**
3. XXX, **Dicţionarul avangardei literare româneşti**
4. Bogdan HRIB, **Reclama în viaţa interbelică**
5. Tudor GEORGE, **Poeme singaporene**

Editura UNITEXT

1. I.L. CARAGIALE, **Scrieri despre teatru**

Editura Univers Enciclopedic

1. Coord. Marius SALA, **Enciclopedia limbii române**
2. Eugen SIMION, **Ficţiunea jurnalului intim**
3. Mihaela CONSTANTINESCU, **Post-postmodernismul**
4. Ion GHEŢIE, Al. MAREŞ, **De cînd se scrie româneşte?**
5. Domniţa TOMESCU, **Numele de persoană la români**
6. Marius SALA, Ioana VINTILĂ RĂDULESCU, **Limbile Europei**
7. Rudolf DINU, Ion BULEI, **Relaţii italo-române, 1879-1914**
8. Vladimir DRIMBA, **Cercetări etimologice**
9. Vasile ARVINTE, **Etimologia împrumuturilor germane în România**
10. Emil VRABIE, **Etimologii româneşti şi străine**
11. Andrei AVRAM, **Noi contribuţii etimologice**
12. Dumitru LOSONTI, **Soluţii şi sugestii etimologice**
13. Mihai MITU, **Studii de etimologie românoslavă**
14. Mateiu CARAGIALE, **Opere I**
15. George BACOVIA, **Opere I**
16. Ioan SLAVICI, **Opere I, II**
17. Octavian GOGA, **Opere I, II**
18. Liviu REBREANU, **Opere I, II, III**
19. I.L. CARAGIALE, **Opere. Publicistică II**
20. Bogdan POPESCU, **Vremelnic pierdută**
21. Matilda CARAGIU-MARIOŢEANU, **Toma Caragiu în 75 de ipostaze**

Editura Universal Dalsi

1. Dan GRIGORESCU, **Brâncuşi**
2. Iordan CHIMET, **Dosarul Mihail Sebastian**
3. Dora MEZDREA, **Nae Ionescu. Biografia**
4. Anca BALACI, **Nefertiti**
5. Zoe DUMITRESCU-BUŞULENGA, **Pagini engleze**
6. George BĂLĂIŢĂ, **Proze**
7. George CĂLINESCU, **Semne de viaţă în pustii**
8. Vasile IGNA, **Marx contra Iisus**
9. Constantin DIAMANDI, **Amintiri diplomatice**
10. George BACOVIA, **Poezii**
11. Ovidiu PAPADIMA, **Tinereţe fără bătrîneţe**
12. XXX, **Fabule şi anecdote chinezeşti**
13. Manase RADNEV, **20 de personalităţi**

Editura UNIVERSALIA

1. Amelia PAVEL, **Un martor în plus**, vol. II
2. Doina URICARIU, **Ecorşeuri**, vol. I
3. Balcica MĂCIUCĂ, **Balcic**
4. Virgil CÂNDEA, **Filocalia**

Editura Universitaria a Universităţii din Craiova

1. Facultatea de Istorie a Universităţii din Craiova, **Dicţionarul toponimic al României. Oltenia**, vol. III

Editura VESTALA

1. Costea MARINOIU, **Toponimia Ţării Loviştei**
2. Ion OPRIŞAN, **Romanul vieţii lui B.P. Hasdeu**, 2 vol.
3. D. MICU, **Timpuri zbuciumate. Reconstituiri subiective**
4. Apostol STAN, **Utopia confederalismului paşoptist**
5. Mihai EMINESCU, **Opera dramatică**, vol. I

Editura Viaţă şi Sănătate

1. Nicolae SĂCĂLIŞ, **Politici culturale, politici educaţionale**

Editura Victor Frunză

1. Victor FRUNZĂ, **Destinul unui condamnat la moarte – Pamfil Şeicaru**
2. Pamfil ŞEICARU, **Scrieri**, vol. I

Editura Viitorul Românesc

1. Paola BENTZ, **Antologie de teatru românesc**
2. Ştefan BADEA, **Dicţionarul limbii poetice româneşti** (vol. II)
3. XXX, **Schiţa şi povestirea românească – Antologie** (vol. 6-7)
4. Nicolae DENSUŞIANU, **Revoluţiunea lui Horea în Transilvania şi Ungaria, 1784-1785**
5. N. CALOMFIRESCU, **Femeia brună, femeia blondă**
6. Mircea GHIŢULESCU, **Cartea regizorilor**
7. Paul DUGNEANU, **Al doilea val; Generaţia „Hyperion“**
8. Ileana SCIPIONE, **Borges, Eliade şi alchimia livrescului**
9. George FRANGA, **Contribuţii la istoria teatrului românesc**
10. Aurel Ion BRUMARU, **Despre fiinţa românească**
11. Dan BUCIUMEANU, **Dosoftei poetul**
12. Alexandru VLAHUŢĂ, **După Eminescu**
13. Horia BĂDESCU, **Imanenţa tragicului**
14. Marin Marian BĂLAŞA, **Galeria cu revelaţii**
15. Mircea BORCILĂ, **Introducere în poezia lui Blaga**
16. Vasile BĂRAN, **Intinerar brâncuşian (Valea Neagră – Sena, Atlanticul)**
17. George CHIRILĂ, **Marin Sorescu – Între ironic şi imaginar – Monografie**
18. Ion PECIE, **Meşterul Manole**
19. Ion ŞEULEANU, **Pururea întineritor, izvorul**
20. Constantin CUBLEŞAN, **Romancierul Rebreanu**
21. Răzvan VONCU, **Secvenţe literare contemporane**
22. Gheorghe BULGĂR, **Stilul şi arta literară**
23. Ion BRAD, **Ambasador la Atena (1973-1982)**
24. Ion Dodu BĂLAN, **Evocări**
25. SZABÓ Magda, **Pilat** (Traducere de Ladislau Hegedüs)
26. Dumitru Radu POPESCU, **Călugărul Fillippo Lippi şi călugăriţa Lucrezia Butti**
27. Tudor Dumitru SAVU, **Eclipsa generalului**
28. Sabin BĂLAŞA, **Exodul spre lumină**
29. M.R. IACOBAN, **Iaşiul amintirilor**
30. Ion GHEORGHE, **Poeme taoiste**
31. Gheorghe TIMCU, **Prea tîrziu pentru iubire** – Versuri postume
32. George CUŞNARENCU, **Săptămîna patimilor**
33. Valeriu SÂRBU, **Generaţia Fast-food**
34. Aureliu GOGI, **Mileniul al III-lea şi direcţiunea nouă în cultura românească**
35. Constantin DUMITRESCU, **Amfiteatrele Unirii**
36. Ileana DALEA, **Ceramica în mitologia Eladei**
37. Puşa ROT, **Convorbiri comode**
38. Mihai PELIN, **Iluziile lui Iuliu Maniu** (vol. II)
39. Dan BERINDEI, **Portrete istorice**
40. Corneliu Mihai LUNGU, **Românii din afara graniţelor**
41. Sabina ISPAS, **Povestea cîntată**
42. Paula BENTZ, **Integrala operei lui Caragiale** (în limba franceză)
43. Lia CHISACOF, **Literatura greacă din Principatele române** (Antologie de proză şi teatru)

Editura VINEA

1. Cătălin ŢÎRLEA, **Proze I**
2. Traian T. COŞOVEI, **Poeme siameze**, I, II
3. Mariana IONESCU, **Interviu cu înger şi maimuţă. Jurnal fabulatoriu**
4. Daniel TURCEA, **Entropia**
5. Cezar IVĂNESCU, **La Baaad**, I, II
6. Dan LAURENŢIU, **Privirea lui Orfeu**
7. Ioana POSTELNICU, **Bezna. Roman**
8. Constanţa BUZEA, **Un moş crud şi o babă coaptă**
9. George SBÎRCEA, **Cafeneaua literară**
10. Nicolae MANOLESCU, **Cronici literare**, III, IV
11. Radu G. ŢEPOSU, **Istoria tragică şi gotescă a întunecatului deceniu nouă**

Editura VITRUVIU

1. Marta COZMIN, **Teatru**
2. C.D. ZELETIN, **Amar de vreme**
3. George JURGEA NEGRILEŞTI, **Memorii**
4. Constantin SION, **Arhondologia Moldovei**
5. Petre ISPIRESCU, **Poveşti** (ediţie bilingvă română-franceză)

Editura CORRIDA

1. Alexandru SADOVAN, **Viaţa începe acolo unde începe**

Editura VREMEA

1. Ion POGORILOVSCHI, **Viziunea axială a lumii de la fenomenul stîpnic tradiţional la Brâncuşi**
2. Monica PILLAT, **Cultura ca interior**
3. Voica PUŞCAŞU, **Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Ţara Românească şi Moldova. Sec. XIV-XVIII**
4. Harald ALEXANDRESCU, **File de Univers**
5. Col. Eftimie ARDELEANU şi Dana BELDIMAN, **Republica Populară. Documente 1944-1947**
6. **Documente franceze despre Transilvania, 1944-1948**
7. Petre PANDREA, **Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii penitenciare**
8. Petre PANDREA, **Helvetizarea României (Jurnal intim 1947)**
9. Răzvan CODRESCU, **În căutarea Legiunii pierdute**
10. Liviu VĂLENAŞ, **Mareşalul Ion Antonescu şi frontul secret**
11. Claudio MUTTI, **Mircea Eliade, Legiunea şi noua Inchiziţie**
12. Vasile DRĂGUŢ, **Romanian art**
13. Voica PUŞCAŞU, **Biserici din Iaşi**
14. Gh. CANTACUZINO, **Bisericile din Cîmpulung**
15. Tereza SINIGALIA, **Mihai Viteazul, ctitor**
16. Cristian MOISESCU, **Arhitectura epocii lui Matei Basarab**
17. Ioan OPRIŞ, **Monumentele istorice din România, 1850-1950**
18. EGINHARD, **Viaţa lui Carol cel Mare**
19. Petru D. POPESCU, **Fapte de vitejie**
20. XXX, **Povestirile Egiptului antic**

Nume de cod: „Poetul“ (II)

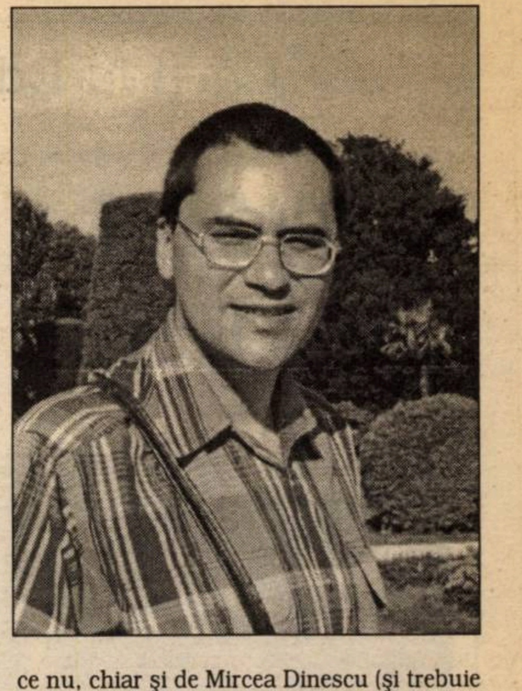

Interviu cu **Caius DOBRESCU**

„Angajament după dictare“

Partea cea mai penibilă pentru mine este cea de mai tîrziu, pe cînd eram profesor la Şcoala generală nr. 2 din Făgăraş, cînd în prezenţa directorului şcolii, dl Crîznic Ioan (vechi şi încercat colaborator la Securităţii), şi a dnei Stanciu Angela, secretara de partid a şcolii (nu ştiu de ce ea, fiindcă eu n-am fost membru de partid...), am scris „angajamentul“. Veniseră să mă viziteze doi securişti, dar numai unul din ei se consemnează pe sine pe foaie („dat în faţa noastră Lt. Şerban Tiberiu, azi, 19.05.1989“). Profit de ocazie ca să reproduc integral textul care mi-a fost dictat atunci şi pe care, spre sincera mea ruşine, nu l-am amendat tocmai în punctele sale esenţiale:

Angajament

Subsemnatul (urmează un paragraf cu date personale) recunosc că am audiat împreună cu cîţiva colegi emisiunile transmise de postul de radio BBC şi Europa liberă, făcînd unele comentarii negative la adresa unor stări de lucruri contemporane, bazîndu-ne pe informaţiile furnizate de aceste posturi de radio străine.

De asemenea, recunosc că am criticat sistemul de învăţămînt universitar filologic pe care l-am considerat îmbătrînit, şi am criticat unele persoane din sistemul cultural care nu asigură intelectualităţii tinere suficiente drepturi şi posibilităţi de a se exprima creator.

Am luat la cunoştinţă că dacă voi continua savîrşirea faptelor, acestea constituie o infracţiune ce se pedepseşte de lege potrivit articolului 166, alineatul 2 din Codul penal, cu închisoare de la 5 la 15 ani şi interzicerea unor drepturi.

Conştient de clemenţa de care au dat dovadă organele de stat atrăgîndu-mi atenţia asupra consecinţelor penale ce pot decurge din faptele savîrşite mă angajez ca niciodată şi în nici o împrejurare să nu mai comit astfel de fapte sau altele de natură a leza securitatea statului sau alte valori apărate de legea penală.

Mă angajez, de asemenea, ca în cazul că voi afla că alte persoane, indiferent cine sînt acestea, comit sau intenţionează să comită fapte infracţionale, să le aduc la cunoştinţa organelor de stat.

Mi s-a adus la cunoştinţă conţinutul articolului 122, litera b şi c din Codul penal în care se prevede că pentru infracţiunea susmenţionată prescripţia operează după trecerea a 8-10 ani. Drept consecinţă sînt conştient că în cazul în care în acest interval de timp voi comite fapte infracţionale, voi fi pedepsit atît pentru faptele comise cît şi pentru cele pentru care sînt în prezent avertizat.

Totodată, mă angajez să nu discut cu nimeni despre problemele în legătură cu care am fost cercetat de către organele de stat.

Asta e. De aici deruta mea, asemănătoare cu a personajului havelian: cît sînt de implicat? Cît sînt de responsabil? Am semnat, totuşi, un angajament de „informator“, indi-ferent dacă nu i s-a dat curs niciodată (fiindcă, trebuie să recunosc, nu i-am mai văzut pe băieţi, din acea clipă, decît în coşmarele mele personale)? Prietenul meu Marius Oprea, probabil cel mai bun specialist român în domeniul funcţionării aparatului Securităţii, el însuşi anchetat în 1988, o dată cu mine, îmi spune că este o diferenţă între a avea dosar de informator şi a avea dosar de urmărire penală, cum e cazul meu. Dar – aici Marius e de acord cu mine – e vorba totuşi de angajament dat în faţa unor ofiţeri de Securitate şi care conţine pasajul (clasic, din cîte îmi spune el, desprins dintr-o directivă internă) referitor la persoanele, „indiferent cine ar fi ele“, ale căror intenţii criminale ar fi urmat să le revelez „organelor de stat“.

În momentul scrierii după dictare a „angajamentului“ mintea mea funcţiona pe o singură frecvenţă: simţeam că trebuie să scap din colţul acela în care mă simţeam izolat şi vulnerabil (Făgăraş = *in the middle of nowhere*), pentru a povesti ce păţisem unor persoane publice. Ceea ce am şi făcut, la cîteva zile după „avertizare“: am venit în Bucureşti şi am vorbit cu Mircea Nedelciu (acest extraordinar prieten, care se cunoştea întotdeauna la greu, şi care ne ajutase să scăpăm şi prima dată, insistînd pe lîngă preşedintele de atunci al Uniunii Scriitorilor, dl D.R. Popescu, să se intereseze de soarta noastră la Securitatea din Braşov) şi cu d-nii Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ştefan Augustin Doinaş. Alexandru Muşina încerca şi el să anunţe cît mai multă lume, în ideea (corectă) că pe cît cazul devine mai public, pe atît posibilităţile de acţiune ale „organelor de stat“ vor fi mai limitate. Inspiraţia m-a făcut să-mi amintesc şi de d-na Constanţa Bărboi, directoare pe atunci în Ministerul Educaţiei, şi, din cîte ştiam, soţie de general de Securitate, care mă cunoştea din epoca olimpiadelor şcolare de literatură. D-na Bărboi m-a primit şi mi-a promis că va vorbi pentru mine („cum, mămică, chiar te-au bătut ăia ?!?“).

Una peste alta, n-am ţinut secret conţinutul anchetei, ba m-am străduit să-l fac cît mai public cu putinţă. Am povestit ce-am păţit chiar şi colegilor mei din cancelaria Şcolii generale 2 Făgăraş, aşa cum reiese şi dintr-o notă informativă, altfel amabilă, redactată de unul dintre ei ceva mai tîrziu. „Şi totuşi...“, vorba poetului. Vezi, într-o situaţie ca asta, deşi dacă ai scuza şi chiar dreptul să-ţi salvezi pielea, fără a o pune în pericol pe a altora, nu se poate spune că nu ţi s-a întîmplat nimic sub aspect moral. Îmi dau seama ce mă despărţea, sub aspectul tăriei morale, de d-na Doina Cornea sau de d-nii Gabriel Andreescu şi Dan Petrescu. De ce nu, chiar şi de Mircea Dinescu (şi trebuie să adaug că mi se par absolut jalnici toţi cei care demit curajul excepţional manifestat atunci de poet ca „vedetism“, argumentînd în plus că ar fi avut la dispoziţie nu ştiu ce „spate“). Dar, dacă nu avusesem nervii de a mă angaja într-o opoziţie făţişă, ar fi fost chiar aşa riscant să refuz nu altceva decît scrierea pasajului referitor la eventuale denunţuri ale unor eventuale fapte „penale“? Şi, dacă nu-mi asum această responsabilitate personală, (aceea de a-mi fi pus semnătura sub ceva despre care consideram şi consider şi acum că reprezintă, în termeni simbolici, un pact cu cea mai abjectă organizaţie cu scop criminal care a funcţionat vreodată în această ţară), ce drept mai am să-i acuz pe toţi cei ce se prezintă astăzi drept simple rotiţe, neutre moral sau chiar „bine intenţionate“, ale unui aparat de represiune oricum „impersonal“? Nu se poate ieşi din acest joc de-a baba oarba cu responsabilităţile fără acte de asumare personală.

Din acest punct de vedere, memorabilul apel al d-lui Gabriel Liiceanu către intelectualii care nu trebuie să se piardă în „contemplarea nombrilică“ a propriei vinovăţii, ci să-i ia de guler pe marii vinovaţi ai comunismului este expresia cea mai clară şi in-

---

Impresii

Cum am devenit afgan

BEDROS HORASANGIAN

Se dedică lui Luca Piţu

Luaţi un *Atlas* şi încercaţi să găsiţi Afganistanul. Undeva în Asia, faimoasa, cîndva, Bactriana, pînă unde a ajuns elenismul. Şi Alexandru cel Mare. Acum este un stat islamic, după ce a suportat un război, devastator, cu fosta Uniune Sovietică. N-are rost să dezgropăm file de istorie – destul de recentă, altminteri; ce au căutat sovieticii în Afganistan? Au venit cu coada sus şi au plecat cu ea între picioare. Statele Unite şi celelalte puteri democratice au susţinut cauza mujaheddinilor afgani – în primul rînd *ideea* de libertate. Ei le-au dat sprijin nu doar moral, ci şi material, inclusiv arme, inclusiv rachete *Stinger*. Nu mai ştiţi ce sînt astea? Se pot doborî şi avioane cu ele. Ruşii au plecat; afganii au rămas. Ce au făcut *Ei, cu* şi *din* ţara lor îi priveşte. Desigur, nu *doar* pe ei: Afganistanul a devenit o ţară exportatoare de terorism şi de droguri. Peshawar – căutaţi pe hartă cu atenţie – este un nod central al unor astfel de activităţi ce tulbură ordinea lumii. Şi, colac peste pupăză, Usama Bin Laden se ascunde tot în Afganistan. Miliardarul saudit, declarat inamicul public al omenirii, provoacă multe bătăi de cap în diferite colţuri ale lumii. Pînă şi la Bucureşti Ambasada SUA a fost închisă pentru cîteva zile. Cum trăiesc afganii, cine sînt ei, care e viaţa – istorie, cultură, civilizaţie etc. – lor, nu prea mai contează. Sînt huliţi, *ab initio* şi *de plano* orice ar face. Fundamentalismul islamic ieşit din matcă în Iran a dat în clocot în Afganistan. Şi cu toate acestea oamenii vor să trăiască – chiar atît. Pînă să se gîndească *la-mai-bine* vor să scape cu viaţă: de foame, de frig, de frică, de teroare. Ce fac atunci? Încearcă să fugă. Unde? Oriunde. N-ar fi pentru prima oară în istoria omenirii. Oriunde, doar să scape. Aşa devin nişte *oameni obişnuiţi* – dincolo de vîrstă, sex, profesie, stare materială etc. – simpli *refugiaţi*. Un grup mare de refugiaţi afgani din zilele noastre ajunge pe un vapor. Luaţi din nou harta lumii. Cifrele au şi ele importanţa lor: nu este vorba de 2, 5, 7, 45, 120, 234, ci de *peste* 400, zice-se 438. Poate 460. Afgani, în mare majoritate – cică – dar şi cîţiva, tot refugiaţi, neafgani. Pe un vapor, uitaţi-vă pe hartă, în mările Sudului. Un vapor în *derivă*, care urma să se scufunde. 438 sau 460 (sau cîţi?) urmau să moară undeva între Indonezia, Filipine şi Australia. Cargoul norvegian „Tampa“ i-a salvat. Căpitanul navei a acţionat conform codurilor de procedură legală în vigoare. Conform Convenţiei Internaţionale privind Securitatea pe Mare – în vigoare şi azi, începînd din 1914 şi actualizată în 1974 – un comandant de navă *care poate* (atenţie, *care poate*, sublinierea mea, B.H.) să acorde ajutor „este obligat să facă acest lucru“ (mulţumim şi pe această cale d-lui comandor Mircea Anghelescu pentru materialul documentar pus la dispoziţie). Cei peste 400 de *refugiaţi* (afgani) sînt salvaţi de la moarte. Dacă erau să crape, era mai simplu; au murit şi gata – chestiunea, tristă, desigur, dar rezolvată. Dar aşa? Supărare mare peste tot: nimeni nu-i vrea, nu-i doreşte, vrea să scape de aceşti 438-460 refugiaţi afgani: bărbaţi, femei, copii. Nici Australia, nici Noua Zeelandă, cu atît mai puţin Filipinele, Indonezia sau Norvegia, ţara sub pavilionul căreia se găseşte nava salvatoare. Schimb intens de informaţii, intenţii, dar şi ajutoare, să recunoaştem, căci la bordul navei norvegiene situaţia putea să scape de sub control. Intervin şi autorităţile australiene – nu care cumva să ajungă refugiaţi afgani pe teritoriul Ţării Cangurilor. Căci ar fi nenorocire, estimează conducerea de la Canberra, alte cîteva mii de indonezieni abia aşteaptă să dea năvală peste tihna, liniştea şi bunăstarea australienilor. Cum aşa? Chiar aşa: Camberra tot cu *niet* – precum fostul ministru (27 de ani!) de Externe sovietic Andrei Gromîko – la fel şi Wellington-ul (căutaţi pe hartă New Zeeland), pînă la urmă Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi (pe scurt, UNHCR) prin intense negocieri şi tratative cu „părţile implicate“ va dirija pe refugiaţi în (parte) Timorul de Est şi (majoritatea) în Insula – stat– *Nauru*. Trebuie căutat cu atenţie pe harta lumii – ceva mic, mic de tot, 8 square miles & 10.000 inhabitans. Capitala: Yaren, limba (oficială) naureza şi engleza, monedă (au şi aşa ceva, plus steag) dolarul australian. Populaţia locală, un melanj între polinezieni şi melanezieni ce au produs *a single racial group*; cum s-ar zice *verzi* ca bradul. În 1881 insula intră sub control german, şi trece, în 1914, sub stăpînire australiană devenind independentă în 1968. Constituţie, Adunare Naţională, Preşedinte ales la fiecare trei ani. Plantaţii de *coconuts* (nuci de cocos), export, turism în creştere (= venit suplimentar la buget) + mine de fosfaţi care fac din *Nauru*, ce frumos sună pe englezeşte *the highest per capita income in the Pacific Islands*. Păi nu le-a pus Allah mîna pe capul bieţilor afgani? Că e un colţ de lume izolat ce mai contează, dacă e soare tot timpul şi nucile de cocos cresc (aproape) de la sine? Nu este un loc taman bun de trimis nişte oameni nedoriţi de toată lumea? Afganii n-au nici unde să se ducă, nici unde să se întoarcă: *Nowhere-Man-in-Nowhere-Land*. Ce se întîmplă? Nimic: logica faptelor e fără cusur, se ştie că Sudul sărac asaltează Nordul bogat, mai-bogaţii de peste tot vor să se izoleze de mai-săracii de oriunde, ce n-ar fi de înţeles? Totul e frumos în idealuri şi cuvinte, dar pînă la concret, la realitate: nemţii se strîmbă la cehi, cehii la români, românii la somalezi şi pakistanezi, pakistanezii la afgani. Afganii nu se mai strîmbă la nimeni: n-au la cine. O duc rău, o duc bine, să fie la ei, *acolo*, aşa cum şi-au ales ei drumul, treaba lor. Pe noi să ne lase în pace. Care *afgani*? Care *noi*? Ideea ar fi să nu ne pierdem poziţia privilegiată pe care o avem. Oriunde am fi plasaţi pe harta lumii. Concluzia-avertisment: oricare dintre noi poate deveni, oricînd şi oricum, un bun „afgan“. Dar iată că Dumnezeu are grijă de toată lumea: ne-am putea întîlni sub soarele generos al mărilor Sudului în Insula Nauru. Doar de noi înşine e cel mai greu de fugit.

genuă a unei foarte mari greşeli de judecată. Pur şi simplu nu poţi invoca responsabilitatea individuală şi personală, dacă nu ai reuşit să faci din ea o valoare importantă. Ar fi fost mult mai uşor să atribuim într-un mod eficient (cu impact şi susţinere publice, adică) responsabilităţi personale complicilor de toate nivelurile ale regimului Ceauşescu, dacă între intelectualii români ar fi existat destui care să-şi fi asumat personal răspunderea fie pentru acte de dizidenţă, înainte de '89, fie pentru tăcerea relativ confortabilă din timpul dictaturii, după '89.

Trebuie să-ţi mărturisesc şi curiozitatea mea (fantezistă, ştiu bine) de a-mi vedea şi dosarul de după 1989. Ştiu că SRI mă mai onorează din cînd în cînd cu atenţia, măcar pentru faptul de a figura în redacţia revistei româno-maghiare **Provincia**, despre care îţi vei aminti poate că a fost citată într-un discurs de dl Adrian Năstase în rîndul tribunelor de la care se răspîndeşte doctrina „satanistă" a federalismului. Am convingerea, poate falsă, că naţionalismul de grotă informează încă, profund, cultura politică a serviciilor noastre de informaţii şi că, din punctul lor de vedere, a pleda, într-un spirit liberal, pentru descentralizarea administrativă reprezintă un atentat la „trupul sfînt al ţării". Cel mai tare mă amuză ideea că, pentru analizele (bănuiesc) simpluţe pe care le fac ideilor mele destul de complexe (iartă-mi lipsa de modestie, dar nu mă pot abţine...) aceşti „experţi" primesc salarii de cîteva ori mai mari decît leafa mea de profesor universitar.

Închei subiectul dosarului meu revenind la o aluzie iniţială: documentul nu e, în mod evident, complet. Pentru „avertizarea" pe care mi-au făcut-o la şcoala din Făgăraş, cei doi ofiţeri au cerut tot felul de avize şi paraavize, iar pe urmă n-au mai pridídit cu rapoartele. În schimb, acţiunea superbrutală din iulie 1988 nu figurează în dosar sub nici o altă formă în afara amplelor declaraţii care mi-au fost stoarse/dictate în anchetă. Dacă n-ar avea în colţul din dreapta-sus, pe prima pagină, o apostilă („dată în faţa noastră astăzi, 27.07.1988, Organ de cercetare penală Cpt. ss. Indescifrabil"), cineva ar putea crede că m-am dus singur la Securitate, torturat de remuşcări pentru a-l fi înjurat în sinea mea de mamă pe tovarăşul Ceauşescu... Nici un ordin, nici un act prin care se porneşte urmărirea penală, nici un plan de măsuri, nici un raport... În plus, rezultă că am fost anchetat penal, dar nu mi s-a dat nici un dosar de urmărire penală – doar unul de urmărire informativă. Totuşi, mă pot considera norocos, fiindcă lui Marius Oprea, care a fost anchetat împreună cu mine şi care apare peste tot în dosarul meu, i-au spus că... nu are dosar! Deci, dă-mi voie să te-ntreb eu pe tine: mi-am văzut dosarul sau nu?

Oamenii tineri trebuie să se dezbare de reflexul aghiotantului

Ce a mai rămas acum din militantismul tău? Crezi că poetul trebuie să se implice în treburile Cetăţii practic sau numai prin intermediul textelor sale?

Politica mi se pare, pe măsură ce trece timpul, un lucru tot mai grav şi mai important, care presupune reflecţie foarte serioasă şi solicită, ca să spun aşa, tot ce este mai adult în noi. Cred că reflecţia politică este foarte posibilă şi în literatură şi în ştiinţele culturale. Dar pentru a reflecta cu adevărat este nevoie să te îndepărtezi de idealul „angajării". Şi asta nu din raţiuni estetice: atît fanaticii religioşi, cît şi fanaticii comunismului au putut crea opere puternice. Cineva care aderă necondiţionat la o cauză, la o ideologie, îşi eliberează mintea şi se poate concentra asupra formelor de expresie. Poate deveni astfel un artist destul de inovativ. Este mult mai greu să fii atent, în acelaşi timp, şi la seriozitatea şi complexitatea ideilor tale.

Cred că nişte oameni normali (nu nişte „post-traumatici" cum sînt, în general, cei ce au ieşit din comunism), consideră politica drept o parte integrantă a existenţei lor. Nu cred în sloganul radical/totalitar „tot ce facem este politică", dar cred, repet, că politica este o parte integrantă a unei „vieţi bune". Descrierea şi protejarea libertăţilor publice, transformarea lor în ceva important, în valori – reprezintă un dat esenţial pentru păstrarea libertăţii private, intime. O artă preocupată de politică, în opinia mea, este foarte importantă într-o societate care este încă foarte departe de a fi înţeles valoarea libertăţii.

Remarc însă în întrebarea ta cîteva noţiuni care mă tulbură: „militantism", „Cetate", „implicare" (variantă a „angajării" despre care vorbeam mai sus). Am o problemă cu acest vocabular. Pur şi simplu, nu pot să-l folosesc. Mi se pare că degajă un fel de poezie eviscerată, că funcţia lui este mai degrabă să golească de substanţă, de potenţa expresivă imaginarul politic. Probabil şi datorită acestei senzaţii de stînjeneală penibilă, am încercat să descopăr un alt mod de a vorbi expresiv, puternic despre politică. Soluţia a fost, pentru mine, întoarcerea în trecut, către sursele înseşi ale gîndirii politice moderne. Trebuie să spun că m-a ajutat mult relaţia mea de prietenie cu oameni inteligenţi şi pasionaţi care se ocupă de filozofia politică, în primul rînd cu Mircea Boari şi Cătălin Avramescu. De asemenea, un alt prieten „filozof politic" pe care îl urmăresc cu atenţie este Cristian Preda. Foarte interesant mi se pare libertarianismul „pur şi dur" al lui Dan Cristian Comănescu. Cred că, pentru a redeveni serioasă, importantă, „poezia pe teme publice" (cum spun britanicii) trebuie să (re)asimileze mai întîi momentele importante ale reflecţiei europene moderne despre libertate, adică Reforma şi Epoca Luminilor. Pentru mine, o figură extrem de stimulativă este John Milton, unul din clasicii filozofiei politice a secolului al XVII-lea şi totodată un poet cu o imaginaţie extraordinar de puternică.

În ce priveşte implicarea „practică sau numai prin opere", ceea ce cred că are sens să fie spus este că aşa cum nimeni nu-i poate cere unui scriitor să se „implice", în numele vreunei comenzi sociale sau al vreunei voinţe generale (principiu larg acceptat în postcomunism), tot aşa nimeni nu-i poate interzice să facă lucrul acesta, în baza unei opinii (fatalmente personale) despre natura atemporală sau apartinică a valorii estetice. Tot ce ar putea justifica împiedicarea accesului lor la viaţa publică ar fi faptul că încalcă legea. De exemplu, dl Vadim Tudor, poetul cu cel mai mare impact în politica de pînă acum, nu ar putea fi trimis la plimbare, în mod legitim, fiindcă apelează mereu la emoţiile cele mai primitive ale alegătorilor şi niciodată la logica lor, dar ar putea fi, în opinia mea, interzis sau băgat în închisoare fiindcă incită la ura de rasă şi de clasă, încălcînd principii clar înscrise în Constituţie.

Aparent, cazul liderului partidului neofascist România Mare ar fi de invocat împotriva implicării „entuziasmului" în sfera publică. În opinia mea, funestul său succes arată însă cît de mare este nevoia de forţă expresivă în acest domeniu. Şi asta nu (doar) pentru că românii au o cultură politică încă preponderent premodernă, cît pentru că, pînă şi în cele mai bine reglate democraţii, politica este (şi) chestie de pasiune, de intensitate. Dacă un poet cu cota d-lui Vadim Tudor, mărunt responsabil cu propaganda în regimul Ceauşescu, pe care absolut nici un critic serios din România nu cred să-l fi luat vreodată în serios, capătă o asemenea vizibilitate, asta nu arată (doar) cît de joase sînt standardele alegătorilor români, ci şi nevoia reală de patos, de dimensiune simbolică a politicului.

Considerîndu-mă, în contextul românesc, un liberal de dreapta, antinaţionalist şi antirasist, îmi doresc să văd ideile proprietăţii private, ale liberei întreprinderi, ale încrederii în forţele proprii, ale liberei concurenţe, ale contractualismului bine şi puternic reprezentate în discursul nostru public. Ideea (fixă) a stîngii conform căreia capitalismul „egoist" este duşmanul sensibilităţii şi imaginaţiei nu este altceva decît un clişeu găunos: libertatea şi nevoia de a ne adapta la un mediu mereu în schimbare sînt forţele care ne transformă emoţiile şi limbajul în sensul complexităţii. Problema liberalismului politic în România este una de limbaj, de impotenţă a limbajului, mai bine-zis. Doctrina libertăţii ar trebui să poată vorbi minţii şi inimii în egală măsură, să aprindă imaginaţia, să dea sentimentul unei atitudini existenţiale îndrăzneţe şi creative şi al unui scop bine definit şi în acelaşi timp „magnetic". O spun cu toată convingerea: resorturile creşterii economice se găsesc pe scoarţa cerebrală a fiecăruia dintre noi, deopotrivă în zonele responsabile pentru alegerea raţională şi în zonele care „stochează" gîndirea imaginativă. O mare pierdere de vreme pentru civilizaţie a fost îndelungata alianţă a imaginaţiei creatoare cu stînga colectivistă, asistenţială, redistributivă. Marile momente de creştere, începînd cu Renaşterea, au asociat patosul şi intensitatea expresivă cu spiritul îndrăzneţ al întreprinderii private, al dezvoltării finanţelor şi comerţului, al eliberării inovaţiei tehnologice.

Cred, cu alte cuvinte, asemenea lui Wright Mills că imaginaţia este o forţă esenţială a schimbării sociale, instituţionale, politice, economice, dar, spre deosebire de deja amintitul mogul al radicalismului american din anii '60, mai cred şi că forţa fertilizatoare a imaginaţiei se risipeşte în deşert dacă este asociată cu protecţionismul, colectivismul, devălmăşia, cu autoritarismul arbitrar şi abulic care au caracterizat stînga, indiferent cît de veche sau nouă. Iată de ce îi îndemn mereu pe studenţii cărora le predau Reforma şi Epoca Luminilor să creadă că o bună cunoaştere a literaturii nu te izolează într-un ghetto al elfilor şi licornelor, ci îţi deschide calea către centrul fierbinte al existenţei sociale, fiindcă imaginarul, visele, subconştientul, ca şi puterea de a exprima, de a propune simboluri, se află în centrul politicii, marketingului şi managementului, administraţiei publice, turismului, industriei divertismentului, publicităţii.

Ţi-a folosit experienţa de consilier al ministrului Afacerilor Externe?

Cred că experienţa mi-a folosit. Îi mulţumesc sincer d-lui Andrei Pleşu fiindcă mi-a dat această ocazie. Ministerul Afacerilor Externe este unul din locurile în care am înţeles cît de importantă este gîndirea vie, creativă, tocmai înăuntrul unui corp pe care îl consideram fatalmente inert şi „stupid" – birocraţia. Am înţeles că administraţia este ceva interdisciplinar, provocator pentru inteligenţă, şi că este realmente posibil ca funcţionarul public să fie cu totul altceva decît tăietorul de frunză la cîini placid sau isteric cu care ne-am obişnuit. Am înţeles toate astea nu fiindcă realitatea vie a instituţiei mi-a servit de model, ci tocmai dimpotrivă, fiindcă locul în care m-am trezit părea atît de sclerozat şi de îmbîcsit. Deşertul stimulează gîndirea, fiindcă, într-un fel, te provoacă să-i populezi vidul! Recunosc, mi-am descoperit şi o serie de inerţii personale, sau chiar limite. Şi am întîlnit, de asemenea, oameni de la care am avut cîte ceva de învăţat.

Nu mă sperie deloc, ba chiar mă mobilizează ideea de a acţiona asupra realităţii. Am toată încrederea că aş putea s-o fac, nu neapărat de pe poziţia de consilier – chiar de pe o poziţie de decizie directă. Cred, de altfel, că oamenii tineri din ţara asta trebuie să se dezbare de reflexul aghiotantului. Dacă ai cu adevărat încredere în tine, îţi spui: eu pot fi ministru de Externe, sau prim-ministru, sau preşedinte. Într-o democraţie adevărată, nici unui om energetic, inovativ, capabil nu trebuie să i se pară absurd un asemenea proiect. Aşadar, sper să pot juca un rol atît în îndepărtarea de la putere a stîngii demagogice, cît şi într-o guvernare care să promoveze în mod consecvent valorile liberale despre care am mai vorbit aici. Momentul acelei guvernări va veni, în România, sînt absolut convins.

Şi cîmpul cultural este un cîmp politic

S-a vorbit într-un număr al revistei *Interval* despre grupurile de putere din cultura românească. Care ar fi acum configuraţia acestor grupuri? Consideri că faci parte sau ai afinităţi cu vreunul dintre ele?

Întrebarea ta îmi dă ocazia să revin şi să amendez unele dintre afirmaţiile mele de început. Am povestit cum, izolaţi faţă de viaţa literară a anilor '80 (tocmai pentru a fi ceva mai deschişi faţă de viaţă pur şi simplu), nu aveam altă raportare semnificativă decît aceea (de continuare polemică) faţă de generaţia '80. Trebuie să spun că, pe măsură ce viaţa ne-a obligat să observăm mai atent sistemul cultural în care, inevitabil, trăim, am înţeles un lucru: ceea ce ne desparte de „generaţia '80" este nesemnificativ în raport cu diferenţa de mentalitate, de valori pe care o resimţim faţă de ceea ce a devenit, după 1989, noua cultură oficială. Această nouă cultură oficială înseamnă, pentru mine: resurecţia radicalismelor interbelice, în haina „elevată" a admiraţiei pentru tripleta Noica-Eliade-Cioran (precedată, evident, de „sublimul" cabotin Nae Ionescu şi urmată de teologul amator Petre Ţuţea); explozia ipocriziei religioase şi a etno-ortodoxismului protocronist de speţa cea mai agresivă cu putinţă, încurajat pe faţă de înalţi ierarhi religioşi sau laici; o pletoră de tehnici de căpuşare a banilor şi instituţiilor publice de către tot felul de intelectuali subţiri, care, în spatele retoricii sforăitoare despre „cultura – cel mai bun ambasador al României peste hotare", ţin pregătită întotdeauna mica lor agendă personală.

În aceste condiţii, atmosfera de pe vremea *underground*-ului anilor '80 (acel spirit relaxat şi liber, în care diferenţele de vîrstă nu contau, în care puteai spune deschis ce gîndeai, oricui, în faţă, şi în care erai apreciat nu după obedienţa ta, ci tocmai după capacitatea ta de a fi critic şi coerent, în care prietenia nu devenea niciodată complezenţă şi nimeni nu menaja vanităţile nimănui) s-a transformat dintr-o nostalgie într-un proiect. Cred sincer că ar fi în avantajul colectiv ca întreg spaţiul nostru cultural să fie modelat după regulile de competiţie severe, dar corecte şi transparente care domneau în *underground*-ul anilor '80. Inclusiv moguli de tipul d-lui Liiceanu ar părea probabil mult mai vii, mai autentici sub aspect intelectual, dacă ar fi integraţi într-o structură culturală dominată de un spirit cu adevărat liberal. Atîta timp însă cît ei sînt cei ce induc atmosfera culturală, cu amestecul lor provincial de complexe de superioritate şi inferioritate, îşi fac lor înşile, sau în orice caz operelor lor, un mare deserviciu.

În acest context, mă simt cel mai direct legat de: programul **Observatorului cultural**, enunţat de Ion Bogdan Lefter şi Carmen Muşat; programul editorial susţinut, la **Paralela 45**, de Gheorghe Crăciun şi de Călin Vlasie; programul prietenilor mei Alexandru Cistelecan şi Virgil Podoabă, de a inventa, la revista **Vatra**, un conservatorism transilvan la fel de moralist ca întotdeauna, dar mult modernizat, devenit liberal şi ironic; *last but not least*, de programul scumpei mele reviste **Interval**, văduvită de o bună bucată de timp de fondurile necesare apariţiei. Dat fiind că, în opinia mea, aceste instituţii promovează valorile despre care spuneam că ar trebui să informeze întreaga noastră scenă culturală, spre profitul tuturor, trebuie să recunosc că mi-aş dori să le văd devenind centre de putere simbolică din ce în ce mai influente.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Teatru

Spectacol lectură... pe note

DORU MAREŞ

Scriam, cu aproape un an în urmă, că primul musical românesc pe „stil nou“ a văzut luminile rampei la Teatrul Fantasio din Constanţa. Era vorba de **Sfînt şi păcătoşi**, în regia lui Horia Moculescu, o poveste amintind de **Ivan Turbincă**, beneficiind de muzica originală a regizorului, de performanţele actoriceşti ale unor Mirela Pană, Maria Lupu, Florin Zăncescu ori Mihai Sorin Vasilescu, directorul trupei, dar şi de excelentele inserturi coregrafice datorate Victoriei Bucun.

Dacă spectacolul lui Moculescu sosea dintr-o bine asimilată experienţă americană, Muzeul Literaturii Române ne-a propus, de curînd, experienţa americană, regizoral vorbind, pe viu. Fostul professor visiting al UNATC, muzician, actor şi regizor, dar şi profesor la Kent State University din Ohio, Calvin McClinton, a revenit pentru cîteva luni în România cu intenţia aceleiaşi lansări/relansări a genului pe scenele autohtone. Motivaţia epică însă tot lui Creangă i se datorează, de data aceasta textul de plecare fiind **Harap-Alb**. Asezonarea la realităţile româneşti, propusă de american, spre textuare, poetelor Ioana Ieronim şi Saviana Stănescu, a fost finalizată, în rotonda de la etaj a Muzeului Literaturii Române, printr-un soi de inedit spectacol lectură muzical, **Now or never**. Titulatura engleză e motivată de textul propus de cele două poete în limba engleză, lucru pe care îl bănuiesc nu tocmai funcţional pe scenele româneşti. Imperativul a două variante, română şi engleză, pentru uz intern şi pentru export, e totuşi evident. Altfel, dublarea poveştii originare cu una absolut contemporană, din păcate, despre înalţi funcţionari, burse de studii, reformă şi tristele metehne din ţara Împăratului Roşu este o operaţiune coerentă şi de efect. Aplauzele „la scenă deschisă“ au dovedit-o.

Plecat acum, tot ca *professor visiting*, în Coreea de Sud, Calvin McClinton îşi propune să revină la primăvară spre a transforma proiectul în realitate scenică, urmînd să semneze muzica, deja de interes prin ingeniozitatea şi rafinamentul de a asimila teme sau sintagme muzicale sud-est europene, ba chiar româneşti. Cred că ar fi preferabil ca americanul să gîndească inclusiv regia posibilului spectacol, soluţia de a utiliza un regizor român fără experienţa genului putînd duce la o fundătură. Cum, în mod firesc, spectacolul va avea un parametru coregrafic *sine qua non*, iarăşi se impune întîlnirea cu parteneri care au performat deja, precum Teatrul Fantasio. Nu ştiu în ce măsură producătorul central, Teatrul din Sibiu – dacă informaţia este corectă – are experienţa necesară unui asemenea proiect dificil.

De altfel, şi viitoarele audiţii pentru împlinirea spectacolului e necesar să fie concepute mai drastic. Sigur, buna-voinţă, dăruirea afectivă a actorului, sînt condiţii ideale. A fost însă vizibil, în rotonda Muzeului Literaturii, că doar două voci fac, deocamdată, faţă cerinţelor: Mihaela Betiu şi Cătălina Mustaţă.

Oricum, seara plăcută imaginată de Calvin McClinton & friends rămîne o notabilă pată de culoare în tabloul acestei veri bucureştene, încă o dată graţie ştiinţei de a fi o entitate vie a Muzeului Literaturii Române.

A sad story

MIHAELA MICHAILOV

Green Hours
No Mom's Land
Adaptare mai mult decît liberă după Beckett. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc & Mihai Iordache (cu instrumente de suflat)

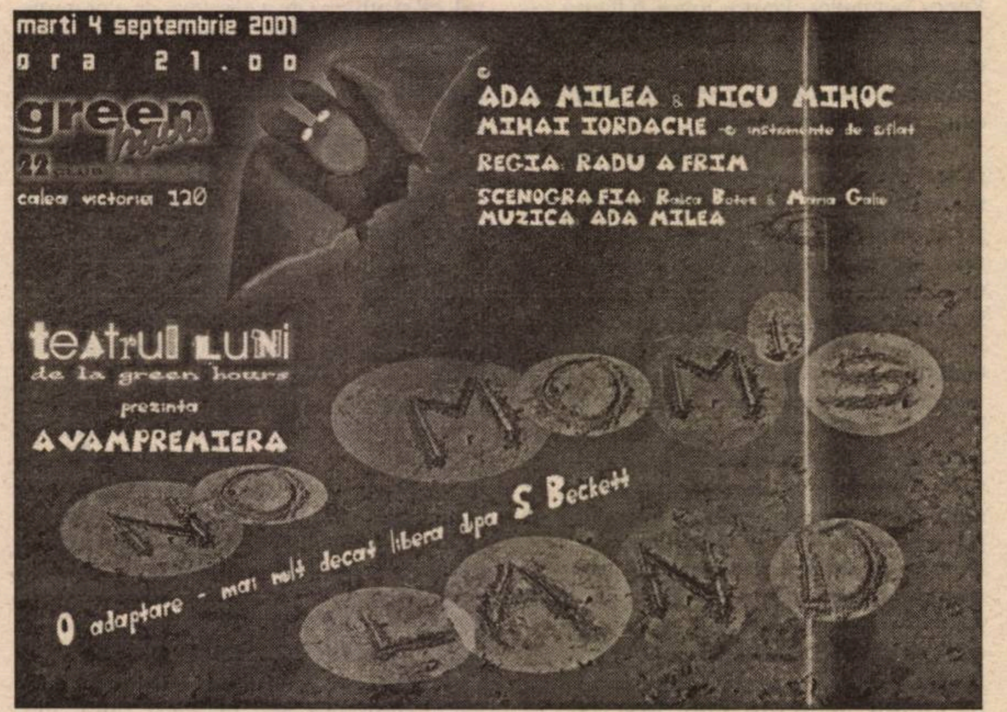

Un closet flancat de floarea-soarelui, o bancă-pat şi o cameră sordidă cu vedere spre un peisaj montan. Să fie oare vorba de o pictură modernă? Asta numai dacă interpretăm decorul ca o componentă a picturalului spectacular. Spaţiul ingenios, adecvat intenţiei regizorale şi bine speculat depăşeşte concreteţea elementelor şi trimite spre simbolic. Tot aşa cum viaţa de zi cu zi a celor două personaje, cu o identitate deloc neglijabilă – un retardat şi o prostituată – capătă nuanţe şi se complică pe parcursul întîlnirilor dintre ei. Două fiinţe marginale care reuşesc să găsească un liant de comunicare, să se apropie, intuind fiecare punctele sensibile ale celuilalt şi să se descopere printr-un limbaj ce depăşeşte de multe ori nivelul cuvintelor şi apelează la variate sonorităţi muzicale, integrate atmosferei. Ea cîntă şi el ascultă fascinat de o melodie ale cărei inflexiuni trimit la bizara imagine maternă cu o recurenţă obsesivă. Aici graniţa se suspendă pentru că distincţia dintre cele două tipuri de feminitate este greu perceptibilă. Maturul cu minte de copil, ale cărui gesturi şi replici trădează reminiscenţe dintr-o altă vîrstă, avînd un simţ cinic foarte acut şi rostind cu naturaleţe şi o inocenţă dezarmantă cele mai grave lucruri şi trăind în complicitate afectivă cu un spaţiu funebru pe care îl percepe în toată complexitatea lui – cimitirul, se raportează vag şi incert la prezenţa feminină. Plată, fără formă şi lipsită de fond, nici frumoasă, nici urîtă, plictisitoare şi totuşi necesară, cam aceasta este viziunea lui despre Lulu, împătimită acordeonistă, surprinsă cu vervă de Ada Milea între naivitate şi efuziune senzuală, acordînd o atenţie specială expresivităţii faciale. Relaţia lor este mai mult mimată decît trăită, un joc insinuant între doi copii capricioşi, nu însă lipsiţi de inventivitate, care se atrag şi se resping succesiv.

Retardarea este dublată şi în acelaşi timp compensată de o sensibilitate fină şi de o intuiţie percutantă, de un joc inteligent dozat, punctînd cu aceeaşi intensitate momentele comice şi dramatice. Între lucrurile vesele şi cele triste există un flux continuu, speculat cu abilitate de interpretarea actoricească. În această conversiune stă şi miza spectacolului, plusînd iniţial pe notele comice, pe detalii şi aspecte aparent insignifiante, trecute brusc în registru dramatic, în momentul morţii lui Lulu, poate cel mai sugestiv ca încărcătură emoţională. El corespunde conştientizării pierderii celei pe care printr-un joc al întîmplării, ajunge să o iubească, considerînd-o indispensabilă. Rîsul atinge în acest moment final punctul maxim al disperării acaparente, accentuînd neputinţa personajului, starea dezolantă a unui *no man's land*, într-un subtil acord cu ironia soartei.

Octogon: exotic şi futurist

A apărut un nou număr (7) al revistei de arthitectură & design **Octogon**. Pe lîngă excepţionala ţinută grafică şi designul care face din ea un obiect de „lux“ (şi de invidiat) sînt de semnalat şi multe texte demne de toată atenţia.

În primul rînd – amplul şi excepţional ilustratul grupaj despre arhitectura contemporană japoneză şi despre ambientul nipon **Made in Japan: Watanabe, Shigeru Ban, Streat Fashion** care ne aduce pe retină o Japonie de o rece splendoare, desprinsă parcă din filmele futuriste şi/sau SF. Unul dintre cele mai interesante „materiale“ este cel intitulat **Pulp Fiction. Arhitectura lui Shigeru Ban**, însoţit de un la fel de incitant interviu cu atipicul arhitect. Shigeru Ban este singurul arhitect care foloseşte ca material de construcţie – pe scară largă şi în cele mai diverse domenii – hîrtia. El face nu numai case ci şi... biserici din tuburi de hîrtie, una dintre acestea fiind prezentată şi în actualul **Octogon**.

Demne de menţionat sînt şi paginile – cu imagini realmente impresionante – despre **Bubble architecture** (**Febra arhitecturii**) din Tokio. Sînt prezentate şi comentate o serie de năucitoare construcţii şi ansambluri de sticlă şi beton, produse ale şcolilor japoneze de arhitectură din ultimele decenii. Astfel este, de pildă, clădirea Centrului Cultural Shonandai din Fujisawa – „un *Disneyland* atmosferic, o staţie spaţială a fanteziei“. Sau clădirile ciber-nomadice Turnul Vînturilor şi Oul Vînturilor, adevărate „sculpturi ale erei digitale“. Ori clădirile de carton, clădirile din hîrtie reciclată, clădirile fără ziduri – adăposturi temporare pentru victimele conflictelor sau cataclismelor. Ca un contrapunct, paginile de poezie tehnologică futuristă alternează cu graţioase fotografii „culinare“, mostre ale rafinamentului minimal nipon... Nu trebuie omis nici interviul cu nonconformistul arhitect „post-metabolist“ Makoto Sei Watanabe despre arhitectura industrială proiectată pe computer. În fine, e de citit şi textul **Street Wear in Tokyo** despre stilul de viaţă al tinerilor din cartierele capitalei Japoniei (aşa-numiţii „adolescenţi rebeli“ *ganguro*, al căror stil vestimentar strident-decorativ, în răspăr cu tradiţiile autohtone, tinde să complexeze cele mai renumite case de modă).

Pe lîngă aceste materiale, nesemnate, reţinem şi un text – pe post de „editorial“ – al lui Augustin Ioan, publicat mai întîi în **The Economist**, 1-7 aprilie 2000: **Ce trebuie să învăţăm de la care japonezi?**, o pledoarie în favoarea valorificării – după exemplul japonezilor – a „resurselor locului“ în arhitectură.

Evident, grupajul „japonez“ este departe de a fi singurul element demn de interes din acest număr al **Octogon**-ului, în care mai putem citi (şi privi) – între altele

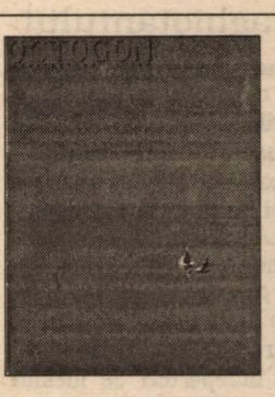

Coperta numărului 7 al revistei *Octogon*, foarte elegantă, este aurie şi, în consecinţă, la scanare contrastul se pierde...

– un text al lui Horia Avram despre grafica media şi pachetele grafice promoţionale din televiziunile româneşti, o prezentare semnată de Robert Schilling despre cruzimea jazzului experimental şi „mistic“ al artistei contemporane Diamanda Galas, cronici de specialitate semnate de Diane Lewis (**Grila: formă şi proces în designul arhitectural**), Mihai Stănescu (**Oraşul în semnificaţia lui**), Anca Sandu Tomaşevschi (**Schiţe dialectice**), Françoise Choay (**Despre demolare**) şi, nu în ultimul rînd, **Notele despre ornament** ale lui Augustin Ioan... **(P.C.)**

Film

Edinburgh *so-so*

MIHAI CHIRILOV & ALEX. LEO ŞERBAN

TICKE
55 EDINBURGH INTERNATIONAL FILM FESTIVAL
EDINBURGH INTERNATIONAL FILM FESTIVAL
12-26 AUG CATALOGUE
www.edfilmfest.org.uk

Aşa şi-aşa. E tot ce le-am putut spune celor care ne-au întrebat, cu aviditate, cum a fost Edinburgh-ul de anul acesta. Asta cînd n-am preferat, pur şi simplu, să vorbim despre vreme (care a fost, într-adevăr, fabuloasă pe toată durata festivalului). Dar dacă Emma Thompson (în Q&A-ul cu public din ultima zi) a spart gheaţa, înfierînd întreaga industrie de film britanică, noi de ce n-am face-o? Ei bine, ediţia #55 a fost una şleampătă foc (precum se va vedea cine). Spre deosebire însă de Cannes, a avut grijă să înceapă (cu ***Le fabuleux destin d'Amélie Poulain****, r. Jean-Pierre Jeunet) şi să se încheie (cu* ***Wit****, r. Mike Nichols) într-o notă net superioară.*

– Eşti de acord cu ce-am scris pînă acum?

– Cum să nu fiu – mai ales că m-ai scutit de grija de-a face şapoul?... Faptul că festivalul s-a deschis cu **Le fabuleux destin d'Amélie Poulain** a fost, evident, o palmă dată festivalului de la Cannes, care-l refuzase, după cum ştii; asta mi se pare chiar comic – adică englezii, care supraevaluează cît pot filmele lor şi care nu dau doi bani pe filmele franţuzeşti, se trezesc dintr-odată mari amatori de *Cinéma Français „nouvelle tendance“*... Ei, care marginalizează orice e formalism autohton (vezi Greenaway, Jarman etc.), se fac apărătorii din oficiu ai formalismului franţuzesc şi tot ei, care au transformat *„working class“*-ul într-un soi de gen cinematografic de sine stătător, la concurenţă cu musicalul, ridică în slăvi un filmuleţ evazionist, o fabulă realist poetică postmodernă, plină de găselniţe şic şi de ritm videoclipat!! Ca să vezi pînă unde poate merge politica: e ca şi cum Cannes-ul ar fi deschis ediţia din '96 cu **Trainspotting**! (În paranteză fie spus – *dar numai în paranteză* –, ultimul Danny Boyle, **Vacuuming Completely Nude in Paradise**, mi s-a părut la fel de „reuşit“ ca **The Beach** cu DiCaprio... Doar titlul e mişto.)

– Bună palmă; cu atît mai usturătoare cu cît Cannes-ul n-a primit în competiţia oficială a acestui an nici măcar un film britanic. Dar le-am văzut pe majoritatea acum; zău dacă merita vreunul! Şi mai comic mi se pare însă faptul că Edinburgh-ul a supralicitat, prezentînd, pe lîngă **Amélie**, un alt film francez al cărui regizor îmi scapă (pagubă-n ciuperci): **Trois Huit**. În engleză i-au spus **Night Shift** şi directoarea festivalului, căzută în admiraţie, îl descria în caietul-program ca pe un „**Harry, un ami qui vous veut du bien** (alt perdant strălucit al Cannes-ului; a fost în competiţie în 2000, dar n-a luat nimi-ca!) întîlneşte **Resources humaines**“. Ştii, filmul ăla cu intrigă sindicală şi halate muncitoreşti care i-a inflamat pe toţi franţujii şi pe care noi am refuzat să-l vedem. Puteau englezii să lase pe dinafară un film care se încadra atît de graţios genului *„working class“* de care vorbeai? Cu halate rupte şi rivalităţi în faţa cuptorului de sticlă topită? Nu puteau! De unde se vede că de la frondă la tradiţie nu e decît un pas... Ai mai pomenit ceva de videoclip: nu mică mi-a fost surpriza să descopăr, printre meandrele selecţiei, o secţiune destul de consistentă dedicată videoclipurilor şi spoturilor publicitare. Recunosc însă că programul suna mai bine pe hîrtie: am văzut împreună, în sala de recuperări pe video – şi n-aş fi crezut că o să derulez înainte pe imagine, de plictisitor ce era! –, un program foarte inspirat intitulat (şi-atît) **Unseen and Unclean: Banned Videos**. Adică videoclipuri „jegoase“, pe care micul ecran nu le-a putut tolera. OK, am consumat **My Favorite Game** al lui Cardigans (dar zău dacă cel atît de crunt tăiat pentru MTV nu mi s-a părut mai bun, pentru că mai subtil...), Prodigy şi subversivul final de la **Smack My Bitch Up**, plus ceva foarte haios-psihedelic cu Renaldo & the Loaf (**Songs from Singing Larvae**), numai că am aşteptat în van porcărelele promise în promo: striptease-ul „total“ al lui Robbie Williams în **Rock DJ** sau înfricoşătorul **Afrika Shox** al lui Leftfield (regizat de Chris Cunningham). N-am avut parte decît de mici frînturi din ele. Ruşine. Dezamăgitor şi programul de animaţie britanică: de reţinut doar cele două clipuri Gorillaz şi ultimul Radiohead (**Pyramid Song**), plus gagurile sub formă de *„birthday card“* ale lui Tim Hope (el a regizat **Don't Panic** pentru Coldplay). Deşi n-am mai prins-o, cred că, dintre toate, merita banii doar colecţia nordicilor (10 la număr) de la Traktor, adevărate genii în materie de *advertising* (Nike, Diesel, Levis, Dicovery etc.) care au debutat şi-n clip cu delirantul **Ya Mama** al lui Fat Boy Slim. Şi gata cu ei. Înapoi la selecţia de filme-filme.

– Mie nu mi-a plăcut deloc selecţia, chit că printre „bălării“ am văzut şi chestii valabile – **Otesanek** al veteranului Jan Svankmajer, de pildă, pe care-l ratasem, amîndoi, la Veneţia anul trecut (tu l-ai ratat şi de astădată!): o parabolă nemiloasă, în chip de basm combinat cu comedie horror, despre „diferenţă“ şi despre cum „bunele sentimente samaritene“ duc, uneori, direct în iad... (Nu mă miră că prietenei noastre Regina, care l-a văzut la Mostră, i s-a părut „fascist“, „reacţionar“: filmul face un mişto crunt de tembelismul „toleranţei“ dus dincolo de orice logică!) Scenariul se bazează pe o povestire populară – toată partea asta e animată, fireşte, ca şi „bebeluşul-de-lemn“ –, în care un cuplu fără copii îşi găseşte brusc împlinirea în clipa în care bărbatul îi aduce acasă nevestei, din pădure, un ciot de lemn semănînd cu un prunc; femeia îl creşte, îl hrăneşte, doar că „micul Otik“ devine un monstru din ce în ce mai nesătul care înfulecă tată, mamă, vecini şi tot ce mişună prin preajmă! Svankmajer reuşeşte un „divertisment filozofic“ negru, dar foarte colorat altminteri (cadre repetitive de mîncare etc.), cu situaţii vii şi teribil de amuzante, cu aluzii semnificative (subînţelesurile sînt... suprarealiste!), cu personaje pitoreşti şi replici mortale – dar parcă puţin prea lung, totuşi... Apoi, mi-a mai plăcut **Jump Tomorrow**, debutul în lungmetraj al lui Joel Hopkins – de care noi văzusem, la Clermont-Ferrandul de-acum 2 ani, scurt-metrajul „pregătitor“, **Jorge**, într-un program al NYU-ului; acelaşi personaj (un fel de Woody Allen negru, ochelarist-stîngaci-atletic, de o timiditate monumentală), de data asta plasat într-o comedie „romantică“ mizînd mult pe gaguri absurde în linia Tati/ Kaurismaki/Peter Sellers (**The Party**), foarte colorat (scurtul era în alb-negru), foarte bine montat/scris – dar parcă *sub* scurtmetrajul care ne entuziasmase la Clermont (deşi cronicile pe care le-am citit la **JT** erau favorabile).

***Crush* de John McKay**

– Nu era nimic britanic în **Jump Tomorrow**, cu excepţia regizorului Joel Hopkins (dar şi acela, ai zis, şcolit la New York). După cum nu era nimic britanic în cuget şi-n simţiri (ci doar bănetul care l-a produs) în simpluţul **The Warrior**, filmat în Himalaia (frumos, nu zic nu; başca panoramic) şi regizat de un indian debutant pe nume Asif Kapadia. Dacă-ţi spun şi ce scurt-metraj a făcut înainte o să turbezi, pentru că ştiu că l-ai văzut, tot la Clermont, şi nu ţi-a plăcut (**The Sheep Thief**)!

– Doamne ia-mă!

– Ambele filme – şi **JT**, şi **TW** –, concurau însă la titlul de cel mai bun film britanic. Lucru care mi s-a părut cel puţin bizar. Şi pentru că tot sîntem la filme britanice încrucişate etnic, o să mai amintesc aici de **From Here to Where** şi **This Filty Earth**. Primul e regizat de un celebru fotograf pentru **Vogue**, **Vanity Fair** şi **Life**, Glen Luchford, e coprodus de francezi şi e, dacă se poate spune aşa, primul film britanic iranian: un regizor american ţine morţiş să facă un film despre povestea reală a unui iranian fugit din ţară şi care de 11 ani trăieşte în aeroportul Charles de Gaulle, întrucît autorităţile franceze îl duc cu zăhărelul. Sigur, cele mai amuzante faze sînt cele în care regizorul (şi cel din film, şi cel al filmului) ironizează stilul unui Kiarostami, să zicem; senzaţia este însă că ironia este exact ceea ce lipseşte unui film iranian pentru a evolua... Poate că sînt nedrept; repet: m-am amuzat copios, mai ales la replica oropsitului care spune, la un moment dat, că stă de 11 ani aici, la geam, şi n-a prins nici măcar o dată un accident aviatic! Dar fondul pe care venea **From Here to Where** nu era defel favorabil: în aceeaşi zi primisem prin *e-mail* vestea că **Cercul** iranian al lui Jafar Panahi obţinuse premiul FIPRESCI de cel mai bun film al anului.

– Mă aşteptam, dar nu vroiam să cred...

– Celălalt, **This Filthy Earth**, este o ecranizare a romanului scris de Zola, **La terre**. O dramă rurală, o poveste aproape primară, compensată, pe alocuri abuziv, de fiţele beta-stilistice ale lui Andrew Cotting, pe care-l ştiam de cînd cu primul său film, documentarul **Gallivant**, arătat şi la Bucureşti. Prima secvenţă începe cu penisul portocaliu al unui taur, mărit în prim-plan şi *au ralenti*, deşi îţi trebuie ceva timp să-ţi dai seama despre ce e vorba în propoziţie, şi continuă cu o ejaculare de toată frumuseţea. Înţeleg că şi Zola fusese la fel de descriptiv în primele pagini ale cărţii lui. Actorii însă nu sînt răi – şi e demn de laudă turul fizic de forţă la care Cotting i-a supus, atunci cînd n-a stors noroaiele şi mizeria pămîntului (la un moment dat, ni-i arată chiar pe protagonişti făcîndu-şi nevoile în plin cîmp) de toată poezia care răzbate, totuşi, din imaginile filmului...

– Restul de filme britanice au „strălucit“, şi ele, prin *so-so* (vezi caseta): adică, nici atît de proaste cît să le desfiinţezi, nici atît de reuşite cît să te entuziasmezi la ele. **Crush**, de pildă, pe mine m-a amuzat/interesat pînă la un punct (cele 3 femei singure sînt mortale!), dar nu m-a emoţionat neam exact cînd trebuia să trec, ca un spectator programat pe comanda *„Todo sobre mi madre“*, de la rîs, la plîns... Am înţeles că regizorul, zii să-i zic...

– John McKay...

– ...e debutant; mă rog, după mine se achită mai mult decît onorabil de partea nostimă a poveştii, are cîteva găselniţe bune în zona „auditivă“ – dar la partea de verosimilitate, psihologie etc., şchioapătă rău! Pe urmă, **Lucky Break** al lui Peter Cattaneo – nenea ăla cu **The Full Monty**... **TFM** (de care eu nu m-am înnebunit, cum bine ştii) era totuşi mai legat, mai proaspăt, plus că povestea era şi nemaivăzută, şi dată dracului; aici e mult mai cuminte, merge pe clişeele ştiute (Închisoarea, Evadarea, Poezia Sentimentelor versus poezia muzicii/teatrului...), are însă noroc cu actorii, care sînt foarte buni, fiecare pe felia sa (James Nesbitt – un fel de Clooney britanic, Timothy Spall – emoţionant, Christopher Plummer fiind cireaşa de pe tort!). Nu mai ştiu cine l-a descris ca „**Marea Evadare** întîlneşte **Sunetul muzicii**“ – mi se pare o descriere corectă.

– Din oferta europeană am reţinut norvegianul **Amatorene** (în engleză: **You Really Got Me**) şi germanul **Die Innere Sicherheit** (în engleză: **The State I Am In**). La Cannes,

***Ghost World* de Terry Zwigoff**

Freaks **de Tod Browning**

ratasem debutul lui Pal Sletaune (**Junk Mail**, 1997), dar cum auzisem vorbindu-se de bine de el, m-am dus întins la **Amatorene**. Fără prea mari pretenţii, dar foarte amuzant şi oarecum în vîna – mucalită – a fraţilor Coen, nu crezi? De la **Fargo** n-am mai văzut un cuplu atît de imbecil de răpitori. Iar eroul, un *loser* patent surprins şi el de ce poate fi în stare, semăna izbitor cu Mircea Diaconu. Regina, de care ai amintit, a fost cea care, la Veneţia trecută, mi-a recomandat filmul german. L-am văzut abia acum, după ce-l pierdusem şi-n alte două festivaluri, şi pot spune că, de data asta, a avut mînă bună. Tema filmului regizat de Christian Petzold (şi scris de o mai veche cunoştinţă de-a ta, Harun Farocki, cel cu **Videogramele unei revoluţii**, *remember?*) nu e una nouă, dar contextul istoric şi surdina pusă oricărui sentimentalism o fac cu atît mai percutantă: pierderea idealurilor, atît la nivel individual (deriva unei familii de terorişti, fără identitate şi fără alt viitor decît cel al unei perpetue fugi de lege), cît şi la nivel naţional, fiind pus în discuţie trecutul tulbure al întregii Germanii. Tu ce ai de spus despre americani?

– **Ghost World** de Terry Zwigoff e un fel de sub-Todd Solondz, mult mai puţin acid decît filmele acestuia, agreabil, dar parcă fără miză... Buscemi e excelent (ca şi Illeana Douglas în rolul, fugitiv, al unei plasticiene/profesoară de arte vizuale), iar Thora Birch mi s-a părut că se vrea o Christina Ricci re-*trashizată* – acum, că Ricci a trecut la romantismul siropos (vezi **The Man Who Cried**)... Nu ştiu de ce, şi ăsta mi s-a părut prea lung!

– Nu neapărat. Abia dacă durează două ore. Mie mi s-a părut unul dintre cele mai bune filme recente despre inadaptare (nu doar a adolescenţilor, ci şi a celorlalte generaţii) în lumea contemporană. E trist, e comic (doar e făcut după o serie *underground* de *comics*-uri; apropo, Zwigoff e şi autorul unui halucinant documentar despre un alt celebru autor de *comics*-uri, R. Crumb), e sarcastic şi provocator (cu mult mai mult decît **American Beauty**; însăşi personajul Thorei pare o extensie a fiicei dezabuzate de-acolo), e jucat impecabil (Buscemi face cel mai bun rol al său; colecţionarul de viniluri vechi pare a fi rolul spre care a tins toată viaţa) şi are un *happy-end* străin de platitudinea celor din filmele-*mainstream*: oricît de inadaptat ai fi, există o şansă pentru fiecare. O spune, la modul cel mai emoţionant cu putinţă, acea scenă în care un bătrîn stă pe o bancă, într-o staţie dezafectată, aşteptînd neclintit un autobuz care, i se spune, nu trece niciodată pe-acolo. Pentru că, în cele din urmă, autobuzul apare... Iar în timp ce vedeam **Ghost World**, ochii îmi mai fugeau, involuntar, la două dintre „staţiile“ video alăturate, unde o asiatică şi un localnic savurau demenţa fără limite din lungmetrajul de animaţie al americanului Bill Plympton, **Mutant Aliens**. Îţi dai seama că l-am şi rezervat pentru a doua zi...

– Plympton e Plympton – pentru tine, care ai ratat prima întîlnire cu lumea lui (programul se intitula chiar aşa: „Mondo Plympton“!) anul ăsta la Clermont-Fd, trebuie să fi fost o revelaţie... Ce mă şochează pe mine la el nu e atît latura subversivă (teribilă, totuşi!), ci imaginaţia/fantezia debordantă, „trans-generică“, a desenelor: lumea lui Plympton este unul dintre (puţinele) cazuri fericite de lume ieşită, *ab nihilo*, din desen, din creionul creatorului de animaţie – este latura asta, aproape „*work in progress*“, care mă fascinează la el, pentru că vezi atît rezultatul (gagul *Uriaş!*), cît şi „geneza“ lui, parcă; în orice caz, e o senzaţie foarte benefică de a fi pe aceeaşi lungime de undă cu *unul dintre marii artişti contemporani* – ceea ce Plympton este, fără nici o îndoială! E un artist la fel de mare ca Svankmajer, ca Tim Burton, ca fraţii Quay să zicem; şi în aceeaşi descendenţă, grotesc-suprarealist-corozivă.

– Apropo de stranietăţi: Kiyoshi Kurosawa cum ţi s-a părut?

– Sincer, mă aşteptam la mai mult de la el şi al său **Seance** – mai ales că văzusem şi **Kairo**, la Cannes, şi-mi plăcuse foarte mult. **Seance** este anterior acestuia şi mi s-a părut mai degrabă un fel de exerciţiu pregătitor – nu are nici forţa imaginilor din **Kairo**, nici coerenţa lui narativă. Pe urmă, sincer, eu n-am înţeles ce a vrut cu povestea asta... Las' că şi el merge în prea multe direcţii deodată, dar efectiv n-am priceput dacă „ideea principală“ era Răzbunarea unei Fantome, Hazardul care o provoacă, Şarlatania (femeia este un „medium“ de mîna a treia) sau Prezenţa Spiritelor într-o Lume Computerizată...? Ultima idee îşi găseşte o rezolvare (inclusiv formală) remarcabilă în **Kairo** – aici, mi s-a părut doar că este inclusă, printre altele, într-o povestire haotică în care haosul/hazardul nu este nici măcar *figurat* ca obsesie narativă...

– Are însă şi **Seance** cîteva imagini la care efectiv înţepeneşti în scaun. Sigur, sînt scoase din joben destul de aleatoriu, cum spuneai, dar ţi se lipesc pe vecie de retină: ce mi-a plăcut, şi aici, şi de altfel şi-n **Kairo**, e felul efectiv în care sînt reprezentate fantomele. Plus detaliul de culoare: fetiţa care rătăceşte prin pădure şi pe care alţii ar fi îmbrăcat-o în roşu, pentru mai mult contrast etc., la Kurosawa poartă o rochiţă verde. Apropo de sperieturi şi de ciudăţenii. Sau mai bine-zis, de ciudaţi. Credeam că, în lipsă de altceva, **Freaks**-ul lui Tod Browning din '32 va fi filmul-eveniment al Edinburgh-ului. Copie nou-nouţă, reputaţie veche – ce să spun? În cel mai bun caz, nu pot decît să mă minunez că acest film cu „*real freaks*“ a fost, totuşi, făcut la Hollywood. Nu e genul fabricii de vise. Poţi avea coşmaruri serioase cu oricare dintre creaturi.

– Pe mine, sincer, mult-comentatul **Freaks** m-a plictisit. Mutrele „monştrilor“ fac toţi banii, în rest însă, totul e dezarmant de naiv, penibiluţ chiar! Da' mă rog, se practică tipul ăsta de supraevaluare... Dacă există un film care, totuşi, poate fi numit „filmul-eveniment“ al Edinburgh-ului, acela este **Wit**! Este intens, profund, tulburător – poate cel mai bun film al lui Mike Nichols de o bună bucată de vreme... –, aproape „documentar“ în felul cum se apropie de subiect, dar în acelaşi timp extrem de pudic, de discret în tratarea suferinţei – pe care nu o transformă nici o clipă în „marfă“. Iar Emma Thompson, dacă mai era nevoie de precizat, este absolut ge-ni-a-lă! Şi ca actriţă (dar aici, mă aşteptam...), şi în calitate de co-scenaristă (deşi şi-aici, după **Sense and Sensibility**...). Am înţeles că piesa după care s-a făcut ecranizarea se joacă şi la Bucureşti, la Teatrul Mic, cu Valeria Seciu în rolul principal. Din fericire, filmul este produs de HBO, aşa că trebuie să ne aşteptăm să-l (re)vedem şi la televizor; cum HBO-ul cam duce lipsă de filme bune, ar fi mai mult decît binevenit...

– Eu aştept să văd şi **Intimacy** al lui Patrice Chéreau, pentru că ţi-aduci aminte că anul ăsta, la Berlin, Kerry Fox i-a suflat Emmei bunătate de „Urs de Argint“ pentru cea mai bună interpretare feminină. Spre stupefacţia tuturor, evident, pentru că, spuneau ei, premiul recompensa nu atît performanţa, cît curajul actriţei, duduia Kerry nefăcînd altceva decît – atenţie, *decît!* – să se reguleze în draci şi pe bune, în toată nuditatea-i...

– Vorba americanului: *Gimme a break!*

– Am înţeles că săraca e acum stigmatizată şi nimeni nu-i mai propune roluri. Zău că e de plîns.

– Ei bine, eu n-am de gînd s-o plîng! Emma însă ne-a făcut să rîdem cu lacrimi la Q&A-ul din ultima zi, în dialog cu Lizzie Francke: pe cît era asta de împleticită la vorbă, pe-atît era actriţa de coerentă şi expresivă, într-un mod foarte colocvial. Subliniez „colocvial“, pentru că Emma T. are reputaţia unei actriţe foarte cerebrale, un fel de intelectuală-care-joacă, şi chestia asta dă de obicei, la actori, prezenţe foarte acre şi autosuficiente, discursuri preţioase şi multă „erudiţie“ exhibată ca şi cum ar fi ultimul Porsche... Emma T. nu a făcut paradă de lecturi (sînt convins că e mai „*well-read*“ decît cei mai mulţi actori britanici), nici nu s-a ascuns în spatele „lungii sale experienţe de scenă“ (a mărturisit doar că, în tinereţe – acum are, totuşi, 42 de ani –, a „făcut Edinburgh-ul“ (*fringe*) alături de colegii ei, jucînd seară de seară pînă la epuizare...). A fost, pur şi simplu, fermecătoare – fără fiţe, fără mofturi, fără toane. Şi extrem de sinceră! Cred că a luat-o prin surprindere chiar şi pe „Lizuca“-directoarea, atunci cînd s-a dezlănţuit, la o întrebare din sală despre „British Film Industry“, *împotriva* filmului britanic!! Noi jubilam, pentru că eram cu totul de acord cu ea, dar mi-nchipui mutrele unora din sală... Ce a avut de spus (şi *trebuia* spus), a spus: că ideea de „industrie britanică“ e o fantasmă, UK-ul nu produce atîtea filme cît să acopere termenul de „industrie“; apoi, filmele – cele mai multe – sînt *proasteee*... „Ar trebui să învăţăm de la americani cum se scrie un scenariu!“ a afirmat Emma, şi noi am aplaudat-o. Pe urmă, mi-a venit s-o pup cînd a „demitizat“ faimoasa „metodă de lucru“ a lui Stanley Kubrick – un cadru: trei săptămîni –, spunînd-o pe-a dreaptă: „Chiar nu s-a găsit nimeni să-i zică: Gata, ajunge cu cadrul ăsta – treci la următorul?!“... Prezenţa Emmei Thompson la Edinburgh a fost *highlight*-ul festivalului, ediţia 53!

▮

Wit **de Mike Nichols**

Cele şase feţe ale festivalului

Organizare – So-so; fiind ultima ediţie condusă de directoarea Lizzie Francke, totul avea un aer uşor melancolic... ▮▮

Selecţie – So-so; nimic bubuitor, nimic devastator, nimic surprinzător; totul a mers cu paşi mici dar siguri spre mediocritate... ▮▮

Facilităţi – (Prea) puţine; nici vorbă de „*accommodation*“, nici vorbă de tichete de masă, în schimb acces lejer la Internet şi posibilitatea de a obţine bilete gratuite la filmele care nu aveau proiecţii de presă (nostim, totuşi, e faptul că organizatorii îţi sugerau să cumperi bilete, la 8,30 dimineaţa, pentru filmele la care ei nu mai aveau gratuităţi...!); în plus, 90% din oferta festivalului era disponibilă pe casete video. ▮▮

Peisaj – Magnific; Edinburgh-ul – văzut dimineaţa, la prînz şi seara – rămîne acelaşi oraş fermecător, animat, colorat, cu castel în vîrf de stîncă, Calton Hill, prevăzut cu false ruine greceşti (de sec. XVIII), cartiere întregi cu arhitectură georgiană, „*crescent*“-e (străzi înfundate în formă de semicerc; pe una din acestea am şi locuit) liniştite cu case cu *bay windows*, pasaje/coridoare subterane printre case, parcuri, peluze şi terenuri de golf la fiecare zece străzi... ▮▮▮

Glamour – Vedete puţine: Emma Thompson, Jacqueline Bisset, Sean Penn cu Robin Wright Penn, Sean Connery la deschidere... ▮▮

Figuri – Lizzie F.: directoarea festivalului, aflată pe ultima sută de metri şi arătînd ca atare – şleampătă, vorbind îmbrehănit şi înghiţindu-şi cuvintele, îmbrăcată nu ne-ntrebaţi cum şi foarte preocupată, în ultima zi de festival, să ajungă la coafor să-şi bucleze părul pentru Gală... de parcă doar atît ar fi fost de făcut!; *Willie* – la vreo 50-60 de ani, îndesat, rubicond, ras în cap, dar cu un moţ *à la* Tintin păstrat pentru „ştrengărie“, îmbrăcat mereu în salopete de blugi şi făcîndu-se că nu te observă, în public; vorbea incredibil de repede cu accent *cockney*, singurele cuvinte pe care le puteai reţine fiind numele unor actori – pe care le presăra în conversaţie ca să se dea mare; în afara festivalului, exercită cu succes meseria de măturător de străzi (în faţă la Royal Shakespeare C., *please*!); *Rolland M.* – fost critic de film român, rămas cu o bursă la faţa locului şi frecventînd festivalul „pentru că dacă tot vine aici...“ – altminteri, neinteresat de filmele mai noi de 20 de ani pentru că „operele au nevoie de timp să se aşeze!“ ▮▮

Arte vizuale

Arta Fundaţiei pentru poezie „Mircea Dinescu“

COSMIN NĂSUI

Încercarea de a găsi un nume. Nu e tabără, şcoală de vară & nici festival de artă. Sînt studenţi, profesori & artişti. E susţinută şi promovată de Mircea Dinescu. E extra, e ultra... Nu e totuşi rebelă & nici polemică. Are Dunărea aproape & Calafatul la cîţiva kilometri. E în portul Cetate, „Portul Cultural Cetate“. Sînt ceramişti, sculptori, pictori, creatori de artă. Cu toţii douăzeci. E în vacanţă, în plină natură, durează o lună şi e artă care cîntăreşte mult. Plai cu artişti, viraje strînse tangenţial cu banner-ul. Banner-ul (steagul) a fost bătut pe hangarul din curba Fundaţiei „Mircea Dinescu“. De dimineaţa pînă seara trec căruţe pline care iau curba în viteză şi driblura sare într-un nor de praf, polen & damf de Danube. Cei din viteza căruţei se uită în stînga, apoi unii la alţii & apoi dau din cap nedumeriţi. Noroc cu calul (mîrţoaga) care nu e beată altfel ar intra căruţa cu toţi în Dunăre. Au cam ratat steagul. Pe el scria Plai cu Artişti, care între timp s-a transformat în Plai de Plai. Viaţa în 2 şi zeci. Ceramica se arde în cuptoare. Cuptoarele se fac din cărămidă (lut+paie+apă). 1500 aproximativ de cărămizi înseamnă aproape toţi din breaslă (mai ales „pupezele“ cu „tîrtiţele în sus“) stînd cam două săptămîni la 4 cofrage „mîngîiate cu grijă ca să nu se deshame“. E soare, după-masă & ţînţari iar formele cărămizilor sînt între jeleuri & fondante. Dacă mai rămîne timp e pentru creaţie, năniţu, păpiţu, căcuţiu, plaje & baiţu. Atelierele. Formele de ceramică au marea calitate de a aduce cu orice altceva decît vor să pară. Totul ridicat la mînă, pentru că meşteşugul se învaţă de la un deget la altul pînă cînd asemănările se topesc într-o mămăligă primordială mai omogenă decît lutul din care provin. Nouă ne plac aceste forme pentru că sînt făcute de „pupezele“ care bătute de soarele plajei nu au alt motiv să ofteze. Aici mai e şi Ioana Budeş care vine des la noi ca să mai respire. Ea face nişte omuleţi de lut. Bust pe un picior. Nu ştiu ce sînt, însă după cît par de miraţi cred că trăiesc. Dincolo, în atelierele recuperate în ultima clipă (dintr-o fostă vamă), e „grupa mare“ adică artistele finaliste de Universitate. Noroc cu Raluca Ungureanu, care se deschide sau se închide la culoare zicîndu-şi mulţumită „dacă mă uit în oglindă îmi dau seama că mi-ar sta bine cu orice“. Proiectul ei are mulţi copaci din lut pe care îi amplasează într-un crîng cu mulţi copaci „pe bune“. Cum ar fi realitate & artă, una întralta. E ca şi cum ai modela apa şi ai pune-o pe apă, ai modela vîntul şi l-ai pune pe vînt, focul modelat pe foc... Copacii ei nu au frunze au numai ramuri, tulpini & rădăcini. Ramurile nu cad ca frunzele, ele se taie numai. Frunzele stau jos, ramurile în aer. Tot ce e în aer e mai uşor de reprezentat decît ceva care a picat. Monica Morariu îşi continuă cumva povestea **Despre formă** pe care a expus-o la Sala Dalles (19 iul.-3 aug. 2001). Acolo şi aici ea încearca să recupereze o stare a demersului istoric al ceramicii. Stadiul preistoric al formelor & decorului cucutenian & restul procesului de ardere cu lemn în cuptoare de chirpici este completat cu forme oprite în diverse etape ale procesului de facere (de la nuia prin împletire la o formă de nuiele împletite acoperită de lut). Încercarea ei de acum a fost de a crea nişte instrumente muzicale primitive din ceramică. Rămîne să vedem cine va cînta la ele. Bianca Boeroiu face o ceramică din multe piese, cu posibilităţi multiple de combinare. Ea a făcut un personaj ale cărui mîini şi picioare pot fi înlocuite cu altele avînd alte gesturi după cum capul poate fi schimbat cu o pîlnie iar interiorul cu mai mulţi sau mai puţini peşti mai mici sau mai mari. David Olteanu şi Maria Roxana Cioată fac la propriu o familie chiar şi în domeniul formelor de ceramică. Ei văd torsul corpului uman ca pe o formă compactă cu urmele amprentei de modelare, ca pe un spate (fund) care devine important ca faţă. Profesorul Ernest Budeş a demonstrat cu o serie de *happening*-uri că a modela un vas e acelaşi lucru cu a modela un corp, că fundul, buza, gîtul & burta unui vas au corespondent în formele corpului uman, că forma corpului uman este sursa de inspiraţie a oricărui vas cucutenian. Aceste forme pentru a fi arse au nevoie de altele. Acestea sînt cuptoarele, care au o relaţie cu miezul conţinut de tipul forma-antiforma, în care printr-o parte intră foc iar prin alta iese fum. Între foc & fum e creaţia. *New Babylon featuring Mircea Dinescu* (remix 2001) asta e atunci cînd în artă există curentul principal neo-ortodox, neo-bizantin, nou Ierusalim, iar mecanismul e de tipul ştachete: Corneliu Baba îi preda lui Ştefan Călţia care preda... Dacă priveşti în mecanismul balanţei în cealaltă parte se supercere existenţa Noului Babilon. Nu e împotriva ci e polipolar (adică amestecă polii). Cum? Arată istoria, miturile & alte valori naţionale autohtone aşa cum nu trebuiau prezentate/reprezentate. Cum e atunci cînd galben nu e numai grînarul patriei, roşu nu e doar sîngele dacilor vărsat pe glie, albastru nu e numai Voroneţul şi apele Dunării, Unde era tatăl celor trei iezi cînd capra mergea după mîncare, feţi frumoşi nu sînt decît copiii făcuţi la bătrîneţe, Ţepeş trăgea şi altceva în ţeapă nu numai turci. Distribuind roluri negative personajelor eroizate, glorificate, totul cu umor & persiflare nu faci decît să opreşti tinereţea fără bătrîneţe. Această galerie de scene celebre din istoria românilor se continuă cu portretul supradimensionat al lui Mircea Dinescu, personaj al istoriei contemporane căruia îi este dedicată expoziţia. O sală a tronului pentru un rege de o noapte (expoziţia se vizitează numai pe întuneric pentru că întregul ambient e luminat numai de candele şi luminări).

Plai de Woodstock 2001 ăsta a fost ultimul nume dat primei manifestari artistice şi culturale a Fundaţiei pentru Poezie „Mircea Dinescu“. Pentru că aici pare a se naşte un Woodstock balcanic cu artişti, actori, scriitori, muzicieni şi alţi creatori de artă şi cultură.

© Bogdan Iorga

Atelierul de ceramică

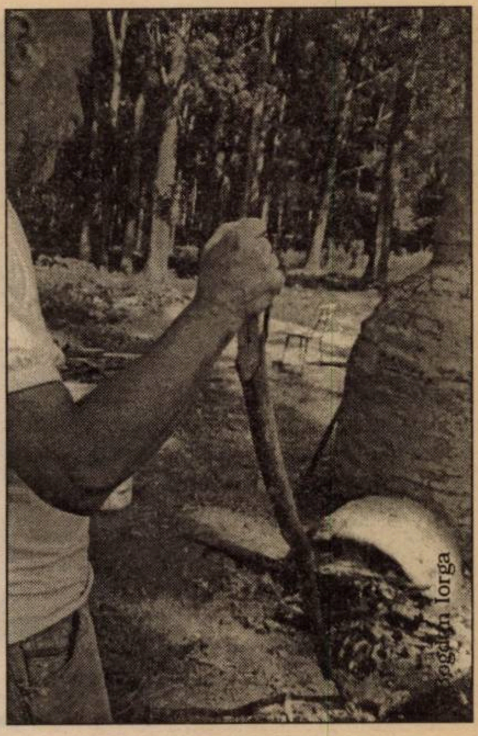

Ernest Budeş,
De veghe în lanul cu cuptoare

Arhitectură

De la „Viena roşie“ la Jean Nouvelle

Note de călătorie

CRISTINA SÂRBU

Wohn-Service Viena sau cum poţi găsi uşor o locuinţă în capitala austriacă

De cîte ori ni se oferă ceva „gratis“ ştim, cu siguranţă că, sub o formă sau alta, altcineva plăteşte pentru noi. Un serviciu „pe gratis“ este din ce în ce mai greu de imaginat. Iar ca cel care îţi face acest serviciu „pe gratis“ să fie statul – e de-a dreptul absurd să-ţi treacă aşa ceva prin minte. Aţi putea crede că se poate şi altfel, că statul îţi poate fi prieten şi ajutor de nădejde în momentele grele şi încă pe gratis? Mă tem că nu. Şi totuşi mai există minuni. Vă vorbesc astăzi despre oraşul Viena, mai exact despre un serviciu cu totul special, aşa-numitul **Wohn-Service** – în traducere liberă, serviciul de informaţie şi consiliere în probleme de locuinţe sociale (cu chirie), o instituţie subvenţionată în totalitate de către Republica Austria şi care oferă servicii gratuite celor interesaţi să-şi găsească un acoperiş deasupra capului. Servicii gratuite – adică informaţii şi sfaturi pe gratis pentru cei ce doresc să primească/să obţină o locuinţă din fondul de stat. Trebuie doar să-ţi formulezi dorinţele în faţa celor opt amabili specialişti pe care îi găseşti de la 8.00 la 20.00, de luni pînă vineri, la parterul unei clădiri impunătoare, din beton, metal şi sticlă, amplasată în buricul tîrgului vienez. Şi ai toate şansele să îţi rezolve problema repede şi bine.

Mi s-a spus – şi mi s-a demonstrat credibil – că nu este foarte greu să îţi găseşti o locuinţă la Viena, o locuinţă cu o chirie rezonabilă, se înţelege. Asta desigur dacă faci parte, cu acte în regulă, dintr-o categorie „de mijloc“ şi nu eşti nici prea bogat şi nici prea sărac. Poţi fi vienez sau străin, trebuie doar să faci dovada unui loc de muncă sigur. Poţi să alegi cît doreşti, partenerul de discuţie îţi stă oricît la dispoziţie, nu se grăbeşte, nu se enervează, nu disperă, ci în momentul vorbirii, îşi face din împlinirea dorinţelor tale unicul scop în viaţă. Să vă reamintesc – tot ce face pentru tine, nu te costă – pe tine! – nimic, serviciul este gratis! Gratis este ajutorul pe care ţi-l dă în completarea unor formulare complicate, gratis îţi pune la dispoziţie unul dintre cele 16 computere legat la Internet prin care, accesînd un program special, poţi vedea oferta de moment, amplasarea apartamentelor disponibile pe harta Vienei, planurile amănunţite şi chiar faţada imobilului în care – poate – urmează să locuieşti. Gratis te înscrie pe o listă de aşteptare – unele clădiri sînt încă în fază de proiect, altele în construcţie sau renovare –, o listă de aşteptare pe care poţi fi primul, al doilea, al treilea pînă la al zecelea solicitant şi, de!, cum ţi-o fi norocul. Dacă nu, cauţi în altă parte şi, cu siguranţă, găseşti. Gratis îţi pune la dispoziţie informaţii de ultimă oră ce nu au apucat încă să fie introduse în banca de date şi gratis îţi oferă, amabil, un pahar de apă, un suc sau o cafea. Gratis! Gratis! Gratis! Iar dacă, dintr-un motiv sau altul, nu te poţi deplasa, pagina **Wohn-Service** de pe Internet îţi stă la dispoziţie. Îţi formulezi dorinţele şi opţiunile în scris, pe ecranul PC-ului de acasă, cei de la **Wohn-Service** caută pentru tine, găsesc şi îţi trimit ofertele, tot în scris, pe ecran, dacă te hotărăşti le dai

© Toni Rappersberger

Ottakring

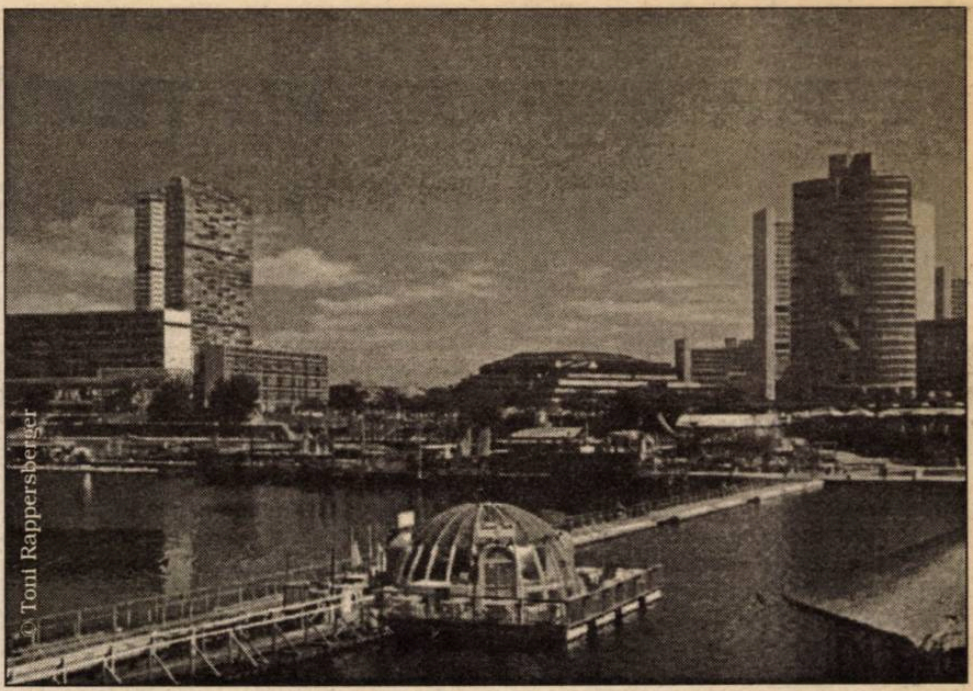

The Donau-City

OK-ul printr-o simplă apăsare de tastă şi, pe acelaşi ecran, prin Internet, îţi capeţi repartiţia care este va-la-bi-lă! Nu îţi mai rămîne decît să te muţi în casă nouă.

În acest moment aţi putea fi neîncrezători. De unde atîtea locuinţe libere „de stat“ în Viena?! Explicaţia vine prompt. Grija faţă de felul în care trăiesc locuitorii Vienei este veche, iar ca statul să se îngrijească de rezolvarea posibilelor probleme este... de la sine înţeles, istoria a demonstrat-o.

După încheierea primului război mondial în 1918 s-a constatat că 2,2 milioane de locuitori ai Vienei aveau nevoie de locuinţe. Oraşul donează loturi de pămînt celor dornici să-şi construiască mici case familiale. În acelaşi timp, Partidul Social-Democrat iniţiază un amplu program de construire de locuinţe sociale în blocuri – „palate pentru popor“ cu multe etaje. Între anii 1923-1934 s-au construit, cu subvenţie de stat, 63.000 de astfel de locuinţe, aceste cartiere se numesc astăzi „Viena roşie“ şi ele cuprind, printre altele, complexele **George Washington-Hof** – terminat în 1927 cu 1084 de apartamente –, **Karl Seitz-Hof** – terminat în 1926 cu 1173 de apartamente –, **Reumannhof** – terminat în 1924 cu 478 de apartamente –, **Karl Marx-Hof** – terminat în 1927, deschis în 1930, cu 1325 de apartamente. Ideea de bloc alăturată cifrelor vă duce imediat cu gîndul către cartierele muncitoreşti construite cîndva cu mare zel şi entuziasm şi în România. Vă asigur însă că „decorul“ vienez este cu totul altfel şi că „roşul“ de aici are cu totul alte nuanţe – mai estetice, mai calitative, mai verzi, mai relaxate, mai... umane.

În aceste condiţii este cu adevărat uşor să îţi găseşti o locuinţă cu chirie la Viena, capitala Austriei, unul dintre cele mai mari oraşe ale lumii, în care, în ultimii 5 ani, statul a avut grijă să construiască cca. 40.000 de apartamente şi plănuieşte ca, în viitorii zece ani, să continue în acelaşi ritm (85.000 de apartamente la care se vor adăuga cca. 75.000 de apartamente rezultate din sanarea şi renovarea caselor din cartierele istorice vechi).

De la Bucureşti la Viena, zborul cu avionul durează o oră şi jumătate. Călătoria cu trenul este mai lungă, durează 15 ore. Dar distanţa dintre felul în care statul înţelege să ajute cetăţenii săi este... ca de la pămînt la cer. M-am convins de asta aici, la Viena, vizitînd **Wohn-Service** – serviciul de informaţie şi consiliere în probleme de locuinţe sociale.

Oraşul (dintr-un) Gazometru – Gasometer City

În seara zilei de joi, 30 septembrie, începînd cu ora 19.00 şi prelungindu-se mult dincolo de miezul nopţii, în faţa privirilor uimite a 3.000 de invitaţi şi 400 de jurnalişti din întreaga lume, a fost inaugurat la Viena aşa-numitul **Gasometer City**. Este vorba de patru construcţii de foarte mari dimensiuni – s-a demonstrat că în fiecare dintre ele încape uşor marea roată din parcul de distracţii **Prater** – înălţate în urmă cu peste 100 de ani şi destinate adăpostirii unor uriaşe rezervoare în care se păstra gazul folosit de oraş pentru iluminat şi pentru încălzit. Exteriorul este din cărămidă, iar pe înălţimea de 70 m sînt construite etaje de ferestre oarbe pur decorative. Diametrul unui astfel de... să-l numesc turn gol pe dinăuntru este de 65 de m. Rezervoarele de gaz amplasate în interior au fost folosite, în parte, pînă în anul 1986. În 1981 începe deja dezafectarea lor, dar clădirile, turnurile de cărămidă roşie, sînt declarate patrimoniu cultural şi, în consecinţă, nu pot fi distruse. Imensul spaţiu este folosit parţial şi ocazional – culise de film, expoziţii... S-a căutat mult timp ideea salvatoare care să valorifice eficient interioarele celor patru turnuri numite impropriu „gazometre“. Într-un final, hotărîrea a fost luată – aici se vor construi locuinţe! În 1996 a fost lansat un concurs de proiecte, peste trei ani a început construcţia propriu-zisă şi **Gasometer City** – Oraşul (dintr-un) Gazometru este astăzi gata, după numai doi ani şi jumătate. Despre ce aduce nou acest complex oraşului Viena, cifrele pot vorbi cel mai bine. O investiţie de 2,5 miliarde de schilingi austrieci. În total, în cele patru gazometre se află 605 apartamente proprietate privată sau proprietate de stat – aproape toate ocupate pînă în momentul inaugurării! – şi 247 de locuri într-un cămin studenţesc. Mai adăugaţi 11.000 m^2 destinaţi birourilor, cei 7.450 m^2 ai unei imense hale de spectacole de sunet şi lumina spectacolelor de cele mai diferite tipuri, 20.200 m^2 de spaţii comerciale, 15.800 m^2 de depozite ale Arhivelor statului şi 600 m^2 ocupaţi de o grădiniţă. Cele patru gazometre sînt legate între ele de linia spaţiilor comerciale dispuse pe mai multe etaje. Dedesubt sînt garaje, deasupra birouri şi locuinţe. Datorită planurilor folosite, fiecare gazometru are un alt interior. Gazometrul A a fost amenajat de către arhitectul francez Jean Nouvelle, pentru Gazometrul B planurile au fost întocmite de către arhitectul Coop Himelblau, iar cele pentru Gazometrul C de către Manfred Wehdorn. La cel de-al patrulea gazometru (D) a lucrat arhitectul Wilhelm Holzbauer – cel care a gîndit şi parte dintr-un alt nou şi foarte modern oraş-satelit al Vienei, numit **Donau City** – Oraşul (de la) Dunăre. În procesul transformării acestor spaţii goale în parcări subterane, spaţii comerciale, sedii de firme şi mai ales multe locuinţe, au fost turnaţi 42.200 m^3 de beton, s-au instalat 78.000 m^2 de acoperiş, sau dislocat 60.000 m^3 de pămînt şi piatră, s-au folosit 11.000 de tone de oţel, au fost ridicaţi 90.000 m^2 de ziduri interioare, s-au tras 300 km de cabluri, a fost nevoie de 8200 de uşi şi peste 5000 de ferestre şi de 120 km de ţevi de apă. Cele patru cupole de oţel grele de 150 de tone au fost date jos, curăţate, reparate şi apoi, cu ajutorul a 17.000 de şuruburi (nituri) reinstalate la locurile lor.

Oraşul Gazometru este o minune a tehnicii moderne de construcţie. Totul – în afara zidurilor vechi de cărămidă care, ca o centură, continuă să-şi păstreze rolul pur decorativ –, totul este conceput ingenios, eficient şi estetic în limitele spaţiului obiectiv impus. În proporţie de 98 de procente apartamentele sînt ocupate. Toate spaţiile comerciale au fost închiriate. În imediata apropiere a fost construit un mare centru de distracţii cu 12 săli de cinematograf, săli de jocuri mecanice, mese de biliard, restaurante, baruri... În 10 minute, metroul te aduce în inima Vienei, în faţa **Domului Sf. Ştefan**. Vineri, 31 septembrie, la ora 10.00, **Gasometer City** a fost deschis vizitatorilor. Vienezii au fost invitaţi să vadă, să admire, să comenteze, să critice... să se distreze în iureşul, culorile şi veselia unei serbări populare. Bere şi gulaş (mîncare tradiţională) gratis! Magazinele au oferit preţuri promoţionale. La ora 21.00, în ciuda unei ploi antipatice, de toamnă, a început mega-spectacol multi-media de sunet şi lumină care s-a încheiat cu un impresionant foc de artificii. O zi pe care vienezii nu o vor putea uita uşor, ziua în care a fost inaugurat Oraşul Gazometru, oraş-satelit la periferia capitalei austriece, oraş construit în interiorul a patru mari foste depozite de gaz.

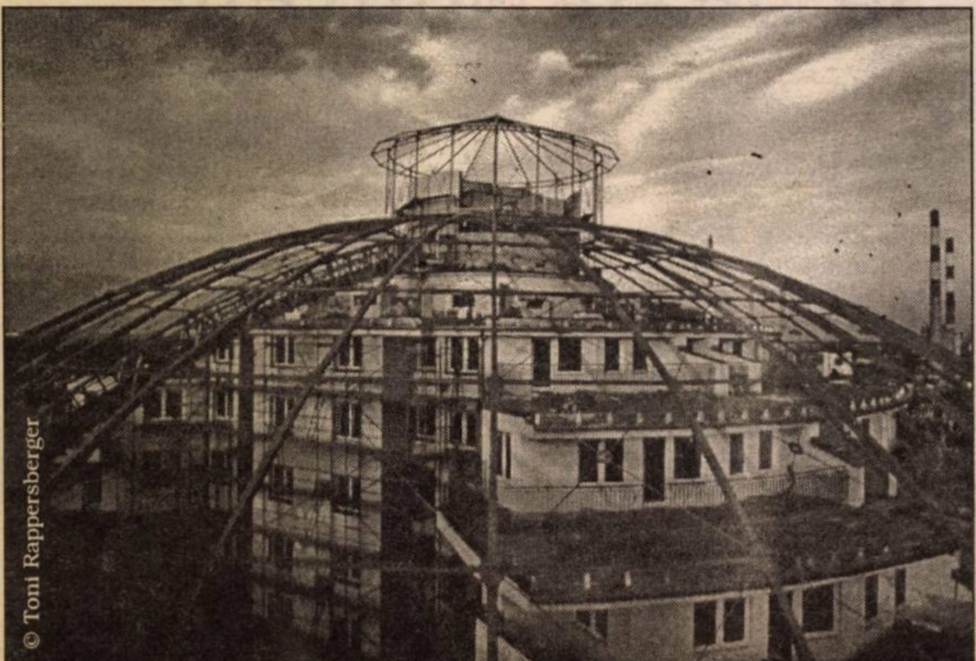

Gasometer

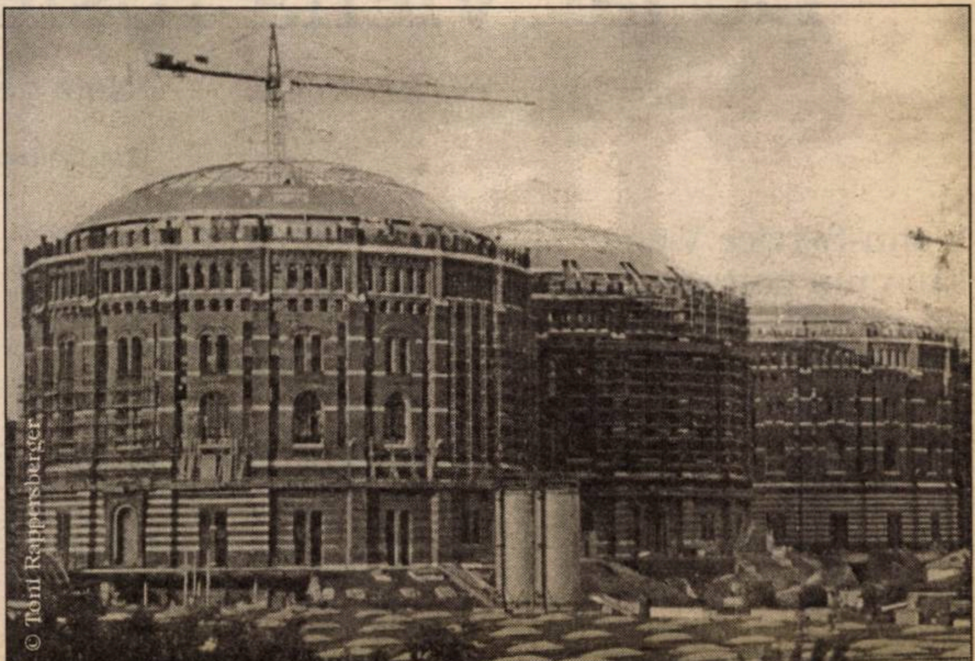

Gasometer

profil

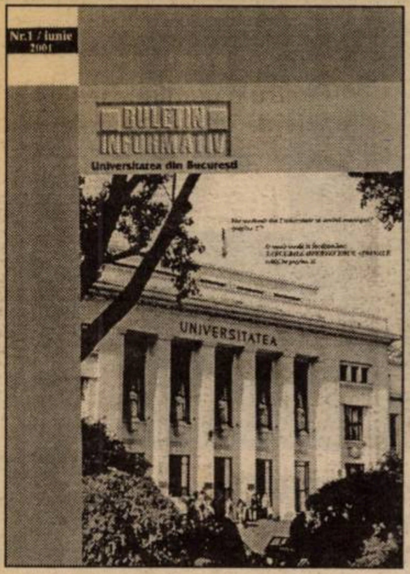

Buletin informativ Universitatea București este o publicaţie editată de Biroul de Relaţii Publice înfiinţat la nivelul Rectoratului Universităţii bucureştene în scopul facilitării comunicării în această instituţie de învăţămînt superior. Beneficiind de un cuvînt introductiv al rectorului, Prof. Univ. Dr. Ioan Mihăilescu, prezentul „buletin intern“ nu îşi doreşte însă numai să informeze, ci şi să menţină o legătură directă, funcţională cu publicul intern căruia i se adresează. În vederea acestui obiectiv, a fost aleasă varianta tip „forum“. Pe lîngă adresa de *mail*, realizatorii garantează... „anonimatul“ expeditorilor care îşi trimit „doleanţele“ pe adresa publicaţiei, prin cutiile poştale instalate special în facultăţi. Printre „promisiuni“ se numără, de asemenea, redirecţionarea observaţiilor sau solicitărilor către cei vizaţi, precum şi publicarea, împreună cu răspunsul redacţiei, a celor mai interesante mesaje în viitoarele numere ale buletinului. Deocamdată, remarcăm faptul că nu numai anonimatul expeditorilor este garantat, ci şi cel al redactorilor... Trecînd la conţinutul propriu-zis, trebuie să spunem că revista — distribuită gratuit — este realmente utilă şi interesantă. De procurat şi de consultat! Din cuprins: date despre noul sistem de credite performante, informaţii privind Tîrgurile ofertei educaţionale din România, noile sisteme educaţionale de la Litere şi examenele de limbă engleză de la Cambridge, despre salariile pe carduri şi despre cursul de „managementul activităţii de secretariat“ iniţiat, începînd de anul trecut, de către Maria Prună, secretar general al UB, despre motivele pentru care Facultatea de Geografie a ajuns să fie considerată „facultate vedetă“, despre sesiunile de restanţe... Nu lipsesc informaţiile – abundente – privind situaţia centrelor de cercetare de pe lîngă cele 18 facultăţi ale UB (în paginile 15-18 — un **Raport de cercetare pe anul 2000**) şi iniţiativele legislative existente în domeniu. După cum nu lipsesc nici paginile dedicate „timpului liber“ al studenţilor şi profesorilor, cuprinzînd informaţii turistice şi un material retrospectiv despre Tîrgul Internaţional de carte **Bookarest 2001** (la acest din urmă capitol am reţinut şi o amuzantă „gafă“ tipografică: aflăm astfel că Premiul Asociaţiei Editorilor din România pentru cea mai bună carte de beletristică românească ar fi revenit **Dicţionarului onomastic** de... *Dan* Horia Simionescu!). În cadrul paginilor dedicate sistemului naţional de învăţămînt, găsim date importante despre instituţiile de învăţămînt superior de grad A, B şi C, despre consecinţele „inflaţiei“ de jurişti şi teologi pe piaţa forţei de muncă, la care se adaugă un calup de informaţii cu privire la locurile cu taxă şi fără taxă de la admitere, precum şi ştiri referitoare la proiectele şi iniţiativele universităţilor din ţară. O secţiune de interes sporit este, cu siguranţă, cea despre programele de burse în străinătate; sînt prezentate, între altele, „îndrumări pentru profesori“ şi „îndrumări pentru studenţi“, informaţii legislative — dar şi financiare — necesare bursierilor. Nu mai puţin interesante sînt şi informaţiile referitoare la oportunităţile de angajare în cadrul corporaţiilor (**Companiile investesc în studenţi**). Sînt prezentate date despre proiectul anual **Mobil Rom** şi despre bursele şi seminariile **Procter&Gamble**, dar şi adrese Internet utile găsirii de slujbe, informaţii privind tîrgurile de *job*-uri... Sînt prezentate şi cîteva „sfaturi utile“ din experienţa personală a unor proaspeţi absolvenţi de facultate, alături de care merită reţinute şi sfaturile „din cărţi“ despre relaţiile între şefi şi subalterni. În fine, dar nu în ultimul rînd, se cuvin a fi menţionate rezultatele unei incitante anchete realizate printre studenţi despre existenţa unui „mit al managerului“ în Universitate. După cum se vede, sînt semne că, în pofida tuturor inerţiilor, ceva începe să se mişte şi în spaţiul universitar bucureştean.

Primul număr al buletinului a apărut în luna iunie, înaintea vacanţei studenţilor.

conflicte

Cotidianul

Fondator ION RAŢIU

Tableta de scriitor a lui Ştefan Aug. Doinaş din **Cotidianul** de marţi 4 septembrie propune o privire lucidă şi necruţătoare asupra mentalităţilor „străbune“ pe care se bazează tristul succes al cuplului C.V. Tudor-Miron Cozma: „Astăzi, scena politică românească – dar şi viaţa de zi cu zi a simplului cetăţean – sînt dominate de agitaţia a două personaje care – pe cît de groteşti, pe atît de nefaste – se drapează în hlamida istorică a unor înaintaşi veneraţi: un Haiduc şi un Tribun. Şi unul, şi celălalt au senzaţia că România contemporană nu este o ţară absolut liberă, că trăim sub ocupaţie străină şi că ei doi – separat, dar mai ales împreună – ar fi chemaţi să reintroducă libertatea, cinstea şi dreptatea, pe meleagurile strămoşeşti. Haiducul practică acea «morală» a luptei de clasă, care constă în a lua de la cei bogaţi pretinzînd că dă celor săraci. Cum boierii, moşierii şi ciocoii (cu excepţia «ciocoilor noi» din propriul partid) nu mai există, lupta haiducească se duce împotriva «poterelor» de intelectuali care nu îmbrăţişează directivele oficialităţii“. Autorul trece apoi la problema eliberării lui Miron Cozma, problemă „sensibilă“ şi „delicată“: „Otova şi grobian, Haiducul a tulburat doar apele superficiale ale stabilităţii noastre sociale. Tribunul, în schimb, a operat mai profund, şi anume la nivelul conştiinţei patriotice. Dacă cel dintîi a produs dezordine, cel de-al doilea s-a prezentat ca un arhanghel al noii ordini. [...] Haiducul era un practician ignar al forţei brute. Tribunul se vrea mai mult; un teoretician – cu studii în străinătate – al reinstalării unei Justiţii care să bage spaima în toată lumea. Stimulîndu-se unul pe celălalt, în 1999, ei au încercat marea lovitură; răsturnarea Statului de Drept. Tentativa a eşuat; Haiducul a ajuns după gratii, iar Tribunul a fost nevoit să se mulţumească acum cu rolul de avocat al său. Dar speranţele lor nu sînt cu totul pierdute. Tribunul – înzestrat cu darul scrisului – este autorul unei cereri de graţiere a Haiducului. Acesta, care la rîndul său are talentul lirismului erotic, ar prefera un recurs în anulare, care să-l scoată basma curată [...]. Se va lăsa oare atras preşedintele actual de aburii înmiresmaţi ai unei asemenea «cine creştine»?“ Într-adevăr, „dacă, cu sprijinul clasei muncitoare capabile de noi acte de bravură, Tribunul şi Haiducul vor fi ajutaţi să se îmbrăţişeze victorioşi în afara temniţei (deşi locul lor ar fi mai degrabă acolo...), vom putea să spunem cu conştiinţa împăcată că Ion Iliescu a obţinut cel de-al treilea mandat prezidenţial al său doar pentru a dovedi celor sceptici că zicala «istoria se repetă» conţine mult adevăr românesc“. Între timp, preşedintele a optat: cerea de graţiere a fost respinsă...

România literară

În cronica sa din numărul 35 al **României literare**, Luminiţa Marcu execută, cu dezinvoltură şi aplomb, ultimul roman al lui Fănuş Neagu (**Amantul marii doamne Dracula**) şi, odată cu el, un mit găunos. Prins la cotitură, gonflatul prozator e făcut mici fărîme. Tînăra autoare se întreabă, pe drept cuvînt, „de ce a fost şi mai este considerat Fănuş Neagu un mare scriitor?“ Ne întrebăm (retoric) şi noi ce caută un prozator mediocru precum Fănuş Neagu în Academia Română. Dar să-i dăm cuvîntul Luminiţei Marcu: „Prostul gust nu vine din materia cu care scriitorul s-a hotărît să lucreze [...]; problema e că ieftinătatea insuportabilă a unei astfel de lumi e însoţită insuportabil de o concepţie rudimentară asupra literaturii. Ceea ce e deja prea mult. [...] Ce iese e un meniu pervers, un fel de sarmale cu dulceaţă. N-are nici poezia economicoasă verbal şi complicată imagistic a lui Ştefan Bănulescu, nici fanatismul ideologic şi fineţea înnăscută a lui Panait Istrati. Ingredientele lui nu sînt drămuite cu nici un fel de grijă, nu sînt amestecate după nici o reţetă personală, ci sînt pur şi simplu comandate după savoarea numelui lor şi aruncate fără discernămînt într-un cazan soios. Din care se ridică aburii unei fierturi ineficiente magic“. Articolul este intitulat, ironic şi „la derută“, **Apogeul creaţiei lui Fănuş Neagu**. Un apogeu „întors cu susul în jos“: „După acest apogeu întors cu susul în jos – constată autoarea – nu-mi pot închipui cum cineva mai poate aştepta literatură adevărată de la acest autor. Sau poate că deja în aceste romane incredibile avem de-a face cu literatură reală şi noi nu vrem s-o recunoaştem. E un mare mister al receptării literare de la noi, unul printre altele cîteva“. Să existe oare un tip antropologic al admiratorilor prozei lui F.N.? Nu-i deloc exclus...

Fondat 1992 EVENIMENTUL ZILEI

COTIDIAN DE INFORMAŢIE

Aşa cum era de aşteptat, articolul Luminiţei Marcu nu a rămas fără ecou. Editorialul lui Cornel Nistorescu din **Evenimentul zilei** de miercuri 5 septembrie, intitulat **Muzeul figurilor de partid**, îi este dedicat, practic, în întregime (de altfel, în acelaşi număr al ziarului, este reprodusă o parte din textul colaboratoarei noastre şi a **României literare**). Citām un fragment la fel de devastator ca şi articolul iniţial: „Luminiţa Marcu (24 de ani), cronicarul de acum al **României literare**, scrie despre ultimul roman al lui Fănuş Neagu. Adulţii, cei care l-au citit şi înainte de 1989, au rămas cu apetitul dezlănţuit pentru metafore şi scăpărări de limbă. Cultivat de colegii de generaţie, Fănuş Neagu, prin prisma celor tineri, este doar un scriitor caraghios. Delirul său verbal plictiseşte după cîteva pagini. Se vede clar că din aburii alcoolului nu se ridică decît panglici şi floricele de limbă. Construcţie epică – ioc! Vocaţie narativă – mai şchioapă decît în viaţă. [...] Ceea ce era gata să treacă pe lista capodoperelor scapă acum în uitare şi abia dacă mai rezistă la lectura rudelor şi a prietenilor“. Autorul nu ratează ocazia de a pune – pe bună dreptate – promovarea oficială a îngălatei proze „fănuşiene“ în relaţie cu ofensiva atîtor *ejusdem farinae* precum, între alţii, D.R. Popescu, George Bălăiţă, Mircea Micu, Dinu Săraru sau Paul Everac, promovaţi în domeniul culturii de către actualul partid de guvernămînt: „Cît oxigen cultural şi intelectual pot aduce aceştia în existenţa partidului de guvernămînt? Nu cumva o propagandă făcută cu aceiaşi oameni care au trudit şi pentru Nicolae Ceauşescu e prăfuită şi fără viitor? Nu cumva PSD, rebotezat cu luni în urmă, este şi el un partid bătrîn, mai aproape de trecut şi foarte şovăitor cînd e vorba despre viitor? Nu ştim ce va rezista din opera scriitorilor din generaţia în amurg (n-or fi toţi în situaţia lui Fănuş Neagu), dar relansarea agresivă a tuturor (cu mijloacele de altădată) ne poate pune pe gînduri. De ce scriitorii şi intelectualii tineri (cu excepţia cîtorva ţuţări) se feresc de PSD? Simt ei că acolo nu este nici un viitor sau că adie prea mult a trecut?“

CRONICA ROMÂNĂ

cotidian naţional de informaţie şi atitudine

Iată însă că un prozator autentic din lista enumerată de Cornel Nistorescu (e vorba de George Bălăiţă) a simţit nevoia să se delimiteze de falsurile grobiene emise fără nici o jenă de colegul său de la **Cronica română**. În amintitul cotidian de joi 30 august, autorul **Ucenicului neascultător** semnează, la sfîrşitul tabletei sale săptămînale, o replică reverenţioasă dar fermă (în apărarea Regelui Mihai), pe care o reproducem în cele ce urmează: „Nu cred, precum Fănuş Neagu, mare prozator, că la 23 august 1944, regele Mihai l-a trădat pe mareşalul Antonescu (**Cronica română**, nr. 2619, a.c.). Prea tînărul suveran a fost implicat atunci într-un act politic necesar, inevitabil în împrejurările date. De altfel, rugat în anii din urmă să evalueze personal cîteva momente mai delicate din acele zile teribile, fostul rege a răspuns: nu ştiu, eram cu mama la Sinaia... Nu cred, de asemenea, în mitul mareşalului Antonescu. Un caz fără îndoială tragic, o victimă a istoriei, dar şi a propriilor lui slăbiciuni“.

Drept „pedeapsă“, în numărul de sîmbătă-duminică al ziarului (p. 1), Fănuş Neagu, stăpîn pe moşia **Cronicii române**, îl apostrofează într-un mod cel puţin jenant (şi, din păcate, caracteristic) pe superiorul său (estetic) în ale prozei: „Înţeleg că George Bălăiţă dă raport organizaţiei lui de dreapta pentru tot ce face. Nu înţeleg, însă, de ce să-l dea prin intermediul ziarului nostru. Georgică, alivoar şi n-am cuvinte! Neamul prost începe la Bacău şi se termină în eternitate“. Se vede treaba că, pe logica lui Fănuş Neagu, mareşalul Ion Antonescu era un om de stînga. Dar nu logica este punctul forte al acestui autor care amestecă nonşalant extrema dreaptă cu extrema stîngă, în numele „talentului“ care îi permite, vezi-Doamne, să spună orice despre oricine. Ce ne facem însă că bruma de talent metaforizant e sufocată de prost-gust? Vrînd parcă să confirme faptul că a ajuns la un trist apogeu, „maestrul“ ne serveşte, în aceeaşi tabletă, o jenantă mostră de incontinenţă metaforică şi de prolixitate cu pretenţii: „...şi mă doare Timpul, dar fără să mă apostrofeze la genunchi, călcîie, umeri. Mă doare ca idee, ierburi, desfrunziri, gutui, ca spicul stufului adunînd asfinţituri între sălcii aplecate spre sud. Pe sub mîna-mi curge Dunărea cu miros de nuci şi ulmi, stepa Bărăganului la suflet de strîmtori asiatice, zările se pîrguiesc roib cu valuri de amintiri şi plutiri de funingei din care grav (foarte grav?) nu-mi pot reveni şi nici nu vreau să plec“. Grav? Foarte grav!

Proză

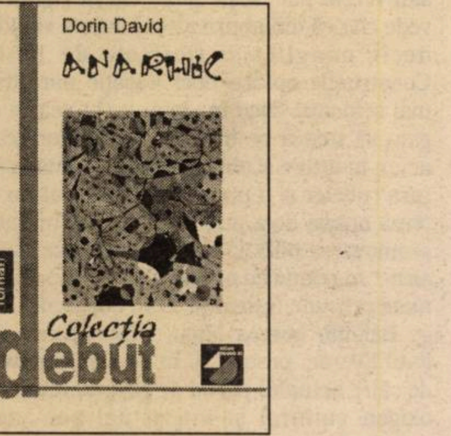

Dorin DAVID

Anarhic

Editura Paralela 45, Colecţia „Debut“, Seria „Proză“, Piteşti, 2001, 142 p., f.p.

O recentă apărută emisiune TV ce se difuzează cu precauţie după anumite ore tîrzii ale nopţii se prezintă ironic ca fiind „interzisă minorilor, contraindicată cardiacilor şi nerecomandată pudicilor“. Schimbînd într-o oarecare măsură datele problemei (şi mai ales segmentele de public cărora *nu* li se adresează), volumul **Anarhic**, apărut sub semnătura tînărului scriitor Dorin David în colecţia „Debut“ a Editurii Paralela 45, şochează binişor oamenii cu principii literare „serioase“. Nonconformist, lipsit de prejudecăţi (literare în primul rînd), dornic de a inova şi de a schimba clişeele receptării, romanul e o răbufnire a revoltei autorului resimţită la toate nivelurile abordate; existenţial – opoziţia faţă de orice sistem; literar – revolta împotriva eufemismului, împotriva falsificării realităţii de dragul literaturii, împotriva ipocriziei canoanelor de orice fel.

Romanul manifestă aceste opoziţii evidente prin centrarea substanţei livreşti în jurul unui erou nonconformist, prin promovarea unei forme literare laxe, eliberate de constrîngeri stilistice de orice fel şi, în cele din urmă, prin exprimarea liberă a unor opinii clare, precise, care vor să submineze inhibiţiile pe care mentalitatea contemporană le exercită din plin, strivind individualitatea şi libertatea, în cele din urmă.

„Anarhic“, eroul îşi defineşte dintru început motivaţiile care îl împing spre toate experienţele descrise de-a dreptul picaresc – dorinţa de a anihila orice manipulare – pe care destinul o exercită asupra individului, ca şi decizia de a se împotrivi ideii de sistem, înregimentării forţate.

Tot „anarhic“, el începe să-şi pună planurile în aplicare, împotrivindu-se stereotipiilor vieţii comune (sex, familie, carieră, şcoală, experiment – nu neapărat în această ordine). Destine succesive analizate lapidar, ironic, necruţător, desfiinţate pur şi simplu prin utilizarea unor perspective inedite, biografii posibile, tipice, rapid ridiculizate duc la concluzia că *nimicul* nu merită nimic şi că totul este în consecinţă absurd.

„Amoric“, el cere desfiinţarea cultului pentru sex, deghizîndu-se într-un Henry Miller mai puţin sentimental, dar mai abrutizat. Sătul de viaţă, eroul se gîndeşte să experimenteze; de aici e sfătuit să cunoască femeia şi dragostea, pentru că altfel e doar pe jumătate om. Mitul platonician al androginului, al jumătăţilor care se caută, se inserează transparent în text; experienţe lucide sînt descrise calm, urmărind acea dorită evoluţie, acea desăvîrşire a sinelui care pînă la urmă se dovedeşte a fi o mare iluzie.

Limbajul frust devine aproape neutru dacă nu chiar inocent datorită unor contextualizări adecvate. Problema eroului nu este *sexul* (deşi o lectură neavizată, la „firul ierbii“ ar putea ajunge la aşa o concluzie), ci căutarea sensului în orice lucru ce poate oferi răspunsuri; în concluzie, el se opreşte la poezie, moarte, dragoste chiar. Experienţele erotice nu-i oferă însă decît false jumătăţi care, în afara juisărilor succesive şi abundente consemnate conştiincios în roman nu reuşesc să-l lămurească prea mult, nu îi oferă răspunsurile aşteptate.

„Amoricul“ (viaţa) demonstrează că îşi are propriul sistem (ca şi organizarea societăţii, guvernul, instituţiile – toate criticate scrupulos şi la rînd) din care eroul a încercat de multe ori să evadeze, dar în care s-a întors rapid de fiecare dată datorită obişnuinţei, „învăţului“, prizonier al reflexelor condiţionate de sistem. Reţeta capitolului în cauză, dacă există una, pare a fi reiterarea unei serii de destine succesive, trăite episodic, apoi distruse demiurgic, cu metodă; eroul este pe rînd fotbalist, miner, inspector, scriitor, suporter, miliardar, jurnalist – biografii prezentate cu un sarcasm nimicitor în tot ce are viaţa mai plat, mai lipsit de poezie. Paradoxal, din *viaţă* lipseşte tocmai *poezia* şi tocmai de aceea este nevoie încă şi mai mare de *anarhie* pentru că „doar anarhicul ne salvează“ (p. 112). Singura libertate cunoscută şi permisă, dar şi cel mai mare drog este sexul, iar cea mai mare obsesie este teama de om.

După atîtea studii de caz, tînărul erou/autor se ridică împotriva acestei (dez)ordini. Nici stadiul regresiv al copilăriei/tinereţii fără bătrîneţe nu-i oferă o soluţie propriu-zisă; aşa află doar că nu există nici un rost ascuns, nici o moralitate de rezervă. Singura salvare ar fi „dezvăţarea“ de un sistem ce s-a încarnat profund, devenind a doua natură, printr-un adevărat proces de dresaj uman.

Revolta, *anarhicul* se îndreaptă atît împotriva autorităţilor (morale, sociale, politice), cît mai ales împotriva indivizilor, împotriva sumei de *ego*-uri contrafăcute, denaturate de confortul propriilor obişnuinţe.

„Cosmotic“-ul (moartea) închide cercul oferind o soluţie poetic-mioritică aflată încă la stadiul unui „nimic“ plin de promisiuni.

Concluziile unei astfel de expediţii romaneşti, debordînd de o complexă imaginaţie, sînt destul de sumbre. Ironia, sarcasmul, denotînd la urma urmei luciditate extremă, sînt depăşite de o revoltă de fond concentrată pe rînd în nucleele fiecărei zone a romanului. Ideea de a desfiinţa una după alta prejudecăţile încremenite în fiecare compartiment al omenescului (viaţa, moartea, dragostea) este principalul scop al prozei în cauză; după atîtea întrebări şi frămîntări dureroase, răspunsurile întîrzie fără speranţă.

Camelia CRĂCIUN

Eseu

Deschideri
Pierre Pachet
Opera zilelor
Editura Paralela 45

Pierre PACHET

Opera zilelor

Traducere şi prefaţă de Magda Jeanrenaud
Editura Paralela 45, Colecţia „Deschideri“, Seria „Eseuri“, 2001, 106 p., f.p.

„Nu mă împotrivesc să-mi ofer opera zilelor: operă risipită, dispersată (prin reviste, diverse publicaţii fără puncte comune), operă ce renunţă, sau nu-i pasă să se acumuleze, de fiecare dată prea pasionantă pentru aşa ceva, şi care nu este aşadar menită specializării («te dispersezi»), operă renunţînd prin urmare să fie operă şi chiar încordată împotriva ideii de operă.“

Citatul de mai sus pare mai degrabă răsfăţul unui excentric şi nicidecum un fragment de discurs eseistic „serios“. Şi totuşi este mai mult decît semnificativ în înţelegerea conceptelor pe care Pierre Pachet le dezvoltă în volumul său de eseuri numit, evident, **Opera zilelor**. La o simplă răsfoire a cărţii, sau a cuprinsului, surprind titluri care conţin noţiuni aparent fără legătură una cu cealaltă. Primul capitol, **A avea idei (Ideea ca eveniment**, **Ideea pe fundal de plictis** etc.), este urmat de **Emoţii, pentru a cunoaşte** (**Ce este emoţia?**, **Emoţia ca o călăuză** etc.), **La telefon** (**Deodată**, **Vidul telefonic**, **După o orgie telefonică**), **Dispersare** şi, ultimul

Scriitori francezi

Moartea înseamnă a pleca puţin

ALEXANDRU MATEI

Didier Van Cauwelaert, care a împlinit patruzeci de ani pe 29 iulie, este un ascriitor-meseriaş. Nu resimte el nevoia, determinată de o conştiinţă tragică, de a duce lupte epuizante cu limbajul şi, de-aceea probabil, nici limbajul lui nu este unul care să predispună la meditaţie. Scrisul a fost o îndeletnicire precoce pentru autor care, după ce debutează la şase ani cu un foileton într-un ziar local, devine „ţinta“ a numeroase premii: premiul Del Duca pentru **Vingt ans et des poussières** (**Douăzeci de ani şi fleacuri**, 1982), premiul Teatrului Tînăr al Academiei franceze şi premiul Fundaţiei Johnson pentru piesa **L'Astronome** (**Astronomul**, 1983), premiul Roger Nimier pentru romanul **Poisson d'amour** (**Peştişor drag**, 1984), premiul Gutenberg pentru romanul **Les Vacances du fantôme** (**Vacanţele fantomei**, 1987) şi, în sfîrşit, premiul Goncourt în 1994 pentru **Un Aller simple** (**Călătoria fără întoarcere**). Aproape toate trăsăturile noii tendinţe literare franceze în domeniul prozei se regăsesc în scrierile sale: non-eroi, dezrădăcinare, cotidian traversat de realităţi individuale extraordinare, tema morţii eliberată de escatologie individuală – în ceea ce priveşte configuraţia diegetică; minimalism, homodiegeză şi subversivitate, deşi în foarte mică doză aceasta din urmă – cît priveşte tehnica narativă; în sfîrşit, mesaj umanist şi reconciliant. Trebuie spus însă din capul locului că literatura lui Van Cauwelaert nu încearcă nimic anarhic la nivel individual (singura realitate necontestată dar dezbătută de romanul francez contemporan) şi cu atît mai puţin la cel social. Lectura sa este reconfortantă şi ironia se ridică adesea deasupra filonului liric ce străbate, de exemplu, romanul căruia i s-a decernat premiul Goncourt.

Scriitorul profesează, prin literatura practicată, o atitudine stoică, încercînd să o califice cu atributul pascalian de invincibil: nu putem face nimic decît cel mult pentru sau împotriva nouă înşine, putem ajuta un altul, dar nu pe ceilalţi, cu preţul iluziei, dar ajutorul nostru, ca şi, în general, puterea noastră, sînt limitate de contingenţa în care ne originăm. Contingenţa l-a înlocuit în transcendenţă pe Dumnezeu în literatura franceză contemporană (şi nu numai), iar personajele acesteia sînt creaţia ei. Această contingenţă face ca totul să fie posibil într-o realitate ce şi-a pierdut sensurile tari şi cuplurile identificatorii ontologice şi etice (fiinţă/nefiinţă, viaţă/moarte, aici/acolo, moral/imoral, etc.). În ciuda mersului pe gheaţă subţire întreprins de destinele individuale contemporane, ceva tot mai rămîne, o prezenţă pe care cultura franceză, purtătoare a valorilor Luminilor umaniste şi universaliste nu găseşte de cuviinţă s-o abandoneze: urmele paşilor noştri pe aceeaşi suprafaţă. Acestea sînt suficiente pentru a menţine integre valorile general-umane, valabile în ciuda diferenţelor individuale.

Realităţile sociale, individuale, se ştie, constituiau odinioară un tablou ierarhic absolut pe care literatura venea să-l ilustreze, furnizîndu-i încărcături stilistice şi investindu-l cu valoare estetică, îndrăznind mai apoi să-l conteste în integralitate prin simpla inversiune (aşa a fost înţeleasă „transvaluarea tuturor valorilor“ proclamată de Nietzsche, de către avangardele începutului de secol) sau încercînd să acrediteze posibilitatea acestei contestaţii, supusă însă eşecului moral şi existenţial (Dostoievski). Scriitorii, după ce deveniseră corectori, îndrumători şi chiar inventatori ai realităţilor sociale şi individuale, au promovat la condiţia de eroi rebeli ai avangardei revoluţionare, decisă să distrugă fundamentele unei civilizaţii (departe însă de nihilismul de care a fost incriminată, căci păstra intactă credinţa în realitatea individuală liberă care a desprins însemnele transcendente de pe cadavrul lui Dumnezeu, însuşindu-şi-le). Nihilistul secolului XX îşi trăia libertatea la o intensitate care-i exceda limitele şi de aceea eşua adesori, dacă nu în suicid, atunci în primul rînd în politică, cutia Pandorei pentru toţi cei cărora acomodarea cu lumea şi realitatea de fapt le era imposibilă. El era adeptul unor valori tari, chiar dacă ele se constituiau mai degrabă *à rebours* pe suprafaţa unei de-acum *tabula rasa* (Baudelaire, Artaud, Guy Debord sînt bornele unei filogeneze estetice şi etice a modernităţii franceze). Caricatura care-l arată pe Sartre ţinînd un stilou enorm în mînă ca pe o armă gata de foc este figura emblematică a scriitorului luptător în virtutea unei credinţe ferme într-o realitate (utopică sau nu) la fel de fiabilă cum fuseseră valorile contestate.

Didier van Cauwelaert face parte din galeria tot mai bogată a scriitorilor francezi talentaţi, debordînd de imaginaţie şi inteligenţă care au încetat să-şi îndrepte armele (cuvintele) împotriva realităţilor, de orice natură ar fi ele, ştiindu-i limitele celei individuale (naştere-moarte) şi considerînd insignifant conţinutul tuturor celorlalte. Şi pentru că realitatea de tip holist agonizează, singura imprevizibilă rămîne aceea individuală, care nu i se mai opune primeia ca la existenţialişti sau, prin extrapolare, la toţi adepţii revoltei metafizice, ci o înlocuieşte. Astăzi literatura prezintă, din perspectiva istorică limitată la spaţiul mental propriu unui individ şi la durata vieţii sale, numai crîmpeie dintr-un cotidian devenit habitaclu precar eşuat în vid. Dar echilibrul dintre acesta şi realitatea interioară este numai aparent. În fapt, cotidianul este mult prea tern şi sterp pentru a mai putea rodi sens. De aceea, orice deformare i se poate aplica de către percepţia (estetică, în primul rînd) a romancierului, fără ca acest act să mai poată fi perceput de martor (cititor) ca o agresiune, ci în cazurile fericite ca un joc strălucitor în care scriitorul devine un prestidigitator (şi nu un erou) ce şi-a înlocuit jobenul cu textul dintre coperţile unei cărţi. Aşa procedează Echenoz (al cărui roman **Les Grandes blondes** nu plasează inocent o parte din naraţiune în India, ţara Vedelor), Chevillard, Sylvie Germain, şi, într-o oarecare măsură (cu mai puţină detaşare) Houellebecq, Volodine. Astfel încîntă cititorul şi Didier van Cauwelaert. Pentru o transfuzie reuşită de substanţă, care să resusciteze anomia cotidiană (acel spaţiu în care se petrec vieţi scandate de ritualuri mecanice, friabile), să-l capteze pe arterele percepţiei individuale aflate sub tensiune, scriitorul contemporan trebuie să acţioneze ca un inginer (în sens etimologic) de imagine şi, implicit, de limbaj, fără să neglijeze nici o clipă competenţele psihologice şi epistemice cu ajutorul cărora se construiesc personajele.

Romanul premiat în 1994 (**Călătoria**

capitol, **Forma a ceea ce nu are formă**. Nu întîmplător pus primul, capitolul despre idee constituie viitoarea cheie de lectură. Pachet nu crede în operă, opera concretă canonică, cu formă precisă, opera respectîndu-şi cadrele, opera specializată, atît cît crede în idee. Pentru eseistul francez ideea e „operă", iar poetica operei o transformă într-o „poetică a ideii": un fel de gimnastică a minţii, şi nu numai a minţii, a întregului corp, pentru naşterea şi captarea ideilor. Ideea este un „proiect, un pre-proiect, neverificat încă în realitate (realitatea gîndirii, realitatea limbajului, realitatea lucrurilor)..." Cel mai mult se fereşte de mirajul limbajului. De aici şi refuzul formei. Se regăseşte la Pierre Pachet aceeaşi încăpăţînare în respingerea formei ca la scriitorul polonez W. Gombrowicz. Fără a avea şi alte afinităţi structurale, ambii scriitori consideră forma un fel de capcană deformatoare a ideii. În plus, Pachet crede că ideea îşi revendică singură forma, fără a fi necesară căutarea acesteia. Astfel, dincolo de a fi o pledoarie pentru idee, volumul lui Pachet este o pledoarie pentru eseu, ca fiind cel mai potrivit tip de discurs. Îl numeşte chiar discurs intim, apropiat jurnalului, dar superior acestuia. Singurele, eseul şi jurnalul, sînt capabile să înregistreze rupturile, discontinuitatea, fragmentariul, trecerea de la o clipă la alta. Formă de contestare a rigorii, a organizării, a sistematicului, eseul captează bogăţia „celei dintîi idei venite". Pachet visează la un *vivarium* de idei care ar îngădui „să amîni pentru mai tîrziu chestiunea formei, pe care ideea, dacă ar urma să se dezvolte, ar putea-o cere". Căci dacă este vie ideea îşi poate crea propria-i formă. „Eseul mi se părea că se potriveşte în cazul unei gîndiri impulsive (cazul meu), care oboseşte lesne, pradă puţinătăţii timpului şi energiei. Această gîndire fragilă are nevoie vitală de o formă care să o înlocuiască şi să o sprijine în tăcere, să o ducă mai departe, astfel încît, dacă scopul nu este atins, măcar dorinţa de a-l atinge să fie angajată fără nici un echivoc." Traducătoarea Magda Jeanrenaud remarca excesul de subiectivitate pe care îl trădează textul scriitorului francez, neîncăpătoare în forme canonice. Cu atît mai puţin în forma unor lecţii de poetică. Pierre Pachet nu este un teoretician al literaturii. Textul său este întretăiat de secvenţe autobiografice (Pachet-tînărul, Pachet-la-început-de-carieră, Pachet-conferenţiarul, Pachet-individul), iar comentariul se împleteşte cu autoanaliza.

„De unde vin ideile? Cum să faci ca să le ai? În afara timpului liber, a cafenelei, a lecturilor, există oare o «euristică», o «poetică» a lor?" Ideea este o emoţie, ca şi teama, plînsul, amărăciunea, bucuria. Ideea, spune Pachet, se manifestă prin reacţii fizice: căldură trupească, în piept sau pe piele, fiorul, înţepătura cardiacă, un anume gust pe limbă etc. În scurte cuvinte: fiziologia ideii. Cum o împacă Pachet cu dimensiunea intelectualului de vocaţie las cititorului să descopere.

Visul este trecut şi el în **Catalogul emoţiilor**. Nu întîmplător, fiindcă Pachet mărturiseşte că scrisul a fost pentru el multă vreme opera nopţilor. „Noaptea e cea care dă idei (suscitate de angoasă şi de linişte, idei pe care nimic nu le astîmpără şi nici nu le etanşeizează) şi, în acelaşi timp, le absoarbe în sine. Doar discontinuitatea şi succesiunea zilelor, separînd atracţiile şi treburile unele de altele, conferă activităţii scrisului multiplicitatea de care am nevoie". Noaptea fură ideile fără să le mai restituie, de aici opţiunea eseistului pentru „opera zilelor".

La telefon este un capitol aparte, însă nicidecum desprins de întreg. Asimilînd lecţia lui Proust, şi anume că duşmanul scrisului este conversaţia, Pachet dezvoltă în mici panseuri propria-i cercetare asupra telefonului, care ocupă un loc important în viaţa lui, şi ne convinge că şi în vieţile noastre. Micul aparat, aparent simplu instrument utilitar, este încărcat cu un alt tip de forţă, cu o nouă dimensiune. Pornindu-şi cercetarea de la presupoziţia că fiecare dintre noi foloseşte telefonul pentru că aşteaptă de la interlocutorul său, de la conversaţie, să-i ofere ceva de care este, în momentul respectiv, „lipsit în mod dureros", acestui element „preţios", „vital", Pachet nu-i dă nume, şi nici referinţă. Nu poate constitui prin urmare obiect de cercetare, şi astfel nu poate fi înscris într-o disciplină. Ceea ce-i permite autorului să-şi dezvolte cu abilitate cercetarea tot în cadrele discursului eseistic.

Oricît de aşteptat, de previzibil pînă la un punct, apelul telefonului declanşează de fiecare dată reacţii fizice. Aceeaşi zguduitură nervoasă şi chimică, aceleaşi bătăi accelerate ale inimii, într-un cuvînt: emoţie. Sunetul acesta vine să împlinească în fapt o aşteptare, de care nu sîntem întotdeauna conştienţi. Pachet face dintr-un simplu instrument utilitar un complex, şi-l defineşte ca pe un fel de coincidenţă a contrariilor: instalat în spaţiul privat, aparatul telefonic îl deschide spre exterior, îl expune; însă în acelaşi timp îl şi constituie, îi conferă calitatea de spaţiu privat. Mai ales astăzi, datorită telefoanelor mobile, se schimbă în întregime concepţia noastră despre spaţiul privat, care nu mai poate fi definit în nici un caz ca spaţiu închis, ci, aşa cum îl defineşte Pachet, ca „spaţiu propriu unei individualităţi". Şi nu distruge în nici un caz intimitatea, ci o amplifică, oferindu-i oricui posibilitatea de a se conecta, în orice moment, la alte spaţii intime. Mai mult, „pentru a exista, fiecare are nevoie de un flux de atenţie, de iubire, de o conectare neîntreruptă la o sursă de existenţă". Fiecare individ are nevoie de nişte „cote de atenţie" care să-i legitimeze existenţa şi, totodată, să-i acopere „deficitul de existenţă", să-l scape de plictisul unui anumit moment, de lipsa de concentrare, de lipsa de „continuitate". O adevărată filozofie, cu atît mai onestă, cu cît recunoaşte că nu telefonul şi civilizaţia modernă ne-au creat dependenţe şi nevoi artificiale, ci noi sîntem acei potentaţi care-l folosim ca pe un sclav de care nu numai că avem nevoie, sîntem pur şi simplu dependenţi. Iată cum vechile raporturi sînt inversate, ca în fiecare dintre eseurile lui Pachet, fapt care, de altfel, conferă plăcuta surpriză de a forţa cititorul să-şi schimbe oarecum vechile obişnuinţe. Deşi are uneori nuanţă existenţialistă, chiar ia drept model la un moment dat discursul lui Sartre, eseul lui Pierre Pachet, căci este unul singur în ansamblu, fără să fie monocord, este captivant, presărat pe alocuri cu aforisme; nu e nici discursul unui izolat introvertit, cum vrea să pară uneori. De cele mai multe ori se ia pe sine drept un caz pentru a-şi verifica teoriile. Iată, ca un ultim exemplu, ce înseamnă telefonul pentru insuşi Pachet: „...telefonul este faţa-şi-reversul a ceea ce, în cazul meu, distruge putinţa de a scrie, deşi o şi constituie".

Ana-Maria POPESCU

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

---

fără întoarcere) vrea, prin titlu, să demitizeze nostalgia eternei reîntoarceri, exploatînd-o la o primă vedere în maniera clasică a ridicării sale la putere ontologică, temă frecventată, între alţi scriitori contemporani, de Hermann Hesse sau, mai recent şi mai comercial, de portughezul Paulo Coelho.

Un funcţionar însărcinat cu expulzarea unui presupus emigrant marocan din Franţa şi cu reintegrarea sa în ţara de baştină era, chiar în perioada exercitării misiunii, în curs de a fi părăsit de iubită, ceea ce-i sporea vulnerabilitatea genetică, psihică şi fizică deopotrivă. Presupusul marocan, de fapt un marseillez scăpat ca prin minune dintr-un accident de maşină fatal pentru părinţi, la vîrsta de cîteva luni, şi crescut într-o suburbie de o comunitate de ţigani alungaţi din România, avea un rînd de acte false din care reieşea, e drept, că e marocan, cu toate că nu ştia o boabă de arabă. În urma unei razii a poliţiei, în chiar timpul mesei de logodnă a tînărului apatrid cu iubita sa din copilărie, orfanul este arestat şi devine primul emigrant ce beneficiază de asistenţa unui ataşat cu reintegrarea străinilor fără ocupaţie în ţara de origine.

Tînărul Aziz (numit aşa pentru că fusese găsit într-un automobil cu seria A 6), deşi se acomodează de minune cu locul de adopţiune, reprezintă alteritatea în persoană, fiind arab în acte, ţigan prin educaţie (ajunsese la stadiul de „ciocîrlie", adică de hoţ cu domeniu propriu de activitate: aparatele audio din automobile) şi avînd probabil o altă naţionalitate prin naştere. Patria sa o reprezintă însă o antologie de legende specifice diferitelor mitologii, carte primită în clasa a şasea de la profesorul său de franceză, atunci cînd nici unui ţigan nu-i mai este pemisă continuarea studiilor în detrimentul „producţiei". Legendele sînt învăţate pe dinafară de către micul Aziz şi reproduse în situaţii în care ele constituiau singurul vehicul de legătură între tînăr şi interlocutor, conferindu-i primului un ascendent ispititor, salvator uneori.

Sînt situaţii în care povestea conferă celui ce o performează identitate recognoscibilă strict necesară relaţiilor interumane. Convingerea autorului în valoarea compensativă a artei este astfel transmisă destul de clar: Aziz trebuie să-şi mintă însoţitorul, să-i furnizeze date despre noua sa identitate, aceea de marocan. Cum bijutierul care-i contrafăcuse actele înscrisese în paşaport la rubrica localităţii natale un nume inexistent pe hartă, Irghiz, Aziz este nevoit să descrie un Irghiz credibil. Irghiz va fi aşadar o localitate dintr-o regiune de legendă din antologia primită în copilărie, o fata morgana de undeva din nămeţii munţilor Atlas, o Mecca a cărei căutare depăşeşte posibilităţile fizice ale funcţionarului francez şi-i provoacă, îmbolnăvindu-l, moartea. Părăsit de nevastă (de care era dependent), el îşi aruncă ancora smulsă împotriva voinţei sale în această siddharta ucigaşă şi într-o la fel de iluzorie legătură sentimentală cu ghidul lor, o tînără pe care Aziz o roagă să se prefacă îndrăgostită de el.

Minţit (anesteziat) din toate părţile, acesta se desprinde de realitate pe măsură ce minciuna creşte şi moartea se apropie: scenariu clasic. Ceea ce e nou în această carte nu se regăseşte, desigur, în acest pelerinaj morganatic, nici în vraja iluziei mai puternică decît realitatea (în acest loc se cantonează de exemplu Tahar Ben Jelloun în **Noaptea greşelii**), ci în faptul că personajul principal este povestitorul, nu victima. Cu alte cuvinte, valoarea purgatorie, cathartică, a *trompe-l'oeil*-ului artistic nu constituie mesajul central al romanului, pentru că personajul principal este Aziz, dezrădăcinatul, permanent lucid, un om de lume în devenire. Van Cauwelaert aduce prin cartea sa un „elogiu cosmopolitismului" (Guy Scarpetta): singurătatea şi alteritatea, asumate, nu convoacă nevoia unui sprijin extern producător de sens: sensul se revelează în momentul în care, în calitate de altul, încerci să intri în rezonanţă cu ceilalţi, în virtutea identităţii ontologice a umanităţii ca unitate de măsură comună, în cea mai înaltă instanţă.

Preferinţa autorităţilor literare franceze pentru mesajul umanist, pentru un anumit acord ideatic asupra perenităţii valorilor umane, mesaj asemănător celui existenţialist, deşi obţinut cu alte mijloace, mai subtile, este o realitate confirmată de scriitorii premiaţi în ultimul deceniu. Ei au grijă să transmită ceea ce cititorul, mai ales cel francez, aşteaptă să capteze (vezi Rouaud, Houellebecq, Lydie Salvayre).

Ultimul roman al lui Didier van Cauwelaert, **La Vie interdite** (**Viaţa interzisă**, 1997) se integrează mai bine în tendinţa literară franceză a anilor nouăzeci (este poate prematur să vorbim de paradigmă). „Am murit la şapte dimineaţa" anunţă naratorul **Vieţii interzise** pe proaspătul cititor, atras astfel într-o aventură mai palpitantă decît cea din inima munţilor Atlas. Jacques Lormeau, căci acesta-i este numele, moare la 34 de ani de „ruptură de anevrism", dar eul său (adică sinele imponderabil) refuză să asculte de ordinul naturii şi continuă să reziste, conştient, după ce a fost expulzat din corp. Farsa carteziană continuă în trombă. Iată cogitaţiile care-l „confirmă" pe Descartes cel din finalul îndoielii hiperbolice: „ieşit din corpul meu, sînt tot eu însumi. Singura schimbare radicală care s-a produs cu mine are de-a face cu dinţii: aveam de trei zile dureri mari la molarul din spate şi dimineaţa asta s-au oprit. Este nemaipomenit să mărturisesc că sfîrşitul chinului îndurat din cauza dinţilor constituie, prin efectele produse asupra spiritului meu, un eveniment mai considerabil decît propriu-mi deces. Nici întreruperea respiraţiei, nici oprirea inimii nu mi-au procurat nici o emoţie specială, nu mi-am dat seama de nimic. Dormeam. Într-un fel, mi-am ratat moartea. Nu ştiu dacă trebuie să mă felicit pentru asta". (**La vie interdite**, p. 9). Mai departe: „Dacă nu mai pot să mă mişc, să creez, să comunic, să împărtăşesc trăiri, mai bine dispar. N-am sufletul unui voyeur" (p. 10); „Dacă mă separă de corp sau dacă mă înmormîntează în sicriu împreună cu el, eu, acest eu postum care se tot învîrte pe-aici, gîndire lipsită de acţiune, lipsită de ecou, nu mai am nimic de adăugat, n-o să fac altceva decît să suport tot. Haideţi odată" (p. 40).

Mort, cu „spiritul" cocoţat pe frigider şi aşteptînd ca cei ai casei să-i observe moartea, Jacques încearcă să-şi încredinţeze sufletul „Celui în drept", lui „Dumnezeu (dacă El există; pentru moment, n-am nici o informaţie referitoare la această problemă)" (p. 11). Dumnezeul acesta debil nu mai reclamă nici credinţă, nici nihilism, ci întîmpină indiferenţă. Într-o lume prea puţin matură şi totuşi singură acasă, şotiile sînt tot ceea ce ne mai rămîne de făcut, acesta este mesajul romanului şi al unei întregi literaturi. Şotii care, desigur, vor să pună în discuţie moartea şi singurătatea, sexul şi iubirea, bărbatul şi femeia, apartenenţa şi exilul, tot ce înseamnă astăzi om. Avem însă motive să fim prudenţi atunci cînd încercăm să definim omul, te poţi plictisi de joacă la un moment dat.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

▮ 15 septembrie, ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu, Liviu Crăciun, Eugen Cristea, Claudiu Bleonţ, Tomi Cristin, Gheorghe Dinică, Constantin Dinulescu, Andrei Duban, Alexandru Georgescu, Andrei Ionescu, Matei Gheorghiu, Dragoş Ionescu, Silvana Ionescu, George Motoi, Bogdan Muşatescu, Grigore Nagacevschi, Marin Negrea, Răzvan Popa, Doru Rancea, George Sârbu, Valentin Uritescu

SALA LIVIU REBREANU:

▮ 16 septembrie, ora 18.30 – **Generaţia de sacrificiu** de I.Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise, Mihaela Mitrache, Eusebiu Ştefănescu, Mihai Niculescu, Vlad Ivanov, Bogdan Muşatescu, Alice Caracostea, Ion Henterm, Gavril Pătru

SALA CAMIL PETRESCU:

▮ 16 septembrie, ora 18.30 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

▮ 11 septembrie, ora 21.00 – **No Mom's Land** după Samuel Beckett. AVANPREMIERĂ. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul Act

▮ 11 septembrie, ora 23.00 – **Zii că-i bine** de Wil Calhoun. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

▮ 17 septembrie, ora 21.00 – **Balaurul sau Acea ORĂ din viaţa unui cuplu** de Ovidiu Niculescu. Regia: Ovidiu Niculescu. Cu: Mihaela Rădescu şi Marius Capotă

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

▮ 15 septembrie, ora 11.00 – **Să ne răzbunăm, iubito!...** de Georges Feydeau. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Nicolae Călugăriţa, Cornel Ciupercescu, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Luana Stoica, Marius Drogeanu, Nicolae Alexandru

▮ 16 septembrie, ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drîmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan. Lectura textului în limba română: Dorina Păunescu

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

▮ 15 septembrie, ora 10.30 – **Sânziana şi Pepelea**, adaptare de Ioan Gârmacea după Vasile Alecsandri. Regia: Mihai Manolescu. Cu: Mircea Muşatescu, Carmen Palcu, Cătălin Dupu, Daniel Tudorică, Romeo Stavăr, Mihai Verbiţchi, Sibylla Oarcea, Anca Zamfirescu, Şerban Georgevici, Dumitru Anghel, Alexandrina Halic, Ion Arcudeanu, Gabriel Coveşeanu

▮ 16 septembrie, ora 10.30 – **Motanul încălţat** după Charles Perrault. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu, Liliana Perepelcinic, Mircea Muşatescu, Ani Creţu

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

▮ 15 septembrie, ora 11.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Gabriel Apostol, Paul Ionescu, Liviu Berehoi, Florentina Tănase, Bruno Mastan

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

▮ 16 septembrie, ora 11.00 – **Harap-Alb** după Ion Creangă. Regia: Cristian Pepino. Cu: Dora Ortelecan, Cristina Roşianu, Ionuţ Brancu, Claudiu Iordan, Cristian Mitescu, Leonard Popovici, Mariana Zaharia, Daniel Stanciu

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

▮ 15 septembrie, ora 18.30 – **Smerita** de F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ion Radu Burlan

▮ 16 septembrie, ora 18.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ion Radu Burlan

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▮ 13 septembrie, ora 17.00 – **Bigamul** de Ray Cooney. Regia: Cristian Ioan. Cu: Corneliu Jipa, Cristian Alexandrescu, Claudia Cacoveanu, Iulia Antonie Alexandrescu, Alexandra Ioachim, Gabi Tudorin, Radu Constantinov, Doru Zamfirescu

PIATRA NEAMŢ

TEATRUL TINERETULUI

▮ 16 septembrie, ora 19.00 – **Bekkanko** de Asaya Fujita. Regia: Cristian Juncu

FILM

11-13 septembrie

BUCUREŞTI

▮ **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Luceafărul/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Cod necunoscut**, Franţa-România, 2000. PREMIERĂ. Regia: Michael Haneke. Cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu, Constantin Bărbulescu, Costel Caşcaval/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▮ **Scary Movie 2 (Comedie de groază)**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Scala, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00/ Gloria, orele: 11.00, 12.15, 13.30, 15.00, 16.30, 18.00, 19.30/ Studio Martin, orele: 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.00/ Favorit/ orele: 10.30, 12.45, 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Studio/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott, Thandie Newton, Brendan Gleeson/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Shrek**, SUA, 2000. Regia: Andrew Adamson, Vicky Jenson. Cu (voci): Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz, John Lithgow/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00

▮ **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Lumina/ orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2000. Regia: Robert Iscove. Cu: Freddie Prinze Jr., Claire Forlani, Jason Biggs/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau jr./ Aurora/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Doctorul T şi femeile**, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Grădina Doina/ ora 22.30

▮ **Infanteria stelară**, SUA, 1997. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Casper Van Dien, Dina Meyer, Denise Richards, Jake Busey, Neil Patrick Harris, Clancy Brown, Seth Gilliam, Patrick Muldoon, Michael Ironside/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

▮ **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ orele: 13.15, 20.00

▮ **O zi periculoasă**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ orele: 13.30, 19.15

▮ **Astérix şi Obélix contra lui Cezar**, Franţa, 2000. Regia: Claude Zidi. Cu: Christian Clavier, Gérard Depardieu, Roberto Benigni/ ora 14.00

▮ **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ ora 15.15

▮ **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ ora 15.30

▮ **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 16.30

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ orele 17.15, 21.00

▮ **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ ora 17.45

▮ **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 18.45

▮ **Dragoste de cowboy**, SUA, 2000/ ora 21.15

▮ **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ ora 22.15

▮ **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Terasa LIRA/ ora 21.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Sala 1/ orele: 14.00, 16.45, 19.45, 22.45

▮ **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Sala 2/ orele: 14.15, 18.45

▮ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Sala 2/ orele: 16.30, 21.00

▮ **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Sala 3/ orele: 14.30, 17.00, 19.30, 22.00

▮ **O plimbare pe lună**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 4/ orele: 15.30, 18.00, 22.45

▮ **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Sala 4/ ora 20.30

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Sala 5/ orele: 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 6/ orele: 15.00, 17.30, 20.00

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 6/ ora 22.30

▮ **Shrek**, SUA, 2001. Film de animaţie. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Sala 7/ orele: 13.45, 15.45, 20.15

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Sala 7/ orele: 17.45, 22.15

▮ **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Sala 8/ orele: 13.45, 16.00, 18.15, 20.30, 22.45

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 9/ ora 17.15

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Sala 9/ orele: 15.00, 20.00

▮ **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Sala 10/ orele: 14.15, 16.30, 21.45 (11, 12 septembrie)/ orele: 14.15, 16.30 (13 septembrie)

▮ **O altă şansă**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 18.45 (11, 13 septembrie)

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ ora 18.45 (12 septembrie)/ Sala 10/ ora 21.30 (13 septembrie)

ARAD

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia

▮ **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Mureşul

BACĂU

▮ **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Central/ ora 20.00

BRĂILA

▮ **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (11, 13 septembrie)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (12 septembrie)

▮ **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999. Regia: David McNally. Cu: Piper Perabo, Adam Garcia, Maria Bello/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (12-13 septembrie)

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Central/ orele: 14.30, 16.45, 19.15 (11 septembrie)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (12-13 septembrie)

BRAŞOV

▮ **Scary Movie 2 (O comedie de groază)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **American Beauty**, SUA, 1999. Regia: Sam Mendes. Cu: Kevin Spacey, Anette Bening, Thora Birch, Wes Bentley, Mena Suvary, Peter Gallagher/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Ce e mai bun în viaţă**, SUA, 1999. Regia: John Schiesinger. Cu: Madonna, Rupert Everett, Benjamin Bratt/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Astra/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

CÎMPINA

▮ **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Central

CLUJ NAPOCA

▮ **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Victoria/ orele: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Republica/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

▮ **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Mărăşti/ orele: 17.00, 19.00

▮ **Ora de vîrf**, SUA, 1999. Regia: Brett Ratner. Cu: Jackie Chan, Chris Tucker/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Arta-Eurimages/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

CONSTANŢA

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Republica/ orele: 9.30, 11.45, 14.00, 16.30, 19.00, 21.30

- **Apocalipsa**, SUA, 1999. Regia: Peter Hyams. Cu: Arnold Schwarzenegger, Gabriel Byrne, Robin Tunney/ Grădina Tomis/ ora 23.00 (11 septembrie)
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Dacia/ orele: 13.15, 15.30, 18.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Grădina Tomis/ ora 20.30 (12-13 septembrie)
- **Misiune imposibilă 2**, SUA, 1999. Regia: John Woo. Cu: Tom Cruise, Anthony Hopkins, Ving Rhames, Dougray Scott, Thandie Newton, Brendan Gleeson/ Grădina Tomis/ ora 20.30 (11 septembrie)
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Grădina Tomis/ ora 23.00 (12-13 septembrie)

CRAIOVA

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Modern
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Jean Negulesco

DEVA

- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Patria
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Flacăra
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Flacăra

IAŞI

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Victoria/ orele: 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

ORADEA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Libertatea
- **Scary Movie 2 (O comedie de groază)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Detectiv de voie, de nevoie**, SUA, 1999. Regia: Les Mayfield. Cu: Martin Lawrence, Luke Wilson, Peter Greene, David Chappelle, Nicole Parker, Graham Beckel, Robert Miranda, Olek Krupa, Saverio Guerra, Richard C. Sarafian, Tamala Jones, Julio Oscar Mechoso, Steve Rankin, Carmen Argenziano, John Hawkes/ Dacia/ ora 21.00

PLOIEŞTI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Scala
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Modern

SINAIA

- **Space Cowboys**, SUA, 2000. Regia: Clint Eastwood. Cu: Clint Eastwood, Tommy Lee Jones, Donald Sutherland/ Perla

SFÎNTU GHEORGHE

- **Mumia**, SUA, 1999. Regia: Stephen Nomers. Cu: Brendan Fraser, Rachel Weisz, John Hannah, Arnold Vesleo/ Arta/ ora 22.00
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 18.00, 20.00 (13 septembrie)
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 18.00, 20.00 (pînă în 12 septembrie)

SLATINA

- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Capitol
- **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Timiş
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Independenţa
- **Cacialmaua încornoraţilor**. Regia: John Frankenheimer. Cu: Ben Affleck, Gary Sinise, Charlize Theron/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Victoria
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Victoria

TÎRGU MUREŞ

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Arta/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Tineretului/ orele: 15.00, 17.00, 19.30

VASLUI

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Independenţa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

14-17 septembrie

BUCUREŞTI

Pînă la închiderea ediţiei, nu ni s-a furnizat programul cinematografelor bucureştene pentru perioada 14-17 septembrie

ARAD

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Mureşul

BACĂU

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Central

CRAIOVA

- **Scary Movie 2 (O comedie de groază)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Modern
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Jean Negulesco

DEVA

- **Scary Movie 2 (O comedie de groază)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Flacăra
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Flacăra

ORADEA

- **Jurassik Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Libertatea
- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

PLOIEŞTI

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/

Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană, Bucureşti
şi
Institutul Goethe, Bucureşti

anunţă

expoziţia de fotografie
Privat
a artistei Pitt Selma SAUERWEIN (Germania).

Vernisajul va avea loc miercuri 12 septembrie, ora 18.00, la Galeria S.P.A.C.E.
Expoziţia va fi deschisă pînă pe 21 septembrie 2001.

Pitt Selma SAUERWEIN
n. 1968 la Viena
1992-1999 – Studii la Hochschule für Bildende Kunste, Hamburg 2000 – Bursiera DAAD în România

Expoziţii:
1996 – Galeria Renate Kammer, Hamburg
1997 – Kehrwiederspietze Hautlabor, Hamburg
1997 – Bimbotown – Jim Whiting, Leipzig
1997 – Kunstlerhaus Bethanien, Berlin
1997 – E-Werk, Weimar
1998 – Ausstelungsraum Kochsalon, Hamburg
1999 – KX auf Kampnagel, Hamburg
2000 – Kunsthaus, Hamburg
2000 – Gallery 88, Hamburg

Galeria S.P.A.C.E.: CIAC, Str. Şelari Nr. 9-11
(accesul prin Intrarea Soarelui 1)
tel./fax: 313.51.10; 313.51.11.

Scala

- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Modern

SINAIA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Perla

SLATINA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Capitol
- **O altă şansă**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Timiş
- **Război în bucătărie**, România, 2000. Regia: Marius Theodor Barna. Cu: Gheorghe Dinică, Imola Kezdi, Ovidiu Niculescu, Tora Vasilescu/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Mumia revine**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Independenţa
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Victoria
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Victoria

VASLUI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Independenţa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

CÎMPINA

- 14 septembrie – **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia

PLOIEŞTI

SCALA

- 11 septembrie – **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia

TÎRGOVIŞTE

- 13 septembrie – **Mama vitregă**, SUA, 1999. Cu: Julia Roberts

SPECTACOLE

TIMIŞOARA

OPERA ROMÂNĂ

- 14 septembrie, ora 19.00 – **deschiderea stagiunii 2001-2002 – Traviata** de G. Verdi. PREMIERĂ. Regia: Drăgan Ognean (Bulgaria). Scenografia: Boris Stoianov (Bulgaria)

CONCERTE

BUCUREŞTI

AULA PALATULUI CANTACUZINO

- 13 septembrie, ora 17.00 – **concert** de muzică de cameră susţinut de Ansamblul „Archaeus". Dirijor: Liviu Dănceanu. Concert organizat în cadrul festivalului **Zilele muzicii româneşti**
- 17 septembrie, ora 17.00 – **concert** de muzică de cameră susţinut de Duo „Intermedia" şi Trio „Aperto". Concert organizat în cadrul festivalului **Zilele muzicii româneşti**

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

- 12 septembrie, ora 21.00 – **concert** de chitară clasică susţinut de Maxim Belciug. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 13 septembrie, ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de Jean Stoian (chitară), Stefano Priori (Italia, contrabas), Tudy Zaharescu (baterie). Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 15 septembrie, ora 21.00 – **concert** *live* de jazz susţinut de Marius Vernescu (chitară), Stefano Priori (Italia, contrabas), Tudy Zaharescu (baterie)
- 16 septembrie, ora 21.00 – **concert** folk susţinut de formaţia KARMA

INSTITUTUL POLONEZ

- 14 septembrie – reluarea activităţii Institutului Polonez/ ora 20.00 – Sala ARCUB – concert de **jazz** susţinut de Adam Pieronczyk şi Trio Mircea Tiberian
- 15 septembrie, ora 22.00 – Art Jazz Club – concert de **jazz** susţinut de Adam Pieronczyk şi Trio Mircea Tiberian

CLUJ NAPOCA

FILARMONICA DE STAT „TRANSILVANIA"

- 12 septembrie, ora 19.00 – **concert vocal-simfonic** susţinut de Orchestra şi Corul Filarmonicii „Transilvania". Dirijor: Florentin Mihăescu. Dirijor de cor: Cornel Groza. Solişti: Taisia Tordai, Lucia Papa, Marius Budoiu, Ion Ţibrea. În program lucrări de **G. Verdi**
- 13 septembrie, ora 19.00 – **concert** susţinut de Cvartetul Transilvan (Gabriel Croitoru, Nicuşor Silaghi, Marius Suărăşan, Vasile Jacan). Solist: Daniel Goiţi (pian). În program lucrări de: **B. Smetana, R. Schumann**
- 14 septembrie, ora 19.00 – **recital** de chitară. Solist: David Pavlovits (Ungaria). În program lucrări de: **H. Purcell, M. Giuliani, A. Barrios, D. Pavlovits**
- 16 septembrie, ora 19.00 – **concert simfonic** susţinut de Orchestra simfonică a Filarmonicii „Transilvania". Dirijor: Leopold Hager (Austria). În program lucrări de: **G. Enescu, A. Berg, F. Schubert**

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 15 septembrie, ora 19.00 – Calea Unirii/ Minerva – *Prelucrări de folclor*, **concert** susţinut de de Orchestra Filarmonicii „Oltenia"

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 13 septembrie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Corul din Chemnitz, Germania. Dirijor: Günther Schmidt
- 14 septembrie, ora 18.00 – **concert** de violoncel susţinut de Christina Meissner, Germania

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Complexe sublimate*, Adriana Ilin Tomici, **pictură**. Vernisaj: 11 septembrie, ora 18.00. Prezintă criticul de artă Alexandra Titu

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – expoziţie de grup: Neculai Mirodoni, Marius Rădulescu, Simona Sas, Virgil Suciu, **artă decorativă**, pînă în 18 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Vittorio Holtier, **scenografie**, pînă în 19 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Dumitru Macovei (filiala Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, pînă în 22 septembrie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Filomela Bucur, **grafică**, pînă în 17 septembrie

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Anca Şesan, **artă decorativă**, pînă în 17 septembrie

GALERIA GALLA – Gabriel Gheorghiu (filiala Iaşi a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, pînă în 15 septembrie

GALERIA DE ARTĂ A MUNICIPIULUI BUCUREŞTI – GAMB – Laurenţiu Solomon, **pictură**, pînă în 15 septembrie

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Des Européens à Paris*, **fotografie**, artişti ai Agenţiei „Métis" (Franţa)

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – expoziţie colectivă, Diana Popa, Radu Chioreanu, Laurenţiu Dimişcă, **icoane**

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie/ Zona medievală a Palatului Cotroceni – Constantin Brâncuşi, **Cocoşul salutînd soarele**, lucrare în bronz, marmură şi lemn provenită din colecţia Gregor Wolf (Germania); eveniment dedicat *Anului Brâncuşi*. Vernisaj: 11 septembrie, ora 18.00

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Eugen Măcinic, **pictură**, pînă în 12 septembrie/ ROTONDĂ – Alice Ţeca, **pictură**, pînă în 16 septembrie

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului George Enescu**, pînă în 10 noiembrie

MUZEUL CURTEA VECHE (tel: 314.03.75) – *Fotografi şi ateliere fotografice bucureştene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea*, expoziţie **documentară**, pînă în luna septembrie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Regăsirea memoriei*/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** orga-nizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa" din Cluj Napoca, **pictură**

CASA DE CULTURĂ A MINISTERULUI DE INTERNE (str. Mihai Vodă nr. 17) – foaierul sălii de spectacole – Cornelia Ciocârlan şi Mihai Pârvu, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**; participă artişti din: Bulgaria, Franţa, Italia, Olanda, Republica Moldova, România şi Ucraina, pînă în 30 septembrie

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie din Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Hol – expoziţie retrospectivă *George Apostu*, **desen** şi **grafică**, pînă în 15 septembrie/ Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

GALERIA EMILIA DUMITRESCU – *Peisaje dintr-un ţinut de legendă*, **pictură**

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC" – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Liber Erzsebet şi Jancsikity Jozsef, **grafică**, 11-30 septembrie. Vernisaj: 11 septembrie, ora 13.00

GALERIA UAP – filiala interjudeţeană Cluj-Bistriţa-Zalău – Oleg Denisenko (Ucraina), **grafică**, expoziţie realizată în cadrul **Festivalului Internaţional de Grafică**, pînă în 15 septembrie

MUZEUL DE ARTĂ – A treia Bienală Internaţională de Grafică Mică, Cluj 2001, pînă în 20 septembrie/ Lucacz Milosz Ceywicky, **grafică**, pînă în 20 septembrie

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council Bucureşti

ORADEA

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR – Ştefan Toth, A. Fiap, expoziţie retrospectivă, **fotografie**, pînă în 11 septembrie

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ORADEA – expoziţie jubiliară a Clubului Fotografic „Nufărul" – *25 de ani de existenţă*, pînă în 11 septembrie

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ioan Popei, **pictură**, pînă în 30 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie de **pictură cubaneză**, pînă în 20 septembrie

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA" – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu"; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi, Casa gorjeană – microunivers familial, Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul)*

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Atelierul de gravură „Graphium" din Timişoara, expoziţie colectivă: Balázs Zoltán, Ciprian Chirileanu, Sorin Dungan, Consuela Grigorescu, Ion Gherman, Angela Horváth, pînă în 15 septembrie

GALERIA TENTA-ART – *Artişti plastici timişoreni – 2001*

GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – Reghina Târnoveanu, **pictură**

GALERIA GALLERIA 28 – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Hemografia*, Nora Blaj Demetrescu, **pictură**/ *Metamorfoze*, Ligia Diana Seculici, **sculptură**

ART CLUB BASTION – *Al şaptelea simţ*, expoziţie colectivă de **pictură**, **grafică**, **sculptură**, **fotografie**, **instalaţie**

MUZEUL DE ARTĂ – *Colecţii din colecţia de artă a Muzeului Banatului*

MUZEUL BANATULUI – *Acuarela romantică*, expoziţie cu lucrări din colecţia de artă a Muzeului Banatului/ *Înfăţişarea lumii. Hărţi vechi ale Pămîntului/ Oameni şi locuri din ţara lui Brâncuşi*/ Secţia de etnografie – *Interioare ţărăneşti din Banat*

MUZEUL SATULUI BĂNĂŢEAN – *Arhitectura populară din Banat*

CASA A.M. GUTTENBRUNN – *Cu pensulă şi acuarele hoinărind prin Timişoara*, Cristina Renard, **pictură**

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ – expoziţie de grup: studenţi ai Facultăţii de Arte Plastice şi Decorative din cadrul Universităţii de Vest

CATEDRALA MITROPOLITANĂ – *Artă bisericească veche*

DEZBATERI

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 12 septembrie, ora 14.00 – ROTONDA 13: **George Bacovia – 120 de ani de la naştere**

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER

- 11 septembrie, ora 18.30 – **conferinţă** cu diapozitive intitulată *Munţi şi anotimpuri: Făgăraşii*, susţinută de Cristian Sencovici

SIMPOZION

IAŞI

GALERIA „CUPOLA"

- 3-20 septembrie – simpozio-

Festivalul „George Enescu“
8-28 septembrie

Săptămîna 11-17 septembrie:

▮ 11 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de London Chamber Orchestra. Solist și dirijor: Vasko Vassiliev. În program lucrări de: Enescu – **Octuorul de coarde op. 7**, Paganini – Introducere și variațiuni pe tema **Dal tuo stellato soglio** din opera **Moise în Egipt** de Rossini, Tartini – **Trilul Diavolului**, Ceaikovski – **Serenada, op. 48 în do major**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de London Philarmonic Orchestra. Dirijor: Kurt Masur. În program lucrări de: Beethoven – **Simfonia nr. 1 în do major op. 21**, Bruckner – **Simfonia nr. 3 în re minor**

▮ 12 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de Cvartetul „Sine Nomine“. În program lucrări de: Beethoven – **Cvartetul de coarde op. 18 nr. 2 în sol major**, Enescu – **Cvartetul de coarde nr. 1 în mi bemol op. 22**, Debussy – **Cvartetul în sol minor**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de London Philarmonic Orchestra. Dirijor: Kurt Masur. Solistă: Sarah Chang. În program lucrări de: Enescu – **Suita nr. 1 în do major op. 9**, Ceaikovski – **Concertul pentru vioară și orchestră în re major op. 35**, Dvorak – **Simfonia nr. 8 în sol major**

▮ 13 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de Leonidas Kavakos (vioară) și Peter Nagy (pian). În program lucrări de: Bach – **Sonata pentru vioară și pian BMW 1014 – 19 nr. 3 în mi major**, Stravinski – **Duo Concertante**, Ysaye – **Balada**, Ravel – **Sonata Postumă**, Enescu – **Sonata a III-a pentru vioară și pian op. 25 în caracter popular românesc**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de Orchestra Capella din Rusia – Moscova. Dirijor: Ghenadi Rojdestvenski. În program lucrări de: Enescu – **Simfonia nr. 4** (orchestrație completată de Pascal Bentoiu), Vieru – **Simfonia nr. 6**

▮ 14 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de Orchestra de cameră Radio. Dirijor: Lawrence Foster. Solistă: Grace Bumbry. În program lucrări de: Cherubini – Uvertura la opera **Medeea**, Berlioz – **Nopți de vară op. 7**, Schönberg – **Noapte transfigurată op. 4**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de Orchestra Capella din Rusia – Moscova. Dirijor: Ghenadi Rojdestvenski. Solistă: Viktoria Postnikova. În program lucrări de: R. Strauss – **Elena Egipteanca** (fragmente), R. Strauss – **Burlesca pentru pian și orchestră** AV 85, Șostakovici – **Simfonia nr. 10 în mi minor**/ ora 22.00 – Ateneul Român – **Mozart by Midnight**, cu „Virtuozii din București“/Wiener Sängerknaben. Dirijor: Vag Papian. Soliști: Silvia Marcovici, Gordan Nicolici. În program: **Mica serenadă KV 525 în sol major**, **Simfonia concertată pentru vioară, violă și orchestră KV 364**. Dirijor: Gerald Wirth. Soliști: Ana Camelia Ștefănescu, Aura Twarowska, Marius Vlad, Ștefan Schuller. **Misa Încoronării KV 317**

▮ 15 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de Hideko Udagawa (vioară), Boris Berezovski (pian). În program lucrări de: Enescu – **Sonata pentru pian și vioară nr. 1 op. 2**, Strauss – **Sonata pentru pian și vioară în mi major**, Enescu – **Sonata pentru pian și vioară nr. 2 op. 6**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de Orchester der Norddeutscher Rundfunk – Hamburg. Dirijor: Claus Peter Flor. Solist: Rudolf Buchbinder. În program lucrări de: Brahms – **Concertul pentru pian și orchestră nr. 1 în re minor op. 15**, Ceaikovski – **Simfonia nr. 6 în si minor op. 74 Patetica**/ ora 22.30 – Ateneul Român – **Mozart by Midnight**, concert susținut de Cvartetul „Atheneum Enesco“; invitat: George Bălan (narator). În program lucrări de: Mozart – **Cvartetul de coarde în re major KV 575**, **Cvartetul de coarde în do major KV 465 Disonanțe**, **Cvintetul cu două viole în sol minor KV 516** (cu Pierre Lenert la viola II)

▮ 16 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susținut de Orchestra de cameră a Filarmonicii George Enescu. Dirijor: Alexandros Myrat. Solist: Maurice André. În program lucrări de: Skalkotas – **Trei dansuri grecești**, Hummel – **Concert pentru trompetă și orchestră în mi bemol major 49/W1**, Robert Fuchs – **Serenada nr. 3 op. 21 în mi minor**. Orchestra de suflători a Filarmonicii George Enescu. Dirijor: Aurelian Octav Popa. Solist: Alfredo Perl. În program lucrări de: Enescu – **Dixtuorul op. 14**, Stravinski – **Concertul pentru pian și instrumente de suflat**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de Orchester der Norddeutscher Rundfunk – Hamburg. Dirijor: Horia Andreescu. Solist: Maxim Vengherov. În program lucrări de: Sibelius – poemul simfonic **Finlandia**, Mendelssohn-Bartholdy – **Concertul pentru vioară și orchestră în re minor**, Enescu – **Simfonia nr. 2 în la major op. 17**

▮ 17 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **Romanian Cello – Bassissimo**. Soliști: violoncel – Marin Cazacu, Alexandra Guțu, Adrian Mantu, Răzvan Suma, Olga Mănescu, Roxana Blaga, Bogdan Postolache, Titus Tincu; contrabas – Dorin Marc, Botond Kostyak, Ștefan Thomasz, Ioan Cristian Braica. În program lucrări de: Enescu – **Andante religioso** (transcripție pentru 12 instrumente de coarde de Pascal Bentoiu), Albinoni – **Adagio** (4 violoncele și contrabas), Drebler – **Wagner Parodie** (**Parodie după Wagner**) – **Holländer, Siegfrieds Tango, Tristan Walzer** (4 violoncele), Debussy – **Preludiu** (transcripție pentru 4 violoncele de Laszlo Varga), D. Popper – **Poloneză** (transcripție pentru 4 violoncele de Sebastian van Eck), Villa Lobos – **Bachianas Brasileiras nr. 1 – Preludiu** (8 violoncele), Piazzola – **Libertango** (transcripție pentru 8 violoncele și 4 contrabași de Marin Cazacu), Runswick – **Suite and Low** (4 basses) – **Nursery Grind, Strauss in the Doghouse. American Basses** (4 violoncele), Bizet – **Fantezia Carmen – Preludiu, Aragoneză, Intermezzo, Toreadorii** (transcripție de B. Salles), Bottesini – **Passione Amorosa – Concertul pentru 4 contrabași și orchestră de violoncele** (aranjament de Daisuke Soga și Marin Cazacu)/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susținut de Orchestre National du Capitole de Toulouse. Dirijor: Michel Plasson. Solist: Aldo Ciccolini. În program lucrări de: Ravel – **Valsuri nobile și sentimentale**, **Concertul în re pentru mîna stîngă**, **Daphnis și Chloe – Suita nr. 2**, **Bolero**

nul cu tema **Artă și Sacralitate**, ediția a II-a și expoziția de artă intitulată **Imagine – Tradiție și Actualitate**, desfășurată în două secțiuni:

▮ **secțiunea I** (3-11 septembrie) – **arta contemporană** care actualizează spațiul și figura de tip tradițional, prin participarea artiștilor: Ilie Boca, Adriana Boierescu, Mihai Chiuaru, Șerbana Drăgoiescu, Suzana Fântanaru, Constantin Flondor, Marin Gherasim, Vasile Gorduz, Ion Grigorescu, Simona Luncan, Stelian Onica, Silvia Radu, Liviu Suhar, Bogdan Vlăduță, Gheorghe Zărnescu

▮ **secțiunea a II-a** (12 - 20 septembrie) – forme actuale (**instalație**, **artă video** etc.) cu referent și mesaj sacru. Participă: Marilena Preda Sânc, Grupul „3art“, Matei Bejenaru, Geta Brătescu, Merișor Dominte, Florin Grigoraș, Ruxandra Grigorescu, Dan Palade, Draga Irina Popa.

FESTIVALURI

BUCUREȘTI

FESTIVALUL DE UMOR NEGRU „HUMORROR“ ediția a IV-a

TEATRUL ODEON:

▮ secțiuni: **Lethalia** (secțiunea de teatru), **Schizographia** (concursul de caricatură), **Fotofobia** (concursul de fotografie)

Din program:

▮ 11 septembrie, ora 19.00 – **Pastramă-Trufanda** după I.L. Caragiale. Regia: Ion Ardeal Ieremia. Cu: Claudia Ieremia, Pavel Bartoș, Valentin Ivanciuc, Sabina Bijan. Spectacol al Teatrului Național din Timișoara

▮ 12 septembrie, ora 19.00 – **O, tată, sărmane tată, mama te-a spînzurat în dulap iar eu sînt foarte trist** de Arthur Kopit. Regia: Iarina Demian. Cu: Iarina Demian, Tudor Chirilă, Dorina Chiriac. Spectacol prezentat de Fundația ARTEST

▮ 13 septembrie, ora 19.00 – **Trilogie belgrădeană** după Biljana Srblijanovic. Regia: Theodor Cristian Popescu. Cu: Ada Milea, Dragoș Bucur, Isabela Neamțu, Ioana Flora, Bogdan Dumitrache. Spectacol prezentat de Teatrul Bulandra

▮ 14 septembrie, ora 19.00 – **Popcorn** de Ben Elton. Regia: Răzvan Săvescu. Cu: Laurențiu Duță, Stelian Nistor, Cristian Iacob. Spectacol prezentat de Teatrul Mic

▮ recitaluri în afara concursului susținute de: Mariana Mihuț (**Off Off Off Humor**, cu texte de D.R. Popescu, Vlad Zografi, Mircea Cărtărescu, Berthold Brecht), Maia Morgenstern (**O beție cu Marx**, cu texte de Mircea Dinescu și Joshua Sobol), Horațiu Mălăele (**Talmeș Balmeș**)

▮ 15 septembrie – **Operele complete ale lui WLM SXPR** de Jess Borgeson, Adam Long, Daniel Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu. Spectacol prezentat *în afara concursului* de Teatrul Nottara

▮ 15 septembrie – **festivitatea de decernare a premiilor**

CONSTANȚA

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE „ARS AMANDI“ 14-18 septembrie

▮ participă poeți din: Chile, Ecuador, Franța, Italia, Mexic, Paraguay, Portugalia, Republica Moldova, România, Spania, Venezuela

▮ organizatori: Fundația Culturală Română în colaborare cu Uniunea Latină

DUMBRAVA SIBIULUI

FESTIVALUL NAȚIONAL AL TRADIȚIILOR POPULARE
9-15 septembrie
prima ediție

MUZEUL ÎN AER LIBER

▮ participă: reprezentanți ai arealelor folclorice românești – județele Sibiu, Gorj și Vrancea – și ai țărilor invitate: Canada și Republica Moldova

▮ organizatori: Ministerul Culturii și Cultelor și Complexul Național Muzeal „Astra“ Sibiu

GHEORGHENI

COLOCVIUL TEATRELOR MINORITARE DIN ROMÂNIA
12-16 septembrie

TEATRUL „FIGURA STUDIO“:

Din program:

▮ 12 septembrie, ora 18.30 – **deschiderea oficială**

▮ 12 septembrie, ora 15.00 – **Tragedia omului** de Madach Imre. Regia: Varga Vilmos. Spectacol prezentat de Teatrul „Kiss Studio“, Oradea/ ora 19.00 – **Cu ușa închisă** de J. Graham Reid. Regia: Vlad Massaci. Spectacol prezentat de Teatrul de Stat Oradea și Trupa Szigligeti/ ora 21.00 – **La Gongul spart**, cabaret. Regia: Demeter Andras Istvan. Spectacol prezentat de Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely“ din Timișoara

▮ 13 septembrie, ora 10.30 – **Unde-i revolverul, cumătre?** de Görgey Gábor. Regia: Palfi Zoltan (Ungaria). Spectacol prezentat de Teatrul „Tomcsa Sandor“, Odorheiu Secuiesc/ ora 16.00 – **Der tore Tag** de Ernst Barlach. Regia: Radu Tempea. Spectacol prezentat de Teatrul Radu Stanca din Sibiu (secția germană)/ ora 20.00 – **Fierarul din localitate** de Petofi Sandor. Regia: Béres L. Spectacol prezentat de Teatrul „Figura Studio“, Gheorgheni/ ora 21.30 – **Vînzătorii de Haloimes** de Șalom Alehem. Regia: Harry Eliad. Spectacol prezentat de Teatrul Evreiesc de Stat din București

▮ 14 septembrie, ora 10.00 – **Legămînt de sînge** de Ramon del Valle Inelan. Regia: B. Laszlo. Spectacol prezentat de Teatrul „Csiki Jarekzin“, Miercurea-Ciuc/ ora 19.00 – **Lungul drum al zilei către noapte** de Eugen O'Neill. Regia: Mc. Ranin. Spectacol prezentat de Teatrul German de Stat Timișoara/ ora 21.30 – **Alexanderplatz**. Regia: Olga Barabas. Spectacol prezentat de Fundația ARTEAST din Tîrgu Mureș, Trupa „Underground“

▮ 15 septembrie, ora 10.00 – **Testamentul lui Bacchus**. Regia: L. Beres. Spectacol prezentat de Ansamblul „Trei Scaune“ din Sfîntu Gheorghe/ ora 18.00 – **Kvartett** de Spiro György. Regia: Istvan Kovesdy. Spectacol prezentat de Teatrul Maghiar de Stat Cluj-Napoca/ ora 21.00 – **Kasimir și Karoline** de Odön von Horvath. Regia: Laszlo B. Spectacol prezentat de Teatrul „Tamasi Aron“, Sfîntu Gheorghe

▮ 16 septembrie, ora 11.00 – **Cu mîna pe ciocan** de Milos Nicolic. Regia: Theodora Herghelegiu. Spectacol prezentat de Teatrul Andrei Mureșanu, Sfîntu Gheorghe/ ora 19.00 – **Crinul** de Molnar Ferenc. Regia: Laszlo B. (Ungaria). Spectacol prezentat de Teatrul Național Tîrgu Mureș, Trupa „Tompa Miklos“

▮ 16 septembrie, ora 21.30 – **festivitatea de decernare a premiilor**

ATELIERE

BUCUREȘTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

▮ 13 septembrie, ora 18.00 – **Atelier literar: Convorbiri cu Juan Carlos Suñén despre poezia contemporană spaniolă și română**, manifestare organizată în colaborare cu Institutul Cervantes (Juan Carlos Suñén este poet și critic literar spaniol, directorul Școlii de Litere din Madrid). Moderator: Alexandru Condeescu. Participă: Magda Cârneci, Daniel Cristea-Enache. Traducere simultană de Luminița Voina-Răuț

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▮ 13 septembrie, ora 16.00 – **Atelier de creație** destinat elevilor și studenților: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relații suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▮ 13 septembrie, ora 11.00 – **Așa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIȘOARA

ANALOG TV

▮ 15 septembrie, ora 19.00/ 16 septembrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Șerban și Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

▮ 12 septembrie, ora 22.30 – **Filmul vieții mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanțu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe și George Marcu

TEATRU RADIOFONIC:

▮ 11 septembrie, ora 13.30 – **O vrem pe Catarina** de Vladimir Spasov. Regia: Dan Puican. Cu: Ștefan Mihăilescu Brăila, Vasilica Tastaman, Vali Voiculescu Pepino, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino. Înregistrare din anul 1972

▮ 12 septembrie, ora 13.30 – **Cabanierul** de Dan Tărchilă. Cu: Matei Alexandru, Rodica Tapalagă. Înregistrare din anul 1969

▮ 13 septembrie, ora 13.30 – **Peștera din Salamanca** de Miguel de Cervantes. Regia: Ion Vova. Cu: Nicolae Gărdescu, Valeria Gagealov. Înregistrare din anul 1966

▮ 14 septembrie, ora 13.30 – **Rîpa albastră** de Leonida Teodorescu. Regia: Cristian Munteanu. Cu: N. Neamțu Ottonel, Virgil Ogășanu, Petre Gheorghiu. Înregistrare din anul 1967

▮ 15 septembrie, ora 13.30 – **Sherlock Holmes și cei șapte napoleoni** de Arthur Conan Doyle. Regia: Dan Puican. Cu: Victor Rebengiuc, George Oancea, Mihai Fotino, Constantin Brezeanu, Constantin Diplan. Înregistrare din anul 1982

▮ 16 septembrie, ora 17.30 – **Mizantropul** de Molière. Regia: Paul Stratilat. Cu: G. Ionescu Gion, Carmen Stănescu, Nelly Sterian, Victor Rebengiuc. Înregistrare din anul 1960

Redacția nu-și asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediției.

Scrisoare deschisă către Academia Română

Reprezentanţi ai comunităţii intelectuale şi ai societăţii civile solicită Academiei Române demiterea istoricului Gheorghe Buzatu de la conducerea Centrului de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi

Expresie a idealurilor generaţiei paşoptiste de a da contur şi consistenţă frumoaselor ambiţii modernizatoare ale tînărului stat român, Academia Română şi-a împletit, în ultimele 13 decenii, evoluţia sa cu istoria ţării. Apărută aproape o dată cu independenţa României, for cultural al ţării întregite după 1918 şi victimă nemijlocită a regimului comunist după 1948, această instituţie-reper a culturii naţionale are menirea de a mărturisi, prin ea însăşi, asupra stării societăţii în care se împlineşte destinul ei intelectual. Atunci cînd importanta provocare a recuperării „întîrzierii istorice" a animat elita intelectuală a ţării, Academia a dat probele valorii sale; dimpotrivă, atunci cînd viaţa statului a fost invadată de impostură şi ilegitimitate, reperele academice înseşi au fost în suferinţă.

La începutul mileniului III, România este în faţa unor noi provocări. În următorii ani, problema integrării ţării în structurile europene şi nord-atlantice se va pune ca fiind problema fundamentală a istoriei noastre contemporane. Izolată timp de o jumătate de secol faţă de o lume căreia îi aparţine prin reperele sale culturale şi istorice, ţara noastră are şansa unui nou început – un început sub semnul libertăţii, toleranţei, demnităţii şi onoarei, în numele statului român şi al fiecăruia dintre cetăţenii săi, indiferent de etnie, religie sau convingeri politice.

În aceste condiţii, Centrul de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi – afiliat Academiei Române – a publicat volumul apologetic **Naţionalistul**, semnat de deputatul Partidului România Mare Vlad Hogea. În mod fraudulos, cartea a apărut sub egida explicită a Academiei Române. Exprimînd poziţiile xenofobe, rasiste, antisemite şi antidemocratice ale autorului şi ale celor care i-au girat apariţia, lucrarea constituie o abdicare nedemnă de la acele principii pe care le considerăm esenţiale pentru şansa europeană a României. În ultimii ani, istoricul Gheorghe Buzatu – directorul Centrului ce girează volumul – s-a evidenţiat mai ales prin dubioase încercări de reabilitare a autoritarismului legionar şi antonescian, în paralel cu implicarea sa politică în cadrul Partidului România Mare, partid ale cărui campanii xenofobe şi antidemocratice sînt bine cunoscute în interiorul şi în exteriorul ţării.

Noi toţi, semnatarii acestei cereri, ştim foarte bine ce înseamnă într-un stat democratic libertatea de opinie şi militam pentru respectul acesteia. Pe de altă parte, nu sîntem dispuşi să tolerăm şi să cauţionăm astfel de manifestări care, oricum ar fi camuflate, sînt abuzuri periculoase, făcute tocmai în numele unei libertăţi pe care autorii lor nu vor decît să o compromită. Asocierea numelui Academiei Române la o asemenea acţiune politico-editorială este, din punctul nostru de vedere, de neconceput.

În consecinţă, solicităm membrilor şi conducerii Academiei Române delimitarea categorică şi neechivocă de aceste acte infamante. În acelaşi timp, solicităm conducerii Academiei demiterea istoricului Gh. Buzatu de la conducerea Centrului de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi sau scoaterea Centrului de sub patronajul şi firma legitimatoare a Academiei Române, activitatea acestuia fiind contrară ideilor şi principiilor ce animă activitatea unei academii dintr-o ţară democratică.

Semnatari:

Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitor, redactor-şef revista **22**, vicepreşedinta PEN-România); **Sorin ALEXANDRESCU** (profesor, Universitatea din Amsterdam şi Univ. Bucureşti); **Radu F. ALEXANDRU** (scriitor); **Călin ANASTASIU** (sociolog, director IMAS); **Gabriel ANDREESCU** (APADOR-CH); **Liviu ANTONESEI** (scriitor, redactor-şef **Timpul**); **Adriana BABEŢI** (conf. Univ. Timişoara); **Alexandru BARNEA** (decan Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Cezar PAUL-BĂDESCU** (jurnalist); **Lya BENJAMIN** (istoric, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România); **Radu BERCEA** (director Inst. de Studii Orientale); **Mihnea BERINDEI** (istoric, Paris); **Adriana BITTEL** (scriitor, publicist); **Ana BLANDIANA** (scriitor); **Lucian BOIA** (prof. Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Magdalena BOIANGIU** (jurnalist); **Ştefan BORBÉLY** (scriitor); **Lidia BOTE** (istoric literar); **Corin BRAGA** (scriitor); **Matei CĂLINESCU** (profesor, Indiana University, Bloomington); **Pavel CÎMPEANU** (sociolog); **Magda CÂRNECI** (scriitor, CA al GDS); **Mariana CELAC** (arhitect); **Ruxandra CESEREANU** (scriitor); **Adrian CIOROIANU** (lector Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Andrei CORNEA** (publicist; prof. Univ. Bucureşti, CA al GDS); **Paul CORNEA** (prof. Univ. Bucureşti); **Doina CORNEA** (GDS); **Ioan CONSTANTINESCU** (prof. Univ. Iaşi); **Viorica S. CONSTANTINESCU** (conf. Univ. Iaşi); **Radu COSAŞU** (scriitor); **Nichita DANILOV** (scriitor); **Mircea DIACONU** (actor); **Gabriel DIMISIANU** (istoric literar, director adjunct **România literară**); **Florica DIMITRESCU** (prof. Univ. Bucureşti); **Caius DOBRESCU** (lector, Univ. Braşov); **Ştefan Aug. DOINAŞ** (academician; redactor- şef **Secolul 20**); **Radu FILIPESCU** (preşedinte CA al GDS); **Mircea FLONTA** (prof. Univ. Bucureşti, membru corespondent al Academiei Române); **Cristian GHINEA** (jurnalist); **Stere GULEA** (regizor); **Virgil IERUNCA** (istoric literar, Paris); **Radu IOANID** (istoric, Washington); **Tudor JEBELEANU** (grafician); **Iosif KIRALY** (artist plastic); **Thomas KLEININGER** (CA al GDS); **Ion Bogdan LEFTER** (scriitor, director **Observatorul cultural**, cu menţiunea unor rezerve mai largi privitoare la Academia Română); **Monica LOVINESCU** (istoric literar, Paris); **Andrei MANOLESCU** (jurnalist); **Nicolae MANOLESCU** (membru corespondent al Academiei Române, director **România literară**); **Radu MAREŞ** (scriitor); **Viorel MARINEASA** (lector Univ. Timişoara); **Adrian MARINO** (istoric al ideilor); **Sorin MĂRCULESCU** (scriitor); **Mihai MÎNDRA** (lector Univ. Bucureşti); **Adrian MIHALACHE** (prof. Univ. „Politehnica" Bucureşti, publicist); **Mircea MIHĂIEŞ** (prof. Univ. Timişoara, redactor-şef **Orizont**); **Ioan T. MORAR** (scriitor, publicist); **Neculai Constantin MUNTEANU** (publicist); **Horea MURGU** (GDS); **Vlad NISTOR** (prodecan Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Adrian NICULESCU** (lector, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative); **Andrei OIŞTEANU** (scriitor, publicist, CA al GDS); **Anca OROVEANU** (prof. univ., director NEC); **Dan OPRESCU** (scriitor); **Z. ORNEA** (istoric literar); **Rodica PALADE** (scriitor, redactor-şef adjunct revista **22**); **Cristian PĂTRĂŞCONIU** (publicist); **Dan PERJOVSCHI** (grafician); **Mircea PETEAN** (scriitor); **Zoe PETRE** (prof. Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Marta PETREU** (scriitor); **Cristian PÎRVULESCU** (lector, SNSPA, preşedinte Pro Democraţia); **Andrei PLEŞU** (rector New Europe College); **Ion POP** (scriitor); **Adrian POPESCU** (scriitor); **Marian POPESCU** (prof. universitar); **Cristian PREDA** (prodecan Fac. Ştiinţe Politice, Univ. Bucureşti); **Ştefan RADOF** (actor, scriitor); **Şerban RĂDULESCU-ZONER** (istoric, preşedinte Alianţa Civică); **Liviu ROTMAN** (istoric, Universitatea din Tel Aviv); **Romulus RUSAN** (scriitor); **Michael SHAFIR** (politolog, redactor-şef **East European Perspectives**, Praga); **Peter SRAGHER** (scriitor); **Ana ŞINCAI** (prof. Univ. Bucureşti); **Alex. ŞTEFĂNESCU** (istoric literar); **Stelian TĂNASE** (scriitor, publicist); **Marcel TOLCEA** (conf. Univ. Timişoara); **Florin ŢURCANU** (prof. Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); **Cornel UNGUREANU** (prof. Univ. Timişoara, secretarul Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor); **Eugen URICARU** (preşedintele Uniunii Scriitorilor); **Ion VARTIC** (scriitor); **Daniel VIGHI** (conf. Univ. Timişoara); **George VOICU** (decan Fac. Ştiinţe Politice, Univ. Bucureşti); **Leon VOLOVICI** (istoric literar, Universitatea Ebraică, Ierusalim); **Smaranda VULTUR** (conf. Univ. Timişoara); **Daniela ZAHARIA** (lector Fac. Istorie, Univ. Bucureşti); publicist).

Lista rămîne deschisă...

Prior Books

VĂ OFERĂ:

„INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF BUSINESS & MANAGEMENT",
10 VOLUME
AUTOR: MALCOM WARNER,
EDITURA: THOMSON BUSINESS PRESS

TEL./FAX.: 210 8908; 210 8928;
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
212 3561; 211 8957
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

INTERNET

Aol şi Electra

(revista presei)

Numărul 8 pe 2001 al revistei **Agora on line** (*www.aol.ro*) conţine rubricile deja cunoscute: **Editorial**, **Netologie**, **Coloana Infinetului**, **Agora City**, **Galeria Agora**, **Martzipanu' de Control**, **Procesu' Globular**, **Don Pedrito el Duende**, **Cel mai site**. Nora Vasilescu semnează editorialul cu titlul **Mic manual contra seducţiei retorice**.

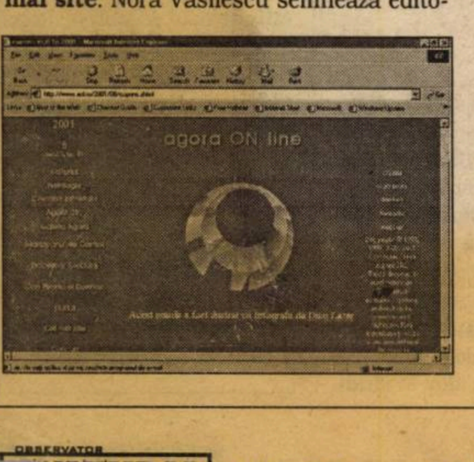

Pornind de la ideea că „retorica, la fel ca limbajul trupului, este un sistem de semnalizare natural", autoarea atrage atenţia asupra pericolului generalizărilor care pot apărea în discurs. De fiecare dată cînd vorbim despre un grup nediferenţiat de oameni (tineretul, americanii, ţăranii, moldovenii, femeile etc.) operăm cu erori. După ce trece în revistă cîteva mostre de arme discursive folosite de retorii care doresc să-şi impună propriul adevăr, Nora Vasilescu încheie printr-o recomandare, aceea de a „ciuli mai atent urechea" pentru a ne feri de capcanele retorilor, refuzînd generalizările, pernicioase prin definiţie.

Un alt articol interesant este **Anonimatul pe Internet sau eterna teorie a chibritului**, semnat de către Tiberiu Ban în cadrul rubricii **Agora City**. Acesta porneşte de la ideea că „anonimatul este un drept al fiecăruia" ceea ce duce la concluzia că inclusiv pe *web*, lucrurile ar trebui să fie la fel, atîta timp cît internautul (sau *netizeanul*, găselniţă ingenioasă) nu comite nimic ilegal. Numai că realitatea este alta, existînd softuri care permit pe *chat*, spre exemplu, aflarea locaţiei interlocutorului. Care sînt soluţiile pentru a ne ascunde identitatea? Pur şi simplu, prin cîteva metode mai mult sau mai puţin simple, găsim o gazdă, un intermediar, putîndu-ne ascunde, astfel, în spatele unui paravan virtual.

În fine, să mai amintim doar titlul unui alt articol: **Calculatorul şi heroina**, semnat de Adrian Mihalache.

Cum de multă vreme n-am mai trecut pe la revista **Electra** (*http://electra.ifrance.com*), am accesat adresa ei pentru a citi ultimul număr (4/2001). Lucian Sârbu semnează editorialul cu titlul **Cum s-a născut revista Electra?**. În rîndurile articolului sînt prinse momentele „nebune" care au precedat ieşirea acestei reviste şi, cum o selectare a unor pasaje nu este relevantă, vă invităm să parcurgeţi întregul articol.

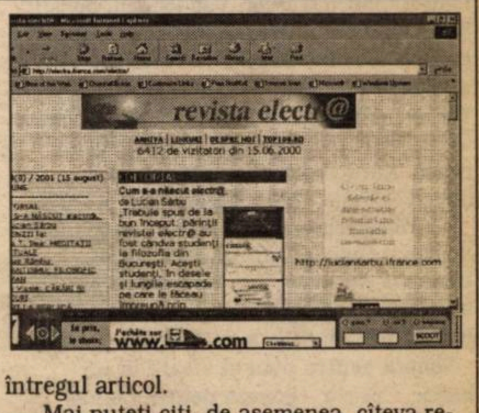
revista electr@
6412 de vizitatori din 15.06.2000
Cum s-a născut electr@
de Lucian Sârbu
http://luciansarbu.ifrance.com

Mai puteţi citi, de asemenea, cîteva recenzii la cărţile Laurei T. Ilea, **Meditaţii inactuale**, Nicolae Râmbu, **Romantismul filosofic german**, şi Mihai Vlasie, **Cărări şi gînduri**. În secţiunea de literatură semnează George M. Ion – articolul **Republica – Bunker**, o farsă în două acte, Ana Antonescu – **Saramorfoza** şi Oana Ariton – materialul intitulat **Fabulă cu figurine**.

Şi tot cel mai recent număr al revistei **Electra** propune cititorilor cîteva replici la articolul **Despre Noesis, sine ira et studio**, semnate de Lucian Sârbu şi Bogdan Stănoiu.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

NR.82

OBSERVATOR
CULTURAL

18.09.-24.09.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Atac asupra Americii

Deschiderea Institutului Polonez din Bucureşti ▮ Continuă Festivalul „George Enescu“ ▮ Pe lista cărţilor subvenţionate de Ministerul Culturii apar titluri care nu există ▮ Interviu cu Rodica Zafiu ▮ Colocviul teatrelor minoritare de la Gheorghieni ▮ Teatru şi fotografie din Republica Moldova ▮ Pictura lui Sever Frenţiu ▮ Colocviu de sculptură la Sângeorz-Băi ▮ Elogiul călătoriei de Radu Bogdan ▮ Adrian Marino despre experienţa externă

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 82, 18.09. – 24.09.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct:
Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă,
Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă,
Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare
cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

A început anul şcolar 2001-2002

Sîmbătă 15 septembrie a început anul şcolar 2001-2002. Pentru „boboci“ – emoţii, ca la fiecare început de an... În rest – festivităţi de deschidere, manuale mai puţine, revederi ca după vacanţă... Deşi, teoretic, a fost „zi liberă“, la unele şcoli şi licee s-au ţinut ore... Şi, ca la fiecare început de an şcolar, notabilităţi importante s-au risipit „pe teren“ prin liceele patriei, au ţinut alocuţiuni, au urat succese în activitate... Preşedintele Iliescu a fost prezent la deschiderea oficială de la trei mari licee bucureştene: „Gheorghe Lazăr“, „Sfîntu-Sava“ şi „Spiru Haret“ (al căror elev a fost în urmă cu cinci decenii şi jumătate). Patriarhul Teoctist a participat la festivităţile de deshidere de la Şcoala Generală 194 („Marin Sorescu“) din cartierul Berceni. Premierul Adrian Năstase s-a aflat alături de elevii şi cadrele didactice din liceele prahovene de la Băneşti, Cîmpina şi Cornu, după care a participat şi la deschiderea anului de învăţămînt din cîteva localităţi ale judeţului Harghita. Cu ocazia începutului de an şcolar, prim-ministrul a dat publicităţii şi un amplu mesaj, în care a vorbit despre „nobilele deziderate care definesc, prin excelenţă, şcoala românească“. Peste două săptămîni va avea loc şi deschiderea noului an universitar...

Conferinţă internaţională despre rromi

Între 10 şi 13 septembrie, preşedinţia românească a OSCE a organizat la Bucureşti o importantă conferinţă internaţională: **Şanse egale pentru rromi. De la vorbe la fapte.** Manifestările au cuprins conferinţe, prezentări de carte şi expoziţii. Cu această ocazie a fost lansată, de asemenea, prima agenţie de presă rromă. A fost organizată şi o masă rotundă cu tema **Eforturile ţărilor candidate la UE privind îmbunătăţirea situaţiei romilor** la care au participat un mare număr de invitaţi: 300 de reprezentanţi din ţări membre ale OSCE, precum şi reprezentanţi ai altor organizaţii cu preocupări în domeniu, cum ar fi Comisia Europeană, UNICEF, Organizaţia Internaţională a Muncii, Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiaţi, Consiliul Europei şi Pactul de Stabilitate. Conferinţa a fost sponsorizată de Programul PHARE şi găzduită de Hotel Mariott din Bucureşti, fiind împărţită pe grupe de lucru tematice coordonate de Nicolae Gheorghe, reprezentant al rromilor la OSCE, Csaba Tabajdi, deputat maghiar, raportor al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, Andrej Mirga, copreşedinte al grupului pe probleme de rromi al Consiliului Europei şi Mihai Răzvan Ungureanu, reprezentant personal al preşedintelui Pactului de Stabilitate European. Cuvîntul de deschidere l-a avut premierul Adrian Năstase, care a vorbit despre priorităţile referitoare la politicile de incluziune socială, civică, economică şi politică, pe linie de stat şi nonguvernamentală, cu privire la comunităţile de rromi. La rîndul său, ministrul de Externe Mircea Geoană a atras atenţia asupra problemei discriminării, directe şi indirecte, la care este supusă populaţia rromă, precizînd că trebuie acţionat în primul rînd pentru rolul educaţiei în problema eliminării prejudecăţilor istorice şi a xenofobiei. Tot el a pledat şi în favoarea creşterii capacităţii de organizare a rromilor, a dezvoltării conştiinţei propriei apartenenţe etnice şi a implicării lor mai active în viaţa publică. Liderii comunităţilor de rromi din România s-au arătat mulţumiţi de proiectele guvernului, arătîndu-şi disponibilitatea în a le sprijini.

Agenda culturală

▌**Festivaluri de film.** În perioada imediat următoare cinefilii din capitală au ocazia de a participa la mai multe festivaluri de film. Astfel, Cinemateca Română găzduieşte între 17 şi 19 septembrie o **Triadă a filmului polonez**, în perioada 18 septembrie-11 octombrie au loc la Institutul Goethe **Săptămînile filmului german**, iar între 24 şi 29 septembrie Centrul Cultural Maghiar organizează **Zilele filmului maghiar**.

▌**Simpozion academic despre George Enescu.** În zilele de 24 şi 25 septembrie, Academia Română, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România şi Ministerul Culturii şi Cultelor patronează un simpozion omagial cu tema **George Enescu în perspectivă contemporană (120 de ani de la naştere)**, manifestare organizată în strînsă legătură cu Festivalul „George Enescu“, aflat în plină desfăşurare în acest moment la Bucureşti.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2000

Ieri, luni 17 septembrie, a avut loc în Bucureşti, cu mare întîrziere, decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 2000. Juriul s-a oprit asupra următoarelor volume:

▌**Poezie** – Ana BLANDIANA, **Soarele de apoi**, Editura Du Style, şi Angela MARINESCU, **Fugi postmoderne**, Editura Vinea

▌**Proză** – Nora IUGA, **Sexagenara şi tînărul**, Editura Albatros

▌**Dramaturgie – Teatrologie** – Mircea GHIŢULESCU, **Istoria dramaturgiei române contemporane**, Editura Albatros, şi Iosif NAGHIU, **Grup de orbi într-o sală de cinema**, ASB & Editura Coresi

▌**Istorie – Critică literară** – Al. CISTELECAN, **Celălalt Pillat**, Editura Fundaţiei Culturale Române

▌**Eseu – Publicistică** – Ion VARTIC, **Cioran naiv şi sentimental**, Editura Apostrof

▌**Memorialistică** – Gabriela MELINESCU, **Jurnal suedez I**, Editura Univers

▌**Literatură pentru copii şi tineret** – Pavel ŞUŞARĂ, **Opt poveşti adevărate cu fiinţe minunate**, Editura Aritmos

▌**Ediţii critice şi antologii** – Constantin ABĂLUŢĂ, **Poezia română după proletcultism**, Editura Ex Ponto

▌**Traduceri în limba română** – Dinu FLĂMÂND, pentru **Cartea neliniştii**, de Fernando Pessoa, Editura Fundaţiei Culturale Române, şi Irina MAVRODIN, pentru **În căutarea timpului pierdut/timpul regăsit**, de Marcel Proust, Editura Univers

▌**Debut** – Simona TACHE, **Împărţit la doi**, Editura Crater, Ana STANCA-TĂBĂRAŞI, **Romantismul colorat**, Editura Cartea Românească, Tudorel URIAN, **Proza românească a anilor '90**, Editura Albatros, Ovidiu VERDEŞ, **Muzici şi fraze**, Editura Univers

Marele Premiu, decernat de Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor, i-a revenit lui Petre Stoica, iar Premiul „Opera Omnia“ a fost acordat lui Gheorghe Grigurcu.

Pe scurt

▌**Festivalul Ars Amandi.** Fundaţia Culturală Română în colaborare cu Uniunea latină a organizat în perioada 14-18 septembrie 2001, la Constanţa, cea de-a patra ediţie a Festivalului internaţional de poezie a lumii latine **Ars Amandi**. Manifestarea, desfăşurată cu participarea unor poeţi din Chile, Ecuador, Franţa, Italia, Mexic, Paraguay, Portugalia, Republica Moldova, România, Spania şi Venezuela, şi-a propus să revitalizeze dialogul dintre poeţi punînd în valoare forţa şi bogăţia poeziei contemporane. Programul festivalului a inclus două mese rotunde: **Poezia – vechi prestigiu şi receptare actuală** şi **Pot poeţii stimula receptarea poeziei?**

▌**Festivalul Humorror.** Momentul de vîrf al Festivalului **Humorror** – desfăşurat sub „sigla“ unui celebru banc sadic: **Mama, buba!** – l-a constituit Gala de premiere, o adevărată celebrare a „umorului negru de umor“. Juriul alcătuit din caricaturişti, fotografi profesionişti şi oameni de teatru a decernat premiile în cadrul celor trei secţiuni: **Fotofobia**, **Schizografia** şi **Lethalia**.

▌**Au început Săptămînile Filmului german.** Între 17 septembrie şi 11 octombrie 2001 sub egida Pactului de Stabilitate pentru Sud-Estul Europei şi în organizarea lui Goethe Institut din Bucureşti se desfăşoară **Săptămînile Filmului German.** Toate filmele vor fi traduse simultan la cască.

▌**Un nou teatru bucureştean**. Un dublu eveniment marchează începutul de stagiune: înfiinţarea Teatrului Independent Union şi inaugurarea sălii de spectacol. O sală cu 70 de locuri şi scenă în aer liber plus grădină restaurant ce-şi va prelungi stagiunea şi pe timp de vară. Teatrul îşi propune un program variat, realizînd deopotrivă spectacole proprii, preluînd spectacole de la alte teatre bucureştene şi organizînd ateliere de creaţie.

▌**Tabără de creaţie artistică şi comunicare interculturală**. Fundaţia Tranzit a organizat în perioada 3-15 septembrie o tabără de creaţie artistică şi comunicare interculturală. Punctul culminant l-a constituit festivitatea de închidere, cînd a fost vernisată expoziţia cu lucrări realizate de participanţii la atelierele de creaţie din cadrul taberei şi a avut loc un spectacol de marionete, muzică şi dans. Au fost expuse fotografii, modelaje în aluat şi tapiserii.

▌**Tîrgul Lemnului la Muzeul Ţăranului Român**. Cu prilejul zilei Sfîntului Lemn pe care a fost răstignit Iisus Hristos, în amintirea lui Horia Bernea, a cărui zi de naştere era 14 septembrie, Muzeul Ţăranului Român a organizat **Tîrgul Lemnului** în perioada 14-16 septembrie 2001. Cei interesaţi au putut vizita şi o expoziţie de fotografie etnografică veche, vizitatorilor oferindu-li-se chiar posibilitatea de a comanda fotografiile dorite şi de a degusta vinuri nobile, puse la dispoziţie de Asociaţia Producătorilor şi Exportatorilor de Vinuri din România. În prima zi a Tîrgului, la biserica de lemn Sfîntul Mina din curtea Muzeului, a avut loc o slujbă de pomenire pentru Horia Bernea.

▌**Seminar mass-media despre legislaţia audiovizuală.** Ministerul Culturii şi Cultelor, în Cooperare cu Consiliul Europei, a organizat în perioada 13-14 septembrie la Palatul Parlamentului seminarul internaţional cu tema **Rolul şi importanţa reglementării şi autoreglementării în sectorul mijloacelor de comunicare în masă**.

Sumar

EVENIMENT/ATAC ASUPRA AMERICII

ION BOGDAN LEFTER, Lumea după 11 septembrie... ▮4
ALEX. LEO ŞERBAN, *Reality Blow* ▮5
MARIANA CODRUŢ, Urangutanul şi luna ▮6
CODRIN LIVIU CUŢITARU, Teroare şi civilizaţie ▮7
EMILIA DROGOREANU, America dinspre Italia ▮7

INSTITUŢII CULTURALE/DESCHIDEREA INSTITUTULUI POLONEZ DIN BUCUREŞTI

ROLAND CHOJNACKI, O punte de legătură între România şi Polonia ▮8
JERZY PILCH, Cum să mergi ▮9

FESTIVALUL „GEORGE ENESCU"

FLORIAN BAICULESCU, Muzica împotriva terorii ▮10
HÉLÈNE GRIMAUD, La belle Hélène ▮10
CHRISTOPH ESCHENBACH, O „paradă de invitaţi de înaltă ţinută" ▮11

POLEMICI

VASILE BAGHIU, Nu criza literaturii, ci criza morală a conducerii Uniunii Scriitorilor ▮13
MIHAI URSACHI, „La alegeri, toată lumea a observat că au fost cîteva mişcări suspecte..." ▮14
RADU ANDRIESCU, Condescendenţa arogantă şi vorbe umflate ▮16
AUGUSTIN EDEN, Verticalizare necesară la Iaşi ▮16
DOINA PAPP, Şi cu sare şi cu mac despre lista pieselor subvenţionate ▮17

INTERVIU

RODICA ZAFIU, „Pentru generaţia mea, era mai interesant şi mai snob să te ocupi de lingvistică" ▮18

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ**, Un festival reînviat ▮20
CAMELIA CRĂCIUN, Patru texte, patru autori ▮20
FILM: **ALEX. LEO ŞERBAN**, Edinburgh #55: Sean „The Indian Runner" Penn contra Disney-„cultură malignă"-land ▮21
ARTE VIZUALE: **DORINA BOHANŢOV**, **La răscrucea dintre milenii** ▮21 / **BEDROS HORASANGIAN**, Sever Frenţiu ▮22 / **OLIV MIRCEA**, La Sângeorz-Băi, în simpozion, un hexagon subiectiv ▮23 / **RADU BOGDAN**, Elogiul călătoriei ▮24
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

ADRIAN MARINO, **Experienţa externă** ▮32
Rubrici: Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮27

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 10-16 SEPTEMBRIE

▮ **America sub teroare** şi **Noul război al Americii** – acestea au fost titlurile sub care s-au derulat, fără excepţie, toate jurnalele de ştiri şi emisiunile în direct ale canalelor de televiziune, ziarelor şi posturilor de radio din întreaga lume. În dimineaţa zilei de marţi 11 septembrie, patru avioane de pasageri au fost capturate de terorişti şi transformate în proiectile care au distrus – două dintre ele – complet turnurile gemene ale World Trade Center-ului din New York. Un al treilea avion a fost catapultat într-una din aripile Pentagonului, cel de-al patrulea păbuşindu-se în Pennsylvania, într-o zonă nepopulată. Autorii direcţi au fost în majoritatea lor identificaţi de serviciile secrete americane, cît despre autorul moral, oficialităţile americane dau ca aproape sigur numele miliardarului de origine saudită Ossama Ben Laden. Atentatele – care au făcut, după ultimele estimări, peste 5000 de victime în rîndul populaţiei civile şi au provocat uriaşe pagube materiale – au dus la o mobilizare generală a comunităţii internaţionale şi în particular a Alianţei Nord-Atlantice. Într-o reuniune de urgenţă desfăşurată la mijlocul săptămînii trecute, NATO a luat decizia – fără precedent – a aplicării articolului 5 din **Tratatul de la Washington**, care prevede mobilizarea tuturor statelor semnatare în cazul unei agresiuni comise împotriva unuia dintre membri. Rămîne, fireşte, problema identificării convingătoare a inamicului comun. Autorităţile americane, în frunte cu preşedintele Bush, au început elaborarea planului de bătaie, deblocînd fonduri importante şi mobilizînd rezervişti. Se vorbeşte de lansarea unui „război împotriva terorismului" ce se va întinde nu pe săptămîni sau luni, ci pe ani de zile.

▮ **România şi războiul împotriva terorismului.** Imediat după comiterea atentatelor, autorităţile române s-au grăbit să-şi manifeste simpatia şi solidaritatea cu poporul american, precum şi disponibilitatea de a sprijini SUA în acţiunile de combatere a terorismului internaţional. Ion Iliescu a adresat la sfîrşitul săptămînii trecute un mesaj celor două Camere ale Parlamentului, în care se spune că „România, ca ţară parteneră a Alianţei Nord-Atlantice, în spiritul valorilor democratice naţionale şi internaţionale, consideră necesară şi oportună participarea, alături de statele membre ale NATO, de celelalte ţări europene, la eradicarea terorismului internaţional prin orice mijloace, inclusiv militare". Luînd cunoştinţă de Hotărîrea Comitetului Politico-Militar al NATO de a aplica articolul 5 al **Tratatului de la Washington**, CSAT a propus Parlamentului ca România să acţioneze ca aliat de facto al NATO şi „să se pună la dispoziţia Alianţei Nord-Atlantice, în sprijinul unei eventuale operaţiuni de răspuns împotriva teroriştilor, facilităţile oferite de spaţiul aerian, terestru şi maritim naţional. România este pregătită să-şi coordoneze acţiunile cu alţi aliaţi şi parteneri... şi, la cererea Alianţei, să pună la dispoziţie, pentru acţiuni militare în afara teritoriului naţional, forţele declarate disponibile pentru aceasta în anul 2001". Este posibil ca Parlamentul să se întrunească miercuri 19 septembrie, pentru discutarea propunerii înaintate de CSAT. Partidele parlamentare – chiar şi PRM – s-au declarat deja favorabile adoptării ei. Premierul Adrian Năstase a declarat la rîndul său că „România este în parteneriat cu NATO şi doreşte să devină membru al acestei alianţe cît mai curînd posibil". (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

America în război

După atacurile teoriste din 11 septembrie

NESTOR RATEŞ

America a declarat război terorismului internaţional. Nu la figurat, ci la propriu. Statele Unite procedează calm şi metodic la pregătirea minuţioasă a acestui război. Ele au mobilizat un sprijin internaţional larg, au obţinut cooperarea nu numai a aliaţilor lor din întreaga lume, ci şi a altor ţări. Între timp, Congresul american a adoptat o rezoluţie care îl autorizează pe preşedintele Bush să angajeze forţele armate în luptă şi a alocat 40 de miliarde de dolari atît pentru acţiunile de refacere după atacurile sălbatice de marţea trecută, cît şi pentru operaţiunile militare şi de altă natură care vor fi declanşate contra bazelor teroriste şi a ţărilor care le acordă adăpost.

Desfăşurarea forţelor militare în zone cheie ale globului are loc fără mare publicitate, mobilizarea unor efective suplimentare este şi ea în curs, iar cooperarea aliaţilor a fost asigurată. Cel puţin o ţintă se conturează cu claritate: ea este Afganistanul, unde şi-a găsit de mai mulţi ani refugiu şi protecţie Ossama Ben Laden, teroristul numărul 1 al lumii, cel către care duc firele atacurilor din New York şi Washington. Dar oficialităţile americane afirmă cu insistenţă că va urma un război prelungit, sistematic, desfăşurat în multiple modalităţi, împotriva multor obiective şi cu toate mijloacele aflate la dispoziţia Statelor Unite. Pregătind poporul american pentru ceea ce ar urma să se întîmple, preşedintele Bush a folosit sîmbătă termeni dintre cei mai categorici: „ne aflăm în război şi îl vom cîştiga", a spus el. Totul pare să indice că vom asista curînd la acţiuni decisive.

Să remarcăm că acesta este un război de auto-apărare în înţelesul propriu al cuvîntului. America a luptat în Coreea şi Vietnam pentru a stăvili avansul agresiunii comuniste, în Golful Persic pentru a elibera Quweit-ul şi a feri alte ţări din zona de agresivitate a regimului irakian. Acum Statele Unite, ele însele victima unui „act de război", cum au fost definite în mod oficial atacurile teroriste, se găsesc într-o împrejurare similară cu cea creată de atacul japonezilor la Pearl Harbour, în 1941. Nu mai este vorba de a sări în ajutorul altor naţiuni, deşi terorismul ameninţă o mare parte a lumii, ci de a răspunde unei oribile agresiuni asupra propriului teritoriu şi a propriilor cetăţeni, de a nimici adversarul şi a asigura securitatea şi liniştea Americii înseşi. Această interpretare este unanimă la nivelul tuturor forurilor de conducere ale Statelor Unite şi a fost acceptată de NATO şi de aliaţii din alte regiuni ale lumii. Contactele diplomatice febrile din ultimele zile au condus la constituirea unei ample coaliţii informale în spatele Americii şi în sprijinul ei. Rusia pare să se apropie de o poziţie de susţinere a unei acţiuni militare americane, iar colaborarea Pakistanului, ţara vecină Afganistanului şi pînă acum principalul protector al regimului taliban, pare asigurată, deşi nu e clar încă în ce ar consta.

Nu este probabil ca României să i se ceară, cel puţin în etapa actuală, ceva anume în susţinerea acţiunilor militare. Este bine că cele mai înalte oficialităţi şi-au afirmat solidaritatea totală cu America şi s-au oferit să se comporte de parcă România ar fi deja membru al NATO. Sînt unele glasuri indecente într-o parte a presei româneşti, dar România s-a afirmat convingător ca un membru al comunităţii de naţiuni care sînt pe deplin de partea Americii în acest război.

Un război care este iminent şi care oferă o şansă bună de a da, în fine, o lovitură nimicitoare terorismului internaţional. Am reţinut, desigur, îndemnurile la răbdare şi semnalele care ne avertizează să nu ne aşteptăm la rezultate imediate. Nu avem de-a face cu un război obişnuit între state, este improbabil că vom vedea armate înaintînd pe cîmpul de luptă sau drapelul victoriei înălţat pe citadela duşmanului. Inamicul se află în multe locuri, se ascunde în vizuine, refuză lupta deschisă, este şiret şi laş, nu ţine cont de nimic din ceea ce ne-am obişnuit să numim comportament onorabil sau civilizat, se adăposteşte într-un fanatism barbar, dincolo de orice înţelegere a unei minţi normale. Dar dacă lumea civilizată nu poate învinge acest duşman, atunci se condamnă la o insecuritate perpetuă şi la pericole grave. Va trebui să învingă.

Praga

(Text transmis la Radio Europa Liberă) ▮

RADIO
CONTACT
96,1FM

ATAC ASUPRA AMERICII

Lucrurile sînt de-acum bine ştiute: marţea trecută, pe 11 septembrie, la 8.48 (ora New York-ului), s-au declanşat o serie fără precedent de atacuri teroriste asupra Statelor Unite ale Americii. Armele folosite au fost patru avioane de pasageri aflate în zbor pe rute interne. Primul a lovit unul din cele două Twin Towers (Turnurile gemene) ale ansamblului World Trade Center (Centrul Comercial Internaţional) din New York. După 18 minute, un al doilea avion a străpuns celălalt turn. Circa o jumătate de oră mai tîrziu, avionul al treilea a lovit una dintre laturile Pentagonului, Ministerul american al Apărării, în Nordul Washington-ului. Pentru ca după un timp să se afle că un al patrulea avion, de asemenea deturnat, s-a prăbuşit în statul Pennsylvania, în apropierea Pittsburg-ului.

A fost cel mai amplu atac terorist din istorie. A provocat mii de victime. A şocat America şi întreaga lume. Şi a determinat constituirea celei mai largi „coaliţii“ internaţionale dintotdeauna. Inamic: iniţiatorii atacurilor şi – în genere – fenomenul terorismului. S-a declanşat o enormă anchetă pe mai multe continente pentru identificarea vinovaţilor. Secondată de toţi cei care îl refuză, America e gata să reacţioneze militar împotriva lor, atacul de marţea trecută fiind definit drept un „act de război“. Se fac şi eforturi diplomatice pentru a determina regimul fundamentalist din Afganistan să-l predea pe suspectul principal, Ossama Ben Laden, vechi inamic ale Statelor Unite, „creierul“ şi finanţatorul mai multor acte teroriste din anii trecuţi. Dacă nu, armata americană şi cele aliate vor ataca. După cum s-a spus de atîtea ori în săptămîna de după 11 septembrie, în joc e destinul libertăţii, al democraţiei...

Lumea după 11 septembrie...

ION BOGDAN LEFTER

Atacul

În Europa era după-amiază. În fusul nostru orar – puţin trecut de 4 fără un sfert. La cîteva minute după lovirea primului Turn, cel de Nord, CNN-ul a început să transmită de la faţa locului. Camerele de televiziune erau fixate asupra lui cînd şi Geamănul de Sud a fost străpuns de cel de-al doilea avion. Atac terorist cu avion transmis în direct.

Întîmplarea a făcut să-l văd chiar atunci. În trecere pe-acasă, între două drumuri, schimbasem repede canalele televizorului şi ajunsesem la Euronews şi CNN pentru verificarea ştirilor orei. Turnul de Nord de la World Trade Center începuse să ardă undeva, în partea de sus, şi scotea fum gros. Comentatorii nu ştiau încă ce se întîmplă. Părea un accident de zbor, de felul celor mai grave petrecute vreodată, precum cel de la Amsterdam, din 4 octombrie 1992, cînd un avion-cargou a intrat într-un bloc înalt de locuinţe (mă aflam atunci într-unul din imobilele învecinate...); sau precum catastrofele imaginate în cele mai spectaculoase filme americane de gen. Apoi a venit lovitura a doua. Un expert în traficul aerian, intervievat în minutele următoare prin telefon, explica imposibilitatea producerii a două accidente în acelaşi loc dintr-o zonă în care avioanele de linie nu au acces. În ceasul în care am putut rămîne în faţa televizorului, cu tot şocul şi cu toată agitaţia haotică a momentului, lucrurile au început să se lămurească: preşedintele George W. Bush a vorbit despre atacuri probabil teroriste asupra New York-ului, după care a venit şi lovitura de la Pentagon. Americanii şi noi toţi înţelegeam că fusesem practic martorii celui mai grav atentat înregistrat vreodată. Cu o „tehnologie“ pînă atunci incredibilă: aceea a înlocuirii „tradiţionalelor“ bombe ale mai-vechiului terorism internaţional cu deturnarea avioanelor comerciale şi transformarea lor în torpile lansate asupra populaţiei civile...

Oroarea

Vestea s-a răspîndit imediat. Televiziunile de peste tot din lume şi-au întrerupt programele şi au preluat în direct CNN-ul sau alte staţii americane, apoi au urmărit şi au comentat în flux continuu evenimentele. Trecuseră abia cîteva ceasuri şi nimeni nu mai vorbea despre altceva. Amploarea, „originalitatea“, oroarea atacului nu puteau decît să uimească.

În 1970, cînd au fost date în folosinţă, şi în 1973, cînd s-au încheiat ultimele finisaje, cele două Turnuri-gemene, fiecare de cîte 110 etaje, erau cele mai înalte clădiri din lume (record „bătut“ între timp de un imobil din Chicago). În birourile de acolo veneau zilnic la lucru circa 50.000 de oameni. Cît un orăşel destul de populat. În America, programul începe la ora 9 ("9 to 5"). La fără 12 minute, mulţi ajunseseră deja la etajele lor, iar alţii intraseră deja şi erau pe holuri, în lifturi, pe scări.

Primele victime au fost pasagerii din avioane şi oamenii aflaţi pe etajele străpunse. Apoi cei care au fost blocaţi şi cuprinşi de incendii. Impactul făcuse rezervoarele cu cherosen să explodeze. Focul s-a întins repede, cuprinzînd cîteva etaje în sus şi izolîndu-i pe oamenii aflaţi la cele superioare. Mai multe siluete au fost văzute, fotografiate, filmate, aruncîndu-se de la ferestrele sparte de suflul exploziilor, plutind apoi ca nişte fluturi minusculi de-a lungul faţadelor, în jos. În urma lor, încăperile ardeau...

Alimentarea electrică se întrerupsese. Lifturile n-au mai funcţionat. Mulţi au dat telefoane acasă, vorbindu-le în panică celor dragi. Turnurile continuau să ardă ca nişte torţe. Pe scări s-au format coloane şi mii de oameni au apucat să iasă, să se salveze, ajutaţi de sute de pompieri şi poliţişti mobilizaţi ultrarapid.

Apoi, după o jumătate de oră de incendiu, în care partea de sus, calcinată, a început să se surpe peste rest, Turnul de Sud s-a prăbuşit. Apoi celălalt. Fuseseră zgîlţîite puternic de loviturile celor două avioane, structurile de rezistenţă erau afectate şi au cedat sub greutate. În masa enormă de moloz arzînd au fost îngropate circa 5.000 de persoane. Între ele – cîteva sute de membri ai trupelor de salvare. Salvaseră deja vieţi înainte să şi le piardă pe ale lor.

Suflul colosalelor prăbuşiri a fost pe măsură. Ca la revărsarea de zăpadă a avalanşelor montane, nori groşi de praf amestecat cu schije ale celor două Turnuri s-au rostogolit în toate părţile, „bombardînd“ clădirile şi străzile, sufocînd oameni, învăluind totul într-o „ninsoare“ fină, aşezată mai tîrziu pe trotuare, pe maşini, peste tot. Mai multe imobile din jur au fost afectate. Una s-a surpat în zilele următoare. Altele au fost evacuate. Vor trebui consolidate sau vor fi şi ele demolate.

Vinerea trecută a fost zi de doliu în multe locuri din lume. Şi nu doar vineri. Pretutindeni – servicii religioase comemorative, flori depuse la ambasadele Statelor Unite, lumînări aprinse. Americanii înşişi se trezesc din şoc şi fac front comun, îşi oferă serviciile, îşi rostesc la unison oroarea şi furia, cer răzbunare. Promptitudinea cu care pe întregul Nou Continent s-a răspuns la apelul pentru donarea de sînge a fost extraordinară, emoţionantă. Solidaritate acasă şi peste graniţe, în aproape întreaga lume. Cum numai în clipele de mare încercare se poate întîmpla.

După o săptămînă, echipele de salvare continuă să sape în dărîmături şi să excaveze mii de tone de moloz. Nimeni dintre cei aflaţi încă în Gemeni în momentele prăbuşirilor nu pare să fi supravieţuit. Din ceea ce a fost World Trade Center continuă să se ridice pînă în înaltul cerului o trîmbă de fum...

Spectacolul mediatic

Lumea, politicienii, presa numai despre asta discută de-atunci încoace, pe toate meridianele. „Incredibil", „inimaginabil", „ca-n filme", „îngrozitor", „devastator", „pustiitor", „oribil", „cel mai...", „cea mai...": n-au rămas nefolosite nici o vocabulă tare şi nici un superlativ – majoritatea negative. Unul dintre lucrurile spuse – iarăşi – „cel mai“ des, aproape de unanimitate: consecinţele atacului terorist din 11 septembrie vor fi – cu încă un cuvînt greu – excepţionale.

Înainte de a le schiţa, atît cît se poate – cîteva cuvinte despre spectacolul mediatic în care tragedia s-a transformat instantaneu. Se aud voci care condamnă „goana după senzaţional“ a ziariştilor şi „cinismul“ televiziunilor, care au „exploatat“ evenimentele. Se putea – însă – altfel? Puteau informaţiile să circule la fel de repede fără presă? Ar fi trebuit ca mass-media să trateze pe scurt şi la joasă tensiune emoţională diabolica strategie a atacurilor din 11 septembrie? Şi puteau cameraman-ii să filmeze nespectaculos, puteau reporterii să transmită de la faţa locului pe tonuri liniştite? Publicul nu trebuia să afle imediat adevărul, apoi reacţiile liderilor Americii, apoi ale lumii întregi? Ar fi fost mai bine, mai util, mai cuviincios ca televiziunile să revină la programe cuminţi, la filme, jocuri de noroc şi tot restul? Iar ziarele să nu publice cutremurătoarele imagini ale Turnurilor arzînd, ale Pentagonului lovit, ale ruinelor, ale dezastrului?

Nu e acum momentul de dezvoltat subiectul. Fapt este că s-a întîmplat şi acum ce se întîmplă întotdeauna cînd evenimente importante devin „spectacole mediatice": în jurul lor se dezvoltă o dezbatere publică din ce în ce mai largă şi care angrenează treptat mai toate temele majore ale contemporaneităţii. Schimbînd ce e de schimbat în fiecare caz, în funcţie de specific şi de proporţii, la fel s-a întîmplat în era noastră mediatică în decembrie 1989 cu aşa-numita „revoluţie televizată" din România, în ianuarie 1991 cu primul „război computerizat", cel din Golf, în acelaşi an, în august, cu dezintegrarea Uniunii Sovietice, mai tîrziu cu atacul armatei ruse asupra Casei Albe din Moscova, ocupate de parlamentarii răsculaţi, cu moartea Prinţesei Diana, cu intervenţia NATO în Iugoslavia – şi poate în alte cîteva situaţii. În fiecare caz, reacţiile, analizele, implicaţiile au făcut ca în joc să fie atrase rînd pe rînd, în cercuri concentrice, semnificaţii tot mai cuprinzătoare, ajungînd pînă la destinele societăţii postindustriale, informaţionale, globalizate, postmoderne...

Altă istorie

La fel şi acum. Se vorbeşte deja insistent despre intrarea într-o nouă epocă, într-o nouă istorie. Statele Unite şi toate ţările care o susţin după atacul din 11 septembrie au intrat într-un război declarat împotriva terorismului, catalogat drept noul mare pericol care pîndeşte – şi adeseori atacă – civilizaţia actuală, libertatea, democraţia. Dar conceptele trebuie regîndite, remodelate. Ce fel de război este acesta, în care inamicul e invizibil, iar atunci cînd iese la iveală piere în lovituri teroriste suicidare? Cum să identifici şi să defineşti un astfel de „inamic"? Ideea însăşi de securitate naţională şi internaţională se schimbă în atari condiţii. Vor fi autorizate serviciile secrete să supravegheze mai strict populaţiile lumii libere? Cum va evolua civilizaţia de tip occidental după cel mai mare atentat din istorie? Cum va arăta istoria cea nouă?

Şi încă:

Relaţiile internaţionale se reaşază rapid. Rusia susţine Statele Unite în lupta împotriva terorismului. Dialogul internaţional se deschide, alianţele se extind. Omenirea conştientizează lucruri la care nu gîndise îndeajuns sau pe care le minimalizase pînă acum. Vor fi multe lucruri asupra cărora e de reflectat de-aici înainte. După ce vom depăşi şocul evenimentelor şi – probabil – primele reacţii militare la atacurile asupra New York-ului şi a Washington-ului...

Epilog provizoriu

Încet-încet, în cartierele din jurul fostului World Trade Center viaţa îşi reia cursul. Se reia parţial traficul public. Oamenii revin la lucru. Numeroase companii care funcţionau în clădirile din zonă îşi improvizează sedii în alte părţi ale metropolei

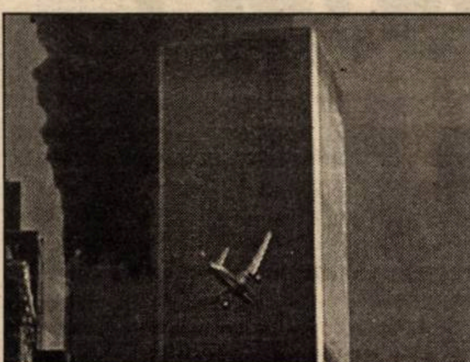

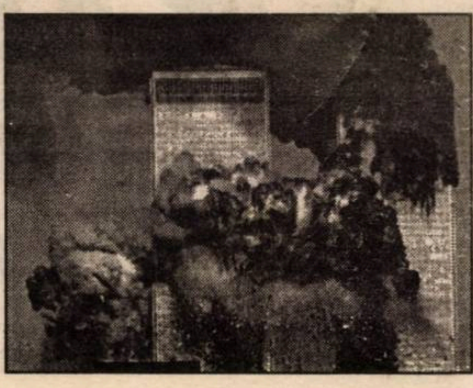

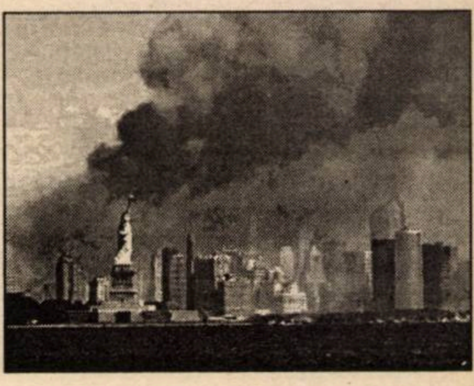

sau peste Hudson, în New Jersey. Bursa din New York, aflată în imediata apropiere a dezastrului, s-a redeschis după o săptămînă de suspendare a operaţiunilor. Demenţa fundamentalismului islamic a atacat simbolurile economice şi politice ale Statelor Unite, dar viaţa de acolo şi „the American way of life“ continuă la fel de simbolic.

Continuă şi operaţiunile de salvare şi de excavare de la World Trade Center. Se vorbeşte deja despre reconstrucţie. Poate că Turnurile vor fi reînălţate. Poate că rapid, poate că pentru a face demonstraţia invincibilităţii americane, a mîndriei americane, pentru a avea dovada concretă că atacatorii n-au învins şi nu pot învinge. Oricum, pentru o vreme, nimeni nu va mai putea vedea Manhattan-ul întins la poalele Gemenilor, către Nord, spre Sud golful, cu Statuia Libertăţii vizibilă undeva, în mijlocul apelor, într-o parte Brooklyn-ul şi în cealaltă Jersey-ul. Accesul era permis pe terasa de pe Turnul de Sud. Statisticile evaluează între 150.000 şi 500.000 numărul celor care urcau zilnic cu lifturile. A trecut un deceniu de cînd m-am amestecat şi eu în furnicarul turiştilor care priveau panorama. La început ţi se tăia răsuflarea, apoi te prelua încîntarea. Avusesem şi norocul unei zile senine, însorite. Cerul, albastru, era parcă mai aproape. Manhattan-ul, inima New York-ului, se contura cu mare claritate. Se vedeau pe străzi maşinile şi oamenii în mişcare. Oraşul-furnicar. Luminos, strălucitor, senin şi el. Fără nici o premoniţie...

Am fost şi eu sus, în ceruri, pe Turnul-geamăn de Sud, care nu mai există!

Reality Blow

Alex. Leo Şerban

„You can't simulate what you're feeling“
(un martor ocular, pe CNN)

Atacul terorist împotriva Americii de exact acum o săptămînă ne obligă să privim cu mai puţină detaşare impactul filmelor asupra imaginarului nostru. Dincolo de atrocitatea crimei şi de urmările sale asupra scenei politice mondiale, ceea ce s-a petrecut în ziua de 11 septembrie va schimba – credem – felul în care percepem atît filmele produse la Hollywood, cît şi Realitatea, aşa cum este ea mediată de dispozitivele video.

Distincţii preliminare: ***„reality show“ = simulacru în care felia de realitate brută este cosmetizată, prelucrată şi re-montată în laboratoarele de „recreaţie“ ale televiziunii; „reality blow“ = felie de realitate avînd toate aparenţele unui spectacol cinematografic redat într-o formă brută, aparent neprelucrată, pe canalele de televiziune*** (nota bene: termenul de „reality blow“ îmi aparţine, a.l.ş.).

Exorcismul ratat

Atacul asupra World Trade Center din New York şi asupra Pentagonului de la Washington survine, la noi, cu cîteva zile înaintea premierei filmului **Pearl Harbor**, megaproducţia marca Bruckheimer despre atacul japonez împotriva americanilor din 7 decembrie 1941. Chiar şi fără acest ultim titlu de pe lista peliculelor-catastrofă, imaginarul nostru era deja saturat de *replay*-ul Apocalipsei în nenumărate variante hollywoodiene. Cu acest detaliu semnificativ: în majoritatea filmelor avînd ca subiect o distrugere de proporţii – de origine cosmică sau terestră –, ţinta predilectă a acesteia o constituie New York-ul. Manhattan-ul văzut dinspre Statuia Libertăţii, cu cele două turnuri gemene ale WTC, este nu doar imaginea emblematică a unei Americi sigure pe sine, puternice şi afluente, ci şi sigla iconică a unei cine-Americi folosite ca teren de antrenament pentru imaginaţia scenariştilor. Într-o lume din ce în ce mai nesigură şi mai violentă, această imaginaţie se ancora, cu predilecţie, într-un Manhattan – simbol al stabilităţii & bunăstării, pentru ca, la capătul a circa 75 de minute de teroare, el să redevină limanul liniştitor de mai înainte – după ce-şi pierduse pe rînd, în forme cataclismice, aceleaşi atribute ...

Programatic sau inconştient, s-ar putea ca toate aceste scenarii de film-catastrofă să fi funcţionat ca un exorcism al temerilor nevăzute ale americanilor; un „baraj“ imaginar de protecţie pentru tot ceea ce pragmatismul accelerat şi raţionalitatea aplicată ascundeau în spatele eficienţei şi omniscienţei: frica atavică de necunoscut, de iraţional, de incontrolabil. Într-un sens profund, toate aceste scenarii au văzut bine – exista „nelinişte în azur“... Au văzut bine, dar s-au înşelat în privinţa scării şi a sofisticării ororii; cu excepţia filmelor în care New York-ul era atacat frontal de calamităţi imaginabile sau imaginate în laborator (un val uriaş în **Deep Impact**, un meteorit în **Armageddon**, o invazie extraterestră în **Independence Day**, un monstru preistoric readus la viaţă în **Godzilla**), nici una dintre peliculele avînd ca subiect terorismul (**The Peacemaker**, **The Siege**) nu a putut anticipa gradul de simplitate dezarmantă prin care acesta poate lovi America: trei avioane de pasageri, decolînd din aeroporturi din SUA pentru a se năpusti, cu viteză maximă, asupra clădirilor-cheie ale acestei ţări! Exorcismul hollywoodian a funcţionat mai curînd ca un paravan înşelător al unei realităţi care, simulată nonstop, nu a încetat – cu toate acestea – să fie teribilă; e ca şi cum, în ziua de 11 septembrie a.c., ecranul pe care se proiecta unei mulţimi blazate simulacrul ororii ar fi devenit brusc transparent, lăsînd să se vadă iminenţa aceleiaşi orori – reale, de astă-dată...

„Reality blow“ versus „reality show“

Felul în care a fost arătată această catastrofă pe imagosferă (ansamblul imaginilor difuzate pe toate canalele de televiziune de pe mapamond) este un rapel al persistenţei dispozitivului de tip „reality show“ la nivelul tele-comunicării, dar şi – într-o primă fază – al instaurării unui efect nou, înrudit dar totuşi distinct de acesta: cel pe care l-am numit *reality blow*.

„Reality blow“-ul porneşte de la o realitate care va fi devenit ea însăşi, pentru percepţia comună, spectacol. Genul proxim este cel schiţat mai devreme: filmul-catastrofă. Teroriştii care au atacat în ziua de 11 septembrie par să se fi „inspirat“ (sau măcar dau această impresie) din nenumăratele pelicule plasate într-un New York apocaliptic. Evident, această ipoteză lucrează cu imponderabile: este imposibil de ştiut *cu precizie* dacă respectivele pelicule au fost „subiect de studiu“ în producerea ororii sau un simplu „efect secundar“ datorat percepţiei noastre...? Un lucru poate fi totuşi afirmat cu siguranţă: fie că au mizat pe acest efect spectacular, fie că nu, imaginea turnurilor WTC arzînd este una din acele imagini-şoc ce vor însoţi amintirea lumii pînă în ziua din urmă – un „corelativ obiectiv“ absolut al Apocalipsei acum!

Ce e interesant este modul în care „reality blow“-ul se detaşează de „reality show“, pentru a redeveni, o dată reluat „în buclă“ şi „tratat“ cf. esteticii televiziunii, show pur...

Ca în majoritatea cazurilor implicînd asemenea evenimente dramatice – vezi imaginile cine-amatorului Zapruder înfăţişînd asasinarea preşedintelui Kennedy la Dallas, în noiembrie 1963, sau, mai recent, cele ale altor video-amatori surprinzînd prăbuşirea avionului Concorde lîngă Paris –, televiziunile nu au avut altceva *de arătat*, în primul moment, decît imaginile imperfecte pe care martori oculari le-au înregistrat cu videocamerele lor. Aceste imagini sînt cu atît mai terifiante cu cît sînt imprecise: „imperfecţiunea“ lor tehnică este însuşi alibiul credibilităţii lor. Mişcate, blurate prin forţa lucrurilor, ele *demonstrează* – la modul indiscutabil – realitatea evenimentului. Totodată însă, printr-un efect de o sofisticată cruzime, precaritatea lor vizuală se transformă într-un argument în plus al *forţei emoţionale* pe care o degajă. Ca în cel mai pervers **Blair Witch Project** retransmis *worldwide*, minimalismul devine cel mai „bun“ mijloc de a capta atenţia telespectatorului şi de a-l emoţiona. În momentul doi, televiziunea fagocitează instantaneul, imediatul, reluîndu-l în serie. Apar noi mărturii video (unele, incredibil de asemănătoare unor manifeste cinematografice gen „Dogma“, confesiuni *in progress*, scene de fugă *à bout de souffle* etc...) care completează, ca într-un film de ficţiune, mărturiile iniţiale prin alte puncte de vedere. Această supradoză de imagini (stocul este limitat, însă abuzul aceloraşi creează senzaţia de saţietate) este *re-montată*, zi după zi, ca suport al comentariilor; *directul* (regimul lui *live*) este întreţinut astfel, zi după zi, ca un *flash-back* – emoţional şi demonstrativ – al evenimentului.

Toată această mizanscenă face ca, finalmente, „lovitura de realitate“ de la-nceput să fie percepută mai ales sub raport de „show“; un „show“ al ororii, desigur – dar totuşi, moştenitor direct al „reality show“-urilor din industria entertainment-ului. Şi probabil că trebuie să vedem aici – în această fatalitate a unei imagini spectaculare a Istoriei pe micile ecrane – un semn al unei modificări de substanţă în felul cum este percepută Realitatea în lumea noastră postmodernă.

Katharsis-ul mediat

S-a spus şi s-a repetat că tragediile nu mai sînt posibile după Auschwitz şi Hiroshima. De fapt, ceea ce s-a schimbat nu este realitatea tragediilor, ci modul în care le percepem. În romanul său **Mao II**, scriitorul american Don DeLillo sugera, profetic, că „viitorul este al mulţimilor“ şi că, astăzi, cel care vorbeşte acestora nu mai este romancierul, ci teroristul... Astăzi, ne dăm seama că „operele“ cele mai semnificative – cele cu impact imediat asupra masselor – sînt tragediile colective, avînd ca „autori“ teroriştii şi ca victime, mulţimile.

Cred că moartea prinţesei Diana, de acum patru ani, marchează o transformare semnificativă a raporturilor noastre cu Imaginea şi cu Celebritatea. Accidentul fatal şi apoi – mai ales – spectacolul planetar al funeraliilor sale au creat o formă de participare a masselor la tragedie care a fost, pe de o parte, ecoul cazului Kennedy din urmă cu trei decenii (celebritatea & marea popularitate a victimei, moartea ei violentă), iar pe de altă parte un fenomen cu totul nou întrucît implică, într-un mod fără precedent, ritualul şi realitatea show-ului (mulţimile strînse, mizanscena, transmiterea televizată *live*). Nu este vorba – aşa cum s-a spus – de o „derealizare“ a Realităţii prin Spectacol, de o dispariţie a acesteia în simulacru prin exerciţiul recurent al vizualizării (i)mediate, ci – dimpotrivă – de o „hiperrealizare“ a *katharsis*-ului care nu mai este posibil, iată, *decît* în formă spectaculară... Realitatea televizuală de astăzi – singura care mai contează! – *organizează trăitul* după regulile sale proprii, retransmiţîndu-l – via sateliţi – ca un show destinat katharsis-ului planetar.

Este acesta un semn că imaginarul nostru nu mai acceptă decît *trăitul mediat*, sau că – pur şi simplu – „trăitul ne-mediat“ nu mai există? Dacă postulăm că *nu există decît ceea ce este retransmis de televiziune*, s-ar părea că da. Ficţiunea (ficţiunile) Cinematografului prezintă dezavantajul (imens, în aceste condiţii) de *a nu fi trăit*, de *a nu fi autentic* – în plus, de *a nu fi (= a nu putea fi!) „live“*. Un paradox ironic: după ce a scris scenariile pe care le vedem astăzi la televizor şi după ce a oferit, pe tavă, formulele prin care Realitatea poate fi reprezentată, Cinematograful poate să dispară în praful uriaş produs de căderea turnurilor WTC... Lumea care se ridică, bîjbîind, pe ruinele sale şi ale lor este un amestec înfricoşător de sofisticare scenaristică şi autentic netrucat. „Reality show“-ul nu a murit; *reality blow*-ul abia începe!

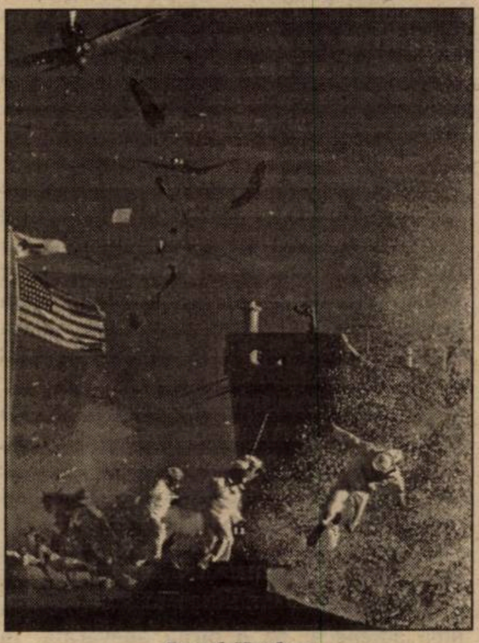

Pearl Harbor

Armageddon

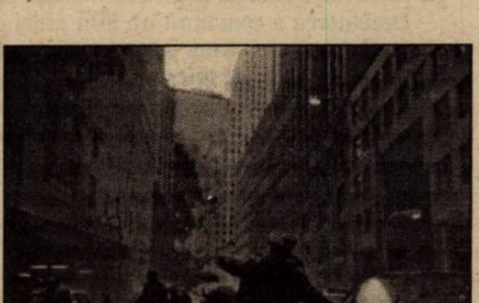

Godzilla

Independence Day

Urangutanul şi lumea

MARIANA CODRUŢ

În martie 1998 ne întorceam – subsemnata, prof. germanist O. Nicolae şi Silviu Lupescu, directorul Editurii Polirom, cu şoferul lui, din Germania. Plecasem la amiază din Leipzig, de la Tîrgul de carte, şi pe la ora nouă seara ne-am oprit undeva lîngă Linz, în Austria, să căutăm o pensiune pentru înnoptat.

Era întuneric deplin în aşezarea aceea umană. Nici o lumină nu răzbătea prin jaluzelele caselor, iar becurile rare nu reuşeau să dea viaţă locului. Undeva, în dreapta, negrul Dunării, punctat ici şi colo halucinant de cîte o rază de lună, îmi părea complet agresiv. Dar cel mai sinistru, mai de neînţeles mi s-a părut faptul că nu se vedea nici ţipenie de om nicăieri. Că nu se auzea nici un lătrat de cîine, nici o voce de copil uitat cu joaca în drum, nici un zgomot de maşină. Că nici o vacă sau căruţă cu cai nu traversau – helas! – leneş şi atît de româneşte strada!

Nici o urmă de viaţă nu era, în afara vocilor noastre nesigure şi lipsite de halou, în aşezarea aceea. Şi totuşi, erau case, copaci, maşini parcate, tăbliţe pe care scria numele pensiunilor – dar unde erau oamenii? mă întrebam cu un adevărat spasm de spaimă, stînd singură lîngă maşină, cît timp companionii mei au umblat, fără rezultat, după un loc de mas...

Mi-am amintit de atunci de multe ori, cu sau fără legătură cu cele trăite în momentul amintirii, senzaţia aceea de spaimă. Mi-am amintit-o şi în decembrie '98, cînd am bătut străzile Manhattan-ului: era o iarnă extrem de blîndă (la Washington am umblat chiar în tricou cu doar cîteva zile în urmă!), iar oraşul plin de oameni cu figuri destinse, de lumini, de agitaţie şi... de veveriţe cenuşii îmi dădea un confort psihic de care nu mă credeam „în stare". Am căscat gura la „Gemeni" – semne ale forţei umane, orgolioase şi copilăreşti parcă, în acelaşi timp –, la clădirile de pe Wall Street, la Grand Terminal şi m-am urcat, cu aceeaşi emoţie cu care m-am urcat în copilărie, cînd făceam gimnastică la şcoala mea sătească, pe o bîrnă adevărată, în Empire State Building; mi-am băgat nasul în Trump Tower, în biserici şi în temple evreieşti; am trăit, în Muzeele de artă Metropolitan şi MOMA, uimirea că atîtea capododopere arătau cu totul altfel decît în bietele noastre albume şi tristeţea că nu le voi mai vedea niciodată; am mîncat în Parcul Central hot-dogs cumpăraţi de pe stradă şi mandarine pe care le-am împărţit frăţeşte cu veveriţele cenuşii (deşi Adam Sorkin mă avertizase că muşcătura lor poate fi foarte periculoasă). Am rîs cu lacrimi la spectacolul pe care îl dădea un tînăr negru, care cerşea cîntînd la muzicuţă... în *play back*, cu casetofonul alături, făcîndu-ne cu ochiul, şi am pierdut ceasuri întregi uitîndu-mă la spectacolul străzii, cu o bunăstare incredibilă a gîndurilor: nimic nu mi se părea străin, eram de cînd lumea acolo!

Dar cel mai pregnant am trăit starea de... bunăstare a gîndurilor pe Broadway, într-o sîmbătă seara. Strada era o baie de lumini de la reclamele de pe clădirile din jur. Ziua, reclamele îşi arătau *kitsch*-ul monumental şi nud; dar seara, *kitsch* luminos peste *kitsch* luminos peste *kitsch* luminos – dădea o nouă calitate, ca să spun aşa. Devenea viaţă. Şi artă. Capodopera însă stătea la nivelul străzii. Unde se desfăşura cu adevărat spectacolul lumii: cîntăreţi de toate culorile, îmbrăcaţi în toate porturile naţionale, cu instrumente naţionale, cîntîndu-şi cîntecele naţionale: sud-americani, africani, europeni, asiatici... Artişti plastici exercitîndu-şi talentele de portretişti ad hoc sau expunîndu-şi tablourile; dansatori, circari, vînzători ambulanţi de „lucruri" vii, prăjite sau coapte, şi lucruri moarte, din toate colţurile pămîntului, de o năucitoare varietate; băutori de bere, mîncători de alune în zahăr, *hot dog*, *bretzel*, tineri şi bătrîni, adolescenţi, copii – toţi vorbind toate limbile pămîntului – un mod de-a spune vorbind, pentru că fiecare, simţindu-se ca acasă, cînta tare sau îşi striga prietenul sau convivul aflat la cine ştie cîţi metri mai departe –, ce mai, arca lui Noe!

Doamne, mi-am zis, dacă un cataclism înfricoşător ar aneantiza brusc lumea toată, rămînînd neatinsă doar această stradă, atunci Dumnezeu ar scăpa de treabă cît ai bate din palme: nu ar mai trebui să facă un efort de imaginaţie sau de memorie pentru a reface rapid lumea aşa cum a fost: toate limbile, toate rasele, toate profesiile, toate stările cu putinţă – dar şi toate culorile, toate mirosurile, toate sunetele, toate mimicile, toate mişcările, toate... – erau acolo pe Broadway, în inima New York-ului, ca într-un mirabil, incredibil de liber microcosm!

Impresia sinistră trăită într-o seară în Austria mi-a revenit în minte cu o acuitate insuportabilă la vederea terifiantelor imagini din America zilei de 11 septembrie: lumea e o aşezare umană din care, totuşi, lipseşte omenescul.

Dacă ceea ce s-a întîmplat la New York şi Washington e, a fost posibil înseamnă că noi, locuitorii acestei planete, sîntem o aşezare (mai degrabă o aglomerare!) umană din care lipseşte, de fapt, omenescul. Sîntem ca şi filozoful descris de Kierkegaard în **Boala de moarte**: construim o clădire înaltă, un sistem acoperind întreaga existenţă, istoria universală, dar, dacă ne uităm mai bine la noi, descoperim faptul înspăimîntător şi ridicol că noi înşine nu locuim în această clădire, ci în cuşca cîinelui sau în şura de alături!

I-am auzit pe comentatori emiţînd ideea că, de azi înainte, e clar că harta economicului şi cea a politicului vor fi redefinite în lume. Nimic despre cum să o schimbi pe palestinianca în vîrstă şi cu ochelari care bătea din buze şi din limbă în extaz, pe unul din canale, la vederea atrocităţilor din America! Nimic despre tinerii, adolescenţii şi copiii din nu ştiu ce tabără de refugiaţi care, excitaţi şi veseli ca după un meci de fotbal, păreau a fi gata să tragă „jaluzelele" peste lume!

Pentru mine e cum nu se poate mai clar că nu (doar) economicul şi politicul pot să-l convingă pe urangutanul-kamikaze să iasă din cuşcă şi să se umanizeze. Eu cred că noi ne-am grăbit să-l omorîm pe Dumnezeu şi că ne grăbim zilnic să-i mai străpungem cadavrul cu încă o săgeată, vorbind numai şi numai de „politic" şi „economic". Da, ştiu, sună atît de patetic, de „depăşit", dar cred că e timpul să fie redefinit şi locul „gratuităţii" pe hărţile politicului şi economicului, altfel filmul de groază va lua locul vieţii de acum înainte. ■

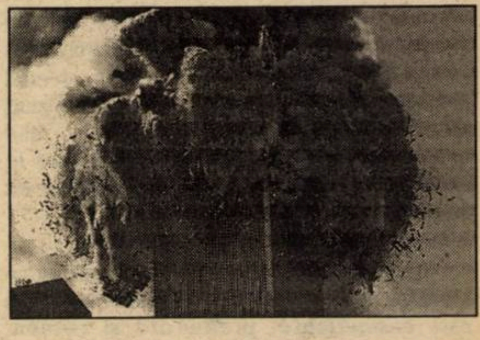

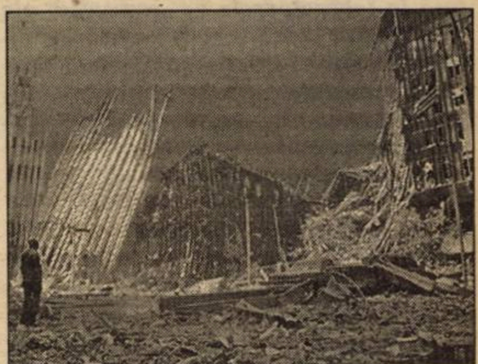

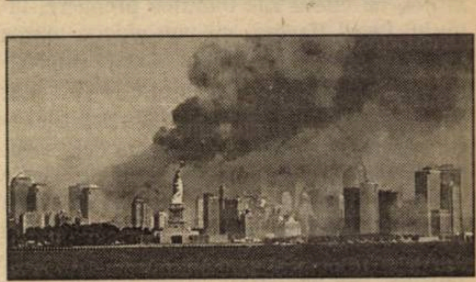

Consultări la CNA

Marţi, 11 septembrie 2001, orele 10.30, membrii Consiliului Naţional al Audiovizualului au avut o întîlnire cu directorii de programe ai departamentelor de ştiri ale posturilor centrale de televiziune: Canalul 1 şi Canalul 2 ale Societăţii Române de Televiziune, Antena 1, Pro TV, Prima TV şi Tele 7abc.

Consultările iniţiate de CNA au vizat în mod special emisiunile de ştiri şi pe cele de divertisment şi au reiterat principiile şi normele profesionale şi deontologice, dar şi reglementările legale cu privire la violenţă sau protecţia minorilor.

Dezbaterea a constituit un bun prilej pentru toţi profesioniştii de televiziune prezenţi de a-şi reafirma poziţiile, relativ diferite, în privinţa criteriilor şi a raportului dintre informaţiile de interes public şi faptul divers sau senzaţional.

S-a subliniat că standardele de calitate ale emisiunilor de ştiri au coborît adesea, alunecînd uneori în derizoriu, prin acordarea unui spaţiu prea mare faptului divers, precum şi prin tratarea neprofesionistă a informaţiei destinate publicului larg.

S-a admis că, deşi nu poate fi ignorat, „despotismul rating-ului", în cazul televiziunilor comerciale, nu scuză concesiile făcute senzaţionalului ieftin.

În privinţa emisiunilor de divertisment, membrii Consiliului atrag din nou atenţia asupra faptului că unele emisiuni estivale recente au excelat prin vulgaritate, prost-gust şi obscenitate, anticipîndu-se riscurile pe termen lung ale acestora în formarea tinerelor generaţii.

Pledoaria unor reprezentanţi ai televiziunilor în favoarea *audienţei* şi *gustului* unei largi categorii de telespectatori, consumatori ai „umorului" de tip „Strada Milion", nu a convins, membrii CNA subliniind că vulgaritatea, limbajul licenţios şi manifestările obscene sînt intolerabile, întrucît sfidează bunele moravuri şi moralitatea publică, promovînd prostul-gust ca model demn de urmat.

CNA a solicitat, în concluzie, respectarea normelor profesionale, morale, civice şi de protecţie a minorilor, în contextul noii Legi a audiovizualului care, foarte probabil, va reglementa mai riguros asemenea probleme.

Reprezentanţii televiziunilor au asigurat, în final, Consiliul că vor face eforturi pentru ameliorarea continuă a programelor şi a emisiunilor criticate.

Serviciul de Presă şi Imagine
al Consiliului Naţional al Audiovizualului

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos."

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa."

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile."

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Teroare şi civilizaţie

CODRIN LIVIU CUŢITARU

În urmă cu aproape un an şi jumătate, publicam un articol mai degrabă vesel despre bizareriile apărute – la vremea respectivă – în sistemele de securitate americane, bizarerii semnalate, de altfel, minuţios de presa din întreaga lume. Era vorba, în primul rînd, de intrarea cîtorva senatori ai Congresului, cu legitimaţii false, la Pentagon (păcălind uşor vigilenţa gardienilor) şi descoperirea unui aparat de ascultare, din recuzita spionajului sovietic, în chiar sediul central al FBI din Washington. *Mass media* mondială vuia apocaliptic, doamna Albright anunţase decapitări la nivel înalt, iar talibanii juisau trăgînd gloanţe în aer şi ţopăind fără noimă pe fundalul peisajelor lor stîncoase, pigmentate cu capre blajine. SUA părea să fi intrat într-un neaşteptat eon al degringoladei defensive.

Deşi nu sînt politolog şi nici nu am studiat metodic arta administraţiei de mare anvergură, mi-am permis să fiu ceva mai calm, în contextul dat, decît majoritatea comentatorilor şi să mă axez pe o explicaţie (a, într-adevăr, straniilor incidente) pe cît de simplă, pe atît de plauzibilă. Dubioasele întîmplări nu ilustrau, în opinia mea (opinie la care nu am renunţat încă), neapărat *neglijenţa* şi *rudimentarismul* aparatului de siguranţă a Americii, ci, paradoxal, chiar *supradimensionarea* şi *sofisticarea* lui excesivă. Acolo se aplica, de fapt, un principiu logic esenţial: *extremele absolute se suprapun*. Prea multa dezvoltare tehnologică, prea marea complexitate metodologică a unui sistem făceau loc – previzibil – primitivei vulnerabilităţi. Genialitatea este adesea vecină cu mărunta stupiditate, tot aşa cum iubirea pătimaşă poate genera, instantaneu, ura neîmpăcată (reversul fiind, de asemenea, valabil). Prin acele incredibile şi, de ce să nu recunoaştem, în felul lor comice, breşe din securitatea federală, Statele Unite ajunseseră în postura rizibilă a marelui medic-savant care, după îndelungi căutări, descoperă finalmente vaccinul anti-SIDA şi, injectîndu-şi-l experimental, moare de embolie, întrucît, între timp, ocupat doar cu formule înalte, şi-a pierdut dexteritatea în mînuirea seringii.

Iată că, din nefericire, teoria a fost confirmată de recentul atac terorist asupra New York-ului şi Washington-ului, înlocuind dezbaterile joculare de anul trecut cu durerea profundă şi irepresibila îngrijorare. Pentru prima oară (după Războiul Civil), America trece printr-o traumă majoră, de nuanţă marţială, pe propriul său teritoriu. Civilizaţia occidentală e expusă tragediei insurmontabile la ea acasă, pierzîndu-şi subit aura de stabilitate şi invincibilitate, construită cu migală de-a lungul multor decenii. Cîteva avioane pentru rute interne sînt deturnate de un număr limitat de fanatici islamişti (cu puţine ore de zbor la activ) şi îndreptate vertiginos spre simbolurile, prin excelenţă, ale puterii americane: World Trade Center şi Pentagon. Dezastrul nu poate fi cuprins în cuvinte, întreaga naţiune a Lumii Noi se află în stare de şoc. Ceea ce uimeşte pe toţi, stîrnind o furie a neputinţei, este tocmai amintita simplitate (primitivism, aş spune) a atacului, mai eficientă ca un întreg arsenal de tehnologie postindustrială complexă: în acţiunea lor violentă, teroriştii s-au folosit numai de cuţite artizanale şi instrumente de bărbierit. Cum bine spunea cineva, un ciomag a lovit – cu diabolică precizie – placa frontală a unui foarte sofisticat computer de ultimă generaţie, anihilîndu-l.

Problema care se pune însă de data aceasta nu conţine doar elemente de logică şi sofism al administraţiei, ci de identitate a culturilor. Ce a putut duce, în mod real, la o astfel de catastrofă în inima unei superputeri de talia Americii, se întreabă în continuare spectatorii oripilaţi ai apocalipticului spectacol? Cum a reuşit marea naţiune de peste Ocean să-şi expună, cu atîta naivitate, călcîiul lui Ahile, sucombînd neverosimil în faţa rudimentarei brutalităţi? Oricît ar părea de ciudat, răspunsul angajează o nuanţă culturală şi nicidecum una militară sau administrativă. Se observă cu uşurinţă faptul că iniţiatorii atacului au speculat, cu bună şi perversă ştiinţă, exact avantajele şi valorile absolute ale civilizaţiei liberale şi, în speţă, americane, împotriva căreia practic luptau. *Libertatea persoanei în sistem, încrederea nedisimulată a sistemului în persoană* şi, nu în ultimă instanţă, *generozitatea sistemului faţă de individ* au fost ideile (fundamentale în orice democraţie autentică) transformate de atacatori în *arme de distrugere a democraţiei*. Dacă America nu s-ar fi comportat astfel (generos) faţă de virtualii săi inamici, nu ar mai fi fost America. De aceea, răspunsul teribilei tragedii trebuie căutat în identitatea mentalului colectiv a civilizaţiei Lumii Noi.

Ne întrebăm, desigur, preocupaţi, care va fi rezultatul confruntării dintre *teroare* şi *civilizaţie*? Va modifica prima specificitatea celei de a doua, inducîndu-i terifianta sa paranoia? Multe voci – unele autorizate – spun că da, bazîndu-şi convingerea pe gravitatea evenimentelor menţionate şi pe aparenta (temporara) victorie, în plan psihologic, a terorismului internaţional. Mi-e greu să cred totuşi – avînd în sprijin, din nou, argumentul cultural – că, pe termen lung, o comunitate grefată etnogenetic pe ideea (obsesia) libertăţii, cum este America, ar putea sucomba la o provocare (într-adevăr, grea) a istoriei. Sîntem martorii unui (cumplit) război cultural, iar în războaiele de acest tip (spre deosebire de confruntările militare), *volens-nolens*, raţiunea şi adevărul triumfă în cele din urmă. Or, ele nu vor fi niciodată compatibile cu ideologiile terorii.

America dinspre Italia

EMILIA DROGOREANU

Evoluţia evenimentelor de marţi 11 septembrie a putut fi urmărită de italieni în primul rînd prin Radioteleviziunea Italiană (Rai), în special prin canalul exclusiv informativ Rai News 24, dar şi prin celelalte canale, în cadrul buletinelor de ştiri. Non stop, Rai News 24 le-a oferit telespectatorilor mărturii despre atacurile de la New-York şi Washington, graţie reportajelor ziariştilor corespondenţi în metropolele americane, graţie zecilor de montaje din care încet-încet se puteau înţelege datele şi proporţiile atacului, distrugerile, pierderile de vieţi omeneşti, reacţiile societăţii civile, ale politicienilor lumii şi ale oamenilor de rînd. S-au succedat luările de poziţie ale preşedintelui Carlo Azeglio Ciampi („Italia este în doliu"), a preşedintelui Consiliului de Miniştri, Silvio Berlusconi, alături de liderii politici italieni şi ai întregii lumi libere. Au fost reconstituite hărţi ale rutelor parcurse de avioanele deturnate, cu cifre, ore exacte, imagini ale turnurilor din New York filmate din unghiuri diferite, date cît mai precise care să caracterizeze situaţia. Printre acestea se difuzau ştiri de pe Internet, numere de telefon utile italienilor care au rude şi prieteni în New York, revista presei italiene, americane şi mondiale, ultimele cuvinte ale celor aflaţi în avioane către cei dragi, declaraţii cutremurătoare ale unui martor ocular, un cetăţean italian, rezident la New York, care a reuşit să se salveze, coborînd 70 de etaje, înainte de prăbuşirea primului turn.

În zilele următoare, evenimentele au ţinut primele pagini ale cotidianelor italiene. **La Stampa** din 12 septembrie anunţa cu litere de-o şchioapă: **Attacco all'America/Atac asupra Americii**. În editorialul intitulat **Una guerra senza nemici/Un război fără inamici**, directorul ziarului, Marcello Sorgi, remarca faptul că, în asemenea condiţii barbare şi inimaginabil de primitive totuşi, redutabilul scut spaţial, ca şi bomba atomica sînt inutile.

Pe 13 septembrie, presa a depăşit tonul uimirii înfricoşate, exprimînd la unison consternarea şi hotărîrea de a răspunde foarte ferm, alături de America, terorismului. Ideea este rezumată de titlul şi subtitlul de pe prima pagină a aceluiaşi **La Stampa**: **La Nato: guerra al terrorismo. Per la prima volta approvata una risposta congiunta a un attacco contro un alleato/Nato: Război terorismului. Pentru prima oară aprobat un răspuns comun la un atac împotriva unui aliat**. Autoarea editorialului **Resistere alla tentazione della moderna apocalisse/Să rezistăm ispitei apocalipsei moderne** era de data aceasta Barbara Spinelli, care avansa următoarea soluţie de viitor împotriva terorismului: „Dacă criminalitatea se globalizează cu atîta eficienţă, a venit momentul de a internaţionaliza cît mai rapid cu putinţă politicile şi strategiile militare, de a extinde şi mai mult dreptul la ingerinţă, de a înceta cu războaiele purtate pînă la jumatate".

Titluri edificatoare şi în **Corriere della serra**, precum: **Bush: atto di guerra. Si schiera la Nato/Bush: act de război. Nato se aliniază**. În paginile cotidianului **La Republica** au fost publicate fragmente din discursul rostit de Romano Prodi în şedinţa extraordinară a Comisiei Europene: „Structura economico-socială a ţărilor noastre e foarte rezistentă. Să rămînem senini şi încrezători. Colaborarea noastră cu SUA în lupta împotriva terorismului este mai mult ca oricînd necesară şi va continua cu forţe reînnoite". Toate ziarele au difuzat ştirea că şase italieni ar putea fi daţi dispăruţi (între timp unul a dat semne de viaţă).

În sfîrşit, un alt titlu din **Corriere della serra**, ironic, dacă nu chiar cinic: **Fra i detriti spunta una cattedrale postmoderna/Dintre reziduuri rasare o catedrala postmodernă** – pentru că, într-adevăr, imaginea preluată obsesiv pe posturile de televiziune internaţionale era un mănunchi de schelete contorsionate din structura metalică a turnurilor.

Torino

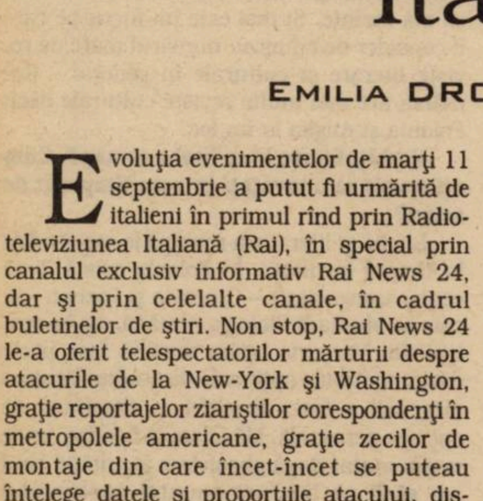

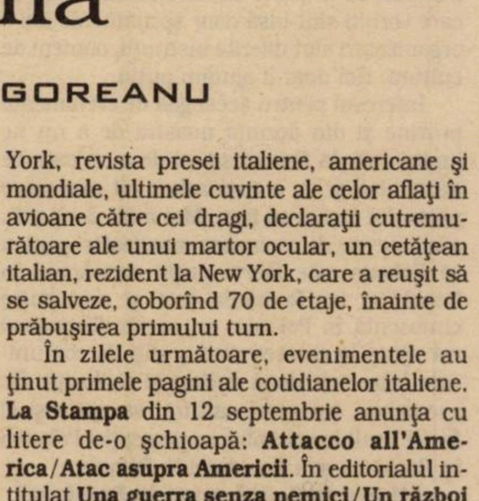

Scandalul Naţionalistul

Academia răspunde

Ca răspuns la scrisoarea colectivă adresată Academiei Române de un grup de reprezentanţi ai societăţii civile în legătură cu volumul **Naţionalistul** publicat recent la Iaşi, Biroul de Presă al Academiei este autorizat să comunice următoarele:

Biroul Prezidiului Academiei Române a exprimat punctul de vedere oficial al instituţiei noastre faţă de volumul sus-menţionat printr-un comunicat de presă transmis redacţiilor de mass-media încă din 21 august a.c., iar acest punct de vedere a fost reluat în comunicatul Secţiei de ştiinţe istorice şi arheologice al Academiei din aceeaşi zi. În cele două comunicate se precizează că volumul **Naţionalistul** nu a fost editat sub egida Academiei Române, nu a avut aprobarea Prezidiului acestei instituţii, nici a filialei din Iaşi a Academiei – potrivit practicii curente a publicaţiilor academice. Prin statutul şi vocaţia sa, Academia Română respinge orice manifestare cu caracter antisemit sau xenofob. În ceea ce priveşte solicitarea formulată în scrisoarea amintită, ca Academia să-l demită pe istoricul Gheorghe Buzatu din funcţia de director al Centrului de cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi, ea nu are obiect, deoarece biroul Prezidiului Academiei Române a decis suspendarea domnului Gheorghe Buzatu din această funcţie încă din 5 septembrie a.c., la cererea acestuia, iar Filiala Iaşi a Academiei Române a adus la îndeplinire această decizie în data de 7 septembrie a.c.

Biroul de Presă al Academiei Române

Nota redacţiei: *De la publicarea în numărul nostru trecut – precum şi în revista* ***22*** *şi, fragmentar, în presa cotidiană – a scrisorii adresate Academiei Române de un număr important de intelectuali, am primit la redacţie mai multe solicitări de înscriere pe lista care rămăsese deschisă. Odată cu suspendarea istoricului naţionalist Gheorghe Buzatu din funcţia de director al Centrului de Cultură şi Civilizaţie Europeană din Iaşi, aflat în subordinea Academiei, apelul şi-a pierdut – într-adevăr – actualitatea. Totuşi, ceea ce* **Comunicatul** *Biroului de presă nu spune este că Gh.B. s-a „autosuspendat" doar pentru perioada mandatului său de senator al Partidului România Mare („locţiitorul" său fiind Stela Cheptea, cercetătoare în Centru). Or, problema nu este activitatea politică de moment a lui Gh.B., ci orientarea sa generală, ideologică şi de mentalitate. Este un istoric care reabilitcază Mişcarea Legionară compatibil cu un post de conducere în structura Academiei din România democrată? Va redeveni compatibil după încheierea mandatului său senatorial?!...*

DESCHIDEREA INSTITUTULUI

Cu o amînare de două zile datorată doliului internaţional în amintirea victimelor atentatelor din Statele Unite, duminică 16 septembrie a avut loc deschiderea oficială a Institutului Polonez la Bucureşti. În prezenţa ambasadorului Poloniei în România, Michal KLINGER, momentul a fost marcat printr-o conferinţă de presă de prezentare, urmată de decernarea premiilor concursului pentru traduceri din literatura poloneză în organizarea de Institutului şi de o recepţie. A avut loc – de asemenea – un concert special de jazz, cu două ediţii, una sîmbătă şi a doua duminică, în continuarea manifestărilor oficiale. Special – pentru că a reunit jazzman-i polonezi şi români, şi anume grupurile conduse de Adam PIERONCYYK şi Mircea TIBERIAN.

Institutul se adaugă reţelei de peste 20 de centre culturale poloneze care funcţionează actualmente în lume sub aceeaşi titulatură. Detalii despre noul Institut Polonez din Bucureşti şi despre primele sale proiecte – în aceste pagini...

INSTYTUT POLSKI
W BUKARESZCIE
INSTITUTUL POLONEZ
LA BUCURESTI

O punte de legătură între România şi Polonia

Interviu cu **Roland CHOJNACKI**, directorul Institutului Polonez

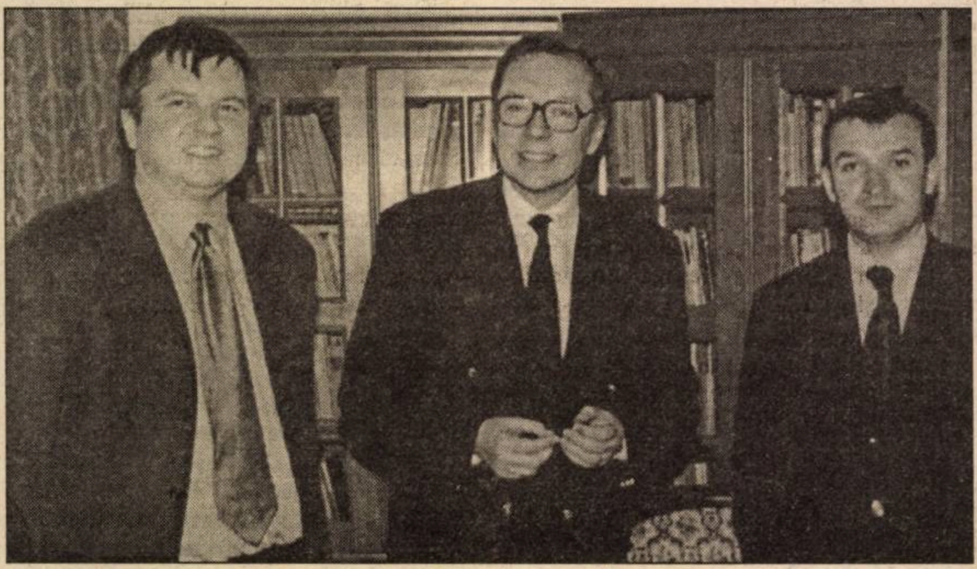

Roland CHOJNACKI, directorul Institutului Polonez (în stînga imaginii) şi asistentul său Jaroslaw GODUN, flancîndu-l pe regizorul Krzysztof ZANUSSI

Duminică seara aţi oficiat deschiderea Institutului Polonez din România. Ce semnifică acest eveniment pentru viaţa culturală românească şi care este importanţa lui?

Mai întîi, v-aş spune că prefer termenul de „început al activităţii". Teoretic, Institutul s-a înfiinţat cînd am venit eu în România, lucru care s-a întîmplat la sfîrşitul lunii aprilie, începutul lunii mai a acestui an. De atunci însă a trebuit să organizez concursuri pentru angajări şi să mă ocup de diversele formalităţi necesare deschiderii unui centru cultural, motiv pentru care nu am putut organiza activităţi culturale. Chiar şi în momentul de faţă, sediul nostru necesită mai multe finisări, pe care le vom face pe parcurs. Acesta este şi motivul pentru care concertul de deschidere a Institutului a avut loc în sala ArCuB. Am inaugurat astfel activitatea propriu-zisă a Institutului Polonez din România.

Este un eveniment important, atît din punct de vedere cultural, cît şi politic, întrucît prin acest centru vom încerca să apropiem cele două culturi şi ţări, să devenim un fel de punte de legătură între România şi Polonia. Unul dintre lucrurile de importanţă majoră este necesitatea începerii procesului de scoatere a culturii de sub imperiul ideologiei.

Ce proiecte de viitor aveţi?

După cum aţi observat şi din caietul-program pe care l-am tipărit, Institutul Polonez are un program destul de eclectic, pentru că anul acesta îl vedem ca pe un fel de test. Dorim să aflăm ce le place românilor şi ce putem face, astfel încît Institutul să fie şi util şi important, în acelaşi timp, pentru români.

Proiectele pe care le avem pentru început în lucru sau pe care le pregătim pentru viitor sînt foarte diverse şi destul de numeroase. În primul rînd, ne preocupă literatura. Încercăm să facem literatura poloneză mai bine cunoscută în România şi invers, literatura română în Polonia. Proiectul, susţinut de faptul că avem oameni, posibilităţi şi, mai ales, resurse financiare, porneşte de la realitatea că literatura română este foarte puţin cunoscută în Polonia, mult mai puţin decît este cea poloneză în România.

Un alt gînd este acela de a organiza un fel de „vizite culturale", de mini-vacanţe de studii pentru intelectualii români pasionaţi de un anumit domeniu cultural – de la cinematografie la artele plastice –, care sînt interesaţi să meargă pentru o perioadă scurtă de timp (în jur de două săptămîni) în Polonia, să cunoască intelectuali de acolo, să ia contact cu lumea culturală şi cu intelectualitatea poloneză, să aibă acces la biblioteci, teatre, alte instituţii culturale.

Vă gîndiţi să organizaţi astfel de vizite doar pentru intelectualii români sau de acest program vor beneficia şi intelectualii polonezi?

Sigur că da, acest gen de vizite trebuie să aibă loc de ambele părţi.

V-aţi gîndit la anumite criterii de selecţie a celor care vor pleca în Polonia, precum cunoaşterea limbii sau o anumită pregătire profesională?

Nu, limba poloneză nu va fi un imperativ. Sigur că va fi cu atît mai bine dacă limba ar fi cunoscută, dar acesta nu se va constitui într-un criteriu esenţial de selecţie. În ceea ce priveşte pregătirea profesională, cei ce vor beneficia de aceste excursii, dacă le putem spune aşa, pot fi, desigur, studenţi sau doctoranzi, dar nu numai.

Vorbeaţi de traducerea literaturii poloneze. Doriţi să realizaţi un program omogen de traduceri, inaugurînd o colecţie specială?

Aş vrea să pot face ceva pentru traducători. Acest program nu este unul omogen, ci va include lucruri diverse: de la poezia poloneză, mai bine cunoscută în România, pînă la o **Antologie de dramaturgie poloneză**, pe care o pregătim încă de pe acum, dramaturgia fiind aproape complet necunoscută românilor. Nu va fi o serie specială de traduceri din literatura poloneză. Pînă acum, am reuşit să stabilim, în acest sens, legături cu Editura Polirom şi cu Fundaţia A Treia Europă. Am angajat, prin concursul al cărui anunţ a fost publicat şi în **Observatorul cultural**, cinci traducători tineri, care să lucreze la acest proiect deosebit de important pentru noi.

Pentru că tot aţi pomenit de caietul-program, răsfoindu-l doar, am fost surprinsă de numărul mare al festivalurilor. De ce atît de multe? Care credeţi că va fi impactul lor?

În acest moment, pentru noi este foarte important să participăm la manifestări organizate în România şi să atragem artişti polonezi să ia parte la ele. Manifestările de care vorbiţi sînt însă doar sprijinite de noi – organizatori sînt diferite instituţii, oameni de cultură. Noi doar îi ajutăm puţin.

Interesul pentru acest gen de evenimente provine şi din dorinţa noastră de a nu ne limita doar la Bucureşti, ci de a ne extinde activitatea şi de a cuprinde o cît mai mare parte din teritoriul ţării. Mai mult decît atît, avem nevoie de asemenea manifestări pentru că Polonia este foarte puţin cunoscută în România, iar România este şi mai puţin cunoscută în Polonia, or, aceste festivaluri vor ajuta la crearea unei punţi de comunicare între cele două culturi şi civilizaţii. De asemenea, turismul cultural va ajuta şi el foarte mult la schimbarea percepţiei Poloniei în România şi a României în Polonia.

Aţi mai fost pînă acum în România?

Am mai venit o singură dată în România, în 1990, şi mă bucur să constat schimbările care au avut loc de atunci încoace. În 1990 era greu, încă, să porţi o discuţie liberă cu cineva, amprenta comunismului era încă destul de bine întipărită, iar intelectualii români erau obsedaţi de ideea latinităţii poporului şi a limbii române. Oriunde mergeam eram întrebat dacă ştiu că limba română este de origine latină. Or, cred eu, latinitatea nu este atît de importantă. Limba română este foarte frumoasă şi asta se întîmplă nu numai pentru că este de origine latină, ci pentru că reprezintă un miracol lingvistic: este o combinaţie de limbă latină cu elemente din slavă, maghiară, turcă, rusă etc.

Şi mai există o obsesie, care sper să treacă, anume aceea a literaturii române care înseamnă Eminescu şi Creangă. Mie unuia mi se pare că această concepţie este oarecum *out-of-date* în acest moment. Literatura română are mulţi alţi scriitori foarte buni şi cred că este păcat să nu fie recunoscuţi.

Cum vedeţi acum România în general, cultura şi oamenii de aici în special?

Mă bucur foarte mult să observ că oamenii în general şi intelectualii în particular sînt acum (spre deosebire de ce se întîmpla în 1990) foarte liberi, gîndesc şi se comportă liber şi spun ceea ce gîndesc. Mai mult decît atît, tinerii reprezintă ei înşişi un grup intelectual independent, ceea ce nu poate decît să mă încînte. Şi mai este un lucru pe care îl consider de admirat: numărul mare de reviste literare şi culturale în general – România are mai multe reviste culturale decît Polonia şi Anglia la un loc.

Vorbiţi foarte bine limba română. Cum aţi reuşit să o învăţaţi într-un timp atît de scurt?

Limba şi literatura română le-am studiat în timpul facultăţii. În Polonia există două centre universitare – Cracovia şi Poznan – în care se studiază filologia română, iar în centrul din Varşovia limba română face parte dintre materiile opţionale de studiu. Venirea mea aici a fost, de altfel, o chestiune de opţiune personală. Mă aflam la Londra, unde m-am mutat după absolvirea facultăţii, cînd am găsit pe Internet anunţul concursului pentru ocuparea postului de director al acestui centru. M-am înscris şi l-am cîştigat.

Care ar fi speranţele cu care porniţi la drum?

În primul rînd, aş vrea să vă spun că mă bucur să mă aflu aici şi că am reuşit într-un timp atît de scurt să stabilesc contacte şi legături cu instituţii culturale din ţară şi sper să avem cît mai mulţi susţinători şi cît mai mulţi prieteni pe viitor.

Vă urăm mult succes!

Interviu realizat de
Diana SOARE

Cu ocazia inaugurării Institutului Polonez din Bucureşti, a fost tipărit şi primul caiet-program al Institutului: format A5, color, cu o paginaţie atrăgătoare, „jucată", „experimentală" atît cît se poate în cazul unei publicaţii totuşi utilitare. Perioada acoperită: două luni (septembrie-octombrie). Pe coperta acestui număr 1 apare cunoscutul Adam Michnik, care va reveni curînd în România. Directorul Institutului Polonez, Roland Chojnacki, prefaţează informaţiile din sumar cu un cuvînt adresat publicului românesc, căruia i se adresează cu prietenoasa formulă „Dragi iubitori ai culturii" şi cu promisiunea că publicaţia va deveni „ghidul dumneavoastră de evenimente culturale poloneze".

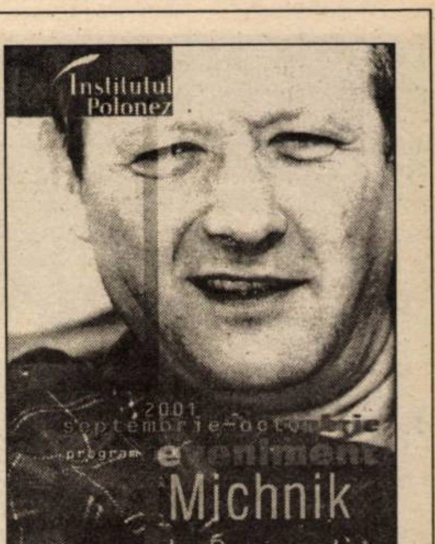

POLONEZ DIN BUCUREŞTI

Concurs de traduceri

Cum să mergi

JERZY PILCH

Momentele festive de deschidere a Institutului Polonez au inclus şi decernarea premiului pentru traducere din literatura poloneză în româneşte lansat cu cîteva luni în urmă, pe cînd Institutul se afla în perioada de organizare. A fost şi o cale de evaluare a forţelor disponibile în perspectiva activităţilor Institutului şi a proiectelor sale de mediere între cele două culturi. S-au înscris în concurs 12 tineri traducători care au depus 58 de texte. Juriul, format din prof. dr. Ion PETRICĂ (Universitatea Bucureşti), cunoscut polonist, şi Roland CHOJNACKI, directorul Institutului Polonez, a declarata-o cîştigătoare pe Sabra DAICI, absolventă în 1997 a Facultăţii de Limbi Străine din Universitatea Bucureşti, Secţia Polonă, actualmente doctorandă la Universitatea din Cracovia. Următoarele două locuri, onorate şi ele prin premii, au fost ocupate de Elena Ramona LEU şi Gabriela GRASU, ambele studente la Universitatea din Iaşi.

Dintre textele cu care a participat în concurs Sabra DAICI, publicăm o povestire ironică de Jerzy PILCH (n. 1952), prozator polonez foarte apreciat şi ziarist de succes.

Fără îndoială, consultanţa este un domeniu în dezvoltare. Cum să-ţi legi fularul? Cum să-ţi prepari ceaiul? Cum să-ţi găseşti un soţ? Cum să slăbeşti în cinci zile mîncînd mai mult decît de obicei? Cum să înfiinţezi o firmă? Cum să scrii scrisori? Cum să-ţi îndrepţi breteaua? Cum să împrumuţi bani? Cum să bei? Cum să mănînci? Cum să-ţi vii în fire?

Piaţa e plină de asemenea titluri. Dacă iei în mînă o broşurică, un tratat voluminos sau un album colorat, de peste tot se revarsă asupra ta seturi de întrebări şi răspunsuri privind dificila artă de a trăi.

Cum să eviţi sexul? Cum să înlături mătreaţa? Cum să-ţi înşeli nevasta? Cum să-ţi pierzi prietenii? Cum să-ţi faci pantofii cu cremă? Cum să-ţi speli cămaşa? Cum să-ţi închei sacoul?

Consultanţa a devenit în prezent în Polonia fundamentul caracteristic al vieţii intelectuale, acordarea sfaturilor a devenit o îndeletnicire bine plătită, bucurîndu-se de prestigiul general, ghidurile de toate felurile au devenit o specie literară distinctă.

Omul normal se uită la această expansiune a consultanţei, ca de obicei, cu stupoare. E zdruncinat de contradicţii. Pe de-o parte se face simţită fineţea intelectuală, pe de altă parte idioţenia. Oare sînt eu atît de prost? – gîndeşte omul normal, răsfoind manualul intitulat **Cum să-ţi pui, să porţi şi să-ţi scoţi bascul?** – Oare eu sînt atît de prost sau ei sînt atît de deştepţi? (Ei – fiindcă lucrarea care descrie arta folosirii bascului este o lucrare colectivă.) Sau poate şi una şi alta? – gîndeşte omul. Poate eu sînt prost în felul meu, iar ei deştepţi în felul lor? Eu o ştiu pe-a mea, iar ei pe-a lor? Eu ştiu că bascul se pune pe cap, iar ei sînt în stare să vorbească despre această acţiune ore întregi? Să descrie aranjarea pliurilor, unghiul de înclinare a antenei, să dezbată culoarea căptuşelii? În fond, ceaiul se poate prepara şi cum îl prepar eu, respectiv se pune o linguriţă de ceai într-o cană, se toarnă peste materia primă astfel pregătită apă fierbinte, apoi zahăr şi se bea. Dar se pare că se poate face acest lucru şi ore întregi, în vase speciale, dozînd ceaiul, fierbînd apa, dar nu cu scopul trivial de a fierbe apa, ci cu scopul aducerii clocotirii ei în faza clocotirii corespunzătoare şi aşa mai departe... Poate la fel e şi cu bascul? Poate e posibil să-l porţi pur şi simplu sau e posibil să-l porţi astfel încît purtatul lui să fie un ritual?

Oare totul trebuie să fie un ritual? Se pare că da. În capitalismul matur, totul trebuie să fie un ritual. Capitaliştii maturi mănîncă, beau sau poartă basc într-un asemenea mod, încît fără ghiduri nu fac nici un pas.

Prin urmare, valul consultanţei care se revarsă asupra noastră dovedeşte că păşim în capitalismul matur? Prin urmare, acum vom efectua toate acţiunile, chiar şi pe cele mai simple, în toată splendoarea lor şi în profunzimea tuturor sensurilor lor? – se bucură şi se asigură omul normal şi-şi îndreaptă bascul pe cap, pentru ca forma lui să-l facă mai matur.

Îşi aduce aminte de toţi capitaliştii maturi pe care i-a văzut în viaţa lui şi îşi dă seama că, în esenţă, pasul lor elastic, atunci cînd străbăteau terenul de golf sau mergeau cu un pahar în mînă de-a lungul piscinei, avea în el ceva care dovedea că sigur făcuseră cunoştinţă înainte cu ghidurile corespunzătoare. Cum să străbaţi terenul de golf? Cum să mergi cu paharul în mînă de-a lungul piscinei?

Foarte bine – se gîndeşte omul normal – dar dacă e vorba de literatură nu mai e atît de bine. Căci ghidul, ca specie literară multilaterală şi expansivă, degradează literatura. În trecut, cînd omul vroia să ştie cum să trăiască, lua un roman şi se străduia să se comporte după exemplul eroilor săi preferaţi. Mînca ce mîncau ei. Iubea sau îşi închipuia că iubeşte ca ei. Era curajos ca ei. Se lupta cu duşmanii ca ei. Se îmbrăca la fel ca doamna Bovary, călărea ca Kmiciţ, era sensibil ca Anna Karenina, avea probleme interioare ca Stavroghin. Iar acum, toată această activitate a literaturii, strălucind de exemple, a fost înlocuită de diversele ghiduri. În loc să se simtă copleşit ca Iosef K. şi să resimtă în urma acestui fapt o profundă satisfacţie, omul cumpără ghidul intitulat **Cum să te simţi copleşit?** şi gata cu problema. În loc să-şi închipuie, ca eroul lui Marcel Proust, că mîncînd o madlenă, redeşteaptă gustul din copilărie, omul cumpără ghidul **Cum să evoci trecutul cu ajutorul prăjiturilor?** şi gata.

Fără îndoială, are loc aici o degradare a literaturii şi a diverselor ei influenţe – gîndeşte omul normal şi imediat după aceea polemizează cu el însuşi: – Dar s-a întîmplat nu o dată ca literatura să nu dea cantitatea necesară de informaţii. Nu o dată omul, răsfoind o carte, a căutat acele locuri în care în sfîrşit trebuia să fie spus totul – şi nu era. Era formulat doar aşa, în general, iar tu, omule, descurcă-te. În literatură apar, din păcate – gîndeşte omul – locuri nedefinite pînă la capăt şi în acest sens ghidurile întrec romanele, pentru că în ele totul este precizat în întregime. Şi în plus, poţi oricînd să-ţi închipui un autor de ghiduri atît de talentat, încît să-şi scrie ghidul ca şi cînd ar fi un roman. Încît să facă din ghid o operă de artă. Poate că acesta e – luminos şi nobil – viitorul acestei specii?

Omul normal s-a liniştit deja complet şi e aşezat în fotoliu, cu ziarul în mînă. E conştient că trebuie să facă acest lucru astfel încît să sugereze lumii că ştie din scoarţă-n scoarţă ghidul **Cum să te aşezi în fotoliu şi să citeşti ziarul?**. Omul normal celebrează astfel întrucîtva statul în fotoliu şi deschisul ziarului şi-i trece prin minte gîndul amar că ceea ce face nu e totuşi chiar atît de normal. Dar cum să fiu eu normal – ripostează iar faţă de el însuşi – cum să fiu normal, cînd nu ştiu ghidul **Cum să fii normal?**.

(Povestire din volumul ***Disperarea cauzată de pierderea căruţei,*** *Editura Znak, Cracovia, 1994)*

Traducere din limba polonă de
Sabra DAICI

Au concertat la deschiderea Institutului Polonez jazzman-ii Adam Pieronczyk...

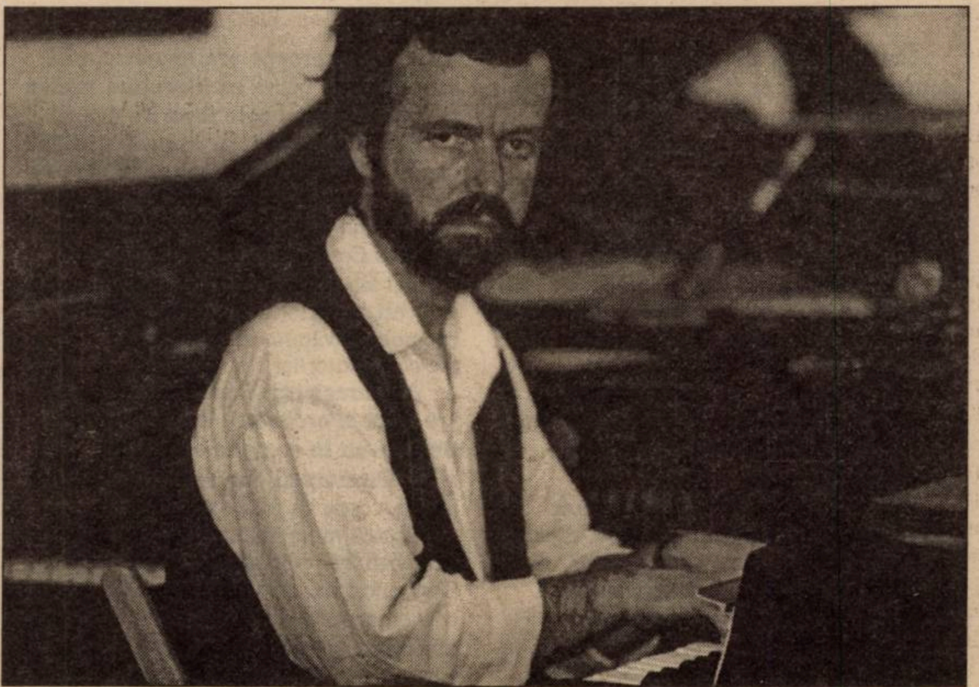

...şi Mircea Tiberian

Din programul Institutului Polonez

septembrie-octombrie

27 septembrie – 1 octombrie
Adam MICHNIK la Bucureşti şi Timişoara

21 septembrie
Festivalul Internaţional „George Enescu“

Concertul **Cele şapte porţi ale Ierusalimului** susţinut de Krzysztof Penderecki, în interpretarea Orchestrei Festivalului Penderecki din Polonia şi a Corului Filarmonicii „George Enescu“. Dirijor: Krzysztof Penderecki. Solişti: Izabella Kosinska (soprană), Bozena Harasimowicz-Haas (soprană), Agnieszka Rehlis (mezzosoprană), Adam Zdunikowski (tenor) şi Romuald Tesarowicz (bas).

29 septembrie
Festivalul Internaţional „Techno Music“

Participanţi din Polonia: DJ Vic şi Bojan.

11-14 octombrie
Zilele Culturii Poloneze la Iaşi

În program: proiecţii de filme şi concerte de muzică de cameră şi de jazz.

11-15 octombrie
Festivalul Internaţional de Jazz de la Sibiu

Participant din Polonia: Wlodek Pawlik.

18 octombrie
Concertul „Moniuszko şi alţii“ la Muzeul „Enescu“

Muzeul „George Enescu“ împreună cu Institutul Polonez organizează un regal muzical cu patru solişti: Aurora Twarowska (mezzosoprană la Opera Naţională din Timişoara), Octavian Vlaicu (bas, Opera Română Bucureşti), Mirela Zafiri (soprană, Opera Naţională Braşov), Niculai Zaharia (tenor, Opera Naţională Braşov).

Muzica împotriva terorii

FLORIAN BAICULESCU

Valentin Gheorghiu

Într-una din zilele săptămînii trecute, înainte de a păşi în Sala Ateneului Român, aflîndu-ne chiar pe treptele din faţa intrării, alintaţi de un tandru soare tomnatic, între două zîmbete protocolare, un cunoscut critic muzical ne spune şoptit şi panicat: „A avut loc un atentat terorist la New York! Grozăvie mare!...“ Ce să înţelegem, avem deja în memorie nenumărate imagini reale sau cinematografice cu astfel de nenorociri. Pînă să intrăm, ne-a mai salutat un critic muzical – n-am vrea să se înţeleagă că Bucureştiul e locuit doar de astfel de personaje – care, tot zîmbindu-ne cu mulţi bemoli, ne-a aruncat, „Acum o oră a fost atacat şi Pentagonul...“ Zîmbeam tîmp neştiind nimic despre ce se întîmplă în lume. Ce se mai putea întîmpla după ce deja s-a depăşit şi inimaginabilul? Abia în noapte, după cele două concerte din lunea trecută, am realizat dimensiunile tragediei din Statele Unite. Care ne priveşte pe noi toţi şi-i devenim instantaneu părtaşi. Toată noaptea am urmărit înfrigurat ştirile şi imaginile copleşitoare făcîndu-ne să trăim o operă de dramatice dimensiuni wagneriene. „Tetralogia“ şi „Simfonia Leningradului“ lăsau loc **Requiem**-ului de Mozart. Ce să mai spui despre muzică atunci cînd *pe* lume, *în* lume se consumă atîtea nenorociri? Se mai poate scrie poezie după Auschwitz?, se întreba Adorno. Da, s-a putut, era, a fost, este necesar. Credem că şi cu muzica ar trebui să fie la fel: terapia lumii contemporane prin muzică. Prin artă, prin cultură şi educaţie, prin spiritualitate, prin căutare de sine şi de sensuri. Dincolo de imediat, de cotidian, de mizele mici şi mari care ne copleşesc, ne urîţesc pînă la deformare, pînă la ură, de oameni şi de sine. Terorismul – de la cel nihilist şi individual al lui Naceaev şi Bakunin, pînă la cel de stat promovat de regimurile totalitare ale ultimului secol – n-a putut rezolva problemele umanităţii, ci le-a dat o dimensiune criminală. Într-o lume, considerată absurdă şi inutilă, moartea devine o „transfigurare“: este inadmisibil să acceptăm aşa ceva. Răul poate fi înfruntat şi, mai ales, evitat. Nu doar prin forţă ci, mai ales, prin educaţie şi cultură. Muzica, muzica, muzica – pare o idee naivă – poate înfrunta şi copleşi răul, urîtul şi disperarea din lumea de azi. Nu ne putem permite să continuăm această „temă cu variaţiuni“, dar nici nu putem evita astfel de gînduri. Concertul din ziua a treia a Festivalului i-a adus pe podium pe trei dintre cei mai familiari muzicieni ai Filarmonicii bucureştene: violonista Anda Petrovici, violoncelistul Marin Cazacu şi pianistul Nicolae Licareţ. Nume preţuite în viaţa muzicală românească alcătuind *Trio*-ul „Pro Arte“. Program echilibrat şi de anvergură: Bohuslav Martinu – **5 Bergeretes**, un **Trio** de George Enescu în transcriere de Pascal Bentoiu şi capodopera beethoveniană, **Trio-ul în si bemol major, op 97** fiind dedicat unui înalt demnitar imperial, Arhiducele Josef. N-are rost să transformăm bucuriile audiţiei în jerbe, mai mult sau mai puţin strălucitoare, de cuvinte. Piesa compozitorului ceh s-a reţinut printr-o armonică superioară a paletei sonore, unde cei trei experimentaţi muzicieni au conlucrat exemplar. Enescu a „sunat“ minunat, efectele de rafinament ale partiturii au fost bine lucrate de maestrul Bentoiu şi superior transpuse de interpreţi. Timbrul violoncelului lui Marin Cazacu s-a înlănţuit cu senzualitatea viorii şi sunetul catifelat al unui pian bine strunit de Nicolae Licareţ. Excelentă această reuşită, în *Enescu*, a muzicienilor noştri. Mult iubitul „Arhiduce“ – pe care melomanii îl colecţionează pe discuri de multe decenii în variate interpretări – să amintim doar de o variantă cu Casals, Thibaud şi Alfred Cortat la pian şi de o alta cu Richter Rostropovici şi David Oistrah –, şi nu ratează să fredoneze părţi din el, a venit ca o „încoronare“ a serii. Spre satisfacţia bucureştenilor, dar şi a altor iubitori ai muzicii. Pentru că Televiziunea Română a transmis şi acest concert. Să menţionăm şi faptul că acele concerte care nu vor fi transmise vor fi înregistrate. Păcat că „Pro Arte“ apare atît de rar pe podiumul de concert. Păcat că muzica de cameră nu este programată cu o cadenţă mărită. Păcat că lumea (?, cine e ea?) se înghesuie mai tare doar la concertele „cu orchestră“. Păcat că televiziunile nu transmit – chiar şi cîte sînt! – concertele obişnuite ale stagiunilor din ultimii ani. Păcat că, la rîndul nostru, am neglijat, ani în şir, muzica. În folosul cui, în cîştigul a ce? Poate Festivalul Enescu, şi sub acest aspect, să fie un cîştig pe multiple planuri. Seara zilei de luni, la Palat, Orchestra Naţională Radio – „a lui Horia Andreescu“ – de data aceasta sub bagheta unui dirijor francez, Laurent Petitgirard. În program, atît de cîntatul **Ucenic vrăjitor** al lui Dukas, **Suita a 3-a** de Enescu, care n-a sunat rău în maniera „latină“, jucăuş-dansantă impusă de francez, cu punerea în valoare a unei remarcabile orchestre. Ceea ce s-a văzut în ampla desfăşurare a paletei sonore din partea a 2-a, unde **Gaspar de la Nuit**, în varianta orchestrată a românului-parizian Marius Constant a fost o reală surpriză. Şi, momentul de vîrf al serii: prezenţa pianistului Valetin Gheorghiu. A interpretat o piesă din „repertoriul de bază“, **Concertul nr. 1 pentru pian şi orchestră în sol minor** de Felix Mendelssohn-Bartholdy. Ce putem adăuga: Jos pălăria! A fost un moment ce i-a entuziasmat pe toţi cei care au venit special pentru „Valentin“. Cu o bucurie – neaşteptată am zice... de a cînta, cu o energie debordantă şi punînd în valoare vechile şi remarcabilele lui calităţi de *mare* pianist – eleganţă a mişcării, tuşeu de virtuos cu sensibilitate şi emoţie de rafinat muzician – Valentin Gheorghiu ne-a confirmat, dacă mai era cazul, clasa sa de talie internaţională. Regretăm nespus că un muzician de anvergura lui n-a beneficiat de un impresar, activ şi bine relaţionat, care să-i sporească şi mai mult faima în ordinea firească a vieţii muzicale internaţionale. Şi încă o surpriză plăcută: două bis-uri **Un cîntec fără cuvinte** de F.M. Bartholdy şi o piesă de Schumann interpretate ca pentru sine sau cineva foarte iubit. Un meritat *Bravo!* Am insistat asupra acestei zile pentru că ea i-a pus în valoare mai ales pe muzicienii români. Au urmat, în trombă, vedetele străine venite *in corpore* la Bucureşti. London Chamber Orchestra avînd ca protagonist, dirijor şi solist, un bulgar de mare an-

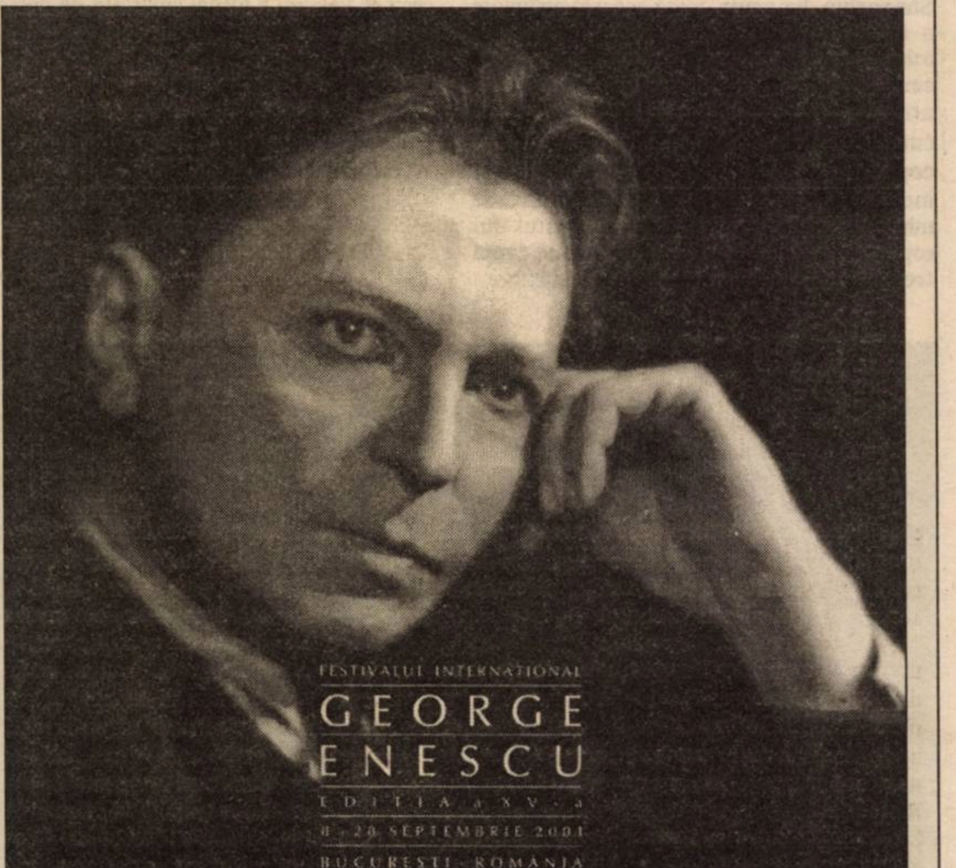

Caietul-program al Festivalului

La belle Hélène

Interviu cu Hélène GRIMAUD

Dră Grimaud, dat fiind că sînteţi pentru prima dată în România, ne puteţi comunica cîteva impresii?

Prima impresie este legată de oamenii de aici care sînt extrem de amabili. Această afirmaţie, venind din partea unui artist, poate părea banală, la prima vedere, pentru că artiştii călătoresc mult, şi atunci cînd călătoreşti ai totdeauna senzaţia că oamenii sînt amabili. Da aici e ceva diferit. Aici simţi că oamenii sînt în mod natural amabili. E un lucru care ţine de constituţia lor. Oamenii de aici sînt extrem de sensibili, de buni, apreciază mult lucrurile şi oamenii din jurul lor. Este primul lucru care m-a frapat.

Sînteţi considerată o mare interpretă a muzicii lui Rahmaninov, discul cu *Concertul nr. 2 pentru pian şi orchestră* cu Vladimir Ashkenazy în ipostază de dirijor v-a făcut celebră. Aici, în Festival, interpretaţi Beethoven. Un compozitor postromantic şi unul aproape preromantic, prin urmare. S-ar părea că literatura romantică pentru pian este favorita dvs...

Fără nici o îndoială. Aşa a fost dintotdeauna. Nu ştiu cărui fapt se datorează, dar eu am crescut cu acest gust pentru romantism. Chiar şi atunci cînd eram studentă la Conservatorul din Paris, unde erau şi alţi compozitori impuşi, în special francezi, repertoriul claveciniştilor, de exemplu, învăţam de una singură lucrări ale compozitorilor romantici.

Aţi înregistrat *Concertul nr. 4 pentru pian şi orchestră* de Ludwig van Beethoven în compania lui Kurt Masur şi a Filarmonicii din New York. Este o lucrare care vă place mult?

Pentru mine Beethoven este unul din compozitorii preferaţi. Şi pentru mine, **Concertul nr. 4** este cel mai frumos din cele cinci scrise de el. Ştiu că e o opţiune personală, foarte subiectivă. Pentru mine este cel mai liber, cel mai original, cel mai rapsodic, cel mai expresiv din cele cinci. Şi după două sute de ani de la creare rămîne o operă de odihnă filozofică, i-aş spune, îşi păstrează calitatea de a fi unul dintre cele mai frumoase lucruri scrise pentru pian şi orchestră pînă în zilele noastre, prin forma sa, prin modul în care începe. O operă a originalităţii absolute.

Aţi colaborat cu muzicieni români?

Unul dintre primii mei profesori de pian a fost asistentul lui Jacques Rouvier la Conservatorul din Paris, care acum e profesor acolo, Teodor Paraschivescu, unul din laureaţii celei de-a doua ediţii a Concursului Enescu. Este un muzician minunat, care mi-a deschis orizontul extrem de mult, pentru că e un om de o sensibilitate şi mentalitate foarte speciale şi extrem de diferite. Dar am o mulţime de prieteni români, care nu sînt muzicieni şi care trăiesc la Berlin, la München, la New York. La Berlin l-am întîlnit însă pe profesorul Georg Sava care este un om minunat. Eu i-am cîntat, iar el mi-a făcut extrem de mult bine, pentru că eu ajunsesem într-o perioadă de saturaţie muzicală, aveam nevoie de o „gură de oxigen“, iar el mi-a oferit-o. De aceea sînt extrem de legată de români. E desigur o opţiune personală, dar acest lucru face să mă simt extrem de fericită pentru că mă găsesc aici.

vergură şi viitor: violonistul Vasko Vassiliev. Surîdem ironici şi superiori cînd avem de-a face cu vecinii noştri. Numai că nu de puţine ori ei ne-au dovedit că fasoanele noastre de superioritate nu-şi au rostul şi sînt ridicole. André Malraux – al cărui centenar *nu* se sărbătoreşte în România – spunea undeva că bulgarii trebuie să aibă şi ei *Gioconda* lor. În sensul că marile lor valori spirituale sînt, din păcate, puţin cunoscute şi puse în valoare. Iată că timpurile s-au schimbat, Julia Kristeva şi Tzvetan Todorov au făcut deja furori la Paris intrînd în linia întîi a intelighenţiei europene, ca şi atîţia alţi artişti bulgari. Să pomenim doar de mult mediatizatul Hristo care „împachetează“ prin lume tot ce-i pică în mînă, de la Reichstag pînă la Statuia Libertăţii. Vasko Vassiliev şi minunata lui orchestră – ansamblu de tinereţe exuberantă şi meticuloasă şcoală muzicală anglo-saxonă – au interpretat una dintre cele mai importante piese din repertoriul universal al muzicii de cameră: **Octet**-ul **pentru instrumente de coarde, în do major, op 7** de George Enescu. Ei au dat o variantă de mare fineţe, atentă şi superioară înţelegere a partiturii. **Octet**-ul lui Enescu reclamă nu doar virtuozitate interpretativă: există *acolo*, în ţesătura alambicată, simplu-complicată, de sunete, acel ceva – ceva ce l-a făcut pe Proust să reţină *sound*-ul enescian pentru a crea, la rîndul lui, faimoasa **Sonată** a lui Vinteuil (care nu există... decît în armonia cuvintelor). Se ştie episodul cu **Sonata** lui Cesar Franck în interpretarea lui Enescu, care l-a impresionat pe Marcel Proust şi i-a inspirat cîteva pagini de rezonanţă în istoria... literaturii. Acel ceva-ceva a fost pus în evidenţă de Vasko Vassiliev. Poate că, de ce nu, bulgar fiind, a ajuns mai lesne la înţelesurile unui melos particular din care Enescu punea în valoare, superior, rolurile de mare rafinament melodic şi timbral ale unei muzici arhaice. Nota 10 pentru **Octet**; ce a urmat – Paganini, Tartini şi **Serenada** lui Ceaikovski – au fost exerciţii de virtuozitate (şi, niţel, balet...) ale unui mecanism orchestral bine rodat. Există şi un pericol, un risc: bucuria de a cînta a lui Vassiliev, conjugată cu plăcerea de a avea succes, atenţia, insistenţa de „a plăcea“, ca tot ce e în exces, să conducă la apăsări de pedală, inutile. Dar probabil, cu anii – aşa s-a întîmplat şi cu generaţia lui Perlmann şi Zuckermann, Spivakov şi, mai aproape de noi, Vengherov... – punerea în valoare a abilităţii (desăvîrşirii tehnice) să slujească *muzica* în rostul şi adîncul ei şi nu o virtuozitate în sine, strict tehnică, desigur, efemeră. Aceeaşi clasă, de mare virtuozitate, s-a regăsit şi la violonista coreeano-americană Sarah Chang. Talent nativ remarcabil cu o bună tehnică, a ridicat Sala Palatului, efectiv, în picioare, după un **Concert pentru vioară** de Ceaikovski. Maestrul Kurt Masur, care a acompaniat-o la pupitrul mecanismului muzical numit London Philarmonic Orchestra, a susţinut-o cu brio, căldură, simpatie şi tandră complicitate. N-am avut parte de un bis ca să vedem ce mai poate tînăra violonistă. Mai apropiat de gustul nostru a fost „grecul“ de a doua zi, Leonidas Kavakos (la pian: Peter Nagy, un excelent acompaniator, ca şi Boris Berezovski care a secondat-o pe violonista Hideko Udagawa, ca şi marele partener-acompaniator Gerald Moore, al inegalabilei Elisabeth Svhwatzkopf, o clasă anume aceşti muzicieni care stau în preajma şi umbra vedetelor) cu un recital foarte serios şi de profunzime: Bach, Stravinsky, Ysaye, Ravel, Enescu – **Sonata a II-a pentru vioară şi pian, în caracter popular românesc**. De data asta, credem noi, tehnica a slujit marea muzică şi n-a devenit ea, o artă *în sine*. De altfel şi alcătuirea programului – mai puţin Bach – a urmărit să pună în valoare datele acestui, sîntem convinşi, de mare viitor violonist. Chiar în spirit enescian: sobrietate, eleganţă, sublimare şi economie de mijloace, iar cînd şi unde trebuie, exuberanţă. În trei bisuri strălucitoare Kavakos, cu aerul lui bonom de negustor de Pireu – dar Oistrah cum se prezenta? – a delectat prin bravură (Kreisler se şi pretează la aşa ceva) şi virtuozitate tehnică ceea ce Sarah Chang a (im)pus în concertul lui Ceaikovski. De ce nu ne-am imagina **Dublul** lui Bach cu cei doi (Chang şi Kavakos) acompaniaţi de London Philarmonic Orchestra? Chiar cu maestrul german la pupitru. Să ne oprim aici: în două seri succesive orchestra londoneză a făcut dovada marii sale reputaţii mondiale. Nu este doar meritul lui Kurt Masur, este rezultatul unei lungi tradiţii şi şcoli de educaţie muzială. Ca să nu pomenim de *spiritul* britanic, aplecat şi exersat pentru colectivism şi avînd exerciţiul muncii împreună. Latinii – ca şi slavii – sînt mai individualişti, mari creatori de interpreţi, de vedete. Anglo-saxonii – ca şi nemţii, de alt-

Ghenadi Nikolaevici Rojdestvenski

Lawrence Foster – alături de muzica lui Enescu

VALENTINA SANDU-DEDIU

După derularea unor zile consistente ale Festivalului George Enescu, perspectiva asupra sa se clarifică, schimbîndu-se totodată uşor, dar permanent, în funcţie de apariţia a noi termeni de comparaţie. Din fericire, publicul rămîne constant în entuziasm (a mai avut tentative de a aplauda între părţile pieselor, dar compensează totul prin căldura cu care primeşte oaspeţii festivalului). Prezent într-un număr mare, la toate concertele, justifică însăşi existenţa festivalului.

Concentrarea de vedete invitate poate apărea surprinzătoare pentru un om ce trăieşte în Occident (cum observa, într-un interviu, violonista Silvia Marcovici), dar cît este de necesară pentru noi, care nu le ascultăm altfel decît în înregistrări! Festivalul devine aici o micro-stagiune compensatorie. Apoi, muzica lui Enescu infiltrată masiv în programele de concert este o premieră ce nu poate fi îndeajuns lăudată: directorul ediţiei trecute, Lawrence Foster, a impus pentru 2001 lucrări de Enescu în repertoriul invitaţilor din străinătate, doar astfel compozitorul putînd în fine să atingă dimensiunea universală pe care noi o dorim de zeci de ani. Autoritatea indiscutabilă a dirijorului care a propagat muzica enesciană în anii '90 într-un ritm şi la un nivel fără precedent (în concerte, într-o discografie de referinţă, precum şi într-o entuziastă activitate managerială) a dat roadele scontate. Actualul director, Cristian Mandeal, este cel ce a concretizat cu succes planurile lui Lawrence Foster, astfel că am putut auzi – pînă acum – versiuni mai mult sau mai puţin reuşite ale **Suitelor pentru orchestră** (personal, am apreciat viziunea lui Kurt Masur şi a Filarmonicii din Londra asupra **Suitei I**), ale **Simfoniei a IV-a** (cu orchestraţia completată de Pascal Bentoiu şi pentru prima oară într-o concepţie neinfluenţată de tradiţia interpretativă românească, şi anume cea a lui Ghenadi Rojdestvenski la pupitrul Capelei simfonice de stat a Rusiei), **a II-a** (cu Orchestra Radiodifuziunii Nordgermane, sub bagheta lui Horia Andreescu) sau ale unor piese camerale.

Prezenţa lui Lawrence Foster în aceste zile la Bucureşti s-a „rezumat“ la aceea a unui muzician desăvîrşit. În prima săptămînă de festival, unul din cele mai impresionante concerte a fost acela dirijat de Lawrence Foster (14 septembrie). Încă din debutul Uverturii la opera **Medeea** de Cherubini, surpriza de a auzi Orchestra de cameră Radio la un nivel european de interpretare nu a fost mică: precizia, sonoritatea (ajutată, e drept, şi de minunata acustică a sălii Ateneului), rafinamentul nuanţelor şi al frazării, grija pentru detaliu s-au menţinut constant, atît în acompaniamentul **Nopţilor de vară** de Berlioz, cît şi în dificila partitură schönbergiană, **Noapte transfigurată** (versiunea pentru orchestră de coarde). Orchestrei i s-a impus un standard care – iată – nu-i depăşeşte posibilităţile.

În plus, cît de minunată alegere a repertoriului! Lawrence Foster a „asamblat“ lucrări tradiţionale puţin cunoscute la noi, şi de o calitate remarcabilă: astfel am putut redescoperi pe Cherubini (veşnic aflat în umbra triadei clasice vieneze) sau extraordinarele lieduri cu orchestră de Berlioz, o muzică singulară în epocă, prin conţinutul şi structura poematică trimiţînd parcă spre **Kindertotenlieder** de Mahler, iar prin declamaţie spre **Cîntecele pe versuri de Clément Marot** ale lui Enescu. Introducînd-o pe celebra Grace Bumbry, cuvintele dirijorului, dedicate evenimentelor din ţara natală a amîndurora, au provocat o emoţie cu atît mai mare, cu cît au fost pronunţate cu decenţa caracteristică inteligenţei. Apoi, timbrul inconfundabil al mezzosopranei, disponibilitatea vocală şi expresivitatea remarcabilă nu au fost alterate de tulburarea vădită, provocată de evenimentele tragice din SUA, evocate de Lawrence Foster.

Contrar oricărei prejudecăţi faţă de „muzica nouă“, pe care o anexăm automat (şi uneori greşit) publicului românesc, opusul timpuriu al lui Schönberg (de fapt, una din foarte puţinele lucrări ale vienezului care mai apar în stagiunile noastre, mult prea rar) s-a bucurat de un mare succes. Frumuseţea „transfigurată“ a unei muzici încă intens romantice, impregnată de un spirit wagnerian dar nu mai puţin originală, a răsunat în cele mai bune condiţii în interpretarea Orchestrei de cameră Radio şi a lui Lawrence Foster, dincolo de complexitatea şi dificultatea partiturii. Lăsînd de data aceasta alţi colegi celebri să se aplece cu atenţie asupra muzicii enesciene, Foster a preferat să ne provoace la o meditaţie asupra posibilelor similitudini dintre doi contemporani atît de deosebiţi – Schönberg şi Enescu.

O „paradă de invitaţi de înaltă ţinută“

Interviu cu **Christoph ESCHENBACH**

Domnule Eschenbach, ştim că nu sînteţi pentru prima dată în România. Cu ani în urmă aţi mai fost aici, în calitate de pianist...

Da, dar şi ca dirijor. Am dirijat pe atunci orchestra Filarmonicii George Enescu. Şi sînt foarte bucuros să mă aflu din nou aici şi să regăsesc acest public minunat, meloman, extrem de călduros, la care ţin mult.

Cum vedeţi dumneavoastră România după atîta timp? Există vreo diferenţă?

Există o mare diferenţă între Bucureştiul de dinainte şi de după '89, în mod clar. Sper ca această schimbare să poată continua.

Aţi dirijat multe dintre piesele compuse de Enescu?

Nu, din păcate nu am dirijat multe piese compuse de el. Dar mă voi ocupa de acest lucru în anii următori, pentru că George Enescu este, într-adevăr, un mare compozitor, dar şi o mare personalitate a muzicii secolului al XX-lea, atît în ipostaza sa de compozitor, cît şi de minunat violonist sau de excepţional dirijor.

Îmi puteţi spune cîteva cuvinte despre colaborarea pe care aţi avut-o cu tînărul violonist român Alexandru Tomescu?

Concertul din 8 septembrie a fost o surpriză extrem de plăcută. Auzisem de violonistul Alexandru Tomescu, care a cîştigat un premiu la concursul Marguerite Long – Jacques Thibaud, de la Paris, în 1999, şi, bineînţeles, de premiul I pe care l-a obţinut la Festivalul „George Enescu“. Numele său îmi era, prin urmare, cunoscut. Însă întîlnirea cu el, posibilitatea de a face muzică împreună, atît pentru mine cît şi pentru orchestră, s-a materializat într-un eveniment cu totul special, pentru că am cunoscut un tînăr care este într-adevăr un talent de mare clasă.

În calitate de director de festival – căci sînteţi directorul a două mari festivaluri muzicale: cele de la Ravinia şi Schleswig-Holstein – cum vi se pare ediţia din acest an a Festivalului „George Enescu“?

Este un festival foarte comprimat, de mare, mare calitate, şi sînt realmente impresionat de toată această paradă de invitaţi de înaltă ţinută, din punct de vedere artistic. Aceste trei săptămîni includ un mare număr de concerte: în aproape fiecare zi sînt programate cîte trei concerte, ceea ce nu poate fi decît un lucru minunat pentru un oraş cu tradiţie culturală cum e Bucureştiul, şi, de altfel, pentru întreaga ţară. Sînt foarte impresionat şi sper să revin cît de curînd.

Interviuri realizate de
Rareş ZAHARIA

minteri – au dat şi dau în continuare, marile formaţii simfonice. Un program cu **Simfonia I-a** de Beethoven, **a III-a** de Bruckner – în prima zi, şi **a VIII-a** de Antonin Dvorak au confirmat din plin aprecierile noastre. Echilibrul dintre compartimente, acurateţea intrărilor şi ieşirilor – mai ales la suflători, disciplina pachetelor de corzi – viori, violoncele, dar şi contrabaşii – în Dvorak extraordinari – au creat tensiunea necesară pentru a dispune materialul sonor. A fost o lecţie de neuitat de muzică simfonică de înaltă ţinută artistică. Dirijorul german, ajuns azi la apogeul carierei internaţionale a fost nu doar un *maestro*, competent şi exigent, ci şi simpatic. Contează enorm pentru relaţia cu publicul. La bis, cu o **Rapsodie Română** interpretată, nu doar corect şi exact, cum se întîmplă uneori cînd Enescu este nu foarte bine înţeles, ci cu multă afecţiune şi pricepere, Kurt Masur şi London Philarmonic Orchestra au demonstrat că marea muzică simfonică nu poate pieri. Oricîte războaie şi atentate ar fi pe lume. O mare bucurie şi două seri excelente pentru melomanii bucureşteni. Ce a mai fost? Orchestra Capella din Rusia – Moscova – n-am înţeles bine de ce se cheamă aşa o orchestră simfonică ce vrea să ne trimită la vremurile Romanovilor. Dirijor, altă celebritate a veacului trecut: Ghenadi Rojdestvenski. În prima zi, program românesc, regretabil, lume puţină: Enescu – **Simfonia a IV-a** şi Anatol Vieru cu **Simfonia a VI-a**. Ambele au fost bine lucrate, redate şi, cu mare grijă pentru detalii/efecte, interpretate. O seară (simfonică) dedicată muzicii româneşti care i-a bucurat – profesioniştii muzicii se entuziasmează mai greu decît melomanii – efectiv pe numeroşii muzicieni (studenţi, elevi, compozitori, profesori, critici etc.) români. O seară extrem de sobră, dar cu atît mai mult de reţinut. Executarea **Simfoniei a VI-a** de Anatol Vieru a însemnat un omagiu adus celui care a fost nu doar coleg, ci şi un prieten al reputatului şef de orchestră rus. Mărturisim că am ascultat această simfonie pentru prima oară. Sonorităţi stranii, „bucăţi de sunete“ în falset alternînd cu masive contribuţii timbrale ale corzilor, balans între percuţie şi alămuri, o-armonică-şi-ea-cînta, poate nu întîmplător Ghenadi Rojdestvenski a ales această lucrare pentru a evidenţia valoarea componistică a compozitorului Vieru. Pentru literaţi ne simţim capabili de o comparaţie: o povestire de Bruno Schulz transcrisă sonor. Asta spune tot, credem noi. În seara a doua, aceeaşi orchestră, **Simfonia a X-a** de Şostakovici monumentală şi sfîşietoare. Faptul că întreaga omenire civilizată a decretat vineri zi de doliu pentru tragedia americană, ni s-a părut o coincidenţă a destinului prin programarea acestei simfonii de Şostakovici. A fost un moment de mare emoţie şi solidaritate umană, semn că muzica îi poate înfrăţi pe oameni. Dincolo de cuvinte şi de sentimente, care, de atîtea ori, şi ele, fac mai mult rău decît bine. Solista serii, Viktoria Postnikova, soţia dirijorului, într-o piesă de Richard Strauss – cunoscuta **Burlescă, pentru pian şi orchestră**. Interpretare de calitate şi o bună gradare a sunetului în strălucita tradiţie a şcolii ruse de pian. Un recital ne-ar fi convins mai bine de calităţile acestei pianiste, care a mai cîntat la noi şi acum 40 de ani. Şi a urmat primul Mozart by Midnight care a născut comentarii. Inutil: Mozart rămîne un geniu oricît l-am bombăni prin prisma creaţiei contemporane şi oricît i-am ironiza pe „iubitorii de frumos“ care-l iubesc pe Mozart poate chiar şi fără să-l priceapă ca lumea. Nici nu e nevoie. Uneori simplitatea marii arte face inutilă desfacerea firului în 4, în 8 sau în 16. Cu multe şaisprezecimi au fost percepute atît **Mica Serenadă** în sol major, cît şi **Simfonia concertantă pentru vioară, violă şi orchestră KV 364**. Ce sînt aceste cifre şi litere care apar în dreptul unor lucrări simfonice? Simplu: numere de catalog. Lucrările unui compozitor sînt adunate şi numerotate ca să se aibă o evidenţă şi ordine a lor. Asta e tot. La Mozart, inventarul complet al operei se găseşte în **Catalogul Köchel**, după numele celui care l-a ordonat şi alcătuit. Muncă enormă, puţin spectaculoasă şi răsplătită, dar absolut necesară. Aparţine în general unor oameni care-şi asumă această poziţie ingrată. Mozart – un geniu nu doar pentru copii şi începători, cucoane nefericite şi domni bine situaţi financiar. S-a creat, din păcate, un fel de clişeu vizavi de creaţia mozartiană. Sigur că şi „exploatarea“ în exces a muzicii mozartiene de multe ori în scopuri prea puţin muzicale şi mai mult comerciale a condus la o imagine „populistă“ tocmai unui creator care a fost şi a rămas extrem de „popular“: nimic rău în asta. Visul oricărui artist, la urma urmelor, e de a fi înţeles, admirat şi preţuit de cît mai multă lume. Violonista Silvia Marcovici, la rîndul ei, extrem de populară pe scenele româneşti, şi-a făcut datoria faţă de publicul ei rămas fidel: a cîntat foarte „frumos“, spre satisfacţia unei săli supra abundent populate. Faptul că la un concert (integral) Mozart, şi o oră greu de digerat pentru melomani (22.30) sala era arhiplină depăşeşte explicaţiile logice şi formale. Ce se întîmplă? Vom reveni asupra acestui fenomen. **Missa Încoronării** – atent lucrată şi cu migală redată – lucrare vocal-simfonică rar cîntată. Această versiune o datorăm dirijorului Gerald Wirth. Un Mozart mai academic, al doilea concert de Midnight, cu trei cvartete, în compania unor români ce fac o frumoasă carieră europeană: Cvartetul Athenaem-Enesco din Franţa. Cu un invitat de marcă, pe post de narator – iată o formulă inedită – muzicologul George Bălan, un vechi vorbitor în Sala Ateneului. (Cei de o anumită vîrstă îşi aduc bine aminte de conferinţele sale de la Ateneu care buluceau mulţimea dornică de comentarii. Dovadă că apetenţa pentru *talk-show*-uri şi *taifas* nu este chiar nouă la Bucureşti, dar, din nefericire, timpul a trecut şi publicul s-a schimbat şi el.) Cvartetele lui Mozart au fost expresiv şi cu măiestrie interpretate de franco-români. Comentariile d-lui George Bălan, sub genericul **Mozart şi stelele**, erudite, dar poate, luînd pe nepregătite şi la o oră tîrzie, caracterul lor didactic şi scrupulos explicativ, reacţia de nervozitate a sălii, de înţeles pînă la un punct, de neacceptat dincolo de unde protocolul şi, chiar şi, ipocrizia politeţii ar trebui asumate. Cvintetul cu 2 viole, o pagină mozartiană mai tensionată, a fost interpretat magistral, ca şi cvartetul „Disonanţelor“ plin de lirism şi nostalgice interogaţii. Vor mai urma încă trei concerte Mozart by Midnight – la sfîrşitul acestei săptămîni – şi am vrea să credem că publicul şi invitaţii Festivalului se vor găsi în relaţii mai amicale. Recitalul violonistei japoneze Hideko Udagawa a strălucit prin alcătuirea programului (două **Sonate** de Enescu şi o alta de R. Strauss) şi buna sa poziţionare maritală cu vicepreşedintele lui ABC. În schimb, Orchester der Norddeutscher Rundfunk – Hamburg, sub bagheta lui Claus Peter Flor şi cu concursul pianistului Rudolf Buchbinder, ne-au oferit o lecţie de muzică germană. **Concertul pentru pian nr. 1** de Brahms şi **Simfonia a VI-a**, **Patetica** a lui Ceaikovski au fost nemţeşte lucrate, gîndite şi interpretate. Excelentă disciplină şi colaborare a orchestrei cu pianistul. Se simte (uneori prea...) o atmosferă „cazonă“, dar rezultatele sînt remarcabile. Tensiune, nerv; perfecţiunea e deseori la un pas. O întreagă istorie a muzicii adună acest Festival Enescu şi ar fi păcat să nu realizăm adevărata lui dimensiune şi valoare poticnindu-ne de un aspect sau altul. Organizatoric, muzical sau umoral. Puternice impresii au lăsat la Bucureşti **Patetica** lui Ceaikovski în viziunea lui Claus Peter Flor şi **Simfonia a X-a** a lui Şostakovici în varianta propusă de Capella lui Rojdestvenski. Finalul primei săptămîni aduce în prim-plan alte nume importante. Aurelian Octav Papa propune o interpretare elegantă a **Dixtuor**-ului pentru suflători de G. Enescu cu contribuţia ansamblului Filarmonicii bucureştene. Surpriza cea mare a serii a fost pianistul chilian Alfredo Perl care în **Concertul pentru pian** de Stravinski – acompaniat de o formaţie simfonică atipică (suflători, percuţie şi trei contrabaşi) a dovedit multă siguranţă de sine, ţinută de înaltă clasă (muzicală şi scenică), energie şi ritm, necesare unei partituri excelente, dar rar abordate. Un bis din aceleaşi şlefuite **Cîntece fără cuvinte** au incitat un public rămas, deja, fidel pe fondul grabei de a se transfera la Palat, unde începea concertul lui Horia Andreescu. Sala Mare a Palatului a onorat printr-o prezenţă de această dată masivă pe muzicienii Radiodifuziunii din Hamburg. Horia Andreescu a reuşit să utilizeze la maximum acest angrenaj de produs muzică. Atît în Strauss, dar mai ales în **Simfonia a II-a în la major**, a redat nuanţat şi cu atent lucrate detalii sonore complicata partitură enesciană. Horia Andreescu şi-a dovedit din nou marile sale resurse. Vedeta serii a fost noua stea a ultimilor ani, o revelaţie pentru bucureştenii care-l vedeau prima oară: rusul, deja internaţionalizat, Maxim Vengherov. O pagină strălucită din repertoriul clasic – concertul de F.M. Bartholdy, cu efecte spectaculoase, dar şi o bună dozare a lor. Interpret plurivalent, neocolind nici alte genuri – *country*, *jazz*, poate cînta orice! – Vengherov, după cîteva vorbe meşteşugite adresate memoriei şi preţuirii lui Enescu, a interpretat **Fuga** şi **Toccata** de J. S. Bach, transcripţie pentru vioară. Faptul că muzicienii germani din Hamburg au aplaudat alături de spectatorii din Bucureşti spune totul. Festivalul Enescu a început cu dreptul şi faptul că buchetele de flori arată frumos şi sînt oferite de tot atît de elegante tinere reprezintă un cîştig şi în această direcţie. Să credem că bucuria muzicii va răzbi şi dincolo de zidurile sălilor de concert. Precum bucuria de a cînta a legendarului Maurice André, care şi el, după o prodigioasă carieră mondială, apare la Bucureşti, zîmbitor şi cald şi generos, cu trompeta şi renumele lui, ca să ne facă mai sensibili şi mai toleranţi. A fost prezenţa cea mai simpatică de pînă acum a Festivalului. Poate tocmai de aceea era gata-gata să-l uităm în pomelnicul nostru. ▮

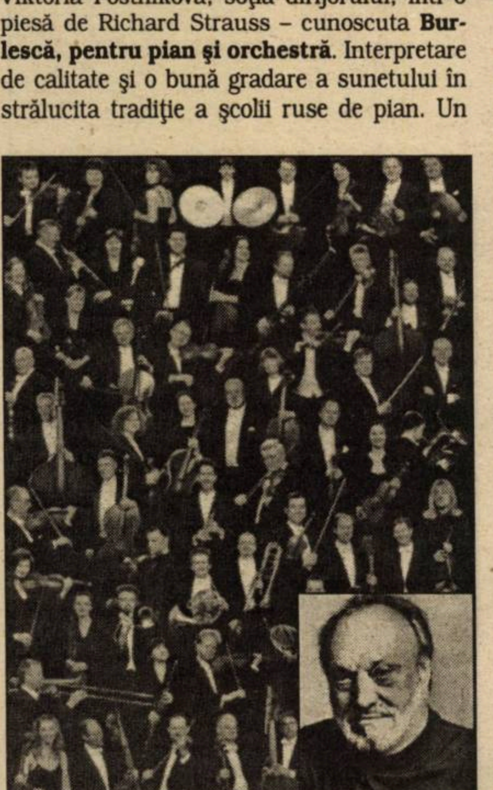

London Philharmonic Orchestra şi dirijorul ei, Kurt Masur

Cvartetul „Athenaeum – Enesco“

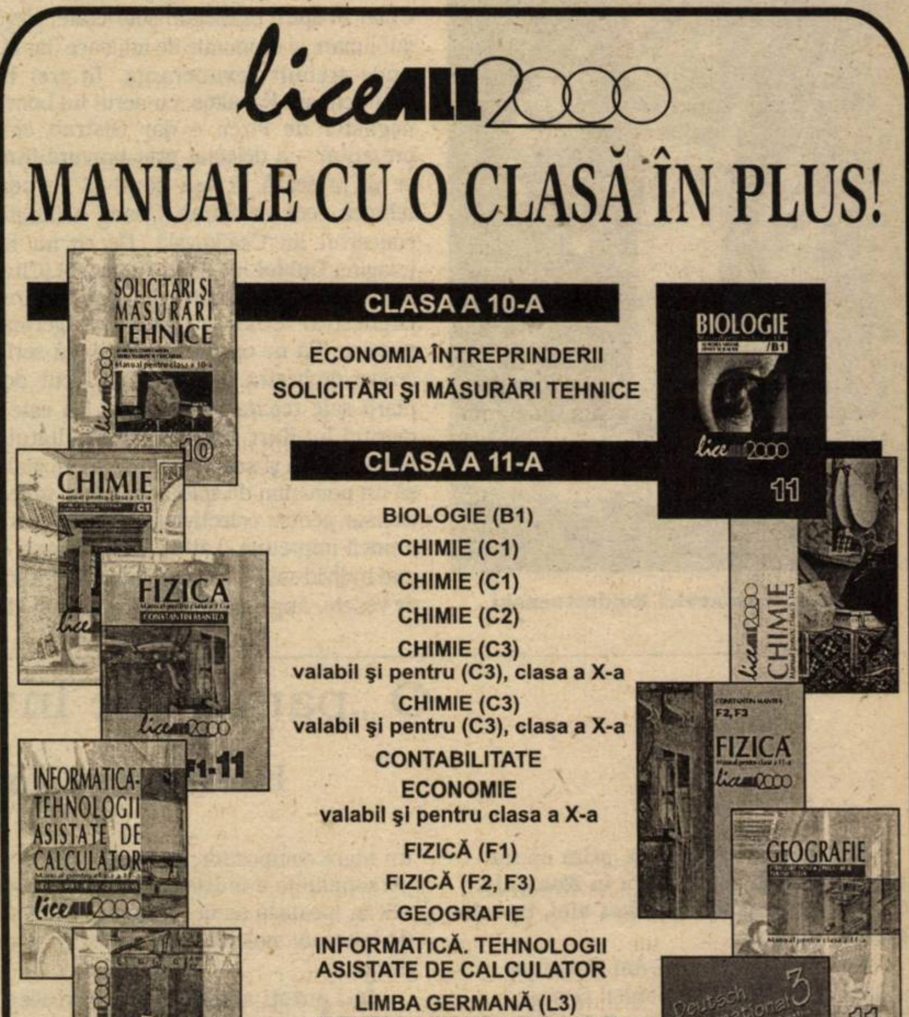

liceALL2000

MANUALE CU O CLASĂ ÎN PLUS!

CLASA A 10-A

ECONOMIA ÎNTREPRINDERII
SOLICITĂRI ŞI MĂSURĂRI TEHNICE

CLASA A 11-A

BIOLOGIE (B1)
CHIMIE (C1)
CHIMIE (C1)
CHIMIE (C2)
CHIMIE (C3)
valabil şi pentru (C3), clasa a X-a
CHIMIE (C3)
valabil şi pentru (C3), clasa a X-a
CONTABILITATE
ECONOMIE
valabil şi pentru clasa a X-a
FIZICĂ (F1)
FIZICĂ (F2, F3)
GEOGRAFIE
INFORMATICĂ. TEHNOLOGII ASISTATE DE CALCULATOR
LIMBA GERMANĂ (L3)
(DEUTSCH INTERNATIONAL 3)
LIMBA ŞI LITERATURA LATINĂ
LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ
MARKETING
MATEMATICĂ (M1)
MATEMATICĂ (M2)
SOCIOLOGIE

ŞCOLI PROFESIONALE

ISTORIE - I, II
CHIMIE - I, II

Comenzi direct la **Editurile ALL**, în scris, telefonic, prin fax sau e-mail:
Bucureşti, Bd. Timişoara nr. 58, sector 6 sau C.P. 12-107,
Tel.: (01) 402.26.30, (01) 402.26.34, (01) 402.26.55, (01) 402.26.56
Fax: (01) 402.26.10, E-mail: comenzi@all.ro, http:// www.all.ro

Nu criza literaturii, ci criza morală a conducerii Uniunii Scriitorilor

VASILE BAGHIU

Unii prieteni mă întreabă de ce am semnat în fond **Declaraţia** scriitorilor ieşeni? Deşi cele scrise în **Declaraţie** ar fi suficiente pentru lămurirea oricui, răspunsul trebuie nuanţat, chiar dintr-o perspectivă subiectivă, singura posibilă de altfel. Încerc aici să-l ofer celor interesaţi de mişcarea scriitoricească iniţiată în Moldova.

Mai întîi, mi s-a părut că semnalările şi principiile care o constituie sînt corecte şi juste. Şi nu este foarte important cine mi-a solicitat să semnez acea **Declaraţie**. M-am bucurat însă că Nichita Danilov, Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Ovidiu Nimigean şi toţi ceilalţi (care sper că vor înţelege că nu aveam cum să-i pomenesc pe toţi aici) au luat iniţiativa unei schimbări şi m-am alăturat lor fără ezitări. Repet însă că oricare ar fi fost iniţiator dintre scriitori, aş fi semnat, pentru că ceva esenţial trebuie schimbat în sînul breslei scriitorilor şi mai importante mi se par principiile decît cei care le susţin. Dacă, să zicem forţînd un pic realitatea, iniţiatorii acestei mişcări literare ar fi fost Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon sau Adrian Alui Gheorghe (cărora ţin să le spun că nu-i cazul să se uite pieziş la mine doar pentru că am o opinie critică faţă de activitatea conducerii filialei din care fac parte) şi nu Nichita Danilov, Emil Brumaru sau Mihai Ursachi, aş fi fost alături de cei dintîi pentru că mi se pare mai important, repet, să rezolvăm nişte probleme decît să ne certăm prin presă, ba, mai rău şi mai trist, să ne purtăm prin tribunale.

Vreau să spun că a fost, de exemplu, lipsit de sens şi, omeneşte vorbind, foarte urît să fiu jignit (aşa cum a făcut-o poetul Alui Gheorghe în **Cotidianul**, într-un articol republicat în **Convorbiri...**), pentru simplul motiv că „subiectul“ e cu totul altul decît persoana mea şi că el are oricum în vedere normalizarea vieţii literare din România. Nu diplomele mele sau ale d-sale (care, fie de liceu, fie universitare, fiecăruia îi folosesc să poată avea o slujbă din care să-şi întreţină familia şi nu la masa de scris), ci modul în care d-sa, ales în juriul Uniunii, a înţeles să discearnă, oameni (prieteni ai d-sale) şi nu cărţi. Citind acel articol plin de insulte, mi-a fost ruşine pentru întreaga breaslă a scriitorilor, gîndindu-mă că atîţia „din afară“ se amuză, predispuşi cum sînt la băşcălie.

E oricum foarte deprimant să vezi cum nişte scriitori care se cunosc de ani de zile şi care nu au de împărţit marea cu sarea (vezi schimbul de replici dintre Danilov şi Vasiliu) se insultă în presă şi chiar se dau în judecată, încît trebuie să ne punem serios întrebări cu privire la caracterul scriitorilor şi la natura relaţiilor dintre scriitori în această ţară în care relaţiile dintre oameni în general s-au stricat foarte mult. În toate intervenţiile de pînă acum, Nichita Danilov mi s-a părut logic, argumentat şi mai ales decent. A luat punct cu punct fiecare din afirmaţiile celor din tabăra (trebuie s-o numim astfel, pentru că aşa se arată după felul cum înţeleg cei care fac parte din ea să atace, deviind de la subiect şi insultînd în stînga şi în dreapta) adversă şi le-a demontat cu argumente. Se pare însă că argumentele nu mai au valoare. Valoare capătă tot mai mult ţipetele şi insultele.

În al doilea rînd, au trecut deja mulţi ani de cînd sînt membru al Uniunii Scriitorilor şi în toţi aceşti ani nu am simţit în vreun fel că fac parte dintr-o organizaţie. Tot ce se întîmplă, cînd se întîmplă, la Uniunea Scriitorilor şi la filiala din Iaşi priveşte cîteva persoane, pe cele implicate direct în „administrarea“ Uniunii sau filialei, sau, în cel mai bun caz, şi persoanele (scriitorii) care locuiesc în Bucureşti sau în Iaşi interesate (interesaţi) de acţiunile despre care noi, ceilalţi, nu aflăm nimic. Acest fapt nu mi se pare normal. Nu mi se pare normal să trebuiască să scriu doar în revistele din Ardeal (**Vatra**, **Poesis**) sau din Bucureşti, care îmi solicită colaborarea, iar în Iaşi să fiu aproape absent doar pentru că articolele mele îi deranjează pe cîţiva scriitori din zonă, aflaţi vremelnic în nişte funcţii de conducere, la reviste sau la filiale. Totuşi, începînd cu 1997, am susţinut aproape doi ani o rubrică de eseu la **Cronica**, însă am întrerupt colaborarea, transferînd rubrica la **Mozaicul** din Craiova pentru că redactorul-şef al **Cronicii** nu făcea nici gestul elementar nu neapărat de a-mi plăti colaborarea, ci de a-mi trimite un exemplar de revistă, în condiţiile în care la chioşcuri nu se găsea.

De asemenea, la Iaşi nu am fost invitat niciodată la manifestările **Convorbirilor...** din iniţiativa organizatorilor, ci doar într-un an în care au intervenit în favoarea mea scriitorii Ana Blandiana şi Romulus Rusan. De ce nu am fost invitat? Pentru că opiniile mele (exprimate mai ales în articolele critice din **Poesis** sau chiar în rubrica din **Monitorul...**) îi deranjează pe unii scriitori din Iaşi, printre care se numără şi cei vizaţi în **Declaraţie**, dar şi pe alţii din oraşul meu (Piatra Neamţ), care – lanţ al slăbiciunilor – sînt prieteni cu scriitorii care conduc filiala Iaşi, care le-au oferit premii celor pomeniţi întîi, care, la rîndul lor, în numele Inspectoratului de Cultură local şi sub egida asociaţiei scriitoriceşti locale, îi invită pe cei în al doilea rînd pomeniţi la tot felul de întruniri, colocvii, mese rotunde, aniversări la Piatra Neamţ, Durău etc., întinzînd o peltea literară provincială care devine din ce în ce mai evident atotcuprinzătoare şi care îi exclude pe cei independenţi.

Mai mult, dl Alui Gheorghe, pentru că am „îndrăznit“ să am o opinie critică despre d-sa în postura sa de membru al juriului Uniunii, afirmînd că este „o ilustră mediocritate“ (lucru dovedit şi de textele sale aşa-zis critice din **Convorbiri...**, din care profesorul Al. Călinescu a extras de altfel pasaje amuzante, oricum edificatoare), a propus recent redacţiei **Antiteze**, într-o şedinţă care semăna cu ceva din trecut, ca numele meu să fie scos din caseta redacţională, ameninţînd că în caz contrar îşi dă demisia din funcţia de director al revistei (funcţie în care de altfel se alesese singur, apariţia revistei fiind de fapt rezultatul unei iniţiative a subsemnatului sprijinite de Marin Mincu). A adăugat la acea şedinţă că este o „chestiune de igienă“ să nu stea în aceeaşi redacţie cu mine, d-sa, care nu vede sau nu vrea să vadă că în adevăr o „chestiune de igienă“ (într-un sens rău) este să publice alături de foşti activişti comunişti în foaia numita **Asachi**, că o „chestiune de igienă“ (într-un sens rău) este să fi scris, aşa cum s-a întîmplat, poezii despre Partidul Comunist, iar după Revoluţie să-l fi invitat la unele acţiuni publice pe cel mai zelos activist cultural local, actorul Cornel Nicoară, să recite din poezia lui Aurel Dumitraşcu, un poet căruia Partidul Comunist (pentru care prinsese drag dl Alui Gheorghe) îi făcuse nenumărate şicane.

De fapt, ceea ce mă revoltă este că pelteaua literară provincială pe care nu am ezitat s-o arăt în unele articole se întinde acum, prin prezenţa în juriul Uniunii a dlui Alui Gheorghe, şi la nivel naţional. E o problemă cu breasla literară dacă un om care scrie despre confraţi de-ai săi că au „supt lapte de vacă“ (vezi articolul din **Cotidianul** republicat în **Convorbiri...**), care proferează injurii şi care nu a comis vreodată vreo judecată de valoare cît de cît remarcabilă asupra vreunei cărţi, este solicitat acum să dea verdicte asupra cărţilor apărute în România în ultimul an.

În orice caz, e foarte suspectă această rezistenţă la critică pe care o manifestă cei vizaţi în **Declaraţie**. Dacă ar fi nişte spirite deschise, nişte persoane cărora le pasă cu adevărat de literatura română, ar încerca măcar să lămurească lucrurile la masa tratativelor, cum se spune, şi, dacă ar fi nevoie, chiar ar părăsi acele posturi în care se află, dînd astfel posibilitatea unor schimbări, foarte necesare, orice s-ar zice. În nici un caz nu ar trece la acest asalt suburban prin care se prezintă jalnic în faţa cititorilor. Aşa, oricine poate crede, cu îndreptăţire, că au ceva de ascuns, că au de apărat nişte interese, altele decît cele privind literatura română contemporană.

Pe urmă, ce să înţeleg? Dacă toate lumea doreşte transparenţă, conform declaraţiilor, de ce nu se trece pur şi simplu la fapte? E oare atît de greu să fie publicate nişte note în revistele literare din care să afle toţi scriitorii cine călătoreşte în străinătate pe banii Uniunii (filialei Iaşi, în cazul de faţă), cu ce scop, pe cîţi bani şi care au fost criteriile de selecţie? Poate acei scriitori aleşi chiar merită să călătorească, nu zic nu, dar ar fi cinstit să ştie toată lumea. Poate există nişte criterii pe care unii, mai tineri, cunoscîndu-le, s-ar strădui să le îndeplinească şi s-ar încumeta la o competiţie. De ce nici conducerea Uniunii şi nici conducerile filialelor (inclusiv conducerea filialei Iaşi) nu încearcă măcar să facă să funcţioneze acest principiu democratic al transparenţei?

Ar fi nevoie aşadar de transparenţă în gestionarea fondurilor, în acordarea premiilor, a burselor, ar fi nevoie ca munca scriitorilor, a colaboratorilor revistelor să fie plătită, ar fi nevoie ca locurile de odihnă (dacă există) şi criteriile de a obţine bilete pentru aceste locuri să fie făcute publice, ar fi nevoie ca editura Uniunii să publice periodic situaţia sa financiară şi criteriile de selecţie a manuscriselor, ar fi nevoie de o mai mare exigenţă în selectarea materialelor la **Convorbiri...**, de o reorganizare a acestei reviste (nu de cosmetizări precum includerea criticului Grigurcu în casetă), de solicitarea colaborării unor profesionişti, precum sînt nu puţini din semnatarii **Declaraţiei**, dacă ar fi să-i numesc doar pe Al. Călinescu, Ovidiu Nimigean sau Emil Brumaru. Dar cîte şi cîte lucruri elementare nu ar trebui rezolvate?

Exprimate succint în cîteva întrebări (publicate şi în **Monitorul de Iaşi**), unele din problemele ridicate în acest articol le-am transmis la Iaşi şi dlui Uricaru, atunci cînd d-sa a fost în „dulcele tîrg“ să discute despre situaţia creată. Repet aici întrebările (cerînd scuze celor care le-au mai citit) şi poate şi alte lucruri scrise prin articolele din **Monitorul...** (fatalmente sîntem siliţi la a repeta pentru că problemele pe care le ridică **Declaraţia** sînt totuşi puţine şi pentru că, deşi importante, nu par să le stîrnească vreun interes celor vizaţi, de vreme ce, în loc să se refere la ele, ei preferă să bată cîmpii şi să insulte), pentru că mi se pare important

---

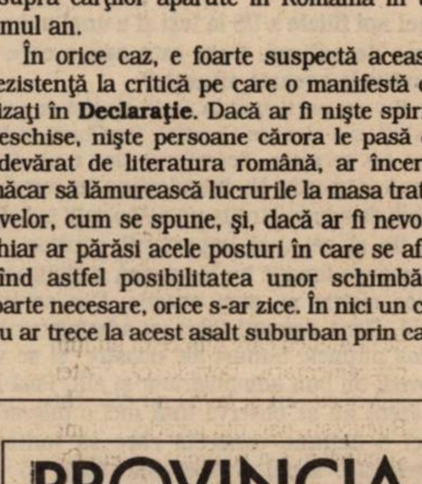
PROVINCIA
REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ POLITICĂ
ediţie în limba română
AL CISTELECAN
Greco-catolicismul la români
PROVINCIA

Numărul 8-9/2001 al revistei lunare de cultură politică **Provincia** se deschide cu un text al lui Al. Cistelecan, intitulat **Greco-catolicismul la români**. Editorialul criticului şi cunoscutului susţinător al greco-catolicismului transilvan „prefaţează“ grupajul tematic (**Culori transilvane**) dedicat aceleiaşi probleme. Al. Cistelecan insistă asupra diferenţei „specific locale“, neexportabile dincolo de Carpaţi, a grecocatolicismului: „Ca naţiune, în bună măsură românii sînt opera aceleiaşi Biserici [...] Dacă azi mai vorbim de «spirit transilvan» sau de o anume diferenţă transilvană, el/ea se datorează nu numai cromatismului etnic şi spiritual, cu paralelismele şi interferenţele lor, ci şi acestei «devoţiuni localiste» care a colorat românismul în două nuanţe“. În paginile 2-3 este publicat un amplu, serios şi informat eseu semnat de Codruţa Maria Ştirban şi Marcel Ştirban despre începutul represiunii comuniste asupra greco-catolicilor ardeleni: **1948. Momente pregătitoare. Episcopi sub urmărire**. În continuare – intervenţii „la temă“ semnate de Ovidiu Ghitta (**Catolici de ordinul doi?**), Camil Mureşanu (**Linişti-se-vor apele?...**) şi Adrian Popescu (**Identitate şi universalitate**). Din sumarul **Provinciei** mai amintim un subtil şi emoţionant eseu literaro-teologic al lui Visky András în contra „naţionalismului creştin“: **Epoca diferenţelor. (Scrisoare resemnată despre naţionalism adresată creştinilor)**, studiul lui George Schöpflin despre **Europa de sud-est: definirea conceptului** şi primul episod dintr-un incitant serial semnat de Daniel Vighi despre **Politica fostei Securităţi în anul 1990**. Nu în ultimul rînd, e de semnalat comentariul lui Traian Ştef pe marginea primei întruniri globale (desfăşurate la Oradea) a parlamentarilor şi reprezentanţilor consiliilor judeţene din Ardeal. Discuţiile au vizat proiectul unei autostrăzi care va lega Ungaria de Bucureşti prin Transilvania.

Radio Total 96.9 FM

să le citească încă o dată preşedintele Uniunii, dar şi alţi scriitori, măcar ca martori pasivi la ceea ce se întîmplă la Iaşi, dar cred că de fapt la ceea ce se întîmplă în toată Uniunea.

Iată întrebările. Cînd are de gînd conducerea US să înceapă să-i plătească pe proştii (spun „proştii“ în sensul cel mai bun) care scriu pe degeaba în revistele Uniunii Scriitorilor? Cînd are de gînd conducerea US să înceapă să facă publice dinainte numele celor care urmează să călătorească în străinătate pe banii Uniunii Scriitorilor, precum şi criteriile după care vor fi alese acele persoane? Cînd are de gînd conducerea US să înceapă să publice periodic locurile disponibile în casele de odihnă pe care le deţine (sau, dacă nu le deţine, să spună că nu le deţine şi gata), preţurile şi modalitatea de a obţine un sejur într-o astfel de casă? Cînd are de gînd conducerea US să înceapă să organizeze transparent (perioade de expediere a cărţilor, nominalizări, dezbateri, premierea propriu-zisă, juriul etc.) decernarea premiilor? Cînd are de gînd conducerea US să înceapă să-i informeze pe membrii săi asupra hotărîrilor pe care le ia în şedinţele pe care le ţine? Cînd are de gînd conducerea US să organizeze concurs public de proiecte pentru obţinerea burselor din Fondul Literar? Cînd are de gînd conducerea US să fie transparentă în privinţa Editurii Cartea Românească?

Mi s-a spus că după ce a luat cunoştinţă de aceste întrebări preşedintele US s-a arătat iritat şi a întrebat cine sînt şi de cînd sînt membru US, spunînd că nu a auzit de mine. Ce importanţă are cine sînt? Cum am înţeles însă cum stau lucrurile, nu sînt afectat de faptul că Eugen Uricaru nu a auzit de mine, chiar dacă era cazul să fi auzit pentru că am publicat sute de texte literare nu altundeva decît în revistele Uniunii Scriitorilor pe care domnia sa pretinde că e în stare s-o reprezinte şi s-o conducă. Fiecare cu steaua lui şi cu locul lui în literatură. Importante sînt problemele ridicate şi poate şi mai importante eforturile de rezolvare a lor. Orice altceva mi se pare demagogie şi încercare de ascundere a unor ilegalităţi.

Aşadar, eu cred că nu criza literaturii, nu criza poeziei, a criticii, nu criza artei sînt urgenţe (cum se spune deseori prin reviste), ci criza morală a conducerii Uniunii Scriitorilor şi criza de identitate (derivînd din obedienţă, lipsă de curaj şi mediocritate) a majorităţii membrilor US. Şi mai cred că o discuţie care ar ocoli aceste probleme ar arăta cît de mult am coborît pe scara demnităţii, ca oameni în primul rînd, apoi ca scriitori, de vreme ce acceptăm aceste ambiguităţi şi continuăm să ne mîndrim cu apartenenţa la US.

După părerea mea, faptul că aceste întrebări nu au nici la această oră un răspuns (cu excepţia întrebării privind premiile, premii pentru care anul acesta, în urma **Declaraţiei**, s-au făcut nominalizări) arată că US este o organizaţie pe seama căreia un grup restrîns de oameni se folosesc de nişte bani şi de funcţiile lor în interes propriu şi în interesul prietenilor lor.

Se organizează zeci de colocvii, simpozioane, conferinţe unde se discută cu afectare despre criza literaturii şi alte teme, fără să se observe că plutim pe o mare de bătaie de joc.

Situaţia este valabilă şi la nivelul filialei Iaţi, precum şi în Asociaţia Scriitorilor din Piatra Neamţ, de care aparţin, dar ea se poate regăsi, nu mă îndoiesc, peste tot.

În fine, revenind la întrebarea de la începutul acestui articol şi pentru ca lucrurile să fie limpezi în ce mă priveşte, trebuie să spun (să repet) că am semnat acel text, alături de scriitori care ar face onoare oricărei literaturi, pentru că sper ca viaţa literară din Moldova, dar în general din România, să capete autenticitate, revistele să publice scriitori autentici cu precădere, hotărîrile care privesc reprezentarea şi administrarea Asociaţiei şi ale Uniunii să nu mai fie nişte secrete, iar membrii activi să aibă acces democratic la toate activităţile Asociaţiei şi ale Uniunii. Sper ca apelul nostru să fie luat în serios şi cît de curînd să înceapă să se schimbe lucrurile. ■

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

„La alegeri, toată lumea a observat că au fost cîteva mişcări suspecte...“

Interviu cu **Mihai URSACHI**

Stimate domnule Mihai Ursachi, în ultima perioadă e vizibil faptul că participaţi din ce în ce mai puţin la manifestările din viaţa culturală a Iaşilor. Această „retragere“ poate fi considerată o formă de protest?

Participarea scriitorului la viaţa publică se face prin scrierile sale. Restul sînt vorbe, administraţii cu care, de regulă, se ocupă contabilii, administratorii, paznicii, portarii. Scriitorii scriu. Dacă le place ceea ce scriu, publică ceea ce scriu. În ce mă priveşte scriu ceva mai mult decît o făceam înainte, avînd mai mult timp la dispoziţie şi pregătesc o nouă carte la Editura Cartea Românească, o antologie a cărţilor mele anterioare la care se adaugă un număr de 20-30 de poeme inedite. Această carte e posibil să fi apărut deja la Bucureşti. E un volum masiv de aproape 400 de pagini. Sigur, nu sînt tentat să particip la manifestări unde absentează cei mai de seamă reprezentanţi ai breslei scriitoriceşti de la Iaşi. De ce aş participa tocmai eu la acestea? După cum bine se ştie, la Iaşi, la manifestările de la Casa Pogor sau la Festivalurile Zilei **Convorbirilor...** se deplasează, de regulă, diferiţi scriitori care, din lipsă de preocupare, uneori şi de talent, au şi asemenea hobbiuri. Rar, printre aceştia mai poţi vedea cîte un scriitor, doi, maximum trei care mai ies din casă pentru a mai schimba o vorbă. Pe de altă parte, turnura pe care o iau lucrurile nu e de natură să mă incite a participa la asemenea activităţi banale... În definitiv nu sînt chiar atît de publice. Cînd un poet se adresează unui număr de 10 ascultători nu are cine ştie ce valoare sau semnificaţie, în orice caz nu egală cu aceea de a publica într-o revistă de mare tiraj sau într-un volum de la o editură prestigioasă. A te duce la o manifestare de acest gen e o chestiune de rutină care nu foloseşte, la urma urmei, nimănui...

Stimate domnule Mihai Ursachi, anul acesta, în primăvară au avut loc alegerile la Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, după care a urmat o perioadă tulbure, o perioadă care s-a soldat cu publicarea unei Declaraţii, o Declaraţie semnată de 40 de scriitori din Iaşi şi din zonele aferente.... Prin *Declaraţie*, o serie de scriitori importanţi ai culturii naţionale, membri sau nemembri ai USR au cerut înfiinţarea unei noi filiale a US la Iaşi şi a unei noi reviste de cultură. Care este cauza care a condus la această situaţie?

Eu am participat la acele alegeri de care vorbiţi, s-a ales un Comitet, iar Comitetul a ales un secretar. Secretarul ales e un fost cronicar sportiv. Nu întotdeauna cei responsabili de administraţia unei Asociaţii trebuie să fie şi cei mai importanţi scriitori. O asemenea funcţie nu înseamnă şi cîştigarea unor merite pe plan artistic. Din contră, cred. Dacă domnul Ilisei va administra cu folos puţinele bunuri ale noastre, el se va dovedi un bun administrator şi atît. Pînă în prezent nu se observă însă nici o mişcare, nici o acţiune concretă care să îndreptăţească o astfel de speranţă. Poate în viitor... Să ţinem cont că asociaţiile scriitorilor, filialele USR., au trecut prin momente mult mai grele decît cele din prezent şi, cu toate acestea, cine a fost scriitor a rămas scriitor, cine a fost administrator a rămas administrator... Rolul acestor filiale este de a solidariza breasla scriitoricească.

Referitor la funcţia de secretar, de lider al filialei US, cum consideraţi dumneavoastră că a acţionat domnul Grigore Ilisei după publicarea *Declaraţiei de la Iaşi*? A încercat să medieze toată această situaţie? Din Comunicatul Comitetului AS Iaşi dat publicităţii acum două luni, reies acuzaţii la adresa dumneavoastră şi a lui Nichita Danilov care a făcut parte, ca şi dumneavoastră, din vechiul Comitet...

Vina? În legătură cu ce anume? Revista **Convorbiri...** este o revistă a Uniunii Scriitorilor, nu a Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi şi are un redactor şef care răspunde de prestanţa ei, iar în ce priveşte administrarea puţinelor spaţii, în special Casa cu Absidă, aş vrea să menţionez că aceasta a fost obţinută de la Primăria Iaşi graţie primarului Municipiului Iaşi, Constantin Simirad, în timpul mandatului meu. Cît despre Nichita Danilov se ştie deja că a făcut parte din acest Comitet doar cîteva luni, fiind plecat apoi din ţară.

S-a votat pe bileţele improvizate

Ce închirieri şi subînchirieri s-au făcut? Din cîte cunoaştem nu v-aţi implicat efectiv în închirierea acestor spaţii.

Cu problemele strict administrative nu m-am ocupat eu. Eu m-am ocupat cu punctul cel mai important, ca Primăria să concesioneze Asociaţiei Scriitorilor şi nu Uniunii Scriitorilor, printr-un contract semnat de domnul primar Constantin Simirad şi de mine, Casa cu Absidă, pe un termen de 25 de ani.

Care este, după opinia dumneavoastră, realul motiv al conflictului dintre scriitorii ieşeni?

Nu l-aş numi chiar „conflict“... Nici nu ar fi fost un conflict dacă s-ar fi înţeles din start doleanţele semnatarilor. Însă s-a încercat bagatelizarea acestei acţiuni prin diverse mijloace foarte dubioase... Atacuri la persoană, aducerea în prim-plan a unor probleme strict personale etc. În cazul în care, conform Statutului US, un număr de membri ai Asociaţiei noastre doresc înfiinţarea unei noi filiale a US la Iaşi într-un cadru juridic absolut legal, nu găsesc rostul atîtor polemici. Cauzele sînt multiple. Pe de o parte, unii membri nu sînt mulţumiţi de actuala conducere – printre aceştia mă număr şi eu. Nereprezentativitatea celor aleşi, lipsa de transparenţă a activităţii Comitetului filialei, esenţa clientelară a unor premii literare sînt alte cauze care au dus la actuala criză. Apoi caracterul dubitativ al alegerilor din primăvară, eliminarea unor scriitori importanţi de pe listele pentru alegerile de la Bucureşti au stîrnit, după cum era de aşteptat, multe comentarii şi nemulţumiri...

Cum aţi perceput alegerile?

La alegeri toată lumea a observat că au fost cîteva mişcări suspecte. Mi s-a relatat, după un timp, că la numărarea buletinelor de vot pentru Comitet (circulă zvonul, unii care au numărat voturile se spune chiar că ar avea şi dovezi) s-au găsit aproape 30 de buletine în plus faţă de numărul de participanţi aflaţi în sală. Aşadar, apare ipoteza că s-a „fabricat“ un număr de buletine de vot în plus faţă de cel existent. Greşeala a fost şi a Comitetului şi a mea implicit că nu s-a aplicat ştampila AS pe acele buletine de vot, ci s-a votat pe bileţele improvizate. A fost o imprudenţă bazată pe ideea că fiecare dintre noi e un om de bună credinţă şi că nu se va preta nimeni la acte iresponsabile. Aşa cum am afirmat, funcţia asta de secretar sau de membru al Comitetului unei filiale US nu e de maximă importanţă nici pentru literatură, nici nu oferă un dram de talent mai mult decît ţi-a oferit Dumnezeu. Nu mi-am putut închipui însă că se va înghesui cineva atît de tare să ajungă în asemenea funcţii, încît să se preteze la acte lipsite de bun simţ. Din păcate însă aşa se pare că s-a întîmplat.

E un zvon încetăţenit la această oră la Iaşi?

Ştiţi cum este cu zvonul... Dacă nu ar exista şi un dram de adevăr atunci lucrurile ar fi decurs normal, cum au decurs la alegerile din 1997.

Credeţi că lipsa de autoritate a secretarului filiale ieşene a US a dat naştere la acest conflict?

Se poate. Domnul Ilisei este un om simpatic, un bun om de radio, un crainic sportiv strălucit, dar în Iaşi există scriitori mult mai importanţi, şi mai tineri şi mai apţi de a îndeplini o funcţie de lider al AS Iaşi.

Ce părere aveţi despre ideea înfiinţării unei noi reviste de cultură la Iaşi?

Este absolut necesară. Există la Iaşi forţe literare suficiente pentru înfiinţarea unei noi reviste, forţe literare care, din diverse motive, nu au fost valorificate în ultimii ani. E vina, în special, a redactorilor-şefi că nu au ştiut să apropie diverse personalităţi din zonă, că nu au apreciat, aşa cum era necesar să o facă la timpul potrivit, talentul celor mai tineri scriitori, apelînd în permanenţă la alţii, din diverse părţi ale ţării, de o mai mică prestanţă literară. Conform Statutului US, avem tot dreptul de a ne bucura de fondurile actualei filiale a US Iaşi şi sperăm să scoatem o revistă pe măsura capacităţilor şi a potenţialului literar al Iaşului.

Redactorii-şefi ai revistelor Uniunii Scriitorilor se schimbă periodic...

Se ştie deja că redactorul-şef al *Convorbirilor literare* a operat schimbări în cadrul redacţiei. Cum priviţi actuala redacţie a revistei *Convorbiri...*?

E vorba de persoane care au alte funcţii decît cea de scriitor. Nu sînt scriitori recunoscuţi pe plan naţional, nu i-am văzut strălucind cu nimic în aceşti ani care să le confere dreptul de a fi redactori la o publicaţie cu un asemenea renume... Dacă scriitori ca Emil Brumaru, Al. Călinescu, Nichita Danilov, Cezar Ivănescu, Mariana Codruţ, Ovidiu Nimigean şi alţii de renume naţional pot fi „înlocuiţi" cu un Cătălin Mihuleac sau un Dragoş Cojocaru sau un Liviu Papuc, atunci e mai mult decît evident că înfiinţarea unei noi reviste de cultură în zonă a devenit o necesitate. Aceşti mici amatori literari şi-au adjudecat o revistă atît de importantă cum e cea a Uniunii Scriitorilor, în vreme ce valorile literare ale Iaşului stau pe margine şi privesc la tot acest carnaval grotesc ce se desfăşoară în faţa lor. **Convorbiri literare** este o revistă a Uniunii Scriitorilor şi trag nădejde că Uniunea Scriitorilor este condusă de personalităţi cu gust literar şi cu înţelepciunea necesară să ia o decizie rezonabilă în privinţa acestei reviste. O revistă atît de importantă nu poate fi dată pe mîinile unor amatori care se joacă de-a literatura.

În urma articolelor publicate în ultimele numere ale *Convorbirilor...* s-a tras definitiv o linie între cele două grupări. Atitudinea defăimătoare la care au fost supuşi unii semnatari dovedeşte o dată în plus că nu există, cel puţin în prezent, o cale de reconciliere...

Nimeni nu e fixat etern într-o anumită redacţie sau funcţie. Redactorii-şefi ai revistelor Uniunii Scriitorilor se schimbă periodic. Este o chestiune de igienă şi de principiu. Acest fapt s-a întîmplat şi la **Viaţa Românească** şi la **România literară** şi nu s-a întîmplat nimic tragic. Foştii redactori nu au plîns, după cîte ştim, pe umărul nimănui... Cine e scriitor rămîne scriitor şi fără şefie. Nu e, repet, nici o tragedie pentru nimeni o schimbare la conducerea **Convorbirilor literare**. Actualmente această schimbare ar fi benefică. **Convorbiri literare** trebuie să fie, numele obligă, una dintre cele mai importante reviste din ţară. S-a spus că nu este. S-au adus diverse dovezi. S-a cerut schimbarea. Demisia redactorului-şef. Cu asemenea redacţie, este exclus că va fi posibil să ne bucurăm de reînvierea ei pe plan naţional. În locul lui Cassian Maria Spiridon, personal, mi-aş fi dat de mult demisia. Este, repet, o chestiune de onoare, de nobleţe, o chestiune de care un scriitor trebuie să ţină seamă atunci cînd colegii lui îi contestă activitatea. Cu atît mai mult cu cît este vorba de o revistă a unei instituţii prestigioase, instituţia Uniunii Scriitorilor, din care fac şi ei parte şi nu una personală. Sînt de părere ca la următoarea şedinţă a Uniunii Scriitorilor să fie discutate atît situaţia creată la Iaşi cît şi cazul revistei **Convorbiri literare**.

Nu doresc să mă înfrupt deloc din trupul lui Cassian

Domnul Ilisei a dorit, în acest timp, să aibă un dialog cu dumneavoastră, ca fost secretar? Dar domnul Uricaru, preşedintele Uniunii Scriitorilor?

Domnul Ilisei nu a discutat nimic cu mine în acest sens şi oricum nu văd ce ar putea rezolva o astfel de discuţie. Cererile noastre sînt clare. Sîntem 40 de semnatari. În schimb, domnul Eugen Uricaru căruia îi apreciez opera şi recunosc în domnia sa un scriitor de valoare, a avut această tentativă. Din cîte cunoaştem cu toţii a venit pînă la Iaşi. A discutat cu Delegaţia. Situaţia trebuie analizată în plenul Comitetului Director şi al Consiliului US. Tot Consiliul trebuie să decidă soarta **Convorbirilor literare**.

Credeţi că organizarea unor noi alegeri ar fi o soluţie pentru ieşirea din criză?

Dacă cererea noastră nu va fi soluţionată, da. Personal, am încredere că vom ajunge la o înţelegere. În ce mă priveşte, sper ca această cerere a noastră să fie, totuşi, aprobată. Statutul permite. Condiţiile sînt perfect statutare, întrunim numărul de membri.

Domnul Ilisei a declarat că-şi va da demisia în cazul cînd se va aproba înfiinţarea unei noi filiale la Iaşi...

Dacă domnul Grigore Ilisei, după cum am auzit că a declarat la întîlnirea cu Delegaţia semnatarilor, îşi va da demisia din actuala Asociaţie de Scriitori din Iaşi, pentru a se înscrie în noua filială, atunci trebuie să o aprobăm! De altfel, îl invit de pe acum să se înscrie pe lista noastră! Ar face un lucru bun.

În privinţa articolelor apărute în *Cotidianul* şi preluate de *Convorbiri*...

În privinţa articolului domnului Miron Kiropol, apărut în **Cotidianul**, în care acesta mă acuză că aş alerga cu ţepuşa după Cassian să-i pun carnea la frigare, aş vrea să-i transmit doar atît: nu doresc deloc să mă înfrupt din trupul lui Cassian, dar aş fi bucuros să-i port scalpul la cingătoare!

Domnul Miron Kiropol scrie...

Încă o dată îi spun: nu doresc oasele lui Cassian, ci scalpul său vreau să mi-l văd la centură. În ceea ce-l priveşte pe Ilisei, consider că el nu are un amestec prea mare în această Kabală de la Iaşi. El este nevinovat, în fond. Odată intrat în joc, joacă şi el ce i se cîntă. Totuşi, cu toată simpatia pe care o am faţă de domnia sa, aş dori să-l întreb: ce făceai mata, domnule Ilisei, pe cînd eu stăteam ca deţinut politic în fortul 13 Jilava? Şi ce făceai, dumneata, domnule Ilisei, pe cînd eram exilat din motive politice? Ai protestat cumva împotriva regimului comunist? Ai fost membru al partidului comunist sau nu? Din cîte ştiu, domnul Ilisei este un vechi activist din timpul regimului de ocupaţie sovieto-român din România, a fost întotdeauna în funcţie de conducere şi nu cred că acuma ar trebui să continue cariera sa din vremea lui Gheorghiu-Dej şi a lui Ceauşescu. Ar trebui în mod decent să se retragă la el acasă, dacă poate ieşi la pensie, să-şi pună cenuşă în cap pentru tot ce-a făcut. A făcut şi bine, este adevărat, dar pentru ce-a făcut rău, ar trebui să-şi ceară scuze de la obştea scriitorilor, în care a fost cooptat de bine, de rău. Reportajele lui de pe şantierele socialiste ar trebui să le republice într-o carte. De altfel, există o „antologie a ruşinii" care s-a citit la Europa Liberă, un post de radio ce nu prea îl iubea pe domnul Grigore Ilisei, unde au fost publicaţi o parte din cei care au făcut reportaje de pe aşa-zisele şantiere ale socialismului. Pe scurt, ar trebui să se retragă. Alegerea domnului Ilisei în funcţia de secretar sau de lider al scriitorilor ieşeni mi se pare un act suprarealist sau umoristic, în cel mai rău caz. Grigore Ilisei nu spune nimănui nimic. El, repet, este un om naiv. Cei care au „manevrat" alegerea domniei sale în funcţia de reprezentant al scriitorimii ieşene, aceia sînt de vină.

În privinţa alegerilor ce aţi dori să mai adăugaţi?

Aş dori să adaug următorul lucru: cel mai rău cocktail posibil este amestecul dintre rea-credinţă şi prostie...

Interviu realizat de
Radu PALLADE

POLIROM
NOUTĂŢI
septembrie 2001

Salman Rushdie
Ruşinea
Anne Cheng
Istoria gîndirii chineze
Jacques Le Rider
Jurnale intime vieneze

Salman Rushdie
Ruşinea
Anne Cheng
Istoria gîndirii chineze
Jacques le rider
Jurnale intime vieneze

În pregătire:
William Totok — **Constrîngerea memoriei**
Olga Tokarczuk — **Călătoria oamenilor Cărţii**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Latifundiarii culturii ieşene

În atenţia domnului Eugen Uricaru, preşedintele Uniunii Scriitorilor
În atenţia domnului Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii

> MOTTO: „ *Şi fiindcă sîntem la Iaşi voi cita o frază aproape toată din Creangă*"
> (Miron Kiropol, viitor redactor-şef al **Convorbirilor literare**)

Domnule preşedinte al Uniunii Scriitorilor, revista **Convorbiri literare**, revistă a USR (oare mai este a USR?) publică (fără să facă un gest similar şi faţă de articolele noastre, adică ale semnatarilor **Declaraţiei**) în ultimul ei număr, pe pagini întregi, injurii la adresa semnatarilor, mulţi dintre ei membri ai Uniunii, şi laude redactorului-şef, Cassian Maria Spiridon, cele mai abjecte fiind ale lui Alui Gheorghe, Dorian Gellu şi Corbu Daniel, cele mai penibile ale lui Gheorghe Grigurcu şi Liviu Ioan Stoiciu. Vă întreb, domnule preşedinte, oare e posibil ca o revistă aflată sub patronajul US (sau, poate, nu mai e?!) să bălăcărească membrii Uniunii numai pentru faptul că aceştia au cerut nişte drepturi: o altă filială a US, o revistă? Au cerut demisia conducerii **Convorbirilor literare** în frunte cu domnul Spiridon *„care nu ne reprezintă"*, nu pe mine, nu pe Danilov, nu pe Spineanu, ci întreaga cultură ieşeană. Dumneavoastră puteţi permite, domnule preşedinte, să-şi bată joc de o publicaţie culturală cu un aşa renume (sper, încă, să fie a Uniunii Scriitorilor!) o mînă de impostori şi agramaţi care se joacă de-a literatura? Spuneţi, vă rugăm, domnule preşedinte, chiar permiteţi?

Domnule preşedinte, revista **Convorbiri literare** mai este a Uniunii Scriitorilor sau este moşia domnului Cassian? Cum de a fost angajat un Mihuleac* fără un concurs? Noi nu ştim încă cine este un Mihuleac! Dacă este un scriitor (nu prea ne vine a crede) sau nu, ştim doar că şi-a plătit „intrarea" în redacţie (citiţi *angajarea*!) faţă de Cassian M. Spiridon bălăcărindu-ne şi el într-un inept articolaş.

Ce s-a făcut, domnule preşedinte, cu banii închiriaţi de pe spaţiile „Casei cu Absidă"? Dacă facem parte dintr-o „asociaţie" a Uniunii, atunci toţi membri trebuie să ştim ce se face cu banii noştri.

Iată ce spune numitul Gellu Dorian în articolul lui din **Cotidianul** (citez din memorie): *„dacă nu le convine* [adică nouă, semnatarilor, n.m.] *atunci să-şi facă revista lor*"! Se trage concluzia de aici că revista **Convorbiri literare** este a lui Cassian Maria, a lui Cassian Gellu şi a lui Cassian Corbu, bunul lor. Bun! Dacă eu aş avea banii pe care îi are Cassian (chiar, *de unde are Cassian atîţia bani?!*), mi-aş scoate o revistă şi aş fi director de revistă. Din cîte am înţeles, Cassian este patronul revistelor **Poezia**, **Caietele de la Durău** sau mai ştie de pe unde, al editurilor Timpul, Convorbiri literare şi al altor edituri, mai trebuie el să aibă vreo două-trei... Ce legătură are asta cu cazul nostru? **Convorbiri literare** mai este sau nu mai este, domnule preşedinte, a Uniunii Scriitorilor?

Domnule ministru al Culturii, după ce domnul Gellu Dorian îi aminteşte poetului Mihai Ursachi că i-a dat Premiul Naţional „Mihai Eminescu" în 1990 şi că l-a numit cetăţean de onoare al Botoşanilor (de unde se înţelege că Gellu cu doi de „l" este primar sau moşierul oraşului), după ce îl face, subtil, pe poetul Emil Brumaru „cerşetor" amintindu-i că l-a nominalizat la premiul mai sus citat şi „insinuînd" că dacă nu-şi ţine gura n-o să-l mai primească în veci, numitul Gellu atrage atenţia „sinecuriştilor" că datorită lui Lucian Vasiliu au trăit şi vor trăi mai departe bine.

Care „sinecurişti"?!?

Vă întreb, domnule ministru al Culturii, numitul Vasiliu, director al Muzeului de Literatură din Iaşi, poate angaja pe oricine fără concurs? Muzeul Literaturii este moşia lui Vasiliu Lucian din Bîrlad?

Dan GIOSU

---

* Aflăm în ultimul moment că Mihuleac este un ins ce are plăcerea (desigur, morbidă) de a-şi cumpăra port-jartiere şi pantofi ecologici, de mort, şi de a se plimba cu ei prin oraş taman atunci cînd plouă. Pantofii topindu-se rapid, Mihuleac ajunge acasă în ciorapi. Plăcerea asta a lui noi nu o comentăm! Pînă nu demult, Mihuleacul plimba prin oraş cîinele preşedintelui Consiliului Judeţean Iaşi (Liviu Antonesei), un cîine alb şi creţ. Cîinele, făcîndu-şi nevoile mai des, Mihuleacul avea în permanenţă la el o sacoşă plină cu frunze de brusture pentru a-l şterge imediat. Acum frunzele le foloseşte în scopuri literare (vezi revista **Convorbiri literare**).

Mai aflu că Mihuleacul este un posibil dramaturg, numai că domnul critic Ioan Holban, directorul Teatrului Naţional din Iaşi, după ce i-a *„luat"* cei două mii de dolari pentru „piesuţa" lui, dîndu-i Cassianului pentru ...?..., actorii nu au mai vrut să-l „joace" (ingraţii...!) Putea ajunge şi el un dramaturg, şi nu redactor al **Convorbirilor literare**!

Legenda „latifundiarilor" culturali ieşeni:

Vasiliu Lucian – localitatea Bîrlad
Dorian Gellu – aproape de Botoşani
Corbu Daniel – pe undeva pe lîngă Tîrgu Neamţ
Gheorghealui – undeva tot pe acolo
Vulturescu George – o localitate pe lîngă Satu-Mare
(Mihuleac – fără localitate)

Condescendenţă arogantă şi vorbe umflate

RADU ANDRIESCU

Am încercat să rămîn la o oarecare distanţă de „războiul literelor" ieşene, mai mult din simpatie pentru unul din scriitorii aflaţi în „epicentrul" discuţiei, Lucian Vasiliu, un poet ale cărui prime cărţi îşi au un loc sigur într-o posibilă istorie a poeziei din nord-estul ţării, dar nu numai, şi un om care a ajutat destui scriitori tineri să debuteze editorial – eu însumi mă număr printre aceştia. În plus, am convingerea că nu acum, după World Trade Center, ar trebui alimentat publicistic un „război literar". Nu pentru că aş avea motive să iau în serios acuzele de „terorism literar" lansate de apropiaţii **Convorbirilor...**, ci din respect pentru miile de oameni din care s-a ales, la propriu, doar praful şi pulberea. Nu pot fi trecute cu vederea însă lipsa unei minime decenţe – de acest cuvînt se face abuz în cercurile convorbiriste, el fiind însă golit de orice valenţe semantice – în luările de poziţie, declarat „amicale", ale titularilor de rubrică ai revistei Uniunii Scriitorilor, sau condescendenţa patriarhală afişată, printre alţii, de redactorul-şef al respectivei reviste şi de preşedintele Uniunii.

Într-un interviu acordat de domnul Uricaru gazetei **Cotidianul**, acesta afirmă, de la mare înălţime, că „la Iaşi, contestaţia a devenit un sport local". Consider că goana după putere a unor tineri de treizeci şi ceva de ani, din anii '80, goană care-i determina să se înghesuie în paginile unor voluminoase *Omagii* ceauşiste, a fost cu adevărat un „sport" lipsit de orice urmă de demnitate, pe care toată lumea încearcă acum să-l pună sub semnul greşelilor de tinereţe – sau sub cel al timpurilor. Discutarea unor probleme de profunzime, care macină viaţa literară a Moldovei, cel puţin (se discută mai mult despre Iaşi, despre „sporturi locale", uitîndu-se că ramificaţiile disputei duc mult mai departe, pînă la Satu Mare, la Bucureşti sau – graţie unui recent articol al lui Miron Kiropol, de un savuros umor involuntar – la Paris), ar trebui privită cu mai multă seriozitate, nu minimalizată în acest mod. Poate aşa ar deveni credibil interesul pe care domnul Uricaru îl arăta doleanţelor scriitorilor pe care i-a întîlnit, cu mai bine de o lună în urmă, la Iaşi. Domnia sa şi-a notat atunci unele probleme care ţineau, spre exemplu, de creşterea transparenţei actului decizional, în cadrul Uniunii, promiţînd că se va face cîte ceva în acest sens, însă după lunile de vacanţă. Necazul este că, atunci cînd nu crezi cu forţă în anumite principii, simplul gest de „a lua notă" nu are nici o greutate. Din păcate, singurul scriitor care, într-o structură similară Uniunii, a reuşit să transforme ideea de transparenţă într-o realitate cît se poate de palpabilă, a fost Mircea Nedelciu. Trebuie să recunosc: nu am convingerea că o Asociaţie alternativă, aici, în Moldova, ar arăta neapărat o mai mare deschidere în această direcţie. Obişnuinţa de a lua hotărîri într-un cerc restrîns şi de a pune, apoi, o majoritate în faţa faptului împlinit, ţine, poate, de spiritul locului – nu e neapărat vorba de „spiritul" mult blamatului Bahlui, ci, într-un mod mai general, de Balcani, de Orient, de Răsărit, de Lumea a treia, sau a patra, în fine, de zona tulbure, amorfă, în care ne aflăm.

Reacţia domnului Uricaru, din ziarul **Cotidianul**, a fost provocată de o gafă a poetului – şi „juratului" – Alui Gheorghe: într-un articol scris de pe culmile unei înţelepciuni de necontestat, Alui Gheorghe înşiruie lista celor pe care i-a votat pentru nominalizare la premiile Uniunii. În sensul transparenţei despre care vorbeam, faptul că un membru al juriului are curajul să spună deschis pe cine a votat şi, prin deducţie, pe cine nu a votat – pornind de la prezumţia că respectivul membru al juriului este sincer atunci cînd îşi face publice opţiunile – este remarcabil (aici, conform celor declarate de domnul Uricaru în interviul din **Cotidianul**, mă aflu în dezacord cu Domnia sa, preşedintele Uniunii preferînd „discreţia" transparenţei). Problema, în cazul „listei lui Alui Gheorghe" (că tot scrie proaspăt inclusul pe „lista lui Spiridon", Cătălin Mihuleac, de „lista lui Danilov" şi de „listaşi") este că aceasta pare să fie încropită nu pe considerente de ordin estetic, ci pornind de la numele scriitorilor, locul de orgine (Moldova, ceea ce îl îmbie pe bard la întrebări retorice) şi vîrsta acestora (toţi cei menţionaţi sînt „optzecişti" după buletin, congeneri ai poetului nemţean). Chiar dacă e vorba de trei criterii, acestea, luate împreună, nu pot înlocui unicul criteriu real: valoarea literară. De aici şi protestul cîtorva scriitori, publicat în **Observatorul cultural** (am evitat să spun „scriitori ieşeni", fiind convins că oameni care să judece corect lucrurile se găsesc, în număr mare, peste tot în ţară). În ceea ce priveşte „regionalizarea" voturilor, mi se pare inadmisibilă, oricare ar fi regiunea în cauză – spun acest lucru cu toată convingerea, în ciuda unei „fervori regionale" care mă „anflamează" uneori.

Articolul lui Alui (scuze „aleluismul", nu este intenţionat) Gheorghe şi cele ale altor convorbirişti par a ridica o „sfîntă platoşă" îndărătul căreia sînt bine puse la păstrare, după cum lasă Miron Kiropol să se înţeleagă, „oasele" sau moaştele Sfîntului Spiridon (sau ale Sfintei Maria, ale Sfîntului Cassian, la alegere). După ce a poposit aici sabia lui Ştefan cel Mare şi Sfînt, o astfel de platoşă nu poate fi decît binevenită. Din varii reviste şi gazete aflăm că în momentul de faţă *cuvîntul primordial* se află, în sfîrşit, în mîini bune, în mîinile lui Spiridon, că însuşi Dumnezeu s-ar fi pitit în metaforele acestuia şi că moaştele sale ne vor ajuta să trecem iarna mai uşor, fără a mai fi nevoie să facem zile întregi coadă la Mitropolie pentru a atinge moaştele Sfintei Paraschiva, şi ea, ca şi Ştefan cel Mare şi Sfînt, ca şi Spiridon, protectoare a Moldovei. Forţa acestuia din urmă are dimensiuni legendare. Ce s-ar face **Convorbirile...** fără Cassian Maria Spiridon, se întreabă un publicist ieşean. Avînd în vedere că urmează a se discuta, la Uniune, activitarea revistelor acesteia, vom putea vedea în curînd dacă este de conceput revista ieşeană fără atingerea dumnezeiască a actualului redactor-şef. Cît despre mult prea deasa pomenire a celor sfinte şi învăluirea unor indivizi în aură mesianică, aş spune că un discurs reţinut ar fi preferabil, mai ales acum, cînd „războiul sfînt" ne lasă cu imaginea terifiantă a unor feţe acoperite de cenuşă umană şi ridică atîtea semne de întrebare în ceea ce priveşte viitorul. ▮

Verticalizare necesară la Iaşi

AUGUSTIN EDEN

Să nu ne amăgim că ceea ce se întîmplă acum în lumea scriitoricească din zona Moldovei este un caz izolat. Prea multele tensiuni acumulate au cauze ce ţin nu numai de avalanşa unor mediocri, „autodidacţi" care „lucrează" în grup/haită ce îşi închipuie că au pus cizma pe literatura Moldovei, ci şi de climatul aranjist al lumii literare româneşti, la care se adaugă însăşi funcţionarea defectuoasă şi sincopată a Uniunii Scriitorilor din România în „curtea" căreia ar fi destule de îndreptat, de la simpla comunicare (a noilor primiţi), a statutului în vigoare (sau a modificărilor care i se operează), la transparenţa reală a actului decizional, fapt care presupune argumentarea deciziilor în baza principiilor care se cuvin respectate.

Acumulări explozive de tensiuni în lumea literară există de la o vreme şi în alte oraşe (Cluj, Botoşani, Suceava ş.a.) şi semnale în acest sens există la filialele US care le arondează. Luări de poziţie împotriva tendinţei de instituire a unei false ierarhii a valorilor operate în multe cazuri cu rea credinţă şi în altele cu inconştienţă de către „personalităţi" culturale, de „critici" literari cu studii liceale (ori de şcoală profesională şi de maiştri) au existat, dar au fost, dacă nu muşamalizate, în tot cazul ignorate.

Mulţi scriitori au tendinţa să creadă că această verticalizare operată prin „scandalul" scriitoricesc din filiala ieşeană ar fi în realitate un reflex al recentelor alegeri din USR şi că semnatarii **Declaraţiei** aleargă după putere, funcţii şi poziţii. Nu e cazul. Şi chiar dacă ar fi... O înnoire benefică de viziune şi de acţiune practică în cîmpul culturii este de preferat tendinţei de inveşnicire a unui *status quo* tensionat de o grupare care iradiază efectele nocive ale clientelismelor de tot felul şi sprijinirii reciproce a mediocrităţilor.

De observat că semnatarii **Declaraţiei** – la care mi-am exprimat adeziunea şi eu – sînt scriitori din mai toate oraşele Moldovei şi din toate generaţiile, de la membri Clubului 8 la generaţia dintre milenii, la critici de prestigiu şi la venerabili maeştri ai scrisului românesc. De semnalat şi faptul că ceea se întîmplă acum este de fapt a treia sau a patra încercare de „spălare a rufelor" în familie care se petrece la Iaşi.

Şi mai e ceva care nu sună bine, fie chiar şi în mod ipotetic: oprirea /înterzicerea/„rătăcirea"/respingerea dosarelor de primire a unor noi membri în US pe baza altor criterii decît cele statutare, de valoare. Şi alte ipoteze ar fi: lipsa fondurilor pentru înfiinţarea de noi filiale, carotarea unor colegi de breaslă în baza idiosincraziilor existente, desconsiderarea noilor mişcări literare în baza spiritului de grup/haită, amintit la început, împiedicarea unor zone de a ajunge la numărul statutar de membri ai USR care să justifice înfiinţarea de noi filiale considerîndu-se că acest fapt ar periclita ipostaza de lideri culturali locali a unor „personalităţi" preocupate mai mult de propriile poziţii.

Şi să nu mai vorbim de instituţia premiului literar, grav afectată în ultimii 5-6 ani de către abonaţii care îşi gratulează/premiază reciproc cărţile mai nereuşite ca precedentele (gratulate/premiate şi acelea). Mîngîierea ar fi în acest caz autohilarizarea deopotrivă a premianţilor şi a premiatorilor în perspectiva istoriei literaturii. Da, numai că această întreprindere, care nu poate afecta valorile adevărate, mature, are efecte asupra destinului cărţilor şi asupra tinerilor scriitori de valoare care se văd indexaţi de către amatori, „imagişti" şi ocazionali.

Faptul că lucrurile nu se petrec corect, transparent, principial şi echidistant, măcar în ansamblu, dacă nu şi în amănunt, în viaţa culturală, trebuie să le dea de gîndit, tuturor colegilor din Asociaţia Scriitorilor din Iaşi (foarte mulţi scriitori respectabili care încă nu şi-au exprimat poziţia în această chestiune), conducerii USR şi chiar scriitorilor din ţară. Faptul că se lucrează cu mentalităţi şi subiectivisme de diverse grade în cultură nu e nou şi nici de evitat. Problema este însă de a lua poziţie împotriva mentalităţilor, subiectivismelor şi practicilor contraproductive, negative, care au efecte nocive asupra bunului mers al culturii.

Personal, am semnalat poziţia mea în multe din aceste probleme încă din iarna trecută, cu mult înaintea alegerilor din USR în privinţa a ceea ce se petrece de 9-10 ani, spre exemplu, la Botoşani şi nu numai acolo. Dacă semnalele erau luate în serios – chiar şi de către unii dintre semnatarii **Declaraţiei**, dar mai ales de cei cu funcţii vizavi de **Declaraţie** –, poate că s-ar fi deschis, mai devreme, supapele cazanului sub presiune care explodează acum. Tind să cred că soluţia nu este doar una punctuală în cazul AS din Iaşi, ci (şi) una de sistem, de funcţionare a Uniunii Scriitorilor. Chiar şi lupta absurdă, pe criterii neclare, inoperante şi închipuite, cu ASPRO a USR este deja un alt subiect de reflecţie.

S-ar putea ca lucrurile să nu se soluţioneze în chestiunea **Declaraţiei celor 32... 39** şi personal, consider că ar fi o greşeală. Un bun cîştigat este însă chiar şi simpla punere în discuţie a acestei probleme. Este un act de principialitate, de curaj şi de bună credinţă. Lumea literară nu a fost lipsită niciodată de can-can-uri. Ele au făcut deliciul scriitorilor şi al revistelor de cultură, cum se întîmplă şi acum. A lăsa însă mediocritatea şi clientelismul să se lăfăiască după voie înseamnă a accepta afectarea gravă a fundamentelor culturii. Este un risc pe care nu ni-l putem permite fără a pierde poate mai mult decît am investit cu toţii în viaţa noastră scriitoricească şi în edificiul culturii.

Şi mai e ceva, cum am spus-o şi în iarnă, că am de apărat Moldova din Cer prin ceea ce fac şi scriu în Moldova de pe Pămînt. În rest, toate ca în alte vremuri. ▮

ideea europeană
jacques le rider
Jurnale intime vieneze
EDITURA POLIROM

La Editura Polirom din Iaşi a apărut, în cadrul noii colecţii „Ideea europeană", studiul critic al reputatului comparatist Jacques Le Rider despre **Jurnalele intime vieneze**. Traducerea din limba franceză şi prefaţa (**Jurnalul intim – *mode d'emploi***) sînt semnate de Magda Jeanrenaud. Această ediţie face parte din programul „Ideea europeană" finanţat de Fundaţia Concept, Center for Publishing Development-Open Society Institute Budapesta, Ministerul Francez al Afacerilor Externe şi Ambasada Franţei la Bucureşti. Cartea continuă şi extinde, din perspectiva analizei jurnalului intim, tezele expuse în lucrarea despre **Modernitatea vieneză şi crizele identităţii**. Iubitorii genului se vor putea delecta cu capitolele dedicate unor nume de referinţă ale modernităţii vieneze precum: Kafka, Hermann Broch, Theodor Herzl, Hugo von Hoffmanstahl, Lou Andreas-Salome. La aceştia se adaugă şi numeroşi autori „nevienezi": Amiel, Nietzsche, Goethe, Rousseau, Pessoa etc.

Şi cu sare şi cu mac despre lista pieselor subvenţionate

DOINA PAPP

De bine ce n-au vrut să supere pe nimeni, ministeriabilii de la Cultură – departamentul Teatre – au produs o adevărată furtună mediatică, cu de acum cunoscuta listă a autorilor şi pieselor contemporane achiziţionate (zece la număr). Acestea ar urma să fie plătite de minister autorilor, inclusiv costul montărilor, ceea ce ar contribui la schimbarea politicii în privinţa piesei româneşti. Întrucît prin teatre funcţionează mentalitatea, ca să nu spunem prejudecata că piesa românească n-are succes de public şi deci investiţiile în domeniu fac gaură în bugetul respectivelor instituţii de spectacol, ar fi ocazia de a elimina un argument real sau inventat şi a da o şansă textului autohton de scenă. Cu totul stimabilă, iniţiativa ministerului aproape că a fost compromisă însă din start printr-un mod defectuos de punere în aplicare. În multe privinţe, ea ne apare acum ca formală de vreme ce nici piesele alese n-au fost remise spre cercetare teatrelor, nici cine le-a ales nu se ştie, şi nici ce perspective există în raport cu orizontul de aşteptare al teatrelor. Grija cea mai mare a celor implicaţi a fost pare-se să împace pe toată lumea, ceea ce e oricum imposibil, şi să dea un semnal nepărtinitor, evident în interesul teatrului românesc. Efectul a fost invers, şi se poate măsura după reacţiile celor care comentează în gazete, adesea după umori personale, cu vădită şi nejustificată idiosincrazie la numele unor autori, şi nu la obiect, cum ar fi normal şi productiv pentru toate părţile. După o regulă care funcţiona cîndva, a imparţialităţii tactice, susnumita listă conţine astfel autori din toate generaţiile şi s-ar putea spune de toate calibrele, ca să nu mai vorbim de stiluri şi modalităţi de a scrie teatru. În acest fel ar fi urmat să se deducă echidistanţa celor care s-au angajat să reprezinte interesele tuturor contribuind la reconcilierea „dinozaurilor" cu tinerii despre valoarea presupusă drept criteriu esenţial, prea puţini se pot pronunţa cîtă vreme nu avem la vedere nici girul vreunui for abilitat, şi mai ales scrierile asupra cărora s-a aplecat acesta.

Lista l-a inclus astfel pe D.R. Popescu, reprezentantul incontestabil al consacraţilor, dar şi pe Răzvan Petrescu, care s-a lansat zgomotos cu sintagma „teatru exterminator" în 1994, cu prilejul publicării piesei sale **Farsa** (aceeaşi care se află nominalizată pe lista ministerului). Între timp a devenit scenaristul lui Lucian Pintilie şi nu se ştie dacă-l mai interesează teatrul. Numele aproape uitat al lui Dan Tărchilă (vă amintiţi de **Marele fluviu îşi adună apele**, nu?) apare lîngă un titlu despre care sîntem asiguraţi că nu are nimic de-a face cu autorul cunoscut de noi ca aparţinînd unei anumite epoci. Pe listă e şi Radu Macrinici, cel mai bine plasat în top dintre „tinerii furioşi", dar şi Paul Everac despre care cu acest prilej s-ar putea spune şi că a fost autorul unuia dintre cele mai faimoase cazuri de cenzură, cu ocazia montării în anii '70 la Teatrul Giuleşti a piesei sale **A cincea lebădă**. Vlad Zografi, lansat atît de promiţător la Teatrul Bulandra de Cătălina Buzoianu cu piesa sa **Petru**, stă lîngă tînărul din aproape aceeaşi generaţie, Dan Mihu, un multipremiat al Uniunii Scriitorilor, neinterpretat pînă acum decît la Radio, dar şi pe aproape de Iosif Naghiu cu care se înrudeşte datorită unei anumite atenţii pe care le-a acordat-o la un moment dat Editura Unitext a UNITER-ului. În fine, Viorel Cacoveanu, despre care cei care au vreo cîteva decenii bune de experienţă în domeniu pot spune poate ceva privind o istorie cu o piesă oprită de cenzură **Mă propun director** reprezintă în această selecţie municipiul Cluj. Probabil aici s-a împlinit şi criteriul răspîndirii teritoriale, ştiut fiind că această listă s-a vrut reprezentativă pentru întreaga ţară.

S-ar mai putea observa şi grija de a nu supăra pe nimeni în privinţa surselor care recomandă respectivele titluri şi autori, fie ele concursul **Piesa anului**, susţinut financiar de Fundaţia Principesa Margareta, în cadrul Galei UNITER şi condus de Marian Popescu, dar şi colecţia Asociaţiei Scriitorilor sau concursul de dramaturgie, Camil Petrescu, al Ministerului Culturii.

Am o veche practică în cadrul acestuia din urmă, instanţă anuală de judecare şi premiere a celor mai bune piese de teatru, şi mă întreb cu mare nedumerire de ce iniţiativa pe care o comentăm nu a folosit prilejul tocmai pentru a susţine propriile selecţii şi pe autorii remarcaţi cu aceste prilejuri. Cu excepţia a două sau trei titluri acestea au fost respinse de plano, anulîndu-se astfel şi o parte din autoritatea acestui concurs naţional de dramaturgie, pentru care ce-i drept s-au ostenit cel mai adesea doar juriile.

O excepţie aici se numeşte **Drakula**, piesa lui D.R. Popescu distinsă cu marele premiu la una din ediţiile concursului amintit, o scriere captivantă nu doar pentru că se referă la atît de populara şi speculata legendă, cît pentru valorile sale teatrale intrinseci, autorul meditînd aici ca şi alte dăţi pe tema fundamentală a relaţiilor teatrului cu istoria, cu viaţa. La vremea respectivă, unii regizori importanţi s-au arătat interesaţi de montarea ei, entuziasm care a trecut o dată cu... vremea. Să sperăm că acum piesa aceasta cu adevărat interesantă are o şansă. Radu Macrinici a fost şi el remarcat în cîteva rînduri, şi distins cu premii (mai puţin pentru piesa menţionată pe listă), dar puţinele montări realizate prin teatrele din ţară s-au datorat prietenilor. Că ministerul se implică acum achiziţionîndu-i o piesă pare superfluu fiind urmarea unui loc deja cîştigat în preocupările oamenilor de teatru, prin perseverenţa de profesionist adevărat a acestui tînăr autor care ştie că în teatru spre deosebire de alte genuri literare autorul e propriul său girant şi impresar.

Cum se poate vedea, selecţia operată pe lista ministerului este şi uşor defazată, neactualizată adică în raport cu realitatea, ea referindu-se în multe cazuri la situaţii învechite, depăşite. Cum ne-am explica altfel că Vlad Zografi apare cu o piesă puţin realizată, poate cea mai neinteresantă din creaţia sa (**Oedip**) şi nu cu alt titlu din recentul său volum **Viitorul e maculatură** apărut tot la Editura Humanitas, ulterior şi el, aceluia care a inspirat nereuşitul spectacol de la Naţionalul bucureştean (**Regele şi cadavrul**). Sînt faze în creaţia unui autor de care trebuie să ţinem seamă în beneficiul acestuia ca şi al teatrului ca atare.

Şi Dan Mihu a mai scris după **Orbul Borges** alte poeme dramatice reuşite, şi nu dă în orice caz semne că ar fi autorul unei singure opere, respectiv acest text atît de mediatizat.

Dacă Horia Gîrbea a optat el însuşi pentru piesa **Funcţionarul destinului**, înseamnă că n-a tras cuvenitele învăţăminte din insuccesul acestei piese la Theatrum Mundi unde a fost montată acum cîţiva ani. (Şi acest autor interesant are alte piese mai bune de recomandat teatrelor, care oricum nu vor mai monta un titlu prost lansat cu un impact mediatic defavorizant.) În schimb lipsesc din selecţia aplicată tinerilor nume ca al Savianei Stănescu, autoare intrată deja în circuitul, ce-i drept *underground*, al teatrelor independente şi recunoscută pentru vîna modernă a scriiturii, pentru un mod de raportare la realitate foarte provocator. Ar mai fi fost şi alte nume de dată mai recentă care ar fi meritat să stea în atenţia listanţilor, sugerate chiar de palmaresul concursurilor de profil, de vreme ce vorbim de destinul piesei româneşti de actualitate. Ar fi fost pentru asta nevoie de mai mult curaj de a miza pe nume noi care ele au cu adevărat nevoie de sprijin pentru a se lansa, cînd o merită. Şi din tabăra consacraţilor lipsesc autori precum Mihai Ispirescu (pe care recent l-a premiat Academia) sau Dumitru Solomon, dacă e să judecăm în absolut ierarhia autorilor dramatici români contemporani.

Să sperăm că această listă e doar „orientativă", cum se aude pe la colţuri, şi că teatrele îşi vor putea face propriile selecţii, mai ales pe viitor cînd şi ministerul va face din acest proiect o trilaterală, incluzînd pe lîngă Uniunea Scriitorilor, secţia de profil (care între altele nu e singura asociaţie de breaslă din ţară) şi teatrele, care nu vor mai lua atunci propunerea ca pe un exerciţiu impus. Sugerăm ca această deschidere apreciabilă a ministerului în direcţia culturii naţionale să se extindă şi asupra patrimoniului de texte clasice, înţelegînd prin aceasta şi sprijinirea montărilor care apelează la autori români de notorietate din istoria teatrului românesc. Discuţia provocată de celebra listă are între altele şi acest merit. ■

Cărţi subvenţionate

Titluri care nu există...

Am constatat cu surprindere, parcurgînd lista titlurilor selectate pentru subvenţionare în anul 2001 de către Ministerul Culturii şi Cultelor (listă publicată de **Observator cultural** în nr. 81, 11-17 septembrie a.c.), prezenţa numelui meu (chiar pe locul întîi...) printre autorii propuşi de către Editura Junimea. Sînt obligat, în consecinţă, să dau următoarele lămuriri:

1) Nu am făcut nici o ofertă (operaţie, reamintesc, absolut obligatorie) Editurii Junimea şi nu am semnat nici un contract.

2) Cartea mea introdusă pe lista volumelor propuse pentru subvenţionare se intitulează **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii**. E vorba de un eseu apărut, la Albatros, în 1976. Ediţia a doua a acestui eseu a fost deja publicată, în... septembrie 2000, de Editura Institutul European din Iaşi.

3) Mi se pare foarte greu de înţeles cum o editură din Iaşi cere subvenţie pentru o carte tipărită, în urmă cu un an, de o altă editură din Iaşi. Cît despre faptul că Junimea nu a găsit de cuviinţă să mă înştiinţeze de un proiect care mă privea personal, nu pot spune decît că mă aflu în faţa unei situaţii din acelea pe care le numim, cu un clişeu ce e departe de a se fi tocit, suprarealiste.

Alexandru CĂLINESCU

Iaşi, 14 septembrie 2001

*

În lista cărţilor subvenţionate de Ministerul Culturii în anul 2001, publicată în **Observator cultural** nr. 81/2001, am descoperit cu surprindere numele meu figurînd ca autor al unei monografii **D.R. Popescu** în planul Editurii S.C. Aula Magna. Pentru a nu deruta pe nimeni, fac precizarea că este vorba de o greşeală a editurii. Ea îşi are originea într-o propunere (micromonografie **D.R. Popescu**) pe care mi-a făcut-o Al. Cistelecan, reluată apoi de Alexandru Muşina, propunere pe care am refuzat-o respectuos, invocînd lucrul la cu totul alte cărţi (Livius Ciocârlie, Umberto Eco).

Mircea BENŢEA

Oradea, 17 septembrie 2001

*

Stimate Domnule Director,
sau, în termenii de altădată (dar şi de acum, totuşi!),
Dragă Bogdan,

În numărul 81, din 11.09-17.09.2001, revista **Observator cultural** a publicat lista cărţilor subvenţionate de către Ministerul Culturii şi Cultelor în anul editorial 2001, unde, în dreptul Editurii Vinea, apare, la poziţia întîi, următorul titlu: Cătălin Ţîrlea, **Proze 1**.

Trebuie să menţionez încă de la bun început că nu există, la data la care scriu aceste rînduri, nici un fel de ofertă concretă din partea Editurii Vinea pentru publicarea vreunui volum sub semnătura mea. Şi chiar dacă o asemenea ofertă ar fi existat, mă tem că aş fi fost obligat, cu tot regretul, să o declin. Asta din mai multe motive, ultimul dintre ele fiind acela că nu cred să fi ajuns deja la vîrsta... antologiilor (din titlul **Proze 1** nu se poate deduce decît că ar fi vorba de o antologie de texte!). Mai am de scris cîteva cărţi pînă acolo, una dintre ele, **Suburbanele Bucureştilor**, fiind chiar în faza ultimă de redactare şi deja oferită unei... alte edituri.

Însă primul motiv pentru care aş fi declinat o asemenea ofertă ar fi fost tocmai includerea unei cărţi semnate de mine pe o listă a... subvenţiilor de stat! Nu am crezut că voi fi nevoit vreodată să o spun public, dar contextul de faţă mă obligă să accentuez faptul că nu am solicitat niciodată subvenţie de stat pentru nici una dintre cărţile publicate pînă acum sub semnătura mea, şi aş dori să se ştie că vreau să rămîn fidel acestui principiu. Cred că volumele mele trebuie să se confrunte liber cu legile pieţei, să trăiască sau să dispară în funcţie de dorinţa publicului căruia îi sînt adresate.

Ştiu că o asemenea opţiune liberală poate fi mai dificil de înţeles, mai cu seamă în contextul în care eu însumi am pledat în repetate rînduri pentru subvenţionarea masivă de către stat a culturii scrise, a cărţii şi a publicaţiilor de cultură. Dacă însă în plan personal îmi pot permite să acţionez conform principiilor liberale, nefiind în joc decît propria-mi persoană, nu voi ezita nici o clipă să pledez public pentru activarea instrumentelor de intervenţie ale statului atunci cînd starea culturală a societăţii se depreciază dramatic. Liberal acasă şi socialist în public! – cam aşa s-ar putea traduce, vulgar, poziţia mea. Mi-o asum, deşi mai degrabă ar trebui să-mi asum modul mai totdeauna reducţionist sau rău voitor în care asemenea aparent paradoxală atitudine este percepută astăzi în Romania. Nu demult, chiar revista **Observator cultural** mă numea „marxist" atunci cînd dorea să-mi aplice, cu delicateţe, o anume corecţie!

În fine, cred că, în principiu, solicitările de subvenţii pe titluri adresate de către edituri Ministerului Culturii ar trebui să aibă şi acceptul formal al autorilor. Asta pentru a nu se mai ajunge în situaţii în care se aprobă bani (puţini, ce-i drept, dar asta e altă discuţie!) pentru cărţi care... nu există sau, mai rău, nu vor exista niciodată!

Cu speranţa că veţi (vei) considera utile precizările de mai sus şi cu siguranţa că veţi (vei) înţelege cel puţin prima parte, cea... liberală, a atitudinii mele, vă (te) rog să aveţi (ai) amabilitatea de a publica această notă, în absenţa căreia apar drept un beneficiar al magnificelor subvenţii de stat. Ceea ce nu este înjositor, dar nu este adevărat! Ceea ce doresc tuturor, dar nu şi mie!

Cu prietenie,

Cătălin ŢÎRLEA

„Pentru generaţia mea, era mai interesant şi mai snob să te ocupi de lingvistică“

Interviu cu **Rodica ZAFIU**

Rodica Zafiu este din 1993 lector la Catedra de Limba română a Facultăţii de Litere, unde predă fonetică şi fonologie, istoria limbii române, stilistică, dar şi cursuri de teoria şi tipologia discursului, poetică experimentală sau limbaje de specialitate. Activitatea sa pedagogică este dublată inevitabil de una de cercetare, care vizează lingvistica textului, pragmatica, retorica, teoria lecturii. S-a preocupat în mod special, pe de o parte, de analiza discursului politic şi jurnalistic, şi pe de alta, de limba română vorbită, respectiv de argou. A publicat nenumărate articole şi recenzii în reviste de specialitate româneşti şi străine. În 1996, a publicat, la Editura Humanitas, antologia *Poezia simbolistă românească*, iar în 2000, la Editura ALL, *Naraţiune şi poezie*. Face parte din echipa care elaborează manualele de limba şi literatura română din Colecţia „Humanitas Educaţional“. A colaborat de-a lungul anilor la diverse reviste culturale: *Luceafărul*, *Dilema*, *Vineri*, *România literară*. Rubrica sa din *România literară* a început să existe încă din 1993 şi nu a fost abandonată nici în ultimii cinci ani, perioadă în care Rodica Zafiu a fost lector de limba română la Universitatea din Pisa.

Profesionalism, modestie de cea mai bună calitate, ironie adesea devastatoare, dar complet neagresivă, iată doar cîteva dintre calităţile care ar putea fi alăturate numelui Rodicăi Zafiu.

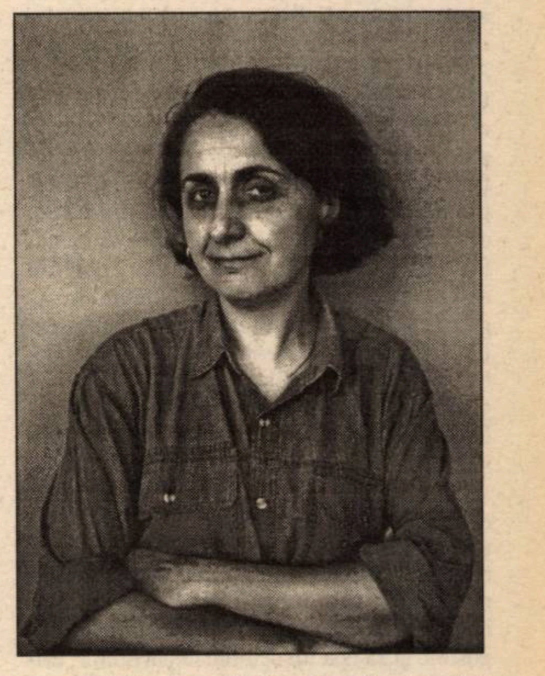

Singura soluţie: filologia

De obicei fetele se duc la Filologie pentru că scriu compuneri frumoase, pentru că sînt creative. A fost valabil şi în cazul dumneavoastră?

Cred că a fost pur şi simplu vorba de o îngustare de posibilităţi. Nu mi-o aduc aminte ca pe o alegere. Mă tem că da, mă tem că la un moment dat eram şi eu printre cei buni la română. Iar pentru aceştia, singura soluţie care se profila era filologia. Îmi amintesc că prin clasa a VIII-a îmi doream foarte mult să fac istoria artei. În anii următori însă, această specializare s-a desfiinţat. La începutul liceului, mai puteai încă visa la istorie, filozofie. Pe urmă începeai să înţelegi ce însemna de fapt, în acel context, să faci asemenea facultăţi. Şi îţi dădeai seama că singura cale onorabilă de a face ceea ce îţi plăcea în acel moment, adică să citeşti cărţi mai departe, era pînă la urmă filologia. În clasa a IX-a, a trebuit să decid dacă urmez realul sau umanul. În momentul acela eram relativ copilul bun şi la română, şi la matematică şi am făcut un calcul meschin: mi-am zis că nu mi-ar plăcea să fac toată viaţa probleme de matematică (aşa îmi imaginam eu pe vremea aia matematica), în schimb mi-ar plăcea să citesc cărţi. Cam asta m-a condus spre filologie.

Şi după aceea cum aţi cotit-o spre lingvistică?

N-aş spune că am cotit-o eu, ci că mai degrabă s-a întîmplat. Pur şi simplu. Au fost tot felul de mici întîmplări. Noi eram o generaţie care prin forţa lucrurilor, a sistemului, trebuia să facem de toate. În primul rînd, din cauza examenului de admitere la care trebuia să ştim şi literatură, şi gramatică. După aceea, în facultate trebuie să spun că am avut profesori foarte buni de lingvistică. Nu ştiu dacă ar trebui să spun că profesorii de literatură n-au fost toţi la fel de buni. Am avut şi cîţiva excelenţi, dar cam puţini. Într-un fel, pentru generaţia noastră, era mai modern, mai snob, mai interesant să te ocupi de lingvistică.

O zonă sigură *vs* o dublă sensibilitate

Nu era cumva şi un refugiu în acelaşi timp? Nu era o zonă mai etanşă, mai sigură?

Cred că era şi asta. Sau poate că era un spaţiu mai etanş tocmai pentru cine era de felul lui mai comod sau mai conformist. În fond, din generaţia mea, după cum se ştie, foarte mulţi au făcut literatură şi încă foarte bine. Dar probabil că a fost vorba tot de o opţiune. Fie erai boemul sau revoluţionarul, respectiv cel care avea dispoziţia de a lupta, cel care scria literatură cu toată înfruntarea pe care o putea presupune acest lucru. Fie făceai lingvistică şi ştiai că nimeni nu se amestecă în treburile tale. Şi aveai o satisfacţie intelectuală specială pentru că citeai cărţi străine, aflai ce mai scriu specialiştii străini şi te ocupai de ceva care nu prea avea de-a face cu contextul respectiv. Consecinţa acestei stări de fapt a fost că aproape toţi cei din generaţia mea au rămas cu o dublă sensibilitate. Adică literaţii au o bună pricepere a limbii şi chiar o educaţie lingvistică pe care şi-au făcut-o din facultate, iar lingviştii sînt destul de deschişi către literatură, stilistică, lectură.

La cenaclurile de pe atunci participaţi?

Aş răspunde direct la implicaţiile întrebării. În sensul că m-am întrebat şi eu în ce măsură mă simt din generaţia '80. Sigur că am un anumit sentiment al solidarităţii de generaţie, dar nu m-aş putea lăuda că fac parte din ea, pentru că n-am participat la ceea ce a realizat în literatură generaţia '80. Am fost puţin pe la cenacluri, din curiozitate. Aici e vorba şi de opţiuni personale. Ca scriitor, trebuia să joci un rol social, să citeşti în public, ceea ce scriai tu era discutat. Cred că în acel moment toate acestea mi s-au părut ceva care mie nu mi se potrivea deloc. Preferam o activitate care să pună un fel de barieră de obiectivitate, de impersonalizare. Mi-am dat seama că n-aş avea, probabil, curajul să declar că fac literatură, sau să-mi citesc cu voce tare „producţiile“, sau să privesc cu calm cum sînt citite de alţii.

Nu v-aţi fi putut pune în joc fiinţa proprie?

Nu, şi atunci lingvistica mi s-a părut un drum mai bun pentru mine. N-am citit niciodată într-un cenaclu studenţesc. Bine, pe de altă parte, mi-am dat seama foarte repede că nu am nici ceea ce se numeşte talent literar. Cineva poate scrie onest articole de ziar sau articole ştiinţifice. Dar la un moment dat realizează că nu are plăcerea materială a cuvîntului, că nu reuşeşte să aibă suficientă imaginaţie a limbii. În momentul în care înţelegi că ai un anumit tip de scris, neutru, mai impersonal, mai abstract, te gîndeşti automat că din aşa ceva nu poate ieşi literatură.

Din cîte ştiu, la un moment dat făceaţi parte dintr-un grup axat oarecum pe lingvistică. Din acest grup făceau parte şi Mircea Vasilescu, şi Liviu Papadima.

Asta e oarecum o legendă, destul de aproximativă, nu pentru că n-am fi cu toţii buni prieteni, ci pentru că Liviu şi Mircea au fost întotdeauna atraşi mai ales de teoria literaturii (Andra, soţia lui Mircea, este o foarte bună lingvistă!). În plus, Mircea Vasilescu este cu cîţiva ani mai tînăr. De fapt, am fost într-adevăr un grup în timpul studenţiei, dar n-aş zice că eram neapărat axaţi pe lingvistică. Eram poate doar mai atraşi de teorie, în diverse direcţii. Eram chiar colegi de grupă: Liviu Papadima, Călin Mihăilescu (care e acum profesor în Canada), Ariadna Ştefănescu (care predă şi ea la facultate: lingvistică). Eram mai mulţi, de fapt, şi ne lega pe toţi o prietenie foarte strînsă şi implicit lecturi şi discuţii în comun. La un moment dat am încercat să scriem împreună o carte despre Caragiale, care a fost un exerciţiu foarte plăcut. Însă nu eram nici măcar foarte specializaţi. Fiecare dintre noi avea o curiozitate pentru mai multe lucruri, mai multe direcţii.

De la structuralism la pragmatică

Care ar fi orientarea dumneavoastră teoretică actuală? Există o formulă teoretică la care aţi ajuns acum? Care au fost teoreticienii care v-au marcat cel mai mult?

Nu sînt foarte convinsă că am intrat într-o formulă, în sensul pozitiv al cuvîntului. Sigur că, atunci cînd faci lingvistică, e bine să devii specialist în ceva, să faci foarte bine un lucru mic şi limitat. Asta pentru ca măcar să ştii că eşti specialist în domeniul X şi lucrezi cu metoda Y. Din păcate, şi asta o simt foarte tare ca pe o limită a mea (o mai împart şi cu alţii, dar asta nu mă scuză), avînd o anumită curiozitate şi nestatornicie teoretică, nu pot spune că mă simt specialist în ceva. Bineînţeles că noi, vorbesc acum nu numai de mine, ci de o întreagă generaţie, noi ne-am format într-un ecou structuralist. Cînd eram în facultate, încă se mai practica un structuralism care pentru şcoala românească a însemnat foarte mult. A însemnat mai cu seamă o occidentalizare şi un schimb de idei foarte bun. La un moment dat devenea, ce-i drept, autosuficient şi monoton, dar era extrem de folositor pentru formarea unor tineri. E foarte uşor să-i dai unui tînăr un text şi metodele prin care să-l analizeze, asta îi dă foarte multă încredere în sine. Noi toţi ne-am format în direcţia asta. Evident că am depăşit acest stadiu, evident că am rămas cu nişte urme ale acestei formaţii. Mă refer la o anumită tendinţă analitică, o anumită tendinţă către clasificare, formalizare. După aceea, mai tîrziu, şi-au spus cuvîntul şi un aer al timpului, şi schimbarea normală de cicluri. În toţi aproape s-au trezit mai cu seamă interese istoricizante, sociologizante, pragmaticiste.

Vă referiţi la ceea ce a urmat după '90?

După '90, dar şi înainte. Chiar din anii '80, în facultate se vorbea, şi la Limbi străine şi la Română, de pragmatică, se studiau lucruri mai concrete legate de realitatea comunicării, de oameni, lume, societate. Sigur că, după '90, toate aceste teorii au putut să se şi aplice foarte frumos pentru că, brusc, a apărut o mare diversitate de limbaje, de situaţii. Îţi puteai exercita din plin curiozitatea faţă de tot ceea ce era formă nouă, de la publicitate la limbajul ziarelor, la argou, la anunţurile vrăjitoarelor şi la alte năzbîtii de felul acesta, o diversitate care înainte nu exista. Înainte aveai instrumentarul pragmatic, dar aplicarea lui era destul de limitată de condiţiile în care se desfăşura comunicarea. Probabil că acum direcţia aceasta a pragmaticii este cea mai la modă, cel puţin la noi. Atrage cel mai mult interesul stu-

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312.1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

denţilor, deşi are şi ea limitele ei. Nu pot spune că mă simt cu totul plasată în interiorul ei, pentru că la un moment dat mi-am dat seama că, după un timp, toate dialogurile cotidiene analizate de teoriile conversaţiei şi toate textele acestea care îţi cîştigă curiozitatea cu diversitatea lor devin foarte plictisitoare, foarte limitate.

Sînt şi ele deja clişeizate.

Într-adevăr, şi chiar dacă tu, cu instrumentarul tău, poţi acoperi o arie cît mai vastă cantitativ, cred că nu mai descoperi, de la un punct încolo, mare lucru. Ca inventar de idei, sînt cam aceleaşi lucruri pe care le constaţi. Poţi, ce-i drept, să te amuzi de pitorescul formelor. Dar la un moment dat asta nu-ţi mai spune mare lucru. Chiar am avut în acest sens revelaţia faptului că, din fericire, literatura rămîne un obiect privilegiat pentru stilistică şi chiar pentru pragmatică, pentru că ea este, totuşi, inepuizabilă. A existat un moment în care noi ne cam plictisiserăm (iarăşi nu vorbesc numai de mine) de literatură. Analizaserăm atîta poezie pînă la ultimul cuvînt, încît ne-am dorit să discutăm şi altfel de texte decît cele literare. Vine însă şi momentul în care te plictiseşti de anunţurile publicitare şi te întorci la literatură.

„Am văzut diversitatea reală a lumii“

Prin urmare, cam ce ar fi la modă la ora actuală?

Pe vremea tinereţii, aveam mai mult obsesia asta a metodei, a modei, a lui „ce se poartă“, „ce se face“. Între timp, nu ştiu dacă din cauza lumii postmoderne sau pentru că am mai ieşit pe ici, pe colo şi am văzut diversitatea reală a lumii, mi-am dat seama că centrele sînt nenumărate şi că peste tot continuă să se facă, în fond, de toate. Descoperi că undeva e foarte puternică filologia şi că se face filologie ca acum 50-70 de ani şi cu rezultate foarte bune. Că gramatica transformaţională merge pe linia ei, că semanticienii fac semantica lor, că psiholingviştii fac psiholingvistica lor. Noi am fost formaţi aici într-o bibliografie limitată şi într-o lume limitată. Evident că aveam idee de ceea ce se întîmplă în afara noastră, citeam cărţile fundamentale trăgîndu-le la xerox. Dar era vorba doar de cîteva cărţi pe care le descoperea cineva şi pe urmă le citea toată lumea. Bibliografiile multora dintre articolele mele şi ale altora sînt, de fapt, foarte ciudate. Sînt extrem de eclectice, interesante altfel, pentru că reuneam într-un articol ce puteam prinde din şapte direcţii diferite pe care niciodată nu le găseşti acum împreună, într-un articol american sau francez. Fiecare merge pe şcoala lui, în limita lui, face lucruri foarte interesante acolo şi înţelege că nu poate să ştie chiar tot ce se face în lume, că nu poate în acelaşi timp să aplice tot ce s-a spus în articole din altă şcoală, din altă direcţie. Or, noi făceam ceva ce era foarte interesant la nivel intelectual, dar care are puţine şanse de comunicare într-un anumit circuit ştiinţific care are regulile şi limitele lui. În momentul de faţă, curiozitatea mea specifică mă face să fiu atrasă şi de fascinaţia istoriei culturale a limbii, şi de anumite tipuri de legături între semantică, sintaxă şi pragmatică, de modul în care limbajul reflectă un punct de vedere subiectiv sau construieşte o argumentare. Această pluralitate de atracţii are însă rezultate catastrofale pentru specializarea mea.

Care ar fi această specializare?

Mă refer aici la ideea de specializare, în sensul în care spuneam că un adevărat lingvist trebuie să ştie bine care este zona lui de maximă competenţă. E mult mai sănătos să te fixezi într-o direcţie şi să mergi, în limitele ei, în adîncimea acesteia. Tendinţa de a trece tot timpul la altceva, de a încerca mereu altceva, nu e chiar lucrul cel mai bun.

Aici vă faceţi autocritica...

Da, cam aşa ceva. În acelaşi timp, la urma urmei, ştiu că asta e ceea ce mi se potriveşte cel mai bine şi atunci probabil că, dacă o fac, o fac pentru că îmi place mai mult asta decît să mă specializez.

Şi cu teoreticienii cum rămîne?

Nu m-am gîndit niciodată la asta. Într-un fel am răspuns atunci cînd am vorbit despre faptul că noi adoptam sistemul acesta eclectic, de a lua o idee de la unul, o idee de la altul. Nu cred nici măcar că am avut foarte clar ideea de şcoală, de direcţie, de a merge în linia lui cutare sau de a fi elevul lui cutare. Tendinţa noastră era de a ciuguli cîte puţin de la fiecare. Ar fi arbitrar şi nedrept să dau nişte nume, nu ştiu...

În Italia, facultatea îi obligă pe studenţi să facă şi lucrări cuminţi

Înţeleg că tocmai v-aţi întors din Italia. Ce a însemnat pentru cariera dumneavoastră această experienţă?

Au trecut foarte repede aceşti cinci ani de cînd sînt plecată şi au însemnat foarte mult, însă consecinţele le voi putea descoperi de acum încolo. Deocamdată, n-am încercat să fac un bilanţ. E foarte important să stai la un moment dat în alt loc, să vezi lucrurile din altă perspectivă, să mai înţelegi alte puncte de vedere, să-ţi pui alte întrebări. În plus, Italia e un loc foarte plăcut şi prielnic, în care oamenii ştiu să facă lucruri inteligente, interesante, dar cu multă răbdare şi plăcere şi în mod foarte echilibrat. Un lucru care te poate şoca pe tine, care ai o formaţie românească, e tendinţa lor mai tradiţionalistă, mai filologică. Bineînţeles că au şi ei o mare diversitate şi multe direcţii foarte moderne. Însă în Universitate, în modul de formare a studenţilor, e un tip de disciplină filologică, care ar putea constitui probabil lucrul cel mai instructiv pentru noi. Probabil aşa ar fi şi pentru studenţii noştri dacă ar intra în contact unii cu alţii. E foarte bine să te izbeşti de aşa ceva tocmai ca să îţi dai seama de propriile limite. La noi există, şi asta e, de altfel, foarte frumos, pasiunea ideilor, inventivitate, studenţii se bucură întotdeauna să facă lucruri noi, să facă ce nu s-a mai făcut, să cunoască teoriile cele mai la modă, să facă lucrări de diplomă cît mai zbanghii. Nu cred că ar trebui să renunţăm la toate aceste lucruri, dar, ca în cazul tuturor exceselor, această atitudine are limitele ei. În Italia, facultatea îi obligă pe studenţi să facă şi lucrări destul de cuminţi. La noi nu ţi-ar fi foarte uşor să-i convingi pe aceştia să-ţi facă ediţii de texte sau să-şi facă lucrarea de diplomă cu ediţia filologică a unei cărţi din secolul XVII. Acolo studenţii fac asemenea lucruri pentru că asta e tradiţia şi pentru că asta e regula jocului. Şi, în fond, pînă la urmă îţi dai seama că aceste lucruri sînt benefice pentru formaţia filologică a oricui. Educaţia aceasta de a face bine nişte lucruri mărunte, de a şti o meserie, de a şti să faci o interpretare corectă şi serioasă de texte, fără a vrea să devii neapărat foarte creativ, reprezintă o şcoală foarte bună. Şi nimeni nu te obligă să te opreşti o dată pentru totdeauna la stadiul acesta. Ajungînd acolo şi predînd româna, cum a fost cazul meu, te izbeşti şi de limitele documentării româneşti. Lucrurile acestea s-au mai spus, probabil. Îţi dai seama însă, de exemplu, că ai cîteva dicţionare de literatură, dar fiecare dă alte date pentru un scriitor, că ai istorii ale literaturii absolut nefolosibile din care un eventual student la română nu poate să înţeleagă nimic, că nu ai ediţii de texte din care să poţi şti, cît de cît, dacă autorul şi-a publicat într-adevăr o poezie în forma respectivă sau dacă e vorba de o variantă pe care a mai modificat-o de zece ori. Eşti într-un vag absolut. O mulţime de cărţi nu pot fi folosite pentru că nu au o bibliografie, pentru că citează o idee pe care tu o preiei, dar nu ştii cu precizie de cine a fost spusă mai întîi. Jocul nostru foarte frumos cu ideile devine la un moment dat obositor şi contraproductiv. În multe cazuri e numai acest joc de artificii al ideilor. Dar în momentul în care eşti pus în situaţia de a expune aceste idei în faţa unor studenţi străini, te simţi descoperit pentru că nu mai rămîi cu mare lucru.

Aţi continuat să vă scrieţi articolele în toată această perioadă. Cum aţi reuşit să păstraţi legătura cu tot ce se întîmpla în ţară?

Acolo unde am fost eu, din fericire, exista o bibliotecă foarte bună. Italia e o ţară în care, în mod neaşteptat, sînt multe catedre de română, sînt biblioteci bune, profesori excelenţi. E chiar o întreagă reţea de oameni care se ocupă de română. Asta nu înseamnă neapărat că există şi o masă de studenţi avizi să înveţe româneşte. Cum spuneam, am beneficiat de o bibliotecă foarte bună în care aveam colecţii de reviste, de ziare româneşti, abonamente la periodice. Veneau, cu o întîrziere de două săptămîni, ce-i drept, dar veneau şi **România liberă**, şi **Dilema**, şi **Academia Caţavencu**. Dispuneam în plus, desigur, şi de Internet. Practic, nu am simţit că pierd contactul cu limba şi cu realitatea românească.

Un alt raport între registrele limbii şi între stiluri

Cum vi se pare că s-a schimbat limba română în toţi aceşti ani? Nu neapărat în ultimii cinci.

S-a schimbat mai ales, şi am mai spus acest lucru, raportul dintre public şi privat. Limba colocvială care exista şi înainte, dar în sfere de circulaţie limitate, a pătruns în presa scrisă, la televiziune. Forme care niciodată nu apăreau în scris, cel puţin în ultimii 50 de ani, au început să circule peste tot. Toate acestea au creat un alt raport între registrele limbii, între stiluri. Consecinţa: e mult mai impregnată de colocvialisme limba de astăzi şi acest lucru poate fi observat chiar şi în stilurile mai academice.

Există însă şi un proces invers. În vorbirea propriu-zis colocvială apar neologisme de tot soiul, chiar dacă de multe ori ele sînt folosite complet inadecvat.

Sigur că da. E valabil şi pentru împrumuturile din engleză, pentru toată terminologia din informatică. Într-o anumită măsură s-au pierdut limitele dintre registre, dintre stiluri. Totul e foarte amestecat. Iar ceea ce e foarte interesant pentru lingvist, foarte pitoresc, poate deveni supărător la un moment dat. În clipa în care toate lucrurile sînt otova, nu mai există nici posibilitatea de a crea contraste, jocuri stilistice. Cu timpul, lucrurile se vor reaşeza probabil, deşi în acest domeniu e foarte greu să faci previziuni. Pentru momentul de faţă, impresia e de amestec şi împestriţare a limbii, ceea ce îţi oferă foarte mult material de studiu.

Dar limba literaturii, ce modificări esenţiale credeţi că a suferit în acest ultim deceniu?

Nu ştiu, nu m-am gîndit. Şi sigur că în cazul literaturii e oricum greu să faci generalizări. Diversitatea e regula în literatură. Dacă ar fi să inventez acum neapărat o teorie ad-hoc, îmi vine în minte că probabil tot nivelul colocvial e cel care şochează şi în acest caz. Nivelul colocvial, argotic. Poate şi un anumit stil mai direct şi uneori chiar mai kitsch. Dar şi aici aş avea o ezitare. În fond, sînt atîtea romane pe care nu le citeam înainte de '89 şi care aveau şi ele, mi se pare, stilul lor kitsch. Puţin diferit, ce-i drept, pentru că acela purta clar amprenta limbii de lemn. Era un fel de amestec de familiaritate prudentă şi de limbă ideologic şi politic corectă. Acum, în mod evident, există un kitsch mai mult de tipul sentimentaloid sau cu accente de vulgaritate. Mă simt însă puţin nesigură în a face generalizări pe ceva ce e din start foarte divers.

Autocritica obligatorie

Cum reuşiţi să vă păstraţi impersonală în articolele dumneavoastră, în aceste vremuri în care „se poartă“ persoana I?

Ar trebui să-mi fac şi aici autocritica. Lucrurile sînt mai complicate. Întotdeauna mi-a fost puţin teamă că aş putea să cad în excesul care îl pîndeşte de foarte multe ori pe cel care se ocupă de problemele limbii. Acela de a spune lucruri de genul: „Asta e bine“, „Asta nu e bine“, „Limba se duce de rîpă“. Dar, de fapt, lingviştii adevăraţi nici nu cad în asemenea excese. Mai curînd amatorii tind să-şi asume un asemenea rol de judecător şi de specialist în cultivarea limbii, de care eu m-am ferit întotdeauna. Spun că îmi fac autocritica pentru că, evident, temîndu-mă foarte tare de asta şi vrînd să fiu foarte impersonală, bănuiesc că, la un moment dat, cu atîta impersonalitate şi relativism risc să devin plicticoasă. Uneori mi se pare că fac tocmai excesul care îmi e mie cel mai la îndemînă, acela de a fi impersonală, permisivă, de a mă minuna de cît de diversă e lumea şi de a mă bucura că e făcută în atîtea feluri, că uite ce ciudăţenii apar şi că fiecare e prost în alt fel. Şi pentru că aceasta e calea cea mai comodă pentru mine, se poate transforma într-un viciu. De aceea nu sînt foarte liniştită în această privinţă.

Interviul – între clişee şi jocuri *à la* Istodor

După '90 au apărut o mulţime de mode, multe dintre ele centrate pe aspectul confesiv. Şi interviul este una dintre aceste noi mode. Înainte nu se prea dădeau interviuri. V-aţi gîndit vreodată care sînt clişeele specifice acestuia?

Iată o întrebare interesantă. La un moment dat, prin anii '90, mă amuzam de interviurile foarte prost făcute. Cred însă că asta, între timp, a mai trecut. Erau atunci interviuri incredibile, nu atît la nivel de limbaj, cît din punctul de vedere al strategiilor comunicative. Unul dintre cazurile tipice era cel în care persoana care lua interviul vorbea mai mult decît cel intervievat, în aşa fel încît întrebările erau mai lungi decît răspunsurile şi le anticipau pe acestea din urmă. Altă dată m-am amuzat de clişeele metalingvistice. E vorba de cel care intervieva şi îşi comenta în permanenţă propria activitate: „Acum am să vă pun o întrebare dificilă“, de exemplu. Mărturisesc că în ultima vreme nu am mai citit prea multe interviuri. Nu ştiu noutăţile. Sigur că m-am amuzat de formula specială şi cu totul originală a lui Istodor, din **Academia Caţavencu**. Nu numai că mi s-a părut foarte interesant stilul lui de a face interviurile, dar m-a uimit pur şi simplu faptul că într-adevăr un fel de comunicare se stabileşte. Mi-am spus că asta se leagă probabil de un anumit prestigiu al umorului la români. E atît de important la noi să fii inteligent şi să ai umor, încît, dacă eşti pus în situaţia de a da un test de umor, faci orice ca să treci acest test. Riscul de a face gafe, de a greşi sau de a răni e mult mai mic decît riscul de a părea prost şi fără simţul umorului. De aceea, probabil, lumea intră în jocul lui Eugen Istodor.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

A apărut de curînd la Chişinău o antologie de versuri ale elevilor basarabeni, publicate în revista **NOI**. Volumul (92 pag.), apărut la Editura Moldpres, se intitulează **Pasărea de cafea**, iar selecţia şi prefaţa îi aparţin poetului Leo Bordeianu. Din cam emfatica prefaţă aflăm că antologia este a treia de acest gen, după **Dragoste amară** (1995) şi **Buletin de identitate** (1998). Cele 31 de „tinere speranţe“ prezente în volum nu impresionează prin virtuţi lirice deosebite, ci prin elanul, candoarea înfiorată şi graţia naiv-mimetică specifice vîrstei. Este greu, dacă nu imposibil de făcut pronosticuri în privinţa evoluţiei lor viitoare. Altfel, ideea acestui proiect – document liric şi „foaie de temperatură“ – merită apreciată.

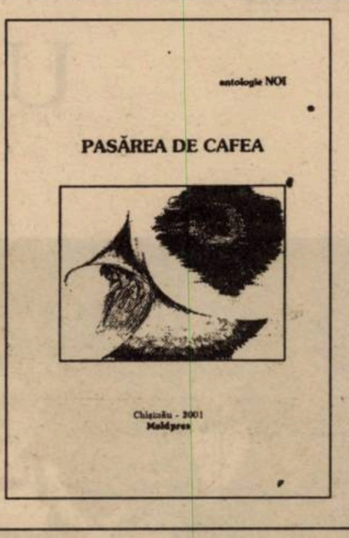

Teatru

Un festival reînviat

Doru Mareș

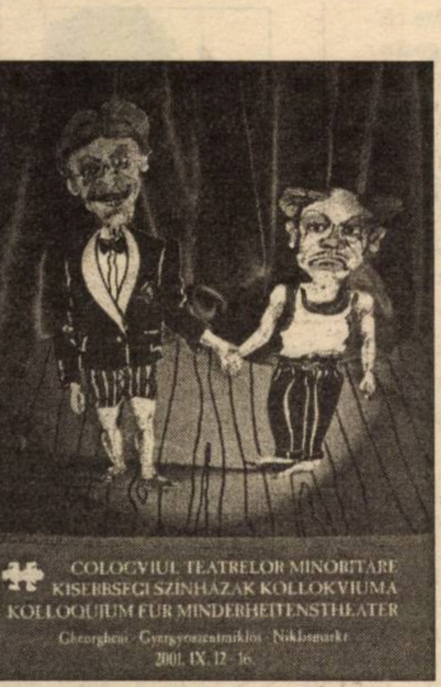
COLOCVIUL TEATRELOR MINORITARE
KISEBBSEGI SZINHÁZAK KOLLOKVIUMA
KOLLOQUIUM FÜR MINDERHEITENSTHEATER
Gheorgheni · Gyergyószentmiklós · Niklasmarkt
2001. IX. 12-16.

Povestea Teatrului „Figura“ din Gheorgheni este povestea indiscutabilă a unei mari iubiri pentru arta teatrală. Cu 17 ani în urmă, un grup de tineri ingineri, informaticieni, tehnicieni sosea în stagiu, în orașul harghitean, printre ei numărîndu-se și de acum cunoscutul regizor Bocsárdi László, chimist la vremea aceea, dar și fost membru al trupei studențești timișorene „Thalia“. În jurul său s-au adunat, într-o trupă experimentală, cîțiva prieteni cu care, în 1987, Bocsárdi a adus în scenă o primă variantă a **Nunții însîngerate**, un spectacol pentru copii, un **Ubu roi** ș.a. În 1990, cu sprijinul lui Andrei Pleșu, pe atunci ministrul Culturii, dar și cu înțelegerea administrației locale, grupul de care vorbeam a reușit fondarea Teatrului „Figura“, care în septembrie al aceluiași an a organizat concurs pentru angajarea de actori. Personalități precum Tompa Gábor sau Biro Joszef au girat noua trupă, formată din 14 actori, Bocsárdi László avînd să devină studentul lui Tompa. Regizorul și-a specializat trupa, aducînd profesioniști români și maghiari pînă în 1994, an ce avea să umple panoplia Teatrului „Figura“ cu premii, grație spectacolului Olgăi Barabás, **Frumoasa comedie maghiară**. În același an însă, un grup de șapte oameni ai teatrului aveau să migreze spre Teatrul „Tamási Áron“, din Sfîntu Gheorghe, pe care l-au adus la nivelul optim de performanță de astăzi în circa doi ani. Doi ani în care, pe de altă parte, Teatrul „Figura“ a supraviețuit mai mult ca trupă a elevilor de liceu pînă la sosirea la direcție, în stagiunea 1996-1997, a actorului Szabó Tibor, actualul lider al teatrului. În următorii ani, acesta a reușit o motivare interesantă a teatrului, 14 elevi „simpatizanți“ fiind actualmente studenți la diferite școli de teatru, o primă serie de absolvenți fiind așteptată să se reîntoarcă acasă. Între timp, Teatrul „Figura“ s-a bucurat de colaborarea cu regizori precum Árkosi Árpád, Vadas Laszlo, Gelu Badea, Tamási Zoltan etc.

La acest mijloc de septembrie, cu sprijinul deosebit al Consiliului Gheorgheni, patronul teatrului, Szabó Tibor, a reușit reiterarea unei experiențe numite **Colocviul Teatrelor Minoritare**, care în 1978, 1980 și 1992 a mai făcut tentative de existență la Sfîntu Gheorghe. Dincolo de sprijinul oficial local și județean, de sponsori precum Ben-Com-Mixt ori BCR, proiectul a fost bine susținut de Ministerul Culturii din Ungaria, de Fondul de Dezvoltare al Euroregiunii Carpatice, cu sediul la Kosice, și de Ministerul Informațiilor Publice din România prin Departamentul pentru Relații Interetnice. Dacă noua experiență se va dovedi funcțională, atunci, de la anul, festivalul se va orienta către un caracter internațional care să aducă pe scena teatrală, dar și a cunoașterii reciproce, trupe ale minorităților din această parte a Europei.

Pînă una alta, la această ediție au participat teatre de expresie maghiară din Oradea (Kiss Studio, Szigligeti), Timișoara (Csiky Gergely), Odorheiu Secuiesc (Tomcsa Sándor), Miercurea Ciuc (Csiki Játékszin), Tîrgu Mureș (Underground), Sfîntu Gheorghe (Tamási Áron, Háromszék), Cluj (Teatrul Maghiar de Stat), germană din Sibiu (Teatrul „Radu Stanca“) și Timișoara (Teatrul German de Stat), idiș (Teatrul Evreiesc de Stat din București), română (Teatrul „Andrei Mureșanu“ din Sfîntu Gheorghe) și, firește, teatrul gazdă. Cinci zile și paisprezece spectacole sînt un fapt deosebit, care poate augmenta interesul publicului local pentru teatru, dar și fundamenta realitatea unui eveniment și pretențiile sale de supraviețuire.

Sigur, se poate ridica întrebarea dacă titulatura festivalului este cea mai fericită, căci, în definitiv, orice act artistic serios, cel puțin inițial, nu poate fi decît minoritar, în sensul cel mai nobil al cuvîntului. Și în „opoziție“, ca să zic așa. Firește, în sens implicit, se înțelege că este vorba despre minorități etno-lingvistice văzute la scară statală ori zonală. În orice caz și din întîmplare, **Colocviul Teatrelor Minoritare** de anul acesta devine și o replică, începînd la 24 de ore după sinistrul eveniment din Statele Unite. O replică relaxată pentru afirmarea unei comunități în confruntare cu fundamentalismele de orice fel, venite dinspre grupuri minoritare ori majoritare. Dialogul eminamente prietenesc al patru etnii – maghiară, germană, evreiască și română –, minoritare în unele areale, majoritare în altele, prin vocea scenică a artiștilor lor, poate fi lesne morala acestui sîngeros început de toamnă și de mileniu, oferind un antidot demențelor, indiferent de culoarea lor ideologică, dar și armelor, între care, o știm de mult, muzele tac.

Finalul **Colocviului Teatrelor Minoritare** a însemnat și decernarea premiilor, prin decizia juriului format din Istvan Zsehranszky, critic de teatru și director al Departamentului pentru Relații Interetnice, Jozsef Kötö, fost director al Teatrului Maghiar din Cluj, Zeno Fodor, director artistic al Naționalului din Tîrgu Mureș, Ildiko Ungari, profesor la Facultatea de Teatru din Tîrgu Mureș, și István Sandor, critic de teatru din Budapesta. Cu precizarea că vom reveni asupra spectacolelor din festival, iată, deocamdată, laureații:

Premiul pentru cel mai bun spectacol – **Kasimir și Caroline**, Teatrul Tamási Áron din Sfîntu Gheorghe;

Premiul pentru regie – Bocsárdi Lászlo, pentru spectacolul **Kasimir și Caroline**;

Premiul pentru interpretare masculină – Váta Lorand, pentru rolul din spectacolul **Alexanderplaz**, Teatrul Ariel din Tîrgu Mureș;

Premiul pentru interpretare feminină – Ioana Gajdo, pentru rolul din spectacolul **Cu mîna pe ciocan**, Teatrul Andrei Mureșanu din Sfîntu Gheorghe.

Patru texte, patru autori

Camelia Crăciun

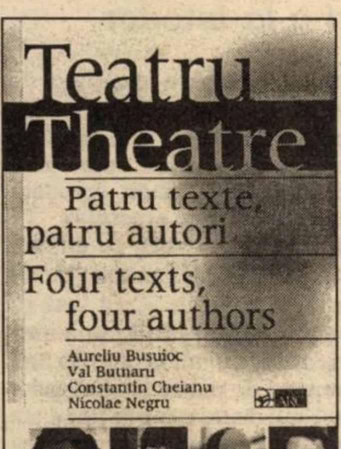

Teatru/Theatre –
Patru texte, patru autori/
Four texts, four authors
(dramaturgi contemporani
din Republica Moldova)
Prefață de Valentina Tăzlăuanu,
traducere în engleză de Stela Tinney.
Editura Arc, 2000, 536 p., f.p.

În încercarea de a oferi publicului românesc (și nu numai, pentru că volumul este bilingv, cuprinzînd în același timp textul românesc și traducerea în engleză a pieselor și a prefeței) o imagine a dramaturgiei contemporane din Republica Moldova, **Patru texte, patru autori/Four texts, four authors** facilitează cunoașterea teatrului basarabean și în alte spații culturale și creează noi posibilități pe drumul receptării sale.

Cele patru piese strînse în volum conturează mai curînd individualitatea creativă a fiecărui autor decît omogenitatea unei dramaturgii naționale. Aureliu Busuioc, Val Butnaru, Constantin Cheianu, Nicolae Negru sînt scriitori cunoscuți în spațiul lingvistic românesc, fiecare avînd la activ volume publicate, premii literare și, mai ales, piese prezentate pe diverse scene. În selecția acestora, o primă discrepanță rezultă din diferența de timp ce le separă; în vreme ce piesele alese tind să reprezinte dramaturgia contemporană, **Radu Ștefan Întîiul și Ultimul** este creată în urmă cu mai bine de două decenii, „în plin regim comunist“, după cum afirmă în prefață Valentina Tăzlăuanu.

Piesa lui Aureliu Busuioc, subintitulată **Comedie pseudoistorică**, abia prin apariția sa în acest volum vede lumina tiparului. Scoasă de pe afiș – se pare din motive obscure, în plin succes –, piesa valorifică un detaliu cronicăresc și, prin urmare, istoric; în succesiunea amețitoare de domnii, în Moldova secolului al XVI-lea, autorul descoperă o așa-zisă „pată albă“, neelucidată de istorici. Pretextul fiind gata, autorul brodează povestea unei domnii comice, dominate de grotesc și de hazard, realizînd o spirituală parodie istorică a vremelnicelor guvernări ale Moldovei, dar putînd fi percepută în același timp ca permanentă trimitere la o realitate transparentă. Cele trei zile de lipsă a guvernării sînt acum lămurite prin domnia lui Radu Ștefan „Întîiul și Ultimul“, personaj ce accentuează mereu, prin replica ironică, vivacitatea expresiei și luciditatea discursului, comicul de situație, instabilitatea și ridicolul improvizațiilor oficiale, harababura moravurilor. Dialogurile curg firesc, spiritual, deseori ludic, bine strunite în context, dar și în consecvență cu profilul fiecărui personaj. Respectînd simultan cadrul istoric oarecum tradițional pentru confortul cititorului cu tabieturi, dar și dedesubturile aiuritoare ale realității contemporane, piesa conține momente savuroase, bine construite literar și dramatic.

În contrast cu piesa lui Aureliu Busuioc, celelalte trei, scrise „în contemporaneitate“, conturează oarecum omogen o atmosferă metafizică, punctată simbolic/arhetipal, lipsită de precizia determinărilor, întreținînd evidente legături cu teatrul absurdului.

Iosif și amanta sa, piesa lui Val Butnaru, pornește de la relatările biblice și dă o replică subtilă operei lui Thomas Mann **Iosif și frații săi**. Personaj în aparență adulat de familie pentru veșnicele lui sacrificii deliberat asumate, Iosif este urît și trădat pe ascuns de toți cei care îi datorau recunoștință. Obsesia sacrificiului pentru salvarea celorlalți este, se pare, benefică numai pentru echilibrul celui sacrificat, pentru că cei care profită de jertfa lui îl urăsc tocmai pentru aceste datorii morale și îl trădează în mod repetat. Ambiguitatea subtitlului – **Scene ghicite și neghicite** – se continuă în structura semifantastică a unor scene imaginare. Finalul dramatic sugerînd dezechilibrul unei ordini pierdute, distruse și, în concluzie, pierderea speranței depășesc teatrul absurdului, pătrunzînd cu mult în spațiul metafizicului și al simbolisticii arhetipale.

„Farsă tragică“, **Luministul** lui Constantin Cheianu revine în spațiul oarecum liniștitor al absurdului existențial și al derizoriului. Pornind tot de la sugestii culturale (Hamlet și Danemarca sa, cu fantomele și groparii aferenți), autorul brodează ambiguu și modernist pe marginea ideii teatrului ca lume și a vieții moderne văzute ca spectacol, spațiu în care omul însuși devine personaj. Turistul e o întrupare ideală a acestei idei, iar invazia excursionistă a esticilor în lumea occidentală oferă o ilustrare adecvată. Tonul caustic, precum și construcția piesei ca „teatru în teatru“ și lovitura regizată din final confirmă modernitatea și simplitatea reconfortantă – deși neliniștitoare ca mesaj – a piesei.

În cele din urmă, **Revine Marea Sarmațiană...** ne poartă într-un ospiciu populat de o umanitate irecuperabilă, eșuată definitiv. Parabola e transparentă și aici, trimiteri evidente la alienarea societății actuale (percepută ca în derivă, instabilă) fiind ușor de detectat. Povestea de dragoste dintre Julieta, „piromană și prostituată de ocazie“, și Iosif, „poet și fost deținut politic“, eșuează și ea prin enigmatica moarte a acestuia. Conturul neclar al poveștii – generat de dezechilibrul psihic permanent, de receptarea deformată a realității exterioare ospiciului – pare să fie contrabalansat de obsesia potopului apelor revărsate ale Oceanului planetar, menite să restabilească un echilibru anterior, o normalitate de mult pierdută, și să împlinească un destin.

Inegale tematic și ca mod de expresie (**Radu Ștefan...** e comedie istorică datată, **Luministul** este farsă tragică, în vreme ce celelalte pot fi asociate dramaticului alegoric, arhetipal ori cel puțin simbolic), cele patru piese de teatru grupate în volumul **Patru texte, patru autori** respectă însă criteriul omogenității prin valoarea literară remarcabilă, dar și prin calitatea dramatică, lucru confirmat prin reprezentarea lor cu succes într-un efort de sincronizare cu literatura universală: „Ceea ce le unește este, poate, anume necesitatea de a răspunde unui alt model cultural sau, cum îl numea același Eugen Ionescu, unui «stil cultural» pe măsura timpului de afară“ (Valentina Tăzlăuanu), lucru confirmat în primul rînd de gestul traducerii acestor piese deja cunoscute publicului românesc.

Arte vizuale

La răscrucea dintre milenii

DORINA BOHANȚOV

În iulie-august a.c., ferestrele agenţiei EuroFotoArt din Chişinău au fost „eclipsate“ de fotografiile expoziţiei cu vînzare **La răscrucea dintre milenii**. Concepută ca un soi de mozaic al celor mai reprezentative direcţii în domeniu, expoziţia a adunat poze ale celor mai buni fotografi din Republica Moldova: Mihai Potârniche, Petru Cazacu, Roman Barâşev, Iurie Foca, Andrei Mardare, Paul Buciuta, Albert Simanovski, Mihai Vengher.

La răscrucea dintre milenii s-a plasat pe două dimensiuni: cea tradiţională, cu fotografii ambientale, utilizînd metode ale stilisticii moderniste, şi cea experimentală, explorînd melanjul de tehnici.

Fotografia tradiţională „a vînat“, în general, peisaje. Prin redundanţa punctelor de vedere s-au afirmat chiar ca nişte contexte originare. Aerul magic pe care îl degajau a reliefat suportul gîndirii mitice. Acestea s-au conturat ca adevarate toposuri spirituale. Drept exemple pot fi citate instantaneele lui Mihai Potârniche şi Paul Buciuta, care comprimau anotimpurile în ritmurile sale fireşti, amurgul, răsăritul soarelui, furtuna sau suprafaţa apei, diverse variante de drumuri. În aceste cicluri s-a pus mare accent pe *detaliu*, care s-a afirmat, în fapt, ca centru al compoziţiei. Tocmai de aceea picăturile de rouă sau nervurile unei frunze, trunchiul unui copac, profilul unei păsări pozate în singurătate şi uneori în prim-plan căpătau o individualitate pregnantă.

Desprinse din albia gîndirii mitice, fotografiile au fost infuzate de poezie, asimilîndu-se în acest fel şi picturalul. Imaginile deveneau fluide, iar în spatele lor, undeva în fundal, puteai potrivi muzică de Vanghelis sau Enya, Enigma sau Cristofer Franke cu **Morphin Space**. La nivelul iconic, fotografiile din **La răscrucea dintre milenii** se racordau la inflexiunea unor *flash*-uri din **Fragii sălbatici** de Ingmar Bergman, videoclipul lui Nelly Furtado **I'm like a bird,** precum şi **Dream to me** de Dario G.

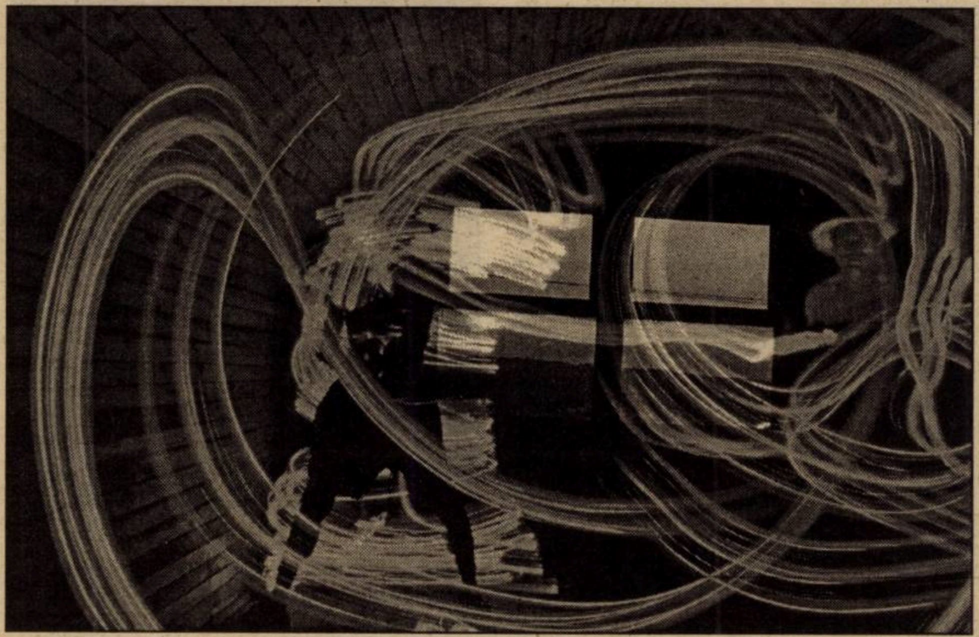

Petru Cazacu, ***Autoportret***

Fotografiile experimentale au surprins cel mai bine, în schimb, aspectele urbanistice ale existenţei umane. Dezechilibrului oraşului îi venea cel mai bine ruptura şi imprevizibilul acestui tip de înregistrare vizuală. Diseminarea diverselor grade de realitate – un clişeu deja – a fost cultivată la mai multe nivele. Roman Barâşev a surprins cîteva blocuri răsfrînte în apă, a căror „realitate“ a fost deformată în mai multe etape, pierzînd astfel orice fundament solid. Blocurile se reflectau într-o bucată de sticlă făcută... cioburi, aflate pe fundul unei bălţi, iar apa, la rîndul ei, era tremurată.

Cu acribie a fost cultivat şi jocul de lumini în **La răscrucea dintre milenii**. Statutul luminii ca personaj l-am putut descoperi la M. Potârniche în insulele de lumină pe apă, la R. Barâşev într-o „spărtură“ solară reflectată în apă, la A. Mardare în luminiţele lineare prelungite în mod artificial ş.a. Stilul luminii-cadru sau mediu l-am regăsit la A. Mardare în atmosfera amurgului care veghea venirea unor ţărani acasă, la P. Buciuta în deschiderea la culoare a unor nori sau la M. Potârniche în contextul unei idile în fîn.

Aspectele sub care aceste două genuri de fotografie au fost reunite sub sigla unei singure expoziţii sînt *excluderea narativului* şi *indeterminarea*. Pozele tradiţionale au consacrat un prezent continuu. Cele experimentale au fost cristalizări ale unor stări sufleteşti marcate de nebulos. Nici primele, nici cele din urmă nu prea au rezonat cu realul, ba dimpotrivă, au reprezentat o fugă de real. Indeterminarea a vizat încărcătura afectivă ale ambelor tipuri de fotografie.

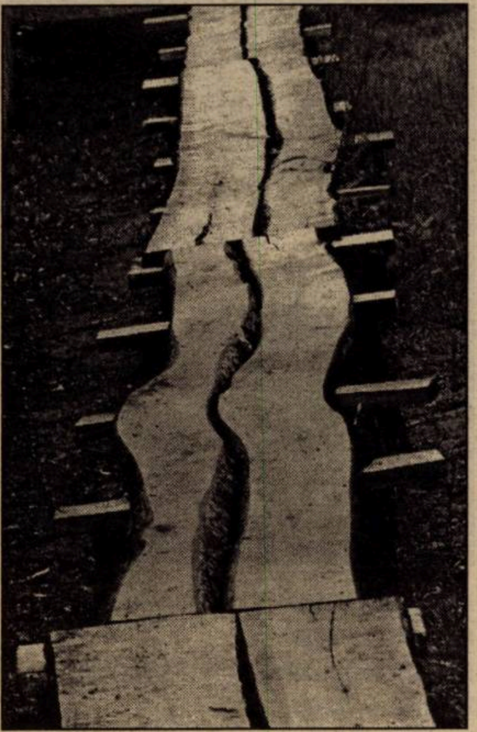

Mihai Potârniche, ***Fără titlu***

Atunci cînd au acceptat expunerea la vînzare a acestor fotografii, artiştii au făcut un soi de pariu: din ce colecţie va fi vîndută prima fotografie, aceea va demonstra şi preferinţa publicului basarabean pentru un anumit gen. Ideea testului venea oarecum din prejudecata faptului că basarabenii sînt mai obişnuiţi să asimileze compoziţiile peisagiste decît pe cele experimentale. Curios a fost că cei interesaţi să cumpere fotografie au selectat din ambele categorii, iar amînarea continuă a dovedit că impedimentul nu era gustul, ci... „detaliul“ financiar. ▮

Film

Edinburgh #55: Sean „The Indian Runner“ Penn contra Disney-„cultură malignă“-land

Sean Penn (n. 1960) e un actor & regizor inegal. Surprinzător în ***Carlito's Way*** *(în care a jucat împreună cu Al Pacino), emoţionant în* ***Dead Man Walking*** *(în care face un rol memorabil alături de Susan Sarandon) şi interesant în debutul său regizoral (****The Indian Runner****, 1991), Penn (fiul actorilor Leo P. şi Eileen Ryan, fratele actorului Christopher P.) poate fi la fel de bine catastrofal – atît ca actor (vezi* ***Shanghai Surprise****), cît şi ca regizor (****The Crossing Guard****)... Sau doar mediocru.*

Cînd, în 1997, primea Premiul de interpretare la Cannes pentru ***She's So Lovely****, în regia lui Nick Cassavetes, majoritatea criticilor prezenţi cădeau de acord că nu el, ci soţia lui – minunata Robin Wright Penn – îl merita, de fapt!... Iar cînd, anul acesta şi tot la Cannes, filmul regizat de el,* ***The Pledge****, era prezentat în competiţia oficială, multă lume (printre care subsemnatul) şi-a luat tălpăşiţa din sala Lumière după cca 40 min., nevăzînd în acesta decît o peliculă oarecare – gen film de televiziune HBO sau Hallmark – cu actori mari (Jack Nicholson, Benicio Del Toro, Vanessa Redgrave, Mickey Rourke, Helen Mirren, Harry Dean Stanton...). Şi – evident – cu pretenţii: scenariu după Dürrenmatt, durata de aproape 2 ore etc... (Ca să nu fim totuşi trişti că Penn ar fi unicul moftangiu cu gură mare – filmul face coperta la* ***Cahiers du cinéma****, numărul pe septembrie!)*

Evident, Sean P. are o (foarte) bună părere despre el, respectiv una foarte proastă despre majoritatea regizorilor hollywoodieni: „Nu-mi place nici un regizor, nu mă-nţeleg cu nici unul dintre ei. Cei mai mulţi nu sînt decît o şleahtă de căcăcioşi fără nici o viziune. Aşa că nu-mi face nici o plăcere să fiu în preajma lor la 6 dimineaţa, cu machiajul pe faţă... Şi probabil că sînt la fel de nesuferit şi cu actorii de pe platou – nu ştiu şi nu mă interesează: e problema lor!“. Simpatic personaj, nu? Ce-i drept, un lucru nu-i poate fi contestat: talentul de a spune ce gîndeşte fără menajamente! Altminteri, deşi Sean Penn ar prefera să se vorbească despre el în termenii unui „nou James Dean (care) întîlneşte noul Orson Welles“, legenda sa de (nu tocmai) „tînăr rebel“/„ex-soţ al Madonnei“ i s-a lipit de nume mai degrabă decît aceea de (mare) actor/regizor...

Prezent la festivalul de la Edinburgh – alături de soţia sa – pentru premiera britanică a ultimului lor film împreună (acelaşi ***The Pledge****), Penn a fost nemilos cu regizorii de la Hollywood, pe care-i consideră vinovaţi pentru perpetuarea unei „culturi maligne“. Iată cîteva declaraţii ale sale de la conferinţa de presă:*

(*Despre marile studiouri*) „Ceea ce fac este pe acelaşi plan cu violarea societăţii... Iar noi, publicul, nu ne mai săturăm de pedeapsă.“

(*Despre Michael Bay*/regizorul lui **Pearl Harbor**) „Că citeşti despre cancer sau că urmăreşti un film de Michael Bay, tot aia e... Oameni ca el ar trebui trimişi acasă urlînd de durere pentru că au cancer rectal... Lor nu le pasă de filmele pe care le fac, de ceea ce se întîmplă în jurul lor sau de efectul pe care-l au asupra spectatorilor.“

(*Despre propria lui generaţie*) „Cei mai mulţi dintre ei nu reuşesc să-mi capteze interesul prin nimic din ceea ce fac. N-au nici o preocupare profundă sau politică – totul se reduce la entertainment.“

(*Despre antiglobalişti*) „Se-ntîmplă o grămadă de lucruri bune pretutindeni în lume în momentul de faţă. Tinerii se aliniază spunînd «Nu» – la Seattle, la Genova... Sînt oameni cărora le pasă de lumea în care trăiesc şi care se gîndesc la ceva mult mai înalt decît propria lor persoană.“

(*Despre George W. Bush*) „E un om-de-nicăieri... într-o vreme cînd America are nevoie de schimbări radicale.“

(*Despre viaţă, revoluţie & filme*) „Tipul de revoluţie de care avem nevoie începe cu propriile noastre moduri de viaţă, lucruri pe care le putem schimba în felul în care trăim zi de zi şi care, poate, vor duce – din fericire – la o mişcare mult mai amplă. A-ţi proteja copiii de această cultură malignă în care trăim este un act politic. De aceea avem nevoie de filme care se însemne ceva.

Cei mai buni regizori din SUA trăiesc la Disneyland în clipa de faţă. E uşor să înţelegi cum s-a ajuns la asta, pentru că tot ce nu serveşte băncilor e aruncat la closet... Definiţia unui film bun, astăzi, este: filmul care face banca fericită – şi nicidecum: filmul care aruncă o lumină asupra vieţilor oamenilor.“

Prezentare şi traducere de
Alex. Leo Şerban

Sever Frenţiu

BEDROS HORASANGIAN

Dorana Coşoveanu
Sever FRENTIU
EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE

Dorana COŞOVEANU
Sever Frenţiu
Editura Fundaţiei Culturale Române,
Bucureşti, 2000, 160 p., f.p.

Un calendar editat de Fundaţia Culturală Română pentru a număra zilele anului 2001 este ilustrat cu lucrări ale pictorului Sever Frenţiu. Nu ştiu dacă a fost un gest cu premeditare – pe 15 septembrie pictorul ar fi împlinit 70 de ani, dacă nu se stingea din viaţă la 9 noiembrie 1997 – dar, oricum ar fi, coincidenţa ni se pare benefică. Probabil factorul declanşator ce a dus la o frumoasă realizare grafică – calendarele cu reproduceri frumoase ajung la multă lume care nu apucă să şi achiziţioneze lucrări originale şi, prin jocul sorţilor, nu puţine planşe colorate sînt decupate şi păstrate ca atare... – a fost albumul-monografie **Sever Frenţiu** pe care aceeaşi Fundaţie Culturală Română l-a tipărit în anul 2000. Lucrare remarcabilă sub multiple aspecte, semnată de doamna Dorana Coşoveanu. De la un calendar şi un album se vor extrage şi aceste rînduri cordial-amical-omagiale aduse unui artist român de prestigiu care astăzi, din nefericire, nu mai este printre noi. Cu ce să începem, despre ce să comentăm aici, pe ce să punem accente – om? operă? receptare? posteritate – şi toate condensate într-un număr concentrat de „semne“ (de numărătoarea de la computer este vorba, cea care „spaţiază“ gîndurile, ideile şi sentimentele noastre...) care să dea seama (iată o vorbă frumoasă: *a-da-seama*, care, deja, parcă nu mai e) despre Sever Frenţiu. Nu trecem la amintiri personale şi ne vom concentra pe ceea ce, cu dăruire, multă răbdare şi superioară înţelegere a realizat doamna Dorana Coşoveanu. Iată cum un artist poate re-naşte şi prin intermediul unui album. O viaţă de om şi un destin de artist cuprinse, metodic şi concis cum de multe ori chiar noi înşine nu reuşim să ne „adunăm“. Cine a fost/este *Sever Frenţiu*? Un pictor român din secolul 20. Mare, mic, de prestigiu, nerecunoscut, admirat, ignorat, uitat, recuperat, iată nenumărate simple cuvinte care nu pot acoperi decît vag şi sumar personalitatea unui artist. În general, artiştii români, chiar şi cei clasici, nu mai vorbim de cei contemporani (iată cum şi cei „contemporani“ devin clasici pe nesimţite, căci e clar că generaţia lui Perjovski o percepe sub semnul clasicităţii pe cea a lui Câlţia, aşa cum cea a lui Sever Frenţiu o percepea pe cea a lui Pallady, Petraşcu şi Corneliu Baba), nu beneficiază de mari întreprinderi monografice. De mare anvergură. Care să rămînă. Excepţiile, ele există, desigur, începînd cu monografia Luchian a lui Cioflec şi terminînd cu Andreescu-ul domnului Radu Bogdan, dau regula. Cu atît mai bine venite sînt în acest caz lucrări singulare de genul oferit de doamna Coşoveanu. Tot amînăm să vorbim de Sever Frenţiu. De ce? Pentru că ne apasă un sentiment al deşertăciunii! În coada albumului se găsesc mai multe – extrem de utile – sinteze bio-bibliografice. De unde extragem traseul vieţii artistului, putem analiza participarea la diverse expoziţii colective (multe) şi personale (cu stupoare constatăm, extrem de puţine), dar mai ales rămînem uimiţi cînd descoperim că despre acest *remarcabil artist român* n-a scris şi comentat mai nimeni! Într-o viaţă de om n-a beneficiat de aprecierile critice – de nici un fel, bune sau rele să fi fost... – ale celor îndreptăţiţi să urmărească şi să evalueze opera unui artist contemporan cu ei. De ce oare? Ce se întîmplă? Ce s-a întîmplat? Din 1955, cînd Ion Tolan scrie cîteva rînduri în **Flacăra** şi pînă la Dorana Coşoveanu, în 1998, în **România liberă**, cei care s-au oprit asupra picturii lui Sever Frenţiu au fost *extrem* de puţini. Iar numele consacrate ale criticilor şi istoricilor de artă lipsesc cu desăvîrşire. (Faptul că Dan Grigorescu şi Octavian Barbosa scriu în cataloagele a două expoziţii, iar Radu Ionescu, **Un gînd pentru Sever Frenţiu**, tot pentru un catalog, apărut postum, confirmă aprecierile noastre.) Preţ de peste 40 (patruzeci) de ani, chiar să nu fi interesat pe „breslaşi“ ce a pictat (şi lucrat, căci artistul a făcut şi grafică, şi scenografie, şi vitralii, a modelat sticla cu aceeaşi dăruire cu care a mînuit şi cuvintele) Sever Frenţiu? Mare tristeţe ne apasă. Amărăciune. Poate că acum cîţiva ani ne-am fi revoltat şi am fi scris patetic (nu ne dădeam seama de ridicol la începutul anilor '90...) despre o asemenea – umilitoare? – ignorare a unui, să o spunem fără ezitare, mare artist. Dorana Coşoveanu face un act reparatoriu reuşind să surprindă, pe cît posibil, cît mai multe lucruri esenţiale din viaţa şi opera lui Sever Frenţiu. Să reluăm cele adunate de autoare? Să precizăm doar că domnia sa beneficiază de nişte înregistrări realizate în decursul anilor unde Sever Frenţiu vorbeşte despre arta sa, gîndurile sale, viaţa sa. Sînt utilizate în această monografie şi fragmente din diferite amintiri-memorii-pagini de jurnal, de o mare fineţe analitică şi psihologică. Crezul artistic, dar şi uman, al celui care, născut şi crescut, educat şi trăit în Ardeal, devine, apăsăm şi noi, un artist de talie internaţională. Paradoxal cum Sever Frenţiu devine beneficiarul unor deschideri spre alte zări. Stagii de lucru în Sudan – care-i pun în valoare extraordinara sa disponibilitate pentru desen –, în Italia – unde lucrează în sticlă – sau în ţările nordice care-l receptează şi ca un experimentat scenograf. Rezumînd, putem clasifica: devine pictor în Ardeal, fiind elev al maeştrilor Ciupe şi Catul Bogdan (afin cu acesta, de unde i se „trăgea“ una dintre obsesii – cea pentru echilibru şi culoare) şi pînă în 1970 este un „artist de provincie“ – Aradul fiind cel care-i găzduieşte neliniştile şi căutările. Pictează, desenează, face scenografie – la Teatrul de Păpuşi din Arad, dar colaborează şi la instituţii similare din Ungaria. Apoi urmează perioada bucureşteană, cu „ieşirile“ de care, deja, am pomenit. Ordonarea cronologică a perioadelor de creaţie coincide cu mutaţiile din zona căutărilor estetice. Dotat cu un excelent har de desenator – cîţi dintre artiştii ultimelor decenii se mai pot lăuda cu aşa ceva? –, Frenţiu încearcă – şi va reuşi – să-şi găsească propriul drum. Balansînd şi schimbînd accente. Culoarea şi compoziţia, folosirea unei tehnici sau a alteia se conjugă cu diversitatea temelor alese, a materialelor folosite şi, nu în ultimul rînd, a jocului superior al ideilor. Sever Frenţiu este un artist care gîndeşte cu rigoare tot ceea ce vrea să facă. Dar nu renunţă la desen, culoare şi compoziţie, într-un secol care a făcut din experiment literă de lege. Experimentele lui sînt căutări în interiorul universului său şi al modalităţilor de expresie. Nu va renunţa la figurativ, iar cînd va trece de la peisajele şi portretele „clasice“, să le spunem, din perioada ardeleană – la care va reveni în ultimii ani de viaţă – o va face pentru a sonda zone de care e atras, ale visului, inconştientului, halucinantelor transfigurări ale imaginarului. „Măştile“ lui Frenţiu sînt doar încercări de a sonda abisalităţile de dincolo de ce se vede. Hiperrealismul şi suprarealismul cu

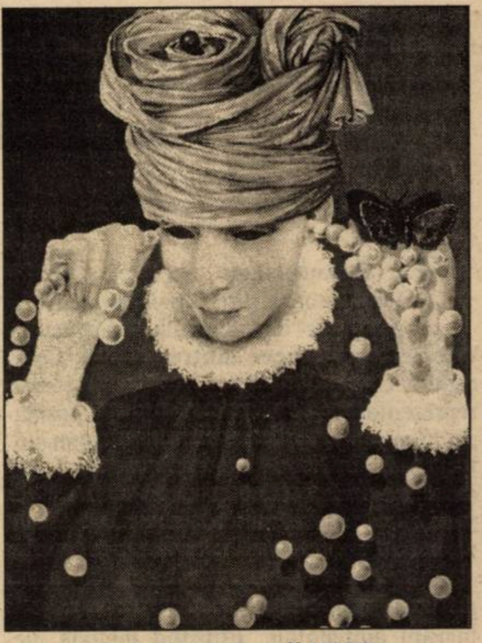
Cuibul perlei roşii **(1982)**

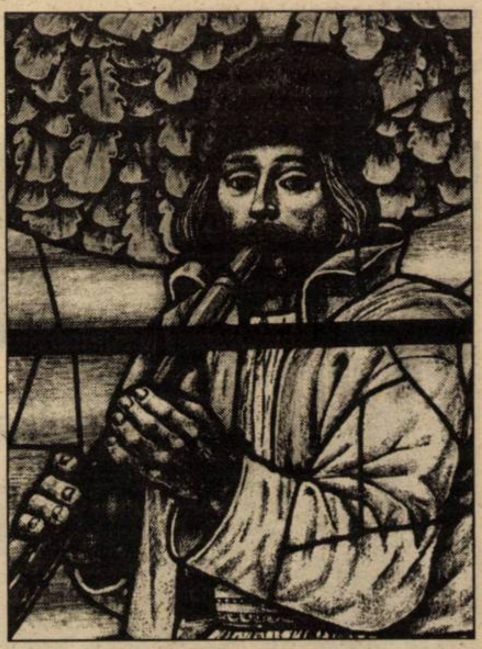
Vitraliu **(1987)**

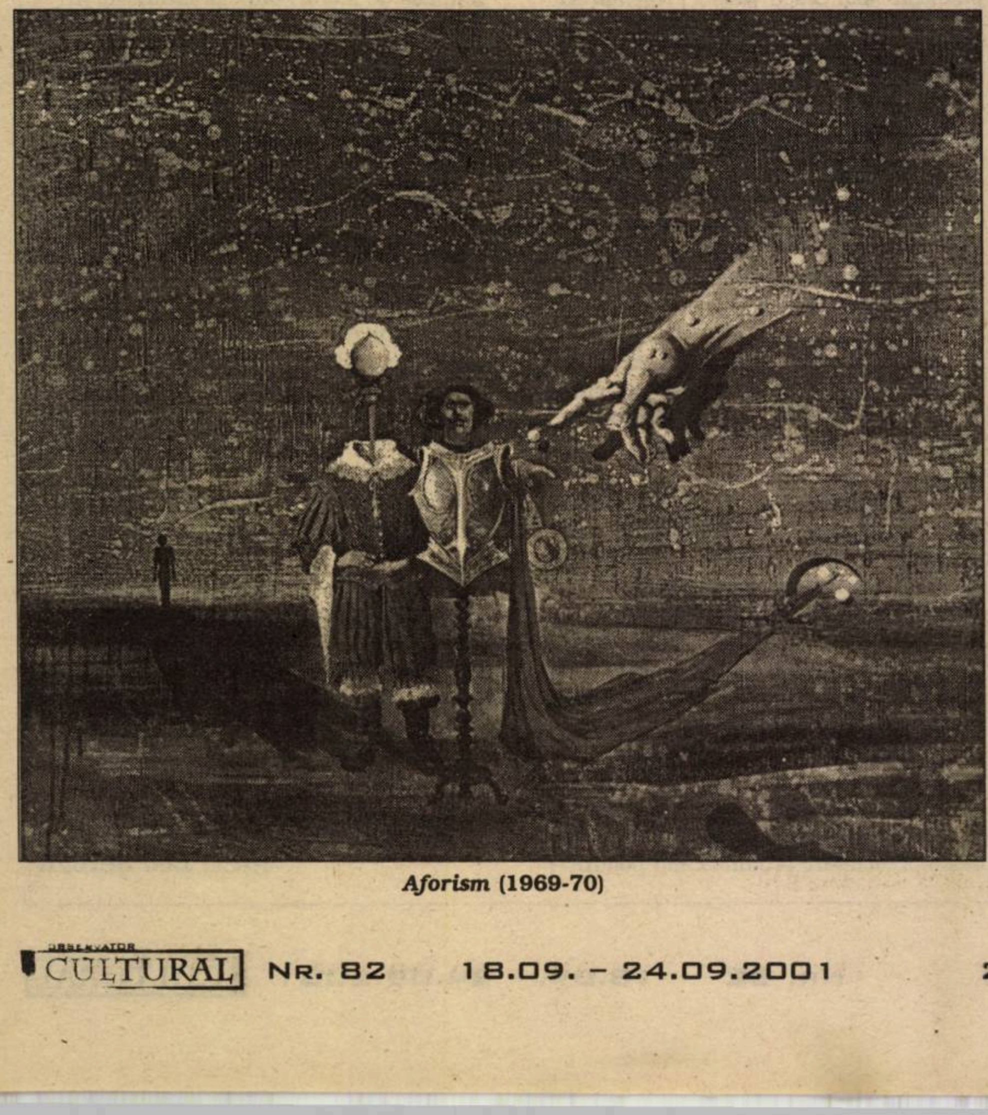
Aforism **(1969-70)**

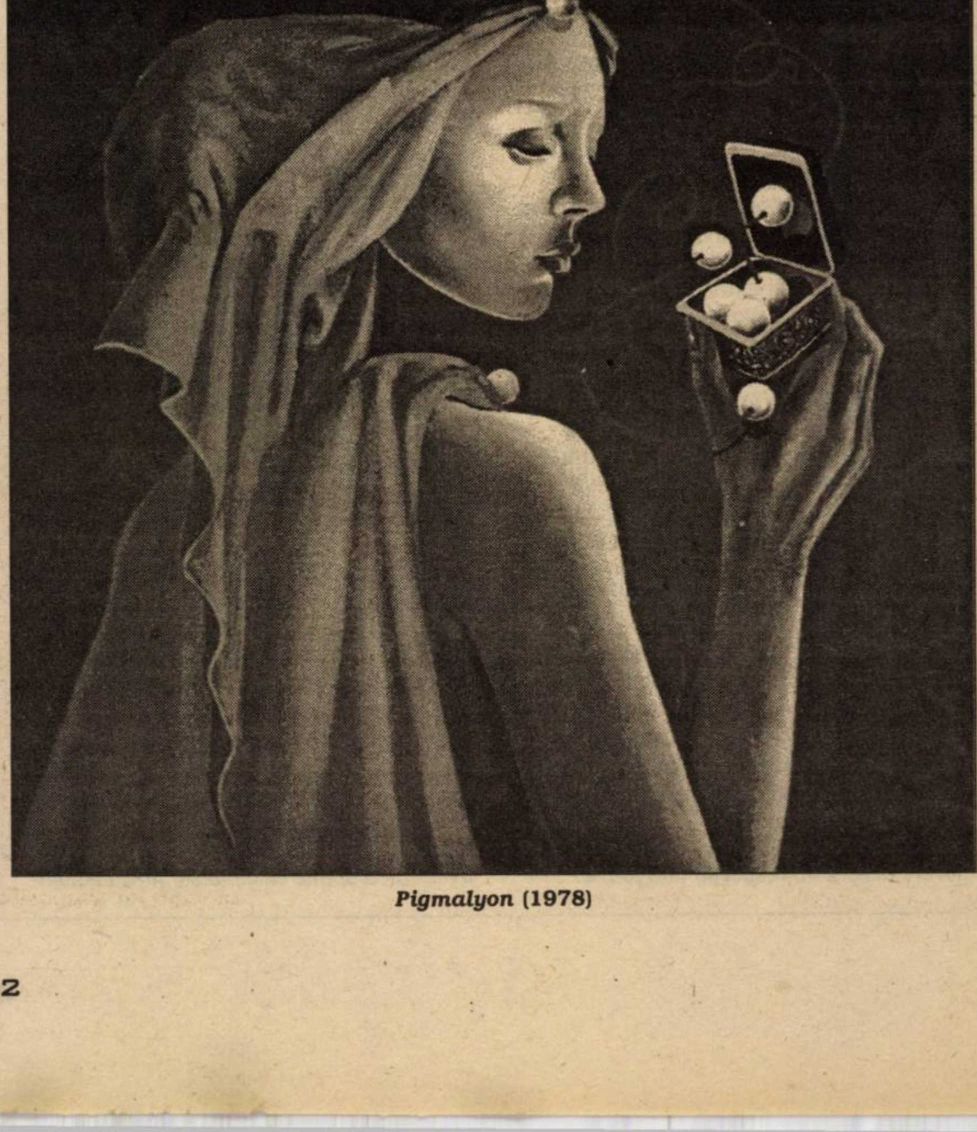
Pigmalyon **(1978)**

tente expresioniste sînt încercări, alte încercări, de a-şi pune în valoare sensibilitatea sa de colorist şi mare desenator. Ciclul **Distrugerea satului românesc**, realizat chiar în 1989, uleiuri de – relativ – foarte mici dimensiuni conţin acest melanj bine strunit de metafizică (prin culori) a răului disipat cu lirismul nostalgic (prin compoziţie şi desen) al matricei româneşti care a fost – şi va rămîne: satul. Nu ne putem dezvolta prea mult „impresiile“ vizavi de pictura lui Sever Frenţiu. Ne-am bucurat foarte tare că această monografie – apărută, să menţionăm, cu sprijinul Ministerului Culturii! – a venit ca o încununare a unei vieţi. Poate ar fi timpul, deja, ca o (mare) retrospectivă, la Palat, de ce nu, Sever Frenţiu să relanseze într-o altă (sic!) contemporaneitate numele şi opera acestui artist pe nedrept ignorat de critica de artă românească.

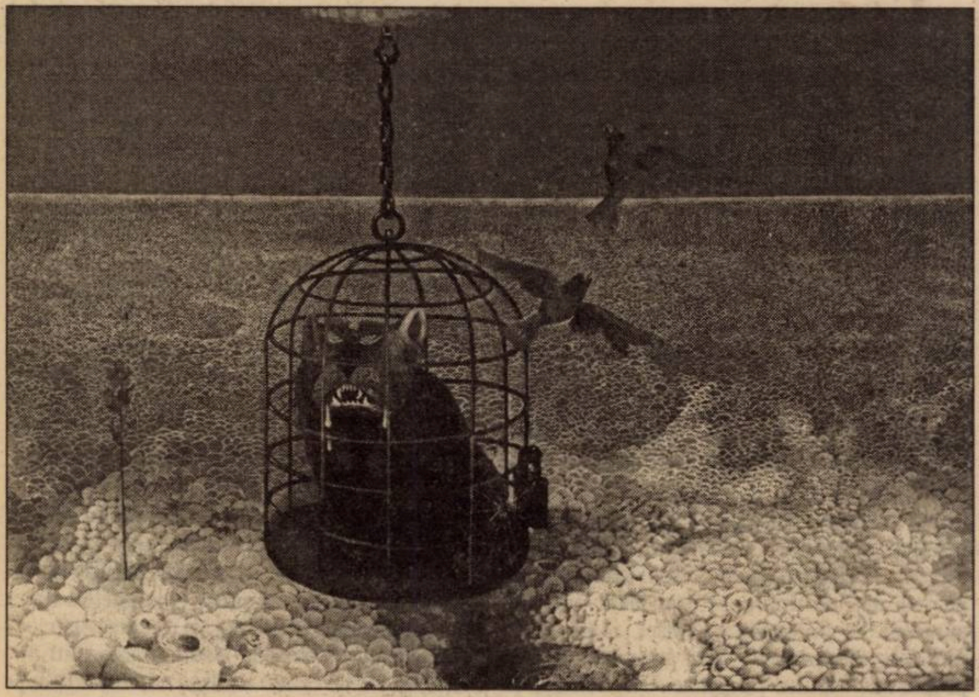

Fiecare la locul său (1969-70)

Premiile Festivalului Internaţional de Caricatură Ploieşti 2001

Miercuri 12 septembrie au fost anunţate premiile **Festivalului Internaţional de Caricatură Ploieşti 2001**.
Laureaţii ediţiei din acest an sînt:

Marele Premiu „Ion Raţiu“ –
Vladimir KAZANEWSKI (Ucraina) şi Octavian BOUR (România);
Premiul Clubului Român de Presă – Leonte NĂSTASE (România);
Premiul „Cartoonists Rights Network“ –
Mileta MILORADOVIC (Iugoslavia).

Cîte o **Diplomă de Excelenţă** le-a fost oferită caricaturiştilor Cristian MARCU (România), Costel PĂTRĂŞCAN (România), Cătălin ZAHARIA (România).

Juriul care a decis rezultatele finale ale **Festivalului Internaţional de Caricatură Ploieşti 2001** a fost format din:
Ion BARBU, caricaturist, editorialist al ziarului **Ziua**;
Aurel Ştefan ALEXANDRESCU, caricaturist la publicaţiile **Flacăra**;
Nicolae DUMITRESCU, consilier la Primăria oraşului Ploieşti;
Dragoş BADEA, directorul Casei de Cultură a Municipiului Ploieşti;
Nicolae IONIŢĂ, caricaturist, preşedintele filialei balcanice a Organizaţiei Internaţionale a Caricaturiştilor – „Cartoonists Rights Network“.

De amintit că tema primei ediţii a Festivalului a fost **Libertate şi jurnalism**.

La Sângeorz-Băi, în simpozion, un hexagon subiectiv

Oliv MIRCEA

Un hexagon subiectiv s-a configurat în acest început de toamnă la Sângeorz-Băi în jurul Muzeului de Artă Comparată (un proiect care de un deceniu, an de an, creşte şi încearcă să-şi obţină chip pentru lume). Tema care a provocat buna aşezare a celor şase artişti invitaţi acum este CENTRUL şi felul în care acesta reuşeşte să intre în emergenţă. Ca în oricare grup artistic bine articulat, se pun în joc, treptat, valorile care îi pot asigura la un moment dat identitatea. Mai întîi, componenta ludică asigură continuumul de comunicare de care grupul are nevoie pentru a-şi dobîndi sintalitatea. Faţă în faţă cu materialul de lucru, în cazul de acum lemnul, următorul efort e cel negentropic şi de configurare. Jocul acesta discret i-a sedus încet, încet, introducîndu-i în scenariul în care şase autori îşi afirmă identitatea creatoare şi elanul subiectiv specific. Laurenţiu Mogoşanu, Mihai Chioaru, Teodor Moraru, Radu Dumitriu, Gheorghe Mureşan, Maxim Dumitraş aşează discret în lumină eul lor oblativ. Depăşirea eului captativ, posesiv, transfigurarea lui şi aducerea lui în orizontul oblativ este ceea ce urmăreşte şi aşteaptă de la ei cel care a provocat comunicarea în felul acesta a celor care configurează adevărul cel mai recent care le asigură în acest răstimp supra-vieţuirea artistică. Poeticile scot la iveală un orizont care configurează structura de civilizaţie a unei lumi faţă în faţă cu lumea al cărei principiu este dinamizat de componenta sacrală – lumea arhaică – şi încep să dialogheze aşa încît un *tertium comparationis* devine evident. Privind, trăieşti cu sentimentul că materialul conţine în el însuşi principiul noii ordini impuse de artistul care se proiectează împreună cu memoria tuturor imaginilor sale patronale. Conformaţia-tip îşi capătă expresie şi îşi găseşte aşezarea şi locul. Timp de două săptămîni, artiştii dau noi dimensiuni simbolice spaţiului şi noi dimensiuni simbolice timpului. Se petrec în succesiune firească atît timpul aratului, cît şi timpul strîngerii recoltei. Gîndurile nu cad necoapte din pom. Gîndirea nu este lineară, ci, dimpotrivă, politropia gîndirii este pecetea care dă şansă ascensiunii şi puteri de a obţine configurări care mărturisesc alegoria asumată liber.

Genul de expresie pe care fiecare dintre artişti îl asumă nu se întemeiază pe un adevăr istoric, ci lasă să se întrevadă felul în care, geometrizînd lumea, adevărul ocupă un loc cu totul diferit în viaţa fiecăruia fără a face loc paradoxalului în aceasta.

Nimeni nu compune imagini şi lucruri despre sine însuşi mai autentic decît el însuşi. Fiecare lucrează şi creează la înălţimea sa. Fiecare spune adevărul în măsura în care este aşezat în adevărul în care crede.

Laurenţiu MOGOŞANU face încă o dată dovada, dacă mai era nevoie, prin realismul simbolic căruia îi subordonează demersul iconic, că a gustat învierea, că adevărul e persoană, că frumosul inteligibil are raţiunea suficientă şi totală de a fi văzut şi auzit pentru a fi iubit prin simplul fapt că este înţeles şi asumat. „Mîna“ în slăvire şi binecuvîntare face în sculptura lui Laurenţiu Mogoşanu prezenţă monumentală şi epifanică. **Mihai CHIOARU** subordonează încercarea lui în compunerea sculpturală a propriului univers imaginal realismului magic, căruia îi adaugă prin atitudine o inedită şi glorioasă componentă şamanică, eroică şi psihopompă. **Radu DUMITRIU** edifică elementar fundamentele oricărei mecanici modelatoare care are o aceeaşi unică structură care, fără a fi uzual decorativă, multiplicată, poate indica în progresie forma oricărei arhitecturi pe care o comandă visul sau realitatea. Întregul lui demers pare a fi întemeiat de revelaţia principiului căruia îi va adăuga expresii, de cîte ori e nevoie, ca revelaţie a sinelui. **Maxim DUMITRAŞ** închipuie forme care, compunînd un lanţ simbolic al înlănţuirii, pot face proba extensiunii vieţii şi expansiunii. Natura cercetării sale de acum este una oarecum inedită. Este evident că ceea ce încearcă Maxim Dumitraş este să sugereze mişcarea şi natura sa pulsatorie. Fără a aduce ceva nou în cercetarea orizonturilor vizualităţii decît ceea ce, în cele mai recente lucrări, încearcă să dezvăluie, **Teodor MORARU** adaugă totuşi experienţei lui de pictor şi inedita ipostază de sculptor, compunînd lucrări cu bogate disponibilităţi narative. O scară a lui Iacob însoţeşte şi poveste despre isprăvile pe care sinele le suportă şi le îndreptăţeşte. Pătratul tutelar şi dominator în dinamică expansiune construieşte şi dă sens spaţiului organizat riguros pictural. **Gheorghe MUREŞAN** pare a adăuga obiectelor pe care le configurează de o bună bucată de vreme încă un obiect ritual în jurul căruia se pot întîmpla ceremonii ale întoarcerii, ale regăsirii, ale aşezării în adăpostul primordial. Ritul pe care îl propune această apariţie obiectuală triadic compusă, răspunzînd ordinii principiului masculin, încearcă să refacă în jurul lui, printr-o rafinată coregrafie mimico-gestuală, traseul de la profan la sacru. Pare a fi adăpostit în acest semn plastic germenele numinosului.

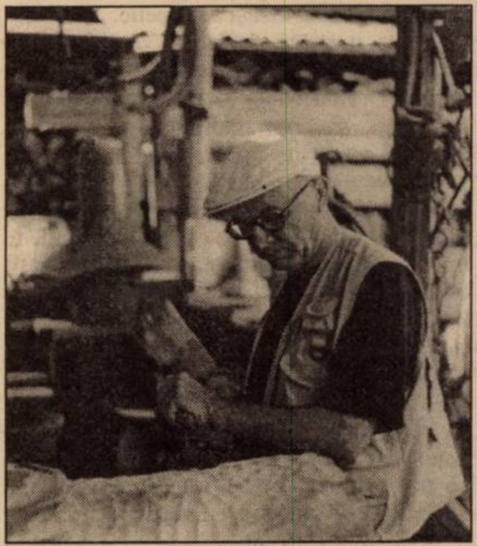

Teodor Moraru

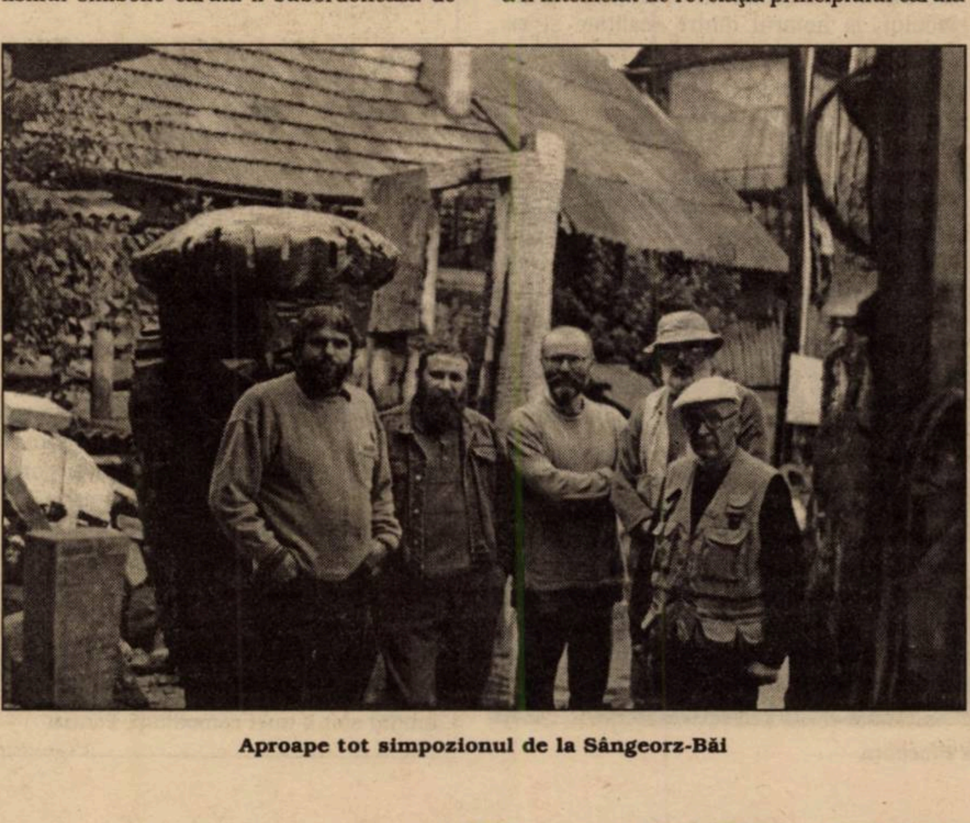

Aproape tot simpozionul de la Sângeorz-Băi

În cele din urmă, reuniunea de la Sîngeorz-Băi primeşte calificativul de simpozion cu îndreptăţire.

Elogiul călătoriei

RADU BOGDAN

I.

Pentru orice peregrin înnăscut, călătoria este mai întîi o proiecţie în imaginar. O proiecţie precedată de o stare sufletească, amestec tulbure de curiozitate şi neastîmpăr, căruia, atunci cînd gîndul surprizei se împleteşte cu freamătul aşteptării, fiori de entuziasm euforic vin să-i adauge o notă particulară. Cel ce trăieşte certitudinea călătoriei apropiate, cu conştiinţa libertăţii totale de explorare în necunoscut, devine într-adevăr un febril, pradă acelui *Reisefieber* (febră a călătoriei) cum spune germanul, care nu este altceva decît efectul emoţional al unei nedefinite vagabondări mentale, încărcate de nostalgice presimţiri.

O călătorie începe, aşadar, prin a fi o stare de sentiment şi de conştiinţă, urmată de avîntul fără itinerar al închipuirii. Ştii că vei călători într-o anumită direcţie şi într-un anumit loc, năzuite vreme îndelungată cu o latenţă care abia acum, la capătul aproape al uitării, îşi manifestă izbucnirea. Şi astfel, călătoria reală nu e decît o prelungire a unei mişcări care s-a născut în tine într-un moment poate ignorat, dar pentru asta nu mai puţin decisiv, mai puţin creator de impuls. Momentul pornirii aparţine de obicei lumii pline de mister poetic a subconştientului şi, pentru adevăratul îndrăgostit de drum, călătoria este ea însăşi act poetic.

Orice o poate declanşa: o melodie, o scriere, un tablou, fotografia unui colţ din natură. Devii deodată dornic să cunoşti şi să confrunţi, să opui realitatea reflexului ei mental, construit pînă atunci numai din perfide voluptăţi ipotetice. Acum vrei să le trăieşti traduse în fapt. O energie pe care nu ţi-ai ştiut-o, o tenacitate care te surprinde te împing irezistibil înainte. Şi cînd în sfîrşit porneşti, ai senzaţia că un altul din tine s-a hotărît pentru marele periplu. Acel altul nu umblă, ci pluteşte, şi nu are contur. Eşti tu, e el? Curînd constaţi că în faţa peisajelor care ţi-au primit defilarea te-ai transfigurat. Îţi apari magic şi aerian. Eşti în stare de transă şi, în acelaşi timp, de beatitudine, proiectat în afară, avid de tot ce se oferă privirilor tale uluite. Eşti fericit.

Dar adevărata valenţă poetică a călătoriei stă în forţa sugestivă a demersului ei interior, în ceea ce o consacră ca aventură spirituală. Înainte de a se desfăşura pe cărările lumii – ba chiar şi după aceea, în dialectica trecerii de la vis la faptul aievea şi invers –, ea urmează cărările pline de metafore ale gîndirii şi sufletului, găsindu-şi în clar-obscurul peisajelor acestuia, în luminile lui îndepărtate, izvorul acelor prefigurări ascunse, care – tinzînd să răzbată la suprafaţă şi să compenseze ravagiile dorului – transformă pînă la urmă în realitate ceea ce fusese numai penumbră şi imaginar. Călătoria devine astfel, prin trecerea ei în concret, nostalgie pe cale de împlinire. Spun „pe cale“, căci ea nu se desprinde niciodată complet de închipuire şi de invocările surprizei, şi nu încetează vreodată a fi propensiune, chemare, sete, elan. Ea este infinită şi absolută.

Nu voi uita niciodată comoţia resimţită cînd am văzut pentru prima oară domul şi campanilla lui Giotto. Sosisem la Florenţa aproape de miezul nopţii şi – după ce mi-am depus valiza la cea mai apropiată şi ieftină pensiune – am pornit, pe o burniţă deasă, direct spre piaţa faimosului monument. Reflectoare special amenajate îşi proiectau lumina, dăruind faţadei de marmură cenuşiu-verzuie, străbătute de palide nervuri roz, o vibraţie discretă şi foarte rafinată. Pînă atunci nu avusesem în minte decît imaginea necolorată din manualele de istorie a artei. Contrastul dintre ceea ce îmi închipuisem şi ceea ce vedeam mă copleşea. Nu bănuisem această delicată simfonie a nuanţelor. Luat prin surprindere, îi sufeream efectul cu adevărat uluitor.

Apoi, deodată, toate luminile s-au stins. Bătuse miezul nopţii şi reflectoarele erau scoase din funcţiune. Faţă de torentele de lumină care se revărsaseră sub ochii mei cu o clipă înainte, eram cufundat acum într-un întuneric total. Din poziţia în care mă aflam, cu privirile îndreptate spre faţada pierită a domului, încă năucit de spectacolul care mi se oferise, m-am dat cu un pas înapoi. Mi-am rezemat spatele de un grilaj, lăsîndu-mi mîinile să rătăcească prin golurile lui, vrînd parcă să mă asigur de realitatea care, în această baie de beznă, se afla îndărătul meu. Palmele îmi alunecau pe nişte reliefuri netede şi reci, pe care le pipăiam cu o senzualitate aţîţată de misterul senzaţiei. Rotunjimi metalice, cu unduiri gigantice, vii, ale unor suprafeţe ciudate îmi mîngîiau buricele degetelor şi depresiunile podului palmei. Materie dură şi totuşi însufleţită de urcuşul şi coborîşul continuu al mîinilor urmărind meandrele formei. Nu gîndeam, nu cercetam nimic. Doar mişcarea tăcută a degetelor ispitite de arcuirea volumelor, cu inflexiuni molcome, aproape muzicale. O voluptate secretă pusese stăpînire pe mine şi mă lăsam, cu totală inconştienţă, pradă acestui joc al simţurilor care, într-o lume oarbă, descoperă necunoscutul.

Deodată am încremenit. În străfulgerarea unei secunde, în crîmpeiul unui instantaneu al memoriei, am realizat obiectul care se preta la atingerea mîinilor mele: erau porţile Baptisteriului, celebrele basoreliefuri în bronz, modelate de geniul lui Lorenzo Ghiberti, cu cinci veacuri în urmă. Strivit de emoţie uitasem cu totul – aşa cum prea bine o ştiam din cărţile de atîtea ori citite şi recitite – că Baptisteriul se află în chiar faţa domului şi că grilele de care mă rezemasem proteguiau una din cele mai vestite capodopere ale lumii. Am rămas în continuare ţintuit locului, la hotarul dintre realitate şi vis, încercînd să retrăiesc, spre nemuritoare aducere aminte, acea senzaţie sacră care, prin năframele nopţii florentine, îmi revelase în vîrful degetelor *Porţile paradisului*.

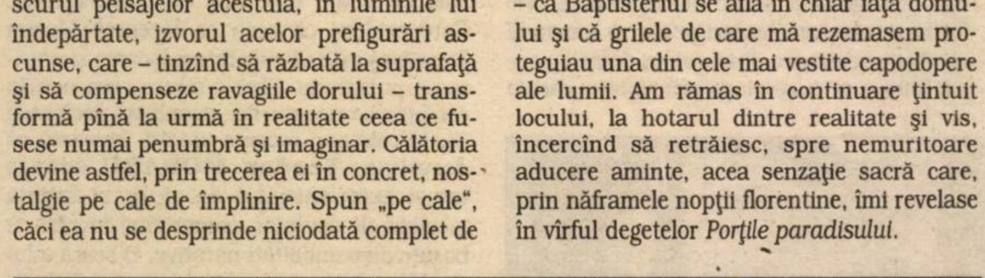

Domul din Florenţa

II.

Există călătorii care încep undeva în tine, îţi poartă gîndul spre tărîmurile mult visate, şi apoi, într-o bună zi, îşi încetează mişcarea, lăsîndu-te suspendat deasupra imenselor goluri ale nesperării. Am spus ale „nesperării“, nu ale disperării. A nu spera e ca şi cum nu ai dori. Iar a nu dori invocă abandonul, imobilitatea, în cazul de faţă nu dintr-o pierdere a încrederii, ci din conştiinţa faptului imaginar. Poţi călători cu închipuirea, anticipînd prin chiar actul imaginator marea aventură, realizarea ei aievea, dar pentru asta trebuie să fii convins că ţinuturile rîvnite de dorul tău există, că nu umbli după o himeră.

Disperarea echivalează cu o cădere de undeva de foarte de sus. Nesperarea presupune că nici nu ai ajuns să te ridici; ţi-a lipsit pentru asta mobilul, elanul – fie şi numai iluzoriu întreţinut – acela al desprinderii de pămînt. Sau, dacă speranţa nu a încolţit după ce cu mintea ai plutit totuşi pe culmile minunării şi ţi-ai lăsat sufletul surprins de imaginile bucuriei, rămîi oprit din zbor, suspendat, cum spuneam, peste prăpăstiile vidului imaginar. Cu vremea, şi aproape fără să-ţi dai seama, revii pe pămînt. În lipsa speranţei nimic nu te va face să te înalţi din nou. Dacă vrei să-ţi continui călătoria, trebuie să treci dincolo de hotarele nesperării. Dar oare din ce anume ia naştere nesperarea?

Speri întotdeauna în ceva ce ţi se pare posibil. Condiţionat, dar posibil. Acolo unde, raţional şi lucid, ştii că ceva nu e posibil, că de pildă nu e decît produsul poetic al fanteziei, nu speri. Ai nevoie de certitudinea realului, de datele posibilului pentru ca gîndul călătoriei să nu rămînă o simplă călătorie a gîndului, ci să se transforme într-un ţel împlinit. Or, a nu compune cu speranţa, ci doar cu imaginaţia, cu fantezia nudă de orice acroc în real e potrivnic oricărei adevărate călătorii ca act poetic. Căci actul propriu-zis nu se rezumă la reverie, ci se defineşte cu maximă putere – cu acea putere care singură îi consacră eficienţa – abia prin trecerea lui în realitate. Poezia lui nu se naşte banal, numai în adîncurile visării şi doar pradă metaforelor ei, ci insolit, ieşit din comun, pe parcursul confruntării visului cu peisajul vieţii şi naturii concrete, confruntare care are loc sub semnul uluirii. Uluirile visării sînt atît de diferite de uluirile treziei, încît a le pune faţă-n faţă sau a le împleti, a asocia specificul unora cu specificul altora, păstrîndu-le totuşi o opoziţie ce nu poate fi eludată, echivalează cu o scăpărare metaforică a trăirii. Se ciocnesc cremenele a două staze sufleteşti deosebite, şi din această ciocnire, în care scînteile iscate joacă rolul florilor de foc ce exaltă uluirea copilului în faţa pomului de iarnă din noaptea sărbătorească a sfîrşitului de an, prinde fiinţă întreaga poezie a călătoriei.

1971

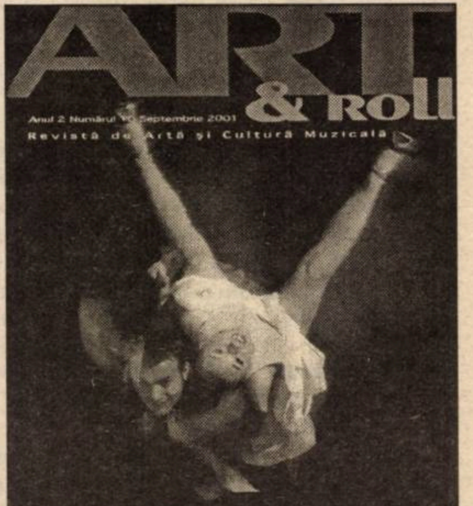
ART & Roll
Anul 2 Numărul 10 Septembrie 2001
Revistă de Artă şi Cultură Muzicală
20.000 LEI

Numărul 10 al Revistei de Artă şi Cultură Muzicală **Art & Roll** are pe verso-ul copertei întîi afişul Festivalului Internaţional „George Enescu“, iar pe coperta a patra – reclama Festivalului de Umor Negru **Humorror**. În interior – ofensiva împotriva kitsch-ului muzical comercial se intensifică. Articolul lui Daniel Ionescu, plasat în deschidere, are un titlu care „bate“ în aceeaşi direcţie: **Cine se teme de rock?** şi semnificaţia unui manifest identitar: „A fi rocker în zilele noastre (ca şi în trecut) denotă o atitudine rebelă, de afront şi combativitate. Motivaţiile sînt însă altele acum. Înainte afrontul se îndrepta împotriva autoritarismului, acum este îndreptat împotriva convenţionalului. Cenzura comunistă a fost înlocuită cu cenzura comercialului. A fi rocker înseamnă a fi altfel (indiferent de ce parte se află majoritatea). Şi întotdeauna vor exista alţii cărora nu le plac rockerii. De ce? Ontologic vorbind, din spaima de schimbare. De schimbare a unei mentalităţi sau a unei comodităţi. Pentru aceştia, a fi altfel înseamnă sfidare. [...] Ei consideră că rock-ul a murit, că este desuet, că nu mai este la modă, că nu mai este profitabil. La modă sînt acum behăielile hip-hop şi manelele, ambele exponente ale culturii de periferie. Tot aşa, la modă sînt acum telenovelele erotice, pornografia, exultarea hormonilor şi telenovelele hardcore“.

Nu ne putem împiedica să constatăm totuşi că aşa-numita „cenzură a comercialului“ – care nu trebuie ignorată, nici minimalizată – nu împiedică nici apariţia unor excelente publicaţii de rock precum **Art & Roll**, nici apariţia de noi formaţii de calitate, precum Omul cu şobolani, nici „dreptul de a fi altfel“. Comparaţia cu cenzura comunistă, violentă şi represivă, nu ar trebui făcută nici măcar în glumă. Mergem însă mai departe, semnalînd un amuzant articol al lui Ovidiu Moldovan – o poveste autoironică de amor estival realizată dintr-un colaj de hit-uri de sezon – şi (surpriză!) reluarea doctului articol despre manele al lui Andrei Oişteanu, publicat anterior în **22**. Într-un incitant interviu realizat de Nelu Stratone, Adrian Ilie (nu fotbalistul, ci fostul chitarist al trupei Iris şi fondator, în 1983, al formaţiei Voltaj) toarnă puţin gaz pe focul declanşat de incendiarul interviu al lui Dan Andrei Aldea. Ca şi acesta din urmă şi din aproximativ aceleaşi motive, Adrian Ilie nu vrea să se întoarcă în ţară...

În rest, sumarul revistei (devenită mai „voluminoasă“) este, pe ansamblu, chiar mai dens, mai divers şi mai interesant decît de obicei: Florin Silviu Ursulescu despre cele trei decenii de art-rock american, un text semnat de reputatul critic de jazz Virgil Mihaiu (**Frînturi dintr-un voiaj american**), Andrei Filip despre un recent concert U@ de la Viena, Marcian Petrescu **Despre istoria muzicuţei**, Maia Morgenstern despre **Ostracizarea lui Pintilie**, patru pagini de ştiri muzicale „fierbinţi“ din **Ecouri şi anticamere**, sonatinele Rockosaşu, Daniel Ionescu despre „muzica nouă“, serială, minimală şi de fuziune, pagini despre David Bowie şi AC/DC...

profil

Diplomat Club
Curierul vieţii diplomatice, mondene şi al lumii afacerilor

Lunarul **Diplomat Club**, „Curierul vieţii diplomatice, mondene şi al lumii afacerilor", a ajuns la numărul 8/2000 (116). Director fondator: Dic Baboian. Editor coordonator: Maria Baboian. Printre colaboratorii permanenţi se numără Paula Iacob (Justiţie), C. Bălăceanu-Stolnici (Ştiinţă), Gheorghe Anghel (Artă), Ştefan Varfalvi (Business), Radu Cristian Gheţea (Probleme bancare). În numărul 8 o întîlnim şi pe Tita Chiper, care, pe ultima pagină, îi ia un interviu lui Oliviu Gherman, noul ambasador al României la Paris. Cele 12 pagini format tabloid conţin informaţii bogate şi utile din lumea diplomaţiei şi a relaţiilor internaţionale, interviuri, prezentări de ambasadori şi de personalităţi ale vieţii academice, dar şi de asociaţii cu caracter diplomatic, date şi reportaje privind diversele manifestări culturale (de la Cerbul de Aur la Festivalul „Enescu") sau mondene cu participare internaţională, aspecte de politică externă, anunţuri de tot felul etc. Nu lipsesc însă din paginile **Diplomat Club**-ului nici nume cu o rezonanţă mai curînd dubioasă, precum cel al inevitabilului Caius Traian Dragomir (ca să dăm doar un singur exemplu). Uneori, paginile – altfel, aerisite – ale revistei au un caracter destul de tern, lipsit de imaginaţie, prea convenţional şi prea puţin atractiv, mai ales dacă ne gîndim la titlul mult mai „promiţător" al publicaţiei. În rest – aspecte mai curînd „pozitive": actualitatea diplomatică este bine reprezentată, interviurile sînt adeseori interesante (bunăoară, cel cu ambasadorul japonez Mitsuhashi Hidekata, realizat în numărul 8/2001 al revistei de către directorul fondator), iar utilitatea publicaţiei este certă.

la colţ

CRONICA ROMÂNĂ
cotidian naţional de informaţie şi atitudine
Director FĂNUŞ NEAGU

În **Cronica română** de vineri 7 septembrie 2001, Cătălin Ţîrlea atacă violent conducerea **României literare** pentru „insanităţile" proferate de Luminiţa Marcu la adresa lui Fănuş Neagu. După ce deploră, vag ironic, „nivelul jalnic la care a ajuns revista noastră de suflet, **România literară**, prin pana preţioasă a unei domnişoare cîrlionţate pe nume Luminiţa Marcu [...] care însăilează despre Fănuş Neagu astfel de propoziţii vag agramate...", C.Ţ. concede că „există şi astfel de... concepţii". Indignarea sa bate însă la „vîrful" **României literare**: „Uluitor nu este textul în sine, astfel de insanităţi mai apar şi prin alte foi rătăcite la minte, uluitoare este lejeritatea cu care trei critici ce par a fi responsabili (N. Manolescu, G. Dimisianu şi A. Ştefănescu) de acurateţea revistei lasă în pagină asemenea dejecţii. Cînd, cu cîţiva ani în urmă, atrăgeam atenţia aceleiaşi conduceri că admite, sub semnătura lui Laszlo Alexandru, publicarea de ameninţări de tip legionaro-securist la adresa mea şi a altor scriitori care nu vibrau la literatura lui Goma, nu am primit nici un răspuns, semn că solidarizarea conducerii revistei cu asemenea proceduri era un fapt". C.Ţ. nu pare să înţeleagă faptul că, aşa cum există oameni care „nu vibrează" la literatura lui Paul Goma", tot aşa există şi oameni care nu gustă deloc literatura lui Fănuş Neagu. Grav ni se pare însă altceva; anume că, pentru unii, exprimarea – fie ea vehementă – de opinii critice negative despre un autor, fie el „de primă mărime" (nu e cazul lui Fănuş Neagu, dar *de gustibus*...), echivalează cu un atentat la siguranţa intelectuală a naţiunii române: „Acum **România literară** găzduieşte acest atac imund, ce nu are nimic comun cu critica literară, la adresa unui scriitor contemporan de primă mărime, a cărui operă marchează profund şi autentic literatura română postbelică. Nădăjduiesc că protestul meu faţă de asemenea practici va atrage atenţia nu conducerii revistei cu pricina (care bănuiesc că este din nou solidară cu textul publicat), cît conducerii Uniunii Scriitorilor, care este datoare să intervină în cazuri de agresiune intelectuală flagrantă. Altfel, sînt critici literari al căror debut coincide în mod fatal cu sfîrşitul carierei, dar şi critici cărora girul acordat violenţei le poate marca definitiv autoritatea". În fond, ce înseamnă „agresiune intelectuală"? Nu cumva... delict de opinie?! Întrebarea este pur retorică. Logica acuzatorului ne aminteşte de timpuri şi de practici „intelectuale" pe care le credeam de mult apuse. Însă C.Ţ. cere conducerii Uniunii Scriitorilor nici mai mult, nici mai puţin decît „să intervină", de parcă „agresiunea intelectuală" ar exista în Codul Penal, de parcă Fănuş Neagu ar fi un totem naţional sau măcar un obiectiv brăilean de interes strategic. Să intervină... dar cum?! Renunţînd să mai finanţeze **România literară**?!...

Să vedem însă acum cît de elegant se exprimă Fănuş Neagu în editorialul său (**Aproape că m-am supărat**) din numărul de sîmbătă-duminică, 8-9 septembrie, al aceluiaşi trist cotidian de minuscul tiraj. Imprecaţiile la adresa lui Cornel Nistorescu şi, mai ales, a lui Nicolae Manolescu sînt de-a dreptul scîrboase: „Nistorescu execută nişte ordine. Că-i face o deosebită plăcere să le ducă la bun sfîrşit e altă poveste. Cineva care vede lumea prin două buboaie pe care el le numeşte ochi îi azvîrle o sugestie şi Nistorescu se aliniază în front. Cine e acel cineva? Păi, e fiul unui şef de cuib de rîndunici verzi (maică-sa, se spune, a fost o sfîntă, nu ne legăm de mame) şi nepotul tuturor fleoarţelor din Balcanii piezişi ai României, de la Vîlcea pînă-n Bucureşti. Numele lui: Nicolae Manolescu Apolzan. Acest cîrpă-n cur, care se dă copil zburdalnic (pardon, petulant, că doar sîntem intelectuali cu buze vinete şi subţiri şi facem critică damnată), într-o bună zi o să mă scoată din sărite şi s-ar putea să-i pomenesc persoana secăturii sale amestecată într-un şuvoi de rupturi mai flenduroase decît sau ca caracterul lui". După cum se vede, pe lîngă minciunile desprinse parcă (ei, parcă!) din arsenalul unei anumite instituţii „patriotice", F.N. nu se poate abţine să nu emită, din străfundurile talentului său, calificative infamante şi aluzii mahalageşti la înfăţişarea fizică. Acestea nu sînt nici măcar „agresiuni intelectuale": sînt insulte dintre cele mai grobiene, pentru care F.N. ar putea să compară lejer în instanţă. Acelaşi F.N. mai afirmă, cu o „modestie" care ne pune rău de tot pe gînduri: „Dintre toţi scriitorii români în viaţă, am declarat-o în repetate rînduri, eu sînt singurul care nu am geniu, ci numai talent. Îmi ajunge". Nu, nu îi ajunge. Mai e nevoie şi de altceva. De caracter, de exemplu. Pentru că sînt limite ale bunei-cuviinţe pe care nici măcar talentul (atît cît e, sau cît va fi fost) nu le scuză şi e inadmisibil ca în numele lui să-ţi porcăieşti, prin nedemne atacuri la persoană, colegii de breaslă.

După încă o zi, temîndu-se, probabil, de o posibilă convocare în instanţă, **Cronica română** revine asupra spumegaţiilor fănuşiene făcînd o mică rectificaţiune şi dînd vina, în mod laş, pe corectură: „Facem o îndreptare (corectorii sînt de vină!): în loc de «nepotul tuturor fleoarţelor din Balcani...» se va citi: «adoratorul tuturor fleoarţelor»". Dar să trecem. Oricum, cu sau fără rectificaţiune, rămîn destule invective penibile, descalificante pentru „talentatul" F.N. şi, în acelaşi timp, caracteristice pentru actuala **Cronică română**...

Încheiem, dezgustaţi, capitolul **Cronica română** cu un articol al lui George Cuşnarencu din numărul de joi 6 septembrie. Sub titlul **Piticii literari din bucătăriile strîmte** e publicat un „cocktail" plin de venin la adresa scriitorilor „neprieteni", care se plîng – şi pe bună dreptate! – că Ministerul Culturii nu le-a acordat, din motive politice, fonduri pentru apariţia cărţilor: „Stau piticii culturali (scriitoraşi de mîna a 18-a) ascunşi prin bucătării şi împart lumea culturală în «noi» şi «ei», descoperă lozinci cominterniste de genul «ai noştri sînt mai inteligenţi ca ai lor», toată atitudinea lor maniheistă te duce cu gîndul la Mao, idolul pe care îl citeau pe sub bancă în liceu, se votează în comisii, îşi dau premii literare între ei, se proclamă genii. Unde? În cămăruţe strîmte, în lipsa unei opere care să le dea un nume, în lipsa unei literaturi pe care n-au mai scris-o din 1989, ehei, de pe vremea cînd literatura era o bună vacă de muls care nu înnebunise de durere. Astăzi, piticii au început să ţipe că li s-a terminat ştreangul. Ei sînt cei care au păpat toţi banii din străinătate şi banii de la buget pentru diferite acţiuni culturale, după ce au călătorit pe banii scriitorilor pe tot globul. [...] Că de ce se duc banii de la buget pe alţi scriitori decît cei recomandaţi de «ei», că «ai lor» sînt mai proşti decît «ai noştri» şi că, pînă la urmă, de ce sînt mai egali «ai lor» decît «ai noştri». Asta e cultura pe care o fac piticii prin bucătării, la atît se reduce ţipătul lor şi asta produc ei pentru cultura română". „Argumentele" lui G.C. sînt prea binecunoscute pentru a zăbovi asupra lor. În anumite cazuri el va fi avînd, poate, dreptate. Autorul nu ne spune însă care sînt acei „pitici culturali", „fără operă" despre care amicii **Cronicii române** nu ostenesc să spumege, ritualic. Să-i ştim şi noi, că poate unii dintre ei n-or fi chiar aşa de „pitici" – în orice caz, nu mai „pitici" decît G.C. sau acad. F.N. Cît despre „maniheismul" cultural-politic de genul „ai noştri" vs. „ai lor", el li se potriveşte de minune lui G.C. & Co, care, înainte de a arunca piatra, ar face bine să se uite în propria ogradă.

cotidianul naţional INDEPENDENT 16 pagini 4000 lei
Director HORIA ALEXANDRESCU

Afirmaţii stranii în interviul acordat de Angela Marinescu ziarului **Independentul** (apărut în ediţia de joi 13 septembrie): „sînt un caz special pentru că aproape cerşesc: primesc bani de la mama mea, sora mea, copilul meu, prieteni, foştii mei soţi, toţi îmi dau bani. Cum întîlnesc un cunoscut îi cer bani. Cerşesc pentru că am o structură bizară şi nu pot să fac nimic. Şi nici nu aştept ca poezia mea să fie plătită. Poezia nu este ceva productiv, nu e făcută pentru acum. Dacă eşti în stare să fii cerşetor, iar eu am puterea asta, poţi supravieţui"; „Sînt anumite zile în care pur şi simplu zac. Iar cînd scriu, e un adevărat calvar. De fapt, nu-mi place deloc. Îmi plăcea atunci cînd, tînără fiind, mă euforizam cu puţin alcool şi pe drum, în autobuz, simţeam cum mi se învolburează mintea. Atunci îmi veneau idei pe care le notam. De fapt, cam tot scrisul meu e pe muchie de cuţit, la limita dintre artă şi non artă, foarte mult document"; „Fiecare a făcut ce a ştiut mai bine. Cei care au rămas poeţi au făcut-o din neputinţa de a fi altceva. Eu ştiu că am făcut-o din neputinţă, şi nu pentru că mi-ar fi plăcut. Nu am fost disponibilă, nu mi-a mers mintea, am fost handicapată, am fost bolnavă, leneşă, toate la un loc."

conflict

Fondat 1992
EVENIMENTUL ZILEI
COTIDIAN DE INFORMAŢIE

Reluăm integral o „replică" mai mult decît concludentă publicată de Petru Romoşan în **Evenimentul zilei** de luni 10 septembrie: „Enervat de răspunsul meu la o anchetă a **României libere**, răspuns intitulat **Ministerul Culturii e un SIDEX**, ziarul PSD (fost CDR) **Cronica română** scrie despre Editura Compania şi subsemnatul: «De unde pînă mai un an se lăfăia cu editura lui minusculă în banii publici, subvenţii şi sponsorizări date de Caramitru pe ochi frumoşi, pe opere extrase din excremente şi se considera rentabil fără să aibă nici un merit...». Restul insanităţilor, ţuţărul Nicolae Iliescu le poate întoarce de unde au venit, în figura lui D.R. Popescu, doar unul dintre «maeştrii» săi, N.I., fiind ţuţăr cu multiple utilizări.

În ceea ce priveşte subvenţiile şi sponsorizările date de Caramitru, foaia PSD-ului s-a învîrtit de un proces. Căci de la fondarea ei, în 1998, Editura Compania nu a beneficiat de nici o subvenţie şi de nici o sponsorizare de la Ministerul Culturii. Cît despre «ochi frumoşi», s-a întîmplat să dau mîna o dată cu domnul Caramitru în urmă cu exact douăzeci de ani.

În mod paradoxal, ziarul **Cronica română** a comentat favorabil, chiar de cînd e foaie PSD, mai multe din «excrementele» tipărite de Editura Compania: Mircea Nedelciu – **Zodia scafandrului**, la 23 martie 2001, p. 3; Adriana Bittel – **Întîlnire la Paris**, 30 martie 2001, p. 3; Nadar – **Cînd eram fotograf**, 21 mai 2001, p. 7; Petru Cimpoeşu – **Simion liftincul**, 1 iunie 2001, p. 7. Ciudat ziar! Laudă excrementele în paginile 3 şi 7, după propriile afirmaţii. Putem presupune că o face şi în pagina întîi.

Trebuie să recunosc că mă amuză plenar (de la plenară...) felul în care mai mulţi rinoceri sau hipopotami ai fostului Comitet Central se bălăcesc în aceeaşi «cadă» (rubrică a ziarului, adică), etalîndu-şi ura împotriva blestematei de democraţii care a dat cu ei de pămînt. Iar foaia are un tiraj cu adevărat minuscul.

Conducerea PSD, începînd cu Răzvan Theodorescu, ar trebui obligată să citească romanele lui D.R. Popescu, George Bălăiţă, Dinu Săraru, Fănuş Neagu, poeziile lui Mircea Micu din moment ce-i oferă pe aceştia atît de generos poporului. Sau poporul i-a votat pe Theodorescu şi a lui ceată doar ca ei să-şi bage mîna pînă la umăr?

P.S. Editura Viitorul Românesc, fondată de Viorel Cataramă, condusă de fostul şef de cadre al Uniunii Scriitorilor, avîndu-l ca subaltern pe fostul său şef la Uniune (o revoluţie română în mic: Securitatea a bătut Partidul, care devenise prea de tot incapabil), e cea mai subvenţionată editură sub noua guvernare PSD. Sînt 43 de titluri (15 milioane de lei în medie pentru fiecare) ce se vor edita cu banii Ministerului Culturii, cu autori unul şi unul: Vasile Băran, Ion Dodu Bălan, Ion Brad («Ambasador la Atena 1973-1982») etc., etc., cărţi achiziţionate pentru bibliotecile publice în valoare de 67 milioane de lei, redactorul editurii face parte din comisia de acordare a subvenţiilor pentru tipărirea cărţilor, piese de teatru ale aceluiaşi se vor subvenţiona tot de la buget, două cărţi ale aceluiaşi sînt subvenţionate în acelaşi an... Nu e niciodată prea tîrziu să te faci complet de rîs. E cazul, anul acesta, cu fostul scriitor D.R. Popescu. Iar ţuţării nu sînt de mare folos. Dimpotrivă.

Să fie măreţul viitor românesc unul populat de comunişti şi securişti? Că prezentul colcăie."

Proză

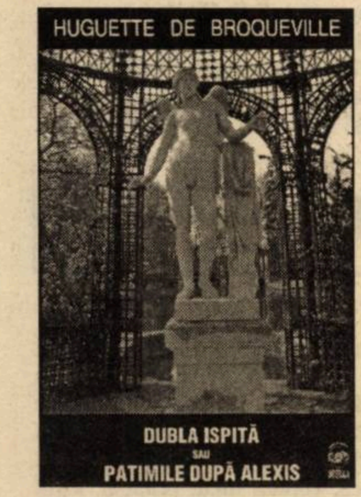

Huguette DE BROQUEVILLE

Dubla ispită sau Patimile după Alexis

Traducere de Dan-Cristian Cîrciumaru, Editura Universalia, Colecţia „Romanul universal", 2000, 160 p., f.p.

În Franţa anului 1929, descătuşată de chingile moravurilor, Marguerite Yourcenar publică romanul **Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică** (titlu-ecou la gidianul **Tratat despre dorinţa zadarnică**), confesiunea unui soţ pentru care libertatea simţurilor înseamnă libertatea de exprimare. La mai bine de o jumătate de secol, în descendenţă genetică (şi literară?) apare **Dubla ispită sau Patimile după Alexis**, al treilea roman al autoarei Huguette de Broqueville, verişoară cu Marguerite Yourcenar. Să fie romanul Huguettei de Broqueville o continuare sau o replică la scrierea predecesoarei sale? **Dubla ispită...** nu este însoţit de nici o precizare de acest gen din partea autoarei sale. Ce ne facem însă cu cele două personaje Alexis, unite nu doar printr-un nume comun, ci şi structural? Dar cu cele două titluri, aparţinînd aceluiaşi registru? Pentru cine a citit romanul lui Yourcenar, posibilitatea lecturii romanului Huguettei de Broqueville în relaţie cu **Alexis...** este mai mult decît o speculaţie teoretică.

Alexis-ul lui Yourcenar este muzician; Alexis-ul lui de Broqueville este un leucemic profesor universitar. Însă în amîndoi instinctele năpădesc sufletul şi întreaga fiinţă. Pentru amîndoi a-ţi înăbuşi pulsiunile carnale născătoare de voluptăţi ce te înalţă, paradoxal, întru spirit este o „luptă zadarnică". Patimile după cei doi Alexis sînt patimile după libertate, considerată la modul cel mai abstract, dar concretizată la modul cel mai disonant, instinctual şi carnal. Breşa dintre cele două romane intervine la nivelul limbajului. În romanul lui Yourcenar confesiunea nu este dusă pînă la capăt: cuvîntul nu poate despovăra spiritul de învelişurile de carne. E deplînsă insuficienţa recuperatorie a cuvîntului, banalizarea faptei şi a trăirii prin cuvînt. Altfel spus, cuvîntul ca sacrilegiu. Aşadar, dacă Marguerite Yourcenar scrie romanul celor nespuse, Huguette de Broqueville îşi asumă curajul scormonirii şi stoarcerii cuvîntului într-un roman al celor spuse. Pentru eroul lui Yourcenar, „vorbele nu-i sînt credincioase gîndului", iar confesiunea rămîne „nerostită". Eroul lui de Broqueville se adună din/printre rîndurile lui Yourcenar, astfel încît **Dubla ispită sau Patimile după Alexis** nu este nici o replică, nici o continuare la **Alexis sau Tratat...**, ci un acompaniament în surdină ce răbufneşte peste timp.

Huguette de Broqueville împrumută mult din mentalitatea catolică şi din scrupulele sale personajului feminin din carte. Pasională în limitele pudorii, temătoare în faţa propriului trup, Sophie descoperă abia la 40 de ani voluptăţile carnale, impulsionată de nenumăratele aventuri ale lui Alexis. O traumă-clişeu, aşadar. Rezistenţa romanului are altă sursă. Universul instinctual şi obsesional, trăirile şi animozităţile cărnii, stările de agonie şi extaz, josniciile şi perversităţile răzbunate de beatitudinile cărnii se dovedesc inepuizabile ca manifestări şi posibilităţi de exprimare. În plus, experienţa totală a trupului anulează dihotomia spirit-materie, ambele înălţătoare şi înjositoare în egală măsură.

Lovitura de graţie în acest roman o dă formula. Intimitatea cititorului cu cartea ţinută în palme e spulberată de prezenţa a trei instanţe: Lectorul principal, Cititoarea, Tînărul Lector. Metatextualismul de tip postmodern cedează locul metalecturii, ca şi în **Dacă într-o noapte de iarnă un călător**, romanul lui Italo Calvino. Personajele se simt agresate de privirile acestor cititori cu care se află însă în relaţii interdependente: sufocate de comentariile lor, personajele sînt conştiente că nu pot rezista în afara acestora: „Atenţia Cititorului se relaxează. Îi e foame. Închide manuscrisul. Iar noi ne evaporăm între pagini. Respiraţia lui ne arată ce a mîncat: omletă şi cafea. Din întîmplare, acest tînăr Cititor cu ochi negri iubeşte bărbaţii şi femeile. Să-l facem să ne placă, trebuie să-i plăcem, urlăm noi de dincolo de cuvinte, dragă Cititorule, ia-ne, mîngîie-ne, fă dragoste cu noi, dă-ne naştere pentru totdeauna. [...] Fără tine nu sîntem nimic. Identifică-te cu noi...".

Metalectura e dublată, în ultimul capitol, de metacritică. Un „comitet de lectură" emite judecăţi de valoare asupra romanului parcurs pînă aici, într-o manieră mult mai aplicată decît vocile din **Fructele de aur**, romanul lui Nathalie Sarraute. Romanul devine o pledoarie pro-cititori; dacă pînă în acest punct al cărţii viaţa veşnică a personajelor contrasta cu „biodegradarea" cititorilor, o dată deveniţi ei înşişi personaje ale cărţii, lectorii „acaparează substanţa romanului", devin la rîndul lor „neruşinaţii voyeurişti", personaje în toată puterea cuvîntului deci. Romanul trăieşte în egală măsură prin sine însuşi şi prin potenţialii cititori. Ne aflăm astfel în faţa versiunii româneşti a **Operei deschise** a lui Umberto Eco.

Datorăm iniţiativa traducerii şi publicării acestei cărţi scriitoarei Doina Uricariu, căreia romanul i-a fost prezentat sub formă de manuscris în limba franceză. Critic literar, eseistă, jurnalistă, Huguette de Broqueville convinge şi ca romancieră cu **On ne répond pas à un crapaud, Uraho? Es-tu toujours vivant?** (ce se află în planul editorial al celor de la Paralela 45) şi, nu în ultimul rînd, cu **Dubla ispită...**, un posibil roman al cunoaşterii de sine.

Ştefania CIUREA

Informatică

W. DANIEL HILLIS
Maşina
care gîndeşte
CUM FUNCŢIONEAZĂ CALCULATOARELE

W. Daniel HILLIS

Maşina care gîndeşte. Cum funcţionează calculatoarele

Traducere din engleză de Mihai Cipu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2001, 192 p., f.p.

W. Daniel Hillis, informaticianul care a proiectat calculatorul cel mai rapid din lume, popularizează, în **Maşina care gîndeşte. Cum funcţionează calculatoarele**, ştiinţa computerului. În primul rînd, informaticianul expune principiile („ideile") care stau la baza funcţionării ordinatorului. În al doilea rînd, meritul autorului constă în abordarea unor subiecte *hot* ale domeniului digital, subiecte vulnerabile prin ele însele şi controversabile, însă care, cu atît mai mult, generează polemici care aduc în discuţie problematici acute de epistemologie umană.

Premisa de la care pleacă informaticianul este prezentată de autor însuşi, în prefaţa cărţii: „În zilele noastre, calculatoarele sînt considerate de mulţi ca dispozitive multimedia, capabile de a încorpora şi combina toate formele anterioare de comunicare – text, grafică, animaţie, sunet. Cred că acest punct de vedere conduce la subestimarea potenţialului calculatorului. Este adevărat, desigur, că un calculator poate încorpora şi manipula toate celelalte mijloace de comunicare, dar adevărata putere a calculatorului constă în capacitatea sa de a manipula nu numai *expresia* ideilor, ci ideile înseşi" (p. 10).

Drept urmare, autorul mizează, pe parcursul întregului volum, pe capacitatea computerului de a conduce la performativitatea gîndirii umane, calculatorul devenind un instrument de *up-gradare* a minţii omului: „Calculatorul nu este doar o maşină perfecţionată de calcul, de filmat sau de pictat; el este mai degrabă un dispozitiv care accelerează şi extinde procesele gîndirii umane. Este o maşină de conceput imagini mentale, care porneşte de la ideile pe care noi le introducem în ea şi le duce mai departe decît am fi putut-o face vreodată noi înşine pe cont propriu" (p. 10).

„Ideile" din domeniul informatic pe care le prezintă succint autorul se referă atît la partea *hard* (**Piuliţe şi şuruburi**, **Blocuri constructive universale**), cît şi la cea *soft* a unui computer (**Programare**). Astfel, W. Daniel Hillis discută atît logica booleană sau automatele cu un număr finit de stări, cît şi limbajele de programare.

În continuarea studiului său, autorul are în vedere limitele unui calculator, subiect important din perspectiva implicaţiilor filozofice. În cadrul capitolului intitulat **Cît de universale sînt maşinile Turing?**, temele de discuţie ale informaticianului sînt prin urmare maşina universală, calculabilitatea, teorema lui Godel de incompletitudine, sistemele haotice, calculul cuantic.

Alte subiecte computaţionale tratate de autorul cărţii se referă la algoritmică şi euristică, la memorie şi codare secretă sau la viteza calculatoarelor paralele. Creşterea memoriei şi a vitezei de operare a computerului sînt considerate drept consecinţele fireşti şi necesare ale evoluţiei capacităţilor maşinii şi, implicit, ale evoluţiei gîndirii umane. Toate aceste subiecte descriptive ale volumului sînt expuse cu o claritate lejeră a demonstraţiei, dar şi cu un bogat suport de informaţie, informaţie prezentată accesibil, fără pretenţii de tehnicism terminologic.

Ultimele două capitole ale cărţii sînt cele care provoacă polemici nu numai datorită noutăţii informaţionale, ci şi datorită caracterului problematic al tematicii înseşi. **Calculatoare care învaţă şi se adaptează** este titlul unuia dintre aceste capitole, titlu care spune totul despre subiectul tratat. Inteligenţa artificială constituie deja un subdomeniu al informaticii care se manifestă ca un „călcîi al lui Ahile" în contextul actual al digitalizării.

W. Daniel Hillis, pornind de la procesul de *feedback* sau de „conexiune inversă", demonstrează faptul că programele de calculator pot învăţa din greşelile proprii şi se pot corecta sau, mai general spus, evidenţiază modul în care se realizează „instrucţia" calculatoarelor.

Reţelele neuronale artificiale (sisteme de calcul cu structuri analoge reţelelor conexe de neuroni biologici) constituie o altă exemplificare a demersului programatorilor de inteligenţă artificială: perceptronul este un tip de reţea neuronală care poate învăţa să recunoască formele, deşi are limitele sale în funcţie exclusiv de regulile programate.

În continuarea tezei sale despre inteligenţa artificială, W. Daniel Hillis trece la analiza sistemelor cu autoreglare, un alt tip de reţea neuronală, care însă nu are nevoie de „instructor" întrucît semnalele pentru instruirea reţelei sînt produse de reţeaua însăşi. Discursul informaticianului se desfăşoară prin urmare gradual, ierarhic, evolutiv, precum aspectele tematicii abordate: începînd a explica structura *hardware* şi cea *software* a unui computer, ajunge să discute puncte nevralgice ale domeniului virtual.

În ultimul capitol (**Dincolo de inginerie**), informaticianul se plasează de partea susţinătorilor inteligenţei artificiale, considerînd evoluţia simulată drept un indiciu al direcţiei spre care trebuie să se îndrepte construirea unei maşini care să deţină procese cognitive. Discursul său se subiectivizează din ce în ce mai mult pe măsură ce avansează în dezbaterea unor subiecte delicate, iar punctul său de vedere este clar exprimat întrucît vrea să se situeze pe o poziţie personal asumată. Optimismul lui W. Daniel Hillis se întîlneşte cu cel al altor promotori ai inteligenţei artificiale care echivalează creierul uman cu o maşină şi mintea cu un computer. Informaticianul recunoaşte faptul că drumul spre realizarea deziderатelor inteligenţei artificiale este imens de lung, însă entuziasmul său este explicat prin apelul la posibilităţile de aplicare a produselor inteligenţelor artificiale: „Dacă vom reuşi vreodată să dezvoltăm o maşină care poate înţelege limbajul, am fi capabili să avansăm rapid, profitînd de cultura umană. Îmi imaginez că ar trebui să învăţăm o maşină inteligentă printr-un proces asemănător celui prin care am învăţa un copil, cu acelaşi amestec de deprinderi, cunoştinţe, moravuri şi poveşti. Deoarece am încorpora cultura umană în reţeta maşinii pentru inteligenţă, maşina ce va rezulta nu va fi în întregime o inteligenţă artificială, ci mai degrabă o inteligenţă umană sprijinită de o minte artificială. Din acest motiv mă aştept să ne înţelegem bine cu ea" (p. 187-188).

După traducerea în limba română a cărţii lui Nicholas Negroponte, **Being digital**, traducerea cărţii lui W. Daniel Hillis constituie un alt pas, ce-i drept minor, pentru sincronizarea culturii române cu cultura computaţională.

Lucia Simona BUMBU

Societate

CELE 9 TIPURI
de parteneri
ÎN DRAGOSTE
Daphne Rose Kingma
HUMANITAS PRACTIC

Daphne Rose KINGMA

Cele 9 tipuri de parteneri în dragoste: de ce îi iubim, de ce ne scot din minţi

Traducere din engleză de Oana Cristescu, Editura Humanitas, Colecţia „Humanitas Practic", Bucureşti, 2001, 204 p., f.p.

Self-help, adică *ajută-te singur*, este denumirea standard a acestui gen de carte ce aparţine pieţei *best-seller*-ului, în speţă acelui segment editorial care poate fi solicitat în magazinele universale, alături de alte produse de consum şau de unică folosinţă. Piaţa românească de carte îi rezervă însă acestui titlu companii mult mai bizare, de pildă un manual şcolar sau un abecedar ori nişte coperte roz, cerinţe care se măsoară la kilogram; situaţie uşor nedreaptă pentru autoarea Daphne Rose Kingma, observaţiile sale de aici întemeindu-se pe o experienţă în problemele de cuplu dobîndită în calitate de psihoterapeut.

Pe baza unor fişe clinice sînt stabilite aşadar nouă tipuri ideale de parteneri în dragoste; cititorul ideal se regăseşte în două sau mai multe caractere, Egocentric, Emotiv ori Imperturbabil, Sceptic, Perfecţionist, în fine, Visător, Dominator, Altruist sau chiar Workaholic, înnebunit după muncă. Această tipologie determină personalitatea umană a dragostei şi este diferită, după cum afirmă autoarea, „de sistemul foarte complicat al personalităţii creat de Jung“ sau de alte clasificări mai elaborate precum ale lui Myers-Briggs şi Enneagram. Practica în domeniu îi permite lui Kingma să-şi sfătuiască publicul cititor şi cu ajutorul unor nenumărate istorisiri, exemple de „relaţii care nu au mers“, etiologia (povestea poveştii) cazului identificînd mereu o traumă suferită în copilărie de subiecţii psihiatrului. Inerent se degajează anumiţi indici sociali ai lumii americane, incompatibili prin esenţă cu societatea românească.

De exemplu, personajele de aici, numite evident doar pe numele mic în carte, reuşesc să-şi cumpere o casă în doar cîteva luni de la găsirea unui serviciu (casă în rate, natural...); altcineva face excursii periodice în Europa sau în lume; ei, americanii, îşi acordă din timp în timp mici evadări din lumea de zi cu zi, cuprinzînd „distracţii“ ce nu sînt posibile aşa de uşor la noi. În jurul acestor mici sau mari evenimente materiale stă un stil de viaţă pe care mecanismele autohtone îl refuză. Dacă ignorăm aceste diferenţe vom observa oamenii, cu deficienţele lor nepăsătoare la condiţia materială. Societatea fericirii sau a armoniei pe care o sugerează **Cele 9 tipuri de parteneri în dragoste** are în vedere acel element întîlnit sub alte nume de-a lungul timpului: *the joy, the pleasant*. Prima frază a cărţii spune: „Această carte e un ajutor pe drumul tău către dragoste, fie că vrei să descoperi o persoană cu care să ai o relaţie sentimentală *mulţumitoare*, fie că vrei să faci actuala ta relaţie mai *plăcută*“ (*s.m.*, D.G.). Etapele citirii acestui text sînt *identificarea* tipului just de personalitate (a ta şi a celuilalt), apoi *ajustarea*, potrivirea caracterelor într-un mod corect. Cu o astfel de carte în mîini ecuaţia trebuie să-ţi iasă...

Dan GULEA

Benzi desenate

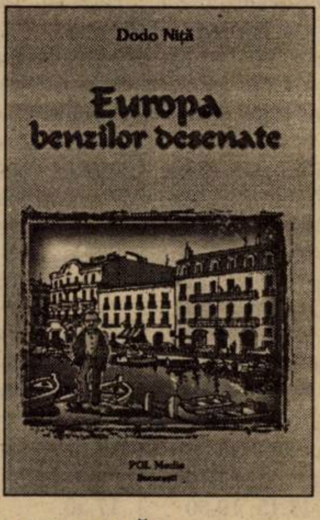

Dodo NIŢĂ

Europa benzilor desenate. Reportaje, interviuri, articole

Prefaţă de Ion Manolescu, Editura POL Media, Bucureşti, 2001, 160 p., 30.000 lei

Într-o epocă a hibridizărilor de tot felul şi a relativizării graniţelor dintre formele „culte“ şi cele „populare“, relaţia reprezentanţilor culturii înalte cu benzile desenate e departe de a fi una simplă, în special în ceea ce-i priveşte pe intelectualii mai tineri. Dar scenariile BD sînt departe de a fi dedicate exclusiv copiilor. În Occident, ele sînt un gen aproape canonic, cu istoricii, criticii şi teoreticienii săi. Deşi mult mai puţini, există şi în România un număr de fani ai benzii desenate, amatori sau profesionişti, a căror voce firavă se face auzită uneori.

Din acest motiv, cred că orice apariţie în peisajul sărac al cărţilor româneşti despre benzile desenate se cuvine a fi subliniată. Cu atît mai mult atunci cînd ea aparţine specialistului nr. 1 în materie de la noi: craioveanul Dodo Niţă, autor, pînă acum, al unei **Istorii a benzii desenate româneşti** (1992) şi a unui **Dicţionar al benzii desenate din România**. Numele lui este cunoscut publicului cultural mai puţin „specializat“ şi din paginile fostului supliment al **Dilemei**, unde semna articole şi reportaje despre lumea BD-ului. O parte din acestea se regăsesc şi în prezentul volum, conceput el însuşi ca un „ghid“ ilustrat în universul bidimensional al creatorilor de benzi desenate. În prefaţa intitulată **Un continent desenat**, Ion Manolescu (el însuşi „cunoscător“ şi emul al genului) vorbeşte, cu umor, despre BD ca despre un mod mai rapid şi mai atractiv de a intra în Europa Unită. În fapt, şi Ion Manolescu, şi Dodo Niţă (asemeni foarte multor români cu vîrste cuprinse între 25 şi 50 de ani) au descoperit Occidentul în anii '70-'80 inclusiv prin reviste BD precum **Pif Gadget**, **Rahan** sau prin mai vechile **Vaillant**-uri păstrate în anticariate. Pe de altă parte, nu avem de a face cu o lucrare „de referinţă“, ci cu un instrument auxiliar, util în special publicului neavizat din ţară.

Postfaţată printr-un fragment elogios al lui Adrian Marino, extras din volumul V al **Biografiei ideii de literatură**, **Europa benzilor desenate** nu este o culegere de studii aplicate, ci una confesiv-„documentară“, conţinînd reportaje de la saloanele, congresele, expoziţiile şi festivalurile BD din ţară şi străinătate, alături de interviuri cu şi declaraţii ale unor reputaţi creatori BD români şi străini. Avem de a face, aşadar, cu un jurnal de reporter bedefil voiajor şi cu o „punere în temă“ asupra acestui domeniu hibrid, „de frontieră“.

Construcţia volumului are la bază o „poetică“ interactivă de tip BD. Retrăgîndu-se, discret şi modest, în fundal, autorul dă, aici, cuvîntul celorlalţi, manevrîndu-şi regizoral „personajele“ prin amuzante şi sugestive ilustraţii-comentariu plasate înaintea fiecărui interviu, articol sau reportaj. Uneori, în desenele-prefaţă, autorii „intervievaţi“ sînt transformaţi ei înşişi în personaje, alteori eroii lor se întreţin cu ei sau îi „bîrfesc“. Însuşi Dodo Niţă este „bîrfit“ de doi „telespectatori“ într-o ilustraţie plasată în deschiderea volumului. Singura contribuţie analitică a autorului este un mic studiu publicat în ţară şi recenzat în străinătate (**Tintin în România**) în care demonstrează, pe baza unor convingătoare argumente toponimice, lingvistice, geografice, istorice şi chiar... ornitologice, faptul că Syldavya, spaţiul în care se desfăşoară, la un moment dat, aventurile lui Tintin, este de fapt România (mai precis: o combinaţie lexicală între Transilvania şi Moldavia).

Pentru Dodo Niţă, soarele bedefil răsare din spaţiul francofon: cei intervievaţi sînt mai ales scenarişti BD de peste hotare, îndeosebi din Franţa şi Belgia. Printre ei – Meziéres şi Christin, autorii celor mai bune serii de SF europene (**Valerian**), Louis Cance, desenator la fostul **Pif Gadget**, Greg, autorul lui **Tintin**... Desenatorii autohtoni – Viorel Pîrligras (inventator al BD-rock-ului) şi Călin Stoicănescu (promotor, la noi, al BD-ului creştin) – vorbesc despre opţiunea lor artistică şi despre evoluţia propriei lor cariere de-a lungul ultimelor decenii. De reţinut, între altele, faptul că majoritatea creatorilor români au debutat în paginile revistelor pentru pionieri şi şcolari (raporturile dintre BD şi ideologia oficială în perioada comunistă ar merita ele însele un studiu aparte). În cele din urmă, piesele acestui puzzle se constituie într-o pluralitate „vie“ de istorii personale ale genului de la noi şi de aiurea, cu deschideri asupra relaţiei dintre BD şi celelalte arte (film, roman), asupra raporturilor cu diferitele contexte sociale, ideologice, politice şi, nu în ultimul rînd, „imagologice“. Cum văd România (de ieri şi de azi) desenatorii străini de BD, cum văd industria BD-ului occidental desenatorii români stabiliţi acolo sau aflaţi doar în vizită, cum se raportează şi unii, şi ceilalţi la receptarea actuală, la limbajele genurilor şi artelor conexe, iată, pe lîngă alte (multe) amănunte anecdotice, „socio-culturale“ ş.a. cîteva „provocări“ în egală măsură instructive şi plăcute din care voi oferi cîteva „mostre“: „În anii '70 [...] satele româneşti îmi evocau scene din copilărie, ca şi oraşele care nu erau încă dotate cu elemente ale modernităţii. Este ca şi cum mă duceam în propria mea ţară unde istoria încremenise preţ de cîteva decenii. Mai erau şi alte lucruri care mă fermecau, în special muzica românească, cea lăutărească, şi felul de a trăi «à la Roumaine» şi, mai ales, un cert rafinament ca, de exemplu, gustul foarte latin al discuţiilor. [...] Nu-mi rămăsese decît să-mi zic: ori toţi francezii erau anticomunişti şi spuneau că totul este înfiorător, ori erau comunişti şi ziceau că totul e perfect. Şi era, evident, o prostie. Iată ce m-a determinat să merg acolo“. „În BD nu poţi face chiar orice. Aşa cum spuneam, psihologia, sentimentele de iubire sînt uşor de abordat în cinema, teatru... În BD nu poţi ţine două personaje într-o încăpere pe parcursul a 58 de pagini. Este un aspect al limitării BD. Forţa sa constă în capacitatea imaginară, de creare a unei lumi fantastice, de fantasmatizare a lumii reale... În general, o generaţie detestă ceea ce a plăcut generaţiilor precedente. Dar cu BD e altceva: desenele în casete, cu personaje bine delimitate, cu «bulele» care comunică, totul este ca o punere în ordine a lumii. În copilărie este bine aşa, înţelegi cum merge lumea, iar, din punct de vedere psihologic, BD ajută la formarea, la structurarea personalităţii. Îmbogăţeşte spiritul, nu-l sărăceşte. Este un gen în care poţi să pătrunzi dincolo de lectură şi înţelegere. Este foarte important într-o lume în care televiziunea este din ce în ce mai prezentă şi care reprezintă contrariul: o imagine o alungă pe alta“. „În bibliotecile publice, cărţile cele mai uzate, reparate, lipite cu scotch, în fel şi chip, sînt cele de BD. Există o relaţie afectivă cu lectura BD. Este, cred, un obiect al pasiunii“.

În fine, **Europa benzilor desenate** nu este o carte cu eroi ai serialelor BD, ci o carte cu oameni, o carte cu şi despre „autori“. Prezentaţi de către Dodo Niţă sau autoprezentîndu-se confesiv în dialogurile cu vizitatorul român, aceştia trimit, la limită, către un posibil „tip“ al bedefilului profesionist: maturul cu suflet de copil, deschis, plin de umor, prietenos, rezistent la prejudecăţi, permanent curios şi disponibil faţă de ceilalţi, faţă de infinita diversitate a lumii, faţă de formele ei aparent „minore“, dar care ne îmbogăţesc, ne „complexifică“ şi ne înfrumuseţează viaţa. Din acest punct de vedere, micul volum se constituie într-o subtilă pedagogie culturală, ajutîndu-ne, în acelaşi timp, să ne simţim mai „europeni“ şi, poate, mai buni.

Paul CERNAT

FILME/SERIALE TV

Anna şi regele

În ultimul timp, numele lui Jodie Foster a revenit în atenţia presei mai degrabă din pricina unei absenţe decît unei prezenţe a actriţei pe ecranele cinematografelor. Ea şi-a surprins admiratorii refuzînd rolul agentei Clarice Starling din **Hannibal** (continuarea din 2000 la **Tăcerea mieilor**), rol pe care l-a preluat Julianne Moore. S-au făcut diverse speculaţii în legătură cu motivele refuzului ei, atribuit de unii onorariului prea mic şi pus de alţii pe seama scenariului cu care Jodie Foster nu a fost de acord. Cert este că acum Jodie Foster este mai mult termenul de comparaţie pentru prestaţia lui Julianne Moore în **Hannibal** decît punctul forte din distribuţia unui succes recent. Ultima dată cînd spectatorii români au avut ocazia să o vadă într-o superproducţie a fost în 1999, anul de lansare a filmului **Anna şi regele**, care va fi difuzat de HBO duminica aceasta, la ora 20.00. Regizat de Andy Tennant, filmul a primit două nominalizări la Oscar pentru regia artistică şi costume, dar nu a avut succesul sperat, iar rolul lui Jodie Foster nu este direct proporţional cu talentul ei. Deşi personajul său este reuşit pentru că poartă inconfundabila marcă Foster, regizorul a declarat că ea „s-a plictisit să joace“. Povestea Annei a mai fost spusă în două variante de film (cu Rex Harrison şi Irene Dunne, cu Yul Brynner şi Deborah Kerr) şi sub formă de desen animat. Scenariul a fost scris după jurnalul englezoaicei Anna Leonowens care, în 1862, a venit în Siam împreună cu fiul ei, Louis, pentru a-i educa pe copiii regelui Mongkut, suveranul Siamului. Unele părţi ale filmului din 1999 sînt previzibile şi au un aer de clişeu: Anna se îndrăgosteşte pînă la urmă de rege (Chow Yun-Fat), dar barierele dintre ei sînt de netrecut; spre sfîrşit intervine războiul, care se termină cu o victorie spectaculoasă, dar puţin convingătoare. Cu adevărat impresionante sînt decorurile, în mare parte construite special pentru acest film, iar ceea ce merită atenţia este reconstituirea lumii orientale şi felul cum este percepută ea de văduva englezoaică venită de la Mombay. Contactul cu Siamul generează tot felul de incidente amuzante sau neplăcute care aduc în discuţie problema colonialismului şi a opoziţiei Orient-Occident. Întrebările şi comentariile copiilor nu sînt întîmplătoare: Louis îi spune Annei că nu este britanică de vreme ce a stat foarte mult în India şi nu pare lămurit cînd Anna îl contrazice, explicîndu-i că aceasta este esenţa colonizării; tot Louis o întreabă de ce regina Victoria nu are mai mulţi soţi dacă Mongkut are 23 de soţii şi 42 de concubine; iar fiul cel mare al regelui o respinge la început numind-o „guvernantă imperialistă“. Annei i se spune „sir“ de la întrevederea cu prim-ministrul, pentru că în Siam numai unui bărbat îi este permis să nu se aplece în faţa unei oficialităţi. Seria conotaţiilor feministe se continuă cu situaţia femeilor din harem pe care, deşi doreşte să le educe, Mongkut le pedepseşte fără milă dacă încearcă să evadeze. Tuptim, una dintre elevele Annei, cea mai recentă amantă a regelui, este executată pentru o vină dublă: nu numai că a evadat, dar a făcut şi greşeala de a se deghiza într-o fiinţă sacră (în călugăr budist).

Inedit este accentul britanic pe care Jodie Foster a trebuit să îl stăpînească pentru rolul Annei Leonowens (o performanţă similară i-a reuşit lui Gwyneth Paltrow în nu mai puţin de trei filme – **Emma**, **Shakespeare in Love**, **Sliding Doors**).

În anii anteriori, Jodie Foster a dovedit şi calităţi de producătoare (**Nell** – 1994 – a fost produs de compania ei, „Egg Pictures“) şi de regizoare (în 1991 a regizat primul film – **Omuleţul Tate**). Dar toţi şi-o amintesc din **Şoferul de taxi** (la 13 ani, controversatul rol al prostituatei Iris i-a adus prima nominalizare la Oscar), **Tăcerea mieilor**, **Maverick** sau **Contact**. Bîrfită şi lăudată la Hollywood (a absolvit cu *magna cum laudae* Facultatea de Literatură Engleză de la Universitatea Yale), Jodie Foster are o prezenţă specială pe ecran şi o frumuseţe distinsă care, asociate cu foarte mult talent, creează roluri memorabile. Deocamdată o putem revedea pe HBO, în **Anna şi regele**, în aşteptarea unor filme noi care să îi pună în valoare, cu adevărat, calităţile.

Irina ILIESCU

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA LIVIU REBREANU:

- 20 septembrie, ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobâlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia, Bogdan Muşatescu, Emil Mureşan, Dragoş Ionescu, Grigore Gonţa
- 21 septembrie, ora 18.30 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea, Ileana Olteanu, Ion Ionuţ Ciocia, Liviu Crăciun, Alexandru Hasnaş
- 22 septembrie, ora 18.30 – **Generaţia de sacrificiu** de I. Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise, Mihaela Mitrache, Eusebiu Ştefănescu, Mihai Niculescu, Vlad Ivanov, Bogdan Muşatescu, Alice Caracostea, Ion Henter, Gavril Pătru
- 23 septembrie, ora 18.30 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin, Iuliana Moise, Dana Măgdici, Mircea Anca jr.

SALA CAMIL PETRESCU:

- 18, 19 septembrie, ora 18.30 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan
- 22 septembrie, ora 18.30 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

- 18 septembrie, ora 21.00 – **No Mom's Land** după Samuel Beckett. PREMIERĂ. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul Act
- 24 septembrie, ora 21.00 – **Un cadou special** după Ellie Wiesel. Regia: Liana Ceterchi. Cu: Roxana Guttman şi Rudi Rosenfeld

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

- 22 septembrie, ora 11.00 – **Nuntă cu miliar...dar** de Dinu Grigorescu. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Mihai Ciucă, Boris Petroff
- 23 septembrie, ora 11.00 – **Scripcarul pe acoperiş** de J. Stein, J. Boch, S. Hamick. Regia: Harry Eliad. Cu: Dan Tufaru, Leonie Waldman Eliad, Cristina Dogaru, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa. Textul poate fi ascultat şi în limba română, la cască

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

- 20 septembrie, ora 18.00 – **Acasă**, adaptare de Radu Apostol după Ludmila Razumovskaia. Regia: Radu Apostol. Cu: Rodica Ionescu, Antoaneta Cojocaru, Alexandru Potroc, Mircea Moise, Alina Patoi, Nicuşor Niculescu, Alin Briceag, Florian Vodă, Mihai Marinescu
- 22 septembrie, ora 10.30 – **Peripeţiile vrăjitoarei Meg** de David Wood. Regia: Elliot Swift şi Diana Manole. Cu: Marioara Sterian, Marcela Andrei, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Cristian Irimia, Gabriel Coveşeanu, Florina Luican, Cornelia Pavlovici
- 23 septembrie, ora 10.30 – **David Copperfield** după Charles Dickens. Regia: Cornel Todea. Cu: Claudia Revnic, Dumitru Anghel, Anca Zamfirescu, Andra Teodorescu-Ion, Cornelia Pavlovici, Romeo Stavăr, Sibylla Oarcea, Mihai Verbiţchi, Mircea Muşatescu, Boris Petroff, Florina Luican, Ion Arcudeanu, Daniel Tudorică, Alexandrina Halic, Marina Procopie, Cătălin Dupu, Marcela Andrei

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

- 22 septembrie, ora 11.00 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Claudiu Iordan, Graţiela Ştefan, Daniel Stanciu, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia, Liliana Gavrilescu, Dora Ortelecan, Eugenia Barbu, Leonard Popovici, Claudiu Iordan, Ioana Chelaru
- 23 septembrie, ora 11.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Adaptarea: Cristian Pepino. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia, Liliana Gavrilescu, Claudiu Iordan

BACĂU

TEATRUL BACOVIA

- 23 septembrie, ora 18.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte, Geo Popa, Doina Iacob, Florina Găzdaru

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

- 20 septembrie, ora 18.00 – **Revista Forever** de Z. Pop. Regia: Andrei Lache

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

- 20, 21, 22, 23 septembrie, ora 20.00 – **Deschiderea Stagiunii 2001-2002**: **Uitarea/L'oubli** de George Banu. Spectacol de *teatru coregrafic*. Regia: Mihai Măniuţiu. Coregrafia: Sylvain Groud (Franţa), Vava Ştefănescu (Bucureşti). Cu: Sylvain Groud (Franţa), Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristina Cimbrea, Angelica Nicoară. Spectacol realizat în colaborare cu Centrul Cultural Francez din Cluj Napoca şi Institutul Francez Bucureşti

TEATRUL MAGIAR DE STAT

- 23, 24 septembrie, ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Carol** de Slawomir Mrozek. PREMIERĂ. *Spectacol studio*. Regia: Tompa Gábor

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

- 19 septembrie, ora 18.30 – **Cafeaua domnului Ministru** de Horia Gârbea. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ioan Coman, Nadiana Sălăgean, Nuami Dinescu
- 22 septembrie, ora 18.30 – **Schimb urgent... trei surori**. Regia: Petre Bokor. Cu: Ana Bart, Nadiana Sălăgean, Raluca Zamfirescu, Niculae Urs, Ilie Gâlea, Marian Despina, Lucia Ştefănescu, Mihai Coadă, Dragoş Câmpan, Nicolae Nastăsia

REVISTĂ:

- 20 septembrie, ora 17.00 – la Cîmpina – **Tonul face muzica**
- 23 septembrie, ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

- 23 septembrie, ora 11.00 – **Făt-Frumos din lacrimă** de Mihai Eminescu. Regia: Cristian Pepino

TIMIŞOARA

TEATRUL GERMAN DE STAT

- 20 septembrie, ora 11.00 – **Max şi Moritz** de Wilhelm Busch
- 21 septembrie, ora 19.00 – **Lungul drum al zilei către noapte** de Eugene O'Neill. Textul se traduce în limba română la cască
- 24 septembrie, ora 19.00 – Sala Operei Române – **Berenger** după Eugène Ionesco şi Heinrich Sutermeister. PREMIERĂ. Spectacol realizat în colaborare cu Opera Română Timişoara şi Fundaţia „Berenger" (Olanda). Regia: Frans Meewis (Olanda)

TEATRUL „CSIKY GERGELY"

- 19 septembrie, ora 10.00 – **Cei trei purceluşi**. Adaptarea şi regia: Gheorghe Stan

FILM

18-20 septembrie

BUCUREŞTI

- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Studio/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Luceafărul/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.00/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ Studio Martin/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Velvet Goldmine**, SUA-Anglia, 1998. Regia: Tedd Haynes. Cu: Ewan McGregor, Jonathan Rhys Meyers, Toni Collette, Christian Bale/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Favorit, orele: 11.00, 12.45, 14.15, 16.00, 17.30, 19.30/ Lumina, orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Aurora/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Ziua a 6-a**, SUA, 2000. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Arnold Schwarzenegger, Michael Rapaport, Tony Goldwyn/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30
- **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Semn de viaţă**, SUA, 2000. Regia: Taylor Hackford. Cu: Meg Ryan, Russell Crowe/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Împăratul vrăjit**, SUA, 2000. Film de animaţie. Regia: Mark Dindal/ ora 13.00
- **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ ora 13.15
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ orele 13.30, 17.45
- **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 14.45
- **Condamnaţi la dragoste**, Franţa, 1999. Regia: Patrice Leconte. Cu: Juliette Binoche, Daniel Auteuil, Emir Kusturica/ ora 15.15
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ orele 15.30, 22.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 17.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 18.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 19.30
- **Cod necunoscut**, Franţa-România, 2000. Regia: Michael Haneke. Cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu, Constantin Bărbulescu, Costel Caşcaval/ ora 19.45
- **Doctorul T şi femeile**, SUA, 2000. Regia: Robert Altman. Cu: Richard Gere, Helen Hunt, Farrah Fawcett/ ora 20.00
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 22.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ orele: 15.15, 18.00, 20.45
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ orele: 13.45, 16.30, 19.15, 22.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 20.00 (19 septembrie)
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ orele: 14.15, 17.00, 19.45, 22.45
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ orele: 14.00, 18.30
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ orele: 16.15, 21.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ orele: 14.45, 17.15, 19.30, 21.45
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ ora 22.15 (18, 20 septembrie)
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ orele: 15.30, 17.45
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ ora 19.45 (18, 20 septembrie)
- **O plimbare pe lună**, SUA, 2001/ orele: 14.00, 18.45 (18-19 septembrie)/ orele: 13.45, 18.15 (20 septembrie)
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ ora 16.30, (18-19 septembrie)/ ora 16.15 (20 septembrie)
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ ora 21.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ orele: 22.30
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ orele: 13.45, 16.00, 18.15, 20.30, 22.45
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ orele: 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

ARAD

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Mureşul

BISTRIŢA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia, Sala A/ orele: 12.45, 15.00, 17.30, 20.00
- **Un socru de coşmar**, SUA, 2000. Regia: Jay Roach. Cu: Robert de Niro, Ben Stiller, Blythe Danner/ Dacia, Sala B/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

BRAŞOV

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard

Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Astra/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

BRĂILA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (18 septembrie)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (19-20 septembrie)
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (19-20 septembrie)
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (18, 20 septembrie)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (19 septembrie)

BACĂU

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Central

CLUJ NAPOCA

- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30 (18-19 septembrie)/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30 (20 septembrie)
- **Al treisprezecelea războinic**, SUA, 1999. Regia: John McTiernam. Cu: Antonio Banderas, Omar Sharif, Diane Venora/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dansează cu mine**, SUA 1998. Regia: Randa Haines. Cu: Vanessa L. Williams, Chayanne, Kris Kristofferson, Joan Plowright, Jane Krakowski, Beth Grant, William Marquez, Harry Groener, Rick Valenzuela/ Favorit/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30
- **Shaolin Cowboy**, SUA, 2000. Regia: Tom Dey. Cu: Jackie Chan, Owen Wilson, Lucy Liu, Brandon Merrill, Xander Berkeley/ Victoria/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00

CONSTANŢA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Republica/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ Grădina Tomis/ ora 20.30 (18 septembrie)
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart, Ian McKellen/ Grădina Tomis/ ora 20.30 (19-20 septembrie)

CRAIOVA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Modern
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Jean Negulesco

DEVA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Flacăra
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Flacăra

IAŞI

- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Republica/ orele: 9.00, 16.30, 19.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Victoria/ orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Republica/ orele: 11.15, 13.00, 15.00
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Victoria/ ora 20.30
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Casa de Cultură, Sala Azur/ orele: 19.00, 21.00

ORADEA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Libertatea
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Dacia/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

PITEŞTI

- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Bucureşti/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Dincolo de nori**, Italia. Regia: Michelangelo Antonioni. Cu: Fanny Ardant, Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Patria
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gérard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Scala
- **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ Modern

RÎMNICU VÎLCEA

- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Flacăra/ orele: 11.00, 15.00, 17.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

SATU MARE

- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Luceafărul/ orele: 18.00, 20.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Victoria/ orele: 13.15, 16.00, 18.30, 21.00

SINAIA

- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Perla

SLATINA

- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Capitol
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Timiş
- **Război în bucătărie**, România, 2000. Regia: Marius Theodor Barna. Cu: Gheorghe Dinică, Imola Kezdi, Ovidiu Niculescu, Tora Vasilescu/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Independenţa
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Victoria
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Victoria

TÎRGU MUREŞ

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Tineretului/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Arta/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

VASLUI

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

ZALĂU

- **Pierde vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn, Ron Livingston/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

21-24 septembrie

BUCUREŞTI

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Viitorul/ str. Mihai Eminescu
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria, tel: 211.86.25/ Corso, tel: 315.13.34/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Cu: Jennifer Loppez/ Scala/ tel: 211.03.72
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni Jeremy Piven/ Studio/ tel: 659.53.15
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Festival/ tel: 315.63.84/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Bucureşti/ tel: 315.61.54/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Tombs Rider – Lara Croft**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Bucureşti/ sîmbătă şi duminică/ tel: 315.61.54
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoţ Bucur, Ioana Flora, Razvan Vasilescu/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Vatel**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Roland Joffé. Cu: Gérard Depardieu, Uma Thurman, Tim Roth/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Lumina/ tel: 314.74.16/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Excelsior/ tel: 224.33.45

ARAD

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Dacia
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Mureşul

BACĂU

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Central
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Central

CRAIOVA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Modern
- **Război în bucătărie**, România, 2000. Regia: Marius Theodor Barna. Cu: Gheorghe Dinică, Imola Kezdi, Ovidiu Niculescu, Tora Vasilescu/ Jean Negulesco

DEVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Flacăra

ORADEA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Libertatea
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Patria
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Scala
- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gérard Depardieu/ Modern

SINAIA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Perla

SLATINA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight/ Capitol
- **Organizatoarea de nunţi**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Timiş
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Independenţa
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Victoria
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Victoria

VASLUI

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

CÎMPINA

- 21 septembrie – **Capcană pentru părinţi**

PLOIEŞTI

- 18 septembrie – **Capcană pentru părinţi**

TÎRGOVIŞTE

- 20 septembrie – **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL MAGHIAR

- 20 septembrie, ora 18.00 – **Piese cehoviene într-un act: Ursul. Cererea în căsătorie.** Spectacol prezentat de Teatrul Illyés Gyula din Beregova, Ucraina. Regia: Vidnyászky Attila

TIMIŞOARA

OPERA ROMÂNĂ

- 19 septembrie, ora 17.00 – **Hänsel şi Gretel** de E. Humperdinck
- 21 septembrie, ora 19.00 – **Dacing Queen**, spectacol de **balet-rock**. Regia artistică şi coregrafia: Sabine Wake

CONCERTE

BUCUREŞTI

PALATUL CANTACUZINO

- 21 septembrie, ora 17.00 – **concert de muzică vocală** susţinut de Bianca Luigia Manoleanu (voce) şi Remus Manoleanu (pian). Din program lucrări de: **Gheorghe Dima, Alfred Alessandrescu, Mihail Jora, George Enescu, Pascal Bentoiu** ş.a. Concert organizat în cadrul **Zilelor Muzicii Româneşti**

GREEN HOURS 22 JAZZ CAFÉ

- 20 septembrie, ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de Rudy Teianu (vocal), Mircea Tiberian (pian), Vlaicu Golcea (contrabas), Vlad Popescu (baterie)
- 22 septembrie, ora 21.00 – *Live Rhythm & Blues* cu grupul CRI-GRI (Ştefan Mardale, Vali Baciu, Alex Stanciu, Narcis Bumbescu, Valentin Nicolescu Quintus). Concert difuzat *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"

CLUJ NAPOCA

FILARMONICA DE STAT „TRANSILVANIA"

- 18 septembrie, ora 19.00 – Casa Universitarilor – **Concert** susţinut de Corul Filarmonicii de Stat „Transilvania". Dirijor: Cornel Groza. La pian: Cipriana Gavrişiu. În program lucrări de: **P. Constantinescu, B. Bartök, A. Bruckner, J. Brahms**
- 19 septembrie, ora 19.00 – Academia de Muzică – **recital** susţinut de Octetul „Violoncellissimo". În program lucrări de: **G. Enescu, J.P. Barriere, E. Grieg, Debussy, T. Albinoni, D. Popper**
- 22 septembrie, 19.00 – Biserica Sf. Mihail – **recital** de orgă. Solist: Eckart Schilandt. În program lucrări de: **Bach, Rheinberger, Pepping, Mozart**
- 24 septembrie, ora 19.00 – Academia de Muzică – **Din creaţia compozitorilor clujeni (I)**. În program lucrări de: **N. Jinga, C. Ţăranu, V. Timaru, D. Voiculescu, H.P. Türk, E. Terény**

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 20 septembrie, ora 18.30 – Piaţa Mihai Viteazul – *Muzică din filme*, **concert** susţinut de orchestra Filarmonicii Oltenia cu ocazia deschiderii noului an şcolar

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 21 septembrie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Dan Racoveanu (Bucureşti)

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 20 septembrie – Sala Mare – **concert simfonic**. Dirijori: Keita Takahashi şi Yukihiro Notsu (Japonia). Solist: Mari Omori (Japonia), pian. În program lucrări de: **Mendelssohn-Bartholdy, Beethoven, Mozart**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Complexe sublimate*, Adriana Ilin Tomici, **pictură**

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – expoziţie de grup: Neculai Mirodoni, Marius Rădulescu, Simona Sas, Virgil Suciu, **artă decorativă**, pînă în 18 septembrie/ Ionuţ Theodor Barbu, **pictură**, 19 septembrie-2 octombrie

ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu 23 A, subsolul Galeriilor Orizont) – *Întîlnirea cu focul*, Marcel Bunea (profesor la Universitatea de Arte Plastice Bucureşti), **pictură pe folie de aluminiu**

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Vittorio Holtier, **scenografie**, pînă în 19 septembrie/ Traian Postelnicu, **sculptură**, 20 septembrie-3 octombrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Dumitru Macovei (filiala Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **pictură**, pînă în 22 septembrie

GALERIA HANU CU TEI (**ARTei**) (tel: 315.38.27) – Magdalena Vascan-Dobre, **pictură**, 18 septembrie-8 octombrie

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ionel Stoicescu, **sculptură**, 18 septembrie-1 octombrie

GALERIA GALLA – Elena Jianu, Constantin Sinescu, **pictură** şi **sculptură**

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Des Européens à Paris*, **fotografie**, artişti ai Agenţiei „Métis" (Franţa), pînă la sfîrşitul lunii septembrie

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.02.24) – *Lucrări pe hîrtie*, **pictură**, **desen**, **fotografie**, Andreas Fasbender (Berlin), pînă în 17 octombrie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – expoziţie colectivă, Diana Popa, Radu Chioreanu, Laurenţiu Dimişcă, **icoane**

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna

MUZEUL MINICIPIULUI BUCUREŞTI – PALATUL ŞUŢU (tel: 313.85.15) – *Convieţuiri etnice bucureştene trecute şi prezente*, **obiecte tradiţionale**, **costume**, **obiecte de cult** etc., expoziţie documentară la care participă artişti reprezentanţi ai minorităţilor naţionale. Manifestare organizată cu ocazia **Zilei Bucureştilor**. Vernisaj: 20 septembrie, ora 12.00.

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie/ Zona medievală a Palatului – Constantin Brâncuşi, **Cocoşul salutînd soarele**, operă din colecţia Gregor Wolf (Germania), lucrare în bronz, marmură şi lemn, eveniment dedicat *Anului Brâncuşi*

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva*

Festivalul „George Enescu"
8-28 septembrie

Săptămîna 18-24 septembrie

Din program:

- 18 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Orchestra Filarmonicii „Transilvania" din Cluj. Dirijor: Leopold Hager. Solist: Pierre Amoyal. În program lucrări de: Enescu – **Uvertura de concert pe o temă în caracter românesc** în la major în A op. 32, Berg – **Concert pentru vioară şi orchestră**, Schubert – **Simfonia nr. 4 în do minor Tragica**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Orchestre National du Capitole de Toulouse. Dirijor: Michel Plasson. Solistă: Mariana Nicolesco. În program lucrări de: Debussy – **Preludiu la după-amiaza unui faun**, Enescu – **Simfonia nr. 1 în mi bemol major op 13**, Berlioz – **Moartea Cleopatrei**, Frank – **Simfonia în re minor**

- 19 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Ensemble des 20 Jahrhunderts, Wien. În program lucrări de: Enescu – **Simfonia de cameră op. 33**, Kühr – **14 x 1**, Rotaru – **Concert pentru clarinet şi ansamblu**, Schönberg – **Simfonia de cameră nr. 1 op. 9**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de City of Birmingham Symphony Orchestra şi Corul Academic Radio. Dirijor: Sakari Oramo. Dirijoul corului: Dan Mihai Goia. Solist: Dan Grigore. În program lucrări de: Mendelssohn-Bartoldy – **Uvertura Visul unei nopţi de vară op. 21**, Ravel – **Concert pentru pian şi orchestră sol major**, Enescu – **Simfonia nr. 3 în do major op. 21**

- 20 septembrie, ora 10.30 – Semifinalele Concursului Internaţional „George Enescu". Secţiunea pian – Universitatea Naţională de Muzică „George Enescu", Secţiunea vioară – Ateneul Român – Sala Studio, Secţiunea canto – Muzeul Naţional de Artă – Sala Auditorium/ ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Cvartetul „Voces". În program lucrări de: Păutza – **Cvartetul de coarde nr. 3**, Bartok – **Cvartetul de coarde nr. 2 op. 17**, Dvorak – **Cvartetul de coarde op. 96**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de City of Birmingham Symphony Orchestra. Dirijor: Sakari Oramo. Solistă: Isabelle Faust. În program lucrări de: R. Strauss – **Poemul simfonic Don Juan**, Prokofiev – **Concertul pentru vioară şi orchestră în sol minor nr. 2 op. 63**, Sibelius – **Simfonia nr. 5 în si bemol op. 82**

- 21 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de The Academy of Ancient music. Dirijor: Paul Goodwin. În program lucrări de: Händel – **Muzica apelor, Suita în fa major; Concerto Grosso în sol minor op. 6 nr. 6; Muzica apelor, Suita în sol major; Concerto Grosso în si bemol op. 3 nr. 2; Muzica apelor, Suita în re major**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Penderecki Festival Orchestra şi Corul Filarmonicii „George Enescu". Dirijor: Krzysztof Penderecki. Maestru de cor: Iosif Ion Pruner. Narator: Boris Carmeli. Solişti: Izabella Kosinska (soprană), Bozena Harasimowicz-Haas (soprană), Agnieszka Zdunikowski (tenor), Romuald Tesarowicz (bas). În program lucrări de: Penderecki – **Cele şapte Porţi ale Ierusalimului**/ ora 22.30 – Ateneul Român – **Mozart by Midnight, concert** susţinut de Orchestre de Chambre de Lausanne. Dirijor şi solist: Christian Zacharis. În program: **Concertul pentru pian şi orechestră nr. 15 în si bemol major KV 450, 10 variaţiuni pentru pian Unser dummer Pobel meint KV 455, Sonata pentru pian şi vioară KV 454, Concertul pentru pian şi orchestră nr. 17 în sol major KV 453**

- 22 septembrie – Sala „George Enescu a Universităţii Naţionale de Muzică" – Finalele Concursului Internaţional „George Enescu": ora 17.00 – Secţiunea canto – Orchestra Filarmonicii „Transilvania", Cluj. Dirijor: Daisuke Soga/ ora 18.00 – Secţiunea pian – Orchestra Filarmonicii „Transilvania", Cluj. Dirijor: Cornel Trăilescu/ ora 17.00 – „Studioul Mihail Jora" al Radiodifuziunii Române – Secţiunea vioară – Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Emanuel Plasson/ ora 22.30 – Ateneul Român – **Mozart by Midnight, concert** susţinut de Orchestre de Chambre de Lausanne. Dirijor şi solist: Christian Zacharis. Solişti: Jean-Paul Goy (oboi), Thomas Fredli (clarinet), Sabina Roberts (corn), Dagmar Eise (fagot). În program: **Concertul pentru pian şi orchestră nr. 16 în re major KV 451, Cvintetul pentru pian, oboi, clarinet, corn, fagot în mi bemol major KV 452, Concertul pentru pian şi orchestră nr. 18 în si major KV 456**

- 23 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – The „George Enescu" Chamber Players. În program lucrări de: Enescu – **Cvartet cu pian op. 16, Cvartet cu pian op. 30; concert** susţinut de Cvartetul Florestan. Solist: Christopher Oakden (pian). În program: Enescu – **Cvintetul cu pian op. 34**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – Gala Concursului Internaţional „George Enescu". **Concert** susţinut de Orchestra Filarmonicii „Transilvania" din Cluj. Dirijor: Daisuke Soga/ ora 22.30 – Ateneul Român – **Mozart by Midnight, concert** susţinut de Orchestre de Chambre de Lausanne. Dirijor şi solist: Christian Zacharis. În program: **Concertul pentru pian şi orchestră nr. 14 în si bemol KV 449, Sonata pentru pian nr. 14 în do minor KV 457, Concertul pentru pian şi orchestră nr. 19 în fa major KV 459**

- 24 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Academy of Saint Martin in the Fields. Dirijor şi solist: Kenneth Sillito. În program lucrări de: Mendelssohn-Bartholdy – **Simfonia nr. 9 în do major pentru orchestră de coarde**, Bartok – **Divertisment Sz 113**, Enescu – **Intermezzi op. 12**, Britten – **Variaţiuni pe o temă de Frank Bridge**/ ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **concert** susţinut de Staatsoper Wien. Dirijor: Seiji Ozawa. Solişti: Michael Roider, Melly Boshkowa, Eliane Koelho, Peter Weber, Benedikt Kobel, Svetlana Serdar. În program: R. Strauss – **Opera Salome op. 54** (versiune concertantă)

Transmisiunile în direct ale concertelor Festivalului „Enescu“

România 1

Miercuri, 19 septembrie
19.30-20.10 – Orchestra Simfonică din Birmingham
Vineri, 21 septembrie
17.00-19.00 – Orchestra Academiei de muzică veche „Haendel“
Duminică, 23 septembrie
20.00-21.30 – Orchestra Filarmonicii „Transilvania“ din Cluj-Napoca

TVR 2

Marţi, 18 septembrie
17.00-19.00 – Orchestra Filarmonicii „Transilvania“ din Cluj
19.30-21.30 – Orchestra National du Capitole din Toulouse
Miercuri, 19 septembrie
17.00-19.00 – Ensamble des 20 Jahrhunderts din Viena
Joi, 20 septembrie
17.00-19.00 – Cvartetul „Voces“
19.30-21.30 – Orchestra Simfonică din Birmingham
Vineri, 21 septembrie
22.30-0.30 – Orchestra de cameră din Lausanne; „Mozart by Midnight“
Sîmbătă, 22 septembrie
22.30-0.30 – Orchestra de cameră din Lausanne; Colocviul criticilor
Luni, 24 septembrie
17.00-19.00 – Orchestra Saint Martin in the Fields

Muzeului Naţional George Enescu, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului „George Enescu“**, pînă în 10 noiembrie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Regăsirea memoriei*/ Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Bucătăria Curţii Domneşti – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**

SEDIUL ASIROM (Bd. Carol 31-33, sector 1) – *Femei creatoare la Marea Neagră şi Marea Mediterană*, expoziţie cu participare internaţională

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Internaţionale de pictură de la Tescani**, pînă în 30 septembrie. Participă artişti din: Bulgaria, Franţa, Italia, Olanda, Republica Moldova, România şi Ucraina

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 decembrie

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC“ – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Liber Erzsebet şi Jancsikity Jozsef, **grafică**, pînă în 30 septembrie

CENTRUL CULTURAL SINDAN – *Air Pirosca*, Aurelian Piroşca, **acuarele**, 18 septembrie-5 octombrie. Vernisaj: 18 septembrie, ora 17.00. Prezintă criticul de artă Gheorghe Arion

MUZEUL DE ARTĂ – **A treia Bienală Internaţională de Grafică Mică Cluj 2001**, pînă în 20 septembrie/ Lucacz Milosz Ceywicky, **grafică**, pînă în 20 septembrie

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council Bucureşti

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ioan Popei, **pictură**, pînă în 30 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie de **pictură cubaneză**, pînă în 2 octombrie

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN“ – expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Artă, **icoane**. Vernisaj: 27 septembrie

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA“ – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu“; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi*, *Casa gorjeană – micro-univers familial*, *Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul*)

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – Delia Corban, **sculptură**

ART SHOPPING CENTER ORCHIDEEA – *Hemografia*, Nora Blaj-Demetrescu, **pictură**/ *Metamorfoze*, Ligia Diana Şeptilici, **sculptură**

ART CLUB BASTION – *Al şaptelea simţ*, **pictură**, **sculptură**, **grafică**, **fotografie** şi **instalaţie**

GALERIA ACCES – *Computerul, frate cu drujba*, Traian Abruda, **infografică**, Ovidiu Vuia, **sculptură**

GALERIA BUZUNAR – Reghina Maria Târnovean, **pastel** şi **acuarelă**

GALLERIA 28 – *Zidul cuvintelor*, Iosif Ştefan Tasi, **instalaţie**

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Supra-rea-street*, Cristina Zilahi, **design vestimentar**, 18-30 septembrie. Vernisaj: 18 septembrie, ora 17.00

DEZBATERI

BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMÂNĂ

▮ 24-25 septembrie – **simpozionul** internaţional de muzicologie „George Enescu“ cu tema: **George Enescu în perspectivă contemporană (120 de ani de la naştere)**. Din program:

▮ 24 septembrie, ora 10.00 – **festivitatea de deschidere**. Participă: Virgil Cândea, Răzvan Theodorescu, Adrian Iorgulescu, Vasile Tomescu/ ora 12.00 – **sesiune de comunicări**

▮ Organizatori: Academia Română, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România, Ministerul Culturii şi Cultelor

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

▮ 16-24 septembrie – **seminarul** internaţional cu tema **Limba română – mijloc de informare şi comunicare radiofonică**, ediţia a X-a. Organizatori: Societatea Română de Radiodifuziune (Canalul România Internaţional) şi Ministerul Informaţiilor Publice. Participă personalităţi ale vieţii culturale şi politice din România, alături de realizatori de emisiuni în limba română la posturi de radio din: Albania, Canada, Franţa, Germania, Israel, Iugoslavia, Noua Zeelandă, Republica Moldova, Rusia, SUA, Ucraina, Ungaria. Seminarul se va continua la Suceava şi Cernăuţi. Teme: **Dezvoltarea relaţiei româno-române**, **Limba română – 10 ani de parteneriat radiofonic**

SEDIUL ASIROM
(bd. Carol 31-33)

▮ 18 septembrie, ora 18.00 – **masă rotundă** pe marginea **rolului femeii în artă**

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

TRIADĂ A FILMULUI POLONEZ

▮ 17-19 septembrie
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:

▮ 18 septembrie, ora 10.00 – **Canalul**, Polonia, 1957. Regia: Andrzej Wajda

▮ 18 septembrie, ora 19.00 – **Cenuşă şi diamant**, Polonia, 1958. Regia: Andrzej Wajda

▮ 19 septembrie, ora 10.00 – **Cenuşă şi diamant**, Polonia, 1958. Regia: Andrzej Wajda

▮ 19 septembrie, ora 19.00 – **Kornblumenblau**, Polonia, 1990. Regia: L. Wosiewicz

▮ Organizator: Institutul Polonez din Bucureşti

SĂPTĂMÎNILE FILMULUI GERMAN
19 septembrie-11 octombrie
INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES
Din program:

▮ 18 septembrie, ora 18.00 – **Comedian Harmonista**, Germania, 1997. Regia: Joseph Vilsmaier. Cu: Ben Becker, Dana Vavrova, Günter Lamprecht

▮ 19 septembrie, ora 18.00 – **Scurt şi fără durere**, Germania, 1998. Regia: Fatih Akin. Cu: Adam Bousdoukos, Aleksandar Jovanovic, Idil Ünir

▮ 24 septembrie, ora 18.00 – **Viaţa este un şantier, Germania**, 1997. Regia: Wolfgang Becker. Cu: Jürgen Vogel, Christiane Paul, Armin Rhode

ZILELE FILMULUI MAGHIAR
24-29 septembrie
CENTRUL CULTURAL MAGHIAR

▮ Programul cuprinde o selecţie din creaţiile premiate la **Festivalul de Film 2001**:

▮ 24 septembrie, ora 18.00 – **Puşlamale oarbe**. Regia: Tímár Péter. Cu: Csiszár Jenö, Bozsik Yvette, Matatek Judit, Maghyar Attila

CONSTANŢA

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE POEZIE „ARS AMANDI“
14-18 septembrie

▮ Participă poeţi din: Chile, Ecuador, Franţa, Italia, Mexic, Paraguay, Portugalia, Republica Moldova, România, Spania, Venezuela

▮ Organizatori: Fundaţia Culturală Română în colaborare cu Uniunea Latină

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI

▮ 20 septembrie, ora 12.00 – lansarea volumului XV din seria **Bucureşti, materiale de istorie şi muzeografie**, editat de Muzeul Municipiului Bucureşti, Editura Univers, 2001. Eveniment organizat cu ocazia **Zilei Bucureştilor**

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

▮ 23 septembrie, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

▮ Sculptură: **Miliţa Petraşcu**, „Portret de femeie“, ipsos patinat (preţul de pornire: 270 $); **Hingre (Luis Theophille)**, „Egretă cu broască în cioc“ (520 $); **K. Eichberg**, „Arca“, antimoniu patinat (120 $); **Carl Kauba**, „Căutătorul de comori“, bronz patinat (510 $); **Ion Dimitriu-Bârlad**, „Relief jubiliar George Enescu“, bronz (105 $)

▮ Pictură-grafică: **Sorin Ionescu**, „Natură statică cu pistol“, ulei pe carton (preţul de pornire: 240 $); **Magdalena Rădulescu**, „Dansatori“, tehnică mixtă (140 $); **Niculina Delavrancea Dona**, „Abecedarul“, ulei pe carton (175 $); **Romeo Storck**, „Natură statică cu machetă de corabie“, ulei pe carton (325 $); **H.H. Catargi**, „În port“, cărbune (140 $); **Adam Bălţatu**, „Pe gînduri“, tuş-laviu (70 $); **Carolus Pallya**, „Spre tîrg“, ulei pe lemn (140 $); **Camil Ressu**, „Nud“, creion (135 $); **Ignat Bednarik**, „Bîrfă“, acuarelă (270 $); **M. Peters pictor şi J.R. Smith gravor**, „The Fortune Teller“, gravură color pe metal (270 $); **Jean Keller**, „Leda“, ulei pe pînză (345 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj“, ulei pe carton (420 $); **Ionel Iacobescu**, „Peisaj“, ulei pe carton (205 $); **H.H. Catargi**, „Schiţă“, creion şi acuarelă (175 $); **Alexandru Satmari**, „Balcic“, ulei pe carton (245 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Fructieră“, ulei pe carton (410 $); **Constantin Pascali**, „Ţărancă cu coş“, ulei pe pînză (235 $); **Alexandru Moscu**, „Margine de pădure“, ulei pe carton (120 $); **Gheorghe Petraşcu**, „Apus de soare“, ulei pe pînză (2750 $); **Romeo Storck**, „Balcic“, ulei pe pînză (140 $); **Theodor Aman**, mapă cu 40 gravuri, tiraj de 100 exemplare, îngrijit de Adrian Maniu, 1932 (2050 $); **Alexandru Ciucurencu**, „Ulcică cu flori şi pere“, ulei pe carton (2900 $); **(Gh.) T(heodorescu) Romanaţi**, „Vas cu trandafiri“, ulei pe carton (210 $).

▮ Operele vor fi expuse în zilele de 21, 22 septembrie, orele 10.00-18.00

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▮ 20 septembrie, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▮ 20 septembrie, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

▮ 21 septembrie, ora 20.00 – **Televiziunea, Dragostea Mea!**, emisiune muzicală

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▮ 22 septembrie, ora 19.00/ 23 septembrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

▮ 19 septembrie, ora 22.30 – **Filmul vieţii mele**, *talk-show* moderat de Andrei Dorobanţu. Realizatori: Ana Maria Sireteanu, Atila Vizauer, Nicolae Neagoe şi George Marcu

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Experienţa externă

ADRIAN MARINO

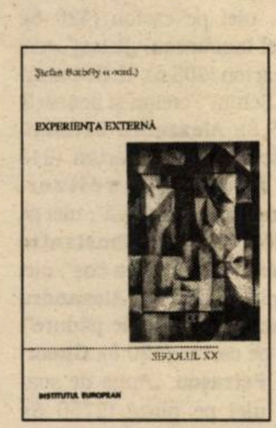

Experienţa externă.
Volum iniţiat şi coordonat de Ştefan Borbély
Autori: **Liviu Bleoca, Mircea Boari, Ştefan Borbély, Ioana Bot, Corin Braga, Magda Cârneci, Andrei Codrescu, Andreea Deciu, Cristina Dobrotă, Ion Bogdan Lefter, Silviu Lupaşcu, Mariana Neţ, H.-R. Patapievici, Ovidiu Pecican, Cristian Preda, Emma Tămâianu**
Institutul European, Iaşi, 2001, 306 p., 98.000 lei

Nu este chiar foarte simplu să oferi o imagine şi o judecată coerentă, obiectivă şi condensată, despre acest volum iniţiat şi coordonat de Ştefan Borbély, apărut recent la Editura Institutul European Iaşi. Este vorba de o antologie de mărturii ale unor tineri intelectuali români, care au suportat – pentru prima dată – „şocul străinătăţii". Expresie a unor formaţii, vocaţii, orientări şi preocupări diferite, volumul „trimite" în mai multe direcţii. Unele direct contradictorii. Pînă la urmă, îţi dai seama că doar o severă grilă ideologică poate oferi o bună cheie de lectură. Şi atunci, toate neclarităţile încep să dispară. Toate contradicţiile se explică. Toate insuficienţele nu mai surprind. Oricum, un document de epocă de prim ordin şi – dacă nu ne înşelăm – deocamdată singurul de o asemenea luciditate, densitate şi acuitate a spiritului critic pe această temă. Este, fără îndoială, aspectul cel mai revelator şi incitant al acestei antologii mai curînd incomode.

Privind-o cu ochiul unei alte generaţii şi formaţii, îţi dai seama imediat de imensele ravagii pe care le-a făcut propaganda comunistă în educaţia şi conştiinţa unei societăţi cu foarte slabe tradiţii democratice şi „liberale". Rezultatul cel mai grav nu a fost totuşi „comunizarea" spirituală (marxistă), ci „dezangajarea", „depolitizarea", „ieşirea dintr-un regim în care totul era pătruns de administraţia terorizantă a unui singur partid". Dovadă că aproape nici un text nu face referinţă la şocul esenţial: democraţie/totalitarism. La *„şocul dimensiunii politice* a realităţii sociale şi culturale în care ai ajuns să te mişti". Cuvîntul „politică" aproape că nu este folosit în textele antologiei. Cu două-trei excepţii, dintre care una vine din partea unei autoare, Magda Cârneci. Ea reuşeşte performanţa unei bune inventarieri şi sistematizări a „şocului" (altfel spus, a traumatismelor), pe care un intelectual român îl trăieşte cînd iese pentru prima dată în străinătate. Cînd „evadează în lumea liberă". Că noi am fi situat „şocul politic" pe primul loc nu are o mare importanţă. Esenţial este că Magda Cârneci (istoric şi critic de artă, autoare de studii despre avangardă) are o luciditate şi o claritate a ideilor pe care destui „politologi" români nu le au. Este, repetăm, o primă surpriză, care dovedeşte că fondul profund al intelectualului român n-a fost totuşi iremediabil şi total alterat de aberaţia comunistă.

Dar ceea ce este şi mai surprinzător, în acest text remarcabil, rămîne concluzia. Preluată – prin extrapolare – din Mircea Eliade, apare, în final, ideea „apatridului planetar", a „omului universal": „Nu mai sînt român, pentru că înainte de toate sînt şi cuget numai prin acest criteriu universal şi etern". Idee care vine de „departe", din „Secolul Luminilor", din „Republica literară", a umaniştilor, din comunitatea de limbă şi cultură latină. Rari sînt intelectualii români care să se elibereze atît de deschis de etnicism, naţionalism şi izolaţionism. Pentru a nu mai vorbi de „revolta fondului nostru nelatin", de „daco-tracism" şi alte (cum să ne exprimăm mai politicos?) „perle" antologice? Din aceeaşi serie: Troia a fost de fapt Istria, regatul Amazoanelor undeva în zona Timişoarei, citim poezii „tracice" într-un alfabet indescifrabil etc.

Una din concluziile esenţiale ale **Experienţei externe** este că acest „om universal" tinde să se confunde, în condiţiile globalizării actuale, cu „omul american". „American este sinonim cu materia umană" (Mircea Boari). Ceea ce este un fel de a spune că orice om este şi un „american", cel puţin un virtual „american", într-un viitor imprevizibil. Deoarece o serie întreagă de produse ale civilizaţiei americane actuale – inclusiv „democraţia" – reprezintă chintesenţa, îndelung rafinat rezultat din comprimarea esenţei umane în motivarea definiţiei sale naturale. Acceptăm categoric această concluzie. Doar cu două amendamente. Mai bine spus, cu două completări: globalizarea (citeşte „americanizarea") nu va putea suprima niciodată nici ierarhizarea valorică a indivizilor „universali" (unii mai „deştepţi", alţii mai „proşti", pentru a ne exprima brutal şi sincer), nici realitatea diferenţiată a marilor culturi pe care noi le-am „citi", azi, doar ca *Idealtypus*-uri, în sensul weberian al cuvîntului. *Homo americanus*, de fapt, tot un „tip ideal" este. De o mare eficienţă şi putere de seducţie.

Procedînd reducţionist (în mod inevitabil, aşa cum ne-am şi propus) constatăm că din contrastul dintre acest „american" şi „românul mioritic" rezultă o critică acerbă a acestuia din urmă. Ne grăbim să adăugăm: pe deplin justificată. Ea aparţine coordonatorului antologiei Ştefan Borbély, într-un text de o excepţională şi legitimă duritate, scris „după nouă luni de paradis şi libertate". În contrast cu civilizaţia americană, apar mai toate defectele naţionale: primatul relaţiilor personale, dispreţul suveran al legalităţii şi autorităţii Statului, umilinţa continuă de a nu fi considerat „cetăţean" cu drepturi egale, a ghişeelor şi a cozilor interminabile, lipsa eficienţei, a productivităţii şi organizării, improvizarea, cîrpeala şi multe altele. Lista ar fi şi mai lungă: nepunctualitatea, nerespectarea promisiunilor etc. Ar mai fi de adăugat, totuşi, că ai „fost format într-o societate a inegalităţii şi suspiciunii generalizate", care în America nu există. „Excesul de muncă", diferenţa pe care ea o creează pe toate planurile, îi exasperează pe români: „Mai bine-i la noi, munceşti aşa-şi-aşa, nu te speteşti, dacà nu curge, picură, leafa merge, patronul nu-ţi sare de gît, viaţa-i molcomă". Înainte de 1989, furai inocent de la GAS. Am fost, cred, singurul stat din lume unde un furt pînă la 500 de lei nici nu era măcar justiţiabil etc., etc.

Trebuie neapărat adăugat că Ştefan Borbély este unul dintre cei mai remarcabili şi originali autori actuali. Ne ferim de vorbe mari, dar cîteva detalii nu pot fi evitate: maghiar, educat însă integral în cultura română, transetnic exemplar (în sensul omului universal american evocat anterior). Ştefan Borbély, azi cetăţean american, cu *green card* şi celelalte documente, ezită totuşi să-şi părăsească patria culturală. Un argument obiectiv ar fi şi vîrsta: nu te mai expatriezi cînd ai spre 50 de ani. Dar cred că este vorba şi de ceva mai profund. Vrem-nu vrem, ale sale *roots* maghiare şi române (sau invers) sînt, de fapt, aici şi numai aici. Nu le poţi lăsa în compartimentul de bagaje al avionului transatlantic. Oricît ai dori raţional şi economic. Noi înşine am făcut această experienţă. La Ştefan Borbély totul se petrece natural, fără nici o dramă sau ostentaţie. Discret, stilat şi de o desăvîrşită civilitate, îl preţuim de mult pentru aceste calităţi atît de neobişnuite la noi. Un român cultural efectiv transetnic. Un personaj rar.

Vorbeam la început de „de-politizare". Fenomenul – global – incontestabil există. Trebuie totuşi introduse – în cazul de faţă – şi unele completări şi nuanţe. Cîteva texte ilustrează cum o conştiinţă politică tînără şi liberă se formează, îşi sporeşte sfera de relaţii, îşi descoperă şi cultivă maeştrii pe care nu i-a putut avea în ţară. Textele sînt deosebit de semnificative.

În ordine strict alfabetică, Ion Bogdan Lefter atrage imediat atenţia prin extinderea continuă a razei vizuale, documentarea şi aprofundarea „ideii integrării europene", prezentarea grupului reprezentativ „Gulliver", cu o serie utilă de portrete de participanţi, nu foarte cunoscuţi la noi. De unde pledoaria pentru spaţiul multicultural ca ipostază a unităţii pe care Europa doreşte s-o constituie. Acesta ar fi „noul intelectual al postmodernităţii", integrat în agitaţia vieţii moderne tot mai politizate, sofisticată instituţional, tot mai multiculturală etc. Autorul scrie simplu, uşor. Este un bun portretist. Are şi un tact diplomatic superior al relaţiilor literare şi redacţionale. Spirit efectiv independent, administrativ şi economic, capabil de iniţiative culturale proprii, inspirat de principii urmărite cu tenacitate. Animator al grupării ASPRO. Crede (ca şi noi, de altfel) în cultura alternativă, neoficială, neafiliată nici unui centru de „autoritate" (critici, redacţii, relaţii „academice" etc.). Are experienţa reuniunilor internaţionale intrate parcă în sînge. Prefigurează pe un mare *boss* al presei noastre culturale de mîine, de înalt nivel, neaservit nici unei puteri anticulturale sau brutal politizate.

Aceluiaşi tip de intelectual „mediu", de foarte bun nivel, îi aparţine şi Horia-Roman Patapievici. L-a descoperit în Germania, unde clasa de mijloc reprezintă o realitate socială şi culturală determinantă, în timp ce intelectualitatea este stîngistă. Tot în Germania el observă şi binefacerile politicentrismului şi ale descentralizării. Spre deosebire de Franţa unde centralizarea excesivă şi stîngismul intelectual ridică mari obstacole. Textul său are o claritate şi eleganţă remarcabile, mult mai puţin „congestionat" (prin aglomerarea de idei) ca în alte împrejurări. Este direct, comunicativ, deloc „speriat" de înalta cultură şi civilizaţie pe care le descoperă, prin experienţă directă, pentru prima dată. Un exemplu de luciditate, echilibru interior şi capacitate de recepţie selectivă de nivel superior.

Cazul lui Cristian Preda este la fel de exemplar. Autobiografia formaţiei unui tînăr liberal român nu poate trece neobservată. Aspectul cel mai notabil, într-un sens, este că aceste *Lehrjahre* s-au petrecut în Franţa. O ţară unde, în ciuda lui Raymond Aron şi a altora, nu liberalismul este nota ideologică dominantă. Reţinem cu satisfacţie tenacitatea sa. Revenit în ţară, el se distinge prin militantism, productivitate (traduceri, introduceri, prefeţe, volume personale). Tocmai cînd ne procurasem **Tradiţie, liberalism şi naţiune** (Nemira, 2001), cu intenţia precisă de a ne ocupa de această carte, aflăm din presă că anterior publicase şi un alt volum, **Occidentul nostru** (Nemira, 2000), cu referinţe precise, dense, la liberalismul românesc. Ideea libertăţii în gîndire, de expresie şi a cenzurii ne preocupă şi pe noi. Cărţile circulă prost, dar va trebui neapărat să „găsesc", poate chiar la Cluj, şi acest volum. Autorul are lecturi sistematice şi consecvenţă într-un mediu unde spiritul liberal este departe de a fi dominant. Ceauşismul rezidual, în esenţă „ţărănesc", este încă foarte puternic. Pînă cînd raportul sat/oraş nu se va echilibra şi o reală clasă de mijloc nu se va forma, liberalismul rămîne doar un proiect ideologic al unor medii intelectuale nu foarte numeroase şi cu impact redus. Nici electoral nu „stă" mai bine.

Mai multe contribuţii fac referinţă – aluziv sau direct – în diferite texte şi contexte şi la şocul cultural al descoperirii lumii libere. Corin Braga este un bun exemplu de sobrietate, modestie, seriozitate, sedimentare a cunoştinţelor. Descrie fără exaltare experienţele sale spaniole, notîndu-şi multitudinea acumulărilor culturale, tot mai bine organizate şi articulate. Nici urmă de infatuare, snobism sau „eseism", formulă pe care autorul o detestă. La noi ea defineşte doar jurnalismul cultural superficial şi inconsistent, în lipsa lecturilor metodice şi a lucrărilor de referinţă. Încă un „defect românesc" ce-l confirmă din plin pe Ştefan Borbély: pseudo-eseul este un exemplu tipic de spirit de improvizaţie, fuşereală şi salvare a aparenţelor. Lucid, metodic şi echilibrat este şi Ovidiu Pecican. Spirit citadin, deloc derutat de imagini sclipitoare, vitrine şi sisteme bancare complicate. O concluzie: „Occidentul nu ne vrea". Are multă dreptate.

Experienţa externă are şi limitele şi scăderile sale, care se înscriu în aceeaşi „tradiţie" locală. Cînd nu se face „eseu" se face „literatură", chiar şi atunci cînd formula nu este cea mai indicată. Uneori intervine şi o nuanţă de confesiune contrafăcută, de snobism, de afectare stilistică, de jargon anglo-saxon, care ar voi să sugereze cosmopolitismul şi dezinvoltura. Iată, de pildă, textul Ioanei Bot (puţin prea sigură pe sine), care mimează, uneori, o „adaptare" mult prea rapidă. Alteori, o distincţie care „sună" mai curînd fals. **West Side Story** i se pare, de pildă, „sirop". Chestiune de gust, să zicem. După noi, stilul *blues* al lui H. Bernstein şi refrenele sale corale numai „sirop" nu sînt. Dar, probabil, Ioana Bot, femeie modernă prin definiţie, preferă *hard rock*, pe Michael Jackson sau mai ştim noi pe cine. Nu lipsesc nici clişeele: „Hainele mă strîng ca un costum spaţial". Un maliţios şi-ar pune poate întrebarea: „Dar de unde ştie? L-a îmbrăcat vreodată?". O... „iertăm" totuşi, fiindcă mărturiseşte şi ea, de această dată sincer, că aparţine unei generaţii formate în mentalitatea că „nu vor putea trece niciodată dincolo de graniţele patriei", că a fost „marcată de supravieţuirea într-un sistem concentraţionar". Ceea ce este foarte exact. Se verifică din nou, şi în astfel de cazuri, că „depolitizarea" nu poate fi totală.

Revenind la problema „literaturizării" (inoportune), mai atractive, mai „literare" în ultimă instanţă, sînt însemnările Marianei Neţ. Concise, sobre, limpezi, plăcute la lectură, fără fandoseli stilistice inutile. La fel, notele japoneze ale Cristinei Dobrotă sau cele americane ale Andreei Deciu, recent expatriată, se pare, definitiv. Are dreptate, dincolo de orice referinţe savante, că străinătatea produce o transformare radicală a „sinelui". Mai puţin reuşite sînt cele semnate de Emma Tămâianu. Nu este deloc obligator „să faci frumos" în astfel de texte.

Grupate inteligent de Ştefan Borbély, ele sînt, în ansamblul lor, dense şi incitante. Invită la introspecţie critică şi documentare aprofundată, după un şoc mai totdeauna traumatizant, dar şi fecund. ▮

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

OBSERVATOR CULTURAL

NR.83

25.09.-01.10.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

20° W
16° W
12° W
8° W
4° W
0°
4° E
8° E
Shetland Islands
NORWAY
0 100 Miles
0 100 Kilometers
Orkney Islands
Outer Hebrides
Moray Firth
SCOTLAND
Inverness
Skagerrak
Ben Nevis 4,406 ft (1,343 m)
Aberdeen
UNITED KINGDOM
Dundee
St. Andrews
DENMARK
55° N
Greenock
Glasgow
Edinburgh
North Sea
NORTHERN IRELAND
Dumfries
Newcastle
Durham
Belfast
ATLANTIC OCEAN
Bradford
Leeds
ENGLAND
Irish Sea
York
Kingston upon Hull
Manchester
Sheffield
Galway Bay
Liverpool
Lincoln
Stoke on Trent
Nottingham
IRELAND
Birmingham
Leicester
Coventry
NETH.
Stratford upon Avon
51° N
Cambridge
St. George's Channel
WALES
Oxford
Cardiff
London
GER.
Bristol
Winchester
Canterbury
Bath
Dover
Salisbury
Brighton
BELGIUM
Southampton
Portsmouth
Plymouth
English Channel
FRANCE
LUX.
©GeoSystems

Perspective literare britanice:

Bogdan Ştefănescu, Aura Sibişan, Simion Dumitrache

Despre atacul asupra Americii:

Bedros Horasangian, William Totok,
Cosana Nicolae, Caius Dobrescu

Festivalul „George Enescu“ la apogeu

Palmaresul Festivalului de Film de la Veneţia

Interviu cu Mihaela Miroiu

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 83, 25.09. – 01.10.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactor-şef adjunct: Gheorghe Crăciun
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Corina Mâţă, Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text: Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea: Radu Plăcintescu, Cezar Ţipa

Difuzare: Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară: MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare: Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat: Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii

Observator cultural la Budapesta

Un grup de tineri jurnalişti şi politicieni din România, Croaţia şi Serbia au participat în perioada 17-22 septembrie a.c., la Budapesta, la un seminar axat pe problemele cooperării regionale, organizat de Academia „Szent Laszlo“ din capitala Ungariei, instituţie al cărei rector este Imre POZSGAY. Alături de echipa **Observatorului cultural** – Carmen Muşat, Ana Maria Sandu, Victoria Luţă şi Svetlana Cârstean – s-au aflat Mircea Vasilescu, Cristian Ghinea şi Cezar Paul-Bădescu de la revista **Dilema**, Sorin Moisa de la cotidianul **Monitorul de Iaşi** şi Radu Ghidău, fost preşedinte al Comisiei pentru Regulament a Camerei Deputaţilor, în legislatura 1996-2000. A fost un bun prilej de a stabili un dialog cu tineri jurnalişti şi politicieni din ţările menţionate. Programul a inclus o serie de întîlniri cu personalităţi ale vieţii politice din Ungaria: Iván Bába (Secretar de Stat în Ministerul de Afaceri Externe), Réka Szemerkényi (Consilierul primului ministru pe probleme de politică externă şi securitate naţională), Richárd Hörcsik (vicepreşedinte al Comitetului de Integrare Europeană), István Kukerelli (Preşedintele Curţii Constituţionale a Ungariei). Vom reveni într-unul din numerele noastre viitoare cu impresii şi comentarii pe marginea subiectelor abordate în decursul celor şase zile petrecute la Budapesta.

Ministerul Culturii nu va mai sprijini teatrele şi operele naţionale

Miercurea trecută, într-o conferinţă de presă pentru lansarea Strategiei de promovare a creaţiei româneşti schiţată de Direcţia Teatre, Instituţii Muzicale şi Coregrafice a Ministerului Culturii şi Cultelor, ministrul Răzvan Theodorescu a declarat, spre stupoarea directorilor instituţiilor de spectacol aflate în subordine, că, în urma unor consultări în teritoriu, MCC îşi ia mîna de pe majoritatea teatrelor şi operelor naţionale începînd cu 1 ianuarie 2002. „Cele mai multe teatre aflate sub oblăduirea MCC vor porni de la 1 ianuarie viitor cu pînzele sus spre alte amiralităţi“, a declarat, plastic, ministrul, precizînd că e vorba despre o „descentralizare culturală plănuită de mai mult timp“. Theodorescu a adăugat că „descentralizarea, în forma ei definitivă, a fost semnată marţi 18 septembrie. „Vom păstra vreo zece instituţii, printre care teatrele din capitalele istorice Bucureşti, Iaşi şi Cluj, dar probabil că pînă în 2004 nu va mai exista nici o instituţie dependentă de minister. Centralizarea excesivă ne-a fost adesea reproşată în discuţiile cu partenerii europeni.“ Surprinşi au fost şi colaboratorii de la Secretariatul de Stat pentru biblioteci şi instituţii de spectacol, care lansau proiecte menite să demonstreze preocuparea concretă a MCC pentru instituţiile aflate în subordine. „Vom putea interveni la nivel de concepţie şi vom fi un fel de guru“, a ţinut să precizeze, „lămuritor“, ministrul... Potrivit unor informaţii citate de cotidianul **Adevărul**, Răzvan Theodorescu nu s-a consultat cu nici unul dintre colaboratorii din cadrul acestor direcţii din minister înainte de a lua decizia cu pricina şi nu a luat în considerare situaţiile specifice din judeţe.

Agenda culturală

Sărbătoarea Filmului Francez la Bucureşti. Săptămîna aceasta, între 28-30 septembrie, va avea loc la Sala „Elvira Popescu“ a Institutului Francez din Capitală **Sărbătoarea Filmului Francez**. Programul cuprinde o selecţie a producţiilor cinematografice franceze realizate anul trecut.

Săptămîna Teatrului Scurt a început. Ieri, 24 septembrie, a început cea de-a XVIII-a ediţie a **Săptămînii Teatrului Scurt**, festival ce se desfăşoară pe scena Teatrului de Stat din Oradea. Participă teatre cunoscute din întreaga ţară. Festivalul se va încheia cu o festivitate de premiere duminică 30 septembrie, la ora 19.00.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5 fm

replică

Subsemnatul Constantin PRICOP, membru al Uniunii Scriitorilor din România, sînt de acord cu punctul de vedere exprimat în **Declaraţia** din iulie 2001, semnată de un număr de 40 de scriitori.

Viaţa literară ieşeană trebuie să beneficieze de instituţii noi pentru a se putea exprima, eventual de o altă filială a US. Observaţiile referitoare la **Declaraţia** respectivă le voi exprima cu prima ocazie. În principiu, sînt de părere că e nevoie de o împrospătare a instituţiilor culturale şi, totodată, de o împrospătare a personalului acestora. În acest sens, e greu să nu fii de acord cu cei care se revoltă în ceea ce priveşte tristul peisaj al literaturii ieşene din ziua de astăzi.

Constantin PRICOP

Iaşi, 19 septembrie 2001

Pe scurt

O nouă stagiune de spectacole la MAD. După redeschiderea programului de educaţie artistică **E vîrsta să dansezi!**,aflat la cel de-al doilea an de existenţă, Centrul MultiArtDans a lansat a doua stagiune de spectacole de dans contemporan. Stagiunea se bucură de susţinerea financiară a Fundaţiei PRO HELVETIA – Reseaux Est-Ouest, de sprijinul Fundaţiei Proiect DCM şi de suportul mediatic al revistei **7 seri**. Deschiderea a avut loc în zilele de 22 şi 23 septembrie cu spectacolul **Bătrînul de la graniţă**.

Simpozion despre mass-media şi democraţie. Institutul Goethe Inter Nationes Bucureşti a organizat săptămîna trecută, cu sprijinul Institutului Cervantes din Capitală, al Ministerului Informaţiilor Publice şi al Ministerului Afacerilor Externe, simpozionul internaţional pe tema **Mass-Media şi democraţia în ţările în tranziţie**. Manifestările au avut loc în zilele de 20 şi 21 septembrie la Institutul Goethe Inter Nationes şi fac parte dintr-o serie de proiecte **Balcanii şi Europa** finanţate din fondurile Pactului de Stabilitate în Balcani. Simpozionul se adresează jurnaliştilor, politologilor, fundaţiilor politice locale, reprezentanţilor organizaţiilor nonguvernamentale. Moderatori ai discuţiilor au fost Horia Alexandrescu, Răzvan Dumitrescu, Cornel Nistorescu, Cristian Pârvulescu.

Jocul satului. În perioada 16-18 septembrie s-a desfăşurat în Maramureş proiectul **Jocul satului**, organizat de Muzeul Ţăranului din Bucureşti, Fundaţia „Alexandru Tzigara-Samurcaş“, Fundaţia „Iza-Popeluc“, împreună cu Societatea Română de Radiodifuziune şi Primăria Ocna Şugatag şi susţinut financiar de către Fundaţia Culturală şi de Presă **Formula AS**, Fundaţia Concept, prin Arts and Culture Network Program al Open Society Institute din Budapesta, Fundaţia PRO HELVETIA şi Centrul Cultural Francez din Cluj. Pe 19 septembrie a avut loc simpozionul **Revivalismul şi perspectivele sale turistice**, la care au participat muzicologi, etnologi şi jurnalişti din România, Franţa, Iugoslavia, Moldova, Ucraina, Marea Britanie şi Elveţia, precum şi ţărani din satele în care au avut loc jocurile. Discuţiile au fost moderate de către Victor Stoichiţă, doctorand în etnomuzicologie la Universitatea din Paris-Nanterre. În ultima zi, pe 20 septembrie, oaspeţii din străinătate au vizitat Memorialul de la Sighet şi Cimitirul Vesel din Săpînţa.

Întîlnire USR la Neptun. Între 23-27 septembrie, la Club-Bazin din staţiunea Neptun, Uniunea Scriitorilor din România organizează a IV-a ediţie a **Întîlnirii scriitorilor români de pretutindeni** avînd drept temă **O singură literatură română**. Toţi cei 70 de invitaţi au ţinut să fie prezenţi, în ciuda evenimentelor internaţionale în desfăşurare. Prin urmare, pe lîngă prozatori, poeţi, dramaturgi, critici şi istorici literari din Franţa, Suedia, Ungaria, Iugoslavia, Belgia, Ucraina, Republica Moldova, participă şi invitaţi din SUA, Australia şi Noua Zeelandă.

Licitaţie de proiecte culturale. Săptămîna trecută, la Ministerul Culturii şi Cultelor a avut loc o sesiune de informare cu privire la licitaţia de proiecte culturale pentru anul 2002. În perioada 14-30 septembrie, Punctul de Contact Cultural (biroul de informare şi consultanţă pentru România al Programului **Cultura 2000** susţinut de Uniunea Europeană) organizează la Bucureşti şi în ţară sesiuni de informare şi consultanţă, agenda întîlnirilor urmînd a fi publicată în timp util pe *site*-ul PCC.

Sumar

ÎN DEZABATERE/PERSPECTIVE LITERARE BRITANICE

BOGDAN ŞTEFĂNESCU, Căderea imperiilor şi terorismul de hîrtie sau *inter armae musae... clamant* ▮4/ **AURA SIBIŞAN**, Scriitori britanici în centrul Europei ▮5/ **LEONE ROSS**, „M-am simţit scriitoare înainte să ştiu că sînt femeie de culoare" ▮5/ **SIMION DUMITRACHE**, Prin harababura istoriei ▮6/ **MATTHEW SWEENEY**, „Cred cu toată fiinţa mea că poetul trebuie să comunice" ▮6

ÎN ACTUALITATE

BEDROS HORASANGIAN, Eşecul terorismului ▮8
WILLIAM TOTOK, Pofta autordistrugerii ▮8
COSANA NICOLAE, Virusul mutant al răzbunării ▮9
CAIUS DOBRESCU, De ce avem datoria morală de a susţine războiul antiterorist ▮9

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Proprietatea ▮10

EVENIMENT

FLORIAN BAICULESCU, Festivalul „Enescu" la apogeu ▮11
BORIS BEREZOVSKY, „Este extraordinar cînd o ţară îşi poate promova astfel propria artă" ▮11
GHENADI ROJDESTVENSKY, „Îl situez pe Enescu la avcelaşi nivel cu Prokofiev şi Şostakovici" ▮12
CRISTINA MANOLE, Mozart, 1784, Bucureşti ▮13
VALENTINA SANDU-DEDIU, Festivalul „George Enescu" şi muzica nouă ▮13

POLEMICI

MARIANA CODRUŢ, Uniunea şi Fănuşii de mîine ▮14/ **DAN GIOSU**, Mutarea Turtă ▮14/ **NICHITA DANILOV**, Scrisoare deschisă ▮15
VIOREL SAVIN, Foloasele lui „AŞ"! ▮15

STUDII CULTURALE

ANDREI CORBEA, *Qui bene amat, bene castigat* ▮16/ **MIHAI DRAGOLEA**, Libella, **Destin** şi săpun Fa ▮16/ **C. ROGOZANU**, **Letters from a War Zone** ▮17/
MIHAELA FRUNZĂ, **Războiul împotriva tăcerii** ▮17

INTERVIU

MIHAELA MIROIU, „Trăim într-o Românie virtuală" (I) ▮18
M.M. BĂLAŞA, ESEM 17 ▮19

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ**, Scurtă recapitulare ▮20
MIHAELA MICHAILOV, Toamna, la Union ▮20
FILM: **DANA ENULESCU**, Lei de aur. Lei de argint, rest şi mărunţiş... ▮21
ARTE VIZUALE: **RADU BOGDAN**, De la Thomas Couture la... Theodor Aman ▮22
DUMITRU UNGUREANU, Phoenix şi Nasturele alb ▮24
REVISTA PRESEI ▮25
RECENZII ▮26
AGENDA CULTURALĂ ▮28

ULTIMA PAGINĂ

ADRIAN NIŢĂ, *Un peu berlinois* ▮32

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 24-30 SEPTEMBRIE

▮ **Tensiuni diplomatice între Bucureşti şi Budapesta.** Ion Iliescu a făcut, marţi 18 septembrie, o declaraţie în care apreciază că autorităţile ungare manifestă o „anumită aroganţă" care dă măsura „maturităţii politice" a unor oficiali de la Budapesta. Ion Iliescu a adăugat că neacceptarea României în NATO o dată cu Ungaria a fost o greşeală din punctul de vedere al păstrării stabilităţii în regiune, care funcţionează pe principiul „ambele *in* sau ambele *out*". Preşedintele a adăugat că „în timp ce minoritatea maghiară din România s-a bucurat întotdeauna de drepturile ce decurg din acest statut, singura politică a Ungariei faţă de minorităţi a fost asimilarea". Iliescu a arătat că, după încheierea Tratatului de la Trianon, în Ungaria trăiau aproximativ 250.000 de români, în vreme ce astăzi au rămas 10.000. „Noi nu vrem să dăm lecţii, dar nici alţii să nu ne dea nouă lecţii, mai ales cînd nu au autoritatea morală", a conchis preşedintele. În replică, Ministerul ungar de Externe le-a cerut oficialilor români explicaţii în legătură cu declaraţiile preşedintelui Iliescu şi a exprimat anumite critici în ceea ce priveşte unele luări de poziţie ale preşedintelui României. Premierul Adrian Năstase a făcut, la rîndul său, aprecieri critice la adresa presei maghiare şi a felului cum reflectă atitudinea autorităţilor de la Bucureşti, aprecieri ce au stîrnit, la rîndul lor, proteste vehemente în interiorul UDMR.

▮ **Cresc exigenţele UE.** Comisarul european pentru extindere, Günther Verheugen, a anunţat, joi 20 septembrie, la München, că ţările candidate la integrarea europeană trebuie să se aştepte la o creştere a exigenţelor comunitare în materie de securizare a frontierelor, ca urmare a atentatelor din Statele Unite. Verheugen a afirmat că a informat deja guvernele să se pregătească pentru un proiect de întărire a drepturilor europene, dar a precizat că negocierile asupra acestei chestiuni nu au fost puse încă la punct cu ţările candidate.

▮ **Discuţii NATO cu partenerii strategici.** Directorul adjunct al SRI, Mircea Gheordunescu, a fost prezent săptămîna trecută la Bruxelles, unde a participat la o reuniune de lucru a ţărilor membre NATO cu reprezentanţi ai ţărilor partenere. La întîlnire s-a discutat „reactualizarea Planului Naţional de Pregătire a Aderării României la NATO". Potrivit declaraţiilor purtătorului de cuvînt al SRI, Planul Naţional de Aderare prevede la capitolul informaţii alinierea serviciilor secrete la standardele instituţiilor similare occidentale. Nu se exclude nici varianta completării Planului cu noi prevederi privind combaterea terorismului.

▮ **Muştruluială la pesedişti.** Vineri 21 septembrie şi sîmbătă 22 a avut loc la Snagov o întîlnire a preşedintelui PSD cu liderii de organizaţii locale. Adrian Năstase şi-a manifestat nemulţumirea faţă de inactivitatea unora dintre şefii de filiale şi a demnitarilor PSD în general, cerîndu-le în primul rînd parlamentarilor social-democraţi să manifeste mai multă poftă de muncă şi o agresivitate mai mare în a-şi face cunoscute proiectele. Năstase a criticat frecvenţa extrem de scăzută a declaraţiilor şi interviurilor aleşilor PSD, aşa cum a fost ea monitorizată la Guvern printr-o analiză a principalelor cinci agenţii de presă, în ultimele şase luni. (**R.A.**)

Cronica politică

Eterna şi jalnica reîntoarcere în zona gri

RALUCA ALEXANDRESCU

Parlamentul României a votat săptămîna trecută, cu o singură abţinere, adoptarea declaraţiei CSAT prin care România se angajează să pună la dispoziţia NATO spaţiul său aerian, terestru şi maritim, precum şi orice alte mijloace care ar putea fi solicitate de Alianţa Nord-Atlantică în războiul contra terorismului internaţional. Tot săptămîna trecută, Corneliu Vadim Tudor făcea, în cadrul celebrei de acum emisiuni de luni a lui Paul Grigoriu, **Sfertul Academic**, declaraţii „incendiare" privind prezenţa, în 1995, a unor luptători Hamas pe teritoriul României. Teroriştii s-ar fi antrenat – cu ştiinţa şi chiar cu protecţia şefului statului, Ion Iliescu – cot la cot cu trupele SPP. Preşedinţia a reacţionat imediat, Procuratura s-a autosesizat, partidele politice s-au manifestat şi ele împotriva declaraţiilor fără acoperire ale liderului extremist, preşedintele-director general al Radiodifuziunii, Andrei Dimitriu, l-a suspendat pe Grigoriu pentru că a „transformat postul naţional de radio într-un instrument al luptei politice", s-a redeschis etern deschisa – de la o legislatură la alta – discuţie a ridicării imunităţii parlamentare a senatorului PRM, s-au publicat dezminţiri şi proteste...

Scandalul a continuat însă pe alte fronturi şi cu alte nuanţe. Ion Iliescu a fost acuzat în presă că a patronat – mai mult sau mai puţin indirect –, prin indulgenţa instituţiilor statului şi prin corupţia unor înalţi funcţionari din Direcţia Generală a Vămilor din guvernarea 1992-1996, activitatea a sute de firme-fantomă ale unor cetăţeni arabi care s-au îmbogăţit din contrabanda cu ţigări, alcool etc. şi care au hrănit cu banii negri obţinuţi pe teritoriul României organizaţiile teroriste ale fundamentaliştilor islamici. România s-ar plasa astfel într-o strînsă – şi teribil de periculoasă! – continuitate de imagine şi acţiune cu regimul dinainte de 1989, cînd Ceauşescu adăpostea, aşa cum o face Afganistanul acum, periculoşi terorişti internaţionali, vînaţi de toate serviciile secrete şi de tribunalele din lumea democratică.

Pe de altă parte, autorităţile – în paralel cu presa şi cu Corneliu Vadim Tudor – au purces şi ele la identificarea posibilelor surse ale terorismului internaţional. Acestea ar veni – nici mai mult, nici mai puţin – din mass-media care, conform declaraţiilor ministrului Informaţiilor, Vasile Dâncu (autor şi în trecut al unor monumentale gafe), ar fi *Sursa* – cu majusculă! – a terorismului: „Terorismul – spune domnul Dâncu – s-a născut datorită (*sic!*) mass-media... Dincolo de beneficii, de binefaceri, de rolul esenţial în structura democraţiei, mass-media a fost şi este folosită şi în alte scopuri. Fără această masificare a comunicării, fără şantajul pe care terorismul îl propune lumii civilizate, deci fără mass-media, nu ar exista aceste lucruri". Probabil că domnul Dâncu nu a auzit niciodată că, pe lîngă profilul teroristului instruit în şcolile de pilotaj americane, mai există şi acela al fanaticului care nu a văzut în viaţa lui un televizor şi nu a citit în viaţa lui un ziar şi care-i urăşte totuşi pe americani cu înmiite intensitate şi fervoare. Care ar fi aici rolul nefast al presei în confecţionarea de terorişti, acesta este un element care ne scapă...

Nici nu-şi revenise bine opinia publică din şocurile mediatice de toate soiurile, că Uniunea Europeană a anunţat amînarea luării unei decizii privind ridicarea obligativităţii obţinerii de vize pentru cetăţenii români. Întîlnirea – considerată hotărîtoare – era prevăzută pentru 27 septembrie. Oficialii Uniunii Europene şi comisarii pentru extindere au motivat decizia, pe de o parte, prin reconsiderarea şi înăsprirea normelor de securizare la frontierele externe impuse de legislaţia europeană, iar, pe de altă parte – lucru mult mai grav – prin caracterul incomplet al dosarului înaintat, în această chestiune, de România. Dat fiind că recomandarea care ar fi fost – poate – adoptată la reuniunea miniştrilor de Interne şi de Justiţie ar fi trebuit să capete apoi girul Parlamentului European, este limpede că, în orice caz, românii nu vor putea circula fără vize de la 1 ianuarie, cum preconizau optimiştii. Mai gravă încă este, în perspectivă, posibila încetinire a negocierilor României cu Uniunea Europeană. Prezenţi săptămîna trecută la Bucureşti, europarlamentarii din Comisia mixtă România-UE au analizat extrem de critic problemele pe care le ridică România în asimilarea *acquis*-ului comunitar: independenţa Justiţiei, gradul înalt de corupţie, birocraţia excesivă au fost cîteva dintre capitolele la care România a primit semnale că nu se înscrie nici pe departe în parametrii ceruţi unui viitor membru al Uniunii Europene. La toate acestea se adăugă fără doar şi poate reacţia – firească după tragedia de acum două săptămîni – a multor state care cer confirmări suplimentare de solidaritate şi fidelitate din partea ţărilor aflate în poziţia României. Mai mult decît niciodată, e nevoie de semnale clare şi simple. Aşa cum e şi discursul politic extern american, rostit răspicat de preşedintele George W. Bush, care nu s-a sfiit să adopte credo-ul „cine nu e cu noi împotriva terorismului este împotriva noastră".

Parlamentul a făcut, în acest sens, unica mişcare posibilă prin adoptarea declaraţiei CSAT. România s-a comportat, aşa cum au ţinut să marcheze autorităţile de la Bucureşti, ca un membru *de facto* al Alianţei. Loc de „negocieri" şi de „traficare" a „interesantei poziţii geostrategice" a României nu există. România avea, poate, o poziţie geostrategică interesantă pentru NATO în timpul războiului din Kosovo, dar a invoca acelaşi argument în cazul unui război, să spunem, cu Afganistanul reprezintă un punct de vedere mai greu de apărat. Cum alte lucruri de oferit la „schimb" ţara noastră nu are – poate doar armament bun de dat la casat –, criticile care au plouat asupra votului de miercuri sînt, în covîrşitoarea lor majoritate, fără obiect.

Îngrijorător este că, în pofida declaraţiilor de fidelitate rostite pe diferite tonuri de autorităţi şi de forţele politice româneşti, ţara noastră nu pare să reuşească să iasă din zona de suspiciune în care, trebuie să o recunoaştem, face parcă – dimpotrivă – tot posibilul să rămînă. România trimite încă în linia întîi imaginea de ţară nesigură, instabilă, incapabilă să-şi asigure frontierele, tolerînd – chiar şi numai din neputinţa de a acţiona eficace – pe teritoriul ei producerea de bani negri pentru finanţarea terorismului internaţional de stat, cu o administraţie incapabilă să-şi pună în ordine propriile afaceri interne şi care invocă, în faţa reprezentanţilor UE, prioritatea combaterii terorismului internaţional ca scuză pentru incapacitatea de a stopa sau a îngrădi măcar corupţia. ▮

PERSPECTIVE LITERARE BRITANICE

În primăvara anului trecut, *Observatorul cultural* a consacrat un grupaj special literaturii britanice actuale. Pretextul a fost ediţia de atunci a *Intîlnirilor literare româno-britanice* de la Oradea (Băile Felix). Despre ediţia din acest an a *Întîlnirilor...*, strămutate la Tîrgu Mureş, într-o formulă nouă, am avut, de asemenea, o relatare.

Revenim acum asupra subiectului din alte unghiuri. Grupajul din paginile care urmează cuprinde o privire asupra evoluţiilor generale ale literaturii britanice recente, apoi prezentarea unei alte reuniuni internaţionale cu acelaşi „focus", însoţită de două interviuri cu scriitori britanici, şi o privire asupra literaturii contemporane irlandeze (specifică şi orgolioasă, dar – în ultimă instanţă – britanică şi ea)...

Căderea imperiilor şi terorismul de hîrtie sau *inter armae musae... clamant*

BOGDAN ŞTEFĂNESCU

Consiliul Britanic are de mai bine de 10 ani pe agenda lui culturală promovarea vocilor minoritare, astfel încît profesorii, autorii de conferinţe, personalităţile care întreprind vizite internaţionale organizate de Consiliu sînt mai întotdeauna aleşi astfel încît să reprezinte o minoritate, o voce pînă acum marginalizată. Nu trebuie, deci, să ne mire că la o şcoală de vară organizată de Consiliul Britanic, în locul flegmaticilor gentlemeni blonzi, tipic englezi, ne întîlnim cu temperamentul măsliniu al unei jamaicance şi cu locvacitatea rotacizantă a unui irlandez. Ne-am obişnuit deja cu onomastica exotică a coloniilor ori a imigraţiei în istoria literaturii britanice contemporane (Achebe, Naipaul, Narayan, Rushdie, Jhabvala, Ishiguro etc.); cît despre Irlanda, ea constituie o margine a culturii britanice, aflată de multă vreme în centrul atenţiei prin insistenţa cu care se plasează în afara graniţelor britanice de orice fel.

Afirmaţia Emmei Tennant, şocantă la finele anilor 1970, după care romanul britanic se reînnoieşte aproape exclusiv cu scriitori ce provin din Africa, India ori Arhipelagul caraibean (West Indies), nu mai şochează azi pe nimeni. Tot aşa, excentricitatea literaturii irlandeze, mai întotdeauna asociată cu exilul şi experienţa apatridă, a devenit o tradiţie. Dar stranietatea/străinătatea culturală au rădăcini mai vechi, înfipte în istoria catastrofală a căderii Imperiului britanic, a războiului cu burii şi, mai ales, a primului război mondial, a „deceniului roşu", dar şi a colapsului economic internaţional şi a revoluţiei din Rusia ori din literatura şi arta europeană ale începutului de secol. Toate acestea şi multe altele au instaurat o conştiinţă a crizei perpetue în cultura britanică pe tot parcursul primei jumătăţi a secolului. Cultivînd asiduu diferenţele şi diferendurile, faliile ori crevasele din mentalul insular, literatura „engleză" înaltă a fost mereu radicală, fie ca ideologie (articulînd o politică a contestării, disperării ori furiei), fie ca formă artistică prin experimentalism şi inovaţie modernistă.

Experienţa literară modernistă a cerut separarea de conservatorismul societăţii şi culturii *engleze*. Această înstrăinare a fost uneori un dat autobiografic (autori importanţi ca Orwell, Wyndham Lewis, Mervyn Peake ori Jean Rhys s-au născut în afara Arhipelagului britanic), alteori un exil mai mult sau mai puţin voluntar ca la Beckett, Joyce, Isherwood, Olivia Manning ori Malcolm Lowry, iar pentru o altă serie de scriitori importanţi (Joseph Conrad, Graham Greene, Somerset Maugham, E.M. Forster) ea s-a desfăşurat ca o fascinaţie a spaţiilor şi a mentalităţilor exotice de la sau de dincolo de marginile imperiului.

Astfel încît între Joyce – care înregistra încă din **Portretul artistului...** experienţa diferenţei faţă de cultura, de limba engleză, pe care le resimţea ca fundamental străine – şi minoritara jamaicană Leone Ross (vezi interviul alăturat) se întinde un arc istoric de aproape un secol, susţinut de o discretă coerenţă politică.

Să nu se fi schimbat nimic, atunci, în literatura britanică de aproape un secol? Nici pomeneală. Deşi e vorba, probabil, de aceleaşi cauze generale – căderea Imperiului britanic şi istoria catastrofală a Occidentului în prima jumătate a secolului XX –, Marea Britanie înregistrează astăzi, în era postcolonială, un nou tip de efecte, tîrzii dar devastatoare. Conflictul de mentalităţi şi identităţi din prima jumătate a secolului („modernistă") era încă înregistrat în conştiinţa artistului ca un exerciţiu al *distanţei*, fie ea contemplativă ori geografică. Această distanţă admitea răgazul reflecţiei şi luxul ironiei ori al fineţei şi inovaţiei stilistice. Bătălia împotriva Angliei se dădea pe terenul degajat al formei.

În deceniile de pe urmă, această distanţă a început să dispară: valul seismic declanşat de prăbuşirea imperiului, pînă nu demult un spectacol panoramic ce se întrevedea la orizont, i-a ajuns din urmă şi s-a prăvălit cumplit, răvăşitor peste britanici, cu zgomot de bombe în Belfast şi cu hărmălaie de imigranţi multiculturali şi multilingvi. Ultima parte a secolului i-a confruntat pe britanici cu experienţa *iminenţei* străinătăţii, ea fiind cea care invadează acum mica Anglie, colonizată la rîndul ei de foştii colonizaţi. Literatura înregistrează în vremea de pe urmă o bătălie mai cruntă pentru „spaţiul vital", scriitura se desfăşoară uneori literalmente sub asediu (mai ales în cazul Ulsterului, dar şi al cartierelor mărginaşe englezeşti „infestate" de alogeni) şi înregistrează aproape cinematografic carnagiul. Exoticul nu mai este o experienţă „de vacanţă", un voiaj de iniţiere în pas domol, meditativ printre băştinaşi. Străinul este acum cuceritor în sens propriu. Conflictele identitare se desfăşoară în planul materialităţii agresante, al violenţei fizice. Războiul se poartă acum „acasă". Stranietatea literaturii britanice postcolonialiste este adesea rezultatul (neo)realismului halucinant al acestor confruntări, prin care englezului pursînge i se demolează pe rînd cultura, limba, oraşul, casa, familia, sîngele.

Mai nou, într-o a treia etapă a acestei istorii, postmodernitatea ca experienţă postcolonială a descoperit potenţialul moral al relativismului şi al suspectării oricăror temeiuri pentru adevăruri ultime. Cei care găsesc tăria de a nu se încrîncena în acest război şi de a nu se înregimenta alături de nici una dintre părţi aleg experienţa unor noi paradoxuri. Mai întîi, paradoxul că această distanţare ironică a postmodernilor, acest refuz al soluţiilor finale intelectuale ori fizice, prin care am ajuns să recunoaştem postmodernitatea, este de fapt, cum am văzut, *modernist*. Sau, mai exact, *este şi nu este*. Pentru că, deşi avem de-a face cu aceleaşi structuri ale discursului modernist, contextul diferit în care el se desfăşoară îi răstoarnă semnificaţia iniţială a *detaşării individualiste* în opusul ei. Astăzi, un astfel de discurs este plasat în miezul fierbinte al bătăliei identitare şi devine astfel, vrînd-nevrînd, *un gest angajat pentru pace*, o declaraţie clară de neadeziune la conflict. Multiperspectivismul ironic, care la început marca *indiferenţa* elitistă a moderni(şti)lor, funcţionează astăzi ca un strigăt în apărarea *diferenţelor*.

O altă ironie postcolonială se naşte din chiar iniţiativa instituţională a Consiliului Britanic: *establishment*-ul, pînă nu demult inamicul tău declarat, cu agerimea tipică pentru capitalişti, te plăteşte acum pentru a lupta ideologic împotriva lui. De o parte şi de alta a Atlanticului, prin universităţi şi săli de conferinţe, radicalii de pe statele de plată ale *businessmen*-ilor ori ale statului capitalist tună şi fulgeră împotriva exploatării capitaliste, dar de pe poziţii privilegiate, inclusiv financiar. Aparent, de pierdut are sistemul. De fapt, situaţia (paradoxală, din nou) îi favorizează şi îi defavorizează în egală măsură şi pe unii, şi pe ceilalţi. Inconsecvenţele de ordin moral îi subminează pe luptătorii împotriva sistemului: participînd la şi beneficiind din plin de pe urma capitalismului occidental, îţi compromiţi lupta declarată împotriva aceluiaşi sistem, lăsîndu-te total descoperit în faţa acuzaţiilor de ipocrizie şi riscînd să fii desconsiderat şi marginalizat o dată în plus.

Intelectualii cu un simţ critic postmodern real înţeleg, însă, acest cerc vicios şi îşi refuză poza simplistă şi, de fapt, perdantă a eroului-martir. Ei ştiu că nu pot cîştiga moral decît adoptînd o „a treia cale" (vezi, printre alţii, exemplul lui Homi Bhabha), cea a ne-hotărîrii – adică a voinţei de a nu abandona lupta intelectuală prin oprirea la o concluzie univocă, aceea care, în situaţii conflictuale, aduce cu ea un sfîrşit tragic, de o parte ori de alta. Sau, cu vorbele Preşedintelui ţării din declaraţia privitoare la atacurile teroriste asupra Americii (vorbe pe care ne rămîne să sperăm că le-a înţeles şi el cu adevărat după atîtea mineriade): „Violenţa nu produce decît violenţă". ▌

infoMedia

▌Paul Grigoriu – suspendat ca realizator. În cadrul emisiunii **Sfertul academic** din 17 septembrie, realizată de Paul Grigoriu, C.V. Tudor a făcut mai multe afirmaţii care au stîrnit proteste din partea unora dintre instituţiile statului şi care, potrivit unui comunicat CNA transmis spre publicare, „ar putea aduce atingere siguranţei naţionale, mai ales în contextul internaţional actual". Prin urmare, CNA a decis, în temeiul prevederilor art. 39 şi 40 şi în condiţiile dispoziţiilor art. 29 din Legea audiovizualului nr. 48/1992 să sesizeze instituţiile de urmărire penală abilitate, în vederea cercetărilor necesare, se arată în comunicatul trimis de CNA.

Într-un alt comunicat, transmis de Consiliul de Administraţie al Societăţii Române de Radiodifuziune şi difuzat pe Canalul România Actualităţi în ziua de 19 septembrie 2001, i s-a reproşat realizatorului Paul Grigoriu lipsa de reacţie faţă de afirmaţiile interlocutorului său în emisiunea amintită. Acesta şi-a asumat integral răspunderea în faţa Consiliului de Administraţie. În urma discuţiilor, Consiliul a hotărît suspendarea sa pe timp de o lună ca realizator de emisiuni şi a cerut respectarea riguroasă a codului deontologic pentru evitarea, pe viitor, a unor astfel de situaţii, precizează amintitul comunicat...

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos."

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa."

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile."

RADIO FREE EUROPE · RADIO LIBERTY ·

**Corect,
responsabil
şi
la timp!**

Scriitori britanici în centrul Europei

AURA SIBIŞAN

În perioada 18-26 august a avut loc, în localitatea Zdiar din Munţii Tatra, Şcoala de vară de *Creative Writing*, organizată de Consiliul Britanic din Slovacia.

„Tutori" au fost scriitorii britanici Leone Ross şi Matthew Sweeney, care au iniţiat participanţii în procesul scrierii creatoare, atît în poezie, cît şi în proză. Pentru participanţi beneficiile au fost multiple: posibilitatea de a privi actul creator dinăuntru, explicat cu surprinzătoare claritate şi aparentă simplitate de cei doi scriitori, oportunitatea de a-şi dezvolta valenţele artistice personale – unii dintre colegi dovedind chiar un talent literar pînă acum puţin explorat. Nu în ultimul rînd, experienţa de a scrie ficţiune sau poezie în limba engleză – o limbă străină pentru toţi participanţii – a fost o provocare în plus pentru exprimarea gîndurilor şi sentimentelor proprii.

Într-adevăr fascinant a fost „laboratorul artistic" pe care l-au desfăşurat în faţa noastră scriitorii: după cum se ştie, în cultura anglo-saxonă, actul literar este acum demistificat, autorii nu vor să aibă acea „aură" a inefabilului artistic. Poeţii şi chiar prozatorii predau la universităţi cursuri de *Creative Writing*, acesta fiind şi un mod de a-şi cîştiga existenţa. O altă caracteristică a vieţii culturale britanice, şi nu numai, o constituie *reading*-urile pe care le fac autorii din opera proprie – modalitate de a-şi face cunoscute scrierile, de a-şi crea imaginea publică, dar şi o sursă de venit.

Timp de patru zile, Leone Ross, prozatoare de origine jamaicană, a descompus şi recompus cu minuţiozitate şi simţ pedagogic mecanismele scrierii unei povestiri – în care locul central îl ocupă, în concepţia ei, caracterizarea: crearea unui personaj cu un profil psihologic cît mai detaliat. Construcţia acestuia necesită, în opinia lui Leone Ross, instrumente freudiene şi, în general, solide cunoştinţe de psihologie. Scrierea unei povestiri *step by step* a fost pentru noi, participanţii, un exerciţiu de imaginaţie, de voinţă (!), de amuzament, dar şi posibilitatea de a vedea „dinăuntru", cum spuneam, procesul creator, un travaliu care presupune cercetare, documentare, elaborare, scriere şi rescriere. Cu o remarcabilă dedicaţie, cu jovialitate şi energie debordantă, Leone Ross a citit „creaţiile" participanţilor, iar celor deveniţi împătimiţi ai scrisului le-a dat un *feedback* amănunţit, ca la un veritabil curs universitar de *Creative Writing*.

Incursiunea în tărîmul poeziei a fost o experienţă intensă, incitantă, ce a provocat reacţii de entuziasm, interes, introspecţie concentrată sau reticenţă, în orice caz nu a lăsat pe nimeni neimplicat.

Matthew Sweeney – poet reputat şi experimentat profesor de *Creative Writing* a adus în sala de seminar foarte multă poezie, de Emily Dickinson, William Carlos Williams, Ted Hughes, Jo Shapcott (cunoscută celor care au participat la Seminarul de literatură Oradea '99 organizat de Consiliul Britanic), prin care a ilustrat diferite tehnici de scriere a poeziei. Din nou, ca şi la *workshop*-ul de proză, accentul s-a pus pe meşteşug, pe tehnică, pe deprinderi ce se pot învăţa sau măcar explora. (Am fost surprinşi noi înşine de producţiile pe care trebuia să le facem într-un ritm alert şi „pe loc".)

Ţinuta intelectuală impecabilă, exigenţa şi rigoarea impuse de poetul irlandez (unde e imaginea poetului pierdut în norii inspiraţiei?), umorul extraordinar generat de această activitate au făcut din *workshop*-ul lui Matthew Sweeney o experienţă de neuitat.

În afara seminariilor propriu-zise, la care s-au adăugat activităţi cu caracter aplicativ-didactic, participanţii s-au putut bucura de seri de *reading*: Leone Ross a citit fragmente din romanul **Orange Laughter** (**Rîs portocaliu**), asupra căruia voi reveni ulterior, Matthew Sweeney a citit din poeziile aflate în volumul său apărut recent: **The Smell of Fish** (**Miros de peşte**), dar şi din volume publicate mai de mult. O combinaţie de imagism, accente tragice şi umor – toate prezentate charismatic şi amuzant –, aşa a părut poezia lui Matthew Sweeney, o voce poetică de o mare profunzime, dar fără emfază, o sensibilitate filtrată printr-o maturitate nu numai a exprimării, dar şi a trăirii.

Tabloul literar a fost completat de gazda noastră de la Consiliul Britanic Slovacia, James Sutherland-Smith, el însuşi un rafinat poet, şi de poetul slovac Ivan Laucik. În seara dedicată literaturilor ariei central-europene, Dan Popescu şi cu mine am oferit colegilor şi scriitorilor britanici versiunile în limba engleză ale unor poezii semnate de Ana Blandiana, Marin Sorescu, Andrei Bodiu, Romulus Bucur şi Saviana Stănescu.

Participanţi au fost profesori de la universităţi, centre metodice şi licee din Slovacia, Cehia, Ungaria, Polonia, Italia, Belgia, Estonia şi România, ca şi din centrele Consiliului Britanic din Slovacia. Poate tocmai pentru că participanţii au alcătuit un mozaic de culturi şi profiluri intelectuale, cursul, cu tot ce a implicat – *workshop*-uri, ore de consultaţii, seri literare, discuţii –, a reuşit să demonstreze un adevăr care scris pe hîrtie este un truism, şi anume că literatura porneşte din şi se adresează sufletului, acelei zone aflate dincolo de graniţele naţionale, culturale sau de gen.

Cîteva cuvinte despre cei doi scriitori:

Leone Ross s-a născut în Anglia, în 1969, şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa în Jamaica, după care s-a întors în Anglia în 1991, pentru a face un Master. În prezent locuieşte la Londra. Primul său roman – **All the Blood Is Red** (**Sîngele e roşu**), despre viaţa prostituatelor din Jamaica, a fost nominalizat pentru un prestigios premiu literar: The Orange Prize for Fiction. Al doilea roman, **Orange Laughter**, apărut în 1991, explorează mecanismele minţii umane, alunecarea în nebunie şi puterea salvatoare a imaginaţiei. Leone Ross ilustrează una dintre cele mai noi tendinţe ale prozei britanice contemporane, aceea de a se întoarce la forme narative „tradiţionale" pentru a exprima realităţile tulburătoare ale zilelor noastre.

Matthew Sweeney s-a născut în Donegal, Irlanda, în 1952, şi locuieşte la Londra. Volumele sale de poezie sînt numeroase: **Blue Shoes**, **Cacti**, **The Bridal Suite** (**Costumul de nuntă**) – 1997, **The Flying Spring Onion** (**Ceapa de primăvară zburătoare**), volum de poezie pentru copii. Este co-editor, împreună cu Jo Shapcott, al celebrei antologii **Emergency Kit: Poems for Strange Times** (1996) – **Trusa de urgenţă: Poeme pentru vremuri ciudate**. După cum mărturiseşte, este un descendent al imagiştilor şi crede în puterea miraculoasă a poeziei, acum şi întotdeauna. A obţinut importante premii literare şi este inclus în prestigioasa serie de antologii de proză britanică contemporană **New Writing 8** şi **New Writing 9**, fapt ce atestă, încă o dată, consacrarea.

Am avut plăcerea de a purta cîte un dialog cu fiecare dintre aceşti doi scriitori, şi transcriu în aceste pagini traducerea lor în limba română. ▌

„M-am simţit scriitoare înainte să ştiu că sînt femeie de culoare"

Interviu cu **Leone ROSS**

Ai vrea să spui cîte ceva publicului român despre viaţa în Jamaica? Cum vezi această experienţă acum?

Mama m-a dus în Jamaica pe cînd aveam 6 ani. Motivul, mi-a spus, a fost acela că a vrut ca eu să cresc printre negri şi nu aparţinînd unei minorităţi în Marea Britanie. Aceasta a fost una dintre opţiunile ei în ceea ce m-a privit pe mine. În fiecare zi îi mulţumesc lui Dumnezeu, oricum cuiva care e acolo sus, pentru că a făcut acest lucru. Am avut astfel identitate, iubire, încredere în mine, dar, pe de altă parte, viaţa în Jamaica a fost şi o provocare. N-am fost niciodată un copil care urmează regulile, iar în Jamaica trebuie să fii ascultător. Am fost educată în spirit ateist într-o societate religioasă. În Jamaica, privilegiul este asociat cu culoarea deschisă a pielii, iar pielea mea are culoare deschisă, deci poate fi dificil să refuzi privilegiul, dar eu am făcut-o, în mare parte. Deci presupun că m-am simţit întotdeauna ca un *outsider* şi totuşi mă simt jamaicană în acelaşi timp.

Probabil sentimentul de *outsider* provine din faptul că sînt scriitoare, fiindcă – trebuie să spun – m-am simţit scriitoare înainte să ştiu că sînt femeie de culoare; înainte să-mi spună cineva „negrotei" am simţit că sînt scriitoare; înainte ca cineva să încerce să mă compromită din cauză că sînt femeie m-am simţit scriitoare, deci faptul că sînt jamaicană îmi dă confort psihic.

Simţi că faci parte din două culturi diferite? Cum armonizezi cele două medii: cel în care te-ai format şi cel în care trăieşti?

Nu. Nu mă simt britanică, nu simt că provin din două culturi. Încă mă simt foarte jamaicană în Anglia. Încă simt străină cultura britanică, uneori.

Cum te-ai adaptat în Anglia?

Din fericire, mă adaptez foarte uşor, aş putea locui oriunde. Mi-ar plăcea să trăiesc în locuri unde să pot să-mi îngrijesc unghiile şi părul – chestie stupidă pe care o păstrez din Jamaica; este ceva tipic pentru o jamaicană de clasă mijlocie. Ironia este că n-aş mai putea locui în Jamaica, e prea mică acum, pe de altă parte nu vreau să locuiesc în Marea Britanie tot restul vieţii mele. Nu vreau să-mi cresc copiii în Marea Britanie ca minoritate. Aş putea locui în Slovacia.

Sau în România?

Da, exact, cînd am fost anul trecut în România, la Sibiu, mi-a plăcut foarte mult.

Care au fost autorii tăi preferaţi în perioada cînd te-ai format ca intelectual şi ca scriitor?

Primii autori care m-au impresionat au fost Enid Blyton – o autoare de cărţi pentru copii, care scria cărţi de aventuri englezeşti, şi Roald Dahl – care aparţine realismului magic – cu cele două cărţi ale sale de literatură fantastică.

Apoi – tot. Familia mea a crezut în importanţa lecturii, de mică mi-au plăcut cuvintele. Tata mi-a spus că la început citeam cărţile pentru copii şi apoi le rupeam – vroiam mai multe poveşti, nu-mi ajungeau. După aceea mi-au plăcut Dickens, Shakespeare. Mi-a plăcut mult Dickens – caracterizarea lui bizară, grotescă mă făcea să rîd. Nu m-a atras literatura caraibeană, era prea aproape de viaţa mea. Am fost apoi obsedată de proza lui Stephen King – mi se părea că realizează ceea ce doresc şi eu: să sperie oamenii şi să-i impresioneze. Mi-a mai plăcut şi Anais Nin, pentru erotismul prozei ei. Ca tînără, Toni Morrison a fost o descoperire, iar cînd am ajuns la Universitate am citit proza americană a negrilor – am simţit că acest gen îmi vorbeşte mie, la un nivel de complexitate pe care l-am admirat. Cînd am terminat de scris **Orange Laughter** şi l-am citit din nou, mi s-a părut o carte bună, dar mi s-a părut că am scris copilul bastard a două romane pe care le-am citit în timpul studenţiei: **Omul invizibil** de Ralph Ellison şi **Zgomotul şi furia** al lui Faulkner. M-am împăcat cu lucrul acesta văzînd că vocea mea era foarte clară pe parcursul povestirii. Am sperat că influenţele evidente nu au compromis integritatea scrisului meu.

Care sînt planurile tale pentru viitor?

În primul rînd, să trec peste pana de inspiraţie, născută dintr-o anxietate profundă. Prima mea carte este bună, a doua este mult mai bună ca stil. Oamenii din jurul meu au fost foarte entuziasmaţi de posibilităţile mele, ceea ce m-a speriat foarte tare. Vroiam ca cea de-a treia carte să fie cel mai bun roman al meu, şi nu poţi scrie cu această frică. Aşa că n-am scris nimic aproape un an, am început să predau. A trebuit să mă iert pentru că mi-era frică. Mi-a fost teamă că nu mai am cărţi de scris, că nu mai am idei. Iar prietenii mei erau foarte importanţi pentru mine, oamenii din jurul meu care scriu. Dar acum simt o băşică albastră în pîntece şi simt că este un copil gata să se nască.

Prin harababura istoriei

Conflictul din Irlanda de Nord în literatură

SIMION DUMITRACHE

Cea mai recentă consecinţă a cuceririi şi colonizării Irlandei de către englezi este conflictul (*The Troubles*) de tip sectar din Nord, care, în ciuda înţelegerilor şi acordurilor semnate de partidele politice din această provincie britanică şi de guvernele de la Dublin şi Londra, este perpetuat de fracţiuni radicale din cele două tabere. Pe 5 martie, un atentat cu bombă la postul de radioteleviziune BBC Londra a dovedit că problema spinoasă în contul căreia au fost cauzate moartea atîtor persoane implicate, dar şi nevinovate, şi pagubele materiale imense nu este încă rezolvată.

Criza Ulsterului din cea de a doua jumătate a secolului trecut a început cu evenimentele din 5 octombrie 1968, din timpul Marşului pentru Drepturi Civile din oraşul nord-irlandez Derry (Londonderry, în versiunea engleză) şi atît poliţia, cît şi televiziunea, conform părerilor exprimate de profesorii de ştiinţe politice Paul Bew şi Gordon Gillespie de la Universitatea Queen's din Belfast, pot fi considerate ca responsabile pentru a fi schimbat cursul istoriei. Reportajele televizate au prezentat pe larg acţiunile poliţiei care se străduia să reprime manifestaţia utilizînd din plin bastoanele de cauciuc. Ideea că Irlanda de Nord nu era liniştita şi stabila provincie unde se puteau dezvolta afaceri şi unde lumea era prosperă a prins repede, ca şi bănuiala (sau convingerea, pentru unii) că Asociaţia Irlandeză pentru Drepturile Civile (expresie a minorităţii catolice) fusese infiltrată de Armata Republicană Irlandeză (IRA).

În provincia creată în urma cuceririi independenţei de către douăzeci şi şase de comitate din sudul insulei şi a unui referendum, cu o populaţie majoritară protestantă, ieşea la iveală dominaţia acesteia (sau a unioniştilor ori loialiştilor – faţă de Coroana engleză – cum mai sînt denumiţi) în toate domeniile, în special în cele social şi economic, şi frustrarea catolicilor. Au urmat alte marşuri şi demonstraţii, proteste şi contraproteste, încăierări între taberele cu convingeri religioase diferite şi apoi împuşcarea lui John Gallagher în oraşul Armagh, în august 1969, prima victimă „oficială“ a conflictului, ajungîndu-se la trimiterea trupelor britanice în provincie cu scopul de a restabili ordinea.

Timp de mai bine de un sfert de secol lupta pentru impunerea ideilor şi a voinţei unei comunităţi sau alteia ia o turnură violentă cu caracteristici teroriste căreia îi cad victime mai mult de 3000 de persoane. Generaţii întregi ajung să se nască şi/sau să crească într-un climat de instabilitate, violenţă, nesiguranţă, ură.

Evident că literatura creată în atare climat nu putea trece cu vederea această situaţie specială şi implicaţiile ei. Atît scriitori din Nord, cît şi din Sud, adică din Republica Irlanda, protestanţi şi catolici, se ocupă, mai mult sau mai puţin direct, de această problemă majoră în operele lor. Mai ales că ideea, tema naţionalismului nu au fost niciodată străine de literatura din această insulă. Prozatorul şi jurnalistul Colm Tóibín îl citează, în introducerea sa la **Antologia Penguin de proză irlandeză**, pe eseistul Daniel Corkery care a identificat *cele trei mari forţe* care diferenţiază atît de mult fiinţa naţională irlandeză de cea engleză: *Conştiinţa religioasă a poporului*, *Naţionalismul irlandez* şi *Pămîntul*. Trei elemente principale care constituie fundamentul luptei catolicilor din Nord, deposedaţi şi persecutaţi religios în trecut, suferind discriminări de ordin religios şi economico-social în prezent.

Recurenţa unor evenimente istorice care au căpătat o valoare mitologică în concepţia unei tabere sau a alteia precum înfrîngerea suferită de catolici în Războiul regilor – bătălia de pe rîul Boyne – care a generat Parada Portocaliilor (*The Orange Parade*), asasinatele din timpurile trezirii conştiinţei naţionale irlandeze materializate în organizaţiile republicane, adică antimonarhie (engleză), au (re)devenit prilejuri de ciocniri sau represalii. Trecutul este mereu viu în tot ceea ce se întîmplă în Irlanda de Nord. Apelul la reconciliere, adresat de Bill Clinton cu prilejul vizitei de la sfîrşitul mandatului său, cu îndemnul *„Istoria este trecut, nu viitor“*, nu cade pe solul cel mai fertil, deşi majoritatea populaţiei, indiferent de crez, s-a cam săturat de violenţe şi nesiguranţă. Frank McGuiness, unul dintre cei mai apreciaţi dramaturgi ai generaţiei sale, scrie, într-un articol publicat în **The Irish Times**, despre evenimentele prin care „întregul oraş (Enniskillen, în comitatul Fermanagh din Irlanda de Nord, n.n.) a fost transformat într-un monument de război“. Pe 8 noiembrie 1987 IRA a declanşat aici explozia unei bombe în timpul unei comemorări care avea loc la Monumentul Eroilor. Unsprezece oameni au fost ucişi. „Pentru a răzbuna păcatele părinţilor s-a acţionat asupra copiilor din Enniskillen. Ei îşi vor data vieţile din ziua acestei bombe. Aceasta este moştenirea ce li s-a lăsat. [...] Cu toţii devenim copii din Enniskillen, tîrîndu-ne înainte prin harababura istoriei noastre, trăind şi murind într-o casă care este divizată pentru totdeauna. Totul este schimbat după Enniskillen.“

Realitatea sîngeroasă şi încordarea apar mai des în scrierile unor autori din Nord, dar nu exclusiv. Deirdre Madden, Bernard MacLaverty, Eoin MacNamee, Paul Muldoon, Ciaran Carson, Seamus Deane, toţi scriitori din Ulster, sînt mai conştienţi de ce se întîmplă în jurul lor, de ceea ce se poate întîmpla în orice moment, de consecinţele provocărilor sau ale actelor de violenţă propriu-zise. La fel şi scriitorii din Sud, care au trăit sau trăiesc în zona de graniţă dintre cele două Irlande.

Scrierile lui Seamus Deane, în special volumele **Gradual Wars** şi **History Lessons**, sînt cronici în versuri bazate pe aspectele istorice (şi, implicit, sectare) din Irlanda de Nord. Marele poet irlandezo-american John Montague, născut în Brooklyn, crescut la ferma unei mătuşi din Nord, scrie despre „cele două popoare care au înnebunit“ în Ulster. Ciaran Carson, poetul Belfastului, este mereu conştient de semnele sectarismului, ale tensiunii, nu poate trece cu vederea *grafitti*-urile injurioase la adresa unora sau a altora, patrulele în *jeep*-uri cenuşii etc. Romanul de succes **Resurrection Man** (ecranizat între timp) al lui Eoin MacNamee se desfăşoară într-un cadru de continuă violenţă, torturi patologice, metode de „răzbunare“ de mare cruzime, fiind narat din punctul de vedere al *killer*-ilor loialişti. În **Resurrection Man**, ideea „martirilor“ trecutului este mereu prezentă: crezîndu-se urmărit de o maşină plină cu indivizi puşi pe „răzbunare“, un personaj – teama de tip paranoic este permanentă – aleargă şi în timpul fugii *simte că morţii trecutului se află în umbră. Părinţi, fraţi, unchi.* Romanul **Cal** al lui Bernard MacLaverty, publicat în 1983, şi el ecranizat, ia turnură de telenovelă cînd eroul, o vreme implicat în tenebroasele afaceri ale IRA, tînăr catolic, este atras de o femeie de asemeni catolică, dar „întîmplător“ văduvă a unui poliţist protestant în uciderea căruia Cal a fost implicat. Mîntuirea îi vine lui Cahal sau, pe scurt, Cal, prin... arestare. Mîntuirea, concept puternic în credinţa catolică, revine obsedant, ca şi procedeele de pedepsire a inamicilor. Obsesia şi paranoia sînt urmarea caracterului repetitiv al ameninţărilor din viaţa de toate zilele, temerilor reprezentanţilor unei societăţi asupra căreia planează tot timpul spectrul bombelor, al violenţei. Umorul care apare pe alocuri este negru, tip Ulster. Autorul încearcă, şi uneori reuşeşte, să aducă în faţa cititorului caracteristici ale celor două comunităţi, după cum remarcă şi Ileana Mihali în articolul **Violenţa politică în romanul nord-irlandez** (în **Tribuna** nr. 24-25, 11-24 iunie 1988). O altă reuşită este, în sensul prezentării celor două comunităţi, romanul **A Goat's Song** de Dermot Healy. Criticul Desmond Traynor afirma recent, în revista **Books Ireland**, că dacă paranoia este condiţia definitorie a secolului al XX-lea, **A Goat's Song** o ilustrează cel mai bine în literatura irlandeză – un roman despre relaţia dintre un dramaturg alcoolic, catolic din Sud, şi fiica unui fost poliţist din Nord, prezbiterian, participant la represaliile din Derry din 5 octombrie 1968 declanşate de Marşul pentru Drepturi Civile. Viaţa din Nord şi din Sud este aici mai bine surprinsă, în special prin ochii părinţilor femeii, care îşi cumpără o casă de vacanţă în sud, în comitatul Mayo, şi, treptat, descoperă perspectiva locuitorilor catolici din Republică. Dimensiunea politică a romanului este însă subordonată analizei individului; de fapt, exceptînd **Resurrection Man**, **Cal**, **Proxopera**, puţine sînt scrierile care se ocupă *direct* de problema sectarismului şi de violenţa atrasă. Într-un poem intitulat **Consecinţe**, Paul Muldoon spune: „«Să bem acum», îmi imaginez un patriot strigînd către un patriot/ după ce au împuşcat un vecin/ în consecinţă...“. Într-un alt poem, **Ireland**, totul reprezintă motiv de suspiciune, totul e nesigur şi instabil: „Volkswagen-ul este parcat în adîncitură dar ticăie uşor“, urmînd apoi întrebarea dacă este vorba de o pereche făcînd dragoste sau de o bombă... Mary O'Donnell, de origine din Monaghan, comitat şi oraş afectate de atentate cu bombe şi omucideri „motivate“ sectar, compară, în poezia **Luna peste Monaghan**, degetele nervoase ale unor tineri îndrăgostiţi cu inelele de grenade. Benedict Kiely, în **Proxopera**, dedicată „memoriei morţilor inocenţi“, relatează despre dl Binchey, un profesor de

---

„Cred cu toată fiinţa mea că poetul trebuie să comunice“

Interviu cu **Matthew SWEENEY**

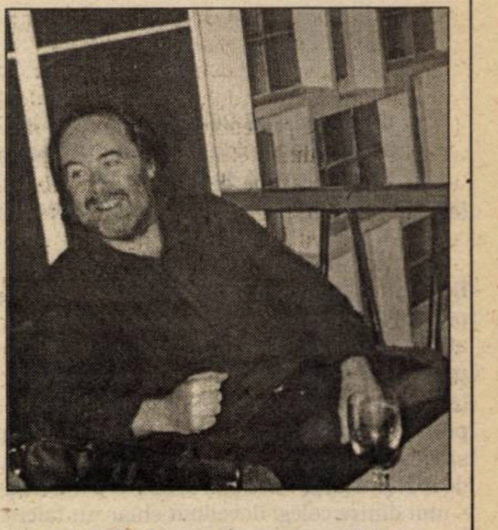

Domnule Matthew Sweeney, ne puteţi spune, la începutul discuţiei noastre, care au fost scriitorii importanţi pentru dumneavoastră în perioada în care v-aţi format ca poet?

Sylvia Plath a fost prima poetă importantă pentru mine, cînd m-am apucat să scriu, la începutul anilor '70. Volumele **Crossing the Water** şi **Ariel** le purtam oriunde cu mine.

Cînd eram copil îmi plăceau primele poeme ale lui Yeats şi Walter Delaware, iar apoi l-am descoperit pe americanul Berryman. După aceea am început să citesc poezie tradusă: Pablo Neruda, ruşii Bloch şi Achmatova. Am absolvit germana şi engleza la North London Politechnic, care acum se numeşte University of North London, între '75-'79, cu un an la Universitatea din Freiburg. În acea perioadă mi-a plăcut foarte mult poetul german Peter Huhel. Poemele pe care le-am scris au fost influenţate de Huhel şi de alţi poeţi pe care îi citeam atunci. De aceea, cînd merg să citesc poezie în Germania, acest lucru e observat întotdeauna.

Cum au contribuit aceşti poeţi la formarea universului dumneavoastră poetic?

Un aspect general pe care l-am preluat de la poeţii germani a fost convingerea – pe care am avut-o şi eu dintotdeauna – că realismul este limitat, că trebuie mers, cum a făcut şi Kafka, în teritoriul pe care îl numesc realism alternativ.

Simţiţi nevoia să evadaţi din realitate?

Simt nevoia să lărgesc realitatea şi realizez acest lucru prin metaforă şi parabolă; ceea ce nu înseamnă că nu am poeme realiste, dar vreau să lărgesc perspectiva; această tendinţă provine din poezia germană ca influenţă, dar e o caracteristică intrinsecă a poeziei mele.

Să mă întorc la autorii preferaţi: îmi place foarte mult Beckett: a detestat realismul – i-am citit biografia. Realismul este prea limitativ.

Sînteţi irlandez; ce v-a dat *background*-ul irlandez?

Cred că *background*-ul meu irlandez mi-a transmis tendinţa de a urma un fir narativ, mi s-au spus foarte multe poveşti cînd eram copil. Cred că dimensiunea narativă din poezia mea e mult mai pregnantă decît în scrierile colegilor mei. Apoi, o altă trăsătură irlandeză o constituie amestecul dintre umor şi tonul serios: cum spunem noi, irlandezii, o glumă cu un ghimpe. De asemenea, e în tradiţia irlandeză să explorezi teritoriul aflat dincolo de graniţele realismului – să ne amintim de Beckett, de Swift.

Cum este să fii irlandez la Londra?

Este OK. Lucrez într-o branşă în care este un avantaj să fii irlandez. Poezia irlandeză este respectată. Uneori mai primesc comentarii răutăcioase de la colegii mei, poeţi englezi, de genul: „Hei, întoarce-te în Irlanda şi lasă-ne nouă premiile literare“. (Matthew rîde, ca şi mine, de altfel.) Dar în branşa mea nu întîlnesc – din fericire – impedimentele cauzate de rasism cu care alţi irlandezi s-ar putea confrunta.

Ce ne puteţi spune despre rolul poeziei în secolul 21?

Rolul poeziei este acelaşi dintotdeauna. Cred cu toată fiinţa mea că poetul trebuie să comunice. Ori de cîte ori citesc poezie publicului, simt că sînt un misionar al poeziei – vreau să le arăt oamenilor că poezia le poate vorbi despre viaţa lor într-un mod pe care să-l înţeleagă. Şi că o seară de poezie poate fi la fel de plăcută ca o seară la teatru.

Aţi citit din opera dumneavoastră în Slovenia, Polonia, Letonia, Ungaria, Cehia, Germania, Olanda, Belgia, dar şi în India, Africa de Sud, Australia, Statele Unite, peste tot în lume, ceea ce este uimitor. Unde v-aţi simţit „acasă“ cînd aţi citit poezie?

M-am simţit întotdeauna apreciat în Germania, am înglobat în poezia mea cîteva din caracteristicile poeziei germane. În Australia lucrurile au mers foarte bine. Un australian mi-a spus ceva ce m-a impresionat prin sinceritate şi francheţe: „Scrii o poezie nemaipomenită, spui lucrurilor pe nume, ca şi noi!“.

Mă simt foarte apreciat în Mexic. Luna viitoare va apărea acolo o ediţie a poeziilor mele în traducere. Este o plăcere, o onoare şi un bonus să fii tradus. Poemul transcende graniţele limbii tale materne şi renaşte în altă limbă, ceea ce este fantastic. Cred că, dacă scrii centrat pe imagine, e mai uşor să fii tradus.

latină ieşit la pensie şi obligat de IRA să care o bombă în oraşul apropiat. Personajul se gîndeşte sarcastic la aceşti „bravi patrioţi irlandezi care se luptă cu imperii imaginare ucigîndu-şi vecinii". O situaţie similară apare în **Cold Heaven** (1983), romanul scriitorului nord-irlandez emigrat în Canada Brian Moore: dilema morală a unui om obligat să ducă o bombă ce vizează o „ţintă umană", în timp ce soţia sa este ostatica teroriştilor. În romanul lui Jennifer Johnston **The Old Jest** (1973), o tînără protestantă neimplicată nicidecum în evenimentele politico-sectare ajută un terorist să scape de urmărire. Bărbatul este în cele din urmă împuşcat şi moartea sa este de o „inevitabilitate convingătoare, laconică", după formularea profesorului de literatură irlandeză A. Norman Jeffares. **House of Splendid Isolation** (1994), roman de Edna O'Brien, se ocupă şi el de relaţia ivită între un „pistolar" şi femeia a cărei casă a sechestrat-o IRA.

Situaţia, în general, este *background*-ul mai multor povestiri sau romane, cel mai recent, **Atalanta** de Fred Johnston, scriitor originar din Ulster. Eugene McCabe, romancier şi dramaturg din oraşul de frontieră Clones, foloseşte situaţia din Ulster, într-o serie de piese de teatru pentru televiziune, ca pe o forţă de fundal, dramatică, în special în **Cancer**. În romanul lui Shane Connaughton, **A Border Station** (1989), tatăl şi fiul, ajungînd la frontieră, observă semnele trecerii într-o altă ţară: spiţele metalice ascuţite, destinate să stopeze înaintarea vreunei maşini, al cărei şofer nu vrea să oprească, prin perforarea pneurilor, măsură împotriva IRA, spune mai vîrstnicul. Şi mai spune că localnicii au intrat cu buldozerul şi au nivelat o potecă în mijloc... Apoi tatăl, exprimînd opinia generală a celor care luptă de partea catolică a baricadei, declară că „atîta timp cît această frontieră se va afla aici, nu va fi pace".

Vincent Buckley comentează, în poemul **Greva foamei** din volumul **Last Poems** (1991), protestul unui grup de încarceraţi cu statut special, adică arestaţi pentru comitere sau implicare în acte de tip terorist. În urma grevei foamei din închisoarea Long Kesh, zece deţinuţi au murit, cel mai cunoscut fiind Bobby Sands, căruia unii i-au dedicat poeme...

Un fapt demn de remarcat în literatura irlandeză ancorată în conflict este, în general, absenţa luării directe de poziţie, expresie a majorităţii din Nord şi din Sud. Şi apariţia, la generaţiile mai tinere, a unei atitudini care nu numai că nu este în favoarea uneia sau alteia dintre tabere, ci care chiar refuză miturile false, însă mizează pe regenerarea culturii naţionale irlandeze prin reformularea identităţii, pe baze noi, dar reale. În articolul menţionat, Ileana Mihali remarca diferita abordare a temei de către unii autori mai tineri, cum ar fi Robert McLiam Wilson (**Ripley Bogle**, 1989, **Manfred's Pain**, 1992, **Eureka Street**, 1996) şi Glen Patterson (**Burning Your Own**, 1989, **The International**, 1999), reprezentanţi ai acestei generaţii care, deşi a crescut în anii fazei moderne a conflictului, refuză atitudinile mai vechilor „combatanţi" şi, indiferent de convingerile lor religioase, se situează de aceeaşi parte a baricadei, a celor care doresc pacea. Părerile lor se materializează într-o abordare de tip postmodernist a istoriei, reflectată atît în ridiculizarea convingerilor susţinute cu orice preţ, cît şi în discutabilitatea argumentelor. Poeta, prozatoarea şi eseista Mary O'Donnell, ca mulţi alţii din Sud şi asemeni generaţiei lui McLiam Wilson sau Glen Patterson din Nord, dispreţuieşte şi condamnă cu sarcasm terorismul, pe care unii îl văd şi îl interpretează eroic, considerînd drept o greşeală condamnarea poeţilor şi, în general, a scriitorilor care nu acordă suficientă atenţie în opera lor politicii şi conflictului. În treacăt fie spus, chiar laureatul Premiului Nobel pe 1995, Seamus Heaney, a fost criticat pentru că, deşi din nord, stabilit în Dublin, ignoră voit orice „comentariu" în poezia sa la situaţia din Ulster.

Vocile celor care, parafrazîndu-l pe McGuiness, s-au săturat să trăiască şi să moară într-o casă divizată pentru totdeauna sînt ale generaţiilor prezente şi viitoare cărora le stă în putere să decidă dacă vor sau nu să se tîrască prin harababura istoriei. ▮

POLIROM
NOUTĂŢI
septembrie 2001

Adam Michnik
Restauraţia de catifea
Salman Rushdie
Ruşinea
Anne Cheng
Istoria gîndirii chineze

Adam Michnik
Restauraţia de catifea
Salman Rushdie
Ruşinea
Anne Cheng
Istoria gîndirii chineze

În pregătire:
William Totok **Constrîngerea memoriei**
Olga Tokarczuk **Călătoria oamenilor Cărţii**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

MARIANA MARIN
MUTILAREA ARTISTULUI LA TINEREŢE
EDITURA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Editura Muzeul Literaturii Române a scos, de curînd, o suplimentare de tiraj a volumului de versuri **Mutilarea artistului la tinereţe** de Mariana Marin. Cartea, comentată în două rînduri şi în paginile **Observatorului cultural**, a fost distinsă, după cum se ştie, cu premiul pentru poezie ASPRO şi al Uniunii Scriitorilor din România pe anul editorial 1999. Recenta „suplimentare" constituie un motiv de bucurie pentru admiratorii poetei care a trecut, de curînd, printr-o gravă suferinţă fizică, din fericire surmontată cu ajutorul solidar a numeroşi artişti: asta arată că – iată! – cea mai bună şi mai „galonată" carte de poezie a anului 1999 a devenit, între timp, şi un succes de librărie. Rămîne însă loc şi pentru oarecari nedumeriri: deşi volumul arată nou-nouţ, nu se precizează nicăieri că e vorba, totuşi, de o suplimentare de tiraj. Cam prea multă – şi inutilă! – discreţie, nu-i aşa?!

Adrian Marino sărbătorit la **Mozaicul**

MOZAICUL
Ideocriticul la 80 de ani
Adrian Marino
Păturile mijlocii

Numărul 8/2001 al revistei craiovene de cultură **Mozaicul** dedică un foarte bun şi consistent grupaj aniversar lui Adrian Marino: **Ideocriticul la 80 de ani**. Majoritatea textelor depăşesc convenţionalul specific unor astfel de momente aniversare, constituindu-se în contribuţii „exegetice" serioase. Pe prima pagină este publicat, pe post de editorial, un text al sărbătoritului, **Păturile mijlocii**, parte a unui proiect intelectual mai larg, prin care criticul de idei îşi propune să arate că a existat o autentică tradiţie liberală în România modernă: „Se spune că aceste pături şi cei care le teoretizează şi le pun în legătură cu mişcarea culturală a ţării ar fi de inspiraţie marxistă. Ei bine, nu: *păturile mijlocii* prin întreaga lor ideologie şi prin întreaga lor tradiţie sînt fundamental antimarxiste. De ce? Fiindcă întreaga lor ideologie se bazează – şi voi demonstra imediat – pe ideea de *proprietate*. [...] Dar vom pune în discuţie o problemă fundamentală, insuficient cunoscută: în România, în gîndirea ideologică românească, *păturile mijlocii* au tradiţia lor de cel puţin 150 de ani, deci înainte de apariţia marxismului. Ele sînt teoretizate de paşoptiştii noştri; ei erau atît exponenţii *păturii mijlocii*, cît şi teoreticienii *păturii mijlocii* şi ai întreprinderii particulare".

Tot pe prima pagină, Nicolae Marinescu semnează un articol-portret concis şi exact: „...fortificat în biblioteca sa însufleţită de reflecţia marilor spirite ale umanităţii, Adrian Marino este departe de a fi un savant de cabinet. De la înălţimea culturii, istoria capătă sens, iar marginalul Adrian Marino se dovedeşte un exemplu desăvîrşit de urbanitate şi civism, transmiţînd semnalele de înaltă umanitate ale raţionalismului universal. Cînd, după 1989, destinul naţional a stat în cumpănă, Adrian Marino s-a alăturat, fidel pînă la capăt sie însuşi, lui Corneliu Coposu, pentru a contribui în arena publică la democratizarea societăţii româneşti, deşi, ideologic vorbind, este un autentic liberal. Cu o demnitate exemplară, n-a făcut niciodată caz de infernul la care l-a condamnat regimul comunist, iar cînd politica de partid a degenerat în politicianism, în politică de clan sau de gaşcă, s-a delimitat şi detaşat tranşant, salvînd prin propriul exemplu ideea de democraţie".

În paginile 2-3 ale revistei, Sorin Alexandrescu publică un atent şi subtil comentariu „în palimpsest" (**Cenzură şi interstiţiu**) despre relaţia care se stabileşte între volumele lui Adrian Marino **Al treilea discurs** (convorbiri cu Sorin Antohi) şi **Cenzura în România** (schiţă introductivă a unui proiect mai vast despre instituţia cenzurii): „Lucrul interesant pe care-l dezvăluie cele două cărţi *luate împreună* este că diverse alte cărţi ale lui Marino dinainte de 1989 conţineau deja un «al treilea discurs», dar îl arătau «în transparenţă», adică exact conform unei reţete de a ocoli cenzura pe care o putem reconstitui, *indirect*, din **Cenzura în România**. Această din urmă carte se poate astfel citi ca un «îndreptar» de lectură al celorlalte cărţi, al acelora care deci semnificau în profunzime nu ceea ce ele păreau a spune la suprafaţă, anume discursul (fals) ingenuu al comparatistului, ci cu totul altceva, anume apologia liberală a libertăţii culturii şi a drepturilor omului, adică exact valorile revelate acum ca fiind ale celui de-al «treilea discurs»...".

Pornind de la „reabilitarea jurnalului intelectual" propusă de către Adrian Marino în scrierile sale confesiv-memorialistice, lipsite de orice patetism, Gabriel Coşoveanu vorbeşte, la rîndul său, despre **Cursul de socializare al unui om singur**: „Reacţia vehementă are temeiuri multiple, regăsibile în biografia chinuitor încărcată, uneori cu date neverosimile, a laboriosului hermeneut. Din 1963 nu a fost angajat nicăieri, prin urmare nu cunoaşte lucruri precum cartea de muncă sau statul de plată. Într-adevăr un *freelance writer* într-o societate troglodită şi, simultan, extrem de sofisticată (în registrul fuşerelii) cum era cea comunistă. Nici astăzi situaţia n-a suferit schimbări substanţiale: meritata catedră universitară sau postura de academician rămîn undeva, într-o zonă greu abordabilă, cu tensiuni explicative pe care A. Marino le va găzdui în cartea gîndită pentru un destin postum, **Viaţa unui om singur**". Citindu-l pe Karl Popper, Coşoveanu combate ideea „omului sub vremi": „Enunţul lui Popper îmi pare foarte aproape de concentratul şi atît de vulnerabilul singuratic Adrian Marino: condiţia umană nu trebuie repudiată în numele condiţiei istorice".

Pornind de la „holomerii" lui C. Noica, de la „logica lui Hermes" potrivit căreia partea conţine întregul, Aurelian Zisu îi face lui Adrian Marino **Un portret holomeric**, comentînd eseul lui Constantin M. Popa despre **Hermeneutica lui Adrian Marino** (Editura Aius, Craiova, 1993, practic primul volum românesc despre metoda savantului). Grupajul aniversar (din care nu lipseşte o „antologie" de opinii ale lui Adrian Marino, **Despre climatul literar craiovean**, cu care ideocriticul se simte afin) se încheie printr-un „portret al teoreticianului" propus, în articolul intitulat **Creativitatea ideilor**, de către Ion Buzera: „Această creativitate în planul (meta)ideatic pe care o exemplifică la modul superlativ Adrian Marino rămîne [...] un deloc neglijabil rezervor de forme mentale dezinhibante şi de sisteme ale «compactării» informaţiei, în sensul a ceea ce el însuşi numea «ecumenismul» unei gîndiri globale. De aceea, prezenţa lui Adrian Marino în cultura română e un semn sigur al energetismului creativ şi elegant, al formalizării speculative întemeiate pe maxima coerenţă posibilă şi al vocaţiei constructive articulate pe termen lung".

Pe ultima pagină a revistei, sub titlul **Afinităţi elective**, putem citi o antologie-„mozaic" de aprecieri despre Adrian Marino, aparţinînd unor oameni de cultură precum: Sorin Alexandrescu, Monica Spiridon, Marian Papahagi, Ştefan Borbély, Alexandru George, Constantin M. Popa. Iar pe prima pagină – un portret (la propriu!) realizat de Florin Milan... (**Paul CERNAT**)

Eşecul terorismului

BEDROS HORASANGIAN

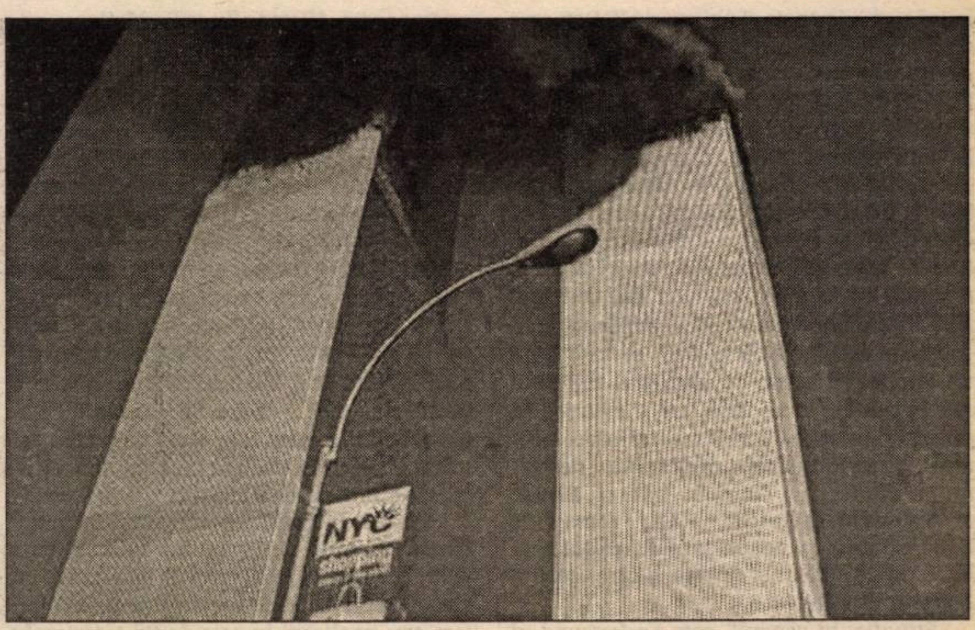

Atacul de la World Trade Center, departe de a fi o reuşită, este mărturia unui eşec. Este neputinţa spiritului de a convinge şi neputinţa forţei de a învinge – de aici actul sinucigaş, laş, dezonorant. Căci *a ucide* şi *a te sinucide* nu pot fi decît expresia unei de nesuportat slăbiciuni: cea de a suporta viaţa. Şi oamenii. Şi lumea lor. Şi lumea noastră. Nihiliştii şi anarhiştii mai credeau în ceva: în victoria revoluţiei. Care? Nu contează, s-a dovedit o utopie. O utopie ucigaşă. Ucigătoare. Sutele de milioane de morţi stau mărturie. De aceea credem că nici gestul acestor tineri de a se sacrifica în numele Islamului nu poate fi receptat decît tot ca o înfrîngere. Căci abia acum omenirea se va mobiliza şi va învinge. Dincolo de toate avertismentele de pînă acum. Sau de neglijenţele şi erorile de pînă acum. Unul dintre ele ni se pare sugestiv. La începutul anului 2001 a fost făcut public un raport realizat sub auspiciile CIA, cu concursul a peste cincisprezece instituţii guvernamentale şi private americane (printre care putem cita binecunoscutele *Rand Corporation* şi *Brookings Institution*). Raportul se numeşte **Global Trends 2015** şi reflectă atît principalele direcţii strategice ale serviciilor de informaţii americane, cît şi priorităţile Statelor Unite din 1999 şi pînă în 2015.

George Tenet, directorul CIA, cel atît de criticat în aceste zile pentru tragedia consumată pe teritoriul american, declara despre acest raport că, citâm, „reflectă reacţia serviciilor de informaţii pentru a permite ţării noastre să răspundă ameninţărilor şi provocărilor ce vor apărea". Sînt identificate şapte puncte-cheie pentru a analiza evoluţia lumii de azi:

- problema demografică
- problema resurselor naturale şi de mediu
- impactul ştiinţei şi al tehnologiilor
- jocurile economiei şi ale globalizării
- slăbiciunile guvernărilor naţionale şi internaţionale
- conflictele viitoare
- rolul Statelor Unite

Prin prisma a ceea ce s-a întîmplat, faptul că terorismul nu apare printre priorităţi pare de neînţeles.

Analiştii acestui raport insistă asupra dinamicii globalizării şi accentuează asupra modificărilor produse în plan geopolitic de la sfîrşitul Războiului Rece. Ei confirmă importanţa investiţiilor şi a cercetării, principalul factor de discriminare între diferitele ţări. De asemenea, se atrage atenţia asupra capacităţii statelor de a adapta gestionarea diferitelor probleme în concordanţă cu factorii nonguvernamentali (ONG-uri, întreprinderi private), dar şi cu reţelele mafiote sau teroriste. Stabilitatea internaţională va suferi, se precizează în raport. **Global Trends** avansează noţiunea de „putere preponderentă" atribuită (asumată de) SUA, mai ales în ultimii ani, după destrămarea URSS şi spargerea blocului comunist. SUA s-ar găsi în situaţia de a nu avea parteneri credibili şi creditabili. Analiza asupra Europei aduce în discuţie aceleaşi chestiuni – dramatice – legate de explozia demografică, pericolul migraţiei mîinii de lucru, îmbătrînirea populaţiei şi modificările din sistemul asigurărilor sociale. Din toate analizele oferite se extrage ideea că SUA trebuie să se protejeze, „oricît ar costa", împotriva propriilor prieteni, dar, mai ales, a principalilor „adversari": ţări şi organizaţii ostile, pînă la cele *teroriste* (sublinierea mea, B.H.). De altfel, s-ar părea că prioritatea raportului ar fi doar un mesaj de susţinere a proiectului scutului antirachetă NMD, des invocat şi cu obstinaţie adus în prim-plan de noua administraţie Bush. Interesant, prin prisma a toate cîte s-au întîmplat în ultimele zile, Statele Unite identifică „ţări de risc" din mijlocul Asiei şi Orientul Mijlociu. China, Rusia, India, Pakistanul, statele din Maghreb şi Orientul Mijlociu sînt principalele focare explozive vizate de analiştii americani. Sărăcia „extremă" a peste 500 de milioane de indieni, conflictul, extrem de acut, dintre Pakistan şi India – ambele, puteri nucleare, o Coree unificată şi un Islam politizat, din Maroc în Iran, sînt considerate elemente-cheie. Presiunea demografică şi înrăutăţirea situaţiei social-economice, dar şi interesele zonale ale unor puteri precum China, Rusia şi Iranul ar implica prezenţa şi influenţa SUA în toate punctele fierbinţi ale lumii de mîine. Pericolul cel mare, totuşi, într-un tîrziu şi abia strecurat în raport, nu va veni dintr-un conflict între state, puţin probabil, se precizează, ci din *impactul conflictelor comunitare şi politice, încurajate de actori exteriori şi finanţate, în parte, şi de narcotraficanţi*. Raportul CIA analizează *slăbiciunea politică a ţărilor bogate* din Europa, în particular. CIA recomandă „gestiune de durată" şi „măsuri radicale". Despre *terorism* şi *teroare* nu se reţin capitole speciale. Şi iată ce s-a întîmplat! Se pare, în mod cert, o eroare *imensă* de evaluare şi analiză. Cu toate avertismentele venite din atîtea părţi, care au atras atenţia asupra unor atacuri teroriste iminente, americanii nu au reuşit să evite această catastrofă de proporţii.

Situaţia din ultimele luni din Orient, ajunsă explozivă, era de natură să îngrijoreze la maximum noua administraţie Bush. O soluţie de pace, negociată dur şi aplicată rapid între Israel şi Autoritatea Palestiniană, ar fi dezamorsat, pe termen scurt, iminenţa înfăptuirii acestui îngrozitor – prin dimensiuni şi consecinţe – act terorist. Căci *terorismul nu duce nicăieri*! Este un drum închis, fapt dovedit de istoria trecută. Mai apropiată sau mai depărtată. Nu s-a rezolvat *nimic* prin gesturi şi atitudini extreme: individuale sau colective. Intransigenţa şi exaltarea, politică sau religioasă, au dus la moarte mii, sute de mii de oameni nevinovaţi. Gesturile sinucigaşe ale teroriştilor – anarhişti, nihilişti sau bakuninişti ruşi din secolul trecut – n-au schimbat faţa Rusiei. Nici n-au democratizat o ţară care, la rîndul ei, prin Ohrana şi apoi prin CEKA şi KGB, impunea terorismul de stat. Istoria terorismului – ca act în sine şi ca mişcare de identificare politică – e plină de oroare şi orori. Care nu pot fi acceptate cu nici un preţ şi nici un chip, oricît ar putea fi înţelese pînă la un punct. Dacă oamenii – oricine şi de oriunde ar fi ei – ajung să-i urască pe oameni şi pe ei înşişi, viaţa şi moartea devenind egale, ceva în ordinea lumii s-a dereglat. Nu de azi, de ieri. **Omul revoltat** al lui Camus şi-a pierdut rădăcinile şi înţelesurile adînci. Poate am înţelege mai bine tragedia acestor zile dacă am (re)citi această extrem de lucidă analiză făcută de Camus acum 50 de ani. Lipsit de speranţă în faţa lumii absurde, omul devine o valoare fără valoare. Într-o lume unde logica şi speranţa au fost suspendate, iar valorile au fost golite de sens, raţionalitatea a urmat căile iraţionalului şi însingurarea şi-a dat mîna cu urîciunea lumii de azi, cînd „totul e permis" şi „Dumnezeu a murit", orice se poate întîmpla. Pericolul cel mare de aici vine. Aici sînt rădăcinile, grave, adînci, ale neînţelegerilor lumii de azi. Creştini sau musulmani, mozaici, budişti sau, de ce nu, atei. Este loc pentru toată lumea. Nu credem în teoria „ciocnirii civilizaţiilor". Ar fi prea simplu. Încă o dovadă că analiştii, oricîte date şi informaţii deţin, nu sînt capabili să repereze clar sursele şi resursele răului. Ce se va întîmpla în următoarele săptămîni, cum vor reacţiona şi funcţiona centrele de decizie va fi decisiv pentru istoria acestui nou mileniu. În care, din nefericire, am păşit cu stîngul. O „solidaritate virilă", bazată pe înalte valori şi principii morale ar putea aduce un nou suflu de speranţă în viitorul omenirii.

Ceea ce s-a întîmplat în Statele Unite ne priveşte şi ne implică pe toţi. Să nu ne pierdem nici încrederea, nici optimismul în ziua de mîine. Oriunde ne-am găsi pe acest pămînt. Factorul uman, oricîte computere am avea la îndemînă, va rămîne decisiv. ▮

Pofta autodistrugerii

Opiniile unor intelectuali despre atacul din SUA şi combaterea terorismului internaţional

WILLIAM TOTOK

Într-o declaraţie guvernamentală prezentată (miercuri 19 septembrie) de cancelarul Schröder în faţa Bundestagului, şeful guvernului german a sintetizat într-o propoziţie-cheie un răspuns la dilemele care, în aceste zile, au fost articulate şi de numeroşi intelectuali. Referindu-se la riposta pe care „lumea civilizată" o va da terorismului, Schröder a subliniat că „nu este vorba despre un război al culturilor, ci despre un război pentru cultură".

Lumea occidentală a demonstrat după atentatul sinucigaş din New York şi Washington că face o distincţie între islamism şi islam, între religie şi fundamentalism, între o acţiune de protest şi un act criminal de terorism. Confuziile voite sau chiar amestecarea unor cauze obiective cu efectele provocate de o acţiune incalificabilă s-au putut observa în luările de poziţie ale unor forţe politice radicale. Acestea îşi bazează ideologia pe un antiamericanism declarat, pe o agresivă ostilitate faţă de multiculturalism, pe intoleranţă şi etnocentrism.

Ciudate în acest context par şi declaraţiile unor intelectuali care percep catastrofa provocată de terorişti dintr-o perspectivă îngustă, socială sau chiar estetică. A compara explozia cu „o operă de artă", aşa cum a făcut-o compozitorul avangardist Karlheinz Stockhausen, este o dovadă a lipsei de bun-simţ şi de cultură politică. Retractările ulterioare ale compozitorului nu au reuşit să stopeze valul de indignare a altor intelectuali, care au condamnat declaraţia drept o deraiere care ar trebui tratată de un psihiatru (precum a declarat compozitorul austriac György Ligeti ziarului **Financial Times Deutschland**).

Ignorînd cumpătarea politicienilor – nu numai americani –, care au încercat să contracareze demonizarea maniheistă a islamului ca religie generatoare de terorism fundamentalist, scriitoarea americană Susan Sontag s-a grăbit să susţină teza că, pentru a-şi consolida identitatea naţională, Statele Unite construiesc acum o imagine manipulată a unui duşman, profitînd politic de durerea victimelor. În aceste zile se observă şi încercarea multor intelectuali de a distorsiona teza lui Huntington despre „războiul civilizaţiilor" cu scopul de a demonstra incompatibilitatea între cultura islamică şi tradiţiile culturii occidentale, iudeo-creştine. Din această perspectivă, unii au analizat în anii trecuţi şi războiul din Iugoslavia, respectiv intervenţia NATO în Kosovo.

Dar iată şi alte opinii: într-un editorial publicat în ziarul spaniol **El Pais**, scriitorul peruan Mario Vargas Llosa trece în revistă cauzele terorismului politic, ajungînd la concluzia că în spatele acţiunilor teroriste se ascund regimuri dictatoriale. Aceste regimuri nu-şi ascund ura faţă de Statele Unite, pe care le consideră drept cel mai important simbol al unei societăţi libere. Ca şi în cazul Iugoslaviei, Llosa se pronunţă limpede pentru o intervenţie împotriva acestor dictaturi şi instalarea unor regimuri democratice. Vorbind despre pericolul unui „fascism verde", filozoful francez André Glucksmann s-a pronunţat şi el, în **Le Figaro**, pentru combaterea radicală a „islamismului totalitar". În acelaşi timp, Glucksmann cere însă şi islamului să se distanţeze limpede de toate formele islamismului. Teologul musulman Navid Kermani a ţinut să precizeze, în **Frankfurter Rundschau**, că nu există nici o legătură între islam şi terorism. Dimpotrivă, **Coranul** interzice uciderea altor oameni, precum şi sinuciderea. El a mai spus că anumite citate ale **Coranului** – scoase din context – pot fi interpretate abuziv şi pot fi instrumentalizate politic de către forţele radical-fundamentaliste. O idee similară a exprimat şi scriitorul israelian Amos Oz în **Neue Zürcher Zeitung**, cînd a avertizat faţă de condamnarea generală a musulmanilor ca oameni extremişti şi fanatici. Amos Oz a mai atras atenţia şi asupra ignorării extremismului în cadrul propriului cerc cultural, perceput, deseori, ca o insulă neprihănită a toleranţei. Într-un eseu apărut în cotidianul **Frankfurter Allgemeine Zeitung**, scriitorul Hans Magnus Enzensberger afirma că asistăm, în acest nou secol, la procesul globalizării care a cuprins toate sistemele: politica, economia, religia, ştiinţa, ecologia şi, nu în ultimul rînd, criminalitatea organizată şi terorismul. Din pricina aceasta, constată Enzensberger plin de pesimism, în momentul de faţă nu se poate face o diferenţiere globalizarea pozitiv-progresistă a civilizaţiei tehnice şi globalizarea răului, a violenţei şi a crimei. În pofida proceselor de civilizare, fiinţa umană continuă să se închine unei adevărate pofte a autodistrugerii.

Berlin

▮

Virusul mutant al răzbunării

COSANA NICOLAE

În locul numit turistic „Ferestre spre lume“ („Windows on the World“), de la ultimul etaj al unuia dintre turnurile gemene ale complexului World Trade Center, am descoperit cîndva, anul trecut, că am rău de înălţime. Cam aceeaşi senzaţie s-a repetat acum, de cîte ori am văzut zgîrie-norii prăbuşindu-se – prima, dar şi a doua sau a treia oară, iar apoi de fiecare dată în reluare.

S-a vorbit deja despre cei înscrişi pe drumul democraţiei care nu au luat în seamă un avertisment simplu de genul: „Atenţie, denivelări!“. S-au comentat în tabloide profeţiile literare despre distrugerea Babilonului ideal al prezentului, iar Nostradamus a depăşit recordul la vînzare de carte. S-ar putea scrie despre cum a fost „castrat“ New York-ul, un corn al abundenţei în materie de posibilităţi existenţiale şi culturale. Din valul de empatie colectivă, voi alege un alt punct de vedere privind atacurile asupra celor două oraşe americane emblematice. La data la care scriu – cînd SUA nu au trecut încă la acţiune – cele trei analize – ciber-teoretică, intelectual-activistă şi jurnalistică – au în comun un *caveat* asupra reacţiilor militare americane trecute şi prezente.

Pentru Arthur şi Marilouise Kroker, teoreticieni ai „culturii deşeurilor“ postmoderne, atacul de pe 11 septembrie reprezintă o lovitură simbolică împotriva triadei/trinităţii compuse din Pentagon, World Trade Center şi liniile aeriene americane. Într-un articol apărut în revista *online* **ctheory.net**, cei doi canadieni consideră că această zi, pînă acum neutră, a deschis epoca *puterii virale*, putere cu următoarele trăsături definitorii:

1. este o microputere, operînd la nivel *low-tech*, ceea ce, paradoxal, o face greu de detectat cu mijloace sofisticate şi, în consecinţă, cu atît mai periculoasă;
2. este condusă de un spirit egal în zel cu cel al cruciaţilor medievali;
3. avem de-a face cu un tip de violenţă care ar trebui considerată biologică, nu fizică.

Preluînd o metaforă antropomorfică, se poate spune că am fost martorii unui atac parazitar produs în chiar corpul-gazdă al Statelor Unite. De altfel, la New York, acest lucru s-a întîmplat în prezenţa altui corp simbolic, cel al Statuii Libertăţii, pe care Jonathan Culler o vedea, în **Semiotica turismului**, ca pe mama (psihanalitică) primitoare care-i întîmpină pe toţi copiii imigraţiei trecute cîndva prin Ellis Island. În termenii soţilor Kroker, atacul parazitar face astfel ca inteligenta tactică a creierului american să sîngereze (teroriştii s-au antrenat în Florida), iar apoi să implodeze în spaţiul mass-media. Transmiţînd aceleaşi imagini o dată şi încă o dată, canalele de televiziune nu fac decît să prolifereze metastatic efectele violenţei. Cu alte cuvinte, adevărata lovitură a puterii virale este una media, idee ce se apropie de ceea ce Alex. Leo Şerban tocmai a numit inspirat, în numărul trecut al **Observatorului cultural**, *reality blow*. Atacurile din New York şi Washington au devenit inteligibile doar văzute la televizor, circulaţia reală prin venele şi arterele oraşelor fiind, pentru o vreme, întreruptă. Pentru Arthur şi Marilouise Kroker, adevărata consecinţă a celor petrecute este că provocarea Americii la acte de răzbunare nu face decît să alimenteze extinderea pe viitor a puterii virale, ca un virus mutant copiat de mînia celor care vor să se răzbune. După cum spun ei, „puterea virală nu poate fi înfrîntă, ci doar copiată prin mijloacele normale ale războiului“ pe pămînt, în aer şi pe apă.

La un tip similar de concluzie defetistă în privinţa consecinţelor intervenţionismului american ajunge şi lingvistul Noam Chomsky. Vederile sale politice de stînga au fost exprimate de mai multe ori, în articole, conferinţe sau volume independente. El a transmis acum o pagină prin *e-mail*, care se înscrie în seria replicilor sale de activism cultural (sintagmă deloc discreditată pentru numărul foarte mare de universitari americani de stînga), referindu-se de această dată la consecinţele reacţiei preşedintelui republican. Urmîndu-şi crezul postcolonial antiimperialist, Chomsky consideră cele întîmplate o urmare a faptului că singura mare supraputere a lumii a acţionat nediscriminat şi extrem în diverse zone din Orientul Mijlociu şi din Africa. De fapt, scurtul său mesaj mută accentele de la ceea ce este vizibil către invizibil, de la ceea ce a văzut o lume întreagă pe 11 septembrie la cazuri anterioare, asupra cărora nu s-a făcut niciodată nici o investigaţie oficială (de exemplu, bombardamentul american din 1998 asupra fabricii de medicamente/arme chimice din Sudan). Aflîndu-se dincolo de adevărat sau fals, mesajul lui Chomsky întîmpină problema că este (eventual) împărtăşit de cei fără vizibilitate, de un posibil cor de voci al spaţiului public neprivilegiat. Am văzut şi la noi, în emisiuni cum ar fi **Marius Tucă Show**, opinii ale spectatorilor, derulîndu-se ca nişte note de subsol fluide, care, criticînd entropia creată de atacurile teroriste, rămîneau sceptice şi la adresa posibilului intervenţionism.

Pentru a-şi susţine spusele, Chomsky îl citează pe ziaristul Robert Fisk, cel care a reuşit performanţa de a-i lua un interviu lui Osama bin Laden. Fisk a publicat, în numărul din 17 septembrie al ziarului britanic **The Independent**, un articol intitulat **Va cădea preşedintele Bush într-o capcană?**, fiind în acelaşi timp prezent la diverse posturi de televiziune şi stîrnind o serie de reacţii adverse. Cu mijloacele jurnalistului, el expune aici pe larg ceea ce sintetizează Noam Chomsky, dînd şi mai multe exemple din lumea arabă, lucruri pentru care a fost deja acuzat, după cum spune, de „bigotism“. El combate motivaţia preşedintelui Bush care, preluînd retorica puritană, consideră că Statele Unite au fost atacate pentru că sînt „cel mai strălucitor far al libertăţii şi şansei din lume“. Fisk susţine că libertatea şi şansa sînt principii pe care ar dori să le aplice, dacă ar putea, şi cei din ţările acuzate de duşmănie la adresa Statelor Unite. Motivul cel mai profund al atacului ar fi că Orientul Mijlociu, de unde provin teroriştii, a devenit un loc generic de injustiţie şi teroare. Exemplele sale merg pînă la începutul anilor optzeci, iar politica americană a armelor în regiune este intens criticată. Trăgînd un semnal de alarmă cu ecou estompat, avînd în vedere impactul emoţional al momentului, Robert Fisk vorbeşte de capcana democraţiei prost aplicate, în care pot cădea toţi susţinătorii retoricii oficiale americane.

Fie că este vorba despre un virus ce se extinde, propagat prin replicarea violenţei, fie despre decizii militare care cuprind geografii continentale, există un liant între cele trei opinii comentate aici. Puterea, felul cum se cuantifică aceasta în termeni de violenţă, este personajul simbolic din spatele ultimelor zile. Totodată, în toate cele trei intervenţii, există o deplasare de accent de la *cine*? la *cum*? şi *de ce*?, întrebări care ne vor însoţi de acum înainte, indiferent cum vor evolua lucrurile în lumea noastră zguduită de prea multă realitate.

De ce avem datoria morală de a susţine războiul antiterorist

CAIUS DOBRESCU

Reacţia oficialilor români la atacul terorist asupra Statelor Unite din 11 septembrie s-a produs pe coordonate previzibile. La nivel oficial, primele declaraţii au fost, cum era de aşteptat din partea artizanilor din 1990 ai tratatului cu muribunda Uniune Sovietică, vagi şi ezitante. În sistemul limbii de lemn, cu cît e mai „fermă“ „condamnarea“, cu atît e mai puţin clar cine este „de condamnat“ şi pe ce picior joacă „condamnatorul“. Aşa că declaraţiilor „ferme“ despre necesitatea de a menţine „pacea“ şi despre importanţa „negocierilor“, emise de preşedintele Iliescu, le-au urmat declaraţiile „hotărîte“ ale premierului Năstase, care veştejeau un atac ce nu făcea măcar diferenţa între „europeni şi americani“, lăsînd să se înţeleagă, probabil involuntar, că, dacă această diferenţă ar fi fost făcută, atentatele ar fi fost mai „acceptabile“.

Declaraţiilor de primă oră, care păreau inspirate de nimic altceva decît de obsesia nostalgică de a juca din nou rolul (presupus glorios) de mediatori între israelieni şi palestinieni, le-au urmat altele mai belicoase, în care se promitea sprijin logistic pentru Aliaţi. Atitudine pe care oricine este convins de necesitatea integrării cît mai rapide în structurile de securitate ale Pactului Nord-Atlantic ar trebui să o salute. Problema, însă, este că, în ambele situaţii, liderii noştri politici nu au reuşit să comunice nici în exterior şi nici în interior care este poziţia lor de principiu în această conjunctură tragică. Clişeele despre necesitatea păcii şi despre protejarea democraţiei şi civilizaţiei, pe de o parte, referirile pseudopragmatice la interesele României, pe de alta, nu pot înlocui nivelul principiilor şi al viziunii politice. Lipsa articulării mesajului românesc în acest plan al valorilor, al aspiraţiilor morale are drept consecinţă o lipsă de încredere în deciziile oficiale, atît din partea aliaţilor occidentali, cît şi din partea a 52% dintre alegătorii români (este vorba despre cei înregistraţi de un recent sondaj Gallup ca respingînd ideea implicării României în riposta militară contra terorismului).

În acest context, mi se pare extrem de important ca situaţia creată să fie plasată într-o perspectivă care să-i ajute pe români să înţeleagă de ce se află în mod obiectiv implicaţi în evenimente şi de ce ar trebui să-şi asume responsabilitatea şi riscurile unei riposte. În opinia mea, pe lîngă abjecţia şi laşitatea acestei crime şi pe lîngă dimensiunile colosale ale tragediei umane pe care a generat-o, există cel puţin încă un motiv foarte puternic pentru care aceste atentate ar fi trebuit să producă un şoc foarte puternic societăţii româneşti – şi, de altfel, societăţilor postcomuniste, în general. Fanatismul cinic al făptaşilor, pus în mod mecanic într-o relaţie exclusivă cu fundamentalismul *islamic*, reprezintă pentru generaţiile actuale, care au avut de suportat comunismul de stat pentru o durată mai lungă sau mai scurtă, o violentă revelaţie asupra originilor înseşi ale acestei mişcări totalitare care a ajuns să stăpînească o treime din suprafaţa globului.

Exploziile de la World Trade Center şi de la Pentagon ne proiectează înăuntrul minţii unor grupuri de frustraţi suferind de deliruri mistice, pentru care viaţa semenilor lor nu are *absolut nici o importanţă*. Putem vedea pe viu ce înseamnă fanatismul totalitar în esenţa lui cea mai pură – convingerea că nici un preţ nu este prea mare pentru a atinge scopul „salvării“ – al credincioşilor islamici acum, al proletariatului internaţional atunci, dar această diferenţă aproape că nu mai are importanţă. De altfel, asemeni înaintaşilor lor comunişti, şi teroriştii de astăzi sînt destul de puţin interesaţi de soarta musulmanilor propriu-zişi. În atentatele împotriva ambasadelor americane din Kenya şi Tanzania, imensa majoritate a victimelor a constat din islamici. De altfel, chiar în prezentele atentate au dispărut mulţi coreligionari ai atentatorilor. Cine cunoaşte evoluţia comunismului internaţional nu va fi însă surprins: este cunoscută disponibilitatea totală a acestor partide teroriste şi fanatice de a supune clasele muncitoare la orice presiuni, chiar la campanii de exterminare în masă (vezi foametea artificial creată în Ucraina anilor '20 sau crimele khmerilor roşii), pentru a le putea „elibera“ mai bine.

Între „părinţii fondatori“ ai comunismului mondial şi teroriştii care se revendică de la fundamentalismul islamic există o substanţială continuitate psihologică şi spirituală. Între bin Laden şi Lenin sau Stalin, sau între aceştia şi administratorii sadici ai gulagurilor care au umplut întreaga Europă de Est asemănările covîrşesc deosebirile. Românii, ca de altfel toţi est-europenii, ar trebui să susţină cu toată fermitatea intervenţia împotriva acestor reţele teroriste tocmai fiindcă ei cunosc cel mai bine, din proprie experienţă, ce înseamnă să suporţi nu doar nişte atentate teroriste răzleţe, ci puterea discreţionară exercitată asupra societăţii întregi de partide fanatice ajunse la putere şi menţinîndu-se acolo prin teroare. Tocmai fiindcă am văzut cît rău pot produce nebunii periculoşi, în momentul cînd ajung să controleze state întregi, trebuie să înţelegem şi să susţinem războiul Statelor Unite împotriva *statelor* care susţin terorismul (şi care oricînd pot ajunge să fie *conduse de terorişti!*). Noi ar trebui să înţelegem cel mai bine catastrofa pe care ar reprezenta-o un terorism ajuns în controlul unor arsenale de arme nucleare, care din acel moment ar putea şantaja întreaga lume şi supune o importantă parte din ea.

Nu în ultimul rînd, românii şi est-europenii în general trebuie să se afle alături de americani în acest război fiindcă Statele Unite au jucat rolul esenţial tocmai în destrămarea acelui sistem al terorii în care ideologia comunistă îi ţinea prizonieri. Pentru orice român care înţelege valoarea libertăţii, datoria morală faţă de America ar trebui să reprezinte şi ea o evidenţă şi, în consecinţă, să devină baza solidă a susţinerii unui război împotriva terorismului.

Proprietatea

ION BOGDAN LEFTER

Către sfîrşitul verii, tema care a înfierbîntat cel mai mult spiritele în jurul nostru a fost aceea a restituirii fostelor proprietăţi particulare confiscate abuziv de către regimul comunist. Apropierea termenului-limită de depunere a cererilor de retrocedare în conformitate cu noua Lege 10/2001 a provocat depunerea în valuri a documentelor la sediile administraţiei locale. Presa a preluat imediat tema şi a făcut mari valuri, tratînd-o în multe cazuri cu mefienţă, dacă nu direct agresiv la adresa foştilor proprietari. În numele drepturilor noastre, ale tuturor, ale întregului popor...

Subiectul e foarte important nu numai în ordine politică şi administrativă, ci şi – într-un sens larg – culturală. Sînt implicate idei, teorii, mentalităţi, mergînd pînă la – în ultimă instanţă – filozofia generală a democraţiei. Drept pentru care chestiunea ar fi trebuit – şi trebuie! – discutată nu doar în presa de informaţie, de către politicieni şi ziarişti, ci şi în cîmpul intelectual.

O temă majoră a lumii libere

La peste 11 ani de la prăbuşirea regimului comunist, societatea românească se confruntă – în fond – cu una dintre temele majore ale lumii libere, ale democraţiei, ale capitalismului, ale economiei de piaţă: proprietatea privată.

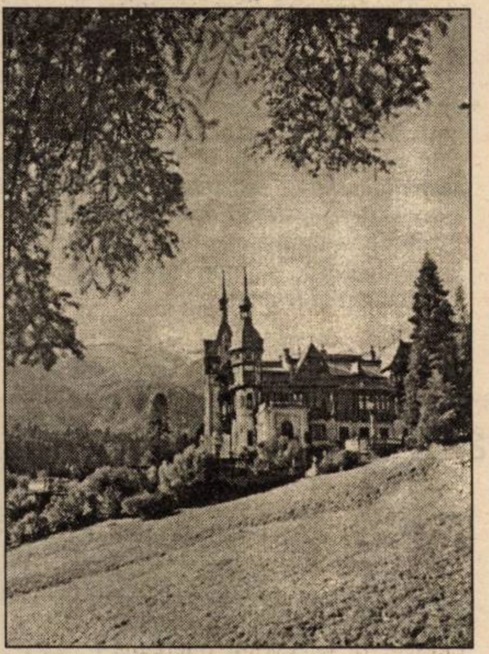

Cam tîrziu – trebuie să observăm de la bun început. Dacă imediat după 1989 s-ar fi elaborat o legislaţie curajoasă în materie, România ar fi putut evolua altfel în toată această perioadă, reformele economice ar fi fost mai rapide, investiţiile străine ar fi fost încurajate, întreţinerea şi dezvoltarea localităţilor ar fi mers mult mai bine. Aşa a fost să fie, însă – şi probabil că nici nu se putea altfel după un îndelungat regim hipercentralizat, care a „demonizat" decenii la rînd proprietatea privată, preamărind-o, în schimb, pe cea „a întregului popor", în numele căreia a obţinut succese majore în operaţiunea de „spălare a creierelor" sau – mai elegant spus – de malformare a mentalităţilor colective.

Rezultatul? Bunăoară, ideea că o persoană particulară, eventual un fost vecin de pe scara blocului (mutat între timp la vilă!), are o fabrică şi cîştigă bine îl revoltă încă pe cetăţeanul mediu. La fel, ideea că cineva poate avea un imobil pe un bulevard şi poate trăi încasînd chirii de la locatari îl deranjează rău pe el, pe cetăţeanul mediu, pe cînd, dacă proprietarul a rămas statul, plata chiriei îi pare normală. Ideea – în fine – că o reşedinţă aristocratică, un palat, un castel pot fi ale moştenitorilor unor vechi familii şi că în ele ar putea funcţiona muzee cu administrare privată îl blochează pe bietul cetăţean: cum adică, nu e. Palatul Cutare al „poporului muncitor"?! Vrea să ni-l ia cineva, să şi-l facă al lui, lăsîndu-ne cu buzele umflate?! Cîtă neruşinare!?!...

Cei doi versanţi ai problemei

Problema are – de fapt – doi versanţi. Pe de o parte, dificultatea acceptării proprietăţii înseşi, de îndată ce ea depăşeşte limitele posesiunilor unei familii obişnuite. Din punctul de vedere al mentalităţii majoritare, pare normal să ai obiecte personale, aparatură casnică, mici economii, eventual o maşină, eventual un apartament sau o casă nu prea luxoasă; dar devine ceva neobişnuit, suspect, poate culpabil, ba chiar scandalos să ai un mic magazin (un „butic", cum se spune cu un termen franţuzesc trecut fraudulos la masculin!), un imobil mai mare, o afacere serioasă, terenuri agricole întinse, fabrici sau combinate industriale. „De unde?!" – vine imediat întrebarea acuzatoare şi frustrată a cetăţeanului mediu, care se luptă disperat cu preţurile în continuă creştere. E-adevărat că din 1990 s-au tot văzut îmbogăţiri abuzive, hoţii pe scară mare, împroprietăriri prin trafic de influenţă, după interese politice şi mafiotice. Nu înseamnă că orice afacere e dubioasă din principiu. Disponibilitatea de a vedea pretutindeni fraude şi numai fraude e doar consecinţa vechiului mod de a gîndi, conform căruia toţi trebuie să avem cam la fel, în spiritul „eticii şi echităţii socialiste"...

Pe celălalt versant al problemei întîlnim marile confuzii şi marile drame legate de restaurarea proprietăţilor uzurpate de către regimul comunist. Nimeni n-ar accepta astăzi să i se confişte pur şi simplu apartamentul cumpărat la bloc, dar, dacă faptul s-a produs cu o jumătate de secol în urmă, cetăţeanului mediu i se pare că nu e tocmai cinstit ca păgubitul sau urmaşii lui să primească proprietatea înapoi. Între timp, şi el, cetăţeanul mediu, a muncit din greu (sau mai şi chiulind!), cot la cot cu „întregul popor", a şi suferit în comunism, a fost oprimat o dată cu „întregul popor", încît, după aceea, de ce să primească vecinul o casă înapoi şi el, cetăţeanul mediu, nimic?! Iar dacă retrocedarea are ca obiect posesiuni care depăşesc „normalitatea" vieţii comune, dacă e vorba despre zeci sau sute de hectare de teren, despre clădiri intrate între timp în circuitul public, despre fabrici sau castele, atunci el, cetăţeanul mediu, ia foc: cum adică, să se dea „bunurile poporului" unuia sau altuia?! Cîtă neruşinare!?!

Legislaţia deceniului trecut n-a rezolvat problema pe nici unul dintre versanţi: Constituţia din 1991 n-a consfinţit *garantarea* proprietăţii ca principiu fundamental al democraţiei, iar legile de retrocedare au operat pînă în 1996 cu sferturi de măsură, după care, repuse în discuţie, au tot fost dezbătute fără să fie finalizate de către guvernarea de pînă anul trecut. Nu doar tergiversarea în sine a fost păgubitoare, nerezolvarea situaţiei, neclaritatea generală a regimului proprietăţii în România, ci şi prelungirea – sau poate mai rău: degradarea – mentalităţii colective pe această temă.

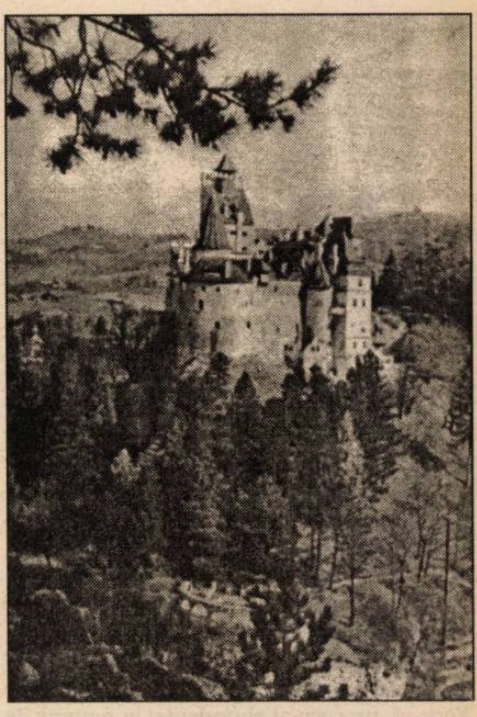

Vremuri în schimbare

Şi a venit, la începutul actualei guvernări social-democrate, Legea 10/2001. Ironie a istoriei, cadrul juridic pentru recuperarea masivă a proprietăţilor confiscate de comunişti a fost finalizat tocmai de către PDSR, descendentul direct al aripii „dure", conservatoare, nostalgice după comunism a Frontului Salvării Naţionale apărut după revoluţie, adică de acelaşi partid care tergiversase pînă în 1996 retrocedările.

Vremurile – însă – s-au schimbat, mentalităţile clasei politice au evoluat, iar integrarea euro-atlantică, din ce în ce mai apropiată, nu se poate face fără garantarea proprietăţii şi fără reglementarea regimului imobilelor, terenurilor, construcţiilor industriale, de interes public ş.a.m.d. Cu posesiunea „întregului popor" nu mai merge. Pentru acelaşi cetăţean mediu, care n-are ce să revendice pentru că, nici lui, nici părinţilor ori bunicilor săi, comuniştii n-au avut ce să le ia, valul de cereri de retrocedare pe baza Legii 10 e şocant. Cînd în discuţie apar şi Peleşul, Branul sau Castelul Huniazilor, apar semnele „mîniei proletare" de altădată. Pînă la urmă, lucrurile se vor aşeza, şi el, cetăţeanul mediu, va evolua la rîndul său, înţelegînd că proprietatea trebuie respectată, garantată constituţional şi apărată prin lege. Că proprietatea e baza pe care se construieşte democraţia liberală, adică – în ultimă instanţă – şi binele lui, al mereu nemulţumitului cetăţean mediu... ■

Simpozion interdisciplinar
"Paradisuri iluzorii"
Comunicări
Atelier

Vineri 28 septembrie orele10-13
C. Guja *Antropologia paradisului*
I. Grigorescu *Corpul*
C. Pralea *Biomecanoidul*
Al. Titu V*alorizarea negativă a apocalipsului*
S. Băiculescu *Posibile dimensiuni matematice ale paradisului*

M. Bejenaru / O. Bandalac / M. Dăuceanu / T. Graur
C. Orbulescu / C. Manolescu / M. Preda Sânc / D. Palade
S. Tănăsescu / P. Teodorescu / R. Trestioreanu

Sâmbătă 29 septembrie orele13
Vernisaj
2META / Cornelia Guja
antropologia / artopologia

Sâmbătă 29 septembrie orele 10-13
M. Lăcrămioara *Paradisul din noi*
Al. Polgar *Argumentul cultural împotriva globalizării*
M. Panţâru *Cyberdemocraţia*
F. Iaru *Spre paradis în zbor şi înapoi pe brânci*
C. Dolcoş *Conţinutul emoţional evidenţiat*
C. Gheorghe *Minima postfanica*

Duminică29 septembrie orele 11-15
Masă rotundă
moderator dr.prof.antropolog
Cornelia Guja

FUNDAŢIA CULTURALĂ META cu sprijinul PRO HELVETIA şi parteneri media ŞAPTE SERI Cotidianul OBSERVATOR CULTURAL
Str.Luigi Galvani, 61-63, sector 2 Bucureşti tel. 092 381 243

Festivalul „Enescu“ la apogeu

FLORIAN BAICULESCU

Să reluăm periplul nostru muzical prin Festivalul Internaţional „George Enescu“ acolo unde l-am întrerupt la sfîrşitul săptămînii încheiate cu redeschiderea anului şcolar şi concertului lui Maxim Vengherov de la Sala Palatului. Noua porţie de muzică a debutat luni cu un intermezzo neaşteptat, dar nu mai puţin atrăgător. Chiar dacă introducerea unei secvenţe mai puţin ortodoxe şi fără nume zăngănitoare a putut atrage remarci ironice, credem că „Romanian Cello-Bassissimo“ a fost o gură de oxigen, un respiro binevenit şi necesar. Cu atît mai mult cu cît nume importante ale violoncelului (i-am numit pe Alexandra – o urmărim cu plăcere de pe vremea cînd era... Alexandrina – Guţu şi Marin Cazacu) şi contrabasului (Marc, Botand, Thomasz) din România au strîns în jurul lor cîţiva tineri muzicieni, realizînd o excelentă seară de muzică. În formula rar abordată în concerte – cu mare public – alegînd un repertoriu cu „lipici“ în variante şi transcripţii originale – unele chiar ale maestrului Marin Cazacu, animator şi motor al acestor formule cu aerul de *jam-session*, cei prezenţi n-au putut decît să se bucure şi să aplaude. Spre entuziasmul unanim al spectatorilor şi al muzicienilor. Un **Adagio** cu patru violoncele şi contrabas de Albinoni, alte piese pentru patru violoncele de Dressler, Debussy sau D. Popper au pregătit mica bijuterie pentru opt violoncele a lui Villa-Lobos, **Bachianas – Brasileiras nr. 1**. A sunat foarte bine, dovadă că s-a lucrat pe partitură şi tinerii instrumentişti au cîntat cu participare. Se simte şi, mai ales, se aude cînd transpare această *bucurie* de a cînta. Alte momente fierbinţi cu cei patru contrabasişti (3 + Ioan Cristian Braica) în lucrări de Bizet şi Runswick (4) şi orchestră de violoncele (8, dacă am numărat bine, sau parcă Al. Guţu lipsea?, nu contează). Marin Cazacu a condus din umbră toată această „serată muzicală“, unde dincolo de „dulceaţa“ partiturilor a ieşit la iveală măiestria interpreţilor. Dintotdeauna am avut instrumentişti de clasă, păcat că violoncelul iese la rampă rar, iar de contrabas, ce să mai vorbim. Cu atît mai binevenită această iniţiativă pe care noi personal o aplaudăm. Şi apoi fuga-fuga la Palat, unde era anunţată Orchestre National du Capitole de Toulouse. Dirijor: Michel Plasson. Program, integral, Ravel, de apreciat efortul francezilor de a pune în valoare lucrările conaţionalilor şi de a le promova în lume. Nimic rău în asta, chiar de apreciat şi de învăţat. Faptul că fostul director al Festivalului „Enescu“, Lawrence Foster, a impus *obligativitatea* abordării cîte unui opus enescian formaţiilor invitate ni s-a părut un gest adecvat venit din partea chiar a unui mare admirator al lui Enescu. De aceea ni se pare cu totul şi cu totul deplasat ca o parte din public să plece din sala de concert tocmai la lucrările lui Enescu, după ce, să zicem, şi-a satisfăcut saţietatea muzicală cu Ceaikovski sau Ravel. Dar despre aceste aspecte mai puţin muzicale – cu sticle de Coca-Cola în sală şi scosul pantofilor tot în sala de concert (?!!) – vom discuta *după* ce festivalul se va încheia. Orchestra din Toulouse n-a cîntat rău, dirijorul a fost „bun“, dar, parcă, vorbind deja de la un anume nivel în sus, a lipsit acea strălucire. Care dă măreţie unei orchestre sau chiar Franţei. Una e să-l vezi pe generalul De Gaulle desfăcînd braţele, la Alger sau Quebec, şi pronunţînd *La France!* şi alta pe mareşalul Pétain, în timpul procesului, demn şi orgolios, dar strivit de răsucelile istoriei. Oare se înţelege ce vrem să spunem? În **Concertul pentru mîna stîngă** înlocuitorul lui Aldo Ciccolini – atît de aşteptat, căci a lăsat în România bune amintiri şi memoria colectivă a bucureştenilor lucrează activ, că este vorba de Başkirov sau Zubin Mehta – un pianist excelent, Jean Phillip Collard, care a surprins plăcut auditoriul. Suita **Daphnis şi Chloe**, cît şi **Bolero**-ul nu s-au ridicat, parcă, la înălţimea aşteptărilor noastre. Piese de rezistenţă în programul multor orchestre simfonice, parcă iar cer o mai nuanţată şi cuprinzătoare abordare. Mai bine au ieşit francezii a doua zi. **Preludiul la după-amiaza unui faun**, dar mai ales **Simfonia în re minor** a lui César Franck au adus linişte şi aplauze în tabăra cocoşului galic. Recepţia de la Ambasada Franţei dată în onoarea muzicienilor francezi a împăcat, bucurat şi îmbrăţişat pe toată lumea: *Vive la France!* Miercuri 19 septembrie, pregătiri de război în Statele Unite şi un ansamblu din Viena, „Ensemble des 20 Jahrhunderts“ sub bagheta lui Gerhardt Krassnitzer. Cu regret (prietenos şi cîrcotaş) şi amărăciune constatăm că **Simfonia de cameră** a lui Enescu n-a prea „ieşit“, semn că unul dintre cele mai remarcabile opusuri enesciene de maturitate este extrem de dificil de abordat. Nici **Simfonia nr. 1**, interpretată cu o seară înainte de toulousieni, n-a fost chiar o reuşită. Dar. Dar ni se pare extrem de util că muzica lui Enescu, de voie, de nevoie, se cîntă şi, pînă să fie realmente tulburător – cum merită! – interpretată, ea este descoperită şi abordată. Căci *marele* Enescu nu rezidă doar în mult cîntatele rapsodii şi suite – cu teme mai mult sau mai puţin româneşti –, ci în acele inefabile pagini, unele mai cunoscute, precum **Octet**-ul pentru coarde sau **Dixtuor**-ul pentru suflători, **Vox Maris**, **Simfonia de cameră** sau **Şapte cîntece pe versuri de Clément Marot**, altele rar cîntate precum cvartetele şi cvintetele, sonatele pentru pian, dar şi rarităţi de mare rafinament precum **Nocturna pentru violoncel şi pian** sau **Cantabile şi Presto pentru flaut şi pian**. (Vă mai aduceţi aminte de interpretarea inegalabilă a lui Jianu? Există, probabil, în fonoteca de la Radio.) Ne-am permis aceste mici digresiuni pentru că realmente preţuim opera enesciană şi am vrea s-o activăm dincolo de conjuncturalul şi oportunităţile de moment ale Festivalului. **Simfonia de cameră** a lui Schönberg, ca şi **Concertul pentru clarinet** al Doinei Rotaru – primă audiţie mondială – au confirmat clasa internaţională a muzicienilor vienezi. Obiecţiile la Enescu au fost de natură... metafizică! Au urmat două seri, la Palat, cu City of Birmingham Symphony Orchestra, sub bagheta unui finlandez, care, după nume, la început am crezut că e japonez: Sakari Oramo. Dirijor tînăr, energic şi antrenant, cu gestică amplă şi vioiciune în coagularea/modularea ansamblului orchestral. Uvertura **Visul unei nopţi de vară** de F.M. Bartholdy, pagină de sigur succes, dar surpriza plăcută a fost **Simfonia a 3-a**, de Enescu, **în do major**. Împreună cu Corul Radio – dirijor Dan Mihai Goia –, Sakari Oramo a dat o versiune amplă şi nuanţată, viguroasă şi plină de infuziuni wagneriene. Un Enescu în toată grandoarea lui simfo-

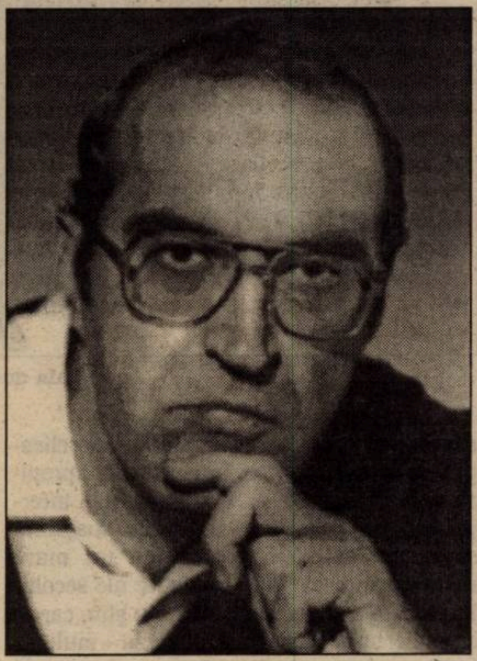

Dan Grigore

Orchestra simfonică din Birmingham, dirijor Sakari Oramo

„Este extraordinar cînd o ţară îşi poate promova astfel propria artă“

Interviu cu Boris BEREZOVSKY

Concertul pe care l-aţi susţinut, împreună cu Hideko Udagawa, în 15 septembrie pe scena Ateneului Român în cadrul *Festivalului „Enescu“* este alcătuit din trei sonate pentru vioară şi pian, dintre care două îi aparţin lui George Enescu. Cum vă raportaţi dumneavoastră la creaţia enesciană?

Cred că este extraordinar cînd o ţară îşi poate promova astfel propria artă. Datorită acestui festival, în România se cîntă, în aceste zile, foarte multă muzică de Enescu. Eu, personal, nu am mai cîntat niciodată o sonată de Enescu şi sînt foarte recunoscător pentru ocazia care mi s-a oferit – aceea de a interpreta aici primele două sonate pentru vioară şi pian de Enescu. Este o muzică minunată, deosebită, extrem de interesantă şi cred că după acest festival voi propune şi altor violonişti cu care colaborez să le interpretăm. Mi s-a mai întîmplat ceva asemănător nu de mult. Este vorba despre un festival dedicat lui Paul Hindemith, la care am participat. Nu mai interpretasem lucrări de Hindemith pînă la acea dată. Cred că meritul unor astfel de festivaluri este faptul că oamenii descoperă lucrări pe care nu le-au mai auzit înainte şi care sînt, după părerea mea, adevărate capodopere.

De ce aţi ales să interpretaţi *Sonata pentru vioară şi pian* de Richard Strauss între cele două sonate de Enescu?

A fost dorinţa doamnei Hideko Udagawa. Este o sonată foarte des interpretată şi apare în repertoriul multor violonişti şi pianişti. Eu am cîntat-o de foarte multe ori, cu diverşi violonişti. Însă, pentru mine, cel mai important punct al programului nostru din acea seară a rămas prezenţa celor două sonate enesciene, care sînt două lucrări deosebite, complexe.

Ne puteţi spune cîteva cuvinte despre colaborarea dumneavoastră cu doamna Hideko Udagawa?

Am înregistrat împreună lucrări de Aram Haciaturian pentru vioară şi pian, iar prezenţa noastră aici se datorează impresarului nostru comun din Italia. E o colaborare extrem de naturală şi, prin urmare, o mare plăcere să concertăm împreună.

Ce impresie v-a făcut această ediţie a *Festivalului „Enescu“*?

Organizarea este extraordinară. Iar sala în care am concertat – cea a Ateneului – este splendidă; nu am mai văzut pînă acum o sală atît de frumoasă. Cît despre festival, el este renumit în întreaga lume. Aici vin cei mai mari interpreţi, cei mai renumiţi impresari. Este un festival la cel mai înalt nivel, aşa că este o onoare pentru mine să mă număr printre participanţi.

Ne puteţi spune cîteva lucruri despre planurile pe care le aveţi pentru viitorul apropiat?

Mă voi întoarce la Moscova, unde am programate şase concerte, toate cu integrala concertelor de Beethoven, pe care o voi cînta într-o singură seară – cred că este un record demn de **Guiness Book**.

Interviu realizat de
Matei ZAHARIA

Academia de Muzică Veche

nică, un Enescu în toată măreţia lui orchestrală. Poate n-ar strica, într-un viitor apropiat, să-l reascultăm pe Enescu însuşi, interpretînd la pian pagini wagneriene, susţinînd şi partea solistică vocală, ca un mare maestru al divagaţiilor jazzistice ale secolului. Există aceste înregistrări, nu ştim care e soarta şi statutul lor! Solistul serii – mult iubitul pianist român Dan Grigore. **Concertul pentru pian şi orchestră în sol major** de Ravel e la îndemîna maestrului român şi spre, nu ştim cum să ne exprimăm, bucuria lui. Avem o vagă senzaţie că pentru *acest* festival parcă toţi muzicienii români s-au pregătit exemplar. Nu doar pentru a da satisfacţie organizatorilor şi a „îmbunătăţi imaginea României în lume“, ci, realmente, de a sărbători muzica şi muzica lui Enescu în special în mod exemplar. Enescu este un muzician universal şi a-l considera doar *al nostru* înseamnă a-l denunţa unei acuzate reducţii. Poate că abia azi reparăm ce am stricat în anii '50 cu Enescu, dar şi cu Brâncuşi – omagiat special anul acesta – şi cu alţi, mari, desţăraţi din motive politice. Nu este locul acum şi aici pentru astfel de paranteze. E bine să depăşim anumite momente ale istoriei (nu doar muzicale), dar nici să le uităm cu totul parcă n-ar fi recomandabil. Dan Grigore i-a satisfăcut din plin pe cei care care au umplut marea Sală a Palatului. Sînt numeroşi melomani care „vin“ la concerte doar pentru Valentin Gheorghiu, Silvia Marcovici sau Horia Andreescu. Fiecare are un public „al lui“ şi nu este nimic rău în asta. Dan Grigore îşi poate număra fidelii cu miile şi poate pentru ei a cîntat Ravel-ul în stil de mare maestru: cu seninătate şi emoţie. Cu *bis*-uri din Rachmaninov şi Schumann ne-a cucerit din nou – multă sensibilitate şi o bună dozare a efectelor sonore, chiar dacă piesele se pretează la aşa ceva – şi ne-a făcut să regretăm că un nou recital de mare anvergură se lasă aşteptat. Finlandezul Sakari Oramo, a doua zi, a „scos“ un Sibelius – **Simfonia nr. 5 în mi bemol** – de zile mari, iar cu **Vals trist** ca încheiere a vizitei la Bucureşti şi-a cîştigat mulţi admiratori. Solista serii, o tînără violonistă, Isabelle Faust – cu un astfel de nume ce să spui că este? din prezentarea caietului-program ar reieşi că se „mişcă“ în spaţiul germanic... –, s-a încumetat să interpreteze un **Concert pentru vioară** de Prokofiev. Bombăneala unor cucoane profesoare de muzică – faptul că tot timpul au trăncănit, simţindu-se atît de bine în vorbăria lor, ne face să ne întrebăm de ce au mai venit la concert... – cum că o solistă nu s-ar cădea să cînte cu partitură, ni s-a părut un moft. Isabelle – îi luăm partea – a cîntat foarte bine un concert pretenţios şi a dovedit că este o muziciană remarcabilă. Chiar dacă nu-i un geniu strălucitor de tip Vengherov. O aşteptăm din nou la Bucureşti pe Isabelle Faust şi o vom asculta, din nou, cu acelaşi interes. A fost o solistă cu farmec personal şi-l preţuim ca atare. Iar profesoarele cele rele erau şi urîte pe deasupra. Sîk! Recital la Ateneu – cvartetul „Voces“, revenit în ţară după un turneu în Austria. Experienţă mare, rulajul împreună prin ani îşi spune cuvîntul, omogenitate şi o bună conlucrare a deja recunoscuţilor interpreţi de muzică de cameră români. Cvartetul nostru nr. 1 cu statut de cvartet, oficializat prin apartenenţa la sistemul naţional al Radiodifuziunii Române ca ansamblu de studio. Facem această precizare pentru că, din păcate, nu puţine ansambluri camerale de mare valoare s-au risipit de-a lungul anilor – sau au plecat în alte zări – prin lipsa de susţinere. „Voces“ este o excepţie şi o mare reuşită. **Cvartetul de coarde nr. 3** al lui Sabin Pautza a adus-o în sala Ateneului şi pe dna Cătălina Buzoianu – probabil cuprinsă de nostalgii ieşene, căci la Bartok şi Dvorak a dispărut. Program alcătuit gradual, unde cel mai legat a sunat cunoscutul **Cvartet de coarde op 96** al lui Antonin Dvorak. Supleţe, calm, eleganţă, „Voces“ şi-a confirmat clasa. **Mica serenadă** mozartiană la *bis* a fost un supliment *dulce* pentru auditoriul special venit pentru domniile lor. Chestiunea care s-ar ridica – după încheierea Festivalului „Enescu“ – este cum să facem să aducem mai mulţi auditori la concertele de muzică de cameră. Ce programe, speciale eventual, ar trebui lansate pentru a face sensibile la acest tip de muzică şi alte segmente ale populaţiei României. O mai bună comunicare între diferitele instituţii cu atribuţii în domeniu, dar şi o conlucrare eficientă cu presa şi televiziunile ar da roade chiar imediat. Că veni vorba de prezenţele notabile din sălile de concert: nu ştim pe ce criterii funcţionează şi algoritmul matematico-muzical adecvat prin care să decodăm diferitele prezenţe de marcă. De ce demnitarul X a venit la Dan Grigore, de ce demnitarul Y la Sibelius, Z la **Mozart by midnight**, W la **Simfonia a 9-a** de Schubert (şi numai la ea, fiind în partea a doua a programului). De altfel, o versiune bine redată de Leopold Hager şi Filarmonica „Transilvania“ din Cluj. Cine sau ce anume îi îndeamnă pe *anumiţi* oameni să vină doar la *anumite* concerte? Nu credem că este vorba doar de lipsa de timp (de bani nu se pune problema, căci oricum au invitaţii). Senzaţia noastră este una strict formală: singurul criteriu care funcţionează cu exactitate matematico-muzicală la noi este lipsa de criterii.

Academy of Ancient *Music* sub bagheta fermecată a tînărului Paul Goodwin. Händel, Händel, Händel, suita din **Muzica Apelor** cîntată pe instrumente de epocă, dar şi *concerto grosso*, două la număr, unde suflătorii au avut o prestaţie remarcabilă. Totul foarte bine pus la punct, detalii deloc neglijate ca să sune bine şi cu folos. Orchestră rodată pe muzică specializată unde nimeni nu poate spune nimic. În principiu. Căci la Bucureşti *nobody is perfect*, gura lumii e slobodă şi nimeni nu scapă necriticat. Şi am sărit din secolul XVIII direct în secolul XX doar traversînd Calea Victoriei – să nu uităm, în primele zile circulaţia maşinilor a fost oprită în „zona de contact“ muzical, apoi s-a revenit, căci minunile nu durează la noi mai mult de 3 zile; Enescu, ne Enescu, înjurăturile automobiliştilor şi ale călătorilor cu autobuzul au schimbat raportul de forţe în favoarea maselor largi; toate bune şi frumoase doar pînă aici: *cu* oameni şi *pentru* oameni! La Sala Palatului, **Cele şapte porţi ale Ierusalimului**, lucrare vocal-instrumentală de mari proporţii, cu concursul Orchestrei Festivalului Penderecki, corul Filarmonicii „George Enescu“ sub bagheta autorului, compozitorul de faimă internaţională Krzysztof Penderecki. Creaţie de, cum se spune, largă respiraţie sonoră, unde toate compartimentele cît şi corul au contribuit la crearea unei muzici dramatice şi solemne totodată. Bună ideea de a plasa parte din alămuri în balcoanele sălii, fapt ce a amplificat sentimentul de măreţie sonoră a acestui oratoriu. Dincolo de anume ironii la care am fi predispuşi, să remarcăm foarte riguroasa construcţie neoclasică a structurii muzicale. Penderecki s-a specializat în astfel de monumentale construcţii şi trebuie să le luăm ca atare. **Bocet pentru victimele Hiroşimei**, **Pasiunea după Sf. Luca** sau **Requiem-ul polonez** – care s-a cîntat la noi acum cîţiva ani – sînt piese de mare anvergură, dar şi cu mesaj, unde muzica se

Orchestra Festivalului Penderecki, dirijor Krzysztof Penderecki

„Îl situez pe Enescu la acelaşi nivel cu Prokofiev şi Şostakovici“

Interviu cu **Ghenadi ROJDESTVENSKY**

Domnule Rojdestvensky, de ce aţi propus pentru această ediţie a *Festivalului Internaţional „George Enescu“* un concert de muzică românească?

Pentru că atît **Simfonia a IV-a** de George Enescu, cît şi **Simfonia a VI-a** de Anatol Vieru sînt două lucrări extrem de originale şi expresive. Apoi, **Simfonia a IV-a** de Enescu, a cărei orchestraţie a fost finalizată de Pascal Bentoiu, reprezintă pentru mine o continuare a unei călătorii în universul muzical enescian, începută acum doi ani, cînd am înregistrat în Anglia primele trei simfonii ale acestui compozitor.

Veţi înregistra şi celelalte două simfonii enesciene?

Sper din toată inima. Îmi doresc mult să cînt **Simfonia a V-a** de Enescu şi aş fi dorit să fac acest lucru în cadrul festivalului, dar ar fi fost ceva mai complicat, întrucît este nevoie şi de cor. Sper că voi reuşi, totuşi, să interpretez această simfonie, ca, de altfel, multe alte lucrări de Enescu pe care nu le-am interpretat încă. Sînt foarte atras de creaţia acestui compozitor pe care îl situez la acelaşi nivel cu Prokofiev şi Şostakovici. Cred că opinia conform căreia Enescu este mai întîi de toate violonist şi abia apoi compozitor este una eronată. Eu am convingerea că Enescu a fost mai întîi compozitor. Şi apoi un violonist la fel de genial. Pe lîngă acestea, a mai fost şi un remarcabil pianist şi dirijor.

Partea a doua a concertului conţine *Simfonia a VI-a* de Anatol Vieru. De ce aţi ales această simfonie?

De Anatol Vieru m-a legat o veche prietenie care a început pe vremea cînd eram colegi de an la Conservatorul din Moscova, unde el studia cu Aram Haciaturian. Din creaţia sa am cîntat **Concertul pentru orchestră**, am înregistrat pe disc **Concertul pentru violoncel**, **Concertul pentru flaut** şi, ultima dată cînd am fost la Bucureşti, **Concertul pentru două violoncele şi orchestră**. În ceea ce priveşte **Simfonia a VI-a**, cred că este una dintre cele mai originale compoziţii ale muzicii contemporane internaţionale. Ceea ce uimeşte la această simfonie este stilul extrem de elegant, de sofisticat, chiar complicat aş spune, şi totuşi extrem de simplu. Prima parte, intitulată **Tango Ciaccona**, combină elemente de tango cu elemente folclorice româneşti şi cu forma de ciaccona, extrem de răspîndită la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Mă mîndresc cu faptul că Anatol Vieru mi-a dedicat această simfonie. Din păcate, nu am reuşit să o interpretez cît încă mai era în viaţă, dar dedic concertul pe care îl voi susţine în cadrul **Festivalului „George Enescu“** memoriei sale. Este pentru prima dată cînd o interpretez la Bucureşti şi toate aceste lucruri mă fac să fiu destul de emoţionat.

În ediţia din 1995 a Festivalului „Enescu“ aţi interpretat *Simfonia a III-a* de Tiberiu Olah. Pe lîngă prietenia cu Vieru, sînteţi legat de mulţi compozitori români contemporani, nu-i aşa?

Trebuie să-l menţionez, în primul rînd, pe Tiberiu Olah, cu care sînt foarte bun prieten. A fost pentru mine o onoare să cînt excepţionala sa **Simfonie a III-a** în cadrul **Festivalului „Enescu“** de acum şase ani. Cunosc foarte mulţi compozitori români, cum ar fi Pascal Bentoiu sau Cornel Ţăranu, şi mulţi, mulţi alţii, dar mi-ar lua o veşnicie să vorbesc despre prietenia care mă leagă de fiecare în parte...

Interviu realizat de
Matei ZAHARIA

Christian Zacharias

supune unui întreg (dramatic, de cele mai multe ori) ce depăşeşte cadrul strict muzical. În economia şi alcătuirea programului Festivalului, acest concert şi-a găsit şi locul, şi rostul tocmai prin formula abordată. Păcat că spectatorii nu s-au înghesuit la o astfel de temeinică întreprindere muzicală. Ceea ce ne surprinde este *lipsa de curiozitate* a melomanilor din acest moment. (Tot pentru alt prilej şi acest subiect.) Şi totuşi, marea artă se naşte prin unica strădanie a acestor artişti mediatori. Două cvartete cu pian şi un cvintet de George Enescu la sfîrşit de săptămînă în versiunea a două formaţii camerale, ar fi greu să le spunem româneşti şi nedrept să nu le spunem. The „George Enescu“ Chamber Players are în componenţă în totalitate muzicieni originari din România. Lory Wallfisch, o mare cunoscătoare şi admiratoare a muzicii enesciene, vioara întîi, Sherban Lupu, vioara a doua, Vladimir Mendelssohn, violă şi, cel mai cunoscut pentru orizontul nostru sonor, violoncelistul Mirel Iancovici. Nu ştim mare lucru despre formaţia propriu-zisă, biografiile prezentate în caietul-program ne plimbă prin toată lumea, dar fără a aduce precizările de rigoare. Cum nu avem la îndemînă un lexicon necesar şi util, rămînem în această fază a prezentării. Muzicienii români – să-i spui lui Iancovici... olandez parcă ar fi peste poate... – s-au remarcat şi de această dată printr-o bună percepţie a lui Enescu. Discursul muzical a sunat firesc, fără stridenţe sau dizarmonii. Un Enescu grav şi meditativ, rafinat şi elegant exprimat. Dovadă a unei experienţe româneşti *trăite* şi nu *asimilate*; binevenită prezenţa acestui grup cameral. În **Cvintetul cu pian**, situaţie cumva similară, chiar dacă româncă cu certificat de naştere este doar Ruxandra Constantinescu. Cvartetul „Florestan“ – probabil, din Hamburg, n-am înţeles de ce realizatorii documentaţiei *de bază* a Festivalului nu au trecut nici data naşterii muzicienilor, nici ţările unde ei activează în prezent, ca să nu spunem că, descoperim acum răsfoind caietul, el nu are nici măcar un autor asumat, e dat ca... anonim!, parcă nu se face – dacă e să punem cap la cap, poliţieneşte, datele biografice ale muzicienilor, este înfiinţat în 1995 şi e „operaţional“ în Germania. Are ca proiect de bază promovarea muzicii secolului XX, lucrări mai puţin cunoscute. Foarte bine şi frumos. Şi chiar au cîntat bine şi frumos, cu toate că, iar constatăm cu tristeţe, publicul nu s-a înghesuit la acest concert exclusiv Enescu. Măcar din respect şi politeţe parcă merita Enescu, o prezenţă mai substanţială. Rămînem la mai vechea părere că Enescu înainte de a fi înţeles şi iubit de străini, va trebui cunoscut, apreciat şi admirat şi de „ai noştri“. Altfel, degeaba se dau peste cap „străinii“ să-l fixeze pe George Enescu printre marile valori ale secolului XX. Acolo unde, de altfel, îi este şi locul. Gala Concursului Internaţional „George Enescu“ s-a consumat cu contribuţia Filarmonicii „Transilvania“ din Cluj sub bagheta dirijorului japonez Daisuke Saga. Cu regret mărturisim că nu am urmărit fazele preliminare şi nici etapa finală a concursului. Au participat 71 de participanţi din 14 ţări. Jurii internaţionale, cu personalităţi de prim rang în rîndul lor. Să-i amintim doar de Valentin şi Ştefan Gheorghiu, Dan Grigore, Ioan Hollender sau Grace Bumbry, ca să dăm doar cîteva nume. Cîştigătorii, după ce au trecut prin furcile caudine ale unor jurii din care au făcut parte şi alte nume importante, sînt următorii: la pian Diana Ionescu din România, la vioară sîrbul Nemanya Radulovic, iar la canto basul Josef Benci din Slovacia. În concertul Galei, basul a interpretat două arii, Diana Ionescu un concert, numărul trei de Rachmaninov, unde a arătat reale disponibilităţi pentru o partitură pretenţioasă. Orchestra ardeleană a sunat cam dulce-tandru, în stil mai curînd japonez, decît neoclasicul avîntat presupus de autorul rus stabilit în SUA. Surpriza Galei: excelentul Radulovic, în concertul de Beethoven. Un tînăr de 16 ani a interpretat cu vigoare şi o bună tehnică preţiosul şi pretenţiosul concert. Dacă un mare mit al viorii, Isaac Stern, a dispărut sîmbătă, putem spune că o nouă stea se naşte la Bucureşti: Nemanya Radulovic poate deveni unul dintre noile mituri ale secolului ce a început. Ne vom aduce aminte peste ani. Ne mai aşteaptă o săptămînă muzicală densă, cu Ozawa, **Oedip** şi Riccardo Mutti. Festivalul continuă, viaţa poate deveni suportabilă. ▮

Mozart, 1784, Bucureşti

CRISTINA MANOLE

Mozart – muzica oficială a paradisului, nota pe undeva Cioran. Mozart a fost prezent din plin la Bucureşti şi în aceste zile, cu un program special extrem de bine elaborat. A fost ales un an anume, cu lucrări remarcabile care au dat strălucire creaţiei mozartiene. Un proiect punctual, bine gîndit şi excelent realizat. Rezultatele au fost la îndemîna bucureştenilor: un pianist şi şef de orchestră german şi o formaţie de cameră, rodată în decenii, elveţiană. Şi a urmat, ca să păstrăm aceeaşi succintă, pe cît posibil, linie cronologică, primul **Mozart by midnight** al unui triplu concert susţinut de Orchestre de Chambre du Lausanne. Dirijor şi solist – Christian Zacharias. O formaţie deja cu tradiţie născută din orchestra Suisse Romand – numele lui Ernest Ansermet vine automat! – cu o bună cotă internaţională, pentru prima oară la noi. Christian Zacharias preia formaţia în 2000, ca director artistic şi dirijor. Este important acest amănunt pentru că programul întins pe 3 zile în Bucureşti este un proiect bine gîndit, cu 11 lucrări pe care Mozart le-a compus în 1784. Nu mai puţin de şase concerte pentru pian au fost prezentate publicului bucureştean într-o cadenţă de două pe zi. La care s-au adăugat şi două lucrări doar pentru pian, variaţiunile **Unser dummer Pöbel** şi **Sonata nr. 14 în do minor**. Realmente o surpriză extraordinară, mai ales pentru cei care nu-l cunoşteau pe pianist. Ne găsim printre aceştia. Formaţia elveţiană de cameră, ca orice este „Made in Swytzerland“, foarte bună. Nu vrem să ironizăm nimic, elveţienii au şcoala muncii temeinice, nu e nimic de rîs, ci din contra, de apreciat. André Gide spunea că Elveţia îi face pe oameni să dea tot ce e mai bun în ei. Nu ştim dacă Zacharias este elveţian – născut în India, şcolit la Paris –, totul ni se pare azi atît de firesc, dar uităm că pînă mai ieri nu ajungeam decît cu greu la Varna şi Rusciuk, ambele oraşe avînd Filarmonici, altminteri... – şi ajuns la Lausanne. Am avut parte de un Mozart cu totul special. Foarte personalizat, asumat integral şi trăit la modul vizibil. Nu este vorba de un exhibiţionism gestual, ci de o reală implicare, o vibraţie exemplară care a scos din partitura mozartiană sunete extrem de grave şi profunde. De la Glen Gould nu am mai auzit un astfel de Mozart. Care deja e transfigurat, poate nu mai este acel Mozart cuminte învăţat la şcoală şi cu tenacitate expus la Conservator. Christian Zacharias, poate nu ar fi pe gustul celor care se ţin aproape de *canon*: Mozart se cîntă aşa, Beethoven altfel. Face parte din categoria, din ce în ce mai rară (niciodată prea numeroasă...), a celor care sînt ei înşişi, orice ar face. Numele cel mai la îndemînă ar fi Gould. Sau Benedetti Michelangeli, sau Pollini sau, de ce nu, extraordinarul *nostru* Dinu Lipatti. Iată cum un simplu ciclu de concerte cu iz popular se transformă prin personalitatea unui pianist – şi şef de orchestră – într-o lecţie de muzică şi o bucurie a muzicii. **Mozart by midnight** la Bucureşti a fost un real succes; şi de public – înghesuiala de rigoare! – şi artistic. Muzicalitatea lui Zacharias ne-a impresionat; pianul Yamaha al Filarmonicii bucureştene de multă vreme n-a mai sunat atît de plin, pur, un sunet atît de bine conturat. Era muzica lui Mozart, ce era? La urma urmelor, pianiştii sînt *doar* (?!, oare?) nişte interpreţi, nişte intermediari. Şi totuşi.

Cvintetul pentru pian, oboi, clarinet, corn şi fagot în mi bemol major n-a făcut decît să confirme clasa „elveţiană“ a interpreţilor. Solişti: Jean Paul-Goy – oboi, Thomas Füedli – clarinet, Michel Molinaro – corn şi Francois Dinkel la fagot, alături de inevitabilul Christian Zacharias.

Ultima zi, cea de duminică, a fost încoronarea microfestivalului Mozart. Alte două concerte cîntate cu nerv şi energie – orchestra a sunat chiar... beethovenian pe alocuri – dar ce a impresionat cel mai tare a fost interpretarea măiastră a **Sonatei pentru pian nr. 14 în do minor**. O superbă pagină de maturitate, atît a compozitorului, cît şi prin tălmăcirea, extrem de nuanţată şi participativă, a pianistului. Christian Zacharias a subliniat partitura, dîndu-i o bogată paletă de nuanţe. De la momente de tandru *pianissimo* pînă la dezlănţuiri frenetice în *allegro*-uri cadenţate. Tehnică ireproşabilă în slujba marii muzici. Este limpede că va trebui să-l reascultăm şi regîndim pe Mozart, dincolo de clişeele de care am tot abuzat. Poate că după aceste trei zile de Mozart integral o să-l percepem deja mai altfel pe Micul Prinţ al unei fericiri nefericite.

Festivalul „George Enescu“ şi muzica nouă

VALENTINA SANDU-DEDIU

Noţiunea de „muzică nouă“ are o trimitere precisă în conştiinţa muzicienilor: la începutul secolului, conceptul s-a impus în principal corelat cu creaţia celei de-a doua şcoli vieneze. Distincţia dintre aceasta şi tradiţie a parcurs atitudini variate, de la construirea de noi sisteme sonore pe baza negării „absolute“ a trecutului muzical (ceea ce s-a dovedit a fi, practic, imposibil) şi pînă la soluţii de înglobare creatoare a tradiţiei în limbaje noi. (Pînă şi Schönberg, atunci cînd inventa dodecafonismul, ca refuz al tonalului anterior, a trebuit să apeleze la forme de contrapunct renascentist-baroc.)

Nu intenţionăm, însă, să facem aici un excurs pe această temă. În definitiv, în sensul său larg, muzica nouă înseamnă muzica celei mai recente perioade, care – din păcate – nu a reuşit să pătrundă (decît excepţional) dincolo de *ghetto*-ul specialiştilor sau al unei mici părţi a publicului. **Festivalul „Enescu“** este, prin tradiţie, orientat mai mult spre latura interpretativă, spre nume prestigioase de dirijori şi solişti care, cel mai adesea, preferă repertoriul clasic şi pe cel romantic. La fiecare ediţie a sa se nasc însă controverse cu privire la a pune în prim-plan memoria compozitorului, nu numai a interpretului Enescu, indirect şi muzica generaţiilor de compozitori români ce i-au succedat – aşadar, muzica nouă românească.

Acum, lucrările enesciene au fost incluse în programele de concert într-o cantitate fără precedent în ediţiile anterioare (prin eforturile celor doi dirijori, Lawrence Foster şi Cristian Mandeal, respectiv fostul şi actualul director al festivalului). Prea puţin şi-au găsit loc alte compoziţii (contemporane) româneşti, fapt pentru care Uniunea Compozitorilor a protestat şi a propus un minifestival paralel, la care participă un număr consistent de creatori. Oricum, în mod obiectiv, doar o extrem de mică parte din aceştia ar fi putut fi incluşi pe afişele **Festivalului „Enescu“**. Şi cine oare şi-ar fi asumat gestul drastic al selecţiei?

Deocamdată, iniţiative cu totul răzleţe, şi cu atît mai salutare, au venit din partea unor interpreţi. Se cunosc loialitatea şi aprecierea dirijorului Ghenadi Rojdestvenski pentru foştii săi colegi de studii Tiberiu Olah şi Anatol Vieru, ale căror lucrări le programează întotdeauna în vizitele sale la Bucureşti. Dar Rojdestvenski nu se apropie doar cu prietenie de muzica acestora (şi de simfoniile enesciene), ci şi cu înţelegerea proprie muzicianului talentat, cu o subiectivitate artistică ce dezvăluie laturi uneori surprinzătoare ale unor partituri româneşti cunoscute: bunăoară, parcurgerea întregului registru expresiv, de la ironie la disperare, în **Simfonia a VI-a** de Anatol Vieru (în 13 septembrie). Chiar dacă orchestrei (Capela simfonică de stat a Rusiei) i se puteau reproşa inexactităţi sau decalaje, dificultatea, complexitatea simfoniei le-ar putea scuza. Iar aplauzele prelungite şi entuziaste ale publicului din Sala Palatului – nu mai puţin numeros decît la alte concerte simfonice ale festivalului – au fost semnificative pentru potenţialul de receptare a muzicii noi româneşti, la locul şi timpul potrivite.

Un alt concert primit, de asemenea, cu un entuziasm puţin obişnuit din partea unui public aşa-zis conservator a fost acela al vienezului „Ensemble des 20 Jahrhunderts“. Constituit cu scopul de a propaga muzica nouă a celei de-a doua şcoli vieneze (Schönberg, Berg, Webern), dar şi creaţii din ultima jumătate a secolului trecut, ansamblul condus de Peter Burwik intră în acest domeniu cu două date fundamentale şi convergente: profesionalismul (adică energia şi timpul de studiu acordate unei partituri contemporane sînt echivalente cu acelea destinate uneia de Beethoven, de pildă) şi plăcerea colaborării într-o astfel de formaţie.

Este reconfortant să asculţi în viziunea (occidentală) a acestui ansamblu **Simfonia de cameră** de Enescu: tempii sînt alţii, accentul nu e pus pe lirismul „doinit“, ci pe însufleţirea acestei muzici. Astfel, ea pare mai aproape de prima **Simfonie de cameră** a lui Schönberg (scrisă cu aproape jumătate de secol înainte), splendid realizată de tinerii conduşi de Peter Burwik. Încadraţi simetric de clasici ai secolului 20, Gerd Kühr şi Doina Rotaru ne plasează printre opţiunile stilistice ale ultimilor ani. Piesa compozitorului austriac, **14x1**, urmează într-o manieră sensibilă calea lui Anton Webern, iar prima audiţie a **Concertului pentru clarinet şi ansamblu** de Doina Rotaru (solist: Gerhard Krassnitzer) dezvăluie traseele rafinate binecunoscute ale compozitoarei: culoare orchestrală şi o construcţie melodică ce sugerează tradiţii orale româneşti şi extrem-orientale.

Programată şi cîntată astfel, muzica nouă şi-ar putea cîştiga totuşi, treptat, locul cuvenit şi în stagiunile noastre de concert. ▮

Uniunea şi Fănuşii de mîine

MARIANA CODRUŢ

Se fac tot mai des auzite în presă voci care acuză critica literară de „demisie“, de renunţare la menirea ei şi sînt tot mai des invocate consecinţele dezastruoase ale acestui fapt: inflaţia de cărţi proaste şi inflaţia de critici improvizaţi, mai ales din rîndul poeţilor, care promovează valori false; pătrunderea pe piaţa externă, prin efort managerial propriu, a unor scriitori slabi, ale căror cărţi distorsionează imaginea „ficţională“ românească; manipularea premiilor de către jurii improvizate şi gestionarea greşită sau abuzivă a fondurilor US; ignorarea unor scriitori valoroşi sau promiţători care fie renunţă din lehamite la scris şi migrează spre preocupări în stare să le permită să trăiască, fie crapă de foame, neştiuţi de nimeni, aici în ţară sau aiurea, fie îşi iau lumea în cap (mai ales cei tineri); lăsarea în voia sorţii a cititorilor şi a editorilor care se orientează prioritar spre cartea vandabilă; şi, nu în ultimul rînd, critica literară e acuzată (în şoaptă şi pe la colţuri) că – totuşi – îi susţine şi încurajează direct pe veleitari prin includerea lor în dicţionare, antologii, publicarea în paginile unor reviste sau la edituri prestigioase, premierea lor sau sprijinirea, în diverse moduri, a activităţii lor de manageri pe linie culturală, sau că promovează o scară de valori nepermisivă, extrem de strictă, cu „lista pe masă“. Mai ciudat e că şi unii critici importanţi au acuzat, direct sau aluziv, asemenea boli ale vieţii literare româneşti, aruncîndu-ne în totală confuzie: cine trebuie să extirpeze boala, dacă nu medicul?

Soarta **Declaraţiei** celor 32 de scriitori ieşeni, încet-încet împinsă voit spre zona marginală a unui conflict minor, interpersonal, relevă şi ea, cu asupra de măsură, multe dintre ciudăţeniile vieţii literare româneşti la zi.

În fondul ei, **Declaraţia** semnalează structurilor de la vîrful US anomaliile dintr-o filială, deci boala unei părţi a întregului; semnalează acapararea puterii – prin prezenţa lor în toate forurile de decizie, şi cele locale, şi cele centrale – de către un număr restrîns de scriitori, care, în plus, şi-au făcut dintr-o revistă a Uniunii un instrument de menţinere abuzivă a acestei puteri. (Un amănunt revelator, care se adaugă celor enumerate în articolele apărute în **Observatorul cultural** din ultimul timp: acum doi ani, dorind să particip la Congresul de la Neptun, un scriitor din conducerea Asociaţiei, redactor la **Convorbiri literare**, mi-a spus că e cu neputinţă, lista participanţilor e deja făcută, vor merge numai cei care „pot reflecta în presă manifestarea“ de pe malul mării. Într-adevăr, au mers numai cei de la revistele **Convorbiri literare**, **Cronica** – şi de la alte publicaţii din oraşele Moldovei, dar nu despre ele e vorba aici –, cum au mers şi înainte, şi după această discuţie, adică în toţi anii cît a fost preşedinte al US Laurenţiu Ulici. Cel puţin n-au fost ingraţi faţă de protectorul lor: au botezat sediul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, fără a se consulta cu membrii asociaţiei, cu numele lui Laurenţiu Ulici. Anul ăsta merg tot ei la Neptun: ce vor mai boteza cu numele protectorilor lor de azi? Garajul? Pivniţa? Nu se cade.)

În articolele publicate în **Observatorul cultural**, a mai apărut şi ideea că însăşi Uniunea, prin unele persoane de la vîrf, îi creditează cu mare largheţe pe cei vizaţi de **Declaraţia** noastră, drept recompensă pentru voturile date la fostele alegeri şi cele care vor fi date la viitoarele alegeri. Nimeni din partea Uniunii n-a răspuns acestor acuzaţii. Cîinii latră, caravana trece, noi cu drag îi facem din mînă! Şi, ciudat: deşi cu ocazia fostelor alegeri foarte mulţi scriitori, din Bucureşti sau din ţară, au vorbit de manipularea, falsificarea acestora, acum, cînd prin protestul nostru încercăm punctual să punem degetul pe (o) rană, nimeni dintre cei din afara Iaşiului – sau, în fine, cu vagi excepţii – nu s-a implicat în discuţie. O tăcere înspăimîntătoare de-a dreptul. Dintre publicaţii, doar **Observatorul cultural** s-a arătat receptiv cu adevărat. În alte reviste, conflictul fie a fost vag amintit, fie ignorat cu desăvîrşire: în **România literară**, nici măcar la o revistă a presei n-a beneficiat de atenţie. De neînţeles, doar **Observatorul cultural** nu e **România Mare** sau cine ştie ce altă tribună a urii. Apoi, nu se simt jigniţi criticii care i-au validat pe un Al. Călinescu, Emil Brumaru, Al. Andriescu, Nichita Danilov, Liviu Antonesei, Mihai Ursachi şi ceilalţi, mai tineri, cînd acestora li se neagă total şi violent valoarea literară şi bunul-simţ cultural de către cei contestaţi de **Declaraţie**? Nu se simt criticii înşişi contestaţi în autoritatea lor de cei care-i contestă pe validaţii lor?

E drept, şi cei vizaţi de **Declaraţia** noastră au fost validaţi de unii critici, în speţă de Laurenţiu Ulici şi Gh. Grigurcu. Dar nu de valoarea lor de scriitori se ocupă **Declaraţia** şi nici de calitatea lor umană, ci de valoarea publicaţiilor pe care le administrează ei şi a politicii culturale pe care o promovează ei. Nimic de zis, dl Nicolae Manolescu însuşi a salutat acum cîţiva ani buni, printr-un editorial, instalarea echipei actuale de la **Convorbiri...**, lucru de înţeles cînd e vorba de un început. Să-şi fi păstrat marele critic buna impresie şi acum – şi atunci înseamnă că noi greşim fundamental –, ori pur şi simplu nu citeşte nici domnia sa revista, cum n-o citesc nici, după propriile spuse, dna Blandiana sau dl Eugen Uricaru? Sau tăcerea **României literare** trădează doar o lehamite totală faţă de asemenea conflicte?!

Şi aici ajung la o problemă care mie mi se pare foarte importantă.

Cred că nu întîmplător mulţi dintre marii critici nu mai scriu cronici în revistele literare şi nu se mai implică în chestiuni de „arbitraj“, de triere, de stabilire a valorii şi nonvalorii etc. Şi mai cred că au perfectă dreptate, dintr-o perspectivă strict pragmatică, să n-o facă. Să primeşti pe o cronică, pentru care pierzi zile întregi, între 50-100.000 lei e o adevărată insultă. Dar nici publicaţiile culturale nu au vreo vină: tirajele sînt mici, iar banii din vînzări probabil nu ajung nici pentru plata distribuţiei. În asemenea situaţie, *propun ca Uniunea Scriitorilor să subvenţioneze cronicile literare de la revistele de prestigiu* din România. Dacă un cronicar cu greutate (de ce nu şi cei tineri, care se zbat într-o mizerie materială inimaginabilă?) va primi, să zicem, un milion de lei pe o cronică, eu nu cred că va refuza să se întoarcă la uneltele sale. E singura cale de-a însănătoşi climatul literar românesc, care dă impresia unui joc fără nici o regulă.

Întrebarea este însă: vrea Uniunea Scriitorilor cu adevărat să însănătoşească sus-zisul climat? Sau vrea – cum iarăşi vorbeşte toată lumea, şi tot pe la colţuri – să livreze pe piaţă Fănuşii de mîine, care vor pătrunde, cu „legitimaţii“ în regulă şi cu ghioaga ghintuită în mînă, printre luptătorii cu costume strălucitoare şi elegante florete!?

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312.1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Mutarea Turtă

(Lucianograme)

DAN GIOSU

Pe vremuri (citeşte vremea lui Ceauşescu şi a lui Păunescu), nu puteai publica rapid şi eficient în cele două reviste culturale (?) moldave **Cronica** şi **Convorbiri...** dacă nu aveai statut de Lucian, Cassian, Georgian, Gheorghian şi Corbian. „Ăştialalţii“, mocirloşii, trebuiau să aştepte, să se roage de Turtă. Turtă stătea bine-mersi în scaun de vreo douăzeci de ani, aşa cum stă acum şeful său, Lucian*, şi nici prin cap nu-i trecea cuiva să-i spună: „Bă, boule!“. Fratele său fiind consilier la Cultură, Turtă, pe care-l mai chema şi Nicolae, publica rapid patru C.U.G.-işti, şase Durău-işti şi un Lucian pe şase pagini într-o revistă care avea doar cinci. Turtă, fiind un tip sobru, inteligent *ca Cassian*, juca şah. Mai juca şi table, dar fără folos, căci i se urca la cap. Atunci îl ducea acasă pe prozatorul Baboi (sau, oare, pe Mihuleac?). Turtă era şi foarte pudic. De exemplu, nu-şi făcea niciodată treburile în biroul şefului său, Lucian. În schimb, Lucian, dacă avea vreo urgenţă, se scăpa imediat în sacou. Un sacou galben şi ros primit în dar de la Antonesei. Într-o zi, veni Stoiciu, poetul moralist, şi spuse: „Lucian, fă ceva!“. Pentru că Lucian nu ştia cum se face, Stoiciu din Focşani îi arătă cum, zicînd: „Aşa se face! În Bucureşti! Pe la Iaşi nu ştii cum?“. Imediat lui Stoiciu i se făcea o baie cu săpun de rufe proaspăt pentru a-i trece de „convorbirism“, o boală la modă, dar care lui nu-i folosea. Stoiciu este ceva scremos, dar care nu scoate decît cassiane pe care le aplică pe oglinda din borset pentru a se putea recunoaşte seara, la mare, în preajma poetului Adrian, care, de fapt, e Gheorghe şi Gellu.

Dar am uitat de Turtă. Întreabă Turtă: „Pe tine (adică pe mine) ăştia (adică redactorii **Observatorului cultural**!) te-au momit cu ceva ca să scrii toate chestiile astea?“. „Nu“, zic, profund uimit de întrebare. „Nu înţeleg, cu ce să mă «momească»? Vorbeşti serios?!“ (Turtă e şocat de-a dreptul.) „Păi, zice el, cum e posibil...? Bă, boule (cu mine vorbeşte!), eşti manipulat, nu vezi?“ „Nu văd“, zic. Întreb, totuşi: „À propos, cu cine ai votat? Cu Uricaru?“. Ezită Turtă, dar zice: „Cu Uricaru“. „Şi cu mai cine?“, întreb. „Cu Uricaru“, zice Turtă. Turtă mută turnul şi spune: „Păi, cu ce te alegi, fraiere, din asta?!“. Eu mă uit lung la Turtă. Turtă mută.

P.S.: Deunăzi m-a vizitat Turtă speriat, după ce-l dădusem afară din casă în urmă cu trei luni, spunîndu-mi că pe el nu l-a rugat nimeni să semneze **Declaraţia**. Pesemne se gîndea că *zburînd* din post şeful său, Turtă... I-am spus: „Nici pe mine nu m-a rugat nimeni!“. Întrebare: Domnule conTurtă, în timp ce vă duceaţi în locul conşefului Lucian în străinătate pentru masaje erotico-comuniste, vă lăsaţi tot aşa rugat?!

Legendă: Turtă este un individ care stă şi stă. El mai face. Apoi stă şi stă şi stă. Este şi moralist, avînd morala ridicată şi frate nomenclaturist. Turtă se plimba pe la festivaluri şi mînca şi bea şi f...(ugea) în străinătate înaintea Lucianilor, Cassianilor, Gheorghianilor, Dorianilor, Corbianilor. După care se întorcea acasă foarte trist. El citea. Dar nu i-a folosit la nimic, vorba „mocirlosului“ Ursachi. Pardon!

---

* Lucian a plătit tăcerea domnului poet Turtă Nicolae cu 1.855.276 lei neimpozabili. Acesta este preţul demnităţii poetului, totuşi, N. Turtureanu! Să trăiţi!

Prior Books

ENCYCLOPEDIA OF NATIONALISM
2 VOLUME
AUTOR: ALEXANDER J. MOTYL,
EDITURA: ACADEMIC PRESS, 2001
TEL./FAX: 210.89.08; 2108928;
212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Scrisoare deschisă

Domnului Răzvan Theodorescu, Ministru al Culturii şi Cultelor

În nr. 81 al revistei **Observator cultural**, din 11 septembrie a.c., a fost publicată **Lista cărţilor subvenţionate** de către Ministerul Culturii şi Cultelor pe anul 2001. Parcurgînd-o, am avut surpriza să constat că Editura Cronica, la poziţia 4, din totalul de 15, a primit subvenţii din partea Ministerului Culturii pentru un volum de-al meu „intitulat provizoriu“ (de către cine?) **Poeme**. Nu am reacţionat imediat, lăsîndu-mi o marjă de timp necesară pentru lămurirea situaţiei. În acest sens, am încercat să iau contact cu alţi autori care figurau pe lista Cronicii, printre care şi cu poetul Emil Brumaru, la rîndul lui surprins că figurează pe lista cărţilor propuse pentru finanţare. Spre deosebire de mine, poetul Emil Brumaru primise un telefon, cu cîteva zile mai înainte de apariţia acestei liste (sau poate imediat după) de la directorul Casei Editoriale Cronica, poetul Valeriu Stancu; m-am gîndit că voi fi contactat şi eu de către acelaşi distins director, de la care aşteptam o explicaţie cît de cît plauzibilă. Aceasta cu atît mai mult cu cît, în ultimul număr al revistei pe care o conduce (**Cronica**), a apărut un articol denigrator, plin de acuzaţii false, la adresa mea şi a unor semnatari ai **Declaraţiei**. Nu am primit pînă în prezent nici un telefon din partea distinsului director Stancu.

Prin urmare, mă simt obligat să fac următoarele precizări:

1. Nu am făcut nici o ofertă Editurii Cronica şi nici nu mi s-a propus o colaborare la această editură;

2. În prezent, lucrez la un roman şi consider că rămîne la latitudinea mea să predau manuscrisul unei edituri interesate şi cu care în prealabil să închei un contract de editare;

3. Nu am semnat nici un contract cu Editura Cronica pentru nici un volum de versuri sau de proză;

4. Chiar dacă aş fi fost solicitat, aş fi refuzat să public la această editură, din mai multe motive:

– Personal consider Editura Cronica drept o improvizaţie, în ciuda numeroaselor titluri editate în ultima perioadă, care supravieţuieşte numai din sponsorizări de genul celor oferite cu atîta generozitate de Ministerul Culturii;

– Cărţile publicate la această editură apar în condiţii tipografice la nivelul anilor '90 (hîrtie de calitate inferioară, coperţi anoste, nenumărate omisiuni şi greşeli etc.). În acest sens, îmi exprim nedumerirea că Ministerul Culturii nu a analizat activitatea acestei edituri şi a subvenţionat un număr relativ mare de titluri (Polirom figurează, de pildă, cu 6 titluri, iar Cronica, după cum am mai spus, cu 15);

– Editura nu dispune de suficient personal pentru a difuza şi a impune un autor pe piaţa cărţii (practic, atît revista, cît şi editura funcţionează cu un personal alcătuit din 3 oameni);

– Drepturile de autor acordate atît de revistă, cît şi de editură nu sînt nici măcar simbolice (în acest sens trebuie să menţionez că majoritatea autorilor care publică la **Cronica** nu beneficiază de colaborări, în ciuda faptului că revista primeşte subvenţii multiple).

Prin urmare, consider drept un abuz faptul că directorul Editurii Cronica s-a folosit de numele meu pentru a putea obţine de pe urma acestuia (şi nu numai) subvenţii din partea Ministerului Culturii. Sper că asemenea acte iresponsabile, care aduc prejudicii atît autorului, cît şi forurilor care subvenţionează, să nu se mai repete, astfel ca fondurile destinate susţinerii unor cărţi să fie supuse unui control riguros din partea organelor competente. Aş sugera, în acest sens, Ministerului Culturii să iniţieze un proiect în care să fie implicaţi mai mult autorii, decît editorii. Aceasta deoarece, dacă statul face un efort financiar pentru sprijinirea culturii scrise, lucru demn de salutat, de el trebuie să beneficieze în primul rînd producătorul lui direct, care este autorul, şi apoi editorul, care este un intermediar.

În lipsa unui astfel de program, apar, după cum s-a văzut, edituri şi editori fără scrupule, pentru care actul editorial devine o simplă mascaradă şi o mică afacere imundă.

Nichita DANILOV

CRONICA
evistă de cultură

În numărul 8, din august 2001, al revistei ieşene **Cronica**, directorul acesteia, Valeriu Stancu, răspunde, pe spaţiul foarte întins al unui articol intitulat, eufemistic, **Cîinele moare de drum lung...** celor care îl contestă. Redăm, în cele ce urmează, fără alte comentarii, cîteva fragmente ale „apărării“ autorului (inclusiv o serie de justificări şi acuze): „...publicaţiile literare şi culturale de la noi au 24-32-40-48 de pagini (uneori au chiar mai multe!). Cum de cei care caută cu lumînarea exemple negative nu găsesc în aceste pagini chiar nimic bun?! Să nu uităm că în fiecare revistă din România semnează, alături de debutanţi, veleitari, iluştri necunoscuţi sau mediocrităţi cu ştaif, şi personalităţi de primă mînă ale vieţii culturale româneşti. Chiar şi materialele acestora sînt de dat la coş?! Îi deplîng şi pe cei care, asemenea Cristinei Cîrstea, sînt lipsiţi de un elementar simţ al umorului şi nu au decelat nota ludică a articolului meu de fond din luna mai, intitulat **Cronică despre zilele (şi nopţile!) convorbiriştilor**“. „Revista **Cronica** nu este întreţinută de nimeni, ci trăieşte din autofinanţare, iar subvenţia acordată de la buget prin Ministerul Culturii acoperă doar 12% din devizul lunar de cheltuieli; restul îl procură redacţia prin eforturi proprii.“ „Nu am făcut niciodată parte din structurile de conducere ale Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi sau ale Uniunii Scriitorilor, nu am împrumutat nici un leuţ de la Fondul Literar şi nu mi-am petrecut nici o zi de concediu la vreuna dintre casele de creaţie ale Uniunii.“ „E de mirare însă că în timp ce-i acuză pe alţii că ar fi cumularzi, domnul Nichita Danilov se află pe statele de plată a două instituţii care-i asigură salarii mai mult decît confortabile: el este în caseta tehnică a revistei **Kitej-Grad** (revistă plătită integral de la bugetul statului, din sumele alocate publicaţiilor naţionalităţilor conlocuitoare), primind salariu şi pentru nu ştiu ce funcţie morganatică de referent la instituţie culturală municipală, instituţie care e sublimă aş putea zice, dar care lipseşte cu desăvîrşire, aflîndu-se în stadiul de construcţie. Poate o să afle şi ieşenii ce manifestări culturale de anvergură a organizat din banii contribuabililor în perioada de cînd s-a întors din diplomaţie domnul care se simte «responsabil de cultura ieşeană şi naţională»!“ „Cel care se plînge astăzi că deplasările prin Uniunea Scriitorilor se acordă în mod clientelar era clientul lor încă de pe vremea dictaturii, cînd alţi scriitori din generaţia sa nici măcar nu îndrăzneau să viseze la o ieşire în străinătate (cîţi dintre scriitorii români îşi puteau sorbi, în 1987 de pildă, cafeaua în restaurantul Uniunii Scriitorilor din Moscova şi puteau umbla prin capitala Uniunii Sovietice ca pe moşie?!). Eu am ieşit pentru întîia oară din ţară în 1992 [...], niciodată nu am fost invitat (în străinătate, *n.n.*) prin Uniune sau trimis de aceasta.“

Valeriu Stancu ţine să ne asigure, în final, că aceasta va fi singura sa „ieşire la rampă“. Rămîne de văzut...

Foloasele lui „AŞ!“

Primim din partea dramaturgului Viorel SAVIN, director al Bibliotecii Judeţene „C. Sturdza“ din Bacău, acest text polemic. Autorul precizează că ni s-a adresat după ce ***Ziarul de duminică*** *l-a informat că nu va publica textul.*

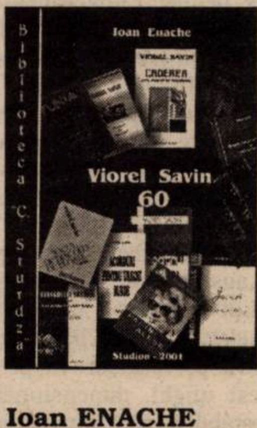

Ioan ENACHE
Viorel SAVIN – 60. Biobibliografie, Editura Studion, Bacău, 2001, 168 p., f.p.

A lua în tărbacă este o îndeletnicire cu mare dobîndă de succes în presa efemeră unde cantonarea unora sau altora în teritoriul lui *„ei, aş!“* le procură, fără mari obligaţii deontologice, o anumită simpatie a cititorului şi, tot din viscerala lui nevoie, credibilitate. Mimarea intransigenţei face reţetă.

Nu vreau să pun în discuţie aici cîtă informaţie, sinceritate şi bună-credinţă se ascund în spatele intransigenţei care poate fi şi ipocrită. Doresc doar să nuanţez efectele şi defectele demersului demolator al dlui Alex. Ştefănescu din **Ziarul de duminică**, 17 august 2001 („din respect pentru valoare“).

În primul rînd, dl Alex. Ştefănescu face nedreptate lui Ioan Enache care, în redactarea biobibliografiei **Viorel Savin – 60**, nu are altă vină decît pe aceea că respectă în litera lor exigenţele ştiinţei în numele căreia există: biblioteconomia. Aceasta, prin chiar definiţia biobibliografiei („Biografia unui autor împreună cu titlurile lucrărilor lui şi ale celor privitoare la viaţa şi la activitatea lui“ – **DEX**, 1998), i-a impus modul de construcţie a acesteia. Uimirea trucată a dlui AŞ, care ar fi trebuit să provoace hazul „inadecvării“ („textele sale – ale subiectului biobibliografiei, n.m. –, numerotate, sînt menţionate o dată în ordine cronologică şi apoi, încă o dată, în ordine alfabetică, după titlu, astfel încît nici unul dintre ele să nu rămînă necunoscut“), în acest caz, din „uşurinţă“, devine uimirea celui din faţa cămilei: „Asta-i ceva ce nu se eczistă!“. „Cămila“, totuşi, există, d-le AŞ, în pofida celor ce se uimesc.

În al doilea rînd, dl AŞ derutează, punîndu-i la îndoială programul, colectivul Bibliotecii din Bacău care, fără pudibonderie provincială, i-a tratat deja „ca Eminescu“ (?!) pe: Sergiu Adam, în biobibliografia **Sergiu Adam – 65**, pe Ovidiu Genaru în **Ovidiu Genaru – 65**, redactînd în continuare biobibliografii prilejuite de împlinirea unor vîrste rotunde, dedicate d-lor: Radu Cîrneci, George Bălăiţă, Calistrat Costin, Vasile Sporici (Vlad Sorianu), Octavian Voicu ş.a. Spre informarea dlui AŞ: toate bibliotecile importante sînt încadrate cu *bibliografi* care au exact sarcina de a întocmi *biobibliografii* şi nu altceva.

(Retoric: dle AŞ, cum ar fi dacă peste tot istoricii şi criticii literari ar avea la îndemînă aceste instrumente perfecte – biobibliografiile –, ce i-ar elibera spre analize adînci, spre sinteze strălucite şi proiecţii de neimaginat acum, în stadiul primitiv de recoltare a informaţiilor căruia, inclusiv dvs., îi sînteţi inocentă victimă?)

Pentru a califica inocenţa dlui AŞ, declar că eu însumi resping ideea că biobibliograful are dreptul să-şi piardă timpul preţios şi plătit (prost) cu un oarece nume, dar nu-mi pot tempera neliniştea cînd constat că un critic redutabil, mă refer la dl AŞ, care, văzîndu-i „de cîteva ori la televizor“ o piesă (o fi fost programată de mai multe ori fiind proastă?), fără să citească măcar biobibliografia care conţine informaţii complete despre autor, se întreabă cu „şmecheroasă“ ipocrizie despre acesta: „Cine este V.S.?“.

Îşi răspunde singur, sigur de sine: „Un autor de valoare modestă, din Bacău. A scris, printre altele (?), piesa **Bătrîna şi hoţul**, pe care am văzut-o de cîteva ori la televizor“.

(De fapt, a fost prezentată de treisprezece ori – na, ghinion! – între '89 şi '98, pe toate canalele televiziunii, cu un număr de spectatori cu adevărat uimitor, însă uşor de imaginat.)

Nu-mi este plăcut să o spun în acest context, dar adevărul nu se negociază, este verificabil şi, în ceea ce mă priveşte, recunoscîndu-mi modestia valorii în comparaţie cu „cei mari“, se compune din următoarele fapte concrete: deşi nu am scris un rînd de adulare a celebrului cuplu, a partidului şi a patriei lor socialiste, am fost gratulat în 1979 şi în 1985 cu Premiul Naţional pentru teatru (la neprofesionişti!). Mai tîrziu, în cadrul Festivalului „Bacovia“, în 1997, mi s-a acordat premiul revistei **Ateneu** pentru activitatea în domeniul teatrului, aliniindu-mă copleşitor şirului unor mari personalităţi ale literaturii române: Ştefan Aug. Doinaş, Nicolae Manolescu, Andrei Pleşu, George Bălăiţă etc. şi, dacă nu mă înşală memoria, între care figurează şi dl AŞ. Nu-i „recunoaşte“ pe membrii „clubului“ din care face parte? Atunci...

De-a lungul timpului, cu acelaşi sentiment al modestei mele valori, remarc că: am avut trei premiere la Constanţa, patru la Bacău, una la Piteşti, alta la Botoşani, una la Teatrul Mic, două la TVR, două la Teatrul Naţional al Radiodifuziunii, acestea sub bagheta unor regizori de calibru: Cristian Hadjiculea, Mircea Marin, Dan Alecsandrescu, Olimpia Arghir, Eugen Todoran etc.

Am publicat opt volume de teatru, două de poezie, unul de publicistică, trei în domeniul biblioteconomiei etc., fiind nominalizat pentru Premiul Naţional „Camil Petrescu“ în 1995 (cu piesa **Greşeala**), pentru Premiul Uniunii Scriitorilor din România în 1998 (cu volumele **Greşeala** şi **Funia sau Comedia supunerii, un alt rezumat al secolului XX**). Despre spectacolele şi cărţile mele au scris (nouăzeci şi şapte de recenzii şi cronici!) personalităţi dintre cele mai importante din România.

În condiţiile incomplet ilustrate, cum rămîne cu: „Într-o istorie a literaturii române corect alcătuită [V.S. – n.n.] ar fi ignorat sau i s-ar rezerva cîteva rînduri“, mai ales că cele cîteva rînduri acordate generos de dl AŞ au fost deja flatant consumate în **Istoria literaturii române de azi pe mîine** care se referă – iată! – doar la creaţia mea de pînă în 1998? Ba, mai mult decît atît: **Istoria dramaturgiei româneşti contemporane** îmi consacră opt pagini dintre cele mai onorante!

Regret nespus greşita înţelegere a scopului **Programului de editare** al Bibliotecii „C. Sturdza“ din Bacău, intuiesc ce a determinat aceasta, nu contează, aştept ca dl AŞ să-şi facă public nivelul înalt de *fair-play* pentru a-i putea strînge prieteneşte mîna, convenind împreună că *atitudinea „aş!“* îi caracterizează doar pe oamenii de joasă condiţie.

Cu onestitate şi cu cele mai altruiste gînduri,

Viorel SAVIN

Qui bene amat, bene castigat

ANDREI CORBEA

Jacques Le Rider
L'Autriche de M. Haider
Un Journal de l'année 2000
puf

Jacques Le RIDER
L'Autriche de M. Haider. Un journal de l'année 2000
Presses Universitaire de France, Paris, 2001, 311 p.

Cînd a decis să-şi publice propriul jurnal „austriac" inaugurat o dată cu instalarea la Viena, în februarie 2000, a guvernului lui Wolfgang Schüssel, guvern ce a inclus pentru întîia oară în Europa postbelică reprezentanţi ai unui partid de extremă dreaptă – cel al deja faimosului Jörg Haider –, Jacques Le Rider, cunoscutul germanist parizian ce şi-a legat numele de cercetările asupra „modernităţii vieneze" din jurul anilor 1900, a fost probabil conştient de riscurile multiple pe care o asemenea carte le avea de înfruntat faţă cu publicul. Înainte de toate, ipostaza de „diarist" pe care, ca autor al exegezei tocmai apărute asupra „jurnalelor intime vieneze", şi-o asuma oarecum abrupt, dar şi într-o subînţeleasă continuitate atît cu genul literar, cît şi cu „materia" tratate pînă acum de la distanţa expertizei istorico-culturale: judecata formulată acolo asupra legitimităţii documentare, a credibilităţii, a autenticităţii şi, nu în ultimul rînd, a interesului „literar" al scriiturii de acest tip urma să se convertească într-o „practică" a cărei reuşită tehnică se expunea automat comparaţiei cu modelele celebre abia examinate. Or, nimic din oferta acestui jurnal nu rimează cu criteriile de complexitate şi profunzime ale expunerii Sinelui, măsură a „excelenţei" estetice, prezentate ca atare în opusul anterior. Concretizare a unei tentaţii mărturisite (în chiar volumul de faţă) de a produce altceva decît „proză universitară", cu alte cuvinte de a depăşi aparenta „impersonalitate" a discursului ştiinţific pentru o formă de comunicare (cu sine? cu exteriorul?) individualizată, jurnalul propriu va fi avut iniţial doar funcţiunea unui *aide-mémoire*, arhivă clasată pe zile a tuturor documentelor acumulate în jurul temei „austriece", de la extrase de presă, mesaje, scrisori, note de conversaţie, pînă la jurnale de călătorie, bruioane ale propriilor intervenţii în presă, articole „savante" (precum cele despre romancierii austrieci redactate pentru **Encyclopedia Universalis**) şi, desigur, reflecţii mai mult sau mai puţin „intime" cu privire la diverse întîmplări şi personaje. Treptat, „materia" – în care autorul nu şi-a propus cîtuşi de puţin să reţină fragmente de „viaţă intimă" propriu-zisă – s-a structurat în ceea ce Jacques Le Rider, credincios propriilor disociaţii teoretice, numeşte un „jurnal exterior", o „cronică" a „clarificării cotidiene" pe care, la un moment dat, „austriacistul", istoricul şi culturologul, a simţit nevoia s-o parcurgă faţă-n faţă cu o Austrie cotidiană pentru el neaşteptată, o Austrie provocatoare de perplexitate. Din acest unghi, dimensiunea „intimă" se vede restabilită, căci, după cum autorul însuşi constată aproape de final, în noiembrie 2000, „pactul autobiografic" al jurnalului de faţă se dezvăluie în chiar faptul de a fi contabilizat întreaga suită de „erori de apreciere" şi de „stîngăcii" cu care „diaristul" – şi ca dînsul mulţi alţii, menţionaţi şi nemenţionaţi aici – a însoţit evoluţia evenimentelor politice declanşate la scara întregii Europe o dată cu schimbarea de guvern de la Viena. Eventuala dezamăgire a cititorilor faţă de deficitul de „literaritate" se compensează, iată, printr-un plus de „autocritică"!

Din raportarea constantă la reperul politic decurge cel de-al doilea risc major pentru destinul acestei cărţi: ea este „prea aproape" şi în acelaşi timp mereu „mai departe" de o actualitate prin natura ei perisabilă. În timp ce coaliţia dintre Partidul Popular al lui Wolfgang Schüssel şi Partidul Libertăţii al lui Jörg Haider continuă să guverneze, uzura timpului a afectat deja multe dintre momentele scurtei ei istorii, estompînd, ca fiind minore, destule fapte consemnate de Jacques Le Rider „la cald", în plină explozie mediatică. Fără îndoială că cititorul n-are decît de cîştigat prin percepţia istoricului asupra spectrului politic austriac în care un partid precum cel al lui Haider a putut accede la putere: sînt analizate în toate articulaţiile lor originile acestuia în naţionalismul germanizant (adversar jurat al liberalismului habsburgic) al sfîrşitului de secol XIX şi în „austro-fascismul" interbelic, „minciunile fondatoare" ale celei de-a II-a Republici austriece, între care mitul „Austriei ca primă victimă a nazismului", mit construit pentru a şterge din memorie întreaga co-responsabilitate a multor austrieci în crimele războiului, greşelile impardonabile ale socialiştilor, începînd cu susţinerea ideii de *Anschluss* la Germania înainte de 1938 şi mergînd pînă la aranjamentele cancelarului Kreisky şi ale succesorului său Sinowatz cu Partidul Libertăţii (în era pre-Haider) etc. Explicaţiile nu diluează însă judecata drastică a „greşelii istorice" pe care ar fi comis-o liderul dreptei social-creştine tradiţionale de la Viena atunci cînd s-a aliat cu extrema dreaptă: el ar fi dat astfel semnalul unei „veritabile «revoluţii conservatoare», [...] violent antisocialistă şi antieuropeană, neonaţionalistă şi funciarmente revizionistă", cu atît mai preocupantă pe fundalul atentatelor rasiste de anul trecut din Germania şi al progresului unor tendinţe politice similare în Elveţia, Belgia ori Italia. De aici pornind, evenimenţialul cedează treptat în faţa adevăratei dezbateri „interioare" ce se derulează în jurnalul lui Jacques Le Rider: „modelul austriac" este considerat drept simptomatic pentru o îngrijorătoare „criză a valorilor europene", declanşată, după el, prin „agresiunea împotriva unuia din principiile fondatoare ale culturii politice europene de după 1945: travaliul de memorie asupra celui de-al III-lea Reich şi a Shoah". Prin provocarea la adresa acestei culturi politice, Haider devine o „problemă europeană" şi mai acută din clipa în care partidul său a fost admis ca partener de o formaţiune politică încadrată pînă atunci în „regulile jocului". Pledoaria pentru „sancţionarea" guvernului austriac, în ciuda conştiinţei că măsurile vor fi ineficiente, constituie pentru autor o revendicare legitimă în sens „simbolic", un gest necesar de apărare, de refuz al oricărei concesii „simbolice" făcute „revizioniştilor"; eşecul lamentabil al „sancţiunilor", consfinţit, şi pentru a nu dăuna proiectelor unificării monetare, sub preşedinţia franceză a Uniunii Europene, îl determină să exclame că „o anumită idee despre Europa s-a prăbuşit" şi că „Europa «valorilor fundamentale» a deceniului 8 este înlocuită de Europa liberei circulaţii a mărfurilor, a capitalurilor şi a ideologiilor populiste". Cu o dicţiune comparabilă celei a unui Pierre Bourdieu, Jacques Le Rider declară: „Dans ce cas, non à l'Europe".

Nu este deloc inutil să precizăm aici că, pentru autorul care, după ştiinţa noastră, n-a excelat niciodată prin simpatii stîngiste, conceptul de „revizionism" a proliferat acolo unde „doar anticomunismul a contat ca politiceşte corect"; numai astfel, observă el, Austria postbelică şi-a putut permite, în umbra antistalinismului, să pună surdină asumării nazismului din propriul ei trecut. Notînd că o temă preferată a lui Haider, şi nu numai a lui, constă în exaltarea meritelor Wehrmacht-ului în salvarea democraţiei în Europa (!), modalitate, aiuritoare prin insolenţă, de a delimita „rezistenţa pozitivă" a lui Hitler în faţa „bolşevismului" de cea „trădătoare" a „rezistenţilor" şi a Occidentului aliat cu Stalin, Jacques Le Rider înregistrează şi actul încoronării cu un important premiu ştiinţific german a istoricului Ernst Nolte, a cărui discutabilă şi deloc inocentă teorie a nazismului ca reacţie la bolşevism a deschis calea comparaţiilor problematice între „totalitarisme" şi a provocat celebra „ceartă a istoricilor" din Germania anilor '80. De altfel, invitarea neîntîmplătoare a lui Nolte la un colocviu organizat de Stéphane Courtois, editorul **Cărţii negre a comunismului** – titlu căruia, citim în jurnal, cîteva publicaţii germane i-ar fi preferat metafora de un perfect prost-gust a „Holocaustului roşu" –, sau derapajele cu directă adresă antisemită, vizînd concomitent „antifascismul mediatic" şi normele „corectitudinii politice" (precum cele dintr-un dubios **Jurnal** al lui Renaud Camus, disculpat, vai!, de... Alain Finkielkraut), ar putea anunţa, nu doar la Viena, deja amintita „criză a valorilor europene". Relatarea aproape „albă" a unei conversaţii cu academicianul Marc Fumaroli, cunoscut om de dreapta, care îi reproşează lui Jacques Le Rider angajamentul *à propos* de Austria, după care nu ezită să-şi adauge remarcile acide la adresa „terorismului corectitudinii politice", ascunde, de fapt, o sinceră nelinişte din partea autorului – care însă, în alte asemenea situaţii, reacţionează fără precauţii şi fără „diplomaţie", nestăpînindu-şi repulsia faţă de retorica „revizionistă" în toate ipostazele ei, de la sloganurile haideriene la jalnicele rime antisemite din populara gazetă vieneză **Neue Kronen Zeitung**. Verva imprecaţiei, ce produce şi cîteva formule memorabile (precum cea a „urii faţă de Austria" pe care ar reprezenta-o Haider), ţine finalmente de un soi de „decepţie amoroasă" şi „hipersensibilă" a celui ataşat de mai bine de un sfert de secol de Austria şi de cultura ei, descumpănit şi descurajat de o evoluţie care l-a contrariat personal şi, în alt registru, a contrariat din plin reprezentările savante puse în circulaţie, şi datorită lui însuşi, de „studiile austriece".

Pe lîngă cele cîteva fire narative ce străbat cartea – boicotul Congresului de la Viena al Asociaţiei Internaţionale a Germaniştilor, boicot iniţiat şi de Jacques Le Rider, procesele lui Haider împotriva adversarilor săi universitari, dificultăţile făcute de autorităţile austriece Festivalului de la Salzburg şi intendentului său, Gérard Mortier –, jurnalul mai conţine, printre altele, preţioase trimiteri la literatura contemporană austriacă (Elfriede Jelinek), precum şi o ataşantă consemnare a călătoriei autorului în România lunii mai 2000, cu un ocol pe la Cernăuţi.

Colecţia de mirări

Libella, **Destin** şi săpun Fa

MIHAI DRAGOLEA

E normal să mai ia omul un suc, e încă destul de cald, merge, acolo, un Pepsi, o Coca-Cola, nu sînt de neglijat nici Fanta, Prigat sau Libella (ce nume inspirat, parcă ar fi o licoare obţinută din aripi gingaşe de libelule!). Oricare dintre aceste delicatesuri lichide face opt mii de lei strămoşeşti şi se vinde la un sfert de litru; ţăranii, cîţi mai sînt, cer pe un litru de lapte şapte mii (tot de lei). Cu o Libellă în burtă şi cu o sticlă de lapte în sacoşă, adică oarecum satisfăcut şi liniştit şi pe dinăuntru, şi pe dinafară, poţi poposi la un stand de carte, nu cumperi nimic (prietenii ştiu de ce...), dar ai – cît de cît! – un uşor parfum de intelectual. Pe una dintre tarabele de acest fel se găseşte şi romanul **Destin**, de Pearl S. Buck; şi ce copertă i-au mai pus editorii craioveni, mamă, mamă!, ca să zicem aşa: de prima dată noi vedem o tînără foarte frumoasă, brunetă, are ochi superbi, uşor migdalaţi, privire de miere şi de dulci păcate, cam tot pe-acolo te duce gîndul văzîndu-i bustul ornat cu binecuvîntate şi zglobii proeminenţe; şi mai vedem tot acolo, dar ceva mai în spatele (cu siguranţă armonios) al tinerei, un sfeşnic argintiu prevăzut cu o lumînare aprinsă, aşezat pe o masă mică, elegantă, rotundă, pe care figurează şi un săpun Fa, acum nu se ştie dacă urma să-l utilizeze frumoasa damă, fiind un proaspăt cadou, sau este numai cutia de carton goală, pusă pe mescioară pentru efect „artistic". Şi se mai văd acolo, pe copertă, ceva lucruri: la lumina molatecă licăreşte o butelie de şampanie cu două pahare aferente, cu suport subţire, fineţe în toată regula, ca-n telenovele. Un ansamblu ce s-ar putea numi „Frumoasă în aşteptarea Zburătorului cu Merţan", gătit în costum Versace, lustruit – la obraz – cu Gilette, din cel „perfect bărbătesc". Ăla ar putea fi piticul manelelor, Adrian Copilu' Minune, că tot umflă, la o nuntă numai, 5000 de dolari. Dar să revenim la cartea cu pricina, că o învîrtim şi citim ce este scris de minunaţii editori; ei ne asigură că paginile povestesc o tulburătoare istorie de amor, că romanul musteşte de pasiune ca buretele de apă. Da, asta şi trebuie ca să se relaxeze omul, cetăţeanul, oriunde ar fi el, în tren, la ştrand, la domiciliu la sfîrşit de săptămînă. Şi omul, îndrăzneţ, cumpără romanul „de dragoste". Se pune pe citit, dar ce citeşte dînsul? Păi citeşte istoria bătrînei chinezoaice Destin, nu se spune cum sună numele în chineză. La vedere, în prim-plan, este ea, o femeie simplă, o biată ţărancă, purtătoarea unei vieţi ca vai de ea, a muncit pe brînci cît cuprinde în agricultură, a avut şi a crescut zece copii (la un moment dat, coautorul progeniturilor a părăsit-o, nemernic şi iresponsabil). Aşa i-a fost dat să trăiască, sărmana. Ca şi cum nu era destul, sărmana Destin a mai „beneficiat" şi de vremurile de glorie ale comunismului maoist. Aceasta este povestea, sigur, „orice Romeo are Julieta lui", dar amărîta Destin n-a avut parte decît de o copertă din care rezultă că ea nu se ocupa de orez şi cei zece pui de orătănii şi de un prăpădit de bărbat care, cum se zice, „i-a mîncat viaţa"; din copertă rezultă că ea se ocupa de frecatul epidermei cu binemirositorul săpun Fa, cu băutul şampaniei la lumină mică. Uneori se pare că viaţa e precum cartea pomenită: coperţi voioase şi chiar exotice, dincolo de ele, hîrtie proastă şi multă tristeţe.

Letters from a War Zone

C. ROGOZANU

Andrea DWORKIN

Războiul împotriva tăcerii

Traducere de Reghina Dascăl, Editura Polirom, Colecţia „Studii de gen", Iaşi, 2001, 336 p., f.p.

Într-un interviu din 1995, Andrea Dworkin spunea: „My own experience is that speech is not free, it costs a lot". Aşadar, într-o societate (cea occidentală) în care toată lumea vorbeşte liber, în care sînt înălţate în slăvi libertatea de exprimare şi dreptul la opinie, există o piedică esenţială, banul. Toate „libertăţile" demagogice sînt atacate de această feministă, cu argumente extrem de logice, din anii '70 şi pînă acum.

Andrea Dworkin s-a născut în 1946 şi a debutat editorial în 1974 cu **Woman Hating**. Este considerată o feministă radicală. Probabil, atitudinea fermă antipornografie şi, în general, preocuparea sa pentru probleme concrete şi stringente au generat un astfel de calificativ. Ea nu este o feministă de nuanţă, „atentă" în opinii, vreo superlivrescă deconstructivistă, ci o militantă convinsă. Foarte multe dintre cărţile sale sînt culegeri de discursuri. Cu toate acestea, Andrea Dworkin este foarte preocupată de textele sale. Scrisul şi acţiunea politică nu se resping în nici un caz. Cartea excelentă apărută la Polirom, în ediţia coordonată de Mihaela Miroiu, **Războiul împotriva tăcerii**, este o pledoarie pentru scriitura vitală, pentru scriitorul militant/scriitoarea militantă. Titlul original exprimă mult mai bine acest tip de atitudine: **Letters from a War Zone**. Scrisorile unui soldat-femeie dintr-un război care există, nu vă îndoiţi de acest lucru!

Biografia autoarei ar merita ea însăşi o carte. Cariera de „militant" şi-a început-o de la o vîrstă extrem de fragedă; la doisprezece ani era pe străzi, împreună cu părinţii, şi cerea legalizarea avortului. S-a căsătorit cu un extremist şi s-a mutat în Olanda – acei ani au fost de coşmar. Violenţa în familie a devenit tema principală în cărţile sale, după groaznica experienţă conjugală. S-a întors în America unde a început să practice meseria de... „scriitor". Un scriitor nomad, nevoit să alerge dintr-un colţ al Americii într-altul pentru a susţine diverse mişcări ale femeilor, silit să trăiască din foarte puţini bani, confruntat cu radicalismul de orice fel (inclusiv feminist).

Nu avem de-a face cu o simplă culegere de lucrări „oratorice", adică redundante, superficiale, demagogice. Fiecare articol ascunde o muncă de cercetare, un material bibliografic; rezultatele sînt expuse neorgolios, extrem de sincer, într-un discurs puternic, direct, unic.

Cartea începe în forţă, cu o cerere extrem de concretă şi de realistă: „Daţi-ne noaptea înapoi". Femeile nu pot circula noaptea neînsoţite. Dacă o fac, în cel mai bun caz se vor alege cu diverse apostrofări, îndemnuri masculine cu violente conotaţii sexuale: „Femeia care transgresează hotarele nopţii este un paria care încalcă o regulă elementară a comportamentului civilizat: o femeie respectabilă nu iese noaptea – sau, oricum, nu iese singură sau doar cu alte femei, neînsoţită de un bărbat". O femeie care încalcă regulile nopţii va fi pedepsită de „administratorii nopţii", violatorii. Noaptea este prin excelenţă domeniul masculinului. Noaptea le creşte apetitul pentru seducţie şi pentru violenţă. Pe întuneric, sînt mai bărbaţi. Iar femeia este „anonimizată", redusă la tăcere. Este doar o victimă.

În a doua parte este invocată puterea cuvîntului. Mai ales a cuvîntului scris, acolo unde puterea masculină atinge cote maxime. Una dintre probleme este legitimarea scriiturii militante. Una dintre prejudecăţile puternice legate de scrisul feminin este că o femeie scriitor produce doar diafanităţi, sensibilităţi nebănuite etc. Andrea Dworkin nu se regăseşte în acest stil. Ea doreşte să fie simplă şi convingătoare: „Nu înţelegeam că – fie şi ca scriitoare – trebuia să fiu delicată, fragilă, intuitivă, intimistă, introspectivă. Doream să mă revendic din lumea acţiunii, nu din cea a sentimentelor lăuntrice". Tocmai acest stil a iritat, mai mult decît temele abordate. Dworkin încălca „intuitivitatea" înnăscută feminină. La apariţia volumului **Our blood** au existat reacţii negative inclusiv în rîndul feministelor. Sinceritatea debordantă, abordarea dură a problemelor erau nespecifice feminităţii. În 2000, într-un articol intitulat **The day I was drugged and raped**, autoarea povesteşte frust o experienţă personală dură – a fost violată într-un hotel din Paris, într-o stare de semiconştienţă, după ce i s-a pus ceva în băutură. Cu astfel de sinceritate „loveşte" Dworkin: tipul de discurs care uimeşte, care înlătură posibila replică, concretul care face inutil orice tip de consideraţie generalizantă.

Partea a treia, **Daţi-ne ziua înapoi**, cuprinde şi cea mai complexă problemă a volumului: Primul Amendament. Legendara libertate la opinie, atît de des invocată atunci cînd vine vorba despre societatea americană, se prăbuşeşte într-un discurs inteligent, extrem de convingător. Libertatea de opinie depinde, într-o epocă a informaţiei, foarte mult de canalul de transmisie. Una e să fii liber pe CNN sau pe NBC, alta e să-ţi exprimi nemulţumirile într-o fiţuică cu un tiraj ridicol. Pornografia înseamnă bani şi, deci, acces la mediile puternice de informare. Primul Amendament a însemnat pentru **Playboy** sau **Hustler** o ocazie de impunere a unui punct de vedere; a fost legitimată o afacere de miliarde de dolari. Protestul feministelor nu a însemnat nimic. Etalonul libertăţii este umilirea sexuală a femeii: „Oricît de incomprehensibil ar părea, plăcerea pe care o resimt faţă de spectacolul umilirii noastre este articulat în termenii unei libertăţi civile. [...] Apoi, exploatarea sexuală a femeilor este considerată a fi o «eliberare sexuală». Abuzurile comise împotriva noastră au devenit un etalon al libertăţii – sensul libertăţii, o precondiţie a libertăţii – în majoritatea ţărilor occidentale". O astfel de perspectivă este foarte importantă pentru înţelegerea unei probleme tratate, de obicei, extrem de simplist.

Sub titlul **Noul terorism** sînt adunate discursurile împotriva pornografiei. Aici este evident paradoxul scriiturii lui Dworkin: caracterul public al textului, abundenţa elementelor retorice se îmbină cu o sumedenie de nuanţe, de observaţii fine. Scrierea ca acţiune nu este o simplă metaforă. Nu avem de-a face cu simple strigăte nearticulate împotriva pornografiei, a umilirii femeilor etc. În eseul **Împotriva uraganului masculin** se pune din nou în discuţie nu dreptul la protest, ci eficienţa protestului. Dacă un bărbat rupe tăcerea şi strigă împotriva unei situaţii, ţipătul său de disperare va fi imediat interpretat cum trebuie. Ţipătul de disperare al unei femei va fi întotdeauna investit cu conotaţii sexuale. Femeia ar dori să spună altceva decît spune. Ea respinge un lucru pentru că îl doreşte, de fapt. Are nevoie de un interpret care să-i traducă dorinţele. Or, interpretul cel mai cunoscut, prin puterea banului, este proxenetul. Cel mai cunoscut ţipăt feminin este cel de plăcere, impus de industria pornografică. În acest caz, singurul mod viabil de protest rămîne tăcerea: „Tăcerea nu este vorbire. Avem tăcerea, şi nu vorbirea. Luptăm împotriva violului, a bătăii, a incestului şi a prostituţiei. Noi sîntem învinsele. Dar într-o zi cineva va observa că oamenii numiţi femei s-au îngropat într-o lungă tăcere care a însemnat refuz şi revoltă şi că pornografii – cu ace implantate ca dinţii unei grape [metaforă preluată din **Colonia penitenciară** a lui Kafka, n.m.] – vorbeau între timp". Cam în acelaşi timp, Luce Irigaray cerea alcătuirea unui nou limbaj, numai al femeilor, o cerere mult mai radicală şi nerealistă. Avînd tot timpul în vedere probleme concrete, Andrea Dworkin nu riscă nici o afirmaţie de acest fel. Resemnarea ei este mult mai autentică – e, poate, motivul pentru care este considerată extremistă.

Războiul împotriva tăcerii este o carte-eveniment din toate punctele de vedere. Problematica pe care o expune este extrem de actuală în România. Avem multe de învăţat şi despre ceea ce se numeşte scriitura militantă: un patetism controlat care urmăreşte să obţină efecte palpabile şi reuşeşte.

Războiul împotriva tăcerii

MIHAELA FRUNZĂ

Andrea Dworkin este un nume binecunoscut în mişcarea feministă americană. Feministă radicală din al doilea val, ea a consacrat pe agenda de lucru a mişcării problematica pornografiei şi, mai general, a violenţelor la care sînt supuse femeile. De aceea, iniţiativa Editurii Polirom de a publica una dintre cărţile sale – **Letters from a War Zone** (**Războiul împotriva tăcerii**, în versiunea românească) este una salutară. Apariţia acestei traduceri ar putea conduce la acele clarificări conceptuale necesare în spaţiul nostru încă patriarhal, dominat de maxime ale înţelepciunii populare de genul „Bătaia este ruptă din rai" sau „Bărbatul trebuie să fie un pic mai frumos ca dracul" (pretenţie pur estetică!).

Asta nu înseamnă că această lucrare ar fi una necontroversată, care să nu îndemne la discuţii şi dezbateri pe marginea ei. În primul rînd, pentru că această carte este extrem de incomodă prin întrebările pe care le ridică şi prin tonul revendicativ, adesea pătimaş al autoarei. În acest sens, regretăm că prezenta traducere nu este însoţită de o prefaţă sau chiar de un studiu introductiv, care să situeze problematica acesteia în contextul societăţii americane, în general, şi al mişcării feministe, în special, subiecte mai puţin familiare pentru cititorii români. Susţinem acest lucru pentru că nu dorim ca neînţelegerile şi criticile ostile la care au fost supuse (în America) articolele din această carte să se repete şi pe teren românesc, din partea neavizaţilor sau, dimpotrivă, a „cunoscătorilor" ce resping din principiu orice „modă occidentală" cum ar fi feminismul sau multiculturalismul.

Lucrarea Andreei Dworkin este compusă din scurte texte – conferinţe, interviuri, articole, eseuri, recenzii – scrise între 1976 şi 1987. Fiecare bucată este precedată de o introducere ulterioară, prin care se încearcă o fixare a acesteia în fluxul evenimentelor tumultuoase din viaţa autoarei şi o conectare subiectivă cu restul scrierilor sale. Textele nu sînt însă orînduite cronologic, ci intenţional-tematic – patru secţiuni, flancate de o introducere şi respectiv un epilog şi un *post scriptum*. Cartea sa poate fi citită şi ca o reconstituire şi ordonare personală a propriului trecut activist, dar şi ca o unică şi lungă scrisoare cu variaţiuni. Dincolo de această împărţire, există pe parcursul volumului cîteva teme recurente: critica virulentă a pornografiei, problemele actuale ale feminismului şi relaţia personală cu scriitura.

Pornografia este demontată sistematic de-a lungul întregului volum, autoarea apelînd la toată gama de argumente imaginabile: de la analiza conceptuală ce pune în relaţie pornografia şi subordonarea („pornografia este sexualizarea subordonării femeilor"), aceasta din urmă fiind demontată ca ierarhizare, obiectificare, supunere şi violenţă (**Împotriva uraganului masculin: cenzură, pornografie şi egalitate**), la discursul mitologic (**De ce aşa-numiţii bărbaţi radicali apără pornografia şi au nevoie de ea**), la discursul drepturilor civile (**Pornografia şi drepturile civile**) sau limbajul statisticilor (folosit în prima parte din **Scrisori de pe cîmpul de luptă**) şi pînă la retorica discursurilor mobilizatoare, în care incantaţia se amestecă cu imprecaţia (**Pornografia: noul terorism**, **Îmi doresc un armistiţiu de 24 de ore...**).

Feminismul actual şi problemele sale interne formează nucleul unei alte serii de texte (**Superioritatea biologică sau despre cea mai periculoasă şi mai nocivă idee din istoria omenirii**, **Despre ideologii şi „isme"**, **Feminismul: o agendă de lucru**, **Feminismul azi**). Autoarea se autodeclară, de altfel, „feministă" şi militează pentru libertate şi lipsa constrîngerilor în interiorul curentului. În acest sens trebuie înţelese polemicile sale cu diversele grupări din interiorul mişcării (feministele de dreapta, lesbienele, feministele susţinătoare ale pornografiei), care încearcă să impună un nou soi de conformism, bazat de cele mai multe ori pe o înţelegere reductivă, biologizantă sau ideologizantă a persoanei umane, bărbat sau femeie.

Propria-i voce şi poziţia sa în cadrul feminismului pot astfel aduce clarificări în unele dintre luările sale de poziţie violente la adresa pornografiei, în care aceasta este înţeleasă ca resort al dominaţiei masculine, „a tuturor bărbaţilor împotriva tuturor femeilor" (p. 178). Unor astfel de formulări retorice (care merg uneori în direcţia radicală a lui Mary Daly, potrivit căreia bărbaţii sînt necrofili, femeile biofile – direcţie criticată în volumul Moirei Gatens apărut în aceeaşi colecţie de „Studii de gen" a Editurii Polirom) generalizatoare şi esenţializante li se opune, în altă parte, şi – credem noi – mai profund, tendinţa de a nu cădea în capcana ideologiilor de tip fascist, ce descalifică *de facto* un individ pe temeiul subsumării sale la o categorie desconsiderată.

Ultima temă pe care ne-am propus să o trecem aici în revistă este relaţia autoarei cu scrisul (în **Introducere**, **Despre dragostea pentru cărţi: masculin/feminin/feminist**). În această privinţă, întîlnim în volum pagini foarte inspirate despre problemele pe care le ridică „meseria" (şi angajamentul personal) pentru o scriitoare, despre puterea înnoitoare a cuvintelor şi despre curajul şi perseverenţa celui/ celei care îşi dedică viaţa întreagă unui ţel anticipat şi asumat. Între aceste pagini, cu adevărat impresionante sînt cele în care autoarea îşi dezvăluie propriul trecut autobiografic de umilinţe şi maltratări (**O soţie maltratată supravieţuieşte**) care îi potenţează activismul actual, „bătălia" cu scrisul şi uneori cu prejudecăţile audienţei, ca şi implicarea în cercetarea femeilor supuse violenţei.

Lucrarea Andreei Dworkin este o introducere utilă pentru ceea ce a însemnat pe teren american (şi nu numai) mişcarea feministă. Salutăm pe această cale curajul şi provocarea pe care şi le-au asumat Mihaela Miroiu (coordonatoarea colecţiei „Studii de gen") şi Editura Polirom – gazda acestei colecţii. Avînd aceste premise, sperăm că această carte îşi va atinge cel puţin unul dintre scopuri: de a schimba mentalităţile şi modul de gîndire (sau de ignorare) al acelor probleme care afectează modul de viaţă al femeilor.

„Trăim într-o Românie virtuală“ (I)

Interviu cu **Mihaela MIROIU**

Mihaela Miroiu este, la ora actuală, o figură aproape mitologică. Spun acest lucru şi cred că nu exagerez, pornind de la faptul că termenul de feminism este, pentru mulţi, sinonim cu Mihaela Miroiu şi pentru că, implicit, tot ceea ce se poate spune de rău (sau de bine) despre feminism este proiectat asupra aceleiaşi persoane. Oricum, aş recomanda multora dintre cei pe care îi cunosc o conversaţie cu Mihaela Miroiu pentru felul tranşant şi lipsit de orice precauţii anestezice de a pune punctul pe „i“. Unii ar caracteriza, desigur, această manieră drept masculină. Se pare însă că s-a inventat şi o retorică pur feminină suficient de convingătoare, de persuasivă, de capabilă să taie în carne vie. Discursul Mihaelei Miroiu are toate aceste caracteristici, după cum o demonstrează şi volumele pe care le-a publicat de-a lungul anilor: *Gîndul umbrei. Abordări feministe în filosofia contemporană* (Editura Alternative, 1995), *Convenio. Despre natură, femei şi morală* (Editura Alternative, 1996), *Societatea retro* (Editura Trei, 1999).

Activitatea Mihaelei Miroiu este greu de restrîns într-un mic text de prezentare. Profesor de filozofie la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administraţie Publică, decan al acestei facultăţi pînă în iulie 2001, a participat la regîndirea manualelor de filozofie, a introdus studiile de gen la noi şi a înfiinţat, în 1993, Societatea pentru Analize Feministe (ANA). S-ar fi putut dedica unei cariere strict teoretice, dar a optat după cum mărturiseşte, pentru a rămîne şi a trăi într-o Românie vie şi adevărată, chiar dacă nu tocmai îmbietoare.

Femeile pot să fie imitatoare de mari spirite

Spuneaţi, în introducerea la cartea dumneavoastră, *Societatea retro*, că faptul de a scrie despre un aspect sau altul al societăţii româneşti se datorează întotdeauna unei componente autobiografice. Care ar fi componenta (sau componentele) autobiografică(e) care v-a(u) condus în locul în care sînteţi acum?

Acum sînt în mai multe locuri. Un prim loc în care m-aş situa este cel dat de teoria feministă şi, mai ales, de filozofia feministă şi de teoriile politice feministe. Răspunsurile posibile la întrebarea de mai sus ar fi, cel puţin o parte dintre ele, mai vechi. Mă refer la observaţii absolut intuitive pe care le-am făcut începînd cu vîrsta de 5 ani, legate de faptul că ai o problemă serioasă dacă eşti femeie: că e un fel de vină sau un fel de păcat, că nu poţi să faci aceleaşi lucruri pe care le face un bărbat, că anumite lucruri nu ţi se cuvin. Ulterior, am intrat la o facultate foarte „bărbătească“, în sens spiritual, desigur, mai precis la filozofie. Mi-am luat şi doctoratul tot în filozofie. Cred că pe atunci aveam o gîndire misogină eu însămi. Un maximum de performanţă pe care l-aş fi visat pentru mine era să pot să gîndesc precum marii bărbaţi din filozofie. A fost însă un antrenament cultural tacit, de care nici măcar nu mi-am dat seama. E adevărat că mi s-a părut cam suspect că nu exista o ofertă intelectuală substanţială dată de filozoafe. De femei care să producă ele însele *Wetanschauung*, care să aibă creativitate filozofică. Pe undeva m-am resemnat la vremea respectivă, gîndind că femeile pot să fie imitatoare de mari spirite, că pot să lucreze cu uneltele intelectuale ale bărbaţilor în marile paradigme masculine. Şi că, practic (acum îmi dau seama mult mai bine decît îmi dădeam atunci), maximul de performanţă la care pot femeile să ajungă este să-i înveţe pe alţii filozofie. Nu s-o producă. Şi, în consecinţă, am fost o foarte bună profesoară de filozofie. Am produs manuale de filozofie cînd s-a putut face lucrul acesta, adică după 1990. E foarte adevărat însă că toate acestea erau cumva incompatibile cu tipul meu de personalitate. Încă de cînd eram copil, am simţit intuitiv că viaţa mea nu are sens dacă nu pot să creez ceva. Nu am ştiut exact ce ar putea fi acest ceva, am mers în diverse direcţii. La un moment dat, am făcut o şcoală de arte plastice şi am încercat să fac pictură. Am scris şi poezie şi proză.

Aţi publicat vreodată ceea ce scriaţi atunci?

Nu, niciodată. Am scris, printre altele, şi un roman, multe nuvele. Asta se întîmpla cam între '80-'89 şi reprezenta o formă de evaziune pentru un grup cu circuit foarte închis. Am şi acum aceste texte. Am avut, în momentul respectiv, un auditoriu, cred eu, destul de serios şi foarte drag mie. Am scris dintr-o nevoie de creativitate foarte puternică, care nu se putea manifesta în filozofia pe care o practicam pe atunci. În plus, mai erau şi nişte amănunte strict biografice. În tinereţea mea, pînă la 35 de ani, am trăit într-un regim totalitar. Am învăţat filozofie, am învăţat epistemologie însă, categoric, înclinaţia mea era mai degrabă către etică şi filozofie politică. Or, în acest sens, exista o îngrădire substanţială în perioada respectivă. Aşa că nu m-am simţit deloc confortabil în filozofie, în sensul unei dezvoltări personale. Şi de aceea, nevoia aceasta de creativitate a fost dirijată către literatură.

Am început să gîndesc lumea, viaţa, societatea, ca o filozoafă femeie

Ce s-a schimbat în aceste date după '90?

Am avut sentimentul foarte clar că, pe de o parte, nu trăieşte nimeni în locul meu, că nu mai pot să fiu o promisiune sau să bîjbîi în diverse categorii de încercări – eram deja o femeie matură –, că nu pot să-mi permit nici să o iau din bursă în bursă, pentru că unii dintre noi trebuie să producă şi aici instituţii, forme noi de cunoaştere. Opţiunea pentru a ieşi în Vest doar cît să iau o gură de bibliografie şi să am cîteva contacte ştiinţifice, urmînd ca apoi să mă întorc aici pentru a face ceva, a fost un soi de angajament personal, pe care nici măcar nu l-am mărturisit pînă acum. E prima dată cînd o spun. Aceasta a fost strategia mea.

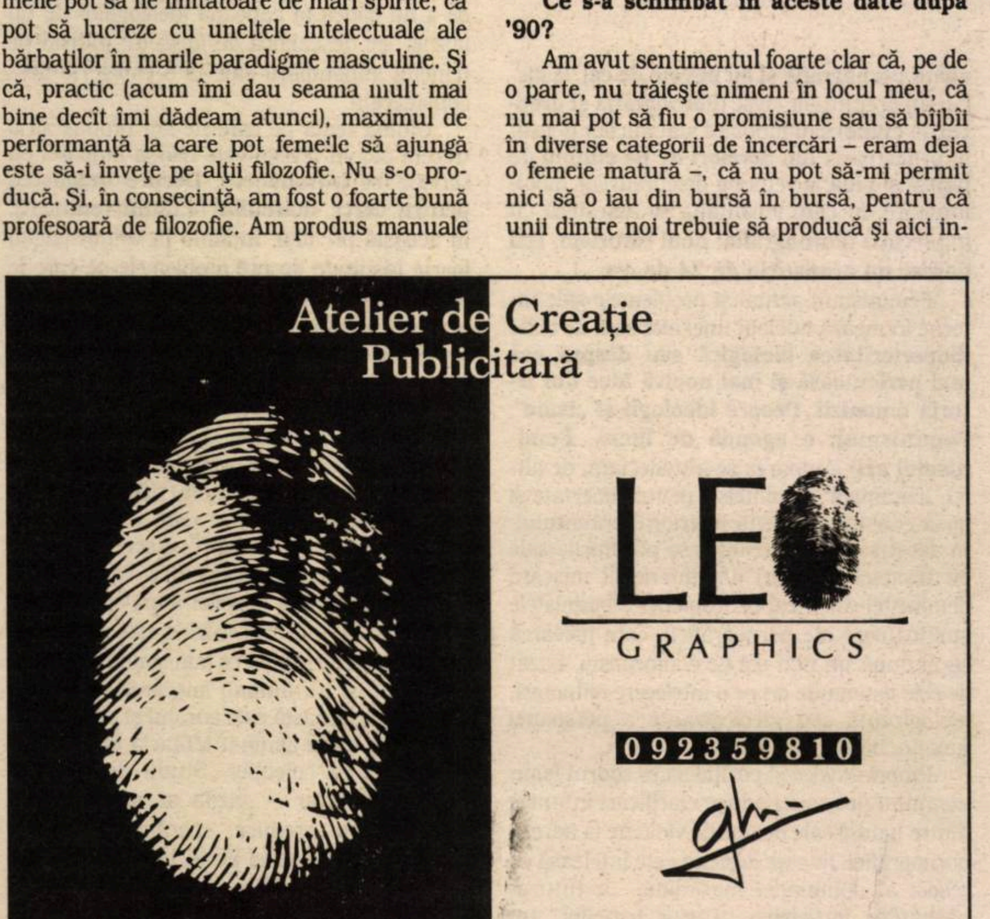

Acesta a fost şi momentul în care v-aţi decis şi să nu mai imitaţi gîndirea masculină?

Nu, momentul a fost altul. În perioada de care vorbeam mai sus, nu-mi doream decît un singur lucru: să produc pe zona mea de competenţă schimbări. Aşa am schimbat programa şi manualul de filozofie pentru liceu şi tot aşa am introdus, împreună cu o bună prietenă, şi un program de filozofie pentru copii. Lucrurile mergeau şi eram mulţumită în sensul datoriei împlinite, dar nu şi în sensul creativităţii.

În 1991, accidental, un prieten din Oxford, profesor el însuşi de filozofie, m-a întrebat dacă nu fac şi filozofie feministă. Bineînţeles că m-am amuzat, nu ştiam nici măcar că există aşa ceva. Văzusem în biblioteci şi în librăriile occidentale o mulţime de cărţi care se numeau studii de gen şi mi se păreau cumva la limita frivolului. Îmi spuneam că oamenii aceştia au avut atît de puţine probleme, încît şi-au permis să ducă rafinamentele şi barocul societăţii lor pînă la o bizarerie care se numeşte filozofia feministă. Prietenul meu mi-a zis atunci că îmi va trimite o carte. Şi mi-a trimis una care nici măcar nu era din zona celor extrem de îndrăzneţe şi creative, respectiv cartea pe care am şi propus-o spre traducere în limba română şi a deschis seria cărţilor de gen în România: **Feminism şi filozofie** de Moira Gatens. În momentul în care am citit-o, am avut clar revelaţia că aceasta este ceea ce mi-a lipsit mie în mod substanţial în filozofie. Astfel am început să gîndesc lumea, viaţa, societatea ca o filozoafă femeie, cu instrumente intelectuale care se adresează experienţelor femeilor. Acestea din urmă sînt extrem de relevante din punct de vedere filozofic. Prin urmare, din momentul acela nici nu s-a mai pus problema alegerii, am ştiut dintr-o dată clar ce aveam de făcut.

Am intrat în această zonă feministă cu un soi de poftă şi de entuziasm al unui om care şi-a găsit, în sfîrşit, rostul. Am mers suficient de departe în acest sens, pînă la un moment dat, cînd a trebuit să mă opresc. Am mers pînă la a produce un prim volum de filozofie feministă care se cheamă **Gîndul umbrei**, apărut în 1995, şi care conţine mici disidenţe creative în raport cu filozofia feministă produsă deja. A urmat apoi o a doua carte, **Convenio. Despre natură, femei şi morală**, în care am făcut o analiză a eticilor contemporane, din perspectiva unor teorii proprii – teoria convenabilităţii. Nu aş fi putut ajunge la o nouă teorie în etică dacă nu aş fi parcurs acest traseu.

Spuneaţi că v-aţi oprit la un moment dat. De ce?

Întrebarea de bun-simţ e, desigur, „dar cine te-a oprit?“. Şi eu am crezut că din treaba asta nu mă poate opri nimeni. Adevărul este că m-au oprit mai multe lucruri. Aş fi avut nevoie, evident, de un răgaz substanţial pentru a vedea cum lucrează teoria. Voiam, de exemplu, să văd cum merge această teorie şi în etica politică. Ar fi fost minunat dacă aş fi putut să-mi dezvolt un cîmp de cercetare substanţial, plecînd de la această cercetare din **Convenio**. Pentru asta, ar fi trebuit însă să trăiesc în altă societate, într-una în care cineva te plăteşte ca să fii un gînditor profesionist. A trebuit să aleg: să merg în Occident cu cît mai multe burse de cercetare postdoctorale sau să mă ocup de facultatea pe care o aveam deja în grijă şi să încerc să fac cunoscute în societatea noastră acele lucruri de care mă ocupam eu şi pe care puţini le cunoşteau. Aveam impresia – şi o am în continuare – că mulţi din zona noastră, din cea a ştiinţelor sociale şi politice, se află într-un stadiu destul de embrionar şi imitativ. Noi am oscilat foarte mulţi ani între un autohtonism stupid, un naţionalism şi o abordare extrem de imitativă a felului în care se desfăşoară viaţa socială şi politică în Vest, fără a ne înţelege mai întîi propria societate şi fără a încerca să o diagnosticăm. De aceea, mi s-a părut mult mai urgent să mă ocup de acest demers de înţelegere. Astfel, am intrat într-o echipă care s-a ocupat de studii de diagnoză. Iar ultima mea carte mai importantă este **Societatea retro**, în care am pornit de la faptul că în societatea noastră ruptura esenţială este între un anumit fel de conservatorism şi tendinţele insulare de modernizare şi emancipare. Toate aceste preocupări m-au îndepărtat considerabil de proiectul meu filozofic propriu-zis.

Intelectualii noştri sînt cu toţii produsul strălucit al învăţămîntului românesc

Trebuie să înţeleg însă că aţi contextualizat intens chiar şi teoriile feministe.

Aşa cum am descoperit că nu pot fi filozof pur şi simplu, ci neapărat şi în calitatea mea de femeie, tot aşa am descoperit că sînt filozof şi în calitatea mea de româncă. Nu putem face nimic într-un mod des-trupat. Este mult mai util să înţelegem lumea în care trăim plecînd de le condiţia concretă în care ne aflăm. La noi există un fel de perversiune, potrivit căreia tot ceea ce se află sub nasul nostru nu are nici un fel de semnificaţie. Mie mi se pare că aceasta este una dintre marile surse ale lipsei de civilizaţie în România. Pentru noi, tot ce ne este dat prin experienţa directă nu are relevanţă culturală. Sărim mult mai departe şi nu vedem ce se întîmplă lîngă noi. România a fost mereu o ţară săracă, în sensul posibilităţilor de a investi în *knowhow*, şi aceste posibilităţi mici au fost adesea investite extrem de prost. Mă gîndesc în mod foarte serios că, dacă românii ar avea cu adevărat conştiinţă de contribuabili, şi-ar trage de mînecă filozofii, sociologii, politologii, psihologii, economiştii, juriştii şi i-ar întreba „ce-aţi făcut pentru noi? Pentru ce v-am plătit atîţia ani de zile?“. Pînă la urmă, contribuabilul e acela care te plăteşte. Or, noi n-am internalizat încă acest lucru, respectiv faptul că el, contribuabilul, este clientul nostru principal, care se transformă în student, cititor, în absolvent etc. Continuăm să ne adresăm unui public extrem de

abstract. Dialogăm fie într-un cerc de iniţiaţi, într-un fel foarte dispreţuitor faţă de restul lumii, fie cu omologii occidentali, lucru foarte bun de altfel. Însă faptul că ne ocupăm de aceleaşi probleme ca şi ei nu face decît să trădeze un imens complex provincial pe care îl avem. Nu sîntem capabili să venim cu o ofertă intelectuală care să se refere la tipul nostru de experienţă, experienţă care nu poate fi trăită decît aici. Acest lucru nu mi se pare deloc respectabil. Poate şi de aceea consider că sîntem foarte răspunzători de ceea ce s-a întîmplat în noiembrie 2000.

Vă referiţi la o responsabilitate comună tuturor intelectualilor?

Cu siguranţă. Însă e bine de ştiut că acest concept de intelectual este foarte greu de găsit în alte culturi. Iar mai grav decît acesta e conceptul de om de cultură. E absolut jenant să traduci această expresie într-o limbă străină. Ei bine, statutul de om de cultură sau de intelectual este unul foarte confortabil, pentru că nu ţi se cere nimic precis. Eşti lăsat într-o situaţie confortabil diletantă. Poţi să baţi cîmpii în orice domeniu, cu condiţia să ai o abordare lingvistică fermecătoare. Prin urmare, dacă poţi vorbi fermecător, poţi vorbi despre orice. Faptul de a te pronunţa în cunoştinţă de cauză şi numai pe temele pe care eşti documentat e o practică extrêm de nepopulară şi rar întîlnită la noi. Noi ne pronunţăm în legătură cu orice, ce-i drept, cu graţie. Facem parte din categoria de intelectuali sublimi, un fel de ochi divin care se uită deasupra întregii lumi ca să vadă ce se întîmplă şi îşi dă cu părerea şi despre sport, şi despre politică şi economie, fără a avea nici cea mai mică reţinere sau strîngere de inimă că nu se pricepe la domeniile respective. Mă gîndesc acum, de exemplu, la categoria aceasta vastă care poartă numele de analişti politici. Un mare număr dintre aceştia sînt în mod clar nişte impostori. Nu avem încă forţa, în comunităţile ştiinţifice şi în cele de specialitate, să blocăm acest fenomen al imposturii. Îmi imaginez acum, glumind desigur, că la un moment dat un contribuabil ne-ar intenta un proces, prin care ne-ar cere despăgubiri, întrucît ceea ce am făcut noi, intelectualii, nu a produs consecinţe utile pentru el. Dar noi, pînă una-alta, se pare că nu dăm socoteală decît în faţa spiritului absolut, ceea ce este jenant.

Acest „atac“ la adresa elitei noastre culturale există şi în *Societatea retro*. Acolo, ţinta concretă e discursul lui Horia-Roman Patapievici din *Politice*.

Da, nu l-am ales în acel context pe Horia-Roman Patapievici pentru că ar fi fost singurul sau pentru că ar fi fost cel mai important. Era vorba pur şi simplu de un studiu de caz din perspectiva eticii politice. Însă ceea ce le reproşez eu intelectualilor români îmi reproşez, în acelaşi timp, şi mie însămi. Sindromul este destul de generalizat. Pînă la urmă, Patapievici şi alţi intelectuali sînt cu toţii produsul strălucit al învăţămîntului românesc. Cînd spun acest lucru, mă refer la faptul că genul de educaţie pe care îl avem noi în România produce în cel mai bun caz acest tip de abordare de care vorbeam şi mai sus. Elitist, al unor intelectuali care dialoghează direct cu veşnicia sau cu bunul Dumnezeu, şi nu cu problemele foarte directe ale oamenilor. Iar cînd vorbesc despre învăţămîntul românesc, mă refer în special la partea de educaţie obligatorie, respectiv la cea care durează pînă la clasa a IX-a. Deschizi manualele şcolare şi constaţi că nu învăţăm nimic despre viaţa noastră directă. Un copil termină şcoala fără să aibă o pregătire foarte serioasă în legătură cu igiena proprie, cu felul în care trebuie să se hrănească, cu respectul faţă de alţii, manifestat chiar şi în faptul de a-şi repara sau a-şi vărui gardul. Rezultatul este că, după opt ani de şcoală, nu ştim să fim nici pietoni, nici contribuabili, nici părinţi, nici fii, nici vecini. Altfel spus, terminăm şcoala într-un fel de analfabetism în legătură cu viaţa noastră privată. Să zicem că analfabetismul legat de viaţa noastră publică este serios contracarat, la ora actuală, de programele de cultură civică. Ele există în şcoală şi funcţionează chiar într-un mod mulţumitor. Învăţăm să fim cetăţeni, dar nu învăţăm să fim persoane în viaţa noastră privată. Nu învăţăm să dăm atenţie lucrurilor care de obicei sînt socotite, din punct de vedere cultural, minore sau neimportante, respectiv celor concrete.

Care ar fi aceste lucruri minore din punct de vedere cultural?

Nenumărate: faptul că avem un corp de îngrijit, că trebuie să ne suflăm nasul într-un anumit mod, că trebuie să ne spălăm pe picioare din cînd în cînd, că trebuie să ne curăţăm urechile, că trebuie să avem puţină grijă atunci cînd vorbim cu celălalt de lîngă noi, că vom ajunge să creştem copii, că vom trece poate, într-o zi, prin situaţii de criză precum divorţul, bolile, văduvia. Cine ne învaţă pe noi în şcoală despre toate astea? Nu aflăm nimic în acest sens prin intermediul educaţiei oficiale. Ne bazăm doar pe cei şapte ani de acasă. Ştim cu toţii că în aceşti şapte ani, cu unele excepţii, influenţa familiei poate fi chiar catastrofală din punct de vedere educaţional. În acelaşi timp, în şcoală, euglena verde e mult mai importantă decît, de exemplu, faptul că cineva va ajunge părinte. Atîta timp cît păstrăm schizofrenia aceasta în ceea ce priveşte educaţia, cîtă vreme ni se pare că matematica în sine, fizica în sine, chimia, literatura română în sensul marilor opere în sine sînt toate mult mai importante decît persoana în sine a elevului care învaţă, vom avea sistematic efecte perverse. Şi mă refer la ceea ce s-ar putea petrece pe termen lung, pentru că educaţia e întotdeauna o strategie pe termen lung.

Să ne întoarcem la intelectuali...

Da, sindromul despre care vorbeam şi în **Societatea retro** nu e datorat în mod obligatoriu voinţei deliberate a unei categorii de intelectuali de a proceda aşa, ci faptului că, pînă la urmă, sîntem cu toţii produsul strălucit al acestui tip de educaţie ruptă de obligaţii şi drepturi foarte direct civilizatorii. De aceea, tot ce vizează mai degrabă o gîndire de tip transcendentalist, absolutist, în dialog direct cu cultura în sine, ni se pare infinit mai important şi mai atrăgător decît seamănul nostru sau decît propria noastră viaţă.

Spaţiul public nu e un fel de psihoterapie în grup

Poate fi vorba în acest caz de o evaziune continuă şi, oarecum, conştientă.

Dar pînă cînd putem fugi în acest fel? Eu, personal, sînt copleşită de faptul că a trebuit să trăiesc pînă la 35 de ani pe fondul unei ideologii oficiale care se numea „construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate“, iar în ultimele decenii, pe de altă parte, cu ideologia integrării europene. De fiecare dată, efectul mi s-a părut foarte pervers. Normativ poţi să integrezi orice. Numai că integrarea europeană înseamnă că nu mai ai uliţe şi străzi, că ai apă potabilă şi toaletă în casă, înseamnă un anumit tip de igienă, un anumit tip de comportamente, inclusiv bazate pe faptul că nu îţi este îngăduit să spui chiar orice şi oricînd şi că spaţiul public nu e un fel de psihoterapie în grup, în care ne defulăm de tot ce ne trece prin cap. Deci trebuie să integrezi persoana cu tot cu viaţa ei privată într-un anumit tip de societate. Nu e suficient să dai legi sau să elaborezi politici de integrare (a se citi demagogie de integrare). Ar trebui să ne intereseze, în primul rînd, ce modificări putem aduce în viaţa unui om de la noi pentru ca acea viaţă să semene cu cea a unui om situat în spaţiul în care vrem cu atîta ardoare să ne integrăm. Or, sîntem complet descoperiţi din acest punct de vedere. Uitaţi-vă puţin numai la acest oraş în care trăim. Ce este Bucureştiul la ora actuală? Este o mahala cu insule de sfîrşit de secol XX, o mahala cu cîteva locuri cu Internet. În momentul în care ai ieşit din centrul imediat, unde cît de cît să zicem că funcţionează o societate care mimează cumva ceva asemănător cu Occidentul, ceea ce ai în faţă este o mahala. Nu poţi integra o capitală-mahala între capitalele europene. Nu poţi integra satul românesc în care găseşti, în aceeaşi curte, oameni, găini, vaci, balegi într-o democraţie a biosferei în contextul căreia casa ţăranului este o locuinţă ecologică, iar procesul de producţie se desfăşoară în afara ei. Acestea sînt probleme care nu ne plac şi, în consecinţă, fugim continuu de ele. Şi, astfel, trăim într-o Românie virtuală. Nu înţeleg de ce aceia care au optat să rămînă în această ţară se complac să trăiască într-o asemenea Românie. Nu înţeleg nici de ce ne comportăm ca şi cum am fi mereu pe picior de plecare.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

ESEM 17

M.M. BĂLAŞA

Întîlnirea de acest an a Seminarului European de Etnomuzicologie – prestigioasă instituţie profesional-colocvială înfiinţată de marele antropolog şi muzicolog John Blacking – a avut loc în vestul Scandinaviei, la Rauland. Norvegienii au fost gazde admirabile. În cadrul campusului Colegiului Telemark, organizarea şi administraţia condusă de Frode Nyvold a fost impecabilă, sesiunile de comunicări şi comentarii fiind agrementate de cîteva concerte de folclor unguresc-transilvan, World Music, şi mai ales de recitaluri ale unor extrem de interesanţi rapsozi norvegieni. Aceştia din urmă fac din vocea umană un fel de violoncel-tulnic, ce trece prin toate registrele posibile (probabil pentru a traversa munţii, pajiştile deluroase şi fiordurile extraordinare ale peisajului scandinav), ori utilizează vioara ca pe un cor pe trei voci distincte, în care melodia principală e ceva simplu şi rar, ascunsă de „floricelele“ ornamentale ale armoniei, polifoniilor şi ale contrapuncturilor pe care le creează celelalte voci sau melodii secundare. În rest, aproape cincizeci de participanţi de pretutindeni am discutat temele şi preocupările cercetărilor noastre, întrebărilor şi răspunsurilor, discuţiilor în genere acordîndu-li-se, în cadrul seminarului, mult mai mult timp şi spaţiu decît prezentărilor şi lecturilor de texte.

S-a vorbit mult despre transformările tradiţiilor muzicale, despre revivalism şi despre receptivitatea faţă de noi surse sonore sau moduri de expresie acustică (Dan Lundberg, Bjorn Aksdal, Britta Sweers, Ewa Dahlig); despre fascinantele muzici ale pigmeilor (Susanne Furniss) şi ale aborigenilor australieni (Udo Will); despre tradiţii vechi dar vii (Giovanni Giuriatti, Karin Eriksson, Anon Egeland); despre modificările muzicilor indiene (Francesca Cassio, Christian Koch). Viziuni enciclopedic integratoare au fost de admirat la Jeremy Montagu şi Jan Ling. Şi ne-am plictisit de moarte în preajma conservatorilor, cvasi-materialişti-dialectici Alla Sokolova, Maria Samokovlieva, Rimantas Astrauskas şi Katalin Lazar, exegeţi postcomunişti, (re)cabraţi pe regionalisme exegetice de tip naţionalist.

Intervenţiile sinologului Frank Kouwenhoven, ale profesorului Ruediger Schumacher sau ale nobilei Hellen Hickmann au fost întotdeauna inspirate, pline de inteligenţă, tact şi sugestii.

Prea puţin „Blacking“ a fost prezent în lucrările-temele prezentate, în sensul că, aşa cum şcoala românească de etnomuzicologie, din cauza ideologiei dominante, a preluat de la fondatorul Brăiloiu abia partea analitică şi sociologică a acestuia, şi etnomuzicologia europeană, din comoditate de spirit, a luat de la bătrînul Blacking ce era mai accesibil, lipsit de profunditate, cultură şi bătaie de cap; adică tot demersul descriptiv şi analitic, empiric şi pozitivist, ştiinţific în cel mai restrîns sens. O tentativă interesantă au făcut-o Martin Clayton şi Rebecca Sager, prin propunerea cuvîntului „entrainment“ (modificarea ritmurilor biologice interne de către stimulii ritmici exteriori). Însă, în fapt, conceptul nu venea decît să explice sau să înlocuiască termeni mult mai ampli semasiologic, comprehensivi în ciuda caracterului lor învechit şi literar, precum magnetism, transă, magie, vrajă. Mai ales că „transferul“ şi posesiunea produse de muzică nu pot fi rezumate la cauzalitatea ritmică, alţi parametri şi alte dimensiuni ale experienţei jucînd roluri la fel de importante.

La şedinţa oficială a membrilor de club ESEM, Jeremy Montagu (cel mai candid, generos şi pitoresc moşneag) a propus-o pe Ghizela Suliţeanu ca „membru onorific pe viaţă“. Şi pentru că majoritatea, tineri fiind, n-o cunoşteau, am sărit repede să fac apologia marii noastre doamne. (Singura dintre cei şase-şapte etnomuzicologi evrei din România care s-a ocupat şi de folclorul evreiesc şi de muzicile sacre ale sefarzilor şi aşchenazilor din România, singura care s-a aplecat mult asupra muzicilor celorlalte etnii, cea mai interdisciplinară dintre etnomuzicologii perioadei '50-'80, cea mai străină de privilegiile sistemului comunist, cea mai hulită şi ignorată de către sicofanţii puterilor succesive.) În ciuda reticenţelor preşedintelui Udo Will, voltairianul pozitivist, preocupat de ieftinătăţile şi economiile asociaţiei, votul tuturor a acordat şi i-a conferit onorabilul, preameritatul statut acestei rare senioare a muzicologiei româneşti.

Teatru

Scurtă recapitulare

DORU MAREȘ

Programul strîns al **Colocviului Teatrelor Minoritare** de la Gheorgheni nu mi-a mai lăsat timp pentru a mă referi la spectacolele din concurs ori la discuţiile care le-au urmat în fiecare dimineaţă. Premiile, cum anunţam săptămîna trecută, au plecat în două direcţii clare şi deloc întîmplătoare: la Sfîntu Gheorghe (două la teatrul de limbă maghiară Tamási Áron, unul la cel de limbă română, Andrei Mureşanu) şi la Tîrgu Mureş (Teatrul Ariel – Underground şi Fundaţia Arteast). Sînt aceste instituţii publice, ca să zic aşa, ultimii mohicani rezistenţi la tendinţele conservatoare din ultimii cîţiva ani, rezultat şi al politicilor duse de Ministerul Culturii cam de prin 1998 încoace, dar şi al impactului soluţiei, ţinînd de lumea civilizată, de altfel, de descentralizare a instituţiilor culturale. Nepregătite profesional şi ca mentalitate pentru primirea în posesie a unor instituţii de cultură, consiliile locale ori judeţene au acţionat în general arbitrar faţă de strategiile teatrelor care au mizat pe înnoirea limbajelor scenice, probabil şi ca oglindă a reflexelor condiţionate ale clasei politice româneşti în general, aparţinînd în cel mai bun caz unei posibil denominabile generaţii '70. Ca să nu mai vorbim de zona socio-profesională căreia îi aparţine aceeaşi clasă politică, în general. Şi din acest punct de vedere **Colocviul Teatrelor Minoritare** a fost simptomatic, comunităţile minoritare puternice, cu tendinţă clară spre autodefinire, dovedindu-se mult mai apte către receptarea şi utilizarea noului decît cele mai puţin interesate în această direcţie.

© Barabás Zsolt

Váta Lóránd şi Mátray László în spectacolul *Alexanderplatz*

Astfel, teatrele germane din Sibiu şi Timişoara, ori Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti cînd nu sînt plicticoase, atunci sînt fie redundante, fie în defect de coerenţă. Desigur, mă refer la producţiile lor. Nu e un fapt nou că, de pildă, marile atracţii ale TES rămîn spectacolele Cătălinei Buzoianu, iar ca summum, acea superbă **Lola Blau** cu Maia Morgenstern, în regia lui Alexandru Dabija. Să nu se înţeleagă de aici că teatrele de limbă maghiară produc numai capodopere. Presiunea autodefinirii, prin tradiţie, conduce de multe ori către spectacole cu puternică tentă folclorică, al căror public însă e fie colorat rural, fie ţine de un anume nivel cultural ori de vîrstă. Faptul că în inima ţării lucrurile sînt totuşi pozitive ţine nu doar de o relaxare reală de mentalitate (contrar opiniilor dependente strict de discursul şi interesul politic emanate dinspre Capitală), dar şi de un proces de transfer intercultural productiv. Se adaugă aici inteligenţa forurilor patronale în speţă, la Gheorgheni, încăpăţînarea unui primar luminat, Pál Árpád. E posibil, mai ales după schimbarea de direcţie de la Piatra Neamţ dar şi după opţiunile multor teatre, ca nivelul de interes şi festivalier al lumii de gen din România să înceapă să graviteze în jurul zonei sale centrale, geografic vorbind. Pînă una-alta, o posibilă axă Tîrgu Mureş – Sfîntu Gheorghe pare deja definită, regizori precum Barabás Olga, Horaţiu Mihaiu sau Radu Afrim lucrînd spectacole în teatre din ambele localităţi. Astfel încît nici nu e de mirare (vezi aici şi calitatea de bun augur a juriului) că principalele premii au vizat tocmai teatrele cu pricina. Cum despre **Kazimir şi Caroline** şi **Cu mîna pe ciocan** s-a scris deja în **Observatorul cultural**, cîteva cuvinte despre **Alexanderplatz** al Olgăi Barabás sînt necesare. Aminteam la masa rotundă din stagiunea trecută că un posibil semn pozitiv al său e grija faţă de prestaţia actoricească, decelabilă în mai toate producţiile importante. Spectacolul de la Ariel mizează şi el, esenţial, pe acest parametru. Váta Lóránd şi Mátray László, protagoniştii unui imaginat schimb epistolar între un emigrant maghiar la Berlin şi unul potenţial, sînt pur şi simplu sclipitori în exerciţiile vocale (*y compris* muzicale) şi gestuale, care aduc într-un acelaşi spaţiu parcimonios colajul textual al regizoarei, plecînd din Döblin, dar neuitîndu-i pe Hesse, Isherwood, Lenz, Mann ori Rilke. Însoţiţi, ca suport muzical, de acordeonul lui Pávai Csanád, cei doi trec de la comedie la melodramă, înapoi la comedie cu spectaculoase demonstraţii fizice, aproape de *commedia del'arte*, instrospecţii rafinate şi o ciudată stare de poem implicită.

Li s-a adăugat acestora – şi poate că ar fi meritat un premiu consistent – **Fierarul din localitate**, după Petőfi, spumoasă comedie a teatrului gazdă, „Figura“, în viziunea lui Béres László, regizor tînăr de viitor sigur, semnatar al direcţiei scenice pentru trei dintre spectacolele invitate (s-au adăugat **Legămîntul de sînge** de la Teatrul Csiki Játékszín din Miercurea Ciuc şi **Testamentul lui Bachus** realizat cu Ansamblul Háromszék din Sfîntu Gheorghe). Gîndit ca spectacol stradal, **Fierarul din localitate** pretinde o imaginativă utilizare a resurselor fizice pentru trupa adunată în jurul povestitorului interpretat de directorul Szabó Tibor. Hărmălaie cu torţe dar şi broderie comică contra cronometru, sugestii pe diaproiector şi ironie către toate direcţiile unei comunităţi, interpretare hazlie a tradiţiilor dar şi o undă inevitabilă de tandreţe respirînd în privirile povestitorului, înger ciclist şi taraf dinamic, chelneriţă „mobilată“ ca o staţie de benzină cu alcool la purtător, au fost cheile unei comedii jucate cu toată seriozitatea de către actanţii ei.

Cînd balanţa s-a înclinat fie către un exagerat simplism de extracţie populară, ca în cazul viziunii celor de la Kiss Studio, din Oradea, în **Tragedia omului**, în pofida specialului loc ales, în Catedrala Reformată, fie către un imobilism de teatru lectură, ca în **Lungul drum al zilei către noapte** prezentat de Teatrul German din Timişoara, în pofida meritoriului decor propus de Mc. Ranin, regizorul spectacolului, atunci a apărut şi cealaltă faţă a monedei, sub amprenta eşecului.

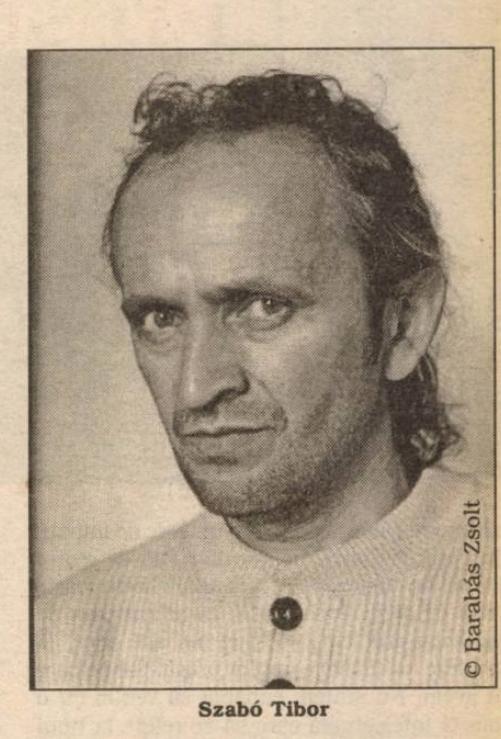

Szabó Tibor

E greu să spui că erorile ţin de o amprentare comunitar-minoritară. Mai degrabă lipsa imaginaţiei, în primul rînd manageriale. Sigur că o comunitate cu mai puternică vocaţie a autodefinirii produce mai probabil vîrfuri, şi cu ceva noroc. Altfel, echilibrul observaţiei spre interior, comunitar vorbind, şi spre exterior, estetic, e necesar în orice investiţie artistică. Nu ar strica, la viitoarea ediţie, să se asigure translaţia în toate limbile teatrelor participante, nu doar pentru spectacole, ci şi pentru fluenţa colocviilor propriu-zise.

Cum evenimentul de la Gheorgheni se va repeta abia peste doi ani, închei observîndu-i statutul notabil, înscris fără probleme în circuitul festivalier. Păstrez o anume rezervă faţă de calificativul „minoritar“ care, nădăjduiesc, într-o Europă a viitorului posibil, ar trebui fie să devină caduc, fie să privească pe toată lumea. Majorităţile, totuşi, au damf de haită...

Toamna, la Union

MIHAELA MICHAILOV

Teatrul Union
Olga, Maşa, Irina după *Trei surori* de Cehov
Regia: Alexandru Vasilache. Cu: Profira Serafim, Silvia Luca, Nicoleta Rusu. Costume: Anca Răduţă

Proliferarea structurilor teatrale în mişcare (înţelegînd prin aceasta o anumită mobilitate) pare să nu fie doar formală în peisajul românesc. Le numesc în mişcare, pentru că în cazul teatrelor independente, iniţiativele ar trebui să fie mult mai dinamice, mai percutante şi variate ca ofertă pentru a reuşi să se impună şi apoi să se menţină. Mult rîvnita alternativă, lipsită de un fond estetic bine articulat sau de opţiuni atent delimitate, nu-şi probează necesitatea. Oricum, existenţa teatrelor independente lărgeşte cadrul unor orientări sau reprofilări indispensabile teatrului contemporan.

Fundaţia Art'Milenium creată din iniţiativa actriţei Profira Serafim şi a lui Constantin Alexandru Bratu, preşedintele firmei de construcţii Drupo a înfiinţat un teatru independent, Union, care pe lîngă o Sală Studio cu 70 de locuri, deţine şi o scenă în aer liber. Putem spera că acest spaţiu va reitera în timpul verii tradiţia unei stagiuni estivale de care Bucureştiul a fost privat mult timp şi că nu se va lăsa absorbit de febra comercialului.

Stagiunea a debutat cu spectacoluol **Olga, Maşa, Irina** în regia lui Alexandru Vasilache, cunoscut din montările cu **Fraţii Karamazov** (Teatrul Odeon) şi **Anna Karenina** (Teatrul de Comedie). Demersul regizoral, demonstrînd şi de astă-dată o afinitate pentru lumea rusească, optează pentru un scenariu subscris exclusiv prezenţelor feminine. Această viziune concentrează semnificaţiile adiacente în jurul existenţei şi labilei lor psihologii, dar reduce în acelaşi timp substanţa şi impactul atmosferei. Sintagma cheie – drumul spre Moscova – este în acelaşi timp dorinţă ireprimabilă, obsesie şi coşmar, fiecare sugerînd nuanţe ale claustrării şi grade diferite ale încercării de a o anula. Cele trei surori compun şi recompun din imaginaţie sau amintiri replicile şi jocul celorlalte personaje, prezente şi absente în acelaşi timp.

Punctul de referinţă îl constituie spaţiul acestor trei femei sperînd cu disperare şi anulîndu-şi totodată orice tentativă de a fi fericite, reîntorcîndu-se ca în **Unchiul Vanea** la salutara şi obsesiva nevoie de a munci. Acolo era Sonia, aici sînt Olga, Maşa şi Irina, naive şi conştiente, blazate şi animate şi de tot ce poate sugera desprinderea. Starea de spirit este însă aceeaşi, surprinsă fără excese de viziunea regizorală şi de jocul actriţelor, concentrat pe gesturi şi atitudini doar aparent contradictorii. Silvia Luca (Maşa) combină fin patetismul cu cinism şi detaşare, deconspirînd într-un fel utopica fericire, care, extrapolînd textul cehovian, se leagă şi astăzi de un dincolo, spaţiu imaginat, cu atît mai incitant cu cît limitele par intangibile. Intuiţia dramaturgului nu a dat greş. Rîsetele nervoase se pierd în plîns, cercul se închide opresiv şi plecarea, asemeni fericirii, este amînată pentru mai tîrziu.

Nicoleta Rusu, Profira Serafim, Silvia Luca în *Olga, Maşa, Irina*

Încadrat de două plase transparente, soluţie scenografică extrem de sugestivă, cadrul accentuează primatul iluziilor care acaparează existenţa personajelor.

Film

Lei de aur. Lei de argint, rest şi mărunţiş...

DANA ENULESCU

S-a încheiat cea de-a 58-a ediţie a Festivalului cinematografic de la Veneţia, fără mari surprize, fără mari emoţii, în spiritul ediţiilor din ultimii ani.

Juriul condus de Nanni Moretti, regizorul italian cel mai iubit şi mai prestigios, a acordat premii discutabile pentru un concurs destul de slab, după părerea criticilor prezenţi la Lido.

Monsoon Wedding al indiencei Mira Nair, o comedie inteligentă şi simpatică, dar nu excesiv de nouă, curajoasă sau originală, a cîştigat „Leul de Aur".

În timp ce fragilul film italian **Luce dei miei occhi** (**Lumina ochilor mei**) de Giuseppe Piccioni a încasat cele două „Cupe Volpi", pentru cel mai bun actor şi cea mai bună actriţă, protagoniştii Sandra Ceccarelli şi Luigi Lo Cascio, care ar fi meritat mai degrabă acest premiu anul trecut, pentru rolul din **I cento passi**.

Personal, sînt mult mai de accord cu celelalte premii, date filmului mexican al lui Alfonso Cuaron, **Y tu mama tambien**, care a obţinut „Premiul pentru cel mai bun scenariu", scris împreună cu fratele Carlos, şi „Premiul Marcello Mastroianni" pentru cei mai buni actori debutanţi, simpaticii Gael Garcia Bernal şi Diego Luna, care la ceremonia de înmînare a premiilor le-au mulţumit mamelor lor şi lui... Mastroianni.

De asemenea, este neaşteptat şi curajos „Marele Premiu al Juriului", acordat unui film bizar şi original ca **Hundstage**, al regizorului austriac Ulrich Seidl. „Premiul pentru regie" a fost acordat iranianului Babak Payami pentru filmul **Secret Ballot**, chiar dacă mulţi critici au apreciat în mod deosebit magistrala lecţie regizorală dată de Lucian Pintilie în **L'après-midi d'un tortionnaire**. Şi apoi? Nimic pentru interesantul film al lui Ken Loach, **The Navigators**. Nimic pentru rigoarea şi eleganţa lui Phillippe Garrel.

Dar anul acesta festivalul de la Veneţia şi-a dublat premiile. În afara concursului oficial, numit Veneţia 58, a fost premiată şi secţia Cinema del Presente, cu un echivalent al „Leului de aur", numit „Leul anului" (valorînd 100.000 de dolari), care a fost înmînat filmului francez **L'Emploi du temps** de Laurent Cantet. Şi tot în acest cadru, au fost acordate două menţiuni speciale, una filmului chinez **Seafood** de Zhu Wen şi cea de-a doua unui alt film frumos, **Le souffle** de Damien Odoui.

Iar tradiţionalul premiu Opera Prima „Luigi de Laurentiis" a fost numit anul acesta „Il leone dei futuro" („Leul viitorului") (100.000 de dolari), care i-a fost decernat regizorului din Slovenia Jan Cvitovic pentru filmul **Pîine şi lapte**. Cvitovic a fost protagonistul celui mai simpatic moment al ceremoniei de premiere, cînd s-a prezentat pe scenă cu un tricou cu secera şi ciocanul, declarînd: „Dedic acest premiu lui Mike Tyson şi celorlalţi *Loosers*, care continuă să lupte, cum ar fi echipa de fotbal din ţara mea, Slovenia...".

Alte premii:

„Leul de argint" pentru cel mai bun scurt-metraj: **Freunde** de Jan Kruger (Germania);

Premiul „Săptămîna Criticii" – Cult Network Italia: **Tornando a casa** de Vicenzo Marra (Italia);

Premiul FIPRESCI: **Sauvage innocence** de Phillippe Garrel şi **Le souffle** de Damien Odoui.

Păreri de rău? Că filmul lui Ken Loach a fost premiat pentru cel mai bun scenariu. Permiteţi o întrebare personală? Cînd va fi premiat Ken Loach la Veneţia? Probabil peste cîţiva ani, cu un „Leu de aur" pentru întreaga carieră, cînd se va întoarce un guvern de centru stînga în Italia...

Alte păreri de rău? Că indianca Mira Nair, care a realizat deja la Hollywood filme de succes precum **Salaam Bombay**, 1988, **Mississippi Masala**, 1992 sau **Kamasutra**, 1996, este una din puţinele femei premiate la Veneţia cu „Leul de aur"; mie personal îmi vin în minte numai numele lui Magarethe Von Trotta şi Agnes Varda.

Marea surpriză a festivalului? Faptul că Italia l-a descoperit pe regizorul austriac Ulrich Seidl, pe care Werner Herzog îl adoră. Un regizor care îţi permite să priveşti *infernul*, a spus Herzog.

Hundstage este primul său lung-metraj, după numeroase filme documentare premiate în întreaga lume.

În fine. Leul de aur pentru întreaga carieră i-a fost acordat lui Eric Rohmer, care a prezentat la Lido ultima sa capodoperă, **L'Anglaise et le duc**. O lecţie de modestie pe care ar trebui să o înveţe mulţi regizori, mai ales italieni...

În concluzie, filmul cel mai frumos este indian, actorii cei mai buni sînt italieni, am descoperit că există cea de-a 7-a artă şi în Austria, unde credeam că există numai Michael Haneke, ne-am lămurit că regizorii iranieni sînt geniali, după „Leul de aur" de anul trecut şi premiul pentru regie din 2001, ne-am convins că Alfonso Cuaron, după filmele americane **A little princess** şi **Great Expectations**, ştie să facă şi filme în limba spaniolă.

Ce vreţi mai mult? Poate numai să ştiţi că Alberto Barbera va fi confirmat ca director al Festivalului de la Veneţia şi în 2002? Curaj, ne aşteaptă o altă ediţie modestă...

În încheiere, cuvintele cu care marea actriţă franceză Jeanne Moreau a răspuns la Veneţia la întrebarea, clasică, ce înseamnă *cinematografia*: „O energie. Un mod de a simţi *unde* putem descoperi *frumuseţea*, *corectitudinea*. Una dintre posibilităţile pe care le avem pentru a ne apropia de *perfecţiune*, care este imposibilă...".

Roma

infoCinema

❙ *5001 de nopţi şi o zi.* Pauline Kael, cel mai influent critic de film american, a murit pe 3 septembrie la reşedinţa sa din Great Barrington, Massachusetts. Kael avea 82 de ani şi suferea de Parkinson.

După studii de filozofie la University of California, Berkeley, Pauline Kael a făcut de toate (bucătăreasă, cusătoreasă, vînzătoare de cărţi...) înainte de a se apuca să scrie primele articole pentru ziare şi reviste obscure de pe Coasta de Vest. Ucenicia sa profesională s-a petrecut între 1955-60, cînd a condus „Berkeley Cinema Guild and Studio" şi a compus note detaliate despre filmele pe care le programa. Între 1968 şi 1991 – anul retragerii sale –, Kael a fost principalul cronicar cinematografic al revistei **New Yorker**. În 1979, s-a aventurat pentru o scurtă perioadă în maşinăria hollywoodiană, în calitate de consultant al studiourilor Paramount, însă şi-a dat seama că nu avea răbdarea necesară pentru a fi producător; a continuat să-şi scrie cronicile incendiare pentru **NY**, cuprinse în volumul **5001 Nights at the Movies**.

Ca scriitoare, Kael nu are egal în critica de film americană. Ea este probabil mai convingătoare astăzi prin strălucirea prozei decît prin diagnosticele sale – nu o dată, discutabile (de pildă, ditirambii fanatici cu care a salutat filmele lui Brian De Palma sau Bernardo Bertolucci, în special **Ultimul tango la Paris**...). Stilul său colocvial, care a şocat la început pentru dezinvoltura cu care întrebuinţa argoul, s-a dovedit un „trademark" durabil şi de încredere. Îndrăzneala cu care ataca filmele consensuale (o cronică la **Sunetul muzicii** a dus la plecarea ei, cu scandal, din redacţia revistei feminine **McCall's**!), neînfrînata sa libertate de spirit, elocvenţa tăioasă a retoricii, prospeţimea limbajului şi consecvenţa cu care a clădit, pentru ea şi pentru confraţi, o identitate profesională sînt unice şi inegalabile. **(a.l.ş.)**

❙ *Pianista* la Toulouse. Puţini îşi mai aduc aminte că prin '93 apărea la editura Kriterion romanul **Pianista** al austriecei Elfriede Jelinek; şi mai puţini l-au citit la vremea respectivă; oricum, nu s-a făcut cine ştie ce vîlvă, aşa cum a stîrnit **Lunile de fiere** al lui Bruckner; cu siguranţă însă, majoritatea îl vînează de cînd cu *hat-trick*-ul cannez din acest an al adaptării semnate de Michael Haneke: două premii de intrepretare + premiul juriului. Încă un argument pro-lectură deghizat în fapt divers: un spectator din Toulouse, scandalizat de filmul lui Haneke, a depus plîngere împotriva cineastului, producătorului şi distribuitorului. Şi nu s-a oprit aici: a mai depus o plîngere şi împotriva juriului cannez (care, „recompensînd această porcărie, mi-a sporit dispreţul"), şi pe lîngă procuratura republicii pentru „lovituri şi răni morale cauzate cu bună ştiinţă şi abuz de încredere." Fără comentarii. Chiar fără...

❙ *Vidocq Menace.* Tot în Franţa: vinerea trecută a fost lansat pe marile ecrane ceea ce se aşteaptă a fi *blockbuster*-ul acestei toamne pariziene. Regizat de un geniu al efectelor speciale, Pitof (a lucrat cu Jeunet la **Delicatessen**, **La cité des enfants perdus** şi **Alien: Résurrection**, şi cu Luc Besson la **Joan of Arc**), **Vidocq** a costat 150 de milioane de franci francezi, îi are în distribuţie pe Gérard Depardieu şi Ines Sastre şi a fost turnat integral cu camere digitale de înaltă definiţie. E o tehnică pe care George Lucas spera s-o „debuteze" odată cu lansarea celui de-al doilea episod al noii trilogii, **Star Wars – Episode II: Attack of the Clones**, numai că acesta va avea premiera abia în 2002. Greşeala îi aparţine însă tot lui Lucas, care s-a încăpăţînat să filmeze primul episod al trilogiei, **The Phantom Menace**, folosind pelicula şi tehnologia tradiţională. Materialul filmat trebuia scanat şi introdus în computer pentru a i se adăuga efectele speciale, după care era convertit în peliculă pentru a putea fi proiectat în cinematografe. Argumente în favoarea noii tehnici: „e mai eficientă şi mai ieftină", zice Lucas; „tratezi imaginea aşa cum un pictor lucrează pe o pînză. E mai mult decît un pariu tehnic; e o alegere artistică. E primul pas spre un cinema al viitorului, cel în care procesul de postproducţie devine la fel de important ca turnajul însuşi", zice Pitof. **Vidocq** e noua înfăţişare a poveştii celebrului detectiv din secolul al XIX-lea. În această versiune (Pitof şi-o descrie ca fiind „un **Se7en** de secol XIX"), Vidocq înfruntă un personaj negativ care are o oglindă în loc de faţă şi moare încă din prima secvenţă, după care un tînăr ziarist încearcă să afle ce s-a întîmplat cu el. Problema cu **Vidocq** şi cu proximul film al lui Lucas e că majoritatea cinematografelor nu sînt dotate cu aparatura de proiecţie necesară, drept pentru care materialul va fi convertit pe peliculă de 35 mm. Ceea ce înseamnă că multe performanţe tehnice se vor pierde în peisaj.

❙ Cinematograful, după 11 septembrie. După cum era de aşteptat, evenimentele din 11 septembrie a.c. au atentat şi la bunul mers al industriei cinematografice. Mai ales a celei hollywoodiene. „Cancelarea" ceremoniei decernării premiilor „Emmy" (programată în duminica imediat următoare) şi închiderea majorităţii sălilor de cinema din New York, dar şi din alte oraşe americane, au completat lista repercusiunilor imediate: anulări de concerte, meciuri de baseball şi chiar a ceremoniei premiilor „Latin Grammy". A urmat închiderea parcurilor de distracţii Disney din Florida şi California, iar cîteva dintre serialele care urmau să „debuteze" în această toamnă – **Alias**, **The Agency** şi **24**, toate axate pe lupta împotriva terorismului – au făcut cale-ntoarsă la masa de montaj sau vor fi, se pare, suprimate de-a dreptul. Toate episoadele din **Friends** în care apar „gemenii" în fundal vor fi retuşate digital. Cîteva dintre filmele care ar fi trebuit să iasă pe marile ecrane la sfîrşitul acestei luni au fost „împinse" mai încolo, fie pentru că tratează terorismul (**Big Trouble** de Barry Sonnenfeld şi ultimul Schwarzenegger, **Colateral Damage**, care urma să inaugureze proxima ediţie a festivalului de la Chicago), fie pentru că acţiunea lor are loc în vecinătatea cartierelor afectate de tragedie (**Sidewalks of New York**). Din motive similare, posterele oficiale şi trailerele filmelor **Spiderman** (văzut şi la noi, în „faţa" **Animalului**, la cinema Studio) şi **The Last Castle** au fost retrase din circulaţie. Idem posterul proximei ediţii a Vienalei, care înfăţişa două elemente greu de suportat, de-acum înainte, în aceeaşi imagine: un zgîrie-nori şi un avion. În Anglia a fost retras de pe afiş ultimul film al lui Dominic Sena, **Swordfish**, cu John Travolta şi Hugh Jackman, din cauza înspăimîntătoarei explozii din pregeneric. Proiectul, aflat în plină desfăşurare, al unui *remake* la **Războiul lumilor** (după H.G. Wells), a fost abandonat, iar scenariştii de la **Men in Black 2** încearcă să găsească acum un alt final: cel iniţial avea loc la umbra celor două turnuri de la WTC. *Last but not least*, Festivalul de film de la Toronto, aflat în plină desfăşurare, a fost întrerupt imediat. Roger Ebert, cronicarul de la **Chicago Sun-Times**, aflat la faţa locului, scria: „Am intrat la film la 8.30, marţi, şi am ieşit două ore mai tîrziu, într-o cu totul altă lume. Filmul era o comedie despre o nuntă în India. Mici întîmplări, mici bucurii şi necazuri, ceva muzică *(n.n.:* este vorba, probabil, despre **Moonson Wedding** de Mira Nair, recentul „Leu de Aur" al Veneţiei 2001). M-a făcut să mă simt bine. Am părăsit proiecţia şi am fost oprit de o femeie care lucrează pentru festival; nu i-am ştiut niciodată numele, dar de fiecare dată cînd ne vedeam, ne zîmbeam unul altuia. Mi-a spus că s-a întîmplat ceva groaznic. Am intrat în hol şi am dat peste o mulţime care se uita cu ochii pironiţi în televizor. Aţi văzut ceea ce am văzut şi eu. Cu toţii ne-am uitat la televizor. Soţia şi fiica mea erau în New York, pentru concertul lui Michael Jackson, care avusese loc cu o noapte înainte. Sînt în siguranţă, într-un hotel în Long Island. (...) Mă aud vorbind şi-mi par asemeni unui personaj din toate acele filme tîmpite despre sfîrşitul lumii. (...) Povestea mea seamănă cu ale celorlalţi. Au fost mii de victime nevinovate, dar în prima clipă ne-am gîndit la cei pe care îi iubim. Eu, eu, eu – şi mii de morţi. Ceea ce este cu adevărat înfricoşător şi nou este că, în marţea tragediei, am fost cu toţii obligaţi să ne gîndim la noi, la propria noastră persoană." **(M.C.)**

Arte vizuale

De la Thomas Couture la... Theodor Aman

Un dialog cu profesorul Albert Boime

RADU BOGDAN

Cu prilejul colocviului organizat de Institutul de istoria artei din București, între 26-28 octombrie 1992, pe tema **Artă și ideologie în Europa de Est de după 1945**, ne-a vizitat țara profesorul Albert Boime de la catedra de istoria artei a Universității California, Los Angeles. Domnia sa a prezentat comunicarea **Destabilizarea și destalinizarea monumentelor sovietice în era Perestroikăi**, pe care speram în zadar s-o vedem publicată în cuprinsul unui volum menit să reunească, traduse în românește, toate comunicările ținute în cadrul colocviului amintit.

Născut în 1933 la Saint Louis, statul Missouri (SUA), profesorul Boime – după ce și-a susținut diploma de „Master of Art" (MA) cu lucrarea **Piero della Francesca și Georges Seurat** – a predat succesiv în cadrul universităților State University of New York, Stony Brook (1968-1972), State University of New York at Binghamton (1972-1977) și University of California, Los Angeles (1977 pînă în prezent), profilîndu-se ca specialist în arta secolelor 19 și 20, și consacrîndu-și preocupările îndeosebi raporturilor dintre artă și societate, în primul rînd cele marcate de momentele istorice social-revoluționare și de reacția care le-a urmat. În privința aceasta sînt foarte semnificative volumele **Art in Age of Revolution** (**Arta în epoca revoluției** – 1987), **A Social History of Modern Art** (**Istoria socială a artei moderne** – 1987), **Hollow Icons – The Politics of Sculpture in the Nineteenth-Century France** (**Idoli găunoși – Politica sculpturii în Franța secolului al nouăsprezecelea** –1987) și **Art in the Age of Bonapartism** (**Arta în epoca bonapartismului** – 1991). Toate lucrările amintite – elaborate sub imboldul unui ideal de generozitate socială – poartă amprenta spiritului democrat și republican care le animă, cu o vădită tentă de respingere a tot ceea ce înclină spre dictatură, tiranie și totalitarism.

În virtutea unor astfel de opțiuni, profesorul Boime a dat curs invitației ce i-a fost adresată de Institutul de istoria artei și mi-a mărturisit la capătul experienței trăite:

„Colocviul la care am participat a însemnat pentru mine un eveniment de cel mai mare interes. În Statele Unite, în speță la Los Angeles, nu avem decît informații foarte vagi și incomplete despre situația politică și culturală privind țările din Balcani și în general cele din Estul Europei, adesea astfel de informații nu ne parvin chiar deloc. Venind la București am putut afla o mulțime de lucruri din sursă directă. Am auzit opinii, foarte diferite, de la reprezentanții țărilor respective. M-am documentat asupra unor situații și am luat cunoștință de manifestări semnificative dintr-un domeniu pe care pînă acum îl ignoram, cum este cel al raportului dintre ideologie și artă în țările Europei de răsărit, cu exemplele concrete privind realismul socialist și formele de exprimare care i-au urmat sau, uneori, s-au afirmat în paralel. Apoi, bineînțeles, am fost bucuros să cunosc cît de cît România. Precum bine știți, primul meu contact cu țara dumneavoastră datează încă de pe vremea cînd mi-ați furnizat documentația care mi-a servit la o mai precisă cunoaștere a lui Theodor Aman. A fost un prim prilej de a căpăta cîteva noțiuni referitoare la trecutul artistic modern al românilor. Dacă vă amintiți, încă de pe atunci mi-am exprimat intenția de a cunoaște într-o zi România, fapt devenit posibil abia acum, în circumstanțele politice date. Nu mult mai tîrziu, întîmplarea a făcut să am printre studenții mei o persoană care lucrase în sectorul condus de dumneavoastră la Institutul de istoria artei și care mi-a fost totodată de ajutor în migăloasa muncă de pregătire a unor lucrări. E vorba de Sanda Agalidi, care în prezent își încheie sub îndrumarea mea teza de doctorat. Doamna Agalidi – a cărei mamă continuă să trăiască la București – mi-a întreținut constant și cu însuflețire interesul pentru istoria și cultura Românei, pentru viața ei spirituală, informîndu-mă totodată asupra condițiilor de existență adesea sălbatice, ba uneori de-a dreptul tragice, datorită maltratărilor polițienești la care a fost supusă o bună parte din populația țării în vremea dictaturii lui Ceaușescu. Am fost chiar dornic să-mi însușesc un mic vocabular în limba română. Petrecînd cîteva zile în România, încerc să dezvolt ceea ce am început să asimilez, asta însă nu mă face să pretind că știu cu adevărat limba. Mai trebuie să adaug că am fost foarte impresionat să aflu că nu sînt chiar un necunoscut în România, că există cadre de specialitate care mi-au citit lucrările cele mai reprezentative. E rîndul meu să iau cunoștință de aportul acestor cadre, acum cînd părăsesc țara dumneavoastră încărcat cu o mulțime de materiale – volume, studii, cataloage – pe care le-am primit.

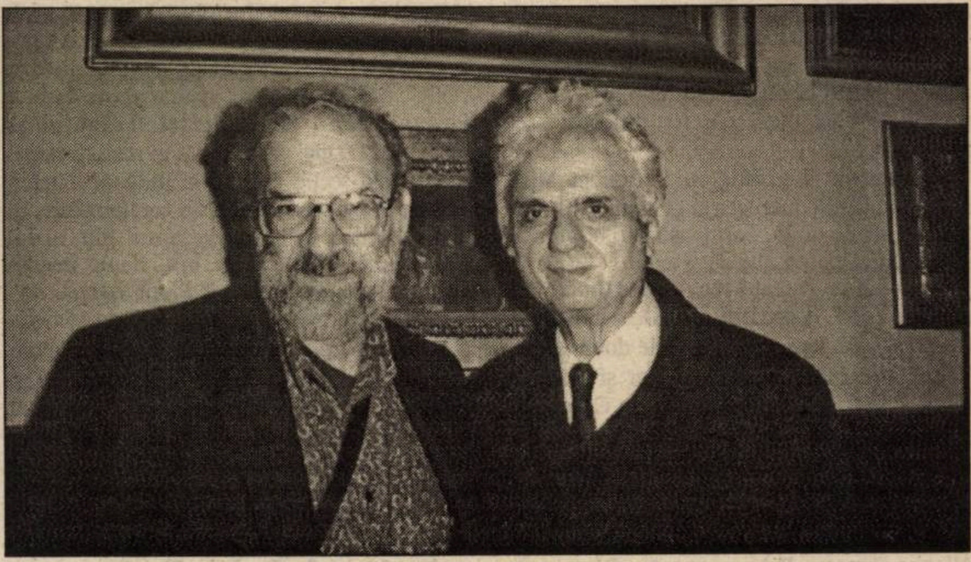

Albert Boime și Radu Bogdan

Nu știu cît stăpîniți efectiv limba, dar am remarcat că ori de cîte ori recurgeți la o expresie sau chiar la o frază, o faceți în mod adecvat și cu o pronunție corectă...

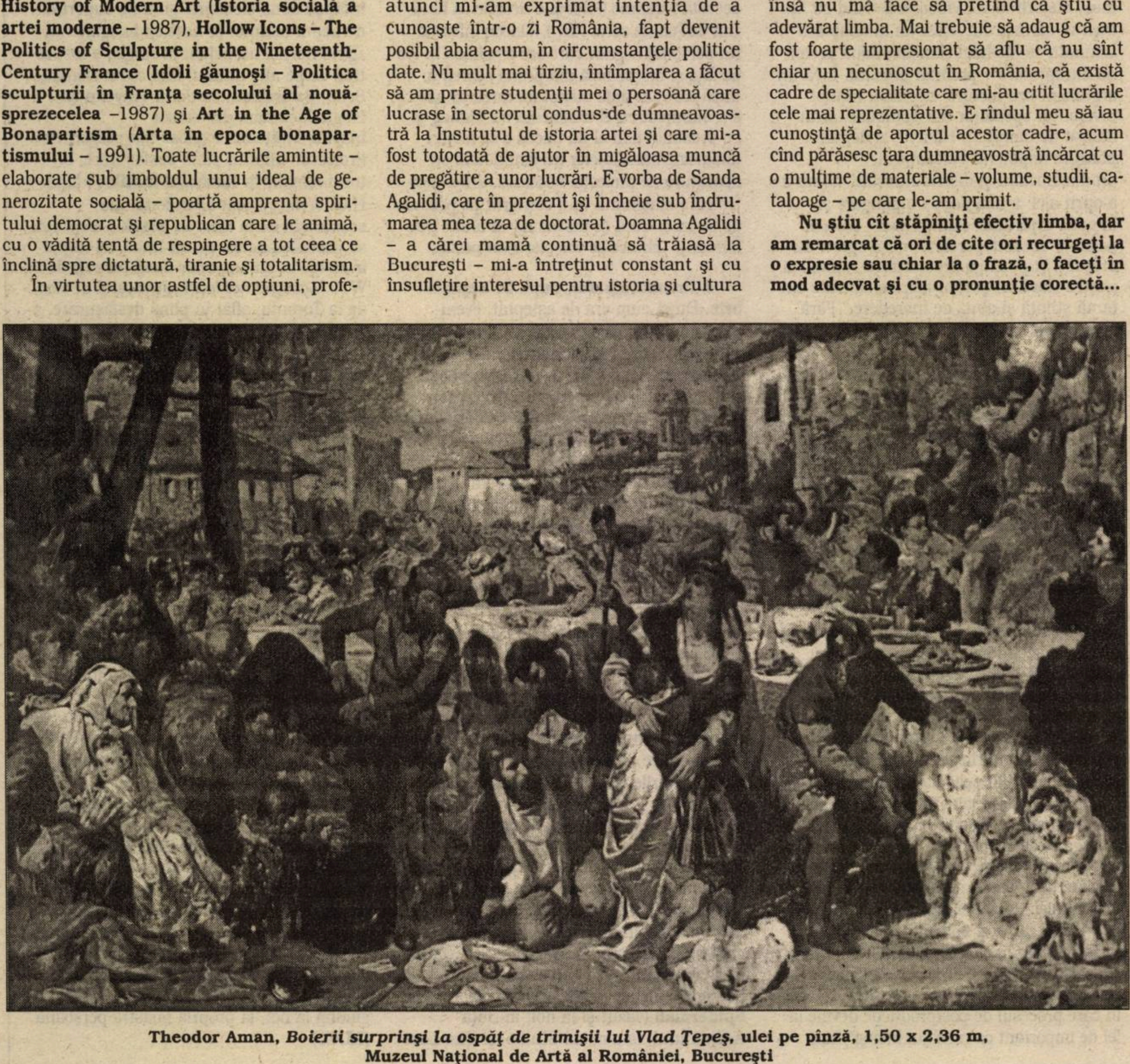

Theodor Aman, *Boierii surprinși la ospăț de trimișii lui Vlad Țepeș*, ulei pe pînză, 1,50 x 2,36 m, Muzeul Național de Artă al României, București

Asta pentru că am ureche muzicală și pentru că am studiat atent, ajutat și de mijloace audio-tehnice, modul de intonare.

*

Am enunțat la început titlurile lucrărilor care conturează profilul exegetic al profesorului Boime. Dar scrierile în care Domnia sa și-a dat pînă în prezent măsura cea mai deplină sînt fără îndoială clasica și foarte substanțiala **The Academy and French Painting in the Ninetheenth-Century France** (**Academia și pictura franceză în Franța secolului al nouăsprezecelea**), apărută în 1971, și monumentala **Thomas Couture and the Eclectic Vision** (**Thomas Couture și viziunea eclectică**), publicată în 1980.

Prima dintre aceste opere îl consacră pe Alfred Boime printre marii contributivi la reconstituirea adevăratei istorii și ideologii profesional-pedagogice privind învățămîntul artistic academic din Franța și așa-zisa pictură *pompier*.

Dintre toate țările Europei, Franța a fost singura care, după răsunătoarea revoluție operată în pictură de impresionism și postimpresionism, și-a văduvit istoria artistică de un important segment al ei, desemnat cu multă ironie și dispreț sub termenul artă „pompier" sau „pompierism", concept pe care nici Italia, Spania, Olanda, Germania, Austria, Marea Britanie, Rusia și statele scandinave nu l-au adoptat vreodată pentru propria pictură echivalentă categoriei ostracizate de istoricii de artă francezi. Cu accente categoric dezaprobatoare, faptul a fost subliniat mai întîi într-o conferință din martie 1980 și apoi într-o scriere succintă dar plină de miez, din 1984, intitulată **Se poate vorbi despre o pictură „pompier"?**, de profesorul de la Collège de France Jacques Thuillier. Constatînd că termenul a pătruns pînă și în textele despre artă din afara Franței, Thuillier procedează la o examinare a conceptului de „pompier" întrebîndu-se: „Oare nu disimulează el analize false și partizane? Este posibil să-l folosim fără precauție? Acest nou venit ocupă de pe acum un loc destul de larg încît să te întrebi asupra rolului pe care îl joacă și pe care poate fi chemat să-l joace într-un viitor apropiat".

Sînt exact întrebările la care a răspuns – cu aproape un deceniu și jumătate mai devreme, și dintr-o perspectivă care nu se oprește numai asupra conceptului, ci consideră deopotrivă perceptele și practica pedagogică academică, cu toate consecințele ce decurg din ele – Albert Boime. Spre a reliefa importanța majoră a contribuției sale, mă voi rezuma la două aspecte pe care profesorul de la Universitatea California, Los Angeles, le-a pus cel dintîi în lumină, dezvăluindu-le rolul incitator: a) Faptul că învăţămîntul academic francez consacra două treimi din timpul său, etalat pe minimum cinci ani, fazelor de schiţare, de pregătire a tabloului, iar nu pe finisarea lui (acea mult detestată de moderni factură „linsă"), b) Faptul că profesorii recomandau cu insistenţă studenţilor să practice pe timpul verii pictura de notaţie şi studiu după natură, în aer liber („plein air"). Or, tocmai „viziunea de schiţă", spontană, dezinvoltă şi aerată, precum şi „viziunea şi factura de plein air", promptă, liberă, luminoasă şi sintetizatoare, sînt cele care au încurajat apariţia picturii de avangardă impresioniste şi postimpresioniste, revoluţionînd întreaga concepţie picturală de pînă atunci.

Această punere în lumină, rezultată dintr-o cercetare vastă şi asiduă, constituie – alături de altele – un merit incontestabil al lui Albert Boime, cu importante consecinţe asupra interpretării şi evaluării critice a practicii pedagogice academice. O practică căreia îi restituie – printr-o analiză probă şi obiectivă – recunoaşterea rolului istoric, adesea foarte pozitiv, de care fusese frustrată. Trebuie să menţionez aici – ca fiind extrem de concludent şi oglindind totodată punctul de vedere francez cel mai autorizat – elogiul pe care i-l aduce savantul american eminentului profesor de la Collège de France, deja pomenit, acelaşi Jacques Thuillier: „Din cartea foarte bogată publicată de Boima în 1971 la Editura Phaydon [...] şi care a avut un vast răsunet, reţinem mai ales o demonstraţie solid condusă, susţinută de o ilustraţie inteligentă şi nouă: anume, că în acest domeniu cele mai mari îndrăzneli, chiar şi cele ale impresionismului, îşi aveau rădăcina în învăţămîntul academic însuşi. Schiţele pompierilor dovedeau acelaşi neastîmpăr al penelului, aceeaşi îndrăzneală a tuşei sau coloritului ca şi tablourile zise de «avangardă». Deosebirea nu se afirma cu adevărat decît la stadiul elaborării, cu prilejul schimbărilor de destinaţie şi scară. Era inconfortabil să protestezi: Boime prezenta textele şi operele. Mai mult încă, s-ar fi putut depune la masa procesului piese destul de convingătoare. Nu numai o dată comerţul pusese în circulaţie cutare sau cutare schiţă a acestor «pompieri» sub numele de acum înainte mult mai cotat al unor pictori de avangardă. [...] Astfel de incidente, care ilustrează demonstraţia lui Boime, nu se produceau fără să zdruncine la rîndul lor distincţia absolută stabilită între «pompieri» şi «avangardă»."

Unică în felul ei, voluminoasa exegeză consacrată lui Thomas Couture, pictor academic care s-a bucurat în secolul al XIX-lea de o enormă vogă în Statele Unite, şi prin al cărui atelier parizian a trecut marele Manet, completează – printr-o foarte dezvoltată, minuţioasă şi concretă aplicare analitică la un singur obiect – prestigioasa monografie dedicată de Boime învăţămîntului şi picturii academice franceze. Ca şi acesteia din urmă, el i-a închinat un travaliu de zece ani, aruncîndu-şi „undiţele" investigatoare pînă şi în România. Aşa se face că între 1970 şi 1975 a purtat o corespondenţă cu autorul rîndurilor de faţă, spre a se documenta asupra artiştilor români de formaţie academică, cu insistenţă specială asupra lui Theodor Aman.

I-am trimis atunci, succesiv, volumele **Theodor Aman** şi **Andreescu – Artistul în epocă** (acesta din urmă pentru studiile de nud şi model costumat de la Academia Julian), atrăgîndu-i atenţia că monografia dedicată lui Aman „e valabilă sub raportul ilustraţiei, catalogării şi bibliografiei, dar e total depăşită sub raportul interpretării critice, datorită faptului că a fost elaborată între 1949 şi 1953" – adică în perioada de vîrf a stalinismului în România – ceea ce impune o revenire asupra anumitor aspecte mai delicate. Profesorul Boime nu s-a mulţumit să parcurgă ilustraţia volumelor, ci a depus eforturi să le citească în româneşte, mai cu seamă cel referitor la Aman, care nu avea un rezumat în vreo limbă străină. A insistat, cerîndu-mi anumite detalii şi date foarte precise, precum şi fotografii după opere în original.

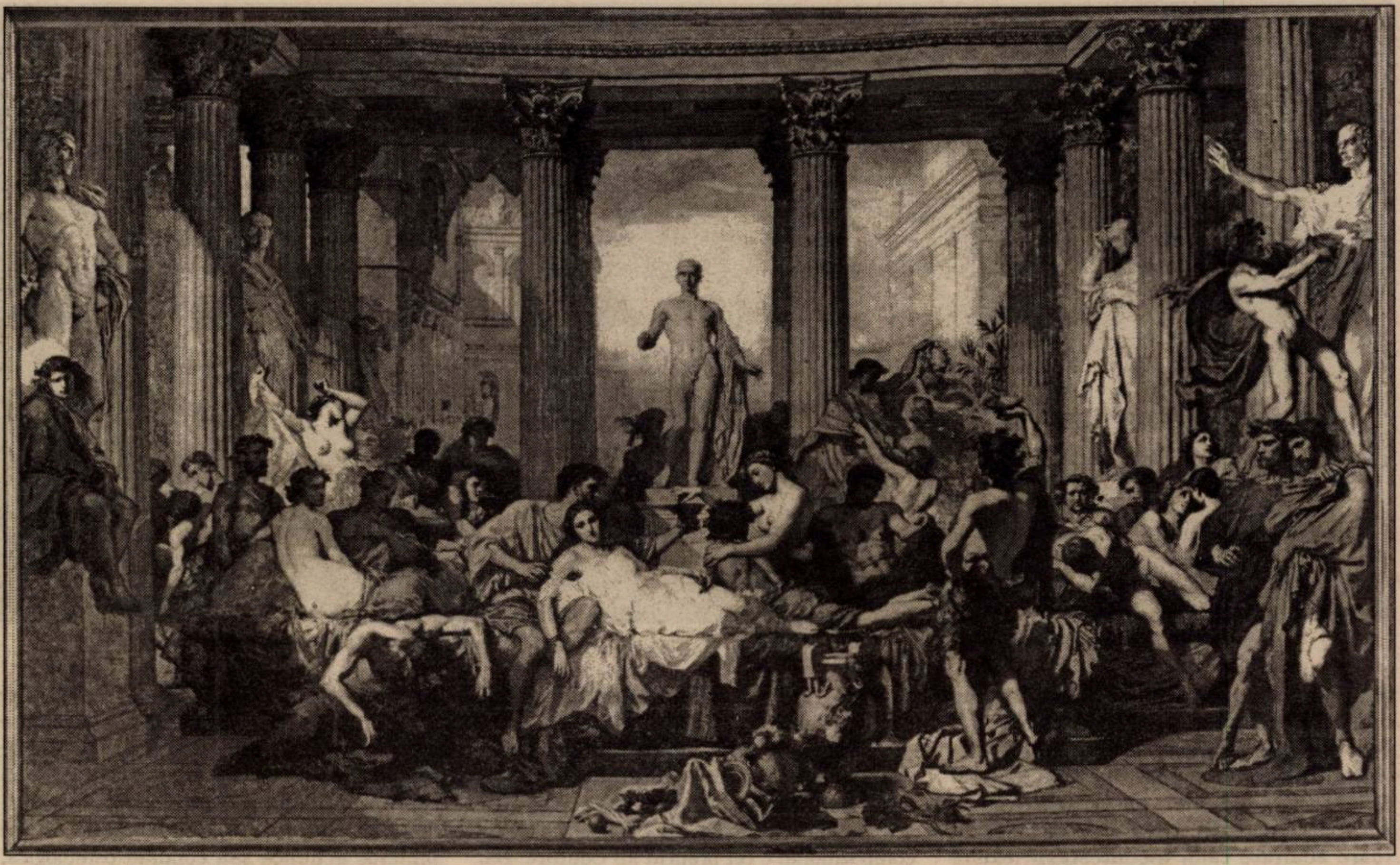

Thomas Couture, *Înrolarea voluntarilor din 1792*, ulei pe pînză, 4,89 x 9,25 m, Musée Départamental de l'Oise, Beauvais

„În timp ce lucram ca s-o înţeleg, cartea mi-a revelat o întreagă lume necunoscută" – îmi scria Albert Boime într-o scrisoare din februarie 1972. „E foarte interesant să ştiu că există oameni care au activat în secolul al 19-lea în locuri care pentru mine sînt izolate de orice experienţă cotidiană. Mi-a dezvăluit, de asemenea, sărăcia istoriei artei, aşa cum ajunge această istorie la oamenii de cultură americani. E atîta muncă de depus pentru a înţelege complexităţile artei din secolul trecut! Mi-a făcut plăcere să primesc o carte ca a dumneavoastră, deoarece îmi deschide un teritoriu vast şi îmi lărgeşte viziunea."

Am crezut o vreme că astfel de cuvinte sînt doar expresia unei amabilităţi de circumstanţă, a unei politeţi binevoitoare. Abia mai tîrziu, cînd am avut sub ochi lucrările fundamentale ale lui Albert Boime şi studiile sale din felurite reviste, cînd am putut urmări metoda sa de lucru, vasta informaţie şi minuţiosul aparat critic, am înţeles că Domnia sa avea cu adevărat conştiinţa unei insuficienţe informative, dublată de convingerea că adevărata cunoaştere a ceea ce s-a petrecut în Europa într-o anumită epocă artistică nu poate şi nu trebuie să ignoreze o ţară ca România. O dovedea de altfel şi persuasiunea cu care revenea în scrisori asupra a o seamă de aspecte, cerîndu-mi precizări care pe atunci – cînd scrisesem monografia **Aman**, dar încă nu făcusem niciodată o călătorie în Occident – mă depăşiseră. I-am şi scris, într-o epistolă din martie 1975, după ce i-am comunicat întreaga informaţie de care dispuneam: „Nu cunosc arta lui Couture, aşa cum o cunoaşteţi dumneavoastră. Sînteţi mai în măsură să apreciaţi dacă se poate vorbi de vreo influenţă asupra lui Aman. În 1953, cînd îmi scriam cartea, am preluat această ipoteză de la G. Oprescu, un specialist cu multă autoritate. Nu ştiu dacă într-o nouă versiune a monografiei mele mi-aş păstra opinia, depinde şi de ceea ce mi-aţi obiecta dumneavoastră".

Cum se va vedea, pentru elucidarea problemei profesorul Boime a procedat la o analiză foarte amănunţită, demonstrînd un spirit de observaţie uimitor de ascuţit şi complet liber de acea prejudecată minimalizatoare care face adesea ca operele artiştilor noştri să nu reţină decît superficial atenţia istoricilor de artă occidentali. Cît de opus unei astfel de atitudini este profesorul american se desprinde dintr-o scrisoare din iulie 1973, în care, cu aceeaşi francheţă, receptivitate şi modestie îşi completează impresiile în legătură cu pictura românească, ce-i fusese pînă atunci atît de străină: „Trebuie să-mi mărturisesc ignoranţa în ce priveşte opera lui Andreescu, iar cartea dumneavoastră îmi exemplifică gradul în care savanţii lucrează cu doar o infimă cantitate de material faţă de ceea ce există, şi cît trebuie să fie de limitat punctul lor de vedere. Dacă vrem să înţelegem secolul al 19-lea trebuie să ştim ce s-a petrecut în România, la fel ca în Franţa, Anglia şi Germania. *Pentru mine Andreescu este complet diferit de peisagiştii francezi, are modul său propriu de a aborda forma, spaţiul şi lumina. Îndeosebi lumina e uimitoare, ea comunică o stare meditativă, întrucîtva apăsătoare"* („*comunicating a somewhat brooding character*"). (Subl. îmi aparţin – *R.B.*)

Rezultatul final al corespondenţei mele cu profesorul Boime a fost că în **Thomas Couture and the Eclectic Vision** Domnia sa i-a consacrat lui Theodor Aman o pagină şi jumătate de text analitic comparativ, însoţit de două reproduceri (schiţă şi tablou definitiv) după **Boierii surprinşi la ospăţ de trimişii lui Vlad Ţepeş**. Întrucît acest text, cu vederi foarte originale, nu este cunoscut la noi decît într-un cerc mult prea restrîns de profesionişti – şi deoarece el este susceptibil să alimenteze o discuţie utilă în jurul personalităţii creatoare a lui Aman – am socotit că prezentarea lui *in-extenso*, urmată de o succintă discuţie *ad-hoc* purtată cu Albert Boime, ar fi instructivă şi binevenită:

„Thedor Aman (1831-1891), născut la Cîmpulung, România, ocupă un loc semnificativ în cîmpul estetic al ţării sale (v. Radu Bogdan, **Theodor Aman**, Bucureşti, 1955). Cu toate că în Franţa profesorii săi recunoscuţi au fost Drolling şi Picot, el pare să-i datoreze mai mult lui Couture decît oricăruia dintre ei. Recentul său biograf consemnează influenţa lui Couture, alături de Courbet, asupra picturii sale (*ibid*, p. 25). Nu se ştie dacă a studiat oficial cu Couture, dar filiaţia stilurilor lor face probabil ca el să fi trecut pentru o vreme prin atelierul lui la începutul anilor 1850. Portretul fratelui său Alexandru, datat 1856 (Muzeul de artă, Craiova) vădeşte o asemănare frapantă în poză şi orgoliu juvenil cu **Adolphe Moreau fiul**, al lui Couture. Ambele figuri sînt îmbrăcate aproape la fel şi exhibă veste pitoreşti; un braţ e îndoit cu nonşalanţă şi apucă vesta, în timp ce celălalt atîrnă lateral cu mîna sprijinită pe un suport apropiat.

Adăugîndu-se marilor sale picturi istorice, **Boierii surprinşi la ospăţ de trimişii lui Vlad Ţepeş** s-a inspirat din **Romanii din vremea decadeţei** (Muzeul Louvre, Paris), **Înrolarea voluntarilor**, din 1972, (Musée départemental de l'Oise, Beauvais) şi **Stella Maris** (Capela Saint Eustache, Paris). Schiţa preliminară a lui Aman rămîne fidelă schemei compoziţionale tipice lui Couture pentru operele monumentale: două triunghiuri drepte întîlnindu-se în unghiul lor ascuţit şi formînd o configuraţie în V care radiază dintr-un puternic focar central. În schiţă, de asemenea, repartiţia figurilor şezînde se desfăşoară în paralel cu cea din spaţiul tabloului **Romanii...**, dar aceasta e întrucîtva modificată în pînza definitivă. Cîteva motive specifice sînt luate din lucrarea lui Couture: trimisul urcat pe scaun, în extrema dreaptă, e rezultatul fuziunii a doi părtaşi la banchet, unul căţărat pe soclu şi întinzîndu-i statuii de băut, celălalt oferind o cunună unui grup de bacante; băiatul care îşi îmbrăţişează mama, exact în mijloc dreapta, imită cu desăvîrşire în atitudine şi amplasare pe chefliul care îşi închină cupa lui Germanicus; şi acolo e un vas răsturnat, imediat în prim-plan, văzut din acelaşi unghi ca la Couture. În extrema stîngă, bătrîna care poartă o bonetă şi mîngîie copilul aminteşte un motiv similar, chiar în mijlocul planului median din tabloul **Înrolarea...**, în timp ce personajele care ajută pe comesenii căzuţi trimit la îngerii păzitori din ciclul Saint-Eustache.

Mai multe din tablourile lui Aman amintesc contururile negre ale lui Couture şi împăstările de intensă luminozitate risipite peste substratul întunecos; aceste procedee sînt mai ales evidente în **Odaliscă** (Muzeul Brukenthal, Sibiu), **Slujitorii lui Matei Basarab răzvrătindu-se împotriva unor boieri** şi **Femeie şezînd la fereastra atelierului cel mic** (Muzeul Theodor Aman, Bucureşti). Aman a recurs totuşi la tehnici corespunzătoare propriei sale viziuni, care presupune pe protagonişti ca participînd la evenimente ce nu le pot controla. Compoziţiile sale sînt încărcate cu o atmosferă de suspans şi dramă, care depăşeşte adesea natura subiectului. Aman a participat la renaşterea românească contribuind la întemeierea Şcolii de Arte Frumoase din Bucureşti şi a devenit în 1864 primul ei director. El a stabilit un precedent clasic şi durabil, de care a profitat tînărul Brâncuşi cînd a urmat Academia în 1898 (v. I. Jianou, **Brancusi**, New York, 1963, pp. 24-5).

*

Dincolo de aprecierile strict comparative, concluziile profesorului Boime mi-au apărut a fi consecinţa unei optici mai puţin obişnuite, oricum foarte personale, în considerarea unui pictor ca Theodor Aman. De aceea am simţit nevoia unor explicitări:

Ceea ce, domnule profesor Boime, remarcaţi ca similitudini în construcţia şi atitudinile anumitor figuri care apar în *Romanii din vremea decadenţei* şi *Boierii surprinşi la ospăţ de trimişii lui Vlad Ţepeş* mi s-a părut în multe privinţe foarte convingător, dar pentru mine nu constituie neapărat o dovadă că Aman ar fi trecut prin atelierul lui Couture. Fără

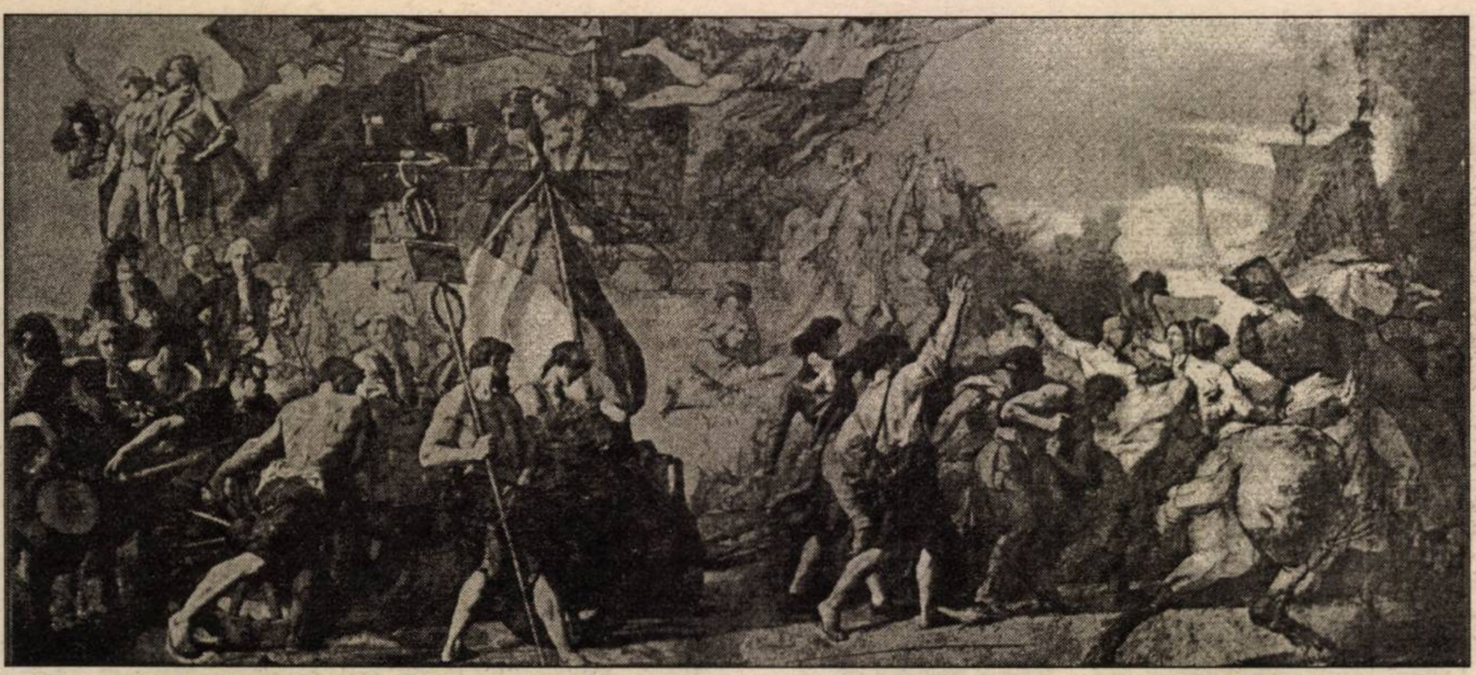

Thomas Couture, *Romanii din vremea decadenţei*, ulei pe pînză, 4,66 x 7,75 m, Musée d'Orsay, Paris

îndoială că a avut prilejul să vadă expus tabloul *Romanii din vremea decadenţei*. Nu avem cum şti dacă a văzut *Înrolarea voluntarilor* şi compoziţiile murale de la Saint Eustache, dar observaţiile dumneavoastră comparative sînt de o uimitoare acuitate căci, incontestabil, există în atitudinile şi gesturile personajelor semnalate de dumneavostră un aer de familie comun, uneori chiar o înrudire de expresie, chiar dacă nu înclin să cred că ar fi vorba de o copiere întocmai. Mă întreb totuşi dacă asemenea soluţii nu fac mai degrabă parte din arsenalul reţetelor academice foarte răspîndite în epocă, predate în mai toate academiile de artă ale vremii respective, fără să constituie cu tot dinadinsul apanajul caracteristic numai şi numai lui Couture.

E posibil ca unele apropieri pe care le-am făcut să fie, involuntar, întrucîtva forţate, poate că exprimarea e uneori prea categorică – mă gîndesc la cuvintele „fuziune" şi „imită cu desăvîrşire" – dar în ansamblu prezenţa procedeelor lui Couture mi se pare evidentă, deşi nu contest că uneori ele ar putea fi observate şi la alţi pictori din epocă, probabil tot sub influenţa iniţială a maestrului francez.

Esenţială mi se pare aprecierea dumneavoastră din care rezultă că Aman nu este totuşi un copist, că – vă citez – „recurge la tehnici corespunzătoare propriei sale viziuni". Îl consideraţi deci pe Aman un artist original?

Bineînţeles!

V-aş ruga să dezvoltaţi puţin ideea, exemplificînd concret.

Să luăm de pildă compoziţia. În schiţă – mă refer la una din cele două schiţe în tuş reproduse în cartea dumneavoastră şi pe care am reprodus-o la rîndul meu – procedeul compoziţional e cel propriu lui Couture. Dar în tabloul final compoziţia e modificată. Spre deosebire de Couture, care recurge la un focar central, Aman recurge la mai multe focare, distribuite pe toată suprafaţa pînzei. Acţiunea majoră nu converge spre un singur loc. Acest procedeu mi se pare mai puţin teatral, mai puţin convenţional. Rezultatul este că tensiunea dramatică nu este nici ea focalizată într-un singur punct.

Dumneavoastră spuneţi chiar că la Aman – vă citez – „compoziţiile sînt încărcate cu o atmosferă de suspans şi dramă care depăşeşte adesea natura subiectului". Ce înţelegeţi de fapt prin aceasta?

Acum cînd am din nou în faţă reproducerile după operele lui Aman şi reflectez la întrebarea dumneavoastră, îmi spun că poate ar fi trebuit să fiu mai clar în textul meu. Voi avea în vedere aceasta la o doua ediţie. Au trecut vreo douăzeci de ani de cînd m-am ocupat îndeaproape de Aman şi, fireşte, nu mai am proaspătă în minte motivaţia tuturor corelaţiilor pe care le-am stabilit atunci. Discuţia noastră mă obligă să mă concentrez din nou asupra operei lui Aman. Dar, în orice caz, ceea ce vreau să spun este că „natura subiectului" – cum mă exprim în carte – trebuie înţeleasă în raport cu preceptele academice, cu acel coeficient de idealizare şi în acelaşi timp de teatralizare care le este propriu. Din acest punct de vedere personajele lui Aman scapă de sub control, au aerul să se comporte independent de „cum ar fi trebuit", de cum le pretinde acţiunea sau condiţia psihologică, fie că uneori acest comportament este „îndulcit", atenuat, în raport cu tensiunea cerută de subiect, fie că e suprapotenţat.

Trebuie să înţeleg că e un reproş pe care i-l faceţi lui Aman?

Dimpotrivă! Vreau să spun că la el totul e „altfel", mai degrabă bizar, căci neconform... Există în această, să-i spunem, „inocenţă" a atitudinilor un echivoc fascinant. Ai uneori sentimentul unei ambivalenţe a claselor sociale, pe de o parte boierii, pe de alta, dar în aceeaşi măsură, trimişii. Boierii sînt surprinşi, fără să apară întotdeauna clar de ce. Cum spuneam, se face simţită o ambiguitate.

Susţineţi, cu alte cuvinte, că se îndepărtează de academism, că face loc realităţii în dauna idealizării academice, şi asta de o manieră întrucîtva ciudată?

Întocmai! Aman, conştient sau nu, operează un fel de dezidealizare; e probabil că intervine la el şi o identificare cu subiectul, dovadă autoportretele prin care se reprezintă adesea în compoziţiile sale ca participant la evenimentul respectiv, înlocuind psihologia personajului cu propria sa psihologie, cu propria sa aşezare în temă.

Vă mulţumesc pentru această fraternă elucidare a unor aspecte, care va interesa pe toţi istoriografii noştri preocupaţi de arta lui Theodor Aman.

•

Relaţia mea cu profesorul Boime nu s-a oprit aici. O dată întors în Statele Unite, Universitatea Californiană din Los Angeles (UCLA) i-a deschis perspectiva unei avansări majore, care avea să-i asigure definitivarea la Catedră şi sporirea prestigiului naţional şi chiar mondial, prin acordarea titlului de „Profesor cu cele mai înalte merite, a cărui operă a fost recunoscută şi salutată pe plan internaţional" („Teacher of the highest distinction, whose work has been internationally recognized and acclaimed").

Printre persoanele indicate Universităţii Californiene de profesorul Boime a avea competenţa să refere în acest sens, Domnia sa mi-a făcut onoarea de a mă cita şi pe mine, drept care la solicitarea oficială a autorităţilor universitare americane implicate în procesul amintitei înalte recunoaşteri şi distincţii le-am prezentat prin corespondenţă un foarte substanţial şi amplu documentat referat, susţinîndu-mi argumentele cu o maximă rigoare.

Ca urmare, printr-o scrisoare datată 7 noiembrie 1994, semnată de domnul Anthony Vidler, profesor şi şef de catedră la Departamentul de Istorie a Artei, am primit înştiinţarea pe care o transcriu mai jos:

Dragă profesore Bogdan,

Am plăcerea să vă informez că promovarea lui Albert Boime, printr-o specială recunoaştere şi desemnare a sa ca „Profesor cu cele mai înalte merite" a fost aprobată efectiv la 1 iulie 1993. Am răsplătit prin această recunoaştere realizările profesorului Boime în domeniul învăţămîntului superior.

Doresc să vă mulţumesc pentru consistenta („thoughtful") dumneavoastră scrisoare cu aprecierile referitoare la opera profesorului Boime. Astfel de puneri în valoare („evaluations") constituie o parte esenţială a propriilor noastre procedee şi îmi exprim în numele Catedrei recunoştinţa pentru concursul dat.

▮

ERATĂ: Printr-o regretabilă eroare, în textul **Elogiul călătoriei** semnat de Radu BOGDAN în numărul 82 al **Observatorului cultural** a apărut scris: „Nu voi uita niciodată *comoţia* resimţită cînd am văzut pentru prima oară domul şi campanilla lui Giotto". Textul corect era „Nu voi uita niciodată *emoţia*...".

Rockultura

Phoenix şi Nasturele alb

DUMITRU UNGUREANU

Oraşele în care s-au născut aparţinuseră, cu 50 de ani în urmă, aceluiaşi imperiu (austro-ungar). Se poate spune însă că şi la vremea naşterii lor – 1947 – 1949, Timişoara şi Sarajevo, aparţineau aceluiaşi – alt – imperiu (comunist)! Numai că se întîmplase un fapt cu repercusiuni în mentalul colectiv. În 1948, Tito, şeful părţii iugoslave a imperiului, se certase cu Stalin, Tătucul Suprem, iar Dej, şeful părţii române a imperiului, slujise de acuzator în procesul (fără?) public. Amănuntul e definitoriu pentru judecata istorică asupra personajelor implicate şi a sistemului social, în aplicaţiile lui atît de diferite în cele două ţări. Se dovedi a fi şi nuanţa separatoare în viaţa şi cariera artistică a fiecăruia dintre cei doi eroi – Nasturele alb & Phoenixul, Goran Bregovic şi Nicu Covaci.

Crescut într-o familie favorizată de sistem, Goran se apucă de *rock-and-roll* din aceleaşi motive ca şi tinerii occidentali: spirit de frondă, dorinţa de a-şi contraria părinţii, un fel de a spune „mi-e silă de voi"...

Cu părinţii dezbinaţi, mai degrabă defavorizaţi ai sistemului, Nicu începe să cînte la muzicuţă imitînd trupa Shadows, văzută într-un film de epocă. Şi – lucru deloc lipsit de importanţă – din dorinţa de a se afirma în faţa fetelor de cartier, care încep să-l bage în seamă abia cînd el zdrăngăne corzile chitarei, menestrel improvizat şi arţăgos.

Ambii urcă lent culmile perfecţiunii instrumentistice. Ambii au parte de ajutorul „neprecupeţit" al cenzorilor comunişti, care se feresc „să dea" libertate deplină tinerei generaţii. Şi, din punctul lor de vedere, al cenzorilor, era normal să ţină totul sub capac. Vedeau ce se întîmplă în Vest, unde agitaţiile care vor intra în istorie sub sigla lui '68 înspăimîntau suficient *establishment*-ul ca să fie scoase la luptă efectivă contingente de poliţie înarmată. O scăpare din frîu aici ducea la răsturnarea sistemului. Ceea ce în Cehia părea tocmai a se petrece...

O dată lansaţi în *mainstream*-ul fiecărei ţări, Goran şi Nicu devin repere ale genului. Faima lor creşte, femeile pică în paturile lor aşternute oriunde, banii curg, viaţa e frumoasă. Scot discuri valoroase şi bine vîndute, putîndu-se mîndri cu cîte – cel puţin – o realizare demnă de antologia *rock*-ului.

Este de remarcat faptul că ambii chitarişti-compozitori se alimentează din folclorul popoarelor lor. Fiecare filtrează în stil personal teme şi motive populare, luxurianţe armonice cum nu prea se găsesc în locurile de unde au izvorît „clasicii" *rock*-culturii. Însă tot aici apare o altă diferenţă: Goran mizează pe partea, aşa-zis, facilă a folclorului, pe ceea ce place publicului, de la sîrbe la manele, mulţumindu-se să aranjeze în ritm *rock* lascivele litanii de incertă provenienţă balcano-turcească. El a dat iugoslavilor iluzia că ascultă ceva din – sau ca în – Vest, dar a făcut un fel de lăutărie elevată, intuind că ascultătorul acceptă mai uşor ceea ce are în sînge decît ceea ce trebuie rumegat spre asimilare.

Nicu, mult mai pretenţios, a supus folclorul operaţiei de decantare, pornind de la considerente estetice net superioare. El a reuşit să-şi formeze, să cîştige un auditoriu pentru care jocul interferenţelor culturale era obişnuinţă şi educaţie. Prelu(cr)ările sale folclorice n-au nimic din lălăiala celuilalt, dar nici asperităţile care contrapunctează leşinăturile sîrbeşti. Muzica făcută de Nicu & Phoenix oferă mai mult decît cere moda şi pretinde un bagaj de cunoştinţe ce nu stă la îndemîna oricărui ascultător. Genial în lucrul la fîntîna muzicii sale, isteţ în lupta cu *show-biz*-ul românesc al vremii, Nicu s-a dovedit incapabil să-şi impună muzica în Vest. Cred că a pornit de la premiza că acolo publicul este tot atît de educat ca la noi. Şi n-a înţeles că într-un sistem unde primează banul, banul se obţine gîdilînd instinctele primar-lascive, nu raţiunea.

Cenzorii comunişti, la noi ca şi în Iugoslavia titoistă, au făcut restul diferenţei. În vreme ce Goran şi trupeţii săi au putut călători, înregistra şi concerta la Londra şi oriunde au prins contract, Nicu şi ai noştri au călătorit cu succes doar în... Polonia! Goran n-a simţit nevoia să plece definitiv în străinătate decît atunci cînd războiul fratricid, iscat de-o demenţă încarcerată azi la Haga, a distrus ţara. Nicu însă...

Ca multe creiere capabile ale românilor, Nicu a simţit cum i se pun toate „proptelele" ca să părăsească România. Felul cum a plecat mi se pare cel mai jalnic posibil pentru un artist: s-a căsătorit formal cu o fată, genul *gruppies*, nelipsit din anturajul oricărei trupe *rock*. Salutară pentru orice român de rînd, această ieşire este – puţin spus – jenantă pentru omul care avea la picioare cele mai bine situate fete din protipendada social-artistică a epocii comuniste. Nicu, individul, e de admirat pentru curajul de a rupe comoditatea şi a porni de la zero altundeva; Covaci, artistul, e însă de compătimit.

Ce n-a înţeles Nicu Covaci, la vremea respectivă, a fost faptul că nici un artist nu se poate stabili în exil fără să aibă acolo un grup de *lobby* care să stîrnească interes publicului şi producătorului, să întreţină o notorietate, să poată discuta detaşat afacerea. Căci *show-biz*-ul (numele o spune) asta e: o afacere, în primul rînd, şi-apoi o (contra)cultură! Nu poţi dialoga cu un *business-man* ca un pirat care a pus mîna pe o comoară şi are din ce trăi. Mentalitatea haiducească (pe care o evocă deseori) i-a jucat lui Covaci o festă urîtă.

Altceva s-a întîmplat cu Goran. Ceva ce merită luat drept lecţie de orice întreprinzător *rock*-cultural balcanic...

▮

profil

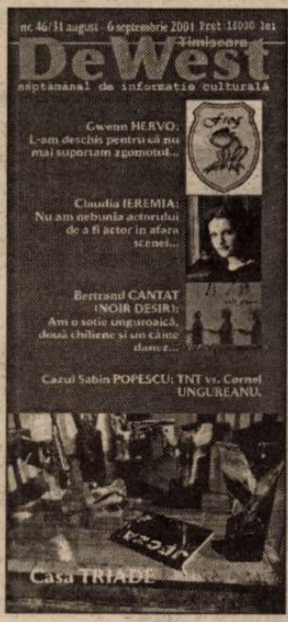
nr. 46/31 august - 6 septembrie 2001 Preț 10000 lei
Timișoara
DeWest
săptămânal de informație culturală
Gwenn HERVO: L-am deschis pentru că nu mai suportam zgomotul...
Claudia IEREMIA: Nu am nebunia actorului de a fi actor în afara scenei...
Bertrand CANTAT (NOIR DESIR): Am o soție unguroaică, două chiliene și un câine danez...
Cazul Sabin POPESCU: TNT vs. Cornel UNGUREANU
Casa TRIADE

De West este un atractiv săptămînal timişorean de informaţie culturală, publicaţie a societăţii Van Graph (Director: Dan Popa). Director publicaţie: Flavia Meterez. Senior editor(ialist) – poetul Marcel Tolcea. Redactor-şef: Marian Tătaru. Redactori: Adrian Szelmenczi, Adina Baya, Andrei Racolţa, Florin Unguraş, Cristina Docea. Redactor coordonator **DeWest L-eKtronic**: Caius Giura. Revista se îndreaptă vertiginos spre al 50-lea număr şi apare în 44 de pagini color, pe format mic (tip pliant). Concepţia (inclusiv cea grafică) este atractivă, dinamică, tinerească, de o eleganţă – cum să-i spunem?! – tehno-pop. Multe interviuri, informaţii artistice şi din lumea *show-biz*-ului, internet, avancronică TV. În numărul 46 este inaugurată o rubrică atractivă: **Doctori în fotbal**, deschisă tuturor marilor fotbalişti şi oameni de fotbal timişoreni. Primul semnatar este fostul fotbalist Ioan Timofte (din păcate, prea puţin rulat la lotul naţional...), actualmente preşedintele clubului UM Timişoara. Tot în numărul 46 putem citi interviuri scurte (dar... „brici“) cu basistul de jazz Pedro Negrescu, actriţa Claudia Irimia, Octavian Dogaru (Societatea Numismatică Română), Gwenn Hervo (patronul extravagantului *pub* timişorean Frog) şi cu membrii unei foarte speciale trupe franceze de rock alternativ **Noir desir**, invitată în România şi la festivalul Pepsi Sziget 2001. De asemenea – impresii despre Gala Tînărului Actor Hop, precizări terminologice de la UFO/TMBASE despre termeni muzicali nu tocmai sinonimi precum „house“, „techno“, „electro“ ş.a., prezentări de cluburi, informaţii despre Chippendales (servite de Adina Baya), Andrei Racolţa despre festivalul de muzică *punk* de la Timişoara **Baricada Fest**, o... cronică a parfumurilor semnată de Octavian Sever Coifan, prezentare de carte străină, cinema, festivaluri, diverse... Pe scurt: o revistă de... Vest!

conflicte

România literară 37

Editorialul lui Nicolae Manolescu din numărul 37/2001 al **României literare** (**Scriitori, critici şi *ţuţări***) este un elegant, dar tăios răspuns polemic la adresa celor care l-au atacat de curînd (ca şi pe Cornel Nistorescu de altfel) într-o foaie obscură pe nume **Cronica română**: „Într-o spirituală **Cronică a mizantropului** de pe vremuri, G. Călinescu ironiza pretenţiile pe care scriitorul român le avea faţă de criticul literar. Acesta din urmă trebuia să fie, în ochii scriitorului, un fel de slujitor necondiţionat şi devotat, făcîndu-i mereu pe plac, gîdilîndu-l la tălpi şi, la nevoie, ducîndu-i oala de noapte. Mi-am amintit de tableta călinesciană urmărind reacţia unui cunoscut prozator român contemporan la o cronică literară defavorabilă, pe care a publicat-o în **România literară**“. Respingînd *de facto* orice atac la persoană, ba chiar evitînd orice nominalizare a adversarilor, N. Manolescu îi neagă, în antifrază, ca persoane, fixîndu-i devastator în tiparul clasic al categoriei. Iată cum arată „fiziologia“ scriitorului vexat de opinia critică negativă: „...menajat de cîteva decenii bune (cam de pe cînd n-a mai publicat nimic valoros) de o critică emasculată de practicile cenzurii comuniste, prozatorul îşi iese din pepeni (e anotimpul potrivit) şi se răfuieşte public cu directorul revistei care a găzduit cronica şi cu acela al unui cotidian care a reprodus-o şi care a comentat-o maliţios. Autorul cronicii fiind la început de carieră şi puţin cunoscut, scriitorului îi făcea trebuinţă o companie mai celebră ca să-şi justifice furia de care s-a lăsat cuprins ca Ahil Peleianu. Să admită el că noua generaţie de critici nu mai are antene pentru alcoolul metilic al metaforelor lui? Să-i dea lui prin gînd (şi să mai şi declare public) că o fi scris un roman prost? Pentru nimic în lume. E preferabil să-i cheme la judecată pe cei doi directori de gazetă, acuzîndu-i paranoic de complot montat de agenturi străine contra culturii române. Identificarea dintre opera d-sale, mai stătută decît un iaz pe care se răsfaţă mătasea broaştei, şi cultura naţională se înţelege aproape de la sine“. Evident, scriitorul cu pricina e nimeni altul decît Fănuş Neagu, vechi adept al sloganului „Dai în mine?/ Dai în fabrici şi uzine“. Intră însă în scenă şi „ţuţărul“, dincolo de a cărui „fiziologie“ e de identificat persoana (de asemenea nenumită) a lui Cătălin Ţîrlea: „Ţuţărul e un fan plătit (nu neapărat în bani), un mercenar în slujba cui are nevoie de el, trecînd de la un stăpîn la altul, chiar dacă mijloacele folosite sînt totdeauna aceleaşi: violenţa tonului, trivialitatea de gîndire, ameninţarea sau şantajul. El e un recuperator de imagine pe piaţa literară. [...] Pentru *ţuţăr*, scriitorii sînt nişte moaşte care trebuie să inspire respect şi devoţiune, dacă nu şi oarecare frică obscură, ca toate cele greu de înţeles cu mintea, dar care vorbesc inimilor simţitoare. Opera lor este un obiect de patrimoniu care trebuie protejat prin lege de orice fel de critică. Şi aşa mai departe. Fiziologia *ţuţărului* nu e complicată, dar e vastă“. În fine, N. Manolescu face o excepţie de la regula eufemistică, numind-o pe Luminiţa Marcu. Luîndu-i apărarea, criticul răspunde, indirect, acuzelor care i s-au adus: „Ea a scris ce a crezut despre o carte proastă. Nu i-am cerut să spună dinainte ce scrie, n-am cenzurat-o pe urmă. Atîta lucru am învăţat şi eu de la cel care mi-a încredinţat, cînd aveam exact vîrsta colaboratoarei noastre de azi, cronica unei importante publicaţii. Scriitorul şi *ţuţărul* n-au, pentru mine, nici un nume. [...] Îmi voi aminti cum îi cheamă cînd mi se va părea că, dacă o carte bună e totdeauna mai mult decît o carte bună, o carte proastă e o carte proastă şi atît. Restul e scandal“. Într-adevăr, Cătălin Ţîrlea nu avea nimic de împărţit cu conducerea **României literare.** Cît despre trecerea lui din postura de om al lui N. Breban la aceea de copil de casă al lui Fănuş Neagu, ea rămîne, oricum am privi lucrurile, o involuţie.

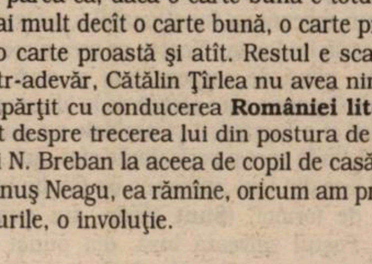

F. N. tulbură apele şi în **22**. În numărul 38 al revistei (p. 9), George Bălăiţă publică o vitriolantă replică polemică la adresa celui care l-a dat afară pentru că a îndrăznit să-i contrazică opiniile – şi unde! tocmai în **Cronica română**, care îl găzduise cu atîta generozitate... Articolul se intitulează, semnificativ, **Aşa îmi trebuie!** Interesant e că autorul, care se declară, din capul locului, a nu fi un cititor de ziare şi reviste (nu le citeşte pînă la capăt nici pe cele în care publică) a aflat de „porcăiala“ pe care i-o servise F.N. nu din **Cronica română**, ci de la un amic cititor al **Observatorului cultural**: „Nu am ce răspunde celor patru fraze pe urmele mele. (**Cronica română**, numărul de sîmbătă-duminică, 1-2 septembrie.) Nici nu le reproduc, au apărut, comentate, în **Observator cultural** nr. 81. De unde aflai şi eu măgăria, semnalată la început de un bun amic, mare amator de gazete şi internet, care mă ţine la curent cu cele mai bizare noutăţi“. După care George Bălăiţă purcede la creionarea unui portret în acvaforte, încheiat cu o binevenită *mea culpa*: „Din fragedă tinereţe, acest Fănuş Neagu şi-a făcut o imagine bună pentru toate anotimpurile. [...] În vechiul sistem comunist, unde teama de scandal apasă egal administraţia şi cetăţeanul şi creează complicităţi tenebroase, dacă scandalagiul îşi dozează bine efectele o duce foarte bine. Cu farmecul lui din Balta Brăilei, grobian, suculent, naiv, el a jucat cartea lui «n-ai ce face, n-o lua de bună, aşa e Fănuş»! Nu i-a mers rău. La noi, politica lui «participă dar nu intră», scoasă dintr-un banc bun la vremea lui, va dura o veşnicie. Aşa că de la «nea Fane» la «maestre» nu e decît o viaţă de om“. În definitiv, cine seamănă vînt culege furtună.

Pe aceeaşi pagină cu replica polemică a lui George Bălăiţă la adresa acad. F. N., N. C. Munteanu semnează un devastator articol polemic la adresa Academiei Române, pornind de la „reacţia“ ei cu privire la scandalul **Naţionalistul**: „Construită mai degrabă pe autoevaluare şi suficienţă, Academia şi-a pierdut undeva, prin arhivele istoriei PCR, simţul critic. Cel puţin! Nu e de mirare că institutele de cercetare, înţesate cu oameni de bine şi foşti politruci, cercetează pereţii şi statele de plată, iar publicaţiile periodice au căzut pradă unei mediocre nomenclaturi ştiinţifice. Aici se gratulează reciproc academicieni prizăriţi în prestigiosul for încă de pe vremea împuşcatului. [...] Încolo, nimic nu pare a clinti agenda internă şi liniştea sepulcrală a Academiei. Nici valul de intoleranţă religioasă şi rasistă, nici vizibila degradare a culturii, nici lenta scufundare sau migrare a valorilor, nici victoria, pe mai toate fronturile, a mediocrităţii“.

Şi tot în **22** citim un amplu şi foarte interesant interviu, **Pierdem cu toţii dacă scade credibilitatea presei**, realizat de Gabriela Adameşteanu cu avocatul Gheorghe Muşat, fondatorul şi coordonatorul firmei de avocatură Muşat & Asociaţii şi sponsorul revistei **Observator cultural**. De asemenea, revista găzduieşte un impresionant grupaj despre **America atacată**, cu comentarii de Andrei Cornea, Vladimir Tismăneanu, Alina Mungiu Pippidi, Ştefan Aug. Doinaş, Vasile Dan, Ilie Şerbănescu. Redăm însă un fragment din textul **Cînd atitudinile ucid: perspectiva unui american** al lui Frank Selin, doctorand în ştiinţe politice la Universitatea din Virginia, SUA, care răspunde opiniilor voalat antiamericane ale (vai!) multor români, exprimate după barbarul atac terorist de la WTC: „Ca să înţelegeţi perspectiva unor americani sătui de ingratitudinea lumii: ce să credem, cînd marea majoritate a ţărilor cer, continuu şi cu voce tare, imense resurse şi atenţie de la noi şi mai mulţi, simultan, ne reproşează că «meritaţi să păţiţi ceva»? [...] Să fiu clar: nu aştept pe nimeni să ne iubească. Înţeleg cu durere în suflet care sînt condiţiile în care trăiesc românii umiliţi de situaţia lor economică. Dar vă rog să vă întrebaţi dacă prezenţa noastră, cu toate acţiunile noastre reproşabile (şi reproşate chiar de mulţi americani!), nu constituie un factor esenţial spre bine în lume, cel puţin în ultimii cincizeci de ani?“ Cum spunea în articolul său Vladimir Tismăneanu: „Lupta care urmează este deopotrivă una militar politică şi culturală“.

de ici, de colo

Contrafort

Cu promisiunea unei proxime şi detaliate reveniri asupra subiectului, numărul 7-8/iulie-august 2001 al revistei basarabene **Contrafort** comentează pe scurt, în pagina 3, lucrările recent desfăşuratului atelier despre postmodernism de la Chişinău. Evenimentul a fost prezentat nu demult şi în paginile **Observatorului cultural**. Ancheta **Contrafort** despre **Cultură şi civilizaţie în România la sfîrşitul secolului XX** îi are ca „invitaţi“, de data aceasta, pe Ioan Buduca, Ion Bogdan Lefter şi Valentin Protopopescu. „Tema“ discuţiei este raportul dintre elitele actuale şi gradul de civilizaţie al populaţiei, o temă care continuă să dea destule bătăi de cap nu numai dincolo, ci şi dincoace de Prut, unde nostalgiile privind rolul intelectualilor de înainte mergători şi luminători ai naţiei încă nu s-au stins... În paginile 14-15 ale revistei putem citi un interviu realizat de către Vasile Gârneţ cu Oleg Serebrian, tînărul preşedinte al nou-înfiinţatului Partid Social-Liberal din Moldova. În ceea ce ne priveşte, oferta programatică a acestei formaţiuni politice ni se pare mai mult decît binevenită, cu atît mai mult cu cît ea promovează un „al treilea discurs“ autentic liberal şi pluralist, opus, în egală măsură, comunismului pro-rus şi naţional-păşunismului fundamentalist de tip A. Păunescu şi C.V. Tudor. Era şi timpul ca segmentul proeuropean – oricît de restrîns – din Moldova de peste Prut să-şi găsească o platformă de acţiune politică. Constatăm, bunăoară, că PSL — despre care aflăm că a avut ca „trainer“ ideologic Partidul Alianţei Civice — optează „pentru înfăptuirea unităţii româneşti în cadrul unei Europe federale“: „Partidul Social-Liberal vine cu oameni noi, mulţi dintre ei tineri, chiar foarte tineri, care au făcut studii în România şi Occident, avînd o altă viziune asupra lumii, o altă mentalitate. [...] este unicul partid politic ce propune un scop programatic modern şi în concordanţă cu aspiraţiile intelectualităţii şi generaţiei tinere din vestul Europei — federalizarea Europei după modelul Europei regiunilor. Or, putem constata că în Republica Moldova majoritatea populaţiei este favorabilă dispariţiei acesteia ca stat. Problema e în favoarea cui. Majoritatea populaţiei pare să încline spre refacerea unui hiperstat euroasiatic. O altă parte a basarabenilor vede acest lucru prin realipirea Basarabiei la România. Noi venim cu o a treia ofertă — înghiţirea Republicii Moldova de către viitoarea federaţie paneuropeană“. Este numai unul din motivele pentru care social-liberalii basarabeni merită susţinuţi. Nu ne rămîne decît să sperăm că liderii PSL vor avea pragmatismul, energia, eficienţa şi mai ales cadrele necesare demarării acestui proces extrem de anevoios. În rest — ca de obicei, multe lucruri de urmărit în paginile **Contrafortului**. Vitalie Ciobanu scrie o substanţială cronică despre cartea de dialoguri dintre Adrian Marino şi Sorin Antohi, **Al treilea discurs**, iar foiletonul/„jurnalul pe două voci“ despre cronica periplului european al lui Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneţ continuă neabătut...

ERATĂ: În numărul trecut al revistei noastre, la rubrica **Revista presei** s-a strecurat următoarea inexactitate cu privire la conţinutul numărului 8 al revistei **Diplomat Club**: „În numărul 8 o întîlnim şi pe Tita Chiper, care, pe ultima pagină, îi ia un interviu lui Oliviu Gherman, noul ambasador al României la Paris“. De fapt, *nu* Tita Chiper a semnat interviul respectiv. Cu scuze pentru lectura nu tocmai atentă a materialului, facem cuvenita rectificare.

Poezie

GH. PAUL
E DOAR
JOCUL
MINȚII MELE

Gh. PAUL
E doar jocul minţii mele
Editura Punct, 2000, Bucureşti, 190 p., f.p.

Într-un posibil inventar al experienţelor existenţiale „apte“ de a fi transpuse în literatură, livrescul autocentrat, căutat, formal al literaturii occidentale ar fi obligat să recunoască lipsa unei substanţializări a vitalului – trăsătură ce pare acum să definească literatura estică. Motivaţiile socio-istorice sînt cele care generează două spaţii ample, greu de epuizat în cele cîteva decenii abia trecute. Avem întîi o *literatură a exilului* cu schimbările pe care acest transfer dintr-o cultură în alta le presupune în plan ontologic şi *experienţa carcerală* ce uneşte esteticul, dimensiunea sacră a existenţei şi obsesia libertăţii.

Încadrîndu-se – cel puţin ca experienţă revelatoare a creaţiei – în acest al doilea spaţiu, volumul lui Gh. Paul defineşte liric o existenţă sinuoasă. Autorul mărturiseşte chiar faptul că „versurile acestui volum au apărut în cea mai dificilă perioadă a vieţii mele. [...] Şocul a fost închisoarea, din anul 1958, iar începutul, butonul pe care a apăsat Caliope, a fost un vis. [...] Restul a curs ca un rîu tulbure timp de şase ani în închisoare şi patru ani în afara ei“.

Deşi încercări poetice anterioare există, volumul e format în cea mai mare parte din poezii scrise în acea perioadă dramatică, fapt ce sporeşte autenticitatea experienţei şi sinceritatea expresiei. Experienţa generatoare – închisoarea şi pierderea unei identităţi legate de social, de comunitate este urmată de descoperirea eului autentic – se dovedeşte a fi semnificativă. O linişte cutremurătoare, inexplicabilă fără lămuririle pe care autorul le-a oferit, domină mai toate poeziile. O înţelepciune a rostirii, o economie de trăiri secundare, o concentrare în sine urmată de o coagulare remarcabilă a stărilor. Personalitatea lirică se precizează tot mai mult, evitînd cu sobrietate stîngăciile inerente. O şlefuire atentă a versului, o alegere cumpănită a cuvintelor sînt trăsături constante ale creativităţii poetului: „...în versurile mele/Sînt eu fără cortină [...] Cu versurile mele/M-am despuiat pe mine/Încet, filă cu filă,/Petală cu petală,/Pînă a rămas/Doar inima goală“ (**Cu versurile mele**).

Onirismul pare a fi punctul de plecare al experienţei lirice carcerale. Poemul **Doamna bună**, declarat chiar „poezie onirică de temniţă“, marchează acest început liric prin asocierea eroticului şi a thanaticului pe fondul lipsei de libertate ce-şi găseşte o justificată compensare în evadarea onirică. Fantezii sau coşmaruri consemnate în vers constituie pretexte pentru stări intense însă trăite lucid, cu o serenitate admirabilă. Chiar şi dramele ce transpar în poeme sînt privite întotdeauna cu o necesară distanţare ce scuteşte aceste consemnări sincere de un patetism altfel inevitabil. O bucurie a scrisului ce trădează de fapt adevărata funcţie eliberatoare a poeziei (şi care e demonstrată de altfel şi de coincidenţa temporală a celor două experienţe – a scrisului şi a închisorii) iradiază din mai toate poeziile cuprinse în volum.

Versuri în cadenţă clasică sau folclorică uneori, supuse unei metrici riguroase ori, dimpotrivă, eliberate de canon într-o descătuşare modernistă oferă alte semne ale unei evoluţii necesare. Dacă maturizarea formelor nu ar fi avut cînd şi cum să se finalizeze într-o tuşă personală, elaborarea substanţei lirice, a sensibilităţii este cea care a reuşit pe deplin. Convertirea unei astfel de experienţe brutale, în care realitatea se impune cu violenţă într-o experienţă revelatoare cu dezvăluiri lirice este un lucru ce ţine de miraculos. Drama, suferinţa ajung să fie transfigurate, emanînd puritate, bucurie, pace interioară.

Titlul ludic al volumului defineşte într-o oarecare măsură povestea lirică a unei existenţe mărturisite cu sinceritate. **E doar jocul minţii mele** oferă soluţia salvării dintr-un spaţiu distructiv şi alienant; alternativa libertăţii prin explorarea unui univers personal, virtual, creat artistic tocmai în acest scop e sugerată de titlul aforistic. Literatura este singurul spaţiu în care drama şi suferinţa umană sînt valorizate pozitiv; volumul de faţă e confirmarea acestui lucru.

Camelia CRĂCIUN

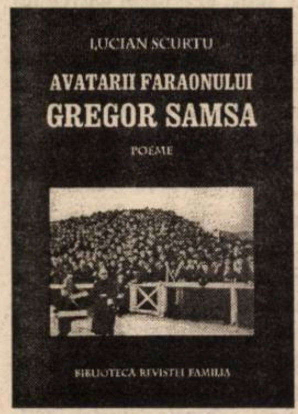

Lucian SCURTU
Avatarii faraonului Gregor Samsa
Biblioteca revistei Familia, Oradea, 2001, 88 p., f.p.

Farmecul straniu al poemelor lui Lucian Scurtu provine din mixarea elementelor universului antic cu cele ale lumii contemporane. Autorul reuşeşte să potrivească piesele unui *puzzle* complicat, chiar dacă miza de la care porneşte este una imensă: simetrizarea raportului între antichitate şi actualitate, între vechi şi nou, între inanimat şi animat sau, în spiritul atmosferei cărţii, între mumie şi corp viu, între piramidă şi spaţiu vital etc.

Contextul pietrificat, faraonic este însufleţit de o viziune kafkiană a umanului, deşi, în esenţa ei, însăşi această viziune este una a zbaterii pe loc, a încarcerării sau a imposibilităţii de a evada din chingile existenţiale. Ceea ce asigură dinamism universului combinatoriu al poeziei lui Lucian Scurtu este, în ultimă instanţă, recursul la o imagistică a cotidianului contemporan, o imagistică a concretului banal, derizoriu, dar de forţă sugestivă.

Îmbinarea tuturor acestor trăsături, de la cele de sursă antică, trecînd prin modernismul absurdului, şi pînă la cele ale actualităţii optzeciste, generează o atmosferă ciudată, pe alocuri barocă, pe alocuri suprareal istă, pe alocuri vizionar mistică. Imaginaţia poetului face întorsături de tot felul, neaşteptate şi la tot pasul, surprinzătoare. Ceea ce şochează (atrage şi respinge în acelaşi timp) sînt intruziunile diverselor tematici folosite în cadrul general al inspiraţiei.

Poetul Lucian Scurtu urmează mai multe poetici pe care le întrepătrunde într-o manieră proprie, sofisticată şi livrescă, deşi încărcătura substanţei poetice este resimţită uneori fără posibilitatea respiraţiei la lectură.

Una dintre poeticile volumului o constituie vizionarismul, apelul la o transcendenţă invocată ca semn distinctiv al religiosului la care se raportează poetul prin sentimente variate, de la mesianism pioşenic la răzvrătire a umanului. Divinitatea din poezia lui Lucian Scurtu nu poate exista fără creatura umană, adesea orgolioasă şi chestionantă. În poemul **Psalm în doi**, poetul participă activ, simpatetic la răstignirea Mîntuitorului, purtînd povara crucii umane:

„Am fost fericit să mor într-o asemenea zi/ Cu unghiile de la mîini şi picioare în lemnul dorit am scobit şi săpat/ În pîntecele lui labirintice m-am lăsat cu poftă adînc îngropat/ Printre primordii, disperări, abisuri de-o zi şi de-o noapte vedenii/ L-am sărutat în clipa aceea unică dintre două milenii“.

Un alt palier poetic al volumului îl formează concretismul ontologic, amănuntul în aparenţă nesemnificativ întrucît cotidian, banal. Autorul include în cadrul acestui nivel poeme de dragoste sau biografice, deşi actul transfigurator nu lipseşte, făcîndu-se în acelaşi timp legătura cu celălalt aspect al poeticii poetului:

„duc crucea în braţe ca pe o păpuşă alcătuită din aţe cîrpe şi beţe/ ca în mormînt mă răsucesc pe această cruce ca pe rug «şi tu faci parte dintre aceia/ care mai au un singur dor» îmi spuse ea aruncată în fotoliu ca un sutien ca un ciorap de nailon/ obosită de prea multe munci şi zile/ de ea mă despart puţine lungimi ale fularului meu roşiatic“ (**Pe lungimea fularului meu**).

Alte teme ale poeziei lui Lucian Scurtu sunt cele „universale“ precum timpul, bătrîneţea, moartea, posteritatea, eternitatea etc. Autorul le tratează pe toate acestea din perspectiva supratemei cărţii – poezia piramidei cu toată deschiderea de conotaţii posibile:

„ani întregi am cioplit piatră după piatră am şlefuit-o am aranjat-o una peste alta/ mi-am făcut piramida mea fără de mine în măruntaiele ei/ ea se va chema homo lucianneus în amarul stil clasic“ (**Poeme din anul nou**).

Poetul îşi conştientizează actul scrisului, reflexivitatea fiind o trăsătură pe care mizează „lucyan mărturisitorul“, numele literar al lui Lucian Scurtu. De asemenea, poetul îşi introduce, metareflexiv, numele precum şi emblema propriei poetici în poemele „negre“ sau „urîte“ ale volumului, făcînd „demonstraţie pe viu a unei aporii elene în vremuri postmoderne“. Altădată autorul şochează prin limbajul frust al versului, lăsîndu-şi sentimentele să evolueze declamativ, retoric:

„acceptă-mă embrionul tău stors, copilandrul tău complexat, servul tău postmodern/ alăptează-mă preabuno din minereurile tale aurii/ nu fi proastă, Tu, viitorime dulce – nesimţit-o!“ (**Tu, posteritate!**).

Mărturisirea lui Lucian Scurtu devine pe alocuri rescriere a unor poetici din literatură, poetul revendicîndu-şi statutul de consemnare a „impresiei“ realităţii prin filtrul livrescului:

„Cu pana cu care am lucrat poemul acesta înălţător şi domnesc/ Ung ca pe o bucată de pîine neagră tălpile înspinate ale Învăţătorului ceresc/ Abia atunci ficţiunea se apropie tiptil de realitate, se lipeşte provocator de ea/ O desfată vampeşte, o lasă ca pe o virgină grea“ (**Datorită impresiei**).

Nimic nu este întîmplător în **Avatarii faraonului Gregor Samsa**, deşi totul este atît de alambicat, precum nimic nu pare redundant, deşi totul este dens, compact, greoi. „Impresia“ este că totul se desfăşoară după un mecanism funcţionabil („poetext“), deşi poezia lui Lucian Scurtu se vrea a creşte organic, plină de corporalitate şi sevă dinamică. O poezie care pleacă de la ideea mumificării şi a lucrăturii piramidale nu poate decît să tindă spre o perfecţiune statuară, iar poetul iese din text „radios ca un făt din borcanul de formol“ (**Sunt tînăr, am curaj, cred**). Poetul salvează însă, din punct de vedere tematic, poezia de „îngheţ“ faraonic sau religios-vizionar prin diverse evadări în subiecte ale dragostei transfiguratoare prin însuşi detaliul mărunt sau subiecte ale existenţei biografice cotidiene.

Sintaxa însăşi, precum şi cumulul tropilor, se supune ritmului tematic, constituind un tipar alambicat şi presupunînd o descifrare insistentă. Frazarea este lungă, fluidă şi arborescentă, neîntreruptă de semnele punctuaţiei, însă fragmentată la nivel tematic prin trecerile, uneori bruşte, de la un cadru la altul. Figurile de stil nu urmează nici o logică a succesiunilor fireşti, dimpotrivă, surprind prin contextualizare a particularului în ansamblu.

Poezia lui Lucian Scurtu produce, simultan, provocare şi respingere, angajare şi detaşare a cititorului, invitaţie ademenitoare şi solicitare excesivă.

Lucia Simona BUMBU

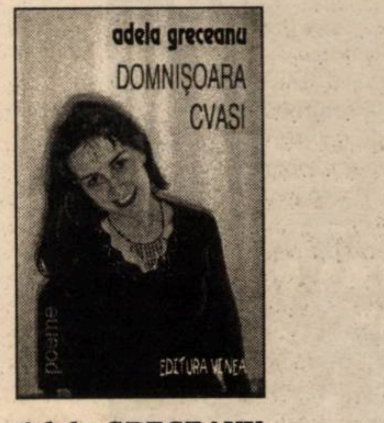

Adela GRECEANU
Domnişoara Cvasi
Postfaţă de Octavian Soviany, Editura Vinea, Colecţia „OrfEu“, Bucureşti, 2001, 72 p., f.p.

Poezia Adelei Greceanu află un eu liric în construcţie. Este primul lucru care poate fi afirmat despre o poetă aflată la vîrsta sfertului de veac. Adaug imediat că ea reuşeşte să-şi lase o iscălitură limpede pe literatura pe care o scrie, o poezie a flirtului, texte de anvergură mică şi mijlocie care s-o menajeze pînă la întîlnirea cu marea literatură. Iminenţa acesteia din urmă transpiră din decupaje cu respiraţia intensificată, deşi cele mai multe îşi asumă o miză mică, în aşteptare. E prematur să vorbeşti despre un model Adela Greceanu la lectura celui de-al doilea volum al unei tinere autoare. De aceea l-aş contrazice pe postfaţator, Octavian Soviany, atunci cînd afirmă că ne aflăm în faţa unui proiect de deconstrucţie a „paradigmei «femeii forţă»“. La drept vorbind, mi-e greu să cred că aceasta este intenţia de termen lung a autoarei. Dimpotrivă, repet, mi se pare că poeta desfăşoară o tactică minuţios calculată, a paşilor mărunţi, că execută mici gesturi de seducţie cu care, evident, nu se va mulţumi.

Raportul instituit cu lumea, în text, de protagonist, este departe de a fi agonal. Adversarii sînt, încă, mărunţi. Nu munţi de piatră, muşuroaie de furnici. Nu pereţi inexpugnabili, ci panouri textile a căror străpungere nu-ţi aminteşte în nici un caz de *break on through*-ul insurgent al lui Jim Morrison. În sfîrşit, el, celălalt adică, nu e nici demiurg, nici diavol, nici omul-înger lui Garcia Marques, ci un tînăr frumos, pur, desprins dintr-un imaginar extrem-oriental, reputat evanescent şi neuroleptic: „Ne-am ţinut de mîini, ne-am privit, l-am ascultat şi am fost Cîntecul-stol multă vreme“. Nu mă duci pe mine fetiţo cu vrăji, i-ar putea replica cititorul (iată, masculin), dar n-o face, convins că podul casei în care ea se joacă de-a mama şi de-a tata e pe punctul să fie umflat de vînt, de apă, şi că gloaba năzdrăvană aşteaptă jăraticul de la un făt-frumos deja conturat, probabil, în imaginaţia creatoare a, pentru moment, versatilei Ileana Cosînzeana. Şi, într-adevăr, barajul se sparge, pe alocuri, coama calului se zbîrleşte a năpîrlire, tînărul înger zîmbeşte doar pentru a-şi arăta, curînd, colţii: „Într-o zi pata de pe covor s-a mişcat. [...] Pe conturul ei am aşezat toate scamele găsite, am deşirat şi fereastra care s-a mărit suficient pentru a putea ieşi prin ea. [...] Din tot ce a fost cu o zi înainte a supravieţuit doar o scamă“. Pata revoltei sau a spunerii verde încă nu i s-a pus autoarei. Tonul e scăzut, dar, *comme si de rien n'était*, poeta prinde puterea de a deşira o fereastră – ea, cea cu Cîntecul-ştol – tot ea se fixează asupra petelor (acest veritabil principiu cosmologic al nanicului său univers poetic) – care, sub imperiul privirii insistente încorporează energie şi capătă fiinţă, asemeni obiectelor din filmele lui Tarkovski. Sau, dar încă poeta nu îndrăzneşte, asemeni vinovatelor utopii kafkiene.

Dar poemele Adelei Greceanu sînt animate de forţe în creştere, gata pentru a produce suspans. Captatio se realizează tocmai prin bruşte însufleţiri ale unei naturi moarte şi foarte banale: „Cerul din jurul becului e tot mai roşu. Becul cîntă. Nu pot să-l opresc. [...] Mi-a intrat în ochi. Am să sparg becul şi am să las din el un ciob. Lumina de ciob e ascuţită şi tace“. De ce să-mi extermin inamicul, de ce să-l lichidez dacă-l pot reduce la inofensiv, pune poeta întrebarea şi răspunde pe parcursul unui întreg volum. N-a sosit momentul confruntării decisive, pînă să poţi creşte tigri şi pisici. Adela Greceanu e încă o cvasi-domnişoară, refuză să-şi scoată ochelarii de soare, ba chiar să-şi dea jos bluza.

De la **Titlul volumului meu, care mă preocupă atît de mult** o bucată de drum a fost parcursă, literatura în rodaj a poetei trece la simulări tot mai angajante. Poezia sa egolatră îşi va rafina mijloacele de redare, va administra perfuzii eului din centru, va modifica mimica chipului celor două Adele Greceanu care se ţin de mînă pe coperta a patra – duios tablou de familie din care n-au mai rămas decît rimbaldienii eu şi altul. Inciziile stilistice se operează cu precizie – „ziua se termină undeva, departe, ca un animal care se ascunde să moară“ – şi în sintaxa cuminte tăiată se toarnă imagini cu pulsul în creştere, pînă la o bornă de siguranţă de unde fluxul se retrage, scena se termină cu o aterizare în iarbă. Arhitectura frazelor are coerenţă, creează spaţii neaşteptate, în care nu se ştie cît îi va fi de comod cititorului să locuiască. Poeta se va sătura de blîndeţe – o viaţă avem – şi vom asista la o explozie în noua noastră lirică feminină. Sau, vorba unei anecdote, nu. Poate poeta se va mulţumi cu celestul brăzdat de homunculi care nu se vor lua niciodată la trîntă cu nimeni. Poate că, instalată oarecum comod în fotoliul plin cu cărţi, jucărioare, orăşele şi firave „textualizări“, poetei îi va fi peste mînă să-l părăsească. Să sperăm însă că nu se va întîmpla aşa.

Cîteva vorbe şi despre postfaţă, ca o mostră de paratext care ratează dimensiunea textului de comentat. Sigur, nu putem ocoli predicţiile asupra „intenţiei autorului“ – eu însumi n-am făcut altceva decît să expun una –, dar poeta ar trebui întrebată despre existenţa printre trăirile ei a „patosului textualizant“ sau despre cum se realizează transferul de „cvasi-vitalitate“ în „materiile scripturale“ prin intermediul, desigur, al „operaţiei de textualizare“. Trăsăturile literaturii Adelei Greceanu sînt de cele mai multe ori corect diagnosticate de Octavian Soviany, mai puţin justificată este enunţarea lor peremptorie. Pentru că, sînt convins, Adela Greceanu nu va rămîne multă vreme o „domnişoară cvasi“.

Alexandru MATEI

Istorie

8
SPECTACOLUL ISTORIEI
COROANA
CONTRA SECERA ŞI CIOCANUL
ARTHUR GOULD LEE
HUMANITAS

Arthur GOULD LEE
Coroana contra secera şi ciocanul: povestea regelui Mihai al României
Traducere din limba engleză de Maria Bica, Editura Humanitas, colecţia „Spectacolul istoriei“, Bucureşti, 2001, 264 p., f.p.

Povestea ultimilor trei ani de domnie a regelui Mihai este spusă de vicemareşalul de aviaţie englez Arthur Gould Lee, membru al Comisiei de Control a Armistiţiului; aceasta este şi calitatea în care autorul face în 1944 cunoştinţă cu Suveranul României. Aflată la cea de-a doua ediţie în limba română, **Coroana contra secera şi ciocanul** a apărut iniţial în 1950 în Marea Britanie, la începutul războiului rece, şi poate fi considerată un document de istorie orală întrucît se bazează pe discuţiile purtate de autor cu Mihai I şi Elena, regina mamă, aflaţi în exil. Biografia unui prinţ, apoi a tînărului rege, este circumscrisă evenimentului politic faţă de care Mihai I trebuie să ia act; educaţia supusă capriciilor tatălui său, Carol al II-lea, continuată şi după urcarea pe tron, pînă cînd conducătorul Antonescu restrînge pînă la zero orele particulare de istorie sau drept constituţional.

Sfătuindu-se în toate deciziile majore cu mama sa, regina Elena, Mihai I iese de sub tutela politică a lui Antonescu prin actul de la 23 august 1944. Însă un alt tip de totalitarism avea nevoie de imaginea monarhiei pentru a se legitima pe un temei democratic; la 31 august Armata Roşie intra în Bucureşti şi începea să instaureze *comunismul*. Sub acest nume îşi găsesc loc faptele de impostură şi oamenii care le-au susţinut: cei din umbră (Emil Bodnăraş, Ana Pauker, Vasile/Lászlo Luca), Partidul Comunist (Lucreţiu Pătrăşcanu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu), Petru Groza (Frontul Plugarilor), Partidul Social Democrat (Voitec, Răduceanu), divizia militară Tudor Vladimirescu (formată din prizonierii români de pe frontul de est – cel puţin oficial), în fine, o serie de partide-fantomă, toate de orientare roşie (Apărarea Patriotică, Noul Partid al Muncitorilor ş.a.). Pe scurt, Frontul Naţional Democratic, organism nereprezentativ sub care s-a declanşat procesul de confiscare a istoriei. Astfel, 23 august a fost posibil numai datorită comuniştilor, alegerile din 1946 reprezentau adevărată voinţă a poporului, iar proclamarea Republicii Populare la 30 decembrie 1947 însemna voinţa românilor.

Participant direct la unele dintre evenimentele anilor 1944/1947, Arthur Gould Lee este purtătorul unui mesaj de restituire a adevărului şi poporului român, îndejuns de mult obligat să considere drept tabuuri unele teme ale istoriei. Alături de campaniile de la începutul anilor '90 ale revistelor **Memoria** sau **Magazin istoric**, **Coroana contra secera şi ciocanul** (cu o primă ediţie în 1998) înseamnă recuperarea unui trecut în care Mihai I al României nu este nicidecum obiectul unei devoţiuni pioase. Aici este, doamnelor şi domnilor, povestea celui care a încercat să ţină piept Împăratului Roşu. Remember...

Dan GULEA

Memorii

Oma Stănescu
Chipuri indiene
Editura Paralela 45

Oma STĂNESCU
Chipuri indiene
Editura Paralela 45, Colecţia „Sapientia“, Piteşti-Bucureşti-Braşov-Cluj-Napoca, 2001, 100 p., f.p.

Chipuri indiene este jurnalul *ad usum delphini* al celor 3 ani şi jumătate petrecuţi de Oma Stănescu în India cu scopul de a căuta vindecători şi leacuri miraculoase pentru o afecţiune nenumită, dar şi maeştrii spirituali: „Cînd am ajuns în India, credeam că toate lucrurile rele din viaţa mea s-au dus pe apa sîmbetei, fără putinţa reîntoarcerii, de-atunci înainte fiindu-mi destinat să păşesc pe un covor de roze şi că toată viaţa mea va fi un astm de fericire. Ce mult mă înşelam însă!“ (p. 5).

După un început promiţător ne dăm seama însă repede că *jurnalul* este scris într-un ritm prea alert (redactare ulterioară a evenimentelor?) ocolind de multe ori amănunte care ar fi fost extrem de interesante şi ar fi făcut deliciul lecturii sau le tratează cu lejeritate, dacă nu chiar cu superficialitate, ratînd astfel efecte şi probleme de profunzime. De la o călătorie de trei ani în India te aştepţi la lucruri care, din perspectiva culturii, civilizaţiei, în fine, religiei, să-ţi ofere aspecte altfel nebănuite. Fără a găsi tonul potrivit, cartea nu comunică lucruri esenţiale pe care nu ne îndoim că Oma Stănescu le-a trăit. Aflăm de pe coperta a patra că avem de-a face doar cu o parte a jurnalului. Într-adevăr, cele nici 100 de pagini nu pot fi altceva, dar, atunci mă întreb, cum se face că această *parte* acoperă toţi cei trei ani?!

Fragmente întregi, ca expresie a mizeriei locurilor pe unde a călătorit, a ipocriziei şi a lipsei de ospitalitate, chiar de omenie a multor indieni cunoscuţi sau doar întîlniţi, lasă impresia unui real eşec ca suma a repetate şi neaşteptate decepţii. Într-o lume în care îşi pune atîtea speranţe, într-un spaţiu sacru în care profesorii de yoga sau maeştrii spirituali se cred *buricul pămîntului*, sînt aroganţi peste măsură şi interesaţi numai de bani, autoarea se vede nevoită să-i schimbe de nenumărate ori, deşi mărturiseşte bizar că „nu credeam în existenţa vreunui sfînt în carne şi oase în afară de Dumnezeu, Iisus Hristos şi Duhul Sfînt. Atunci, să-l trădez pe Iisus?!“ (p. 37). Cam tîrziu pentru astfel de dileme. Maeştrii spirituali pe care îi caută necontenit spun lucruri asupra cărora ar fi meritat să mediteze serios: „What is God? Somebody from you may say: Fuck you God, you are not... I've asked one of my ladies students what is she thinking of God, in the very moment and she answered: dog...“ (p. 45).

Spaţiul indian apare parodiat, demitizat, golit de orice atribut spiritual, guvernat de mizerie, lăcomie şi viclenie (aici trebuie căutat meritul cărţii). Trăirile călătorului trebuie să fi fost profunde, contrariante, dar, din păcate, acest glorios eşec nu este însoţit de meditaţie în acest *jurnal*, derizoriul nu este valorificat, iar impresia rămîne doar una fugitivă. Multe notaţii şi explicaţii sînt puerile. În final, cînd căutările şi greutăţile par a fi răsplătite prin aflarea unui guru adevărat, Oma Stănescu se mulţumeşte să reducă scriptural această experienţă, *adevărată experienţă*, la nici măcar trei pagini.

Cartea cuprinde şi ilustraţii, întîmplări care plac, au farmec şi sînt interesante, însă meritul trebuie căutat doar în exotismul pămîntului indian.

Marius CHIVU

INTERNET

11.09.2001

11 septembrie 2001. O zi care ar fi putut şi ar fi trebuit să fie la fel de banală ca oricare alta. O zi lipsită de vreo sărbătoare religioasă sau de altă natură. Nu a fost să fie aşa, ştim bine, pentru că un măcel înfiorător a zguduit planeta exact în locul unde era cel mai puţin probabil să se întîmple vreodată un atac teorist. Din momentul pătrunderii primului avion în clădirea WTC a început nebunia. Oameni disperaţi care nu înţelegeau ce se întîmplă accesau fie paginile de *web* ale *site*-urilor de ştiri, fie priveau imaginile transmise de televiziuni. Din momentul ciocnirii celui de-al doilea avion devenise sigur că avusese loc un atentat terorist. Apoi, a urmat ceea ce se cunoaşte deja.

Acest articol va prezenta consecinţele acelor evenimente dintr-o altă lumină, prin întîmplările care s-au petrecut pe *net*. Un prim rezultat al acelor atacuri a fost blocarea pentru ceva vreme a *site*-ului **CNN** şi apoi a altor cîteva pagini *web* ale unor ziare sau televiziuni. Internetul a cedat, neputînd suporta presiunea uriaşă. De fapt, el a dezamăgit multă lume, pentru că a arătat că în situaţii de criză, tot mediile clasice sînt eficiente: posturile TV n-au cedat, oricît de solicitate au fost.

Apoi, au urmat un alt gen de atenate, din cele pe care noi, internauţii, le ştim prea bine: devastarea unor *site*-uri, cum ar fi cele ale Jihad-ului sau ale autorităţilor afgane, în semn de răzbunare din partea *hacker*-ilor.

Tot consecinţă a celui mai crud atac terorist din istoria umanităţii, *web*-ul a suferit unele modificări, prin faptul că au apărit *site*-uri noi (*www.tributetoheroes.org*), unele au fost trimise în vacanţă, iar altele şi-au schimbat faţa pentru a oferi informaţii despre cele petrecute şi despre urmările zilei de 11 septembrie.

La *www.worldtradecenter.com* puteţi aprinde o lumînare în memoria celor dispăruţi. Rîndurile de mai sus trebuie înţelese aproape literal, nu este nicidecum vreo figură de stil. Cu un *click* pe lumînarea care pîlpîie pe prima pagină, intraţi într-un cîmp de lumînări aprinse, putînd să vă alăturaţi celor care au aprins un foc virtual prin scrierea numelui şi a ţării. Tot de aici, sînt *link*-uri către paginile **CNN** (*persoane dispărute*) la *www.cnn.com/SPECIALS/2001/trade.center/missing/*, paginile de la **Yahoo** pentru donaţii către familiile pompierilor ucişi, la *http://store.yahoo.com/firedonations/* şi, poate cu această informaţie trebuia să începem, un *link* către spitale, putînd fi căutaţi cei internaţi prin înscrierea numelui sau prin apelarea unui număr de telefon.

Alte urmări ale atacului terorist de marţi: cuvintele cele mai căutate în motoarele de căutare n-au mai fost, cum eram obişnuiţi, cele legate de sexualitate, ci... Ben Laden, Afganistan şi altele din sfera teroristă. Cei drept, isteria postatentate a atins şi oameni inocenţi. Tocmai de aceea trebuie amintite cîteva adrese care arată prin conţinutul lor cît de greşit este să condamni popoare, ţări sau religii. La *www.afghanistan.org*, pagina oficială a comunităţii afgane, sîntem întîmpinaţi cu un mesaj de pace, adresat în limba engleză. Este condamnat în termenii cei mai categorici atacul asupra SUA şi sînt transmise condoleanţe familiilor victimelor.

Aş încheia amintind o altă adresă cu un conţinut similar celei de mai sus: *www.afghanistans.com*, adresă a comunităţii afganilor din SUA. Sînt cîteva *link*-uri ce pot fi accesate de oamenii care doresc să doneze sînge sau să ajute în alt mod şi este de asemenea un mesaj de pace, cetăţenii afgani fiind sfătuiţi să colaboreze cu SUA (*We plead to all our Afghan brothers and sisters remaining in Afghanistan to support and cooperate with the United States*).

Atît despre *Marţea neagră*.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA LIVIU REBREANU:

▌ 28 septembrie, ora 18.30 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric

▌ 29 septembrie, ora 18.30 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea, Ileana Olteanu, Ion Ionuţ Ciocia, Liviu Crăciun, Alexandru Hasnaş

▌ 30 septembrie, ora 11.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I.Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise, Mihaela Mitrache, Eusebiu Ştefănescu, Mihai Niculescu, Vlad Ivanov, Bogdan Muşatescu, Alice Caracostea, Ion Henter, Gavril Pătru

SALA CAMIL PETRESCU:

▌ 25 septembrie, ora 18.30 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan

▌ 26 septembrie, ora 18.30 – **Dama cu camelii** după Alexandre Dumas fiul. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Maia Morgenstern, Vlad Ivanov, Răzvan Mazilu, Adrian Naidin (violoncel)

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

▌ 28 septembrie, ora 19.00 – **Cafeneaua** de Carlo Goldoni. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Cornel Scripcaru, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurenţiu Lazăr, Marius Stănescu, Dan Bădărău, Anca Neculce, Oana Ştefănescu

▌ 29 septembrie, ora 19.00 – **M... Butterfly** de David Henry Hwang. Regia: Ada Lupu. Cu: Florin Zamfirescu, Marius Stănescu, Irina Mazanitis, Jeanine Stavarache, Dan Bădărău, Elvira Deatcu, Constantin Cojocaru

▌ 30 septembrie, ora 19.00 – **Îngerul albastru**, dramatizare şi versiune scenică de Răzvan Mazilu după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Muzica: Friedrich Hollander. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache, Mircea Constantinescu, Cătălina Mustaţă, Mihai Danu, Ioan Batinaş, Dimitrii Bogomaz, Leonid Doni

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 230.73.20)

▌ 28 septembrie, ora 19.30 – **Sinteţi în direct cu Torquemada. Astă seară despre prostie** de Theodora Herghelegiu după Erasmus din Rotherdam. AVANPREMIERĂ. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

▌ 29 septembrie, ora 11.00 – **Să ne răzbunăm, iubito!...** de Georges Feydeau. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Nicolae Călugăriţa, Cornel Ciupercescu, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Luana Stoica, Marius Drogeanu, Nicolae Alexandru, Nicolae Macovei, Mihaela Sîrbu, Natalie Ester

▌ 30 septembrie, ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drîmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan, Gabriel Răuţă, Mihai Nicolae Alexandru. Lectura textului în limba română: Dorina Păunescu

TEATRUL DE REVISTĂ „C. TĂNASE"

(tel: 314.19.79)

▌ 28, 29, 30 septembrie, ora 18.00 – **Ura... şi la gară! (Revistă în 2 acte şi 30 de tablouri)** de Nae Lăzărescu, Vasile Muraru şi Geo Tipsie. PREMIERĂ. Regia: Biţu Fălticineanu

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

▌ 28 septembrie, ora 16.00 – Spectacol de divertisment oferit de Fundaţia Thalia şi Teatrul Ion Creangă, cu ocazia *Zilei Internaţionale a „Vîrstei a Treia"*: **Se-aştern frunze ruginii** cu Norocel Dimitriu şi invitaţii săi: artişti de la Teatrul Constantin Tănase, Teatrul de Operetă Ion Dacian, Formaţia „Melody"

▌ 29 septembrie, ora 10.30 – **Albă ca zăpada şi cei şapte pitici**, dramatizare de Eugen Apostol după Fraţii Grimm. Regia: Victor-Ioan Frunză. Cu: Marina Procopie, Sibylla Oarcea, Anca Zamfirescu, Alexandrina Halic, Dumitru Anghel, Boris Petroff, Cristian Irimia, Marius Toma, Romeo Stavăr, Lucian Ifrim, Gabriel Coveşeanu, Mihai Verbiţchi

▌ 30 septembrie, ora 10.30 – **Peripeţiile vrăjitoarei Meg** de David Wood. Regia: Elliot Swift şi Diana Manole. Cu: Marioara Sterian, Marcela Andrei, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Cristian Irimia, Gabriel Coveşeanu, Florina Luican, Cornelia Pavlovici

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

▌ 29 septembrie, ora 11.00 – **Cenuşăreasa**. Regia: Silviu Purcărete. Cu: Brânduşa Zaiţa Silvestru, Eugenia Barbu, Gina Nicolae, Cristina Roşiianu, Melania Petrescu, Valeriu Simeon, Daniel Stanciu, Mariana Zaharia

▌ 30 septembrie, ora 11.00 – **Răţuşca cea urîtă**. Regia: Anca Puşcaş. Cu: Ioana Chelaru, Dora Ortelecan, Liliana Gavrilescu, Eugenia Barbu, Graţiela Ştefan, Daniel Stanciu, Mariana Zaharia

BACĂU

TEATRUL BACOVIA

▌ 30 septembrie, ora 18.00 – **Bal la castel** de Jean Anouilh. Regia: Oana Leahu. Cu: Gabriel Duţu, Constanţa Zmeu, Eliza Noemi Judeu, Nina Gherghişan, Viorel Baltag, Ştefan Ionescu, Valentin Branişte, Daniela Vrînceanu, Doina Iacob, Firuţa Apetrei, Nicolae Roşioru

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

▌ 27 septembrie – la Vaslui – **Ivan Turbincă**. Dramatizare de Laurenţiu Budău după Ion Creangă. Regia: Laurenţiu Budău

▌ 28 septembrie – la Tîrgu Ocna şi Plopu – **Ivan Turbincă**

▌ 29 septembrie – la Moineşti – **Ionică Apărece şi Domnişoara Albăstriţa** de Cornel Udrea. Regia şi scenografia: Bogdan Ulmu. Cu: Mihai Chihaia, Marlene Duduman, Andreea Sandu, Eugen Ionescu, Sorina Moian, Liliana Isbândă

▌ 30 septembrie, ora 11.00 – **Înşir'te mărgărite** de Victor Eftimiu. Regia: Radu Olăreanu

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

▌ 27 septembrie, ora 18.00 – **Burghezul gentilom** de Molière. Regia: Anton Tauf

▌ 30 septembrie, ora 11.30 – **Poezia din turn**, 30 septembrie, ora 18.00 – **Revista forever**. Regia: Andrei Lache, Zoltan Pop

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

▌ 27 septembrie, ora 10.00 – **Ivan Turbincă** de Radu Macrinici după Ion Creangă. AVANPREMIERĂ. Regia: E.M. Braşoveanu. Cu: Relu Siriţeanu, E.M. Braşoveanu, Ovidiu Cepănaru, Aurelia Simionescu, Vasile David, Anton Blaj, Ion Mar, Gabriela Goţia, Camelia Boghici, Mariuţa Cătănciu

▌ 30 septebrie, ora 11.00 – **Ivan Turbincă** de Radu Macrinici după Ion Creangă. PREMIERĂ

SALA STUDIO:

▌ 26 septembrie, ora 18.30 – **Cerere în căsătorie** de Anton Pavlovici Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

▌ 25, 30 septembrie, ora 20.00 – **Carol** de Slawomir Mrozek. Regia: Tompa Gábor. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Tranzit

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

▌ 27 septembrie, ora 18.30 – **Don Perimplin şi Belisa** de Federico Garcia Lorca. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Constantin Cojocaru, Ana Bart, Lucia Ştefănescu, Roxana Ivanciuc, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Nelu Neagoe, Mihai Androne, Cătălina Radu

▌ 28 septembrie – Hanul cu Tei, Bucureşti – **Torquemada** după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotterdam. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

▌ 29 septembrie, ora 18.30 – **Schimb urgent... trei surori**. Regia: Petre Bokor. Cu: Ana Bart, Nadiana Sălăgean, Raluca Zamfirescu, Niculae Urs, Ilie Gâlea, Marian Despina, Lucia Ştefănescu, Mihai Coandă, Dragoş Câmpan, Nicolae Năstăsia

▌ 30 septembrie, ora 18.30 – **Smerita** de F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ion Radu Burlan

REVISTĂ:

▌ 28 septembrie, ora 11.30 – **Mereu invinşi**

PĂPUŞI:

▌ 25 septembrie, ora 12.00 – **Un necunoscut în ţara lui Liliput (Gulliver)** de Dan Frăticiu. Cu: Lucian Orbean (Mircea Cîrlig, Nae Drăghia), Mihai Androne, Nelu Neagoe, Ana-Maria Premac, Cătălina Radu, Mircea Hendrich, Paul Nicolae, Veronica Molea

▌ 26, 30 septembrie, ora 11.00 – **Un necunoscut în ţara lui Liliput (Gulliver)** de Dan Frăticiu

▌ 27 septembrie, ora 16.00 – **Un necunoscut în ţara lui Liliput (Gulliver)** de Dan Frăticiu. PREMIERA OFICIALĂ

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▌ 28 septembrie, ora 10.00 – **Mary Poppins** de P. Travers. Regia: Doru Zamfirescu

TIMIŞOARA

TEATRUL GERMAN DE STAT

▌ 25 septembrie, ora 19.00 – **Lecţia** de Eugène Ionesco. Regia: Boris Gaza. Cu: Boris Gaza, Simona Vintilă, Vanda Albotă. Spectacol produs de clasele germane de actorie din cadrul Facultăţii de Muzică a Universităţii de Vest, Timişoara. Textul se traduce în limba română la cască

▌ 26 septembrie, ora 19.00 – **A fost ciocîrlia sau Romeo şi Julieta după treizeci de ani** de Ephraim Kishon

▌ 29 septembrie, ora 19.00 – **Lungul drum al zilei către noapte** de Eugène O'Neill. Textul se traduce în limba română la cască

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL PENTRU COPII ŞI TINERET „ARIEL"

▌ 30 septembrie, ora 11.00 – **Poveste ţigănească**, spectacol inspirat din folclorul rrom. Regia: Gavril Cadariu şi Nagy László. Scenariul: Nagy László. Spectacol al secţiei maghiare

FILM

25-27 septembrie

BUCUREŞTI

▌ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria, orele: 9.00, 12.30, 16.15, 20.00/ Corso, orele: 9.00, 12.30, 16.00, 19.30/ Cotroceni, orele: 10.30, 14.00, 17.30, 21.00

▌ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Viitorul/ orele: 14.00, 17.00, 19.00

▌ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00, 21.00

▌ **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Studio/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00

▌ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Luceafărul/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 17.30, 21.00

▌ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Festival, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30/ Favorit, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30

▌ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Gloria/ orele: 10.30, 12.45, 15.00, 17.15, 19.30

▌ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Cultural, orele: 12.00, 13.45, 15.30, 17.15, 19.00/ Lumina, orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30

▌ **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00/ orele: 17.00, 19.30

▌ **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.15, 19.30

▌ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▌ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Aurora/ orele: 14.00, 16.30, 19.00

▌ **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Studio Martin/ orele: 16.00, 18.00, 20.00

▌ **Băi, care mi-ai şutit maşina?**, SUA, 2001. Regia: Danny Leiner. Cu: Ashton Kutcher, Seann William Scott, Kristy Swanson/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

▌ **Unde dai şi unde crapă**, SUA, 2000. Regia: Guy Ritchie. Cu: Brad Pitt, Jason Stratham, Benicio Toro/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

▌ **Pact cu diavoliţa**, SUA, 2000. Regia: Harold Ramis. Cu: Brendan Fraser, Elisabeth Hurley, Frances O'Connor/ orele: 13.00, 20.30

▌ **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ orele: 13.15, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▌ **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington, Mark Isham, Sean Patrick Thomas, Terry Kinney/ orele: 13.30, 19.45

▌ **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ orele: 15.15, 22.15

▌ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ ora 15.45

▌ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 17.30

▌ **Sinuciderea fecioarelor**, SUA, 1999. Regia: Sofia Coppola. Cu: James Woods, Kathleen Turner/ ora 17.45

▌ **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 22.00

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

▌ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ orele: 14.15, 17.00, 19.45, 22.30

▌ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ ora 17.45

▌ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ orele: 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

▌ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ orele: 14.15, 18.00, 21.45

▌ **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ orele: 15.00, 17.30

▌ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter

Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ ora 19.30

- **O plimbare pe lună**, SUA, 2001/ orele: 13.45, 16.15, 18.45
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ ora 20.00
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ ora 21.30
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ orele: 13.45, 16.30, 19.15, 22.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ orele: 14.00, 18.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ ora 22.15
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ orele: 14.30, 17.15, 22.15
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ orele: 14.00, 16.00, 18.15, 20.30, 22.45
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ orele: 16.30, 21.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ orele: 15.15, 20.00, 22.45

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

(tel: 313.86.89)

- 25 septembrie, ora 17.00 – Sala de spectacole – **Mihai Viteazul**, România. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Sergiu Nicolaescu, Ion Besoiu, Ioana Bulcă, Colea Răutu, Constantin Codrescu, George Cornea
- 27 septembrie, ora 17.15 – Sala de cinema – **Salvaţi soldatul Ryan**, SUA, 1998. Regia: Steven Spielberg. Cu: Tom Hanks, Tom Sizemore, Edward Burns, Matt Damon

ARAD

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Dacia
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Mureşul

BACĂU

- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Central
- **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Central

CRAIOVA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Modern
- **Război în bucătărie**, România, 2000. Regia: Marius Theodor Barna. Cu: Gheorghe Dinică, Imola Kezdi, Ovidiu Niculescu, Tora Vasilescu/ Jean Negulesco

DEVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Flacăra

ORADEA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Libertatea
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans/ Dacia/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Patria
- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Scala
- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gerard Depardieu/ Modern

SINAIA

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Perla

SLATINA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Capitol
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Timiş
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Independenţa
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Victoria
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Victoria

VASLUI

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

28 septembrie – 1 octombrie

BUCUREŞTI

- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Studio, tel: 659.53.15/ Festival, tel: 315.63.84
- **Dracula 2001**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Cotroceni/ tel: 212.64.41
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria, tel: 211.86.25/ Favorit, tel: 413.31.70
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Viitorul/ tel: 610.67.40
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Lumina, tel: 314.74.16
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni Jeremy Piven/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Flamura, tel: 685.77.12/ Aurora, tel: 252.04.66

ARAD

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Dacia
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Mureşul

BACĂU

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Central/ orele: 10.00, 13.15, 16.30, 19.45

CÎMPINA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Central

CRAIOVA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Patria
- **Mai rău nu se poate**/ Modern
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Jean Negulesco

DEVA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Porţile de Fier

---

MONUMENTE

Fortuna – Cîrmuitoarea destinului (I)

În mitologia antică *Fortuna* reprezintă un personaj insolit, plin de importanţă (cu toate acestea nu făcea parte din primii 12 zei ai pantheonului roman – *dii consentes*), ea fiind aceea care hotăra destinul muritorilor.

Denumită în elina veche *Tyhe*, fiica cuplului de titani *Okeanos* şi *Tethys*, personajul pare o asociere simbolică cu forţele misterioase şi imprevizibile ale naturii, temute şi venerate în toate religiile din vechime. Se crede că multă vreme divinitatea a fost socotită o simplă noţiune abstractă, cu sensul de „hazard" sau „providenţă". Abia după războiul peloponeziac (anii 431-404), care a zguduit întreaga Grecie antică, un templu închinat ei în oraşul Teba, semnalează adorarea personajului ca divinitate „palpabilă", individualizată. Dar cultul zeiţei Tyhe capătă cea mai mare amploare în epocă elenistică (secolele III-I), cînd i se consacră numeroase statui şi inscripţii în cartierele şi pieţele diferitelor oraşe, în credinţa că această zeiţă protejează prosperitatea urbană. Dintre multele monumente cunoscute, există şi o splendidă replică, din marmură, aparţinînd – este drept –, perioadei romane şi anume un grup statuar care o înfăţişează, alături de *Pontus* (personificarea „Mării Negre"). Faptul nu trebuie să surprindă, deoarece *Fortuna* era protectoarea oraşului antic din Dobrogea, *Tomis* (astăzi monumentul face falâ Muzeului de istorie naţională şi arheologie, din Constanţa).

Revenind la legendele mitice romane, acea Tyhe elină se identifică, iniţial, cu *Fors* (zeiţa „Sorţii"), avînd cultul originar în *Praeneste* (acolo era denumită *Fortuna Primigenia*). De fapt, ea reprezintă o contaminare a două forţe contrare: *Bona Fortuna* („Soarta Bună") şi *Mala Fortuna* („Destinul Rău"), echivalînd în credinţele noastre populare cu „Piaza Bună" şi cea „Rea". Divinitatea împărţea oamenilor, după bunu-i plac, fericirea ori nenorocirea, bogăţia sau sărăcia, binele şi răul, fiind, totodată, considerată zeiţa profetă (oraculară) a norocului „dirijat", a şanselor şi a cîştigurilor. Ea era una dintre cele mai populare zeităţi ale romanilor, în genere fatalişti, purtînd numeroase nume: Fortuna *Bona*, F. *Augusta*, F. *Publica*, F. *Privata* ş.a. (alegorii ce nu necesită nici o traducere). Un templu din preajma Romei i-a fost dedicat în ipostaza de *Fortuna Muliebris* („Fericirea femeilor"), unde serviciul religios (1 decembrie) era îndeplinit şi asistat în exclusivitate de către femei. Cultul divinităţii pătrunde în mai toate teritoriile cucerite de romani, printre care şi Dacia. Aici va primi denumirea de *Fortuna Daciarum* (deci, protectoarea „Dacilor", este vorba de cele trei subdiviziuni administrative în care a fost împărţită provincia traiană), cîteva inscripţii şi reprezentări sculpturale închinate ei, fiind descoperite la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (astăzi Sarmizegetusa, jud. Hunedoara), *Apulum* (Alba Iulia) etc.

În arta antică zeiţa era înfăţişată ţinînd în mîini „Cornul Abundenţei" (*cornucopia*), ca dătător de belşug, o cîrmă cu spiţe, în calitate de a „dirija" destinele lumii şi, cîteodată, cu ochii legaţi, întruchipînd soarta „oarbă". Ca simboluri specifice ei, mai pot fi consemnate: „balanţa" providenţei, grifonul (fiinţă fabuloasă, cu cap şi aripi de vultur şi trup de leu) şi *patera* (recipient circular, puţin adîncit, întrebuinţat în diferitele ceremonii cultice ale majorităţii zeităţilor).

Constantin POP

Festivalul „George Enescu“ 8-28 septembrie

Săptămîna 25-28 septembrie
Din program:

- 25 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert** susţinut de Cvartetul „Kodaly“. În program lucrări de: Haydn – **Concertul de coarde în sol major op. 54/1**, Enescu – **Concertul de coarde op. 22 nr. 2 în sol**, Schubert – **Concertul de coarde în sol major op. 161**, Enescu – **Rapsodia nr. 1 în la major**, Mozart – **Simfonia nr. 41 Jupiter în do major KV 551**, Brahms – **Simfonia nr. 2 op. 72 în re major**

- 26 septembrie, ora 18.30 – Opera Naţională Bucureşti – **spectacol** realizat în coproducţie cu Deutche Oper Berlin – Staatsoper Viena. Regia: Götz Friedrich. Participă Orchestra Filarmonicii „George Enescu“ din Bucureşti şi Corul Operei Naţionale din Bucureşti. Dirijor: Cristian Mandeal. Maestru de cor: Stelian Olariu. Solişti: Esa Ruuttumen, Marjana Lipovsek, Adam Kruzel, Peter Koves, Alexandru Moisiuc, Yu Chen, Ionel Pantea, Marius Brenciu, Celia Costea, Ecaterina Ţuţu-Pop, Dan Dumitrescu, Vladimir Popescu Deveselu. În program: Enescu – **Oedipe**

- 27 septembrie, ora 17.00 – Ateneul Român – **concert de pian** susţinut de Maria Joao Pires. În program lucrări de: Beethoven – **Sonata 13 în mi bemol major op. 27 quasi una fantasia**, **Sonata 14 op. 27 în do diez minor A lunii**; Chopin – **Sonata în si minor op. 58**/ ora 19.30 – Sala Mare a a Palatului – **spectacol** susţinut de Orchestra şi Corul Operei Scala din Milano. Dirijor: Ricardo Muti. Solişti: Georgiana Lukacs (soprană), Luciana d'Intino (mezzosoprană), Dennis O'Neil (tenor), Roberto Scandiuzzi (bas). În program: Verdi – **Messa de Requiem**

- 28 septembrie, ora 19.30 – Sala Mare a Palatului – **spectacol** susţinut de Orchestra şi Corul Operei Scala din Milano. Dirijor: Ricardo Muti. Solişti: Marius Brenciu (tenor), Mairella Devia (soprană), Sonia Ganassi (mezzosoprană), Juan Diego Florez (tenor), Alistair Miles (bas). În program lucrări de: Enescu – **Vox maris op. 31**, Verdi – **Te Deum**, Rossini – **Stabat Mater**

HUNEDOARA

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Flacăra

ORADEA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Libertatea
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Patria
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Dacia/ ora 21.00

PLOIEŞTI

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Scala
- **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Modern

SINAIA

- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Perla

SLATINA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Mai rău nu se poate**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Capitol
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Timiş
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Independenţa
- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gérard Depardieu/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Victoria

VASLUI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Independenţa/ orele: 10.00, 12.45, 14.30, 16.45, 19.00

CINEMATECA

CÎMPINA

- 28 septembrie – **High Fidelity**, SUA, 1999. Regia: Stephen Fears. Cu: John Cusack, Iben Hjejie, Todd Louiso, Natasha Gregson Wagner, Catherine Zeta-Jones

PLOIEŞTI

SCALA

- 25 septembrie – **High Fidelity**, SUA, 1999. Regia: Stephen Fears. Cu: John Cusack, Iben Hjejie, Todd Louiso, Natasha Gregson Wagner, Catherine Zeta-Jones

TÎRGOVIŞTE

- 27 septembrie – **Capcană pentru părinţi**

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

CENTRUL MULTI ART DANS

- 28, 29, 30 septembrie, ora 19.00 – **Diva**, spectacol de Mihaela Sîrbu, Vava Ştefănescu, Andu Dumitrescu. Coregrafia: Vava Ştefănescu. Cu: Mihaela Sîrbu, Vava Ştefănescu, Petru Popa (pian). Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia „Teatrul fără frontiere“, Pro Helvetia, „Kultur Kontakt“

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 28 septembrie, ora 19.00 – **Bal Mascat** de Giuseppe Verdi. Regia: Rodica Popescu Moisa. Dirijor: Cristian Oroşanu. Solişti: Stela Sârbu, Viorel Săplăcan, Fülöp Martin, Ana Oros, Doina Neculce Sâmpetrean, Ludovic Kendi, Marius Chioreanu, Szabo Bálint, Petre Ghilea, Radu Pintea

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 25, 27 septembrie, ora 11.00 – **Frumoasa din pădurea adormită** de Charles Perrault. Regia: Migry Avram Nicolau. Cu: Ioan Kelemen, Mirela Popescu, Carmen Roibu, Ionela Truşcă, Eva Ştefănescu, Daniela Ionescu, Ioana Gîngioveanu, Steluţa Teodorescu, Dorel Stoia, Gabriel Marciu, Violeta Ţicu, Ema Marin, Cristina Badea, Laura Iancu, Roxana Deca, Aniţa Luiza Nicolae, Mihăiţă Niculescu, Daniel Cornescu, Alexandru Petre, Teodor Ispas, Nicolae Popa. Vocea prinţesei: Mihaela Popa. Spectacol pentru copii

CONCERTE

BUCUREŞTI

ART JAZZ CLUB

- 27 septembrie, ora 22.00 – **concert** susţinut de Johnny Răducanu & Friends: Allin Constantiu, Jean Stoian, Teodora Enache
- 28 septembrie, ora 22.00 – **concert** susţinut de Mircea Tiberian Quartet: Mircea Tiberian, Cristian Soleanu, Vlaicu Golcea, Vlad Popescu
- 29 septembrie, ora 22.00 – **concert** susţinut de formaţia „Domnişoara Pogany“

CLUJ NAPOCA

FILARMONICA DE STAT „TRANSILVANIA“

- 25 septembrie, ora 19.00 – Casa Universitarilor – **concert simfonic** susţinut de Orchestra simfonică a Filarmonicii „Transilvania“. Dirjor: Daisuke Soga (Japonia). Solişti: laureaţii Concursului Internaţional „G. Enescu“
- 26 septembrie, ora 19.00 – Academia de Muzică – **concert** susţinut de Cvartetul Kodaly (Ungaria). În program lucrări de: **Haydn**, **Enescu**, **Schubert**
- 27 septembrrie, ora 19.00 – Academia de Muzică – **Din creaţia compozitorilor clujeni** (2). În program lucrări de: **I. Cibişescu**, **I. Pop**, **A. Borza**, **V. Herman**, **C. Rîpă**, **D. Cojocaru**, **Z. Magyari**
- 28 septembrie, ora 19.00 – Casa Universitarilor – **concert simfonic** susţinut de Orchestra simfonică a Filarmonicii „Transilvania“. Dirijor: Paul Mann (Marea Britanie). Solist: James Cook (SUA). În program lucrări de: **A. Pop**, **Rahmaninov**, **G. Mahler**

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 28 septembrie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Michael Dan (Cluj Napoca)

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 27 septembrie, ora 19.00 – Sala Mare – **concert simfonic**. Dirijor: Shinya Czaki (Japonia). Solist: Gabriel Croitoru – vioară. În program lucrări de: **G. Rossini**, **W.A. Mozart**, **F. Mendelssohn-Bartholdy**
- 1 octombrie, ora 19.00 – Sala Mare – **recital de orgă**. Solist: Walter Dolak (Germania). În program lucrări de: **Bach**, **Mendelssohn-Bartholdy**, **Enrico Bossi**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Complexe sublimate*, Adriana Ilin Tomici, **pictură**

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Ionuţ Theodor Barbu, **pictură**, pînă în 2 octombrie

ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu 23A, subsolul Galeriilor Orizont) – *Întîlnirea cu focul*, Marcel Bunea (profesor la Universitatea de Arte Plastice Bucureşti), **pictură pe folie de aluminiu**, pînă în 30 septembrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Traian Postelnicu, **sculptură**, pînă în 3 octombrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup: Carmen Poenaru, Cristina Ciobanu, Eugen Ionescu (membrii ai filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **artă decorativă**, 26 septembrie-27 octombrie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Magdalena Vascan-Dobre, **pictură**, pînă în 8 octombrie

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ionel Stoicescu, **sculptură**, pînă la 1 octombrie

GALERIA GALLA – Elena Jianu, Constantin Sinescu, **pictură** şi **sculptură**

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. – Timo Kelaranta (Finlanda), **fotografie**, 25 septembrie-12 octombrie. Vernisaj: 25 septembrie, ora 18.00. Expoziţie organizată în colaborare cu Centrul Cultural Sindan, Cluj Napoca şi Ambasada Finlandei la Bucureşti

STUDIOUL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ TOACA (tel: 326.38.09) – **Black Box Recorder – Cutia neagră** (lucrări a 12 artişti britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra, pînă în 3 octombrie

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Des Européens à Paris*, **fotografie**, artişti ai Agenţiei „Métis“ (Franţa), pînă la sfîrşitul lunii septembrie/ *L'endroit X*, Eduard Constantin, **instalaţie**, 1-15 octombrie

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.02.24) – *Lucrări pe hîrtie*, **pictură**, **desen**, **fotografie**, Andreas Fasbender (Berlin), pînă în 17 octombrie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – expoziţie colectivă: Diana Popa, Radu Chioreanu, Laurenţiu Dimişcă, **icoane**

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană*/ *Galeria de Artă Românească Modernă*/ *Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Sala Tronului fostului Palat Regal* redeschisă pentru public pînă în 30 septembrie, doar sîmbăta şi duminica

MUZEUL COLECŢIILOR DE ARTĂ – *Colecţia avocat Hurmuz Aznavorian. Donaţia Rodica (Aznavorian) Sfinţescu şi Claudiu Sfinţescu*: creaţii semnate de Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Francisc Şirato, Alexandru Ciucurencu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (tel: 313.85.15) – *Convieţuiri etnice bucureştene trecute şi prezente*, **obiecte tradiţionale**, **costume**, **obiecte de cult** etc., expoziţie documentară la care participă artişti reprezentanţi ai minorităţilor naţionale. Manifestare organizată cu ocazia *Zilei Bucureştilor*

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Salonul de Aur – *Evantaiul în timp şi anotimp*, expoziţie de **evantaie** din colecţia Ioana Cacip Sussmann, pînă în 26 septembrie/ Zona medievală a Palatului – **Cocoşul salutînd soarele** de Constantin Brâncuşi, din colecţia Gregor Wolf (Germania), lucrare în bronz, marmură şi lemn; eveniment dedicat *Anului Brâncuşi*

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL „GEORGE ENESCU“ (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului „George Enescu“**, pînă în 10 noiembrie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 23 octombrie

TECHO MOBILIER (tel: 330.75.00) – expoziţie colectivă, grupul „Sursa“ din Cluj Napoca, **pictură**

SEDIUL ASIROM (bd. Carol 31-33, sector 1) – *Femei creatoare la Marea Neagră şi Marea Mediterană*, expoziţie cu participare internaţională

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Sala Rondă – Ionela Carmen Bîlbîie, **pictură**, pînă în 7 octombrie/ Galeria Artelor – Aurel Nedel, **pictură**, pînă în 4 octombrie/

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă cu lucrări prezentate în cadrul **Taberei Inter-**

Transmisiunile în direct ale concertelor Festivalului „Enescu"

România 1

Marţi, 25 septembrie
19.30-20.10 – Orchestra Filarmonicii din Viena
Vineri, 28 septembrie
19.30-21.30 – Corul şi Orchestra Teatrului „Scala" din Milano

TVR 2

Marţi, 25 septembrie
17.00-19.00 – Cvartetul „Kodaly"
20.15-21.30 – Orchestra Filarmonicii din Viena
Miercuri, 26 septembrie
18.30-21.30 – Orchestra Filarmonicii „George Enescu"
Joi, 27 septembrie
17.00-19.00 – Concert de pian. Solistă: Maria Joao Pires
19.30-21.10 – Corul şi Orchestra Teatrului „Scala" din Milano

naţionale de pictură de la Tescani, pînă în 30 septembrie. Participă artişti din: Bulgaria, Franţa, Italia, Olanda, Moldova, România şi Ucraina
GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău
MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

BISTRO DE L'ARTE – Florin Lucan, **pictură**, Nicolae Daicu, **sculptură**, pînă la sfîrşitul lunii septembrie

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 decembrie

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC" – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Liber Erzsebet şi Jancsikity Jozsef, **grafică**, pînă în 30 septembrie
CENTRUL CULTURAL SINDAN – *Air Pirosca*, Aurelian Piroşca, **acuarele**, pînă în 5 octombrie
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Radu Afrim, **fotografie**. Vernisaj: 27 septembrie

CONSTANŢA

MUZEUL DE ARTĂ – *Time for Tea*, expoziţie de **ceainice** din Marea Britanie (80 de ceainice din colecţia Consiliului Britanic). Expoziţie realizată în colaborare cu British Council

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ioan Popei, **pictură**, pînă în 30 septembrie

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie de **pictură cubaneză**, pînă în 2 octombrie
MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN" – expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Artă, **icoane**. Vernisaj: 27 septembrie

SIBIU

MUZEUL CIVILIZAŢIEI POPULARE TRADIŢIONALE „ASTRA" – *Valori arhetipale ale satului gorjean şi Constantin Brâncuşi*, pînă în 30 septembrie (obiecte aparţinînd colecţiilor proprii şi Muzeului Judeţean Gorj „Alexandru Ştefulescu"; expoziţie structurată în patru secţiuni: *Satul Hobiţa – leagăn al copilăriei lui Brâncuşi*, *Casa gorjeană – micro-univers familial*, *Simbolurile majore ale artei lui Brâncuşi* şi *Zborul)*

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Supra-rea-street*, Cristina Zilahi, **design vestimentar**, pînă în 30 septembrie

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

DEZBATERI

BUCUREŞTI

COLEGIUL NOUA EUROPĂ
▮ 29 septembrie, ora 18.00 – **masă rotundă** în jurul cărţii lui Adam Michnik, **Restauraţia de catifea**, Editura Polirom, Iaşi, 2001, prefaţă de Andrei Pleşu. Participă: Adam Michnik (istoric, politolog şi redactor-şef la **Gazeta Wyborcza**, Varşovia, Polonia), Andrei Pleşu (profesor de filozofia religiilor şi rectorul Colegiului Noua Europă, Bucureşti), Mircea Mihăieş (profesor de literatura engleză la Universitatea de Vest din Timişoara, directorul revistei **Orizont**)

PALATUL CANTACUZINO
▮ 24-25 septembrie – **simpozionul** internaţional de muzicologie „George Enescu" cu tema: **George Enescu în perspectivă contemporană (120 de ani de la naştere)**. Din program:
▮ 25 septembrie, ora 9.00 – **sesiune de comunicări**. Participă: David Williams, Pascal Bentoiu, Franz Metz, Speranţa Rădulescu, Titus Moisescu, Dan Dediu, Mihaela Caranica Fulea, Vasile Vasile, Mihai Cosma/ ora 11.30 – **sesiune de comunicări**. Participă: Dan Voiculescu, Octavian Nemescu, Despina Petecel-Theodoru, Laura Manolache, Valentina Sandu-Dediu, Marin Marian, Florinela Popa
▮ Organizatori: Academia Română, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România, Ministerul Culturii şi Cultelor

INSTITUTUL FRANCEZ
▮ 26 septembrie, ora 19.00 – **conferinţă** susţinută de scriitorul francez Bernard Noël pe tema cenzurii

EDITURA FUNDAŢIEI PRO
▮ 26 septembrie, oră neprecizată – **colocviu** cu tema **Spaţii în cinema**, organizat în colaborare cu Fundaţia Culturală „Secolul 21"

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ NAŢIONALĂ „I.C. PETRESCU"
▮ 26 septembrie, ora 11.00 – **conferinţa** cu tema: **Suferinţa, visul, timpul şi moartea în *Ramayana* şi *Upanishade***, susţinută de profesorul Satya Vrat Shastri (India) în cadrul ciclului de cinferinţe **Ore indiene**. Organizator: Asociaţia Culturală Româno-Indiană

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

SĂRBĂTOAREA FILMULUI FRANCEZ
28-30 septembrie
SALA ELVIRA POPESCU
Din program:
▮ 28 septembrie, ora 18.00 – **Saint Cyr**, 2000. Regia: Patricia Mazuy. Cu: Isabelle Huppert, Jean-Pirre Kalfon/ ora 20.30 – **Mulţumesc pentru ciocolată**, 2000. Regia: Claude Chabrol. Cu: Isabelle Huppert, Jacques Dutronc/ ora 22.30 – **O chestiune de gust**, 1999. Regia: Agnès Jaoui. Cu: Anne Alvaro, Jean-Pierre Bacri
▮ 29 septembrie, ora 18.00 – **La atac!**, 2000. Regia: Robert Guédiguian. Cu: Ariane Ascaride, Pierre Banderat/ ora 20.30 – **Sub nisip**, 2000. Regia: François Ozon. Cu: Charlotte Rampling, Bruno Cremel/ ora 22.30 – **Haiosul Felix**, 2000. Regia: Jacques Martineau şi Olivier Ducastel. Cu: Sami Bouajila, Ariane Ascaride
▮ 30 septembrie, ora 16.00 – **Harry, un prieten devotat**, 2000. Regia: Dominik Moll. Cu: Laurent Lucas, Sergi López/ ora 18.30 – **Nationale 7**, 2000. Regia: Jean-Pierre Sinapi. Cu: Nadia Kaci, Olivier Gourmet/ ora 20.30 – **Cea mai bună speranţă feminină**, 2000. Regia: Gérard Jugnot. Cu: Gérard Jugnot, Bérénice Bejo
▮ Organizator: Institutul Francez din Bucureşti

ZILELE FILMULUI MAGHIAR
25-29 septembrie
CENTRUL CULTURAL AL REPUBLICII UNGARE
Din program:
▮ 25 septembrie, ora 18.00 – **Torsuri**. Regia: Sopsits Árpád. Cu: Mészáros Tamás, Csizmadia Szaboles, Zsilák Attila, Máesai Pát, Gálffy László
▮ 26 septembrie, ora 18.00 – **Feri şi viaţa dulce**. Regia: Czabán György. Cu: Hollósi Frigyes, Dózsa Erzébet, Csákányi Eszter, Bojtár B. Endre, Éles Ezter, Vizy György
▮ 27 septembrie, ora 18.00 – **Pasport**. Regia: Gothár Péter. Cu: Böresök Enikö, Kocsis Gergely, Nagy Mari
▮ 28 septembrie, ora 18.00 – **I love Budapest**. Regia: Incze Agnes. Cu: Hámori Gabriela, Kovács Martina, Csányi Sándor, Lengyel Tamás
▮ 29 septembrie, ora 17.00 – Millenium – prezentare festivă de film. **Sacra Corona**
(*Filmele se vor proiecta cu traducere simultană*)

SĂPTĂMÎNILE FILMULUI GERMAN
19 septembrie-11 octombrie
INSTITUTUL GOETHE
▮ 26 septembrie, ora 18.00 – **Test de duritate**, 1997. Regia: Janek Rieke. Cu: Florian Lukas, Gerhard Garbers, Hark Bohm
▮ 1 octombrie, ora 18.00 – **Siluete în noapte**, 1998. Regia: Andreas Dresen. Cu: Merriam Abbas, Dominique Horwitz, Susane Bormann

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL TECHNO MUSIC
29 septembrie
PIAŢA GEORGE ENESCU
▮ Organizator: Institutul Goethe inter Nationes în colaborare cu Institutul Polonez din Bucureşti

FESTIVALUL PRIETENIEI
29-30 septembrie
CERCUL MILITAR NAŢIONAL
Din program:
▮ 29 septembrie, ora 19.30 – **recital** susţinut de Nicu Alifantis/ ora 20.00 – **concert** susţinut de formaţia „Pasărea Colibri"
▮ 30 septembrie, ora 17.00 – **spectacol de teatru** prezentat de tineri actori amatori/ ora 19.00 – **recital** susţinut de Ducu Bertzi/ ora 20.00 – **recital** susţinut de Tudor Gheorghe

ORADEA

SĂPTĂMÎNA TEATRULUI SCURT
24-30 septembrie
ediţia a XIII-a
TEATRUL DE STAT
Din program:
▮ 25 septembrie, ora 16.00 – Sala Mare – Teatrul „Tamasi Aron", Sfîntu Gheorghe: **Nunta însingerată**/ ora 21.00 – Sala Mare – Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri", Iaşi: **Agenda**/ ora 22.00 – Sala Studio – Teatrul de Stat, Oradea: **Neinţelegerea**
▮ 26 septembrie, ora 18.00 – Teatrul pentru copii „Arcadia" – Teatrul „Petöfi" Veszprem (Ungaria): **Lola Blau**/ ora 21.00 – Sala Mare – Teatrul Naţional Cluj-Napoca: **Memo**
▮ 27 septembrie, ora 16.00 – Sala Mare – „Eurotheater" Bonn (Germania): **Emigranţii**/ ora 18.00 – Sala Studio – Teatrul German de Stat, Timişoara: **Lecţia**/ ora 21.00 – Sala Mare – Teatrul de Stat Oradea (secţia română): **Medeea**
▮ 28 septembrie, ora 11.00 – Teatrul pentru copii „Arcadia" – Teatrul de copii şi tineret „Arcadia", Oradea: **Minunatele aventuri ale celebrului baron Münchausen**/ ora 16.00 – Sala Mare – Teatrul „Csiky Gergely" Timişoara – **Evanghelia după Toma**/ ora 18.00 – Sala Studio – Teatrul de Stat Arad: **Apropo, aţi chemat pompierii?**/ ora 20.00 – Sala Mare – Teatrul de Stat Oradea (secţia maghiară): **Tragedia omului**
▮ 29 septembrie, ora 11.00 – Teatrul pentru copii „Arcadia" – Teatrul de copii şi tineret „Arcadia", Oradea (secţia maghiară): **Prinţul fericit**/ ora 16.00 – Sala Mare – Teatrul „Mihai Eminescu" Botoşani: **Bekkanko**/ ora 18.00 – Foaier – Teatrul „Luni" Bucureşti: **Un cadou special**/ ora 21.00 – Sala Mare – Teatrul „Sică Alexandrescu", Braşov: **Cerere în căsătorie**
▮ 30 septembrie, ora 18.30 – Foaier – lansarea monografiei **Teatrul românesc la Oradea**/ ora 19.00 – Sala Mare – **Festivitatea de premiere**/ ora 19.30 – Sala Mare – Teatrul „Act" Bucureşti: **Puşca de vînătoare**

LANSARE

BUCUREŞTI

LIBRĂRIA DIN FUNDUL CURŢII
▮ 26 septembrie, ora 17.00 – lansarea volumului **A fost odată, în alte vremuri. Aventuri în spatele Cortinei de Fier** de Jessica Douglas-Home, Editura Humanitas, 2001. Participă: Jessica Douglas-Home, Alina Mungiu-Pippidi, Andrei Pippidi, Vlad Zografi

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
▮ 27 septembrie, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
▮ 27 septembrie, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2
▮ 28 septembrie, ora 20.00 – **Televiziunea, Dragostea Mea!**, emisiune muzicală

TIMIŞOARA

ANALOG TV
▮ 29 septembrie, ora 19.00/ 30 septembrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Un peu berlinois

ADRIAN NIȚĂ

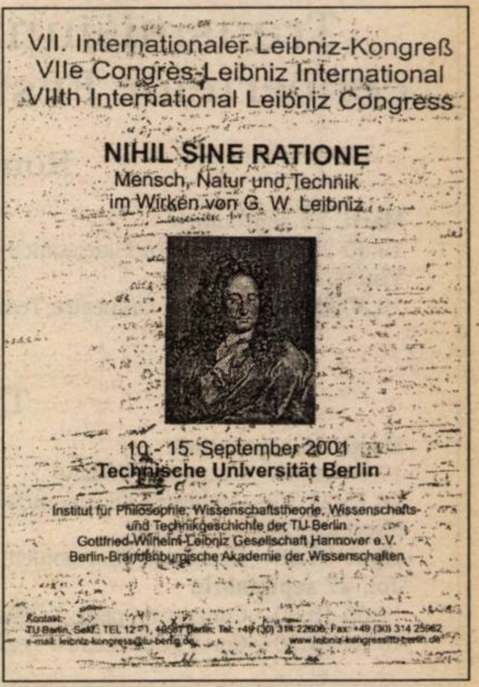

VII. Internationaler Leibniz-Kongreß
VIIe Congrès Leibniz International
VIIth International Leibniz Congress

NIHIL SINE RATIONE
Mensch, Natur und Technik
im Wirken von G. W. Leibniz

10.-15. September 2001
Technische Universität Berlin

Institut für Philosophie, Wissenschaftstheorie, Wissenschafts- und Technikgeschichte der TU Berlin
Gottfried-Wilhelm-Leibniz Gesellschaft Hannover e.V.
Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften

Într-un Berlin în care a plouat nu de trei ori pe săptămînă, ci de trei ori într-un ceas, a avut loc săptămîna trecută (între 10 şi 15 septembrie) cel de-al VII-lea **Congres Internaţional Leibniz**. Dar chiar şi sub ploaie, Berlinul rămîne unul dintre cele mai cochete oraşe pe care le-am văzut vreodată. Poate doar Londra mi se pare a fi la fel de cochet(ă?). Complet reconstruit după al doilea război mondial, oraşul poartă azi urmele acelor cumplite evenimente, dar, în acelaşi timp, poartă şi semnele unei modernităţi pe care Londra nu are cum să o aibă. De exemplu, în plin centrul oraşului s-a construit o piaţă, exact pe locul celei mai celebre şi mai circulate artere din Europa începutului de secol trecut, cu clădiri înalte de peste douăzeci de etaje, făcute din sticlă şi oţel, cu ascensoare exterioare şi cu jocuri ingenioase de apă.

Şi, pentru că veni vorba despre Potsdamer Platz, trebuie să notez că aici se află o reproducere a unei bucăţi din celebrul zid al Berlinului, care tăia piaţa în două, încercînd să împartă – şi să despartă – două lumi. Deşi ştiam că zidul a fost spulberat, i-am căutat urmele venind dinspre Branderburger Tor. Aşa că emoţia descoperirii în Potsdamer Platz a urmelor lăsate pe asfalt de către zid a fost la fel de mare ca şi cum aş fi întîlnit zidul însuşi. Probabil, lipsa lui completă, inexistenţa, măcar, a unei mici porţiuni care să reamintească generaţiilor viitoare despre grozăviile secolului al XX-lea, are semnificaţia că acesta nu a reuşit să împartă cele două Germanii, şi prin generalizare, cele două lumi. Diferenţele dintre partea estică şi cea vestică a oraşului nu mi s-au părut semnificative. Străzile, casele, oamenii etc. arată exact la fel. Străzile sînt la fel de curate (sigur, nu ca la München, culmea curăţeniei şi ordinii occidentale), la fel de cochete, cu bulevarde largi şi trotuare încăpătoare pentru oameni şi pentru maşini. Casele, deşi au cam aceeaşi înălţime, fiind construcţii de patru-cinci etaje, sînt complet diferite unele de altele. Am încercat să găsesc două clădiri identice, exact la fel cum patronul nostru de o săptămînă, şi nu numai, a căutat prin curtea Palatului Charlotenburg, împreună cu regina Prusiei, două frunze care să fie la fel. Nu am găsit, întrucît casele diferă prin culoare, prin arhitectură ori prin mărimea şi dispunerea balcoanelor.

Am fost plăcut surprins să constat existenţa unor străzi cu denumiri de filozofi, semn că berlinezii îşi preţuiesc gînditorii: Kantstrasse, Leibnizstrasse, Thomasiusstr, Hegelplatz, Feuerbachstr, Fichtestr, Fregestr etc. Surpriza a fost amplificată de faptul că mergînd pe Leibnizstrasse m-am intersectat cu... Kantstrasse şi nu am putut să nu mă gîndesc la teza mea de doctorat din Franţa, la care tocmai lucrez, care tratează exact despre relaţia (intersecţia) lui Kant cu Leibniz.

Timp de o săptămînă, cei 280 de participanţi din aproape 30 de ţări de pe toate continentele au fost, ca şi Leibniz pe vremuri, un pic berlinezi. Subintitulat **Nihil sine ratione. Omul, natura şi tehnica în opera lui G.W. Leibniz**, congresul din acest an a vrut să marcheze cei 300 ani de la crearea Societăţii de Ştiinţe din Berlin, la a cărei înfiinţare Leibniz şi-a adus o însemnată contribuţie. În plus, timp de 16 ani, adică din 1700 şi pînă la moartea sa, în 1716, filozoful a fost preşedintele acestei societăţi, devenite ulterior Academia Germană de Ştiinţe.

Congresul s-a desfăşurat în nu mai puţin de 57 secţiuni, simpla enumerare a cîtorva dînd seamă de întinderea preocupărilor actuale pentru studierea unei opere imense (ediţia completă este proiectată în 100 de volume) şi extrem de diversificate: matematică şi metafizică, fizică şi metafizică, teologie, ştiinţe politice, lingvistică, semiotică, tehnică, dinamică, medicină etc. – dintre secţiunile dedicate disciplinelor extrafilozofice; *metafizică* (cu trei secţiuni), *teoria cunoaşterii* (cu trei secţiuni), *etică*, *logică*, o secţiune dedicată *libertăţii şi contingenţei* etc. – secţiuni filozofice; *monadologie* (cu trei secţiuni), *caracteristica universală*, *teodicee*, *lumi posibile* (cu două secţiuni), *principiul individuaţiei*, *principiul continuităţii* etc. – marcînd teme strict leibniziene.

Întrucît pentru prezentarea sumară a comunicărilor ar fi necesar un spaţiu foarte mare (organizatorii au tipărit pe 60 pagini sumarele acestora; broşură care se alătură unui volum de 1500 pagini, în trei părţi, cu lucrările congresului), ne vom mulţumi să prezentăm pe scurt o mică parte din lucrările la care am asistat şi care ne-au atras atenţia în mod deosebit. Vom începe cu conferinţele ţinute în sesiunile plenare, la care au participat cîţiva dintre cei mai mari specialişti în Leibniz din lume: J. Mittelstrass (Universitatea Konstanz), Daniel Garber (Universitatea din Chicago), André Robinet (Orchaise), Robert Adams (Universitatea Yale), Michel Fichant (Sorbona), Hidé Ishiguro (Kamakura), Marcelo Dascal (Universitatea din Tel Aviv). Prof. Garber, ce a venit direct din România, unde a participat la Şcoala de vară de la Tescani, şi care mi-a povestit că a fost plăcut impresionat de grupul de tineri de aici, a prezentat un material despre idealismul lui Leibniz din deceniul 9 al secolului al XVII-lea. Prof. Fichant a susţinut comunicarea **Leibniz şi cele două căi ale filozofiei naturii**. Folosind o distincţie între o filozofie a naturii de tip transcendental, care se ataşează determinării conceptelor şi principiilor fundamentale ale cunoaşterii naturii, şi o filozofie a naturii de tip speculativ, care este transcendentă ştiinţelor naturii prin extrapolarea anumitor rezultate într-o viziune unitară despre natura în ea însăşi, prof. Fichant arată că în cazul lui Leibniz cele două orientări sînt atît de puternic întrepătrunse, încît este dificil a pune în evidenţă ceea ce ţine de una şi ceea ce ţine de cealaltă. Prof. Adams a demonstrat, în comunicarea **Ştiinţă, metafizică şi realitate**, faptul că în opera lui Leibniz nu există o distincţie între „imaginea ştiinţifică" a lumii şi „imaginea manifestă" a lumii (distincţie făcută de Wilfrid Sellars), ci există cel puţin trei imagini ale lumii, cu imagini ştiinţifice false între imaginea cea mai manifestă şi o imagine metafizică care pretinde a fi cea mai exactă reprezentare a realităţii.

Într-o secţiune intitulată **Leibniz şi contemporanii săi**, prof. Mark Kulstad (Universitatea Rice, Houston) a prezentat o interesantă comunicare despre argumentul lui Leibniz că toate lucrurile sînt unul în relaţie cu noţiunile lui Descartes de distincţie reală şi distincţie modală aşa cum apar acestea în **Principia philosophiae**. Naoum Daher (CNRS, Besanon) a pus în evidenţă, în studiul **Spaţiu, timp şi materie în filozofia naturală a lui Leibniz şi raportul lor cu fizica modernă**, că monada lui Leibniz a luat naştere în vederea depăşirii întinderii lui Descartes, a particulei lui Newton şi a undei lui Huygens. În prelungirea acestei idei se află principiul celei mai mici acţiuni, dar şi o cale complementară ce va fi explorată cu rezultate notabile pentru fizica relativistă şi, mai general, pentru legile de bază ale mecanicii cuantice, şi anume multiplicitatea infinită a punctelor de vedere asupra celei mai bune lumi posibile. Acest fapt va avea drept consecinţă o înnoire profundă a conceptelor de spaţiu, timp şi materie. Daniel Schultess (Universitatea Neuchatel) a prezentat cîteva elemente pentru un veritabil program leibnizian de cercetare dedicat aparenţelor sensibile. Preocupat de înnoirea fizicii, Leibniz a manifestat un interes cu totul special pentru tot ceea ce se întîlneşte într-un veritabil *no man's land* cognitiv şi metafizic al manifestărilor calitative ale lumii sensibile.

Interesante noutăţi cu privire la relaţia lui Kant cu Leibniz au fost aduse de Gerhard Schwarz (**Principiul leibnizian al identităţii indiscernabililor pentru metafizica kantiană a voinţei pure**), Brandon Look de la Universitatea din Kentucky (**Leibniz şi natura substanţei compuse: o problemă kantiană despre „intern" şi „extern"**), Rebecca Paimann (**Problema limitelor cunoaşterii la Leibniz şi Kant**), Ricardo Parellada de la Universitatea din Madrid (**Leibniz şi Kant despre postulatele lui Euclid**) etc.

Nu putem încheia această sumară prezentare fără să amintim o interesantă secţiune dedicată legăturii, cu totul speciale, pe care a avut-o filozoful american Alfred North Whitehead cu Leibniz. Au fost prezentate cîteva comunicări în care s-au cercetat, pe de o parte, similitudinile dintre „monada" leibniziană şi „entitatea actuală" whiteheadiană şi cele dintre „putere" şi „proces", şi, pe de altă parte, semnificaţia monadologiei ca întreg.

Participarea românească la congres a fost notabilă din cel puţin două puncte de vedere. În primul rînd, numeric. Delegaţia (îmi place să o numesc aşa; se va vedea motivul) a cuprins şase specialişti: prof. Al. Boboc (Universitatea Bucureşti), prof. Al. Giuculescu (Institutul de Informatică), prof. G. Constandache (Institutul Politehnic Bucureşti), dr. Paul Schuster, prof. Sorin Costreie (Universitatea Bucureşti), cerc. şt. Adrian Niţă (Institutul de Filozofie). Aşadar, într-un clasament neoficial, căci nu trebuie uitat că occidentalii iubesc clasamentele, ne-am situat după Germania (ţara cu cea mai mare delegaţie: 110 specialişti), SUA (cu 27), Italia (cu 19), Franţa (cu 16) şi Spania (cu 14). În al doilea rînd, calitativ. Am constatat la acest congres, cu o singură excepţie, renunţarea la păguboasa tradiţie românească de a prezenta la congresele internaţionale teme româneşti ori comunicări în care să se prezinte fie recepţia în România, fie relaţia cu vreun gînditor român. De exemplu, Sorin Costreie, în comunicarea **Leibniz despre miracole**, a încercat să răspundă la dilema legată de existenţa miracolelor într-o lume a armoniei prestabilite. Dacă vrem să păstrăm armonia prestabilită, atunci miracolele trebuie să fie oarecum asimilate în planul lumii, ceea ce va presupune că acestea nu vor mai fi miracole propriu-zise. Dacă vrem să salvăm miracolele, atunci trebuie să admitem că legile pot fi violate. Rezolvarea dilemei se face prin apel la distincţia dintre regnul naturii şi cel al graţiei, ceea ce are consecinţa că trebuie să admitem existenţa a trei niveluri ale lumii, a trei tipuri de necesitate, de legi şi de rău. În ceea ce ne priveşte, am prezentat **Modelul posibilist al lumii**, prin intermediul căruia se poate explica concepţia lui Leibniz despre lume, respectiv despre lumea noastră ca cea mai bună dintre lumile posibile. De asemenea, am folosit modelul pentru a susţine că teoria leibniziană a timpului este o teorie unitară şi consistentă, respectiv că timpul este relaţional, ideal şi continuu. Ceea ce mi se pare extrem de interesant este că am susţinut aceste caracteristici ale timpului pentru a respinge argumentele aduse, între alţii, de Richard Arthur de la Middlebury College (prezent, de asemenea, la congres).

Am amintit mai sus despre preferinţa pentru termenul „delegaţie". L-am folosit întrucît au existat momente în care spiritul colectiv s-a manifestat din plin. Este vorba despre perioada de după atacul terorist din SUA. Pe de o parte, pentru că delegaţia americană a fost profund afectată de cele întîmplate acolo şi, pe de altă parte, pentru că am format cu toţii un colectiv, o *unitate*, în spiritul leibnizianismului, şi am dat publicităţii un protest oficial faţă de astfel de acte de barbarie.

Le mouvement sans cœur de l'image
Ion Mureşan
L'EXTRÊME CONTEMPORAIN
BELIN

La Editura Belin, în Colecţia „L'Extrême Contemporain" condusă de poetul Michel Deguy, a apărut un volum de poezie semnat de Ion Mureşan: **Le mouvement sans coeur de l'image**. Traducerea în limba franceză este semnată de Olivier Apert şi Ed. Pastenague (pseudonimul francez al lui Dumitru Ţepeneag). Liderul neîncoronat al poeţilor optzecişti ardeleni este prezent cu 45 de poeme, grupate în trei cicluri: primul şi ultimul fără titlu, iar al doilea, **Les poèmes de Vatra**, conţinînd poezii publicate în revista tîrgu-mureşeană. O frumoasă şi elogioasă **Postfaţă** intitulată, după un poem de Ion Mureşan (şi, în intertext, după Al. Macedonski...), **Pour une nuit de décembre**, este semnată de Olivier Apert şi concepută „sub formă de adresare personală". Autorul-traducător ne împărtăşeşte, astfel, prietenia şi admiraţia faţă de poet, dar şi faţă de publicistul clujean de atitudine de la **Transilvania Jurnal**, continuînd cu un comentariu asupra poeziei acestuia. În ceea ce priveşte revendicarea lui Ion Mureşan de la poetica grupului oniric, Olivier Apert va fi fost – credem – influenţat şi de... co-traducătorul Ed. Pastenague, deşi filiaţia onirică este mai mult decît probabilă. În aceeaşi linie este citată şi aprecierea neo-oniricei Ruxandra Cesereanu din **Antologia** ei cu „deliruri şi delire" poetice. Olivier Apert insistă asupra „transparenţei enigmatice" (prin care poetul se detaşează de onirişti), a „picturalităţii" cu elemente fauviste şi baroce, a cruzimii „fantomatice", bîntuite de legende universale sau transilvane, şi asupra ritualismului narativ şi a vizionarismului expresionist, văzînd în Ion Mureşan „unul dintre cei mai remarcabili poeţi români de azi, atît prin exigenţa care-i guvernează opera cît şi prin originalitatea limbii". O ediţie franceză elegantă, bine tradusă şi bine prezentată, pe care Ion Mureşan o merită din plin.

OBSERVATOR
CULTURAL
NR.84
02.10.-08.10.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

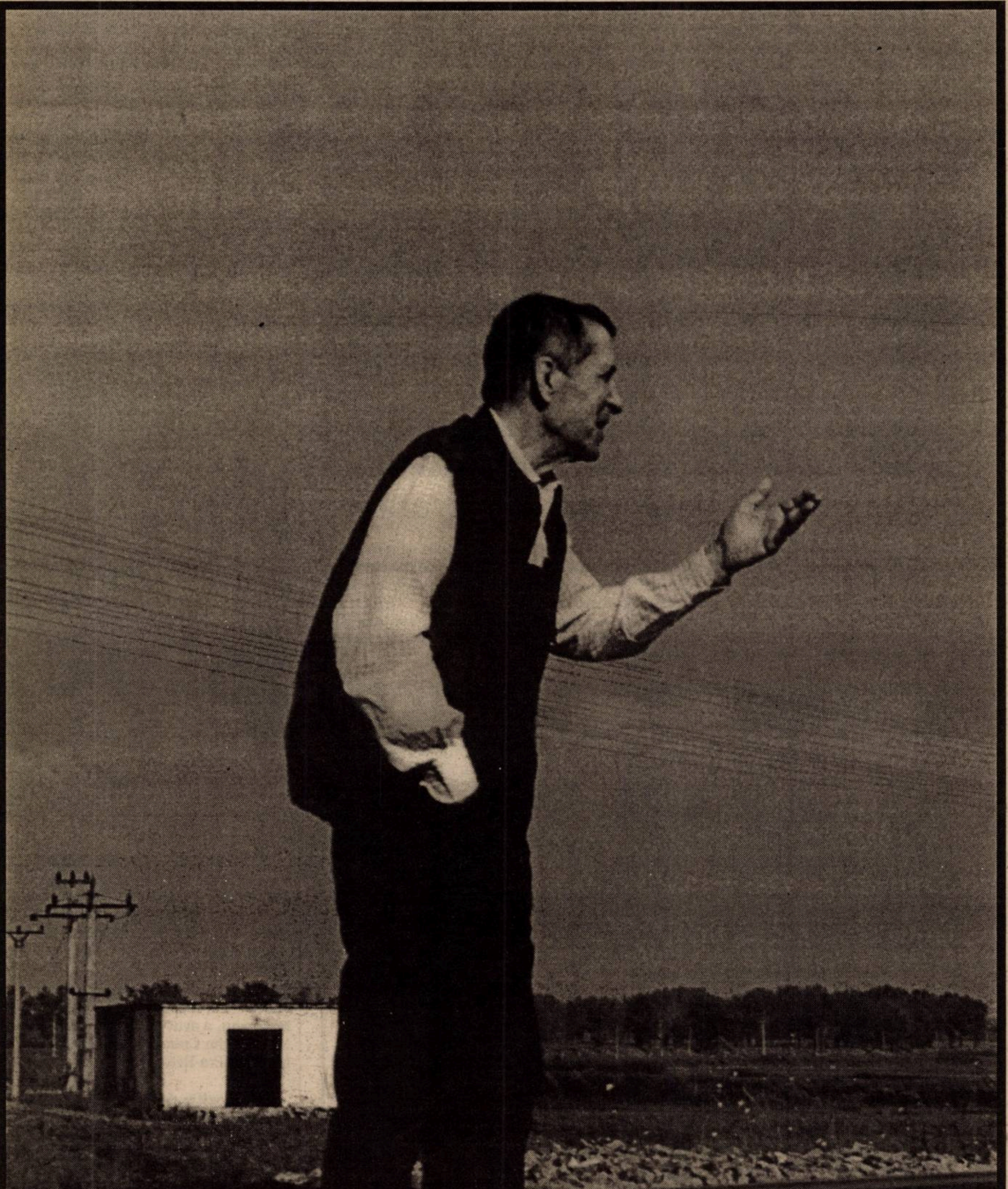

Fotografie de Helmuth Frauendorfer
(la Comana, probabil vara lui 1994)

S-a stins Gellu Naum

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 84, 02.10. – 08.10.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

Observator cultural apare cu sprijinul:

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii

A început anul universitar

Deschiderea oficială a anului universitar 2001-2002 a avut loc ieri, 1 octombrie, în universităţile din întreaga ţară. Studenţi şi profesori par optimişti la început de an. Dincolo de retorica discursurilor inaugurale, rămîne însă realitatea spaţiilor insalubre din căminele studenţeşti, lipsa dotărilor necesare din laboratoare şi săli de curs, gunoaiele cotidiene de pe holurile şi din sălile facultăţilor... De ani de zile repartiţia studenţilor în cămine întîmpină aceleaşi greutăţi. Deşi s-a vorbit mereu despre asigurarea unor condiţii mai bune, Ministerul Educaţiei şi Cercetării se mişcă extrem de încet. În condiţiile în care locurile în cămine nu se suplimentează şi camerele existente deja sînt lipsite de un minim confort, locurile în facultăţi devin din an în an mai multe, iar numărul facultăţilor sporeşte fără ca cei ce decid aceasta să fie preocupaţi de modul în care se poate rezolva problema cazării. O dezbatere pe marginea condiţiei de student în România secolului XXI ar fi extrem de necesară.

Simpozion la Centrul Cultural Meta

În zilele de 28-29-30 septembrie, Centrul Cultural Meta a organizat simpozionul interdisciplinar **Paradisuri iluzorii** – atelier de discuţii despre lumea reală şi lumea virtuală. Organizator – Fundaţia Meta, cu sprijinul Pro Helvetia şi al partenerilor media **Şapte seri**, **Cotidianul** şi **Observator cultural**. Comunicările, susţinute pe 28 şi 29 septembrie, au avut ca autori pe de Cornelia Guja, Ion Grigorescu, Alexandra Titu, Alexandru Polgar, Florin Iaru şi Cristian Pralea, iar la atelierul de sîmbătă au participat, între alţii, Mirela Dăuceanu, Theodor Graur, Roxana Trestioreanu, Cosmin Manolescu, Marilena Preda-Sînc. Simpozionul s-a încheiat duminică 30 septembrie printr-o masă rotundă moderată de prof. dr. antropolog Cornelia Guja.

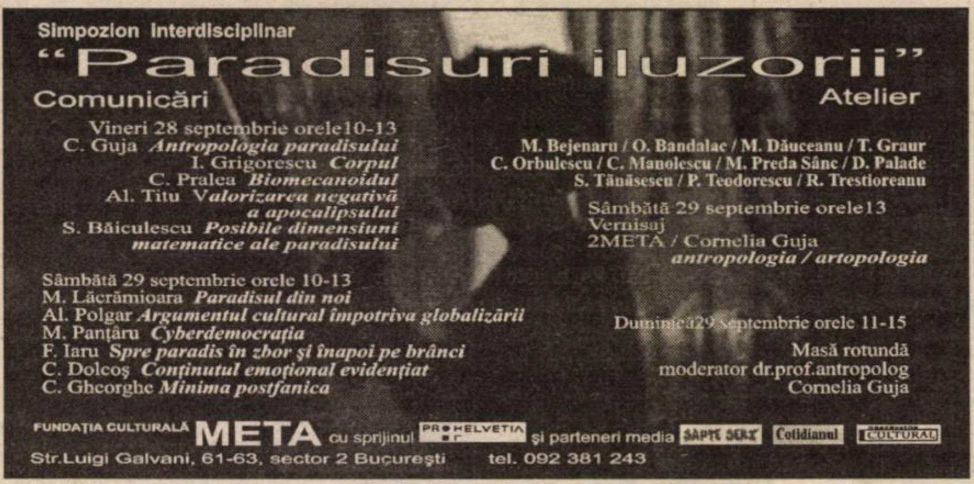

Simpozion Interdisciplinar
“Paradisuri iluzorii”

Comunicări

Vineri 28 septembrie orele10-13
C. Guja *Antropologia paradisului*
I. Grigorescu *Corpul*
C. Pralea *Biomecanoidul*
Al. Titu *Valorizarea negativă a apocalipsului*
S. Băiculescu *Posibile dimensiuni matematice ale paradisului*

Sâmbătă 29 septembrie orele 10-13
M. Lăcrămioara *Paradisul din noi*
Al. Polgar *Argumentul cultural împotriva globalizării*
M. Panţâru *Cyberdemocraţia*
F. Iaru *Spre paradis în zbor şi înapoi pe brânci*
C. Dolcoş *Conţinutul emoţional evidenţiat*
C. Gheorghe *Minima postfanica*

Atelier

M. Bejenaru / O. Bandalac / M. Dăuceanu / T. Graur
C. Orbulescu / C. Manolescu / M. Preda Sânc / D. Palade
S. Tănăsescu / P. Teodorescu / R. Trestioreanu

Sâmbătă 29 septembrie orele13
Vernisaj
2META / Cornelia Guja
antropologia / artopologia

Duminica29 septembrie orele 11-15
Masă rotundă
moderator dr.prof.antropolog
Cornelia Guja

FUNDAŢIA CULTURALĂ **META** cu sprijinul PRO HELVETIA şi parteneri media ŞAPTE SERI Cotidianul OBSERVATOR CULTURAL
Str.Luigi Galvani, 61-63, sector 2 Bucureşti tel. 092 381 243

Colocviu pe teme cinematografice

Miercuri 26 septembrie a.c., Fundaţia Culturală „Secolul 21“ şi Universitatea Media au organizat colocviul **Spaţii în cinema**. La discuţii, moderate de colaboratorul nostru Alex.Leo Şerban, au participat nume importante din lumea artelor şi presei culturale de la noi: Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Stere Gulea, Alex. Beldiman, Dorin Ştefan, Irina Cios, Irina Coroiu, Rola Mahler, Hanno Hofer, Cristian Mungiu, Andrei Gorzo, Augustin Ioan, Cristi Puiu, Răzvan Rădulescu, Cezar Paul-Bădescu. Din partea Fundaţiei „Secolul 21“ au fost prezenţi Alina Ledeanu, Ilinca Anghelescu şi Liviu Andreescu.

Agenda culturală

Noi festivaluri de teatru. Două noi festivaluri de teatru vor debuta în această săptămînă. Este vorba de **Festivalul de Teatru Clasic** de la Arad, care se va desfăşura în perioada 6-14 octombrie pe scena Teatrului de Stat din localitate şi de **Festivalul Internaţional de Teatru al Minorităţilor Germane din România şi Ungaria**, a cărui deschidere va avea loc joi 4 octombrie şi care se va încheia duminică 7 octombrie.

Redeschiderea stagiunii muzicale a Ateneului Român. Joi şi vineri, 4 şi 5 octombrie, Ateneul Român a programat un concert de deschidere a stagiunii muzicale simfonice 2001-2002. Sîmbătă 5 octombrie se va deschide şi stagiunea camerală, printr-un recital de harpă programat de la orele 19.00.

(Agenda completă în paginile 28-31)

In memoriam Iustin Panţa, Traian Olteanu, Florin Muscalu

Săptămîna trecută anunţam în această pagină începerea ediţiei a IV-a a **Întîlnirii scriitorilor români de pretutindeni**, organizată, ca şi precedentele, de Uniunea Scriitorilor la Neptun. Încheiată joi 27 septembrie, reuniunea a avut un epilog tragic: plecaţi spre casele lor cu maşina, trei dintre participanţi, sibianul Iustin PANŢA şi focşenenii Traian OLTEANU şi Florin MUSCALU, şi-au pierdut viaţa într-un accident pe şosea. Dacia în care se aflau a intrat pe contrasens şi a lovit în plin o maşină care venea din direcţia opusă.

Iustin PANŢA s-a născut în Bucureşti pe 6 noiembrie 1964. Avea – aşadar – aproape 37 de ani. Stabilit cu familia în Sibiu, a revenit în Capitală pentru studiile universitare (a urmat... politehnica). Întors acasă, a început să publice şi să se afirme ca tînăr poet. S-a dedicat pînă la urmă carierei literare, devenind unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori sibieni. După 1990 a participat la fondarea revistei **Euphorion**, a cărei direcţie a asigurat-o în ultimii ani. A debutat în volum în 1991 şi, prolific, a continuat să scoată cărţi de-a lungul întregului deceniu. A compus mai ales poeme în proză, evocări misterioase, sofisticate sintactic, menţinute intenţionat în marginea confuziei provocatoare de polisemii. Era laconic atunci cînd trebuia să vorbească şi tăcut în rest, el însuşi oarecum misterios. Altfel, îşi păstrase aerul tineresc, de adolescent întîrziat, cu părul lăsat mai lung, stil paj, dar fără tăietură marcată, învăluit adeseori într-un fum subţire de ţigară...

Traian OLTEANU (născut în 1941) şi Florin MUSCALU (născut în 1943) erau cei mai cunoscuţi scriitori din Focşani după plecarea din oraş a lui Liviu Ioan Stoiciu. Autor de proză întîiul, de poezii al doilea, au fondat după 1990 **Revista V** (iniţiala din titlu fiind a judeţului Vrancea) şi au asigurat funcţionarea filialei locale a Uniunii Scriitorilor.

Odihnească în pace...

Sărbătoarea filmului francez

Între 28 şi 30 septembrie, Institutul Francez din Bucureşti a găzduit, la Sala Elvira Popescu din Bulevardul Dacia 77, **Sărbătoarea filmului francez**. Timp de trei zile, iubitorii genului au putut urmări nouă dintre cele mai reuşite producţii cinematografice franceze din ultimii ani: **Saint Cyr** (2000) – premiul César pentru costume, 2000, **Merci pour le chocolat** (2000) – premiul pentru cea mai bună actriţă – Isabelle Huppert, Montréal 2000, **Le Gôut des autres** (1999), premiul César pentru cel mai bun film, 2001, nominalizat la Oscar pentru cel mai bun film străin, 2001, **À l'ataque** (2000), **Sous le sable** (2000), **Drôle de Félix** (2000) – premiul juriului, Berlin, 2000, **Harry, un ami qui vous veut du bien** (2000) – nominalizat la Palme d'or, Cannes, 2000, premiul César pentru cel mai bun actor Sergi López, cel mai bun regizor Dominik Moll, cel mai bun montaj, cel mai bun sunet, 2000, **Nationale 7** (2000) – premiul publicului, Berlin, 2000, premiul publicului, San Sebastian, 2000, **Meilleur espoir féminin** (2000) – cea mai bună speranţă feminină Bérénice Bejo. Festivalul a fost organizat cu sprijinul Ambasadei Franţei în România.

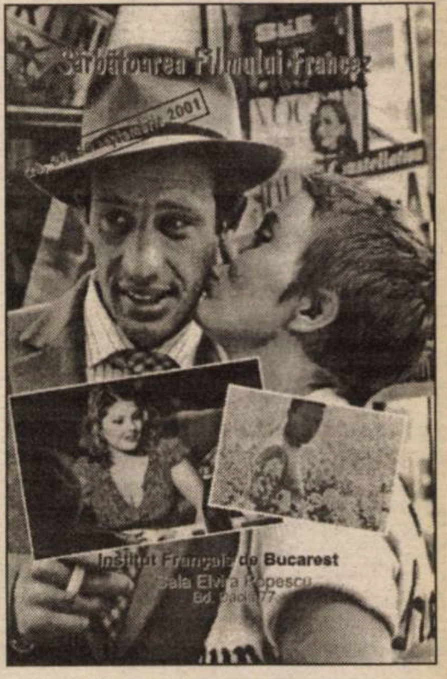

Pe scurt

Eveniment teatral la Green Hours. Vieri 28 septembrie, la Teatrul Luni de la clubul de jazz Green Hours de la subsolul Grupului pentru Dialog Social, Asociaţia **TIN-ART din Craiova** a pus în scenă un spectacol comic bilingv: **Le Defunt/ Defunctu'** de Rene Obaldia, cu Françoise Boillat şi Raluca Păun. Spectacolul, realizat de Alexandre Boureanu, a avut drept partener Teatrul Naţional din Craiova şi suportul fundaţiei Pro-Helvetia.

Expoziţie de fotografie la CIAC. Marţi 25 septembrie a avut loc la Galeria Space a Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană din Bucureşti, vernisajul expoziţiei de fotografie a artistului finlandez Timo Kelaranta. La acest eveniment, organizat de CIAC în colaborare cu Centrul Cultural Sindan şi Ambasada Finlandei în România, a fost prezent şi dl. Pekka Harttila, ambasadorul Finlandei în România.

O nouă galerie de artă. Galeria de artă „Sabina şi Jean Negulescu“ a fost inaugurată săptămîna trecută într-un imobil din B-dul Aviatorilor nr. 57. Evenimentul a prilejuit o conferinţă de presă precum şi vernisajul expoziţiei de pictură „Florin Niculiu“. Ileana Micodin şi Maria Magdalena Chişan au fost gazde primitoare.

Sumar

IN MEMORIAM/S-A STINS GELLU NAUM

ION BOGDAN LEFTER, „Marginalitatea“ unui poet ▮ 4
PAUL CERNAT, Ultimul supravieţuitor ▮ 5

EVENIMENT

FLORIAN BAICULESCU, Festivalul Enescu s-a încheiat ▮ 6
M.M. BĂLAŞA, **Oedipe** între caricatură şi capodoperă ▮ 7

POLEMICI

GEORGE MUNTEAN, Precizare ▮ 8
MIHAI DRAGOLEA, O seară, un tren... ▮ 8
RADU PAVEL GHEO, Ananaşii în seră ▮ 9
EMIL BRUMARU, „Cînd lucrezi într-un mediu toxic te îmbolnăveşti“ ▮ 11
DAN GIOSU, **Contrastoiciu*** ▮ 13
VALERIAN SAVA, Bomba din Parlamentul României sau cum minte Sergiu Nicolaescu ▮ 14

LITERATURĂ

PAUL CERNAT, Doamna K. sau despre nobleţea înstrăinării ▮ 15
ANDREI BODIU, (Veşnic) tînăr şi liber ▮ 16
CRISTINA IONICĂ, Lia Mora ▮ 16

INTERVIU

MIHAELA MIROIU, „Trăim într-o Românie virtuală“ (II) ▮ 18
ALEXANDRU MATEI, „Mă aventurez în lumi necunoscute ca un idiot fără complexe“ ▮ 18

ARTE

TEATRU: **ARNOLD WESKER**, Cartofi prăjiţi şi Pommes Lyonnaise ▮ 20
KELEMEN KINGA, Premieră naţională: **Traduceri** de Brian Friel ▮ 20
FILM: **ANDREI GORZO**, Un portret al criticului ca artist: Pauline Kael ▮ 21
ARTE VIZUALE: **MAGDA CÂRNECI**, Starea crucii* ▮ 23
BEDROS HORASANGIAN, Stavropoleos ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

SORANA CORNEANU, Şcoala de vară de la Tescani ▮ 32
Rubrici: Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 27
Constantin POP, Monumente ▮ 28

erată

Dintr-o regretabilă eroare, în textul de la **Thomas Couture la... Theodor Aman** semnat de Radu Bogdan în numărul trecut al revistei noastre, au fost inversate legendele fotografiilor.

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 24-30 SEPTEMBRIE

▮ **Al cîtelea Congres al PNŢCD.** Victor Ciorbea a fost reconfirmat, duminică, preşedinte al PNŢCD, în urma votului secret a 4762 de delegaţi la congresul extraordinar al partidului (din totalul de 4820 de voturi exprimate). Delegaţii prezenţi au adoptat prin vot deschis un set de hotărîri prin care se constată încheierea procesului de fuziune cu ANCD la data de 10 august, susţinerea de către organizaţiile locale, comunale şi municipale a deciziilor forurilor de conducere cît şi aprobarea tuturor actelor Delegaţiei Permanente, ale Comitetului Naţional de Conducere şi ale Congresului, întrunite începînd cu data de 6 iulie. Tot prin vot au fost modificate două articole ale statutului, prin care este recunoscută vechimea în PNŢCD a membrilor ANCD care au intrat prin fuziune sau prin înscriere individuală în PNŢCD. Astfel, delegaţii au dat şi un vot final asupra noului statut. O altă hotărîre adoptată arată că întrunirea din 17-19 august a grupării lui Chiriţă-Marga este nelegală, nestatutară şi îndreptată împotriva intereselor legitime ale PNŢCD. La congres au fost citite mesajele de salut trimise de liderii Partidului Popular European (PPE) şi ai Internaţionalei Creştin Democrate (ICD), Wilfried Martens, respectiv Wim van Welzen, în care aceştia şi-au manifestat susţinerea faţă de acest partid şi preşedintele Victor Ciorbea.

▮ **Alegeri şi la UDMR.** Gyorgy Frunda a fost ales sîmbătă 29 septembrie în funcţia de preşedinte al Consiliului Reprezentanţilor Unionali ai UDMR de delegaţii la Consiliul Reprezentanţilor Unionali ai UDMR. Frunda a fost ales cu majoritate de voturi, în locul lui Dezsi Zoltan, care s-a retras de la conducerea CRU al UDMR.

▮ **Învăţăturile lui Băsescu către tinerii democraţi.** Traian Băsescu a făcut vineri 28 septembrie o serie de declaraţii dure la adresa politicii PSD. Prezent la Convenţia Naţională a Organizaţiei de Tineret a PD, Băsescu a afirmat că partidul de guvernămînt trage România în jos, din cauza corupţiei instituţionalizate: „Astăzi, PD are nevoie de lideri care să se angajeze în conflict cu PDSR – *sic!* – pentru a arăta minciuna pe care o promovează acest partid. PDSR – *sic!* – nu este interesat de binele ţării, politica lui majoră este dusă pentru deservirea şi servirea clientelei politice“, a spus liderul partidului Democrat.

▮ **Schimb de amabilităţi Iliescu–Vadim.** Aflat într-o serie de vizite de lucru, preşedintele Iliescu a declarat vineri 28 septembrie la Lugoj că liderul PRM Corneliu Vadim Tudor nu este compatibil cu dialogul politic, iar decizia de a purta consultări cu PRM în absenţa liderului partidului este „irevocabilă“. Preşedintele Iliescu a arătat că, în calitate de preşedinte al unui partid politic, Corneliu Vadim Tudor ar trebui sá manifeste responsabilitate şi civism. Pe de altă parte, preşedintele PRM, Corneliu Vadim Tudor, a declarat, tot vineri, într-o conferinţă de presă, că va face plîngere penală împotriva administraţiei prezidenţiale, pe ai cărei funcţionari îi acuză că i-au adresat insulte incalificabile, prin răspîndirea de informaţii false. „Eu n-am spus niciodată că România a pregătit terorişti palestinieni. De aceea, somez Palatul Cotroceni să dovedească faptul că eu am prejudiciat ţara şi prin ce mijloace am făcut-o“, a declarat Vadim Tudor. (**R.A.**)

Cronica politică

Gîlceava PSD-ului cu lumea (sau mult zgomot pentru nimic)

RALUCA ALEXANDRESCU

Au reînceput la Cotroceni consultările preşedintelui cu partidele parlamentare. Motivul anunţat: discuţii cu liderii politici, în legătură cu situaţia internaţională şi cu ultimele ei dezvoltări. Aşa cum era firesc, primul partid „consultat“ a fost cel de guvernămînt, venit la jumătatea săptămînii trecute la Cotroceni cu o delegaţie impresionantă, compusă din 11 persoane. Scopul întîlnirii a fost, în mare parte, aşa cum ne putem aştepta întotdeauna de la orice iniţiativă a întreprinzătorului premier Adrian Năstase, unul de imagine. La zece luni de la începutul guvernării, cînd comentariile asupra unei posibile sciziuni între Cotroceni şi Palatul Victoria se intensifică, Năstase şi Iliescu au ţinut să arate opiniei publice o unitate de monolit. Premierul a venit chiar cu promisiuni ameţitoare, anume că pînă pe 10 octombrie speră să finalizeze proiectul de buget pe anul 2002. Ion Iliescu, la rîndul său, a declarat că ar considera o mare realizare adoptarea Legii bugetului pînă la finele anului. Şi aşa mai departe...

A urmat întîlnirea preşedintelui cu liderii UDMR. Altă „bombă“ care ticăie de o bucată de vreme: veşnic fluturata ameninţare a ruperii Protocolului, niciodată pusă în practică. De data aceasta, discuţiile se proiectau pe fondul foarte tensionat deja al schimbului iritat de replici dintre oficialităţi române şi maghiare, la cel mai înalt nivel. UDMR-ul a abordat un discurs mai degrabă bătăios, prezentînd preşedintelui Iliescu nemulţumirile legate de retorica supărătoare a premierului Adrian Năstase şi de proiectul Legii Pruteanu. Cîteva zile mai tîrziu, la întîlnirea Consiliului Reprezentanţilor Unionali de la Tîrgu-Mureş, atît Marko Belà, cît şi ceilalţi lideri udemerişti au pledat însă pentru menţinerea colaborării cu PSD. Fără sprijinul partidului de guvernămînt, UDMR-ul nu-şi poate duce la bun sfîrşit proiectele, s-a spus la Tîrgu-Mureş. Partida moderată a avut de altfel cîştig de cauză, iar pastorul Tokes a primit mustrări pentru luările sale de poziţie extremiste. Liderii udemerişti i-au îndemnat călduros pe participanţii la întîlnirea CRU să fie – atenţie! – loiali partidului de guvernămînt, chiar dacă etapele colaborării cu PSD-ul au cunoscut şi momente mai bune. Sfîrşitul de săptămînă a fost de altfel marcat de „împăcarea“ UDMR-ului cu partidul de guvernămînt şi cu preşedintele, care a ţinut să declare în cursul turneului său transilvăneano-bănăţean că „face diferenţa dintre UDMR şi Ungaria“ – marcînd însă opoziţia sa fermă la orice fel de încercare de federalizare a României. Avem – nu-i aşa – un preşedinte lucid...

Săptămîna trecută a avut loc şi o nouă repriză a meciului Iliescu-Vadim. *Querelle d'amour*, s-ar putea spune, şi a cîta încă... Povestea de dragoste a celor doi urcă departe, în vremurile tulburi ale tranziţiei timpurii. Un fel de Tristan şi Isolda cu sabia mereu între ei, Ion Iliescu şi Vadim se înjunghie în presă (unul o face mai cu foc, celălalt mai mult primeşte avansurile, aşa cum se întîmplă adesea în asemenea istorii...) şi-şi dau întîlniri prin tribunale de cel puţin zece ani de zile. Supărat de povestea cu teroriştii palestinieni antrenaţi cot la cot cu SPP-iştii de la Cotroceni, preşedintele a anunţat că nu respinge dialogul cu PRM-ul, dar că-l refuză pe liderul partidului. Situaţie fără precendent pentru şi aşa încercaţii soldaţi credincioşi de la România Mare, cărora li se subţiază rîndurile – se pare – într-un ritm ce mai aduce numai vag aminte de gloria rezultatelor din alegerile de acum aproape un an.

Dincolo de conflictele mai mult sau mai puţin acute – ori mai mult sau mai puţin reale – cîteva observaţii se impun. E vorba aici mai ales de detalii dezbătute, speculate, întoarse pe toate feţele în presă, cu o anumită regularitate, în anumite momente. De iminentul divorţ dintre Iliescu şi Vadim auzim de cînd lumea şi pămîntul. De iminenta rupere a Protocolului dintre UDMR şi PSD se vorbeşte din momentul imediat următor încheierii lui, sau chiar de mai devreme. În sfîrşit, de conflictul dintre Ion Iliescu şi Adrian Năstase se vorbeşte nu de ieri de azi, ci încă de pe vremea cînd PSD-ul era încă PDSR-ul de opoziţie. Se spera atunci ca printr-un conflict între „noi“ şi „vechi“, între „dinozauri“ şi „reformatori“, Iliescu să nu mai aibă, la limită, nici măcar susţinerea suficientă a propriului partid pentru a candida la alegerile din noiembrie 2001. În locul mult aşteptatului conflict („Iliescu a declarat că...“, „Năstase a infirmat a doua zi...“, „asta înseamnă că...“), Ion Iliescu a candidat, a cîştigat, PSD-ul a cîştigat de asemenea, iar Adrian Năstase a devenit prim-ministru. De la alegeri încoace, speculaţiile privind un conflict insurmontabil – şi gata să explodeze – între ocupanţii celor două Palate nu au contenit. Cum opoziţia parlamentară s-a dovedit a fi destul de fragilă şi uşor manevrabilă (cazul UDMR este numai cel mai flagrant, dar exemplele ar putea continua), singura atitudine „la îndemînă“, comodă şi utilizabilă, la rigoare, ca paravan pentru propriile neputinţe pare a fi pînda păguboasă şi inactivă (care aduce un pic aminte de schimburile de opinii de dinainte de decembrie 1989, privind starea de sănătate a lui Nicolae Ceauşescu, evaluată după cantitatea de riduri sau de cearcăne numărate la jurnalul de la ora opt!). Aceasta mai ales în prezenţa unui partid puternic, cum este fără îndoială PSD-ul – puternic prin ştiinţa cu care îşi ţese interesele şi sferele de influenţă şi prin „arta“ folosită în confecţionarea unei imagini vandabile. Privit însă în contextul tendinţei evidente a partidului de guvernămînt de a se instala într-o confuzie instituţională din ce în ce mai marcată, un presupus conflict între Adrian Năstase şi Ion Iliescu apare – deodată – la justele proporţii: impactul asupra politicii generale a PSD-ului – care ar rămîne la guvernare chiar dacă Năstase n-ar mai ocupa actualul fotoliu – ar fi probabil redus.

Acoperite de imensa maşină propagandistică pusă pe roate de guvernul Năstase, aspiraţiile pesediste monolitice, la nivel central şi local, capătă înfăţişări dintre cele mai diverse: de la metoda inedită stil „dă-mi banii ca să-ţi iau marfa“ aplicată de campionul privatizării Ovidiu Muşetescu (care vinde întreprinderi cu o mînă, numai ca să le poată lua înapoi a doua zi cu cealaltă, adică prin presiuni sindicale dintre cele mai concrete şi, mai grav, dintre cele mai nejustificate – s-a întîmplat la Reşiţa, s-ar putea întîmpla şi la SIDEX), pînă la felul cum primul ministru hotărăşte în Kisseleff soarta Televiziunii sau a Radioului ori poartă sîmbetele – mai violent sau mai insidios – unor instituţii votate şi validate, în mandatul lor, de Parlament (soarta CNSAS atîrnă, în continuare, de un fir de păr). Preocupantă nu este gîlceava „dintre două personaje“, ci politica generală, egală cu sine şi periculos netulburată, a fostului PDSR. Ajutat – paradoxal – de ieşirea din prim-plan a lui Ion Iliescu, PSD a reuşit, se pare, să se distanţeze – mult mai bine decît au reuşit alte formaţiuni – de balastul imaginii de partid-al-unui-singur-om, în ciuda pronosticurilor de acum un an şi jumătate, care dădeau ca sigură dezmembrarea lui în eventualitatea părăsirii fotoliului de lider de către Ion Iliescu. O lecţie de luat de altfel în seamă şi de alte partide, mai cu seamă neparlamentare, dacă vor să evite dispariţia definitivă de pe scena politică românească... ▮

S-A STINS GELLU NAUM

„Marginalitatea“ unui poet

Rînduri la despărţire

ION BOGDAN LEFTER

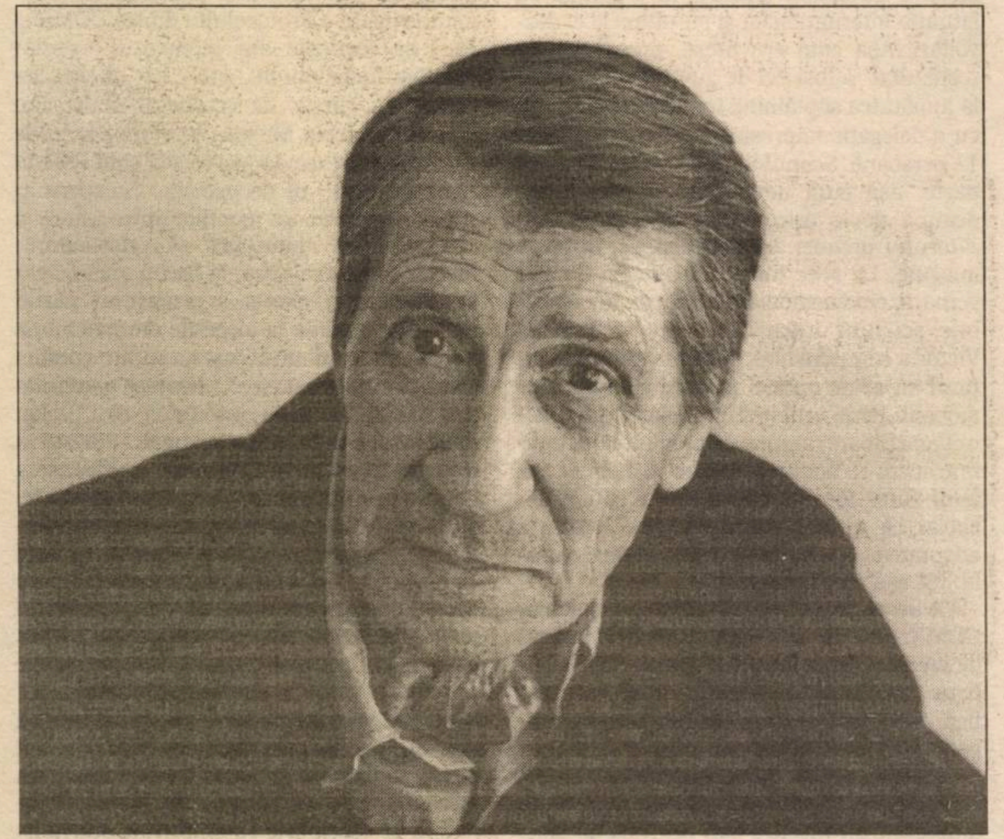

Sîmbătă 29 septembrie, după prînz, în jurul orei 2, a murit poetul Gellu Naum. Împlinise pe 1 august 86 de ani. Se afla atunci pe un pat de spital din Bucureşti (la „Nicolae Bagdasar“, cum se numeşte de cîtăva vreme încoace Spitalul de Urgenţă), după o operaţie. Spre sfîrşitul lunii a fost adus acasă, dar, situaţia continuînd să se înrăutăţească, a fost internat din nou (la Elias). În ultimele săptămîni s-a aflat aproape continuu în comă. Cei apropiaţi au mai simţit din cînd în cînd semne de reacţie la afecţiunea care-l înconjura. Puţin timp înainte de sfîrşit, a deschis ochii şi le-a mai privit o dată pe doamna Ligia, soţia lui, şi pe Simona. Se va fi stins apoi împăcat...

Suprarealist altfel

Că a fost – şi va rămîne – unul dintre cei mai importanţi poeţi români ai secolului XX se ştie. A avut – totuşi – un destin literar contradictoriu, cu spectaculoase recunoaşteri deopotrivă acasă şi în lume, dar şi cu ingratitudini. Chiar şi cînd a ajuns, în ultimul deceniu de viaţă, să se bucure de o preţuire tot mai largă, privit ca mare poet, reeditat în repetate rînduri, a rămas structuralmente un „marginal“, şi prin scrisul său, şi prin felul de a fi. Cea mai mare parte a exegezei care i-a fost consacrată a tot reluat clişeele sărăcuţe privitoare la suprarealism, eventual utile pentru descrierea textelor lui de tinereţe, însă inadecvate faţă de opera maturităţii şi a senectuţii. Din programele lui Breton & comp. a preluat „aerul de familie“ avangardist, însă cu moderaţie, mai puţin la primul nivel – între timp „clasicizat“ – al experimentalismului formal, al stilisticii şocante. A rămas – în schimb – fidel feţei oarecum ascunse a suprarealismului, acelei extraordinare voinţe de a regăsi, în straturile profunde ale fiinţei, autenticitatea existenţei poetice ca şansă de a accede la adevăruri ultime ale lumii, inaparente pentru omul obişnuit, oculte, cvasi-mistice, perceptibile doar în vise ori cu simţuri speciale, special „antrenate“, împinse către nivele de acuitate şi de intensitate vecine cu transa. Ca discurs, a dezvoltat o manieră narativizantă, poemele sale căpătînd aspectul unor poveşti calme, rostite „blajin“ (dar cu suprarealiste rupturi de nivele!), adeseori la imperfect, ca şi cînd ar fi vorba despre nişte istorioare depănate egal, pe un ton vag-absent, dezinteresat de cucerirea cititorului prin artificii sclipicioase. Abia după ce se va lăsa captat de fluxul liniştitor al versurilor, el, cititorul, va simţi şi mai tîrziu va înţelege că de fapt i se propune o mare aventură, un plonjon către abisuri insondabile şi inexprimabile. De cele mai multe ori, critica nu le-a intuit. Prestigiul major al poetului a rămas acela de reprezentant al suprarealismului *d'antan*, de supravieţuitor la sfîrşit de secol al curentului de pe la începuturile sale. Adevărata exegeză a operei lui Gellu Naum se află încă la primii paşi.

Poetul şi-a cultivat fără părere de rău „marginalitatea“. Nu i-au plăcut festivismele şi le-a ocolit pînă în ultimii ani, cînd, octogenar, a fost onorat cu mai multe premii şi burse în ţară şi mai ales în străinătate. Chiar şi atunci, a ştiut să păstreze o distanţă protectoare, să nu se lase sedus de elogiile mieroase şi furat de mondenităţi. Oriunde apărea în public, părea cumvadesprins de realităţi, avea un zîmbet bun şi stingher, rîdea uşurel şi se retrăgea la timp. Tot pînă în ultimii ani a refuzat să dea interviuri, să fie înregistrat şi filmat. Din fericire, în deceniul trecut a cedat, astfel încît există acum consemnări ale opiniilor sale, i se poate auzi glasul şi poate fi văzut în cîteva emisiuni de televiziune. Avea o voce caldă, prietenoasă, apropiată, cu inflexiuni jucăuşe. În timp ce vorbea, îşi întrerupea poveştile cu cîte un rîs uşurel, chicotit, poznaş. Şi apoi continua răbdător, depănînd firul mai departe...

Doamna Ligia, Comana, prietenii

Avut-o mereu aproape pe doamna Ligia. Formau un cuplu dintre acelea rare în care nu numai că cei doi se completează, dar chiar erau ca o singură fiinţă. Se înţelegeau fără să se pună de acord, îşi ştiau unul altuia felul de a fi, de a gîndi, de a reacţiona – pentru că era acelaşi. El fiind de cîteva decenii bolnav de inimă şi de diabet, ea preluase iniţiativa şi-l veghea cu mare atenţie: avea grijă ca domnul Gellu să-şi mănînce la ore fixe fructele şi ce-i mai permitea regimul alimentar, să se odihnească, să nu se enerveze prea tare (pentru că îl enervau nechemaţii, neiniţiaţii, agresivii, insistenţii). El se complăcea în rol, era puţintel alintat, se lăsa îngrijit, se „copilărea“ cu graţie, în timp ce ea devenise partea lucidă şi „responsabilă“ a cuplului. La rîndul ei nu foarte în rol, pentru că n-are nimic din femeile severe care îşi ţin energic din scurt familiile: scundă, cu un aer bonom, de o bunătate fără margini. Prin contrast, el era înalt, solid, puternic. De pe la sfîrşitul anilor '80, cînd i-am cunoscut, avea deja mişcările încetinite de vîrstă şi de conştiinţa fragilităţii datorate bolilor care-l însoţeau. Totuşi, păstrase o forţă surprinzătoare în strîngerea mîinii. I-am regăsit-o cînd l-am vizitat la spital şi am crezut că e un semn bun, că-şi va reveni după operaţie.

Accidentul a fost tipic pentru oamenii şubreziţi de vîrstă: a căzut şi a făcut „clasica“ fractură de bazin (de col femural). Era la Comana, unde se duseseră de numai o zi. De obicei plecau din Bucureşti pe la mijlocul primăverii şi se întorceau toamna tîrziu. Cumpăraseră o casă ţărănească acolo cu cîteva decenii în urmă, cînd problemele lui cardiace îi făcuseră pe doctori să-i recomande să trăiască la aer curat. Ajutaţi de prieteni arhitecţi, au făcut modificări, au adăugat în spate o lungă terasă acoperită unde stăteau la aer, la o masă mare din lemn, şi au prelungit casa cu cîteva mici încăperi la parter, una pentru oaspeţi, şi cu o sală de lucru la etaj, la care se ajunge pe o scară de lemn şi printr-un balconet. În casa propriu-zisă, în afara dormitorului, au eliminat peretele dintre celelalte două camere şi a rezultat un spaţiu larg, preschimbat într-un living cu atmosferă specială, plin de obiecte interesante, mai ales vechi, inclusiv monezi de altă-dată descoperite de domnul Gellu în plimbările sale prin cîmpia Sudică, unde le simţea ascunse în pămînt şi le scotea la suprafaţă. Obiecte multe, mai ales mici, aduse sau primite din locuri dintre cele mai neaşteptate, sînt şi sus, în sala de lucru, din care se vedea pe fereastră lacul Comana, înainte să sece. În locul lui e acum o pădurice de stuf crescut din mîl. Grădina coboară într-acolo printr-o mică livadă. Sus, la nivelul străzii, înainte de pantă, sînt răsaduri cu flori şi cu legume. Pe teresă poţi ajunge fie venind din grădină, fie ieşind din casă prin bucătăria de iarnă (o alta, mai mică, de vară, în „tronsonul“ adăugat, dă chiar în terasă), printr-o ramificaţie a scării care duce la etaj. Coborînd cele cîteva trepte, dai la capătul balustradei de o măciulie sculptată în formă de cap de pisică. Iar de la masă poţi zări prin suprafaţa de sticlă care te desparte de grădină, în iarbă, o băncuţă care are la un capăt un... cap de om, tot din lemn.

Nu departe de Bucureşti, la 20 sau 30

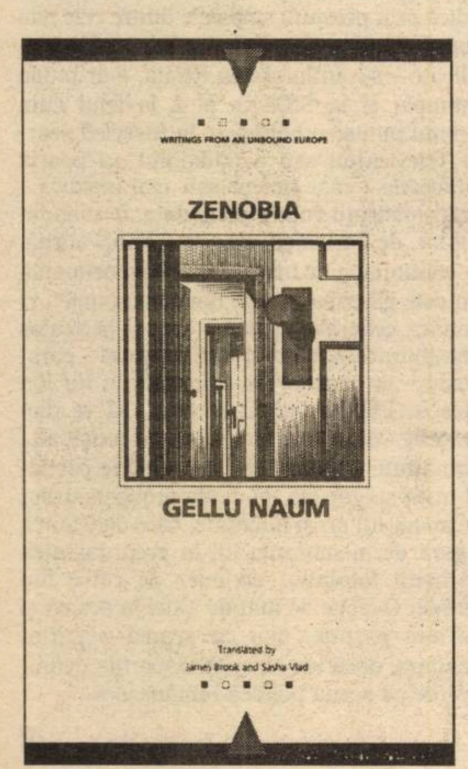

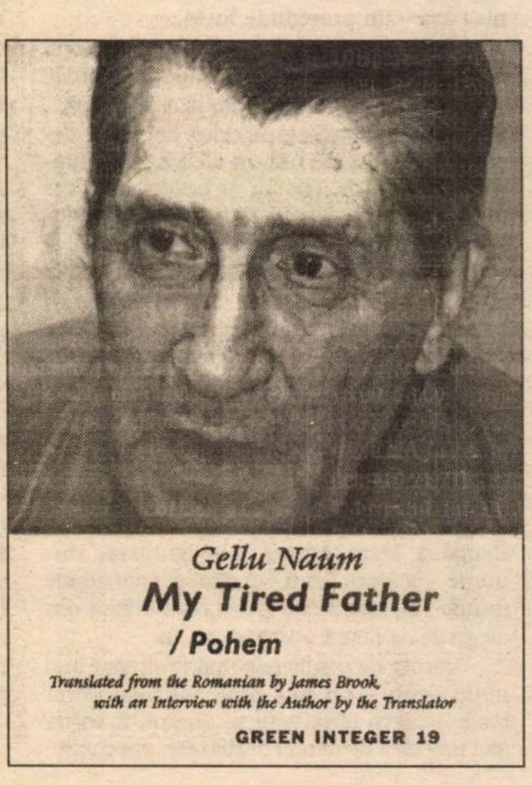
Gellu Naum
My Tired Father
/ Pohem
Translated from the Romanian by James Brook, with an Interview with the Author by the Translator
GREEN INTEGER 19

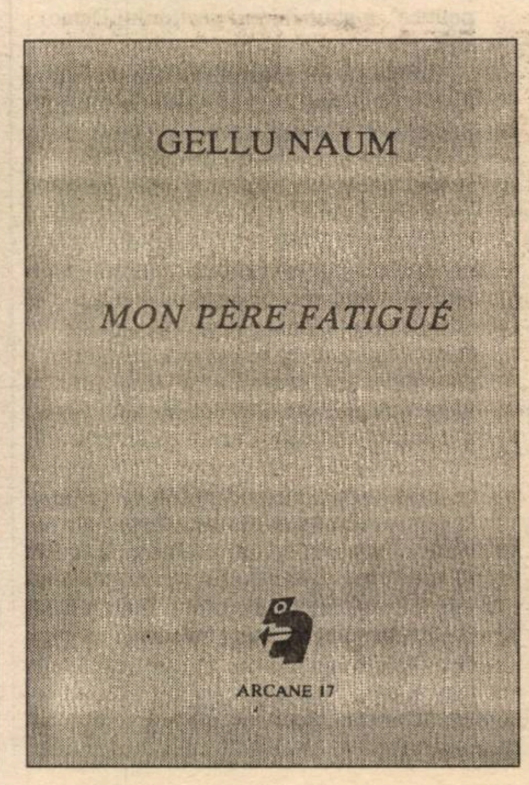

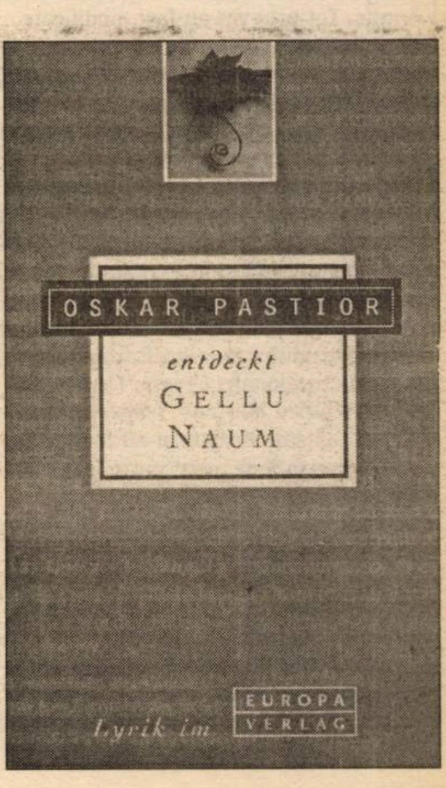

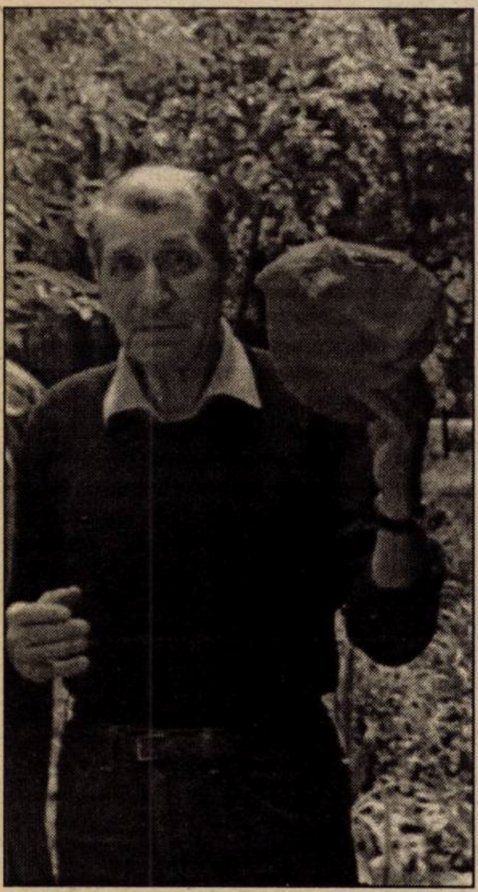

de kilometri înspre sud, mai întîi pe şoseaua spre Giurgiu, apoi prin Adunaţii Copăceni şi alte cîteva sate de cîmpie, Comana a fost un magnet pentru prietenii domnului Gellu şi ai doamnei Ligia. Veneau şi plecau mereu oaspeţi de la ei de-acasă, astfel încît n-au fost niciodată însinguraţi în „reşedinţa de la ţară“. Aproape nici o diferenţă faţă de lunile reci petrecute în oraş, cînd – la fel – în fiecare zi trecea lume pe la ei, în micul apartament de pe Strada aviator Petre Creţu. A fost unul dintre marile paradoxuri ale „marginalităţii“ asumate de poet: au ştiut să-şi facă prieteni şi să-i ţină aproape. Cunoscîndu-i cînd atinseseră senectutea, i-am descoperit înconjuraţi de tineri: poeţi, artişti, admiratori. Dacă le plăceau domnului Gellu şi doamnei Ligia, erau primiţi cu bucurie şi reveneau cuceriţi. Îi vizitau şi mulţi prieteni din străinătate, plecaţi de-aici sau veniţi prin părţile noastre special ca să-l cunoască pe bătrînul suprarealist. Toţi cei care au fost pe la ei şi s-au simţit bine s-au întors şi au rămas în cercurile apropiate lor. De pe unde se află, în ţară sau prin străinătăţuri, prietenii au sunat-o mereu pe doamna Ligia în ultimele săptămîni pentru a afla cum se mai simte domnul Gellu. Acum au aflat că s-a sfîrşit şi sună din nou pentru a o îmbărbăta pe doamna Ligia. Şi, vorbind cu ea, vorbesc parcă şi cu el, ca-nainte: pentru că la telefon ea răspundea şi, aproape întotdeauna, ea vorbea pentru amîndoi...

Poetul pe un drum de fier...

Fotografia de pe coperta revistei noastre îl înfăţişează pe domnul Gellu la Comana, dar nu în casă, ci alături, la haltă, pe unde trec doar cîteva trenuri pe zi, în drum spre Giurgiu. Personalele opresc şi din ele coboară sătenii şi prietenii lui domnul Gellu (cei care nu vin cu maşina sau cu motocicletele).

Unul dintre ei e Helmuth Frauendorfer, poet bănăţean, stabilit de la sfîrşitul anilor '80 în Germania. Lucrează în mass media, e producător de filme documentare pentru televiziune. Vara lui 1994. A venit la Comana pentru a-l întîlni pe domnul Gellu, pentru un interviu. Probabil că la plecare, în timp ce aşteaptă trenul, îl vede păşind peste şine, îl vede cu mîna întinsă şi îl prinde într-o fotografie. Pe drumul de fier, poetul e parcă pe drumul vieţii, la capătul căruia parcă vede ceva şi încearcă să ne arate şi nouă ce. A îmbătrînit. Peste un an va avea 80. E uşor adus de spate, dar îşi păstrează zvelteţea. Imaginea are o atmosferă senină, cerul din fundal e senin, domnul Gellu, pe care-l vedem din profil, zîmbeşte. Parcă ne arată că pe-acolo e drumul. Parcă e drumul pe care el a pornit pentru totdeauna...

■

Trupul neînsufleţit al poetului Gellu NAUM va fi depus astăzi, marţi 2 octombrie, în Rotonda Muzeului Literaturii Române (publicul are acces între orele 10 şi 17). Mîine, miercuri 3 octombrie, slujba de înmormîntare va avea loc la Biserica Amzei, cu începere de la ora 13. Înhumarea va avea loc la Cimitirul Bellu, la ora 14,30.

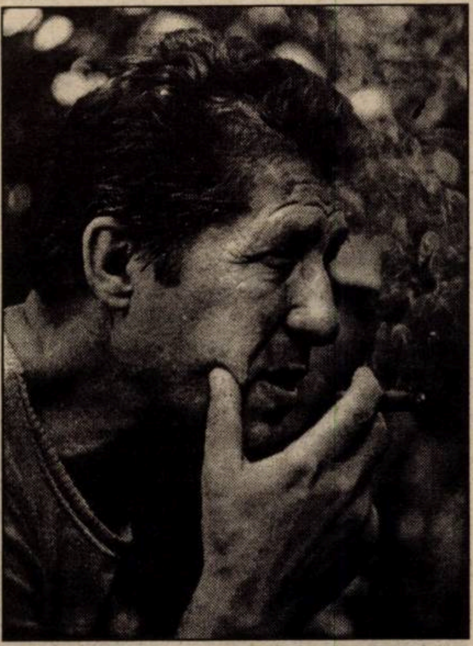

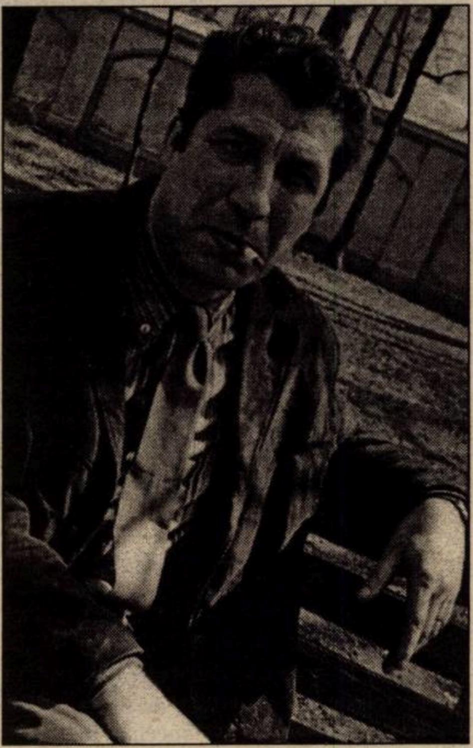

Ultimul supravieţuitor

PAUL CERNAT

Misterios şi discret, *drumeţul incendiar* s-a retras, la 86 de ani, în *partea cealaltă* a lumii, în suprarealitatea imediată de unde ni se fac, uneori, semne. În fond despre asta a încercat să *ne* comunice, prin cărţile lui, toată viaţa. Mi-l amintesc, cu un fel de zîmbet pe chipul subţiat de patina ascetică a bătrîneţii, dar rămas, altfel, aproape neschimbat, ca în tinereţe, doar puţin stingherit şi parcă amuzat de lumina artificială a reflectoarelor care l-au înconjurat în ultimii ani.

Nu voi vorbi aici despre un foarte mare poet (deşi, fără îndoială, asta a fost). Nu i-a plăcut niciodată să i se spună astfel, după cum nu i-a plăcut să fie redus de diverşi admiratori la formule de manual, gen „ultimul mare suprarealist“, „un Andre Breton român“ – şi celelalte. Cu toate acestea, „reflectoarele“ şi etichetele elogioase îşi au rostul lor: ele atrag, uneori, atenţia necunoscătorilor asupra oamenilor cu adevărat importanţi. Oricum am privi lucrurile, *supravieţuitorul* Gellu Naum rămîne un învingător. Un om aflat, pînă ieri, alături de noi – şi totuşi întotdeauna foarte departe, într-un punct de observaţie *out of the world* de unde lucrurile se văd într-o altă lumină şi capătă o altă dimensiune.

Nu l-am cunoscut direct. Am crescut însă cu cărţile lui, pe care le-am descoperit întîmplător, în copilărie, cînd abia învăţasem să citesc. Pe la sfîrşitul anilor '70, într-o librărie de cartier, la raionul cu preţ redus, răsfoiam volume de poezie modernă sau surrealistă, fascinat de titlurile cu o sonoritate stranie: **Ora fîntînilor**, **Orion**... **Athanor**. Nu înţelegeam mare lucru, îmi amintesc doar senzaţia de nelinişte, de înstrăinare, de coşmar nostalgic, de anxietate difuză pe care acele texte stranii şi familiare le degajau. Sau poate asta era de fapt totul. Poate că, pentru a fi cu adevărat „înţeleasă“, poezia suprarealiştilor trebuie citită prin lentila gîndirii magice a copilului. L-am descoperit astfel pe autorul **Athanor**-ului înainte de a-i fi citit **Cărţile cu Apolodor**. Apoi, cînd le-am citit pe acestea din urmă, am văzut în ele nu atît farmecul „ingenuu“ al poveştii „pentru copii“, ci semnificaţiile grave, subtextele „îngheţului“ şi ale nevinovăţiei exploratorului.

Gellu Naum rămîne, pentru mine, un experimentator neliniştit al misterului, asemeni poeţilor mistici ai jazzului, un Miles Davis de pildă, sau, mai degrabă, un John Coltrane. Între nostalgie şi presimţire, între revoltă şi melancolie, poetul părea a fi găsit secretul alchimic al tinereţii veşnice: a fi permanent în marginea lumii şi totuşi în Centrul ei. Astăzi, omul s-a retras definitiv dintre noi, în haloul poeziei. Ultimul – şi, poate, cel mai bun supravieţuitor al avangardei noastre interbelice a trecut dincolo.

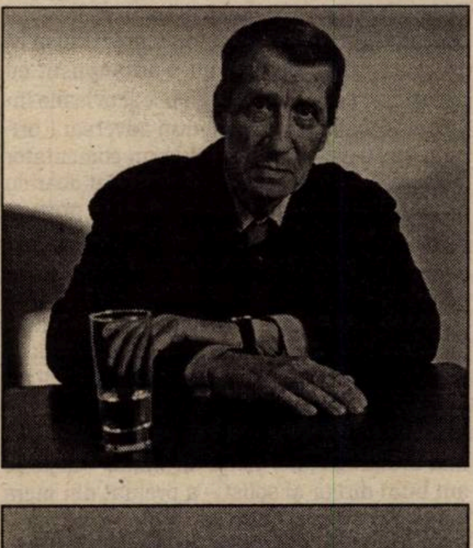

gellu naum
DESCRIEREA TURNULUI

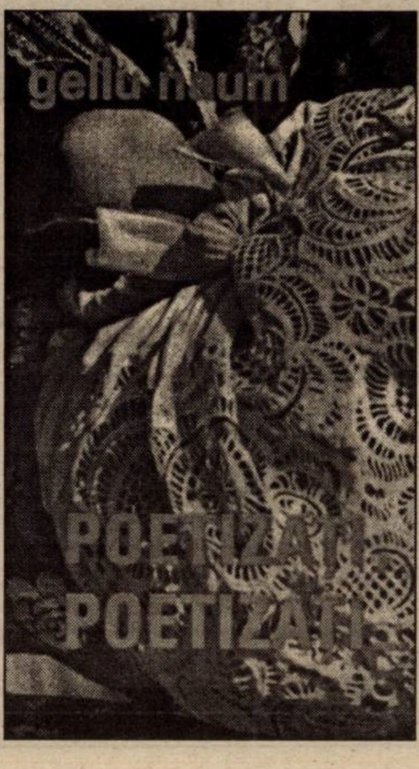

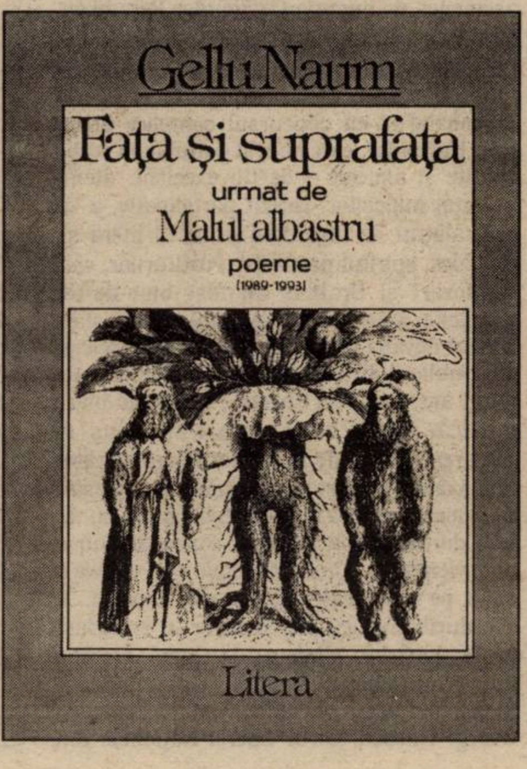

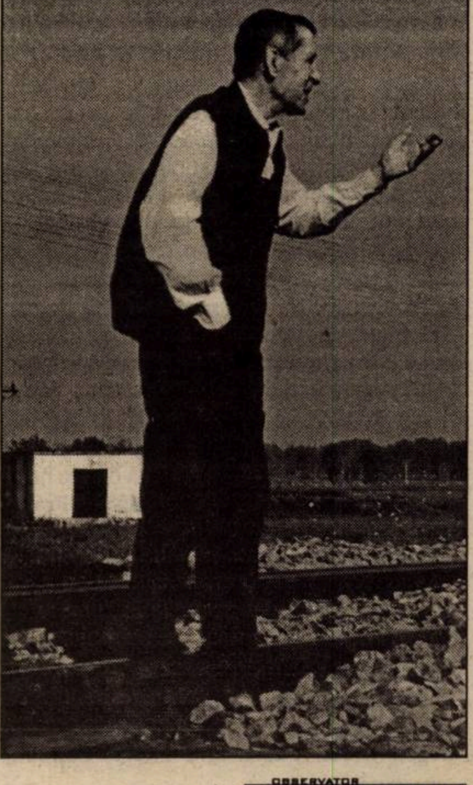

Festivalul Enescu s-a încheiat

FLORIAN BAICULESCU

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL
GEORGE
ENESCU
EDIȚIA a XV-a
8 - 28 SEPTEMBRIE 2001
BUCUREȘTI - ROMÂNIA

Ultima săptămînă de Festival a adus pe podiumul de concert nume şi formaţii de mare anvergură. Unele dintre cele mai – cele mai prestigioase şi cotate ansambluri & dirijori, altele nu mai puţin valoroase, dar nu atît de mult mediatizate. Le vom prezenta, succint, pe *toate*. Luni 23 septembrie, cînd omenirea aştepta de la o zi/oră la alta ca americanii să înceapă operaţiunile militare – putem aprecia însă că au procedat înţelept că nu s-au năpustit cu rachete de croazieră *Tomahawk* şi avioane invizibile *Stealth* împotriva unui adversar („orientul crud şi viclean", aprecia un comentator sagace şi erudit) care trebuie abordat doar cu viclenie şi fără obligatorie cruzime, precum occidentali demni şi civilizaţi ce sîntem... – la Bucureşti a venit să concerteze în Sala Ateneului Român una dintre cele mai cunoscute şi apreciate formaţii camerale din lume: Academy of Saint Martin in the Fields. Cum am mai spus şi cu alte prilejuri, britanicii au tradiţia marilor – la propriu şi figurat – ansambluri simfonice sau camerale de cea mai înaltă calitate. Kenneth Sillito – deja de ani buni dirijor şi solist – a preluat din mers faima lui Neville Mariner care în ultimele decenii, prin nenumărate concerte, turnee şi nu în ultimul rînd înregistrări a ridicat mult cota valorii şi faimei muzicienilor din Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord. (Că veni, iar, vorba cînd mor copii nevinovaţi în Irlanda nu e tot „cruzime"? Să fie „cruzimea" doar specialitatea „orientalilor"? Să înţelegem că „excesele" iacobinilor au fost realizate din dragoste pentru Lully şi cele ale naţional-socialiştilor din admiraţie pentru Wagner?) Programul britanicilor, **Simfonia a 9-a în do major pentru orchestră de coarde** de F.M. Bartholdy, un **Divertisment** de Béla Bartók – a sunat excepţional!, o piesă de George Enescu, **Intermezzi** şi un Benjamin Britten, de tinereţe, lucrare compusă la doar 24 de ani şi executată în primă audiţie la Salzburg în 1937, cînd naziştii germani, fără să fie foarte vicleni, începeau să devină din ce în ce mai cruzi: **Variaţiuni pe o temă de Frank Bridge**. Prin această inspirat-colosală partitură Britten reuşeşte să se impună rapid într-o perioadă cînd Wagner se ciocnea direct cu admiratorii lui Musorgski, Rimski-Korsakov şi Glazunov („La mai puţin de doi ani după Festivalul de la Salzburg, **Variaţiunile** au fost executate de peste 50 de ori în Europa şi America" – apud **Britten** by Imogen Holst, Faber and Faber, London, 1970). Am apreciat şi noi, ne-am bucurat şi noi de prestaţia de înaltă clasă a muzicienilor britanici. O formaţie sudată, omogenă şi disciplinată, fără artificii inutile ale unor instrumentişti cu o tehnică remarcabilă. Kenneth Sillito & Co. a confirmat şi la Bucureşti renumele mondial al orchestrei. Piesa lui Britten, rar cîntată la noi, a adus un suflu proaspăt. Aplauzele, florile şi prezenţa reprezentanţilor BBC au fost confirmarea unei seri de muzică realmente cuceritoare. Şi a venit momentul întîlnirii cu unul dintre monştrii sacri ai ultimelor decenii: Seiji Ozawa. Alături de nu mai puţin celebra Staatsoper Wien a prezentat **Salomeea** lui Richard Strauss în versiune de concert. Solişti – n-ar fi elegant să nu-i pomenim, chiar dacă redacţiile bucureştene se vaită mereu că nu e spaţiu pentru aşa ceva, muzica „clasică" (simfonică, cultă etc.) fiind un fel de cenuşăreasă a publicisticii jurnalistice... – Melly Boshkowa, Eliane Koelho – o excelentă, extraordinară Salomee, voce puternică şi interpretare de mare rafinament! – Peter Weber, Torsten Kerl şi Svetlana Serdar – toţi, f.f. buni. Nici nu se putea altfel, n-aveau cum să fie angajaţii Operei lui Hollender. Opera lui Strauss se bazează pe piesa lui Oscar Wilde, **Salomeea**, ce se juca pe scenele germane încă din 1901. Strauss a văzut-o în noiembrie 1902, la Berlin, la Teatrul Mic, sub direcţia faimosului regizor şi teoretician de teatru Max Reinhardt. Compozitorul povesteşte că după spectacol un prieten i-ar fi spus: „Acesta ar fi un subiect pentru dumneata, dragă Strauss!". La care i-ar fi răspuns, repede şi isteţ ca un bucureştean sadea: „Am şi început să-l compun!". A ieşit un poem simfonic dramatic de mare anvergură. Desprins, parcă, de influenţele wagneriene, Strauss – multă vreme considerat un epigon, ba al unuia, ba al altuia, dar în ultimele decenii recuperat ca autor important şi foarte des abordat – reuşeşte o lucrare de vaste sonorităţi. 120 de instrumentişti sînt folosiţi şi de Ozawa, iar plasarea trompeţilor în diverse colţuri ale sălii dă o notă suplimentară de tensiune. Marele dirijor japonez – să-i spunem „Japonezul miraculos", ca să ne amintim de „Mandarinul miraculos" al lui Bartók „făcut" cu Boston Simphony Orchestra unde a nevoit aproape 30 de ani? – a utilizat forţa de expresie a partiturii şi solida armătură a ansamblului vienez. N-avem spaţiu pentru a detalia reuşita acestor muzicieni. A doua zi program variat şi dens, **Simfonia nr. 41 „Jupiter"** – ultima, de altfel... – a lui Mozart, **Simfonia a 2-a** de Brahms şi floarea de ciocolată pe tortul Mareşal – mai ştim noi astăzi de mareşalul... Joffre, un militar francez foarte „dulce" la Bucureşti – **Rapsodia nr. 1** de George Enescu. Finalul „românesc" a fost o apoteoză, publicul încins bine a tot aplaudat şi Preşedintele Republicii s-a bucurat de asemenea de bucuria Cetăţenilor Republicii. Fără nici o ironie – interpretarea **Rapsodiei** lui Enescu, dincolo de ştiinţa şi măiestria timbrală a autorului a avut parte în Ozawa – probabil şi cu concursul complice al lui Ioan Hollender, care ne-a şi gratulat cu vorbe simţite şi amicale – de un excelent, atent, nuanţat mijlocitor. Dirijat participativ, a vibrat alături de muzicieni prins în litera şi, mai ales, spiritul partiturii. Partiturilor, căci şi Mozart şi Brahms au fost bine-de-tot tălmăcite. Seiji Ozawa, (extrem)oriental şi el, a făcut dovada că nu e nici crud, nici viclean cu publicul bucureştean. (Occidentul de mulţi ani este deja cucerit.) Lecţie de mare muzică, *bravo* celor care i-au adus la Bucureşti pe cei de la Wiener Philarmoniker căci a doua zi a fost o altă faimoasă orchestră din Viena prezentă la Bucureşti. Un *bis* cu un vals de Strauss a încheiat concertul într-o notă vieneză şi... bucureşteană, căci Ozawa a spus, pe româneşte, „Şi aşa mai departe...", acordurile muzicii pierzîndu-se în entuziasmul aplauzelor. Miercuri, la Operă, **Oedipe** într-o coproducţie Deutche Oper Berlin – Staasoper Wien cu concursul Filarmonicii George Enescu, corul Operei Naţionale din Bucureşti, conducerea muzicală aparţinînd maestrului Cristian Mandeal. Toate bune şi frumoase, interpreţi de renume, regie – Götz Friederich – cu ştaif, care parcă nu s-a legat pentru a împlini capodopera enesciană. Rămîne pentru alt prilej să reluăm, în detaliu, această ofertă de spectacol. Cei care au tot rîs şi indignat de varianta lui Andrei Şerban ar trebui să reflecteze mai apăsat. Uneori un experiment dus pînă la capăt poate fi mai expresiv decît o montare cuminte şi care nu vrea să şocheze/supere pe nimeni. Dar fără a risca în artă nu iese mare lucru. De meditat . Am sărit peste concertul dat de cvartetul maghiar „Kodaly". Ar fi fost păcat şi nedrept să-l omitem. O formaţie camerală fondată în 1966 de studenţi ai Academiei de Muzică Franz Liszt şi ducînd mai departe tradiţia unor prestigioase cvartete precum „Vegh" sau „Tatrai". Interesant programul propus, foarte echilibrat: un cvartet de Haydn – singura lucrare de Haydn, altminteri, interpretată în acest festival, semn că papà Haydn începe să piardă teren cu perfecţiunea lui, uneori strict formală, în faţa programelor trase din compoziţiile secolelor 19 şi 20 – care a sunat, ca întotdeauna, plăcut. Cvartetul „Kodaly" s-a prezentat bine rodat şi cu o bună ştiinţă a dozajelor. Ceea ce s-a remarcat mai ales în **Cvartetul de coarde nr. 2 de Enescu, op 22**, lucrare de mare complexitate armonică, compusă de Enescu la Paris cu doar patru ani înainte de a muri. A fost terminat la 30 ianuarie 1951 şi este dedicat Elisabethei Shurtleff-Coolidge. Primele două mişcări au o tentă meditativ-visătoare, iar celelalte două prezintă o notă de energetism pus sub semnul unor teme folclorice româneşti. Muzicienii maghiari au prins bine aceste treceri de la o stare la alta; de altfel maestrul Ştefan Niculescu are o excelentă analiză a acestui cvartet plecînd de la o comparaţie între cvartetul nr. 2 al lui Enescu şi ultimele cvartete de Béla Bartók. (Pentru cei interesaţi a se vedea **Reflecţii despre muzică**, Editura Muzicală, 1980.) După acest binevenit pasaj enescian a urmat o altă pagină glorioasă a muzicii de cameră: **Cvartetul de coarde nr. 15 în sol major op 161** de Franz Schubert. Scris doar în zece zile (în 1926) acest ultim cvartet are o natură „simfonică" prin complexitatea scriiturii şi alternanţelor de efecte între cele patru instrumente. Alături de cvartetul în la minor op 29 şi de cel în re minor – faimosul **Der Tod und das Mädchen** – ele alcătuiesc triada marilor cvartete tîrzii ale lui Schubert. Pagini de rezonanţă cărora muzicienii maghiari le-au dat culoare şi farmec. Păcat că atît de rar ajung să fie reluate şi redate ascultătorilor bucureşteni astfel de capodopere. Şi rămînem în Sala Ateneului, sărind peste concertele lui Ozawa şi **Oedipe** pentru a asculta o pianistă din Portugalia: Maria Joao Pires. Cu o zi înainte de închiderea festivalului a fost programat şi acest recital cu un program de mare anvergură, axat pe lucrări de Beethoven şi Chopin. Două *sonate*, **Quasi una fantasia** şi **A lunii** – op. 27 nr. 1 şi 2, şi cele **32 de variaţiuni în do minor** ale lui Beethoven şi alte două **Fantezii** – op 49 şi op 66 – de Chopin, plus un **Impromtu** de Schubert. Cu *bis*-uri cu tot, asta a fost ce a propus pianista lusitană unei săli arhipline, extrem de nervoase şi, mai rău, cu totul *nepoliticoase*. Pianista a fost obligată în cîteva rînduri să aştepte să se oprească fîţîiala din sală, vorbitul în sală, foşnitul în sală, ca să nu mai vorbim de execrabilul *ţîrîit* în sală al telefoanelor mobile! O *ruşine* pe care, poate, ceilalţi iubitori de muzică bucureşteni nu o meritau. Să fie necesar ca şi muzicienii să dea recitaluri cu sălile goale, accesul spectatorilor fiind *interzis* precum se întîmplă cu stadioanele suspendate? Ce măsuri restrictive – sau punitive? – să se ia împotriva celor cu totul lipsiţi de bun simţ? Dacă s-ar fi iritat şi ar fi plecat ar fi dat o lecţie unui public care s-a comportat ca într-o sală de cinema de cartier! Pianista a fost remarcabilă de-a dreptul. Forţă, tuşeu excelent, o bună frazare – mai ales în Beethoven, delicateţe şi folosirea

Dublu CD Enescu plays Bach

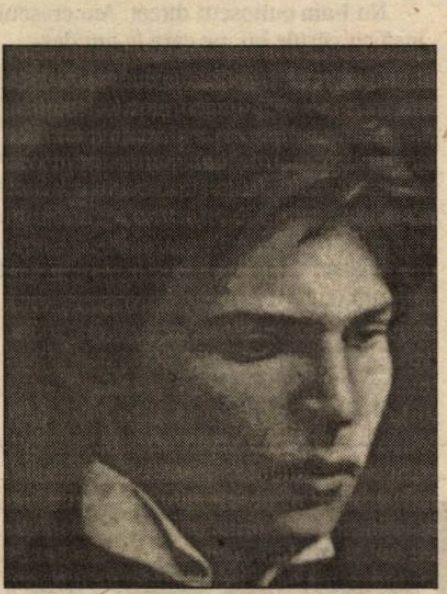

Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România, Magazinul Muzica (în calitate de producător) şi Editura Muzicală au lansat, în serile de concerte din cadrul Festivalului Internaţional „George Enescu", un CD-eveniment. Pentru prima dată puteţi asculta în condiţii tehnice excepţionale înregistrările făcute de George Enescu la mijlocul secolul al XX-lea, care cuprind sonate şi partite de Johann Sebastian Bach. Acest dublu album a putut fi achiziţionat de la standurile speciale ale Editurii Muzicale de la Sala Palatului, la Ateneu şi la Opera Naţională.

Disc 1:

Sonata nr. 1 în Sol minor, BMW 1001
1. **Adagio**
2. **Fuga (Allegro)**
3. **Siciliana**
4. **Presto**

Sonata nr. 2 în La minor, BMW 1003
1. **Grave**
2. **Fuga**
3. **Andante**
4. **Allegro**

Sonata nr. 3 în Do major, BMW 1005
1. **Adagio**
2. **Fuga**
3. **Largo**
4. **Allegro assai**

Disc 2:

I. **Partita nr. 1 în Si minor**, BMW 1002
1. **Allemanda**
2. **Double**
3. **Couarante**
4. **Double (Presto)**
5. **Sarabande**
6. **Double**
7. **Tempo di Bourrée**
8. **Double**

II. **Partita nr. 2 în Re minor**, BMW 1004
1. **Allemanda**
2. **Corrente**
3. **Sarabanda**
4. **Giga**
5. **Ciaccona**

III. **Partita nr. 3 în Mi major**, BMW 1006
1. **Preludio**
2. **Loure**
3. **Gavotte en Rondeau**
4. **Menuets I-II**
5. **Bourrée**
6. **Gigue**

pedalei cît şi cum se cuvine – în Chopin, ce să mai spunem cînd tot cheful de muzică poate dispare din motive extramuzicale. Cum să urmăreşti **Sonata lunii** cînd o cucoană şi-a făcut vînt cu programul tot timpul, iar o puştoaică avea un tic nervos şi-şi aranja, tot tot-timpul, un cercel într-o ureche? Parcă toată sala a fost puţin „într-o ureche" la acest excelent recital de pian. Singurul, de altfel din Festival. Să sărim însă peste aceste mizerii şi să reţinem doar Marea Muzică, aşa cum i-ar fi plăcut lui Iosif Sava să exalte şi exulte de bucurie în contact cu muzicienii. (Atragem atenţia studenţilor de la Conservator – formula Universitatea Naţională de Muzică ni se pare o aberaţie, probabil dl Al. Paleologu ar fi pronunţat un alt cuvînt, mult mai potrivit – că există un excelent îndreptar – comentariu al sonatelor pentru pian de Beethoven sub forma unor prelegeri ţinute de Edwin Fischer la sfîrşitul războiului în Elveţia şi traduse în româneşte în 1966. Multe lucruri se clarifică şi se limpezesc la lectura acestor profunde analize. Pînă şi despre originea sonatei în do diez minor Edwin Fisher are o cu totul altă explicaţie, mult mai plauzibilă şi documentată decît povestea cu „strălucirea lunii pe lacul Lucerna". Dar cum să demitizezi un astfel de mit şi să anulezi două secole de emoţii ce s-au născut, adevărat, din muzică, dar şi literatura parazitară din jurul ei. Regretăm că în loc să comentăm strict muzical concertul, ne-am lăsat, la rîndul nostru, seduşi de paranteze nemuzicale.) Am vrea să credem că pianista Maria Joao Pires va mai fi invitată la Bucureşti şi va avea parte de o sală mai liniştită şi fără posesori de telefoane mobile. (Oare *SPP*-ul n-ar putea dota *Ateneul* cu un detector de aparate de telefonie mobilă? Iată o idee foarte concretă şi eficientă!) Ultimele două concerte ale Festivalului au fost repartizate Orchestrei şi Corului Operei „Scala" din Milano. N-are nici un rost să mai insistăm asupra prestigiului unei astfel de instituţii muzicale. Poate de aceea s-a şi umplut Sala Palatului, mai mult ca în alte dăţi: 5000 de spectatori nu sînt chiar simplu de adunat şi atunci devine de înţeles de ce dl Cristian Mandeal în discursul său de închidere a ţinut să amintească de acest record de public. Dirijorul „Scalei", Riccardo Muti. Înalt, frumuşel, ţinută artistică, de „ghepard" şi zîmbet demn de Mastroiani, în program **Recviem**-ul lui Verdi. Gest onorant – sîntem doar în an Verdi, cînd o omenire întreagă comemorează o sută de ani de la moartea celui care a scris **Rigoletto**, **Traviata** şi **Trubadurul**, **Vecerniile siciliene** şi **Simone Boccanegra** – recentissim prezentat, abia acum, şi pe scena bucureşteană a Sălii Radio... – dar cîte nu a scris acest îndrăgit compozitor? **Recviemul**, dedicat scriitorului Alessandro Manzoni, cunoscut la noi ca autor al **Logodnicilor**, dar un mare spirit şi patriot italian, a fost executat pentru prima oară în Biserica San Marco din Milano, la 22 mai 1874. Abia după aceea a fost prezentat şi la Teatrul „La Scala". Cu toate că respectă forma clasică a messei catolice, Verdi operează cu numeroase licenţe. Îşi permite o extensie a „muzicalităţii" dînd un aer mai „melodios" partiturii şi, cumva, mai profan. Chiar dacă părţile mai tumultoase (**Dies Irae**, **Tuba mirum** sau **Rex tremendae majestatis**) sînt orchestrate corespunzător sarcinilor liturgice, părţile mai senine (**Sanctus**, de exemplu) dau o notă aerată şi impresionistă. Episoadele lirice folosesc corul şi vocile soliştilor pentru a clădi imagini şi stări sufleteşti dintre cele mai diverse. Stilul din opere transpare şi în **Recviem** – tocmai de aici anume particularităţi şi, de ce nu, marele succes, prin şi peste ani, al lucrării. Şeful de orchestră Riccardo Muti a dat o versiune semeaţă. Pentru prima oară la Bucureşti, orchestra şi corul de la „La Scala" au impus şi impresionat. Solişti, o garnitură internaţională: Giorgiana Lukacs, soprană, Luciana d'Intino – mezzosoprană, Denis O'Neil – tenor şi Roberto Scanduzzi. Chiar dacă nu e majestuos precum cel al lui Brahms, dramatic ca al lui Britten sau auroral precum cel al lui Mozart – ce poate egala **Lacrimosa** lui? – **Recviem**-ul lui Verdi n-are cum să nu *placă*, mai ales într-o interpretare atît de strălucită şi, recunoaştem, strălucitoare. Riccardo Muti, un italian mai sobru, la polul opus lui Ozawa. Mai reţinut, econom în mişcări, dar nu mai puţin expresiv. Clasa lui de mare dirijor s-a revăzut şi în concertul de închidere. Lucrări vocal-simfonice, **Te deum** şi **Stabat Mater** de Verdi şi un alt **Stabat Mater** de Rossini. Personal regretăm că s-a renunţat la **Vox Maris**-ul lui Enescu. Oricum Sala Palatului s-a umplut de lume şi de... muzică. Orchestră, cor, solişti şi dirijor au fost la înălţime. Am remarcat un tînăr tenor cu o voce de excepţie în persoana lui Juan Diego Florez, un sudamerican de mare viitor credem noi. Cînd citim că are deja angajamente în toată lumea pînă în 2005 putem spune că i-a pus Dumnezeu mînă în cap. **Stabat Mater**-ul lui Rossini, scris la comandă în 1841 cînd deja marele Rossini renunţase la compoziţie, partitura păstrează, totuşi, „gheara leului". Muti a reuşit să dea patos unei lucrări scrise cu elan reţinut, chiar dacă poetul... german Heinrich Heine o socotea „de o dezmierdătoare tandreţe". Festivalul Enescu se încheie apoteotic în prezenţa muzicii italiene şi a miilor de spectatori români. Ultimele acorduri au sunat grav, florile, colorate şi diverse, cît şi aplauzele, tot atît de colorate şi de diverse au încheiat o manifestare de mare anvergură. *Arrividerci* şi să ne vedem sănătoşi în 2004. În această săptămînă se deschide la Ateneul Român atît stagiunea simfonică, dar şi cea camerală. Protagonişti: maestrul Cristian Mandeal şi harpistul Ion Ivan Roncea. Festivalul Enescu s-a încheiat, viaţa muzicală bucureşteană continuă.

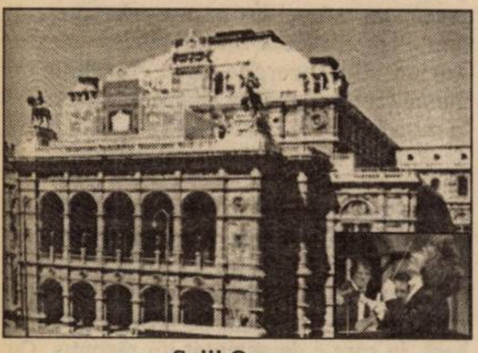

Seiji Ozawa

Riccardo Muti

Oedipe între caricatură şi capodoperă

M.M. BĂLAŞA

Miercuri 26 septembrie, opera **Oedipe** a început prin a-mi sugera gustul cel mai amar. În primul rînd prin indecenta, inutila, absurda, inacceptabila ciopîrţire a partiturii. E-adevărat că această partitură e lungă, e dificilă, dar Enescu n-a cizelat-o degeaba vreme de-un sfert de veac. Avea el obsesia epurării de orice ar fi inutil, aşa că dacă a lăsat-o prea lungă şi prea dificilă n-a făcut-o aşteptînd corecţii. Nimic nu e de prisos, afară de uşurătatea unor manageri muzicali. E o superficialitate imensă aici şi nimic nu-mi va ostoi revolta. Să ne amintim cît de jigniţi ne simţeam înainte de 1991, cînd marea operă era tăiată din pricina pudibonderiilor cenzorilor ideologi. Apoi am avut parte de schiţa de operă regizată de Cătălina Buzoianu, am fost trişti cînd, acum trei ani, e a fost prezentată doar în concert, fără montare şi joc scenic, iar acum... De ce? cînd o orchestră ca aceea a filarmonicii poate foarte bine „să care" partituri dificile... De ce? cînd un cor ca acesta, acum, măiestrit ca lumea, a avut o prestaţie admirabilă... De ce? cînd soliştii n-au avut parte de mare economie faţă de rolul impus de compozitor şi jucat acum cu suficientă prestanţă... De ce? Nu pricep. Să fie oare o snoabă teamă că opera oboseşte şi plictiseşte auditoriul? Dar sala a fost arhiplină, iar cine vine la **Oedip** vine dispus să plătească şi preţul participării la un eveniment atît de rarissim. Nu găsesc şi nici nu vreau să am gentileţea de a găsi circumstanţe atenuante. Mandeal a făcut, sau a acceptat, o gafă ce nu slujeşte pe nimeni, prin urmare una impardonabilă. (Primiţi, stimate maestre, cu respect, modestu-mi vot de blam!)

Dar las la o parte mutilarea temporală (şi implicit esenţială) a partiturii, şi astfel transformarea Dramei în caricatură – deoarece caricatură sau reducere la statutul de operetă e ceea ce produce excizarea de tablouri întregi şi de fragmente şi fragmenţele cu toptanul. Nemernic a fost şi faptul, cu iz de accident şi bizarerie, a foarte proastei prestaţii orchestrale din prima oră de spectacol. Am suferit cu derută şi jale pe tot parcursul Preludiului şi al Actului I, cînd din fosă ieşea un text sonor penibil, cu acustică submediocră, cu neconcordanţe între orchestră şi voci, cu un discurs muzical ce nu conţinea nici jumătate din ce scrisese Enescu. Impresia era că inclusiv măsurile date spre cîntare erau subţiate de note. Pasta complexă a muzicii lui Enescu era rarefiată fie de necunoaştere, fie de amatorism. Orchestra se chinuia ca la lectura primei ochiri. Iar chixurile au avut cep deplin. Cînd, la aplauzele finale, a urcat pe scenă tot mastodontul simfonic nu-mi venea să cred, deoarece din fosă ieşiseră sonorităţi de ansamblu palid, cameral. Oricum, pe parcursul actelor II-IV batalionul acela de instrumentişti a recuperat mult din demnitatea unei orchestre şi totul a echilibrat, oarecum, a salvat şi satisfăcut chiar.

Într-adevăr, inclusiv interpreţii au intrat mult mai bine în rol, actul acţiunii din Teba, iar apoi acela final, din situl atenian, au redat operei statutul ei de capodoperă. Dramatismul a fost reuşit, potenţat chiar, iar acum i-am văzut (pentru prima oară!), pe operiştii din **Oedipe** fiind şi foarte buni actori, asumîndu-şi mult mai mult dramatismul interior operei şi, într-adevăr, jucînd... dramatic.

Dramatismul şi internalizarea dramei, ca şi „naturaleţea" jocului scenic au venit, însă, şi din mult mai lejera abordare şi asumare a partiturii enesciene. Soliştii au renunţat la tradiţionala şi adesea mult prea chinuita redare cu maximă fidelitate a scriiturii muzicale. Tipicar în indicaţii şi maxim minuţios în scriitură, Enescu a fost tratat mai „uman", a fost redus adesea la *sugestie*, la „spirit". Iar din genul acesta de cîntare a muzicii a venit ceva din lejeritatea comportamentului scenic. *Sprachgesang*-ul (vorbirea uşor melopeizată) e mult mai rar în partitură, dar acum tot monologul protagonistului după orbire a fost vorbit liber, improvizat, ciuntind din Enescu însă augmentînd impactul comunicaţional şi tensiunea psihologică. Aici n-am avut nici un fel de regret habotnic faţă de Muzică, Enescu sau Partitură, ci am bifat „da".

Oricum, finlandezul Esa Ruuttunen (Oedip) a fost extraordinar, impecabil, perfect convingător. Roluri foarte bune au jucat şi Alexandru Moisiuc (Tiresias), Mariana Lipovsek (Iocasta, mult mai neinspirată sau stîngace ca Sfinx), Celia Costea (Antigona) şi Köves Péter (Phorbas).

Cel mai admirabil rol a fost jucat de regizorul Friedrich Götz. Deşi cu o scenografie mult prea sărăcăcioasă, deşi cu o groază de elemente de kitsch scenic, deşi cu simplisme în iluminare şi în ecranarea iterativă, deşi cu momente acustice nefericite, deşi cu heteroclisme într-ale costumaţiei (o Meropă parcă tocmai venind de la supermarket, într-un tablou esenţial, dar marginalizat de regizor şi la propriu şi la figurat), deşi, deşi, deşi... Totuşi concepţia şi numeroase din speculaţiile regizorale sînt de admirat.

Admirabilissimă ideea regizorului Götz de a-i sugera spectatorului că se află în faţa templului de la Delphi. Pe cortină era scris manual *gnothi se auton*, adică „cunoaşte-te pe tine însuţi". A făcut-o însă în cifrul scrierii eline, deci indescifrabil pentru vulg, prin urmare cu cvasihieratismul originar şi forţînd neştiutorul să se întrebe. Iar cortina asta se deschidea şi se închidea mereu, după multe tablouri, readucînd deci îndemnul la instrospecţie, la cercetare şi autodubitaţie, la sugestia „ce vezi pe scenă e despre tine", la întrebarea cît din Oedip eşti tu.

Excelentă utilizarea, acum pentru prima oară, a detaliului sophoclean al diformităţii fizice. Pantofii ortopedici şi mersul handicapat al lui Oedip „justifică" vanitatea-i nemăsurată într-o bună şi psihanalitică parte, şi face un inteligent tandem compensatoriu cu propria inteligenţă a eroului.

N-am cum să ştiu exact de ce regizorul l-a pus pe Oedip să-i facă şi Antigonei un copil, care erau virtuţile speculaţiei cum că protagonistul persistă cu naturaleţe în incest, dar ideea e aproape genială. E genială tocmai pentru că „deschide", continuă povestea prin repetarea sa la un nivel superior. În perfect ton cu spiritul operei lui Enescu şi Fleg, se dovedeşte că ceea ce iniţial fusese stabilit de destin, de zei şi de societate drept o oroare sau crimă, acum apare într-un context atotmîntuitor, ingenuu, pozitiv, apoteotic.

Profundă şi ideea de a rezolva extrem de dificilul final (apoteoza lui Oedip) prin ilustrarea unei integrări într-un Elizeu prin care, mai întîi, adică înaintea cufundării în Lethe, se perindă toate personajele story-ului, adică se rememorează şi se evaluează în mod catarctic toată drama existenţială a individului. Oedip priveşte în ataraxia luminoasă cu interiorizare, iar apoi nu dispare prin înălţare la ceruri, ci păşeşte în catabază. E mult mai „grec" aşa, mult mai erudit şi filozofic, în comparaţie cu obşteasca tentaţie de a urmări muzica lui Enescu în mod redundant, adică de a-l pune pe erou să se mistuie în explozii sau în focuri de artificii biruitoare.

Pe toţi zeii, opera asta trebuie jucată de mai multe ori, mult mai des! Chiar şi aşa, cu montări şi prestaţii incongruente şi heteroclite, cu pendulaţii între kitsch şi extaz, între derizoriu şi capodoperă.

Așa cum s-a întîmplat mereu de cîteva luni încoace, ne vedem „obligați“ de împrejurări să alocăm iarăși mai multe pagini polemicilor culturale ale perioadei. Trei teme sînt atinse în acest număr, în toate cazurile fiind vorba despre dezvoltări ale unor controverse binecunoscute.

Mai întîi – chestiunea Premiilor Uniunii Scriitorilor pentru anul 2000. Acordate recent, cu mare întîrziere, ele au stîrnit o serie întreagă de reacții polemice. Și în anii trecuți s-a vorbit pe tonuri foarte critice despre premiile în cauză, însă doar în culisele lumii literare. E pentru prima oară cînd nemulțumirile acumulate față de sistemul folosit de către USR pentru selectarea celor mai importante cărți ale cîte unui an editorial (mod de desemnare a juriului, evaluări atinse de interese clientelare, regionale ș.a.m.d., „rotații“ între jurați și premianți de-a lungul anilor etc. etc.) răbufnesc sub forma unor proteste și delimitări publice. Preluăm de astă-dată o *Precizare* (apărută deja în *România literară*) a istoricului George MUNTEAN, autor al unei ediții de documente care fusese nominalizată pentru premiere.

Apoi – polemica de la Iași. În condițiile în care conducerea USR ezită să acorde protestatarilor dreptul statutar de a constitui o nouă filială în urbea de pe Bahlui, ostilitățile continuă, atingînd uneori virulențe pe care altfel le evităm în paginile revistei noastre. Chiar dacă argumentele se cam repetă, continuăm să găzduim texte pe această temă din două motive. Întîi – pentru că, așa cum a arătat într-un articol recent unul dintre combatanți (și anume Dan LUNGU), miza polemicii nu e doar locală, ci privește Uniunea Scriitorilor în ansamblu, prelungind acidele dezbateri și contestări care au marcat în primăvară procesul îndelungat al alegerilor pentru conducerea USR. În al doilea rînd – pentru că, așa cum de asemenea s-a spus (de către Mariana CODRUȚ), restul presei culturale pare să evite reflectarea contenciosului, iar cotidienele nu sînt interesate, astfel încît, prin forța împrejurărilor, revista noastră a devenit singurul spațiu cu vizibilitate națională în care grupul protestatarilor ieșeni își poate exprima punctele de vedere.

A treia temă polemică e cea privitoare la cinematografie. Am mai prezentat luări de poziție despre conflictele din domeniu. Sînt acum luate din nou în vizor manevrele lui Sergiu NICOLAESCU, fost regizor de filme naționaliste și de luminoase „dezbateri“ comuniste...

Precizare

George MUNTEAN

Am fost nominalizat la Premiul Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2000, pentru volumul **Eminescu – 100 de documente noi**, Editura Eminescu. Mi-a făcut plăcere, mai ales că ediția a fost foarte bine primită de către specialiști și de către publicul cititor, cartea epuizîndu-se aproape instantaneu și solicitîndu-se intens reeditarea ei. Am participat și la Gala premiilor, în seara de 17 septembrie 2001, la Teatrul Odeon. A fost un prilej de a-mi verifica, din nou, capacitatea de a mă bucura pentru succesele altora. Dar a mai fost ceva.

1. Încă de cînd nominalizările s-au publicat în presă, am observat că secțiunea *ediții critice* este extinsă și la *antologii*, deși Regulamentul nu prevedea un asemenea procedeu. Firesc era ca domeniile să fie tratate separat, avînd în vedere diferențele notabile dintre asemenea alcături. Am crezut că Regulamentul a fost modificat între timp, pamalgamîndu-se necuvenit sectoarele. Însă, regulamentul a rămas același, cum rezultă din chiar versiunea publicată în Invitația-Program a Galei, unde se afirmă că „premiile sînt invizibile și netransferabile de la un gen la altul“, iar despre antologii nu se face nici acum vreo mențiune. Încît juriul, depășindu-și atribuțiile, a ignorat, cu bună știință, Regulamentul.

2. În plus, deși Regulamentul prevede ca juriul să fie „alcătuit din 11 membri aleși prin vot de Consiliul Uniunii“, cel pentru anul 2000 a însumat numai 9 membri (Ion Pop, președinte, Adriana Bittel, Mihai Cimpoi, Lucian Alexiu, Adrian Aluigheorghe, Florin Iaru, Alex. Ștefănescu, Dan Tărchilă și George Vulturescu). Mi-am zis că au fost avute în vedere cheltuielile implicate. Nu mi-a trecut prin cap că poate fi la mijloc lehamitea celor solicitați să facă parte din juriu, ori că într-acesta trebuie să fie numai „ai noștri“.

3. Cînd, în seara cu pricina, mi s-a rostit numele, Florin Iaru s-a precipitat la microfon cu o explicație năucitoare: nu mi s-a acordat premiul respectiv pentru că, oricît ar fi de valoroasă ediția de corespondență dintre Eminescu și Veronica Micle, ea nu poate fi premiată, pentru că ar însemna să-l premiem pe Eminescu, iar acesta nu poate fi premiat.

4. Numai că eu n-am fost nominalizat pentru volumul **Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit**, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol Iliaș, Editura Polirom, Iași, 2000, ci pentru cu totul altă carte, cea menționată mai sus: **Eminescu – 100 de documente noi**!

5. Nimeni, din cîte știu, n-a cerut să fie premiat Eminescu, ci lucrări privitoare la el, cum a făcut-o chiar Maiorescu, încă din 1892 (vezi vol. cit. p. 170). Dacă acestea ar fi scoase din competiție, cum dorește juriul amintit, una din consecințe ar fi că ar trebui anulate toate premiile – inclusiv al Uniunii Scriitorilor – cu care au fost încununate atîtea ediții și traduceri, între care și unele cu scrieri ale lui Eminescu.

6. Mai grav este că se dovedește astfel că membrii juriului, plătiți, nici măcar n-au răsfoit toate cărțile propuse spre premiere, știind de dinainte ce și cum. Altfel, era de presupus, măcar din partea celor prezenți (Ion Pop, Adriana Bittel, Lucian Alexiu, Adrian Aluigheorghe, Dan Tărchilă), o minimă rezervă publică față de cele afirmate, în numele juriului, de către Florin Iaru. În loc de aceasta, o îngrijorătoare solidaritate...

7. Pe un asemenea fond de incalificabilă (numai?) confuzie, mă simt mult mai confortabil și onorat printre nominalizați, decît între laureați. Aș fi avut sentimentul complicității la un act plin de semne de întrebare, la care e de așteptat un răspuns. Cu atît mai mult cu cît Eugen Uricaru, Președintele Uniunii Scriitorilor din România, afirmă, vorbind de *Instituția premiului literar:* „Juriul pornește la explorarea și aprecierea operelor cu un mare atu, onorabilitatea și competența sa, ambele fiind asemeni unui cec în alb“. ▮

Colecția de mirări

O seară, un tren...

Mihai DRAGOLEA

Se dă o seară de septembrie, ploioasă și rece. Ne aflăm în gara municipiului Orăștie; gara a fost de curînd renovată, în așa fel încît nu există un tabel cu mersul trenurilor, în schimb s-a pus de-un bar nonstop. Cu cîteva secunde înainte de sosirea garniturilor, la niște megafoane bune de muzeu, o voce cîrîită anunță ce vine, de unde și încotro pornește. De-o pildă, în seara de septembrie cu pricina, se zgîrie fonic anunțul cum că întîrzie 40 de minute acceleratul Timișoara-Iași; mare bucurie mare pe pîlcul de călători, ce pornește, cu mic, cu mare, la barul nonstop, să treacă vremea. Și vremea trece, și mai cîrîie vocea că urmează alte 70 de minute de așteptare, că s-au rupt niște fire undeva pe linie. De data asta nu mai gonesc toți către nonstop, mai puțini, după posibilități, rămîn destui să contemple norii ploioși și cei cîțiva plopi, dar îi contemplă de jos în sus, că stau sub copaci, să nu-i ude ploaia. Cîțiva se aventurează să vadă orașul, tot e vreme berechet; se pot vedea detaliile unui oraș de provincie, blocuri, partere cu magazine de tot felul, piețe pustii, olteni gata să se culce pe lîngă mormanele de pepeni, centrul vechi, dotat cu o catedrală zveltă (pentru stilul ortodox) și perechi rare de plimbăreți. De toate se pot vedea, dar o librărie – ba. La întrebarea adresată unui domn cu plete pe această temă, ți se răspunde că despre așa ceva nici nu poate fi vorba, au fost două, acum în respectivele incinte se vînd whisky, săpunuri fine și chiloți. Și cînd te gîndești că toți am învățat la școală despre **Palia de la Orăștie**! Dar acum nu se mai știe. Ce se știe de pe mai fiecare stîlp este următorul anunț:

„Discoteca Atlantic
organizează în fiecare
Joi și Duminică
începînd cu orele 22
Chef Cu Manele
100% românesc
Distracție garantată
cu cele mai *tari manele*
și ultimele *hit*-uri
din muzica românească.“

Ce frumos ar fi la cheful cu manele, dar nu se poate, vine trenul. Înapoi la gară. Cele 70 de minute au trecut, vocea nu cîrîie nimic; să mai tot fi trecut alte 20 de minute pînă cînd este anunțat bolidul. Lumea plouată urcă în vagoane și uite-așa s-a încheiat o seară de neuitat în gară la Orăștie. În vagoanele cum nu se poate mai murdare, cu holuri pline de mucuri de țigări, sticle goale rostogolindu-se după cum e înclinat trenul, coji de semințe (parcă ar fi o regulă să ronțăi aceste delicatese pe șine), fiecare se cuibărește unde îi este locul. Gata. Ce-o fi fiind la ora asta la „cheful cu manele“? Desigur – veselie cît cuprinde! Pe cînd aici, într-un compartiment, doi se ceartă pentru că unul vrea neapărat ca sacoșele din dotare să stea fix deasupra capului său, deloc mai la stînga sau mai la dreapta. Corect, nu?!

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *președintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important și după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin și democrația nu s-a maturizat, ci și pentru că acest post stabilește un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ȘEVARDNADZE, *președintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie și numai într-o singură țară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă și Radio Libertatea [numele postului pentru Federația Rusă și celelalte republici postsovietice] vor avea o importanță excepțională pentru pacea și stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *președintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut și pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informații libere, pentru slujirea libertății de expresie și pentru răspîndirea libertății, cît și pentru faptul că ne reamintește tuturor că nu este suficient să lupți pentru libertate, ci mai trebuie să dovedești că libertatea și responsabilitatea sînt inseparabile.“

**Corect,
responsabil
și
la timp!**

Ananaşii în seră

RADU PAVEL GHEO

Dacă aş vrea să glumesc, aş spune că scandalul literar iscat la Iaşi lunile trecute a ajuns pînă în aici, în America. Revenind la un ton mai serios (şi, desigur, limitat la spaţiul românesc), nu cred că exagerez cînd spun că el este cel puţin simptomatic pentru fractura ce se petrece încetul cu încetul între Uniunea Scriitorilor din Bucureşti – înţepenită în orgolii bătrînicioase şi manevre administrative suspecte, ba chiar tot mai departe de lumea literară vie – şi scriitorii mai mult sau mai puţin tineri care se străduiesc să spargă structura de monolit, modelul „strîns uniţi în jurul preşedintelui" caracterizînd şi acum o instituţie oscilînd între rinocerizare şi dinozaurizare. Sau, cu alte cuvinte, lupta între cei care se tem că schimbarea le-ar putea afecta (poate chiar grav) locurile călduţe pe care le-au căpătat, nu întotdeauna pe merit, prin asociaţii scriitoriceşti ori prin edituri şi reviste finanţate de minister, şi cei care ar prefera un spaţiu literar dinamic, unde să încapă cît mai mulţi şi unde să apară, poate, şi ideea de concurenţă. Aşa cum am prezentat lucrurile, s-ar părea că alegerea mea e clară şi că m-am aliat deja unei tabere – ceea ce e cît se poate de adevărat. Nu am făcut-o doar fiindcă sînt convins de nevoia de schimbare radicală a unei maşinării învechite, ci şi cu speranţa că vreodată fondurile alocate culturii vor fi cheltuite cu mai multă chibzuinţă, vor ajunge la creatorii valoroşi – indiferent de tabăra căreia îi aparţin – şi că, în cele din urmă, din toată această (mă tem, improbabilă) transformare ar cîştiga atît cultura română, cît şi atît de ignoratul cititor din ţară. Eu continuu să cred că, înainte de a acuza lipsa de interes a cititorilor români faţă de literatura naţională contemporană, ar trebui să aruncăm un ochi şi în ograda scriitoricească şi să vedem ce şi cum se publică pe banii Uniunii Scriitorilor. S-ar putea să constatăm cu surprindere că cititorul român (atîta cît a mai rămas din el) e o făptură năucitor de răbdătoare, din moment ce nu ţîşneşte afară din librării, îngrozit de „bălăriile" care mucezesc în rafturile afectate literaturii contemporane, din pricina unui sistem semifeudal cu „boieri" ai lumii literare şi cu „paria" ignoraţi sau de-a dreptul înjuraţi scriitoriceşte. Mai reamintesc că – fără a mă pretinde cu totul obiectiv – sînt şi am fost cel puţin dezinteresat de eventualele avantaje literare şi neliterare implicate în toată istoria. Care ar fi oare, avantajele unui pîrlit de scriitor? O slujbulice de redactor plătită „de la stat", posibilitatea de a tipări oricînd cărţile personale şi pe cele ale prietenilor, un scaun de onoare la numeroasele mese de protocol şi agape literare, burse, premii literare şi jurizări în familie. În cei doi ani şi jumătate petrecuţi la Iaşi m-am apropiat de grupul din jurul revistei **Timpul**, în ciuda faptului că avantajele concrete erau inexistente. Iar la ora actuală puii prăjiţi pe care îi vînd la doi paşi de casa lui Bill Gates nu au – din fericire pentru ei – nici o legătură cu lumea literară românească.

Una dintre puţinele cărţi în româneşte pe care le-am cărat după mine în America este romanul pe care îl văd cel mai aproape de perfecţiune în întreaga literatură a secolului al XX-lea: capodopera lui Mihail Bulgakov – **Maestrul şi Margareta**. Recitindu-l de zeci de ori, desigur că încep să-i cunosc toate colţişoarele, toate personajele şi replicile, nivelele de interpretare şi lumile pe care le pune în mişcare. Mai mult, ca orice carte destul de complexă ca să capete un uşor caracter de Biblie laică pentru admiratorul ei necondiţionat, **Maestrul şi Margareta** îmi oferă de destule ori modele de comportament şi decupaje sociale recognoscibile în lumea reală. Iar de aici pînă la judecarea în cod bulgakovian a lumii literare din Iaşi nu trebuie să fac decît un pas, cu ajutorul ironiei neţărmurite din vorbele unor personaje ale cărţii:

„– Ia te uită! Păi asta-i Casa Scriitorilor! Ştii, Behemoth, am auzit multe lucruri frumoase despre casa asta. Îţi atrag atenţia, dragul meu, asupra ei. E o plăcere să te gîndeşti că sub acest acoperiş se adăpostesc şi se coc o groază de talente!

– Precum ananaşii în seră, zise Behemoth [...]

– ...Numai dacă asupra acestor gingaşe plante de seră nu va năvăli vreun microorganism, dacă nu le va surpa de la rădăcină, dacă ele nu vor putrezi! Şi asta se întîmplă cu ananaşii! Vai-vai-vai, cît de des se întîmplă!"[1]

Cei care cunosc – fie şi aproximativ – cultura română ştiu că un reper istorico-topografic major îl reprezintă Casa Pogor din Iaşi, spaţiu de care se leagă naşterea spiritului Junimii şi, practic, începuturile unei mişcări care a transformat radical literatura română. Iar, fiindcă acolo se adunau, citeau şi polemizau Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Creangă *et co.* a transformat Casa Pogor într-un *topos* cu multiple semnificaţii culturale. De unde şi apropierea cu Casa Griboedov mai sus pomenită, despre care „...un palavragiu povestea că la etaj, în sala rotundă cu coloane, vestitul scriitor ar fi citit acestei mătuşi [*unei mătuşi – n.n.*], tolănită pe sofa, fragmente din **Prea multă minte strică**. Deşi, naiba ştie, i-o fi citit poate, dar asta n-are importanţă!"[2]

Asta cam aşa e: or fi citit sau or fi polemizat în Casa Pogor scriitorii deveniţi clasici, dar asta n-are importanţă, adică nu mai mult decît una istorică. Ceea ce se întîmplă însă de o vreme bună în viaţa scriitoricească de la Iaşi priveşte prezentul şi – oricît ar părea de patetic – viitorul activităţii culturale din acea parte a ţării, în condiţiile în care (după ştiinţa mea) Asociaţia Scriitorilor din Iaşi este cea mai plină de membri şi membre, desigur după cea din Bucureşti. Iar cînd cineva se referă la actuala „Casă Pogor", subînţelege Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, revista **Convorbiri literare**, Editura Timpul şi un număr zdravăn de manifestări culturale din cele mai diverse: lansări de carte, comemorări, întîlniri cu scriitori, zile festive etc. Astfel, în ciuda vechii talăngi cu care se mai închid întîlnirile de la Casa Pogor şi a reiterării vechiului avertisment „Intră cine vrea, rămîne cine poate", în ciuda apariţiei neabătute a istoricei reviste **Convorbiri literare** şi a multor alte publicaţii, ba chiar dincolo de numărul mare de scriitori care se nasc şi se coc precum ananaşii în sera cam dărăpănată a Asociaţiei Scriitorilor, după o oarecare perioadă petrecută în mediul cultural ieşean începi să te întrebi dacă într-adevăr are vreo importanţă că Griboedov a citit acolo..., pardon, că acolo polemizau, citeau şi publicau Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Creangă şi mai ales ce legătură are aici istoria cu viaţa literară contemporană.

Primul contact a fost unul nu prea plăcut, dat fiind că *se dorea* (o formă impersonală în spatele căreia nu ştiu nici acum exact cine se ascunsese) ca emisiunea să fie preluată de cineva din grupul de la revista **Convorbiri literare**. Explicaţia care s-a dat – simplă, stupidă şi falsă – era aceea că emisiunea purta acelaşi nume! Explicaţia reală am înţeles-o un pic mai tîrziu, cînd mi-am dat seama cîte din mijloacele de difuzare a literaturii şi a literaţilor depindeau de nucleul tare al Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi: revistele **Convorbiri literare**, **Poezia** şi **Cronica** la Iaşi (pe lîngă cele din alte oraşe din istorica Moldovă), cîteva edituri, cenaclul Junimea... Or mai fi fost şi altele. Cu o emisiune săptămînală pe Radio Iaşi, imperiul mediatic amintit s-ar fi consolidat. Spre norocul meu, redactorul-şef al redacţiei culturale ţinea la păstrarea unei doze cît mai zdravene de echidistanţă şi, în măsura în care era posibil, de profesionalism jurnalistic, preferînd un necunoscut abia picat în oraşul bahluvial, un ins mai puţin prins în confruntările de orgolii din zonă.

Nu mi-au trebuit mai mult de trei luni ca să pricep cum stau lucrurile şi să încep să mă plictisesc îngrozitor. În tot timpul ăsta am fost la localul de lîngă Casa Pogor de zeci de ori, la zeci de lansări de carte, care mai de care mai pompoasă şi mai găunoasă. Am învăţat cine erau scriitorii care „trebuia" să apară din cînd în cînd în emisiune (ca să nu supăr pe nimeni). Am înţeles că o carte lansată e cu atît mai mediocră, cu cît masa de protocol de după amorţeala generală anterioară e mai îmbelşugată. În fine, am ajuns la concluzia că vechea zicere junimistă căpătase între timp o nouă semnificaţie: „Intră cine vrea, rămîne cine poate să rabde" sau, mai rău, „Scapă cine poate". Eu, fiindcă, ştiţi, datoria... eu nu puteam. Iar dacă par răutăcios, să-mi fie cu iertare. Însă, în ciuda respectului pe care îl am pentru scriitori în general, nu am putut să nu simt atmosfera de cămin cultural şi de cumătrie generală din zonă. Ca să fiu mai clar, tot ce se întîmpla acolo reprezenta mişcarea literară de *bon ton* a tîrgului, loc de întîlnire al „lumii bune", un spaţiu încărcat de un farmec vetust, nu lipsit de caraghioslîc. Acolo, mai mult decît oriunde altundeva, găseai ilustrarea vie a „formelor fără fond": discuţii găunoase şi cu pretenţii, amici de scriitori deveniţi scriitori graţie amiciţiei, cucoane admirative şi multă, multă monotonie. Acelaşi lucru se regăsea (şi, cred, se mai regăseşte) în revistele sus-amintite – cu excepţia, desigur, a cucoanelor admirative. Şi, din păcate, asta este atmosfera pe care am întîlnit-o şi la destule manifestări la care am fost, în Iaşi sau în alte părţi, de la mediatizatele şi costisitoarele **Zile Eminescu** pînă la diferitele alte zile, consacrate aproape săptămînal cîte unui scriitor şi devenite un fel de slujbe religioase, un canon necesar. Dar, cu o oarecare doză de iezuitism (cum spunea prietenul Nimigean), am reuşit să supravieţuiesc ostilităţii de început şi să fiu tolerat, ca orice rău necesar care „te dă pe post".

Abia după vreo şapte-opt luni, cînd mă împăcasem cu situaţia, am cunoscut – cu surprindere – şi grupul „advers". Spun „cu surprindere" pentru că despre el se vorbea atît de puţin în cercul de la Junimea, încît cu greu puteai afla că există. Ei nu erau de *bon ton*, nu erau în graţiile Asociaţiei, nu erau agreaţi şi nici – Doamne fereşte! – finanţaţi. De altfel, revista **Timpul** a (re)apărut în decembrie 2000 fără nici o finanţare de la vreo instituţie de stat sau locală, iar redactorii ei n-au avut nici un fel de beneficii materiale de pe urma muncii lor. Tot spre surprinderea mea, grupul advers (despre care o să vorbesc puţin mai încolo) nu numai că era mai bine informat despre ceea ce se întîmplă în literatura română sau de aiurea, dar a părut gata să mă accepte fără prea multe rezerve, mai ales că citiseră cîte ceva din textele mele. În grupul „generalilor" (vorba lui Bulgakov) nu prea mai citea nimeni mare lucru; toţi păreau să ştie, de la o instanţă superioară, ce-i aia esenţa literaturii. Aşa am ajuns redactor la **Timpul** şi, automat, într-o poziţie delicată, străduindu-mă să-mi menţin obiectivitatea în poziţia de realizator al unei emisiuni dedicate tuturor scriitorilor din zonă.

Cam aşa ar arăta, cred, traseul unui ins care ia contact, pornind aproape de la zero, cu viaţa culturală ieşeană. Pe de o parte există un grup de „veterani" – dintre care unii s-au afirmat şi în perioada proletcultistă – care deţine reviste, edituri, fonduri şi puterea de a le administra. În jurul lor gravitează tineri scriitori, poeţi, eseişti acceptaţi în cercurile puterii oficiale, care beneficiază de unele avantaje (publicare, premii literare etc.) atîta timp cît se conformează liniei directoare a grupului. Pe de altă parte există un grup foarte eterogen de scriitori cam de toate vîrstele (mulţi – dar nu toţi –tineri) care se străduiesc să-şi facă loc în lumea literară şi care sînt ignoraţi cu superioritate, dar şi cu oarecare teamă. Ştiu că sună puţin melodramatic, aproape dickensian, dar cititorul îşi va da seama că am îngroşat pe ici, pe colo, contururile. Nu prea mult însă. Iată de ce:

a) Dacă vorbim de *valoarea literară* a scriitorilor de la Junimea (sau Casa Pogor, sau din revista **Convorbiri literare**), cu greu o să găsim un echilibru între numele relevante şi inevitabilii creatori mărunţi. Revista Asociaţiei Scriitorilor, în ciuda finanţării neîntrerupte şi a unei stabilităţi de invidiat (recunosc), nu poate scăpa de aerul prăfuit, de provincie încremenită în timp. Colaboratorii de prestigiu cu care se laudă sînt de obicei oameni de cultură care publică mult şi peste tot în ţară, fie pentru că au nevoie de un spaţiu cît mai larg de manifestare (preaplinul unui scriitor trebuie revărsat în pagina tipărită, acesta fiind şi rostul scriitorului), fie pentru că nu pot refuza niciodată o rugăminte amicală. De altfel, în condiţiile din România, faptul că ai unde să publici e, în sine, o binecuvîntare. Desigur, şi la **Convorbiri literare** există oameni de valoare – să-l numesc doar pe Emil Iordache, singurul care m-a atacat direct din pricina apariţiei mele ca redactor radio în locul vreunui „tînăr valoros de la **Convorbiri literare**", dar şi singurul care m-a impresionat prin erudiţie, vioiciune a spiritului şi coerenţă discursivă (de unde şi neîntrerupta mea mirare în faţa alegerii atît de decise a unei tabere atît de contrastante). Pe ansamblu însă, e suficient să citeşti cîteva dintre versurile publicate, volum după volum, de nenumăraţi poeţi din acest cerc şi cam din aceeaşi generaţie (inşi între 45 şi 60 de ani) ca să te izbească atmosfera de modernism vetust şi totuşi încă nedigerat întru totul. Nu ştiu dacă înseamnă sau nu ceva faptul că puţini dintre amicii literari din Asociaţie sînt prozatori, iar cei mai mulţi umplu pagini cu versuri albe răsfirate cu zgîrcenie, deşi e clar că – aşa cum spunea o dată chiar E. Iordache – e mai uşor să scrii şase rînduri cu aparenţe de profunzime decît să tragi ca boul la jugul prozei. Că poeţi buni există destui

---

Domnule director,

Avînd în vedere că numele meu a fost vehiculat în cîteva rînduri, cu diferite ocazii, în paginile revistei ce cu onor o conduceţi, vă rog să publicaţi următoarele precizări legate de folosirea numelui meu în protestul scriitorilor ieşeni, atît în declaraţia celor 32 adresată preşedintelui Uniunii Scriitorilor din România, domnului Eugen Uricaru, cît şi în protestul unui număr de scriitori ieşeni privind contestarea juriului de acordare a premiilor USR pe anul 2000.

Atît în ceea ce priveşte declaraţia cît şi contestarea juriului menţionez că deşi am fost contactat telefonic de domnul Nichita Danilov, nu am semnat nici un act care să dovedească, astfel, că eu aş fi fost de acord cu iniţiativele grupului de scriitori ieşeni. Cu prietenia şi preţuirea pe care i le port poetului Nichita Danilov, nu pot fi de acord cu tot ceea ce a urmat în aşa-zisul „scandal literar de la Iaşi". De asemenea, insist şi vă rog ca de aici înainte, dacă numele meu va fi folosit în astfel de liste legate de falsa situaţie de la Iaşi, să luaţi în seamă faptul că subsemnatul nu am semnat şi nu voi semna niciodată astfel de iniţiative menite să creeze confuzii în rîndul scriitorilor şi al opiniei publice.

Vă mulţumesc pentru înţelegere şi primiţi respectul meu,

Lucian ALECSA
membru al USR,
Filiala Iaşi

Radio Total 96.9 FM

prin Iaşi, e mai presus de orice îndoială. Dar la fel de evident îi va fi oricui cît de cît informat că cercul mandarinilor Asociaţiei Scriitorilor ieşeni e plin de inşi care scriu cu parcimonie, mai mult ca să-şi justifice prezenţa în cercul „aleşilor“. Poemele lor umplu, ce-i drept, paginile tuturor revistelor din ţară, dar asta nu înseamnă nici că sînt bune, nici că ar reprezenta nivelul literaturii noastre de azi, ci pur şi simplu că *redactorii revistelor şi şefii editurilor respective aparţin aceleiaşi generaţii*. De cele mai multe ori sînt cu toţii buni amici, iar amiciţia, nene Iancule, este mai importantă decît grija pentru cititor sau pentru banii alocaţi din buget. Şi aşa trec la punctul

b), adică la *avantajele sociale şi materiale*. În mare parte, lucrurile au fost prezentate în rîndurile de mai sus. Încetul cu încetul, Asociaţia Scriitorilor din Iaşi se transformă într-un fel de Asociaţie a Scriitorilor Amici de la Iaşi (de unde – se vede – protestul celor 30 sau 40, la care evident că mă raliez). Faptul că acolo s-a creat un nucleu de scriitori cu prea puţină relevanţă în lumea literară (cu rare excepţii, majoritatea sînt şi vor rămîne – mă tem – glorii locale) nu este în sine atît de supărător, mai ales că aceştia s-au dovedit întotdeauna gazde extrem de primitoare cu oaspeţii de la Bucureşti şi, cel puţin ca maeştrii de ceremonii, fac o treabă foarte bună. Supărătoare este *combinaţia între intoleranţa faţă de cei din afara grupului lor şi puterea discreţionară pe care şi-o menţin*. Într-un fel, ei perpetuează practici feudale într-o zonă în care astfel de obiceiuri sînt încă la ordinea zilei, transformînd Asociaţia Scriitorilor, revistele, fondurile şi toate cele aferente ei în propriul lor fief. Cei care vor să se înfrupte din masa (uneori nu chiar atît de săracă) a scriitorului cu patalama trebuie să depună jurămîntul de vasalitate necondiţionată în faţa seniorilor şi apoi, dacă sînt în stare, să îndure festivismul găunos în care se complac aceştia. Urmează publicarea, spaţiu de manevră în reviste, premii literare, iar cu timpul chiar burse şi călătorii ici şi colo. Fiindcă, în ciuda sărăciei scriitorului român, fonduri pentru organizarea diferitelor festivaluri, cu deplasări masive de personaje mai mult sau mai puţin „literoase“ în diverse oraşe şi orăşele, plus cazare la hotel şi mese festive, se găsesc mai întotdeauna. Cum se găsesc şi banii pentru publicarea celor care „merită“. Astfel se ajunge la situaţia paradoxală în care membri ai USR nu sînt invitaţi nicăieri fiindcă nu sînt „pe linie“, în timp ce destui nemembri apar peste tot unde e rost de o deplasare sau un festin gratuit, apropiaţi fiind de distribuitorii de ciolan cultural. Aşadar, unii membri USR sînt mai membri decît alţii, iar alţii sînt mai nemembrii decît nemembrii. Revin astfel la modelul din romanul lui Bulgakov, căci – exceptînd componenta ideologică – Asociaţia Scriitorilor din Iaşi seamănă izbitor de mult cu *Massolit*-ul aciuat prin Casa Pogor... vreau să spun Griboedov.

Exemplele sînt nenumărate şi cred că ar fi cazul să mă opresc şi asupra cîtorva dintre ele. Îmi amintesc că, la una din **Zilele Eminescu**, mă deplasasem la Botoşani ca redactor radio, dar aveam în rucsac şi un teanc de reviste **Timpul**. În ziua consacrată prezentării unor reviste literare din ţară, le-am sugerat organizatorilor că aş putea umple şi eu cinci minute cu prezentarea **Timpului**, care abia ce reapăruse şi – zic eu – prinsese o serie de vreo trei numere bune. Cu amabilitate (tăioasă, totuşi), domnul Gellu Dorian mi-a replicat că nu se poate, fiindcă acolo se prezintă „doar reviste ale Uniunii Scriitorilor“. Nici Eminescu însuşi, dacă ar fi venit cu **Convorbirile literare** de secolul trecut, nu ar fi putut respecta regula nescrisă şi cam trasă de păr. Doar n-o fi fost membru al USR! Deşi, e clar, era vorba doar de revistele acceptate de *establishment*, fiindcă – pe de altă parte – printre redactorii **Timpului** se numărau destui membri ai USR, de la directorul revistei, Liviu Antonesei, pînă la Radu Andriescu sau O. Nimigean – ultimul un specialist în opera lui Eminescu, recunoscut cel puţin în Iaşi, care însă nu avea loc la o manifestare cuminte, de vreme ce nu aparţinea taberei cuvenite. Aşadar, am împărţit şi eu revista printre scaune, cui credeam eu că o să fie interesat de ea, dar mai pe furişatelea, aşa cum învăţasem în copilărie că făceau comuniştii cu **Scînteia** ilegalistă.

Fiindcă tot am pomenit de manifestări culturale, de întîlniri şi premii, de reviste şi edituri, trebuie să spun că – mai peste tot unde am fost ca redactor radio, de la Iaşi la Botoşani, de la lansare de carte sau revistă la manifestare *in memoriam* – am întîlnit aceiaşi oameni, dintre care unii n-aveau evident nici o treabă, şi n-am întîlnit alţi oameni care poate ar fi avut. Întîlnirile de acest fel sînt de multă vreme (şi nu cred că-i un secret) prilejuri de petreceri prelungite între vechi amici, la care banii dedicaţi culturii sînt cheltuiţi fără nici un fel de criterii axiologice concrete, ci pe baza cumetriilor şi amiciţiilor recunoscute. Oricît de bine cunoscuţi ar fi în ţară sau doar în Iaşi scriitori ca Nichita Danilov, Liviu Antonesei, O. Nimigean sau Radu Andriescu (toţi membrii ai USR), nu i-am văzut niciodată călătorind pe banii Asociaţiei la întîlnirile Asociaţiei Scriitorilor Amici din Iaşi, fie că era vorba de **Zilele Eminescu** sau de festivalul **Poetul cu fruntea de taur** de la Conţopeni. Acum după ce a semnat Declaraţia de la Iaşi, mă tem că nici Mihai Ursachi nu va mai primi multe invitaţii de la Asociaţia Amicilor, deoarece a devenit, evident, in-amic. Şi cînd te gîndeşti că oamenii ăia i-au dat Premiul Eminescu la Botoşani! Poate că nici nu-l merita... Abia cînd respectivul premiu va fi primit de Cassian Maria Spiridon şi va fi acordat de mult mai reprezentativul conducător al Asociaţiei Scriitorilor ieşeni de azi, abia atunci Premiul Eminescu va ajunge la valoarea celor care îl acordă.

Fiindcă veni vorba... De curiozitate, cineva ar putea arunca un ochi şi la premiile Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi pe 1999, acordate la sfîrşitul anului 2000. Deşi în 1999 apăruseră cel puţin două cărţi excelente (volumul lui O. Nimigean **adio adio dragi poezii** şi cel de proză scurtă al lui Dan Lungu **Cheta la flegmă**, ultimul bucurîndu-se de cronici elogioase cam din toată ţara, inclusiv de la pretenţiosul Alex. Ştefănescu) şi alte cîteva remarcabile, toate aparţinînd însă unor scriitori ce ignorau cercul **Convorbirilor literare**, premiile acordate au fost o jale. Cu mare iertare faţă de oamenii premiaţi, mulţi dintre ei altfel cetăţeni de treabă, nu aveai ce alege din liota de premii acordate.

Căci la Iaşi avem de-a face (adică aveţi de-a face) cu o *ierarhie moştenită* – la scriitori, ca şi în alte zone ale vieţii sociale –, bazată mai rar pe valoare şi mai des pe apartenenţa la o gaşcă mai mult sau mai puţin interesată de menţinerea avantajelor cucerite cu multe învîrteli şi trageri de sfori. Casta boierilor literaturii din Iaşi, majoritatea vag cunoscuţi în ţară şi prea puţin citiţi chiar şi la ei acasă, *se prefac* că fac cultură, cu toate că, pe undeva, ştiu cam pe unde se află. Preţioşi, vorbind mereu de spiritul lui Maiorescu – pe care îl găseşti însă mai degrabă la cei pe care îi consideră adversari –, ei se străduiesc în primul rînd să-şi menţină avantajele ameninţate de imberbii lor colegi şi de tinerii obraznici care vin din urmă. De aceea e greu de găsit un spirit înnoitor sau competitiv în actele de cultură desfăşurate monoton în zona Moldovei. Dacă ar fi să le caracterizez în două cuvinte, le-aş numi mostre de *festivism găunos*. În ceea ce priveşte agresivitatea cu care au răspuns la nişte opinii poate exagerate în ton, dar nu lipsite de adevăr, o să apelez din nou la Bulgakov, mai precis la pasajul în care Maestrul îşi aminteşte de atacurile la adresa cărţii sale despre Pilat din Pont venite din partea membrilor *Massolit*-ului:

„Cu tot tonul lor ameninţător şi încrezut, se simţea ceva extrem de fals şi plin de ezitare, literalmente în fiecare rînd al acestor articole. Mi se părea tot timpul, şi nu mă puteam dezbăra de această senzaţie, că autorii acestor articole spun altceva decît ceea ce ar vrea să spună şi că tocmai aceasta provoacă furia lor...“[3] Sună cunoscut? Ia să recitim replicile seniorilor de la Casa Pogor...

În ansamblu, Asociaţia Scriitorilor din Iaşi imită întrucîtva modelul ierarhic exclusiv al USR, fiindcă pentru ieşeni soarele a răsărit întotdeauna de la Bucureşti. Problema este însă alta: selectînd scriitorii nu în funcţie de talent, ci după gradul de obedienţă, împărţind avantaje în cerc închis şi publicînd în neştire cărţi ilizibile pe banii contribuabilului (de acum înainte nu şi ai mei, din fericire!), Asociaţia Scriitorilor nu face altceva decît să devalorizeze actul de cultură. Aici, în Statele Unite, am văzut nenumărate anticariate care cumpără cărţi fără nici o selecţie prealabilă, fapt de neconceput la noi. Oare de ce? Fiindcă toate aceste cărţi au trecut prin acea selecţie la editu-

---

Scrisoare deschisă

Stimate Domnule Preşedinte;
Stimate Domnule Prim-Ministru;
Stimate Domnule Preşedinte al Camerei;
Stimate Domnule Preşedinte al Senatului;
Stimaţi Domni Preşedinţi ai Partidelor Politice;

Evenimentele din Statele Unite ne reamintesc fragilitatea vieţii şi a lumii civilizate. În astfel de momente avem datoria de a întări ceea ce ne uneşte. Ne adresăm dumneavoastră cu nădejdea că, în cadrul următoarei revizuiri a Constituţiei, veţi veghea ca Articolul 16, al. 3 să fie abrogat.

Această prevedere, care îi împiedică pe românii cu cetăţenii multiple să acceadă la demnităţi şi funcţii publice, a fost ignorat în mai multe cazuri, cum ar fi doamna Leonida Lari şi domnul Ilie Ilaşcu[1] care, în momentul acceptării candidaturii şi a validării mandatelor lor de către Parlamentul României aveau dublă cetăţenie, sau, mai recent, în cazul numirii d-lui Eugen Mihăescu în calitate de Ministru Consilier al României pe lîngă UNESCO la Paris.

Ne bucură faptul că statul român începe să recunoască meritele cetăţenilor care au trăit în afara ţării şi contribuţia pe care aceştia o pot avea în a reprezenta România. Dar totodată ne şi îngrijorează faptul că aceste alegeri sau numiri au fost făcute fără transparenţă şi ignorînd prevederile Articolului 16, al. 3. S-a dat astfel impresia că statul român închide ochii atunci cînd este vorba de clienţii politici ai celor de la putere, indiferent de culoare. S-au creat situaţii confuze, în care viitorii demnitari, pentru a salva aparenţele, au făcut gesturi fără valoare şi consecinţe juridice, precum ar fi autosuspendări, „renunţarea unilaterală“ la cetăţenie etc. Aceste gesturi nu au făcut decît să accentueze ideea că România nu este încă un stat de drept în care legea se respectă şi este egală pentru toţi.

Amintim că Articolul 16, al. 3 al Constituţiei are două vicii fundamentale:

1. contravine principiului constituţional a egalităţii între cetăţeni, care, în mod paradoxal, este consacrat prin alineatul 1 al aceluiaşi Articol 16, precum şi prin Articolul 20;
2. contrazice spiritul actualului proces de integrare europeană, considerat de întreaga clasă politică românească drept expresia intersului naţional fundamental.

Ne permitem să observăm că nici una dintre ţările Uniunii Europene care acceptă multipla cetăţenie nu are astfel de prevederi, nici în Constituţie, nici în legislaţia ordinară[2]. De asemenea, este relevant că ţări precum Ungaria, Polonia, Republica Cehă sau Ţările Baltice au făcut apel la cetăţenii lor din străinătate pentru a contribui la efortul de tranziţie prin angajarea lor în funcţii publice. Cel mai recent caz, cel al Bulgariei, este de altfel obiectul aprecierii forurilor internaţionale pentru deschiderea arătată de noul guvern faţă de bulgarii din străinătate.

Tentaţia de a corela cetăţenia unică şi fidelitatea faţă de ţară reprezintă o jignire faţă de românii din străinătate, dintre care mulţi s-au dedicat cauzei României, şi o încălcare a prezumţiei de bună credinţă care stă de obicei la baza acţiunilor autorităţilor publice. Ea riscă să arunce oprobiul ridicolului peste cei ce ar utiliza astfel de argumente – spionii nu se recrutează din rîndul celor cu dublă cetăţenie...

Românii cu multiplă cetăţenie reprezintă de altfel o bogăţie pentru ţară prin calitatea lor de alegători în ţările de adopţie, în care pot influenţa politica acestora faţă de România. Costul ignorării de către statul român al acestui potenţial s-a văzut în cadrul campaniei NATO din 1997. În alegerile americane din 1996, cetăţenii statelor candidate la NATO au putut negocia votul lor către candidatul Bill Clinton în schimbul promisiunii integrării în Alianţa Nord-Atlantică. România nu a putut mobiliza diaspora sa în acelaşi fel pentru că Articolul 16 al. 3 discrimina faţă de românii cu cetăţenie americană.

Avînd în vedere argumentele de mai sus ne adresăm dumneavoastră pentru a ajuta opinia publică să înţeleagă juseteţea şi legitimitatea prezentului demers. Facem apel ca în virtutea responsabilităţilor dumneavoastră să asiguraţi ca în cadrul procesului de modificare a Constituţiei să nu se omită abrogarea Articolului 16 al. 3. Cotăm pe dumneavoastră să permiteţi românilor să fie uniţi în obligaţii şi în drepturi faţă de ţara lor.

Cu stimă,

Silvia BĂDESCU, Doru BRAIA, Ioana BRĂTIANU, Sanda BUDIŞ, Brianna CARADJA, Mircea CARP, Ariadna COMBES, Florica DUMITRESCU, Nicoletta FRANK, Victor FRUNZĂ, Marco GUASTI, Liliana HALPHON, Simona KLECKNER, Alexandru MISSIRLIU, Adrian NICULESCU, Doru NOVACOVICI, Dan PAZARA, Alexandru POBEREZNIC, Sandra PRALONG, Constantin SĂVOIU, Vivi VULCĂNESCU, Dinu ZAMFIRESCU.

Lista rămîne deschisă.

Bucureşti, 25 septembrie 2001

---

[1] Deşi domnul Ilaşcu a renunţat la cetăţenia moldovenească în momentul validării mandatului Domniei sale, acesta avea încă cetăţenia Republicii Moldova.

[2] Începînd cu 1 ianuarie 2000 Germania a acceptat multipla cetăţenie, iar Suedia a anunţat aceeaşi măsură pentru 1 ianuarie 2002.

ra care le-a publicat. Unele sînt cărţi valoroase, aparţinînd unor clasici ai literaturii. Altele lansează autori tineri, dar promiţători şi, în general, cu cărţi vandabile. Altele sînt pur şi simplu cărţi de consum. Dar fiecare îşi are publicul său. Ceea ce lansează pe piaţă grupurile rămase moştenire din regimul comunist şi reciclate încă şi încă o dată nu intră în nici o categorie şi nu au nici un fel de public, în afară de ei înşişi, ca faimosul robot complet de bucătărie din banc, care ia cartofii, îi spală, îi curăţă, ba îi mai şi găteşte, după care îi mănîncă. Sînt cărţile pe care le refuză orice patron de anticariat care se respectă.

În tot acest timp, noul val de scriitori se zbate să găsească o cale de a accede la public. Destui dintre ei sînt buni. Unii foarte buni. Dar prea puţini sînt dispuşi să intre în bătrîniciosul cenaclu Junimea pentru a depune jurămîntul de vasalitate, cu speranţa că le va veni vreodată apa la moară. Şi tot în acest timp, în care C.M. Spiridon publică volum personal după volum personal, însoţit îndeaproape de alţi membrii ai ASAI pe care oricum nu-i ştie nimeni mai departe de Paşcani, un excelent volum de versuri cum este cel al lui Constantin Acosmei (**Jucăria mortului**, premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi pe anul 1995), apărut atunci în 50 (!) de exemplare, a rămas şi azi necunoscut publicului, atîta cît e el. Un jurnal-eseu pe care l-am citit în manuscris, mult peste valoarea monotonului **Jurnal** al lui Cărtărescu, carte care ar face valuri uriaşe în ce a mai rămas activ în literatura română (mă gîndesc la masivul **Oubliette** al lui O. Nimigean) rămîne tot în manuscris. Prozatori şi poeţi de valoare, dar *prea tineri*, de!, cum sînt cei din Clubul 8, din grupul de la **Timpul** sau de la cenaclul Outopos (sau chiar din toate trei zonele de marginali sus-pomenite) se chinuie să publice pe propria cheltuială sau din finanţări norocoase cărţi în tiraje de 100-200 de exemplare, care abia ce ajung la cîţiva inşi.

Problemele Asociaţiei Scriitorilor Amici din Iaşi sînt, repet, apropiate de cele ale USR-ului: o instituţie îmbătrînită, care suge ce poate de la ţiţa statului şi în care un grup mare de seniori împămînteniţi nu renunţă nici în ruptul capului la beneficiile lor. Departe de ei, mai există mii de scriitori care scriu şi care ar scrie la fel de bine sau prost şi dacă USR sau ASAI nu ar exista. Mă tem, aşadar, că la ora actuală relevanţa instituţiilor amintite e nulă, dacă trecem cu vederea faptul că ele slujesc destul de bine interesele celor ce le administrează. Ele există undeva, departe, şi nu mai au de multişor treabă cu cultura vie. Dacă nu se va schimba nimic, acolo vor rămîne să crească şi să putrezească ananaşi identici cu cei din casa Griboedov, deşi în seră ar mai fi loc şi pentru alţii.

În ziua de astăzi şi ananas e greu să fii...

---

1. M. Bulgakov, **Maestrul şi Margareta**, Editura Univers, Bucureşti, 1995, traducere de Natalia Radovici, pp. 391-392.
2 . **Idem**, p. 60.
3. **Ibidem**, p. 161.

„Cînd lucrezi într-un mediu toxic te îmbolnăveşti“

Interviu cu **Emil BRUMARU**

S-a creat la Iaşi un mit mîlos, un mit al urîtului, care naşte şi renaşte altele

Domnule Emil Brumaru, trăiţi de o bună bucată de vreme la Iaşi. Faceţi parte din lumea literară a Iaşului. Sau ar trebui să faceţi parte din ea. Însă – vorbesc acum de scriitorul Emil Brumaru – vă manifestaţi mai mult într-un alt spaţiu decît cel ieşean. Chiar la manifestările organizate de breasla scriitoricească din Iaşi participaţi rar. Prin urmare, aş dori să vă întreb: cum vă simţiţi în acest oraş? Ce vă place, ce nu suportaţi la Iaşi?

La Iaşi am venit din 1948. Tatăl meu, ceferist, fusese mutat cu slujba de la Belceşti la Iaşi. Clasele a doua şi a treia le-am făcut acolo. A patra şi a cincea la Socola, în Iaşi. După aceea am continuat la L.B.1, adică la Liceul de Băieţi numărul 1, actualul Colegiu Naţional. Se făceau 10 clase. Apoi am intrat la medicină. La 16 ani eram la facultate. Nu am făcut 6 ani, cum era normal, ci 8. Deci: 16 şi cu 6 fac 22. Dar nu la 22 de ani am absolvit facultatea, ci la 24. Din cauză că m-am îmbolnăvit (nu dau amănunte) am fost nevoit să întrerup cursurile. Din 1948 pînă în '63 am stat în Iaşi. Din '63 şi pînă-n '75, am practicat medicina generală la Dolhasca. Iar din '75 şi pînă în prezent am locuit la Iaşi. Pot fi considerat, carevasăzică, „eşean“. Iaşul îl cunosc de cînd eram puşti, din clasele a patra, a cincea, adolescenţa mi-am petrecut-o tot aici, şi studenţia aşijderea. În vremea studenţiei mele, Iaşul era cu totul şi cu totul altfel. Pur şi simplu un alt Iaşi. Între timp, au fost dărîmate cartiere întregi, s-au construit peste tot blocuri. Nici nu-l mai recunoşti. Era cinematograful „Sidoli“. Nu ştiu dacă mulţi îl mai ţin minte. Îl frecventam destul de des. Exista pe atunci celebra Academie Mihăileană, ce se afla vizavi de L.B.1. Academia a fost şi ea dărîmată. Eram şi sînt încă foarte impregnat, marcat, aş putea zice, de acest Iaşi vechi, legat de pubertate, de adolescenţă şi de tinereţe. Revenind în Iaşi la 35 de ani (acum am 63), mi-am consumat aproape o viaţă aici. Prima iubire m-a distrus în Iaşi. Îmi plăcea periferia Iaşului, unde hălăduiam în tinereţe; observam cu aviditate amănuntele. Iaşul a fost un amestec de paradis şi iad, paradisul l-am simţit în tinereţe acum simt iadul... Faţă de Dolhasca, ce-şi avea lumina ei cu totul specială, o lumină dumnezeiască (palpabilă însă, o puteai jupui de pe garduri, de pe ziduri, o mîncai chiar), Iaşul e pictural. Poate de aceea a şi apărut această şcoală de pictură excepţională aici...

Coborînd de la Dolhasca şi venind spre paradisul acesta în descompunere care e Iaşul, v-aţi apropiat mai mult de pictori, de medici, de actori (şi actriţe!!!) şi mai puţin de scriitori.

Pe mulţi dintre scriitori i-am cunoscut după ce am venit din Dolhasca, la un Festival de poezie „Mihai Eminescu“. După o perioadă extrem de fertilă petrecută la Dolhasca, la un moment dat aproape că nu mai reuşeam să scriu. La Iaşi mi-am revenit, am putut cumva scrie iarăşi. Poate de aceea, necunoscînd prea mulţi scriitori aici, nefiind atît de legat de viaţa literară ieşeană, m-am înscris (încă în Dolhasca trăind) la Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti. Cînd am revenit la Iaşi, am bîntuit prin toate librăriile. Găseam cărţi care nu se aflau nicăieri. Nu se ducea nimeni pe acolo. Prin Tătăraşi, prin Alexandru, prin zona industrială. Mă înfundam în nişte librării mici şi, plin de uimire, descopeream cărţi şi cărţi, şi cărţi, şi cărţi...

De ce v-aţi îndreptat atenţia spre Capitală?

La Iaşi m-am îmbolnăvit. M-a înfuriat cumplit şi absurd, desigur, „locul“ îmbolnăvirii. Eram izolat de lumea literară, practic nici nu o cunoşteam. Era în perioada anilor '60. Venind de la Dolhasca am început să fiu ceva mai activ. Dolhasca a avut un rol extrem de important, a fost momentul acumulării unor tensiuni care şi-au găsit locul în poezie. Pînă pe la 32 de ani această tensiune m-a impulsionat, după aceea însă m-am simţit depăşit de ea, golit, mă consumase spaţiul.

Se pare că centrul oraşului vă enervează mult mai mult...

N-aş putea spune. Stau lîngă biserica Sf. Dimitrie-Balş, lîngă Mitropolie, şi aud mereu bătaia clopotelor (toaca e senzaţională!), stau lîngă Teatrul Naţional, Golia e un pic mai încolo, pe Cuza Vodă, Trei Ierarhi e şi ea la doi paşi de mine, Palatul Roznovanu e iarăşi aproape, ca şi Palatul Culturii, Biserica Catolică. Nu „centrul“ îmi creează o stare de enervare, ci oamenii. De foarte multă vreme mi se pune o întrebare care, mărturisesc, mă irită: „Ce faci?“. Înainte, întrebarea asta nu mă deranja. O suportam. Acum n-o mai suport. Ori de cîte ori mă întîlnesc cu cineva şi mă întreabă „Ce mai faci?“, nu ştiu ce să răspund. E o întrebare normală, de altfel. Însă n-o suport. Oare nu se vede? Nu trebuie să întrebăm de fapt „Ce mai facem?“ sau „Dar mai facem?...“ Cred că aşa trebuie întrebat... I-am rugat pe mulţi să nu mă mai întrebe ce fac. Şi i-am rugat să nu-i întrebe nici pe alţii. Unii înţeleg, alţii nu prea şi se uită la mine nedumeriţi. Cred că aş putea răspunde cumva la o asemenea întrebare: „Da, s-ar mai putea face...“. Sau: „Dumneavoastră mai faceţi?“. Sau: „Mai puteţi face?“ sau: „Credeţi că mai faceţi?“ Trebuie să ai o speranţă nebună ca să poţi răspunde: „Da, s-ar mai putea face“, „Se mai poate face“. Varianta ideală, presupun, e în răspunsul: „Fac!“. Iar dacă interlocutorul continuă: „Şi în rest?“, răspunsul ar fi: „N-am rest!“. Sau: „Nu există rest!“ Îmbătrînind, am început să evit astfel de „provocări“. Sînt un om care iese rar din casă. Cele mai multe din aceste „provocări“ nu sînt voite. Omul nu vrea neapărat să te „provoace“. Ci întreabă şi el ceva. Ies, îmi iau pîinea, ziarele şi mă întorc în camera cu cinci pereţi. Cărţi nu mai cumpăr. Cu ce? Le răsfoiesc prin librării. Stau pe fotoliu, la Librăria Junimea, la Casa Cărţii, la Humanitas, la Eminescu şi răsfoiesc cîte o carte. Ăsta e un lux pe care încă mi-l pot totuşi permite. În altă dezordine de idei, Bahluiul peste care am trecut şi eu, nu chiar aşa cum l-a trecut un coleg al meu cu care am făcut vreo şase ani de corectură la **Convorbiri...**, fiind două jumătăţi de oameni acolo, mă pune pe gînduri. Colegul meu l-a trecut înot. N-am avut curajul să mă avînt, ca dînsul, pe dedesubtul podului. Mi-a fost frică. Am o doză de frică permanentă în mine... Aşa că am preferat să-l trec normal. Şi l-am privit destul de des. Rîul are o nemeritată reputaţie. Cînd vorbeşti despre Sena din Paris e una, dar cînd discutăm despre Bahlui la Iaşi e alta... Toate referirile care se fac la Bahlui, sînt pînă şi „scafandri de Bahlui“, nu-s de bun augur... S-a creat la Iaşi un mit mîlos, un mit al urîtului, care naşte alte specii ale urîtului. Pînă şi Dîmboviţa e mai puţin vehiculată ca nume, ca simbol. Bahluiul e un simbol al conservatorismului total, al unei înnămoliri insalubre şi nefaste pentru spiritul locului. Însă locul are un suflet sfînt! O inimă lacomă de frumuseţi arteziene!

Credeţi că viaţa literară a Iaşului poate fi privită şi din această perspectivă?

Din păcate există oameni care nu sînt atît de reprezentativi precum s-ar crede. Nu cred nici ei, nici alţii.

Există o vorbă la Iaşi, cum că dacă vrei să scapi de provincie ai două şanse: să ajungi ori la gară, ori la cimitir...

Cred că drumul pe care aş avea curajul să-l fac (învingîndu-mi spaima) ar fi la gară. Aş pleca la Bucureşti.

Sînteţi legat afectiv de Bucureşti prin apartenenţa dvs. la filiala Uinunii Scriitorilor din care faceţi parte?

Sigur că da. În 1982 am intrat în Consiliu, după aceea Ceauşescu nu mai vroia să aibă loc noi alegeri, balamucuri etc. Atunci totul se făcea cu cîntec. Culmea e că eram consilier, mergeam la Consiliu, cucerisem şi o pîine tăiată în două cu Nichita Danilov pe vremea aceea. Împărţeam, la **Convorbiri literare**, o normă de corector. Eu jumătate, el jumătate. În acel Consiliu era important că se putea discuta totul pe şleau. Vorbeau Iorgulescu, Manolescu, Zaciu, Ulici, Crohmălniceanu, Paler, Paleologu, Dimisianu, Ştefan Aug. Doinaş, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Ioan Alexandru (mai ales în probleme sociale)... Formam un fel de colţ, unde stăteau Ştefan Bănulescu, Dinescu, Dimov, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Prelipceanu, Uricaru. La Consiliu se luau decizii dintre cele mai importante. Se lupta pentru intrarea în Uniune a unor tineri scriitori, se încerca salvarea **Dicţionarului...** lui Mircea Zaciu, se apărau cărţi ce nu treceau de cenzură... Uneori cu rezultate destul de bune...

Şedinţa pentru alegerea preşedintelui Uniunii Scriitorilor a fost umilitoare pentru mine

Acum nu mai avem de-a face cu criteriul politic, dar alegerile în cadrul Uniunii au rămas o problemă ce a bulversat o întreagă breaslă.

La primul scrutin nu am putut merge, dar la al doilea era foarte important să fiu prezent. A fost un scrutin decisiv: alegerea unei persoane din două. Am asistat la acea şedinţă. Însă încă din primele luări de cuvînt ale celor prezenţi mi-am dat seama că va cîştiga Eugen Uricaru.

Ce v-a determinat să credeţi acest lucru?

Îl întrebasem înainte pe secretarul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, dramaturgul Iosif Naghiu, cam cum va decurge şedinţa respectivă. Mi-a explicat că cei doi pretendenţi îşi vor expune programele, după care sala va pune întrebări. Şi chiar aşa am crezut că va fi! Dar nu a fost aşa. S-a început cu unicul punct „votarea preşedintelui“. Adică, pe scurt, nu a fost nici o „dezbatere“! Cel care a condus a fost Grigore Ilisei. S-au ridicat cîţiva să pună întrebări, printre care Florin Iaru şi Iosif Naghiu, dar pur şi simplu nu s-a putut auzi nimic în sală. Erau cîteva grupuri care aplaudau de zor, fiind la balcon i-am văzut. Bruiau întreaga sală.

Cine anume, puteţi să daţi cîteva nume?

Să zicem că nu văd prea bine de la distanţă... Grupuri compacte, voioase nevoie mare...

Deci şedinţa a fost bruiată... Ostentativ.

Da. I-am zis după aceea lui Ilisei: „Dom'le, poate că exagerez, dar am avut senzaţia că asist la o şedinţă ce se asemăna cu una la care am fost dat afară din partid“. Am fost membru de partid. Era în perioada cînd Ceauşescu dăduse ordin ca, printre alţii, în partid să fie şi cîţiva intelectuali. Şedinţa de la alegerea preşedintelui US a fost umilitoare, cel puţin pentru mine. Oamenii nu au reuşit să vorbească. Ca la Sfatul Popular din Dolhasca! Ei bine, aici nu s-a spus chiar „Stai jos!“, aici se bătea din palme şi nu se înţelegea nimic. Am venit din Iaşi pentru a vota, dar şi pentru a asculta nişte opinii, nişte lămuriri, ceea ce nu s-a întîmplat nici pe departe.

Este oare pamfletul interzis?

Revenind la Iaşi, după o perioadă scurtă de la alegeri, un nucleu format din cei mai importanţi scriitori din zonă au semnat o *Declaraţie*...

Nu sînt un om care să se arunce în tot felul de acţiuni. Sînt conştient de riscuri. Şi poate că tocmai o anume frică mă împinge deodată spre risc. Mulţi spun: cum poate omul ăsta să stea deoparte şi după aceea, brusc, să strige prin telefon, să urle pe banii lui. La un moment dat, în iulie, a venit la mine un tînăr scriitor (pe care l-am văzut rar, dar scrisesem despre el) cu o listă şi o **Declaraţie**. La început mi s-a părut că **Declaraţia** e un donquijotism, pentru că protestele, apelurile pe care le-am semnat pînă acum nu au rezolvat nimic. Rămîne doar o semnătură şi atît. Din discuţia cu el am aflat şi cine fuseseră iniţiatorii acestei **Declaraţii**: Călinescu, Danilov, Ursachi, Mariana Codruţ, Dan Lungu şi încă doi-trei scriitori mai tineri. Peste o săptămînă m-am întîlnit cu Nichita Danilov, pe care îl cunoşteam destul de bine, pentru a avea cu el o discuţie aşezată în acest sens şi am semnat. Există două motive pentru care am făcut-o. Pe de o parte, Danilov scrisese cu cîteva luni în urmă un pamflet la adresa lui Lucian Vasiliu. Lucian a fost cu mine la New York, la Washington m-a ajutat să duc greul, eram înconjuraţi doar de geamantane, şi el mi-a zis: „Vă ajut, sînteţi mai bătrîn, eu mai tînăr“... Am văzut muzee împreună, am colindat nenumărate străzi şi magazine; într-un cuvînt, ne-am creat un soi de amiciţie... Ce a făcut Vasiliu? A făcut, după mine, un lucru îngrozitor. În loc să răspundă la pamflet, s-a grăbit să-l cheme în judecată pe Nichita Danilov. Este oare pamfletul interzis? Nu suport asemenea acte. Nu le înţeleg. Nu pot să înţeleg. Să dai în judecată un om pentru un pamflet... Ca să nu se creadă că nu ştiu despre ce vorbesc, vă spun că şi eu am polemizat cu Danilov, el a scris un material dur la adresa mea, eu i-am răspuns tot atît de dur. Şi cu asta basta. Dar nu am catadicsit să ne chemăm în faţa instanţei pentru două texte! Am polemizat, după care ne-am întîlnit, am discutat de nenumărate ori, am continuat să publicăm amîndoi în **Monitorul**, dar nu s-a întîmplat nimic, domnule! Nu s-a întîmplat nimic grav! Intoleranţa spune mult. Al doilea motiv: pe acea listă erau nume absolut definitorii pentru Iaşi (apoi s-au adăugat şi altele). Amintesc doar două nume: Al. Călinescu şi Mihai Ursachi. Cînd le pronunţi, spui totul. Prima oară am avut senzaţia că declaraţia respectivă e un act gratuit, că nu va sensibiliza pe nimeni, aşa cum multe acte de acest gen nu au sensibilizat pînă acum. Dar acum nu mai cred asta. Textul nu a fost înţeles cum trebuie de către cei care ar fi trebuit să-l înţeleagă. Avem nevoie de o alternativă la Iaşi! E necesară o alternativă. Altfel nu se poate. Am lucrat la **Convorbiri literare** sub şefia lui Spiridon, acum patru-cinci ani, dar atunci revista arăta cu totul altfel decît arată în prezent...

Să revenim la lista semnatarilor...

Pe acea listă există numele unor tineri scriitori pe care îi susţinusem mai înainte, în care cred, şi care reprezintă noul val. Acesta are nevoie de un spaţiu de publicare, o posibilitate financiară reală. Pe listă sînt, în afară de Ursachi şi Al. Călinescu, Danilov, Petru Cimpoieşu, Ioan Constantinescu, Al. Andriescu, Ovidiu Nimigean, Mariana Codruţ, Liviu Antonesei, Radu Andriescu, Constantin Pricop, Codrin Liviu Cuţitaru (în mod deosebit!), Dan Lungu, Cristina Cîrstea, Michael Astner, Vasile Baghiu, este acolo şi Dan Giosu, un scriitor pe care „l-am debutat“ pe vremuri. La ora aceasta e foarte bolnav şi e nevoit să stea acasă... Să nu uităm că ministrul Culturii şi al Cultelor, dl Răzvan Theodorescu, este senator de Iaşi! Domnia sa ar trebui să se mîndrească cu aceste talente şi să le creeze posibilitatea de a se exprima într-o revistă.

Maniera lui C.M. Spiridon de a conduce revista a fost, cel puţin pentru mine, sufocantă

Iaşul are un potenţial literar demn de invidiat... Dar prea puţine reviste de cultură.

Există revista **Timpul** a lui Liviu Antonesei, dar cred că nu e de ajuns. Are un tiraj mic. Despre **Convorbiri...** e foarte complicat să discut. Am fost ataşat de revistă ani de zile, sub şefia lui Sturzu, a lui Dobrescu, a lui Spiridon. Nu sînt împotriva acestei tenacităţi a actualei formule „remaniate“. Dar revista, conducerea ei, trebuie să înţeleagă că nu ne poate reprezenta pe toţi. Să nu fiu greşit înţeles: nu doresc distrugerea unei publicaţii, cea mai bună soluţie, dacă se va păstra totuşi conducerea revistei, ar fi înfiinţarea unei reviste noi, un săptămînal, cu oameni tineri, cu oameni care îşi doresc din tot sufletul să fie ei înşişi. Nimeni nu poate publica şi în acelaşi timp să se simtă el însuşi la o revistă, cînd te cerţi cu redacţia, cu şeful ei sau cu cine ştie mai cine. O revistă de opinie ar fi necesar să apară şi la Iaşi. În **Convorbiri...** publică şi scriitori importanţi, dar majoritatea lor nu sînt din Iaşi. Ieşenii nu vor să publice aici pentru că maniera lui C.M. Spiridon de a conduce revista a fost, cel puţin pentru mine, sufocantă. Am dispărut eu de acolo, apoi a dispărut şi Nicolae Ionel... De ce a fost dat afară Nicolae Ionel? Cine a venit în locul nostru?

Cum priviţi campania de presă dusă în ultimele luni de către semnatari şi cei vizaţi?

Nu sînt pentru un limbaj violent. Violenţa poate duce la denaturarea lucrurilor. Mulţi ori mint, ori nu au memorie. O fac voluntar sau involuntar. Lucrurilor nu li se spune pe nume, se vorbeşte pe ocolite. Din punct de vedere literar, atacurile sînt frumoase, dar nu şi eficiente...

Nu trebuie creată o dihonie între scriitori

Vi se pare firească tăcerea celorlalte reviste de cultură din ţară în privinţa *Declaraţiei*?

Lumea nu se bagă. Toată lumea aşteaptă să iasă pe piaţă **Observatorul cultural** sau **Cotidianul** să vadă ce se mai întîmplă oare la Iaşi, ce mai scrie unul, ce argumente aduce celălalt. Noi ne luptăm într-o sferă (bilă!) mată de care nu se preocupă nimeni. Există un Minister al Culturii şi al Cultelor, există o Uniune a Scriitorilor. Ele sînt obligate, prin natura fiinţării lor, să se implice. Acesta e rostul lor, nu trebuie să tacă. Cînd răspund nu trebuie să inventeze, ci să fie exacţi, ca să nu se creadă că la Iaşi, aşa, hodoronc-tronc, nişte indivizi s-au apucat să facă tărăboi numai de dragul de a li se duce numele şi buhul pe la chioşcuri şi cişmele. Ele trebuie să vadă că pe lista semnatarilor sînt nume bine fixate în literatura română, iar cei tineri, bănuiesc, vor fi, la rîndul lor, scriitori de care se va scrie mult în viitor. De ce să-i ignorăm? De ce să nu li se acorde importanţă? La o întrebare trebuie să ni se dea un răspuns, un răspuns înţelept, nu trebuie creată o dihonie între scriitori. Am un mare respect pentru Grigurcu. Am fost uluit însă de materialul său. Grigurcu m-a susţinut într-o vreme cînd nu mă susţinea aproape nimeni. În prima lui carte m-a trecut alături de ceilalţi scriitori deja cunoscuţi, dovedind deja un curaj nemaipomenit. Nu a fost carte a sa să nu mă pomenească. Cînd am fost cooptat prin cererea Consiliului în echipa „Spiridon“ şi răspundeam de eseu la **Convorbiri...**, bineînţeles că m-am gîndit la Grigurcu, dar şi la Manolescu, la Dimisianu, la Simion... Am dus atunci o activitate epistolară cum n-am făcut-o niciodată pentru a prinde colaborări importante. Dar se întîmpla ceva halucinant, în pagina de eseuri de care răspundeam apăreau diverse materiale venite din alte surse decît cele de care eram direct răspunzător. Aceste materiale atacau nişte probleme neliterare, de tipul: nu ştiu care cumnat s-a culcat cu nu ştiu care cumnată a nu ştiu cui, cutărescu e combinat cu cutăreasca, deci lucruri care numai de literatură nu ţineau. În pagina mea apăreau atacuri la adresa unor persoane, a vieţii lor intime. Cum puteam oare să mai girez acea pagină? De aici imposibilitatea mea de a mai răspunde de asemenea acte. Constaţi că sînt *fraierit*, am renunţat să mai girez astfel de articole. Ştiu că la o revistă unui redactor i se dă libertatea de a-şi alege colaboratorii, nu de-a alege şeful colaboratorii de pagină. Atunci care mai este rolul redactorului? Ca redactor, îţi asumi tot riscul aducînd colaboratorii tăi. Un redactor-şef nu are dreptul să-şi impună doar punctul său de vedere. El trebuie să ştie să lucreze cu ceilalţi şi să ţină cont de opinia redactorilor.

Aţi fost eliberat din funcţie de la *Convorbiri...* pe motiv de ineficienţă...

Am să dau o explicaţie, să zicem, *ecologică*. Cînd lucrezi într-un mediu toxic te îmbolnăveşti. Cum păţeau cei care lucrau în tipografii cu plumb. Poţi căpăta boli grave: Satrunsims (vezi **Dicţionar enciclopedic de Psihiatrie**, vol 4 – S-Z, Editura Medicală, Bucureşti, 1992, sub redacţia lui Constantin Gorgos). Aşa se întîmplă şi atunci cînd lucrezi într-un mediu toxic redacţional. Chiar dacă nu e o îmbinare perfectă a opiniilor trebuie să existe o nonşalanţă, o admitere a fiecărui redactor, a muncii lui, nu să se impună sau, mai rău, fără ştirea acestuia să se publice arţăgoase texte. Vedeam textul inclus în pagina mea, dar degeaba protestam, mi se spunea că e inutil să mă strofoc, fiindcă sîntem în întîrziere, avem o dată fixă de apariţie. Acesta era răspunsul... Revista era făcută practic de doi oameni. Aici a fost greşeala mea, că nu scoteam articolele respective şi că nu mă certam cu Spiridon la sînge pentru, număr de număr. Că mă feream de ceartă. Mă întîlneam cu cunoştinţe pe stradă care-mi reproşau nişte lucruri de care habar nu aveam, dar care apăreau în revista unde lucram... Erau aiuriţi de paginile de care „răspundeam“. O întîmplare ciudată (şi premonitorie): la apariţia revistei se punea problema cine va fi responsabilul primului număr. Şi exact ca în copilărie, cînd improvizam diverse jocuri, am hotărît să tragem la sorţi. Biletul mi-a căzut mie. Am avut însă în timpul corecturii, o mare surpriză. Mi s-a prezentat un material, un fragment de proză. Era de Ioana Pârvulescu. Eu aveam o colaborare cu **România literară**, cunoşteam bine redacţia. I-am telefonat (cu reproş) Ioanei Pârvulescu. O întreb: „Bine, Ioana, dar ai dat un material la **Convorbiri...** şi nu mi-ai spus şi mie?“ Ioana a rămas trăsnită. „Cum, spune ea, a ajuns un material de-al meu acolo? Eu nu am dat nici un material la **Convorbiri literare**! Te rog, nu-l publica“. Bineînţeles, am scos textul, dar iată că am călcat cu stîngul în redacţie şi am senzaţia că toată redacţia a călcat... Ar fi trebuit poate, ca să pot rezista, să trăiesc într-o ceartă permanentă, pe picior de luptă, să duc un adevărat război (şi aşa-i redactorul ideal!) pentru fiecare material din paginile de care răspundeam la **Convorbiri literare**. Mi-a fost peste puteri să fac acest lucru şi, într-un fel, am preferat să abandonez lupta. Vă spun, dacă ar fi fost un pic de înţelegere, probabil că aş fi continuat să fiu încă mult timp redactor la **Convorbiri literare**. Nu pot să spun că C.M. Spiridon n-a avut un mod îngăduitor în a se purta cu mine. Atunci cînd a hotărît să mă scoată din redacţie, mi-a acordat totuşi un concediu de odihnă de 3 luni sau cam aşa ceva. Apoi mi-a fost înmînată şi o hîrtie... de adio. Culmea e că nu o mai am. Lucrurile care nu-ţi convin le pierzi, le ascunzi, în orice caz, încerci să uiţi de ele. Hîrtia există. Dacă nu la mine, atunci la Spiridon. Cu alte cuvinte, lupta pentru o pagină în care se introduceau diverse materiale fără consimţămîntul şi ştirea mea, mă depăşea şi mă ţinea într-o luptă perpetuă, inutilă, de-a surda în fond...

Iaşul mai are nevoie de încă o revistă de cultură

Din cîte s-a spus, aţi fost disponibilizat de la *Convorbiri...* pe motiv de ineficienţă. Totodată, după plecarea dumneavoastră, au intrat în redacţie oameni din altă parte decît din Iaşi, care în mod evident că nu-şi puteau aduce aportul decît la un mod simbolic la munca redacţională.

Nu i-am contestat. N-am făcut chestia asta. Mi-e jenă s-o fac. M-am gîndit la un moment dat să-i dau telefon, în glumă, lui Nicolae Manolescu, dar sigur nu-i voi da, şi să-i spun: „Domnule Manolescu, dacă Grigurcu de la Tîrgu Jiu este redactor la **Convorbiri literare**, de ce Emil Brumaru, care face parte din Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti, n-ar putea fi, locuind în Iaşi, redactor la **România literară**?“ Povestea asta n-o voi face, n-am cum. Mărturisesc că m-am gîndit mult, am avut acest impuls, dar nu-i pot da drumul. Aş dori să cer un post la **România literară** în momentul în care m-aş muta în Bucureşti. Altfel? Simplu: ar trebui să mă duc măcar o dată pe săptămînă în Capitală şi să particip la o şedinţa redacţională. Colaboratorii, desigur, i-aş putea contacta tefonic. Totuşi, nu ştiu, nu-i posibil, mă depăşeşte fizic. Văzînd însă că la **Convorbiri...** funcţionează redactori care nu sînt din Iaşi, mi-a trecut şi mie prin cap ideea să cer un post la **România literară**. Desigur, aş vrea să stau şi eu în Franţa. N-am nimic cu Kiropol. Îmi place Kiropol. A fost în Iaşi. Am făcut un periplu pe la mănăstiri, Galata, Cetăţuia... Era o lumină şi o iarbă şi un vînt ciudat, şi i-am spus atunci: „Înţelegi, înţelegi?“ Nu am precizat ce anume. Şi Kiropol înţelegea. De aceea, m-am şi mirat cînd am văzut materialul său apărut în **Cotidianul**. Ei, oricît de mult mi-aş dori să stau în Franţa şi să fiu în colegiul **Convorbirilor** (ar fi minunat!) ştiu că aşa ceva nu e deocamdată posibil. Mi-a fost greu chiar fiind în Iaşi să rămîn în această redacţie. Kiropol şi Grigurcu publică peste tot. N-am nimic împotrivă. Pot să publice oriunde. Totuşi eu mă îndoiesc că Grigurcu poate fi redactor „eficient“ la **Convorbiri literare**. Păi, aşa de ce nu-i redactor la **România literară**? Bucureştiul, în fond, e mai aproape de Tîrgu Jiu, decît Tîrgu Jiu de Iaşi. Repet: ţin la Grigurcu şi-i doresc sănătate şi fericire...

Domnule Emil Brumaru, sîntem de părere că locul dumneavoastră e la Iaşi. Şi dacă Uniunea Scriitorilor va sprijini apariţia unei noi reviste la Iaşi, bilunare, cum s-a cerut în *Declaraţie*, cred că vă veţi găsi locul în noua redacţie...

M-am gîndit la această variantă. Trimiţînd, aşa, mereu petiţii la Uricaru, pe care vă spuneam că îl cunosc de mult, de pe vremea ceauşistă, sigur că aş jului să apară o astfel de revistă la Iaşi. Stăteam la Consiliu în colţul unde erau Dinescu, Raicu, Valeriu Cristea, Florin Mugur, Dimov, Bănulescu, am mai zis-o... Mişunam noi pe la Consiliul vechi, cel dinainte de '90, făceam nişte planuri fantastice acolo. Cum să spun, pentru mine este o problemă esenţială. Tare mă bate gîndul să mă duc la Bucureşti. Să fac acest gest care se produce într-un moment de răscruce din viaţa unui scriitor. Îmi dau seama şi de risc: s-ar putea ca Bucureştiul să-mi fie fatal. Nu ştiu dacă mă voi putea obişnui cu ritmul de acolo. Mai ales că nu mai sînt tînăr, domnule... Pallade. Nu ştiu cum... totuşi, la 63 de ani nu te poţi hazarda să faci un astfel de pas. Deşi, uite, Livius Ciocârlie s-a mutat de la Timişoara în

POLIROM
NOUTĂŢI
octombrie 2001

Olga Tokarczuk
Călătoria oamenilor Cărţii
Adam Michnik
Restauraţia de catifea
Jérôme Hélie
Mic atlas istoric al Timpurilor moderne

În pregătire:
William Totok — **Constrîngerea memoriei**
Saul Bellow — **Ravelstein**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Bucureşti şi cînd l-am întrebat, căci într-adevăr l-am întrebat: „Domnule Livius Ciocârlie, ce s-a întîmplat cu dumneavoastră? Cum aţi reuşit să veniţi la Bucureşti?" Mi-a răspuns: „Domnule Emil Brumaru, numai în cazuri extreme faci aşa ceva". Şi situaţia extremă se cam încheagă şi la... Emil Brumaru. S-ar putea, ajuns la limită, ...să plec. Dar eu sper ca Eugen Uricaru să înţeleagă că Iaşul mai are nevoie de încă o revistă de cultură. De asemenea, sper ca acest lucru să-l înţeleagă şi dl ministru Răzvan Theodorescu, care chiar este senator de Iaşi!! Ar fi o onoare pentru el ca în această urbe să apară o nouă revistă literară. Ar fi o onoare pentru el ca Iaşul să aibă reviste multe şi puternice. Atunci, într-adevăr, Răzvan Theodorescu s-ar putea lăuda că a făcut un bine pentru Iaşi. „Uite, domnule, ar spune, am **Convorbirile...**, dar am, ştiu eu, şi o revistă mai rapidă, mai penetrantă, mai puţin conservatoare, mai sprinţară, prin urmare, mă pot făli cu ea". Nu putem trăi doar din **Convorbiri literare**, care-i lunar, din **Cronica** (tot lunar) sau din **Dacia litetară** (trimestrial). Iaşul are nevoie de o revistă bilunară sau, de ce nu, de o revistă săptămînală de cultură. Oameni sînt, s-au văzut. Lista vorbeşte de la sine. Polemica a scos şi ea în evidenţă un lucru paradoxal: **Observatorul...**, care apare la Bucureşti şi care se ocupă de pulsul cultural din toată ţara, iată că a devenit, într-un fel, o revistă în parte ieşeană. Cu cîţiva oameni din cei care au semnat lista, şi sînt o mulţime, putem face, iarăşi repet (că-i mama învăţăturii!), nu un bilunar, ci un săptămînal viu şi extrem de incisiv. Da, am putea face un săptămînal care să contribuie la ieşirea din izolare a Iaşului. Şi încă o presupusă: nu-i nici un cotidian în Iaşi care să sprijine un bilunar (săptămînal) de cultură? Chiar nu-i? Unde-s mult aşteptaţii sponsori?

22-24 septembrie 2001

Interviu realizat de
Radu PALLADE

Contrastoiciu*

Contrajurnal de tabără de la Mare (ca la Mică) şi de la Durău... (ca la Dubun)

DAN GIOSU

> **Motto** : *„Şi pentru că sîntem la Iaşi am să citez o frază aproape toată din Creangă"*
> (**Miron Kiropol**, viitor redactor-şef al **Convorbirilor literare**)

Dacă priveşti poza poetului Stoiciu din **Convorbiri literare** din toate numerele îţi zici: *Uite, ce ins intelectual. Nu are barbă ca Gellu şi scrie* ***Contrajurnal***. Eu, de pildă, dacă mă uit la o poză de-a mea îmi zic: *poate că poetul moralist Stoiciu a vrut să spună Pseudojurnal...*

Contrajurnalul Stoiciu nu-l mai laşi din mînă. Eu l-am citit de vreo şase ori şi m-a apucat o tristeţe nemărginită cînd l-am terminat, vrînd parcă să nu se mai sfîrşească niciodată. Numai atît? Da, vroiam să nu se mai termine, să continue la nesfîrşit, era palpitant ca Rocambole, era incitant ca Petru Culianu, era adînc ca Cioran, era mai ceva ca meditaţiile filozofilor Panaite şi Spiridon la un loc. Suprarealist, absurd, ba chiar şi existenţialist-focşănean: era, era, era...! Vă las să vă extaziaţi, cititorilor...

„Puştiul cel mic al lui R.A., de vreo opt ani, freamătă îndrăgostit de trupa 3 Sud-Est... Or, cînd o vede pe cea de la 4 Nord-Vest e gata să leşine." Sînt tulburat. Stoiciu ne ţine în suspans, e subtil, ironic, moralist, constată *„siderat"* (Doamne!) că familia Stoiciu din Canada cumpără casete cu manele. Din cauza asta a stat continuu şase ore ba pe rogojină, ba în apa mării, speriindu-şi soţia. *„A început cu sfîrşitul!"*. *„A ieşit într-o sîmbătă şi – ţişti! – a lăsat totul baltă şi a fugit pe plajă la ora 13"* (ghinion!) să profite *de „soarele care a doua zi ar fi putut să intre în nori"* (nenorocitul... Soarele! *n.m*). Chestia asta cu scăldatul i-a *„scos peri albi"* (sic!). Noi ştim că poetul Stoiciu cam de vreo douăzeci şi mai bine de ani are peri albi. De unde să mai scoată el alţii, de la Cassian?

După ce a stat el 8-9 zile la mare, căpătînd gîlci, a bolit apoi şi acasă la el, (în apartamentul dat de poetul Mircea Dinescu, după Revoluţie, în centrul Bucureştilor, în valoare de vreo 110.000 de dolari) şi a gîndit iar la **Contrajurnal**. Aşa că a dat fuga pînă la Durău unde confraţii Cassian, Gellu, Gheorghealui, Corbu, Lucian şi George perpeleau de zor fripturi, dar lui, avînd gîlci, nu vroiau să-i dea. Drept pentru care le-a făcut morală.

Suspansul continuă... – **Contrajurnalul** fiind derutant... *„Ne aşezăm pînă la urmă la o terasă de lux"*, el şi tizu din Canada, cumpărător de manele, să-l aştepte pe AluiGheorghe din Piatra Neamţ. Aici, fireşte, s-a tachinat cu A. Stoiciu că el are probleme cu Cotrocenii, fiindcă Lis, dacă nu ştiaţi, face în continuare pe dizidentul. ** (Palpitant!). Pe urmă, Lis (vorba lui Valeriu Gherghel), ne încurajează: *„dacă voi avea chef, voi urma aici* (adică acolo, la mare, la Neptun, *n.m.*) *cursul contrajurnalului celor 8 zile"*. Dar n-are chef. Îşi spune speranţa că poetul Cassian *„deşi aflîndu-se pe alt palier, nu-şi va da, jignit, demisia de la* **Convorbiri literare** (noi sperăm să-şi dea. Onorabil. Ar fi, totuşi, cazul...). După care afăm ceva demn de dosarele secrete din ziarul **Ziua**: *„ce-a făcut poetul Cassian pentru* **Convorbiri literare** *nu va mai putea face nimeni"*. Cititorul e „siderat"! Şi, deodată, poetul Lis trece la talentul său, cel memorialistico-moralisto-stalinist: *„detractorii manageriatului lui Cassian ar putea să-şi aducă aminte măcar că în urmă cu cîţiva ani piaţa literară ieşeană era goală"*. Desigur, nu se găseau nici gogoşari, nici ceapă, nici roşii, capia, andive nici atît. Nimica-nimicuţa. Acuma se găsesc.

Poetul Lis *„termină"* (în mare, *n.m.*) contrajurnalul cu o cogitaţiune demnă de Proust (sau de Panaite) : *„puţini dintre noi constată efectul propriei forme de gîndire"*. Adevărat, poete Lis, să tot scrii Contrajurnal!

Anunţ important. Pe această cale anunţăm cititorii interesaţi şi înfometaţi de cultură că **Contrajurnalul** se mai găseşte încă la chioşcurile de presă publicat pe o pagină în revista **Convorbiri literare**. Cu tot cu poză. Autorul, Liviu Ioan Stoiciu, este gata să ofere autografe pe ea (pe poză) prin intermediul revistei mai sus amintite dar şi prin Internet. Deja au pornit spre Iaşi, cu trenul, 800 000 de autografe, cîte două pentru fiecare locuitor ieşean. Autografele sînt gratuite cu excepţia, bineînţeles, a revistei. Preşedintele US, Eugen Uricaru, nu are, ca întotdeauna, nimic împotrivă... Nu pierdeţi ocazia! Drept premiu, prin tragere la sorţi, veţi putea fi cîştigătorul unei epistole de mulţumire! Tot pe această cale, semnatarii **Declaraţiei** anunţă ca vor edita, prin bunăvoinţa Comitetului Director al US întrunit în şedinţă de urgenţă, **Caietele de la Du-bun**, publicaţie fără pagini (sponsorizate de Uniunea Scriitorilor) dar cu scoarţe, *ca* **Caietele** de la Durău. Du-bun este o localitate la 24 de metri distanţă de Durău, chiar pe dreapta. Colaboratorii pot expedia cel puţin 48 de pagini de revistă pentru fi publicate (ataşate), pentru a intra, în acest mod, în competiţie cu cele scrise de poetul Lis. Vă rugăm să fie incoerente şi agramate. Primul nostru număr de revistă va avea ca temă: **Golul dintre sistem şi cadru** şi ca sub-temă **Atunci cînd pogori o du(ci) rău**!" (citat din **Contrajurnal**... Sau, oare, Contrajurnal de tabără?...)

▌

---

*Poetul Lis trebuie să afle, totuşi, că dizidenţa se face din interiorul a ceva. Să înţelegem de-aici, dintr-o logică de **DEX**, că poetul Lis e în continuare comunist? Sau invers?

** Adică, spre mai buna înţelegere a poetului nu se poate face dizidenţa din afara unui sistem. Acest lucru este elementar... Or, se pare că „elementara" (acolo unde Gellu şi Cassian erau şefi de promoţie) poetul Lis, ca şi filozoful Panaite, n-au apucat să o mai facă...

Prior Books
ENCYCLOPEDIA OF VIOLENCE,
PEACE AND CONFLICT-3 VOLUME
AUTOR: LESTER R. KURTZ
EDITURA: ACADEMIC PRESS
TEL./FAX: 210.89.08; 2108928;
212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

infoMedia

▌**Lupta pentru controlul audio-vizualului**. Săptămîna trecută, reprezentanţii Opoziţiei au făcut front comun în faţa intenţiei parlamentarilor Puterii de a respinge Raportul CNA pe 2000. Parlamentarii Opoziţiei au acuzat PSD că încearcă să subordoneze audio-vizualul românesc. Unul dintre argumentele invocate de Mona Muscă (PNL) a fost tentativa Executivului de a trece la Ministerul Comunicaţiilor unele atribuţii ale CNA, prin ordonanţa emisă în februarie, ordonanţă prin care CNA pierde dreptul de a stabili criteriile de acordare a licenţelor naţionale, Guvernul devenind astfel „adevăratul distribuitor de licenţe naţionale". Mai mult decît atît, Comisia de cultură a Senatului a blocat modificările la legea audio-vizualului adoptate la Cameră în legislatura trecută, cerînd Guvernului un nou proiect de lege, a cărui miză este acordarea licenţelor de către Ministerul Comunicaţiilor. Lipsa cvorumului a făcut însă ca dezbaterile din Parlament să nu fie finalizate.

▌**Clubul Român de Presă împotriva oricăror încercări de restrîngere a libertăţii de expresie.** Clubul Român de Presă atrage atenţia opiniei publice că „ar fi un non-sens şi o gravă greşeală ca bătălia pentru salvarea democraţiei să conducă la restrîngerea unor drepturi şi libertăţi fundamentale ale omului". În comunicatul dat publicităţii săptămîna trecută de către Clubul Român de Presă este exprimată „dezaprobarea faţă de unele derapaje periculoase ale autorităţilor de la Bucureşti. Sub pretextul apărării interesului naţional, se încearcă instituirea controlului asupra presei, se fac afirmaţii iresponsabile la adresa mass-mediei, au loc presiuni asupra unor instituţii de presă". Salvarea şi apărarea democraţiei – se arată în finalul comunicatului – „nu presupun restrîngerea libertăţilor cetăţeneşti, ci înseamnă, dimpotrivă, consolidarea acestora".

▌**CNSAS, SRI şi „Dosarul Presa".** Miercuri 26 septembrie a.c., PRM a depus la Senat un proiect de lege prin care propune desfiinţarea CNSAS pe motiv că actualul Colegiu – în conducerea căruia au fost promovate „ilegal" persoane care „nu prezintă nici o garanţie morală" – este incapabil să aprecieze şi să valorifice arhivele operative ale fostei Securităţi. Reprezentanţii PRM, în majoritatea lor foşti securişti, miliţieni şi activişti marcanţi ai defunctului PCR, propun ca dosarele de urmărire informativă întocmite de Securitate în perioada 30 august 1948 - 22 decembrie 1989 să fie păstrate în arhiva SRI, instituţie ce ar urma să pună la dispoziţie, în cadrul unui departament special, dosarele celor interesaţi, în termen de 6 luni de la depunerea cererii. Interesaţi să apere „siguranţa personală" a membrilor PRM, iniţiatorii acestei legi au introdus o prevedere conform căreia SRI poate refuza o cerere dacă ea aduce atingere siguranţei naţionale, relaţiilor României cu alte state sau prejudiciază activitatea serviciilor de informaţii. Cum noţiuni ca „siguranţă naţională" sau „secrete de stat" sînt susceptibile de a fi hiper-interpretate de specialiştii în materie de Securitate ai PRM, adoptarea unei astfel de legi ar echivala cu reintroducerea oficială a cenzurii şi instituirea controlului politic asupra presei independente. PRM vrea cu tot dinadinsul ca Legea Ticu să fie abrogată, CNSAS să fie desfiinţat, iar arhiva Colegiului să fie transferată, în 30 de zile, instituţiilor de la care a fost preluată, sediile şi dotările CNSAS urmînd a fi preluate de către SRI. Cine sînt cei preocupaţi de secretele ascunse în arhivele CNSAS?! O listă a „greilor" peremişti care fac caz de moralitate şi legalitate, publicată în numărul de luni 1 octombrie a.c. al ziarului **Ziua**, este relevantă pentru legăturile... ombilicale dintre fosta Securitate, PCR şi PRM. Mircea Dinescu, membru al CNSAS a declarat că va demisiona din Colegiu dacă se vor face modificări la legea Ticu şi i-a caracterizat pe parlamentarii PRM drept „o adunătură de ghiolbani şi foşti turnători" care nu au cum să agreeze activitatea CNSAS.

▌**Forumul presei din Balcani.** Începînd din 1 octombrie, timp de două zile, se va desfăşura Forumul Presei din Balcani, reuniune ce prilejuieşte prezenţa la Bucureşti a unor cunoscuţi lideri de opinie din mass-media, reprezentanţi din 9 ţări din regiune. Iniţiator al acestui proiect este Clubul Român de Presă care speră să lanseze un dialog regional şi o colaborare de lungă durată. Pe parcursul celor două zile sunt prevăzute dezbateri, întîlniri cu oficiali români şi cu ambasadorii ţărilor balcanice la Bucureşti.

Bomba din Parlamentul României sau cum minte Sergiu Nicolaescu

VALERIAN SAVA

Din nou în atenţia primului ministru Adrian Năstase şi a membrilor comisiilor de cultură ale Parlamentului

O bombă a explodat în Parlamentul României fără să facă victime, deoarece atentatorul – amator, pirotehnist suprem al filmului neaoş şi în acelaşi timp senator –, Sergiu Nicolaescu şi-a plasat dispozitivul criminal în intervalul dintre sesiunea extraordinară a aleşilor neamului, din ultimele zile ale verii, şi sesiunea de toamnă care abia urma să înceapă. Este un proiect personal de Lege a Cinematografiei – virtuală lovitură de stat în statul în stat dorit de senatorul cascadorilor cu acelaşi nume. Sus-numitul semnatar (în compania lui C.V. Tudor) al neuitatei catastrofe de pe ecranele autohtone, **Triunghiul morţii**, manevrează pe această cale separarea de Minsterul Culturii a instituţiei filmice, după ce tot el a jucat un rol-cheie, atît în despărţirea de minister din 1990, cît şi în reintegrarea de acum nu mai mult de opt luni. Răsgînditul declară prăpăstios la punctul 12 din cele fatidic 13 ale expunerii de motive datate 31.08.2001: „*Toţi cineaştii cer* (s.n.) această revenire la Guvern (care va să zică în subordinea directă a primului ministru – *n.n.*). Experienţa cu Ministerul Culturii este, din păcate (care dintre păcate? – *n.n.*), negativă". Gluma cu „toţi cineaştii cer" – demnă de supraproducţiile celui mai lipsit de umor dintre promotorii „epopeei cinematografice naţionale" – se schiţează încă din foarte lungul titlu al motivaţiei la printul exploziv: „Avantajele (ca să vezi cît pragmatism! – *n.n.*) *propunerii legislative* a senatorului Sergiu Nicolaescu, avînd coautori Centrul Naţional al Cinematografiei, Colegiul Cinematografiei şi cele două uniuni de cineaşti (virgula absentă în original – *n.n.*) UCIN şi UARF". Cea mai potrivită formulă de comentare a acestei spectaculoase titulaturi ar fi vechile bancuri (nu ştiu dacă actualizate) cu Radio Erevan: – E adevărat că „propunerea" are drept coautori „Centrul Naţional al Cinematografiei, Colegiul Cinematografiei şi cele două uniuni de cineaşti"? – Da, e adevărat, cu cîteva mici specificări: „cele două uniuni", citate ca şi cum numai ele ar exista, sînt în realitate vreo cinci şi nici una nu e „coautoare"; conducerea statutară a celei dintîi dintre ele (Comitetul Director şi Consiliul UCIN) nu ştie nimic despre textul în cauză; a doua citată se reduce la Nicolaescu însuşi şi cascadorii săi, de cînd mai toţi regizorii semnificativi au părăsit UARF-ul; iar un „Colegiu al Cinematografiei", separat de CNC, nu există.

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică,
albume de artă, cărţi de
arhitectură, lucrări didactice etc. în
limbile franceză şi germană, reviste
franţuzeşti (politică, sport, auto,
decoraţiuni interioare, informatică
etc.), presă şi carte românească,
documentele oficiale ale Comunităţii
Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46,
315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2,
Bucureşti

Dar senatorul Nicolaescu nu e un debutant în materie de minciuni sfruntate şi falsuri în acte publice – mereu cu mişcări înşelătoare în trei timpi: întîi anexat, apoi dezertor, iar în prezent reataşat la PDSR-PSD, după un calcul tot atît de pecuniar ca la ruptura iniţială de Ministerul Culturii, ulterior reparată de cel astăzi din nou transfug. Pînă la proba unor antecedente sau a unor acte paralele similare – în curs de cercetare istoriografică şi nu numai –, debutul său ca falsificator parlamentar este atestat folcloric din februare 1990. Atunci ar fi antedatat textul Decretului-lege pentru crearea postceauşistului Centru Naţional al Cinematografiei, ca să-l poată strecura în momentul de confuzie dintre legendarele CFSN şi CPUN. Extraparlamentar, „cei ce-l cunosc mai de aproape" – precum un Titus Popovici, din care citez – i-au atribuit demult, public sau privat, în texte tipărite ori în epistole autentificate, „o cronică mitomanie" şi – cu toate că lista caracterizărilor e lungă („tupeul, sfertodoctismul şi neînfrînata chemare spre kitsch", „prostul gust, ignoranţa şi un snobism şchiop", „incultura dumitale şi prostul gust" etc.) – ca un fir căcăniu străbate fişa bolnavului de minciuni uzurpatoare diagnosticul princeps: „mitomania lui", „sărman paranoic minor" ş.a.m.d. Ceea ce vede şi aude oricine, de fiecare dată cînd S.N. cuvîntează ori se exprimă în vreun pliant, la cîte o premieră sau în orice ocazie, inclusiv în străinătate, unde a făcut să apară – de pildă în **Los Angeles Times** în 1987 – infamia stigmatizatoare pentru cinematografia naţională, cum că el, „paranoicul minor", ar fi „cel mai de seamă regizor român".

Iată omul lăsat sau pus să ne facă Legea. Căci – după ce şi-a demonstrat nu miopia, ci orbirea politică, dacă nu şi incapacitatea funciară a unor minime intuiţii axiologice, ascultînd pas cu pas, vreme de vreo zece luni, indicaţiile farseurului incurabil din branşă – ministrul de resort, R. Theodorescu, cedează acum şi în faţa legiuitorului terorist. Proiectul de lege al ministerului, comentat în aceste pagini cu cinci săptămîni în urmă (**Observator cultural** nr. 79), a fost blocat în Parlament, scos de pe rol şi înlocuit cu o variantă a fostului aliat-tutore. Falimentul legislativ al ministerului era previzibil, ca rezultat al opacităţii partinice şi funcţionăreşti a obedientului, care a preferat soluţiilor avansate de noi reducerea drastică a textului iniţial (de la 46 la 36 de articole), după strategia struţului şi cu deviza bine asimilată din vechime „ce se taie nu se fluieră". E ceea ce va fi îndreptăţit Ministerul Finanţelor să refuze avizul, cu argumentul la mintea cocoşului că textul nu aducea nimic nou (decît în rău) faţă de ultima Ordonanţă de Urgenţă a guvernării precedente, deja votată de Parlament şi devenită Lege. O lege *decapitată şi lacunară* – cum clamez de patru ani – fiindcă nu-şi pune – cum nu-şi pun nici noile proiecte – nici una dintre problemele cardinale ale cinematografiei româneşti. Acestea *nu sînt şi ale cinematografiilor din lumea liberă evoluată, nici ale vecinilor deşteptaţi la timp*, încît calchierea actelor lor normative nu e suficientă spre a contracara – în ceea ce ne priveşte: 1. absenţa unei categorii multiple de producători de film calificaţi profesional, cultural şi financiar; 2. dificultatea, în consecinţă, a „implementării" unei „politique des auteurs" pentru promovarea realizatorilor valizi şi în primul rînd a noilor generaţii de regizori, prost şcolite în facultăţile locale; 3. imobilismul metodologic neostalinist al lucrului scenaristic, dovedit şi la ultimul concurs, unde 9 din cele 10 proiecte finanţate poartă cîte o singură semnătură; 4. etatismul reţelei de cinematografe, unica neprivatizată din Estul Europei (cu excepţia probabilă a Belorusiei, noul nostru reper proxim, de cînd Bulgaria nu ne mai e accesibilă).

Fără indicative compensatorii sau de tranziţie, pe aceste coordonate sistemice ale *reformei şi refondării* cinematografiei naţionale, se pot pritoci zadarnic la infinit variantele Legii – amputabilă fără pagubă şi amendabilă fără folos. Pentru că legiuitorii – de la inginerul Radu Gabrea la ingineraşul S. Nicolaescu – au fost şi sînt preocupaţi peste poate de „industria cinematografică", de „fondul" manevrabil de pelicule din arhivă şi de finanţările disponible, încît nu le-au mai rămas deloc resurse pentru *fondul* crizei, al impasului şi involuţiilor falimentare. Iar profitoarea acestei paralizii politice şi intelectuale, întruchipate de ministrul cu cocardă de academician, vrea să fie – pînă la scadenţa unor noi premiere catastrofice sau penibile, cînd ne vom lua toţi cu mîinile de cap – mafia constituită în jurul fostului aliat-tutore al ministrului, bine definit de Titus Popovici.

Ministrul, altminteri teribil de simandicos, a acceptat cu umilă supuşenie înfrîngerea şi s-a retras în postura de referent la proiectul de lege nicolaesc, deschizîndu-i drumul spre maşina de vot şi spre promulgare. Aparent, conivenţa dintre cei doi a fost ruptă, din momentul cînd titularul „Culturii şi Cultelor" – chemat la ordine de premier – n-a mai susţinut complotul împotriva studioului ministerului şi a directorului său, Lucian Pintilie, care pun în umbră şleahta mafiotă, prin filmele performante din ultimii 12 ani. Este „experienţa negativă" în urma căreia specialistul în puciuri – meritîndu-şi poate funcţia în comisia militară de la Senat – s-a decis să înlocuiască urzeala complotistă intermediată de ministrul infidel cu bomba legislativă plasată direct în Parlament. Însă pasul în doi al complicilor de partid şi de stat continuă. În loc să semnaleze ultragiul, simandicosul umilit se limitează a solicita, în notificările trimise la Parlament, rectificări minimale, îndeosebi în pasajele din proiectul uzurpator privind subordonarea guvernamentală a CNC şi unele inadvertenţe mai mult stilistice. Adică nici pînă acolo nu-l duce mintea pe Răzvan Theodorescu, coborît la rangul de consilier pentru gramatică al lui Sergiu cel Mare, să observe că ţinta acestuia şi a acoliţilor lui, în 2001 ca şi în 1990, nu este şi nu a fost pur şi simplu să iasă din subordinea instituţională a Ministerului Culturii. Dintr-o altminteri de înţeles nevoie de a-şi proteja suficienţa şi interesele, alertaţi de criza de timp a vîrstei, foştii secretari şi secretăraşi PCR, laolaltă cu „băieţii de comitet" care au susţinut în mediocritate cea mai mare parte din cele „peste 30 de filme anual", sînt alergici la orice conexiuni cu criteriologia, rigorile şi filtrul critic ale culturii. I-a scăpat, de pildă, culturnicului referent, detaliul bagatelă că din varianta „sfertodoctului" au dispărut cîteva cuvinţele referitoare la componenţa Colegiului CNC. Acesta n-ar mai fi format din „personalităţi ale vieţii culturale şi cinematografice", ci, mai scurt şi sănătos, „dintre personalităţi ale cinematografiei naţionale" (art. 7 în ambele proiecte).

Avem toate şansele să fim întorşi la un regim filmic mai rău decît regizorocraţia artizanală, autarhică şi coruptă din primii şapte ani postdecembrişti, cînd kitsch-istul monumental a izbutit să-i contamineze pe incomparabil mai dotaţii Mircea Daneliuc şi Dan Piţa, scoţîndu-i pentru moment din circulaţie (Radu Gabrea şi Stere Gulea, la rîndu-le superiori ca regizori, s-au înlăturat singuri, prin neputinţă reformatoare şi laşitatea cu care au umplut comisiile şi juriile cu alde S. Nicolaescu, M. Drăgan, C. Căliman şi ceilalţi din vechea gardă ori care n-au ştiut să-i depăşească). Acum eliticidul devenit gerontocrat, încadrat mult mai comod în „Colegiu" de fantome literare precum Fănuş Neagu şi Petre Sălcudeanu, de epave filmice ca A. Blaier, G. Saizescu şi *eiusdemmodi*, nu se mai încurcă în nici un fel de formalităţi şi-şi îngăduie să ridiculizeze orice deontologie. Încă din preambulul la „Legea" sa, preconizează la punctul *8* un „concurs deschis şi nu secret (ridicol!) pentru scrierea de scenarii, producţie sau exploatare de film. Astfel (recte prin afişarea nomenclatorului mafiei – *n.n.*) se pune în valoare (sic!) calitatea cîştigată într-o carieră consacrată (ghici ciupercă ce-i – *n.n.*)". Nici un beculeţ nu i s-a aprins ministrului ce va să zică această capcană rudimentară, dată fiind componenţa „Colegiului" şi a juriilor, pentru concurenţii, mai ales tineri, care nu intră în nomenclator. Deşi a avut dovada mîrşăviilor de care sînt în stare la astfel de „concursuri" comilitonii săi, de la prima ediţie din iunie crt. organizată de CNC-ul postceauşist restaurat, nu numai că nu le-a sancţionat, dar înţelege să sprijine facilitarea lor legislativă. Proiectul ministerului scos de pe rol era şi el destul de bun în acest sens, drept care epopeicul peremist preia din el toate articolele care-i asigură puterea discreţionară, la care m-am referit în analiza precedentă (**Observator cultural** nr. 79). Dar piromanul vrea mai mult, în articole care să garanteze „traseul necontrolat profesional şi critic al finanţărilor disponibile", cum arătam data trecută.

Nu se poate demonstraţie mai clară ce au de gînd să facă recidiviştii cu o lege lacunară, care ar lăsa în seama unor reglementări interne aplicarea „principiilor" vag enunţate. Astfel, articolul 21 din varianta iniţială a proiectului ministerial, referitor la cele „două etape" ale finanţării proiectelor – la care prin strategia struţului se renunţase în varianta prescurtată – reapare în proiectul-bombă, simptomatic amendat, la numărul 25. Respectiv, senatorul concediază „comisia de selecţie" din „a doua etapă", decisivă, a finanţării şi instituie altă „comisie", formată exclusiv din „preşedintele CNC, vicepreşedinte, directorul economic şi consilierul juridic". Cui să spui că, indiferent de „etapă", a întrevedea într-un sinopsis, într-un „scenariu" preliminar şi chiar într-un script finalizat – *filmul* nu e aptitudinea oricui? În absenţa unei clase calificate de producători de film (iar un Decebal Mitulescu, un Constantin Vaeni sînt la antipozi), evaluarea proiectelor şi decizia privind „procentul de sprijin financiar" nu pot fi virate în seama unui conclav de birocraţi şi nici măcar unor regizori oarecare sau altor „scenarişti". Am pus *scenariu* şi *scenarişti* între ghilimele, pentru că, începînd cu accepţia de dicţionar a termenilor şi continuînd cu profilul specialităţilor scenaristice, totul abia urmează a fi clarificat în conceptele şi practicile locale, iar reducerea mandatului „comisiilor" şi juriilor la acela al unor arbitri sportivi, obligaţi doar să stabilească un clasament al concurenţilor, e calea sigură spre noi eşecuri previzibile ş.a.m.d.

Dar cele de mai sus şi din analiza anterioară sînt doar o mică parte dintr-o discuţie asupra unei Legi a Cinematografiei, departe fiind de „etapa" în care un proiect onorabil ar putea fi înaintat Parlamentului. Nu este însă mai puţin adevărat că „temporizarea" acestei cerinţe şi limitarea la recenta Hotărîre de Guvern, din 23 august crt., care ne fixează într-un *statu quo* al anomaliilor şi arbitrariului, le-ar conveni de minune unora dintre cei sus-menţionaţi. E limpede ce ne aşteaptă, *dacă*...

Doamna K. sau despre nobleţea înstrăinării

PAUL CERNAT

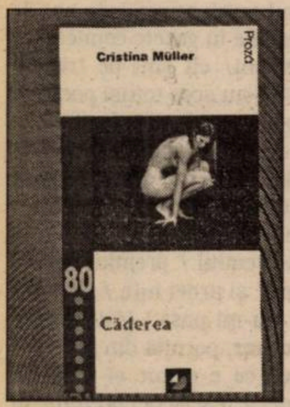

Cristina MÜLLER
Căderea
Editura Paralela 45, Colecţia 80, Seria „Proză", Piteşti, 2001, 180 p., f.p.

Ca şi Alina Nelega (despre al cărei roman de debut am avut ocazia să scriu nu demult), Cristina Müller şi-a amînat debutul editorial mult după momentul „afirmării" în cenaclurile literare şi în presa culturală studenţească de la sfîrşitul anilor '80. Ambele autoare provin din zona echinoxismului clujean, ambele „tratează" în proza lor despre îngeri ca proiecţii virtuale, indeterminate, în răspăr cu lumea şi cu sine, în fine, amîndouă păstrează înscrise în codurile personalităţii lor contorsiunile unei epoci alienante, cînd cultura, în speţă literatura funcţiona ca formă de supravieţuire şi ca ecran de apărare faţă de mizeria şi anomia din jur. Scrisul lor sofisticat, intelectualitatea rafinată sînt, aş spune, produsul de reacţie al unui asemenea climat opresiv. Asta explică, probabil, şi amînarea debutului editorial: din impulsul matern de a proteja un „copil" fragil, nepregătit pentru loviturile vieţii, dar şi din sentimentul defazării în raport cu pulsul lumii noastre grăbite şi plebee...

Născută în 1965, autoarea a terminat Facultatea de Litere (secţia spaniolă-română) la Bucureşti, în 1989, şi, tot la Bucureşti, dar în 1998, Facultatea de Filozofie; a fost lector de limba şi literatura spaniolă la Universitatea din Cluj, unde a trecut un doctorat cu Marian Papahagi despre Baltasar Gracian şi teoreticienii baroci ai conceptului. În ultimul deceniu, a fost o prezenţă publică discretă, publicînd rar studii universitare de specialitate în reviste de profil.

Mai nou, după un stagiu de continuare a studiilor la Universitatea din Geneva cu profesorul Laurent Jenny s-a stabilit – pare-se definitiv – în Statele Unite, iar în prezent lucrează într-un centru de studii medievale.

Este foarte greu să scrii despre o asemenea carte, ireductibil singulară. **Căderea** este, în acelaşi timp, un volum de debut şi un capăt de drum, o dramă ontologică explorată, lucid, pînă la capăt şi exorcizată într-o carte demnă de marii moderni central-europeni. Se poate glosa la nesfîrşit pe marginea ei din perspectivă feministă, simbolică şi psihanalitică. Nu există – cu siguranţă – în literatura română o meditaţie atît de radicală şi de elevată despre drama feminităţii crepusculare şi însingurate, a feminităţii suficiente sieşi. Prin propriul exemplu, autoarea (o *metafemeie*) infirmă de fapt, cu graţie, prejudecata misogină – de la Otto Weininger citire – a „femeii fizice şi a bărbatului metafizic".

Cele trei piese care formează acest volum – **Străina**, **Femei** şi **Căderea**, – pot fi citite – vezi şi nota de pe coperta a patra – „fie ca bucăţi independente, fie ca module polifonice ale unui roman cu o structură complexă şi o frazare somptuoasă". Proza Cristinei Müller se hrăneşte chiar din propria-i indeterminare, învăluită în eleganţa barocă a unei dezamăgiri sceptice. În centrul ei se află un *alter-ego* feminin – K. – privit în trei ipostaze, din trei perspective distincte. K. este, desigur, Khristine, dar şi un dublu feminin al lui Kafka, o frumuseţe „de toamnă" prinsă între două lumi, care-şi trăieşte solitar şi resemnat criza vîrstei şi a identităţii. Semnificativ este şi jocul „vocilor" narative. Prima piesă e scrisă la persoana întîi, cea care „narează" fiind K. În a doua, autoarea ia distanţă faţă de propriul personaj, optînd pentru exterioritatea persoanei a treia. În sfîrşit, a treia povestire are ca narator un înger exilat din Paradis, lipsit de iniţiativă, un *animus* al abulicei şi hiper-reflexivei protagoniste.

Cartea nu caută să agreseze şi să provoace, dimpotrivă. Autoarea este o adeptă a virtuţilor cultivate de barocul spaniol: discreţia, subtilitatea intelectuală şi arta prudenţei. Prin excesul de fineţe psihologizantă, confesiv-eseistică, de speculaţie analitică, ea riscă să obosească pe acei cititori grăbiţi, dornici de satisfacţii brutale şi imediate. În fapt, „defectele" acestui tip de proză stau chiar în abuzul ei de reflexivitate interiorizată. Comentariul, rezultat al hipertrofiei eului care se contemplă – ironic – în oglinzi paralele, ia, treptat, locul „vieţii", abstractizînd-o într-un epuizant exerciţiu de asceză terapeutică. Sexualitatea, corporalitatea sînt abia enunţate, iar pe fundalul acestei reţineri cele cîteva pusee „sentimentale" apar cu atît mai dureroase, mai emoţionante. Nici o ostentaţie formală, nici un exhibiţionism experimentalist, nici o stridenţă confesivă în această proză fină şi complexă, de o (post)modernitate fără vîrstă. Intelectualitatea ei extremă – asumată ca o fatalitate şi ca o damnare – are graţia superioară a firescului şi o totală lipsă de vanitate „literară" sau socială.

De departe cea mai „concretă", mai „realistă" proză a acestui triptic, **Străina** este un „pseudojurnal clinic" desfăşurat pe durata unei zile, dar cu digresiuni şi întoarceri în timp dictate, proustian, de volutele memoriei afective. Psihologismul feminin este împins pînă la meta-psihologie, pînă la psihanaliza teoretizată „pe viu". Avem de a face de fapt cu analiza unei traume deopotrivă personale şi social-istorice. Psiholoagă de formaţie, părăsită, în anii '80 de soţ, (universitarul Matei, profesor de literatură comparată rămas, în urma unei călătorii de studii, în Statele Unite) K. fusese anchetată în repetate rînduri de Securitate. Traumatizată de o frică paralizantă, care-i inhibă vitalitatea repliind-o către abisurile propriei interiorităţi, părăsită de prieteni şi fixată, obsesiv, asupra imaginii fostului soţ plecat fără explicaţii, ea eşuează după revoluţie ca psihanalistă singuratică într-un vechi burg transilvan (Clujul) populat de băştinaşi snobi şi de parveniţi cu fumuri „imperiale".

Singurele persoane care i-au rămas cît de cît apropiate sînt două personaje-oglindă: arivista Doina şi snoaba, dar mult mai complexa Ruxandra. Practic însă, singurele relaţii pe care K. le (mai) poate stabili cu oamenii au rămas cele strict convenţionale. Ele nu sînt decît o formă a relaţiei dintre anchetator şi anchetat, dintre călău şi victimă: o relaţie de putere, un joc în care partenerii se feresc să-şi dezvăluie sufletul din teama de a nu fi loviţi în individualitatea lor ireductibilă.

Asumîndu-şi, resemnată, destinul de marginală, înstrăinarea în raport cu codurile masculinităţii vanitoase şi arogante, K. se refugiază într-o luciditate autosuficientă, exprimată prin nevoia „profesională" a interpretării gesturilor şi interiorităţii celorlalţi. În fapt, fidelă orientării sale kleiniene, K. optează pentru interpretare ca *ultimă soluţie* în faţa unei angoase ce riscă altfel să devină insuportabilă. Rememorarea revoluţiei din 1989 este un exemplu al acestei epuizări interioare generate de opresiunea totalitară: „Chiar şi atunci am continuat să mă ascund; faţă de entuziasmul electrizant al celor din jur, scepticismul meu (cum i s-ar fi spus) era dizolvant, or beţia lor era legitimă, plăcută. Mi-amintesc doar tristeţea, senzaţia de rătăcire şi pustiire pe care am avut-o în mijlocul acestei lumi, care mi s-a părut în realitate nesăbuită, deşănţată, abandonată unei sărbători prea grăbite, deasupra cadavrelor care nu fuseseră îngropate încă şi ai căror asasini nu fuseseră judecaţi. [...] Această neputinţă de a mă bucura nu m-a marcat mai puternic decît o făcuseră alte întîmplări mai înainte, ea doar s-a adăugat, ca un alt strat, neîncrederii mele, consistenţei mele destrămate, suspiciunii faţă de suprafaţa lucioasă şi integră a lumii. Pentru mine nu era nici un fel de început, ci o continuare".

Semnificativ e şi faptul că identitatea de „scriitoare" este repudiată de către K. şi lăsată, ironic în seama prietenei şi fostei sale paciente, vanitoasa şi naiv-entuziasta Ruxandra. În a doua proză, o altă K. va respinge, la fel de ironic, ideea de femeie-filozoafă, lăsînd filozofia în seama mult mai tînărului şi orgoliosului ei iubit („– Eu sînt filozof. N-aş renunţa la spaimele mele/ – Eu sînt femeie. Aş renunţa cu plăcere la ele"). După ce devine evident faptul că Ruxandra scrisese prin corespondenţă, împreună cu fostul soţ al lui K., un roman despre destrămarea iluziilor postcomuniste („Căderea în Paradis"), pe care cele două femei îl comentaseră împreună, analista devine o „victimă" a propriei sale paciente, îşi conştientizează de fapt condiţia de victimă. Neliniştea resimţită în final cu ocazia întoarcerii-surpriză a lui Matei îi readuce în minte imaginea securistului anchetator care, după plecarea soţului, o torturase în anchete epuizante. Analiza clinică a relaţiilor interumane debuşează astfel într-o impresionantă psihanaliză – din perspectivă feminină – a sechelelor totalitarismului.

În cele din urmă, foştii soţi se „regăsesc" cu adevărat unul pe altul: îmbrăţişîndu-se la despărţire, un gest mărunt şi un rîs eliberator îi face din nou „complici" peste timp. Morala: nu psihanaliza, nu cuvintele sînt cele care „eliberează", nu ele sînt cele care (re)stabilesc adevărata intimitate, ci tăcerile semnificative şi gesturile aparent insignifiante, spontane şi dezinteresate. Există la Cristina Müller o predilecţie pentru semnificaţia ascunsă a nuanţelor comportamentale, pentru despicarea firului în patru, pentru expedierea evenimentelor „majore" şi întoarcerea pe toate feţele a gesturilor incipiente sau a intenţiilor „virtuale", nemanifestate. Nu epica „brută" – specifică masculinităţii „tradiţionale" – o atrage, ci epica interioară, simbolică, a propriului *animus* spiritualizat şi retractil.

A doua povestire e mai inegală, oarecum dezechilibrată compoziţional, K. este acum o femeie căsătorită cu un antropolog infidel, Paul, de care se va despărţi finalmente, după o chinuitoare deliberare interioară. Se reţin discuţiile, de un cinism necruţător, despre incomunicarea dintre cuplurile rurale (în prima povestire, „complexul Fefeleaga" la profesoarele de literatură fusese supus unui tratament asemănător). După o lungă letargie, K. îşi schimbă profesia şi priorităţile. Rămasă însărcinată în urma unei legături disperate cu studentul-filozof Toma, „suficient de tînăr pentru a-i fi frate, suficient de bătrîn pentru a nu-i fi fiu" – „femeia de toamnă" îl părăseşte, păstrîndu-i însă copilul. Nu atît episodul amoros, vag şi demonstrativ, se reţine, cît discuţiile în contradictoriu cu misoginul ei (ultim) iubit şi revelaţia incomunicării dintre sexe. Tema obsedantă rămîne înstrăinarea sexuală, imposibilitatea incomunicării reale dintre femei şi bărbaţi, însă proza devine, de astă dată, una radical feministă. Mai mult: post-feministă, căci, prea sceptică şi prea obosită pentru a se război cu regulile „falocrate", femeia de toamnă alege *pur* şi *simplu* calea regală a retragerii, refuzînd „legea Tatălui": „K. voia nici mai mult nici mai puţin decît un paradis feminin, unul din care orice urmă a bărbatului să fi fost izgonită. [...] Un paradis inutil, din care să fi dispărut obsesia împlinirii şi a faptei, datoria de a evolua spiritual". Pentru Cristina Müller, literatura are semnificaţia unei gnoze feminine de uz personal. Purtînd în pîntece o virtualitate pură, K. e surprinsă, în finalul nuvelei, într-un muzeu spectral de picturi renascentiste şi baroce. Dialogul mut cu aceste imagini enigmatice ale unor modele feminine demult dispărute, Lolite ce îmbătrînesc sărind peste faza maturităţii, e un adevărat tur de forţă – pagini de un rafinament decadentist aproape inefabil. **Femei** se încheie prin abandonarea de către K. a ideii de cuplu în favoarea bucuriilor simple ale maternităţii solitare.

În proza care dă titlul volumului şi îl încheie printr-o metamorfoză (evadare) simbolică, a treia K. ne apare ca o imagine a feminităţii „triumfătoare", o frumuseţe germanică matură, emancipată şi sigură pe sine. Naratorul (cel care o ia în posesie prin povestire) este dublul ei angelic, un *voyeur* metafizic. Îndrăgostit de o imagine, de un arhetip degradat („La început, K. nu era decît o fotografie"), el va fi în cele din urmă posedat de către K., după o aşteptare paralizată de teama pierderii propriei condiţii „increate". În fapt, K. este o pereche ideală a lui Ulrich, „omul fără însuşiri" al lui Robert Musil... Această erotică mistică (în ultimă instanţă, un autoerotism spiritualizat) conţine în subtext un mesaj greu de suportat (şi de acceptat): iubirea ideală, rîvnita unitate androgină a Paradisului Pierdut nu se poate realiza decît între bărbatul şi femeia din interiorul *aceleiaşi* conştiinţe. Pasajele de metafizică a erosului, extrase din dialogurile platoniciene şi, inserate, prin caractere cursive, în „corpul" reflecţiilor îngerului, subliniază „inefabilul" extrem al acestei proze marcat autoreflexive.

Finalul cărţii nu poate fi decît *desprinderea*, trecerea dincolo. Ultimul cuvînt aparţine îngerului, mîntuit de povara materialităţii lumii şi de „căderea" în literatură: „Aplecat deasupra lumii minuscule în care trăisem, prins în capătul celălalt al vîrtejului care o îndepărta definitiv de mine, am devenit eu însumi o mişcare rotită, un vîrtej alburiu care se trăgea înapoi spre lumină".

Purtînd în el graţia unui lucru preţios şi rar, volumul se dispensează de ambiţia vulgară a succesului. Expatriindu-se, autoarea lasă în urmă un exil interior: cartea ei este o „boală învinsă", scrisoare de adio şi expresie transfigurată a unui destin melancolic.

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

(Veşnic) tînăr şi liber

ANDREI BODIU

GEMINI
Colecţia bilingvă de poezie
ANDREI CODRESCU
Selected Poetry
Poezii alese
Editura Paralela 45

Andrei CODRESCU

Selected Poetry/Poezii alese

Traducere în limba română de Ioana Ieronim, Editura Paralela 45, 2000

În **Prefaţa traducătorului** la volumul **Poezii alese/Selected Poetry** al lui Andrei Codrescu, Ioana Ieronim notează: „Nu puţine din versurile americane ale autorului rezonează peste spaţiu şi timp, unind într-un fel particular cele două limbi şi lumi ale sale". Această idee reflectă modul difuz în care poate fi percepută poezia lui Andrei Codrescu. Pe de o parte, Codrescu este scriitor american, unul cunoscut şi apreciat peste Ocean. Pe de altă parte, autorul a păstrat o mulţime de coordonate ale copilăriei şi primei juneţi petrecute în România. Sensul unificării sensibilităţii româneşti cu cea americană este, în opinia mea, o expresie triumfătoare a libertăţii. Social vorbind, Andrei Codrescu dă răspuns, prin poezia sa, oricărei forme, oricărei tentative de a oprima libertatea individuală. Traiectoria sa poetică e marcată temporal şi spaţial în volum: **Personae: Sibiu to New York (1970-1972)**, **San Francisco (1973-1974)**, **Monte Rio (1974-1978)**, **Baton Rouge & New Orleans (1986-1995)**. Poate nu întîmplător, antologia publicată la Editura Paralela 45 reface o acţiune poetică de 25 de ani. Este această antologie o biografie poetică a unui om liber, care pledează pentru libertate. Şi unde dacă nu în America acest spirit deschis, inteligent şi ironic s-ar fi putut simţi mai bine? Exemplar pentru atitudinea lui Codrescu în faţa lumii mi se pare poemul **Sursa interioară**. E un poem din ultima perioadă de creaţie reflectată în antologie, dar un poem care exprimă foarte bine „starea de spirit" pe care o transmite poezia lui Andrei Codrescu. E un poem despre libertatea şi superioritatea creatorului în faţa Terorii. Cea din urmă e reprezentată de sinistrul cuplu Stalin & Lenin. Poezia îi are în centru pe Ted Berrigan, unul dintre preferaţii lui Codrescu, şi pe Frank O'Hara. Printr-o *ars combinatoria* stăpînită excelent, poetul îşi aduce „personajele" faţă în faţă. Poeţii sînt învingătorii nu pentru că ar fi mai puternici, ci pentru că sînt umani, ei fac de fapt lumea să se mişte. Ei sînt cei care inventează, a se vedea trimiterile la manifestul personist al lui O'Hara, ei sînt cei care păstrează firescul într-o lume încrîncenată: „Imaginează-ţi că Stalin îl sună pe Maiakovski/ Imaginează-ţi că Stalin îl sună pe Frank/ Nu poţi?/ dar Frank telefonîndu-i lui Stalin?/ Bineînţeles./ de mustaţă să vorbim./ Tăcerea s-o ameţim". A păstra firescul, a fi liber sînt mize esenţiale ale poeziei lui Codrescu. Poezia e mai presus de orice ideologie, de orice „drog" menit, în cele din urmă, să cucerească individul. Contextualizată la începutul anilor '70, cînd demagogia comunistă avea succes inclusiv în America, în perioada *San Francisco* a autorului, atitudinea e polemică. Ea se reflectă astfel într-un poem ca **Manifest**: „De opium avem nevoie nu de adevăr./ asta doar dacă sîntem şi sîntem ţintuiţi moral de perete/ cu o lance de aur. Sînt/ ţintuit pe fruntea ta, Karl Marx, ca un/ fluture pe o fustă./ o cale de ieşire e prin sînge, sîngele/ tău. Aici, înconjurat de seninătatea şi/ transparenţa opiumului/ navigăm spre insula sîngelui tău./ La oprire facem experienţa nopţii./ Cînd mergem mai departe ne scaldă lumina zilei". Asumarea libertăţii e expresia existenţei unui *om întreg*. Această coerenţă finală a eului, peste „mode şi timp", se observă poate, în primul rînd, din consecvenţa cu care e apărată ideea libertăţii. În **Mnemobenzina**, imaginea dictatorului dement, Ceauşescu, tulbură apele memoriei. „Cîteva mii de mile spre Răsărit în ţara noastră comună/ dictatorul nebun, ceauşescu, monstru cu bărbia triplă/ al cărui loc în Iad îl ţin prizonierii politici ştirbi/ vînturînd flăcările cu broşuri/ (cîndva el a urmat celui ce-o înlăturase/ pe regina iubită de cel decedat)/ ordona demolarea vechii capitale/ ca să facă spaţiu pentru statuile lui." Discutînd despre „coerenţa eului", ne-am putea afla în miezul unui paradox, dacă luăm în discuţie prima secvenţă a volumului: **Măşti: Sibiu- New York (1970-1972)**. Aici, pe modelul lui Fernando Pessoa, Andrei Codrescu (îşi) creează cîţiva heteronimi: Julio Hernandez, Peter Boone, Alice Henderson – Codrescu şi Calvin Boone. Deşi investiţi „cu o biografie incipientă", cum spune însuşi autorul, aproape toţi „sfîrşesc" sub numele Andrei Codrescu. Cariera „heteronimelor" este scurtă şi pentru că, deşi lumea lui este una plurală, „marea descoperire după treizeci de ani ai mei a fost pluralitatea" afirmă autorul într-un poem, eul lui Codrescu are, pînă la urmă, o coerenţă precisă. Pornind de la asumarea libertăţii descoperim un poet lucid, ironic dar şi autoironic, gata să resemnifice marile teme ale poeziei ca în **Au bout du temps**. „Atît de tîrziu în Secolul 20/ Atît de tîrziu în Secolul 20/ Aproape la sfîrşitul Secolului 20/ Stau la mine în casă/ În casa mea modestă şi fără semnificaţie/ Şi-mi fac griji din pricină de penis / DE PENIS PENTRU DUMNEZEU!" Din asumarea libertăţii şi din luciditate se naşte oroarea faţă de repetiţie, de clişeu. Orice dogmă e relativizată, „a susţine cauza" devine obiect al ironiei. „Ziarul va fi publicat de două ori pe zi, de patru ori pe noapte./ cititorii vor fi meschini, nelinişţiţi, gata să ucidă pentru cauză./ vor fi o puzderie de cauze, una pe oră, iar în/ ediţiile de mai tîrziu, una pe minut" (**Noua gazetă**). Un sens autoironic, hrănit de aceeaşi libertate & luciditate, regăsim în poemul **Teză despre umor**. E un poem specific pentru Andrei Codrescu, care pune faţă în faţă contrarii pentru a le armoniza poetic, pentru a le „umaniza" în felu-i caracteristic. „Într-o gazetă comică totul sună comic./ de ani de zile îmi public poemele în gazete comice/ ca să nu observe nimeni/ cît sînt de triste./ Antologatori trişti mi-au scos totuşi poemele din context/ şi le-au pus în antologii triste iar acolo/ au început să strălucească de lacrimi fiindcă/ din toate erau cele mai triste poeme./ Cu gustul meu pentru comicărie/ şi-un anturaj de convivi trişti/ ajung în brazilia să-mi iau premiul./ premiul constă din cruce, ghilotină/ şi ardei iute./ sînt antologat. De nimic nu-mi pasă." (Auto)ironia din **Teză despre umor**, pornită din punerea faţă în faţă a ceea ce e comic şi trist, va evolua, în ultima parte a selecţiei prezente în volum, către – traducînd cu un chiasm – o „umanizare a dezumanizării", miză pe care o percepem în **Sursa interioară**, dar care e şi mai clară în poemul, aleg titlul american, **Comrade Past and Mister Present**. În acest poem de mari dimensiuni, tradus excepţional, ca de altfel întreaga carte, de către poeta Ioana Ieronim, Andrei Codrescu suprapune, dinamitînd epicul, modele existenţiale. Înspăimîntat de discursivitate şi descriere, Codrescu construieşte un discurs cvasisuprarealist, ordonat totuşi subteran de aceeaşi orbitoare credinţă în libertate din care se nasc poemele sale. O energie veşnic tînără dă prospeţime întregii poezii a autorului. Relaxat, lucid, ironic, profund fără a fi crispat, Andrei Codrescu ne face părtaşii unei experienţe existenţiale şi literare unice. Cu toată aparenta ei transparenţă, poezia lui Codrescu este incomodă şi densă, expresie a unui spirit care te provoacă să gîndeşti repede. Cu atît mai remarcabil efortul de traducător al Ioanei Ieronim, cu atît mai remarcabil efortul Editurii Paralela 45 de a ne oferi o ediţie bilingvă, cea mai potrivită?, a poeziei lui Andrei Codrescu.

Lia Mora

CRISTINA IONICĂ

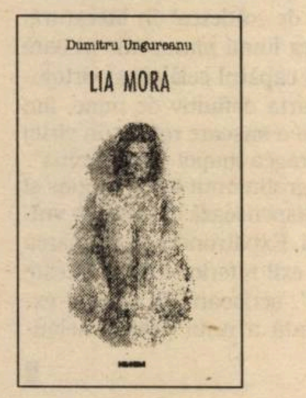

Dumitru UNGUREANU

Lia Mora. Încercări narative despre autor, Opera sa & relaţia lor incestuoasă

Editura Nemira, Bucureşti, 2001, 352 p., f.p.

Romanul **Lia Mora** începe cu o crimă. Cadavrul unui personaj influent atît înainte cît şi după '89, Lulu Visariuc, este descoperit „într-o subterană a Curţii-din-Dos" (localizare semnificativă şi de tradiţie...), iar datele analizate de poliţie par a sugera că asasinatul este „opera" unei secte *sataniste* – mai degrabă *staliniste*, comentează personajul-narator, jurnalist şi prieten din tinereţe al celui ucis.

Povestea lui Lulu Visariuc nu este însă una poliţistă. Crima e un pretext pentru ca prietenul jurnalist să îi refacă, din amintire, viaţa. *Senzaţionalul* şi, eventual, un monstruos de extracţie gotică, mai curînd decît enigma de tip poliţist, par a-i domina parcursul. Individul, născut prin 1930, îşi conservă mulţi ani aspectul fizic impecabil, pentru ca apoi să îmbătrînească brusc; are, la un moment dat, o soţie vrăjitoare (Ofelia), iar apoi o amantă oficială sado-masochistă (Livia); în rest, s-a culcat cu toate femeile atrăgătoare din oraş, şi spun unii că nu numai cu femeile. *Dandy* contemporan (detaliile împing cu evidentă intenţie către modelul Aubrey de Vere), apare în oraş cu nişte „evazaţi" mai îndrăzneţi decît ai tuturor puştilor mai tineri, hainele lui au totdeauna o croială impecabilă şi perfect adaptată conformaţiei fizice, iar promiscuitatea îl însoţeşte pretutindeni ca un halou. Se pare că, un timp, întreţine raporturi sexuale „în trei" cu Livia şi cu Angel X, unul dintre numeroşii săi copii nelegitimi. Incestul este, de altfel, „tema" acestui roman, dar asupra acestui aspect vom reveni.

Personajul-narator care îşi asumă sarcina elucidării misterului este, spuneam, un jurnalist. Prieten cu Visariuc în tinereţe, acesta vede în straniul personaj un fel de mentor, de calea căruia la un moment dat s-a desprins, dar căruia îi datorează, crede el, aflarea adevărului. Suspectîndu-se de a se fi aflat atunci sub influenţa modelului Păltiniş, jurnalistul reflectează: „Ce mă împingea să adopt un model de comportare mimetică, un soi de snobism, şi azi lipsit de distanţă critică? Şi de ce consideram că Lulu Visariuc este Marele Prieten, Mai-Ştiutorul, Socratele, Platonul şi Naele meu?".

Vom întîlni des asemenea poziţionări la limita dintre mimetic şi polemic, specifice acţiunii de a *recicla*. Pentru că Dumitru Ungureanu reciclează (reuşit) foarte multe lucruri. Despre unele am vorbit deja, despre altele vom mai vorbi, însă poate cea mai importantă asemenea reciclare este suferită de tipul special de relaţie pe care literatura şi adevărul o aveau în regimul comunist. (Neavînd voie să fie rostit în presă sau pe stradă, adevărul se refugia în literatură etc.) Pornit în căutarea adevărului, jurnalistul din **Lia Mora** nu va ajunge să-l şi formuleze în această carte. Se va mulţumi cu strîngerea datelor şi cu luarea deciziei de a scrie articolele de dezvăluire, indiferent de riscuri. De altfel, pasajele de „evocare" a lui Visariuc legate direct de elucidarea misterului vin către sfîrşitul cărţii şi *nu* pe ele cade accentul. Misterele cu adevărat tulburătoare, cele pe care jurnalistul le-ar vrea dezvăluite şi pe care, de fapt, le „vînează" de la început, sînt legate mai curînd de *substanţa vieţii* acestui ciudat personaj (Lulu Visariuc) care i-a fost cel mai bun prieten – şi mai puţin de *împrejurările morţii* acestuia. În acelaşi timp, adevărul acesta, aşa-zicînd „al vieţii", de fapt *nu există*. Pentru fiecare eveniment apar mai multe explicaţii posibile, pentru fiecare vină – mai mulţi potenţiali vinovaţi, pînă cînd *posibilul* se instaurează definitiv în locul realităţii.

Într-un roman al perioadei comuniste, fie ar fi fost dusă pînă la capăt ancheta poliţiei (ca în **Animale bolnave** de Nicolae Breban), fie accentul ar fi fost preluat cu totul de atitudinile & dramele morale ale povestitorului (ca în **Căderea în lume** a lui Constantin Ţoiu). Iar *un* adevăr, fie el oficial sau moral, ar fi reuşit să fie mai *tare* decît celelalte. Nimic din toate acestea în romanul lui Dumitru Ungureanu. Aici, adevărul este azvîrlit fără scrupule sau regrete în cea mai cruntă relativitate...

Incestuous Sliders

Sliders este un popular serial TV în care patru personaje călătoresc dintr-o dimensiune în alta, descoperind universuri ce diferă fie subtil, fie radical de acela din care au plecat. La rîndul lor, „eurile paralele" îşi seamănă mai mult sau mai puţin. Lia Mora, mama ei, afaceristul, tînărul şchiop (personaje care populează, în general, capitolele despre Lia – intercalate între cele ce „recuperează" viaţa lui Visariuc) sînt astfel de *sliders*. Apar în diverse poveşti (secţiunile romanului pot fi citite şi ca texte separate), în diverse ipostaze – şi dacă, de exemplu, episoadele cu tînărul şchiop (Angel X, fiu nelegitim al lui Lulu Visariuc şi profesor la un liceu) pot fi puse, cu puţină indulgenţă, unul în continuarea celuilalt, cele cu Lia, mama ei şi omul de afaceri sînt, evident, *poveşti paralele*. Lia e uneori frumoasă şi cu ochi tulburători (**Cluster One**), alteori urîtă, cu coşuri şi cu ochi bovini (**Alternate Tape**), are familie, are doar mamă sau e crescută la orfelinat, citeşte jurnale ale unor scriitoare şi e de o inteligenţă remarcabilă (**Fragmente dintr-un jurnal**) sau e vulgară şi cu o psihologie rudimentară (**Primele înfrîngeri**) etc.

Fiecare poveste are în centru un *incest*. Tema de tragedie este însă tratată narativ în cheia farsei. Un unic exemplu: Leni (Cornelia), soţia unui om de afaceri, şi-a abandonat fiica născută, în tinereţe, dintr-o aventură şi aceasta (Lia) a ajuns la o tînără muncitoare de la filatură (tot Cornelia), care la vremea aceea avea o legătură cu un soldat; soldatul, anunţat de tînără că e însărcinată, nu propune oficializarea legăturii. Mai tîrziu, Lia devine amanta acestui fost tînăr soldat, care este, surpriză, chiar omul de afaceri şi actualul soţ al lui Leni (vezi **Cluster One** şi **Leni**). Acesta, dus de Lia la mormîntul mamei ei, are un şoc la vederea fotografiei: este iubita lui din tinereţe, de care se despărţise după ce aflase că e însărcinată...

Asemenea structuri caracteristice farsei sînt omniprezente în poveştile din **Lia Mora**. La baza *qui pro quo*-urilor, a încurcăturilor sinistre, a coincidenţelor stranii pare a sta o problemă de identitate – nu numai că personajele nu şi-o cunosc, uneori, pe cea reală, dar *identitatea* însăşi e incertă. Universurile paralele par a fi spaţii teribil de strîmte, în care orice tînără atrăgătoare ar putea fi fiica bărbatului matur care o doreşte ş.a.m.d. Umanitatea e săracă, atît în indivizi cît şi în sentimente, şi singura emoţie autentică pare a fi voluptatea-oroare a incestului (de obicei între tată şi fiică, dar nici celelalte variante nu lipsesc). Un incest-structură ordonatoare, care nu funcţionează numai ca blestem, ci asigură coerenţa cadrului acţiunii. Lucru valabil atît pentru viaţa personajelor, cît şi pentru structura narativă.

Spînzuraţii, incestul şi tăieturile de cuţit

Aproape că nu există, în **Lia Mora**, vreun personaj care să nu fi trăit cel puţin un accident incestuos – pentru că despre *accidente* este vorba; actorii nu ştiu că participă la comedia incestului şi, uneori, nu află (ci doar bănuiesc) nici după consumarea actului.

Tipizarea secvenţelor epice succesive nu se opreşte aici.

Dacă moare cineva în romanul **Lia Mora**, de obicei moare spînzurat; dacă e sinucidere sau crimă, niciodată nu se poate afla sigur. Lulu Visariuc a fost strangulat în subterană, fosta sa soţie s-a spînzurat de o grindă a casei („ajutată“, se spune prin oraş, de spiritele rele de care se folosea, pentru că Ofelia era vrăjitoare), Angel X moare în acest fel chiar... de 3 ori, în „povestirile“ pe care le scrie şi i le lasă, tot printr-un gest *cu tradiţie*, „prietenului R.“ (şi pentru că aici, cum spuneam, totul se *reciclează*, Angel X e convins că prietenul nu se va dovedi de bună-credinţă şi va publica totul sub nume propriu... Prietenii – sau editorii – oneşti ţin de o altă epocă şi de o altă lume.)

Tăieturile de cuţit sînt un alt *fir roşu*. Lulu Visariuc cel strangulat este, în plus, acoperit de tăieturi. Angel X, încercînd să o violeze pe Lia, o elevă, se alege cu o tăietură în palmă, apoi îi ia cuţitul şi o obligă să-l asculte.

În plus, nu numai secvenţele narative sînt *tipizate*, ci şi personajele. Cum am mai spus, *Lia*, femeia care schimbă destine şi distruge vieţi (inclusiv pe a sa), există sub diverse forme, în universuri paralele sau chiar, în mai multe exemplare (eventual: mamă-fiică), în acelaşi univers. Numele ei este adesea ascuns în altul, mai lung şi mai inofensiv: Cornelia, Camelia, Ofelia, Lelia, Lilian. Uneori numele mai are şi o altă prescurtare (Leni pentru Cornelia), alteori e atît de bine fixat în tradiţia literară încît trezeşte asociaţii de fond care le umbresc pe cele formale (Ofelia). Uneori, Lia se ascunde într-un bărbat (Lilian). Dar cel mai bine o maschează pe Lia, în toate aceste nume, diferenţa de accent – în toate sensurile la care ne putem gîndi. Pentru că asta face ea în viaţa fiecăruia dintre cei cu care se intersectează: deplasează accente, operează acele schimbări subtile în urma cărora nimic nu mai poate rămîne la fel.

E o umanitate înghesuită, cu indivizi *confundabili* şi cu un număr restrîns de opţiuni, care variază mecanic pe principiul combinărilor. Jocul detaliilor e tot ce contează în ultimă instanţă, iar între tragedie şi circ diferenţa o stabileşte, uneori, un lucru la fel de mărunt ca un accent, pare a fi mesajul autorului, dacă ţinem morţiş să identificăm unul...

Sex & violenţă

Spuneam că incestul nu se produce niciodată, în acest roman, între persoane care *ştiu* în ce relaţie se află. Voluptatea *lucrului interzis* este legată mai degrabă de diferenţa de vîrstă („*mi-ar putea fi* copil“) decît de o autentică intuiţie a caracterului incestuos al legăturii. Cînd adevărul iese la iveală, cei implicaţi suferă un şoc, sînt dominaţi de regret şi oroare, iar urma de dorinţă se datorează cu siguranţă faptului că, din punct de vedere strict sexual, nu li se întîmplase niciodată ceva de calitate comparabilă... Autentica voluptate a incestului nu o trăieşte decît Angel X, iar acesta numai în imaginaţie, pentru că se pare că nu e de fapt tatăl elevei (Lia) pe care o violează. E o lume în fond corectă, în care există monştri, dar ei sînt recunoscuţi şi *însemnaţi* (Angel X şi Ofelia sînt şchiopi, iar de pielea lui Angel nu se lipeşte apa...). Ceilalţi sînt oameni obişnuiţi, cu suferinţe şi procese morale autentice, cu judecată de burghezi de treabă.

Printre ei se numără chiar autorul. Episoadele care ar fi şocat excesiv sînt ocolite. Scena atroce a uciderii lui Lulu Visariuc lipseşte, la fel se „sare“ peste violul susamintit: – de la replica agresorului care îi ia fetei cuţitul şi o ameninţă cu el („Acum să te văd ce poţi, tîrfa dracului!“) se trece direct la răceala tinerei duse de acelaşi Angel X cu maşina acasă. În plus, violul se petrece într-una dintre *prozele* lui Angel, deci poate că nu şi „în realitate“...

Scandalul acestei cărţi este mai mult de limbaj decît de conţinut. Dezinhibarea nu e completă, dar pasul făcut e foarte important. În plus, cuvintele „suspecte“ sînt în general bine integrate în discurs, stridenţele fiind minime. Singurul pasaj cu adevărat nereuşit din acest punct de vedere apare în prima dintre „prozele“ lui Angel (incluse în capitolul **Mephistophalul**), text la limita prostului-gust, în care o Lie-profesoară face paradă de cunoştinţele sale de literatură contemporană şi nu numai într-un „discurs erotic“ rimat; pretenţiile sînt mari, cuvintele „tari“ sînt înlocuite de unele „călduţe“ care sună ridicol în context, iar rimele sînt facile. Dacă autorul a încercat să imite B.U.G. Mafia sau Paraziţii, i-a imitat prost.

Pasajele nereuşite, *gafele* sînt extrem de uşor de identificat în acest text tocmai pentru că, în general, romanul e foarte bine scris. Personajele *conving*, discursurile lor sînt *personalizate* şi un individ care pare misterios, monstruos, lipsit de logică etc. în poveştile altora reuşeşte să pară cît se poate de normal şi motivat în a sa.

Discursul variază permanent registrele. Capitolele sînt relatări în maniera „amintirilor“ (cele mai multe), fragmente de jurnal (foarte reuşit, cel al elevei, tot o Lie), încercări literare, scrisori, transcrieri de texte muzicale sau de emisiuni radio etc.

Lia Mora este un roman cu mult sex şi multă violenţă. (E drept că, în literatura română atît de „onorabilă“ din fire, primul va ieşi în evidenţă imediat, iar a doua ar putea trece neobservată. E drept şi că îndrăzneala autorului în prima direcţie este mai mare). Dar este un roman cu sex şi violenţă scris după ultimul reţetar contemporan, o lectură plăcută pentru cititorii, dacă ne putem exprima aşa, „de o variată gamă de vîrste“. Consumatorii de muzică bună vor găsi selecţia operată de personajele cărţii mai mult decît satisfăcătoare. Poate, totuşi, cu excepţia iritantului „şlagăr“ **Casablanca** (feat. Jessica Jay)...

Avertisment

Spuneam că, într-un roman bun, gafele *sar în ochi*. Cea mai obositoare, pe care nu pot să n-o semnalez, se leagă de încăpăţînarea de a agrementa discursul literar cu fraze în limbi străine – manie dintotdeauna a unei literaturi scrise într-o „limbă mică“, şi împotriva căreia nimeni nu ar avea obiecţii de ridicat, *dacă expresiile ar fi corecte*. Or, în **Lia Mora**, nu sînt întotdeauna aşa. Gama greşelilor se întinde de la folosirea lui *How do you do?* pe post de *How are you?* pînă la chestiuni puţin mai subtile, cum ar fi prepoziţii greşite (*Lady* from *the night* în loc de *in* sau *of*, în funcţie de sensul urmărit), ordinea greşită a circumstanţialelor (*Radio Now and Here* în loc de *here and now*) sau stranii asocieri de cuvinte cum ar fi *clean-at-sex* cu sensul de „neinfectat cu virusul HIV“.

În alte părţi ale lumii, gafele de orice fel cad în sarcina *redactorului*. Acesta i le semnalează autorului şi, împreună, găsesc soluţia cea mai bună. Iar cronicarul de serviciu nu mai e nevoit să reproşeze chestiuni de detaliu unui roman care, în fond, i-a plăcut.

Din nefericire, redactorul nu are în România atît de multe drepturi şi responsabilităţi. Rămîne autorul... ∎

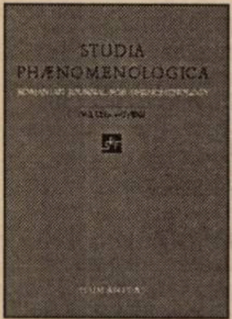

Studia Phaenomenologica. Romanian Journal of Phenomenology

Vol. I, No. 1-2/2001, Edited by the Romanian Society for Phenomenology (S.R.F.), Editura Humanitas, Bucharest, 2001, 440 p., 85000 lei

Recent înfiinţata Societate Română de Fenomenologie şi-a început activitatea prin editarea unei reviste de specialitate, **Studia Phaenomenologica**. Debutul în forţă al revistei s-a concretizat în apariţia la prestigioasa Editură Humanitas a unui prim număr dublu, care însumează peste 400 de pagini, fiind în curs de elaborare deja un al doilea număr (se pare, tot dublu). Iniţiată de doi tineri cercetători, absolvenţi ai Universităţii din Bucureşti, Gabriel Cercel şi Cristian Ciocan (dintre care primul este şi preşedintele executiv, cel de-al doilea, vicepreşedintele executiv al Societăţii Române de Fenomenologie şi responsabilul primului număr), revista impresionează prin profesionalism şi prin ţinuta ştiinţifică a studiilor din cuprins. În absenţa cunoscutului cuvînt înainte, de tip manifest, cu care debutează de obicei noile reviste româneşti, pentru a-şi pierde uneori respiraţia după numai cîteva numere, şi presupunînd, de asemenea, că structura publicaţiei va rămîne aceeaşi ca în primul său număr, se poate deduce, pe baza alcătuirii actuale a revistei, care-i sînt obiectivele şi priorităţile: şi anume, **Studia Phaenomenologica** găzduieşte în paginile sale studii, în cea mai mare parte inedite, consacrate unor diverse teme şi autori de origine fenomenologică, realizează în partea a doua un „dosar“ pe o temă specifică (de data aceasta despre controversata relaţie a lui Martin Heidegger cu teologia), acordă un spaţiu întins recenzării unor lucrări de fenomenologie actuale (scrieri originale şi traduceri româneşti), include rapoarte de la manifestări din domeniu – simpozioane ori congrese – şi face cunoscute cititorilor români alte periodice filozofice de fenomenologie.

Totuşi, o problemă care ar mai rămîne poate de lămurit de către editori se referă la publicul căruia i se adresează revista. Nivelul deja foarte înalt la care se plasează primul număr, calitate asigurată deopotrivă de autorităţile în domeniu ce figurează în consiliul onorific al revistei (la loc de cinste figurează Domnul Walter Biemel, a cărui generozitate binecunoscută a făcut în mare parte posibilă apariţia revistei), cît şi de cele ce au participat concret cu studii, va face, evident, dificilă recrutarea unor colaboratori de aceeaşi valoare şi în spaţiul românesc, chiar dacă deocamdată structura este echilibrată între autorii străini şi cei români. În orice caz, avînd în vedere faptul că şi studiile româneşti au fost scrise, în cea mai mare parte, în limbi de circulaţie internaţională, **Studia Phaenomenologica** îşi propune să le permită cercetătorilor români interesaţi de fenomenologie *să intre în dialog* cu marile şcoli şi curente de idei din fenomenologia europeană (prin studii originale) şi *să se racordeze* la nivelul actual al discutării problemelor şi a autorilor din această disciplină (prin recenzii).

Nu este, din păcate, aici locul de a intra în detalii cu privire la conţinutul studiilor incluse în volum. Vom încheia, aşadar, doar cu o scurtă trecere a lor în revistă. „Eroul“ incontestabil al numărului de faţă este Heidegger: opt din cele douăsprezece studii se ocupă de aspecte diferite ale gîndirii sale sau îl iau drept punct de plecare pentru „explorări fenomenologice“ proprii. Gabriel Liiceanu şi Thomas Kleininger reiau, cu uşoare adăugiri, un articol apărut în 1989 şi care rezumă istoricul receptării lui Heidegger în spaţiul românesc de la începuturi (1931) şi pînă la 1987. (Pe cît de instructiv este studiul de faţă, pe atît de salutară ar fi o eventuală continuare a lui pînă în momentul de faţă, date fiind traducerile şi lucrările apărute între timp.) Vizibil influenţate de noua fenomenologie franceză, studiile lui Cristian Ciocan sînt înrudite deopotrivă tematic, cît şi prin motivaţia întrucîtva polemică: două din cele trei articole ale autorului pleacă de la aparent surprinzătoarea absenţă a corporalităţii din filozofia lui Heidegger, respectiv de la insuficienţa interpretării morţii din *Sein und Zeit*, dezvoltată de Cristian Ciocan printr-o fenomenologie a privirii şi prin angajarea pe turnanta actuală a unei fenomenologii religioase. Gabriel Cercel demonstrează cu argumentele unei stricte exegeze importanţa publicării în ultimii ani a cursurilor ţinute de *der frühe Heidegger* la Freiburg şi Marburg, texte premergătoare lucrării **Fiinţă şi timp** şi rămase pînă acum inedite publicului larg; în particular, autorul ia în discuţie interpretarea lui Hans-Georg Gadamer a gîndirii heideggeriene şi relevanţa actuală a acestei interpretări. Dosarul **Heidegger şi teologia** acoperă, prin studiile reunite aici, întreaga evoluţie a gîndirii heideggeriene, de la fenomenologia religiei a „tînărului“ Heidegger (Philippe Capelle), trecînd prin reflecţiile asupra zeilor şi a sacrului din volumul **Besinnung** (Ga 66), din 1938/39 (Emilio Brito), pînă la mai puţin „ortodoxa“ interpretare a gîndirii religioase a lui Heidegger, din perspectiva teologiei catolice, de către Bernhard Welte (Lukas Marcel Vosicky).

Alte studii se referă la Husserl, analizînd cele trei semnificaţii ale logicii în **Prolegomena zur reinen Logik** (Rudolf Bernet), respectiv problema centrării şi a decentrării în raport cu conceptul de nucleu noematic (Ion Copoeru). Autoarea rîndurilor de faţă este prezentă în primul număr al revistei **Studia Phaenomenologica** cu un fragment dintr-o lucrare mai amplă referitoare la proiectul unei estetici fenomenologice a tactilităţii. În fine, integrarea în mod artificial în dosarul „Heidegger şi teologia“ a studiului, altfel interesant, al lui Virgil Ciomoş despre cele două sensuri ale secularizării în filozofia religiei a lui Hegel riscă să întărească, în mod păgubitor pentru cei realmente deschişi către fenomenologie, prejudecata că aceasta din urmă nu este decît o etichetă vagă şi o umbrelă suficient de largă pentru studii cît se poate de diverse – aşa cum încă mai este, de altfel, folosit termenul „fenomenologie“ de specialişti din alte domenii, lipsiţi de pregătire filozofică. Autorul însuşi al studiului, cunoscut în domeniu, nu poate fi, desigur, suspectat de o asemenea confuzie.

În încheiere nu ne rămîne decît să recomandăm cu deplină convingere revista **Studia Phaenomenologica** tuturor cititorilor interesaţi de filozofie, să-i felicităm pe iniţiatorii acestui proiect, se ştie, dificil de realizat din motive cît se poate de mundane şi, evident, aşteptînd cu interes apariţia următorului număr, să-i urăm revistei o viaţă cît mai lungă şi colaboratori pe măsură.

Mădălina DIACONU

„Trăim într-o Românie virtuală“ (II)

Interviu cu **Mihaela MIROIU**

Adio jocului cu mărgelele de sticlă

Se pare că aţi fost nevoită ca, în România fiind, să insistaţi pe latura practică a filozofiei feministe şi să renunţaţi la partea de cercetare propriu-zisă.

Întîi am făcut filozofie pură şi mi-a plăcut. Este splendid. Atît de frumos te poţi juca în camera ta, înconjurată de o bibliotecă cu cărţi despre o lume posibilă. E un joc cu mărgelele de sticlă care îţi creează un confort intelectual şi moral nemaipomenit. Am cunoscut acest confort şi m-am bucurat de el. Însă, între timp, am observat că există o flagrantă ruptură între ceea ce teoretizam eu şi, pe de altă parte, situaţia reală a diferitelor categorii de oameni din România. Şi mai e şi un alt aspect. Mă refer la tendinţa de a transsubstanţializa un domeniu printr-o persoană sau un grup restrîns de persoane. De exemplu, atunci cînd, la noi, se vorbeşte despre drepturile omului, se face obligatoriu referire la Gabriel Andreescu. Ceea ce este ridicol. Întrebarea mea este dacă, Doamne fereşte, Gabriel Andreescu moare, moare şi problema drepturilor omului sau a minorităţilor? Ce fel de societate e aceasta în care orice problemă este personalizată?

Ar trebui să fie ca la *master-blender*-ii de la whisky: să mai existe încă unul şi să nu călătorească niciodată împreună.

Din păcate, lucrurile sînt reale, iar o foarte mare perioadă de timp, de cîte ori s-a făcut referire la problema studiilor de gen, a politicilor de gen, am fost trasă de mînecă eu sau, eventual, Laura Grünberg. Păi, ce-aţi făcut împotriva hărţuirii sexuale sau a violului marital? Ce-aţi făcut împotriva traficului de femei sau în zona sociologiei feministe? Am fost în Danemarca şi am văzut un institut care se ocupa de problema egalităţii de şanse între bărbaţi şi femei. În 1997, cînd am ajuns eu acolo, erau patru angajaţi. Şi m-am gîndit că, pentru cît de evoluaţi sînt ei în asemenea probleme, sînt cam puţini. Mi s-a explicat că, la început, cînd problema era extrem de acută, erau două sute de oameni. Pe măsură ce lucrurile s-au rezolvat însă, oamenii au început să se ocupe de lucruri nerezolvate şi a rămas doar o foarte mică echipă pentru a semnala eventualele dezechilibre care apar. Ei bine, la noi, cînd arde casa, găseşti un pompier şi, după ce s-a stins focul, vin toate brigăzile. În momentul în care o problemă atîrnă de una-două persoane, acelor persoane li se cere să fie de toate. Din cauza aceasta, la un moment dat, îţi este şi foarte greu să fii serios. Eu am început, de exemplu, cu filozofie feministă, pe urmă am făcut diagnoză politică, după aceea a trebuit să intru în aria gen şi educaţie, pentru că era o zonă descoperită, cel puţin în România, şi a trebuit să mă ocup şi de agende politice în legătură cu relaţiile de gen. Acum lucrez inclusiv la coordonarea unui mare lexicon feminist care urmează să apară la Polirom. Trebuie, de asemenea, să conduc un masterat de studii de gen. Sînt mult prea multe lucruri ca să le poţi face bine pe toate. La un moment dat te copleşesc, te strivesc, începi să dispari. Te întrebi cine mai eşti.

Rezultatul este însă că feminismul a fost aclimatizat şi la noi.

E adevărat, dar partea mai cumplită este că feminismul, ca şi multe altele, continuă nepermis de mult să se afle în stadiul de pionierat. Asta pentru că oamenii nu se hotărăsc asupra lucrurilor pe care trebuie să le facă. Nu se hotărăsc cu ce se vor ocupa. E adevărat că acum prejudecăţile sînt oricum mult mai scăzute decît la început. Dar situaţia rămîne aceeaşi. Nu s-a inventat acum în România faptul că femeile au dublă zi de muncă. Cum nici violul marital, nici abuzul de copii nu s-au inventat acum. Nu s-au inventat acum pedofilia sau traficul de femei. Ci, pur şi simplu, ele apar în conştiinţa publică mai tîrziu decît au existat în realitate. Ele trebuie analizate, teoretizate, pe de o parte, şi rezolvate din punct de vedere normativ, legislativ, pe de altă parte. Iar aşteptarea este ca, eventual, una şi aceeaşi persoană (sau un mic grup de persoane) să le facă pe toate. Aş fi putut avea un demaraj foarte performant în zona filozofiei feministe, dar a trebuit să o las baltă tocmai dintr-o conştiinţă a datoriei faţă de o comunitate locală. Ceea ce este foarte corect din punct de vedere etic. Nu ştiu dacă e corect şi din punct de vedere intelectual. Este însă genul de glisare pe care eşti obligat să-l faci. Iar preţul pe care îl plăteşti este propria ta persoană. Am fost nevoită, de exemplu, să-mi dau demisia din decanat. Cred că mulţi oameni din generaţia mea sau din cea apropiată sînt striviţi de faptul că sînt obligaţi să îşi asume prea multe responsabilităţi deodată. În plus, nici nu se întîmplă un schimb eficient între generaţii, în aşa fel încît noi să trecem puţin la lucruri ceva mai *soft*, pentru că sîntem deja epuizaţi. Este şi greu să le ceri unor oameni care au deja o educaţie centrată pe autointeres să mai fie fraierii de anţărţ, care să se gîndească întotdeauna la cauzele generale şi nu la interesele proprii. Şi, de altfel, e complet respectabil din punct de vedere moral să te gîndeşti la interesele proprii.

Bărbatul mioritic

Vorbeaţi despre un soi de analfabetism legat de persoana proprie care ar caracteriza orice individ format în sistemul educaţional românesc. Credeţi că acest analfabetism le afectează mai mult pe femei decît pe bărbaţi?

Cu siguranţă că da. Să ne imaginăm pur şi simplu amîndouă debutul unei zile banale din viaţa unui om oarecare din România. Sau din viaţa unei familii oarecare din ţara noastră. Se trezesc dimineaţa. Prima care se trezeşte este de obicei femeia, pentru că ea trebuie să se ocupe şi de pregătitul copiilor pentru grădiniţă sau şcoală. De cele mai multe ori, ea îşi asumă din primele momente ale zilei comportamentul matern faţă de două categorii de indivizi în parte. Faţă de copii şi faţă de soţ. Bărbaţii români sînt educaţi în sensul trecerii de la o mamă la alta. De la mama lor la mama-soţie care prestează activităţi materne pentru ei. Eu numesc bărbatul românesc tipic *bărbatul mioritic*. Bărbatul mioritic este învăţat că problema corpului său nu-l priveşte. El *trebuie* hrănit, rufele sale *trebuie* spălate, călcate, eventual cumpărate. Iar de progeniturile personale, statisticile ne arată că bărbaţii se ocupă timp de 7 minute pe zi. În rest, cum trăiesc copiii aceia, ce fac, ce învaţă, unde se joacă, dacă se spală sau nu pe dinţi, dacă ştiu sau nu să-şi lege şireturile sînt lucruri care nu-i privesc pe bărbaţii români. Să luăm o altă situaţie tipică: cei mai mulţi bani sînt aruncaţi pentru sponsorizarea marii industrii postsocialiste, a marilor combinate. Acolo se aruncă banii contribuabilului român. În această mare industrie postsocialistă nu lucrează femei, ci în mod predominant bărbaţi. Bărbaţii consumă, prin urmare, bani din bugetul public. Dacă analizăm cine contribuie la bugetul

---

Scriitori francezi

„Mă aventurez în lumi necunoscute ca un idiot fără complexe“

ALEXANDRU MATEI

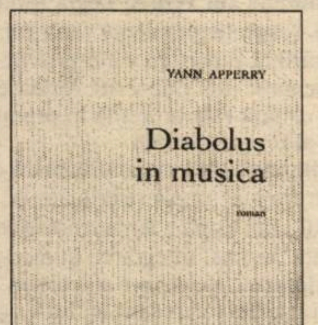

O ţigară aprinsă. Unii trag nervos la fiecare cinci secunde. Alţii, la intervale lungi, cît timp totul rămîne suspendat. Cu afabilitate. Unii o ţin în căuşul palmei în vreme ce privesc un viol. Alţii, cu capătul aprins, o privesc pînă ce imaginea micului rug le epuizează atenţia şi, de aici, parcă din profunzimea scrumului încins, imaginile se succed absolvite în cele din urmă de percepţia ţigării înseşi. În ultima ipostază se află tînărul romancier, scenarist şi libretist Yann Apperry, în vîrstă de numai 29 de ani. După un prim volum – un roman – apărut la legendara Editură Minuit, scriitorul schimbă clubul şi trece, firesc, de altfel, la Grasset, unde îi apar **Paradoxe du ciel nocturne** în 1999 şi, anul acesta, **Diabolus in musica**.

Mi se pare extrem de interesantă literatura „muzicală“ scrisă în ultimii ani în Franţa. Tanguy Viel, bunăoară, al cărui prim roman, **Black-note**, o superbă fugă în ritm şi atmosferă de jazz, are mult din înfrigurarea, *hybris*-ul simfoniei apperriene, ea însăşi marcată de tensiunea genului muzical inventat de negri. Tînărul „compozitor“ a fost chemat la ultimul Tîrg de carte Bookarest, dar, din motive personale, „qu'il ne saurait pas dire“, a declinat invitaţia. Pe franţuzeşte.

Cartea pe care o am înainte are, cum spuneam, foarte multe în comun cu muzica. *Primo*, semnul unei arte poetice – pledoarie pentru arta totală, pentru o estetică a sublimului, a libertăţii de creaţie, proprii copiilor teribili ai muzicii şi teoreticienilor romantismului deopotrivă. *Secundo*, convingerea despre rolul moral al artei în lume. *Terzo*, rolul terapeutic al artei, ilustrarea literară a „naşterii tragediei din spiritul muzicii“. Personajele romanului, în momentul revelării raportului dintre eu şi lume, vor, de la ultima, totul. Şi, în consecinţă, obţin totul sau nimic. Nici o virtualitate nu e abandonată la jumătatea drumului dintre primul şi ultimul pas al realizării ei. Singură femeia vine să provoace nostalgia desăvîrşirii şi, prin ea, conştiinţa imposibilităţii perfecţiunii. Dar, pentru a reveni la muzică, rareori am urmărit o mai perseverentă voinţă de perfecţiune, o obsesie mai ostentativă a desăvîrşirii ca în romanele lui Viel şi, mai ales, ca în acesta al lui Yann Apperry. Lumea proaspătului scriitor, pensionar al Vilei Medicis, e ambiguul labirint inefabil al lui Henry James, halucinanta cale iniţiatică a lui Hesse, anonimul furnicar meschin al atîtor scriitori de pretutindeni, natura unui Maupassant, pădurea simbolurilor de descifrat din Marguerite Yourcenar.

Revenind la autor, caracterul lui îţi apare, după ce vei fi parcurs mai puţin de jumătate din carte, acela al unui talentat ambiţios. Yann Apperry nu lasă nici un moment impresia că ar scrie cu uşurinţă, că amănuntul, cu cît e mai insignifiant, cu atît mai magistral poate fi investit artistic. Pentru că ambiţia francezului este totalitatea. Năzuinţa sa de a spune totul despre viaţă – diegesisul focalizează o biografie exemplară, dar nu în sensul ideologic al vreunei şcoli realiste – devine cu fiecare capitol mai pregnantă: totul despre viaţă şi nu mai puţin despre literatură.

Romanul are multe chei (numele personajelor*, referinţa geografică, definiţia creaţiei artistice), dar interpretarea cerută aproape expres este cea alegorică. Nu există semnificaţii imanente toate experienţele lui Moe Insanguine, protagonistul, o figură exemplară a paradoxului: sensibil şi cinic totodată, în luptă permanentă cu dominaţia Celuilalt (fie că e vorba de tatăl său, primul său profesor de muzică, Paolo Durante, profesorii de la Conservator, Annibale Merlini în special, sau Lazarus Jesuerum, straniul său prieten) şi totodată obsedat de sine, atins de abisalitate, orgolios. Relaţia cu fiecare dintre aceşti ceilalţi, la care se adaugă două holograme feminine, Anna şi Adriana De Virgilis, îl blochează, îl mulează în personalităţi distincte, fulgurante, năpîrlite una după alta pînă cînd orice scut dispare şi, tot mai înstrăinat, se trezeşte în faţa propriei sale neputinţe, a propriului întuneric exorcizat, depăşit – hegelian, dacă vreţi – prin crimă.

Acest tip de literatură confesională se pretează cum nu se poate mai bine şi unei hermeneutici fenomenologice de tip husserlian, a constituirii prezenţelor din perspectiva subiectului. Toate survin ca revelaţii şi nici una nu-şi păstrează consistenţa independent de realizarea lor în conştiinţa naratorului. Cartea însăşi se citeşte ca o prezentificare a unor luări de conştiinţă din a căror însumare rezultă o operă, cea artistică şi cea a vieţii propriu-zise cauţionîndu-se reciproc în final – pentru că un singur corespondent are în viaţă perfecţiunea artistică: moartea. Şi experienţa morţii nu poate fi decît indirectă, a celuilalt. Actul crimei – muzica! – este săvîrşit ca supremă dovadă de prezenţă *la sine*, singura garanţie a schimbării, a depăşirii, cum spuneam. Mult, foarte mult gnosticism. Toate ipostazele lui Moe Insanguine sînt, în final, subsumabile unui acelaşi, unei opere muzicale, **La Ballade ad vitam aeternam**, care-i dă sens vieţii, prin experienţa morţii celorlalţi, cei mai apropiaţi: experienţa angoasei, cum ar spune Heidegger, suspendată atît cît e mediată artistic.

Înzestrat cu o sensibilitate extremă a formei, Yann Apperry încearcă să strunească frazele şi să execute sintaxe cu virtuozitatea unui compozitor. Căci elementele formale vizate ţin adesea foarte mult de muzică. Repetiţiile, contrapunctele, asonanţele (vezi antroponimia) sînt incantatorii, topite într-o magie a limbajului al cărei interes este, dacă ne luăm după definiţia poeziei moderne a lui Hugo public în mod substanţial, prin intermediul industriei uşoare, al turismului, al serviciilor, al sănătăţii, învăţămîntului, comerţului, constatăm că de cele mai multe ori femeile lucrează în România pe brînci, pe bani foarte puţini, în general, pentru că trebuie să-i împartă cu bărbaţii care lucrează în industria postsocialistă, iar aceştia din urmă produc lucruri care nu se vînd sau nu mai produc nimic. Fac în schimb greve, căci vor să-şi păstreze *status-quo*-ul. Mai mult, din cauza asta, devin nervoşi, anxioşi, se apucă de băut, fac crize identitare şi se răzbună pe membrii familiei. Nu există aşteptări culturale, ca, în cazul în care bărbaţii nu au de lucru la slujbă, să preia din treburile de acasă. Acasă se uită la televizor şi se ocupă, cel mult, de reparatul Daciei – cred că dacă nu ar fi maşina asta, multă lume şi-ar pierde sensul vieţii, pentru că nu ar „socializa“ astfel în curte cu vecinii. Tot statisticile arată că raportul dintre muncile casnice ale femeilor şi ale bărbaţilor este de 88 la 12. Este un sindrom tipic. În general, în familiile sărace şi medii, femeile trebuie să fie omul-orchestră şi, de multe ori, ele îşi întreţin bărbaţii, prestînd diverse categorii de munci plătite sau neplătite. Să nu mai vorbim de piaţa neagră sau de piaţa prostituţiei. Să închizi ochii spunînd că nu există probleme foarte grave în privinţa relaţiilor de gen cu care trebuie să te confrunţi în politica educativă şi în cea economică sau culturală, să închizi ochii în mod misogin sau să tratezi lucrurile cu aroganţă şi superioritate nu demonstrează decît că eşti iresponsabil faţă de lumea în care trăieşti.

Un feminism al autonomiei

Care ar fi cîteva caracteristici esenţiale ale feminismului pe care îl practicaţi?

Depinde. Dacă m-aş fi menţinut în forma mea intelectuală care nu depindea atît de mult de o localizare istorico-geografică, probabil că aş fi făcut teorii apropiate de ecofeminism. Însă, pentru că trăiesc în România, unde e un amalgam de tendinţe, nu aş putea să-mi precizez foarte clar orientarea, pentru că aici trebuie să fii de toate. Aş merge pe ideea unui feminism al autonomiei, în sensul faptului de a educa şi femeile, şi bărbaţii să aibă o anumită independenţă economică, culturală, în aşa fel încît relaţia dintre un bărbat şi o femeie să se bazeze pe respect şi interdependenţă, şi nu pe dependenţe, vasalităţi şi supuneri de diverse categorii. Cred că, pînă la urmă, feminismul autonomiei ar putea avea o legătură substanţială cu ceea ce am numi *educaţie liberală*, adică ceea ce lipseşte în mod generalizat, nu numai în relaţiile dintre bărbaţi şi femei. Lipseşte o educaţie pentru autonomie. Nu sîntem pregătiţi în acest sens din copilărie, nici acasă, nici la şcoală. Pentru că această educaţie începe de la lucrurile foarte mici. Dacă un copil învaţă, încă din clasa I, să îşi pregătească singur *sandwich*-urile şi să-şi toarne singur laptele, să deschidă şi să închidă singur aragazul, asta înseamnă că învaţă o bucăţică din viitoarea lui autonomie. Noi producem politici de asistare a oamenilor, în timp ce, de fapt, educaţia ar trebui să-l înveţe pe om să depindă într-o măsură cît mai mică de asistenţa altora. Continuăm să fim astfel un stat paternalist. Cînd vorbesc despre un feminism al autonomiei mă refer la o componentă care ar putea fi o parte dintr-o politică a autonomiei şi care să vizeze categorii mult mai largi decît cea a femeilor. Putem spune deocamdată că bărbaţii sînt mai independenţi decît femeile doar din punct de vedere ideologic. Dacă vrei o societate civilizată, cu oameni care răspund de ceea ce fac, care îşi definesc aria de competenţă şi de responsabilitate, asta înseamnă că principiul autonomiei trebuie să vizeze ambele sexe, în mod general şi în mod specific, pentru că există şi lucruri specifice. E vorba de o educaţie, la urma urmei, în spiritul responsabilităţii. Să luăm un exemplu: de cîte ori se pune problema copiilor abandonaţi sau abuzaţi, replica imediată este una legată de mamă.

Întotdeauna mama este „denaturată“ sau „criminală“. Sînt expresii tipice pentru presa românească şi pentru o anumită mentalitate.

Eu recunosc că deocamdată, în România, orice copil e născut de o mamă. Problema clonării e doar una teoretică la noi, pînă una-alta. Întrebarea mea este însă de ce nu avem o cultură a partenogenezei? Adică, oare nu orice creatură are şi mamă, şi tată? De ce totul educă înspre ideea că responsabilitatea este pur maternă? Nu că nu ar fi maternă, dar nu poate fi pur maternă, nu poate fi tratată ca atare. Nici politic, nici mediatic, nici în sistemul de educaţie, fără a se produce consecinţele care sînt deja vizibile. Prin urmare, e nevoie de o cu totul altă abordare a responsabilităţii parentale. Degeaba dai o lege a concediului parental, dacă orice persoană care a dat curs acestei legi a fost tratată mediatic ca un caz exotic şi trăznit. Există cîteva disfuncţii culturale mari. De ce nu-i învăţăm pe băieţi în şcoală să fie părinţi? Prin urmare, nu e suficient să faci doar o campanie normativă, avînd acel gen de justificări care îţi blochează pur şi simplu mintea: aşa ne cere Uniunea Europeană. E un mod pervers şi ipocrit de a argumenta. La noi, nu protejarea şi responsabilizarea efectivă a persoanei este scopul, ci integrarea. Noi întotdeauna inversăm lucrurile. Revenind la filozofie, putem spune că toate tendinţele acestea de a pune norma pură, abstractă, mai presus de persoană au o legătură cu gîndirea misogină şi masculină. Şi au o legătură cu o anumită tendinţă de a transforma lucruri abstracte în realităţi mai reale chiar decît cele care respiră şi sînt vii. Într-un fel, lecţia pe care o dau femeile, atunci cînd intră în zona teoretică, este că pînă la urmă toate lucrurile acestea abstracte de care vorbim sînt lucruri cărora le e foame, le e sete, le e frig, vor să se joace, vor să lucreze, vor să se simtă bine cu propria lor persoană. În mare măsură, Occidentul civilizat s-a format respectînd dreptul la discurs public, la opinie, la influenţă culturală al modului femeiesc de gîndire. Iar civilizaţia noastră înapoiată este, în mare măsură, o consecinţă a faptului că nimeni nu se uită la felul în care vorbesc cele care administrează în cea mai mare măsură viaţa noastră cotidiană. La noi, cultura este misogină nu numai pentru că vorbeşte destul de dispreţuitor despre femei, ci şi pentru că nu le ascultă. Femeile nu sînt ascultate public, nu au autoritate epistemică, nu au autoritate culturală. Sau, ca să aibă autoritate culturală, musai să imite felul de a vorbi al bărbaţilor. În momentul în care ţi-ai însuşit genul acela de limbaj, ţi se poate spune: „Welcome, eşti admis în club“. În clubul literaturii, în clubul criticii, al politicii.

Primejdia este reală

Imaginea clasică a feministei este cea a unei femei implicate, militante, aflate în război permanent cu bărbaţii. Din cîte ştiu, dumneavoastră însă puneţi mare preţ pe familie.

Da, sînt mama unui tînăr de 22 de ani, proaspăt absolvent de facultate. Sînt măritată de 25 de ani. Am prieteni bărbaţi, la fel de valoroşi ca şi prietenele femei. Am condus un colectiv destul de paritar din punctul de vedere al genului şi nu am avut nici un fel de problemă de adversitate. Mai mult, colegii mei care au intrat în zona feminismului, cu toate rezervele lor iniţiale, au început să dea o atenţie real intelectuală acestui gen de problematică. Nu cunosc nici un bărbat inteligent şi deschis care, dacă a avut onestitatea intelectuală să se uite şi în partea aceasta a lucrurilor, să fi spus că e lipsită de orice sens. Nu ştiu nici unul care să fi citit două-trei studii serioase şi să nu i se pară normal să ia în considerare şi perspectiva aceasta. Chiar într-un sens critic. Cei care manifestă o atitudine contrară nu au nici curiozitate intelectuală, nici onestitate intelectuală. Există această ispită mare de a nu lua lucrurile în serios. Să fim sinceri: dincolo de prejudecăţile religioase şi filozofice, mai există şi o intuiţie simplă pe care o împărtăşesc bărbaţii, indiferent de gradul lor de cultură. Ceva de genul: „Măi, voi vreţi să nu ne mai faceţi cozonaci, sau te pomeneşti că o să ajungeţi să ne puneţi să ne călcăm singuri rufele“. Există acest sentiment al primejdiei. Că vor fi lăsaţi să se descurce singuri în contexte în care s-au obişnuit să fie ajutaţi. Iar primejdia este reală. Nu cunosc nici o orientare feministă care să nu promoveze parteneriatul.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Friedrich, acela de semnificare a „transcendenţei goale“, a acelui abisal infinit/neant pe care marea poezie modernistă şi-a făcut o datorie vitală în a-l sugera sau numi. Din acest punct de vedere, nimic mai „modernist“ decît romanul alegoric al lui Apperry, aflat sub zodiile iminenţei, fatalităţii, răzvrătirii, morţii. De aceea tînărul autor, fără îndoială copleşit de propria lui operă, declara defensiv într-un interviu: „Toute création est forcément anachronique“. Nu putem subscrie necondiţionat, pentru că există cel puţin două accepţii ale anacronismului, fie că e vorba despre cel din interiorul ramei, al referinţei, sau externă, din punctul de vedere al istoriei în care se înscrie literatura produsă.

Pe de altă parte, detalierea hiperbolică care scapără acel barthesian „effet du réel“ face să pulseze o lume vie *pour soi* numai sub bagheta magică a acelui eu ubicuu, cu o constanţă maniacală, la comanda unei instanţe enunţătoare incontinente, niciodată îndestulată de spunere, întreruptă şi redeclanşată intensificat doar de irumperi – meteoricele *întîmplări* ale unor femei sau moartea accidentală a unor apropiaţi – capitale pentru conştiinţa naratorului. Fiecare capitol începe *ex abrupto*, ca o descătuşare, cu „je dirai (je vais dire) a present“ („maintenant“), cu această înşurubare dătătoare de suflet a prezenţei naratorului în realitatea dublă a textului spus şi a realităţii oferite astfel prin procură. Rareori umorul găseşte resurse de a se infiltra în frumuseţea de granit a scenelor, de a contamina o sintaxă distribuită cu atîta migală.

Printr-un procedeu clasic în cinematografie, incipitul romanului este prolepsa diametral opusă: biografia iniţiatică a unui tînăr se desfăşoară sub semnul morţii (naşterea lui coincide cu moartea mamei şi a bunicului), ultima fiind aceea a prietenului său celui mai bun, Lazarus Jésurum, colegul său la Conservatorul de la Roma. Şi, tot de aici, de la bun început adică, structura diegetică, reflectată în cea sintactică şi, mai mult, la un moment dat în cea lexicală, se etalează sub semnul simetriei. Maniheismul vizionar al romanului se multiplică şi se reproduce la fiecare nivel, de la cel ideatic la cel diegetic şi apoi la cel poetic. Dinamica cunoaşte şi ea reglaje muzicale (muzica izvorîtă din matematică), de la cea interioară fiecărui capitol la cea a întregului. Obsesia formei este, la Yann Apperry, una a armoniei. Dar aici ambiţia nemăsurată a scriitorului îi forţează acestuia posibilităţile şi eşafodajul se construieşte cu preţul unor fisuri. Uneori păcatul cel mai mare îl constituie chiar redundanţa, un barochism al expresiei cu accente de facondă. Datorită poate dorinţei prea mari de a metaforiza excesiv experienţe fără excepţie esenţiale, tînărul scriitor nu precupeţeşte nici un efort pentru a prelungi prin roiuri de cuvinte un deznodămînt-revelaţie, cu atît mai esenţial cu cît semnificaţiile atribuite se ambiguizează, decantabile însă cu cît mai înalt, cu atît mai empireic (numele lui Paulo Coehlo, al lui Hesse – spuneam – nu urmează întîmplător lecturii întregii cărţi, ca şi regretul de a nu putea fi înlocuit cu Bulgakov). O dată cu deznodămîntul, simetria contaminează pînă şi spaţiul diegetic. În final, Moe Insanguine reuşeşte să prezinte în faţa tuturor celor care i-au marcat viaţa – profesori, prieteni, rude, ibovnice – o doză la propriu letală din „**Ballade ad vitam aeternam**, pièce pour orchestre de chambre et métronome en deux mouvements opposés et synchrones“. Desigur, această izotopie a romanului se pune în slujba autenticităţii. Spuneam în alt articol că nu de autenticitate duce lipsă proza franceză şi, iată, afirmaţia se verifică.

Întreaga miză a cărţii se concentrează în influenţa supranaturală a unui metronom. Obiectul străbate povestea şi paginile, cum se spune, ca un fir roşu. Bătaia metronomului îşi deschide semnificaţia concentric. Simetria lui sonoră atrage, ca un nucleu, toate simetriile transmise din registru în registru. Metronomul, cum ar spune Marin Mincu, este principiul semnificant (dar şi borna referenţială) a romanului. Pentru că tot de aici trebuie să pornească interpretarea biografiei lui Moe, cel care ajunge dependent de cadenţa aparatului, obsedat în cele din urmă de un sunet obsedant. Cercul percepţiilor protagonistului ajunge să se strîngă pînă la punct, la sunetul metronomului, tot aşa cum, într-un excelent film, **Being John Malkovich**, intrarea acestuia în propria-i conştiinţă îl aduce în situaţia reducerii înfăţişării tuturor indivizilor cu care intră în contact la aceea proprie – o condamnare la Acelaşi.

Moe Insanguine se îmbolnăveşte de o boală gravă, *sindromul Blakey*, numit aşa de la bateristul Art Blakey, primul suferind. Aşa s-ar explica, pasămite, apariţia be-bop-ului, căci „be-bop est le son des matraques des policiers blancs quand ils tapent sur la tête des Noirs“. Maladia ar fi cunoscută de muzicieni încă din secolul al XIV-lea, conform unei bule papale care condamna activitatea unei şcoli de muzică atente „à mesurer les temps, s'appliquant par des notes nouvelles à exprimer des airs qui ne sont qu'à eux“. Balada jubilatorie a lui Moe devine un act ucigaş, o poţiune malefică de efectele căreia cei veniţi s-o soarbă sînt străini. Iar satisfacţia lui sadică de a-şi auzi compoziţia performată nu poate să nu activeze în cititor imaginarul criminalului rasat, cu metodă, cel din **Portocala mecanică**, de pildă.

Victoria aceasta de Stavroghin patetizează o carte plină de virtuţi estetice. Ceea ce remarc la o literatură vădit „atemporală“ din construcţie, scrisă totuşi la început de mileniu III, este ancora aruncată, la final, într-o realitate medicală, de fapt, aceea a sindromului Blakey. Suprema autenticitate, apelul la un fapt ştiinţific demonstrat. Mai mult, legat de trup. Aceeaşi nevoie de real ştiinţific o avea şi Michel Houellebecq în finalul **Particulelor elementare**. Acolo era vorba despre experienţe genetice, aici despre vindecarea de o boală rară, de artist. Pînă şi literatura recunoaşte, iată, că în direcţia redempţiunii se află trupul, nu sufletul, că viaţa cu care literatura tinde, prin propriile mijloace, desigur, să se suprapună, implică trupul. Mîntuitorul lui Moe este un medic. Un sfîrşit cam vulgar pentru un roman dominat la nivel de imaginar, ideatic şi adesea stilistic de romantism, dar probabil că termenii pactului cu cititorul s-au mai schimbat, chiar dacă acesta din urmă este invitat să participe la o lectură cu aromă, de excelentă calitate altminteri, romantică.

N-am oferit prea multe citate care să-mi susţină afirmaţiile. Cartea urmează a fi tradusă şi această avancronică invită la lectura unui volum, pentru moment, inaccesibil. Pentru cînd va veni vremea, aşadar, nu rataţi un excelent roman de o maturitate uimitoare, treceţi cu vederea puţinele clişee luate în nume de revelaţie de către orice adolescent şi, mai ales, sorbiţi partea a treia din capitolul şapte, tragică şi frumoasă ca o sculptură grecească, sau amuzaţi-vă cu gîndul la **La vita e bella** parcurgînd scena răzbunării lui Moe pe tartorele său de la Conservator. Nu rataţi un scriitor care promite să ajungă mare.

** Moe = supranumele lui Bill Evans*
Insanguine = numele unui compozitor italian de muzică simfonică

Teatru

În această pagină anunţăm două apropiate evenimente teatrale: premiera spectacolului *Cartofi prăjiţi cu orice* de Arnold Wesker, care va avea loc pe 12 octombrie, pe scena Teatrului Odeon din Bucureşti (avanpremiere în 5 şi 6 octombrie) şi premiera piesei *Traduceri* de Brian Friel, care se va juca sîmbătă şi duminică, 6 şi 7 octombrie, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca.

Revista noastră este partener media al ambelor manifestări. Vom reveni cu prezentări şi comentarii în numerele viitoare.

Cartofi prăjiţi şi *Pommes Lyonnaise*

ARNOLD WESKER

Cartofi prăjiţi cu orice
de Arnold Wesker

Regia: Alice Barb.

Cu: Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Gelu Niţu, Laurenţiu Lazăr, Florin Dobrovici, Marius Stănescu, Petre Nicolae, Mihai Danu, Pavel Bartoş, Ioan Batinaş, Gabriel Pintilei, Aurelian Bărbieru, Ionuţ Kivu şi Iuliana Costiniu.

Scenografia: arh. Cătălin I. Arbore.

Coregrafia: Alice Barb.

Light design: Cătălin I. Arbore.

Ilustraţia muzicală: Alice Barb (pe teme din **Requiem** de Andrew Lloyd Weber).

Parteneri media: **Observator cultural**, **Blueleaf**, Radio 21, Radio Antena Bucureştilor, **Şapte seri**.

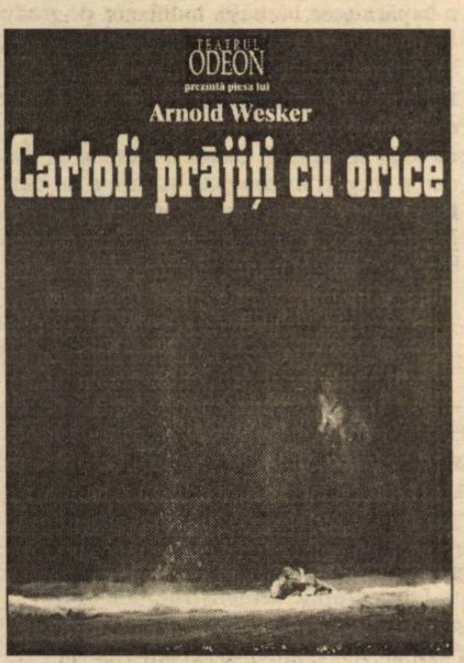

Majoritatea scriitorilor sînt greşit înţeleşi – dintr-o varietate de motive. În principal din pricina tuturor tratatelor despre ei, scrise de academicieni nepăsători care le citesc operele superficial. Cu toate că am scris 36 de piese de teatru, trei culegeri de povestiri, două volume de eseuri, cu toate acestea, pentru marea majoritate a oamenilor, imaginea mea este „îngheţată" în cîteva opere de tinereţe: **Trilogia Wesker**, **Bucătăria**, **Cartofi prăjiţi cu orice**; şi încă ceva: scriitorul „clasei muncitoare" preocupat de „conflictul de clasă".

Nimic nu poate fi mai departe de adevăr. Nici măcar **Cartofi prăjiţi cu orice** nu este despre „conflictul de clasă". Apare, dar nu este tema piesei. **Cartofi prăjiţi cu orice** este preocupată de acelaşi lucru ca multe dintre piesele mele: cunoaştere *versus* ignoranţă, grijă *versus* indiferenţă, toleranţă *versus* bigotism.

Desigur, piesele şi povestirile mele explorează mai multe teme precum: dificultăţile iubirii, deziluziile politice, înfruntarea morţii, viaţa erotică, viaţa eşuată, viaţa coruptă. Aria preocupărilor este largă şi variată. Curios, „conflictul de clasă" nu este unul dintre ele. Nu îmi fac iluzii cu privire la nici o clasă, grup sau rasă. Prostia, răul, fanatismul – religios sau politic – sînt trăsături distructive ale rasei umane întîlnite în întreaga lume, în toate clasele.

La începutul piesei **Cartofi prăjiţi cu orice**, Pip, personajul central, reprezentant al clasei superioare, spune o poveste despre un bătrîn dintr-o cafenea a muncitorilor, unde afişează un dispreţ suveran:

...Şi atunci am văzut meniul pătat de ceai şi scris frumos de o mînă străină, în fruntea listei scria – Doamne, cum îl uram pe bătrînul acela – scria „cartofi prăjiţi cu orice". Cartofi prăjiţi cu un blestemat orice. Faci copii şi mănînci cartofi prăjiţi cu orice...

Bătrînul supus din cafeneaua muncitorilor şi meniul cu cartofi prăjiţi cu orice reprezintă pentru Pip imagini ale clasei muncitoare care acceptă orice lucru îi este servit – nu numai mîncare unsuroasă, ci şi idei unsuroase.

Nici nu-i este permis unui personaj al clasei superioare să spună asemenea lucruri. Beatie Bryant, fiica unui muncitor agricol, personaj din cea de-a doua piesă scrisă de mine, **Rădăcini**, afişează un dispreţ similar:

...Ştim unde sînt banii, spun ei, pe dracu' ştim!

Muncitorii au înghiţit-o, deci să le dăm ceea ce vor. Dacă vor cîntece lacrimogene şi idoli de film, atunci le-om da asta. Dacă vor cuvinte monosilabice, atunci le-om da asta. Dacă vor un al treilea impozit, pocneşte-i! Atunci le-om da asta. Orice este destul de bun pentru ei, fiin'că nu cer mai mult! Toată lumea aceasta comercială împuţită ne insultă iar nouă nu ne pasă şi este doar nenorocita noastră de vină. Vrem un al treilea impozit – l-am obţinut! L-am obţinut! L-am obţinut...

Chiar şi o piesă de o jumătate de oră, **Frînge-mi inima**, scrisă recent pentru scenă şi TV – 35 de ani după **Cartofi...** –, urmăreşte aceeaşi preocupare. E vorba despre o soţie care este bătută de soţul ei de cîte ori foloseşte un cuvînt lung – piesa este bazată pe un eveniment real apărut în presă. Soţia l-a descoperit pe Shakespeare şi învaţă fragmente în secret, cînd soţul ei este la lucru. Cînd acesta se întoarce, contrastul dintre limbajul său amărît şi cel shakespearian este şocant.

Personal, eu am o slăbiciune pentru cartofi prăjiţi şi pentru Barbra Streisand, dar mănînc şi *Pommes Lyonnaise* şi ascult Mozart.

Premieră naţională: **Traduceri** de Brian Friel

KELEMEN KINGA

Regizorul David Grant

La Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca va fi prezentată sîmbătă 6 octombrie 2001 piesa **Traduceri**, a dramaturgului irlandez Brian Friel. Spectacolul, jucat în regim studio, se traduce simultan la cască în limba română şi este a doua premieră a acestei stagiuni la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, după **Karol** de S. Mrozek, în regia lui Tompa Gábor.

Autorul contemporan plasează acţiunea piesei la începutul secolului al XIX-lea, în anul 1833, în jurul unor evenimente politico-sociale care, de-a lungul istoriei, s-au dovedit a fi marcante în viaţa comunităţii irlandeze din Imperiul Britanic/Marea Britanie. Aceasta este perioada instituţionalizării sistemului educaţional, care a contribuit enorm la dispariţia limbii irlandeze. Pretextul pentru a prezenta acest proces – evident, conform genului, în mod condensat şi dramatic – este o acţiune de cartografiere în regiunea Donegal şi efectele ei asupra comunităţii irlandeze.

Micul sat Baile Beag/Ballybeg este deranjat de prezenţa unor soldaţi care efectuează măsurători de teren în vederea realizării unei hărţi a regiunii. Soldaţii au printre ei un ortograf, responsabil cu *standardizarea* denumirilor formelor geografice prezente în regiune, adică transformarea denumirilor irlandeze în denumiri englezeşti.

Autorul foloseşte conflictul anglo-irlandez pentru a pune o problemă mai generală, cea a determinării culturale şi a comunicării între culturi diferite. Piesa abordează în mod liric, dar adeseori crud, posibilităţile şi imposibilităţile comunicării, fiind în acelaşi timp o poveste de dragoste şi una politico-istorică.

Regizorul spectacolului, irlandezul David Grant, este actualmente conducătorul Catedrei de Teatru a Universităţii Queens din Belfast, fostul director artistic al Teatrului Lyric din acelaşi oraş. Conform declaraţiilor sale, una dintre cele mai mari provocări şi, în acelaşi timp, cea mai fructuoasă experienţă a sa a fost munca cu o companie de repertoriu atît de omogenă din punct de vedere al pregătirii, al creativităţii şi performanţei artistice. În următorul număr al revistei **Observator cultural** veţi putea citi un interviu realizat cu domnia sa.

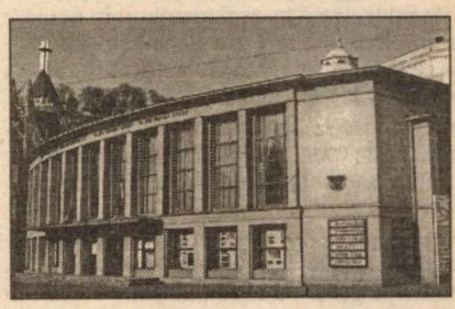

Colecţia Cîntăreaţa cheală
Irina Nechit
PROIECTUL UNEI TRAGEDII

În eleganta colecţie „Cîntăreaţa cheală" a Editurii Arc din Chişinău a apărut de curînd o piesă semnată de cunoscuta poetă şi cronicară dramatică de peste Prut, Irina Nechit. **Proiectul unei tragedii** (piesă în două acte) actualizează ironico-parodic, în decor contemporan moldav, tragedia antică a Ifigeniei din Taurida. Personajele (Ifigenia, actriţă, 24 de ani, Casandra, ziaristă, 25 de ani, Ovidiu, oculist, 28 de ani, Dionisie, ocultist, 29 de ani, Diana, viitor preşedinte, 28 de ani, Casanova, purtătorul de cuvînt al lui Apollo, studenţi – viitori şomeri, o cerşetoare şi clienţii terasei „Castanul de aur") se joacă de-a metateatrul, combinînd în fel şi chip motive antice şi moderne. În Ţara Descurcăreţilor (pseudonim al Republicii Moldova) unde pînă şi apocalipsa pare imposibilă, Casandra, oarbă precum Homer şi iubită a oculistului Ovidiu, devine autoare dramatică, dar Ifigenia, rivala secretă care-şi doreşte cu tot dinadinsul să fie „modernă", îi schimbă titlul piesei melodramatice **Un fel de leşin** în **Proiectul unei tragedii**. Din acest moment, intertextualitatea burlescă se destramă, redescoperind, în variantă grotescă şi absurdă, tragicul. Moartea subită a Ifigeniei marchează metamorfoza ficţiunii în realitate şi a melodramei în tragedie. Nu lipsesc meditaţiile despre condiţia femeii, nici elementele de parabolă politică, nici deconstruirea (amuzată) a diferitelor mitologii... Construcţia dramatică este alertă, imaginativă. Ceea ce i se poate reproşa piesei este o anume supraîncărcare simbolică, abundenţa parazitară de aluzii culturale şi o anume facilitate demonstrativă.

Remarcăm oricum faptul că, prin intermediul respectivei colecţii incluzînd piese premiate la concursul naţional de profil, tînăra dramaturgie basarabeană a reuşit deja să-şi impună un profil articulat, distinct, „novator" sub aspect compoziţional şi implicat în dramele actualităţii imediate, adeseori „absurde". Un fenomen care merită, credem, atît atenţia comentatorilor, cît şi pe aceea a regizorilor.

Film

Un portret al criticului ca artist: Pauline Kael

ANDREI GORZO

Atunci cînd mă gîndesc la un actor preferat – să spunem James Mason – şi vreau să citesc despre el (dar nu numai asta: vreau să-l văd şi să-l aud în timp ce citesc), iau o carte de Pauline Kael şi caut, de exemplu, cronica ei la ultimul film al lui Mason, **The Shooting Party** (1985). Citesc: „Baronetul Nettleby este personajul central – întruparea valorilor ce aveau să se dezintegreze în viitorul război. Şi James Mason, în ultimul său film (a murit în iulie anul trecut, la şaptezeci şi cinci de ani), iese din scenă într-un stil glorios. În interpretarea sa, Nettleby e un om profund civilizat; îi vede pe ceilalţi aşa cum sînt, dar vede şi motivele pentru care sînt aşa. Nu îi spune cuvinte aspre decît unei singure persoane, arogantul Lord Hartlip (Edward Fox), pe care îl mustră pentru că «nu vînează precum un gentleman», şi chiar asta e spusă pe un ton de regret îndurerat. Mason foloseşte în acest rol o voce blîndă, de om îmbătrînit, şi inflexiunile lui ascuţite, plîngăreţe, ne fac să zîmbim. Faţa lui şi mai ales acea voce ne sînt atît de profund familiare încît, atunci cînd îl vedem într-un rol pe măsură, ceva ca un val de iubire trece de la public către omul de pe ecran. Mason ne validează sentimentele; îşi pune propriul declin fizic în slujba rolului, dar în nici un moment nu se transformă într-un bătrîn grandios, nici nu-şi permite vreun tremolo care să nu fie o parte integrantă, comică, a nobilului de ţară conştient că e ineficace – că-şi pierde controlul... Şi cînd, spre sfîrşitul filmului, Mason are o scenă suprasaturată de posibilităţi de patos şi măreţie, el se reţine; magic, îşi moderează jocul. Nimeni nu l-ar putea acuza pe James Mason că nu joacă precum un gentleman".

La fiecare Crăciun, simt nevoia de a revedea ultimul film al lui John Huston, **The Dead** (1987), ecranizare a sublimei povestiri pe care James Joyce a scris-o la vîrsta de 25 de ani. Şi dacă nu-l pot vedea, ştiu că Pauline Kael l-a surprins ca nici un alt critic de film cunoscut de mine, că imaginile filmului, emoţia primei dăţi cînd l-am văzut, emoţia primei dăţi cînd am citit povestirea vor renaşte îndată ce voi citi în volumul ei de cronici: „Huston a realizat filmul la vîrsta de 80 de ani, dintr-un scaun cu rotile, ridicîndu-se ca să se uite prin obiectiv, cu tuburi de oxigen ieşindu-i din nas şi legîndu-l de un generator portabil; în cea mai mare parte a timpului, a fost silit să supravegheze actorii pe un videomonitor, în afara platoului, şi să folosească un microfon pentru a vorbi echipei. Şi totuşi, a pătruns în zone dramatice în care nu mai intrase – scene de familie amuzante şi calde... Şi a făcut totul într-o stare de exuberanţă liniştită, ca şi cum a face film devenise pentru el ceva firesc, mai simplu decît a respira... După ce a intensificat viziunea noastră asupra vieţii de familie, din care se detaşează ultimele pagini ale povestirii, el recunoaşte implicit că nu poate îmbunătăţi muzica lor. În povestire, aceste pasaje sînt gîndurile lui Gabriel. Aici, Huston pur şi simplu li se predă şi le auzim rostite de Gabriel, în timp ce afară zăpada amestecă vii şi morţi. Limbajul lui Joyce pare a se topi în emoţie pură şi ceva se topeşte în Gabriel... Pînă acum, Huston nu şi-a îmbinat niciodată actorii atît de intuitiv, atît de muzical... Filmul îşi găseşte întreaga semnificaţie în liniştea tonurilor meticuloase ale lui Donal McCann (interpretul lui Gabriel – *n.m., A.G.*), la sfîrşit – în neajutorata conştiinţă de sine a lui Gabriel. Jeleşte pentru că s-a revelat lui însuşi ca un om mai mic decît se credea. Jeleşte pentru că vede că întreaga lume e în doliu. Şi acceptă sfîrşitul nostru comun: zăpada cade peste toţi".

Deja am citat prea mult şi aceste pasaje abia încep să dea o idee despre vocea lui Pauline Kael. Vocea criticului american era vibrantă, erudită, exuberantă, provocatoare, tăioasă, iritată, iritantă, patetică, sarcastică, amuzată, repezită, ultragiată, adîncă, lejeră – putea fi toate lucrurile astea şi mai multe, uneori putea fi mai multe lucruri în acelaşi paragraf, în acelaşi timp. Pentru Kael, modul cel mai onest de a scrie despre filme era să-şi comunice direct experienţa de spectator – caracterul ei imperios, imediat, totul petrecîndu-se *acum*, fără pauze, impresie după impresie, declanşînd reacţii şi asocieri, adunîndu-se nu într-un verdict, nu într-o analiză finală, ci într-o stare de spirit (de la entuziasm la pustiu interior), de unde putea să înceapă analiza. Pauline Kael a abordat filmele dintr-o perspectivă care nu era nici a jurnalistului obişnuit (cu dările lui de seamă, cu rutina cronichetei lui săptămînale), nici a specialistului cocoţat undeva, deasupra filmelor, privindu-le „obiectiv", judecîndu-le „la rece", într-un limbaj „elevat", împărţindu-le calm în bune şi rele. Ea era în mijlocul spectatorilor, cu filmul întîmplîndu-se sub ochii ei, şi ea reacţiona cu tot ce avea (intelect, emoţii, umori, libido, amintiri personale) şi punînd la bătaie tot ce văzuse, citise, ascultase, cunoscuse, trăise, pentru a face ordine în vîrtejul de senzaţii şi gînduri pe care le poate provoca un film şi pentru a-i călăuzi astfel pe alţi spectatori.

A început să scrie (în reviste cu tiraj redus) şi să vorbească despre filme (la un post de radio fără mare audienţă) într-o perioadă de reînnoire a cinematografului, cînd regizori din Franţa, din Italia, din Suedia, din Anglia, din Japonia, din India demonstrau, film după film, că arta lor este la fel de relevantă ca scrierile celor mai importanţi romancieri contemporani. De asemenea, era o epocă (sfîrşitul anilor '50, începutul anilor '60) cînd criticul de film înceta să fie o figură marginală, începea să conteze: Truffaut, Godard şi alţii din *Noul Val* francez au scris despre filme (în **Cahiers du Cinéma**) înainte de a face film; la fel şi unii reprezentanţi ai *Free Cinema*-ului britanic; prin teoria filmului de autor, revista **Cahiers du Cinéma** a deschis ochii publicului, făcîndu-l să perceapă rolul creator al regizorului de film; transformată în politică, teoria (cu insistenţa ei asupra personalităţii regizorului, asupra unităţii tematice şi stilistice de care opera lui trebuie să dea dovadă ca să-i cîştige titlul de autor) a schimbat ierarhiile – profesioniştii veterani ai vechiului Hollywood se trezeau aclamaţi ca „genii" şi „poeţi ai ecranului" şi erau hărţuiţi de critici francezi cu întrebări pompoase despre semnificaţiile profunde ale operei lor, în timp ce reputaţii aparent indestructibile erau masacrate în doi timpi şi trei mişcări, pentru că, din motive cunoscute numai de **Cahiers du Cinéma**, nu întruneau calităţile necesare unor autori. Atunci cînd criticul Andrew Sarris a popularizat teoria în America, Pauline Kael a sărit în luptă, împotrivindu-i-se cu toată verva şi autoritatea vocii ei. A arătat cum, aplicînd politica filmului de autor, „efortul de a vedea un film devine superfluu, din moment ce judecata este apriorică. E ca atunci cînd cumperi haine după etichetă: e Dior, deci e bun". A expus caracterul arbitrar al distincţiilor, între autori şi nonautori, operate de Sarris şi de comandoul de critici francezi care-l instruise: „Sarris crede că virtutea care face un *auteur* este un «elan al sufletului»... Se presupune că cei care au acel elan îl au pentru vecie şi filmele lor revelează «unitatea organică a carierelor regizorale»; şi cei care nu-l au – asta e, în cel mai bun caz nu ne pot da decît «filme clasice datorate actorilor». E ironic faptul că un critic, încercînd să stabilească reguli simple şi «obiective» ca ghid pentru alţi critici, pe care nu-i consideră suficient de dotaţi ca să-şi folosească propria inteligenţă şi propriul gust, ajunge – acolo de unde a pornit, de fapt – la o teorie bazată pe revelaţia mistică... E ca atunci cînd o femeie ne spune că o anumită rochie îi *dă* ceva: sentimentul ei are la fel de mult de-a face cu judecata critică precum sentimentul criticilor *auteur*-işti că Minnelli *are* (elanul acela – *n.m, A.G.*), dar Huston n-a avut niciodată".

Indiferent dacă avea sau nu dreptate (şi aici *avea*, cu siguranţă), capacitatea lui Kael de a crea o polemică îi făcea pe cititori să simtă că filmele sînt importante – nu doar două ore relaxante sîmbăta seara, ci lucruri vii care provoacă pasiuni şi confruntări. Şi dintr-o dată cronicarul de film nu mai era o semnătură insignifiantă, la capătul cîtorva rînduri cuminţi, politicoase, timide, pe care le treci cu vederea, aşa cum stau ascunse în paginile unui ziar. Dintr-o dată o voce independentă, elocventă, directă, cu nota de insolenţă pe care i-o conferea argoul, îi ataca pe ceilalţi cronicari pentru pretenţiile lor, pentru lenea lor, pentru faptul că înghiţeau şi transmiteau mai departe publicitatea în care Hollywoodul îşi împacheta filmele costisitoare şi proaste, pentru obtuzitatea lor în faţa a ceea ce era îndrăzneţ şi proaspăt. Pauline Kael îi executa cu umor şi eleganţă. Scria: „Tindem să luăm ca de la sine înţeles un anumit nivel al conştiinţei – acea

Fundaţia Pro Helvetia şi
Centrul Internaţional pentru Artă
Contemporană, în parteneriat cu
Muzeul Municipiului Bucureşti

anunţă
demararea proiectului **galeria nouă** – spaţiu de artă contemporană aflat sub patronajul Primăriei Municipiului Bucureşti.

Inaugurarea va avea loc vineri 5 octombrie 2001, ora 18:00 în Str. Academiei nr. 15, amplasament de maximă vizibilitate în zona Piaţa Universităţii.

galeria nouă va prezenta artişti români şi străini şi va *promova cu precădere fotografia, arta video, instalaţia, proiectele multimedia şi interdisciplinare*, precum şi proiecte care ilustrează relaţia acestora cu mediile artistice tradiţionale, ţintind către un public divers ca vîrstă, profesie şi statut social.

galeria nouă *îşi propune să devină un motor cultural în Bucureşti, să intre în circuitul galeriilor europene, să genereze o reţea cu spaţii expoziţionale similare din alte capitale şi să dezvolte cu acestea proiecte comune. Unul dintre obiectivele sale majore este să încurajeze şi să promoveze deopotrivă artiştii tineri şi pe cei deja consacraţi şi să funcţioneze ca un loc de întîlnire, informare, discuţii pe teme de artă contemporană.*

Structura de programe a galeriei va acoperi următoarele direcţii: **expoziţii şi evenimente de artă contemporană; conferinţe, întîlniri şi prezentări** (în cadrul cărora publicul va avea contact direct cu artişti, curatori, critici etc.); **documentare şi informare** (constituirea unui fond de materiale documentare: cataloage, afişe, casete video, CD-Rom-uri puse la dispoziţia vizitatorilor).

galeria nouă intenţionează să contribuie la informarea publicului în legătură cu ultimele tendinţe din arta contemporană şi, nu în ultimul rînd, să antreneze prin proiectele sale sistemul de sponsorizare din România.

Programul galeriei: miercuri-duminică: 11:00-21:00. Adresa:
Str. Academiei 15, Bucureşti - 1. Tel./Fax: 313.51.11, e-mail: galeria_noua@icca.ro
Persoana de contact: Aurora Dediu

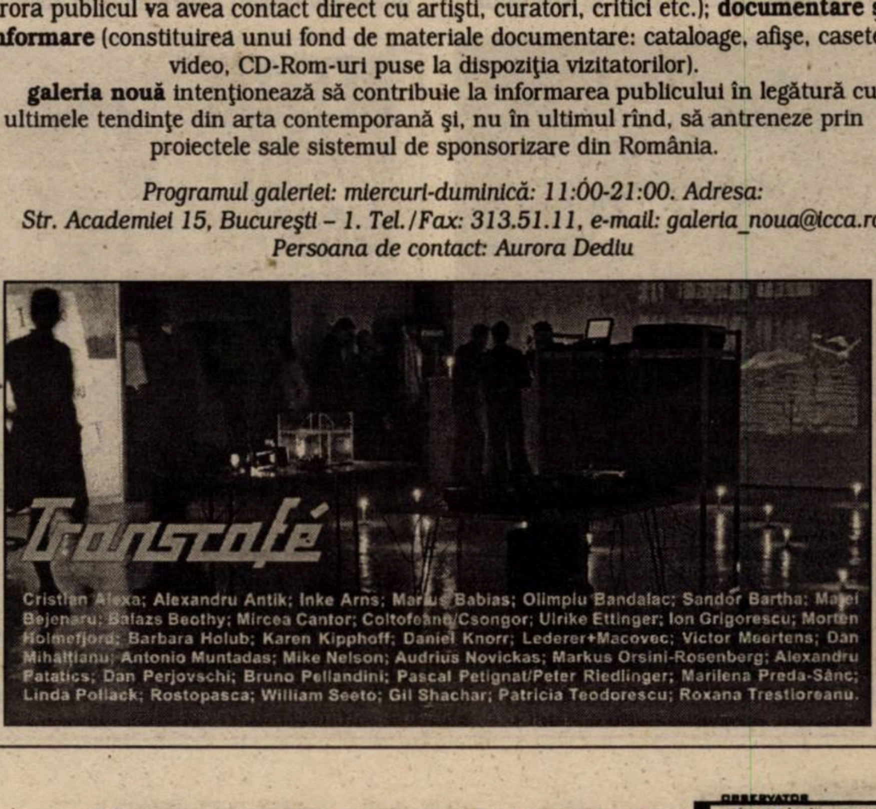
Transcafé
Cristian Alexa; Alexandru Antik; Inke Arns; Marius Babias; Olimpiu Bandalac; Sandor Bartha; Matei Bejenaru; Balazs Beothy; Mircea Cantor; Coltofeanu/Csongor; Ulrike Ettinger; Ion Grigorescu; Morten Holmefjord; Barbara Holub; Karen Kipphoff; Daniel Knorr; Lederer+Macovec; Victor Meertens; Dan Mihaltianu; Antonio Muntadas; Mike Nelson; Audrius Novickas; Markus Orsini-Rosenberg; Alexandru Patatics; Dan Perjovschi; Bruno Pellandini; Pascal Petignat/Peter Riedlinger; Marilena Preda-Sânc; Linda Pollack; Rostopasca; William Seeto; Gil Shachar; Patricia Teodorescu; Roxana Trestioreanu.

conştiinţă care ne leagă de prieteni, care ne atrage spre noi prietenii. Dacă vreun cunoscut de-al meu ar spune despre **Priveşte înapoi cu mînie** ceea ce-a spus revista **Variety**, m-aş simţi ca şi cum Grand Canyon s-a căscat deodată la picioarele mele". Aici, vocea ei e rănită – e ca şi cum ar tremura de indignare morală. În jurul filmului discutat, ea creează o zonă de turbulenţă, construieşte o arenă. Continuă, luîndu-ne ca martori la indignarea ei: „Pe ce bază ai putea continua să stai de vorbă cu cineva care a spus că «tema subţirică din **Priveşte înapoi cu mînie** e doar o scuză pentru Osborne ca să-şi verse fierea pe un număr de convenţii care slujesc lumea destul de bine de un anumit număr de ani»? Precum colonialismul, presupun, şi sistemul claselor sociale, şi segregarea, şi alte cîteva convenţii...". Te atrăgea în tabăra ei, alături de ea, cît mai departe de individul odios şi anonim de la **Variety**. Şi lăsîndu-l pe acesta să sîngereze în rumeguşul arenei, se întorcea şi îmbrăţişa cu pasiune filmul respectiv, arătîndu-ţi cum stă treaba, de fapt, cu tema lui „subţirică": „...E un film despre frustrările intelectuale ale unui om care simte prea mult – un idealist care nu şi-a pierdut idealurile: ele sînt infectate şi supurează. E despre felul în care sensibilitatea lui se transformă în durere şi devine tortură pentru ceilalţi. E despre eşecurile bărbaţilor şi femeilor de a-şi da unii altora lucrurile de care au nevoie, astfel încît iubirea se infectează. Şi e despre resentimentele de clasă, vidul moral al celor aflaţi la putere, absenţa curajului. E despre omenie văzută ca o cauză pierdută – despre înfrîngerea umană. Richard Burton aduce rolului pasiunea pe care compatriotul său a pus-o în versurile: *Do not go gentle into that good night. Rage, rage against the dying of the light*". Citind-o, voiai să vezi filmul, chiar dacă l-ai mai văzut, chiar dacă ai văzut sau ai citit piesa. Voiai să trăieşti emoţia ei.

Şi-a pierdut slujba la revista **McCall's** pentru o cronică în care desfiinţa **Sunetul muzicii**, numindu-l „Sunetul banilor". Astăzi, ferocitatea ei faţă de acel film pare exagerată. Dar în 1965, cînd peste tot în Asia şi în Europa apăreau noi valuri, care revoluţionau cinematograful, banalitatea la scară mare în care se complăcea Hollywoodul părea greu de zdruncinat; şi în acel articol, **Sunetul muzicii** era ales să reprezinte toate lucrurile responsabile de înapoierea filmului american: comercialismul neruşinat, kitsch-ul de mare montare, falsitatea.

Pauline Kael era deja celebră. În curînd avea să se angajeze la revista **New Yorker**, unde a ţinut rubrica cinematografică pînă în 1991, cînd boala (Parkinson) a silit-o să se retragă. **New Yorker** i-a tocit întrucîtva ascuţişul limbii; aceá publicaţie prestigioasă nu tolera atacurile împotriva altor jurnalişti. I-a oferit, în schimb, un public mare şi cea mai bună companie posibilă – John Updike se ocupa adesea de cronica literară. De asemenea, i-a oferit spaţiu în care să se desfăşoare: avea nevoie de multe coloane ca să exploreze un film, ca să identifice toate cheile unei reuşite, toţi paşii greşiţi care duc la un fiasco.

A rămas controversată. Unii elitişti şi profesori de cinema au acuzat-o că scrie o critică populistă, că, în esenţă, caută în cinematograf un simplu divertisment. Alţii i-au reproşat elitismul şi severitatea. Putea merge prea departe, entuziasmîndu-se sau respingînd. Avea o apetenţă (şi un real talent) pentru hiperbolă, şi dat fiind faptul că vedea fiecare film doar o singură dată (criticul David Thomson a scris despre acele vizionări în timpul cărora auzea necontenit scîrţîitul creionului ei, mişcîndu-se frenetic pe caietul de notiţe), dovedea temeritate abandonîndu-se acestei apetenţe, fără a-şi mai verifica impresiile. De exemplu, a scris: „Filmul lui Bernardo Bertolucci **Ultimul tango la Paris** a fost prezentat pentru prima dată, în seara închiderii, la New York Film Festival, pe 14 octombrie 1972; acea dată ar trebui să rămînă o bornă în istoria filmului, comparabilă cu 29 mai 1913 – seara în care **Le Sacre du Printemps** a fost interpretat pentru prima oară – în istoria muzicii". Mulţi vor contrazice această judecată. Întotdeauna a numit atracţia ei pentru cinema „dragoste" – nici un cuvînt mai mic. Ca toţi marii îndrăgostiţi, se putea face de rîs din iubire. S-a lăsat sedusă de stilul lui Brian De Palma şi poate că filme ca **The Fury** şi **Dressed to Kill** nu meritau rapsodiile compuse de ea în cinstea lor. Bunul ei simţ era mortal atunci cînd venea în contact cu ifosele pseudo-artistice, cu scliviseala şi pretenţiile, dar atunci cînd, în numele lui, Kael lansează un atac împotriva a trei filme – **Anul trecut la Marienbad**, **La Dolce Vita**, **La Notte**, luate la grămadă –, merge prea departe, pare mărginită, cîrcotaşă, tendenţioasă. Avea limitele ei. N-a scris nici un cuvînt despre Tarkovski sau despre Fassbinder: n-ar fi putut să-i nege, n-ar fi putut să-i laude – nu-i spuneau nimic.

Iubea actorii şi, în privinţa lor, instinctul ei nu dădea greş – în 1977, ea a văzut talentul în Jessica Lange, în timp ce alţi critici nu vedeau decît o blondă ţipînd, prinsă în pumnul lui King Kong. Admira excesele de care sînt capabili marii regizori cu „temperament expansionist", proiectele grandioase în care s-au rătăcit „oameni ca Griffith şi von Stroheim, şi Abel Gance, şi Eisenstein, şi Fritz Lang, şi Orson Welles, care au gîndit în termeni *mari*, oameni ale căror eşecuri prodigioase fac succesele altora să pară insignifiante". Iubea celelalte arte, în special literatura – şi articolele pe care le-a scris despre **The Bostonians** (filmul lui James Ivory) sau despre **A Passage to India** (filmul lui David Lean) – am ales două exemple la întîmplare – sînt pline de comentarii succinte, pătrunzătoare, despre arta lui Henry James, respectiv arta lui E.M. Forster.

Avea un talent creator. A început să scrie la **New Yorker** într-o perioadă cînd cinematograful american începea să iasă din apatia care o revoltase pe ea, atunci cînd condamnase **Sunetul muzicii**. Se pregătea o renaştere şi Pauline Kael a făcut parte din ea: i-a susţinut pe Arthur Penn şi pe Sam Peckinpah, a ajutat o întreagă generaţie, Coppola-Altman-Scorsese-Spielberg etc., să se impună. Deşi, rănit ulterior de cronica ei negativă la **Taurul furios**, Martin Scorsese a declarat că n-o mai citeşte, tot el a recunoscut că Pauline Kael i-a făcut reputaţia. Şi tot ea a creat critici: oameni atraşi de cinema, fără să ştie prea bine ce se întîmplă cu ei şi de ce, s-au format citind textele ei, au învăţat să vadă. Numele ei înseamnă ceva pentru mulţi dintre cei care scriu – oriunde – despre filme, indiferent dacă i-a influenţat sau nu. Înseamnă ceva pentru Alex. Leo Şerban şi Mihai Chirilov. Înseamnă ceva pentru mine.

Pauline Kael a murit în ziua de 3 septembrie 2001. Avea 82 de ani. ▮

infoCinema

▮ ***Afi$$$e***. Numărul pe august al revistei americane **Premiere** a ales 50 de postere de film, considerîndu-le „the greatest of all time". În capul listei este afişul semnat Saul Bass la **Anatomy of a Murder** al lui Otto Preminger (1959), urmat de cel realizat de acelaşi la **Vertigo** al lui Hitchcock (1958). Ca hitchcockian/saulbassian convins, nu pot să mă plîng, însă multe din celelalte 48 nu cred că sînt chiar „the greatest"... Revista însăşi distinge între „disposables" (=jetabile) şi „collectibles"; în prima categorie aş pune posterul de la **Forbidden Planet**, un film – paradoxal! – foarte „collectible" din 1956 al lui Fred McLeod Wilcox, cel de la **King Kong** (1933), de la **Young Frankenstein** (1974) şi chiar cel de la „cultissimul" **The Maltese Falcon** (1941); nu mă dau în vînt nici după afişul **Odiseei spaţiale: 2001**, după cum cred că multe dintre posterele unor filme vechi (vezi **The Thief of Bagdad**, **Attack of the 50 ft. Woman** sau **Gun Crazy**) au o valoare mai degrabă muzeală decît strict estetică. Pe de altă parte, nu poţi să nu observi că afişul lui Saul Bass la **The Man With the Golden Arm** al aceluiaşi Preminger (1955) nu este decît pregătirea celui la **Anatomy of a Murder**, în timp ce posterele unor *hit*-uri din perioada 1950-61 (**All About Eve**, **The Seven Year Itch**, **Breakfast at Tiffany's**) cam seamănă între ele... Unele afişe sînt însă extraordinare („highly collectible"!) şi ele au devenit, pe bună dreptate, însăşi imaginea filmului respectiv: **Rosemary' s Baby**, **Midnight Cowboy**, **M-A-S-H**, **Emmanuelle**, **Jaws**, **The Rocky Horror Picture Show**, **Eraserhead**, **Annie Hall**, **Rocky**, iar mai aproape de noi **The Silence of the Lambs**, **Forrest Gump**, **Truman Show** şi **Requiem for a Dream**. Dosarul dedicat posteromaniei mai cuprinde sfaturi practice pentru uzul celor care doresc să înceapă o colecţie, o scurtă istorie a afişului de film şi cîteva date privitoare la preţurile cu care se vînd piesele cele mai căutate: aflăm astfel că, dacă în anii '60 mai puteai găsi un poster la **The Mummy** (1932) cu 10 dolari, astăzi el a ajuns de mii de ori mai scump (453.500 $, la „ultima strigare"). *Top ten*-ul acestui comerţ – care include afişul de la **Metropolis** al lui Fritz Lang (1926) şi cel de la **Casablanca** al lui Michael Curtiz (1942) – a strîns, în combinaţie, 1,8 milioane $! Luna aceasta, licitaţia de la Christie's – care pune în vînzare colecţia de postere de *film noir* a regizorului George Pan Cosmatos – începe de la următoarele preţuri de pornire: 1500-2500 $ (**Dial M for Murder**), 1500-2000 $ (**Double Indemnity**) şi 8000-12000 $ (**This Gun for Hire**). Şi se pare că lupta va fi pe viaţă şi pe moarte... (**a.l.ş.**)

▮ ***Atacul anagramelor***. Apropo: titlul noului film al lui Lucas – **Attack of the Clones** – a stîrnit zîzanie printre fani. Apărătorii îl consideră ideal – scopul declarat al „săgii" stelare a fost să recreeze *feeling*-ul acelor seriale de duminică dimineaţa, gen **Flash Gordon**. Or, toate aveau titluri de filme de serie B. Detractorii se aşteaptă la ce-i mai rău pentru episodul III: poate **Stormtrooper Zombies on Tatooine**... Indiferenţii se mulţumesc să facă anagrame: **Attack of the Clones** ar da **On Athlete's Fat Cock**, din **Empire Strikes Back** ar ieşi **He Kick Sperm Batteries**, iar din **Return of the Jedi** – **Joiner Freed Hutt**.

▮ ***Sitges #34***. Sud-coreeanul Kim Kiduk, revelat de subsemnaţii în chiar aceste pagini anul trecut, după Veneţia, unde **Insula** lui ne-a entuziasmat pînă peste poate, e subiectul unei retrospective complete la viitoarea ediţie a festivalului de la Sitges, Spania. Penultimul său film, **Real Fiction**, durează 200 de minute şi a fost turnat fără întrerupere, utilizînd opt aparate de filmat pe 35 de mm şi zece camere digitale. Ultimul – **Address Unknown** – va fi introdus într-o secţiune paralelă intitulată *Gran Angular*, care include noile filme ale lui Woody Allen (**The Curse of Jade Scorpion**) şi Kevin Smith (**Jay and Silent Bob Strike Back**) şi unul dintre cele mai mari *hit*-uri nemţeşti ale anului: **Das experiment**, un *thriller* bazat pe un experiment real despre comportamentul uman. Celelalte retrospective ale actualei ediţii (a 34-a) sînt dedicate fraţilor Quay, filmelor fantastice franţuzeşti (de la **La belle et la bête** pînă la **Le dernier combat**) şi falselor documentare – de la **F**

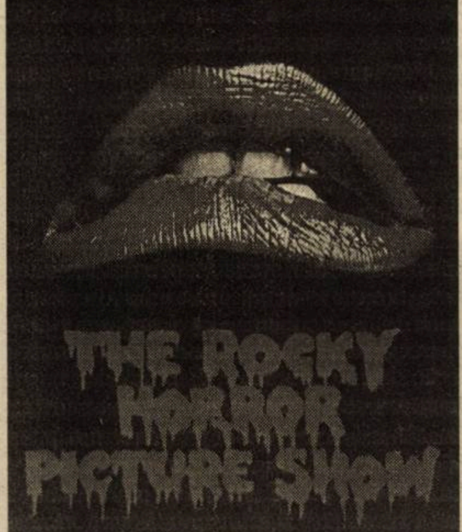
THE ROCKY HORROR PICTURE SHOW
a different set of jaws

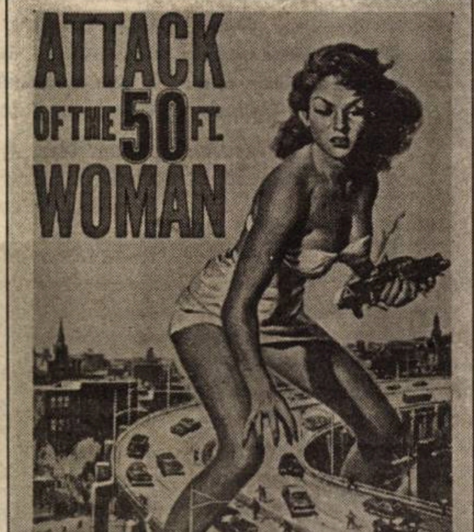
ATTACK OF THE 50 FT. WOMAN

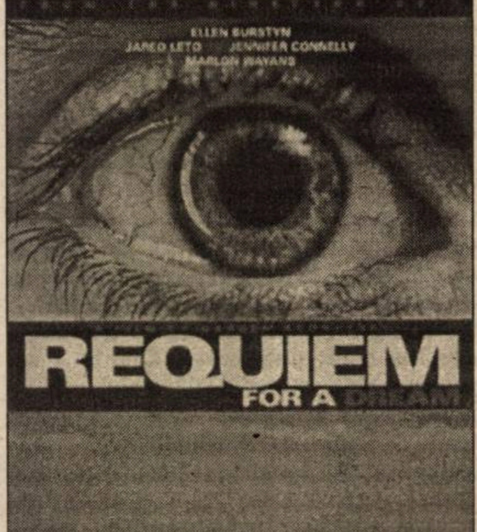

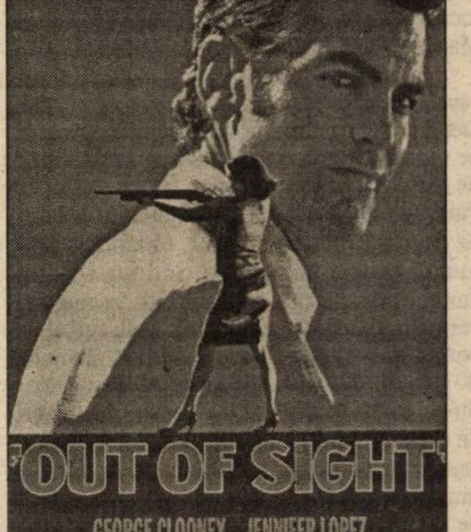
OUT OF SIGHT
GEORGE CLOONEY JENNIFER LOPEZ
VING RHAMES · DON CHEADLE · DENNIS FARINA and ALBERT BROOKS

Arte vizuale

Starea crucii*

MAGDA CÂRNECI

Fiecare om trece la un moment dat prin viaţă printr-o încercare care-l face să se simtă crucificat. Între dorinţele şi posibilităţile lui, între fantasmele sale şi realitatea dură din jur, dar mai ales între făptura sa limitátă în timp şi în spaţiu şi aspiraţiile sale imense cît lumea, cît universul, se creează o tensiune puternică, o sfîşiere, o prăpastie de suferinţă, un abis de neînţelegere. Desfăşurat pe orizontala repetitivă, constrîngătoare a existenţei lui cotidiene, fiecare ins simte din cînd în cînd coborînd în el o stare mai pură, mai dezlimitată, e smuls spre ceva mai înalt şi e întins cu forţa pe verticala unei dimensiuni ale sale pe care de obicei o ignoră, care-l transcende. Înaintînd orbeşte pe direcţia orizontală a timpului liniar al vieţii lui bornate, fiecare individ e din cînd în cînd conectat la verticala unei clipe de intensitate şi de iubire care-i revelează fulgurant o a patra dimensiune a existenţei sale terestre, eternitatea.

Starea crucii e, de aceea, şi suferinţă teribilă şi dezmărginire uluitoare, cum chiar episodul *crucial* al morţii lui Hristos pe cruce o revelează, răstignirea fiind urmată de înviere. Cele două stări necesarmente complementare au în comun tocmai punctul de maximă tensiune şi destrămare, dar şi de totală luciditate şi conştienţă reprezentat de locul de intersecţie al orizontalei fiinţei cu verticala transpersonală, simbolizat de locul din trupul suferitor unde această uniune a contrariilor se petrece, de inimă.

Dar starea crucii, ca întrepătrundere ortogonală de nivele şi axe, ca opoziţie aparent ireconciliabilă de planuri şi stări, nu îi e caracteristică numai omului şi evoluţiei sale psihice ori spirituale. Ea există peste tot în natură, în armătura edificiului cosmic, o putem observa în cadrul unei ferestre dreptunghiulare, la *răscruce* de drumuri, dar şi în dialectica dintre principiile feminin şi masculin, *yin* şi *yang*, dar şi în raportul dintre masă şi cîmp, dintre particulă şi undă în fizica cuantică, dar şi în complementaritatea fertilă dintre material şi spiritual din experienţele extrasenzoriale sau în relaţia esenţialmente proiectuală dintre divin şi uman, altfel spus, dintre macrocosmic şi microcosmic.

Ca celulă emoţional-vizionară a umanităţii desfăşurate în spaţiu şi timp *şi* eternitate, ce poate face artistul decît să transforme starea crucii, cosmică şi individuală, într-un material modelabil, într-o formă răscolitoare? Transformîndu-şi propria suferinţă şi propria dezlimitare într-un releu expresiv – prin care şi ceilalţi semeni ai săi să acceadă mai constant şi mai lucid la propria lor tragică condiţie, dar şi la uriaşa lor şansă. Ori poate nu să acceadă, ci să-şi amintească, să-şi reamintească natura lor divino-terestră, să se trezească astfel la adevărata lor demnitate şi să se întoarcă lăuntric Acasă...

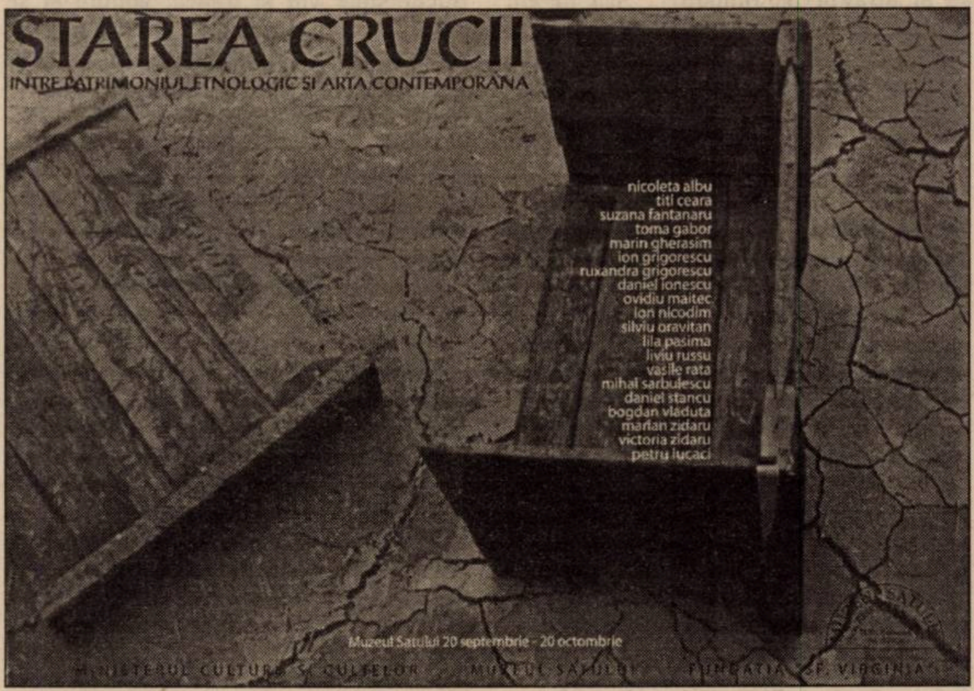
STAREA CRUCII
ÎNTRE PATRIMONIUL ETNOLOGIC ŞI ARTA CONTEMPORANĂ
nicoleta albu
titi ceara
suzana fantanaru
toma gabor
marin gherasim
ion grigorescu
ruxandra grigorescu
daniel ionescu
ovidiu maitec
ion nicodim
silviu oravitan
lila pasima
liviu russu
vasile rata
mihai sarbulescu
daniel stancu
bogdan vladuta
marian zidaru
victoria zidaru
petru lucaci
Muzeul Satului 20 septembrie - 20 octombrie
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
MUZEUL SATULUI
FUNDAŢIA SF. VIRGINIA

---

* Text de catalog pentru expoziţia **Starea crucii. Între patrimoniul etnologic şi arta contemporană**, deschisă la Muzeul Satului din Bucureşti în perioada 20 septembrie – 20 octombrie 2001. Expun: Nicoleta ALBU, Titi CEARA, Suzana FÂNTÂNARU, Toma GABOR, Marin GHERASIM, Ion GRIGORESCU, Ruxandra GRIGORESCU, Daniel IONESCU, Ovidiu MAITEC, Ion NICODIM, Silviu ORAVITAN, Lila PASIMA, Liviu RUSU, Vasile RAŢĂ, Mihai SÂRBULESCU, Daniel STANCU, Bogdan VLĂDUŢĂ, Marian ZIDARU, Victoria ZIDARU, Petru LUCACI.

---

infoCinema

for Fake (de Orson Welles, 1973) pînă la **This is Spinal Tap** (de Rob Reiner, 1984). Competiţia oficială a festivalului catalunez va fi inaugurată, pe 4 octombrie, cu noul film al lui John Carpenter, **Ghosts of Mars**. De pe coasta estică (Sitges se află între Barcelona şi Valencia), majoritatea filmelor circumscrise filonului *horror/fantasy* abia aşteaptă să dea satisfacţie publicului basc „însetat de sînge“ al festivalului de gen de la San Sebastian, programat la începutul lui noiembrie.

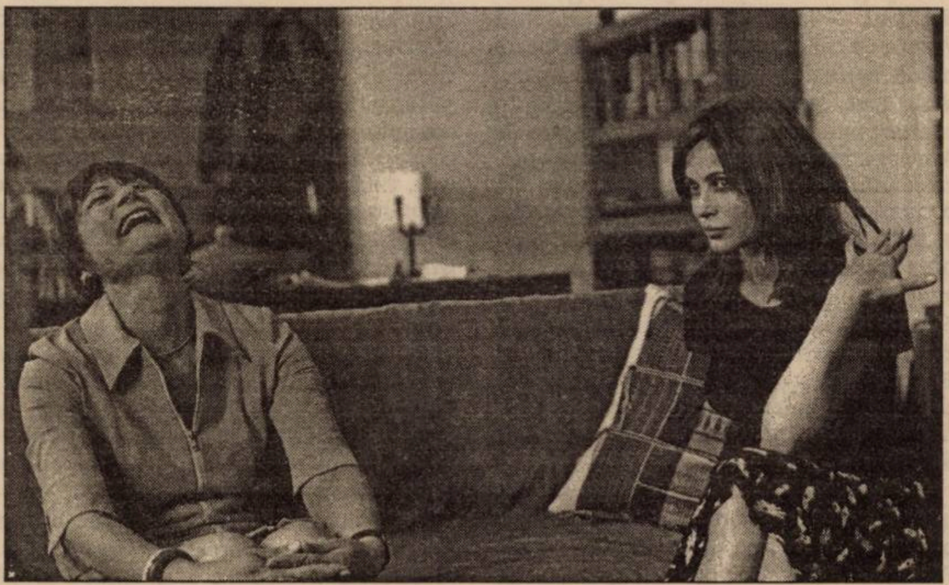

▮ *Gelozia, după Béart & Millet*. Ediţia franceză a revistei **Cosmopolitan**, numărul pe septembrie, o „scoate“ la înaintare pe Emmanuelle Béart (acum, şi blondă), iar în interior o aşază frumos pe o canapea, în compania lui Cathérine Millet, directoarea revistei **Art Press** şi scandaloasa autoare a lucrării **La vie sexuelle de Cathérine M**. După care dă drumul la reportofon şi înregistrează panseurile celor două cucoane. Tema dezbătută: gelozia. Pretextul întîlnirii: insignifiant, dar îl amintesc tocmai pentru ca această ştire să nu pară scoasă din context – premiera franţuzească a filmului **La répétition**, cu Emmanuelle B. şi Pascale Bussières, văzut anul acesta la Cannes şi plăcut doar de una bucată critic de la noi (T.C.). Regizat de Cathérine Corsini, **La répétition** e povestea unei gelozii profesionale transformate în pasiune bolnăvicioasă. Zice Béart: „În dragoste, sînt foarte geloasă. Dacă o femeie se dă la bărbatul pe care-l iubesc, mă sufoc. Pur şi simplu“. Zice Millet: „Trăiesc cu un romancier, şi fiecare romancier e un *predator* care-şi hrăneşte lucrările cu informaţii strînse din anturajul său. Pentru cei apropiaţi, e uşor destabilizant, pentru că tot timpul ai tendinţa să te cauţi în ceea ce e scris şi constaţi că eşti amestecat cu alţii într-un singur personaj. Culmea: mie mi s-a întîmplat să fiu geloasă pe un erou de ficţiune“. Şi, din nou, Millet: „Am avut norocul să trăiesc într-o perioadă în care exista libertate de moravuri, o epocă binecuvîntată, între pilula anticoncepţională şi SIDA, o epocă în care am fi fost tentaţi să credem că gelozia nu exista. În mediul artistic în care trăiam şi eu, exista această utopie care spunea că sexualitatea nu interferează cu sentimentele. Mi-am dat seama foarte repede care erau limitele acestei libertăţi. Şi-n cartea mea am încercat să mă explic pe mine însămi, să înţeleg cum mi-am trăit propria sexualitate. Mi-au trebuit ceva ani să învăţ ce-nseamnă plăcerea“. Uitaţi de film. Căutaţi cartea. (**M.C.**)

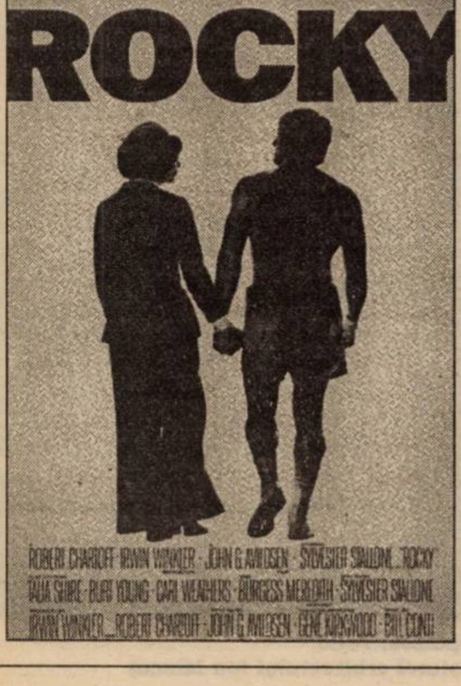
His whole life was a million-to-one shot.
ROCKY

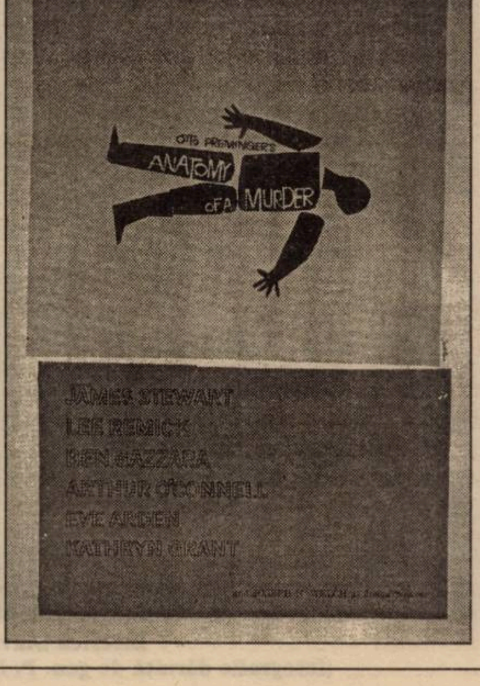
ANATOMY OF A MURDER
JAMES STEWART
LEE REMICK
BEN GAZZARA
ARTHUR O'CONNELL
EVE ARDEN
KATHRYN GRANT

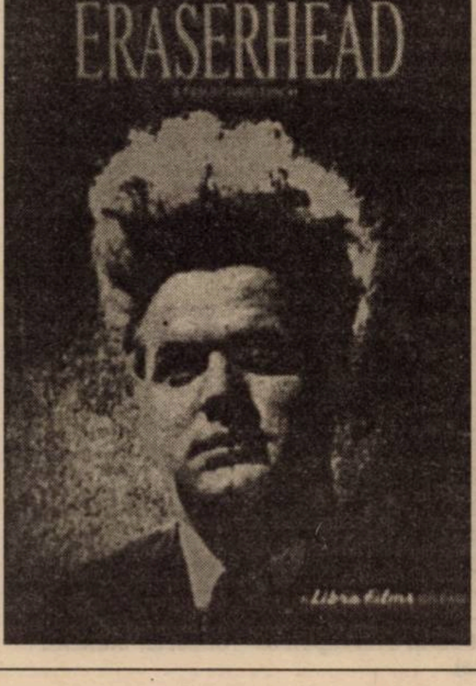
ERASERHEAD
Libra Films

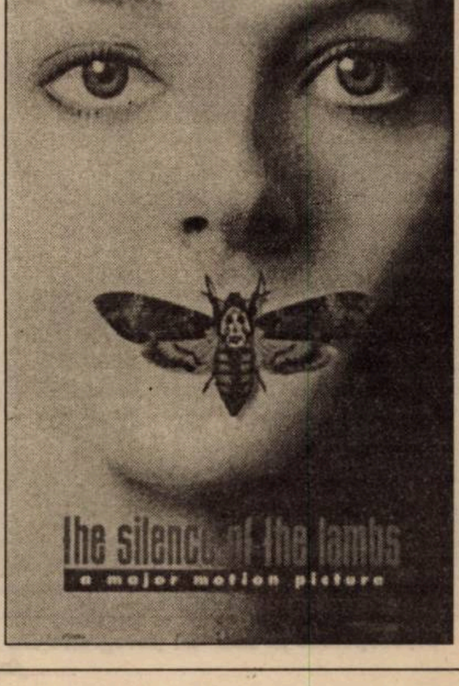
the silence of the lambs
a major motion picture

Impresii

Stavropoleos

BEDROS HORASANGIAN

La începutul anilor '70 îl descopeream pe Anton Holban. Nu doar ca literat, ci ca om, pur şi simplu, pasionat de muzică, arhitectură, plastică, munţi-drumeţie, Proust, dar ce nu-l interesa şi atrăgea pe Holban?... Aşa ne-am împrietenit, în absenţă, pare ciudat, dar aşa a fost, am dialogat în variate feluri. Tot atunci am descoperit ediţia Beram a **Operelor** lui apărută la Minerva în colecţia „Scriitori români". Fiecare volum a fost cumpărat în alt oraş, III-ul la Reghin, volumul I la Tîrgovişte şi II-ul în Bucureşti, dintr-o librărie-papetărie pricăjită de lîngă Liceul Mihai Viteazul. Am ajuns la Stavropoleos datorită lui Holban nu pentru că ar fi scris ceva special – există un text micuţ, dar foarte tehnic, dovadă a bunelor cunoştinţe de arhitectură –, ci pentru că mi-a indus o anume stare. Aşa cum am ajuns prin atîtea colţuri de ţară prin mijlocirea lui G.M. Cantacuzino. Viaţă, oameni şi cărţi adunate şi amestecate într-un mod greu de disociat. Şi mai greu de explicat şi înţeles astăzi. Stavropoleos a rămas un colţ preţuit al propriei mele treceri prin Bucureşti. Şi prin lume. Şi dacă în atîtea şi atîtea extraordinare locuri din *România* nu am mai ajuns niciodată – Herina, Cisnădioara, Birthelm (Biertan), Hurezu, Cerneţ, Istria, Topalu, Surdeşti, Cuhea, Ieud şi Glod, Valea Vaserului şi Ronei, nu are rost să prelungesc o listă atît de lungă şi dragă –, la Stavropoleos ajung destul de des. Chiar dacă nu atît de des pe cît mi-ar plăcea. Căci în ultimii zece ani, pe lîngă fermecătoarea bisericuţă bucureşteană, „o bijuterie în teaca ei", cum o numea Gh. Crutzescu, s-a adăugat *acolo* şi prezenţa P.C. Părinte Iustin Marchiş. Personalitate cunoscută şi recunoscută nu doar în lumea ortodoxiei româneşti, Părintele Iustin a făcut tot ce i-a stat în putinţă să dea viaţă, la propriu chiar mai mult decît la figurat, acestui lăcaş de cult. Prin osîrdia Prea Cuvioşiei sale, biserica Stavropoleos a devenit mănăstire, restaurarea întregului complex monastic şi a vieţii duhovniceşti fiind prioritare. Data de 1 noiembrie 1991, ziua prăznuirii Sfinţilor Doctori fără de Arginţi Cosma şi Damian din Asia, cînd Părintele Iustin preia o biserică fără parohie şi enoriaşi, devine o dată simbolică. În cei peste zece ani scurşi din acel moment, Stavropoleos, renăscut din propria-i istorie, devine unul dintre cele mai active şi efervescente focare de spiritualitate ortodoxă. Nu doar. Căci aici, la Stavropoleos, avînd ca hram Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, cu multă atenţie restaurată – lucrările nu sînt nici azi încheiate – şi repictată prin uriaşul efort al unei întregi echipe conduse de specialistul nostru numărul unu în domeniu, profesorul şi pictorul Dan Mohanu, s-a născut mai mult decît un simplu lăcaş de cult. Într-un perimetru din vechiul centru istoric al Bucureştilor vin şi pleacă, admiră şi se roagă, îşi pun speranţele şi îşi plîng necazurile nu doar credincioşii fideli ai unui monument de arhitectură postbrîncovenească. Adunînd în jurul şi, mai bine spus, în trupul ei numeroşi intelectuali de marcă, dar şi mai numeroşi tineri şi foarte tineri credincioşi, Părinţele Iustin a reuşit să dovedească un lucru mai puţin remarcat şi pus în valoare: că ortodoxia nu se preocupă doar de viaţa lăuntrică a credincioşilor, ci şi de viaţa lor. A oamenilor. O adevărată comuniune, nu doar spirituală, s-a născut aici, la Stavropoleos, prin efortul conjugat a numeroşi credincioşi, dar şi cu voia lui Dumnezeu. Şi cu sacrificiul, îndîrjirea şi puterea de muncă, neosteneala Părintelui Iustin. Aceste rînduri nu se vor un *laudatio* adus unui preţuit şi admirat teolog, ci recunoaşterea publică a meritelor incontestabile ale unui vrednic gospodar. A unuia care a vrut să facă ceva şi nu s-a lăsat învins de greutăţi, de adversităţi, de invidii şi răutate – în fond, tot ale noastre... – şi a reuşit. Cine trece astăzi pe la Stavropoleos nu are de ce să nu se lase copleşit de emoţie. Biserica Mănăstirii străluceşte în culorile zilelor de toamnă, întregul ansamblu, un muzeu, o bibliotecă şi o sală de conferinţe, este aproape gata. Corul studenţilor teologi, avînd deja propria faimă şi slujbele făcute, după vechea datină a vieţii monahale, adună un număr mare de credincioşi. Fideli ai acestui lăcaş, care, repetăm, n-a fost parohie şi nici enoriaşi nu a avut, fiind pendentă direct de Arhiepiscopia Bucureştilor. De aceea apreciem osîrdia Părintelui, dar şi a celor din preajma sa, precum maestrul Paul Gherasim şi prof. dr. arhitect Aurelian Trişcu. Deja prea multe cuvinte pentru un loc unde nu cuvintele sînt cele necesare. În agitata viaţă bucureşteană – dar, trăind cu ziare şi televizor, mai sîntem noi doar locuitori ai Bucureştilor? – complexul de la Stavropoleos rămîne un punct de sprijin pentru toate neînţelegerile, amărăciunile şi nădejdile noastre.

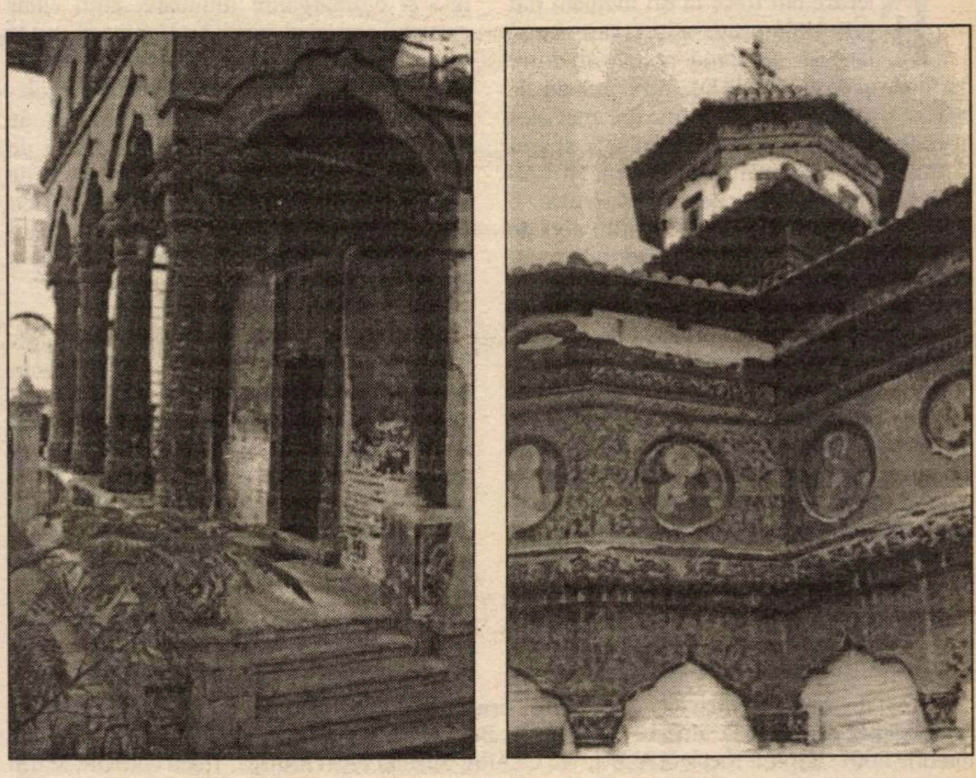

Biserica Stavropolos – detalii din exterior
(fotografii din albumul *Stavropoleos – Ctitorie, oameni, fapte*)

Am făcut acest mic ocol prin propria noastră memorie afectivă pentru a elogia, poate nu îndeajuns, dăruirea şi abnegaţia Părintelui Iustin Marchiş. Pe lîngă toate cele alcătuite şi zidite de Părinte, n-ar trebui omisă nici apariţia unui album-monografie dedicat, cui altcuiva, minunatului lăcaş de la Stavropoleos. Chiar aşa se numeşte albumul, **Ctitorie, oameni, fapte**, editat sub auspiciile Fundaţiei „Stavropoleos" şi ale Editurii Humanitas. Lucrarea, apărută cu sprijinul Ministerului Culturii – şi poate n-ar trebui omis numele doamnei Maria Berza – şi al Asirom, îi are ca autori pe Protos. Iustin Marchiş, Constantin Bălan, Dan Mohanu şi Gheorghe Mănucu-Adameşteanu. Nu am putut scrie *doar* despre album, aşa cum nu am putut să rămînem cantonaţi *doar* în percepţia strict personală legată de Stavropoleos. G.M. Cantacuzino îi dedică „gîndurile unui trecător nu prea grăbit", o analiză tandră şi severă în acelaşi timp, în **Arcade, firide şi lespezi**. Despre monument s-au pronunţat mulţi istorici şi arhitecţi. În acest volum sînt adunate atît mărturiile şi documentele legate de mănăstire, dar şi de hanul aferent. Toate datele şi evenimentele importante ce au făcut din ctitoria călugărului Ioanichie din Epir un monument de arhitectură şi istorie românească. De altfel, ar fi şi greu să despărţim cele două „istorii" – prezenţa grecilor în spaţiul românesc şi a românilor şi aromânilor în cel grecesc. Moştenirea bizantină şi „Bizanţul după Bizanţ" – cu fericita formulă a lui N. Iorga – au lăsat urme adînci, dincolo de sinuozităţile şi, nu de puţine ori, adversităţile istoriei. Pe lîngă partea istoric-documentară, volumul aduce în atenţia noastră şi cîteva dintre figurile de prelaţi ce au contribuit la viaţa lăcaşului. Nu sînt neglijate nici cele consumate după secularizarea averilor mănăstireşti din timpul lui Cuza; nici cele întîmplate şi suportate de oameni şi biserică în timpul comunismului. Măreţie şi decădere, reînviere şi renaştere, bisericile, ca şi oamenii, au destinul lor. Fericit sau nu, aşa cum le este scris sau răsucelile istoriei le îngemănează. Ar fi păcat ca acest album-monografie să fie parcurs ca o simplă lucrare documentară. Am vrea să credem că este o invitaţie, o nouă invitaţie pentru meditaţie şi reflecţie, dar şi pentru a veni la Stavropoleos. A spune o rugăciune, a aprinde o lumînare şi, de ce nu, pentru a privi pietrele din jur sau cerul. Stavropoleos rămîne o oază de spiritualitate, tihnă şi har, loc de îndumnezeire sau meditaţie de orice fel pentru cei atît de grăbiţi, nervoşi, iritaţi şi, mai ales, fără timp. Căci *timpul* este cel care şi-a cuibărit loc *acolo*, *aici*, lîngă noi, aproape, la Stavropoleos. „Lumescul şi cerurile – împăcate sub aceeaşi cupolă", aminteşte Andrei Pleşu în deschiderea acestui **Stavropoleos – Ctitorie, oameni, fapte**. Şi am fi dispuşi să-i dăm dreptate.

Stavropoleos în anii '30 (fotografie din albumul *Stavropoleos – Ctitorie, oameni, fapte*)

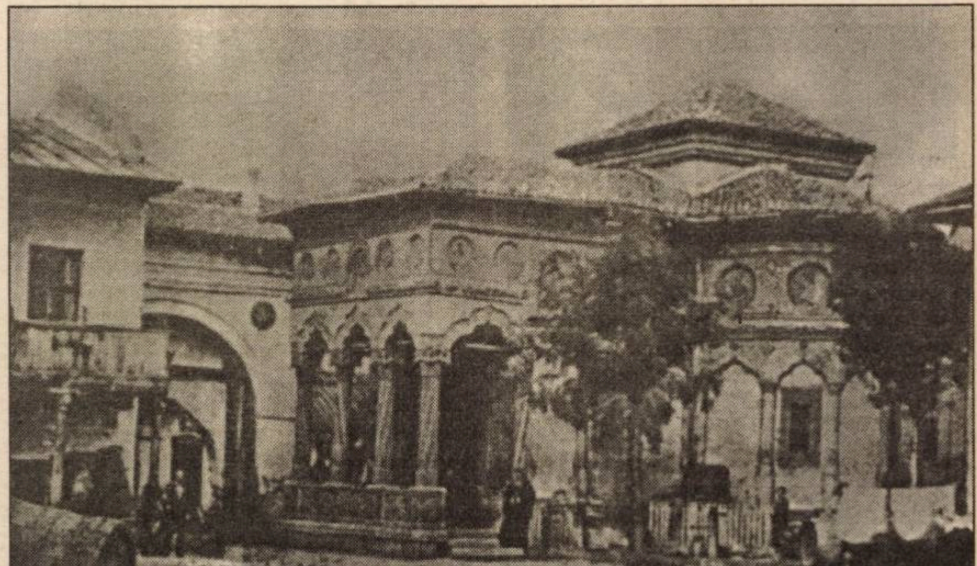

Biserica Stavropoleos, 1860
(fotografie dăruită de gen. P. Năsturel arhitectului Ion Mincu)

profil

ORIGINI
ROMANIAN ROOTS
A REVIEW OF LITERATURE, IDEAS, AND THE ARTS SPONSORED BY „LITERART XXI"
THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ROMANIAN WRITERS AND ARTISTS INC.
Vol. V No. 9-10 (51& 52) September-October 2001
EDITOR: GABRIEL STĂNESCU

Ajunsă în prezent la numărul 52, **Origini. Romanian Roots** este o publicaţie culturală lunară de limbă română editată în localitatea Norcross din statul Georgia (SUA). Subtitlul: „A Review of Literature, Ideas, and the Arts Sponsored by «LitterArt XXI», the International Association of Romanian Writers and Artists inc". Editor este Gabriel Stănescu. *Board*-ul editorial include destule nume importante: Sanda Golopenţia, Constantin Eretescu, Mac Linscott Ricketts, Adam J. Sorkin, Ştefan Stoenescu, Ştefan Aug. Doinaş. Pe lîngă acestea întîlnim însă şi personaje cel mult pitoreşti precum boemul parizian George Astaloş. Cele 32 de pagini conţin un sumar bogat, cu unele contribuţii substanţiale, dar şi cu destule naţionalisme dubioase. Să fie oare acestea efectele secundare ale „nostalgiei originilor"?

Din numărul 9-10/2001, ilustrat cu reproduceri după lucrări ale artistului plastic Dragoş Morărescu, reţinem textul Sandei Golopenţia despre **Identitatea culturală românească şi datoria de a gîndi globalizarea**, ancheta revistei: **Cine face lobby pentru România?**, însemnările memorialistice în serial ale lui Constantin Eretescu, textele semnate de Dumitru Radu Popa şi Alexandru Nemoianu şi, nu în ultimul rînd, eseul profesorului Ştefan Stoenescu: **Beethoven şi noi: întrezăriri la ieşirea din tunelul postmodern**. Deranjante sînt, în schimb, tendinţele de justificare a adeziunii generaţiei criterioniste la un legionarism înţeles, în mod bizar, ca „unică opţiune în epocă" de către Luca Spătaru, într-o recenzie polemică deplasată la adresa cărţii Martei Petreu despre Cioran. Tonul este dat însă chiar de directorul publicaţiei, Gabriel Stănescu, care – în deschiderea unui, pe ansamblu, interesant supliment dedicat lui Mircea Eliade, cu destule contribuţii utile – face o apologie mascată, cu tentă conspiraţionistă, a naţionalismului românesc interbelic: „Prin întreaga sa publicistică interbelică, Eliade a confirmat o dată în plus calitatea sa intelectuală de mare român, calitate de care s-au îndoit doar cîţiva pamfletari vînduţi stîngii sau unor cercuri oculte. Nu e greu să intuim cine sînt aceia care îi contestă lui Eliade calitatea de militant pentru cauza românismului; cu atît mai mult nu e greu să bănuim cine sînt detractorii care arborează azi chestiunea aşa-ziselor «greşeli de tinereţe» ale istoricului religiilor". Nu e cam mult? „Aşa-zise greşeli?" Un asemenea mod de a pune problema – caracteristic, din păcate, şi altor colaboratori ai revistei – nu contribuie cu nimic la elucidarea şi explicarea unor probleme controversate precum cele în cauză.

Numerele viitoare ale publicaţiei vor fi dedicate, aflăm, unor teme precum **Feminism** sau **Modern, modernitate, postmodernism**.

de ici, de colo

FAMILIA
Nr. 7-8 • iulie - august 2001 • REVISTĂ DE CULTURĂ

Numărul 7-8 al revistei orădene de cultură **Familia** ne oferă, şi de această dată, multe lucruri de citit şi de citat. Între acestea – micul grupaj realizat de Traian Ştef despre Virgil Nemoianu (incluzînd şi un interviu cu profesorul american de origine română: **Politicul îşi găseşte eficienţa numai dacă descoperă dialectica dintre doctrină şi oameni**), apoi partea întîi a unui amplu şi pătrunzător eseu al lui Virgil Podoabă despre Mircea Zaciu ca **Homo Viator** (e vorba în primul rînd despre însemnările de călătorie – dar nu numai – ale regretatului critic clujean), cronicile „pe fază" ale lui Ion Simuţ (despre cel mai recent volum al lui Mircea Mihăieş), Valentin Chifor (despre memoriile lui Constantin Beldie) şi Rareş Moldovan (despre romanul **Anarhic** al tînărului David Dorian), însemnările lui Luca Piţu despre romanul **Lia Mora** al lui Dumitru Ungureanu... În cadrul Colocviului revistei **Familia** despre **Canonul estetic al literaturii române**, Tudorel Urian semnează un scurt eseu despre **Postmodernitate şi abolirea canonului**. Încercările criticului de la **Cuvîntul** de a poza în teoretician doct sînt destul de neconvingătoare, în pofida citatelor din mult prea citatul Gianni Vattimo. Mult mai convingătoare şi valabile ni s-au părut tocmai evaluările „pragmatice" ale autorului din finalul prezentului eseu...

Însă partea cea mai interesantă a acestui număr este dată de secţiunea **Vine proza**, unde putem citi nu puţine texte de foarte bună calitate. Merită semnalate (cel puţin) patru dintre ele: **Lecţii de seducţie** de Gheorghe Crăciun (un fragment din romanul **Păpuşa rusească**, aflat în pregătire), **Reveal Codes. Profesiunea Domnului Onoriu** de Adrian Oţoiu, **Liniile din palma mea se oglindesc în palma ei** de Judith Meszaros şi **Tristeţe în re minor** de Luiza Carol. Le-am putea adăuga şi textul „de frontieră" între proză, istorie literară şi eseu al lui Daniel Vighi: **Să ne întoarcem la boierul ţinutaş – proză pe jumătate corcită**. Am citit, de asemenea, cu plăcere atentul, devastatorul comentariu al criticului dramatic Mircea Morariu despre „dejecţiile verbale" dintr-un jenant volum de teatru al lui Paul Everac: **Iară noi, noi democraţii...**. Vom cita însă (spre aducere aminte) un fragment despre trecutul dramaturgului ceauşist: „Nu mă număr printre cei care neagă în totalitate opera anterevoluţionară a celui care acum, spre a-şi spăla păcatele, ar avea nevoie de toată producţia de detergent dintr-un cincinal. [...] «Disidentul» Everac, o dată cu piesa **Un fluture pe lampă**, a dat semnalul înfierării cu mînie proletară a exilului românesc. Textele sale cu directori generali adjuncţi imorali se încheiau de fiecare dată cu victoria «moralei socialiste», la reinstaurarea căreia un rol decisiv îi revenea unui înalt funcţionar comunist. Aproape că nu a existat plenară pe probleme ideologice a CC al PCR care să nu-şi fi aflat reflexul în scrisul domnului Everac. Oricît ar vrea respectivul domn să se prezinte «mai curat, mai uscat», nimeni din breaslă nu uită răul pe care l-au făcut dezbaterii de idei din şi din jurul teatrului românesc denunţurile poliţieneşti pe care dramaturgul le adresa pe faţă ori pe căi ocolite autorităţilor comuniste. Aşa încît nimeni şi nimic nu mă va convinge că Paul Everac nu este altceva decît un Tartuffe modern care-şi imaginează că poate să ne prostească pe toţi înfăţişîndu-se drept un Montaigne domiciliat într-o locuinţă de lux de pe Batiştei". Iată şi un fragment despre activitatea actuală a dramaturgului P.E.: „Ceea ce-l descalifică definitiv ca dramaturg pe Paul Everac este confuzia programatică pe care o face între literatură şi articolele din **Infractorul**, **Infractoarea**, **Atac la persoană** sau **România Mare**".

Cam asta ar fi. În rest – nu ne-au plăcut defel versurile Minervei Chira, autoare pe cît de modestă, pe atît de prezentă în revistele noastre literare din ţară şi străinătate.

LITERE

Editorialul lui Tudor Cristea din numărul 9/2001 al revistei tîrgoviştene de cultură **Litere** se intitulează **Poet şi critici** şi se referă la receptarea poeziei lui Eugen Jebeleanu, azi. În finalul revistei, este inclusă, ca probă şi „docoment", o secţiune **Fără comentarii** de... comentarii critice despre poetul **Surîsului Hiroshimei**, de la Pompiliu Constantinescu la... Tudor Cristea. Trecînd peste „modestia" criticului de la **Litere**, care ţine cu tot dinadinsul să se afişeze în companii exegetice ilustre, venim la „cestiunea" editorialului său, din care aflăm că „atitudinea duplicitară" în receptarea controversatului poet „e şi ea bine reprezentată". De cine? Suspans: „Comentînd, în **România literară**, într-un amplu şi de-a dreptul elogios articol, antologia de care aminteam, un critic al cărui nume vreau, acum, să-l trec sub tăcere, îmi reproşa faptul că mai pot crede că **Surîsul Hiroshimei** e un mare poem. Nu discut chestiunea. Precizez însă că, în selecţia de opinii critice de la sfîrşitul volumului, cel care se indigna graţios de susţinerea mea era reprezentat tocmai de un extaziat pasaj referitor la poemul cu pricina. Alte comentarii sînt de prisos". Căutînd, intrigaţi, în „selecţia de opinii critice", ne dumirim despre cine este vorba: nimeni altul decît Alex. Ştefănescu...

În acelaşi număr din **Litere** găsim însă şi alte lucruri demne de menţionat. Mai întîi, serialul **Literatură dus-întors** al lui Mircea Horia Simionescu (**...Cu spade şi panglici**) despre lectura în palimpsest a textelor aparent – doar aparent! – „inofensive", paginile – dense – de **Arhivă literară** tîrgovişteană semnate de Ştefan Ion Ghilimescu (**Martha Bibescu la Tîrgovişte, Dealu, Viforîta şi Doiceşti**), comentariul lui Dumitru Ungureanu despre Valeriu Cristea şi „punctele de vedere" ale lui George Geacăr despre **Jurnalul** lui Mircea Cărtărescu. Am uitat ceva? Da: corespondenţa inedită Iancu Văcărescu-Ion Heliade Rădulescu, restituită de Victor Petrescu.

MEMORIA
revista gândirii arestate
35
Editată de FUNDAȚIA CULTURALĂ MEMORIA
sub egida Uniunii Scriitorilor din România
Fondator BANU RĂDULESCU

A apărut numărul 35 al **Memoriei. Revista gîndirii arestate**, cu un sumar, ca de fiecare dată, dens şi interesant, cuprinzînd multe documente umane tulburătoare şi date semnificative de istorie a comunismului. Remarcăm interesul sporit acordat perioadei de după 1965, prea puţin „explorată" în analizele româneşti despre perioada totalitară. Din sumar ne-au atras atenţia, în primul rînd, amplul, dramaticul şi documentatul text al lui Marcel Ungureanu despre biografia disidentului anticeauşist Vasile Paraschiv (**Drumul Calvarului**), un fragment dintr-un studiu al istoricului Eugen Denize despre **România lui Ceauşescu**, un nou capitol din studiul Ruxandrei Cesereanu despre tortura în secolul XX (**Medicii-torţionari ai secolului XX**) şi un articol semnat de profesorul Paul Teodorescu de la Hartnell College din Salinas, California (publicat iniţiat în **Yearbook of Romanian Studies** nr. 2, decembrie 1977, publicaţie a Asociaţiei de Studii Româneşti din America), sub pseudonimul Ted. B. Casso. Articolul se intitulează **Teste convingătoare privind Noua Presă din epoca Ceauşescu** şi analizează dintr-o perspectivă „comparativă", pentru publicul occidental, monstruozitatea „presei de tip nou" în zilele de după cutremurul din 4 martie 1977, precum şi „reacţiile" acesteia din perioada grevei minerilor din acelaşi an. În privinţa informării cu privire la efectele cutremurului, presa ceauşistă oscilează între grotescul cinic gen „ţara arde, baba se piaptănă" şi dezinformare: „Pagina 3 [din **Scînteia**, *n.n.*] depăşeşte orice aşteptări în privinţa euforiei şi calităţii presei de «tip nou». Bardul oficial, Ion Brad, întîlnindu-şi muza printre ruine, povesteşte cum poporul român, cu obrajii scăldaţi de lacrimi, sfidînd Moartea şi Neantul, îl urmează pentru totdeauna pe Comandant (adică pe tovarăşul Ceauşescu)". Pe lîngă statisticile mincinoase cu privire la victimele seismului, tristul eveniment a fost folosit de regim pentru a demola Biserica Enei. Acesta era, de fapt, începutul demenţialului plan al demolărilor pus în operă de „eroul între eroii neamului". În ceea ce priveşte greva din Valea Jiului, ea nu a fost prezentată niciodată de presa oficială.

După cum putem citi în textul introductiv al revistei, **Nostalgia discriminării**, **Memoria** nu mai este susţinută financiar de actualul Minister al Culturii. Redactorii publicaţiei văd o posibilă explicaţie a acestei atitudini într-un interviu acordat de Răzvan Theodorescu revistei **22** (numărul din 19 iunie 2001): „*Întrebare*: Este în România democraţia îndeajuns de dezvoltată pentru «a se lăsa loc şi celuilalt?». *Răspuns*: Hotărît, nu! O spun cu toată sinceritatea: nu încă. Există tendinţa generală a celor care au, pentru un anumit moment, dominaţia politică de a folosi în scopul lor aceste lucruri".

ARAD 2001
REVISTĂ DE CULTURĂ
ARCA

În editorialul său din numărul 7-8-9/2001 al revistei arădene **Arca**, Vasile Dan se referă la **Paradoxul revistelor noastre de cultură**. În momentul actual, afirmă el, „există o discrepanţă între ofertă (excesivă) şi cerere (tot mai diminuată). Paradoxal, acest lucru nu are nimic în comun cu calitatea lor [*n.n.*, a revistelor culturale], multe dintre ele excelente. Ci cu mutaţia de gust, de interes a cititorului. Acesta pare confiscat de orice altceva, numai de probleme culturale, intelectuale, artistice nu. Ceea ce îl interesează obsedant este aspectul pecuniar al vieţii, confortul material, politica, aspectele derizorii ori senzaţionaliste ale vieţii. Literatura – şi domeniul ei, ficţiunea –, revista de cultură par rămase în urma sa pe drum, dacă nu cumva aruncate definitiv. Ele au devenit un domeniu exclusiv de specialitate sau destinat instrucţiei generale (în şcoală, în universitate, şi aici cu o motivaţie scăzută). Tirajele lor variază între cîteva sute de exemplare şi o mie. Excepţiile sînt cele care îmbină *cultura* cu fenomenele sociale, politice, istorice mai generale: **22**, **Dilema**, **Observator cultural** sau cele care funcţionează încă în virtutea unui prestigiu verificat în alt context istoric (predecembrist), tip **România literară**. [...] În fond, importanţa unei reviste, spre deosebire de a unui ziar, nu e dată exclusiv de tirajul ei (deşi acesta e rîvnit, iar dacă e atins, lucrul pare ideal), ci de valoarea ei intrinsecă, apreciată de cei cu criterii, chiar dacă puţini la număr, dar importanţi, cu putere de discernămînt şi influenţă". Am avea totuşi o mică observaţie: e vorba de fapt, în cazul primelor trei excepţii menţionate, de o *extensie* a conceptului de cultură şi către alte domenii decît cele „umanist-tradiţionale".

Proză

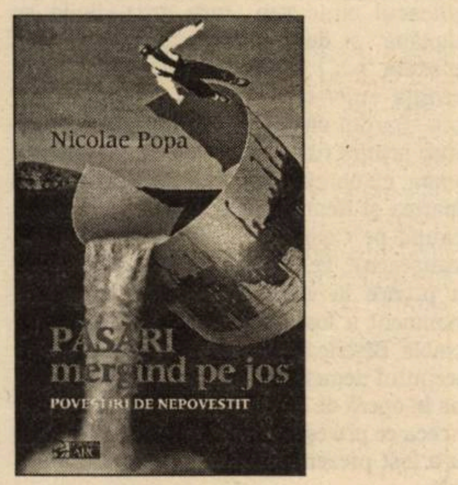

Nicolae POPA

Păsări mergînd pe jos (Povestiri de nepovestit)

Editura Arc, Chişinău, 2001, 304 p., f.p.

Povestirile din **Păsări mergînd pe jos**, volumul scriitorului basarabean Nicolae Popa, sînt create de un poet care încearcă să-şi decanteze viziunile elegiace în tipare narative postmoderniste. Efectul: nu atît un contrast frapant între *substanţa* (eterogenă a) reveriei auctoriale şi *formele* textuale ce o definesc/actualizează, cît un echilibru între o tendinţă – esenţialmente lirică – a expansiunii imaginative şi necesitatea de a o exprima, de a o face vizibilă între limitele ferme ale unor convenţii literare.

„Postmodernist din lipsă de alte noutăţi literare", cum ni-l prezintă pe Nicolae Popa un mic text biobibliografic de pe coperta a patra, autorul volumului de „povestiri de nepovestit" ni se dezvăluie ca un nostalgic al latenţelor. Textele sale se configurează astfel în jurul unor metafore autoreferenţiale ce denunţă – în spiritul unui „postmodernism soft" – regretul renunţării la inefabil: revelaţia momentului de graţie se dizolvă în imaginea imortalizată prin scris/fotografie/culoare picturală.

„Aşa se întîmplă tot timpul cu imaginile: ori le ucizi fotografiindu-le, ori dispar de la sine" (p. 81) – reflectează un personaj din povestirea **Unghia neagră**, un straniu fotoreporter cu (simplificate) reacţii sartriene la monotonia, la stereotipia existenţială. Exacerbîndu-şi obsesia, trăind-o cu o voluptate amară, Dumitru îşi tapetează pereţii odăii cu fotografii reprezentînd (şi epuizînd) una şi aceeaşi imagine, cu variaţii abia perceptibile: „un lăstar verde de viţă-de-vie de care atîrnă greu un ciorchine albastru-brumat". Ulterior, suprapune acestui desen multiplicat la nesfîrşit o altă imagine obsedantă: un cap de berbec. S-ar zice că e în joc o simbolistică a răsturnării: o vitalitate primară, excesivă este dislocată de mecanizarea şi stereotiparea gesturilor sacre sau ale celor pur şi simplu umane.

Destinul şi în acelaşi timp drama (anti)eroilor din povestirile lui Nicolae Popa rezidă într-un minus de vitalitate şi de realitate, într-o amnezie generalizată – individuală şi colectivă deopotrivă, într-o halucinantă trecere dintr-un vis într-altul, dintr-o iluzie în alta: nu sînt greu de reperat, în acest context, aluziile la un spaţiu, la o epocă, la o dramă istorică, toate extrem de concrete, pe care scriitorul basarabean le presară printre şi peste pasaje livreşti, cvasionirice, printre cioburi de ficţiune.

Din **Vîrtelniţa morţii** – titlul uneia dintre povestiri –, din caruselul coşmaresc al istoriei se poate ieşi, ne sugerează un narator histrionic, doar prin anamneză, printr-un exerciţiu al căutării de sine. Inedite sînt simbolurile textuale concrete prin care prinde viaţă un asemenea proiect soteriologic.

Există, pe de o parte, anumiţi agenţi ai anamnezei, personaje ce provoacă şocul, declanşînd procesul complicat al re-cunoaşterii. Asemenea personaje cu funcţie simbolică sînt „profesorul" (o apariţie fantomatică, de dincolo de timp, ivită, parcă, din subconştientul ignorat al tînărului „erou") din povestirea **Cel din spate**, fotograful din **Unghia neagră** sau soţia „omului fără însuşiri" din **Mii de nopţi**. În conştiinţa alienată a acestuia din urmă, fireasca alternanţă a zilei cu noaptea e înlocuită progresiv de o dominaţie a regimului nocturn. În asemenea condiţii sufleteşti (cărora le sînt circumscrise, de fapt, drame sociale), omul se uită pe sine, adaptîndu-se unei existenţe în care un automatism îl înlocuieşte pe celălalt, iar un gest repetat din prezent îşi are justificarea într-unul – refulat – din trecut. Trezit, aproape miraculos, la conştiinţă de povestirile Aurorei, personajul din **Mii de nopţi** începe să perceapă din nou existenţa luminii, a zilei, refăcînd un drum uitat, iniţiatic, filo- şi ontogenetic.

Pe de altă parte, prezenţa agenţilor anamnezici este dublată (şi, simultan, scoasă în relief) de simboluri, de entităţi iconice din lumea zoomorfă. Recurente, „pasărea paradisului", şopîrla, broscuţa marchează – în mai toate povestirile din volum – drumul spre descifrarea sensului sau, poate ar fi mai bine să spunem, a „tendinţei" cărţii de faţă. Sînt simboluri bizare ale unei lumi răsturnate (a se vedea şi titlul: **Păsări mergînd pe jos**), ale unui „univers concentraţionar" în care nu e dificil să identificăm aspecte de dincolo de Prut...

Bianca BURŢA

Filozofie

Theodor Iordănescu
Fachirii indieni
şi doctrina lor

Theodor IORDĂNESCU

Fachirii indieni şi doctrina lor

Editura Paralela 45, Colecţia „Sapientia", Piteşti, 2001, ediţie îngrijită şi notă introductivă de Vlad Şovărel, 140 p., f.p.

Theodor Iordănescu este un indianist din perioada interbelică, discipol al eruditului Constantin Georgian şi avînd studii de specialitate în Germania, însă mai puţin cunoscut chiar şi de cei interesaţi de acest domeniu. **Fachirii indieni şi doctrina lor** adună între copertele sale articole şi lucrări publicate în presa vremii, în special în **Convorbiri literare** şi **Neamul românesc literar**, dar şi materiale inedite aflate în arhiva lui Sergiu-Al. George.

Deşi, prin titlul ei, cartea se anunţă unitară, această culegere de texte este doar o introducere, nu într-o doctrină, ci în cultura populară indiană. Găsim aici articole şi consideraţii nu doar despre fachiri, dar şi despre yoghini sau brahmani, de exemplu. După o trecere în revistă a unor lucrări ştiinţifice mai importante ale epocii apărute în Europa şi tratînd diverse aspecte ale culturii indiene, Theodor Iordănescu dezvoltă în următoarele articole cîteva idei slujindu-se, aproape exclusiv, de cărţile populare esenţiale ale civilizaţiei indiene: **Rig-Veda**, **Mahabharata**, **Aharva-Veda**, **Upanişadele** etc.

Th. Iordănescu remarcă şi urmăreşte, încă de la început, uneori modest şi cu stîngăcie, multiple asemănări aspectuale între cultura indiană şi cele creştine (un întreg studiu, **Asemănarea între poveşti indiene şi româneşti**, se ocupă de o serie de elemente comune basmelor, amintindu-ne de monumentalul studiu al lui V.I. Propp), discută poezia lirică indiană şi motivul jocului de noroc, aşa cum se oglindeşte el în literatura veche indiană. Restituire necesară, cîteva articole fiind însă depăşite.

În studiul **O istorie a ţiganilor**, poate cel mai izbutit din acest volum, Th. Iordănescu corectează o serie de erori şi combate cu serioase argumente cîteva teorii false sau doar construite superficial, teorii care circulau în epocă datorită unor cărţi mai mult sau mai puţin ştiinţifice. Iată un fragment: „Autorul (un scriitor englez de origine română, *n.m.*) crede că România fără ţigani nu se poate concepe, ca şi curcubeul fără culori sau ca pădurea fără păsări, şi că am avea în ţară 300.000 de ţigani. Se pare cam curioasă această afirmaţie, dar cînd ne gîndim că ţiganii au început să se asimileze, să trăiască la oraşe, în capitală, unde îşi pierd aerul lor exotic, acest număr nu poate fi exagerat. Cîţi nu sînt azi cu blănuri şi maşini, care, examinaţi cu atenţie de un etnograf, trădează originea lui din depărtatul Orient" (p. 95).

Deranjat de unele exagerări din studiile străine cu privire la ţiganii din România, Th. Iordănescu deplînge lipsa noastră de preocupare pentru astfel de probleme: „Iată cum străinii ştiu să se ocupe de lucrurile noastre, căci ei nu se tem că asemenea chestiuni nu vor fi apreciate şi chiar cînd spun lucruri ‚eronate din neştiinţă sau întradins se trece, fiindcă nu are cine să-i combată" (p. 101).

Ernst Jünger
Cartea ceasului
de nisip
POLIROM

Borges, autorul **Cărţii de nisip**, a avut-o, printre puzderiile de intuiţii care captau pînzele freatice ale metafizicii, şi pe aceasta: „Bănuiesc că scurgerea timpului şi timpul constituie un singur mister şi nu două". Bănuiala lui Borges a devenit obiect de eseu enciclopedist la patriarhul literaturii germane contemporane, Ernst Jünger. Cartea lui despre ceasul de nisip a fost de curînd tălmăcită în româneşte, pentru Editura ieşeană Polirom, de către Viorica Nişcov, autoare a mai multor traduceri din „poliedrica" operă a centenarului Jünger. **Das Sanduhrbuch** a fost scrisă la 59 de ani şi a apărut în original în 1954, tocmai la mijlocul de strîngere a celor două jumătăţi de secol şi de viaţă ale autorului. Există o referinţă dureros ironică la segregarea Germaniei: „Va veni ziua în care asemenea discordie a nisipurilor se va număra printre curiozităţile istoriei noastre", scria Jünger. Căci nisipul din regiunea Dresdei lipsea pentru mica producţie de sticlă suflată a RFG-ului. Zeci de alte amănunte erudite despre istorie, economie, ştiinţă şi mai ales de istorie a tehnicii oferă minunata carte a lui Jünger în jurul dispozitivelor de măsurat timpul. De fapt, în filigranul ei, cartea ceasului de nisip depune o subtilă mărturie asupra filozofiei personale a timpului la această fascinantă şi contradictorie conştiinţă a secolului XX, Ernst Jünger, care a trăit în acolada unui veac întreg, cu o înţelegere lentă şi vastă a istoriei şi a naturii. Elogiul romantic-iluminist pe care-l face măsurării timpului prin nisiparniţă ne prilejuieşte, cu ajutorul diferenţelor proxime de celelalte dispozitive, un periplu prin folozofia ştiinţei. Din cînd în cînd transpare printre rînduri armătura profundă a opţiunii sale antimecaniciste. Citām finalul de capitol dedicat efortului tehnologic de precizie: „Nimic nu e mai inconsecvent decît consecvenţa deplină, căci ea produce fenomene artificiale care sfîrşesc prin a se răsturna brusc".

De ce Jünger readuce în imaginarul nostru obiectual ceasornicul de nisip? Pentru că simplitatea lui este un excelent punct de sprijin pentru critica facultăţii de judecată. Timpul însuşi, ca veche temă a filozofiei, este una dintre cele mai mari prejudecăţi ale conştiinţei umane, declară Jünger. Timpul nisiparniţei trăieşte adînc în noi, el exprimă timpul copilăriei, al pierderilor în natură, al meditaţiei, al rugăciunii. Este altceva decît timpul ceasului mecanic şi altceva decît timpul solar. Pentru captarea duratei s-au pus în joc, cu mare ingeniozitate, energiile mai multor elemente. Jünger scrie palpitante pagini despre gnomii ceasului solar, despre „hoţii de apă", clepsidrele, despre ceasurile ignice sau ceasurile florale, toate documentate nemţeşte, dar întîlnindu-se ca gen literar cu erudiţia fabulatorie a lui Borges.

Momentul de apariţie al ceasului mecanic este atent analizat, drept o mutaţie dilematică. „Ceasul mecanic nu este nici ceas teluric, nici cosmic. El este o a treia făptură, o lucrare a spiritului care nu arată nici timpul sideral, nici pe acela pămîntesc. Darul lui este timpul abstract spiritual, un timp pe care omul şi-l dă sie însuşi şi pe care îl asumă. Ceea ce aduce pagubă şi cîştig deopotrivă. Ceasurile dinaintea punerii în mişcare circulară a cadranului concepeau timpul liniar, nu ciclic. Mărturia a rămas în toate limbile: timpul trece, curge, zboară. Roata, marea invenţie abstractă, a fost pusă la lucru în diversele ei ipostaze de mecanisme patriarhale. Atunci cînd i s-a ataşat dispozitivul de frînare unei roţi dinţate, s-a creat sacadarea neîntreruptă a orologiului. Principiul ceasului a devenit inima mecanismelor care s-au emancipat de teluric şi de cosmic. Automatismul este astăzi puterea universală, iar tehnica e limba universală", scrie Jünger în 1954, în subcapitolul **Ceasul, primul automat al lumii noastre**.

Diferenţa dintre ceasul mecanic şi nisiparniţă poate fi redesenată acum mai clar: ceasul cu nisip este simbolul timpului teluric, cu grotele, dunele şi lacurile sale tihnite. La temelia lui se află materia primordială, ţărîna care se aruncă şi peste mormînt, iar mişcarea sa fundamentală este atracţia de sus în jos. După cele 23 de subcapitole pregătitoare urmează a doua jumătate a cărţii, dedicată amănunţit componentelor nisiparniţei, începînd cu etimologii, pînă la inventarierea ei în literatură şi pictură. Cartea are şi reproduceri rare după gravuri din tratatele epocii baroce.

Dacă Ungaretti imagina două gigantice roţi, una a timpului interior şi alta a timpului mundan, după seducătoarea carte a lui Jünger devii mai şofisticat şi mai estet şi-ţi doreşti să poţi avea un străvechi ceas cu nisip. El conţine desfătarea. El captează timpul răgazului şi al tuturor îndeletnicirilor mai înalte. El ne conduce la porţile grădinilor atemporale, unde nu bate nici un ceas. Nisiparniţa este recomandată spre finalul cărţii lui Jünger drept tămăduitor, drept medicament la muşcătura lui Cronos, adică la erodarea mecanică a timpului.

Vînturarea ţărînii vindecă.

Aurelia MOCANU

În ceea ce priveşte editarea acestor materiale datînd din interbelic, s-ar fi cuvenit îndreptarea tacită a formelor învechite ale unor cuvinte, cu atît mai mult cu cît textul n-ar fi avut deloc de suferit (vezi *ipnoză*, *coloare*, *contimporan*, *vre unui*, *nevoe* etc.) şi o atenţie mult mai mare culegerii textului. Sute de greşeli de ortografie se *lăfăie*, pagină de pagină, în toată cartea.

Marius CHIVU

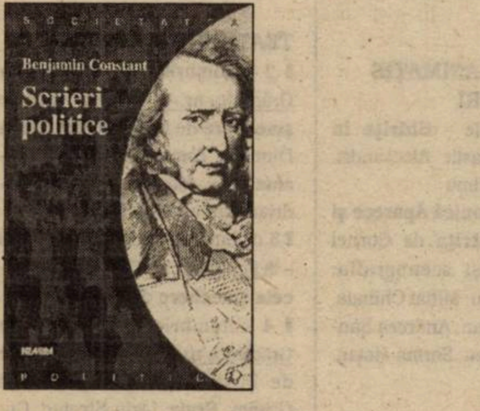

Benjamin CONSTANT

Scrieri politice cu o **Anexă** care cuprinde texte de Charles Comte, Charles Dunoyer şi Edouard Laboulaye, traducere de Cristian Preda şi Miruna Tătaru-Çazaban, **Cuvînt înainte** de Cristian Preda, Editura Nemira, Colecţia „Societatea politică", Bucureşti, 2001, 144 p., f.p.

Despre libertatea anticilor şi libertatea modernilor este unul dintre textele fondatoare ale liberalismului clasic, curent de idei care ia naştere în climatul ideologic postrevoluţionar francez; cea de-a doua traducere în limba română, după cea apărută în 1996 sub semnătura Corinei Dimitriu la Editura Institutul European, a **Discursului** rostit la Ateneul Regal în 1819 de Benjamin Constant face parte dintr-un mic manual de liberalism. În aceste pagini, pe lîngă o selecţie din scrierile politice ale autorului lui **Adolphe**, se întîlnesc şi ideile unor gînditori contemporani lui Constant, cu care acesta a avut diferende, dar şi etape comune de interes doctrinar.

În chip de *captatio*, **Cuvîntul înainte** al lui Cristian Preda cuprinde principalele referinţe bibliografice la opera lui Constant, precedate de amănunte biografice, dintre care se evidenţiază enumerarea pasiunilor amoroase ale autorului francez; cea care îl va introduce în cercurile liberale ale timpului este fiica lui Necker, Mme de Staël, şi totodată cea care „va influenţa masiv gîndirea sa politică". Textul care închide volumul îi aparţine editorului din 1861 al lui Benjamin Constant, Edouard Laboulaye, şi tratează despre **Libertatea antică şi libertatea modernă** „de pe poziţii tocquevilliene". Se întocmeşte astfel o distanţă conceptuală în interiorul ideii clasice de liberalism, fapt care subliniază caracterul de antologie al volumului de faţă. O antologie totuşi restrînsă printr-o anumită circularitate a ideilor (de fapt, o tematizare) liberale; există cîteva puncte de vedere asupra cărora autorii prezenţi aici sînt oricum de acord: abuzurile ideologice ale Revoluţiei de la 1789 sînt cauzate de lecturi eronate din Rousseau, el însuşi întemeiat pe paradoxe; de aici, după cum menţionează istoricul ideilor politice Philippe Raynaud, provine „atitudinea ambivalentă faţă de Revoluţie – apărarea rezultatelor Revoluţiei e dublată de o critică a procesului revoluţionar".

Diferenţa specifică a retorismului francez de secol XVIII este comparaţia nobilă; aceasta presupune ca un termen al comparaţiei, comparantul, să fie inspirat din mitologia antică; lumea greco-romană, în general, este sursa pentru nuanţarea unui aspect contemporan lui Rousseau; invocarea de către acesta a unei posibile reinstaurări a republicii greceşti se face în spiritul comparaţiei nobile, iar efectele robespierriene sînt notorii. Benjamin Constant precizează raportul invers proporţional existent între spaţiul public al Antichităţii şi cel contemporan (în speţă, cel din Restauraţie, *le Juste Milieu*): „Libertatea anticilor era supunerea completă a individului faţă de autoritatea întregului... Independenţa opiniilor, a alegerii meseriei şi mai cu seamă a religiei nu îi erau consimţite individului... Prin urmare, în Antichitate, individul era, de regulă, suveran în afacerile publice, dar sclav în raporturile sale private". **Perfectibilitatea speciei umane**, un alt text al lui Constant, presupune cîştigarea dreptului inalienabil al intimităţii, cu alte cuvinte constituirea şi forţa peremptorie a noţiunii de individ în detrimentul celei antice de cetăţean. „La ei (*i.e.* antici)", va rafina peste ani Laboulaye, „cetăţeanul e făcut pentru Stat, şi nu Statul pentru cetăţean".

Gînditorii liberali de la începutul secolului al XIX-lea aveau de separat ideea lor de alte tendinţe sau teorii de guvernare iscate de Revoluţie, printre care cea a socialismului revoluţionar; mandatînd pe altcineva să participe la viaţa şi puterea politică, este prea posibil ca un sistem reprezentativ să se preocupe la un moment dat cu descoperirea fericirii tuturor. „Nu, Domnilor", spune Benjamin Constant, „să nu-i lăsăm s-o creeze. Oricît de mişcător ar fi un interes atît de generos, să rugăm autoritatea să rămînă în limitele sale! Ea trebuie să se mărginească la a fi dreaptă; noi ne vom împovăra cu fericirea". Felul în care spaţiul demagogic şi-a făcut loc, invocînd uneori principii liberale, va fi, în secolul XX, analizat de Isaiah Berlin; apoi, distincţia dintre religie şi exercitarea ei (sacerdoţiul) este o preocupare majoră a gîndirii lui Constant. O **Istorie intelectuală a liberalismului** a lui Pierre Manent (1987) este construită tocmai pe ideea „problemei religioase". Se cuvine, prin aceste două nume de filozofi politici contemporani nouă (şi traduşi în română), să încadrăm astfel **Scrierile politice** ale lui Constant din ediţia lui Cristian Preda într-un ansamblu minimal.

Dan GULEA

Un caiet despre Bucovina

LIMBA ROMÂNĂ
Nr.1-3 2001 · ANUL XI · CHIŞINĂU
BUCOVINA –
AURA NORDICĂ A ŢĂRII
Ediţie specială

Avînd ca obiectiv crearea unui „spaţiu cultural unic" al românilor din România şi din afara ei, revista de ştiinţă şi cultură **Limba română** din Chişinău împlineşte în curînd zece ani de activitate. Numărul 1-3 (67-69) este o ediţie specială dedicată judeţului Suceava (Bucovinei). Anterior au fost lansate ediţii dedicate judeţelor Călăraşi (nr. 11, 1999) şi Maramureş (nr. 3-5, 2000). Redactor-şef al acestei publicaţii-caiet este Alexandru Bantoş, redactori-şefi adjuncţi sînt Ana Bantoş şi Leo Bordeianu, iar secretar de redacţie – Ilinca Roşca. Din colegiul de redacţie („onorific") fac parte, între alţii, Vladimir Beşleagă, Leo Butnaru, Ion Ungureanu, Augustin Buzura, Dumitru Irimia, Dan Mănucă, Gheorghe Chivu. Dincolo de adeseori meritoriile contribuţii documentare, istoriografice, istorico-literare, lingvistice, general-culturale despre identitatea românilor bucovineni, revista este în mare măsură tributară unui naţionalism provincial destul de previzibil, chiar dacă – în general – fără stridenţe majore. Menţionăm, printre lucrurile care ne-au atras în mod plăcut atenţia, textul lui Ion Beldeanu despre **Societatea Scriitorilor Bucovineni**, cel al lui Nicolae Bileţchi (**Literatura din Bucovina: probleme ale integrării**) şi al lui Mircea A. Diaconu (**Mişcarea Iconar şi literatura română**). Interesant este şi dialogul dintre „contrafortiştii" Leo Bordeianu şi Nicolae Spătaru, sub titlul **Literatura este precum picătura chinezească**. Aruncîndu-ne privirile şi asupra „contribuţiei" poeţilor români bucovineni din secţiunea **Ars poetica**, reţinem cu satisfacţie numele unui tînăr şi promiţător poet – binişor acordat la pulsul poeziei noi –, pe numele său Dumitru Mintencu (n. 1976). Cel mai reuşit poem ni s-a părut a fi **Te sună singurătatea**: „undeva după miezul nopţii te/ sună singurătatea/ din stradă respingînd cu dîrzenie/ la marginea oraşului o haită de cîini/ cu greu îi auzi în receptor vocea decoltată/ simţi cum prin firul telefonic/ îţi gîdilă cu piciorul gol cele cîteva/ poeme aruncate într-un colţ de cameră/ cum rujul de pe buze îşi face drum/ prin circulaţia mică şi mare a sîngelui/ căutîndu-ţi insula sirenelor/ insistă la o întîlnire tête-à-tête/ vorba ei: multe încă nu ne-am spus unul altuia/ îi zici că-i tîrziu eşti obosit/ îi citeşti un pasaj din Codul Bunelor Maniere/ şi cu un au revoir bambino/ pui receptorul la loc/ nu înainte de a-i simţi sărutul/ împăienjenindu-ţi fotoliul/ din care îţi imaginezi/ singurătatea gonită pe străzi/ de o haită de cîini".

FILME/SERIALE TV

Howard's End

Cine a văzut **Rămăşiţele zilei**, **Surviving Picasso**, **Howard's End** şi **Camera cu vedere** a observat, fără îndoială, care sînt elementele care unesc filmele tocmai amintite. Pe lîngă faptul că Anthony Hopkins deţine rolul principal în primele trei şi că ultimele două sînt ecranizari după romane de E.M. Forster, legătura dintre cele patru filme o constituie stilul uşor de recunoscut (recompensat de mai multe ori cu premiul Oscar), care a consacrat duo-ul regizor-producător Ivory-Merchant. În 1960, un regizor american puţin cunoscut, James Ivory, sosit în India pentru a realiza un documentar, l-a întîlnit pe Ismail Merchant, producător local la fel de puţin celebru. Primul succes internaţional purtînd semnătura Ivory-Merchant a fost **Shakespeare Wallah** (1965), un film despre dispariţia stilului britanic de viaţă din India postcolonială. Echipa fiind completată de scenaristul Ruth Prawer Jhabvala, un evreu de origine poloneză, născut în Germania şi devenit indian prin căsătorie, formula succesului a fost în curînd accesibilă. La început, două ecranizări după Henry James au reţinut atenţia criticilor şi a publicului: **The Europeans** (1979) şi **The Bostonians** (1984). În 1986, romanul **O cameră cu vedere** de E.M. Forster a fost transformat de Ivory şi Merchant într-un film (cu Helena Bonham Carter, Judi Dench, Daniel Day Lewis, Julian Sands) care a cîştigat trei premii Oscar din mai multe nominalizări. Un an mai tîrziu, alt roman al lui Forster, **Maurice**, controversat din cauza temei abordate, homosexualitatea, a obţinut „Leul de Argint" la Veneţia în varianta cinematografică Ivory-Merchant, cu Hugh Grant în rolul principal. Însă adevăratul succes de public a venit în 1992, cînd **Howard's End** a primit trei premii Oscar din nouă nominalizări: pentru cea mai bună actriţă în rol principal – Emma Thompson, pentru cel mai bun scenariu adaptat – Jhabvala şi pentru cele mai bune decoruri.

Începînd de sîmbăta trecută, **Howard's End** este inclus între filmele difuzate de HBO, aşa încît cei care nu şi-au format o părere despre stilul Merchant-Ivory au ocazia să vadă acum una dintre cele mai reprezentative producţii ale celor doi, o adaptare după romanul cu acelaşi nume, publicat de Forster în 1910. Howard's End, casa familiei Wilcox, reconstituită cu fidelitate în film, este o replică la Rooksnest, casa din Hertfordshire în care Forster şi-a petrecut copilăria. El însuşi a recunoscut că în roman este descris Rooksnest. Casa este cea care realizează legătura surorilor Margaret şi Helen Schlegel (Emma Thompson şi Helena Bonham-Carter), două femei cultivate şi independente, cu familia Wilcox, ai cărei membri reprezintă tradiţia aprecierii banilor mai presus de orice. Margaret se împrieteneşte cu Ruth Wilcox (Vanessa Redgrave) care, înainte de a muri, scrie un document pentru ca Howards End să-i rămînă prietenei sale. Rudele lui Ruth găsesc şi distrug documentul, dar Henry Wilcox (Anthony Hopkins) se îndrăgosteşte de Margaret.

În 1910, Forster opunea surorile Schlegel materialiştilor Wilcox şi un vechi stil de viaţă noii civilizaţii dominate de tehnica a cărei reprezentare (ameninţătoare în viziunea lui Forster) era automobilul. Filmul regizat de James Ivory respectă evenimentele şi semnificaţiile romanului, într-o producţie în care costumele, imaginea şi muzica îşi merită pe deplin nominalizările la Oscar. Accentul pus pe reconstituirea detaliilor, rafinamentul şi eleganţa (tipice pentru orice producţie Merchant-Ivory) au atras însă şi unele aprecieri ironice din partea unor critici, după care filmul pare că s-ar fi inspirat mai mult din revista **House and Garden** (**Casa şi grădina**) decît din romanul lui Forster. Dar tocmai detaliile sînt unele dintre trăsăturile care includ filmele Merchant-Ivory în categoria denumită cu termenul HERITAGE FILMS. Aceste filme, printre care se numără şi ecranizările recente după Jane Austen, celebrează stilul de viaţă britanic în epoci de mult apuse, recreate în cadrul unor decoruri-muzeu din patrimoniul naţional. Deşi în ultima vreme succesul acestor filme a pălit în faţa altui gen de producţii britanice de tipul **Trainspotting**, filmele Merchant-Ivory îşi păstrează farmecul specific şi valoarea incontestabilă, ca şi cărţile pe care le-au tradus în limbaj cinematografic.

Irina ILIESCU

Teatru

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

- 6 octombrie, ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de Victor Ion Popa. Regia: Grigore Gonţa. PREMIERĂ. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu, Silvia Năstase
- 7 octombrie, ora 11.00 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu, Liviu Crăciun, Eugen Cristea, Claudiu Bleonţ, Tomi Cristin, Gheorghe Dinică, Constantin Dinulescu, Andrei Duban, Alexandru Georgescu, Matei Gheorghiu, Andrei Ionescu, Dragoş Ionescu, Silvana Ionescu, George Motoi, Bogdan Muşatescu, Grigore Nagacevschi, Marin Negrea, Răzvan Popa, Doru Rancea, George Sârbu, Valentin Uritescu

SALA LIVIU REBREANU:

- 2 octombrie, ora 18.30 – **Jocul dragostei şi al intîmplării** de Marivaux. PREMIERĂ. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric
- 5 octombrie, ora 19.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea, Ileana Olteanu, Ion Ionuţ Ciocia, Liviu Crăciun, Alexandru Hasnaş
- 7 octombrie, ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobâlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia, Bogdan Muşatescu, Emil Mureşan, Dragoş Ionescu, Grigore Gonţa
- 8 octombrie, ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al intîmplării** de Marivaux. PREMIERĂ. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric

SALA CAMIL PETRESCU:

- 4 octombrie, ora 18.30 – **Amanţii insîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. PREMIERĂ. Regia: Al. Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa, Lamia Beligan, Alexandru Georgescu, Vlad Ivanov, Sanda Toma
- 5 octombrie, ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 6 octombrie, ora 19.00 – **Bacantele** după Euripide. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Ovidiu Iuliu Moldovan, Florina Cercel, Marius Bodochi, Constantin Dinulescu, Eugen Cristea, Alexandru Bindea, Amalia Ciolan, Tatiana Constantin, Carmen Ionescu, Teodora Mareş, Brânduşa Mircea, Iuliana Moise, Rodica Mureşan, Ecaterina Nazare, Tania Popa, Cesonia Postelnicu, Emil Mureşan, Dragoş Ionescu, Adrian Drăguşin, Vasile Calofir
- 7 octombrie, ora 19.00 – **Amanţii insîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. PREMIERĂ. Regia: Al. Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa, Lamia Beligan, Alexandru Georgescu, Vlad Ivanov, Sanda Toma

TEATRUL NOTTARA

(tel: 212.52.89/ 212.52.90)

SALA STUDIO:

- 5 octombrie, ora 19.30 – **Frumos e în septembrie la Veneţia**, spectacol *coupé* cu piesele **Frumos e în septembrie la Veneţia** şi **Cine pe cine mîntuieşte** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis, Valentin Uritescu
- 6 octombrie, ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru, Camelia Zorlescu, Rareş Stoica, Crenguţa Hariton, Sorin Cociş, Irina Cornişteanu, Alexandru Drăgoi
- 7 octombrie, ora 19.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

- 5, 6 octombrie, ora 19.00 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. AVANPREMIERĂ. Regia: Alice Barb. Coregrafia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinaş, Mihai Danu/Pavel Bartoş, Gabriel Pintilei, Laurenţiu Lazăr, Florin Dobrovici, Aurelian Bărbieru, Ionuţ Kivu, Iuliana Costiniu
- 7 octombrie, ora 19.00 – **Îngerul albastru** de Răzvan Mazilu după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache, Mircea Constantinescu, Cătălina Mustaţă, Mihai Danu, Ioan Batinaş, Dimitrii Bogomaz, Leonid Doni

STUDIOUL TOACA

(tel: 326.38.09)

- 6, 7 octombrie, ora 20.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi. Regia: Nona Ciobanu. Coregrafia: Laurenţia Barbu. Cu: Liliana Pană, Laurenţia Barbu, Harry Tavitian

HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

- 2 octombrie, ora 19.30 – **Sînteţi în direct cu Torquemada. Astă seară despre prostie**, după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotterdam. AVANPREMIERĂ. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu
- 5 octombrie, ora 19.00 – **Chinezii** de Michael Frayn. AVANPREMIERĂ. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ionuţ Burlan

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

- 6 octombrie, ora 11.00 – **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Mihai Ciucă, Nicolae Călugăriţa, Cornel Ciupercescu, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru
- 7 octombrie, ora 11.00 – **Scripcarul pe acoperiş** de J. Stein, J. Boch, S. Hamick. Regia: Harry Eliad. Cu: Dan Tufaru, Leonide Waldman Eliad, Cristina Dogaru, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa. Textul poate fi ascultat şi în limba română, la cască

TEATRUL DE REVISTĂ „C. TĂNASE“

(tel: 314.19.79)

- 4, 5, 6, 7 octombrie, ora 18.00 – **Ura... şi la gară! (Revistă în 2 acte şi 30 de tablouri)** de Nae Lăzărescu, Vasile Muraru şi Geo Tipsie. Regia: Biţu Fălticineanu

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

- 8 octombrie, ora 10.00 – **Ninigra şi Aligru** de Nina Cassian. Regia: Daniela Anencov. Cu: Daniela Anencov, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Mioara Arsene, Mihaela Coveşeanu, Marian Rădulescu, Costin Emanuel Ionescu, Robert Radoveneanu. Muzica: Nicu Alifantis

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

- 2, 3, 4, 5 octombrie, ora 10.00 – **Capra cu trei iezi**. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia, Liliana Gavrilescu, Claudiu Iordan
- 6 octombrie, ora 11.00 – **Harap Alb**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Dora Ortelecan, Cristina Roşiianu, Mariana Zaharia, Daniel Stanciu, Cristian Mitescu, Claudiu Iordan, Leonard Popovici

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

- 2, 3, 4, 5 octombrie, ora 10.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Maria Varsami, Gabriel Apostol, Paul Ionescu, Liviu Berehoi, Florentina Tănase, Bruno Mastan
- 7 octombrie, ora 11.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici. Cu: Florentina Tănase, Rodica Dobre, Daria Gănescu, Marcela Sava, Cătălin Gugu, Paul Ionescu, Bruno Mastan

BACĂU

TEATRUL BACOVIA

- 7 octombrie, ora 18.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. PREMIERĂ. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Valentin Branişte, Nicolae Roşioru

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

- 4, 5 octombrie – **Chiriţa în provincie** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu
- 7 octombrie – **Ionică Apărece şi Domniţa Albăstriţa** de Cornel Udrea. Regia şi scenografia: Bogdan Ulmu. Cu: Mihai Chihaia, Marlene Duduman, Andreea Sandu, Eugen Ionescu, Sorina Moian, Liliana Isbândă

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

- 2 octombrie, ora 20.00 – **Revista Forever** de Zamfir Pop. Regia: Andrei Lache, Zoltan Papu
- 4 octombrie, ora 20.00 – **Burghezul gentilom** de Molière. Regia: Anton Tauf
- 7 octombrie, ora 20.00 – **Revista Forever** de Zamfir Pop. Regia: Andrei Lache, Zoltan Papu

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

- 3 octombrie, ora 18.00 – **Azilul de noapte** de Maxim Gorki. Regia: Kincses Elemér. Cu: Gabriel Săndulescu, Viorica Geantă Chelbea, Mircea Andreescu, Costache Babii, Dan Săndulescu, Virginia Itta Marcu, Lorena Ciubotaru, Gabriel Pintilei, Andrei Ralea, George Custură, Ligia Stan, Mirela Borş, Ioan Georgescu, Radu Negoescu, Oana Pavalache, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Relu Siriţeanu
- 4, 5 octombrie, ora 18.00 – **Operele complete ale lui Wlm Sxpr** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş, Gabriel Costea
- 7 octombrie, ora 19.00 – **Şantaj** de Liudmila Razumovskaia. Regia: Claudiu Goga. Cu: Virginia Itta Marcu, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Iulia Popescu, Marius Cisar

SALA STUDIO:

- 8 octombrie, ora 17.00 – **Scrisori eminesciene** în interpretarea actorului George Custură

TEATRUL ARLECHINO

- 2 octombrie, ora 10.00 – la Grădiniţa nr. 48 – **Ghemotoacele şmechere** de Liviu Steciuc, după Dumitru Toma. Regia: Liviu Steciuc. Cu: Miriana Brânduş, Adrian Farca, Simö Enikö
- 3 octombrie, orele 9.00 şi 10.00 – la Grădiniţa nr. 54 – **Ghemotoacele şmechere** de Liviu Steciuc
- 4 octombrie, ora 9.30 – la Grădiniţa nr. 30 – **Scufiţa Roşie** de Liviu Steciuc după Fraţii Grimm. Regia: Liviu Steciuc. Cu: Miriana Brânduş, Adrian Farca, Cecilia Negru, Petronela Bogdan, Marius Stroe
- 5 octombrie, ora 10.30 – la Grădiniţia nr. 15 – **Scufiţa Roşie** de Liviu Steciuc
- 7 octombrie, orele 10,30 şi 12.00 – la Sala Ministudio – **Alina şi gîscănelul** de Adrian Farca după N. Gherneţ. Regia: Ştefan Dedu Farca. Cu: Miriana Brânduş şi Adrian Farca

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

- 2 octombrie, ora 19.00 – **Hamlet**, după William Shakespeare PREMIERĂ. Regia: Vlad Mugur. Cu: Sorin Leoveanu, Bogdan Zsolt/Vlad Zamfirescu, Anton Tauf, Emanuel Petran, Radu Bînzaru, Stelian Roşian, Dan Chiorean, Petre Băcioiu, Maria Seleş, Melania Ursu, Miriam Cuibus, Ion Marian, Ruslan Bârlea

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 4 octombrie, ora 20.00 – **Carol** de Slawomir Mrozek. Regia: Tompa Gábor. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Tranzit
- 6, 7 octombrie, ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. Spectacol studio. PREMIERĂ. Regia: David

---

MONUMENTE

Fortuna – Cîrmuitoarea destinului (II)

La baza iconografiei personajului stau modelele elenistice, judecînd după faptul că, de multe ori, ea apare contaminată cu Isis (străveche divinitate a Egiptului faraonic, acum, însă, „îmbrăcată în haină“ nouă, grecească), după modul în care îi este prezentat veşmîntul (la zeiţa nord-africană se observă, în prinderea îmbrăcăminţii, un nod masiv, central, aşa-numitul „nod nilotic“ ori „isiac“, aranjat în „crosă faraonică“). Mai apropiat de tipul Fortuna-Isis sînt iconografiile în care personajul poartă pe creştet acel *modius* (*polos* sau *kalathos*, în greceşte, un fel de recipient-coş al belşugului). În analiza paternităţii artistice a zeiţei mai trebuie amintite în cadrul tipurilor, deosebit de eclectice, acele atribute specificate mai sus, care permit identificarea sigură a Fortunei; altfel, diadema semilunară şi faptul că este înveşmîntată în *chiton* (tunică) şi *himation* (mantie) ar putea induce în eroare prin simpul motiv că atît Iuno (soţia lui Iupiter), cît şi divinităţile care figurează noţiuni abstracte (Abundantia – „Abundenţa“ ori Concordia – „Înţelegerea“) prezintă similitudini (un exemplu elocvent în acest sens îl constituie statuia aşa-numită „Kore Albani“, transmisă nouă printr-o copie romană).

Din capitala Daciei romane, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, provine o frumoasă şi bine conservată statuetă din bronz (înaltă de 17,7 cm), care o înfăţişează pe Fortuna, apropiată de ipostaza zeiţei Isis (a se vedea „modius“-ul pe creştet). Personajul are capul uşor aplecat spre dreapta, cu elemente anatomice ale figurii deosebit de fine (faţă prelungă, ochii migdalaţi, cu irisul punctat, nas lung şi drept, gură şi bărbie delicate; păr ordonat, aranjat, cu cărare pe mijloc, îi acoperă pavilioanele urechilor, două şuviţe atîrnîndu-i pe umeri, deşi este prins, la ceafă într-un mic coc). Pe cap poartă o diademă semicirculară, ornamentată cu motive triunghiulare, incizate, din care „răsare“ amintitul „modius“, cilindric, înalt şi subţire. Corpul suplu este îmbrăcat într-un *chiton* lung pînă la pămînt, cu falduri verticale, lăsîndu-i umărul drept dezgolit, şi un *himation* puternic drapat, înfăşurat pe braţul drept. În mîna stîngă ţinea, probabil, „cornul abundenţei“ sau *patera* (astăzi dispărute), iar în cealaltă, întoarsă spre interior, avea cîrma (din care se păstrează astăzi doar o spiţă). Piesa, considerată a fi un produs de import, probabil dintr-o provincie sudică a Imperiului Roman (Egipt?), de o eleganţă artistică remarcabilă, datată în secolul al II-lea d.Hr. (eventual, în epoca antoniană), este expusă în Muzeul Civilizaţiei dacice şi romane din Deva.

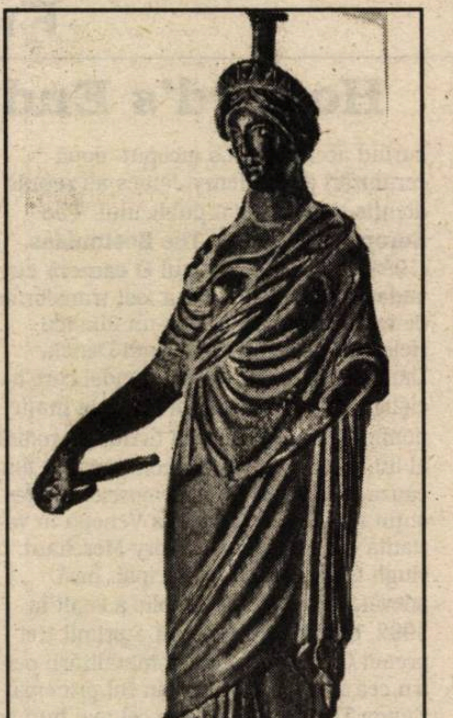

Această figurină din bronz se înscrie alături de alte 9 statuete ale genului, descoperite în Dacia traiană (cinci păstrate: Alba Iulia – Partoş, 2 exemplare la Reşca – jud. Olt, Turnu Severin, Veţel – jud. Hunedoara şi alte patru dispărute: Cigmău – jud. Hunedoara, Transilvania – localitate neprecizată, 2 piese la Turda).

Constantin POP

Grant (Marea Britanie). Cu: Dimény Áron, Fodor Edina, Nagy Dezsö, Kali Andrea, Kardos M. Robert, Varga Csilla, Csiky András, Bogdán Zsolt, Hatházy András, Tyokody Szabolcs

▮ 8 octombrie, ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière. Regia: Tompa Gábor. Spectacol cu traducere simultană la cască în limba română

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

▮ 3 octombrie, ora 18.30 – **Don Perimplin şi Belisa** de Federico Garcia Lorca. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Constantin Cojocaru, Ana Bart, Lucia Ştefănescu, Roxana Ivanciuc, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Nelu Neagoe, Mihai Androne, Cătălina Radu

▮ 4 octombrie, ora 18.30 – **Schimb urgent... trei surori**. Regia: Petre Bokor. Cu: Ana Bart, Nadiana Sălăgean, Raluca Zamfirescu, Niculae Urs, Ilie Gâlea, Marian Despina, Lucia Ştefănescu, Mihai Coadă, Dragoş Câmpan, Nicolae Năstăsia

REVISTĂ:

▮ 3 octombrie – deplasare la Cîmpina – **Bona visurilor mele**

▮ 7 octombrie, ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

▮ 2 octombrie, ora 12.00 – **Făt-Frumos din lacrimă** după Mihai Eminescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Paul Nicolae, Lucian Orbean Nelu Neagoe, Marian Ogescu, Mioara Pagâţa, Mihai Androne, Ana-Maria Premac, Cătălina Radu

▮ 3, 5 octombrie, ora 10.00 – **Făt-Frumos din lacrimă** după Mihai Eminescu

▮ 4 octombrie, ora 11.00 – **Leopardul de argint** de A.T. Popescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Lucian Orbean, Mircea Cârlig, Cătălina Radu, Carmen Bogdan, Marian Ogescu, Mioara Pagâţa

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▮ 4 octombrie, ora 16.00 – **Punguţa cu doi bani**, dramatizare de Ioan Brancu după Ion Creangă. PREMIERĂ. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu, Valentin Drăcea. Voci: Gabi Tudorin, Lidia Stratulat, Radu Constantinov, Cristian Alexandrescu, Claudia Cacoveanu

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

▮ 2 octombrie, ora 19.00 – **Hoţul cinstit?!** de Dario Fo. PREMIERĂ. Regia: Alexandra Ghandi. Cu: Franz Kattesch, Monika Dandlinger/Irina Deak, Georg Potzolli, Renate Müller-Nica/Monika Dandlinger, Roger Pârvu, Johanna Adam

▮ 3 octombrie, ora 19.00 – **Simt că fac nebunii** de Georges Feydeau. Regia: McRanin

FILM

2-4 octombrie

BUCUREŞTI

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Festival, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30/ Studio, orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria, orele: 9.00, 12.30, 16.15, 20.00/ Favorit, orele: 11.15, 15.00, 18.30

▮ **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Corso/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.00

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Studio Martin/ orele: 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Cultural, orele: 12.00, 13.45, 15.30, 17.15, 19.00/ Luceafărul, orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

▮ **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00/ Aurora, orele: 14.00, 16.30, 19.00

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Cultural, orele: 12.00, 13.45, 15.30, 17.15, 19.00/ Lumina, orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Europa/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 19.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Dinosaur**, SUA, 2000. Regia: Ralph Zondag & Erig Leighton/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

▮ **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ orele: 13.30, 18.00

▮ **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ ora 13.45

▮ **Mexicanul**, SUA, 2000. Regia: Gore Verbinski. Cu: Julia Roberts, Brad Pitt/ ora 15.30

▮ **Bărbaţi de onoare**, SUA, 2000. Regia: George Tillman Jr. Cu: Robert de Niro, Cuba Gooding Jr., Charlize Theron/ orele: 16.00, 18.30, 21.00

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ ora 16.15

▮ **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard, Michael Williams/ ora 18.15

▮ **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 20.00

▮ **Fie copilul binecuvîntat**, SUA, 2000. Regia: Chuck Russel. Cu: Kim Bassinger, Jimmy Smits, Rufus Sewell/ ora 20.15

▮ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 22.15

▮ **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX COMPLEXUL COMERCIAL MALL

(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Sala 1/ orele: 13.45, 16.00, 18.15, 20.30

▮ **Dracula 2000**, SUA. PREMIERĂ/ Sala 2/ orele: 14.00, 19.15, 21.45

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ Sala 2/ ora 16.30

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Sala 3/ orele: 14.15, 18.00, 21.45

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 4/ ora 20.45

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Sala 4/ orele: 14.45, 17.45

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Sala 5/ orele: 14.30, 17.15, 20.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Sala 6/ orele: 16.00, 18.45, 21.30

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 7/ ora 18.30

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Sala 7/ orele: 14.00, 16.15, 21.00

▮ **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Sala 8/ ora 14.30, 16.45, 19.00, 21.15

▮ **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Sala 9/ orele: 15.15, 20.15

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Sala 9/ ora 18.00

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Sala 10/ orele: 17.00, 21.30

▮ **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Sala 10/ orele: 15.00 19.30

ARAD

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Dacia

▮ **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Mureşul

BACĂU

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Central/ orele: 10.00, 13.15, 16.30, 19.45

BRAŞOV

▮ **Dracula 2000**, SUA. PREMIERĂ/ Astra/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Ziua a 6-a**, SUA, 2000. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Arnold Schwarzenegger, Michael Rapaport, Tony Goldwyn/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

▮ **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Central

CLUJ NAPOCA

▮ **Cod necunoscut**, "Franţa-România, 2000. Regia: Michael Haneke. Cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu, Constantin Bărbulescu, Costel Caşcaval/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Republica/ orele: 12.30, 16.00, 19.30

▮ **Acasă la coana mare**, SUA, 2000. Regia: Raja Gosnell. Cu: Martin Lawrence, Nina Long/ Favorit/ orele: 17.00, 19.00

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Victoria/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00

▮ **Stuart Little – Şoricelul familiei**, SUA, 1999. Regia: Rob Minkoff. Cu: Geena Davis, Hugh Laurie, Michael J. Fox (voce)/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CONSTANŢA

▮ **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Republica/ orele: 10.00, 11.45, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30, 21.30

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Studio/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Majestic/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00

CRAIOVA

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Patria

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Modern

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Jean Negulesco

DEVA

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

▮ **Scary Movie 2**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Flacăra

IAŞI

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Victoria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00

▮ **Pearl Harbour**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Victoria/ orele: 16.30, 20.00

▮ **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00

▮ **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Casa de Cultură, Sala Azur/ orele: 20.00

ORADEA

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Libertatea

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Patria

▮ **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Dacia/ ora 21.00

PITEŞTI

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Bucureşti/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Modern/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00

PLOIEŞTI

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria

▮ **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ Scala

▮ **Îngerii lui Charlie**, SUA, 2000. Regia: Mo G. Cu: Cameron Diaz, Drew Barrymore, Lucy Liu/ Modern

SIBIU

▮ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Tineretului/ orele: 11.00, 14.00, 18.00, 21.00

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Pacea/ orele: 11.00, 13.00, 16.15, 19.30, 22.30

SINAIA

▮ **Highlander – Runda finală**, 2000. Regia: Douglas Aarniokoski. Cu: Christopher Lambert, Adrian Paul, Bruce Payne/ Perla

SLATINA

▮ **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shanon Elizabeth/ Alutus

TIMIŞOARA

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Capitol

- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Timiş
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Independenţa
- **102 dalmaţieni**, SUA, 2000. Regia: Kevin Lima. Cu: Glenn Close, Gérard Depardieu/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Victoria

VASLUI

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Independenţa/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00

ZALĂU

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

5-8 octombrie

BUCUREŞTI

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67
- **A.I. – Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Corso, tel: 315.13.34/ Flamura, tel: 685.77.12
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Viitorul/ tel: 610.67.40
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Festival, tel: 315.63.84/ Gloria, tel: 324.46.75
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Excelsior/ tel: 224.33.45

ARAD

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Dacia
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Mureşul

BACĂU

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CRAIOVA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Patria
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Modern
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Jean Negulesco

DEVA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Patria

HUNEDOARA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Flacăra

ORADEA

- **A.I. – Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Libertatea
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Patria
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Dacia/ orele: 10.00, 13.15, 16.30, 19.45

SLATINA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Capitol
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Timiş
- **Pierde vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn, Ron Livingston/ Studio
- **O bătaie pe cinste**, SUA, 1999. Regia: Ron Shelton. Cu: Antonio Banderas, Woody Harrelson, Lolita Davilovich/ Studio

TÎRGU JIU

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Victoria

VASLUI

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

2 octombrie

- **Surîsul unei nopţi de vară**, Suedia, 1956. Regia: Ingmar Bergman. Cu: Ulla Jacobson, Björn Bjelverstan, Eva Dahlbeck. Versiune originală. **Ora 9.30**
- **Cinci pentru infern**, Italia, 1968. Regia: Frank Kramer. Cu: Giano Karko, Margaret Lee, Klaus Kinski. **Ora 12.00**
- **Pentru cîţiva dolari în plus**, Italia-Spania-Germania, 1965. Regia: Sergio Leone. Cu: Clint Eastwood, Lee Van Cleef, Gian Maria Volonte, Klaus Kinski. **Ora 14.00**
- **Vîntul**, SUA, 1928. Versiune originală. **Ora 16.15**
- **Doctor Jivago**, SUA, 1966. **Ora 18.15**

3 octombrie

- **Naşterea unei naţiuni**, SUA, 1915. Regia: D.W. Griffith. Cu: Henry B. Walthall, Mae Marsh, Josephine Cromwell, Lillian Gish, Raoul Walsh. **Ora 9.30**
- **Mihail Kogălniceanu**, România, 1967. Regia: Erich Nussbaum. **Ora 12.00**
- **Surîsul unei nopţi de vară**, Suedia, 1956. **Ora 13.45**
- **Naşterea unei naţiuni**, SUA, 1915. Regia: D.W. Griffith. Cu: Henry B. Walthall, Mae Marsh, Josephine Cromwell, Lillian Gish, Raoul Walsh. **Ora 16.00**
- **Un glonte pentru general**, Italia, 1966. Regia: Damiano Damiani. Cu: Gian Maria Volonte, Klaus Kinski, Martine Beswick, Lou Castel. **Ora 18.30**

4 octombrie

- **Intoleranţă**, SUA, 1916. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Mae Marsh, Robert Harron, Sam de Grasse, Margery Wilson, Erich von Stroheim. **Ora 9.30**
- **Mihail Kogălniceanu**, România, 1967. **Ora 11.30**
- **Caruselul**, Franţa, 1950. Regia: Max Ophüls. Cu: Simone Signoret, Serge Reggiani, Daniel Gelin, Danielle Darrieux, Jean-Louis Barrault, Gérard Philipe. **Ora 14.00**
- **Intoleranţă**, SUA, 1916. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Mae Marsh, Robert Harron, Sam de Grasse, Margery Wilson, Erich von Stroheim. **Ora 16.00**
- **Urmărirea cea mare**, SUA, 1964. **Ora 18.00**

5 octombrie

- **Bătălia din umbră**, România, 1985. Regia: Andrei Blaier. Cu: Dan Condurache, Alexandru Repan, Şerban Ionescu, Ilarion Ciobanu, Ştefan Sileanu, Doina Tamaş, Adrian Pintea. **Ora 10.00**
- **Un glonte pentru general**, Italia, 1966. Regia: Damiano Damiani. Cu: Gian Maria Volonte, Klaus Kinski, Martine Beswick, Lou Castel. **Ora 12.00**
- **Drumul spre Est**, SUA, 1920. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Richard Barthelmess, Norma Shearer. **Ora 14.15**
- **Inimile lumii**, SUA, 1917. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Dorothy Gish, Robert Harron, Josephine Crewell, Erich von Strohelm, Noël Coward/ **Muguri zdrobiţi**, SUA, 1919. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Donald Crisp, Richard Barthelmess. **Ora 16.00**
- **Cinci pentru infern**, Italia, 1968. Regia: Frank Kramer. Cu: Giano Karko, Margaret Lee, Klaus Kinski. **Ora 18.30**

6 octombrie

- **Pisicile aristocrate**, SUA, 1970. Regia: Wolfgang Leitherman. **Ora 10.00**
- **Cele două orfeline**, SUA, 1922. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Dorothy Gish, Sidney Herbert, Sheldon Hewis. **Ora 11.30**
- **Drumul spre Est**, SUA, 1920. Regia: D.W. Griffith. Cu: Lillian Gish, Richard Barthelmess, Norma Shearer. **Ora 13.15**
- **Urmărirea cea mare**, SUA, 1964. **Ora 15.00**
- **Pentru cîţiva dolari în plus**, Italia-Spania-Germania, 1965. Regia: Sergio Leone. Cu: Clint Eastwood, Lee Van Cleef, Gian Maria Volonte, Klaus Kinski. **Ora 17.00**

7 octombrie

- **Pisicile aristocrate**, SUA, 1970. Regia: Wolfgang Leitherman. **Ora 10.00**
- **Codin**, România-Franţa, 1963. Regia: Henri Colpi. Cu: Alexandru Virgil Platon, Răzvan Petrescu, Françoise Brion, Nelly Borgeaud, Graziella Albini, Mihai Mereuţă, Mihai Fotino. **Ora 11.30**
- **Colonelul Blimp**, Marea Britanie, 1943. Regia: Michael Powell, Emerich Pressburger. Cu: Roger Livesey, Deborah Kerr, Anton Walbrook. **Ora 14.00**
- **Urmărirea cea mare**, SUA, 1964. **Ora 16.00**
- **Doctor Jivago**, SUA, 1964. **Ora 18.00**

8 octombrie

- **Inimile lumii**, SUA, 1917/ **Muguri zdrobiţi**, SUA, 1919. **Ora 13.00**
- **Sărmanii flăcăi**, Ungaria, 1966. Regia: Miklós Jancsó. Cu: Tibor Molnar, Andras Kovacs. **Ora 15.45**
- **Chemarea lui André Carel**, Elveţia-Franţa, 1925. Regia: Jean Choux. Cu: Blanche Montel, Camille Bert, Michel Simon, Stéphane Audel. **Ora 18.30**

CÎMPINA

- 5 octombrie – **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia

PLOIEŞTI

- 2 octombrie – **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia

TÎRGOVIŞTE

- 4 octombrie – **High Fidelity**, SUA, 1999. Regia: Stephen Fears. Cu: John Cusack, Iben Hjejie, Todd Louiso, Natasha Gregson Wagner, Catherine Zeta-Jones

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

CENTRUL MULTI-ART DANS

- 5, 6 octombrie, ora 19.00 – **Private Show**, piesă coregrafică pentru un singur spectator. Concept, coregrafie şi interpretare: Cosmin Manolescu. Spectacol produs de Fundaţia culturală Proiect DCM cu sprijinul Centrului Multi-Art Dans

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 3 octombrie, ora 10.30 – **Hansel şi Grătel** de E. Humperinck. Regia: Mugur Curelaru. Cu: Dorina Munteanu, Valetina Mărcan, Doina Curelaru, Nicoleta Chirilă, Mihaela Pleşa, Cristina Roşu, Dumitru Protopopescu, Nora Vlad
- 8 octombrie, ora 18.30 – Teatrul „Sică Alexandrescu" – **Rigoletto** de G. Verdi. Regia: Carmen Dobrescu. Cu: Karoly Banczov, Cosmin Marcovici, Nicoleta Chirilă, Doina Munteanu, Attila Török, Cristian Fieraru, Valentin Popescu, Valentin Marele, Ciprian Şerbănuţ, Cristina Soreanu, Graţiana Gonţea, Adriana Şerban

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 4, 5 octombrie, ora 19.00 – **deschiderea stagiunii simfonice 2000-2001: concert simfonic**. Dirijor: Cristian Mandeal. Din program lucrări de: **Schumann, Brahms, Dvorak**
- 7 octombrie, ora 19.00 – **deschiderea stagiunii camerale 2000-2001: recital de harpă** susţinut de Ion Ivan-Roncea. În program muzică latino, pop, jazz

MUZEUL NAŢIONAL „GEORGE ENESCU"

- 5 octombrie, ora 18.00 – **recital de pian** susţinut de Giuseppe Fagone (Italia). În program lucrări de: **Bellini, Chopin, Thalberg, Verdi, Liszt**. Concert organizat în colaborare cu Institutul Italian de Cultură

BRITISH COUNCIL

- 6 octombrie – **Back to cool**, petrecerea Consiliului Britanic la începutul „noului sezon". Concerte *live* şi discotecă în aer liber la „Brit C@fe"

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 3 octombrie, ora 19.00 – *Seară de chitară clasică*: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

- 5 octombrie, ora 19.00 – **deschiderea stagiunii 2001-2002: concert vocal-simfonic**. Dirijor: Ovidiu Bălan. Solişti: Florin Ionescu-Galaţi (vioară), Georgeta Fangli-Dobre (mezzosoprană). În program lucrări de: **G. Enescu, H. Wieniawski, S. Prokofiev**

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 5 octombrie, ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Victor Dan (Cluj Napoca)

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 3 octombrie, ora 19.00 – Sala Mică – **Seară de muzică indiană**. Participă Ansamblul „Surbahar" (SUA)
- 8 octombrie, ora 19.00 – Sala Mare – **concert simfonic**. Dirijor: I. Ionescu-Galaţi. Solist: Laszlo Baranyai (Ungaria), pian. În program lucrări de: **C. Silvestri, F. Liszt, L. van Beethoven**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – Luminiţa Tudor şi Iulian Augustin Frăţilă, **pictură**

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Ionuţ Theodor Barbu, **pictură**, pînă în 2 octombrie/ Eugenia Hagiu-Andrei, **grafică**, 3-16 octombrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Traian Postelnicu, **sculptură**, pînă în 3 octombrie/ Eugenia Enescu, **artă decorativă**, 4-17 octombrie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup: Carmen Poenaru, Cristina Ciobanu, Eugen Ionescu (membri ai filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **artă decorativă**, pînă în 27 octombrie

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Magdalena Vascan-Dobre, **pictură**, pînă în 8 octombrie

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – expoziţie colectivă: *The Vanishing Act. Dispariţie, transformare, magie şi trucuri ieftine în **video**, **foto**, **performance**, **obiect**, **web art** şi **desen** de la Academia de Artă Kunsthokolen din Bergen, Norvegia*, 2-16 octombrie. Curator: Karen Kipphoff. Vernisaj: 2 octombrie, ora 18.00

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ioana Bătrânu, **pictură**, 2-15 octombrie

GALERIA GALLA – Elena Jianu, Constantin Sinescu, **pictură** şi **sculptură**

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Cei mai buni ilustratori italieni*, **ilustraţii pentru copii**. Vernisaj: 2 octombrie, ora 17.00. Expoziţie realizată în colaborare cu Institutul Italian de Cultură/ Fotogaleria GAD – Marius Tănăsescu, „**EGGtion**", **fotografie**, 3-19 octombrie. Vernisaj: 3 octombrie, ora 18.00

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – Timo Kelaranta (Finlanda), **fotografie**, pînă în 12 octombrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Centrul Cultural Sindan (Cluj Napoca) şi Ambasada Finlandei la Bucureşti

GALERIA NOUĂ (tel: 313.51.11) – *Transcafé*, expoziţie colectivă, artişti din Austria, Germania, Marea Britanie, România, Ungaria, SUA etc. Curator: Dan Mihălţanu. Vernisaj: 5 octombrie, ora 18.00. Proiect realizat în colaborare cu Institutul „Ifa" din Berlin

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (Bd. Aviatorilor 57, tel: 090.079.093) – Florin Niculiu, **pictură**

STUDIOUL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ TOACA (tel: 326.38.09) – **Black Box Recorder – Cutia neagră** (lucrări a 12 artişti britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra, pînă în 3 octombrie

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *L'endroit X*, Eduard Constantin, **instalaţie**, pînă în 15 octombrie

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.02.24) – *Lucrări pe hîrtie*, **pictură**, **desen**, **fotografie**, Andreas Fasbender (Berlin), pînă în 17 octombrie

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – expoziţie colectivă, Diana Popa, Radu Chioreanu, Laurenţiu Dimişcă, **icoane**

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 10 octombrie/ *Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 octombrie/ *Ferdinand Fellner – Hermann Helmer – arhitectura teatrelor în Europa Centrală, 1870-1920*, expoziţie documentară (**fotografii**, **planşe**, **hărţi**, **caricaturi**), pînă în 14 octombrie

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Cristal şi porţelan în saloanele bucureştene/ Convieţuiri etnice bucureştene trecute şi prezente*, **obiecte tradiţionale**, **costume**, **obiecte de cult** etc., expoziţie documentară la care participă artişti reprezentanţi ai minorităţilor naţionale, pînă în 11 octombrie. Manifestare organizată cu ocazia *Zilei Bucureştilor/ Expoziţia şi Tîrgul de toamnă ale Colecţionarilor*, manifestare organizată de Cartoclubul Român sub genericul „EUROmania – România, un stat cu vocaţie europeană", pînă în 5 octombrie

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Zona medievală a Palatului – Constantin Brâncuşi, **Cocoşul salutînd soarele**, lucrare în **bronz**, **marmură** şi **lemn**, provenită din colecţia Gregor Wolf (Germania). Eveniment dedicat *Anului Brâncuşi/ China – patrimoniul universal UNESCO – artă fotografică şi „Personaje în opera stil Beijing"/ Restituiri – Carol Davila*, expoziţie documentară: **fotografii de epocă şi reproduceri**, **gravuri**, **cărţi**, **tablouri**, **medalii**, **obiecte** din colecţia Muzeului Naţional Cotroceni, a Complexului Muzeal Goleşti şi din colecţia Mihai Petru Georgescu. Vernisaj: 3 octombrie, ora 13.00. Expoziţie organizată în colaborare cu Ministerul Culturii şi Cultelor

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Constantina Dumitru, **tapiserie** şi **pictură**, Horia Andrei Niţu, **instalaţie foto**, 2-9 octombrie. Vernisaj: 2 octombrie, ora 18.00

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului George Enescu**, pînă în 10 noiembrie

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 noiembrie. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 23 octombrie

SEDIUL ASIROM (bd. Carol 31-33, sector 1) – *Femei creatoare la Marea Neagră şi Marea Mediterană*, expoziţie cu participare internaţională

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Sala Rondă – Ionela Carmen Bîlbîie, **pictură**, pînă în 5 octombrie/ Galeria Artelor – Aurel Nedel, **pictură**, pînă în 4 octombrie

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Viorica Zaharia, **pictură**, pînă în 10 octombrie

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Vladimir Bârsan Vova, **fotografie**

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 decembrie

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC" – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie organizată de Centrul Cultural Francez din Cluj Napoca, pînă în 21 octombrie

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – *50 de ani de activitate a Uniunii Artiştilor Plastici*, pînă în 8 octombrie

CENTRUL CULTURAL SINDAN – *Air Pirosca*, Aurelian Piroşca, **acuarele**, pînă în 5 octombrie

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Radu Afrim, **fotografie**

MUZEUL DE ARTĂ – Plugor Sandor, **grafică** şi **pictură**, pînă în 14 octombrie

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ioan Popei, **pictură**

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – expoziţie de **pictură cubaneză**, pînă în 2 octombrie

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN" – expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Artă, **icoane**

TIMIŞOARA

GALERIA ART CLUB – Ioan Gherman, **grafică**

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Supra-rea-street*, Cristina Zilahi, **design vestimentar**, pînă în 30 septembrie

INAUGURARE

BUCUREŞTI

GALERIA NOUĂ

▮ 5 octombrie, ora 18.00 – festivitatea de inaugurare a **Galeriei noi** (str. Academiei nr. 15, tel: 313.51.11), spaţiu de artă contemporană aflat sub patronajul Primăriei Municipiului Bucureşti. Structura de programe va acoperi următoarele direcţii: expoziţii şi evenimente de artă contemporană, conferinţe, întîlniri şi prezentări. Inaugurarea se face cu proiectul **Transcafé** (curator: Dan Mihălţanu)

DEZBATERI

BUCUREŞTI

COLEGIUL NOUA EUROPĂ

▮ 3 octombrie, ora 17.00 – **conferinţă** susţinută de Lord Ralph Dahrendorf (Londra, Marea Britanie), cu titlul **New Challenges to Democracy**

▮ 4 octombrie, ora 17.00 – **conferinţă** susţinută de prof. Ernst van Alphen (Universitatea din Leiden), cu titlul **Playing the Holocaust**

▮ 5 octombrie, ora 11.00 – **conferinţă** susţinută de prof. Ernst van Alphen (Universitatea din Leiden), cu titlul **Re-mapping Cultural Identity**

▮ 5 octombrie, ora 17.00 – **conferinţă** susţinută de prof. Mieke Bal, (Universitatea din Amsterdam), cu titlul **Performance and Performativity: on the contemporary artist James Coleman**

ATHENÉE PALACE HILTON

▮ 3 octombrie, orele 10.00 şi 12.00 – **seminarul internaţional** cu tema: **După 1989. Morală, revoluţie şi societate civilă**. Invitat de onoare: Lordul Ralf Dahrendorf. Organizator: Institutul de Studii Liberale (ISL) din cadrul Asociaţiei Române pentru Libertate şi Dezvoltare şi Fundaţia Friedrich Naumann (FFN)

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

▮ 3 octombrie, ora 17.00 – **dezbatere** cu tema: **Mass-media sub atac?**. Moderator: Adrian Cioroianu

CENTRUL CULTURAL CEH

▮ 4 octombrie, ora 17.00 – Teodor Negoiţă şi Martin Vopenka, **conferinţa** cu titlul **România, Cehia şi zonele polare**

IAŞI

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

▮ 5 octombrie, ora 16.00 – **conferinţă** susţinută de Abatele Pierre (Franţa)

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

SĂPTĂMÎNILE FILMULUI GERMAN
17 septembrie-11 octombrie
INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

▮ 2 octombrie, ora 18.00 – **Plusminus zero**, Germania, 1998. Regia: Eoin Moore. Cu: Andreas Schmidt, Kathleen Gallego Zapata, Tamara Simunovic

▮ 3 octombrie, ora 18.00 – **De cealaltă parte a liniştii**, Germania, 1996. Regia: Caroline Link. Cu: Alexandra Bolz, Sylvie Testud, Howie Saego

▮ 8 octombrie, ora 18.00 – **Păsări călătoare – o dată pînă la Inari**, Germania, 1997. Regia: Peter Lichtefeld. Cu: Hilrni Sözer, Joachim Król, Jochen Nickel

ARAD

FESTIVALUL TEATRULUI CLASIC
6-14 octombrie 2001
ediţia a VII-a
TEATRUL DE STAT
Din program:

▮ 6 octombrie – **Italia cîntă şi dansează**, spectacol prezentat de Teatro dei Riuniti Umbertide (Italia). Regia: Achille Roselletti

▮ 7 octombrie – **Hamlet** de W. Shakespeare, spectacol prezentat de Teatrul Naţional din Cluj Napoca. Regia: Vlad Mugur

▮ 8 octombrie – **Odiseea 2001**, spectacol prezentat de Teatrul Bulandra, Bucureşti. Regia: Cătălina Buzoianu

TIMIŞOARA

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE TEATRU AL MINORITĂŢILOR GERMANE DIN ROMÂNIA ŞI UNGARIA
4-7 octombrie 2001
TEATRUL GERMAN DE STAT
Din program:

▮ 4 octombrie, ora 10.00 – **deschiderea oficială**: **Fräulein Pollinger** de Ödön von Horváth, spectacol al trupei D.B.U. din Szekzárd

▮ 5 octombrie, ora 11.00 – **Endstation Ionesco**, spectacol al claselor germane de actorie din cadrul Facultăţii de Muzică a Universităţii de Vest Timişoara

▮ 6 octombrie, ora 10.00 – la Teatrul Maghiar „Csiky Gergely" – **colocviu** pe tema situaţiei teatrelor germane minoritare. Moderator: András Friguessi/ ora 19.00 – **Gedanken bein Überfahrenwerden**, spectacol al trupei Deutsche Bühne, Budapesta

▮ 7 octombrie, ora 18.00 – **Mutter Courage** de B. Brecht, spectacol al Teatrului German din Timişoara. Regia: Victor Ioan Frunză

LANSĂRI

BUCUREŞTI

LIBRĂRIA HUMANITAS – KRETZULESCU

▮ 2 octombrie, ora 18.00 – lansarea volumului **După 1989. Morală, revoluţie şi societate civilă** de Ralf Dahrendorf. Participă: Ralf Dahrendorf, Valeriu Stoica, Stelian Tănase

BRITISH COUNCIL

▮ 4 octombrie – lansarea CD-ROM-ului educaţional **Theatre Toy**, produs în colaborare cu Ars-Nova (CD-Rom-ul va fi oferit gratuit şcolilor şi liceelor în care există cluburi de teatru; conţine 10 piese britanice clasice şi contemporane)

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA

▮ 3 octombrie, ora 13.30 – Sandu Frunză, **Experienţa religioasă în opera lui Dumitru Stăniloae**, Editura Dacia, 2001. Prezintă: Bartolomeu Anania, Ioan Chirilă, Aurel Codoban, Vasile Frăteanu

▮ 5 octombrie, ora 13.30 – Lucian Boz, **Scrisori din exil** (corespondenţă cu Ştefan Baciu, Emil Cioran, Anton Dumitriu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Constantin Noica, N. Steinhardt), Editura Dacia, 2001. Prezintă: Ion Cristofor, Mircea Popa, Ilie Rad

TIMIŞOARA

COMPLEXUL CONTINENTAL

▮ 3 octombrie, ora 18.00 – lansarea noului album al lui Ilie Stepan, **Undeva în Europa...**

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

▮ 7 octombrie, ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

▮ Sculptură: **Ion Georgescu**, „Infanterist", relief în metal (preţul de pornire: 255 $); **George Apostu**, „Compoziţie", piatră (2000 $); **Ion Ţuculescu**, „Coloană", granit verde (5800 $).

▮ Pictură – grafică: **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Ţărancă torcînd", cărbune (preţul de pornire: 105 $); **Nicolae Grant**, „Vas cu flori", acuarelă (140 $); **H.H. Catargi**, „Peisaj citadin", cărbune (140 $); **Ignat Bednarik**, „Florăreasă", acuarelă (220 $); **Rodica Maniu**, „Piaţă în Damasc", acuarelă (140 $); **Adam Bălţatu**, mapă cu 10 desene în tuş şi creion (205 $); **Ion Pacea**, „Case la mare", tehnică mixtă (305 $); **Magdalena Rădulescu**, „Scenă cu circ", tehnică mixtă (155 $); **Nicolae Vermont**, „Mărgele roşii", ulei pe carton (880 $); **Ion Theodorescu-Sion**, „Peisaj cu biserică", ulei pe carton (670 $); **Jean Al. Steriadi**, „Sitari", ulei pe carton (840 $); **R(osenblut) Iosif**, „Portret", cărbune şi guaşă (105 $); **Margareta Sterian**, „Peisaj cu căpiţe", acuarelă (170 $); **Aurelian Băeşu**, „Autoportret(?)", ulei pe pînză (335 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj veneţian", ulei pe carton (340 $); **Gheorghe Apostu**, „Portret", cărbune (140 $); **Eustaţiu Stoenescu**, „Casă de ţară", ulei pe lemn (1010 $); **Leon Al. Biju**, „Natură statică cu canceu", ulei pe carton (235 $); **Theodor Aman**, „Lectură", ulei pe lemn (5000 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj urban", ulei pe pînză (1040 $); **Nicolae N. Tonitza**, „Spaniolă", ulei pe carton (13400 $); **Nicolae Vermont**, „Portret de bărbat", gravură (70 $); **Nicolae Grigorescu**, „La Vitré", ulei pe lemn (16700 $); **Alexandru Ciucurencu**, „Sere la Mogoşoaia", ulei pe pînză (4000 $); **Partog Vartanian**, „Peisaj cu case", ulei pe carton (290 $)

▮ Operele vor fi expuse în zilele de 5 şi 6 octombrie, între orele 10.00-18.00

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

▮ 4 octombrie, ora 17.15 – Sala de cinema – **conferinţă** ilustrată cu diapozitive şi proiecţia unui film de artă despre cetăţi antice, în cadrul programului **Culturi şi civilizaţii**/ proiecţia filmului **Inamicul se întoarce**, SUA, 2001

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

▮ 3 octombrie, ora 16.30 – proiecţia şi prezentrea filmului **Hiver 54**, Franţa

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▮ 4 octombrie, ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▮ 4 octombrie, ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

▮ 5 octombrie, ora 20.00 – **Televiziunea, Dragostea Mea!**, emisiune muzicală

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▮ 6 octombrie, ora 19.00/ 7 octombrie, ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Şcoala de vară de la Tescani

Decor exterior şi spaţiu interior

SORANA CORNEANU

Între 2 şi 16 septembrie anul acesta, Tescaniul a fost gazda Şcolii de vară în filozofie şi ştiinţe umaniste intitulate *Spaţii ale libertăţii în gîndirea modernă. Indivizi, proiecte de reformă, societăţi multiple*. Organizarea şi conceptul au fost iniţiativa a două grupuri de cercetare care există de cîţiva ani şi care au ca scop, între altele, interesul comun pentru a reforma din interior sistemul universitar din România – ARCHES (Association Francophone des Chercheurs Roumains en Sciences Humaines) şi Grupul pentru cercetarea gîndirii secolului al XVII-lea, care a luat naştere acum trei ani şi funcţionează pe lîngă Colegiul „Noua Europă" din Bucureşti.

Orientarea către dialog interdisciplinar, către stabilirea de legături între mediile universitare din ţară şi din străinătate, către metode de cercetare şi predare pe care Occidentul le foloseşte de mult a devenit pentru cele două grupuri o practică bine conturată – lucru evident pentru participanţii la Şcoala de vară, care au putut trăi experienţa unui moment propice. Un cuvînt de mulţumire i se cuvine aici adresat lui Vlad Alexandrescu (directorul Şcolii) şi Danei Jalobeanu, membri ai grupurilor amintite şi „magneţii" întregii întîmplări.

Sponsorii principali al întîlnirii au fost Institutul pentru o societate deschisă (OSI), Budapesta, prin Programul pentru susţinerea învăţămîntului academic (HESP), şi Serviciul de cooperare şi acţiune culturală al Ambasadei Franţei la Bucureşti. Şcoala a fost găzduită de Centrul cultural Rosetti-Tescanu-George Enescu de la Tescani, aflat sub direcţia dnei Elena Bulai.

> *Dar cînd eşti bine dispus? Cînd eşti îndrăgostit. Sau cînd tocmai ai răspuns unei întrebări grele. A fi tot timpul ca unul care e îndrăgostit şi care a înţeles... Aceasta ar putea fi cheia bunei dispoziţii. Şi a credinţei.*
>
> Andrei Pleşu, **Jurnalul de la Tescani** (1996:9)

Tescani, aşa cum se vede

Nu pot începe să povestesc despre ce s-a întîmplat anul acesta la Tescani în primele săptămîni de toamnă altfel decît afirmînd radical: Tescaniul trebuie văzut! Pentru că este dintre acele alcătuiri ale naturii care ţi se impun cu o prezenţă mare şi vie. Şi, ciudat pentru o anumită resemnare a zilelor noastre în faţa absorbţiei realului în reprezentare, întîlnirea cu Tescaniul nu e „condiţionată" de lecturi sau poveşti. Ştiam de Tescani, auzisem de poveştile conacului, văzusem un desen al aleii cu plopi, citisem **Jurnalul** lui Andrei Pleşu – şi am plecat acolo cu o „încărcătură culturală" a locului, un fel de „ştiu despre ce e vorba" cu care de multe ori porneşti spre o întîlnire. Este – întotdeauna, aş zice – o alegere proastă, dar aici totul trece dincolo de nuanţele confirmării/infirmării. Aici totul te imprimă într-un fel pe care nu ai cum să-l aştepţi sau să-l bănuieşti. Iar „văzul" are parcă un semn invers decît cel din poveste: nu ochiul tău absoarbe lucrul văzut (precum ochiul cerbului din **Harap Alb**, letal), ci el te vede, dar nu de la distanţă, ci primindu-te înăuntru.

Brazii şi pianul

Ni se întîmplă deseori ca, în cursul unei discuţii, să ne „fugă ochii pe geam". Asta pentru că de cele mai multe ori întîlnirile au loc în spaţii închise şi pentru că avem din cînd în cînd nevoie să ne „sprijinim" ochii de ceva ce scapă din închiderea locului unde ne aflăm. O facem pentru o mai bună concentrare, pentru relaxare ori pentru a urmări un gînd. Închipuiţi-vă însă acelaşi scenariu într-un alt decor: un seminar pe tema adevărurilor eterne la Descartes într-un spaţiu verde (lîngă „orga de apă"), înconjurat de brazi înalţi, sau o discuţie despre infinit pe pajiştea din faţa cabanei din deal, cu liziera în spate şi aleea cu plopi în faţă. Privirea nu mai fuge, pentru că nu are de unde scăpa, nu mai ai nevoie de eforturi, nici de concentrare, nici de relaxare, pentru că discuţia se desfăşoară, la modul cel mai natural, într-o concentrare relaxată. Iar sentimentul principal, pe care nu-l credeai compatibil cu studiul „serios", e acela al bucuriei. Senzaţia aceea de „inimă plină".

Sau, altfel, decorul dinăuntru: probleme ale cosmologiei secolului al XVII-lea puse în discuţie în sala „Bernea" sau tema individualismului politic pusă în scenă (la propriu – într-un fel de *role-play*) în sala „Oedip". Mobilă de epocă, tablouri cu doamne din trecut, pianul la care a cîntat Enescu, atmosferă boierească. Aici sentimentul e altul: intri cu o sfială pe care o manifeşti ori la modul umil, aşezîndu-te oarecum pe colţ în scaunul din secolul trecut, ori la modul ofensiv, ocupînd aproape violent tot scaunul şi întinzînd mîinile pe braţele cu capete întoarse. Îţi dai curînd seama că nici stînjeneala, nici dominarea nu se potrivesc, te reajustezi, şi interior şi exterior, şi începi discuţia cu un zîmbet, încîntat, de fapt, de confruntarea cu un spaţiu care nu poate rămîne indiferent. Sfîrşeşti prin a te simţi bine, aici înăuntru, lîngă pian, ca şi afară între brazi, cucerit de degajarea nobilă a unor spaţii unde înţelegi că ideile şi oamenii comunică mai uşor.

Secolul al XVII-lea sau despre cum se discută

Brazii şi pianul de care vorbesc mai au un rol în scenariul mai larg al Tescaniului de anul acesta – care, pentru un om venit din relaţiile, în general rigide, dintr-o universitate, trebuie să fi părut dintr-o altă lume. Verdele din jur nu a fost doar privit, dar şi „umblat", în plimbări unde se continuau discuţiile, se legau dialoguri, oamenii se deschideau. Nu-ţi reveneai bine după cele două cursuri de dimineaţă ca să te apuci de „lucrul individual" de după-masă, că o auzeai, de pildă, pe Katherine Brading spunînd că după seminarul şi dezbaterea din partea a doua a zilei eşti aşteptat la o plimbare prin livadă, unde se va discuta despre cosmosul lui Einstein! Şi „plimbările despre" s-au ţinut lanţ. În acelaşi cadru, seara, îţi căutai cuvintele în crengile brazilor şi ale ulmilor din jur, în timpul „tutorialelor" – un punct obligatoriu al programului – care te puneau faţă în faţă cu unul dintre profesori pentru o mai bună înţelegere şi formulare a propriilor idei şi proiecte. De sperietură s-a trecut uşor datorită gentileţei cu care oameni deja obişnuiţi cu aşa ceva te „împingeau" la a da jos crusta. S-a discutat, cu o ţinută care acoperea toate registrele, de la academic pînă la jovial, despre toate şi peste tot. Eram, oarecum, în secolul al XVII-lea. Însă, şi cred că acesta a fost sensul, cu bătaie înspre noi de acum şi din locurile în care trăim zi de zi: s-a exersat acolo dialogul autentic, fără ostentaţie, pe care vom vrea neapărat să-l cultivăm în continuare.

Cît despre polul celălalt, al spaţiului interior („pianul"), cred că nu greşesc spunînd, simplu, că am devenit cu toţii prieteni. Cele cîteva „seri" cînd se aduna toată lumea la un pahar de vin, la „poveşti" şi „cîntări" ne-au întărit sentimentul că „ceva s-a legat", că vorbim aceeaşi limbă. Ne strîngeam pe lîngă Ştefan Vianu, care îţi vorbeşte de Hobbes sau Hegel cu pasiunea omului pentru care întrebările filozofice sînt probleme cît se poate de prezente; pe lîngă Katherine Brading şi Dana Jalobeanu, la care te uimeşte cum interesul pentru filozofia naturală şi matematizare e în perfectă armonie cu căldura şi entuziasmul încercării de a înţelege. Îi ascultam pe Denis Kambouchner şi Michel Blay – „tandemul francez" –, un fel de apariţii de Wonderland care pun totul – de la matematică la pasiuni – în chestiune; pe Vlad Alexandrescu, care discută elegant şi calm, dar nu te lasă pînă nu vezi că poţi merge mai departe cu gîndul şi pînă nu-i dai o formă, provizoriu măcar, clară. Îl căutam pe Daniel Garber, un amestec de acuitate şi bonomie, care-ţi aprobă interesat vorbele pînă la momentul întrebării, care pe moment te blochează, pentru a te duce apoi mai departe; sau pe Virgil Ciomoş, care te fascinează cînd povesteşte şi care îţi arată mereu că în spatele certitudinilor prea uşor stabilite sînt multe alte lucruri de cercetat („Mergeţi la text", îl aud repetînd).

Secolul al XVII-lea sau de unde ne vin ideile pe care le avem

Imperativul „textului" a fost într-adevăr cuvîntul de ordine al Şcolii. S-au studiat în amănunţime fragmente din Descartes, Leibniz, Newton, Galilei, Bacon, Boyle, Hobbes, Locke, Rousseau sau Hegel, cu intenţia de a aduce în prim-plan mai puţin autorii/operele ca atare, cît mai curînd acele probleme şi teme care, înţelegem acum, au conturat gîndirea modernă la începuturile ei: proiectul baconian de „reformare a cunoaşterii"; diversele „societăţi" (ştiinţifice, filozofice sau „secrete"); fundamentarea subiectivă a cunoaşterii, dublată de versantul metafizic al fundamentării ontologice a eului şi a lumii, trecînd spre descoperirea/stabilirea de legi ale naturii; în plan politic, chestiunea stării naturale, a contractului social şi a libertăţii. S-a urmărit, aşadar, o privire dinspre secolul nostru înspre momentul conturării datelor principale ale ştiinţei şi gîndirii politice moderne, pentru o revenire în actualitate şi comentarea chestiunilor curente din aceleaşi domenii. De la textul primar şi informaţia privind sursele secundare la zi se ajungea, prin discuţii, la formularea de întrebări şi direcţii de cercetare – o metodă prea puţin practicată în şcolile noastre, oferită, astfel, drept model pentru participanţii care sînt şi tineri asistenţi universitari. Iată aici cîteva dintre acestea, propuse de cursurile şi seminariile de bază:

Dana Jalobeanu (Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad) – Cum se pune relaţia dintre reforma religioasă şi „reforma cunoaşterii" şi, în general, între teologie/teologii şi filozofia naturală? Cîtă acurateţe există în distincţiile între „ştiinţific" şi „nonştiinţific"?

Katherine Brading, (Wolfson College) – Ce tip de cunoaştere este implicată în formularea noii cosmologii? Cum este afectată teoria corpurilor materiale de teoriile relativităţii ale lui Einstein şi de mecanica cuantică?

Vlad Alexandrescu, (Universitatea Bucureşti) – Cum rezolvă Descartes relaţia individ (subiect epistemologic)-individuaţie (a corpurilor fizice)? Este explicaţia carteziană a Euharistiei un nou model de individuaţie?

Ştefan Vianu, (Institutul de Filozofie) – Cum şi la cine se formulează cu adevărat problema autonomiei în filozofia politică? Cum se pune problema individului astăzi?

Brînduşa Palade, (SNSPA Bucureşti) – Ce relaţie există între individuaţia corpurilor în spaţiul gol şi concepţia politică a agregării statului pornind de la indivizi? E atomismul politic depăşit astăzi? Sînt legile sociale legitime ca legi?

Discuţiile s-au prelungit în timpul dezbaterilor, unde accentul s-a pus pe chestiuni metodologice şi pe iniţiativa participanţilor. Conferinţele invitaţilor au „deschis" lucrările de două ori – temele au primit noi interpretări, iar noi am înţeles că tipul de discuţie de aici e interesant şi în alte părţi ale lumii: Katherine Brading (Wolfson College) a vorbit despre noua înţelegere a cosmosului în secolul al XVII-lea, prin Galilei, Descartes şi Newton; Daniel Garber (Universitatea din Chicago) despre filozofia mecanică înainte şi după Boyle; Denis Kambouchner (Paris I) despre importanţa antropologică şi morală a iubirii la Descartes; Michel Blay (CNRS Paris) despre miza filozofică a inteligibilităţii matematice; Virgil Ciomoş (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj) despre cele două sensuri ale secularizării – cronologic şi topologic – ca semn al rupturii modernităţii; Constantin Zaharia (Universitatea Bucureşti) despre libertatea individului în viziunea moraliştilor francezi şi efectul retoric al maximei; Cătălin Avramescu (Institut für Geschichte, Viena) despre indivizi şi corpuri politice, despre raţiunea de a fi a statului.

În sfîrşit, două dintre mizele principale ale Şcolii – accentul pe legăturile interdisciplinare între ştiinţe, litere şi filozofie şi interesul pentru metodologia predării – au dat tema a două „sesiuni deschise" unde participanţii au avut de inventat, în grupuri, programele unor cursuri sau şcoli (de vară) ideale. Ideile apărute acolo, precum şi proiectele curriculare sau de cercetare propuse pentru fiecare curs (încheiat, tot prin dialog, cu o evaluare reciprocă profesor-student) au fost un „simplu" exerciţiu: este, poate, punctul de plecare cel bun către o punere în act care se asumă.

S-a lucrat mult, s-a descoperit destul ca lucrurile să meargă mai departe, oamenii s-au primit între ei. Aş spune oricui: mergeţi la Tescani şi spuneţi-ne şi voi povestea lui şi a voastră! ▮

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

OBSERVATOR CULTURAL

NR.85
09.10.-15.10.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

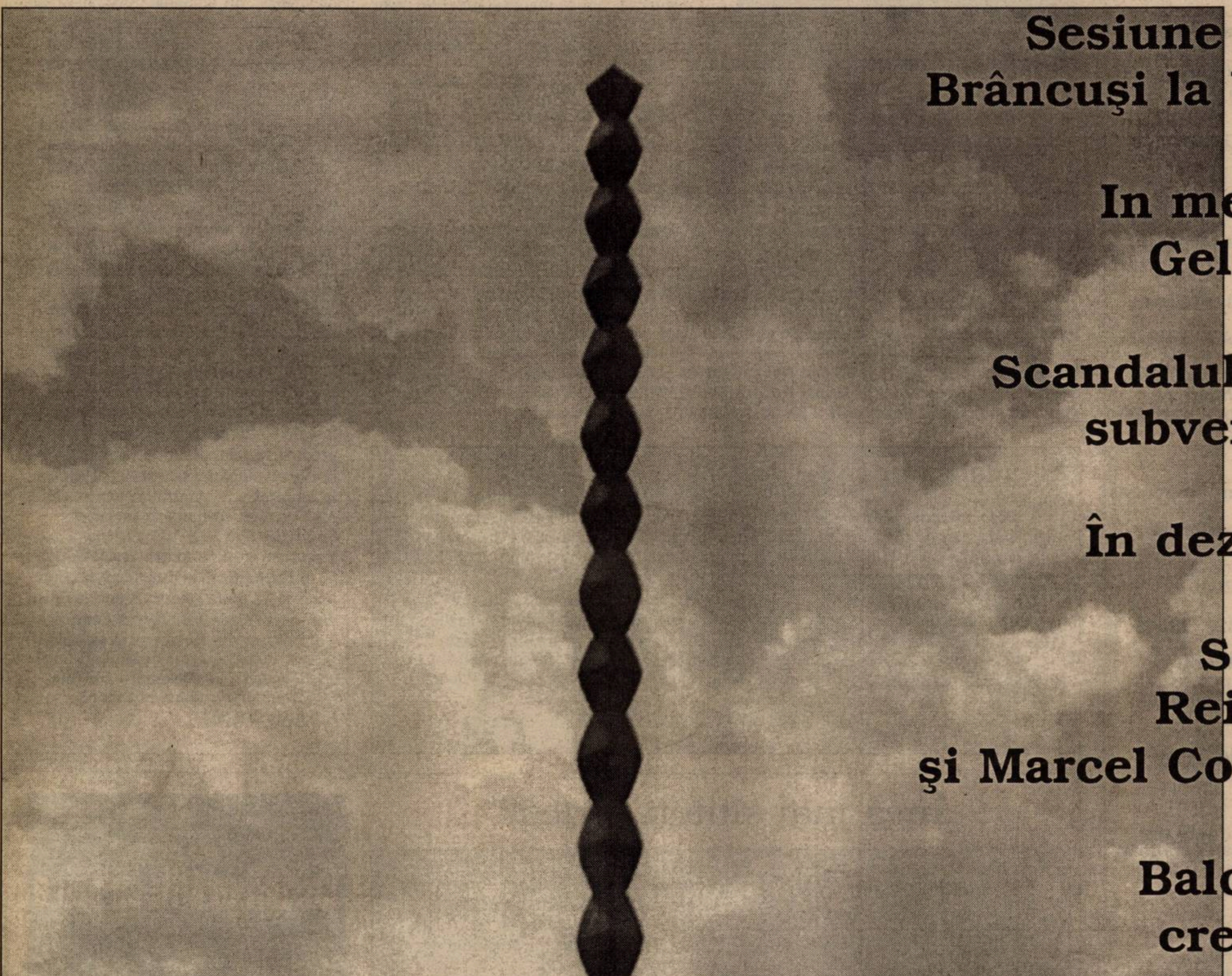

© ONDEA

Sesiune specială Brâncuşi la UNESCO

In memoriam Gellu Naum

Scandalul cărţilor subvenţionate

În dezbatere – cărţi de Sebastian Reichmann şi Marcel Corniş Pop

Balcanitate, creştinism, Islam

Săptămîna Teatrului Scurt de la Oradea

Sărbătoarea filmului francez la Bucureşti

După Festivalul „George Enescu“

Interviu cu Gelu Ionescu

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 85, 09.10. – 15.10.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

Observator cultural apare cu sprijinul:

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

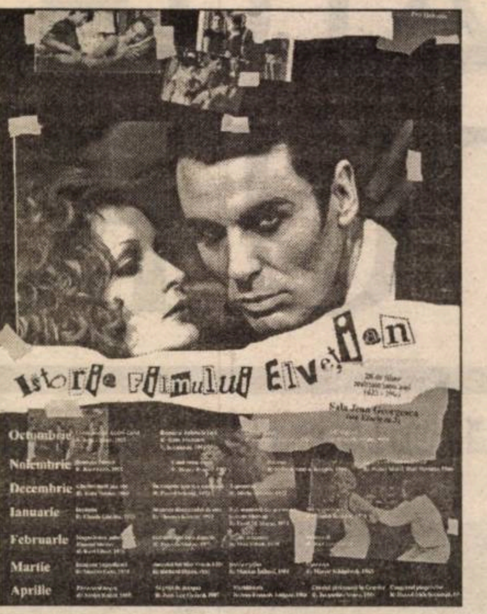

A debutat Festivalul Istoria Filmului Elveţian

Ieri, luni 8 octombrie 2001, la Sala Eforie a Cinematecii Române din Bucureşti a debutat Festivalul cinematografic **Istoria Filmului Elveţian**, în cadrul căruia vor fi difuzate, pînă la finele lunii aprilie 2002, o serie de 28 de filme elveţiene realizate între anii 1925 şi 1993. Festivalul a fost deschis cu proiecţia peliculei **Chemarea lui André Carel** de Jean Choux (1925).

De menţionat că manifestarea este organizată de Fundaţia elveţiană pentru cultură „Pro Helvetia“ în colaborare cu Arhiva Naţională de Filme.

Un Lord la Bucureşti

Editura Humanitas a lansat marţi 2 octombrie o nouă ediţie a volumului **După 1989. Morală, revoluţie şi societate civilă**, semnat de Lordul Ralf Dahrendorf, doctor în filozofie şi sociologie, membru al Academiei Britanice, rector al St. Anthony's College (Oxford), profesor la numeroase universităţi de renume şi autor al unor cunoscute lucrări de sociologie politică, el însuşi politician, fost ministru în Guvenul vest-german, membru al Comisiei CEE de la Bruxelles, din 1974, stabilit în Marea Britanie unde se alătură liberalilor lui David Steel. Apariţia cărţii lui Ralf Dahrendorf a prilejuit o serie de întîlniri ale autorului cu publicul bucureştean şi cu personalităţi ale vieţii culturale, politice şi sociale din România. Miercuri 3 octombrie, Institutul de Studii Liberale şi Fundaţia Friedrich Naumann au organizat un seminar pe marginea cărţii, iar Colegiul Noua Europă a profitat de prezenţa la Bucureşti a cunoscutului autor pentru a deschide noul an academic al Colegiului cu o dezbatere intitulată **Noi provocări pentru democraţie**. Universitatea din Bucureşti a decernat titlul de Doctor Honoris Causa lordului Ralf Dahrendorf în cadrul unei festivităţi impresionante, ce a avut loc joi 4 octombrie, în Sala Senatului.

Agenda culturală

▌**Zilele culturii poloneze la Iaşi.** Institutul Polonez la Bucureşti este organizatorul unei manifestări de trei zile intitulată **Zilele culturii poloneze la Iaşi**. Programul include Expoziţia **Biserici din lemn ale regiunii Bialystok**, concerte şi proiecţii cinematografice ale unor pelicule poloneze celebre.

▌**Festival internaţional de jazz la Sibiu.** Între 11-15 octombrie la Casa de Cultură a Sindicatelor din Sibiu va avea loc un **Festival Internaţional de Jazz** organizat de Fundaţia „Pro Art Hermannstadt“ în colaborare cu diverse instituţii de stat locale sau naţionale. Programul include, printre numeroasele concerte, un recital al trupei cehe „Jan Korinek+Groove“ şi un altul al formaţiei poloneze conduse de Wlodek Pawlik.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

▌**Expoziţie norvegiană la Atelier 35.** Joi 4 octombrie a avut loc la Atelier 35 o seară de proiecţii video şi diapozitive ale studenţilor Academiei de Artă Kunsthogkslen din Bergen (Norvegia) sub titlul **The Vanishing Act** – dispariţie, transformare, magie şi trucuri ieftine în video, foto, performance, obiect, web art şi desen. Curator: Karen Kipphoff, profesor la Kusthogskolen din Bergen.

▌**Masă rotundă la NEC.** Tot pe 4 octombrie, Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) şi Societatea Academică din România (SAR) au organizat la sediul Colegiului Noua Europă, o Masă rotundă cu tema: **Sînt românii anticapitalişti?** Dezbaterea a avut la bază un sondaj CURS, realizat la comanda SAR, privind atitudinile faţă de privatizare, reformă, conflict social, situaţia de la Reşiţa. Respectivul sondaj stă la baza numărului 4 din raportul lunar realizat de PNUD şi SAR – **Early Warning Report Romania (Raport de avertisment asupra crizelor potenţiale**), lansat cu această ocazie.

▌**Show pentru cîte un singur spectator.** Vineri 5 octombrie şi sîmbătă 6 octombrie a avut loc la Centrul MAD spectacolul privat **Private show**, conceput şi interpretat de artistul coregraf Cosmin Manolescu. Accesul s-a făcut „pe rînd“, pe baza unei rezervări telefonice, iar timpul rezervat fiecărui spectator a fost de 15-20 de minute. Piesa a fost produsă şi prezentată de Compania DCM în cadrul stagiunii de spectacole **Acces la inspiraţie.** Organizator: Centrul Multi Art Dans, cu sprijinul financiar al Fundaţiei „Pro Helvetia“, Antena Bucureşti şi al Fundaţiei Proiect DCM.

▌**Expoziţie Ghilduş**. Miercuri 3 octombrie, la noua galerie „Ateneele Cărţii“ din corpul clădirii Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti, a fost inaugurată cu o Expoziţie de sculptură în sticlă optică a lui Alexandru Ghilduş (grafician şi preşedinte al Uniunii Artiştilor Plastici).

„Încă mai sînteţi furios?“

Cartofi prăjiţi cu orice de Arnold Wesker

Regia: Alice Barb. Cu: Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Gelu Niţu, Laurenţiu Lazăr, Florin Dobrovici, Marius Stănescu, Petre Nicolae, Mihai Danu, Pavel Bartoş, Ioan Batinaş, Gabriel Pintilei, Aurelian Bărbieru, Ionuţ Kivu şi Iuliana Costiniu. Scenografia: arh. Cătălin I. Arbore. Coregrafia: Alice Barb. Light design: Cătălin I. Arbore. Ilustraţia muzicală: Alice Barb (pe teme din **Requiem** de Andrew Lloyd Weber).

Partenerii media: **Observator cultural**, **Blueleaf**, Radio 21, Radio Antena Bucureştilor, **Şapte seri**.

TEATRUL ODEON
prezintă piesa lui
Arnold Wesker
Cartofi prăjiţi cu orice

…Înţelegerea greşită a operei lui Osborne de către critici a început cu **Priveşte înapoi cu mînie,** piesă care nu are ca subiect mînia, ci o poveste de dragoste eşuată din cauza absenţei generozităţii spiritului. Motivul pentru care opera sa a fost greşit înţeleasă naşte o întrebare ce îşi aşteaptă încă răspunsul: în ce măsură jurnalismul ajută sau deformează abilitatea noastră de a cunoaşte şi înţelege lumea? Aceasta este întrebarea pe care o lansez.

În al doilea volum, care debutează cu montarea piesei **Priveşte înapoi**... la Royal Court Theatre din Londra, un teatru care de atunci s-a dedicat complet noii dramaturgii, Osborne povesteşte despre ofiţerul de presă cu jumătate de normă al teatrului:

... George Fearon. Era plătit prea mult cu 10 lire sterline pe săptămînă. Domnul Fearon avea o copie a piesei mele şi m-a invitat într-un pub din Great Newport Street. Iniţial s-a eschivat într-un mod dubios, chiar şi pentru unul ca el, apoi mi-a spus cu o oarecare plăcere cît de mult i-a displăcut piesa şi că nu are nici cea mai vagă idee cum l-ar putea face reclamă cu succes... „Presupun că eşti un tînăr furios... nu-i aşa?“

Apăruse un nou titlu în media internaţională: „Tînărul furios“. Dar nu şi un personaj. Nu a existat niciodată un tînăr furios. Nu a existat grupul „Tinerii furioşi“. Nici John Osborne, nici noi, confraţii lui, nu am fost furioşi, din contră, eram foarte fericiţi. Operele noastre erau montate, iar noi cîştigam într-un an mai mulţi bani decît în întreaga noastră viaţă de pînă atunci. Dar iată-ne puşi laolaltă şi aruncaţi în lume cu o etichetă sub care eram citiţi, studiaţi în şcolile şi universităţile din întreaga lume, despre noi se scria în nenumărate cărţi de dramă din Marea Britanie. Piesele noastre nu se puteau descrie, ele erau descrise înainte de a fi citite şi *erau citite în acest fel!* Mulţi dramaturgi britanici de la începutul anilor '60 au fost încorsetaţi într-un epitet aplicat greşit piesei unui scriitor de către un jurnalist leneş care încerca să promoveze un text ce nu-i plăcuse! De atunci, acei dramaturgi au avut de suferit din cauza acestei imagini. Reporterii greşit informaţi încă întreabă, ca şi cum ar fi cea mai interesantă întrebare, nici unul nescriind nimic altceva timp de treizeci de ani: *„Încă mai sînteţi furios?“*. Este un miracol că nu au fost omorîţi imediat. Şi trebuie să ne întrebăm – cîte lucruri din lumea aceasta nu sunt distorsionate de dragul unui titlu-bombă, a unei etichete, a unei înţelegeri prescurtate...?

Extras dintr-o cronică de Arnold Wesker la al doilea volum al autobiografiei lui John Osborne, *Aproape un Gentleman.*

Sumar

EVENIMENT/SESIUNE SPECIALĂ BRÂNCUŞI LA UNESCO
DAN HĂULICĂ, Milenii de umanitate ▮ 4
IN MEMORIAM GELLU NAUM
ANA MARIA BOTA, Suprarealismul ca mod de viaţă ▮ 6 / **DAN MATEI,** (n)AUM pe nour ▮ 6 / **GHEORGHE RASOVSKY,** Căutaţi-l pe Gellu Naum ▮ 6
RÉMY LAVILLE, Castelul interior ▮ 6 / **ALEX. LEO ŞERBAN** ▮ 7 / **DAN STANCIU, JAMES BROOK** ▮ 7 / **SIMONA POPESCU,** Ultimul Alb... ▮ 7 / **SEBASTIAN REICHMANN** ▮ 8 / **RĂZVAN EXARHU,** Cît de mult îl iubesc pe Gellu Naum ▮ 8 / **FRANKLIN ROSEMONT,** Călăuză prin labirintul noului mileniu ▮ 8
POLEMICI
CARMEN MUŞAT, Năravuri vechi în vremuri noi ▮ 9
LITERATURĂ
ION BOGDAN LEFTER, Despre identitatea poetului ▮ 10
NICOLAE MANOLESCU, „C'eşti copil?!" ▮ 11
CONSTANTIN ABĂLUŢĂ, Scalp dureros ▮ 12
DORICA BOLTAŞU, Seniori sub o stea mai puţin norocoasă ▮ 13
TEORIE LITERARĂ
CODRIN LIVIU CUŢITARU, Anatomia desenului din covor ▮ 14
ION BUZERA, Manualul de poststructuralism ▮ 15
STUDII CULTURALE
CARMEN ANDRAŞ, Din nou despre „balcanitatea" noastră ▮ 16
WILLIAM TOTOK, Este creştinismul superior Islamului? ▮ 17
INTERVIU
GELU IONESCU, „Despre o rană nevindecabilă" ▮ 18
ARTE
TEATRU: **GABRIELA RIEGLER,** Săptămîna Teatrului Scurt ▮ 20
FILM: **ANDREI GORZO, Le Tourbillon** ▮ 21
ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV, Stahanoviştii de serviciu... ▮ 22
MUZICĂ: **BEDROS HORASANGIAN,** De la Festivalul Enescu la Piaţa Sergiu Celibidache ▮ 23 / **OCTAVIA-ANAHID DINULESCU,** Din nou despre **Oedip** ▮ 24 / **KURT MASUR,** „Muzica are putere doar asupra celor care cred în muzică ▮ 24 / **MAXIM VENGEROV,** „Un om cu o muzicalitate de dimensiuni cu totul incredibile" ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
SZABOLCS SZONDA, Reviste culturale maghiare din România (iulie-august) ▮ 26
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28
ULTIMA PAGINĂ
DAVID GRANT, Posibilităţile şi imposibilităţile unei **Traduceri** ▮ 32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 29 / Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 01-07 OCTOMBRIE

▮ **Săptămîna de dinaintea războiului contra terorismului**. Săptămîna trecută, politica internă a rămas într-un plan secund al atenţiei generale, captate în continuare de ecourile atacurilor teroriste asupra Americii din 11 septembrie. Presa de toate tipurile din România, asemeni celei de pe toate meridianele, a oferit în flux continuu informaţii asupra desfăşurării anchetei internaţionale şi a preparativelor militare din Orientul Mijlociu. Toate semnele, toate datele, toate declaraţiile indicau iminenţa începerii intervenţiei coaliţiei conduse de Statele Unite asupra Afganistanului, mai exact asupra regimului fundamentalist al talibanilor, care l-au găzduit în ultimii ani pe cel mai crud şi mai temut terorist al perioadei, milionarul de origine saudită Osama bin Laden.

▮ **După declanşarea atacului, trupele româneşti au intrat în alarmă zero**. Odată declanşat atacul propriu-zis, autorităţile de la Bucureşti şi-au confirmat angajamentele ca parte a coaliţiei internaţionale constituite după 11 septembrie şi au luat măsurile impuse de situaţie. Ţara noastră nu participă efectiv cu trupe în Orientul Mijlociu, însă forţele militare, cele de poliţie şi trupele serviciilor speciale au intrat în stare de alarmă de gradul zero (grad maxim). Pe de altă parte, populaţia a fost asigurată că nu există riscul unor acte teroriste pe teritoriul României.

▮ **Lărgirea NATO, Vilnius, Sofia**. În noul context internaţional post-11 septembrie, încep să apară indicii că procesul de lărgire a Organizaţiei Pactului Nord-Atlantic către Est ar putea fi accelerat. Crearea unui spaţiu de siguranţă şi de stabilitate între Occidentul european şi spaţiul asiatic poate fi extrem de utilă în războiul de lungă durată declanşat împotriva terorismului. Statele candidate, cunoscute ca „grupul de la Vilnius" (unde s-a desfăşurat o reuniune de aliniere a opţiunilor pro-NATO), s-au reunit din nou la vîrf săptămîna trecută, în capitala Bulgariei. Sosit şi el la Sofia, secretarul general al NATO, lordul George Robertson, a declarat că evenimentele ultimelor săptămîni n-au afectat procesul lărgirii NATO, care va trebui să conducă la includerea statelor de la Marea Baltică la Marea Neagră. Semnal foarte puternic şi încurajator...

▮ **PRM – exclus şi autoexclus de la consultările politice**. Pe acest fundal, preşedintele Ion Iliescu şi-a menţinut decizia de a nu-l primi la Palatul Cotroceni pe liderul extremist al PRM, Corneliu Vadim Tudor, urmare a declaraţiilor prin care acesta îl acuzase că ar fi aprobat în precedentul mandat la şefia statului antrenarea în România a unor „terorişti arabi". După cum se ştie, s-a dovedit ulterior că fusese vorba, întru totul onorabil, despre antrenarea de către SPP, în 1995, a unor bodzguarzi ai noii autorităţi palestiniene. Invitate pentru consultări politice, principalele partidele politice s-au prezentat, liberalii insistînd asupra necesităţii ridicării imunităţii parlamentare a lui Tudor, astfel încît el să răspundă în faţa justiţiei pentru „defăimarea ţării". PRM a fost singurul partid care nu s-a prezentat, conducerea sa colectivă solidarizîndu-se cu „liderul maxim"...

Război contra terorismului

În seara zilei de duminică 7 octombrie a debutat intervenţia militară a coaliţiei internaţionale conduse de către Statele Unite ale Americii împotriva regimului talibanilor din Afganistan. Ignorînd ultimatumul care le-a fost adresat, ei au refuzat să-l predea pe Osama bin Laden, liderul reţelei teroriste responsabile pentru atacurile din 11 noiembrie asupra New York-ului şi a Washington-ului.

Cronica politică

O criză mai curînd artificială

NESTOR RATEŞ

Tensiunea creată în ultimele zile în relaţiile dintre România şi Republica Moldova are la bază unele raţiuni uşor de identificat, dar în măsură destul de mare pare mai curînd una artificială.

Printre motivele identificabile se numără insistenţa noii puteri comuniste de la Chişinău asupra minimalizării comunităţii de istorie şi limbă a celor două ţări, reluarea unor clişee sovietice privind originea şi vorbirea moldovenilor, precum şi greutatea specifică acordată relaţiilor cu Moscova, evoluţii ce sînt concomitente cu o reformulare a discursului oficial de la Bucureşti, care pune accentul pe sintagma „două state româneşti". În acest context, a ajuns problema recunoaşterii oficiale a Mitropoliei Basarabiei în dezbaterea Curţii Europene pentru Drepturile Omului. În apărarea refuzului unei recunoaşteri oficiale a Mitropoliei Basarabiei a pledat la Strassbourg însuşi ministrul Justiţiei al Republicii Moldova, dl Ion Morei. Deşi argumentul său principal a fost că aceasta reprezintă o dispută între Patriarhia Rusă şi Patriarhia Română, trebuind să fie soluţionată de cele două foruri religioase, d-sa a ales să vorbească în special despre controversele politice interne moldovene pe care le-a dezvoltat *in extenso*, pentru a convinge Curtea că, de fapt, Mitropolia Basarabiei ar fi instrumentul „unui amestec direct în treburile statului suveran şi independent Republica Moldova promovat de către România în spaţiul dintre Prut şi Nistru prin intermediul unor forţe moldoveneşti pro-române". Nu se specifică în ce ar consta acest amestec şi nici care ar fi resorturile presupusului „expansionism românesc", în afară de a reproduce cîteva citate din presa de la Bucureşti, adesea ziare din zona naţionalistă, care nu pot fi luate a reprezenta punctul de vedere al guvernului. În fond, este vorba de o tentativă de a transfera o problemă a libertăţii religioase salvgardată de orice constituţie democratică în aria disputelor politice, o divagaţie improbabil să influenţeze favorabil un tribunal de drept.

Nu este surprinzător că Guvernul român a fost nemulţumit de astfel de formulări în faţa unui for internaţional, dar reacţia la excese retorice este, în domeniul subtil al diplomaţiei, de obicei tot retorică. Or, primul ministru Năstase a ales să penalizeze discursul ministrului moldovean printr-o decizie severă de anulare a proiectatei sale vizite la Chişinău, declanşînd o criză cu posibile repercusiuni majore. Relaţiile dintre cele două ţări apropiate în atît de multe privinţe sînt îngheţate pentru moment. La Chişinău, Guvernul moldovean încearcă să se distanţeze de declaraţiile ministrului Morei, afirmînd, între altele, că textul discursului său nu a fost aprobat de guvern. Preşedintele Voronin nu a făcut pînă acum nici o declaraţie pe această temă, iar cei dintre colaboratorii săi care s-au pronunţat au părut mai curînd concilianţi. Victor Stepaniuc, liderul grupului parlamentar al Partidului Comuniştilor, considerat în general numărul 2 în ierarhia acelui partid, a ţinut chiar să releve că „ne uneşte trecutul, comunitatea de istorie, cultură şi limbă, sîntem state vecine care avem scopuri comune şi trebuie să convieţuim". O declaraţie notabilă în împrejurările date.

Credem că există căi de a linişti lucrurile şi de a relua dialogul. Cele două părţi au, desigur, viziuni diferite asupra multor lucruri. Actuala putere comunistă de la Chişinău nu-şi ascunde nici temerile pe care le are în privinţa Bucureştiului şi nici inclinaţiile proruse. Dar, pînă în prezent, a procedat cu prudenţă şi cu o doză destul de mare de pragmatism. Au existat derapaje de ambele părţi, atît în administraţiile trecute, cît şi în cele actuale. Dar liderii moldoveni nu ar trebui să piardă din vedere faptul că România este poarta lor spre Occident, de unde vine un ajutor vital şi unde se va decide dacă Republica Moldova va intra sau nu în incapacitate de plată. Iar România, dacă într-adevăr are un sentiment frăţesc faţă de Moldova, ar trebui să-şi depăşească supărarea sau aversiunea, pentru că în această criză din relaţiile bilaterale pierd moldovenii, mai mult decît guvernanţii pe care i-au ales.

Praga
(Text transmis la Radio Europa Liberă) ▮

Yama STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Sesiune specială Brâncuşi la UNESCO

Milenii de umanitate

DAN HĂULICĂ

O anume suficienţă, blocînd spontaneitatea reacţiilor, operează şi în împrejurări în care ar trebui să se facă auzit doar strigătul nud al suferinţei. Cînd fumul exploziilor stăruia încă pe ecrane, sub şocul atentatelor devastatoare din ultimele săptămîni, cînd umanitatea noastră ultragiată îşi căuta năuc răspunsuri la o agresiune fără seamăn, comentatori siguri pe ei, pe meşteşugul lor de îndemînări verbale, ne preveneau pretenţios că epoca în care trăim, mediatizată pînă la vertij, are *„cultura catastrofei"*.

Ajunsă achiziţie bombastic nominalizată, oroarea se lipeşte de cotidian cu atîta aprig spor, cu atîta furioasă tenacitate, încît e nevoie de o salubră energie ca să ne regăsim, fără a fi sucombat acestei sumbre complezenţe. În zilele care au venit după dezastrul de la World Trade Center, televiziunile au fost constrînse la deprogramări semnificative, un reflex de legitimă decenţă le-a dictat să renunţe la nu ştiu cîte versiuni de seriale imaginînd lacom dezastre, vărsînd noian de atingeri imunde peste omenire, peste cuiburile de trudă şi slăvită faimă ale civilizaţiei. Cotropind existenţa în cheie de **Apocalypse Now** reiterat, sumeţind în orizontul ficţiunii, şi nu de azi, **Turnul infernal** de care era capabilă fabricaţia hollywoodiană, negustoria paroxismului catastrofic îşi îngăduie uneori anunţuri ironice de tipul „Oroarea e umană" – pe tiparul *„Errare humanum est"*; dar, impregnîndu-şi astfel publicul, ispitindu-l – ca în acest sadic joc de cuvinte – prin variaţiuni între sinistru şi frivol, îşi vădeşte tocmai nesocotinţa fără scuze, aidoma cu o complicitate.

Căci a ieşit la iveală, în restriştea în care ne-au împins deflagraţiile, pernicioasa noastră slăbiciune, vulnerabila lipsă de vigilenţă faţă de irupţia iraţionalului, de asalturile ce înjosesc însăşi condiţia umană. Hecatombele de acum, de la New York şi Washington, erau conţinute în răutatea fără margini a distrucţiilor de la Bamiyan, iar dinamitarea uriaşei statui a lui Buddha, înălţîndu-se acolo, în faleza afghană, pînă la 55 de metri, aducea în văzul lumii întregi aceeaşi criminală aversiune la adresa gestului de a construi. Ceea ce îndrăznise major, de neuitat, continentul asiatic, pentru a simboliza puterile vitalizante ale faptei umane, ceea ce rezistase grandios, înfruntînd vreo 15 veacuri de uzură, fu nimicit în cîteva minute, ţintă a unui fanatism descreierat, dospind de ură oarbă. Nu s-a dat replică destul de ferm la astfel de turbate performanţe, omenirea care-şi merită numele n-a promulgat nici o sancţiune gravă pentru un atare trist record, mai greu de îndurat – pentru că se petrece în veacul nostru – decît acelea chiar, înscrise în Evul Mediu, de un Gengis Khan sau Timur Lenk. Pe locurile unde a păşit cîndva Alexandru şi a putut miji făgăduinţa Bactrianei, ca o logodnă nesperată între civilizaţii, atentatul *„arheologic"* al talibanilor ne-a introdus în lanţul crunt al provocărilor ce nu vizează doar prezentul, ci se înverşunează împotriva mileniilor.

În răspăr cu izbînzile concludente ale istoriei, pizmuind zestrea lor magnifică, furia pustiitoare s-a pironit infam asupra unui punct nodal al metamorfozelor creatoare. Malraux îi consacrase pagini sezisante, aparţinea surprizelor cu care se învrednicise plăsmuirea de culturi şi religii, acolo, nu departe, la Gandhara, se situa creuzetul de imaginar unde se închegase însuşi tipul iconografic al lui Buddha, – prin transmutări pornite din pantheonul grec, de la figura lui Apollo.

Însă neştiind să oprim mîna răului, cînd s-a întins asupra zeilor, nu putem fi în stare să-i apărăm nici pe oameni; nemuritorii, *athanatoi*, gîndea Heraclit, au nevoie de muritori; ca să trăiască, aceştia, *thanatoi*, la rîndul lor, au nevoie de cei dintîi. Nepedepsită, gesticulaţia care-şi aţintea blasfemia spre zei, spre înalte simboluri sacre, s-a întors curînd să se descarce asupra oamenilor, funestă, demenţial nocivă.

O epică a descoperirii

În acest context de ameninţări, a proclama bogăţiile duratei, virtuţile ei inalienabile, înseamnă a sluji loial demnitatea speţei umane. A salvgarda în chip manifest aceste bogăţii devine o îndatorire de ardentă actualitate, depăşind exerciţiul aplicaţiei tehnice şi al specializărilor utile. Cînd organizaţia non-guvernamentală ICOMOS, vast implicată în studiul măsurilor de conservare şi restaurare a monumentelor şi siturilor, a conceput, împreună cu UNESCO, un bilanţ sagace al acestui domeniu, cadrul ales pentru a-l conţine s-a numit, în chip cuprinzător, **Congresul Internaţional al Mileniului**: cu un adaos deloc banal, **Mai mult de 2000 de ani în istoria arhitecturii**. Recomandînd explicit anvergura efortului, titlul reuniunii din 10-12 septembrie a.c. nu se raporta doar, circumstanţial, la *proiectul UNESCO*, pe care-l include, **Bethleem 2000**, adaptat Orientului Mijlociu şi Mediteranei. Şi, dilatînd acolada temporală, trimiţînd la o istorie mai amplă, nu voia să relativizeze orgoliile legate de vechime, ca în adagiul cu înţeles moralizant: *„Fuere fortes ante Agamemnona, multi"* – au mai fost viteji înainte de Agamemnon, şi încă mulţi! De pe palierul acelui mileniu, contemporane cu epoca myceniană, erau vestigiile pe care, în orizont chinez, avea să le descopere, catalogîndu-le asiduu, un împărat, Huei-Tsong, ivit peste vreo 25 de secole! Şi chiar mai înainte, pentru a satisface un apetit arheologic şi mai timpuriu, la Babilon, sub Nabuchodonosor şi Nabonid, se efectuau săpături care să scoată din noaptea uitării inscripţiile cetăţilor sumeriene, de mileniu III a.e., şi *ziggurate* legendare ca acela din Ur. La ordinul prinţesei care era fiica ultimului rege, En Nigaldi-Nanna – cum ne învaţă Joan Oates şi Glyn Daniel să-i citim corect numele –, colecţionară de antichităţi, se întreprind explorări pe urmele templului din Agade. Pe teren, la surpările unei ploi torenţiale, se deschide brusc o mare galerie, ce revelează templul căutat. Atunci – povestesc documentele – „inima regelui se înveseli şi faţa i se umplu de lumină".

O epică a descoperirii, împovărată de amare osteneli, dar fulgerată şi de bucurii, trepidează în lunga familiarizare cu trecutul pe care ne-au înlesnit-o cercetătorii generaţiilor succesive. Champollion, care, copil, la 11 ani, prodigios şi poliglot, îşi pusese în minte să descifreze hieroglifele, frămîntă două decenii enigmele acestei descoperiri capitale; o inscripţie de la Abou-Simbel, unde reuşi să identifice numele lui Ramses, îi lămuri utilizarea fonetică a hieroglifelor. *„J'y suis"*, strigă el năvalnic, vestindu-şi fratele, şi cade leşinat de emoţie.

Rigoare şi tandreţe

Desigur, atare episoade, din *gesta* radioasă a aventurii cognitive pe care ne-o transmit istoricii, rămîn mereu îndemn, incită la prielnică visare. Dar nu pentru a cădea, extatic răpuşi, sub trîmbele de lumină ale revelaţiilor, se adună astăzi specialiştii în Congrese. Aceia reuniţi de ICOMOS şi UNESCO formau, serios, discret, o societate unde succesele, oricît de probante, nu dau loc la zgomotoase buletine de victorie. Faţă de patrimoniu, îşi abordau răspunderile modest, cu o precizie fără panaş, profesionişti ai cercetării, ai tehnicii şi deciziunii, aplecîndu-se răbdător, nuanţat, asupra diversităţii ireductibile ce defineşte tezaurul arhitectonic al umanităţii. Comunicări în jurul strategiei diferenţiale pe care o propune ICOMOS, dezbateri confruntînd exigenţele şi dificultăţile unei întinse arii de acţiune şi a unor numeroase studii de caz: de la Haghia Sophia la Marea Moschee de la Kairouan sau la Catedrala din Strasbourg, pentru a începe cu edificiile de cult constituind paradigme constructive; de la Roma la Massada rezistenţei antiromane, examinînd prezervarea siturilor arheologice; de la Fez la Bethleem, dar şi la Quito, în raport cu soarta oraşelor istorice, de la Samarkand la Mexico City, privind influenţa solului asupra structurilor; de la Kobe pînă în Guatemala, angajînd protecţia seismică prin tehnologii novatoare, ce nu lasă indiferente capodoperele, Moschea Süleymaniye, bunăoară; de la Barcelona la Chicago, Weimar şi Brasilia, pentru problemele de conservare ce se aplică secolului XX.

Peste tot îşi face drum o înţelepciune străină de prezumpţia intervenţionismului cu orice preţ, dimpotrivă bizuită pe respectul structurilor şi al materialelor originare. E, de altminteri, filozofia care a oferit inspiraţie Congresului, de la ea se revendică însăşi declaraţia liminară a Preşedintelui ICOMOS, profesorul Michael Petzet; sau expozeul profesorului Giorgio Croci, de la Universitatea „La Sapienza", chemîndu-ne, de la început, să luăm act de inconfortul fertil al complexităţii, de situaţii care nu pot fi eludate, întîlnirea îndărătnică – noduroasă, am spune –, între construcţie şi natură, în monumentele de la *Angkor*. Acolo trena rădăcinilor de arbori, bătrîni de cinci secole, se înfige stăruitor în lespezile arhitecturii, dar se cuvine tratată, şi ea, cu un scrupul particular; căci a devenit, în chip inextricabil, patrimoniu.

Şi n-am comite o inadvertenţă detectîndu-i acestei reuniuni de specialişti, doctori în tămăduirea monumentelor, în restaurări delicate, o aptitudine *sui-generis*, ca o inducţie sensibilă în raport cu datele oricît de aspre ale concretului. Tresare suplu, în demersul lor, tentaţia de a se autodepăşi; într-adevăr, la un asemenea nivel al meseriei, rigoarea începe să se convertească în tandreţe. Materialele documentare acompaniind Congresul ofereau, nu o dată, mărturii în acest sens – pentru *Karnak*, de pildă, pentru fisurile din vestita zidire a templului faraonic, s-a găsit o compoziţie a mortarului ce privilegiază, salvator, recursul la o anume adecvare organică, bazată pe însuşi nămolul din apele Nilului. Şi se vorbeşte, fără abuz, despre o „patologie a pietrei", care comportă dezvoltări analitice la o scară apreciabilă.

Teste elocvente, verificînd metodologii unde reconstrucţia virtuală, mînuită savant, se alătură echipamentelor de poantă, dar şi tehnicilor de stabilizare celor mai rezonabile; un evantai al contrariilor, cumpănite prielnic, curajul inovaţiei şi circumspecţia perseverentă, un pod suspendat, din material sintetic, care, agil, mobilizează provizoriul, structuri preliminare făcînd ecou, după un desen nervos, arahnean aproape, liniilor de forţă ale monumentului – la basilica San Francesco din Assisi, cu fresce de Pietro Lorenzetti şi Giotto, în ale cărei bolţi cutremurul din 1997 despicase veritabile crevase; macarale nespus de uşoare, pipăind ca nişte picioare de libelulă curba cupolelor, răşini epoxydice judicios experimentate – pe ansamblu, mijloacele pe care le-a omologat Congresul se arată performante: înscriind, de asemenea, recital spectacular, intervenţiile ce alcătuiesc protecţia arenei de la *Colosseum* – salvată de la o degradare de soiul grohotişurilor alpestre.

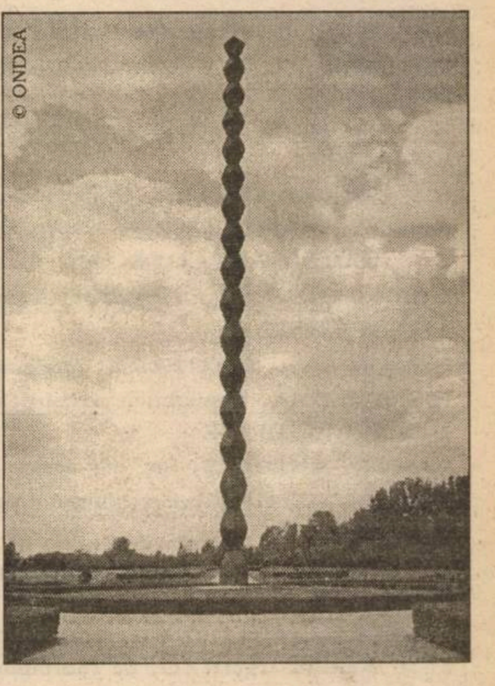

Mecenatismul unor firme italiene a permis acolo soluţii de o eficienţă decantată; ca şi cum o scenă regulară l-ar prinde în articulaţiile ei, hăul care se cască în adîncul fundaţiei se lasă implantat de o sveltă grilă, din lemn întărit cu fibre de carbon. Această *cavea* deservită de ascensoare, în antichitate, pentru a deversa în arenă mulţimea fiarelor sortite unor dezlănţuiri atroce, izbuteşte acum să apară redemptor inteligibilă, din unghiul ambiţiei constructive, al coerenţei ce raţionalizează efortul. Detaliile istorice capătă, neaşteptat, pregnanţă, îţi aminteşti că peste imensul spaţiu al inelului de piatră se întindea, în timp de vară, un *velum* vibrant, a cărui manipulare era încredinţată unei unităţi de marinari! Şi te cuprinde o umoare de libertate vagabondă, din cuşca oarbă de măceluri, cugetul îşi ia avînt, încearcă să suscite alte conexiuni, pulsînd spre înalt. Răsar, în rezonanţă modernă, gesturi de gratuitate fecundă, proiecţia originală pe pînzele desfăcute ale ambarcaţiunilor din port, la Antibes, îndrăznită de Henri Langlois – marele animator şi trezorier de experimente filmice făcîndu-le să palpite astfel, între apă şi cer, la Festivalul Filmului de Mîine, din 1950.

Signaletica absolutului

Înspre tării, desigur, se aruncă verticala ce ordonează lăuntric plăsmuirea creatoare a lui Brâncuşi. „De cît timp sculptaţi păsări?" – îl întrebase ingenuu o admiratoare. „N-am sculptat niciodată păsări, ci zboruri." Pe firul acestei aspiraţii capătă sens cheile de lectură pe care artistul le-a oferit pentru unele din operele sale. **Pasăre în spaţiu**, expusă la New York, în 1933, purta în catalog o indicaţie grăitoare: „Proiect de pasăre care, mărit, va umple cerul". Niciodată, materialmente, o piesă produsă în atelierul sculptorului n-ar putea creşte pînă la o asemenea amploare. Dar în ideaţia lui, suprem echilibrată, la adăpost de orice abandon prolix, subtitluri ca acesta se ivesc pentru a dărui un avertisment: în loc să ne cantonăm la percepţia unor simple bucăţi de sculptură, ele ne prepară să accedem la regimul grav al unor metafore cosmice.

În aceeaşi expoziţie de la New York, la Brummer Gallery, un adaos analog e rataşat unui alt prototip esenţial al creaţiei brâncuşiene, insinuînd, într-un fel, că **Pasărea** îşi contopeşte înţelesul cu verticala pură. O **Coloană fără sfîrşit** prilejuia o explicaţie asemănătoare – „proiect de coloană care, mărită, ar trebui să susţină bolta cerească".

N-o vom citi *ad litteram*, ne ispiteşte, în elanul unui atare enunţ, să regăsim fulguranţa poetică a unui comentariu ivit sub pana lui William Carlos William cu ocazia ultimei personale brîncuşiene, de la Guggenheim Museum din 1955. Despre o astfel de coloană, energia cioplită, despre zigzagul lemnului care ţîşneşte în alternanţa de bombări şi îngustări a unui ritm infailibil, poetul notase, percutant: „Pare să reazeme aerul însuşi, împingîndu-l la înălţimi necunoscute."

„Bucuria descătuşării de materie" – pentru a-l parafraza pe Brîncuşi – comportă o signaletică vestind spaţii resurgente, foşnind de înaripări imperioase. Dacă pentru imensa jertfă a frontului de la Verdun, îl înfiorase gîndul, contrariat de autorităţi, să înalţe o columnă de 100 de metri, la capătul căreia omagiul cernit să facă loc exclamaţiei triumfale, **Cocoşului** galic, – ghiceşti chiar într-un asemenea îndemn, dincolo de aparenţă apocrifă, un trainic înţeles mîntuitor, ce nu se opreşte la Osuarul din Donaumont şi la împrejurări limitative. Un interviu din 1938, publicat în România, suspenda peste Capitală, ca o întruchipare de vis, o **Pasăre-Măiastră**, planînd nestînjenit. Ceea ce leagă totuşi asemenea propuneri nu e de ordinul ostentaţiei cantitative, al dimensiei emfatic dilatate. Unor tineri vizitîndu-l la Bucureşti, cînd pregătea şantierul de la Tîrgu-Jiu, sculptorul le evoca fiinţa Coloanei, în versiunea ei deja împlinită, de lemn, precum un cîntec care alină, repetîndu-se netemător: „**Coloana fără sfîrşit** îndeplineşte această taină. Lemnul acela care se gîtuie şi răsuflă poate fi prelungit spre cer vreo cinci sute de metri şi se poate merge la Dumnezeu cu acest ritm".

O rumoare metafizică ghidează paşii, pe un astfel de pod, fascinant şi inefabil, piesa lui Mircea Eliade, **Coloana nesfîrşită**, pe care am avut cinstea s-o tipărim în 1976, în revista noastră, **Secolul 20**, îşi culege auster interesul din această revelaţie. La străluminarea ei, ni se vădeşte împletirea de rosturi adînci pe care le adună trunchiul **Coloanei**, şi obligaţia de a gîndi împreună, în fascicol inextricabil, temele fundamentale, – un şir de **Măiastre**, bunăoară, ridicînd de la sol suprapunerile unui palpit vital, pulsaţia iterativă care e proprie **Coloanei** lui Brâncuşi. Pe scara ei fabuloasă îşi dau întîlnire ipostaze diverse ale unei creaţii pe care n-o sperie opoziţia între abstract şi figurativ ori alte dihotomice despărţiri. De-a lungul axului ei, de aproape 30 de metri, circulă ca nişte rapeluri încifrate contrariile, suveran stăpînite în ritmul întregului. Modulii **Coloanei** de la Tîrgu-Jiu mijlocesc o sinteză a plenitudinii, între Occident şi Orient – de atîtea ori iscîndu-se din fotografiile, dragi sculptorului, unde volumele uşor incurvate apar, pe măsură ce se îndepărtează de bază, ca nişte acoperişuri succesive de pagodă; între *unic* şi *repetitiv*, între *cantitativul extensiei* imperturbabile şi *inflexiunile calităţii*; între elemente prea multă vreme disjuncte, precum acelea pe care Nicolaus Cusanus rîvnea să le impreune în radioasa formulă *„coincidentia oppositorum"*.

O asemenea ferice înmănunchiere, abolind distincţiile precare, a încercat să marcheze, tendenţial, Congresul ICOMOS, printr-un eveniment federator, la capătul excursului său prin istoria arhitecturii. O *sesiune specială* închinată lui Brâncuşi, pe care am fost solicitat s-o prezidez, încheia, ca un epilog legitim, dezbaterile Conclavului. Din partea unei adunări intens laborioase, precumpănitor preocupată de soarta patrimoniului constructiv al umanităţii, a se opri în concluzii la **Coloana fără sfîrşit**, şi la autorul ei, echivalează cu o recunoaştere plină de tîlc: un mod de a spune că Brâncuşi, sculptorul, stă, deopotrivă, în miezul unei gîndiri radical arhitectonice. Iar **Coloana** s-a impus emblematic, ca temă a acestei celebrări, tocmai pentru că exigenţa ei desenează hotarul vertical de la care sculptura a îndrăznit, pentru prima oară, să devină arhitectură – direct şi sever, fără balast decorativ.

Austeritatea programului, concentrarea nedomolită a sculptorului în a aţinti absolutul, nu transformă Columna brâncuşiană într-o exclamaţie orgolioasă, pe care s-o raportăm la o retragere din lume, demonstrativă – ca un suport pentru vreun stîlpnic hirsut, pentru vreun Simeon căţărat acolo, să-şi mustre, prin solitudine, semenii. Peste convenţiile labile şi peste firea becisnică a oamenilor, mai degrabă verticală a unei balanţe nevăzute, în serviciul dreptăţii incoruptibile, **Coloana** nu-i, totuşi, asociabilă, aici, cu o altitudine dezertică. Dimpotrivă, proteguie ritualuri de cordialitate, strînge, la temelia ei, pelerini ai valorilor care ne pot solidariza, dincolo de aridităţi şi de negativism îndărătnic. Sub acest semn chintesenţiind afirmarea – *„Forma şi proporţiile echilibrate*, gîndea sculptorul, *sînt marele Da!"* rostit vieţii –, s-au strîns laolaltă esteticieni, teoreticieni de artă şi critici de renume, veniţi la **Colocviile Internaţionale de Omagiu pentru Brâncuşi**, pe care le-am organizat în 1967 şi 1976. Opinia artistică românească a beneficiat astfel, într-o măgulitoare emulaţie, de prezenţa unor oaspeţi ca René de Solier, Giulio Carlo Argan şi Giuseppe Marchiori, Max Bill, Carola Giedion-Welcker, Palma Bucarelli, Etienne Hajdu, Natalia Dumitrescu şi Alexandru Istrati Werner Hoffmann, Pierre Rouve, William Lieberman, Eugen Drăguţescu şi Sidney Geist. O fotografie de la Tîrgu-Jiu, cu prilejul primului **Colocviu Brâncuşi**, ne grupează pe toţi, români şi invitaţi de pe alte meridiane, rostuiţi laolaltă, alcătuindu-ne într-un postament viu, fără zadarnic protocol, la piciorul **Coloanei**. Exact în axul ei, parcă rezemînd-o, marele prieten al ţării noastre, Jacques Lassaigne, Preşedinte, în acel moment, al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă.

La frontierele posibilului

Trimiteri adecvate la situl care conţine capodoperele brâncuşiene, imagini din Arhiva ARTEXPO, amabil puse la dispoziţie de Mihai Oroveanu, vegheau Sesiunea noastră de la UNESCO, alături de rapeluri ale documentelor realizate de inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan, colaboratorul fidel al meşterului, în a transpune tehnologic, cu oportună acurateţe, proiectul **Coloanei**. Eleganţa soluţiei pe care a găsit-o Gorjan nu încetează să-i impresioneze pe experţi, stîlpul interior subţire, deloc planturos, dar capabil să susţină fără greş ponderea metalică a modulilor – o structură calculată la frontierele posibilului, spunea profesorul Croci, Preşedinte al Comitetului Ştiinţific, pentru Congresul ICOMOS, care a acceptat să fie părtaş la discuţia noastră brâncuşiană.

Rugat de UNESCO să efectueze o expertiză asupra **Coloanei fără sfîrşit**, în contextul legat de problematica restaurării, profesorul Croci, şi echipa de specialişti care-l însoţea, ne oferise de altminteri, acum cîţiva ani, un aviz preţios, în ce priveşte suportul metalic din miezul monumentului. Lecţia sa, a dărui o inseparabilă impostaţie culturală examenului tehnic, rodeşte suplu, în situaţii relevante – succesele, de pildă, obţinute în ultima vreme, în dificila operaţie de a redresa turnul din Pisa: unde intervenţiile pe care şi le-a asumat ştiuseră a ocoli implantarea de piloni greoi, şi adulterarea duhului magic stăpînind locul.

Dacă, aducînd în discuţie astfel de precedente, trasăm inevitabil aria unei *filogeneze* în care înfăptuiri ca acelea brâncuşiene de la Tîrgu-Jiu să se poată orîndui, măcar vectorial, există, pentru **Coloană**, şi putinţa de a-i urmări atent *ontogeneza*, de-a lungul stadiilor pe care le-a cunoscut ideea. Marielle Tabart, responsabila **Atelierului Brâncuşi** din cadrul Muzeului Naţional de Artă Modernă, a adoptat acest parcurs în expunerea ei. Consecuţia etapelor – aceea, de pildă, a coloanei pentru Edward Steichen, de la Voulangis – se îngemăna cu percepţia manifestă a identităţii, punctînd factorul repetitiv, şi suprapunerea *telle quelle* a elementelor – voită de Brâncuşi, tradusă prob de Gorjan, ca o *parataxă*, fără ligamente, fără guleraşe intermediare, fără vreo pecetluire apăsată, făcîndu-i Coloanei un ritm strîns şi franc; ca şi cum corpurile octaedrice, de metal, s-ar chema precis şi s-ar atinge doar, după o calmă predestinare.

Bineînţeles în colierul acesta cătînd netemător spre astre, unitatea supusă repetiţiei scapă oricărei determinări minore, modúlul are dimensiunile şi vaga incurvare ce pot sugera statura umană: o *antropometrie* este de regăsit sub propunerile topologice pe care le avansa expozeul profesorului Sofronie. De la coroziunea metalelor, şi tot ce reprezintă instanţă nemijlocit materială, în problematica operei brâncuşiene – aspecte aduse în dezbatere de Dorin Dănilă şi Stephen J. Kelley, din Chicago – excursul Sesiunii noastre s-a orientat, de asemenea, către contribuţii – la Mihai Radu, bunăoară – care integrau elementul prospectiv şi meditaţia urbanistică în jurul complexului de la Tîrgu-Jiu. Fiindcă există, la Brâncuşi, un plan conceptual ce atinge, fără înjosire pragmatică, urbanismul. Aducînd Parcului de la Tîrgu-Jiu o nobleţe de obiecte liturgice, **Masa Tăcerii** şi scaunele ei, nu tolerează decît o apropiere rituală, iar **Poarta Sărutului**, menind noroc îndrăgostiţilor, o face cu o gravitate blîndă, de altar care nu sperie dar comandă cuviinţa. Un creator capabil să ne îndrepte astfel ţinuta, cînd ne aflăm în preajma artefactelor sale, aspirînd la un sublim care nu încape în spaţiul restrictiv al muzeului, închipuie o ipostază fără timp, – venerabil arhaică şi totodată vast deschisă viitorului. Cînd se apleacă asupra nevoilor vremii, ale unei societăţi date, – s-a spus în Colocviul nostru – gîndirea lui Brâncuşi este aceea a unui urbanism cu majusculă forjat la temperaturi înalte, la o vatră inuzabilă, de valori depăşind egoismul.

Contextul socio-politic actual dă o vie pregnanţă acestor opţiuni. Se cunoaşte repulsia sculptorului faţă de „piramida fatală", care configurează concurenţial ordinea lumii; în vreme ce rînduiala oamenilor ar reintegra firescul, dacă, din contra, s-ar aşterne aidoma firelor de grîu ce primesc deopotrivă, pe întinsul lanului, soare şi ploaie. Din Oltenia copilăriei lui, Brâncuşi păstrase amintirea unor păsăruici despre care povesteşte într-un interviu: „ele stau pe cîmp şi se apropie de om fără nici o teamă. Ai impresia că nu gîndesc, nu simt nici un pericol, au o totală încredere în om, în soartă, în Dumnezeu. Aşa ar trebui să fie şi oamenii". Parcă legănat de o franciscană prietenie cu universul, suspinul acestei visări sună cu atît mai mustrător, în ceasurile în care pătimim acut, de febre sumbre şi de îndărătnică potrivnicie. Brâncuşi ne va însoţi mereu pe căile unde se fortifică speranţa. Oricum, la răscrucea eforturilor româneşti şi a unei apreciabile asistenţe internaţionale, antrenînd susţineri importante, oferite de instituţii ca World Monuments Found, lucrările de la Tîrgu-Jiu, de restaurare a **Coloanei fără sfîrşit**, meritau acest popas comprehensiv din partea specialiştilor reuniţi în Congresul ICOMOS. Prezentă în 107 ţări, avînd acum 21 de Comitete Ştiinţifice Internaţionale, care fac faţă unor solicitări de intensă varietate – de la **Patrimoniul polar** la **Arhitectura şi Urbanismul colonial** sau la **Pregătirea pentru riscuri** –, îi incumbă acestei organizaţii să menţină iniţiativele de pionierat şi să le dea un *arrière-plan* metodic, o dimensiune de memorie şi autenticitate umană.

Ne-am despărţit, la încheierea Congresului, cu astfel de nobile imbolduri, excelentul coordonator al pregătirilor, Azzedine Beschaouch, un arheolog hrănit la izvoare de bună cultură mediteraneană, ne-a readus în minte stringenţa îndatoririlor pe care le avem în raport cu *patrimoniul*, ca *parte inalienabilă a umanului*. Căci la UNESCO ne reamintim activ – Directorul general Kochiro Matsura a pornit de la această idee – că punctul istoric unde ne aflăm comportă o singură perspectivă salvatoare: nu infirmitatea exclusivismului, nu *Ciocnirea civilizaţiilor*, ci *Dialogul creator*, multiplicitatea recunoaşterilor lucide, prin care să ne onorăm cu adevărat destinul!

Dan Hăulică este preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă.

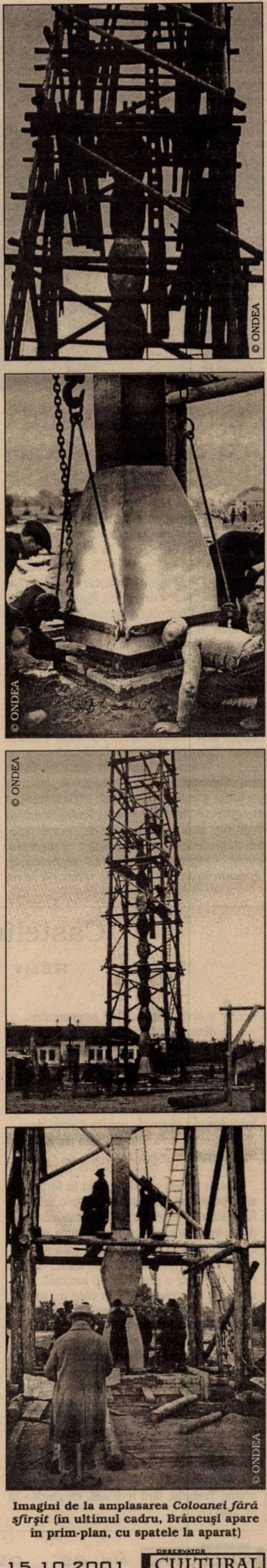

Imagini de la amplasarea *Coloanei fără sfîrşit* (în ultimul cadru, Brâncuşi apare în prim-plan, cu spatele la aparat)

Suprarealismul ca mod de viaţă

ANA MARIA BOTA

Marele poet Gellu Naum s-a stins din viaţă sîmbătă 29 septembrie la Bucureşti, la vîrsta de 86 de ani. Născut la 1 august 1915, Gellu Naum a jucat un rol central în mişcarea suprarealistă interbelică, cunoscînd figuri legendare ale suprarealismului, precum André Breton şi Victor Brauner, şi a continuat să scrie aproape pînă în ultima clipă. Dar pentru Gellu Naum suprarealismul n-a însemnat literatură, ci un mod de viaţă.

Cînd l-am văzut ultima dată pe Gellu Naum, acum două săptămîni, la spital, a deschis ochii doar cîteva clipe. Dar în timpul nopţii, una dintre surori l-a auzit recitînd poeme. Domnul Gellu se află deja departe pe culoarul somnului, culoarul acela misterios prin care avea acces la dimensiunile ascunse ale lumii. Cînd am reascultat, zilele trecute, o înregistrare din 1999 pentru Radio România Cultural, m-a surprins, ca de fiecare dată, tonul profetic al textelor sale, prefigurînd, parcă, evenimentele din 11 septembrie: „Şedeam legat la ochi cu faţa rezemată de un zid/ foşneam din toate încheieturile/ pe jos era o planşă cu un mare manuscris/ era intimitatea conferită de o ispită a vederii/ discursul dezarticulării/ o turmă de copaci mugea pe-aproape şi casele zburau prin aer/ dar eu ce dialect uitat şi mut vorbeam/ acolo lîngă zidul umed unde e bine să te ghemuieşti// vedeam cum se despică lumea era frig/ «nu te mai las să pleci» spuneam/ simţeam cum nişte flori se umileau/ vedeam ca printr-o tăietură în bazalt/ mereu sfîşietoarea lumină a deschiderii/ un enigmatic ritm al clătinării/ în centrul manuscrisului printre cuvinte negre“ (**Planşa**).

Gellu Naum a trăit istoria ultimului secol în mod intens, dar cu detaşarea unui om cu adevărat liber. Tatăl lui, poetul Andrei Naum, a murit la Mărăşeşti, cînd Gellu avea doar doi ani. A studiat filozofia la Paris la sfîrşitul anilor '30 şi a fost membru fondator al grupului suprarealist de la Bucureşti. A fost apoi trimis pe front în Basarabia. Din 1947, n-a putut publica mai nimic timp de aproape 20 de ani, cu excepţia traducerilor şi a cărţilor pentru copii. În 1968, apare **Athanor**, urmat de volume de excepţie precum **Tatăl meu obosit**, **Descrierea turnului**, **Partea Cealaltă**, **Malul albastru** şi, în 1985, **Zenobia** – unicul său roman, extraordinară autobiografie suprarealistă şi declaraţie de dragoste pentru soţia sa Lygia, cea care l-a însoţit pînă în ultima clipă.

L-am cunoscut pe Gellu Naum printr-o coincidenţă, aşa cum se cuvine să cunoşti un suprarealist. Ne-au legat apoi multe alte coincidenţe: singura carte rămasă de la tatăl meu era **Culoarul somnului**, un volum subţire cu coperţi albastre din 1944; mama mea era născută, ca şi domnul Gellu, pe 1 august; iar cînd m-am mutat la Londra, am descoperit că imobilul din faţă se numea, cum altfel, Zenobia. Pentru domnul Gellu, toate acestea erau lucruri fireşti. După cum era firesc să-ţi arate, în casa lui de la Comana, statuetele de lut preistorice descoperite chiar de el, ca din întîmplare, prin ceea ce numea „arheologie mediumnică“ – printre ele, figura minusculă a unui om cu degetul la gură, îndemnînd la linişte şi la cuminţenie. Gellu Naum şi-a pus acum degetul la gură, dar, în somnul nostru, îl auzim încă: „Stau singur şi mă uit pe o stradă pustie/ stau singur cu buzunarele pline de cîini/ stau singur şi ascult foşnetul oaselor/ e ca şi cum ar adia vîntul peste un clopot de ceară/ dar după primul colţ la prima răspîntie/ s-ar putea oricînd să apară cineva învăluit într-o ploaie de lumină/ şi va trebui să mă acopere cu mantia lui pentru că/ s-ar putea odată cu el să vină o ploaie sau o ninsoare/ sau chiar o afurisită de lapoviţă/ să ne îngheţe oasele proaspăt spălate/ deşi ieri a fost mai frig decît azi// deasupra mea zboară cîţiva porumbei cerşetori/ filantropii le-au pus fărîmituri de pîine pe balcoane/ şi eu mort de mult cu o piatră de moară pe piept/ am hotărît în sfîrşit să plec/ să pornesc de pildă dintr-un garaj înnecat în aburi/ să merg aşa pînă la un crîng (tufiş) unde mă aşteaptă sora Fîntînă/ să mă reazem acolo de prăbuşirea ei“ (**Sora fîntînă**).

(Text transmis la BBC, luni 1 octombrie; poemele citate au fost difuzate în lectura lui Gellu Naum – înregistrări din 1999)

(n)AUM pe nour

DAN MATEI

Şi s-a urcat (n)AUM pe nour[1] şi a plecat. S-a dus să-i întîlnească pe Victor Brauner şi pe Miles Davis.

Poeţii o să vorbească despre Gellu Naum poetul. Mie mi-ar fi plăcut să pot vorbi despre Gellu Naum pescarul sau Gellu Naum rugbistul. Însă nu l-am văzut nici pescuind şi nici jucînd rugby. Dar m-a plimbat în barca lui de pescar şi i-am văzut forţa de rugbist: acum aproape 30 ani, îmi aduc bine aminte, m-a scos cu barca pe baltă (mai exista!), la Comana, şi am trecut prin „tunelul“ de sub şosea; dl. Gellu făcea barca să înainteze – contra curentului – împingînd cu mîinile goale în pereţii tunelului.

Ar trebui însă să pot vorbi de dl Gellu povestitorul (şi ce povestitor!), fiindcă l-am auzit de multe ori povestind. Dar nu pot acum. Nu încă.

Pot însă să spun că, dactilografiindu-i poemele în ultimii 10-15 ani, am avut şansa să i le citesc în forme de nemaivăzut: formele iniţiale! Fiecare poem era epurat de la versiune la versiune, iar eu oftam după versuri minunate care dispăreau sub pixul dlui Gellu. Era nemilos cu poemele lui. Aveam poruncă aspră să distrug variantele intermediare. Şi m-am conformat, deşi cu greu. Apoi, uneori, cînd îmi explica corecturile, îşi comenta cîte o expresie, şi astfel, de pildă, cu prilejul versului „cîntam «Frumoasă-i viaţa»“ mi-a cîntat vechiul cîntec „ostăşesc“: „Frumoasă-i viaţa la cavaleré/ Deşi mizeré/ Simţim plăcere“. Sau: cu ocazia expresiei „nemurire de deal“ am aflat că: „există şi o nemurire de şes“. Ce bine ar fi fost ca (n)AUM să aibă şi nemurirea de şes.

Unii zic că secolul XX s-a încheiat pe 11 septembrie, la New York. Mie mi se pare că – cel puţin pentru noi – secolul XX s-a încheiat pe 29 septembrie, la Bucureşti, la Elias. Şi nu ştiu dacă la plecarea lui Gellu Naum începe o nouă epocă în cultura română, dar ştiu precis că se termină una.

---

[1] Cel pe care-l vedem pe coperta cărţii Simonei Popescu.

Căutaţi-l pe Gellu Naum

GHEORGHE RASOVSZKY

Trăim în aceste zile un sentiment contradictoriu: ştim (?) că nu mai este şi totuşi parcă nimic nu s-ar fi întîmplat; poate că experienţa morţii ne

---

Castelul interior

RÉMY LAVILLE

În acest „anticastel“ suprarealist, devenit conacul lui Dracula, care a fost România [comunistă] (fantasticul fiind opusul miraculosului), a existat un poet al cărui castel interior n-o să se clatine niciodată şi, într-un loc secret al acestei locuinţe mentale, candela este întotdeauna aprinsă, poarta mereu deschisă pentru a vă primi – asta dacă ştiţi vechile parole.

Gellu Naum surîde aşezat în fotoliul său; pipa este la îndemînă, într-o farfurioară de metal, pe masa joasă, amintire de pe vremea cînd era un fumător înrăit. Lygia este lîngă el, adorabilă, gata să te întrebe dacă vrei un ceai (de unde, oare, dacă nu dintr-o preţioasă şi amicală resursă, în această ţară în care nu mai găseşti nimic). Un mare poet român al secolului XX – prea puţin cunoscut în Franţa – trăieşte în acest mic apartament, la parter, în Bucureşti.

Biblioteca, în care stau la post Peret, Char şi Flamel, ocupă un întreg perete. Fereastra se deschide spre grădinile învecinate. Pe pereţi, gravuri şi tablouri: Victor Brauner şi Jacques Herold. Cititorul francez, fie el şi erudit, nu cunoaşte din Gellu Naum decît o mică antologie şi cinci sau şase articole dispersate din 1945 pînă acum. Trebuia, fără îndoială, ca gheaţa să fie spartă.

Poetul nu locuieşte tot timpul în Bucureşti; mai este Comana, miracolul de acolo (într-un sens poetic al cuvîntului). Comana este un sat la treizeci de kilometri de capitală. Locuinţa Naumilor este îngropată în verdeaţă, greu de recunoscut, pentru că, în general, casele vă întorc spatele cînd treceţi prin această regiune. Faţada nu e niciodată îndreptată spre stradă, rămîne vederii doar o latură discretă sau un perete orb. Casa lui Gellu Naum este în mod deliberat retrasă de la marginea drumului, ascunsă în spatele livezii. Locuinţa e mare, în stilul ţărănesc valah, cu o terasă largă, unde se mănîncă vara. Fiecare detaliu a fost cu grijă aranjat, bine chibzuit, dragostea pentru obiecte este aici puternică; nici un colţişor care să nu fi fost încărcat cu o putere misterioasă. Tot spaţiul de aici are ceva care îl înrudeşte cu sacrul: de la scara de lemn proteiformă, băncuţa cu statuetă naivă (opera unui prieten sculptor), statuetele reprezentînd-o pe Venus, aşezate în cripta lor murală, comori aduse de plimbări mediumnice, vasele de lut, decorurile, pînă la uneltele alese pentru frumuseţea lor secretă; şi, bineînţeles, cărţile, tablourile – peste tot există dimensiunea omniprezentă a unui spirit întors către ritualurile originare ale creaţiei. La etaj se găseşte încăperea în care Gellu Naum scrie, cu faţa la ceea ce cîndva a fost un iaz, astăzi o vîlcea năpădită de papură.

Şi apoi, la Comana, ca şi la Bucureşti, în inima lui Gellu, ca şi în poemele sale, este surîsul Lygiei. Acest fluture de spirit a traversat secolele. Are un parfum de ţară arabă. În compoziţia sa intră în mod cert cîteva substanţe ale „marii opere“. Flamel sau Paracelsus au descris acest zîmbet: el a plutit la miezul nopţii, în adîncul unui cuptor de pămînt. Lygia este Zenobia, regina Palmyrului şi Zenobia nu e Lygia, nici măcar Gellu, ci Androginul şi Prezicătorul a căror căutare topeşte laolaltă viaţa lor comună. Gellu? Poate că e Herodot, mare călător imobil al întinderilor sufletului, prinţ rar al regatului tenebrelor şi lumina de veghe a edificiului înconjurat de ziduri. [...]

Lygia şi Gellu împărtăşesc o dragoste apropiată de extazul mistic, ei sînt legaţi prin nişte fire despre care Gellu nu vrea să vorbească. Ţinta lor este *androginul*, să nu mai fie doi, să fie unul. Poetul se apucă să-i povestească Lygiei, seară de seară, ceea ce a făcut peste zi; pînă la detaliul cel mai insignifiant. Cutare gest, privire, o anumită atitudine sau un gînd, nimic nu trebuie uitat, nici măcar cea mai mică ironie, cea mai măruntă atingere pe care i-ar fi putut-o aduce cuiva. Unde duc toate aceste formule incantatorii? Secret. Lygia, cu ochii acoperiţi, mai întîi cu vată, scrie o jumătate de text, Gellu pe cealaltă. Androginul a produs o mare carte cu inluminuri, de o minuţie extremă, ea e fructul ultim al fuziunii corpurilor şi spiritelor. Cînd Gellu întredeschide acest caiet de taină, îl ţine cu două mîini şi nu îl scapă din ochi; nu poţi decît să ghiceşti pe deasupra umărului său ce e acolo. Poţi să

Rémy Laville
GELLU NAUM
Poète roumain prisonnier au château des aveugles
Institut Français de Bucarest
L'Harmattan

întrevezi crochiuri, texte care vorbesc despre alchimie, despre filozofie. Un desen al Lygiei are ca titlu: **Drumul şarpelui**; este o reprezentare schematică a lumii; drumul şarpelui este drumul vieţii. „După moartea noastră, spune Lygia, va putea fi citit şi or să facă ce vor cu el“.

Traducere de
Cosmina IONESCU

*Fragmente din volumul **Gellu Naum, Poète roumain prisonnier au château des aveugles**, Editions L'Harmattan, 1994*

Fotografie din 1930

Fotografie din 1933

copleşeşte atît de tare încît nu mai avem puterea să ne gîndim la *el* cu adevărat, că drumul pe care şi l-a ales de la bun început conţine inevitabil ieşirea prin acest teribil promontoriu spre lumi pe care nici măcar nu ni le imaginăm.

A ştiut acest lucru tot timpul şi ne-a avertizat cu forţa lui senină şi extraordinară că prin natura noastră înţelegem cîte puţin, prea puţin din toate şi că asta e insuficient pentru un Mare Destin.

A ştiut că este pregătit şi nu i-a fost frică de nimic, niciodată; a lăsat acest curaj Lygiei pentru reîntîlnire.

E insuficient să vorbeşti despre *el* ca despre un Mare Poet. Fericirea de a-l fi cunoscut echivalează cu fericirea de *a cunoaşte*.

Întrebaţi-l, căutaţi-l pe Gellu Naum.

4 octombrie 2001

Dan STANCIU

De la răsărít la spus, de la apus la regăsit

lui Gellu Naum, prietenul meu obosit

Cum spuneam: prea multe n-am avut de zis. Eram destul de mut (apreciez), fiindcă aveam ce să tac (iar în privinţa asta nu-i nimic de tăcut). De cîteva ori (timp de cîteva ore), am avut încotro, poate avînd ceva de găsit. O trecătoare a fost, un loc al grabei aşezate pe dos, cu susul în jos (care sus nu are cîtuşi de puţin de-a face cu încetul ce zace acolo şi zice)? Un punct de oprire pentru tragerea sufletului în piept (cu un *ah* ca un *ha*), înainte de startul spre lemn? Sau un *nu*, cu trei de „u" şi un *ştiu* după el? Am habar, dar nu-mi amintesc pe unde l-am pus aseară, s-o fi rătăcit printre scule. Ori s-a răcit de la sine. Dacă ar fi să vorbesc (ceea ce nu-mi stă în cale), aş începe cu tine.

James BROOK

Lacrimi se risipesc în tranşeele solare
unde găsim deja stins acel fermecător cîntec negru

Traducere de
Sasha VLAD

---

*James Brook, poet şi editor american, a tradus poemele lui Gellu Naum (**My Tired Father**, 1999) şi, în colaborare cu Sasha Vlad, **Zenobia** (1995).*

* * *

ALEX. LEO ŞERBAN

Dragă Bogdan,

Acum o săptămînă, cînd mi-ai cerut să scriu „ceva despre Gellu Naum" (tocmai se prăpădise de două zile), ţii minte că am ezitat, ţi-am spus că mă mai gîndesc, şi-apoi n-am mai scris... Eram blocat, incapabil să „comunic" (şi cui?, în afara doamnei Lygia, cu care vorbisem la telefon) tristeţea mea, incapabil să mă gîndesc la altcineva decît la doamna Lygia. Cum să „exprimi" durerea unei fiinţe care se desparte de omul iubit, după 58 de ani? Nici astăzi nu ştiu. Este un lucru atît de intim încît nu pot decît să spun: nu ştiu. Nu ştiu ce înseamnă să treci prin ce a trecut dînsa, ce devastare lasă o moarte în sufletul cuiva atît de intim legat de sufletul celui ce s-a dus. Pot doar să-mi imaginez şi nu cred că această imaginaţie a mea are vreo importanţă – pentru dînsa, pentru alţii. Înconjurată de tristeţea tuturor celor ce l-au iubit pe domnul Gellu, doamna Lygia e totuşi singură în suferinţa sa; singurul lucru pe care-l putem face este să-i fim alături.

Nu poţi să vorbeşti clar atunci cînd plîngi. Nu poţi să gîndeşti clar, nu poţi să scrii. În orice caz, *eu* nu pot. Nu sînt în stare decît să-ţi trimit, pentru că ai insistat, aceste cîteva amintiri răzleţe. Să încerc să-ţi descriu ce s-a întîmplat după 29 septembrie.

Plîngînd întruna, în capul meu, îmi veneau în minte toate orele minunate petrecute alături de ei, în av. Petre Creţu 64 sau la Comana: frînturi de fraze, de gesturi, imagini stăruitoare ale tandreţei cu care m-au înconjurat – cu care ne-au înconjurat pe toţi. Şi mai presus de toate, îmi revenea în auz vocea domnului Gellu: joasă, uşor înfundată, subţiindu-se subit într-un rîs complice atunci cînd lucrurile despre care vorbeam ameninţau să devină prea „grahve"! Îmi reveneau în memorie umorul său contagios şi felul în care te lua părtaş la indignările sale morale, spunîndu-ţi ceva de genul: „Ăştia fac nişte lucruri *în-gro-zitoare*, mă, sînt nişte hiene!" Şi pe urmă un lucru care ţinea de eleganţa lui desăvîrşită – care ţinea, şi ea, de acel simţ moral unic: extrema lui disponibilitate. N-am întîlnit pe nimeni care să fie, în acelaşi timp, atît de important (pentru literatură, pentru alţii) şi totuşi atît de disponibil mărunţişurilor cu care îl împovăram adesea. Obişnuia să-mi spună uneori, citind **Dilema** (şi-mi cer scuze că recurg la un exemplu personal, e singurul de care sînt sigur): „Măi Leuştene, tu ai scris ceva foarte deştept!" – şi mi se părea neverosimil că cineva precum Gellu Naum îşi pierdea timpul citindu-mi nu ştiu ce articol sau cronică (despre film!) şi-n plus, mai avea şi delicateţea să-mi mărturisească părerea sa. În 1992, cînd eram bursier la Espace Van Gogh din Arles şi tocmai îmi apăruseră nişte poeme oarecare în **Contrapunct**, am primit un exemplar pe care el, doamna Lygia şi Dan Stanciu îmi scriseseră, fiecare, un mic mesaj; nu mai ţin minte mesajul lui Dan Stanciu, doamna Lygia notase ceva amuzant despre faptul că, deh, „Ce-ţi pasă? Unii stau în spaţiul V.G., în timp ce alţii au rămas în spaţiul mioritic", iar domnul Gellu, observînd că autorul versurilor tocmai renunţase, în poză, la tunsoarea cvasi-hippy de pînă atunci, mă interpela, glumeţ: „Fără plete, măi băiete?!", adăugînd ceva gentil la sfîrşit. Şi eu îi cunoşteam abia de doi ani! Oana le vorbise despre mine, prin '90, şi, într-o bună zi, vocea inconfundabilă a domnului Gellu m-a aspirat din dezordinea frivolităţilor mele zilnice, chemîndu-mă în cel mai bun loc de pe pămînt: locul unde se aflau doamna Lygia şi domnul Gellu (şi,

Ultimul Alb...

SIMONA POPESCU

Suprarealistul Gellu Naum şi-a trăit experienţa lui poetică personală undeva la capătul lumii. „Cred în senzaţiile mele – mi-a spus cîndva. Dacă aş fi stat 20 de ani în pustiu, sînt sigur că aş fi ajuns la *adevărul meu*." Într-un fel, stătuse 20 de ani în pustiu, în România stalinistă, în care nu şi-a mai putut publica poezia suprarealistă, şi a ajuns la nişte adevăruri care sînt numai ale lui. Poezia pe care a scris-o timp de 60 de ani vorbeşte despre ele. Atît cît se poate, *„pentru că din partea cealaltă nu răzbate, după cum am spus, decît ce poate şi ce trebuie să răzbată, pe cîmpiile inteligente"*. Şi-apoi, a existat, nu-i aşa?, şi *„ciocnirea, rînd pe rînd, atît cu adevărurile agresive ale celorlalţi, luaţi în parte, cît şi cu adevărul depresiv al tuturor"* (cum găsisem în **Zenobia**).

A fost toată viaţa mai degrabă un marginal, chiar dacă după 1990 cuvintele de laudă au început să se înteţească. Îmi imaginez că scena în care e prezentat tînărul poet Gellu Naum unui alt tînăr, „mărunt şi îndesat", nu e fictivă şi nu i s-a întîmplat doar o singură dată:

„«Dînsul e domnul Naum, e un distins poet, sînt sigur că aţi auzit de el», a socotit necesar să mă prezinte domnul Sima.

«Naum şi mai cum?» a întrebat unul din tineri, n-am să-l descriu, am să spun doar că era mărunt şi îndesat şi că avea sîni ca de femeie iar părul cîrlionţat i se unea în două puncte, deasupra frunţii.

«Naum P. Măta», i-am răspuns eu, în gînd, pentru că trebuia să devin vulgar [...]; dar am răspuns aşa numai în gînd [...], iar cu glas tare am adăugat: „puteţi să-mi ziceţi cum vreţi, nu contează".

„Au scris despre mine unii, alţii... Mă numesc acum «ilustru poet» prin reviste. N-au înţeles şi nu înţeleg nimic", îmi spunea calm. L-au iritat întotdeauna etichetele şi „îmbălsămările" („personalitate marcantă", „remarcabil poet", „patriarhul poeziei române" etc). Îl dezgustă formalismul, ipocrizia „aliniaţilor". Odată, după o convorbire telefonică pe care o avusese cu un editor, mi-a spus ridicîndu-se din fotoliu: „Am să te rog să mă scuzi puţin. Trebuie neapărat să mă duc să mă spăl. Am vorbit cu unul, un veninos, care m-a umplut, m-a murdărit cu miere". A considerat totdeauna că gloriola publică, „monumentalizarea" sînt absolut incompatibile cu poezia. „Crezi că te înalţă şi, de fapt, te împuţinează. Mă uit la unii cum folosesc poezia ca blazon sau ca trambulină spre alte orizonturi de interese sau ca pe o decoraţie ornamentală. Nu e nici un motiv de mîndrie, e o nenorocire, o maladie. Eu am ştiut dintotdeauna că m-am născut pentru poezie şi aceasta e justificarea existenţei mele".

„Ce e un poet?", l-am întrebat odată, rîzînd. „Unul care-i atent la *poezia lumii*", mi-a răspuns. Îmi plăcea (şi ştiam) la ce era el atent. Cîteva din aceste lucruri sînt risipite în **Zenobia** [...]. Într-o lume în care se dezvoltă vertiginos *„specia maşină"* şi *„prostia inteligenţilor"*, poetul e *„Ultimul Alb reţinut pe plantaţiile lor" („ziceţi voi aşa de mine vă dă mîna fiindcă sînt un alb nenorocit/ ultimul alb din mileniul acesta care e ultimul pe cînd/voi sînteţi roz verzi şi albastre ultimul alb/ al mileniului")*, jignindu-i, *„din p.d.v. cultural"*, prin simpla lui inadecvare, pe mulţi. El îşi asumă, cu un *„curaj nebun"*, răspunderea de a „recita", adică de a spune lucruri esenţiale dar inadecvate (poate caraghioase), într-un spaţiu în care mişună *„profesioniştii"*, *„specialiştii"*, *„educatorii"*. Sesizînd marginalizarea unui mod de viaţă – cel poetic –, el ştie să găsească fanta pe unde poate fi părăsit *„coridorul comun"* [...].

Prima dată cînd l-am văzut, l-am ascultat vorbind despre tot felul de lucruri foarte ciudate. Cînd am ieşit din casă, cu o cască de vedenii, de cuvinte şi aburi coloraţi pe cap, *negrul* de afară a şters din mintea mea absolut tot. Aşa ceva nu mi se mai întîmplase în viaţa mea. În cinci minute uitasem tot, ca şi cum n-aş fi auzit nimic. Cam asta se petrece dimineaţa, atunci cînd lumina îţi şterge complet visul din faţa (sau din spatele) ochilor. Şi-apoi, peste o zi-două, îţi aduci aminte nu ce-ai visat, ci *sensul* visului, importanţa lui.

SIMONA POPESCU
SALVAREA SPECIEI
DESPRE SUPRAREALISM ŞI GELLU NAUM
EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE

La fel mi se întîmplă mie de atunci încoace. Îmi aduc aminte tot mai multe lucruri, dar mai ales *sensul* celor spuse şi o idee care nu încetează să mă obsedeze: „noi, poeţii – parcă îmi spunea Gellu Naum – trebuie să avem mare grijă să lucrăm la *consistenţa* (să-i fi zis *densitatea*?) fiinţei noastre, altfel totul e în zadar, te rog să mă crezi".

---

*Fragmente din volumul **Salvarea speciei. Despre suprarealism şi Gellu Naum**, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2000* la-nceput, Boni).

După 29 septembrie, cînd am luat din raft cărţile pe care mi le dăruise şi am recitit, înfiorat, versuri precum acestea („persoanele în doliu s-au aşezat pe scaune/şi eu le pun inelele de recunoaştere/pe degete la mîini şi la picioare// cînd vor putea visa în somnul meu"), lucrul care m-a făcut să izbucnesc într-un hohot zguduitor de plîns a fost o dedicaţie pe volumul **Întrebătorul**, pe care notase, cu scrisul său mărunt şi abia lizibil, „vezi pag. 254"; iar cînd am deschis la pag. 254, pasajul respectiv era însemnat cu cerneală albastră de mîna lui...

Pentru mine – care sînt un tip mai curînd sceptic, raţional şi pozitivist; freudian şi nu jungian –, nu a existat niciodată vreo „mistică", suprarealistă sau de alt fel; tot ceea ce ţinea de „cunoaştere mediumnică" era frumos pentru că era povestit de domnul Gellu, toate „coincidenţele" aveau farmec pentru că treceau prin rostirea sa; dar rămîne un fapt că a murit la exact 10 ani şi trei zile după Miles Davis şi că ceasul meu de mînă – cel pe care-l privesc în timp ce scriu – s-a oprit în mod straniu la data de 28 spre 29... Am observat acest lucru abia ieri, în drum spre cimitir.

N-aş vrea să reiau tot ce s-a spus (foarte doct şi îndreptăţit) despre *poetul* Gellu Naum. Nu am nici căderea, nici apetenţa pentru asta. (Şi nici nu cred că este atît de important, o dată ce l-ai cunoscut pe *omul* Gellu Naum.) Vreau doar să spun că eu cred că el depăşise de fapt suprarealismul, devenind pur şi simplu – în ultimele volume – un mare poet metafizic, adesea profetic, atingînd în versurile sale adîncimi pe care nu le găseşti decît la Eminescu sau la Arghezi. Şi nu cred că există exemplu mai evident de viaţă dăruită integral şi intens Iubirii (sau Poeziei) în literatura română. Dincolo de ierarhii literare şi de onoruri militare, există faptul acesta nud şi fundamental.

A existat iubirea pentru Lygia, care l-a călăuzit dăruindu-i o viaţă mai frumoasă decît ar putea spera oricine. Nu pentru că ar fi fost lipsită de proza cotidiană, ci pentru că exista, atunci cînd îşi întorcea ochii de la ea şi privea în sinea sa aşa cum ar fi privit-o pe Lygia, Poezia.

Şi a existat, apoi, moartea – o moarte pe care nu o merita. O lungă, prea lungă agonie, care ni l-a luat treptat, fără graţie, lăsîndu-ne increduli în faţa unui trup care nu-i mai semăna... Am încercat să fac faţă acestei metamorfoze ingrate în felul meu – refuzînd să-l mai văd, să văd ceea ce devenise –, întorcîndu-mă la cel de dinaintea agoniei şi la acel ceas aproape miraculos de senin cînd l-am vizitat, pentru ultima oară, la spitalul de Urgenţă, în rezerva în care fusese mutat (în fine, după atîtea intervenţii!); era după prînz, camera era scăldată de soare şi el, deşi aţipise, m-a simţit şi mi-a strîns mîna imediat, zîmbind; i-am spus că plec a doua zi la Londra, şi atunci, fără să i-o cer, mi-a pus mîna pe cap – cum făcea de fiecare dată cînd plecam în călătorii – şi mi-a zis, la despărţire: „Cochet ca întotdeauna!". Este imaginea cu care am plecat – cu care a plecat, pentru mine; imaginea pe care nu vroiam s-o întunec.

De atunci, încerc să gîndesc „zen", să explic inexplicabilul, aplicîndu-i sentinţe savant-simple, precum cea a lui Yourcenar: „Nu trebuie să ne întristăm pentru că nu mai este, trebuie să ne bucurăm pentru că a fost". Aşa este; e ceea ce i-am spus şi lui Sof, şi Simonei, ce i-am scris şi doamnei Lygia pe acea fotografie făcută de Oana în 1996, pe care ai publicat-o – i-am scris aproape ilizibil, cu mîna prinsă în ghips –, că el este, de-acuma, în noi, cît vom trăi. Dar asta nu mă consolează de dorul imens de a nu mai fi *printre* noi...

Bucureşti, 4 octombrie 2001

***

SEBASTIAN REICHMANN

Doresc să povestesc *aici şi acum* plimbarea pe care am făcut-o cu Gellu în Bucureşti, pe Bulevardul Mărăşti, în ziua de 17 iunie 2001, în jurul orei 16. Aterizasem la Bucureşti cu cîteva ore înainte, şi reuşisem în sfîrşit să trecem cu bine, împreună, peste hîrtoapele trotuarelor de pe strada Aviator Petre Creţu, cînd Gellu îmi arătă, pentru prima şi unica oară, cu un gest neobişnuit de firesc, terenul unde jucase rugby în ultimele clase de liceu, iar apoi, ceva mai departe, însă necrezut de aproape, chiar pe trotuarul unde ne găseam. Institutul Agronomic unde predase o materie greu de definit, timp de un an sau doi, pe la începutul anilor 50. În direcţia opusă, biserica Caşin, despre care, iar pentru prima dată, îşi aduse aminte, cu voce joasă, de persoane cîndva sau cumva apropiate. În acel moment, am realizat brusc, ca o certitudine aproape fizică, că totul se petrece, s-a petrecut dintotdeauna, într-un spaţiu extrem de redus, redus la esenţial, un spaţiu concentrat, supus unei contracţii constitutive. Şi virtualizînd spaţiul, gemenul său umanizat, timpul, părea să se încolăcească ca şarpele Ouroboros într-o buclă perfectă. Concetrarea pînă la dispariţie a timpului mi-a fost narată de un vis în noaptea care a urmat acestei plimbări. Dormeam în noaptea aceea în casa Lygiei şi a lui Gellu, şi nu m-am trezit încă.

Paris, 7 octombrie 2001

Cît de mult îl iubesc pe Gellu Naum

RĂZVAN EXARHU

Probabil că auspiciile faste ale cunoaşterii ca sinonim al fericirii (Eftihiei) stau numai sub semnul iubirii. Numai iubind un om sau un Dumnezeu poţi ajunge să te bucuri de ceea ce ştii, de ceea ce ţi se arată şi, în egală măsură, de nebănuitul care aşteaptă la capătul *disponibilităţilor* tale, arcuite de prezenţa sau duhul celui care te învaţă. De la Gellu Naum am învăţat mai mult din ceea ce nu rostea, din frazele şi poveştile curmate (e mai bine pentru tine să nu continuu, îmi spunea uneori – ca şi altor căutători de „gesturi decisive şi sigure") ca să te lase să descoperi singur „paranteza pe care n-am s-o închid niciodată". De fapt, cred că mi-a permis să-l mai vizitez tocmai datorită virtuţilor ascunse ale tăcerii. La primele întîlniri am fost aproape mut. Mi-a spus mai tîrziu că m-a simpatizat pentru discreţia mea, respectuoasă în fond. Dar important este ce s-a întîmplat pînă la întîlnire, îndeajuns de tîrzie, fascinant e drumul fiecăruia dintre cei care l-au cunoscut şi, eventual, i-au devenit prieteni. Toate aceste întîmplări colecţionate ar mărturisi cîte ceva despre ceea ce îi aseamănă şi îi desparte pe cei care l-au *căutat*, despre aşteptare şi cuminţenie şi despre profunzimile suprafeţelor unui poet prenatal, care refuza blînd să devină guru. (Te făcea să înţelegi cu umor şi răbdare aspră că e mai bine să aştepţi mai puţin de la el şi mai mult de la tine. „Exista şi una Zenobia, supranumită refuzul falsei conştiinţe".)

Eu l-am descoperit pe Gellu Naum într-o antologie de texte şi desene ale copilăriei de Iordan Chimet, **Cele douăsprezece luni ale visului**, pe care mi-a dăruit-o tatăl meu (sau Moş Crăciun) pe cînd aveam vreo zece ani. Acolo am citit **Crusta** (*copiii creşteau şi puneau o singură întrebare*) şi am rămas tot deschizînd cartea ca să recitesc. E posibil să fi simţit cîte ceva, dar nu mai pot să reconstitui lucid acea emoţie. Nu am avut **Cartea cu Apolodor** şi pînă prin liceu s-a lăsat liniştea. Prin clasa a noua, mi-am vîndut colecţia de Rahan ca să-mi cumpăr un disc cu Mahavishnu Orchestra şi am furat de la biblioteca municipală prima carte de Gellu Naum (fapta s-a prescris, dar mie încă îmi este puţin – foarte puţin – ruşine). Am continuat apoi acest început de exerciţiu spiritual şi chiar am intrat într-un fel de competiţie cu un prieten de-al meu, care îşi dorea aceleaşi cărţi. Apăream şi de cîte trei ori pe zi în bibliotecă, la pîndă, ca nu cumva să apară cartea pe care o căutam şi să mi-o sufle altcineva (cred că eram mai mulţi). E drept că nu pricepeam mare lucru, dar eram foarte tenace şi le mai şi făceam lecturi prietenilor, cu mult entuziasm. În 1990 am văzut la televizor un fragment de documentar în care Gellu Naum răspundea la întrebări din familia „Ce este poezia? Ce înseamnă Eminescu?", citea poeme şi din cînd în cînd îi întreba mirat-ironic pe reporteri: chiar vă place? Nu v-aţi plictisit? Am fost foarte fericit că eroul meu spiritual există şi că seamănă cu ceea ce îmi imaginasem, citind, despre el. La un moment dat, ca un tînăr prăpădit ce eram, am sperat că ar putea fi maestrul meu spiritual. Hazardul obiectiv m-a ajutat să-l cunosc şi, în timp, să mă liniştesc. Eram fericit că atingeam uneori, prin vise şi realitate, acea stare de *disponibilitate*, care aduce întîmplarea simplă sub semnul miracolului. Iar prin miracol nu înţeleg vindecarea miraculoasă a ologilor sau apariţia Mîntuitorului într-un cartof, ci privilegiul de a vedea lucrurile aparent invizibile – tocmai pentru că sînt în ochii tăi („noi spunem ce spunem dar asta înseamnă întotdeauna altceva"). Cred că toţi cei care l-au cunoscut au traversat registrul coincidenţelor uluitoare (măcar) pe care le isca, zîmbind apoi către iubită, oarecum mulţumit de tine, în urma povestirii. Printre cele care se pot povesti, există o întîmplare cu piersici. Doamna Lygia era în spital şi, înainte să merg să o văd, l-am întrebat pe domnul Naum dacă ştie de ce are nevoie sau dacă îşi doreşte ceva mai special. Mi-a spus că nu e nevoie de nimic. În drum spre spital, am găsit un magazin cu fructe, unde am petrecut cam zece minute (mult, adică) încercînd să aleg. Am ales piersicile care parfumaseră aerul. Doamna Lygia s-a bucurat ca un copil şi m-a întrebat (aproape retoric) cum de mi-a spus domnul Naum că îl rugase să-mi transmită comanda de piersici. După concluzii a rîs şi mi-a urat un fel de bine ai venit!... Ar trebui să mai vorbesc despre poheme, libertate, jazz şi despre cum „trebuie să respiri în cap cînd găseşti pauza asta între cuvinte, Răzvan"; despre momentul în care mi-a arătat desenele lui ROTCIV, pe care le păstra (deşi avea nevoie de o casă în care să poată lucra) pentru că „nu poţi vinde amintirea unui prieten", despre bancurile cu greci, pipele pe care mi le-a dăruit, prevenindu-mă (în umbra lui Heraclit) că practic un dialog cu focul, despre cît de mult trebuie să te strădui să nu te laşi murdărit de contextul celorlalţi, despre diploma de cetăţean de onoare al Oraşului Botoşani, Philemon şi Baucis, despre onorurile militare ale indiferenţilor, cu care a fost condus, la care cred că a replicat din „alunecarea lumilor" (aşa cum credea că trebuie tradus un cuvînt al lui Jarry): armăta!, iar *în tot acest timp*, despre al doilea L, care vine de la o dragoste uriaşă. Şi ar trebui doar să mai spun cît de mult îl iubesc pe Gellu Naum („dar se trăgeau clopotele/ şi din ele cădeau numai bucăţi mari de vată").

I-aţi adus flori, aţi scris, aţi vorbit şi aţi gîndit frumos despre Gellu Naum. Vă mulţumesc.

Lygia NAUM

Călăuză prin labirintul noului mileniu

FRANKLIN ROSEMONT

Gellu Naum a fost un exemplu de Poet Autentic şi Absolut: un veritabil „visător incurabil" pentru care unitatea şi indivizibilitatea imaginarului şi a realului erau, fireşte, un mod de viaţă şi, în ultimă instanţă, o aventură continuă şi exaltantă. Devoţiunea lui totală şi necondiţionată pentru ceea ce numea „starea de poezie" – o expresie mai puţin tehnică decît „pur automatism psihic" a lui Breton – constituie un model ideal pentru toţi exploratorii cîmpurilor magnetice ale gîndirii.

În splendida lui poezie, în **Zenobia**, în toate scrierile sale, clarviziunea delirantă şi delirul clarvăzător se împletesc pentru a alcătui un nou tip de compas făcut în întregime din geamuri şi străluciri. E limpede că el a învăţat „limba păsărilor" direct de la păsările însele. Un Spirit Liber şi de aceea opus unui *littérateur*, Gellu Naum iradia o *simplitate minunată* în care găseai cu uşurinţă soluţii fericite şi paşnice la cele mai grave probleme ale lumii.

Deşi n-am avut niciodată plăcerea de a-l întîlni faţă în faţă, Gellu şi cu mine am început să ne trimitem scrisori şi cărţi în 1989 şi, în ciuda binecunoscutelor bariere geografice şi lingvistice, am ajuns să ne cunoaştem destul de bine. Pentru soţia mea, Penelopa, şi pentru mine, ca şi pentru prietenii din Mişcarea Suprarealistă din Statele Unite, el era un prieten apropiat şi statornic. Convingerea şi tenacitatea cu care apăra principiile fundamentale ale suprarealismului – poezie, libertate şi iubire – în împrejurări socio-politice incredibil de vitrege ne-a impresionat profund. În ochii noştri, el încarna secretele revoltei şi ale alchimiei, ori, mai scurt spus: *alchimia revoltei*. Îl priveam nu numai cu cel mai mare respect şi cu cea mai mare admiraţie, ci şi cu o afecţiune adevărată şi profundă.

Sosirea scrisorilor lui, cîteodată lungi şi întotdeauna minunate, era pentru noi un *eveniment* special, un fel de carnaval şi totodată un narcotic. Citindu-le, simţeam încîntarea cu care urci un munte sau cu care priveşti zebrele zbenguindu-se. În timp, am discutat, printre rîsete transatlantice, despre Peter Abelard, Nicolas Flamel, Hegel, Jacques Vach, Victor Brauner, Thelonious Monk, Miles Davis şi despre **Vrăjitorul din Oz** al lui L. Frank Baum (micul cîine negru, Toto, era un personaj recurent în multe dintre scrisorile noastre), ca şi despre multe altele. Tot ce avea de spus era proaspăt, stimulator şi revelator.

Gellu Naum a fost unul dintre poeţii cu adevărat importanţi ai secolului trecut şi vom resimţi din greu lipsa lui, a gîndirii lui profunde, a înţelepciunii, a umorului şi a solidarităţii lui.

Din fericire, avem cărţile lui, traduse acum în multe limbi. Şi ăsta e un lucru foarte bun, căci, drept călăuză prin labirintul noului mileniu şi dincolo de el, poezia nimănui n-o depăşeşte pe a lui Gellu Naum.

Chicago, USA

Traducere de
Ovidiu S. POPESCU

Franklin Rosemont, poet suprarealist american, a fost prieten cu Gellu Naum şi i-a dedicat poeme în cartea sa ***Lamps Hurled at the Stunning Algebra of Ants****.*

Năravuri vechi în vremuri noi

CARMEN MUŞAT

Cînd ne-am hotărît să publicăm în **Observator cultural** lista completă a cărţilor pe care Comisia de selecţie a Ministerului Culturii şi Cultelor le-a ales pentru a fi subvenţionate în 2001, am făcut-o convinşi fiind de necesitatea transparenţei totale atunci cînd este vorba de utilizarea banilor publici. Cum la noi informaţiile de acest gen par supuse unui embargou – nu există un *site* al Ministerului Culturii şi Cultelor şi nici materiale editate de minister care să pună la dispoziţia celor interesaţi informaţiile necesare –, accesul (îndreptăţit!) al contribuabilului este drastic limitat, iar riscurile ca banii de la bugetul de stat să fie folosiţi pentru a mulţumi o anumită clientelă sînt foarte mari. Mizînd pe dezinteresul şi pasivitatea societăţii civile, ca şi pe habitudini mentale moştenite din comunism, funcţionarii publici – de la miniştri şi parlamentari la simpli angajaţi ai unităţilor de stat – uită adeseori că menirea lor este să servească interesele cetăţenilor pe care îi reprezintă şi nu propriile lor interese sau cele ale unei clientele politice sau economice.

Cît de necesar era să ştim ce edituri, ce autori şi ce titluri au beneficiat de subvenţii în urma selecţiei s-a văzut în cele trei săptămîni care au trecut, reacţiile înregistrate atrăgînd atenţia, pe de o parte, asupra modului în care editurile şi-au întocmit planurile editoriale şi, pe de altă parte, asupra componenţei comisiei şi a preferinţelor acesteia pentru un anume tip de demers editorial, incluzînd aici atît opţiunile pentru autori, cît şi cele pentru titluri de cărţi.

Ficţiune şi gestiune editorială

Unii scriitori au fost mai mult decît surprinşi să-şi descopere numele şi cărţile pe listă, iar reacţiile lor au fost consemnate cu promptitudine în paginile revistei noastre (vezi numerele 82 şi 83 din **Observator**). Al. Călinescu, Mircea Benţea, Cătălin Ţîrlea, Nichita Danilov, dar şi Mircea Cărtărescu, trecut în planul Editurii AXA din Botoşani, au aflat că sînt pe lista de subvenţii, în condiţiile în care nu există nici un contract între ei şi editurile respective, deci, implicit, nici un acord de publicare. Nu este prima dată, la noi, cînd *drepturile de autor* sînt ignorate. Există edituri şi editori care nu consideră necesar să ceară acceptul autorului sau al traducătorului pentru a publica un titlu sau altul. Pirateria editorială este o practică destul de frecventă, cîtă vreme cei care eludează legislaţia în vigoare sînt arareori traşi la răspundere. Respectarea drepturilor de autor este prima condiţie a corectitudinii editoriale şi semnul evident al respectului faţă de scriitor. Din pricina precarităţii economice, unele dintre editurile de la noi lasă impresia că, publicînd cartea unui autor, îi fac acestuia un favor deosebit, pentru care ar trebui să fie veşnic recunoscător şi îndatorat şi cîtuşi de puţin nemulţumit că nu i s-a cerut acordul sau că nu există nici o înţelegere contractuală.

Apoi, prezenţa unor cărţi încă nescrise în planurile editoriale spune foarte multe despre *seriozitatea editorilor* care încearcă, se pare, marea cu degetul.

Ne-am putea întreba – şi nu doar retoric – unde se duc banii obţinuţi pentru cărţi inexistente, dar şi unde se duc banii obţinuţi pentru tiraje de mii de exemplare, care se reduc uneori doar la cîteva exemplare, bune pentru a funcţiona ca „probe“ că editura respectivă a tipărit cartea subvenţionată.

Subvenţionarea mediocrităţii şi a imposturii

O lectură atentă a listei editurilor şi autorilor care au primit subvenţii de la Bugetul de stat pune în evidenţă avalanşa de non-valoare pe care membrii Comisiei ministeriale au găsit de cuviinţă să o încurajeze, apelînd pentru aceasta la Bugetul de stat. Cînd banii pentru cultură sînt atît de puţini, a-i cheltui pentru a susţine apariţia unor cărţi de duzină mi se pare cel puţin indecent. Se află pe listă edituri cvasi-necunoscute, cu nume pompoase, absurde sau ridicole, precum Editura Academiei Internaţionale Orient-Occident (oare există o astfel de Academie altundeva decît în imaginaţia proprietarilor editurii?!), Biodova, Beladi, Emia, Iuruc, Corrida, Meronia, Editura Societatea pentru Cultură, Oameni şi Prietenie, Editura Fundaţiei Internaţionale pentru Cultură, Ştiinţă şi Morală Civică Mihai Eminescu (atît de „internaţională“, încît unicul autor selectat este Al. Vlahuţă), Editura Fundaţiei Culturale Izvoare sau duetul format din Fundaţia Culturală Biblioteca Mioriţa şi Editura Fundaţiei Culturale Biblioteca Mioriţa, ambele subvenţionate pentru operele inestimabile ale lui I. Filipciuc. Preferinţele membrilor Comisiei s-au îndreptat, preponderent, spre autori înregimentaţi politic, vechi „glorii“ ale epocii de aur – vezi, de pildă, lista celor propuşi de Editura Viitorul Românesc, cu un număr record de titluri subvenţionate (43!!), de Editura Academiei Internaţionale Orient-Occident sau de Editura Semne –, spre autori clasici, precum Goga, Vlahuţă sau Coşbuc, ale căror opere au apărut pînă acum în zeci de ediţii, multe dintre ele fiind încă prezente în librării, sau pur şi simplu spre titluri rizibile şi autori obscuri, precum cel propus de Editura Corrida: Alexandru Sadovan, **Viaţa începe acolo unde începe** sau N. Calomfirescu, **Femeia brună, femeia blondă**, pe lista Editurii Viitorul Românesc. Există şi autori care au primit subvenţii pentru două sau trei cărţi, propuse la edituri diferite – deja-amintitul I. Filipciuc, la care se adaugă „maestrul“ Fănuş Neagu, Petre Sălcudeanu, G. Cuşnarencu...

Atrage atenţia lipsa de receptivitate a membrilor Comisiei, toţi aflaţi la vîrsta senectuţii, faţă de actualitatea culturală de la noi şi de pe mapamond: pe listă sînt prea puţini autori tineri, prea puţine traduceri, prea puţine cărţi cu altă tematică decît una strict naţională (şi îngust naţionalistă). Apar, în schimb, prea mulţi autori de duzină şi prea mulţi autori dataţi, inactuali, celebrităţi fanate ale „epocii de aur“, unii prezenţi în mod frecvent în paginile unor publicaţii precum **România Mare** sau **Flacăra lui Adrian Păunescu**: Ion Dodu Bălan, Ion Gheorghe, Iulian Neacşu, Mircea Micu, Ilie Bădescu (membru al Comisiei care a acordat subvenţiile), Gheorghe Ioniţă, Dumitru Popescu, Mihai Ungheanu, Ilie Purcaru, Carolina Ilica sau Dumitru M. Ion. Strategia „listelor virtuale“, „deconspirată“ de Nicolae Ţone – „nu se putea şti care era orientarea membrilor comisiei, guvernele se mai schimbă, niciodată nu ştii la ce să te aştepţi şi e bine să fii asigurat“ – s-a dovedit extrem de eficientă, în buna tradiţie autohtonă de a împăca şi capra şi varza. Membrii Comisiei, ei înşişi „sateliţi“ (unii dintre ei) ai actualei Puteri, au ales preponderent în funcţie de afinităţi politice şi tovărăşii mai vechi. Dar asta nu scuză lipsa de scrupule şi neseriozitatea editorilor respectivi şi nici absenţa coerenţei editoriale.

Comunicatul Ministerului Culturii şi Cultelor, dat publicităţii săptămîna trecută, în urma semnalelor din presă, anunţă, pentru anul viitor, sancţionarea editurilor care „cu bună ştiinţă au solicitat subvenţii pentru lucrări care nu puteau fi publicate legal“. Nefirească decizie a Direcţiei Generale Carte, Lectură Publică, Civilizaţie Tradiţională, cînd mult mai corectă ar fi fost anularea listei şi reconsiderarea titlurilor propuse de edituri de către o altă comisie, mai ancorată în actualitate şi mai puţin tributară unor ticuri mentale, specifice regimului care agonizează de 11 ani.

▮

Scandalul cărţilor subvenţionate

▮ Redacţia *Adevărului* ne citeşte cu atenţie... Marţea trecută, sub titlul **Subvenţii pentru cărţi inexistente**, cotidianul **Adevărul** a publicat un articol în care e vorba despre „defecţiunile“ ieşite la iveală după ce **Observatorul cultural** a publicat lista titlurilor aprobate pentru subvenţionare de către Ministerul Culturii şi Cultelor pentru anul editorial 2001. E vorba despre precizările făcute în revista noastră de către o serie de autori care s-au regăsit în listă fără să aibă manuscrise depuse la editurile respective şi – în unele cazuri – fără vreo intenţie în acest sens. Aproape întreaga documentaţie a articolului din **Adevărul** este preluată tacit din **Observatorul cultural**, singurul loc în care au fost publicate precizările în cauză. Ceea ce contează – însă – mai mult în împrejurările date este că, pe principiul bulgărelui de zăpadă, informaţiile noastre au fost astfel preluate în tirajul unui cotidian influent, sporindu-şi impactul...

▮ Ministerul reacţionează. În aceeaşi zi, Ministerul a emis următorul comunicat:

„În urma apariţiei anchetei din **Adevărul** de marţi 2 octombrie, Ministerul Culturii şi Cultelor, Direcţia Generală Carte, Lectură Publică, Civilizaţie Tradiţională, precizează:

Urmare a analizei efectuate asupra stadiului lucrărilor ce au fost selecţionate pentru subvenţionare de către Comisia Naţională de Specialitate pentru Avizarea Programelor Editoriale şi a Publicaţiilor care fac obiectul Comenzilor de Stat, s-au constatat cîteva cazuri de edituri care au solicitat subvenţii pentru titluri care nu au fost contractate cu autorii, o parte dintre ele fiind în imposibilitatea de a încheia aceste contracte.

În baza documentelor solicitate de către Ministerul Culturii şi Cultelor în vederea subvenţionării, printre care şi contractul de editare, nici una dintre aceste lucrări nu a primit subvenţia acordată prin selecţie de către comisie.

Pentru evitarea acestor cazuri, începînd cu anul 2002, editurile vor trebui să prezinte comisiei contractul de editare, în caz contrar, solicitările de subvenţii nu vor fi luate în considerare.

Editurile care, cu bună ştiinţă, au solicitat subvenţii pentru lucrări care nu puteau fi publicate legal, vor fi sancţionate prin excluderea în anul următor din programul de subvenţii al Ministerului Culturii şi Cultelor.“

▮ Editorial pe aceeaşi temă în *Evenimentul zilei*. Joi 4 octombrie, editorialistul **Evenimentului zilei**, Cornel Nistorescu, a reluat subiectul, atins şi anterior în paginile cotidianului pe care îl conduce: „**Observatorul cultural**, apoi **Evenimentul zilei** şi, alaltăieri, **Adevărul** au tras semnalul de alarmă. Douăzeci de miliarde de lei au fost împărţiţi pentru subvenţionarea unor titluri de carte. [...] Numai că împărţirea acestor bani s-a făcut cu picioarele şi în profund dispreţ faţă de buget şi cetăţean“. Continuarea e şi mai acidă: comisia de selecţie „şi-a bătut joc de puţinii bani alocaţi pentru cultură“, unii membri „s-au autosponsorizat“, iar întreaga poveste e taxată drept „bătaie de joc“.

Bulgărele de zăpadă îşi vede de treabă şi se rostogoleşte mai departe!...

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY

Corect, responsabil şi la timp!

Nu demult, Institutul Francez din Bucureşti a găzduit o prezentare de carte mai puţin obişnuită: aceea a unui volum de versuri ale lui *Sebastian* („în franceză": *Sebastien*) *REICHMANN*. Poet român, astăzi francez. Revista noastră a anunţat la momentul potrivit întîlnirea prilejuită de noua apariţie editorială a lui *Sebastian REICHMANN*. Preluăm acum transcrierea (uşor revizuită) a celor spuse de invitaţii autorului, precum şi cîteva poeme din carte. Să mai menţionăm că la lansarea de la Institutul Francez a asistat, la ultima sa apariţie publică, Gellu Naum...

Despre identitatea poetului

ION BOGDAN LEFTER

E întotdeauna o bucurie cînd un scriitor valoros şi un prieten apropiat lansează o carte nouă. Bucuria devine şi mai specială atunci cînd scriitorul şi prietenul se numeşte Sebastian Reichmann, cînd el este de-al nostru, dar trăieşte la Paris, cînd cartea e scrisă în franţuzeşte şi apare în străinătate, iar pe deasupra o lansăm la Institutul Francez din Bucureşti, în româneşte!

În ultimul deceniu, Sebastian Reichmann a redevenit cunoscut în România, mai cunoscut decît fusese în prima lui tinereţe (acum e la doua!), cînd publica, înainte să plece în străinătate, la sfîrşitul anilor '60 – începutul anilor '70, volume de poezie pe care poate că ar trebui să le considerăm înscrise în „resurecţia" surrealistă, produsă la noi după mijlocul deceniului 7. Era o atmosferă în care se întîmplau foarte multe lucruri în cultura română. Politicul se retrăgea sau doar se replia de pe vechile aliniamente, de pe poziţiile represiunii dure, către alte forme de supraveghere, lăsînd reflecţiei şi creativităţii spaţii largi de mişcare liberă. Treptat, suprarealismul şi întregul ansamblu al avangardei au fost recuperate prin eforturile unor artişti ai acestor forme de expresie şi prin intermediul unor cercetători. După 1965-1966 a reapărut Gellu Naum, apoi volume ale altora, apoi prima antologie a avangardei româneşti, primul studiu al lui Ion Pop asupra fenomenului şi, treptat, s-a reconstituit o anumită direcţie literară şi artistică. E adevărat că ea s-a menţinut, totuşi, de-atunci încoace, într-o anumită marginalitate, într-un peisaj de ansamblu în care nu suprarealiştii ori neo-suprarealiştii erau vedetele, ci alţii, într-o structură şi o dinamică a cîmpului nostru cultural prea complicate pentru ca să le putem discuta acum.

Apoi Sebastian a plecat şi, încet-încet, el a devenit poet de limbă franceză. Despre toată această evoluţie a dat, cred, cel mai bine seama antologia pe care domnul Constantin Abăluţă a îngrijit-o în urmă cu cîţiva ani, o selecţie şi din poemele româneşti, şi din cele franceze ale lui Sebastian, unde se puteau vedea fire de evoluţie, dar şi un alt lucru – cred – important: un anumit refuz de a-şi construi poezia.

Despre ce este vorba? Într-o măsură mult mai mare decît la alţi autori (şi mă gîndesc – fireşte – numai la autori importanţi, care merită o asemenea analiză), există la Sebastian Reichmann o anumită relaxare în scris, am toate motivele să cred că intenţionată, voluntară, o încercare permanentă de a fugi de „retorizarea" poeziei, care ar da o formulă imediat recognoscibilă, dar – într-un fel – rigidă, „osificată". Din acest punct de vedere, dacă-mi daţi voie să speculez puţin, literatura toată este eşecul scriitorilor care sfîrşesc în propria lor formulă: Dostoievski e „dostoievskian", Rimbaud e „rimbauldian" şi aşa mai departe. Impresia mea este că Sebastian Reichmann face efortul de a nu se „fixa" o dată pentru totdeauna, astfel încît să poată rămîne proaspăt şi flexibil în poezia lui. În acest volum există texte şi mai scurte, şi mai ample, scrise în maniere nu neapărat foarte diferite, dar puse în pagină relaxat, fără obsesia unei forme precise, care să se repete. De asemenea, mi se pare că, deşi întîlnim şi aici imagistici mai construite, mai şocante, în linia „post-suprarealistă" de care nu s-a îndepărtat niciodată definitiv, începe să predomine în poezia lui Sebastian Reichmann sintaxa mai simplă şi expresia mai directă, un anumit mod de a da impresia că scrie versuri relatînd lucruri banale: o întîmplare, o imagine... Putem recunoaşte în acest punct vibraţia lui, la unison cu felul de a spune poveşti, în aparenţă uşoare, din poeziile lui Gellu Naum: e un anumit mod de a nara, enigmatic, aparent extrem de simplu, în realitate complicat şi misterios, pe care îl găsim în poemele domnului Naum şi îl găsim şi în cele ale lui Sebastian.

Dincolo de aceste lucruri, trebuie să existe – însă – o structură, trebuie să existe ceva care, pînă la urmă, coagulează nu doar un volum de versuri, ci o personalitate. Cred că şi în acest volum al lui Sebastian Reichmann putem constata simptomele unui mod foarte interesant de căutare şi de aproximare a identităţii. Le-am văzut şi în precedentele, dar acum lucrurile capătă greutate şi încep să contureze ceva. Sînt – de pildă – poeme despre sau dedicate unor prieteni care sînt francezi, români, americani şi aşa mai departe. Sînt poeme scrise şi datate pe continentul european, peste Ocean, în locuri diferite. Este un poem pentru cei 80 de ani pe care îi împlinea, cînd Sebastian scria, Gellu Naum. Altul vorbeşte despre un poet cehoslovac, care a refuzat să se mai întoarcă în ţară după 1948. Din toate aceste lucruri începe să se contureze o temă a identităţii, a dezrădăcinării, a exilului, dar şi a „internaţionalismului" (dacă pot folosi acest cuvînt „rău famat" datorită istoriei lui încă recente şi apăsătoare). Începem să trăim într-o lume culturală în curs de „globalizare" sau de „mondializare", termeni pe care analiştii culturali în vogă astăzi în lume îl folosesc dezinvolt. La fel – cei de „interculturalitate", „metisaj" etc. etc. Sînt încercări de conceptualizare a ceea ce chiar se întîmplă, şi anume circulaţia tot mai intensă a oamenilor în lume, astfel încît e din ce în ce mai greu să spui că te simţi acasă într-un singur loc. Altfel spus, începe să capete substanţă mult mai densă şi autentică vechea idee cum că sîntem „cetăţeni ai lumii", nu numai ai unui anumit spaţiu.

Poate că o analiză retrospectivă ar găsi antecedente în cărţile precedente, însă în orice caz acum, în aceste poeme scrise în limba franceză, în care Sebastian „locuieşte", întrevăd un asemenea proiect al literaturii viitorului, al poeziei viitorului, în care sensibilitatea, observaţia, descrierea, reflecţia încep să se petreacă oriunde în lume sau simultan în mai multe locuri, în funcţie de traseele pe care circulăm, comunicînd, schimbînd idei, gîndindu-ne unii la alţii şi fiind nu peste tot „dezrădăcinaţi", ci peste tot acasă.

Dincolo de asta, sigur că putem lua poem cu poem şi vom găsi lucruri foarte frumoase: unele sînt notaţii fine, cu aer de ingenuitate, altele, mai enigmatice; te obligă să rămîi pe gînduri sau să revii asupra lor. Lucrurile despre care am vorbit nu sînt nicăieri tratate teoretizant, eseistic. Iată – de pildă – minunatul poem intitulat **Către Est şi trăitor în Vest**, în care, indirect, apare reflecţia asupra propriei sale identităţi: a unui intelectual şi a unui poet născut în Est şi trăitor în Vest. Dar poemul nu e o confesiune, ci povesteşte despre o croazieră, despre un medic căruia i se pune întrebarea unde-i Estul şi unde-i Vestul. Medicul întinde harta pe masă şi astfel vede sau încearcă să-şi imagineze dacă Estul şi Vestul hărţii sînt totuna cu „Estul" sau „Vestul" unui cadavru, aşa cum a învăţat el după planşele anatomice. Din acest joc între planuri, între concretul aşa-zicînd „medico-legal" (şi Sebastian ştie bine despre ce este vorba, pentru că este sociolog şi cercetător aplicat domeniilor din această zonă!) şi nivelul celălalt, al reflecţiei profunde despre identitate, despre sine, se creează un subtil cîmp poetic.

Sebastian Reichmann
Balayeur devant sa porte
L'improviste

Sebastian REICHMANN
Balayeur devant sa porte
Édition L'improviste, Colection „Un petit siècle epatant", 2000, 128 p., 108 F.

Aici şi peste tot, Sebastian Reichmann desenează cu lejeritate, cu graţie, aparent creionînd uşor, lucruri care ţin de toată această tematică a căutării de sine. În ultimă instanţă, e vorba – putem spune şi aşa – despre identitatea poetului postmodern, el însuşi – nu-i aşa? – un „cetăţean al lumii"... ▌

---

infoMedia

▌ **Viitorul canal TV România Cultural are o directoare.** Biroul de Presă al Televiziunii Române a anunţat săptămîna trecută numele cîştigătoarei concursului pentru ocuparea postului de director al TV România Cultural. După ce a analizat grilele de program şi expunerile prezentate de concurenţi, comisia de examinare – condusă de Liviu Pojoni şi formată din Mariana Nicolesco, Mihai Oroveanu, Roxana Theodorescu, Mircea Albulescu, Alexandru Ghilduş, Zoltan Rostasz, Tudor Mărăscu şi Stere Gulea (ultimii doi în calitate de observatori din partea Consiliului de Administraţie) – a decis ca directoarea acestui post să fie Beatrice Comănescu.

▌ **O nouă sfidare la adresa bunului-simţ.** Cu fiecare număr care apare, **Flacăra lui Adrian Păunescu** seamănă tot mai mult cu jalnicele publicaţii ale „epocii de aur", în care „iubitul conducător", „erou între eroi" era glorificat pînă la saţietate. Megaloman incurabil, convins că de un cuvînt al lui atîrnă soarta întregii naţiuni, dacă nu chiar a lumii întregi, Adrian Păunescu riscă să inunde cu producţiunile sale greu digerabile 80% din cele 32 de pagini ale acestei publicaţii cu iz rînced. Convingerea că nimic din ceea ce i se întîmplă sau din ceea ce cuvîntează nu trebuie să se piardă, „senatorul melcilor" ţine morţiş să demonstreze tuturor importanţa sa planetară. Transcriindu-şi cu acribie istoricele cuvîntări, livrate fie la deschiderea anului universitar, fie în plenul Senatului sau în direct, la diverse posturi de televiziune, nepreţuitul bard nu omite să noteze, între paranteze, aplauzele care i-au punctat discursul şi nici nu se îndură să renunţe la omagiile interesate (şi inepte) ale unor colaboratori submediocri. Deşănţarea cu care Adrian Păunescu instituie cultul propriei personalităţi într-o revistă familială sfidează bunul-simţ. Beţia de cuvinte – evidentă la grafomani precum Gheorghe Dumitraşcu, Mircea Micu, Alexandru Mironov, Ion Rotaru şi *eiusdem farinae* – nu este egalată decît de beţia de putere a directorului revistei, omul-spectacol cu care se deschid şi se închid, fatalmente, cele 32 de pagini.

▌ **Transfer Pro TV-Tele 7 abc**. De curînd, actorul Florin Călinescu, realizator de emisiuni la Pro TV, s-a despărţit de postul la a cărui imagine a contribuit substanţial (în bine, în rău, nu e acum momentul de insistat) şi a fost numit director general adjunct la Tele 7 abc. Motivele „divorţului": după cît se pare, neînţelegeri financiare cu „boss-ul" Pro TV, Adrian Sârbu. Pe de altă parte, Tele 7 abc a fost în ultimii ani cel mai „scăpătat" post naţional de televiziune de la noi. Va urma o „relansare"?...

Prior Books

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA
32 VOL. – CEA MAI COMPLETĂ
ŞI CUNOSCUTĂ
ENCICLOPEDIE GENERALĂ
DE LIMBA ENGLEZĂ.
ACUM ÎNTR-O
OFERTĂ AVANTAJOASĂ
CALITATE-PREŢ.

TEL./FAX: 210.89.08; 2108928;
212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspîntiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

„C' eşti copil?!“

NICOLAE MANOLESCU

Ne întîlnim cu una dintre problemele absolut esenţiale ale poeziei româneşti, din păcate nerelevate, ca să nu spun complet necunoscute foarte multora, pe care n-o s-o găsiţi în nici o istorie literară tratată ca atare. Faptul că S.R. a scris şi în româneşte şi în franceză, şi la Bucureşti, în anii regimului totalitar, şi în Franţa, apoi, îl situează într-o poziţie care devine semnificativă şi o să vedeţi imediat de ce, din punctul meu de vedere. De multă vreme la noi e discuţia pe care o ştiţi cu toţii legată de specificul naţional, de cum este de fapt poezia românească: este o poezie deschisă, poezie inovatoare, conservatoare, tradiţională, este o poezie care tinde să-şi păstreze expresivitatea exclusiv pentru limba română, prin urmare pentru spaţiul românesc, sau e o poezie care se poate traduce sau difuza în lume? Chiar zilele trecute citeam într-un număr dintr-o revistă clujeană o comunicare a lui Mihail Sebastian făcută aici, la Institutul francez din Bucureşti în 1935, despre problemele specificului naţional, şi se vedea foarte bine acolo că ceea ce spunea Sebastian în '35 repeta de fapt ceea ce spusese Ion Trivale în 1911 (pe care-l cita) şi ne trezim în 2001 spunînd cam aceleaşi lucruri. De unde se vede că stăm binişor pe loc, dacă pot să spun aşa, din punct de vedere al dezbaterii acestor probleme. Ideea, destul de răspîndită, pe care o găsim în nenumărate studii şi istorii literare româneşti, este că poezia românească este extraordinară, că în secolul XX avem una din cele patru-cinci mari poezii naţionale, dar care este intraductibilă şi, prin urmare, bună doar pentru consum intern. Deci nu avem export, cum s-ar spune, la poezie pentru că fie n-am tradus la timp, anumite lucruri, fie nu se pot traduce. Lucrul acesta e valabil pentru poezie, dar şi pentru romanul şi pentru proza românească... ce ne facem cu Creangă, cu Caragiale, ce ne facem cu toţi scriitorii români care ar fi idiomatici din cale afară şi prin urmare buni tot doar pentru uzul intern. În toată această discuţie se uită un lucru: se uită faptul că literatura română modernă începe în prima parte a secolului al XIX-lea cu nişte scriitori care nu sînt locali, idiomatici, interesaţi exclusiv de tradiţii, în ciuda faptului că manifestul romantic românesc de la **Dacia literară** este, ca toate manifestele romantice din secolul al XIX-lea, întemeiat în special pe probleme de peisaj de cutumă şi de istorie locală. Să ne gîndim că Alecsandri, Russo, Kogălniceanu şi pînă la postromantici, Odobescu, Hasdeu, care scriu în franceză şi în română în acelaşi timp. Cea mai mare parte a literaturii noastre paşoptiste este bilingvă şi scrisă într-o franceză pe care uneori francezii de astăzi o privesc ca pe-un fel de minunată limbă literară veche (există în Odobescu, în corespondenţă, nişte extraordinare formule care nu se mai găsesc decît în **Littré**, nu mai sînt nici în dicţionarele curente franţuzeşti). Toată această literatură bilingvă nu e doar un accident. Ea a fost de regulă privită ca atare în măsura în care, accentul punîndu-se pe autohtonitate şi pe tradiţie şi istorie locală, că aşa voia romantismul Biedermeyer, cum îl numeşte Virgil Nemoianu, toată această parte franţuzească, să spunem, a literaturii secolului al XIX-lea a părut un accident. În aşa măsură, încît scriitorii români din secolul al XX-lea, care la rîndul lor au scris în două limbi, şi sînt destui, Panait Istrati, de pildă, Voronca, pînă la S.R. şi alţii, sigur Cioran, Ionesco, au fost, dacă nu priviţi ca nişte fenomene ciudate ori de-a binelea excluşi din literatură (în **Istoria...** lui Călinescu, de pildă, se spune despre Istrati că nu merită mai mult de cîteva rînduri, nu că n-ar avea talent, ci pentru că scrierile lui în franceză nu aparţin literaturii române. Eu spun că Istrati merită mai mult, aici este o discuţie care se poate face şi este de la critic la critic şi de la istoric literar la istoric literar. Dar nu acesta poate fi motivul pentru care Istrati nu are ce căuta în literatura română, pentru că a scris în franceză. A existat o desincronizare destul de frecventă în literatura noastră în raport, să spunem, cu anumite tendinţe, înnoiri care s-au petrecut în literatura occidentală care, cel puţin în cîteva momente, nu se vede şi aş spune că, începînd cu mişcarea de avangardă de după primul război mondial, literatura română reuşeşte, vreme de două decenii, să fie sincronă şi nu întîmplător cînd este sincronă este bilingvă şi trilingvă. Avangardiştii au scris cu toţii în mai multe limbi, au publicat la Bucureşti reviste în franceză, sînt la curent cu ce se întîmplă la Paris sau la Berlin sau în altă parte, pe unde se produc mişcări de avangardă, cînd pleacă, precum Fundoianu devine Fondane fără nici un fel de problemă, devin eseişti sau poeţi, ca Voronca în franceză, Gherasim Luca după războiul al doilea, după ce lansează ultimul manifest suprarealist devine poet de limbă franceză şi nouă românilor ne trebuie 40 de ani ca să ne dăm seama că este un mare poet, francezii au descoperit asta mai repede decît noi, Ştefan Baciu pleacă în America de Sud şi face avangardism pentru prima dată pe continentul sud-american, avangardism hispano-american în anii '50 şi avangardismul lui prinde acolo. Ce se poate deduce din toate astea? Se poate deduce că există o puternică, o foarte vie componentă a poeziei şi a literaturii române de tipul acesta internaţional, deschis, inovator, experimental, bilingv, trilingv ş.a.m.d. mult mai puternică decît pare dacă ne luăm, să spunem, după desfăşurătoarele istorico-literare pe care le avem pînă în momentul de faţă şi în care accentul cade, de regulă, pe partea cealaltă, conservatoare şi cuminte şi relativ închisă şi idiomatică. Dacă literatura română nu a avut circulaţia meritată în afară, asta n-a fost pentru că ea ar avea o particularitate în limbă sau în expresie sau în conţinut care ar face-o inabordabilă de către alţii. Sînt alte explicaţii, de altă natură. Faptul că acum, un poet român care a scris româneşte scrie în franţuzeşte la Paris şi lansează cartea la Bucureşti este o repetare a unui scenariu care începuse să fie curent în anii '20-'30 şi care, din păcate, a fost frînt o dată cu instaurarea comunismului. Atunci România a ieşit din lumea civilizată, din Europa. Se poate vedea în istoria noastră că România a avut de două sau de trei ori şansa de a intra între primele ţări în acest concert, să spunem, mondial, acuma se vorbeşte de globalizare, de mondializare, de integrare europeană, dar la urma urmelor, paşoptiştii nu voiau integrare europeană? Nu exista Uniune Europeană în 1840 sau la 1848, dar ei asta voiau şi asta făceau. Aveau sentimentul că sînt în acelaşi timp români şi europeni, şi nu aveau problema limbii. Toate

Radio Total 96.9 FM

Sebastian REICHMANN

Café Slavia

en dernière extrémité à la pointe
du jour
on se retrouvait tous du même
côté des vitres
l'illusion était démasquée et tout
le monde s'en réjouissait
nous le savions pourtant
ce qui était vrai ne devait pas
durer
chaque chose qui valait encore
son prix allait disparaître
les boissons courtes qui nous
enivraient rapidement
n'allaient plus être portées par des
serveuses
qui ressemblaient à des lycéennes
dévergondées
et sages en même temps
retournant chaque matin à l'école
pour attendre les vacances chaque
année

Automne des mots

les phrases que j'attendais
n'élirent pas domicile
sur les bords du fleuve indolent
qui se moquait de nous les futurs
noyés
chaque automne des mots
étrangers tombaient comme des sacs
sur le sol des eaux traîtres
l'été je préférais les seins des
voisines
j'attendais l'automne la récolte de
morts jeunes
du fleuve domestique
en automne je me gavais de mots
confits
le journal du soir faisait semblant
de nous avertir
– décalé par la distance –
d'une mort fertile
par noyades succéssives jamais
définitives

les yeux des lointaines voisines
filaient comme des lampes
à pétrole
leurs avertissments répétés me
touchaient
à travers un rideau de poudre
j'écrivais à une table délibérément
séparée

les vacances étaient arrivées de
France
par la train – exactement comme
le disait la chanson –
mais les voisines détestées
commençaient déjà
à m'oublier
et ma rue se cassait en tout petits
morceaux
comme des notes de musique

D'une pluie obscure

À la faveur d'une pluie obscure
tombée sans état d'âme
d'un ciel bleu sans faille
les amis se retrouvent au centre
du cercle tracé par des paroles
distraites
à l'intention de personne

ballottés entre cercle et
circonférence
entre utopie et désespoir
la langue bien pendue pendant
un quart de siècle d'absence
les amis se feuillettent comme les
journaux du jour
ou se relisent comme des
journaux
d'un autre temps

Cafeneaua Slavia

în zori neavînd încotro
ne regăseam cu toţii de aceeaşi parte
a geamurilor
iluzia era demascată şi toată lumea
se bucura
chiar dacă ştiam
ce era adevărat nu avea să dureze
fiecare lucru care încă îşi merita
preţul avea să dispară
băuturile scurte care ne ameţeau cît
ai bate din palme
nu aveau să mai fie aduse de
chelneriţe
semănînd cu nişte eleve de liceu
neruşinate
şi cuminţi totodată
care se întorc în fiecare dimineaţă la
şcoală
aşteptînd în fiecare an să vină
vacanţa

Toamna cuvintelor

frazele aşteptate nu şi-au stabilit
domiciliul
pe malurile fluviului indolent
care ne lua peste picior pe noi
viitorii înecaţi
în fiecare toamnă cuvinte străine
cădeau ca nişte saci
pe fundul apelor viclene
vara eu preferam sînii vecinelor
aşteptam toamna şi recolta de morţi
tineri
a fluviului domestic
toamna înfulecam dulceaţă de
cuvinte
ziarul de seară se prefăcea c-ar vrea
să ne avertizeze
– decalat de distanţă –
asupra unei morţi fertile
prin înecuri succesive nicicînd
definitive

ochii îndepărtatelor vecine pîlpîiau ca
nişte lămpi cu petrol
avertismentele lor repetate îmi
stîrneau emoţie
printr-o perdea de praf
scriam la o masă voit separată

vacanţa venise din Franţa
cu trenul – chiar aşa cum spunea
cîntecul –
însă vecinele detestate începeau
de-acum
să mă uite
iar strada mea se sfărîma în bucăţi
mărunte
ca nişte note muzicale

O ploaie întunecată

Pe cînd o ploaie întunecată
cade fără stare sufletească
dintr-un cer albastru fără cusur
prietenii se regăsesc în centrul
cercului trasat de cuvinte distrate
destinate nimănui

azvîrliţi de colo-colo între cerc şi
circumferinţă
între utopie şi disperare
dar buni de gură
vreme de un sfert de veac de absenţă
prietenii se răsfoiesc precum ziarele
zilei
ori se recitesc precum ziarele
altui timp

Traduceri de
Dan STANCIU

aceste lucruri au apărut ca problemă şi ca dificultăţi în momentul în care s-a pus o barieră, s-a pus o frontieră şi s-a cerut o viză. În acel moment am început să credem despre noi înşine că sîntem de fapt limitaţi la un idiomatism poetic permanent şi care nu ne permite să ieşim în lume. Ori faptul că acum reînnodăm exact cu acest tip de tradiţie mi se pare lucrul cel mai important şi mi se pare că avem, să spun aşa, şansa de-a ne cunoaşte mai bine pe noi înşine decît ne-am cunoscut pînă acum, de a nu ne mai privi tot timpul ca pe nişte conservatori care trag spre cutume şi care, în cel mai rău caz, precum Alecu Russo cînd vorbeşte de lumea veche, este plin de nostalgie şi are o anume mefienţă cînd se referă la lumea nouă. Nu, nu cred că putem generaliza, dacă s-a întîmplat asta, s-a întîmplat tocmai pentru că din accidente istorice accentul s-a pus exact acolo unde nu era cazul.

Revenind la S.R., sigur nu e cazul acuma să discutăm volumul, o să-i ascultaţi poeziile. Sigur, el are o poziţie oarecum specială, pentru că este dintre poeţii generaţiei lui (o generaţie intermediară cumva între a mea şi a optzeciştilor, nu ştiu exact unde să-l pun) este cumva... este printre puţinii care fac poezie suprarealistă. El este un suprarealist bine-temperat. (Nu întîmplător Gellu Naum e printre numele pomenite aici în carte. E situat undeva în zona asta.)

Să încerc să explic pe scurt ce e cu acest suprarealism. Nu se poate poem fără structură, aici Călinescu, în conservatorismul lui estetic, spunea un mare adevăr: poemul începe cu o sau de la o structură. Problema este că această structură poate fi închisă sau deschisă, ca în matematici, unde există structuri închise şi structuri deschise. Ce înseamnă de fapt o structură deschisă? Citeam poemele lui Sebastian, pregătindu-mă să vin încoace, cînd mi-am adus aminte de o păţanie a mea la facultate, de acum multă vreme, cînd – prin anii '70 – făceam un curs de poezie română modernă interbelică şi m-am apucat să citesc în faţa studenţilor anumite texte care nu se găseau în bibliotecă, bună parte din cărţi, cum ştiţi, nu erau accesibile, sau erau la fondul secret, sau nu erau destule volume, sau Dumnezeu ştie pe unde erau. Aşa că eram obligat să citesc anumite lucruri ca să fiu sigur că textul ajunge la urechile lor. M-am apucat să citesc Voronca, ţin minte şi acum. Era un pasaj din **Ulise**, din partea în care descrie o piaţă. Îl citeam. Îl citisem de nu ştiu cîte ori, făcusem şi note. Cu voce tare nu-l citisem însă niciodată şi, imaginaţi-vă, eram în faţa unui amfiteatru întreg, erau vreo cîteva sute de copii acolo, dau să citesc şi mă poticnesc. Mă poticnesc pentru că nu-mi era deloc limpede cum anume se leagă între ele cuvintele. Nu-mi era limpede cine pe cine determină, cine de cine e determinat. Cu alte cuvinte, adjectivele, adverbele, epitetele şi ce-o mai fi fost determinau în acelaşi timp mai multe substantive sau verbe. Într-un discurs uzual, determinantele se aşază precum în limba engleză, cuvintele, ca nişte cărămizi, una după alta. Şi mi-am dat seama de faptul că textul lui Voronca este un text deschis, care face imposibilă o asemenea lectură, sau mai exact, dacă eu mă hotăram şi făceam lectura care îmi venea mie în momentul acela, ea era doar una din mai multe. Orice alt decupaj al textului dădea un alt text. Acest lucru nu se întîmplă decît în poezia de tipul acesta, nu se întîmplă niciodată în poezia clasică, nici chiar la Eminescu acolo unde Maiorescu bunăoară a pus nişte virgule de la el, în ediţia din '83, şi, spre deosebire de textele din **Convorbiri literare** ne aflăm în faţa a *două* poezii de Eminescu uşor diferite ca înţeles. Nu se schimbă înţelesul poeziei sau al strofei în întregime, din cauza unor virgule. Nu este la Eminescu un text deschis, propriu vorbind. Eminescu punînd virgule, împiedica o adevărată pluralitate. În momentul în care nu mai pui semnele de punctuaţie, în care laşi poezia liberă, apare posibilitatea unei lecturi de tipul acesta plural de la Voronca şi de la suprarealişti. Poeme ca ale lui S.R. pot fi citite în două feluri sau în trei feluri, după cum te opreşti într-un anume loc legi cuvintele sau dai să se înţeleagă că se leagă într-un anume fel şi pe urmă poţi să citeşti legîndu-le altfel. Aici este, dacă vreţi, exprimarea topică a libertăţii textului suprarealist. Nici o altă schimbare în limbajul poeziei nu a atins topica în măsura în care au făcut-o avangarda şi suprarealismul. Alţii au umblat la vocabular, foarte mult, mai rar la morfologie sau fonetică, apoape deloc la sintaxă şi la topică, mult mai greu de lucrat. Cu alte cuvinte, oricît s-a modificat discursul poetic, începînd cu simboliştii, el nu s-a modificat în topică. Topica a rămas conservatoare. Prima dată cînd topica se eliberează, o dată cu imaginaţia, este în poezia de avangardă. Încă nu este uşor de citit un asemenea text, şi nu este uşor, în sensul că poţi să-ţi faci repede o idee proastă, să spui asta vrea să spună poetul, şi de fapt să nu fie exact asta, şi autorul să fie surprins dacă eu îi spun, de pildă, acuma ce am înţeles dintr-un poem al lui de la pagina 110 unde este vorba despre limba maternă, pentru că, şi cu asta închei, există undeva, în acest poem, în acest volum cu toate libertăţile lui, scris într-o altă limbă, există o ciudată stare de inconfort legat de limba maternă. Sigur, sîntem în poezie, vorbim de limba maternă a poetului, vorbim de metafora asta, şi mi-am adus aminte că problema limbii materne nu este doar problema unei limbi, să spunem, pe care o ştii înainte s-o înveţi. Limba maternă determină foarte multe lucruri şi v-aş aduce aminte o extraordinară analiză pe care o face George Steiner în cartea lui **După Babel**. Întrebat, în nu ştiu ce împrejurare, ce limbă maternă are, îşi dă seama că nu ştie. Nu ştie dacă e engleza, nu ştie dacă e germana, nu ştie dacă e franceza. Trei limbi pe care le ştie de la început, în care vorbeşte şi scrie, în care ţine conferinţe şi cursuri, fie în Statele Unite, fie pe continentul european. Şi face tot felul de analize, merge la psihiatru, i se pun întrebări, de exemplu în ce limbă visează... Ei bine, devine o teribilă obsesie şi este o extraordinară analiză a acestei probleme a limbii materne pe care mi-am amintit-o citind poemele lui S.R. În mod normal, S.R. n-ar trebui să-şi pună această problemă, dacă tot ce am spus eu pînă acuma e adevărat. Dacă ce am spus eu nu e adevărat şi, de fapt, limba maternă e undeva înlăuntrul nostru şi se coace acolo ca un buboi care se sparge, din cînd în cînd, sau nu se sparge niciodată, atunci înseamnă că degeaba cred eu că literatura română are această componentă cvasinecunoscută, bilingvă în esenţa ei, dovadă două sau trei generaţii de scriitori, atunci înseamnă că nu-i adevărat şi ne întoarcem la *şfara cu motocei* a lui Creangă pe care nici Dumnezeu nu poate s-o traducă pentru că nici nu ştim măcar dacă există motocei şi alte minuni de-astea prin alte părţi de lume, sau ne întoarcem la „c' eşti copil" a lui Caragiale, poftim de traduce, în ciuda faptului că un grec care fusese la noi nu ştia din limba română decît această unică expresie. „C' eşti copil" S.R. de vorbeşti de limba maternă tocmai acum? ▮

Scalp dureros

CONSTANTIN ABĂLUŢĂ

Poezia lui Sebastian Reichmann a traversat tot timpul nişte zone ale imaginaţiei exprimate în volumele româneşti printr-o formă suprarealistă destul de ortodoxă. Era o alegere de tinereţe, erau cuvintele în libertate, erau imaginile disparate pe aceeaşi masă de disecţie. În poemele lui de atunci gîndirea era una semiclandestină, nocturnă. Odată plecat în Franţa, S.R. a început să scrie în limba franceză şi a publicat un prim volum, **Pour un complot mystique**, la o distanţă mai mare de timp. Consider că este un volum de adaptare cu limba franceză: îl cunoaştem pe Sebastian Reichmann din poemele româneşti, dar cu un cod schimbat.

Dacă înainte – o să reiau o metaforă pe care am făcut-o mai demult – poemele erau ca un cap explodat, care arunca în afară rămăşiţe de gînduri, materii organice, deşeuri, ingrediente lingvistice, primul volum în limba franceză era exact invers, adică un craniu bine alcătuit, care-şi rotea, îşi rotea la nesfîrşit, într-un mod beckettian, problemele existenţiale fără a şi le putea vreodată rezolva. Aceste poeme prozaice, cu multe repetiţii, discursive, incantatorii, puneau în valoare frumuseţea limbii franceze, survolînd un anume clasicism. Frazele disparate, natura lor combinatorie te făceau să naşti viziunea într-un alt mod decît cel suprarealist. Următoarele volume, adică **Audience captive** şi cel de faţă **Balayeur devant sa porte**, mi se par a fi etapele cele mai de sus ale lui Sebastian Reichmann în limba franceză. Şi asta pentru că, încet încet, el a căpătat o libertate de mişcare deosebită. Nu se mai simte că ar avea o limbă maternă română. Este complet degajat, visează în această limbă, aşa cum visa în limba română în suprarealism, numai că aici are un suprarealism moderat, pentru că a ajuns la o anume înălţime şi nu-l mai interesează ciocnirile de cuvinte. Îl interesează foarte mult devenirea lui existenţială, problemele societăţii acesteia multilaterale şi în acelaşi timp restrînse, care trebuie cumva să se globalizeze, într-un mod încă neclar. Febra globalizării pe de-o parte şi, concomitent, pe de altă parte, experienţele celor din Est, care sînt, aşa cum remarca dl Bogdan Lefter, clar radiografiate – anume figuri ale culturii din Est făcîndu-l pe poet să vibreze şi acest lucru regăsindu-se chiar şi în dedicaţiile unor poeme. Este o apropiere de acea zonă care a fost marcată de Voronca şi de Fundoianu. Poetul într-un nou context, silit să recurgă la toată averea Europei, la toată averea lumii ca să se poată recunoaşte într-un spaţiu mai restrîns, în spaţiul limbii franceze. De aceea inventează, cum s-a spus, un nou internaţionalism. Asta se vede în puterea lui de a crea simboluri ubicui. El este tot timpul şi la Bucureşti şi la Paris şi în alte locuri ale lumii. De aceea, unul din simbolurile importante este plutirea, este privirea globală spre o hartă a lumii şi călătoria pe un vas. E, de asemeni, o transcendere a limbajului înspre tăcere şi a gîndului înspre uitare. Este ceea ce Beckett numea „a lucra cu eşecul", înţelegînd prin asta acea depărtare care te face imun la contemporaneitatea zgomotoasă, la succes, recunoaştere ca însemne ale „normalităţii". *Ştiinţa fericită* pe care o propune Sebastian Reichmann este acel aleph paradoxal în care „Cutare vrea să înveţe ceea ce altul vrea să uite/ însă nu o taină care să-i fie cunoscută doar altuia/ ci ştiinţa fericită ce nu aparţine/ nici unuia nici celuilalt". Asta pentru că, spre deosebire de cel ce „a avut o viaţă pe care cunoaşterea a împietrit-o/ celălalt, zice-se neştiutor pînă spre mijlocul vieţii sale,/ vrea să înveţe acum/ *rudimentele vii ale moştenirii comune*". Sfărîmînd balanţa dintre ignoranţă şi cunoaştere, aşa cum ai tăia un nod gordian, poetul dă cîştig de cauză rudimentelor vii ale moştenirii comune, adică genuinului, sensibilităţii, intuiţiei, liniştii naturale a contemplaţiei. Într-o parabolă asemănătoare, dl Stillheart şi dl Falkenflug, aflîndu-se pe un vapor ce străbate Oceanul, pentru a delimita cu mai mare siguranţă locul în care se găsesc, se înţeleg între ei să-şi împartă rolurile astfel: „să întrebe unul de Est, celălalt de Vest". Însă întrebările lor devin rapid superflue, căci „iată că medicul şovăie/ dinaintea hărţii întinse/ de parcă ar fi dinaintea mesei de disecţie/ privind un cadavru proaspăt ciopîrţit". Eşecul pare a fi tonic, consubstanţial „ştiinţei fericite", tot aşa cum prietenia dintre dl Stillheart şi dl Falkenflug este „făcută din pulsiuni complementare/ Din datorii împlinite în prag de noapte/ din dorinţa periodică de a întîlni un pămînt neştiut" (**Du désir périodique d'une terre ferme inconnue**). Imaginea „un pămînt ferm/ trainic şi necunoscut", vag oximoronică, defineşte din plin capacitatea polisemică a limbajului poetului. De regulă, fermitatea/trainicia este obţinută prin cunoaştere – aşa că invenţia poetului bulscuează obişnuinţele poetico-filozofice propunînd o perspectivă inefabilă. Subtilităţi, mici miracole ascund şi alte versuri ce creionează portretul celor doi prieteni. Astfel „Dl Stillheart a visat că aşternuturile lui erau frumos împăturite", iar apoi, trezindu-se şi ieşind pe puntea vaporului, îl găseşte la proră pe dl Falkenflug „scrutînd fiecare cută a pielii oceanului/ Spre a descoperi dezordinea". Visul cu aşternut frumos împăturit şi dezordinea pe care vîntul o produce pe întinderea pielii oceanului: ce dichotomie stranie, ce complementaritate misterioasă! Simţi că oamenii care trăiesc astfel de evenimente sînt vii, consubstanţiali naturii, plini de energie nu de emfază. Asemeni lor, Sebastian Reichmann a depăşit demult sterilul *vers frumos*, zgomotoasa *imagine memorabilă*. El a găsit altceva cu mult mai tainic şi mai valoros: a găsit tăcerea lucrurilor lumii după ce ultimul cuvînt a fost spus. Transcripţia acestei tăceri e stenogramă pură a simţirii omeneşti, e o probă de spiritualitate spontană, aplicată în viaţa de zi cu zi, printre măruntele lucruri ale preajmei: „hîrtia de împachetat cadouri păstrată cu grijă/ în ungherul ferit plin de şiretlicuri/ ne împiedică să traversăm după placul inimii/ anotimpurile moarte lipsite de sărbători/ s-ar putea să mai fie cîndva de folos dar atunci/ noi care ştim cum s-o împachetăm la perfecţie/ nu vom mai fi aici". Hîrtia de împachetat cadouri împăturită la perfecţie: imagine simplă, directă, evocatoare. Amintire a sărbătorii, dar şi simbol al frustrării şi al golului. **La vie dans les plis**, cum ar spune Henri Michaux. Viaţa în cutele unei hîrtii. Hîrtia eliberată de cuvinte, rămasă doar cu acele cute ale ei, ce mimează lucrurile pe care le-a împachetat odinioară. Prin extensie, hîrtia ca piele a tuturor lucrurilor. Scalp dureros. ▮

L'information fait la force!

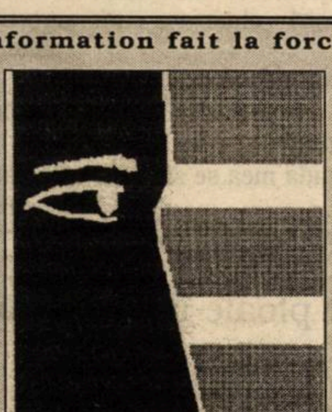

EUROMEDIA: beletristică,
albume de artă, cărţi de
arhitectură, lucrări didactice etc. în
limbile franceză şi germană, reviste
franţuzeşti (politică, sport, auto,
decoraţiuni interioare, informatică
etc.), presă şi carte românească,
documentele oficiale ale Comunităţii
Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46,
315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2,
Bucureşti

Seniori sub o stea mai puţin norocoasă

DORICA BOLTAŞU

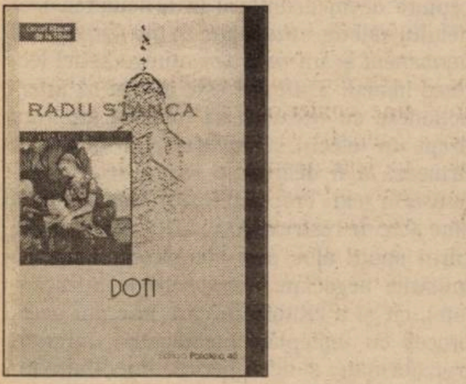

Radu STANCA
Doti
Ediţie îngrijită şi prefaţă de Petru Poantă, Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, Colecţia „Cercul literar de la Sibiu", 2001, 180 p., f.p.

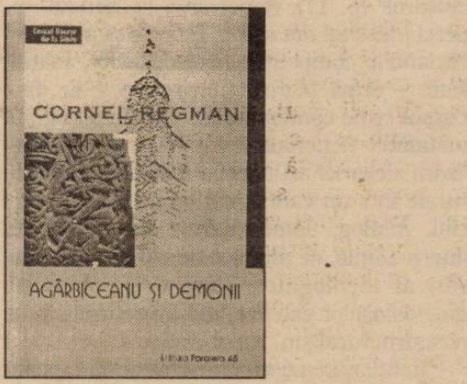

Cornel REGMAN
Agârbiceanu şi demonii
Studiu de tipologie literară, Ediţia a doua revăzută şi adăugită, Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, Colecţia „Cercul literar de la Sibiu", 188 p., f.p.

Ardealul de Nord fiind cedat Ungariei prin Dictatul de la Viena, în toamna anului 1940, intelectuali de la Universitatea „Regele Ferdinand" din Cluj se retrag la Sibiu. Aici vor alcătui, avîndu-l ca maestru pe Lucian Blaga, „Cercul literar". Gruparea (printre cele mai cunoscute nume se află: Radu Stanca, Ion Negoiţescu, Nicolae Balotă, Ştefan Augustin Doinaş, Ioanichie Olteanu, Cornel Regman, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruş, Eta Boeriu, I.D. Sîrbu, Radu Enescu, poetul şi dramaturgul german Wolf von Aiehelburg, scriitorul maghiar Rudi Schuler) reprezintă, în literatura română, un moment oarecum insolit, atipic, cu un profil greu de surprins cu exactitate, este altceva.

Prin articolul-manifest din 1943, redactat de către Ion Negoiţescu şi intitulat **Ardealul estetic. O scrisoare către d. E. Lovinescu a Cercului literar de la Sibiu**, tinerii scriitori par să tindă spre modernism, incriminînd „păşunismul", sămănătorismul de prelungire al epocii. E important faptul că aderenţa la programul lovinescian (cu puţin înainte de moartea criticului) vine într-o perioadă de melanjuri periculoase şi de tulburare a apelor.

Prin **Resurecţia baladei**, articolul lui Radu Stanca publicat în numărul 5 al **Revistei Cercului literar** (care a apărut din ianuarie pînă în august 1945), „cerchiştii" îşi afirmă impulsul spre o arie mai vastă a valorilor, depăşind valoarea estetică, însă fireşte nu în afara acesteia. Aliajul eroic – mitic – demonic – tragic – etic ia forma baladei. Epicul, liricul şi dramaticul interferează cu succes în poeziile ce par simultan cîntece de rit cinegetic, poeme în tradiţia trubadurilor şi întunecate poveşti nordice, aşa cum sînt baladele semnate de Ştefan Augustin Doinaş, de Radu Stanca ori de Ioanichie Olteanu. Refuzul „purismului" înseamnă, în creaţia sibienilor, un adaos de viaţă hieratică, un aer dens, cvasimaterial, asemenea luminii din icoanele bizantine.

Prin încercarea lui Ion Negoiţescu, imediat după război, de a edita **Euphorion** (inspiraţia goetheeană este evidentă, Euphorion fiind fiul lui Faust şi al Elenei), cu un program mai degrabă eclectic, Cercul literar de la Sibiu îşi găseşte cumva efigia: o grupare „de înălţimi" care nu rezistă sub vremi: membrii ei fie iau calea exilului, fie sînt intemniţaţi, fie sfîrşesc prea devreme...

Radu Stanca nu este doar un luptător pentru „resurecţia baladei", stabilind o tipologie (lamentaţia baladescă, legenda sau eposul şI balada propriu-zisă), ci şi un cavaler al tristeţii, pe care de altminteri o consideră, într-un articol din 1942, o categorie esenţială a liricii. Volumul de versuri – editat la Paralela 45 – care poartă numele soţiei, actriţă (**Doti**), stă mărturie pentru crezul poetic al autorului, dramaturg şi regizor. Fiind o „resentimentalizare a liricii", cum îndreptăţit observă în **Prefaţă** Petru Poantă, creaţia lui Radu Stanca nu place probabil oricui. Doar celor sensibili la *ars doloris*, la poetica tristeţii, la farmecul straniu al mesagerilor nopţii/morţii, la un imaginar populat cu fiinţe uşor spectrale, coborîte din „serile medievale", din „1001 de nopţi", din „baladele teutone", din basme: regine sinucigaşe, regi trufaşi ori îndrăgostiţi, Şeherezada, Lactanţiu, Ioana d'Arc, un cneaz valah ş.a. Un zîmbet uşor ironic – dar şi o provocare – ar putea stîrni, pentru inimile care au suferit fenomenul numit de francezi prin verbul „durcir" („rendre dur"), **Lamentaţia Şeherezadei în cea de-a 1002 noapte**: „Pune, stăpîne, robii să mă bată/ Şi-ogarii deslegaţi să mă sfîşie!/ Asupra mea asmute-înfometată/ Leoaica ta cu blană arămie (...). Şi-acum să plec? Să nu-ţi mai simt privirea/ Asupra mea, ca frunza, aplecată?/ Să nu-ţi mai leg pe buze povestirea/ Şi pe picior, sandala dezlegată? (...). Mai bine-mi uit regeasca rădăcină (...). Şi-nvăluită-n sdrenţelefărîme/ Ca pîn/acum, rămîn la tine sclavă". Sau **A doua odă a lui Lactanţiu pentru iubita sa**: „O! zei! Înduraţi-vă şi daţi-mi iarăşi/ Puterea de a scoate un sunet din flaut./ De cîteva zile iubesc iar şi-s dornic/ Să-mi fac cunoscut tuturora secretul".

Gravitatea plăcut teatrală, tentaţia morţii şi poetica suferinţei din volumul lui Radu Stanca fac parte din acelaşi arbore genealogic, din acelaşi cod (medieval, cavaleresc) al sentimentelor/ categoriilor cu zonele adînci, mai întunecate ale umanului, cu demonismul care străbate la suprafaţă şi conduce destine, cu ispitele fatale ale personajelor lui Agârbiceanu, sistematizate în cartea lui Cornel Regman. Alături de Nicolae Balotă, Ion Negoiţescu, Ovidiu Cotruş şi Eugen Todoran, Cornel Regman reprezintă o *altfel* de critică literară. Chiar dacă sînt numiţi, de către Lovinescu, „a patra generaţie maioresciană", sibienii au produs o critică destul de „diseminată" sub raport stilistic, cu un plus de vigilenţă în faţa peisajelor în care valorile sînt imbricate, cu o permeabilitate sporită pentru substraturi şi subtilităţi. Cornel Regman nu face excepţie: citind **Agârbiceanu şi demonii** (volum apărut în 1973, „revăzut şi adăugit acum" la Editura Paralela 45), descoperi un fin critic literar nonconformist al adîncimilor periculoase. Exegeza lui Cornel Regman oferă, pe lîngă o tipologie a personajelor din prozele lui Agârbiceanu, (**Un blînd printre diavoli**, **Un diavol printre blînzi**, **„Păscălierul"**, **Diavolul burlesc**, **„Jandarmul" sau demonul seducţiei**, **„Arhanghelii" sau demonul orgoliului**, **„Popa Man" sau demonul dezordinii** ş.a.), şi surpriza descoperirii unui scriitor cam prea marginalizat în istoriile literare româneşti. Citatele şi mai ales comentariile criticului – Cornel Regman scrie frumos – susţin un Agârbiceanu de o mare înzestrare scriitoricească şi cu rara capacitate de analiză a profunzimilor sufleteşti, a fiinţei umane în general. Personajele sînt realizate, susţine cerchistul, „prin acel gen de încordare supraomenească a scriitorului de a răzbi în zona unde se făuresc nu numai clienţi ai stării civile, ci şi destine, şi chiar ceva mai mult: oameni care se încarcă de o putere mai mare decît le e încăputul, devenită prin aceasta blestemul lor; mai adesea, oamenii unor teribile tentaţii, care anulează sau alterează în fiinţa lor orice altă trăire, reduşi, într-un fel, prin propria patimă, la condiţia unor căpcăuni".

Resurecţia Cercului literar de la Sibiu, pe care o propune colecţia Editurii Paralela 45, aduce cărţi care seduc cititorul afin, cititorul care ştie să se bucure de scrierile unor seniori dezvăluitori ai faţetelor grave, tainice ale lumii, acoperite de văluri semitransparente, cu un aer de curte puţin desuet şi spectral, specific nobilimii de rangul al doilea.

■

Zilele revistei **Famila**

„Ca orice fenomen cultural, canonul estetic se instituie fără ca noi să observăm"

Interviu cu **Nicolae MANOLESCU**

Odată cu venirea toamnei la Oradea, redacţia revistei ***Familia*** *nu a întîrziat să organizeze deja tradiţionalele sale Zile. Eveniment cultural ajuns la a XI-a ediţie,* ***Zilele revistei Familia*** *s-au grupat în acest an în jurul dezbaterii cu titlul* ***Revizuirea canonului estetic al literaturii române contemporane****, dezbatere propusă de Ion Simuţ, criticul care moderează de aproape doi ani, în paginile mensualului orădean, un grupaj cu acelaşi titlu. Printre invitaţii prezentei ediţii s-au numărat personalităţi culturale de valoare („canonizate", cum s-a glumit la un moment dat): Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Ştefan Borbely, Al. Cistelecan, Cornel Ungureanu, Doina Curticăpeanu, Alexandru Muşina, Andrei Bodiu, Luca Piţu, Marian Victor Buciu. Prima din cele două zile ale întrunirii (5-6 octombrie) a debutat la Universitatea din Oradea cu un colocviu pe tema enunţată. Timpul s-a dovedit însă prea scurt, drept pentru care discuţiile au fost reluate, cu şi mai multă vervă, după-amiază, la Muzeul Ţării Crişurilor. Participanţii au părut să cadă de acord că se impune o revizuire a canonului estetic, avînd în vedere schimbările prin care a trecut conştiinţa noastră culturală după momentul decembrie '89. Singura voce care s-a distanţat de această opinie i-a aparţinut clujanului Ştefan Borbely, care considera o astfel de discuţie superfluă, întrucît termenul de „canon", luat în accepţiunea sa originară, nu vizează vîrfurile esteticului, ci tocmai mediocrul. În încheierea primei zile s-au acordat premiile revistei* ***Familia*** *pe anul 2001.*

O nouă dezbatere interesantă a marcat şi ultima zi a întrunirii: ***Revistele literare între Gutenberg şi Internet****. Concluziile la care s-a ajuns într-un sfîrşit au fost, din nou, divergente, unii invitaţi considerînd că trebuie să existe un interes al revistelor literare pentru a pătrunde în spaţiul Internet, găsindu-l benefic şi novator, alţii fiind de părere că Internetul este de domeniul virtualului şi că, pînă acolo, altele sînt problemele revistelor de literatură.*

În continuare vă prezentăm un interviu realizat cu domnul Nicolae Manolescu, o mostră a cîtorva dintre problemele discutate în cadrul colocviului organizat de revista ***Familia****.*

Credeţi că trebuie instituit un canon *ex abrupto*, sau el se instituie natural, firesc, fără să-l conştientizăm, şi tot ce putem face este să-l observăm, să-i dăm o formă?

Ca orice fenomen cultural, el se instituie fără ca noi să observăm. Mai exact spus, noi luăm cunoştinţă de el *post factum*. Toate fenomenele culturale sînt în situaţia asta. Sigur, el se face prin oameni, se face prin cărţi, se face prin dezbateri, se face prin tot felul de instituţii culturale, dar nu putem spune nici cînd, nici de ce, nici cum – toate astea rămîn în suspensie...

Nu credeţi cumva că fiecare dintre noi are un canon estetic propriu?

Ba da, evident. Nu toată lumea are; vorbim de cei care citesc. Numai că aceste canoane personale, să le spun aşa, nu au, de fapt, decît o valoare personală. Pentru mine, cel care citesc e, desigur, important să am un canon propriu. Dar, cînd vorbim despre canon în general, ne referim la canonul public, care joacă un rol în formarea gustului public şi care transgresează, să spunem, gusturile personale şi ocaziile în care ele pot să se manifeste.

Nu vi se pare că ancheta realizată de revista *Observator cultural* la începutul acestui an este o aşezare canonică mai valabilă (mă refer în principal la faptul că ea enunţă limpede nişte nume de autori şi de opere) decît toate aceste discuţii teoretice?

E o anchetă, un sondaj. Are atîta valoare cîtă au sondajele. Trebuie să ne întrebăm cine a răspuns, ce reprezentativitate au cei care au răspuns? E vorba de oameni în general tineri? E vorba doar de scriitori, deci de oameni pentru care literatura este o profesie? Valoarea anchetei este în aceste limite. Pentru că, la urma urmelor, eu pot să mă întreb: dacă ancheta s-ar fi adresat şi unor oameni din afara literaturii, ce rezultate ar fi avut? Ştim acum, de pildă, că scriitorii, mai ales cei tineri, preferă anumite cărţi, şi nu altele. Atît şi nimic mai mult. Acesta nu e un canon. Nu e un canon pentru că nu are o bază suficient de largă. E vorba de nişte oameni de meserie, să ne înţelegem. Canonul se referă întotdeauna la categorii mult mai largi. Sînt şi oameni de meserie care se pricep, dar am mari îndoieli că gusturile lor coincid cu gusturile publicului larg, care nu l-ar fi ales niciodată pe Mateiu Caragiale printre primii zece, douăzeci, treizeci de romancieri.

Interviu realizat de
Mircea PRICĂJAN

Oradea, 5 octombrie 2001

Anatomia desenului din covor

CODRIN LIVIU CUŢITARU

MARCEL CORNIŞ-POP

Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică

Marcel CORNIŞ-POP

Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică. Interpretarea narativă în zodia poststructuralismului

Traducere de Corina Tiron, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2000, 414 p., 85.000 lei

Desenul din covor este una dintre metaforele cele mai reuşite despre esenţa literaturii, făcute de-a lungul timpului în istoria culturii. Ea aparţine americanului europenizat (în epoca victoriană) Henry James şi intră în proza engleză prin intermediul unui roman intitulat chiar aşa, **Desenul din covor** (**The Figure in the Carpet**). Pentru desluşirea neobişnuitului simbol, cititorul cărţii în discuţie trebuie să urmărească foarte atent firul parabolic trasat cu migală de către scriitor. Un personaj cam naiv – pentru postura de *conştiinţă principală* (un fel de narator-dispecer sau reflector absolut, *central intelligence* în termenii lui James) –, critic literar de formaţie (tînăr şi promiţător la începutul naraţiunii), îl întîlneşte, la o recepţie, pe cel mai în vogă prozator al timpului, care – culmea! – auzise de el şi îi prevăzuse, cu generozitate, o carieră strălucită. Totuşi, spune marele scriitor (bărbat aflat la senectute, în plină glorie literară), criticul nostru nu-l va convinge total de abilităţile lui interpretative, pînă cînd nu va descoperi *desenul din covor*, o noţiune enigmatică, aproape tenebroasă, cu aerul de mister iniţiatic al ghicitorii Sfinxului teban.

Ce reprezintă bizarul „desen"? În descrierea destul de ambiguă a eroului jamesian, „modelul" din covor indică o arhitectură pe cît de complicată, pe atît de simplă, închegată treptat la nivelul întregii sale opere de prozator spre sfîrşitul carierei. Această „construcţie" pare *secretă*, chiar *ocultă*, fiind lizibilă doar unui număr limitat de „înţelepţi" (ai literaturii). Calitatea ei principală constă în faptul că rezumă *adevărata intenţie* a operei scriitorului (*sensul* său major, *mesajul* prin excelenţă), definind indirect *esenţa literaturii*. O dată descoperită (sau mai curînd revelată), ea îl transformă pe fericitul descoperitor într-un deţinător al adevărului suprem. Se înţelege că provocarea maestrului îl pune imediat pe jar pe tînărul exeget. El va începe o muncă istovitoare de detectiv al literaturii, obsedat (pînă la patologic) să găsească semnificaţia „desenului din covor". Anii vor trece cu repeziciune şi criticul-reflector va fi treptat tot mai singur în efortul lui supraumane. Prietenii apropiaţi îi mor (fără a-l putea ajuta prea mult în munca sa), iar opera lui mult-aşteptată întîrzie să apară. Într-un tîrziu, marginalizat şi ratat, îşi dă seama, cu stupefacţie, că bătrînul prozator (care, ironic, murise între timp fără a-şi dezvălui „uriaşul" secret) făcuse, în realitate, o glumă nevinovată, vizavi de inefabilul literaturii. A căuta „desenul din covor" în interiorul ficţiunii echivalează cu a demonstra ilogicul în matematică. O abstracţiune pură, posibilă în plan speculativ, improbabilă în spaţiul concret al înlănţuirii faptelor.

În teoria sa critică, James însuşi văzuse acest principiu ca una dintre condiţiile esenţiale ale artei în general. Într-o prefaţă cuprinsă în **Arta romanului** (**The Art of the Novel**), el constată că, „în naraţiune, *adevărul nu este niciodată complet*". Farmecul literaturii stă mai degrabă în „suspensiile" decît în „explicaţiile" sale. Cititorii autorului **Ambasadorilor** (**The Ambassadors**) ştiu prea bine că Henry James rămîne un scriitor al ambiguităţii fundamentale (văzute ca element de construcţie epică). „Desenul său din covor" devine tot mai ilizibil, pe măsură ce pătrunzi în reţeaua complicată a ţesăturii lui de profunzime. Orice discurs critic asupra ideologiei ficţionale jamesiene este condamnat să refacă/rescrie o întreagă istorie a mistificării şi diversiunii estetice. Cînd el o face, mai mult, din unghi deconstructivist – aşa cum se întîmplă în sofisticata carte a lui Marcel Corniş-Pop, **Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică**, apărută în traducere anul trecut la FCR –, adică din perspectiva centrului (sensului) care se substituie cu alt centru (sens) în mod perpetuu, într-o reţea de „suplimentarităţi" derrideane fără sfîrşit, atunci se poate spune că strategia estetică s-a mulat perfect pe obiectul investigat. Textul şi interpretul său formează un tot inseparabil, ca în critica fenomenologică a lui Georges Poulet.

Scopul amplei colecţii de studii pe teme similare, semnate de autorul **Anatomiei balenei albe** (astăzi profesor şi şef de catedră la Universitatea Virginia din Richmond) se clarifică de la început, prin medierea unei pagini din jurnalul lui James (**The Complete Notebooks of Henry James**), dedicată chiar metaforei „desenului din covor" ori, în fine, celei ce urma să devină *the figure in the carpet* în romanul amintit. Spune James (din unghiul unui critic tînăr – ca şi personajul lui ulterior – expus prezumţiei existenţei unui sens major, ocult, în opera de ficţiune): „Întrevăd un mic subiect narativ în ideea aceasta [...] a unui autor [...] ce [...] susţine şi declară, *au besoin*, puţinilor oameni cu care comunică faptul că operele sale conţin un *secret* foarte frumos şi valoros, foarte interesant şi recompensator, sau o intenţie latentă, pentru cei care le citesc din unghiul potrivit [...]. Există o idee generală **qui se dégage**: el nu spune ce este – îi rămîne cititorului să afle [...]. Menţionează faptul doar unei persoane – *mie*, să spunem, cel care narează în propria manieră scurtul episod. [...] La rîndul meu, imediat, îl comunic altui prieten, unui tînăr literat [...]. Şi el este un critic – numai că el este din specia celor timizi, celor sensibili la reproş (că nu au găsit secretul interesant şi recompensator [...]). Eu nu sînt. Mie nu-mi pasă. Eu rămîn la interpretarea vulgară: nu am mare admiraţie pentru romanele lui. Prietenul meu a văzut mereu în ele mai mult decît mine. El are teoriile lui – are angajamentul lui, soluţiile şi intuiţiile lui – avansează mai întîi una, apoi o alta, o a treia, la care renunţă succesiv – nu ţin" (p. 8). Aici avem de fapt, *in nuce*, două tipuri de critici literari, *hermeneuţii* şi *rescriitorii*. În funcţie de imanenţa unuia dintre ei în interiorul discursului exegetic, *desenul din covor* se remodelează continuu.

Teoreticianul observă, justificat, că „distincţia dintre aceste abordări competitive din critică – una hermeneutică, centrată asupra textului, cealaltă tranzacţională, revizionistă – a fost adesea definită, mai ales în deconstructivism, în termeni apodictici" (pp. 10-11). Scindarea între cele două metodologii pare, pînă la un punct, ireconciliabilă: „Atît timp cît obiectul disputei lor rămîne problema înţelesului textual, (ele) vor fi separate de un dezacord epistemologic şi metodologic profund. Una [...] pretinde că există un înţeles *în* text, «plasat» de către scriitor, ce trebuie «extras» de către cititor/ascultător/critic/cercetător pentru ca procesul interpretativ să aibă loc; cealaltă propune două obiecte radical diferite: primul e interesat de cum se articulează (semnifică) textele mai degrabă decît ce semnifică ele, iar al doilea de interpretare ca şi construire a înţelesului – o practică întemeiată social a schimbului cultural" (p. 11). Raportarea la „sensul" operei (*desenul din covor*) generează automat variantele competiţiei hermeneutice, manifeste – după Marcel Corniş-Pop – în discursul critic contemporan: una a *explicitării* metaforei ficţionale, cealaltă a *contextualizării* alegoriei artistice, a *relaţionării* ei culturale într-un cadru mai larg, istoric şi social. Analog, James devine un precursor (lucru admis, de altfel, şi de alţi interpreţi ai săi) al ideologiilor literare (şi chiar al metodologiilor estetice) din structuralism şi poststructuralism.

Menţionarea deconstructivismului (poststructuralismului) nu este întîmplătoare. Teoreticianul – bazat pe o bibliografie canonică a genului, cu referinţe celebre, de la Derrida şi De Man la J.Hillis Miller – vede „hermeneutica" şi „rescrierea" drept faţete ale unui „joc al substituţiilor" infinit, menit *să încripteze* (în sensul dat termenului de Derrida în celebrul **Fors**) imaginea „desenului din covor", mai curînd decît *să o dezvăluie*. În această mişcare eternă către un (mereu re-conturat) „centru" fictiv de semnificaţie stă fascinaţia (şi inefabilul) literaturii. James a fost conştient de valoarea „suspensiei" narative, intuitiv, ca prozator, creînd romane ale misterului textual (de intrigă propriu-zisă), dar şi deductiv, în postură de interpret al literaturii. În **Prefaţa** la **Portretul unei doamne** (**The Portrait of a Lady**), scriitorul observă că nimeni nu extrage *adevărul* sau *cunoaşterea* din ceea ce scrie. Poate cel mult derula un experiment de (auto)sondare fenomenologică („Spune-mi ce este un artist şi-ţi voi prezenta felul în care arată conştiinţa lui"). Arta va fi experienţă numai în măsura în care va fi *reprezentare* (şi *percepţie*). Prin urmare, literatura nu poate fi *adevăr* (absolut, invariabil), ci investigarea *formelor de adevăr*.

Ulterior, Marcel Corniş-Pop se arată convins de faptul că metafora „desenului din covor" stă, în realitate, la temelia Noii Critici europene, stabilind timpuriu (în secolul XX), strategia unei „orientări" a discursului exegetic spre cititor (ale cărui percepţie şi receptare devin definitorii în articularea modelului estetic – *the figure in the carpet*). Un *hermeneut* şi un *rescriitor* ajunge astfel lectorul însuşi: „Cititorul este invitat să interacţioneze cu textul şi să trăiască înţelesul drept un «efect», şi nu drept un «obiect ce urmează a fi definit», o figură secretă ascunsă în text. Procesul lecturii atrage după sine acte de restructurare atît a textului (ale cărui spaţii albe sînt completate, indeterminările negociate, perspectivele interşanjate), cît şi a cititorului care iese din acest proces cu «aşteptări modificate», «amintiri transformate» şi descoperirea unei «lumi interioare de care nu fusese conştient pînă atunci»"(în termenii lui Iser) (pp. 69-70). Printr-o interesantă filiaţie, James joacă rolul de prototip cultural al studiilor lui Jauss şi Fish, axate pe metodologia receptării. Aici hermeneutica şi rescrierea coexistă oarecum, fiind ipostaze complementare ale lectorului absorbit de fenomenul „reconstrucţiei" textuale.

Pentru argumentarea ipotezei de mai sus, Marcel Corniş-Pop foloseşte, în finalul cărţi sale, şapte „lecturi" independente ale **Desenului din covor** (**The Figure in the Carpet**) făcute de către participanţii la seminarul de teorie critică, ţinut de el la Universitatea din Richmond. Demn de atenţie în aceste eseuri (publicate autonom în **Draftings in Reader – Oriented Criticism**) este tendinţa constantă a cititorului (profesionist sau nu) de a-şi asuma obiectul textual ca *experienţă personală* (avem implicit şi o validare a ideii lui Bachelard, vizavi de inevitabilitatea *subiectivării obiectului* în experienţa *cunoaşterii obiective*). „Rescrierea" – prin receptare – nu e altceva decît o „hermeneutică" inversată, emanînd dinspre subiect către obiect. „Desenul din covor" se multiplică atunci în variante şi subvariante, judecate adesea drept scenarii autonome. O situaţie culturală, bănuiesc, destul de exotică pentru impresionismul conservator românesc, dar extrem de provocatoare pentru noua ideologie critică americană. ▮

Web video chat la Brit C@fe

Începînd de luni 8 octombrie, Consiliul Britanic oferă un serviciu nou la Brit C@fe – cafeneaua Internet din sediul său (Calea Dorobanţilor nr. 14) – *web video chat*. Această facilitate permite utilizatorilor de *chat* să poarte o discuţie în timp real cu un partener din spaţiul virtual – cu care comunică prin voce şi imagine.

Fidel ideii de a contribui la promovarea tehnologiei informaţiei în viaţa de zi cu zi, Consiliul Britanic oferă acest serviciu atît cunoscătorilor, cît şi celor care ar vrea să se iniţieze în acest domeniu. Aceştia pot participa la sesiuni de *pregătire* (gratuite în perioada 8-18 octombrie) atît în Brit C@fe, cît şi în biblioteca de la Consiliul Britanic.

Pachetul de servicii Internet din Brit C@fe cuprinde următoarele facilităţi: *e-mail, chat, video chat, web streaming*, editare de texte, scanare şi tipărire. Pe lîngă aceste servicii, completate de un program de cafenea, cu sandwichuri şi salate proaspete, vizitatorii au prilejul să descopere o gamă largă de programe ale Consiliului Britanic în România: bibliotecă, examene, cursuri de limba engleză, evenimente culturale.

Programul Brit C@fe este următorul:
Luni – Vineri: 9.30-21.30
Sîmbătă: 10.00-14.00

Adresa: The British Council, Calea Dorobanţilor nr. 14, Bucureşti, România.
Tel.: 211.23.46/310.41.40 (Centrală)
Fax: 210.03.10
E-mail: bc.romania@britishcouncil.ro

Manualul de poststructuralism

ION BUZERA

O deplasare vizibilă spre teoriile interpretării şi pedagogia lecturii se observă în preocupările lui Marcel Corniş-Pop o dată cu stabilirea sa în Statele Unite, volumul **Hermeneutic Desire & Critical Rewriting** (1992), tradus recent la noi, fiind indicatorul cel mai precis al acestei mutaţii. Ce-i drept, un interes emergent vizînd nisipurile mişcătoare ale teoriilor critice poststructuraliste se manifesta încă în **Anatomia balenei albe** (1982), însă acolo numele critice de referinţă ale agitatei paradigme erau utilizate fatalmente sporadic, deoarece obiectul cercetării (morfologia romanului melvillian şi „generativitatea“ *pattern*-ului său), precum şi dinamica specifică a demersului solicitau alte instrumentare, de provenienţă M. Bahtin, N. Frye sau G. Durand, între alţii (de care, în noua ipostaziere, se detaşează mai mult sau mai puţin direct, v., de ex., p. 327). Cu atît mai puţin putea fi vorba în încercarea „optzecistă“ despre o autoexaminare a expertizelor hermeneutice sau „antihermeneutice“, palierul respectiv fiind unul – cu toate că performant-doctoral, în anumite privinţe spectaculos – al elaborării unui *scenariu critic*. În **Tentaţia hermeneutică şi rescrierea critică** avem, în schimb, de-a face cu un extrem de elaborat, multifaţetat şi energic-decupat *scenariu metacritic*, generat, fără îndoială, şi prin apelul consistent la „preistoria“ doctrinelor implicate. De altfel, această extensie a cercetărilor autorului în zonele controversate, nu de puţine ori *hot*, ale reflecţiilor critice poststructuraliste şi-a făcut simţite implicaţiile şi în studiile pe alte teme, cum ar fi cele referitoare la literaturile Europei de Est, în special cea română, cîteva dintre aceste contribuţii fiind strînse în volumul de la Polirom **The unfinished battles. Romanian Postmodernism before and after 1989** (1996). Dacă amintim şi prezenţele în numerele tematice ale unor reviste (**Euphorion**, **Euresis**) consacrate postmodernismului, avem imaginea unui teoretician pentru care diversele teme, concepte, motivaţii sînt privite în *interconectivitatea* lor, într-o salutară provocare reciprocă.

Trei factori mi se par definitorii pentru întregul dispozitiv teoretico-analitic din **Tentaţia hermeneutică...**: excelenta navigare, cu aproape tot ceea ce implică ea, de la studiul hărţilor pînă la cel al condiţiilor „meteorologice“ (nu şi, prin forţa lucrurilor, recurgînd la sisteme mai sofisticate de tip GPS!), printre concepţiile critice ale anilor '70-'80, cu senzorii critici mereu în alertă, sancţionînd de cîte ori e nevoie irizaţiile, configuraţiile, autogenerările facile, sofismele, unele simpatice, destul de multe de-a dreptul ieftine, dar şi cu o mare disponibilitate de a observa tot ceea ce merită observat; „direcţionarea“ permanentă a acestui efort (re)constitutiv spre formativitatea critică, pedagogia interpretării, tehnicile transmiterii „algoritmilor“ lecturii, evident altfel calibrate faţă de teoriile propriu-zise; „supraimprimarea“ (unul dintre textele literare mereu invocate, tinzînd să devină chiar „central“, v., în special, cap. al VI-lea, oricum în ipostazieri interpretative – critice, dar şi metacritice! – dintre cele mai diferite, este celebra povestire a lui Henry James **Desenul din covor**!) propriilor idei în ţesătura extrem de strînsă, de meticuloasă a prezentării *celorlalţi*, inserarea unor mecanisme de gîndire care, deşi provin din precedentele, utilizează presupoziţii personale: „Propriul meu accent în cartea de faţă cade pe nevoia unei relecturi critice de a se transforma, cel puţin implicit, într-un act de rescriere, într-o reacţie productivă la forţa şi ţelurile culturale latente care animă textele literare. [...] Prin urmare, ceea ce sugerez este o practică critică menită să transforme *relectura* în *(re)scriere* [*s.a.*], în exerciţii critice conştiente de sine, axate pe modalităţile de semnificare ale textului, dar şi pe propriile maniere interpretative şi articulatorii“ (p. 34). Temele personale se vor dezvolta, astfel, încetul cu încetul, prin „palparea“, testarea graniţelor cît mai multor alte forme critice, evaluate mai ales prin aderenţa lor la un traseu bine conturat, dacă nu chiar aprioric. În principal, patru direcţii critice poststructuraliste îl interesează pe Marcel Corniş-Pop: cea subsumată, într-un fel sau altul, problematicii lui *reader-response*, deconstrucţionistă, feministă şi sociosemiotică, respectiva pluralizare controlată a ofertei conducîndu-l la imaginarea unui *puzzle* metacritic din „patru bucăţi“, dar şi a unor destul de dificile reguli de „utilizare“ a jocului/jocurilor (celelalte patru). „Interoperabilitatea“ tendinţelor îşi va găsi rostul, prin urmare, în *relaxarea* (în multe privinţe necondiţionată) opţiunilor poate prea tranşante ale unora dintre şcolile supuse acelei *subtilitas explicandi* atît de rîvnite (în secret!) şi de discutate în această carte.

În capitolul destinat *interpretării* teoriilor privitoare la polul „cititor“, autorul face o extrem de pertinentă şi sistematică *lectură critică* a celor mai importante contribuţii în domeniu, stabilind o veritabilă scală a capacităţii respectivelor teorii de a depăşi impasul formalist (pp. 87-95), încercînd – în acelaşi timp – să extragă mai multe elemente constitutive ale proiectului personal, desenat cumva din *punerea în confruntare experimentală* a altora: „Din punct de vedere pedagogic, actul cel mai îndrăzneţ al teoriei răspunsului de lectură a fost reinstaurarea sinelui subiectiv al cititorului în centrul practicii interpretative. Pentru a-şi valida interesele în construirea subiectivă a înţelesului, teoriile receptării s-au implicat într-o critică a paradigmei statice, intenţionalist-mimetice pe care s-au bazat interpretarea literară şi pedagogia sa“ (p. 81). Capitolul al treilea, **Figura catahrezei şi scenariul ilizibilităţii în deconstructivism**, poate fi considerat o bună introducere în combinatoricul, uneori delirantul statut al deconstrucţiei, trimiţînd atît la „orbirile“ emfatice ale marilor promotori ai metodei, dar şi la excesele adversarilor: „În mod ironic, multe dintre aceste obiecţii se autoinfirmă de îndată ce argumentează contradictoriu că limbajul este simultan neproblematic şi prea problematic ca să fie descris“ (p. 149). Acest citat nu face, de altfel, decît să rezume aporetismul funciar care aparţine *nu* unei *anumite* metode poststructuraliste, ci – printr-o stranie coincidenţă! – tuturor celorlalte. De altfel, ar fi demn de pus în paralelă contribuţia anterioară, extrem de critică, „autoritar-deconstructivă“, a lui Toma Pavel, **Le mirage linguistique** (1988), cu studiul lui Marcel Corniş-Pop: T. Pavel practică o lectură „radical-deconstrucţionistă“ (vizînd, într-adevăr, mai ales „redutele“ lingvistice), în timp ce autorul **Tentaţiei...** încearcă să „concilieze“ tendinţele atît de diferite din *„centrul“* paradigmei poststructuraliste.

Capitolul al patrulea ar merita o discuţie cu totul separată, întrucît ar însemna să ne prefacem că o astfel de ideaţie ne este interzisă: „La nivelul interpretării narative, feminismul poate funcţiona atît ca o antihermeneutică, denunţînd mişcarea predeterminată, apropriativă a lecturii falocratice, cît şi ca o hermeneutică revizionistă, radicală, propunînd modalităţi alternative de «înţelegere a limbajului», de înscriere a discursului feminin în practica culturală actuală“ (p. 179). Este o căutare justificabilă a unui *sine* vagant, nu de puţine ori „ilicit“ (sau forţat să devină să se comporte *hors-lois*!) şi care încearcă să-şi găsească eliberarea prin manevrele excedentare ale *andrologiei*, desemnate ca *expropiatorul* prin excelenţă.

Şi în capitolul al cincilea apar poziţii incitante, cum ar fi aceasta în legătură cu Eco: „Aş argumenta, mai mult, că şi acest tip de «cooperare» cu textul poate fi mai complex şi scindat decît admite Eco, perspectiva «Cititorului Model» aducînd adesea o provocare competenţei naratorului, stabilind un itinerar alternativ în povestire. Semiotica lui Eco sugerează o pluralizare a lecturii, însă încearcă ulterior să o circumscrie introducînd în text «lectura model» ca sistem orientativ“ (pp. 234-235). Eco rămîne nu mai puţin un *model subteran* în cartea lui Marcel Corniş-Pop, mai ales în materie de analize textuale *plurale*, evantaiate în anumite *limite*.

Capitolele „monografice“ sînt anturate de altele patru (dintre care primul şi ultimul sînt cu adevărat „destabilizante“, adică introduc opţiuni mai pronunţat (meta)metodologice), interesate de captarea fluxurilor teoretice dominante ale poststructuralismului, combinînd şi „manipulînd“ şi de acestă dată – cu aceeaşi „cuminţenie“ ipocrită – poziţii şi testări ale *textului* (acelaşi *improbabil* desen din covor!), „definind“ o extrem de tolerantă – pe undeva, poate prea tolerantă, însă perfect tolerabilă! – pedagogie a lecturii (în măsura în care o atare pedagogie poate fi *şi* percutantă!): „În final, intenţia noastră principală nu a fost de a substitui o modalitate de lectură cu alta, ci mai degrabă de a aduce în prim-plan o gamă largă de posibilităţi interpretative în diseminarea lor culturală“ (p. 370). Cu alte cuvinte, intenţia (inevitabilă, *hic et nunc*!) procedurală a lui Marcel Corniş-Pop se bazează într-o măsură mult mai mare pe „expansivitate“ decît pe „progresivitate, pe tehnicile acumulării într-un impact prezumat mai fertil decît cele ale anihilării.

Evident că, privite din momentul de faţă, după un deceniu şi mai bine de la impunerea lor, multe dintre ideile critice examinate de Marcel Corniş-Pop aproape că îşi exhibă caducitatea. Meritul profesorului româno-american rămîne cu atît mai important cu cît „soluţiona“ o variantă metacritică „de aproape“, atentă la fluctuaţii, schimbări de detaliu, polemici în aparenţă „minore“, dar cu efecte persistente, şi oferea un dosar consistent incursiunilor „arheologice“ viitoare. Căci, dincolo de redundanţe, de autocontradicţiile întîlnite la tot pasul şi semnalate cu promptitudine în cartea pe care o comentez (v., de ex., p. 137), de eschivele şi imposturile poststructuralismului, breşele pe care le-a deschis în cercetarea literară, mizele uneori majore pe care a pariat sînt fenomene peste care nu numai că nu se poate trece, dar care se cer cît mai bine „interiorizate“ şi în cercetarea literară de la noi (o atenţie specială ar merita victimele „inocente“ şi totuşi atît de numeroase ale poststructuralismului prost digerat sau nedigerabil!). Iar a stabili gradele de influenţă, marile mecanisme (auto)explicative, factorii determinanţi de promovare metodologică şi risc epistemic nu poate să constituie decît viza complexă a unor istorii tot mai „distanţate“, mai „critice“ şi, implicit, oportune.

Mass-media sub atac?

Grupul pentru Dialog Social a organizat miercuri 3 octombrie o dezbatere cu tema **Mass-media sub atac?**, moderată de Adrian Cioroianu, la care au participat o serie de jurnalişti din presa scrisă şi audio-vizuală, precum şi reprezentanţi ai societăţii civile: Alexandru Lăzescu, Stelian Tănase, Mona Muscă, Ana Şincai, Răzvan Dumitrescu, Răzvan Popescu, Cristian Preda, Pavel Şuşară, Nicolae Constantinescu, Andrei Oişteanu, Gabriela Adameşteanu, Monica Macovei, Mihai Şora, Boris Marian, Stere Gulea, Radu Filipescu, Bogdan Ghiu, Carmen Muşat, Ileana Lucaciu, Mircea Toma, Liviu Mihaiu, George Stanca, Constantin Dudu Ionescu şi, pentru foarte scurt timp, Gheorghe Onişoru. Deşi anunţată de mult, dezbaterea de la sediul GDS nu s-a bucurat de atenţia reprezentanţilor Puterii – cu toate că ministrul Informaţiilor Publice, Vasile Sebastian Dâncu şi purtătoarea de cuvînt a instituţiei prezidenţiale, Corina Creţu, confirmaseră participarea –, nici de prezenţa politicienilor din opoziţie (cu cîteva excepţii) sau a reprezentanţilor unora dintre cotidienele centrale şi ai televiziunilor particulare. În centrul discuţiei s-au aflat aspectele legate de autonomia şi independenţa jurnalistului în contextul unei evidente campanii a Puterii de monopolizare a mass-mediei. Presiunilor de natură politică li se adaugă şi o serie de constrîngeri de natură economică, instituţiile media „beneficiind“ de tratament diferenţiat – în funcţie de gradul de obedienţă faţă de Putere – din partea organismelor de control financiar. Semnalînd graba cu care unii ziarişti răspund cerinţelor Puterii, chiar înainte ca acestea să fie formulate explicit, Stere Gulea a vorbit despre „excesul de zel în obedienţă“, atît de vizibil în paginile ziarelor sau pe ecranele televizoarelor. O altă temă „fierbinte“ a fost corupţia din presă, fenomen tot mai frecvent astăzi, generat nu doar de precaritatea economică, ci şi de lipsa de coloană vertebrală a unora dintre reprezentanţii mass-mediei. Au fost semnalate situaţia agenţiei de ştiri Rompres, trecută în subordinea Ministerului Informaţiilor Publice, prin HG nr. 13/2001, şi a Consiliului Naţional al Audio-vizualului care, dacă noul proiect de lege a audio-vizualului va fi votat, îşi va pierde dreptul de a mai acorda licenţe de emisie, acestea urmînd să fie atribuite de un organism guvernamental ce ar urma să fie înfiinţat cît mai curînd.

RADIO
CONTACT
®
96,1FM

Din nou despre „balcanitatea“ noastră

CARMEN ANDRAŞ

MARIA TODOROVA
BALÇANII ŞI BALCANISMUL

Maria TODOROVA
Balcanii şi balcanismul
Traducere din engleză de Mihaela Constantinescu şi Sofia Oprescu, Editura Humanitas, Seria „Istorie“, Bucureşti, 2000, 400 p., f.p.

Este greu de imaginat o persoană mai competentă decît Maria Todorova pentru o analiză a evoluţiei conceptului de „Balcani“, de la sensul denotativ iniţial la conotaţiile ulterioare cu o incontestabilă încărcătură negativă motivată politic de nevoia de legitimare şi justificare a puterilor dominante. Istoria conceptului (cu derivatele sale „balcanic“, „balcanism“, „balcanizare“), pornind de la denumirea arbitrară a unei zone geografice şi dezvoltînd apoi în Apus legături subtile cu aşa-zisul „tribalism“ al societăţii balcanice, concretizat în atribuirile corespunzătoare, pare a premerge şi a determina prin stigmatizare istoria spaţiului balcanic propriu-zis (**Balcanii şi balcanismul**, Bucureşti, Humanitas, 2000). Conceptul are la Maria Todorova o existenţă textuală autonomă, de parcă, în maniera derrideană, nu ar exista mai nimic în afara textului: mai nimic din istoria reală a Balcanilor nu ar sta la originea procesului continuu de diseminare, de multiplicare a sensurilor şi semnificaţiilor sale în Apus. „Balcanii“ devin un construct arbitrar, iar „balcanismul“, un discurs eurocentric al inferiorizării unei părţi a Europei devenită alteritate. Imaginile, stereotipiile, discursurile apusene asupra Balcanilor au aici o ontologie aparte faţă de cea a Balcanilor reali, aceasta din urmă mult mai profundă, enigmatică şi greu de definit. Dincolo de „imaginea împietrită a Balcanilor“ apare „o realitate superioară, o oglindire a lumii fenomenale, a esenţei şi naturii sale adevărate, de la «numen» la «fenomen»...“ (p. 287).

Pe cît se poate, Maria Todorova evită însă elegant orice tendinţă de a „esenţializa“ virtuţile balcanice, ori viciile apusene, refuzînd (cel puţin declarativ) să le considere entităţi omogene şi diferite una de cealaltă. De origine bulgară, cu doctorat în istorie la Universitatea din Sofia şi studii la Moscova, Leningrad, Paris şi Oxford, Maria Todorova s-a stabilit în Statele Unite unde şi-a desăvîrşit cariera universitară şi publicistică. Aparţine, deci, în egală măsură, celor două spaţii culturale care apar în mod inevitabil relaţionate dihotomic în reprezentările studiilor sale balcanice: Apusul, ca prototip al „civilizaţiei“, şi Balcanii, ca prototip al „barbariei“, tribală şi violentă, aşa cum transpar din discursurile şi imaginile apusene analizate, fie ele populare, fie academice. Dubla apartenenţă şi loialitate nu îi creează aparent inhibiţii, doar că desluşim dincolo de text, filiaţiile slavo-balcanice, oricît de aplanate în tonalitatea neutră a discursului şi cenzurate prin voinţa de obiectivitate. Reprezentările şi retoricile balcaniste din sfera anglo-saxonă se intersectează, venind din direcţia jurnalelor şi reportajelor de călătorie, a tratatelor academice, a rapoartelor politice şi diplomatice, a presei, trecute şi prezente, cu autoreprezentările şi reprezentările reciproce din spaţiul balcanic. Comentariile interstiţiale trădează cunoaşterea şi înţelegerea mult mai aprofundată a ţărilor balcanice, o implicare afectivă contrastînd uneori cu critica rece şi detaşată a discursului balcanist apusean (dar nici pe departe la fel de acidă ca acesta din urmă). Slalomul intertextual nu atinge însă decît rareori obstacolele nedorite ale *culpabilizării* şi *victimizării*, incorecte din punct de vedere politic.

Cartea Mariei Todorova face parte din acea largă categorie de scrieri vizînd *reprezentarea „alterităţii“*, un gen interdisciplinar, flexibil, pe care îl regăsim în studiile culturale, studiile subalterne şi postcoloniale anglo-saxone s-au constituit într-o nouă disciplină europeană, imagologia. Precizările metodologice şi conceptuale introductive fac trimitere la studiile subalterne şi postcoloniale cu menţiunea că, în opinia sa, *balcanismul* nu este o variantă structurală a *orientalismului* (p. 26), în ciuda celor susţinute de Milica Bakiæ-Hayden (**Nesting Orientalism: The Case of Former Yugoslavia**, în **Slavic Review**, 54. 4, 1995, p. 917-931), pe care îl citează. Pentru Maria Todorova, deosebirea între retorica balcanistă şi cea orientalistă ar consta în faptul că:

1. Balcanii sunt concreţi, în timp ce noţiunea de „Orient“ dezvoltată de Edward Said este vagă şi intangibilă. „Concreteţea istorică şi geografică a Balcanilor se opune mai întîi naturii intangibile a Orientului“ (p. 26). Totuşi, modul în care Said abordează Orientul este ambivalent : „pe de o parte, el neagă existenţa unui «Orient real», pe de altă parte, atacînd texte sau tradiţii ce distorsionează sau ignoră caracteristicile autentice ale Orientului, el îi conferă un statut ontologic real“ (p. 27). Distincţia între cele două retorici nu pare însă foarte convingătoare din această perspectivă, dacă remarcăm că la Maria Todorova, Balcanii pendulează şi ei între imaginar şi real, între statutul de construcţie mentală şi cel de spaţiu cu existenţă spaţio-temporală concretă, în funcţie de nivelul analizei.

2. Orientalismul este „fuga de civilizaţie“ într-un spaţiu utopic, „exotic şi imaginar, sălaşul legendelor şi minunilor“. Este o metaforă a feminităţii şi senzualităţii interzise „ca disimulare a unei teorii a ascetismului“ (p. 31). El a sintetizat „opţiunea dorită şi oferită, opusă lumii profane şi prozaice a Vestului“ (p. 30). Balcanismul, pe de altă parte, nu este interzis ori senzual. El ar fi „masculin“, „primitiv“, „crud“ şi „grosolan“. Nici aici nu mi se pare atît de netă distincţia dintre cele două discursuri. Romanticii nu şi-au găsit doar în Orientul Îndepărtat eliberarea de societatea industrializată alienantă, ci şi în Orientul Apropiat prelungit în Balcani prin dominaţia otomană, acolo unde credeau că pot găsi vestigiile Eladei. Spaţiu de convergenţă a Răsăritului cu Occidentul, Balcanii nu sunt exclusiv „masculini“ şi „barbari“, femeile ocupă un loc central în reprezentările apusene şi nu arareori exercită aceeaşi atracţie „interzisă“ pentru burghezul ascet.

3. Balcanismul este un concept tranzitoriu, cu un conţinut oximoronic, hibrid, pe cît de european, pe atît de non-european. Relaţia sa cu Europa nu este perfect dihotomică. În timp ce Said a constatat şi a regîndit „*prăpastia* de netrecut“ separînd Orientul imaginar de Apus, Maria Todorova, pe bună dreptate, este convinsă că Balcanii reprezintă „*o punte* între diferite stadii de dezvoltare, evocînd etichete de tipul «semidezvoltat, semicolonial, semicivilizat, semioriental»“ (p. 34). Ei au evocat întotdeauna imaginea pragului, a podului sau a răspîntiei, atît în reprezentările apusene, cît şi în autoreprezentări (valorizate însă diferit).

4. Autoreprezentarea popoarelor balcanice, spre deosebire de a celor orientale, este doar pe jumătate colonială sau aproape colonială, dar în nici un caz pur colonială (în sensul de a fi fost supuse, subordonate ori dominate întru totul). Conştiinţa unui grad de autonomie a fost mereu prezentă. Iată de ce, Maria Todorova se întreabă dacă „aportul metodologic al studiilor subalterne şi postcoloniale (aşa cum au fost ele concepute pentru India, apoi extinse şi nuanţate pentru Africa şi America Latină) poate fi aplicat în mod semnificativ Balcanilor. Într-un cuvînt, putem oare să «provincializăm Europa» cu succes cînd vorbim despre Balcani, să folosim jargonul utilizat pentru emanciparea epistemologică a societăţilor din afara Europei ?“ Răspunsul este simplu: „Pentru mine, spune Maria Todorova, acest lucru este imposibil, din moment ce Balcanii sînt Europa, sînt o parte a Europei, chiar dacă în timpul ultimelor secole au devenit partea sa provincială sau periferia“ (p. 35). Şi totuşi, cu nuanţările de rigoare, balcanismul apare şi aici ca o prelungire a orientalismului, ceea ce explică şi recurgerea la modelul de analiză propus de Edward Said, în ciuda reproşurilor ce i se aduc.

5. Retorica orientalistă atribuie islamismului caracteristicile alterităţii, în timp ce balcanismul le atribuie unor popoare creştine.

6. Orientalismul este fundamental rasist, categorizînd persoane sau grupuri „de culoare“, pe cînd balcanismul vizează „albii“. Lucrurile sînt totuşi mai complicate, Balcanii fiind descrişi ca un creuzet al raselor.

7. În fine, însăşi identitatea de sine balcanică este creată în opoziţie cu cea „orientală“ (care putea fi un vecin, un opozant geografic sau propria-i orientalitate repudiată din moştenirea otomană).

Capitolele, urmărind aceste consideraţii teoretico-metodologice asupra celor două tipuri de discursuri negative privitoare la alteritatea inferiorizată, progresează într-o manieră logică, de la descoperirea Balcanilor şi pînă în ziua de azi, de la variatele tipare de percepţie în secolul al XIX-lea pînă la inventarea categoriilor negative „balcanic“ şi „balcanizare“ în secolul XX. Analiza surprinde momentele-cheie ale construcţiei acestor categorii. De pildă, Maria Todorova consideră că descoperirea slavilor balcanici ca popor oprimat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de către călătorii britanici, poate fi corelată cu descoperirea săracilor (ca o categorie socială diferită şi periferică) în epoca victoriană. Această observaţie sugestivă este, la rîndul ei, corelată cu două tipare ale percepţiei pe care le constată în secolul al XIX-lea, cel aristocratic şi cel burghez. Cel dintîi, activ încă de la începutul secolului în special la călătorii britanici, se manifesta prin simpatia faţă de puterea otomană, ca reprezentantă a idealurilor imperiale; cel de-al doilea, prin simpatia pentru popoarele balcanice, percepute ca rămase în urmă, dar purtînd germenii *progresului* (obsesie şi laitmotiv al evoluţionismului britanic).

Autoarea identifică pietrele de hotar ale „invenţiei“ Balcanilor. Cea mai importantă o constituie anii de început ai secolului XX, cînd termenul a început să fie asociat cu violenţa şi instabilitatea politică. Asasinatele, situaţia confuză a Macedoniei şi criza bosniacă, războaiele balcanice au oferit materia primă pentru percepţia Balcanilor ca zonă turbulentă. Să nu fi fost oare şi o tentativă de justificare a sistemului imperial ca unic garant al echilibrului? Maria Todorova pare să evite această ipoteză care ar fi dezvăluit-o ca discipol al lui Edward Said. Relaţia dintre imperialism şi crearea alterităţii stereotipizate ar fi dovedit că există o legătură generică între balcanism şi orientalism.

În timpul Războiului rece, Balcanii au fost echivalaţi cu termeni mai neutri: „Europa de Est“ şi „Europa de Sud-Est“, revenind în forţă ca Balcani după căderea Cortinei de fier. Începînd cu anii 1980, un alt termen discreditat iniţial (la fel ca desemnarea de origine germană a „Europei de Sud-Est“), cel al „Europei Centrale“, se impune ca un competitor discursiv. Maria Todorova înţelege „Europa Centrală“ ca fiind o construcţie politică a unor intelectuali care au încercat să o contrabalanseze pe cea a „Europei de Est“ (abordată ca desemnare peiorativă prin echivalare cu Rusia sau Uniunea Sovietică şi avînd o traiectorie istorică diferită, în opinia lor). Pentru Maria Todorova, însă, „inventarea“ Europei Centrale nu înseamnă emanciparea de sub tutela sovietică, ci o nouă marginalizare a Balcanilor.

Treptat, pe parcursul studiului, de o valoare documentară şi interpretativă incontestabilă, nu poţi să nu descoperi ascendenţa saidiană, atît conceptuală (via studiile postcoloniale), cît şi metodologică. Nimeni nu poate contesta influenţa marilor puteri în reglementarea statutului şi poziţiei internaţionale a micilor state balcanice, nici puternicul lor impact cultural, politic şi economic în regiune. Dar să negi rolul de agenţi istorici al acestor state şi să le percepi doar ca obiecte ale cunoaşterii şi voinţei de putere occidentală, este o soluţie mult prea simplificatoare (din nou, via studiile postcoloniale).

În mod paradoxal, în cartea Mariei Todorova, românii sînt singurii care au îndrăzneala de a se opune stigmatizării balcanice. Mai mult, ei îşi contestă apartenenţa

POLIROM
NOUTĂŢI
octombrie 2001

Adam Michnik
Restauraţia de catifea
Olga Tokarczuk
Călătoria oamenilor Cărţii
F. Scott Fitzgerald
Blândeţea nopţii

În pregătire:
William Totok **Constrângerea memoriei**
Saul Bellow **Ravelstein**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

balcanică, fapt pentru care autoarea îi sancţionează, uitînd de declaraţiile anterioare precum că nu ar dori să esenţializeze şi să omogenizeze acest spaţiu. Pasăminte, românii nu sînt solidari cu fraţii lor de suferinţă din peninsula Balcanică (deşi nu se ştie niciodată sigur pînă unde se întinde geografia acestei peninsule: limita ei nordică să fie lanţul muntos balcanic, Dunărea, Munţii Carpaţi şi aşa mai departe, pînă la Viena ?... dilemă pe care nici chiar Maria Todorova nu o poate rezolva). „Românii au insistat asupra legăturilor lor directe cu lumea occidentală (fără să accepte nici măcar medierea Europei Centrale) şi asupra rolului lor misionar ca avanpost al latinităţii şi civilizaţiei într-o mare de barbari (slavi şi turci)" (p. 79). Cu înţelegere observă, în schimb, că Europa este un miraj pentru fiecare popor balcanic, că fiecare se autodesemnează ca apărător al civilizaţiei europene împotriva islamismului şi că fiecare îl consideră pe vecinul său mai „balcanic" şi mai „oriental" decît pe el însuşi. Cu românii lucrurile ar sta altfel: la ei „ideea unicităţii şi a separării complete" a fost susţinută de elitele culturale: Nicolae Iorga, „cel mai mare istoric al României" (cu precizarea restrictivă de rigoare „în termenii mărimii operei sale şi a influenţei în ţară şi străinătate") a susţinut continuitatea sud-est europeană (a inaugurat chiar Institutul de Studii Sud-Est Europene). În schimb, „sub distinsa conducere" a lui Papacostea, a funcţionat la Bucureşti un Institut de Studii Balcanice, care a publicat o revistă academică „Balcanica" (p. 81). Diferenţa de ton este evidentă.

Apoi, generaţia interbelică, Emil Cioran, Constantin Noica, Eugene Ionesco şi Mircea Eliade, generaţia „descrisă ca pandantul aristocratismului revoluţionar al lui Ernst Jünger, era antiburgheză, antimercantilă, antidemocratică şi antisemită" (p. 81), într-o manieră globalizantă, fără a sesiza diferenţele de nuanţă în gîndirea filosofică şi orientarea politică a acestor intelectuali, unii chiar cu o evoluţie democratică. Nemaivorbind de faptul că „doctrina românească" ar fi fost „singura mişcare fascistă şi antisemită de masă din Balcani" ! (**Ibidem**). Ar mai fi multe păcatele celor ce şi-ar refuza identitatea balcanică, cu toate că nu se dovedesc demni de aceasta. Pasajul despre România şi autodesemnarea ei, se închide cu o formulă de compromis: „Deşi au avut şi continuă să aibă contribuţii majore la studiile balcanice, comunitatea academică românească este singura din Balcani care nu foloseşte termenul de studii balcanice. Ea şi-a organizat cercetarea în Institutul de Studii Sud-Est Europene, avînd ca publicaţie principală **Revue des études sud-est européennes**" (p. 84). Şi care ar fi problema? Nu vom afla, ci ne vom imagina doar.

Ar mai fi în cartea Mariei Todorova opinii oarecum hazardate. Pe bună dreptate, de exemplu, este criticată diviziunea lumii în sfere culturale opuse de către Samuel Huntington. Pentru cercetătoarea americană, însă, diferenţa dintre Creştinismul apusean şi Ortodoxia răsăriteană nu este dogmatică şi teologică, ci o construcţie recentă a ştiinţei politice, o invenţie promulgată de Toynbee şi Huntington. Diferenţa teologică între Creştinismul apusean şi cel răsăritean există de fapt încă de la Marea Schismă, chiar dacă nu în formă mereu conflictuală care demonstra incompatibilitatea în viziunea lui Huntington. La Maria Todorova, însă, adevărata dispută între Creştinismul apusean şi cel răsăritean, nu este între culturi, ci între bogaţi şi săraci. Or, la 1054 polarizarea bogaţi-săraci avea direcţia contrară (Răsărit-Apus). Ar mai fi de comentat aici uşurinţa cu care se preia sintagma „Creştinism apusean", convenabilă doar ca o contrapondere dihotomică a Creştinismului răsăritean, o dată ce, în special după succesul Reformei religioase, caracterul omogen pe care îl asigura Catolicismul, s-a disipat.

Este mult prea interesantă şi bine documentată cartea Mariei Todorova pentru a suferi de pe urma unei discuţii în contradictoriu. Tocmai prin problemele pe care le ridică şi stilul captivant al interpretărilor, **Balcanii şi balcanismul** (în original **Imagining the Balkans**) este una dintre cele mai citate şi comentate lucrări din lumea academică apuseană, pe cale să se impună şi la noi. ▌

galeria nouă cu Transcafé

Vineri 5 octombrie a fost inaugurat un nou spaţiu de artă contemporană, **Galeria nouă**, prin prezentarea proiectului **Transcafé**. Curator: Dan Mihălţianu. Spaţiul este cel al fostelor Galerii ale Municipiului Bucureşti (Str. Academiei, nr. 15).

Proiectul **Transcafé** a prilejuit colaborarea cu ifa-Berlin (Institut für Auslandsbeziehungen), fiind prezentat în decursul anului 2001 la **ifa-Galerie Berlin** şi la **ifa-Galerie Bonn**.

Transcafé ilustrează *circulaţia ideilor şi conceptelor în Artele Vizuale, reflectînd noile tendinţe din arta actuală: transcultura şi transmedia.*

Expoziţia reuneşte artişti internaţionali cu proiecte legate de cultura românească şi artişti români ce lucrează la nivel internaţional şi propune *un nou tip de interfaţă în relaţia dintre public şi creaţia contemporană* prin intermediul unui *ambient prietenos, deopotrivă relaxant şi provocator*. Reconstruind atmosfera unei café-internet, expoziţia va beneficia, pe lîngă informaţia şi elementele vizuale (în acest caz proiecţii video) specifice unei expoziţii de artă, şi de *un spaţiu de relaxare şi discuţii*, devenind astfel *o platformă de comunicare între artişti şi vizitatori*.

Participanţi:
Cristian ALEXA (New York), **Alexandru ANTIK** (Cluj),
Inke ARNS (Berlin), **Marius BABIAS** (Berlin),
Olimpiu BANDALAC (Bucureşti), **Sandor BARTHA** (Arad/ Budapesta), **Matei BEJENARU** (Iaşi), **Balazs BEOTHY** (Budapesta),
Mircea CANTOR (Nantes), **COLTOFEANU/CSONGOR** (Bucureşti),
Ulrike ETTINGER (Berlin), **Ion GRIGORESCU** (Bucureşti),
Morten HOLMEFJORD (Bergen), **Barbara HOLUB** (Viena),
Karen KIPPHOFF (Berlin/ Bergen), **Daniel KNORR** (Berlin),
LEDERER+MACOVEC (Graz), **Victor MEERTENS** (Sidney),
Dan MIHĂŢIANU (Bucureşti/ Berlin),
Antonio MUNTADAS (New York), **Mike NELSON** (Londra),
Audrius NOVICKAS (Vilnius), **Markus ORSINI-ROSENBERG** (Damtschach/ Viena), **Alexandru PATATICS** (Timişoara),
Dan PERJOVSCHI (Bucureşti), **Bruno PELLANDINI** (St. Gallen/ Viena),
Pascal PETIGNAT/Peter RIEDLINGER (Viena/ Tel Aviv),
Marilena PREDA-SÂNC (Bucureşti), **Linda POLLACK** (Los Angeles),
Rostopasca (Bucureşti), **William SEETO** (Sidney),
Gil SHACHAR (Tel Aviv/ Duissburg),
Patricia TEODORESCU (Bucureşti),
Roxana TRESTIOREANU (Bucureşti).

Este creştinismul superior islamului?

O controversă păguboasă democraţiei/Triumful extremiştilor de dreapta după atacul terorist de la 11 septembrie

WILLIAM TOTOK

Numeroşi politicieni şi intelectuali încearcă în aceste zile să găsească un răspuns plauzibil la întrebarea cum de a fost posibil ca nişte oameni fanatizaţi să provoace o adevarată hecatombă în numele unei credinţe religioase. S-au făcut auzite şi numeroase avertismente faţă de o condamnare generală a islamului, atrăgîndu-se atenţia asupra diferenţei între islamismul politic fundamentalist şi religia musulmană. Pe bună dreptate s-a reliefat faptul că termenul deseori citat în aceste zile ale cumplitului atentat – despre „atacul asupra civilizaţiei" – nu trebuie înţeles ca o formulă de excomunicare a lumii islamice din cercul ţărilor civilizate. Pentru anumiţi politicieni – care niciodată nu şi-au ascuns convingerile etnocentriste – sintagma „războiul contra civilizaţiei" a dobîndit acum o dimensiune tactică. Extremistul naţionalist francez, Bruno Mégret (un rival politic al lui Jean Marie Le Pen) a condamnat cu duritate islamul, pe care l-a calificat drept o religie inferioară creştinismului. În acest context s-au făcut auzite şi vocile altor extremişti europeni, pentru care atacul terorist nu ar fi însemnat nimic altceva decît începutul prăbuşirii cultului lui Iahve (precum scria Horst Mahler, fostul avocat al teroriştilor germani din „grupul Baader-Meinhof", devenit astăzi membru militant al Partidului Naţional-Democrat din Germania, NPD). Accente antisemite similare se regăsesc şi în numeroase relatări actuale ale revistei electronice neonaziste, germano-britanice, **National Journal**, în care se susţine, între altele, că evreii ar fi înscenat atacul din SUA, pentru a provoca un război de nimicire al lumii islamice şi pentru a-şi asigura, astfel, dominaţia asupra lumii.

După unii extremişti naţionalişti atacul terorist ar fi fost rezultatul politicii multiculturale a Occidentului. Partidul Republican din Germania – extremist de dreapta – afirmă că prăbuşirea turnurilor lui Word Trade Center din New York înseamnă începutul prăbuşirii societăţii multiculturale (deseori calificată drept „societate multicriminală").

Cu stupoare a fost înregistrată în lumea occidentală şi democratică şi declaraţia primului ministru italian, Silvio Berlusconi. Cu prilejul unei vizite la Berlin, acesta a spus – la 26 septembrie – că „civilizaţia noastră este superioară islamului". Replicile nu s-au lăsat aşteptate. Istoricul Franco Cardini i-a atras atenţia lui Berlusconi în ziarul italian **La Stampa** (27.9.01) că şi Hitler a fost un produs al civilizaţiei occidentale.

Pînă şi cardinalul Josef Ratzinger, şeful congregaţiei pentru credinţă al Vaticanului, cunoscut pentru vederile sale conservatoare, l-a contrazis pe Berlusconi, care a fost aplaudat şi de un editorialist român. Acesta s-a solidarizat cu declaraţia lui Berlusconi (în **Aldine**, nr.285/**România liberă**, 29.9.01) pentru că acesta ar fi fost „hulit imediat de toată protipendada social-democrată, proţăpită în grase funcţii bruxeleze, care cocheta în tinereţe cu tot felul de brigăzi roşii, iar la bătrîneţe adoră să stea la taclale cu Fidel Castro". Într-un interviu apărut în ziarul italian **La Repubblica** şi în cotidianul german **Die Welt** (2.10.01) Ratzinger afirma răspicat: „Nu se poate vorbi despre o superioritate (...). Valabilitatea socio-culturală a societăţii în plan pur empiric se schimbă în cursul istoriei. (...) Aceste schimbări privesc toate religiile, atît creştinismul, cît şi islamul sau religia mozaică". Ratzinger atrage atenţia că pînă în anul 1000 islamul a avut o influenţă enormă asupra Occidentului, mai ales în domeniul matematicii, medicinii, arhitecturii şi artei. Chiar dacă ulterior cultura islamică a cunoscut un regres, asta nu înseamnă că este inferioară. Pledînd pentru toleranţă şi respect reciproc, Ratzinger se opreşte şi asupra unor diferenţe între creştinism şi islam. Pentru musulmani soarta umană este predestinată de Dumnezeu, iar omul trăieşte într-un soi de plasă, care-i îngrădeşte libertatea de mişcare. Creştinismul, în schimb, accentuează factorul libertăţii. Deşi Dumnezeu determină totul, inclusiv cursul istoriei, el nu a uitat să acorde şi libertăţii un loc bine definit. Dar nu toţi clericii împărtăşesc părerile lui Ratzinger. Episcopul catolic austriac Egon Kapellari din Graz, de pildă, a calificat islamul drept o „religie radicală cu un grad redus de toleranţă". El consideră, de exemplu, Franţa drept o victimă a expansiunii islamului, deoarece, crede el, creştinismul s-ar afla într-o fază de dizolvare datorită laicizării şi secularizării pronunţate (vezi: **Der Standard**, 3.10.01). O părere similară a exprimat şi episcopul catolic austriac din St. Pölten, Kurt Krenn. Episcopul austriac, Maximilian Aichern, în schimb, s-a distanţat de aceste declaraţii, afirmînd într-un interviu (acordat ziarului **Die Presse**, 3.10.01): „Să nu uităm ce a spus Papa. Acesta şi-a exprimat respectul faţă de islamul autentic. Războaiele religioase nu folosesc nimănui".

Berlin

„Despre o rană nevindecabilă“

Interviu cu **Gelu IONESCU**

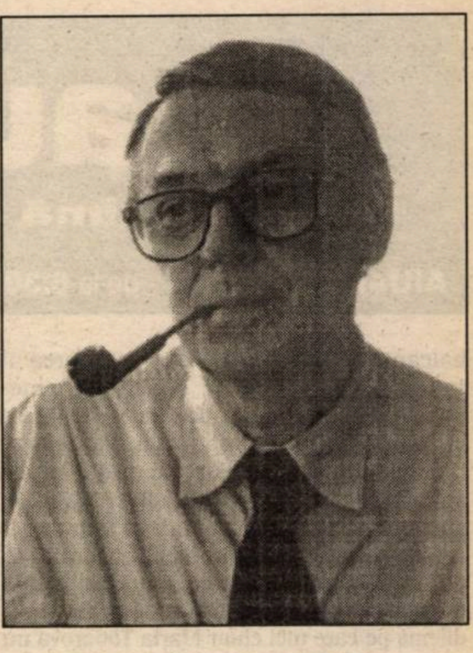

Gelu Ionescu a debutat în presă în 1962 şi în critica literară în 1968. A fost ani la rînd profesor de literatură comparată la Facultatea de Filologie din Bucureşti. A plecat din România în 1982, a lucrat timp de 12 ani la Europa Liberă, iar acum predă literatură română la Heidelberg. Înainte să plece din ţară, a publicat două cărţi, *Romanul lecturii* (1976) şi *Orizontul traducerii* (1981), care porneau de la două idei pe cît de generoase, pe atît de originale: prima avea la bază ideea că traducerile sînt la fel de importante într-o literatură ca şi originalele, iar cealaltă se construia în jurul temei „indiferent ce citim, citim ca pe un roman“. A treia carte, cea despre Eugen Ionescu, nu a putut fi publicată înainte de 1982 şi a apărut abia în 1991, avînd titlul *Anatomia unei negaţii*.

L-am întîlnit pe Gelu Ionescu, pentru a realiza acest interviu, în casa lui N.C. Munteanu, căruia îi mulţumesc pentru ospitalitate, entuziasm şi sprijin. De altfel, N.C. Munteanu nu putea lipsi din acest portret al lui Gelu Ionescu. Cei doi veterani ai Europei Libere au un aer comun, o bunătate la fel de confortabilă pentru cel care le e oaspete, un fel de a da replica la fel de strălucitor, chiar dacă îi caracterizează ritmuri diferite. În acest context, în care mă simţeam parcă, chiar „acasă“, la Europa Liberă, l-am putut descoperi pe Gelu Ionescu cu adevărat: în sensibilitatea şi în fragilitatea sa, pe care nu evită să le comenteze şi în forţa sa care vine fără îndoială dintr-o asumare reală a libertăţii.

Student şi editor al lui Vianu

Începuturile dumneavoastră sînt marcate în întregime de Tudor Vianu. V-a descoperit în timpul facultăţii?

Sînt marcat într-adevăr incontestabil de personalitatea lui Vianu. De el ca om şi mai apoi ca intelectual. Pentru că întîi l-am cunoscut şi după aceea l-am citit. Primul lucru pe care l-am făcut în anul întîi de facultate a fost să mă duc la cursurile sale speciale, care erau la anul IV. Am fost fascinat de ştiinţa lui, de felul în care privea studenţii, de melancolia lui uşor perceptibilă. Ducîndu-mă un an, doi, trei, m-a remarcat. În catedra lui, îi cunoşteam deja pe Victor Ciobanu, pe Edgar Papu, pe Vera Călin. Aşa s-a întîmplat să-i fiu prezentat şi Vianu, care era directorul Bibliotecii Academiei, a început prin a-mi da permis de intrare la bibliotecă. Eram un grup de şapte-opt studenţi, care aveam toţi permise de intrare la bibliotecă. Printre ei se aflau şi Toma Pavel, Mihai Zamfir, Mihaela Mancaş. Citeam la Biblioteca Academiei, care era pentru noi paradisul. Acolo se găseau cărţi care nu se găseau nicăieri în altă parte. S-a întîmplat ca, fiindu-i student lui Vianu în anul IV (era cursul despre istoria ideii de geniu, care se găseşte în postume), să dau un examen prost şi să iau nota 8, fiind foarte intimidat de el. Vianu punea întrebări generale, iar eu răspundeam pe alături. Totuşi, după acest examen, îl salutam şi din cînd în cînd mă mai oprea şi făceam cîţiva paşi împreună. Se uita la mine cu o anumită curiozitate cum se uita în general la toţi tinerii. Avea un fel special de a privi oamenii. Căuta în ei ceva. Căuta discipolul, tandreţea, pe fondul unei stări de melancolie pe care o receptam cu uşurinţă. Am reconstituit această stare gîndindu-mă la el. Şi m-am gîndit adesea la el pentru că, mai tîrziu, s-au întîmplat, aşa cum se întîmplă adesea în viaţă, lucruri paradoxale, care te marchează. Am devenit, de exemplu, unul din editorii lui.

Înainte de plecarea din România.

Da, înainte să plec. Revenind la studenţie, am avut curajul, după acel examen, să-i propun să fac o lucrare de diplomă cu el. Vianu a acceptat, dar era nevoie de o aprobare de la minister, pentru că nu se dădeau lucrări de diplomă pe specialitatea literatură comparată. Odată aprobarea obţinută, m-au recomandat şi Vera Călin şi Zoe Dumitrescu-Buşulenga, căreia i-am fost apoi asistent timp de şase ani. Am propus subiectul **Caragiale şi Flaubert, paralelisme literare**. Mi-l sugerase aceeaşi Vera Călin. Am scris lucrarea cum m-a dus capul, şi i-am prezentat domnului profesor o primă formă, scrisă de mînă. Eram atît de sărac încît nu aveam bani ca să plătesc o dactilografă. Vianu a citit lucrarea şi mi-a făcut nişte observaţii destul de usturătoare, după care am fost pe punctul de a renunţa şi de a pierde examenul de stat. M-a salvat o amică de la Biblioteca Academiei, Onica Busuioceanu, fata faimosului critic de artă exilat în Spania. Ea mi-a făcut ordine în lucrare şi mi-a dactilografiat-o.

Aţi publicat vreodată acest text?

Nu. Paralelismul literar dintre Caragiale şi Flaubert se poate face, cred că e valabil. Dar viziunea mea despre literatura comparată şi despre metodele ei este astăzi foarte schimbată faţă de atunci. Sînt acum foarte distanţat. N-aş spune chiar că într-adevăr „comparaison n'est pas raison“, dar nici că mai cred nebuneşte în metodele şi ticurile acestei discipline, mai cu seamă dacă nu e dublată de altele ajutătoare, ca naratologia sau teoria literară, de exemplu. Cînd Vianu a citit forma finală a lucrării, a spus „Merge“ şi m-a întrebat „Ce notă să-ţi pun oare?“ Eram în cabinetul său de la Biblioteca Academiei. El era mereu îmbrăcat în haine închise. Cu vestă, cu o cămaşă impecabilă, cu cravată sobră, cu ciorapi destul de lungi, în aşa fel încît să nu se vadă piciorul. Întotdeauna am detestat la bărbaţi ciorapii scurţi. Îmi spunea „Să-ţi dau 5, 6 poate sau mai bine 7, sau poate 8. Mai bine 9“. Şi m-a propus pentru nota 9. A venit şi ziua susţinerii. Am vorbit în faţa unei comisii al cărei preşedinte era Boris Cazacu, care ani de zile a vrut să facă din mine un lingvist. Din comisie mai făcea parte şi George Ivaşcu, redactor-şef la **Contemporanul**, pe atunci. Eu începusem deja să colaborez la **Contemporanul** cu cronică de film. Mi-am susţinut teza, Vianu se uita puţin surprins la mine. Nu mă auzise pînă atunci vorbind, de obicei eram foarte intimidat de persoana lui şi în consecinţă aproape monosilabic. A fost prima teză de literatură comparată care s-a făcut în facultate după război. După ce am ieşit din sală, a venit şi Vianu care mi-a spus: „Te felicit. Ai susţinut admirabil. Ai luat nota 10.“ Am aflat mai tîrziu că Vianu intenţiona de fapt să-mi dea 9, dar Cazacu şi Ivaşcu i-au spus: „Bine, domnule profesor, de cîte ori avem noi norocul să dăm peste asemenea studenţi? Se poate să-i dăm 9? Din cîte ştim aveţi de gînd să-l luaţi şi la catedră.“

Spectrul comandorului

V-aţi descris profesorul cu multă tandreţe şi cu o mare precizie a detaliilor. Ce aţi împrumutat de la el, personal, şi în ceea ce priveşte scrisul dumneavoastră?

În primul rînd, atunci cînd mi-a dat peste mînă şi mi-a spus că scriu prost, mi-a făcut cel mai mare serviciu şi deserviciu, în acelaşi timp. Mai întîi de toate, m-a obligat să rămîn prob, să nu ies din probitate atunci cînd scriu, să verific, să folosesc un stil de exprimare care e la antipodul stilului călinescian. Dezavantajul a fost că mi-a creat o mare inhibiţie. Urmarea a fost că am scris puţin şi mărturisesc foarte sincer că şi acum efigia lui Tudor Vianu stă undeva în spatele meu, atunci cînd scriu, şi mă face atent. E într-un fel spectrul Comandorului din **Don Giovanni** şi există în preajma mea pentru a-mi aminti să nu comit crima de a spune prostii. Am suferit mult la moartea lui, iar după aceea am scris cîteva texte despre el, în primul meu volum. Apoi am intervenit într-o discuţie despre vinovăţia lui, despre colaboraţionismele sale, o dezbatere iniţiată de revista **22**, acum doi ani. Am polemizat atunci cu Bujor Nedelcovici. Însă lucrul extraordinar care mi s-a întîmplat a fost acela despre care vorbeam şi mai sus: am ajuns, peste ani, editorul celui care mi-a dat peste mînă şi mi-a zis să nu mai scriu prostii. Familia Vianu a apelat la ultimii trei asistenţi ai profesorului, adică Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu şi cu mine, pentru a ne ocupa de editarea operelor complete. Cu Matei sînt foarte bun prieten şi el a jucat un rol foarte important în viaţa mea. Un rol contrar celui jucat de Vianu, pentru că Matei m-a împins să scriu. Datorită lui am scris primul meu text critic.

Asta se întîmpla cînd?

În '67, cred. Debutasem ca jurnalist în '62, terminasem facultatea în '63 şi continuam să scriu cronică de film. Iar Matei Călinescu vroia neapărat să încep să scriu critică literară şi mi-a dat în mînă, prin '67-'68, un volum al lui Vinea. Apărea pentru prima oară Vinea în volum. Şi am scris un text care a plăcut celor care l-au citit. Iar puţin mai tîrziu am scris despre Philippide, despre cartea **Monolog în Babilon**. După ce am scris aceste două texte, mi-am dat seama că nu trebuie să scriu despre poezie.

Şi n-aţi mai scris într-adevăr niciodată?

Nu. Pentru că un critic de poezie are nevoie de o pregătire specială. În literatura română, de altfel, există puţini critici de poezie. Unul dintre ei este Ion Negoiţescu. Şi Mircea Martin scrie bine despre poezie. Trebuie o cultură critică specială şi trebuie în plus o cultură filozofică. Ori eu am o foarte slabă pregătire filozofică.

Cît de bovarică e literatura română

Ştiu că predaţi la Heidelberg literatură română. Ce literatură română predaţi de fapt şi care sînt criteriile după care alegeţi scriitorii?

Aleg ce vreau eu. Cursul de literatură română de la Heidelberg este singurul din Germania (şi poate chiar de oriunde) care se predă în limba română.

Adică studenţii ştiu limba română?

Da, ei sînt de obicei români veniţi în Germania sau saşi. Sînt şi cîţiva care au învăţat foarte bine româneşte. Cum spuneam îmi aleg eu subiectele şi, în general, cursurile mele sînt de tip monografic. Am vrut să mă ocup de scriitori care sînt traduşi şi în germană şi care sînt de notorietate. Am făcut un semestru romanul lui Mircea Eliade, **Noaptea de sânziene**, care e un roman slab. După aceea am predat nuvelistica lui Eliade, cred, tot un semestru. Îl consider pe Eliade un bun scriitor interbelic. Succesul lui se datorează unui talent extraordinar de a strecura cititorului ideea că înţelege. E aici un întreg mister, o artă. L-am cunoscut puţin pe Eliade, dar l-am cunoscut totuşi. Avea ceva fascinant şi în fiinţa lui. Era un om foarte direct şi amical, iar fizionomia lui ascundea ceva misterios şi ataşant. Am făcut la facultate timp de un semestru literatură fantastică. În prelungirea lui Eliade. M-am oprit la Voiculescu, care e mai uşor de descifrat. Am făcut, de asemeni, timp de un an şi jumătate, Caragiale, tatăl şi fiul.

Şi cum a fost receptat Caragiale? Aceasta e o problemă chiar şi în România.

Studenţii mei îl citiseră deja. Am făcut analize foarte amănunţite. Mai cu seamă pe teatru. Trebuie să spun însă că toate cursurile mele sînt foarte puţin ortodoxe. Cursurile mele nu sînt nişte panegirice. Toate obiecţiile şi dubiile sînt discutate.

Asociaţia Sociologilor din România,
Institutul Social Român
(Universitatea din Bucureşti)
şi Asociaţia pentru
Promovarea Asistenţei Sociale

anunţă lansarea primului număr al revistei
România Socială.

Revista îşi propune să fie un cadru de dezbatere şi identificare a soluţiilor legate de probleme de reformă, de dezvoltare, de integrare socială şi comunitară, dintr-o perspectivă ce va contibui la internaţionalizarea dezbaterilor din sfera culturii sociale şi politice.

Lansarea va avea loc astăzi, marţi 9 octombrie, la orele 12.00, la Rectoratul Universităţii din Bucureşti (Bd. Mihail Kogălniceanu 36-46).

Poate că acesta este şi un avantaj al faptului că nu predaţi în România. Aici prejudecăţile legate de nenumăraţi scriitori sînt atît de mari, încît e greu să vorbeşti despre punctele slabe.

Ştiu asta, dar eu mi-am cîştigat libertatea şi am plătit scump pentru asta. Am plecat din România în 1982, am învăţat treptat ce înseamnă libertatea, ce înseamnă democraţia şi am cîştigat acest privilegiu de a spune ceea ce cred şi nimic altceva. Sigur că I.L. Caragiale e genial, dar asta nu înseamnă că nu poţi găsi pete în soarele unui scriitor genial.

Iar după Caragiale tatăl, a urmat fiul.

Da, am încercat să demonstrez că romanul **Craii de Curte-Veche** e un fel de expresie compensatorie a unui îngrozitor complex de inferioritate. Singurul personaj important este povestitorul. Celelalte personaje, în ciuda mitului, sînt toate nişte fantoşe. Dar scriitorul, mai precis acel „eu“ narativ, vrea să spună „iată cu cine am fost eu“, construind o poveste cu nobili şi orduri, ca să compenseze un eşec social printr-un produs estetic foarte reuşit.

Ştiţi care a fost rezultatul anchetei iniţiate de *Observatorul cultural*?

Da, ştiu, iar faptul că ancheta respectivă a plasat pe primul loc romanul lui Mateiu Caragiale dovedeşte cît de bovarică e literatura română de astăzi...

Şi cît de bovarici sînt cititorii ei...

Şi implicit criticii. L-am aşezat şi eu pe Mateiu pe nu ştiu al cîtelea loc. Oricum a trebuit să răspund într-un timp foarte scurt la această anchetă şi mi-a scăpat de pildă din vedere un roman foarte bun şi anume **Dimineaţă pierdută** de Gabriela Adameşteanu. Şi îmi pare foarte rău că mi-a scăpat. Eu am desemnat pentru primul loc **Orbitorul** lui Mircea Cărtărescu, iar pentru locul doi, **Ferestre zidite** de Alexandru Vona. Trebuie să mărturisesc acum că sînt un împătimit cititor de romane. Romanul e lectura mea preferată. Şi critica, ce-i drept. Dar acum, îmbătrînind, citesc din ce în ce mai greu teorie literară. Aproape că nu mai citesc deloc.

O carte scrisă în comunism şi apărută în libertate

Eugen Ionescu a fost o descoperire şi o pasiune care data dinainte de plecarea din ţară?

Da, cu acea carte despre Ionescu, e o poveste lungă şi frustrantă. Am scris cartea în '72. În '70 însă am scos o ediţie de teatru Ionescu, în două volume. Această ediţie avea şi un studiu introductiv, care era coerent şi interesant, dar care astăzi mi se pare că suferă de un defect major pe care n-o să-l dezvălui. Am hotărît atunci să scriu mai mult despre Ionescu şi am început în primul rînd să-l caut, în ziare şi reviste. Am muncit luni de zile ca să construiesc o bibliografie corespunzătoare. Cartea propriu-zisă, **Anatomia negaţiei**, este evident datată. A apărut în '91, a fost şi onorată cu Premiul Uniunii Scriitorilor, un premiu de consolare. Cred că este cartea care a stat cel mai mult nepublicată, respectiv 19 ani. Dar nu din cauza mea, ci din cauza lui Eugen Ionescu care începuse să facă diverse declaraţii politice.

Era proscris.

Da şi cui mărturiseam că scriu o carte despre Eugen Ionescu, îmi spunea: „Eşti nebun. Nu-ţi pierde timpul“. Crohmălniceanu, de exemplu. Dacă această carte apărea atunci era bine. Juca în limitele libertăţii şi ale sugestiilor pe care ţi le permitea momentul. Era curajoasă pentru acel moment. Nu condamna extravaganţele lui Ionescu în ceea ce priveşte literatura română, ci dimpotrivă le justifica. Dar, în acelaşi timp, nu-l încadra foarte bine, pentru că ar fi trebuit să intru în problema Ionescu şi legionarii.

Trebuie să înţeleg că e foarte dependentă de context această carte.

Da, pentru că aveam în spate şi spectrul autocenzurii pentru că voiam să fac o carte publicabilă. Cartea n-a trecut însă. Ea s-a izbit de împotrivirea lui Ion Dodu Bălan şi a altora. Şi am rămas cu acest copil în braţe. În 1991, a apărut aproape concomitent cu acea culegere de aricole făcută de Mariana Vartic şi Aurel Sasu şi implicit selecţia mea de texte de la sfîrşitul cărţii a fost caducă. Era o carte scrisă în comunism care apărea în libertate. Am greşit pentru că nu am făcut de la început această carte cu adevărat nepublicabilă. Asta este de fapt problema scriitorului român: de ce nu avem samizdat? Nicolae Manolescu spune că nu avem samizdat pentru că aproape totul s-a publicat. Fals. Amicul meu greşeşte fundamental. Nu avem samizdat pentru că scriitorii români nu au scris cărţi care să fie de la început nepublicabile. Sau publicabile în străinătate. Iar eu am făcut acelaşi lucru. Cînd a apărut, cartea era în fond depăşită. Ea rămîne astăzi un document. Am acolo ce-i drept cîteva intuiţii pe care le cred juste în ceea ce-l priveşte pe Ionescu, cred că eşecul lui în literatura română reiese în mod clar, dar mai trebuia mult nuanţat. E o carte descriptivă şi o parte din descripţii sînt corecte. Are pentru prima dată o bibliografie referitoare la subiectul respectiv. Este o carte de interes istoric. Cine va dori să scrie despre Eugen Ionescu va trebui să citească această carte, numai şi pentru a spune: „Are dreptate Cutărescu în aia, dar nu şi în aia sau aialaltă“.

Ionescu „a luat act“ vreodată de ceea ce aţi scris despre el?

L-am întîlnit pentru prima dată, în 1972, invitat de el, în timp ce îmi scriam cartea. Am ajuns la Paris, am fost întîmpinat de Marie-France Ionesco, fiica lui, căreia îi datorez enorm în viaţă. M-am dus apoi la el la ţară. Îşi cumpărase acolo o moară, pe care o amenajase. Era un loc paradisiac. I-am dus atunci un număr din **Secolul 20**, în care apăruse **Viaţa grotescă şi tragică a lui Victor Hugo**, o scriere a lui din tinereţe pe care eu o descoperisem. S-a uitat la ea şi mi-a spus: „Da' unde-ai mai găsit-o şi pe asta?“ Apoi rămînînd singuri, înainte de masa de seară, mi-a spus aşa: „Te cam ocupi de prostiile mele de tinereţe.“ Amintirile mele cu Ionescu vor constitui un capitol din memoriile la care lucrez. Am publicat deja o schiţă în **Vatra**, în care povestesc înmormîntarea lui.

Proza criticii şi poezia

Care este perspectiva pe care o aveţi acum asupra literaturii române?

Am reflectat mult la specificul literaturii române, dar nu în sensul acelei interminabile, sterile şi imbecilizante discuţii despre specific: „să fim specifici ca să fim universali sau să fim universali ca să fim specifici sau să fim specifici şi universali în acelaşi timp“. Mă joc şi eu acum ca Polonius în **Hamlet**, vorbind despre piesa în care urma să joace: comico-tragică, comico-absurdă şi comico-lirică, pastorală... Cred că valorile literaturii române sînt perceptibile în două genuri. România are 5 poeţi mari. Nu-i nevoie să-i numesc.

De ce să nu-i numiţi? Poate că pentru unii, alţii sînt cei 5 poeţi mari.

Eminescu, Bacovia, Arghezi, Blaga, Barbu. Are încă zeci de poeţi foarte buni. De la Cărtărescu la Doinaş, de la Blandiana la Pillat, de la Mircea Ivănescu la Ileana Mălăncioiu. O literatură dominată de poezie. Din păcate, genul cel mai ingrat care se poate impune în lume, mai cu seamă atunci cînd nu e impus nimic în prealabil. Dacă ar fi existat deja un gen impus, le-ar fi tras după el şi pe celelalte. E mult mai uşor să iei premiul Nobel cînd eşti poet, dacă aparţii literaturii spaniole. Oricum, premiul Nobel e o altă obsesie a românilor. Al doilea gen este, exact aşa cum spun, proza criticii. Nu opere de ficţiune pe care le scriu criticii, ci proza criticii şi eseisticii. Expresia nu-mi aparţine mie, ci lui Negoiţescu, dar întrucît am discutat împreună acest termen, pot să iau jumătate din paternitate. Proza criticii, adică proza pe care o citeşti de la Maiorescu pînă la Manolescu. Cît despre roman, aici e o discuţie la care nu aş putea participa singur, ci împreună cu mulţi alţii.

Centrul Educaţia 2000+,
Asociaţia Naţională
a Profesorilor de Limba Română
„Ioana Em. Petrescu“ Filiala Cluj

anunţă

Al II-lea Simpozion de limbă şi literatură română
– *Follow-up* al Şcolilor de vară –

Tema

Literatura în manuale şi în şcoală
9-11 noiembrie 2001, Cluj

Arii tematice:
I. 1. Literatura în limba maternă
Manualele şi canonul
Manualele şi programa
Manualele şi metodologia predării
2. Literatura în manualele de limbi străine
Metodologia predării şi corelării cu literatura română
3. Literatura în cursurile opţionale
Metodologia predării şi corelaţii cu orele din curriculum nucleu
II. În continuarea Şcolilor de vară, „fragmente“ din ghidul profesorului de literatură română.

Asemeni lui Filoctet

Aţi încercat, atunci cînd aţi plecat în 1982, să faceţi în străinătate munca pe care o făceaţi în ţară?

Nu pot spune că am încercat pentru că am primit foarte repede oferta de la Europa Liberă, care a fost în acelaşi timp un pariu şi o tentaţie, un cadou pe jumătate înflorit, pe jumătate otrăvit. Am acceptat acest cadou. Trebuia să mă mut la München, aveam de întreţinut o familie. Exista probabil posibilitatea, dacă aş fi insistat, să intru ca profesor într-o universitate, dar mă interesa în primul rînd să-mi justific gestul plecării, al părăsirii regimului comunist. N-am urît în viaţa mea decît o singură persoană: pe Ceauşescu. Ura faţă de el era atît de puternică, încît nu puteam să-i mai văd portretul, care îmi producea o senzaţie de vomă. Am avut în ceea ce îi priveşte pe comunişti o foarte precoce experienţă. Am avut o origine socială burghezo-moşierească. Părinţii mei au pierdut totul într-o noapte şi la 11 ani, în 1949, am fost confruntat cu nişte lucruri teribile. Tata a fugit de acasă ca să nu ajungă în situaţia de a i se impune domiciliu obligatoriu. Am devenit în timp un anti-comunist raţional şi, acceptînd postul de la Europa Liberă, am vrut să spun cu glas tare ceea ce gîndeau mulţi dintre prietenii mei din ţară şi mulţi dintre români, în general. Ducîndu-mă la radio, am rupt legătura cu tot ceea ce însemna literatură comparată şi cu alte lucruri de felul acesta.

Experienţa la radio v-a schimbat în vreun fel discursul, v-a obligat să scrieţi altfel?

Da, a trebuit să scriu pentru radio şi m-am schimbat complet. Ultimele texte pe care le-am scris eu înainte de a pleca erau nişte cronici ample la integrala Shakespeare care se dădea la televiziune. Acestea reprezentau un anumit fel al meu de a scrie, pe care îl consider cel mai reuşit. Ei bine, dacă mă apuc şi compar aceste texte şi cele scrise pentru radio, par scrise de un alt om. Mi-am schimbat complet stilul. Cînd am plecat de la radio, în 1995, şi am început să scriu din nou altceva, cred că ceea ce am reuşit să păstrez şi să fructific a fost claritatea. Prin urmare, textele pe care le-am scris după aceea, atîtea cîte sînt ele, sînt clare şi directe. Oricum, plecarea din România, în 1982, a presupus o ruptură definitivă, completă. Am trecut dintr-o ţară în alta, dintr-un stil în altul. Urmările acestei rupturi le resimt şi acum. Probabil nu toţi cei care se exilează simt acelaşi lucru. Personalitatea mea destul de fragilă a fost cea care a reacţionat în aşa fel încît, această schimbare să aibă un efect atît de perturbant, să rănească atît de adînc. Sofocle are o piesă numită **Filoctet**. Filoctet este părăsit pe o insulă, avînd o rană nevindecabilă. Dar Troia nu poate fi luată fără Filoctet. Şi atunci vine Ulise să-l aducă cu forţa. E o piesă extraordinară în care suferinţa devine tema principală a tragediei. Rana mea este asemenea rănii lui Filoctet. Nu se va vindeca niciodată. Nu voi muri din ea, merg cu ea, trăiesc cu ea, scriu cu ea.

Ce-aţi pierdut plecînd, în afară de faptul că aţi renunţat practic la un fel de a fi?

Am pierdut prietenii. O parte erau deja în străinătate. Matei Călinescu, Ion Vianu. L-am lăsat în ţară pe cel mai bun prieten al meu, Roger Câmpeanu. Şi pe Laurenţiu Ulici, pe Mircea Martin, pe Radu Cosaşu şi pe mulţi alţii. Am pierdut tot ce v-am spus, plus prietenii. Şi casa, micul meu apartament unde mă simţeam foarte bine.

Cu diaspora ce legături aţi avut?

Să ştiţi că emigraţia e ca ţara. Găseşti aceleaşi feluri de oameni: de la cei foarte bine pînă la nătărăi. Ai parte şi de momente de generozitate, de ajutor, dar şi de intrigi de tot felul.

Vă mai consideraţi şi acum un exilat?

Da, sigur, şi voi muri exilat. Nu mă pot simţi altfel. Vin în România cu sentimente amestecate, urmăresc foarte atent ceea ce se petrece aici, în cultură şi în politică. Voi veni ori de cîte ori voi putea, dar tot cu acest sentiment de exilat.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Teatru

Săptămîna Teatrului Scurt

GABRIELA RIEGLER

Ultimele zile ale lunii septembrie au însemnat pentru Teatrul de Stat din Oradea organizarea celei de-a XIII-a ediţii a **Săptămînii Teatrului Scurt**, manifestare desfăşurată din doi în doi ani în oraşul de pe Criş.

Depăşită în longevitate doar de Festivalul de la Piatra Neamţ, întîlnirea orădeană propune aducerea pe o aceeaşi scenă a producţiilor a căror realizare presupune încadrarea într-un anumit barem orar; regulamentul ne spune că montările nu trebuie să depăşească o oră şi jumătate. Toate bune şi frumoase, numai că şi de această dată nu toate spectacolele s-au aliniat acestei cereri. Cîţiva regizori au preferat varianta „intrării cu foarfeca“, cum se spune, tăind anumite pasaje spectaculare. Mult mai normal mi s-ar părea ca, din start, selecţia să aibă în vedere doar producţii pornind de la piese scurte.

Organizată în parteneriat cu Consiliul Judeţean Bihor, Primăria Municipiului Oradea, UNITER, redacţia revistei **Familia**, Direcţia pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional a judeţului Bihor şi secţia română AICT, **Săptămîna Teatrului Scurt** a fost inclusă în cadrul celei de-a X-a ediţii a **Festivalului Toamna orădeană**, amplă manifestare extinsă pe parcursul a mai bine de o lună.

Şaptesprezece spectacole în concurs şi două în afara competiţiei pare un bilanţ extrem de favorabil, numeric vorbind. Dacă ne referim însă la criteriul valoric, atunci optimismul nu ne mai dă afară din casă, avînd în vedere că aproape jumătate dintre montările prezentate nu au avut mare lucru de spus, situîndu-se, din punct de vedere estetic, în partea de jos a unui ipotetic clasament.

Şi a fost...

Nu mai puţin de şase premii a avut de acordat un juriu format din actriţa Irina Petrescu (preşedinte), criticii de teatru Ion Parhon şi Dumitru Chirilă, acesta din urmă redactor-şef adjunct la revista **Familia**, poetul Ioan Moldovan, redactor-şef al aceleiaşi publicaţii orădene, şi teatrologul Octavian Saiu.

Seara de gală a prilejuit însă şi surprize... Astfel că acelaşi juriu a desemnat, ad-hoc, un al şaptelea premiu, cel de... popularitate. Mă întreb de cînd un juriu stabileşte acest tip de recompensă în locul celui îndreptăţit să o facă, adică publicul... Asta dacă nu trebuiau satisfăcute anumite orgolii, şi-atunci, iaca de ce! Aşadar, Premiul de popularitate a revenit actorilor Mircea Diaconu, Emil Hossu şi Constantin Cotimanis pentru rolurile din spectacolul **Operele complete ale lui WLM ŞXPR**, în regia lui Petre Bokor. Cert este că cei trei nu mai au hazul interior necesar acoperirii cu succes a partiturilor impuse de un text cam subţire, iar montarea este lipsită de spontaneitate, de vervă, deşi cei trei se agită ceva. Este evidentă străduinţa realizatorilor de a stîrni hazul cu orice preţ, numai că în zadar. Actori talentaţi care nu reuşesc însă aici să facă mare lucru. E drept, nici textul nu-i serveşte... Ceea ce se doreşte o parodie la adresa societăţii contemporane despre care se presupune că nu mai are timp ori chef să citească scrierile shakespeariene nu ajunge să fie decît o comedioară mediocră cu priză la un public cu minte puţintică.

Premiul Interferenţe al revistei **Familia** a apărut, şi el, la finalul **Săptămînii...**, fiind atribuit spectacolului **Emigranţii** de la Eurotheater din Bonn, un teatru cu profil internaţional, care găzduieşte artişti şi turnee din toată lumea. Interesant este faptul că însăşi echipa care a realizat această montare are o compoziţie multinaţională şi toţi componenţii ei sînt emigranţi, aşa că textul mrozekian este cu atît mai potrivit. Regizorul Tömöry Péter, născut la Cluj, lucrează în Germania, Ungaria şi România. Actorul Dmitry Alexandrov a făcut parte din trupa celebrului Teatru de Artă de la Moscova, iar Daniel Andone, născut la Sighişoara, cu studii la Şcoala de Teatru din Freiburg, e stabilit acum în Germania. Decorul: Lórincz Melinda, plecată din Odorheiul Secuiesc. Într-un beci întunecat, redus la imaginea unui colet poştal, a unui pachet gata de trimis undeva aiurea (frumoasă ideea scenografică cu toate acele sfori de delimitare a spaţiului de joc, incluzîndu-i şi pe spectatori), doi străini sînt aruncaţi întîmplător într-un acelaşi colţ de lume. Tömöry aduce prin al său spectacol noi accente, mai profunde, textului polonez. Incapacitatea de a se integra în plan social a celor doi eroi care trăiesc drama dezrădăcinării, a marginalizării lor într-o lume în care rămîn străini, nu numai din punct de vedere naţional – iată acel ceva pe care realizatorul mizează cu precădere, într-o montare vorbind despre nesiguranţă. Pentru rolul „intelectualului“, D. Alexandrov a obţinut şi o nominalizare la Premiul pentru cel mai bun actor.

Laurii i-au revenit însă lui Zoltan Lovas de la Arad, pentru al său *one-man-show* **Apropo, aţi chemat pompierii?**, gîndit de Liana Didilescu. Bine sprijinit şi de scenografia lui Onisim Colta, Zoltan propune un clovn al zilelor noastre, e drept fără nas roşu, dar cu cămaşă bulinată şi pantaloni scurtaţi deasupra gleznei. „Persoana de utilizat“ de către regizor, care este actorul, devine aici manipulatorul unui întreg public, pe care îl angrenează cu uşurinţă în jocul său. O vorbire clară, o foarte bună voce, mobilitate, înclinaţie pentru dans, naturaleţe, iată atuurile care i-au permis prezentarea unui spectacol excelent, croit parcă anume pentru el. Cînd vesel, cînd trist, personajul său trebuie să convingă că este talentat, deşi nu mai lucra nimic de mai bine de un an, că poate oricînd să se reprofileze, devenind bărbier ori baby-sitter, şi, mai ales, că e musai să semneze un contract cu... americanii. El se lasă convins, la sugestia agentului său, chiar să se arunce cu tam-tam mediatic nu oricum, de pe Tour Effel, în speranţa obţinerii popularităţii, fie ea şi *post-mortem*. E drept că nu are chiar atît curaj...

Nu la fel au stat lucrurile cînd s-a pus problema desemnării celei mai bune actriţe. Gafa enormă a juraţilor este cu siguranţă Premiul pentru interpretare feminină. Mi-e greu să cred, dată fiind componenţa onorabilă a juriului, că acesta ar fi putut pleca urechea la anumite rugăminţi, făcînd jocuri extra-teatrale. Nu ştiu însă cum se explică premierea Roxanei Guttman, altfel foarte bună actriţă (vezi rolurile sale anterioare), implicată însă într-o montare stupidă, complet lipsită de valoare, semnată de Liana Ceterchi. Schiţa lui Ellie Wiesel, după care a fost realizat **Un cadou special**, nu are deloc un subiect lejer, vorbind despre traumele lăsate de lagărele naziste asupra supravieţuitorilor, mai ales cînd aceştia erau pe-atunci copii. Ce a ieşit însă este numai vina regizorului, relevanţa mini-spectacolului (căci are şi el o calitate, aceea de a fi extrem de scurt) fiind minimă, ca să nu zic inexistentă.

Montarea cu **Cerere în căsătorie** de Cehov, de la Teatrul Sică Alexandrescu din Braşov, i-a adus actriţei Bianca Zurovski o nominalizare la „feminin“ şi lui Claudiu Goga Premiul pentru cea mai bună regie. Contracandidaţi i-au fost Bocsárdi László pentru a sa **Nuntă însîngerată**, realizat de Teatrul Tamási Áron şi Ansamblul de dansuri Háromszék din Sfîntu Gheorghe, şi Mona Chirilă pentru **Memo** de la Naţionalul clujean. Spectacolul covăsnean, pe care revista noastră l-a comentat pe spaţiu amplu la vremea premierei sale (aşa cum s-a întîmplat şi cu alte montări din festivalul orădean), o „citire infidelă“ a textului lui Garcia Lorca, a primit Premiul pentru cel mai bun spectacol. O excelentă colaborare între cele două instituţii are ca rezultat nu un spectacol de teatru-dans, ci unul în care momentele dansante se integrează firesc într-o poveste de-o noapte, ce se consumă într-o comunitate ţigănească. De remarcat, încă o dată, mobilitatea, expresivitatea şi profesionalismul artiştilor maghiari.

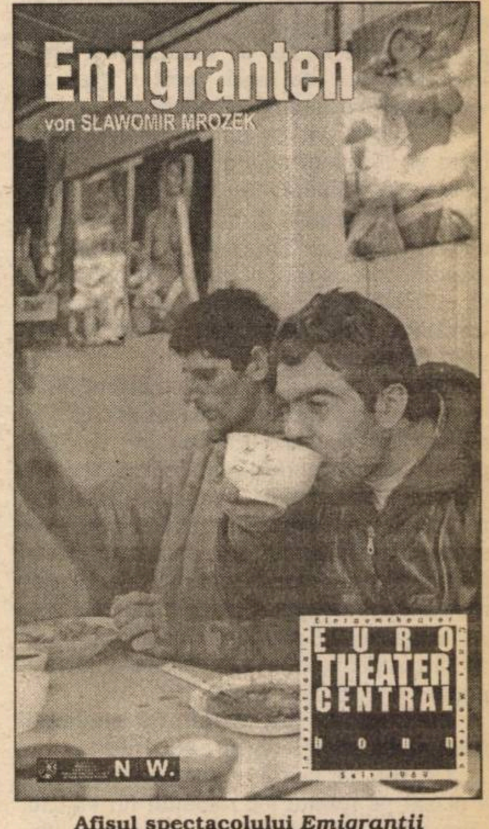

Afişul spectacolului *Emigranţii*

Cît despre *specialul* **Memo**, acesta a obţinut Premiul Special al Juriului. Strălucesc din nou, pe urmele Memoriei, Miriam Cuibus şi Dragoş Pop (nominalizare la Premiul pentru cel mai bun actor), de această dată într-un poem-revoltă, gîndit pe texte din avangarda literară românească.

La titlul de cel mai bun spectacol au mai fost nominalizate **Bekkanko** al lui Cristian Juncu, de la Teatrul Mihai Eminescu din Botoşani, şi **Medeea** lui Ion Sapdaru de la teatrul-gazdă. Minuţios lucrat, cel dintîi se face plăcut prin rigoare şi umor. Aparent un spectacol pentru copii, **Bekkanko** are multe „cîrlige“ pentru a prinde spectatorul adult. Gîndită să satisfacă gusturile ambelor categorii în egală măsură, montarea are un haz molipsitor şi nimic melodramatic. **Medeea** orădeană cunoaşte, însă, anumite erori. În primul rînd, actorii Elvira Platon-Rîmbu (Medeea) şi Romeo Romitan (Iason) au fost desemnaţi să preia nişte roluri mult peste puterile lor. Tenta caragialescă a Medeei nu poate fi acceptată, ca şi traducerea, revolută, care face adesea incredibile schimburile de replici. Costumele, frumoase în sine, fac trimitere la epoci extrem de diferite, astfel încît contemporaneitatea voită nu se poate face remarcată cu exactitate. Momentele de dans nu sînt altceva decît simplă ilustraţie repetitivă şi nu element al spectacolului.

Nici **Neînţelegerea** Alinei Hiristea nu dă pe-afară de inovaţie ori performanţă artistică. Ingenios decorul Vioarei Bara, deşi uşor prea... „cu degetele în ochi“ conceput. De altfel, şi costumele prezintă aceeaşi hibă.

Teatrul Nottara, Bucureşti, ***Operele complete ale lui Wlm Şxpr (prescurtare)***

Concursul Piesa anului 2001

Uniunea Teatrală din România – UNITER anunţă deschiderea ediţiei 2001 a *Concursului de dramaturgie „Cea mai bună piesă românească a anului“*.

Autorii vor trimite piesele dactilografiate, nesemnate, ei avînd un motto pe pagina de titlu. Acelaşi motto va fi înscris pe un plic închis în care se vor afla datele de identificare a autorului (nume, adresă, telefon). *Termenul limită de înscriere a pieselor este 31 decembrie 2001.* Nu se primesc la concurs piese scurte (într-un act), dramatizări sau piese publicate sau repezentate. *Textele înscrise la concurs nu se înapoiază.*

Juriul va anunţa piesa cîştigătoare la sfîrşitul lunii februarie 2002, iar Editura UNITEXT o va publica într-un volum lansat la Gala Premiilor UNITER, cînd va fi înmînat şi Premiul Concursului. Premiul şi editarea piesei sînt finanţate de Fundaţia Principesa Margareta a României.

Adresă şi relaţii: UNITER, Str. George Enescu 2-4, 70141 Bucureşti; tel.: 315.36.36/ 313.42.78/ 311.32.14; fax: 312.09.13.

Destul de plicticos, căci nimic nu se întîmplă, şi mult prea patetic acest spectacol vorbind despre singurătate şi absurd.

În fine, Premiul pentru scenografie nu s-a acordat, deşi s-ar fi găsit cui. Să fi fost oare vorba de un necesar transfer de fonduri pentru premiul ad-hoc înfiinţat?

Teatrul de copii şi tineret Arcadia din Oradea ne-a delectat cu două producţii. **Aventurile celebrului baron Münchhausen** (la secţia română) şi **Prinţul fericit** (la cea maghiară) dovedesc o dată în plus că a face teatru pentru copii este un lucru extrem de serios, ce ţine de rigoare şi imaginativ.

De la Timişoara, două spectacole „minoritare": **Evanghelia după Toma** de la Teatrul Maghiar Csiky Gergely, textul lui Radu Macrinici transpus scenic de Anca M. Colţeanu, şi **Lecţia** ionesciană, examen de licenţă al lui Boris Gaza, acum actor la Teatrul German de Stat timişorean (care a preluat spectacolul) şi interpretul rolului Profesorului. Îi dau replica Simona Vintilă (foarte bună în chipul elevei) şi Vanda Albotă (servitoarea ale cărei intervenţii au fost transpuse în fraze muzicale), încă studente la Universitatea de Vest, clasa de actorie în limba germană.

Altădată o prezenţă remarcabilă, dovadă premiile obţinute la Oradea, Naţionalul ieşean a venit cu un spectacol realmente plicticos şi foarte subţire ca mesaj: **Agenda** de J.C. Carrière, în viziunea lui Ovidiu Lazar. O povestioară care merită un rezumat pe măsură: ea năvăleşte în locuinţa lui...; după un timp acesta se obişnuieşte...

La fel ca şi **Emigranţii** de la teatrul din Bonn, spectacolul **Lola Blau** de la Petőfi Sándor din Veszprém (Ungaria) a putut fi văzut la începutul verii, în cadrul Festivalului **Atelier** de la Sfîntu Gheorghe.

Módri Györgyi încearcă să intre în pielea divei de cabaret, ilustrînd succesul şi decăderea actriţei. Trebuie recunoscut faptul că pe noi ne încîntase, cu ani în urmă, Maia Morgenstern într-un rol memorabil. Interpretei maghiare îi lipseşte pe alocuri forţa necesară susţinerii unui *one-woman-show* deloc comod.

Am lăsat special la final un spectacol la rîndul lui lăsat complet în uitare de către membrii juriului sau, mai bine-zis, neadus în discuţie, din pudoare sau snobism, căci altfel nu-mi explic. Cu siguranţă că tema alterităţii sexuale nu este un subiect comod, mai ales într-o ţară cu opţiuni conservatoare, altfel mimînd deschiderea intelectuală de orice tip ar fi ea. Cît de mult se poate apropia sau îndepărta de societate un cuplu bazat pe o relaţie „interzisă", cît de mult poate rezista acesta în faţa atentatului (ce cuvînt la modă!) permanent al tabuurilor, al prejudecăţilor, dar şi al îndoielilor şi nesiguranţei fiecăruia dintre parteneri(e) – iată întrebări pe care spectacolul **M.M.** al Teatrului Andrei Mureşanu din Sfîntu Gheorghe le pune, neaşteptînd răspunsuri imediate. Ci, mai degrabă, reacţii.

Textul a fost creat prin metoda *work-in-progress* de către dramaturgul Ştefan Caraman, la sugestia şi cu intervenţia (verbală) a regizorului Szabó K. István. Probabil că abordarea acestei teme, precum şi scenele explicit erotice din spectacol produc celor cu gulere scrobite reacţii de respingere. Dacă te laşi „dus" în convenţie, atunci montarea îţi place sau cel puţin te face s-o accepţi, instigîndu-te la meditaţie... Dacă nu, pesemne că ai o repulsie imediată. Numai că subiectul face parte din realitatea cotidiană, iar jocul Innei Andriucă şi al Elenei Popa este unul cît se poate de firesc. Regizorul nu propune o poveste moralizatoare, ci o poveste pur şi simplu, pe alocuri – e drept – cu accese teziste. În fond, se poate întîmpla oricărei tinere să fie acostată de o persoană de acelaşi sex şi, de ce să nu recunoaştem, uneori întîmplarea nu rămîne fără urmări. Este, deci, de apreciat curajul conceperii unui astfel de spectacol şi valenţele sale artistice, deloc de neglijat.

Dacă ne referim la întreaga **Săptămîna Teatrului Scurt** în ansamblu, trebuie subliniat efortul tuturor celor implicaţi pentru ca această manifestare să existe, să continue ediţie de ediţie. Date fiind dezbaterile apărute în această toamnă pe tema conceptului de teatru scurt, organizatorii intenţionează, de la ediţia din 2003, schimbarea specificului festivalului. Rămîne de văzut ce va fi să fie...

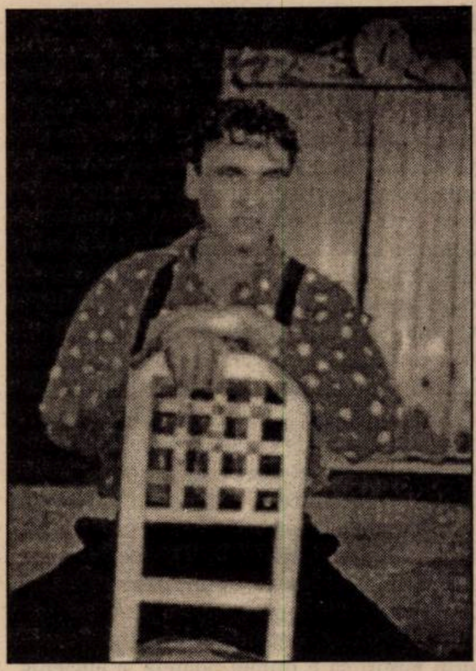

Zoltán Lovas

Film

Le Tourbillon

Sărbătoarea Filmului Francez

ANDREI GORZO

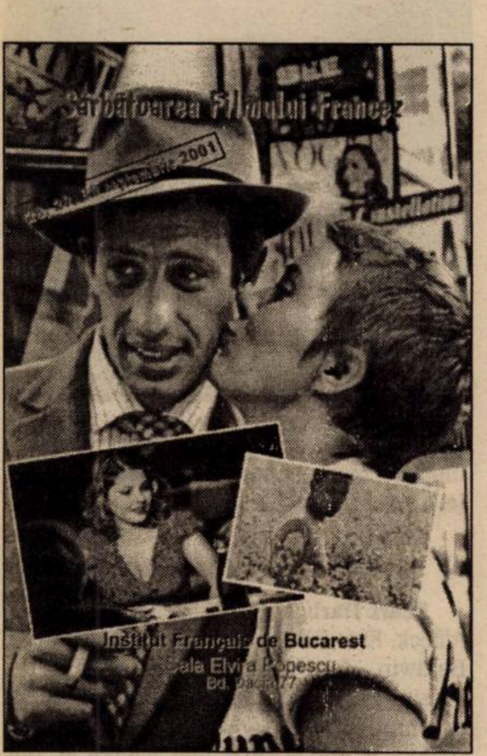

Sărbătorile cinefililor se desfăşoară în întuneric şi presupun multe ore de stat pe scaun. Presupun pierderea noţiunii timpului – să ieşi amorţit de la ultima proiecţie, aşteptîndu-te să clipeşti dezorientat în lumina soarelui prea puternic, ca să descoperi că, de fapt, şi afară e întuneric, ultimul autobuz şi ultimul metrou s-au dus de mult, ziua de mîine e deja azi, dar e încă noapte. Sînt beţii ce presupun un preţ: paloare şi cearcăne şi protestul ochilor, care nu se mai pot opri din lăcrimat. Presupun riscuri: de atîtea filme, rişti să ţi se taie filmul – secvenţe întregi să dispară, căci n-a mai fost loc pentru ele în minţi deja prea încărcate, emoţii să se piardă, căci n-au avut timp să se sedimenteze în pauza dintre două proiecţii. La o sărbătoare adevărată, cum a fost cea a filmului francez (28, 29, 30 septembrie, cîte trei filme pe seară), pot exista momente de panică pentru cinefil, cînd se simte mînat de propriul exces într-un fel de bulboană de filme.

Poate că această senzaţie m-a dus cu gîndul la Jeanne Moreau şi la cîntecul ei din **Jules et Jim, Le Tourbillon**. Sau poate faptul că, în splendidul film al lui François Ozon **Sous le sable/Sub nisip** (2000), Charlotte Rampling are momente cînd aminteşte de Moreau cea răvăşită, rătăcind pe străzile udate de ploaie din **Ascensor spre eşafod**. Întotdeauna mi-a plăcut Rampling: face parte din acea categorie de actriţe (lista nu e lungă; mai include nume ca Emmanuelle Riva şi Anjelica Huston, şi mulţi ar pune-o pe Garbo în frunte) care, dincolo de talent, de tehnică şi de calitatea filmelor în care joacă, sînt pur şi simplu fascinante ca prezenţe. Privind un astfel de chip, parcă sondezi suprafaţa unei planete misterioase. Nici măcar nu poţi fi sigur că planeta e vie, dar ceva o detaşază de stelele din jurul ei, chiar dacă acestea ard mai tare. Problema cu Rampling este că adesea a părut desprinsă de mediile pe care le investigau filmele ei. Jucînd cu aceeaşi uşurinţă în engleză şi în franceză, dădea uneori impresia că e fără naţionalitate, fără rădăcini, provenind dintr-o seră, de oriunde şi de nicăieri. Dificultatea ei de a se integra, ca prezenţă, putea să funcţioneze spre binele unui film, ca atunci cînd Nae Caranfil a mizat pe contrastul comic dintre ea şi fundalul românesc în tranziţia sa bramburită; dar cel mai adesea era folosită ca efigie – o aristocrată naturală a ecranului, recomandată ca atare de fizionomia specială – şi doar atît. Însă în **Sous le sable**, Charlotte Rampling e perfectă în rolul femeii a cărei viaţă e aruncată în haos de dispariţia soţului, în timpul unei vacanţe la mare. François Ozon face un lucru foarte dificil cu acest film: pare a păstra mereu o distanţă clinică faţă de eroină, faţă de scufundarea ei inexorabilă şi de lupta ei pentru a se menţine la suprafaţă; dar există o devoţiune extraordinară în drumul lui pe urmele acestei femei, în felul cum iluminează fiecare ruină a lumii ei, fiecare lucru pe care ea încearcă să-l reconstruiască. Prin controlul riguros, metoda lui Ozon aminteşte, dacă nu chiar de minimalismul lui Robert Bresson, atunci măcar de precizia lui Louis Malle în **Le Feu follet** (film influenţat, probabil, de Bresson), unde eram aduşi în mintea unui *playboy* care nu mai găseşte, nici înăuntru, nici afară, resurse care să-i prelungească viaţa. Ca şi la Malle, nu e voba despre o răceală, ci despre o pasiune perfect strunită. Ca spectatori, avem iluzia siguranţei, urmărind din exterior cum o persoană se zbate ca să nu se dezintegreze, pînă cînd, atacaţi subit de claustrofobie, realizăm că am pătruns, de fapt, în mintea vătămată a acelei persoane.

Aerul acela străin, decuplat parcă de împrejurimile ei, pe care îl are Rampling, e formidabil aici: femeia pe care o interpretează ea încearcă să-şi vadă de viaţă (cursurile de literatură engleză, şedinţele de *fitness*, un bărbat atrăgător care încearcă să se apropie de ea), dar singura viaţă pentru ea e cea de dinainte (soţul ei prezent peste tot în apartament, corpolent şi blînd, toate lucrurile dintre ei, conversaţiile la micul dejun, tăcerile lor confortabile, greutatea corpului său). Fantezia ei prelungeşte acea viaţă pierdută, o continuă ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic; şi asta chiar în timp ce ea îndeplineşte, cu o conştiinciozitate mecanică, sarcina supravieţuitorului – să meargă mai departe. Dar nu poate să meargă mai departe, trăind pe două planuri; cînd acestea se întrepătrund, mintea ei e prinsă în capcană. Poate cel mai emoţionant moment al lui Rampling vine atunci cînd îi recită cuiva din Virginia Woolf: vorbeşte de fapt despre propria ei groază de nebunie, despre teroarea unei vieţi pe care o vede stearpă, încearcă să transmită un SOS, cifrat într-o conversaţie literară, ascuns în engleza ei (prea) perfect modulată. Dar nu e singurul moment care te bîntuie: mai e imaginea ei, stînd singură într-un *fast-food* (aici, bariera dintre ea şi ceilalţi e aproape palpabilă), cu o ţigară şi un cornet de cartofi pai, epuizată, evacuată – pînă şi capacitatea ei de a suferi pare să se fi epuizat; şi panica ei, atunci cînd merge să identifice cadavrul soţului şi trăieşte un moment terifiant – dacă acceptă acum moartea lui, se va prăbuşi cu totul.

Există momente terifiante în excelentul *thriller* al lui Dominik Moll, **Harry, un ami qui vous veut du bien/Harry, un prieten devotat** (2000), dar e un coşmar agreabil. Cel căruia i se vrea binele este Michel (Laurent Lucas), unul dintre acei eroi ai vieţii de zi cu zi, tată a trei fetiţe zgomotoase, partener într-o căsnicie care a cunoscut şi zile mai bune, proprietar al unei maşini care lasă de dorit şi al unei case de vacanţă a cărei amenajare nu se va termina prea curînd, mai mult sau mai puţin nemulţumit de viaţa lui, de părinţii sîcîitori şi de un frate a cărui maturizare e o cauză pierdută. Laurent Lucas reuşeşte să facă interesantă normalitatea lui Michel – un om care, la fel ca destui dintre noi, îşi petrece ziua străduindu-se din răsputeri să-şi stăpînească frustrarea, să nu explodeze; interpretarea lui sugerează eforturile eroice pe care ni le cere, zi de zi, „normalitatea". Prietenul Harry (Sergi López) este un fost coleg de liceu, care reintră în viaţa lui Michel în urma unei întîlniri întîmplătoare. Singura umbră peste *la dolce vita* (în rest completă: libertate, viteză şi satisfacţie carnală nelimitată) dusă de Harry este nefericirea de a vedea un prieten nefericit. Cu solicitudinea lui insidioasă, Harry e ca un văr mai subtil, mai generos, dar la fel de alarmant, al lui Bruno, psihopatul afabil interpretat de Robert Walker în filmul lui Hitchcock **Străinii din tren**. Acolo, Bruno voia să-şi pecetluiască prietenia cu „omul normal" întîlnit în tren printr-un schimb de crime – fiecare să elimine ghimpele din coasta celuilalt. Aici, Harry nu vrea decît să dăruiască şi tot ce pretinde este ca Michel, în care vede un geniu literar, să se întoarcă la vocaţia abandonată după terminarea liceului. Există o perversitate suplă, viguroasă, în această miză: Harry e gata să înlăture toate piedicile, adică toate responsabilităţile de familist ale lui Michel, pentru ca acesta să-şi valorifice potenţialul, concretizat pînă acum într-un poem publicat în revista liceului şi în primul episod dintr-un foileton SF, intitulat **Maimuţele zburătoare**. Filmul lui Moll este poate chiar mai subversiv decît cel al lui Hitchcock: cînd piedicile încep să dispară şi cadavrele să apară, Michel trăieşte o formă sinistră de eliberare şi se apucă de scris. Filmul aminteşte de romanele Patriciei Highsmith (ea a scris **Străinii din tren**) nu numai prin natura suspansului (o aprehensiune ce invadează treptat o existenţă plată), ci şi prin felul cum subţiază şi învăluie într-o

Sous le sable

Harry, un ami qui vous veut du bien

lumină crepusculară linia de graniţă dintre normal şi iraţional, astfel încît ea devine foarte uşor de încălcat.

Un *thriller* încă şi mai sofisticat este **Merci pour le chocolat** (2000) de Claude Chabrol – atît de sofisticat încît, în pofida misterelor asortate, a aerului de nimic-nu-este-ceea-ce-pare-a-fi (aproape fiecare personaj este în ceaţă, în ceea ce priveşte identitatea părinţilor săi adevăraţi) şi a paharului cu ciocolată fierbinte, care ar putea să conţină somnifer, spectatorul poate să uite că e vorba de un *thriller*. (În caietul program, **Merci pour le chocolat** este caracterizat „comedie neagră".) Felul cum Chabrol încetineşte motorul de *thriller*, îi pune surdină (e ca o felină care toarce încetişor, aproape letargic, în timp ce în mîinile altui dresor ar scoate răgete înspăimîntătoare) poate inspira un amestec de admiraţie şi perplexitate. Acelaşi lucru se poate spune despre Isabelle Huppert în rolul criminalei: nu face nimic ameninţător; devine ameninţătoare chiar prin faptul că e numai politeţe şi eficienţă, dar într-un mod uşor nefiresc, uşor mecanic, nu-pe-deplin-uman. Dacă ar fi să premiem filmele din festival, Huppert ar intra în luptă cu Rampling, la categoria „cea mai bună actriţă".

Pe cît de rarefiat este filmul lui Chabrol, pe atît de cald şi de uman este **Le Goût des autres/O chestiune de gust** (1999), realizat de Agnès Jaoui, cu ale cărei personaje am vrea să petrecem mai mult timp, chiar după încheierea filmului. Secretul lor: sînt comice şi înduioşătoare în acelaşi timp – mai ales directorul de întreprindere (Jean-Pierre Bacri), cu gusturile lui cumplite (mărturie depun bancurile amuţitoare pe care le socoteşte potrivite pentru orice companie, vulgaritatea locuinţei sale şi, nu în ultimul rînd, mustaţa sa), care se îndrăgosteşte, fără şansă, de o actriţă. Cînd încearcă să pătrundă în lumea ei rafinată, e ca elefantul din magazinul de porţelanuri. Artiştii din jurul ei îl privesc ca pe un măscărici jalnic; îl tolerează, convinşi că dispreţul lor trece pe lîngă el, fără să-l atingă. Ca mulţi oameni de bun gust, ei confundă lipsa de cultură cu lipsa de sensibilitate. Filmul e o meditaţie pe marginea rolului jucat de gusturi (şi dezgusturi) în vieţile noastre – prăpăstiile, obstacolele în calea empatiei, pe care le creează criteriile estetice. Cînd îndrăgostitul încropeşte o declaraţie de dragoste, din cel mai sărac vocabular englezesc pe care vi-l puteţi imagina (meditaţiile la engleză, pe care i le dă chiar aleasa inimii lui, îi servesc drept pretext), e atît de ridicol încît aproape că devine sublim. Şi apoi încetează să mai fie ridicol. Gravitatea emoţiei sale îi conferă o demnitate surprinzătoare. Filmul mi s-a părut irezistibil. Nici juriul premilor César nu i-a rezistat, numindu-l „cel mai bun film"; chiar şi Academia Americană de Film i-a cedat o nominalizare.

Orice criterii i-am aplica, această ediţie a **Sărbătoririi Filmului Francez** s-a prezentat bine. De exemplu, pentru cineva care judecă o sărbătoare după cantitatea şi calitatea hohotelor de rîs, a mai existat **À l'attaque!**/(2000, regia Robert Guédiguian), în care doi cineaşti încearcă să scrie scenariul unui film despre lucrurile cele mai importante, în viziunea lor, adică sexualitatea şi lupta de clasă. Rezultatul muncii lor (filmul din film) nu este prea grozav, dar traseul lor e amuzant, căci conţine dispute pe diverse teme (de la rolul artistului modern la importanţa acordată în scenariu replicii *„va te faire enculer"*), dileme (final tragic sau final fericit?) şi momente de delir (cînd un grup de piei-roşii îşi face apariţia în film, sau cînd acesta se abate de la lupta de clasă şi se transformă în *musical*). A mai existat **Meilleur espoir féminin/Cea mai bună speranţă feminină** (2000), comedie de şi cu Gérard Jugnot, pe cît de previzibilă şi de *vieux jeu*, pe atît de eficace şi de odihnitoare. Şi – mult mai ambiţios – **Drôle de Félix/Haiosul Félix** (2000, regia Jacques Martineau şi Olivier Ducastel), *road movie* despre un tînăr arab, *gay*, seropozitiv, şomer şi lipsit de tată, care pleacă în căutarea acestuia şi pe drum îşi face o adevărată familie. Foarte atrăgătoare inocenţa lui Sami Bouajila, în rolul titular, şi foarte importantă pentru film: dacă el nu ne-ar fi convins că Félix are vocaţia (şi talentul) fericirii, filmul (care se petrece într-o lume unde se comit crime rasiste, dar unde homosexualii nu par a fi persecutaţi şi marginalizaţi) ar fi început să sune fals şi iritant. Aşa, are un spirit plăcut (un fel de păgînism euforic) şi realizatorii tot descoperă detalii comice în cele mai neaşteptate locuri şi în cele mai neaşteptate feluri. Cîte o injecţie de sentimente frumoase nu strică nimănui, atunci cînd e bine administrată. În schimb, *două* injecţii de acest fel, una după alta, pot să însemne o supradoză. De asta mă temeam, în prima parte a filmului **Nationale 7** (2000, regia Jean-Pierre Sinapi), o altă comedie în care bunele intenţii creează o lume mai bună: eforturile unei educatoare dintr-un cămin de handicapaţi, de a le îmbunătăţi viaţa pacienţilor, cu ajutorul unei prostituate de pe autostradă, duc la transformări atît de radicale, încît te lasă cu gura căscată (deşi faptele descrise sînt reale) – cum altfel, decît minunîndu-te, te poţi uita la botezul catolic al unui musulman *gay* handicapat la care prostituata a devenit naşă? E atît de mult încît accepţi. Şi paşii prin care filmul ajunge acolo sînt făcuţi cu tact. Îl înghiţi şi gustul e tolerabil. Chiar nimic din ce-am văzut la **Sărbătoarea Filmului Francez** nu mi-a lăsat un gust amar.

▮

Stahanoviştii de serviciu...

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

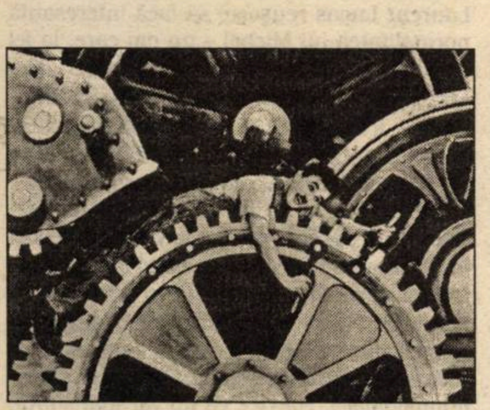

...vă trimit la

A.I. – Inteligenţă artificială de Steven Spielberg, cu Haley Joel Osment, Jude Law, Frances O'Connor, Brendan Gleeson, William Hurt. Într-un viitor nu prea îndepărtat, roboţii au sentimente: David (un astfel de robot) este adoptat de o familie al cărei fiu e în comă şi abandonat atunci cînd copilul îşi revine din comă; David suferă, dar îl cunoaşte pe Gigolo Joe – *fine del primo tempo; secondo tempo*: într-un viitor foarte îndepărtat, David cunoaşte nişte E.T.-ii, care îi aranjează o reîntîlnire cu „mama" sa; David se bucură, dar mama nu trăieşte decît o zi – *unhappy ending*; după nuvela **Super-Toys Last All Summer Long** de Brian Aldiss, preluată şi prelucrată de Stanley Kubrick şi finalmente scenarizată de Steven Spielberg... **A.I. – Inteligenţă artificială** e un mare film ratat. Combinînd osatura cerebrală a răposatului Stanley Kubrick cu gelatina sentimentală a lui Steven Spielberg, povestea creşte la foc continuu, timp de aproape două ore, pînă la ceea ce orice regizor ar fi considerat apogeul demonstraţiei sale... Orice regizor, mai puţin Spielberg&Kubrick: el trînteşte un final care nu se mai termină, în care tot ce era excitant pînă acolo se moleşeşte sub capacul *kitsch*-ului. Povestea nu e departe de cea a lui E.T. din pelicula omonimă; Spielberg face chiar o trimitere directă la **E.T.**-ul din 1982 atunci cînd „luna" vînătorilor de roboţi stricaţi devine fundalul pe care se proiectează silueta lui Gigolo Joe – robotul creat să ofere satisfacţii sexuale. Dar, dacă efectele speciale/departamentul roboţilor ş.c.l. sînt impresionante, ambiţia de a spune un (*philosophical/love*) *story* care să rezoneze şi cu mintea, şi cu inima nu dă decît rezultate pe porţiuni (circul roboţilor, episodul Rouge City, găselniţa ursuleţului de pluş)... Atunci cînd Kubrick i-a pasat copilului minune al Hollywoodului ideea filmului (pe motiv că acesta este mai apropiat, ca sensibilitate, de ea), i-a făcut un cadou otrăvit: căci Spielberg poate spune o poveste, oricît de sofisticată, cu condiţia s-o spună singur; cu răsuflarea grea a lui Kubrick în ceafă, nu poate face decît un „omagiu": *kitsch* solemn şi sentimental. **▮▮▮ (a.l.ş)**

Jurassic Park 3 de Joe Johnston, cu: Sam Neill, William H. Macy, Alessandro Nivola, Tea Leoni. Înapoi pe Isla Sorno, fără Jeff (Goldblum), dar cu Sam (Neill) şi, evident, cu şi mai mulţi dinozauri... Spre deosebire de **A.I.**, **J.P. 3** e un mic film împlinit. Nu mai e opera lui Spielberg, asemeni celor două episoade anterioare (**Jurassic Park**, '92 şi **The Lost World**, '97) – de unde, poate, şi recordul de durată (sub 90 de minute, fără a pune la socoteală genericul), dar asta nu înseamnă că trebuie să strîmbăm din nas. Culmea, încă zece-cinşpe minute-n plus n-ar fi stricat, dat fiind finalul mult prea abrupt. Nu mai avem parte, aici, nici de brizbrizurile spielbergiene (care ţineau de sugerarea terorii – de un real efect în al doilea episod), nici de violenţă stilizată, dar nici de teoria „adîncă" a omului care se joacă de-a Dumnezeu. **J.P. 3** e un film în buna tradiţie a peliculelor de serie B. Ieftin, dar cinstit. Nu face risipă de replici, fără ca asta să însemne că cele rămase ar fi sculptate-n piatră. Personajele sînt „prinse" în doi timpi şi trei mişcări, fără ca pentru asta acţiunea să ia o pauză, iar cînd trebuie să curgă sînge, curge. De fapt, marea calitate a acestui film, pe lîngă durata lui (de scurtimea căreia nu-ncetez să mă minunez), este că acţiunea – aşa cum e ea – goneşte clar şi nu-şi trage sufletul nici o clipă. În plus, avem parte de cîteva dintre cele mai solide sperieturi şi mai amuzante momente ale întregii serii de „jurasice". Sperios şi, în egală măsură, amuzant e sunetul recurent al unui telefon mobil – e gagul cel mai de efect, laolaltă cu acest schimb de replici, care dă frîu liber oricărei imaginaţii: „Ce-i ăla, pipi de dinozaur? De unde-l ai?"/„Nu cred că vrei să ştii!"). Altminteri, regizorul Joe Johnston nu se-ncurcă în fineţuri (deşi dinozaurul care, din borcan, îţi face cu ochiul e, şi el, demn de menajeria lui Spielberg), iar stilul lui de a povesti este la fel de direct şi de eficient pe cît era în **Jumanji**. Mai mult, există şi o similitudine cu acesta – pentru că acolo, ca şi aici, un băieţel trebuie să facă faţă ameninţărilor venite din partea unor animale sălbatice. Iar dacă prezenţa pe generic a lui Alexander Payne – regizorul excelentei satire **Election** – în calitate de scenarist v-ar putea contraria, gîndiţi-vă doar la rolul veninos al lui Reese Witherspoon în acel film şi cel mai turbat velociraptor de-aici o să vi se pară o dulceaţă de animal. **▮▮▮ (M.C.)**

Povestea unui cavaler (**A Knight's Tale**) de Brian Helgeland, cu: Heath Ledger, Rufus Sewell, Mark Eddy, Paul Bettany. Un cavaler făcut, iar nu născut, cîştigă toate turnirurile; „he *will* rock you!"... Acest filmuleţ simpatic, datorat scenaristului de la **L.A. Confidential**, porneşte de la o idee simplă, dar eficace: trecutul *trece* prin prezent. În plus, este o ficţiune – chit că în ea îşi găsesc loc şi „poetul" Geoff(rey) Chaucer, şi „the Black Prince" (fiul lui Edward al III-lea). Povestea ţăranului William, devenit sir Ulrich von Liechtenstein of Gelderland, se transformă astfel, cît ai bate din palme (sau bubui din pumni: vezi genericul, care dă „tonul" întregului film!), într-un soi de story à la Monty Python – fără ironia mordantă şi umorul suprarealist al acestora, dar cu o bună doză de dat-cu-tifla în direcţia care trebuie. Iobagii şi nobilii de secol 14 îşi alungau urîtul ascultînd Queen & David Bowie la „căşti", doamnele participau la turniruri îmbrăcate în ţoale „Vivi-Janine Westwood", armurile cavalerilor erau marcate „Nike", etc. – cam asta-i ideea. Pe calapodul care ne-a dat, deja, **Gladiatorul** greoi şi morocănos ca un hipopotam toamna, aceasta este piesa cea mai reuşită a „colecţiei de primăvară": o struţo-cămilă muzical-sportivă „Golden SuperBowl Years", care-şi ascunde rockocoaşa-n Istorie şi te priveşte drept în ochi în timp ce ouă un banc. *Cool, yeoman!* **▮▮▮ (a.l.ş.)**

HE WILL ROCK YOU
A KNIGHT'S TALE

...nu vă trimit la

Pearl Harbor de Michael Bay, cu: Ben Affleck, Kate Beckinsale, Josh Hartnett, Alec Baldwin, Jon Voight, Cuba Gooding Jr. Versiunea de 3 ore şi 4 minute a atacului omonim, care probabil că a durat mai puţin... În faţa oricărui film semnat M. Bay ar trebui să stea scris: Lăsaţi orice speranţă, voi care intraţi! Ca megaproducţie, **P.H.** nu sare departe de trunchiul veşnicului „baobabel" care este *blockbuster-ul* marca Jerry Bruckheimer (mai mult, mai lung, mai asurzitor!), ca regie, pare lucrat la mare viteză pentru depăşirea planului de stahanovistul hollywoodian Michael Bay (*love story*-explozii-acţiune-explozii), iar ca „poveste adevărată" a fost recent eclipsat(ă) de atacul asupra WTC şi Pentagonului... Cît despre interpretări (Affleck, Beckinsale, Hartnett), ele pălesc în comparaţie cu efectele speciale, care la rîndul lor pălesc în comparaţie cu defectele seriale: ne-am obişnuit deja să vedem un film Bruckheimer/Bay mai mult pentru a-i număra găurile din scenariu decît exploziile de pe ecran. Pentru că, oricît de greu vă vine să credeţi, sînt chiar mai multe! **▮ (a.l.ş.)**

...nu zic nici da, nici ba

Animalul (**The Animal**) de Luke Greenfield, cu: Rob Schneider, Coleen Haskell, John C. McGinley. Un *loser* perfect visează să devină poliţist cu medalie; după ce, în urma unui accident, e „cîrpit" cu organe de animale, totul e posibil... Pe aceeaşi formulă care ne-a mai dat acea infamă comedie de anul trecut despre „viagra simţurilor" (**Tînăr student închiriez organe**), Rob „gigolo de doi bani" Schneider şi Tom Brady au scris o fabulă minoră despre natura umană şi bestia care zace în fiecare dintre noi. În mod surprinzător, nu e nici pe departe atît de vulgară pe cît îţi dă impresia că ar putea fi dacă ar merge cu un pas mai departe. E debilă, dar amuzantă (v. scena prăbuşirii maşinii, care nu se mai termină), şi, ce-i mai important, este mai subversivă decît multe dintre comediile recente – fie doar şi pentru că ne-nvaţă ce este aceea „discriminare pe dos" şi pentru că atentează la contradicţiile morale ale unei societăţi în care, de pildă, finalul de la **Frankenstein** încă mai e de actualitate... Iar Rob Schneider, cu privirea lui umedă şi ingenuă, e singurul care ar fi putut juca o scenă de seducţie cu o capră fără ca restul lumii să vadă în asta un act de curată bestialitate... **▮▮ (M.C.)**

Cod: necunoscut (**Code: inconnu**) de Michael Haneke, cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu. O actriţă pariziană, prietenul ei sîrb, o cerşetoare româncă şi mult, mult *angst* multicultural... Una dintre peliculele mai „soft" ale regizorului austriac, specializat în provocări intelectuale şi violenţe mentale. Binoche este extraordinară, Luminiţa noastră – decorativă, iar planurile-secvenţă (9, cu totul!) – principalul subiect al filmului, de fapt. Ca primă întîlnire pe marele ecran cu autorul lui **Funny Games** şi **Pianista**, merită o privire; ca film/meditaţie/interogaţie ş.a.m.d., merită o uitare: este sub valoarea celorlalte... Dvs. decideţi. **▮▮ (a.l.ş.)**

Eu cu cine mă mărit (**The Wedding Planner**) de Adam Shankman, cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey, Justin Chambers, Bridgette Wilson-Sampras, Kevin Pollack. Variaţiune nostimă (pînă la un punct) pe tema **My Best Friend's Wedding**... Ei bine, da, „Jeni" poate să joace! Cei pentru care portoricana focoasă nu e decît un Fund-şi-atît (deşi, în **Out of Sight**, nu juca deloc cu popoul!) se pot convinge „checkînd" această comedie romantică regizată de un coregraf îndrăgostit de *acele* comedii romantice din anii '30-'40, în care verva spirituală a replicilor ţinea loc de şampanie, iar şampania ţinea loc de comentariu social. Aici (şi mai ales în prima parte: cea mai bună), J. Lo este perfectă în chip de „organizatoare de nunţi", *selfmade-woman* cu un *timing* de producătoare TV şi o *career-drive* de Oprah Winfrey, dar cu o *love life* de Ally McBeal-prima perioadă... Din fericire pentru ea şi din păcate pentru noi, scenariul i-l aruncă în faţă – şi-apoi în braţe – pe Matthew McConaughey, pediatru cu rînjet de cowboy, care se-ntîmplă să fie chiar ginerele nunţii pe care o organizează. Filmul (care promitea la-nceput o bună oră jumate de divertisment sofisticat) se chinuie în minutele rămase să ne convingă că „*he*'s the one", trecînd – cu compresorul numit reţetă – peste evidenţa evidenţelor: cel mai *cute*, mai *sweet* & mai *nice* tip din viaţa ei nu este bădăranul cu ochelari cu care a dansat tango şi-aproape s-a sărutat sub ploaie, ci italianul adorabil de stîngaci pe care nu dă doi bani! Vorba Gretei (Garbo), cînd a văzut cum „la bête" se transformă în „le beau" în filmul lui Cocteau – „Give me back my beast!" –, se cere amendată, din perspectiva acestui film, astfel: „Daţi-i-l înapoi pe macaronar, fraierilor!" – suficient de tare ca s-audă scenariştii (ab)surzi de la Hollywood... **▮▮ (a.l.ş.)**

Nebuni şi frumoşi (**Crazy/Beautiful**) de John Stockwell, cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez, Bruce Davison. „Romeo şi Julieta" nu se sinucid, deşi ea e la un pas de, şi vor trăi fericiţi pentru că tăticul ei e senator, iar băiatul se face pilot... Desfăşurat acum: Se iubesc din prima zi, dar ea e bogată, el e sărac, ea petrecăreaţă, el tocilar, ea şleampătă, el scos din cutie ş.a.m.d. Fata cea nebună a senatorului vrea să facă tot ce-i trece prin cap, deoarece e traumatizată de sinuciderea mamei; fiul cel bun al mexicancei trebuie să facă ce vrea mama lui, deoarece ea s-a sacrificat pentru ca el să meargă la şcoală. În plus, tensiunile rasiale mocnesc... Dunst excelentă (mai bună decît în **Sinuciderea fecioarelor**!), în rest – şi în pofida unui moment intens de psihodramă familială, spre final, ce pare din alt film –, nu e nimic de văzut în acest videoclip-lungmetraj, care încearcă o „altă relatare" a veşnicului scenariu despre adolescenţi, dar nu reuşeşte decît o imagine uşor şifonată a aceluiaşi xerox... **▮▮ (a.l.ş.)**

Scary Movie 2 de Keenen Ivory Wayans, cu: Shawn şi Marlon Wayans, Anna Farris, Regina Hall, Chris Masterson, Tim Curry, Chris Elliott, David Cross, Tori Spelling. Aceeaşi echipă, un castel bîntuit (cel din filmul lui Jan de Bont), puţin *poltergeist* şi mult mai multe fluide... Mai multă vomă, mai multă spermă, mai multe bale, mai multe fecale, mai multe scurgeri, mai multe „vînturi" – un asemenea exces atît de necontrolat (încît, în mod paradoxal, ajunge să nu-ţi pară niciodată prea mult) încearcă, într-un mod disperat parcă, să ne confrunte cu propriile limite: cînd o să încetăm să ne mai ruşinăm de toate aceste fluide pe care, vrem-nu vrem, le conţinem? E simplu: atunci cînd vom începe să vedem partea amuzantă a lucrurilor. Iar dacă n-o vedeţi, chiar din prologul inspirat de scena clasică din **Exorcistul** – în care nimeni altul decît James Woods (l-aţi fi preferat pe Brando?) se duelează... în vome cu fetiţa posedată – puteţi pleca liniştiţi acasă... Ca ton, **S.M.2** este şi mai *over the top* decît primul **Scary Movie** (e, de altfel, unicul lui rezon de a fi), iar ca durată – şi mai scurt. Atît de scurt – sub 80 de minute, fără a mai pune la socoteală genericul de final – încît te lasă oarecum ne-

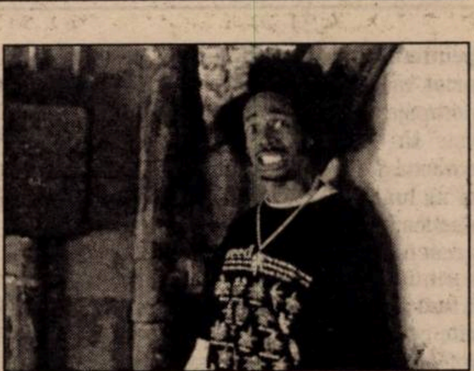

satisfăcut. Autorii lui fac însă risipă nu doar de fluidele menţionate, ci şi de referinţe cinematografice. Numiţi-o lipsă de imaginaţie, fie. E genul de film la care-ţi poţi exaspera partenerul încercînd să ţii pasul cu citatele (de multe ori, cîte trei în aceeaşi scenă), drept pentru care nici eu n-o să le menţionez aici decît pe cele mai neaşteptate: la **Twister** (conexiunea cu filmul lui Jan De Bont – din nou... – e delirantă) şi **Scary Movie**. În mod cert, Wayans Bros nu sînt idioţi (există în acest simpatic „vomitorium" poante de-o subtilitate străină de rest), dar le place la nebunie să fie consideraţi aşa. Şi încă ceva: în caz că aveţi cumva dubii, nu calitatea filmului a intrat în discuţie în cronica de faţă, ci valoarea lui terapeutică. Iar pentru cei (mulţi, prea mulţi... apropo de imaginaţie) care au avut indecenţa să scrie că cel mai *scary* lucru în legătură cu acest film este faptul că a fost nevoie de şapte scenarişti (şi că nici măcar un gag de persoană nu are!), îmi fac o datorie de onoare nominalizîndu-i: Shawn, Marlon şi Craig Wayans, Alyson Fouse, Greg Grabianski, Dave Polsky şi Michael Anthony Snowden. La mai mulţi... **▮▮ (M.C.)**

▮▮▮▮ – duceţi-vă imediat!
▮▮▮ – puteţi să mergeţi
▮▮ – ştim şi noi?!
▮ – puteţi sta acasă
▬ – nu cumva să vă duceţi!

▮

Muzică

De la Festivalul Enescu la Piaţa Sergiu Celibidache

Bedros HORASANGIAN

GEORGE
ENESCU

Preţ de trei săptămîni muzica a fost regina Bucureştilor. **Festivalul George Enescu**, internaţional din naştere, a devenit şi o problemă naţională. Pentru că atît autorităţile cît şi populaţia cea de toate zilele a României s-au „mobilizat exemplar" atît pentru a organiza, cît şi pentru a participa la un festin, de ce să nu recunoaştem, de mare anvergură. Trecem rapid peste „costurile de producţie" – deloc de neglijat – şi să apreciem acum, dacă nu mai la rece, măcar nu la foarte fierbinte. Datele strict statistice au fost evocate cu diferite prilejuri şi sînt, desigur, impresionante la nivel „bilanţier". Organizatorul principal – Secretariatul General al Guvernului – poate fi mulţumit, dincolo de obiecţiile şi cîrcotelile, multe justificate, de amănunt. Festivalul Enescu a fost, să recunoaştem, dincolo de partizanatele noastre politice, o reuşită: punct ochit, punct lovit – ni se pare cel mai important fapt, A meritat? Da. A fost la înălţime? Da. Au fost mulţumiţi, una peste alta, spectatorii, telespectatorii şi radio-ascultătorii români? Da. S-a îmbunătăţit imaginea României cu acest festival? Nu prea. De ce? Pentru că oricît de mulţi Ozawa, Muti şi Kurt Masur ar fi venit în România două transporturi de transfugi reţinuţi la graniţa ceho-germană, două hoţii pariziene şi trei cerşetorii madrilene – cu autori români – sînt mediatizate imediat şi au un impact *mult* mai mare – o spunem cu strîngere de inimă! – decît atît de îndrăgita noastră muzică. Dar nu despre aceste aspecte vrem să glosăm noi astăzi. Să continuăm şirul impresiilor post-festivaliere. Multă muzică bună, programe – destul de bine spre f. bine – gîndite şi echilibrate (n-ai cum să satisfaci chiar toate gusturile şi chiar capriciile), formaţii de (mare) renume (cu toate că uneori pot apărea şi surprize, cum a fost cu ansamblul muzical milanez, inclusiv cu şeful de orchestră – ce mai e şi asta că el nu dirijează lucrări de muzică modernă şi contemporană?; la nivelul Domniei sale, chestiile astea par mofturi, cu atît mai mult cu cît Enescu nu este Matei Socor sau Buicliu, iar **Vox Maris** rămîne şi fără interpretarea lui Muti o capodoperă...), interpreţi remarcabili şi, de ce nu, un public cum n-am mai văzut de mulţi ani: numeros. Faptul că publicul a venit, într-un număr din ce în ce mai mare chiar în timpul desfăşurării festivalului a fost, realmente, un cîştig. Şi-l apreciem ca atare. Dincolo de preţul biletelor, numărul de invitaţii şi generozitatea organizatorilor de a permite elevilor şi studenţilor de a intra pentru a auzi pe viu muzicieni de renume. Cu toate acestea, apar şi cîteva aspecte legate de *necuviinţa* publicului. *Cine* să educe şi *cum* pe cei care vin la concerte de *muzică simfonică*? O sală de concert nu este o sală de cinematograf (de cartier, să spunem, pentru că mîncatul de *chips* şi *popcorn* nu poate fi admis – cum deja s-a încetăţenit, din păcate, *à la americaine* şi pe la *noi* – dacă vrei să urmăreşti o peliculă importantă; Antonioni, Fellini, Visconti şi floricele, Nikita Mihalkov sau Iia Savvina şi „bomboane agricole" şi tot aşa...; ceva ar putea fi făcut, chiar şi sub semnul *interdicţiilor*! Căci tot sub acest semn n-ar trebui acceptate în sălile de concert *telefoanele mobile* care au creat, de nenumărate ori, situaţii *penibile*. (Punctul culminant – recital de pian, o fragilă pianistă portugheză supusă unei simfonii de ţîrîituri! Este jenant şi ruşinos în acelaşi timp.) Ca şi: mişcarea în sală *după* ce muzicienii au început să cînte; „sculatul" unui rînd întreg pentru a ocupa un loc mai bun – se poate face mult mai elegant în pauzele dintre părţi; prezenţa acelor nenorocite sticle cu băuturi răcoritoare, unele ajung chiar în sălile de concert şi dau o notă cu totul şi cu totul dezagreabilă; se poate găsi o soluţie – cum se proceda acum 30-40 de ani, de a se servi la *pahar*, în pauze; altfel sîntem nevoiţi să vedem secvenţe hilare de genul în care o doamnă îmbrăcată foarte elegant, „grand dame", cu *voaletă*, nici mai mult nici mai puţin, îşi ridică voaleta pentru a lua „un gît" de Biborţeni, să zicem. Parcă nu se face. Aşa cum nu se face să-şi scoţi picioarele din pantofi, oricît de rău te-ar strînge – dacă n-am fi zărit procedeul la Sala Palatului n-am fi consemnat. Aşa cum *nu* este frumos să pleci la lucrările lui Enescu (sau a altor compozitori români, la Simfonia lui Vieru, de exemplu) pentru că tu, „mare meloman" te opreşti cu „satisfacţia" muzicală la Ceaikovski şi Brahms. Măcar din politeţe şi pentru Enescu şi pentru interpreţi. Aşa cum *nu* este frumos să trăncăneşti şi să tot trăncăneşti pînă la exasperarea celor din jur. Apoi *nu* este frumos să *alergi*, să dai buzna la garderobă de parcă ai pierde rîndul la hîrtie igienică sau pulpe de pui. (Ne mai aducem aminte oare?) Ceva, ceva s-a erodat în comportamentul (publicului) nostru; *noi* sîntem publicul, poporul, „Wir sind das Volk!", nimeni altcineva. Iar tinerii – oricum mai puţini ca număr decît cei mai în vîrstă – nu pot avea alte modele (şi alt comportament) decît îl au cei maturi. Ceva s-a dereglat şi în bunele maniere şi în reacţia vizavi de cel de lîngă noi, din faţa noastră. Cu astfel de prilejuri ies la iveală cu mai multă pregnanţă. Strict muzical, maestrul Cristian Mandeal, ca Director Artistic al Festivalului, merită toate gratulaţiile noastre pentru că a ţinut, cum-necum, în mînă acest uriaş mecanism. N-are rost să insistăm pe derapaje sau detalii (caietul-program n-avea voie să cuprindă atîtea erori, chiar şi de corectură, nu doar – destule – de redactare), ci să luăm partea cea bună a Festivalului: muzica. A meritat suma – mare – investită în acest festival? Credem că da. Chiar dacă s-a sărit, niţel, peste cal şi am săltat dintr-o extremă în alta. Să sperăm că vom avea cu toţii cîte ceva de învăţat de pe urma acestei manifestări care s-a bucurat, ar fi nedrept să nu menţionăm, şi de minunate zile de toamnă. Fără ploi, frig şi vînt rece, care ar fi perturbat venirea şi plecarea spectatorilor fără maşină. Noua stagiune muzicală bucureşteană a început deja, prin concertul dirijat de maestrul Cristian Mandeal şi prin recitalul harpistului Ion Ivan Roncea (vom încerca să revenim cu amănunte).

Dar oful nostru, amărăciune-şi-revoltă este în altă parte. Într-alt colţ de Bucureşti se preconizează deschiderea/construirea/inaugurarea unei *pieţe* – în sensul de *market* şi nu *square* – agroalimentare, de mari proporţii, care a primit deja numele de *Sergiu Celibidache*!?!?!? Oricîtă imaginaţie am avea, nu vedem legătura dintre gogonele, gogoşari, castraveciori şi varză (albă & roşie) – am ales doar produse de sezon! – şi numele marelui şi *rafinatului* muzician român. Este jenant, „Celibidache" să intre în concurenţă cu *Matache*, *Crîngaşi* şi *Obor*! *Nu! Nu! Nu!* Ce se poate face, cu atît mai mult cu cît nu trebuie schimbate buletinele de identitate sau emise alte acte pentru instituţii. (Justificarea cheltuielilor pentru o asemenea operaţie nu-şi găseşte argumentarea.) Este strigător la cer şi chiar jignitor. Aşa cum, deja, numele lui Pallady este asociat cu sediul unui adăpost pentru cîinii comunitari. Rog pe cei care pot da telefoane la Primărie, Preşedinţie sau Guvern pentru a se reveni asupra acestei improvizaţii să o facă. (Deja există, în marginea terenului viran al viitoarei pieţe, o placă pe care scrie albastru-pe-alb: *Piaţa Sergiu Celibidache*! Nu putem spune/scrie decît atît: Mai bine lipsă!

P.S. Două zile ne-am chinuit să ne aducem aminte de numele unei iubite de tinereţe a marelui dirijor. Pe vremea cînd era tînăr student la matematică şi improviza la pian jazz, *pianota* în fel şi chip cu mare vibraţie şi n-avea bani şi era îndrăgostit lulea şi tot din cauza/pricina acestei iubiri a ajuns la Paris şi Berlin şi, poate, tot datorită existenţei acestei balerine – de dans modern – de mare clasă, se spune, a ajuns Celibidache ce a ajuns *după* ce s-a despărţit de ea. Numele ei, chiar foarte frumos, a revenit în memoria noastră: *Iris Barbura*.

▮

Din nou despre Oedip

OCTAVIA-ANAHID DINULESCU

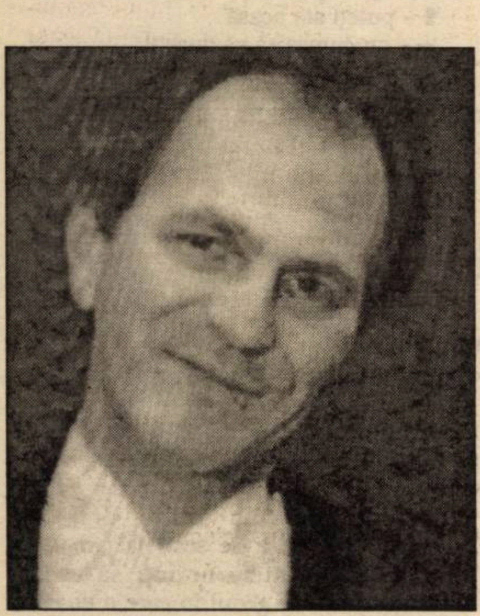

Dirijorul Cristian Mandeal

Festivalul Internaţional George Enescu ne-a demonstrat că tot mai mulţi interpreţi străini devin interesaţi de creaţia enesciană; redescoperirea compozitorului român a dus, printre alte manifestări, la prezenţa operei **Oedip** în stagiunile unor mari scene lirice ale lumii, ca cele din Viena şi Berlin. Coproducţia Deutsche Oper Berlin-Staatsoper Wien, în regia lui Götz Friedrich, adusă, sub auspiciile festivalului ce îl omagiază pe Enescu, pe podiumul Operei Române, a avut totuşi unele trăsături care, întrucîtva, au surprins. Neinterpretîndu-se integral, iar fragmentele excluse din textul enescian fiind cele care conferă discursului scenic profunzimea meditativă şi dimensiunea spirituală a conflictului interior, firul dramaturgic a rămas purtătorul semnificaţiilor adînci. Cît despre construcţia punctului culminant, aceasta a fost inteligent gradată către scena de maxim tragism (cînd eroului i se dezvăluie adevărul şi devine conştient de păcatul său), dar momentul în sine ar fi putut fi străbătut de o intensitate mai mare a trăirii interioare. Este vorba, în special, de rolul principal, susţinut de Esa Ruuttunen; solistul, fără a nesocoti importanţa scenei, nu i-a conferit întreaga dimensiune tragică a legendei eline şi, deopotrivă, a textului enescian. Este adevărat, însă, că rolul Oedip este o partitură evitată de către cei mai mulţi dintre cîntăreţi. Asumarea lui de către baritonul Esa Ruuttunen trebuie apreciată cu atît mai mult cu cît şi-a îndeplinit misiunea – grea, de altfel – de a tălmăci semnificaţiile tragediei cu multă onestitate interpretativă. Acelaşi respect pentru partitură i-a caracterizat şi pe ceilalţi solişti; le-am remarcat, în mod special, pe Mariana Lipovsek (în rolul Iocastei şi în cel al Sfinxului) şi pe Celia Costea (Antigona), ambele reuşind să transmită publicului trăirea autentică, de o expresivitate adecvată.

O altă discuţie se deschide abordînd subiectul Sfinxului. În ce măsură este de dorit modernizarea viziunii dramaturgice sau chiar a concepţiei muzicale? Scena Sfinxului a contrastat, evident şi premeditat, faţă de tot restul operei, sunetul amplificat electronic al vocii monstrului constituind aproape un corp străin în raport cu vocile naturale ale celorlalte personaje. S-a dorit, astfel, o diferenţă calitativă, un joc între vechi şi nou, între supranatural şi realităţile imediate ale vieţii pămîntene. Chiar decorurile şi costumele (semnate de Gottfried Pilz, Isabel Glathar şi Bernhardt Busch) au ridicat aceeaşi problemă. S-a ajuns la o mixtură de amprente, de la antichitatea greacă pînă în contemporaneitate, incluzînd şi costume convenţionale sau uniforme de tip militar oarecum atemporale ca plasare istorică.

Revenind la aspectele muzicale, să remarcăm Corul Operei Naţionale (avîndu-l ca maestru pe Stelian Olariu) şi Orchestra Filarmonicii George Enescu, dirijată de Cristian Mandeal. Ambele formaţii au susţinut, efectiv şi calitativ, fundamentul edificiului muzical, complex elaborat de Enescu. Dirijorul a ştiut şi a reuşit să coaguleze în jurul baghetei sale intenţiile artistice ale interpreţilor, omogenizînd o reprezentaţie, altfel, eterogenă. Spectacolul în ansamblu ne-a oferit o perspectivă diferită, pe care ne-o asumăm sau nu, dar în mod cert a demonstrat că **Oedip** este o operă ce merită găzduirea marilor teatre lirice ale lumii.

▮

„Muzica are putere doar asupra celor care cred în muzică“

Interviu cu **Kurt MASUR**

Concertul Orchestrei Filarmonice din Londra din data de 11 septembrie 2001 a debutat cu acest discurs ţinut de dirijorul Kurt Masur: „Ieri seară am dirijat Filarmonica din New York în Germania, în seara aceasta sînt aici, cu Filarmonica londoneză. Toată lumea cred că ştie ce s-a întîmplat la New York. Vreau să vă spun de ce cîntăm acest concert. Nu aş putea începe în tăcere. De ce cîntăm Beethoven? Mesajul lui Beethoven vine de la un om care a suferit de-a lungul existenţei sale, care s-a străduit să depăşească toate dificultăţile. Mesajul său cel mai important pentru umanitate a fost ***Simfonia a IX-a****. În acel moment se simţea oribil, fiind singur, bolnav şi surd. Acum gîndul lui Beethoven este cel mai bun. De aceea începem cu* ***Simfonia I****, cîntînd-o pentru întreaga umanitate, pentru pace. Mulţumesc." Interviurile acordate de către celebrul dirijor în dimineaţa următoare s-au axat în mare parte pe aceste cuvinte, pe care le-am reprodus aici pentru o mai bună înţelegere a contextului în care au fost rostite.*

Între numeroasele funcţii pe care le deţineţi este şi cea onorifică de ambasador cultural al oraşului New York. Intenţionaţi să faceţi ceva în această situaţie politică extrem de complicată? Credeţi că muzica poate calma o situaţie politică deosebit de tensionată cum este cea prezentă?

Într-o astfel de situaţie muzica nu poate face altceva decît să tacă. Muzica are putere doar asupra celor care cred în muzică. Politicienii care doresc putere nu cred în muzică. Ei cred în gloanţe, cred în puterea lor. Aceasta este greşeala lumii noastre, în acest moment. În acest moment, chiar şi oamenii extrem de religioşi folosesc puterea. Fiecare politician încearcă să obţină puterea. Chiar şi muzicienii. Chiar şi unii dirijori. Ce am putea face? Este banul puterea care conduce lumea? Puterea politică este cea care conduce lumea? Eu unul nu renunţ. Sînt un adept al unui mesaj pacificator. Dar reacţia pe care o văd eu acum este că oamenii doresc răzbunarea pentru ceea ce s-a întîmplat la New York. Şi ce răzbunare poate fi aceea? Să omorîm alţi oameni? Este bine? Este un mesaj umanist acela care cere să fie omorîţi alţi oameni acum? Din nou? Aceasta este întrebarea pe care eu o lansez lumii. Şi sînt fericit că profesia mea caută pacea, armonia, înţelegerea. Şi am să continuu să fac asta. Deşi uneori te poţi simţi ca un predicator care are doar trei femei bătrîne în biserică duminica dimineaţă şi care ar trebui să renunţe la ceea ce face pentru că nimic din ceea ce spune nu are sens. Dar eu nu renunţ, pentru că eu cred că şi cei care deţin puterea în acest moment trebuie să înveţe lecţia că agresivitatea nu aduce decît agresivitate şi nimic altceva. *Nimic altceva.* Dacă Europa nu ar răspunde la această agresivitate cu aceeaşi monedă, atunci ea ar putea deveni o sursă a păcii.

Aţi avut un rol pacificator în procesul de reunificare al Germaniei. Veţi adopta o poziţie oficială faţă de ceea ce se întîmplă acum la New York?

Nu se poate adopta o astfel de poziţie. Vorbind despre poziţii oficiale, prima reacţie a preşedinţilor din multe ţări a fost: „Trebuie să luptăm împotriva celor vinovaţi". Însă nu poţi să te lupţi cu cei vinovaţi. Erau nişte sinucigaşi. Erau atît de posedaţi de ideile lor, încît s-au sinucis pentru a provoca aceste atentate oribile. Aşa că cei vinovaţi sînt deja morţi. Nimeni nu poate decide dacă ei sînt acum în Rai sau în Iad. Dar nu poţi să iei parte la o acţiune justiţiară, pentru că toată lumea e vinovată. Îmi pare rău că trebuie să o spun, dar toată lumea este vinovată.

•

„Un om cu o muzicalitate de dimensiuni cu totul incredibile“

Interviu cu **Maxim VENGEROV**

După concert aţi spus pe scenă cîteva cuvinte despre George Enescu. Cum aţi făcut cunoştinţă cu opera sa?

Pe cînd trăiam în Rusia aveam un disc minunat al lui George Enescu, unde el apărea într-o dublă ipostază – de pianist şi de violonist. M-a surprins că un om cu o muzicalitate de dimensiuni cu totul incredibile şi o frumuseţe nemaiîntîlnită a interpretării poate să stăpînească cu egală desăvîrşire două instrumente atît de complexe şi de diferite. Cînta la vioară pur şi simplu divin. Cînta o baladă pe care nu o voi uita niciodată. Interpretarea sa, izvorîtă din adîncul sufletului, m-a mişcat profund din primul moment, de la primul sunet. Mi-a rămas adînc întipărită în memorie şi încă de cînd eram mic îmi doream foarte mult să îi semăn.

Repertoriul dvs. include şi lucrări de George Enescu?

Din păcate nu. Dar în viitorul apropiat voi include neaparat cîteva. Pînă acum nu am avut ocazia să interpretez muzică de Enescu, dar ştiu că este un compozitor extraordinar, îi cunosc opera.

Cum aţi colaborat cu dirijorul Horia Andreescu?

Minunat. Amîndoi avem experienţă în domeniul muzicii, iar el este un muzician deosebit. Părerile noastre au coincis, ceea ce nu se întîmplă foarte uşor între solist şi dirijor, se întîmplă chiar extrem de rar. A fost o armonie deplină a intenţiilor muzicale şi totul a ieşit bine.

Planuri de viitor?

Voi pleca în Statele Unite ale Americii, într-un turneu, apoi în Japonia, în Extremul Orient – Coreea de Sud, China. Cam astea sînt planurile mele pentru viitorul apropiat.

Interviuri realizate de
Rareş ZAHARIA

reviste străine

N°401 SEPTEMBRE 2001 - 35 F
magazine littéraire
Flaubert
l'invention du roman moderne
avec
Florence Delay
Pierre Dumayet
Jean Echenoz
Pierre Michon
Claude Simon
La Bible : une traduction à plusieurs voix
50 romans de la rentrée
GRAND ENTRETIEN
T.C. Boyle

Dosarul numărului din luna septembrie al revistei **Magazine littéraire** este dedicat lui Gustave Flaubert, „inventatorul romanului modern". În sumar – un foarte inspirat şi incitant grupaj despre Flaubert văzut de romancierii francezi contemporani. Acordă interviuri nume sonore, precum Florence Delay („**Sans Flaubert, Gertrude Stein n'aurait pas écrit**"), Pierre Michon („**Le miracle d'un embrassement de la langue**"), Jean Echenoz („**Flaubert m'inspire une affection absolue**") şi – singurul admirator rezervat – vîrstnicul „nou-romancier" Claude Simon, care declară, fără înconjur, că Flaubert nu a jucat nici un rol în formarea lui ca scriitor (**L'emphase entache trop souvent le style de Flaubert**). Ancheta a fost realizată de către Aliette Armel. Printre „surprizele" (plăcute) ale acestui dosar se numără şi **Educaţia sentimentală** „în varianta hipertextuală" propusă de Tony Williams. După cum se vede, autorul lui **Bouvard et Pécuchet** „supravieţuieşte" bine-mersi şi în conştiinţa ordinatoarelor... Pe lîngă toate acestea, grupajul conţine numeroase eseuri despre Flaubert, contribuţii de istorie literară, reconsiderări polemice. Reţinem în mod special textul semnat de Anne Herschberg-Pierrot: **Flaubert et les idées reçues „C'est là l'ennemi"**. De asemenea, putem afla cît costă azi ediţiile originale Flaubert (un excelent material realizat de Jacques Neefs). Din loc în loc, sînt inserate, pe sistem dicţionar (de... idei primite de la autor) casete despre „temele flaubertiene": religie, politică, sex, gîndire, ştiinţă. Nu lipseşte o consistentă fişă biografică. Merită amintite şi ilustraţiile care însoţesc grupajul – portrete, gravuri şi desene cu şi despre Flaubert, pagini de manuscris în fotocopie... De altfel, problema manuscriselor flaubertiene, documente ale „chinurilor stilului", este una centrală. Una peste alta, un dosar în spirit flaubertian, rafinat, meticulos şi plin de umor fin, meritînd din plin zăbava cititorului....

conflicte

Cotidianul
Fondator ION RAŢIU

În **Tableta de scriitor** din **Cotidianul** de joi 20 septembrie 2001, Nicolae Breban dezvoltă un articol polemic la adresa GDS publicat, în cadrul aceleiaşi rubrici, cu o săptămînă înainte (**Falsele elite**): „Sînt conştient de gravitatea judecăţii pe care am făcut-o săptămîna trecută, cînd am afirmat că, destul de iute, în doar cîţiva ani de la revoluţie, GDS, gruparea aceasta elitistă, ce aduna atîtea nume mari şi promiţătoare ale culturii române, s-a transformat într-o sectă! Cum a fost posibil?!". În continuare, prozatorul lansează un atac la adresa „grupului" Monica Lovinescu–Marie-France Ionesco, pe care-l acuză de a fi indus „boala suspiciunii" în rîndul breslei scriitoriceşti, atît de solidare înainte de 1989 în „lupta împotriva dictaturii": „Fapt ciudat: intelectualitatea «internă» a imitat, după '89, scindarea penibilă pe care o trăia cea din diaspora, mai ales cea pariziană. Suspiciunea în primul rînd, ce a «călătorit» din România spre Franţa pariziană – unde, cu ajutorul grupului M. Lovinescu–Marie-France Ionesco, a făcut o carieră impresionantă, paralizînd nu puţine acţiuni posibile de concertare, de ajutorare a «frontului literar intern» – suspiciunea, boală majoră, răspîndită de securitate şi preluată cu bucurie de mulţi, foarte mulţi cetăţeni şi confraţi". N-ar fi exclus ca reacţia lui N. Breban să fie legată şi de recentele controverse pe marginea alegerilor de la Uniunea Scriitorilor: „Suspiciunea, cu metodă, a ruinat şi proiectul meu şi al lui D. Ţepeneag de a înfiinţa o Uniune a Scriitorilor Români la Paris, la începutul anilor optzeci, cînd Consiliul Uniunii nu reuşea să se mai adune, cînd tinerii erau publicaţi doar în mizere antologii, iar «marile» reviste literare (**România Literară** şi **Luceafărul**) nu-i mai ajutau, paginile lor fiind umplute de sicofanţi şi laude la adresa perechii Ceauşescu! etc. etc.". Afirmaţia potrivit căreia Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca ar fi fost „motivaţi" în acest sens de... invidia faţă de succesul editorial parizian al lui N. Breban şi D. Ţepeneag este pur şi simplu bulversantă, fiind invocate „...pretexte rizibile care ascundeau prost ranchiuna literară – Ţepeneag şi cu mine publicam cărţi la edituri importante pariziene, iar perechea Lovinescu-Ierunca, aflată de decenii în capitala Franţei, nu semnase nici una!". Ne e greu să ni-i imaginăm pe cei doi distinşi critici invidioşi (!) din astfel de motive. În schimb, N. Breban s-a arătat *realmente* ranchiunos pe un alt prozator român trăitor în Paris care a publicat mai mult şi cu mult mai însemnate ecouri critice. În fine, romancierul profită de ocazie pentru a relua o mai veche răfuială cu N. Manolescu şi G. Liiceanu, taxaţi drept „doi dintre corifeii mondenităţii noastre literare". În opinia lui N. Breban, aceştia ar fi răspîndit, prelucraţi fiind de Monica Lovinescu, „suspiciunea" faţă de anumiţi autori „suspecţi", „agenţi de influenţă" sub comunism etc. E limpede acum: autorul **Buneivestiri** se simte marginalizat şi exclus, pe motive politice, de revistele **România literară** şi **22**, în ciuda meritelor sale „incontestabile". Nu i le contestăm nici noi, totuşi un „examen de conştiinţă" nu credem că i-ar strica...

Bine sincronizat cu N. Breban, D. Ţepeneag atacă tot în direcţia lui N. Manolescu, în **Cotidianul** de sîmbătă 22-duminică 23 septembrie (**Fără nume**). Autorul glosează pe marginea „obiceiului românesc" de a nu da nume în cadrul polemicilor, pentru a nu te trezi „pus la colţ". În cazul de faţă adresa e limpede, iar D.Ţ. nu ratează prilejul de a-l „ţinti". „Cînd s-a schimbat regimul, criticul prudent de pînă atunci şi-a dat poalele peste cap şi a devenit om politic. Talentul de a se fofila în timpul dictaturii a fost confundat cu talentul politic. Studenţii şi veleitarii din cenaclurile pe care le condusese ca profesor l-au făcut să creadă că are priză la public. E adevărat, înjurăturile şi grosolănia nu fac parte din «arsenalul» său critic (şi aici trebuie să mă abţin să nu-l numesc pe altul care scrie chiar în ziarul în care am avut onoarea să public cîteva tablete). Dar nici carismă nu are. Doar megalomanie". De fapt, D. Ţepeneag – chinuit, se pare, de o conştiinţă vinovată – nu pare a fi preocupat decît de justificarea legitimităţii atacurilor sale precedente. Tableta nu e decît o tristă răfuială fără miză a unui autor resentimentar.

Reacţiile nu au întîrziat să apară. În preambulul articolului său din numărul de miercuri 26 septembrie, (**O simplă ipoteză**), Constantin Ţoiu se delimitează scurt de afirmaţiile colegilor de la **Cotidianul**: „În legătură cu afirmaţiile răuvoitoare la adresa unor colegi de valoare, cuprinse în articolele semnate de Nicolae Breban, **Falsele elite** (20 sept. a.c.) şi de D. Ţepeneag, **Fără nume!** (22 sept. a.c.) din cadrul rubricii săptămînale **Tablete de scriitor** a **Cotidianului**, ţin să mă delimitez ferm de ele, spre ştiinţa acestui ziar serios şi decent".

În schimb, în editorialul său din numărul de marţi 2 octombrie (**N-avem polemici**), directorul onorific al ziarului, Octavian Paler, ţine să ia o poziţie mult mai drastică faţă de cele două texte „polemice". Chiar dacă nu întotdeauna opiniile noastre s-au întîlnit cu cele ale lui O. Paler, subscriem, de data asta, integral la atitudinea exprimată în partea a doua a editorialului său. O reproducem în cele ce urmează, fără vreun alt comentariu: „Stimulate şi de atmosfera toxică de sub cerul Dîmboviţei, în care iritările se produc uşor, iar resentimentele se uită greu, polemicile noastre derapează, vai, adesea, spre voluptatea răutăcioasă de a lovi, de a micşora, de a nimici cînd e posibil. Să mă scuze Nicolae Breban, dar cum poate să includă în «false elite» intelectuali de talia Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca? Nu înţeleg fiindcă pentru mine – şi nu numai pentru mine din cîte ştiu – Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca au fost adevărate instanţe morale într-o vreme cînd vocile lor, ajunse la noi prin **Europa liberă**, ne-au penalizat laşităţile, îndemnîndu-ne să ne fie mai frică de compromisuri decît de teroare. A-i minimaliza azi e un mod de a ne defecta memoria. Nu înţeleg, de asemenea, de ce mai sînt pomenite sub aceeaşi strîmbă etichetă numele lui N. Manolescu şi G. Liiceanu? Nu-mi dau seama nici de ce crede dl. Ţepeneag că, după '89, N. Manolescu «şi-a dat poalele peste cap». Că n-a avut nici fler, nici noroc, ca om politic, e una. Dar de ce privilegii s-a bucurat? Poate de «privilegiul» de a duce (indiferent de rezultate), împreună cu Al. Paleologu şi alţi cîţiva, puţină intelectualitate în semidoctismul clasei noastre politice. Sînt lipsit de umor? Cu siguranţă. Dar nu cred că sînt deplasat dacă mă întreb: Asta să fie oare, prima urgenţă intelectuală în România de azi? Să ne cultivăm discordiile, să ne etalăm alergiile, într-un vacarm de monologuri? Faptul că n-avem polemici autentice, în care iau foc ideile, nu umorile, nu e, după părerea mea, doar o lacună culturală".

Serialul polemic continuă şi în numărul de joi 4 octombrie 2001 al **Cotidianului**, unde N. Breban răspunde replicii lui Octavian Paler. Destul de prolix şi confuz, articolul (**Unitatea scriitorilor**) nu convinge. Ideea directoare ar fi aceea că scriitorii nu mai sînt astăzi „uniţi" ca în trecut (lucru cu care sîntem de acord – cu precizarea că „unitatea" de pînă în 1989 era la rîndul ei una relativă, conjuncturală): „Nu, regret, se pare că nu poate exista o unitate plenară, azi, a scriitorilor, aşa cum o doreşte domnul Paler şi alţi confraţi pe care îi stimăm". Sînt invocate în acest sens „discordiile" din ţară (fiind amintite, între altele, şi polemicile din interiorul scriitorimii ieşene). Pledînd pentru unitatea scriitorilor în jurul „intereselor naţionale şi istorice" (?), Breban nu se sfieşte, pentru a-i atinge obiectivele, să se solidarizeze chiar şi cu Paul Goma, căruia – aflăm – i-ar fi publicat în **Contemporanul** încă un text polemic la adresa „rezistenţilor prin cultură" N. Manolescu, G. Liiceanu, M. Martin. Scopul scuză, după cum se vede, mijloacele. Scopul – sau mai degrabă scopurile, între acestea numărîndu-se şi reclama făcută, în paginile unui cotidian, unei reviste fără tiraj...

O polemică mai raţională (aproape „cordială") cu Nicolae Manolescu ne propune Marin Mincu, în acelaşi număr în care D. Ţepeneag îşi „etalează alergiile"... Textul are un titlu „incendiar": **N. Manolescu acordă circumstanţe atenuante corifeilor realismului socialist**. Obiectiv vizat – articolul **De la cine învăţăm literatura** din **Cuvîntul**, nr. 8/2001, în care N. Manolescu lua, în faţa lui Al. George, apărarea meritelor post-proletcultiste ale lui Ov.S. Crohmălniceanu, Ion Vitner, Mihai Gafiţa şi George Ivaşcu. Cităm cîteva fragmente: „Cu o logică manolesciană imbatabilă el susţine că Ov. S. Crohmălniceanu ar trebui să fie absolvit total pentru perioada de 15 ani cît a fost un respectat «lider de opinie comunist» [...] deoarece acesta ar fi făcut «mult bine» în anii '60-'80"; „...în ceea ce-l priveşte pe Ion Vitner, dl. Manolescu în loc să-şi exprime dezaprobarea, măcar *post-factum*, pentru că acesta *l-a scos abuziv pe G. Călinescu de la Universitatea din Bucureşti*, el e aproape orgolios «pentru că l-am avut profesor şi am fost apoi colegi de catedră. [...] Desigur, fiecare avem preferinţele noastre. Eu, de exemplu, din timpul Facultăţii, nu-i reţin ca profesori adevăraţi, care m-au format, decît pe Tudor Vianu şi G. Călinescu, deşi, întîmplător, am obţinut şi eu nota zece, fie la Ion Vitner, fie la Ov.S. Crohmălniceanu". Atunci cînd afirmă că N. Manolescu nu l-a mai avut profesor pe G. Călinescu, Marin Mincu comite însă o eroare: *ba l-a avut profesor* la începutul anilor '60, cînd Călinescu a fost reprimit în Universitate – e drept, ca profesor onorific... La fel, nu putem interpreta decît ca excesive şi răutăcioase afirmaţii ironice de genul „evlavia vitneriană" ca „opţiune estetică şi morală" a lui N. Manolescu. Altminteri, există în textul lui M.M. unele observaţii care ar merita dezvoltate: bunăoară, afirmaţia că „repunerea în circulaţie" era mai degrabă o vulgarizare nefastă şi o poluare programată a valorii estetice a lui Ion Barbu şi a Hortensiei Papadat-Bengescu. Politica partidului comunist de „recuperare" selectivă şi condiţionată a clasicilor modernităţii noastre interbelice avea, într-adevăr, regulile şi mizele ei perverse, care, ca şi jocurile cu mai multe strategii ale criticilor vremii, se cer a fi analizate şi contextualizate atent. Din păcate, o mare parte din articol nu e „în chestie", confirmînd apetenţa criticului constănţean pentru polemica de dragul polemicii cu orice preţ şi pentru manipularea – cam populistă – a afirmaţiilor adversarului. Sîntem convinşi, de pildă, că N. Manolescu ar subscrie oricînd la multe dintre opiniile enunţate în textul din **Cotidianul**. Am citit cu atenţie articolul său, l-am şi comentat la **Revista presei** (de unde M.M. preia chiar un citat în sprijinul propriilor afirmaţii...), dar nu am avut deloc, absolut deloc senzaţia că directorul **României literare** şi-a propus să-l „absolve total" pe Ov.S. Crohmălniceanu de cariera sa realist-socialistă sau că şi-a propus să-i facă apologia lui Ion Vitner negîndu-i vina. Cît priveşte „decanonizarea" lui G. Călinescu pentru compromisurile din anii '50 – să fim serioşi! Nu N. Manolescu este cel care s-a ocupat cu acest lucru, el însuşi discutabil, ci, poate, Al. George. Articolul polemic la adresa lui îşi propunea doar să introducă – poate cam vehement – o serie de nuanţări, extrem de necesare într-o discuţie ameninţată de maniheisme încrîncenate şi generalizări abuzive. Din acest motiv, credem că opiniile lui N. Manolescu şi, respectiv, M. Mincu nu sînt opuse, ci complementare. În ceea ce ne priveşte, rămînem la opinia deja enunţată: nu numai persoanele care şi-au adus obolul la făurirea socialismului în România ar trebui discutate, ci şi modul de funcţionare al instituţiilor care au prezidat şi gestionat aceste „oboluri". De abia începînd de aici lucrurile devin cu adevărat serioase...

Eseu

Pavel CHIHAIA
Legendele unei lumi posibile
Editura Jurnalul Literar,
Colecţia „Labirint",
suplimentul publicaţiei nr. 5,
Bucureşti, 2000, 208 p., f.p.

Legendele unei lumi posibile reuneşte articole şi eseuri semnate de Pavel Chihaia şi apărute în ultimii ani în periodicele din ţară **Jurnalul literar**, **România literară**, **Vatra** şi **Luceafărul**, dar şi din diasporă. Volumul este împărţit în patru secţiuni care grupează tematic articolele despre literatură, artă, portrete şi interviuri-convorbiri.

Cartea se deschide cu cîteva consideraţii asupra literaturii române a acestui mileniu şi a noului raport al literaturii, în general, cu televiziunea, calculatorul şi Internetul – cele trei componente, nu doar simbolice, ale noii paradigme culturale. Întrebarea din final rămîne încă deschisă: „Va fi continuată proza sau poezia accesibilă lectorilor obişnuiţi sau se vor impune jocurile lingvistice pluraliste, fărîmiţate, ale unor adepţi ai curentelor semiotice, structuraliste, textualiste, realizînd expresii fulgurate, emiţînd «clipurile» de pe ecranele televizoarelor, dezinteresaţi de dialogul propriu-zis cu lectorul?" (p. 9).

Asociaţia „Mihai Eminescu", care a opus o rezistenţă morală în 1946-48 sovietizării României şi din care au făcut parte printre alţii Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Constant Tonegaru, Dinu Pillat, apoi romanul nescris despre Ovidiu la Tomis sau Cercul Literar „Apoziţia" din München, sînt subiecte despre care Pavel Chihaia vorbeşte în continuarea părţii despre literatură.

Articolele despre artă îi aduc în prim plan, printre alţii, pe Van Gogh, Victor Ieronim Stoichiţă şi Francis Bacon. De departe, însă, cel mai interesant eseu se numeşte **Poate intra kitsch-ul în sfera artei contemporane?** Aflăm de aici că termenul atît de controversat şi dezbătut astăzi în sfera culturii a apărut pentru prima dată în 1870 în Bavaria şi desemna un manierism vulgar faţă de tendinţa culturală înaltă a epocii. Să luăm un scurt fragment:

„Putem remarca la obiectele kitsch: acumularea de trăsături culturale ale trecutului (codificate special pentru mase, în vederea unor exaltări dulcege, sentimentale); urmărirea unor efecte de recunoaştere sau de devinaţie facilă; specializarea în «suveniruri» (neologism care apare cu nuanţă peiorativă în româneşte); primatul conotaţiilor inutile; frecvenţa curbelor, a tonurilor roz-bombon, abundenţa suprafeţelor poleite cu aur şi argint, pentru strălucirea opulentă, cu accente de parvenitism" (p. 118).

Demnă de remarcat ideea că „rămas în galerii obscure sau în magazine de «suveniruri», el (kitsch-ul) nu ar fi interesat pe nimeni". Realizarea unui kitsch de către un artist, conştientizarea lui şi mascarea cu elemente artistice autentice fac însă ca un astfel de produs să pătrundă şi în mediile artistice *academice* marcînd astfel o nouă orientare în artă. Cu Andy Warhol şi, mai nou, cu Jeff Koons, kitsch-ul s-a extins de la cărţile poştale cu cerbi şi apusuri de soare pînă la maiouri şi conserve purtînd chipul lui... Dali. Apropierea unor sisteme semiologice incompatibile.

Din galeria portretelor fac parte Alexandru Ciorănescu, Mircea Zaciu, Basil Munteanu, Al. Vona, Barbu Brezianu şi Barbu Cioculescu.

Dintre convorbirile care închid cartea, interviul acordat Ilenei Corbea este cel mai consistent. Pavel Chihaia vorbeşte despre începuturile sale scriitoriceşti, debutul în literatură, cărţile scrise, ucenicia din redacţia **Timpului** sub conducerea lui Petru Comarnescu, exilul de la München sau despre aşa-zisa *generaţie pierdută* în care vede cîţiva scriitori de prim rang – Mihai Villara, Th. Cazaban şi Al. Vona, ale căror cărţi s-au bucurat de succes în Franţa.

Cartea cuprinde şi 16 reproduceri color excelente după lucrări de E. Burne-Jones, Van Gogh, Ştefan Câlţia, Francis Bacon ş.a., dar şi statuete de lemn din Indonezia şi Oceania.

Marius CHIVU

Filozofie

Lucia CIFOR
Poezie şi gnoză
Editura Augusta, Timişoara, 2000,
258 p., f.p.

Poezie şi gnoză reprezintă teza de doctorat a Luciei Cifor, un demers hermeneutic aplicat poeziei româneşti prin trei din marii săi reprezentanţi: Eminescu, Blaga, Barbu. Autoarea adoptă perspectiva heideggeriană asupra limbajului poetic, pornind de la „orizonturile şi dimensiunile locuirii în limbajul poetic românesc" (**„Locuire poetică" şi gnoză** fiind, de altfel, titlul primului capitol). Studiul e situat în descendenţa numeroşilor reprezentanţi ai perspectivei heideggeriene în critica românească (Ioana Em. Petrescu, Svetlana Paleologu-Matta, Marin Tarangul ş.a.), pe un drum care merge „de la «deconstrucţia» ori critica presupoziţiilor de tendinţă structural-pozitivistă pînă la hermeneutica preponde-

---

Oglindă retrovizoare

Reviste culturale maghiare din România (iulie-august)

SZABOLCS SZONDA

KORUNK

Korunk (revistă culturală, Cluj) – tema numărului din iulie este legătura dintre artă şi istorie, redactorii lui propunînd o perspectivă care să nu aparţină exclusiv istoriei artei (plastice), ci mai degrabă unui domeniu al reprezentării şi al vizualului, cercetîndu-se modurile şi concepţiile referitoare la oglindirea evenimentelor şi fenomenelor istorice în creaţiile artistice maghiare ale mai multor secole. Dezbaterea semnalată se ocupă şi de reacţia posterităţii faţă de operele artistice cu temă istorică, relaţia dintre realitatea cotidiană şi percepţia despre creaţiile vizate, fie ele produse culturale ale artelor plastice, ale picturii ori ale literaturii. Unul dintre subiectele acestui număr – articolele lui Marcsi Ernő şi Prokopp Mária – este cel despre cei doi fraţi sculptori, Márton şi György Kolozsvári şi despre una dintre lucrările lor cele mai cunoscute, care datează din 1373 şi îl reprezintă pe Sfîntul Gheorghe luptîndu-se cu balaurul. Originalul statuii se află la Praga, iar copii ale ei se găsesc şi la Budapesta şi Cluj. De asemenea, se pot citi în acest număr articole şi eseuri despre tiparul de sigiliu din 1575 al conventului Mănăştur-Cluj (Takács Imre), despre sigiliile princiare ale lui Bethlen Gábor (Kovács András), despre insigne de pelerin din Evul Mediu, reprezentate pe clopote din Transilvania (Benkő Elek), despre cărţi ilustrate din Ardealul anilor 1918-1944 (Murádin Jenő). Studiile din acest grupaj au ca teme şi societatea modernă, economia perioadei noastre, timpul postmodern, toate acestea în relaţie cu arta şi cu formele de *happening* (Alexandru Polgár, în traducerea lui Kovács Kiss Gyöngy), despre soluţiile alese de filmul mut pentru reprezentarea realităţii interioare şi exterioare (Sipos Zoltán).

Mai amintim din sumarul acestui număr – ilustrat cu fotografii ale lui Maksay Ádám – studiul istoricului literar Szigeti Lajos Sándor despre influenţa lui József Attila (un important poet maghiar, mort în 1937) asupra celor mai importante figuri ai liricii maghiare conteporane din România; eseul lui Lászlóffy Aladár (**Pîine şi cultură**) şi cel al lui Liviu Maliţa (**Scriitorul: o persoană de prisos?** – în traducerea lui Szabó Géza) avînd ca temă sintagma „pîine şi literatură", sintagmă care a constituit, de altfel, şi obiectul unei consfătuiri desfăşurate în martie, la Cluj. Lőrincz Ildikó face o prezentare a grupării artistice Minimum Party, fondată în 1995, cu membri în mai multe oraşe transilvănene şi care a organizat mai multe tabere de creaţie care au pus accentul nu atît pe opera finită, cît pe explorarea procesului de realizare a acesteia.

Numărul din august al revistei clujene publică – în redactarea lui Zsigmond Andrea – răspunsuri la o întrebare adresată şi unor intelectuali din elita culturală maghiară din România şi Ungaria („Ce vă face fericit?") – de fapt, este vorba de o selecţie a răspunsurilor provenite din ancheta portalului *web Transindex*, realizat la Miercurea-Ciuc – „provocare" menită să iniţieze o discuţie despre două concepte aparent opuse: *normalitate* şi *perversitate* (aparenţa provine din faptul că – stilistic – antonimul lui „normal" este „anormal"). Se încearcă şi găsirea definiţiei actuale a acestor noţiuni, aşezarea lor în context spiritual şi pragmatic. Concluzia răspunsurilor (Egyed Péter, filozof, scriitor, Horváth Andor, profesor universitar, Szilágyi N. Sándor, profesor universitar, lingvist, Bocsárdi László, regizor, B. Angi Gabriella, actriţă, Esterházy Péter, scriitor etc.) la întrebarea amintită ar putea fi formulată astfel: fericirea rezidă de multe ori din lucruri mărunte, la îndemîna fiecăruia dintre noi, însă nu sîntem capabili să ne dăm seama de acest lucru. Spicuim cîteva fragmente dintre răspunsurile celor intervievaţi: pe unii îi face fericiţi „celălalt om", „ceea ce face lumea mai bună", „suprinderea timpului prezent", „lucrurile aparent nesemnificative", „satisfacţiile personale, de pildă cele din căsnicie ori cele profesionale"; însă se exprimă şi părerea conform căreia „e greu să discutăm despre fericire în mijlocul nefericiţilor", dar şi următoarea opinie: „cred că am fost fericit de neobişnuit de multe ori").

Grupajul de răspunsuri-definiţii este completat de poezii şi fragmente de proză avînd această temă, autorii care semnează fiind: Határ Győző, Láng Zsolt, Kemenes Géfin László, Orbán János Dénes, Balázs Imre József, Gergely Edit, Juhász Miklós, Bret Easton Ellis (în traducerea lui M. Nagy Miklós, care îi şi consacră un eseu scriitorului american, autorul romanului **American Psycho**, destul de controversat de critica literară şi de opinia publică), Zelei Miklós. Dezbaterea abordează de asemenea domenii conexe tematicii principale: sexualitatea (în special homosexualitatea), perversiunile, diverse fenomene legate de relaţiile sentimentale sau erotice. Despre toate acestea putem citi prezentări şi analize de Németh Zoltán (**Erotica citirii sau perversiunea ca tehnică de lectură**), Páll Zita (**Cititorul pervers**), Jean Clavreul (**Cuplul pervers**), Michael Ruse (**Homosexualitate şi perversitate**), Zágoni Balázs (**Perversiune pour l'art** – scopuri şi efecte în cazul unor filme romantice sau pseudo-romantice), Kelemen Attila (**Despre sexualitatea japonezilor** – o demontare lucidă şi spirituală a multor prejudecăţi aferente temei). În cadrul materialului intitulat **Valorile noastre de bază nu se deosebesc de valorile majorităţii**, Balázs Imre József realizează o discuţie cu Valer Aşchilean (vicepreşedintele organizaţiei „Attitude!" din Cluj) şi Adrian Coman (director executiv al „Accept" – Bucureşti) despre situaţia homosexualilor din România, despre legăturile lor cu „ceilalţi", cu majoritatea heterosexuală. În contextul subiectului acestui număr din **Korunk**, Sebestyén László realizează o prezentare despre „revista lu' Dinescu", **Plai cu boi**, iar Demeter Szilárd alcătuieşte profilul publicaţiei contopite cu numele lui Larry Flint, **Hustler** (ediţia românească).

Látó (revistă literară, Tîrgu Mureş) – în numărul din iulie sînt prezenţi cu poezii Térey János (cu un fragment dintr-un foarte interesant poem, **Paulus**, care foloseşte şi prelucrează recuzita formală, respectiv decorul stilistic proprii creaţiei lui Villon, pentru o „povestire" cu tematică modernă şi cu o figură centrală contemporană), Kemény István, Demény Péter, Lackfi János, Karácsonyi Zsolt, Szilágyi Domokos (în ultimul caz fiind vorba de două poezii inedite ale poetului-emblemă pentru lirica maghiară din România, versuri descoperite şi publicate de Balázs Imre József), iar cu proză, scriitorii Láng Zsolt, rent speculativă, pe linia de gîndire Heidegger – Gadamer – Ricoeur." Studiul priveşte *creativitatea lingvistică*, înglobînd un tip de analiză bazată pe *lingvistica textului* fondată de E. Coşeriu, îmbinarea abordării conceptuale cu cercetarea aplicată (de multe ori e utilizată analiza pe text pentru exemplificarea afirmaţiilor teoretice) fiind cu atît mai profitabilă. Poetica, stilistica şi filozofia contribuie la consacrarea unei sintagme (*poezia-gnoză*, „experienţă concomitent *poetică* şi *spirituală*") care ar putea înlocui, pe lîngă sintagmele citate de autoare („poezie inspirată", „poezie pură") şi eroarea încă vehiculată a existenţei unei „poezii filozofice". Creativitatea lingvistică se îmbină astfel armonios cu cea *translingvistică*, implicînd „o experienţă a sacrului şi o experienţă a fiinţei".

Capitolul al doilea, **Poezie şi gnoză**, completează prima secţiune, cea „teoretică" a lucrării; după trecerea în revistă a tipurilor de gnoză, autoarea distinge, în subcapitolul **Poezia-gnoză între metadiscurs şi realizare**, trei „moduri de realizare a gnozei prin poezie sau moduri de manifestare a poeziei-gnoză": „1) *tematizarea* ei în opera poetică; 2) *teoretizarea* gnozei în afara corpusului poeziei; 3) *realizarea* sau *întruparea* ei în textul poetic propriu-zis"; primei modalităţi (care constă în „existenţa unei *gnoze subtextuale, implicite*", exprimate în simboluri, metafore, mituri) i-ar corespunde poezia romanticilor, dar şi, la noi, a unor L. Blaga şi I. Barbu, celei de-a doua („o *gnoză ca metadiscurs*") scrierile filozofice ale lui Blaga, iar cea din urmă este autonomie a limbajului împinsă la limită, ceea ce tot Blaga numeşte *magie poetică*.

Viziunea heideggeriană asupra poeziei eminesciene oferă prilejul de a distinge mai multe „*moduri ale locuirii* ori ale existenţei ajunse la Fiinţă prin cuvînt". Simbolurile relevante în acest sens, ale căror ocurenţe în versurile eminesciene autoarea le analizează amănunţit, sunt *cartea* (cu cele două nivele de semnificare ale sale, unul gnoseologic şi celălalt ontologic) şi *icoana* (ce contribuie la conturarea unei poetici a reflectării). Opera lui Lucian Blaga e privită în corespondenţele sale cu cea heideggeriană, atît în filozofie (în **Sensul creaţiei şi existenţa creatoare la Martin Heidegger şi Lucian Blaga**), cît şi în poezie, constanta care dă unitate operei blagiene fiind, în opinia Luciei Cifor, *coincidenţa poemului cu gîndirea*. În sfîrşit, proiectul de creaţie poetică al lui Ion Barbu, aşa cum e el conturat în scrierile sale teoretice şi în artele poetice, face obiectul ultimului capitol.

Cartea Luciei Cifor e expresia unei viziuni inedite asupra poeziei româneşti, în care filozofia, poetica şi stilistica se întîlnesc pentru a alcătui un discurs cu ambiţii de rigoare ştiinţifică.

Mariana ILIE

Memorii

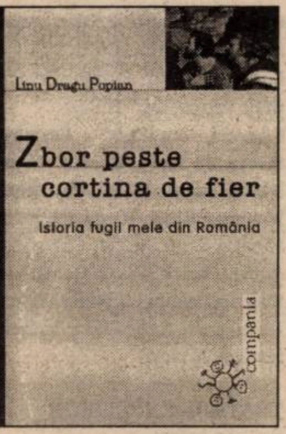

Linu DRAGU POPIAN

Zbor peste cortina de fier. Istoria fugii mele din România

Editura Compania,
Seria ClarObscur, Bucureşti,
2000, traducere de Dana Cojocaru,
254 p., f.p.

Cartea preotului Linu Dragu Popian, publicată şi re-publicată la Udine în 1988 şi 1997, se numea, în varianta originală, altfel: **I 24 giorni della fuga**. Traducerea românească poartă un subtitlu mult mai echivoc (**Istoria fugii mele din România**), ce reflectă ambiguitatea scrierii înseşi. Pe de o parte, cartea e o cronică a emigrării şi ar putea constitui, de aceea, un important document de „istorie". Pe de altă parte, aluzia din subtitlu la „fuga" din Egipt, reiterată şi explicitată de mai multe ori în text, anticipează o altă posibilă izotopie. Aşadar, care ar fi *Hinterland*-ul memoriilor lui Linu Dragu Popian: istoria sau mitul? Intenţia mistagogică e mărturisită, în spiritul unui Antim Ivireanu, încă din cuvîntul introductiv: „să-i învăţ pe alţii cum să ceară minuni mari şi cum să fugă din faţa nedreptăţii". Emigrarea însăşi e socotită de scriitorul-preot o operă a Proniei. Din această concepţie decurge şi o rafinată strategie de ascundere a cauzalităţii evenimentelor. Sosirea tancurilor sovietice în România a fost anunţată de răspîndirea unei legende: „Aşadar au venit. Nu înainte ca la noi să fi ajuns povestea unui fost general ţarist". Ofiţerul Armatei Albe ar fi răsucit cu susul în jos, în faţa revoluţionarilor, un baston făurit din aur la vîrf şi din lemn putred la coadă. Rotirea simbolizează, desigur, răsturnarea ierarhiilor în regimul comunist. Evenimentele au mereu un antecedent în lumea legendelor sau a Cărţilor Sacre şi par elementele unui scenariu apocaliptic, repetabil şi anistoric. Emigrarea din România ceauşistă e pentru autor o altă ieşire a lui Iona din burta chitului. Mituirea vînzătoarelor de la ghişeul de bilete al companiei poloneze LOT e echivalentă cu gestul lui Barbu Craiovescu, banul care, la 1453, răscumpăra de la turci moaştele Sf. Grigorie Decapolitul, plătindu-le greutatea în aur. Impresia pe care o lasă mereu textul e aceea că între momentul experienţei şi acela al reflecţiei s-a interpus o distanţă apreciabilă, atît în timp (de altfel, prima ediţie italiană a apărut la 13 ani după emigrare) cît şi în atitudine. Oare cum ar fi arătat un jurnal al tînărului emigrant Cătălin?

Cartea nu poate fi încadrată în specia memorialisticii, aşa cum nu poate fi considerată încă literatură teologică. Deşi concepută în lumea liberă, ea deţine aceeaşi poziţie ambiguă pe care o are, în sfera ficţiunii, romanul „obsedantului deceniu", oscilînd între statutul de document şi acela de eseu. Semnificativ, voit sau nu, e şi numele Colecţiei din care face parte volumul: „ClarObscur". E clar-obscurul frescelor baroce în care, după stilizări succesive, legătura cu modelul „real" e obnubilată.

Ştefan FIRICĂ

2001/5 • MÁJUS
L@TÓ
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRAT

Kőrössi P. József şi Sebestyén Mihály. Pomogáts Béla semnează un articol despre spiritul grupării literare transilvănene din preajma primului război mondial, formată în jurul revistei literare **Erdélyi Helikon** (cuprinzînd autori valoroşi, cum ar fi, între alţii, Berde Mária, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Molter Károly şi Tamási Áron), respectiv despre aspiraţiile împlinite ale acestei grupări de a fi la curent în mod pragmatic cu valorile literaturii moderne din Ungaria începutului de secol XX, scop atins şi prin păstrarea unor legături vii şi strînse cu cea mai importantă publicaţie culturală ungară a acelei perioade, **Nyugat** (Occident). În studiul său intitulat **Un exemplu: poarta în stil secuiesc – sau de la muzeul de tip sovietic la spaţiul interactiv**, Gagyi József vorbeşte despre tezaurul cultural al unei regiuni sau comunităţi ca element al definirii unei identităţi colective în spirit european modern, iar istoricul literar Boka László scrie – cu titlul: **Canonizare şi „faţa auctorială"** – despre receptarea în Ungaria a literaturii maghiare din Transilvania de după 1957, din punctul de vedere semnalat în titlu, autorul studiului ajungînd la concluzia că în privinţa canonului literar adecvat mai e mult de făcut chiar şi astăzi, pentru a scăpa de unele prejudecăţi, impresii greşite, dar permanentizate, impuse de structuri politice din trecut.

Székelyföld

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Székelyföld (revistă culturală, Miercurea-Ciuc) – în numărul din iulie putem citi – alături de poezii ale lui Lövétei Lázár László, Schein Gábor şi Ferencz Imre, respectiv creaţii în proză semnate de Benedek Szabolcs şi Bozsik Péter. Interesant este şi interviul realizat de Tófalvi Zoltán cu biologul de origine transilvăneană Imreh Sz. István (care în prezent trăieşte la Stockholm), discuţie axată pe problematica schimbării spaţiului de viaţă şi – ca urmare – a destinului personal, respectiv pe aspectele alegerii conştiente a unei meserii „interdisciplinare", ca o tradiţie de familie (tatăl celui intervievat fiind reputatul istoric maghiar din România, Imreh István). Kerényi Ferenc ne dezvăluie în studiul său date interesante, chiar inedite despre implicarea şi rolul clasicului maghiar, poetul Petőfi Sándor în evenimentele revoluţiei de la 1848-1849, iar Kökény Ágoston publică un amplu articol despre războaiele civile din Ungaria, de asemenea în contextul mişcărilor sociopolitice din perioada paşoptistă. Ilyés Zoltán este prezent pe paginile revistei cu un material intitulat **Schimbări de identitate în cazul greco-catolicilor din judeţul Ciuc (1850-1944)**. János Pál evocă, în cadrul unui text de factură documentaristă, atmosfera şcolilor din Harghita din anii 1930. Sculptorul tîrgumureşean Hunyadi László – autor prin excelenţă de statui şi basoreliefuri reprezentînd personalităţi istorice maghiare, creaţii amplasate în multe localităţi transilvănene – răspunde la întrebările lui Máthé Éva în cadrul unui interviu intitulat **„Am jurat credinţă veşnică meleagurilor mele natale"**. Acest număr al revistei este ilustrat cu fotografii înfăţişînd unele lucrări ale celui intervievat.

Numărul din august oferă spre lectură poezii de Kányádi Sándor, Király László, Dénes László şi Balázs K. Attila, proză de Lőrincz György, Klárik Attila şi Nagy Koppány Zsolt. În rubrica Scripta Mundi găsim – între altele – un fragment (în traducerea lui Tóth István – stins din viaţă la mijlocul lui septembrie a. c.. Prin moartea lui, literatura maghiară din România a pierdut un poet şi traducător valoros, un excelent cunoscător al limbilor şi culturii antice. O interesantă cronică în versuri aparţine lui Christianus Schesaeus, umanist transilvănean de origine săsească, născut la Mediaş în jurul anului 1535, autor al unui poem eroic care prezintă în 12 cînturi istoria Transilvaniei, lucrarea amintită anterior tratînd răscoala din anul 1562 a secuilor pentru eliberarea de sub dominaţia străină. Rubrica **Academica Transsylvanica** găzduieşte interviul lui Oláh-Gál Elvira cu Dr. Tövissi József (Cluj), specialist în geografie (**„De-a lungul vieţii mele m-a bucurat orice muncă şi fiecare rezultat..."**), discuţie însoţită de un studiu al celui intervievat despre legăturile dintre geografie şi cunoştinţele complexe ale individului despre meleagurile sale natale.

O secţiune amplă a acestui număr al revistei este rezervată comemorării a 105 de ani de la naşterea, respectiv 25 de ani de la moartea profesorului şi etnografului transilvănean Vámszer Géza. Autorii grupajului-portret sînt Dr. Balázs Lajos (**Reflecţii despre un profesor care gîndea şi acţiona în spiritul modernităţii**) şi Mihály Zita (**Vámszer Géza şi ocrotirea monumentelor de artă din zona Ciucului**).

● „nem haza ez, hisz nem veszett el"

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

Helikon (revistă literară, Cluj; numerele din 10 şi 25 iulie, respectiv 10 şi 25 august) – în aceste recente apariţii publică poezie Lászlóffy Aladár, Király László, Simonfy József, Páll Lajos, Fekete Vince, Egyed Emese, Szabó György, iar proză: Demény Péter, Szász László, Sigmond István, Bálint Tibor; de asemenea putem citi o piesă de teatru de Lászlóffy Csaba, respectiv cîteva traduceri din lirica americană (versuri ale lui Charles Bukowski şi Hal Sirowitz în tălmăcirea lui Gyukics Gábor). Articole şi studii interesante semnează Jancsó Miklós care scrie despre aşa-numita „dramă populară", adică piesa de teatru fără prea mari pretenţii estetice, dar cu semnificaţii care au mare priză la public, un gen de succes cu caracteristici ce pot fi analizate conform regulilor interpretării operelor dramatice; Pomogáts Béla despre conceptul „naţiunii literare" – **Literatura: tradiţie care menţine identitatea**; Király Emőke, **Figura copilului în societatea maghiară a secolelor XVI-XVII**. Bertha Zoltán realizează o imagine panoramică actuală despre literaturile în limba maghiară, cele care se produc în afara graniţelor Ungariei – astfel sînt trecute în revistă autorii, atelierele literare, volumele semnificative, respectiv teoreticienii importanţi ai producţiilor literare în limba maghiară din România, Slovacia, Ucraina, Iugoslavia, respectiv din diaspora occidentală. Menţionăm interviul lui Szepesi Attila cu unul din cei mai importanţi poeţi maghiari ai momentului actual, Határ Győző, care trăieşte la Londra, şi care vorbeşte în acest text – şi din perspectiva existenţială semnalată – despre relaţia lui cu critica literară, cu lirica contemporană, respectiv cu conceptele de spirit public, ţară şi patrie. Egyed Emese publică în două numere reflecţii lirice pe marginea unor evenimente culturale sau a unor lecturi, într-o serie intitulată **Jocul cu textele**. Găsim şi în aceste numere rubrica de comentarii culturale şi (re)interpretări ale unor opere sau fenomene, susţinută de Szőcs István, respectiv rubrica muzicologului Terényi Ede, în care prezintă şi analizează producţia muzicală din diverse epoci şi curente.

Suplimentul **Serény Múmia** (Mumia Sprintenă) găzduieşte creaţii lirice sau în proză semnate de Molnár S. Attila, Bölöni Péter, Mrena Julianna, Bogdán László, Balázs K. Attila, Farkas Arnold Levente, Gángoly Attila, Fehér Kriszta şi Zsidó Ferenc, respectiv studiul istoricului literar Szigeti Lajos Sándor **Forma înseamnă caracter**) despre unele eseuri şi articole – avînd ca temă forma în literatură – ale scriitorului maghiar Németh László, autor al cîtorva romane psihologice remarcabile despre sufletul şi mentalitatea feminine.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

- 9, 12 oct., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu
- 11 oct., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Lev Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Maria Buză
- 13 oct., ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu, Liviu Crăciun, Claudiu Bleonţ, Tomi Cristin, Gheorghe Dinică, Constantin Dinulescu, Valentin Uritescu

SALA LIVIU REBREANU:

- 10 oct., ora 19.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin
- 11 oct., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobîlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş
- 14 oct., ora 19.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea, Ileana Olteanu

SALA CAMIL PETRESCU:

- 9, 10 oct., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 11, 13 oct., ora 19.00 – **Dama cu camelii** după Alexandre Dumas fiul. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Maia Morgenstern, Marius Iosif Capotă
- 12 oct., ora 19.00 – **Bacantele** după Euripide. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Ovidiu Iuliu Moldovan, Florina Cercel, Marius Bodochi, Constantin Dinulescu, Eugen Cristea, Alexandru Bindea, Amalia Ciolan, Tatiana Constantin, Carmen Ionescu, Teodora Mareş, Brânduşa Mircea
- 14 oct., ora 19.00 – **Vecina de alături** de Pierre Chesnot. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

SALA MARIN SORESCU:

- 9 oct., ora 19.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

- 10 oct., ora 18.30 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. AVANPREMIERĂ. Regia: Alice Barb. Coregrafia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinaş, Mihai Danu/Pavel Bartoş, Gabriel Pintilei
- 11 oct., ora 18.30 – **Cumetrele** de Michel Tremblay. Regia: Petre Bokor Cu: Tamara Buciuceanu, Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Valeria Sitaru, Iuliana Ciugulea, Virginia Rogin, Angela Ioan
- 12 oct., ora 18.30 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. PREMIERA OFICIALĂ
- 13 oct., ora 18.30 – **Stele în lumina dimineţii** de Alexandr Galin. Regia: Gelu Colceag. Cu: Oana Ştefănescu, Valeria Sitaru, Crina Mureşan, Camelia Maxim, Iuliana Ciugulea, Şerban Ionescu
- 14 oct., ora 18.30 – **Îngerul albastru** de Răzvan Mazilu după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia: Răzvan Mazilu. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache

TEATRUL NOTTARA

(tel: 212.52.89/ 212.52.90)

- 10 oct., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mitcu
- 11 oct., ora 19.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis
- 12 oct., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica
- 13 oct., ora 19.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Spectacol de Mircea Cornişteanu. Cu: Cerasela Iosifescu, George Alexandru

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

- 9 oct., ora 19.00 – **Sinteţi în direct cu Torquemada – Astă-seară despre prostie** după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotherdam. PREMIERA OFICIALĂ. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu
- 12 oct., ora 19.00 – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ionuţ Burlan

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

- 9 oct., ora 20.00 – **No Mom's Land**, adaptare după S. Beckett. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul Act
- 9 oct., ora 22.30 – **program „alternativ“** (*motto*: „De la o vreme, mă amuză copios...“): **„Zi că-i bine“ alternativ** (*prizat cu bere şi tutun*). În rolul: Andreei Bibiri – Andreea Bibiri, lui Şerban Pavlu – Şerban Pavlu, lui Gheorghe Ifrim – Florin Piersic jr. Regia: fpjr1999@yahoo.com
- 15 oct., ora 20.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim
- 15 oct., ora 22.30 – **Puzzle**, spectacol de **pantomimă**, **step** şi **dans** cu Adriana Nicolae & Vlad Oancea

STUDIOUL TOACA

(tel: 326.38.09)

- 13, 14 oct., ora 20.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi. Regia: Nona Ciobanu. Coregrafia: Laurenţia Barbu. Cu: Liliana Pană, Laurenţia Barbu, Harry Tavitian

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

- 13 oct., ora 11.00 – **Uite tata, nu e tata!** de Arnold şi Bach. Regia: Ion Lucian. Cu: Cornel Vulpe, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Boris Petroff, Dan Tufaru
- 14 oct., ora 11.00 – **Fericirea furată** de Iacob Gordin. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Leonie Waldman Eliad, Theodor Danetti, Mihaela Sîrbu, Nicolae Călugăriţa, Andrei Finţi, Rudy Rosenfeld, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru. Textul poate fi ascultat şi în limba română, la cască

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

- 9, 10, 12 oct., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibriturile** după H.C. Andersen. Regia: Victor Radovici. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu
- 14 oct., ora 11.00 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arhir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Vasile Menzel, Cosmin Şofron

TEATRUL DE REVISTĂ CONSTANTIN TĂNASE

(Tel. 315.56.78)

- 11, 14 oct., ora 18.00 – **Ah, femeile!**
- 12, 13 oct., ora 18.00 – **Ura... şi la gară!**

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA

tel. 310.35.74)

- 11, 12 oct., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Tom Ziegler
- 13 oct., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

- 9, 11, 12 oct., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu
- 10 oct., ora 10.00 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Claudiu Iordan, Graţiela Ştefan, Daniel Stanciu, Cristian Mitescu
- 14 oct., ora 11.00 – **Frumoasa şi bestia**

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

- 9, 10, 11, 12 oct., ora 10.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Maria Varsami, Gabriel Apostol, Paul Ionescu
- 14 oct., ora 11.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Marcela Sava, Daria Gănescu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Ionuţ Brancu

BACĂU

TEATRUL BACOVIA

- 11, 12, 14 oct., ora 18.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

- 11 oct., ora 19.00 – **Moara cu noroc** de Nicu Gheorghe. PREMIERĂ. Regia: Ioan Săsăran
- 14 oct., ora 19.00 – **Moara cu noroc**

CLUJ NAPOCA

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 10 oct., ora 17.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de Luigi Pirandello. Regia: Vlad Mugur. Spectacol *studio* cu traducere simultană la casă în limba română
- 12 oct., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. Regia: David Grant (Marea Britanie)
- 15 oct., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Carol** de Slawomir Mrozek. Regia: Tompa Gábor

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

- 10 oct., ora 18.30 – **Casa Zoikăi** de M. Bulgakov. Regia: Lucian Sabados. Cu: Raluca Zamfirescu, Mihai Coadă, Niculae Urs, Ioan Coman, Roxana Ivanciu, Oxana Moravec, Marian Despina
- 11 oct. – la Cîmpina – **Cafeaua domnului Ministru** de Horia Gârbea. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ioan Coman, Nadiana Sălăgean, Nuami Dinescu
- 13 oct., ora 18.30 – **N-avem bani, nu plătim!** de Dario Fo. Regia: Ada Lupu. Cu: Carmen Ciorcilă, Roxana Ivanciu, Mihai Coadă, Constantin Cojocaru, Karl Baker

REVISTĂ:

- 9 oct. – la Pucioasa – **Bona visurilor mele**
- 11 oct., ora 10.30 – **Bona visurilor mele**
- 12 oct., orele 11.30 şi 18.00 – **Bona visurilor mele**. PREMIERA OFICIALĂ
- 14 oct., ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

- 9, 10 oct., ora 11.00 – **Făt-Frumos din lacrimă** după Mihai Eminescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Paul Nicolae, Lucian Orbean/Nelu Neagoe
- 11, 12 oct., ora 10.30 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino. Cu: Carmen Bogda, Cătălina Radu, Mircea Cârlig
- 14 oct., ora 11.00 – **Muck cel mic**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 12 oct., ora 10.00 – **Mary Poppins** de P. Travers. Regia: Doru Zamfirescu

FILM

9-11 octombrie

BUCUREŞTI

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ Scala/ orele: 9.00, 11.30, 14.15, 15.30, 17.00, 20.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Gloria, orele: 11.00, 14.30, 18.00/ Festival, orele: 11.00, 15.00, 18.30
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 18.30
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 19.00
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayans. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Lumina, orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30/ Aurora, orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio Martin/ orele: 15.30, 17.45, 20.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Viitorul/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Să moară Romeo**, SUA, 2000. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Jet Li Aaliyah, Isaiah Washington/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ orele: 13.15, 19.45
- **Dracula 2000**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ orele: 13.30, 17.30, 21.45
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ orele: 13.45, 19.00, 22.00
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ orele: 15.30, 19.30
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ orele: 15.45, 17.45, 22.15
- **În ritm de hip-hop**, SUA, 2001. Regia: Thomas Carter. Cu: Julia Stiles, Bianca Lawson, Fredro Starr, Kerry Washington/ ora 16.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 14.15, 19.30, 22.15 (pînă în 10 oct.)/ orele: 13.45, 22.15 (10 oct.)
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001/ Sala 1/ ora 16.45 (pînă în 10 oct.)/ ora 16.15 (10 oct.)
- **Dracula 2000**, SUA, 2000/ Sala 2/ orele: 13.45, 16.15, 18.45 (pînă în 10 oct.)/ orele: 14.15, 16.45, 21.45 (10 oct.)
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 2/ ora 21.30
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Sala 3/ orele: 14.45, 17.15, 19.45, 22.30 (pînă în 10 oct.)/ orele: 14.00, 16.30, 19.00, 22.00
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Sala 4/ orele: 14.00, 18.15 (pînă în 10 oct.)/ ora 14.30 (10 oct.)
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Sala 4/ orele: 16.00, 22.45 (pînă în 10 oct.)/ ora 16.30 (10 oct.)
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Sala 4/ ora 20.15 (pînă în 10 oct.)/ ora 19.15 (10 oct.)
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ Sala 5/ orele: 15.15, 18.30, 22.00 (pînă în 10 oct.)/ orele: 15.15, 19.00 (10 oct.)
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser/ Sala 6/ orele: 15.00, 17.45, 20.30
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Sala 7/ orele: 15.30, 18.15, 21.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 14.15, 18.00, 21.45
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 14.30, 19.00
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Sala 9/ orele: 17.00, 21.15
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Sala 10/ orele: 15.00, 17.30, 22.30
- **Dr. Doolittle 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 20.15

ARAD

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Dacia
- **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Mureşul

BACĂU

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

BRAŞOV

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Jocurile seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Tony Doldwyn. Cu: Ashley Judd, Greg Kinnear/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001/ Astra/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 18.30

CÎMPINA

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Central

CLUJ NAPOCA

- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Arta-Eurimages/ orele: 13.00, 16.00, 19.00
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA,

2001/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

CONSTANŢA

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Studio/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Majestic/ orele: 9.00, 12.15, 15.30, 19.00

CRAIOVA

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Modern
- **Cît îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Jean Negulesco

DEVA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Flacăra

IAŞI

- **Dracula 2000**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Victoria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Casa de Cultură/ ora 20.00
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 15.30, 17.30, 19.30 (pînă în 10 oct.)/ orele: 15.30, 17.30 (11 oct.)
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000/ Casa de Cultură/ ora 18.00 (pînă în 10 oct.)

ORADEA

- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Patria
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 13.15, 16.30, 19.45

PITEŞTI

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Bucureşti/ orele: 11.30, 15.00, 18.30
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Patria
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Scala
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Modern

SATU MARE

- **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell/ Luceafărul/ orele: 18.00, 20.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00

SIBIU

- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Pacea/ orele: 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00, 22.30
- **Ziua a 6-a**, SUA, 2000. Regia: Roger Spottiswoode. Cu: Arnold Schwarzenegger, Michael Rapaport, Tony Goldwyn/ Tineretului/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00

SINAIA

- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal, Isaiah Washington/ Perla

SLATINA

- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Capitol
- **Shrek**, SUA, 2001/ Timiş
- **Pierde-vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn, Ron Livingston/ Studio
- **O bătaie pe cinste**, SUA, 1999. Regia: Ron Shelton. Cu: Antonio Banderas, Woody Harrelson, Lolita Davilovich/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers/ Victoria

VASLUI

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

ZALĂU

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

12-15 octombrie

BUCUREŞTI

Pînă la închiderea ediţiei, nu ni s-a furnizat programul cinematografelor bucureştene în perioada 12-15 octombrie

ARAD

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, John Voight/ Dacia
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Doctorul Doolittle 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Patria
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay/ Jean Negulesco

DEVA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Animalul**, SUA, 2001/ Patria
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001/ Scala
- **Pariu riscant**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Pariu riscant**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Capitol
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Timiş
- **Proprietarii de stele**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Independenţa
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

9 octombrie

- **Pacifista**, Italia-Franţa-Germania, 1970. Regia: Miklós Janesó. Cu: Monica Vitti, Pierre Clemente, Daniel Olbrychski, Peter Pasetti. **Ora 10.00**
- **Roşii şi albii**, Ungaria, 1967. Regia: Miklós Janesó. Cu: Mihail Kozakov, Serghei Nikonenko. **Ora 12.00**
- **Bătălia din umbră**, România, 1985. Regia: Andrei Blaier. Cu: Dan Condurache, Alexandru Repan, Şerban Ionescu, Ilarion Ciobanu, Ştefan Sileanu, Doina Tamaş, Adrian Pintea. **Ora 14.00**
- **Chemarea lui André Carel**, Elveţia-Franţa, 1925. Regia: Jean Choux. Cu: Blanche Montel, Camille Bert, Michel Simon, Stéphane Audel. **Ora 16.30**
- **Glissando**, România, 1984. Regia: Mircea Daneliuc. Cu: Ştefan Iordache, Tora Vasilescu, Ion Fiscuteanu, Constantin Dinulescu, Rada Istrate, Camelia Zorlescu. **Ora 18.00**

10 octombrie

- **Program Lumière**, Franţa – filme realizate de Louis Lumière în 1895/ **Program Méliès**, Franţa, 1902-1907/ **Program Feuillade**, Franţa, 1907. **Ora 10.00**
- **Sărmanii flăcăi**, Ungaria, 1966. Regia: Miklós Jancsó. Cu: Tibor Molnar, Andras Kovacs. **Ora 12.00**

INTERNET

Păcatele portalurilor româneşti

Scriam nu de mult despre tendinţa multor designeri de *site*-uri de a crea portaluri, deşi, frecvent, încercările eşuau din lipsă de bani pentru o investiţie serioasă. Este o nebunie să crezi că poţi face un *site* profesionist, care să-ţi aducă vizitatori, fără să ai o echipă instruită, motivată inclusiv financiar. Dintre portalurile în limba română am ales cîteva relevante, cred, pentru definirea acestei noţiuni. Nu în ultimul rînd, am dorit să vă oferim puncte de sprijin în navigarea pe *web*.

Dar, să ne reamintim foarte rapid ce este un portal şi de ce este el preferat unui *site* obişnuit. Portalul este o colecţie de *site*-uri, dacă vreţi un fel de magazin universal, cu produse variate, dar şi gratuite. Puteţi să vă creaţi un cont de *e-mail*, să căutaţi o informaţie într-un motor de căutare integrat, să citiţi ştiri, horoscop, curs valutar, sport şi multe altele.

Un astfel de exemplu este **Maronet**, *www.maronet.ro*. *Site*-urile pe care le conţine sînt *Ştiri*, *Financiar*, *Sport*, *Timp liber*, *România*, *Utile* şi *Artă*. O impresie plăcută, după privirea superficială a tuturor secţiunilor este dată de *layout*-ul specific fiecăreia. Prima pagină are un aspect mai degrabă ludic, cu multe culori, de unde şi impresia de stridenţă, iar o notă proastă o dăm şi *Utilelor*, de un monocrom (fundal verzui) neinspirat. În schimb, motivul pentru care am ales să începem cu acest portal îl reprezintă conţinutul bogat şi actualizarea mulţumitoare. Astfel, la *Ştiri*, mai este mult de lucru pînă ca această secţiune să devină o sursă de informaţie *meteo* şi *Internet*. În schimb, secţiunea *Finaciar* este bine realizată, cu informaţie actualizată şi diversă (*Dobînzi*, *Fonduri*, *Ştiri*, *Burse*, *Links*, *Curs valutar* etc.). *Timpul liber*, redenumit în titlul paginii *Entertainment* şi în adresă *fun*..., cuprinde Programul de cinema (neactualizat de ceva vreme, în curînd se face luna), de la *Televizor* (posturile româneşti), dar fără vreo recomandare, *Teatre*, ce pactizează cu filmele, fiindcă şi aici citim pură istorie, *Evenimente*, a se citi cometariile anterioare şi *Horoscop*, slavă Domnului, actualizat. Bref, un portal care ar fi excelent dacă s-ar munci mai mult: mai multe ştiri, mai multă atenţie în redactarea unor pagini, actualizare la timp, fiindcă altfel se duce pe apa sîmbetei un eventual public fidel. De artă nu ne vom ocupa în acest număr pentru că nu este în aria de interes: sîntem trimişi la un *site* de profil, dar în afara portalului, la *www.artwork.ro*.

Un alt portal, unul dintre cele mai cunoscute, este *www.rol.ro*. **Romania on line** este ocrotit de **PCnet**, unul dintre cei mai importanţi furnizori de Internet din România. În el s-au investit mulţi bani, pentru a-l face cît mai complex, iar periodic se adaugă secţiuni noi, ultima fiind cea de *Discuţii*. Unul dintre cele mai populare servicii pe care le oferă este cel de *Download*. O altă caracteristică a lui **rol.ro** este structura primei pagini. Un loc important este alocat directorului de căutare conţinut, dar găsirea unei informaţii se poate face şi prin *browser*-ul integrat. Din nou, ca şi în cazul precedent, lipsa unei echipe suficient de numeroase şi de serioase se vede în lipsa de actualizare a multor pagini. Concret, *cinema.rol.ro* conţine două clasamente: *Topul filmelor în România* şi *Box Office în SUA*, ce datează din iulie 2001. Credem că cinefilii au avut timp să le şi înveţe pe dinafară, aşa că fie pot fi şterse, fie pot fi actualizate. În plus, portalul se numeşte **Romania on line**, dar programul se limitează doar la Bucureşti. O altă amnezie a administratorilor este pagina de *e-mail*, unde sîntem informaţi că putem participa la un concurs, între 20 august şi 20 septembrie. Cum septembrie a trecut de multişor, am trimis pe 3 octombrie un *e-mail* în care întrebam dacă mai este valabil concursul. N-am primit nici pînă acum un răspuns, ceea ce spune multe despre relaţia cu publicul vizitator.

Încheiem prezentarea acestui portal într-un ton optimist. Ne-au plăcut mult secţiunile *Financiar* şi *Ştiri* (puţin numeroase, dar actualizate), iar, cel puţin pe *site*, internautul are de spus un cuvînt: poate vota, răspunde la întrebări şi participa la discuţii.

Aceste două portaluri prezentate sînt destul de relevante pentru starea de fapt din *Internetul* în limba română. Există interes de a oferi cît mai mult, dar cred că lipseşte puterea de a face mai mult. În mod normal, ar trebui să existe cel puţin un om care să butoneze în permanenţă *site*-ul pentru a verifica orice scăpare: o informaţie care-şi pierde actualitatea, o greşeală de gramatică, un *link* nefuncţional etc. În lipsa acestei perfecţiuni, dar şi în absenţa unei mai mari cantităţi de informaţie, nu cred că se va reuşi fidelizarea unui internaut, lucru pe care cred că îl doresc cei ce conduc un portal. Acesta este făcut să ofere totul... sau nimic. Dacă ceva şchioapătă, cel care doreşte să lege o prietenie de durată cu un portal pentru nevoi variate nu va putea fi atras. Şi este mare păcat, pentru că este absolut sigur că, doar cu mai mult efort, perfecţiunea, atribut îndeobşte divin, poate fi atinsă chiar şi de un muritor *webmaster* sau cum se va numi el – administratorul unui *site*.

Alte resurse: *www.portal.ro*, *www.onlinemedia.ro*, *www.run.ro*, *www.index2000.ro*.

Ovidiu DRĂGHIA

- **Întîlnirea**, Franţa-Italia, 1961. Regia: Jean Delannoy. Cu: Annie Girrardot, Andréa Parisy, Odile Versois, Jean Claude Pascal, Philippe Noiret. **Ora 14.00**
- **Program Lumière**, Franţa – filme realizate de Louis Lumière în 1895/ **Program Méliès**, Franţa, 1902-1907/ **Program Feuillade**, Franţa, 1907. **Ora 16.15**
- **Cu mîinile curate**, România, 1972. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ilarion Ciobanu, Sergiu Nicolaescu, Gheorghe Dinică, George Constantin. **Ora 18.15**

11 octombrie

- **Războiul pentru independenţă**, România, 1912. Regia: Grigore Brezeanu. Cu: Constantin Nottara, Aristide Demetriade, Ion Niculescu, Aristizza Romanescu/ **Atacul trenului**, SUA, 1903. Regia: Edwin S. Porter. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **Glissando**, România, 1984. **Ora 11.30**
- **Colonelul Blimp**, Marea Britanie, 1943. Regia: Michael Powell, Emerich Pressburger. Cu: Roger Livesey, Deborah Kerr, Anton Walbrook. **Ora 14.30**
- **Războiul pentru independenţă**, România, 1912/ **Atacul trenului**, SUA, 1903. **Ora 16.30**
- **Sărmanii flăcăi**, Ungaria, 1966. **Ora 18.00**

12 octombrie

- **Întîlnirea**, Franţa-Italia, 1961. **Ora 9.30**
- **Linişte şi strigăt**, Ungaria, 1968. Regia: Miklós Jancsó. Cu: Andras Kozak, Zoltan Latinovics, Mari Töröcsik, Andrea Drahota. **Ora 11.45**
- **Vrabia din mînă**, Franţa, 1960. Regia: Alexandre Astruc. Cu: Annie Girardot, Daniel Gélin. Versiune originală. **Ora 13.30**
- **Glissando**, România, 1984. Regia: Mircea Daneliuc. Cu: Ştefan Iordache, Tora Vasilescu, Ion Fiscuteanu, Constantin Dinulescu, Rada Istrate, Camelia Zorlescu. **Ora 15.15**
- **Roşii şi albii**, Ungaria, 1967. **Ora 18.15**

13 octombrie

- **Băieţii din strada Pal**, SUA-Ungaria, 1968. Regia: Zoltán Fabri. Cu: Mari Törocsik, Sandor Pecsi, Làszlo Kozac. **Ora 9.30**
- **Iulius Cezar**, SUA, 1953. Regia: Joseph L. Mankiewicz. Cu: Marlon Brando, James Mason, John Gielgud, Louis Calhern, Deborah Kerr. **Ora 11.30**
- **Roşii şi albii**, Ungaria, 1967. **Ora 14.00**
- **Vrabia din mînă**, Franţa, 1960. **Ora 16.00**
- **Codin**, România-Franţa, 1963. Regia: Henri Colpi. Cu: Alexandru Virgil Platon, Răzvan Petrescu, Françoise Brion, Nelly Borgeaud, Graziella Albini, Mihai Mereuţă, Mihai Fotino. **Ora 18.00**

14 octombrie

- **Băieţii din strada Pal**, SUA-Ungaria, 1968. **Ora 9.45**
- **Zizania**, Franţa, 1978. Regia: Claude Zidi. Cu: Louis de Funès, Annie Girardot, Maurice Risch. **Ora 11.45**
- **Cu mîinile curate**, România, 1972. **Ora 14.00**
- **Aleargă după mine ca să te prind**, Franţa, 1976. Regia: Nicole de Buron, Robert Pouret. Cu: Annie Girardot, Jean-Pierre Marielle. **Ora 16.00**
- **Iulius Cezar**, SUA, 1953. **Ora 17.45**

15 octombrie

- **Lolita**, Marea Britanie, 1962. Regia: Stanley Kubrick. Cu: James Mason, Shelley Winters, Sue Lyon, Peter Sellers. **Ora 12.00**
- **Adela**, România, 1984. Regia: Mircea Veroiu. Cu: Marina Procopie, George Motoi, Valeria Seciu, Ştefan Sileanu. **Ora 16.00**
- **Romeo şi Julieta la ţară**, Elveţia, 1941. Regia: Hans Trommer, Valerien Schmidely. Cu: Margrit Winter, Erwin Kohlund, Johannes Steiner, Emil Gyr, Walburga Gmür. **Ora 18.30**

CÎMPINA

- 12-14 oct. – **Ce e mai bun în viaţă**, SUA, 1999. Regia: John Schiesinger. Cu: Madonna

PLOIEŞTI

- 9 oct. – **Ce e mai bun în viaţă**, SUA, 1999

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

CENTRUL MULTI-ART DANS

- 12, 13 oct., ora 19.00 – **De trei zile fără sora Ana**. Coregrafia: Mateia Stănculescu. Cu: Cătălina Gubandru, Rolando Matsangos, Mateia Stănculescu/ **5 minute din viaţa mea**. Coregrafia şi interpretarea: Eduard Gabia/ **Fiinţe ale mîinilor**. Coregrafia: Carmen Riban. Cu: Ema Ciobanu, Mateia Stănculescu, Carmen Riban

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 9 oct., ora 10.30 – **Cocoşelul neascultător**. Regia: C. Ungureanu. Cu: Magdalena Traian, Mihaela Totoianu, Marcel Zănescu, Cristina Roşu
- 11 oct., ora 18.00 – **Pasiuni sud-americane**, spectacol de **balet**: **Iubire eternă**. Coregrafia: Dina Papo (Bosnia-Herţegovina). Cu: Nermina Damian, Mariana Năsălean, Cristina Varga, Genoveva Breaz/ **Tango**. Coregrafia: Nermina Damian. Cu: Mariana Năsălean, Cristian Iacob
- 13 oct., ora 18.00 – **Cosi fan tutte** de Mozart. Regia: Cristian Mihăilescu. Cu: Valentina Mărcan, Gabriela Hazarian, Corina Klein

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 15 oct., ora 19.00 – **Deschiderea oficială a stagiunii lirice 2001-2002**: Gală de operă/ Noi voci ale artei lirice

OPERA MAGHIARĂ DE STAT

- 11 oct., ora 18.30 – **Viktoria** de Abraham Pal. Regia: Gy. Tatar Eva. Dirijor: Incze G. Katalin. Cu: Szeibert Istvan, Marton Melinda, Szakacs Levente, Hary Judit
- 14 oct., ora 17.00 – **Schimbarea diavolului la Ciuc** de Vermesy Peter. Cu: Gaspar Istvan, Maria Georgescu/ **Grădinarul mut sau călugăriţa care cîntă** de Komives Janos. Regia: Selmeczi Gyorgy. Dirijor: Selmeczi Gyorgy. Cu: Manyoki Maria, Molnar Maria, Hary Judit, Szekely Zsejke, Pataki Eniko

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 10, 12, 14 oct., ora 11.00 – **Frumoasa din Pădurea adormită**, muzical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Migry Avram Nicolau. Cu: Ioan Kelemen, Mirela Popescu, Carmen Roibu, Ionela Truşcă, Eva Ştefănescu, Daniela Ionescu
- 11 oct., ora 11.30 – **Frumoasa din Pădurea adormită**

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 11, 12 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Camil Marinescu. Solist: Nelson Goerner. În program lucrări de: **Brahms**, **Bartok**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 10 oct., ora 19.00 – seară de **chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

- 10 oct., ora 19.15 – **concert cameral** susţinut de Orchestra de Cameră Radio. Dirijor: Dejan Savic. Solişti: Dana Borşan, Valentin Năstasă, Maria Amarinei Oţeleanu, Valerica Miron. În program lucrări de: **Haydn**, **Mozart**, **Beethoven**
- 12 oct., ora 19.15 – **concert simfonic** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Enrique Garcia Asensio. În program lucrări de: **Mozart**, **Orff**

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 10 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de grupul „Sound Affairs": Ruxandra Zamfir, Vlaicu Golcea
- 11 oct., ora 21.00 – *A Winston Jazz Concert* cu Pedro Negrescu (contrabass) & friends. Concert transmis *live* pe postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 12 oct., ora 20.00 – **concert** de muzică reggae susţinut de „King & comp."
- 13 oct., ora 21.00 – *Tineri în jazz*, **concert** transmis *live* pe postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 14 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de „Mircea Tiberian Group"

TERASA „LA MOTOR"

- 14 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de grupul „Hradistan" (Cehia), organizat în colaborare cu Centrul Ceh din Bucureşti

ARCUB

- 15 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de grupul „Hradistan" (Cehia), organizat în colaborare cu Centrul Ceh din Bucureşti

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

- 12 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Alexandru Iosub. Solist: Viniciu Moroianu. În program lucrări de: **Mozart**, **Bizet**
- 17 oct., ora 19.00 – **Deschiderea stagiunii de muzică de cameră**: **recital de pian** susţinut de Antonio Di Cristofano (Italia). În program lucrări de: **Chopin**, **Liszt**, **Rahmaninov**, **Scriabin**
- 18, 19 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Modest Chichirdan. Solist: Gabriel Croitoru. În program lucrări de: **Mozart**, **Beethoven**, **Hayden**

IAŞI

FILARMONICA DE STAT „MOLDOVA"

- 11 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Alexandru Lăscae. Solist: Daniel Goiţi, pian. În program lucrări de: **Liszt**, **Berlioz**

CLUBUL ERST

- 13 oct., ora 22.00 – **concert** susţinut de Wlodek Pawlik şi formaţia sa (Polonia)

SIGHIŞOARA

BISERICA MĂNĂSTIRII

- 12 oct., ora 18.00 – **concert** de orgă susţinut de Erich Türk (Cluj Napoca)

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 10 oct., ora 19.00 – **concert cameral**. Solist: Tomoko Kato (Japonia). În program lucrări de: **Faure**, **Dvorak**
- 11 oct., ora 19.00 – **concert cameral** susţinut de Formaţia „Renaissance Consort" (Ungaria). În program lucrări de: **Hassler**, **Praetorius**, **Gervaise**, **Speer**
- 12 oct., ora 19.00 – **concert vocal-simfonic**. Dirijor: Franz Lamprecht (Germania). Solişti: Carmen Gurban, Ana Rusu, Szilagyi Zsolt, Ion Ţibrea. În program lucrări de: **F. Mendelssohn-Bartholdy**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – Luminiţa Tudor şi Iulian Augustin Frăţilă, **pictură**

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Eugenia Hagiu-Andrei, **grafică**, pînă în 16 oct.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Eugenia Enescu, **artă decorativă**, pînă în 17 oct.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup: Carmen Poenaru, Cristina Ciobanu, Eugen Ionescu (membri ai filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **artă decorativă**, pînă în

FILME/SERIALE TV

Despre (a)normalitate

Philadelphia, care poate fi (re)văzut joia aceasta, ora 19.50, la Antena 1, era, la vremea realizării sale (1993), un film care călca, prin subiectul abordat, o cale prea puţin bătută. Homosexualitatea şi SIDA, marginalizarea socială ca rezultat al altei orientări sexuale decît hetero sau în urma infestării cu virusul HIV erau departe de a fi printre temele preferate ale filmelor *made in Hollywood*. Filmul lui Jonathan Demme vine, însă, cu o poveste tranşantă, în care metaforele şi ascunsul după degete nu îşi găsesc locul: un avocat de succes din Philadelphia (Andrew Beckett) este concediat de corporaţia pentru care lucrează, în momentul în care devine evident faptul că suferă de SIDA. Andrew consideră nejustificată atît concedierea, cît şi motivul invocat, astfel încît se decide să dea în judecată firma. Singurul avocat care acceptă să îl reprezinte este un fost adversar, Joe Miller, bărbat de culoare, om cu familie şi copii, homofob, dar cu un oarecare potenţial către toleranţă. Filmul urmăreşte progresiv evoluţia procesului către un final favorabil lui Andrew Beckett, echivalent cu recunoaşterea lui de către societate drept o persoană egală în drepturi cu semenii săi normali.

Scenariul de la **Philadelphia** i-a permis lui Demme să ia în considerare problema stigmatizării bolnavilor de SIDA la un dublu nivel: unul al relaţiilor personale şi celălalt al societăţii în ansamblu. La prima vedere, cel dintîi aspect – al reacţiei celor apropiaţi faţă de îmbolnăvirea unei persoane cu SIDA – pare trecut cu vederea în film. Familia, prietenii şi partenerul, Miguel (Antonio Banderas), îi oferă lui Beckett sprijinu necondiţionat, fiindu-i aproape de la început pînă la lungul, agonicul sfîrşit. Personajul lui Miller salvează însă filmul de la nota de falsitate pe care ar fi putut-o căpăta dacă s-ar fi insistat exclusiv pe solidarizarea apropiaţilor lui Beckett în jurul acestuia, opusă marginalizării lui de către societate. Pe măsură ce procesul în care a acceptat să îl reprezinte pe Beckett se desfăşoară, Miller ajunge să renunţe la frica ce i-o inspiră boala clientului său, dar şi la prejudiciile privind homosexualitatea. Relaţia dintre Beckett şi Miller – evoluţia ei – este o negociere, la nivel personal, a dreptului la normalitate a celui dintîi, aşa cum procesul intentat firmei este o negociere a aceluiaşi drept, la nivelul societăţii ca întreg. **Philadelphia** are, totuşi, ca punct slab un caracter oarecum didacticist. După cum am menţionat, accentul pus pe coaliţia familială din jurul lui Beckett este în unele momente un pic fals, alegerea în spirit de *political correctness*, a unui avocat de culoare drept apărător al lui Beckett bate şi ea la ochi, pentru a nu mai vorbi de reacţiile iniţiale ale aceluiaşi Miller la aflarea bolii de care suferă clientul său (se spală cu frenezie pe mîini după ce dăduse noroc cu Beckett şi se duce la doctor pentru control).

Dar filmul reuşeşte să impresioneze prin descrierea progresivă a agoniei lui Beckett (scena în care acesta se plimbă prin casă, transportat de sunetele muzicii de operă, avînd ataşat de braţ aparatul de perfuzie este de-a dreptul copleşitoare) şi aici Tom Hanks merită toată preţuirea. De asemenea, filmul oferă o lecţie de toleranţă la adresa diferitelor tipuri de marginalitate, lecţie care se grefează nu numai pe context american, dar care ar trebui privită cu atenţie şi de către publicul larg din România.

Galonatul cu Oscaruri din 1999, **American Beauty**, prezentat în această toamnă la HBO, este şi el unul dintre acele filme care pun sub semnul întrebării ceea ce de obicei se consideră a fi normalitatea. Faţa mai puţin strălucitoare a „visului american" este accesată în acest film, într-o modalitate comico-serioasă, prin revelaţia avută într-o bună zi de personajul Lester Burnham: vieţii sale desfăşurate, după schema serviciu, maşină, casă (cu pajişte în faţă şi trandafiri exuberanţi îngrijiţi cu o preocupare feroce de către Mrs. Burnham), familie (nevastă şi copil) îi lipseşte ceva esenţial – dimensiunea autenticităţii. Orice suspiciuni de patetism, de dramă monocoloră, pe care o asemenea poveste ar fi putut-o trezi, sînt de-a dreptul spulberate de film. Nota serioasă este camuflată de o suprafaţă comică ce nu are nimic exagerat sau vulgar, în ciuda acidităţii sale, bine susţinute de prestaţia lui Spacey. Naraţiunea nu îl urmăreşte exclusiv pe Lester, alte personaje, alte tipuri, tot atîtea feţe ale Americii, apar în prim plan: Fitts, fost colonel de marină, care monitorizează, în spirit milităresc, fiecare mişcare a fiului său sau un cuplu de homosexuali. Oricît de mult se ramifică, acţiunea îşi păstrează coerenţa, firele întorcîndu-se, pentru a se despărţi iar, la Lester Burnham. Pe de altă parte, ea este punctată de momente de-a dreptul poetice, în care vizualul joacă rolul prim, precum deja celebra imagine a pungii purtate de vînt, filmată de însuşi regizorul Sam Mendes. Se cunoaşte, în buna dozare a proporţiei dintre narativ şi descriptiv, comic şi tragic, joc actoricesc în forţă şi dirijat, experienţa lui Mendes ca regizor de teatru pe scenele din Londra şi de pe Broadway.

Philadelphia şi **American Beauty** sînt două filme între care o comparaţie nu îşi are locul, dar punerea unui semn de întrebare în faţa conceptului de normalitate, pe care fiecare dintre ele o realizează, merită reţinută.

Dana GHEORGHE

27 oct.

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Bogdan Moţoc, **design**, 9-29 oct.

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Ioana Bătrânu, **pictură**, pînă în 15 oct.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – expoziţie colectivă: *The Vanishing Act. Dispariţie, transformare, magie şi trucuri ieftine în* ***video, foto, performance, obiect, web art*** *şi* ***desen*** *de la Academia de Artă Kunsthokolen din Bergen, Norvegia*, pînă în 16 octombrie. Curator: Karen Kipphoff

GALERIA GALLA – Elena Jianu, Constantin Sinescu, **pictură** şi **sculptură**

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Cei mai buni ilustratori italieni*, **ilustraţii pentru copii**. Expoziţie realizată în colaborare cu Institutul Italian de Cultură/ *Czech Press Photo*, expoziţie de **fotografii de reportaj** (selecţie de fotografii realizate de jurnalişti şi premiate anul trecut). Vernisaj: 10 oct., ora 13.00/ Fotogaleria GAD – Marius Tănăsescu, „EGGtion“, **fotografie**, pînă în 19 oct.

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – Timo Kelaranta (Finlanda), **fotografie**, pînă în 12 oct. Expoziţie realizată în colaborare cu Centrul Cultural Sindan (Cluj Napoca) şi Ambasada Finlandei

GALERIA NOUĂ (tel: 313.51.11) – *Transcafé*, expoziţie colectivă, artişti din Austria, Germania, Marea Britanie, România, Ungaria, SUA etc. Curator: Dan Mihălţanu. Proiect realizat în colaborare cu Institutul Ifa din Berlin

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (Bd. Aviatorilor 57, tel: 090.079.093) – Florin Niculiu, **pictură**

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *L'endroit X*, Eduard Constantin, **instalaţie**, pînă în 15 oct./ *Graphisme et histoire*, Radu Olteanu, **ilustraţii de carte**, 15-30 oct.

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.02.24) – *Lucrări pe hîrtie*, **pictură**, **desen**, **fotografie**, Andreas Fasbender (Berlin), pînă în 17 oct.

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Dacia, o localitate în mijlocul României*, Paul Schuster-Stein, **fotografie**

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – *Galeria de Artă Europeană/ Figuri şi peisaje biblice. Gravuri şi desene din Ţările de Jos din secolele XVI-XVII*, pînă în 10 oct./ *Galeria de Artă Românească Modernă/ Pictori din Ţările de Jos în colecţii publice şi particulare din România*, pînă în 15 oct./ *Ferdinand Fellner – Hermann Helmer – arhitectura teatrelor în Europa Centrală, 1870-1920*, expoziţie documentară (**fotografii, planşe, hărţi, caricaturi**), pînă în 14 oct.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Cristal şi porţelan în saloanele bucureştene*, pînă în luna noiembrie/ *Convieţuiri etnice bucureştene trecute şi prezente*, **obiecte tradiţionale, costume, obiecte de cult** etc., expoziţie documentară la care participă artişti reprezentanţi ai minorităţilor naţionale, pînă în 11 oct.

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Zona medievală a Palatului – Constantin Brâncuşi, **Cocoşul salutind soarele**, lucrare în **bronz, marmură şi lemn**, provenită din colecţia Gregor Wolf (Germania)/ *China – patrimoniul universal UNESCO – artă fotografică şi „Personaje în opera stil Beijing“*

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Constantina Dumitru, **tapiserie** şi **pictură**, Horia Andrei Niţu, **instalaţie foto**, pînă în 9 oct./ Răzvan Mincu, **sculptură**, 11-20 oct. Vernisaj: 11 oct., ora 18.00, urmat de lansarea volumului lui Răzvan Mincu, **Piaţa de veghe**/ ROTONDĂ – Sido, **sculptură**, 15-24 oct. Vernisaj: 15 oct., ora 18.00

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului George Enescu**, pînă în 10 nov.

MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE NATURALĂ GRIGORE ANTIPA (tel: 312.88.26) – *„Chiriaşii“ casei mele*. Vernisaj: 9 oct., ora 18.00

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – Rocsana-Thaisa Iordache, Dan Gavriş, Georgia Lavris, **sculptură** şi **artă decorativă**/ *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 nov. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 23 oct.

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Sala Rondă – *Anotimpurile*, Maria Candrea Ionescu, **pictură**, pînă în 21 oct./ Foaierul sălii de cinema – Constantin Caluian, **pictură**, pînă în 21 oct.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Viorica Zaharia, **pictură**, pînă în 10 oct.

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BAIA MARE

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă a artiştilor din Baia Mare

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Vladimir Bârsan Vova, **fotografie**

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CĂLĂRAŞI

INSTITUTUL ROMÂNO-FRANCEZ „FORDOC“ – Ion Sălişteanu, *Lumi şi structuri vegetale*

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie organizată de Centrul Cultural Francez din Cluj Napoca, pînă în 21 oct.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Serge Vasilendiuc, **pictură**, 9-23 oct.

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Radu Afrim, **fotografie**

MUZEUL DE ARTĂ – Plugor Sandor, **grafică şi pictură**, pînă în 14 oct.

CONSILIUL BRITANIC – Black Box Recorder – Cutia neagră (lucrări a 12 artişti britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor, 9-28 oct. Expoziţie itinerantă, organizată de Departamentul de arte vizuale al Consiliul Britanic din Londra

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Planète précieuse*, expoziţie de **panouri**, realizată în cadrul ciclului *En ville sans ma voiture*, pînă în 15 oct.

BISERICA TREI IERARHI – Sala Gotică – *Biserici din lemn din regiunea Bialystok*, Ewa şi Andrzej Kecznski (Polonia), **fotografie**, 10-31 oct.

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Ioan Popei, **pictură**

RÎMNICU VÎLCEA

MUZEUL DE ARTĂ „CASA SIMIAN“ – expoziţie colectivă a elevilor Liceului de Artă, **icoane**

SLATINA

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR – *Eva 2001*, **salon de fotografie**

TIMIŞOARA

GALERIA ART CLUB BASTION – Ioan Gherman, **grafică**

TÎRGU SECUIESC

GALERIA DE ARTĂ – *Lidice 2000*, expoziţie de **artă cehă** organizată de Centrul Ceh din Bucureşti

DEZBATERI

BUCUREŞTI

INSTITUTUL FRANCEZ

- 11 oct., ora 19.00 – Michel Mafesolli (profesor de sociologie la Universitatea din Sorbonna, director al „Centre d'Études sur l'Actuel et le Quotidien“ şi al „Centre de Recherche sur l'Imagerie“), **conferinţa** cu titlul **Tragique et postmodernité**

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ NAŢIONALĂ

- 9 oct., ora 11.30 – **întîlnire româno-sanscrită** cu prof. Satya Vrat Shastri (India). Participă: E.S. Jawahar Lal, ambasador al Indiei la Bucureşti; Ecaterina Andronescu, ministrul Educaţiei şi Cercetării; Teodor Maghiar, rectorul Universităţii din Oradea; Mircea Duţu, rectorul Universităţii Ecologice Bucureşti/ lansarea volumelor: **Romania Vilasha** de Satya Vrat Shastri, **Mamma Trinidadn** de George Anca, **Cind nu se mai cîntă** ***Mahabharata*** de Florina Dobre, **Tarkha Samgraha**, traducere de Sergiu Al.-George, **Upanishad**, traducere de Ovidiu Nedu, **Upadesha Sahashiri** de Shankaracharya, **Operele** lui Dattatreya, **Cîntecul Soarelui/ Surya Sangit** de Elisabeta Isanos, **Versuri de purificare** de Vasile Grigore Latiş, **La un cappuccino despre tainele iubirii** de Vasile Menzel, **Poeston** de George Anca, **Instantanee grafice** de Neculai Hilohi. Organizator: Asociaţia Culturală Româno-Indiană

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN

- 9 oct. – Sala de Conferinţe – **seminar/intîlnire** cu tema: **Muzeul/ţăranul: între trecut şi prezent. Variaţiuni pe un arhetip**

Din program:

- orele 10.30-12.00 – vizite comentate ale muzeului, în grupuri „specializate“ pe domenii de interes: istoric, muzeografic/ orele 12.30-15.00 – lansarea publicaţiei **Experiment de receptare MŢR**. Intervenţii şi discuţii pe tema: **Muzeu în stil clasic?**. Participă: Daniela Rovenţa-Frumuşani, Andrei Pleşu, Dinu C. Giurescu. Moderator: Ioana Popescu/ orele 15.15-17.00 – discuţii pe tema **Ţăranul între instituţionalizare/ mediatizare şi provocările lumii contemporane**. Participă: Vasile Dâncu, Vintilă Mihăilescu, Lelia Munteanu. Moderator: Mihai Coman
- Organizatori: Muzeul Ţăranului Român, Ministerul Informaţiilor Publice şi Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării (Universitatea Bucureşti)

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

SĂPTĂMÎNILE FILMULUI GERMAN
17 septembrie-11 octombrie

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

- 9 oct., ora 18.00 – **Drumuri în noapte**, Germania, 1999. Regia: Andreas Kleinert. Cu: Cornelia Schmaus, Dirk Borchardt, Henriette Heinze
- 10 oct., ora 18.00 – **Copii din aprilie**, Germania, 1998. Regia: Yüksel Yavuz. Cu: Bülent Esrüngün, Cemal Yavuz, Erdal Yildiz
- 11 oct., ora 18.00 – **Văcarul evreu Levi**, Germania, 1999. Regia: Didi Danquart. Cu: Bernd Michael Lade, Bruno Cathomas, Caroline Eber

ARAD

FESTIVALUL TEATRULUI CLASIC
6-14 octombrie 2001
ediţia a VII-a

TEATRUL DE STAT

Din program:

- 9 oct. – **Jucătorii de cărţi** de N.V. Gogol, spectacol al Teatrului Naţional „Mihai Eminescu“ Chişinău. Regia: Ilie Todorov
- 10 oct. – **Strigoii**, spectacol al Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri“ Iaşi. Regia: Ovidiu Lazăr
- 11 oct. – **Cum vă place** de W. Shakespeare, spectacol al Teatrului de Stat Arad. Regia: Ion Mircioagă
- 12 oct. – **Năzdrăvanul Occidentului** de John Millington Synge, spectacol al Teatrului Naţional Craiova. Regia: Bocsardi Laszlo
- 13 oct. – **Romeo şi Julieta** de W. Shakespeare, spectacol al Teatrului Maghiar Cluj-Napoca. Regia: Keresztes Attila
- 14 oct. – **Jocul dragostei şi al intimplării** de Marivaux, spectacol al Teatrului Naţional „I.L. Caragiale“ Bucureşti. Regia: Felix Alexa

IAŞI

ZILELE CULTURII POLONEZE
10-13 octombrie 2001

Din program:

- 10-31 oct. – holul Palatului Culturii – *Biserici din lemn ale regiunii Bialystok*, **fotografii**. Vernisaj: 10 oct., ora 12.00
- 11 oct., ora 20.00 – cinematograful Republica – **Viaţa ca o boală incurabilă transmisă pe cale sexuală**, Polonia. Regia: Krzysztof Zanussi
- 12 oct., ora 20.00 – cinematograful Republica – **Kornblumenblau**, Polonia. Regia: Leszek Wosiewicz
- 13 oct., ora 16.30 – Catedrala Romano-Catolică – **Ave Maria din diferite părţi ale lumii**, concert susţinut de Joanna Dobrakowska, Joanna Sperska, Marcin Koziel/ ora 22.00 – Clubul RS – **concert de jazz** susţinut de grupul „Trio Wlodek Pawlik“ (Polonia)
- Organizator: Institutul Polonez la Bucureşti

PLOIEŞTI

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE CARICATURĂ
3-15 octombrie

GALERIILE UAP

- Tema: **Libertatea şi presa**
- Participă caricaturişti din 33 de ţări
- Organizatori: Primăria Municipiului Ploieşti, Fundaţia „Raţiu“, Filiala balcanică a organizaţiei internaţionale a caricaturiştilor, „Cartoonists Rights Network“

SIBIU

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE JAZZ
11-15 octombrie

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR

- organizatori: Fundaţia „Pro Art Hermannstadt“, Primăria Municipiului Sibiu, Consiliul Local al Municipiului Sibiu, Ministerul Culturii şi Cultelor etc.

Din program:

- 12 oct. – **concert** susţinut de formaţia „Jan Korinek+Groove“ (Cehia)
- 12 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de Wlodek Pawlik şi formaţia sa (Polonia)

TIMIŞOARA

„TM01BASE“ – FESTIVAL DE MUZICĂ ELECTRONICĂ URBANĂ
11-13 octombrie

- participă trupe şi DJ din: Austria, Franţa, Germania, Marea Britanie, România, Ungaria

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 9 oct., ora 13.00 – Madeleine Davidsohn, **Întinde mîna zilei care vine**, Editura Libra, 2001. Prezintă: Tania Lovinescu, Ion Cristofor şi Florentin Popescu
- 10 oct., ora 15.00 – Mariana Petrescu, **Pe aripile vestului** şi Constantin Ciprian Poopescu, **Curbe şi linii frînte**
- 11 oct., ora 12.00 – Traian Encica, volumul de poezie **August**

RECTORATUL UNIVERSITĂŢII

- 9 octombrie, ora 12.00 – lansarea primului număr al revistei **România Socială**, editată de Asociaţia Sociologilor din România, Institutul Social Român (Universitatea din Bucureşti) şi Asociaţia pentru Promovarea Asistenţei Sociale

CÎMPINA

CASA CĂRŢII „LIBRA“

- 9 oct., ora 17.00 – Madeleine Davidsohn, **Întinde mîna zilei care vine**, Editura Libra, 2001. Prezintă: Gherasim Rusu-Togan şi Daniela Tomescu

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA

- 10 oct., ora 13.30 – Dumitru Ţepeneag, **Destin cu Popeşti. Şotroane**. Prezintă: Ion Mureşan şi Marta Petreu/ Dumitru Ţepeneag, **Maramureş**. Prezintă: Ion Pop şi Ion Vlad

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

MULTIART DANS CENTER

- 10 oct., ora 19.00 – seară literară cu Mihaela Sârbu: **Bucureşti – Berlin. Anii '20**. Organizator: Ambasada Republicii Federale Germania

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 11 oct., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

- 11 oct., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

- 10 oct., ora 24.00 – **Underground Remix**, emisiune de documentare muzicală, literatură, teatru, dans, arte plastice etc.

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 13 oct., ora 19.00/ 14 oct., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Posibitățile și imposibilitățile unei **Traduceri**

DAVID GRANT

David GRANT (1959) este conducătorul Catedrei de Teatru a Universității Queen's din Belfast, Irlanda de Nord. Între 1994-99 regizorul, mai apoi directorul artistic al Teatrului Lyric din Belfast. Semnează regia unor spectacole ale clasicilor, dar și ale contemporanilor, în special autori irlandezi, precum: Synge: *The Playboy of the Western World*, A. Miller – *Moartea unui comis voiajor*, *Vrăjitoarele din Salem*, Shakespeare – *Negustorul din Veneția*, Orwell – *Ferma animalelor*, sau regia nominalizată pentru premiul „*Ema*" a piesei autorului irlandez Brian Friel, *Philadelphia. Here I come!*

Punerea în scenă a piesei *Traduceri* de Brian Friel la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca este prima colaborare a Domniei sale cu o companie teatrală din România.

...denumiri și traducerea lor...

Acțiunea centrală a piesei prezintă armata britanică pregătind harta Irlandei, în 1833. În acest proces cartografic ei schimbă denumirile locurilor irlandeze în echivalente engleze. Adoptă două moduri de realizare: transcriu fonetic denumirile, de exemplu Baile Beag devine Ballybeg, mai ușor de pronunțat, engleza fiind mai puțin complexă în uzul vocalelor decît irlandeza, sau adoptă soluția traducerii *mot-à-mot* a înțelesurilor denumirilor, Carraig na Ri (Piatra Craiului) devine King's rock.

În traducerea precedentă a piesei în limba maghiară denumirile locurilor, fie ele irlandeze sau engleze, au fost transpuse în maghiară. Pentru premiera de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca s-a realizat o nouă versiune maghiară, iar eu am cerut traducătorului Erika Mihálycsa să păstreze denumirile irlandeze așa cum sînt. Intenția autorului a fost ca aceste denumiri să fie ciudate și exotice. În același timp, am rugat-o să traducă denumirile engleze în maghiară pentru a clarifica spectatorilor procesul în sine. Dar, în prima fază a repetițiilor, am avut o discuție cu actorii, unii fiind de părere că denumirile traduse sună prea poetic, pierzîndu-se, astfel, ideea unui proces brutal de traducere prin simplificare. Sunetele scurte și ascuțite ale denumirilor engleze au părut mai elocvente și ne-am înțeles, la sfîrșit, să le păstrăm.

Această decizie mi-a oferit o altfel de analiză a piesei în contextul contemporan est-european și nu numai. Sînt curios să văd dacă mi se va confirma ideea, dar în Cluj și în majoritatea orașelor țărilor din regiune există o tendință de anglicizare similară cu aceea din perioada evenimentelor piesei. Nu trebuie să ieși doar pe stradă și ca să întîlnești McDonald's-uri și Internet Café-uri ca să-ți dai seama: problema asimilării unei limbi de către cealaltă este și în prezent o problemă reală iar engleza rămîne în continuare limba colonizatoare.

...diferențe culturale în Irlanda...

Cred că Irlanda era singura țară din Europa, care de la mijlocul secolului al XIX-lea pînă acum 10 ani a avut o populație în constantă scădere din cauza emigrației. Acest proces s-a schimbat, chiar s-a întors și acum există un proces de imigrație, cu toate că Irlanda se împacă greu cu noțiunea diversității și a fluxului mai multor națiuni. Pînă nu de mult în această țară trăia o societate foarte uniformă, în ciuda faptului că erau acolo acele două comunități puternic diferite prin religie, în special în Irlanda de Nord: comunitatea protestantă și cea catolică. Aceste culturi sînt însă definite prin religie și mai puțin prin limbă, cu toate că în perioada acțiunii piesei cei mai mulți catolici vorbeau irlandeza, iar cei mai mulți protestanți engleza. Acest lucru m-a interesat în mod deosebit în experiența punerii în scenă la Cluj: în acest mediu cultural, limba este un factor mult mai puternic al identității, poate datorită schimbării atît de radicale a pozițiilor granițelor de-a lungul secolelor.

În Irlanda zilelor noastre, numărul celor care vorbesc irlandeza ca limbă maternă este foarte mic, poate 10 la sută dintr-o populație formată din 7-8 milioane de oameni. Întrebarea care s-a ivit în timpul repetițiilor și a discuțiilor cu actorii este: cum se face că limba irlandeză a dispărut în Irlanda în timp ce limba maghiară a supraviețuit în condiția minoritară a țărilor formate pe teritoriul fostului Imperiu Habsburgic. Un răspuns simplu ar putea fi: în timp ce o supresiune activă întărește în oameni ideea valorii limbii, un fel de provocare comercială pe care au reprezentat-o englezii în Irlanda, a însemnat o forță majoră în comparație cu limba irlandeză. Există o referință în piesă – învățătorul Hugh spune că limba engleză este folosită pentru uz comercial, fiind deosebit de propice în acest sens. Realitatea este că englezii nu au suprimat în mod conștient sau chiar activ limba irlandeză, ci au lăsat-o, pur și simplu, să moară. Desigur, în 1831 au introdus sistemul educațional instituționalizat, școli unde se preda în limba engleză, au existat deci instrumente instituționale care au ajutat formarea dominației limbii engleze, dar acestora li s-au adăugat aspectul comercial, importanța crescîndă a Americii etc.

...analogie politică...

Cred că Friel este pe un pămînt foarte delicat în România, pentru că ideile din spatele piesei sînt idei politice: este vorba despre învingerea unei limbi de către cealaltă. Cînd a fost prezentată prima dată (în 1980 *n.n.*), criticii de teatru irlandezi au fost foarte entuziasmați, în timp ce criticii englezi nu i-au negat valorile, dar și-au exprimat nemulțumirea privind prezentarea personajelor engleze, mergînd pînă acolo încît un dramaturg din Belfast, venind dinspre tradiția protestantă, a afirmat că personajele engleze din această piesă sînt stereotipuri rasiste (faptul că sînt prezentați ca necunoscători de limbă greacă sau latină, lucru imposibil în acel moment al istoriei).

Nu cred că ar exista analogie directă și ar fi stupid ca publicul să aștepte o piesă despre românii și maghiarii din Cluj. În acest caz, am monta o piesă despre românii și maghiarii din Cluj. Dar în adîncul artei pe care o reprezintă teatrul și cum funcționează el, nu ne luminează viața prin prezentarea unor subiecte cu acuratețea unor documente istorice. Teatrul prezintă situații paralele cîteodată surprinzătoare. În ultimă instanță, de ce reprezentăm din nou și din nou clasicii dramaturgiei grecești sau Shakespeare? Nu pentru că înțelegem mediul cultural în care s-au născut aceste opere, ci pentru că prezintă ceva din esența cea mai adîncă a ceea ce înseamnă adevăr uman. Brian Friel este un mare filozof. Plasează acțiunea pieselor sale într-o comunitate mitică a satului Baile Beag (Comună Mică) și cred că forța dramaturgiei lui constă în posibilitatea înțelegerii acestei comunități oriunde în lume, modul de prezentare al evenimentelor impunînd un sentiment de înțelegere în ciuda diferențelor lingvistice sau culturale. Povestea este umană și funcționează în plan intercultural. Desigur, acest lucru va depinde și de public, de cum va reacționa el.

Nu ne-am străduit să forțăm piesa să fie relevantă în contextul punerii în scenă de la Cluj, ce e relevant va fi imediat judecat de către fiecare spectator în parte, în funcție de experiența trăită, de limba și cultura din care provine. Mă interesează conexiunile pe care le fac oamenii de aici, în speranța că vor fi metaforice, și spectacolul nu va fi văzut ca o alegorie pentru România.

...compania, actorii, experiența...

Într-un fel, cultura teatrală din Anglia se diferențiază mult de cea de pe continent, și mai ales cea din Germania sau regiunea est-europeană, unde domină conceptul de regizor-creator. În teatrul englez, mai ales în Marea Britanie și Irlanda, sîntem obișnuiți de a-l privi pe regizor ca un realizator al intențiilor autorului. Să fiu sincer, mi-a fost chiar teamă să vin aici. Mi s-a părut că nu e destul să pui în scenă piesa în sine. Într-un teatru românesc poate ar fi și mai greu, tradiția teatrală maghiară fiind mai aproape de cea irlandeză în privința servilității față de text.

Celălalt lucru care diferențiază acest spectacol de unul montat în Irlanda este tipul de actor cu care lucrez. Precum știți, noi nu avem acest sistem al companiilor teatrale permanente, al actorilor care se cunosc între ei. Aceasta a fost cea mai specială experiență pentru mine, munca cu actori ca Bogdán Zsolt sau Csíky András. Mulți actori din Irlanda tind să intre la repetiție așteptînd de la regizor toate răspunsurile, să-i miște ca pe niște păpuși. Sînt desigur excepții, dar cred că cel mai important lucru pe care îl au membrii unei asemenea companii precum Teatrul Maghiar de Stat Cluj, este performanța și intensitatea repetițiilor datorită *încrederii* pe care o au unul în celălalt.

La noi spectacolele se prezintă în fiecare seară pe o perioadă de o lună, cu 6 săptămîni de repetiții înainte. Acest sistem are multe avantaje, precum condițiile tehnice, permițînd ca un teatru întreg să servească un singur spectacol. Fiecare reflector are o poziție fixă, pot fi construite decoruri uriașe, netrebuind să fie demontate o lună de zile. Cred însă, și acest lucru mi s-a confirmat în luna mai, cînd am început repetițiile, că revenirea constantă asupra unei piese într-o perioadă destul de lungă păstrează actorii în formă și în stare de interes continuu. E nevoie de mare disciplină pentru a menține un spectacol în forma premierei. Avem și noi actori deosebiți, dar acest spectacol este de o bogăție fizică, o dimensiune și o intensitate pe care n-aș fi găsit-o în Irlanda. Modul în care se joacă, se exteriorizează textul în mimică, gest și mișcare este un lucru extraordinar pentru mine, un stil aparte al școlii de teatru de aici.

***Observatorul cultural** este partener media al Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca pentru spectacolul **Traduceri**.*

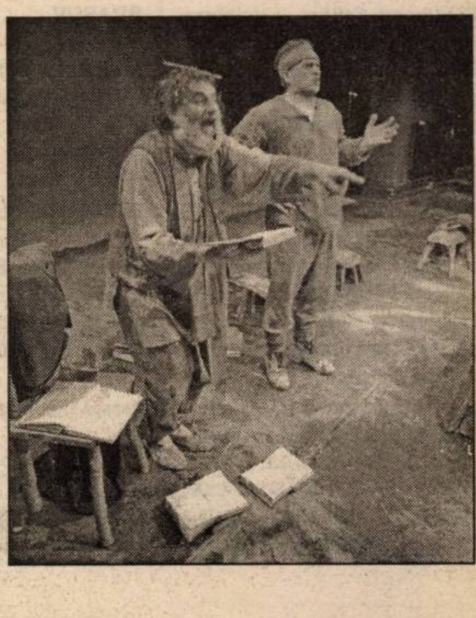

OBSERVATOR CULTURAL

NR.86

16.10.-22.10.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Început de stagiune teatrală cu *Hamlet*-ul lui Vlad Mugur

Vlad Mugur, spectacolul morţii

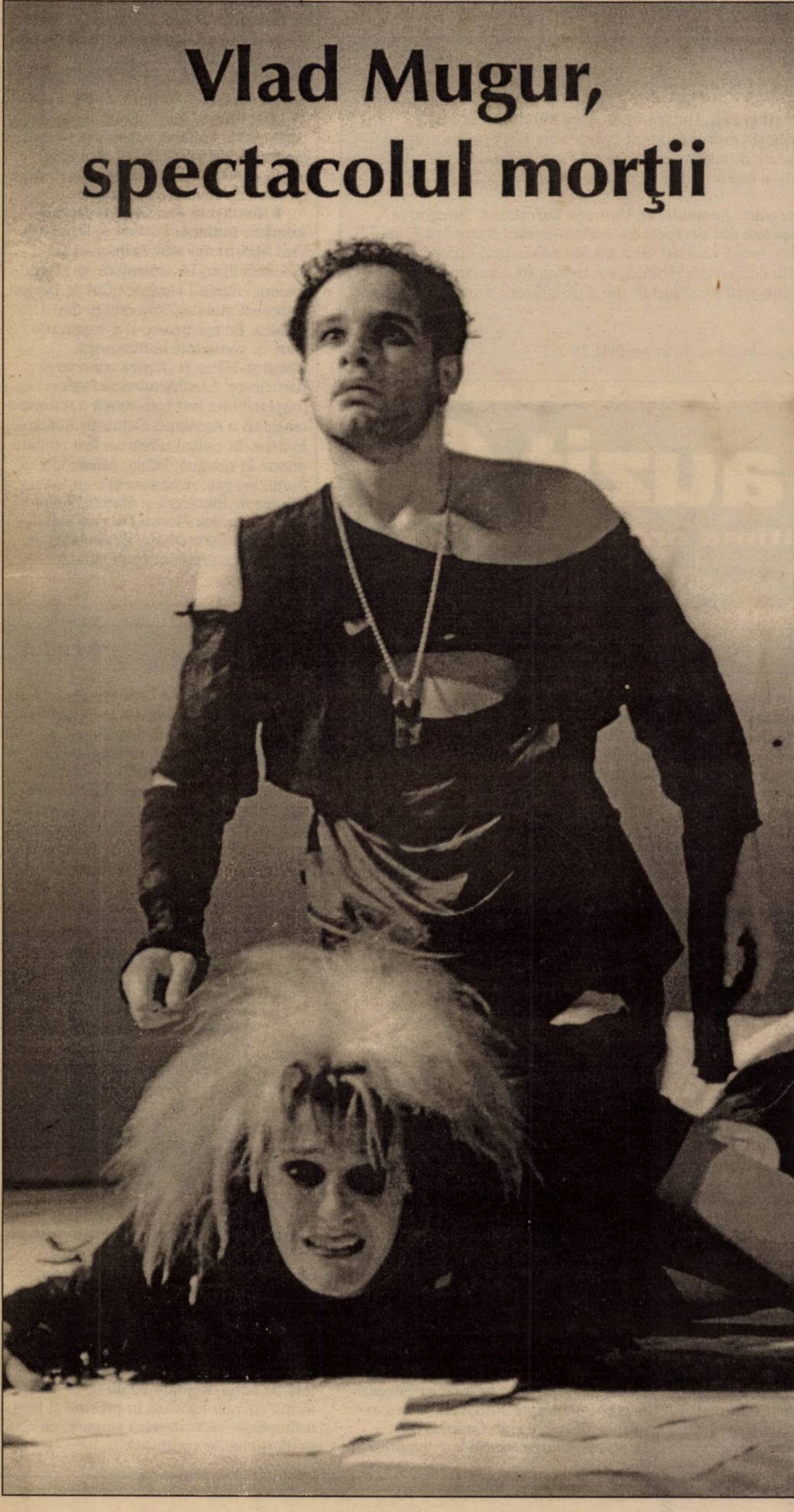

Polemici

Limba română speculată politic

Din nou scandal la Academie?

Caietele *Echinox*

(Re)lansări de reviste: *Columna, Kalende*

Festival teatral în Maroc

Articole şi eseuri de Simion Dumitrache, Monica Gheţ, Irina Bădescu, Liviu Andreescu

Tîrgul Internaţional de Carte de la Frankfurt

Interviu cu Eugen Istodor

OBSERVATOR
CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 86, 16.10. – 22.10.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Andreescu + Luchian = 450.000 de dolari?

Ştirea culturală a săptămînii trecute pare să fie aceea a adoptării unei Hotărîri de guvern prin care se decide ca Ministerul Culturii şi Cultelor să achiziţioneze două picturi de la un colecţionar privat. E vorba despre **Pădurea de fagi** de Ion ANDREESCU şi de **Alecu Literatu** de Ştefan Luchian. Lucrările vor fi plătite cu 450.000 de dolari şi vor intra în custodia Muzeului Naţional de Artă al României din Bucureşti.

Pentru clarificarea unor detalii legate de această tranzacţie, i-am solicitat opinia reputatului critic şi istoric de artă Radu BOGDAN. Monograf al lui ANDREESCU, acesta a contribuit esenţial la recuperarea **Pădurii cu fagi** pentru patrimoniul naţional. Anterior, lucrarea se aflase într-un stadiul avansat de degradare. Ea s-a păstrat pînă acum în colecţia Dumitru Dumitrescu, preluată de către fiul acestuia, Zamfir Dumitrescu, pictor şi proprietar al Galeriei de artă „Apollo“ de la parterul Teatrului Naţional bucureştean.

Pe de altă parte, se pare că titlul amintit al lui LUCHIAN aparţine unei acuarele pe hîrtie, nu unei picturi pe pînză. Un element important – ca şi anterioara degradare a lucrării lui ANDREESCU – pentru o evaluare corectă.

Ţinînd cont de aceste date, ca şi de cotaţiile actuale ale celor doi artişti, se pare că evaluarea la 450.000 de dolari ar fi mult peste ceea ce se oferă pe piaţă, atît în ţară, cît şi în străinătate. Altfel – desigur – e de dorit ca statul român să achiziţioneze lucrări ale clasicilor noştri şi să le includă în circuitul muzeal public.

Vom reveni...

Agenda culturală

Lire en Fête la Bucureşti şi Iaşi. După **Sărbătoarea Filmului Francez**, Institutul Francez din Capitală şi Centrul Cultural Francez din Iaşi organizează săptămîna aceasta o manifestare dedicată cărţii, **Lire en Fête**. Programul include expoziţii de carte, mese rotunde şi întîniri literare cu scriitori francezi.

Prelegere pe tema integrării României în Uniunea Europeană. Integrarea României în Uniunea Europeană din perspectiva Parlamentului European este titlul prelegerii pe care o va ţine Armin Laschet, deputat în Parlamentul European, miercuri 17 octombrie la Institutul de Cercetări Politice din Bucureşti. Comunicarea va fi urmată de discuţii pe tema integrării României în UE şi de lansarea numărului 3 al revistei **Studia Politica**.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la **6:30** la **9** pe **delta**rfi 93.5fm

Pe scurt

Descentralizarea instituţiilor de cultură mai aşteaptă. Marţea trecută, Comisia de Cultură a Senatului a avut pe ordinea de zi descentralizarea instituţiilor de cultură aflate în subordinea ministerului. Invitat la discuţii a fost ministrul Culturii şi Cultelor, Răzvan Theodorescu. În cadrul dezbaterilor, s-a propus ca această acţiune de descentralizare să demareze „etapizat“ în 2002 şi să înceapă cu muzeele şi centrele culturale. Însă, potrivit ministrului Răzvan Theodorescu, nu a fost vorba – cel puţin deocamdată – de o discuţie amănunţită, ci doar de o „sugestie“. Problema rămîne în suspensie...

Michel Maffesoli la Institutul Francez. Joi 11 octombrie a avut loc la Institutul Francez din Bucureşti o conferinţă despre **Tragic şi postmodernism** susţinută de Michel Maffesoli, profesor de filozofie la Sorbona (Paris – V), director la „Centre d'Études sur l'Actuel et le Quotidien“ (CEAQ) şi „Centre de Recherche sur l'Imagerie“ (CRI), redactor-şef al revistei **Societe**. Autor a peste 15 cărţi care au fost traduse în spaniolă, portugheză, italiană, engleză, germană, japoneză, Michel Maffesoli abordează tipologia societăţii moderne explorîndu-i metodic metamorfozele valorilor.

Noutăţi la Asociaţia Culturală Româno-Indiană. Profesorul Dr. Satya Vrat Shastri din New Delhi a vizitat România între 15 septembrie şi 10 octombrie, fiindu-i conferit titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Oradea. De asemenea, el a susţinut o serie de conferinţe la Bucureşti, Rîmnicu-Vîlcea şi Oradea, cu o largă participare. La sfîrşitul vizitei sale, oaspetelui i-a fost consacrată o reuniune omagială a Asociaţiei Culturale Româno-Indiene, în cadrul căreia au fost recitate poeme în română, latină, sanscrită, hindi, bengali, rromanes şi s-au lansat volume de literatură şi filozofie indiană. Cu acest prilej, Florica Dobre a fost desemnată ca preşedinte al Asociaţiei, la propunerea preşedintelui fondator George Anca.

erată

Erori de transmisie. În numărul trecut al **Observatorului cultural**, în articolul **Milenii de umanitate** de Dan HĂULICĂ s-au strecurat cîteva erori. A se citi (în pagina 5): col. I, r. 7 – „*energia* cioplită“; r. 22-23 – „dincolo de *aparenţa* apocrifă“; r. 25 – „Osuarul din *Douaumont*“; col. III, jos – „Directorul general *Koïchiro Matsuura*“. Erorile s-au datorat condiţiilor de transmitere a textului.

Nu NEC-ul a „profitat“... Tot în numărul trecut, în nota din pagina 2 intitulată **Un Lord la Bucureşti**, am informat asupra întîlnirilor, dezbaterilor, ceremoniilor la care a participat recent în Capitala României, ca oaspete de seamă, reputatul politolog Ralph DAHRENDORF. Printre instituţiile organizatoare, alături de Editura Humanitas, Institutul de Studii Liberale şi Universitatea Bucureşti, am menţionat şi Colegiul Noua Europă (NEC), care ar fi „profitat“ de prezenţa Lordului la Bucureşti pentru a-l invita la dezbaterea de deschidere a anului academic. La rugămintea Colegiului, revenim cu precizarea că nu NEC a „profitat“, ci ceilalţi, Lordul Dahrendorf acceptînd iniţial invitaţia Colegiului Noua Europă de a veni la Bucureşti. Abia apoi anunţata sa prezenţă pe meleagurile noastre i-a stimulat şi pe alţii, care l-au solicitat pentru restul programului.

SVENSKA AKADEMIEN

Nobel pentru V.S. Naipaul

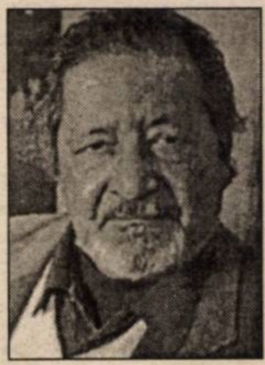

Joia trecută, pe 11 octombrie, Academia Suedeză a anunţat numele cîştigătorului Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2001: cel al scriitorului britanic de origine indiană V.S. NAIPAUL.

Născut la 17 august 1932 în Trinidad-Tobago, într-o familie de origine indiană, Sir Vidiadhur Surajprasad NAIPAUL trăieşte şi scrie din 1950 la Londra. Este autorul unui mare număr de cărţi de proză şi de însemnări de călătorie, fluente, pasionante, scrise cu vizibilă plăcere şi mai puţin cu atenţie la calitatea lor „literară“ în sensul elitar al cuvîntului. Ritmul mereu alert al frazei şi pitorescul descriptiv şi de situaţie fac – totuşi – din proza de ficţiune sau nonficţivă a lui NAIPAUL excelentă „literatură“. Publicate în valuri, traduse pe multe meridiane (nu şi la noi, din păcate!), cărţile sale au fost adeseori *best-seller*-uri. Fascicolele culturale ale cotidienelor occidentale le-au prezentat întotdeauna cu simpatie, tratîndu-l pe NAIPAUL – pe drept cuvînt – ca pe o vedetă de largă audienţă, chiar dacă în publicaţiile specializate şi în cele academice el a fost mai puţin comentat. Oricum, interesul pentru opera sa a crescut în ultima vreme, pe măsură ce universităţile euro-americane au acordat tot mai multă atenţie studiilor culturale, multiculturalismului, postcolonialismului, metisajelor etc. etc. V.S. NAIPAUL este – aşadar – deopotrivă un scriitor deja celebru şi unul de descoperit.

În tradiţionala „scrisoare de motivaţie“ a juriului Academiei Suedeze se vorbeşte despre NAIPAUL ca despre „urmaşul“ lui Joseph Conrad. E menţionată larga cuprindere tematică şi geografică a operei sale, care s-a extins de la insula sa natală pînă la India, Africa, America şi ţările islamice asiatice, incluzînd, „nu în ultimul rînd“, Anglia în care trăieşte. „Naipaul este un *philosophe* modern, continuator al tradiţiei începute cu **Lettres persanes** şi **Candide**. Într-un stil insurgent care a fost pe bună dreptate admirat, el transformă energia furioasă în precizie şi lasă întîmplările să vorbească singure, cu toată ironia lor conţinută“...

Sumar

EVENIMENT/ÎNCEPUT DE STAGIUNE TEATRALĂ

CU **HAMLET**-UL LUI VLAD MUGUR

DORU MAREŞ, Despre „vreme“ şi „vremuri“ ▮ 4

MIRUNA RUNCAN, **Hamlet** *in progress* ▮ 5

DANIELA URSU, Lui Vlad... ▮ 6

POLEMICI

CODRIN LIVIU CUŢITARU, Trei observaţii ▮ 8

DAN GIOSU, Catedrala Convorbiri ▮ 8

Cărţi subvenţionate ▮ 9

SIMION DUMITRACHE, Terorismul nostru cel de toate zilele ▮ 9

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Limba română speculată politic ▮ 10

LITERATURĂ

MONICA GHEŢ, O Şeherezadă a timpului nostru ▮ 11

IRINA BĂDESCU, Deşi Bucureştiul nu-i Parisul... ▮ 12

C. ROGOZANU, Adevăruri mari şi adevăruri mici ▮ 13

SOCIETATE

IOAN STANOMIR, A fi conservator ▮ 14

LIVIU ANDREESCU, Despre comunism în America ▮ 15

INTERVIU

EUGEN ISTODOR, „Trăim într-un soi de X şi O“ ▮ 18

ARTE

TEATRU: **BEDROS HORASANGIAN**, „T.I. & C.“ la UE şi NATO ▮ 20

RADU ŢUCULESCU, Picnic la Casablanca (jurnal teatral) ▮ 21

MIHAELA MICHAILOV, Ingredientele fanatismului ▮ 23

ARTE VIZUALE: **DORINA BOHANŢOV**, Rescrierea invaziei tătaro-mongole ▮ 24

REVISTA PRESEI ▮ 25

RECENZII

MIHAI DRAGOLEA, Panadolul şi poporul ▮ 27

AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

JEŚA DENEGRI, Zivko Grozdanić – energia creaţiei şi energia acţiunii ▮ 32

WILLIAM TOTOK, Frankfurt 2001 ▮ 32

Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 29 / Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 08-14 OCTOMBRIE

▮ **Vom avea buget!** Pentru prima oară în istoria României postcomuniste, guvernul a reuşit să depună la timp la Parlament proiectul de Lege al bugetului pentru anul următor. Conform Constituţiei, proiectul trebuie finalizat de către cabinet în luna octombrie, astfel încît aleşii poporului să-l poată analiza, amenda şi adopta pînă la 1 ianuarie. De peste un deceniu, România democratică a funcţionat cam pînă prin vară fără bugete noi, Constituţia permiţînd prelungirea valabilităţii Legii pe anul anterior (altfel întreaga funcţionare a statului s-ar bloca!). De unde numeroase incoveniente, ministerele şi ceilalţi „ordonatori de credite“ neştiind exact ce sume le vor fi acordate efectiv, astfel încît instituţiile bugetare şi-au drămuit banii cu teama că pînă la urmă nu vor fi de-ajuns – sau, dimpotrivă, i-au risipit cu speranţa (în multe cazuri – vai! – împlinită...) că, dacă tot au cheltuit mai mult decît le permitea plapuma, vor mai primi ceva la rectificarea bugetului, că doar n-or să rămînă salariile oamenilor muncii neplătite...

Aşadar, depunerea în termen a proiectului de buget pe anul 2002 se cuvine salutată ca un semn de intrare – la acest capitol – în normalitate.

▮ **Extremismul îşi pierde imunitatea**. Săptămîna trecută, după o perioadă mai îndelungată de aşteptare, Parchetul şi-a finalizat ancheta în cazul declaraţiei lui Corneliu Vadim Tudor considerate ca „defăimare a ţării“. Lider extremist al Partidului naţionalist România Mare, Tudor lansase la adresa preşedintelui Ion Iliescu acuzaţia că, în timpul precedentului mandat la Cotroceni, în 1995, acesta ar fi aprobat antrenarea în România a unor terorişti arabi, „luptători Hamas“. Acuzaţia s-a dovedit nefondată, fiind vorba doar despre gărzi de corp ale pe-atunci nou-înfiinţatei autorităţi palestiniene. Constatînd faptul, procurorul general al României a apreciat că declaraţia lui Tudor *este* defăimătoare şi a adresat oficial ministrului Justiţiei cererea de declanşare a procedurilor de ridicare a imunităţii parlamentare a lui Tudor şi a secondantului său, Dănuţ Saulea, ambii parlamentari. Că laţul a început să se strîngă s-a văzut şi din alt episod politic, cel legat de reprezentarea Senatului într-o vizită care urmează să aibă loc în Japonia: în urma protestelor repetate ale celorlalţi membri ai delegaţiei, Tudor a fost exclus de pe listă...

▮ **Ghetto-uri pentru rromi!?!...** A făcut vîlvă săptămîna trecută iniţiativa primarului din Piatra Neamţ de a muta cu de-a sila cîteva sute de familii de rromi într-un cartier aflat în construcţie la cîţiva kilometri de oraş. Solicitat de presă, primarul a agravat situaţia folosind cu nonşalanţă un limbaj cu stridente conotaţii rasiste. S-a aflat ulterior că şi în alte locuri din ţară, cum ar fi oraşele Deva şi Baia Mare, primarii pregătesc „soluţii“ similare. Asociaţiile rromilor au protestat energic, iar preşedintele Iliescu a intervenit cu o declaraţie de delimitare, apreciind că „problemele“ comunităţilor de rromi nu trebuie rezolvate prin „izolare“, ci prin „integrare socială“.

Cronica politică

O lume în schimbare

NESTOR RATEŞ

La o lună de la atacurile teroriste din New York şi Washington şi după o săptămînă de operaţiuni militare în Afganistan, lumea apare schimbată în multe privinţe. Nu este vorba numai de o înţelegere mult mai largă a pericolului terorist ca o plagă planetară, nici doar de solidaritatea umană şi politică ce a unit naţiuni şi continente. Avem în vedere deplasări majore pe cale să contureze în rolul şi ponderea diverselor puteri ale lumii, în configuraţia alianţelor politice şi militare, în ierarhia primejdiilor şi natura soluţiilor de combatere a lor.

Iată că America, ţara cu cel mai mare şi mai modern potenţial militar, singura supraputere a lumii, s-a confruntat cu oribilul asalt criminal din 11 septembrie, cînd o mînă de terorişti sincigaşi a reuşit să producă cea mai gravă agresiune străină asupra teritoriului său din istoria Statelor Unite. Armele nucleare cele mai sofisticate, armatele cele mai bine instruite nu ar fi putut preveni acest atac. Războiul în curs contra terorismului are, începînd de la declanşarea atacurilor împotriva Afganistanului, o dimensiune militară, dar el va fi cîştigat printr-o combinaţie mai amplă de mijloace prin care statele să refuze adăpost extremiştilor şi teroriştilor, să-i identifice mai devreme, să le sece sursele de venit, să le confişte conturile bancare, să le facă existenţa imposibilă. Provocarea terorismului pretinde Americii o revizuire cel puţin pe termen scurt şi mediu a strategiei de apărare, a structurilor militare, a reţelei de alianţe, a naturii şi a amplorii relaţiilor ei cu state din diverse regiuni ale globului.

Actuala criză remodelează raporturile în Europa de o manieră foarte interesantă. S-a revitalizat foarte viguros parteneriatul anglo-american, Londra şi premierul Tony Blair asumîndu-şi un rol primordial în susţinerea Washington-ului, în promovarea campaniei anti teroriste în lume şi în operaţiunile militare din Afganistan. Anglia îşi reconfirmă astfel calitatea de principal aliat al Statelor Unite, estompată în anii din urmă. Aceasta îi conferă un loc proeminent în Uniunea Europeană, pe care părea să nu şi-l poată adjudeca altfel. Bătălia contra terorismului internaţional creează prilejul unei vaste reconsiderări a poziţiei Germaniei, care pare disponibilă pentru un rol mondial care să depăşească decis limitele autoimpuse după al doilea război mondial şi care să reflecte în mai mare măsură mărimea teritoriului ei şi redutabila ei putere economică. Cancelarul Schroeder a sugerat această reconsiderare în termeni cît se poate de convingători. „Noi germanii, mai mult decît oricine, avem acum o datorie de a ne îndeplini deplin responsabilităţile“, a spus el, adăugînd că „aceasta include – şi spun acest lucru fără ambiguităţi – participarea în operaţiuni militare pentru apărarea libertăţii şi a drepturilor omului şi pentru a crea stabilitate şi securitate“.

Dar poate că impactul cel mai mare al crizei terorismului este asupra reconfigurării locului Rusiei în lume. Preşedintele Putin s-a raliat rapid Statelor Unite după atacurile de la New York şi Washington, urmărind să obţină în schimb cel puţin o legitimare a cruntelor bătălii pe care forţele ruseşti le-au dat în Cecenia. Prezenţa Rusiei în coaliţia anti teroristă este esenţială pentru Occident, nu doar pentru valoarea ei simbolică, ci şi pentru a face posibilă folosirea teritoriilor unor foste republici sovietice din Asia Centrală în ofensiva americano-britanică din Afganistan. Răsplata a fost o recunoaştere mai curînd implicită decît explicită de către Occident a faptului că terorismul cecen îşi are obîrşia în islamismul extremist deci în combaterea lui ruşii se găsesc de aceeaşi parte a baricadei cu americanii. Ce va urma de aici este destul de greu de întrevăzut, iar experţii sînt cel mai adesea în dezacord. Ce pare, totuşi, probabil este o estompare şi mai vizibilă a componentelor antagonice din relaţiile Rusiei cu Occidentul şi o înclinaţie mai mare spre cooperare în zone de interes comun. Ce nu pare probabil, şi puţini analişti apuseni iau ca o eventualitate realistă, este o evoluţie spre integrarea Rusiei în NATO.

Pînă una alta, Statele Unite şi aliaţii lor sînt la fel de decişi ca înainte să continue lărgirea Alianţei Nord-Atlantice anul viitor. Nu se poate observa în nici o capitală aliată vreun indiciu că ideea lărgirii NATO a suferit vreo erodare ca urmare a noilor preocupări privitoare la terorism, iar nu puţini analişti cred că, dimpotrivă, ea a fost întărită de actuala criză. România, prin comportamentul ei în această criză, şi-a consolidat poziţia pe lista candidaţilor. Iar dacă Washington-ul va dori totuşi să dea un premiu Rusiei în acest domeniu, el va consta într-o amînare a primirii ţărilor baltice, ceea ce va deschide uşa alianţei încă mai larg României.

Praga

(Text transmis
la Radio Europa Liberă)

Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană – CIAC, Bucureşti

anunţă
expoziţia **Zbor** a Mirelei DĂUCEANU.

Expoziţia, găzduită de Galeria S.P.A.C.E. a CIAC, va fi vernisată marţi 16 octombrie la ora 18:00 şi va rămîne deschisă pînă în data de 2 noiembrie.

Galeria S.P.A.C.E. – CIAC
Str. Şelari Nr. 9-11
(accesul prin Intrarea Soarelui 1)
Bucureşti
Tel./Fax: 313.51.10; 313.51.11

ÎNCEPUT DE STAGIUNE TEATRALĂ

Stagiunea teatrală 2001-2002 a pornit la drum: au bătut gongurile inaugurale, au început să fie reprezentate cele dintîi premiere ale toamnei, pe bulevarde apar afişele spectacolelor de succes. Evenimentul numărul 1 al momentului este premiera oficială a *Hamlet*-ului semnat de Vlad MUGUR la Teatrul Naţional din Cluj. Jucat în avanpremieră la începutul verii, spectacolul s-a încărcat între timp de semnificaţii testamentare datorită regretatei dispariţii a regizorului. Revenim acum (după anunţurile pe care le-am făcut înaintea avanpremierei în virtutea „parteneriatului media“ dintre revista noastră şi Teatrul clujean pentru acest spectacol şi după o primă cronică semnată atunci de Monica GHEŢ) cu două noi analize, cu o prezentare a volumului special realizat de redacţia revistei *Apostrof* şi lansat în seara premierei şi cu însemnări despre „facerea“ spectacolului.

Început de stagiune – aşadar – cu *Hamlet*-ul lui Vlad MUGUR. Adăugăm şi un semnal al premierei de săptămîna trecută cu *Colonelul-pasăre* de Hristo BOICEV la Teatrul Bulandra în regia lui Alexandru DABIJA, precum şi, în secţiunea noastră de *Arte*, un articol despre premiera cu care a fost inaugurată stagiunea la Naţionalul bucureştean: *Take, Ianke şi Cadîr* de Victor Ion POPA în regia lui Grigore GONŢA...

Despre „vreme“ şi „vremuri“

DORU MAREŞ

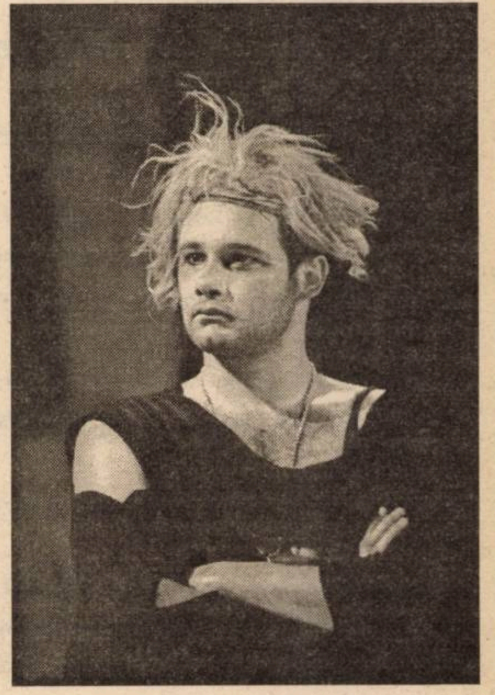

Sorin Leoveanu

Ultima operă scenică a lui Vlad Mugur, spectacolul după **Hamlet**-ul shakespearian, este o înseriere de capcane-detectiv, pe de o parte pentru definirea propriilor vremuri, pe de alta pentru surprinderea vremii cu garda coborîtă, spre a-i pricepe măcar fulgurant înţelesurile adînci. Capcanele, măştile au fiecare figura decodării finale, concepţia regizorală fiind, din acest punct de vedere, oarecum cabalistică. Drept pentru care, accesul la codul ultim, periculos şi ca atare interzis, poate fi cel mult intuit, iar vecinătatea lui trimite către soluţii similare, precum **Luceafărul** eminescian.

Contextul spectacologic conduce către cel puţin trei direcţii. Mai întîi, mizînd pe jocul tip teatru în teatru, pe Hamlet actorul, propunerea lui Vlad Mugur se aşează, în perimetrul ultimilor unsprezece ani ai teatrului românesc, alături de viziunea lui Ion Sapdaru, de acum cîţiva ani, de la Botoşani. De altfel, aceste două spectacole **Hamlet** sînt şi singurele care chiar merită să fie reţinute în perioada de care vorbeam. Numai că, pariul lui Sapdaru îşi respectă cu exactitate limitele ludic-constructiviste (amintiţi-vă decorul modular) şi relaţia de intimitate cu memoria culturală a receptorului (de unde şi celebrul monolog al lui Hamlet aşezat după aplauzele de final). Pentru Vlad Mugur, acesta e doar un nivel, dacă nu o capcană propusă.

A doua direcţie ar putea defini o manieră de utilizare a spaţiului de joc şi a costumelor, care trimite oarecum la anii '60 – '70. În scena aproape goală, „civilii“ contemporani sînt aceia care fac legea. Ar fi fost prea puţin (**Scandalul cu publicul** de la Piatra Neamţ „arsese“ deja etapa cu pricina) pentru acest soi rarisim de regizor irepetabil formal şi teribil de atent la detalii. Că, în pragul finalului de capitol mundan, Vlad Mugur a dovedit o tinereţe care, din păcate, lipseşte în general artei teatrale româneşti, e una. Dar că abia acum s-ar fi lăsat cuprins de vreo acnee estetică e de-a dreptul stupid.

Abia o a treia direcţie începe să tatoneze adevărul. Secondat perfect de scenografia lui Helmut Stürmer, Vlad Mugur face ca punctul de plecare al spectacolului **Hamlet** să lege lucrurile de acolo de unde le lăsase finalul **Livezii** sale **de vişini**, montată la Teatrul Maghiar din Cluj. Tot din Cluj, dacă vreţi! Acolo, în final aşadar, pereţii se prăbuşeau lăsînd la vedere, ca să zic aşa, fie şantierul în care se ridicase temporarul paradis provincial, fie şantierul ce ar fi fost să vie, indiferent sub ce patronaj, spre a-l reconstitui. Şantier în act, oricum. Acesta e, continuu, contextul scenografic al **Hamlet**-ului de la Cluj. E de rememorat dacă nu cumva chiar actanţii decurg dinspre Cehov către Shakespeare într-o demonstraţie pe care Vlad Mugur o caută, în opinia mea, alături de Eminescu (de pildă). Căci: şantierul, cel puţin într-o primă parte a spectacolului, e observabil doar parţial, fondul constituindu-l un ecran alb care, de altfel, subliniază ideea artificiului de prezentare a ideii via actorii care îşi „învaţă“ rolurile pentru un posibil spectacol **Hamlet**. Toţi sînt bine prăfuiţi, uşor rufoşi (inteligente costumele Liei Manţoc, şi în sensul în care există „arme inteligente“), pînă acolo că bătrînul Hamlet – zombi aici – pare chiar simpatic (să nu zic hazliu). Tocmai întîlnirea cu fantoma tatălui e momentul în care lucrurile se schimbă, depăşeşc vremelnicul, derizoriul, permit iluminarea, transcendentul. „Vremurile şi-au ieşit din matcă [...] Să fiu născut să le adun la loc?“, exclamă prinţul Hamlet, provocînd declanşarea unei sonerii de şantier (de avertizare a mişcării macaralelor, de exemplu). Pînă acum actorii şi-au „citit“ rolurile, s-au pregătit, aşadar, pentru „construcţie“, pentru, se înţelege din replica hamletiană, readunarea „vremurilor“ printr-un gest, inevitabil, constructiv, de şantier. Cel puţin pentru receptorul român, ceva sună familiar. Să vedem: „Căci unde-ajunge nu-i hotar/Nici ochi spre a cunoaşte/Şi *vremea*-ncearcă în zadar/Din goluri *a se naşte*“. Sublinierile (dacă mai erau necesare) îmi aparţin. Un alt soi de şantier, aceeaşi intenţionalitate supusă deşertăciunii. Căci „în zadar“ tentează construcţia „vremea“, în faţa voinţei Demiurgului, în zadar „vremurile ieşite din matcă“ va încerca Hamlet să le ordoneze într-un model coerent. Finalul spectacolului va trimite hotărît la cheia de început, din replica lui Hamlet. Duelul, ca încercare supremă de coerenţă prin act justiţiar, se va petrece în jurul unei mese încărcate argintiu-strălucitor, în pofida contextului scenografic, prăfuit-şantieristic. Cupe, florete şi măşti de scrimă, toate argintii, sînt aşezate conform unui model logic (un model de construcţie, de „readunare a vremurilor“, aşa zicînd), deşi o anume aură bacoviană de „funerar veşmînt“ transpiră dincolo de această ordine. Potenţialul justiţiar duel va dărîma însă aranjamentul de pe mese, cu sfîrşitul pe care îl ştim cu toţii. Construcţia rămîne apanajul ştiutului *vanitas vanitatum et omnia vanitas*. Şi, ca să nu existe dubii, glasul tunurilor pe care îl comandă Fortinbras cel tînăr (un copil – lucru cu atît mai dur cu cît regizorul nu iartă nici această întruchipare a speranţei, cu puternică încărcătură social-afectivă) este un soi de huruit de mecanisme stricate dintr-o ceasornicărie terifiantă. Glasul „vremii“, nu-i aşa, care „-ncearcă în zadar“...?

Totul rămîne şantier, şi pentru „vreme“ şi pentru „vremuri“. Aici nu mai e vorba doar de condiţia umană, ci de un dat al acestui univers „cunoscut“, pe care nu sîntem chemaţi mai mult decît să-l intuim, şi Vlad Mugur asta sugerează, cred, dincolo de măştile, capcanele, oricum eclatante ale spectacolului său de la Cluj. Un fel de testament al celui ajuns la înţelepciune, ca apoteoză a trăitului.

Dincolo de filozofia adîncă a spectacolului, măştile, capcanele primelor nivele ale receptării nu sînt nici ele mai prejos, nici regizoral, nici actoricesc. În primul rînd trebuie recunoscută lejeritatea suverană cu care acest mare actor al scenei româneşti, Anton Tauf, îşi realizează al său Polonius, insuflînd energie tuturor partenerilor de scenă. Nu va fi foarte clar pînă la finalul „şobolanului“ dacă primul curtean e cel ce ştie şi înţelege toate dedesubturile sub masca senilităţii care începe să se arate, ori e chiar un naiv care a învăţat admisibil regulile servilismului la o curte a cărei rigoare morală a luat-o razna (deşi nici Hamlet cel bătrîn nu fusese vreun sfînt, poate de aici şi prezenţa lui aproape lipsită de tragism, în spectacolul lui Vlad Mugur).

Actorii îşi individualizează personajele după posibilităţile lor ori după dreptul acestora de a servi atuurile contextualizării. Sorin Leoveanu, ca şi Daniel Badale în spectacolul înrudit de la Botoşani, e un posedat de un soi special, mai puţin „ştiutor“, poate,

Vlad Mugur,
spectacolul morţii

Revista **Apostrof** a publicat un număr special – un dosar *in memoriam* Vlad Mugur (**Vlad Mugur, spectacolul morţii**), gîndit şi alcătuit de Marta Petreu şi Ion Vartic sub semnul Bibliotecii Apostrof şi a Teatrului Naţional din Cluj. Un impresionant gest de preţuire şi de iubire intelectuală, concretizat într-un „obiect subiectiv“, un documentar ambiţionînd să recompună din fragmente, într-un montaj *regizoral*, filmul unui final exemplar de carieră. Moartea marelui regizor devine astfel o (ultimă) reprezentaţie simbolică, un spectacol metafizic al dispariţiei premers de o piesă profund autoreflexivă despre moarte. Fotografiile care însoţesc acest dosar au fost realizate de Nicu Cherciu, Helmut Sturmer şi Marta Petreu.

Caietul se deschide cu o „fişă spectacologică“ despre ***Hamlet* la Naţionalul clujean** – de la prima montare, din 1922, în regia lui Sică Alexandrescu pînă la reprezentaţia din 1971, în urma căreia Vlad Mugur a fost nevoit să părăsească ţara. Urmează o „fişă biospectacologică“ şi un jurnal cu însemnări ale lui Ion Vartic despre istoricul montării ultimei piese: **„Ce-ar fi să vă fac un *Hamlet*?“ Jurnal cu Vlad Mugur şi calfele sale**. Fotografii realizate înaintea spectacolului prefaţează textul propriu-zis, reprodus integral şi ilustrat cu imagini din timpul premierei. „Postfaţa“ este un pasionant **Memorial al repetiţiilor**, o „fişă de temperatură“ realizată de Roxana Croitoru şi urmată de un substanţial grupaj de interviuri cu Vlad Mugur, care au fost realizate în preajma montării şi i-au avut ca autori pe Ion Parhon, Kollo Katalin, Roxana Croitoru, Doina Modola şi Radu Bădilă.

„Reconstituirea“ e completată de două cronici teatrale ale lui Ion Pop şi, respectiv, Marta Petreu (publicate în numărul din iunie al revistei **Apostrof**), de trei portrete ale regretatului regizor realizate de Marina Constantinescu, Ion Vlad şi Justin Ceuca, de un contrapunct eseistic al Ancăi Măniuţiu **Despre *Hamlet*-ul lui Brook**, de un grupaj în care actorii spectacolului (Elena Ivanca, Sorin Leoveanu, Melania Ursu, Miriam Cuibus şi Anton Tauf) vorbesc despre regizorul lor, fiind intervievaţi de Eugenia Sarvari, precum şi de o „revistă a revistelor“ cuprinzînd extrase din cronicile la **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur. Caietul se încheie printr-un emoţionant portret final semnat de Marta Petreu: **Café Apostrof**.

Expresie a afecţiunii şi preţuirii dincolo de moarte, „dosarul“ extrage montarea din efemerul scenei şi al culiselor, imortalizînd-o în paginile sale laolaltă cu spectacolul tragic al unei personalităţi de excepţie.

Hamlet – Teatrul Naţional Cluj – Regia: Vlad Mugur; Scenografia: Helmut Stürmer; Costume: Lia Manţoc; Măşti: Ilona Járo Varga; Muzica: Adrian Pop; Interpretează: Sorin Leoveanu (Hamlet), Bogdán Zsolt/ Vlad Zamfirescu (Claudius), Anton Tauf (Polonius), Emanuel Petran (Horatio), Radu Bânzaru (Laertes), Stelian Roşian (Rosencrantz), Dan Chiorean (Guildenstern, Bernardo), Petre Băcioiu (Osric), Maria Seleş (Un preot), Melania Ursu (Marcellus, Actor Rege), Miriam Cuibus (Actor Regină, Clovn gropar), Ion Marian (Actor bătrîn), Ruslan Bârlea (Prologul, Lucianus, Clovn gropar), Mihai Costiug (Fortinbras), Elena Ivanca (Gertrude), Luiza Cocora (Ofelia), Dragoş Pop/Liviu Matei (Fantoma) ş.a.

CU **HAMLET**-UL LUI VLAD MUGUR

decît Hamletul lui Badale (nu inutil monologul „To be or not to be“, la Cluj, e „insuflat“ de toţi actanţii participanţi la scenă, ca un exerciţiu iniţiatic, pe care scena e iarăşi traversată de fantoma tatălui), dar mai nervos-machiavelic, mai aproape de lecţiilè existenţiale falstaffiene chiar cînd vorbeşte craniului lui Yorik. Gertrude a Elenei Ivanca e o dependentă sexual (ba chiar şi alcoolică, căci după moartea lui Polonius pare supusă unei ebrietăţi continue), trecută probabil prin taverne specializate în „iarbă“, „praf“ şi *death-rock*. De altfel dansul ei „prenupţial“ în jurul fiului, proaspăt asasin fără de voie dă un efect cu totul ciudat, căci actul sexual între fiu şi mamă e gata-gata să se producă. Claudius al lui Bogdán Zsolt e ceva mai jos, prin inadvertenţa între gest şi voce. În schimb, Horatio al lui Emanuel Petran, *outsider* mai repede curios decît ironic, e ceea ce trebuia în sensul spectacolului, un soi de laborant cît mai non-participativ, prin inevitabila aşezare în afara obiectului de studiat. Nu mai puţin inspiraţi, Stelian Roşian şi Dan Chiorean în Rosencrantz şi Guildenstern, lichele ironice de serviciu secret mizerabil. Luiza Cocora găseşte pentru Ofelia antipodul contemporan al Gertrudei (e o Ofelie *dance*, dacă vreţi), balerină *flou* cu crosă de golf, în aşteptarea construcţiei sexuale pe care şi-o defineşte cu încetul. Mă rog, toată lumea construieşte în spectacolul lui Vlad Mugur, micile ridicole construcţii individuale supuse celei mai rapide perisabilităţi. De aici bine realizatul Horatio, care doar observă, evitînd construcţia, propriu-zisă cel puţin. Dacă drogul Gertrudei e suprasaturaţia sexuală şi alcoolică, drogul Ofeliei e tocmai frustrarea sexuală. O dovedesc jocul cu crosa-falusiformă, apoi actul erotic rămas la nivelul probabilităţii, în compania lui Hamlet şi replicii „du-te la mănăstire“, pe o masă de sub care pîndeşte tatăl (uniţi deci şi prin prezenţa manifestă a celebrelor complexe freudiene), dar şi cu Claudius, situarea în poziţia unică de spectator pierdut sub mîngîierile lui Hamlet în timpul reprezentaţiei actorilor ambulanţi. Nebunia şi înmormîntarea vor încorona acest personaj, cu grijă urmărit de regizor. Cele două momente în succesiune sînt aşezate sub semnul botezului sub „vreme“. Nebunia e marcată de găleţile-pendul, moartea de îmbăierea într-un fel de lapte de ciment, o finală eliberare de frustrări printr-un substitut interminabil al spermei, drog al timpului oferit compensator, la braţul Groparului.

E probabil ca, dacă vremea ar mai fi avut răbdare cu Vlad Mugur (să mai fi fost posibil după un asemenea act de curaj extrem?), unele semne scenice să se mai fi dezvoltat ori limpezit. Personal cred că sîntem în faţa

unui obiect artistic finit, atît cît e omeneşte admis, de o valoare cu totul specială. Varianta textuală pentru care a optat regizorul, un soi de coctail de traduceri validat în lucru, mi se pare cel mai pertinent text **Hamlet** pe româneşte dintre toate cele cărora am putut să le fiu martor.

Cît despre textul de faţă, a fost inevitabil scris privind către fotografia lui Vlad Mugur, din caietul de sală. Nu sînt un sentimental. Nici măcar telenovelele de lux nu mă distrează. Cert e însă că regizorul ştia. Înţelesese. **Hamlet** stă mărturie. Cu atît mai mult acum, cînd grupuri reunite de demenţi ai aberaţiilor doctrinar-religioase din vremurile noastre ne pun vremea sub semnul întrebării. ∎

Hamlet *in progress*

MIRUNA RUNCAN

Tentaţia de a citi **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur ca pe o operă intenţionat testamentară e pe cît de firească, date fiind tragicele circumstanţe, pe atît de nocivă. Aproape toate spectacolele puse (sau reconstruite) în România de către artist, în aceşti ani ai reîntoarcerii, sînt în acelaşi timp şi „povestiri dramatice“, dar şi *arte poetice marcate*, vorbesc adică despre „ceea ce este teatrul, despre distanţa dintre ceea ce a fost şi ceea ce a devenit, despre fenomenul teatralităţii. Coautor al revoluţionarei mişcări şaizeciste de reteatralizare, spirit director (chiar dacă asta încă nu s-a recunoscut pe deplin) al învăţămîntului teatral – intră şi extrainstituţional, adică al educării permanente a actorului, dincolo de băncile şcolii de teatru) –, Vlad Mugur nu a încetat să surprindă, doisprezece ani la rînd, prin tinereţea operelor sale ca atare, prin combinaţia atît de rafinată între o energie debordantă, de adolescent, a poeticii, şi o şlefuire bijuterească a esteticii. Toate acestea fac dificilă şi – cred – periculoasă tratarea acestui ultim spectacol drept „ultimativ“. El e mai degrabă un eseu despre moarte (ca moment de dinamică socială, ne convine sau nu, dar şi ca moarte a teatrului totodată), la fel cum şi altele, în diverse variante şi cu diverse faţete, au fost, şi nicidecum unul „cu limbă de moarte“. După cum superbul memorial editat de **Apostrof**-ul extraordinarei echipe Vartic-Petreu ne demonstrează, „Maestrul“ avea încă planuri multe, chiar dacă ştia bine în ce situaţie se găseşte. O soluţie bărbătească de eschivă, demnă de toată admiraţia noastră...

Ce-ar putea fi, deci, această nouă artă poetică a lui Vlad Mugur? Ca să răspunzi la o asemenea întrebare mi se pare necesar, mai înainte de orice, să abordezi o alta. Ce este această Danemarcă, a cărei „putreziciune“ ni se anunţă abia simţit, în fugă, în prolog? Spaţiul lui Helmut Stürmer ne oferă o cheie. Danemarca e o lume în care s-a dărîmat ceva şi care a intrat în reconstrucţie. E o lume „în schele“, în ebosa, în planuri – invizibile altminteri –, *in progress*. Tranzitorie (în tranziţie?), cîtă vreme nu prea ştim cum era înainte, iar cum va fi după nu ne e îngăduit să aflăm. Dominanta sa e frenezia grăbită şi amestecul de fier, lemn şi var al zidarilor. Dacă traducem semnele toposului simbolic în linie teatralizatoare (*acolo=aici, atunci=acum*), lectura propusă nouă, pentru noi şi despre noi de către Mugur este una în care tranziţia e, inevitabil, o moarte asumată: asupra şanselor renaşterii sîntem cu toţii mai degrabă la fel de ignoranţi ca şi Hamlet.

Vlad Mugur a lucrat atent şi fără odihnă la dramaturgia acestei versiuni, care combină traduceri diverse şi intervine cu soluţii proprii pe alocuri, împreună cu Roxana Croitoru: tăind brutal şi net, schimbînd uneori succesiunea scenelor şi chiar distribuţia arhicunoscută a replicilor şi monoloagelor. Admirabil mi se pare, dramaturgic vorbind, acest gen de „modestie“ cu care autorul regizor îşi declară şi ne declară poziţia. În viteză, jumătate din primul act are loc cu luminile sălii aprinse, la vedere, ca lectura la masă a textului, în ochii sălii pline. Sîntem astfel preveniţi şi invitaţi să luăm lucrurile aşa cum sînt: **Hamlet**-ul acesta nu e decît o versiune, versiunea care pare cea mai potrivită şi mai reprezentativă pentru aici şi acum. Mesele lungi, din panouri de lemn pentru construcţie, sînt improvizate în proscenium la vedere, de către actorii viitoarelor personaje, ce nu intră definitiv în „teatralitatea“ lor decît atunci cînd se declanşează acţiunea, adică la apariţia fantomei fostului rege. O fantomă nonconformistă, ieşind de sub sacii de moloz, semidescompusă, dar vioaie, din care se scurge nu sînge, ci var. Teatralitatea şi miraculosul sînt congenere – iată o teză pirandelliană mult adîncită, o viaţă în fond, de Mugur. Butonul care declanşează „investiţia de rol“ a fiecăruia dintre noi, actori, spectatori şi viceversa, este mutaţia din „real“ în fantas-

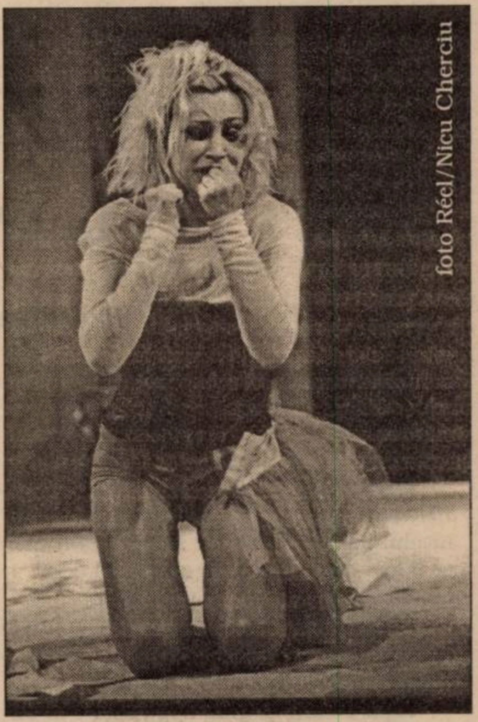

foto Réel/Nicu Cherciu

Luiza Cocora

Premianţi români
la examenele Cambridge

The British Council

O performanţă excepţională devine un fapt obişnuit în România: candidaţii români la examenele de limba engleză Cambridge trec şi în acest an cu brio aceste teste foarte dificile.

După ce s-au clasat pe locul I în lume la rata de promovabilitate în trei sesiuni la rînd, în 1997-1998, şi pe locul II în 1998-1999, românii au şanse mari să revină pe locul I în anul 2000-2001.

Astfel, candidaţii care s-au pregătit pentru examenele Cambridge la Centrul de Limba Engleză al Consiliului Britanic au obţinut rata de promovare de 100% la două nivele!

First Certificate in English (FCE) 100 %
Certificate in Advanced English (CAE) 95%
Certificate of Proficiency in English (CPE) (cel mai greu!) 100%

Pentru a marca acest succes deosebit, anul acesta Consiliul Britanic l-a invitat pe Ambasadorul Marii Britanii, dl Richard Ralph, să ofere diplomele premianţilor, în cadrul unei ceremonii speciale care a avut loc miercuri, 10 octombrie, la ora 17.00, la sediul Consiliului Britanic din Calea Dorobanţilor 14. Au fost de faţă, alături de premianţi şi de părinţii şi prietenii lor, Directorul Consiliului Britanic – dl Stephan Roman, Directorul Centrului de Limba Engleză – dl Mark Howard, precum şi Managerul programului de Examene – dna Mona Dobre-Laza.

Din 1997, numărul sesiunilor de examene de limba engleză în România s-a dublat, avînd astăzi un total de 5000 candidaţi pe an.

Dintre examenele oferite de Consiliul Britanic, cele mai cunoscute sînt cele din seria Cambridge – de engleză generală sau de afaceri. Acestea au recunoaştere internaţională absolută, sînt valabile „pe viaţă“ şi reprezintă un atu substanţial pentru cei care candidează la burse sau locuri de muncă în mediul internaţional.

Pe lîngă examenele Cambridge, Consiliul Britanic mai administrează examenele IELTS şi examenele ACCA (examenele de contabilitate ale celei mai mari asociaţii profesionale de contabilitate din lume).

Pentru informaţii suplimentare contactaţi Consiliul Britanic din Bucureşti: Departamentul Examene sau Centrul de Limbă Engleză.

The British Council, telefon: 211.23.46/310.41.40
(Centrală), Calea Dorobanţilor 14, Fax: 210.03.10
Bucureşti, România,
Email: bc.romania@britishcouncil.ro

foto Réel/Nicu Cherciu

Sorin Leoveanu şi Emanuel Petran

Sorin Leoveanu şi Luiza Cocora

matic, nebunia înţelegerii. Opţiunea pentru înţelegere, în fond.

O opţiune copleşitoare, am putea spune. Voit, lectura lui **Hamlet** este aici una *krimmi-horror*, cum mărturiseşte Mugur însuşi (vezi memorialul repetiţiilor). Sensibilitatea omului contemporan la asta a mai rămas deschisă. Se decupează astfel orice intervenţie poetico-filozofică, lăsîndu-se în desfăşurare doar acţiunea brută, cu unele comentarii care dau greutate eroilor, mai ales acelora cu importanţă situaţională adîncă. Nu ezitarea lui Hamlet este aici tema de adîncime, tema regizorală cum se zice, cît ieşirea din ţîţîni a lumii descrise, smintirea rece, cu pretenţii de control raţional, a acestei lumi. E şi pricina pentru care miza jocului actoricesc e atît de dificilă (nici nu cred că s-ar fi putut inventa una mai cumplită), pentru că ei trebuie să construiască, simultan sau succesiv, între firescul cotidian cel mai banal, grotescul ori dramaticul cel mai interiorizat şi cabotineria naturală, nedeclarată. Din cîte ţin eu minte, doar Galgoţiu mai poate inventa asemenea sarcini seducător de imposibile.

Mărcile artei poetice sînt difuzate cu fineţe pe întregul parcurs al reprezentaţiei. Fireşte, aşa cum însă te-ai fi aşteptat de la bun început, climaxul „teatralităţii“ stă în scenele cu actorii, prezentarea lor şi „cursa de şoareci“, a teatrului în teatru. Din motive ţinînd exclusiv de materialul actoricesc oferit de teatru, se mizează din greu pe travestiuri: Actorul şi Actriţa bătrîni sînt, de fapt, Melania Ursu şi Miriam Cuibus, ambele acoperind mai multe roluri episodice cu o excepţională dăruire şi pricepere. Or, Mugur face din momentul acesta de cădere în abis (al teatrului în teatru) exact nodul în care nebunia semijucată a lui Hamlet devine „ea însăşi“, adică o nebunie care cade în sine, îşi înghite sinele, motivaţiile de circumstanţă. E marele moment de fixare a identităţii şi – simultan – de identificare Hamlet-spectator. Monologul celebru este mutat aici, în locul extirpatelor „sfaturi regizorale pentru actori“: Hamlet şi-a „uitat“ meditaţiile filozofice despre moarte şi „visul morţii eterne“, Hamlet e amnezic şi în transă, revelaţia asumării condiţiei umane ca o condiţie a actorului (revelaţia paradoxului actorului ca să-i dăm lui Diderot ce-i aparţine) îl doboară momentan. Actorii sînt cei care-i „aduc aminte“: *„A fi sau a nu fi...“* devine astfel un soi de cor ori, mai degrabă, de coral (în sens muzical) cu pasaje redistribuite pentru ei, a cărui funcţie este aceea de a reface, ca-ntr-o şedinţă de psihanaliză, identitatea părăsită a eroului. Delirul va fi acum la el acasă, iar demantelarea crimei prin „teatrul în teatru“ va aduce cu sine un soi de dans sărbătoresc între fantomă şi Hamlet, de o bucurie, aş zice, dementă.

Lui Vlad...

DANIELA URSU

Întîmplarea face ca vestea morţii tale să mă găsească la Avignon, cel mai important festival european de teatru?

Întîmplarea făcea, oare, că în timp ce vizionam în curtea Palatului Papilor spectacolul **Şcoala Femeilor** mă gîndeam că ar fi fost magnific ca un spectacol de-al tău să se fi jucat aici în vara asta...

Am privit deasupra capului şi ca într-o noapte de vrajă am văzut stelele... Şi nu ştiu de ce m-am gîndit la tine...

Atîta tristeţe şi atîta neputinţă e în sufletul meu. Nu am ştiut ce să fac.

Am mers mai întîi la Notre Dame, mica catedrală de lîngă Palais des Papes, despre care vorbisem la Piatra. Printre vitralii te-am zărit, Vlad, iar vitraliile au devenit în imaginaţia mea părţi din spectacolele tale.

Am vrut apoi să mă rog. Dar să mă rog pentru ce? Pentru mărinimia ta? Pentrul talentul tău? Pentru educaţia ta aleasă? Pentru generozitatea ta? Pentru generaţiile de actori celebri pe care i-ai format? Pentru spectacolele tale minunate?

Am sunat la tine, Vlad... Erai plecat... pentru totdeauna. N-am fost în stare să-i spun nimic iubitei tale soţii, Magdi. Am plîns. Atît.

„Ultima indicaţie a regizorului a fost: fără lacrimi“, mi-a spus Magdi.

Să mă ierţi, Vlad, dar n-am putut să-ţi respect dorinţa.

Voiai să te stingi la Veneţia... Îţi promit că la toamnă voi face un drum la Veneţia. Ne vom plimba împreună, vom vorbi despre ale noastre... cu siguranţă şi despre teatru...

„Veneţia toamna e ca o femeie frumoasă“... îmi spuneai.

„Ce vor ăştia, dragă? Ia mai dă-i dracului... Da' zău.“

Rîdeam împreună pînă dimineaţa. Îmi lipseşti, Vlad... Şi gîndul că nu te voi vedea niciodată nu-mi dă pace. Am vrut apoi să-ţi dau flori, dar cum o distanţă considerabilă ne despărţea, am ales Père Lachaise; l-am ales pe Jim Morrison. Era la fel de nonconformist ca şi tine. Şi la fel de neînduplecat...

Ascult pentru tine şi cu tine în gînd **Concertul nr. 3 Branderburgic** de J.S. Bach. E sobru şi jucăuş ca tine, Vlad. E trist şi melancolic, ca tine, cîteodată...

„Dragă, sînt eu ludic?“, m-ai întrebat într-o zi.

Îţi spun că da. Şi mă priveşti lung.

„Spune-mi Vlad.“

Nu e oare ciudat că nu am putut niciodată să-ţi spun aşa cum ai fi dorit, decît acum, cînd ne priveşti de dincolo...

„Mais vous êtes d'une politesse excessive!“, mi se spunea mereu în Franţa.

Acum, cînd stau de vorbă cu tine, mi se pare normal să-ţi spun Vlad.

Cum îţi plăcea să te joci... Cum transformai toată mizanscena (cum nu-ţi plăcea deloc cuvîntul regie, utilizai întotdeauna cuvîntul mizanscenă) într-un joc.

Îţi plăcea să mă ai alături. Am fost şocată să văd că părerea mea conta pentru tine.

Asta mă obligă, Vlad. Fără să ştii, stăteam pînă dimineaţa să lucrez textul şi traducerea pentru ca întrebările tale să mă găsească pregătită. Îmi era frică de tine. Îmi era frică să nu te dezamăgesc. Şi asta pentru că te iubeam mult.

Cînd ai cerut să lucrezi cu mine am crezut că mor de frică. Nu am putut dormi toată noaptea.

Vlad Mugur! Nu-mi imaginam că voi întîlni în tine un om atît de blînd şi atît de intransigent cu cei care nu-şi cunoşteau meseria:

„Ăsta nu-i actor, dragă. Dă-l dracului...“

Erai neiertător cu cei care glumeau făcînd această meserie. Nu puteai suferi gafele şi glumele proaste pe scenă. Nimic nu te făcea mai nefericit. Deveneai atît de nefericit încît nu puteai să mai repeţi apoi. Îţi găseai liniştea în plimbările pînă la Gospodine. Urcam amîndoi, Vlad.

Încercam să uităm incidentele.

Eram atît de mîndri că acceptaseşi să vii la Piatra.

Cîteodată puteai să repeţi ore în şir. Iubeai atît de mult acest lucru. Nu te plictiseai niciodată. Schimbai mereu. Căutai perfecţiunea. Dar perfecţiunea erai tu, Vlad.

„Hai la o beriţă.“

Şi uite aşa ne prindea dimineaţa îmbinînd utilul cu plăcutul...

Ne vorbeai ore în şir despre perioada Craiova, despre ororile comunismului, despre turnătoriile din teatru, actorii care erau aduşi în lanţuri la spectacole direct din beciurile Securităţii... Toate mizeriile şi înscenările unui regim infect, pe care îl detestai. Scîrba te-a îndemnat să pleci, să fugi din propria ta ţară, pe care o iubeai.

Dar Vlad, nu te necăji prea mult. Nu mai sînt atît de numeroşi cei care fac rău. Se adună în haită, ca lupii. Le scad puterile. Şi apoi, oricum sînt terminaţi. Am văzut tineri români la Paris foarte bine pregătiţi şi cred că în momentul revenirii vor face ordine.

Dar asta nu era nimic. Ai fost şocat văzînd că muncitorii din teatru au ajuns să-şi spună „maeştri“. Sau mai mult decît şoc, a fost o durere. A doua zi ai refuzat să ţi se mai spună „maestre“.

„Mie să nu-mi spuneţi «maestre», că astăzi toţi sînt «maeştri»!“

Eram geloasă că nu oboseai niciodată. Cel mai greu pentru mine a fost să ţin ritmul cu tine. Recunosc că erai surprinzător de activ.

Puteai să rezişti ore în şir fără să mănînci. Fără să dormi... Lucrai doar.

Acum înţeleg că îţi programaseşi odihna pentru mai tîrziu, Vlad. Odihneşte-te bine, Vlad. Ai tot timpul acum. Nu ne mai presează data premierei. Şi decorurile sînt gata. Nu-ţi face griji. Totul va fi bine.

Poate nu ţi-am spus niciodată, Vlad, că mi-ai dăruit clipele cele mai frumoase de repetiţie şi de naştere a unui spectacol.

Am fost surprinsă de maniera ta de lucru. De obicei regizorii nu întreabă nimic, pe nimeni.

Eram înconjuraţi de dicţionare, de variante de traduceri, de foi, multe foi cu însemnări. Îţi aminteşti?

„Oare ce crezi că a vrut, dragă, să spună aici?“

Întrebai ca un copil, Vlad. Cu cîtă modestie te aplecai asupra unui text. Ca un copil încercai să-i afli fiecare nivel al înţelegerii, fiecare sunet, ca apoi să-i „transporţi“ înţelesul pe scenă. Ca apoi să te joci cu fiecare sunet.

Ce risipă excesivă de imaginaţie făceai, Vlad. Construiai cu o rapiditate nemaiîntîlnită imagini, scene, la care renunţai apoi. Se mai putea face un spectacol cu materialul la care renunţai.

Cu Hetti şi Ilona îţi aminteşti, Vlad, ce bine am lucrat?

Cîtă bucurie mi-ai dăruit, Vlad! Nu am avut timp să-ţi mulţumesc.

Ne plăceau aceiaşi oameni şi ne displăceau aceiaşi, fără să ne fi vorbit nici măcar o dată.

Nu ştiam că vom deveni prieteni.

– Pourquoi tu es si triste aujourd'hui?, mă întreabă colegii la şcoală.

– J'ai perdu un grand ami... Mon pays a perdu un grand metteur en scène...

Tocmai terminasem şcoala; mi-ar fi plăcut să-ţi spun că am terminat cu „Très bien“ ceea ce-i „une mention“ pentru cei mai buni, aşa cum ai fi dorit şi tu. Sau poate că aş fi vrut să-ţi spun că nu te-ai înşelat cînd ai ales să lucrezi cu mine. Sau poate chiar munca cu tine a contribuit la aceasta.

Prietena mea din Mongolia îmi aduce flori. Asta pentru că am terminat printre primii:

– Sînt mîndră că eşti prietena mea!, îmi spune.

Şi atunci mi-au revenit brusc în minte cuvintele tale frumoase, poate cele mai frumoase care mi-au fost spuse vreodată şi care în clipele grele (şi nu au fost puţine!) m-au ajutat să rezist şi să-mi iubesc şi mai mult meseria:

„Tu eşti secretarul meu literar preferat! Cel mai bun din ţară!“

Voiai să mă încurajezi, ştiu, Vlad.

Plîng. Pentru că te-am pierdut pe tine. Şi pentru gestul atît de generos al prieteniei tale.

Dieu merci! Au fost creaţi şi oameni adevăraţi pe pămînt!

Întîmplarea face ca ultima dată să ne fi întîlnit la Gala UNITER. Mi-ai dăruit un buchet enorm de flori, Vlad. Am roşit, căci nu ştiam ce să zic. Ţi-am simţit mîinile reci şi am ştiut atunci că vei pleca într-un loc neştiut de nimeni, să-ţi faci mizanscena ta preferată, poate **Hamlet**-ul pe care ai dorit atît să-l fi făcut la Piatra. Cu Iureş, desigur...

Drum bun, Vlad. Şi nu uita să iei dragostea mea cu tine. În zilele ploioase şi reci îţi va ţine de cald...

Cu prietenie nesfîrşită,

Daniela

În intenţii, şi în mare măsură şi în realizarea sa, **Hamlet**-ul lui Mugur e un spectacol necruţător. Regele şi regina (Bogdan Zsolt şi Elena Ivanca) sînt construiţi ca doi cabotini complementari, el ştiind prea bine care e regula jocului manipulării în politică, ea – în imposibilitate de a-şi asuma pînă la capăt nemernicia şi cedînd, „căzînd", în momentul rupturii lăuntrice dintre cele două roluri, cel de regină şi cel de mamă. Claudius însuşi ezită în faţa temei paradoxului mortal al actorului „în viaţă": are transfigurarea ezitantă a rugăciunii, s-ar dori pentru o clipă bun, iertat, adică uman. Dar nu mai există alternativă. E important de remarcat că, din punctul de vedere al lui Mugur, scena rugăciunii a fost considerată una capitală, deci una dinamică, „activă", şi a fost păstrată la locul ei, în preludiul scenei Gertrude-Hamlet, în care Polonius e ucis. Vigotski (**Psihologia artei**, Editura Univers, 1973) atrăgea atenţia că această scenă e una dintre cele mai dificile, mai incredibile şi mai greu de montat. La Mugur se petrece tot în prosceniu, trăit, crud, poate la fel de crud ca simulacrul sexual al primei scene Hamlet-Ofelia, cu care soluţia scenică face într-un fel pereche. Cuplul va evolua de aici în polaritate, Gertrude va cădea din ce în ce mai drastic în beţie, „arătîndu-şi" natura fracturată (şchioapă), Claudius împingînd murdăria manipulatoare, conştient, pînă dincolo de limită. Trebuie recunoscută, neîndoielnic, nu doar devoţiunea, ci şi puterea neobişnuită a celor doi actori de a întinde la maxim firul electric al unor asemenea sarcini teatrale, ce nu te lasă să te odihneşti în ştiut.

Cum nici spectatorul n-are vreme de odihnă, în cele trei ore de reprezentaţie. Nebunia Ofeliei nu e acvatică, ci la înălţime. Ea joacă şi se joacă cu schelăria şubredă a Danemarcei în construcţie, atîrnă pe sfori într-un dans aerian, răspîndind în loc de flori imaginare pietre, moloz şi pămînt moale. Luiza Cocora trebuie să „devină" neîncetat, pe toată durata prezenţei pe scîndură: de la aristocrata normală, antrenîndu-se contemplativ-narcisic pentru o partidă de golf între oglinzi, la „subiectul-obiect" al unei furioase competiţii politico-erotice între Hamlet şi Claudius: o Gertrude mai mică şi, evident, nu tocmai vinovată, lovită din toate părţile. Apoi cedînd nervos, ieşind/căzînd din sine. „*Poate simularea îndelungată să producă ceva adevărat?*", se întreba cu mulţi ani înainte Dabija. O întrebare la fel de obsesivă şi pentru Vlad Mugur, se pare. Iată, simularea paradoxală a „nebuniei" teatrale produce ceva real: scoate lumea din ţîţîni, pe om din el însuşi, şi îi calcă precum un tăvălug pe inocenţii care nu ştiu, nu pot şi nici nu vor să simuleze. O şansă bine împlinită de tînăra actriţă.

Nici scena înmormîntării Ofeliei (Groparul blazat şi cinic Miriam Cuibus, un nou travesti excepţional al acestei matematic-strălucitoare actriţe), în care groapa de var nu e decît un prag dinspre realitatea morală a scenei înspre realitatea mortifiantă a sălii (iar Ofelia e adusă de subsuori de bodyguarzi şi scoasă printre spectatori în „lumea cealaltă"), nici finalul cu mese din nou în prosceniu, strălucind de cupe, spade şi măşti de scrimă, în care duelul se petrece pe jumătate şezînd, din vorbe otrăvite „care ucid", nu sînt mai puţin surprinzătoare. Eroii mor pe locurile lor iniţiale, din prolog, aşezaţi la masă şi dărîmînd zgomotos recuzita argintată. Experienţa acestei lecturi, dinspre *azi* spre patrimonialul *atunci* al lui Hamlet, e una fără şansă de salvare. Teatralitatea e o experienţă în fond criminală. Ori, poate, ne spune Mugur, moare în faţa noastră şi o dată cu noi, fără să ne dăm seama?... Trebuie să recunosc că o asemenea interpretare mi-ar veni mănuşă... Dar nu mă pot împiedica să nu-mi asum, cu modestie la rîndu-mi, faptul că obsesia mea şi cea a regizorului se cam încurcă în punctul acesta.

Pentru Sorin Leoveanu **Hamlet**-ul acestei stagiuni e o întîlnire, cred, crucială. Relaţia specială dintre actor şi regizor a mai fost remarcată şi după biruinţele de la Craiova. Doar că aici, la Cluj, miza e infinit mai mare. Trebuie spus că Hamlet-ul lui Leoveanu reuşeşte ceva rarisim: să fie spectaculos fără să fie nici o clipă demonstrativ. Senzaţia finală este că eroul cade într-o încercare autoimpusă pe care nici n-o poate controla cum ar vrea, nici n-o poate părăsi, sinceritatea fiind tocmai lanţul care îi atîrnă de picioare. El nu e, cum sîntem livresc obişnuiţi a crede, un inocent. Dar nici un păcătos. El e un înrobit al „vicleniei raţiunii", ca să folosim un concept hegelian, şi asta îl obligă tot timpul să se găsească şi să se piardă, să-şi dizolve şi să-şi înghită sinele. Să se chinuie pe sine şi să tortureze orice atinge. Lesne de imaginat ce sisifică sarcină are de dus aici actorul. Dar nu numai că o duce, o şi transfigurează în cele din urmă.

Să recunoaştem însă, ca să fim pe deplin cinstiţi, că această lectură a lui **Hamlet**, fără a fi nici pe departe prăfoasă ca cea de la Bulandra, e una *rece*. Nu rece fiindcă e detaşată, nici rece fiindcă te-ai plictisi. Rece ca oxigenul lichid, care arde. E un ameţitor exerciţiu gimnastic în care gîndirea matematică ajunge să aibă combustie emoţională, şi invers. Împlinirea ei în reprezentaţie ţine de o conjuncţie aproape imposibilă între perfecta „intrare în stare" a echipei (din care trebuie să mă scuz că nu i-am amintit încă pe excelenţii Anton Tauf în Polonius şi Petre Băcioiu în Osric) şi atenţia nederapantă a unui public îndrăgostit. Unora **Hamlet**-ul lui Mugur ar putea să nu le placă pur şi simplu pentru că n-au răbdarea sau puterea să admită că despre noi e vorba. E libertatea lor. A noastră, la fel cu cea a lui Horatio care n-are voie să se sinucidă, ca să depunem mărturie.

■

Audiţii la Teatrul ACT

Teatrul ACT organizează audiţii pentru rolurile principale
(doi bărbaţi şi o femeie – limita de vîrstă 30 de ani)
din piesa **Îngerul electric** de Radu Macrinici,
în regia lui Radu Afrim.

Audiţiile vor avea loc la Teatrul ACT
sîmbătă 20 octombrie şi duminică 21 octombrie,
între orele 10-14.

Repetiţiile la acest spectacol vor începe în data de 22 octombrie,
urmînd ca premiera să aibă loc în jurul datei de 20 noiembrie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să-şi anunţe prezenţa prin telefon
la numărul 310.31.03 sau 092-52.94.46.

Teatrul ACT
Calea Victoriei 126
Bucureşti
Tel/fax: 310.31.03
E-mail: act@mediafax.ro

Premieră la Teatrul Bulandra

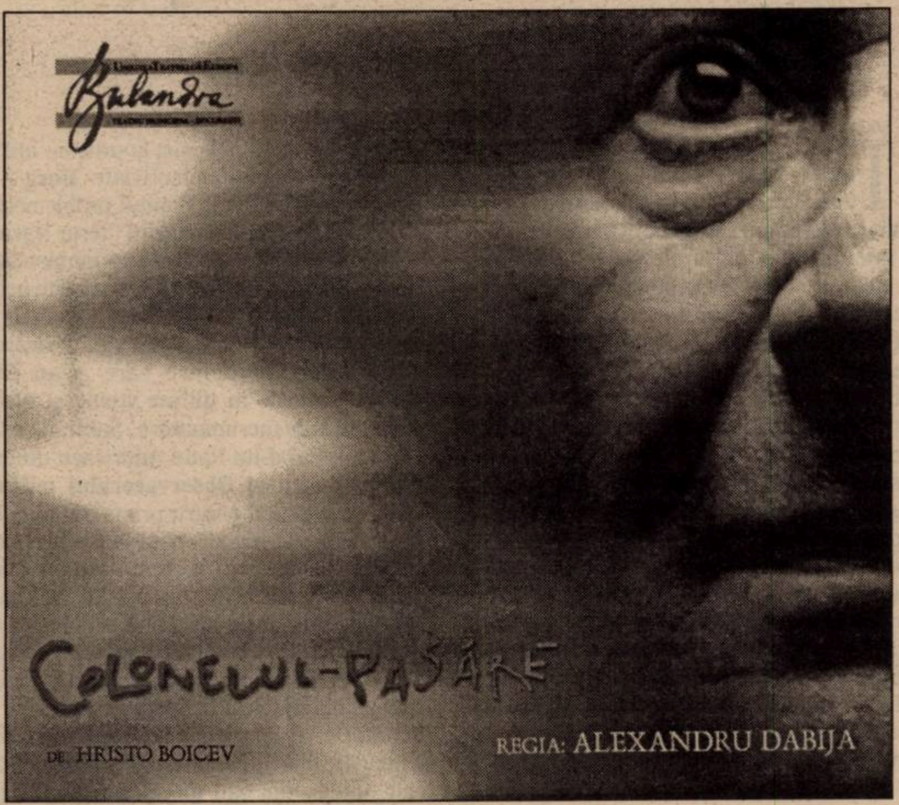

Colonelul-pasăre de Hristo BOICEV
Regia: Alexandru DABIJA
Scenografia & light design: Dragoş BUHAGIAR
Cu: Victor REBENGIUC, Dana DOGARU, Răzvan VASILESCU, Mircea RUSU, Costel CAŞCAVAL, Dorin ANDONE, Silviu GEAMĂNU, Constantin DRĂGĂNESCU

Premiera de la Teatrul Bulandra a avut loc pe 5 octombrie 2001.

O piesă scrisă după chipul şi asemănarea Balcanilor.
O piesă în care personajele nu sînt Isus Chistos, Socrate sau Moartea...
O piesă în care ai şansa să întrevezi spectacolul ce nu vrea să spună mai mult decît a vrut să spună autorul.
Pentru că autorul spune simplu, limpede şi bine.
Delirul balcanic seamănă uneori cu visul unui copil proaspăt îmbăiat.

Grigori TETOV
(din Caietul-program al spectacolului)

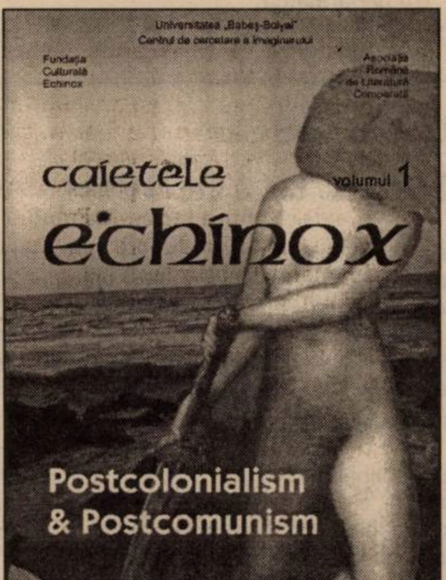
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Centrul de cercetare a imaginarului
Fundaţia Culturală Echinox
Asociaţia Română de Literatură Comparată
caietele echinox
volumul 1
Postcolonialism & Postcomunism

Parte a unui anunţat proiect cultural ce va grupa, în publicaţii tip carte, producţiile academice ale şcolii echinoxiste clujene, volumul 1 al **Caietelor Echinox** reia în paginile sale lucrările şi intervenţiile prezentate în cadrul colocviului **Postcolonialism şi interculturalitate**. Manifestarea, prezentată pe larg şi în paginile revistei noastre, a fost organizată în zilele de 31 martie-1 aprilie la Cluj de Asociaţia Română de Literatură Comparată, Fundaţia Culturală Echinox şi Universitatea Babeş-Bolyai (Centrul de cercetare a imaginarului), constituindu-se şi într-o omagiere a lui Adrian Marino cu prilejul împlinirii a 80 de ani. Cuvîntul înainte este semnat de Corin Braga, urmat de un cuvînt de mulţumire din partea profesorului Paul Cornea. Pe lîngă textele comunicărilor şi ale mesei rotunde din finalul colocviului, volumul cuprinde şi o secţiune introductivă, menită să clarifice suplimentar conceptul de multiculturalism. Este vorba, mai precis, de două texte ale gînditorului american Richard Rorty, de textul unei mese rotunde de la Cluj privind o importantă lucrare în domeniu a acestuia şi de două perspective teoretice asupra filozofiei multiculturale, propuse de Victor Neumann şi Christian Moraru. Următoarele trei „module" (**Postcolonialism**, **Postcomunism**, **Identitate şi hibridare culturală**) grupează intervenţiile susţinute pe parcursul celor două zile ale colocviului (texte de Mircea Martin, Corin Braga, Ion Bogdan Lefter, Mircea Popa, Irina Bădescu, Horvath Andor, Elena Prus, Carmen Muşat, Carmen Maria & Nicolae Mecu, Gabriel Coşoveanu, Romaniţa Constantinescu, Cosana Nicolae, Mădălina Nicolaescu), dar şi comunicări ale invitaţilor care, din diverse motive, nu au putut participa efectiv (Virgil Nemoianu, Ştefan Borbely, Susanne Travers & Edward Kanterian, Claude Karnoouh, Monica Spiridon, Thomas Varnagy, Mihaela Frunză, Daniela Koleva, Ruxandra Cesereanu, Augustin Ioan). Ultimul capitol – **Varia (comparationis)** – preia dezbaterile din cadrul mesei rotunde care a avut loc în ultima zi a colocviului. Se adaugă două texte semnate de Horvath Andor şi Vasile Voia.

Se cuvine, de asemenea, menţionată şi eleganta ţinută grafică a volumului, la a cărui apariţie şi-a adus (şi îşi va aduce în continuare contribuţia) Editura Dacia. Una peste alta, proiectul şcolii clujene se constituie nu numai într-o iniţiativă care merită salutată, ci şi într-un exemplu de urmat.

Trei observaţii

CODRIN LIVIU CUŢITARU

În urma intensificării „scandalului literar ieşean“, s-a ajuns (cum era, de altfel, previzibil) la calomnii şi dezinformări ale opiniei publice, complet străine de intenţiile pur culturale ale celor aproape 40 de semnatari ai protestului iniţial. De asemenea, s-a instaurat – în presa ieşeană şi naţională – un curios „bogumilism“ intelectual (gen „ori cu ei, ori cu noi“), care nu are nimic de-a face cu necesara obiectivitate critică. Personal, mi se impută că aş fi scris o cronică elogioasă la un volum al d-lui Cassian Maria Spiridon (în 1996) şi că astăzi l-aş numi „poetastru“. Două informaţii parţial adevărate. Nu l-am numit niciodată în mod direct pe dl. Cassian „poetastru“, deşi timpul nu este pierdut. M-am referit la cohorta de „poetaştri“ care dau tonalitatea culturală a revistelor **Convorbiri literare** şi **Cronica** în ziua de astăzi, între care, desigur, redactorul-şef în discuţie se include ca exponent şi nu neaparat ca individualitate. Am scris o cronică pozitivă (însă nu elogioasă!) la un volum al d-lui Cassian în 1996, unde, dintr-o delicateţe ce mi-o asum (şi ale cărei ponoase nu le trag acum prima dată) am evitat să scot în evidenţă hibele de stil şi concepţie poetică (numeroase!), oprindu-mă analitic asupra unui singur poem (într-adevăr, reuşit). Cititorul atent va observa însă rezervele critice tocmai din această (curioasă) limitare a comentariului critic la o singură piesă dintr-o carte suficient de stufoasă. Articolul respectiv făcea parte dintr-o serie de cronici de poezie pe care le-am publicat în **Luceafărul** lui Laurenţiu Ulici. Încercam să prind acolo mai mulţi poeţi ieşeni (între ei se afla şi Nichita Danilov, iniţiatorul protestului actual). Apoi, chiar dacă acea cronică ar fi fost „elogioasă“, nu văd cum faptul ar scuza problemele grave de administraţie culturală invocate în polemicile de astăzi?

Un reproş se poate aduce, în acest context, şi taberei contestatare. În luările de poziţie ale cîtorva semnatari ai protestului se creează impresia falsă că toţi cei aproape 40 ar gîndi termenii polemici la unison, aidoma straniei civilizaţii colectiviste **Borg** din popularul **Star Trek**. Fondul problemei (deteriorarea gravă a climatului literar ieşean şi căderea în submediocritate a emblematicei reviste **Convorbiri literare**) ne uneşte necondiţionat. Nuanţele poemice îi aparţin fiecăruia în parte. Personal, nu sînt de acord cu exagerările pamfletare care şi-au făcut simţite ecourile în ultima vreme şi nici cu generalizările incriminatorii. Salut, de exemplu, articolul d-lui Radu Andriescu dintr-un număr recent al **Observatorului cultural**, unde se articula, pentru prima dată, o necesară distincţie. Ea se referă la poetul Lucian Vasiliu, pe nedrept inclus, în unele intervenţii, pe listele celor incriminaţi. Simpatiile Domniei sale sînt o problemă personală şi nu pot face obiectul analizelor noastre. Trebuie să ne rezumăm numai la activitatea culturală şi, bineînţeles, la opera scriitorului. Or, în ambele, aş spune, dl. Lucian Vasiliu oferă o imagine absolut onorabilă, neputînd fi asociat, intelectual sau moral, amintiţilor poetaştri. De asemenea, revista **Dacia literară** – cel puţin în ipostaza sa asumată, de publicaţie de istorie literară – nu mi se pare un proiect facil. Ajutată de cîteva semnături prestigioase, ea poate deveni reper cultural.

În sfîrşit, şi o nostimă aberaţie informaţională, ivită în focurile polemice din ultima vreme. În **Adevărul literar şi artistic,** apărînd onoarea **Convorbirilor...**, dl. C. Stănescu menţionează, între altele, că aş fi plecat în Marea Britanie (detaliu ciudat, întrucît nu-i foloseşte semnatarului la nimic în contextul dat – un exemplu de gîndire critică defectuoasă, pe care promit că am să-l studiez cu studenţii la orele de *writing*, încercînd să le arăt „cum nu se scrie un eseu“). Nu, nu sînt plecat şi nici nu intenţionez în viitorul apropiat. De altfel, din septembrie 2000 (deci de un an) nu am mai ieşit – după un deceniu de peregrinări – din minunatul decor carpatin. Ceea ce, trebuie să recunosc, e o performanţă. ▌

Catedrala Convorbiri
(**Blasfemie***, adaptare după capodopera lui Mihuleac **Holban – 2000-2001**)

DAN GIOSU

*Motto: „ În lumea morţii sînt un om făcut/ încă din mama în carnea multiformă;/ cu demonul, fecioară s-a futut/ fără să ştie, născînd vina enormă.“***
*(MIRON KIROPOL,*** fragment din **Acesta am rămas**, **Convorbiri literare** nr. 9, septembrie 2001, pag.12)*

Localitate: Iaşi. Deal-Copou. O clădire vopsită în roz, cu boltă, pe sub care nu trec studenţii superstiţioşi. La etaj, pe dreapta, (mă mir) – Catedrala Convorbiri în care, într-una dintre încăperi (şase la număr cu WC cu tot), pe un birou negru, turcesc, zac moaştele Sfîntului Cassian între filozofie şi teologie, într-o cutie roz precum clădirea. Un computer, lîngă computer, zece pixuri, douăzeci de radiere marca *Eugen & Prelican SA* şi un morman de tartine. Este înainte de Sărbătoarea Convorbirilor şi marele preot Lucian Bîrlădeanul le împarte din belşug enoriaşilor cezari-scriitori. Tartinele, nu moaştele. Sînt aprinse foarte multe neoane cu miros chinezesc care scot un fum roşu, pios. O muzică funebră, aproape proletară, manelistă, răzbate de pe holuri peste B-dul Eminescu pînă la Catacomba Pogor. Secretarele fug toate, portarul... cîinii latră tăcuţi. Sînt destupate şi zac aruncate pe jos douăzeci şi patru de sticle de spumos românesc numit şampanie... Şi-oleacă de ţuică.. Plus, o ţepusă în vîrf cu lichior. Lîngă ele, un mihuleac... Lîngă mihuleac, Corbu bocind. Lîngă Corbu, poetul-moralist, Stoiciu meditînd adînc cu mîna pe clanţă. Lîngă Stoiciu, plînge Gellu *„curiscînd“* (**CL** nr.9, septembrie 2001), smulgîndu-şi barba „gramată“ de ciudă. Lîngă Gellu stă iarăşi pudica Mihuleac. (Şi plînge.) Filozoful Panaitos Istratos stă ţinîndu-şi răsuflarea sub cutia roz cu moaşte dînd din picioruşe. Un papuc rîgîie după a treia tartină, dar nu dă. Se lasă tăcere. Intră Kiropol Shakespeare de la Paris plîngînd şi stinge lumina. Sărută cutia cu sfintele moaşte şi plînge. Mirosul se aşterne plăcut. Corbu plînge. Stoiciu plînge. Papucul plînge şi el. Grigurcu e uimit şi scrie. Scrie şi plînge. Plînge. Computerul plînge. Cele douăzeci de radiere marca Eugen Pelican SA plîng şi ele. Pixurile plîng. Clădirea roz plînge. Dealul roz plînge. Rozul roz plînge. Toată lumea plînge (în afară de puradelul Tătarucă (sau Tărtăcuţă) care mănîncă colivă, sub masă, alături de cîinele Mihuleacului) : *„Fi-r-ar* ***ei*** *ai dracului!“*.

Oare plînge şi Uricaru, domnul preşedinte?

---

* *Spovedania lui Gioscolnicov (va urma)*

** *Ce spuneti, domnule Uricaru? Plîngeţi?*

*** *Viitor redactor-şef al **Convorbirilor Literare***

Carte românească arestată de vameşii ucraineni

4000 de volume de carte românească de literatură artistică, istorică, dicţionare sînt arestate de vama ucraineană la intrarea în regiunea Cernăuţi, după ce ele au fost donate de oameni cu suflet din România, cărora le mulţumim.

Vameşii şi celelalte autorităţi ale regiunii Cernăuţi le ţin sigilate şi n-au nici gînd să le ducă unde este nevoie: la şcoli, la profesori şi elevi care aşteaptă darul. Mai mult i-au şi intimidat pe toţi bibliotecarii români începînd cu bibliotecara de la Herţa care ar fi fost primitorul principal, ca să dea de înţeles că trebuie numaidecît să stea cuminţi şi să nu mai aducă din România cărţi.

Aşa, oamenii care s-au învrednicit văd că au alergat cîteva luni degeaba, autorităţile fiind neînduplecate pînă verifică, adică cenzurează, ceea ce peste frontieră, după Tratate şi convenţiile internaţionale, este liber să circule. Libera circulaţie a informaţiei rămîne numai scrisă pe hîrtie, în Constituţie, Convenţia europenă a drepturilor omului, Euroregiunea „Prutului de Sus“.

Au fost sesizate autorităţile de la Kiev prin intermediul deputaţilor şi Alianţei Românilor (ACDR) precum şi Comisia mixtă România-Ucraina înfiinţată după Tratatul de prietenie dintre România şi Ucraina în 1997, dar un răspuns normal precis că va întîrzia şi vor mai trece luni de aşteptare dacă cine trebuie nu va auzi. Vizita delegaţiei din România cu domnul ministru de Externe Mircea Geoană ar fi fost un prilej de rezolvare a încurcăturii penibile, dar acum s-a produs amînarea.

Vă rugăm şi pe Dumneavoastră să ne ajutaţi cumva!

Ion CREŢU
medic, deputat raional

Cernăuţi

Radio Total 96.9 FM

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

A lansat un nou card...

BCR *VISA* Electron

... card de debit emis în lei pentru persoane fizice.

Poate fi folosit oriunde este afişată sigla *VISA* (în ţară sau străinătate).

Solicitaţi eliberarea unui card BCR *VISA* Electron în perioada **2 mai - 4 august 2001** şi intraţi automat într-un concurs dotat cu un premiu de **3.000 $** (alimentarea contului Dvs. cu **250 $** lunar timp de un an).

În plus, puteţi câştiga prin tragere la sorţi un premiu de **100 $** în fiecare săptămână din perioada sus menţionata.

© BCR Marketing

Pentru informaţii suplimentare adresaţi-vă unităţilor BCR din toată ţara.

BANCA COMERCIALA ROMANA
BCR
VISA
Electron

Cărţi subvenţionate

Bulgărele se rostogoleşte mai departe... Pe principiul bulgărelui de zăpadă, la care ne-am referit şi în numărul nostru trecut, continuă reacţiile declanşate de publicarea în **Observatorul cultural** a listei de titluri selectate de către Comisia Ministerului Culturii şi Cultelor pentru subvenţionare în anul editorial 2001. Au fost – rînd pe rînd – precizări, acuzaţii, explicaţii, în ultima vreme ajungîndu-se şi la reacţii foarte nervoase din partea unora dintre beneficiarii subvenţiilor şi a susţinătorilor lor. Ies – de asemenea – la iveală informaţii mai puţin sau deloc cunoscute legate de subvenţiile acordate de Minister, după care iarăşi se înregistrează reacţii virulente din partea beneficiarilor. De ce oare?...

Bani pentru biblioteci; şi – indirect – pentru edituri. Oferim din nou în acest număr date despre – de astă-dată – finanţarea de către Ministerul Culturii a achiziţiilor de carte de către bibliotecile publice aflate în subordinea sa.

Interesează – întîi – calitatea listei de titluri care ajung astfel în mîinile cititorilor, dar e de analizat – în al doilea rînd – şi lista editurilor de la care se fac achiziţiile, ele, editurile respective, fiind astfel subvenţionate indirect, prin cumpărarea stocurilor. Am reuşit să intrăm în posesia listei de titluri, prea lungă – însă – pentru a o prelua acum (poate o vom oferi într-unul din numerele noastre viitoare). Mai greu a fost cu sumele alocate pentru achiziţionarea acestor titluri. Deşi am obţinut doar o listă incompletă, o publicăm ca atare.

Pentru transparenţa informaţiilor publice. Credem că e bine ca toate aceste date, ca şi precedentele pe care le-am oferit cititorilor noştri, să intre în circuitul publice, căci ele chiar sînt *informaţii publice*, şi să facă obiectul dezbaterii *publice*. În joc sînt *bani publici*, iar modul în care ei sînt cheltuiţi, criteriile folosite, moralitatea jurizărilor şi a întregului proces se cuvin chestionate serios, astfel încît aceste mecanisme de finaţare a culturii să ajungă să funcţioneze cît mai bine. Adică transparent şi justificat. După criterii corecte. Fără jocuri obscure şi clientelisme de fel şi chip...

200 de milioane de lei pentru Fănuş Neagu! În ediţia sa de joia trecută, **Evenimentul zilei** vine cu o informaţie senzaţională în materie: reporterii ziarului au aflat că romanul lui Fănuş Neagu **Amantul marii doamne Dracula** a fost finanţat de către Ministerul Culturii şi Cultelor cu... 200 de milioane de lei!?! Suma e exorbitantă: cu ea s-ar putea edita cîteva zeci de cărţi. De ce va fi cheltuit Editura Semne, beneficiara generozităţii Comisiei şi a Ministerului, atîţia bani pentru o singură carte e un mister. Oare din banii contribuabililor, din fondul de subvenţionare a culturii scrise, să se fi plătit un onorariu excepţional autorului?!

Reacţii, reacţii... Că o fi sau n-o fi la mijloc ceva în neregulă, fapt este că ziarul al cărui director este tocmai Fănuş Neagu, şi anume proguvernamentalul **Cronica română**, căzut după plecarea lui Horia Alexandrescu la un tiraj confidenţial, a explodat după dezvăluirea din **Evenimentul zilei**. Explozii mici, asemeni celor de săptămînile trecute, după ce **Observatorul cultural** dăduse publicităţii lista generală a subvenţiilor pentru carte. Acum, în ediţia de vineri 12 octombrie, sub inteligentul pseudonim „Vasilică Tastaman“, care va fi vorbind despre nivelul repondenţilor, e publicată o primă reacţie la informaţia din **Evenimentul zilei**. Importantul cotidian e făcut cu ou şi cu oţet, în limbaj „pamfletar“, principalele „argumente“ nefăcînd decît să dezvăluie modul de gîndire al celor care atacă: ei cred că totul e o manevră politică şi îşi imaginează că în guvernarea precedentă s-ar fi făcut finanţări pe criterii de clientelism, ceea ce nu face decît să confirme bănuielile că aşa ar fi *acum*. Revista noastră e rebotezată zeflemisitor **Informatorul cultural**, titlu pentru care de bună seamă că „pamfletarii“ au optat obligaţi de evidenţă: chiar aşa, revista noastră face eforturi programatice de a oferi publicului *informaţii culturale*! Inclusiv despre subvenţiile oferite de către Ministerul Culturii şi Cultelor...

A doua zi, în ediţia de week end, ziarul îşi continuă atacurile la adresa **Evenimentului zilei**, de astă-dată sub semnătura redactorului-şef adjunct, care-şi închipuie că, dacă-i va califica pe ziariştii care dezvăluie informaţii publice drept „idioţi sadea“ şi va taxa comentariile asupra funcţionării Ministerului drept „stupizenii“ va rezolva problema. Cam ca în anecdotele cu controverse în care, atunci cînd nu mai are argumente, preopinentul trece direct la înjurături...

În aceeaşi ediţie a **Cronicii române** apare un comentariu „miştocăresc“ la adresa articolului la temă publicat săprtămîna trecută de redactorul-şef al **Observatorului cultural**. „Miştocăresc“ trebuie citit: „grobian“, „mitocănesc“. Textul e publicat în pagina de... **Divertisment** a ziarului (sic!). Redacţia încearcă să dea impresia că e veselă. Problema e – însă – serioasă şi s-ar putea ca rîsetele domniilor-lor să cam îngheţe, acuşi-acuşi...

Un detaliu curios: director Neagu găseşte de cuviinţă ca în editorialul său săptămînal, compus în „stilul“ său excesiv-metaforic, să atace la baionetă... PSD-ul, partidul de guvernămînt! Dar banii pentru publicarea **Cronicii române** de unde vin?...

Editura Abir – 41 milioane
Editura Albatros – 128 milioane
Editura Amarcord – 50 milioane
Editura Anastasia – 59 milioane
Editura Bibliotecii Bucureşti – 53 milioane
Editura Biodora – 122 milioane
Editura Boriga – 198 milioane
Editura Cartea Românească – 99 milioane
Editura Cartex 2000 – 113 milioane
Editura Enciclopedică – 210 milioane
Editura Expert – 68 milioane
Editura Fundaţiei Culturale Gamma – 30 milioane
Editura Grai şi Suflet – 44 milioane
Editura Gramar – 226 milioane
Editura Humanitas – 95 milioane
Editura Ion Creangă – 178 milioane
Editura Junior – 32 milioane
Editura Medicală – 29 milioane
Editura Mentor – 59 milioane
Editura Meridiane – 64 milioane
Editura Muzeului Literaturii Române – 28 milioane
Editura Pallas – 47 milioane
Editura Polis – 38 milioane
Editura Semne – 45 milioane
Editura Univers Enciclopedic – 202 milioane
Editura Universal Dalsi – 26 milioane
Editura Viitorul Românesc – 67 milioane
Editura Vremea – 35 milioane

Terorismul cel de toate zilele

SIMION DUMITRACHE

De obicei nu dau mare atenţie sondajelor de opinie, indiferent de agenţia care le întocmeşte, întrucît sînt de părere că sondajele nu pot reflecta voinţa majorităţii ele fiind efectuate, de cele mai multe ori, pe eşantioane nu tocmai reprezentative pentru marea masă a populaţiei de pe întreg teritoriul unei ţări. Nu am putut însă trece cu vederea rezultatele sondajului Gallup, procentul de români care nu ne vede implicaţi în actualul conflict mondial, războiul dintre democraţie şi terorism, mai ales datorită unor opinii exprimate de compatrioţi de-ai noştri în presa scrisă sau vorbită.

De cînd m-am repatriat am călătorit mult prin ţară şi locuiesc într-o zonă rurală unde sursa de informare a cetăţeanului este o singură emisiune de ştiri de pe un canal de televiziune românesc, aici neexistînd cablu încă şi nereceptîndu-se decît acest unic post TV. Am avut prilejul să constat, de foarte multe ori din păcate, că românii din satul în care locuiesc sau din alte locuri din ţară sînt foarte puţin informaţi şi fie asimilează trunchiat (şi uneori adaptează după propria-i minte sau simţăminte) informaţiile, sau o parte dintre ele, din emisiunea de ştiri respectivă – de cele mai multe ori acestea fiind de ordin catastrofal, incendii, pedofilie, crime, inundaţii sau secetă – fie „scorneşte“ ceva, tot după propria-i minte şi sentimente. Din păcate am ajuns la concluzia că foarte mulţi compatrioţi de-ai noştri, mai ales din provincie, nu au habar de ceea ce se întîmplă în ţară, la ce slujeşte sau cum îi afectează o lege sau alta, o ordonanţă de urgenţă sau un nou decret, schimbări în constituţie, venirea la putere a unui partid sau altul. Pare deci oarecum nelalocul lui să le mai cerem atunci acestor oameni care nu sînt interesaţi decît de cina cea de toate zilele stropită din belşug să mai înţeleagă şi situaţia internaţională, eventual pe termen lung.

Este clar, pentru toţi ceilalţi, care înţeleg sau se informează căutînd a înţelege, că terorismul este un fenomen mondial, răspîndit pe tot globul şi că nuclee/celule periculoase există în foarte multe ţări, că un eveniment ca cel de la 11 septembrie poate afecta economia mondială inclusiv sau mai ales pe cea a ţărilor în proces de refacere, că un act de terorism, un atentat la mii sau zeci de mii de kilometri distanţă, pune sub semnul întrebării siguranţa şi bunăstarea noastră a tuturor.

Numărul impresionant de ţări care se alătură coaliţiei iniţiate de SUA se datorează faptului, cunoscut (sau care ar trebui de acum să fie cunoscut) de mai toată lumea că terorismul ameninţă pe oricine, pe toţi, oriunde.

Există, aşa cum s-a mai scris prin cotidiene şi săptămînale, mai multe tipuri de terorism, unele, vizînd autonomia sau independenţa unui popor sau grup etnic, cu oarecare posibilitate de rezolvare într-o Europă unită, federală. Acţiunile de tip terorist din Irlanda de Nord, care în trecut s-au făcut simţite şi pe teritoriul Angliei şi Republicii Irlanda, sînt oarecum diferite de felul în care alte organizaţii de acest gen acţionează pe sol străin. În timp ce IRA nu se sfieşte să distrugă în scopul destabilizării statului, grupările teroriste protestante nu ameninţă structurile aceluiaşi stat care este favorabil dominaţiei majorităţii protestante şi se limitează la intimidarea minorităţii catolice. Dar, în esenţă, acţiunile acestor grupuri ţin tot de terorism.

Ani de zile am trăit în zona de frontieră dintre cele două Irlande, Éire şi Ulster, o regiune afectată de terorismul de tip sectar, de actele de violenţă comise de ambele tabere. Am avut prilejul să observ aspecte ale acestui tip de terorism, consecinţele dar şi atitudinea populaţiei afectate direct sau indirect de Conflict. Am văzut afaceri închise, de la mici magazine pînă la fabrici, chiar dacă nu au fost afectate direct ori distruse de bombe. Am văzut şi cunoscut oameni care au renunţat la businessurile lor de teamă şi plecînd să-şi caute norocul în alte părţi, investitori străini care au zăvorît întreprinderile şi au plecat pentru totdeauna. Hoteluri şi pensiuni goale în perioadele de vîrf ale turismului, conferinţe şi manifestări culturale amînate *sine die* ori contramandate. Am văzut centre comerciale şi clădiri administrative din mai multe oraşe din Irlanda de Nord distruse complet. În statistici se înregistrează nu numai pagubele materiale dar şi numărul morţilor şi al răniţilor. Ceea ce nu înregistrează statisticile este numărul celor afectaţi psihic, al celor care trăiesc şi muncesc într-o frică perpetuă. Am văzut şi am cunoscut oameni care trăiau în nesiguranţă, cu o veşnică teamă de bombe care explodează în centre comerciale, *pub*-uri, case, chiar dacă ei înşişi nu erau implicaţi cu nimic. Oameni cărora le este frică de „pedepsiri“ exemplare prin zdrobirea rotulelor genunchiului, prin ruperea picioarelor, prin schilodire pe viaţă atunci cînd viaţa le era îngăduită, cu teamă de răpiri, şantaje, spargeri şi jafuri care să alimenteze cu fonduri pe terorişti, teamă de care se fac vinovate grupurile de pe ambele părţi ale baricadei. Oameni pentru care există un singur Dumnezeu care în unicitatea şi bunătatea lui le permite, ba chiar le insuflă acte de violenţă.

Opinia majorităţii înclină către coexistenţă paşnică şi înţelegere. Indiferenţa sau neamestecul, tradiţionale în mentalitatea irlandezului, din Nord sau din Sud, au făcut loc preocupării pentru asigurarea unui climat de pace, demonstraţiilor în favoarea încetării tuturor actelor teroriste şi în ciuda fricii şi a teroarei numerele de telefon la care se poate suna gratuit şi informa asupra unor suspecţi ori activităţi suspecte devin tot mai aglomerate. Neamestecul nu serveşte la nimic pentru că mai devreme sau mai tîrziu fiecare este într-un fel lovit sau suferă consecinţele actelor de barbarie.

Terorismul nu înseamnă numai bombe care explodează sau avioane deturnate: înseamnă şi activităţi de tipul crimei organizate şi achiziţii de armament şi substanţe explozive, sustragere de la taxe şi deci subminarea statelor, înseamnă nesiguranţă şi teamă dacă nu groază, destabilizare, scăderea ritmului economic cu toate implicaţiile respective, transporturi afectate, limitarea liberei circulaţii a oamenilor şi a mărfurilor, abandonarea turismului şi a activităţilor care concentrează grupuri de oameni, renunţarea chiar la banale ieşiri la o bere etc. etc. etc...

Şi cînd inamicul este ascuns, perfid şi laş, lipsit de principii morale, toţi oamenii şi toate ţările sînt vulnerabile.

Limba română speculată politic

ION BOGDAN LEFTER

Mult e dulce...

Limba este o dimensiune importantă a identităţii unui popor. Alături de simbolurile trecutului istoric şi cultural, ea poate fi – deci – utilizată cu succes de către ideologiile naţionaliste. Patrioţii de ieri şi de azi, de la noi şi de pretutindeni, au preamărit minunăţia, valorile stilistice, „muzica“ idiomului local. „Mult e dulce şi frumoasă/ Limba ce-o vorbim/ Altă limbă-armonioasă/ Ca ea nu găsim“, a spus cîndva poetul pe meleagurile noastre. Fireşte, francezii, germanii, bulgarii sau mongolii vor fi crezînd acelaşi lucru despre vorbele cu care se înţeleg cu concetăţenii lor.

Mai apoi, toposul romantic a devenit temă pentru jocurile de interese şi pentru discursurile demagogice. Au apărut marii „apărători“ ai limbii. Sau marii ei manipulatori. Sărind cîteva etape istorice, să ne reamintim doar stratagemele sovietice aplicate peste tot în fostul imperiu roşu, inclusiv la noi: pentru a se estompa pe cît posibil descendenţa romană – recte neslavă – a românei, a fost impusă în anii '50 scrierea cu î din i în locul lui â din a în cuvintele cu etimoane latineşti, iar în Moldova de Est, decupată din ţara noastră şi inclusă în măreaţa Uniune de la Răsărit ca „republică sovietică socialistă“, limba noastră a fost proclamată „moldovenească“ pentru a se crea un argument de legitimate a desprinderii de restul ţării. Urmîndu-l pe „primul lingvist“ al URSS, I.V. Stalin, serii întregi de profesionişti ai domeniului au scris sîrguincioşi studii care să justifice atari măsuri. Să ne mai reamintim şi disputele pe care le-a stîrnit după căderea regimului decizia Academiei Române de revenire la dubletul î din i – â din a. La mijloc a fost iarăşi un joc politic. Înalta instituţie ştiinţifică se compromisese grav de-a lungul deceniilor de comunism. Înainte de 1989, în fruntea ei ajunsese... Elena Ceauşescu, soţia dictatorului-cizmar. Burduşită cu pseudo-savanţi deveniţi membri doar datorită obedienţei ideologice, Academia s-a văzut în 1990 supusă unor critici vehemente din partea noii societăţi civile. Un memoriu semnat de sute de intelectuali a acoperit întreaga primă pagină a unei ediţii din **România liberă**, singurul ziar independent al momentului. În atari condiţii, cuiva i-a venit o idee „salvatoare“: ce-ar fi dacă ar face Academia o demonstraţie de „anticomunism“?! Cum?: „demascîndu-l“ pe î din i ca fiind „de inspiraţie sovietică“ şi impunînd întoarcerea la â din a. Singurii membri lingvişti au boicotat – de altfel – iniţiativa (Emanuel Vasiliu a votat împotrivă, iar Ion Coteanu s-a abţinut, deşi era un susţinător al puterii „neocomuniste“ de atunci). Degeaba. Şi tot degeaba au pledat colegii lor de meserie şi mare parte a elitei noastre intelectuale cum că simplificarea scrierii e utilă, că alternarea celor două simboluri grafice pentru acelaşi sunet induce confuzie sau că doar unele cuvinte care conţin sunetul vin din latină. Degeaba numeroasele articole şi studii raţionale care s-au publicat pe această temă. Aşa se face că şi astăzi, după peste un deceniu, în ciuda normativului Academiei, principalele reviste culturale româneşti (între care **Observatorul cultural**) şi o serie de edituri importante continuă să folosească scrierea doar cu î din i...

Zgomot „patriotic“

Iată acum o altă intervenţie „luminoasă“ în materie: Legea privind protecţia limbii române. Promotor: senatorul George Pruteanu, eseistul migrator de la PNŢCD la PDSR, militant şi împotriva învăţămîntului superior în limbile minorităţilor etnice. Lipsit de competenţe economice şi juridice, el se concentrează – aşadar – asupra temelor naţionale, conform strategiilor cunoscute: mult zgomot în „apărarea“ sfintelor drepturi locale, periclitate de către emanciparea multiculturală şi de către globalizare. În vecinătatea unor figuri gen Adrian Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor, Pruteanu e vehement, ridică tonul, gesticulează amplu, retoric. Dacă n-are cum să fie un legislator priceput, măcar să fie mare „patriot“. Chiar şi cu preţul ridicolului, precum în cazul acestei legi aberante şi – în fond – inaplicabile. Limba e asemeni unui organism viu, ea evoluează, inclusiv prin asimilarea unor cuvinte şi expresii din alte limbi. Nu le poţi „interzice“, nici măcar stabilind amenzile de 10 pînă la 50 de milioane de lei prevăzute în proiect.

Principalele ţinte vizate sînt emblemele produselor de larg consum, firmele magazinelor şi reclamele radio şi TV. Într-un număr recent al unei publicaţii de profil, **AdMaker**, profesioniştii din industria de publicitate l-au întrebat pe Pruteanu, fără intenţii polemice, interesaţi strict tehnic, cum se poate ca un producător internaţional să-şi schimbe marca sau sloganul caracteristic doar în România. Personajul a adoptat o poză relativistă, susţinînd că legea va trebui aplicată cu măsură etc. etc. Răspunsul corect este că nu se poate. Ridicolul iniţiativei se vede şi în textul propus spre adoptare: de pildă, se indică obligativitatea ca în versiunile traduse ale reclamelor „ritmul, volumul şi intonaţia rostirii textelor în limba română [...] să corespundă cu ritmul, volumul şi intonaţia rostirii din varianta străină“! Însă cum să preiei „ritmul, volumul şi intonaţia“ din japoneză, bunăoară!?!

Nici justificările mai „filozofice“ nu ţin. Invocarea modelului francez al legii nu e tocmai fericită, ştiute fiind notele exagerate de mîndrie naţională din Hexagon. În Uniunea Europeană, Parisul este – de altfel – singurul care nu recunoaşte – încă! – minorităţile etnice. Celălalt precedent e de-a dreptul neonorabil: în Slovacia naţionalistului Vladimir Meciar a fost votată în 1995 o lege similară, abrogată acum doi ani ca efect al Cartei minorităţilor adoptate de către un guvern de astă-dată democratic...

Vom avea o „poliţie a limbii“!

Dezbătut în Senat în urmă cu cîteva săptămîni, proiectul Legii privind protecţia limbii române a fost retrimis la Comisia pentru cultură, artă şi mass-media pentru reformularea unui articol. A revenit în plenul Camerei superioare joia trecută şi a fost adoptat cu 63 de voturi pentru, 35 contra şi 7 abţineri. Spre ruşinea parlamentarilor de etnie română, cea mai fermă atitudine împotriva acestei legi aberante a fost aceea a colegilor lor maghiari din UDMR. Urmează votul în Cameră, promulgarea şi... monitorizarea firmelor, a reclamelor, a emisiunilor de televiziune – şi aşa mai departe. Vom avea în România un soi de „poliţie a limbii“! „Iubitorii de ţară“ se pot umfla – fuduli – în pene: şi-au dovedit încă o dată vigilenţa în lupta cu bunul-simţ.

Încă un detaliu. La sfîrşitul dezbaterilor din Camera superioară, la fel de furtunos-„patriotice“ ca şi cele din legislatura precedentă, cînd cu modificarea Legii învăţămîntului, Pruteanu le-a mulţumit de la microfon susţinătorilor săi. Listă – vai! – mai mult decît elocventă: Adrian Păunescu, Grigore Zanc şi Sergiu Nicolaescu din partea Partidului Social Democrat, Mihai Ungheanu din partea Partidului România Mare şi scriitorii neangajaţi politic Nicolae Breban, Octavian Paler, Augustin Buzura, Alex. Ştefănescu (primul şi ultimul – de fapt – creştin-democraţi)... ▮

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE · RADIO LIBERTY

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Din nou scandal la Academie?

Nu s-a stins bine „scandalul **Naţionalistul**“ că la Academia Română se aprinde altă dispută: în jurul Statutului instituţiei. („Scandalul **Naţionalistul**“ nici nu s-a stins, de fapt; a rămas în suspensie, conducerea Academiei nemaidînd nici o explicaţie după ce, în loc să-l demită pe directorul Centrului său de cercetare istorică din Iaşi, parlamentar PRM, responsabil pentru publicarea sub egida înaltului for a unei culegeri de articole naţionaliste, a acceptat doar „autosuspendarea“ aceluia din funcţie pe perioada mandatului...)

De astă-dată, după cîteva semnale care l-au anticipat în presa ultimelor luni, pare să izbucnească „scandalul Statutului Academiei“. Aşa cum arată acum, el nu-i permite actualului preşedinte, Eugen SIMION, să mai candideze pentru un nou mandat. La începutul săptămînii trecute, **România liberă** a publicat pe această temă o „scrisoare deschisă“ semnată de acad. Horia SCUTARU, preşedintele Secţiei de Ştiinţe Fizice a Academiei. Membru – totodată – al Comisiei pentru Revizuirea Statutului instituţiei, acesta dezvăluie faptul că la Parlament a fost depus un proiect de Lege privind organizarea şi funcţionarea Academiei Române care nu provine de la Comisie! De altfel, modificarea Statutului este prerogativa Adunării Generale a membrilor Academiei, nu a Parlamentului!?! În analiza acad. SCUTARU, proiectul – pe de o parte – încalcă grav autonomia instituţiei, urmărind – de fapt – „asigurarea prin lege a unui mandat (de încă 4 ani) în continuare (fără limită de vîrstă) pentru actuala echipă de conducere“, ceea ce Statutul actual interzice. De asemenea, s-ar urmări „instaurarea dictaturii Biroului Prezidiului în Academia Română“. „Membrii Academiei Române şi parlamentarii celor două Camere ar putea să se opună modificării brutale a statutului Academiei“, încheie acad. SCUTARU, iar ziarul titrează ironic: **Lege pentru Eugen**...

Tema revine în **Adevărul** de miercuri 10 octombrie, sub un titlu mai explicit: **Iniţiator al unei legi pentru organizarea Academiei Române, Eugen Simion îşi face lobby cu lansări de carte**. Iată, concret, despre ce este vorba: „Preşedintele Academiei, reputatul critic literar Eugen Simion şi-a transformat ieri, la Librăria Mihail Sadoveanu, propria carte într-un miting electoral. Dat fiind că în aceste zile la comisia de învăţămînt-ştiinţă din cadrul Camerei Deputaţilor se află în dezbatere un proiect legislativ ce are în vedere organizarea Academiei Române, Domnia sa a profitat de prilej pentru a-l invita să prezinte cele trei volume lansate pe piaţă – **Ficţiunea jurnalului intim** – pe Ioan Păun Otiman, necunoscut lumii literare, dar util intereselor sale în calitatea sa de preşedinte al Comisiei de învăţămînt şi ştiinţă a Senatului. Fără nici o legătură cu cartea proaspăt ieşită pe piaţă, Eugen Simion a ţinut să se refere la proiectul de lege schiţat de actuala conducere a Academiei, spunînd că se numără printre susţinătorii acestuia pentru că actualul proiect «vrea să lase în urmă o lege care aşeza Academia în bătaia vîntului şi cu mîna întinsă». Iniţiativa legislativă a conducerii Academiei Române, deja obiect de controversă, prevede posibilitatea unui nou mandat consecutiv pentru actualul preşedinte (în total 8 ani la conducerea acestei instituţii) care ar urma să fie şi principalul ordonator de credite“.

Dar poate că proiectul de lege depus la Parlament în sfidarea Comsiei pentru Statut a Academiei şi a Adunării ei Generale va fi oprit din drum. Şi poate că Eugen SIMION nici nu doreşte să mai piardă încă 4 ani la conducerea Academiei Române...

O Şeherezadă a timpului nostru

MONICA GHEŢ

COLECŢIA NOPŢI ALBE 2
ISABEL ALLENDE
POVESTIRILE EVEI LUNA
EDITURA ELIT

Isabel ALLENDE
Povestirile Evei Luna
Versiunea românească Radu Niciporuc,
Editura Elit, f.p.

Mai e cu putinţă o Şeherezadă azi, fără să cadă sub incidenţa vetustului în „modele" literare, sau mai rău, al ridicolului, atunci cînd triumfă experimentul asupra textului, iar autorul pare strivit între „pumnalele" ultraşlefuite ale „expresiei" ce se lăfăie narcisic şi „autonom" în oglinda paginii? Vedem însă că plăsmuirile fantastice ale scandinavilor, de la Selma Lagerlof la Karen Blixen alias Isak Dinesen sînt departe de a-şi fi pierdut prospeţimea fascinaţiei. Aceeaşi reacţie de încîntare sub efectul drogului inoculat de înşiruirea meşteşugită a cuvintelor o trăim la lectura marilor autori sud-americani, cei aliniaţi curentului „realismul magic" dominat încă de Gabriel Garcia Marquez. Isabel Allende este în acest context o autoritate de netăgăduit, ce-şi deapănă fiinţarea în cuvinte, aşa cum singură spune, în firul nesfîrşit al limbajului, „de parcă viaţa se încheagă pe măsură ce poveşteşti".

Volumul recent publicat la noi de către Editura Elit, **Povestirile Evei Luna**, într-o – nu mă sfiesc a preciza deja – splendidă versiune românească a lui Radu Niciporuc, dă un nou înţeles acelui copilăresc şi îmbogăţitor frison, pe care ne-am obişnuit să-l numim „plăcerea lumilor posibile". **Povestirile Evei Luna** sînt istorisiri independente, totuşi, nu apar înscrise ca atare într-un index la finele sau începutul cărţii, din pricina unei erori editoriale, nu chiar singura... Pentru a le găsi trebuie să răsfoieşti şi automat să citeşti celelalte „poveşti", toate incluse unei subtile construcţii circulare, pornind de la un citat din **O mie şi una de nopţi**, şi se încheie cu reproducerea unui singur rînd din aceleaşi nestemate ale Basmului, la capătul relatării unei catastrofe tectonice o „vomă telurică" şi halucinantele ei consecinţe.

Senzaţia pe care o încerci la scufundarea în labirintul culorilor delicate şi calde ale imaginilor, a miresmelor tari şi a puternicelor „rafale de vînt", desprăfuind ritmul naraţiunii în cadenţe alerte, cu soluţii nicicînd previzibile, este aidoma priveliştii vegetaţiei luxuriante a Junglei care sfarmă rezistenţa pietrei. Fascinaţia căreia i-au „sucombat" Malraux în Indochina şi Saint Exupery în America Latină. O luxurianţă însă deloc „manieristă", ci controlată cu mare precizie, aproape geometrică, a cărei construcţie nu îngăduie artificiul, dimpotrivă, puritatea are un nestingherit spaţiu de respiraţie.

Naraţiunea, alternează persoana întîi (pe rînd bărbat şi femeie), cu a treia, sau pur şi simplu naratorul, în cazul de faţă Eva Luna, iese dintr-un tablou spre a ne spune o poveste pe care „n-a mai spus-o nimănui".

De la întîmplarea vînzătoarei de cuvinte, Belisa Crepusculario (**Două cuvinte**) şi pînă la moartea atroce a fetiţei Azucena, înecată la capătul a trei zile de speranţe şi tortură în nămolul provocat de cataclism (**Din ţărînă sîntem făuriţi**), Isabel Allende risipeşte o enormă generozitate în desluşirea destinelor individuale, fie păstrîndu-le şi „înmulţindu-le" povestea, fie născocindu-le împreună cu universalul tîlc pe care-l desprindem din metamorfozele devenirii. Sîntem purtaţi de vrajă, intuind taina celor două cuvinte care au vlăguit duritatea neînfricatului şi singuraticului Colonel în **Două cuvinte**, unde ni se mai spune că eroina, Belisa Crepusculario „înţelese că oricine putea, cu puţină îndemînare, să pună mîna pe cuvintele care umblau încolo şi-ncoace, fără stăpîn, şi să facă negoţ cu ele". După ce plăteşte din economiile ei un preot pentru a o învăţa să citească şi să scrie, vînzătoarea de cuvinte îşi cumpără cu restul banilor un dicţionar pe care-l parcurge de la A la Z, iar apoi „îl aruncă în mare, pentru că nu dorea să-şi tragă clienţii pe sfoară cu marfă conservată". Cuvintele pe care ea le-a şoptit la urechea Colonelului, aveau să fie purtate de acesta „ca pe o ghiară în stomac". În **Fata perversă**, Elena îşi surprinde mama făcînd dragoste cu bărbatul la care tînjea ea însăşi la cei abia 11 ani pe care-i purta: „Mama ei devenise o fiinţă rotundă, trandafirie, tînguitoare, opulentă, unduindu-se ca o anemonă de mare, toată numai tentacule şi ventuze, toată numai gură, mîini, picioare, orificii". Cît despre **Clarisa**, doamna considerată o sfîntă, ea „se născuse cînd încă nu exista curent electric în oraş, trăise să-l vadă la televizor pe primul astronaut ce planse desupra Lunii, şi muri de uimire la vizita Papei, cînd acesta fu întîmpinat de homosexualii travestiţi în călugăriţe". În **Gura de broască** aflăm ce forţă are atracţia faţă de semenul de spirit, îndeobşte luînd chipul celuilalt sex: „o văzu de aproape şi îşi dădu seama că era clădită din acelaşi material dur ca şi el; îşi spuse atunci că după o călătorie atît de lungă viaţa lui n-avea nici un rost fără ea". Pentru a-şi face iubita să rîdă, după ce el însuşi evitase toată viaţa să urce pe „eşafodul matrimonial", Horacio Fortunato (**Cadou pentru o iubită**) dislocă un întreg circ. În ţinutul unde „noaptea coboară cu larma ei de papagali şi broaşte", Walimai, copil al Lunii (**Walimai**) îşi găseşte o soaţă „de statura unui copil de cîţiva ani, cu oase care sunau ca pietricele aruncate-n rîu", dar care se grăbeşte să moară, acesta fiind prilejul unui lung ritual îndeplinit de erou pentru a-i elibera sufletul. La capătul acestuia el încetează să mai fie trist şi înţelege că „moartea e cîteodată mai puternică decît dragostea". Apoi povestea **Mariei cea neghioabă** a cărei viaţă basculează după întîlnirea răvăşitoare a marinarului grec, „cu sîngele aprins după cîteva săptămîni de castitate oceanică". Sau fabuloasa preschimbare a distinsului medic în vraci indian (**Ester Lucero**), dănţuind gol cu ierburi fumegînde în jurul agonicei paciente – metodă adeverită salvatoare. Totodată, în **Drumul spre Nord**, Jesus Dionisio Picero şi nepoata sa Claveles Picero străbat „cîmpii în care umiditatea dizolvă vegetaţia într-o eternă fiertură de noroi şi sudoare" pentru a-şi salva copilul handicapat din mrejele „organizaţiei" descoperită a procura şi negocia organe pentru transplanturi. Iar în povestirea **Cu tot respectul** aflăm că eroina irlandeză strămutată în ţinuturi exotice îşi abandonează la 14 ani casa familială, stabilită într-un ţinut exotic, unde „cuvintele, chiar şi cele venite de la Dumnezeu, se pierdeau în larma făcută de păsări". Aceeaşi Abigail, mînată de ambiţia parvenirii, îşi va regiza propria răpire, deoarece făcea distincţia între bogăţie şi respect: „una e să trăieşti în lux, şi cu totul altceva să fii acceptat în societate".

Descifrăm în cîteva rînduri din **Viaţa interminabilă** crezul artistic al autoarei, atunci cînd Isabel Allende începe prin a ne spune că: „Există tot felul de povestiri. Unele care se nasc pe măsură ce sînt povestite, au ca substanţă limbajul, şi înainte de a le pune cineva în cuvinte, abia dacă erau o presimţire emoţională, un capriciu al minţii, o imagine, sau o intangibilă amintire", iar „pentru a exorciza demonii memoriei, trebuie să le spui cîte o poveste". Aici, dar şi în **Cel mai ascuns secret** devine explicită compasiunea autoarei pentru suferinţa semenilor, aidoma solidarităţii ei cu demnitarea pe care aceasta o naşte: „Agonia, ca şi naşterea, este o etapă a călătoriei, şi merită aceeaşi compasiune". Rostire menită să contrazică „fanatismul exultant al celor ce administrau revelaţiile divine", la rîndul lor, privite cu tandru umor, fără a nega posibilitatea miracolului în povestirea **Un miracol discret**.

Ne încearcă un regret privitor la absenţa oricărei referinţe despre fascinantul personaj-autor Isabel Allende, reproş pe care-l adresăm editurii, nicidecum traducătorului Radu Niciporuc, „îndrăgostit" de litera aproape sexagenarei Isabel Allende şi care a predat spre publicare şi fişa biobibliografică. Or, mi se pare că un asemenea autor merită o atenţie sporită.

Prior Books

CONVINGEŢI-VĂ O DATĂ ÎN PLUS DE DIFERENŢA DINTRE UN DICŢIONAR ŞI O ENCICLOPEDIE CU AJUTORUL ENCYCLOPAEDIEI UNIVERSALIS, ACUM REVIZUITĂ ŞI ACTUALIZATĂ, UN CONTACT DIRECT CU LUMEA MODERNĂ ŞI EVOLUŢIA EI: ŞTIINŢĂ, TEHNICĂ, MEDICINĂ, GEOPOLITICĂ, ECONOMIE, CULTURĂ... ÎN 28 DE VOLUME ŞI PESTE 28 000 DE PAGINI.
TEL./FAX: 210.89.08; 2108928; 212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Facultatea de Litere din Universitatea Bucureşti

organizează
lansarea celor trei volume din **Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu**
de – fireşte – Nicolae Manolescu.

Lansarea va avea loc în amfiteatrul Odobescu, joi 18 octombrie, de la ora 16.
Prezintă: Sorin Alexandrescu, Dan C. Mihăilescu, Alexandru Cistelecan şi C. Rogozanu.

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
LISTA LUI MANOLESCU
Poezia
AULA

Nicolae MANOLESCU
Literatura română postbelică.
Lista lui Manolescu,
vol. 1, **Poezia**
Editura Aula, Braşov, 2001,
429 p., f.p.

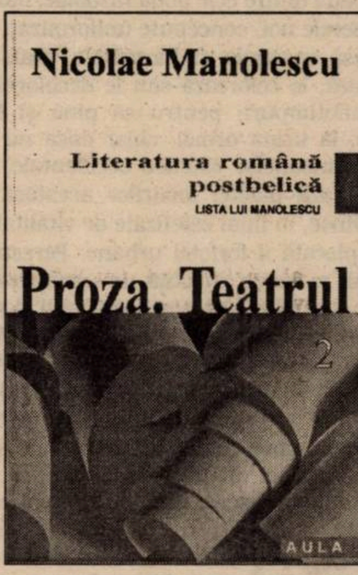

Nicolae MANOLESCU
Literatura română postbelică.
Lista lui Manolescu,
vol. 2, **Proza. Teatrul**
Editura Aula, Braşov, 2001,
349 p., f.p.

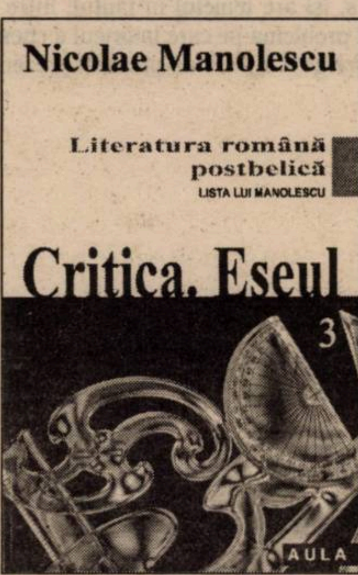

Nicolae MANOLESCU
Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, vol. 3, **Critica. Eseul**, Editura Aula, Braşov, 2001,
445 p., f.p.

Deşi Bucureştiul nu-i Parisul...

IRINA BĂDESCU

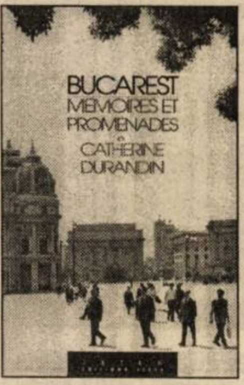

Catherine DURANDIN

Bucarest. Memoires et promenades

Editura Hesst, Collection „Ister“, 2000, 207 p., 120 F

În sfîrşit o carte despre Bucureşti fără complexe şi care nu produce complexe. Nu e prea uşor de clasificat: pentru că nu e una de „impresii“ de călător străin. Nici chiar un mai amănunţit jurnal ori memorial de călătorie, nici o culegere de reportaje din cele care arată sever, culpabilizant, cu degetul evenimentul, sau doar scandalul stîrnit de eveniment; nu e nicidecum o „istorie a oraşului“ în cifre şi date, de la începuturi pînă în zilele noastre; nici literatură propagandistică, fie ea albă sau neagră, nici măcar o „călătorie sentimentală“. Toate astea şi altele la fel au modele destul de celebre privitoare la alte capitale şi nu-i lipsesc nici Bucureştiului...Toate însă au drept miză faptul că cititorul nu ştie mai nimic despre oraş, în speţă despre Bucureşti, deci poate înghiţi pe nemestecate informaţie şi interpretare; ori ştie cîte ceva şi vrea doar o opinie. De preferinţă opinia reputată mai „obiectivă“ a unui străin de loc sau a unui „specialist“ ceea ce, uneori, e acelaşi lucru. Imaginea – a Bucureştiului în speţă – e în cea mai mare măsură o fabricaţie a textului respectiv, fie el carte, articol sau mai nou, reportaj filmat: un soi de efect mai mult sau mai puţin pervers, oricum emoţional şi provocator de emoţii, al scriiturii care îl comandă.

Am citit cartea Catherinei Durandin la Paris – e unul dintre foarte puţinele texte scrise în Franţa, de către un francez şi despre România, pe care le-am putut citi *acolo* – şi am înţeles că, în sfîrşit, România, mai exact Bucureştiul, *are* o imagine, pe care cartea nu o confecţionează ci, aşa cum spune chiar autoarea, „o pune“ doar în pagină. Nu e puţin lucru, dată fiind personalitatea strivitoare a Parisului căruia i-au fost consacrate multe milioane de pagini fără să mai socotim „pozele“, nu e puţin lucru faptul că, ...preţ de cîteva ore de lectură, imaginea Parisului n-a mai cotropit tot spaţiul, n-a mai fost omniprezentă în percepţia unui cititor bucureştean. Şi nu a fost o concesie făcută „micului Paris“ – de altminteri, denumirea e o născocire, cu baze, pare-se, strict gastronomice, a studenţilor sîrbi aflaţi la studii în capitala Franţei în preajma războiului întîi mondial. Ci avem de-a face, în cartea Catherinei Durandin, cu un obiect compact, era cît pe aci să spun şi chiar o spun, *real*, cu referire precisă la lumea imaginilor. O imagine autentică, deci completă, articulată, grăitoare.

În primul rînd, obiect al unui discurs de istorie, Catherine Durandin, profesor la Institutul Naţional de Limbi şi Civilizaţii Orientale (INALCO) din Paris, specialistă cunoscută în materie de istorie sud-est europeană (sau „medie europeană“ cum defineşte ea însăşi acest spaţiu) şi cu deosebire, în materie de istorie şi politică românească, a publicat o serie de lucrări de la istorie „pură“ la literatură, printre care o mult discutată de către confraţii francezi dar mai ales români, **Histoire des Roumains**; unele dintre aceste lucrări sînt cunoscute publicului românesc în traducere, iar autoarea este o prezenţă nelipsită de la dezbaterile specialiştilor în istorie şi politică românească modernă şi contemporană.

Cartea de faţă, intitulată **Bucarest. Mémoires et promenades**, apărută anul trecut la editura Hesse, are trei secţiuni precedate de un soi de definiţie de introducere deopotrivă a Bucureştiului, „ville trop ignorée“ şi a genului în care se înscrie volumul **Mémoires d'une ville**. Cele trei secţiuni, **Le choc du présent**, **La Bucarest communiste**, **Un un peu d'histoire** se înşiră invers, firul cronologic obişnuit e luat „în răspăr“: aşa încît, de la bun început, are loc o întîlnire între prezenţă şi memorie care, de-a lungul celor 200 de pagini, rămîn nedespărţite, ca o marcă unică şi ambivalentă şi a obiectului dar şi a conştiinţei autoarei... Nimeni nu scapă de opţiunile, cum nici de vestigiile trecutului, se afirmă în introducere. Un astfel de demers, practicat de istoricii timpului prezent dar şi, într-un sens mai complex, de urmaşii şcolii de la Annales, îşi are temeiul în faptul, între altele, că problema pe care istoricul e chemat să o dezlege îi e pusă de prezent: prezentul din care el însuşi face parte, cu formaţia, trecutul, experienţa lui cu tot, şi nu aşa cum se mai crede încă în unele istorii naţionale, de un trecut distant, obiectivizat, machiat, care nu mai este. În cazul de faţă, problema Catherinei Durandin este de a-l îmboldi pe cititor să depăşească „şocul“ profund emoţional al impresiei dintîi despre Bucureşti, al amestecului de „fascinaţie şi iritare“ care îl poate cuprinde pe călătorul străin, mai cu seamă occidental, şi de a-l conduce mai departe. Cititorul ca şi călătorul să primească, cu alte cuvinte, ambivalenţa, amestecul însuşi ca pe un *dat*, un fapt şi nu un blocaj emoţional şi să caute să-l citească, să-l descifreze aşa cum este, ghidat de traseele auctoriale. „Plimbările“ nu sînt aşadar coborîri în istorie ca într-un depozit de amintiri, răvăşind un morman de frunze uscate; ci incursiuni în social, în politic, în configuraţia arhitecturii, în urbanistică, în proiectele grăbite şi neduse pînă la capăt, în conjunctura politică şi în straturile istorice repetitive sau frînte de seisme, în dramatism sau vieţuire – supravieţuire împietrită. Incursiuni care prefiră Bucureştiul ca o explorare arheologică, îl „frunzăresc“ ca pe o carte-prăjitură: fără ca nici un moment să intervină o voinţă de a închega, de a forţa vreo imagine unitară. Bucureştiul Catherinei Durandin e frumos în felul lui, pe bucăţele, se structurează pieziş, se articulează în zig-zag din „frînturi juxtapuse“. Urmărind, ca orice istoric, logica puterii şi reactivităţile sociale, autoarea evită detaliul pitoresc, anecdotica plastică şi semnificativă, izbutind totuşi să restituie acea personalitate de care aminteam: un soi de densitate de erou literar cu multiple faţete, cu zone de umbră sfidînd argumentarea cuminte şi pe care Catherine Durandin le lasă aşa cum sînt, neexplicate, interogative. „Asta este“, zicem noi la tot pasul, în faţa realităţii.

Ceea ce constituie, cred, faţeta cea mai palpitantă, mai dinamică a personajului Bucureşti aşa cum îl vede Catherine Durandin este faptul că vorbeşte, posedă un discurs propriu, un discurs care este al opiniei şi al acţiunii istorice, dar care se întrupează, capătă relief prin arhitectura locurilor de memorie sau de uitare, de trecut prezent, de prezenţă nememorială. E vorba, desigur, de marile artere cu ştampilă istorică, de fizionomia de mare capitală pe care i-a conferit-o croiala gîndită şi realizată în perioada dintre cele două războaie; dar şi de cartierele noi, concepute uniformizat, pe care însă vegetaţia şi hărmălaia vitală le înviorează, le colorează sau le decolorează după anotimpuri; pentru că pînă şi betoanele, la urma urmei, chiar dacă nu se supun canoanelor estetice occidentale, se conformează paletei locurilor acestora şi sînt invinse, în final estetizate de vitalitatea neînduplecată a forfotei urbane. Percepţia prezentă e mereu însoţită de amintirea a ceea ce s-a întîmplat – sau nu: căci „locul unde nu s-a întîmplat nimic“ sadovenian e foarte adînc întipărit în mentalul nostru românesc – în acel anume loc, cînd şi cu ce răsunet, ce spune locul, colţul, piaţa etc. astăzi: supraimprimat peste ce a spus sau a reprezentat el altădată, la origini, în legendă sau în momente fierbinţi ori polare ca iernile anilor '80.

Desigur, poţi adera afectiv sau nu la Bucureştiul Catherinei Durandin: un personaj poate fi simpatic sau antipatic, indiferent recaracterizat în fel şi chip de nenumărate interpretări. Nu-i poţi însă nega consistenţa, solid susţinută de datele istoriei, nici personalitatea, fixată de însăşi convingerea auctorială şi pusă în valoare de limpezimea discursului. Regretul mare al cititorului stă tot aici: în lipsa fotografiilor, în faptul că avem de-a face cu un text negru pe alb care „încenuşează“ pînă şi cele cîteva, prea puţine (nici grozave sub aspect tehnic) reproduceri fotografice. Drept este că Bucureştiul nu e un oraş „de culoare“, ci mai degrabă unul stropit, pătat de culoare; dar el se pretează de minune desenului, laviului şi altor tehnici, inclusiv fotografiei. Catherine Durandin încearcă să compenseze întrucîtva acest cusur editorial, sonorizînd Bucureştiul, dimensiune deloc neglijabilă, dar şi greu de redat cînd vrei să eviţi pitorescul sau o poetizare îndoielnică. În acest sens, găselniţa stilistică a leit-motivului „le chant lancinant des tourterelles“ este într-adevăr o reuşită, un glas inconfundabil al acestui oraş „de text“, şi încă de text aproape clasic.

O carte frumoasă, scrisă armonic, adică raţional, profund *morală* în sensul că scrîşnetul unor eventuale dezacorduri de concepţie, de viziune istorică, sau chiar de ideologie politică este temperat de o trăire înţelegătoare, deşi nici complezentă, nici exaltată, în lumea bucureşteană. O trăire prin cărţi şi documente, dar şi prin dialogul cu prezentul, dialog personal, desigur, dar nepătimaş. Şi în plus, o trăire personală asumată ca atare, singura perspectivă, aceea de istorie a timpului/locului prezent, în stare să treacă dincolo de nesfîrşitele discordanţe de imagine între ceea ce românii văd şi cred despre ei, şi ceea ce le oferă ca imagine în oglindă celălalt: străinul, călătorul, istoricul sau scenaristul de film documentar. Astfel se poate depăşi la fel de nesfîrşita polaritate negativ/pozitiv, ditirambic/umilitor şi toată seria de conotaţii de acest tip. Leitmotivul sonor al Bucureştiului pare să fie, pentru Catherine Durandin „cîntecul sfişietor“, sau „vaietul“ într-o traducere strict tehnică şi seacă, în română. Dar tocmai leitmotiv fiind, e un semn, o marcă a identităţii: negativul din „sfîşietor“ e compensat, în franceză, de pozitivul din „turturele“. În vreme ce orice bucureştean sau român iubitor de Bucureşti ştie că, pe romîneşte, nu e vorba de „turturele“ ci de guguştiuci, şi că ei nu „se vaită“ ci uguie ...

Dincolo de judecăţi, trăirea din care se hrăneşte cartea cheamă la un efort de înţelegere, la reciprocitate din partea cititorului. Nu e suficient ca Ei să ne înţeleagă pe noi, mai trebuie să-i înţelegem şi noi pe ei. Identitatea se îmbogăţeşte din diferenţe.

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

RADIO CONTACT
96,1FM

Adevăruri mari şi adevăruri mici

C. ROGOZANU

RADU COSAŞU
Autodenunţuri şi precizări

Radu COSAŞU

Autodenunţuri şi precizări

Editura Hasefer, Bucureşti, 2001, 260 p., f.p.

În **Contemporanul** a apărut recent un articol al lui Paul Goma. Unde-i Goma e distracţie – dă în toţi, nu poate lăsa biciul din mînă. „Se ia“ mai ales de Mircea Martin care, cu întîrziere, a ţinut să-şi spună părerea, bineînţeles negativă, despre **Jurnal**. Şi aşa mai departe. Iarăşi, tinerii nu au ce căuta în astfel de răfuieli (revizuirile sînt făcute şi pentru tineri, nu?, poate mai ales pentru ei) – ei ştiu cine e Goma, istoric vorbind, şi poate tocmai de aceea nu-i înţeleg dorinţa de răfuieli mici, aproape fără miză. În plus, el îi pune la acelaşi nivel de compromis şi pe marii rinoceri, şi pe cei la care compromisul e aproape un sofism.

Încă rezistă, după 12 ani, febra revizuirilor. Mulţi încă mai găsesc plăcere în a demasca păcatele confraţilor scriitori, de multe ori uitîndu-le pe cele personale. Jocul este mult mai limitat decît ar fi putut crede lumea în '90. Grigurcu „a dat“ în atît de mulţi încît nu mai este o instanţă credibilă. Şi oricum, multe lovituri n-au efect: tribunul Păunescu este omniprezent, poeziile sale răsună pe toate posturile TV. Goma a riscat cu acel jurnal care trebuia să mai aştepte, poate, publicarea. De vină e tonul mesianic, grav, ridicol în ultimă instanţă. Şi nu e doar o problemă de ton, ci şi de „temă“. Ce adevăruri vrem? Mari sau mici? Cele mari s-au dovedit găunoase – prea mulţi au făcut compromisuri, ca să mai fie valabilă o selecţie. Iar în adevăruri mici nu prea excelăm. De la scriitorii noştri „realişti“ aflăm prea puţin despre realităţile de atunci. Personajele din romanele importante ale vremii au grave probleme metafizice, vorbesc şi gîndesc fals. Ştim că regimul a fost inuman, că uneori opresiunea a atins limite insuportabile, că a fost şi o perioadă extrem de liberă (cu apogeu în '68-'71), dar prea puţin regăsim în proza noastră faţa umană a omului de sub regim.

În adevăruri mici, singurele care rezistă, la urma urmei, excelează Radu Cosaşu. În primul rînd se propune pe sine ca personaj – toată ficţiunea lui are o componentă autobiografică (altfel spus, sînt „ficţionarii“). Autorul are cîteva rînduri în care îi răspunde unui revizionist înrăit, Dan Petrescu. Acesta din urmă afirmă că „îi vine greu să creadă“ că a existat, la început, o perioadă „de orbire“, cînd opţiunea pentru comunism a fost liberă şi că a urmat o perioadă de „trezire“. Răspunsul lui Cosaşu este mult mai inteligibil decît acuzaţia confratelui mai tînăr: el aminteşte că această „trezire“ din comunism a fost o problemă a intelectualului european, nu a fost o simplă eroare a intelectualului român. În plus, „există de altfel, în acest sens, un cuvînt-cheie în această frază, chiar din pornirea ei: «îmi vine greu să cred»... Cînd reciteşti ce-i este greu autorului să înţeleagă, totul se luminează: lui îi este greu să înţeleagă cea mai complicată problemă a vremii sale“...

Trebuie amintit că „autodenunţurile şi precizările“ au fost făcute, în marea lor majoritate, înainte de '89, în ciclul **Supravieţuiri**. Cartea de faţă este un „best of“ alcătuit de autor. Sinceritatea acestor rînduri a fost posibilă în acea epocă. Din perioada „revoluţionară“ a lui Cosaşu nu aflăm o nemaipomenită criză de identitate, ci doar micile probleme cu care un tînăr adolescent trebuia să se confrunte. Un episod absolut extraordinar este acela despre cenzurarea lui Stan şi Bran. Un critic de film, pe care tînărul îl adula, trecuse, în 1946, de partea revoluţionarilor şi a decis să-i terfelească într-un text pe... Stan şi Bran. Comunistul adolescent se confruntă cu o problemă majoră: „În vîrtejul sarcinilor revoluţionare, distrusesem multe, desigur, dar faţă de Stan şi Bran, nu mă gîndisem ce atitudine să iau. Se ascunseseră undeva, dispăruseră din sufletul meu, dispăruseră din spiritul meu“... Pasajul este semnificativ nu numai pentru situaţia intelectualului de atunci, ci şi pentru nedumeririle tînărului intelectual contemporan. Într-adevăr, se poate înţelege dispariţia lui Blaga din biblioteci („înţelege“ e mult spus, dar alt cuvînt, mai precis, nu există), dar condamnarea celor doi comici este complet neaşteptată. Nu prea se ştie deocamdată ce s-a întîmplat cu Beatles, cu *Flower Power* în România. De la Cosaşu aflăm că oamenii erau conectaţi la aceste schimbări „nepolitice“, că fotbalul se juca în continuare, că se vedeau filme, se asculta muzică...

Există o întrebare la un moment dat, care dezvăluie un alt ritm, mult mai autentic, după care au funcţionat oamenii acelei epoci. Într-un text despre neaşteptata luare de poziţie a lui Ceauşescu cu privire la invadarea Cehoslovaciei, aflăm că în săptămîna imediat următoare toţi scriitorii s-au adunat pe stadionul Tineretului şi au făcut „instrucţie ostăşească“. Comandanţi erau Laurenţiu Fulga şi Nicolae Tăutu, cei mai înalţi în grad din aria culturală autohtonă. Febra antisovietismului a durat puţin. La o săptămînă de la declaraţiile incredibile, lucrurile s-au liniştit şi autorul a plecat la mare, la 2 Mai. Aici apare întrebarea tulburătoare: „Eu am plecat peste două zile la 2 Mai să mă bronzez, ca orice idiot, acolo; noaptea, la lumina lunii, satul avea ordin să stingă toate becurile ca sovieticii, dacă vin dinspre mare, să nu ne vadă jucînd pe prispă belotă şi twist pe platoul de la Dobrogeanu. Se trecuse deja la rock? Iată ce nu-mi amintesc“ (*s.m.*). O astfel de întrebare are mare greutate – ea dezvăluie o viaţă paralelă cu cea „istorică“, o viaţă a modelor, a libertăţii de gîndire în lucruri „mărunte“ şi nu în adevăruri politice şi ideologice. A existat o tiranie care a ţinut în frîu mulţi scriitori, tirania gîndului grav, obsesia că trebuie să scape de cenzor, că trebuie să „strecoare“ neapărat ceva important şi, de ce nu, obsesia eroismului. Între timp, Cosaşu era liber să vorbească despre trecutul său problematic, despre rock, despre filmele pe care le văzuse, despre partide de fotbal „istorice“.

Ca orice intelectual care se respecta, Radu Cosaşu citea cărţi interzise. Îşi făcuse şi un caiet unde adunase citate subversive. Pînă aici seamănă cu un scenariu din Breban sau Buzura. Ce se întîmplă cu acel caiet? Autorul se îndrăgosteşte de o colegă de redacţie şi i-l dăruieşte. Este punctul în care intervine imprevizibilul, autenticul, punctul forte al nonficţiunilor lui Radu Cosaşu. Pleacă într-o călătorie la Moscova, la un festival de film. Are o criză de ipohondrie, pleacă în timpul unei proiecţii şi ceilalţi spectatori din sală cred că plecarea lui este, de fapt, un gest politic. La Viena nu are decît un singur gînd, cum să scape de o durere de inimă, imaginară, bineînţeles. Iată cum sunau unele cereri de autocenzurare prin telefon: „Franţu', auzi, faci elogiul cailor în detrimentul boilor – ordin de la conducere, schimbă!“. Ironie, sinceritate devastatoare, scriitură impecabilă...

Tema absolută a cărţilor lui Radu Cosaşu este ipohondria. Boala nu are greutate politică (deşi autorul spune că după revoluţie boala i-a trecut ca prin minune), este o chestiune individuală de viaţă şi de moarte. De aici provine imposibilitatea de a construi: „...n-am fost niciodată în stare să scriu «peste 3 ani, peste 4 ani», sînt o condensare şi o accelerare a timpului care mă îngrozesc“. De aici provine amestecul de jurnal, memorii, toate narativizate aproape din superstiţie – tot timpul autorul vrea să aibă la îndemînă o autobiografie lămuritoare, coerentă. În **Ocolul pămîntului în 100 de ştiri**, autorul imagina un ziar cotidian autobiografic, în locul jurnalului.

Cosaşu propune o revizuire specială, o răfuială a autorului care a trăit anumite evenimente cu sine însuşi. Într-un text din **Autodenunţuri şi precizări** sînt lăudate calităţile literare ale **Manifestului Comunist**: „Strămutat în secolul şi în timpul său, s-ar observa mai lesne că **Manifestul Comunist** nu e deloc oribil, ci un document foarte dur cu privire la condiţia umană în general şi la cea muncitorească, în special. E la fel de dur ca **Umiliţi şi obidiţi**, ca **Suflete moarte**, ca **Educaţia sentimentală**... Plus că era extraordinar de bine scris – clar şi subtil, frapant şi complicat, precis şi patetic, pe înţelesul prostimii şi al elitelor“. O astfel de perspectivă mai găsim doar în **Spectrele lui Marx**, numai că vine din partea unui scriitor occidental. Este încă nevoie de curaj ca să afirmi toate lucrurile astea. Să fie pentru că revizioniştii noştri au scăpat de sub control? E, în acelaşi timp, nevoie de moderare, nuanţă, inteligenţă fără pretenţii de persuasiune – toate se regăsesc în citatul de mai sus. Şi, un alt lucru important, poate fi percepută o voce şi numai una, nu se vorbeşte în numele tuturor, nu se revendică nimic. O voce şi numai una, acesta este Radu Cosaşu.

POLIROM
NOUTĂŢI
octombrie 2001

Levente Şalat
Multiculturalismul liberal

Olga Tokarczuk
Călătoria oamenilor Cărţii

F. Scott Fitzgerald
Blândeţea nopţii

În pregătire:
William Totok **Constrîngerea memoriei**
Saul Bellow **Ravelstein**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Columna – început de drum

COLUMNA
fundaţia culturală târgu-jiu COLUMNA
REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE LITERATURĂ ŞI ARTĂ
DIRECTOR: GHEORGHE GRIGURCU
Gheorghe Grigurcu
LA UN ÎNCEPUT

A apărut primul număr al revistei trimestriale de literatură şi artă **Columna**, editată de fundaţia culturală cu acelaşi nume din Tîrgu-Jiu. Director este Gheorghe Grigurcu – care „debutează“ astfel în calitate de conducător al unei reviste – secundat de redactorul-şef Vasile Ponea şi de redactorii Cristian George Brebenel, Ion Popescu-Brădiceni şi Rodica Săpun. Numărul de faţă este ilustrat cu grafică de Alexandru Lungu, iar pe prima copertă e reprodusă, simbolic, o sculptură de Constantin Brâncuşi. În editorialul-program, directorul publicaţiei anunţă (şi enunţă) ambiţii maximaliste: „Publicînd ceea ce e reprezentativ în perimetrul urbei şi judeţului în care ne aflăm, ne propunem a promova valorile româneşti în genere, a ne adresa în felul acesta ţării întregi. Nu ne dorim a funcţiona ca organ al unui cenaclu, ci ca o revistă de interes naţional. Numai astfel Tîrgu-Jiul va putea aspira la condiţia de «centru cultural. [...] Voim a ne aduce contribuţia, atît cît ne va fi dat, la sfera unor valori mai semnificative în existenţa unui popor decît cele economice, apte a-l legitima în durată“. Sumarul celor 40 de pagini este bogat ca al unui almanah: un interviu cu Octavian Paler, „accente“ de Gabriel Dimisianu, pagini de jurnal de Paul Goma şi... Alex. Ştefănescu, eseuri de Ruxandra Cesereanu, Ion Zubaşcu şi Valentin Taşcu, scrisori ale lui Constantin Noica către Ovidiu Pecican, proză de Constantin Abăluţă, traduceri şi multă, multă poezie. „Cronica literară“ e ţinută de Laszlo Alexandru (aflat deocamdată, pînă la cronica propriu-zisă, într-o „polemică cordială“ cu Gh. Grigurcu), iar punctul de maxim interes e reprezentat de **Jurnalul unei vizite la Bucureşti în 1996 (simple note de la faţa locului)** de Monica Lovinescu, acompaniat de un scurt poem al lui Virgil Ierunca (**Identitate**). Nu lipsesc, în pagina 2, urările de bine la început de drum. Semnează, în ordine, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Adrian Popescu, Al. Cistelecan, Ioan Moldovan, George Vulturescu, Cassian Maria Spiridon, Nicolae Florescu şi Ioan Vieru. Cu un conţinut specific mai degrabă publicaţiilor-caiet (în ciuda formatului tabloid), **Columna** reflectă destul de fidel personalitatea, afinităţile şi opţiunile „est-etice“ ale directorului ei: modernism estetic, moralism anticomunist şi o atenţie specială acordată poeziei.

A fi conservator

IOAN STANOMIR

Edmund Burke
Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa
POLITICA

Edmund BURKE

Reflecţii asupra revoluţiei din Franţa şi asupra activităţilor anumitor societăţi din Londra cu privire la acest eveniment. În forma unei scrisori care urma să fie trimisă mai întîi unui tînăr, la Paris

Traducere, studiu introductiv şi note de Mihaela Czobor-Lupp, Editura Nemira, 2000, 336 p., f.p.

După mai bine de două secole de la apariţia lor, **Reflecţiile asupra revoluţiei din Franţa** sînt editate într-o versiune românească integrală: e meritul Mihaelei Czobor-Lupp, ca traducătoare şi prefaţatoare a volumului, şi al editurii Nemira de a fi dus la bun sfîrşit o iniţiativă care restituie culturii autohtone (cu o întîrziere nu lipsită de un anume simbolism) o operă clasică nu suferă de nici unul din viciile clasicităţii; în mai mare măsură decît oricare alt autor „politic", Burke suprinde, şi varianta românească a conservat această dimensiune, prin capacitatea de a provoca disconfort şi de a disloca din habitudini intelectuale aparent extrem de respectabile.

Orice editare/reeditare a lui Burke este o nouă ocazie de a medita, nu fără o nuanţă de melancolie, la posteritatea cărţii şi a speciei de conservatorism pe care scriitorul englez o proiectează în spaţiul intelectual european. Impopularitatea (relativă) a tipului de critică conservatoare este anticipată de receptarea cărţii înseşi în patrie: opul din 1790 este punctul de plecare al unor replici devenite, la rîndu-le, infinit mai ofertante decît pretextul lor polemic: e cazul celebrei **The rights of man** a lui Tom Paine. Seria de replici concepute în apărarea revoluţiei ultragiate au darul de a simplifica pînă la grotesc imaginea lui Burke însuşi: nuanţele se estompează, şi ceea ce se conturează, în oglinda contemporanilor, este profilul caricatural al unui reacţionar *à outrance*, incapabil să înţeleagă şi să salute cu entuziasm evenimentul ziditor de lume nouă. Legenda neagră a conservatorismului european se naşte, cum este şi firesc, o dată cu Burke însuşi, exilat de preopinenţi şi comentatori zeloşi în infernul intelectual regrupîndu-i în bolgiile sale pe cei suferind de păcatul de neiertat al cecităţii istorice/scepticismului, de la Joseph De Maistre la Tocqueville. O companie ilustră, dar extrem de eterogenă, construită exclusiv graţie maniheismului post-revoluţionar.

Acea actualitatea polemică de care aminteam este un reflex al presupoziţiilor conservatoare înseşi: refuzînd profeţia de extracţie milenaristă, expulzînd din teritoriul politicii utopismul, conservatorul generic, descinzînd inevitabil din Burke, îşi descoperă o doar aparent paradoxală vocaţie profetică *à rebours*, care nu este decît o prelungire a timbrului ignoratei Cassandre. Incapabil să stăvilească avansul teluric al unui fanatism al libertăţii (justificat în calitate de agent al emancipării umanităţii întregi), conservatorul, pe urmele intuţiei burkeene, invocă o luciditate ca formă de avertisment: profetul are capacitatea de a anunţa un rău a cărui sosire devine, prin mecanismul istoriei, de neevitat. Rezerva sa contrastează cu entuziasmul general şi alura sa melancolică nu îl poate transforma pe conservator într-o prezenţă agreabilă. Adversitatea implacabilă cu care apologeţii revoluţiei (francezi sau nu) îl înconjoară pe Burke derivă, cum remarca François Furet, din exacta conşiinţă a semnificaţiei gestului său: delimitarea de construcţia lumii noi este punctul de plecare al unei fracturi ideologice definind şi întemeind modernitatea. Opunînd prudenţa revoluţiei glorioase de la 1688 furiei raţionaliste a adunării naţionale, Burke creionează o extrem de influentă critică a revoluţiei franceze legitimată intelectual de un cult al libertăţii. Vocea lui Burke nu este a unui nostalgic „reacţionar", ci timbrul echilibrat al unui partizan al tradiţiei parlamentare. Articulînd un discurs conservator centrat pe cultul libertăţii, Burke nu este mai puţin vizionar în denunţarea unui universalism *sui-generis* transformînd episodul francez într-un punct de plecare pentru o revoluţie „mondială". Analogia cu mesianismul marxist este frapantă şi raţiunile redescoperirii postbelice a criticii burkeene sînt localizabile la acest nivel al raţionamentului său. Apărarea libertăţii în faţa unui seducător totalitarism se realizează, deloc surprinzător, în numele aceloraşi argumente burkeene. Observaţia lui François Furet din **Revoluţia în dezbatere** este esenţială în măsura în care sugerează un context explicînd opoziţia radicală dintre cele două căi de a ieşi din vechiul regim. Între Anglia şi Franţa, alegerea este una simbolică. O alegere pe care elitele paşoptiste au făcut-o la mijlocul veacului al XIX-lea. Deloc accidental, anglofilia este asociată cu discursul conservator/reacţionar sau liberal moderat, de la Kogălniceanu şi Ghica la P.P. Carp sau Iorga: „Astfel încît divorţul francez de tradiţie este potenţialul purtător dacă nu al unei alte tradiţii (de vreme ce el se alimentează, dimpotrivă, din respingerea radicală a trecutului), atunci cel puţin al unei valori de exemplu extraordinar de puternice, de vreme ce se produce în numele întregii omeniri. Astfel, revoluţia franceză îşi trage universalismul din caracterul ei excepţional. [...] Burke măsoară întreaga noutate filozofică a revoluţiei graţie distanţei la care se menţine faţă de ea. El înţelege primul, cel mai repede, că Franţa inaugurează o nouă istorie, în vreme ce el întruchipează o alta. Începînd cu el şi prin el, Europa prezintă două figuri antagonice, ireconciliabile, Anglia şi Franţa."[1]

De această intuiţie a alterităţii revoluţionare şi a potenţialului ei de fascinaţie se leagă una din numeroasele pagini memorabile ale **Reflecţiilor...**: anticipînd verdictul lui Tocqueville, care identifica în rama seculară a revoluţiei un scenariu religios, Burke evocă zelul anabaptist pentru a proceda la o anatomie a fervorii convertirii la valorile „libertăţii". Profetismul său este validat, retrospectiv: nici o revoluţie nu poate supravieţui în absenţa iradierii universale. Mesianismul va fi global sau nu va fi deloc. „Fanatismul epidemic" este un produs secundar al anului 1789. Revoluţia în extindere perpetuă este un tipar familiar secolului al XX-lea. Religia laică îşi are apostolii, convertiţii şi proprii eretici ce se cer readuşi pe calea cea bună.

„Atunci cînd în secolul al XVI-lea anabaptiştii din Munster au semănat confuzie în Germania, prin sistemul lor de nivelare şi prin opiniile lor lipsite de sens despre proprietate, care a fost ţara care să nu se alarmeze, pe bună dreptate, din pricina răspîndirii furiei lor? Dintre toate lucrurile, cel care terorizează cel mai mult înţelepciunea este fanatismul epidemic, deoarece, dintre toţi duşmanii înţelepciunii, acesta este cel împotriva căruia ea este cel mai puţin capabilă să se apere. Nu putem să rămînem indiferenţi la spiritul fanatismului ateu pe care îl inspiră o mulţime de scrieri răspîndite cu o perseverenţă şi cu o cheltuială incredibilă, şi de predici rostite pe toate străzile şi în toate locurile publice de la Paris. Aceste scrieri au aprins, în sînul populaţiei, o furie sălbatică şi oarbă, care reprimă în ea sentimentele naturale, ca şi pe cele ale religiei şi moralei. [...] Spiritul prozelitismului însoţeşte acest spirit al fanatismului. Propagatorii noii credinţe au societăţi care complotează şi, în acelaşi timp, complotează atît în Franţa, cît şi în străinătate [...]. Iar în Anglia ne este dat să-i aflăm pe cei care îi primesc cu braţele deschise şi care îi aleg, în mod public, în mai multe dintre şedinţele periodice, să corespondeze cu ei, care îi aplaudă şi care îi propun ca obiecte demne de a fi admirate". Tabloul conturat de Burke aparţine, într-adevăr, noii lumi – o lume pe cale de a descoperi farmecul discret al asocierilor subversive, care cimentează solidarităţi infinit mai trainice decît cele tradiţionale. Scenariul „convertirii" este, în egală măsură, unul pe care cele două secole scurse după Burke vor miza. Prozeliţii, iluminaţii, sînt proba evidentă a unui succes în războiul ideologic care contrapune vechea ordine şi mîndra lume nouă.

În filigran, pasajul de mai sus propune o prezenţă pe care aş fi înclinat să o privesc ca pe una extrem de familiară cititorului contemporan. Cel ce facilitează accesul la adevărul politic ultim nu este altcineva decît „profesorul de fericire", profesorul care oferă neofitului o scurtătură către fericire, prin livrarea formulei magice a eliberării din servitute. E adevărat, emanciparea vine cu un preţ pe care „învăţăcelul/discipolul" e obligat să îl plătească. Deplina renunţare la îndoială şi subordonarea faţă de o viziune geometrică a libertăţii. Epurînd arta politică de recursul la experienţă, stigmatizînd vechea ordine ca pe o simplă relicvă „reacţionară", drumul spre fericire este deschis. Cum remarcă Burke însuşi, „îşi contruiesc politica nu pe baza a ceea ce ar fi convenabil şi potrivit cu practica, ci pe Adevăr; pretind să îi conducă pe oameni spre o anume fericire prin proclamarea drepturilor lor de necontestat."[2]

Căci lectura pe care Burke o propune în **Reflecţii** este, indubitabil, una profetică, în măsura în care criticul conservator citeşte în evenimentele prezente rădăcina celor viitoare. Valoarea cardinală pe care se sprijină anatomia burkeeană este prudenţa, în al cărei nume sînt formulate rezervele sale iconoclaste. Acolo unde revoluţionarul celebrează, poematic, ruptura de trecut şi iminenta emancipare de cătuşele trecutului de împilare, Burke introduce o îndoială care minează eşafodajul de fervoare milenaristă. Judecata precedă encomionul şi acţiunea politică a libertăţii se evaluează în raport de context şi de rezultate. Viziunea lui Burke este, încă o dată, marcată de un gust pentru prudenţa ciceroniană. Citînd din clasici, gânditorul englez este departe de a ceda unui instinct bovaric. Infernul politic este pavat cu bune intenţii şi spiritul libertăţii poate fi fermentul celei mai cumplite tiranii: „Pot eu, numai pentru că libertatea este considerată în mod abstract printre binefacerile omenirii, să felicit, în mod serios, un nebun care a evadat din întunericul total al celulei lui, pentru recuperarea bucuriei de a trăi în lumină şi în libertate? Voi felicita un hoţ de drumul mare sau un criminal evadat din închisoare, pentru redobîndirea drepturilor lor naturale? Aceasta ar însemna să jucăm din nou scena criminalilor condamnaţi la galere şi a eroicului lor salvator, cavalerul metafizic al tristei figuri".

S-ar putea alcătui un repertoriu al ocaziilor cu care Burke îşi onorează blazonul de campion al cauzelor impopulare. Imun la cîntecul de sirenă al libertăţii, insensibil la apelul contaminării revoluţionare, el concentrează întreg potenţialul de repulsie pe care raţionaliştii par să îl resimtă atunci cînd este invocată paradigma conservatoare. De la apărarea (incorectă politic şi suspectă astăzi) a prejudecăţilor pînă la denunţarea limitelor imperiului raţiunii, Burke reuşeşte să contrarieze, acum, ca şi cu două secole în urmă. Delimitarea de rigorismul geometric revoluţionar se operează în numele unui vetust spirit al evului de mijloc european. Acolo unde revoluţionarul întrevede exclusiv împilare şi tiranie regală, Burke se obstinează să revalorizeze un gust desuet al respectului pentru persoana monarhului şi o curtenie faţă de cel ce întruchipează autoritatea. Tonul său se încarcă, în aceste ocazii, de acel patetism melancolic pe care cititorul atent îl poate recupera şi în pledoariile eminesciene de la **Timpul**. Diferenţa se naşte din contextul încadrînd locutorul politic. Revoluţia nu este decît reflexul unei lumi pe cale de a se despărţi, definitiv, de propriul trecut. Medievalismul e parte a canonului conservator: „Dar vremea cavaleriei s-a stins. I-a urmat cea a mînuitorilor de sofisme, a economiştilor şi a celor dedicaţi calculelor; gloria Europei a pierit pentru totdeauna. Şi nici că o să mai putem vedea vreodată acea generoasă loialitate faţă de rang şi faţă de sex, acea demnă îngenunchere, acea subordonare a inimii, care, chiar şi în servitute, a putut să menţină viu spiritul unei libertăţi înălţătoare. Sînt, pentru totdeauna duse, graţia firească a vieţii, apărarea generoasă şi din inimă a naţiunilor, ceea ce hrăneşte simţirea bărbătească şi dragostea de acţiune eroică!". Organicitatea, echilibrul secular se sprijină, nu în cele din urmă, pe un ethos căruia Burke, aproape donchihotesc, îi rămîne fidel pînă la capăt.

Lecţia conservatoare pe care Burke o schiţează la 1790, pentru întîia dată, include, cum au remarcat mai toţi comentatorii, elogiul prudenţei. Prudenţa se grefează, în cazul său, pe un element care va fi absent în pledoariile conservatorilor continentali. Istoricismul ciceronian al gînditorului britanic are ca punct de sprjiin o tradiţie a libertăţii ce singularizează cazul englez. Pînă la un punct, argumentele sale, oricît de seducătoare, sînt circumscrise spaţiului autohton. Spre deosebire de radicalisme, gîndirea conservatoare descinzînd din Burke este definită prin mefienţa faţă de principiile aplicabile universal. Contextul irepetabil necesită o abordare punctuală, esenţialmente pragmatică şi întemeiată pe experienţă. Eşafodajul burkeean este departe de a fi unul inert. Teoretician, în aceeaşi linie ciceroniană, a guvernămîntului mixt, recognoscibil în constituţia română şi cea engleză deopotrivă, Burke recurge la o savantă dozare a ingredientelor, ferindu-se de verdicte tranşante. Inerţia, ca şi schimbarea bruscă, sînt în egală măsură respinse, atîta vreme cît orice soluţie politică simplă este contraproductivă. Individul izolat nu poate contrazice înţelepciunea veacurilor. Legatul conservator are în centru acest recurs la prudenţa dozajului. În faţa furiei demolatoare, e avansat echilibrul întemeiat pe experienţă, căci arta politicii nu este predabilă *a priori*. Lectura lui Burke, într-un spaţiu ca cel românesc, nu este lipsită de finalitate, cum ar apare la prima vedere. Prezenţa lui Burke poate precipita, în cele din urmă, o articulare a timbrului conservator sub semnul dicţiunii sale, ce privilegiază un dublet simbolic. A reforma şi a conserva: „A conserva şi reforma este cu totul altceva. Atunci cînd părţile folositoare ale unei instituţii vechi sînt păstrate astfel încît ceea ce este adăugat să se armonizeze cu ceea ce a fost lăsat la locul său, este necesară punerea la lucru a unei minţi viguroase, a unei atenţii calme şi susţinute, a diferitelor talente de a compara şi de a combina şi resursele unei inteligenţe inventive în găsirea unor soluţii practice. [...] Cu atît mai mult devine aceasta o datorie atunci cînd obiectul demolării şi al construcţiei noastre sînt nu cărămizile şi lemnul, ci fiinţe însufleţite, pe care transformarea bruscă a stării lor, a condiţiei şi obiceiurilor lor le-ar arunca într-o mare nefericire".

---

[1] **Revoluţia în dezbatere**, traducere de Gabriela Scurtu Ilovan, Editura Polirom, 2000, p. 118 -119).

[2] **Apelul membrilor noi către membri vechi ai partidului whig**, traducere de Adrian Paul Iliescu.

Despre comunism în America

LIVIU ANDREESCU

Au trecut 12 ani de la sfîrşitul războiului rece şi, în ciuda unei scurte perioade de optimism, în care teze precum aceea a „sfîrşitului istoriei“ au animat cercurile liberale, conflictele ideologice par mai fierbinţi ca niciodată. Nu e vorba numai de dezbaterile generate de fenomene care şi-au căpătat abia de curînd o întemeiere conceptuală mai solidă (precum „globalizarea“), ci şi de chestiuni care persistă de decenii încoace. Fireşte, de la căderea blocului comunist nimeni nu îşi mai face iluzii în privinţa experimentului care a început cu revoluţia rusă. Disputa aprigă dintre dreapta şi stînga însă continuă cu vehemenţă şi pare să nu se împiedice prea tare de hoitul comunismului. Aşa încît nu e de mirare că Irving Kristol, naşul neoconservatorismului american, găsea de cuviinţă să afirme că „pentru mine nu există un «după războiul rece». [...] Acum că vechiul «război rece» a luat sfîrşit, adevăratul război rece abia începe“[1].

Kristol avea în minte lupta împotriva corectitudinii politice, un termen care în discursul public a ajuns să acopere mai tot ce înseamnă politică publică nonconservatoare („liberală“, în tălmăcire americană) – de la coduri etice (sensul iniţial) la măsuri speciale (acţiune afirmativă), la programe de asistenţă socială extinse etc. Fragmente ale controversei cu privire la *political correctness*, de obicei rezumate la „scandalul“ universităţilor americane, au ajuns şi în paginile revistelor culturale româneşti. Un alt subiect fierbinte, mult mai puţin cunoscut în patrie, e acela al comunismului american din anii 1920-55. Deşi începuturile disputei aparţin specialiştilor, ea face mare vîlvă în presa de peste ocean. Rareori se întîmplă să treacă cîteva luni fără ca o nouă polemică să se deschidă în revistele importante (de la **The Nation** la **New Republic** şi pînă la **Commentary**). Nu de alta dar, cum bine simt combatanţii, cariera comunismului american nu e doar un subiect academic – natura fenomenului poate pune într-o lumină nouă disputele ideologice contemporane din Statele Unite.

Comunismul american

De unde însă noul val de interes pentru subiect? De fapt, problema comunismului american nu a dispărut niciodată de pe agenda dezbaterii publice, mai ales după ce şcoala „revizionistă“ – de extracţie stîngistă – a prins contur în anii '70. Totuşi, evenimente importante au avut loc în ultimii ani: întîi, accesul cercetătorilor occidentali la documente din arhivele KGB şi ale partidului comunist sovietic; şi, în al doilea rînd, la dosarul Venona, făcut public în 1996 de către Agenţia de Siguranţă Naţională (NSA). Venona este numele de cod al unui program, ce a luat fiinţă în 1943, de decodificare a mesajelor criptate care au circulat pe filieră diplomatică, în ultimii ani ai războiului şi primii ani de după, între oficiali sovietici din Statele Unite şi Moscova. Codul a fost spart în 1946 şi aproape 3000 de mesaje au fost descifrate pînă în 1952. Printre altele, acestea conţineau numele de cod a 350 de agenţi KGB americani.

Consecinţa imediată a „liberalizării“ surselor de informaţie sus-amintite a fost apariţia, în lumea anglo-saxonă, a unui număr relativ consistent de volume care au în centrul lor povestea spionajului sovietic în Statele Unite (şi nu numai). Printre titlurile de succes: **The Haunted Wood: Soviet Espionage in America – the Stalin Era** (1999) de Allen Weinstein şi Alexander Vasiliev; **Venona: Decoding Soviet Espionage in America** (1999) şi **The Soviet World of American Communism** (1998), ambele de John Earl Haynes şi Harvey Klehr; **The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive** (1999) de Christopher Andrew şi Vasili Mitrokhin; şi **The Venona Secret: Exposing Soviet Espionage and America's Traitors** (2000), de Herbert Romerstein şi Eric Breindel.

Bine primite de publicul cititor occidental, poveştile cu spioni au făcut vîlvă, au generat dezbateri publice şi uneori chiar mici frenezii. Din nefericire, aurul micilor comori dezgropate din arhive nu e chiar aşa de pur pe cît ar fi fost de dorit. Pe de-o parte, documente precum cele conţinute în dosarul Venona oferă dovezi fragmentare şi sînt uneori dificil de interpretat. În cel mai bun caz, ele au putut corobora dovezi incriminatoare deja deţinute de autorităţi şi astfel pune punct unor cazuri faimoase (Julius Rosenberg, Alger Hiss, Harry Dexter White etc.). Din cele 350 de nume de agenţi sau potenţiali agenţi KGB (nu toate persoanele au fost recrutate), jumătate nu au fost atribuite. Pe de altă parte, arhivele sovietice s-au întredeschis într-o manieră mai puţin ortodoxă, cel puţin pentru standardele academice. Documentele din care a dospit **The Haunted Wood**, de pildă, au fost de fapt rezumate făcute de Vasiliev unor documente originale puse la dispoziţia acestuia, în mod selectiv, de serviciul rus de informaţii. Tot Vasiliev a fost cel care le-a tradus pentru Weinstein, care nu cunoaşte rusa. Pentru **The Sword and the Shield** Andrew a beneficiat de documentaţie care i-a parvenit într-un mod şi mai bizar: Vasili Mitrokhin ar fi fost însărcinat cu transportul unei arhive KGB, pe care a copiat-o timp de 12 ani, a păstrat-o cu grijă alţi cîţiva, pentru a fugi cu ea cu tot în Occident în 1992. Evident, şi Vasiliev şi Mitrokhin au fost ei înşişi angajaţi ai KGB. Toate acestea au făcut-o pe Amy Knight să observe, într-un număr recent din **Wilson Quarterly** (iarna 2000), că „o dată cu înfrigurarea produsă de noile descoperiri, multe dintre standardele cu care cercetătorii judecă în mod obişnuit literatura istoriografică au fost coborîte sau pur şi simplu abandonate“.

CPUSA

Partidul Comunist American şi-a făcut intrarea pe scena politică americană – sau, mai degrabă, la periferia acesteia – în 1919, după războaie facţionale care aveau să mai dureze cîţiva ani, în ciuda eforturilor de unificare depuse de Comintern. A trecut curînd în clandestinitate, pentru a ieşi din nou la suprafaţă în 1922. Afiliat la Internaţionala Comunistă şi subordonat directivelor venite din Uniunea Sovietică, partidul comunist american a dus în anii ce aveau să vină o politică contorsionată şi convolută, trecînd de la un spirit ultraortodox şi sectar în anii '20 la frontul popular de la mijlocul şi finele anilor '30, apoi la antiimperialism antirooseveltian şi pacifism după Pactul Ribbentrop-Molotov din 1939, şi devenind intervenţionist, beligerant, patriotic şi proamerican atunci cînd Uniunea Sovietică a fost atacată de Hitler. După 1945, conform indicaţiilor, mişcarea comunistă a trecut din nou la antiamericanism şi anti-imperialism.

În momentele sale cele mai bune (la sfîrşitul deceniului trei), partidul comunist număra aproximativ 75000 de membri. Natura sa ortodoxă şi mărginaşă, represiunea la care membrii partidului erau adesea supuşi, precum şi fidelitatea faţă de Kremlin au făcut însă ca numărul purtătorilor de carnet să varieze serios de-a lungul anilor. În special în anii '30, mulţi treceau prin partid „ca printr-o uşă rotitoare“, în cuvintele istoricului Arthur Schlesinger Jr. În plus, ereticii erau sîrguincios exmatriculaţi – iar motive de erezie erau destule.

Merită observat că puţini dintre comuniştii angajaţi au renunţat la convingerile lor radicale înainte de război. În 1929, de pildă, Jay Lovestone şi alţi nouă tovarăşi au purces spre Moscova pentru a-l convinge pe Stalin să slăbească laţul din jurul partidului. Scăpaţi de răzbunarea liderului sovietic şi întorşi în SUA, Lovestone – unul dintre fondatorii CPUSA – şi alţi aproape o sută de membri au fost prompt daţi afară din partid. Dezgustaţi de Stalin şi de cuminţenia tovarăşilor lor, Lovestone şi alţi „părinţi fondatori“ precum Bertram Wolfe (care avea să devină unul dintre marii analişti ai fenomenului sovietic) au încercat, fără prea mult succes, să organizeze o opoziţie, tot comunistă, cu un program ideologic identic. Deşi alianţa dintre Hitler şi Stalin din 1939 a scuturat destule convingeri, pentru mulţi comunismul – fie şi în versiunea sa antistalinistă – a rămas o opţiune fermă.

Trebuie precizat că radicalismul american nu a fost nici pe departe concentrat în jurul grupurilor prostaliniste. Pe lîngă socialişti ca Normas Thomas, rîndurile radicalilor numărau un număr impresionat de troţkişti credincioşi idealurilor revoluţiei „furate“ de Stalin. Foarte mulţi erau ei înşişi exmembri ai partidului comunist care trecuseră la antistalinism în anii '30. Atît comuniştii, cît şi antistaliniştii au rămas însă ataşaţi imaginii revoluţiei sovietice ca un eveniment epocal. Pentru cei mai mulţi, URSS-ul era încă un pămînt al speranţei. Sînt celebre vorbele lui Lincoln Steffens – jurnalistul care cu decenii în urmă stîrnea indignarea americanilor împotriva corupţiei – rostite cu prilejul unei vizite în Rusia la sfîrşitul anilor '20: „Am văzut viitorul şi funcţionează“.

O atare stare de lucruri cere o explicaţie. Cum de a fost posibilă o astfel de formă de comunism în ţara Părinţilor Fondatori? Răspunsul e dificil pînă şi de schiţat în cele cîteva rînduri pe care mi le permit aici. Cauza de fond ar fi schimbările produse de revoluţia industrială: noile aglomerări urbane, viaţa insalubră a muncitorilor, condiţiile de muncă uneori teribile, sărăcia cruntă. Primele încercări de sindicalizare în America au fost adesea întîmpinate cu gloanţe, cu raiduri ale celebrilor Pinkertons (forţe de poliţie private) şi uneori chiar cu intervenţia armatei federale. Măsurile luate împotriva liderilor erau de obicei dure, adesea aberante (ca în cazul execuţiilor ce au urmat faimoasei revolte din Haymarket Square). Recesiunile repetate, dar, mai mult decît orice altceva, Marele Crah din 1929 şi criza ce i-a urmat au adus capitalismul într-o stare de criză ideologică.

O cauză specific americană a radicalismului de peste Atlantic a fost imigraţia masivă de la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Nu numai că frustrările muncitorilor nativi erau astfel adîncite – lor li se adăugau frustrările emigranţilor săraci, dintre care unii avuseseră experienţa anarhismelor şi a socialismelor europene. În plus, America avea deja, la începului lui 1900, o tradiţie radicală printre fermieri. Rasismul, încă brutal în Sudul acelor ani, nu făcea decît să se adauge la conştiinţa nedreptăţii care prindea rădăcini în minţile multora.

Un eveniment deopotrivă crucial şi fascinant ce a marcat natura comunismului american, care ar merita amintit ca atare, a fost imigraţia evreiască. Sosiţi dintr-o Europă care îi persecuta într-o Americă nu tocmai primitoare, înzestraţi cu conştiinţă comunitară şi tradiţii culturale, mulţi evrei au ales calea radicalismului. Încercările de sindicalizare şi măsurile represive ale autorităţilor, incendiul din 1911 din industria textilă în care zeci de tinere femei şi fete evreice au murit din cauza absenţei unor norme minimale de protecţie a muncii, deportarea unor protestatari socialişti sau execuţia anarhiştilor italieni Sacco şi Vanzetti după un proces sumar – iată evenimente care au mobilizat o parte dintre cele 1,5 milioane de evrei. Dar cea mai bună instituţie de recrutare a evreilor în rîndurile comuniştilor a rămas Hitler, după cum nota filozoful Sidney Hook în autobiografia sa in-

Relansarea **Calendelor**

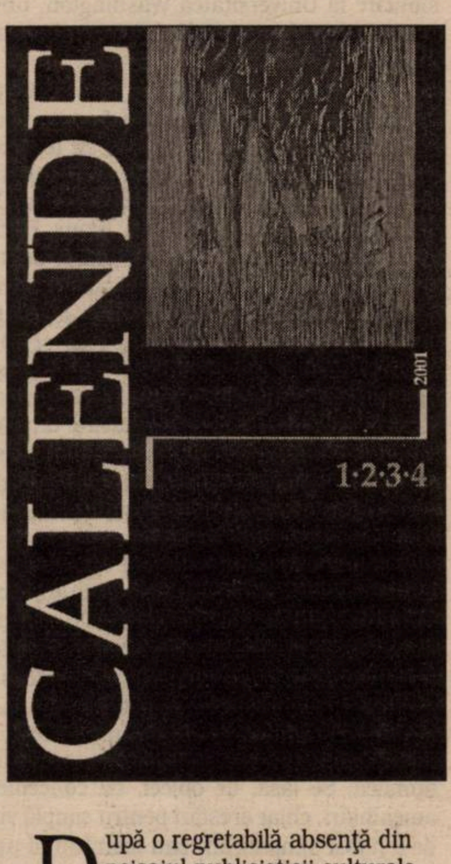

După o regretabilă absenţă din peisajul publicisticii culturale româneşti, s-a relansat, la Piteşti, revista **Calende**. În 1991, Miron Cordun, Al.Th. Ionescu, Nicolae Oprea şi Călin Vlasie relansau, la rîndul lor, publicaţia **Kalende** fondată, în 1928, de „lovinescienii“ Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu şi Tudor Şoimaru. Astăzi, Călin Vlasie revine ca redactor-şef, Nicolae Oprea – ca redactor-şef adjunct, iar Al.Th. Ionescu se regăseşte printre redactori, alături de Mircea Bârsilă, Dumitru Augustin Doman, Cristina Nicolae şi Sebastian Tudor. De la început trebuie remarcat faptul că revista, organizată pe formula unei publicaţii-caiet de 100-120 de pagini, are coerenţă şi substanţă programatică, dinamism şi o bună priză la actualitate. Deşi se propune drept o publicaţie „locală“, argeşeană, linia e dată de un „optzecism“ (şi „post-optzecism“) fără frontiere. Invitat al revistei este Andrei Bodiu, prezent cu un nou fragment despre **Literatur Express Europa 2000**. „Tableta de scriitor“ e asigurată de Gheorghe Crăciun, cu o **Temă neterminată pentru o istorie literară mecanică**. La rubrica de cronică literară, Virgil Podoabă, Al.Th. Ionescu şi Nicolae Oprea scriu despre trei romane-reper ale literaturii române postbelice: **Dimineaţă pierdută**, **Femeia în roşu** şi **Dicţionarul onomastic**. Secţiunea de proză îi are ca protagonişti pe Radu Ţuculescu şi Ovidiu Bufnilă, cea de eseu – pe Adrian Oţoiu şi Paul Cernat (primul fiind prezent cu un excelent fragment din volumul doi al tezei de doctorat despre proza generaţiei '80), iar poezia e reprezentată de Ioan Flora, Valentin Radu şi (surpriză!) de Călin Vlasie, care, chiar dacă nu a mai publicat de un deceniu nici un nou volum de versuri, ne aminteşte că apreciatul editor a rămas (şi) poet. Alături de aceştia, semnează la „secţia externă“ doi poeţi dintr-o literatură prea puţin cunoscută la noi: cea australiană. „Convorbirile **Calende**“ sînt ilustrate de un interviu realizat de Adriana Rujan cu reputatul lingvist Eugenio Coşeriu (**Limbajul nu este numai o formă a culturii**). Nu lipsesc paginile despre actualitatea culturală argeşeană, o percutantă şi „pe fază“ rubrică de „revistă a presei“, chiar şi o „cronică a limbii“ semnată de Ştefan Găitănaru şi un „dicţionar etimologic“ despre **Noile retorici ale creştinismului** susţinut de Petru Pistol.

Serviciul Cultural
al Ambasadei Franţei în România
şi Institutul Francez
din Bucureşti
anunţă
o întîlnire literară pe tema
Noi scriituri franceze şi româneşti.

INSTITUT
FRANÇAIS
de BUCAREST

Întîlnirea, programată în cadrul manifestării naţionale franceze **Sărbătorea lecturii** (**Lire en Fête**), va avea loc joi 18 octombrie, cu începere de la ora 19, la sediul Institutului. Invitaţi: prozatorii francezi Yann APPERRY şi Claire LEGENDRE şi români Daniel BĂNULESCU şi Răzvan PETRESCU. Moderatori: Bogdan GHIU şi Radu TOMA.

Yann APPERRY este laureatul Premiului Médicis pe anul 2000 pentru romanul **Diabolus in musica**. Claire LEGENDRE, foarte tînăra (22 de ani!) autoare a romanului **Viande**, este considerată o revelaţie a literaturii franceze a momentului.

Institutul Francez
B-dul Dacia Nr. 77
Bucureşti

telectuală. La care se adaugă şi forme de persecuţie antisemită. Exclusă din circuitul marilor universităţi americane (Harvard, de pildă, instituise un sistem de cotă geografică destinat excluderii studenţilor evrei, care locuiau în covîrşitoare majoritate pe coasta de est), o generaţie remarcabilă de intelectuali evrei şi-a luat diploma universitară de la colegii de stat. Faimosul City College of New York a devenit rapid o pepinieră de minţi radicale geniale, printre care şi faimoşii „New York intellectuals“, care aveau să redefinească umanioarele americane în următoarele decenii.

Comunism vs. mccarthyism

Dacă istoria comunismului american ar fi rămas istoria unor iluzii pe care realitatea a izbutit pînă la urmă să le învingă, fenomenul ar fi avut probabil mai puţină priză azi. Perioada care a urmat celui de-al doilea război mondial a adus însă cu sine evenimente care aveau să restructureze percepţia comunismului american, oferind un fel de legitimitate *post factum* radicalismului practicat de către comunişti (şi, e de la sine înţeles, nu numai de ei). Adunate sub termenul-umbrelă de „mccarthyism“, evenimentele menţionate au pus sub semnul întrebării libertăţile fundamentale ale cetăţeanului american – de expresie, de asociere, libertatea academică –, demonstrînd în acelaşi timp o tentaţie represivă în viaţa politică americană a timpului.

Statele Unite nu fuseseră nici pînă atunci străine de represiuni, care constituiseră chiar una dintre raţiunile de a fi a mişcărilor radicale. Am amintit mai sus violenţele (descinderi ale poliţiilor private şi armatei, condamnări abuzive şi execuţii sumare) care au survenit încercării de a da capitalismului o faţă umană. Primul război mondial fusese un alt prilej de represalii (de la persecutarea persoanelor de origine germană şi pînă la raidurile antiradicale comandate în 1919 de procurorul general A. Mitchell Palmer), determinînd un intelectual de talia lui John Dewey să regrete implicarea sa în cauza intervenţionistă. În plus, America avea deja de la finele secolului al XIX-lea o tradiţie în prigonirea universitarilor care afirmau convingeri neconforme cu cele ale majorităţii.

Mccarthyismul, un curent care nu se limitează la cariera scurtă a celui care i-a dat numele (senatorul republican Joe McCarthy), a încununat aceste tendinţe. Începuturile sale preced, de fapt, războiul – în 1938, o coaliţie conservatoare formată din republicani şi democraţi sudişti creează celebrul Comitet de Investigare a Activităţilor Neamericane (HUAC) care începe prin a cerceta sindicatele; în 1940 se promulgă Legea Smith, care incriminează penal propovăduirea schimbării de regim prin violenţă; în acelaşi an, Comitetul Rapp-Coudert vînează agenţi subversivi în New York, inclusiv prin universităţi. Deşi alianţa cu Rusia avea să slăbească întrucîtva agitaţia antiradicală (respectabila revistă **Life** saluta armata sovietică şi îi făcea portrete binevoitoare lui Beria), alte evenimente au adus din nou radicalismul pe agendă. În timpul alegerilor din 1944, Roosevelt a fost acuzat de către republicani că ar fi pactizat cu comuniştii. Tot sub presiunea acuzaţiilor de simpatie faţă de comunişti, Harry Truman iniţia în 1947 programul de loialitate pentru funcţionarii federali: cele mai banale detalii privitoare la activităţile cotidiene (revistele citite, gusturile muzicale şi artistice, locul unde se făceau cumpărăturile) puteau deveni subiect de investigaţii şi interogatorii. Cu doar un an înainte, Comitetul Canwell derula activităţi similare la Universitatea Washington, unde genera concedieri şi violări ale libertăţii academice.

Aşa cum spuneam mai sus, Joseph McCarthy nu a reprezentat de fapt decît un moment apoteotic al unei epoci cu tendinţe represive. Propulsat de „pierderea“ Chinei în 1949, un an mai tîrziu, de războiul din Coreea sau de mărturisirile lui Klaus Fuchs (care făcuse spionaj pe temă atomică pentru Uniunea Sovietică), McCarthy, un ex-democrat ce schimbase sensul de mers, a înhăţat din fugă subiectul „trădării din interior“ şi al spionajului prosovietic. Fără să demaşte vreun spion în întreaga sa carieră, senatorul a reuşit în schimb să creeze o isterie de masă prin denunţurile sale inflamate la adresa unor persoane aflate în slujba diferitelor departamente ale administraţiei americane. Plasate adesea la întîmplare, împănate cu cifre „exacte“ ale numărului de agenţi străini care penetraseră instituţiile statului, acuzaţiile aveau să stîrnească pasiunile publicului, ca şi pe cele ale vînătorilor de vrăjitoare. Comitete şi comisii au purces a investiga activităţile radicale în sindicate, în industria filmului, în şcoli şi universităţi, în structurile militare, în comunitatea ştiinţifică atomică. Se lăsa, de obicei, cu concedieri, ameninţări, chiar arestări pentru simpla vină de *a fi fost* simpatizant sau membru al unei grupări radicale şi de a refuza să „spui numele“ colegilor. De partea cealaltă a baricadei, politicieni precum tînărul Richard Nixon (care a instrumentat practic cazul Alger Hiss) făceau carieră.

Sfîrşitul lui McCarthy a venit brusc, în 1954, după ce senatorul dezechilibrat începuse să plaseze acuzaţii în stînga şi în dreapta, de la preşedinte şi secretarul de stat la armata americană. Mccarthyismul a mai respirat cîţiva ani, pentru a se stinge încetul cu încetul pe măsură ce o societate hărţuită şi obosită depunea armele în, vorba unui istoric al vremii, „anii de pasivitate şi cuminţenie ai epocii Eisenhower“.

Consecinţe ale mccarthyismului

Într-un sens, radicalii americani se vedeau răzbunaţi. Deşi forma revoltei rămînea discutabilă şi deşi orbirea alianţei unora dintre ei cu un regim criminal nu mai putea fi contestată (mai ales după 1956), cauza părea, cel puţin într-o anumită măsură, salvată de oprobiul istoriei. Unii dintre cei care rezistaseră represiunii cu riscul închisorii şi al persecuţiilor politice, precum scriitoarea Lillian Hellman, aveau să-şi manufactureze biografii de martiri, agresiv romanţate şi în parte ficţionale. Cei mai mulţi, îngenunchiaţi de experienţa mccarthyismului, aveau să îndure urmările: o existenţă marginală, adesea fără paşaportul revocat, uneori fără şanse de a găsi slujbe, alteori cu slujbe mărunte şi cariere distruse. Cîţiva au ales calea exilului.

De o parte, drama individuală; de cealaltă, o cultură americană zdruncinată. Mobilizarea maselor care sprijiniseră activ goana după agenţi subversivi a relevat ceea ce Richard Hofstadter, secundat de o generaţie de liberali, a denumit apt „stilul paranoic în politica americană“. Mai semnificativ, nici elitele nu arătau prea bine. O mare parte dintre politicieni căzuseră mizerabil la testul democraţiei, fie dînd apă la moară persecuţiilor – în 1953, din 221 de congresmani republicani 185 au cerut să facă parte din HUAC –, fie ignorînd principalele instrumente ale acestora (cum a făcut-o pînă şi preşedintele Eisenhower). Printre intelectuali, puţini reuşiseră să păstreze o poziţie echilibrată. Conservatori precum William Buckley au sărit repede în ajutorul senatorului şi a întregii maşinării pe care acesta o reprezenta. Liberalii, mulţi dintre ei ex-comunişti sau ex-troţkişti, au ales să se concentreze asupra pericolului comunist şi au pierdut din vedere, în mod convenabil, pe cel autoritar. Unii, ca Max Eastman sau James Burnham, l-au sprijinit public pe McCarthy. Alţii, precum filozoful Sidney Hook, au militat pentru concedierea profesorilor cu simpatii comuniste lansînd lozinca „da ereziei, nu conspiraţiei“, lozincă dublată de un argument conform căruia simpla aderenţă la comunism e o dovadă suficientă a scopurilor conspirative.

Deşi, aşa cum arată Ellen Schrecker în **No Ivory Tower: McCarthyism and the Universities** (1986), nu au existat practic cazuri în care profesorii cu simpatii radicale să fi ideologizat orele de clasă – ba mai mult, o asemenea acuzaţie nici nu a fost adusă în general în decursul investigaţiilor –, simpla apartenenţă la o organizaţie subversivă sau refuzul de a-ţi declara simpatiile politice erau adesea un motiv suficient pentru concediere în lumea academică. Pasivitatea universitarilor înaintea încălcărilor grosolane ale libertăţii academice, fie de către comitete din afara universităţii, fie de către administraţia instituţiilor de învăţămînt superior, e într-un fel simptomul eşecului mai larg al comunităţii liberale de a se păstra alertă la pericolele constituite de ambele extreme ale spectrului ideologic. Aşa cum scrie istoricul Alan Wald, „confruntaţi cu represiunea politică – primul test real pentru generaţia care atinsese maturitatea în anii '30 –, cei mai mulţi dintre antistalinişti nu doar că au renunţat la radicalismul lor din trecut, ci au creat raţionalizări sofisticate pentru a tolera esenţa, chiar dacă nu neapărat şi forma vînătorii de vrăjitoare mccarthyiste. Responsabilitatea pentru grosul rezistenţei intelectuale ...a revenit Comuniştilor, tovarăşilor de drum, şi liberalilor progresivişti... Reabilitarea [acestora în anii '60] a fost consecinţa logică a prestaţiei jalnice a aproape tuturor fondatorilor stîngii intelectuale antistaliniste“[2].

Recuperări ideologice

După ce revoltele tinereşti ale sfîrşitului deceniului şase şi începutului deceniului şapte au sfîrşit în violenţă şi facţionalism şi după ce unii dintre protagoniştii acestora au devenit ei înşişi membri ai instituţiei academice, chestiunile comunismului american şi mccarthyismului au devenit inseparabile. Noul trend „revizionist“ s-a concentrat asupra „istoriei sociale“ a comunismului – fie asupra experienţelor personale ale unor activişti, fie asupra unor aspecte izolate ale mişcării comuniste (organizarea sindicală, lupta antirasistă etc.). Acest nou curent istoriografic a încercat să despartă chestiunea obedienţei faţă de Moscova, pe care o atribuia liderilor mişcării, de eforturile comunistului obişnuit, care participa la mitinguri de protest, împărţea fiţuici şi iniţia sindicate. Opoziţia faţă de studiile generaţiei anterioare, care se concentrau asupra istoriei de partid, nu era întotdeauna doar implicită[3].

Istoria revizionistă nu a fost fragmentară doar prin maniera selectivă cu care a operat asupra activismului comunist, ci şi în alegerea perioadei analizate. Cel mai adesea, în centrul recuperărilor s-a aflat un interval limitat al istoriei comunismului american – perioada cunoscută ca Frontul Popular (aproximativ 1935-1939). În 1935, Stalin a renunţat oficial la poziţia sectară a partidelor comuniste, care au primit undă verde pentru a deveni mai „naţionale“. În 1939, pactul de neagresiune dintre Germania şi Uniunea Sovietică a pus capăt Frontului Popular pentru a lăsa loc unei politici antiimperialiste şi pacifiste. Atît sfîrşitul, cît şi începutul acestei perioade de 4 ani au fost aşadar dictate de la Kremlin, fapt care i-a făcut pe mulţi analişti ai comunismului să trateze etapa în cauză ca pe oricare alta dintre două viraje politice decise de Moscova.

Este însă la fel de adevărat că Frontul Popular a însemnat o schimbare de fond la baza mişcării comuniste. Rîndurile partidului s-au îngroşat pînă la 75000 de membri în 1938. Preşedintele Roosevelt s-a metamorfozat într-un al doilea „tătuc“. S-au promovat agresiv politici sociale progresive. Era o vreme în care mulţi se simţeau atraşi de partid, chiar dacă refuzau să intre în rîndurile sale (după unele estimări, numărul simpatizanţilor activi era de patru ori mai mare decît cel de membri). Efervescenţa reformatoare a dat o aură nobilă comunismului american, pe care istoricii revizionişti au încercat, nu fără succes, să o exploateze. Consecinţa a fost un fel de inversare a raporturilor: partidul nu mai era văzut de jos în sus, ci de sus în jos. Submisiunea faţă de Moscova devenea mai puţin relevantă decît activismul social.

Replicile nu s-au lăsat aşteptate. S-a obiectat că, în pofida celor de mai sus, o istorie a partidului ca linie politică era o opţiune acceptabilă; şi că cei care au rămas în partid pentru mai multă vreme (după 1939) au făcut-o fiindcă ar fi internalizat deja disciplina prosovietică. Mai mult, în perioada Frontului Popular socialiştii americani erau mai la stînga decît comuniştii, după cum observa caustic Theodore Draper într-o analiză a curentului revizionist.[4] Numai că, răspundeau adepţii acestuia din urmă, tot socialiştii au fost cei care şi-au ratat cariera după război arborînd un soi de anticomunism care friza adesea spiritul mccarthyismului. Şi, oricum, e nefiresc a plasa responsabilitatea liderilor pe umerii unor mărunţi dar, zice-se, inimoşi activişti care au şi ieşit de altfel curînd din rîndurile mişcării comuniste.

Cam acesta era stadiul dezbaterii asupra comunismului din Statele Unite pînă în primii ani ai ultimului deceniu al secolului al XX-lea, moment în care noile revelaţii asupra partidului comunist american aveau să pună „istoria socială“ în defensivă. Noi dezvăluiri asupra dimensiunilor obedienţei şi în special a spionajului au generat un *comeback* conservator.

Abordarea globală

Sfîrşitul războiului rece, spuneam la începutul acestui eseu, a marcat o polarizare ideologică fermă în spaţiul american. El a coincis, practic, cu momentul unei întoarceri a sensibilităţii conservatoare în spaţiul public, bine surprinsă de incredibilul succes pe care l-au avut volume semnate de Allan Bloom, Dinesh D'Souza sau Roger Kimball, critici severe şi ultrapesimiste ale corectitudinii politice. În timp ce o parte a stîngii se „culturaliza“ excesiv pierzînd din audienţa populară, dreapta construia cu răbdare premisele unei reveniri. Această stare de fapt descrie destul de exact şi coordonatele pe care se desfăşoară dezbaterea în jurul comunismului

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

american.

Dacă producţia revizionistă a trecut de apogeu (fară să dispară însă nicicum, vezi şi publicarea volumului lui Ellen Schrecker, **Many Are The Crimes: McCarthyism in America**,1998), dreapta a cucerit cîteva redute importante. Mai întîi, şi-a făcut noi aliaţi printre fostele „scutece roşii" (copii de comunişti născuţi în anii 1940-50, de obicei membri ai Noii Stîngi douăzeci de ani mai tîrziu). David Horowitz, ex-radical la Berkeley, este autorul unui volum de memorii intitulat **Radical Son** (1998), o biografie intelectuală care îşi propune să demoleze nu doar ideologia, ci şi stilul de viaţă al stîngii, mai vechi şi mai noi. Horowitz deţine şi o rubrică stabilă în **Salon**, în care se lansează periodic şi cu avînt conservator împotriva politicilor sau propunerilor de politici publice care vin dinspre stînga. Profilul său actual exemplifică cu acurateţe tendinţa, comună unor reviste conservatoare precum **Commentary** sau **National Review**, de a transforma chestiunea comunismului american într-o secţiune a înfruntării globale din jurul cuprinzătorului concept de *political correctness*. (Cam în acelaşi sens – în treacăt fie spus – în care revizioniştii încercau recuperarea chestiunii pentru scopurile politice ale anilor 1970, cu deosebirea că, azi, conservatorii ţintesc cu precădere şi succes sensibilităţile americanului obişnuit.)

Un aliat politic şi „biografic" al lui Horowitz e istoricul Ronald Radosh. Şi el cîndva membru al Noii Stîngi, în plus şi un cercetător al comunismului american (coautor al unui volum clasic despre soţii Rosenberg), Radosh a devenit celebru cînd a declarat că victoria lui Franco în războiul civil din Spania, în care unchiul său radical ar fi „murit fără rost", a fost un deznodămînt preferabil. În caz opus, implicarea lui Stalin (bine documentată astăzi şi bine cunoscută de R.R., un specialist în domeniu) ar fi transformat Spania într-un alt satelit al Uniunii Sovietice (lucru mai puţin evident). Radosh deţine şi el o rubrică săptămînală, în revista *online* **Frontpage Magazine**, coordonată de Horowitz însuşi. Păstrînd accentul pe probleme care privesc comunismul american, Radosh monitorizează dezbaterea publică în jurul subiectului, fără să se sfiască însă să susţină la rîndul său o critică globală a politicilor liberale în America contemporană. Recenta sa biografie, **Commies: A Journey Through the Old Left, the New Left and the Leftover Left** (2001), îl apropie şi mai tare de Horowitz.

Noile dezvăluiri

Noile recrutări, spectaculoase mai ales ca fenomen mass-media, au fost întrecute în greutate de noile descoperiri „de arhivă". Două dintre volumele menţionate în prima parte a acestui articol, **Venona** (de Haynes şi Klehr) şi **The Haunted Wood** (de Weinstein şi Vasiliev), au pus capăt cîtorva dispute ale căror părţi nu păreau să accepte nici un fel de reconciliere. Au relevat, întîi de orice, dimensiunea reală a spionajului sovietic în Statele Unite. Deşi acesta a fost limitat atît ca acoperire cît şi ca importanţă pînă spre finele deceniului trei, odată cu începerea războiului semnificaţia strategică şi magnitudinea sa au sporit în mod vădit. În **New York Review of Books** (11 mai 2000), Thomas Powers estimează – fără o bază foarte solidă, e drept – aproximativ 1000 de agenţi recrutaţi sau contactaţi spre recrutare. Faptul i-a făcut pe Klehr şi Haynes să-şi revizuiască părerile exprimate anterior şi să afirme că partidul comunist era filiera centrală de spionaj a Uniunii Sovietice în Statele Unite.[5] În timpul războiului sovieticii au putut profita de pe urma informatorilor care deţineau poziţii în Departamentul de Stat. De altfel, autori revizionişti de prim rang ca Ellen Schrecker sau Maurice Isserman au admis că dovezile confirmă fără putinţă de tăgadă vina unor demnitari americani precum Alger Hiss, Harry Dexter White, Laurence Duggan sau Lauchlin Currie[6].

Un alt punct decisiv marcat de istoriografia recentă are în vedere dimensiunea submisiunii CPUSA faţă de Kremlin. După cum scriu Klehr şi Haynes: „Nu am găsit nici un document în arhivele sovietice, atît în dosarele Internaţionalei Comuniste cît şi în cele ale CPUSA, care să prezinte lideri comunişti americani refuzînd să ducă la îndeplinire ordinele Cominternului pe baza unor argumente de principiu. Nu există aserţiuni de independenţă faţă de autoritatea sovietică..."[7]. Nu mai puţin relevantă e finanţarea partidului comunist de la Moscova, un fapt nu doar etic problematic ci şi interzis de lege.

Deşi aparent în defensivă, în faţa noilor dovezi şcoala revizionistă reia punct cu punct poziţiile sale anterioare asupra istoriografiei comunismului american. Autorii care au discutat literatura ocazionată de noile descoperiri au insistat asupra faptului că aceasta nu schimbă imaginea de ansamblu mai veche a comunismului american, despre care se ştia că e sectar şi obedient. Într-o recenzie din **American Political Science Review** (iunie 1999), Athan Theoharis acuza pe Klehr şi Haynes că ar trage concluzii globale, „lipsite de modestie". Pericolul interpretării abuzive a dovezilor fragmentare oferite de documente este de altfel bine dramatizat de apariţia unei biografii apologetice a lui McCarthy semnată de Arthur Herman, precum şi de cartea lui Romerstein şi Breindel amintită mai sus (vezi şi articolul semnat de Victor Navasky în **The Nation**, 26 iulie 2001).

Alte obiecţii frecvent întîlnite au în vedere tendinţa, împărtăşită de literatura nouă şi cea tradiţională, de a atribui întregii mişcări comuniste linia susţinută la vîrful partidului. Această grilă de interpretare istorică se concentrează aproape exclusiv asupra dimensiunii spionajului şi a relaţiilor dintre partidul american şi Moscova, excluzînd nu numai activismul de tip *grass-roots* dar şi alte fenomene relevante precum activităţile FBI (în special violarea libertăţilor civile) şi, fireşte, varietatea formelor de anticomunism. S-a argumentat şi că, în societatea americană, McCarthyismul ar fi făcut mai mult rău decît comunismul. Că, după cum notează Isserman într-un articol recent publicat în **Foreign Service Journal** (10/2000), noile dovezi arată că pe la finele anilor '40, adică în perioada în care represiunea începea să-şi facă simţită prezenţa în mod acut, reţeaua de spionaj a sovieticilor era practic complet anihilată.

Cîteva observaţii finale

Literatura recentă a amplificat polarizarea domeniului studiilor privind comunismul american. Dinspre dreapta, abordarea fenomenului se globalizează, Vechea Stîngă devine un fel de Veşnica Stîngă. La rigoare, se aruncă în luptă cînd apologii mccarthyiste subţire deghizate, cînd interpretări angrosiste, ultimele uşor de întîlnit în paginile unor periodice precum **National Review** sau **Commentary**. Dinspre stînga se chiţibuşează mult şi se disecă firul în patru, ceea ce e uneori bine pentru studiul academic dar mai întotdeauna rău pentru gîndirea de ansamblu. Motiv pentru care conflictul devine, în viziunea unora, o polemică îngheţată în atmosfera de dinainte de căderea imperiului sovietic. Într-un articol destul de lung apărut în **The New York Times Sunday Magazine** (28 noiembrie, 1999), Jacob Weisberg îi acuza pe combatanţi că şi-ar sublima obsesiile de război rece într-o zarvă adesea sterilă. Cert este că, dincolo de excesele retorice sau interpretative ale părţilor, noile contribuţii la descifrarea comunismului american pun punct unor subiecte care se impunea de mult a fi lăsate în urmă.

O privinţă în care mulţi istorici importanţi cad totuşi de acord este aceea a motivelor care au determinat pe covîrşitoarea majoritate a spionilor comunişti să se pună în slujba Kremlinului. Pe scurt, e vorba de idealism, de speranţa într-o lume mai bună, de credinţa fanatică în experimentul sovietic. Deşi lumea încîlcită a războaielor ideologice din anii 1920-50 rămîne una extrem de complexă, răspunsul acesta pare să îi satisfacă pînă şi pe adversarii comuniştilor de atunci. (Şi cum să îţi explici altfel faptul că destui, chemaţi fiind la Moscova la finele anilor '30, se supuneau ordinelor ştiind că vor sfîrşi cu un glonte în cap în beciurile Lubiankăi?). Deşi experienţa comuniştilor americani de atunci se prea poate să nu fi coincis cu cea a comuniştilor din Europa – la urma urmelor, în Statele Unite chestiunile imigraţiei şi rasismului, precum şi specificul culturii americane în general, au definit forma mişcării comuniste –, ea ar putea totuşi aduce un corectiv anumitor teorii facile cu privire la sursele intelectuale ale stîngii radicale[8].

În ciuda tentativelor de recuperare, radicalismul american de după primul război mondial îşi pierde pe zi ce trece relevanţa pentru America contemporană. Faptul se întîmplă tocmai fiindcă, pe de o parte, „prestaţia jalnică" a stîngii antistaliniste de care pomenea mai sus Alan Wald – stîngă transformată treptat în noua dreaptă conservatoare – tempereazā extrem entuziasmul posibililor discipoli. În acelaşi timp, prestaţia şi mai jalnică a comuniştilor sabotează neîncetat încercările de apropriere. Nu e aşadar de mirare că speranţele multora se întorc şi mai înapoi în timp, spre epocile populistă şi progresivistă. E simptomatică în această privinţă ultima carte semnată de Richard Rorty, **Achieving Our Country: Leftist Thought in Twentieth-Century America** (1998), care se legitimează de la John Dewey, economistul reformator Richard T. Ely, Louis Brandeis, judecătorul progresivist de la Curtea Supremă, liderul sindical Eugene Debs şi chiar Walt Whitman.

Printr-un proces vicios, aşadar, cele două stîngi americane ale perioadei interbelice s-au compromis reciproc. Mai există vreo speranţă pentru a recupera o tradiţie a stîngii americane? Aş încheia cu cuvintele filozofului amintit: „Cred că ar trebui să renunţăm la termenul de «Old Left»... Propun să utilizăm termenul de «Stînga reformistă» pentru a desemna pe toţi acei americani care, între 1900 şi 1964, s-au luptat din interiorul democraţiei constituţionale pentru a proteja pe cei slabi de cei puternici. Acest grup include mulţi dintre cei care s-au autodenumit «comunişti» şi «socialişti», precum şi pe mulţi alţii care nici nu au visat vreodată să-şi spună astfel"[9].

---

[1] Citat de Todd Gitlin, **The Twilight of Common Dreams**, New York: Henry Holt, 1995, p. 81.

[2] Alan Wald, **The New York Intellectuals: The Rise and Decline of the Anti-Stalinist Left from the 1930s to the ·1980s**, Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1987, p. 311.

[3] O altă latură a dezbaterii în jurul anticomunismului, pe care din raţiuni de spaţiu mă văd silit să o las la o parte, s-a consumat în deceniul şase. Ea a opus şcoala liberală (cunoscută şi ca „pluralistă", reprezentată în mare de colaboratorii la volumul lui Daniel Bell, **The New American Right**, 1955), unor autori precum Athan Theoharis sau Michael Paul Rogin (a cărui contribuţie seminală, **The Intellectuals and McCarthy: The Radical Specter**, datează din 1967). Primii asimilau mccarthyismul unor reflexe de masă ale *middle-class*-ului, cu rădăcini în radicalismul erei progresiviste; ceilalţi au demonstrat convingător implicarea intelectualilor şi a elitelor în general în susţinerea represaliilor antisubversive.

[4] Theodore Draper, **The Popular Front Revisited**, în **New York Review of Books**, May 30, 1985.

[5] Despre activitatea de „recrutor" a lui Earl Browder, unul dintre secretarii generali ai CPUSA, documentată între altele şi de **Venona**, cititorul român poate lectura pe scurt în Arkadi Vaksberg, **Hotel Lux: Partidele frăţeşti în slujba Internaţionalei Comuniste**, Bucureşti: Humanitas, 1998, pp. 59-60.

[6] A se vedea recenzia lui Isserman la **Venona**, **They Led Two Lives** (**New York Times**, 9 mai, 1999); şi Schrecker şi Isserman, **The Right's Cold War Revision** (**The Nation**, 24 iulie 2000).

[7] Harvey Klehr, John Earl Haynes, Kyrill M. Anderson, **The Soviet World of American Communism**, New Haven: Yale University Press, p. 14.

[8] La noi, H.-R. Patapievici a fost cel care a propovăduit o teorie „scheleriană" a stîngismului, conform căreia acesta ar fi „alimentat din subteranele resentimentului". Tot Patapievici i-a popularizat pe Hayek şi von Mises, care întreţineau convingerea, convenabilă libertarianismului lor, că sentimenul de stînga izvorăşte din ura faţă de cei înstăriţi. Vezi Ludwig von Mises, **The Anti-Capitalist Mentality**, Spring Mills: Libertarian Press, 1972 [1956], pp. 17, 107-11 şi *passim*. Hayek scria: „Nu există vreun dubiu că nici un factor economic nu a contribuit mai mult la crearea mişcărilor socialiste decît invidia celor fără de succes, a inginerilor cu facultate şi a avocaţilor, precum şi a «proletariatului în halate albe»..." Hayek, **The Road to Serfdom**, Chicago: The University of Chicago Press, 1972 [1944], p. 116.

[9] Richard Rorty, **Achieving Our Country**, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998, p. 43.

Herta Müller tradusă în America

BOOKS

Nightmare or Reality?

As Herta Müller's vivid new novel shows, they were one and the same in Ceausescu's Romania

WILL EUROPE JOIN THE FIGHT?
Newsweek

La editura Metropolitan Books din Statele Unite a apărut de curînd, sub titlul **The Appointment** (**Întîlnirea**), traducerea unui roman al Hertei Müller. Prestigiosul săptămînal **Newsweek**, ediţia din 1 octombrie, publică sub semnătura lui Andrew Nagorski un comentariu entuziast pe marginea acestei cărţi ce evocă realitatea de coşmar din România anilor '80: „Romanul Hertei Müller reconstituie starea de spirit întunecată şi claustrofobă a României lui Ceauşescu din anii '80, umilinţele cotidiene, tribulaţiile şi zbaterile disperate pentru a păstra aparenţa unei vieţi normale. E o poveste scrisă cu măiestrie". Cariera internaţională a romanelor Hertei Müller primeşte astfel o nouă confirmare.

„Trăim într-un soi de X şi 0“

Interviu cu **Eugen ISTODOR**

Eugen Istodor este cunoscut în primul rînd pentru interviurile din *Academia Caţavencu* şi pentru rubricile din *Dilema*, *Îl (o) cunosc pe...* şi *Plecat de acasă*. Lucrează ca redactor la *Academia Caţavencu*, încă de la începuturi, cînd şi numele acestui săptămînal era altul. A fost colaborator la ProFM, ProTV şi la Europa Liberă, iar în prezent predă cursuri de tehnica interviului la Centrul pentru Jurnalism Independent. A publicat două cărţi la Editura Nemira, *Interviuri contra naturii* (1997) şi *Oameni cu care aş muri de gît* (2000), prima conţinînd interviuri cu oameni politici, iar cea de-a doua – interviuri cu oameni simpli. Nici nu ştiu dacă trebuie spus că aceste două volume cuprind interviuri sau texte de-a dreptul literare în felul lor. Adevărul este că interviurile lui Eugen Istodor nu seamănă cu nimic altceva din acest domeniu şi că ele au revoluţionat genul, glisîndu-l uşor înspre ficţiune, fără a-l compromite însă. Marele lor merit este acela de a reda suprarealismul lumii româneşti într-un mod mai eficient chiar decît orice fantezie literară propriu-zisă.

În viaţa de toate zilele, Eugen Istodor este un taciturn insondabil şi un timid convins, după cum el însuşi mărturiseşte. Tocmai de aceea, consider acest interviu (al meu, de data aceasta) o victorie în faţa modestiei şi a timidităţii sale. Şi cred că felul său de a pune întrebări ciudate, haioase, provocatoare, pline de tupeu, fals inocente sau fals grave vine tocmai din nevoia de a masca o spaimă perpetuă că s-ar putea lua vreodată prea în serios, pe el însuşi şi pe cei din jurul său.

21 decembrie – eveniment monden

Ai făcut facultatea şi înainte şi după '89. Cum a fost trecerea?

Cînd mă gîndesc la decembrie 1989, îmi amintesc întotdeauna două lucruri. În primul rînd, în ziua de 21 decembrie, Iaromira (n.n. Iaromira Popovici, soţia lui Eugen Istodor) avea un examen la etajul al patrulea, în podul facultăţii din Edgar Quinet, un examen de estetică. Am vrut să ajung acolo şi nu m-au lăsat să intru în facultate. Atunci, pentru prima oară, m-am speriat şi eu de cît de tare pot să urlu. Am început să strig că e dreptul meu, că e facultatea mea... A doua întîmplare care a marcat trecerea mea în zorii democraţiei s-a petrecut în seara lui 21 decembrie: eram în Piaţa Universităţii şi mă uitam şi eu la anumite persoane care-şi plimbau cîinii pe-acolo.

Dar tu ce făceai acolo, că, din cîte ştiu eu, n-ai cîine?

Admiram priveliştea. Era o chestie mondenă, ca să-l citez pe unul dintre intervievaţii mei. Ei bine, la un moment dat, au început să tragă şi eu am luat-o la fugă spre casă. Am alergat ce-am alergat, pînă m-a luat apendicita – atît de curajos am fost. Am avut o criză de apendicită, de m-am chinuit toată noaptea. A doua zi – cioc, cioc! la poarta spitalului Colţea ca să mă internez. Medicul pe care-l cunoşteam eu acolo n-a avut timp de mine pînă seara. Şi pînă seara mie mi-a trecut durerea. Iar a doua zi m-au externat. În spital am auzit, la un radio, vocea lui Iliescu care spunea că a dat telefon la Moscova şi a cerut ajutorul trupelor sovietice. Ce-am făcut după revoluţie? Am cerut prosteşte să mai facem un an de facultate (eu eram deja în ultimul), crezînd că o să mai învăţăm nu ştiu ce chestii extraordinare...

Tu erai în plus şef de an.

Aaa... Eram şef de an, aşa e. Cu şefia de an e o poveste simplă. Cînd s-au făcut alegerile, se punea problema să fie ales un anumit om, pe care noi îl cunoşteam din armată. Şi am avut de ales dacă îl lăsăm să ne terorizeze, cum a făcut-o şi atunci, să ne vîndă aceiaşi cîrnaţi sau să îl răsturnăm. Şi colegii mei m-au propus pe mine şi am fost ales. De ce am acceptat? Nu ştiu. Poate pentru că auzisem că dacă eşti şef de an îţi mai dau zece sutimi la medie. Ştii, toate legendele acelea pe care le-ai auzit probabil şi tu. Am acceptat din oportunism, în definitiv. Mai apoi, cînd mi-am luat funcţia în primire, toate rapoartele de activitate pe care trebuia să le fac au fost întocmite de taică-meu. De altfel şi aici e o poveste lungă. Taică-meu mi-a făcut şi compunerile pînă în clasa a VIII-a. Oricum, am fost un şef de an nenorocit pentru că nu-i ajutam cu nimic pe colegii mei care stăteau la cămin, mă durea în cot de toate lucrurile astea şi nu mă zbăteam deloc.

Nu am ştiut care e peştele împuţit şi care e somonul

Dar altfel de rapoarte ţi s-a întîmplat să dai?

Şi asta e o altă poveste, mai tîrzie. Am primit într-o după-amiază un telefon acasă de la cineva care s-a prezentat ca din partea Centrului Universitar. Ce era să spun? Habar n-aveam ce e cu centrul ăsta, dar m-am gîndit că probabil, în calitatea mea de şef de an, am şi obligaţia de mă întîlni cu asemenea persoane. Şi m-am întîlnit într-adevăr. Îl ţin minte perfect pe acel personaj. Cred că îl mai văd şi acum din cînd în cînd. Cu mustaţă lungă, cu nasul lung. M-a luat pe departe şi nu mi-a spus de la început cine e. M-a întrebat cum e cu studenţii străini. Am încercat să îi explic că, în primul rînd, sînt cam autist şi că habar nu am ce fac respectivii studenţi. Că nu ştiu decît de un conflict legat de un chinez, care se îndrăgostise de o colegă de-a mea. În discuţiile următoare, mi-a spus că e de la Securitate şi că din acel moment va trebui să mă văd cu el frecvent pentru a nu periclita situaţia ţării şi pentru a preveni anumite evenimente nedorite, pentru a preveni întîmplări neprevenite de alţii. N-am semnat nimic, asta ţin minte sigur. Şi nici n-am fost invitat să semnez ceva. M-a sunat după aceea în continuare, dar nu ştiu ce se întîmpla că nu mă mai puteam întîlni cu el. Pur şi simplu uitam de el, mi se ştergea din minte întîlnirea respectivă. Data şi ora. Mă suna apoi şi îmi spunea „dar nu ai venit cînd am stabilit“ şi eu îi răspundeam „am uitat, hai, să ne mai vedem altădată“. Acest scenariu s-a repetat de multe ori, pînă cînd nu m-a mai sunat. N-a fost foarte insistent şi nici agresiv. Cred că le-am spus chiar şi alor mei, dar ei nu m-au sfătuit nimic clar. N-au fost foarte fermi. Lucru care mi-a dăunat, în mare măsură. Ar fi fost altceva dacă ei mi-ar fi spus „nu te faci şef de an“ sau „nu te vezi cu omul ăsta“, pentru că uite ce înseamnă asemenea lucruri.

Regreţi că nu ai avut pe cineva care să-ţi deschidă mintea?

Sigur. Mi-am dorit mereu un model în acest sens. Dacă ai mei mi-ar fi explicat lucrurile, poate m-aş fi simţit mai confortabil în lumea mea. Aşa totul era foarte amestecat şi în acelaşi timp cu foarte puţine nuanţe. Neştiind cu adevărat ce se întîmplă, am fost mereu tîrît de evenimente. Iaromira, de exemplu, ştia foarte bine din familie care e partea bună şi care cea rea. I s-a spus de la început care e peştele împuţit şi care e somonul. N-a fost şi cazul meu. De aceea am tîrît după mine, mult timp, o trenă, o ceaţă, un fel de mîzgă. Vorbeam de dorinţa de a-mi găsi un model. Îmi aduc aminte de cineva, un personaj care mi-a plăcut foarte mult. E vorba de un preot cred catolic, din cartierul în care am crescut eu, în zona bulevardului Ion Şulea. Era un cartier peste bulevard, un cartier de bulgari, îi spuneam noi, pentru că oamenii ăia cultivau legume uriaşe, gogoşari imenşi. Cel puţin astea erau viziunile mele, nu ştiu dacă era chiar aşa în realitate. Pentru acel preot am avut o dragoste la prima vedere. Îmi plăcea cum era, cum vorbea, cu citate de tot felul, inclusiv în latină. Pe el mi l-aş fi dorit model. Eram în clasa a VII-a, a VIII-a. Cred că în toată neştiinţa în care am trăit, singurul strigăt al meu a fost atunci cînd am început să urlu pentru că, nu ştiu de ce, nu mă lăsau să intru în facultate.

Crezi că părinţii pot fi învinuiţi pentru că, în acele vremuri, copiii lor au ştiut prea puţin din ceea se întîmpla în jur?

Nu ştiu ce să zic. Părinţii mei au fost cum au fost şi eu nu pot vorbi decît despre ei şi nu despre alţii. Oricum, nu pot să explic nimic decît pornind de la ceea ce mi s-a întîmplat mie personal. În felul ăsta şi acest interviu este o telenovelă reuşită. Seara taică-meu spunea bancuri politice. Rîdeam sau nu, după care încheia cu „Băi, da' mîine să nu spui la şcoală“.

Şi tu ce înţelegeai din treaba asta?

Nu înţelegeam nimic. N-am înţeles că e un sistem paralel, că într-un fel trăieşti acasă şi în alt fel în afară. Într-un fel, aş putea spune că ai mei m-au scutit de multe explicaţii. Prin urmare, eu nu mă dedublam, trăiam normal. În acelaşi timp, nu am primit explicaţiile elementare. Că nu trebuie să depăşeşti anumite limite sau că, dacă le depăşeşti, trebuie să fii atît de curajos, încît să le duci pînă la capăt, să spui „nu vreau să colaborez“ sau „nu vreau să fiu şef“. În felul acesta nu am fost pregătit pentru nimic.

Mărturie postrevoluţionară

Ţi-ai găsit vreun model după '89?

Problema e că, după '89, nici nu am mai căutat vreunul. Asta pentru că veneau modelele spre mine. Pentru mine a fost o explozie atît de mare în acest sens, încît nu a mai fost nevoie să caut. Pentru unii a fost, dimpotrivă, o implozie, revoluţia nu a însemnat nimic. Am cules de exemplu, în perioada în care eram profesor, impresiile despre Revoluţie ale copiilor cu care lucram. Asta se întîmpla în 1991. Ei bine, erau copii care îşi aminteau doar că la Revoluţie taţii lor au băut timp de trei zile şi s-au uitat la televizor. Atîta tot. Şi mi-am dat seama atunci că, în definitiv, cam asta s-a întîmplat. Spuneam că, pentru mine, a fost o explozie de modele care veneau spre mine singure. Omul care mi-a plăcut prima dată a fost Ioan Groşan, pe care l-am văzut, chiar în zorii carierei mele, ca să zic aşa, la **Caţavencu**. Era acolo redactor-şef. Am fost mai apoi la Timişoara, unde l-am cunoscut pe Şerban Foarţă. Nu mi-a venit să cred că există cu adevărat. În timpul lui Ceauşescu, nu am crezut că oamenii de felul lui trăiesc într-adevăr, că există în carne şi oase. Ştiam de ei, dar nu aveau materialitate.

A trăi într-un soi de imaterialitate era unul din secretele sistemului.

Lista mea cu astfel de oameni poate continua. Cu Radu Cosaşu, de pildă. Nu credeam că voi vorbi cu el vreodată în viaţa asta. Sau cu Tita Chiper. În acest sens, revoluţia a fost benefică pentru mine. Iaromira mereu spune un lucru care mă pune pe gînduri. Ce s-ar fi întîmplat dacă, după decembrie '89, ai fi rămas în continuare cu ai tăi? Te-ai fi dus entuziast spre PRM, PDSR? Probabil că asta aş fi făcut. Pentru că nu ştiam nimic, nu aveam nici o scară de valori.

După Revoluţie, toţi ne-am transformat, mai mult sau mai puţin, în nişte mici militanţi. Cînd te-ai vindecat de militantism?

M-am vindecat de curînd. Mai precis, cînd l-am cunoscut pe Emil Constantinescu. Prin martie, anul acesta. M-am întîlnit cu el la Universitate. Vroiam să-i iau un interviu. El se întorsese deja la catedră. Pînă la urmă, nu am mai făcut interviul, am avut doar o discuţie particulară. Întîlnirea cu el m-a făcut să înţeleg că trăim cu toţii într-un x şi 0, de fapt, în care cine pune x l-a tăiat pe ăla cu 0. Şi atît.

Ce vrei să spui cu asta?

Mi-am dat seama că el nu a înţeles nimic nici din ce s-a întîmplat, nici din noi, care din cînd în cînd îl ciupeam, dar care l-am votat. Am înţeles că totul a fost degeaba şi că am trăit 8 ani într-o eroare absolută. Sigur, e la modă sintagma asta „fiecare face revoluţie cu el însuşi“. Nu pot să zic că am făcut revoluţie cu mine însumi. Decît că mi-am băgat lumina de la computer în ochi şi m-am întrebat cine sînt. Asta a fost revoluţia mea, că altfel nu aş fi avut computer. Cum spuneam, abia după întîlnirea cu pricina, m-am vindecat de militantism şi am căzut şi într-un fel de depresie. Acum, opţiunea mea simplă este să fac bani. Şi gata, să uit, de cei 8 ani, de cei 200 de ani pe care îi am în urmă...

La ce sînt buni urşii Panda

Cum ai ajuns la *Caţavencu*?

Aveam doi colegi, soţ şi soţie, respectiv familia Nacu. La un moment dat, ei au vrut să facă o revistă culturală. Le-am dat drept mostre, ca să vadă cum scriu, nişte articole publicate în **Universitatea Comunistă**. Cronici. Am aflat după un timp că ei au scos **Caţavencu**. Au renunţat la planurile cu revista culturală. Prin mai '90, pentru că aveam nevoie de bani, m-am dus să vînd **Caţavencu**. Luam dimineaţa printre primii ziarul şi mă duceam la Universitate sau la Romană. Şi urlam titlurile zilei. Am urlat, de exemplu, „Adrian Năstase, homosexual“. Şi tot felul de alte titluri inspirate ale viitorilor mei colegi. Prin Iaromira am ajuns, pînă la urmă, de-adevăratelea, în redacţie la **Caţavencu**.

E a patra oară cînd o pomeneşti pe Iaromira.

Ce să fac? Ea e eminenţa mea cenuşie. Am început munca la **Caţavencu**, prin a transcrie un interviu cu George Marinescu, crainicul care şi-a făcut mea culpa. Un interviu făcut de Liviu Mihaiu, Sorin Vulpe şi Doru Buşcu, şefii de astăzi ai revistei. După aceea am făcut reportaje, mai ales pe social.

Ce ţi-a adus ţie *Caţavencu*?

Drept să spun, eu nu mi-am găsit locul acolo. Şi nici acum nu pot să spun că mi-l găsesc, pentru că nu cred că aparţin „fiorului“ **Caţavencu**, stilului respectiv. Îmi aparţin mie, aşa cum fiecare îşi aparţine lui însuşi înainte de orice. Am încercat, terminînd filologia, să mă apropii altfel de ceea ce scriu, să nu bată la ochi că nu am nici o legătură cu scrisul haios şi comic. De aceea m-am şi axat pe reportaje, unde totul stătea în felul în care montai materialul. Dacă ştii să montezi textul, poate să iasă foarte serios sau, dimpotrivă, foarte haios. Cred că şi acum, în tot ceea ce fac, e o chestie de montaj şi nu de stil. Dar am colegi la **Caţavencu** care sînt cu adevărat foarte talentaţi în ceea ce priveşte registrul comic. Au făcut o adevărată şcoală. Ei, şi nu eu, au ţinut de fapt ziarul. Evident că în acel aluat au intrat şi doi urşi Panda aruncaţi de mine. Dar nu se ştie în fond dacă cozonacul e mai bun sau nu cu acei doi urşi Panda în el. Însă în acest fel, urşii mei au ajuns la cititor, chiar dacă acesta din urmă îşi mai rupe din cînd în cînd dinţii în ei.

99,99% realitate, restul – montaj

Totuşi scriind aici ţi-ai format stilul.

Da, în sensul că am exersat scriind şi folosind tot felul de strategii narative pe care le ştiam, teoretic, din facultate.

Ai ambiţii de prozator?

Nu, n-am. Nici nu cred că mi-ar plăcea. Îţi mai spun o dată că pînă în clasa a VIII-a, taică-meu îmi făcea compunerile. Iar în clasa a VIII-a m-am trezit şi dintr-o murătură am devenit altceva. Probabil o murătură bună de mîncat. Şi mi-am zis „ce mare chestie scrie taică-meu? Ia să scriu şi eu“. Am încercat atunci să scriu un roman poliţist, dar nu l-am dus pînă la capăt. Nu am suflu narativ, nu aş putea să scriu 100 de pagini de la cap la coadă. Asta nu înseamnă că nu recunosc că textele mele au ceva de proză în ele.

Sînt mulţi care spun că ai creat un gen şi un stil. Problema este cît e ficţiune şi cît e realitate în ceea ce scrii?

99,99% e realitate. Iar restul e montaj. Dar trebuie s-a iau pe rînd în ceea ce priveşte textele pentru că există cîteva categorii diferite. Am făcut şi interviuri mondene şi cu oameni politici şi cu oameni simpli. Mai întîi sînt interviurile din **Caţavencu**. Trebuie să spun că am început să fac interviuri într-un moment care era foarte prost pentru mine, fără ca eu să ştiu acest lucru. Mi-au spus colegii mei mai tîrziu, după vreo doi ani. Cînd **Caţavencu** a devenit **Academia Caţavencu**, vremurile se schimbaseră şi reportajele mele sociale cu orori nu mai erau de actualitate. Ceea ce am aflat eu de la colegii mei a fost că, dacă nu făceam interviurile, Mircea Dinescu m-ar fi dat afară. Şi avea dreptate Dinescu să mă dea afară. Am făcut mai întîi interviuri mondene. Mă duceam la Oana Sîrbu, la Gică Petrescu şi la alţii ca ei. Îmi plăcea să fac asta. Atunci am descoperit acest lucru: că se poate face un text din discuţia avută cu o persoană importantă. Brusc, mi-am dat seama că pot să trec peste timiditate, pentru că în definitiv eram un timid şi mai sînt şi acum.

Cineva remarcase că în textele tale nu există peste tot mărcile oralităţii.

Da, pentru că în textele de la **Dilema**, de exemplu, am discuţii de două-trei ore cu cineva şi textul meu propriu-zis are doar 400 de semne. Se mai spune şi altceva despre interviurile mele. Că eu caut mereu să-i prind pe ceilalţi. Asta e. Caut să-i prind, că de aici vine surpriza.

Poveşti cu personaje

Chiar vorbeam în interviul cu Rodica Zafiu despre ceea ce faci tu. Şi se întreba de ce oare cei pe care îi intervievezi se simt întotdeauna aproape obligaţi să se prindă în jocul tău, să dovedească faptul că au simţul umorului. Tu ce crezi?

Reacţiile sînt foarte diferite. Sînt oameni care cunosc revista, unii mă cunosc chiar pe mine, ştiu despre ce e vorba. Alţii spun că nu ştiu revista. Cei mai mulţi au următoarea reacţie: „în ce pagină spuneţi că aveţi interviul?“. Acceptă să dea un interviu pentru că e o chestie de imagine. Mi-l amintesc pe generalul Florică, de exemplu. Era mare scandal în acel moment, el era într-un moment dificil, elaborase un raport împotriva celor corupţi din guvern şi nu numai. M-a chemat în apartamentul lui, în condiţiile în care el era urmărit. În fine, dădea un interviu unui ziar de scandal, că de scandal e, chiar dacă e şi de umor. Dădea un interviu pentru că voia să-şi apere imaginea. În acest scop, imaginează-ţi că m-a întîmpinat în chiloţi şi în maiou scurt, cu buricul la vedere. Şi m-am întrebat de ce a dat acel interviu? Ce rămînea din imaginea lui? Cum puteam eu să mi-l închipui în aceste condiţii drept un om puternic?

Ar mai fi şi exemple de alt tip?

Varujan Vosganian, de pildă, care mie îmi place. Are alt standard, e literat, ştie să se joace cu cuvintele. El îmi dă interviu clar pentru imagine. El ştie cititorii şi ne putem juca. Toate interviurile cu el au fost jucate. Eu puneam întrebări aiurea, el îmi răspundea la fel. Am construit împreună, de la un capăt la altul, textele în manieră literară, fără a mai fi nevoie de intervenţiile mele stilistice. Îmi mai amintesc şi de Oliviu Gherman, ambasadorul nostru de acum de la Paris. Noi ne băteam joc regulat, număr de număr, pe tema somnului în Parlament. El era unul dintre cei care aţipiseră la locul de muncă. Avea un comportament de bătrînel-copilaş. Şi eu l-am întrebat direct „cum ni-l putem închipui pe Oliviu Gherman copil?“, încercînd să aplic o strategie şi s-o ţin aşa tot interviul. Dar n-a fost nevoie de asta, pentru că practic la un minut după aceea interviul lui s-a încheiat. Răspunsul lui a fost: „nu e nevoie să ne închipuim copilăria lui Oliviu Gherman. Oliviu Gherman este copil şi astăzi“. Alt personaj: Dănescu, care mi-a dat interviul cu multe intervenţii. Nu vroia să acorde un interviu **Academiei Caţavencu**. Făcusem în legătură cu el toate dezvăluirile posibile. Dar eu nu intenţionam să-l întreb despre firmele lui de taxiuri din Ploieşti. Eu l-am întrebat pe ministrul de Interne Dănescu „ce este patria?“. Şi am pus întrebarea normal. Putea răspunde în o mie de feluri. Ori el mi-a spus „patria e patul în care mă trezesc şi mă culc“.

Ce relaţie ai cu personajele tale? S-ar părea că I.L. Caragiale le ura pe ale lui.

Nu am nici o relaţie cu ele. Le dau telefon la început şi, după interviu, sper să nu le mai văd niciodată în viaţă.

Şi atunci de ce ai muri cu ele de gît?

Aici e vorba de ceilalţi.

Ce diferenţă e între ăia şi ceilalţi?

Poveştile oamenilor simpli îmi plac mai mult decît cele ale politicienilor. De politică m-am cam îndepărtat. Adevărul e că nu ştiu ce să mai scriu acum în **Caţavencu**. După politicieni şi oameni simpli, ar urma lumea mondenă şi cea a intelectualilor. Nu ştiu ce le-ar plăcea cititorilor. De fapt, nici nu-mi cunosc cu adevărat cititorii. Uneori mă şi întreb dacă are vreun rost ceea ce fac eu, mai precis montajul final. Cred că nu au nici un rost toate interviurile mele pe care le-am montat eu. Aceste interviuri sînt aşa cum sînt pentru că am evitat să le fac plicticoase, că am vrut să le fac aşa cum mi-ar fi plăcut să fie, dacă le-aş fi citit eu. De aceea există cuvinte pe care le pun de la mine, legături între fraze care îmi aparţin. Dar de aici şi pînă la a crede că totul e ficţiune e un pas cam mare.

Cartea sincerităţii

Eu sînt un şcolar pe lîngă tine. Tu ai luat o mulţime de interviuri. Probabil nu le mai ştii nici numărul. Poţi să-mi vinzi nişte ponturi, să-mi dai nişte sfaturi?

Nu ştiu ce ţi-aş putea spune. Am jucat multe cărţi. Şi pe cea a sincerităţii chiar. Mă duceam la personajul respectiv şi îi spuneam direct „sînteţi un prost sau un dobitoc“. Şi primeam răspunsurile de rigoare. Dar primeam un răspuns, înţelegi? Se poate crede într-adevăr că aceste interviuri sînt lucrate şi asta pentru că pun întrebările într-un anume fel, de la început. La primul interviu nu puneam întrebările atît de sincer, de deschis. Nu ştiu ce sfaturi să-ţi dau. E adevărat că ţin nişte cursuri în acest sens la Centrul pentru Jurnalism Independent. Le-am spus şi celor cu care lucrez acolo: „Nu am ce sfaturi să vă dau. S-a întîmplat să-mi reuşească. Primul interviu l-am considerat reuşit tocmai pentru că respectivul a acceptat să vorbească cu mine“.

Şi dacă te întreb acum la sfîrşit ce e patria, ce îmi răspunzi?

Habar nu am ce e patria şi nici nu mă interesează. A fost o întîmplare că m-am născut în România. Poate că mi-ar plăcea să fac în altă parte ceea ce fac aici. Nu ştiu ce e patria. Pot trăi fericit şi fără patria lor şi fără a mea şi mai bine.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

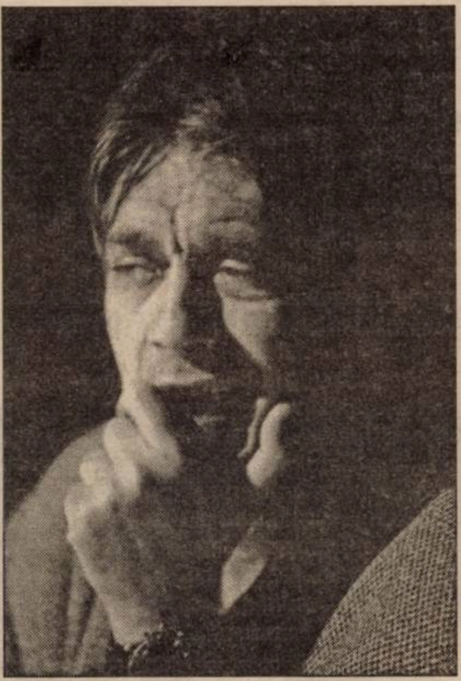

Teatrul ACT

anunţă
reluarea reprezentaţiilor cu
Creatorul de teatru de Thomas BERNHARD.
Traducerea: Alexandra ZOICAŞ. Regia: Alexandru DABIJA.
Scenografia: Irina SOLOMON. Cu: Marcel IUREŞ, Valeria SECIU,
Constantin DRĂGĂNESCU, Afrodita ANDRONE, Vitalie BANTAŞ.

Spectacolele vor avea loc pe 20, 21, 22, 23, 24 octombrie – orele 19.00

Sponsori şi parteneri ai spectacolului:
Bank Austria Creditanstalt, ABB, Henkel, Crowne Plaza, KulturKontakt Austria, Teatrul Odeon, Fabrik Media, Radio Contact, MIX FM,
Observator cultural, **Dilema**

Teatrul ACT
Calea Victoriei 126
Telefon/fax 3 103 103
E-mail: *act@teatrulact.ro*

Teatrul este o perversitate *de mii de ani după care omenirea este înnebunită. Şi de aceea este atît de înnebunită după ea: pentru că este înnebunită după propria ei ipocrizie.*

Mă interesează mai mult tăcerea şi, sigur, arta cuvîntului. Cuvintele şi tăcerea dintre ele, asta este!

...acest popor nu mai este capabil să iubească. Oriunde mergem numai invidie, ticăloşie, xenofobie, ura faţă de artă. Nicăieri altundeva nu se întîmpină arta cu atîta ostilitate. Aici nici măcar nu se ştie ce e arta. ***Adevăratul artist este tîrît în mizerie. Cel ipocrit şi inutil este preaslăvit. Toţi se pleacă în faţa şarlatanismului.***

Sînt oare mai nebun decît piesa mea? Sau totuşi nu, dar dacă lumea înţelege comedia mea, nu mai am chef să o joc. ***Avantajul nostru este că nu acuzăm pe nimeni, numai pe noi înşine****. Necesitatea de autoacuzare, toată viaţa! Shakespeare, Goethe, Bruscon – ăsta e adevărul.*

În comedia mea trebuie să fie, la sfîrşit, complet întuneric...

(Extrase din **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard)

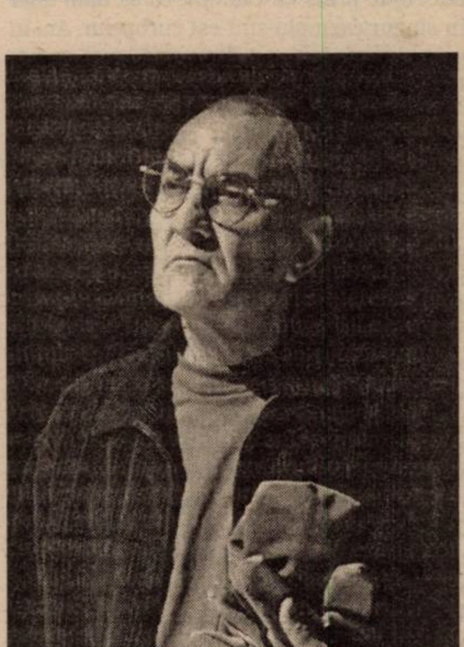

Teatru

„T.I. & C.“ la UE şi NATO

BEDROS HORASANGIAN

Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Marin Moraru

Eram un puştan cînd am văzut **Take, Ianke şi Cadîr** la *Municipal*, cu inegalabilul Jules Cazaban. Ani în şir am avut în urechi vocea lui, cu accente şi nuanţe pe care pînă la el nu le auzisem decît în... viaţă! Căci mi-a fost dat să trăiesc şi să am acces în lumea din Take, Ianke & Cadîr chiar la... Bucureşti. Cu *Kalimera* şi *Hair Olsun*, cu *Mazel Tov* şi *Na Zdrave*, *Parev* şi *Hai noroc* unde *Imam Baildi*, babic, sugiuc, pastîrna mergeau la schimb cu *scordalia* şi „ştiuca umplută“ ca şi sarmalele, „răciturile“ sau cozonacii care nu „ieşeau bine“ decît la Mme Xulescu sau Yculescu. O lume – din perspectiva zilei de azi, fascinantă, cu amiciţiile şi inamiciţiile de rigoare, cu „specificul“ fiecărei părţi implicate, cu supărări („L-a făcut pe ăla mic jidan...“) şi împăcări („Haidi, bre, se poate, copil estem, dat puţina bataie terminat...) ce veneau atît de neaşteptat, echilibru precar, dar şi lucruri stabile pe durată lungă, ironii, înţepături, dar şi înţelegere reciprocă, de atîtea ori gesturi frumoase, solidaritate. O *lume*, greu de înţeles pentru bucureştenii de azi, de la Foişor şi pînă în Văcăreşti, de la Obor – plăcintăria lui Papaiani – pînă la *Meinl* (în Piaţa Gemeni) şi *Făgădău* (colţ cu Eminescu); poate, cine ştie, vom evoca într-o bună zi acest univers, de altfel bine prins de Canetti, ca să dăm doar un singur exemplu sud-est european. Ani în şir, chiar pînă în cei din urmă, mai pomeneam de rolul *făcut* de Jules Cazaban. (Cu Costin Cazaban, muzicolog şi jurnalist cu ştaif, la Paris, am fost coleg de liceu la „Spiru Haret“.) Şi-l ţineam minte şi pe Ciubotăraşu în Take, dar de Ion Manta uitasem; acum îmi vine în minte silueta subţire şi angoasată a altui actor, care a jucat un Smerdeakov de zile mari la Nottara; figura lui demonică m-a urmărit multă vreme; cum îl chema? Săndulescu? Nu ştiu. În fine, nu despre reconstituirea unui spectacol ar fi vorba. (Restaurantul *Moldova* ar fi o arhivă tot atît de preţuită ca şi cea a dlui Ionuţ Niculescu.) Direcţia de azi a Teatrului Naţional propune la deschiderea unei noi stagiuni o versiune în regia dlui Grigore Gonţa. Premiera lui **T.I. & C.** – trăim doar în epoca tuturor prescurtărilor – a avut loc în aceste neaşteptat de frumoase zile de toamnă, pe scena şi în Sala Mare a şi mai marelui I.L. Caragiale. (Ciudat cum un *om* devine stradă, piaţă, sală, aeroport etc.) Spectacol anunţat şi aşteptat, cu atît mai mult cu cît nume de prim rang ale scenei româneşti au fost aduse în distribuţie.

Acum, după ce rumoarea de dinaintea spectacolului şi animaţia de după căderea cortinei s-au estompat, putem să ne permitem a face cîteva consideraţii. Gheorghe Dinică a fost distribuit în Cadîr, Radu Beligan în Ianke şi Marin Moraru l-a primit pe Take (ca să păstrăm şi noi ordinea indicată de autor). N-are rost să povestim intriga şi deznodămîntul, sînt bine-cunoscute publicului românesc care iubeşte piesa asumînd-o oricînd şi oricum. Comedia lui Victor Ion Popa face parte din acea proprietate colectivă a memoriei afective a publicului românesc. Unde ar intra şi **Chiriţa în provincie** şi **O scrisoare pierdută** şi **O noapte furtunoasă** dar şi **Titanic Vals** sau **Steaua fără nume**, iar lista ar putea fi prelungită. Un turc, un evreu, în ordinea indicată de autor, şi un român (care ar putea fi şi grec, ideea este să reprezinte un *creştin*) se confruntă pe tărîmul prejudecăţilor şi idiosincraziilor etnice. Temă extrem de sensibilă în trecut, în anii '30, cînd a fost scrisă piesa, abitir actuală şi azi cînd se reia. Experienţa lui V.I. Popa de la Cernăuţi, unde între 1927 şi 1929 funcţionează ca director al Teatrului Naţional recent înfiinţat ni se pare, credem noi, decisivă. Pentru că *acolo*, la Cernăuţi, V.I. Popa a cunoscut pe viu acel amalgam plurietnic şi multicultural la altă scară decît cel din tîrgurile moldoveneşti. De aici se naşte ideea şi trama piesei. El a surprins, cum nu se poate mai bine, chestiunile de fond ale relaţiilor interetnice, cît şi cele de detaliu. Relaţia individului cu familia, dar şi influenţa – uneori bună, alteori rea – a „comunităţii“, dar şi ce se întîmplă în lume, aiurea, pot avea, şi au, neaşteptate reverberaţii. S-ar putea face o lungă digresiune şi despre România Mare şi Reîntregită a anilor 1920-1940, cînd autorităţile au avut de a face şi de înfruntat nenumărate probleme legate de relaţia dintre românii (majoritari) şi *ceilalţi* (minoritari, dar crescînd foarte mult ca număr după 1918). Ca să nu mai spunem că problemele legate de *etnic* şi *rasă* fierbeau în Europa anilor '30, ca să nu mai spunem că, deja, fascismele italian şi spaniol şi naţional-socialismul german dădeau în clocot. „Românismul“ devenea un subiect fierbinte şi era interpretat în variate feluri. De la stînga liberală şi democratică pînă la dreapta conservatoare. Extremele, de stînga şi dreapta, comuniştii şi legionarii, urmau să devină un factor destabilizator al unui întreg (şi mai bine) deceniu de istorie românească. Şi oamenii? Cum, necum, trebuiau să trăiască. Piesa lui V.I. Popa tratează această temă a (ne)înţelegerii interetnice, de mare actualitate, şi atunci, ca şi azi, poate mai puţin, să sperăm, în lumea de mîine. **Take, Ianke şi Cadîr** este o comedie cu *happy-ending*. Varianta dlui Grigore Gonţa nu vine cu adaptări, modificări sau viziuni regizorale apăsat personale. Este o variantă aşezată, cuminte, în nota, spiritul şi, deja, tradiţia piesei, care a plăcut şi spectatorilor de azi fiind îndelung aplaudată. Poate şi prezenţa Preşedintelui Republicii a adus un spor de nelinişte, dar a adus şi... flori! (Am remarcat, cu tristeţe, la deschiderea stagiunii de la Ateneul Român, cum după „Festivalul Enescu“ florile au dispărut. Măcar pentru solistesolişti s-ar putea găsi o soluţie financiară, oricît de modestă, pentru a nu se renunţa la un frumos gest simbolic. Nu este vorba doar de bani, ci şi, credem, de dezinteres.) Ar fi necinstit să spunem că n-am rîs şi nu ne-am bucurat şi noi de spectacol alături de numeroşii invitaţi. A fost o seară plăcută, de palid bogat-colorată zi de toamnă, nostalgic-romanţioasă: emoţiile se patinează şi atitudinile, chiar şi critice, se estompează. În acest registru amical-cordial ne vom permite cîteva consideraţii strict personale. Am avut sentimentul, poate ne înşelăm, că pe scenă au fost trei Ianke. Toţi cei trei *mari actori* români (Dinică, Beligan, Moraru) au jucat partituri de Ianke! Sigur că rolul cu pricina realizat de V.I. Popa este cel mai suculent (*mustos*, ca să ne adaptăm la sezon...), dar şi Gh. Dinică şi Marin Moraru au interpretat o partitură cvasievreiască. Parcă am avut de-a face, dincolo de decorul strict românesc, de oraş de provincie, cu parfumul, idiosincraziile şi nostalgiile lui – găselniţa cu trenul *Puf!-Puf!* ni s-a părut foarte bună – cu biserică, sinagogă şi minaretul unei fantasmatice moschei proiectate pe fundalul cu eterna lună, care, desigur, este a tuturor..., parcă am avut de-a face cu un evreu britanic (Ianke – Beligan), altul otoman (Cadîr – Dinică, o lume aparte cîndva, care vorbea *ladino* la Stanbul şi din care, în guvernul Junilor Turci Daoud (David) Bey chiar a ajuns Ministru de Finanţe...) şi, în sfîrşit, un evreu neaoş, român, din România, alias Take – Moraru. Fiecare preluînd cîte ceva din humusul şi cernoziomul locului. Senzaţia noastră că partitura „românească“ a lui Take trebuia îngroşată, ca şi cea „turcească“ a lui Cadîr, tocmai pentru a face mai clară distincţia, „diferenţa specifică“, de profunzime dintre protagonişti. (Altfel, „sarmalele“, cît şi „ştiuca umplută“ plac la toată lumea.) Tocmai din această activă diferenţă au ieşit şi succesul piesei, prin ani, cît şi al personajelor – ele au rămas deja fixate în memoria noastră. Credem că cei 3 *mari actori* români au copleşit cu personalitatea lor personajele. Am vrea ca această *impresie* să fie percepută în cei mai diplomatici şi amicali termeni. Apoi: partea a doua a spectacolului, cea de după plecarea „copiilor“, ni s-a părut cam lălăită. Anumite lungimi ar fi putut fi retezate. Ca şi secvenţa cu cei doi – totuşi, negustori „moldoveni“, orişicît... – stînd pe bancă în faţa locuinţelor, e neverosimilă în context. Cîteva excese de limbaj – exagerat repetate! – ale lui Ianke ar putea fi „nuanţate“; oricît de prieten ai fi cu cineva nu poţi să-l faci *idiot*, *dobitoc* şi *tîmpit* aproape la fiecare replică. Textul, chiar şi cel original, se poate peria. Anumite replici, mai ales cînd actorii stau cu spatele la public, nu se audînţeleg prea bine. Ce trebuie făcut? Nu ştim. Dl Valentin Uritescu, magistral în **Nunta lui Krecinski**, pentru care merita Premiul UNITER, şi l-am apreciat atunci ca atare, parcă n-a fost în cea mai bună dispoziţie pentru Ilie-Iţic, nereuşind să-i dea culoare şi contur. Nici restul distribuţiei, mai tinerii Monica Davidescu şi Mihai Călin, ca şi dna Silvia Năstase în rolul Saftei, nu au intrat, încă, în pielea personajelor. S-ar putea, şi o dorim, căci de multe ori aşa se întîmplă, în următoarele spectacole să apară nunţări şi şlefuiri, astfel ca întreg spectacolul să capete pregnanţa meritată de piesa lui V.I. Popa. Decorul lui Mihai Mădescu şi costumele Luanei Drăgoescu, vechi slujitori ai scenei româneşti, au realizat atmosfera „românească“ de rigoare. Cu şi fără ghilimele. Să nu uităm că astăzi vorbim de UE şi NATO tot timpul, dar la vremea elaborării piesei „românismul“ şi „ortodoxismul“ erau subiecte aprige în „Noua Ordine“ europeană. Accentele pe care V.I. Popa le-a prins bine merită să fie puse în valoare şi astăzi. Una peste alta, spectacolul este o reuşită şi am vrea să credem că va deveni unul dintre piesele de rezistenţă ale stagiunii Caragiale, ce deja, se întrezăreşte. Căci orice am face, putem spune, parafrazîndu-l pe Dostoievski, „Noi toţi ne tragem din *Mantaua* lui... Caragiale“! Iar *Ierusalim*, aşa cum propunea Cadîr, ar fi o bună firmă comună a celor trei vajnici, la urma urmelor, *români*: Take, Ianke şi Cadîr. Dacă astăzi „Turca' plăteşte!“ nu mai e de actualitate, o finanţare de la FMI sau Uniunea Europeană ar fi, pe un proiect bine gîndit şi argumentat, chiar necesară şi, cu atît mai mult, binevenită.

Radu Afrim, regizorul fotograf

Centrul Cultural Francez din Cluj a găzduit în ultimele săptămîni o expoziţie mai puţin obişnuită: fotografii realizate de un regizor de teatru, şi anume Radu AFRIM.

Afirmat ca unul dintre cele mai promiţătoare nume ale „noului val" al mizanscenei româneşti, mai ales în contexte nonconformiste, „alternative", Radu AFRIM probează prin fotografiile sale o remarcabilă acuitate a privirii, apte să descopere expresivităţi neobişnuite în realitatea din jur, în special în cea corporală. O expoziţie apreciabilă şi în sine şi ca o – nu-i aşa? – „cheie de lectură" pentru exerciţiile scenice ale autorului...

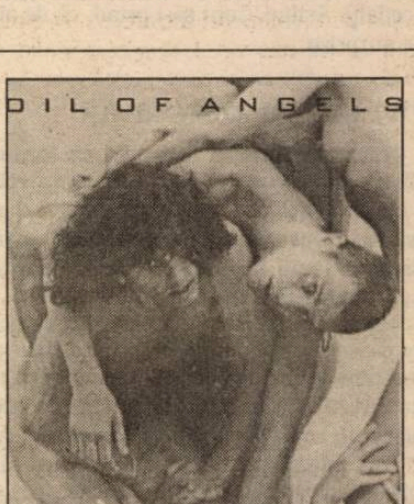

Picnic la Casablanca (jurnal teatral)

Festival Internaţional de Teatru Universitar (ediţia a XIII-a) la Casablanca (Maroc), 1-9 septembrie

RADU ŢUCULESCU

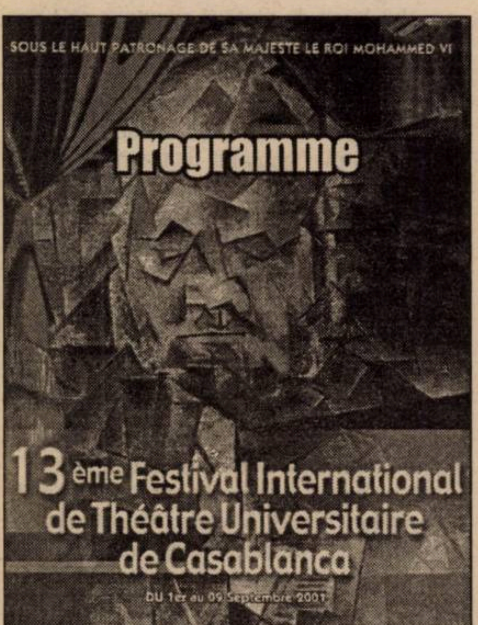
SOUS LE HAUT PATRONAGE DE SA MAJESTE LE ROI MOHAMMED VI
Programme
13ème Festival International de Théâtre Universitaire de Casablanca
DU 1er au 09 Septembre 2001
Mohamed KAGHAT
Faculté des Lettres et des Sciences Humaines Ben M'sik

29-31 august. Plecarea spre aeroportul din Budapesta e fixată la ora 21. Microbuzul se prezintă de la ora 20. Încărcăm bagajele cu recuzita împărţită aproape frăţeşte. Lipseşte Georgeta. Se face nouă şi jumătate. Mă gîndeam cum o voi înlocui-o, pe scenă, cu o marocancă. Apare, în timp ce motorul deja pornise, iar noi înjuram mărunt în pumni. Ajungem în aeroportul vecin şi frate, încărcaţi cu căşti de soldaţi, uniforme, puşcă, grenade, tanc, funii, marionete, clopoţei, cuţite, furculiţe etc. Nicu e invitat să fie percheziţionat. Aflat pentru prima oară într-un aeroport, e puţin derutat dar se dezbracă conştiincios şi este cuviincios cercetat. În cele din urmă îi convinge pe aeroportişti: e un simplu student, nu un simplu terorist. (Nici nu ne imaginam atunci că exact peste două săptămîni, la întoarcere, avea să e întîmple catastrofa americană.) Puşca lui Cătălin, vîrîtă frumos într-o husă, produce un mic vîrtej, o mică agitaţie. Vin diverşi experţi ca să constate că nu e folosibilă decît pe-o scenă. Pînă la urmă, însă, puşca trebuie lăsată la bagaje, nu urcată sus, printre scaunele pasagerilor. Grenadele şi cuţitele fuseseră lăsate în valize. (Scurt story: la ediţia din 1994 a participat o trupă de studenţi-actori ai facultăţii clujene condusă de Mona Chirilă. Unul dintre participanţii de atunci i-a povestit unui participant de acum despre condiţiile mizere de cazare, undeva la marginea oraşului, despre cum erau serviţi la cantină de-o grasă bucătăreasă direct cu mîna, niciodată n-a folosit polonicul, lingura ori altceva de acest gen, vîrîndu-şi labele maronii direct în oale drept pentru care el a slăbit nouă kile, despre plaja abruptă care nu-ţi oferă şansa de-a atinge oceanul, despre vesela constant nespălată, despre lipsa apei potabile... Cele povestite nu l-au speriat prea tare pe actualul student, viitor economist şi doar amator (iubitor) de teatru, rezonanţa humphrybogardiană a oraşului Casablanca eclipsînd intenţiile, nu tocmai curate, ale fostului student.) După ce se joacă puţin cu tancul nostru angajaţii speciali ai aeroportului, sîntem lăsaţi să zburăm spre Paris. Pe aeroportul Charles de Gaulle, Victor îmi oferă o bere care-l costă 30 de franci. O halbă! Curat spectacol, dacă-mi vedea careva mutra. Zburăm deasupra Spaniei, apoi alunecăm deasupra malului oceanului şi aterizăm, firesc, la Casablanca. În aeroport, surprize-surprize! Lipseşte umbrela-recuzită din rucsacul lui Nicu şi întreg geamantanul Georgetei unde, evident, era o parte din recuzită plus toate hainele tinerei interprete. (Geamantanul îşi va face apariţia după două zile, umbrela nu.) Ne întîmpină, numai zîmbete şi plecăciuni studentul Yassin. Urcăm într-un autobuz preistoric (mult asemănător cu cele de prin autogările noastre) şi-o pornim spre oraşul cu şapte milioane de locuitori declaraţi plus încă vreo două milioane pe post de... spectatori. Nedeclaraţi. Sîntem cazaţi într-un hotel de trei stele aflat în centrul oraşului şi care se numeşte, desigur, Casablanca! Trei camere cu cîte patru paturi. Curat, apă caldă, tv, ferestre termopan. Luăm cina în restaurantul hotelului. Acolo vor fi hrăniţi, de altfel, toţi participanţii pe perioada festivalului. Noi, românii, am sosit cu două zile mai repede şi vom pleca cu două mai tîrziu, pentru simplul motiv că n-am găsit altfel bilete de avion. Marocanii zîmbesc a înţelegere, nu e cazul să ne stresăm, să ne jenăm. Masa noastră (altele încă nu sînt pregătite) are două lumînări şi douăsprezece (!) scaune. Cîţi membri cuprinde delegaţia. Nici o bijuterie ascunsă-n scaune, în schimb o cină pe cinste. Ciorbă marocană bine condimentată, asortată cu lămîie, smochine şi curmale, macaroane cu carne de ton într-un amestec de ardei, roşii, vinete şi alte legume neidentificate şi un sos picant-delicios, apoi felii de pepene galben în sirop de scorţişoară şi... apă plată. Rece. Nu fu o întîmplare. Pe toată perioada, meniurile fură la înălţimea primei seri. Curat, frumos, onest. Din 1994, cînd mai trecuseră pe aici studenţi clujeni şi pînă acum, s-a schimbat ceva. Şi astfel, Trupa Magma a Casei de cultură a studenţilor clujeni, bine hrănită, o porni pentru prima oară pe străzile unui oraş în care splendoarea şi mizeria fac o halucinantă fraternitate. Un oraş al contrastelor şocante, cu tot calmul aproape enervant al locuitorilor, nepăsători parcă şi faţă de propriile lor persoane. N-am văzut un coş de gunoi. Mirosuri pestilenţiale amestecate cu cel de mosc şi alte plante de-un rafinat parfum. Mercedes-uri şi Jaguare, printre asini răpciugoşi şi motorete cotropite de rugină. Vile somptuoase, iar vizavi cele mai sordide cocioabe în care vieţuiesc, claie peste grămadă, oameni şi animale. Şi din care lipseşte apa. Vitrina à la Paris şi tarabe slinoase ori pur şi simplu nişte ziare puse pe jos şi marfa deasupra. Uneori nici măcar ziare... Un oraş care-ţi oferă un spectacol continuu, animat, cu confruntări mocnite, cu tainice pasiuni acoperite de voaluri, cu multiple personaje distincte, un oraş mustind a viaţă, emblematic pentru Maroc. Bun subiect pentru... inspiraţie teatrală. Din păcate, trupele marocane prezente în festival au jucat spectacole ce nu prea aveau nimic de-a face cu realitatea (vizibilă ori bănuită) atît de generoasă în subiecte diverse. Ele au apelat mai mult la elemente tradiţionale, folclorice, la cîntece şi dansuri pentru un plus de pitoresc, uneori şi la elemente de mitologie arabă. Doar studenţii din Agadir au montat un text contemporan pe tema poluării, un text îndrăzneţ şi tragic, totodată, deoarece în Maroc nu se întreprinde absolut nimic împotriva poluării. Are grijă mama natură de ea.

După umila mea părere, salvarea oraşului (şi nu doar a lui) sînt palmierii. Pitici, răsăriţi în mijlocul trotuarelor, ori înalţi şi subţiri precum gîtul girafei, sînt un simbol al singurătăţii demne, discret dispreţuitoare, capabili a rezista şi a-şi păstra culoarea verde în mijlocul unei jungle de praf şi gozuri. Ei dau atmosferei o nuanţă de mister. Fiecare e mîndru în singurătatea sa, pare să nu aibă nevoie de nimeni şi de nimic, doar de cerul acela albastru către care se tot înalţă, încercînd a-şi lua zborul. (Panseu: dacă Geo Bogza desena mereu cîte-un plop, ca un simbol drag lui, eu-de-aş avea talent – aş desena palmieri. Sigur, repede vor zice unii că asta nu-i tipic românesc iar noi sîntem români, ai uitat deja, dragă? N-am uitat.)

1.10 septembrie. Complexul cultural Moulay Rachid. Aici vom juca şi noi, chiar a doua zi a festivalului. Dezamăgire totală. Am cerut o scenă studio. Aici e o sală tipică pentru conferinţe cu o mie de locuri! Se deschide festivalul. După ce aşteptăm oficialităţile mai bine de o oră. Europenii se arată mai nervoşi, cei de pe continentul african (egipteni, libanezi, marocani) sînt de-a dreptul veseli. La ei întîrzierile sînt ceva obişnuit. A fost o deschidere „protocolerică". Aşa a scris, cu umor şi ironie, ziarul **Liberation**. Oficialităţile au ţinut discursuri într-o superbă limbă de lemn, dar s-au înţepat unele pe altele, uitînd că era vorba de un festival de teatru. De fapt, s-au dat în spectacol intrînd, fără să vrea, în rîndul actorilor. Rîndul ăla cu cabotini.

Programul festivalului a fost gîndit astfel: cele 20 de trupe din 14 ţări vor juca cîte două spectacole în aceeaşi zi. În trei săli de spectacol, trei trupe, la aceleaşi ore, 16 şi 21. În felul acesta reuşeai să urmăreşti cel mult două reprezentaţii, una, invariabil, îţi scăpa... printre degete.

Franţa. Trupa Wakan, o tînără companie subvenţionată condusă de regizorul şi actorul Dominique Touzé. **Blestemaţii din Verona**, un text de acelaşi Dominique Touzé după Shakespeare. Din cele 25 de personaje n-au rămas decît patru. Un sacrilegiu în plus, două din cele patru n-au fost imaginate de Shakespeare: Clarisse, cea mai bună prietenă a Julietei, o blestemată ce urzeşte în umbră şi bătrînul şi perversul confident al lui Romeo, diaconul din Verona. În 1998 lui Touzé îi vine ideea de a lucra cu actori din alte culturi şi într-o limbă străină. Optează, pînă la urmă, pentru araba literară. Interpreţii sînt: un tunisian, un algerian, un marocan şi un francez a cărui performanţă de a interpreta şi în arabă merită aplauze. Un spectacol straniu, învăluit în fum la modul real (cam prea mult, pentru bieţii spectatori) despre bărbaţi infideli, femei credule, amanţi sperjuri, metrese umilite. Despre o umanitate beată de ambiţie. Într-un decor „pe roţi", multifuncţional, actorii s-au mişcat cu agilitate şi au jucat pasional, uneori prea patetic dar reuşind să emoţioneze, chiar dacă rosteau replici şi în arabă şi-n franceză riscînd un dur contrast muzical, o alăturare disonantă.

România. **Picnic pe cîmpul de luptă** de Arrabal. Trupa studenţească Magma a Casei de cultură clujene. Regia aparţine celui care înşiră aceste rînduri. (Trebuie să specific acum, dacă n-am făcut-o la început, că în festival s-au amestecat trupe ale studenţilor cu cele profesioniste, cum fu şi cea din deschidere.) La primul spectacol auzim rîsete în sală şi sîntem de-a dreptul uimiţi, întrebîndu-ne care sînt ăia de pricep româneşte ori jucăm atît de bine şi de expresiv încît... Să fim serioşi. Sîntem asaltaţi de o duzină de spectatori români care se află la Casablanca, lucrează aici, unii ca profesori (!) şi nu au de gînd să se întoarcă prea repede acasă din motive foarte lesne de înţeles. Bucurie mare de ambele tabere, ne hotărîm să facem un chef într-una din zile cu ţuica adusă de noi şi vinul adus de ei, iar un domn înalt pe nume Cătineanu ne anunţă că vom face o vizită la Ambasada română din Rabat. De altfel, ambasadorul Gelu Voican Voiculescu (un personaj, nu-i aşa, demn de teatru) a trimis la spectacolul nostru un buchet de flori şi a transmis că ne aşteaptă... După cel de-al doilea spectacol, sîntem asaltaţi de reporteri de televiziune, realizăm două emisiuni pentru două posturi (francez şi arab), iar ziarele, în frunte cu **Liberation** au cuvinte de laudă. De altfel, ca să fim modeşti pînă la capăt, acelaşi ziar **Liberation**, la sfîrşitul festivalului nominalizează doar trei ţări cu spectacole care au fost, cu adevărat, îndrăgite şi apreciate, în următoarea ordine: Olanda, România şi Franţa.

Marrackech. **Safia**, o tragedie despre dragoste şi moarte de Ahamdan în regia tînărului Machnaoui. Un „fel" de Romeo şi Julieta (iarăşi!) născuţi din mitologia locală. Asasinate, condamnării, sinucideri. Fără a scăpa de rezolvări banale şi de-acum „răsuflate" (gen mişcări în grup cu zgomote realizate prin loviri de pietre, picioare, mototoliri de ziare, comentarii monosilabice) regizorul a avut tablouri ingenioase, plastice, iar studenţii se arătau degajaţi, mai ales cînd cîntau şi dansau, deoarece fără cîntec şi dans nu se poate.

Olanda. **Doi în echilibru**. Un superb spectacol de nici o oră cu Diddier şi Ganna, acrobaţi perfecţi dar şi mimi (mai ales ea) cu o puternică expresie corporală care au ridicat, de cîteva ori, sala în picioare, de parcă ne-am fi aflat... la circ. Text puţin, din Saint-Exupéry, un soi de acrobaţie teatrală plină de umor, de farmec şi de poezie.

Se spune că marţea sînt trei ceasuri rele. la Casablanca fură trei spectacole! La loc de cinste, Portugalia. Trupa Proiect teatral cu înscenarea intitulată **Imaginaţia imaginată**

Scenă din spectacolul Trupei Magma

Scenă din spectacolul Trupei Magma

moartă (curat-mudrar, domn'le) pe texte spicuite de ici de colo din Becket. Şi s-au întîmplat următoarele: spectatorii sînt aşezaţi în scaune direct pe scenă. În faţa lor se află, de la bun început, o actriţă (studentă) aşezată pe-un scaun. Şi un actor aşezat şi el, pe alt scaun. Nemişcaţi, cu palmele pe genunchi. Alături de ei, pe-o măsuţă, un picup cu un disc alb. Se sting reflectoarele de deasupra spectatorilor, iar cele fixate pe interpreţi îşi schimbă nuanţele, semn că-ncepe. Interpreţii continuă să tacă, în aceleaşi poziţii, timp de 10 (zece!) minute. Spectatorii încremenesc în aşteptare. Apoi ea (interpreta) ridică o mînă şi o aşază peste cealaltă. La fel face şi el, interpretul. Ea rosteşte cîteva cuvinte apoi din nou tăcere timp de 10 (zece) minute! Spectatorii înţepenesc şi ei. Apoi el scoate o pensetă din buzunar şi scotoceşte în interiorul unui ceas fără a afla nimic. Renunţă. Din nou 10 (zece) minute de tăcere. Spectatorii simt furnicături pe şira spinării. Nu se poate ieşi. Apoi ea pune discul cel alb în mişcare. Din difuzor curge un text în portugheză peste care se suprapune unul în franceză. Nimeni nu pricepe nimic. Timp de 20 de minute. Se stinge lumina, semn că s-a gătat. Marocanii aplaudă acest inedit, pentru ei, experiment. Atîta linişte i-a năucit.

Facultatea de Teatru din cadrul Universităţii Saint-Esprit Kaslik din Liban are doar doi ani de existenţă. Un copilaş în faşă. Cam aşa a fost şi spectacolul lor cu un text de Arrabal numit **Fando şi Lis**, despre călătoria unui bărbat cu soţia handicapată pe care ajunge să o lege-n lanţuri, s-o biciuiască şi s-o lase să moară. Text de-un realism abrupt şi stîncos cu nuanţe sado-masochiste, care i-a depăşit pe studenţi, dar şi pe profesorul lor. Dar nici profesioniştii din Slovenia nu s-au „lăsat“ mai prejos, ba chiar i-au depăşit, la un moment dat... Spectacolul lor s-a intitulat **Lava** şi s-a dorit un performance. Doi interpreţi (un el şi o ea), un ecran pentru proiecţii, un scaun şi o masă atîrnate de funii (Dumnezeule, cînd scăpăm o dată de eternul scaun şi eterna masă!) şi muzică non stop. Ei, adică personajele, au boxat, s-au luptat cu nişte beţe imitîndu-i pe japonezi, apoi ea începe să plîngă, el vrea să moară, se aşază pe scaun că de aia-i un scaun acolo, ea se întinde pe masă că de aia-i o masă acolo, pe ecranul din fund se proiectează ceva mişcător, greu de priceput din cauza umbrelor interpreţilor, a funiilor, a scaunului şi mesei suprapuse pe ecran şi, în cele din urmă, ea sună din clopoţel nu în semn că e pauză, ci că s-a sfîrşit spectacolul. Cu adevărat, o lavă tristă! Studenţii egipteni au produs şi ei un spectacol pe motive folclorice, cu muzică, dans şi destul de multă voie bună.

Spania. Şcoala Superioară de Artă Dramatică. **Aşteptîndu-l pe Godot** de Becket. Lucrarea de diplomă a ultimului an. Se pare că pe toate meridianele institutelor de artă dramatică se aşteaptă Godot. Interpreţi excelenţi, toţi patru, fără excepţie. Nici o concepţie regizorală, însă. Lăsaţi să se descurce de capul lor. Se vor descurca, chiar dacă ne mărturiseau că le va fi foarte greu, la întoarcere în Spania, să găsească vreun teatru care să-i angajeze. Sînt uimiţi cînd află că româna este o limbă de origine latină. Ce naiba credeau băieţii ăştia? Pînă la urmă, prietenie mare între studenţii români şi cei spanioli care mai au o trupă unde domină fetele.

Bulgaria. **Eu, sufletul tău**. Un spectacol gîndit şi realizat de soţii Todorov. De fapt, un monolog, el fiind prezent doar fizic. El fiind trupul. Sufletul tînăr părăseşte trupul tînăr, doar de 27 de ani, pentru a-şi afla libertatea, după ce a suferit mult datorită unei vieţi agresive şi a luptei sale cu corpul, nici unul neînţelegînd dorinţele celuilalt. Dar imaginea corpului lipsit de viaţă îl convinge să-i dea acestuia o ultimă şansă. O actriţă, Marusia Todorova, de-o mare sensibilitate, mimică sugestivă, voce capabilă de multiple inflexiuni. Un regizor (Petar Todorov) de-o rafinată fineţe. De fapt, Compania de teatru intitulată „New Forms Theatr“ din Bulgaria am întîlnit-o şi la Altfest, la Bistriţa, unde, cu un alt spectacol, au produs aceeaşi impresie deosebită. Prin urmare, putem spune, nu-i o simplă întîmplare...

Cea de-a XIII-a ediţie a festivalului de la Casablanca a fost una care, cu cîteva excepţii, nu a depăşit nivelul mediu al unui festival oarecare. A fost, însă, pentru noi, o întîlnire cu ceea ce se doreşte a fi teatrul de sorginte arabă, cu intenţia sa de a se autodepăşi.

În încheiere ţin (morţiş) să înşir numele studenţilor Trupei Magma, viitorii economişti, avocaţi, medici, biologi, arhitecţi, cu care, mai mult în joacă, am realizat **Picnicul** lui Arrabal. Ei sînt, într-o ordine nu tocmai întîmplătoare: Cătălin Grama, Oana Vasilescu, Nicolae Aleman, Alexandru Aleman, Ştefania Lala, Georgeta Adumitresei, Cristina Topan, Monica Lucaciu. Pe la mijlocul lunii octombrie, Trupa Magma va participa la un alt Festival Internaţional de Teatru, la Saint Louis. Tot cu **Picnic**... Cel mai nimerit ar fi, în cazul ăsta, să le urăm... poftă bună. Părerea mea. ▮

infoCinema

▮ ***A.I.'s Wide Shut.*** Revista britanică **Empire** n-are ce face în luna octombrie şi îşi schimbă din nou look-ul. Urmare a acestei operaţii estetice (pe care redactora-şef Emma Cochrane o detaliază în termeni ce ţin de chirurgia plastică; „un lifting ici, un implant colo“ etc.), toate cronicile (de pe marele şi micul ecran) sînt comasate în coada revistei, iar o nouă secţiune intitulată **Retro** tronează drept în mijloc. Ce i-a îndemnat să facă o asemenea mişcare? Poate faptul, semnalat cu un ştraif agresiv încă de pe copertă, că în sfîrşit au fost martorii a două filme adevărate: **A.I.** („cel mai bubuitor film al anului“) şi **Moulin Rouge** („cel mai surprinzător film al anului“). Ambele sînt cadorisite cu cîte cinci steluţe, ca şi clasicul **Sweet Smell of Success** (al lui Alexander Mackendrick), în timp ce **Scary Movie 2** obţine doar una: „A fost nevoie de şapte scenarişti pentru el? Nici măcar un gag de persoană nu e.“ Mă rog... Secţiunea **Retro** începe cu un *Making of* (cel al lui **Superman**), continuă cu o dare de seamă despre Metodă (ştiţi, acea şcoală de actorie extremă care l-a făcut pe Nic Cage să cronţăne un gîndac real în **Vampire's Kiss**, pe Daniel Day-Lewis să trăiască în pădure pentru rolul din **Ultimul mohican** şi pe De Niro să se îngraşe ca porcul pentru **Raging Bull**) şi se încheie cu un profil+interviu cu Michael Caine, numit „Gov'nor“, în care legendarul actor britanic dezvoltă relaţia lui specială cu criticii britanici: „În **Cider House Rules**, toţi criticii de-acasă s-au luat de accentul meu şi m-au desfiinţat. Doar cei de la **New York Times** au scris că accentul meu de New England a fost perfect. Dar ei n-au cum să ştie, nu-i aşa?“ Dar părţile forte ale ultimului număr din **Empire** sînt portretul actriţei din **Center of the World**, Molly Parker („Dur e nu să te dezbraci şi să te masturbezi în faţa regizorului, ci să joci scene care sînt prost scrise“), şi consistentul dosar dedicat noului film al lui Spielberg, **A.I.** Trecem peste amănuntele de filmare, punctul de vedere al lui Brian Aldiss (a cărui povestire a inspirat filmul de faţă), portretele celor trei actori principali (Jude Law, Haley Joel Osment şi... ursuleţul animatronic Teddy) – pentru că toate sînt eclipsate de ipoteza – delirantă – a ce s-ar fi întîmplat dacă Stanley Kubrick ar fi regizat cîteva din filmele lui Spielberg. Grupajul se intitulează **A.I.'s Wide Shut** şi include: **E.T.: A Space Odyssey** („Un alienat aterizat într-o suburbie americană încearcă să-i înalţe pe localnici pe noi culmi de civilizaţie, învăţîndu-l pe tînărul Elliot cum să spargă capul unui vagabond folosind un ciolan. Un mileniu mai tîrziu, o misiune spaţială îl duce pe E.T. acasă, Elliot pluteşte în spaţiu, în timp ce muzica lui John Williams a fost înlocuită abuziv cu acorduri din Strauss“), **A Clockwork Shark** („Într-un viitor dezolant, Bruce rechinul e arestat şi reprogramat să-şi verse maţele la ideea că ar mai putea mînca vreodată oameni, după care e aruncat din nou în sălbăticie, e atacat, torturat, abuzat sexual de toţi peştii, turiştii, delfinii, poliţiştii şi marinarii pe care obişnuia să-i facă ferfeniţă-n fălci.“) şi **Jurassic Park** („Versiunea lui Kubrick a fost amînată pentru că regizorul şi-a dedicat tot timpul perfecţionînd tehnica de clonare necesară alcăturii distribuţiei. Cînd turnajul a început, în fine, velociraptorul a cedat la cea de-a 67-a dublă a scenei în care trebuie să sară pe geam şi a trebuit înlocuit cu Jack Nicholson.“)

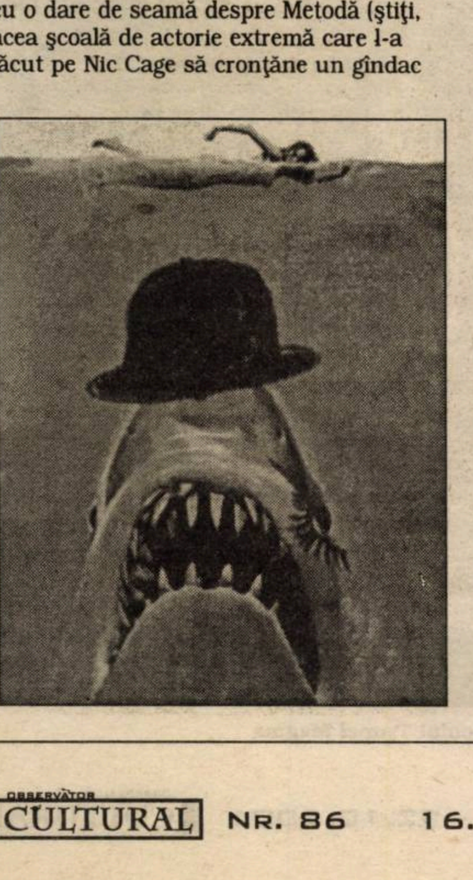

▮ ***Femei şi frizeri.*** Ediţia americană a lunarului **Esquire**, subintitulată „Man at his best“, este dedicată, ca-n fiecare octombrie, „femeilor pe care le iubim“. Dintre actriţe, doar Drew Barrymore, Helena Bonham Carter şi Laura Linney sînt privilegiate cu articole ceva mai consistente, prezenţa celorlalte în topul revistei fiind motivată printr-o simplă sentinţă, de tipul: „Jennifer Jason Leigh, pentru că întotdeauna arată ca şi cum ar fi la doar un xanax distanţă de o nouă criză nervoasă“. Ultimul segment al revistei, de altfel şi cel mai important, e dedicat colecţiei de toamnă-iarnă în materie de film, TV, muzică şi carte. În opinia redactorilor, nu trebuie să ratăm **Vanilla Sky** (cu Tom & Penelope; „nu putem decît să ghicim că-ntre ei există alchimie“), **Ali** (cu Will Smith, despre Cassius Clay; „dacă filmul ăsta nu e grozav, atunci nu există Dumnezeu pe lume!“), **Gosford Park** („cel mai amuzant film al lui Altman, de la **Joc de culise** încoace“) şi **From Hell** (cu Johnny Depp pe post de Jack Spintecătorul). Aceiaşi nu se mai obosesc să amintească nimic despre **Harry Potter**, **Shallow Hall** (filmul fraţilor Farrelly în care Gwyneth e obeză) şi **The Last Castle** (cu Robert Redford), pentru că, pretind ei, „o să vi se facă rău de cîte veţi auzi despre ele.“ În fine, observă staff-ul revistei, majoritatea filmelor viitoare au parte de cîte un monolog filozofic – e preferat cel al frizerului interpretat de Billy Bob Thornton în filmul fraţilor Coen, **The Man Who Wasn't There**: „Timpul curge mai lent imediat după un accident şi aşa am vreme să mă gîndesc la cîteva lucruri. M-am gîndit la ce mi-a spus un dricar o dată: cum că părul continuă să crească, cel puţin pentru o vreme, şi după ce mori. Şi apoi se opreşte. M-am tot gîndit, ce-l face să crească? E ca o plantă în pămînt? Ce iese din pămînt? Sufletul? Şi cînd oare îşi dă seama părul că totul s-a sfîrşit?“

▮ ***Wim versus BVSC.*** După ce i-a scos din obscuritate, graţie aclamatului documentar **Buena Vista Social Club**, Wim Wenders se vede atacat de muzicienii cubanezi. Aceştia îl acuză pe regizorul german că nu şi-a ţinut promisiunea de a împărţi cu ei beneficiile filmului, în cazul în care acesta se dovedea un succes. **BVSC** chiar a fost un succes şi a înregistrat în primele două săptămîni de exploatare în America încasări de 1.5 milioane de dolari. Fără a mai aminti popularitatea de care s-a bucurat pe plan mondial. Juan de Marcos Gonzales, coordonatorul grupului de moşulici cubanezi care dă titlul filmului, declară că Wenders ar fi încălcat un „pacto de caballeros“ şi că nu le-ar fi dat o leţcaie amărîţilor de muzicieni. În plus, Cuba aşa cum se vede în film e jalnică şi nu corespunde deloc cu realitatea, crede acelaşi: „Cuba e săracă, dar e şi o ţară însorită şi fericită; nu toată lumea e bătrînă, iar asta nu se vede în film. Germania e o ţară decadentă din punct de vedere cultural, iar nemţii sînt nişte tipi şterşi, dar de la filmul ăsta ies cu sentimentul, reconfortant pentru ei, că noi sîntem nişte sărăntoci.“ I se mai reproşează lui Wenders că îşi bate joc de muzicieni, pentru că nu a tăiat acele momente din film în care pianistul Ruben Gonzales, un bătrîn, atins de arteroscleroză, îşi pierde şirul vorbelor. Surprins de virulenţa acuzaţiilor, Wenders le demontează punct cu punct. „N-am fost nici o clipă îndreptăţit să închei o astfel de înţelegere, pentru că nu eu sînt producătorul. Iar cu Juan Marcos n-am vorbit niciodată despre aspectul financiar al problemei. Pe muzicieni i-am plătit însă, şi-ncă din belşug, dat fiind bugetul nostru limitat. Ei au fost de acord, au semnat. Nimeni nu şi-ar fi putut închipui că acest film îşi va recupera banii.“ Mai mult, crede Wenders, succesul filmului a adus de la sine triplarea vînzărilor CD-

Ingredientele fanatismului

MIHAELA MICHAILOV

Teatrul Odeon
Cartofi prăjiţi cu orice
de Arnold Wesker
Regia: Alice Barb.
Scenografia şi *light design:* Cătălin I. Arbore.
Coregrafia şi ilustraţia muzicală: Alice Barb
Cu: Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Gelu Niţu, Laurenţiu Lazăr, Florin Dobrovici, Marius Stănescu, Petre Nicolae, Mihai Danu, Pavel Bartoş, Ioan Batinas, Gabriel Pintilei, Aurelian Bărbieru, Ionuţ Kivu, Iuliana Costiniu.

Albul alternează cu roşul, inocenţa ludică din ajunul Crăciunului cu seriozitatea încrîncenată după Revelion, adolescenţa cu maturizarea, cartofii prăjiţi cu orice.

Dramaturgul englez Arnold Wesker, autor a treizeci şi opt de piese, îşi subscrie textele unor opoziţii ireductibile, printre care cea mai percutant transpusă în spectacol este aceea dintre toleranţă şi fanatism. Conflictul de clasă vizează în subtext o discrepanţă mult mai acută, care presupune de fapt moduri de gîndire incongruente, forme de existenţă distorsionate. Regizoarea Alice Barb speculează ingenios aceste dimensiuni contrarii, punctînd fiecare schimbare a perspectivei cu inserturi muzicale foarte bine alese şi apelînd la un *light design* sugestiv, ce alternează nuanţe de alb, roşu şi albastru.

Cei şase recruţi naivi şi debusolaţi, inadecvaţi unui regim de şoc, privindu-şi iniţial stagiul ca un joc, devin obiectul exercitării unei autorităţi diabolice. Plăcerea perversă de a-l umili pe celălalt numai pentru că s-a întîmplat să fie inferior în ierarhia militară este mobilul acţiunii celor pentru care noţiunea de armată se confundă cu fanatismul. Dincolo de asta nu mai există nimic. Opoziţia între recruţi şi ofiţerii superiori este excelent articulată în spectacol prin gesturi, atitudini şi comportament. Lumea acestora din urmă este un spaţiu închis, dogmatic prin extremismul impus, bazat pe recuzarea oricărei diferenţe. Aici recrutul îşi pierde individualitatea şi se confundă cu un număr, pentru că este exponentul uniformităţii armatei. Aici excesiva rigoare şi disciplina sînt ingredientele fanatismului şi nimic nu le poate contesta deliranta autoritate, venită de fapt dintr-un complex de inferioritate. Cei care supun cu cinism, detaşare şi cruzime, o fac din penibila senzaţie că doar astfel pot fi superiori. În fond, ceea ce îi caracterizează sînt automatismele verbale, truismele şi inepţiile rostite ca adevăruri general valabile. O lume anchilozată şi închistată, transpusă cu aplomb de jocul actorilor, iese la iveală. Comandanţii şi caporalii se supun şi ei unei inflexibilităţi marcată prin rigiditate comportamentală, prin gradaţiile ascendente ale vocii, atent dozate, parodizate cu multă subtilitate. Autoritatea devine percutantă doar atunci cînd se face auzită prin ţipete stridente.

De partea cealaltă, într-o sugestivă antinomie, se află grupul recruţilor, antrenaţi să-şi suprime revolta şi să devină obedienţi soldaţi. Orice ignorare a regulamentului devine condamnabilă şi atrage după sine repercusiuni greu de imaginat şi de suportat. Este cazul lui Pip Thompson, matricola 276 (Marius Stănescu surprinde cu multă fineţe notele de sfidare şi aparentă supunere) care, avînd un statut social superior, ignoră legile şi se opune cu îndîrjire ordinelor. Îl secundează Smiler Washinton, şi el identificabil cu un număr-279, vinovat de a se fi născut cu un zîmbet deranjant pentru cei din jur şi obligat în final să aleagă sinuciderea ca ultimă soluţie. Asta tocmai pentru că orice diferenţă este amendată intolerant, acolo unde *trebuie* funcţionează ca normă şi devine obligatoriu să suporţi orice, să accepţi orice meniu. Numai că în cazul recruţilor acesta se dovedeşte mult prea condimentat şi chiar insuportabil pentru cei mai slabi. Solidaritatea recruţilor cu cel mort devine emblematică, un act de iniţiere în valoarea şi sensul prieteniei. Toţi aleg printr-un subversiv joc, avînd ca reper sfidarea totală, intendentă. Accentele comice, valorizate cu multă vervă în prima parte a spectacolului, se încarcă ulterior de dramatism, iar clovneriile se convertesc în tragic. Rîsul iniţial, glumele nevinovate au acum ceva din gravitatea jocului maturilor.

Nuanţele atent dozate din interpretarea actorilor, ironiile permanent contrapunctate de un suflu tensionat mă obligă să nu fac diferenţieri între partiturile actoriceşti. Fiecare a creat un personaj viabil, surprins în datele esenţiale, fără ostentaţie sau doar efecte de suprafaţă, atent în acelaşi timp la gesturile şi mişcările celuilalt, ceea ce face ca între acestea să nu existe fisuri.

Cît despre construcţia spectaculară în ansamblu, este, după părerea mea, cel mai reuşit spectacol al regizoarei Alice Barb, demonstrîndu-i disponibilitatea şi pentru un alt registru decît cel exclusiv comic.

© M. Muşceleanu

Marius Stănescu, Mircea Constantinescu şi Geo Costiniu

infoCinema

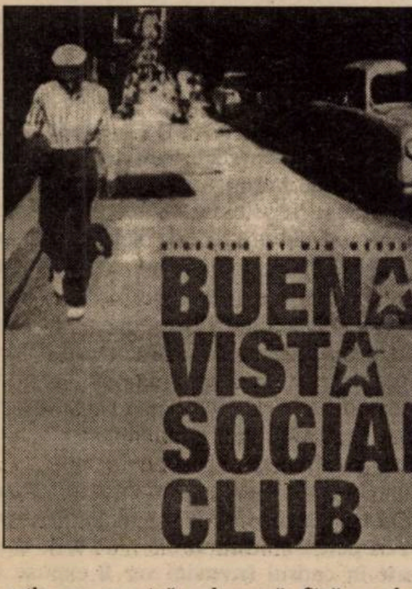

urilor cu muzică cubaneză, fără ca el sau compania de producţie a filmului să fi profitat în vreun fel de pe urma acestui boom. „Toţi muzicienii cubanezi şi-au editat imediat CD-uri, avînd grijă să menţioneze pe copertă *as seen in the movie* ***BVSC***." Cît despre portretul sumbru al Cubei, Wenders e de părere că filmul său a introdus Cuba înapoi în circuit şi că aceasta n-ar fi putut spera niciodată la o publicitate atît de eficientă. Cel mai mult însă Wenders a fost rănit de acuzaţiile referitoare la felul ireverenţios în care sînt portretizaţi bătrînii muzicieni: „Dacă cineva ar vedea cît din materialul filmat a fost eliminat, tocmai din respect şi dragoste faţă de aceşti oameni, ar înţelege că intenţia noastră a fost de a-i înfăţişa pe toţi, şi mai ales pe Ruben, cu cea mai mare afecţiune." Fenomenul **BVSC** a luat naştere la jumătatea anilor '90, fiind susţinut de chitaristul american Ry Cooder (autorul coloanelor sonore la cîteva din filmele lui Wenders) care ar fi îndemnat cîţiva muzicieni cubanezi retraşi din activitate să înregistreze celebrele albume, premiate cu Grammy, **A Todo Cuba la Gusta** şi **Buena Vista Social Club**.

Pearl Harbor cu final neaşteptat. Ca şi **Esquire**, numărul pe octombrie al lunarului american **Premiere** este dedicat femeilor de la Hollywood. Pe copertă: *Candid* Cameron (Diaz, fireşte), despre care, în interior, Martin Scorsese (cu care a lucrat la **Gangs of New York**) spune: „E extraordinar de accesibilă şi are un simţ al umorului care-mi aduce aminte de Carole Lombard." În continuare: James L. Brooks (**Cuvinte de alint**, **Ultimele ştiri**) listează cîteva dintre cele mai bune replici rostite de personaje feminine în filme. Printre ele, şi cea a lui Kathleen Turner către William Hurt, în *film noir*-ul **Body Heat**: „Nu eşti foarte inteligent, nu? Îmi place asta la un bărbat!" La rîndul ei, regizoarea Nancy Meyers (**Ce vor femeile**) listează cîteva dintre cele mai bune replici *despre* femei. Printre ele, şi cea a lui Humphrey Bogart din **Casablanca**: „Dintre toate cîrciumile din oraş, ea a intrat tocmai la mine." La capătul cîtorva reportaje de pe platourile de filmare (printre altele, la **Frida**, în care Salma Hayek o interpretează, cu tot cu mustăcioară, pe celebra pictoriţă mexicană Frida Kahlo) şi înaintea altor două portrete feminine (juna Leelee Sobieski şi veterana Frances McDormand) stau piesele de rezistenţă ale acestui grupaj: trei femei sînt invitate să rescrie cîte o scenă dintr-un film clasic. Helen Fielding, creatoarea lui Bridget Jones, a ales una din **Pearl Harbor**. Pentru cine nu ştie (încă), scenariul acestui blockbuster combină atacul japonez cu un triunghi amoros. Rafe McCawley (Ben Affleck) şi Danny Walker (Josh Hartnett) o iubesc pe Evelyn Johnson (Kate Beckinsale), dar avionul lui Rafe se prăbuşeşte. Evident, toţi îl cred mort, dar după un timp el apare, ca prin minune. Helen Fielding imaginează urmarea:

„Interior. Baza militară. Spital. Noaptea.

Evelyn întoarce capul, vede pe cineva în umbră, silueta i se pare familiară. Da, e Rafe.

Evelyn: Ah!

Rafe: E-n regulă. Eu sînt.

Evelyn: Cum adică eu sînt? Tu eşti mort!

Rafe: Nu, nu sînt.

Evelyn: Ba da, eşti.

Rafe: Ba nu, nu sînt.

Evelyn: Ba da.

Ea începe să se bălăbăne. El ezită şi încearcă – prea tîrziu – s-o prindă. Ea cade şi dă cu capul de podea.

Rafe: Rahat.

Peste un timp; Rafe încearcă s-o sărute. Ea îl respinge.

Evelyn: Nu cred că se cuvine să faci asta. Nu sînt ca fetele alea pe care le agăţi şi le părăseşti cînd ai tu chef.

Rafe: Dar te iubesc.

Evelyn: Şi-atunci de ce n-ai sunat?

Rafe: Pentru că avionul meu a fost doborît şi am aterizat pe teritoriu francez. Am încercat din răsputeri să supravieţuiesc. Nici nu ştii prin ce lucruri groaznice am trecut.

Evelyn: Bine, bine. Şi presupun că-n Franţa nu există telefoane.

Rafe: Te-aş fi sunat, dar...

Evelyn (cu ochii în lacrimi): Ştii ceva, dacă nu-ţi place de mine, nu-nţeleg de ce nu mi-o spui verde-n faţă. Că doar asta e. Mai întîi flirtezi cu mine, îmi spui că de fapt nu vrei să te culci cu mine pentru că mă iubeşti foarte mult şi-apoi te înscrii voluntar şi pleci cît mai departe de mine. Şi-apoi pretinzi că eşti mort.

Rafe: N-am pretins aşa ceva.

Evelyn: Da, înţeleg. Deci chiar eşti mort.

Rafe: Nu sînt!

Evelyn: Bine, bine, nu eşti. Mort, viu, ce mai contează. Dacă tot nu erai dispus să ai o relaţie, de ce nu mi-ai scris să-mi spui toate astea, în loc să mă...

Ea începe din nou să plîngă, el încercă s-o liniştească, dar ea îl respinge.

Evelyn: Ai pe altcineva? Vreo... franţuzoaică?

Rafe: Nu, îngerul meu, dragostea mea adevărată. În inima mea nu a fost şi nu va fi loc decît pentru tine. În timp ce avionul meu era lovit şi se prăbuşea, numai pe tine şi nimic altceva nu vedeam în faţa ochilor...

Evelyn: Adică ce vrei să spui? Că sînt atît de grasă?

Rafe: Doamne fereşte. Nu eşti grasă.

Evelyn: De ce n-ai sunat?

Rafe: Păi... eu...

Evelyn: Hm. Rahat.

Rafe (disperat): Nu eşti grasă deloc. De fapt, arăţi foarte slabă.

Evelyn (luminîndu-se la faţă): Pe bune?

Rafe: Eşti ca o silfidă, ca o nimfă, ca o... ca o salcie subţirică.

Evelyn: Oh, Rafe. Oh.

Cei doi se sărută. Pasiunea se inteţeşte.

Evelyn: Rafey?

Rafe: Da?

Evelyn: Am uitat să-ţi spun ceva.

Rafe: Ce, îngeraşul meu? Dragostea mea, ce? Ce?

Evelyn: Da' promiţi că nu te superi? Şi c-o să mă iubeşti la fel ca-nainte?

Rafe: Sigur că da, dragă. Nimic nu poate ştirbi dragostea noastră. Ea va dura pînă la sfîrşitul lumii.

Evelyn: Oh, dragul meu.

Rafe: Ce este, scumpa mea?

Evelyn: Sînt gravidă cu cel mai bun prieten al tău.

Rafe se aruncă de la geam.

Sfîrşit." (**M.C.**)

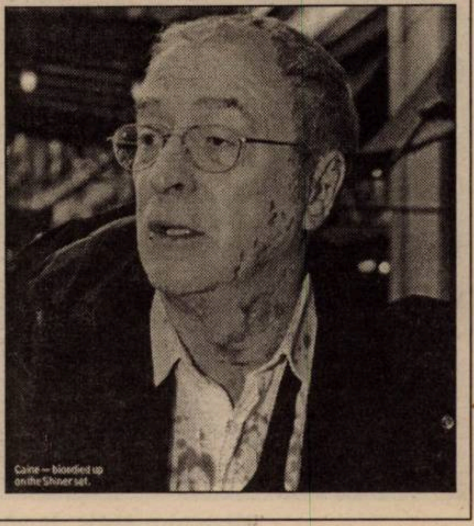
Caine — bloodied up on the Shiner set.

Arte vizuale

Rescrierea invaziei tătaro-mongole

DORINA BOHANŢOV

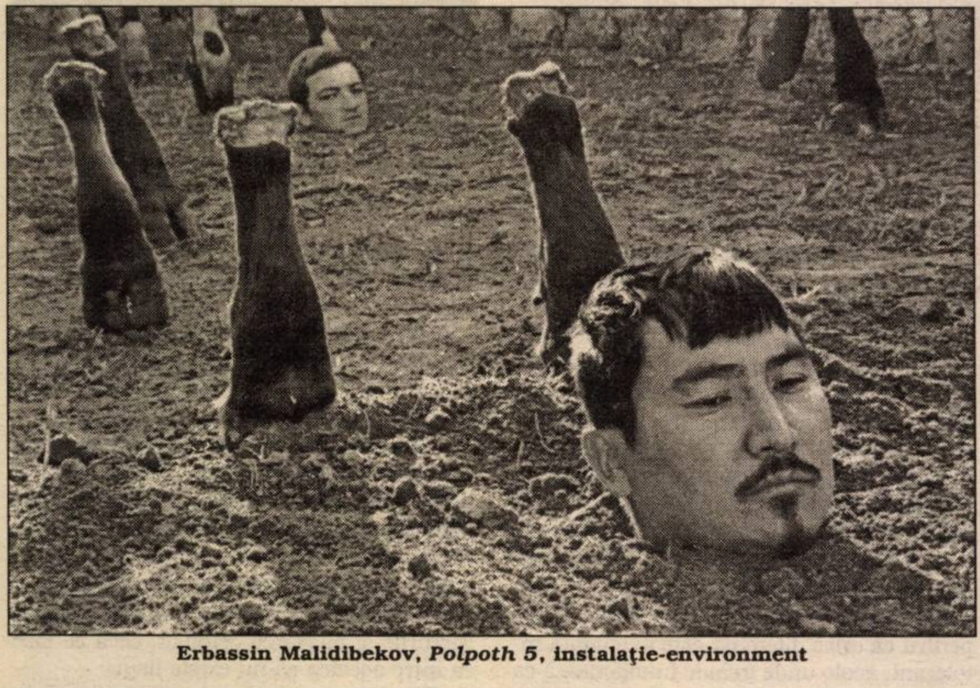

Erbassin Malidibekov, *Polpoth 5*, instalaţie-environment

Postmodernism *soft*

Tabăra Internaţională de Artă Contemporană **Invasia,** desfăşurată între 15-24 septembrie a.c., în Republica Moldova a avut drept punct de plecare campaniile de cucerire ale Hoardei de Aur în Europa şi Asia. Artişti şi teoreticieni de artă provenind din locurile care au fost cîndva cucerite de nomazi, adică din Mongolia, Siberia, republicile ex-sovietice din Asia Mijlocie, ţările din Caucaz, Europa Centrală şi de Est s-au întrunit în una dintre cele mai importante localităţi din perioada invaziei tătaro-mongole, datînd încă din sec.XIII, Sehr-al-Djedid (Oraşul Nou), cunoscută astăzi sub numele de Orheiul Vechi. Provocarea vine din ideea de a re-invada, cultural, de astă dată, teritoriul pe care descendenţii lui Ginghis-han l-au folosit ca punte de trecere spre Europa de Vest.

Astfel, „marea naraţiune" a invaziei Hoardei de Aur a devenit, în spirit postmodern, o pseudo-invazie. *Poveştile* artiştilor despre evenimentul-sursă s-a plasat în registrul *land-art*-ului. „Invazia secundă" a încercat să umple faliile temporale cu conţinut şi-n consecinţă să descopere un fond de gîndire şi sensibilitate comun participanţilor la acţiune, testîndu-se capacitatea lor de a interacţiona, între ei şi cu personalitatea locului. Paradoxal, „west-ernizarea" societăţii contemporane a fost contracarată aici de relansarea spiritului asiatic (nu întîmplător, numele evenimentului a fost scris cu „s", şi nu cu „z"), descompus, la rîndul său, de metodele şi tehnicile unui *pattern* european şi mai cu seamă american (!), arta contemporană.

„Intervenţia" artistică într-un context atins de patina timpului a comportat la Orheiul Vechi o valenţă tandră. **Invasia** nu a fost o recuperare cinică, în stilul postmodernismului *hard*, care scurtcircuitează relaţia cu trecutul, ci una blîndă şi (re)constructivă. Tabăra Internaţională de Artă Contemporană din luna septembrie din R. Moldova s-a plasat sub zodia postmodernismului *soft*, ludic şi imaginativ, redirecţionind un discurs vechi şi constituind un pandant al identităţii europene. Alunecarea prin procedeele de colaj, mixaj şi metisaj pe suprafeţele temporale şi spaţiale date a dezvoltat o pletoră discursivă bogată, perspectivismul afirmîndu-se ca principală caracteristică a evenimentului.

Curatorul proiectului a fost Ştefan Rusu. Parteneri: Centrul pentru Artă Contemporană, KSA:K, Muzeul de Arheologie şi Etnografie al Republicii Moldova, Catedra de Studii Est-Europene UNESCO, Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe din Moldova.

Rescrierea regresivă şi progresivă

La o privire de sus, s-a putut remarca, pe de o parte, un demers artistic, convenţional numit, *regresiv* şi altul *progresiv*. Diferenţa este că în primul caz prioritatea a constituit-o deshumarea unui fond adormit, prin urmare descoperirea unui fond identitar, iar în al doilea – proiectarea unei mărci identitare actuale pe fundalul fondului resuscitat, folosit doar ca pretext.

Rescrierea regresivă a folosit „privirea înapoi" şi a rediscutat, în principal, vestigiile Orheiului-Vechi. S-a produs ceea ce mai mulţi imagologi numesc *actualizarea originilior*. Alexandru Antik (România) (un detaliu curios: despre locurile cu pricina a aflat mai întîi din **Observator cultural**) a conceput o instalaţie din carton în stilul artei minimale numită **Macheta pomenirilor** în chiar interiorul unei foste biserici. Prin procedeul de substituire, pielea de cal folosită, după un obicei tătăresc, la capătul unui prapor a fost înlocuită cu pielea „fotografică" a artiştilor din tabără, iar actul de consum al cărnii de cal a echivalat aici cu festinul contemporan, unde s-a consumat „carne de artist". Pe carnalitate a mizat şi instalaţiile-*environment* ale lui Erbossin Malidibekov (Kazahstan) **Polpoth 5** şi **Polpoth 6,** montate în locul fostului pristol al bisericii. În prima acţiune au fost fixate cîteva copite de cal şi au fost îngropaţi pînă la gît trei oameni, construcţia antropomorfă fondîndu-se pe legătura puternică dintre violenţă şi corporalitate. În al doilea exerciţiu, artistului i s-a pus chiar un pistol în gură, pistolul definindu-se, în acest caz, ca o proteză. De aici pînă la concreşterea corpului uman cu cel digital nu mai era decît un pas. În aceeaşi serie „regresivă" se numără şi instalaţia-intervenţie a lui Hujagochir Mijidochir (Mongolia) care a refăcut schema unei băi tătăreşti, recuperînd atmosfera „domestic-agresivă" de altădată. Nu întîmplător, *performance*-ul grupului etnofolcloric **Temuujin,** provenit tot din Mongolia, n-a sunat nicăieri mai bine decît acolo.

Rescrierea progresivă a explorat, în schimb, potenţialul de exprimare ale noilor media. În această perspectivă, s-a pus un accent mai puternic asupra formei, a semnificantului, subiectul Hoardei de Aur alienîndu-se, în mod multiplu, în stilul **Mitologiilor** lui Barthes. Piotr Wyrzykowski (Polonia) a proiectat pe o stîncă un film-video, unde surprindea gestul mecanic de încărcare şi descărcare a unui pistol. Rezultatul: o imagine multiplicată la puterea a treia: mai întîi proiecţia pe stîncă alături de reflectarea ei pe jumătatea de jos a stîncii, la care se adăuga şi „spargerea" acesteia pe diagonală în apa rîului Răut. Szàbolcs Kosspal (Ungaria) a expus în negativ tricolorul românesc. Într-un cort de campanie, a fost expusă şi partea a doua a lucrării: varianta video a aceluiaşi tricolor în negativ, care, prin prelucrare, imita culorile reale. Proiecţiile video ale artiştilor din Novosibirsk (Rusia) au speculat, pe de altă parte, idioţenia momentului actual. Ideea unui spot care comercializa în bîlbîieli arabe potenţialul turistic al Orheiului-Vechi a valorificat datele locului doar ca un pretext pentru a pune în relief bulimia publicitară. La o dimensiune apropiată au fost receptate şi filmuleţele **My War** care au marşat atît pe dimensiunea politică, cît şi pe cea erotică, aceste valenţe comportîndu-se, în ultimă instanţă, ca două linii complementare. Simulacrele parodiate erau cît se poate de „proaspete": Vladimir Putin, Ussama Bin Laden, George Bush. În aceeaşi stilistică s-a înscris şi desfiinţarea conceptului de mondializare, mîzgălindu-se imaginea machetei satului global de pe coperta nr. 13 al revistei **Art-hoc.**

Eross Istvan (Ungaria) s-a plasat pe linia hiper-realismului, combinînd fotografia cu desenul. Fotocopia A0 a unei fotografii alb-negru a unor ruine a fost apoi „retuşată", mai exact colorată, imitînd în sens naturalist peisajul fotografiat iniţial.

Pentru o poetică a imaginarului

În consens cu concepţia lui Jean Burgos interesat, mai cu seamă, de rezonanţele imaginilor şi concepînd imaginarul dincolo de imagini, *replay*-ul Invaziei Hoardei de Aur în varianta Orheiului-Vechi, „a adus la zi" realităţi apuse, proiectîndu-le, totodată, într-un registru artizanal.

Exerciţiul improvizat de Piotr Wyrzykowski (Polonia) şi Nenad Andric (Iugoslavia) în timpul conferinţei cu care s-a încheiat proiectul rescrierii invaziei tătaro-mongole **Just looking** şi **Just sitting** a dezavuat o dată în plus conflictul clasic dintre lumea academică şi lumea artistică. De astă dată, însă, perechile de termeni antinomici artist-om de ştiinţă, european-asiatic, seniori-juniori au fost trecute dintr-un regim diacronic în unul sincronic, dat de dialogul artistic.

Radiografierea contemporanietăţii şi survolarea unui trecut prin gesturile participanţilor la Tabăra Internaţională de Artă Contemporană **Invasia** a produs, în definitiv, o reacţie ambivalentă, definită atît printr-o atitudine de asimilare, prin implicare, cît şi alta de distanţare, prin simpla contemplare a locurilor.

Iar, în completare, ca un exerciţiu de *return to the innocence*, de *mit al eternei reîntoarceri* pe 24 octombrie a.c., lucrările concepute în cadrul **Invasiei** vor fi expuse la Muzeul de Arheologie şi Istorie din Chişinău, unde există vestigii din situl Orheiul Vechi, de pe vremea invaziei tătaro-mongole.

Alexandru Antic, *Macheta pomenirilor*, instalaţie

Heyagochir Mijidochir, *Tabăra*, instalaţie

profil

INTEGRAREA

Integrarea, „publicaţie naţională dedicată procesului de integrare europeană şi euro-atlantică a României", este un bilunar clujean ajuns în prezent la al cincilea număr. Consiliul editorial este alcătuit din Marius Avram, Radu Moldovan, Mircea Tătar şi Iancu Moţu. Cele 16 pagini conţin informaţii privind instituţiile euro-atlantice şi programele de finanţare, evaluări ale situaţiei economice şi politice interne din perspectiva cerinţelor integrării, informaţii administrative, ample materiale descriptiv-informative – dar şi analitice – de politică internă şi externă, pagini despre racordarea României la normele justiţiei şi legislaţiei europene etc. De un real interes sînt materialele despre vizele de tranzit şi despre legile proprietăţii. De asemenea, interviul cu Vasile Puşcaş, negociator-şef al României cu Uniunea Europeană, şi cel cu Vasile Leordean, director al recent privatizatei Flacăra S.A. din Cluj. În pagina 9 (**Artă, cultură**), Dinu Criste îi ia un interviu lui Ignazio Valente, arheolog, manager de proiect UNESCO pentru România: **România nu este integrată în circuitele culturale europene**. Printre comentatorii actualităţii politice întîlnim şi cîteva surprize (plăcute): Oliv Mircea, Marius Jucan, Vasile Gogea. Pe ansamblu – o revistă utilă, deşi uneori cam diluată.

din presa cotidiană

România liberă

Sub titlul **Este sau nu revizuirea un risc?**, la începutul săptămînii trecute pagina de cultură a **României libere** a găzduit, prin intermediul lui Dan Stanca, opiniile a 6 critici sub 30 de ani: Cristina Ionică (**Revizuiri relaxate**), Daniel Cristea-Enache (**În deplină libertate**), Paul Cernat (**Utopiile tinereţii**), Luminiţa Marcu (**Revizuirea e un proces normal, periodic, fără nimic dramatic**), Ioan Stanomir (**Singurătatea alergătorului de cursă lungă**) şi C. Rogozanu (**Citiţi doar, e de-ajuns**). Cei şase tineri cronicari literari, afirmaţi în ultimul „cincinal" în paginile **Observatorului cultural, României literare, Adevărului literar şi artistic, Luceafărului** etc. îşi definesc pe scurt, fiecare în felul său, identitatea şi mizele acţiunii critice. În răspăr cu ideea – naiv-idealistă – a „criticului tînăr şi neviciat de sistem", Ioan Stanomir şi Paul Cernat refuză „hei rupismul" juvenil vorbind, totodată, de necesitatea explorării relaţiei cu propriul trecut. Recitirea cărţilor produse sub comunism nu poate fi convingătoare în absenţa „recitirii" propriei biografii de pînă în 1990. La rîndul lor, ceva mai tinerii C. Rogozanu, Luminiţa Marcu şi Cristina Ionică pledează în favoarea revizuirilor relaxate şi împotriva prejudecăţilor care continuă şi azi să greveze lectura „monştrilor sacri" (Fănuş Neagu, Zaharia Stancu, Octavian Paler, Nicolae Breban sau Augustin Buzura).

O opinie (conservatoare) separată face doar Daniel Cristea-Enache, care se lasă vorbit cu nonşalanţă de maeştrii şi protectorii săi: „Eu cred că în aceste condiţii grele critica literară postbelică (mai ales cea «şaizecistă») şi-a făcut din plin datoria, impunînd o autentică scară de valori". (Chiar aşa? Să stăm strîmb şi să judecăm drept: indiferent de valoarea membrilor generaţiei '60, ei nu ar fi intrat niciodată atît de precoce în manualele şcolare fără voie de la Partidul unic. Ar fi o dovadă de naivitate să vedem în timpuria lor canonizare didactică doar un merit al criticii epocii. Cît despre scara de valori, e de văzut *cu ce preţ* s-a construit şi ce rezistă din ea azi.) Altfel, D.C.-E. se „remarcă" prin aceeaşi decepţionantă vanitate fără acoperire: „Deocamdată, eu mulţumesc din toată inima **Adevărului literar şi artistic** pentru care scriu, săptămînal, de patru ani, precum şi **Caietelor critice**, revistă de asemenea cu un rol important în biografia mea profesională şi sentimentală. Fiecare are despre el, evident, părerea cea mai măgulitoare; nu fac excepţie de la regulă". În afişarea „autorităţii" deocamdată inexistente, tînărului critic îi reuşeşte cel mai bine exprimarea recunoştinţei; chestiune de vocaţie. În schimb ironiile pe care le lansează pieziş se întorc împotriva lui ca un bumerang: „Cel mai serios «concurent» mi se pare, în prezent, Paul Cernat: talentat, informat, consistent. Şi zeii sînt alături de el, încercîndu-l: atent monitorizat de **Observatorul cultural**, ca pînă acum, el are bune şanse să ajungă un mare critic ca Ion Bogdan Lefter, şi nu unul «ratat» ca G. Călinescu". După cum se vede, încercarea polemică a lui D.C.-E. e un exemplu tipic pentru ceea ce psihanaliştii numesc „act ratat"...

Cotidianul

Fondator ION RAŢIU

Din **Cotidianul** de miercuri 10 octombrie aflăm că „Audiovizualului românesc i se pregăteşte ceva". Interviul realizat de Elena Vlădăreanu cu Beatrice Comănescu, directoarea viitorului post central de televiziune **România Cultural**, ne oferă numeroase informaţii de un real interes despre profilul şi structura emisiunilor acestui post al TVR care „va suplini, în materie de cultură, ceea ce nu fac televiziunile comerciale": „Ca strategie, mi-am propus ca acest program să aibă o identitate naţională şi să reuşească să acopere capitolul care ar putea fi numit «integrare europeană». Din cîte am înţeles, acest canal va emite prin satelit, deci va fi o şansă extraordinară ca imaginea României să fie reflectată aşa cum este cu adevărat [...] există emisiuni care vor avea un caracter preponderent pedagogic, fie că este vorba despre cursurile de limbi străine, fie despre emisiunile de şcoală, care sper că vor fi ceva mai realiste şi mai atractive. Acestea, evident, vor fi realizate în strînsă legătură cu aria curriculară a Ministerului Învăţămîntului [...] După grila de pînă acum, luni se pot vedea mişcări şi curente, marţi putem vedea film istoric, iar miercuri filme muzicale. Nu în ultimul rînd, filmul românesc va beneficia de un spaţiu generos, pentru că sînt convinsă că filmul românesc, încă de la **Războiul de independenţă** pînă la ultimul film românesc prezent anul acesta la Cannes, merită un spaţiu anume. Important este că, înainte de fiecare difuzare a unui film sau înainte de fiecare emisiune, va fi invitată cîte o personalitate. [...] Un al treilea pachet de emisiuni va fi destinat celor care vor să se informeze şi să-şi diversifice cunoştinţele. În această categorie am inclus emisiunile tip magazin tv". În privinţa reflectării actualităţii culturale, noul post şi-a propus „o seamă de dezbateri, care vor fi difuzate de luni pînă joi, la o oră de audienţă. Vor fi puse în discuţie problemele învăţămîntului, teme legate de carte şi de artele spectacolului şi, nu în ultimul rînd, probleme de management şi marketing cultural. Se vor face studii de caz pe diferite instituţii, unele care au reuşit, altele care au probleme. Vom avea un buletin de ştiri cu caracter informativ"... Aşteptăm să vedem şi cu ce colaboratori intenţionează noul post – conceput după modelul canalului **Arte** – să-şi pună în practică proiectul nu lipsit de riscurile manipulărilor politice sau, aşazicînd, „identitare".

de ici, de colo

AdMaker

revistă de publicitate

Revista de publicitate **AdMaker** se ocupă pe larg de ceea ce am putea numi „patrio-reclama". În acest sens, Florin Dumitrescu şi Filip Stoler îi iau un interviu lui Mircea Dinescu (**Un milion de dolari pentru Ideea lu' Dinescu**). Potrivit celor doi, poetul ar fi declanşat (e adevărat, neoficial...) „una dintre cele mai revoluţionare campanii publicitare din România: «Cumpăraţi româneşte»", reclama făcută într-o emisiune televizată legumelor româneşti – mai bune şi mai „naturale" decît cele străine, tratate chimic – dovedindu-se extrem de eficientă în rîndul cumpărătorilor. Iată cum comentează Florin Dumitrescu, în *chapeau*-ul interviului, „ideea lu' Dinescu: „Atunci s-a declanşat un fenomen uimitor pentru societatea românească: în pieţe au apărut preţare cu inscripţia «roşii româneşti», «piersici made in Romania» (*sic*), ca o garanţie a calităţii mărfii, dar şi ca o redeşteptare a mîndriei naţionale. A fost un moment istoric pentru moralul românilor, năuciţi pînă atunci de obsedanta laudă a tot ce-i străin. A fost un moment istoric pentru publicitatea românească, fie ea şi folclorică, cu caracter spontan, pe care publicitatea profesională n-ar trebui s-o dispreţuiască (dimpotrivă...), Mircea Dinescu a făcut, poate fără să ştie, un *testimonial*. Dar mai mult, Mircea Dinescu a declanşat o (nouă) revoluţie. O revoluţie a mentalităţilor, a consumului, a pieţei". „Îmi plac foarte mult", declară poetul, „lucrurile bune ale altor ţări – creveţii, cînd mă duc în Spania, pizza în Italia şi fructe tropicale în Cuba. Aici, la noi, vreau să mănînc roşii adevărate, carne adevărată [...]. Să ştii că mirosul mititeilor originali nu a fost denaturat de străini. Eu îi înjur pe escrocii români care deturnează bunul gust şi gustul ăsta naţional, dacă vrei. Eu mă aşteptam după revoluţie să reapară acele cîrciumi româneşti adevărate care făceau farmecul Bucureştilor odinioară". Întrebat dacă ar accepta să apară ca purtător de cuvînt al unei campanii de tipul „Fabricat în România", Dinescu răspunde fără înconjur: „Da. Cu condiţia ca produsele despre care ar trebui să vorbesc să fie veritabile. Incontestabile. În ceea ce priveşte produsul românesc bun, sînt dispus să mă bat pentru el". Într-adevăr, firmele de publicitate nu ar trebui să ignore, cel puţin uneori, aportul poeţilor, fie în variantă publicitară „folclorică", fie „profesională", după cum nici poeţii nu au a dispreţui comerţul. Mircea Dinescu ne-o confirmă cu prisosinţă...

PROVINCIA

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ POLITICĂ

ediţie în limba română

Numărul 10/2001 al revistei **Provincia** dezbate problema necesităţii şi oportunităţii apariţiei pe scena politică românească a unui partid regional transilvănean. Despre aceasta scriu articole şi eseuri Adrian Docea, Alexandru Seres, Steliu Lambru şi, în deschidere, Traian Ştef. Este, de asemenea, reprodusă – cu titlu de intervenţie în discuţiile revistei – o **Scrisoare despre federalism** semnată de Ion Solacolu rezident român în Germania. Merită reţinute, din cadrul secţiunii de „analize", eseurile despre **Identitatea ceangăilor moldoveni** (Pozsony Ferenc), **Timocenii. Documente pentru identitate** (Otilia Hedeşan). Daniel Vighi publică partea a doua a incitantului său serial despre **Politica fostei Securităţi în anul 1990**, iar pe ultima pagină Caius Dobrescu şi Gusztav Molnar comentează percutant efectele atacului terorist asupra Americii.

În pagina 2, Colegiul de redacţie semnează o scrisoare de clarificare către primministrul Adrian Năstase care, în faţa cursanţilor Şcolii de vară a tineretului social-democrat de la Slănic-Moldova, a acuzat, între altele, Asociaţia **Provincia** de „transilvanism". Semnatarii ţin să reafirme faptul că revista şi asociaţia nu constituie „un grup «subversiv», de subterană – ci un *think tank*", un grup de reflecţie şi dezbatere intelectuală asupra identităţilor regionale.

Tot în pagina 2, 18 intelectuali, colaboratori ai **Provinciei**, adresează un protest Ministerului Educaţiei Naţionale în legătură cu anularea avizului acordat manualului de istorie al Editurii Sigma.

În ceea ce priveşte problema Partidului Alianţei Regionale, redăm un fragment din editorialul – sceptic – al lui Traian Ştef (**Un partid ardelean?**): „A înfiinţa un partid, a cărui soartă va fi cu siguranţă efemeră, este mai raţional decît a lăsa ideea pe seama unei mişcări în bătaia vîntului, în sînul căreia se pot naşte şi reacţii extremiste. Acum, cine să fie pionierul acestui partid? Vrea Sabin Gherman. El a fost însă ridiculizat la posturi de televiziune, în presă, la colţ de stradă. Şi aceia care îi respectă ideile consideră că nu are prestanţa necesară. Declaraţia cu care s-a lansat este, apoi, interpretată în nuanţă separatistă. Sabin Gherman nu este liderul potrivit pentru un asemenea partid – nici vorbă exclusiv ardelean, dar ardelenesc prin cumpătare şi hotărîre. Majoritatea celor care i s-au alăturat, în judeţe, provin de la partide care nu au mai prins Parlamentul şi care au cunoscut unele frustrări inclusiv din partea partidelor respective (nu au figurat pe liste, nu au primit, în timpul guvernării trecute, funcţii publice etc.). Să fie un maghiar? Frunda Gyorgy, de exemplu? Nu cred că UDMR, care este un partid regional, s-ar bucura de apariţia altui partid regional, transetnic. Şi nici românii nu ar accepta, de teama subordonării faţă de UDMR. Ar putea fi condus colegial, de un român, un maghiar şi un german, ar putea fuziona cu Partidul Moldovenilor, primul partid regional al românilor, dar dl Simirad cochetează cu PSD şi cu un post de ambasador. Aş spune că, deocamdată, există doar condiţiile, ideea, precipitarea pe care mulţi o consideră dubioasă a lui Sabin Gherman şi teama dlui Năstase care a alertat toate instituţiile statului".

Flacăra
Magazin ilustrat fondat în 1911
nr. 10/2001 • 84 pagini • 19.900 lei
Cele mai şocante imagini ale tragediei americane
Mărturii în exclusivitate
Dolarul nu se predă
RĂZBOIUL LUMILOR
Cine este Usama bin Laden

Revista **Flacăra** (nr. 10/2001) conţine un amplu şi impresionant grupaj/reportaj despre atacurile teroriste din 11 septembrie asupra SUA (**Războiul lumilor**). Şocante, zguduitoare sînt, cu deosebire, imaginile fotografice de la faţa locului – **Cele mai şocante imagini ale tragediei americane**. Trecători surprinşi în apropierea turnurilor gemene şi scăpaţi ca prin minune. Imagini ale exploziilor surprinse din diverse unghiuri şi imaginea turnurilor prăbuşite surprinsă din satelit. Operaţiuni de salvare printre ruinele fumegînde şi oameni acoperiţi de fum şi moloz. Newyorkezii din faţa catastrofei. Şi mai ales imaginea unuia dintre oamenii care au ales să se arunce în gol. Pe lîngă acestea – comentarii, declaraţii ale românilor de la faţa locului, articole, o analiză a situaţiei economice şi un material despre Usama bin Laden realizat de Tudor Călin Zarojanu.

Poezie

lidija dimkovska
poeme
META-SPÂNZURARE
EDITURA VINEA DE META-TEI

Lidija DIMKOVSKA
Meta-spînzurare de meta-tei
Editura Vinea, Bucureşti, 2001, 81 p., f.p.

Titlul cărţii poetei macedonene Lidija Dimkovska, **Meta-spînzurare de meta-tei**, este meta... discursiv pînă în momentul lecturii volumului de poezii. Poemele, spre deosebire de excesul teoretizant al titlului cărţii, se desfăşoară cu o originală naturaleţe discursivă. Textele postmoderniste ale poetei, deşi au diverse trimiteri livreşti, deşi sînt uneori autoreferenţiale, sînt în primul rînd prozastice, subiectiv-feminine şi ludic-parodice.

Autoironia autoarei este evidentă, chiar dacă limita jocului rămîne precară, jocul cu literaritatea fiind asimilat, în ultimă instanţă, cu însăşi existenţa. Mai degrabă, particula *meta* face parte din noţiunea de „metafizică", autoarea propunînd un scenariu al cunoaşterii prin experiment la limită: meta-spînzurarea de bătrînul tei mijloceşte comprehensiunea „atîrnării" în univers. Convingerile filozofice sînt explicite, acestea asociindu-se crezului poetic bine definit. Jocurile lingvistice, cu concepte ale teoriei literare, sînt introduse în contexte poetice narative, biografice, cotidiene. Gravitatea actului existenţial prin scris nu lipseşte, deşi tonalitatea versului se vrea una „neserioasă", parodică:

„Doamne, cîte cuvinte, azi dicţionarele-s o afacere bună,/ stai frumuşel acasă şi te joacă: La litera... la litera...!/ De-acum voi vorbi numai în onomatopei, ba nu,/ mai bine în metaonomatopei. Şi oricum,/ îmi pare bine de cunoştinţă, părinte,/ dacă nu eram femeie, şi mai ales dacă/ n-aş fi dat faliment, aş fi avut ocazia să mă spovedesc./ Dar e bine şi-aşa. Bem ceai, ne ronţăim/ unul altuia unghiile/ şi ne privim cu coada ochiului./ Cucu – metacucu! Metacirip – cirip!" (**Fată cinstită**).

Lidija Dimkovska îşi fragmentează viziunea poetică chiar cu preţul trecerii de la un cadru la altul, de la un context al narativizării trăirilor aproape rituale la un context al demitizării sau al derealizării prin mijloace mediatice, televizate sau computerizate. Într-un poem intitulat **Cine ţi-a ros unghiile?**, tema dragostei este mitizată prin pretenţia efectuării unui rit cosmic însă, în acelaşi timp, este banalizată prin recursul la teatralitatea unui pariu între bărbaţii dintr-un bar, pariu pentru iubirea unei femei. Altădată, în **Cîntăreaţa cheală**, poemul de dragoste se reduce la o relaţie a personajului feminin cu personajul masculin „tras în ţeapa" antenei TV, scenariul avînd loc într-un context puternic narativizat, un context al lumii desuete, banale, însă nu mai puţin tragice.

În poemul **Integramă**, corporalitatea umană este captată în jocul lexical ca o introducere fizică în literele „integramelor fără rame". Relaţia corp-literă-cuvînt, intertextualitatea, metatextul sînt mărci ale trăirii poetei în scriitură („Facem dragoste direct în literatură,/ visăm vise plăcute în lingvistică,/ viaţa noastră e in media res – poezie" – **Lettre**). Paraliteratura este ea însăşi investită cu veleităţi literare, participînd la echivalarea dintre limbaj şi existenţă asumată corporal :

„Sensibilitatea prea mare a pielii/ nu-i în favoarea integramiştilor./ Li se umflă porii cu noţiuni ca:/ specie de papagal (ara), nume de femeie (Ana),/ cîntăreaţă din fotografie (piaf)".

Viaţa poetică pe care autoarea o descrie înseamnă, de asemenea, condiţie a femeii în lumea postmodernă, raporturile acesteia cu bărbatul sau cu Dumnezeu. Subiectivitatea personajului feminin capătă aură mistică în plin univers al concretului, iar semnele exterioare ale feminităţii exuberante evidenţiază un interior profund în trăiri:

„Mi-am ros unghiile salivînd de poftă/ şi-acum peste mine picură miturile/ ca dintr-o rochie de vară agăţată pe sîrmă./ Amoniacul se va scurge iute./ Cît ai clipi se vor usca fibrele./ Cum adică, Medeea e în versuri?!/ Iar eu am fost plină de răni/ şi ştiu de ce azi cerul e un kitsch/ ca o reproducere după Da Vinci/ pe-o cutie de ciorapi".

Lidija Dimkovska scrie poeme de forţă expresivă, orice cuvînt primind multiple latenţe de sugestie poetică în ansamblul cărţii. Volumul **Meta-spînzurare de metatei**, deşi variat ca tematică, se ordonează prin coerenţa internă a viziunii ample, transfiguratoare a cotidianului. Existenţa zilnică capătă semnificaţie ritualică, sentimentul iubirii trece prin sacrificii transumane, conversaţiile cu divinitatea sînt coborîte la nivelul umanului ultragiat. Poeta îşi creează un personaj feminin plin de feminitate, însă o feminitate aparte, uneori fatală, uneori crudă, uneori dramatică. Personalitatea complexă a femeii din poemele volumului indică un „eu" auctorial sensibil la realitate şi transcendenţă, o atmosferă încărcată de ficţiune biografică.

Lucia Simona BUMBU

răzvan ţupa
fetiş
Editura
SEMNE
2001

Răzvan ŢUPA
Fetiş
Editura Semne, Bucureşti, 2001, 80 p., f.p.

În ciuda fragmentarismului şi a formulărilor lapidare, impresia la lectura poeziei lui Răzvan Ţupa este de flux verbal care încearcă să spună *totul* pentru că „atît îţi rămîne clipa unei singure dăţi viitoare care este de ce nu acum" aşa că „dacă-mi ceri să vorbesc s-ar putea să spun tot/ pînă la sufocare". E ca şi cum în spatele eului vagant într-un Bucureşti halucinant ar fi mereu, ca un miraj, *scrisul* în care „fiecărei litere îi corespunde pana unui deget", deşi nimic nu mai garantează accesul la miezul lucrurilor: „fiecare/ rîcîie cît poate dinafarănăuntru tot/ ce se topeşte pînă la os şi asta ce ră-/ mîne nu este esenţialul". De aceea poate doar un preludiu al *totului*. „N-o să fie nimic n-o să mai fie nimic din toate poveştile abia o să şopteşti de parcă paginile mototolite ale cărţii de telefon ar putea să formeze singure vreun număr" pentru că am ieşit din iluzie, vorbele „nu mai pot sau aşa ţi se pare ţie că nu mai pot să ţină strîns lipite de ele abţibilduri cu peisaje portrete şi busturi minuscule delicate fermecătoare", dar sunetele „tot se pricopsesc cu vreun înţeles oricît de mic totuşi enervant".

Poezia încearcă o vindecare de ideile primite. Alături de iluzia mimesisului şi a autenticităţii în poezie, a imaginii poetului solitar, a teritoriului propriu poeziei, autorul demontează şi iluzia unicităţii noastre: „desigur că semănăm fi-r-ar să fie că ne strîngem unul în altul şi ne ameninţăm pentru o certitudine olfactivă măcar dacă nu mai putem să ne schimbăm între noi şepcile sunătoare", pînă la urmă „filtrul de identitate [...] ne îngălbeneşte degetele cam la fel". De aceea nu o singură voce sau un singur discurs ne propun aceste pagini, ci întretăierea unor discursuri şi crîmpeiele unor dialoguri. În jurul unui *eu* (obiectivat de multe ori în *el*) se mişcă prietenii, un halou confortabil al lui *noi*: „noi ne întorceam spre o gesticulaţie reţinută găseam idoli fonetici urme ale unei legături sigure nu mai eram decît cîte unul care oricum ne vedeam rar". Acest *noi* spus în numele unei viziuni şi al unui limbaj poetic, în acord cu strania confuzie *eu/el* din prezentarea autorului semnată de Cristian Constantinescu şi cu enumerarea cîtorva poeţi aflaţi la primele volume, dă cărţii un gust specific de manifest poetic (sau de *desant*).

Poezia lui Răzvan Ţupa este un amestec de pesimism/negaţie, şi iluzie/candoare, pentru că aceasta e o lume în care nimic nu este definitiv şi, într-o „claritate făcută ţăndări", visele funcţionează, cum se întîmpla şi la Virgil Mazilescu, „ca o mirungere pentru orice stradă". În mijlocul distrugerilor pe care le operează realul asupra noastră, în faţa neputinţei „eroului cu dinţi laţi", imaginarul se răzbună: „poate o să vină măsa păsărilor şi o să vină/ cu ciocurile numai sunet să danseze/ de pe un picior pe altul noi nu sîntem/ utilajele noastre de fărîmiţare".

Senzaţionalul intră în poezie alături de amintirile confuze ale copilăriei şi de fantasmele care bîntuie eul poetic. Nu metafizicul creează frisoanele care străbat ţesătura poemelor din ciclul **Oxigen**, de pildă, ci amintirile despre palma lipită de cazanul încins sau electrocutarea de la chioşcul de îngheţată, **intîmplările minore**, şi ele, poate tocmai ele, ale fiinţei.

Roxana RĂCARU

Eseu

Deschideri
Marina Cap-Bun
Între absurd şi fantastic
Incursiuni în apele mirajului
Editura Paralela 45

Marina CAP-BUN
Între absurd şi fantastic.
Incursiuni în apele mirajului
Editura Paralela 45, Colecţia „Deschideri", Seria „Poetică şi teorie literară", Piteşti, 2001, 202 p., f.p.

Lucrarea Marinei Cap-Bun, **Între absurd şi fantastic. Incursiuni în apele mirajului** cuprinde mai multe studii grupate în jurul celor două concepte-cheie precizate încă din titlu; structura sa nu e însă, dată fiind natura acestor concepte, una duală: senzaţia e de înlănţuire coerentă, ce porneşte de la mecanismele fantasticului înspre absurd (similar evoluţiei fantasticului însuşi, care, împins pînă la ultimele sale consecinţe, eşuează în absurd – studiile referitoare la opera lui Eugen Ionescu din partea a doua a volumului sînt relevante în acest sens).

Cele două părţi ale cărţii sînt separate de alte criterii: prima cuprinde trei studii (**Aventura fantasticului, Avatarurile unui gen** şi **Strategii ale pluralismului**) care încearcă să definească coordonatele teoretice ale subiectului, bazîndu-se pe opiniile cîtorva reputaţi teoreticieni literari, de la cei mai cunoscuţi, precum Tzvetan Todorov şi Roger Caillois, la Kathryn Hume, Ann Swinfen sau Franz Hellens; sinteza acestor definiţii nu exclude perspectiva istorică, pe o linie care porneşte de la Castex spre analiştii contemporani ai genului. Această primă parte nu trece însă de stadiul inventarierii unor puncte de vedere, reversul conciziei textelor fiind o anumită superficialitate, impresia că autoarea ezită să ducă pînă la capăt ideile în discuţie.

Partea a doua e consacrată analizei unor texte aparţinînd literaturii fantastice româneşti, de la nuvelele eminesciene, trecând prin Caragiale (despre ale cărui nuvele fantastice Marina Cap-Bun a mai vorbit în cartea sa **Oglinda din oglindă. Studiu asupra operei lui I.L. Caragiale**), Macedonski (cu **Între coteţe**, în care autoarea vede o „inedită ţesătură de motive fantastice, dublată de încercarea de a pătrunde în zonele cele mai obscure ale psihicului uman") şi culminînd cu Eugen Ionescu, cu teatrul său situat „la limita între absurd şi fantastic". Se remarcă dintre acestea eseul **Rinocerizarea**, în care celebra piesă ionesciană e privită din mai multe perspective convergente: cea a dialogului intertextual dintre **Rinocerii** şi **Metamorfoza** lui Kafka şi una ce pune geneza textului pe seama „intenţiei de a ilustra dimensiunea fantastică a existenţei, ce transformă piesa ionesciană într-o meditaţie pe marginea vocaţiei metamorficului"; nu sînt ignorate nici conotaţiile ideologice atribuite adesea textului, iar ultima secţiune a studiului e consacrată *rinocerizării* ca „proces simbolizant".

Addenda cuprinde două eseuri în limba engleză, dintre care cel dintîi (**Towards a Definition of the Fantastic**) se constituie într-un fel de rezumat al studiilor teoretice din prima parte a volumului, iar celălalt încearcă să stabilească o filiaţie între proza fantastică a lui Edgar Allan Poe şi cea a lui Caragiale.

În concluzie, aşa cum afirmă autoarea, volumul, deşi „gîndit, în primul rînd, ca un instrument didactic, destinat studenţilor, întrucît multe din textele incluse aici abordează teme tratate la cursurile speciale, [...] se adresează unei categorii mult mai largi de cititori, într-un cuvînt tuturor celor ce se simt ispitiţi să plonjeze *în apele mirajului*".

Mariana ILIE

Ştiinţe sociale

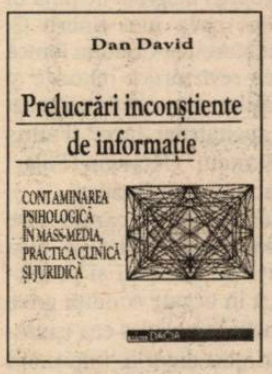
Dan David
Prelucrări inconştiente de informaţie
CONTAMINAREA PSIHOLOGICĂ ÎN MASS-MEDIA, PRACTICA CLINICĂ ŞI JURIDICĂ
DACIA

Dan DAVID
Prelucrări inconştiente de informaţie. Contaminarea psihologică în mass-media, practica clinică şi juridică
Editura Dacia, Colecţia „Ştiinţe Sociale", Cluj-Napoca, 2000, 190 p., f.p.

Prelucrare a tezei de doctorat intitulate **Mecanisme inconştiente de reactualizare a informaţiei**, susţinută anul trecut la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj, studiul de faţă dezbate problema prelucrărilor inconştiente de informaţie dintr-o perspectivă extrem de modernă, plusînd pe o aporie a graniţelor metodologice – acelea ale teoriei şi practicii. Folosind metoda „scientist practitioner", la putere în cercetările efectuate atît în Europa Occidentală, cît şi peste Ocean, de unde autorul şi-o însuşeşte, Dan David îşi aduce o contribuţie pe măsură în domeniul psihologiei, vizînd în special inconştientul ca *materie primă* a prelucrărilor de informaţie, abordarea cognitivă, meta-analiza calitativă şi cantitativă, precum şi rolul „memoriilor" în psihologia cognitivă.

Inconştientul trebuie înţeles aici ca sursă a tehnicilor de restructurare globală, ca anticipare raţională şi expunere a subiectului la informaţii alternative şi incompatibile. Cercetătorul face o adevărată „inginerie psihologică", investigînd *mecanismele* gîndirii, singurele de care mintea subiectului uman nu poate lua act.

Prima parte a lucrării tratează inconştientul din perspectivă literară, filozofică şi cognitivă, revizuieşte şi reformulează permanent conceptele operaţionale şi insistă asupra percepţiei, învăţării şi memoriei implicite. Criteriul metodologic aplicat în această secţiune este *descrierea lingvistică*. Ea stabileşte o demarcaţie clară între conştient şi inconştient, manifestîndu-se sub forma răspunsului comportamental.

Conceptul-cheie pe care îl lansează Dan David şi spre care converge întreaga analiză este *contaminarea psihologică*, înţelegînd prin aceasta refuzul voluntar, conştient al subiectului faţă de anumite informaţii care inconştient ne modifică gîndirea, comportamentul şi emoţiile.

Capitolul dedicat metodologiei se axează pe un alt aspect cu caracter de noutate, anume pe *experimentul cu un singur subiect*, pentru ca în partea de final atenţia să fie concentrată asupra unei tipologii a experimentelor propriu-zise, plecînd de la mass-media şi ajungînd la domeniul predilect al cercetătorului – practica clinică şi juridică, cu comentariile aferente: impactul uitării intenţionate specifice, la nivel global şi item cu item.

Dan David demonstrează cu succes că uitarea intenţionată specifică este ineficientă în blocarea influenţei inconştiente a informaţiilor false, venite din afară, în timp ce contaminarea psihologică depinde de baza individuală de cunoştinţe. Argumentul îl constituie, o dată în plus, **Anexele** care încheie studiul.

Adresîndu-se cu precădere specialiştilor în psihologie, întreaga lucrare respiră un aer de flexibilitate în analiză, aşa cum autorul a moştenit-o după cele două stagii în psihoterapie la Universitatea Tennessee din Statele Unite ale Americii, putînd fi citată oricînd ca sursă bibliografică pentru ulterioarele cercetări în domeniu.

Dragoş IVANA

Călătorii

CD PRESS
Iuliu Popper
Constantin Chiru
Basil Assan
Dimitrie şi
Nicolae Ghica-Comăneşti
Sever Pleniceanu
Gregoriu Ştefănescu
Emil Racoviţă
Constantin Dumbravă
CĂLĂTORII
EXTRAORDINARE

Iuliu POPPER, Constantin CHIRU, Basil ASSAN, Dimitrie şi Nicolae GHICA-COMĂNEŞTI, Sever PLENICEANU, Gregoriu ŞTEFĂNESCU, Emil RACOVIŢĂ, Constantin DUMBRAVĂ.

Călătorii extraordinare
CD Press, Bucureşti, 2001,
234 p., f.p.

Prilejuit de sărbătorirea a 125 de ani de la înfiinţarea Societăţii Geografice Române, volumul **Călătorii extraordinare**, coordonat de prof. univ. dr. Silviu Neguţ, de Alexandru Marinescu şi de scriitorul Emil Paraschivoiu, reuneşte conferinţe susţinute, în urmă cu mai bine de un secol, în cadrul amintitei societăţi, în prezenţa regelui şi a unui auditoriu distins. Conferenţiarii sînt exploratori binecunoscuţi, atraşi de mirajul tărîmurilor virgine.

Absolvent al Şcolii Politehnice din Paris, *Iuliu Popper* (1857-1893) a călătorit în Extremul Orient, nu i-au rămas străine Siberia şi Alaska şi, „stabilit" în America de Sud, a devenit conducătorul unei expediţii argentiniene în Ţara de Foc. Şi-a sintetizat concluziile într-o broşură apărută la Buenos Aires: **Ţara de Foc, viaţa în extremitatea australă a lumii locuite**. A fost membru al Societăţii Geografice Argentiniene şi membru corespondent al Societăţii Geografice Române. În antologia de faţă este prezent cu o comunicare din 1887 despre Ţara de Foc, trimisă lui V.A. Urechia, preşedintele Societăţii Geografice Române, dimpreună cu un volum de fotografii învelit în piele de focă.

Specialist în geologie şi mineralogie, *Gregoriu Ştefănescu* (1836-1911) a participat, ca reprezentant al României, la 11 congrese geologice internaţionale care i-au oferit ocazia de a călători şi de a studia mult. Dintre numeroasele sale conferinţe, **Călătorii extraordinare** selectează trei: două, ţinute în 1892 – despre Niagara şi, respectiv, despre **O excursie pe rîul Potomac** – sînt rezultatul cercetărilor pe care le-a întreprins savantul român cu prilejul Congresului geologic internaţional din Statele Unite. Americană este şi tema celei de-a treia conferinţe din volum, **Fenomenele geologice din Parcul Naţional Yellowstone** (1898).

Nicolae Ghica-Comăneşti (1840-?), descendent al familiei Ghiculeştilor, pasionat de aventura vînătorii, a întreprins o expediţie în Africa (22 octombrie 1895 – 22 februarie 1896), aducînd cu sine, în afară de minunate trofee de vînătoare, o serie de informaţii ştiinţifice şi de precizări cartografice. În 1896 a conferenţiat despre **O călătorie prin Ţara Somalilor**, comunicare prezentă şi în volumul de faţă.

Comerciant şi inginer, *Basil Assan* (1860-1918) a întreprins, în 1896, un periplu în regiunile polare nordice şi, în 1898, o foarte ambiţioasă călătorie în jurul Pămîntului, prima de o asemenea anvergură întreprinsă de un român. Cele două conferinţe ale sale, **Călătorie în regiunile polare nordice** (1897) şi **Călătorie împrejurul Pămîntului** (1899), s-au bucurat de un foarte mare succes, apreciate fiind de însuşi Carol I.

Constantin Chiru (1848-1933) a prezentat în 1898 la Societatea Geografică Română o conferinţă intitulată **O călătorie în Statele Unite ale Americii**. Observaţiile sale se datorează unei plecări în Statele Unite, în 1897, la Congresul Internaţional al Poştelor şi Telefoniei, la care a participat ca reprezentant al României, în calitate de director general al Direcţia Poştelor şi Telefoanelor.

Emil Racoviţă (1868-1947), cel mai de seamă naturalist român, a luat parte între 1897 şi 1899, la expediţia belgiană întreprinsă în „Antarctica". Profitînd de ocazia pe care i-o oferea această călătorie, savantul român a făcut o escală de o lună în Patagonia şi o alta în insula Dawson, unde a putut studia un grup de indieni Ona. Expediţia antarctică „Belgica" a constituit subiectul mai multor conferinţe susţinute de Emil Racoviţă la Bruxelles, Paris, Bucureşti şi Iaşi. Antologatorii volumului **Călătorii extraordinare** au ales una dintre conferinţele din cadrul Societăţii Geografice Române: **Expediţiunea antarctică belgiană** (1900), un discurs deopotrivă firesc, clar şi expresiv, în care imperativele „docere" şi „delectare" se armonizează perfect:

„Aş voi să am darul vorbei sau al penelului pentru a vă putea da o idee despre aspectul fermecător al acestor regiuni cînd marea e lină, cerul senin şi soarele voios. Cum însă îmi lipsesc complet aceste daruri, mă voi mărgini să vă arăt cîteva fotografii ce faţă cu realitatea nu sînt decît caricaturi, căci ceea ce deosebeşte peisajul polar de toate celelalte peisaje e fineţea coloritului, e limpezimea aerului, e dulceaţa tonurilor şi fotografia nu poate să le reproducă." (p. 179)

Cartea **Călătorii extraordinare** mai cuprinde **Conferinţa asupra statului Congo**, ţinută în 1902 de *Sever Pleniceanu*, cel mai important explorator român al Africii tropicale, precum şi o conferinţă a unui asiduu cercetător pe tărîmurile Groenlandei: *Constantin Dumbravă*, **Un an în mijlocul eschimoşilor** (1929).

Bianca BURŢA

Lettre Internationale,
ediţie de toamnă

LETTRE
INTERNATIONALE
ediţia română / toamna 2001

Din sumarul numărului 39 al revistei **Lettre internaţionale** se detaşează cîteva texte şi/sau „documente" remarcabile. Un pătrunzător eseu (din păcate, la ordinea zilei...) despre **Istoria şi dialectica terorismului** semnează, în paginile 13-15 (nici o aluzie la mineriadă!) istoricul Andrei Pippidi. Tot despre terorism, de data asta în mod special despre terorismul german, este vorba şi în dialogul dintre Wolfgang Kraushaar şi Jorg Hermann (**Aura violenţei: «Fracţiunea Armata Roşie». Produs al dezintegrării mişcării studenţeşti de la sfîrşitul anilor '60. Amintiri, interpretări, ipoteze**). Un „document" purtînd o semnătură prestigioasă, este eseul lui Isaiah Berlin despre **Artele în Rusia sub Stalin**. Admiratorii lui Marcel Proust şi ai gîndirii tragicului filozof evreo-german Walter Benjamin pot citi în acest număr al revistei un eseu excepţional despre biografia dramatică din spatele operei marelui autor francez: **În căutarea lui Marcel Proust**, care ar merita, probabil, citat în întregime. Reproducem doar un fragment: „Astmul a intrat în arta lui – dacă nu cumva arta nu a fost sursa lui. Sintaxa lui reproduce ritmic şi pas cu pas spaima lui de a nu se sufoca. [...] Aşa se confrunta moartea cu Proust încă înainte ca boala sa să ia o formă critică – nu ca un capriciu de ipohondru, ci ca o «realité nouvelle», o nouă realitate a cărei reflectare asupra lucrurilor şi a oamenilor constituie semnul îmbătrînirii. O fiziologie a stilului ar dezvălui centrul acestei creativităţi". Am lăsat la urmă eseul lui Matei Călinescu despre „tînăra generaţie" a anilor '30, care face în ultima vreme obiectul preocupărilor sale: **Prietenii şi opţiuni ideologice**. Atent, pătrunzător şi echilibrat, bine documentat, autorul realizează o pasionantă reconstituire a climatului intelectual al epocii, a atitudinilor criterioniştilor faţă de totalitarisme etc. Avem de a face însă, înainte de orice, cu o incursiune în intimitatea legăturilor afective dintre membrii generaţiei (Eliade, Sebastian, Eugen Ionescu, Cioran). Încercînd – şi reuşind – să surprindă complexitatea dramatică a epocii, Matei Călinescu construieşte un „portret de grup" care merită toată atenţia celor interesaţi.

Colecţia de mirări

Panadolul şi poporul

MIHAI DRAGOLEA

Ca un făcut, de cîteva săptămîni grele, pline ochi de evenimente nu din cele mai plăcute, se difuzează zilnic reclama unui medicament, pe numele lui „Panadol". Din respectiva reclamă, la începutul ei, se pricepe cum că nu mai are omul dureri de cap dacă înghite respectivele pastile. Dar cît de mult „Panadol" ne mai trebuie nouă, contribuabililor, că numai ce faci privirea roată şi vezi că majorările lucrează fast, active ca ventilatorul, la energie, gaze naturale, toate celea. Dar nici cel care rosteşte reclama panadoliană nu e de ici, de colo. Este un adevărat „băiat de băieţi". După ce ne anunţă că „Panadol" ne face foarte bine la osteniţii, chiar epuizaţii creieri, omul în cauză porneşte şi turuie năprasnic ceva despre felul cum e de îngurgitat sau consumat medicamentul cu pricina. E ceva spectaculos, teribil (totodată), după ritmul în care vorbeşte respectivul individ (se pare că este actor, după timbrul vocii), îţi vine automat să consumi o cutie întreagă din respectivul vindecător de creieri mai mult sau mai puţin bolnavi, ieşi bine, oricîte pastile ai la bord. Şi uite aşa rîde omul la „Panadol" şi, n-are ce face, se gîndeşte la popor. Pentru că poporul a ajuns precum reclama „Panadolului". Primeşte cuminte şi răspicat informaţii de tot felul, despre scumpiri, majorări de tarife, în fine, tot tacîmul. Şi nu numai atît. Prin Afganistan se plesnesc de mai mare jalea, fraţii de peste Prut ne acuză pe noi de „expansionism", noi care nu sîntem în stare să ne explicăm cum de nu ne mai descurcăm aici, intern. Că te apucă un mioritic dor de ducă şi de pustie cînd citeşti că se despart onorabilii soţi Vîntu, doamna Angelica promiţînd că, din cît îi revine dumneaei după partaj, donează vreo 245 de miliarde păgubiţilor de la F.N.I. La aşa veste se învîrte pămîntul cu tine, cetăţean, pe deasupra. Că noi trăim de pe o zi pe alta, abia de ne plătim cheltuielile de bloc şi uite că apare Angelica lui Vîntu gata să arunce dintr-un avion care o va duce spre zări mai pline de soare saci cu bani pentru păgubaşii fostului soţ. Nu am idee cum arată generoasa divorţată, dar nu cred că va trăi asemeni celor din formaţia „Voltaj", cei care o ţin una bună (după opinia lor): „Ca la douăzeci de ani/ Fără griji şi fără bani". Una peste alta, noi avem griji cu carul, dar bani nicidecît, asta se vede de la o poştă. Sărăcia cronică duce, totuşi, la idei năstruşnice: o doamnă, bună şi vîrstnică vecină, încă o femeie frumoasă, cu toate ridurile aferente, a achiziţionat un căţel pe care l-a botezat Bill Clinton. Stimabilul nu mai e preşedinte, s-a pus pe conferinţe şi scris de memorii. Doamna despre care relatam a rebotezat cîinele (nu spun cum). S-a făcut de s-a înzestrat cu un cocoş foarte frumos, împintenat şi viguros. Pe acesta l-a botezat Vladimir Putin. Putinul cu pene ştie să se bată, le cheleşte pe spate cu deosebită energie pe damele din dotare şi stă foarte des într-un picior. Dar cine ştie cu siguranţă şi cu argumente de ce stă piciorul unui cocoş ridicat. Nu ştim, dar este o plăcere să-l vezi, aşa, oarecum suspendat.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:
- 18, 21 oct., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu, Silvia Năstase
- 19 oct., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Lev Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Maria Buză, Monica Davidescu, Mihai Niculescu, Doru Ana, Alexandru Hasnaş, Gavril Pătru
- 20 oct., ora 19.00 – **Moartea unui comis voiajor** de Arthur Miller. Regia: Horea Popescu. Cu: Virgil Ogăşanu, Florina Cercel, Zoltan Lovaş, Tomi Cristin, Andrei Duban, Marius Florea Vizante, Marius Gâlea, Maria Teslaru, Mihai Fotino, Eusebiu Ştefănescu

SALA LIVIU REBREANU:
- 17 oct., ora 19.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin
- 18 oct., ora 19.00 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag
- 19 oct., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobîlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia
- 20 oct., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric
- 21 oct., ora 19.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I.Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise

SALA CAMIL PETRESCU:
- 16 oct., ora 19.00 – **Amanţii însîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa
- 18 oct., ora 19.00 – **Audiţie pentru Medeea** de Olga Delia Mateescu. Regia: Silviu Jicman. Cu: Olga Delia Mateescu, Tamara Creţulescu, Tomi Cristin, Alexandru Georgescu, Bogdan Muşatescu, Dragoş Ionescu
- 19 oct., ora 19.00 – **Vecina de alături** de Pierre Chesnot. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 20 oct., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**
- 20 oct., ora 19.00 – **Dama cu camelii** după Alexandre Dumas fiul. Regia: Răzvan Mazilu. Cu: Maia Morgenstern, Vlad Ivanov, Răzvan Mazilu, Adrian Naidin
- 21 oct., ora 11.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan
- 21 oct., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

SALA MARIN SORESCU:
- 16 oct., ora 19.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL BULANDRA
SALA IZVOR:
(tel: 314.75.46)
- 18 oct., ora 19.00 – **Colonelul-pasăre** de Hristo Boicev. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Victor Rebengiuc, Dana Dogaru, Răzvan Vasilescu, Mircea Rusu, Costel Caşcaval, Dorin Andone, Silviu Geamănu, Constantin Drăgănescu
- 20 oct., ora 19.00 – **Libertinul** de E.E. Schmitt. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Vasilescu, Irina Petrescu, Emilia Popescu, Oana Tudor, Andreea Bibiri, Constantin Ghenescu

SALA TOMA CARAGIU:
(tel: 211.34.41)
- 18, 19 oct., ora 15.00 – **Neguţătorul din Veneţia** de Shakespeare. Regia: Mitsuya Mori. Cu: Motonobu Hoshino, Dai Ishida, Hiroshi Kawachi, Rikiya Koyama, Seyia Nakano, Yuki Nishida, Atsuko Ogawa, Sachiko Shigyo, Kazuo Tachibana, Shigehiro Tanaka, Satocshi Watanabe. Spectacol prezentat de compania „Theatre du Sygne“ (Japonia)
- 21 oct., ora 19.00 – **Odiseea 2001**. Regia: Cătălina Buzoianu. Cu: Virgil Ogăşanu, Mihai Bisericanu, Valeria Ogăşanu, Radu Amzulescu, Dorina Andone, Diana Dumbravă, Marius Chivu

TEATRUL NOTTARA
(tel: 212.52.89)

SALA MAGHERU:
- 18, 19, 20 oct., ora 19.00 – **Oscar** de Claude Magnier. Regia: Alice Barb. Cu: Ştefan Radof, George Ivaşcu, Emilia Dobrin, Valeriu Preda, Anda Caropol, Daniela Minoiu
- 21 oct., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Catrinel Dumitrescu, Valeriu Preda, Sorin Cociş

SALA STUDIO:
- 16, 17, 21 oct., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszely Gabor. AVANPREMIERĂ. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru
- 18 oct., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu
- 19, 20 oct., ora 19.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr (prescurtate)** de J. Borgeson, A. Long şi D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis

TEATRUL ODEON
(tel: 313.68.74)
- 18 oct., ora 18.30 – **Cumetrele** de Michel Tremblay. Regia: Petre Bokor. Cu: Tamara Buciuceanu, Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Valeria Sitaru, Iuliana Ciugulea, Virginia Rogin, Angela Ioan, Ileana Cernat, Diana Gheorghian, Jeanine Stavarache
- 19 oct., ora 18.30 – **Cafeneaua** de Carlo Goldoni. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Cornel Scripcaru, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurenţiu Lazăr, Marius Stănescu, Dan Bădărau, Anca Neculce, Oana Ştefănescu
- 20 oct., ora 18.30 – **Saragosa – 66 de zile** de Alexandru Dabija după **Manuscrisul găsit la Saragosa** de Jan Potocki. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marin Moraru, Cristian Iacob, Camelia Maxim, Mirela Dumitru, Şerban Ionescu, Constantin Cojocaru, Marius Stănescu, Ioan Batinas, Mircea Constantinescu. Spectacol realizat în colaborare cu SMART
- 21 oct., ora 18.30 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. Regia: Alice Barb. Coregrafia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae

TEATRUL ACT
(tel: 310.31.03)
- 20, 21, 22 oct., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI
- 16 oct., ora 20.00 – **Balaurul sau: ACEA ORĂ din viaţa unui cuplu** de Ovidiu Niculescu. Regia: Ovidiu Niculescu. Cu: Mihaela Rădescu, Marius Capotă
- 22 oct., ora 20.00 – **Chiriţa an voyaj** de Vasile Alecsandri. Cu: Maia Morgenstern, Dorina Crişan Rusu

STUDIOUL TOACA
(tel: 326.38.09)
- 16 oct., ora 20.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi. Regia: Nona Ciobanu. Coregrafia: Laurenţia Barbu. Cu: Liliana Pană, Laurenţia Barbu, Harry Tavitian. Muzica (*live*): Harry Tavitian

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)
- 16 oct., ora 19.00 – **Sinteţi în direct cu Torquemada – Astă seară despre prostie** după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotterdam. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)
- 20 oct., ora 11.00 – **Nuntă cu miliar...dar** de Dinu Grigorescu. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Mihai Ciucă, Boris Petroff
- 21 oct., ora 11.00 – **Vînzătorii de Haloimes**, muzical după Şalom Alehem. Regia: Harry Eliad. Cu: Leonie Waldman Eliad, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa, Ion Grosu, Nicolae Predică. Textul se traduce în limba română, la cască

TEATRUL EXCELSIOR
(tel: 315.97.36)
- 16, 19 oct., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibriturile** după H.C. Andersen. Regia: Victor Radovici. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu
- 17, 18 oct., ora 10.00 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arhir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Vasile Menzel, Cosmin Şofron
- 21 oct., ora 11.00 – **Ninigra şi Aligru** de Nina Cassian. Regia: Daniela Anencov. Cu: Daniela Anencov, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Mioara Arsene

TEATRUL CONSTANTIN TĂNASE
(tel: 315.56.78)
- 18, 20, 21 oct., ora 18.00 – **Ura... şi la gară!**
- 19 oct., ora 18.00 – **Ah, femeile!**

STUDIOUL DE TEATRU „CASANDRA“
(tel: 310.35.74)
- 16, 18 oct., ora 19.00 – **Marisol** de Jose Rivera. Regia: Joe Martin (SUA)
- 17, 19 oct., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Tom Ziegler
- 20 oct., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)
- 16, 17, 18 oct., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol
- 20 oct., ora 11.00 – **Capra cu trei iezi**
- 19 oct., ora 10.00 – **Harap Alb**. Regia: Cristian Pepino

SALA LAHOVARI:
(tel: 211.08.29)
- 16 oct., ora 10.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi
- 17 oct., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino
- 18, 19 oct., ora 10.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici
- 21 oct., ora 11.00 – **Pinocchio**. Regia: Cristian Pepino

BACĂU

TEATRUL BACOVIA
- 16 oct., ora 12.00 – **Motanul încălţat** după Charles Perrault. Regia: Stelian Preda
- 17 oct., ora 17.00 – **Bal la castel** de Jean Anouilh. Regia: Oana Leahu. Cu: Gabriel Duţu, Consţanţa Zmeu, Eliza Noemi Judeu, Nina Gherghişan, Viorel Baltag
- 18 oct., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte, Geo Popa, Doina Iacob, Florina Găzdaru
- 19 oct., ora 10.00 – **Floricica purpurie** de I.Brausevich şi I.Karanauhova. Regia: Stelian Preda. Cu: Constanţa Zmeu, Doina Iacob, Nina Gherghişan, Stelian Preda, Ştefan Ionescu
- 19 oct., ora 17.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Valentin Branişte, Nicolae Roşioru
- 21 oct., ora 18.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Răzvan Dincă. Cu: Geo Popa, Stelian Preda, Ştefan Ionescu, Gabriel Duţu, Laurenţiu Budău, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Viorel Baltag, Valentin Branişte, Eugen Ionescu

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL
- 18 oct., ora 19.00 – **Burghezul gentilom** de Molière. Regia: Anton Tauf
- 20 oct., ora 19.00 – **Revista forever**

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL
SALA MARE:
- 21 oct., ora 19.00 – **Hamlet**. Regia: Vlad Mugur. Cu: Sorin Leoveanu, Bogdan Zsolt/Vlad Zamfirescu, Anton Tauf, Emanuel Petran, Radu Bînzaru, Stelian Roşian, Dan Chiorean, Petre Băcioiu

STUDIO EUPHORION:
- 19 oct., ora 19.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Sorin Misirianţu. Cu: Cornel Răileanu, Alexandra Georgia Lungu, Sorin Misirianţu
- 20 oct., ora 19.00 – **Dona Juana** de Radu Stanca. Regia: Livia Tulbure Gună. Cu: Andra Negulescu, Gyuszi Szirb, Ruslan Bîrlea, Carmen Culcer, Ioan Ardelean, Codruţa Oancea

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
- 17, 19 oct., ora 19.00 – **Romeo şi Julieta** de William Shakespeare. Regia: Kerestes Attila. Cu: Dimeny Aron, Kali Andrea, Salat Lehel, Nagy Dezsö, Albert Júlia
- 20 oct., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. Regia: David Grant (Marea Britanie)
- 21 oct., ora 19.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de Luigi Pirandello. Regia: Vlad Mugur. Spectacol *studio* cu traducere simultană la cască
- 22 oct., ora 19.00 – **Nunta însîngerată** de F.G. Lorca. Regia: Mona Chirilă. Cu: Bács Miklós, Panek Kati, Kardos M. Róbert, M. Kántor Melinda, Csíky András. Spectacol cu traducere simultană la cască

PIATRA NEAMŢ

TEATRUL TINERETULUI
- 20 oct., ora 20.00 – **Împăratul muştelor** după William Golding. PREMIERĂ. Regia: Ada Lupu

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU
DRAMĂ:
- 19 oct., ora 18.30 – **Casa Zoikăi** de M. Bulgakov. Regia: Lucian Sabados. Cu: Raluca Zamfirescu, Mihai Coadă, Niculae Urs, Ioan Coman, Roxana Ivanciu, Oxana Moravec, Marian Despina, Dragoş Cîmpan, Andrei Vasluianu
- 20 oct., ora 18.30 – **Conversaţie după înmormîntare**. Regia: Cristian Juncu. Cu: Claudiu Istodor, Raluca Zamfirescu, Ioan Coman, Lucia Ştefănescu, Alexandru Pandele, Oxana Moravec

REVISTĂ:
- 16 oct. – la Bucureşti – **Bona visurilor mele**
- 18 oct., orele 11.00 şi 12.30 – **Bona visurilor mele**
- 21 oct., ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:
- 16 oct., ora 10.00 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino
- 17 oct., ora 10.30 – **Muck cel mic**
- 18 oct., ora 11.30 – **Muck cel mic**
- 19 oct., ora 10 – **Trei iezi cucuieţi** după Ion Creangă. Regia: Nicolae Drăghia
- 21 oct., ora 11.00 – **Trei iezi cucuieţi**

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA
- 16 oct., ora 19.00 – **Hoţul cinstit?!** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi
- 19, 20 oct., ora 19.00 – **Anonimul veneţian** de Giuseppe Berto. PREMIERĂ. Un spectacol de Florin Zamfirescu

SFÎNTU GHEORGHE

TEATRUL ANDREI MUREŞANU
- 19 oct., ora 9.00 – **MM** de Ştefan Caraman. Regia: Szabó K. Istvan. Cu: Inna Andriucă, Elena Popa, Tudor Smoleanu
- 19, 20 oct., ora 19.00 – la Sulina – spectacolele **Desenul cu linie dură** (eseu teatral-poematic după texte de Simona Tache şi Pavel Şuşară; cu: Camelia Paraschiv, Sergiu Aliuş, Tiberiu Tudoran) şi **One Mim Show** (*one-man-show* cu mimul George Ciolpan)

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL ARIEL
- 16, 17, 19 oct., orele 9.30 şi 11.00 – **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**, spectacol al secţiei maghiare

TULCEA

TEATRUL URMUZ
- 17 oct., ora 10.00 – **Colocviu** urmat de spectacolele **Desenul cu linie dură** (eseu teatral-poematic după texte de Simona Tache şi Pavel Şuşară; cu: Camelia Paraschiv, Sergiu Aliuş, Tiberiu Tudoran) şi **One Mim Show** (*one-man-show* cu mimul George Ciolpan)
- 17 oct., ora 18.00 – **Spectacol *coupé* Alecsandri**
- 18 oct., ora 18.00 – **MM** de Ştefan Caraman. Regia: Szabó K. Istvan. Cu: Inna Andriucă, Elena Popa, Tudor Smoleanu. Spectacol prezentat de Teatrul Andrei Mureşanu din Sfîntu Gheorghe

FILM

16-18 octombrie

BUCUREŞTI

- **Proprietarii de stele**, România, 2001. PREMIERĂ. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30
- **Virus**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Bruno. Cu: Jamie Lee Curtis, William Baldwin, Donald Sutherland/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **O chestiune de gust**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Agnes Autres. Cu: Anne Alvaro, Jean-Piere Bacri, Brigitte Catilion/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30

- **Evadare în Texas**, SUA, 2001/ Studio Martin/ orele: 17.00, 19.00, 21.00
- **Inteligenţa artificială**, SUA, 2001. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Favorit/ orele: 11.00, 14.00, 16.30, 19.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Festival, orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00/ Cultural, orele: 12.00, 15.00, 18.15
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Lumina/ orele: 10.45, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Flamura/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Aurora/ orele: 14.00, 16.30, 19.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Lupta cu înălţimile**, SUA, 2000. Regia: Martin Campbell. Cu: Chris O'Donnell, Bill Paxton, Robin Tunney/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Viitorul/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Dracula 2000**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ orele: 13.15, 20.45, 20.30
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ orele 13.30, 15.30, 17.30, 19.30, 21.30
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ orele: 13.45, 20.15
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 15.15
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 15.45
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ orele: 17.45, 22.15
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni, Jeremy Piven/ ora 18.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 1/ orele: 14.15, 16.45, 19.00, 21.30
- **Dracula 2000**, SUA, 2001/ Sala 2/ orele: 13.45, 18.15, 20.30
- **În voia sorţii**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 2/ orele: 16.00, 22.45
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Sala 3/ orele: 14.45, 17.15, 19.45, 22.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Sala 4/ ora 22.15
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Sala 4/ orele: 14.30, 17.30
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Sala 4/ ora 20.00
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Sala 5/ orele: 15.15, 18.45, 22.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Sala 6/ orele: 14.30, 17.00, 19.30, 22.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Sala 7/ orele: 15.00, 20:15
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Sala 7/ ora 17.45
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 14.00, 18.00, 21.45
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Sala 9/ orele: 15.45, 20.45
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 13.30, 18.30
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ orele: 13.45, 16.00, 21.00 (16 oct.)/ Sala 10/ orele: 13.45, 16.00, 18.15 (17-18 oct.)
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 18.15 (16 oct.)
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 21.00 (17-18 oct.)

ARAD

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Dacia
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Virus**, SUA, 2001/ Modern
- **Arta războiului**, SUA, 2000. Regia: Christian Duguay. Cu: Michael Biehn, Donald Sutherland/ Jean Negulesco

DEVA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Animalul**, SUA, 2001/ Patria
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

PLOIEŞTI

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001/ Scala
- **Pariu riscant**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Perla

SLATINA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Capitol
- **Inteligenţa artificială**, SUA, 2001/ Timiş
- **Proprietarii de stele**, România, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Independenţa
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

19-22 octombrie

BUCUREŞTI

- **Sexi harem la Ada Kaleh** de Mircea Mureşan, România. PREMIERĂ. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Rodica Mureşan, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Tudorel Filimon/ Patria/ tel: 211.86.25/ 19 oct., ora 19.00 – **spectacol de gală** cu participarea realizatorilor
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala, tel: 211.03.72/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. PREMIERĂ/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **O chestiune de gust**, Franţa, 2000. Regia: Agnes Autres. Cu: Anne Alvaro, Jean-Piere Bacri, Brigitte Catilion/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică Jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ Bucureşti, tel: 315.61.54/ Excelsior, tel: 224.33.45
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Viitorul, tel: 610.67.40
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, John Voight/ Gloria, tel: 324.46.75/ Cultural, tel: 499.10.13
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Dacia/ tel: 650.35.94

ARAD

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Dacia
- **Inteligenţa artificială**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Central

CRAIOVA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Modern
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Pearl Harbor** SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Sexi harem la Ada Kaleh** de Mircea Mureşan, România/ Libertatea
- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Patria
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001/ Scala
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Răsfăţaţii Americii** SUA, 2001/ Capitol
- **Virus**, SUA, 2001/ Timiş
- **Dansînd cu noaptea**, SUA/ Studio

INTERNET

Revista presei
– *off line* –

Ca de obicei, presa din România are multe de spus în materie de Internet. Tarabele etalează ultimele numere ale revistelor cunoscute, precum şi nou-intraţi care sînt la primele tentative de a cuceri publicul. O astfel de noutate o reprezintă **Ghid PC**, revistă apărută la Braşov. Ţinta ei pare a fi publicul debutant în PC, Internet sau jocuri. Iată care sînt articolele care se ocupă de *web*: **Browsere** (o prezentare a celor două mari programe de căutare, Neo Planet şi Opera fiind excluse din calculele redactorilor), **Motoare de căutare** şi **formaţii.ro**. Revista este subţirică, iar preţul – pentru orice buzunar –, aşa că, dacă vă clasaţi în categoria neofiţilor sau în cazul în care aveţi ceva nelămuriri legate de fundamentele computer-ului şi *web*-ului, cumpăraţi-o cu încredere.

În numărul pe luna octombrie al revistei **Chip** (*www.chip.ro*), putem citi şi cîteva articole legate de subiectul rubricii noastre. Fenomenul Internet-café-urilor este analizat în articolul **O porţie de Internet, vă rog!**, de unde aflăm care sînt avantajele folosirii unui astfel de local, precum şi scopul pentru care este ales de public. Mai putem citi două pagini dedicate lui Google, **Google cuceritorul**, personaj foarte cunoscut navigatorilor (*www.google.com*). Celebrul motor de căutare este luat la bani mărunţi pentru a găsi explicaţia succesului căutărilor efectuate de el. În fine, un alt articol, **Internet cu reacţie rapidă**, îşi propune să ne familiarizeze cu nişte chestiuni tehnice, de genul lăţime de bandă mai mare pentru Internet, tot prin liniile noastre telefonice.

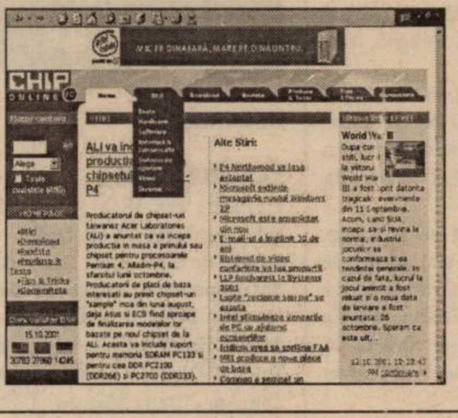

Planeta net (*www.planeta.ro*) vă învaţă, în ultimul număr apărut, cum să creaţi propriul post de radio, pus să emită pe *web*. Citiţi articolul **Se aude şi pe net** şi, cu un efort minim, creaţi-vă un radio la voi acasă. Mai puteţi citi despre atentatele din SUA, **Furtună în paradis**, iar dacă doriţi să obţineţi un loc de muncă sau să-l schimbaţi pe cel actual, citiţi **Bursa muncii pe *web***. Alte articole pe care am dori să le recomandăm: **XXL – Măsura net-ului**, **Reguli de bună purtare** şi **Navigaţi cu ajutorul specialiştilor**.

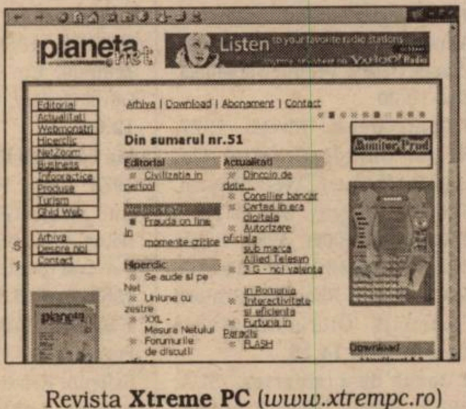

Revista **Xtreme PC** (*www.xtrempc.ro*) continuă în numărul pe luna septembrie articolul **Legendele Internetului**. Tot despre *web* este vorba şi în **Banner-ul web: simbolul publicităţii on line**. Recomandăm cu căldură acest articol fiindcă propune şi un istoric al *banner*-ului, apărut, după cum putem citi în articol, în Evul mediu al Internet-ului, adică în 1994. Se pare că aparţinea Companiei Mc Donald's şi ar fi fost afişat pe Lycos.

Cam acestea sînt tentaţiile presei româneşti din acest moment. Nu uitaţi că navigarea pe *web* presupune şi un mic suport teoretic, pentru a nu vă pierde în hăţişul tot mai mare al *site*-urilor. Continuaţi să ne citiţi şi răsfoiţi şi ceea ce vă semnalăm.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

TÎRGOVIŞTE

- **Lara Croft: Tomb Raider**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Animalul**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Animalul**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

16 octombrie

- **A muri din dragoste**, Franţa, 1970. Regia: André Cayatte. Cu: Annie Girardot, Bruno Pradal, Claude Cerval. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **Dantelăreasa**, Elveţia, 1977. Regia: Claude Goretta. Cu: Isabelle Huppert, Yves Benyton, Florence Giorgetty. **Ora 12.15**
- **Tovarăşii**, Italia, 1963. Regia: Mario Monicelli. Cu: Marcello Mastroianni, Renato Salvatori, Gabriella Giorgelli, Annie Girardot. **Ora 14.15**
- **Jocul de-a moartea**, SUA, 1969. Regia: John Frankenheimer. Cu: Burt Lancaster, Deborah Kerr, Gene Hackman. **Ora 18.15**

17 octombrie

- **Cabiria**, Italia, 1914. Regia: Giovanni Pastrone. Cu: Umberto Mozatto. Versiune oficială. **Ora 10.00**
- **Becket**, Marea Britanie, 1964. Regia: Peter Glenville. Cu: Richard Burton, Peter O'Toole, John Gielgud. **Ora 11.45**
- **Pădurea pierdută**, România, 1971. Regia: Andrei Blaier. Cu: Ilarion Ciobanu, Ernest Maftei, Cornel Patrichi. **Ora 14.30**
- **Cabiria**, Italia, 1914. **Ora 16.30**
- **Zîzania**, Franţa, 1978. Regia: Claude Zidi. Cu: Louis de Funès, Annie Girardot, Maurice Risch. **Ora 18.15**

18 octombrie

- **Mama**, URSS, 1926. Regia: Vsevolod Pudovkin. Cu: Vera Baranovskaia, Nikolai Batalov. **Ora 10.00**
- **Călăuza**, URSS-RFG, 1979. Regia: Andrei Tarkovski. Cu: Aleksandr Kaidanovski, Anatoli Solonitîn, Nikolai Grinko. **Ora 11.30**
- **Nemuritorii**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Amza Pellea, Ion Besoiu, Sergiu Nicolaescu, Ilarion Ciobanu, Jean Constantin. **Ora 14.30**
- **Mama**, URSS, 1926. **Ora 16.45**
- **A trăi pentru a trăi**, Franţa, 1967. Regia: Claude Lelouch. Cu: Yves Montand, Annie Girardot, Candice Bergen. **Ora 18.30**

19 octombrie

- **Rebel fără cauză**, SUA, 1955. Regia: Nicholas Ray. Cu: James Dean, Natalie Wood, Dennis Hooper. **Ora 10.00**
- **Romeo şi Julieta**, Marea Britanie, 1968. Regia: Franco Zeffirelii. Cu: Leonard Whiting, Olivia Hussey, Michael York. **Ora 12.00**
- **În căutarea lui Jupiter**, Franţa, 1979. Regia: Philippe de Broca. Cu: Annie Girardot, Philippe Noiret, Catherine Alric. **Ora 14.30**
- **A trăi pentru a trăi**, Franţa, 1967. **Ora 16.30**
- **Smog**, Italia, 1962. Regia: Franco Rossi. Cu: Enrico Maria Salerno, Renato Salvatori, Casey Adams, Annie Girardot. **Ora 18.45**

20 octombrie

- **Hotel de lux**, România, 1992. Regia: Dan Piţa. Cu: Ştefan Iordache, Irina Petrescu, Valentin Popescu, Irina Movilă, Alfred Demetriu, Lamia Beligan. **Ora 10.00**
- **Vaporul lui Emil**, Franţa, 1962. Regia: Denys de La Patellière. Cu: Annie Girardot, Pierre Brasseur, Lino Ventura, Michel Simon. **Ora 12.00**
- **Cînd dragostea se intoarce**, Franţa, 1978. Regia: Nicole de Buron. Cu: Annie Girardot, Pierre Mondy, Henri Garcin, Nicole Calfan, Claude Piéplu. **Ora 13.45**
- **În căutarea lui Jupiter**, Franţa, 1979. **Ora 15.30**
- **Rocco şi fraţii săi**, Italia-Franţa, 1960. Regia: Luchino Visconti. Cu: Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot, Claudia Cardinale. **Ora 17.30**

21 octombrie

- **Comedie mută '77**, SUA, 1976. Regia: Mel Brooks. Cu: Mel Brooks, Marty Feldman, Dom de Luise, Anne Bancroft, Paul Newman, Burt Reynolds. **Ora 10.00**
- **Rocco şi fraţii săi**, Italia-Franţa, 1960. **Ora 12.00**
- **Smog**, Italia, 1962. **Ora 15.30**
- **Cînd dragostea se întoarce**, Franţa, 1978. **Ora 17.30**
- **A muri din dragoste**, Franţa, 1970. **Ora 19.15**

22 octombrie

- **Fapt divers**, România, 1984. Regia: Andrei Blaier. Cu: Ilarion Ciobanu, Răzvan Popa, Patricia Grigoriu. **Ora 13.00**
- **A muri din dragoste**, Franţa, 1970. **Ora 14.45**

CÎMPINA

- 19-21 oct. – **Cum să devii newyorkez**, SUA, 1999. Regia: Sam Weisman. Cu: Steve Martin, Goldie Hawn, Mark McKinney

PLOIEŞTI

- 16 oct. – **Cum să devii newyorkez**, SUA, 1999

TÎRGOVIŞTE

- 18 oct. – **Ce e mai bun în viaţă**, SUA, 1999. Regia: John Schiesinger. Cu: Madonna, Rupert Everett, Benjamin Bratt

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

TEATRUL ODEON

- 17 oct., ora 18.30 – **Gală de balet** organizată în colaborare cu Teatrul de Balet „Oleg Danovski" din Constanţa. Regia: Răzvan Mazilu. Solişti: Monica Chereches, Felicia Şerbănescu, Aliss Tarcea, Olimpia Cheta, Jenna Johnson, Delia Hantiu, Călin Hantiu, Traian Vlas, Cristian Tarcea, Daniel Precup, Gigel Ungureanu, Mădălina Dan, Sorina Şerban, Ovidiu Muscalu, Gabriel Pintilei

CENTRUL MULTI ART DANS

- 19, 20 oct., ora 19.00 – **Hammam/ Prizonier in cutia toracică**. Un spectacol de Mihai Mihalcea. Cu: Laura Stoica, Mateia Stănculescu, Florin Fieroiu, Maria Baroncea, Valentina de Piante, Carmen Riban, Ana Maria Pavel, Cătălina Gubandru. Spectacol realizat în colaborare cu „Solitude Project", Pro Helvetia şi ARCUB

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 18 oct., ora 10.30 – **Fata moşului şi fata babei**, spectacol pentru copii. Regia: Florenţa Marinescu şi Valentin Popescu. Cu: Anca Popescu, Doina Munteanu, Mihaela Marele, Mihaela Totoianu, Doina Curelaru, Dumitru Protopopescu, Cristian Fieraru
- 17 oct., ora 18.00 – **Contesa Maritza** de E. Kalman. Regia: George Zaharescu. Cu: Ioana Mărgărit, Nicolae Zaharia, Doina Curelaru, Dumitru Protopopescu, Mugur Curelaru, Cristina Soreanu
- 18 oct., ora 10.30 – **Bimbo şi pantera roz**, spectacol pentru copii. Regia: G. Mihalache. Cu: Nora Vlad, Adriana Şerban, Mihaela Totoianu, Rodica Naghiu, Dumitru Protopopescu

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 19 oct., ora 19.00 – **Meşterul Manole** de Sigismund Toduţă, după Lucian Blaga. PREMIERĂ

OPERA MAGHIARĂ DE STAT

- 16 oct., ora 20.00 – **Muzsikás Együttes**
- 21 oct., ora 11.00 – **Trandafirii lui Allah** de Huszka Jenö. Regia: Gy. Tatár Éva. Cu: Katona Károly, Sz. Veress Ildikó, Molnár János, Fülöp Márton, Ádám János, Herdlicska Éva, Pataki Enikö

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 17 oct., ora 18.00 – la Universitate – **Concert de arii şi coruri din opere celebre**. Solişti: Magda Gruia, Georgeta Fangli Dobre, Stelică Negoescu, Victor Gomoiu, Ioan Cherata, Sorin Drăniceanu
- 19 oct., ora 17.30 – **recital** susţinut de *Quintetto di Ottoni Campania Brass*
- 21 oct., ora 19.00 – **Turandot** de Puccini. Regia: Emil Strugaru. Solişti: Stelian Negoescu, Margareta Vîrban, Ala Cheptini, Sorin Drăniceanu

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 16 oct., ora 19.00 – **Pagini contemporane**: portret componistic **Liviu Dănceanu**
- 17 oct., ora 19.00 – **recital de muzică vocală**. Solişti: Liliana Şeica, Aneliya Vidinova, Iosif Ion Prunner (pian). În program lucrări de: **Saint-Saëns, Verdi, Bizet, Rossini, Strauss, Faure**
- 18, 19 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Cristian Mandeal. Solistă: Ruxandra Donose. În program lucrări de: **Ş. Niculescu, Mahler, Brahms, Schönberg**
- 20 oct., ora 19.00 – **recital** de pian susţinut de Vanessa Wagner (Franţa). În program lucrări de: **Mozart, Beethoven, Schumann**. Concert organizat de Institutul Francez din Bucureşti
- 21 oct., ora 11.00 – **Comori camerale**, concert susţinut de Cvartetul de coarde „Aria" (Elveţia). În program lucrări de: **Beethoven, Meier, Dvorak**
- 21 oct., ora 19.00 – **concert coral**. Dirijor: Ieronim Buga. Solişti: Felicia Filip, Sidonia Nica, Pompei Hărăşteanu, Mircea Dincă, Emil Matei. În program lucrări de: **Verdi, Bellini**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA

- 18 oct., ora 19.15 – **recital** susţinut de Alexandru Moroşanu, Georges Athanasiadis. În program lucrări de: **Bach, Albinoni**
- 21 oct., ora 18.00 – **recital** susţinut de Mihaela Ursuleasa. În program lucrări de: **Schubert, Schumann, Brahms**
- 22 oct., ora 21.30 – **Clasici ai secolului XX**. Dirijor: Horia Andreescu. Dirijor de cor: Dan Mihai Goia. Solişti: Mihaela Ursuleasa, Marius Brenciu. În program lucrări de: **Enescu, Bartök**

MUZEUL NAŢIONAL „GEORGE ENESCU"

- 18 oct., ora 18.00 – *De la Moniuszko la Penderecki*, **concert** de lieduri şi arii poloneze organizat de Institutul Polonez la Bucureşti. Solişti: Angela Rogac, Octavian Vlaicu, Mirela Zafiri, Nicolae Zaharia, Ana Maria Ciornei

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 17 oct., ora 17.00 – **Vioara în istoria muzicii**. Recital susţinut de: Corina Creţu. La pian: Verona Maier. În program lucrări de: **Bach, Schubert, Beethoven**. Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

HANUL CU TEI – ETAJ

- 16-20, 22 oct., ora 12.00 – **concerte de muzică clasică**

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI

- 21 oct., ora 15.00 – *Spirit şi ritm*, **concert** de muzică religioasă şi laică susţinut de Viorica Vatamanu şi Alexandru Matei

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 17 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de formaţia „Tapinarii"
- 18 oct., ora 21.00 – *OUTER SPACE – the music of SUN RA!*, **concert** susţinut de Mihai Iordache, Ieronim Pogorilovski, Zoltan Andras, Vlaicu Golcea, Vlad Popescu. Concert transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 20 oct., ora 21.00 – *Live Blues* cu formaţia „Trenul de noapte"
- 21 oct., ora 21.00 – **concert** de

FILME/SERIALE TV

Totul despre... beep!

O prezenţă obişnuită în cadrul ceremoniilor de decernare a premiilor Emmy (Oscarul serialelor TV) şi Globul de Aur, serialul **Sex and the City** (**Totul despre sex**) a fost inclus din această toamnă în programul PRO TV, vinerea de la orele 22.30, în paralel cu HBO, care a difuzat deja primele serii începînd cu anul 1999. Deşi titlul promite multe imaginaţiilor bogate, condimentele serialului nu depăşesc laturile triunghiului portocaliu. Principalul concurent al lui **Ally McBeal**, făcînd parte din aceeaşi categorie a serialelor de comedie destinate femeilor trecute de 30 de ani (independente, fără prejudecăţi etc.), **Sex and the City** a avut o audienţă spectaculoasă, în ciuda faptului că este distribuit exclusiv în sistem *pay-tv* (rezervat televiziunii prin cablu). A cîştigat de două ori Globul de Aur pentru cel mai bun serial de comedie, iar la secţiunea „Cea mai bună actriţă", Sarah Jessica Parker a primit premiul tot de două ori. Bazat pe romanul cu acelaşi nume al jurnalistei Candance Bushell, scenariul filmului a apărut la capătul traseului rubrica de ziar-carte. Se pare că formula romanelor scrise de jurnaliste care observă viaţa femeii actuale în rubrici săptămînale a avut mult succes, dovedit şi de **Jurnalul lui Bridget Jones** (cu Rene Zellweger, Colin Firth şi Hugh Grant), prezent încă în cinematografele de la noi, al cărui scenariu se bazează tot pe un roman scris de o ziaristă. În **Sex and the City**, personajul central, care face şi oficiile de narator, este Carrie (Sarah Jessica Parker), autoarea unei rubrici de „antropologie sexuală" într-o publicaţie săptămînală. Ea este cea care îşi prezintă cele trei prietene în primul episod şi ale cărei comentarii originale interpretează, filtrează, analizează evenimentele din viaţa amoroasă a patru tipuri de femei, care se întîlnesc în localuri selecte gen „Tiffany&Co" pentru a-şi comenta cu nonşalanţă experientele erotice. În ciuda subiectelor de discuţie, picanteriile sînt menţinute la un nivel moderat, iar limbajul nu este extrem de colorat; se ştie că Sarah Jessica Parker nu a acceptat să joace în serial decît cu condiţia introducerii unei clauze speciale în contract, care prevede că nu i se va cere să se dezbrace în faţa camerei şi că i se va da dreptul de a reduce numărul înjurăturilor din scenariu, astfel încît, in afară de frecventul „abso-f...ing-lutely", Carrie apelează mai puţin la efectele speciale de vocabular. Serialul mizează pe posibilitatea identificării unui număr cît mai mare de femei cu cele patru personaje care reprezintă patru versiuni nonconformiste ale eternului feminin, temperamente diferite, unite de avantajele şi dificultăţile celibatului. Carrie - realistă, spirituală, cronicar obiectiv al întîmplărilor şi moderatoare a discuţiilor; Miranda - o avocată cinică şi raţională; Samantha - o directoare de PR, provocatoare şi aventuroasă; Charlotte - cea mai conservatoare dintre cele patru, rezervată, chiar timidă, conduce o galerie de artă.

În primul an de difuzare, campania de promovare a serialului a fost la noi însoţită de un concurs în care o telespectatoare putea cîştiga o zi de distracţie pe sistemul „king/queen for a day" (hotel de lux, tratament cosmetic, petrecere mondenă) dacă se asemăna cu unul dintre personaje. Două dintre protagonistele serialului **Sex in the City** au fost consacrate de alte producţii pentru televiziune, popularizate în toata lumea; Kim Catrall (Samantha) a jucat mult timp în **Star Trek VI**, iar Kristin Davis a apărut în **Melrose Place**, **Seinfeld** şi **Dr. Quinn**. Însă numele celorlalte două sînt prezente şi în distribuţia unor filme care nu au trecut neobservate. Cynthia Nixon (Miranda) a jucat în **Amadeus** de Milos Forman, iar cariera ei a început pe scenă, cu roluri din Shakespeare, Corneille, Ibsen şi Tennesee Williams. Pe deasupra, a reuşit să termine şi două colegii, avînd o specializare în arte şi una în literatura engleză. Cît despre Sarah Jessica Parker, care este şi coproducător al serialului, v-o amintiţi, probabil, din **Ed Wood** (în rolul iubitei excentricului regizor), **Măsuri extreme**, **Atacul marţienilor**, **Miami Rhapsody**, cu Antonio Banderas şi Mia Farrow. Analizînd problemele cu care se confruntă o femeie singură, complicate de „războiul rece" dintre sexe, Carrie nu rămîne niciodată în pană de subiecte şi nici de concluzii cu aspect de aforism, de tipul: „Bărbatul a descoperit focul, iar femeia, cum să se joace cu el".

Irina ILIESCU

chitară clasică susţinut de Maxim Belciug

ART JAZZ CLUB

- 18 oct., ora 21.00 – *Mike & Blue Spirit*, **concert** susţinut de Mike Godoroja, Florentin Milcov, Cătălin Răzvan, Adi Manolovici, Vali Vătuiu

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

- 17 oct., ora 19.00 – **recital extraordinar de pian**. Solist: Antonio di Cristofano (Italia). În program lucrări de: **Chopin**, **Liszt**, **Rahmaninov**, **Scriabin**
- 18 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Modest Cichirdan. Solist: Gabriel Croitoru. În program lucrări de: **Mozart**, **Beethoven**, **Haydn**
- 19 oct., ora 19.00 – **concert** prilejuit de *Ziua etniei Germane*. Dirijor: Modest Cichirdan. Solist: Gabriel Croitoru. În program lucrări de: **Mozart**, **Beethoven**, **Haydn**

IAŞI

FILARMONICA DE STAT MOLDOVA

- 19 oct., ora 19.00 – **recital de pian** suţinut de Viniciu Moroianu. În program lucrări de: **J.S. Bach**, **Beethoven**

TIMIŞOARA

IRISH PUB

- 18 oct., ora 21.00 – **concert** susţinut de „Modern Jazz Quartet"

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 18 oct., ora 19.00 – Sala Mare – **concert simfonic**. Dirijor: Amaury du Clossel (Franţa). Solist: Daniel Goiţi. În program lucrări de: **Rachmaninov**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Retrospectivă Ilie Ardeleanu*, 16 oct.-1 nov. Vernisaj: 16 oct., ora 18.00

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Eugenia Hagiu-Andrei, **grafică**, pînă în 16 oct./ Teodora Florescu, **pictură**, 17-30 oct.

ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu 23A) – Răzvan Alexandru, **grafică**

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Eugenia Enescu, **artă decorativă**, pînă în 17 oct./ Eugen Iovan, **pictură**; invitată: Adriana Şeitănescu, 18-30 oct.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup: Carmen Poenaru, Cristina Ciobanu, Eugen Ionescu (membri ai filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **artă decorativă**, pînă în 27 oct.

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Bogdan Moţoc, **design**, pînă în 29 oct.

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – expoziţie colectivă de **grafică**: Ioana Atanasiu Delamare, Emilia Persu, Florin Stoiciu, Anca Boeriu, Rareş Pantea, Emilia Kiss, 16-29 oct.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Luminiţa Cochinescu, **fotografie**, 16-22 oct. Vernisaj: 16 oct., ora 18.00

GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – Gabriela Palii, **pictură**, 17-31 oct.

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Cei mai buni ilustratori italieni*, **ilustraţii pentru copii**. Expoziţie realizată în colaborare cu Institutul Italian de Cultură, pînă în 22 oct./ *Czech Press Photo*, expoziţie de **fotografii de reportaj** (selecţie de fotografii realizate de jurnalişti şi premiate anul trecut), pînă în 30 oct./ Teodor Botiş, **pictură**, pînă în 5 nov./ Fotogaleria GAD – Marius Tănăsescu, „EGGtion", **fotografie**, pînă în 19 oct.

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *Grozdanic – a sample of view*, **sculptură-instalaţie**, 17 oct.-10 nov. Vernisaj: 17 oct., ora 18.00. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Meta în colaborare cu Ministerul Culturii şi Cultelor

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Zbor*, Mirela Dăuceanu, 16 oct.-2 nov. Vernisaj: 16 oct., ora 18.00

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Graphisme et histoire*, Radu Olteanu, **ilustraţii de carte**, pînă în 30 oct.

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.02.24) – *Lucrări pe hîrtie*, **pictură**, **desen**, **fotografie**, Andreas Fasbender (Berlin), pînă în 17 oct.

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Dacia, o localitate în mijlocul României*, Paul Schuster-Stein, **fotografie**

CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 315.91.42) – *Lidice 2000*, expoziţie de **lucrări plastice** şi **desene** ale copiilor din întreaga lume, 18-27 oct.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**. Vernisaj: 18 oct., ora 12.30/ *Bucureştii de altădată*, expoziţie organizată de Institutul de Arhitectură „Ion Mincu". Vernisaj: 16 oct., ora 18.00

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 312.16.18) – Zona medievală a Palatului – Constantin Brâncuşi, **Cocoşul salutînd soarele**, lucrare în **bronz**, **marmură şi lemn**, provenită din colecţia Gregor Wolf (Germania). Eveniment dedicat *Anului Brâncuşi/ China – patrimoniul universal UNESCO – artă fotografică şi „Personaje în opera stil Beijing"*

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Răzvan Mincu, **sculptură**, pînă în 20 oct./ ROTONDĂ – Sido, **sculptură**, pînă în 24 oct.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară**, pînă în 10 nov.

MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (tel: 312.88.26) – *„Chiriaşii" casei mele*

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 nov. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 23 oct.

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – expoziţie colectivă de **pictură** şi **grafică**, pînă în 25 oct./ Sala Rondă – *Anotimpurile*, Maria Candrea Ionescu, **pictură**, pînă în 21 oct./ Foaierul sălii de cinema – Constantin Caluian, **pictură**, pînă în 21 oct.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Viorica Zaharia, **pictură**, pînă în 26 oct.

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Ion Neguş şi Maria Neguş, **acuarelă**

BRĂILA

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie organizată de Centrul Cultural Francez din Cluj Napoca, pînă în 21 oct.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Serge Vasilendiuc, **pictură**, pînă în 23 oct.

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Radu Afrim, **fotografie**

MUZEUL DE ARTĂ – Plugor Sandor, **grafică** şi **pictură**

CONSILIUL BRITANIC – Black Box Recorder – Cutia neagră (lucrări a 12 artişti britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor, pînă în 28 oct. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Instrumente de scris*, expoziţie cu exponate din Patrimoniul Muzeului Literaturii Române Iaşi; expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Literaturii Române din Iaşi în deschiderea seriei de manifestări dedicate cărţii, **Lire en Fête** (18-25 oct.)

BISERICA „TREI IERARHI" – Sala Gotică – *Biserici din lemn ale regiunii Bialystok*, Ewa şi Andrzej Kecznski (Polonia), **fotografie**, pînă în 31 oct.

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dumitru Bezem şi Mihai Agape, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii octombrie

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN – *Retrospectivă Nicolae Milord*

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – *Expo 2001*, expoziţie de grup: Traian Ştefan Boicescu, **tapiserie**, Corina Croitoru Necşuleu, **ceramică**, Olga Popescu, **pictură**, pînă în 6 nov.

SLATINA

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR – Salonul de fotografie „Eva 2001"

TIMIŞOARA

GALERIA ART CLUB BASTION – Ioan Gherman, **grafică**

TÎRGU SECUIESC

GALERIA DE ARTĂ – *Lidice 2000*, expoziţie de **artă cehă** organizată de Centrul Ceh din Bucureşti

DEZBATERI

BUCUREŞTI

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE

- 17 oct., ora 17.00 – **masă rotundă** cu tema **Teoriile instituţionaliste şi impactul lor în practica politică**. Participă: Mihail-Radu Solcan, Dragoş Paul Aligică, Radu Carp

INSTITUTUL DE CERCETĂRI POLITICE

- 17 oct., ora 18.00 – Armin Laschet (deputat în Parlamentul European, memebru al Comisiei parlamentare UE-România), prelegerea cu titlul **Integrarea României în Uniunea Europeană din perspectiva Parlamentului European**, urmată de discuţii

SUCEAVA

UNIVERSITATEA ŞTEFAN CEL MARE

- 19-21 oct. – **Colocviul Internaţional de Ştiinţe ale limbajului**, ediţia a VI-a. Organizatori: Universitatea Ştefan cel Mare din Suceava, Universitatea de Stat din Chişinău, Universitatea Iurii Fedkovici din Cernăuţi. Teme: **Politica lingvistică** şi **Interferenţele lingvistice**

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 16 oct., ora 17.00 – prof. Jacques Barrot, conferinţa cu tema **L'élargissement UE et/ou l'Europe sociale**

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN

CINEMATECA ROMÂNĂ

Din program:

- 16 oct., ora 16.30 – **Romeo şi Julieta la ţară**, Elveţia, 1941. Regia: Hans Trommer
- 22 oct., ora 18.30 – **Ultima şansă**, Elveţia, 1945. Regia: Leopold Lindtberg
- Organizatori: Fundaţia Pro Helvetia şi Arhiva Naţională de Filme

BUCUREŞTI ŞI IAŞI

LIRE EN FÊTE

INSTITUTUL FRANCEZ BUCUREŞTI:

- 19, 20 et 21 oct. – **intîlniri literare** cu tineri scriitori

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ IAŞI:

- **Expoziţia *Instruments d'écriture***, organizată în colaborare cu Muzeul Literaturii Române din Iaşi, pînă în 15 nov.
- 18 oct., ora 16.00 – **Seară Proust**. Invitaţi: Samuel Tastet, Alexandru Călinescu, Liviu Leonte
- 19 oct., ora 16.00 – **masă rotundă** cu tema **Les éditeurs roumains et le livre français: perspectives et nouvelles stratégies**/ ora 17.00 – **lansarea** cărţii **De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri** de Livius Ciocârlie, Editura Polirom, 2001. Prezintă: Nicolae Manolescu, Alexandru Călinescu, Mircea Vasilescu
- 19 oct., ora 16.00 – Biblioteca Centrală Universitară – **masă rotundă** cu tema **La lecture, ce vice toujours impuni?...** Participă: Nicolae Manolescu, Livius Ciocârlie, Mircea Vasilescu, Samuel Tastet, Alexandru Călinescu, Paul-Elie Lévy

LANSĂRI

BUCUREŞTI

LIBRĂRIA NOI

- 16 oct., ora 14.00 – Mihaela Roco, **Creativitate şi inteligenţă emoţională**, Editura Polirom, Iaşi, Colecţia „Colegium", 2001. Prezintă: Mielu Zlate, Grigore Nicola

LIBRĂRIA SADOVEANU

- 18 oct., ora 16.30 – Nicolae Stroescu-Stînişoară, **Vremea încercuirii**. Volumul I: **Urmărirea**, Editura Albatros, Bucureşti, 2001

FACULTATEA DE LITERE

- 18 oct., ora 16.00 – Nicolae Manolescu, **Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu**, Editura Aula, Bucureşti, 2001. Prezintă: Sorin Alexandrescu, Dan C. Mihăilescu, Alexandru Cistelecan, C. Rogozanu

INSTITUTUL DE CERCETĂRI POLITICE

- 17 oct., ora 19.30 – lansarea numărului 3 al revistei **Studia Politica**

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

- 21 oct., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
- Sculptură: „Shakespeare", nesemnat, antimoniu patinat (preţul de pornire: 250 $); **Alexandru Călinescu**, „Profil", relief în bronz (135 $); **Ion Jalea**, „Portretul lui I.I.C. Brătianu", bronz patinat (170 $)
- Pictură – grafică: **C.C. Constantinescu**, „Cartierul Titan", ulei pe pînză lipită pe carton (preţul de pornire: 205 $); **Gh. Sârbu**, „Pescari", ulei pe carton (220 $); **Theodor Pallady**, „Chardons...", creioane colorate (270 $); **Iosif Iser**, „Femeie în fotoliu", creion (135 $); **Partog Vartanian**, „Peisaj din Deltă", ulei pe carton (235 $); **Adam Bălţatu**, „Drumeţ", creion colorat (47 $); **Margareta Sterian**, „Cavalcadă", tehnică mixtă (255 $); **Dumitru Ghiaţă**, „Balcic", ulei pe carton (1.110 $); **Romeo Storck**, „Chei la Anvers", acuarelă (120 $); **H.H. Catargi**, „Rulotă", ulei pe pînză (270 $); **Adam Bălţatu**, „Mahalaua Răeşti la Huşi", ulei pe carton (1.170 $); **Nicolae Vermont**, „Doamnă cu umbrelă", ulei pe carton (405 $); **Theodor Aman**, „Domino", ulei pe lemn (4500 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Peisaj din Paris", pînză maruflată (335 $); **Iosif Steurer**, „Cumpăna satului", ulei pe carton (170 $); **Corneliu Baba**, „Portret cu bonetă albă", ulei pe carton (810 $); **N.N. Tonitza**, „Nud", creion şi accente de acuarelă (400 $); **Ion Ţuculescu**, „Vas cu flori", ulei pe carton (2750 $); **Iosif Iser**, „Pe gînduri", guaşă (1840 $); **Nicolae Grigorescu**, „Casă veche de la Cîmpina", ulei pe pînză (12100 $); **Camil Ressu**, „Ţăran bătrîn", ulei pe carton (1670 $)
- Operele vor fi expuse în zilele de 19, 20 oct., orele 10.00-18.00

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 18 oct., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

- 16 oct., ora 18.00 – **seară cinematografică**: discuţii pe marginea şi proiecţia filmului **Am fost şaisprezece**, România. Regia: George Cornea. Cu: Sebastian Papaiani, Iurie Darie, Adam Erzsebet, Dan Damian, Mircea Bodolan
- 21 oct., ora 11.00 – **Ziua Porţilor Deschise** sub genericul *Cercul Militar Naţional – poartă deschisă culturii*

TV

TVR 1

- 18 oct., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

- 17 oct., ora 24.00 – **Underground Remix**, emisiune de documentare muzicale, literatură, teatru, dans, arte plastice etc.

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 20 oct., ora 19.00/ 21 oct., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Fundaţia culturală META
şi
Ministerul Culturii şi Cultelor

anunţă

expoziţia
A sample of view,
un proiect aparţinînd lui
ZIVCO GROZDANIĆ.

Vernisajul va avea loc miercuri 17 octombrie, orele 18,
la Galeriile META din Bucureşti. Expoziţia va fi deschisă
în perioada 17 octombrie-10 noiembrie

A sample of view.
O provocare în domeniul Vizualului. O re-considerare a privirii.
Un joc planificat al tensiunilor. Sculptură/instalaţie/performance,
formă/concept, fizic/mental, vizibil/invizibil, tautologic/alegoric,
înăuntru/în afară.
O trecere/repunere/combinare
de la pictural la sculptural, instalaţie, ambient, performance.
Post-conceptualism/poverism/minimalism.

Artist complex, de prim rang în peisajul artei contemporane iugoslave,
ZIVCO GROZDANIĆ
a debutat cu acţiunea **100 de ore de pictură**
(Sarajevo, 1984). Au urmat
O alegorie veritabilă cu o mie de îngeri
– expoziţie-instalaţie cu gîşte vii, Novi Sad, 1986,
Cum să explici pictura mortului Beyus
(Biserica Sf. Marcu, Hvar, 1989),
Kiefer-Kniefer (Muzeul Naţional de Artă, Vrsac, 1991),
Spell-putting, **Fortune-telling**, **Conjuring** (Apatin, 1994),
Samples of Look (Pancevo, 1997).

Prezenţa lui Grozdanic în România face parte dintr-un program mai larg, care urmăreşte să intensifice schimburile culturale româno-iugoslave.

Galeriile META
Str. Luigi Galvani nr. 61-63
Bucureşti

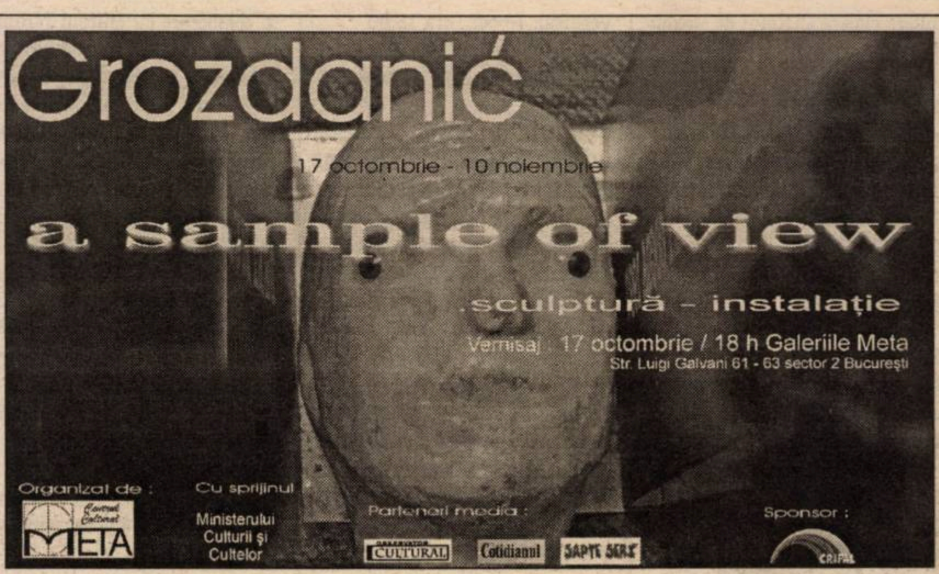

Zivco Grozdanić – Energia creaţiei şi energia acţiunii

Jeśa DENEGRI

A fi artist în anii '90/ mai ales începînd din 1992/ pe nou ridicata scenă iugoslavă înseamnă a trăi în timpurile unei realităţi primejdioase, ale cărei focuri de armă au fost de neevitat pentru oricine a aparţinut acestei scene. Pe scurt, era scena unei „societăţi închise"/ care-şi trăia izolarea faţă de toate evenimentele internaţionale/; mai rău, era scena expusă decadenţei interioare/ a instituţiilor culturale, a criteriilor critice/, indicată /timpuriu începută/ de exodul tuturor artiştilor, şi aflată în pericolul unei căderi în catastrofa materială totală. Prin urmare, a exista pe o astfel de scenă – spiritual şi mental, ca existenţă fizică – într-un sens literal al cuvîntului, şi a asigura în acelaşi timp activitatea continuă/ pentru tine însuţi şi pentru alţii/ – au fost eforturi de neexprimat. Provocări extreme, imperative imediate ce au fost conduse de încrederea într-o energie potenţială ascunsă care ar putea, în pofida a toate, să reînvie scena iugoslavă în viitorul apropiat.

Au fost o mulţime de paticipanţi activi şi protagonişti ai acestei scene; trece printre cei mai radicali şi activi din două raţiuni. Prima dintre ele – Zivco Grozdanić se dovedeşte artist, în calitate de creator de obiecte şi instalaţii ce reflectă stări de spirit ale încrîncenaţilor ani '90; cea de-a doua este dată de calitatea sa de iniţiator şi organizator de evenimente artistice în mediul său/ cu impact puternic pe termen lung/. Astfel creează o nouă imagine activistă a autorului ale cărui aspiraţii nu se limitează la propria activitate şi apariţii în public; o imagine ce se dovedeşte eficientă pentru mulţi şi-i determină să ia parte la viaţa culturală. Este problema vocaţiei moderniste tipice ca paradigmă a credinţei autorului în posibilitatea de a schimba, inspira, îmbunătăţi apariţia evenimentelor şi voinţa altora. Într-un cuvînt, paradigma proiecţiei personale dar şi a situaţiei generale, ca opusă stării de lucruri, prin care „ce-o fi, o fi".

Grozdanić se consideră el însuşi „un produs exotic al scenei artistice olimpiene din Sarajevo-ul de dinaintea războiului" şi chiar este. Înainte de toate/ şi formal/ şi-a făcut studiile artistice în Sarajevo. Mai apoi/ de asemeni semnificativ/ acel Sarajevo a fost mediul în care el a devenit conştient şi a adoptat comportamentul specific de artist-activist – urmînd paşii predecesorilor săi. Aceştia/ înaintea cataclismului războiului/ au iniţiat şi organizat cele două expoziţii importante din Iugoslavia de atunci – prima/ în 1987/ şi a doua/ în 1989/ „Documente".

Traducere de
Adina DRAGU şi
Maria MANOLESCU

Frankfurt 2001

Buchmesse
Frankfurt
Book Fair

WILLIAM TOTOK

Miercuri 10 octombrie, sub impresia atentatelor teroriste din Statele Unite, s-a inaugurat la Frankfurt pe Main cea de-a 53-ediţie a Tîrgului Internaţional de Carte. Pentru prima dată în istoria celui mai mare tîrg de carte din lume, vizitatorii au fost controlaţi la intrare. Organizatorii tîrgului nu au vrut să contramandeze ediţia, preferînd ca autorităţile competente să ia măsuri aspre de siguranţă. Într-o conferinţă de presă, directorul tîrgului, Lorenzo Rudolf, a precizat că o contramandare ar fi însemnat un compromis faţă de „terorismul incapabil de dialog".

În pofida situaţiei create în urma atentatelor, la Frankfurt au fost prezente peste 6600 de edituri din 105 ţări, între care şi România. Numai 37 de edituri au preferat să se retragă de la acest salon de carte, la care au fost prezentate 500 000 de titluri. Din cele 792 de edituri înscrise din Statele Unite ale Americii, numai 23 n-au venit la Frankfurt. Au mai absentat cîteva edituri din Africa de Sud, Australia, Japonia şi chiar două din Grecia, care anul acesta a fost invitata de onoare a Tîrgului. Preşedintele grec, Constantinos Stephanopoulos, a participat de altfel la inaugurarea festivă, însă nu şi cancelarul Schröder, care s-a aflat într-o vizită fulger în Statele Unite ale Americii.

Anul acesta organizatorii Tîrgului au pus un accent deosebit pe aşa-numitele publicaţii electronice. Totodată, s-au organizat numeroase lansări de carte şi peste 2000 de întîlniri cu scriitori din întreaga lume, care au citit în faţa publicului din creaţiile lor. Cea mai importantă festivitate a Tîrgului, la care au participat preşedintele federal Johannes Rau, cancelarul Schröder şi ministrul de externe Fischer, a fost programată duminică 14 octombrie: decernarea Premiului Păcii, acordat anual unui autor de către Asociaţia librarilor germani. Laureatul premiului a fost anul acesta Jürgen Habermas, considerat cel mai important filozof german în viaţă.

Distincţia se acordă anual în cadrul Tîrgului Internaţional de carte de la Frankfurt pe Main.

În elogiul rostit la adresa laureatului, profesorul Jan Philipp Reemtsma, directorul Institutului de cercetări sociologice din Hamburg a spus că Jürgen Habermas este prin excelenţă filozoful Republicii Federale Germania. Reemtsma a invocat numărul mare al lucrărilor laureatului traduse în limbi de circulaţie universală, cît şi influenţa acestor scrieri asupra climatului politic şi cultural al Germaniei.

Habermas, în vîrstă de 72 de ani, este considerat drept cel mai important filozof german în viaţă. Ca reprezentant al şcolii sociologice din Frankfurt, laureatul a contribuit după război – alături de nume celebre ca Herbert Marcuse sau Adorno – la redefinirea ştiinţelor sociale din Germania occidentală. Habermas a influenţat în mod decisiv dezbaterile politice, sociale şi filozofice ale deceniilor postbelice. În 1968 el a avertizat mişcarea contestatară a studenţilor faţă de aluncarea într-un „fascism de stînga". În anii '80 Habermas a jucat un rol decisiv în aşa-numita „ceartă a istoricilor", susţinînd atunci ideea singularităţii holocaustului, prin care respingea orice formă de relativizare prin comparaţii neadecvate cu represiunea stalinistă. El a teoretizat şi conceptul de „patriotism constituţional" opus naţionalismului îngust.

În discursul rostit cu prilejul decernării Premiului Păcii, Habermas s-a referit pe larg şi la campania antiteroristă, lansînd un apel insistent în favoarea unui dialog dintre Islam şi Occident. Habermas a cerut de asemenea un respect mai mare faţă de concepţiile religioase într-o societate secularizată. Potrivit laureatului acţiunea teroristă de la 11 septembrie poate fi interpretată şi ca o explozie a tensiunilor existente între societatea secularizată şi religie. Cine vrea să evite un război al culturilor, a subliniat Habermas, trebuie să conştientizeze faptul, că Occidentul a neglijat problemele ivite în urma secularizării. Rădăcinile terorismului se află mai degrabă în „sentimentele de umilire" decît în sărăcie. Vis-a-vis de fenomenul globalizării el a cerut revenirea asupra politicului ca o formă de civilitate internaţională. Totodată filozoful s-a referit şi la dezbaterea declanşată în jurul problemei geneticii, cerînd respectarea unor concepte ale moralei religioase, fiindcă omul nu-şi poate asuma dreptul de a juca rolul creatorului prin manipularea fiinţei umane.

Cea de-a 53-a ediţie a Tîrgului s-a încheiat luni 15 octombrie.

Frankfurt

OBSERVATOR CULTURAL

NR.87

23.10.-29.10.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Ioan Petru Culianu – după 10 ani ▮ Texte de I.P. Culianu, Tereza Culianu-Petrescu, Michael Fishbane, Andrei Pleşu ▮ Polemici: Constantin Acosmei, O. Nimigean ▮ Început de an şcolar: învăţămînt fără roz ▮ Toamna se numără manualele ▮ Interviu cu Hanno Höfer ▮ Film-eveniment: *Dancer in the Dark* ▮ Dan Hăulică despre expoziţia Sultana şi Ovidiu Maitec ▮ Bedros Horasangian despre noua stagiune muzicală ▮ Mircea Anghelescu despre Edward Said

Ioan Petru Culianu la New York (1990)

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 87, 23.10. – 29.10.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Întîlniri europene la Cluj

Sub înaltul patronaj al lui Louis Michel, viceprim-ministru şi ministru belgian al Afacerilor externe, preşedinte al Consiliului UE, şi al lui Walter Schwimmer, secretar general al Consiliului Europei şi al Uniunii Internaţionale a Arhitecţilor, în zilele de 19, 20 şi 21 octombrie s-a desfăşurat la Cluj a treia ediţie a **Întîlnirilor europene** iniţiate în 1999 de către Consiliul Europei, Centrul Cultural Francez din Cluj şi Facultatea de Studii Europene „Babeş-Bolyai“. În acest an, dezbaterile au avut ca subiect **Cetăţenia şi urbanismul**. Programul celor trei zile a cuprins conferinţe-dezbateri, trei mese rotunde, prezentări de lucrări, spectacole şi expoziţii tematice şi artistice. În afara prezenţelor oficiale, principalii „actori“ ai manifestărilor au fost profesori universitari, studenţi, arhitecţi, urbanişti, primari şi reprezentanţi ai consiliilor municipale, reprezentanţi de asociaţii, scriitori, filozofi, sociologi şi artişti cunoscuţi. Întîlnirile au prilejuit discuţii despre cetăţenie, urbanism şi legătura care există între ele, precum şi despre cultura politică necesară pentru crearea unui cadru de viaţă corespunzător. Alte teme aflate în dezbatere au fost reabilitarea spaţiului social, noile raporturi urbanistice între spaţiile publice şi private din cadrul societăţilor postcomuniste, fiind făcute legături cu mediul înconjurător, probleme legate de inegalităţile sociale, drepturile omului, educaţia şi dimensiunea sa cetăţenească.

Manifestarea s-a bucurat de susţinerea Delegaţiei Comisiei Europene în România, a Comisiei Naţionale UNESCO, a Serviciului de Cooperare şi Acţiune Culturală al Ambasadei Franţei la Bucureşti, a Fundaţiei Tranzit, a Centrului Cultural SINDAN, a Facultăţii de Arhitectură şi Urbanism din Cluj şi a Universităţii „Ion Mincu“ din Bucureşti.

Proza nouă în Franţa şi România

Serviciul Cultural al Ambasadei Franţei în România şi Institutul Francez din Bucureşti au organizat joia trecută, la Institut, o interesantă dezbatere despre „noul val“ al prozei franceze şi al celei româneşti. Invitaţi din Franţa au fost Yann APPERY, laureat anul trecut al Premiului Médicis, şi Claire LEGENDRE, autoare care a făcut – de asemenea – vîlvă cu scrierile sale. Ambii sînt foarte tineri: Yann APPERY are 29 de ani, iar Claire LEGENDRE – numai 22, romanul său **Viande**, care a şocat critica şi a avut – în schimb – succes de public, fiind scris la 20! Deşi anunţaţi, Daniel BĂNULESCU şi Răzvan PETRESCU au lipsit, la dezbatere participînd „din partea română“ Claudia GOLEA şi Alexandru MATEI. Moderatori au fost Bogdan GHIU şi Radu TOMA. Holul Institutului Francez, în care se ţin de obicei conferinţe şi dezbateri, a fost plin!

Întîlnirea a avut loc în cadrul manifestării naţionale franceze **Lire en fête** (**Sărbătoarea lecturii**).

Tranzacţia nu se mai face!

În numărul trecut al **Observatorului cultural** am informat asupra Hotărîrii de guvern prin care se aproba achiziţionarea de către Ministerul Culturii şi Cultelor, contra sumei de 450.000 de dolari, a două lucrări de Ion ANDREESCU şi Ştefan LUCHIAN aflate în colecţia Zamfir DUMITRESCU. Cotele actuale – atît pe piaţa internă, cît şi pe cea internaţională – ale celor doi clasici ai picturii româneşti nu justificau suma mult prea „umflată“ a tranzacţiei. În plus, este vorba despre un tablou important al lui ANDREESCU, dar trecut prin operaţiuni de restaurare, ceea ce coboară preţul, iar lucrarea lui LUCHIAN este un pastel, deci are o rezistenţă în timp mai mică decît picturile în ulei. Despre supraevaluarea celor două opere plastice a scris pe larg şi **Evenimentul zilei**, în ediţiile din prima parte a săptămînii trecute.

Ei bine, aflăm din surse apropiate ministrului Culturii că, în urma acestor reacţii, tranzacţia a fost blocată! Sperăm că doar pentru moment, pînă la expertizarea judicioasă a lucrărilor. Aşa cum am menţionat şi în precedentul nostru număr, credem că achiziţionarea de către stat a unor lucrări din patrimoniul artistic naţional este foarte necesară. Fiind vorba despre bani publici, e obligatoriu – însă – ca totul să fie transparent şi corect...

Agenda culturală

▮ **Miercuri începe cea de-a treia ediţie a Festivalului de jazz de la Bucureşti.** Ediţia 2001 a **Bucureşti Jazz Festival**, organizat de Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Bucureştiului, se va desfăşura în perioada 24-28 octombrie la ArCuB şi Sala Palatului din capitală. Programul include concerte susţinute de artişti români şi străini şi lansarea unui volum de **Istorie şi legendă** a jazz-ului.

▮ **„EURODANS 2001“.** Cea de-a zecea ediţie a **Galei Dansului Contemporan**, **„EURODANS 2001“**, se va desfăşura între 29 octombrie şi 1 noiembrie la Iaşi, cu o selecţie a celor mai recente producţii de dans contemporan, o selecţie de filme de dans francez şi ateliere de creaţie. Organizatori sînt Fundaţia Coregrafică Română, Centrul Cultural Francez din Iaşi şi TVR Iaşi.

(Agenda completă în paginile 28-31)

INTERFRANCE MEDIA

Egypte ■ Roumanie ■ Albanie

Le dialogue des cultures

România francofonă

Joi 18 octombrie 2001, în suplimentul **Interfrance Media** al ziarului francez **Le Monde** a apărut un grupaj despre trei ţări considerate „francofone“: Egipt, România, Albania, sub titlul: **Le dialogue des cultures. Trois pays différents prouvent ce que doit être la Francophonie: un lien solide**. Pe prima pagină a suplimentului e prezentată, pe scurt, „tradiţia românească“ a legăturilor culturale dintre România şi Franţa: „Legăturile între Franţa şi România sînt astăzi mai bine cunoscute, chiar dacă francofilia acestei ţări a surprins mai mulţi telespectatori după revoluţia română din 1989“. Sînt citate nume celebre precum Tzara, Brancusi, Ionesco, Brassai, Eliade şi Cioran, afirmîndu-se însă – cel puţin exagerat... – că „toţi intelectualii români ai secolului XX au privit către Paris“. Cu privire la istoria relaţiilor culturale franco-române, realizatorii materialului adaugă faptul că poetul francez din secolul XVI Pierre de Ronsard „avea sînge românesc în vine“. Sînt menţionate şi schimburile culturale între posturile de radio şi de televiziune româneşti şi franceze, cele 58 de licee bilingve etc. Paginile 2, 3 şi 4 ale suplimentului sînt dedicate în întregime României, mai precis economiei româneşti, cu accent asupra privatizării sectorului industrial şi bancar. Sînt comentate perspectivele de dezvoltare şi strategiile în vederea integrării europene. În legătură cu vizita premierului Jospin, comentatorii nu uită să precizeze locul aparte pe care îl deţin investiţiile franceze în economia românească ca argument suplimentar al relaţiilor speciale – şi tradiţionale – dintre ţările Hexagonului şi România.

Pe scurt

▮ **Recital de pian la Institutul Francez.** Sîmbătă 20 octombrie Institutul Francez din Bucureşti a găzduit recitalul pianistei Vanessa Wagner. Programul concertului, organizat cu sprijinul Asociaţiei Franceze de Acţiune Artistică şi al Ministerului Afacerilor Externe din Franţa, a cuprins lucrări de Mozart, Beethoven şi François Sarau.

▮ **Concert de lieduri şi arii poloneze.** Pe 18 octombrie, Institutul Polonez a organizat, la Muzeul Naţional „George Enescu“, un concert de lieduri şi arii poloneze: **De la Moniuszko la Penderecki**. Cinci artişti: mezzo-soprana Angela Rogac-Solcan, basul Octavian Vlaicu, soprana Mirela Zafiri, tenorul Nicolae Zaharia şi pianista Ana Maria Ciornei au cîntat, în prima parte a concertului, lieduri ale compozitorilor polonezi Moniuszko, Karlowicz, Wertynski, Szymanowski şi Penderecki, iar în partea a doua – arii din operele lui St. Moniuszko.

▮ **Lista lui Manolescu.** Joi 18 octombrie, în Amfiteatrul „Odobescu“ al Facultăţii de Litere, Editura Aula a organizat, în prezenţa unui numeros public „estudiantin“ (şi nu numai), lansarea cărţii-eveniment în trei volume **Literatura română postbelică (lista lui Manolescu)**. Cartea a fost prezentată de Sorin Alexandrescu, Dan C. Mihăilescu, C. Rogozanu şi directorul editurii, Alexandru Muşina. În finalul lansării, autorul a acordat „autografe istorice“.

▮ **Sculptură-instalaţie la META.** Pe 17 octombrie a avut loc la Centrul Cultural META vernisajul expoziţiei **Grozdanic – a sample of wiew**, sculptură-instalaţie postconceptuală. Expoziţia are la bază proiectul artistului iugoslav Zivco Grozdanic şi a fost organizată cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor. Parteneri media – **Observator cultural**, **Cotidianul**, **Şapte seri**.

▮ **Ion Zamfirescu – *Doctor Honoris Causa*.** Luni 22 octombrie, Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ a organizat la studioul de teatru „Casandra“ o festivitate prilejuită de decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* profesorului nonagenar Ion Zamfirescu.

▮ **Expoziţie de fotografie.** Pe 16 octombrie a avut loc la Atelier 35 vernisajul expoziţiei de fotografie **„may I BI sexual?“** realizată de Andreea Pasca şi Luminiţa Cochinescu. Expoziţia va fi deschisă pînă pe 23 octombrie.

▮ **Conferinţă şi lansare la Institutul de Cercetări Politice.** În ziua de 17 octombrie Fundaţia „Konrad Adenauer“ şi Institutul de Cercetări Politice au găzduit, la sediul Institutului, prelegerea lui Armin Laschet, deputat în Parlamentul European şi membru al Comisiei Parlamentare UE-România: **Integrarea României în Uniunea Europeană din perspectiva Parlamentului European**. Prelegerea a fost urmată de o discuţie pe tema integrării României în UE şi de lansarea celui de-al treilea număr din revista **Studia Politica**.

▮ **Jazz discret**. Între 10 şi 14 octombrie s-a desfăşurat o nouă ediţie a vechiului Festival de jazz de la Sibiu. Faptul că o consemnăm cu întîrziere se datorează „discreţiei“ organizatorilor, care n-au mediatizat evenimentul. În schimb, festivalul care va avea loc săptămîna aceasta la Bucureşti e mediatizat intens prin reclame, afişe, anunţuri pe posturile de radio – şi n-are prestigiul celui de la Sibiu...

Sumar

EVOCARE/IOAN PETRU CULIANU – DUPĂ 10 ANI

TEREZA CULIANU-PETRESCU, O biografie ▮ 4

MICHAEL FISHBANE, Din perspectiva percepţiei interioare ▮ 6

IOAN PETRU CULIANU, Două texte inedite ▮ 8

ANDREI PLEŞU, O prietenie şi cîteva neîntîlniri ▮ 12

TINCUŢA PÂRV, Cenzura în dezbatere ▮ 13

POLEMICI

CONSTANTIN ACOSMEI, Glose la o polemică prost înţeleasă ▮ 14

O. NIMIGEAN, Radio Erevan ▮ 15

CRISTIAN MUNTEANU, Începutul (100) ▮ 15

ÎNVĂŢĂMÎNT

ION BOGDAN LEFTER, Început de an şcolar: învăţămînt fără roz ▮ 16

CARMEN MUŞAT, Toamna se numără manualele... ▮ 17

INTERVIU

HANNO HÖFER, „E îngrozitor să faci film în România“ ▮ 18

CARMEN POPESCU, Est/Vest sau despre puterea limitării ▮ 18

ARTE

TEATRU: **RADU ŢUCULESCU,** Ubliarea ▮ 20

FILM: **ALEX LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV,** *Breaking the Rules* ▮ 20

ARTE VIZUALE: **DAN HĂULICĂ,** Eveniment la Muzeul Naţional de Artă: expoziţia Sultana şi Ovidiu Maitec (I) ▮ 22

DAN UNGURENU, Autoportrete ▮ 23

BEDROS HORASANGIAN, O nouă stagiune muzicală ▮ 24

REVISTA PRESEI ▮ 25

RECENZII

MIHAI DRAGOLEA, Etaje şi imnuri ▮ 27

AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

MIRCEA ANGHELESCU, Orientalism ▮ 32

Rubrici: Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 15-21 OCTOMBRIE

▮ **Legea Statutului.** Comisia de la Veneţia a aprobat vineri, 19 octombrie, raportul referitor la conformitatea cu reglementările europene a Legii Statutului. Raportul a avut parte de interpretări diametral opuse la Bucureşti şi Budapesta. Premierul român Adrian Năstase a declarat că „Raportul Comisiei exprimă, într-o manieră foarte favorabilă, poziţiile părţii române în legătură cu legea maghiară“, relevînd că legea în cauză demonstrează necesitatea „unei serii de amendamente substanţiale pentru a putea fi compatibilă cu interpretarea dată de Comisie standardelor actuale în domeniu“. Lucru curios, declaraţiile date de oficialii de la Budapesta imediat după emiterea Raportului au fost deopotrivă de optimiste, ele considerînd că documentul dă cîştig de cauză punctului maghiar de vedere. Ministrul ungar de Externe, Janos Martonyi, a precizat că Raportul arată că responsabilitatea pentru protecţia minorităţilor revine în primul rînd ţărilor unde trăiesc minorităţile, dar că şi „ţările-mamă“ au dreptul să joace un rol în protejarea acestora. Iniţiatorul moţiunii care a declanşat elaborarea Raportului, senatorul PSD Gheorghi Prisăcaru, a declarat că România va continua demersurile la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) pentru adoptarea moţiunii depuse de parlamentarii din delegaţia României, prin care se solicită ca acest organism să ceară Ungariei suspendarea Legii Statutului.

▮ **Apar noi partide – liberal...** Un nou partid liberal este pe cale să se formeze, cel mai probabil pe 15 decembrie. La această concluzie au ajuns, după negocieri desfăşurate săptămîna trecută, Decebal Traian Remeş – liderul PNL-Tradiţional –, Radu Câmpeanu – preşedintele PNL-Câmpeanu – şi Niculae Cerveni – preşedintele Partidului Naţional Liberal Democrat din Romania (PNLDR). Cei trei declară că vor să înfiinţeze un adevărat partid de opoziţie, dar care să sprijine, acolo unde este cazul, unele iniţiative ale Puterii. Noul partid liberal îşi va propune, de asemenea, să-şi selecteze foarte atent membrii, neprimindu-i în rîndurile sale decît pe cei cu opţiune liberală netă – în contrapartidă declarată cu partidul lui Valeriu Stoica, care a decis fuziunea cu ApR-ul lui Meleşcanu. Negocierile s-au încheiat cu semnarea unui protocol de unificare şi de constituirea Consiliului Unificării Liberale Naţionale (CULN), compus din cei trei lideri şi cîte doi membri din fiecare grupare.

▮ **...şi creştin-democrat.** Gruparea Marga-Lupu-Chiriţă a decis, sîmbătă 20 octombrie, înfiinţarea Partidului Popular Creştin. Cei trei foşti lideri ţărănişti şi-au propus ca obiective „stăvilirea corupţiei şi combaterea sărăciei“. Victor Ciorbea le-a urat succes foştilor colegi de partid, adăugînd totuşi că, în inflaţia de partide de această orientare, puţine au cu adevărat şanse de reuşită.

▮ **Încă o ciocnire PSD-PD.** Organizat la sfîrşitul săptămînii trecute la Bucureşti de Fundaţia „Friedrich Ebert“ şi de Partidul Socialiştilor Europeni (PSE), seminarul „Societatea civilă şi situaţia negocierilor de aderare la UE“ – la care PSD a participat prin toţi posibilii reprezentanţi – a fost un prilej pentru liderul PD, Traian Băsescu, de a sublinia încă o dată conflictele ce despart cele două partide social-democrate. Băsescu a declinat invitaţia de a lua parte la seminar, explicînd că „actele de guvernare ale PSD mai caută încă drumul către social-democraţie“ şi că PD a fost la un pas de a cădea într-o „capcană politică“. Vicepreşedintele PSE, Jan Marinus Wiersman, şi-a exprimat regretul faţă de situaţia creată prin refuzul lui Traian Băsescu. (**Raluca Alexandrescu**)

Cronica politică

Jurnalism şi diplomaţie

NESTOR RATEŞ

Ca foarte mulţi alţii, prin poşta electronică am primit şi eu, de la cunoştinţe şi prieteni din America, editorialul lui Cornel Nistorescu din 24 septembrie, într-o traducere engleză care-i reproduce întreaga încărcătură emoţională, adăugîndu-i poate şi un pic din lustrul limbii lui Shakespeare. Reprodus, cred, dintr-o publicaţie americană, sub titlul **Din România: recunoaştere (şi invidie) pentru etosul şi elanul american**, entuziaştii expeditori au însoţit editorialul de sentimentele lor proprii şi de descrierea reacţiei americanilor din jurul lor. Cornel Nistorescu a avut talentul şi simţirea de a scrie o **Cîntare Americii**, care nu va fi reuşit să-i emoţioneze pe mulţi români (tirajele ziarelor româneşti sînt – vai! – atît de mici), dar care a atins o coardă sensibilă în America, unde numărul celor care au citit-o sau auzit-o trebuie să fi atins de-acum milioane, judecînd după indicii pe care le primim de peste ocean.

Şi aşa, un articol de vreo 70 de rînduri de ziar, tradus inspirat de nu se ştie cine, a pus România pe harta sufletului multor americani, care nu ar fi ştiut, poate, s-o găsească imediat pe o hartă geografică. Este pe departe cea mai eficace „operaţiune de imagine“ dintre toate pe care le-au lansat cu bani grei în America guvernele române de-a lungul anilor din urmă. Americanii presupun probabil că ce scrie Cornel Nistorescu exprimă gîndurile şi sentimentele tuturor românilor. Ei nu au frunzărit ziare şi nu au vizionat *talk-show*-uri la posturile de televiziune pentru a cunoaşte şi gunoiul care a poluat scena mediatică românească după atacurile teroriste din 11 septembrie.

Evident, un articol de ziar, fie el şi de excepţie, nu va plasa România în NATO şi nici nu va putea înlocui numeroasele şi dificilele examene pe care guvernul şi ţara în întregime trebuie să le treacă în procesul de integrare euro-atlantică. Actualul război împotriva terorismului oferă, însă, Bucureştiului oportunităţi de a-şi demonstra într-un chip concret ataşamentul faţă de obiectivele Occidentului şi utilitatea în efortul de a le atinge. Sîntem asiguraţi de toţi factorii de răspundere că România se comportă ca un membru *de facto* al NATO. Nu ştim exact ce înseamnă acest lucru şi nici ce comportă el. Din cîte se pot afla la Bucureşti şi la Washington, României nu i s-au cerut contribuţii ieşite din comun în acest război, dar se pare că ceea ce i s-a cerut a fost oferit spre satisfacţia Statelor Unite şi a Alianţei Atlantice.

Împrejurările actuale creează, în acelaşi timp, şi unele incertitudini şi potenţiale primejdii. Incertitudinile se referă la modul în care se vor contura pînă la urmă soluţiile de lungă durată pentru problema terorismului. Nimeni nu-şi face iluzii că operaţiunile din Afganistan, care focalizează în prezent atenţia lumii, vor eradica terorismul internaţional, care nu este un pericol local sau regional, ci mai degrabă unul global. Acest lucru poate influenţa decisiv gîndirea strategică a Occidentului, iar soluţiile pe care le va examina şi pune în practică s-ar putea să bulverseze conceptele strategice actuale, punînd sub semnul întrebării structurile de securitate, pactele şi alianţele care tindeau pînă acum să fie concepute pe baze regionale. NATO este una dintre aceste alianţe. Extinderea lui va continua, dar caracterul său ar putea să se schimbe.

Actuala criză are şi serioase prelungiri economice, care vor afecta inevitabil şi România. S-ar zice că efectele evoluţiilor economice negative din lume nu sînt încă simţite dramatic în România, dar este nerealist să se spere că ea se va putea sustrage multă vreme fenomenelor de recesiune care apar tot mai ameninţătoare în plan internaţional. Se vorbeşte încă puţin despre asta, ceea ce nu înseamnă că problemele nu sînt preocupante. Sentimentele bune faţă de români şi România, care se fac simţite acum dincolo de ocean, ca rezultat al unor rînduri inspirate ale unui jurnalist bucureştean, frumoase şi salutare cum sînt, nu au darul de a soluţiona problemele. Dar aduc o bunăvoinţă nesperată care, în această perioadă de mare cumpănă, este foarte preţioasă. Ea ar trebui pusă în valoare cu abilitate şi modestie. În plan diplomatic, ocazia nu va întîrzia să apară. Premierul Năstase are programată o vizită la Washington la sfîrşitul lunii, prima, la nivel înalt, de la constituirea noii Puteri. Ce a reuşit Cornel Nistorescu, un critic al guvernului Năstase, să sădească în sufletele multor americani prin scrisul său ar putea să facă misiunea premierului mai uşoară şi mai productivă decît ar fi fost fără acea odă închinată Americii. Un talent jurnalistic îşi aşteaptă perechea în diplomaţie.

Praga

(Text transmis la Radio Europa Liberă)

Atelier de Creaţie
Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

IOAN PETRU CULIANU – DUPĂ 10 ANI

În această primăvară s-au împlinit 10 ani de la tragica dispariţie a lui *Ioan Petru CULIANU*, încă-tînărul savant român emigrat în anii '70 şi trăitor de o vreme în Statele Unite. Asasinarea sa în campus-ul Universităţii din Chicago, pentru care lucra de mai mulţi ani, a fost absolut şocantă. Era frînt într-o manieră revoltătoare un destin intelectual excepţional. S-a scris de-atunci mult despre asasinat, însă misterul crimei a rămas...

La împlinirea unui deceniu, Editura Nemira a anunţat publicarea unui volum omagial de studii şi evocări, sub coordonarea lui *Sorin ANTOHI*. Volumul (masiv, în două părţi) va vedea foarte curînd lumina tiparului. Prin bunăvoinţa *Terezei CULIANU-PETRESCU*, preluăm din sumarul volumului reconstituirea sa biografică, un articol de *Michael FISHBANE*, două scurte proze ale lui *I.P. CULIANU* şi scrisorile sale către *Andrei PLEŞU*, comentate de către acesta din urmă. Adăugăm alte informaţii şi fotografii, parte dintre ele inedite. Biografia fiind foarte amplă, ar fi trebuit s-o împărţim în două pentru a face loc şi unui interviu acordat pentru revista noastră de către profesorul italian *Gianpaolo ROMANATO*, prieten al lui *CULIANU* în perioada sa de şedere în Italia. Pentru a nu fragmenta imaginea vieţii sale, am preferat să dăm acum biografia toată. Interviul îl vom publica în numărul nostru următor...

O biografie

TEREZA CULIANU-PETRESCU

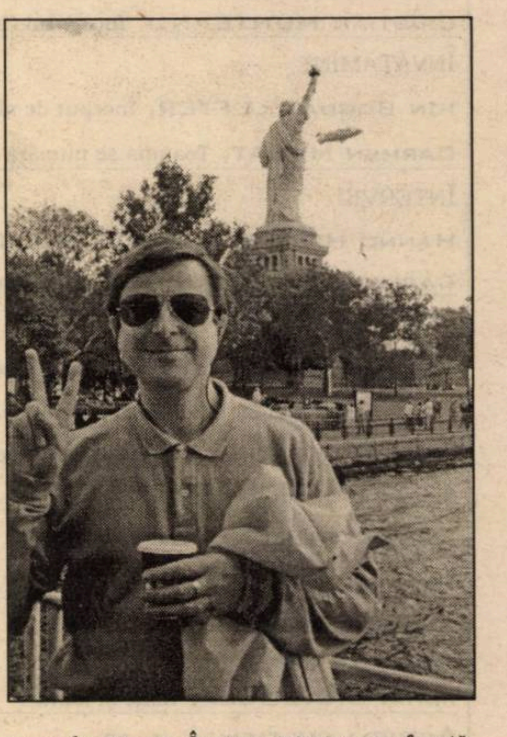

1950, 5 ianuarie

Se naşte la Iaşi, în casa părintească din str. Sf. Atanasie 13, Ioan Petru Alexandru Culianu, al doilea şi ultimul copil al Elenei, n. Bogdan (1907-2000), şi al lui Sergiu-Andrei Culianu (1904-1964). Mama, profesor de chimie anorganică la Universitatea „Al.I. Cuza", este fiica lui Petru Bogdan (1873-1944), profesor de chimie-fizică, director (1941-1944) al Fundaţiei Regale „Ferdinand I", alternativ prorector şi rector al Universităţii ieşene între 1926-1940, membru al Academiei Române. Bogdanii originari din Mirosloveşti-Paşcani erau o ramură a întinsei familii moldoveneşti cu acest nume. După mamă (Ana, n. Timuş), Petru Bogdan i-a fost nepot lui Gherasim Timuş Piteşteanul, episcop de Argeş, profesor la Teologie în Bucureşti, autor, între altele, al unui mare **Dicţionar agiografic** (1898, cca 1000 p.). Tatăl lui C., Sergiu-Andrei Culianu, făcuse studii de matematică şi fizică la Paris (bunicul, Alexandru Culianu, medic, era stabilit acolo) şi îşi luase apoi licenţa în drept la Iaşi. Avocat cu cabinet pînă în 1948, refuzase să practice avocatura sub regimul impus de comunişti. „Ştiu ce este *dreptul*, nu ştiu ce este *dreptul comunist*", obişnuia el să repete. Pentru a nu periclita prin atitudinea lui soarta familiei, prin 1955 a plecat din Iaşi. Se temea să nu fie arestat (a fost căutat de cîteva ori), într-o vreme a stat mai mult ascuns; a predat fizică şi matematică la un liceu din Bîrlad pînă în 1961. Bolnav, s-a stins într-una din fostele case Culianu din Iaşi, în care mai locuiau multe rude în vîrstă. Avea o minte scăpărătoare, un acut simţ al ironiei şi al absurdului, era integru, cu replici adesea muşcătoare, şi dacă hotărîrea lui a întărit admiraţia copiilor faţă de el, consecinţele acestui refuz al compromisului şi despărţirea părinţilor au însemnat pentru el şi sursa unei traume de durată. Pe linie paternă, străbunicul lui C. a fost junimistul Nicolae („Papa") Culianu (1832-1915), apropiat al lui Titu Maiorescu, profesor de matematică şi astronomie la Iaşi, rector al Universităţii ieşene timp de 18 ani (1880-1898), membru corespondent al Academiei Române. Antrenat în ampla mişcare junimistă de (re)formare a învăţămîntului românesc, fusese cofondator al Institutelor Române Unite (donase chiar, pentru funcţionarea acestei şcoli, un corp de clădiri în care se află şi acum o parte a Liceului „Oltea Doamna" din Iaşi), ajutase la întemeierea Observatorului Astronomic, destinat să servească practica studenţilor şi profesorilor, publicase manuale şi cursuri de matematică şi geodezie. Făcuse şi o scurtă carieră politică, fiind vicepreşedinte al Senatului în timpul celui de-al patrulea guvern conservator Lascăr Catargiu. Spiţa Culienilor, stabilită în Principate în secolul al XVIII-lea, era de sorginte grecească; mama lui Nicolae Culianu fusese Smaranda, n. Vlahu, fiica unui Ioan V[a]lahu, de origine (după cum arată şi numele) românească; fixaţi o vreme în Trebizonda şi Odessa, membri ai familiei Vlahu au revenit în Principate în jurul anului 1800. Şi Culianu, şi Vlahu erau oameni cu stare, cu studii în Apus, cu mici ranguri boiereşti, înrudiţi, în cursul secolului al XIX-lea şi mai tîrziu, cu familiile Zarifopol, Nanu, Cozadini, d'Albon, Winkler, Racoviţă etc.

De tot ce întemeiaseră oamenii din aceste familii intrepide, Bogdan şi Culianu (cu înclinaţii spre studiu şi stabilitate, dar şi, în multe cazuri, fantaşti şi aventuroşi), se alesese, o dată cu instalarea forţată a comunismului, praful şi pulberea. Drama lor a fost aceeaşi cu a sute de mii de familii. În 1950, la naşterea lui C., bunurile pe care ai lui le vor fi avut fuseseră spulberate întîi de război (populaţia din Moldova se refugiase din faţa armatelor ruseşti; părinţii lui C. plecaseră în Ardeal, apoi rămăseseră în Bucureşti pînă în toamna lui 1946; Petru Bogdan murise în prima noapte de refugiu, într-un hotel din Mediaş), apoi de exproprieri. În casa din Sf. Atanasie (o construcţie de la 1800, intrată în posesia familiei în 1926), confiscată şi ea, se salvează însă rămăşiţe din ceea ce fusese pînă în 1944 o considerabilă bibliotecă: de ştiinţe şi de drept, de teologie (în ascendenţa maternă se înscriu două generaţii de preoţi ortodocşi) şi, desigur, de literatură – partea preponderentă, datorată mamei, de literatură mai ales franceză, cu multă poezie simbolistă, dar şi clasici, precum şi romantici germani; se regăseşte, de asemenea, literatură română, uneori în ediţii originale din secolul al XIX-lea. Se mai aflau în casă numere disparate din vechile **Convorbiri literare**, bună parte din colecţia revistelor **Viaţa Românească** (Petru Bogdan, prieten cu G. Ibrăileanu, fusese printre membrii fondatori ai grupării), **Sburătorul** şi **Gîndirea** etc. – tot ce nu-i interesase pe prăduitori. În marasmul epocii staliniste – prelungită în România mult după moartea lui Stalin –, copilul creştea între cărţi, neştiutor de ce însemna istoria ţării şi a oamenilor ei. Avea la dispoziţie o grădină exuberantă, cu doi nuci tutelari, un jugastru uriaş, mari tufe de liliac, caprifoliu, iasomie şi soc, cu flori din toate soiurile locului – efluvii intense le însoţeau înflorirea –, şi era înconjurat de afecţiunea şi devotamentul absolut ale părţii feminine a familiei (mamă, soră, energica mătuşă Ana, doctoriţă, şi o dădacă, „Manea", călugăriţă plecată din mînăstirea Văratec, personaj bizar, plină de o fervoare ortodoxă în care copiii decelau, nu fără maliţie, sîmburii tuturor ereziilor). În amintirile de mai tîrziu, „casa maternă" va reprezenta pentru el „acea geografie a certitudinii" (**Jurnal**, 1973) şi, împreună cu pădurile din jurul mînăstirii Văratec, unde se petreceau vacanţele copilăriei, „tărîmul mitologiilor mele personale" (*id.*) – peisaj de o frumuseţe ameninţată, sfîşietoare în precaritatea ei, loc însă şi al absenţei, scrutat, de la un timp încolo, cu nerăbdare. Aflase de timpuriu că unii strămoşi ai săi veniseră din Grecia, alţii din Trebizonda, ceea ce predispunea oarecum la visare. În jur, istoria era furată, transformată în minciună ameninţătoare. Viaţa interioară, hrănită de povestiri (fragmentare şi prudente, excesiv cenzurate din frica maturilor de a nu inculca semne prea evidente ale „originii nesănătoase, burgheze", care ar fi atras represalii asupra „duşmanului de clasă"), despre oameni şi lucruri care nu mai existau sau care ar fi putut să fie – grade şi feţe diverse de fantasmagorie –, risca să devină excesivă. Era compensată de înclinaţiile sănătoase ale băiatului spre jocuri sportive şi de o salutară, irepresibilă ambiţie – primă formă de voinţă –, vădită o dată cu intrarea într-o colectivitate din afara familiei şi a prietenilor.

1956, septembrie-1967, iunie

C. urmează cursul primar, gimnaziul şi liceul la Iaşi, la Şcoala „Vasile Alecsandri" (în virtutea proximităţii de locuinţă, aşa cum era obligatoriu; şcoala funcţiona atunci în fostele case Alecsandri, în apropierea Facultăţii de Medicină). Atras în egală măsură de matematică, fizică şi ştiinţe naturale, ca şi de literatură şi de studiul limbilor, băiatul obţine fără efort mici performanţe şcolare: premii la concursuri literare şi de fizică (a avut un bun

---

Convegno Culianu la Accademia di Romania

În această primăvară, la 21 mai, în ziua cînd se împlineau zece ani de la asasinarea profesorului Ioan Petru Culianu, Accademia di Romania de la Roma a organizat un **Convegno Culianu, diecci anni della sua morte. Ricordi e testimonianze**, manifestare la care au luat parte importanţi savanţi, colegi şi prieteni ai celui dispărut. Iniţiatorul manifestării, profesorul Gheorghe Mîndrescu, pe atunci vicedirector al Accademia di Romania din Roma, s-a arătat interesat de promovarea unei manifestări care a fost deopotrivă comemorativă şi critică, deopotrivă ştiinţifică şi culturală, participanţii italieni ilustrînd convingător calitatea şi reverberările celui omagiat. Tot în luna mai, în ţară, o sumă de manifestări au evocat figura savantului şi scriitorului dispărut la 41 de ani, poliedrica sa personalitate, impunînd o varietate de comentarii şi dezbateri, de la studiile sale româneşti, ca profil şi emergenţă, pînă la cercetările de istorie a religiilor, magie şi epistemologie ori proza fantastică.

Prima parte a întîlnirii a fost prezidată de prof. dr. Grazia Marchianò, cuprinzînd comunicările lui Gianpaolo Romanato (Milano), **Culianu in Italia e in Olanda. Lettere, ricordi, impressioni**, şi prof. Mario Lombardo (Pavia), **I miti dei dualismi occidentali – commento all'opera di Ioan Petru Culianu**, cei doi coautori şi buni prieteni ai lui Culianu, a tinerei cercetătoare Roberta Moretti (care studiază la Harvard cu Lawrence Sullivan forma „finală" a gîndirii lui Culianu), **Ioan P. Culianu: il fenomeno religioso in una prospettiva ermeneutica circolare**, şi a Graziei Marchianò, **I primi dieci anni postumi di Culianu: congetture su un pensiero fermato**. Gianpaolo Romanato a condus lucrările de amiază ale colocviului, în care au fost prezentate intervenţiile prof. dr. Giovanni Casadio (Salerno), **Ioan Petru Culianu ovvero la storia delle religioni come vita e come arte**, Giovanni Solitario, cu o comunicare privitoare la literatura sa, Eugen Ciurtin, **Confronto con Mircea Eliade. Archetipi mitici e identità storica** (1998, împreună cu Luciano Arcella şi Paola Pisi). Aflat la o manifestare similară la Bucureşti, Andrei Oişteanu a transmis o conferinţă despre **Culianu – un voyageur dans l'au-delà**.

Iniţiativa Accademiei di Romania s-a dovedit foarte benefică, deoarece prin intermediul ei şi cu largul concurs al savanţilor italieni, amintirea lui Ioan Petru Culianu s-a arătat foarte vie, mai ales pentru Gianpaolo Romanato şi Mario Lombardo, cu care Culianu a publicat un important volum de studii despre **Religie şi putere** în 1981, tradus în 1995 la Nemira, alături de **Operele complete** ajunse, în 2000, la volumul 11. Primii ani italieni ai exilului său au fost rememoraţi şi de Giovanni Casadio, unul dintre promotorii noii European Association for the Study of Religions, din care va face parte şi România începînd cu acest an. Prof. Casadio i-a fost lui Culianu, în anii '80, coleg de doctorat la prof. Ugo Bianchi, cu certitudine cel mai proeminent istoric al religiilor italian după Raffaelle Pettazzoni, iar comunicarea sa, ca şi cea a Graziei Marchianò, a încercat să localizeze poziţia acestei discipline în orizontul polimorf al studiilor şi preocupărilor savantului român. Într-un moment în care posteritatea operei lui Ioan Petru Culianu a interesat mai mult ca niciodată, tonica întreprindere a Accademiei di Romania a reamintit cu acurateţe profilul ştiinţific al unui mare savant român, ca şi un fragment, foarte actual, din studiile de istorie a religiilor cărora le-a dedicat, fără întrerupere, întregul său periplu din România, Italia, Olanda, Franţa şi America. Pregătirea, în Occident, dar şi la noi, a cîtorva teze masterale şi doctorale, ca şi a unor volume *in memoriam Culianu*, va confirma fertilitatea operei sale, la zece ani de la nemiloasa ei întrerupere.

(Eugen CIURTIN)

profesor de fizică, pe Camil Motaş); învăţa engleza acasă, vorbea de mic franceza, iar la şcoală profită cît se poate de lecţiile de germană şi rusă. Colecţionează cu pasiune mostre de roci, pene, timbre, insigne şi monede, îşi face insectare şi ierbare. Cu ajutorul mamei, improvizează un mic laborator pentru experienţe de chimie, începe să facă fotografii şi le developează singur. Face puţin pian cu un bătrîn domn Iakovlev (rus refugiat din 1917), dar la o strîmtorare mai accentuată pianina trebuie vîndută şi astfel, o dată cu orele de pian, în casa rezonantă din Sf. Atanasie încetează, în 1962, şi „serile muzicale“ animate de vechiul prieten al părinţilor, dirijorul şi muzicologul George Pascu. C. avea o bună ureche muzicală; mai tîrziu putea reproduce, fluierînd, partiturile diferitelor instrumente din piese întinse.

C. începe să scrie pe la 12 ani, de pe cînd încă lectura-i favorită era **Vaillant**, singura revistă străină pe care o putea primi (prin care se infuza, mai mult sau mai puţin subtil, ideologia stîngii franceze); scrie povestiri, începe romane, apoi „lucrări“ de astronomie – compilate, toate, din cărţi vechi şi împodobite cu desene de constelaţii şi cu tabele. Întrucît, i se spusese, străbunicul, pe cînd lucra la Observatorul Astronomic din Paris, îl cunoscuse pe Camille Flammarion (informaţie necontrolabilă), volumele ferfeniţite din **La pluralité des mondes habités** a acestuia din urmă, din biblioteca aluvionară, îi erau principala sursă de inspiraţie. De la 14-15 ani încerca traduceri din Baudelaire şi din Hoffmann, dar, mai ales, brusc pasionat de Poe, traducea, după versiunea franceză a lui Baudelaire (din **Histoires extraordinaires** şi **Nouvelles histoires extraordinaires**), parte din povestirile poeşti selectate de poet. Propriile sale povestiri vor primi repede un semn poesc, iar realitatea însăşi se putea colora astfel, şi o fisură persistentă în zidul susţinător al casei din Sf. Atanasie (terenul fiind într-o uşoară pantă, o parte a clădirii era înălţată de un zid) îl făcea să fie proclamat, de prin 1963, drept „zidul casei Usher“. În 1965 începe să trimită scrisori şi proze (semnate E.H. – în plină descoperire a lui Hemingway) la „Poşta redacţiei“ ţinută de poetul Geo Dumitrescu în revista **Contemporanul**. Se regăsea în fronda acestuia din volumul **Libertatea de a trage cu puşca**, iar „cîteva poeme din **Aventuri lirice**“ şi le pusese „drept căpătîi sentimental“ (scrisoare către Geo Dumitrescu, 16 septembrie 1966). Poetul va mărturisi că scrisorile şi textele vădeau atîta maturitate şi obişnuinţă cu scrisul, încît crezuse că i s-a pus la cale o farsă. C. debutează la 17 ani în revista ieşeană **Cronica** (4 martie 1967), cu povestirea **Şi-am rîs prosteşte, fără voia mea** (titlul reia un vers al lui Geo Dumitrescu). Citise în prealabil povestiri în cenaclul revistei şi fusese bine primit (printre alte comentarii favorabile, le stîrnise şi pe cele ale istoricului literar Leon Volovici, aflat în public). În iunie 1967 termină, ca şef de promoţie, secţia reală a liceului, dă bacalaureatul, iar în iulie susţine examenul de admitere la Facultatea de Limba şi Literatura Română din Bucureşti. Într-o **Scheda biografica** scrisă în italiană, datată „4 luglio 1987“, prezenta scurt această perioadă: „A 17 anni è molto bravo in fisica ma è irresistibilmente attratto da idee e vorebbe fare filosofia se questa non fosse altro che dogmatismo marxista e «socialismo scientifico», ossia la dottrina della conquista della terra da parte del comunismo di stampo sovietico. A 17 anni comincia a pubblicare racconti sulla stampa locale e poi a Bucarest; quindi decide di fare l'esame di ammissione all'Università di Bucarest“.

1967-1972

Era prima lui evadare – şi, după spusele-i de mai tîrziu, deşi dorită (şi resimţită deja ca o obligaţie faţă de o lege a lui interioară), n-a fost deloc uşoară: „Nu-mi pot explica rezistenţa şi chiar indiferenţa cu care m-am descurcat rapid, înfruntînd medii străine şi învăţînd limbi grele (...), decît prin trauma cauzată la 17 ani de mutarea de la Iaşi la Bucureşti. Experienţa asta a fost mai cruntă decît oricare – deşi, evident, n-am schimbat limba şi am avut la Bucureşti relativ mulţi şi buni prieteni (...). După aceea, a fost uşor să trec de la Roma la Milano, de la Milano la Paris, de la Paris la Amsterdam şi de la Amsterdam la Boston“ (fragment publicat postum, în **Păcatul împotriva spiritului**, Nemira, 1999, pp. 172-173).

După un an, se transferă la secţia de italiană a Facultăţii de Limbi Romanice, Clasice şi Orientale.

Dacă o oarecare destindere politică şi culturală se manifestase în ţară încă din 1964, după stalinismul mult prelungit, despre acest timp în care C. învaţă la Universitatea bucureşteană se poate spune că depăşeşte cu un an scurta perioadă de adevărată liberalizare cunoscută de cultura română în mai bine de o jumătate de secol, de la război pînă în 1990. Este „perioada '68“ (primăvara 1968-iulie 1971). Ca într-o bruscă descătuşare, generaţia celor de 18 ani încearcă atunci să arunce peste bord clişeele ideologice sufocante şi să se apropie, cu elan recuperator, de (ceea ce credeau ei a fi) lumea culturală apuseană. Alături de cîţiva profesori, tinerii de la Litere publică eseuri, critică literară sau ficţiune în revistele **Universitas** şi **Amfiteatru**, în **Contemporanul** sau **Luceafărul** (seria veche; semnătura lui C. se întîlneşte în aceste reviste de cca 50 de ori), se avîntă în cercetare şi în discuţii pasionate la cercuri de estetică, literatură comparată, folclor şi antropologie, merg în anchete folclorice (în zona conservatoare a Maramureşului îndeosebi). C. îi va evoca pe acei „mulţi şi buni prieteni“ mai tîrziu, recules în liniştea (relativă) a studiilor sale italiene; poate că asprimea vremurilor care au urmat va fi acoperit sau chiar corodat amintirile fiecăruia. Este de sperat, totuşi, ca „mulţii şi bunii“ să-şi poată reapropia cîteodată, concentrîndu-se mental asupra anilor de atunci, imaginea unui spaţiu-timp de o intensitate stranie, luminat, cine ştie, chiar de vreo uşoară evanescenţă metafizică.

C. are profesori pe care-i admiră (unii dintre ei i-au fost şi foarte apropiaţi) – Cicerone Poghirc, Mircea Martin, Nina Façon, Matei Călinescu, Savin Bratu ş.a. Dintre studenţi, un „grup de 7“ se formează, de nedespărţit: Şerban Anghelescu, Dorin Liviu Zaharia („acel tragic cîntăreţ de muzică rock“, cum îl numeşte – fragment postum, în **Păcatul împotriva spiritului**, p. 174 –, fusese student la Filozofie), Dumitru Radu Popa, Victor Ivanovici, Silviu Angelescu, Paul Drogeanu. Prieteni apropiaţi îi sînt vărul său Miron Bogdan (care studia medicina; cu cîteva luni mai mare decît C., se poate spune că au crescut împreună) şi Mandy Feinghers (student la Conservator). După ce schimbase multe adrese, C. îşi găseşte, cu ajutorul lui Silviu Angelescu, mansarda ideală – „mansarda mea de lîngă Lacuri“ (**Jurnal**, 1974) –, în str. Turda 200. Aici stă în ultimii doi ani ai studenţiei, adesea în condiţii spartane (nu o dată a redus drastic suma alocată întreţinerii pentru a-şi cumpăra cărţi), totdeauna însă cu sentimentul euforic al unui timp privilegiat, sustras istoriei, al marilor descoperiri şi al unor experienţe de multe ori amestecate. Agăţate pe pereţi, se succedau mantre, mandale, devize – în anul dinaintea plecării, a dominat joyceana „Silence, exile, cunning“. Încerca să-şi impună o disciplină severă de lucru – ascetică în unele perioade (alternînd în primii ani, ce-i drept, cu timpuri dionisiace). Se clarifica pentru el o nostalgie platonică a ordinii şi a rigorii, a frumuseţii ordonate; şi, derivat, o nostalgie a „educaţiei clasice“, invocată şi în acest fragment scris la 19 ani, intitulat **Misterul educaţiei clasice**: „Am invidiat extrem de mult educaţia clasică a lui Thomas de Quincey. O educaţie rigidă şi serioasă înseamnă mai mult decît orice libertate a spiritului. Faptul că la 15 ani discuta împreună cu studenţii din Oxford despre paternitatea cutărui tratat medieval de retorică se leagă de amintirea discuţiilor mele de la 15 ani. Neavînd o pregătire temeinică în nici o direcţie, copleşit totuşi de lecturile cele mai variate, nu puteam da la iveală decît sentinţe poetico-morale lipsite de fundamentul ontologic obligatoriu“.

O fostă colegă de facultate, Dana Popescu-Şişmanian, evoca astfel anii '68 şi figura lui C.: „Ne trezeam atunci, adolescenţi într-o Românie ce schimba domnii, ca dintr-un coşmar [...]. Poate dintr-o sete avidă de compensaţie spirituală faţă de dirijismul des-

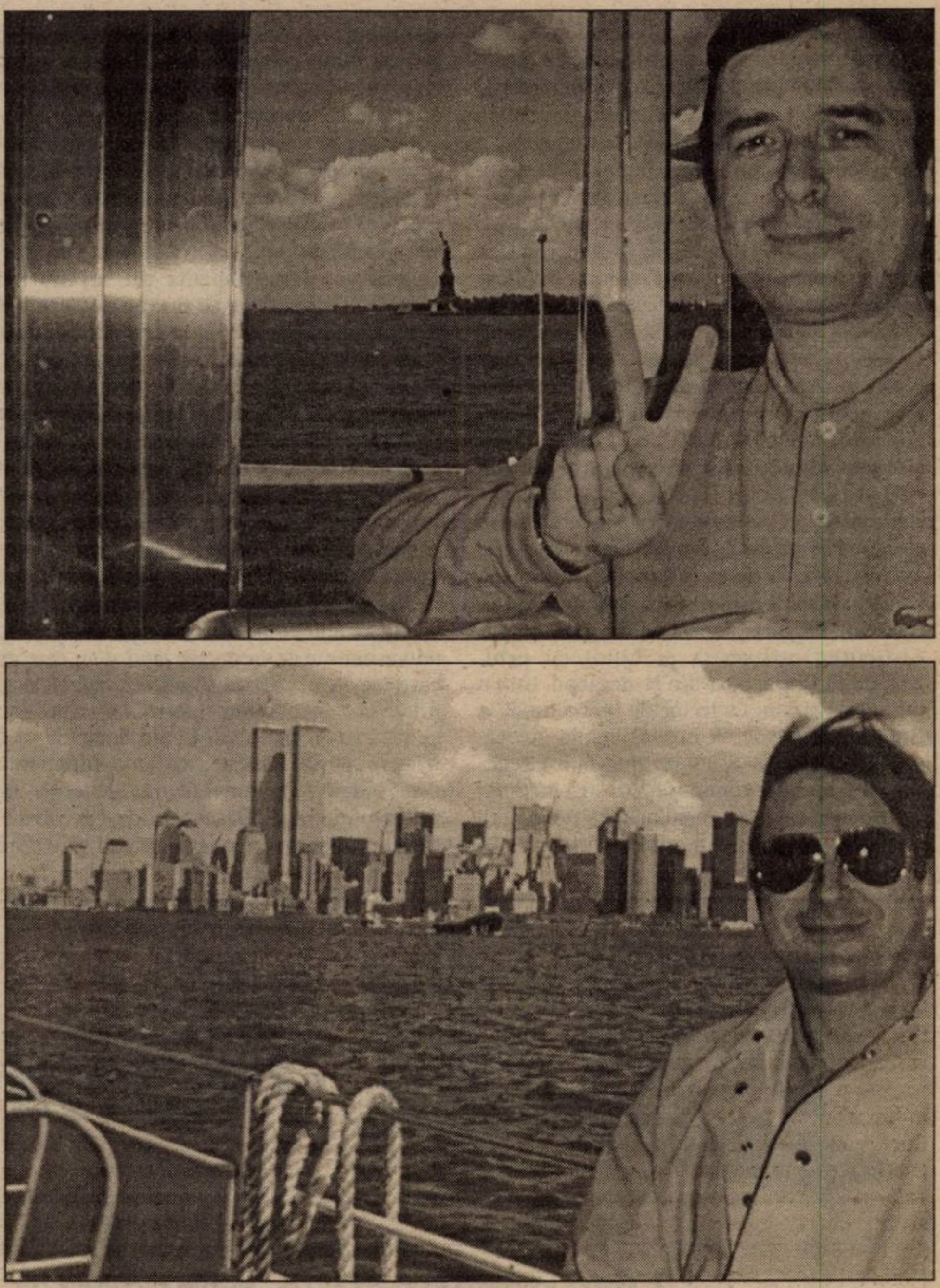

Ioan Petru Culianu la New York (1990), în timpul unei curse turistice pentru vizitarea Statuii Libertăţii (în fundalul ultimei fotografii – latura de sud a Manhattan-ului, cu cele două Turnuri gemene doborîte în urma atacului terorist de pe 11 septembrie 2001)

Nicu Gavriluța
POLIROM
Culianu,
jocurile minții și lumile
multidimensionale
SEMINAR
FILOSOFIE

Nicu GAVRILUŢĂ

Culianu, jocurile minţii şi lumile multidimensionale

Prefaţă de Moshe Idel, Editura Polirom, 2000, 190 p., f.p.

În cadrul Colecţiei „Seminar/Filozofie“ a Editurii Polirom a apărut, anul trecut, un eseu monografic al lui Nicu Gavriluţă despre teoriile academice ale lui Ioan Petru Culianu: **Culianu, jocurile minţii şi lumile multidimensionale**, cu un accent special pe evoluţia gîndirii tîrzii a acestuia. Este, trebuie să precizăm, primul studiu de amploare (practic, o monografie a operei savantului român asasinat în urmă cu 10 ani la Chicago). Un fragment ilustrativ din acest volum a fost publicat şi în paginile **Observatorului cultural**. Cartea se bucură de o remarcabilă prefaţă a lui Moshe Idel, în care profesorul israelian de origine română comentează relaţia dintre gîndirea lui Culianu, gnosticism şi Kabbala. Acelaşi Moshe Idel e prezent, într-o **Addenda**, şi printr-un interviu acordat lui Nicu Gavriluţă. Autorul urmează îndeaproape coordonatele operei lui Culianu, reuşind o explorare ce restituie potenţialul de atracţie al unei metode ce nu încetează să fascineze, o metodă (morfodinamica) aflată în avangarda epistemologică a teoriilor cognitiviste şi de istorie a religiilor. Teoria jocurilor mentale (*mind games*) şi teoriile asupra lumilor multidimensionale formează centrul investigaţiilor. Sînt, de asemenea, analizate interpretările asupra gnosticismului, prezenţele acestuia în literatura şi filozofia occidentală, metodele de analiză ale vrăjitoriei şi magiei intersubiective, magia contemporană, fenomenologia extazului apocaliptic, arta memoriei şi limba creaţiei, spaţiile mentale şi viaţa ca proces computaţional, fantasmele nihilismului, hermeneutica fractală, simbolistica smaraldului în proza lui Culianu etc. Nu lipsesc informaţiile bio-bibliografice, o listă a lucrărilor despre I.P. Culianu şi, în finalul cărţii, textul unei mese rotunde despre Culianu care a avut loc în urmă cu un an la Universitatea din Iaşi. Bine informată, riguros alcătuită, meritînd un comentariu aplicat, lucrarea lui Nicu Gavriluţă este o pertinentă contribuţie analitică şi o incitantă introducere în opera şi în gîndirea savantului român.

figurant ne-am aruncat cu patimă exclusivă în aventuri intelectuale rar sau deloc încercate în România postbelică: hermeneutică, istorie a religiilor, teorie literară, gramatică transformaţională, semiotică, antropologie şi etnografie structurală, psihanaliza mitului, cea a simbolului, gnosticism, orientalism. Aproape un joc cu mărgele de sticlă [...]. Cine însă dintre studenţii de atunci ar putea spune că fără Ioan Petru Culianu am fi fost aceiaşi – sau că tot ce a fost ar fi fost, fără el, cum a fost? Ne era coleg, dar erudiţia lui [...], cît şi aura de spiritualitate ascetică pe care o degaja apariţia sa, totuşi prin nimic spectaculară, pe culoarele facultăţii, îl singularizau în mod absolut [...]. Mulţi [...], direct sau indirect, gravitau în jurul siluetei sale intelectuale ce părea, cu discreţie, dar cu insistenţă, să indice o «cale»" (**Cum se măsoară o crimă?**, **Lupta**, Paris, 15 iunie 1991; în vol. **Păcatul împotriva spiritului**, ed. cit., p. 236). C. învaţă latina cu prof. Cicerone Poghirc, sanscrita cu prof. Sergiu Al-George, sanscrita şi hindi cu prof. Prabuddh Vidyasagar din Hyderabad, care a predat patru ani ca lector de limba hindi la Bucureşti; începe să înveţe limbile greacă, arabă şi ebraică. Studiază lingvistică generală şi a limbilor romanice, cultură italiană; îşi concentrează interesul asupra Renaşterii italiene, cercetînd-o mai cu seamă în izvoarele ei platonice şi cabalistice. Un proiect tainic, pe care nu l-a putut împlini, a fost de a obţine o bursă pentru a începe cu adevărat să studieze Cabala.

Îi cad în mînă, încă din anul I de facultate, primele lucrări „noi" (cvasiprohibite în ţară) ale lui Mircea Eliade (la Iaşi, avea în bibliotecă volumele româneşti **Oceanografie** – 1934 şi **Salazar şi revoluţia din Portugalia** – 1942): **Aspects du mythe** din 1963 întîi, urmată de **Le mythe de l'éternel retour** (ediţia din 1969) şi de marile tratate despre yoga şi despre morfologia sacrului. C. îi scrie lui Eliade în 1971, trimiţîndu-i şi două lucrări: ***Coincidentia oppositorum* la Giordano Bruno** (oct.-nov. 1970) şi (o variantă la) **Soarele şi Luna**. Răspunsul imediat al lui Eliade şi judecata favorabilă asupra lucrărilor sînt decisive: C. se hotărăşte să se consacre istoriei religiilor. „Scrie-mi în continuare", îi spune în răspuns Eliade, ca un *avant-goût* al înţelegerii şi generozităţii sale, „şi nu te sfii să-mi ceri şi cărţi. Asta îmi va aduce aminte de vremurile cînd şi eu ceream cărţi de la profesorii din Occident şi le şi primeam!" (citat din memorie). Din cîte ştim, şi dacă va fi cerut cărţi C. şi Eliade i le va fi trimis, „poşta românească" n-a funcţionat decît o dată – şi atunci fie din neatenţie, fie printr-un miracol. Descoperindu-l pe Eliade, C. reintra (şi avea s-o facă în felul său), fără să ştie încă, pe firul unei anumite tradiţii a cercetării din cultura românească.

Cîteva dintre scrierile juvenile ale lui C. au rămas în memoria colegilor săi: cele două lucrări citate, o analiză la **El Desdichado** al lui Nerval, o lucrare despre proza lui V. Voiculescu – **Orbul şi ologul. Pe urmele unui motiv din proza lui V. Voiculescu** (6-7 dec. 1971), reluată în exil în alte două variante. Scrie şi teatru; refuză chiar un premiu acordat la un colocviu studenţesc pentru piesa **Fîntînile Romei**; bucata de rezistenţă păstrată în acest domeniu este **Oreste, regele sunetelor** (inclusă în volumul **Arta fugii**). În iunie 1972 îşi susţine lucrarea de licenţă cu titlul **Marsilio Ficino e il platonismo nel Rinascimento** (inedită, 142 p. dactilo), coordonată de prof. Nina Façon, care era şi şefa catedrei de italiană. C. va păstra întotdeauna cu pietate amintirea acestei profesoare exemplare, erudite şi modeste (va scrie un necrolog la dispariţia ei, în 1974 – apărut în **Limite**, Paris, 18/1975), cu rol important în formaţia lui intelectuală. Subiectul tezei va fi reluat în 1979 în Olanda, dezvoltat întîi în lucrarea (inedită) **Iocari serio: ştiinţă şi artă în gîndirea Renaşterii**, redactată parte în româneşte, parte în franceză, apoi în cartea sa de răsunet **Éros et magie à la Renaissance. 1484** (Flammarion, 1984).

Dacă „primăvara de la Bucureşti" se prelungeşte intelectual pînă la nefastele „teze din iulie" 1971 (întors după o vizită în China şi Coreea de Nord, dictatorul vrea să aplice o „minirevoluţie culturală"), represiunea politică începuse dinainte, imediat după Crăciunul 1968, cînd studenţii bucureşteni (Ceauşescu se temea, după mai '68, îndeosebi de tulburări în rîndul tinerilor), într-o procesiune de altfel paşnică, defilaseră de la Universitate pînă la căminele din Grozăveşti, cîntînd colinde şi purtînd lumînări aprinse în mîini (după verdictul oficial, două manifestări acute de misticism). Mulţi fuseseră arestaţi – nefericita lipsă de coeziune şi de solidaritate, specifică epocii la români, a făcut ca multora să li se piardă urmele; alţii fuseseră reţinuţi şi anchetaţi –, printre aceştia aflîndu-se şi C., împreună cu prietena lui de atunci.

După ancheta din 1968-1969 (desfăşurată în surdină; cuvîntul de ordine general al perioadei Ceauşescu a fost: *nu vrem deţinuţi politici*; de aceea şi anchetele evident politice erau împinse spre vinovăţii imaginare de altă natură) şi după ce, în ultimul an de facultate, respinge propunerile de „colaborare" pe care i le face, ca multor tineri remarcabili aflaţi în pragul absolvirii, Securitatea (prin reprezentantul ei, care se recomanda, foarte potrivit de altfel, „căpitanul Ureche"), C. îşi vede textele apărînd din ce în ce mai greu. „...Din 1970 nici măcar revistele nu mă mai publicau" – îşi rememora în 1990, în interviul dat Gabrielei Adameşteanu – „pentru că eu spusesem foarte hotărît «nu» securistului care îmi ceruse servicii. [...] Eu nu am fost băiat bun. Şi cum n-am fost băiat bun, am avut semne imediat [...]. Atunci a fost un semnal foarte clar că nu prea mai am ce căuta în România" (**22**, 5 aprilie 1991). Volumul de povestiri intitulat **Arta fugii**, anunţat de Editura Eminescu în planul editorial pentru iunie 1971, este interzis (nu se ştie exact ce s-a întîmplat cu acest volum; conform versiunii regretatului Mircea Ciobanu, ar fi fost tipărit, iar tirajul topit după „tezele din iulie"; oricum, dactilograma nu a fost găsită şi nimeni nu a văzut volumul editat; el se poate reconstitui, parţial, din manuscrisele păstrate).

În 1971, pe cînd se petrecea acest episod, C. aştepta febril viza de ieşire, după ce facultatea îl nominalizase pentru o bursă de o lună la Siena, la nişte cursuri de vară (diverse foruri occidentale acordau burse numeroase pentru studenţi şi profesori din

Radio Total 96.9 FM

Din perspectiva percepţiei interioare

Reflecţii pe marginea unui poem de H.N. Bialik

MICHAEL FISHBANE

Michael FISHBANE este Profesor Nathan Cummings de studii ebraice la University of Chicago şi şef al Comitetului de Studii ebraice. Înainte de a veni în Chicago, a predat vreme de 20 de ani la Brandeis University. A fost profesor invitat (*visiting professor*) la Harvard, Stanford, ca şi la Universitatea Evreiască din Ierusalim. A publicat în jur de 16 cărţi şi sute de articole şi recenzii în reviste şi enciclopedii academice. Printre cărţile sale se numără *Interpretarea Bibliei în vechiul Israel* (National Jewish Book Award, 1985), *Învelişuri ale Torei. Eseuri de hermeneutică biblică*, *Sărutul lui Dumnezeu* (National Jewish Book Award, 1994), *Imaginaţia exegetică*, *Gîndire şi teologie evreiască*. A primit numeroase alte premii şi distincţii academice şi face parte din diverse echipe editoriale care realizează reviste sau serii de cărţi.

Ioan Culianu avea o pasiune fundamentată ştiinţific pentru ascensiunile mistice şi pentru mituri, implicit pentru miezul de adevăr mistic conţinut întotdeauna de acestea[1]. Era, în aceeaşi măsură, interesat de relatările provenind din cultura evreiască despre ascensiunea mistică şi despre pericolele şi dinamica luptei pentru cunoaştere. Fără îndoială, cel mai preţuit şi mai cunoscut dintre episoadele de ascensiune rabinică (a cărui versiune clasică poate fi găsită în **Babylonian Talmud, Tractate Hagiga 14b**) este povestea celor patru înţelepţi care au pătruns în spaţiul ceresc al gnozei mistice, numit Pardes. Acest episod a circulat în diverse forme în Antichitatea tîrzie şi în epoca medievală[2] şi a fost invocat frecvent ca piatră de temelie pentru aventura cunoaşterii, în general, şi pentru pericolele acesteia. Dintre cei patru care au întreprins această călătorie primejdioasă, numai unul singur a „intrat" şi a ieşit întreg sau „în pace" – acesta fiind preţuitul Rabbi Akiba. Ceilalţi trei călători au avut o soartă mai puţin fericită: unul a înnebunit, celălalt a devenit eretic, iar al treilea a murit în timpul călătoriei. Acesta din urmă, ben Azzai, „a văzut şi a murit" (*Hetzitz va-Met*). Acest eveniment este pe cît de uluitor, pe atît de opac; dar pe baza textului din **Scripturi** asociat acestui episod, moartea lui ar fi putut fi pur şi simplu o părăsire a trupului de către suflet, în extazul mistic, şi nu o pedeapsă cerută de *hybris* sau de o faptă împotriva firii – şi, de fapt, aşa şi era interpretat evenimentul de către mulţi dintre misticii medievali care au cercetat chestiunea sau doar au transcris episodul[3].

Viaţa lui Ioan Culianu reprezintă o curajoasă ascensiune către cunoaştere, aceea de dincolo de bagajul de lucruri pe care în mod obişnuit le poţi învăţa, o conştientă transcendere a timpului şi a spaţiului prin acte ale voinţei şi ale spiritului. Ca prieteni şi colegi, adesea schimbam păreri pe marginea unor subiecte de acest fel şi chiar am organizat o conferinţă pe tema ascensiunii dincolo de spaţiu şi timp, dar şi dincolo de moarte. În timpul acelei conferinţe, cu cîteva zile înaintea asasinării lui, îmi amintesc că Ioan a vorbit de mai multe ori împotriva totalitarismului politic şi ideologic, aşa cum a fost el încarnat de Germania nazistă. Pasiunea din vocea lui era imposibil de ignorat; şi la o zi după conferinţă, cînd mă pregăteam să-l întîlnesc pentru a discuta cu el chestiuni legate de aceasta, am primit vestea morţii lui[4].

Ioan Culianu îşi manifesta şi ca scriitor încrederea în teoria că miturile sînt teme care supravieţuiesc, în timp, în diverse genuri şi forme. Astfel că ofer, în memoria lui, cîteva reflecţii pe marginea unui poem semnat de un mare poet contemporan israelit, Hayyim Nahman Bialik, care a preluat motivul lui ben Azzai din scrierile rabinice şi l-a transformat într-un mit poetic al percepţiei de sine – şi poate chiar mai mult decît atît. Vechea căutare şi ascensiune, aceea evocată de vechi surse, este îmbogăţită cu o cadenţă şi cu o fixare a ţintei care ţin de o altă eră – a noastră. Poemul **Hetzitz va-Met** (**El a văzut şi a murit**) ne coboară în adîncurile sufletului unui vînător de cunoaştere, al unui căutător de secrete şi mistere existenţiale. Ca reluare modernă a tradiţiei rabinice, poemul lui Bialik este, în acelaşi timp, o transpunere a vechilor valori şi un avatar mitic al unei aventuri consumate în trecut. Poate că rezonanţele sale mai pot încă să ajungă la Ioan Culianu şi să-i obţină consimţămîntul.

El a văzut şi a murit

H.N. BIALIK

El a intrat în grădina secretă a înţelepciunii; cu torţa ridicată.
Cincizeci de porţi aflînd în grădină;
Spaime la fiecare pas: abisuri fără capăt şi
Munţi înălţaţi la nesfîrşit.

Porţile au strălucit de săbii, iar dincolo de
Prag, şerpii se furişau, aşteptînd;
Dar el a trecut în pace pe lîngă toate acestea: ocolind
şerpii; ferindu-se de săbii.

Acum de miezul miezului s-a apropiat, cu torţa
Înainte; reducînd spaimele la
Tăcere, prin nesăbuinţa sa; şi întrebîndu-se:
Va reuşi să treacă de a cincizecea poartă?!

O, da, va reuşi şi va intra în ascunzişul niciodată atins
De picior omenesc; şi se va îndrepta
spre graniţele situate dincolo de
Graniţe – spre locul unde se unesc contrariile
În însăşi sursa lor.

Şi cu efort înaintează, găsind căile cele mai drepte,
Încovoiat;
Dar a ajuns, după un timp, undeva
Unde nu era timp, nici spaţiu.

Atingînd limitele luminii şi ale întunericului;
La marginea nimicului, abis niciodată văzut de ochi omenesc.
La a cincizecea poartă, şi ultima:
O, Dumnezeu Ascuns – Cît de departe, pînă şi acum!

Torţa arde mocnit, întunecat, cărările se întreţes;
Devorînd căile diforme –
Toate fiind doar intrări spre intrare;
Unde e poarta cea din urmă, miezul, cetatea?!

Acum sufletul lui extenuat e zăvorît în efort;
Lumina ochilor îi e răpită, spiritul distrus;
Nu se mai poate ţine drept ca să înainteze,
Se furişează lipit de pămînt.

Praful se încleiază, gura lui mai cere încă, arzînd ţări comuniste; majoritatea se pierdeau, în acordarea unora funcţiona un trist sistem de „pile", dar dificultatea ultimă şi cea mai mare era politică şi consta în obţinerea sau nu a paşaportului şi a vizei de ieşire de la Securitate). Era decis să rămînă în Occident. Nu i s-a eliberat paşaportul. În anul următor, conducerea facultăţii l-a propus din nou, pentru o lună, la Università per Stranieri din Perugia (bursele au fost oferite de Ministerul italian de Externe). A obţinut paşaportul cu viza pentru Italia. Era la două săptămîni după licenţă şi imediat după „repartiţie" (statul asigura, cel puţin formal, o slujbă la terminarea studiilor): postul de asistent la catedra de italiană îi fusese refuzat („ministerul nu a aprobat schema", i s-a spus), în ciuda recomandărilor călduroase ale profesorilor. C. hotărăşte să părăsească definitiv România socialistă. Pleacă pe 4 iulie 1972.

În urmă, este considerat „transfug" şi i se intentează un proces politic aiuritor. Este condamnat, în contumacie, la 6 ani de închisoare. Avea 22 de ani. Pentru mulţi dintre cei care-i fuseseră apropiaţi, după plecarea lui lumea şi-a estompat contururile.

1972, iulie-octombrie

Universitatea din Perugia îi reînnoieşte de două ori bursa pentru Corsi di Alta Cultura. În octombrie, locuieşte pe la prieteni.

1972, noiembrie-1973, martie

C. cere azil politic în Italia. Este obligat să petreacă cinci luni în lagărele de la Trieste şi Latina. Este perioada cea mai dificilă din existenţa lui, o *Nekya*. Are o tentativă de sinucidere. La 13 decembrie 1972, obţine azilul politic – este „rifugiato ai sensi della Convenzione di Ginevra 1951".

1973, aprilie-noiembrie 1976

În martie 1973 se află din nou cu o bursă la Perugia, trece un examen final la Corsi di Alta Cultura cu rarisimul 30/30, obţine premiul „Antonio Lupatelli". Poate reîncepe să înveţe şi să scrie, mai întîi sporadic, în timpul pe care i-l lasă slujba de *collaboratore alla ricerca* pe care o îndeplineşte, începînd din 9 aprilie, la Istituto Europeo per l'Unificazione del Dirito del Lavoro din Roma. Îi scrisese lui Eliade şi primise de la Chicago răspunsuri prompte, încurajatoare, binevoitoare, dar inevitabil neangajante (prima scrisoare dintre cele peste 80 păstrate de la Eliade este datată 4 august 1972). În toamnă, i se acceptă participarea la un concurs pentru o bursă de studii la Università Cattolica del Sacro Cuore din Milano. Impresionat de performanţele la toate probele ale tînărului refugiat, prof. Ugo Bianchi sprijină omologarea efectivă a reuşitei, în ciuda dificultăţilor birocratice atrase de lipsa certificatelor de studii din ţară. Intră în Departamentul de Ştiinţe Religioase al Universităţii. Anii italieni următori ai lui C. sînt extraordinar de bogaţi sub raportul achiziţiilor ştiinţifice. La Milano îşi adînceşte studiile filologice, filozofice şi face studii teologice. Învaţă sistematic greaca şi ia cursuri de ebraică; susţine examene de teologie dogmatică şi biblică, timp de trei ani; lucrează în istoria religiilor, în special în istoria creştinismului, sub îndrumarea lui Bianchi. Iniţial, alesese ca subiect pentru teza de doctorat „psihologia buddhistă şi psihologia adîncurilor" (scrisoare către Şerban Anghelescu din 26-27 oct. 1973), dar după cîteva luni se orientează spre studiul gnosticismului. În rînduri tîrzii, editate postum, reflectează asupra cauzelor profunde ale acestei alegeri: „When I changed my area of study in 1973 from Indology to Gnosticism, and studied with Ugo Bianchi in Milan for almost four years [...], I felt myself attracted to Gnosticism in a way that Hans Jonas [...] would have defined as «existentially rooted». Now [...], I think that my apprehension of the world during that period was certainly derived from the twenty-two years I had spent in one of the most totalitarian communist countries: Romania. I escaped in 1972, but the trauma persisted for roughly ten years and was not entirely cured until December 1989 [...]. If I found healing, Romania has not yet, but that is an entirely different topic. Anyway, for my share of pe sonal interest in Gnosticism I am bitterly i debted to the evil Archons who chased r into exile until I found a hospitable lan (**The Tree of Gnosis. Gnostic Mytholo from Early Christianity to Mode Nihilism**, HarperCollins, San Francisc 1992, p. XVIII).

După ce trecuse pe la nenumăra adrese în primul an al şederii în Italia – i

Fondul Cultural Naţional

Ministerul Culturii şi Cultelor anunţă organizarea concursului/selecţiei de oferte pentru acordarea de sprijin financiar din **Fondul Cultural Naţional**, destinat susţinerii valorilor culturale şi universale, în ţară şi în străinătate. În anul 2001, din **Fondul Cultural Naţional** se acordă sprijin financiar nerambursabil unor persoane fizice sau juridice de drept public sau privat, pe bază de contract, pentr proiecte şi programe care au ca obiect promovarea valorilor culturii româneşti în ţară, în comunităţile româneşti de peste hotare, pentru realizarea confluenţei culturii român cu spiritualitatea universală.

Cuantumul sprijinului financiar ce poate fi acordat pentru orice program şi proiect cultural din aria tematică menţionată este de cel mult 70% din valoarea devizului general pentru programe şi proiecte culturale pentru a căror realizare se solicită sprijin financiar de către una sau mai multe persoane fizice sau juridice de drept privat şi cel mult 60% din valoarea devizului general pentru programe şi proiecte culturale pentru a căror realizare se solicită sprijin financiar de către una sau mai multe persoane juridice de drept public.

Ultima zi de depunere a dosarelor este 9 noiembrie a.c., ora 14. Concursul/selecţia de oferte va avea loc în data de 19 noiembrie a.c.

Fondul Cultural Naţional s-a constituit în baza prevederilor Ordonanţei Guvernulu nr. 79/1998, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 313/27.VII.1998, aprobată prin Legea nr. 247/2001 şi este gestionat în regim extrabugetar de către Ministerul Culturii şi Cultelor. Acordarea sprijinului financiar din **Fondul Cultural Naţional** este reglementată prin H.G. nr. 789/1999 pentru aprobarea normelor metodologice de acordare a sprijinului financiar din **Fondul Cultural Naţional**, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 483/6.X.1999.

Cei interesaţi pot obţine formulare şi informaţii de la Ministerul Culturii şi Cultelor, Direcţia Legislaţie, Management, Sinteze, Metodologii, Piaţa Presei Libere nr. 1, corp central, etaj 5, tel./fax: 222.66.27 şi 223.00.66.

De dorinţa fără sfîrşit; şi spune „O, de-aş putea ajunge
La a cincizecea poartă; doar să văd, o clipă –
Dincolo de vălul care ascunde".

Ruga i-a fost auzită; şi înainte să se stingă torţa,
El a atins ţinta –
şi înaintea lui a apărut, perfectă,
A cincizecea poartă, pură, piatra ivorie.

Cu mînă tremurîndă; orbit de splendoare,
Ochiul lui loveşte. Va-ndrăzni să bată?
Ezită o clipă, încă una;
şi brusc întărit, ridicîndu-se,
Apasă poarta.

Torţa atunci aproape s-a stins, iar poarta s-a deschis;
şi el a văzut înăuntru;
Cu trupul aplecat peste gardul de fum, şi gemînd
Pe muchia Nimicului.

(1906)

Termenii tradiţionali apar, rînd pe rînd, semne ale unei căutări datînd din cele mai vechi timpuri. Căutătorul „intră" în spaţiul misterelor în pace, depăşind toate pericolele de pe drumul către „a cincizecea poartă" – apogeul înţelepciunii transcendente, aici pus în relaţie cu tărîmul divin Pardes (Grădina)[5]. Acest tărîm este, în acelaşi timp, un fel de sferă originară, dincolo de timp şi spaţiu, ale cărei margini sînt păzite de săbii de foc, cum fusese şi Raiul odinioară, pentru a opri accesul muritorilor de rînd către acest loc al originilor; de asemenea, reprezintă „miezul" sfinţeniei – Cel mai Sfînt dintre lucrurile Sfinte, Templul adevărat al lui Dumnezeu, în care cel mai înalt preot avea acces un singur moment în fiecare an, în Ziua Ispăşirii. Deci căutătorul apare ca un paracliser al spiritului, care îndrăzneşte să depăşească graniţele sensului, apucînd pe o cale periculoasă către adevăr.

Poetul se menţine la o oarecare distanţă de căutător, care e numit tot timpul „el" sau la care se face referire indirect, pe măsură ce acesta parcurge calea către ţintă. Acest lucru e foarte evident cînd poetul adoptă perspectiva unui *outsider* şi se întreabă dacă „va reuşi să ajungă" la poarta ultimă, iar apoi dă glas fermei hotărîri a căutătorului, răspunzînd prin afirmaţia că „va reuşi" şi „va intra" în cel mai ascuns dintre locuri, dincolo de graniţe şi în nodul tuturor contradicţiilor. Cu insistenţă, termenii desemnînd pătrunderea şi atingerea ţintei reapar, mărcînd momentul imediat anterior intrării, şi în special marea dorinţă de a atinge ţelul călătoriei („O, de-aş putea atinge" sau „intra").

Lăcaşul cel mai din interior (*lifnai ulifnim*) spre care e orientată căutarea reprezintă atît ţinta căutătorului, cît şi un simbol al multiplelor etape ale procesului – ambele aspecte fiind figurate simbolic „înaintea lui" (*lefanav*) prin torţă, care îşi diminuează strălucirea pe măsură ce căutătorul se apropie tot mai mult, dar „încă" (*adayin*) e departe de punctul final, situat dincolo de puterea de pătrundere a „ochiului" (*ayin*), acolo unde umbrele luminii şi ale întunericului converg într-o unitate indeterminată de contrarii. Torţa aprinsă se stinge complet chiar pe pragul ultimei porţi, lăsîndu-l pe cel care a purtat-o pînă atunci să „vadă" de acolo „(spre) înăuntru" (*penimah*) – în spaţiul ascuns al lăcaşului, în timp ce zace pe pragul porţii, la graniţa dintre lumi. Ochii nu-l mai pot ajuta în aceste împrejurări şi ne putem întreba dacă nu cumva privirea înăuntru este, în fond, mai degrabă intuirea unui adevăr al Nimicului interior decît o revelare a Nimicului divin însuşi...

Poetul nu ne permite o înclinare a balanţei, subminînd orice concluzie facilă. Precizare: termenul pentru Nimic, *belimah*, are origini biblice mai vechi şi era folosit în **Iov** 26:7 pentru a face referire la puterea lui Dumnezeu de „a face pămîntul să atîrne de nimic". Termenul mai este folosit şi în vechile texte rabinice şi e interesant că apare în opusculul cunoscut sub numele de **Sefer Yetzirah** (I. 5), într-o discuţie pe teme esoterice, şi poate fi interpretat drept marcînd limitele sau constrîngerile la care este supus cel care pătrunde un mister. Recuzita cere ca individul „să-şi pună lacăt la gură" şi să nu vorbească mai mult decît este posibil sau decît se cade[6].

Dar acesta să fie sensul pe care vrea Bialik să-l insereze aici? Pragul lui *belimah* să fie graniţa finală, punctul final al tuturor piedicilor, dincolo de care căutătorul poate coborî în abisul fără limite şi într-un Nimic care transcende orice cunoaştere umană? Dacă este aşa, poetul şi-a adus cititorul la graniţa limbajului şi a exprimabilei percepţii interioare. Călătorul moare în raport cu trecuta cunoaştere şi trece dincolo de *belimah*, „ceea ce este fără ce", al cunoaşterii obişnuite.

Sau pătrunderea în mister este chiar mai terifiantă, înecată în *horror vacui*? Evident că această aventură a călătorului în Pardes este o suferinţă cu 50 de văluri, în cadrul căreia spiritul uman se confruntă cu propriile-i limite în drum spre ţelul fixat. Şi pe măsură ce slăbeşte lumina torţei, vederea căutătorului pierde din acuitate şi spiritul i se stinge; şi pe măsură ce noi porţi sînt lăsate în urmă, nobleţea din ţinuta lui e încovoiată, pînă cînd ajunge să meargă tîrîş. Numai spiritul său neînfrînt îl ajută să nu ia în seamă seducţia „purei pietre ivorii", cunoscuta şi sortita Sirenă care umple ochiul uman cu iluzii şi care a împins mulţi călători la pierzanie[7]; şi numai spiritul neînfrînt îl ajută să se tîrască pînă la ultima poartă şi să se uite de acolo peste prag.

Într-adevăr acolo, ajuns la ultima graniţă, zăcînd distrus pe pragul *belimah*-ului, căutătorul se uită „înăuntru". Privat de sine, redus la o masă umană, ne putem întreba dacă geamătul călătorului este un strigăt ultim de disperare. Ruga acestuia a primit răspuns. Da, i se va permite să vină „la" (*ad*) cea de-a cincizecea poartă (dar nu şi mai departe?) şi i se va dărui un unic moment în care să vadă „dincolo" (*meeyver*) de limita percepţiei umane (dar nu mai mult?). Geamătul e deci un ultim sunet înaintea morţii şi o privire aruncată Nimicului de dincolo (şi dinăuntru).

Bialik echilibrează posibilităţile. *Belimah*-ul aşteaptă în umbra ultimei porţi: ca o dublă oglindă cu faţa spre sine însăşi, în care goliciunea aridă (Nimicnicia) şi plinătatea insaţiabilă (Nimicul) ale fiinţei se reflectă una pe alta la nesfîrşit – ca gemeni ai Divinităţii, dincolo de timp şi spaţiu.

Despre moartea călătorului nu se spune nici un cuvînt.

---

1. Vezi cărţile sale **Psychonodia I: A Survey of the Evidence Concerning the Ascension of the Soul and Its Relevance** (Leiden: E.J. Brill, 1983) şi **Expérience de l'Extase de l'Hellénisme au Moyen Age** (Paris: Payot, 1984).

2. De exemplu, **Tosefa Hagiga II.2** şi **Jerusalem Talmud, Hagiga 77b**.

3. Textul este din **Psalmi** 116:15: „De mare preţ în ochii Domnului este moartea celor pioşi".

4. Documentele conferinţei au fost ulterior publicate în **Death, Ecstasy, and othe worldly Journeys**, volum editat de John J. Collins şi Michael Fishbane (Albany, New York: State University of New York Press, 1995), cu un omagiu adus lui Culianu şi cu o dedicaţie *in memoriam*, pp. XIII-XXV.

5. Ideea celor 50 de porţi ale cunoaşterii apare în **Babylonian Talmud, Tractate Rosh Ha-shanah 21b**; astfel, lui Moise nu i s-ar fi acordat, se spune, decît accesul la primele 49 de porţi. Deci călătorul din poem depăşeşte realizarea lui Moise, chiar dacă numai pentru o clipă.

6. Vezi comentariile şi sursele indicate de Yehuda Liebes, în **Torat Ha-Yetziraz shel Sefer Yetzirah** (Jerusalem & Tel Aviv: Schocken Publishing House, 2000, 172-176). Poemul lui Bialik trimite la alte lucruri decît cele discutate în acest opuscul.

7. Aceasta este o iluzie periculoasă caracteristică celui de-al şaselea cer, în legătură cu care sîntem preveniţi în scrieril rabinice.

Traducere d
Cristina IONIC

Două texte inedite

IOAN PETRU CULIANU

Şi totuşi...

Cînd Jossa îşi pierdu singurul fiu, compuse un *haiku*, printre cele mai frumoase din cîte există:

Ştiam că lumea e
ca o picătură de rouă
Şi totuşi... şi totuşi...

Jossa era un poet profesionist. La moartea unicului său fiu nu i se putea cere altceva decît să scrie un *haiku*. La prăbuşirea întregii lumi, Jossa n-ar fi putut să-şi facă mai bine datoria decît scriind un *haiku*. Şi totuşi...

Dacă Jossa ar fi ales din gama limitată de gesturi umane un altul, nu l-ar fi putut împlini la fel de bine. Dacă şi-ar fi făcut *harakiri*, dacă şi-ar fi mutilat un membru, dacă ar fi plecat în munţii T'en t'ai, dacă s-ar fi tăvălit în cenuşă, dacă ar fi devenit călugăr buddhist, toate aceste gesturi ar fi fost infinit mai puţin adînci decît un *haiku*. Prin nimic nu putea Jossa reface miracolul prezenţei fiului său. Şi totuşi...

Groningen, 29 ianuarie 1977

Arta fugii

Fuga este o artă inventată de un ordin monahal buddhist, ca şi *karate*-ul sau *judo*.

Kara-te, care înseamnă practic „mîinile goale", a fost născocit din pricina interdicţiei de a folosi unelte de metal. Călugării spărgeau lemne cu mîinile. În acelaşi timp, pentru călugării vagabonzi, *kara-te* slujea ca tehnică de apărare împotriva bandiţilor.

O dată cu alte arte folositoare, aceiaşi călugări au perfecţionat pînă în cele mai neînsemnate detalii şi arta fugii. Ea constă în a-i face pe ceilalţi să creadă că te afli aici, în vreme ce, de fapt, ţi-ai schimbat locul. O persoană crede că te afli în faţa ei, dar tu te afli în altă parte. O alta crede că îi vorbeşti de la stînga, iar tu îi vorbeşti de la dreapta.

Arta fugii, ca rezultat, iar nu ca proces, înseamnă a-i face pe alţii să confunde direcţia în care se află artistul. Cît priveşte tehnica în sine, nimeni nu a reuşit s-o descopere şi să şi-o însuşească în mod corect. În vreme ce se ştie aproape totul despre *kara-te*, despre artele marţiale şi despre *ikebana*, arta fugii a rămas înconjurată într-o aură de adînc mister, poate fiindcă este deosebit de dificilă, iar rezultatele ei sînt îngrijorătoare. Se afirmă că ar fi vorba despre un fel de hipnoză, dar nimeni n-ar putea explica modul în care ea poate fi realizată.

De asemenea, nimeni nu poate afirma că a *văzut* vreodată pe cineva practicînd arta fugii. Aceasta deoarece iluzia că artistul se află într-un anumit loc este totală, în vreme ce prezenţa efectivă a sa într-un *alt* loc nu este simţită. Este posibil ca în fiecare zi să asistăm la magistrale experienţe ale altora fără să ne dăm seama şi fără să aflăm că, în fond, eram în mijlocul unor evenimente excepţionale: priveam arta fugii, artă subtilă care nu produce nici o transformare în lume. Se poate presupune că e nevoie de un antrenament special pentru a înţelege care este locul adevărat al practicanţilor în raport cu spectatorii lor ignoranţi şi de această însuşire beneficiază numai artiştii înşişi.

Groningen, 30 ianuarie 1977

---

resa cea mai de durată, de la Latina, era
sinistră amintire –, din octombrie 1973
nă în noiembrie 1976 locuieşte la Domus
ostra, căminul-pensiune al Universităţii
atolice; desigur, situaţia lui materială este
parte de a fi strălucită. În schimb, se
ucură din plin de disciplina de studiu, de
sursele marilor biblioteci italiene, de prie-
nia caldă a unor colegi – Gianpaolo
omanato şi Mario Lombardo, în primul
nd –, de călăuzirea atentă şi afectuoasă a
i Bianchi. În afara insulei de reculegere şi
udiu oferite de Cattolica, Italia în care
unsese C. se află în plină criză: Brigăzile
oşii comit atentate, se fac descinderi chiar
amfiteatre, cine nu este declarat de stîn-
poate fi uşor etichetat drept „fascist",
laţiile dintre oameni nu sînt neapărat
ioase sau bazate pe încredere, ci mai
rînd subordonate profitului, adevărul în
ea ce priveşte Estul comunist nu intere-
ază pe nimeni etc. Singurătatea unui exi-
t este aproape deplină. Pe fundalul acestor
rcepţii, C. proiectează mult asupra figurii
i Eliade; acesta rămîne, pînă la dispariţia-i,
1986, şi unul dintre puţinii oameni cu
re va putea comunica – în scris sau direct
în limba lui maternă (corespondenţa către
milie şi prieteni, interceptată, de multe ori
rită de Securitate, se subţiază; rareori se
seşte cîte un călător de încredere care
artă clandestin mesaje pînă în Sf. Atanasie
. Familia intră într-o „altă", dureros în-
isă, îndepărtată lume). În 1973 (re)începe
publice şi, chiar dacă între data scrierii
ui text şi momentul apariţiei lui distanţa
te uneori mare, reintrarea într-un circuit
schis al ideilor are o enormă importanţă
ntru el. Primul său articol apărut în
ccident este despre un poet român pe ca-
-l preţuia: Dan Laurenţiu (în **Fiera**
tteraria 49), poet al stărilor crepusculare,
spre care ar fi dorit să scrie mai mult, în-
-un volum cu nume semnificativ: **Arborele**
nuşii.

Întîlnirea dintre C. şi Eliade se petrece în septembrie 1974, la Paris. C. o descrie în **Jurnal**, promiţîndu-şi să revină asupra acelor momente învolburate. N-a apucat s-o facă (ecouri se găsesc şi într-unul dintre romanele-i nedefinitivate din perioada italiană, **8 camere**; au fost cel puţin două astfel de proze întinse, pe lîngă altele scurte; se păstrează povestiri şi fragmente din romanele neîncheiate). Trecerile lui de atunci prin Paris însemnau ieşiri tulburătoare din liniştea greu cucerită în campusul de la Cattolica. Erau, în acelaşi timp, dorite ca nişte evadări şi trăite contradictoriu, pentru că-i întîlnea pe conaţionalii săi, unii dintre ei sincer admiraţi, alţii pe care, i se sugera, ar fi trebuit să-i vadă aureolaţi, ca un tînăr recent venit din ţară ce era, cu prestigiul culturii interbelice sau al luptei politice; or, cum raportul lui cu aureolele a fost îndeobşte problematic – pînă la „tare" –, în aşteptarea unei estimări echilibrate de exercitarea simţului critic prefera să se menţină faţă de cei mai mulţi într-o afabil-politicoasă rezervă. Întîlnirea „în carne şi oase" nu este, după mărturiile existente, lipsită de emoţii de ambele părţi. „Iată-te, aşadar", îl întîmpină profesorul. Pentru tînărul C., este o fulguraţie într-„o luptă" a sa „cu îngerul", „începută la 17 ani" (**Jurnal**, ian. 1975).

Eliade îi apare *ca un şaman* (seara, în apartamentul parizian unde se adunaseră românii, îl găseşte într-un rînd retras pe o canapea, şoptind cuvinte misterioase). Se întîlnesc de mai multe ori, pentru lungi peripatetizări în doi, pe bulevarde şi pe cheiurile Senei. Pe un exemplar din **Traité d'histoire des religions** pe care i-l dăruieşte, Eliade îi scrie: „Omagiul seniorului, fericit că nu va rămîne singur".

În toată perioada italiană, activitatea lui C. este debordantă, de „şantier multiform" („E stenic şi reconfortant [...] să asist [...] la un şantier multiform şi febril, aşa cum îţi stă bine D-tale...", îi scria Eliade la 19 sept. 1975), din care încep să răsară lucrările finite. În 1975 petrece un semestru (iarnă-primăvară) la Divinity School din Chicago, ca student postdoctoral, lucrînd cu Eliade şi Carsten Colpe. Cîteva săptămîni stă la New York şi la New Rochelle, unde îl întîlneşte pe Hans Jonas. Reîntors la Milano, îşi ia licenţa cu teza **Gnosticismo e pensiero contemporaneo: Hans Jonas**, îndrumată de Ugo Bianchi. Titlul italian obţinut este *Dottore in Lettere*, disciplina Istoria Religiilor. Cu unele modificări, teza va fi publicată la L'Erma di Bretschneider (Roma), în 1985.

1976-1986

După susţinerea tezei, C. avea o poziţie deja bună şi mai ales extrem de promiţătoare în mediul academic italian. I se oferă un contract de patru ani la Milano, lucrează cu Bianchi, pe care adesea îl înlocuieşte la cursuri; ar putea să predea istoria religiilor şi la Roma. I se propune să se ducă în India. În mod semnificativ, gama alegerilor se va polariza pentru el pe axa Orient-Occident: între India şi Olanda. Alege Occidentul, din varii motive – unele foarte concrete, legate de situaţia sa de refugiat politic în Italia; altele mai adînci, ţinînd de coerenţa unor teorii proprii, pe cale de cristalizare: pentru el, „grota din Himalaya" a lui Eliade şi-a pierdut deja din eficienţa simbolică. Ceea ce nu exclude defel marea nostalgie, tentaţia enormă, totdeauna păstrată, faţă de India şi Tibetul deopotrivă anistorice şi istorice. Era vorba însă despre ce simţea el că trebuie să facă; se mută aşadar (mai spre vest şi spre nord) în Olanda, la Groningen, sprijinit de prof. Willem Noomen, reputat romanist, medievist şi întemeietor, din 1969, al unei secţii de limba şi literatura română la Universitatea din Groningen. Intră în lumea academică olandeză, întîi ca asistent la Facultatea de Litere, în noiembrie 1976 (în 1978 va obţine *tenure* şi, ulterior, va fi profesor asociat). Va lucra aici cu studenţi interesaţi de exotica cultură română, ţinînd cursuri de literatură română, de romanistică şi teorie literară. Secţia are o impresionantă bibliotecă românească, fondată de prof. Noomen, pe care C. o îmbogăţeşte în tot timpul şederii sale acolo (făcînd apel la donaţii particulare, pentru că nu avea relaţii oficiale cu ţara). Predă şi un curs de istoria religiilor, conferenţiază pe teme legate de cercetările sale (Renaştere, gnosticism etc.). Speranţa de a ocupa o catedră de istorie a religiilor în Olanda nu i se împlineşte. Şi, de fapt, din ce în ce mai clar, i se conturează intenţia, conformă şi cu vederile lui Eliade privitoare la direcţia principală de dezvoltare a istoriei religiilor, de a ajunge să reprezinte disciplina în Statele Unite. Începuseră să-i apară studii şi articole în publicaţii diverse, în primul rînd în revistele de istorie a religiilor: **Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses** (publică din 1974), **Aevum** (din 1975), **Numen** (din 1975), **Acta Philologica** (din 1976), **Neophilologus** (din 1978), **Revue de l'Histoire des Religions**, **History of Religions**, **Rivista di Storia e Letteratura Religiosa** ş.a. O dată cu congresul de la Lancaster, din septembrie 1975, al IAHR, începuse şi seria participărilor la întîlniri internaţionale de istorie a religiilor.

În 1978 apare prima lui carte, monografia **Mircea Eliade** (Cittadella Editrice, Assisi). Eliade apreciază superlativ monografia, ca nepreţuită pentru specialişti, întrucît structurează pentru prima dată o viziune coerentă de ansamblu asupra operei sale şi, pe de altă parte, pune la locul ei în acest ansamblu etapa românească, esenţială în formaţia sa (scrisoare din 6 apr. 1978). Pentru studierea rădăcinilor româneşti ale operei lui Eliade, C. se bazase, în afară de materialul furnizat de Eliade însuşi, pe documentarea în premieră pe care reuşise s-o facă, în bibliotecile bine păzite din ţară, Roberto Scagno, un tînăr doctorand italian. Ecourile cărţii sînt abundente în Italia, unde însă cam în aceeaşi perioadă încep să se facă auzite atacuri la adresa savantului de la Chicago, bănuit a fi avut un trecut apăsat de dreapta în România, înainte de război. Pentru C., subiectul se poate spune că nu existase. În ţară, comanda oficială unică oculta trecutul sau îl falsifica; fenomenul legionar, o dată cu mare parte din istoria ţării de pînă la „eliberarea" de către Armata Roşie în 1944, era expediat prin anatemizare. Realitatea punea cu totul alte probleme, iar pentru luminarea trecutului barat ar fi trebuit întreprinse cercetări care nici acum nu sînt duse pînă la capăt. În familia lui C., unele amintiri lăsate de evenimentele care nu erau, totuşi, foarte îndepărtate ieşeau cîteodată la iveală; mama evocase în cîteva rînduri percheziţiile dure făcute de legionari în 1940: năvăliseră în casă în zori, numeroşi, înarmaţi, îl ţinuseră pe bunicul culcat sub ameninţarea pistolului şi răscoliseră peste tot în căutare de „broşuri de stînga". Ca profesor şi rector care se ridicase împotriva legii *numerus clausus* şi intervenise repetat pentru oprirea amestecului legionar în Universitatea ieşeană, Petru Bogdan avusese toate motivele să se teamă pentru viaţa lui şi a familiei lui. Fusese numai ameninţat şi pensionat forţat în 1940.

Documentîndu-se, între 1975-1977, pentru scrierea cărţii despre Eliade, C. îşi făcuse desigur o imagine despre felul – diferit de cel evocat mai sus – în care profesorul traversase istoria zbuciumată antebelică. Tratase capitolul obiectiv şi onest, în limitele informaţiilor obţinute. Problema nu se deschisese realmente pentru el, care studia opera ştiinţifică a lui Eliade. În linia aceleiaşi atitudini fireşti, pus în faţa articolelor din presa italiană, a început în 1978 să-l întrebe pe Eliade *ce anume se întîmplase atunci*, convins că interesul tuturor – în primul rînd al lui Eliade însuşi – era să se clarifice lucrurile şi să se răspundă astfel, ferm, insinuărilor şi zvonurilor care nu puteau fi decît calomnioase. Eliade a dat însă curînd semne că nu împărtăşeşte această optică. Nu semne brutale, dimpotrivă – se arată doar, în scrisori şi discuţii, uşor nemulţumit de faptul că teza lui Scagno scosese din ţară un material, în fond, fără importanţă; este recunoscător pentru intervenţiile lui C. în apărarea lui, dar ar socoti mai nimerit să nu se mai răspundă atacurilor calomnioase. Finalmente, pentru traducere în franceză, preferă să recomande altă carte consacrată lui, care nu atingea

RADIO
CONTACT
96,1FM

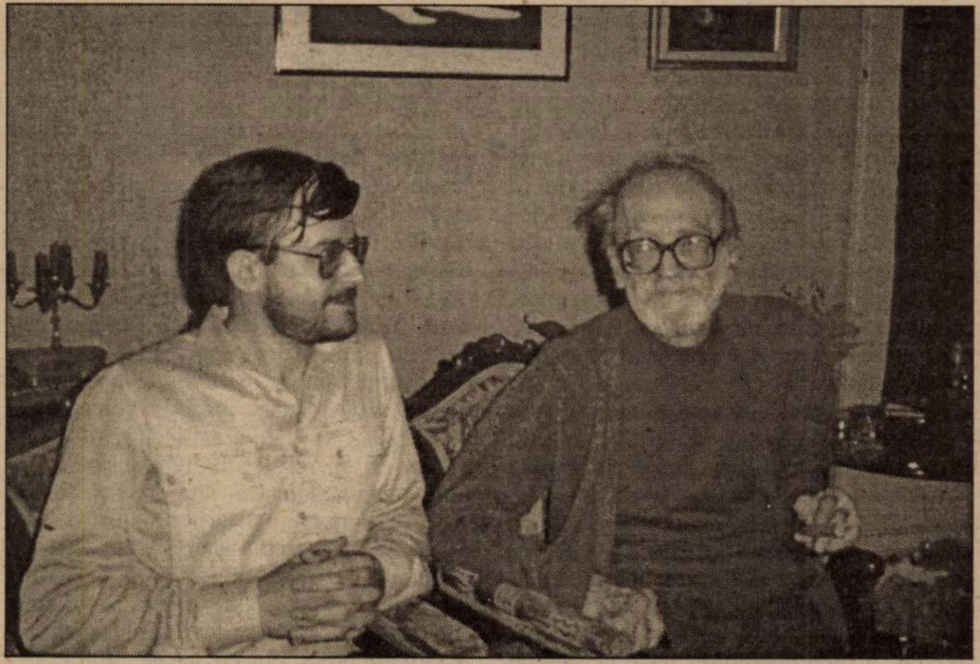

Împreună cu Mircea Eliade, la Groningen (1984)

subiectul spinos. Între Eliade şi el, trecutul legionar al savantului va rămîne întotdeauna un sîmbure opac; o umbră nu întinsă, dar persistentă, pe care profesorul nu a vrut s-o alunge. C. a scris mult pe această temă, apărîndu-l pe Eliade pînă la sfîrşit, în limitele impuse de onestitatea fundamentală care-l caracteriza şi acuzînd ceea ce era de acuzat. Făcînd acestea, a nemulţumit multă lume: a suportat presiuni din partea diferitelor cercuri ale exilului românesc din Germania, Paris şi Spania; a întristat-o pe Christinel Eliade; a stîrnit, din nefericire, şi nerăbdarea unor prieteni sinceri din lumea savantă care se bazau pe el pentru ca „această istorie cu Eliade“ să fie în sfîrşit clarificată. Dar, mai ales, a stîrnit agitaţie în cercurile româneşti de dreapta din Statele Unite, aflate în relaţii oculte cu persoane din ţară şi din Italia. Opinia lui a suferit modificări în timp. Între 1978-1984, *fondul* articolelor sale a coincis în esenţă cu spusele lui Eliade însuşi, pe care nu le punea la îndoială de vreme ce nimic absolut concludent nu părea să le contrazică, spuse rezumate într-o scrisoare (inedită, ca şi toate celelalte) din 1 martie 1978: „Eu n-am fost nici antisemit, nici pronazist“. După dispariţia lui Eliade, în 1987 mai exact, detalii supărătoare de necontestat au ieşit la lumină; a dorit atunci să publice în Statele Unite, împreună cu prof. Matei Călinescu şi cu prof. Wendy Doniger, articolele politice de dreapta ale lui Eliade. Planul a întîmpinat opoziţia văduvei lui Eliade. (În 1990, propunea această culegere, în versiunea românească originală, evident, şi unei edituri din România; nu a primit niciodată răspuns.) În 1991, schiţase planul unei alte cărţi, cu o alcătuire mai complexă: documentele ar fi trebuit trimise multor personalităţi ale lumii culturale contemporane, unele implicate şi altele încă neimplicate în discutarea „chestiunii Eliade“, care ar fi fost rugate să-şi spună părerea asupra lor, într-un număr limitat de pagini. În mai 1991, cu cîteva zile înainte de dispariţie, primise din varii direcţii scrisori şi materiale legate de acest subiect (independent, probabil, de noua carte proiectată, rămasă la stadiul de simplă schiţă); după tragedia petrecută, prezenţa acestor hîrtii pe masa lui de lucru se încarcă de sumbre semnificaţii.

C. a încercat să echilibreze loialitatea, onestitatea (intelectuală şi nu numai) şi „această veche, depăşită noţiune de onoare“ (formulă care apare în mai multe scrisori ale sale); întreprinderea a putut fi purtătoare de enorme riscuri – pînă la riscul suprem, asupra căruia Eliade însuşi păruse să-l avertizeze: în cercetarea acestui trecut, credea Eliade, „o atitudine «obiectivă» poate fi fatală autorului“ (scrisoare din 17 ian. 1978). Eliade, după cum se vede, îi cunoştea bine pe actorii tragediilor din anii româneşti '30; iar dintre aceştia, unii îi erau încă foarte apropiaţi – poate prea apropiaţi, chiar după gustul său, şi îngrădindu-i puţin acea libertate de care afirma, în mai multe scrisori, că se bucură.

La Groningen, C. face paşi spre o existenţă de aparenţe burgheze. Precarităţii materiale din anii italieni îi ia locul o bunăstare relativă; trăieşte într-un mediu liniştit, prielnic cercetării, îşi cumpără o casă, schimbă maşini, pleacă în călătorii oricînd vrea şi cînd trebuie; îşi face prieteni – afectuoase dincolo de sobrietatea flamandă sînt în special relaţiile cu familia Noomen. Depăşeşte dificultăţile de adaptare lingvistică (predă cursuri şi scrie curent în olandeză) şi, cu hopuri mai mari, pe cele ţinînd de integrarea într-o comunitate de lungă tradiţie protestantă. La 19 iulie 1979, face cunoştinţă cu o tînără de origine română, Carmen Georgescu, aflată în Olanda de mulţi ani, cu care se căsătoreşte pe 28 decembrie în acelaşi an. Timp de cinci ani din şapte, va avea o căsnicie aproape fericită.

În ziua de 17 iunie 1980, îşi susţine doctoratul *de 3-e cycle en Sciences des Religions (Histoire et Philosophie)* la Sorbona, cu lucrarea **Expériences de l'extase et symboles de l'Ascension de l'Hellénisme à l'Islam**, condusă de prof. Michel Meslin. Comisia a fost compusă din profesorii: L. Arnaldez, Mircea Eliade (membru onorific), Jacques Flamant – cu Michel Meslin „rapporteur“. Materialul tezei va sta la baza a două cărţi: **Psychanodia I. A Survey of the Evidence Concerning the Ascension of the Soul and its Relevance** (Leiden, E.J. Brill, 1983) şi **Expériences de l'extase. Extase, ascension, et récit visionnaire de l'Hellénisme au Moyen Age** (Paris, Payot, 1984). În 1981, publică, în colaborare cu prietenii şi colegii săi italieni Gianpaolo Romanato şi Mario Lombardo, volumul **Religione e potere** (Torino, Marietti); contribuţia sa la volum este eseul **Religione e accrescimento del potere**. Volumele şi studiile încep să se succeadă cu rapiditate – unele în tiraje mici şi în locuri mai retrase (**Iter in silvis**, culegere de studii despre gnosticism, Messina, 1981; **Libra**, un *Festschrift* închinat lui W. Noomen, alcătuit de C. la Groningen, Dordrecht, 1983; nici volumul consacrat gnosticismului în viziunea lui Jonas, apărut la L'Erma di Bretschneider, Roma, 1985, nu are o circulaţie semnificativă în anii aceia), altele la edituri însemnate, precum amintitele două volume despre experienţele extatice şi ascensiunea sufletului; în 1984, cu întîrziere faţă de perioada redactării, apare una dintre cărţile sale majore: **Éros et magie à la Renaissance. 1484** (Paris, Flammarion). Eliade, care urmărise redactarea lucrării, fiindu-i primul lector avizat, îi scria încă din 1982 (5 febr.): „Aseară am terminat de citit **Éros...**; ultimele capitole sînt încă şi mai pasionante [decît restul]! Ajungi la rezultate senzaţionale...“. Cărţile încep să-i fie traduse – în italiană, engleză, greacă. Se poate spune că, din afară văzînd lucrurile, în Olanda istoria lui începe să se confunde cu istoria cărţilor sale, a celor publicate, dar şi a celor nepublicate, fie neterminate, fie definitivate, dar rămase cel puţin pentru o vreme în manuscris. Învaţă limba coptă şi dă examene cu Gerard Luttikhuizen şi Herman te Velde. Continuă să scrie ficţiune – este vorba despre romanul **Hesperus** (la un prim nivel, un roman ştiinţifico-fantastic) şi despre altă proză de mare întindere: romanul **Tozgrec**, neîncheiat în nici una dintre cele trei variante păstrate (una se intitulează **Grădinile lui Tozgrec**). Păstrînd personajul-cheie, Tozgrec – „despre care unii spun că ar fi Ahasverus“ –, povestirea cu acest titlu, inclusă mai tîrziu în volumul **La collezione di smeraldi** (Milano, Jaca Book, martie 1989), desfăşoară o intrigă diferită de roman. Iar o primă variantă a cunoscutei nuvele **Intervenţia zorabilor în Jormania** datează, fără nici o îndoială, din anii de mijloc ai perioadei olandeze. C. însuşi, vorbind în 1990 despre *previziunile* lui privind sfîrşitul dictatorului Ceauşescu şi al regimului comunist în România, plasa scrierea nuvelei în 1986; mică eroare de memorie: prima variantă, de fapt, a fost scrisă nu mai tîrziu de 1983-1984. Ea se intitulează **Grand Prix International d'Histoire** şi nu se deosebeşte mult de versiunea definitivă, încheiată într-adevăr în 1986 şi publicată în volumul **La collezione di smeraldi**. Dictatorul Gologan din nuvela-parabolă scrisă în 1983-84 este asasinat în 1989 şi – amănunt frapant aici, modificat în varianta editată – „primele alegeri libere în Jormania au loc în 1996“. În aceşti ani de mare concentrare şi de productivitate ştiinţifico-literară, interesul lui C. pentru ţara-i natală, niciodată pierdut, dar inevitabil trimis în planul al doilea de lupta cotidiană cu nesiguranţa existenţei şi cu birocraţiile (italiană, apoi olandeză; la început, Olanda nu-i recunoaşte statutul de refugiat, nefiind ţară semnatară a Convenţiei de la Geneva; după peripeţii cronofage, care-i trezeau neliniştile vechi şi-l deprimau, va primi cetăţenia olandeză), revine în actualitatea preocupărilor lui. În România, dictatura absurdă a lui Ceauşescu, suprapusă absurdităţilor distopice comuniste, atingea apogeul. Magazinele erau goale, iar supravegherea poliţienească mai severă decît în oricare altă ţară din Est; cele două ceasuri zilnice de televiziune aduceau, în schimb, laude neîntrerupte „înţelepciunii Conducătorului“. În mod firesc, principalele lui legături cu ţara erau cele cu familia de la Iaşi, prin care afla ce se petrece în rest. Or, la Iaşi începe să se contureze deja, de prin 1981, o foarte interesantă, sub raport cultural-ideologic, grupare de tineri, în jurul revistelor studenţeşti **Opinia studenţească** şi **Dialog**. Cei din Iaşi, între care cumnatul său Dan Petrescu, reuşesc să-i trimită revistele, unde, pentru o vreme, se manifestă libertatea lor de gîndire şi sfidarea absurdităţii sufocante în care trăiau. Acest sîmbure de opoziţie intelectuală decelat în scrierile „grupului de la Iaşi“ – Al. Călinescu, Luca Piţu, Liviu Antonesei, Mihai Dinu Gheorghiu, Dan Alexe, Sorin Antohi, Dan Petrescu ş.a. – îl interesează în cel mai înalt grad. Din mai 1983, poliţia politică declanşează la Iaşi percheziţii, anchete, încercări diversioniste de intimidare. Alături de alţi prieteni din Occident, C. va menţine, într-un fel sau altul, legătura între grup şi mediile libere – posturile de radio Europa liberă, BBC, Vocea Americii şi publicaţii precum **Libération** sau **L'Alternative**.

Pe de altă parte, îşi pregătea teza pentru *doctorat d'État* la Paris, axată pe studiul gnosticismului şi al religiilor dualiste medievale.

1986-1991

Pe acest fond, în martie 1986 pleacă la Chicago, chemat ca *Visiting Professor and Hiram Thomas Guest Lecturer*. La scurt timp după sosirea lui, pe 14 aprilie, Mircea Eliade, bolnav, este internat la Bernard Mitchell Hospital. Alături de soţia profesorului şi de cîţiva prieteni, colaboratori şi foşti studenţi ai lui Eliade, C. îl veghează pînă la stingerea acestuia din viaţă, la 22 aprilie 1986. Urmează zile şi luni de tensiune maximă: o nouă răscruce se conturează pentru el. Despărţirea de Eliade se face prin ceremonii încărcate de emoţii sublimate, la Rockefeller Chapel, unde C. citeşte, alături de Saul Bellow, pasaje din scrierile maestrului său; planificarea strînsă a cursurilor şi a conferinţelor trebuie respectată; cu mulţi ani în urmă deja, Eliade se încredinţase că-i va putea lăsa în grijă soarta operei sale după „plecare“. „Eşti legatarul meu universal în tot ce priveşte cărţile mele, încheiate sau nu“ – îi spunea într-o scrisoare din 3 decembrie 1981. Viaţa sa personală se află şi ea la o

---

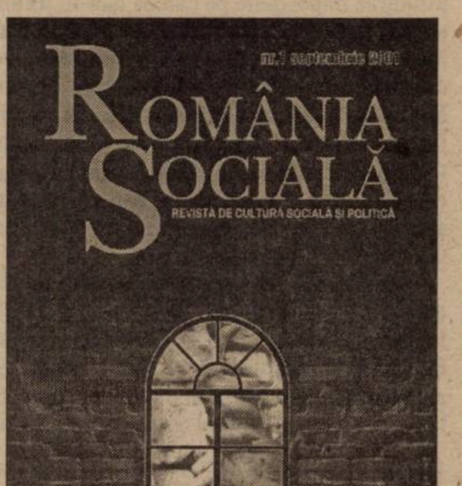

A apărut primul număr al revistei de cultură socială şi politică **România socială**, editată de Asociaţia Română de Sociologie, Institutul Social Român şi Asociaţia pentru Promovarea Asistenţei Sociale. Director – Ioan Mihăilescu, rector al Universităţii bucureştene şi director al Institutului Social Român. Din colegiul director mai fac parte Elena Zamfir (preşedinta Asociaţiei pentru Promovarea Asistenţei Sociale), Ilie Bădescu (preşedintele Asociaţiei Române de Sociologie), Cătălin Zamfir, Vasile Dâncu, Traian Rotariu, Romului Dabu şi Mihai Milca. Redactor-şef este Paul Ghiţiu, redactor-şef adjunct – Dan Dungaciu, consilier editorial – Grigore Traian Pop, iar redactori – Călin Cotoi, Simona Preda, Laura Bălănescu, Cristina Doboş, Cristina Raicu, Emilia Vasiliu, Mihnea Preotesei, Simona Vonica.

După cum se vede – numeroase cadre didactice „implicate în viaţa cetăţii“, unele cu funcţii politice şi administrative, şefi de institute de sondare a opiniei publice etc. Apartenenţa politică se lasă destul de uşor „citită“ în destule articole şi eseuri, cîteva nume fiind jenante (dacă nu mai mult!) în context. Articolul-program anunţă că revista, concepută şi scrisă mai ales de sociologi, se va adresa „publicului larg, interesat de acest domeniu“, urmărind promovarea unei culturi sociale avizate, precum şi cartografierea problemelor sociale ale României. Demersul teoretic se vrea a fi, totodată, angajat în problemele vieţii noastre publice.

Concepută sub forma unei reviste-caiet de 100 de pagini, **România socială** are un sumar dens şi interesant, chiar dacă putem fi sau nu de acord cu unele sau altele dintre opiniile exprimate. Reţinem, mai întîi, discursul profesorului american Immanuel Wallerstein, teoreticianul sistemului monetar modern, devenit de curînd Doctor Honoris Causa al Universităţii Bucureşti, apoi un articol comprehensiv al lui Vasile Dâncu despre sociologia culturii de cartier (**Contraideologii: Cultura de după blocuri**), cu cîteva analize ale textelor B.U.G. Mafia, o evaluare a lui Dorel Abraham asupra modului de realizare a sondajelor de opinie, un articol al lui Paul Ghiţiu despre **Situaţia demografică a României**, comentariul Claudiei Buruiană despre situaţia ceangăilor (**Chestiunea ceangăilor – ignoranţă sau aranjament politic?**), o anchetă printre sociologi despre starea actuală a disciplinei la noi, cronici, recenzii, însemnări ale cărţilor de profil etc.

Una peste alta, revista e diversă, combativă şi interesantă, poate cam eclectică şi, uneori, prea partizană, cu accente populiste. Deocamdată, nu ele dau tonul.

Premiile Nike 2001

În seara zilei de sîmbătă 13 octombrie, la Teatrul „Stanislawowski" din Varşovia, a avut loc decernarea Premiului pentru literatură Nike acordat de firma Nicom Consulting (reprezentată de directorul ei, Henryka Bochniarz) şi de prestigiosul cotidian **Gazeta Wyborcza** (reprezentat de redactorul său şef, Adam Michnik). Această distincţie, unul dintre cele mai importante premii literare din Polonia, a revenit anul acesta *ex-aequo* cunoscuţilor scriitori Jerzy PILCH şi Jan Tomasz GROSS.

Jerzy PILCH este un veteran în lupta pentru acest premiu, cartea sa cîştigătoare, **Pod Mocnym Aniolem** (**Sub îngerul puternic**), fiind a patra nominalizată pentru Nike. PILCH este în prezent deţinătorul tuturor premiilor poloneze pentru literatură: Kościelski, Paszport „Polityki" şi, acum, Nike.

Cartea lui Jan Tomasz GROSS, **Sasiedzi** (**Vecinii**), este revelaţia anului trecut, dacă nu chiar revelaţia prozei-document în literatura polonă a deceniului. Tratînd o temă mai specială, aceea a uciderii evreilor de către polonezi, ea este mai mult decît o relatare istorică, provocînd o aprinsă polemică între intelectualii şi istoricii polonezi. Mărturia uciderii în masă comise la Jedwabne face apel la memoria poloneză a Holocaustului, care are nevoie doar de o scînteie pentru a reacţiona violent, aşa cum s-a întîmplat şi de această dată.

(Informaţie furnizată de Institutul Polonez din Bucureşti)

---

răscruce. În mai 1986 o întîlneşte pe tînăra Hillary Susan Wiesner, aflată la Divinity School ca doctorandă, şi între ei începe o misterioasă legătură, cu adînci implicaţii spirituale.

În iunie 1986 revine în Olanda. Se retrage din Groningen la Wassenaar, pentru cîteva luni, ca *Fellow in Residence* al Netherlands Institute for Advanced Studies (NIAS); la Wassenaar îşi termină teza şi pregăteşte forma ei pentru tipar. „În timpul ultimelor luni de redactare, mi s-a întîmplat să petrec şi optsprezece ore pe zi în faţa computerului", scrie el despre această perioadă (**Avant-propos** la **Les gnoses dualistes d'Occident**). La 10 ianuarie 1987 susţine la Sorbona (Paris IV) teza cu titlul **Recherches sur les dualismes d'Occident. Analyse de leurs principaux mythes**, condusă tot de prof. Michel Meslin, Président de l'Université, teză care-i conferă titlul de *Docteur d'État en Lettres et Sciences Humaines*. La scurt timp, pleacă la Chicago ca *Visiting Professor and Nathaniel Colver Lecturer*.

La 30 ianuarie 1987 se încheiase divorţul de prima lui soţie.

Din 1986, Divinity School punea concret problema încredinţării unei catedre tînărului C. Un fragment dintr-o scrisoare a regretatului prof. J.M. Kitagawa, adresată decanului F.I. Gamwell, arată cum se oglindea C. în viziunea unui mare istoric al religiilor din America şi membru al corpului profesoral al facultăţii: „I am inclined to agree with Eliade that Culianu is one of the most promising young scholars in the History of Religions and related fields (...). North Americans sometimes have difficulties with Roumanian (and other East European) scholars, because they do not follow the usual Western divisions of disciplines. How well I remember the first ten years of Eliade in Chicago. People wanted him to be either a historian of religions or a novelist. That he was both and more (Orientalist, philosopher, etc.) was not easily understood. I have a feeling that Culianu follows a similar pattern, and it will take some time before the Western academy recognizes him for what he is. [...] Those who have read his published works, **Expériences de l'extase**, **Gnosticismo**, **Psychanodia**, **Mircea Eliade**, and **Eros and Magic in the Renaissance** will readily see Culianu's unusual erudition and methodological acumen..." (septembrie 28, 1987).

Este numit *Visiting Professor in the History of Christianity and the History of Religions* la Divinity School şi se stabileşte definitiv la Chicago. Publicul american începe să facă cunoştinţă cu scrierile sale o dată cu apariţia în engleză a lucrării sale novatoare **Eros and Magic in the Renaissance** (University of Chicago Press, 1987). Împreună cu Hillary Wiesner, devenită logodnica sa, călătoreşte mult: Egipt, Israel, Italia, Franţa, Elveţia. În Italia se petrece una din întîlnirile importante pe care le face în ultimii săi ani – dintre cele care se selectează realmente pe bază de profunde afinităţi elective: cu prof. Elémire Zolla şi prof. Grazia Marchianò. Altă întîlnire decisivă (care nu ar fi putut să nu aibă loc) va fi cu prof. Moshe Idel. Prin aceste trei întîlniri, latura savantă, cea esoterică şi cea literară a personalităţii sale îşi găsesc, fiecare, din perspectiva sa, comunicarea ideală.

Spre sfîrşitul lui 1989 au loc marile schimbări în Europa de Est. Regimurile totalitare par să ia sfîrşit în Germania de Est, Polonia, Cehoslovacia etc. România natală se singularizează şi acum în mod întristător. La Iaşi, o parte din micul grup subversiv intelectual evoluase spre o opoziţie politică făţişă, iar de la începutul lui octombrie 1989 familia lui C. se afla în arest la domiciliu, într-o izolare completă, în urma unor interviuri în direct date de Dan Petrescu la Europa liberă şi Vocea Americii, interviuri făcute posibile graţie lui C. În noiembrie, el va face să circule în Hyde Park un apel în sprijinul disidentului din România. La cîteva zile după ce-l iniţiase, apartamentul său din Chicago este spart, computerul îi este distrus şi dischetele furate. În ciuda informaţiilor pe care el le dă poliţiei, nu se stabileşte nici o conotaţie politică a spargerii. Din decembrie 1989, C. începe să publice, în revista de limbă română **Lumea liberă românească** din New York, articole politice, urmărind cu implicare crescîndă evenimentele din România; are cîteva intervenţii incendiare la BBC. La scurt timp după ce salută cu entuziasm „revoluţia" din 22 decembrie, îşi dă seama, împreună cu mulţi jurnalişti şi analişti occidentali, că ea nu fusese decît masca sîngeroasă a unei lovituri de stat, a unei operaţiuni puse la cale de KGB şi înfăptuite printr-un grup restrîns de români. Între 23 iunie şi 22 decembrie 1990, susţine în **Lumea liberă...** rubrica pe care o numeşte **Scoptophilia**, cu articole de o mare virulenţă critică la adresa realităţilor politice din România, a Securităţii şi a neocomuniştilor instalaţi la putere.

În primăvara lui 1990, este *Visiting Professor* la Universitatea din Siena-Arezzo, la invitaţia prof. Grazia Marchianò. După mărturiile prietenilor, încă din perioada aceea începe să primească telefoane anonime de ameninţare, în româneşte, cărora nu vrea să le dea mare importanţă, dar care-l fac totuşi să-şi amîne mereu pentru mai tîrziu vizita plănuită în ţară. În august 1990, Ambasada României din Statele Unite cere colecţia revistelor cu rubrica semnată de C. Cum şi pe adresa revistei, şi pe a lui personală încep să sosească scrisori cu insulte şi ameninţări, C. preferă să-şi oprească articolele. După propriile-i afirmaţii, credea că ameninţările veneau de la cercuri (neo)legionare din SUA, probabil chiar din Chicago, cercuri infiltrate sau aflate în legătură cu cîţiva oameni din vechea Securitate din ţară.

Cărţile nou apărute, **Les gnoses dualistes d'Occident** (Paris, Plon, 1990) – ieşise întîi versiunea italiană, **I miti dei dualismi occidentali** (Milano, Jaca Book, 1989) – şi **Dictionnaire des religions** (Paris, Plon, 1990), au răsunet imediat. Dicţionarul, semnat Eliade/Culianu, redactat însă în întregime de C., însemna concretizarea unui foarte vechi proiect de colaborare, iniţiat de Eliade încă din vremea primei şederi a lui C. la Chicago, în 1975 (prima prezentare a proiectului apare într-o scrisoare a lui Eliade din 1975); cartea este aleasă în septembrie 1990 „Grand Livre du Mois" în Franţa şi va fi tradusă, în anii următori, în 15 limbi.

În acelaşi an 1990, C. pregăteşte, împreună cu Hillary Wiesner, versiunea americană a dicţionarului; **The Eliade Guide to World Religions** nu va apărea decît postum (1992; cu titlul **The Harper Collins Concise Guide to World Religions** va fi retipărit în 2000). Înfiinţează revista **Incognita** – „de studii cognitive" (editată de E.J. Brill la Leiden). Traduce şi pregăteşte pentru tipar varianta americană a cărţii despre dualismele occidentale. După **Introducerea** la **The Eliade Guide...** şi după cîteva studii din **Incognita**, **The Tree of Gnosis, Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism**, „an entirely revised edition" a **Dualismelor** scrise în 1986, de fapt o carte nouă şi revoluţionară, prezintă, în modul cel mai explicit din cîte a avut răgazul să formuleze în opera sa ştiinţifică, *metoda* lui, numită *morfodinamica*. **The Tree of Gnosis** va apărea postum (HarperCollins, 1992). Analizînd un material istoric uriaş, acela al curentelor religioase dualiste, de la gnosticism la catharism, C. descoperă postulatele comune ale doctrinelor lor şi defineşte aceste curente drept „obiecte ideale", adică „sisteme de idei care există în dimensiunea lor «logică»". Religia, afirmă el, dar şi filozofia şi ştiinţa îşi construiesc în moduri similare obiectele ideale, pornind de la cîteva premise în general simple, ce constituie un *set de reguli*, pe care le dezvoltă (potenţial la infinit) printr-un *mecanism de generare* bazat pe opţiuni binare. Teoretic, în lumina morfodinamicii, orice alcătuire a minţii umane este

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

Declaraţie a participanţilor la simpozionul internaţional **Republica Moldova în căutarea identităţii**

Participanţii la simpozionul internaţional **Republica Moldova în căutarea identităţii**, desfăşurat la Iaşi şi la Chişinău în zilele de 8-11 octombrie 2001, au luat act de situaţia dificilă a limbii române şi a identităţii naţionale în Basarabia, precum şi în alte zone locuite de români dincolo de hotarele României. Deosebit de grave, din acest punct de vedere, sînt problemele cu care se confruntă etnicii români din Transnistria, supuşi mereu la şicane de către regimul separatist de la Tiraspol. În ultimii 200 de ani, şi mai ales sub ocupaţia sovietică, aceste ţinuturi au fost supuse unui proces asiduu de deznaţionalizare, ale cărui repercusiuni nefaste n-ar putea fi depăşite decît prin cunoaştere, toleranţă, dialog. Există un obiectiv comun, asumat de toate naţiunile est-europene, după 50 de ani de regim comunist: edificarea unui sistem democratic şi realizarea tranziţiei spre o economie de piaţă, care să garanteze prosperitatea materială a individului şi libertatea spirituală; îndeosebi dreptul la limba maternă şi la identitate naţională.

Credem că factorii de decizie trebuie să ţină cont de argumentele specialiştilor în domeniu – lingvişti, istorici, etnologi, sociologi etc. – şi să admită dreptul populaţiei majoritare din Republica Moldova la limba şi istoria naţională, drept exprimat şi prin activitatea din sfera creaţiei literare, artistice etc., ce defineşte spiritul unei naţiuni, după cum dau glas şi valorilor general umane. Pe seama acestor argumente, participanţii la simpozion îşi exprimă îngrijorarea faţă de tentativele partidului comunist de guvernămînt de la Chişinău de a limita exercitarea funcţiilor limbii române în Republica Moldova şi de a substitui Istoria Românilor, ca materie de studiu în şcoală, cu un manual de aşa-zisă Istorie a Republicii Moldova, de inspiraţie stalinistă. Un alt motiv de nelinişte îl constituie politica de îngrădire a dreptului la libera exercitare a confesiunii religioase, pe care o atestă refuzul autorităţilor de a legaliza Mitropolia Basarabiei – o atitudine ce contravine totodată prevederilor constituţionale şi angajamentelor externe asumate de Republica Moldova.

Participanţii la simpozionul **Republica Moldova în căutarea identităţii** adresează un apel clasei politice şi societăţii civile din România şi Republica Moldova să continue a dezvolta relaţii strînse în toate domeniile, să dea un conţinut mai pregnant şi mai concret relaţiilor privilegiate dintre cele două state, în baza comunităţii de limbă, istorie şi tradiţie culturală. Respectînd uzanţele larg acceptate în lume, aceste relaţii ar trebui să-şi afle suport în cooperarea multiplă, în respectul reciproc, în excluderea practicilor totalitare de ostilitate şi suspiciuni fără temei. Dimpotrivă, ele ar trebui să vizeze apropierea mutuală şi demersuri comune în spaţiul european. Cerem guvernelor din ambele state să redeschidă dialogul la toate nivelele şi să nu admită apariţia unui nou focar de tensiune în zonă, într-un moment de exacerbare a terorismului internaţional.

Participanţii la simpozionul **Republica Moldova în căutarea identităţii** adresează, de asemenea, minorităţilor etnice din Republica Moldova un apel la dialog, la o mai bună comunicare cu populaţia românească majoritară. Nimeni nu se poate simţi în siguranţă şi armonie cu mediul ambiant atunci cînd aproapele său de altă etnie este ameninţat în drepturile şi aspiraţiile sale fireşti.

Să depăşim aprehensiunile din trecut, fiindcă avem de apărat împreună valorile libertăţii şi democraţiei, de construit un viitor mai bun într-o Europă Unită!

Chişinău, 11 octombrie 2001

predictibilă, inclusiv mecanismele de funcţionare a minţii înseşi. Temporalitatea şi jocurile de putere aparţin unor dimensiuni diferite ale realităţii. Dar jocurile de putere pot interveni tragic în jocurile minţii – astfel pot muri oameni, în timp ce mintea lor desfăşoară harta jocurilor pure.

Ultima carte definitivată de C. se intitulează **Out of this World. Otherwordly Journeys from Gilgamesh to Albert Einstein**; a primit în corectură această carte, dar n-a apucat s-o vadă apărînd – la editura numită Shambhala (Boston), în iunie 1991.

În martie 1991, obţine *green card* americană; în iulie urma să primească cetăţenia, condiţie pentru oficializarea poziţiei sale definitive la catedra de History of Christianity and the History of Religions; în august trebuia să se căsătorească cu Hillary Wiesner.

Între 10-14 aprilie 1991, fostul monarh al României, Mihai I, întreprinde o vizită la Chicago. Focalizîndu-şi atenţia asupra valorilor democraţiei de tip occidental (în care trăia de aproape 20 de ani) şi asupra celor ale pluralismului, C. nu fusese un adept al revenirii monarhiei în România după 1990; în fond, se poate discerne în această atitudine şi un reflex al vechii poziţii antimonarhice a lui Eliade, exasperat, în primul rînd (în sens cronologic), de corupţia favorizată de Carol al II-lea (pe de altă parte, în ce-l privea, Eliade împărtăşea cu legionarii resentimentul faţă de regii care distruseseră Garda de Fier). Solicitat însă să se ocupe de primirea familiei regale la Divinity School, C. acceptă cu toată politeţea s-o facă. Ia parte la manifestările comunităţii româneşti din Chicago (de cca 50 000 de membri, între care foşti legionari şi neolegionari). Comunitatea, se pare, s-a scindat cu această ocazie: „adversarii“ vizitei au fost „puţin numeroşi, dar agresivi“ (notează un participant; cf. **Un rege, un savant, o crimă**, interviu consemnat de Victor Bârsan, **22**, 31 mai 1991, p. 7). Nu de mult, regele încercase să facă o vizită în ţară şi fusese expulzat după încurcături groteşti, iar mediile din România se aflau într-o isterie antimonarhică. În acele zile de aprilie, C. primeşte din nou ameninţări. În holul lui Drake Hotel, unde urma să aibă loc o conferinţă de presă, un individ ţinînd, după toate probabilităţile, un pistol sub haină, îi spune că va fi omorît „dacă lucrează cu regele“. Or, din raţiuni pur pragmatice, convins de întîlnirea cu Mihai I că revenirea acestuia în România ar favoriza, în momentul acela, schimbări economice şi sociale pozitive, C. într-adevăr se hotărîse să „lucreze“ cu regele; faptul cel mai important, care poate a fost ştiut, poate doar bănuit, este că reuşise rapid să găsească suporteri serioşi ai acestei idei şi fondurile aferente.

La 16-17 mai se ţine la Divinity School un colocviu organizat de C., pe tema: **Other Realms: Death, Ecstasy and Otherworldy Journeys in Recent Scholarship**, cu participarea multor savanţi cunoscuţi din Statele Unite şi din alte ţări. În 18, îi comunică familiei hotărîrea sa de a-şi amîna din nou călătoria în România.

La 21 mai 1991, la ora 13 şi cîteva minute, este împuşcat în clădirea Divinity School.

C. trebuia să-şi petreacă anul academic următor, 1991-1992, ca *Senior Fellow* la Harvard University (Center for the Study of World Religions), la invitaţia prof. Lawrence E. Sullivan, director al Centrului. Pentru anii 1991 şi 1992 proiectase următoarele cărţi (deja contractate):

– **A History of Magic**;

– **The Oxford Encyclopedic History of Magic** (under general editorship of Ioan Petru Culianu);

– **A History of Mind**. Vol. 1: **Religion**;

– **Memories of the Future: The Combinatory Art of Raymundus Lullus**;

– **The Birth of Infinity** (**The Nominalist Revolution**).

Pregătise articole pentru un **Trattato di antropologia del sacro** (iniţiat de Jaca Book, Milano), pentru **Dizionario delle religioni** (condus de prof. Giovanni Filoramo) şi multe alte articole şi studii. Această prodigioasă activitate a fost curmată.

Dintre toate ipotezele privitoare la asasinat care au fost formulate, singura în sprijinul căreia au venit dovezi în decursul deceniului scurs de atunci este cea a crimei politice. Pentru cine urmăreşte o anumită parte a preocupărilor lui C. din ultimii săi doi ani, plasa ameninţărilor se ţese din două direcţii. În mod neclar încă, dar cu siguranţă nu de nedezlegat pentru cercetări poliţieneşti conjugate, americane şi româneşti, care ar voi *cu adevărat* să ajungă la aflarea şi pedepsirea vinovaţilor – pînă acum se poate vorbi doar despre o complicitate întru tăcere –, se profilează, pe de o parte, un nucleu de tip fundamentalist de dreapta, cu cîţiva oameni în America şi cu legături, probabil, în Italia; iar pe de altă parte, un nucleu, tot foarte restrîns, aparţinînd unei fracţiuni „scăpate de sub control“ a vechii Securităţi române, aşa cum opina generalul Ion Pacepa, necontrazis de fostul şef din 1991 al noilor servicii secrete din România, Virgil Măgureanu. După unele informaţii, la executarea ordinului criminal dat din România ar fi participat şase oameni – dintre care doi s-ar fi deplasat la Chicago.

FBI nu comunică decît că ancheta este în curs.

Din anul 1994, la Editura Nemira din Bucureşti se publică seria de **Opere Complete** Ioan Petru Culianu, din care au apărut pînă acum 11 volume (alte două au fost publicate în afara seriei). După toate estimările, seria va cuprinde încă 12 volume.

În timpul vizitei regale la Chicago (aprilie 1991; sus – în vizită la Christinel Eliade)

Declaraţie a PEN Clubului din Republica Moldova

PEN Clubul din Republica Moldova – filială a Organizaţiei Mondiale a Scriitorilor, cu sediul la Londra – urmăreşte îndeaproape evoluţia scandalului diplomatic dintre Chişinău şi Bucureşti, izbucnit ca urmare a afirmaţiilor insultătoare la adresa României făcute de ministrul de Justiţie moldovean, Ion Morei, la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg, unde se judecă cazul Mitropoliei Basarabiei. Ministrul Morei, reprezentant oficial al guvernului de la Chişinău la acest proces, a acuzat România de „expansionism şi de amestec în afacerile interne ale Republicii Moldova“. Acest atac de o agresivitate fără precedent al guvernanţilor moldoveni împotriva României se produce într-o situaţie de grea criză economică pentru Moldova şi pe fundalul unei adevărate campanii de restauraţie comunistă, care îşi propune să submineze limba română, istoria şi identitatea naţională ale basarabenilor. Escaladarea tensiunilor între cele două state este de natură să creeze o nouă sursă de conflict şi instabilitate în regiune, într-o perioadă de grave ameninţări pe care le reprezintă, pentru umanitate în ansamblul său, terorismul internaţional. Cu o înverşunare demnă de o cauză mai bună, Chişinăul este gata să sacrifice bunele relaţii cu România, relaţii care au asigurat consolidarea conştiinţei româneşti între Prut şi Nistru, după o lungă epocă de deznaţionalizare sovietică a românilor basarabeni.

Republica Moldova a beneficiat în aceşti ani de sprijinul sincer şi constant al României, materializat prin numeroase ajutoare economice, livrări de energie electrică, burse pentru elevi şi studenţi, precum şi prin susţinerea financiară a mai multor instituţii şi publicaţii culturale, căzute victimă nepăsării guvernanţilor moldoveni. Tot aici trebuie amintită pledoaria internaţională a României pentru reglementarea conflictului transnistrean, în condiţiile respectării suveranităţii şi integrităţii teritoriale a Republicii Moldova, şi susţinuta sa activitate diplomatică în favoarea admiterii Republicii Moldova în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est – statut de membru care îi rezervă acesteia posibilitatea unei viitoare integrări în Uniunea Europeană. În prezent, România contribuie cu o importantă alocaţie bugetară la paşaportizarea populaţiei din Republica Moldova, căreia i se oferă astfel o poartă deschisă spre lume. Toate aceste ajutoare şi eforturi de asistenţă din partea Statului Român sînt văzute cu suspiciune de către guvernanţii actuali de la Chişinău, în timp ce adevăratul expansionism care vine dinspre Răsărit, exprimat prin dominaţia economică şi mediatică a Rusiei în Republica Moldova, nu le trezeşte nici un fel de angoase, ci, din contră, deplinul asentiment. Această stare de lucruri, care poate crea falsa impresie că opinia publică din Moldova acceptă comportamentul oficialităţilor de la Chişinău, este perpetuată şi din cauză că partidul de guvernămînt a instituit o adevărată cenzură în mass-media electronice, închizînd accesul la televiziunea şi radioul de stat unui important segment din populaţia ţării, care nu aprobă felul în care este condusă Republica Moldova de noua putere. Îngrădindu-se libertatea de expresie, se evită în mod laş dezbaterea publică a unor probleme fundamentale care vizează destinul naţional.

În virtutea misiunii pe care o are, de a apăra valorile democraţiei, libertatea şi dreptul la identitate ale oamenilor oriunde în lume, PEN Clubul din Republica Moldova îşi exprimă profunda nelinişte în legătură cu deteriorarea relaţiilor cu România – ţară cu care împărtăşim aceeaşi limbă, istorie şi tradiţii culturale şi a cărei proximitate geografică oferă o şansă viitorului democratic al Basarabiei. O involuţie a raporturilor dintre cele două state va însemna automat blocarea tuturor şanselor de integrare europeană pentru Republica Moldova. Politica iresponsabilă, antiromânească şi antieuropeană a autorităţilor comuniste va accelera inevitabil adîncirea stării de mizerie materială şi spirituală în Republica Moldova, va avea drept consecinţă izolarea sa pe plan internaţional şi eliminarea din civilizaţie.

PEN Clubul din Republica Moldova se angajează să aducă la cunoştinţa opiniei publice internaţionale, folosind prestigiul şi influenţa Organizaţiei Mondiale a Scriitorilor, adevărul despre starea de lucruri din Republica Moldova.

Chişinău, 19 octombrie 2001

O prietenie şi cîteva neîntîlniri

ANDREI PLEŞU

Cînd ne-am cunoscut (prin intermediul lui Victor Ivanovici), Néné Culianu era în penultimul an de facultate, iar eu în primul an după absolvire. Mi-a fost limpede, de la bun început, că mai tînărul meu amic era mai matur decît mine: cu o formaţie mai solidă, cu o disciplină interioară incoruptibilă şi cu o vocaţie deja cristalizată. Pe de altă parte, părea timid, aproape retractil. Ceea ce ne lega erau cîteva întrebări „absolute" (adică rostite ultimativ, *à la russe*) despre Absolut. Bîjbîiam, cum s-ar spune, în acelaşi mister. În ce mă priveşte, eram epatat de lecturile şi înzestrările lui, acestea din urmă avînd, în mod vădit, însemnele *fenomenalului*. Lucra rapid şi intens, cu o putere de concentrare care putea acoperi, fără fisură, zile şi nopţi întregi. La un moment dat, m-a găzduit în camera lui din strada Turda, de o perfectă precaritate: neîncălzită în plină iarnă, cu un pat îngust acoperit de cărţi (aşa încît noi dormeam pe jos), fără anexele minimale ale unei gospodării. Néné avea aerul că nu mănîncă niciodată: dacă erai atent, îl puteai surprinde, uneori, bînd lapte cu puţină miere. Într-o noapte, l-am văzut aşezat „în lotus" lîngă maşina de scris, pentru a-şi încheia lucrarea de licenţă: un text despre Giordano Bruno, redactat torenţial, direct în italieneşte, într-un timp record. Era, totuşi, o gazdă îndatoritoare. Împreună cu prietena mea de-atunci ne simţeam protejaţi cu grijă, ca de un frate mai mare, deşi, în realitate, „bătrînii" eram noi.

Plecarea lui definitivă m-a afectat, fără a mă surprinde. Simţisem întotdeauna că aparţine altui context, că trebuia să evolueze pe o scenă mai largă. Regretam însă suspendarea abruptă a unui dialog, care nu avusese răgazul de a se rotunji, de a-şi epuiza potenţialul. Întîlnirea noastră fusese extrem de vie, dar rămînea frugală, neconsumată. Dovadă e încetarea oricărei comunicări pînă în mai 1977, cînd, bursier Humboldt la Bonn, am primit de la Culianu prima din cele trei scrisori de mai jos. Scrisoarea, vag nostalgică, tatona perspectiva unei reîntîlniri: ar fi putut încerca o vizită scurtă, în drum spre „casă", adică spre Milano... Scrisoarea din iunie, cea mai interesantă, explica, totuşi, imposibilitatea întîlnirii anticipate în mai. Între Groningen şi Milano nu mai încăpea excursul Bonn. A urmat o nouă tăcere, de şase ani. A treia scrisoare m-a găsit la Heidelberg, invitat de aceeaşi Fundaţie Humboldt, într-un moment în care, în ţară, devenisem şomer, ca urmare a confuzei afaceri „meditaţia transcendentală". Autorităţile româneşti îmi dăduseră un paşaport cu sugestia transparentă de a-mi transforma bursa în exil permanent. Néné, pe un ton pragmatic şi cordial, pune la cale o întîlnire în Germania care, de această dată, s-a realizat. A venit la Heidelberg, de unde, împreună cu Gabriel Liiceanu, am pornit-o cu toţii spre Paris. (Urma să-i cunosc, acolo, pe Ierunci, cărora Néné le anunţase, telefonic, venirea noastră: *„Je vous apporte des primeurs*"...) Am petrecut, cu prilejul acesta, destul de mult timp împreună şi am putut discuta pe îndelete. Cu toate acestea, în mod ciudat, deşi stăteam, în sfîrşit, faţă către faţă, aşa cum ne-o dorisem de mult, „întîlnirea" n-a mai avut loc, contactul, în loc să se refacă îmbogăţindu-se, s-a surpat. În 1977, deşi nu ne putusem vedea, eram încă „cuplaţi": Néné – nesigur, suspendat între două lumi de ale căror „determinaţii" contradictorii nu reuşise, deocamdată, să scape. Eu, la rîndul meu – pendulînd între destinul întoarcerii şi acela al unui eventual exil, nelimpezit profesional, aşteptînd, febril, o salvatoare surpriză. Pe scurt, eram amîndoi nefericiţi: aveam despre ce vorbi... Îmi amintesc că, în timpul unei convorbiri telefonice, Néné îmi spusese brusc ceva în sanscrită. N-am înţeles. Nu progresasem, ca el, în plan filologic, după începutul comun pe care îl pusesem studiilor noastre orientale la Bucureşti (am şi acum gramatica lui Simenschi, pe care Néné mi-o făcuse cadou). Mi-am dat seama că vechiul meu prieten mă testa şi că pierdusem testul. Dar chiar şi aşa, eram în continuare noi, cei de dinaintea despărţirii, cu referinţe comune, cu reguli de joc şi cu o plăcere a jocului pe care le împărtăşeam. În 1983, lucrurile se schimbaseră. Néné „se normalizase", era integrat. Cînd încercam să reiau dezbaterile despre „Absolut" de-acolo de unde le lăsasem, îmi răspundea, zîmbind, că nu mai are răgaz pentru acest tip de întrebări. Se oferea, în schimb, să-mi producă reţete sigure pentru o inserare rapidă în mediile academice occidentale, în cazul – recomandabil din punctul lui de vedere – în care aş fi dorit să nu mă mai întorc în România. Ceea ce fusese interiorizare retractilă era, acum, seninătate aşezată. Néné arăta bine, *à l'aise*, avea un simpatic şi discret început de burtă. N-aş vrea să se înţeleagă că pregătesc terenul unui contrast romantic între savantul „ajuns", adaptat şi, se subînţelege, apter, pe de o parte, şi „sufletul" încă tînăr al căutătorului tenebros din provincia dunăreană. Burtă, slavă Domnului, aveam şi eu. Dar eu evoluasem mai puţin, iar el mai mult, eu într-o direcţie, el într-alta. Într-un cuvînt, nu mai bîjbîiam în acelaşi mister. Néné refăcea – cel puţin aşa mi se părea – traseul maestrului său Mircea Eliade: consimţise unei anumite conformităţi universitare, după ce debutase, ca şi Eliade, sub semnul unei fulgurante autenticităţi. Or, eu crezusem că Néné avea marea şansă de a începe acolo unde Eliade sfîrşise şi că, tocmai de aceea, îi era hărăzit un „lansaj" mai amplu şi mai înalt. Pe de altă parte, percepeam deja în construcţia intelectuală a prietenului meu o dimensiune aparte, rezultată dintr-o asumare, pentru mine enigmatică, a ultimelor noutăţi tehnologice: spaţii virtuale, internet etc. Cercetările lui căpătau, în lectura mea, o insolită coloratură *science-fiction*. Una peste alta, Néné continua să mă uimească, îşi păstra „fenomenalitatea", dar probabil din pricina (dez)orientării mele, nu mai era un interlocutor. După 1983 am reintrat în muţenie, pînă la inadmisibilul său sfîrşit, el însuşi atît de eliadesc, în fond... De scris, mi-a mai scris o dată, în 1989, dar datorită statutului meu din acel moment, scrisoarea n-a ajuns la destinaţie. Am citit-o tîrziu, publicată în volumul postum **Păcatul împotriva spiritului** şi am fost foarte mişcat de solidaritatea frăţească pe care Néné înţelegea să o exprime într-un moment dificil al vieţii mele.

În tinereţea noastră bucureşteană, a existat un episod George Bălan. Muzicologul făcea, la hotarul dintre anii '60 şi '70, săli pline la Atheneul Român, cu conferinţe foarte gustate mai ales pentru picanta lor subversiune mistică. Bălan avea o bună (şi pentru vremea aceea rară) bibliotecă în casa lui din Sinaia. Împreună cu Néné, pofteam acut la cărţile de-acolo şi ne duceam, din cînd în cînd, să citim, cu încuviinţarea maestrului care, în schimb, ne cerea să traducem în româneşte pentru învăţăceii săi texte de Rudolf Steiner. Néné traducea, cu extraordinara lui dexteritate, 20-30 de pagini pe dimineaţă, ceea ce mă dădea de ruşine. Nu consunam cu vederile gazdei şi uneori se năşteau polemici. (Într-o zi, tensiunea din Bălan şi Néné ajunsese paroxistică. „Să ne oprim!", a spus Néné. „Să ne oprim înainte de a provoca duhurile casei!". În clipa următoare, unul din becurile încăperii în care ne aflam a pocnit.) Era inevitabil ca George Bălan să ajungă în vizorul Securităţii. În împrejurări de care nu-mi amintesc bine, s-a pus problema unei acţiuni comune în sprijinul său. Néné a chibzuit îndelung şi, în timpul unei plimbări prin Cişmigiu, mi-a spus: „Nu mă bag. Nu e războiul meu!". M-a frapat, în scrisoarea sa din iunie '77, reapariţia temei războiului: Néné se simţea „dinaintea cine ştie cărei bătălii". Mă întreb încă şi azi care va fi fost războiul acesta. N-am răspuns ferm. Dar îmi este limpede că prietenul meu era angajat într-o cruciadă patetică, a cărei miză îmi scapă şi în iureşul căreia a căzut mort.

▪

Ioan Petru Culianu către Andrei Pleşu

Culianu
Rijksuniversiteit
Instituut Voor Romaanse Talen
Groningen, May 27, '77

Dragul meu Andrei,

Iartă-mă pentru lunga tăcere. Am socotit cum pot să fac să vin la Bonn. Din păcate nu am încă un permis de conducere, altfel ar fi fost mai simplu.

Te voi suna în timp util pentru a-ţi spune dacă şi cînd pot veni. Evident, înţeleg bine că o deplasare p[înă] la Groningen este dificilă. Eu aş avea, e drept, mai puţine probleme, dar sînt într-o perioadă foarte ocupată.

Şi eu aş ţine la fel de mult să te văd. Perioada din str. Turda 200 a fost pentru mine poate cea mai bogată din viaţă. Din ea, natural, faci parte şi tu, şi iubirile tale de atunci, şi Victor [Ivanovici] şi iubirile lui de atunci şi alţii şi eu şi iubirile mele.

Este pentru mine deajuns de dureros să ştiu că ce-am gîndit şi scris atunci avea importanţă întru dezvăluirea fiinţei mele, dar este iremediabil îngropat (poate nu pentru totdeauna?).

Îmi permit să-ţi trimit cîte ceva din ce-am gîndit şi scris de cîţiva ani încoace. Nimic deosebit, dar să sperăm că lucrurile mai bune vor urma. În acelaşi timp te-aş ruga să-mi trimiţi ceea ce ai gîndit şi produs tu în acest timp. Mă interesează foarte mult. La Bucureşti îţi invidiam (dar, din fericire, cuvîntul invidie are la mine o nuanţă nesupărătoare – una din puţinele trăsături „bune" de caracter) claritatea de gîndire şi posibilităţile tale sistematice.

Regret că nu mi-ai dat deja de ştire mai de mult că eşti în Germania. Presupun că nu ţi-ar fi fost greu să afli adresa mea din Milano, fie în ţară, fie afară. Ar fi fost mai mult timp să punem ceva la cale. Dar şi aşa sper să te ajung, escatologic, la sfîrşitul perioadei tale occidentale.

În ultimul timp m-am gîndit mult cum să fac să trec pe la tine. Ar fi fost o ocazie în aprilie, dar din diverse motive a trebuit să amîn. Apoi am fost în „patrie" (Italia) pentru cîteva zile, şi iar m-am gîndit să te vizitez, dar n-a fost posibil din cauza cursurilor de aici.

Azi închei cursurile. Voi coborî iar spre „casă" (Milano) după 20 iunie. Ar fi cea mai bună posibilitate să mă opresc pe la tine. Întrebarea este: mai eşti acolo?

Te rog mult, răspunde-mi în timp util. Apoi te voi chema oricum la telefon. Contează că după 20 iunie aş putea trece o zi sau două să te văd, şi eventual stabileşte deja datele (nu neapărat weekend), astfel încît să fiu pus în faţa „faptului împlinit".

(Scuză impersonalitatea scrisului la maşină; dar a devenit pentru mine mai natural, iar scrisul „natural" tot mai indescifrabil.)

Cu mult drag,

Nn

Culianu
Rijksuniversiteit
Instituut Voor Romaanse Talen
Groningen, June 21, '77

Dragul meu Andrei,

Îmi pare nespus de rău că întîmplarea face întîlnirea noastră cu neputinţă. Trebuie să plec de urgenţă în Italia, deoarece apoi editorul cărţii pleacă nu ştiu unde. Asta face, deci, ca planurile mele să cadă, deoarece pînă pe 24 trebuie să fiu aici pentru semnarea contractului de muncă, iar pe 25 dimineaţa plec la Milano.

Nu ştiu cum să mă scuz pentru amînarea acestei călătorii pînă în clipa în care a devenit cu neputinţă. Poate a fost şi lene la mijloc, dar adevărul este că am avut un an deajuns de încărcat, trebuind să ţin şi cursuri care necesitau o pregătire suplimentară şi într-o limbă pe care n-o ştiu nici acum bine etc.

Îmi pare rău că de la mine nu vei duce în România nimic mai „proaspăt" decît un maldăr de hîrţoage. Nu mă îndoiesc, totuşi, că întîlnirea noastră se va produce altădată, sub auspicii mai favorabile. Poate că acum nu a fost „scris" să se producă fiindcă eu nici n-aş fi la înălţimea ei. Sînt relativ obosit şi absent, iar „retragerea" mea la Groningen o simt ca pe o etapă necesară de odihnă înaintea cine ştie cărei „bătălii".

Prior Books

CITIREA ŞI ÎNTELEGEREA CELOR MAI IMPORTANTE SCRIERI ALE OMENIRII AU FOST CONSIDERATE SUBSTANŢA EDUCAŢIEI LIBERALE. PÎNĂ ÎN SECOLUL AL 20-LEA FOARTE PUŢINI CETĂŢENI AVEAU ACCES LA EDUCAŢIE. ASTĂZI, TOATĂ LUMEA ARE DREPTUL LA EDUCAŢIE. UN INSTRUMENT DE LUCRU FOARTE FOLOSITOR, UNDE SÎNT ADUNATE LAOLALTĂ TOATE CREAŢIILE GÎNDIRII UMANE PENTRU TOATE DOMENIILE MAJORE ALE CUNOAŞTERII ESTE „THE GREAT BOOKS OF THE WESTERN WORLD" 60 DE VOLUME, 3000 DE SUBIECTE, 517 OPERE, 130 DE AUTORI.

TEL./FAX: 210.89.08; 2108928; 212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Institutul Italian de Cultură şi Fundaţia Itaro Arte

prezintă

Zilele filmului italian

Mari autori ai cinematografiei italiene: trecut şi prezent

(26-31 octombrie 2001)

Vineri 26 octombrie – seară de gală: **Camera fiului** de Nanni Moretti (film distins cu Marele Premiu al Festivalului de la Cannes, 2001 şi prezentat publicului român prin amabilitatea societăţii de distribuţie „Independenţa film“) (ora 19.00)
Sîmbătă 27 octombrie – **Orez amar** de G. De Santis (ora 17.00) şi **Miracol la Milano** de V. De Sica (ora 19.30)
Duminică 28 octombrie – **Divorţ în stil italian** de P. Germi (ora 17.00) şi **Făptaşi necunoscuţi** de M. Monicelli (ora 19.30)
Luni 29 octombrie – **Rocco şi fraţii săi** de L. Visconti (ora 18.00)
Marţi 30 octombrie – **Mîinile pe oraş** de F. Rosi (ora 19.00)
Miercuri 31 octombrie – **O sută de paşi** de Marco Tullio Giordana, nominalizat la Oscar pentru cel mai bun film străin în anul 2000 (ora 19.00).

Vor fi prezentate expoziţiile documentare **Omagiu lui Vittorio De Sica** şi **Cineromit. Un vis cinematografic româno-italian (1941-1946).**
Manifestarea a fost posibilă datorită sprijinului Institutului Italian de Comerţ Exterior şi al Băncii Italo-Romena (Gruppo Veneto Banca).

Festivalul va avea loc în Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă al României, Str. Ştirbei Vodă nr. 1-3, Bucureşti

---

Regret că măcar nu ne-am scris mai mult, deşi, desigur, nimic nu poate înlocui o revedere. Faptul că îmi spui că ţi-ai „schimbat“ profesia mă bucură şi mă alarmează. Şi eu am convingerea că istoria religiilor poate aduce o contribuţie fundamentală la ermeneutica artistică. Dar „aici“, în „Occident“, istoria religiilor este cu totul altceva decît era în România: este *nu* rezultatul unei evoluţii individuale către o formă de deschidere ontologică (aşa cum a fost, cred, în cazul nostru), ci o disciplină de tip filologic şi arheologic fără nici o implicaţie existenţială. *Posibilitatea* cultivării ei atrage după sine vanificarea oricărei intenţii de cunoaştere mai profundă ori de deschidere spre fiinţă. *Imposibilitatea* face ca misticismul abstract, gnoseologic, să fie o formă necesară de subzistenţă în regimele [sic!] totalitare, dar nu mai puţin legată de aceste regime [sic!] înseşi, în timp ce misticismul orgiastic (confuzia valorilor) să fie mai propriu democraţiilor. Dorinţa mea, în momentul de faţă, ar fi să scap de aceste determinisme. Dar nu am ajuns încă la o „coincidentia oppositorum“ şi tocmai de aceea sînt cam absent.

În fine, am fi putut *discuta* mult mai bine toate aceste lucruri. Dar poate este sortit să ne întîlnim doar în momentul în care entuziasmul tău şi absenţa mea vor atinge un nivel egal. Sper să nu fie prea tîrziu.

Cu mult drag şi urări,

Nn

P.S. Cele mai dragi gînduri prietenilor din ţară.

•

Korreweg 60a
9715 Ad Groningen
28 oct. '83

Dragă Andrei,

Atrecut deja aproape o lună de cînd am avut şansa şi bucuria de a-l întîlni pe Gabriel Liiceanu la Avignon, aflînd, cu aceeaşi ocazie, că te afli în Heidelberg.

Este de prisos a-ţi spune cît de mult aş dori să ne vedem în cursul şederii tale, cu atît mai mult cu cît am ratat deja, acum şase ani, posibilitatea revederii. Se vor împlini, aşadar, nu mai puţin de 12 ani de cînd veştile au circulat între noi prin persoane interpuse şi, uneori, prin literă – deşi eu n-am reuşit încă să primesc cartea ta care a făcut atîta vîlvă, după cum n-am reuşit încă să primesc nici cărţile lui Liiceanu (traduceri incluse – dar *ce* traduceri!).

Deşi adevărat şi adînc ruşinat de ignoranţa mea – nevoită ci întîmplată – asupra mersului vostru înainte, ale cărui laude le-am auzit rostite nu de puţine voci vrednice de stimă, totuşi aş dori foarte mult să ne vedem, fie şi numai pentru a tăcea o vreme împreună.

Posibilităţile, din păcate, nu sînt multe. Imaginez că eu dispun de mai mari şi mai simple capacităţi de mişcare, astfel încît aş vrea să vin eu la Heidelberg. Or, acest lucru s-ar potrivi bine cu o perioadă itinerantă la începutul lui decembrie, care mă va duce şi prin Augsburg. Aş putea trece prin Heidelberg pe 7-8 decembrie, pe 9 dec. urmînd să fiu în Augsburg, pe 12 înapoi, pe 14 în Italia.

Toate acestea, recunosc, sună cam nesuferit: nu e vorba de o alternativă, ci de o adevărată ameninţare: vin să vă văd pe 7-8 decembrie! Iată de ce mă gîndesc că s-ar putea ca iarăşi să trecem unul în apropierea celuilalt, fiindcă *dacă* această posibilitate nu vă convine, nu-mi vine în minte nici o alta...

Fie că va fi să ne întîlnim acum, fie că vom mai întîrzia alţi şase ori doisprezece ani, te-aş ruga mult, după cum îl rog şi pe Gabriel Liiceanu, să-mi daţi prilejul să aflu ce faceţi, ce *scrieţi*, iar eu, în măsura posibilităţilor, voi *vorbi* despre asta. La rîndul meu – deşi asta poate părea curios, dar nu-mi pasă – voi strînge şi eu un pacheţel de scrieri, dîndu-ţi-le în primire pentru a şti că sînt în mîini bune.

Aştept cu nerăbdare veştile voastre şi – de ce să mint? – sper din inimă să vă *pot* vedea pe 7-8 dec.

Cu mult drag şi cele mai bune salutări lui Gabriel Liiceanu,

NN

Simpozion la Cluj

Cenzura în dezbatere

Perspective europene

TINCUȚA PÂRV

Cenzură! Pentru mulţi dintre noi e un termen cu semnificaţii clare şi care aminteşte de o istorie nu tocmai îndepărtată. Despre cenzura politică constituită şi instituţionalizată în perioada comunistă s-a vorbit adesea. Pe seama „tabuurilor“ acelei epoci s-au găsit replici ironice ori s-au creat adevărate mitologii. S-a vorbit însă mai puţin de posibilele efecte pe care cenzura le-ar fi putut lăsa în urmă-i sau de noile forme de cenzură.

Spiritele se încing în ultima vreme atunci cînd se pomeneşte de noile manuale alternative ori de mult controversatul CNAS.

Pentru multă vreme cenzura a fost etichetată ca o formă de represiune a libertăţilor de expresie în regimurile totalitare. Manipularea şi propaganda formau cealaltă parte a oglizii. Însă tot ceea ce înseamnă limită şi limitare poate la fel de bine să devină subiect al cenzurii. Ar fi ciudat să credem că putem exista angrenaţi într-un sistem social fără anumite limite. Cenzura e, aşadar, parte intrinsecă a oricărei societăţi. Ea e în strînsă legătură cu valorile pe care respectiva societate le promovează. Tocmai de aceea termenul trebuie revizuit, redefinit.

Din această nevoie de revizuire, redefinire şi reanaliză a formelor de cenzură actuale s-a născut şi proiectul TranzIndex, proiect realizat de Fundaţia Tranzit în colaborare cu Fundaţia Concept – Soros Open Network, Centrul Cultural Francez din Cluj, Fundaţia Sindan şi Fundaţia ProHelvetia. Proiectul şi-a găsit finalizarea în organizarea conferinţei internaţionale **Cenzura în Europa. Prezent şi trecut**, care a avut loc la Casa Tranzit din Cluj, în perioada de 27-29 septembrie 2001.

Participarea, atît din ţară, cît şi din străinătate, a fost importantă şi a oferit un cîmp larg de analiză. De la imaginea cenzurată la mecanismele cenzurii, de la parcursul ei istoric la mutaţiile provocate de noile cadre socio-politice şi tehnologice – au fost tot atîtea repere punctate de alocuţiunile rostite în cadrul conferinţei.

Într-un discurs electrizant, Tamás Gáspár Miklós a încercat să modereze între cele două *mainstream*-uri ale eticii contemporane, cea pragmatică şi cea umanistă. Cum funcţionează autocenzura pe baze morale? (Cum am putea media conflictul etic care se naşte atunci cînd o mamă afirmă că fiica ei este urîtă şi proastă, cînd fiica ei este într-adevăr urîtă şi proastă?) Probabil printr-o poziţionare care să ne permită să percepem ambele perspective.

Într-o prezentare dialogată împreună cu poetul Olivier Apert, Bernard Noël, personaj emblematic al scenei culturale franceze (putîndu-se „lăuda“ ca fiind ultimul scriitor cenzurat al celei de-a treia republici), a redenumit cenzura. „Sensure“ – ca cenzură a sensului, ori „Censure“ – ca cenzură a textului sînt termenii pe care Bernard Noël i-a utilizat în analiza critică pe care a făcut-o societăţii de consum. Într-o lume a spectacolului mediatic, cenzura a devenit mult mai subtilă, a devenit „Sensure“. Stimulînd imaginaţia, a fost combătută cenzura interioară şi a fost slăbită rezistenţa la opresiunea de ordin moral. Noua cenzură privează de sens atît excesul imaginar, cît şi valorile raţionale. Noul tip de cenzură amorţeşte spiritul critic, „ocupîndu-l“ cu imagini ale spectacolului.

Tema mediilor de comunicare a stîrnit, de altfel, vii interese. Cine, cum şi în ce scop utilizează presa şi care ar fi mecanismele de control asupra presei au fost elementele cîtorva studii de caz, precum cel al lui Mircea Toma, referitor la mecanismele de constrîngere economică şi politică din presa românească, sau al lui Vladimir Cvetkovic (Iugoslavia), care a interogat responsabilitatea politicienilor în crearea unor mass-media independente în Serbia. Presa locală clujeană s-a aflat în centrul atenţiei lui Octavian Hoandră.

Cum funcţionează presa în cazul minorităţilor, care sînt barierele ce se ridică în prezentarea obiectivă, lipsită de povara luptei pentru menţinerea identităţii de grup, a făcut subiectul studiului lui Tibori Szábo Zoltán. Rolul noilor medii în dezbaterea publică şi în creaţia artistică a făcut obiectul prezentărilor Irinei Cios şi a lui Vasile Ernu.

Ovidiu Pecican a abordat problematica cenzurii din perspectiva istoriografiei medievale. În Evul Mediu statul şi biserica au impus modele de reprezentare ale lumii şi vieţii. Documentele timpului trebuie aşadar citite şi deconstruite luîndu-se în calcul accepţia cenzurii.

Vorbind despre cenzură, Mester Béla (Ungaria) argumenta că funcţia ei a apărut în „societăţile tipografice“ şi era asemănătoare interpretării care media epoca discursurile orale şi ale chirografismului. Astăzi cititorii au deja capacitatea de a interpreta textele, iar „cenzura subţire“ a prezentului nu este altceva decît atitudinea impusă de editori, noii mediatori semiautorizaţi.

Dacă intervenţiile Ruxandrei Cesereanu, ale lui Marius Oprea şi ale lui Ion Mureşan au surprins anecdoticul unor acte de cenzură din perioada comunistă, cu toată detaşarea cu care pot fi ele astăzi văzute, Nicolae Constantinescu s-a oprit asupra evenimentelor din 1989 şi din 1990, demontînd actele de manipulare mediatică ale acelor momente. Dialogul purtat cu Marius Tabacu şi Enikö Koos a adus în prim-plan cazuistica arestului la domiciliu.

Au fost, de asemenea, prezentate proiecte artistice care fie au sfidat prin libertăţile pe care şi le-au permis, fie au fost chiar cenzurate. Trebuie amintite aici filmele lui Zoran Todorovic (Iugoslavia) şi cel al lui Oleg Mavromatti (Rusia) – film comentat de Boryana Dragoeva (Bulgaria). Pe de altă parte, lucrările lui Redas Dirzys (Lituania) îl au ca personaj central pe Lukaşenko – preşedintele Bielorusiei. Pawel Chawinski (Polonia) a prezentat la rîndu-i cazurile lui Piotr Uklanski, Mauricio Catallan ori Katarzynei Kozyra, care s-au ciocnit de constrîngerile politice sau religioase actuale. La acestea s-ar alătura manifestul „nu mă oftikism-ului“ lui Mihai Vakulovski.

Proiectul artistei Sheryl Oring, **Writer's Block**, realizat la Berlin în 1997, vorbea de pericolul cenzurii actuale prin prisma evenimentelor din Germania anului 1933, cînd cărţile au devenit ţinta atacurilor naziste. Este foarte posibil, de altfel, ca această instalaţie să poată fi expusă la Casa Tranzit în cursul anului ce va veni.

Şi dacă e să amintim de proiecte artistice, atunci trebuie să amintim şi expoziţiile care au precedat conferinţa. Curatorul expoziţiei **Cenzura arbitrară şi constrîngerea elegantă**, Alexandru Antik, i-a adunat în jurul temei pe tinerii artişti Kovács Zoltán, Nicoleta Mocanu, Ciprian Mureşan, Tatiana Papuc, Cosmin Pop şi Szabó Peter. Cea de-a doua expoziţie, **Oil of Angels**, i-a aparţinut regizorului Radu Afrim şi a jonglat cu imaginea corpului în reprezentări mai mult sau mai puţin provocatoare.

Cu siguranţă, problematica cenzurii este una de continuă actualitate. Nu putem spera decît ca dezbaterea problematicii cenzurii să ne facă mai conştienţi şi mai deschişi analizei. Conferinţa de la Cluj a oferit multiple paliere de analiză şi a fost, din acest motiv, un eveniment.

Glose la o polemică prost înţeleasă

CONSTANTIN ACOSMEI

Evoluţia polemicii declanşate de publicarea **Declaraţiei** unor scriitori din Iaşi, adresată preşedintelui USR, constituie un argument în favoarea principalei solicitări (în conformitate cu Statutul USR) formulate în **Declaraţie**, anume „înfiinţarea unei noi filiale a Uniunii Scriitorilor la Iaşi". Schimbul de replici, mai mult sau mai puţin „înveninate", pricinuit de afirmaţiile critice (privind calitatea unor reviste literare din Iaşi şi activitatea filialei USR) existente în **Declaraţie**, face puţin probabilă, în acest moment, posibilitatea unei soluţii de compromis.

Condiţia de existenţă a unei polemici literare ar trebui să fie o anume „prezumţie de onestitate" acordată adversarului de opinii, înainte de a dezvălui, cu argumente convingătoare, eroarea a cărei victimă este acesta. În cazul de faţă, în pofida unor încercări insistente de focalizare asupra problemelor de fond care circumscriu „degradarea climatului literar ieşean" (conform **Declaraţiei**), discuţia a fost deturnată către „zona crepusculară" a intenţiilor obscure şi a intereselor meschine. Replicile celor care s-au considerat vizaţi, direct sau indirect, au „deconspirat" (prin insinuări sau cu mijloacele pamfletului) „mobilurile" tenebroase care ar fi determinat declanşarea „scandalului literar" de la Iaşi: invidia şi dorinţa de a uzurpa nişte funcţii (în cazul scriitorilor consacraţi), frustrarea şi parvenitismul literar fără scrupule (în cazul scriitorilor tineri, puţin cunoscuţi). Astfel de comentarii insinuante, care acordă mai multă atenţie listei de semnături decît conţinutului **Declaraţiei**, trec cu vederea principiul spiritului critic, invocat şi asumat explicit de către semnatari.

Un scriitor care îşi asumă în mod responsabil propria condiţie, indiferent dacă posedă sau nu „adeverinţă" de la Uniunea Scriitorilor, are îndreptăţirea şi obligaţia morală de a se pronunţa împotriva confuziei valorilor şi a practicilor care o favorizează (oricît de sceptic ar putea fi în privinţa rezultatelor concrete ale unui asemenea demers). Dacă scrierile unui autor pot fi socotite „imorale", din punct de vedere estetic, atunci cînd se dovedesc lipsite de valoare literară, în ceea ce priveşte mediul literar, abdicarea de la principiul spiritului critic (în absenţa căruia reperele axiologice rămîn inoperante) reflectă o gravă carenţă etică, de care este responsabilă „breasla" scriitorilor.

În mod previzibil, cei mai „vulnerabili" dintre semnatarii **Declaraţiei** au fost scriitorii tineri, care nu fac parte din Uniunea Scriitorilor, motiv pentru care pot fi învinuiţi de „amestec în treburile interne" ale acesteia. Mai mult decît atît, considerînd aprioric că orice scriitor tînăr, în momentul în care îndeplineşte condiţiile prevăzute de statut, nu poate avea altă opţiune decît să depună dosarul spre validare, solicitînd să fie primit în rîndurile Uniunii Scriitorilor, nu e greu de insinuat că semnatarii care nu au calitatea de membri ai USR ar fi acţionat în acest mod tocmai pentru a „forţa" intrarea în Uniune (suplinind prin agresivitate lipsa meritelor literare).

În realitate, aceste semnături „intruse" denotă rezerva multora dintre scriitorii tineri faţă de „viaţa literară" de la Iaşi (aşa cum este „administrată" de Asociaţia Scriitorilor) a cărei „privelişte" dezvăluie unui martor „neînregimentat" semnele greu de cosmetizat ale decrepitudinii.

În consecinţă, sprijinirea constituirii unei alternative culturale la Iaşi (prin înfiinţarea unei noi filiale şi susţinerea apariţiei unei reviste literare) ar reabilita imaginea Uniunii Scriitorilor, mai ales din perspectiva scriitorilor tineri, care ezită să accepte „compromisuri strategice", cu riscul asumat de a nu avea acces la unele reviste sau edituri. În caz contrar, suspiciunile lor vor fi reconfirmate, iar „aspiraţia" de a deveni membri ai Uniunii doar pentru a putea solicita, fără şanse reale de reuşită, acordarea unor drepturi statutare (precum în cazul de faţă) s-ar dovedi lipsită de sens.

Afirmaţiile critice privind calitatea revistelor literare din Iaşi şi activitatea Asociaţiei Scriitorilor, existente în **Declaraţie** ca argumente în sprijinul unor solicitări formulate „în premieră", au mai fost exprimate public, în ultimii ani, de unii scriitori ieşeni, însă au rămas fără ecou. De această dată, semnatarii au avut posibilitatea să-şi expună, într-o revistă de circulaţia **Observatorului cultural**, considerentele personale care i-au determinat „să fie de acord" cu textul **Declaraţiei**. Aceste intervenţii individuale infirmă „ipoteza" existenţei unui grup compact, condus de un strateg ambiţios, care vizează nişte obiective precise (schimbarea echipei redacţionale de la revista **Convorbiri literare** şi a conducerii Asociaţiei Scriitorilor). Solicitarea înfiinţării unei noi filiale nu reprezintă o nouă „Mare Acţiune Paralelă", pusă la cale de nişte scriitori orbiţi de iluzia propriei genialităţi, ci o soluţie pertinentă pentru dezamorsarea tensiunilor care au condus la „degradarea climatului literar" – aşa cum realizarea unei alternative culturale nu este un pretext inventat pentru a începe „demolarea" structurilor existente ale mediului literar coordonate de Asociaţia Scriitorilor, ci o condiţie necesară pentru revigorarea „vieţii literare" de la Iaşi (avînd ca miză crearea cadrului favorabil pentru o „competiţie de valori" corectă, care să respecte regulile specifice „jocului" estetic).

Am considerat că reafirmarea unora dintre principiile la care au aderat semnatarii **Declaraţiei** nu este inutilă, de vreme ce demersul lor a fost răstălmăcit, de unii cu seninătate (Gheorghe Grigurcu, Miron Kiropol, C. Stănescu), de alţii din dorinţa de a tulbura apele (Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Corbu, Gellu Dorian, Valeriu Stancu, de pildă). Răspunsul oficial al preşedintelui Uniunii Scriitorilor, dl Eugen Uricaru, va da măsura capacităţii de reformă a noii conduceri a USR.

Cei care au urmărit cu pasivitate aşa-numitul „scandal ieşean" vor înţelege – de sperat că nu „cu mintea românului de pe urmă" – că prin „ieşeni" se înţeleg „şi alţii". ▮

Cărţi subvenţionate

Titluri virtuale, liste virtuale, bani concreţi...

Micul „scandal" legat de subvenţiile acordate de către Comisia Ministerului Culturii şi Cultelor pentru editarea de carte în anul bugetar 2001 continuă. Şi nu doar din „vina" celor care au sesizat nereguli şi clientelisme procedurale, ci şi graţie elanurilor pe care unii-alţii le risipesc răspunzînd criticilor întregului proces.

E – acum – cazul unui articol prin care Valeriu STANCU, directorul hulitei reviste ieşene **Cronica** şi al editurii adiacente, încearcă să justifice faptul că a inclus pe lista solicitărilor de subvenţii de la Minister titluri inexistente. În loc să aştepte ca timpul să treacă şi să lase în prim-plan alte edituri cărora li s-au făcut favoruri mai mari, diriguitorul micii întreprinderi scrie un text (**Cîteva precizări (necesare, dar nu polemice)** – sic! –, în numărul pe septembrie al **Cronicii**) prin care îşi agravează situaţia. S-ar fi putut bănui că au fost la mijloc mici neînţelegeri, desincronizări, deficienţe de comunicare între editură şi autorii care au semnalat faptul că, deşi Comisia le-a acordat subvenţii, nu au nici o carte la Editura Cronica (Nichita Danilov şi Emil Brumaru). Nu, V.S. ne dovedeşte că n-a fost nici o confuzie, a încălcat premeditat regulile jocului: deşi la Minister trebuiau depuse liste cu manuscrise pregătite pentru tipar, editorul de la Cronica a avansat proiectele complete a două colecţii, **Poeţii oraşului Iaşi** şi **Prozatorii oraşului Iaşi**, care vor apărea nu în anul 2001, ci „în următorii 4-5 ani" şi în care au fost incluse „aproximativ 40 de nume *susceptibile* a figura în aceste colecţii", şi anume fără ca editura să le fi propus afacerea şi fără ca ei să fi fost de acord!?! În loc să-şi dea seama măcar acum de absurditatea procedeului, V.S. încearcă să-l justifice... logic: „Ar fi fost deci prematur să cer manuscrise, să contactez creatori şi să semnez contracte cu autori ale căror cărţi e posibil să apară abia în 2005. Ca multe alte edituri, Cronica abia după ce capătă certitudinea sprijinului MCC încheie contracte cu autorii"! Din păcate pentru V.S., nematur e raţionamentul şi prematură a fost depunerea cererilor de subvenţie: cum e posibil să explici public că ai cerut pentru anul editorial 2001 subvenţii pentru cărţi care „e posibil să apară abia în 2005"?! Adică ai vrut să păcăleşti Comisia Ministerului?!? Din – probabil – ingenuitate, V.S. generalizează şi dezvăluie (dacă e adevărat!) faptul că „editorii depun la minister liste virtuale care încep să capete un caracter concret peste cinci-şase luni şi abia după ce obţin pentru unele titluri certitudinea susţinerii apariţiei lor semnează contractele cu autorii"!?! Cu alte cuvinte, chiar şi dacă nu face toată lumea aşa, există edituri – precum Cronica! – pentru care procesul de evaluare a listelor de titluri propuse pentru finanţare de la buget e unul „virtual": Comisia şi Ministerul cred că e vorba despre cărţi concrete, deja redactate, gata să plece la tipar, pe cînd Cronica şi poate şi alţii se apucă de lucru doar dacă ştiu că vor primi bani concreţi! Pînă atunci, doar editurile – cel puţin Cronica – ştiu că în cauză sînt „cărţi virtuale": Comisia şi Ministerul le cred concrete, iar autorii nici nu ştiu că ar urma să le fie publicate!!!...

---

replică

Stimaţi colegi,

*Poate aţi aflat că dl Ştefan Agopian a produs în **Academia Caţavencu** un text legat de interviul meu din **Observatorul cultural**. Pentru orice eventualitate, îl reproduc aici:*

*„Încă un scriitor a declarat (în **Observator cultural**, nr. 82 a.c.) că a făcut un pact de turnător cu Securitatea. Spun încă de parcă înaintea lui ar fi mai mulţi. În realitate, din cei 2.200-2.300 de scriitori înregistraţi la Uniunea Scriitorilor, numai Alexandru Paleologu a recunoscut senin treaba mare pe care a făcut-o. Or mai fi şi alţii (pe Ionescu-Quintus nu-l pun la socoteală, fiindcă el n-a recunoscut, ci a fost demascat), dar deocamdată ultimul venit este poetul şi eseistul braşovean Caius Dobrescu. Îmi place cum scrie (chiar dacă exagerează cu rolul pe care mentorul lui, Alexandru Muşina, l-a avut în formarea sa ca poet şi gînditor) şi mă bucur că a avut ceea ce alţii nu au: curaj."*

*Vă rog să fiţi de acord ca **Observatorul cultural** să preia replica pe care **Academia Caţavencu** n-a binevoit să mi-o publice. E adevărat, reacţia poate părea întîrziată, dar explicaţia mea este că am crezut totuşi în buna lor credinţă şi am aşteptat publicarea în paginile revistei lor.*

Cu prietenie,

Caius DOBRESCU

Dragă Ştefan,

În legătură cu notiţa pe care ai publicat-o în **Academia Caţavencu** nr. 39 a.c., p. 14, referitoare la interviul meu din **Observator cultural** „nr. 82 a.c." (este poate util să-ţi semnalez că e vorba de fapt de nr. 81 şi că există şi o primă parte a interviului, în nr. 80 a.c.), mă văd nevoit să fac cîteva comentarii:

1. În ceea ce priveşte calitatea de „turnător" pe care mi-o atribui cu generozitate, nu am de făcut nici un comentariu. Ai citit interviul meu, ai cunoscut faptele şi ţi-ai formulat o opinie care te priveşte. Pot cel mult să am senzaţia incongruenţei dintre proza ta atît de complexă şi asemenea judecăţi de o intransigenţă involuntar-caragialescă. Mă frapează însă, ca profund incorect, următorul fapt: neştiind nimic despre situaţia care a generat cele două rînduri de abdicare morală din „angajamentul" pe care l-am reprodus în **Observator cultural**, cititorii **Academiei Caţavencu** sînt condamnaţi să ia opinia ta drept adevăr factual. Prea puţini vor consulta ceea ce am scris efectiv, pentru a afla că: împreună cu mai mulţi colegi am pus totuşi nişte mici şi caraghioase manifeste anticomuniste, în 1987; că „angajamentul" meu faţă de „organe" avea sensul unei declaraţii de „bună purtare", la capătul unei anchete desfăşurate pe bază de pumn şi ciomag; că am povestit tuturor celor implicaţi şi multor altora tot ce mi s-a întîmplat, imediat ce am scăpat din mîinile securiştilor veniţi să mă „avertizeze"; că am descris public evenimentele în mai multe rînduri (ultima dată în presă, în 1998); că nu am scris nici un fel de note informative la Securitate etc. etc.

2. Dacă în privinţa calităţii mele de „turnător" pot încăpea discuţii, în privinţa celei de membru al Uniunii Scriitorilor din România, pe care mi-o atribui, atunci cînd mă enumeri, alături de dl Alexandru Paleologu, pe lista aparteneneţilor acestei organizaţii care s-ar fi recunoscut drept „turnători", lucrurile sînt clare. Nu am făcut, nu fac şi nu cred că voi face parte din această Uniune, aşa încît te rog să-ţi revizuieşti statistica. Insist asupra acestui punct pentru că, fără a le considera, desigur, echivalente, calificarea de „membru al Uniunii Scriitorilor" nu mi se pare mai puţin deranjantă decît calificarea de „turnător". Am şi eu dreptul, nu-i aşa?, la opinii personale.

Dat fiind că văd în tine nu jurnalistul de scandal, ci romancierul european, atît ca valoare, cît şi ca stil personal şi valori asumate, am convingerea că vei găsi o cale pentru a publica aceste cîteva rînduri.

Caius DOBRESCU

Radio Erevan

O. NIMIGEAN

Domnule Director Ion Bogdan Lefter,

Vă rog să inserați acest drept la replică în revista Dumneavoastră, deoarece **Adevărul literar și artistic**, *căruia îi fusese adresat și care, conform principiilor gazetărești, avea datoria morală să-l publice, l-a refuzat.*

Cu deosebită stimă,
Al Dumneavoastră,
O. NIMIGEAN

În **A.l.a.** din 2 octombrie a.c., dl C. Stănescu discută, la **Revista revistelor culturale**, așa-numitul „scandal“ de la Iași. De reținut: Iașii au devenit „mahalaua literaturii române“; discuțiile mai vechi au fost purtate „într-un limbaj suburban fără egal în liniștita urbe moldavă“; ar fi vorba de „o luptă pentru putere“, „niciodată mai urît dusă ca acum de către taberele care vociferează cacofonic în capitala Moldovei“; „una din mizele scandalului o constituie «revendicarea» revistei **Convorbiri literare**“.

Vezi ceea ce vrei să vezi. Ceaușescu vedea în revoluționarii din '89 niște bande de huligani. Președintele Iliescu – niște golani în manifestanții Pieței Universității și niște grădinari duioși în mineri. Vlaicu Ionescu – orice întîmplare întîmplată în catrenele lui Nostradamus. De ce n-ar vedea dl C. Stănescu la Iași „mahalaua literaturii române“, „vociferări cacofonice“, „pofte de sinecuriști literari“? E posibil ca din lumea civilizată, din atmosfera pură a Capitalei – spațiu recunoscut drept etalon al bunelor moravuri și al bunelor maniere – lucrurile chiar așa să se vadă. Totuși, dl C. Stănescu, persoană de încredere, care s-a remarcat în ultimii 30 de ani de muncă în cultură și publicistică, susține că „Noua campanie contra **Convorbirilor literare** s-a concretizat într-o **Declarație**, urmată, conform obiceiului «civic» postdecembrist, de 32 de semnături. Întrebați, mulți dintre aceștia (dintre „semnături“?; *n.m.*) spun că nu și-au dat nici o semnătură („mulți“, adică unul singur, se va vedea mai jos cine; *n.m.*); faptul nu e fără precedent, pentru că inițiatorii unor asemenea puseuri ultrademocratice adesea pun semnături luate cu anasîna pe proteste despre al căror obiect habar n-au“ (cine n-au habar, inițiatorii?; *n.m.*); sînt dezavuate „poftele «sinecuriștilor» literari, gata să se coalizeze ignar cînd constată că «ceva» merge și fără concursul lor, mai mult, chiar fără șefia pe care o rîvnesc“; concluzia, netă sub ezitările retorice, este fixată în distih: „Cam despre asta-i vorba, din cîte se pare, în «scandalul» din jurul **Convorbirilor literare**...“. E de mirare că dl C. Stănescu acordă, ca un empirist radical, un atît de mare credit senzației, renunțînd la un examen critic mai amănunțit.

Dacă ar întreprinde un astfel de examen, dl C. Stănescu ar descoperi cele cîteva serioase temeiuri care mențin, de ani „buni“, o situație conflictuală la Iași. Nu le mai repet, îl rog pe dl C. Stănescu să reia, *sine ira et studio*, lectura intervențiilor găzduite, începînd cu nr. 73, de **Observatorul cultural**. Vituperanțele pamfletare – pamfletare, nu mojicești – reprezintă un procentaj infim în comparație cu textele „așezate“, ce dau prioritate argumentelor în defavoarea expresiei piperate.

Altceva m-a surprins în expunerea dlui C. Stănescu, și anume procesul de intenție la adresa semnatarilor. Mi se pare regretabil gestul Domniei Sale de a pune în circulație un verdict etic pripit, prin care 40 de scriitori sînt etichetați, colectiv, drept vînători fără scrupule ai ciolanului literar. Permiteți-mi, dle C. Stănescu, să fac o scurtă trecere în revistă a „sinecuriștilor“ mînați, în viziunea Dvs., de mărunte și detestabile pofte: Constantin Acosmei, licențiat în Litere, doctorand, bibliotecar (post prost plătit, după cum se știe) la Biblioteca „Gheorghe Asachi“, locuind, cu o chirie echivalentă cu jumătate din salariu, într-o garsonieră de la marginea Iașilor, poet (premiat de ASI); Lucian Alecsa, poet, cronicar literar la revista botoșăneană **Hyperion** – și-a retras, după mai bine de două luni, semnătura, invocînd „dovada“ și contrazicînd astfel mult prea englezescul *gentlemen agreement*; David Alexandru, poet (cu scuzele de rigoare, nu am alte date); Șerban Alexandru, licențiat în Litere, muzeograf la Casa „Dosoftei“, romancier; Al. Andriescu, profesor universitar la pensie, eminent filolog, editor (premiat de Academie) al operei lui Gib.I. Mihăescu, coeditor al **Bibliei de la București**; Radu Andriescu, lector la Catedra de Limba Engleză, doctorand, poet (premiat de ASI) și traducător; Liviu Antonesei, licențiat în Psihologie, universitar, fost om politic, directorul revistei **Timpul** (fără retribuție), poet, eseist; Michael Astner, licențiat în Litere, redactor la revista **Timpul** (fără retribuție) și la cotidianul **Obiectiv**, poet și traducător din (și în) limba germană; Șerban Axinte, student la Litere, poet și critic literar; Maria Baciu, profesoară de limba română la Botoșani, poetă; Vasile Baghiu, poet, prozator, critic literar, publicist, „lansator“ al mediatizatului **Manifest himerist**; Emil Brumaru, medic, necunoscut în lumea literară; Alexandru Călinescu, un alt necunoscut; Petru Cimpoieșu, prozator al cărui ultim roman, **Simion Liftnicul**, tocmai a atras atenția criticii și a cititorilor; Mariana Codruț, licențiată în Litere, redactor la Editura Universității „Al.I. Cuza“, poetă și prozatoare (nominalizată la premiul USR); Livia Cotorcea, profesor universitar, autoare a numeroase studii dedicate literaturii ruse, poetă; Cristina Cîrstea, licențiată în Litere, poetă, critic literar; Ioan Constantinescu, profesor universitar, șeful Catedrei de Literatură Comparată, eminescolog reputat, traducător din literatura germană și austriacă; Viorica S. Constantinescu, profesor universitar, autoare a numeroase studii de literatură comparată; Codrin Liviu Cuțitaru, doctor în Litere, conferențiar la Catedra de Literatură Engleză, bursier Fulbright, autor al mai multor studii de specialitate; Nichita Danilov, licențiat în științe economice, fost diplomat, poet, prozator, publicist, nume de prim rang al generației optzeciste; Al. Dobrescu, critic literar și prosper om de afaceri (iată că se poate!); Radu Pavel Gheo, licențiat în Litere, fost redactor-colaborator la Radio-Iași, fost redactor la revista **Timpul** (fără retribuție), actualmente rezident, cu carte verde, la Seattle, publicist, critic literar, prozator, traducător (premiul pentru cea mai bună traducere a anului 2000, vol. **Universitățile lui Hitler**, Ed. Polirom); Val Gheorghiu, pictor de notorietate și prozator; Dan Giosu, poet și prozator, actualmente imobilizat la pat, beneficiar al unui „ajutor alimentar“ din partea USR; Michael Friedrich, licențiat în Drept, consilier juridic, poet; Ioan Tudor Iovian, licențiat în Litere, poet optzecist cunoscut; Gheorghe Izbășescu, profesor de limba română, animator cultural la Onești, poet; Florin Lăzărescu, licențiat în Litere, director de imagine la Editura Polirom, redactor la revista **Timpul** (fără retribuție), prozator din noul val; Dan Lungu, lector universitar, de curînd doctor *magna cum laude* în sociologie, redactor-șef al revistei **Timpul** (fără retribuție), poet, dramaturg și prozator; Emanoil Marcu, unanim apreciatul traducător al lui Cioran; O. Nimigean (sus semnatul), licențiat în Litere, deocamdată fără o ocupație retribuită, fost cercetător științific, poet; Radu Părpăuță, licențiat în Litere, liber profesionist, publicist, prozator, traducător din limba rusă; Constantin Pricop, profesor universitar, critic literar și teoretician, redactor-șef al revistei **Continent**; Dan Sociu, student la Litere, chiriaș pasager prin diferite chichinețe, atlet al inaniției, poet reprezentativ pentru direcția nouăzecistă; Dorin Spineanu, prozator și publicist coroziv, opozant al regimului Ceaușescu și al celor care au urmat; Lucian Dan Teodorovici, secretar general de redacție la revista **Timpul** (fără retribuție), redactor la Editura Polirom, publicist, dramaturg și prozator; Mihai Ursachi, magistru și *punctum*.

Cum, în sfîrșit – sper! – observă și dl C. Stănescu, lista cuprinde nume din toate generațiile, cu preocupări literare diverse și de pe diferite paliere sociale (de la paraziți de nevoie, precum autorul rîndurilor de față, la persoane cu un statut bine definit, de la studenți săraci la oameni cu venituri cel puțin decente, de la licențiați la scriitori care, din diferite motive, nu au o „patalama“, de la autori celebri la anonimi). Ne unește, pe toți, reacția la un *establishment* înțepenit, mai mult administrativ decît literar, și, pe unii dintre noi, aderența la un set de principii, între care pe primul loc se situează preeminența valorii în configurarea cîmpului cultural. Preeminența valorii și încurajarea diferenței. Altfel spus, semnatarii se revendică (moldoveni cinstiți) de la spiritul critic junimist, contrazis tocmai de cei care fac paradă de tradiție. Prin ce raționament va fi ajuns dl C. Stănescu la concluzia că semnatarii s-au „adunat“ în urma unui puseu de „coalizare ignară“, asemenea borfașilor de cea mai murdară speță? Acest tip de delegitimare agresivă, imun la argumente, sprijinit, în schimb, pe insinuări tendențios direcționate, nu-i convinge decît pe cei dinainte convinși și nu-i satisface decît pe cei obișnuiți să aplaude calomnia (mulți, din nefericire...). Pentru că dl C. Stănescu, scîrbit de „mahalaua ieșeană“, de „limbajul suburban fără egal“, de „vociferările cacofonice“, de „poftele sinecuriștilor“, asta face: calomniază, pretinzînd că moralizează.

Cei interesați (poate chiar dl C. Stănescu) binevoiască a citi următoarea definiție, conform **DEX**, înainte de a reparcurge lista de mai sus. Așadar: „*sinecură*, sinecuri, s.f.: slujbă, funcție bine retribuită, care cere muncă minimă sau nu cere nici o muncă“. „Sinecuriștii“ reprezintă, desigur, „persoanele care dețin o sinecură“. Dl C. Stănescu nu va găsi prea mulți sinecuriști (dacă va găsi vreunul) printre semnatarii **Declarației**. Nu-i pentru mine un prilej de mîndrie proletară. Aș prefera, asemenea lui Mircea Cărtărescu („Ce slujbă mi-ar conveni, ținînd seama că singura mea rațiune de a exista – și singurul mod de a fi fericit – este scrisul? Nu-mi place «gazetăria», fie ea și literară, prefer oricînd o sinecură oarecare“, **Jurnal**, Ed. Humanitas, p. 7), ca fiecare scriitor să se bucure, măcar din cînd în cînd, de o „sinecură oarecare“. Și-ar putea prelungi, astfel, timpul muncii adevărate, de care, ca scriitor, nu-l poate absolvi decît abandonul literaturii sau obștescul sfîrșit. Dar, vorba poetului Caius Dobrescu: „Dacă nu se poate, nu se poate, ce să-i faci?“.

Pe de altă parte, dl C. Stănescu dovedește, recenzînd ultimul număr al **Convorbirilor literare**, că a surprins carențele revistei la fel de bine – și aproape în aceiași termeni – ca și contestatarii: „Stufoasă, cum ușor se poate remarca, revista «aruncă» în pagini, pe lîngă intervenții critice remarcabile (mai ales sub condeiul lui Gheorghe Grigurcu), și consemnări anemice, cînd nu de «umplutură», în care spiritul critic se predă laudei nemăsurate și chiar «virtuții» encomiastice vecină [*sic!*] cu delirul“. Numai că, spre deosebire de contestatari, dl C. Stănescu se apleacă asupra mediocrității bătătoare la ochi a **Convorbirilor literare** cu o înțelegere de neînțeles. În ultimă instanță, Domnia Sa devine un apologet al rebutului, un panegirist al formelor fără fond.

Poate că, totuși, dl C. Stănescu, referent îndeobște onest al presei noastre culturale, a căzut victimă bunei sale credințe, vehiculînd o informație insuficient verificată (cum i se întîmplă cînd îi acordă credit în alb dlui Grigurcu: „...Cassian Maria Spiridon, poet pe care, mărturisesc cu rușine, nu l-am citit, dar despre care am citit cronici mai mult decît favorabile, unele semnate de Gheorghe Grigurcu, poate cel mai avizat cronicar din ultimii ani“). **Declarația** va fi citit-o? Polemica ulterioară chiar va fi urmărit-o? Ori a luat de bună vorba sau slova oarecărei alte autorități? Obediența scolastică ne costă de cele mai multe ori adevărul. Să mai repet – deși am promis că nu mai repet – că semnatarii **Declarației** nu cereau conducerea **Convorbirilor literare**, ci sprijin pentru apariția unei noi reviste de cultură, că își manifestau intenția, favorizată de litera Statutului USR, de a înființa o nouă filială la Iași, paralelă cu cea existentă, urmînd să preia partea de patrimoniu ce i se cuvine? Una s-a spus, alta s-a înțeles. Ca în bancurile de la Radio Erevan. De fapt, cei vizați de spiritul **Declarației** au dorit să deturneze atenția opiniei publice de la o problemă cu bătaie lungă, legată nu atît de Iași, cît de inerțiile USR. Mahalaua, vociferările, cacofonia le aparțin.

Iași, 04.10.2001

Numărătoarea inversă

Începutul (100)

Se scuturaseră teii pe Bulevardul Aviatorilor și la prînz plouase. Tot drumul pînă la metrou am călcat prin ceai de tei și mi-am stropit pantalonii de sus pînă jos... Pur și simplu, pe marginea trotuarului și pe stradă erau bălți de ceai, de parcă orașul se scufundase în ceașca enormă a unei englezoaice demente care vroia cu tot dinadinsul să mă uimească. Mergeam încet și priveam cu atenție pe jos, la florile pe care le striveam cu bocancii. Talpa mi se îmbiba în miros de tei și mă gîndeam ca o să ajung acasă, o să calc pe mocheta din hol și o să las urme gălbui și parfumate. Și mama nu avea să înțeleagă nimic. Mai trecusem pe Aviatorilor de multe ori în perioada în care se scuturau teii, dar niciodată nu observasem ceaiul ăla revărsat pe străzi. Și de atunci fenomenul oricum nu s-a mai repetat. Fusese probabil o ploaie perfectă căzută la momentul potrivit pentru o infuzie urbană. Dar nu despre asta vroiam să vă povestesc... Mă îndreptam spre stația de metrou de la Piața Victoriei. Cartierul este destul de curat, nu se compară cu mizeria de la Gara de Nord sau din Rahova. Mai vezi totuși din cînd în cînd și pe aici cîte un aurolac grăbit sau cîte un cerșetor. Dar femeia pe care am văzut-o așezată pe bordură nu părea nici nebună, nici drogată... La vreo 40-45 de ani, arătînd oricum mult mai bătrînă, cu dantura stricată și obrajii lăsați, purta o haină lungă și groasă ca un halat de spital de care poartă infirmierele sau asistentele. În picioare avea niște ghete fără șireturi, iar părul îl avea prins cu o bentiță. M-am oprit cîteva secunde și am privit-o pe femeia din fața mea, așezată pe bordură, cu picioarele într-o baltă de ceai, turnînd zahar dintr-o pungă de 1 kg aproape neîncepută și amestecînd cu o creangă culeasă de pe jos. Am privit-o pînă cînd femeia și-a ridicat privirea și mi-a zîmbit arătîndu-și dinții negri într-un zîmbet de o bunătate copleșitoare... Și atunci mi s-a făcut frică și am intrat la metrou.

Cristian MUNTEANU

P.S.: Rubrica pe care o încep acum în paginile **Observatorului cultural** se va încheia peste 100 de săptămîni. Orice Șeherezadă are nevoie de un *deadline*...

Început de an şcolar: învăţămînt fără roz

ION BOGDAN LEFTER

Debutul oficial al noului an şcolar – mai întîi pentru ciclul primar, cel gimnazial şi cel liceal, apoi în universităţi – a surprins învăţămîntul românesc într-o stare nu dintre cele mai roze: probleme, nemulţumiri, proteste, mergînd pînă la greva de avertisment de ieri, luni 22 octombrie, a personalului didactic. Salarizarea oamenilor şcolii se menţine sub limita tolerabilului (ca să folosesc o formulare elegantă), iar proiectul de buget pentru anul 2002 nu lasă loc pentru iluzii de mai bine, aşa încît sigura soluţie a rămas lupta sindicală.

Probleme sînt peste tot, şi în învăţămîntul general şi liceal, şi în cel universitar. Despre unele dintre ele am mai scris. La sfîrşitul anului şcolar precedent, lucrurile păreau să meargă pe o linie încurajatoare: examenele, înscrierea la licee, admiterea în facultăţi au trecut – cît-de-cît – cu bine. Între timp, cu perspective nu tocmai încurajatoare, tensiunile care se acumulaseră au irupt, „stimulate“ şi de cîteva mişcări inabile ale Ministerului Educaţiei şi Cercetării: limitarea numărului de manuale alternative de liceu, retragerea avizului pentru unul dintre cele de istorie, trecerea la desfiinţarea unor facultăţi particulare. Consecinţele: supărări, vînzoleală, alte proteste, transferuri masive de studenţi în primele săptămîni de cursuri şi toate celelalte. Impresia generală: că în modul în care e gestionat învăţămîntul românesc ceva nu e în regulă...

După 15 septembrie

S-au deschis mai întîi, pe 15 septembrie, şcolile şi liceele. Să le privim situaţia mai îndeaproape.

Întregul sistem al învăţămîntului „preuniversitar“ stă încă suspendat între două istorii foarte diferite: cea a educaţiei comuniste, al cărei scop era uniformizarea minţilor tinere, şi cea a formării libere, în spiritul diversităţii şi al dreptului la opţiune. De-o parte – vechile mentalităţi care susţineau învăţămîntul autoritarist, cu învăţători şi profesori atotputernici, în faţa cărora elevii trebuiau să stea smirnă, cu manuale unice, cu lecţii învăţate pe de rost şi debitate la clasă ori la examene. De partea cealaltă – viziunea contemporană asupra a ce trebuie să fie educaţia ca proces deschis, ca spaţiu de cunoaştere, de explorare şi de dezbatere, cu programe flexibile, manuale alternative şi tot restul. „Terapia de şoc“ a reformei din perioada ministeriatului lui Andrei Marga a tăiat ca în carne vie în vechiul sistem, zdruncinînd serios habitudini care păreau de nezdruncinat. Acum însă, din motive diverse, de la cele de alternanţă politică la altele care pot avea surse psihologice sau vin – în unele cazuri – direct din prostie, în loc să fie continuată chirurgia cît mai energic spre a i se spori şansele de cîştig în faţa unei enorme mase inerţiale, reforma e încetinită, temperată, relativizată.

Consecinţele vor fi – sînt deja – foarte grave. Un procent probabil destul de mare dintre profesori, şi anume cei care fuseseră deranjaţi de noile lor obligaţii care-i scoteau din comoditatea şanbloanelor repetate la nesfîrşit, au prins glas şi se pronunţă pentru revenirea la sistemul care a „format“ atîtea „generaţii de aur“ şi a produs atîţia „olimpici minunaţi“. Simţind că le-a venit iarăşi vremea, grupurile cele mai active şi mai conservatoare au trecut la treabă şi pregătesc pentru la anul programe noi, manuale noi, un învăţămînt care, dacă din nou comunist nu se mai poate, măcar să fie patriotic, naţional, solemn, responsabil faţă de marile noastre valori din trecut. Cît vor reuşi toţi aceştia să strice din ce s-a făcut între 1997 şi 2000 – rămîne de văzut. Ce putem constata deocamdată este debutul de an şcolar în această atmosferă: cu un pas înapoi faţă de ce a fost, cu mult mai puţine manuale alternative aprobate de ministerul „de resort“, cu zîmbete triumfătoare pe figuri care n-ar trebui să fie reprezentative pentru şcoala României democratice a începutului de secol XXI.

Se adaugă şi tristeţea precarităţii materiale a sistemului. Aşa e – vai! – mereu la deschiderea şcolilor noastre. În vară, cînd se dau examene şi concursuri la toate nivelele, atenţia e focalizată asupra rezultatelor, asupra acumulărilor educaţionale propriuzise. În schimb toamna, cînd totul reîncepe, cînd încă nu se poate vorbi despre anul şcolar decît la timpul viitor, accentul cade pe cadrul general, pe starea clădirilor, pe aspectul claselor, pe – aşa-zicînd – „infrastructura“ domeniului. Stăm în continuare rău – rău de tot – la acest capitol. Bani la buget pentru renovări şi pentru dotări nu prea sînt, aşa că doar se mai vopseşte pe ici, pe colo, de faţadă. La deschiderea anului de învăţămînt, premierul Adrian Năstase a vorbit despre măreţe operaţiuni de reabilitare desfăşurate peste vară: „Împreună cu prefecturile, cu consiliile judeţene şi cu primăriile, ne-am propus şi în bună măsură am şi reuşit să derulăm programe de investiţii şi reparaţii capitale, orientate spre modernizarea şi dezvoltarea bazei materiale şi didactice din unităţile de învăţămînt“. Sună frumos, dar realitatea concretă arată de cele mai multe ori altfel. În oraşele mici şi în sate e jale. Multe clădiri arată a sărăcie lucie, dacă nu sînt chiar dărăpănate de-a binelea. Aproape peste tot supravieţuiesc băncile de acum cîteva decenii. Faptul că şcolile din centrele oraşelor arată mai bine e înşelător: directorii de acolo au mai multe posibilităţi să se „descurce“ pe cont propriu, fie prin contribuţia cîtorva părinţi cu stare, fie prin colecte generale, astfel încît – de fapt – învăţămîntul de stat, gratuit prin lege şi pentru care se strîng oricum impozite de la toată lumea, ajunge în acele locuri să mai fie subvenţionat o dată, mai de voie, mai de nevoie, de către populaţie, din buzunarele proprii.

În atari condiţii, să fie – oare – adevărat, aşa cum responsabilii domeniului doresc şi cum liderii politici proclamă, că se va trece la „informatizarea“ întregului sistem? Se anunţă acum lansarea unui proiect care ar aduce în reţeaua „preuniversitară“ 500.000 de calculatoare, graţie unui credit extern de 200 de milioane de dolari. Unde însă? În şcoli delabrate, în săli de clasă coşcovite, unde e foarte frig iarna? Să sperăm că „informatizarea“ şi alte asemenea lucruri pozitive se vor petrece totuşi...

După 1 octombrie

S-a deschis apoi, pe 1 octombrie, anul de „învăţămînt superior“. Scandalul stîrnit de trecerea la desfiinţarea cîtorva universităţi private a monopolizat atenţia generală. Sînt – însă – probleme peste tot, zona finanţată de la buget nefăcînd excepţie. Mai puţin spectaculoasă, situaţia de aici n-a stîrnit pînă acum nici un ecou în presă.

Clasa noastră politică – guvern, parlament – continuă să aloce sume insuficiente întregului învăţămînt, inclusiv universităţilor, încălcînd astfel cu nonşalanţă, de un deceniu încoace, Constituţia ţării, conform căreia ar trebui rezervate pentru sistemul de educaţie 4 procente din Produsul Intern Brut. Cu spectrul crizei financiare în faţă, obligate să găsească bani pentru a putea plăti pînă la sfîrşitul anului salariile profesorilor şi consumurile obligatorii (energia electrică etc.), rectoratele sînt obligate să se „orienteze“ spre alte surse de finanţare decît cea firească, atîta timp cît e vorba despre învăţămîntul „de stat“, recunoscut ca atare, definit şi protejat prin legea fundamentală.

Aşa s-a ajuns ca în numai doi ani să fie „şcolarizaţi“ un mare număr de „studenţi“ fie la cursurile de zi, peste cifrele de şcolarizare aprobate de Minister şi finanţate de la buget, drept care se plătesc taxe, precum şi în cadrul aşa-numitului „învăţămînt la distanţă“, pentru care de asemenea se încasează bani de la clienţi. Pe tăcute, universităţile de stat au devenit astfel – de fapt – „mixte“, cu o bază „tradiţională“, unde se studiază gratuit, şi cu componente practic „private“, unde se plăteşte şi care s-au gonflat peste noapte. Preţul – adevăratul preţ – al acestei „diversificări“ este decăderea instituţiei universităţii româneşti: au apărut inechităţi între studenţi, numărul lor a crescut exagerat, administraţiile se preocupă mai mult de bani decît de substanţa învăţămîntului academic, de unde senzaţia generală de diluare.

Altă măsură recentă: tot din cauza austerităţii financiare, s-a trecut la restrîngerea programelor de *master* (de *studii aprofundate*), treapta intermediară între absolvirea facultăţii şi înscrierea la doctorat. În Universitatea Bucureşti – de pildă – s-a luat decizia micşorării numărului de specializări, scăzînd astfel şi normele didactice necesare, adică finanţarea *masterat*-ului, dar şi creşterea numărului de cursanţi de la 9-10 la 15, astfel încît pe ansamblu să nu se reducă şansele tinerilor studioşi de a-şi aprofunda studiile. Rezultatul este – evident – scăderea calităţii, căci, în mai mare măsură decît la alte nivele ale procesului educaţional, se lucrează mai greu cu mai mulţi studenţi decît cu mai puţini atunci cînd e vorba despre lucruri sofisticate, hiperspecializate.

Pe scurt spus, alunecăm pe o pantă de-a dreptul periculoasă, dat fiind faptul că abia aici, în universităţi, se pregătesc seriile de absolvenţi care vor trebui să preia rolurile de specialişti de înaltă calificare apţi să „integreze“ România în comunitatea occidentală. Or, ce vedem e nu o creştere a performanţei, a strategiilor, a finanţărilor, ci diminuări pe toate planurile. Cine va răspunde pentru eşecurile viitoare datorate acestor politici păguboase?

Cazuri speciale: manualele alternative, universităţile particulare

În sfîrşit, sînt de discutat problemele speciale pe care le-au ridicat anumite decizii ale Ministerului.

Chestiunea restrîngerii numărului de manuale alternative pentru liceu a rămas în suspensie. Autorii lor au protestat, editorii au protestat, la fel o serie de profesori, dar degeaba: nimic nu s-a clintit în Minister, unde nu pare să existe nici capacitate de recunoaştere a greşelilor, nici flexibilitate şi reactivitate faţă de semnalele care vin dinspre sistem, dinspre „învăţămîntul real“. S-a adăugat decizia surprinzătoare de retragere a unui aviz deja acordat, şi anume a celui pentru manualul de istorie pentru clasa a IX-a de la Editura Sigma. De la el au pornit acum două toamne dizgraţioasele atacuri ultraconservatoare şi ultranaţionaliste la adresa întregii strategii a „alternativelor“. Reamintindu-ne episodul, nu putem să nu vedem în gestul de acum al Ministerului un fel de „răzbunare“ retroactivă, ceea ce plasează instituţia diriguitoare a învăţămîntului românesc într-o postură jenantă, la remorca agitatorilor de coloratură peremistă de atunci...

Şi chestiunea universităţilor particulare cărora li s-a decis intrarea în lichidare: un pas de mult necesar, însă făcut acum cu stîngăcie, într-un moment nepotrivit şi prin proceduri discutabile. Operînd prin intermediul unei Hotărîri de guvern, Ministerul lasă impresia că trece peste Comisia Naţională de Evaluare şi Acreditare Academică, forul autonom investit prin lege cu atribuţii de control în domeniu. Aflîndu-ne la începutul anului academic, s-a produs o zăpăceală favorabilă doar grupurilor de interese care au şi sărit să apere „învăţămîntul particular“, cînd în cauză sînt – de fapt – încropeli instituţionale cărora e de mirare că li s-a permis să se perpetueze atîta timp.

Una peste alta, e din ce în ce mai apăsătoare impresia că, alături de Cultură, Educaţia ratează ocazia de a puncta în favoarea unei guvernări care depune – altfel – eforturi notabile de a face uitată genealogia noului Partid Social Democrat. În timp ce progresele politice, diplomatice, economice, financiare, militare în sensul apropierii de comunitatea euro-atlantică sînt nesperat de rapide, iată că tocmai acolo unde se lucrează cu valori simbolice şi cu costuri relativ mici, unde – de asemenea – elitele profesionale sînt deja „integrate“, adică în învăţămînt şi în cultură, cele două ministere „de resort“ au reuşit să-şi alieneze într-un timp record, în nici un an de la instalarea actualei puteri, cea mai mare parte a intelectualităţii de vîrf şi a lumii artistice. Regretabil. Şi – încă o dată – periculos, nu-i aşa?... ∎

RELAŢIILE PUBLICE
PRINCIPII ŞI STRATEGII
POLIROM
Mihail Bulgakov
Cupa vieţii
F. Scott Fitzgerald
Blândeţea nopţii

POLIROM
NOUTĂŢI
octombrie 2001

Cristina Coman
Relaţiile publice: principii şi strategii
Mihail Bulgakov
Cupa vieţii
F. Scott Fitzgerald
Blândeţea nopţii

În pregătire:
William Totok **Constrângerea memoriei**
Saul Bellow **Ravelstein**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

***Comenzi la**: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440*
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Toamna se numără manualele...

La fel ca la începutul anului şcolar trecut, revista noastră va prezenta, începînd cu această săptămînă, noile manuale de limbă şi literatură română, de astă dată cele destinate elevilor clasei a XI-a. Va fi vorba atît despre cele trei manuale „oficiale", aprobate de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, cît şi despre acelea care, deşi nu au primit aprobarea Ministerului, au fost redactate în conformitate cu programa şcolară şi au apărut deja în librării. Gestul ni se pare cu atît mai necesar, cu cît ordinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării a stîrnit nenumărate controverse, reacţiile polemice venind nu doar din partea editurilor sau a autorilor care n-au primit aprobarea Ministerului, ci şi din partea unora dintre cei „privilegiaţi", precum şi a unor profesori de liceu, nemulţumiţi de tentativa guvernamentală de a limita, în mod arbitrar, posibilităţile de opţiune.

La mijlocul drumului

Sistematizare şi amatorism

CARMEN MUŞAT

Limba şi literatura română
Eugen Simion (coordonator)
Florina Rogalski
Daniel Cristea-Enache
Manual pentru clasa a XI-a
CORINT

Eugen SIMION (coordonator), Florina ROGALSKI, Daniel CRISTEA-ENACHE

Limba şi literatura română.
Manual pentru clasa a XI-a
Editura Corint,
Bucureşti, 2001,
288 p., f.p.

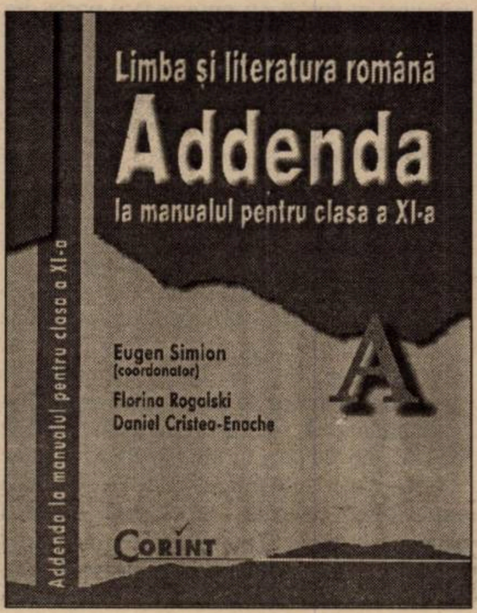
Limba şi literatura română
Addenda
la manualul pentru clasa a XI-a
Eugen Simion (coordonator)
Florina Rogalski
Daniel Cristea-Enache
A
Addenda la manualul pentru clasa a XI-a
CORINT

Eugen SIMION (coordonator), Florina ROGALSKI, Daniel CRISTEA-ENACHE

Limba şi literatura română
Addenda la manualul pentru clasa XI-a
Editura Corint, Bucureşti, 2001,
112 p., f.p.

Manualul coordonat de Eugen Simion şi redactat de Florina Rogalski şi Daniel Cristea-Enache, apărut anul acesta la Editura Corint, este unul dintre cele trei selectate de MEC. Conceput în concordanţă cu structura şi cu obiectivele programei aprobate de Minister, manualul este structurat pe şase capitole care urmăresc evoluţia dramaturgiei – primele două – şi a poeziei româneşti – celelalte patru.

Sînt lăudabile eforturile autorilor de sintetizare şi sistematizare a informaţiilor, ca şi intenţia de a oferi elevilor un instrument de lucru flexibil. Printre iniţiativele demne de salutat se numără includerea unui capitol consacrat liricii religioase, care le oferă elevilor un reper cultural important în înţelegerea operelor unor autori precum Mihai Eminescu sau Tudor Arghezi. Cu toate acestea, autorii rămîn, din păcate, doar la stadiul bunelor intenţii, deoarece perpetuează un model pedagogic axat pe cantitatea informaţiilor şi pe memorare. Li s-ar putea reproşa şi cantonarea exclusivă în spaţiul literaturii, fără încercarea de a reliefa corespondenţele dintre literatură, artele plastice şi muzică (în special în paginile de prezentare a unor curente sau epoci), deşi reproducerile care însoţesc textul ar putea oferi puncte de plecare pentru discuţii ulterioare.

Dincolo însă de obiecţiile cu caracter general, modul amatorist în care sînt abordate o serie de concepte sau genuri literare, ca şi conţinutul propriu-zis al „reperelor de interpretare" oferă nenumărate surprize neplăcute. Surprinde astfel, în prezentarea tragediei, absenţa unor informaţii şi comentarii necesare referitoare la evoluţia acestei specii literare în epoca modernă şi în cea contemporană. Nici paginile destinate limpezirii unui concept fundamental al criticii şi teoriei literare – am numit *funcţia poetică* – nu sînt scutite, din păcate, de erori. Tentativa de a defini „funcţia emotivă a limbajului", recurgînd la teoria funcţiilor limbajului elaborată de Roman Jakobson, eşuează în cea mai deplină confuzie, de la imprecizia formulărilor – „funcţia limbajului stabileşte o relaţie între o anumită formă lingvistică [*care e aceea?* – n.m., C.M.] şi situaţia în care aceasta este utilizată" sau „stilul beletristic, incluzînd tipul special de comunicare artistică, se concentrează îndeosebi asupra emiţătorului (scriiitorul) şi asupra mesajului (opera de artă)" –, la definiţii incorecte de-a dreptul, care vin în contradicţie fie cu teoria lui Jakobson, fie cu principiile teoriei literare: este vorba despre opţiunea autoarei pentru funcţia emotivă ca esenţială pentru stilul beletristic – în flagrant dezacord cu teoria lui Jakobson, care indică *funcţia poetică* drept funcţie predominantă într-o operă literară, despre confuzia între limbajul poetic şi limbajul literar – eroare pentru care un student la Litere pică la examen! – dar şi despre surprinzătoarea ignorare a uneia dintre trăsăturile esenţiale ale limbajului poetic, şi anume *absenţa* sinonimiei, comentată pe larg de Solomon Marcus într-unul din capitolele **Poeticii matematice**, discutate de studenţii la Litere încă din anul întîi de facultate! Florina Rogalski, autoarea capitolului respectiv, crede că „în determinarea valenţelor originale ale sensurilor cuvintelor într-un context literar, un prim rol îi revine *sinonimiei stilistice*", dovedind astfel nu doar că nu distinge între *literar* şi *poetic*, ci şi că nu ştie că în limbajul poetic sinonimia este de neconceput, cîtă vreme limbajul poetic este unul conotativ, iar la nivelul conotaţiilor nu există sinonimie. Pe de altă parte, *mesajul* – noţiune-cheie pentru înţelegerea modelului funcţional al limbajului propus de Jakobson – nici măcar nu este definit, sintagma utilizată de autoare, „mesaj artistic", avînd ca efect sporirea confuziei. O altă enormitate emisă de Florina Rogalski are ca subiect literatura ca artă a limbajului: „Literatura, ca artă a limbajului, utilizează – drept simbol esenţial – *cuvîntul*". Este greu de crezut că o profesoară de limba şi literatura română nu face diferenţa între cuvînt ca *material* al literaturii şi simbol!

Deşi au inclus la fiecare lecţie o serie de întrebări menite să provoace gîndirea pe cont propriu a elevilor, cei doi autori ai manualului apărut la Editura Corint s-au oprit la mijlocul drumului. Pagini întregi de comentarii „de-a gata" (uneori naive, pline de preţiozităţi şi locuri comune) le sînt oferite profesorilor şi elevilor, ceea ce încurajează reflexele mimetice, diminuînd considerabil şansele consolidării gîndirii libere. Din dorinţa de a-şi etala calităţile interpretative, Florina Rogalski, în mod special, se lansează într-o serie de banalităţi, confundînd perifraza cu analiza critică: „Viscolul se repetă în fiecare an, iar codrul, familiarizat cu efectele acestuia, nu se mai teme de el. În timpul verii, pădurea reînvie şi îmbracă haina vegetală de o mare varietate cromatică. Drumurile prin codru şi, mai ales, cele ce duc spre izvoare sînt însufleţite de cîntecele femeilor" sau „Împărăteasa se topeşte pe picioare, i-a albit părul şi umblă cu el despletit, ochii stinşi de lacrimi i s-au înfundat în cap, graiul i-a amuţit, obrajii îi sînt palizi şi traşi, iar veşmintele le-a rupt de furie neputincioasă". O afirmaţie precum „Tofana este [...] înzestrată cu un «hybris» (orgoliu exacerbat), care-i coordonează, deopotrivă, gîndurile şi acţiunile" are darul să nedumerească, ştiut fiind că *hybris*-ul nu se reduce la „orgoliu exacerbat", ci este o depăşire a măsurii, o provocare trufaşă la adresa echilibrului universal, prin orgoliu, ambiţie, putere, bogăţie, lăcomie, ură etc. Eroii tragediei pot fi aşadar vinovaţi sau responsabili de *hybris*, dar nu „înzestraţi" cu *hybris*. „Comentariile" Florinei Rogalski excelează printr-o beţie de metafore care nu spune nimic despre opera în sine: „Opera eminesciană a ţîşnit ca un fulger, a cărui lumină orbitoare a durat numai 17 ani, tresărind apoi în palide licăriri pînă în 1889" sau „Din blocul de marmură al inspiraţiei, Eminescu scoate dintr-o dată şi întreagă statuia Poeziei nemuritoare, încălzind răceala imaculată a pietrei cu suferinţa sa". Ce pot înţelege elevii de aici? Poate doar cum *să nu comenteze* textul.

O noutate faţă de celelalte oferte de pe piaţa şcolară autohtonă o constituie **Addenda** la manualul de limba şi literatura română. Intenţia declarată a autorilor a fost „să ofere profesorilor şi elevilor un număr de texte critice suplimentare privitoare la autorii recomandaţi de programa şcolară", dar şi, mult mai important, după cum mărturiseşte Eugen Simion, cel care a avut şi iniţiativa microantologiei, „să-i familiarizeze pe elevi cu critica literară românească". Gestul în sine este lăudabil, cu atît mai mult cu cît diversitatea opiniilor critice îi obişnuieşte pe elevi cu ideea că nu există interpretări unice ale operelor literare. Sînt convocaţi în acest scop o serie de critici, precum E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Garabet Ibrăileanu, Şerban Cioculescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Mihai Ralea, Nicolae Balotă, Gelu Ionescu, Lucian Raicu, Ov.S. Crohmălniceanu, Matei Călinescu, Ion Pop, Alexandru Piru, Dumitru Micu şi Eugen Simion. Răsfoind însă paginile **Addendei** şi ale manualului, nu pot să nu remarc absenţa răsunătoare a lui Nicolae Manolescu, unul dintre cei mai importanţi critici români contemporani (în opinia multora, cel mai important), evitat sistematic de autorii **Manualului** şi ai **Addendei**. Absenţa lui Nicolae Manolescu este contrabalansată de omniprezenţa opiniilor lui Eugen Simion. Nu doar Nicolae Manolescu este ignorat: lipsesc referirile şi la citatele din operele altor critici importanţi, precum Adrian Marino, Monica Lovinescu, Livius Ciocârlie, Marin Mincu, ca să nu mai vorbim de alţii mai tineri. Printre preferinţele autorilor – „tineri autori", după cum precizează coordonatorul manualului – nu intră, surprinzător, nici un critic sub 60 de ani. Cum Eugen Simion mărturiseşte în **Cuvîntul înainte** la **Addenda** că „selecţia textelor critice şi poetice reprezintă gustul autorilor de pe copertă", nu-mi rămîne decît să deplîng servilismul voluntar al celor doi autori care, din dorinţa de a fi pe placul coordonatorului, sînt dispuşi să prezinte o imagine trunchiată a criticii literare româneşti.

Pragul de 60 de ani este respectat şi în cazul literaturii, singurul poet „tînăr" selectat de autorii manualului pentru a ilustra poezia postmodernistă fiind Mircea Cărtărescu, situaţie deplînsă ipocrit de Eugen Simion, care invocă limitele impuse de programă ca argument al sacrificării scriitorilor contemporani.

Că acesta este un fals argument o demonstrează prezenţa mult mai semnificativă a scriitorilor sub 50 de ani în celelalte două manuale autorizate de MEC. ▮

În numărul viitor – prezentări ale manualelor de Limba şi literatura română pentru clasa a XI-a apărute la Editurile Sigma şi Humanitas

Nicolae Manolescu (coordonator)
George Ardeleanu
Matei Cerkez
Dumitriţa Stoica
Ioana Triculescu
Limba şi literatura
ROMÂNĂ
Manual pentru clasa a XI-a
SIGMA

Limba şi literatura română
manual pentru clasa a XI-a

„E îngrozitor să faci film în România”

Interviu cu **Hanno HÖFER**

L-am văzut de multe ori pe Hanno Höfer la televizor, cu trupa Nightlosers. Din păcate niciodată *live*. I-am văzut şi primul film, *Telefon în străinătate*, premiat la Festivalul *CineMAiubit*. Am avut emoţii cînd i-am cerut să-mi acorde acest interviu. Ştiam că e un om retras şi nu foarte dornic de mediatizare. Nu are nici pe departe un comportament de vedetă, iar muzica lui, prea puţin comercială, nu poate fi ascultată în maxi-taxiuri sau tramvaie. În plus, e un laconic prin excelenţă: filmele lui sînt scurt-metraje, cel puţin pînă una, alta, apariţiile sale sînt rare, comentariile personale despre ceea ce face el însuşi aproape absente. Vorbeşte puţin şi numai atunci cînd e nevoie sau atunci cînd are cu adevărat ceva de spus. Se înrudeşte cu marii noştri interpreţi de jazz, are mult din austeritatea şi discreţia acestora, fără a fi însă un elitist care strîmbă din nas la zgomotele obişnuite şi nerafinate ale lumii.

Cum e să fii altceva?

Eşti dintr-o familie de nemţi. Ce a însemnat pentru tine, în bine şi în rău, acest lucru? Cum e să fii altceva?

E foarte folositor să fii altceva, fiind în acelaşi timp la fel cu ceilalţi. Au fost situaţii în care, într-adevăr, nu eram avantajat de această diferenţă şi altele în care eram. Aş putea să dau o mulţime de exemple în acest sens. Cînd eram copil, de exemplu, se întîmpla ca în faţa blocului să aibă loc cîte o bătaie şi se lăsa cu „hitleristule!“ (cînd era bine era „Beckenbauer“, dar mai rar) şi altele de felul acesta. Mă cam deranjau toate lucrurile astea, chiar dacă ele erau în fond benigne. Sau îmi aduc aminte că veneam acasă împreună cu o colegă de şcoală generală. Stăteam în Berceni, veneam cu autobuzul şi în maşină vorbeam amîndoi germană. Se întîmpla să sară pe noi tot felul de babe şi să ne certe că vorbim cum vorbim, chiar dacă ele poate nici nu ştiau despre ce limbă e vorba. Era suficient că vorbeam altfel. Dar astea sînt probleme minore. Mai tîrziu, cînd am început să pricep unele lucruri, a devenit mai interesant faptul că eram diferit. Mai interesant şi mai util. Puteam să am o altfel de perspectivă asupra lucrurilor, una pe care poate mulţi dintre români nu aveau cum să o aibă.

Asta te ajuta să ai şi un statut oarecum diferit?

Pe de o parte eram român ca toţi românii, iar pe de altă parte aveam ceva în plus. Niciodată nu am considerat că a fi neamţ în România înseamnă să ai ceva în minus. Ci, dimpotrivă, în plus. Asta îmi dădea posibilitatea de a compara, de a analiza diferit situaţiile.

Ce legături ai avut tu cu saşii, de exemplu? Ei erau aici, în Bucureşti, o adevărată comunitate în miniatură, aveau un fel de viaţă specifică, erau marcaţi de poezia săsească. Mă refer la cei tineri, care studiau Filologia.

Eu sînt pe jumătate şvab, pe jumătate timişorean neşvab. Saşii sînt una, şvabii alta. În Bucureşti însă erau foarte mulţi saşi, şvabi, maghiari şi eu frecventam aceste cercuri, în care nu conta că erai sas sau şvab. Se vorbea în germană şi asta era suficient. Nu pot spune că saşii erau un grup compact şi şvabii nu puteau face parte din el. Într-adevăr, în Sibiu sau Braşov, unde mă duceam adesea, era cu totul altceva. Eu am locuit aproape tot timpul în Bucureşti şi într-un asemenea oraş diferenţele întotdeauna se estompează.

Capitolul Film

Ai dat, din cîte ştiu, la Filologie.

Da, am dat de două ori la Filologie şi am picat. Aici am putea vorbi poate despre dezavantajele statutului meu. Criteriile erau atunci altele. Eu am dat la germană-engleză, dar criteriul de departajare era limba română. Aşa că, pînă la urmă, am făcut regie de film, din '94 pînă în '98. Facultatea în sine a fost o experienţă interesantă. Nu ştiu dacă mi-a folosit neapărat ca meserie. Am mai spus acest lucru şi s-a supărat lumea: cred că acolo e bine să intri şi să te descurci apoi. Au fost într-adevăr cîteva cursuri la care am ţinut în mod deosebit, unul dintre ele fiind cel de istorie a filmului universal, susţinut de regretatul prof. George Littera. La ATF, ai avantajul de a face film, în primul rînd, iar dacă reuşeşti, după cum spuneam, să te descurci, poţi face film chiar aşa cum vrei tu.

Bănuiesc că ai avut şi tu reperele tale cînd ai început să faci film.

Normal. Unul dintre regizorii care m-au influenţat pe vremea studenţiei a fost Kaurismaki (ale cărui filme le-am văzut atunci pentru prima oară). Nu ştiu dacă am văzut chiar tot ce a făcut, dar am văzut oricum multe filme la zilele filmului finlandez. Sau Jiri Menzel, care a şi fost într-o vizită la ATF cînd eram student. Nici nu ştiu dacă e tocmai bine să dau acum nume. Ar trebui să pomenesc o sută de nume de filme şi de regizori care mi-au plăcut. Nu e vorba

---

Est/Vest sau despre puterea limitării

CARMEN POPESCU

1. Massachusetts Institute of Technology a găzduit pe 5 şi 6 octombrie o conferinţă consacrată artei în Europa de Est în secolul al XX-lea*. Au participat istorici de artă şi arhitectură din Europa (de Est şi de Vest) şi din Statele Unite ale Americii, cu comunicări ce au acoperit aproape în întregime tematica, atît geografic cît şi (mai ales) temporal. Pe fundalul recentelor tensiuni din contextul internaţional, problematica apărea dintr-o dată ca simptomatică: Estul şi Vestul nu mai erau două noţiuni din vechiul manual de geopolitică, ci termenii actuali ai unei alte împărţiri a lumii.

Subiectul conferinţei de la MIT nu este o surpriză pentru istoriografia contemporană a artei. Căderea zidului Berlinului a adus fostele ţări socialiste în lumina reflectoarelor: la ridicarea cortinei (de fier) rolurile s-au inversat şi Vestul a devenit un spectator avid al Estului. În plus, mediile universitare nord-americane au arătat interes pentru o astfel de tematică încă dinainte de 1989, orientarea putînd fi explicată, pe lîngă specificitatea demersului, de brasajul cultural al cercetătorilor de dincolo de Atlantic. După 1989, interesul s-a intensificat şi s-a nuanţat, adăugînd perspectivei istorice o atenţie deosebită pentru fenomenul artistic. Politica editorială de la MIT Press este un exemplu concludent**.

Deşi nici un termen din titulatura manifestării de la MIT nu făcea referire la politic – participanţii erau invitaţi să vorbească despre arta şi arhitectura din secolul al XX-lea – conferinţa a fost puternic ancorată în zona ideologicului politic. Factorul principal care a determinat o astfel de poziţionare a fost înţelegerea (tacită) a sintagmei „Europa de Est“ ca o codificare pentru fostul lagăr socialist. Din cele 14 comunicări prezentate, 9 dezbăteau subiecte referitoare la Cehia, Slovacia, Polonia şi fosta R.D.G. Apare, deci, limpede că noţiunea de „Est“ a fost considerată ca operantă în cadrul unor frontiere politice şi nicidecum geografice. Discutînd cu Mark Jarzombek – unul dintre organizatori –, l-am întrebat dacă ar fi fost dispuşi să accepte, în cazul în care ar fi primit astfel de propuneri, şi subiecte referitoare la Grecia secolului al XX-lea. Răspunsul a venit (pozitiv) după o ezitare, justificată de aceeaşi prismă a geopoliticului. Preexistenţa acestei codificări – pentru majoritatea celor prezenţi – a introdus, implicit, un al doilea termen, (cvasi) constant în descifrarea subiectului: Estului i-a fost adăugat Vestul, ca partener referenţial. Multe dintre comunicări şi mai ales discuţiile s-au dezvoltat pe această dublă structură, nu întotdeauna la fel înţeleasă.

Dintre toţi participanţii, doar tînărul ceh şi cei doi slovaci trăiesc şi lucrează în ţara despre care au scris: ceilalţi sînt fie „dezrădăcinaţi“ (mai mult sau mai puţin), fie aparţin unei alte culturi decît cea studiată. Diferenţa de apartenenţă a creat şi o poziţionare diferită, de unde şi inerente neînţelegeri. De la stabilirea reperelor de bază (ce înseamnă Est şi Vest?), pînă la „subtilităţi“ izvorîte din experienţa diferită. Anna Sokolina (moscovita trăind la New York din 1994): „...noi ne consideram în Vest, Estul începea din Asia“. Aceeaşi Sokolina, într-un email: „...am fost uimită să văd că audienţa nu a reacţionat cînd am citat, ironic, expresia lui Gorbaciov – socialism cu faţă umană – de obicei lumea rîdea“.

Dar şi „citiri“ forţate. Este interesant de remarcat că lecturile „deviaţioniste“ au apărut mai ales în cadrul dezbaterilor, care au adus în prim-plan „Vestul“ ca referinţă şi perspectivă (necesară) a înţelegerii artei Europei de Est. Deşi comunicările au abordat subiecte diverse, discuţiile s-au axat pe două teme de interes: Modernismul şi realismul socialist. Mereu aceleaşi teme: într-adevăr, Vestul a devenit un spectator avid al Estului, dar deocamdată nu gustă decît anumite piese din repertoriu.

Toate aceste comentarii nu sînt menite să fie o critică la adresa conferinţei de la MIT, care de altfel a fost excelentă, avînd o înaltă ţinută ştiinţifică. Ele reprezintă doar meditaţia – puţin confuză – a cuiva care trăieşte cu un picior în „Est“ şi altul în „Vest“, între un trecut în care imaginea frontierelor era redutabilă şi o viitoare Europă comună. Nu m-am putut împiedica să nu-mi aduc aminte de Titu Maiorescu care înfiera în 1868 „barbaria orientală“ a culturii române şi de entuziasmul unui tînăr român care în 1990 mărturisea în autocarul care-l ducea în Turcia că era prima oară cînd mergea în „Occident“...

Obsesia unor graniţe (imaginare sau nu), obsesia depăşirii/transgresării lor, obsesia apartenenţei (de care parte?) sînt lucruri care nu pot lăsa indiferent în perspectiva istoriei „moderne“ a României. De două sute de ani „Estul“ şi „Vestul“ sînt punctele cardinale ale culturii române, a cărei busolă a indicat cu obstinaţie cînd una, cînd cealaltă dintre direcţii. Nu degeaba a apărut vorba cu „porţile Orientului“ – rămîne de clarificat însă dacă pe aici se intră, sau se iese...

2. De-a lungul conferinţei de la MIT ne-am abandonat (cu pasiune şi delicii) unei pretinse nepăsări faţă de lumea exterioară. Absorbiţi de Estul şi Vestul nostru, ne-am prefăcut că nu ţinem seama de conflictele celuilalt Est şi Vest ce se profilează la scară planetară. Ca şi cum ne-am oferit un armistiţiu, o oază de serenitate în plină stare de tensiune. Un turn de fildeş, altfel de graniţe imaginare.

În drum spre conferinţă, pe aeroportul Charles de Gaulle de la Roissy, mi-am cumpărat lectura pentru drum – pentru a îmblînzi lungimea călătoriei şi aprehensiunea (refulată) zborului cu avionul. Fără să mă gîndesc o clipă la dedesubturile simbolice, am ales din etalajul magazinului de presă ultimul roman al lui Salman Rushdie, **Fury**. În ediţia franceză, apărută înainte de fatidicul 11 septembrie, prima copertă înfăţişează o imagine sumbră a Manhattan-ului: în planul apropiat se detaşează silueta neagră a lui Empire State Building, deasupra căruia sînt adunaţi nori de furtună... La întoarcere, aeroportul Logan, din Boston (cel de unde au plecat două dintre avioanele kamikaze), furtuna se dezlănţuise: cu cîteva ore mai devreme, armatele americane bombardaseră Afganistanul. În sălile de aşteptare, mulţimea (am fost mirată să descopăr ce numeroşi erau pasagerii acelei zile „obişnuite“) era nefiresc de tăcută pentru un astfel de loc şi urmărea cu înfrigurare ştirile transmise de postul CNN. O atmosferă apăsătoare umplea tot aeroportul, care răsuna de veştile unei lumi împărţite în Vest şi Est.

Paris

---

* „East European Art and Architecture in the Twentieth Century“; organizată de Secţia de Istorie, Teorie şi Critică şi de Departamentul de Arhitectură, conferinţa a fost condusă de prof. Mark Jarzombek (directorul Secţiei de Istorie, Teorie şi Critică) şi de Iuliana Maxim (doctorand la aceeaşi secţie).

** Vezi în acest sens Luminiţa Machedon, Ernie Scoffham, **Romanian Modernism. The Architecture of Bucharest, 1920 – 1940**, London, MIT Press – Cambridge Massachusetts, 1999.

de influenţe aici, ci mai degrabă de afinităţi. Şi dacă îi spun pe ăia o sută, nu înseamnă că numai şi numai ei contează, că nu mai sînt şi alţii valabili. Am ajuns de foarte multe ori la diverse festivaluri, cu cele două scurt-metraje ale mele şi am văzut enorm de multe filme. Sînt regizori clasici ale căror filme aproape că nu se cunosc la noi. Am văzut acum vreo trei ani 20 de filme ale lui Fassbinder, într-o singură săptămînă. Cîte trei-patru pe zi. Toate foarte bune. Şi nu neapărat din punct de vedere cinematografic, ci mai degrabă din alte puncte de vedere.

Primul tău film l-ai făcut în facultate?

Da, primul meu film adevărat (precedentele fiind exerciţii de regie, imagine etc.), **Telefon în străinătate**, l-am făcut în 1997. Al doilea scurt-metraj, **Dincolo**, a fost făcut după terminarea facultăţii şi e color, primul fiind alb-negru. După **Dincolo**, am făcut video-clipuri, am lucrat la **Academia de presă**, o emisiune despre presă moderată de Mircea Toma, pe TVR1. Iar acum tocmai termin un nou film. Şi **Dincolo** şi acest ultim film despre care vorbesc au fost făcute după ce au cîştigat concursurile de finanţare de proiecte organizate de ONC.

Ce mai face CNC-ul (fost ONC)

Cum a fost colaborarea cu ONC-ul?

Colaborarea directă dintre realizatori şi ONC practic nu există. Dacă aveai un proiect, tu trebuia să-ţi cauţi întîi o casă de producţie şi abia cu acea casă de producţie în spate puteai să te înscrii la concurs. Practic, n-am colaborat cu ONC-ul, ci cu casa respectivă de producţie. Acum, am înţeles că poţi participa la concurs şi fără casa de producţie, dar au apărut în schimb alte probleme. E adevărat că au existat greutăţi şi în privinţa bugetului pe care îl oferea ONC-ul. Acest buget se dă în mai multe tranşe, ţi se aprobă o sumă şi pînă intră banii, în timp, ei se şi devalorizează. E o problemă mare, într-adevăr.

Te întreb de colaborarea cu ONC-ul, gîndindu-mă că ştii despre scandalurile din presă legate de filmul *Marfa şi banii*. Pe de altă parte, tu ai văzut acest film? Cum ţi se pare?

Bun. În primul rînd, am să spun un lucru care probabil s-a mai spus de o mie de ori şi nu ştiu cît de bine îi pică regizorului. Acest film e altceva, dar numai pentru România. Nu se poate evita această exprimare, această contextualizare: pentru România. Cînd spun că e altceva, mă gîndesc nu la noutăţi de natură tehnică, ci la tipul de abordare.

Toată lumea se plînge că e greu să faci film în România. Tu n-ai deloc un ton lamentativ. Nu mi-ai spus nimic de felul acesta.

Îţi spun acum. E îngrozitor să faci film în România. În primul rînd, de multe ori ai de-a face cu nişte oameni a căror mentalitate e total depăşită şi asta cîntăreşte foarte greu. Am adesea impresia că toată treaba asta cu ONC-ul, sau cum se numeşte mai nou, CNC-ul, miroase a spălare de bani, pur şi simplu. Mă refer aici la ceea ce se face cu banii după ce proiectul a fost creditat. Ar trebui să existe totuşi nişte standarde, ca în construcţii de exemplu. Să nu poată fi predat filmul pînă nu îndeplineşte o serie de criterii. Ieri m-am uitat într-un program de cinema şi am văzut un film care se numea **Proprietarii de stele**. Era la Scala, nu scria ce producţie este şi m-am dus la nimereală acolo. Şi am dat peste un film românesc. Ultima producţie a lui Savel Stiopul, girată de ONC. Cred că e cel mai prost film pe care l-am văzut vreodată. Incredibil de prost. E girat de ONC şi miroase clar a spălare de bani, cel puţin aşa arată. Nu ştiu cîţi bani a primit acest film, dar nu e permis aşa ceva! Cred că ar trebui să se sesize deja nişte instanţe. Aş vrea să-ţi spun că e atît de prost, încît e deja genial, dar nici măcar asta nu pot spune. Ţi-l recomand oricum.

„Fac film numai dacă am ceva de spus“

Filmele tale au putut fi văzute în cadrul festivalului Dakino, din cîte ştiu. Au fost difuzate şi altfel?

Da, au fost prezente la Dakino şi au luat şi premii. Nu se pune însă problema difuzării de scurt-metraje în România. Primul, **Telefon în străinătate**, a fost un film de şcoală şi a avut un alt statut. Al doilea, în schimb, a mers destul de bine în afară. A fost cumpărat de Canal Plus şi de alte televiziuni din Europa. A adus astfel nişte bani înapoi, ceea ce e mare lucru pentru un scurt-metraj, şi a luat şi cîteva premii acolo.

Dar cronicile din afară cum au fost? Ce te-a scos în evidenţă, ce anume te-a ajutat să fii vizibil?

Cronicile, cînd au fost, au fost bune. Despre **Dincolo** mi s-a spus că tratează un subiect general valabil, cu farmecul unui film din Est, şi cred că punctul forte a fost povestea în sine şi nu realizarea, regia lui. Nu cred că e un film foarte bine făcut, dar povestea merge, funcţionează.

De ce ai rămas în România să faci film? Poate că ţi-ar fi fost destul de uşor să pleci.

Aşa s-a nimerit. Şi la film am ajuns printr-o întîmplare. Nu mi-am propus niciodată să mă ocup de aşa ceva, să fac regie. Aveam nişte prieteni care vorbeau despre admitere, etapele eliminatorii, despre ce se cere şi ce nu se cere, şi mi-am zis să încerc şi eu, aşa, din curiozitate.

Consideri că după aceea ţi-ai descoperit o vocaţie?

Am observat la mulţi colegi de-ai mei un soi de avînt, de dependenţă de a face film cu orice preţ. Ei spun că trebuie să facă film pentru că altfel nu se poate. Eu nu cred că trebuie să fac film. Cred că pot să trăiesc şi fără asta. Normal că îmi place foarte mult, dar nu trebuie să fac asta cu orice preţ. Mai bine-zis, nu trebuie să fac film dacă nu am într-adevăr ceva de spus.

Îţi scrii singur scenariile?

Da, pînă acum da. Însă aş putea lucra fără să am nici cea mai mică problemă şi pe un scenariu scris de altcineva. Asta ar trebui să fac de fapt. Iar în afară de scenarii, nu am mai scris decît compuneri în liceu şi, din cînd în cînd, cîte un articol în vreo revistă. Tehnic e foarte uşor să scrii un scenariu, pentru că există anumite reguli care nu-ţi permit să-ţi dai drumul şi să te pierzi, să greşeşti stilistic. Scrierea de scenarii e foarte simplă. Se întîmplă numai ceea ce vezi. Din start mi s-a părut că nu e greu şi că totul e foarte vizual. Şi nu am avut nici un fel de ambiţii stilistice. Mă refer strict la scriere.

Capitolul Muzică

Ai spus că ai putea trăi fără să faci film. Fără muzică ai putea trăi?

Cred că da. Normal că nu aş putea trăi dacă mi s-ar spune „de mîine nu mai cînţi“. Cumva tot aş cînta, chiar dacă ar fi să cînt numai în baie. Însă vine o vîrstă cînd toate călătoriile astea cu chitara în spate prin trenuri nu prea te mai amuză.

Îţi face semne vîrsta cu pricina?

Nu neapărat. Sau, în fine, îmi face semne în sensul că nu mai am chef să merg pînă la Galaţi, pentru un concert plătit prost. Nu mai am heirupismele de altădată.

Am să parafrazez întrebarea aceea cu oul şi găina. Ce a fost mai întîi, muzica sau filmul?

Muzica. Dar tot din întîmplare. Iar întîmplarea a fost că sora mea şi-a luat o chitară prin liceu, pentru că îi plăcea foarte mult The Shorts. Şi după ce i-a trecut nebunia asta, i-am şutit chitara cu care oricum nu mai avea ce face şi aşa am început.

Ai avut modele?

Aici chiar că sînt prea multe. Nu româneşti, evident, pentru că, în România anilor optzeci, nu prea aveai la ce să te raportezi. Mergeam, ce-i drept, la concertele de rock şi de jazz, dar cred că şi spectatorii, şi cei care se produceau pe scenă aveau aceleaşi modele. Adică nu-mi pot imagina că pentru spectatori, cei de pe scenă erau modele. Iar pentru cei de pe scenă, modelele erau tot în afară. Ei se făceau că interpretează rock, iar noi ne făceam că eram publicul (entuziasmat, ce-i drept), cel puţin aşa mi se părea mie, cu micile excepţii (gen Andrieş) sau jazzul în general (care n-are vorbe).

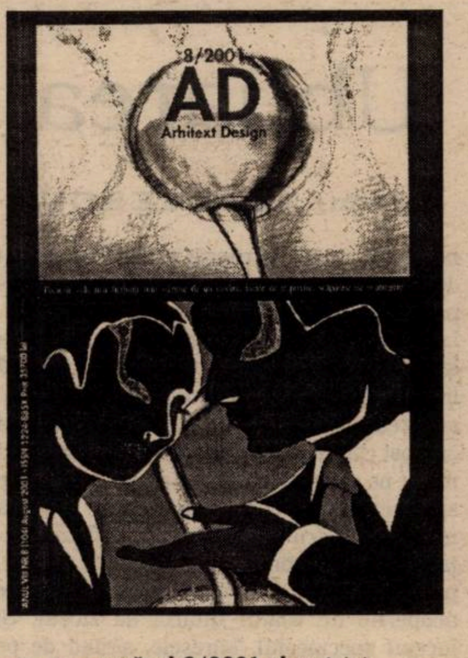

Numărul 8/2001 al revistei **Arhitext Design** „dă cuvîntul“ creativităţii studenţeşti în domeniul arhitecturii: „Interesul major pe care discursul emis de un specialist încă în formare îl deţine este de domeniul perspectivei, al viziunii: deşi pus în inferioritate de propriul său statut de nou-adaptat comparativ cu «specialistul (a)creditat», studentul poate risca optici, atitudini şi soluţii pe care «bunul-simţ» comunitar le recuză din start, dar care au marele merit de a revigora, de a fi simultan «fresh» şi «in trend». Astfel încît listarea acestor atitudini poate fi lecturată fie ca o cezură, o postură relaxantă în faţa morgii «pontifilor» breslei, fie ca sclipiri individuale, ca «pregustări» ale viitoarelor mari rezolvări ce vor fi traduse oarecînd în iniţiative personale. Ne propunem, în acest număr, să pariem pe ambele variante“. Grupajul **Student-text** cuprinde scurte eseuri şi proiecte ale studenţilor „pe care mentorii lor pot, deja, paria“. Mihai Duţescu, Miruna Zaharia, Silvia Gugu, Eduard Epure, Andrei Nejur, Sebastian Ionescu, Tiberiu Ciolacu, Mădălina Ginghină propun modele, atitudini şi proiecte urbanistice interesante, vădind profesionalism, imaginaţie teoretică şi o informaţie „la zi“. Reţinem, de asemenea, textul „cronicarului de publicitate“ al revistei, Costin Popescu, despre programele de master/cursuri aprofundate de teoria reclamei de la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism (**Publicitate în programul de master de la UAU „Ion Mincu“**) şi cel al lui Roberto Iosupescu despre proiectarea asistată de calculator. **...din nou despre reclame** se intitulează montajul texte de presă + foto realizat de prof. Dan Marin, ca preambul al unui studiu asupra ambientului urban şi a modificărilor acestuia prin reclame (panouri publicitare). În paginile 54-57, Cătălin Ştefan Zafiu prezintă o serie de lucrări de cercetare şi proiectare realizate în cadrul pregătirii universitare (studenţi, master sau doctorat) de către tinerii (viitori) specialişti din străinătate (**Ce fac studenţii din alte ţări?**). E de citit şi incitantul interviu realizat de Raluca Olga Dumitru cu artistul plastic Alexandru Rădvan, proaspăt absolvent al Universităţii de Artă din Bucureşti (**Despre text, ca formulă plastică**).

Ai cîntat şi înainte de '90?

Da. Cu Harry Tavitian am cîntat pentru prima dată, şi nu oricum, ci cîştigînd şi bani. Vom avea chiar şi zilele astea un concert împreună.

Cînd a apărut Nightlosers? A fost ideea ta?

A apărut prin '95. Nu a fost ideea mea, a fost, şi în acest caz, o întîmplare. Stăteam în Cluj pe atunci, cîntam cu toţii în alte trupe şi o cunoştinţă comună ne-a adunat pentru un chef, să facem un *jam-session* acolo, şi aşa am rămas împreună. A început totul ca o joacă; n-a fost nimic programat. Chiar şi numele a venit tot din întîmplare. Această joacă e, cred, cel mai important lucru. De aceea şi funcţionează trupa noastră. Dacă eram puşi pe făcut hituri sau pe făcut bani mulţi, poate că de mult nu mai existam.

Cîntaţi foarte mult în cluburi. Care e diferenţa între a cînta într-un club şi a cînta pe scenă?

În club, chefuim împreună cu spectatorii. Iar aceştia sînt mult mai aproape de noi, decît atunci cînd cîntăm pe scenă. Clubul îţi permite o interacţiune excelentă cu publicul. Totul se transformă într-un mare chef. De aceea ne şi place cel mai mult să cîntăm în cluburi. Cluburile mici sînt perfecte pentru aşa ceva. Cît despre publicul din asemenea locuri, la noi e foarte eterogen. Lucru bun, de altfel. Pot spune în acest sens că, prin muzica pe care o facem, sîntem invitaţi şi la festivaluri de rock şi la cele de jazz sau de blues. Ceea ce cîntăm noi e un amestec dintre toate acestea, deşi nu ne-am propus de la început asta.

Despre show-biz şi manele

Cum vă raportaţi voi la ceea ce se autointitulează lumea show-biz-ului românesc?

În nici un fel. Nu avem treabă cu show-biz-ul decît că vrînd, nevrînd facem parte din el, şi nu avem nici măcar manager. Şi nici casă de discuri. Ultimul album l-am scos în co-producţie, adică am participat şi noi la costurile de producţie. Cinstit, nu cred că facem parte din show-biz-ul lor, încercăm să stăm deoparte. Pînă una, alta, nu-i nimic altceva decît o junglă. Iar muzica noastră e prea puţin comercială ca să fim luaţi în seamă.

Care ar fi avantajele şi dezavantajele marginalităţii voastre, în acest sens?

Am observat de exemplu că, de cînd a apărut moda cu *play-back*-ul, parcă avem şi noi mai multe concerte. De fiecare dată ni se spune: „A, în sfîrşit, iată o trupă care mai cîntă *live*“. E apreciată, într-adevăr, din ce în ce mai mult, muzica asta făcută manual, ca să zic aşa.

Poţi asculta şi altfel de muzică decît cea asemănătoare cu a voastră?

Ascult orice fel de muzică, cu condiţia să fie bine făcută. De la Romica Puceanu la free jazz.

Chiar şi manele?

Eu, în principiu, nu am nimic împotriva manelelor. Ca experiment muzical propriu-zis, scos din contextul în care se află, manelele se pot dovedi a fi foarte interesante. Muzical vorbind, sînt unele care chiar sună foarte bine. Au ceva al lor. Sînt vreo cîteva, din zecile pe care le ascultăm zilnic, pe străzi, în pieţe, taxiuri, care mi-au atras atenţia prin ceva. Printr-un solo de clarinet, printr-o tobă, printr-o voce. Şi am stat să le ascult pînă la capăt dacă am putut. Din acest punct de vedere, nu am absolut nici o problemă cu manelele. Alţii au, se plîng de întinarea folclorului românesc cu elemente orientale şi de alte lucruri de felul acesta. Manelele există de mult şi vor continua să existe, chiar dacă, probabil, la altă intensitate. Eu ştiam unele piese de mult timp. Pînă la urmă şi noi facem acelaşi lucru. Combinăm două-trei-patru-cinci stiluri diferite şi iese ce iese. Etno-blues, rock'n'roll, rock etc.

Nu e dificil să prelucrezi elementele folclorice în aşa fel încît să nu sune kitsch?

Nu, nu e greu, atîta timp cît integrarea lor nu e forţată. Ne-a interesat în primul rînd dacă experimentul poate fi valabil din punct de vedere muzical. Trebuie făcut totul natural, şi cîntat, nu programat. Nu cred că poţi avea idei muzicale care să sune bine *live* în faţa unui computer. Trebuie să vezi pe viu care-i treaba.

De ce „combustibil“ secret are nevoie un om care face şi film şi muzică?

Trebuie să aibă puterea să nu se hotărască niciodată asupra uneia dintre cele două decît dacă decizia e una firească. De multe ori sînt întrebat: „Ei, te-ai hotărît cu ce rămîi?“. M-am hotărît deja: rămîn cu amîndouă.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Teatru

Ubliarea

RADU ŢUCULESCU

Centrul Cultural Francez şi Teatrul Naţional Cluj: *L'oubli – Uitarea* de George Banu.
Regia: Mihai Măniuţiu;
Coregrafia: Sylvain Groud şi Vava Ştefănescu.
Cu: Sylvain Groud, Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristina Cimbrea, Angelica Nicoară.

Ca să impresionez prin luminoasele mele cunoştinţe scenico-lingvistice, aş putea scrie cam aşa: „...alunecînd într-o vizuală simbioză, ideile regizorale şi cele coregrafice s-au metamorfozat într-o unitate de-o plasticitate simbolistică în care gesturile transfigurate se metastaziau cu icneli şi gemete metafizice, iar cuvintele rostite alunecau într-o empatie sensual-erotică rănind trupurile goale şi storcînd din sfîrcurile alungite, ca o tortură necesară, stropi de poezie amestecaţi cu cei de lucitoare sudoare...“ şi tot aşa mai departe, întru năucirea cititorului-spectator. Lucrurile au fost mult mai simple. Spectatorii adunaţi în hol au aşteptat, grupaţi, să li se deschidă uşile foaierului. De la început, s-a creat o atmosferă de vagă nelinişte. Apoi am fost conduşi spre cabinele actorilor şi am intrat pe scenă şi am fost aşezaţi în fund pe scaune şi bănci de lemn, într-o lumină mohorîtă. Patru mirese şedeau în faţa noastră, lipite de cortina de fier, în poziţii diferite, patru fete mari (dar nu şi slute), cu feţele acoperite de voalul uitării, să zicem. Şi începu spectacolul. Miresele, sărind de pe scaun, se porniră a se izbi de cortina de fier cît puteau ele de tare. Cap, piept, pîntec, genunchi, coate... La început, scena fu şocantă. Ca şi cum cineva arunca cu albi porumbei într-un zid hidos. Ca şi cum se zbăteau să scape din ghearele întunericului. Dar tot lungindu-se acest „dat cu capul“, şi fetele abordînd, uneori, poziţii hilare, tensiunea iniţială se diluă rapid. Iar spectatorii începură să chicotească. Toată izbirea aia deveni de-a rîsu', nu de-a plînsu'. În sfîrşit, se ridică încet cortina, anunţînd eliberarea. Cu sinceritate mărturisesc, m-au trecut fiorii. A fost un moment extraordinar, cînd ni s-a descoperit imaginea sălii. Pe toate scaunele, în loje şi sus, pe balcon, puzderie de mirese cu chipurile acoperite de voaluri albe, într-o lumină albăstruie, încărcată de mister. Cele patru mirese au pornit-o, parcă plutind, printre scaune, amestecîndu-se cu celelalte încremenite într-o stranie aşteptare. Sau uitare? Odată cu miresele, şi noi ne-am simţit traşi într-o altă lume, cea a visului, a himerelor. (Imaginea mi-a amintit, nu ştiu de ce, de proza lui Măniuţiu.) Doamne, am mormăit în barbă, ce idee! Şi, din păcate, doar idee a rămas. Tot misterul s-a evaporat rapid, toată atmosfera ireală, magică, s-a fisîit dintr-odată. A rămas un simplu fundal, o poză. Pe culoarul dintre scaune s-a aprins o banală veioză, aflată pe-o meschină masă. Aşezat pe un scaun, precum un regizor la nişte repetiţii de rutină, Cornel Răileanu a citit frumos, cu dicţie, un text poetic, cînd *pă* franceză cînd *pă* româneşte, ca să priceapă tot omu'. Între timp, un balerin cu bustul gol începu să plimbe ursul. Pardon. Lupul. Un cap de lup. Şi să execute un soi de dans iniţiatic. Cu cheia, care se dorea legat, prin fire absconse, de textul bilingv. Şi aşa a decurs spectacolul. Balet, text, poză. O dată a urcat şi C. Răileanu pe scenă, a privit în dreapta şi-n stînga, şi-a aranjat fularul şi a pornit-o într-o direcţie ulterioară. De fapt, am văzut mai mult balet, unul acompaniat de-un text. Un spectacol de balet în care balerinii şi balerinele, goi (goale) ori sumar îmbrăcaţi (îmbrăcate), s-au dovedit a fi adevăraţi virtuoşi ai genului. Inventivi, de-o imaginaţie debordantă, într-un stil cînd grotesc, sarcastic-ironic, cînd şarjînd poetic, sec, în execuţii impecabile, extrem de sugestive. Cu toate icnelile şi oftaturile sonore, balerinii au fost la înălţime. Nu-i vom uita prea repede. Spectacolul a avut trei elemente, deci. Balet, text şi poză pe post de decor-fundal. Cu toată strădania, acestea n-au fuzionat. N-au copulat. Minunat era să citeşti textul în intimitatea unei camere ori să-l asculţi cu ochii închişi. Minunat era să priveşti poza-tablou lăsîndu-ţi imaginaţia să zburde fără alte intervenţii exterioare. Minunat era să urmăreşti doar baletul şi să te străduieşti a-i descifra intenţiile. Părerea mea. ▮

Film-eveniment

Breaking the Rules

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

O femeie – condamnată la moarte – moare atîrnată de ştreang. Înainte să moară, ea cîntă. Şi vrea să fie liberă pînă-n ultima clipă, de-aceea refuză cagula: Marlene Dietrich îşi mai privea o dată chipul în sabia unui ofiţer înainte de a fi executată, în **Dezonorata** de von Sternberg; la Lars von Trier, în **Dancer in the Dark**, femeia este Björk, şi singurul ei „machiaj“ sînt nişte ochelari cu nu-ştiu-cîte dioptrii... Bun venit în universul provocator al celui mai abil manipulator de imagini de la Hitchcock încoace!

Von Trier nu poate scăpa de o etichetă care afirmă două lucruri contrarii: „geniu sau şarlatan“. La-nceputul carierei lui era doar „un talent promiţător“; apoi – după **Europa** (în SUA: **Zentropa**, care este, de altfel, şi numele casei lui de producţie) – a devenit „unul din cei mai interesanţi regizori actuali“; odată cu **Breaking the Waves** se vorbeşte despre el în termeni aproape mistici... În tot acest timp, danezul a alimentat cu bună ştiinţă comentariile cele mai fantasmagorice, creîndu-şi o reputaţie de cineast dificil, maniac, cu o „viziune“ la limita blasfemiei cinematografice... Iar apogeul l-a atins, acum, cu acest ultim film al său: **Dancer in the Dark** a primit Palme d'Or la Cannes 2000 – o recompensă pe care unii i-ar fi atribuit-o încă de la primul „episod“ al aşa-zisei „trilogii a Inimii de Aur“: **Breaking the Waves**.

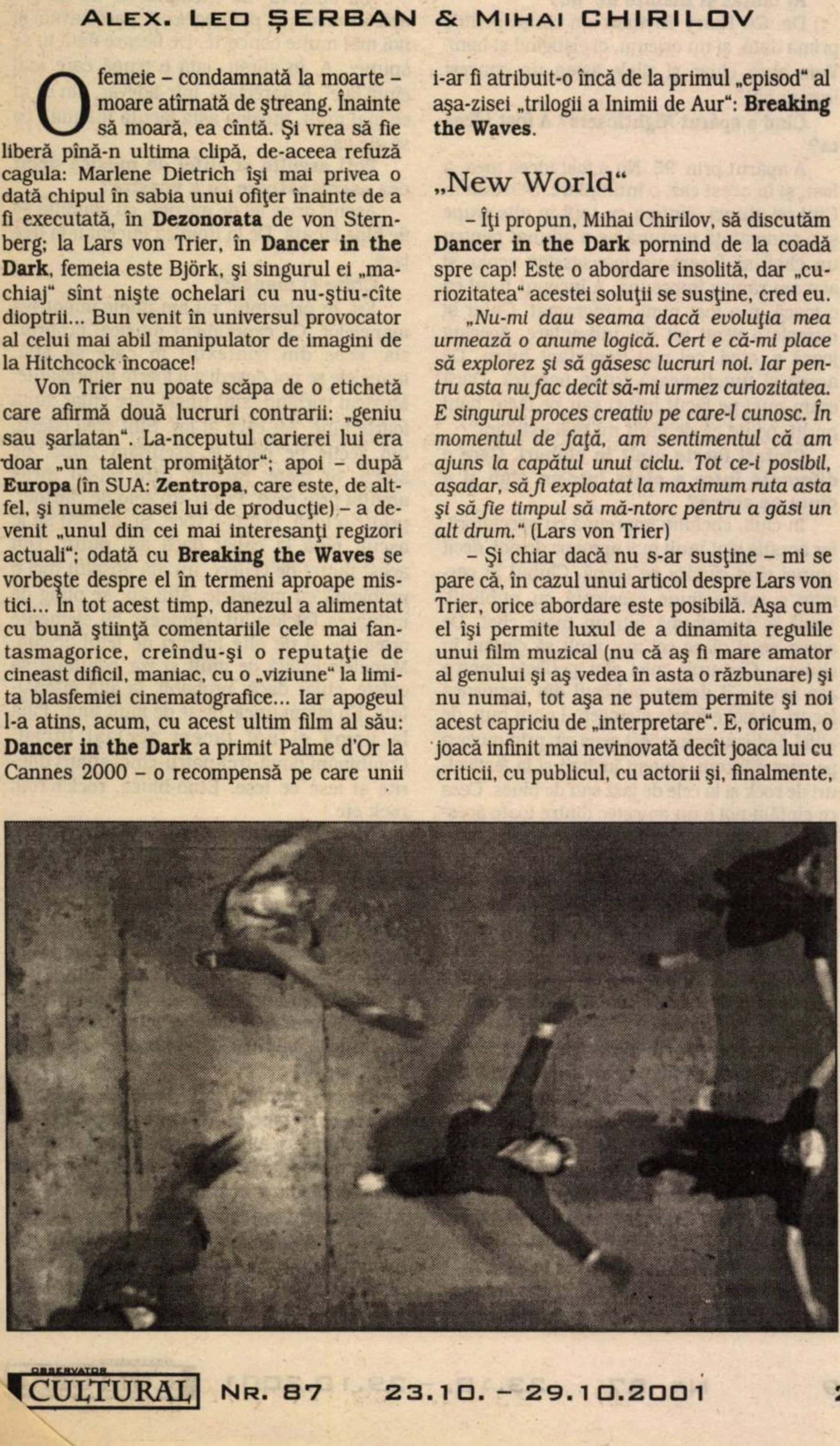

„New World“

– Îţi propun, Mihai Chirilov, să discutăm **Dancer in the Dark** pornind de la coadă spre cap! Este o abordare insolită, dar „curiozitatea“ acestei soluţii se susţine, cred eu.

„Nu-mi dau seama dacă evoluţia mea urmează o anume logică. Cert e că-mi place să explorez şi să găsesc lucruri noi. Iar pentru asta nu fac decît să-mi urmez curiozitatea. E singurul proces creativ pe care-l cunosc. În momentul de faţă, am sentimentul că am ajuns la capătul unui ciclu. Tot ce-i posibil, aşadar, să fi exploatat la maximum ruta asta şi să fie timpul să mă-ntorc pentru a găsi un alt drum.“ (Lars von Trier)

– Şi chiar dacă nu s-ar susţine – mi se pare că, în cazul unui articol despre Lars von Trier, orice abordare este posibilă. Aşa cum el îşi permite luxul de a dinamita regulile unui film muzical (nu că aş fi mare amator al genului şi aş vedea în asta o răzbunare) şi nu numai, tot aşa ne putem permite şi noi acest capriciu de „interpretare“. E, oricum, o joacă infinit mai nevinovată decît joaca lui cu criticii, cu publicul, cu actorii şi, finalmente, cu Cinematograful. Pe primii – îţi aduci aminte – îi „implora“ la Cannes ca, după vizionare, să facă în aşa fel încît să-şi scrie cronica fără a dezvălui finalul filmului. Eu – recunosc – am înghiţit găluşca. Alţii, din contră, au căzut în capcană, dacă se poate spune aşa: ultimul cadru al filmului a fost lucrul pe care l-au descris, cu voluptate, încă din primul paragraf. Pe spectatori i-a „avut“ şi i-a „pierdut“ cu dezinvoltură de la o secvenţă la alta, primindu-le, cu egală generozitate (sau dezinteres...), şi lacrimile, şi huiduielile. Cineva spunea chiar că la **Dancer in the Dark** trebuie să te duci pregătit cu o roşie într-o mînă şi cu o batistă în cealaltă, pentru că e posibil să trebuiască să le foloseşti pe amîndouă. Ce să mai vorbim de actori: de la sadismul său – declarat – de a-i pune în încurcătură, de a le da alte indicaţii chiar în timpul filmării unei scene şi pînă la torturarea lor – atît de transparentă pe ecran, vezi cazul lui Björk.

„A fost cumplit să lupt împotriva lui Lars şi a terorismului său psihologic. De fiecare dată cînd încercam să strecor puţină poezie în personajul meu, mă demola şi mă forţa să plîng de opt ori pe zi. Îi place să fie sadic şi e primul care o recunoaşte. De unde se vede că e şi mîndru de asta.“ (Björk)

– Cît despre Cinematograf... S-ar putea spune că fiecare film al lui LvT este un nou început şi că el nu este niciodată mai liber (să experimenteze, să „renască“...) decît atunci cînd el însuşi îşi impune constrîngeri – vezi **Dogma '95**.

Ce m-a frapat cel mai mult în **Dancer in the Dark** ţine de modul în care LvT utilizează convenţiile cinematografice – în acest caz, cea a filmului muzical – în scopul deturnării lor sistematice. Simplu spus, **Dancer in the Dark** este filmul care marchează un prag în istoria acestui gen: el preia, pe de o parte, convenţia propriu-zisă iar, pe de altă parte, „îi suceşte gîtul“, precum Verlaine, retoricii. Dacă stăm să ne gîndim puţin, ceea ce face seamănă, pînă la un punct, cu ceea ce făcea un Jacques Demy acum patruzeci de ani, în **Umbrelele din Cherbourg**; atunci cînd Catherine Deneuve – care apare acum, în filmul lui LvT, în rolul Cathy – cînta la telefon, cu o voce suavă, „Oh non, Maman est morte...“, ţin minte că această „informare pe note“ a unui fapt dramatic stîrnea perplexitate sau (în cazul meu) ilaritate de-a dreptul! Şi totuşi, nu era altceva decît o situaţie absolut banală într-o operă – unde „morţile“ şi celelalte lucruri foarte triste sînt povestite cu patos exagerat şi multă melodie... Cred că **Dancer in the Dark** poate fi văzut (şi) ca o astfel de operă, în sensul în care, în chiar etimologia „melodramei“ coexistă, cvasi- „uitate“, aceste două elemente: melodie şi dramă. Poate că acesta a fost şi geniul acestui gen; el a reuşit să facă o carieră impresionantă punînd „bemoli“ dramei propriu-zise, sau, mai bine zis, punînd *şi* bemoli! În orice caz, nu cred că putem vorbi despre filmul lui LvT fără a aminti de operă („genul liric“); în fond, **Dancer in the Dark** este un fel de tragedie lirică...

„Muzicalurile nu merg niciodată foarte departe înspre emoţie, deşi muzica este cel mai bun vehicul emoţional din cîte există. Opera înseamnă: „Cînt, mor şi cînt că mor“, chestia asta devine aproape o abstracţiune. Este ceea ce mă interesa, să merg mai departe în direcţia acestei abstracţiuni, pentru că eu cred că cineaştii sînt lipsiţi în general de îndrăzneală şi că dezvoltarea cinematografului trece obligatoriu printr-un surplus de artificiu.“ (LvT)

– Şi nu cred că putem vorbi despre filmul lui LvT fără a aminti măcar de insuficient cunoscutele şi originalele revizitări ale genului, operate de britanicul Dennis Potter. E drept că acestea erau mai aproape de operetă decît de operă: Potter nu făcea decît să incorporeze în trama filmelor sale momente muzicale pe hituri arhicunoscute, mimate de actori, în funcţie de stările personajelor. La fel cum au făcut, ceva mai recent şi cu un relativ succes, Alain Resnais cu **On connaît la chanson**, Woody Allen cu **Everyone Says I Love You** şi Kenneth Branagh cu **Love's Labour's Lost**. Dar, ca şi la LvT, există şi la Potter – în filmul **Pennies from Heaven** – aceeaşi juxtapunere subversivă între tragicul poveştii şi lirismul desuet al pieselor pop şi al numerelor de dans. Cum spuneam însă, sîntem departe de ceea ce tu numeşti „tragedie lirică“.

– Aş insista pe această „revelaţie“, căci eu cred că filmul – deşi a fost descris corect, în termenii amintiţi – a şocat mai ales pentru că LvT şi-a „permis“ să spargă un fel de tabu cinematografic. Adică, există o lege nescrisă care cere ca, atunci cînd un regizor povesteşte o (melo)dramă, codurile să fie foarte la vedere; dacă vrea să facă un film muzical, la fel; un poliţist, idem... Ş.a.m.d.

LvT combină elemente foarte contrare, pînă la urmă, şi cel puţin două dintre momentele filmului aduc argumente în acest sens. Este vorba, în primul rînd, de scena finală: după ce Selma (personajul interpretat de Björk) cîntă, în celula sa, o versiune „personală“ a ariei din **Sunetul muzicii** (o „arie“ dilatată, ca un soi de „operetă introspectivă“!), momentul spînzurătorii este cvasi-insuportabil tocmai pentru că, în acele cîteva minute lungi în care lucrul se întîmplă, cu „accidente tehnice“ cu tot, nu se mai aude nici un fel de muzică! Finalul filmului este anti-hollywoodian la culme, nu doar pentru că este un „unhappy-ending“, ci mai ales – aş zice – pentru că muzica este absentă la un mod aproape violent (Hollywood-ul nu duce lipsă, cum ştim foarte bine, de poveşti cu sfîrşit nefericit, dar de fiecare dată, în acest caz, acesta e făcut să „alunece mai uşor" graţie unei muzici „tămăduitoare" – vezi, de pildă, cel mai cunoscut „love story" modern: cel omonim al lui Eric Segal/Arthur Hiller...). LvT a avut intuiţia formidabilă că scoaterea muzicii din „recuzita" melodramei – în scena cea mai puternică, dramatic vorbind – este un gest-dinamită!

– Ca să rămînem tot pe teritoriul muzicalului, ţi-aş da un exemplu şi mai concludent decît **Love Story** care, în plus, beneficiază şi de ceea ce tu numeşti „gest-dinamită": **All That Jazz** al lui Bob Fosse. Acolo, nu numai muzica şi flamboaiantele numere de dans sînt cele care îţi alină suferinţa, ca spectator – deşi Roy Scheider cîntă de-atîtea ori acel refren cu „Bye-Bye Life, Bye-Bye Happiness..." încît nu ştii dacă să mai scoţi o batistă sau o roşie –, ci şi acea „reprezentare" atrăgătoare a Morţii – Jessica Lange în voaluri albe... Selma, în schimb, n-are parte nici măcar de aşa ceva: ultima ei evaziune muzicală înainte de a atîrna în ştreang „nu mai are imagine" – acea imagine saturată de culori, ca-n episoadele anterioare. De unde şi impactul diferit al ultimelor cadre din **All that Jazz** şi **Dancer in The Dark**: acel sfîrîit lugubru şi sec al fermoarului sacului în care se află cadavrul, respectiv acel sunet înfundat şi sec al unui corp oprit în cădere. Primul pune tranşant capăt unei lungi agonii deghizate în extaz, al doilea – unei lungi agonii servite ca atare...

„107 Steps"

– Celălalt moment anti-cod este cel în care Selma, după ce îl ucide pe vecinul-poliţist care-i furase banii (interpretat de David Morse), fantasmează o „împăcare" cu acesta în ritm de dans – un dans-ca-n-vis, pe o muzică aproape nepămînteană.

Este unul dintre cele mai frumoase momente din film, nu doar pentru că, psihologic vorbind, teribilului moment anterior (uciderea, absolut atroce, cu „accidente" care anticipează dilatarea temporală din scena spînzurătorii) trebuia să-i urmeze o scenă de serenitate, ci pentru că ideea, în sine, este frumoasă: asasinul şi victima se unesc în iertare, iar iertarea e muzică! Ce este anti-cod, aici, nu se referă la alternanţa stărilor psihologice (orice manual de scenaristică îţi va cere, după o secvenţă agitată, una de acalmie...), ci la utilizarea efectivă a muzicii; LvT îşi permite luxul de a face să treacă momentul cel mai dur fără nici un „accesoriu" muzical – fără a-l edulcora, cu alte cuvinte: dramă fără melo! –, dar comite, imediat după, sacrilegiul suprem: crima are o „coda", incredibil de convingătoare, în care nu doar că muzica irumpe aproape ireal, dar victimă şi asasin dansează... Este ceva ce nu s-a mai văzut, nu doar în filmul hollywoodian, ci chiar în cinematograful-de-autor căruia îi aparţine LvT!

Poate că ar trebui să explicăm şi de ce vorbim atît despre Hollywood – în fond, LvT e danez, maeştrii săi se numesc Dreyer şi Bergman, iar **Dancer in the Dark** nu a fost produs peste Ocean.

– Şi mai mult, unul dintre specialiştii hollywoodieni în melodramă, Douglas Sirk, era de origine daneză, iar acesta făcuse deja recurs la „avantajele" pe care cecitatea unuia dintre personaje le oferea genului, în **The Magnificent Obsession** (cu Rock Hudson şi Jane Wyman)...

– LvT nu este străin de filmul hollywoodian. Primul său film din „trilogia în E" (**Element of Crime** – **Epidemic** – **Europa**) era o foarte ingenioasă compilaţie de teme/procedee hitchcockiene făcută de un tînăr european care a „mîncat" Nouvelle Vague pe pîine. În filmul de televiziune **The Kingdom**, el reuşea o combinaţie neverosimil de eficientă de **E.R.** (serialul american), **Dosarele X**, **Twin Peaks**, *soap* şi ceva *sit-com*. În fine, în **Dancer in the Dark**, scopul său declarat a fost de a încerca o „revizitare" a filmului muzical – gen hollywoodian prin excelenţă. Cu alte cuvinte, cele trei mari genuri „perfectate" la Hollywood – *thriller*-ul, melodrama şi filmul muzical – sînt prezente în filmografia sa „la paritate", am spune, cu filmele-meditaţie (**Europa** poate fi văzut ca o revizitare a lui Fassbinder prin parabola à la Bergman, gen **Ruşinea** sau **Oul de şarpe**, sau Wenders, de tip **Cerul deasupra Berlinului**) şi cu reciclarea cîtorva teme dreyeriene (în **Medeea** sau **Breaking the Waves**).

Dancer in the Dark e în mod evident o „spargere a codurilor" hollywoodiene într-un mod care nu are nimic de-a face cu încercări similare de tip Tarantino sau fraţii Coen.

În primul rînd pentru că „modelul" hollywoodian la care face referire LvT nu este unul de dată recentă (de la anii '70 încoace, să zicem...), ci este unul care îşi are originile în perioada mută (sărmana fată săracă şi oarbă din Chaplin – vezi Edna Purviance!) şi apoi, trecînd prin muzicalurile anilor '30, pînă la **Sunetul muzicii**. Este, aş zice, Hollywoodul clasic; cel canonic – perioada „de aur" a Hollywoodului. Acesta îl interesează pe LvT! Nu întîmplător, acţiunea din **Dancer in the Dark** se petrece în anii '60, atmosfera „mecanizată" din fabrica unde lucrează Selma are ceva din **Timpuri noi** al lui Chaplin şi – evident – momentele de dans duc cu gîndul la un **West Side Story** vizualizat de un cunoscător al lui Busby Berkeley (referinţele cinefile declarate ale lui LvT, în zona muzicalurilor, sînt **Singing in the Rain** şi **West Side Story** – acesta din urmă „pentru că este cel mai aproape de operă"!)...

– Iar Gene, numele băiatului Selmei, e o posibilă referinţă la însuşi Gene Kelly, cel din **Singing in the Rain** şi **Domnişoarele din Rochefort**. Deşi repune în discuţie „modelul hollywoodian" de care vorbeai, LvT nu se jenează, însă, să meargă mai departe de anii '70: unul dintre cele mai surprinzătoare (şi mai emoţionante) „link"-uri cu Hollywood-ul „muzical" ceva mai recent este chiar prezenţa în distribuţia lui **Dancer in the Dark** a lui Joel Grey, maestrul de ceremonii din **Cabaret**-ul aceluiaşi Bob Fosse. Ca să nu mai vorbim de coregrafia pe care, iniţial, LvT ar fi dorit să o încredinţeze unui veteran al muzicalurilor vechi. În cele din urmă s-a recurs la Vincent Patterson, cel care a conceput turneul **Bad** al lui Michael Jackson şi mişcările alambicate ale Madonnei din clipul **Vogue**.

– Sînt, şi acestea, argumente în plus în favoarea ideii că **Dancer in the Dark** este un „muzical deconstruit" (el a fost numit deja o „tragedie muzicală"). Iar dacă echivalăm muzical=Hollywood, atunci este clar că avem de-a face cu un Hollywood deconstruit!

– Iar în tot acest „muzical deconstruit" intră, în mod evident, Björk. Björk, şi nu Selma – pentru că întreaga concepţie muzicală o reprezintă, pînă la ultimul „clac", pe cîntăreaţa islandeză şi nu pe „imigranta cehă". **Dancer in the Dark** e un „muzical deconstruit" tot aşa cum *soundtrack*-ul său (intitulat, parcă pentru a ne face în ciudă, **Selmasongs**) este „muzică deconstruită" – de altfel, specialitatea lui Björk, cu experimentele căreia eram deja familiarizaţi din „trilogia" ei de albume, **Debut** – **Post** – **Homogenic**: pe primul dintre ele, o piesă disco era înregistrată într-o toaletă (*no offense!*); pe al doilea se află deja-clasica ei replică la muzicalurile anilor '50, **It's Oh So Quiet**, „turnată" în formă de videoclip de Spike Jonze; şi-n fine, al treilea, cel mai experimental şi mai simfonic dintre toate, se deschide cu o stranie codificare a **Bolero**-ului lui Ravel, intitulată **Hunter**. Se poate spune că lui Björk îi reuşeşte, pe *soundtrack*-ul lui **Dancer in the Dark**, pornind de la acelaşi „model" hollywoodian, acea emoţie abstract(izat)ă anvizajată de LvT.

„Nu sînt prea mulţumit de faptul că momentele muzicale se petrec numai în imaginaţia eroinei. Mi-ar fi plăcut ceva mai abstract, mai clar şi cred că dacă am fi reuşit acest lucru, ar fi fost cu adevărat interesant." (Lars von Trier)

Muzica ei imprevizibilă prinde „mecanica" Real/Imaginar a filmului într-un aliaj fără fisură, în care coexistă zgomotele brute, dar ritmate ale maşinilor, roţilor de tren, lanţurilor, ţevilor, motoarelor etc. cu ingredientele „de largă respiraţie", specifice muzicalurilor: orchestraţii elaborate de viori, harpă (instrument-fetiş al lui Björk), step... Este o muzică nu lipsită, şi ea, de momente anti-cod: de pildă, piesa **107 Steps** (intitulată iniţial **41 Steps**, dar scurtată după premiera canneză) concurează, după mine, vizualizarea acelui extraordinar moment (**Scatterheart**) evocat de tine. În ea, Selma îşi numără, cîntînd şi dansînd, paşii pînă la locul execuţiei. Atît. Sînt singurele „versuri" ale acestei melodii atît de calde şi de clare, în comparaţie cu cacofonia orchestrală din **Cvalda**, de pildă, dar atît de sumbre şi de triste în fond. [...]

„Scatterheart"

– Mă gîndesc care ar fi legătura dintre muzical şi genul poliţist, de ce unul şi nu celălalt, şi de ce – ajunşi în acest punct al discuţiei noastre – este (sau pare, în orice caz) mai „radical" să ataci melodrama muzicală pe propriul teren decît „filmul negru", să zicem? Poate pentru că acesta din urmă este un teritoriu predilect al cinefiliei şi, ca atare, mai „uzat", mai puţin ofertant – astăzi, la patru decenii după Godard? (Tarantino, pe care-l aminteam, a „campat", cu imens succes critic cum se ştie, tot acolo...)

Eu cred că filmul muzical – mai mult chiar decît filmul poliţist sau melodrama – este genul cel mai formalizat. Altfel spus, codurile sale sînt mult mai la vedere şi există, cum arătam la-nceput, tabuuri mult mai tenace care operează aici. Poţi „reprezenta" Holocaustul în chip de comedie, cum s-a văzut (**La vita e bella**), şi poţi primi un Oscar; dar poţi oare reprezenta acelaşi Holocaust în chip de comedie muzicală, cu numere de dans?...

– Holocaustul nu – dar cine ştie? Războiul din Vietnam însă da – a făcut-o Forman într-unul dintre rarele muzicaluri ale anilor '70, **Hair**. Chiar şi Ku-Klux-Klanul a fost „atacat" pe note – e drept că doar tangenţial, dar într-o scenă de un real efect comic – în ultimul film al fraţilor Coen (**O Brother, Where Art Thou?**), selecţionat la Cannes chiar în compania lui **Dancer in the Dark**.

– LvT n-a „atacat" Holocaustul, dar a atacat un subiect poate şi mai sensibil: Inima unei Femei! „De ce"-ul este evident; în primul rînd pentru că nu-l (mai) interesează Istoria (ca-n **Europa**), apoi pentru că (iarăşi, a dovedit-o) vede în Femeie victima ideală. Nimic – nici măcar Holocaustul, cu toate **Listele lui Schindler** la un loc – nu poate acoperi, ca emoţie pură, spectacolul unei Femei care plînge!

– Mie mi se pare tranziţia perfectă către filmul porno pe care a anunţat că vrea să-l facă (dacă nu o fi şi ăsta vreun „vontrierism"): de la tribulaţiile sexuale ale eroinei din **Breaking the Waves** la partuza (abundentă în gros-planuri) din **Idioterne** (**Idioţii**) şi la „pornografia sentimentelor" dintr-un film altminteri asexuat cum este **Dancer in the Dark**.

„Să stai într-un scaun de catifea şi să faci artă din suferinţa cuiva – mi se pare suprema vanitate, pentru că genul ăsta de artişti au complexe de inferioritate şi au impresia că singura cale pentru a fi luaţi în serios e să-şi taie o mînă. Cred că filmul se complace în exploatarea violentă a durerii. Oricum, toată lumea ar fi înţeles suferinţa Selmei. Dar din cauza complexului său de inferioritate, care îl face să creadă că nu e un artist, Lars vrea să şocheze. Dacă ar crede mai mult în el, n-ar avea nevoie să-şi violeze spectatorii şi să le forţeze emoţiile. E prea facil." (Björk) [...]

„Overture"

Se ştie că LvT a schiţat scenariul lui **Dancer in the Dark** (intitulat, iniţial, **Taps**) încă înainte de a o cunoaşte pe Björk şi că a avut ideea de a o distribui în rolul Selmei după ce a văzut-o în acel videoclip „muzical" de care am amintit, **It's Oh So Quiet**. Ceea ce mi se pare interesant – chiar dacă acum poate trece drept parte a legendei – e că Björk părea predestinată rolului din **Dancer in the Dark**. Selma lucrează într-o fabrică de chiuvete. Şi Björk a lucrat într-una – e drept, de Coca-Cola. Amîndouă aud muzică acolo unde restul lumii nu percepe decît sunetele metalice ale agregatelor şi zgomotul alb al străzii. Selma are un băiat pentru binele căruia e în stare de orice. Björk – idem: e deja de notorietate incidentul din aeroportul din Bangkok, cînd şi-a apărat copilul ca o fiară, agresînd o reporteră care îl hărţuia cu întrebări. Selma se pregăteşte pentru un spectacol de teatru inspirat de **Sunetul muzicii**. E filmul – unul dintre puţinele care au rulat în Islanda la vremea respectivă – pe care Björk l-a văzut şi l-a răsvăzut. *Last but not least*, Selma e aproape oarbă. Într-un interviu de-acum cinci ani, Björk mărturisea că îi plăcea să meargă pe stradă cu ochii închişi.

„Ideea de a-i face atît pe Selma cît şi pe fiul ei victime ale unei cecităţi anunţate mi-a venit mult după ce terminasem de scris scenariul. Văzusem un film de animaţie, groaznic de sentimental, a cărui acţiune se petrecea la New York. Un poliţist găseşte o păpuşă într-o grămadă de vechituri aruncate, i-o dă unei italience pe care o curtează, iar aceasta i-o face cadou fetiţei sale. La un moment dat, fetiţa scapă păpuşa pe jos, iar cînd încearcă s-o ridice, se împiedică şi cade. E prima oară cînd îţi dai seama că, de fapt, era oarbă. E o scenă teribil de eficientă. Apoi, fetiţa începe să vorbească cu păpuşa – la fel ca Bess, în conversaţiile ei cu Dumnezeu, din ***Breaking the Waves****. Ochii păpuşii devin ochii ei, iar la final fetiţa îşi poate vedea, pentru prima oară, mama."* (Lars von Trier)

...Aceasta este interpretarea filmului **Dancer in the Dark**, scris şi regizat de cei „o sută de ochi" ai „doctorului" Lars von Trier şi analizat, în dialog pe computer, de cei patru ochi ai lui Mihai Chirilov & Alex. Leo Şerban. Este povestea unei femei sărmane, Selma, o imigrantă cehă aproape oarbă care se sacrifică pentru ca fiul ei să poată vedea. Este o „tragedie muzicală", considerată de unii o capodoperă şi de alţii, un faliment artistic din toate punctele de vedere. Lars von Trier este danez şi are 44 de ani. Björk este islandeză şi are 35 de ani. Este foarte probabil ca ei să nu mai facă nici un film împreună.

© ***revistanorii****/fragment din volumul în curs de finalizare* ***Dr. Von T şi fantomele sale*** *de Alex. Leo Şerban şi Mihai Chirilov.*

Dansînd cu noaptea (Dancer in the Dark) *de Lars von Trier, cu: Björk, Catherine Deneuve, David Morse, Jean-Marc Barr, Peter Stormare – Primul Lars von Trier distribuit pe marile ecrane din România, primul „Palme d'Or" văzut la noi după nu-se-mai-ştie-cîţi ani, primul film al lui Björk (şi, probabil, ultimul)... Operaţie pe cord deschis, la care unii vor claca, iar alţii vor ieşi căliţi de contactul cu unul din cele mai nemiloase filme făcute vreodată. Atenţie, capodoperă (in)contestabilă!*
■■■■ **(a.l.ş. & M.C.)**

Complexul muzeal Bistriţa-Năsăud
iniţiază un concurs de proiecte
pentru expoziţia de artă plastică **Debut 2002**.

Se pot prezenta la concurs candidaţi din toată ţara care nu au avut pînă acum o expoziţie personală. Sînt necesare: C.V., proiect, 7 fotografii după lucrări: pictură, sculptură, ceramică, foto, arte vizuale.
Muzeul oferă spaţiu de expunere, material publicitar: afiş, invitaţie, cartoline după 4 lucrări expuse. Termen-limită: 1 martie 2002.

Adresa la care vor fi trimise proiectele:
Complexul Muzeal Bistrita Nasaud, Str. General Grigore Bălan Nr.19
4400 Bistriţa, Judeţul Bistrita Năsăud (cu menţiunea ***Pentru CONCURS****)*

Arte vizuale

Eveniment la Muzeul Naţional de Artă: expoziţia Sultana şi Ovidiu Maitec (I)

De la Palatul Dogilor la UNESCO ▮ Mircea Eliade şi aripile rănite ale pămîntului ▮ O epifanie de aur intangibil şi de roşu ▮ Insule, punţi, în calea torturii

DAN HĂULICĂ

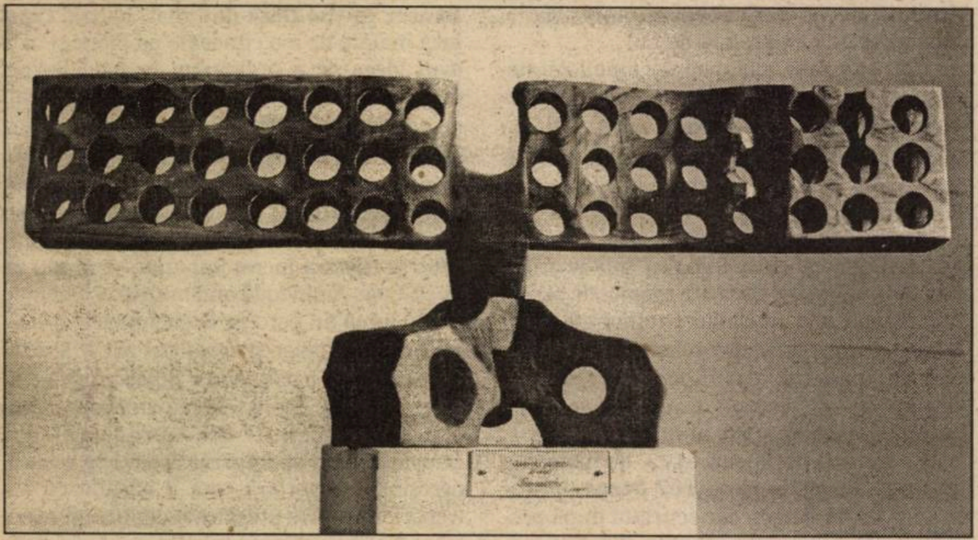

Ovidiu Maitec, ***Radar***

Un gust al discreţiei, ostil redundanţelor explicative, o repulsie salubră faţă de confesiunea ce devine etalaj, un dispreţ ferm pentru precipitările ostentaţiei se regăsesc constant, la *Sultana* şi *Ovidiu Maitec*, în atitudinile lor de artişti. Nimic din năbădăioasa cochetărie, care îi face pe atîţia alţii să paradeze înfipt, în atenţia privitorului, somîndu-l la o complicitate de tipul *m'as tu vu*. Limpezimea nu-i, însă, retractilă, ea răsare dintr-o exigenţă ce se poate dovedi incomod răspicată, explozivă chiar, la adresa exerciţiilor dubioase, şi a manifestărilor de cinism insuportabil. Ne-am întîlnit în astfel de reacţii, nu o dată, Ovidiu Maitec ne-a stat alături, punînd în cumpănă ponderea reputaţiei lui, cînd, bunăoară, încolţită de muşcăturile unei viperine intransigenţe ideologice şi ale unui zelos negativism birocratic, iniţiativa primei expoziţii de sinteză asupra artei româneşti de după război, – pe care o realizam la Muzeul de Artă, împreună cu Theodor Enescu – părea să se clatine iremediabil. Şi cîte alte exemple de solidaritate cu efect salutar, în seria **Critică şi acţiune**, pornită de Anatol Mîndrescu, sau în contextul expoziţiilor de anvergură pe care le-am croit, marcînd nişte jaloane semnificative, cu ocazia Congresului Internaţional de Estetică ori a Colocviului Brâncuşi! Trunchiurile aspre de lemn purtînd dialog cu lîna – sculptură şi tapiserie, înfrăţite într-o mare expunere la Dalles, ori staturile îndrăzneţ oferite spaţiilor libere, în *parcul castelului de la Mogoşoaia*, – astfel de afirmări, la care Ovidiu Maitec contribuise din plin, instituiau făgăduinţe de viitor.

Prezenţa lui, depăşind circumstanţialul, se înscria în arii tot mai largi, opera începuse a emite semnale despre o posibilă îngemănare, între asperitatea unei materii care nu-şi reneagă cicatricile şi eleganţa conturului, a desenului spaţial. Acelaşi an, 1971, îi purtase lucrările la Muzeul Rodin, la a IV-a Expoziţie Internaţională de Sculptură Contemporană, dar şi la New Delhi şi Londra, sau la Festivalul Internaţional de la Edinburgh, unde acest „sculptor extraordinar" – cum îl designa **Observer Review** – izbutise a suscita elogii fără echivoc. Dacă intra în disponibilitatea pieselor mai mici putinţa unei legănări uşoare, abia perceptibile, a unui tremur acordat cu textura mătăsoasă, mai degrabă suavă, a lemnului de nuc, le era, în schimb, proprie o zbatere mai robustă lucrărilor masive ce susţineau expunerea, la Galeria Richard Demarco. Cu greutatea lor austeră, un critic le intuia, inspirat, o mişcare asemenea cu aceea „a aripilor unei mori de vînt, într-o zi liniştită".

Într-o astfel de zi, îmi amintesc, în lumina unui crepuscul îmbietor, am descoperit, înălţîndu-mi ochii, palele ample ale unei alcătuiri semeţ articulate, o **Cumpănă** de Ovidiu Maitec, în balconul etajului de onoare de la Palazzo Ducale. Era în 1972, Bienala veneţiană îşi anexase, pentru cîteva din piesele ei majore, acest peristil prestigios. Compatriotul nostru, care-şi aflase admiratori entuziaşti de talia lui Giuseppe Marchiori, în mediul de întîlniri artistice al Bienalei, înscria astfel un moment de zenit în recunoaşterile la care aspira, pe drept cuvînt, creaţia contemporană a României. În acel punct, contiguitatea cu veacurile slăvite ale istoriei europene ni se revela mai puternic decît oriunde; şi nu pentru a ne retranşa într-un limbaj lenifiant, de abandon paseist, ci, dimpotrivă, pentru a ne deschide unui îndemn energetic nedomolit: cum spunea Pasolini, – „în numele scandaloasei forţe revoluţionare a trecutului".

*

A plonja în insondabilul mileniilor poate fi mai constructiv decît a face cabotaj istoric, printre formaţii temporale mai apropiate. Originalitatea civilizaţiei noastre îşi extrage temeiurile din adîncul ameţitor al preistoriei – gîndea Mircea Eliade – mai degrabă decît din veacurile, mai firave, ale Evului Mediu. Dintr-o atare vechime antropologică, pornea privirea pe care marele istoric al religiilor o îndrepta asupra patrimoniului de forme dăruit nouă de sculptori ca Brâncuşi, Apostu ori Maitec. Filiaţia acestuia din urmă cu Brâncuşi beneficia astfel, într-un text din 1984, de o lectură pătrunzătoare ce lua în consideraţie orizontul miturilor cosmogonice. Raportînd-o radical la coordonatele unui simbolism arhaic, Eliade înşuruba invenţia formelor într-o bătrînă aspiraţie, telurică şi aeriană totodată. Strînsă într-o metaforă coerentă – „aripile rănite ale pămîntului" –, definiţia acestei sculpturi ţîşnea din miezurile afunde către lumile tehnologiei. Apariţia textului în **Secolul 20** pecetluia parcă, anume, asumarea de viitor de care era capabilă cuviinţa severă a lui Maitec, petrecerea lui prin statorniciile arborelui şi ale materiei. Răzbătînd curajos prin această desime, de înţeles şi durată, explorarea lui se încărca de tensiuni interogative.

N-a fost, de aceea, lipsit de consecvenţă, gestul de participare a lui Ovidiu Maitec la **Omagiul** pe care l-au prilejuit, în 1992, în incinta UNESCO, Mircea Eliade şi veghea sa premonitorie la hotarele sacrului. Erau acolo în acel conclav de zile mari, E.M. Cioran, căruia i se adresa deopotrivă Omagiul, prieten de o acută forţă mărturisitoare, Paul Ricoeur, filozoful, propunînd o abordare unde gratitudinea intelectuală făcea un nimb prielnic lucidităţii, erau, deasemeni editori, critici, scriitori şi artişti, ce izbutiseră a lua măsură importanţei lui Eliade. O **Poartă** de lemn, croită de Ovidiu Maitec, ne introducea neşovăielnic ca într-un *temenos* al reverenţei înfiorate, în spaţiul Omagiului, pregnant, nicicum conformist, pe care, sub conducerea Directorului general Federico Mayor, îl aducea UNESCO. Adevărata metaforă a unui demers de gîndire, autoritatea acestei piese sculpturale se lăsa străbătută de o fisură lineară, operînd în materia dură; spunîndu-ne ca lespezile, oricît de robuste, se rotesc totuşi pe un ax lăuntric şi subtil.

...După cum, în sala unde se rosteau intervenţiile omagiale, cea mai frumoasă din sediul UNESCO, îndărătul vorbitorilor, scăldîndu-i într-o epifanie de aur intangibil şi de roşu, urcase ardent o imagine de

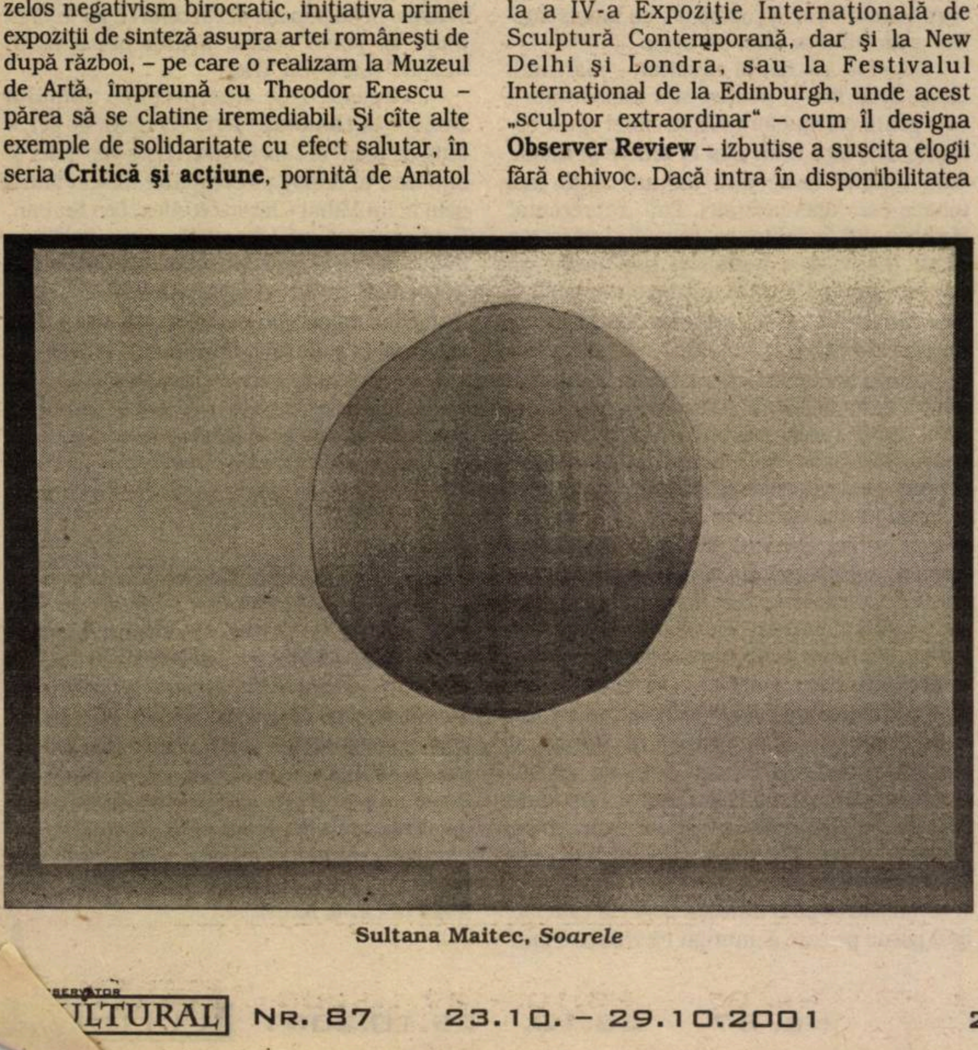

Sultana Maitec, ***Soarele***

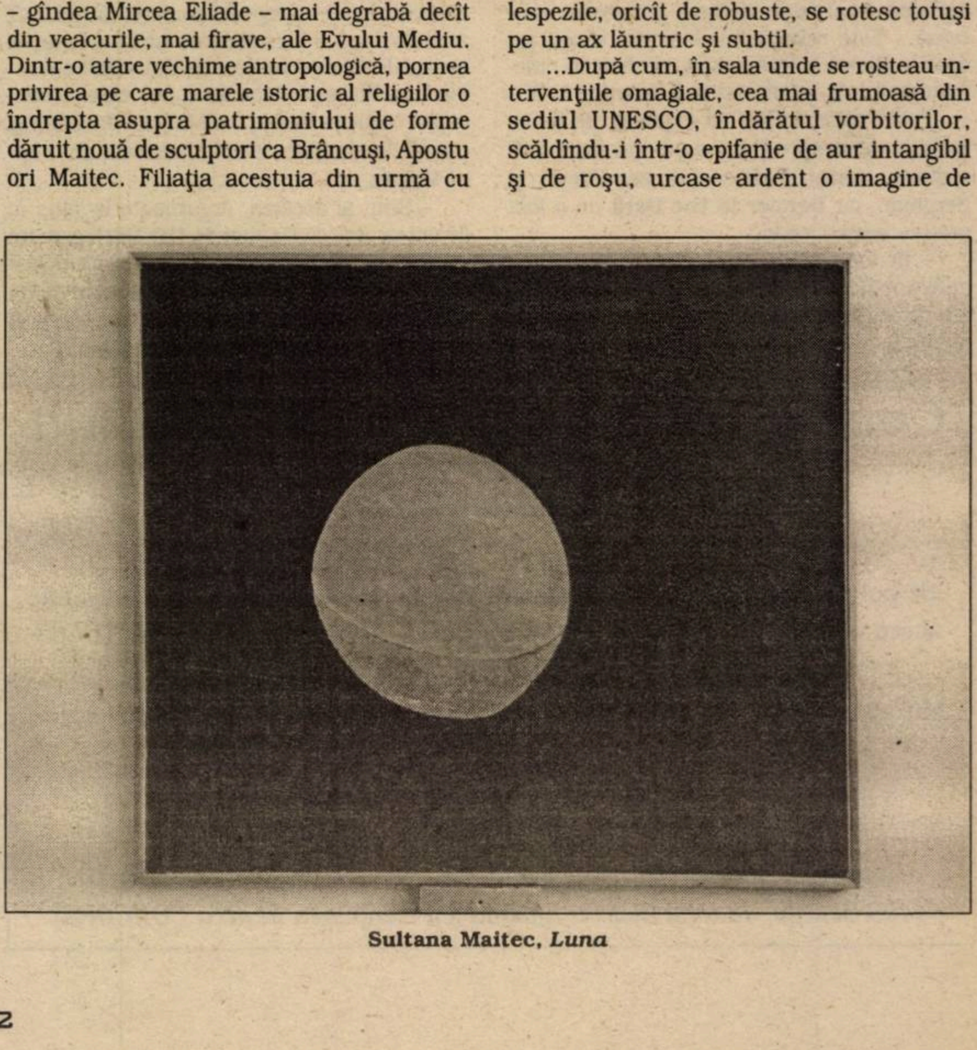

Sultana Maitec, ***Luna***

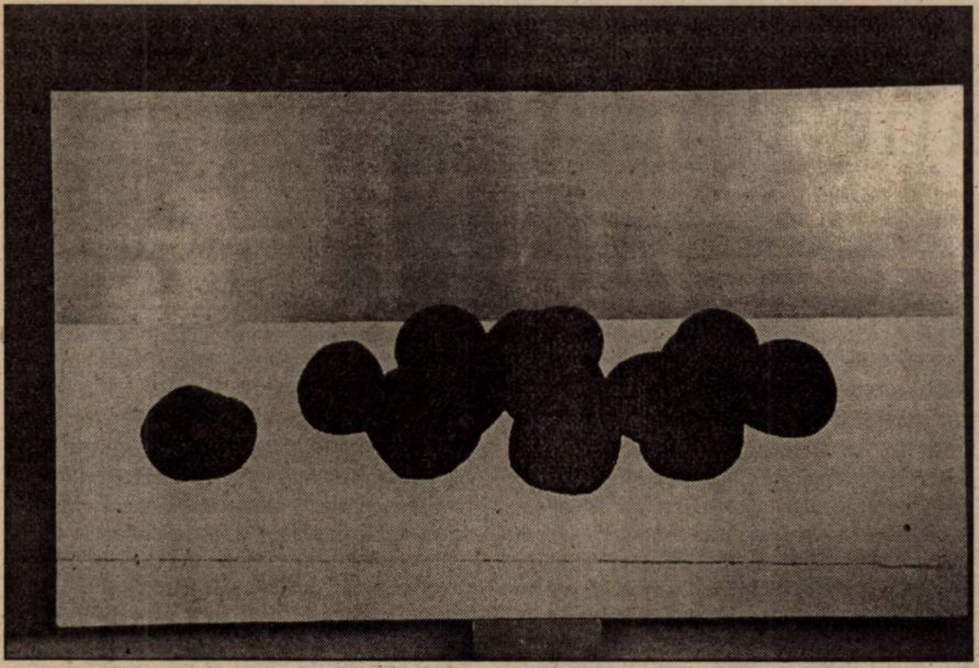

Sultana Maitec, *Pomonă*

Sultana Maitec, o pînză uriaşă, pentru sărbătoarea cugetului care ne reunise.

•

O sărbătoare, de altminteri, se petrecea atunci şi în existenţa artistică a cuplului, multă vreme despărţindu-şi prestaţiile, dintr-un soi de excesivă autocenzură, din voinţa de a nu da loc la înduioşări familiale. Însă rămînînd perfect distincţi, ca vocabular artistic şi mijloace de expresie, între soţii Maitec se încheagă totuşi, dincolo de programe, o ferice complementaritate, – pusă în valoare acolo, pentru prima oară, la UNESCO. Aceste virtuţi unitive – fără a atribui termenului o rezonanţă mistic medievală –, au apărut tot mai perceptibile în expoziţii ulterioare, la Centrul Cultural Român din Paris, la Muzeul Crişurilor din Oradea, nerecuzînd o comunicare care, tocmai, transformă diferenţele în factor de reciprocă stimulare.

Independent de opţiunea care, în ultima vreme, i-a adunat mai des, faţă de public, sub semnul unei sintagme duale, Sultana şi Ovidiu Maitec au împărtăşit, de-a lungul anilor, motive de curiozitate şi de experienţă, un fel deturnat şi ager de a-şi reîncărca bateriile, pentru explorări esenţiale. Îmi răsar în minte, ivindu-se laolaltă, destinşi, emoţionaţi să descopere, la Dublin, în Irlanda, unde am coincis în 1980; privirile ni se încrucişau pe înaripatele decorative ale manuscriselor magnifice, de secol VII şi VIII, pe ceea ce ascundea tezaurul straniu al insulei, înainte de a-şi revărsa influenţa şi a creştină, ei, – Celţii acestei ultime extremităţi – o bună parte din Europa. Maitec nu-şi amintea, poate, că lui Brâncuşi, scriindu-i de la Arcueil, prin 1923, Eric Satie i se adresa cu o turnură uimitoare, *„Druid bun şi drag"*. Dar a fost răscolit să se găsească pe această insulă, sfinţită cîndva de cărturari plini de flacără, şi să retrăiască puterea lor de a accede la universal.

Evangheliarele luxuriante, memorabila **Carte de la Armagh**, şcolile faimoase precum Trinity College, unde trecuseră talente care aveau să ctitorească literatura demnă de libertate, de la Swift la Wilde, toată această aură culturală se contopea cu impresia spontană, de vast şi de verde, cu vitalitatea priveliştii. Mai spre Sud, pe apele întinse, întîrzia prietenul nostru Constantin Tacou, fratele Tanei, – îi plăcea să se îndepărteze de ţărm, ceasuri întregi, singur, pe o luntre fără trufie; semănînd cumva cu pescarul însingurat pe care-l pictase Puvis de Chavannes, cu acel **Pauvre pêcheur**, care se încredea umil elementelor. El însuşi, cel care voia parcă să se piardă în imensităţile inocente, dincolo de zădărniciile contemporane, era un pescar de suflete. Editor invidiat, lui Constantin Tacou, nu de mult plecat dintre noi, i se datora o Bibliotecă definitivă şi inefabilă, aceea a celebrelor **Cahiers de l'Herne**.

Colţuri îndepărtate ale lumii, care ne servesc ca nişte punţi fertile către absolut, avertismente care ne previn, cum spunea Edgar Morin, ca vremea continentalităţilor închise e inevitabil sfîrşită, – toţi sîntem insule, fragile şi preţioase, în calea totalităţii. *Containerele* pe care, nu o dată, le va făuri, convins şi ironic, Ovidiu Maitec, închipuie *relicvare* ale unei atare insularităţi. Dar între ductil şi statornic, sensurile atinse de Sultana şi Ovidiu Maitec sînt multiple, ne vom îngădui, în continuare, să ancorăm în jurul lor.

Expoziţia Sultanei şi a lui Ovidiu Maitec va fi vernisată la Muzeul Naţional de Artă, joi 25 octombrie, la ora 17.

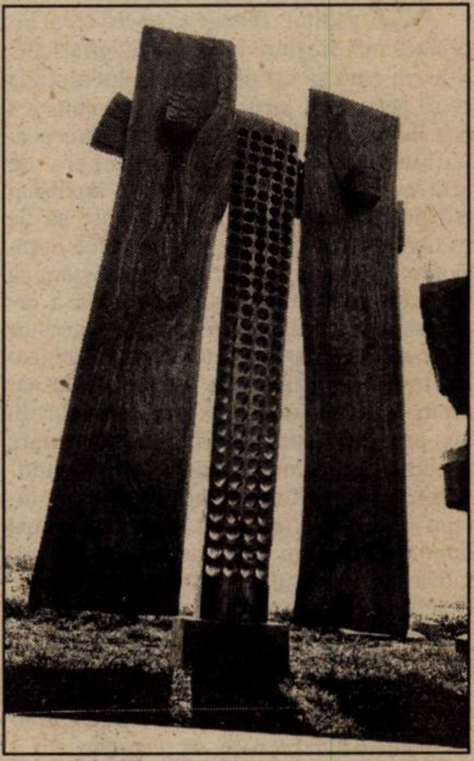

Ovidiu Maitec, *Eroica*

Autoportrete

DAN UNGUREANU

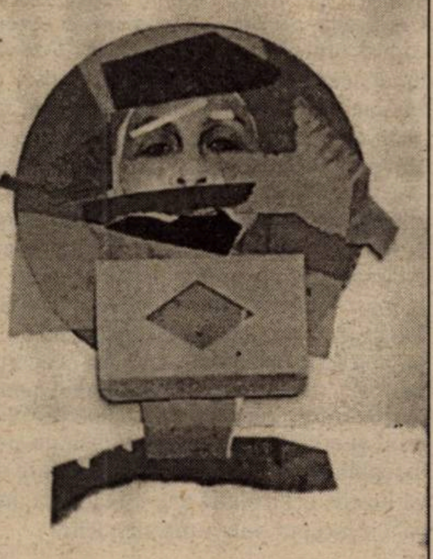

Geta Brătescu – *Capricii*

Înainte de a intra în expoziţie*, uitaţi tot ce ştiaţi despre autoportret, tot ceea ce citiserăţi în cartea lui Octavian Paler, **Un muzeu în labirint – istorie subiectivă a autoportretului**.

Fiindcă autoportretul din a doua jumătate a secolului al XX-lea (1950-2000) nu mai seamănă autoportretului clasic. El nu mai există niciodată singur, nu se mai justifică în sine şi pentru sine. Dacă pictura batalistă a dispărut, şi hoitul ei a căzut peste leşul scenelor mitologice ori de gen, peisajul a supravieţuit, ca şi natura moartă, pînă în secolul al XX-lea. Autoportretul, gen elitist, a trebuit să dea o luptă dură împotriva pozei-de-buletin; dar a izbutit – a izbutit să arate că identitatea trece prin introspecţie. Autoportretul este, în ordinea vizualului, ceea ce este autobiografia în ordinea cuvîntului – vezi Michel Lejeune (**Moi je**, istoria autobiografiei), dovedind, de-ar mai fi trebuit, că narcisismul este o altă formă de agregare a autojustificării.

Trei sînt liniile de forţă găsite de Ileana Pintilie în autoportretul românesc din această perioadă.

Acumularea

Artistul nu mai este sigur de unicitatea identităţii sale şi şi-o repetă în două exemplare, care intră în dialog, sau o reia ca simplu exerciţiu de stil. Aşa fac Suzana Fântânaru (două pasteluri, 1988) şi mai academicul Octav Grigorescu, alternînd tuşa lată, netedă, a guaşei, cu linia subţire, dürerian de precisă, a creionului. În aceeaşi categorie se încadrează şi neorealistul Teodor Graur (două portrete acrilice, 1991), unde duritatea figurii citează afişele de filme-cu-bătaie-şi-vandamme ale ultimului deceniu.

Tot ca exerciţii de stil pot fi considerate şi perechea de colaje ale Getei Brătescu, cu fotografii forfecate (**Capricii 9**), sau cele patru desene ale aceleiaşi autoare, care îşi vede fără simpatie faţa îmbătrînită, încărcînd-o, fellinian, cu tot mai mult machiaj, în fiecare etapă (**Fard. Patru ipostaze**).

Disimularea

„Autoportretul" devine o temă prea egocentrică pentru artist, care o ascunde, ca în Renaştere, sub alt nume, în cadrul altei teme. Ioan Grigorescu se priveşte, distant cu sineşi, în capul tăiat şi înfipt în suliţă al Agăi Bălăceanu, ori, şters şi impersonal, sub chipul lui Narcis (**Narcis**, trei sangvine). La fel, Ana Adam, care strecoară autoportretul printre multe alte desene mărunte, rapide, în peniţă, depuse pe o hîrtie consistentă, cu textură organică de epidermă.

Cel mai departe este dusă ştergerea de sine în dipticul Andreei Flondor, unde autoportretul se reduce la doi ochi, mari, care dispar chiar şi ei în puncte de raster.

Masca

O mască poate fi considerată etapa a patra din **Fard** de Geta Brătescu; Paul Neagu se vede de-a dreptul sub formă de mască, mască antică, fără pupile şi fără privire (**Masca**).

Mai clasice rămîn lucrările tînărului Bogdan Vlăduţă, un nud-autoportret, fără simpatie pentru trup, cu detaşare ascetică faţă de carne, şi la fel de monasticul **Autoportret** ridat şi introspectiv al lui Constantin Flondor, lucrare de maturitate, sferică şi perfectă. Îi face un pandant fericit chipul emaciat şi mistic al lui Gh. Ilea (**Ca frunza de trifoi...**). Autoportretul lui Flondor nu intră în religios, ci formează, mai degrabă, un pandant cu un autoportret-amintire-din-copilărie (**Acasă. În grădină la Cernăuţi**): autoportretul pictorului ridat, la şaizeci de ani, şi copilul voios, care se dă în leagăn, în mijlocul unei grădini luxuriant-protectoare, alcătuiesc o autobiografie imaginară, un racursi în timp şi un bilanţ.

Pentru Horia Bernea şi Ruxandra Grigorescu, autoportretul nu-şi ajunge şi trebuie completat, complinit, împlinit: Horea Bernea ne priveşte din **Triptic**-ul său din 1979 cu ochi aţintiţi, ca în fotografiile lui Avedon, tras la faţă, alături de unul din deja ştiuţii lui prapuri. Ruxandra Grigorescu, dimpotrivă, îşi alătură autoportretului propriu-zis un păretar de bucătărie (autoportret-broderie) şi o carte de bucate cu adnotări zilnice, umane, casnice (autoportret-carte), reconstituind un microcosm domestic.

Pentru tinerii absolvenţi, autoportretul e doar un punct de plecare: autoportretul-palmă, cu striuri care cheamă desluşirile chiromanţiei (Maria Crista), ori se refugiază într-o cutie separată de privitor prin oglindă, oglindă rămasă transparentă, pe rînd, în dreptul buzelor, al nasului şi al ochilor: privitorul îşi vede astfel propriul chip + buzele autoarei (**Dialog**, instalaţie, trei corpuri).

---

* *Expoziţia* ***Autoportretul în România 1950-2000****, deschisă de Secţia de Artă a Muzeului Banatului din Timişoara, cu lucrări alese de Ileana Pintilie, deschisă publicului în perioada octombrie-noimebrie 2001.*

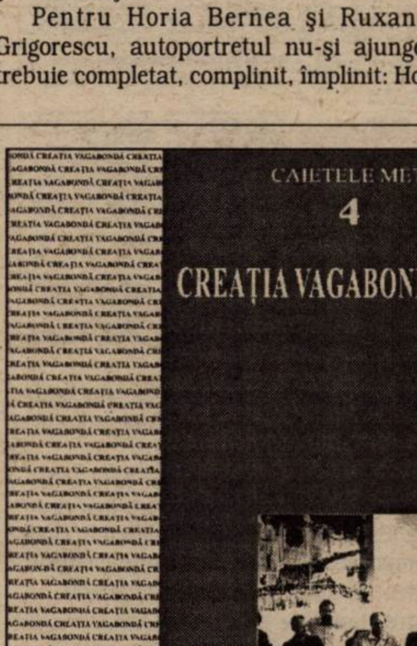

Numărul 4 al **Caietelor META** se intitulează **Creaţia vagabondă**, după numele simpozionului de creaţie alternativă şi „artă vagabondă" organizat de Fundaţia META în perioada 1-3 octombrie 2000. Dintre comunicările (inclusiv artistice) prezentate în cadrul simpozionului: **Grafitti – arta şomerilor artei** (Horea Avram), **Vagabondul şi ochii** (Geta Brătescu), **PROZAC 20 mg, plictiseală, nelinişte** (Liviana Dan), **Criza de conştiinţă perpetuă** (Ionică Grigorescu), **Art of Travel** (Teodor Graur), **Un vagabond cultural sau despre condiţia de „performance artist"** (Adrian Guţă), **O istalaţie textuală** (Mircea Cărtărescu), **Nomadism şi strategii iradiante în cultura actuală** (Alexandra Titu), **„Drumeţul Andrei Cădere"** (Ioana Vlasiu) etc. A rezultat un „produs" artistic expresiv şi incitant, cu deschideri către cele mai „avangardiste" teorii ştiinţifice şi concepte artistice actuale.

Muzică

O nouă stagiune muzicală

Bedros Horasangian

O toamnă neaşteptat de tandră a însoţit atît cuprinderea Festivalului „George Enescu“ cît şi începerea noii stagiuni muzicale bucureştene. N-avem cum să nu ne lăsăm influenţaţi de ce se petrece în jurul nostru (sau chiar cu noi înşine), cînd este vorba să percepem (subiectivi, în primul rînd) opera de artă/evenimentul artistic şi să analizăm (cît de cît obiectivi) ceea ce a fost să fie transmis fiinţei noastre (din cap pînă în picioare, chiar dacă ar fi să recunoaştem că judecăm doar cu partea superioară a organismului...). Aşa că frumuseţea acestor zile bucureştene, unde nostalgiile palid-colorate ale lui Pallady se puteau întîlni cu aromele încărcate de bogate semnificaţii ale propriei noastre memorii involuntare (afective, şi despovărate de balastul erudit-livresc, Proust funcţionînd doar ca un incipit atavic) a contribuit la crearea unei *anume stări* prin care ne-am reintegrat, muzical, la pulsul oraşului. Concertul de deschidere al noii stagiuni 2000-2001 de la Filarmonica George Enescu i-a avut ca protagonişti pe dirijorul Cristian Mandeal şi pe violonista Nurit Pacht. Cele două concerte inaugurale au fost dedicate *Zilei Internaţionale a Muzicii* care, să recunoaştem, a trecut cu totul neobservată, nu doar din cauza priorităţilor americano-afgane. Altminteri, mult mai pedestrele săptămîni ale recoltei sau mustului sau berii au avut nu doar audienţa meritată, ci şi o promovare mediatică pe măsură. Dar să nu începem iar cu bombănelile. Program, clasic şi tradiţional-standard: o uvertură, un concert pentru instrument, o simfonie. De data aceasta, uvertura **Genoveva** op 81 de Robert Schumann, **Concertul pentru vioară şi orchestră** de Johannes Brahms şi mult îndrăgita **Simfonie a 9-a, în mi minor op 95 Din lumea nouă** – evident „lumea nouă“ fiind Statele Unite – de Antonin Dvorak, coincidenţă mai mult decît binevenită ţinînd cont de tragedia americană a ultimelor săptămîni. Partea orchestrală a sunat neaşteptat de bine pentru un început de stagiune, atît uvertura cît şi simfonia avînd contur şi culoare. Cristian Mandeal, în Dvorak, a dat o versiune mai energică, anglo-saxon-beethoveniană, imprimînd ritm şi vigoare unei partituri altminteri cu pasaje lirice şi duios-sentimentale. Acel *sound* specific cehesc (slav, să-i spunem?) a cedat loc unei viziuni mai bărbătoase, care n-a sunat rău deloc aducînd viziunea proprie a unui dirijor deja aflat în deplină maturitate. Nu ne-a displăcut această variantă, chiar dacă aveam în urechi, de mulţi ani, o interpretare mai „colorată“, cu Orchestra Naţională Cehă (parcă...) sub bagheta lui Karel Ancerl. Buna funcţionare a orchestrei este un semn pozitiv pentru stagiunea care urmează şi credem că pregătirea – aparte – pentru festival a contribuit şi ea. Faptul că instrumentiştii noştri se pregătesc altfel cu prilejul marilor manifestări (sînt „altfel motivaţi“, se spune) a fost remarcat şi de alţi comentatori. Am avut parte de un excelent Dvorak, iar viziunea dlui Cristian Mandeal a dat prospeţime acolo unde, de multe ori, ne aşezăm confortabil în micile noastre, prăfuite, obişnuinţe. Solista Nurit Pacht, din Statele Unite, foarte tînără, cu o remarcabilă tehnică şi, deja, umblată prin lume. Concertul lui Brahms este primejdios, pentru că dincolo de pasajele strict tehnice obligă la „fineţuri“ ce nu sînt uşor de depăşit. Chiar dacă de două ori tînăra violonistă a derapat, ea a dovedit o virtuozitate remarcabilă ce poate fi împlinită în anii ce vor veni printr-o mai acuzată percepţie artistică. Un *bis* cu o lucrare, azi clasică, ieri modernă, a lui John Cage a sunat parcă mai bine sub arcuşul violonistei ce foloseşte, spre mirarea noastră, un instrument Amati din... 1678! 1678? Începem să visăm. Stagiunea a debutat cu dreptul. Păcat că au lipsit florile, măcar un buchet – buchetul pentru solistă, credem că nu sărăcea bugetul Filarmonicii. După alte trei zile, deschiderea stagiunii camerale l-a avut ca invitat pe harpistul Ion Ivan Roncea. Deja de ani buni un nume de rezonanţă în lunga listă de virtuoşi români ai harpei, de la Liana Pasquali pînă la Maria Bîldea. Program cu suspans, muzică *latino*, *pop*, *jazz*, suflu proaspăt şi exotic. Multe-multe piese de bravură, cu transcripţii simandicoase ale lui A.R. Ortiz, Michael Amorosi, Ray Pool sau chiar I.I. Roncea, după Villa-Lobos sau alţi giganţi ai *jazz*-ului precum Errol Garner (**Misty** este o piesă ultra iubită de fanii marelui pianist) sau Scott Joplin. O sală plină de tineret s-a bucurat de jucăuşenia şi verva harpistului român. Binevenită ideea (şi conţinutul) acestui concert, care ne arată simplu că acolo unde există entuziasm şi iniţiativă publicul simte imediat. Lucrurile încep să se precipite: se deschide „sezonul“ şi la „Radio“: Orchestra de Cameră Radio (dirijor: Dejan Savic) a propus un program cu lucrări de Haydn, Mozart – un concert pentru pian dintr-un ciclu ce deja se derulează senin şi cuminte sub degetele Danei Borşan – o (inevitabilă) uvertură (de Beethoven, de această dată) şi **Simfonia a VI-a** de Schubert. Încercînd să împace pe toată lumea programul n-a izbutit nici să entuziasmeze – important e că am plecat la drum. Mult mai bine a fost cu concertul de peste două zile cu Simfonia **Linz** a lui Mozart şi, mai ales, **Carmina Burana** a lui Orff. Dirijorul spaniol Enrique Garcia Asensio a pus în valoare calitatea indubitabilă a muzicienilor români. S-a cîntat mai cu nerv, iar soliştii (Felicia Filip, Robert Nagy şi Ştefan Iordache), chiar au strălucit. Ar fi bine ca atenţia şi interesul exprimate de instrumentiştii români cu prilejul Festivalului „Enescu“ să nu se risipească în la-să-mă-să-te-lasul care face „farmecul“ felului nostru de a fi. Nu de azi de ieri, şi nu doar muzical... **Carmina Burana** a ieşit bine într-un concert care ne-a făcut bucuroşi prin ştraiful de hîrtie ce anunţa victorios „Nu mai sînt locuri“. Dacă bucureştenii încep să umple sălile de concert ceva-ceva înseamnă că mişcă în bine şi că televiziunile nu au cîştigat definitiv partida. Momente tari au urmat tot la Casa Radio: un excepţional concert sub bagheta maestrului Horia Andreescu – care a împlinit recent 55 de ani şi-i urăm la rîndul nostru *La mulţi ani*! şi concerte senine... – cu concursul pianistei Mihaela Ursuleasa. Enescu, Bartok – **Concertul nr. 3 pentru pian** – şi **Vox Maris**, poemul simfonic enescian, refuzat de Riccardo Muti şi dibaci transcris în sunete de Andreescu. Bine gîndit program, transmis în direct prin satelit în Uniunea Europeană, iată o premieră demnă de salutat, bine realizat concert – tînăra pianistă vieneză şi-a reconfirmat calităţile care acum peste zece ani uimeau pe melomanii români. Maturizată la 23 de ani şi cu experienţă deja, Mihaela Ursuleasa ne-a încîntat şi în recitalul din ziua precedentă cu lucrări în exclusivitate ale maeştrilor vorbitori de limbă germană: Schubert, Schumann, Brahms. Un mic festin pianistic unde **Dansurile Davidienilor** ne-a amintit de rafinamentele lui Perahia, iar eleganţa frazării din sonata de Brahms de bogăţia sonoră pe care o poate imprima Valentin Gheorghiu. Multitudinea mijloacelor de expresie şi bogăţia nuanţelor anunţă unul dintre maeştrii claviaturii de mîine. Că veni vorba de pianişti români: ar fi frumos ca în aceste zile cînd s-au împlinit 40 de ani de la moartea profesoarei Constanţa Erbiceanu să ne aducem aminte de ea. Nu doar pentru că l-a îndrumat pe Valentin Gheorghiu (de altfel şi Silvia Şerbescu i-a fost elevă...), ci pentru că un anume tip de om şi muzician, complex şi de mare calitate umană, devine pe zi ce trece mai rar. Cine ar putea să le înlocuiască pe Florica Muzicescu şi Aurelia Cionca, pe Cella Delavrancea sau Constanţa Erbiceanu? De ce nu, poate chiar Mihaela Ursuleasa, azi într-un moment de ascensiune al propriei cariere muzicale. Dar viaţa nu înseamnă doar glorie şi succese, mai rămîne ceva, de nespus uneori, pe care doar armoniile muzicale le pot exprima. Mai putem crede oare în ele? Despre Nelson Görner, care a concertat într-un Brahms de zile mari (sub bagheta lui Camil Marinescu şi cu concursul Orchestrei simfonice a Filarmonicii) nu putem spune decît că are „stînga“ lui Errol Garner, dreapta lui Ellington şi sensibilitatea lui Thelonius Monk: un pianist ieşit din normă, într-un concert cu „normă“/miză mare (şi **Concertul pentru orchestră** de Bartok a ieşit bine) care e deja iubit şi admirat la Bucureşti făcîndu-ne să aşteptăm cu emoţie Festivalul de Jazz care va începe peste două zile. Stagiunea muzicală a început sub bune auspicii.

Ecouri ale Festivalului George Enescu

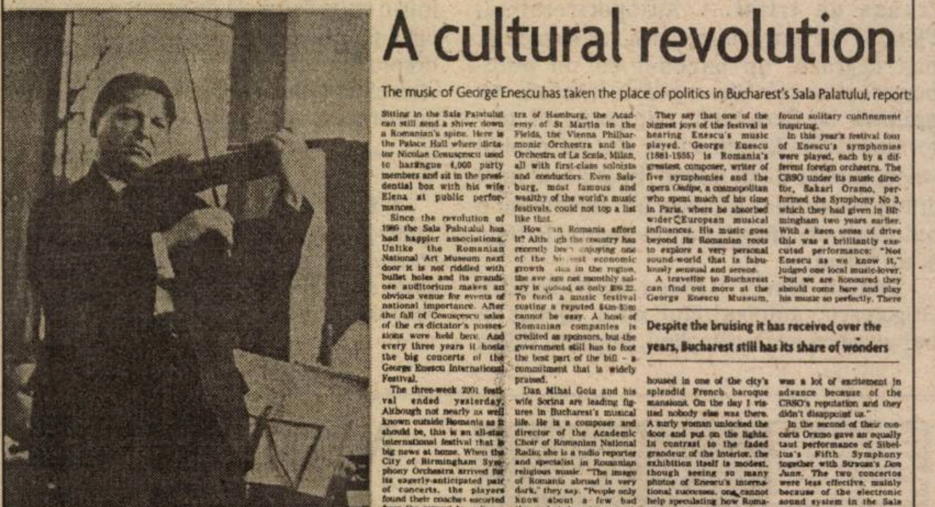

A cultural revolution

The music of George Enescu has taken the place of politics in Bucharest's Sala Palatului, report

Despite the bruising it has received over the years, Bucharest still has its share of wonders

Într-o ediţie recentă a ziarului britanic **Financial Times**, Richard Fairman semnează o cronică a Festivalului „George Enescu“, care a avut loc la Bucureşti în perioada 8-28 septembrie a.c.

Intitulat **A cultural revolution (O revoluţie culturală)**, articolul începe prin a da referinţe despre clădirea şi istoria Sălii Palatului, una dintre sălile în care au fost programate concerte. Susţinînd că „muzica lui George Enescu a luat locul politicii în Sala Palatului din Bucureşti“, Fairman aduce elogii compozitorului care a dat numele unui festival din păcate, consideră el, prea puţin cunoscut în afara graniţelor româneşti. Cronicarul trece în revistă numele marilor orchestre simfonice europene (Orchestra din Paris, Filarmonica din Londra şi cea din Viena sau Orchestra din Milano) care au susţinut concerte la Bucureşti în această perioadă şi care, prin prezenţa lor aici, au dat o şi mai bună notă ediţiei din acest an a festivalului. Fairman este impresionat, de asemenea, de somptuozitatea şi acustica sălii de concerte a Ateneului Român, afirmînd că „nu există, probabil, în toată lumea, o mai frumoasă sală de concerte de aceste dimensiuni, iar acustica e excelentă“.

Vineri 19 octombrie 2001 a avut loc în Foaierul Teatrului Act din Bucureşti (Calea Victoriei nr. 120), vernisajul expoziţiei **Autofotografie**, a fotografei Maria Gălie. Expoziţia poate fi vizită pînă la data de 20 noiembrie.

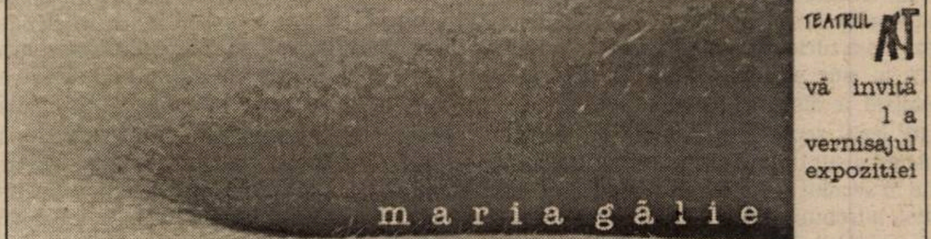
TEATRUL ACT
vă invită la vernisajul expoziţiei
maria gălie
fotografie
teatrul act - 19 oct. 2001 ora 19 - calea victoriei 126

reviste străine

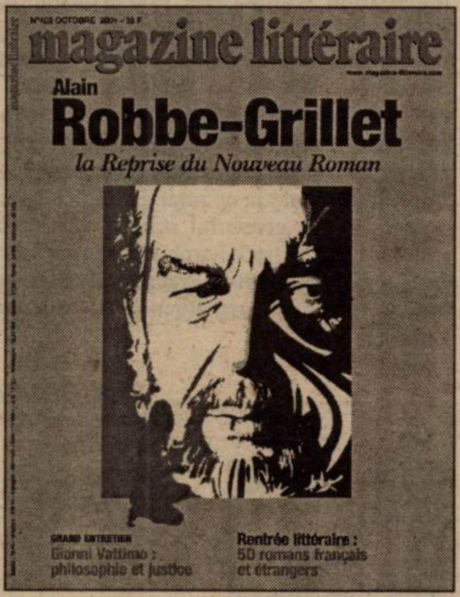
N°402 OCTOBRE 2001
magazine littéraire
Alain
Robbe-Grillet
la Reprise du Nouveau Roman
GRAND ENTRETIEN
Gianni Vattimo : philosophie et justice
Rentrée littéraire : 50 romans français et étrangers

Numărul 402 (octombrie 2001) al revistei **Magazine littéraire** îl are „în centru“ pe Alain Robbe-Grillet, unul dintre liderii (dacă nu cumva liderul) „noului roman francez“, devenit între timp scenarist de film şi... octogenar. „Dosarul“ – foarte viu şi consistent – se deschide cu un interviu realizat de Jean-Jacques Brochier cu scriitorul, sub titlul **La Reprise du Nouveau Roman**. Modelele sale literare şi filozofice, biografia şi opera sînt „revizitate“ cu farmec şi umor. Nu lipsesc, fireşte, paginile bio-bibliografice, „filmul“ carierei şi celelalte. Pline de spirit şi de acuitate sînt autodefiniţiile inedite ale autorului reunite sub sigla **„J'aime, J'aime pas“**. Iată una din ele: „J'aime connaître la règle. Je n'aime pas la respecter“. Grupajul mai conţine, între altele, eseuri şi comentarii despre activitatea lui Alain Robbe-Grillet, semnate de Francine Dugaast-Portes (**Alain Robbe-Grillet – le Pape du Nouveau Roman?** – probabil cel mai interesant comentariu al dosarului), Anne Simonin (**Sous le signe de Minuit**), Tom Bishop (**Robbe-Grillet à New York**), Jean Roudaut (**Le cercle autobiographique**), Benoît Peeters (**Un cinéaste à redécouvrir**), René Prédal (**La réception critique des films**), precum şi „scrisori“ către autor ale unor prieteni scriitori, încă în viaţă sau dispăruţi: Philippe Sollers, Jérôme Lindon, Marguerite Duras, Michel Leiris, Jerôme Charyn, Jean Cocteau. Fotografiile cu care este asezonat acest „dosar“ au fost realizate de soţia scriitorului, Catherine, ea însăşi scriitoare (autoare a două „romane sulfuroase“ sub pseudonimul Jeanne de Berg) şi actriţă în filmele soţului său. În paginile 36-38, Catherine Robbe-Grillet acordă un incitant interviu lui Valérie Marin La Meslée.

Revista mai cuprinde, ca punct de interes, şi un interviu cu filozoful italian Gianni Vattimo (**De la justice du Droit a la Justice**), realizat de Santiago Zabala.

conflict

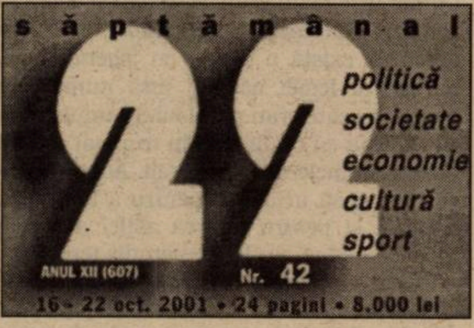

Numărul 42 al revistei **22** găzduieşte două ample replici polemice ale lui Leon Volovici şi, respectiv, George Voicu la adresa unui articol-serial al lui Sorin Antohi despre **Ravelstein**, cel mai recent roman al lui Saul Bellow. „Serialul“ (**Saul Bellow – Ravelstein: ficţiune, memorie, istorie**) publicat, cu o lună în urmă, în paginile **22**-ului, se ocupa pe larg de „dosarul Eliade“ (redeschis de scriitorul american în pagiile romanului său), lansînd o serie de acuze cel puţin stranii la adresa „anti-antisemitului George Voicu“ şi a aşa-zisului „Shoah business“ care ar avea drept scop linşajul moral al lui Eliade în virtutea angajamentului său legionar din tinereţe. Nu sînt singurele acuzaţii „nedumeritoare“ ale lui Sorin Antohi. Să vedem însă replicile. Mai întîi, cea a sociologului şi profesorului Leon Volovici care, cu această ocazie, reia seria scrisorilor pe teme româno-evreieşti începută acum zece ani în aceeaşi revistă la invitaţia Gabrielei Adameşteanu. Articolul său, intitulat **Scrisori din Ierusalim. Lui Sorin Antohi**, este chiar o scrisoare, redactată pe un ton familiar, dar îndurerat. Iată cîteva fragmente, sperăm ilustrative: „Amestecînd planurile, ai definit «industria Holocaustului» în spiritul lui Finkelstein şi al lui Garaudy, «o gigantică operaţiune de comunicare publică, construcţie politică şi inginerie financiară» şi «versiunea radicală a mitului sionist fondator al statului Israel», lăsînd să se înţeleagă că este totuna cu ceea ce nu puţini intelectuali evrei sau israelieni semnalau, cu firesc spirit critic, şi anume formele parazitare sau deformante pe care le ia memoria Holocaustului în viaţa politică, în cultura de consum sau în discursul public. Înainte de a fi un «mit», Holocaustul a însemnat tragedia imensă a unui popor condamnat la anihilare sistematică şi este şi astăzi o componentă biografică şi psihică a celor mai mulţi dintre israelieni, ca şi a majorităţii evreilor de pretutindeni din generaţiile de după război. Perpetuarea memoriei Holocaustului poate lua şi forme derizorii, propagandistice sau de prost gust, cum se întîmplă cu orice important eveniment istoric cu mare impact asupra conştiinţelor, dar toate acestea nu constituie o «gigantică operaţie» şi o «industrie» ci efecte secundare ale unei memorii traumatizate. Poţi fi sensibil sau nu la această tragedie, eşti liber să te îndoieşti de caracterul ei unic, departe de a fi numai de sorginte «teologico-mistică». Ceea ce nu ne putem îngădui, însă, este tratarea subiectului cu vervă şi ambiguităţi frivole“; „Recunosc că îmi scapă mecanismul deductiv prin care romanul unui cunoscut scriitor american devine o ilustrare a «industriei Holocaustului», se conexează cu *political correctness*, dovedeşte solidaritatea evreiască şi se intersectează cu chestiunea despăgubirilor. Îmi scapă, mai ales, cum se poate încurca în plasa unor asemenea deducţii nu un publicist confuz şi tendenţios, ci Sorin Antohi?“; „Emiţi judecăţi foarte aspre la adresa angajamentului politic de tinereţe al lui Eliade, ca şi despre comportamentul lui moral ulterior, dar cînd găseşti astfel de aprecieri la alţii (chiar mult atenuate), mai ales dacă este vorba de «evrei», atunci ele devin o emanaţie a «industriei Holocaustului» sau, cum afirmă alţii, o «campanie israeliană» sau «evreiască» împotriva lui Eliade şi, de ce nu, o «conspiraţie»“; „Şi apoi ce vrea să însemne acest «anti-antisemit»? Amîndoi sîntem convinşi că anti-antisemiţi sînt şi ceilalţi intelectuali implicaţi în polemică, de aceea această distincţie acordată lui Voicu e o gafă, crede-mă, ofensatoare la adresa celorlalţi. Sau ai folosit-o cu sensul de «filosemit»?“

Iată acum cîteva extrase din replica lui George Voicu (**Ravelstein: text şi pretext**). După ce demontează în perfectă consonanţă cu Leon Volovici aserţiunile lui Sorin Antohi, el îi dă acestuia şi o replică directă: „Incomprehensibil pentru mine este şi ceea ce urmează în textul domniei sale: «George Voicu, cu sprijin extern, atacă doi corifei ai înaltei culturi româneşti contemporane, Gabriel Liiceanu şi Nicolae Manolescu: prin asta întreaga cultură înaltă românească din toate timpurile e marcată cu stigmatul antisemitismului». Nu pot decît să-mi exprim perplexitatea în faţa acestei inferenţe de-a dreptul misterioase: cum adică, dacă i-am criticat pe cei doi «corifei» pentru nişte – recunoscute chiar de preopinentul meu – «gafe monumentale», «întrega cultură înaltă din toate timpurile e marcată de stigmatul antisemitismului»? Domnul Antohi nu oferă nici o justificare. Oferă, în schimb, un raţionament tipic conspiraţionist: «...toată lumea se gîndeşte la comploturi şi maşinaţiuni, ba antisemite, ba anti-antisemite». Nu ştiu dacă «toată lumea» gîndeşte polemica în cauză în termenii teoriei conspiraţiei, dar e sigur că d-l Antohi o face“. Şi concluzia privitoare la surprinzătoarea incriminare a romanului lui Saul Bellow: „Eseul său contestă o ficţiune. E dreptul d-lui Antohi. Numai că o face cu argumente fictive. Şi nu atît pentru a-l combate pe Bellow, cît pentru a propune o ficţiune ideologică“.

de ici, de colo

fondat în 1881 Anul XI Numărul 39 - serie nouă - (569) - 11 octombrie 2001

CONTEMPORANUL
ideea europeană

Revistă naţională de cultură, politică şi ştiinţă director Nicolae Breban

Revista **Contemporanul. ideea europeană** (nr. 39/ 2001) prezintă pe spaţii largi „evenimentul“ celei de-a IV-a ediţii a întîlnirilor de la Neptun ale scriitorilor români din lumea-ntreagă. E vorba de fapt de o anchetă despre măreţul moment la care au răspuns următorii scriitori prezenţi la „lucrări“: George Vulturescu, Gellu Dorian, Stelian Tănase, Radu Aldulescu, regretatul Iustin Panţa, Ioan Flora, Alexandru George, Vasile Vasilache, Sanda Stolojan, Christian W. Schenk, Dinu Flămând, Daniel Bănulescu, Ana Blandiana, Cassian Maria Spiridon, Denisa Comănescu, Adrian Popescu, Slavco Almăjan, Irina Mavrodin, Henri Zalis, Nicolae Breban şi la urmă, cu voia dumneavoastră, Eugen Uricaru. Ancheta este „ilustrată“ cu tradiţionalul montaj fotografic – poze de grup, veselie, consens etc. Opiniile culese de la participanţi sînt destul de vagi, protocolare, unele cu un uşor iz triumfalist sau prăfuit – de fapt, glose pe marginea temei **O singură literatură română**, a „confluenţelor“, a prieteniei între popoare etc. etc... Mărturisim că ne-ar fi interesat mult mai mult să vedem ce s-a discutat, care au fost eventualele controverse etc. În loc de asta, trebuie să ne mulţumim cu tradiţionalul „pupat toţi Piaţa Independenţei“, garnisit cu un inefabil iz festivist de Cîntarea României.

Luceafărul

Săptămînal de literatură. Nr. 35 (527). Serie nouă iniţiată de LAURENŢIU ULICI. Miercuri, 10 octombrie, 2001

Numărul 35 al revistei **Luceafărul** este ocupat aproape în întregime de comentarea volumelor premiate de Uniunea Scriitorilor din România pe anul 2000. Nu lipsesc, pe ultima pagină, fotografiile de la eveniment. Cu puţine excepţii, comentariile pe marginea respectivelor volume se „remarcă“ printr-o întristătoare lipsă de spirit critic; protocolare, multe din ele plate, rebarbative, scrise parcă din obligaţie... Nu-i de mirare: despre premiile USR nu se poate scrie decît cu respect pios. E adevărat că mare parte din premii au fost, anul acesta, meritate, dar parcă mai mult nerv în comentarii n-ar fi stricat. Predomină un aer de îmbîcseală, de casă cu molii. Întrebarea e însă cine ar putea să mai aducă viaţă la această revistă, întrucît colaboratorii pe care mai poate conta, de la o vreme, **Luceafărul** sînt, cu rarissime excepţii (şi acestea conjuncturale), fie de tot insipizi şi lipsiţi de personalitate, fie prea blazaţi şi uzaţi. Articolele şi comentariile despre laureaţi sînt semnate, în ordine, de Barbu Cioculescu (care scrie despre Gheorghe Grigurcu), Vasile Spiridon (despre Petre Stoica), Radu Voinescu (despre volumele de versuri ale Angelei Marinescu şi Anei Blandiana), Mariana Criş (despre romanul Norei Iuga), Liviu Grăsoiu (despre antologia de poezie a lui Constantin Abăluţă), Mariana Criş (despre **Istoria dramaturgiei româneşti contemporane** a lui Mircea Ghiţulescu), Magdalena Boiangiu (despre Iosif Naghiu), Graţiela Popescu (despre cartea „pentru copii“ a lui Pavel Şuşară), Iulian Boldea (despre Al. Cistelecan), Octavian Soviany (despre Marin Mincu şi Tudorel Urian), Victor Cubleşan (despre Ion Vartic), A.S. Bogdan (despre romanul lui Ovidiu Verdeş), din nou Graţiela Popescu (despre „debutanta“ Simona Tache), Georgeta Drăghici (despre altă „debutantă“, Ana-Stanca Tăbăraşi). Lamentabil ni s-a părut encomionul Marianei Criş despre cartea lui Mircea Ghiţulescu. La rîndul lui, Radu Voinescu citează cu mult respect din recent apăruta „istorie“ a lui Marian Popa, adevărată colecţie de orduri ale literaturii române... Cît despre actualul stil critic al lui Barbu Cioculescu, exersat, nu demult, în paginile **României literare** întru tămîierea lui Marius Tupan, nu putem decît să ne declarăm întristarea: şi totuşi este trist în lume... Foarte interesante, în schimb, comentariile lui Bogdan Ghiu despre cele două traduceri premiate: **Cartea neliniştirii** de Fernando Pessoa şi **Timpul regăsit** de Marcel Proust.

Pe lîngă toate aceste prezentări şi eseuri, trebuie menţionată şi **Cronica de spectacol** realizată de Mariana Criş, care colectează opinii ale premiaţilor şi explicaţii din culisele juriului (răspund, aici, Ion Pop şi Florin Iaru). Întrucît nepremierea volumului de corespondenţă inedită dintre Eminescu şi Veronica Micle a făcut subiectul unor discuţii, credem necesar să cităm o parte din explicaţia oferită de Florin Iaru: „A-l premia pe Eminescu era un fapt absurd, iar a intra în competiţie cu alţi autori era un fapt nedrept. A-l premia pe Eminescu pentru un lucru la care noi nu trebuia să avem acces, fiind corespondenţa lui. Din acest motiv, eu am fost cel care întotdeauna m-am împotrivit trecerii pe listă a acestui volum celebru“. Pe de altă parte, dacă ne gîndim puţintel, poate n-ar fi stricat, totuşi, un premiu, măcar pentru cei care s-au ocupat de apariţia acestui volum...

CARTEA
Periodic de atitudine culturală

Anul 1, numărul 6, august 2001

Periodicul băcăuan „de atitudine culturală“ **Cartea** continuă, fidel misiei sale, seria de numere dedicate oamenilor de cultură născuţi sau stabiliţi în zona Bacăului. Este o atitudine meritorie, de o reală importanţă pentru istoria literară, cu rezultate care se cer consemnate. Numărul 6 pe anul în curs al publicaţiei se ocupă de personalitatea filozofului şi prozatorului Ştefan Zeletin, autorul cîtorva lucrări de referinţă pentru gîndirea politică românească: **Burghezia română**, **Neoliberalismul** şi **Ţara măgarilor**. Cel mai interesant material, bogat în informaţii despre viaţa şi opera acestuia, este, de departe, interviul pe care medicul, scriitorul şi profesorul universitar C.D. Zeletin (fiul lui Ştefan Zeletin) îl acordă conducătorilor revistei, Ioan Enache şi Viorel Savin, sub titlul **„...pornind de la liberalismul stihinic în care întîmplarea este producătoare de bunuri materiale!“**. Sînt, de asemenea, comentate lucrările de filozofie, sociologie, economie ale lui Ştefan Zeletin – practic, întreaga operă face obiectul acestui număr monografic. Însă, tocmai cînd să ne declarăm pe deplin mulţumiţi, descoperim, întorcînd foaia, recenziile hilare ale lui Ioan Pietreanu şi I.G. Rareş. Sincer, nu ne putem abţine să nu decupăm cîteva perle, pentru amuzament: „Respectîndu-şi harul poetic şi aflat în momente faste de rodire spirituală, Alexandru Dumitru a scos a patra carte“ (Ioan Pietreanu); „Se simte mocnirea unei vîlvătăi, e o nemulţumire continuă în textele lui I.T. Iovian, se aşteaptă o iminentă explozie“ (I.G. Rareş). Şi tot I.G. Rareş despre acelaşi I.T. Iovian: „Poetul priveşte cu prea multă duritate şi neîncredere realitatea, dar se foloseşte de ea pentru a scoate din adînc sămînţa roditoare de idei“. „Adînc“ spus!

Una peste alta – e de bine, dar cu amendamente....

Proză

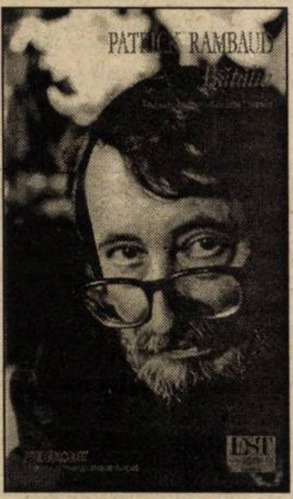

Patrick RAMBAUD
Bătălia
Traducere din limba franceză de Irina Mavrodin, Editura Est, Colecţia „Literatură contemporană", Bucureşti, 2001, 288 p., f.p.

Pe lîngă două persoane apropiate lui Patrick Rambaud, acest roman este dedicat, în al treilea rînd, lui Balzac, cu scuzele autorului; **Bătălia** este un proiect nefinalizat, care ar fi făcut parte din **Scene din viaţa militară**. Anunţat din 1833 într-o scrisoare către doamna Hanska, subiectul închipuie bătălia de la Essling dintre Napoleon şi conducătorul armatelor austriece, arhiducele Carol: „Prin cartea asta", citează Patrick Rambaud în dosarul de **Note istorice**, „vreau să vă introduc în toate ororile şi în toate frumuseţile unui cîmp de bătălie [...]. Nici un cap de femeie, numai turnuri, cai, două armate, uniforme; din prima pagină se aude bubuitul tunului care încetează în ultima; o veţi citi prin fumul cîmpului de bătălie şi cînd veţi fi închis cartea, va trebui să fi văzut totul prin intuiţie şi să vă amintiţi de bătălia asta ca şi cum aţi fi asistat la ea".

Totul începe de la Darwin. El se naşte în 1809, anul bătăliei. Notele istorice de la sfîrşitul cărţii încep prin consemnarea pe o pagină a personalităţilor culturale ale acestui an; astfel, în acel moment, Nerval are un an, Hugo 5 ani, Balzac doar 10, Stendhal 26 de ani, şi lista continuă, de-a lungul vîrstei umane, pînă la Sade (în etate de 69 de ani) şi Haydn, menţionat cu cei 77 de ani ai săi. Nu sînt uitaţi comandanţii militari şi nici nobilii. Parte dintre persoanele istorice din acest tablou cronologic sînt personaje în roman. Ba chiar, în paginile acestuia apare la un moment dat un general... Rambaud. Incluzînd o bibliografie „la vedere", **Notele istorice** într-un capitol de tip *laborator*, polemic, în care devine evident faptul că avem de-a face cu o bătălie culturală, ascunsă de „bubuitul tunului" şi de „fumul" din linia întîi. În primul rînd descrierea balzaciană se bazează la Rambaud pe noţiuni de cinematografie; aici se face şi sensibila joncţiune cu tehnica de roman a secolului al XIX-lea. Planul vizual cinematografic presupune într-o anumită accepţie decupajul sau existenţa *scenelor*, termen familiar realismului francez, de la Balzac la Zola. Personajele se încadrează într-o situaţie oarecare şi, pînă la secvenţa următoare în care apar, nu mai avem nici o informaţie despre ele. Spaţiul liber dintre „scene" este lăsat pe seama cititorului, dacă nu în totalitate, măcar în liniile sale generale. O punere în abis în acest sens este aluzia omniprezentă la teatru: de pildă, foarte curioşi de desfăşurarea bătăliei sînt vienezii, care se abrucă pe meterezele cetăţii pentru a observa cu ajutorul lunetelor închiriate lupta. Chiar şi o trupă întreagă de teatru îşi face aici apariţia; este astfel permanent subliniată distincţia persoană reală/personaj. Apoi, în fresca închinată Vienei la 1809, în ajunul bătăliei, doi militari, Henri Beyle (alias Stendhal în lumea literară) şi nobilul Périgord, văd în trecere o reprezentaţie cu marionete şi pitici a monologului lui Richard III. Pagini mai tîrziu, Napoleon rosteşte un monolog, îndoit fiind de soarta luptei: „Mă urăsc cu toţii! [...] Mă detestă, iar eu nu iubesc pe nimeni. Nici chiar pe fraţii mei. Ba nu. Îl iubesc poate pe Joseph, din obişnuinţă, pentru că-i cel mai mare. Şi pe Duroc. De ce? Pentru că nu ştie să plîngă. Pentru că este sever. Unde este? De ce nu-i aici? Dar dacă şi el mă urăşte? Şi eu? Oare mă urăsc şi eu? Nici măcar. Eu n-am nici o părere despre mine. Ştiu că doar o forţă mă tot împinge şi nimic nu o poate împiedica. Trebuie să merg înainte fără voia mea şi împotriva lor".

Concurenţa cu lectura spectacolului şi a punerii în scenă este discuţia feministă; violuri, uniforme, cai murind sau în paradă – tema este dezvoltată pe baza părerilor domnului Henri Beyle despre dragoste, necombatant din cauza unei maladii venerice, oscilant între o actriţă şi o fiinţă cu sînge albastru. Respins de cea din urmă, naratorul insinuează: „Asta contrazicea teoriile lui Henri, pentru că el îşi închipuia că iubirea depăşeşte şi şterge graniţele dintre familii şi naţiuni." Pe seama personajului Henri Beyle se fac aluzii la teorii despre iubire, strînse de Stendhal sub titlul **De l'amour**. În altă parte Henri este surprins de neplăcuta revenire a bolii sale, tocmai în momentul în care se pregătea să-i spună adio unei artiste.

În privinţa tabloului de epocă al Vienei la 1809, este păstrat şi accentuat cosmopolitismul, eteroclitul care însoţeşte masele de oameni. Un singur exemplu, al Praterului. Mme de Stäel (prezentă în bibliografie cu **De l'Alemagne**) notează că „l'empereur et ses frères veulent être considérés [à la promenade] comme de simples particulier – ... puis l'on aperçoit souvent au milieu de toute cette foule des costumes orientaux, hongrois et polonais, qui reveillent l'imagination". Rambaud completează peisajul cu „pavilioane, căsuţe, cabane, un chioşc chinezesc, o vilă în stil elveţian, colibe de sălbatici, un întreg talmeş-balmeş" creat cu scopul de a oferi distracţii tuturor. Pentru sublinierea veridicităţii acestei faune umane se cuvine să lărgim toposul Praterului cu o mărturie românească. Deşi în afara contextului, **Însemnare a călătoriei mele** de Dinicu Golescu păstrează 20 de ani mai tîrziu aceleaşi amănunte despre „plimbarea ce se numeşte Prater": „La mîna stîngă a acestei alei, multe lostarii şi birturi, şi berării, şi şcoale, unde învaţă cum înnoate. Şi toate aceste zidiri, ce dau băuturile, au împrejurul copacilor mii de mese şi scaune, pe la carii fiecare şade şi îşi împlineşte pofta".

Spectacolul naţionalităţilor din Viena din perspectiva indiferenţierii va fi reluat într-o altă gamă stilistică pe cîmpul bătăliei, amestecul surprinzînd acum latura anatomică. În scurtele opriri în spatele frontului, în cetatea Vienei şi în apropierea lui Henri Beyle îl aflăm pe Friederich Staaps, studentul care pregătea în numele unei asociaţii secrete un asasinat împotriva lui Napoleon. După cum afirmă autorul, el încarnează o anumită percepţie asupra lui Napoleon, cea a tiranului. Împăratul are astfel o descriere complexă, acoliţii lui militari avînd o părere despre el, servitorii şi gardienii săi egipteni (mamelucii!) fiind un suport pentru elementul fiziognomic al aventurierului ş.a.m.d. Tentativa de asasinat eşuează, dar în portretul lui Friederich Staaps este loc pentru cîteva referinţe livreşti şi nu numai: „Se credea ales de Dumnezeu. Auzise voci. Citise poemul **Oberon** de Wieland [...] mai ales pe Schiller, pe sentimentalul Schiller... şi devenise un fel de Ioana d'Arc". Se vede aici o parodie a idealurilor romantice, „a naţiunii înrobite de tirania lui Napoleon", concept operaţional în viziunea lui Nicolae Filimon din **Friederich Staaps sau Atentatul de la Schönnbrunn în contra lui Napoleon I**.

Dar toate aceste ideologii ale romanului şi bătăliile cu miză literară, culturală din cuprinsul său sînt aneantizate de prezenţa morţii. Bătălia de la Essling, indecis terminată, deschide în istorie epoca marilor pierderi de vieţi omeneşti. **După hecatombă** se şi numeşte ultimul capitol al cărţii. Măcelul este de altfel şi prima temă a literaturii: nu întîmplător un războinic de-al Împăratului, Sainte-Croix, este plămădit psihologiceşte din viziuni reluate la nivel mental din **Iliada**; un luptător care în copilărie dorea să-i întreacă pe Hector şi Achille, îl vede pe cîmpul de luptă „pe gloriosul brigand ale cărui minciuni erau admirate de zeiţa Atena". I se păruse însă. „Prin ceaţă se întrezăreau nişte pene roşii. Erau puşcaşii."

După ce a prezentat scuzele sale domnului Balzac, Patrick Rambaud a primit pentru **La Bataille** (1997) Premiul Goncourt şi Marele Premiu pentru Roman al Academiei Franceze.

Dan GULEA

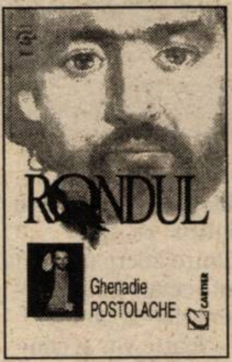

Ghenadie POSTOLACHE
Rondul
Editura Cartier, Colecţia de proză „Rotonda", Chişinău, 2000, 170 p., 25000 lei

Subiectul romanului **Rondul** de Ghenadie Postolache este următorul: pregătind un atac, *Marele Cartier* trimite un grup de soldaţi şi ofiţeri în ronduri nocturne de recunoaştere. Aşa aflăm că există o insulă cu *îngerii morţii*, bărbaţi şi femei născuţi însă numai din femei. Cei care erau rodul iubirii unui cuplu se năşteau cu un filigran în trup, iar ceilalţi purtau numele de... papagali. Aceşti *papagali* ajung să ucidă cai pentru a le fura filigranul şi pentru a avea astfel acces în *taberele alpine*, un fel de paradis terestru.

Cam aceasta ar fi povestea nucleu pe care numai cu oarece eforturi reuşeşti să o afli din ghiveciul romanesc scris de acest autor despre care aflăm, dintr-o scurtă prezentare, că a primit Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova în urmă cu 3 ani.

În alte condiţii şi tratată cu fantezie şi inteligenţă, ideea ar fi putut face o foarte bună povestire SF. Romanul însă este scris rău şi atît de complicat încît te întrebi dacă n-ar trebui să-i dai notă de trecere tocmai datorită uimitorului *talent* de a încurca absolut tot ce era de încurcat. Dacă aceasta a fost intenţia autorului, romanul ar fi trebuit atunci însoţit de o anexă cu un eventual manifest care să propună un nou tip de roman, probabil postmodern (sic!). Dar să revenim.

Există o mare diferenţă între un stil mai puţin accesibil, încifrat, simbolic, parabolic etc., stufos şi, poate, greoi prin acumulări şi unul de-a dreptul confuz prin nehotărîre şi acceptarea tuturor posibilităţilor de interpretare simbolică, indiferent de (in)compatibilitatea lor. În primul rînd, Ghenadie Postolache nu reuşeşte cu nici un chip să ordoneze materia romanului şi să-i dea o formă, dacă nu coerentă, măcar lizibilă. Povestea este atît de fărîmiţată, de diluată şi de *ascunsă* încît textul este de multe ori de necitit. Dialogul liniar *à la* Marquez, Llosa, Cèla etc., introspecţia personajelor insuficientă şi slab realizată, personajele fără contur care se confundă uşor, trimiterile şi notele de subsol *ştiinţifice*, neinspirate, chiar pedante, aliniatele defectuoase şi metaforizarea gen Fănuş Neagu sau comparaţiile *prea* originale („nu trăi decît ceea ce trăise Mozart cînd intrase la el un domn cu mască funestă să-i comande **Recviem**-ul", „o aşteptare care putea egala în acelaşi timp devenirea şi declinul statului sumerian" sau „se anunţa o relaţie mai de durată, poate nu atît de cordială ca acea din provincia cu vişine şi cafee magnifice, cînd se-nmires-

Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași

Jacob Grimm
Ernest Renan
Două tratate despre originea limbajului
„ALEXANDRU IOAN CUZA" IAȘI
Historica
Ion Agrigoroaiei
România interbelică
Volumul I
EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA" IAȘI
Ultimele apariții editoriale

Osip Mandelștam
Eseu despre Dante
EDITURA UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA" IAȘI

În curs de apariție

Mihaela Secrieru
CUMULUL DE FUNCȚII SINTACTICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ
(„elementul predicativ suplimentar")

Lucia Berdan
TOTEMISM ROMÂNESC
Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme

Dana Diaconu
INGENIOZITATE SPANIOLĂ
Specii literare *sui-generis*

Vă puteți procura cărțile noastre direct din rețeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA"
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iași
telefon / fax 032 – 114 947

mase întreg nordul Italiei de prezenţa acelui prinţ care zise: nu credeam să-nvăţ a muri vreodată" – p. 58), totul îngreunează într-atît demersul cititorului încît numai cu o voinţă ieşită din comun (chiar dacă ar fi prieten cu autorul) acesta va sfîrşi de citit romanul. Iată unul din multele dialoguri ale cărţii: „Aventura gratuită, devenită metodă, are tendinţă centrifugă, se-nchistează, nu mai poate fi stăpînită, şi-ntr-un sistem pe care crezi că l-ai creat şi care, deservindu-te, îţi oferă şi senzaţii speciale, devii element nutritiv, contrafort, stegulet în coborîşul de slalom uriaş şi, dacă invoci motive altruiste, încăput de-a binelea în arealul trăirii subtilizate, o faci şi mai mult pe cont propriu, amanetezi un viitor ce nu-ţi aparţinea doar ţie şi pînă la urmă apari în tîrgul plin de lume nu ca o faţă păstorească înaltă, ci ca un geambaş temut, chiar dacă din viaţa respectivă n-a dispărut încă nici un cal" (pp. 16 şi urm.).

Ca să potenţeze expresivitatea şi simbolistica romanului, G. Postolache recurge agresiv, ca un începător naiv, la o avalanşă de aluzii culturale, la mituri (uneori indicate atent şi pedagogic în subsolul paginii) din spaţii culturale extrem de variate fără nici un fel de discernămînt. Trimiterile biblice sînt, evident, cele mai numeroase. Dar iată o listă *suprarealistă* cu ce se poate găsi în textul lui G. Postolache: pictori, poeţi ruşi, samurai, şamani, templul din Memphis, nodul gordian, Buddha, Arhimede, Patrocle, Empedocle, Atilla, Marie Curie, Yukio Mishima şi **Templul de Aur**, Antoine de Saint-Exupéry şi **Zbor de noapte**, **Citadela**, Swedenborg, Nichita, marele premiu de la Monte Carlo, jazz, simfonia a V-a, giulgiul din Torino, insula Lesbos, androginii etc. Evident, senzaţia este de construcţie facilă, artificială, după modelul bazarului unde poţi găsi orice fără a găsi în acelaşi timp nimic pentru că aceste acumulări de aluzii culturale nu *funcţionează* şi se anulează reciproc întrucît intenţia de parodiere a unei scriituri simbolico-parodice îi este autorului total străină.

Deşi este vorba despre un roman fantastic, cu personaje, decoruri şi situaţii cel puţin neobişnuite, cartea nu creează nici măcar atmosferă. Totul e greoi şi căznit.

De fapt, cine ştie, **Rondul** poate fi pînă la urmă un experiment interesant. Ca orice eşec prea evident?

Marius CHIVU

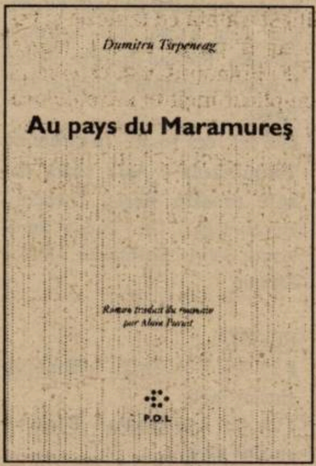

Dumitru TSEPENEAG

Au pays du Maramureş
Traducere Alain Paruit,
Editura P.O.L., 2001, Paris, 336 p., f.p.

Cu excepţia prozelor scurte de debut din 1966 adunate sub titlul **Exerciţii**, urmate de **Frig** (1967) şi **Aşteptare** (1972), scrierile lui Dumitru Ţepeneag apar într-un context aparte. Retrăgîndu-i-se cetăţenia română în 1975, producţiile sale literare apar în Franţa în traducerea lui Alain Paruit, pentru ca abia după revoluţie să avem acces la ele în limba română. Aşa s-a întîmplat cu **Arpièges** (1973)/ **Zadarnică e arta fugii** (1991)/ **Les Noces nécessaires** (1977)/ **Nunţile necesare** (1992), **Le Mot sablier** (1985)/ **Cuvîntul nisiparniţă** (1994), **Roman de gare** (1986)/ **Roman de citit în tren** (1993). După 1989, cărţile apar în continuare în ambele limbi, dar aproape simultan în Franţa şi în România. Aşteptăm cît de curînd şi ediţia în limba română a ultimului roman al lui Ţepeneag, **Au pays du Maramureş**.

Cartea în discuţie este romanul unui Ţepeneag hiperconştient de mutaţiile paradigmatice din peisajul literaturii. Oniristul din anii '60-'70, trecut prin experienţe de textualism *avant la lettre* în **Frig** sau chiar de *nouveau nouveau roman français* în **Arpièges**, se erijează în autor postmodern. Pe cuprinsul a peste trei sute de pagini, răbdătorul cititor are în faţa ochilor un laborator de creaţie care îl zăpăceşte. Nimic din dosarele de existenţă ale lui Gide, din fişele de personaje ale lui Balzac sau din construcţia şi arhitectonica romanelor metatextuale. Pe zeci de pagini cititori, personaje, obiecte, privelişti sînt la bunul plac al unui autor cu o prezenţă excesivă, dar gratuită, fără finalităţi deductibile. Ne aflăm în faţa unui roman ce se scrie sub ochii noştri, în clipa în care îl citim, dar care nu duce nicăieri, esteticeşte vorbind. Autorul-personaj e un nehotărît care experimentează ipostaze scriitoriceşti diferite, abandonate însă în scurt timp: naratorul omniscient se lasă de multe ori intimidat de telefoanele/scrisorile personajelor, nemulţumite de rolurile distribuite; altădată, după ce pigmentează ambiguul fir epic cu scene de actualitate (meciuri de fotbal reale, vizitele lui Emil Constantinescu în Franţa, ecouri ale cazului Clinton–Lewinsky) artificializează textul cu o colecţie de fapte diverse banale; sau: cînd personajele şi relaţiile dintre ele încep să se contureze, autorul se declară liber de a le dilua, te poţi aştepta chiar să renunţe la ele. Tot ce pare să capete consistenţă la un moment dat este dinamitat în secunda următoare. Într-un moment de sinceritate maximă, autorul se autodenunţă: „moi qui me traîne du jour au lendemain et qui invente une foule de prétextes sous la forme d'aventures mobilisant une foule de personnages qui s'agitent comme des patins" (p. 262).

Oboseala acumulată în acest labirintic laborator de creaţie se compensează cu momentele de respiro din acele capitole a căror substanţă o constituie visele autorului. Alături de pasajele onirice, Ţepeneag creează dialoguri vii, spontane, autentice şi stăpîneşte de minune, din reţetarul postmodern, (auto)ironia. Reuşitele de acest gen sînt însă destul de rar strecurate în cele 300 de pagini ale cărţii.

Firul epic alambicat (o mulţime de personaje într-un mozaic de naţionalităţi, în mare parte români răspîndiţi în suburbiile Parisului, se adună la o nuntă pe tărîm maramureşean, avatarurile unei miniaturi Fra Angelico şi a copiilor ei, poveşti de dragoste, urmăriri) ar fi putut fi răzbunat de specularea prezenţei naratoriale abuzive. Or, exhibarea conştiinţei auctoriale rămîne doar la stadiul de experiment.

Ştefania CIUREA

Mass media

ANCA ROMANŢAN
BOGDAN ALDEA
Postmodernité
et
médias

Anca ROMANŢAN, Bogdan ALDEA

Postmodernité et médias
Editura Echinox, Cluj-Napoca,
2000, 156 p., f.p.

Un proiect care pare să fi fost iniţial unul de natură didactică este transformat de cei doi autori clujeni într-un instrument de orientare printre discontinuităţile şi ambiguităţile terminologice ale mediasferei contemporane. **Postmodernité et médias** cuprinde două studii, unul teoretic şi unul „de caz", ale fenomenelor cultural-mediatice de azi: **Contemporary Media: Diversity and Identity** este partea teoretică a volumului, prezentînd succint definiţii, teorii şi evoluţii ale paradigmei postmoderne, iar **Publicité et Postmodernité** are drept obiect analize de conţinut ale unor mesaje publicitare, ilustrînd un anume raport între produs şi ceea ce se spune despre el.

Abordarea teoretică nu se vrea mai mult decît un corect studiu de cultură postmodernă, cu trecerea prin schemele deja consacrate şi la noi (triada Hassan – Connor – Linda Hutcheon, la care se adaugă Lyotard şi Baudrillard) şi cu introducerea în text a cuvintelor-cheie de care discuţia despre postmodernism nu se mai poate lipsi; autoreferenţialitate, diverşitate, abandon al principiului unic, „media-generated world". Capitolul acesta teoretic îşi depăşeşte limitele de „introducere în postmodernism" cel puţin de două ori: atunci cînd face istoria realităţilor acoperite de conceptul *Youth Culture* şi atunci cînd se ocupă de imaginea televizată. Subcapitolul despre **Televisual Media. Reality and Hyperreality** sintetizează opiniile critice exprimate de trei decenii încoace în legătură cu influenţa televiziunii asupra identităţii individuale şi colective şi cu raportul realitate de bază/imagine televizuală. Eşecul televiziunii ca „educational tool" sau impactul strategiilor de vedetizare din noile tipuri de comunicare politică sînt analizate de pe poziţii asumat critice. Argumentările nu ocolesc problema hiper-realului şi a hiper-textualităţii discursului televizual, precum şi a imploziei universului mediatic, de care vorbea J. Baudrillard – moment în care se sfîrşeşte „reflectarea realităţii" şi începe continua autoreflectare: „We live in the real world, but receive training for it through models of questionable authenticity. [...] Culture in now dominated by simulations, objects and discourses with no firm origin, no referent, ground or foundation in reality. [...] The ultimate dream for the media is to suscitate the event by their very presence, to create and announce the news, both in the same time." (pp. 53-57).

Autoreferenţialităţii mesajului televizual îi corespunde autoreferenţialitatea mesajului publicitar. Al doilea studiu al cărţii, redactat în franceză este de fapt un proiect de analiză a mesajelor publicitare care exemplifică tipul de publicitate oblică. Termenul, intrat în uz prin clasificarea propusă la începutul deceniului nouă de Jean-Marie Floch (în **Sémiotique, Marketing et Communication. Sous les signes, les stratégies**, PUF 1990), trimit la acel tip de abordare ironică sau parodică mergînd pînă la ireverenţiozitate şi deriziune, toate acestea avînd ca obiect însuşi produsul la care se face reclamă. Estetica citatului, complicitatea cu receptorul, abandonul logicii clasice fac parte din aceeaşi strategie de *adversiting*, a cărei exemplificare celebră este campania americană pentru Volkswagen Cocinnelle, în anii '50. De atunci au rămas sloganuri precum **Think Small**, negare a oricărui adevăr de bun simţ publicitar, privind glorificarea produsului.

Cei doi autori găsesc şi în spaţiul românesc exemple ale publicităţii oblice. Analiza de caz are ca obiect campaniile din presa scrisă ale celor doi operatori de telefonie mobilă din România. Cu multe comentarii asupra mesajului lingvistic şi cu ilustraţii reunite în anexe, analiza oferă un mic model de abordare practică specific acestui domeniu profesional.

Magda RĂDUŢĂ

Colecţia de mirări

Etaje şi imnuri

MIHAI DRAGOLEA

După ce am avut nefericita revelaţie a terorismului, uite că ni se arată alta, a „bioterorismului". Numai bunul Dumnezeu ştie ce ne mai aşteaptă. Bine că pe aproape viaţa rămîne plină ochi de „surprize, surprize" de tot felul. Blocul aiurit în care domiciliez şi eu dispune de două lifturi. Într-o după-amiază stam şi aşteptam să coboare unul din ele, să mă ridice apoi la ceruri. S-a arătat şi o femeie în vîrstă, cea care deretică în jurul blocului; şi încă una, roşcată, la „deplină maturitate" fizică. A venit liftul, le-am poftit pe cele două femei în cutia înălţătoare, bătrîna abia a aşteptat, roşcata a refuzat, aşteptînd liftul geamăn. Eu – cu bătrînica; şi aşa, cum ne ridicam împreună spre etajele noastre, numita mătuşă îmi pune o întrebare încuietoare: „Ştii dumneata de ce n-a vrut roşcata să vină cu noi?" N-am fost în stare decît să ridic din umeri. I-a plăcut răspunsul şi m-a lămurit repede: „Asta trăieşte cu un cîine". Atît, că a ajuns la etajul ei. Eu am mai urcat ceva, dar nu cu gîndul la roşcată, ci la o informaţie proaspătă, cum că românii au ajuns să fure bornele kilometrice metalice şi să le utilizeze la fabricarea coşurilor de fum. Deci umbli bezmetic, nici dracu' nu ştie pe unde eşti, vom ajunge ca-n deşert, dar mai poţi ocoli ipoteza că şi acolo, n-am fi în stare să furăm tot nisipul?! Dar am ajuns şi eu la etajul meu. După o vreme, fireşte, am coborît. Reîntîlnire cu bătrînica adunînd mizeriile care rămîn în preajma blocului în fiecare seară, după ce petrec cîteva ore băieţi de băieţi şi fete de fete. Se plînge de proasta creştere a tineretului, de soarta strugurilor, că erau mulţi şi frumoşi pe cînd erau verzi, dar uite cum se strică chiar înainte de cules. Deplîng situaţia, tot aşa am păţit şi la casa iubitului meu tată, nu ştiu ce vom mai apucă să alegem şi să culegem. Bătrînica mă întreabă dacă am mai văzut-o pe roşcată. Poate că da, dar nu-i reţinusem fizionomia. „Dar pe ăla cu imnurile nu-l ştiţi?" Iar trebuie să-mi declar incompetenţa. E ceea ce îi place cel mai mult mătuşii, că ea le ştie pe toate din bloc şi te poate lămuri (cred că s-ar înverzi dacă aş mai şti cîte ceva, bine că nu e cazul). „No, e unul, pensionar şi el, care scrie imnuri pentru echipele de fotbal care nu stau prea bine în clasament. Stă pe bancă, aiei, şi le scrie". Da, este o bancă la intrarea în bloc, are pe ea şi un covor roşu, să nu stea doritorii pe lemn. Am întrebat-o cum arată imnologul, din descrierea bătrînicii rezulta un fel de taliban hrănit numai cu rădăcini şi apă chioară. Aşa şi este, bietul om. Dar scrie imnuri dedicate echipelor care sînt pe tobogan prin clasamente. Ei, aşa crede omul nostru că se mai poate face ceva pentru formaţiile în cauză. A şi găsit un consilier municipal gata să-i publice volumul de imnuri; e ceea ce mi-a şoptit tot în lift, alături/între noi fiind şi o femeie tînără. La povestea cu imnurile mi-am exprimat admiraţia, am depus felicitările cuvenite şi – gata! – mi-am proptit privirea pe picioarele tinerei, merita, degetele oarecum strînse între curelele sandalelor aveau o viaţă a lor, o minunăţie. Mi-ar fi plăcut să avem mult mai multe etaje la bloc. Poate apucam să scriu şi eu un imn despre echipa de picioare şi degete ale fericitei proprietare.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

▌24, 28 oct., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Lev Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Maria Buză

▌25 oct., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de Victor Ion Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu, Silvia Năstase

▌26 oct., ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu, Liviu Crăciun, Eugen Cristea, Claudiu Bleonţ

▌27 oct., ora 19.00 – **O batistă în Dunăre** de D.R. Popescu. Regia: Ion Cojar. Cu: Raluca Zamfirescu, Ileana Stana Ionescu, Mariana Mihuţ, Rodica Popescu Bitănescu, Tamara Creţulescu, Maria Buză, Tania Popa

▌28 oct., ora 11.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de Victor Ion Popa

SALA LIVIU REBREANU:

▌23 oct., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. PREMIERĂ. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric

▌24 oct., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobîlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia

▌25 oct., ora 19.00 – **Ţăranul baron** de Ludvig Holberg. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Mihai Fotino, Ovidiu Moldovan, Mircea Anca, Liviu Lucaci

▌27 oct., ora 19.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I.Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise

▌28 oct., ora 11.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I.Valjan

▌28 oct., ora 19.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea

SALA ÇAMIL PETRESCU:

▌23 oct., ora 19.00 – **Amanţii însingeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. PREMIERĂ. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu

▌24 oct., ora 19.00 – **Dama cu camelii** după Alexandre Dumas fiul. Regia: Răzvan Mazilu. Cu: Maia Morgenstern, Vlad Ivanov, Răzvan Mazilu, Adrian Naidin

▌25 oct., ora 19.00 – **Vecina de alături** de Pierre Chesnot. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

▌26 oct., ora 19.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan

▌27 oct., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**

▌27 oct., ora 19.00 – **Dragă mincinosule** de Jerome Kilty. Regia: Mara Paşici. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

▌28 oct., ora 11.00 – **Audiţie pentru Medeea** de Olga Delia Mateescu. Regia: Silviu Jicman. Cu: Olga Delia Mateescu, Tamara Creţulescu, Tomi Cristin, Alexandru Georgescu, Bogdan Muşatescu, Dragoş Ionescu

▌28 oct., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

SALA MARIN SORESCU:

▌23 oct., ora 19.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL NOTTARA
(tel: 212.52.89)

SALA MAGHERU:

▌26 oct., ora 19.00 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis

SALA STUDIO:

▌23 oct., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru, Anda Caropol, Petrică Popa, Daniel Popescu, Ana Sileanu

▌26, 27 oct., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. PREMIERĂ OFICIALĂ

▌24 oct., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica, Camelia Zorlescu, Crenguţa Hariton

▌25 oct., ora 19.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis

▌28 oct., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu

TEATRUL BULANDRA

SALA IZVOR:
(tel: 314.75.46)

▌24, 25 oct., ora 19.00 – **Unchiul Vanea** de A.P. Cehov. Regia: Yuri Kordonsky. Cu: Horaţiu Mălăele, Victor Rebengiuc, Mariana Mihuţ, Anca Sigartău/Andreea Bibiri, Cornel Scripcaru, Ana Ioana Macaria, Irina Petrescu, Ionel Mihăilescu, Şerban Pavlu

▌27 oct., ora 19.00 – **Libertinul** de E.E. Schmitt. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Vasilescu, Irina Petrescu, Emilia Popescu, Oana Tudor, Andreea Bibiri, Constantin Ghenescu

SALA TOMA CARAGIU:
(tel: 211.34.41)

▌28 oct., ora 19.00 – **Regele Lear** de W. Shakespeare. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Victor Rebengiuc, Marian Râlea, Dan Aştilean, Cornel Scripcaru, Mihai Constantin, Diana Dumbravă, Andreea Bibiri, Oana Tudor

TEATRUL ODEON
(tel: 313.68.74)

▌24 oct., ora 18.30 – **Stele în lumina dimineţii** de Alexandr Galin. Regia: Gelu Colceag. Cu: Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Crina Mureşan, Carmen Tănase, Elvira Deatcu, Şerban Ionescu, Ioan Batinas

▌25 oct., ora 18.30 – **Cumetrele** de Michel Tremblay. Regia: Petre Bokor. Cu: Tamara Buciuceanu-Botez, Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Valeria Sitaru, Iuliana Ciugulea, Virginia Rogin, Angela Ioan, Ileana Cernat, Diana Gheorghian, Jeanine Stavarache

▌26 oct., ora 19.00 – **Recital**, spectacol de **dans contemporan** prezentat de compania „Käfig" (Franţa), organizat de Institutul Francez din Bucureşti. Regia: Mourad Merzouki

▌27 oct., ora 18.30 – **Cartofi prăjiti cu orice** de Arnold Wesker. Regia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinas, Mihai Danu/Pavel Bartoş, Gabriel Pintilei, Laurenţiu Lazăr

▌28 oct., ora 18.30 – **Îngerul albastru** de Răzvan Mazilu după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia: Răzvan Mazilu. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache, Mircea Constantinescu, Cătălina Mustaţă, George Călin, Ioan Batinas, Dimitrii Bogomaz, Leonid Doni

TEATRUL DE COMEDIE
(tel: 315.91.37)

▌26 oct., ora 18.30 – **Pălăria** după **Un Chapeau de paille** de Eugene Labiche. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Cornel Vulpe, Gheorghe Dănilă, Radu Bânzaru, Alexandru Pop, Candid Stoica

▌27 oct., ora 18.30 – **Iluzia comică** de Pierre Corneille. Regia: Alexandru Darie. Cu: Marian Râlea, George Ivaşcu, Florin Anton, Ion Chelaru, Laura Creţ

▌28 oct., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici

TEATRUL ACT
(tel: 310.31.03)

▌23, 24, 25 oct., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

▌23 oct., ora 20.00 – **Balaurul sau ACEA ORĂ din viaţa unui cuplu** de Ovidiu Niculescu. Regia: Ovidiu Niculescu. Cu: Mihaela Rădescu, Marius Capotă

▌29 oct., ora 20.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

THEATRUM MUNDI
(tel: 210.42.81)

▌27 oct., ora 19.30 – la Teatrul Foarte Mic – **Lecţia** de Eugène Ionesco. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, Clara Vodă, Silvia Codreanu, Mariana Dănescu

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)

▌23 oct., ora 19.00 – **Conversaţie după înmormîntare** de Yasmina Reza. Regia: Cristian Juncu. Cu: Claudiu Istodor, Raluca Zamfirescu, Ioan Coman, Alexandru Pandele, Lucia Ştefănescu, Oxana Moravec

▌26 oct., ora 19.00 – **Smerita** după F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ionuţ Burlan

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

▌27 oct., ora 11.00 – **Uite tata, nu e tata!** de Arnold şi Bach. Regia: Ion Lucian. Cu: Ion Lucian, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Boris Petroff, Dan Tufaru, Mihai Ciucă, Candid Stoica, Geni Brenda, Nicolae Călugăriţa

▌28 oct., ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drîmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan, Gabriel Răuţă. Lectura textului în limba română: Dorina Păunescu

TEATRUL CONSTANTIN TĂNASE
(tel: 315.56.78)

▌24, 28 oct., ora 18.00 – **Ura... şi la gară!**

▌25 oct., ora 18.00 – **Revista in frac**

▌26 oct., ora 18.00 – **Ah, femeile!**

▌27 oct., ora 18.00 – **Croaziera nebunilor**

▌28 oct., ora 11.00 – **Ura... şi la gară**

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA
(tel: 310.35.74)

▌24 oct., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. PREMIERĂ OFICIALĂ. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe

▌25 oct., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek. PREMIERĂ OFICIALĂ. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă, Iulian Postelnicu

▌28 oct., ora 19.00 – **Marisol** de Jose Rivera. Regia: Joe Martin (SUA). Cu: Monica Ciută, Adina Stan, Aurelian Bărbieru, Ana Pasti, Iulian Postelnicu, Radu Romaniuc

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)

▌23, 24 oct., ora 10.00 – **Harap Alb** după Ion Creangă. Regia: Cristian Pepino. Cu: Dora Ortelecan, Cristina Roşiianu, Mariana Zaharia, Daniel Stanciu

▌25, 26 oct., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu

▌28 oct., ora 11.00 – **Harap Alb**

SALA LAHOVARI:
(tel: 211.08.29)

▌23, 24 oct., ora 10.00 – **Pinocchio**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Liliana Gavrilescu, Ioana Chelaru, Daniel Stanciu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Bruno Mastan

▌25, 26 oct., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Daria Gănescu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Alina Bugnar

▌27 oct., ora 11.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici. Cu: Florentina Tănase, Rodica Dobre, Daria Gănescu

BACĂU

TEATRUL BACOVIA

▌23 oct., ora 12.00 – **Florin şi Floricica** de V. Alecsandri. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Adrian Găzdaru, Florina Găzdaru, Gabriel Duţu

▌24 oct., ora 17.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu

▌25, 26 oct., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte

▌28 oct., ora 18.00 – **Necazurile lui Pantalone** după **Commedia dell'arte** de M.S. Todor. Regia: M.S. Todor. Cu: Ion Goranda, Valentin Branişte, Adrian Găzdaru, Gabriel Duţu, Florina Găzdaru

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

▌24 oct., ora 16.00 – **Croitoraşul cel viteaz** de H.C. Andersen

▌25 oct., ora 10.00 – **Ivan Turbincă** după Ion Creangă. Regia: Laurenţiu Budău

▌26 oct. – la Piatra Neamţ – **Cenuşăreasa** după Fraţii Grimm şi Charles Perrault. Regia: Radu Popovici. Cu: Sorina Moian, Rodica Dănciulescu, Liliana Isbândă, Andreea Sandu/ **Jurămînt de eterna neuitare** de Alexandru L. Iosif şi Calistrat Costin

▌28 oct. – **Treiul lui Martinel** de G. Bruchmaier

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

▌25 oct., ora 19.00 – **Moara cu noroc** de Nicu Gheorghe după Ioan Slavici

▌26 oct. – spectacol prezentat de Compania „Lendvay Marton"

▌27 oct., ora 12.15 – **Poezia din turn**

▌27 oct., ora 19.00 – **Burghezul gentilom** de Molière. Regia: Anton Tauf

BOTOŞANI

TEATRUL MIHAI EMINESCU

▌24 oct., oele 11.00, 12.00 – la Rădăuţi – **Soacra cu trei nurori** după Ion Creangă. Regia: Gavril Borodan. Cu: Elena Coriciuc-Ligi, Daniela Bucătaru, Irina Mititelu, Valentina Popa, Ioan Creţescu, Florin Iftode, Mihai Donţu

▌26 oct., orele 15.00 şi 18.00 – la Suceava – **Pragul** de Alexei Dudarev. Regia: Ioan Bordeianu. Cu: Daniel Badale, Larisa Bordeianu, Dumitru Păunescu, Valentin Popa, Bogdan Muncaciu

▌27 oct., ora 18.00 – **Falstaff** după W. Shakespeare. Regia: Ion Sapdaru. Cu: Marius Rogojinschi, Ioan Creţescu, Gheorghe Frunză, Cezar Amitroaiei, Irina Mititelu, Dumitru Păunescu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

SALA MARE:

▌25 oct., ora 19.00 – **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Regia: Mona Chirilă. Cu: Silvia Ghelan, Marius Bodochi

▌27 oct., ora 19.00 – **Memo**, spectacol pe texte din avangarda literară românească. Regia: Mona Chirilă. Cu: Miriam Cuibus şi Dragoş Pop

▌28 oct., ora 14.30 – **Capra cu trei iezi**, spectacol muzical **etno-dance** pentru copii şi tineret. Regia: Petre Băcioiu. Cu: Petre Băcioiu, Lucia Wanda Toma, Emanuel Petran, Ruslan Bârlea, Carmen Culcer

STUDIO EUPHORION:

▌23 oct., ora 19.00 – **Dona Juana** de Radu Stancă. Regia: Livia Tulbure Gună. Cu: Andra Negulescu, Gyuszi Szirb, Ruslan Bîrlea, Carmen Culcer, Ioan Ardelean, Codruţa Oancea

▌26 oct., ora 19.00 – **Declaraţie** de Tudor Muşatescu. *One woman show* cu Elena Ivanca

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

▌24 oct., ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière. *Spectacol studio*. Regia: Tompa Gábor

▌26 oct., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. *Spectacol studio*. Regia: David Grant (Marea Britanie)

▌28 oct., ora 11.00 – **Peripeţiile unui şoricel brav** de Bajor Andor. *Spectacol studio pentru copii*. Regia: Hatházi András

▌28 oct., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Carol** de Śławomir Mrozek. *Spectacol studio*. Regia: Tompa Gábor. Textul se traduce în limba română la cască

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

▌24 oct., ora 18.30 – **Casa Zoikăi** de M. Bulgakov. Regia: Lucian Sabados., Cu: Raluca Zamfirescu, Mihai Coadă, Niculae Urs, Ioan Coman, Roxana Ivanciu, Oxana Moravec, Marian Despina, Dragoş Cîmpan, Andrei Vasluianu

▌25 oct., ora 18.30 – **Schimb urgent... trei surori**. Regia: Petre Bokor. Cu: Ana Bart, Nadiana Sălăgean, Raluca Zamfirescu, Niculae Urs, Ilie Gâlea, Marian Despina, Lucia Ştefănescu, Mihai Coadă

▌27 oct., ora 18.30 – **N-avem bani, nu plătim!** de Dario Fo. Regia: Ada Lupu. Cu: Carmen Ciorcilă, Roxana Ivanciu, Mihai Coadă, Constantin Cojocaru, Karl Baker

▌28 oct., ora 18.30 – **În direct cu Torquemada – Astă seară despre prostie**. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

REVISTĂ:

▌23 oct. – la Buzău – **Bona visurilor mele**

▌24 oct. – la Breaza – **Bona visurilor mele**

▌26 oct., ora 11.00 – **Bona visurilor mele**

PĂPUŞI:

▌23, 24 – la grădiniţe – **Circul jucăriilor**

▌25 oct., ora 10.30 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino. Cu: Carmen Bogdan, Cătălina Radu, Mircea Cârlig, Nicolae Drăghia

▌28 oct., ora 11.00 – **Motanul încălţat** după Charles Perault. Regia: Cristian Mihalache. Cu: Mihai Androne, Nelu Neagoe, Mihaela Rus, Lizica Sterea, Marian Ogescu

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▌23 oct., ora 16.30 – la Călimăneşti – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu, Valentin Drăcea

- 24 oct., ora 10.00 – la Cîmpulung – **Punguţa cu doi bani**
- 24 oct., ora 12.00 – **Mary Poppins** de P. Travers. Regia: Doru Zamfirescu
- 25 oct., orele 9.30, 11.00, 12.00 – la Curtea de Argeş – **Punguţa cu doi bani**

SATU MARE

TEATRUL DE NORD

- 28, 29 oct., ora 19.00 – **Ekaterina Ivanovna** de Leonid Andreev. PREMIERĂ. Regia: Gelu Badea. Cu: Dana Moisuc, Cornel Răileanu, Radu Sas, Paula Chirilă, Ioan Ardelean, Livia Ungureanu

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 23 oct., ora 19.00 – **Hoţul cinstit?!** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi
- 25 oct., ora 19.00 – **Simt că fac nebunii** de Georges Feydeau. Regia: Mc. Ranin
- 26 oct., ora 19.00 – **Tango, monsieur** de Aldo Lo Castro. Regia: Mircea Lungeanu

TIMIŞOARA

TEATRUL GERMAN DE STAT

- 26 oct., ora 19.00 – **Siberia** de Felix Mitterer. PREMIERĂ. Regia: Zeno Stanek (Viena). Cu: Ildik Jarcsek-Zamfirescu

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL ARIEL

- 26 oct., ora 10.30 – **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**. Spectacol al secţiei maghiare
- 26 oct., ora 12.30 – **Frumoasa din pădurea adormită**. Spectacol al secţiei române
- 26 oct., ora 16.00 – **Moll Fralders**, spectacol pentru tineret prezentat de secţia maghiară
- 26 oct., ora 21.00 – **Un ciine andaluz**, spectacol pentru adulţi al secţiei române
- 27 oct., ora 11.00 – **Ivan Turbincă**. Spectacol al secţiei române

SALA UNDERGROUND:

- 27 oct. – **Alexanderplatz**, spectacol prezentat de secţia maghiară

FILM

23-25 octombrie

BUCUREŞTI

- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. PREMIERĂ. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Rodica Mureşan, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Tudorel Filimon/ Patria/ orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ Scala, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00/ Cotroceni, orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ Corso/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00/ Viitorul, orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ Festival/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Excelsior, orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Cultural/orele: 14.15, 16.30, 18.30/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ Lumina/ orele: 10.45, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45
- **O chestiune de gust**, Franţa, 2000. Regia: Agnes Autres. Cu: Anne Alvaro, Jean-Pierre Bacri, Brigitte Catilion/ Europa/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Flamura/ orele: 15.00, 18.00/ Aurora/ orele: 15.00, 18.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.30, 20.00
- **Femeia mereu deasupra**, SUA, 2000. Regia: Fina Torres. Cu: Penelope Cruz, Murilo Benicio, Harold Perrineau jr./ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ orele: 13.30, 21.30
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra, Shann Elizabeth/ orele: 13.45, 15.30, 19.45
- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ orele: 14.00, 18.00, 22.00
- **Dracula 2000**, SUA, 2001/ orele: 16.00, 20.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 16.15
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ ora 17.30
- **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni Jeremy Piven/ ora 19.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 22.15 18.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 1/ orele: 13.30, 16.00, 18.45, 21.15
- **Dracula 2000**, SUA, 2001/ Sala 2/ orele: 22.00
- **Virus**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Bruno. Cu: Jamie Lee Curtis, William Baldwin, Donald Sutherland/ Sala 2/ orele: 15.15, 17.30, 19.45
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Sala 3/ orele: 14.00, 16.45, 19.30, 22.15
- **Animalul**, SUA, 2001/ Sala 4/ ora 15.00
- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. PREMIERĂ/ Sala 4/ orele: 17.15, 22.30
- **În voia sorţii**, SUA, 2001/ Sala 4/ ora 20.15
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Sala 5/ orele: 14.45, 17.00, 19.15, 21.30
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Sala 6/ orele: 14.15, 17.45, 20.45
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Sala 7/ orele: 14.30, 20.00, 22.45
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Sala 7/ ora 17.15
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 14.30, 18.15, 22.00
- **Eu cu cine mă mărit**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 15.30, 21.00, 18.30
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 16.15, 19.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Sala 10/ ora 14.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 21.45 (24-25 oct.)
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 10/ ora 21.45 (23 oct.)

ARAD

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Dacia
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

BRAŞOV

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Cosmos/ orele: 12.00, 14.30, 17.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Astra/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 18.30
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Virus**, SUA, 2001/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

BRĂILA

- **Scary Movie 2**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (23 oct.)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (24-25 oct.)
- **Cit îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (23, 25 oct.)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (24 oct.)
- **Hannibal**, SUA, 2001/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (24-25 oct.)

CÎMPINA

- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Central

CLUJ NAPOCA

- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30 (pînă în 24 oct.)
- **Marchizul de Sade**, SUA, 2000. Regia: Philip Kaufman. Cu: Geoffrey Rush, Kate Winslet, Joaquin Phoenix/ Victoria/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Favorit/ orele: 13.00, 16.00, 19.00
- **Semn de viaţă**, SUA, 2001/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.15, 17.30, 20.00

CONSTANŢA

- **Rasfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Cit îmi dai ca să te impuşc**, SUA, 2001/ Studio/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

CRAIOVA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Modern
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Flacăra

IAŞI

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 9.30, 15.30, 17.30, 19.30
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Victoria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Comedian Harmonists**, SUA, 2001/ Casa de Cultură/ ora 18.00 (25 oct.)
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Republica/ orele: 11.30, 13.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Dacia/ orele: 13.00, 16.00, 19.00
- **Inamicul e aproape**, SUA, 2000. Regia: Jean Jacques Annaud. Cu: Jude Law, Joseph Fiennes/ Casa de Cultură/ ora 20.00
- **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo/ Casa de Cultură/ ora 18.00 (24 oct.)

ORADEA

- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Libertatea
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria
- **Animalul**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PITEŞTI

- **Invizibil şi periculos**, SUA, 2000. Regia: Paul Verhoeven. Cu: Elisabeth Shue, Kevin Bacon, Josh Brolin, Kim Dickens, Greg Grunberg, Joey Slotnick/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Bucureşti/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Scary Movie**, SUA, 2001/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Patria
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Scala
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Modern

SFÎNTU GHEORGHE

- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 (25 oct.)
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 19.00, 22.00

SINAIA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Capitol
- **Virus**, SUA, 2001/ Timiş
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Animalul**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU MUREŞ

- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001/ Tineretului/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

VASLUI

- **Animalul**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

ZALĂU

- **Animalul**, SUA, 2001/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (25 oct.)
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 (pînă în 24 oct.)

26-29 octombrie

BUCUREŞTI

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Păcat originar**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Studio, tel: 659.53.15/ Corso, tel: 315.13.34
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Scala, tel: 211.03.72/ Favorit, tel: 413.31.70
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Viitorul/ tel: 610.67.40
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Bucureşti, tel: 315.61.54/ Gloria, tel: 324.46.75
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Proprietarii de stele**, România, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Lumina, tel: 314.74.16/ Flamura, tel: 685.77.12
- **Eu cu cine mă mărit**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Dacia/ tel: 650.35.94

ARAD

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Dacia
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Modern
- **Proprietarii de stele**, România, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Animalul**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/

Libertatea

- **Barul „Coyote Ugly"**, SUA; 1999/ Patria
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Patria
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler/ Scala
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Modern

SINAIA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Capitol
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Timiş
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

23 octombrie

- **Setea**, România, 1961. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Ilarion Ciobanu, George Calboreanu, Colea Răutu, Jules Cazaban. **Ora 10.00**
- **Fata bătrînă**, Franţa, 1971. Regia: Jean Pierre Blanc. Cu: Annie Girardot, Philippe Noiret, Marthe Këller. **Ora 12.15**
- **Acasă**, România, 1985. Regia: Constantin Vaeni. Cu: Şerban Ionescu, Ilarion Ciobanu, Oana Pellea, Dan Condurache. **Ora 14.00**
- **Ultima şansă**, Elveţia, 1945. Regia: Leopold Lindtberg. Cu: Ewart G. Morrison, John Hoy, Ray Reagan. **Ora 16.30**
- **2001: O odisee spaţială**, SUA, 1968. Regia: Stanley Kubrick. Cu: Keir Dullea, Gary Lockwood, William Sylvester. **Ora 18.30**

24 octombrie

- **Greva**, URSS, 1924. Regia: Serghei Mihailovici Eisenstein/ **Jurnalul lui Glumov**, URSS, 1923. Regia: Serghei Mihailovici Eisenstein. **Ora 10.00**
- **Întoarce-te şi mai priveşte o dată**, România, 1981. Regia: Dinu Tănase. Cu: Valentin Voicilă, Ştefan Iordache, Mariana Hrişman, Vasile Niţulescu. **Ora 12.00**
- **Doctorul Poenaru**, România, 1977. Regia: Dinu Tănase. Cu: Victor Rebengiuc, Ştefan Iordache, Elena Dacian, Gheorghe Dinică. **Ora 14.00**
- **Greva**, URSS, 1924/ **Jurnalul lui Glumov**, URSS, 1923. **Ora 16.00**
- **Rocco şi fraţii săi**, Italia-Franţa, 1960. Regia: Luchino Visconti. Cu: Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot, Claudia Cardinale. **Ora 18.00**

25 octombrie

- **Cabinetul doctorului Caligari**, Germania, 1919. Regia: Robert Weine. Versiune originală/ **Nosferatu**, Germania, 1922. Regia: Friedrich W. Murnau. **Ora 9.30**
- **Emisia continuă**, România, 1984. Regia: Dinu Tănase. Cu: Dan Condurache, Florin Anton, Andrei Török, Ion Fiscuteanu, Mitică Popescu, Rodica Negrea, Maria Junghietu. **Ora 12.00**
- **Fiecare cu infernul său**, Franţa-Germania, 1977. Regia: André Cayatte. Cu: Annie Girardot, Bernard Fresson, Hardy Krüger, Stephane Hillet. Versiune originală. **Ora 14.00**
- **Cabinetul doctorului Caligari**, Germania, 1919/ **Nosferatu**, Germania, 1922. **Ora 16.00**
- **Erotissimo**, Franţa-Italia, 1968. Regia: Gérard Pirès. Cu: Annie Girardot, Francis Blanche, Jean Yanne. **Ora 18.30**

26 octombrie

- **Omul care ne trebuie**, România, 1980. Regia: Manole Marcus. Cu: Ilarion Ciobanu, Jeana Gorea, Catrinel Dumitrescu, Jean Constantin, Octavian Cotescu. **Ora 9.30**
- **Acasă**, România, 1985. **Ora 11.30**
- **Fiecare cu infernul său**, Franţa-Germania, 1977. **Ora 13.30**
- **Întoarce-te şi mai priveşte o dată**, România, 1981. **Ora 15.30**
- **La capătul liniei**, România, 1982. Regia: Dinu Tănase. Cu: Mircea Albulescu, Dan Condurache, Ioana Crăciunescu, Paul Lavric. **Ora 18.30**

27 octombrie

- **Columna**, România-Italia, 1968. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Richard Johnson, Antonella Lualdi, Amedeo Nazzari, Ilarion Ciobanu, Ştefan Ciubotăraşu, Amza Pellea, Gheorghe Dinică. **Ora 9.30**
- **Mijlocaş la deschidere**, România, 1980. Regia: Dinu Tănase. Cu: Ştefan Maitec, Mircea Creţu, Sorina Stănculescu, Dana Şiclovan, Gabriela Chiper. **Ora 12.15**
- **Doctorul Poenaru**, România, 1977. **Ora 14.30**
- **Profetul, aurul şi ardelenii**, România, 1977. Regia: Dan Piţa. Cu: Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Mircea Diaconu, Victor Rebengiuc, Olga Tudorache. **Ora 16.45**
- **Artista, dolarii şi ardelenii**, România, 1978. Regia: Mircea Veroiu. Cu: Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Mircea Diaconu, Rodica Tapalagă, Mircea Albulescu. **Ora 18.45**

28 octombrie

- **Răscoala**, România, 1965. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ilarion Ciobanu, Nicolae Secăreanu, Matei Alexandru, Ion Besoiu. **Ora 9.30**
- **Omul care ne trebuie**, România, 1980. **Ora 11.30**
- **Profetul, aurul şi ardelenii**, România, 1977. **Ora 13.30**
- **Artista, dolarii şi ardelenii**, România, 1978. **Ora 15.30**
- **Pruncul, petrolul şi ardelenii**, România, 1980. Regia: Dan Piţa. Cu: Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Mircea Diaconu, Jean Constantin, Ştefan Iordache. **Ora 18.00**

29 octombrie

- **Alibi pentru un prieten**, Franţa, 1977. Regia: Georges Lautner. Cu: Alain Delon, Ornella Muti, Maurice Ronet, Stéphane Audran. **Ora 12.30**
- **Ultimul cartuş**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ilarion Ciobanu, George Constantin, Amza Pellea, Sebastian Papaiani, Marga Barbu. **Ora 15.30**
- **Uli, argatul**, Elveţia, 1954. Regia: Franz Schynder. Cu: Hannes Schmidhauser, Liselotte Pulver, Heinrich Gretlen, Gertrud Jauch, Emil Hegetscweiler. **Ora 18.30**

CÎMPINA

- 26-28 oct. – **Dincolo de uşi**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Gwyneth Paltrow, Douglas McFerran, Jeanne Tripplehorn, John Hannah

PLOIEŞTI

- 23 oct. – **Dincolo de uşi**

TÎRGOVIŞTE

- 25 oct. – **Cum să devii newyorkez**, SUA, 1999. Regia: Sam Weisman. Cu: Steve Martin, Goldie Hawn, Mark McKinney, John Cleese

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

OPERA NAŢIONALĂ ROMÂNĂ

- 28 oct., ora 18.30 – **Italianca în Alger** de G. Rossini. Spectacol în limba italiană. Regia: Marina Emandi-Tiron. Conducerea muzicală: Cornel Trăilescu. Solişti: Oana Andra, Robert Nagy, Sever Barnea, Ruxandra Ispas, Lucia Cicoară-Drăgan, Horia Sandu, Ştefan Ignat

CIRCUL GLOBUS

- 27 oct., ora 18.30 – **Brasil, Brasil**, spectacol de **teatru, circ şi carnaval**. Regia: Brînduşa Novac. Coregrafia: Ama Butoiescu

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 24 oct., ora 10.30 – **Un lup, o capră şi trei iezi**, spectacol pentru copii. Regia: Mugur Curelaru. Cu: Dumitru Protopopescu, Doina Curelaru, Emil Bernat
- 27 oct., ora 18.00 – **Don Pasquale** de G. Donizetti. Regia: Carmen Dobrescu. Cu: Dan Popescu, Lăcrămioara Schuller, Cristian Fieraru, Călin Brătescu, Vitalie Todiraşcu

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 24 oct., orele 16.30 şi 20.00 – **În ritmul valsului.../ Bijuterii muzical-coregrafice**, spectacole prezentate de ansamblul de balet şi orchestra Operei Române. Regia şi coregrafia: Ileana Ilescu. Dirijor: Cristian Brâncuşi. Solişti: Anca Opriş, Gabriela Şerdean, Monica Pintea Martin, Dan Orădan, Szirb György
- 28 oct., ora 19.00 – **Noi voci ale artei lirice**. Dirijor: Adrian Morar. Regia: Rodica Popescu Moisa

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 24 oct., ora 19.00 – la Iaşi – **Toamna simfonic**, recital susţinut de Tudor Gheorghe, orchestra şi corul Teatrului. Dirijor: Marius Hristescu. Maeştri de cor: Pavel Şopov, Florian Zamfir
- 25 oct., ora 19.00 – la Tîrgovişte – **Toamna simfonic**
- 27 oct., ora 11.00 – **Frumoasa din pădurea adormită**, muzical pentru copii. Regia: Micu Ioan Kelemen, Mirela Popescu, Carmen Roibu, Ionela Truşcă, Eva Ştefănescu, Daniela Stoia, Gabriel Marciu

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 25, 26 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Horia Andreescu. Solist: Viniciu Moroianu. În program lucrări de: **Mozart, Mahler**
- 28 oct., ora 19.00 – **Comori camerale**. Solişti: Ilinca Dumitrescu (pian), Vasile Macovei (fagot). În program lucrări de: **Scarlatti, Vivaldi, Caporale**. Concert organizat în colaborare cu Institutul Italian de Cultură

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA

- 24 oct., ora 19.15 – **concert cameral** susţinut de „Cvartetul Voces". În program lucrări de:

FILME/SERIALE TV

Poveste veche, ecranizare nouă

Fox Family Channel a încredinţat regizorului Josée Dayan şi scenaristului Didier Decoin sarcina de a realiza o nouă ecranizare, special pentru televiziune, a romanului lui Victor Hugo, **Mizerabilii**. Avînd în vedere că povestea lui Jean Valjean a fost translată în limbaj cinematografic nu tocmai de puţine ori, prima întrebare care vine în mintea oricui vizează necesitatea unei noi versiuni. Două tipuri de răspunsuri, oferind două argumente diferite, au fost formulate de cei implicaţi în „facerea" filmului. Tom Halleen, unul dintre mai-marii de la Fox Family Channel, a justificat alegerea prin calităţile romanului în sine; acesta propune, în opinia lui, o poveste extraordinară despre mîntuire, despre lupta dintre bine şi rău, în ultimă instanţă o poveste despre iubirea unui tată pentru fiica sa. Aşadar, o poveste cu mare deschidere spre universalitate. Pe de altă parte, Gerard Depardieu (Jean Valjean) a invocat oportunitatea de a respecta cu fidelitate liniile romanului, prezentată de filmele pentru televiziune, datorită lipsei de restricţii în ceea ce priveşte durata lor.

Un comentariu pe marginea primului argument menţionat pare mai degrabă superfluu, întrucît subiectul romanului este arhicunoscut, el permiţînd acel soi de generalizare (*good versus evil*) pe care a mizat Halleen. Cît despre cel de-al doilea argument, versiunea franceză, cea preluată şi de TVR 1 (care difuzează filmul joi seara), are în total opt ore, de două ori mai mult decît versiunea în limba engleză. În aceste condiţii, intenţia de a păstra filmul cît mai „ascultător" faţă de litera romanului era aproape imposibil de ratat.

Schimbările aduse de Decoin poveştii sînt minimale şi, mai degrabă, de nuanţă. În primul rînd, deşi păstrează accentul pe condiţiile mizere, dezumanizante în care trăieşte pătura săracă a Franţei începutului de secol XIX, duritatea anumitor scene a fost atenuată. Aşa se întîmplă cu descrierea drumului Fantinei către meseria de prostituată. Nici una dintre etapele decăderii acesteia nu se pierde, ba chiar este introdus un detaliu de un realism dur, inexistent în carte – primul client al Fantinei se plînge de lipsa ei de îndemînare într-ale meseriei. În schimb, spre deosebire de roman, personajul este „scutit" aici de degradarea fizică înfiorătoare descrisă în carte – pentru a face rost de bani destinaţi lui Cosette, Fantine nu mai trebuie să accepte să i se scoată dinţii; este „de ajuns" să îşi vîndă părul. Rezultatul scenei în film este acelaşi ca şi în roman: Fantine este, cu părul tuns scurt, urîtă, diformă şi îngrozitoare, în opinia burghezului respectabil. Pentru audienţa acestui moment, chiar dacă se cunoaşte îndelungata carieră a echivalenţei dintre părul lung şi feminitate, impactul nu mai este, totuşi, acelaşi. Pe scurt, fără să iasă din perspectiva sumbră asupra vieţii sociale, pe care o oferă romanul, versiunea TV negociază punctual, uneori plusînd, alteori atenuînd, realismul ce caracterizează cartea.

În al doilea rînd, discutînd tot despre diferenţe-fidelitate dintre roman şi film, acesta din urmă pare să acorde o atenţie sporită ambiguităţii inspectorului Javert, cu foarte mult ajutor din partea interpretării lui John Malkovich. Personajul pe care îl întrupează Malkovich are o nuanţă oarecum tragică. Rămîne un obsesiv al aplicării inflexibile a legii, dar în limitele acestei obsesii el trăieşte mici momente de umanitate. Nu aşteaptă cu savoare momentul de a o arunca pe Fantine în închisoare, ci îi oferă soluţii – de fapt simulacre, din cauza închiderii lui Javert în propria obsesie – de salvare. O îndeamnă, de exemplu, ca în loc de a-şi vinde trupul, să-şi vîndă frumuseţea dentistului-peruchier. În acelaşi timp, Malkovich reuşeşte să redea foarte subtil drama pe care Javert o trăieşte atunci cînd i se impune să îşi reformeze obsesia, să devină dintr-un vînător de oameni un vînător de idei. De altfel, trebuie spus că alegerea celor doi actori, Depardieu şi Malkovich, pentru a interpreta personajele principale, este una extrem de potrivită. Depardieu, cu înfăţişarea lui de urs cumsecade, se suprapune perfect peste imaginea lui Valjean, iar Malkovich are toate atuurile actoriceşti pentru a fi acel Javert recreat de scenaristul Decoin.

Această ecranizare fidelă a romanului lui Hugo creează, în contextul apariţiei unui şir de filme care mizează foarte mult pe recontextualizări şi reformulări cît mai îndrăzneţe ale romanelor de la care au pornit, posibilitatea unei duble receptări: pe de o parte, **Mizerabilii**-2001 poate părea prea puţin inovativ, prin urmare şters şi plictisitor; pe de altă parte, spre deosebire de multe alte ecranizări actuale, aduce o simplitate relaxantă, scoţîndu-şi efectele din jocul actorilor şi nu din îndrăzneli de scenariu sau regie. Astfel stînd lucrurile, filmul merită văzut, măcar pentru a avea o idee despre cît de multe şanse mai are, acum, să placă o ecranizare clasică a unui roman celebru.

Dana GHEORGHE

Haydn, Mozart, Dvorak
▮ 26 oct., ora 19.15 – **Muzicieni de azi, muzicieni de mîine, concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Florin Totan. Solişti: Flavius Petrescu, Santa Monica Mihalache, Irina Botan. În program lucrări de: **Sibelius, Chopin**
▮ 28 oct., ora 18.00 – **recital** de chitară susţinut de Ricardo Jesus Gallen Garcia

HANUL CU TEI

▮ 23-27, 29 oct., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică. În program lucrări de: **Paganini, Mozart, Bach, Albenitz, Kreisler**

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

▮ 24-28 oct. – *jam-session*-uri cu muzicienii străini şi români care participă la festivalul de jazz **Bucureşti Jazz Festival 2001**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

▮ 25 oct., ora 18.00 – **concert cameral**

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

▮ 24 oct., ora 19.00 – **concert cameral**. Solişti: Cristian Pintilie, Mihai Ungureanu. În program lucrări de: **Mozart, Beethoven, Brahms, Elgar, Sarasate**
▮ 25 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Cristian Neagu. Solist: Ion-Ivan Roncea. În program lucrări de: **Vieru, Ginastera, Schumann**
▮ 26 oct., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Cristian Neagu. Solist: Ion-Ivan Roncea (pian). În program lucrări de: **Vieru, Ginastera, Schumann**

IAŞI

FILARMONICA DE STAT MOLDOVA

▮ 26 oct., ora 19.00 – **Integrala sonatelor pentru vioară şi pian de Beethoven** (I), **recital** susţinut de Florin Croitoru, Maria Luiza Botez
▮ 30 oct., ora 19.00 – **Integrala sonatelor pentru vioară şi pian de Beethoven** (II), **recital** susţinut de Florin Croitoru, Viorica Rădoi

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

▮ 25 oct., ora 19.00 – Sala Mare – **concert simfonic**. Dirijor: Amaury du Clossel (Franţa). Solişti: Dan Docotin, Oxana Corjos. În program lucrări de: **Pauker, Shumann**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Retrospectivă Ilie Ardeleanu*, pînă la 1 nov.
GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Teodora Florescu, **pictură**, pînă în 30 oct.
ART JAZZ CLUB (Bd. N. Bălcescu 23A) – Răzvan Alexandru, **grafică**
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Eugen Iovan, **pictură**; invitată: Adriana Şeitănescu, pînă în 30 oct.
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup: Carmen Poenaru, Cristina Ciobanu, Eugen Ionescu (membri ai filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici), **artă decorativă**, pînă în 27 oct.
GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Bogdan Moţoc, **design**, pînă în 29 oct.
GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – expoziţie colectivă de **grafică**: Ioana Atanasiu Delamare, Emilia Persu, Florin Stoiciu, Anca Boeriu, Rareş Pantea, Emilia Kiss, pînă în 29 oct.
GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Ştefan Constantinescu (Suedia), **instalaţie**. Vernisaj: 23 oct., ora 18.00
GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – Gabriela Palii, **pictură**, pînă în 31 oct.
OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Czech Press Photo*, expoziţie de **fotografii de reportaj** (selecţie de fotografii realizate de jurnalişti şi premiate anul trecut), pînă în 30 oct./ Teodor Botiş, **pictură**, pînă în 5 nov.
GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *A Sample of View*, Zivco Grozdanic (Iugoslavia), **sculptură-instalaţie**, pînă în 10 nov. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Meta în colaborare cu Ministerul Culturii şi Cultelor
CENTRUL MULTI-ART DANS (tel: 336.66.68) – *POZE. DEEA. edisepia.minciccolor. (expoziţie simplă)*, grupul Deea, **fotografie**
TEATRUL ACT (tel: 310.31.03) – Foaier – *Autofotografie*, Maria Gălie, **fotografie**
INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Graphisme et histoire*, Radu Olteanu, **ilustraţii de carte**, pînă în 30 oct.
CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Dacia, o localitate în mijlocul României*, Paul Schuster-Stein, **fotografie**
CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 315.91.42) – *Lidice 2000*, expoziţie de **lucrări plastice** şi **desene** ale copiilor din întreaga lume, pînă în 27 oct.
MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**/ *Bucureştii de altădată*, expoziţie organizată de Institutul de Arhitectură „Ion Mincu"
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – PARTER – Răzvan Mincu, **sculptură**, pînă în 20 oct./ ROTONDĂ – Sido, **sculptură**, pînă în 24 oct.
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**
MUZEUL NAŢIONAL „GEORGE ENESCU" (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional „George Enescu"*, expoziţie **documentară** realizată în cadrul **Festivalului George Enescu**, pînă în 10 nov.
MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (tel: 312.88.26) – *„Chiriaşii" casei mele*
PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei româneşti*, pînă la 1 nov. Expoziţie realizată în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român şi Muzeul Satului din Bucureşti/ Parter – *George Valentin Bibescu şi începuturile aviaţiei şi automobilismului*, expoziţie **documentară** organizată în colaborare cu Muzeul Militar Naţional, Muzeul Aviaţiei Române, Aeroportul Băneasa şi Aeroclubul Român/ Năstase Forţu, **pictură**, pînă în 23 oct.
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – expoziţie colectivă de **pictură** şi **grafică**, pînă în 25 oct./ Foaierul sălii de cinema – Mihaela Stan, **pictură**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Viorica Zaharia, **pictură**, pînă în 26 oct./ expoziţie colectivă, Mihai Chiuaru, **pictură**, George Zărnescu, **sculptură**. Vernisaj: 26 oct.
GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău
MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRAŞOV

GALERIILE FONDULUI PLASTIC – Ion Neguş şi Maria Neguş, **acuarelă**

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu
CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie a Academiei de Artă din Cluj Napoca, pînă în 9 nov.
GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Mihaela Gorgea, **pictură**, pînă în 31 oct.
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Radu Afrim, **fotografie**
MUZEUL DE ARTĂ – Plugor Sandor, **grafică şi pictură**
CONSILIUL BRITANIC – *Black Box Recorder – Cutia neagră* (lucrări a 12 artişti britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor, pînă în 28 oct. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Instrumente de scris*, expoziţie cu exponate din Patrimoniul Muzeului Literaturii Române Iaşi; expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Literaturii Române din Iaşi în deschiderea seriei de manifestări dedicate cărţii, *Lire en Fête* (18-25 oct.)
BISERICA „TREI IERARHI" – Sala Gotică – *Biserici din lemn ale regiunii Bialystok*, Ewa şi Andrzej Kecznski (Polonia), **fotografie**, pînă în 31 oct.

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dumitru Bezem şi Mihai Agape, **pictură**, pînă la sfîrşitul lunii octombrie
MUZEUL DE ARTĂ – *Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel"*, 24 oct.-30 nov. Vernisaj: 24 oct.
COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN – *Retrospectivă Nicolae Milord*

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – *Expo 2001*, expoziţie de grup: Traian Ştefan Boicescu, **tapiserie**, Corina Croitoru Necşuleu, **ceramică**, Olga Popescu, **pictură**, pînă în 6 nov.

SLATINA

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR – *Eva 2001*, **Salon de fotografie**

TIMIŞOARA

GALERIA TENTA ART – Liviu Suhar (Iaşi), **pictură**
GALERIA ART CLUB BASTION – Ioan Gherman, **grafică**

TÎRGU SECUIESC

GALERIA DE ARTĂ – *Lidice 2000*, expoziţie de **artă cehă** organizată de Centrul Ceh din Bucureşti

DEZBATERI

BUCUREŞTI

COLEGIUL NOUA EUROPĂ

▮ 26-27 oct., orele 9.30 –13.30 şi 15.30-19.30 – **simpozionul internaţional** cu tema **Archaeology & Cultural and Social Anthropology: Unity and Diversity of Scientific Cultures and of their Organization between East and West** – al doilea *workshop* al „Socialsciencenet" (reţea internaţională de institute europene de ştiinţe umaniste şi sociale, coordonată de Maison des Sciences de l'Homme din Paris, finanţată de Comisia Europeană)
▮ 29 oct., ora 17.00 – **masă rotundă** cu tema **Ce-şi pot comunica compozitorii şi etno-muzicologii în ziua de azi?** organizată de Nicolae Teodoreanu (cercetător, Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu" din Bucureşti). Invitaţi: Dan Dediu, Valentina Sandu-Dediu, Speranţa Rădulescu

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE

▮ 24 oct., ora 17.00 – **masă rotundă** cu tema **3 ani de ISL, un an de guvernare PSD**, prilejuită de aniversarea a 3 ani de la crearea Institutului de Studii Liberale. Participă: Valeriu Stoica, Costea Munteanu, Sebastian Vlădescu, Alexandra Ionescu, Alexandru Lăzescu. Moderator: Thomas Kleininger (director general al Institutului de Studii Liberale)

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE

AULA MAGNA
▮ 23 oct., ora 16.30 – **dezbatere** publică pe tema şanselor pe care le au absolvenţii de facultate de a urma o carieră de succes în România. Invitaţi: Stelian Tănase, Ilie Şerbănescu. Manifestare organizată de Clubul Studenţesc Liberal Bucureşti, Liga Studenţilor din ASE şi Institutul de Studii Liberale

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

▮ 23 oct., ora 17.00 – **conferinţă** cu tema **Sémiotique et phénoménologie du langage** susţinută de Jean-Claude Coquet (Universitatea din Paris)

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN

CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:
▮ 23 oct., ora 16.30 – **Ultima şansă (Die letzte Chance)**, Elveţia, 1945. Regia: Leopold Lindtberg
▮ 29 oct., ora 18.30 – **Uli, argatul (Uli der Knecht)**, Elveţia, 1954. Regia: Franz Schnyder
▮ organizatori: Fundaţia Pro Helvetia şi Arhiva Naţională de Filme

ZILELE FILMULUI ITALIAN

(Mari autori ai cinematografiei italiene: trecut şi prezent)
26-31 octombrie
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ
SALA AUDITORIUM
Din program:
▮ 26 oct., ora 19.00 – **seară de gală**: **Camera fiului** de Nanni Moretti
▮ 27 oct., ora 17.00 – **Orez amar** de Giuseppe De Sanctis/ ora 19.30 – **Miracol la Milano** de Vittorio De Sica
▮ 28 oct., ora 17.00 – **Divorţ în stil italian** de Pietro Germi/ ora 19.30 – **Făptaşi necunoscuţi** de Mario Monicelli
▮ 29 oct., ora 18.00 – **Rocco şi fraţii săi** de Luchino Visconti
▮ organizatori: Institutul Italian de Cultură şi Fundaţia Itaro Arte

BUCUREŞTI JAZZ FESTIVAL 2001

ediţia a III-a
24-28 octombrie
ArCuB şi SALA PALATULUI
Din program:
▮ 24 oct., ora 19.00 – Sala ArCuB – **concerte** susţinut de Anca Parghel, Garbis Dedeian Quartet, Harry Tavitian & Orient Express/ lansarea cărţii **Jazz-ul clasic. Istorie şi legendă** de Constanin D. Mendea, Editura Paideea, 2001
▮ 25 oct., ora 19.00 – Sala ArCuB – *Remember '26*, **concert** susţinut de Alin Constanţiu Dixieland/ **concerte** susţinute de Marius Pop Group & Petr Petrov (România, Bulgaria), Julien Lourau (Franţa)
▮ 26 oct., ora 19.00 – Sala ArCuB – **concerte** susţinute de Cristian Soleanu & Jerzy Malek (România, Polonia), Interzone Jazz Orchestra & Kalle Kallima (Germania, Finlanda, România), Bábos Project Romani (Ungaria)
▮ 27 oct., ora 19.30 – Sala Palatului – **concerte** susţinute de Iancsi Körössy & Nicolas Simion Group (SUA, Austria), Cornelius Claudio Kreusch (Germania), Planet X (SUA)
▮ 28 oct., ora 19.30 – Sala Palatului – **concerte** susţinute de Johnny Răducanu & Friends, Kenny Garrett Quartet (SUA), Victor Bailey Band (SUA)
▮ organizator: Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Bucureştiului (ArCuB)

IAŞI

GALA DANSULUI CONTEMPORAN „EURODANS 2001"

29 octombrie – 1 noiembrie
ediţia a X-a
▮ În program: o selecţie a celor mai recente producţii de dans contemporan, o dezbatere asupra evenimentelor care au avut loc în 2001 în ţară, o selecţie de filme de dans francez şi ateliere de creaţie
▮ 29 oct. – Centrul Cultural Francez – atelier de creaţie cu tema **Trei perspective în compoziţia coregrafică**. Coregraf invitat: Vava Ştefănescu/ ora 17.00 – **Suresnes cités danse**, documentar, Franţa, 1999. Realizator: Luc Riolon/ expoziţie colectivă a elevilor Liceului de artă „Octav Băncilă", 29 oct.-1 nov.
▮ organizatori: Fundaţia Coregrafică Română, Centrul Cultural Francez din Iaşi, TVR Iaşi

LANSĂRI

CLUJ NAPOCA

FACULTATEA DE LITERE

▮ 26 oct., ora 12.00 – lansare multiplă de carte: Charles Mauron, **De la metaforele obsedante la mitul personal** (prezintă: Rodica Pop)/ Ştefan Borbély, **De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul** (prezintă: Mircea Muthu)/ **Caietele Echinox** vol. I, **Postcolonialism & Postcomunist** (prezintă: Corin Braga). Volume apărute în colecţia „Mundus Imaginalis", Editura Dacia, Cluj Napoca, 2001

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI

▮ 25 oct., ora 18.00 – Salonul Cerchez – **seară muzeală** prilejuită de *Anul Internaţional Giuseppe Verdi*. Din program: **recital** susţinut de Pompei Hărăşteanu

IAŞI

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

▮ 25 oct., ora 17.00 – **întîlnire** cu scriitorul francez Yann Apperry

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▮ 25 oct., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** pentru elevi şi studenţi (relaţii la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▮ 25 oct., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

▮ 24 oct., ora 24.00 – **Remix Underground**, emisiune de documentare muzicale, literatură, teatru, dans, arte plastice etc.

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▮ 27 oct., ora 19.00/ 28 oct., ora 16.30 – **A cincea roată**

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Orientalism

MIRCEA ANGHELESCU

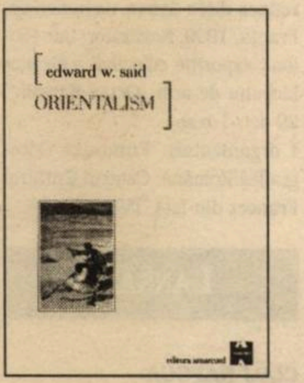

Edward W. SAID

Orientalism. Concepţiile occidentale despre Orient
Traducere de Ana Andreescu
şi Doina Lică,
Editura Amarcord, Seria „Cîmp deschis“,
2001, 400 p., f.p.

Nu e nici o îndoială că e mai greu de discutat astăzi despre **Orientalism**, cartea lui Edward Said, şi despre întreaga polemică pe care ea a stîrnit-o, decît înainte de 11 septembrie, de cînd conotaţiile ce însoţesc acest nume şi spaţiul pe care el îl presupune au o cu totul altă rezonanţă în minţile noastre ale tuturor. Dar evenimentele tragice care sînt încă proaspete în memoria noastră trebuie mai degrabă să ne accentueze dorinţa de a discuta cartea respectivă şi problemele ei decît să le împingă înapoi, tocmai pentru că necunoaşterea, instrumentalizările, tirania imaginilor simpliste şi nedigerate duc, în ultimă instanţă, la asemenea drame. E foarte bine deci că Editura Amarcord din Timişoara a tradus şi publicat această carte devenită repede celebră, apărută în 1978 şi reeditată de mai multe ori, tradusă în multe limbi, intrată deja în canonul studiilor culturale şi obiect de aprinse critici, ca şi de nemăsurate elogii, şi e de mirare chiar că această traducere vine abia acum, după ce au fost traduse multe alte cărţi de acest tip, între care unele – cum e recent apăruta carte despre **Balcanism** a Mariei Todorova – scrise direct sub impulsul şi parţial sub influenţa cărţii lui Said.

Cartea lui Said, care a fost uşor revăzută în unele puncte şi a făcut obiectul unei reevaluări din partea autorului său în 1995 (text reluat ca postfaţă şi în volumul recent apărut, pp. 339-362), pleacă din experienţa deosebită a unui intelectual puternic ancorat în ambele culturi şi spaţii pe care le pune în studiu: palestinian creştin, crescut întîi într-un mediu tradiţional arab, fireşte legat de realităţile şi valorile islamului, dar dintr-o familie de cultură anglo-americană, cu studii la un colegiu englez din Egipt şi apoi cu studii universitare în Statele Unite, Said este ilustrarea unei situaţii existente de cînd lumea dar individualizată şi valorizată deplin abia în epoca modernă: el este un ins acasă în mai multe culturi, care (ca George Steiner şi ca atîţia alţii) aproape că nu mai ştie care e limba sa maternă, folosind din cea mai fragedă copilărie două sau trei limbi, crescînd în cultul mai multor valori şi în lumina mai multor tradiţii. Ceea ce se complică sub raport uman, mai ales în zona afectelor fundamentale, la o asemenea fiinţă care se simte oriunde ar fi „out of place“, *nelalocul lui*, cum îşi intitulează Said volumul autobiografic apărut acum cîţiva ani, se cîştigă fără îndoială sub raport intelectual şi această plasare a cercetătorului la confluenţa cîtorva culturi şi în punctul cel mai fierbinte al discuţiei îi permite să înţeleagă sau măcar să ia act de poziţiile ambelor părţi implicate în veşnicul dialog care se traduce prea adesea prin confruntare.

Cartea lui Said pleacă de la o premiză şi o observaţie nutrită fără îndoială dintr-un sentiment de frustrare: Orientul a fost întotdeauna, încă din antichitate, văzut şi simţit de europeni (şi de toţi cei asimilaţi culturii europene) ca un termen dacă nu de confruntare, cel puţin de raportare, devenind o reprezentare universală a „celuilalt“, uşor de identificat în chiar dicotomia iniţială care-i plasează într-o parte pe europeni sau pe „occidentali“ şi în cealaltă pe „orientali“, pe ceilalţi, adică restul de patru cincimi din mapamond. Această împărţire iniţială, justificată atîta vreme cît lumea cunoscută antichităţii se mărginea la Europa, bazinul mediteraneean şi ţările de pe celălalt mal, s-a păstrat şi ca obiect de cunoaştere, de „studiu“, zice Said, şi ca poziţie de forţă presupusă de condiţia de privitor şi investigator a occidentalului (francez şi englez în speţă, adică reprezentanţii principalelor naţiuni coloniale), creator şi zelator al unui domeniu, orientalismul, orientat univoc: el consideră Orientul ca un domeniu de investigat şi îl ia în posesie prin cercetările sale dirijate de interes, creînd o disciplină absurdă, *orientalismul*, al cărei obiect mai mult sau mai puţin direct recunoscut este tocmai subordonarea acestei lumi, în timp ce nici „orientalii“, nici occidentalii înşişi nu concep, necum nu schiţează un spaţiu corelativ de cercetare dedicat *occidentalisticii*.

Subordonarea de care vorbesc aici cu un termen poate prea explicit se realizează prin căi şi procedee foarte diverse, în mare măsură inconştient pentru agenţii respectivi, adesea oameni de ştiinţă bucuroşi să poată urmări himera propriilor obsesii: un alfabet uitat, o specie necunoscută, o literatură îngropată în nisip. Cunoaşterea este însă un factor de putere, consideră Said pe urmele lui Foucault, şi oamenii de stat occidentali nu erau tot atît de inocenţi în construcţiile lor intelectuale cît erau şi savanţii care cutreierau ţările Levantului. O spune un exponent autorizat al categoriei, lordul Balfour, pe care îl citează Said: „Ne aflăm în Egipt nu doar de dragul egiptenilor, deşi ne aflăm acolo de dragul lor; sîntem acolo şi de dragul Europei în general“ (poate tocmai în acest pasaj sensibil, „for the sake of the Egyptians“ etc. se putea traduce mai aproape de intenţia autorului printr-un alt echivalent decît cel care sugerează altruismul iubitor).

Dar cartea lui Said nu e importantă pentru că pune aceste frustrări şi această dorinţă de reabilitare în termeni sistematici, ci pentru că obiectivează, reifică şi pune în evidenţă – în legătură probabil cu cea mai nimerită temă care s-ar putea găsi – faptul că aceste poziţii, politice în ultimă instanţă, sînt rezultat al unor abstracţiuni, al unor imagini schematice şi generalizatoare create şi vehiculate în spaţiul intelectual: Orientul însuşi este un concept care nu are, practic, echivalent în realitate: „Orientul reprezintă o idee care are o istorie şi o tradiţie a gîndirii, a imaginarului şi a vocabularului“, sau mai pe scurt, cu o expresie pregnantă dar care a stîrnit multe reproşuri, Orientul este o invenţie a Occidentului. Sigur că distincţiile lui Said operează discriminator şi că generalizările sale sînt sprijinite pe poziţia cu totul deosebită a Orientului apropiat în cunoaşterea „occidentalilor“ (Orientul face parte din însăşi ideea de Europa, după altă observaţie a lui Said), pe excluderea Orientului îndepărtat, a altor experienţe decît cele anglo-franceze etc., dar această răsturnare a punctelor de vedere este cea fertilă şi cea care duce la adoptarea schemei sau a tipului de demers care devine cu uşurinţă un model şi pentru cercetarea altor spaţii geografice investite cu valenţe culturale specifice (Balcanii etc.).

Se pot desigur discuta polemic, cum s-au şi discutat, toate sau aproape toate operaţiunile de selecţie şi interpretare pe baza cărora Said ajunge la generalizările sale şi mai ales aceste generalizări care nu sînt cu nimic mai justificate decît cele ale „orientaliştilor“ incriminaţi în atîtea rînduri pentru europocentrismul lor agresiv, pentru tendinţa permanentă de dominare a obiectului cercetării, pentru falsitatea lor în ultimă instanţă („...orientaliştii nu sînt nici interesaţi, nici capabili să discute despre indivizi; în schimb predomină entităţi artificiale...“, p.165; „...a căuta în orientalism un sentiment viu al realităţii umane sau chiar sociale a orientalului... înseamnă a căuta în zadar“, p.187 etc.); dar acceptînd că aceste judecăţi sînt adevărate doar în parte, în mare parte probabil, nu poţi să nu te întrebi dacă nu cumva aceasta este o servitute istorică a umanităţii ca gen şi dacă alte culturi sînt, pe o scară istorică echivalentă, mai pregătite ca occidentalii să facă faţă contactului cu „celălalt“ altfel decît prin a-l raporta la propriile valori şi cunoştinţe şi a-l încadra într-o structură de „putere“ care tinde în chip mai mult sau mai puţin natural să-l subordoneze. Şi atunci, pînă la discriminarea pozitivă pe care a inventat-o nu prea de mult abia epoca noastră, în virtutea căreia cititorul găseşte în orice librărie din Paris numeroase cărţi despre islam, inclusiv de prozelitism, dar nu şi cea mai simplă expunere neutră despre creştinism la, să zicem, Kabul, ne putem întoarce spre scrierile autorilor din Levant care călătoresc în Occident, cum este luminatul imam egiptean Rifaat at-Tahtawi la începutul secolului al XIX-lea, care găseşte militarilor francezi un temperament comparabil cu al arabilor pentru că „elogiază amorul în poeziile războinice“ sau că gazetarii, poeţii şi oratorii politici pe care i-a văzut la Paris sînt comparabili cu arabii prin devalorizarea relativă suportată de poeţi în favoarea oratorilor. Amuzante, reacţiile lui sînt foarte normale: nu putem cîntări decît cu propria noastră măsură! Şi aşa mai departe, ajungînd pînă chiar la Said, care emite în trecere, într-un interviu de acum cîţiva ani, o judecată pe care fără îndoială n-ar fi acceptat-o de la un orientalist: „Impresia mea este că, în lumea arabă, noi copiem direct. Cineva citeşte o carte de Foucault sau Gramsci şi apoi decide să fie discipolul unuia sau altuia. Nu există efortul de a transforma aceste idei în ceva pertinent pentru lumea arabă...“ (în **Le Monde Arabe et la Recherche Scientifique**, 4, 1994, p.15).

Sigur că mare parte, probabil o imensă parte din observaţiile lui Said privind felul în care europenii s-au apropiat de Orient sînt justificate, că superstiţiile, adversităţile, neînţelegerea, adesea reaua intenţie stau la originea multor reprezentări distorsionate ale unei realităţi care a fost, multe secole, citită prin lentile false, într-un cod care nu-i era propriu, şi că observaţiile de detaliu, chiar juste şi pline de simpatie uneori, sînt adesea structurate într-un ansamblu incorect, depreciativ şi arogant. Putea fi însă altfel? Putea Dante vedea pe profetul islamului altfel decît ca un *seminator di scandalo e di scisma* într-o vreme cînd singurele surse de informare asupra celeilalte religii erau doar lucrările de polemică religioasă, şi contactele între reprezentanţii diferitelor credinţe aveau loc pe cîmpul de bătaie mai curînd decît în jurul unei mese? Dar mai demn de remarcat în acest caz ar fi nu postura în care Dante îl schiţează pe Muhammad, conform cu stereotipele epocii, ci faptul că unii „orientalişti“ au găsit şi au încercat să demonstreze un model arab în opera lui Dante, una din cele mai reprezentative ale europenităţii renascentiste, că schema călătoriei sale vine de la un text tradus în latină la curtea unui rege spaniol iubitor de cultură orientală, Alfons al X-lea *el Sabio*. Detaliul nu este însă luat în consideraţie. E foarte adevărat apoi că „Orientul există *pentru* observatorul european“ şi nu în sine, după cum şi faptul că orientalismul e, „la urma urmei, un sistem de citare de cărţi şi de autori“ dar acest lucru este valabil pentru orice obiect sociologic de o asemenea complexitate, decupat dintr-un context vast tocmai de privirea celui dinafară şi bazat pe o întreagă tradiţie de interpretare, pe o „recitire“ sau relectură permanentă a textelor. Tocmai punerea în evidenţă a acestor mecanisme mai generale şi abia în subsidiar a unor determinări adverse, sau măcar a unei aroganţe nejustificate, care ar manipula din umbră aceste reprezentări şi demersuri, stă importanţa cărţii lui Said, ale cărei exagerări au fost deja semnalate (cum poate fi acest „orientalism“ perfid o sursă de cunoaştere pentru imperialismul european dacă imaginea despre Orient pe care o dă el e falsă? se întreabă de pildă Keith Windschuttle în **Edward Said's 'Orientalism' Revisited**, în **The New Criterion**, January 1999 etc.).

Sigur că nu poate fi aici vorba de a face reproşuri de amănunt unei cărţi novatoare, devenite de mult celebră, ci de a arăta că importanţa şi noutatea ei nu trebuie căutate în sutele de fişe care vorbesc despre neînţelegerea Orientului de către Occident în toată istoria lor comună şi mai ales în ultimele două veacuri, de frustrări, agresiuni şi falsificări conştiente; cartea este realmente deschizătoare de drum în direcţia cercetării unei realităţi antropologice complexe din perspectiva comparată a imaginilor impuse publicului prin intermediul unui grup de profesionali (călători, soldaţi, administratori, cercetători, ziarişti, scriitori, amatori de toate felurile), adică a unui *text* care intermediază o cunoaştere călăuzită de raţiuni obscure, oricum altele decît cele declarate iniţial, fie din intenţii agresive, fie din neputinţa unei analize obiective. Este mai mult decît probabil că asemenea fenomene apar, în forme specifice, nu numai în sfera noastră comună, euro-asiatică, ci şi în toate punctele de contact între culturi şi tradiţii diferite, în Asia şi Extremul orient asiatic, în Africa, între cultura arabo-islamică din nord şi cea negro-africană etc., pentru că prima formă de contact între comunităţile umane, într-o lungă perioadă istorică, a fost confruntarea.

Este privilegiul epocii noastre de a încerca să depăşească această modalitate de contact şi reexaminarea îndelungatului contencios al raporturilor cu cel mai apropiat şi important *altul*, cu „orientalul“ de lîngă şi chiar din noi, este calea cea mai firească şi mai productivă pentru a evita greşelile care s-au mai făcut; cu toate replicile şi rezervele pe care are darul să le stîrnească, sau poate tocmai de aceea, cartea lui Edward Said are meritul de a demonstra cu strălucire acest lucru. Ea trebuia să intre în circuitul cititorilor români şi Editura Amarcord a făcut un lucru excelent traducînd-o; între alte mărunţişuri, aş reproşa însă subţirimea unor note: *wafd*-ul de pildă nu e „partidul năţionalist din Republica Arabă Unită“ (p.266), ci chiar partidul, creat în 1918, care a obţinut independenţa Egiptului şi primul partid de guvernămînt de după aceea. ▮

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

OBSERVATOR CULTURAL

NR.88

30.10.-05.11.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Nicolae Manolescu: recapitulări

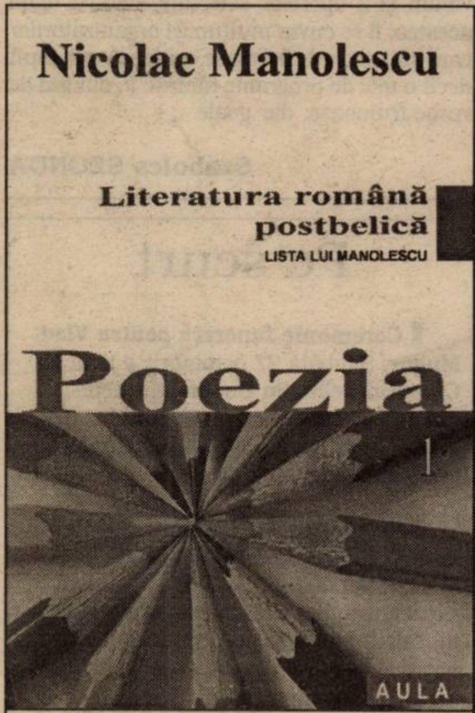
Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
LISTA LUI MANOLESCU
Poezia
1
AULA

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
LISTA LUI MANOLESCU
Proza. Teatrul
2
AULA

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
LISTA LUI MANOLESCU
Critica. Eseul
3
AULA

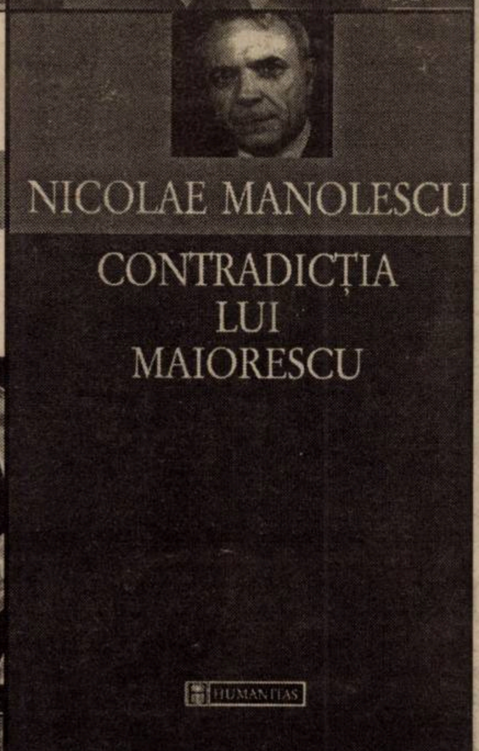
NICOLAE MANOLESCU
CONTRADICŢIA LUI MAIORESCU
HUMANITAS

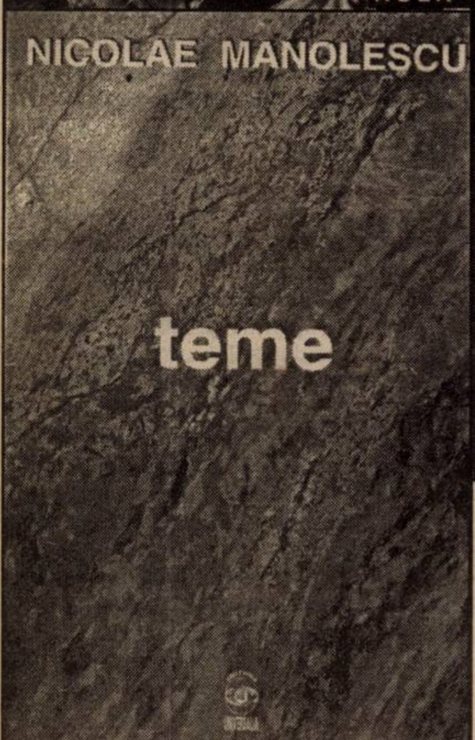
NICOLAE MANOLESCU
teme

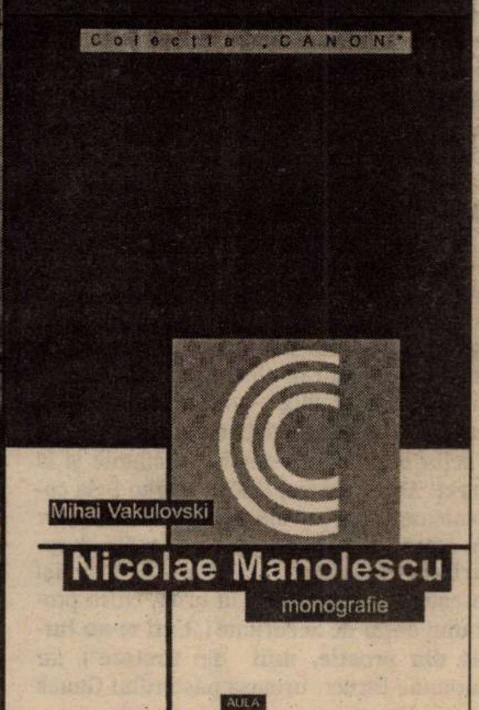
Colecţia „CANON"
Mihai Vakulovski
Nicolae Manolescu
monografie
AULA

Ion Bogdan Lefter
Sorin Alexandrescu
Paul Cernat
Viorel Padina
Cristina Ionică
Bedros Horasangian

Evocări Gellu Naum

Gianpaolo Romanato despre Ioan Petru Culianu

Despre legea teatrelor

Adrian Marino despre „Transilvania subiectivă“

Manuale 2001

Festivalul de jazz Bucureşti 2001

Interviu cu Victor Rebengiuc

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 88, 30.10. – 05.11.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Întîlnire a tinerilor poeţi şi scriitori minoritari din România

Miercurea-Ciuc, oraşul-reşedinţă al judeţului Harghita, a fost, între 24 şi 28 octombrie, locul de întîlnire a tinerilor poeţi şi scriitori minoritari din România, graţie unei iniţiative a Fundaţiei Culturale „Tilos“ din localitate (preşedinte: László Bányász). Evenimentul este al doilea de acest gen, după consfătuirea de anul trecut, organizată în acelaşi oraş şi de aceeaşi fundaţie, întîlnire în urma căreia s-a editat în decembrie 2000 o antologie plurilingvă din creaţiile participanţilor de anul trecut, cu titlul **babel.ro**, apărută la Editura Státus din Miercurea-Ciuc, condusă de József Birtók.

Numărul participanţilor la întîlnirea recent încheiată nu a reflectat, din păcate, strădaniile inimoşilor organizatori: din motive mai mult sau mai puţin obiective, la eveniment au fost prezenţi doar trei autori, şi anume prozatoarea Alexandra Fenoghen (Bucureşti) şi poeta Tatiana Cernicova (Timişoara) – din partea comunităţii ruşilor lipoveni de la noi –, respectiv cel care semnează aceste rînduri, reprezentînd ca poet maghiarii din România. Acest lucru nu a umbrit, însă, atmosfera foarte plăcută a evenimentului, care a dus şi la rezultate concrete în privinţa colaborării dintre autori, avînd loc discuţii axate pe specificităţile literaturilor şi ale comunităţilor etnice reprezentate de participanţi, pe aspectele traducerii dintr-o limbă în alta, respectiv pe conexiunile dintre aceste limbi şi „legătura“ dintre ele, româna, ca limbă de intermediere. Cei prezenţi au avut şansa în cele patru zile ale evenimentului să guste din plin forfota culturală a oraşului-gazdă, participînd la vernisaj de artă plastică la Visual Art Gallery, la concertul de muzică populară maghiară al formaţiei Barozda (care aniversa 25 de ani de activitate), vizitînd Muzeul Regional şi teatrul maghiar din localitate, respectiv redacţiile unor instituţii ale mass-mediei locale, cum ar fi revista culturală **Székelyföld**, studioul teritorial TV Ciuc sau postul de radio privat DEEA. Vineri 26 octombrie a avut loc o serată literară pe parcursul căreia cei trei autori au citit din operele lor şi au răspuns întrebărilor venite din public şi din partea ziariştilor prezenţi. Penultima zi a întîlnirii a fost rezervată unei excursii în satele şi comunele de pe valea Trotuşului, aflate la hotarul judeţelor Harghita şi Bacău, un excelent prilej de a cunoaşte obiceiuri şi datini populare din această zonă. Vremea „a ţinut“ cu participanţi şi organizatorii pe toată durata întîlnirii: zile cu cer senin, soare strălucitor şi un aer curat, ca de cristal.

În concluzie: o ocazie binevenită de a compara şi conlucra, ale cărei rezultate – conform planurilor organizatorilor – se vor vedea şi în perioada care urmează, preconizîndu-se, la editura amintită, apariţia unei noi antologii similare din creaţiile participanţilor la întîlnire, respectiv ale invitaţilor din partea celorlalte minorităţi etnice din ţară, care nu au fost prezenţi la eveniment. Cartea va fi însoţită – ne promite conducătorul editurii – şi de varianta electronică a ei, un CD multimedia cu fotografii ale autorilor, înregistrare audio a creaţiilor din volum şi a operelor selectate. Pentru toate acestea, li se cuvin mulţumiri organizatorilor care ştiu şi cred că faptele contează mai mult decît o mie de programe rămase în stadiul de vorbe frumoase, dar goale.

Szabolcs SZONDA

Un premiu pentru Radu Cosaşu

Fundaţia „N. Palti“ din Israel i-a acordat lui Radu COSAŞU premiul său pentru proză. Ceilalţi premianţi sînt scriitorii israelieni Otto Stark pentru poezie şi Iosif Eugen Campus pentru critică literară. Decernarea premiilor are loc astăzi, marţi 30 octombrie, în cadrul unei festivităţi organizate la Tel Aviv, sub patronajul Asociaţiei Mondiale a Evreilor de Origine Română (AHMEOR).

Agenda culturală

Salonul de Artă Bucureşti. Joi 1 noiembrie, la orele 17.00, va avea loc la Sala Dalles din Bucureşti vernisajul **Salonului de Artă Bucureşti**. Manifestarea, organizată de filiala Bucureşti a Uniunii Artiştilor Plastici, se va desfăşura pînă în 15 noiembrie în sălile Apollo, Galeriile Căminul Artei, Simeza, Orizont, Hanu cu Tei, Galla.

Festival de teatru francofon la Arad. Tot joi se va încheia, de data aceasta, la Arad, **Festivalul Internaţional de Teatru Francofon – AMFIRAN**. Începută săptămîna trecută, cea de-a noua ediţie a manifestării a programat numeroase spectacole de teatru francofon puse în scenă de trupe din Austria, Bulgaria, Cehia, Maroc, România, Rusia. Festivalul se va încheia pe 1 noiembrie cu o „seară de adio“, care va începe la orele 21.00.

Galele APLER la Cîmpina. La Cîmpina va avea loc între 1-3 noiembrie cea de-a treia ediţia a **Galelor Asociaţiei Publicaţiilor Literare şi Editurilor din România**. Programul cuprinde dezbateri pe teme ca industria cărţii şi promovarea în România a revistelor de cultură şi a cărţii, decernarea premiului „Biblioteca APLER“ şi, desigur, o seară de gală.

Filmul britanic la Bucureşti. În perioada 2-9 noiembrie Consiliul Britanic din Bucureşti organizează – în sala Jean Georgescu a Cinematecii Române, Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă şi cea a cinematografului Studio – **Festivalul Filmului Britanic**. Sînt programate pe parcursul acestei săptămîni, filme de cinematograf, scurtmetraje şi videoclipuri realizate anul trecut în Marea Britanie.

Festivalul Craiova Muzicală. Tot vineri 2 noiembrie va debuta la Craiova **Festivalul Craiova Muzicală**, ajuns anul acesta la ediţia cu numărul 28. Deschiderea oficială va avea loc vineri la ora 19.00.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

Ceremonie funerară pentru Vlad Mugur. Sîmbătă 27 octombrie a avut la Cimitirul Bellu din Bucureşti o ceremonie funerară pentru regretatul regizor Vlad Mugur, care a trecut în nefiinţă anul acesta, pe 22 iulie.

Vernisaj la Muzeul Naţional de Artă. Joia trecută a fost vernisată la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti expoziţia soţilor Sultana şi Ovidiu Maitec, intitulată **Lemn şi aur**. Sînt expuse lucrări provenite atît din colecţia artistului şi din cea a muzeului, cît şi din colecţiile Oficiului Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă şi ale Teatrului Naţional. Expoziţia poate fi vizitată pînă în data de 13 decembrie 2001.

Expoziţie de artă franceză la Cluj Napoca. Săptămîna trecută s-ă închis la Casa Tranzit din Cluj Napoca expoziţia artistului francez Vladimir Skoda. Evenimentul a fost organizat cu sprijinul Centrului Cultural Francez şi a Universităţii de Artă şi Design din localitate, precum şi cu ajutorul acordat de l'Ecole supérieure des arts décoratifs Strasbourg, de institutele şi centrele culturale franceze din Bucureşti, Iaşi, Timişoara şi Budapesta şi de Centrul European din Sofia.

Relansarea **Faptelor**

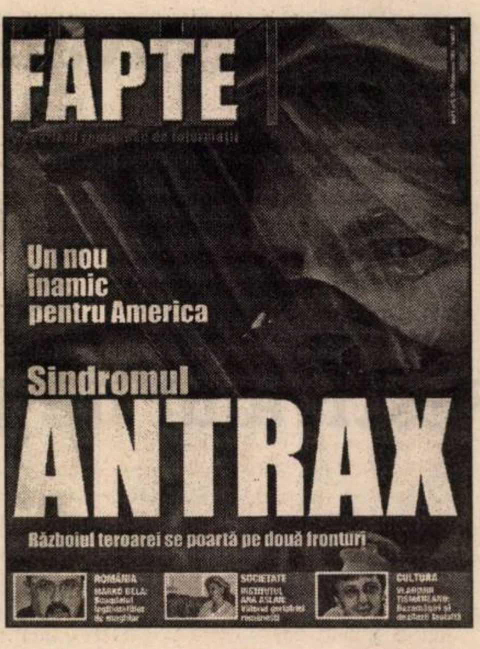
FAPTE
Un nou inamic pentru America
Sindromul
ANTRAX
Războiul teroarei se poartă pe două fronturi
ROMÂNIA
MARKO BELA
SOCIETATE
CULTURA

După o vacanţă prelungită peste limitele anunţate iniţial, magazinul românesc de informaţii **Fapte** revine pe piaţă. Într-o notă, redactorul-şef Dan Tornea marchează relansarea publicaţiei: „Noi am intenţionat ca această întrerupere să nu dureze mai mult decît cîteva săptămîni din perioada de vară. A durat mai mult, dar acum sîntem din nou pe piaţă. Toţi abonaţii îşi vor primi în totalitate numerele plătite precum şi cele care beneficiază gratuit de pe urma ofertei noastre promoţionale. Vom încerca să promovăm şi de acum înainte acelaşi jurnalism profesionist, în care faptele primează“. Conţinutul revistei rămîne la fel de atractiv şi „pe fază“ ca de obicei, iar concepţia vădeşte acelaşi profesionalism de calitate „occidentală“. Editorialul — semnat, de data aceasta, de redactorul-şef adjunct Dan Apostol – comentează psihoza în curs de globalizare a antrax-ului, o psihoză de care – în forme „specifice“ – nici România nu e scutită... Un loc aparte în economia **faptelor** îl deţin interviurile: concise, incitante şi la obiect. Astfel, liderul UDMR Marko Bela comentează legea privind statutul maghiarilor din afara Ungariei (**„Legea nu ia din drepturile românilor“**), Stelian Tănase îşi povesteşte şocul suferit în urma citirii propriului dosar de Securitate (**„Unii m-au turnat din prostie, unii din răutate“**), iar Marianne Birtler, urmaşa pastorului Gauck la conducerea biroului pentru studierea arhivelor STASI discută pe marginea problemelor legate de accesului la dosarele poliţiei politice din Germania şI, respectiv, România (**De la Gauck la CNSAS**). Seria interviurilor continuă printr-un interesant dialog purtat cu Vladimir Tismăneanu despre situaţia politică actuală din România (**„Iliescu rămîne marele timonier“**). Paginile externe au în centru un acut documentar realizat de Horia Barna despre **Panica Antrax** şI coşmarul bioterorismului în America şI Europa, urmat de o incursiune în istoricul regimului taliban din Afganistan şI al ultimelor decenii de conflict afgan. Reţine în mod deosebit atenţia convorbirea cu Silviu Prigoană, preşedintele Rosal Service şI Realitatea TV, care pregăteşte în curînd o televiziune doar pentru ştiri. Aflăm, de asemenea, la ce sume astronomice se ridică azi cîştigurile din participarea în Champions League, precum şI faptul că începînd din această toamnă, pasagerii care trec prin vama celui mai mare aeroport european sînt supuşi unui control — inedit — al... privirilor! Informaţiile politice, economice, sociale, culturale, sportive, medicale de maxim interes, *design*-ul dinamic, interactivitatea sînt doar cîteva din atuurile apreciatei reviste care, iată, porneşte din nou la drum.

Sumar

ÎN DEZBATERE/NICOLAE MANOLESCU: RECAPITULĂRI
ION BOGDAN LEFTER, „Recuperarea" unei opere critice ▮ 4
SORIN ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (I) ▮ 5
PAUL CERNAT, Modelul Maiorescu ▮ 6
VIOREL PADINA, Manolescu după 2000 ▮ 6
CRISTINA IONICĂ, Un fel de roman ▮ 7
BEDROS HORASANGIAN, Pianul lui Manolescu ▮ 8
EVOCARE GELLU NAUM
SVETLANA CÂRSTEAN, Cronica unui interviu anunţat ▮ 9
LIGIA ZEMORA, „Puteţi ieşi liniştiţi..." ▮ 9
OSKAR PASTIOR, Două fragmente pentru Gellu Naum ▮ 9
ERNEST WICHNER, Bătrînul poet ▮ 9
C.C. TĂNĂSESCU, Gellu Naum – „Poezia îmi va fura moartea" ▮ 10
LUMINIŢA GABREA, Denis ▮ 10
PETER SRAGHER, Gellu Naum, Oskar Pastior şi Paul Celan ▮ 11
DAN DRAGANOVICI, Amintirile unui fan ▮ 12
EVOCARE IOAN PETRU CULIANU
GIANPAOLO ROMANATO, Păţania şoarecelui ▮ 13
POLEMICI
DORU MAREŞ, Nula lege sine... ▮ 15
SOCIETATE
ADRIAN MARINO, Naţionalismul provincial ▮ 16
ÎNVĂŢĂMÎNT
CARMEN MUŞAT, Literatura – un fenomen în mişcare ▮ 17
INTERVIU
VICTOR REBENGIUC, „Un lucru către care aspir: să fiu un mare actor" ▮ 18
CRISTIAN MUNTEANU, Zăpada (99) ▮ 19
ARTE
TEATRU: LUMINŢA VOINEA RĂUŢ, **Unchiul Vanea** la Palermo ▮ 20
GABRIELA RIEGLER, Prin porturile Dunării... ▮ 20
WILLIAM TOTOK, **Doctorul Faust al lui Hitler** ▮ 20
FILM: MIHAI CHIRILOV, Avanpremieră: **Festivalul filmului britanic** ▮ 21
ARTE VIZUALE: RALUCA OLGA DUMITRU, Istoria (prescurtată a) unei expoziţii ▮ 22
CONSTANTIN HOSTIUC, Palimpsest ▮ 23
MARIA-MAGDALENA CRIŞAN, **Istorii-Fluture** ▮ 23
DUMITRU UNGUREANU, *Make love, not war* ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII
ALEXANDRU MATEI, Literatură: Franţa-România, echipele de tineret ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28
ULTIMA PAGINĂ
FLORIAN BAICULESCU, 5 zile de muzică. *Part one* ▮ 32
CRISTNA MANOLE, Un francez la Bucureşti ▮ 32

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 22-28 OCTOMBRIE

▮ **Tratative româno-ruse.** România se află în pline tratative diplomatice cu Rusia, în vederea încheierii Tratatului bilateral. După vizitele miniştrilor de Externe, Mircea Geoană, şi al Industriilor, Dan Ioan Popescu, precum şi după cea a preşedintelui Camerei Deputaţilor, Valer Dorneanu, direcţiile în care se vor purta aceste negocieri par deja trasate: problema tezaurului şi Pactul Ribentrop-Molotov vor fi, se pare, excluse din subiectele de discuţie, în schimbul unei atitudini mai conciliante a Moscovei în ceea ce priveşte integrarea României în structurile euro-atlantice. Ministrul de Externe român a declarat, în acest sens, că „am decis că a sosit vremea ca această dispută să se încheie", iar Valer Dorneanu a precizat că, din discuţiile avute cu oficialităţile ruse, s-a convenit finalizarea tratatului ţinîndu-se cont de „prezent şi de viitor". Tot el a apreciat că Rusia înregistrează în această perioadă o „spectaculoasă remodelare a politicii externe": „Eu am remarcat că nu au mai reacţionat la dorinţa noastră de a ne integra în NATO şi se poate deduce că şi-au schimbat atitudinea în această privinţă". Cele trei vizite ale oficialilor români le pregătesc pe cea a primului ministru Adrian Năstase, proiectată pentru sfîrşitul anului, şi pe cea a preşedintelui Ion Iliescu, de la începutul anului viitor.

▮ **Vizite ale oficialilor europeni.** Directorul general al Direcţiei pentru Extindere din cadrul Comisiei Europene, Eneko Landaburu, a declarat săptămîna trecută, răspunzînd întrebărilor care vizau de fapt conţinutul Raportului anual de ţară – aşteptat oficial pe 12 noiembrie – că „România a realizat progrese incontestabile, dar au mai rămas multe de făcut. Raportul de ţară va nota progresele macro-economice privitoare la creşterea economică, reducerea inflaţiei, menţinerea sau chiar reducerea şomajului. Există însă şi puncte vulnerabile – a adăugat Landaburu – precum deficitul balanţei comerciale, faptul că se atrag investiţii străine directe sau indirecte sau necesitatea de a îmbunătăţi sistemul de colectare a taxelor şi impozitelor". Un alt punct lăsat în suspensie este cel al vizelor, pentru care România trebuie în continuare să facă eforturi în direcţia ameliorării securităţii frontierelor şi a situaţiei repatrierilor.

▮ **Legitimaţia de maghiar în discuţie.** Pe 26 octombrie a avut loc cea de a patra reuniune a Conferinţei Permanente Maghiare, care a stabilit coordonatele aplicării Legii Statutului pentru România. Astfel, legitimaţiile de maghiar vor fi acordate doar de UDMR, biserica şi societatea civilă avînd un rol consultativ. Propunerea vine astfel parţial în întîmpinarea propunerii făcute cu cîteva zile în urmă de premierul român Adrian Năstase, care sugerase emiterea unei singure legitimaţii, aceea de membru UDMR, care să o includă şi pe cea de maghiar. Pe marginea aceluiaşi subiect, PNL invită pe 30 octombrie la discuţii partidele politice din opoziţie, cu excepţia PRM, precum şi organizaţii şi asociaţii ale societăţii civile.

▮ **Filialele PSD se mobilizează.** În acest sfîrşit de săptămînă, nouă organizaţii judeţene s-au întrunit pentru alegerea noilor structuri de conducere, după fuziunea PDSR cu PSDR. Semnalul a fost dat de decizia Biroului Executiv al PSD, ca toate conferinţele de constituire a PSD să aibă loc pe parcursul a şase săptămîni, pînă la data de 1 decembrie. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Regele Mihai la 80 de ani

RADIO ROMÂNIA
Revista programelor de Radio
6000 lei
Majestatea Sa Regele Mihai I
„... Lumina poate să fie prea tare pentru ochii multora, dar pentru asta n-are rost să preferăm întoarcerea în întuneric."

Săptămîna trecută, pe 25 octombrie, Regele Mihai a împlinit vîrsta de 80 de ani. Personaj istoric de prim plan, ultimul şef de stat de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial aflat încă în viaţă, cu un rol important în epocă, obligat de comunişti să abdice, exilat şi rămas departe de ţară pînă după 1989, Regele Mihai vine astăzi des acasă. Ostilitatea cu care l-a privit şi l-a tratat pînă în 1996 prima guvernare Ion Iliescu a rămas şi ea de domeniul trecutului. În legislatura următoare, onorat ca fost monarh de către preşedintele Emil Constantinescu dar şi conştient că restauraţia nu mai este posibilă, Regele a anunţat public că renunţă la tron, predînd şefia Casei Regale fiicei sale celei mai mari, Principesa Margareta. Recent, Regelui i s-au retrocedat primele imobile dintre cele revendicate pe baza legii de restituire a caselor confiscate de comunişti. De asemenea, graţie calităţii sale de fost şef de stat, recunoscută printr-o altă lege recentă, i s-a atribuit un domiciliu permanent din fondul statului, şi anume Palatul Elisabeta de pe malul Lacului Herăstrău, fostă reşedinţă a Reginei Maria. Primit oficial, în urmă cu cîteva luni, la Palatul Cotroceni de către preşedintele Iliescu, Regele Mihai se află – s-ar putea spune – într-o perioadă de reintegrare simbolică în viaţa publică românească. Un simptom: revista săptămînală **Radio România**, editată de radiodifuziunea publică, i-a publicat săptămîna trecută portretul pe copertă, gest inimaginabil din partea vreunei instituţii controlate de stat în prima parte a anilor '90 (ca să nu mai vorbim despre perioada comunistă!)...

Săptămîna viitoare, în prezenţa Familiei Regale, Editura Humanitas va lansa un album intitulat **Mihai al României**, publicat cu ocazia aniversării vîrstei de 80 de ani a Regelui Mihai.

Cronica politică

Situaţia rromilor solicită mai multă atenţie

NESTOR RATEŞ

În cursa pentru integrarea euro-atlantică, România are un atu important în faptul că se distinge printr-o stabilitate politico-militară remarcabilă. În zona Balcanilor, unde crizele şi războaiele din fosta Iugoslavie au angajat militar Occidentul, România prezintă un interes special pentru că, deşi este o ţară cu ample populaţii minoritare, a găsit căi de a dezamorsa posibilele surse de tensiuni etnice grave şi a atrage la guvernare organizaţia politică a principalei minorităţi etnice, cea maghiară.

Nu este, însă, vorba de o situaţie idilică, nici de absenţa oricăror încordări în relaţiile interetnice. Probleme persistă, unele serioase, cu deosebire în condiţia rromilor şi în relaţia acestora cu autorităţile. Precum s-a putut observa chiar recent, unele situaţii degenerează în violenţe de amploare, care se prelungesc în operaţiuni de pedepsire şi răzbunare ce nu-şi au locul într-un stat de drept.

Brutalitatea intervenţiilor poliţiei este notorie şi pare să fie în creştere, adesea total disproporţionată faţă de severitatea situaţiei căreia pretinde a-i răspunde. Auzim, de altfel, mult prea des despre excesele poliţiei în general, faţă de cetăţeni de toate categoriile, despre şicane, bătăi, torturi, iar postul nostru de radio s-a ocupat pe larg de această chestiune în săptămîna care a trecut. Ilegalităţile au o răspîndire mare la sate. Excesele, care nu de puţine ori iau proporţii oripilante, nu sînt anchetate şi pedepsite prompt şi au devenit un motiv serios de îngrijorare. Cele faţă de ţigani, însă, par să fie mai curînd aplaudate decît condamnate. Atunci cînd sînt făptuite de rromi, actele criminale tind să fie tratate în baza unui cod penal aparte, care ignoră prevederile menite să protejeze drepturile cetăţeanului, să-i acorde prezumţia de nevinovăţie şi să-l protejeze în faţa abuzurilor organelor de ordine. Operaţiunile poliţieneşti se transformă în expediţii punitive cu trupe antitero; aplicarea legii devine o lecţie volentă predată de soldaţi în uniforme negre. Fără îndoială, unele aspecte ale condiţiei rromilor sînt complexe şi presupun eforturi răbdătoare, de lungă durată, pe multe fronturi, cu rezultate incrementale. Amploarea fenomenului infracţional în rîndul acestei minorităţi este cît se poate de preocupantă şi pretinde un program de combatere care nu va duce nicăieri dacă se limitează doar la măsuri poliţieneşti, ignorînd cauzele sociale, neglijînd educaţia copiilor, tolerînd ostracizarea rasială, lăsînd comunitatea rromă sub dominaţia unor clanuri mafiote, dincolo de oblăduirea şi rigoarea legii.

Se creează de cîtva timp un consens internaţional că problema rromilor are o dimensiune europeană şi că unele soluţii ar trebui concepute într-un context continental. Această abordare ar putea reprezenta o deschidere importantă ce-ar oferi o şansă pentru o acţiune coordonată şi coerentă, gîndită în termeni europeni şi cu standarde democratice, precum şi finanţată corespunzător, pentru atacarea aspectelor comune ale problemei rromilor în centrul şi estul continentului. Autorităţile române ar trebui să se implice mai serios în acest efort şi să insiste pentru o coooperare reală şi urgentă în domeniu. Într-o astfel de cooperare rezidă speranţa găsirii şi aplicării unor soluţii la o problemă pe care o găsim nu doar în România, dar şi în Cehia, în Slovacia, într-o măsură şi în Ungaria şi în alte ţări. În orice caz, ultimul lucru ce l-ar putea dori guvernul român şi publicul în ansamblu este ca situaţia rromilor să devină o frînă în calea integrării euro-atlantice, o eventualitate care nu poate fi cu totul exclusă.

*(Text transmis
la Radio Europa Liberă)*

▮

NICOLAE MANOLESCU: RECAPITULĂRI

Proaspăta carte (în trei volume) semnată de *Nicolae MANOLESCU*, *Literatura română contemporană*, a cărei lansare am anunţat-o în urmă cu cîteva săptămîni, e o selecţie din cronicile sale publicate de-a lungul a circa trei decenii (pînă în 1992). Texte – aşadar – mai vechi, nu o operă nouă, scrisă recent şi ieşită la lumina tiparului pentru prima oară. La fel au fost şi precedentele două apariţii editoriale ale autorului, datate 2000: reluarea după circa trei decenii a *Contradicţiei lui Maiorescu* (1970, 1973) şi selecţia din ciclul *Temelor* (1971-1988). Un bun prilej pentru ca, privind laolaltă aceste „recapitulări" critico-editoriale, să „recapitulăm" la rîndul nostru opera lui *Nicolae MANOLESCU* aşa cum se vede ea la anul 2001, dintr-un punct de pe un traseu aflat – după toate semnele – încă departe de final (continuarea textului lui *Sorin ALEXANDRESCU* urmînd să apară în săptămînile următoare)...

„Recuperarea" unei opere critice

ION BOGDAN LEFTER

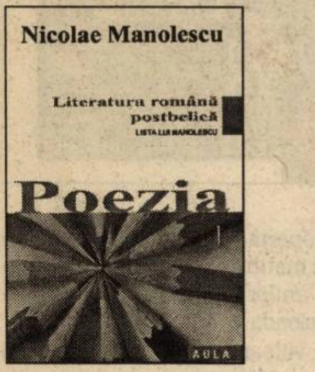

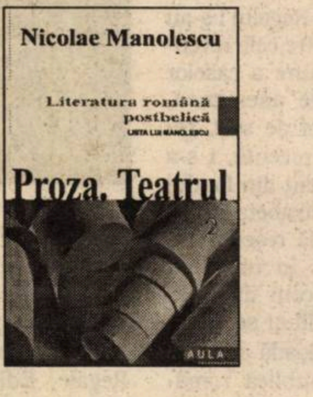

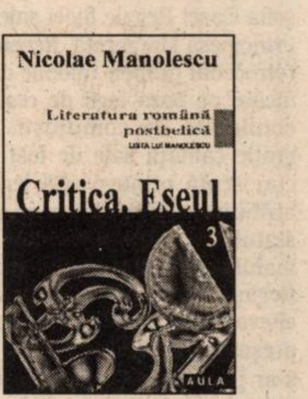

Nicolae MANOLESCU

Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, vol. 1, **Poezia,** vol. 2, **Proza. Teatrul,** vol. 3, **Critica. Eseul**, Editura Aula, Colecţia „Canon", Braşov, 2001, 429 p., 349 p., 445 p., f.p.

Anul trecut, Editura Vinea a anunţat public că va trece în scurt timp la publicarea unui lung şir de volume cuprinzînd totalitatea cronicilor literare semnate de Nicolae Manolescu în **Contemporanul** şi apoi în **România literară**, de-a lungul a trei decenii, din 1962 şi pînă în 1992. Din cîte ştiu chiar de la autor, proiectul e în curs de realizare: editorul i-a adus articolele fotocopiate şi i le-a stivuit (termen obligatoriu, a vorbi despre un „teanc" e prea puţin spus!) în biroul de la **România literară**, criticul recitindu-le rînd pe rînd pentru o rapidă revizie înaintea tipăririi. Cît va dura pînă cînd vom putea citi toate volumele (probabil că vreo 20-30, dacă socotim circa 250 de pagini de cronici pe an!) – vom aştepta şi vom vedea. Vom avea atunci la îndemînă imaginea de ansamblu a unei opere de cronicar literar despre care s-a spus de mult şi de multe ori că este – şi are toate şansele să rămînă – unică la noi şi probabil că şi în cultura lumii.

Înaintea operei propriu-zise, iată-ne acum în faţa unei selecţii în numai trei volume, scoasă de altă editură, mai iute de picior: Aula. Nici de astă-dată iniţiativa nu-i aparţine autorului, care s-a lăsat pe mîna ofertanţilor. În treacăt fie spus, e de mirare că, din 1990 încoace, ideea publicării între coperţi de carte a cronicilor lui Nicolae Manolescu nu le-a venit şi diriguitorilor unor case de editură de mai mare suprafaţă: despre existenţa articolelor ştia toată lumea, importanţa lor fusese limpede afirmată, iar succesul de piaţă e ca şi garantat, dat fiind prestigiul autorului şi transformarea instantanee a unor asemenea volume în referinţe bibliografice obligatorii pentru profesori, studenţi şi elevi de liceu. Poate că alte edituri n-au încercat din cauză că autorul declarase de mult, în cîteva interviuri, că nu-şi va culege cronicile în cărţi. Îmi amintesc motivaţii „ienăchiţăvăcăreştiene" (sic!) conform cărora, extrase din contextul de actualitate literară al apariţiei lor în pagina de revistă, articolele s-ar „fana", semnificaţiile lor imediate risipindu-se. Ce-i drept, erau explicaţii oferite înainte de 1989. Or, pe de-o parte, continua pe-atunci să scrie cronici, nefiind vorba – deci – despre o acţiune încheiată, faţă de care să existe o distanţă şi pe care s-o vadă recuperabilă ca ansamblu încheiat. Pe de altă parte, reluarea articolelor mai vechi ar fi pus unele probleme: destui autori emigraseră ulterior şi cenzura veghea ca numele lor să nu mai fie pomenite, în alte cazuri interveniseră poate alte tipuri de „accidente" (teme devenite tabu ş.a.m.d.). A trecut între timp aproape un deceniu de cînd cronicarul s-a decis să se oprească, a intervenit distanţa, ansamblul devine perceptibil ca tot încheiat, iar constrîngerile cenzurii comuniste dispăruseră încă de la finele lui 1989. Datele problemei schimbîndu-se, operaţiunea arheologică poate începe: cele peste (cu aproximaţie) 1500 de cronici pot fi excavate din colecţiile celor două săptămînale-gazdă şi volumele se pot îndrepta spre tipar.

Cînd vor fi toate gata, vom putea examina – aşadar – o operă binecunoscută şi totuşi niciodată accesibilă pînă acum ca întreg. Fie că a fost citită la vremea ei, în desfăşurare, fie că va fi fost parcursă mai de curînd în sălile de periodice ale bibliotecilor, ea s-a înfăţişat mereu ca succesiune de piese dintr-un mozaic niciunde etalat ca atare, ca un soi de *work in progress*, ca o carte desfăşurată, precum altădată... „romanele-foileton"! Una dintre marile opere critice postbelice „recuperată": „ediţie princeps", dar şi – paradoxal – „reeditare", fiindcă ar fi cumva comic să considerăm că ea, opera de cronicar a lui Nicolae Manolescu, atît de influentă în peisajul literar românesc al deceniilor trecute, nici n-ar fi existat pînă acum...

Înaintea publicării integrale, selecţia cuprinsă în cele trei volume recent apărute ne dă ocazia să savurăm cronicile „în avanpremieră" (dar şi – unora dintre noi – să le recitim), după cum ne şi pune deja în faţa unei interpretări a ansamblului.

Despre textele în sine, mai întîi, citite sau recitite. În ce mă priveşte, îmi erau necunoscute doar unele dintre cronicile mai vechi, din anii '60. Pe altele le văzusem în colecţiile **Contemporanului** şi ale **României literare**, în paralel, cam de pe la sfîrşitul deceniului 8, cu parcurgerea săptămînală a celor noi.

Lectura de acum, pe o suprafaţă foarte întinsă, e pasionantă. Tendinţa e de a pendula între cititul cursiv, în ordine, şi a opera „pe sărite", înainte şi înapoi, pentru a vedea cum se constituie tabloul general, pentru comparaţii, pentru evaluarea proporţiilor. Însumate, cronicile produc – într-adevăr – o panoramă a literaturii române postbelice: chiar dacă inevitabil lacunară (căci nimeni nu poate scrie despre toate, absolut toate cărţile, nici măcar despre toate cele care contează), ea, panorama, se compune treptat, prin acumulare. Contururile sînt apăsate suplimentar în secvenţele recapitulative pe care autorul simte nevoia să le dezvolte din cînd în cînd, mai ales în deschiderea articolelor, mai rar către final, atunci cînd analiza îl conduce către generalizări.

Am mai avut ocazia să discut „formula"/„formulele" cronicilor lui Nicolae Manolescu într-un articol apărut la începutul anului trecut în **Familia** orădeană. Nu reiau observaţiile de acolo (compoziţie, tipuri de incipit, tehnici de citare etc. etc.). Articolele – categoric – nu s-au „fanat": sînt fluente, sprintene, încîntătoare. Regruparea lor le pune mai bine în valoare şarmul, reţeta/reţetele, stereotipiile. Utilitatea întregii operaţiuni arheologice se confirmă, sporindu-ne nerăbdarea de a o vedea dusă pînă la capăt, pînă la scoaterea la suprafaţă a întregii opere cronicăreşti manolesciene.

Selecţia ridică şi o serie de probleme. Nu fac decît să le inventariez rapid, nu înainte de a semnala faptul că ele cad mai mult în responsabilitatea editorului decît în cea a autorului, acesta din urmă mărturisind public că n-a făcut el însuşi selecţia, ci doar a acceptat-o.

Încă dinaintea lecturii, neplăcut e subtitlul selecţiei: **Lista lui Manolescu**. Nu atît din cauză că, lăsat aparent în contul autorului, sună nefiresc, aliniindu-l la soluţia foarte discutabilă (ca să nu spun mai mult) folosită în ultimul deceniu de cîţiva juni poeţi care şi-au inclus numele în titlurile propriilor plachete (în acele cazuri, în numele unui „biografism" înţeles anapoda). Ci pentru nefericita similitudine cu celebra „listă a lui Schindler". Dacă nu cumva sesizez doar eu rezonanţa, atunci sugestia ar fi aceea că, asemeni afaceristului german, Manolescu ar fi „salvat" ce se putea salva din literatura scrisă sub comunism. Fără voia sa, criticul e astfel tras înapoi spre cîmpul minat al comparaţiei dintre Holocaust şi Gulag, despre care şi el a scris în ultimii ani, stîrnind unele reacţii dezaprobatoare. Mai nou, în articolele sale tangente la atare cîmp problematic a avut mare grijă la delimitări şi nuanţe, astfel încît sînt înclinat să cred că şi din punctul său de vedere sugestiile conţinute de subtitlul adăugat de editor sînt inoportune. **Literatura română postbelică** şi atît ar fi fost mult mai bine.

E – apoi – denumirea colecţiei în care cele trei volume de cronici au fost incluse: **Canon**. Pînă acum, apăruseră aici micromonografii ale unor autori propuşi de programele şcolare, trecuţi – deci – prin filtre multiple şi reţinuţi într-o selecţie bazată pe o multitudine de criterii. A considera „canonică" o listă de autori despre care a scris un singur critic, fie el cel mai important al unei epoci literare, e pur şi simplu inadecvat. La mijloc e o înţelegere defectuoasă a conceptului, de altfel cam răspîndită – vai! – la noi: el e considerat cînd echivalent cu cel de „ierarhie", cînd cu cel de „model", mergîndu-se uneori pînă la iluzia că fiecare critic îşi propune „canonul" său! În fapt, în cauză e o structură conceptuală foarte complexă, care absoarbe contribuţii multiple, inclusiv ale exegeţilor literaturii, dar şi ale multor altor actori ai cîmpului socio-cultural, decantîndu-se la nivelul foarte general al mentalităţilor, al miturilor colective, al stereotipiilor supraindividuale. Despre o medie, nu despre o multitudine de oferte concrete e vorba. Pînă la urmă, „canonul" unei epoci e identificabil doar în memoria colectivă şi – venind la „liste" – în ansamblul selecţiilor operate de sistemele educaţionale într-o epocă dată. Obligat de titulatura colecţiei, Nicolae Manolescu îşi compune prefaţa la cele trei volume din **Literatura română postbelică** pe această temă, a „canonului", în legătură cu care are – oricum – destule de spus. A mai făcut-o în cîteva articole recente şi a preluat conceptul în compoziţia **Istoriei critice a literaturii române** (prefaţa de acum chiar o anticipează – risc să... anticipez! – pe cea pe care o vom citi în deschiderea volumului al doilea al **Istoriei...**, la care lucrează). Atent, criticul reuşeşte să ocolească – totodată – capcanele întinse de includerea în colecţie: „Canonul se face, nu se discută", notează el din start (vol. 1, p. 7), pentru a reveni către finalul introducerii cu propoziţii ale unei modestii obligatorii, deşi exagerate: „Cronicile literare cuprinse în cartea de faţă au contribuit la formarea canonului neomodernist într-o măsură pe care nu eu sînt cel chemat s-o aprecieze. Am făcut canon cam în felul în care molierescul Monsieur Jourdain făcea proză: fără să vrea. Nici nu se poate altfel. Nu-ţi propui să schimbi canonul. Bătăliile canonice nu se planifică" etc. etc. (vol. 1, p. 12)...

În sfîrşit, regia efectivă a celor trei volume e – la rîndu-i – discutabilă. Criteriile sistematizatoare alese de editor sînt cel al genurilor literare şi, în interiorul lor, cel al autorilor, ordonaţi după vîrstă, în dreptul fiecăruia fiind adunate cronicile scrise pe măsură ce respectivii au publicat cărţi. Nu discut acum omisiunile (despre unii autori importanţi şi despre unele cărţi ale lor Nicolae Manolescu n-a apucat să scrie, pe alţii şi pe altele le-a eliminat editorul). Mă gîndesc doar la faptul că această compoziţie panoramică, posibilă şi – deci – legitimă, lasă pe dinafară ceva esenţial, şi anume – într-un fel – pe cronicarul însuşi: citite astfel, articolele sale nu-i mai pun în evidenţă evoluţia de viziune, de mentalitate sau stilistică. Foarte „călinescian" la început, el şi-a renovat scriitura pe parcurs, devenind mai aplicat, mai rafinat, mai personal. Ca atitudine, e o mare diferenţă între susţinerea în anii '60-'70 a poeziei unor Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru şi pariul pe noua literatură postmodernă a anilor '80-'90. Devansînd volumele ediţiei integrale a cronicilor, selecţia gata ordonată din **Literatura română postbelică** vine cumva prea devreme.

Ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să ne bucurăm că o putem citi cu un ceas mai devreme. Cu toate problemele pe care ediţia le ridică, lectura – spuneam – e pasionantă...

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Retrospectiva Nicolae Manolescu (I)

SORIN ALEXANDRESCU

Pe 15 octombrie, seara tîrziu, mergeam cu trenul la Constanţa. Era cîteva zile înainte de lansarea cărţilor lui Manolescu la Bucureşti şi-i citeam volumul despre proză. În compartiment se mai afla o trupeşă femeie, plină de energie, al său slăbuţ bărbat şi un neastîmpărat copil. Eu însemnam cu creionul pe carte pasajele „mai interesante". Copilul se tot vîra în sufletul meu să-i dau „cheionu să schie". Femeia încerca să-l potolească, bărbatul ronţăia un peşte. Cade cartea jos. Îi vede titlul femeia. Intrăm în vorbă. „Nu-i bun Manolescu ăsta", îmi dezvăluie ea. „Cum aşa?" „Mi-a spus fostu' meu profesor dă română dă la Năvodari." „De ce?" „Păi, zicea el, ăsta nu ştie să scrie, scrie numa' despre alţii."

Nu se putea o mai bună alegorie a criticii literare, mi-am zis mai tîrziu. Copilul voia să scrie imitînd gestul meu; eu nu eram însă scriitor, ci numai cititorul altcuiva, chiar dacă mă pregăteam să scriu despre acesta. Tatăl, absent, ronţăia un peşte, mama, implicată, ne-a avertizat, pe mine şi implicit şi pe copil, că „a scrie despre alţii" nu este propriu-zis „a scrie", aşa cum Şcoala, unde se citea şi una şi alta, o învăţase. Între noi, pe banchetă, se afla, alături de peştişori, cartea celui care scria despre alţii şi deci nu ştia să scrie, deşi scrisul lui era admirat de mine şi, prin mine, era jinduit de copil. Scrisul nu este scris decît dacă este despre oameni, se învaţă la Năvodari, dar eu însumi scriu aici despre un scriitor care a scris despre alţi scriitori. De va citi aceste rînduri, vreodată, trupeşa femeie va spune şi despre mine că nu ştiu să scriu, în acelaşi fel, după ea, în care nici Manolescu nu ştie să scrie. Eu ştiu însă că el ştie să scrie, şi încă într-un fel în care eu nu ştiu să scriu, deşi aş fi dorit să ştiu, aşa cum şi copilul o dorea, deşi nu ştia ce dorea. Poate că, odată, acest copil va scrie mai bine decît noi toţi, în ciuda scepticismului mamei şi indiferenţei tatălui, sau poate că acest copil va ronţăi şi el vreun peştişor, la vremea lui, cînd nimeni nu va mai scrie despre nimeni...

Fenomenul Manolescu

Ce sens are, în fond, să scrii despre alţii? Şi pentru cine s-o faci de vreme ce puţinii care citesc se aşteaptă să scrii despre ei, nu despre alţi scriitori. A o face este un fel de parazitaj, spunea J. Hillis Miller, dar, mai grav încă, a scrie orice, chiar despre oameni, tot un parazitaj este, căci a scrie înseamnă a trăi în umbra Altcuiva care a scris deja, el, despre oameni, înainte de tine dar „exact" aşa cum ai vrea tu să scrii. Această „anxietate a influenţei", spunea Harold Bloom, o poţi rupe doar prin uciderea tatălui simbolic, cum au spus-o alţii înaintea lui. Din acest hăţiş de anxietăţi, s-ar zice, nu poţi ieşi decît fie acceptînd verdictul trupeşei femei şi renunţînd la scris, fie ignorîndu-i verdictul şi continuînd să scrii cu o ciudată seninătate, precum Manolescu însuşi. Cum totuşi mă obsedează dorinţa încăpăţînată a copilului de a „schie", mă întreb ce „jinduim" noi toţi atunci cînd, în faţa gestului lui Manolescu de-a scrie fără a scrie, dorim totuşi să scriem? Ce este această ciudată patimă de „a scrie fără a scrie"? Nicolae Manolescu a scris cronică literară săptămînă de săptămînă timp de 32 de ani, începînd din 1963. Ceea ce ar însemna vreo 1664 de cronici, admiţînd că Manolescu a scris cîte o cronică în toate cele 52 de săptămîni ale anului. Deşi uneori n-a scris niciuna, el alteori a scris mai multe pe săptămînă; în plus, prefaţa sa la **Literatura română postbelică** precizează că au fost incluse, pe lîngă cronici, şi „articole retrospective, sinteze, prefeţe sau postfeţe". Dacă includem toate aceste texte, scrise vreme de 32 de ani, totalul creşte ameţitor.

Cele trei volume de faţă includ numai 318 cronici de proză, poezie, teatru, critică, eseu şi jurnale sau memorii, preţ de 1223 de pagini, ele fac totuşi la un loc mai puţin decît o cincime din totalul probabil! Se spune că o altă editură s-ar gîndi la editarea completă a cronicelor, la vreo 7000-8000 de pagini. Un fenomen al culturii care sparge tiparele culturii şi alunecă în inexplicabilul dar sublimul naturii. O instituţie în sine, demnă de a fi integrată altor instituţii româneşti; dincolo de orice alte comparaţii, cu de pildă **Menţiunile critice** ale lui Perpessicius. O operă uriaşă, fără egal în cultura română şi greu egalabilă, cred, în alte culturi. Ce alte superlative să mai folosesc de vreme ce nici unul parcă nu prinde ce vedem? Vizualizată, spaţializată, extinsă prin documentele epocii, „retrospectiva Manolescu" de acum ar ocupa etajele de sus de la Teatrul Naţional. În ce spaţiu ar putea ea fi atunci vizualizată dacă s-ar prezenta în totalitatea ei, această operă a cuiva care toată viaţa „a scris fără a scrie"?

Ce l-a îndemnat de altfel pe Manolescu să scrie atîtea mii de pagini, ce l-a făcut să reziste multelor momente de descurajare, atacuri, represiuni, majoritatea necunoscute istoriei literare, pe care desigur le-a traversat în toţi acei ani? Devotamentul faţă de scrisul altora, dorinţa de-a domina o întreagă literatură, pariul de-a citi tot şi de-a scrie despre tot, fascinaţia globalului într-o epocă în care orice detaliu scăpa atingerii? M-am jenat să-i pun această întrebare la „lansarea" cărţilor sale la Facultatea de Litere din Bucureşti pe 18 octombrie – o formulă ciudată: cine s-ar încumeta să „lanseze" cu adevărat asemenea cărţi? –, iar dacă aş fi pus-o, Manolescu desigur n-ar fi răspuns, cum n-a răspuns nici altor întrebări: „...unele întrebări este bine să rămînă fără răspuns". Nimeni dealtfel nu poate răspunde la întrebarea de ce el, sau ea, şi-a consacrat toată viaţa unei singure acţiuni: vastitatea acesteia desfide orice raţionalizare a motivaţiei. Nu se poate explica, cred, de ce scrii „fără să scrii", după cum nu se poate explica nici de ce scrii, în general. Nicolae Manolescu le-a spus atunci studenţilor de la Litere că a scris cronică literară dintr-o nevoie organică de-a avea ordine în jur. Un răspuns aparent anecdotic în jurul căruia se poate broda însă la nesfîrşit. **Arca lui Noe**, titlul unei alte trilogii a lui Manolescu, este o sintagmă ce revine des în cronicile de faţă. Includerea în Arcă înseamnă salvare de la potop, supravieţuire. Nu de un diluviu biblic ar fi însă vorba, ci de potopul permanent al uitării. A numi înseamnă a salva, a prinde în memorie. A include o cronică despre un volum în această antologie echivalează cu a salva volumul de la uitare. Nu ordine înseamnă în primul rînd cronica, ci memorie. Trilogia de faţă poartă dealtfel subtitlul **Lista lui Manolescu**. Cine *spune* aceste cuvinte? Nu Manolescu, desigur. La aceeaşi lansare el a mărturisit dealtfel că selecţia textelor este „a lor", adică a lui Al. Cistelecan, coordonatorul seriei, şi a lui Al. Muşină, editorul Aulei. Manolescu, pe de altă parte, a aprobat selecţia. Ea îl reprezintă, deci. Subtitlul, pronunţat în „off", probabil, de Cistelecan şi Muşină, vrea atunci să spună că lista lui Manolescu, la fel ca „lista lui Schindler", salvează de la moarte un anumit număr de persoane. Ne întrebăm însă, inevitabil: erau „evreii lui Schindler" cei mai buni dintre evrei? Sînt scriitorii din lista lui Cistelecan-Muşină alias Manolescu cei mai buni scriitori români? Un prim răspuns ar putea fi că aceste nume nu sînt poate singurele demne de a fi salvate, dar că ele însele sînt sigur demne de a fi salvate. Lista totală este, cum am spus, mult mai lungă; ce citim este un minim, acela care *oricum* trebuie salvat. Supravieţuirea are poate loc în mai multe bărci, dar numai Noe, pe cîte ştim, a construit o Arcă. Poate lista nu e de înţeles numai în termeni de unicat biblic; catalogul, multiplu, al învăţămîntului modern este poate şi el o imagine potrivită. Cine va onora însă examenul de restanţă? Nu Manolescu, se pare. Examenul se ţine, pînă una alta, doar o dată.

A include în Arca de faţă înseamnă a despărţi ce trebuie sortit vieţii de ce poate să moară, literatura de non-literatură, existenţa de non-existenţă. A fixa ţăruşi în pămînt – *sîntem* de aici pînă acolo – înseamnă a fixa un teritoriu, spunea Deleuze, sau înseamnă a delimita cultura de non-cultură, spunea Lotman, ambele acţiuni fiind echivalente laice ale biblicei despărţiri a pămîntului de ape, ale Genezei. Deşi judecata estetică este laică prin definiţie, ea nu acţionează, pare-se, altfel decît cea religioasă. Criticul literar are ceva demiurgic: el numeşte ce este şi ce va fi şi în viitor prin actul numirii însuşi. Tot ca în Geneză, criticul demiurg nu este ţinut să explice de ce o anume specie va fi şi o alta nu. El doar spune, Cuvîntul este suficient lui însuşi, orice glosă este superfluă: (voi) luaţi seama, Eu fac cerul şi pămîntul. Nu există motive nici scopuri, Eu doar fac.

Curios, o altă analogie priveşte nu începutul ci sfîrşitul: Judecata de Apoi. Criticul este Balanţa: la unii ea se apleacă spre Rai, la alţii spre Iad. Argumente nu există, sau nu se spun, balanţa are o proprie dinamică, tacită, dar nu arbitară. Judecata de Apoi nu are timp de discurs, ea are ceva sumar, grăbit, urgent, fără drept de apel. La Voroneţ ca şi la orice **Giudizio universale**, precum de exemplu la Pisa, în Camposanto, ea cuprinde un Rai şi un Iad, ea desparte drepţii de păcătoşi. Nu la Manolescu, însă. Judecata lui cunoaşte doar raiul fără infern, raiul şi non-raiul. De ar fi fost un medic, ar fi reţinut doar sănătoşii, ignorînd bolnavii şi terapeutica lor. Manolescu nu spune ce nu intră în memorie, el are grijă doar să intre ceea ce trebuie să intre. Ca şi Sf. Petre din imaginile de mai sus, el deschide raiul cu cheile, îi lasă înăuntru pe cei hotărîţi de Isus, dar nu intră el însuşi. Balanţa distinge valoarea de non-valoare, precum virtutea de non-virtute. Viciul nu intră în nomenclator. Altfel decît a scrie cu adevărat, adică a scrie despre alţi oameni, a arăta viciile şi virtuţile lor, cum opina trupeşa femeie de mai sus, a scrie despre alţii înseamnă doar a arăta cum aceşti alţii arată spre virtuţi. Pudic, criticul, altfel decît pictorul neobizantin sau prerenascentist, şterge muncile infernului, dreapta tragică a tabloului. Rămîne lumina raiului, restul e întuneric. Teritoriul cunoaşte o extrateritorialitate indecisă: Isus, Sf. Petru, care îi conduc pe unii în rai. Alt pictor ar trebui, poate, să indice metadiscursiv care este locul rezervat făptuitorilor primului discurs. Trupeşa femeie deschidea, fără voie, meta-cutia Pandorei: a scrie despre alţi scriitori înseamnă a-i conduce pe unii dintre aceştia în rai. Un altul care scrie fără să scrie se cuvine a-l conduce pe primul într-un rai secund. Manolescu deschide poarta memoriei noastre pentru Preda sau Ivasiuc, dar numai noi, sau voi, putem deschide aceeaşi memorie pentru Manolescu, fără a putea intra, la rîndul nostru, nici noi, în aceeaşi înmiresmată grădină. Blestemul nostru, al celor ce scriu fără a scrie, este de a locui grădini diferite. Or de a cădea „dincolo", în nenumit, în inexistent.

S-ar mai putea spune, în acelaşi lanţ metaforic, că un critic literar, la fel ca un pictor medieval, un magistrat sau un doctor, judecă faptele, nu oamenii, şi le judecă la rece. Precum impasibilii îngeri ce împing înapoi cu lancea cutezanţa neaveniţilor sau îi salvează din ghearele demonilor pe bunii timizi, criticul, medicul sau judecătorul nu cunosc nici mila, nici dispreţul. Criticul, de se cheamă Manolescu, îi aduce, îi trage înspre noi pe cei ce merită dar nu se indignează contra celor ce se înghesuie nejustificat la intrare. Criticul, ca şi îngerii Judecăţii de Apoi, este senin. Ruga nu-l înduplecă, blestemul nu îl mişcă. Rece într-un fel, criticul pare distant pentru că patosul lui priveşte textul, nu omul care l-a scris. El poate scrie despre acesta, el poate scrie fără să scrie, numai dacă este animat, precum Manolescu, de o *rece cordialitate*.

La fel, criticul nu vede grupurile, forţele, partidele, programele. El pune în balanţă doar ce face individul, nu ce spune el sau ce spun alţii despre el. Criticul nu este interesat nici de scuze, nici de motivaţii sau argumente. El nu analizează, ci decide. Nu se justifică, doar pune în balanţă. Cîntăreşte. Balanţa se înclină şi decide singură.

Altfel decît colegii săi, criticul nu dispune însă nici de îngeri păzitori, nici de corpus de legi. Criticul, altfel decît magistratul, preotul sau medicul, nu se sprijină pe nimic.

Magistrat pe cont propriu, el nu îşi legitimează nicicum judecăţile. Ca să-l parafrazez pe Nicolae Manolescu, aş spune că el formulează, dar nu argumentează: „Canonul se face, nu se discută. Aceasta ar trebui să fie axioma" (**Literatura română postbelică**, volumul I, p.7).

Ceea ce frapează în aceste cronici de pe parcursul a 32 de ani este în primul rînd seninătatea lor. Manolescu nu ezită, nu se îndoieşte, nu se contrazice. Egal cu sine în lumina unui adevăr dincolo de lume, el nu pare atins de nimic din cele lumeşti. Ca la bizantini sau în goticul internaţional, figurile celor despre care scrie ne privesc în faţă puternice şi dincolo de noi şi de ambiguităţile noastre. Lumina nu cade dintr-o parte, nu cade de nicăieri, căci nu există umbre, nici mişcare, nici îndoieli. Figurile par scăldate într-un adevăr invariabil. Manolescu are intuiţia „celorlalţi" atît de sigură încît nu lasă loc (aparent) nici pentru tăgadă, nici pentru alte tuşe. Fascinaţi, murmurăm: „Asta este!". Nu cunosc în toată cultura română un critic care cu mijloace atît de simple şi de evidente să ne convingă atît de rapid că lucrurile aşa stau şi nicidecum altfel.

În tinereţea mea, care este şi tinereţea lui Nicky Manolescu, priveam cu sentimente amestecate întreprinderea lui şi a altor critici literari de atunci. Admiram „maşina" textuală, dar mă dispera lipsa ei de transparenţă, aparenta inexistenţă a vreunei reflecţii asupra metodei, faptul însuşi că ea părea să meargă de la sine, că se autojustifica şi se autoreproducea prin simplul exerciţiu al funcţiunii. Mă nemulţumea, apoi, prea dezinvolta stavilă pe care discursul estetic o ridică în calea discursului Puterii: era

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

ca şi cum o delicată balerină speră ca prin volutele ei aeriene să salveze victima de călău. Dar cel mai mult mă nemulţumea atitudinea criticului estet faţă de textul însuşi, încrederea lui în propria-i intuiţie, ideea pe care şi-o făcea despre transparenţa, de data aceasta, a textului analizat. Copil, într-un fel, al comunismului, mă simţeam prea infectat de minciună pentru a mai crede că textul literar putea fi fundamental altfel decît abjecţia revărsată din megafoane: eram, fără să ştiu, mai atins de suspiciune decît o susţineau în altă lume Sarraute sau Ricoeur. Credeam de aceea, ca unii profesori, precum Tudor Vianu, Al. Rosetti şi Mihai Pop senior, sau mulţi prieteni, de la Mihai Nasta şi Solomon Marcus la Toma Pavel şi Virgil Nemoianu sau Sanda Golopenţia şi Mihai Zamfir, că analiza limbajului şi a structurilor textului putea să ofere o bază unui *discurs al suspiciunii disimulate*, mai lucid decît celălalt, *discursul încrederii simulate*, practicat de criticii esteţi. Poetica, structuralismul, semiotica m-au urmărit decenii la rînd într-o încăpăţînată căutare a unui ultim *Grund*, capabil de-a salva adevărul textului. Pînă am înţeles, într-un tîrziu, că nu există nici un *Grund* în sine, că oricare din ele este tot un construct şi că nici Kant, nici Greimas nu se puteau desprinde din dansul infinit al interpretărilor, substituit de Nietzsche adevărului. Poate că atunci mi-am reamintit de vechea seninătate a lui Manolescu, poate că atunci ea mi-a revenit în memorie ca nostalgie după un bun pierdut, nu ca nemulţumire pentru ceea ce ea nu era, ci ca pură admiraţie pentru ceea ce ea, de fapt, era. Poate că în trenul de Constanţa eu nu eram (numai) cel ce „însemna cu creionul pe carte pasajele mai interesante“, ci şi copilul care voia, pur şi simplu, „să schie“. Poate că acum, cînd suspiciunea şi-a revelat neantul, îi ia locul încrederea, cea a Copilului din oricare din noi, doinţa noastră secretă de-a a fi avut odată seninătatea lui Manolescu şi de a fi scris ceea ce el a scris. Nu trupeşa femeie îmi pare, acum, a domina alegoria criticii literare, ci neastîmpăratul copil, impulsul febril şi nereflexiv de-a scrie, de-a scrie chiar şi fără a scrie... Nicky Manolescu este acum pentru mine figura acestei nostalgii şi a acestei pure admiraţii, chiar dacă, în chiar scrisul meu de acum, nu-mi voi putea împiedica vechiul demon de-a-i mai pune cîte o întrebare...

Citind trilogia de faţă realizez (din nou?) faptul că Manolescu este, fără îndoială, cel mai important critic literar postbelic, singurul, de altfel, căruia i se poate face o astfel de retrospectivă. ▮

Radio Total 96.9 FM

Modelul Maiorescu

PAUL CERNAT

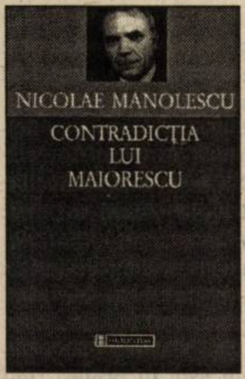

Nicolae MANOLESCU
Contradicţia lui Maiorescu
Ediţia a III-a, Editura Humanitas,
Bucureşti, 2000, 300 p., f.p.

După mai bine de treizeci de ani de la apariţie, reeditarea **Contradicţiei lui Maiorescu** (şi totodată prima editare la Humanitas a autorului ei!) ne aşază în faţa unei întrebări pe care ultimul deceniu n-a încetat a o pune, obsedant, pe tapet: mai este, mai poate fi critica literară o magistratură dominată de o autoritate tutelară, aşa cum a fost cazul unor Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Nicolae Manolescu? Mai poate fi criticul literar un Moise modern, care să separe cu condeiul (folosit pe post de toiag) „apele“ nonvalorii de „uscat“? Sau un Noe, care să salveze de potop ceea ce merită a fi salvat?

Cultura română modernă a fost o cultură literaturocentrică. Ea nu mai este însă astfel în postcomunism. Putem pune, oare, prăbuşirea interesului public pentru literatura română – şi mai ales pentru cea contemporană – doar pe seama confuziei valorilor şi pe fragilitatea instituţiilor culturale? Sau este vorba de o schimbare de paradigmă în care rolul literaturii va fi unul mai modest şi mai „lucrativ“? Asistăm oare la „sfîrşitul preeminenţei canonului estetic“ (după expresia lui Sorin Alexandrescu) sau ne aflăm încă în aşteptarea unui „nou Maiorescu“, care să facă ordine în „haosul“ cultural al momentului?

Nu-mi propun aici un comentariu aplicat asupra **Contradicţiei lui Maiorescu** *azi*, nici asupra locului ei în contextul epocii, al recuperării modelului maiorescian ci, mai degrabă, o sumă de reflecţii pe marginea semnificaţiilor ei majore. Pentru că „temele“ pe care le propune privesc atît destinul unei paradigme – cea a modernităţii estetice –, cît şi sensul unui model de acţiune critică.

În Prefaţa la Ediţia a III-a, Nicolae Manolescu reafirmă valabilitatea *esenţei* demersului critic impus la noi de Titu Maiorescu şi reprezentat, cu strălucire, de generaţiile postmaioresciene: „Critica literară n-a rămas, nu putea să rămînă la clasicismul teoretic şi la poziţiile practice ale autorului **Criticelor**. Definiţiile şi reglementările lui Maiorescu suferă de oarecare naivitate, şi ar fi exagerat să vrem a le prelua *tale quale*. Însă problema spiritului critic pe care s-a întemeiat acţiunea junimistă mi se pare în continuare valabilă“.

Propoziţia fundamentală a cărţii, şi totodată cea care probează viabilitatea modelului, este însă, în opinia mea, următoarea: „Opera lui Maiorescu e totalitatea acţiunilor lui“. Şi Maiorescu, şi E. Lovinescu, şi N. Manolescu sînt ceea ce sînt prin totalitatea acţiunii lor, prin eficienţa politicii lor culturale, prin perfecta adecvare la rolul social asumat. Ei au construit o cultură şi s-au construit pe sine ca nişte modele intelectuale şi formative.

Acesta este, de fapt, adevărul: un critic e important prin edificiul (modelul, sistemul, canonul) literar pe care l-a construit, prin valorile pe care le-a impus – ca instanţă şi instituţie formativă – în literatură şi în „mentalităţile“ publice. Or, pentru asta, acţiunea lui nu poate rămîne una pur estetică. Ea este în mod necesar ideologică şi culturală, idealistă şi pragmatică. Maiorescu s-a ocupat de mai toate „componentele“ culturii române, de la politică şi învăţămînt la filozofia istoriei, de la problema limbii la cea a traducerilor şi schimburilor culturale, a ţinut faimoasele „prelecţiuni populare“ etc. etc. Societatea Junimea, revista **Convorbiri literare**, cenaclul, viaţa parlamentară, toate sînt segmente ale aceleiaşi acţiuni în acelaşi timp polemice şi afirmative, în care literatura ocupă doar un sector – e drept, unul esenţial. Esteticul şi spiritul critic devin astfel conducătoare de valori *liberale*; civilitate, profesionalism, individualism, complexitate şi respect al diferenţei.

Critica este, pentru Nicolae Manolescu, un joc mental superior, o formă a *metaficţiunii* şi a confesiunii în oglindă. Dincolo însă de farmecul *prozei critice* (şi metacritice) manolesciene, în care rigoarea şi subiectivitatea, „hedonismul“ şi spiritul de fineţe se îmbină într-o sinteză inimitabilă, **Contradicţia lui Maiorescu** mi se pare exemplară ca analiză spectrală a construcţiei autorităţii. Asemeni lui E. Lovinescu, N. Manolescu întreprinde o „revizuire“ a lui Titu Maiorescu, inovînd – în conformitate cu spiritul timpului – în interiorul tradiţiei întemeiate de mentorul Junimii.

Care este miza explorării imensei cantităţi de „însemnări zilnice“ maioresciene (cel mai amplu jurnal din literatura română, pe atunci în cea mai mare parte nepublicat)? Dar psihanaliza lui Maiorescu, citit prin Sartre şi Foucault? Capitolul **Par lui-même** nu e, desigur, o cercetare biografică aplicată mentorului Junimii, ci încă o expresie a „contradicţiei“ sale interioare şi a sacrificiului fondator: melodramaticul şi pateticul prezente în jurnale sînt sacrificate în favoarea „înălţării impersonale“, sentenţioase şi polemice; masca socială, rolul, *arta omului public* pun între paranteze slăbiciunile „private“. Explorarea manolesciană, pe cît de atentă, pe atît de concisă şi de firească, oferă un diagnostic ferm: atît viaţa socială, cît şi cea afectivă a lui Titu Maiorescu vin să compenseze o insuportabilă teamă de singurătate. E aici întreaga dramă a raţionalistului modern, pragmatic, fără zei şi „fără subconştient“, care-şi fundează construcţiile ideale pe un vid ontologic, dar şi ca reacţie împotriva lui.

Dincolo de nevoia (polemică) a modernizării perspectivei critice, în acord cu ultimele „mode“ occidentale, se întrevăd şi altfel de mize ale demersului manolescian, în care putem recunoaşte cîteva obsesii ale anilor '60: evidenţierea unui complex al tatălui şi a unui complex al afirmării, traducerea în termeni politici a relaţiilor de putere dintre tînărul Maiorescu şi colegii de la Theresianum etc. Ceea ce impresionează este căutarea *pattern*-ului maiorescian şi a „figurii spiritului creator“. Autorul rămîne *critic*, revizuieşte ce e de revizuit şi recuperează ce e de recuperat, căutînd însă întotdeauna să pătrundă în intimitatea gîndirii „obiectului“ său. Nu întîmplător, el zăboveşte îndeosebi asupra strategiilor sociale şi discursive ale liderului junimist: în sinteza dintre impersonalitatea „religioasă“ şi spiritul polemic putem recunoaşte însăşi formula magică a autorităţii critice, a *sacrului modern*, capabil să impună şi să consacre un canon estetic.

Semnificaţia majoră a cărţii rămîne însă aceea a unui *act de identitate*: fără a-şi trăda nici un moment „obiectul“, autorul se autodefineşte, printr-un exerciţiu al apropierii şi distanţării care e însăşi condiţia spiritului critic autentic: „Contradicţia lui Maiorescu este, păstrînd toate proporţiile, şi contradicţia mea: am scris prin opoziţie şi nu am început cu adevărat decît după ce am polemizat. Tonul cărţii este, pe alocuri, de pledoarie: căci a scrie prin opoziţie nu înseamnă doar a respinge, ci şi a apăra“. Obsesia „întemeierii“ polemice faţă de trecutul imediat au avut-o, după cum se ştie, şi membrii generaţiei '60, a căror acţiune – nu lipsită de iluzii şi au-

Manolescu după 2000

VIOREL PADINA

În 1980, la reşedinţa dlui Manolescu de pe Străduinţei, de faţă fiind Mariana Marin, Magda Cârneci, T.T. Coşovei, M. Cărtărescu, I. Stratan şi F. Iaru – dar nu şi gazda, mult regretata Dana Dumitriu –, l-am întrebat pe amfitrion, mînat de nu ştiu ce clin al discuţiei, ce vîrstă va avea în 2000... „61“, a răspuns Criticul, cu-n zîmbet şi-un oftat abia perceptibile...

61 de ani e pragul înaltei maturităţi, ei bine, cînd omu' e pe deplin copt la minte şi doar un pic răscopt la trup, rămînîndu-i încă destul timp de viaţă verde, şi totuşi mi se pare incredibil că – la *anno domini* 2000 – N. Manolescu este, iată, sexagenar...! Deşi îl ştiu din cărţi şi reviste de peste trei decenii, iar *de visu* îl cunosc de la naşterea Cenaclului de Luni, ceea ce ar fi să însemne că dom' Manolescu a îmbătrînit, vai, ca şi noi, cu ceva ani, am senzaţia bizară că omul acesta nu se supune lu' *panta rhei*, spre deosebire de majoritatea congenerilor săi, din care unii odihnesc deja sub tombale, iar alţii par coşcoviţi de suişurile evilor după evi, maltrataţi de vipia vremii, eheu, *fugaces*...!

Ceea ce l-a salvat pe N. Manolescu de potera timpului e, cred, extraordinarul său simţ al actualităţii, forţa şi curajul de a trăi mereu în avanposturile prezentului, voinţa de a nu se lăsa sedus de cîntecul de sirenă al clipei-celei-repezi, înţelepciunea de a nu da vrabia libertăţii din mînă pe statuia de pe gard, spiritul critic în definitiv. N. Manolescu a fost criticul generaţiilor-promoţiilor literare '60-'70-'80, iar dacă nu intra în politică, de dragul ţerei, cum ar fi zis modelul său civic, Bălcescu, ar fi fost şi criticul generaţiei următoare, pînă la adînci bătrîneţi... E teribil de ilustrativ că în timp ce un E. Simion sau un M. Ungheanu, spadasini ce se duelau cu N. Manolescu pe areana iepocii literare '60-'70, par astăzi apărători ai unor idei vetuste, Manolescu, nici măcar academician plin, deşi altfel plin de glorie, se bate tinereşte alături de voinicii cei mai îndrăzneţi ai noilor generaţii pentru impunerea ideilor postnaţionalismului, postcomunismului, postliberalismului, postindustrialismului, postmodernismului (sau cum vreţi să le spuneţi), idei ce agită mapamondul de astăzi şi care vor constitui temelia societăţii deschise de mîine, fără doar şi poate. În timp ce un M. Ungheanu îşi lansa încruntatul op **Holocaustul culturii române**, în care se războia, de pe răsuflate poziţii naţionaliste şi protocroniste, în fond antieuropeniste şi antiglobaliste, cu mulţi oameni lucizi şi alege partida românilor mari; în vreme ce însuşi preşedintele Academiei Române, fostul rival al lui Manolescu în turnirurile de hîrtie ale regimului, dovedea o anumită ezitare pînă şi în chestia manualelor alternative, e.g., veşnic tînărul Niky, riscîndu-şi prestanţa de mare elector în Senatul Universităţii şi de lider politic, riscînd să piardă impresia de om serios de cultură pe care reuşise să o inculce pînă şi cetăţeanului de mare tiraj, cum ar veni, fiind în pericol să intre subt cătarea histerică a vigilentului Conu' Leonida şi să fie tratarisit ca drept însăşi reacţiunea, acest om de un rar curaj intelectual şi moral, dînd cu tifla tuturor belferilor şi mangafalelor diverse, şi-a văzut imperturbabil de opera sa. Şi ce op...!

tomistificări – se voia a fi o reacţie faţă de dogmatismul proletcultist: „N-am cunoscut, noi înşine, sociologismul, dogmatismul şi proletcultismul? Orice gest al nostru semnifică o opoziţie înainte de a semnifica o întemeiere". Vindecat, după dureroasa experienţă cu **Antologia...** din 1968, de iluziile majorităţii colegilor săi de generaţie, Nicolae Manolescu dă glas unui adevăr pe care mulţi îl gîndeau, dar nu îndrăzneau să îl exprime, un adevăr devenit tot mai acut după „minirevoluţia culturală" iniţiată de Ceauşescu în 1971: „În condiţiile în care cultura română începe de mai multe ori în fiecare secol, fără a avea niciodată conştiinţa începutului dintîi, nu se poate vorbi de o libertate a criticului de circumstanţe. Dacă sînt scriitori care au iluzia libertăţii, criticii sînt mai lucizi şi se lasă zidiţi în timpul lor cu bună ştiinţă, convinşi că nu au de ales". În acelaşi spirit polemic, autorul avansează o filozofie a istoriei aflată în răspăr cu cea marxistă, o concepţie bazată, în linia lui Vico, pe fluxuri şi refluxuri: „Orice societate omenească merge înainte, dar progresul nu e numaidecît o linie dreaptă. Fluxul şi refluxul pot fi o lege a progresului, o dialectică a transformării sociale şi culturale. Treizeci de ani după **Cercetarea critică** se produce reacţia naţională care amestecă din nou valorile amestecate de Maiorescu". Cum vor fi sunat în epocă asemenea afirmaţii nu e greu de ghicit. Criticul ne oferă, în acest sens, o cheie de lectură „esopică", legitimată în eternitate: „Orice frază are mai multe înţelesuri. Orice text îl citim printre rînduri. Şi nu astăzi sau ieri, ci totdeauna". Cercetarea critică asupra lui Maiorescu se încarcă astfel de semnificaţiile unui program de acţiune culturală. În virtutea lui, Nicolae Manolescu va forţa permanent limitele libertăţii permise de sistemul naţional-comunist, fiind mereu în prima linie a bătăliei pentru valorile liberale, „în contra" protocronismului şi a non-valorii agresive. Renunţînd, în 1993, la critica de întîmpinare, el nu a făcut altceva decît să repete, *mutatis mutandis*, traseul lui Maiorescu, rămînînd însă – cu mijloace adecvate momentului istoric postcomunist – acelaşi constructor de canon şi de instituţii culturale, acelaşi *pedagog al spiritului critic*. Nu pot să-mi reprim, totuşi, un reflex melancolic: nu se înscrie oare **Istoria critică...** în tradiţia zidului „părăsit"?

Un fel de roman

CRISTINA IONICĂ

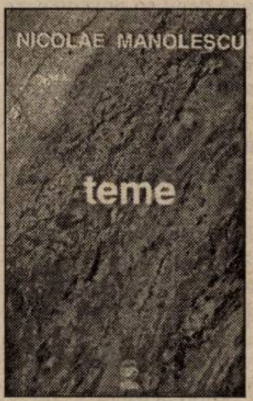

Nicolae MANOLESCU
Teme (în selecţia autorului)
Editura Universalia, Bucureşti, 2000,
480 p., f.p.

Temele acestui volum reprezintă o selecţie a autorului din mai vechile volume de „teme" (1971-1988), la care se adaugă o serie de texte apărute în presă în ultimii ani. Cu pretext literar sau nu, toate acestea respiră un inevitabil aer livresc, de care autorul lor e perfect conştient şi pe care, mai mult, îl cultivă cu grijă. Acest mod de a face cu ochiul cititorului potenţial este în mare măsură responsabil pentru farmecul textelor, de a căror poză de gratuitate nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi: ele nu au fost niciodată, la origine, numai atît. În ce sens(uri), rămîne de văzut...

1. Liberteme

Vorbitul în subtext fiind specialitatea culturii în perioada comunistă, nu ne va surprinde să-l întîlnim la tot pasul şi aici. Textele publicate înainte de '89 discută, dincolo de subiectul lor, aşa-zicînd, „de suprafaţă", despre nevoia de libertate, despre dictatura prostiei, despre aberaţia generalizată, despre şansele de păstrare a integrităţii ca individ etc. Deosebirea esenţială faţă de mulţi *scriitori* (în sensul larg – englezesc – al cuvîntului) ai perioadei comuniste este însă aceea că niciodată subiectul „de suprafaţă" nu este o mască întîmplătoare a *manifestului* „de fond"; chiar această împărţire, în cazul lui Nicolae Manolescu, este suficient de forţată. Arta nu îşi sacrifică niciodată din integritate, nu-şi uită niciodată rolul esenţial pentru a deveni umila purtătoare a unui mesaj social-politic, fie el oricît de curajos, sau pentru a colporta conştiincios idei filozofice „interzise". Nu vom întîlni aici plicticoase rezumate din Nietzsche sau teoretizări ale libertăţii pe care astăzi le putem citi în orice manual de filozofie, nici acuze la adresa terorii fasciste din care trebuie să înţelegem, ca cititori de treabă ce ne aflăm, *altceva* – totul în fraze care au uitat că sînt „vîndute", în principiu, ca literatură, şi se pătrund de propriul caracter oracular... – cu care ne-au obişnuit romanele „exemplare" ale epocii. Nicolae Manolescu nu face, în scris, poză de tribun sau pedagog al maselor oprimate. Minicronicile sale, relatările unor evenimente din copilărie, prezentările unor coincidenţe stranii etc., toate acestea pot trece uşor drept pagini literare şi atît, „proze", cum erau ele prezentate într-un volum mai vechi, pentru un cititor pe care *contextul* nu-l interesează.

Aluziile, cum spuneam, fireşte că există – dar *scriitorul* nici o clipă nu „scoate ochii" cititorului cu ele, lucru valabil şi pentru textele de după '89 (vezi **Portret robot**, 1999 – al politicianului român – în care eleganţa polemicii e fără cusur). *Scriitorul* Nicolae Manolescu pare a „ataşa" textului setul de aluzii, „manifestul", cu o ridicare din umeri: nu e nimic de făcut dacă evenimentele întîmplătoare ne trimit pe toţi cu gîndul la aceleaşi probleme grave, dacă literatura se încăpăţînează să vorbească despre aceleaşi lucruri îngrozitoare sau dezirabile care ni se întîmplă tuturor. Sensul suplimentar, „subtextul", revolta – toate acestea se nasc la contactul cu cititorul situat şi el *în context*. Altfel, „temele" sînt *aproape-literatură*, un gen hibrid căruia nu are rost să-i fixăm atent, ca în laboratorul de chimie, compoziţia; *lectura pur şi simplu* este încîntătoare şi profitabilă.

Şi totuşi, aşa „gratuite", relaxate cum par, *temele* au şi ele obsesia lor: libertatea. Nu doar aceea, precis fixată, pe care o doream cu toţii în regimul comunist – ci una cu caracter mult mai general, libertatea individului de a fi el însuşi în orice context, de a nu trăda lucrurile în care crede, de a se manifesta aşa cum îi dictează conştiinţa chiar dacă regimul politic sau tradiţia ar avea de obiectat etc. Nu numai *brutalitatea* – iraţională, gregară, complet lipsită de motivaţie – a regimului comunist trezeşte comentarii amare din partea scriitorului (**Întrebarea lui Bérenger**, 1970); consternarea, exasperarea poate fi trezită, de exemplu, şi de lipsa de înţelegere a celor din jur faţă de o ocupaţie atît de puţin serioasă ca... cititul: „E imposibil de ştiut ce e mai rău: să citeşti ziua (cînd oameni cinstiţi muncesc) sau să-ţi pierzi nopţile cu cititul (cînd oamenii cinstiţi dorm)?" (**„Tot mai inveţi, maică?"**, 1985). Faptul că libertatea nu este o obsesie *contextuală*, ci una absolut *personală* (de altfel, nu la nivelul maselor, ci la cel al *individului* este plasată, tot timpul, problema – Nicolae Manolescu nu se erijează nici o clipă, am mai spus-o, în *tribun*) face ca discursul să fie convingător, autentic şi să nu cadă niciodată în dogmatism. În loc să osifice demersul scriitoricesc, cum se întîmpla cu sporită frecvenţă în romanele epocii comuniste, această obsesie *personală* şi *constantă* literaturizează, ficţionalizează, vitalizează acest text-cu-personaj care este, în întregul său, volumul de *teme* din 2000.

2. Criminalul lui Ionesco şi America lui Raskolnikov

Întrebarea lui Bérenger, *temă* din 1970 de care tocmai am amintit, abordează conceptul de *brutalitate* cu referire la piesa lui Ionesco, **Tueur sans gâges**, şi reproduce scena finală, în care Bérenger, avînd asupra sa două pistoale, nu le poate folosi pentru că îl paralizează cruzimea inumană din ochii asasinului, care se apropie de el avînd doar un cuţit. Iată cum se încheie comentariul lui Nicolae Manolescu: „Toţi ne-am aflat, măcar o dată în viaţă, faţă-n faţă cu bruta. Pe toţi ne-au înspăimîntat ochii ei injectaţi, care nu ştiu să privească în ochii omului, rînjetul ei crud, reacţiile ei instinctuale şi feroce. Toţi ne-am întrebat, ca Bérenger: ce se poate face? ce se poate face?".

Într-o altă *temă*, din 1970, **„Lumea" lui Dostoievski**, citim: „Raskolnikov propune Soniei să fugă împreună în America. Svidrigailov fusese acela care îi sugerase ideea. Dar este o iluzie de-o clipă, fiindcă amîndoi ştiu că nu există soluţie, răul fiind înlăuntrul lor, nu în afară".

Implicarea, tensiunea din astfel de fraze se cuvin a fi raportate la aceeaşi obsesie a libertăţii. Exemplele pe care le-am ales sînt... „exemplare": teroarea exterioară şi răul interior – cele două mari ameninţări posibile la adresa integrităţii individului. Ele îi pot restrînge libertatea de decizie şi acţiune pînă la a-l anula. Ambele induc paralizie la nivel *concret* şi confiscă *prezentul*. Bérenger nu poate să împuşte bestia, iar lui Raskolnikov îi este imposibil să fugă în America. Amîndoi sînt captivii unor determinări preexistente/acţiuni consumate deja. Le lipseşte cea mai mică urmă de pragmatism, iar orizontul de opţiuni le este radical simplificat. Bérenger nu poate decît să aştepte încremenit moartea, iar Raskolnikov e fără speranţă prins în secvenţa faptă-ispăşire.

Nu despre semnificaţiile celor două texte literare arhicunoscute vom vorbi aici. Atitudinea criticului literar este ceea ce ne interesează. Ca să poţi credita cu caracter *exemplar* atitudinile celor două personaje, este necesar un anumit tip de sensibilitate. Într-un film contemporan, Bérenger ar fi descărcat cele două pistoale în asasin (chiar dacă ar fi fost la rîndul lui înjunghiat după aceea), iar Raskolnikov ar fi fugit în America, unde ar fi găsit un alt mod de a face pace cu trecutul său. Eventual, prin terapie. Ceea ce încerc să spun este că un cititor contemporan ar citi piesa lui Ionesco sau romanul lui Dostoievski fără să generalizeze; pentru el, Bérenger şi Raskolnikov ar fi doar foarte interesante personaje, cazuri particulare, curiozităţi psihologice eventual, dar în nici un caz exponenţi ai umanităţii. Aceasta din urmă nu se mai complace cu atîta vervă în victimizare şi masochism. Eternizarea unei stări de fapt nu e în firea lucrurilor. Dar asupra acestei probleme vom reveni...

Tipul de sensibilitate pe care l-am invòcat este specific intelectualului din perioada comunistă. Scormonirea după sensul general-uman, disponibilitatea de a identifica peste tot exemplarul, exponenţialul, sînt trăsături *hard* impuse şi conservate de presiunea autorităţii comuniste mutilante: născute ca formă de rezistenţă, ele devin un mod de a fi şi, deopotrivă, un mod de a *citi*, de a interpreta cărţi, evenimente, orice. Această problemă a mai fost discutată şi cu alte ocazii în presa culturală, spun unii, *antinaţionalistă*; ceea ce ne preocupă aici şi acum este, însă: aderă Nicolae Manolescu definitiv şi total la acest mod de a exista şi de a scrie (cum este cazul cu numeroşi scriitori ai perioadei) – sau doar vine în atingere cu el, îl experimentează, îl înregistrează, pentru a merge mai departe?

Lectura întregului volum de teme pare a impune alegerea celei de-a doua variante. În **Julien Green şi strămătuşa mea** (1983), Nicolae Manolescu afirmă, discutînd despre morala impusă de creştinismul primitiv, pe care o consideră „morala unei stări de urgenţă": „Îmi displace profund orice stare excepţională care tinde să devină à perpétuité. Omul nu se află, prin ce are mai profund şi mai uman în el, într-o astfel de stare decît ca să se pregătească prin ea pentru normalitate şi pace". Totalitarismul a impus culturii o asemenea stare de urgenţă cu şanse de a se eterniza. Nicolae Manolescu a ştiut să se desprindă de ea pentru că, de fapt, nici nu o trăise vreodată pînă la ultimele consecinţe, nu se conformase niciodată total regulilor ei. Citind *temele* publicate înainte de '89, surprinde plăcut (am mai precizat de cîteva ori care este celălalt termen al comparaţiei) faptul că, nici o clipă, situaţia de sub totalitarism *nu* e creditată cu eternitate. Nicolae Manolescu lasă impresia unui individ care e prizonierul întîmplător şi episodic al unei istorii aberante, despre care ştie că se va sfîrşi, deci refuză să se instaleze cu totul în ea. Este, cum am mai sugerat, soluţia *individuală* a unui om care a urmărit, ca esenţial scop, să nu se lase înstrăinat de sine. Nu este o soluţie morală, exemplară, *pedagogică* – şi nici nu încearcă să fie. De altfel, din experienţa mea de studentă la Litere, lui Nicolae Manolescu îi place foarte mult să fie contrazis...

3. Ştiinţă (literară) popularizată

În **Stelele-n cer**, Nicolae Manolescu vorbeşte despre fascinaţia exercitată de cărţile de ştiinţă popularizată, care deschid ferestre noi pentru imaginaţie. Am putea atribui un rol asemănător acestui volum, care demonstrează cititorului, cu risipă de seducţie, caracterul livresc al tuturor lucrurilor care umplu o viaţă. Sensul unor cuvinte pe care ne-am obişnuit să le folosim mecanic, rochia albă a unei tinere din autobuz, un şir uluitor de coincidenţe sau urmăririle Securităţii comuniste, toate acestea pot deveni text şi, capturate pe hîrtie, par a-şi fi găsit, în sfîrşit, *locul lor*. Cititorul „nespecialist" *învaţă lucruri* citind volumul de **Teme**, iar metoda autorului nu pare a fi atît explicaţia, cît fascinaţia – impresia, cum am spus, că se deschid ferestre noi. E drept că, pentru a mai convinge astăzi pe cineva „din afara domeniului" să deschidă o carte de literatură, metoda este, probabil, singura cu şanse...

4. Lumea ca o carte vs. lumea ca o lume

„Sînt şi rămîn un comentator de lumi, reale sau imaginare, un parazit util al creaţiei, umbra ei indispensabilă (căci îi ia măsura). [...] Acum cred că pot să răspund la întrebarea de ce nu scriu roman: fiindcă îmi închipui lumea ca pe o carte, nu aşa cum şi-o închipuie romancierii, ca pe o lume" (**De ce nu scriu roman**, 1985).

Pentru cititorul specializat, caracterul livresc al tuturor lucrurilor care există e un fapt. Ceea ce va urmări el, deci, va fi *frumuseţea demonstraţiei*, eficienţa ei. Şi va citi probabil volumul ca pe un roman (unul surprinzător de actual, avînd în vedere anii primei publicări a fragmentelor componente...), pentru că, din punctul său de vedere, între lume şi carte diferenţa nu este chiar monumentală...

Şi, pentru că din fiecare carte bună, dincolo de (întrucîtva) convenţionala analiză, fiecare operează o selecţie personală, o să-mi permit în final să alcătuiesc propriul *best of*: articolul despre Ibsen (**Casa de păpuşi**, 1976), unul dintre multele despre Dostoievski (**„Lumea" lui Dostoievski**, 1970), fragmentul despre prostie din **Plictiseală şi iubire** (1980) şi, probabil pe primul loc, **Căderea în lume** (1999).

Pianul lui Manolescu

BEDROS HORASANGIAN

În 1980 Nicolae Manolescu are 41 de ani. Este în amiaza prestigiului: publicase, deja, 9 cărţi, ultima fiind primul volum din **Arca lui Noe**, cunoscutul eseu-istorie-analiză dedicat romanului românesc. Prestigiul lui *de atunci*, mai greu de priceput de trăitorii mai tineri *de azi*, este mult, mult mai mare decît titlurile pe care le posedă şi funcţiile pe care le deţine. **Cronica literară** de la **România literară** este aşteptată cu emoţie în fiecare joi dimineaţă: ea dă *tonul*: *Da* sau *Nu*, *Hm!* sau *Mda!* Lansat şi încurajat de George Ivaşcu, dacă nu şi protejat-menajat (*azi*, iar se pricepe greu ce era *atunci*), Nicolae Manolescu la 41 de ani este chiar o *instituţie* (mai mult decît literară) în sine. Ne place să recunoaştem sau nu, ne convine au ba, acesta a fost (şi este) adevărul. În deceniul ce va urma, pînă în decembrie 1989, prestigiul lui rămîne constant, autoritatea este stabilizată – nu are ce să urmeze în ierarhiile oficiale; postul de lector universitar confirmă îngheţarea statutului (administrativ) academic maxim ce i se putea acorda. Mai mult decît atît nu permitea cîmpul de manevră ideologico-politic al sistemului. Alături de ceilalţi critici de la **România literară** – să nu uităm că N.M. nu făcea parte din redacţie, ci era *doar* (?!!) colaborator –, pe care nu-i putem omite dacă vrem să facem evaluări-în-trecut (Mircea Iorgulescu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu şi, să recunoaştem, tot cu statut de colaborator, Eugen Simion), dar şi cu contribuţiile substanţiale ale unor Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Zaciu sau Lucian Raicu (pînă la plecare...), Nicolae Manolescu concentrează o *direcţie* şi o *normalitate* a actului critic într-o lume *anormală*. Este greu de perceput azi întregul balet şi toate bizantineriile posibile, *atunci*, în epocă, pentru a salva aparenţele (dar şi iluziile, speranţele, temerile, angoasele etc.) unei literaturi supuse tuturor presiunilor, „comandamentelor" şi aranjamentelor (pe faţă sau de culise). Dar nu despre aceşti ani vrem să dăm socoteală acum, destinul literaturii române postbelice. Manolescu scrie săptămînă de săptămînă cronici la **R.l.**, dar mai comite şi articole „laterale", mici glose în marginea literaturii sau a culturalului. A vieţii. O carte, o călătorie, o amintire sau o întîlnire îi provoacă simţul analitic. Parte din aceste glose-ocolişuri-paranteze devin *teme* pe care criticul le publică în diferite reviste, mai ales de provincie. Apoi ele se adună în volume şi, din simple variaţiuni pe diferite teme, devin memoria culturală a unei epoci. Chiar şi după 1989 mai apar, sporadic, astfel de producţii, dar nu mai au impactul celor de dinainte de '89: Manolescu deja este altcineva, a ieşit din cîmpul de atenţie doar al literaţilor. „Mai mult de jumătate" din toată această colecţie de Pastiches et Mélanges, să le zicem, sînt adunate într-o nouă selecţie ce apare în 2000. Cu totul întîmplător ne-a căzut în mînă volumul cu pricina. L-am parcurs cu nostalgii, reverii şi cu toate simţurile la pîndă. Nu cu puţine surprize, cu nu mai puţine voluptăţi. Parte din texte le ştiam (ne aduceam aminte de ele), altele nu. Printre ele ne-a reţinut unul din 1980: **Pianul**. În 1980 Manolescu are 41 de ani şi „priorităţile" momentului ar fi altele decît nostalgia unui pian de familie. Şi totuşi un pian al bunicii, al unei familii, al unui timp devine factorul declanşator al unei excelente proze. Chiar aşa. La 41 de ani Nicolae Manolescu, cel ancorat în cea mai „fierbinte realitate" („Sună ca dracu...", ca să-l cităm pe dl Petre Roman), suspendă imediatul şi plonjează, în cel mai proustian registru cu putinţă, fără nostalgii şi reverii inutile, în trecut: aşa a fost, aşa a fost să fie, n-am avut ce face, nu ne putem împotrivi destinului, parcă ar vrea să se justifice prodigiosul cronicar care prelucrează realul şi nu face apel la ficţiune. (În altă parte declara că nu crede în realitate, ci doar în ficţiune. Dar ce este ficţiunea decît o metamorfoză a realităţii, aşa cum realitatea nu poate fi desprinsă de metamorfozele ficţiunii? Să nu continuăm aceste banalităţi pentru a nu deveni ridicoli.) **Pianul** lui Manolescu este altceva decît **Contradicţia lui Maiorescu** şi atîtea alte studii, riguros pedante şi elegant-didactic elaborate, dedicate autorilor şi literaturii române. Povestea acestui pian de familie suspendă pentru cîteva pagini/clipe obsesiile literare ale autorului: redevine copil, adolescent, tînăr, om matur, pianul este acolo chiar şi cînd nu mai există, cînd dispare într-un neant regăsindu-se alături de trecutul bunicii, al familiei, cel al părinţilor în *timp*-ul care, încet, încet, potopeşte în imaginarul lui Manolescu viaţa şi moartea unui simplu pian. Cine a avut un pian în casă – *cu* sau *fără* coadă, cu toate că detaliul nu este lipsit de importanţă, absenţa sau prezenţa... cozii aruncîndu-ne în lumi diferite – poate percepe cu totul altfel această madlenă manolesciană. **Pianul**, un mic text publicat de Nicolae Manolescu la 41 de ani, în 1980, şi citit azi, în 2001, adună în el frăgezimea unei întregi istorii (nu doar) româneşti. Nu ştim cum de antologatori exigenţi de proză – precum iubitul şi regretatul Mircea Zaciu, alt mare autor de *proză*, în **Teritorii...** –, nu au descoperit şi selectat această mică bijuterie literară. (Nu discutăm de programa universitară sau şcolară, căci intrăm pe un teren minat.) A stat ascunsă în paginile unei reviste, apoi a intrat într-un volum de *teme*, iar azi, *azi* e un fel de a spune, îşi etalează virtuţile într-un timp al tuturor nostalgiilor, anacronismelor şi imediateţii (sic!) agresive: antrax, intervenţie terestră, integrare în UE şi NATO, pregătirea iernii ce vine şi tot aşa. „Cei mai de seamă din acest secol şi din toate timpurile", spune N.M. despre Lovinescu şi Călinescu analizînd raporturile dintre cei doi. Care numai cordiale nu au fost. Şi face „o mărturisire" plecînd de la un text publicat de dl Geo Şerban în **Ulysse** (am găsit şi noi volumul cu pricina în propria noastră dezordine...), reprodus din **Vremea**, unde G. Călinescu îi face un portret, postum, lui Lovinescu. Elogiul dedicat de Călinescu unui critic pe care nu l-a agreat – şi l-a combătut prin toate mijloacele, atunci cînd nu l-a „contrat" pe toate căile posibile – devine sursa unei melancolii şi expresia efemerităţii gloriei literare. Dacă nu şi a literaturii. Ca şi a vanităţilor, orgoliilor de moment vizavi de valoarea în sine, în eternitate (sau unde?) a adevărului (relativ şi el...) şi pasiunii, încrederii, la urma urmelor, în virtuţile marii arte literare. Dincolo de contingent. Lovinescian se declară şi Nicolae Manolescu, cum, poate, fără să recunoască, a fost sau a vrut să fie şi G. Călinescu atunci cînd, poate, din „ambiţ", s-a făcut... călinescian! Personalităţi şi personaje de mare anvergură pe scena literaturii şi de ce nu, a istoriei româneşti din secolul trecut. Alături de cei doi, Lovinescu şi Călinescu, mai putem adăuga *înaintea* lor, pe Maiorescu şi *după* ei pe însuşi Manolescu. Ne place sau nu, n-avem cum să ocolim evidenţele. **Pianul** lui Manolescu aglutinează tot ceea ce ar fi putut da mai bun în plan literar *criticul* Manolescu. „Literatura" criticilor este marcată de această obsesie a creativităţii ficţionale: sînt sau nu (şi) scriitori? Scrisul de proză (sau poezie, teatru etc.) al criticilor nu face decît să dovedească, mai apăsat, calităţile, incontestabile, ale obsesiilor lor primordiale. „Derapajele" în planul creaţiei strict (sic!) artistico-literare nu sînt decît frustrări sau melancolii. **Pianul** este dovada peremptorie a unei mari acuităţi vizuale şi a unei exersate sensibilităţi artistice. Criticul, oricît de obiectiv şi analitic ar trebui să rămînă pentru a judeca la rece producţia literară a prezentului (sau a trecutului, de ce nu), nu poate fugi de propriile nostalgii: n-are cum fugi de el însuşi. Şi dacă e şi înzestrat cu o mare putere de seducţie a cărţilor care-l atrag, atunci „reveriile" scripturale vin imediat. „Creaţia şi analiza" nu se exclud, chiar şi atunci cînd nevrozele vin şi dau tîrcoale. Pianul şi pianiştii ascund la rîndul lor aceste mişcări browniene ale sensibilităţii. Sînt criticii şi artişti? Pot fi, de ce nu, **Adela** rămîne, **Cearta** mai puţin. *După '89* Manolescu a intrat în atenţia opiniei publice, ca şi alţi literaţi români dedaţi politicii. Multă lume l-a admirat sau respins în funcţie de umorile şi stările noastre emoţionale de moment. (Ne putem număra printre aceştia, nu facem parte din altă lume.) Dar puţină lume i-a citit cărţile *dinainte* şi de *după* '89. Ca şi în cazul Blandianei sau al lui Mircea Dinescu – ca să dăm două exemple dintre cele „populare". Păcat, păcat pentru toată lumea. Eşecul în politică al lui Nicolae Manolescu (dar a fost *doar* al lui? nu cumva toată – sau aproape, excluzînd gîndăcărimea oportunistă – inteligheţia românească este părtaşa acestui eşec?) nu este decît confirmarea unor mai vechi constatări ale istoriei româneşti. N-avem loc pentru a glosa pe marginea acestui fapt: eşecul ca formă de realizare artistică. **Pianul** lui Manolescu reia, pe o altă spirală, capacitatea noastră de a mistifica realitatea. Un mare critic dublat de un, iată (?!), excelent prozator este contemporanul nostru. Ne facem iluzii că poporul României de azi citeşte **România literară** sau **Temele** (din 2000...) ale lui Manolescu. Dar tocmai atunci cînd fiecare dintre noi ne aşteptăm mai puţin, iese din **Pianul** lui Manolescu, de acestă dată, acea atingere de deget, „vîrîtul în eternitate" de care pomenea, nu fără orgoliu, Radu Petrescu.

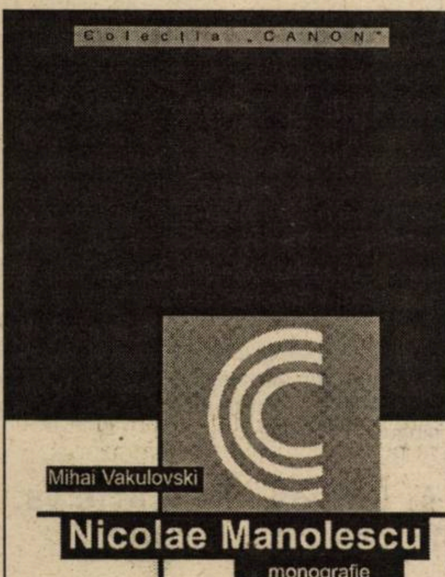

Anul trecut a apărut, în Colecţia „Canon" a Editurii Aula, volumul **Nicolae Manolescu. Monografie, antologie comentată, receptare critică**, realizat de tînărul critic basarabean Mihai Vakulovski. Pe lîngă eseul monografic introductiv (**Nicolae Manolescu sau despre hedonismul critic**), cartea cuprinde o secţiune de **Date bio-bibliografice** (de fapt, un „fragmentarium" *par lui-même* selectat din volumele de **Teme** şi din cartea de convorbiri cu Mircea Mihăieş), o **Antologie de texte teoretice** (toate – din **Teme**), o **Antologie de texte critice** (patru **Teme**, alături de care sînt incluse – pe post de „portret de grup" – o serie de fragmente critice din cronicile despre poeţi optzecişti: Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Cristian Popescu, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, Ion Mureşan, Marta Petreu, Bogdan Ghiu, Traian T. Coşovei, Matei Vişniec, Alexandru Muşina, Simona Popescu, Andrei Bodiu etc.) şi un **Dosar de receptare critică** (opinii semnate de Cornel Regman, Al. Piru, Cornel Ungureanu, Eugen Simion, Mircea Zaciu, Al. Paleologu, Gh. Grigurcu, Marian Papahagi, Mircea Martin, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ion Simuţ, Mircea Mihăieş).

Volumul este unul marcat personal, poate prea personal pentru o monografie de uz didactic. De aici – o serie de calităţi, dar şi de minusuri. Studiul introductiv conţine numeroase observaţii şi comentarii extrem de interesante şi de judicioase, luminînd aspectele esenţiale ale demersului critic manolescian şi panoramîndu-i eficient majoritatea volumelor. Comentariile lui Mihai Vakulovski lasă o impresie de vitalitate, dezinhibare şi prospeţime a gîndirii, reversul medaliei fiind, pe alocuri, o anume neglijenţă în redactare, caracterul aluvionar, o anume pripeală în ideaţie şi, nu în ultimul rînd, abuzul de personalizare confesivă, mergînd pînă la un histrionism *kitsch*. Sclipirile interpretative şi dezinvoltura „postmodernă" stau alături de stîngăcii copilăreşti, care ar fi putut fi evitate. Rămîne, de asemenea, de discutat decupajul antologic, opţiunea cvasiexclusivă pentru farmecul *temelor* lăsînd pe dinafară texte deosebit de importante din celelalte volume ale criticului. În fapt, cartea ne „oferă" mai curînd preferinţele subiective ale lui Mihai Vakulovski, viziunea sa de „poet" asupra criticii lui Nicolae Manolescu. Doza de provocare a întreprinderii e totuşi subînţeleasă şi ea merită apreciată. Nu personalitatea îi lipseşte însă tînărului autor – dimpotrivă, am putea spune că îi prisoseşte şi că mai multă rigoare nu i-ar strica.

Să dăm însă „Cezarului" ce-i al lui: departe de a fi „aulică", monografia musteşte de observaţii inteligente, e vie şi se citeşte cu mult interes. În definitiv, decît un comentariu „savant" şi aseptic, mai bine o perspectivă proaspătă şi expresivă a unui tînăr promiţător.

RADIO
CONTACT
96,1FM

Fotografiile din această pagină şi cea de la pagina 11 au fost realizate de Tudor JEBELEANU în vara lui 1999, la Comana, în casa soţilor Lygia şi Gellu NAUM

Cronica unui interviu anunţat

SVETLANA CÂRSTEAN

Mi-am dorit la începutul acestui an să-i iau un interviu lui Gellu Naum. Eram ca vînătorii aceia trufaşi care au auzit că există undeva un exemplar rar şi şi-l doresc neapărat în colecţia lor. Iar pentru asta se angajează într-o expediţie lungă şi grea. Citisem cartea Simonei Popescu despre Gellu Naum şi retrezisem astfel în mine entuziasme vechi plus o nevoie, la fel de veche, de fascinaţie absolută. Stabilisem deja cu doamna Lygia data interviului. Urma să fie într-o luni, la ora 11, în nu ştiu exact ce zi a lunii februarie. În noaptea de dinaintea întîlnirii, s-a stîrnit un viscol puternic şi, pînă dimineaţa, a nins continuu. Avusesem o noapte albă pentru că băieţelul meu de 4 ani răcise şi avea o febră de 40 de grade. Am sunat-o pe doamna Lygia dimineaţa pe la ora 10, ca s-o anunţ că sosesc. Mi-a spus aproape plîngînd că ar fi bine să amînăm interviul pentru una din zilele următoare, pentru că domnul Gellu s-a simţit foarte rău în noaptea precedentă şi tocmai chemase doctorul. Cu glasul ei blînd, dar aproape profetic, de mare preoteasă a unui templu secret, mi-a explicat că viscolul a fost cu siguranţă de vină pentru tot. Viscolul acela care a fost, de altfel, singurul din iarna trecută. Din clipa în care mi-a venit ideea interviului, de la primele telefoane, am simţit că intru într-un soi de spaţiu magic, într-un joc al coincidenţelor care te ajută să înţelegi, dar şi să te afunzi tot mai tare. Învăţasem lecţia aceasta din cartea Simonei. În acea zi de luni am avut multe drumuri de făcut. Zăpada era mare, maşinile mergeau greu, mă luptam din cînd în cînd cu nămeţii şi nu mă gîndeam decît la cele întîmplate. Ieşeam la un moment dat din Magheru, prin spate pe la Scala, spre Tudor Arghezi. Era un drum pe care îl fac adesea şi îi ştiu fiecare bucăţică şi fiecare detaliu. Mă gîndeam la copilăria mea lipsită de cărţile lui Apolodor, visam la un anticariat tainic în care să descopăr aceste cărţi şi să le cumpăr. Să fie ale mele în sfîrşit. Nu am dat peste anticariatul cu pricina, în jurul meu era totul alb, însă în clipa în care am ridicat privirea, ieşind din gîndurile mele, am văzut un singur lucru, o firmă: S.C. Apolodor. A fost singura dată cînd am remarcat-o. Poate mai există şi astăzi.

După acea zi de luni, au urmat multe alte telefoane, săptămîni întregi de gripă în care nu m-am putut vedea cu domnul Naum, din cauza mea de data aceasta. Entuziasmul meu scădea treptat şi era înlocuit de o mare spaimă, de o nelinişte la gîndul marii întîlniri. S-a întîmplat să ajung în sfîrşit în casa din Aviator Petre Creţu abia în Duminica Floriilor. Mi s-a sugerat că ar fi bine să nu scot reportofonul de la început sau să nu-l scot deloc. În cinci minute, toate întrebările mele au devenit mici şi neînsemnate, în cinci minute am renunţat la toate planurile mele de dinainte. Am stat de vorbă trei ore cu domnul Naum, m-a purtat prin camere nenumărate şi nevăzute, uneori mi se făcea frică, dar din cînd în cînd mă aducea înapoi în locul de unde plecaserăm. Era ca şi cum m-ar fi pus să mă uit pe fereastră şi mi-ar fi zis: „Uite sîntem tot aici, nu ne-am îndepărtat nici un pic“. După care reîncepea vîrtejul. Locul de plecare era povestea prieteniei cu traducătorul său în germană. Aici reveneam mereu şi tot de aici plecam în tot felul de alte direcţii. Spre amintirea tatălui său, spre anii de război, spre Zenobia, spre călătoriile în Germania, spre Victor Brauner. Mă simţeam mică şi dusă de mînă, înţelegeam că nu ştiu nimic despre lumea adevărată şi că poezia însemna mult mai puţin pentru mine decît pretindeam eu că înseamnă. Am fost întrebată de unii şi alţii după aceea, cu reproş chiar, de ce n-am deschis pe ascuns reportofonul. Mi s-ar fi părut însă că stric şi că fur, că omul m-a chemat de bună-credinţă în casa lui şi că eu îi umblu prin lucruri şi le dosesc în buzunare. Am preferat să intru doar în vîrtej, în cercul coincidenţelor, să aud vorbindu-se despre poezie altfel decît auzisem pînă atunci. De la Gellu Naum am aflat că poeţii au voie să existe numai şi numai pentru poezia lor, că nu e nevoie să se justifice altfel, că e suficient să-şi vadă de treaba lor care oricum e teribil de serioasă.

„Puteţi ieşi liniştiţi...“

LIGIA ZEMORA

„Umblam năucă pe lume“ cînd l-am cunoscut pe Gellu Naum. M-a condus către el un personaj straniu, cu nume de piatră preţioasă.

Am venit pentru o oră, am rămas cinci. Nu înţelegeam nimic din ce spunea, dar fiecare cuvînt rostit mi se părea extrem de important. Aveam 21 de ani, nici o idee despre poezia lui Gellu Naum, dar sentimentul foarte puternic că aceste momente le căutasem dintotdeauna.

Pe Lygia Naum am cunoscut-o în aceeaşi seară de iarnă. *„Martor şi arbitru“* al existenţei poetului, ea îmi pare acum la fel de misterioasă cum mi-a părut în prima seară. Tot de la ea am înţeles să fii *„nespus de dură şi de blîndă în acelaşi timp“*.

Mai multe lucruri s-au întîmplat cu mine în aceşti ani. Unul dintre ele mi-a rămas nedesluşit şi astăzi. *„Dată fiind natura iluzorie a celor două stări“* (somn-trezie), am fost martorul tăcut al unei întîlniri dintre Gellu Naum şi Carl Gustav Jung, poet, după cum îl considera primul (*„păcat că trebuie să-i spun adio pe treptele vreunei catedrale...“*). Întîlnirea s-a desfăşurat cam aşa: ne aflam toţi trei într-o casă imensă, întunecată, bătrînă, în paragină; pe scara ce unea parterul cu etajul (etajele?) se aflau Naum, primul, ceva mai sus Jung. Al doilea îi explica lui Naum că această casă nu îi mai convine, nu îi mai mulţumeşte. Dădea de înţeles că e gata să se lipsească de căsoiul dărăpănat în care, odată, se petrecuseră fapte importante, în vremuri în care casa

Oskar PASTIOR

Două fragmente pentru Gellu Naum

I

Lumină/Întuneric – Se Stinge
Sus Jos/Înăuntru Afară – Se Stinge
Schimbare Obiecţie Tansformare
Separaţie Masă Consecinţă – Se Stinge
Ţiuitul Gramaticii Într-o Tigvă Pătrată – Se Stinge
Abis Limita Frunzişului Isogeneză Rembrandt – Se Stinge
Noaptea Ca Temă Şi/Sau Metaforă – Se Stinge

Nesomn Limită Curent Turbionar Zona Gri Contracţie
Enormă Sete Mommsen Atlantis Orice Avînd În Vedere
Groapă Soclu Epavă Metru Etalon Rocă Ficat Mazăre
Muşchii Gîtului Atotputernicie Informaţie Fulger Proporţie Pagubă
Panthof Scînceamăt Limbut Tub De Respirat Fu Floare De Colţ
Zdreanţă-N Rîs

Nu-i Nimic Se Stinge

Construirea Unui Cîmp Sub Masă Deci Şi Asta
Şi Aia Ca Sarcină Nesarcină Acoperiş Glisant Alto Cortex

Se Stinge Se Stinge

II

A trecut ceva prin el. A meditat cu el despre asta. A meditat despre el şi despre sine, a mers astfel cu el şi prin sine. Era pentru el un munte să meargă cu sine să-şi iasă din el, astfel i-a mers. Prin simţul prin care se vedea mergînd, dezobişnuit să crească. Cum şi-a ieşit din simţul care l-a scos din munte, s-a aşezat acolo. S-a dus să citească ceva. Asta l-a întrerupt tu pauză s-a dus citind puţin.

Berlin, 30 septembrie 2001

Ernest WICHNER

Bătrînul poet

de neuitat spune el că ar fi făcut
ramurile cireşului pe care zilnic
le-a văzut pe cînd trecea pe lîngă ele
viţa de vie nucul şi morcovul
pe care le-a plantat dovleacul
roşiile părul şi floarea soarelui
luna mai foarte ploioasă şi mlaştina
în care s-a bălăcit gîfiitul l-ar fi
făcut de neuitat cu el
ar fi întors pămîntul cu iarbă bogată
şi ar fi smuls ciulinii
scaiul, măzărichea şi
brazdele mari pe care le-a fărîmiţat cu cazmaua
de neuitat şi ele şi gîfiitul
cu care a prăşit via pietroasă
de neuitat ar fi prin el   iasomia
sau măslinul strîmb dar şi buchetul
de flori pe care el l-a înmănunchiat
şi l-a aşezat acolo şi se uită fix acum
ăsta e un tablou despre care el n-ar şti unde e

Traduceri de
Ovidiu S. POPESCU

arăta impunător, impresionant.

Am fost mirată să văd, prima dată cînd am vorbit despre această întîmplare, nu doar că mă ia în serios, cu visul meu cu tot, dar că este chiar încîntat să se converseze cu Jung, fie asta şi în inconştientul unui martor oarecare.

Ar fi vrut să mai ştie pe a cîta treaptă se afla. N-am ştiut să-i răspund.

Zilele trecute am recitit **Zenobia**. Am plîns la unele pasaje. Cînd mi se face dor, recitesc într-o goană nebună cartea Simonei (**Salvarea speciei. Despre suprarealism şi Gellu Naum**), devorînd mai ales părţile de dialog, unde îl recunosc aproape aşa cum îl ştiu. Aş putea spune chiar că îl aud.

Cînd mi se face frică, însă, îmi amintesc de cele cîteva cuvinte pe care mi le-a scris într-o seară geroasă de decembrie pe a doua pagină a **Întrebătorului** (dăruită mie şi lui Ştefan, ca multe altele): *„Puteţi ieşi liniştiţi. Nu veţi întîlni decît spectre... şi prietenia lui Gellu Naum“.*

Gellu Naum – „Poezia îmi va fura moartea“

C.C. TĂNĂSESCU

O dată cu plecarea lui Gellu Naum a dispărut poate cea mai luminoasă figură din poezia română contemporană. Nu m-a oprit nimeni să spun „cel mai mare“, „cel mai important“, „unul dintre cei mai“ etc., ci pur şi simplu îmi pică greu asemenea formule, ca şi oricare alte ştampile ierarhizante ale *establishment*-ului politic-cultural. În plus, nu cred că există ceva mai incompatibil, mai străin şi mai subminant pentru orice ierarhie decît opera şi figura lui Gellu Naum însuşi.

Dar această subminare nu e una „teroristă“, zgomotoasă, ci una care porneşte din „simpla“ prezenţă imensă şi tăcută a poetului, prezenţă perpetuă. La Gellu Naum nu e vorba (numai) de excelenţă culturală, de „geniu“, ci şi de incomparabila calitate umană, de o imperială demnitate a persoanei, aş spune chiar, conştient de toate riscurile culturale şi cultuale ale termenului, de *sfinţenie*. Era incredibilă blîndeţea şi delicateţea sa în faţa fervorii cu care era adulat, dar cît de necruţătoare putea fi această blîndeţe. Delicateţea imperturbabilă (cu cîtă naturaleţe ne întreba el, chiar şi în ultima vreme, bolnav şi chinuit fiind, ce mai facem şi cum ne merge, în absolut, bineînţeles, căci detaliile sterpe nu numai că le uita sau nu le auzea nici a milioana oară, ci pur şi simplu nu-l atingeau), gentileţea lui provebială („era o floare de om“, cu vorbele minunatei sale doamne) ca şi „cruzimea“ lui sacerdotală, inofensivă dar temută de toţi, formau apanajul acelei sfinţenii poetice, lumeşti, necanonice. Iar corelativul ei imediat nu era în nici un caz o disponibilitate totală şi dulceagă, de salon, ci din contra, o intransigenţă absolută.

Aplicată celorlalţi, această intransigenţă (cea mai bună cu putinţă, cea a părintelui bun) a părut unora (de pildă junaliştilor din presa literară şi culturală refuzaţi sistematic de cîte ori încercau să-i ia un interviu) un arbitrariu, rod al unui caracter dificil, plin de hachiţe. Pe nici unii dintre aceştia, se pare însă, nu i-au pus pe gînduri excepţiile de la regulă, puţine dar remarcabile, excepţii care au reuşit imposibilul. Astfel, de pildă, există cîteva interviuri cu poetul, iar unele dintre ele sînt chiar kilometrice.

Asemenea unui oracol străvechi, Gellu Naum dădea cuvînt unei judecăţi absolute, finale, pornite uneori de la detalii aparent minore sau discutabile, dar care nu dădea niciodată greş. Înălţimea uluitoare a unuia spunea ceva despre caracterul şi calităţile sale unice (mai ales cînd acela era René Char), colaboraţionismul altuia fusese fatal artei sale (şi pentru mulţi va merge în bolgiile naumiene sub numele de „prefăcutul“), privirea piezişă a altuia l-a calificat drept „bandit“, diagnostic dovedit în timp drept perfect valabil etc.

Numai că, în neînduplecata consecvenţă suprarealistă, această exigenţă era îndreptată în primul rînd asupra poetului însuşi. Nu cred că e cineva care să-l fi cunoscut şi care să nu fi reţinut minunata sa formulă, şi poate una dintre cele mai frumoase „definiţii“ ale suprarealismului: „Suprarealismul nu e un mod de a scrie, e un mod de a fi“. Poetul ştia *să fie*, o „ştiinţă“ şi o perseverenţă ce nu aveau nimic forţat, nimic chinuit, deşi emanau o incredibilă forţă şi tensiune. Era consecvenţa pe care o are lumina ce nu se stinge niciodată, lumina cosmică, despre care ştii, chiar dacă nu o mai vezi, că există, că va exista întotdeauna. Gellu Naum avea intransigenţa undelor cosmice. Toţi care îl cunosc ştiu că viaţa lui era şi va fi mereu înconjurată de miraculos. Dar miraculosul lui nu era unul care să ţină de fantastic, de hiperficţional, de lumi inaccesibile, paralele. Era un miraculos palpabil, miraculosul definit de Mabille ca fiind o *formă de energie*.

Gellu Naum era în primul rînd un om viu, o prezenţă mereu de veghe. O veghe ce l-a dus în acel punct despre care Breton spunea că uneşte inconştientul şi conştientul, acel „loc geometric“ al visului – locul în care poetul, din tinereţe, îl întîlnise pe Nerval: „Gérard de Nerval considera visul nu numai ca un climat favorabil, ci ca pe un instrument de cunoaştere a celei mai demne de încredere realităţi, pierdută prin trădarea unei false şi atît de îngrijit cretinizante culturi“ (**Medium**). Intransigenţa suverană a poetului era îndreptată inclusiv, sau poate în primul rînd, asupra poeziei înseşi, poezia ca „aparenţă“, ca stil şi „literatură“, convenţie ce, odată înlăturată, ca un nod gordian, deschide porţile imensului continent de dincolo de aparentele contrarii şi de manipulările politice şi culturale: „La baza amplei mistificări care face posibilă exploatarea ideologiei este mistica aparenţei poetice, limitarea realului, separarea visului de realitate, a vieţii de moarte, a iubirii de ură, a frumosului de urît, eternizarea unor legi închizînd expresia în cătuşele ei acoperite de flori“ (Cenuşa Surdă – **Teribilul Interzis**).

Simona Popescu face în cartea sa despre Gellu Naum o interesantă analiză: lumea, în istoria mentalităţilor, ca spectacol sau ca vis, devine pentru Naum lumea ca poezie. Pentru el, într-adevăr, viaţa şi poezia erau sinonime. Eram odată de faţă cînd i-a spus unui remarcabil tînăr poet, evreu ca şi mine (de la Victor Brauner la Sebastian Reichmann, poetul a ştiut să lege prietenii minunate cu nenumăraţi coreligionari de-ai noştri): „Să nu mergi pe maeştri sau pe ne-maeştri, ci pe dragoste şi pe viaţă“.

Cu dragostea lui, poetul dăruia viaţă. Chiar şi aflat pe patul de suferinţă, Gellu Naum îşi păstrase nu numai, cum a spus un scriitor ce l-a vizitat, umorul naumian. Dacă n-aş fi conştient de trăinicia cu care locuia în concret, de lumina cu care se aşeza adînc în trupesc, aş spune că îşi păstrase spiritul naumian. Aşa că poate mai potrivit ar fi să spun *duhul naumian*, şi nu că şi-l păstrase, ci că nu contenea să se rostească şi să se pronunţe profetic. Definiţia lui Noica se ilustrează aici în mod iconic: un om e ceea ce rămîne din el după ce e desfiinţat. Din Gellu Naum într-adevăr asta rămăsese, adică el însuşi. Duhul său şi-acum dădea (adevăratele) nume lucrurilor şi fiinţelor – o asistentă pe care o botezase „Piticescu“ aproba cu entuziasm, o dată cu toţi ceilalţi, această „poreclă“ ca pe identitatea ei autentică, redescoperită, oamenii continuau sau începeau să se adreseze unii altora sau să-i pomenească pe alţii cu numele pe care aceştia le primeau de la poet şi aşa mai departe. Duhul său în toate găsea şi din toate făurea poezie – aparent potopit de coşmarurile induse de barbarele medicamente, el îşi găsea şi acolo rostirea. Un asemenea vis chimic (alchimic?), chinuitor, obsesiv, e organizat pînă la urmă, e străluminat, e mîntuit de acelaşi duh care-l recladeşte pe crucea a două dimensiuni – „Shakespeare şi

---

Denis

LUMINIŢA GABREA

Stimată redacţie,

*Vă trimit un fragment din romanul meu **Acasă şi altundeva**, un omagiu adus tinereţii de neconceput fără poezie şi implicit un omagiu adus cuiva care a întruchipat pentru mulţi tineri PO(H)EZIA: Gellu Naum.*

Luminiţa GABREA

München, 26.10.2001

André pleca primul din casă. Denis îl auzea de la etajul patru fluierînd de dincolo de frunze şi parcă îl şi vedea cum în drum se opreşte o clipă şi pune mîna pe capota Renaut-ului lui roşu adăpostit de ani de zile sub o husă decolorată de soare, apoi mama intra în baie, o auzea cum trăgea apa la veceu şi cum stinge lumina, André făcuse în jurul oglinzii de deasupra chiuvetei o instalaţie de douăzeci de becuri, baia lor arăta ca reclamă luminoasă a unui cazino din Las Vegas. Din hol venea mirosul ei de parfum şi zgomotul tocurilor înalte pe parchet. Mama trîntea uşa şi pentru un timp se făcea tăcere. Denis stătea cu ochii închişi pe canapeaua cu aşternuturi răvăşite. Mai avea o oră pînă cînd trebuia să fie la liceu.

Cum e mă cu şcoala, îl întrebase cu o seară înainte André. Merge. Ce înseamnă merge, iei bacalaureatul şi faci o facultate sau te duci să munceşti în fabrică? Ce te uiţi Matildo, sau n-am dreptate. Uită-te mai bine la el că visează cu ochii deschişi. Mă, lumea asta nu e făcută pentru visători, te calcă ăilalţi în picioare, cum nu eşti atent, cum te-au şi călcat în picioare. Care ăilalţi, îl întrebase Denis. André tăcuse. La mine în clasă... La tine în clasă, ce mă interesează pe mine ce e la tine în clasă. Denis vru să mai spună ceva dar André nu îl lăsă. Mă, Denise, lasă mă gargara, ori e albă ori e neagră, uite la Diana, pentru o clipă faţa lui André se luminase, dă la stomatologie, şi la bacalaureat fără un zece a zis că nu vine acasă. Şi unde se duce? Întrebase Denis şi zîmbise la gîndul că Diana ar fi rătăcit zile întregi pe străzile Bucureştiului de supărare că a luat un nouă. Cum unde se duce? Păi dacă nu ia zece, unde se duce? Termină, mă, Denise, cu prostiile. Mai bine spune-mi tu la ce facultate crezi că ai şanse? Ah, André, oftă mama, în fiecare zi aceeaşi discuţie. N-ai decît, se răstise la ea André, e fii-tu, ce mă bag eu. M-am gîndit să dau la IATC, răspunsese Denis. La ce, mă? M-am gîndit să mă fac actor, am şi găsit o poezie de Gellu Naum... Termină, mă, băiatule, tu te-ai uitat în oglindă cum arăţi, oi fi vreun Florin Piersic şi nu ştiu eu. André, încercă din nou mama, lasă-l, îi trec lui fumurile astea cînd o fi gata cu şcoala. Lasă-mă, Matildo. Să pună mîna pe carte, că din aiurelile astea nu poate trăi. Şi ce, toţi care se fac actori arată ca Florin Piersic, mormăise Denis. Sau e Toma Caragiu... Mă, Denise, mă, m-am săturat de minciunile mele, nu mai am chef şi de ale tale, măi băiatule! Ai să vezi tu cum o să te simţi cînd o să te întîlneşti cu Diana pe alee, şi o să-ţi spună că a intrat la stomatologie şi o să te întrebe ce faci şi tu o să dai din colţ în colţ, să nu vii la mine sau la maică-ta să te plîngi. Că şi vine el des la tine să se plîngă, spusese mama, lasă-l în pace. Iar cît despre fie-ta, nici acum nu-i ajunge nimeni cu prăjina la nas, d-apăi cînd o fi studentă. Eu n-am chef să umblu o viaţă prin măselele cariate ale altora, spusese Denis. Şi unde ai de gînd tu să umbli? Pe bulevard cu prietenii tăi Dorin şi Ovidiu, crezi că te plăteşte cineva pentru asta?

Denis îşi luase canadiana din cuier şi trîntise uşa. Pe scări îl auzise pe André cum îi urase distracţie plăcută la...

Da, să merg la facultate, şi după aia să mă-ngrop într-un birou şi să fac vagoane de tren ca el şi să n-am nici un prieten şi să vin după servici acasă şi să meşteresc ba la o mobilă, ba la cine ştie ce perete acolo unde nu era nici unul şi în altă parte să sparg un perete şi să montez o uşă, că nu mai ştii de la o zi la alta ce s-a mai făcut nou în casă şi te loveşti de pereţi ca un liliac crezînd că poţi deschide o uşă care a dispărut. Să merg la facultate şi după aia să stau o viaţă printre alţi conţopişti şi acasă să nu sune niciodată telefonul şi să am un copil pe care să-l văd din an în paşte şi să-mi iau o nevastă care... Ce faci mă, Ţigane, vorbeşti de unu singur?

Ascuns în umbra unui copac din curte, Denis îl recunoscu în întuneric pe Babistul. Salut. Salut. Nu poţi dormi sau te-ai certat iar cu André? Ce zici, Babistule, dăm o tură la Casata, te fac un profiterol? Dacă spui tu.

Ieşiseră din curtea blocului şi traversaseră piaţeta în care, copii fiind, se minunau că omul de piatră arăta cu degetul tocmai spre intrarea casei lor, trecuseră pe lîngă magazinul de pîine, rafturi de lemn goale în lumina pîlpîindă a unui tub de neon şi prin faţa tutungeriei, paradisul viselor lor de puşti pe cînd se apucaseră în ascuns de fumat, şi, cîţiva metri mai departe, vitrina plină cu conserve de peşte a unei alimentare le aruncă înapoi pe trotuar siluetele: Denis înalt şi negricios, o umbră repezită şi Babistul ca un Sancho Panza copil străduindu-se să ţină pasul cu el. Pe Bulevardul Magheru îşi încetiniseră paşii, cîteva maşini trecuseră fîşîind pe lîngă ei, şi Denis îşi bătuse conspirativ pe umăr prietenul. Noi nu o să fim aşa. Cum adică „aşa“? se mirase Babistul. Aşa: ca André şi ca taică-meu şi ca bărbatul lu' mama lu' Relu. Babistul dădu din cap şi în clipa următoare lumina din cofetărie îl înghiţise iar Denis rămăsese un pas în urmă, afară în întuneric şi Babistul îl căută cu privirea şi crezu o secundă că s-o fi răzgîndit.

„Două profiteroluri“ strigase fata cu sîni mari care le luase comanda spre o altă colegă aflată în spatele vitrinei frigorifice.

Le-am spus că vreau să mă fac actor. Babistul rămăsese cu gura căscată. Hai că-i tare! Le-ai spus tu asta? Le-am recitat din Gellu Naum, minţi Denis. Vrei să-ţi recit şi ţie? Nu acum, spusese lapidar Babistul şi începuse să ia cu linguriţa, în mişcări încete, un strat din îngheţata de ciocolată, ca într-un ritual foarte precis, de sus în jos, ajutînd-o să alunece peste cele două cocoloaşe de cocă dulce umplute cu cremă de vanilie, o amesteca o secundă cu bălţiţa de sos de căpşuni din farfurie, ca apoi, cu un gest repezit, să o strecoare, aburind de răcoare, în gură. Mănînci ca bunică-miu, spusese rîzînd Denis. Ştiu cum o să-ţi zic de-acum înainte: „Bunicuţu“!!!!!! Mai bine vezi că profiteroul tău se topeşte şi e păcat de bani, spusese Babistul. Mă, Babistule, tu nu numai că mănînci ca bunică-miu, dar şi vorbeşti ca el. Nu-i aşa, domnişoară, o întrebă Denis pe fata cu sînii mari care acum ştergea cu o cîrpă umedă masa de marmură roz de lîngă ei, de unde tocmai plecaseră un bărbat şi o femeie cu feţe de buldogi. Fata se uitase fix la Denis, nici atentă şi nici mirată, îl privise doar absentă, ca şi cînd astfel de întrebări fără sens i s-ar pune de sute de ori pe zi. „Mai luaţi ceva? Că peste un sfert de oră închidem“ le spusese cu o voce şi mai obosită decît privirea ei. „Domnişoară“ strigase Denis în urma ei, vă plac POHEMELE? Fata se întorsese ca şi cînd ar fi lovit-o cineva în moalele capului, apoi îşi ştersese mîinile mari şi roşii pe şorţul murdar şi-i zîmbise stingherită. Hai să plecăm, spusese Babistul. „Domnişoară“, strigase din nou Denis, „să mergem în oraş..., la un cinema să vezi un film muzical să căutăm localul unde se concretismul iubirii". Sublim titlu al unei cărţi scrise de Gellu Naum în vis. Scrisul, ca experienţă totală, ca risc abisal, suprarealist, era, este modul de supravieţuire al duhului său: „Am scris toată noaptea, cu un creion negru, de plumb, aşa, pe întuneric".

Ceea ce pentru vîrful de lance al experimentalismului postmodern, poezia americană contemporană, era o descoperire a anilor '90, cînd Jonathan Holden a diagnosticat nevoia acută a publicului de poezie de a se reîntoarce la „poveste", la subiectul secvenţial, generat de conţinut şi nu de tratamentul alexandrin al formei, a fost pentru Gellu Naum o realitate dintotdeauna. Fiecare poem al lui are o „poveste", o experienţă autentică pe care o exprimă, o „povesteşte" la temperatura incendiară a imediatului. Am putea vorbi la Naum de un *autobiografism mediumnic*. „Tot ceea ce scriu eu acolo", mi-a mărturisit odată, „e adevărat". Mărturisire iarăşi oraculară, aparent obscură, la care n-am vrut şi nici „nu se făcea" să cer lămuriri. Pur şi simplu am ştiut, am înţeles, cu bucurie. Toţi cunoscuţii şi chiar şi cititorii de la distanţă ai **Zenobiei**, de pildă, ştiu de idolul multimilenar pe care l-a descoperit poetul în pămîntul Comanei. Între poet şi acea statuetă străveche era însă o corespondenţă adîncă, o relaţie de răspuns reciproc, o „poveste de dragoste" care şi-a găsit alinarea şi ţărmul împlinirii abia în cuvîntul inspirat al poetului: „Deasupra noastră pe punţile cerului/ trecea huruind un tramvai de fier// În vegetaţia aceea înnebunitoare/ lîngă o rădăcină îmi făcea semn să tac/ el care se născuse cu degetul pe buze/ cu degetul lipit iremediabil de buze/ el care n-a fost foetus niciodată/ îmi făcea semn să tac" (**Mă Aştepta – Camera cu Ceaţă**). O prietenă de la distanţă, scriitoare şi artistă suprarealistă din Chicago – Penelope Rosemont –, cititoare a operei poetului, scria în anul 2000 o frază care pare să-i fi fost transmisă, prin „binecunoscuta" metodă mediumnică de Gellu Naum însuşi: „Suprarealismul e ceea ce se petrece cu noi atunci cînd poezia şi viaţa îndrăznesc să fie unul şi acelaşi lucru".

Cînd am aflat că „drumeţul incendiar" a pornit către lumea albă, primul gest, necontrolat, a fost să iau o carte din bibliotecă, la întîmplare. Erau poemele lui René Char în traducerea lui Gellu Naum. Gest inconştient dar inspirat, naumian, care m-a dus la următoarea frază: „Poezia îmi va fura moartea". Da, poezia lui Gellu Naum îmi va fura şi mie moartea minunatului poet.

Gellu Naum, Oskar Pastior şi Paul Celan

PETER SRAGHER

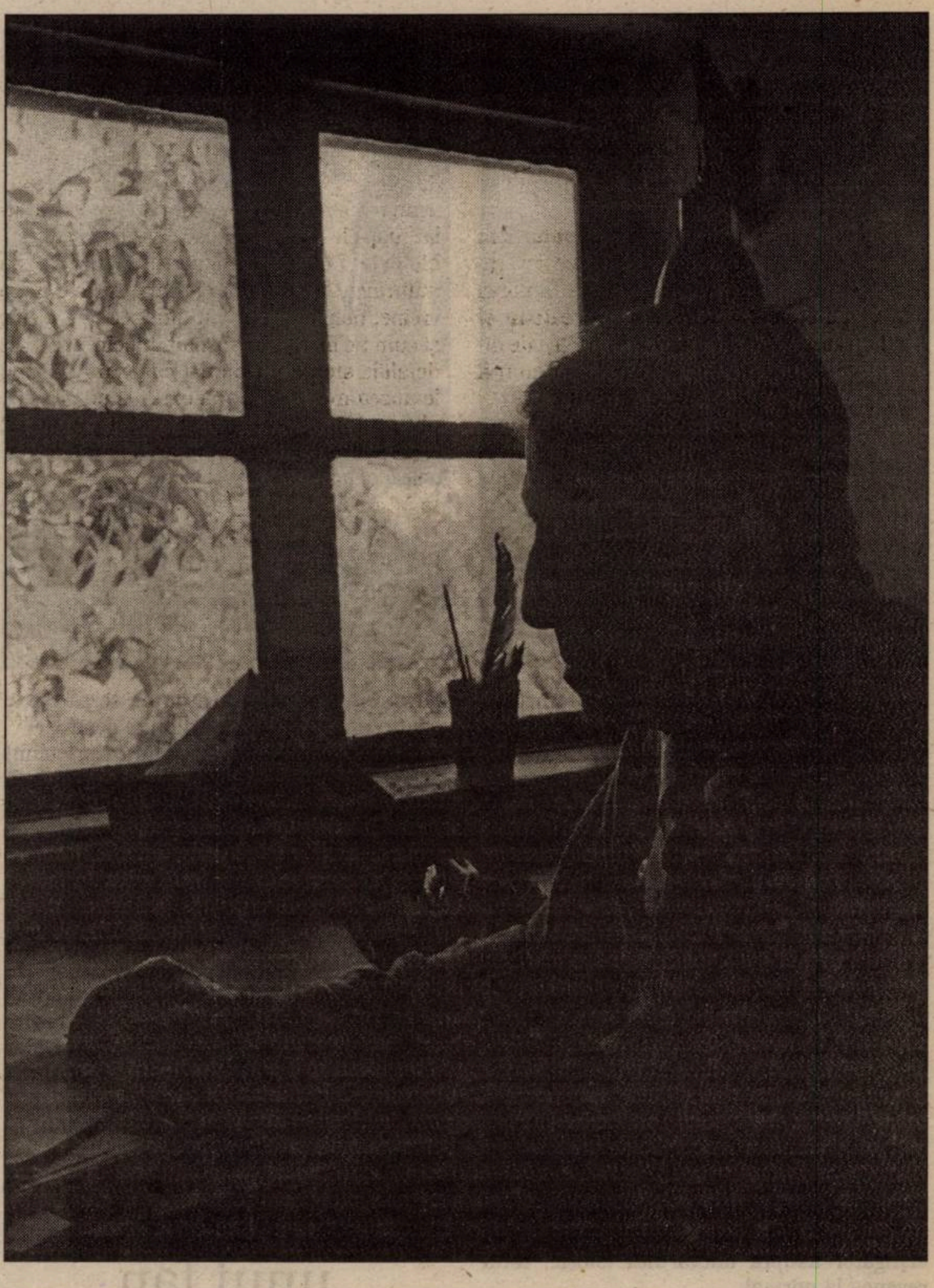

Poate că la moartea unui mare poet nu ar fi potrivit să vorbesc despre ùn alt artist. Poate că ar trebui să îmi exprim doar admiraţia faţă de un mare spirit care n-a vrut să îmbătrînească şi să uite că este creator pînă în ultima clipă a vieţii. Căci Gellu Naum n-a fost un poet care să-şi spună cuvîntul în domeniul artistic doar pînă la o vîrstă, ci a scris pînă în ultima clipă, nefiind părăsit în sufletul său de acea poftă de a crea şi de a se recrea în fiecare poezie, nici de acea perspectivă a lui *homo ludens*, care i-a animat pe colegii săi de generaţie. El nu a încetat să gîndească asupra poeziei, iar atunci cînd editorii nu mai erau interesaţi, la începutul anilor '90, de creaţia sa, el a găsit de cuviinţă să-şi publice lucrările la Editura Litera, adesea folosită înainte de '89 de autori care nu au fost agreaţi de regimul comunist (cum au fost poeţi ai generaţiei '80, publicaţi în volumul **Cinci**).

Pe Gellu Naum l-am cunoscut abia cu cîteva luni înainte de moarte. Am intrat în liniştita sa casă din Domenii şi mă simţeam de acum pătrunzînd într-o altă epocă. Totul

---

bea apa aceea roşie eu am să-mi las pălărie pe ochi şi nişte ceaţă pe umeri tu ai să porţi un poncho inutil peste rochia ta de argilă ea stătea înfrunzea avea o pasăre pe umeri creştea acolo nu se mai putea clinti să mergem spunea la o cafenea la prietenii mei cei mai buni muzicieni sau poheţi putem săpa acolo putem îngropa în podea linguriţele zahărul putem discuta despre gana pitagoreică sau despre transformarea *secundum quid*... E o viaţă acolo".

Mergeau încet pe bulevard şi de la barul Catanga se auzea muzică. Blocul de deasupra magazinului Eva arăta ca o închisoare. În spatele lui, pe o stradelă care ducea către Piaţa Amzei era o covrigărie şi chiar şi acum, noaptea, Denis ar fi jurat că simte mirosul covrigilor calzi.

Pînă şi bulgarii sînt mai bogaţi ca noi, rostise din senin Denis. Cine-a murit, întrebase Babistul? Noi avem magazinul Eva, bulgarii au Adam şi Eva, spusese Denis şi se mirase că cu o zi înainte rîsese de gluma asta răsuflată inventată de un coleg de clasă care fusese cu corul liceului într-o excursie de o zi la Russe. Ce-aţi făcut măi băieţi o zi întreagă la Russe, întrebase un altul. Am pus flori la monumentul lui Lenin şi ne-am clătit ochii în magazinul lor universal Adam şi Eva, că pînă şi bulgarii, adăugase coristul zîmbind, sînt mai bogaţi decît noi. Că noi n-o avem decît pe Eva!

La Teatrul Nottara îi privea prin sticla vitrinei chipul alb-negru şi melancolic al lui Ştefan Iordache. Tu ai fost la **Hamlet**-ul ăsta nou, întrebase Denis. Babistul tăcuse.

Merseseră fără să scoată un cuvînt pînă în faţa blocului şi cînd să se despartă Denis mai adăugase conspirativ: „...dar toate asta s-au petrecut de mult ce să mai vorbim şi uite am stat liniştit pe baltă (eram acolo înainte de-a răsări soarele) şi acum am scris pohemul acesta bravo mie fiindcă mi s-au udat ciorapii ştii bascheţii au nişte găuri ca să intre apa şi bravo lor"

Luase cîteva trepte deodată un etaj după altul şi, ajuns la etajul patru, se oprise ca să-şi tragă răsuflarea. Băgase încet cheia în yală şi, încercînd să nu facă parchetul să scîrţîie prea tare, intrase în sufragerie, unde mama îi desfăcuse canapeaua cu arcuri stricate şi-i făcuse patul.

În casă era linişte. André şi mama dormeau. Oamenii bătrîni se culcă devreme, se gîndi Denis, şi se bucură că el era tînăr şi că nu va fi niciodată ca ei.

Se dezbrăcase zîmbind şi se întinsese cu ochii deschişi pe cearceaful rece. Privea tavanul. Mîinile alunecaseră ca în fiecare noapte peste pielea netedă şi atunci închisese ochii. Între picioare animalul setos de viaţă ca şi el începea să crească. Noi doi, se gîndise Denis, noi doi sîntem tineri, şi era cît pe-ace să chicotească ca pe vremuri, cînd se ascundea în podul casei cu Babistul, numai că dulceaţa ritmică paralizase deja orice alt muşchi al corpului, un singur gînd rămăsese: e aşa de bine! Ar fi vrut să ţipe, dar în spatele infinitei plăceri şi a durerii ce avea s-o urmeze, ca o cascadă de sînge care-i umplea gura cu un gust de deşert, în spatele căldurii care lua stăpînire din ce în ce mai tare pe el, un gînd treaz, ultimul crîmpei de gînd, îi spunea că în cealaltă cameră cineva, un bărbat şi o femeie, ale căror nume în acea clipă nu le mai ştia, îl puteau auzi. Îşi băgase pumnul drept în gură. Mişcările mîinii stîngi deveniseră din ce în ce mai repezi şi animalul tînăr mai avea puţin şi avea să izbucnească umplînd camera de miros de mare şi de lumină. Sînt tînăr, se mai gîndi Denis şi următorul gînd se gîndi fără el, căci exact în acea secundă totul explodase şi încetase să existe. O cascadă de toropeală, o lovitură venită dinăuntru care făcea să-i pulseze toate celulele, nimic nu mai avea greutate, totul îi era egal. Şi totul, din acea secundă, nu putea să fie decît din ce în ce mai fără sens. Aşa trebuie să fie moartea, gîndi gîndul fără stăpîn. Aşa trebuie să fie să nu mai fi. O tristeţe a corpului şi nu a gîndului, ca o premoniţie din timpuri lacustre, o tristeţe la fel de brutală ca bucuria de dinainte îl umplu fulgerător, în chiar aceeaşi clipă în care animalul trivial dintre picioarele lui erupsese şi nici un plîns de pe lume n-ar fi putut plînge toate lacrimile ce le simţea urcîndu-i-se de la tălpi către tîmplele pocnind de durere.

•

Deschisese ochii şi lumina de afară îi spusese că a pierdut iarăşi prima oră de chimie. Alergase tot drumul pînă la şcoală, pe Bulevardul Dacia mirosea dintr-o curte a liliac, încă trei săptămîni, se gîndise Denis intrînd pe poarta liceului, încă trei săptămîni şi nu mai calc niciodată aici. Traversase fugind curtea şcolii şi, suind scara greoaie de piatră de la intrare, auzise uşile claselor trîntindu-se, zgomotul înfundat al corpurilor tinere ca şi corpul lui aşezîndu-se în bănci, glasurile de oameni bătrîni şi plictisiţi ale profesorilor povestind aceleaşi poveşti care de sute de ani nu interesau pe nimeni. Intrase în laboratorul de chimie şi se aşezase în penultima bancă. Trebuie să inventezi ceva, auzi de lîngă el vocea lui Dorin, prietenul lui cel mai bun. Ţi-a trecut absenţă nemotivată şi-a zis că de data asta se duce la director. Profesoara de chimie se întorsese cu macheta de plastic colorat a unei molecule, pe care o scosese dintr-un dulap din stînga clasei şi acum îl privea fix pe Denis. Ce onoare, spusese cu glas ascuţit. V-aţi gîndit să ne vizitaţi şi dumneavoastră?, adăugase cu o ironie aproape triumfătoare. Ridică-te în picioare cînd vorbesc cu tine! Denis se ridicase încet şi nu mai văzuse decît cum, din a doua bancă din faţă părul castaniu şi buclat al Magdei Groza se mişcă cu încetinitorul şi cum ochii verzi cu gene lungi îl măsoară de parcă ar sta în pielea goală în faţa clasei. Îi este rău, vine de la doctor, doamnă, îl auzi pe Dorin spunînd, e bolnav... Profesoara de chimie îl privea îngrijorată şi în momentul următor Denis simţi cum clasa se roteşte cu el. Îşi ţinu în continuare respiraţia, cum făcea pe vremuri cînd se luau la întrecere în curte care poate să reziste mai mult fără să respire. Ghitaristul le arătase cum se face: închisese ochii şi-şi umflase obrajii cu aer şi-şi strînsese buzele şi se făcuse din ce în ce mai roşu la faţă şi pe urmă căzuse pe jos şi Nunuţă cel mare îl luase la palme şi Ghitaristul deschisese încet ochii şi spusese încet: aşa e cînd zbori. Se ridicase bălăbănindu-se de pe jos şi îi privise cu aerul lui de om mare care n-are ce discuta cu nişte puşti ca ei. Voi să nu încercaţi, că tot nu reuşiţi şi mai muriţi dracului! Devenise ocupaţia lor preferată, după fotbal. Ne facem că murim?, întrebase a doua zi Babistul şi aşa rămăsese vorba. Se făceau că mureau şi pe urmă se luau la întrecere care aleargă mai repede pînă în părculeţ şi cînd se plictiseau se luau la bătaie şi pe Denis îl băteau toţi pînă într-o zi cînd... De ce nu mi-a spus nimeni că e bolnav, o auzi de departe pe profesoară, faceţi loc, nu are aer. Dorin se aplecase peste el şi-i spusese: „Vrei să te scoatem afară în curte?". Denis nu răspunsese. Încetul cu încetul simţea cum se trezeşte. Îl întinseseră pe o bancă şi deschiseseră fereastra. De afară se auzeau dintr-o altă calsă voci de fete şi voci de băieţi cîntînd în canon. „Li-be... Li-be-lu... Li-be-lu-le..."

Îl duseseră la infirmerie şi peste o oră îl trimiseseră acasă. Să treacă doamna Luca pe la şcoală, nu e nevoie de scutire medicală, oameni sîntem, mai spusese profesoara de chimie. Vorbesc eu cu dînsa, e bine să ştie şi şcoala cînd un elev are probleme cu sănătatea. E prost acum în ajunul bacalaureatului. E cum e mai prost. Oameni sîntem.

Denis luase bacalaureatul. La IATC nu avusese curaj să dea. De la Ghitaristul care, după ce căzuse de trei ori, în sfîrşit reuşise să intre la operatorie, aflase că e foarte greu şi că toţi care intră la actorie se pregătesc ani de zile cu cineva. Denis nu ştiuse cu cine, timpul fusese prea scurt şi André hotărîse ca să dea dumnealui la o facultate serioasă. Dăduse la Chimie. Picase. În toamnă îl luase la armată.

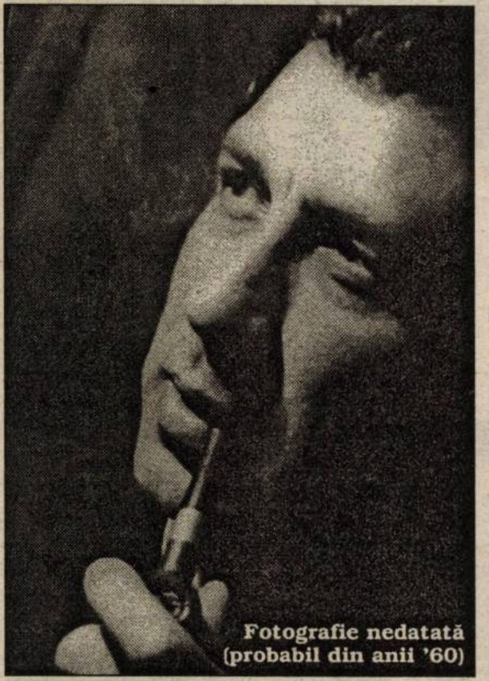

Fotografie nedatată (probabil din anii '60)

Lygia şi Gellu Naum (1971)

îmi aducea aminte de perioada interbelică, cel puţin aşa cum mi-o imaginam eu. De la fotoliul în care trona cu eleganţă, pînă la biblioteca urcată aproape de tavan şi culoarea covorului. Lumina nu era binevenită în încăpere, unde se pare că aerul sau cuvintele aduceau viaţă între pereţi. La început, n-am observat că soţia lui, Lygia, era nevăzătoare. Şi am început să leg o conversaţie cu poetul. Cum l-a cunoscut pe André Breton în timpul studiilor de la Paris, ce făcea avangarda românească şi, mai ales, care era atmosfera acelor ani treizeci, cînd pare că totul se putea, iar orice obstacol putea să fie dărîmat numai şi prin cîteva cuvinte. Ca, odinioară, zidurile Ierihonului cu trîmbiţele, aşa, acum, prin cuvinte. Din cînd în cînd, doamna Lygia intervenea în discuţie, şi amintea amănunte, întrerupîndu-l pe poet, spre supărarea sa, care era de fiecare dată benignă. Se certau cîteva clipe, după care, fără să existe vreun cîştigător asupra adevărului istoric, totul revenea la normal.

Mă interesa să aflu mai multe de la el, care acum era un guru al literelor româneşti, şi anume dacă ştia ceva despre epoca în care Paul Celan a zăbovit prin Capitală, între 1945 şi 1947. Chipul lui s-a întunecat şi a spus sentenţios: „Celan a încercat de cîteva ori să pătrundă în grupul nostru, dar noi nu l-am primit. Eram un cerc restrîns de oameni care respectam foarte mult principiile suprarealismului şi la noi, poate că şi în alte locuri, puteai să intri doar invitat. Atunci cînd ştiam că îndeplineşti toate criteriile pe care le puneam la temeiul creaţiei noastre. Celan avea la epoca respectivă nişte preocupări dubioase, era la o editură apropiată de ruşi. Am hotărît că nu avea ce să caute printre noi. N-am amintiri bune despre el".

Soţia lui tocmai mi-a spus că prietenul Oskar Pastior, de care-l lega o profundă prietenie tîrzie, tocmai i-a scos o carte în Germania şi ne-a propus să îl însoţim pe poet pînă la poştă, că să poată ridica volumul. Am acceptat imediat. Zece exemplare frumos tipărite la o editură germană. Ne-a povestit cum l-a cunoscut pe Oskar Pastior. O întîmplare ciudată, care a făcut să se întîlnească la o vîrstă înaintată amîndoi. Doi intelectuali care se respectau de multă vreme, dar nu s-au întîlnit niciodată. Chiar în acele clipe, cînd Gellu Naum ne zugrăvea delicata afecţiune pe care şi-o purtau reciproc, sună telefonul. La celălalt capăt al firului era chiar Oskar Pastior.

„Jim şi cu mine am vorbit astăzi 2 octombrie unui grup de studenţi de la New College din San Francisco despre Gellu Naum şi **Tatăl meu obosit**. Am dedicat această «conferinţă» memoriei poetului care ne-a marcat atît de puternic pe amîndoi. Studenţii au fost foarte interesaţi de ce am avut să le spunem şi ne-au pus foarte multe întrebări. În încheiere Jim a citit cele două versuri pe care le-aţi primit deja. A fost foarte emoţionant şi am păstrat cu toţii un moment de reculegere."

Sasha VLAD

Fragment dintr-un mesaj pentru doamna Lygia Naum

•

„Nu credeam că un Om ca el, nu numai profund vital, ci întruchipînd chiar Viaţa însăşi: în stare prin simpla-i prezenţă, cu două vorbe şi un zîmbet, să-mi dea curaj şi puteri de a trăi (şi asta cînd mi-a fost mai greu) – nu credeam, deci, că ar putea fi cu adevărat în primejdie, că ar putea spune definitiv adio Vieţii.

Făceam chiar planuri (v-o spun ca un exemplu) să-l/să vă aducem în Spania, unde un prieten (cel cu revista **Serta**, care a publicat poezii ale domnului Gellu şi un studiu al meu despre el) plănuia pentru octombrie crt. un «atelier» de traducere, în prezenţa şi sub controlul poetului, din care să iasă un volumaş în spaniolă. Cînd domnul [Dan] Matei mi-a scris că Gellu e în spital, eu i-am transmis spaniolului s-o lase pe mai încolo, de pildă pentru primăvară, ca între timp invitatul nostru să se mai întremeze...

Astfel încît, producîndu-se totuşi iremediabilul, m-am trezit cufundat într-o stare de perplexitate şi prostraţie. Durerea (şi mai ales durerea celuilalt) mă face stîngaci, nepriceput, greoi. Vorbele de consolare nu-mi vin (şi nici nu cred că poate fi vorba de aşa ceva). Ce v-aş putea spune în aceste clipe, doamnă Lygia? Atîta doar: că sîntem alături de Dvs., că, dincolo de orice metaforă, Gellu e *viu* în noi şi pentru noi, că nu-l vom uita niciodată.

Lacrimile noastre sînt un prinos, nu un rămas-bun."

Victor IVANOVICI

Fragment dintr-o scrisoare adresată doamnei Lygia Naum, datată „Atena, 2 octombrie 2001".

Amintirile unui fan

DAN DRAGANOVICI

I-am cunoscut pe Lygia şi pe Gellu Naum în această vară, la Spitalul de Urgenţă, unde Gellu Naum era internat. Acolo Doamna Lygia m-a prezentat cuiva ca fiind „un fan din Germania". Am fost pentru o clipă descumpănit: nu mă gîndisem niciodată cum că aş fi un fan, indiferent al cui.

Cînd am început să-l citesc şi să-l îndrăgesc pe Gellu Naum, ca adolescent, habar n-aveam ce-nseamnă cuvîntul „fan"!

Mai tîrziu, cînd am auzit acest cuvînt, după ce emigrasem, îl asociam, în neştiinţa mea, cu un individ pîndind cu sufletul la gură o vedetă oarecare în speranţa de a obţine un autograf.

Şi iată-mă ajuns la 47 de ani eu însumi un fan: fanul lui Gellu Naum.

La prima noastră întîlnire, Gellu Naum, deşi era foarte bolnav, s-a ridicat pe jumătate din pat şi m-a îmbrăţişat, de parcă m-ar fi cunoscut de mult şi mă revedea după o lungă despărţire.

În săptămîna petrecută cu el la spital am vorbit foarte puţin unul cu altul. Gellu Naum mi-a îngăduit fără cuvinte să-i ţin mîna în mîna mea. Sfatul pe care mi l-a dat înainte de despărţire a fost: *„Să fii cuminte!"* Atunci eu i-am sărutat mîna ca unui părinte, iar el, ce-a făcut el? Mi-a sărutat-o şi el pe a mea!

Aceasta este amintirea mea despre Gellu Naum. Este oare amintirea unui fan? Sînt eu un fan? Şi dacă nu, cine sînt eu?

Răspunsul l-am primit într-un mod neaşteptat de la „iubita" poetului. Puţin timp după revenirea în Germania m-am îmbolnăvit. Vorbeam des cu ea la telefon şi, aflînd că nu mă simt bine, a făcut ceva neobişnuit: mi-a schimbat numele. Mi-a spus: *„De acum te vei numi Dragoş!"*.

Acum ştiu cine sînt.

München, 26 octombrie 2001

P.S. Exact acum un an, în **Dilema** din 27 octombrie, mi s-a publicat o povestioară dedicată lui Gellu Naum. Aşa a aflat el de existenţa mea. Să fie această coincidenţă a datei pur întîmplătoare sau e şi ăsta un semn? Parcă îl văd pe Gellu Naum răspunzîndu-mi zîmbind: *„Păi te mai îndoieşti?..."* ▌

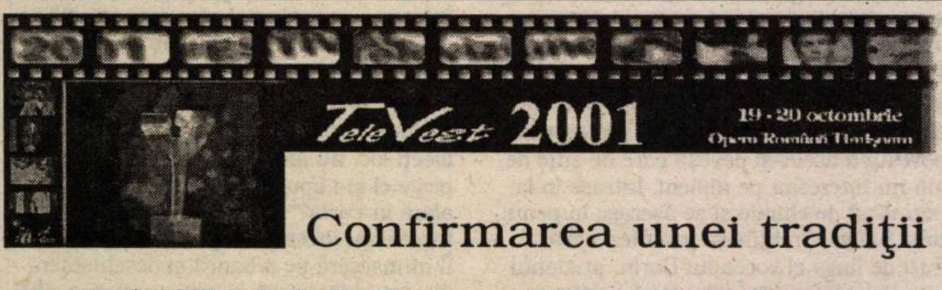

Confirmarea unei tradiţii

Iniţiat în 1997 de Studioul Teritorial TVR Timişoara la care s-a alăturat în anul următor Asociaţia de Comunicare Vizuală „Videovest", **TeleVest** a devenit un barometru al producţiilor din peisajul audio-vizual.

Dacă în primul primul an **TeleVest** a pornit ca o competiţie zonală, el a crescut în ediţiile următoare, primind o extensie naţională şi euroregională, fiind în prezent singurul festival destinat tuturor studiourilor locale, regionale şi producătorilor independenţi de expresie românească.

Pe parcurs, noi susţinători, prieteni şi parteneri şi-au înscris numele în acest proiect de valorizare a producţiei de televiziune: Consiliul Municipal Timişoara, Consiliul Judeţean Timiş, Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Centrul Euroregional pentru Democraţie, Centrul Cultural Francez, Teatrul Naţional şi Opera Română din Timişoara, British Council România, Centrul Cultural American şi mulţi alţii.

TeleVest 2001 (19-20 octombrie) a numărat 214 producţii înscrise în competiţie, venite din numeroase locuri din ţară: Arad, Bacău, Braşov, Bucureşti, Cluj, Craiova, Galaţi, Iaşi. Lugoj, Oradea, Oţelu Roşu, Piatra Neamţ, Piteşti, Reghin, Rm. Vîlcea, Sibiu, Slatina, Târgovişte şi Timişoara, dar şi din ţări învecinate: Iugoslavia, Ucraina, Ungaria, Republica Moldova. După preselecţia materialelor înscrise au rămas în finală 106 producţii video şi 41 producţii multimedia. De asemenea, **TeleVest 2001** a inclus dialoguri europene, mese rotunde, lansarea unui proiect, vernisaje, o expoziţie de echipamente TV şi alte evenimente speciale: un performance, o seară de muzică, proiecţii pe faţada Operei, demonstraţii video şi multimedia, reuşind să reunească oaspeţi de seamă din mass-media românească şi din cea occidentală.

Palmaresul festivalului **TeleVest** de anul acesta a inclus următoarele premii:

1. Marele Premiu şi Trofeul **TeleVest** oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie Timişoara, TV ETALON Rîmnicu Vîlcea, Diana Deleanu şi Eusebiu Veteleanu – **Fals tratat de pescuit şi vînătoare**;

2. Premiul pentru emisiune informativă acordat de Centrul Cultural American, TVR Timişoara, editori coordonatori: Octavian Manciu şi Cosmin Jitariuc – Ştiri;

3. Premiul pentru videoclip muzical acordat de Centrul Euroregional pentru Democraţie, OWH TV Studio Chişinău, Igor Cobileanschi – **Zdob si Zdub**;

4. Premiul pentru reportaj/anchetă oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, TVR Craiova, Doru Ciolacu – **Plosca lu' Vizache**;

5. Premiul pentru film documentar oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, TVR Craiova, Teodora Simona Cîrlugea, imagine Dan Manolache – **Oamenii cîrtiţă**;

6. Premiul pentru dezvoltarea multimedia a unui produs muzical oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, Show Factory Timişoara, Dukai Francisc – **Undeva în Europa**;

7. Premiul pentru cea mai bună prezentare comercială oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, SOFT-XL Timişoara, Alin Timbu – **Softnet**;

8. Premiul de excelenţă tehnologică oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, Smart TECH Ind. Bucureşti, Tudor Iordăchescu – **Smart TECH**;

9. Premiul special al juriului oferit de Centrul Euroregional pentru Democraţie, Webstyler Bucureşti, Dan Zărnescu – **Festivalul berii**;

10. Premiul pentru imagine oferit de Asociaţia Presei Timişorene, Petre Constantinescu, de la TV ETALON Rm. Vîlcea, pentru imaginea din filmele: **Fals tratat de pescuit şi vînătoare** şi **Schiţă de portret**;

11. Premiul pentru cea mai bună selecţie de filme publicitare oferit de British Council România, Firma On Air Studio Bucureşti;

12. Premiul pentru editor oferit de ALCATEL, Cosmin Bunea de la TV ETALON Rm. Vîlcea, pentru producţiile: **Schiţă de portret**, **Fals tratat de pescuit şi vînătoare**, **Mănăstirea Surpatele**, **Mănăstirea Turnu**;

13. Premiul pentru eseu oferit de Freedom House, C.S. Teleradio Moldova, Gorgos Violeta – **Vizibilul unui festival invizibil**;

14. Premiul pentru emisiune interculturală oferit de Institutul Intercultural Timişoara, Televiziunea Maghiară, Studioul din Seghedin – Emisinea în limba română, Boca Tiberiu, Molnar Jozsef – **Ardeleana-Erdelyi tanc**.

Păţania şoarecelui

sau Despre cum ne aducem aminte de dizidenţi

Interviu cu **Gianpaolo ROMANATO**

„Un oarecare şoarece descoperă, nu se ştie de ce şi cum, că el nu este, de fapt, şoarece. Mai mult, el descoperă că este o pisică, dar se abţine să mănînce şoareci pentru a nu le dezvălui lor acest secret. Se întîmplă însă ca acest şoarece, care are caracteristicile fizice ale unui şoarece, dar care descoperă că în esenţă este o pisică, să întîlnească o pisică adevărată, care vrea să-l mănînce. Şoarecele îi spune că asta este imposibil, pentru că el însuşi este o pisică, or, pisicile nu mănîncă pisici. La care, desigur, pisica surîde şi vrea să-l înghită. Atunci şoarecele se aruncă în canal şi se îneacă. Pisica întinde după el o lăbuţă, ca să-l recupereze, îl adulmecă şi descoperă că gustul său este acru, de aceea abandonează şoarecele mort în lada de gunoi.

Parabola continuă astfel: sinuciderea şoarecelui a avut succes deoarece pisica nu l-a mîncat. Dacă pisica nu l-a mîncat înseamnă că nu era un şoarece. Şi dacă nu era un şoarece, putea fi orice altceva, deci chiar şi o pisică. Şoarecele a demonstrat, aşadar, că nu este un şoarece. Dar pisica se retrase într-un colţ sforăind, fericită în visurile sale. Această enormă capacitate estetică a pisicii o împiedică să-şi amintească de orice altceva: ea trăieşte în visurile ei fericite, în pura sa plăcere de a dormi. Pisica a uitat păţania şoarecelui.

Cred că secretul şi esenţa Occidentului sînt capacitatea de a uita imediat orice lucru, închis în lumea plăcută a viselor sale. Succesul oricărui şoarece, al oricărui dizident – din Est sau din Vest – este pur individual. Însă acest succes el îl obţine numai cînd, deja mort, este abandonat în lada de gunoi, demonstrînd că el, în fine, este o mîncare pe care pisicile nu o mănîncă."[1]

Într-un ungher discret al unui cartier care pe vremuri aparţinea ghetoului evreilor din Padova, pe lîngă Departamentul de Istorie al Facultăţii de Litere, am găsit cabinetul profesorului Gianpaolo Romanato (docent în Istoria Bisericii Moderne şi Contemporane la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Padova şi de Istorie Contemporană la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii din Trieste – Gorizia, coautor şi coordonator, alături de Mario Lombardo şi Ioan Petru Culianu, al cărţii *Religione e potere*, Casale Monferrato (Italia), 1981, trad. rom., Editura Nemira, Bucureşti, 1996). Am ieşit să facem cîţiva paşi împreună şi astfel a început şi discuţia care aborda la rîndu-i un anumit început: decizia lui Ioan Petru Culianu de a rămîne în Italia, imediat după ce-şi încheiase stagiul de limbă italiană la Perugia. Mai precis, vorbeam despre ceea ce se întîmpla după ce cerea Statului Italian, conform Convenţiei de la Geneva din 1951, statutul de refugiat politic. Atmosfera din lagărul de refugiaţi de la Trieste şi Latina, vîrsta de 22 ani, provenienţa dintr-un spaţiu comunist, lipsa documentelor[2] – implicit a oricăror drepturi care derivă dintr-o minimă recunoaştere socială, munca fizică, foamea, un viitor absolut incert, nerecunoaşterea studiilor sînt cîteva dintre elementele de substanţă ale crizei viitorului istoric al religiilor. Romanato, amicul său intim din perioada milaneză, dezvăluie şi explică acest tip de criză.

Prin parabola lui Mishima invocată de Culianu, înţelegem că memoria este una din „tehnicile" complet ignorate în Apus, lucru care poate cădea şi în extrema exaltării ei nefireşti, însă a o nega complet reprezintă un capital sigur de viciere a conţinuturilor semnificative ale existenţei. Dacă interviul de faţă reprezintă un mod de rupere a unei tăceri, a unui tip de demascare, aşa cum invoca Culianu în acest sens, personalitatea unui Elie Wiesel[3], în raport cu poporul în exil, atunci probabil, acest interviu îşi va fi găsit o rostuire pe măsura exigenţelor mnezice ale Profesorului de la Chicago.

Culianu a traversat luni de zile de viaţă rătăcită, disperată, după ce ceruse azil politic în Italia. A suferit de foame pe vremea cînd fusese trimis în lagărul de refugiaţi de la Latina, acolo unde erau trimişi refugiaţii politici proveniţi din ţările comuniste şi care nu aveau nici o situaţie în Italia. A pătimit şi s-a gîndit serios la sinucidere. După aceea a aflat că Universitatea Catolică din Milano pune la dispoziţie burse de studiu. Suma era foarte modestă, abia cît să supravieţuieşti, însă pentru el a obţine una din acele burse ar fi fost o adevărată mană cerească. În consecinţă, mi-a povestit că a mers la Milano şi că s-a prezentat la Directorul Departamentului de Ştiinţe Religioase de la Cattolica, secţia unde se cerea o bursă de studiu şi unde la acea vreme era prof. Cantalamessa, un religios franciscan. Părintele Cantalamessa l-a primit, i-a ascultat povestea, a privit crucifixul care se afla pe masă, aşa îmi aduc aminte că mi-a povestit Culianu, şi apoi i-a spus că îi va acorda o bursă de studiu. Cineva o fi garantat pentru el, nu ştiu cine, însă de fapt, Cattolica[4] i-a dat bursa mai mult pe cuvînt, din moment ce nu putea dovedi nici o atestare legală a studiilor efectuate în România şi nici nu se putea şti cu certitudine că va deveni un intelectual de seamă. Bursa era de 120.000 lire pe lună, o sumă foarte modestă, dar care putea acoperi plata căminului din incinta Universităţii Domus Nostra din strada Necchi, care actualmente nu mai există, şi masa, un privilegiu rezervat doar docenţilor. În fine, putea să trăiască şi, mai ales, într-un oraş ca Milano, în contact cu o bibliotecă bogată şi într-un ambient intelectual stimulant.

Eu aveam aproape acelaşi program cu el. La Milano am rămas amîndoi pînă la sfîrşitul anului 1976, cînd eu m-am transferat la Padova, iar Culianu în Olanda, la Groningen, unde obţinuse postul de docent de limba română la universitatea de acolo. În fine, timp de aproximativ patru ani am trăit în acelaşi mediu, prînzind şi petrecîndu-ne multe ore împreună. Aşa s-a născut o mare amiciţie între noi, ca de altfel, şi cu Mario Lombardo, Francesco Solitario. Îl invitam mereu la mine, în casa mea de la Rovigo, dar mergea şi la alţi colegi, în Sicilia şi prin alte părţi.

La Universitatea Catolică absolvă literele, dublînd deci diploma pe care o avea deja în România şi specializîndu-se în istoria religiilor la şcoala lui Ugo Bianchi[5], un savant de vîrf, decedat acum cîţiva ani.

Culianu vădea o inteligenţă extrem de vivace, o cultură vastă, intuiţie, rapiditate uimitoare în a scrie, însă şi carenţe sub aspectul metodei ştiinţifice, al disciplinei. Bianchi cred că l-a ajutat să deprindă rigoarea ştiinţifică şi precizia filologică. Cred că era persoana cea mai inteligentă pe care am cunoscut-o: incredibil de hotărît, cu o voinţă de fier, cu o mare capacitate de a suferi, de a suporta şi de a se interioriza. Citea de toate: literatură, eseistică, filozofie, istorie, poezie. Avea o memorie net superioară mediei. Nu l-am văzut niciodată luînd notiţe sau făcînd scheme, memoriza şi îşi selecta cunoştinţele direct din lectură. Avea o ambiţie puternică, poate nu încă precis orientată, însă ambiţia de a deveni o personalitate exista cu siguranţă. Avea un mit: Mircea Eliade. Şi speranţa, dorinţa de a se apropia de Eliade.

A reuşit să o facă la Paris, obţinînd astfel invitaţia de a merge cîteva luni la Chicago, în primul semestru al anului 1975. Atunci începe apropierea de Eliade. După aceea, în 1976 eu m-am căsătorit, el a venit la cununia mea, chiar doream să-mi fie şi martor, dar nu era posibil din cauza statutului său de refugiat politic şi de persoană fără cetăţenie. M-am stabilit la Padova, iar după o lună, din decembrie al aceluiaşi an, el s-a transferat în Olanda, unde a şi rămas zece ani, pînă în 1985. Împreună cu soţia mea l-am vizitat de mai multe ori în Olanda; la rîndul lui, ori de cîte ori venea în Italia, trecea pe la noi.

Corespondenţa mea cu el datează din această perioadă şi mai păstrez încă douătrei scrisori din vremea cînd se dusese să-l caute pe Mircea Eliade la Chicago. Majoritatea scrisorilor le am însă din timpul şederii sale în Olanda.[6] Cînd s-a transferat în Statele Unite, în 1985, viaţa sa a căpătat un ritm agitat. De asemeni, şi eu eram prins de multe altele, iar corespondenţa noastră s-a întrerupt – mai păstrez doar cîteva vederi de atunci.

Ultima noastră convorbire telefonică a fost în ianuarie 1991, cînd el a venit în Italia, cu puţine luni înainte de a fi ucis[7]. Fusese un telefon de care îmi amintesc cu emoţie. Despre recenta Revoluţie română îmi spusese că nu servise la nimic, că fusese eliminat Ceauşescu, dar că alianţa politică rămăsese, în substanţă, aceeaşi. Apoi nu l-am mai auzit, iar în mai am aflat că a fost asasinat.

„Succesul oricărui şoarece, al oricărui dizident – din Est sau din Vest – este pur individual. Însă acest succes el îl obţine numai cînd, deja mort, este abandonat în lada de gunoi, demonstrînd că el, în fine, este o mîncare pe care pisicile nu o mănîncă".

Reţinem un fragment din parabola lui Mishima, consemnată de către tînărul Culianu, în anul 1988, în casa dumneavoastră. De unde vine scepticismul său, chiar după inserţia sa în mediul academic occidental?

Culianu era un mare cunoscător al fenomenului religios şi al lumii religioase, dar nu era o persoană credincioasă. Sau, dacă era, era într-o manieră extrem de personală, foarte intimă, şi nu un credincios în sensul confesional al cuvîntului. Era pasionat de dimensiunea religioasă a existenţei, dar fără o credinţă intimă, personală. În acest sens, scepticismul său era pozitiv, nu negativ. Mai exista în el un scepticism negativ, raportat la politică, care după părerea mea este tot atît de important şi care derivă din experienţele sale.

Culianu crescuse în cultura marxistă şi într-o lume totalitară, într-un regim politic comunist dintre cele mai dure şi mai intransigente. În ceea ce priveşte acel sistem, el avea deja o concepţie de refuz total. Însă în România nu putea să exprime acest refuz. Tăcerea pe care trebuia să şi-o impună, duplicitatea pe care era nevoit să o adopte reprezentau componentele unei alte rădăcini a scepticismului său. Şi, în sfîrşit, raportul său cu Occidentul, cu lumea care atunci se definea ca „lume liberă", cu libertatea politică, libertatea gîndirii, libertatea comportamentală, dar încă şi cu consumismul, bogăţia, acumularea, primatul – ar spune Fromm – de a dispune asupra fiinţei. După părerea mea, există o problemă fundamentală care trebuie formulată pentru a înţelege dimensiunea profundă a lui Culianu. Într-un timp scurt, el şi-a epuizat fascinaţia pentru Occident şi nici nu s-ar fi putut altfel. Pentru o persoană provenită dintr-o lume închisă, cum era regimul comunist, era dificil să îşi înfrîngă fascinaţia, seducţia civilizaţiei occidentale. Însă Culianu era o persoană mult prea inteligentă pentru a se opri aici. Cred că el a înţeles imediat aspectele false, înşelătoare, vacuitatea lumii occidentale, violenţa cu care e mînjită, agresivitatea, exterioritatea. Vă spun asta pe baza a ceea ce-mi comunica în anumite scrisori şi a unui interviu cu el, pe care l-am publicat într-un cotidian român, **Il popolo**, în iulie 1978[8].

După aceea a plecat în America, perioadă din care nu am scrisori, însă presupun că în Statele Unite ale Americii dispreţul său pentru Occident, unde deja începuse să aibă succes, s-a mărit mult[9].

Iată, cred că acestea ar fi rădăcinile profundului său scepticism. Avusese prea multe experienţe negative pentru a nu-l fi putut condiţiona. Trebuie însă să specific faptul că niciodată Culianu nu va fi pe de-a-ntregul înţeles. Era un om cu tăceri profunde, cu reticenţe, zone de mister în biografia şi psihologia sa, cu sentimente pe care nu le releva chiar atît de uşor. Aş spune că era o personalitate foarte complexă, un om dificil descifrabil şi puţin încrezător, chiar dacă de o mare fineţe ca persoană, un aristocrat ca educaţie, în ciuda sărăciei materiale în care trăia cînd l-am cunoscut eu.

În orice caz, parabola pe care o extrage din Mishima, este după părerea mea, cheia de boltă pentru înţelegerea personalităţii şi a raportului său cu Occidentul. Şi dacă luăm în consideraţie faptul că el a fost victima unui asasinat, acea povestire devine cu atît mai tulburătoare. Vreau să mai specific un lucru, şi anume că în timpul studiilor sale la Milano, Culianu trăia cu teroarea de a fi omorît. Avea această frică încă de atunci. Se

POLIROM
NOUTĂŢI
octombrie 2001

Leon Wieseltier
Kaddish
Mihai Şora în dialog cu Sorin Antohi
Mai avem un viitor?
România la început de mileniu
Saul Bellow
Ravelstein

În pregătire:
William Totok — **Constrîngerea memoriei**
SLavinia Bârlogeanu — **Psihopedagogia artei**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Prior Books

„THE DICTIONARY OF ART"
34 VOL.
MACMILLAN PUBLISHERS-CEA MAI
CUPRINZĂTOARE SURSĂ
DE INFORMARE PENTRU TOATE ASPECTELE
ARTELOR VIZUALE
DE LA PREISTORIE
ŞI PÎNĂ ÎN ZILELE NOASTRE.

TEL./FAX: 210.89.08; 2108928; 212.35.61; 211.89.57
E-MAIL: PRIOR@DIAL.KAPPA.RO
HTTP://WWW.PRIOR-BOOKS.RO

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspîntiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

plimba pe stradă ştergînd zidurile, privea des în spate pentru a controla dacă nu cumva îl urmăreşte cineva. Noi îl luam în rîs. Ziceam: „Hai, las-o, Giovannino – la Milano îl numeam Giovannino –, că nu eşti atît de important încît să vină din România şi să te omoare pe tine", iar el ne răspundea: „Ei, voi nu ştiţi cum se mişcă, voi nu ştiţi cum este comunismul, nu ştiţi sistemele poliţiei". Apoi a urmat, în 1975, cazul unui dizident bulgar, asasinat la Londra de un agent al guvernului bulgar, al poliţiei secrete din Sofia, cu vîrful înveninat al unei umbrele. Episodul a fost preluat de toate ziarele italiene, iar Culianu ne-a spus: „Aţi văzut, aţi văzut, aveam dreptate eu, acestea sînt metodele pe care le folosesc guvernele comuniste!".

Cînd, după douăzeci de ani, am aflat că într-adevăr a fost omorît, acesta a fost un şoc pentru noi, amintindu-ne de această temere a sa. Nu cred să fie vreo legătură între asasinarea sa şi temerile de atunci. Însă nu sînt în măsură să spun dacă temerile sale din tinereţe erau numai frica unui băiat disperat sau derivau din lucruri pe care el le ştia, iar noi nu.

Imediat după venirea în Italia cu bursa de perfecţionare a limbii italiene la Perugia, decide să rămînă în Occident, trecînd prin campusul de refugiaţi din Trieste şi Latina. În interviul din 1978 din cotidianul *Il popolo*, Culianu afirmă că „unicul lucru pe care pot să-l spun este acesta: că eu am făcut drumul greşit în Orient, ca şi în Occident. Am înţeles-o la un an după venirea mea în Italia, după un număr infinit de experienţe, de la lagărul de refugiaţi, la munca fizică, la totala indiferenţă a celuilalt, la suspiciunea umilitoare a oamenilor. O lume a căzut, iar o alta mi-a fost destinată". Ce lume nouă i se va fi configurat lui Culianu pînă la a avea „certitudinea" unui drum pe care îl greşise deja?

Culianu venise în Italia cînd, precum în toate ţările Europei Occidentale, aici încă era prevalentă o anumită cultură de stînga, consecinţă a tulburărilor sociale din '68. Într-adevăr, Partidul Comunist Italian creştea în ceea ce era consens electoral. Secretar al PC era Enrico Berlinguer, o figură foarte populară, carismatică. Trebuie să fi fost o amară surpriză pentru el, dîndu-şi seama că în ambientul intelectual italian, inclusiv la Universitatea Catolică, prevalau tendinţe de stînga. Cred că l-a obosit să înţeleagă motivul acestei euforii de stînga a culturii europene şi cred că i-a fost mai greu să tacă, trebuia să fie atent înainte de a vorbi chiar şi în Italia.

Eu nu simpatizam stînga, mă simţeam străin în raport cu această hegemonie a stîngii. Politic vorbind, mă plasam pe poziţii moderate, de aceea am înţeles imediat drama lui Culianu şi eram solidar cu el, în timp ce alţi colegi universitari îl ţineau la distanţă, îl considerau un fascist de evitat. Eu în schimb cred că i-am înţeles foarte bine drama şi problemele. Amiciţia noastră, încrederea sa în mine s-au născut chiar din această vădită simpatie, pe care el o găsea la mine, chiar dacă experienţa mea era mult diferită de a sa. În fond, erau puţine puncte comune între noi, însă ne uneau o viziune comună liberală, moderată, precum şi refuzul comunismului.

De unde se naşte ideea unei cărţi colective, cum este cea apărută la Editura Morietti în 1980, *Religie şi putere*?

Ideea a fost a mea. Aveam deja publicată o carte la Editura Morietti, care se numea **Cultura Cattolica in Italia**. Am publicat-o în 1980 şi a avut un anumit succes. Aşa m-am gîndit să propun o a doua carte. Am vorbit cu Culianu, cu Mario Lombardo, care fusese şi el bursier la Universitatea Catolică. Am găsit un deplin acord din partea lor, chiar dacă Culianu avea pe atunci mii de proiecte, dar încă puţine deschideri editoriale. Cartea aşa s-a născut. Tema, „religie şi putere", era una asupra căreia am reflectat şi discutat în multe rînduri împreună; era un argument asupra căruia puteam pune la un loc trei eseuri, dar din unghiuri diferite.

Apoi, problema „puterii" ne fascina, citisem **1984** al lui Orwell. Culianu cunoştea puterea din regimurile comuniste, violenţa primitivă, brutală, iar noi, puterea din capitalismul avansat, evident mai puţin opresivă, dar subtil şi profund condiţionantă. Deci, „puterea" era un subiect care ne interesa, dar care putea interesa şi publicul. Şi-a scris eseul direct în italiană, mi l-a trimis, eu i l-am corectat din punct de vedere stilistic, şi astfel s-a născut cartea. După aceea, el mi-a propus o a doua carte succesivă, cu acest titlu, cu aproximaţie, **Il volto demoniaco dell'utopia**[10]. Subiectul era utopia, care, atunci cînd se încarnează în istorie, generează numai regimuri violente şi opresive: Inchiziţia în perioada modernă, regimul de teroare al Franţei iacobine, egalitatea în regimurile comuniste. Mi-a făcut chiar şi schema cărţii, în două scrisori, însă proiectul nu s-a realizat.

Din anii '78-'80, începe să publice în limba italiană, pe lîngă articole şi recenzii în reviste italiene[11], cartea biografică despre Mircea Eliade (Editura Cittadella di Assisi), *Gnosticismo e pensiero moderno: Hans Jonas*[12] (L'Erma di Bretschneider[13], Roma 1985), *Iter in Silvis* (Edizioni Dott. Antonio Sfameni, Messina[14], 1981) etc. În Italia, inclusiv în mediile academice, cum a fost receptat în această perioadă Culianu?

Cred că foarte puţini i-au sesizat cărţile, pentru că au fost publicate la edituri neînsemnate, minore. Poate Elémire Zolla îl ştia încă de atunci, mai ales că îi citise articolele şi eseurile în revistele Universităţii Catolice, în particular **Aevum**.

1989 este anul în care Culianu vine în Italia cu logodnica sa Hillary Weisner. Arezzo, Firenze, Assisi, Roma, Sienna sînt cîteva dintre oraşele pe care le revede, în unele ţine conferinţe, se întîlneşte cu vechi prieteni: Ugo Bianchi, Elémire Zolla, Giovanni Casadio, Grazia Marchianò etc. Cum îl primeau prietenii pe Culianu de data aceasta?

Nu vă pot răspunde deoarece noi nu ne întîlnisem de cîţiva ani. Eu nu l-am mai putut întîlni după plecarea sa în Statele Unite. L-am auzit doar la telefon, cu puţine luni înainte de a muri.

Sînt, mai curînd, martor al „descoperirii" lui Eliade. Eliade era mitul său cînd a venit în Italia, dar cred că avea o viziune prea puţin critică. Era modelul său de intelectual exhaustiv, poliedric, care scria eseuri ştiinţifice, dar şi literatură, cum va face de altfel şi el. Însă, la început ştia puţin despre Eliade, despre trecutul lui politic.

Într-o zi i-am zis: iată, modelul tău a fost fascist, mă rog, de extremă dreaptă. Aceasta era imaginea care circula atunci în Italia. Iniţial, cred că el a refuzat această idee, dar ulterior a început să studieze trecutul lui Mircea Eliade. Îmi amintesc că i-am citat un fragment din Ambrogio Donini, care era un istoric al religiilor riguros marxist, care-l corela pe Eliade nazismului. În fine, l-am pus în faţa unei judecăţi prevalente care i se aplica pe atunci lui Eliade: un periculos exponent al culturii de dreapta. De aici se naşte reorientarea asupra lui Eliade şi chiar maturizarea unei judecăţi mai puţin acritice, mai competente. Aceste cercetări i-au adus cîteva dificultăţi cu Eliade însuşi, depăşite ulterior, dar pe care mi le-a relatat pe îndelete în cîteva scrisori date spre publicare la Editura Nemira, unde trebuie să apară într-un volumul îngrijit de Sorin Antohi.

Apoi, după cum vă amintiţi, în anii precedenţi morţii, vine des în Italia şi ţine cîteva conferinţe despre Eliade, exprimîndu-şi o judecată ceva mai matură[15].

Italia nu-l uită pe Culianu. Exact în ziua de 21 mai, ziua asasinării lui, prietenii italieni îl comemorează, se întîlnesc şi dezbat opera chiar controversată, în „stil" Feyerabend, a Profesorului de la Chicago. O posteritate vie şi discret animată la Accademia di Romania din Roma...

Acum doi ani, la iniţiativa directorului Ion Bulei, l-am evocat pe Culianu la Institutul de Cultură Română de la Veneţia. **Anuarul Institutului de la Veneţia**, apărut la Bucureşti anul trecut, mi-a publicat cîteva consideraţii despre Culianu, trei sau patru pagini de reflecţii şi amintiri, pagini despre care mi se spune că s-a vorbit în România. După publicarea acelui text am fost contactat de profesorul Gheorghe Mândrescu, directorul interimar al Accademiei di Romania din Roma, care mi-a propus să organizăm un simpozion *in memoriam*, la cea de-a zecea comemorare a anului dispariţiei sale. I-am oferit cîteva sugestii, iar această iniţiativă şi-a urmat cursul. Înainte de această ocazie, s-a vorbit de Culianu cînd a murit, în aproape toate ziarele. După cîţiva ani a scris Umberto Eco în **Republica**, iar eu în **Avenire**. Însă notorietatea sa în Italia este încă redusă, incomparabilă cu cea pe care o are, din cîte aud, în România.

După dispariţia maestrului său, Culianu scria: „Mircea Eliade avea să dispară din orizontul fiinţelor certe. Numai gîndul, răsărit acum la capătul acestei nopţi, cum că ne aflăm în *paranirvana*, avea să-mi aducă pace: era timpul cînd discipolii şi prietenii adunaţi din întreaga lume aveau să soarbă ultimele picături din trupul care pînă nu demult adăpostise un Mare Suflet"[16]. Ce aduce Culianu prietenului sau Romanato ca o „ultimă picătură"?

În ultima scrisoare pe care el mi-a trimiso, în 1985, mi-a scris o frază pe acest ton, citez din memorie: „În viaţă este dificil să găseşti un echilibru între lucrurile bune şi cele rele. Pînă acum în viaţa mea echilibrul a stat mereu de partea lucrurilor rele, însă este timp, este încă timp". Iată, credinţa mea este aceea că viaţa ar fi trebuit să-i ofere suficient timp ca să echilibreze acest raport.

Dvs. ce credeţi, a avut timp?

Sper. Eu sînt un om credincios şi mă încred în faptul că Dumnezeu a împlinit acest act de dreptate în confruntările sale.

Prezentare, interviu,
traducere şi note de
Daniela DUMBRAVĂ

Roma

---

1. Parabolă scrisă în casa prietenului său, Gianpaolo Romanato, în 27.05.1978, de către Ioan Petru Culianu, după o povestire de Mishima, apud. Roberta Moretti.

2. Culianu afirma în 1978: „Sînt ani de zile de cînd trebuie să încep mereu de la capăt lupta pentru «acte», paşaport, carte de identitate etc., lupta pentru obţinerea acelei identităţi juridice, fără de care *nu eşti nimeni, absolut nimeni. Trebuie să fii exilat ca să ştii asta*", interviu **Il popolo** – G. Romanato, apud trad. **Păcatul împotriva firii**, Bucureşti, 1999, p. 180.

3. „A alege strigătul împotriva tăcerii înseamnă a continua sa demascăm, clipă de clipă, nelegiuirea regimului comunist, fără a ne lăsa atraşi de nici un compromis. Înseamnă a nu ne mulţumi cu nimic mai puţin decît biruinţa definitivă a libertăţii şi democraţiei, şi a ridica glasul împotriva oricărei noi infamii a puterii", cf. art. **Elie Wiesel în Lumea liberă**, nr. 102, 15 septembrie 1990, apud. **Păcatul împotriva spiritului**, Editura Nemira, Bucureşti, 1999, p. 124.

4. Universităţile din reţeaua vaticană sprijină studenţii pe baza unei recomandări eclesiale, nefiind obligatorie validarea prin ministerele de resort a diplomelor de studii, însă efectuează comisii în interioul facultăţii de profil care să atesteze studiile precedente.

5. Ugo Bianchi a predat, ca Profesor Ordinario, Istoria Religiilor pe lîngă Universitatea din Roma „La Sapienza" şi la Universitatea Catolică din Milano, ca *visiting professor* la Universitatea Urbaniana de Propaganda Fide, Roma; Preşedinte al Societăţii Italiene de Istoria Religiilor, Preşedintele Asociaţiei Internaţionale pentru Istoria Religiilor din 1990, Consultant al Secretariatului Vatican pentru noncreştini, Membru al Academiei din Messina şi Bologna; printre altele Doctor *honoris causa* al Universităţii din Louvain-la-Neuve şi din Uppsala. Specialist în metodologia istoriei religiilor; religie greacă, elenistică, romană; culte de mistere; gnosticism, religie iranică, dualism, cosmogonie, etnologie religioasă. A condus, organizat şi deschis numeroase congrese şi colocvii internaţionale. După Petazzoni, este promotorul unei întregi şcoli de istoria religiilor în Italia, din elevii săi favoriţi făcînd parte şi Ioan Petru Culianu, alături de Giovanni Casadio, Natale Spineto, Roberto Scagno etc.

6. Scrisori care vor apărea în curînd în limba italiană, în volumul **I. P. Culianu – Festschrift**, îngrijit de Sorin Antohi la Editura Nemira.

7. Cu numai un an înainte, în 1990, Culianu ţinea o serie de conferinţe în Italia şi era invitat de către Grazia Marchianò, profesoară de estetică – Universitatea din Arezzo, soţia lui Elemire Zolla, să ţină cursuri ca *visiting professor* la Arezzo, la catedra de estetică. Va susţine conferinţe la Universitatea din Salerno, Napoli. Împreună cu G. Marchiano, conform datelor Robertei Moretti, **Le molte latitudini di Ioan Petru Culianu** (teza de licenţă), Culianu întrevedea în Italia un centenariu al domeniului istoriei religiilor similar celui programat la Chicago în 1993, **Parliament of religions**, evident de dimensiuni mai reduse. Din păcate proiectul nu va putea fi finalizat.

8. Interviu tradus în limba română şi publicat în volumul **Păcatul împotriva spiritului**, Editura Nemira, Bucureşti 1999, pp. 176-181.

9. „Statele Unite sînt de departe locul cel mai interesant din lume. Singurul comparabil oarecum prin creativitate fiind Parisul: nu şi prin întindere. Parisul e un loc interesant, dar în rest Europa nu mai are prea multe de spus interviu de Gabriela Adameşteanu, Chicago, 2 decembrie 1990, **22**, nr. 13 (63), 5 aprilie 1991. Este lesne de înţeles că G. Romanato nu avea cum să ştie de opinia lui Culianu despre ambientul Americii, legăturile lor fiind relativ întrerupte.

10. **Faţa demonică a utopiei**.

11. **Aevum**, **Numen**, **Studi storico-religiosi**, **Ragguaglio libraio**, **Rivista di Storia e di letteratura Religiosa**, **Tempo Presente** etc.

12. **Gnosticismul şi gîndirea modernă: Hans Jonas**, vezi publ. în lb. it. rev. **Archaevus**, alăturată unui lung şi interesant interviu al lui Culianu cu Hans Jonas, nr. 1-2 şi nr. 2-3, 2000, în curs de traducere în limba română la Editura Nemira.

13. Una din editurile cu care colabora maestrul său din Italia, Ugo Bianchi.

14. Editură puţin cunoscută la care Culianu va scoate un tiraj destul de redus, multe din exemplare rămînind la Prof. Roberto Scagno – Universitatea Padova, catedra de Limba şi Literatura Română şi împărţite în mare parte studenţilor ce ne aflam la Accademia di Romania-Roma, la Simpozionul de comemorare a Profesorului Culianu. Articolele sale, din acest grupaj inclus în volumul sus citat, erau căutate, Culianu făcînd mereu trimiteri la ele, el abordînd aici teme legate de o interpretare a romanticilor prin miturile dualiste. Parte din aceste articole au fost publicate recent la Editura Nemira în volumul **Studii româneşti I. Fantasmele nihilismului. Secretul doctorului Eliade**.

15. Credem că ar fi utilă traducerea şi în limba italiană a grupajului de articole scrise de Culianu în ziarul newyorkez al comunităţii româneşti: **Lumea liberă**, printre care se află poate ultima sa părere exprimată public despre Eliade, art. **ELIADE KOAN...**, nr. 101, apărut în 8 septembrie 1990. O informaţie completă ar fi utilă savanţilor italieni din domeniul istoriei religiilor, oarecum îndreptăţiţi să creadă că I.P. Culianu îşi trădase maestrul, mai mult decît în metodologii. Percepţia lui Eliade ca exponent al extremei drepte şi a influenţei în modul de interpretare al fenomenului religios, există şi astăzi, alăturîndu-l de această dată şi pe George Dumézil. Vezi pentru polemica Dumézil, excelentul volum colectiv **Esploratori del Pensiero Umano George Dumézil e Mircea Eliade**, apărut la Editura italiană Jaca Book, 2000; poziţia lui Bruce Lincoln, în parte accesibilă publicului românesc prin paginile ultimelor numere ale Revistei de Istoria Religiilor **Archaevs**, coordonată de Eugen Ciurtin. Volumul de „apărare" Dumézil-Eliade, **Esploratori del Pensiero Umano George Dumézil e Mircea Eliade**, coordonat de Julien Ries şi Natale Spineto, cuprinde date esenţiale cu privire la polemica trecutului eliadian (în special, art. **Mircea Eliade materiali per un bilancio storiografico** şi nota 18, care rezumă istoricul acestei polemici). De asemenea, pot fi utile introducerea, notele şi completările aduse tot de Natale Spineto în vol. **Mircea Eliade, Raffaele Pettazzoni-L'histoire des religions a-t-elle un sens? Correspondance 1926-1959**, prefaţată de Prof. Michel Meslin, Editura Cerf, 1994.

16. I.P.Culianu, **Jurnal** – Chicago, 24 aprilie 1 mai 1986, apud. Anexa II – **Ultimele clipe ale lui Mircea Eliade Mahaparinirvana**, din volumul Mircea Eliade, **Memorii 1907-1960**, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 514, ediţie revăzută şi îngrijită de Mircea Handoca.

În continuarea articolelor critice pe care revista noastră le-a publicat în ultimele luni la adresa politicilor culturale guvernamentale ale acestei perioade, găzduim o analiză a lui *Doru MAREŞ* asupra unui nou proiect de „lege a teatrelor“. Politicile respective se cuvin – în genere – urmărite atent, examinate profesional şi amendate acolo unde e cazul. Contribuind la acest proces cu puterile noastre, facem şi constatarea că e în continuare prea redusă – din păcate – reactivitatea mediilor intelectuale şi culturale româneşti faţă de administrarea zonelor aflate în raza de acţiune a statului, deci pe cheltuiala contribuabililor şi cu obligaţia administratorilor de a da seamă pentru realizări şi eşecuri.

Recent a avut loc la sediul Uniunii Teatrale din România – UNITER o prezentare a noului proiect de „lege a teatrelor“. *Doru MAREŞ* a fost de faţă şi, cronicar teatral conştiincios, consemnează...

Nula lege sine...

DORU MAREŞ

În lipsă de pîine, circul preferat propus lumii teatrale dinspre clasa politică spre a-şi trece timpul neocupat şi spre a-şi uita angoasele pare a fi taclaua de şedinţă, cu prolongaţii prin toate culisele, despre o lege a teatrelor, citeşte oficial a „instituţiilor de spectacole şi concerte“. Treaba-i veche, ca să zic aşa, o parte din actanţi e nouă. Pentru amatorii de statistici, proiectul prezentat de curînd la sediul UNITER trebuie să fie cam al şaptelea, de prin '90 încoace. Mai toate cele precedente s-au pierdut prin cotloanele şi sertarele Parlamentului, dacă au apucat să ajungă acolo. Povestea pe această temă nu e alta decît orice poveste românească postcomunistă, şi ramificaţiile ei se suprapun aceluiaşi desen politic, decizional dar şi moral care ne defineşte societatea la încheietură de milenii II şi III. O poveste din est iritantă, dezamăgitoare, la care concură toţi, dar toţi factorii sociali.

În orice caz, spectacolul întîlnirii de la UNITER – puteţi, ca atare, considera acest articol drept cronică de spectacol (sic!) – chiar a adus în faţă o plajă tipologică completă. Mărturisesc că nu am suportat superproducţia pînă la final. După trei ceasuri am cedat nervos şi am şters-o englezeşte, cu gîndul la replica de încheiere dintr-o schiţă caragialiană: „Fugi, nenorocitule!“

Aşadar, în cauză s-a aflat, în prezentarea autorului, proiectul semnat de Mihai Mălaimare, în calitate de actor, director de teatru dar, mai ales, de şef al Comisiei pentru cultură etc. de la Cameră. Cred că – nici Mălaimare nu pare a fi de altă părere – legiferarea artei e un act stupid. Pe de altă parte, în condiţiile actuale managerii teatrali, o bună parte dintre actori dar şi din personalul de scenă ori administrativ, resimt necesară o clarificare a aşezării în *puzzle*-ul societăţii, motivaţiile plecînd de la chestiuni salariale şi ajungînd pînă la cele de repertoriu. Aşadar, ar fi bun, pare-se, un act centralist/dirijist, în formă liberală, care să democratizeze creştineşte şi un pic socialist situarea între transcendenţă, consum şi consumator a actorului şi a celor ce-i asigură suportul de desfăşurare. Nenorocirea face ca, o astfel de lege atingîndu-şi nivelul optim de expresie, să fie pusă în încurcătură fie de lipsa unor legi cu care să relaţioneze spre eficientizare, fie tocmai de prezenţa unor asemenea legi în actuala lor formă aiuritoare, precum sînt Codul Muncii, Legea sponsorizării şi a mecenatului sau Legea 154 privind salatizarea personalului bugetar. Paradoxul profilează trei soluţii: a) legea va fi perfectă ca enunţ dar inutilă prin lipsa vecinătăţii cu alte legi care să o facă aplicabilă; b) legea va fi o probă de instrument manipulatoriu, restaurativ, anchilozat în lingvistica lemnoasă (proiectul lui Mălaimare nu pare totuşi aşa ceva); c) legea nu va exista (pariez pe această variantă), rătăcindu-se prin Parlament şi lăsînd teatrele în aceeaşi ceaţă stresantă, care prezintă totuşi avantajul că, acolo unde managerul şi ordonatorul de credite sînt în consonanţă, performanţa poate fi un fapt posibil. Beneficiul românului exersat de cinci decenii bolşevice (başca balcanismul medieval şi iuţeala de mînă traco-iliră) fiind acela că, pe ceaţă şi în condiţii de intemperie „se descurcă“, respectă „legea lui om (eşti om cu mine, sînt om cu tine)“, „se scoate“, „îmbîrligă, dacă e băiat dăştept“ ş. a. m. d.

Să vedem însă proiectul lui Mihai Mălaimare. Dacă am înţeles bine, nu se mai face referinţă la trepte, gradaţii, ci doar la performanţă, ceea ce ar fi un lucru excelent şi din punctul de vedere al elasticităţii salariale. Se vorbeşte despre două evaluări, la jumătatea stagiunii şi la finalul acesteia, iarăşi un lucru benefic. În linii mari, proiectul dă o anume siguranţă reformistă, relaxantă. Funcţionalitatea ei însă nu poate fi garantată decît de detalierea, limpezirea pînă la ultimul element, a fiecărui punct/articol. Or, pînă una alta, proiectul rămîne la nivelul ideilor generale. Astfel, tipul de instituţie posibil (de repertoriu, de proiecte şi gazdă) nu este încă definit, nici nu se stabileşte cine va valida definirea sa, în raport cu proprietarul. De asemenea, punctul 3 al articolului 8, referindu-se la instituţia publică de spectacole ca deţinătoare cu obligativitate de sală, dotări şi putere financiară (lucruri care ar putea fi obligaţia proprietarului/ordonatorului principal de credite cel mult) poate pune în pericol o bună parte dintre teatrele actuale din România, dar şi nucleele care urmăresc înfiinţarea unora noi. Mihai Mălaimare ştie poate cel mai bine, prin experienţa lui dramatică de ani de zile cu Teatrul Masca, ce ar putea urma interpretărilor unor asemenea formulări. Rămîne în vag tipul de contract – pe perioadă determinată sau nedeterminată – cît şi adresabilitatea sa (în faţa celor trei componente posibile ale instituţiei teatrale: artistic, tehnic şi administrativ). Legea ar trebui să taie o dată pentru totdeauna nodul gordian, să definească poate societarul şi să anuleze, prin urmare, contractul pe perioadă nedeterminată pentru absolut toţi angajaţii instituţiei teatrale, contract care înseamnă acum una dintre frînele cele mai redutabile ale reformei în instituţia teatrală românească. Pe de altă parte – oricum excepţia ar fi inoperantă – săptămîna de lucru în instituţia teatrală nu poate fi de şase zile, nici concediul mai mare decît cel general prevăzut de lege. Lasă că asta ar aduce noi pretenţii de tip sindical care, şi aşa, în forma actuală, mai mult încurcă lucrurile. Capitolul detaliind modalităţile de concesionare, singurul aproape complet, poate sugera ideea (deşi, personal, nu sînt amator de scenarii cu orice preţ) că un interes subteran de această natură susţine proiectul, care tocmai de asta nu se opreşte cu grijă şi asupra celorlalte puncte. De asemenea, atîta vreme cît legea nu va defini exemplar „atribuţiile şi competenţele specifice în domeniu“ ale Ministerului Culturii (Cultele sper că nu au ce căuta aici) dar şi „reglementările de specialitate“ propuse spre rezolvare aceluiaşi Minister, atunci pericolul ca acest temei legal să devină instrument de manipulare şi presiune politică poate deveni fapt real. Acurateţea lingvistică trebuie la rîndul ei urmărită, căci un termen precum „accesibilitatea spectacolelor şi concertelor“ trimite direct în cel mai negru proletcult.

Totuşi, intenţia lui Mihai Mălaimare cred că e corectă şi reformistă. De altfel, în schimbul dur de replici cu reprezentanţii sindicatelor, acesta a spus: „Noi vrem capitalism, voi, sindicatele, vreţi comunism“, declarînd că, dincolo de situarea sa politică social-democrată, ca actor nu poate gîndi decît liberal, meseriile artistice fiind liberale prin excelenţă. Corect! Hazul e diferendul cu Ion Caramitru, prezent şi el la întîlnire, care s-a chinuit să motiveze corectitudinea eludării reformei în teatre pe perioada ministeriatului său. Nonreformismul declarat al lui Caramitru (mascat de „grija faţă de om“, cum s-ar fi zis în alte vremuri) s-a întîlnit astfel cu poziţia actorului sindicalist Mugur Arvunescu, cel acuzat de comunism de Mălaimare. „S-a întors maşina lumii“? Să fie doar demagogie, pe de o parte, inabilitate declarativă continuînd şi în a doua opoziţie, aşa-zicînd, pe de altă parte? Prezumţia de nevinovăţie, act de civilizaţie, obligă la un vot de încredere pentru proiectul lui Mălaimare, cu distanţarea mefientă firească, pînă vom vedea textul legii în dezbatere parlamentară. Pînă atunci mai notez că prezenţa unor Ştefan Damian (dar şi Nicolae Scarlat) pe lista sfătuitorilor nu-mi augmentează încrederea.

Solicitarea directorului Teatrului Maghiar din Timişoara, Demeter Andras, ca prin lege, din terminologie, să dispară directorul de teatru în favoarea managerului poate ridica – nu doar în domeniul artelor spectacolului – o reală problemă. Eu mărturisesc că încă nu pricep bine substantivul deşi, nu zic, sînt silit să îl utilizez. Directorul, pe cît înţeleg filologiceşte, dă o direcţie şi o întreţine, managerul are un proiect (care fără direcţie, cum?...) şi îi întreţine viabilitatea. Din păcate, această sinonimie refuzată de unsprezece ani încoace (pentru a ignora starea de barbarism a termenului englez – o spune un americanofil convins), face loc ideii că orice poate fi condus de cineva care e mai degrabă un soi de contabil dezgheţat ori economist cultivat. De curînd am văzut la ştirile ProTV o asemenea probă de înţelegere din partea unui deputat, pare-se de sorginte PNL, în conflict lipsit de bună creştere cu ministrul Educaţiei şi Cercetării, considerînd că totul, în orice domeniu, îl face doar economistul. Contabilul. Finanţistul. Managerul, va să zică. Ochi în ochi cu o Escă transpirînd & grimasînd tezist, deputatul mă tem că reprezenta cam ceea ce ar fi pierderea directorului de teatru pe cărările semidocte ale managementului, în înţeles românesc. (Pentru cei care pot înţelege de aici că am devenit fan PSD, reafirm răspicat că sînt regalist liberal apartinic şi filoamerican pînă în vîrful unghiilor!)

Colţul viu – deşi, după numărul anilor şi „prezenţa scenică“... – l-au constituit Paul Ioachim, adjunctul Gîrmacea, de la Creangă, fost migrator pe la Direcţia Instituţii de Spectacole de la Ministerul Culturii, acum cîteva luni, şi un Cozma (Cosma?), pare-se vice la Uniunea Compozitorilor (nimeni nu-l ştia exact, iar omul nu s-a prezentat). Toţi trei cu un limbaj de lemn provocator de migrene au cerut obligarea teatrelor prin lege la a juca dramaturgie naţională (Cos/zma cu pricina, compoziţie naţională, vezi bine), într-o pitorească ignorare a terminologiei de specialitate. Nu şi a propriului pitoresc cu iz de mediocritate complexată, lovită la mir: „Au ajuns nişte puşti care termină institutul de teatru să ceară 2000 $...“ (P. Ioachim); „Această lege pare că e scrisă de un liberal“ (Gîrmacea, cu tonul folosit la învăţămîntul politic ceauşist ori în strigăturile de prin '90, alea cu „liberali şi ţărănişti, puneţi mîna şi munciţi“). I-a secondat cu brio Mircea Radu Iacoban ceea ce, oricum, nu a mirat pe nimeni. Dar glazura au oferit-o sindicatele, nu doar prin Mugur Arvunescu (pentru curioşi, actor) şi alte nume la fel de sonore – cerînd cu disperare contracte pe perioadă nedeterminată căci „unde ne ducem noi, boiarule?“ –, cît mai ales prin prezenţa suficientă şi sfătos impertinentă a liderului sindical Matei Brătianu. Aflat în treabă ca să nu scape ocazia, şi beneficiind de bunul simţ al celor din sală care s-au abţinut să îl trimită la plimbare, acesta a remarcat, pătruns de priceperea lumii teatrale: „Cu asta ne confruntăm şi în alelalte întreprinderi“. Ce să le spui colegilor căzuţi în patima sindicală? Că, oricum ai da-o, cine se aseamănă...

Noroc cu Alexandru Arşinel, Mircea Diaconu şi Vladimir Popescu Deveselu, care au punctat sobru, scurt şi la obiect problemele dureroase. De reţinut neapărat sugestia lui Arşinel că rezolvarea aproape generală a problemelor e posibilă prin liberalizarea salariilor. Altfel, vorba lui Vladimir Popescu Deveselu, „în condiţiile date, dacă nu atinge parametri europeni, această lege nu ştiu dacă are rost“.

Teatrului Maghiar de Stat din Cluj protestează

Cotidianul clujean de limba maghiară **Szabadság** a publicat, din nou, zilele trecute două articole calomnioase la adresa Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, semnate de Jancsó Miklós şi Sebesi Karen Attila. Am luat cunoştinţă de faptul că Sebesi Karen Attila, profitînd de plecarea temporară a directorului teatrului, dl Tompa Gábor, care montează în aceste zile **Regele Lear** de Shakespeare cu prestigioasa trupă a Teatrului de comedie Víg din Budapesta, a trimis la diferite redacţii un manifest antiteatral, în care, folosind un ton de mahala inadmisibil, îndrugînd minciuni sfruntate şi calomnii, face apel la „unitate populară“ împotriva Teatrului Maghiar, acuzat ca fiind „antinaţional“.

Considerăm că este o demagogie dezgustătoare, lipsită de bun-simţ şi periculoasă ca actori de mîna a şasea, diletanţi şi inutilizabili să ţină discursuri interminabile în numele naţiunii, al comunităţii, sau al publicului, ofensînd instituţia noastră şi incitînd la ură împotriva ei pe un ton care ne aduce aminte de vremurile naziste sau de revoluţia culturală, ton care devalvează însăşi noţiunea de naţiune sau public.

Teatrul Maghiar de Stat din Cluj a dovedit în ultimii ani prin manifestările sale artistice, ca ambasador demn al mişcării teatrale din România în Europa sau prin cele peste 50 de premii naţionale şi internaţionale, că face parte din cele mai reprezentative trupe din ţară şi nu are nevoie să răspundă la asemenea provocări triviale şi injurii josnice. Aşa cum nici Shakespeare, Moliere, Goldoni, Bulgakov, Caragiale, Ionescu, Gombrowicz, Mrozek, Camus, Beckett, Katona, Madách, Molnár, Spiró sau Örkény nu au nevoie să se apere în faţa acuzaţiei de „repertoriu antinaţional“.

În lumina celor de sus considerăm prezentele acţiuni ca acte „teroriste“ împotriva teatrului şi a întregii culturi teatrale din România. În lipsa bacteriilor Antrax, gruparea intitulată temporar „amicii lui Jancsó Miklós“ a trimis deocamdată în plicuri la adresa diferitelor redacţii şi foruri productul propriei sale imbecilităţi şi al lipsei de talent. Tocmai de aceea nu dorim să intrăm în polemici îndelungate, nici să cerem sfaturi sau să participăm la aşa-zise „forumuri deschise“ cu asemenea forţe obscure ale iraţionalului.

Facem apel la opinia publică, la reprezentanţii presei şi mass-media, precum şi la spectatorii care ne vizionează în număr din ce în ce mai mare spectacolele, să nu se lase înşelaţi şi infectaţi de asemenea instigări subculturale şi să continue să manifeste deschidere, lipsă de prejudecăţi, dragoste şi obiectivitate faţă de teatrul nostru şi spectacolele sale.

Ne exprimăm în acelaşi timp îngrijorarea faţă de faptul că asemenea articole de tip fascist mai pot fi publicate în presa maghiară din România.

26 octombrie 2001, Cluj

***Nota redacţiei**: Într-o anexă la prezentul **Comunicat**, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj a inclus palmaresul succeselor sale în perioada 1990-2001 (premii, nominalizări, turnee, participări şi distincţii internaţionale).*

Naţionalismul provincial

ADRIAN MARINO

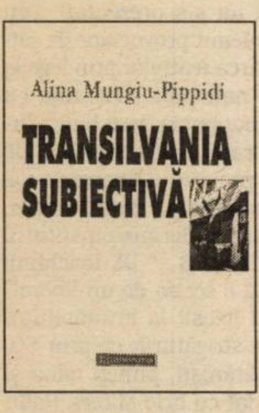

Alina MUNGIU-PIPPIDI
Transilvania subiectivă
Editura Humanitas, Bucureşti, 1999,
256 p., f.p.

O carte de remarcabil pionierat şi de bun nivel, **Transilvania subiectivă** de Alina Mungiu-Pippidi (Bucureşti, Humanitas, 1999) n-a avut, după toate indicaţiile, ecourile pe care le merita. Mai ales în Transilvania. Lipsit total de prejudecăţi (ca şi autoarea discutată), mai mult, amîndoi moldoveni (şi mai precis ieşeni), ne-am întrebat nu o dată asupra cauzelor acestei situaţii. Am citit cartea imediat după apariţie. Apoi am aşteptat. Lipsa referinţelor ardeleneşti ar fi, probabil, o explicaţie. O alta: stilul lucrării sfidează pur şi simplu jurnalistica pseudo-ideologică actuală. Este precis, riguros, cu nu puţini termeni tehnici, inclusiv multe formule „anglo-saxone".

Nu mi-am dat seama imediat, mai ales de o serie de alte realităţi. Mai întîi lipsa de tradiţie a unor astfel de studii la noi. Obiectiviste, cu un aparat conceptual total nou, încă deloc sau foarte puţin cunoscut. Un intelectual din Cluj, foarte liberal de altfel, mi-a declarat: „Alina Mungiu scrie despre ardeleni cu detaşarea obiectivă cu care un antropolog ar scrie despre un trib din Africa". Este ceva adevărat în astfel de reacţii. Nu pot fi scrise studii de psihologie socială, studii de „ştiinţe sociale" în general, fără un număr de preconcepte şi cu o tehnică specială. Obiectivitatea absolută este însă imposibilă. În mod intuitiv, Alina Mungiu-Pippidi a vorbit, din fericire, doar despre o Transilvanie „subiectivă". Deci despre o reprezentare inevitabil subiectivă. Atît a ardelenilor, de orice etnie, despre ei înşişi, cît şi a celor ce-i studiază. În ciuda obiectivismului politologiei americane de la care autoarea se revendică, politologie elogiată fără rezerve („indiscutabila superioritate pe plan teoretic şi empiric a acesteia", p. 88).

Fără a fi cîtuşi de puţin „specialişti", ne amintim totuşi de unele mari eşecuri ale politologiei americane din ultima jumătate de veac. Trecem peste „futurologie", „sovietologie" sau „Kremlinologie", de care nu mai vorbeşte azi practic nimeni. Prăbuşirea Uniunii Sovietice n-a fost prevăzută nici pe departe. De reamintit şi de o carte, faimoasă la timpul său, de Daniel Bell, **The End of Ideology. On the Exhaustion of Political Ideas in The Fifties** (Illinois, The Free Press of Glencoe, 1960). Azi, cînd asistăm la o teribilă confruntare ideologică între lumea liberă şi cea fundamentalist-musulmană, ne putem întreba, şi pe bună dreptate: care „sfîrşit al ideologiei"? care „epuizare a ideologiei"? Mai ales în această zonă, ideologia este mai vie, mai activă, mai agresivă ca oricînd. Şi nici analiza actuală a naţionalismului nu este scutită de obiecţii: uneori, definiţiile sînt aproape o colecţie de truisme: limbă, etnicitate, naţiune, „vatră", sentiment al „diferenţei" etc.

Este un merit deosebit al autoarei de a-şi fi dat seama, în primul rînd, de două adevăruri: „Substanţa naţionalismului este subiectivitatea", **Transilvania – demontarea prejudecăţilor** (**22**, nr. 2/2000) şi de faptul că „naţionalismul a rămas astăzi singurul competitor redutabil al liberalismului în lumea noastră postmarxistă" (p. 14). Căci naţionalismul este, într-adevăr, însăşi cheia înţelegerii „Transilvaniei". Doar că definiţia sa ar putea fi reformulată şi altfel. În termeni clasici, poate mai adecvaţi realităţilor transilvănene imediate. În timp ce naţionalismul este „organicist" (etnicist, religia, limba, cultura, politica, economia etc. formînd o unitate indestructibilă), liberalismul este „autonomist", disociativ, individualist, criticist. În acelaşi timp, naţionalismul este rural, în timp ce liberalismul este urban, citadin, realitate de care Alina Mungiu-Pippidi nu poate fi decît conştientă (p. 40). Or, România actuală, profundă, este *încă* „rurală". Cel puţin ca mentalitate latentă. Distincţia are o mare importanţă, mai ales în România, dominată – între cele două războaie – doar de „organicism". Cu tot cortegiul lor de extremisme, intoleranţe, etnicisme, asasinate, antisemitisme, şovinisme, comunismul distrugînd apoi şi toate urmele incipientei ideologii liberale. Consecvenţele acestei mentalităţi „organiciste", etniciste, ruraliste – căreia „naţional-ceauşismul" dominant sau rezidual le-a dat cea mai virulentă şi radicală expresie – se văd la tot pasul şi în răspunsurile pe care autoarea le înregistrează în scurta sa anchetă pe teren şi prin grupurile sale „focus".

Concluzia de bază a cărţii este că naţionalismul a fost şi este ideologia dominantă în Transilvania. Atît la maghiari, cît şi la români. Ceea ce este adevărat. Cu diferenţe, totuşi, importante: naţionalismul maghiar este întreţinut, pe de o parte (de vechea generaţie pe cale de dispariţie), de amintirea mitizată a „minorităţii imperiale", pe de alta, de o elită politică activistă mobilizatoare actuală (despre care ni se oferă o excelentă analiză). Naţionalismul românesc este, în schimb, etnicist (după Unire), expresie a unui stat hipercentralizat sau spontan-defensiv, dar nu mai puţin intermitent-agresiv prin formaţii ultranaţionaliste. Pentru această mentalitate, care cultivă, într-adevăr, „ce este mai primitiv din noi" (p. 14), identitatea etnică este mai puternică, mult mai puternică, decît libertatea (p. 16) şi orice alte valori democratice-occidentale.

În Transilvania intervin şi alte două aspecte specifice. Rolul istoriei (fie şi disimulate) este imens. Naţionalismul local este indisolubil legat de istorie, în general mitizată, afectiv idealizată. Etern iritanta problemă a „primordialităţii" (cine au fost întîi? daco-romanii sau maghiarii?) revine mereu şi obsesiv în discuţie (pp. 84-85). Etnicitatea este puternic colorată de un trecut adesea fabulos, dar extraordinar de eficace politic. „Secole de istorie" (p. 220) apasă asupra naţionalismului ardelean. Ceea ce produce o „memorie coercitivă agresivă" (p. 150), „traume vechi" (p. 151), „complexul istoriei" (p. 154), „resentimente" (p. 159). (Nu trebuie uitat că formaţia de bază a autoarei este de medic psihiatru.) De reţinut este şi o altă observaţie importantă: „Indiferent care este adevărul istoric, comunitatea maghiară afişează mai multă siguranţă de sine şi cea românească este mai defensivă şi se autovictimizează" (p. 97). Este rezultatul nefericit a cel puţin cinci secole de iobăgie, discriminare umilitoare, lipsă de „egală îndreptăţire". De altfel, principala revendicare a Partidului Naţional Român, a ramurii sale moderate în orice caz, tocmai aceasta a fost: „Dacă Ungaria devine independentă şi acordă naţiunii valahe o completă egală îndreptăţire, maghiarii n-au să se teamă niciodată de români" (1862; Eugen Brote, **Cestiunea română în Transilvania şi Ungaria**, Bucureşti, 1896, pp. 447-448). Nici vorbă de „unire": „La noi nici un om cu minte nu se gîndeşte la aşa ceva". În mod simetric, în vechiul regat circula butada (regăsită şi la Urmuz): „Vrem Ardealul dar fără ardeleni". Şi au existat destui români ardeleni care s-o ia foarte în serios (de ex. Valeriu Branişte, **Amintiri din închisoare**, scrise în 1918, Bucureşti, 1972, p. 56).

În concluzie, „tradiţia naţională transilvană" (p. 180) pune atît în faţa maghiarilor cît şi a românilor trei tipuri de opţiuni:

„1. *exclusivist-naţionalistă* (fie românii, fie maghiarii, în virtutea dreptului primului ocupant, au mai multe drepturi decît locuitorii care s-au stabilit mai tîrziu);

2. *moderat-naţionalistă* (consideră că este dovedit istoric că ei au fost primii ocupanţi, dar că drepturile tuturor locuitorilor sînt egale);

3. *pragmatică* (resping asocierea, de orice fel, între ideea de prim ocupant şi cea de drepturi cetăţeneşti)" (p. 97).

Ceea ce pare să predomine este varianta pozitivă în care „drepturile sînt egale în mod absolut indiferent de trecutul istoric" (p. 99). Se constată şi o tendinţă de cosmetizare istorică. Versiunea maghiară moderată recunoaşte totuşi: „Era rău, dar nu chiar atît de rău cum prezintă românii situaţia. La urma urmei, Slavici a fost în puşcărie că scrisese articole contra guvernului, dar i s-a dat voie să iasă să-şi vadă nevasta cînd a născut" (p. 111). În treacăt fie spus, Slavici a fost în puşcărie nu o dată, ci de trei ori. Între 1884 şi 1894 au avut loc în Transilvania nu mai puţin de 47 de procese de presă, care au totalizat 107 ani de închisoare pentru jurnaliştii români, plus zeci de mii de florini amendă. Evident că astfel de acte de represiune dură traumatizează şi alterează inevitabil şi justificat memoria afectivă a întregii comunităţi etnice româneşti.

Dar există încă o situaţie istorică, unică în felul său, care condiţionează nu mai puţin întreg comportamentul maghiarilor şi al românilor, cu reverberaţii pînă în epoca actuală. Adevărul (regretabil) este următorul: Transilvania a fost şi a rămas o provincie eternă. De unde şi specificul „provincial" al mentalităţii transilvane. Revista **Provincia** şi alte iniţiative n-au răsărit chiar din neant. Pînă în 1918, ea a fost o provincie de graniţă a imperiului austro-ungar, ceva în genul **Il deserto dei Tartari** de Dino Buzatti. După 1918 centrul de putere s-a mutat la Bucureşti şi ea a rămas tot o provincie. Cu tot ceea ce implică psihologia (în general negativă) a provincialismului: izolare naturală, complexe şi ierarhii strict locale, dominarea unor clanuri familiale, rezistenţă latentă sau declarată împotriva centralismului etatist abuziv etc. Alina Mungiu-Pippidi reţine cu atenţie şi acest aspect: „Raportată fie la Budapesta, fie la Bucureşti, Transilvania este marginală". Ceea ce confirmă şi un intelectual maghiar, care justifică tocmai în acest mod existenţa unui grup naţional distinct: „Noi maghiarii ardeleni ne simţim deseori maghiari de rangul doi, cînd ne comparăm cu maghiarii din Ungaria şi români de rangul doi cînd ne comparăm cu românii. Ne simţim trădaţi de ambii" (p. 74). Rezultatul inevitabil? Din păcate, negativ. Identitatea regională conferă mîndrie, un sentiment acut al amorului propriu, conştiinţa unei civilizaţii de mai înalt nivel, complexul superiorităţii faţă de cei care-i discriminează (p. 73). După aproape patru decenii de experienţe personale locale ştim foarte bine despre ce vorbim.

Situaţia are adesea gravitatea sa deoarece provincialismul (oricum l-am denumi: istoric, latent, regionalist etc.) rămîne, în mod regretabil, o realitate discriminatorie. Ea împiedică, într-un viitor previzibil, orice soluţionare reală a conflictului din Transilvania. Nici descentralizarea, nici federalizarea şi soluţia „cantonală", nici subsidiaritatea. Nici „consensualismul" mai ales (noţiunea n-a intrat încă în vocabularul curent al comentariilor politico-ideologice) nu rezolvă problema de fond. Discutînd cu un intelectual maghiar liberal una sau alta dintre soluţii, el mi-a răspuns: „Ştii ce se va întîmpla? Un clan local va acapara toată puterea şi în Harghita, şi la Constanţa, peste tot şi-şi va face de cap". Moravuri indestructibile. Puteam să-l contrazic? Putem nega, noi toţi, în acelaşi timp, cinci secole de acumulări psihologic-afective-resentimentare negative?

Răspunsul, credem, este unul singur: istoria a produs acest conflict şi tot istoria îl va rezolva. Cum? Cînd? Nu sîntem, o, vai, „futurologi". Dar trebuie luat în consideraţie, încă de pe acum, cel puţin un element important: tineretul ambelor etnii este tot mai individualist (p. 201), modernizat, occidentalizat şi apelul la istorie îl lasă tot mai indiferent. Să nu uităm, în sfîrşit, nici faptul că măcar în zona globalizată (în sensul „american" al cuvîntului din care oricum facem parte) naţionalismul este în declin (p. 60). Timpul face şi desface pe toate.

Cu acest sentiment stoic-sceptic închidem cartea atît de incitantă şi de *provocative* a Alinei Mungiu-Pippidi (Ne-am... „contaminat" şi noi, vrînd-nevrînd, de stilul-jargon anglo-saxon). Un bun şi oportun ghid de reflexie transilvană. Fără prejudecăţi şi stereotipuri.

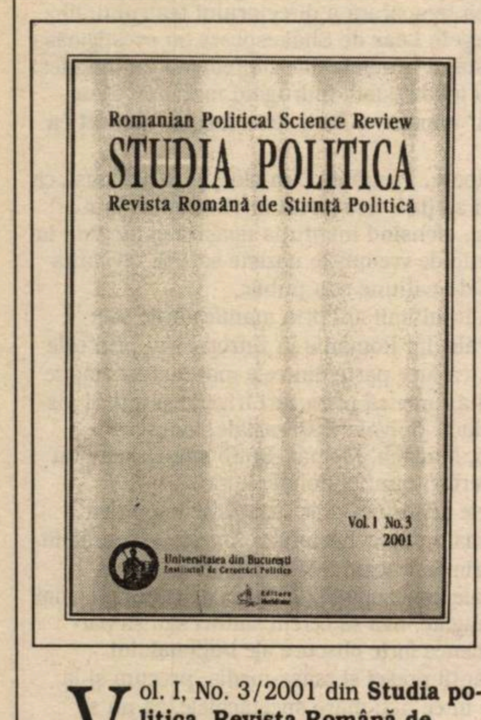
Romanian Political Science Review
STUDIA POLITICA
Revista Română de Ştiinţă Politică
Vol. I No. 3
2001
Universitatea din Bucureşti
Institutul de Cercetări Politice

Vol. I, No. 3/2001 din **Studia politica. Revista Română de Ştiinţă Politică** se menţine la standardul foarte ridicat cu care primele două numere ne-au obişnuit deja. În deschidere putem citi un studiu-eseu despre dinamica relaţiilor dintre stat şi mondializare, aparţinînd profesorului Zaki Laidi de la Institutul de Studii Politice din Paris. Secţiunea de **Articuli** organizată în jurul temei identităţilor naţionale, cuprinde studii de Keith Hitchins, Florin Ţurcanu, Laurenţiu Vlad, Daniel Barbu, Cristian Preda, Caius Dobrescu şi Alain Dieckhoff. Reţin atenţia cu deosebire eseul foarte tăios lui Caius Dobrescu despre contracultura din ţările vest- şi esteuropene, fragmentul „imagologic" al lui Laurenţiu Vlad despre România şi Expoziţia universală de la Bruxelles din 1935 şi eseul lui Daniel Barbu, **From Hard Communism to Soft Populism**. Secţiunea **Subsidia** include, pe lîngă continuarea Cronologiei vieţii politice din România, o analiză a lui Răzvan Grecu privind **Instabilitatea guvernamentală în România postcomunistă**.
Menţionăm, de asemenea, eseul lui Victor Rizescu despre „primul Ştefan Zeletin" şi pătrunzătorul text al Mirunei Tătaru-Cazaban (**Hiperbola libertăţii. Dificultăţile liberalismului hayekian**).
Un interes special îl suscită secţiunea de recenzii, ale cărei comentarii/expertize se constituie într-o panoramare critică atractivă şi convingătoare a celor mai importante apariţii editoriale din domeniu. Sînt comentate, între altele, **Identitate în ruptură** de Sorin Alexandrescu (Cristian Preda), **La apa Vavilonului, vol. 2** de Monica Lovinescu (Silvia Marton), **Un trecut deocheat sau *Schimbarea la faţă a României*** de Marta Petreu (Victor Rizescu), **Imagini ale identităţii naţionale. România şi expoziţiile universale de la Paris, 1867-1937** de Laurenţiu Vlad (Ioan Stanomir), **The Ceauşescu Cult: Propaganda and Power Policy in Communist Romania** de Anneli Ute Gabanyi (Dragoş Petrescu).

Manuale 2001

Literatura – un fenomen în mişcare

CARMEN MUŞAT

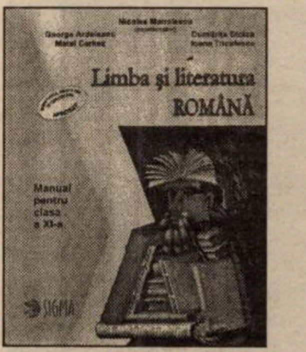

Nicolae MANOLESCU (coordonator), George ARDELEANU, Matei CERKEZ, Dumitriţa STOICA, Ioana TRICULESCU

Limba şi literatura română, Manual pentru clasa a XI-a

Editura Sigma, Bucureşti, 2001, 272 p., f.p.

Manualul Editurii Sigma, coordonat de Nicolae Manolescu şi conceput de George Ardeleanu, Matei Cerkez, Dumitriţa Stoica şi Ioana Triculescu, este una dintre cele mai atractive oferte didactice aflate anul acesta pe piaţa şcolară.

Sintetic şi dens, combinînd într-un mod fericit utilul şi plăcutul, manualul de faţă pune la dispoziţia profesorilor şi elevilor de clasa a XI-a nu doar informaţiile necesare de istorie şi teorie literară, ci şi o serie de întrebări şi cerinţe menite să provoace din partea elevilor reacţii, răspunsuri şi atitudini pe cît de variate, pe atît de originale. Autorii au selectat, în acest scop, alături de texte binecunoscute ale unora dintre cei mai reprezentativi scriitori români, şi texte – cum sînt **Un muieroi şi o femeie** de Ion Heliade Rădulescu, **Nu te-ai priceput** de George Coşbuc, **Decor** de George Bacovia, **Fătălăul** de Tudor Arghezi, **Odă simplisimei flori** de Lucian Blaga ş.a. – care, fără să fie cu nimic mai prejos ca valoare artistică decît acestea, n-au intrat niciodată în manualele şcolare.

Fiecare unitate – **Dramaturgia**, **Repere teoretice**, **Poezia** – este „prefaţată" de enunţarea competenţelor vizate de autorii manualelor, astfel încît nu doar profesorii, ci şi elevii să cunoască finalitatea actului didactic.

Concepute în aşa fel încît să solicite şi să stimuleze capacitatea creativă şi interpretativă a elevilor, capitolele cuprinse în manual conţin incitante sugestii şi repere de lectură şi interpretare, şi nu interminabile parafraze sau pseudo-comentarii. Preocuparea autorilor pentru calitatea actului pedagogic este evidentă în claritatea definiţiilor, în acurateţea distincţiilor – sînt mereu aduse în discuţie raporturile între specia literară şi categoria estetică aferentă, de tipul tragedie/tragic, comedie/comic, dramă/dramatic, în concordanţă cu cerinţele programei şcolare. Şi tot conform programei, există în manualul apărut la Editura Sigma capitole distincte de limbă şi comunicare în care, pornind de la fragmente din opere literare cunoscute, elevilor li se propune să reflecteze asupra mecanismelor limbajului comun şi ale celui poetic deopotrivă. Prin intermediul informaţiilor şi exerciţiilor cuprinse în capitolele de limbă şi comunicare se urmăreşte dezvoltarea şi consolidarea abilităţilor elevilor de a identifica trăsăturile specifice ale limbajului poetic, precum şi capacitatea de a citi şi a înţelege şi singuri, mai tîrziu, un text inedit. În acest context trebuie remarcată opţiunea autorilor pentru includerea unor manifeste literare sau a unor texte teoretice aparţinînd liderilor sau teoreticienilor unor mişcări literare importante, în detrimentul unor rezumate inevitabil lacunare şi subiective. Profitul intelectual al elevilor este astfel mult mai consistent, avînd în vedere că ei învaţă, implicit, şi *cum* să citească un text teoretic şi *ce* să caute în el.

Autorii manualului coordonat de Nicolae Manolescu au înţeles că menirea primordială a şcolii nu este de a pregăti variante ambulatorii de dicţionare sau istorii literare, ci de a forma viitori cititori, capabili să citească, să înţeleagă şi să aprecieze operele literare, dar şi diverse alte forme de discurs.

Spre a uşura sarcina profesorilor şi elevilor, autorii au introdus în manual un foarte util compendiu de stilistică şi prozodie, indispensabil analizei poeziei, precum şi o serie de tabele recapitulative care sistematizează informaţiile furnizate de-a lungul unui capitol, nenumărate opinii critice (variate şi, de multe ori, contradictorii). De real interes sînt sugestiile de lectură menite să pună în evidenţă interferenţele dintre literatură, muzică, artele plastice, filozofie sau religie.

Prin prospeţimea perspectivei interpretative propuse, ca şi prin modul în care ocoleşte locurile comune care au îmbîcsit de-a lungul anilor opera eminesciană, capitolul consacrat poeziei lui Mihai Eminescu este exemplar. Remarcabil este că elevilor nu li se mai vorbeşte, cu o retorică searbădă şi monotonă, despre „Luceafărul poeziei româneşti" şi nici despre „statuia Poeziei nemuritoare", oferindu-li-se, în schimb, şansa de a descoperi singuri, răspunzînd unor cerinţe inteligent formulate, farmecul şi valoarea operei poetice eminesciene.

Un manual serios şi deosebit de interesant, un instrument de lucru extrem de util, care propune o imagine vie a literaturii române şi a cărui miză este dublă: formarea unor viitori cititori pentru care lectura cărţilor să fie o „plăcută zăbavă" şi după ce termină şcoala, dar şi – la fel de important – cultivarea limbii române şi a deprinderilor corecte de a o utiliza.

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos."

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa."

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile."

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect, responsabil şi la timp!

Din nou despre imaginea României

Romania: Bottom of the Heap

Tony Judt

ROMÂNIA MARE

Tony Judt, cunoscut istoric al civilizaţiei contemporane, colaborator permanent al unor publicaţii prestigioase precum **The New York Review of Books** şi **The New Republic**, autorul unui volum apărut recent, în Colecţia „A treia Europă" a Editurii Polirom din Iaşi, **Europa iluziilor**, a publicat în ultimul număr din **The New York Review of Books** (volumul XLVIII numărul 17, 1 noiembrie 2001) un amplu studiu consacrat realităţilor româneşti din ultimul deceniu. **Romania: Bottom of the Heap** este o analiză documentată şi serioasă – deşi nu lipsită, pe alocuri, de inexactităţi – a şanselor de integrare a României în Uniunea Europeană, în condiţiile în care ţara noastră nu numai că nu îndeplineşte acum criteriile de aderare impuse de Bruxelles, dar nici nu se întrevede posibilitatea să le îndeplinească în viitorul apropiat. Utilizînd o serie de argumente pro şi contra, de ordin istoric, economic, politic şi geografic, recurgînd frecvent la studiile unor intelectuali din străinătate, originari din România, Tony Judt pledează pentru o decizie a administraţiei de la Bruxelles favorabilă României: „În pofida eforturilor lui Adrian Năstase, România de astăzi aduce prea puţin Europei. Spre deosebire de Budapesta sau Praga, Bucureştiul nu face parte din ceea ce a constituit cîndva Europa Centrală şi a fost destrămat de istorie; spre deosebire de Varşovia sau Liubliana, nu este nici un avanpost al Europei catolice. România este periferică, iar restul Europei ar avea prea puţin de cîştigat prin prezenţa ei în Uniune. Dacă este lăsată pe dinafară, ar fi stînjenitor, deşi România ar fi cu greu o ameninţare. Dar tocmai din acest motiv, România constituie realmente un caz-test pentru Uniunea Europeană". Concluzia articolului lui Tony Judt aduce în prim-plan necesitatea îndeplinirii promisiunii europene, în contextul ascensiunii forţelor naţionalist-comuniste, creditate la alegerile din noiembrie 2000 cu aproape o treime din voturile liber exprimate.

Ultimul număr al revistei conţine – ca de obicei – o serie de articole de mare interes, ale căror subiecte variază de la domeniul artistic la istoria recentă. Stanley Hoffman (**On the War**) şi Richard L. Garwin (**The Many Threats of Terror**) reflectează atît pe marginea impactului pe care atacul terorist din 11 septembrie a.c. îl are asupra modului nostru de viaţă, cît şi a ameninţărilor de factură inedită cu care se confruntă acum lumea contemporană. J.M. Coetzee, cîştigătorul a două Premii Booker în anii trecuţi, semnează un consistent eseu despre romanul **Half a Life** (**O viaţă pe jumătate**) de V.S. Naipaul, recentul laureat al Premiului Nobel pentru literatură, Anne Barton recenzează volumul lui John Worthen despre gruparea poeţilor lachişti, **The Gang: Coleridge, the Hutchinsons & the Wordsworths in 1802**, nu doar o biografie literară, ci şi o teorie implicită a biografiei literare ca formă narativă. Apariţia primului volum al cărţii lui Anthony Gottlieb, **The Dream of Reason: A History of Western Philosophy from the Greeks to the Renaissance,** îi prilejuieşte lui M.F. Burnyeat un amplu şi nuanţat eseu – **Philosophy for Winners** – despre finalitatea demersului filozofic. **The Nervous Republic** de Ingrid Rowland este o cronică triplă, dacă se poate spune aşa, pe marginea a trei apariţii editoriale recente consacrate istoriei Veneţiei. Pe lîngă acest „portret" *sui generis* al oraşului plutitor, puteţi citi articolul lui Martin Filler despre Berlin, **Berlin: The Lost Opportunity**, sau cel semnat de Richard Jenkyns, **The Labyrinth of Arthur Evans,** care comentează două cărţi de ultimă oră consacrate antichităţii greceşti. În revistă sînt incluse trei alte cronici-portret: prima, semnată de Michael Kimmelman, readuce în prim-plan personalitatea fascinantă a pianistului şi compozitorului rus Sviatoslav Richter, cea de-a doua, **Lenin and the „Radiant Future"**, are ca punct de plecare o biografie a lui Lenin scrisă de Robert Service şi un studiu de Ilya Zbarsky, **Lenin's Embalmers**, în vreme ce o a treia evocă figura actriţei americane Lillian Gish.

Dintre cărţile semnalate în paginile de publicitate din **New York Review of Books**, atrage atenţia numărul foarte mare al celor consacrate lumii islamice, de la enciclopedii şi dicţionare, la monografii despre jihad sau despre guvernarea talibanilor în Afganistan.

„Un lucru către care aspir: să fiu un mare actor“

Interviu cu **Victor REBENGIUC**

Îl cunoşteam pe Victor Rebengiuc ca orice alt om simplu. Îl văzusem jucînd roluri mari în *Pădurea spînzuraţilor*, în *Tănase Scatiu*, în *Scrisoarea pierdută* sau în *Moromeţii* şi multe alte roluri mai puţin răsunătoare pe care le tranforma în adevărate demonstraţii de forţă. Forţă dramatică, artistică, umană. Nu cred că Victor Rebengiuc are acum nevoie de prezentările mele. De aceea mi-aş fi dorit ca în acest şapou să pot surprinde şi reînvia atmosfera reală a interviului, a întîlnirii mele cu acest actor, să pot oferi ceea ce transcrierea simplă a discuţiei noastre nu are cum să redea. Adică gesturi, expresii, intonaţii, şi mai ales un anumit zîmbet, care venea negreşit la finalul fiecărui răspuns, ca o soluţie şi o concluzie pentru toate. Ne-am întîlnit într-un spaţiu neutru, în sala de dezbateri a GDS-ului, care în acea dimineaţă de toamnă era parcă prea liniştită şi lipsită de orice culoare. Victor Rebengiuc a reuşit să învie acea sală vorbind pur şi simplu, interpretîndu-şi discret vorbele, a reuşit să umple un spaţiu mare şi gol cu energiile sale expansive şi pozitive. M-am gîndit că tocmai în aceasta stă secretul actorilor cu adevărat mari, în puterea de a umple un gol, o sală, un personaj, de a-şi învălui spectatorul într-un fel de cocon protector şi de a-l hrăni astfel, o vreme, cu o hrană dulce, discretă şi extrem de esenţializată.

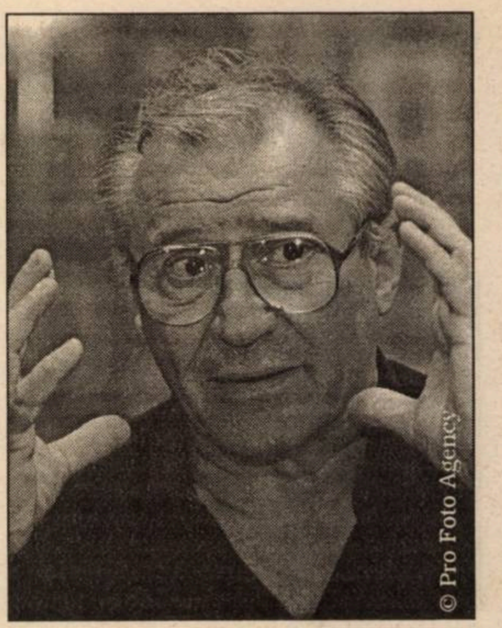

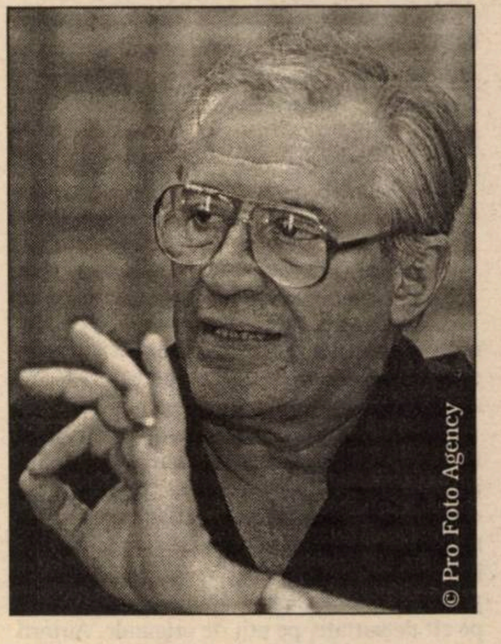

„Nu oblig pe nimeni să mă urmeze“

Am fost avertizată că, dacă am să vă pun o întrebare de jumătate de pagină, dumneavoastră o să-mi răspundeţi cu „da“ sau „nu“. E adevărat?

E foarte adevărat, da.

De ce?

Pentru că nu-mi place să vorbesc mult. Am idei puţine, fixe şi deja cunoscute. Nou nu mai am nimic să spun şi întotdeauna mi-e teamă de repetare. Şi spun mereu aceleaşi lucruri pentru că încă mai cred în ele şi pentru că nu a mai apărut nimic nou care să mă facă să-mi schimb ideile sau să mai adaug ceva la ideile mele, acelea puţine cîte sînt.

E vorba de modestie sau de timiditate?

De amîndouă, probabil. Timiditatea o am de mic, iar modestia o am, cred, de dinainte de a mă naşte. Întotdeauna am avut impresia că mai există foarte multe lucruri pe care trebuie să le învăţ, pe care nu le ştiu. De aceea nu-mi permit să vin să dau sfaturi cuiva sau să spun cum ar fi mai bine. Tot ceea ce decid are legătură numai cu propria mea persoană. Nu oblig pe nimeni să mă urmeze.

„Comedia era un fel de tufiş după care mă ascundeam“

Vorbeaţi într-un interviu mai vechi despre timiditate şi spuneaţi că rolurile acelea de început pe care le făceaţi, e vorba de rolurile comice, vă ajutau să vă ascundeţi mai bine, să vă mascaţi timiditatea.

Pe vremea cînd jucam acele roluri, nu eram suficient de maturizat. Am avut oarecare întîrziere în maturizare, întîrziere care se vede şi acum. Nu aveam atunci încă forţa de a exprima nişte sentimente puternice, dramatice, de a mă arunca în ele, de a le prinde şi de a le putea stăpîni. Comedia era un fel de tufiş după care mă ascundeam şi puteam să-mi permit să mă exprim. Dar nu aceasta era adevărata mea natură. Nu sînt chiar atît de comic. Sînt doar vesel şi optimist.

Aţi jucat comedie la teatrele de amatori.

Da, erau atenee populare în Bucureşti pe vremea aceea. Iar ateneele astea existau de mult, de dinainte de a veni comuniştii. Ei le-au numit „cămine culturale“. Acolo jucam comedie. Mi se părea *job*-ul meu cel mai eficient. Pe urmă, în şcoală fiind, am început, încetul cu încetul, să mă mai maturizez, să mă obişnuiesc şi cu alte registre decît cel comic.

Din cîte ştiu, eraţi o adevărată vedetă a acestor atenee.

Desigur, eram vedeta cartierului. De aici mi s-a tras şi prima sperietură mare. Cînd am intrat în şcoală, în Institut, profesoara mea, care a fost una dintre cele mai mari actriţe pe care le-a avut teatrul românesc, Aura Buzescu, a urlat pur şi simplu la mine. Învăţasem să joc teatru de la nişte oameni fără o calificare deosebită, care îndeplineau şi ei o funcţie de partid, la urma urmei. Fuseseră chemaţi la raion şi li se spusese: „Uite, tu o să fii instructor cultural la căminul cutare“. Unul dintre aceşti profesori de care m-am legat eu cel mai mult fusese dansator de cabaret pe vremuri. El ne-a învăţat diverse lucruri. Aşa am ajuns eu să deprind greşit nişte lucruri uşurele, lipsite de valoare, comicării ieftine. Iar doamna Buzescu, cînd m-a văzut cum interpretez, mi-a zis urlînd: „Cine te-a învăţat să faci asta? La circ să te duci, la estradă cu tine!!!“. Şi eu m-am speriat atît de tare, încît la un moment dat chiar mă gîndeam că poate ar trebui să renunţ la actorie pentru că vedeam că nu era pentru mine. Mă gîndeam, de asemenea, că ar trebui să caut un alt profesor, să mă duc eventual la altă clasă. A fost o perioadă foarte grea, pe care pînă la urmă am depăşit-o, pentru că am înţeles ce vroia doamna Buzescu de la mine. Ea mi-a tot explicat şi eu am luat aminte, pînă cînd, într-o bună zi, nu a mai ţipat la mine.

Aţi lucrat cu Aura Buzescu, aţi lucrat cu doamna Bulandra... Ce aţi învăţat de la aceste femei?

Doamna Buzescu este creatoarea mea, ea m-a creat pe mine ca artist. Ea m-a învăţat simţul măsurii, care trebuie să existe la un actor, adevărul (faptul că trebuie să crezi în ceea ce faci pe scenă), profunzimea. La doamna Bulandra am admirat puterea de muncă extraordinară. Ea, la vîrsta la care am cunoscut-o eu, nu mai era o actriţă performantă. Vîrsta nu-i mai permitea acest lucru. Ea, ca om, era un fenomen, pentru că urca pe scenă şi-şi învăţa rolurile, deşi nu mai făcea mari creaţii, nu mai aveai ce să înveţi, din punct de vedere profesional, de la ea. Era însă un om de teatru şi un conducător extraordinar.

„Nu aştept niciodată aplauze la scenă deschisă“

Şi care a fost impactul cu rolurile grave?

Am jucat mai întîi într-o piesă a lui Ostrovski, **Nunta lui Krecinski**. Era vorba de un rol mai degrabă tragicomic şi atunci am început să găsesc calea spre rolurile grave. Consacrarea mea a venit însă cînd am jucat în **Moartea unui comis-voiajor**. L-am jucat pe fiul cel mare, Bif, în viziunea unui regizor căruia nu-i datorez nimic, pentru că habar nu avea ce pune în scenă. E vorba de Dinu Negreanu. Am lucrat însă rolul cu domnul Ciulei. M-am pregătit în particular, cum s-ar spune. Rolul acesta a marcat pentru mine un început de drum nou.

Apostol Bologa a venit mai tîrziu...

Da, la cîţiva ani. **Moartea unui comis-voiajor** a fost prin 1959, la vreo trei ani după ce am terminat Institutul. Iar pentru **Pădurea spînzuraţilor** am filmat în 1964. Filmul a început cu altcineva în rolul lui Bologa. Liviu Ciulei m-a chemat într-o zi la teatru, unde era proaspăt numit director. Am crezut că vrea să-mi spună ceva în legătură cu un rol de teatru. Dar el mi-a vorbit despre faptul că s-a gîndit foarte bine şi că ar vrea să îl joc eu pe Apostol Bologa. Ştiam că e altcineva propus pentru rol şi i-am spus asta, dar el mi-a replicat: „Da, e altcineva, dar e prea tînăr şi prea necopt pentru rol“.

Şi dumneavoastră eraţi foarte tînăr.

Eram totuşi mai în vîrstă cu un an, doi. Şi aveam mai multă experienţă decît respectivul. El, de altfel, a şi renunţat la carieră pînă la urmă. Aşa am ajuns eu să-l joc pe Apostol Bologa, un rol foarte dificil. Dar am lucrat sub directa îndrumare a lui Ciulei şi a ieşit ce a ieşit. Sigur că varianta mea nu este perfectă, pentru că încă nu am ajuns să joc un rol la nivelul perfecţiunii. Întotdeauna există lucruri neacoperite. N-am jucat, cred, niciodată aşa cum aş fi vrut să joc. Sînt lucruri care mă nemulţumesc de fiecare dată. Rolul lui Bologa este foarte puternic, foarte complex, foarte dens din punct de vedere psihologic şi mi-a pus multe probleme.

Spuneaţi că nu vă regăseaţi în rolurile comice. Cînd aţi jucat în registrul grav v-aţi descoperit adevărata vocaţie?

Ba nu, mă regăseam în acele roluri. Le-am folosit ca pe un paravan pentru că îmi venea mai uşor să joc în comedie decît în dramă.

Şi după ce aţi jucat roluri dramatice, aţi jucat altfel şi rolurile comice?

Pentru mine, întotdeauna un rol comic este un rol dramatic. Comedia adevărată este comedia de situaţii, nu cea bufă. Nu mă strîmbam cînd jucam comedie, nu am făcut comedie de genul scoaterii limbii la public ca să rîdă. Eu am jucat în comedii personaje care cred în destinul lor şi care sînt puse în situaţii absurde. De aici venea comicul lor. Nu urmăresc niciodată succesul comic, aplauzele la scenă deschisă, cum se obişnuieşte în general în teatru, din păcate. Teatrul nostru sau, mai bine zis, actorii noştri au împrumutat un obicei urît din arsenalul acesta de circ, de cabotinism, acela de a măsura succesul în aplauzele primite la scenă deschisă. Pentru mine, acest gen de aplauze nu are nici o relevanţă, pentru că rupem convenţia. Şi spectatorul, şi actorul stabilesc, împreună, o convenţie: actorul pe scenă, el, spectatorul, în sală. Credem – şi unii, şi alţii – în ceea ce se întîmplă şi, dacă începem să aplaudăm aşa dintr-o dată, convenţia e destrămată şi ne trădăm pe noi înşine. Şi nu e bine.

Un minimum de bagaj cultural, în cîrca unui talent

Ar mai fi şi alte reproşuri care ar putea fi făcute actorilor de la noi?

Sînt multe reproşuri de făcut. Şi multe le-aş face şi la adresa mea. Dar nu e vina actorilor neapărat, e vina sistemului, atîta timp cît există angajarea pe viaţă care îţi asigură un loc de muncă pînă la pensionare, loc de muncă pentru care nu mai eşti obligat să faci nimic, respectiv să ai întotdeauna o formă bună, să te îngrijeşti de tine ca de un instrument de lucru. Pentru că, în actorie, tu îţi eşti propriul tău instrument. Dar aşa, dacă ştii că leafa creşte în funcţie de vechime şi nu de performanţă... Aici e marea tristeţe.

Dar despre bagajul cultural al actorilor ce părere aveţi?

Sînt foarte puţini aceia care îşi pregătesc singuri acest bagaj, pentru că într-adevăr trebuie să te ocupi tu de asta, căci în şcoală nu se face nimic în acest sens. Profesorii de materii teoretice, care altfel sînt nişte oameni foarte capabili, au o anumită îngăduinţă faţă de actori şi spun: „Dacă are talent, lasă-l să nu-i stricăm media“, ca să poată lua bursă sau mai ştiu eu de ce. Pe vremea mea profesorii erau mai exigenţi, era foarte la începutul pătrunderii comunismului în România şi oamenii mai aveau încă deprinderi capitaliste. Şi de aceea mai ţin minte şi acum ce am învăţat la istoria teatrului. Mai ţin minte şi acum scriitori şi piese ruseşti, pe care le-am citit în şcoală şi care acum sînt total necunoscuţi. Fonvizin, Griboedov şi alţii. Acum, deşi nu mai au de învăţat şi teatrul rus şi sovietic, studenţii habar nu au de nimic. Nu învaţă şi nu citesc deloc. Mi s-a întîmplat să constat cu neplăcută surprindere, cît am fost decan, că nu ştiau nimic sau să văd candidaţi care veneau la concursul de admitere cu poezii cărora nu le cunoşteau nici măcar autorul. Îi întrebam: „Păi, cine a scris poezia asta?“ şi ei îmi spuneau: „Nu ştiu, am găsit-o într-un ziar“. Bineînţeles că trebuie să existe talentul, care nu ţine de cultură, dar acest talent, ca să reziste, are nevoie de cultură. Un minimum de bagaj cultural trebuie să existe în cîrca unui talent.

Nu credeţi că aceşti studenţi de la ATF ar avea nevoie de seminarii axate pe analiza de text, ca să poată avea o altă relaţie cu textele pe care le interpretează?

Sigur că da. Aceste lucruri nu se fac, din păcate, în teatrul nostru. Eu am avut fericirea ca, de curînd, să am o întîlnire cu un regizor tînăr rus, cel care a pus **Unchiul Vanea** şi care mi-a adus aminte de teatrul adevărat. Am lucrat pornind de la analiza textului, a personajelor, de la sondarea psihologică a acestora. A face teatru nu înseamnă numai a memora, a învăţa un text pe dinafară şi a-l spune, ci a căptuşi textul pe care-l interpretezi cu trăiri, cu gînduri şi cu multe alte lucruri din bagajul tău cultural. Regizorul rus de care vă spuneam, Iuri Kordonsky, este unul genial (şi asta nu ţine de naţionalitate). I-am pus pecetea aceasta pe frunte de cînd l-am cunoscut şi sînt sigur că o să facă o carieră formidabilă. La noi s-a uitat cum trebuie să se lucreze la o piesă – regizorii sînt comozi, nu vor să se obosească, să se complice... La ei, totul e bine de la prima lectură, nu vor să piardă vremea cu munca asupra textului.

Actorul şi regizorii lui

Cum v-aţi caracteriza, ca actor, din perspectiva lucrului cu regizorul?

Sînt un actor cam incomod, pentru că cer explicaţii şi asta creează un soi de inconfort. Dar sînt serios, îmi văd de treabă, se poate conta pe mine şi cred că de asta sînt distribuit de regizori.

Aţi avut vreodată o relaţie conflictuală cu vreun regizor?

Cu mai mulţi. Starea conflictuală nu se declanşează din cauza naturii mele cicălitoare, rele şi pornite pe scandal, ci din cauza unor aşteptări înşelate. Sînt unii regizori care nu-mi oferă nimic, mă simt singur, mă simt ca părăsit într-un pustiu şi nu ştiu ce să fac, încotro s-o iau. O piesă e un *puzzle*, lucrurile trebuie să se îmbine, fiecare rol trebuie să creeze relaţii. Or, dacă regizorul nu creează relaţii între personaje, eşti, ca actor, în aer. S-a întîmplat să ajung în multe situaţii conflictuale, mai ales cînd lucram pentru diverse filme. Dar şi acolo am avut norocul să lucrez cu cei mai mari regizori ai filmului românesc. Nu cu cei mai cunoscuţi însă. Sau cel puţin cu unul dintre cei mai cunoscuţi – am evitat, pe cît s-a putut, şi s-a putut, să evit colaborarea cu el.

Este vorba de Sergiu Nicolaescu?

Da.

Fiecare îşi creează propriul lui personaj

Aţi lucrat, în schimb, cu Stere Gulea, la *Morometţii*. A citit atîta lume romanul lui Preda şi fiecare şi-a făcut părerea lui despre Moromete. Dumneavoastră l-aţi creat pe Moromete al dumneavoastră – chiar şi domnul Gulea îmi spunea asta.

Fără discuţie, fiecare cititor îşi creează propriul lui personaj. Aşa şi eu cu Moromete. Eu am avut norocul să joc în multe ecranizări după romane şi m-a ajutat foarte mult faptul că, în felul acesta, am avut la dispoziţie materiale din care să mă documentez şi care să mă facă să înţeleg foarte bine personajul. Dar exista pericolul ca personajul pe care-l „citesc" eu şi căruia îi dau viaţă pe ecran să nu fie conform cu imaginea despre personajul respectiv pe care şi-o face oricare alt cititor, citind cartea. Ei, ăsta-i un risc pe care mi l-am asumat şi, în general, pînă acum, au fost acceptate variantele mele de personaje. În mare măsură. Sigur, mai sînt şi voci care contestă – aşa cum a fost, de exemplu, unul dintre academicienii de astăzi, cu înaltă funcţie, un exeget moromeţian, care a spus că filmul nu ar fi mare lucru.

Eugen Simion?

Da. Dacă era făcut de Sergiu Nicolaescu, ar fi fost, cu siguranţă, bun. Dar, nefiind făcut de Sergiu Nicolaescu, nu e bun.

Oricum, pînă una-alta, Moromete umblă prin lume cu faţa dumneavoastră... Aţi descoperit ceva în plus în legătură cu acest roman, lucrînd la film, ceva ce nu aţi fi putut descoperi citind pur şi simplu cartea?

În primul rînd, lucrul la acest film m-a ajutat pe mine personal să descopăr lumea satului, pe care nu o cunoşteam, stînd întotdeauna la oraş. Nu mi-am cunoscut niciodată nici rudele mele de la ţară. Acestea erau din partea tatălui, pe care l-am pierdut foarte devreme. Noi, lucrînd atîta vreme în satul acela – Talpa din Teleorman –, deveniserăm ai satului. Iar ţăranii se comportau cu noi ca şi cu oricare dintre cei de acolo. Asta a fost fascinant pentru mine, am descoperit o lume cu adevărat emoţionantă.

Roluri secundare

Într-un interviu de mai demult spuneaţi că aţi fi vrut să-l jucaţi pe Hamlet în piesa lui Liviu Ciulei şi că aţi jucat pînă la urmă doar un rol secundar, Regele. Nici în *Unchiul Vanea* nu aţi jucat rolul principal. Cum vă simţiţi în roluri secundare?

Acum, trebuie să spun sincer că trăiesc o stare euforică jucînd un rol, e adevărat, secundar, în **Unchiul Vanea**. Dar n-are importanţă mărimea rolului, ci valoarea lui. Şi rolul Profesorului, pe care-l joc eu, are o mare importanţă, determină totul în piesă. Iuri mi-a propus să-l joc pe Profesor aşa cum n-a mai fost jucat niciodată – sîcîitor, agasant, plictisitor. Şi asta mi s-a părut foarte interesant. Iar eu am lucrat cu el ca şi cînd aş fi fost un student, nu am zis: „Stai, domnule, puţin, eu sînt actor cu experienţă, joc de 45 de ani, lasă că ştiu eu cum să fac, nu mă-nveţi tu pe mine!". Nu. Am ascultat şi am încercat să execut cît mai bine tot ce mi-a cerut el. Şi sînt foarte fericit. Sînt foarte fericit cînd mi se cere ceva anume şi nefericit atunci cînd mi se zice: „Lasă că te descurci tu...".

Nu vă consideraţi, după cîte văd, o vedetă.

Nu, ferească Dumnezeu! Nici vedetă, nici mare actor. Să fiu un mare actor este un lucru către care aspir.

„Am fost profund înşelat şi asta nu admit"

Nu ştiu dacă o să acceptaţi şi altă dată să mai fac un interviu cu dumneavoastră, aşa că profit acum de ocazie să vă reamintesc gestul dumneavoastră de la televiziune...

23 decembrie 1989.

23 decembrie 1989?... Nu ştiu de ce, dar mi se părea mult mai apropiat în timp...

Pentru că e mereu de actualitate.

Cum vă situaţi faţă de gestul de atunci?

Mă situez pe aceeaşi poziţie. Nu pot să-i accept pe oamenii care au mîncat rahat atîta vreme, adică să-i văd mîncînd rahat, în continuare, cu aceeaşi poftă. Nu pot să-i văd din nou tot pe ăştia. Nu au nimic să mă înveţe cei pe care i-am renegat şi îi reneg de atîta vreme. Tot ei vor să ne-nveţe acuma nu ştiu ce?... Dar mă enervez acum şi nu e bine... Mai mult, din păcate, cei în care am crezut m-au cam obligat să folosesc şi eu hîrtia igienică. Acum nu mai cred în ei. I-am susţinut şi am fost profund înşelat şi asta nu admit. N-au făcut decît ceea ce au făcut şi cei de dinaintea lor, şi ce fac şi cei de-acum. Asta se înţelege la noi prin a face politică: a ajunge om politic înseamnă a te căpătui. Pentru mine, a face politică înseamnă cu totul şi cu totul altceva.

Aţi mai vedea o altă soluţie la ora asta, cînd e nevoie de hîrtie pentru fiecare?

Nu mă mai interesează. Am ajuns atît de aproape de sfîrşitul vieţii, încît nu mai are rost... Am un băiat care e destul de mare şi care o să trebuiască să-şi aranjeze viaţa cum o putea mai bine – eu nu mai am ce să fac pentru el, pentru că nu mai e nimic de făcut, în ceea ce mă priveşte.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Numărătoarea inversă

Zăpada (99)

Mă dusesem la culcare devreme în seara aia de iarnă şi adormisem destul de repede. Era frig în casă şi peste plapumă mama îmi pusese un covor de iută. Locuiam în casa din care aveam să ne mutăm în doar cîteva luni, casa „părintească" pe care o uram şi pe care vroiam să o demolez cu mîna mea, deşi, ca fiecare dintre noi, învăţasem pe de rost toate craclurile care străbăteau vernilul tavanului. Era o casă veche, cu o istorie măruntă din care nu cunoşteam decît fragmente, iar restul mai mult îl ghiceam din puţinele cuvinte pe care mama le schimba cu tata din cînd în cînd pe tema asta. Era o casă cu o curte lungă şi cu buda departe, cu acoperiş de tablă şi cu un oblon la uşă care mi-era străin pentru că nu era închis decît atunci cînd plecam cu toţii de acasă, iar noi nu plecam niciodată cu toţii de acasă... Dar nu despre asta vroiam să vă povestesc... M-am trezit în noaptea aceea şi, cu ochii mici încă, am tras pe mine o bluză de trening şi am deschis uşa să ies în curte. Şi atunci am rămas nemişcat. Toată curtea era acoperită de zăpadă, vişinii cu crenguţele subţiri, gardul, acoperişul casei vecine, strada, totul era scăldat într-o lumină roşie, puternică şi uluitoare ca orice miracol. O lumină care mi-a golit mintea aşa cum, mulţi ani mai tîrziu, doar cuvintele unei femei au putut să o facă. Iubirea e ca zăpada: nu are capăt. De aceea să accepţi sfîrşitul nu e o dovadă de înţelepciune. Înţelepciune este să crezi în tine, să te ridici şi să-i spui femeii din faţa ta: „Nu există sfîrşit". Şi să rămîi pentru un nou început. În noaptea aceea, a durat pînă am înţeles că vreun lucrător dement de la primărie pusese un bec colorat pe stîlpul de iluminat din faţa porţii noastre. Cu un gest, omul care se căţăra pe stîlpi ca să-şi cîştige pîinea aruncase strada în aer şi, o dată cu ea, lumea-aşa-cum-o-ştiam-eu. Acum, cînd mă gîndesc, nu pot să îmi dau seama cum am reuşit să mă întorc în casă şi să mă culc la loc, cum am reuşit să adorm aşa de uşor după o spaimă atît de mare, după spaima de zăpada neatinsă şi roşie. Sau poate că spaima de-abia acum o simt şi o înţeleg...

Cristian MUNTEANU

Galeria Nouă, expoziţia a doua

Foto Documente – 11 tineri artişti în *Balkon*

Foto Documente, expoziţie al cărei vernisaj va avea loc miercuri 31 octombrie, ora 18.00, la Galeria Nouă, prezintă publicului românesc 11 tineri artişti care se exprimă prin fotografie.

Asociat cu lansarea numărului 8 din **Balkon**, revistă de artă contemporană editată la Cluj, evenimentul intenţionează să atragă atenţia asupra unor nume din arta contemporană românească, afirmate deja printr-o efervescentă activitate atît în ţară, cît mai ales pe scena artistică internaţională. Galeria Nouă vrea să le ofere un semn acestor tineri că şi cineva din România crede şi investeşte în ei şi, în acelaşi timp, să-i ofere publicului ocazia să-i cunoască mai bine, să le vadă lucrările în expoziţie şi în prezentarea lor pe care revista **Balkon** o găzduieşte cu generozitate în paginile numărului 8.

Ştefan Cosma

Expoziţia **Foto Documente – 11 tineri artişti în Balkon** abordează capacitatea fotografiei de a se constitui într-o mărturie despre o anumită perioadă, despre un eveniment sau o stare de lucruri şi de a fi acceptată, în acelaşi timp, ca obiect artistic. Acesta a fost dintotdeauna un subiect controversat şi aşa a rămas încă în contextul românesc, unde percepţia fotografiei-obiect de artă este însoţită de confuzie şi unde fotografia este considerată încă *new media*.

Există unele subiecte cu un potenţial artistic mai mare decît al altora? Există o graniţă clară între fotografia documentară şi cea de artă? Mai poate constitui fotografia astăzi, în zorii erei digitale, o mărturie asupra realităţii?

La astfel de întrebări, precum şi la multe altele răspund prin propriile lor întrebări şi frămîntări: Mircea Cantor, Ştefan Cosma, Alexandra Croitoru, Aurora Dediu, Zoltan Kovacs, Nicu Ilfoveanu, Vlad Nancă, Ioana Nemeş, Gabi Vanga, Cosmin Grădinaru, Daniel Knorr.

Revista **Balkon** îi prezintă pe cei 11 fotografi în cadrul rubricii **Balcon**. Fotografia şi *statement*-ul fiecăruia vor funcţiona ca un mijloc de contact pentru artişti, curatori, colecţionari, manageri culturali şi public, precum şi ca un material de promovare a participanţilor prin trimiterea revistei la centre de artă şi muzee de artă contemporană europene.

Pentru cei interesaţi de fotografie, numărul 8 al **Balkonului** aduce informaţii preţioase: articole, eseuri, interviuri cu personalităţi internaţionale (filozofi, teoreticieni ai artei şi media, artişti etc.) implicate în dezbaterea fenomenului fotografic şi a implicaţiilor acestuia în lumea contemporană: Vilem Flusser, Miklos Peternak, Andreas Müller-Pohle, Iosif Kiraly, Jean Baudrillard.

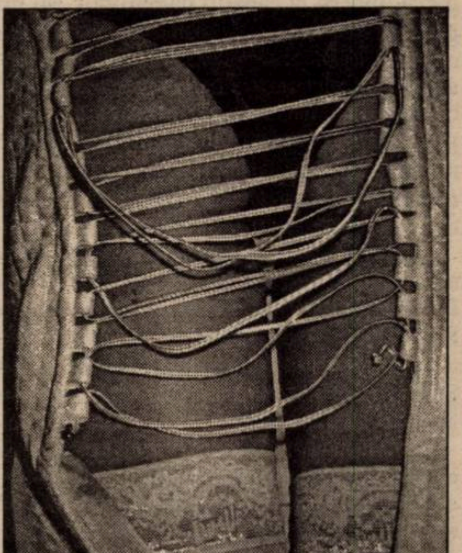

Alexandra Croitoru

Teatru

Unchiul Vanea la Palermo

LUMINIȚA VOINA RĂUȚ

Zburăm cu Alitalia spre Palermo şi la Milano avem parte de o aterizare ratată. Mare şi stîncă ne întîmpină pe aeroportul sicilian. Climă umedă, greu de suportat cînd respiri, cînd te mişti, noapte deja cînd ajungem la Hotel Posta, străzi înguste, multă mizerie, lenjerie şi cearşafuri atîrnînd, în fine, ajungem la ţinta noastră.

Teatrul „Garibaldi" din Palermo oferă publicului palermitan şi de pretutindeni o surpriză de proporţii: este un teatru în ruină, cu loje impracticabile, cu cabine improvizate, cu scînduri pentru spectatori, ce numără abia 130 de locuri. Un teatru ivit într-un cartier „popular", cu infracţionalitate crescută, care a fost descoperit şi valorificat pe la începutul anilor '90 de doi oameni: directorul Matteo Bavera şi regizorul Carlo Cecchi.

© Tudor Predescu

Horaţiu Mălăele
în *Unchiul Vanea*

Timp de cinci săptămîni, între 14 septembrie şi 18 octombrie, acest teatru a găzduit cea de-a 10-a ediţie a Festivalului Uniunii Teatrelor din Europa, invitînd trupe prestigioase din Budapesta, Cracovia, Barcelona, Helsinki, St. Petersburg, Roma, Paris.

Bucureştiul, reprezentat prin Teatrul „Bulandra", unicul teatru al României membru al UTE, a venit la Palermo cu spectacolul **Unchiul Vanea** de A.P. Cehov, în regia tînărului rus Iuri Kordonsky, scenografia fiind semnată de compatrioata sa Elena Dmitrakova.

La sosire fuseserăm informaţi că, neoficial, trupa Teatrului „Katona", prezentă în festival cu un text după Heinrich von Kleist, în regia lui Arpad Schilling, **Inamicul public**, se situa pe primul loc, jocul alert al actorilor impresionînd publicul italian. Celălalt Cehov, **Pescăruşul** maestrului Lev Dodin de la Malîi Teatr din St. Petersburg, fusese oarecum sub aşteptări, actorii jucînd bine, dar nu se repetase suficient, se pare.

A urmat o conferinţă de presă. S-a vorbit cu căldură despre întîlnirea cu tînărul Kordonsky, cel care s-a apropiat cu teamă de Cehov, montîndu-l pentru prima oară, cel care şi-a alcătuit cu atenţie distribuţia, fiindu-i greu să aleagă între atîţia actori profesionişti, în fine, cel care a descoperit, împreună cu actorii români, sensuri noi într-un text atît de clasic. Un ziarist a pus întrebarea: „Cum aţi atrage publicul din Palermo, prezentînd spectacolul vostru cu o singură frază?". Răspunsul a venit prompt: „Acest **Unchi Vanea** iese din tipare, totul e insolit şi viu, o să vedeţi *altceva*, deci veniţi!", a zis Horaţiu Mălăele.

Kordonsky n-a putut veni la Palermo, dar actorii Victor Rebengiuc, Horaţiu Mălăele, Mariana Mihuţ, Irina Petrescu, Andreea Bibiri, Ana Ioana Macaria, Anca Sigartău, Cornel Scripcaru, Ionel Mihăilescu, Şerban Pavlu l-au simţit în permanenţă prin preajmă; jocul lor nuanţat, comic şi tragic, unitar ca valoare, a oferit, două seri la rînd, o adevărată lecţie de teatru. Chiar dacă urma Teatrul Odeon din Paris, **Unchiul Vanea** a fost unanim apreciat ca fiind cel mai valoros spectacol din festival, aspirînd la premiul instituit o dată cu această ediţie.

Directorul Uniunii Teatrelor din Europa, domnul Eli Malka, nu văzuse spectacolul şi totuşi îl invitase la festival. De ce o făcuse? Mizase pe talentul regizorului şi pe forţa trupei române şi nu s-a înşelat: discipolul şi-a întrecut maestrul. După Palermo, spunea Eli Malka la sfîrşitul reprezentaţiilor, acest Cehov va fi prezent la multe festivaluri: cît de curînd la St. Petersburg, în Ciudad de Mexico, poate la Avignon.

Teatrul „Bulandra" şi-a confirmat încă o dată valoarea. Şi nu numai atît: iniţiativa de a crea **Proiectul Europa** – ce vizează colaborarea actorilor români cu regizori şi scenografi străini – s-a dovedit deopotrivă benefică şi generoasă. Aşa cum generoase au fost şi cele două seri neobişnuite pentru locuitorii oraşului Palermo. După o primă reprezentaţie, cu numeroase chemări la rampă, spectatorii au revenit a doua zi în număr mare, au uitat căldura sufocantă, ritmul nebunesc în care trăiesc, marşurile pentru pace, drumurile la biserică unde se roagă pentru victimele făcute de Mafie. Palermitanii au venit pe străduţele întunecate, şi-au parcat motocicletele, şi-au găsit cuminţi locurile pe scîndurile incomode şi au aşteptat: din întuneric se ivea un foişor cald luminat, despărţit de lume prin două punţi, cu samovarul cu cărbuni, cu vodka, cu Rahmaninov. **Unchiul Vanea** începea...

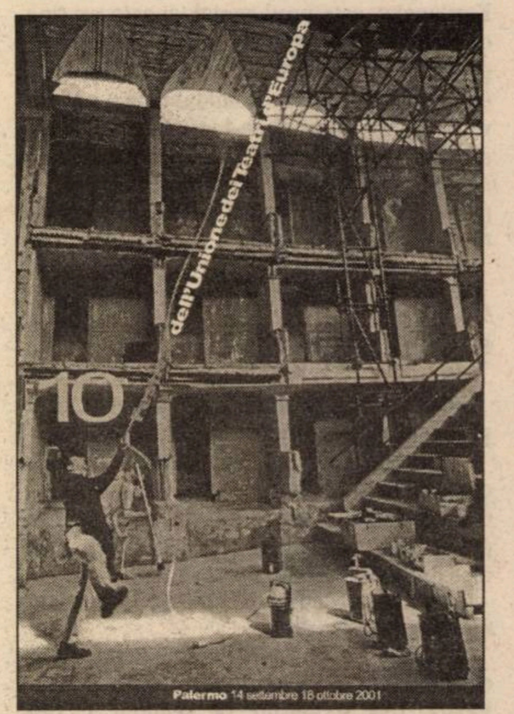
dell'Unione dei Teatri d'Europa
10
Palermo 14 settembre 18 ottobre 2001

Luminiţa VOINA RĂUŢ este secretar literar al Teatrului „Bulandra".

Prin porturile Dunării...

GABRIELA RIEGLER

Timp de două zile, mai precis pe 17 şi 18 octombrie, la Tulcea a avut loc – în organizarea Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional, a Consiliului Judeţean şi a Centrului Artistic din localitate – manifestarea cu titlul **Zilele teatrului**. Într-un oraş lipsit de instituţii de spectacole (abia acum trei ani înfiinţîndu-se un teatru profesionist, „Urmuz"), dar cu tradiţie în ceea ce priveşte teatrul – dacă l-aş numi *de amatori* aş greşi, din cauza sensului, mai degrabă peiorativ, al cuvîntului, căpătat în timp – să-l numim, deci, comunitar, făcut şi susţinut (şi în prezent) de unul-doi oameni (printre care la loc de frunte se află Nelu Serghei, coordonatorul trupei „Altar"), benevol împărtăşind din secretele Thaliei liceenilor care poate vor ajunge să practice această meserie, în acest oraş, spuneam, vizita unei companii profesioniste ce şi-a reintrat repede în ritm (şi în performanţe), după o pauză de aproape doi ani, nu poate fi decît benefică, interesantă, incitantă.

Iar pentru Teatrul „Andrei Mureşanu" din Sfîntu Gheorghe (de Covasna şi nu de Deltă, cum unii şi-au închipuit), căci despre el este vorba, nu poate fi decît un insolit turneu, cu atît mai spectaculos cu cît punctul terminus al acestuia avea să fie Sulina, prin invitaţia lui Paul Nour, directorul Casei de Cultură din oraşul de la gura Dunării.

Mă întreb cîte teatre din ţară s-au gîndit măcar la acest colţ uitat de lume, aflat parcă undeva la capătul pămîntului. Nu mai zic că nu cred să-i fi trecut cuiva prin gînd că ar putea duce acolo unul-două spectacole. E drept, condiţiile nu sînt dintre cele mai atrăgătoare din punctul de vedere al dotării tehnice a sălii. Şi totuşi, există un spaţiu de 50 de locuri, în cadrul Casei de Cultură. Acolo, ca şi la biblioteca din oraş, oameni cu drag de cultură organizează pentru tineri, care reprezintă o pătrime din populaţia Sulinei – ce atingea cîndva cifra de cîteva zeci de mii de locuitori (dar asta cu mai bine de 50 de ani înainte ca Jean Bart să scrie al său **Europolis**) şi care acum numără doar aproximativ patru mii de suflete –, seri de poezie ori cenacluri literare la care sînt invitaţi scriitori ai momentului.

Aşadar, tocmai ineditul, exotismul locurilor prin care poate trece o trupă contează aici, căci despre cele patru spectacole propuse am scris deja în articolele anterioare; **Desenul cu linia dură**, eseul teatral-poematic după textele poeţilor Pavel Şuşară şi Simona Tache, **One Mim Show**-ul lui George Ciolpan, apoi spectacolul său de pantomimă destinat copiilor, dar şi **M.M.**-ul lui Szabo K. Istvan după textul tulceanului Ştefan Caraman au beneficiat de rînduri separate, în urma festivalurilor ori a turneelor la care au participat.

Singura montare ce nu a putut fi prezentată (din motive tehnice evidente, dar şi din cauza temei deloc comode a spectacolului) şi la Sulina a fost **M.M.** La Tulcea, însă, s-a bucurat de o sală arhiplină şi de o primire deloc crispată din partea publicului, aşa cum s-a întîmplat şi la Oradea, cu ceva timp în urmă, în cadrul **Săptămînii Teatrului Scurt**.

Zilele tulcene ale teatrului au mai inclus un colocviu pe tema alterităţii în teatru, moderat de criticul de teatru Doru Mareş, directorul Teatrului „Andrei Mureşanu", şi alte trei producţii ale teatrelor „Urmuz" şi „Ifigenia" (acesta din urmă al Liceului de Artă) şi grupului de teatru „Altar".

Doctorul Faust al lui Hitler

WILLIAM TOTOK

La Schlossparktheater din Berlin a avut loc, duminică 21 octombrie, premiera mondială a unei noi piese de teatru semnate de cunoscutul dramaturg german Rolf Hochhuth. Sub titlul **Doctorul Faust al lui Hitler**, autorul a tematizat viaţa şi opera omului de ştiinţă, originar din România, Hermann Oberth (n. la Sibiu, în 1894 – m. la Nürnberg, în 1989). Considerat „părinte" al rachetei spaţiale şi al astronauticii, Oberth a realizat cele mai importante proiecte ştiinţifice în perioada nazismului. Deşi a fost sprijinit de regimul hitlerist în vederea realizării construirii primelor rachete balistice, Hermann Oberth n-a avut mustrări de conştiinţă.

Piesa montată de regizorul Marcello de Nardo accentuează problema responsabilităţii omului de ştiinţă într-o dictatură, dar evidenţiază, în acelaşi timp, şi posibilitatea omului genial, orbit de orgolii şi aspiraţii personale, de a se distanţa critic de propriile erori comise. Urmînd textul dramei lui Hochhuth, regizorul se axează pe trei momente cruciale din viaţa lui Oberth, interpretat, ca tînăr, de Jens Ole Schmieder şi, ca vîrstnic, de Hermann Treusch. Încă din timpul primului război mondial tînărul Oberth vrea cu orice preţ să-şi realizeze proiectele ambiţioase, apelînd – fără succes – la sprijinul autorităţilor militare. De-abia naziştii îi oferă sprijinul – aproape total –, sperînd ca armele ucigaşe realizate după proiectele tehnice ale lui Oberth şi ale altor fizicieni să le asigure victoria. Soţia lui Oberth, Mathilda – interpretată de Kristina Bangert (tînără) şi de Christine Wodetzky (în vîrstă) – întîmpină activitatea soţului său cu mari rezerve. Motorul dramatic al piesei lui Hochhuth este tocmai această tensiune existentă între cele două personaje, foarte diferite ca structură umană, şi totuşi apropiate datorită legăturilor puternice de dragoste. Pe această confruntare permanentă între pragmatica Mathilde şi vizionarul genial Hermann Oberth, care din motive egoiste încheie pactul faustic cu diavolul nazist, a mizat şi regia. Dezamăgirea omului de ştiinţă, care-şi dă seama, după ce primii oameni ajung pe Lună, că a fost instrumentalizat de forţe politice este o actualizare oarecum forţată, prin care piesa ia o întorsătură politizantă.

Acest Faust modern al lui Hochhuth, inspirat din viaţa şi opera unui om de ştiinţă născut în România, este un Faust al „raţiunii instrumentalizate", curăţat de utopii ireale, dar îmbibat de proiecte fantastice.

Berlin

Film

Avanpremieră: Festivalul filmului britanic

MIHAI CHIRILOV

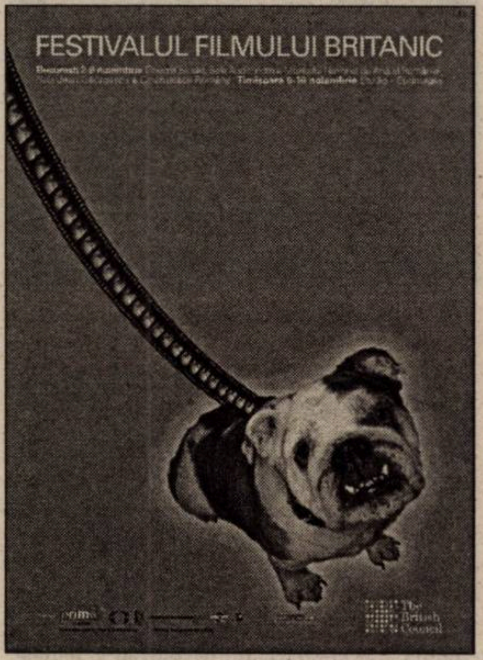

Noutatea acestei ediţii, a şasea, programată între 2 şi 9 noiembrie, o reprezintă cantitatea impresionantă şi varietatea de titluri (peste 20 de lungmetraje, plus scurtmetraje şi videoclipuri muzicale) pe care le-am putut obţine – fapt care ne apropie relativ de ceea ce se înţelege, îndeobşte, prin noţiunea de festival. Acestea au fost grupate în cinci secţiuni principale: o panoramă a producţiei recente de film britanic, o selecţie a celor mai bune titluri din anii '90 (rareori sau deloc văzute pe micile & marile noastre ecrane), o altă selecţie – retro – de titluri „vechi", la fel de rare şi inexistente în arhiva noastră de film, un minimedalion regizoral şi, nu în ultimul rînd, un program realizat în parteneriat cu distribuitorii de film din România: GlobCom Media, Independenţa Film, InterComFilm şi Ro-Image 2000. Le mulţumesc încă o dată pentru că au fost de acord să prezinte, în premieră şi avanpremieră, titluri ce vor fi distribuite pe ecranele noastre în următoarele luni. La toate acestea se adaugă o selecţie de scurtmetraje, una de videoclipuri regizate de autori britanici (o premieră în materie, *courtesy of* Transglobal Media) şi un film-surpriză care nu figurează în acest catalog şi despre care nu veţi şti nimic înainte de a intra în sala de cinematograf. Proiecţiile vor avea loc în trei săli din Bucureşti şi, nu de puţine ori, se vor suprapune. Dar, vorba cuiva, „în nici un festival din lume nu poţi vedea tot".

Oaspetele din acest an este unul cu totul special: David Robinson – critic şi istoric de film de reputaţie internaţională. Cinefilii îl cunosc din textele sale publicate în **Sight and Sound**. El va inaugura cea de-a şasea ediţie a **Festivalului filmului britanic** şi va prezenta, printre altele, **Richard III**, **It Happened Here**, **Secrets and Lies** şi **Peeping Tom** (la Cinema Studio, Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă şi Cinemateca Eforie). Recomandări:

Lungmetraje

The Fallen Idol (1948), regia: Carol Reed; scenariul: Graham Greene, după o povestire proprie, **The Basement Room**; cu: Ralph Richardson, Michelle Morgan, Bobby Henrey, Sonia Dresdel, Jack Hawkins. Un copil de 8 ani, lăsat de părinţi în grija unui valet pe care-l idolatrizează, asistă la ceea ce pare a fi o crimă comisă de acesta din urmă. *Premiul BAFTA pentru cel mai bun film britanic şi Marele Premiu la Festivalul de la Veneţia, 1948.*

Această primă colaborare dintre scriitorul Graham Greene (adaptîndu-şi aici povestirea **Odaia de la subsol**) şi regizorul Carol Reed nu are anvergura, bogăţia vizuală şi panaşul reîntîlnirii lor din anul următor, în **Al treilea om**, dar, în felul său mai discret şi la dimensiunile sale (e practic o operă „de cameră"), este un film la fel de sclipitor: deopotrivă un *thriller* ingenios şi un studiu subtil al ciocnirii dintre copil şi tainele, patimile, trădările adulţilor. (Andrei Gorzo, 2001)

The Filth and the Fury (2000), regia: Julien Temple; cu: The Sex Pistols, Malcolm McLaren, Nancy Spungen. The Sex Pistols au avut o viaţă scurtă (numai 26 de luni), o reputaţie proastă, au înregistrat un singur album şi, totuşi, au schimbat definitiv faţa muzicii. Portretul intim, ireverenţios şi şocant al uneia dintre cele mai influente trupe rock din toate timpurile.

În Anglia postbelică, nimeni nu a egalat gustul pentru provocare al celor de la Sex Pistols. Nimeni n-a mers mai departe decît au făcut-o ei. Nimeni n-a avut curajul lor. Ei i-au convins pe oameni că nu trebuie să te lansezi în solouri de 20 de minute de percuţie pentru a spune ceva care chiar merită ascultat. După ei, întreaga mişcare punk a fost jalnică şi conformistă. Mulţi dintre cei care au văzut **The Filth and the Fury** au avut la final ochii în lacrimi – e ultimul lucru pe care l-ai putea aştepta de la un film despre Sex Pistols. Or, tocmai asta e extraordinar, pentru că ei au fost întotdeauna imprevizibili. Asta era forţa lor. (Julien Temple, 1999)

It Happened Here (1966), regia şi scenariul: Kevin Brownlow şi Andrew Mollo; cu: Sebastian Shaw, Pauline Murray, Fiona Leland, Honor Fehrson. O ipoteză-vertij: ce s-ar fi întîmplat dacă Anglia ar fi fost cucerită de nazişti...

Personajul principal este o englezoaică obişnuită, stilul guvernantă, care se înrolează de bunăvoie într-un fel de „Armata salvării" cu cămăşi negre, după ce cîţiva apropiaţi ai săi au fost ciuruiţi de gloanţele partizanilor stîngişti. Geniul celor doi realizatori este de a fi filmat totul ca un documentar, cu o cameră adesea în mişcare şi cu cîteva momente antologice (uciderea fulgerătoare a celor apropiaţi, exerciţiile paramilitare, finalul ameninţător-ambiguu) care aşază filmul pe un raft al rarităţilor ce trebuie văzute cu orice preţ. (Re)vederea acestei ficţiuni tulburătoare despre ce înseamnă, într-adevăr, viraj spre fascism – golirea conştiinţelor, inocularea implacabilă, rigidităţile dogmatice împotriva cărora nu ai cum să lupţi, vulgaritatea doctrinară şi violenţa pură şi dură – are un efect năucitor. (Alex. Leo Şerban, **Observator cultural**, 2000)

Sexy Beast (2000), regia: Jonathan Glazer; scenariul: Louis Mellis, David Scinto; cu: Ray Winstone, Ben Kingsley, Ian McShane, Amanda Redman, James Fox. Un gangster retras din activitate e smuls din existenţa idilică pe care o duce într-o vilă din Spania, alături de soţia sa, şi e chemat la Londra pentru o ultimă lovitură.

Sexy Beast e mai multe lucruri la un loc, unele dintre ele aparent incompatibile. E un *thriller* cu gangsteri, un film suprarealist şi o poveste de dragoste. E un spectacol vizual, cochet şi cu glanţ, dublat de o sensibilitate comună rock'n'roll-ului, şi-ţi procură, în acelaşi timp, o experienţă lingvistică solidă, care are rădăcini în teatrul britanic. Filmul britanic se zbate de cîţiva ani în căutarea unei noi identităţi, între toane provinciale ca **The Full Monty** sau **Billy Elliot**, realismul brut al lui Mike Leigh sau Ken Loach şi tarantinoismele semiasimilate de Guy Ricthie. **Sexy Beast** e primul film după **Trainspotting** care sintetizează toate aceste influenţe în ceva cu totul aparte. Călcînd pe urmele lui Spike Jonze şi-al său **Being John Malkovich**, Glazer, reputat autor de videoclipuri pentru Radiohead şi Blur, a ales un scenariu concentrat pe personaje şi dialoguri. (Andrew O'Hehir, **salon.com**, 2001)

Under the Skin (1997), regia şi scenariul: Carine Adler; cu: Samantha Morton, Claire Rushbrook, Rita Tushingham, Mark Womack, Stuart Townsend. Două surori (Iris şi Rose) reacţionează fiecare în felul ei la durerea provocată de moartea mamei lor, a cărei afecţiune şi-o disputau. Iris, cea mai tînără, găseşte refugiu în sexul de ocazie. *Cel mai bun film britanic la Festivalul de la Edinburgh, 1997.*

Pe lîngă complexitatea celor două personaje feminine, celălalt element important al filmului e imaginea, vădit inspirată de stilul hongkonghezului Wong Kar-wai. **Under the Skin** a stîrnit panica inclusiv în rîndul avocaţilor companiei care l-a produs, Channel 4. De aceea, ultimul cuvînt ar trebui să-i aparţină regizoarei: „Sînt un autor, înainte de toate, şi ştiu că, într-un fel, orice lucru discutabil poate face bine unui film. Dar dacă cineva numeşte asta porno, chiar mă supăr. Fiecare film e făcut să stîrnească interpretări distincte. În cazul de faţă, cred că trei sînt posibilele reacţii: unii se vor identifica cu el, alţii vor fi foarte supăraţi şi mai sînt cei care nu vor şti cum să-l ia. E un film excitant şi, în acelaşi timp, depresiv. Am vrut să arăt acea reacţie de tipul: *Ah, a fost cea mai bună partidă de sex din viaţa mea!* şi depresia care urmează. Curată nebunie". (Catalogul de filme britanice al British Council)

The War Zone (Marea Britanie-Italia, 1999), regia: Tim Roth; scenariul: Alexander Stuart, după romanul său omonim; cu: Ray Winstone, Tilda Swinton, Lara Belmont, Freddie Cunliffe, Colin Farrell. Într-o familie nici prea sărmană, nici prea bogată şi aparent fericită, un tînăr de 15 ani descoperă relaţia secretă dintre sora lui de 16 ani şi tatăl lor.

Incestul nu e un subiect pe care filmele să-l evite, dar în majoritatea dintre ele personajele sînt simplist reduse la statutul de monştri şi victime. Se ştie că cei care comit agresiuni asupra copiilor au fost, la rîndul lor, agresaţi în copilărie, dar puţine sînt filmele care reflectă felul în care această traumă se manifestă în situaţii reale. Aici, tatăl e un personaj şi bun, şi rău din cauza unei asemenea traume din copilărie. E cineva care şi-a propus, în repetate rînduri, să fie diferit de propriul său tată, să fie un tată bun, cald şi iubitor; şi chiar aşa şi e, cu excepţia acelor momente în care nu e. Cînd, în cele din urmă, e acuzat, el explodează de mînie – e mînia tatălui care a devenit şi, totodată, mînia copilului care a fost. Într-un mod deloc surprinzător, **The War Zone** emoţionează publicul mai puternic decît o poveste morală. Nu mi-l imaginez făcut de altcineva decît Tim Roth, chiar dacă, în timpul proiecţiei, nume ca Bergman sau Ken Loach mi-au trecut prin minte. (Roger Ebert, **Chicago Sun-Times**, 2000)

Under the Skin

Scurtmetraje

Street of Crocodiles, regia: Quay Brothers. Punere în imagini – animate – a povestirii omonime, scrisă de Bruno Schulz şi apărută în volumul **Manechinele**.

Lumea fraţilor britanici Quay (Timothy & Stephen) e în totalitate o construcţie livrescă – amestec de Lewis Carroll, Kafka şi Bruno Schulz, pe care îi „recondiţionează"/animează cu ajutorul păpuşilor, al obiectelor abandonate (deşeuri asemănătoare celor adunate de Agnès Varda în **Les glaneurs et la glaneuse**) şi al unor scenografii suprarealiste; scurtmetrajele lor sînt tot atîtea capodopere ezoterice, clipuri absurd-delirante în care stranietatea *story*-urilor este nimic pe lîngă concreteţea violent-fantastică a acestor *boîtes à images-et-musiques* părînd instalaţiile unor artişti conceptualişti ce şi-au propus să deconstruiască MTV-ul. (Alex. Leo Şerban, **Dilema**, 2001)

Videoclipuri

Out of Control e o colaborare între Bernard Sumner (New Order) şi Chemical Brothers, de pe albumul **Surrender**. Cei doi fraţi „chimici" sînt faimoşi pentru videoclipurile lor demente; acesta însă, regizat de W.I.Z., are ceva mai multă substanţă. E vorba despre un clip în clip, mai exact un clip deghizat într-o reclamă la o băutură răcoritoare şi cu final neaşteptat. Reclama, vicleană, recuperează spiritul insurecţionist şi anticonsumist al noii generaţii: o revoltă cubaneză cu un Che Guevara feminin transpirat şi foarte sexy se dovedeşte a fi un îndemn la a gîndi liber şi, deci, la a îngurgita un lichid numit „Viva Cola". Această strategie – sugerează clipul – se poate întoarce împotriva făcătorilor de publicitate. În final, vedem că reclama e difuzată pe ecranele multiple ale unui magazin de echipamente electronice şi că realitatea imită ficţiunea: afară, într-o atmosferă mult mai puţin colorată, o furioasă demonstraţie antiglobalizare vandalizează magazinele şi distruge *logo*-ul băuturii. (Anca Grădinariu, 2001)

Sexy Beast

Arte vizuale

Istoria (prescurtată a) unei expoziţii

RALUCA OLGA DUMITRU

Raportarea la spaţiu este esenţială pentru artişti. Cînd nu este vorba de spaţiul de expunere, în speţă galeria, intră în ecuaţie cel al creaţiei. În cazul de faţă, al expoziţiei de sculptură şi pictură de la Galeria Apollo din Bucureşti (vernisată pe 22 octombrie), lucrările s-au „născut“ la Sîngeorz-Băi, în cadrul unei întîlniri creative a celor opt artişti expozanţi: Mihai Chiuaru, Maxim Dumitraş, Marcel Lupşe, Laurenţiu Mogoşanu, Teodor Moraru, Paul Neagu, Oana Sfetcu şi Ion Văsîi. Autorii şi-au propus atunci, pe lîngă realizarea lucrărilor, şi o „confruntare“ într-un cadru oficial, pe simeze, pentru a materializa intenţia iniţială. Titlul expoziţiei pare destul de sec, ţinînd cont de premisele ei. Nu indică istoria expoziţiei, nici faptul că artiştii provin din trei oraşe pe care le leagă doar coincidenţa unei iniţiale, Bistriţa, Bacău şi Bucureşti, şi nici nu explică împrejurările care i-au adus împreună. Un singur artist, Paul Neagu, nu intră în traseul geografic amintit. Excepţia însă, ca de obicei, confirmă regula: cele două desene ale artistului, care acum activează în capitala Angliei, provin dintr-o colecţie particulară din Bistriţa.

Expoziţiei de la Galeria Apollo îi lipseşte liantul unei tematici comune, dar în ciuda acestui fapt, sau poate tocmai de aceea, ea cîştigă prin unitatea viziunii plastice. Din acest ambient, calm în aparenţă, plăcut în fapt, se conturează foarte precis elementele definitorii ale personalităţii fiecărui artist în parte, acelea care le caracterizează stilul şi îi fac uşor de identificat. Nota comună este abordarea zonei simbolice a figurativului. Direcţiile merg de la sintetizarea extremă a formei şi a expresiei (Paul Neagu) la figurativul abstract (Teodor Moraru, într-o oarecare măsură şi Oana Sfetcu), la figurativul cu nuanţe ludice şi onirice (Ion Văsîi, Mihai Chiuaru), pînă la simbolismul religios (Marcel Lupşe, Laurenţiu Mogoşanu) sau la cel de inspiraţie populară (Maxim Dumitraş), dar planurile se întrepătrund şi se impune să privim cu atenţie lucrările fiecărui artist în parte.

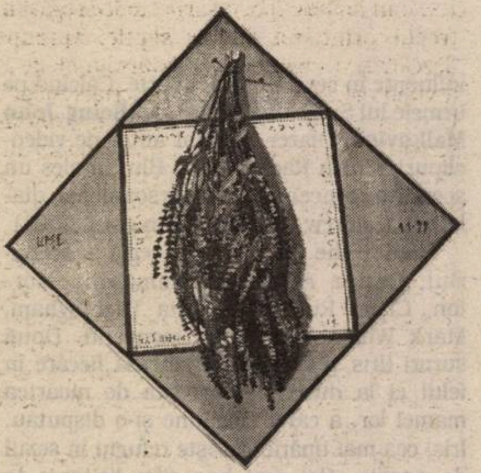

Marcel Lupşe – ulei pe pînză

Personaje fantastice, coborînd din vise, străbat pînzele lui Ion Văsîi (Bacău). Neliniştite sau indiferente, abia sugerate sau făcîndu-şi simţită prezenţa, ele populează un mediu cu elemente recognoscibile (interioare, inventar casnic), schiţînd o atmosferă stranie prin acest contrast. Ion Văsîi jonglează cu forma şi dimensiunile pînzelor, creează tripticuri sau frize prin alăturarea mai multor lucrări, recompune imagini prin colarea unor materiale neconvenţionale integrate ansamblului pictural. În aceeaşi arie stilistică pot fi incluse şi lucrările lui Mihai Chiuaru (Bacău), cu cîteva diferenţieri. Compoziţiile sînt mai fragmentate şi mai incisive, figura umană se recompune din fragmente disparate sau este conturată cu penelul peste ansamblul de materiale colate, apărînd aici ironia, chiar cinismul. Artistul face apel şi la elemente ale propriei sale biografii, folosindu-şi chipul în compoziţii străbătute de fiorul dramatic sau de autoironie. Oana Sfetcu (Bucureşti) clădeşte imaginea prin forme geometrizate, ce tind spre abstractizarea figurii umane. Densă şi concentrată, imaginea picturală are claritate, contrast şi spaţii de respiraţie a formelor. Teodor Moraru (Bucureşti) surprinde prin compoziţii apropiate de expresionism, în care foloseşte colajul pentru sublinierea emoţiei, astfel încît cadrul imaginii, ce apare limitativ, se rupe (la propriu chiar) sub presiunea conţinutului.

Sculpturile lui Laurenţiu Mogoşanu (Bucureşti) amintesc de rămăşiţele moaştelor păstrate cu sfinţenie în relicvarii. În această expoziţie artistul variază pe tema piciorului. Piciorul devine obiect preţios prin modelarea şi patinarea bronzului. Aşezat pe suporturi-piedestal de lemn sau închis în cadre de lemn sculptat, se metamorfozează, devenind simbol, se transformă pînă cînd capătă forma mîinii. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu cele două degete ale unei mîini ce stau într-o elegantă casetă de bronz şlefuit şi care apar, prin alungire, falange tarsiene. Sugestive, lucrările lui Laurenţiu Mogoşanu se apropie formal de obiectele inventarului de cult, lipsindu-le însă încărcătura spirituală pe care acestea din urmă o conţin. O aluzie la simbolismul sacru apare în pictura lui Marcel Lupşe (Bistriţa). Forma romboidală a pînzelor pune în valoare subiectul. Un mănunchi de busuioc capătă conotaţii sacre prin alăturarea cuvîntului inscripţionat. În alte lucrări, artistul trece în planul fizic prin simpla înlocuire a busuiocului cu diverse tipuri de plante eu flori. Redarea detaliată a caracteristicilor subiectului şi apropierea faţă de model vin în întîmpinarea demersului ideatic.

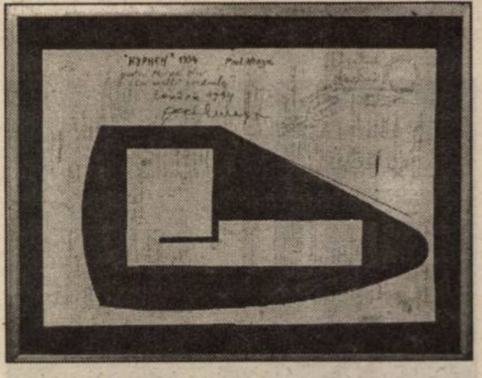

Paul Neagu – desen pe hîrtie

Maxim Dumitraş (Bistriţa) se mişcă cu aceeaşi uşurinţă în mai multe planuri. De aceea nu surprinde trecerea de la un registru la altul, în expoziţia de faţă prezentînd obiecte de lemn şi ceramică în care foloseşte elemente din inventarul popular, dar rămîne şi în sfera artei contemporane. Toiegele de lemn sculptat, parţial policromate, sugerează drumuri, fie ale artistului, fie ale artei sale, cercurile ceramice exprimînd şi relaţia cu o caracteristică tradiţională zonală, dar şi relaţia dintre bărbat şi femeie, pozitiv şi negativ, bine şi rău. O sintetizare şi mai puternică propune Paul Neagu (Londra) în cele două desene reprezentînd preocupări mai vechi ale artistului, Hyphem-ul şi tornada. Grafic, accentul cade pe contrastul plin/gol, alb/negru şi pe efectul scriiturii conţinute de imagine.

Diversitatea mijloacelor plastice şi a tematicii abordate de artiştii prezenţi la Galeria Apollo devine, în contextul expoziţiei, o calitate. Lucrările sînt amplasate în funcţie de afinităţi formale, cromatice sau stilistice, iar spaţiul dintre ele le oferă libertate de exprimare.

▮

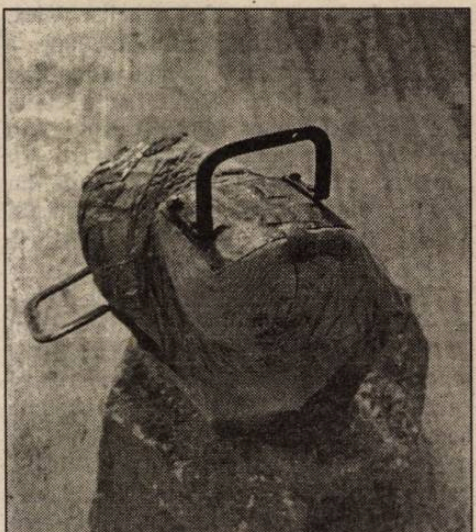

Maxim Dumitraş – Lemn-metal-piatră

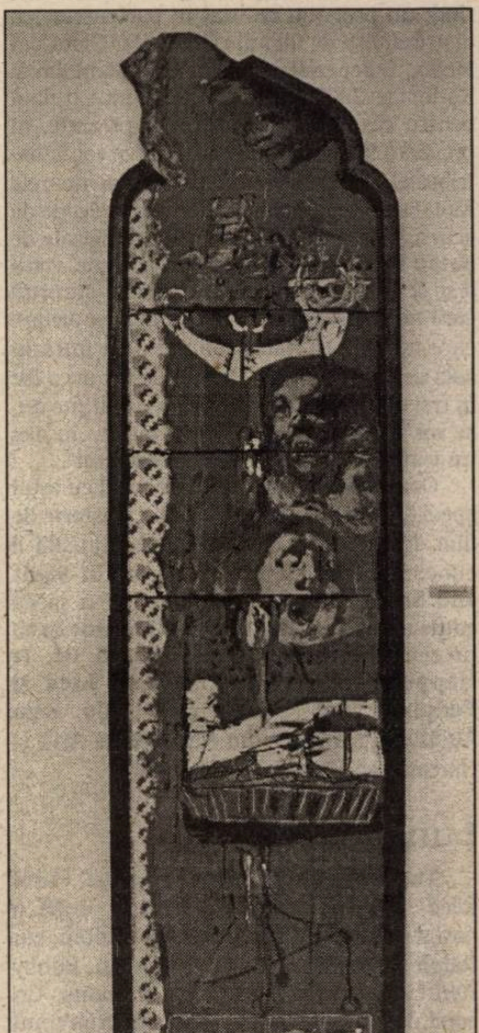

Teodor Moraru – Tehnică mixtă

Concurs de proiecte artistice

Tema: **Realizarea de obiecte şi instalaţii cu material Foamglas (hidro-termoizolaţii din sticlă celulară)**.

Concursul se va finaliza într-o expoziţie de artă – instalaţii.

Organizatori: Brialcopas S.A. Timişoara, IDEA Design & Print Timişoara.

Participanţii sînt invitaţi să realizeze obiecte şi instalaţii cu material Foamglas (hidro-termoizolaţii din sticlă celulară) pe 6 relaţii distincte ale materialului:

1. Foamglas – foc (nu arde)
2. Foamglas – apă şi vapori (hidroizolator)
3. Foamglas – greutate, compresie
4. Foamglas – microorganisme şi rozătoare (nu favorizează, nu permite roaderea)
5. Foamglas – produs ecologic
6. Foamglas – stabilitate dimensională la diferenţe de temperatură.

Condiţii de realizare a lucrărilor:

Materialul Foamglas este pus la dispoziţie în formă de plăci cu grosimea de 16 cm şi cu dimensiunile de 45/60 cm.

Proiectele selectate de juriu vor fi finanţaţe pentru executare cu maximum 350 USD/proiect.

Artiştii vor avea la dispoziţie spaţiu de lucru timp de două săptămîni (din 20 noiembrie pînă în 5 decembrie 2001), înaintea deschiderii expoziţiei, în spaţiul acesteia.

După realizare, lucrările rămîn în proprietatea artiştilor, organizatorii avînd dreptul de folosire nelimitată a materialelor documentare despre expoziţie şi lucrări.

Termenul de depunere a proiectelor: pînă pe 15 noiembrie 2001 (inclusiv).

Jurizarea proiectelor se va face în zilele de 16-17 noiembrie 2001, ţinînd cont de următoarele criterii:

- se va alege un proiect pentru fiecare relaţie;
- fiecare proiect trebuie să corespundă strict uneia dintre teme;
- fiecare proiect trebuie să pună în valoare materialul izolant în raport cu relaţia aleasă;
- fiecare proiect trebuie să aibă valoare artistică.

Membrii juriului: Jean-Yves Baron – organizator/manager Brialcopas, Tudor Vreme – organizator/director IDEA Design & Print Timişoara, Şerban Sturdza – arhitect/preşedinte al Uniunii Arhitecţilor din România, Ileana Pintilie – critic de artă, Timotei Nădăşan – artist/redactor-şef revista **Balkon**, Dan Perjovschi – artist/redactor revista **22**, Sorin Vreme – artist, Alexandru Patatics – artist.

Vernisajul expoziţiei va avea loc pe data de 7 decembrie 2001, în Timişoara.

Pentru informaţii suplimentare şi formulare de participare:
IDEA Design & Print Timişoara, Piaţa Unirii nr. 2, ap. 6
1900 Timişoara
Tel.: 056-433 329; Fax: 056-435 262
(Persoană de contact: Tudor Vreme – tel.: 094-563.109;
e-mail: tudor@idea.dnttm.ro)

Palimpsest

CONSTANTIN HOSTIUC

Situată, din punct de vedere al limbajului plastic uzitat, la graniţa dintre teritoriile revizitate ale modernului şi postmodernului, expoziţa **Istorii-Fluture**, pe care au (re)creat-o artistele Carmen Paiu şi Elena Scutaru (Galeriile Curtea Veche), poate fi accesată cu metodologia aplicată morfemelor puse în relaţie: locul lor comun ar fi desubstanţierea, imaginea ca miraj/aură/exerciţiu mnemotehnic, calităţi in-operate cu ajutorul materiilor „moderne" – vezi texturile din sîrmă, respectiv „viziunile încastrate". Corectă, finalitatea estetică a unei astfel de asocieri limitează respectivul efort artistic la experimental, inserînd în demersul conjugat un „ce" gratuit care ne „minte" în sensul jocului, al ludicului conţinut. Care nu este un simplu „pariu fără risc" ce ar exploata seducţia intelectuală a receptorului, copărtaş ce se autogratulează cu sesizarea „jocurilor secunde".

Arta propusă de cele două artiste refuză, pentru că le este indiferent, fie sublimul, fie subliminalul – angajarea valorii de artist în dialogul potenţial cu publicul poartă spre o rafinare a eticii: mesajul pentru care s-a (con)lucrat este unul simplu, evident – jocul sau joaca de-a timpul; de aici, foarte probabil, tonalitatea gravă a lucrărilor-mesaje, toate inscriptibile în registrul unui minimalism ascetic de nuanţă *memento mori*. (Posibilă declaraţie de impasibilitate la orgasmiile mimate ale tehno-artelor, crianţe vide, satisfăcute să existe urlînd, chiar atunci cînd – sau poate tocmai pentru că – nu au realmente nimic de declarat.)

Conceptual, ne este oferit un dialog amplu a două texte/texturi ce se întreţes alcătuind o incantaţie de rudenie liturgică (în sensul de „împreună-lucrare"), omagiu adus ideii de prezenţă umană. Relevanţa spirituală a gestului este, însă, cea care „motivează" conceptul – corespondenţa plastică este o urmare a deferenţei simpatetice a artistelor faţă de istoricitate în varianta ei personalizată: în ambele ipostasuri estetice regăsim, trecut printr-un afectiv septic, aproape descărnat, dramatismul adevărului biblic al omului ca „deşertăciune a deşertăciunilor". Ceea ce explică, în mare măsură, „contrasensul" expoziţiei, în care exhibiţionismul inerent expunerii este ratat cu bună ştiinţă în favoarea unei invitaţii la contemplare, la autochestionare, la regăsire. De mare folos, pentru acest scop, fiind şi calitatea incintei-gazdă, spaţiu nobil, uşor vetust, dar de largă respiraţie, care optimizează ideea dialogului: traseele memoriei au necesarele cezuri în care, în spaţiul dintre două obiecte-declaraţii, te poţi recupera ca identitate liberă şi/sau independentă.

Posibila colecţie de „niveluri ale istoriei" (Vladimir Bulat, curator) conţinută de manifestare este, astfel, derobată de imediat, de stringenţă şi se adaugă latenţelor care vor favoriza optici variate la adresa conţinutului şi a sensului, absolut sau relativ, al „ieşirii la rampă" a artistelor Carmen Paiu şi Elena Scutaru.

O atenţie aparte s-ar cuveni, în acest sens, modului în care ea va fi reflectată de presa de specialitate autohtonă – multe dintre calităţile expunerii şi ale exponatelor o pot transforma în obiectul unor critici multiple, avizate sau dirijate. Mai mult ca sigur, din păcate, este că, ignorînd *trend*-ul atît ca şi concept, cît şi ca realizare, evenimentul va fi, la rîndul lui, refuzat tocmai din cauza virtuţii sale majore – neînserierea. Căci fiindcă roadele acestei atitudini vor fi neevidente istoricităţii liniare cotidiene şi actuale, ea va sfîrşi prin a fi repudiată de temporalitatea imediată şi interesată. ▮

Elena Scutaru

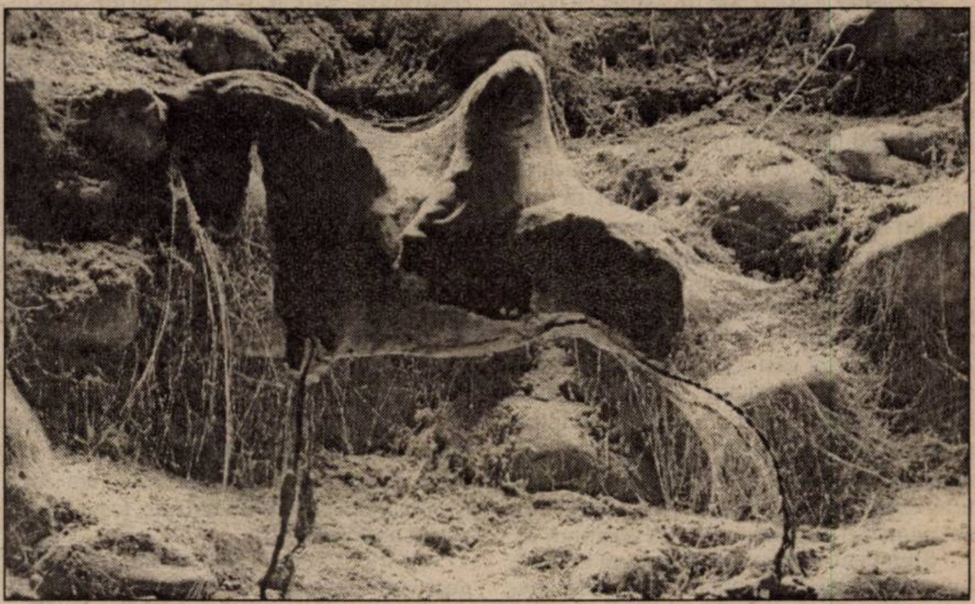
Carmen Paiu

Istorii-Fluture

MARIA-MAGDALENA CRIŞAN

Istorii-Fluture, un titlu insolit, o expoziţie aflată la Palatul Voievodal de la Curtea Veche, îi are ca autori pe Carmen Paiu şi Elena Scutaru.

Nu este o premieră faptul că în incinta Palatului Voievodal se organizează expoziţii, cu toată situaţia incertă în care acest loc se află. Ineditul situaţiei îl percepem însă de fiecare dată. Miza unor asemenea evenimente este, cu siguranţă, recuperarea istoriei, integrarea într-o anume atmosferă. De această dată, obiectele par a fi ale locului, gestul artistic are darul de a conştientiza, de a pune în valoare. Strategia la care apelează cele două autoare este complexă. Obiectul şi cadrul fac corp comun, scenografia, regia descoperirii obiectului se transformă într-un traseu iniţiatic. Există un dialog subtil între personajele recuperate de Carmen Paiu, prin obiectele sale, prezenţe de altădată a căror identitate, de multe ori, ne este cunoscută şi siluetele Elenei Scutaru, derapaje sugerînd atitudini, existenţe percepute mai mult iluzoriu. Întreaga expoziţie este o instalaţie, o lectură pe care prezenţa obiectelor ne determină să o parcurgem. Un dialog permanent între palpabil şi inefabil, între figuraţia concretă şi sugerarea ei, un dialog între istorii şi civilizaţii.

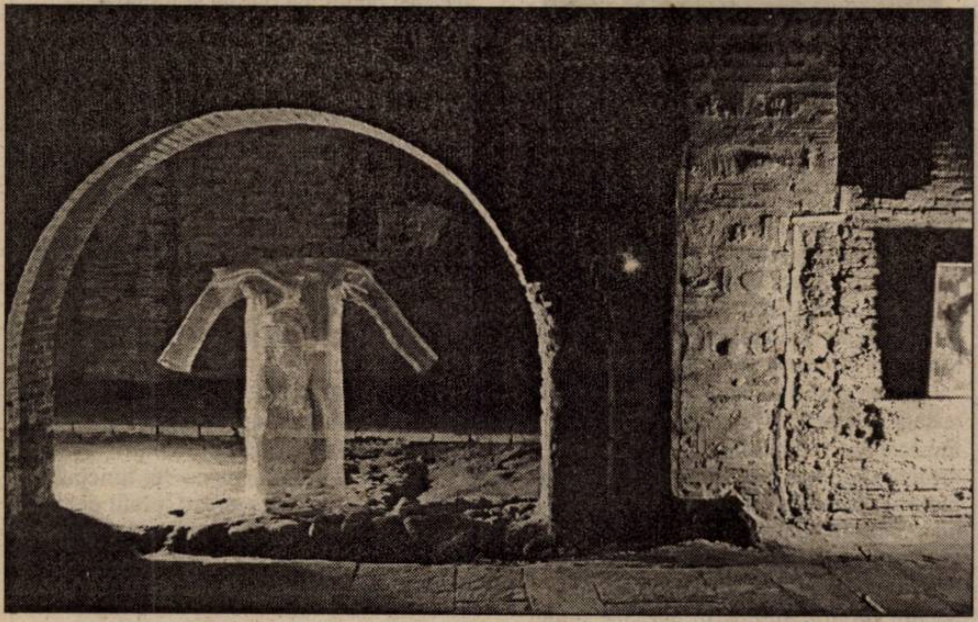
Elena Scutaru

Soluţia pe care o propune Carmen Paiu în ultimii ani este benefică preocupărilor sale. De la casetele-obiect unde problema tactilităţii, a volumului, a culorii-stare era un exerciţiu plastic subtil şi rafinat, introducerea personajului, a fotografiei determină un raport mai coerent, mai precis evaluat al acestui joc cu timpul. Fragmentul este elementul central al creaţiei sale, din fragmente ea reconstruieşte o lume din care misterul, învăluirea, nedefinitul fac parte.

Întîlnirea cu Elena Scutaru nu este întîmplătoare. Obiectele ei, siluete fără identitate încorporează timpul ca pe o prezenţă nemiloasă. De la drapajele, sugerînd atitudini, pe care le cunoşteam din expoziţiile anterioare, Elena Scutaru ne propune acum siluete contopite aproape cu spaţiul din care fac parte. Surpriza descoperirii este un dialog cu civilizaţii trecute, cu timpul ce transformă materialitatea în iluzie.

Carmen Paiu

Soluţia găsită de Carmen Paiu şi de Elena Scutaru este ingenioasă, rafinată şi profundă, fiind supuşi unui dialog cultural grav, a cărui temă centrală ne determină să ne reconsiderăm atitudinea faţă de moştenirea istorică. Incinta Palatului Voievodal este un argument concret, semnalînd indiferenţa venită de cele mai multe ori din necunoaştere. ▮

Rockultura

Make love, not war

DUMITRU UNGUREANU

11 septembrie 2001 a (re)pus în discuţie şi problema interacţiunii dintre muzica rock şi manifestările antisociale. Realitatea hollywoodiană şi *reality-blow* (licenţă *a.l.ş.*) par să fi contribuit la calarea cîtorva creiere subnutrite. La fel, rockul s-ar număra între influenţele rele. În unele ţări este condamnat la modul explicit, în altele este tolerat ca şi o mizerie inerentă a societăţii contemporane. Chiar în ţările anglo-saxone, şi în SUA cu deosebire, mediile religioase puritaniste consideră rockul o arătare diabolică şi cer periodic scoaterea rockerilor în afara legii. Urmarea? Conform legilor pieţei, rockul îşi creşte cifra de afaceri şi practică uneori provocarea ostentativă – cu scop clar promoţional, ştiind bine că nici o reclamă nu este mai eficientă decît ştampila *Censored*.

Problema, e drept, are un aspect ce poate fi obiectul proceselor de (rea-)intenţie. În destule texte şi gesturi rockeristice, violenţa şi anarhia par „valorile“ pe care mizează şi care pot incita la fapte antisociale. Exaltarea instinctului este, la suprafaţă, preocuparea de bază a rockulturii. Asta numai dacă se priveşte superficial şi cu ochelari de cal. Într-un fel, această „privire“ este motivabilă. Trăim epoca în care aparentul, realitatea virtuală, imaginea publică sînt mai importante decît adevărul, substanţa, fiinţa vie. Se va topi oarece timp pînă cînd noile relaţii interumane îşi vor găsi regula „precisă şi clară“ după care pot fi evaluate. E de văzut dacă dezideratul lui Descartes va funcţiona într-o realitate în permanentă schimbare, o lume vînzolită ce se deosebeşte radical de lumea francezului de veac XVII, ca şi de lumea (deja sat planetar) jumătăţii ultime a veacului XX.

Stimulent intelectual şi fruct al sufletului, muzica este o modalitate eficientă de manipulare în bine sau în rău. Divinitatea se slăveşte prin cînt, cîntări, cîntece de mulţumire. Patria se onorează cîntîndu-i-se imnul. Copilul se adoarme sau se linişteşte printr-un cîntec de leagăn. Iubita se cucereşte printr-o şoaptă de amor ce rar nu are linie melodică. Prietenii se simt „împreună“ abia după ce trag o cîntare, fie simplă hăuleală, fie „cîntecul lor“ de tinereţe. Soldaţii pleacă la luptă intonînd un marş. Se întorc triumfali, cîntă victoria. Sînt înfrînţi, jelesc. Sportivii procedează asemenea soldaţilor (mai puţin în anii de pe urmă, cînd sportul a devenit afacere, nu întrecere). Nu m-ar mira ca şi teroriştii să fi mîrîit o litanie oarecare în clipele de dinaintea impactului criminal!

E, deci, lesne explicabilă tendinţa unora de a face din muzică o manifestare ce trebuie reprimată sau o tehnică *brain-wash*. Insistenţa cu care unele cercuri religioase blamează rockul ţine de fanatismele contemporane. Secolul XX fu plin de tot felul de intoleranţe. Una în plus, contra muzicii rock, nu ar trebui să impresioneze. De-ar fi să-i credem pe acuzatori, ar trebui să-i condamnăm şi pe Beethoven sau Wagner. Doar pe muzica lor se făceau gazări la Auschwitz, iar despre concertele la care asista protipendada hitleristă nu e necesar să mai vorbesc aici... (N-am cunoştinţă să se fi pus în discuţie compozitorii cîntecelor comuniste. Ciudat! Oare din cauză că hei-rupismele acelea se intonau numai pe şantierele de muncă patriotică? Sau torţionarii sistemului nu gustau delicii muzicale? Să explice amănuntul ăsta brutalitatea lor? Oricum, cenzorii comunişti au fost printre primii anti-rockeri!)

Ca orice formă de artă, rockul urmăreşte doar obţinerea stării de *catharsis*. A bănui că vrea altceva înseamnă proces de rea-intenţie. Frazeologia cu mesaje subliminale şi versuri „cu efect psihologic răuvoitor“ ţine de marketing. Dacă rockul poate fi acuzat de ceva anume, numai de *make money* poate fi acuzat. Dar cine nu vrea să facă bani pe lumea asta?

Ozzy Osbourne, unul dintre rockerii reprezentativi, poate cel mai bun produs al genului, spunea într-un cîntec, după ce fusese tîrît printr-un proces de „influenţă negativă“ asupra unui descreierat:

I don't wanna change the world,
I don't want the world to change me!

În două versuri, iată ce vrea tot rockerul din lume! Şi nu e oare de înţeles această simplă dorinţă, comună fiecărui om normal?

După 11 septembrie 2001, am auzit – cu cîtă stupoare nu pot să măsor – îndemnuri la răzbunare, la război, la cruciadă. Doamne, oare oamenii ăia chiar n-au învăţat nimic din istoria secolului răpus cu avioanele sinucigaşe? De acord, un regim precum cel din Afganistan este crimă împotriva poporului. Măcar în ceasul al 12-lea, cei care au forţa necesară şi-au dat seama şi acţionează spre izbăvirea acelui popor. (Cînd mă gîndesc la aceiaşi deţinători ai puterii, cum nu se amestecau ei în „treburile interne“ ale statelor socialiste, iar noi eram printre popoarele care nu mai puteau de-atîta bine, mai că-mi vine să iau arma cuvîntului şi să devin, vorba lui Bedros Horasangian, afgan!)

Mi-amintesc de îndemnul cel mai celebru al rockului: *Make love, not war!* Astăzi, cu riscul de a părea defetişti, trebuie re-spus celor cu inima împietrită, dar nu *rockăită*: *Make love, or Make money – Not war*! Răsturnaţi-i pe talibani, închideţi-l pe Ben Laden, blocaţi conturile tuturor mafioţilor şi teroriştilor, activaţi-vă spionii! Şi fiindcă luaţi banii criminalilor, *bombardaţi cu dolari* Afganistanul (şi alte ţări sărace, cum e şi a noastră)! E cea mai eficientă metodă de-a alunga spectrele terorii şi ale fanatismelor de orice fel!

Căci bogăţia şi muzica înlesnesc fericirea, ceea ce e stipulat în Constituţia SUA drept ţel al oricărui individ. Iar dacă bogăţia e apanajul cîtorva, a lor este şi muzica plictisitoare, snoabă şi pretenţioasă, moartă de cel puţin un veac.

În schimb, rockul e muzica oamenilor săraci. Şi este o muzică vie, viguroasă şi cuceritoare, ca tinereţea, ca idealurile tinereţii, ca puritatea revoltată a tinereţii, ca viciul acestei vîrste, cînd totul e de făcut!

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

infoDans

Un nou program Proiect DCM: *dans_ro*. Fundaţia culturală Proiect DCM lansează, începînd cu luna noiembrie a acestui an, programul **dans_ro** care are ca scop promovarea dansului contemporan românesc pe plan naţional şi internaţional. În cadrul acestui program, Fundaţia va realiza materiale informative despre dansul românesc contemporan (casete video, anuar/catalog, CD-ROM) şi va organiza evenimente care să facă cunoscut dansul contemporan românesc atît pe plan naţional, cît şi internaţional.

În spiritul acestui program, Fundaţia Proiect DCM le-a acordat statutul de coregraf-rezident tinerilor artişti Manuel Pelmuş şi Eduard Gabia, care, alături de coregraful Cosmin Manolescu, vor primi sprijin logistic, material şi asistenţă managerială pentru realizarea şi prezentarea creaţiilor lor artistice.

Spectacole româneşti în ţară şi în străinătate. În această perioadă, spectacolele realizate de cei trei coregrafi au fost invitate la manifestări internaţionale: **Outcome** de Manuel Pelmuş la Tîrgul teatrelor şi dansului de cameră de la Cracovia, Polonia (pe 26 octombrie), **Bătrînul de la graniţă** de Eduard Gabia la Zilele Culturii Contemporane Româneşti de la Wuppertal, Germania (pe 27 octombrie) şi **Human Zoo** de Cosmin Manolescu (în colaborare cu Marie Gabrielle Rotie) la Winchester, Marea Britanie (pe 30 octombrie). Acest din urmă spectacol va avea încă o reprezentaţie în aceeaşi ţară, la Arena Theatre din Wolverhampton (pe 1 noiembrie), în timp ce creaţiile lui Manuel Pelmuş şi Eduard Gabia vor fi prezentate şi la Festivalul **EuroDans** de la Iaşi (pe 1 noiembrie). De asemenea, Manuel Pelmuş va participa cu **Outcome** la Festivalul „El Corpo Latin“ de la Leeds, Marea Britanie (pe 7 decembrie).

Platforma Dansului Balcanic. În luna noiembrie 2001, Proiect DCM va coorganiza prima ediţie a **Platformei Dansului Balcanic**, o iniţiativă regională care se va finaliza la Sofia, Bulgaria. **Platforma Dansului Balcanic** îşi propune să promoveze dansul contemporan în regiunea Balcanilor. În cadrul acestui proiect, dansul contemporan românesc va fi reprezentat de coregrafii Vava Ştefănescu, Mihai Mihalcea, Eduard Gabia, Cosmin Manolescu şi Manuel Pelmuş, care vor prezenta la Sofia spectacole de dans contemporan, vor participa la o masă rotundă şi la discuţii informale.

Pentru informaţii suplimentare despre aceste proiecte:
Fundaţia culturală Proiect DCM
*(Andreea Grecu, coordonator program **dans_ro**)*
Calea Victoriei nr. 120, C.P. 22-183
Bucureşti, România
Tel./Fax: +40-1-212.54.67
E-mail: fest@dnt.ro

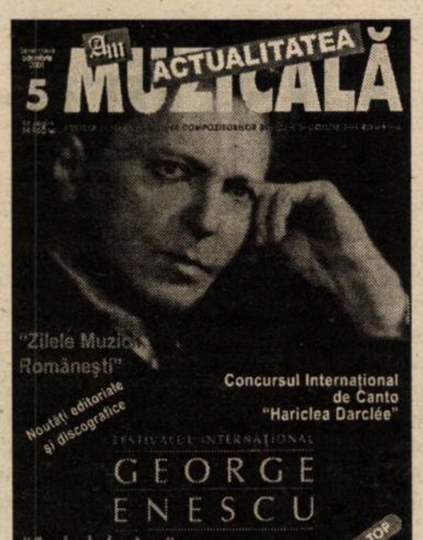
Anul III
5
ACTUALITATEA MUZICALĂ
„Zilele Muzicii Româneşti"
Noutăţi editoriale şi discografice
Concursul Internaţional de Canto "Hariclea Darclée"
FESTIVALUL INTERNAŢIONAL
GEORGE ENESCU
"Cerbul de Aur": capul plecat
RADIO TOP

Numărul 5 al revistei **Actualitatea muzicală** a Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din România are şi plusuri, şi minusuri (mai multe decît primele 4 din seria nouă).

Mai întîi: coperta 1 e bine că reproduce poza-afiş a Festivalului „George Enescu“, dar, ca şi la precedentele numere, caracterul literelor (prea mari) din text acoperă (aproape) în întregime portretul.

Firesc gestul redacţiei de a acorda prioritate şi spaţiu adecvat evenimentului muzical nr. 1 al acestui an, dar consider tardivă sau, oricum, depăşită ideea de a publica cronici la majoritatea manifestărilor (concerte, recitaluri), cu atît mai mult cu cît asemenea semnalări, aproximativ sub aceeaşi formă sau cu uşoare variaţii, au apărut aproape zilnic în presa cotidiană, sub aceleaşi semnături.

Mai interesante şi necesare mi se par comentariile-sinteză asupra festivalului, aşă cum este editorialul lui Adrian Iorgulescu, **Iniţiative complementare**, şi articolul lui Mihai Cosma, **Radiografia unui eveniment**, sau titluri precum **Maratonul enescian** (convorbire cu maestrul Pascal Bentoiu) şi **Să nu-l uităm pe Enescu** (despre simpozionul internaţional dedicat lui Enescu). Tot Mihai Cosma mai semnează încă o pagină – trei recenzii – şi alte patru cronici la Festivalul „George Enescu“, dar şi o cronică la Festivalul-concurs Darclée de la Brăila.

Şi celălalt redactor, Octavian Ursulescu, îşi ia „partea leului“ pentru articolul despre „Cerbul de aur“ (chit că despre acelaşi eveniment mai scrisese, cam aceleaşi opinii, cu o lună şi jumătate înainte, în aceaşi zi de 31 august, în **Dimineaţa** şi **Cronica română** – o adevărată performanţă, din moment ce n-a fost la Braşov, la festival), dar şi pentru alte patru-cinci articole sub nume propriu sau pseudonime, mai mult sau mai puţin actuale, mai mult sau mai puţin justificate ca valoare a subiectului.

Aşadar, un evident şi abuziv monopol de spaţiu şi de opinie, în detrimentul calităţii revistei.

De aceea nu mă mir că unul dintre cei mai avizaţi muzicieni români, Liviu Dănceanu, şi rubrica domniei sale, **Eseuri implozive**, au dispărut din seria nouă a revistei, iar dna Luminiţa Vartolomei şi-a dat demisia din funcţia de editor (redactor-şef). Apropo, profit de ocazie s-o felicit pe dna L. Vartolomei pentru cronicile la Festivalul „George Enescu“ apărute (doar) în **Adevărul**.

Alexandru ŞIPA

profil

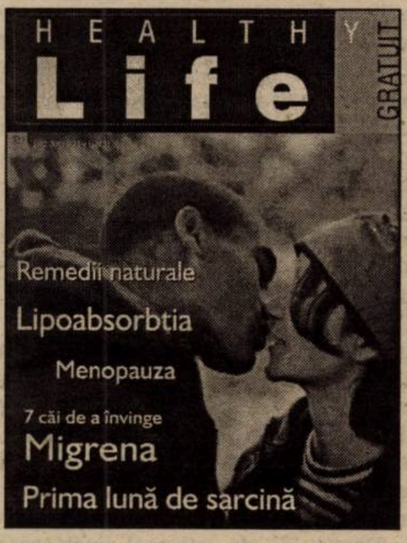

Ajunsă deja la al treilea număr, **Healthy Life** este (încă) una dintre publicaţiile utilitare gratuite care au început să apară pe piaţa românească. (Drumul a fost deschis, între altele, de revista **Metrobus**, prezentată şi în cadrul acestei rubrici.) Aşa cum indică şi titlul, în limba engleză, publicaţia – editată de Suniamedia – este axată în special pe probleme de ordin medical, de întreţinere a corpului, igienă, cosmetică etc. Director este dr. Ali Dukhi, director adjunct – Essam Massarwa, iar redactor este Roxana Sigalas. Rubrici/pagini: **Sănătate**, **Stomatologie**, **Noutăţi terapeutice**, **Femeia**, **Copilul**, **Bunăstare**, **Sex**, **Fitness**. Conţinut predominant informativ, de o reală utilitate. Cititorii pot afla date privind centrele de chirurgie plastică, saloanele de întreţinere, noile cabinete de stomatologie, metodele de combatere a disfuncţionalităţilor fizice, cromoterapie, medicină preventivă... Cu o prezentare grafică aerisită şi atractivă, dublată de o strategie eficientă, revista şi-a găsit deja locul în rîndul publicaţiilor de profil.

de ici, de colo

STEAUA
MASCULIN VERSUS FEMININ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ
MATEI CĂLINESCU PRIN OCHII LUI ZACHARIAS LICHTER

Foarte dens şi consistent numărul 5-6/2000 al revistei clujene **Steaua**, cu siguranţă cel mai bun din noua serie. Surpriza este cu atît mai plăcută cu cît, în numărul precedent, nu am găsit prea multe lucruri de semnalat. Editorialul lui Adrian Popescu, intitulat **După alegeri**, comentează, pe un ton destul de critic, situaţia apărută „după alegeri“ în cadrul Uniunii Scriitorilor din România. Cîteva observaţii sînt cu adevărat importante: „Altceva m-a uimit însă în spectacolele pasionale provocate de alegeri: refuzul încăpăţînat de a se discuta situaţia cheltuielilor de la Copyro, clarificarea statutului şi a legalităţii acestui organism (SRL, firmă?) desprins din Fondul literar, fondat, acest Copyro, cu minoritate, totuşi insuficientă, nereprezentativă, de puţin peste o sută de membri din cei peste 2000. Refuzul de a şti mi s-a părut de rău augur, astuparea îndîrjită a urechilor şi a ochilor ne arată că sîntem preocupaţi de persoane, nu de principii, de imediat, nu de perspectivă. Apoi, un alt element deziluzionant al adunării confraţilor: marele număr de necunoscuţi gălăgioşi, violenţi chiar, agitaţi şi compacţi în acţiunile lor, ca o trupă bine instruită, dar fără nuanţe personale şi răbdarea de a asculta eventualele contraargumente ale preopinentului“. O incitantă, substanţială anchetă despre **Masculin versus feminin în literatura română** beneficiază de răspunsurile (ample) ale unor autoare precum (în ordine) Marta Petreu, Simona Popescu, Aura Christi, Doina Jela, Sanda Cordoş, Irina Petraş (cu un eseu amplu despre „genuri şi sexe“, literatură feminină şi imagini ale femeilor în opere literare şi critice scrise de bărbaţi etc.), Saviana Stănescu, Irina Nechit, Magda Cârneci, Ana Blandiana. Textul celei din urmă nu este un răspuns direct la ancheta revistei, fiind prezentat la colocviul ţinut la Edinburgh, în 1997, cu tema **Specificitatea culturală feminină**. Excursurile celor zece scriitoare oferă o imagine destul de coerentă asupra locului femeilor în cultura română (şi nu numai) şi un sinoptic de atitudini feminine acoperind o gamă foarte largă de nuanţe. Ancheta a fost realizată de Ruxandra Cesereanu, care, într-un *chapeau*, trage şi o serie de concluzii: „Militante fundamentaliste şi moderate, acestea sînt scriitoarele romănce, aşa cum reiese din ancheta noastră. Nu neapărat viriloide şi nici defeminizate, dar, oricum, războinice la modul asumat“.

Merită, de asemenea, amintit un pasionant eseu teoretic şi confesiv al lui Matei Călinescu despre modernitate şi lectură (**Modernitatea, lectura – idei trăite**). Criticul româno-american, profesor-invitat al Universităţii clujene la sfîrşitul primăverii trecute, glosează explicativ pe marginea unor preocupări mai vechi, concretizate în cîteva lucrări de referinţă precum **Cinci feţe ale modernităţii** şi **Re-reading** (**Re-lectura**). În continuarea acestui eseu, putem citi un scurt interviu acordat de filozoful american Richard Rorty lui Corin Braga pentru revista **Steaua** cu ocazia acordării titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj. Interviul are un titlu provocator, cu atît mai provocator cu cît vine din partea unuia dintre cei mai reprezentativi gînditori ai postmodernităţii: **Nu am acceptat niciodată conceptul de postmodernism**. Ne-a atras atenţia şi textul Alexandrei Bobeş despre **Violenţa pe Internet**. Însă punctul de atracţie maximă al acestui număr este dezbaterea difuzată la Radio Renaşterea din Cluj despre **Romanul românesc al secolului XX**. Dialogul s-a desfăşurat cu participarea lui Corin Braga, Ovidiu Pecican şi Mircea Petean (acesta din urmă pe post de moderator), iar ideea întîlnirii a pornit – cum altfel? – de la ancheta găzduită, la începutul acestui an, de revista noastră. Doi dintre participanţii la această dezbatere radiofonică – e vorba de Ovidiu Pecican şi Mircea Petean, care, nefiind critici şi istorici literari, n-au participat la anchetă – ţin chiar să-şi facă publice, *a posteriori*, propriile „topuri“ ale romanului românesc din secolul XX. Discuţia, foarte animată, comentează cu mare atenţie şi cu lux de amănunte nu numai mizele, relevanţa şi rezultatele iniţiativei **Observatorului cultural**, ci şi probleme legate de condiţia romanului autohton de-a lungul secolului care tocmai s-a încheiat, chestiuni ţinînd de evoluţia genului şi de „parametrii obiectivi“ ai acestuia... Redăm, în continuare, cîteva intervenţii semnificative. Corin Braga: „Problema este: la ora actuală, în secolul XXI, ce ne mai place să citim?... La asta am încercat să răspund! Sigur că la prima vedere pare un fel de etalare a subiectivităţii de-a dreptul dizgraţioasă. Dar mă gîndesc că, prin conjugarea unor subiectivităţi, se naşte tabloul unei evoluţii a gustului. Faptul că nouă ne mai place să citim cutare şi nu alt roman, pe care îl putem considera important, dar pe care n-am mai vrea să-l citim, ne indică faptul că ceva s-a schimbat! [...] Hortensia Papadat-Bengescu sau Camil Petrescu au scris romane care au modificat arta romanului. Dar e posibil ca aceste modificări să fi intrat în inconştientul nostru creator şi să nu mai funcţioneze la ora actuală ca nişte stimulenţi, în schimb romanul care a urcat pe locul I să conţină încă un grăunte de, cum să spun, de inedit, acel «motoraş» care ne incită la lectură şi la scris“. Ovidiu Pecican: „:..tentaţia de a deveni un remarcabil stilist în limba română pune în umbră celelalte tentaţii, ca de pildă – şi asta e o tentaţie esenţială pentru un romancier – aceea de a fi un mare constructor, de a ridica biserici, catedrale, oraşe, parcări, cum vreţi să le numim metaforic. [...] Sigur, şi mie îmi place această categorie de romane pe care le citeşti cu cazně, enorm de greu, iar după ce le-ai citit îţi dai seama că ţi-au plăcut şi ai rămas cu lucruri fundamentale! Dar pînă la urmă cred că e altceva mai important în acest top: subiectivitatea! Ce-mi place mai mult şi mai mult! Şi oamenii aşa au răspuns, în funcţie de acest criteriu, singurul pe care-l recunosc, de altfel, drept ştiinţific!... [...] Eu identific în această cantonare în zona seriosului a topului propus de revistă un anume conformism al celor care au răspuns. O anume spaimă că ar putea fi ridicoli, că s-ar putea compromite în ochii confraţilor...“. Mircea Petean: „Am sesizat că fiecare dintre cei chestionaţi a căutat să cuprindă reprezentanţi din toate generaţiile sau din aproape toate generaţiile care s-au perindat de-a lungul secolului XX“.

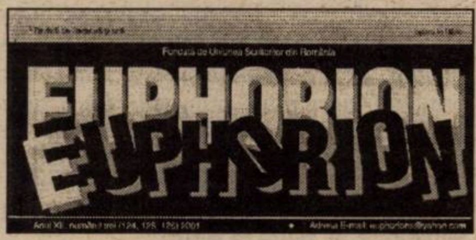

Revista sibiană de cultură **Euphorion** dedică numărul al treilea pe anul în curs personalităţii lui Octavian Goga, la 120 de ani de la naştere. Părţile cele mai interesante sînt, de departe, cea documentară (cu cîteva „contribuţii“ inedite) şi cea rezervată comentării controversatei cariere politice a scriitorului, deviat, în anii '30, într-un naţionalism xenofob radical. Colaborează la acest grupaj Gheorghe I. Badea, Adrian Cioroianu, Ilie Guţan, Dumitru Chioaru. Cel mai interesant comentariu, inclusiv prin informaţiile pe care le conţine, este cel al lui Adrian Cioroianu (**Octavian Goga – profetul şi omul politic**), din care cităm: „Personaj important al istoriei noastre literare inclusiv prin maniera hotărîtă în care a trecut bariera ademenitoare dintre literatură şi politică, Octavian Goga rămîne pe mai departe foarte interesantul subiect al studiilor de istorie literară, dar – la peste şase decenii de la moartea sa – pare că se refuză unei veritabile monografii. În opinia mea, sursa acestei întîrzieri nu este decît una singură: dificultatea (sau reţinerea, uneori) de a interpreta angajarea politică perdantă a poetului. Astfel încît formulele poetice sînt, de cele mai multe ori, unele laconice, mai curînd destinate celor avizaţi decît celor plecaţi pe drumul cunoaşterii. Şi, pînă ce istoria literară va găsi formula fericită pentru a analiza şi rememora o asemenea biografie complexă, detaliile pregătitoare se adună de la un an la altul, în aşteptarea necesarei sinteze. Una dintre şansele celui interesat în biografia poetului este, fără îndoială, bogata corespondenţă a lui Octavian Goga; de pe urma poetului – sau, altfel spus, de pe urma necontenitelor sale frămîntări artistice, intelectuale, politice sau pur şi simplu umane – a rămas un epistolar de proporţii. Valoarea lui (din punctul de vedere al istoriei literare sau al istoriei ca atare) este mai presus de orice îndoială. Este şi raţiunea pentru care acest grupaj de scrisori ale lui Octavian Goga, propuse în continuare, au fost trimise spre tipar – cu atît mai mult cu cît cei ce le-au văzut în forma lor inedită au avut impresia (împărtăşită, fără îndoială, de cititor) că aceste documente de familie vorbesc, pe seama celui care le-a scris, despre *mai mulţi* Octavian Goga“. Cîteva dintre aceste scrisori sînt reproduse într-o secţiune specială a revistei, alături de un arbore genealogic al scriitorului şi de un montaj cu fotografii de familie.

Prezentul număr al **Euphorion**-ului a fost realizat cu puţin înainte de dispariţia tragică a redactorului-şef, poetul şi eseistul Iustin Panţa. În pagina 9 pot fi citite – probabil – ultimele poeme antume ale acestuia...

Periodic al Uniunii Armenilor din România
ARARAT
Fondat în 1924 (serie nouă)

În numărul 19/2001 al revistei **Ararat**, periodic al Uniunii Armenilor din România, sînt comentate – pe o pagină întreagă – primele două cărţi non-ficţionale semnate de autori „naivi“ şi apărute în cadrul Colecţiei „Camil Petrescu“ a Editurii Ararat. E vorba, mai precis, de **Poveşti întortocheate** – un memorial de vînătoare al lui Alexandru Alaci – şi de **Siberia dus-întors** de Levon Harutiunian. Despre teribila odisee a celui din urmă, supravieţuitor al Gulagului sovietic, scrie un text scurt şi dens Cristina Manole (**Sub teroarea istoriei**), iar proiectul colecţiei îl descrie, pe larg, Mircea Goilav, care comentează ambele apariţii editoriale. Redăm un fragment din „rama“ acestui comentariu: „Istoria «mare» se regăseşte şi în istoria «mică», aşa cum istoria/istoriile fiecăruia dintre noi o fac pe cea mare. Este un drum parcurs în ambele sensuri, teoreticienii şi istoricii literari au trasat deja conturul şi traseul acestui spaţiu de manevră. Mai ales în secolul XX, nu au fost puţini cei care au acordat credit numeroaselor forme de para- şi metaliteratură. În ştiinţele istorice s-a procedat la fel, nu puţine «mărturii» şi «acte» de tot felul au fost utilizate pentru a înţelege în profunzime istoria. Istoria lumii şi a oamenilor. Astfel de texte, prea puţin literare, au fost utilizate atît de scriitori, cît şi de istorici, jurnalişti, antropologi şi etnologi, care nu numai că le-au apreciat şi utilizat, dar le-au şi pus în valoare. [...] De aceea fel de fel de texte – nonfictive, desigur – au intrat în atenţia cercetătorilor. Într-o astfel de serie, încurajată azi de Colecţia «Camil Petrescu», se înscriu şi primele două apariţii“... În mod curios însă, atît Cristina Manole, cît şi Mircea Goilav omit să îl menţioneze pe iniţiatorul colecţiei, prozatorul (şi... colaboratorul nostru) Bedros Horasangian. Cum meritele sale de promotor al „autenticismului“ prozastic sînt cu totul remarcabile, profităm de ocazie pentru a sancţiona, amicalmente, regretabila omisiune a celor doi recenzenţi de la **Ararat**...

Media & Advertising Club
McCann Erickson lansează „Programul de prevenire şi combatere a cancerului la sîn“
Black Pencil şi Tide au prezentat în România cea mai mare cămaşă din lume

Începînd cu numărul 37/2001, revista **Media & Advertising Club** apare „într-o nouă prezentare“ grafică (net superioară celei anterioare, care însă nu era nici ea deloc rea...) şi pe un format mărit, bogat ilustrat, mai aproape de formula tip tabloid. Se remarcă paginile despre **Strategii de comunicare**, interviul cu Geraud Benoit (noul Managing Director la McCann Erickson) şi cel cu Andy McQuinn (director regional al firmei de publicitate D'Arcy pentru Europa), campanii publicitare de tot felul (în acest număr – îndeosebi pentru produse cosmetice). O revistă numai bună pentru „devoratorii“ de reclamă.

Proză

Adrian Grănescu
LECTURILE MELE PARTICULARE
LIMES

Adrian GRĂNESCU

Lecturile mele particulare

Cu o prefaţă de Mircea Petean şi o postfaţă a autorului, Editura Limes, Cluj, 2000, 212 p., f.p.

Adrian Grănescu e un „poet neştiut de nimeni, ce stă la masa lui de scris. [...] Se opreşte ades din scris, priveşte afară strada şi dealurile oraşului său", Clujul. Sub această poză, foarte bine studiată, sînt adunate poeme în proză scrise pe parcursul a 30 de ani. „1969 şi următorii" ar fi un titlu generic pe care autorul şi-l asumă în **Postfaţă**, cu o delicată rezervă, fluxul notaţiei putînd fi la un moment dat reaşezat sub forma primitoare a jurnalului.

Autor a două volume de proză, publicate în 1988 (**O dragoste ca oricare alta**) şi în 1998 (**Un alt fel de sfîrşit**), Adrian Grănescu este un scriitor parcimonios cu viziunile sale, pe care le elaborează îndelung şi le dispune atent în cabinetul său. Înconjurat de stampe şi de mici antichităţi, pretexte pentru *reverie*, poetul descoperă voluptăţile unui calendar de uz intim, fiecare lună a unui timp interior avînd o descriere specială: „Ah, ce aprilie nehotărît: cu ploi, cu flori, cu zăpadă, cu vînt...", unde interjecţia are o conotaţie simbolistă; sau, în altă parte, este fascinat de puterea sugestivă a coincidenţei: „*Noiembrie, trist, umed, murdar* [...]. De ce mi-a fost dat mie să-ţi cunosc rîndurile după jumătate de veac, exact în ziua şi-n luna în care au fost scrise...? De ce? Sau, cum? Maestre Sebastian...".

Vise, dar şi geografii bizare, întoarse spre o lume apusă, de preferinţă a Evului Mediu, populează acest jurnal deghizat în fastuoase tehnici de „manipulare" a cuvintelor, precum repetiţia care adiţionează la un nou alineat un nou cuvînt, textul desfăşurîndu-se organic, sau jocurile de limbaj ce se construiesc în paragrafe cu propoziţii care încep cu aceeaşi literă. Totul respiră prin cele trei puncte retorice, imersia într-o lume trecută demult realizîndu-se şi prin metafora copilului sau a copilăriei. De altminteri, straturile poemelor în proză sînt cuprinse în trei mari vîrste, fiecare grupaj purtînd un titlu separat: **Cafeneaua albă**, **Mai apoi cu seninătate** şi **Saraicicogna**. În traducere liberă „prinţesa-barză", **Saraicicogna** reconstituie istoria unei dragoste pierdute, migrate în alte zări. Acesta este şi momentul în care s-ar putea frunzări cîteva dintre lecturile particulare ale poetului de cabinet; potrivit preceptului *scriem ceea ce citim*, prinţesei unui *amour lointain* i se spune: „Nu, nu eşti din lumea mea, căci dac-ai fi, logica tuturor întîmplărilor te-ar fi situat, în timp, mai devreme. Pe undeva între cea de-a cincea mea iubită şi cea de-a şasea. Nu te speria, e vorba de un soi de calendar sentimental, o cronică a memoriei... Da, acolo ţi-ai găsi locul. Între un viitor personaj de schiţe şi altul de roman... Prostii... Prostii livreşti!". Imaginea prinţesei îndepărtate primeşte încă o tuşă patinată prin evocarea unor lecturi de copilărie: **Tristan şi Isolda**, **Romeo şi Julieta** şi **Faust** (!), citat de îndrăgostitul-copil cu faimoasele cuvinte despre „eternul feminin ce ne ridică la ceruri".

Toate acestea duc însă la un impas, după cum afirmă călătorul în jurul camerei sale: „Plutesc într-o gondolă prin canalele Veneţiei. La pupă, călătoria lui Huckleberry Finn pe Mississippi. Visurile copilăriei. La proră, un drum printre stele: *Nel mezzo del cammin di nostra vita*".

Actorul itinerant, prins împreună cu trupa într-o reproducere de epocă, precum şi obsesiva simbolistică a drumului, a drumurilor într-un Cluj decorticat pe meninge pînă la burgul medieval şi romantic ori din Transilvania satelor săseşti (Biertan, Cîlnic sînt titluri de poeme), „reveriile unui alt plimbăreţ singuratic" (cum le numeşte Mircea Petean), se adăpostesc într-un trecut nedefinit decît prin rapelul la intimitate, la personal.

Dan GULEA

BOHUMIL HRABAL
Acest oraş este în grija comună a locuitorilor săi
EDITURA Ivan Krasko

Bohumil HRABAL

Acest oraş este în grija comună a locuitorilor săi

În româneşte de Ondrej Stefanko şi Florin Bănescu, Editura Ivan Krasko, Colecţia de proză centra*(sic)*-europeană „Travers" a revistei **Oglinzi Paralele**, Nădlac, 2001, 56 p., f.p.

Unul dintre cei mai importanţi scriitori cehi contemporani, Bohumil Hrabal a scris o operă care uimeşte prin vastitatea şi varietatea ei şi care s-a bucurat de succes oriunde în lume a fost tradusă. **Acest oraş...** este o carte ciudată, dar cît se poate de obişnuită în contextul creaţiei lui Hrabal.

Cartea, mărturiseşte prozatorul, este un *compus liber*, un colaj de fraze din cîteva cărţi vechi despre sfinţi, călugăriţe şi eretici, precum şi din depoziţii aflate în arhivele tribunalelor sau chiar din întîmplări reale de pe stradă. Secvenţele adunate în carte ca un lanţ de verigi – deşi variate tematic, asemănătoare în efect – îşi trădează astfel uşor sursa. Acest fapt nu are însă importanţă, totul se estompează într-o imagine de ansamblu surprinzător de unitară. Iată cîteva exemple din cărţile Evului Mediu: „Îşi scria crezul cu sînge pe pămînt şi-n acest/ timp a fost decapitat./ Un dominican"; sau „Călugăriţă franciscană/ Nouă ani a fost uşuratică şi s-a schimbat,/ cînd condusă de cîinii iubiţilor săi/ i-a găsit pe aceştia ucişi în rîpă/ Margaretha di Cortona" (p. 33). Cărţile vechi conţin însă şi multă poezie sub stratul gros de fapte violente relatate brut, iar *decupajele* lui Hrabal o aşază cu grijă în propriul tablou sub forma unor timide versuri.

Depoziţiile de tribunal purtătoare de umor involuntar, datorat înregistrării defectuoase sau gradului scăzut de educaţie al inculpaţilor, trimit gîndul cititorului român la Caragiale. Hrabal mizează pe expresivitatea involuntară a acestor depoziţii şi simpla lor înşiruire conferă textului absurdul comic al creaţiilor de avangardă. Derizoriul şi tragicomicul se împletesc perfect: „În ceea ce-l priveşte, mai adaugă: Sînt singurul frate la părinţi", „Am alunecat în cada plină cu apă fierbinte şi mi-am opărit organele genitale, deci curul şi alte cele", „Acuzatul n-are atitudine pozitivă faţă de regimul actual de stat, fiindcă este gropar", „Hamackova ieşind pe uşă a zărit-o pe Ruzickova cum stă cocoţată-n prun şi-şi rupe prune pentru consum propriu", „Acuzatul a lovit-o pe vătămată cu lopata peste partea dorsală a corpului, care se anexează actului de acuzare ca şi corp delict".

„Această carte, prin textul şi exemplificările pe care le conţine, poate fi considerată satirică, strîmbă, textul cu pricina fiind un soi de luptă a ironiei şi a umorului negru care, cu asprime şi intenţionat, înregistrează ceea ce a fost spus", ne avertizează Hrabal în introducere. Oraşul aflat în grija comună a locuitorilor săi, satirizaţi în această carte, este Praga, *inima inimii Europei*, unde „toate ismele şi-au dat întîlnire" şi unde orice poate

---

Literatură: Franţa – România, echipele de tineret

ALEXANDRU MATEI

Sub egida Institutului Francez şi a Serviciului cultural din cadrul Ambasadei Franţei au loc, în mod tradiţional – o tradiţie de dată recentă, în fapt –, aproximativ zece conferinţe/colocvii/seri de lectură pe an, toate manifestări culturale care încearcă să provoace, cu concursul invitaţilor francezi şi români, dialogul dintre două culturi considerate, tot în mod tradiţional, surori. În ce măsură această apartenenţă este familială ramîne de discutat. Şi de revăzut, în urma participării la aceste „reuniuni bilaterale".

Iată că joi 18 octombrie a.c. a avut loc un prim colocviu franco-român axat pe tematica tinerelor „scriituri" în proză. Invitaţii francezi au fost doi tineri romancieri, Claire Legendre şi Yann Apperry, ea în vîrstă de 22 de ani, el, de 29. Despre ei şi despre ce reprezintă ceea ce scriu vom avea ocazia să vorbim în cele ce urmează.

Să spunem, pentru început, că problemele organizatorice au apărut cînd, înaintea sosirii lor, s-au căutat omologi români congeneri. Ei bine, aceştia sînt la ora actuală greu de găsit. Aici ar trebui deschisă o altă discuţie, referitoare la motivul pentru care prozatori români foarte talentaţi renunţă la ceea ce ar putea părea la început o carieră de scriitor, dovedită mai tîrziu, din punctul de vedere financiar al fezabilităţii, biată amară iluzie. Au fost invitaţi totuşi, din partea gazdelor, Răzvan Petrescu, Daniel Bănulescu şi exotica Claudia Golea. N-a ajuns decît prozatoarea, autoare a două „cronici japoneze" mai puţin ortodoxe, publicate, ultima anul trecut, la Editura Nemira. A moderat Bogdan Ghiu, poetul care s-a făcut cunoscut în ultimul deceniu ca mediolog şi traducător al operei lui Michel Foucault. A mai participat, echilibrat şi incisiv ca întotdeauna, Radu Toma, profesor de literatură franceză (secolul XX) la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine de la Universitate. I-am mai remarcat în holul Institutului Francez pe Constantin Abăluţă, Ion Bogdan Lefter, Simona Popescu, Antoaneta Ralian.

Interesul pentru acest colocviu, cu o temă generoasă, în definitiv, n-a fost unul foarte ridicat. Întrebările publicului n-au plouat, au picurat. Dar chiar şi aşa, dacă mai trebuia dovedit, a fost clar că spaţiul cultural românesc nu prea mai are mult în comun cu cel din Hexagon. De ce spun asta? Instituţional, literatura franceză ştie, în mare, ce are de făcut pentru a supravieţui. Premiile literare au rolul de a dinamiza şi polariza o piaţă de carte extrem de ofertantă – genuri, tematică –, în general bine administrată, în permanentă relaţie cu un public pe care ştie să şi-l construiască. Consacră şi valoare estetică, dar şi pe aceea (poate prea mult, dar oricum mai puţin decît în alte părţi) de schimb, să-i spunem comercială. Avem exemplul viu al celor doi prozatori numiţi mai sus.

Yann Apperry a obţinut Premiul Médicis, al treilea ca importanţă în Franţa, cu un volum care poate fi considerat în fel şi chip, numai comercial nu. Despre acest roman am avut ocazia să scriu de curînd chiar în paginile **Observatorului cultural**. Vizita sa în România – Bucureşti, Iaşi, Suceava – a coincis cu lansarea traducerii în limba română: **Diabolus in musica**, Editura Pandora, Tîrgovişte, traducere semnată şi, astfel, garantată de Irina Mavrodin. Tînărul romancier francez se află la al treilea volum publicat şi, de-acum, la primul tradus.

Tot la al treilea se găseşte mai juna lui coechipieră (ambii publică la Bernard Grasset), Claire Legendre, o blondă şi longilină studentă la Litere, în sudul Franţei, la Nice. Despre cărţile ei voi avea, probabil, ocazia să scriu la un moment dat. Trebuie să remarc însă că, spre deosebire de mai vîrstnicu-i confrate, prozele ei se lasă mai uşor etichetate. Scriitura, denumită de unii *fast-food*, e crudă, fie, dar departe de Céline şi destul de monotonă în colocvialismul ei (mai intersante sînt nuvelele din ultimul ei volum). Claire Legendre participă la scrierea „aşa cum se vorbeşte" a unei/unor biografii feminine, la un realism puternic biografizat, împins spre naturalism, pigmentat de scene care atrag atenţia, cu accente teratologice rezultate din proiecţiile identităţii coroporale/sexuale şi activează o imaginaţie nu neapărat, nu îndeobşte, artistică (cum a făcut, în 1996, Marie Darrieussecq sau, anul acesta, Cathérine Millet). Acest tip de literatură, de consum „instant", pare să fie prizat de un anumit public francez mai puţin sensibil la canonul estetic.

INSTITUT
FRANÇAIS
de BUCAREST

În acest fulminant început de carieră literară a lui Claire Legendre – trei cărţi publicate la 22 de ani – sare în ochi insaţiabilitatea de staruri a mass-media franceze, care o copiază îndeaproape pe surata ei de peste Ocean. Este vorba despre un sistem cu vocaţie infantilizantă. Poţi deveni astăzi vedetă doar din ambalaj, într-un Occident ahtiat după performanţă biologică (adolescenţi care imită adulţii şi o fac cu mai mult succes pentru că, în primul rînd, imaginea lor este una de succes) şi senzaţional, dar, nu-i vorbă, poţi, printr-un zgomot ceva mai mare, face acelaşi lucru şi în România. Nu mai e cazul să spun că piaţa editorială de la noi este aproape cu desăvîrşire lipsită de strategie, marketing şi, adaug, poate mă înşel, idei.

fi considerat întîmplare obiectivă „în stare să devină, simultan, poezie“. Este vorba despre numeroasele direcţii postmoderniste din artă venite în special din cultura americană şi care pe Hrabal nu l-au impresionat, ba dimpotrivă. Şi cum în viaţă ca şi în artă (*demonul civilizaţiei*)...

Galeria de mici tablouri de viaţă cotidiană, de azi ca şi de acum cîteva secole, ar trebui, crede Hrabal, „indiferent dacă vrem sau nu“, să funcţioneze „precum barometrul, seismograful sau vederea omului“. Ar trebui. Din păcate însă, sau poate din fericire, literatura capătă alte valenţe. Hrabal ne arată cum între normal şi absurd drumul poate fi foarte scurt, dar nu şi întunecat. Rîsul sufocă amărăciunea. Vrea cineva să scrie o depoziţie?

Demnă de laudă această colecţie de proză „Travers“ care încearcă să confere statutul de *reper valoric* unor scrieri central-europene aparţinînd unor culturi *mici*, mai puţin cunoscute şi neierarhizate, dar de o valoare literară certă. Aşteptăm noi autori.

Marius CHIVU

Eseu

Adam Michnik
Restauraţia de catifea

Adam MICHNIK

Restauraţia de catifea

Prefaţă de Andrei Pleşu, ediţie îngrijită de Mircea Mihăieş, trad. de Daciana Branea, Dana Chetrinescu, Cristina Chevereşan, Dana Crăciun, Ioana Copil-Popovici, Editura Polirom, 2001, 348 p., f.p.

Restauraţia de catifea e a doua carte semnată Adam Michnik – după **Scrisori din închisoare şi alte eseuri** – tradusă în româneşte şi apărută la Editura Polirom. De data aceasta e vorba despre o culegere de articole şi dialoguri deja publicate în reviste din Statele Unite sau în **Gazeta Wyborcza**, pe care Michnik o conduce. Discursul despre rolul intelectualilor în Europa Centrală şi de Est ţinut la Rutgers University, urmat de intervenţiile lui Vasili Axionov, Susan Sontag, Vladimir Tismăneanu, este completarea interviului luat autorului cu ocazia seminarului de la Newark de către acelaşi Vl. Tismăneanu împreună cu Mircea Mihăieş şi reprodus în **Scrisori din închisoare**.

Tipul de intelectual pe care-l reprezintă Adam Michnik nu e unul des întîlnit în zona postcomunistă a Europei, însă e cel mai apropiat de statutul criticului în plan social şi moral ce ar trebui să joace, în noile democraţii, rolul disidentului de altădată. Michnik are nu numai capacitatea de a prevedea capcanele populismului, ameninţarea naţionalismului şi a unui renăscut antisemitism, ci şi tăria de a se despărţi de foştii camarazi: articolul **De ce am votat împotriva lui Walesa** (apărut după ce, pentru criticile aduse viitorului preşedinte, **Gazetei Wyborcza** i s-a interzis folosirea sloganului Solidarităţii) e un foarte bun exemplu în privinţa lucidităţii de care dă dovadă intelectualul polonez. Reproşîndu-i fostului lider de sindicat lipsa de responsabilitate, dorinţa de putere şi „autoritatea carismatică“ pe cale să scoată Solidaritatea de pe scena politică, Michnik îşi manifestă neîncrederea în imaginea unui conducător-eliberator înlocuind partidul unic, figura mesianică şi atotputernică la care aspiră Walesa, spunînd: „Pentru mine, modelul [de preşedinte] este un *olandez zburător* care călătoreşte prin ţară şi intervine ori de cîte ori e nevoie“.

Pentru autorul **Scrisorilor din închisoare** însă, modelul de preşedinte central-european pare a fi mult mai aproape de un alt disident celebru, dramaturgul ceh Václav Havel. Dialogul purtat cu el – **Ciudata epocă postcomunistă** (1991) – are în centru legea lustraţiei, promulgată la Praga cu puţin timp înainte, şi relaţiile posibile dintre fostele victime şi foştii călăi; cei doi sînt de acord cu principiul moderaţiei: „Amnistie da, amnezie nu“. Una dintre problemele persistente ale lumii de după 1989 priveşte viitorul vechilor instituţii şi al bagajului lor de oameni şi mentalităţi, iar în articolul ce dă titlul volumului, **Restauraţia de catifea**, se ia în discuţie prima alternanţă la putere în Polonia postrevoluţionară, o dată cu victoria în alegeri a foştilor comunişti. Pentru Michnik, această – cum o numeşte el – „restauraţie“ e cel mai bun răspuns dat nostalgicilor vremurilor de altădată: dovedeşte că întoarcerea în trecut nu mai e posibilă, prevenind în acelaşi timp „Teroarea“, zel represiv din partea opozanţilor anticomunişti. Este evident că editorul **Gazetei Wyborcza** ia ca model de referinţă Revoluţia Franceză, ale cărei excese revoluţiile din estul Europei le pot însă evita.

Fiecare dintre articolele şi interviurile din acest volum este o invitaţie la echilibru, înţelegere şi profundă analiză critică; într-un asemenea context, nu pare deloc surprinzătoare prezenţa dialogului dintre Michnik şi generalul Jaruzelski, disidentul şi prim-ministrul, pe tema, cu precădere, a eşecului discuţiilor dintre guvern şi conducerea Solidarităţii şi a instituirii legii marţiale în decembrie 1981, alături de convorbirea aceluiaşi Michnik cu alt intelectual de opoziţie, germanul Daniel Cohn-Bendit.

Ediţia duce, din păcate, lipsa unor note de subsol menite să explice anumite date, evenimente şi nume legate de istoria mai mult sau mai puţin recentă a Poloniei, a căror necunoaştere face textul obscur pentru majoritatea cititorilor. O altă curiozitate este originea citatului de pe coperta a patra, semnat Vladimir Tismăneanu: e vorba despre fragmente traduse şi puse cap la cap din recenzia (**The Strange Normalcy of Post-Communism**) la ediţia americană a cărţii lui Michnik, publicată de autorul **Reinventării politicii** în **Partisan Review**, volumul LXVII (numărul 1/2000).

Iulia POPOVICI

A apărut numărul 20 al **Revistei Române de Drepturile Omului**, editată de Centrul pentru Drepturile Omului APADOR-CH. Editorialul Renatei Weber comentează, pe un ton îngrijorat, ultimele evoluţii legislative în domeniu. Cristina Şandru abordează chestiuni legate de **Drepturile deţinuţilor şi Convenţia europeană a drepturilor omului**, iar Manuela Ştefănescu se ocupă de problema accesului la informaţii în România. Un amplu material despre Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii semnează Gabriel Andreescu. Un text incitant despre administraţia publică din România propune Valerian Stan. Revista se încheie cu un interesant text despre drepturile femeilor în Europa Centrală şi de Est realizat de International Helsinki Federation.

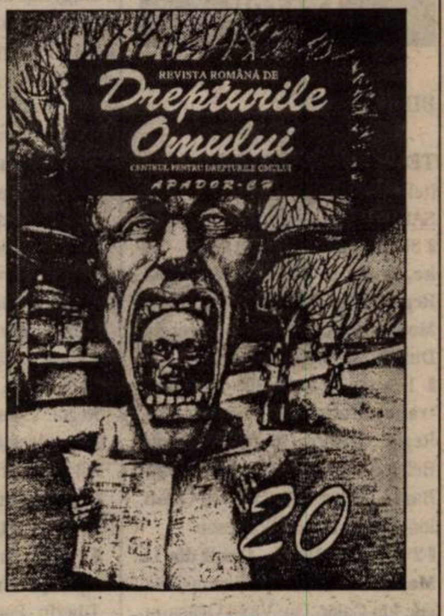

De discutat este şi problema preeminenţei genurilor. Romanul, se ştie, este singurul gen literar care contează pe piaţa literară franceză. Un Premiu Goncourt aduce autorului, dar şi editurii, prestigiu şi bani. Fiecare editură luptă pentru cîştigarea lui. La noi, deşi inadecvată preferinţelor publicului cititor, se publică în continuare mai mult poezie. Apoi, editorii francezi îşi impresariază autorii. Cînd un autor face declaraţii iresponsabile politic (cazul recent al lui Michel Houellebecq), editorii îl apără pînă-n pînzele albe. Yann Apperry a relatat prima sa întîlnire cu Jérôme Lindon, directorul de la Minuit. O întrevedere în care cel vîrstnic – editorul – l-a „demolat“, părinteşte însă, pe cel tînăr, implicîndu-se în proaspătul său destin de scriitor. Cîţi editori fac acelaşi lucru la noi, cîte dintre manuscrisele publicate sînt expediate poştal de autor pe adresa editurii? – iată numai două întrebări retorice.

Alte cîteva, serioase, le-au fost adresate tinerilor invitaţi. Voi consemna cele mai interesante răspunsuri, confirmări, unele, a ceea ce bănuim mulţi dintre noi.

Cei doi tineri prozatori francezi nu consideră că fac parte dintr-un grup/generaţie. Ei nu fac, cu alte cuvinte, politică literară. Nici nu se află în concurenţă, ca mai toată lumea dîmboviţeană. Mai mult, nu concurează şi pentru că nu prea ştiu unii de ceilalţi. Yann Apperry, de pildă, n-a auzit de fostul său coleg de la Minuit, congener pe deasupra, oaspete şi el al Bucureştiului, Tanguy Viel. În condiţiile enunţate, nu e de mirare că nici nu poate fi vorba de o scriitură investită ideologic şi, consecvent, politic. Literatura, capitalizată simbolic atîta amar de vreme (cel puţin retrospectiv, din punctul de vedere al istoriei literare), cunoaşte abia acum refluxul de autoritate politică şi socială care modifică, azi, relieful spaţiului cultural occidental. Era de aşteptat, vor spune unii. Uite unde-am ajuns, se vor scîrbi alţii.

Cred că lucrurile trebuie luate aşa cum sînt. Faţă de un Robbe-Grillet, autor, la 79 de ani, al unui proaspăt roman, faţă de un Sartre sau chiar Michel Tournier, Yann Apperry şi Claire Legendre – primul realmente foarte talentat – trăiesc într-o vîrstă a inocenţei, feriţi de *mainstream*. Ca atîţia alţi mari predecesori, dacă ar fi să-l amintim doar pe Julien Gracq. Da, dar acum nu mai există *mainstream*. Fiecare scrie pe cont propriu. Toţi refuză etichetele aplicate cu hărnicie de presa culturală, pentru a produce poate scandal, dar mai ales pentru a nu lăsa literatura să alunece în anomie. Întrebaţi dacă se revendică de la o literatură naţională, au răspuns *nu*, ea, *forcément*, el. Singur şi aleatoriu faptul că scriu în franceză le plasează literatura într-un spaţiu lingvistic suprapus, odată, naţiunii franceze. Dar maeştrii lor nu sînt neapărat francezi. Dickens, bunăoară. Nu sînt nici neapărat contemporani. O altă întrebare nu-şi află răspunsul pentru că mi-a trecut prin cap tocmai acum: ce are, în mod intenţionat francez, literatura scrisă de Claire Legendre şi Yann Apperry?

În faţa publicului român, cei doi tineri scriitori au părut probabil nişte naivi. Ceea ce şi sînt, anonimi cultivatori în cîmpul literar francez, alături de alte cîteva mii. Ei pot deveni scriitori foarte buni chiar dacă, şi uneori pentru că, renunţă la pretenţia integrării ierarhice. Deoarece pentru ei ierarhia nu există, în măsura în care nu-i interesează. Nu există vreo „listă a lui Manolescu“, iar vremea „listei lui Pivot“ a apus. Pe de altă parte, neimplicată social, lipsită de vocaţia „manifestului“, de o conştiinţă istorică acum cîteva decenii încă elementară, literatura lor, chiar frumoasă, neîndoielnic frumoasă, nu va mai reprezenta niciodată un vector de conştiinţă colectivă. Retraşi într-o autarhie a esteticului sau a reprezentării „trăitului“ la nivel egocentric, rupţi de istorie (nou-născuţii unei noi figuri a istoriei?), străini de tradiţie, noii scriitori vor putea spune, aidoma lui Yann Apperry: „Eu nu vreau să aduc ceva nou în literatură, ci ceva unic“. O frază de înţeles sau de siderat cam în aceeaşi măsură ca gestul studenţilor români care l-au votat, anul trecut, pe Vadim Tudor preşedinte.

Într-o lume globalizată şi simultaneizată, în parte hedonistă, în parte weberiană, pînă şi istoria recentă devine o fosilă greu de reconstituit. Paradoxul unei generaţii occidentale pe care am întrezărit-o, joi seară, prin intermediul tinerilor scriitori francezi: inocenţă şi indiferenţă. Bizar aliaj!

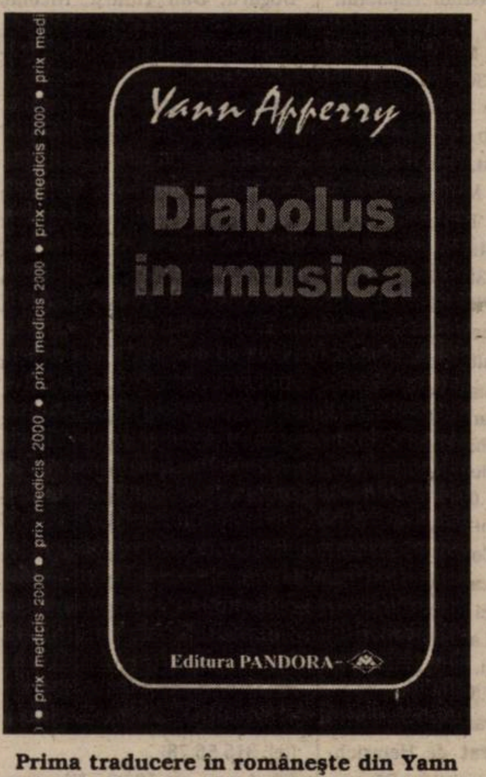
prix medicis 2000 • prix medicis 2000 • prix medicis 2000 • prix medicis 2000 • prix medicis 2000 • prix medi
Yann Apperry
Diabolus in musica
Editura PANDORA

Prima traducere în româneşte din Yann Apperry: *Diabolus in musica* la Editura Pandora (2001)

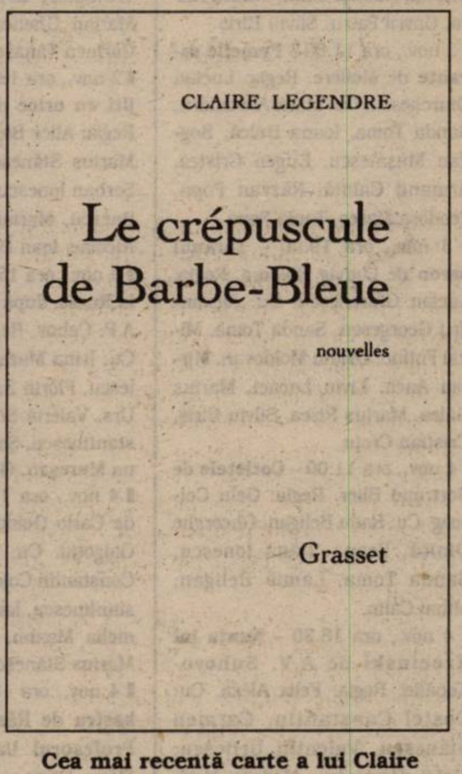

Cea mai recentă carte a lui Claire Legendre: *Le crépuscule de Barbe-Bleue* la Editura Grasset (2001)

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:
- 30 oct., 3 nov., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu
- 1 nov., ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu
- 2 nov., ora 19.00 – **Omul din La Mancha** de Dale Wasserman. Regia: Ion Cojar. Cu: Virgil Ogăşanu, Maia Morgenstern, Ilinca Goia, Marius Florea Vizante, Andrei Duban, Eugen Cristea, Mihai Perşa
- 4 nov., ora 11.00 – **Moartea unui comis voiajor** de Arthur Miller. Regia: Horea Popescu. Cu: Virgil Ogăşanu, Florina Cercel, Zoltan Lovaş, Tomi Cristin
- 4 nov., ora 19.00 – **O batistă în Dunăre** de D.R. Popescu. Regia: Ion Cojar. Cu: Raluca Zamfirescu, Ileana Stana Ionescu, Mariana Mihuţ, Rodica Popescu Bitănescu, Tamara Creţulescu, Maria Buză

SALA LIVIU REBREANU:
- 31 oct., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu
- 1 nov., ora 19.00 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag
- 2 nov., ora 19.00 – **Machinal** de Sophie Treadwell. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Monica Davidescu, Liviu Lucaci, Carmen Ionescu, Brânduşa Mircea, Tomi Cristin, Natalia Călin, Mircea Anca, Gavril Pătru, Silviu Biriş
- 3 nov., ora 11.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa
- 3 nov., ora 19.00 – **Ţăranul baron** de Ludvig Holberg. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Mihai Fotino, Ovidiu Moldovan, Mircea Anca, Liviu Lucaci, Marius Gâlea, Marius Rizea, Silviu Biriş, Cristian Creţu
- 4 nov., ora 11.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin.
- 4 nov., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobâlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia, Bogdan Muşatescu, Emil Mureşan, Dragoş Ionescu, Grigore Gonţa

SALA CAMIL PETRESCU:
- 30 oct., ora 19.00 – **Bacantele** după Euripide. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Ovidiu Iuliu Moldovan, Florina Cercel, Marius Bodochi, Constantin Dinulescu, Eugen Cristea, Alexandru Bindea
- 31 oct., ora 10.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Sărbătoarea Tuturor Sfinţilor**
- 31 oct., ora 19.00 – **Amanţii însîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa, Lamia Beligan
- 1 nov., ora 19.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan
- 2 nov., ora 19.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric
- 3 nov., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 4 nov., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**
- 4 nov., ora 19.00 – **Şi mai potoliţi-l pe Eminescu!** de Cristian Tiberiu Popescu. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Dan Puric, Gheorghe Dinică, Eugen Cristea, Mihai Călin, Constantin Dinulescu, Alfred Demetriu, Mihai Niculescu

SALA MARIN SORESCU:
- 30 oct., ora 19.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL BULANDRA
SALA TOMA CARAGIU

(tel: 211.34.41)
- 3 nov., ora 19.00 – **Woyzeck** de Georg Büchner. Un spectacol de Dragoş Galgoţiu. PREMIERĂ. Cu: Marian Râlea, Dan Bădărău, Camelia Maxim, Cornel Scripcaru, Emil Hoştină, Gabriel Spahiu, Ioana Abur, Anca Androne. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Culturală Athon

TEATRUL ODEON
(tel: 313.68.74)
- 1 nov., ora 18.30 – **Domnişoara Nastasia** de G.M. Zamfirescu. Regia: Horea Popescu. Cu: Adriana Trandafir, Sebastian Papaiani, Marian Ghenea, Virginia Rogin, Carmen Tănase, Mirela Dumitru
- 2 nov., ora 18.30 – **Cartofi prăjiti cu orice** de Arnold Wesker. Regia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinas
- 3 nov., ora 18.30 – **Don Juan á la Russe**, după **Piesa fără titlu** de A.P. Cehov. Regia: Gelu Colceag. Cu: Irina Mazanitis, Ionel Mihăilescu, Florin Zamfirescu, Niculae Urs, Valeria Sitaru, Mircea Constantinescu, Şerban Ionescu, Crina Mureşan, Gelu Niţu
- 4 nov., ora 11.00 – **Cafeneaua** de Carlo Goldoni. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Cornel Scripcaru, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurenţiu Lazăr, Marius Stănescu, Dan Bădărau
- 4 nov., ora 18.30 – **Îngerul albastru** de Răzvan Mazilu după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache, Mircea Constantinescu

TEATRUL DE COMEDIE
(tel: 315.91.37)
- 1, 2 nov., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici

THEATRUM MUNDI
(tel: 210.42.81)
- 2 nov., ora 19.30 – la Teatrul Foarte Mic – **Lecţia** de Eugène Ionesco. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, Clara Vodă, Silvia Codreanu, Mariana Dănescu

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI
- 30 oct., ora 20.00 – **Un cadou special** după Ellie Wiesel. Regia: Liana Ceterchi. Cu: Roxana Guttman, Rudy Rosenfeld
- 2 nov., ora 18.30 – **Seară de poezie israeliană... în limba română**. Recită actorii: Roxana Guttman, Rudy Rosenfeld
- 5 nov., ora 20.00 – **No Mom's Land** după S. Becket. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul ACT

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)
- 30 oct., ora 19.00 – **Smerita** după F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ionuţ Burlan
- 2 nov., ora 19.00 – **Conversaţie după înmormîntare** de Yasmina Reza. Regia: Cristian Juncu. Cu: Claudiu Istodor, Raluca Zamfirescu, Ioan Coman, Alexandru Pandele, Lucia Ştefănescu, Oxana Moravec

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)
- 3 nov., ora 11.00 – **Casa de pe graniţă** de Slawomir Mrozek. Regia: Cristian Nencu. Cu: Boris Petroff, Eugenia Balaure, Candid Stoica, Sorin Tofan, Florin Petrini, Mircea Drîmbăreanu
- 4 nov., ora 11.00 – **Lozul cel mare**, musical după Şalom Alehem. Regia: Harry Eliad. Cu: Leonie Waldman-Eliad, Rudy Rosenfeld, Ion Grosu, Cristina Dogaru, Dan Tufaru, Nicolae Călugăriţa. Textul poate fi ascultat şi în română, la cască

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA
(tel: 310.35.74)
- 2 nov., ora 19.00 – **Marisol** de Jose Rivera. Regia: Joe Martin (SUA). Cu: Monica Ciută, Adina Stan, Aurelian Bărbieru, Ana Pasti, Iulian Postelnicu, Radu Romaniuc
- 3 nov., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe
- 4 nov., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă

TEATRUL DE REVISTĂ „CONSTANTIN TĂNASE"
(tel: 315.56.78)
- 2, 4 nov., ora 18.00 – **Vin americani**
- 3 nov., ora 18.00 – **Croaziera nebunilor**

TEATRUL ION CREANGĂ
(tel: 211.11.69)
- 30 oct., ora 10.00 – **Micul lord** după Frances Hodgson Burnett. Regia: Constantin Dicu. Cu: Cristian Irimia, Carmen Palcu, Marioara Sterian, Marcela Andrei, Daniel Tudorică, Mircea Muşatescu
- 31 oct., ora 10.00 – **Dănilă Prepeleac** după Ion Creangă. Regia: Boris Petroff. Cu: Ionel Popescu, Mirela Busuioc, Ion Arcudeanu, Şerban Georgevici
- 1, 2 nov., ora 10.30 – **Voi scandal cu orice preţ** după I.L. Caragiale. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Florina Luican, Anca Zamfirescu, Sibylla Oarcea, Mirela Busuioc
- 3 nov., ora 10.30 – **Micul lord**
- 4 nov., ora 10.30 – **Motanul încălţat**. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu, Liliana Perepelcinic, Mircea Muşatescu, Ani Creţu

TEATRUL EXCELSIOR
(tel: 315.97.36)
- 30 oct., ora 10.00 – **Cartea poveştilor** de Daniela Anencov. Regia: Daniela Anencov. Cu: Silvana Ionescu, Annemarie Ziegler, Mioara Arsene, Bogdan Caragea, Robert Radoveneanu
- 31 oct., ora 10.00 – **Surprize la Excelsior**. Regia: Cristian Nicolaie. Cu: Natalia Guberna, Cristian Nicolaie, Robert Radoveneanu, Mihaela Coveşeanu, Annemarie Ziegler
- 2 nov., ora 10.00 – **Ninigra şi Aligru** de Nina Cassian. Regia: Daniela Anencov. Cu: Daniela Anencov, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Mioara Arsene
- 4 nov., ora 11.00 – **Nemaipomenitele aventuri ale lui Nils Holghersson** de Selma Lagerloff. Regia: Mihaela Boboc Manea. Cu: Paula Sorescu Lucian, Bogdan Caragea, Cristian Boeriu, Robert Radoveneanu

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)
- 30 oct., 1 nov., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia, Claudiu Iordan
- 31 oct., ora 10.00 – **Harap Alb** după Ion Creangă. Regia: Cristian Pepino. Cu: Dora Ortelecan, Cristina Roşiianu, Daniel Stanciu, Cristian Mitescu
- 3 nov., ora 11.00 – **Răţuşca cea urîtă**. Regia: Anca Puşcaş. Cu: Ioana Chelaru, Dora Ortelecan, Liliana Gavrilescu, Eugenia Barbu, Graţiela Ştefan

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)
- 30 oct., 1 nov., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu
- 31 oct., ora 11.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici. Cu: Florentina Tănase, Rodica Dobre, Daria Gănescu, Maria Varsami
- 2 nov., ora 10.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Maria Varsami, Gabriel Apostol, Liviu Berehoi
- 4 nov., ora 11.00 – **Motanul încălţat**

BACĂU

TEATRUL BACOVIA
- 30, 31 oct., ora 10.00 – **Alba ca Zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regia: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ligia Dumitrescu, Stelian Preda, Adrian Găzdaru, Dana Olariu
- 30, 31 oct., ora 17.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Răzvan Dincă. Cu: Geo Popa, Gabriel Duţu, Viorel Baltag, Daniela Vrînceanu
- 1 nov., ora 12.00 – **Florin şi Floricica** de V. Alecsandri. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Adrian Găzdaru, Florina Găzdaru, Gabriel Duţu
- 1 nov., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte
- 2 nov., ora 17.00 – la Slănic Moldova – **Necazurile lui Pantalone** după **Commedia dell'arte** de M.S. Todor. Regia: M.S. Todor. Cu: Ion Goranda, Valentin Branişte, Adrian Găzdaru
- 4 nov., ora 18.00 – **O noapte furtunoasă**

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI
- 30 oct., 1, 2 nov., ora 10.00 – **Treiul lui Martinel** de G. Bruchmaier
- 4 nov., ora 11.00 – **Făt Frumos şi balaurul** de Costin Popescu. Regia: Stelian Preda. Cu: Sorina Moian, Marlene Duduman, Andreea Sandu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
- 2 nov., ora 19.00 – **Cvartet** de Spiró György. Regia: Kövesdy István. Cu: Boér Ferenc, Nagy Dezsö, Albert Júlia, Panek Kati
- 3 nov., ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière. *Spectacol studio*. Regia: Tompa Gábor
- 4 nov., ora 19.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de Luigi Pirandello. Regia: Vlad Mugur

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU
DRAMĂ:
- 30 oct., ora 18.30 – **Casa Zoikăi** de M. Bulgakov. Regia: Lucian Sabados. Cu: Raluca Zamfirescu, Mihai Coadă, Niculae Urs, Ioan Coman
- 3 nov., ora 18.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea

REVISTĂ:
- 1 nov., ora 12.00 – **Bona visurilor mele**
- 4 nov., ora 18.00 – **Tonul face muzica**

PĂPUŞI:
- 30 oct., ora 11.00 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino. Cu: Carmen Bogdan, Cătălina Radu
- 31 oct., ora 10.30 – **Muck cel mic**
- 1 nov. – la Ceptura – **Trei iezi cucuieţi** după Ion Creangă. Regia: Nicolae Drăghia. Cu: Lucian Orbean/ Mihai Androne, Cătălina Radu, Lizica Sterea
- 2 nov., orele 10.00 şi 11.00 – **Trei iezi cucuieţi**
- 4 nov., orele 10.00 şi 12.00 – **Gulliver**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN
- 2, 3 nov., ora 18.30 – **Valsul ciinilor** de Leonid Andreev. PREMIERĂ. Regia: Alexandru Boureanu. Cu: Mihai Arsene, Laurenţiu Stratan, Sorin Ionescu, Ramona Drăgulescu/Gina Clinoiu, Raluca Păun/Adela Minae

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA
- 30 oct., ora 19.00 – **Hoţul cinstit?!** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi
- 2 nov., ora 19.00 – **Simt că fac nebunii** de Georges Feydeau. Regia: Mc Ranin
- 4 nov., ora 19.00 – **Tango, monsieur** de Aldo Lo Castro. Regia: Mircea Lungeanu

TIMIŞOARA

TEATRUL NAŢIONAL
- 3 nov., ora 19.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Sandu Manu
- 5 nov., orele 10.00 şi 12.00 – **Coppelia** de L. Delibes. Spectacol prezentat de Şcoala de balet „Rodica Murgu"

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL ARIEL
- 30, 31 oct., orele 10.00 şi 12.00 – **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**, spectacol al secţiei maghiare
- 30 oct., orele 10.00. şi 12.00 – la Tîrnăveni – **Capra cu trei iezi**, spectacol prezentat de secţia română
- 1, 2 nov., orele 9.30 şi 11.00 – **Capra cu trei iezi**, spectacol prezentat de secţia română
- 2 nov., ora 10.00 – la Iernut/ ora 12.00 – la Luduş – **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**, spectacol prezentat de secţia maghiară
- 4 nov., ora 11.00 – **Capra cu trei iezi**, spectacol prezentat de secţia română

FILM

30 octombrie – 1 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15
- **Păcat originar**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ Scala, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00/ Favorit, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Gloria, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Rodica Mureşan, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Tudorel Filimon/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ Cultural/ orele: 14.15, 16.30, 18.30
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West.

Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Lumina, orele: 11.00, 12.45, 14.30, 16.15, 18.00, 19.45/ Flamura, orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Dacia/ orele: 12.00, 15.00, 18.00

▮ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ Europa/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00

▮ **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ Viitorul/ orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Evadare din coteţ**, SUA, 2000. Film de desen animat. Regia: Nick Park şi Peter Lord. Cu (voci): Mel Gibson, Julia Sawalha, Miranda Richardson/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ orele: 13.15, 15.00

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ orele: 13.30, 20.15

▮ **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse/ ora 14.00

▮ **O altă şansă (Family Man)**, SUA, 2001. Regia: Brett Ratner. Cu: Nicolas Cage, Tea Leoni Jeremy Piven/ ora 15.15

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ orele: 17.00, 20.30

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ ora 17.30

▮ **O chestiune de gust**, Franţa, 2000. Regia: Agnes Autres. Cu: Anne Alvaro, Jean-Pierre Bacri, Brigitte Catilion/ ora 18.00

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ ora 19.30

▮ **Dispari in 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ ora 22.00

▮ **Marea hoinăreală**, SUA, 2000. Regia: Joel Coen. Cu: George Clooney, John Turturo, Tim Blake Nelson/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 14.30, 17.00, 19.45, 22.15

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 15.30, 18.00, 20.30

▮ **Frăţia lupilor**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Cu: Emilie Dequenne, Jeremie Renier, Mark Dacascos, Monica Bellucci/ ora 21.00 (31 oct.)

▮ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ orele: 13.45, 16.15, 18.30, 21.15

▮ **Virus**, SUA, 2001/ orele: 15.00, 19.30, 21.45

▮ **Lara Croft - Tomb Raider**, SUA, 2001/ orele: 15.45, 19.15, 21.30

▮ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ ora 19.00

▮ **În voia sorţii**, SUA, 2001/ ora 17.15

▮ **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ orele: 14.45, 16.45, 18.45, 20.45, 22.45

▮ **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ orele: 14.15, 17.30, 20.30

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ orele: 21.15, 15.15 (30 oct., 1 nov.)/ ora 15.15 (31 oct.)

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ orele: 14.00, 16.30, 22.00

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah/ ora 18.15

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ orele: 16.00, 20.00

ARAD

▮ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Dacia

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

BRAŞOV

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Astra/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Pariu riscant**, SUA, 2001. Regia: Gregory Pirier. Cu: Jerry O'Connell, Shannon Elizabeth/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

BRĂILA

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (31 oct., 1 nov.)

▮ **Lara Croft - Tomb Raider**, SUA, 2001/ Central/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (31 oct., 1 nov.)

▮ **Corbul – Mintuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.15 (30 oct., 1 nov.)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.15 (31 oct.)

CÎMPINA

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ Central

CLUJ NAPOCA

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 12.30, 15.00, 17.30, 20.00

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30 (pînă în 31 oct.)/ orele: 13.00, 15.30, 18.00, 20.30 (1 nov.)

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.15, 17.30, 20.00

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30

CONSTANŢA

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 10.45, 13.15, 15.45, 18.15, 20.45

▮ **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

▮ **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Studio/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CRAIOVA

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Modern

▮ **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică Jr./ Jean Negulesco

DEVA

▮ **Lara Croft - Tomb Raider**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

▮ **Animalul**, SUA, 2001/ Flacăra

IAŞI

▮ **Virus**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 9.30, 11.30, 13.30

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 15.30, 17.30, 19.30

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00

▮ **Antitrust**, SUA, 2001. Regia: Peter Howitt. Cu: Claire Forlani, Rachael Leigh Cook, Ryan Phillipe, Tim Robbins/ Casa de Cultură/ ora 18.30

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Casa de Cultură/ ora 20.30

▮ **Hannibal**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 13.00, 15.30, 18.00

ORADEA

▮ **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Libertatea

▮ **Barul „Coyote Ugly"**, SUA, 1999/ Patria

▮ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

▮ **Lara Croft - Tomb Raider**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Patria

▮ **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler/ Scala

▮ **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ Modern

SINAIA

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Capitol

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Timiş

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Studio

TÎRGOVIŞTE

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Independenţa

▮ **Sedus şi abandonat**, SUA, 2001. Regia: Tommy O'Haver. Cu: Kirsten Dunst, Ben Foster, Melissa Sagemiller/ Victoria

TÎRGU JIU

▮ **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU MUREŞ

▮ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Tineretului/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30

▮ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30

VASLUI

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

ZALĂU

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara. Cu (voci): Ming-Na Wen, Alec Baldwin, Donald Sutherland, James Woods/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

2-5 noiembrie

BUCUREŞTI

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67

▮ **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72

▮ **Plăcinta americană**, SUA, 2000/ Bucureşti/ tel: 315.61.54

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Bucureşti/ 2-4 nov., orele: 17.00, 19.00

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Corso/ tel: 315.13.34

▮ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Europa/ tel: 314.27.14

▮ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România/ Gloria/ tel: 324.46.75

▮ **Shrek**, SUA, 2001. Film de animaţie/ Favorit/ tel: 413.31.70

▮ **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Favorit/ 5-7 nov./ tel: 413.31.70

▮ **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Cultural, tel: 499.10.13/ Aurora, tel: 252.04.66

▮ **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Lumina/ tel: 314.74.16

▮ **Tomb Rider – Lara Croft**, SUA, 2001/ Excelsior, tel: 224.33.45/ Viitorul, tel: 610.67.19

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Flamura/ tel: 450.17.12

ARAD

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Dacia

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Mureşul

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001/ Arta A

▮ **Virus**, SUA, 2001/ Arta B

BACĂU

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Prinţesa îndărătnică**, SUA/ Modern

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Jean Negulesco

DEVA

▮ **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ **Schimb de vieţi**, SUA, 2001. Regia: Don Roos. Cu: Ben Affleck, Gwyneth Paltrow/ Flacăra

ORADEA

▮ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Libertatea

▮ **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Pierde vară**, SUA, 2000/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

▮ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Băieţi şi fete**, SUA, 2001/ Scala

SINAIA

▮ **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Perla

on line

▮ **Şcoală pe *web***. Orele de curs nu trebuie să însemne doar timpul petrecut în clasă cu profesorul. Aceasta pare a fi filosofia **Şcolii on line**, unde orarul poate fi întocmit chiar de elev, cu materii alese tot de el. La adresa *www.x3m.ro/scoalaonline/* găsim un portal dedicat atît şcolarilor, cît şi profesorilor. Aici pot fi învăţate cîteva materii, între care limba franceză, istorie, geografie, biologie, chimie, fizică şi informatică, structurate pe capitole, ilustrate cu planşe atunci cînd este nevoie. Nu lipsesc instrumente fundamentale, precum dicţionarele şi enciclopediile. Elevii mai au la dispoziţie cîteva jocuri, pentru pauze, şi o secţiune unde referatele altor colegi pot fi consultate pentru... idei. Alte motive pentru care trebuie să vizitaţi **Şcoala on line** sînt rubricile **Geopolitică**, cu informaţii despre Uniunea Europeană, şi **Biblioteca on line**, deschisă non-stop. Pasionaţii de Internet şi de computere au programe la care pot face *download*, iar neofiţii sînt iniţiaţi în tainele *HTML*-ului.

▮ **Programul filmelor şi teatrelor**. Pentru a afla programul complet al filmelor, spectacolelor de teatru, precum şi programul TV, nu trebuie decît să intraţi la *www.port.ro*. Sînt informaţii despre posturile care emit în limba română sau sînt traduse, iar partea de recomandări este destul de diversă. *Site*-ul ne rezervă însă o mare surpriză prin faptul că actorii şi regizorii filmelor prezentate beneficiază de pagini proprii. În plus, nu sînt descrise doar filme şi seriale, ci şi emisiuni sociale sau culturale.

Informaţiile despre programul cinematografelor sau al teatrelor nu se limitează la Bucureşti, aşa cum se întîmplă în cazul altor *site*-uri de profil, fiind acoperite cam toate localităţile importante, iar actualizarea este ireproşabilă. Cei ce frecventează acest *site* pot vota filmele sau spectacolele favorite, rezultînd de aici nişte clasamente care vă pot ajuta atunci cînd vă faceţi programul.

▮ **Cinema, cinema...** Cel mai bun *site* de cinema, cu cele mai multe informaţii, cu cele mai interesante galerii foto este *www.cinemagia.ro*. Filmele prezentate sînt însoţite de o avalanşă de informaţii despre actori şi regizori, iar fotografiile întregesc prezentarea acestora. Mai aflăm ce va ieşi curînd pe piaţă, care sînt preferinţele spectatorilor, care sînt noutăţile din cariera vedetelor şi multe altele. *Site*-ul are un forum, pentru ca cinefilii să facă schimb de informaţii şi opinii, iar pentru divertisment, recomandăm rubrica **Gafe în filme**. **Cinemagia** are pentru pasionaţii de filme cîteva concursuri, recomandări ale emisiunilor radio-tv de profil şi o prezentare a distribuitorilor români de film. (**Ovidiu DRĂGHIA**)

SLATINA

- **Răsfățații Americii**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIȘOARA

- **Clona ucigașă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Catherine Dent, Ian Robison, Jean-Claude van Damme/ Capitol
- **Cum să ajungi președinte**, SUA/ Timiș
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGU JIU

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenta/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREȘTI

SALA EFORIE

30 octombrie

- **La capătul liniei**, România, 1982. Regia: Dinu Tănase. Cu: Mircea Albulescu, Dan Condurache. **Ora 9.30**
- **Fiecare cu infernul său**, Franța-Germania, 1977. Regia: André Cayatte. Cu: Annie Girardot, Bernard Fresson. **Ora 11.15**
- **Suspectul**, Italia, 1974. Regia: Francesco Maselli. Cu: Gian Maria Volonte, Reato Salvatori, Annie Girardot. **Ora 13.15**
- **Uli, argatul**, Elveția, 1954. Regia: Franz Schynder. Cu: Hannes Schmidhauser, Liselotte Pulver. **Ora 16.30**
- **Răscoala**, România, 1965. Regia: Mircea Mureșan. Cu: Ilarion Ciobanu, Nicolae Secăreanu, Matei Alexandru, Ion Besoiu. **Ora 19.00**

31 octombrie

- **Crucișătorul Potemkin**, URSS, 1925. Regia: Serghei MIhailovici Eisenstein. Cu: Aleksanr Antonov. **Ora 10.00**
- **Erotissimo**, Franța-Italia, 1968. Regia: Gérard Pirès. Cu: Annie Girardot. **Ora 12.00**
- **Alibi pentru un prieten**, Franța, 1977. Regia: Georges Lautner. Cu: Alain Delon, Ornella Muti. **Ora 14.15**
- **Crucișătorul Potemkin**, URSS, 1925. **Ora 16.30**
- **Ultimul cartuș**, România, 1974. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Ilarion Ciobanu, George Constantin, Amza Pellea, Sebastian Papaiani. **Ora 18.30**

1 noiembrie

- **Cind comedia era rege**, SUA, 1959. Regia: Robert Youngson. Cu: Charlie Chaplin. **Ora 10.00**
- **Nouă zile dintr-un an**, URSS, 1961. Regia: Mihail Romm. Cu: Aleksei Batalov, Inokenti Smoktunovski. **Ora 11.30**
- **Traian Vuia**, România, 1972. Regia: Dona Barta/ **Aeroportul**, SUA, 1970. Regia: George Seaton. Cu: Burt Lancaster, Dean Martin, Helen Hayes, Jacqueline Bisset. **Ora 13.30**
- **Cind comedia era rege**, SUA, 1959. **Ora 16.15**
- **Amantul**, Franța, 1991. Regia: Jean-Jacques Annaud. Cu: Jae March, Tony Leung, Frédérique Méninger, Jeanne Moreau. **Ora 18.00**

2 noiembrie

- **Campionatul Mondial de fotbal din Mexic**, Marea Britanie, 1971. **Ora 10.00**
- **Amantul**, Franța, 1991. **Ora 11.45**
- **Ziua Aviației Române**, România, 1955. Regia: Nicolae Otrocol/ **Leul are aripi**, Marea Britanie, 1939. Cu: Merle Oberon, Ralph Richardson. **Ora 14.00**
- **Nouă zile dintr-un an**, URSS, 1961. **Ora 15.45**
- **Bruta**, Franța, 1987. Regia: Claude Guillemot. Cu: Xavier Deluc, Assumpta Serna. **Ora 18.00**

3 noiembrie

- **Mihail ciine de circ**, România-RFG, 1979. Regia: Sergiu Nicolaescu. Cu: Karl Michael Vogler, Ernest Maftei, Sergiu Nicolaescu, Amza Pellea. **Ora 10.00**
- **Acest om minunat (Henry Coandă)**, România, 1971. Regia: Olimpia Robu/ **Aeroportul '75**, SUA. Regia: Jack Smight. Cu: Charlton Heston, Karen Black, George Kennedy. **Ora 11.45**
- **Bruta**, Franța, 1987. **Ora 14.00**
- **S-a intimplat aici**, Marea Britanie, 1966. Regia: Kevin Mrownlow, Andrew Mollo. Cu: Sebastian Shaw, Pauline Murray. **Ora 16.00**
- **Richard III**, Marea Britanie, 1995. Regia: Richard Loncraine. Cu: Ian McKellen, Annette Bening. **Ora 18.30**

4 noiembrie

- **Mihail ciine de circ**, România-RFG, 1979. **Ora 10.00**
- **Aurel Vlaicu**, România, 1977. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Gabriel Oseciuc, Radu Beligan, Dina Cocea, Dem Rădulescu. **Ora 11.45**
- **Traian Vuia**, România, 1972/ **Aeroportul**, SUA, 1970. **Ora 13.45**
- **Campionatul Mondial de fotbal din Mexic**, Marea Britanie, 1971. **Ora 16.30**
- **Omul care ucide**, Marea Britanie, 1960. Regia: Michael Powell. Cu: Carl Ebehm, Moira Shearer. **Ora 18.15**

5 noiembrie

- **Bruta**, Franța, 1987. **Ora 14.00**
- **O dramă la vinătoare**, URSS, 1978. Regia: Emil Loteanu. Cu: Calina Baliaeva, Oleg Iankovski. **Ora 16.00**
- **Brutăria Zürrer**, Elveția, 1957. Regia: Kurt Früh. Cu: Margrit Winter, Ursula Kopp. **Ora 18.30**

PLOIEȘTI

- 30 oct. – **Furtună, peripeții și dragoste**

TÎRGOVIȘTE

- 1 nov. – **Dincolo de uși**, SUA, 2000. Regia: Peter Howitt. Cu: Gwyneth Paltrow, Douglas McFerran

SPECTACOLE

BUCUREȘTI

OPERA NAȚIONALĂ

- 31 oct., ora 18.30 – **Lacul lebedelor**, spectacol de **balet**. Regia: Oleg Danovschi. Cu: Corina Dumitrescu, Ion Dumitrescu, Mihai Babuska, Vlad Toader
- 1 nov., ora 18.30 – **Traviata** de G. Verdi. Regia: Cristian Mihăilescu. Cu: Felicia Filip, Marius Brenciu, Iordache Basalic
- 2 nov., ora 18.30 – **Gala tinerilor speranțe**, concert de arii. Regia: Cristina Cotescu. Cu: Georgeta Grigore, Irina Ionescu, Simonida Lutescu, Carla Mușat
- 3 nov., ora 18.30 – **Carmina Burana**. Muzica: Carl Orff. Regia: Alexa Mezincescu. Cu: Cristina Opincaru, Eugen Dobrescu, Monica-Alexandra Petrică, Ștefan Ignat
- 4 nov., ora 18.30 – **Aida** de G. Verdi. Regia: Plamen Kartaloff. Cu: Mariana Colpos, Gabriel Năstase, Lucia Cicioară-Drăgan

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 2 nov., ora 19.00 – **Paiațe** de Ruggero Leoncavallo. Dirijor: Adrian Morar. Cu: Valeriu Turcu, Irina Săndulescu Bălan, Mircea Moisa, Călin Brătescu
- 5 nov., ora 19.00 – **Cosi fan tutte** de W.A. Mozart. Dirijor: Adrian Morar. Regizor: Rodica Popescu Moisa. Cu: Irina Săndulescu Bălan, Cristina Maria Damian

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ȘI OPERETĂ

- 30 oct., ora 19.00 – **Turandot** de G. Puccini. Regia: Emil Strugaru. Cu: Stelian Negoescu, Margareta Vîrban, Ala Cheptini, Sorin Drăniceanu, Francisc Cseterki

CONCERTE

BUCUREȘTI

ATENEUL ROMÂN

- 30 oct., ora 19.00 – **Comori camerale**. Soliști: Aurelian-Octav Popa, Valentina Sandu-Dediu. În program lucrări de: **Silvestri, Berg, Dan Dediu, Poulenc**
- 1, 2 nov., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Fernand Jung. Solistă: Dan Protopopescu. În program lucrări de: **Weber, Bizet**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 30 oct., ora 19.00 – **seară de chitară clasică** cu Cătălin Ștefănescu și invitații săi

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 31 oct., ora 19.15 – **Clasici ai secolului XX**. Dirijor: I. Ionescu Galați. Solist: Ricardo Jesus Gallen Garcia (chitară). În program lucrări de: **D. Milhaud, J. Rodrigo, G. Bizet**
- 2 nov., ora 19.15 – **concert simfonic**. Dirijor: Horia Andreescu. Dirijor de cor: Dan Mihai Goia. Soliști: Ramona Eremia, Lucia Papa, Jouris Baronskis, Szabo Balint. În program lucrări de: **Beethoven**

HANUL CU TEI

- 30 oct.-3 nov., 5 nov., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 31 oct., ora 24.00 – *Halloween Maghiaro-Român la Green Hours* – în grădină
- 1 nov., ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susținut de Marta Hristea, Mircea Tiberian, Vlaicu Golcea, Eugen Nichiteanu
- 3 nov., ora 21.00 – *A Birthday Jazz Concert* susținut de Maria Răducanu, Sorin Romanescu, Mihai Iordache, Cătălin Milea, Vlaicu Golcea, Vlad Popescu
- 4 nov., ora 21.00 – **concert** *live* de jazz susținut de Mircea Tiberian & Friends

CONSTANȚA

FILARMONICA „MAREA NEAGRĂ“

- 31 oct., ora 18.00 – la Muzeul de Artă – **recital** de pian. Solist: Andrei Deleanu. În program lucrări de: **Haydn, Mozart, Beethoven**
- 2 nov., ora 19.00 – în sala teatrului – **concert simfonic**. Dirijor: Liviu Buiuc. În program lucrări de: **Beethoven, Mozart, Bizet**

IAȘI

FILARMONICA DE STAT MOLDOVA

- 30 oct., ora 19.00 – **Integrala sonatelor pentru vioară și pian de Beethoven** (II), **recital** susținut de Florin Croitoru, Viorica Rădoi
- 2 nov., ora 19.00 – **Integrala sonatelor pentru vioară și pian de Beethoven** (III). Soliști: Florin Croitoru, Valentin Gheorghiu

EXPOZIȚII

BUCUREȘTI

SALA DALLES – Salonul de Artă București, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Vernisaj: 1 nov., ora 17.00. Secțiuni: *memorie, mitologie, mode*. Organizator: Uniunea Artiștilor Plastici, filiala București, cu sprijinul ArCuB și Oficiului Național pentru Documentare și Expoziții de Artă

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – *Retrospectivă Ilie Ardeleanu*, pînă la 1 nov./ **Salonul de Artă București**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secțiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Eugen Iovan, **pictură**; invitată: Adriana Șeitănescu, pînă în 30 oct./ **Salonul de Artă București**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secțiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: **Salonul de Artă București**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secțiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERA SIMEZA (tel: 659.75.80) – **Salonul de Artă București**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secțiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Teodora Florescu, **pictură**, pînă în 30 oct./ **Salonul de Artă București**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secțiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA HANU CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – **Salonul de Artă București**, 1-15 nov.

GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – Gabriela Palii, **pictură**, pînă în 31 oct./ **Salonul de Artă București**, 1-15 nov.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Ștefan Constantinescu (Suedia), **instalație**, pînă în 5 nov.

OFICIUL NAȚIONAL PENTRU DOCUMENTARE ȘI EXPOZIȚII DE ARTĂ (Teatrul Național, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Retrospectivă Wanda Sachelarie Vladimirescu*, 30 oct.-26 nov. Vernisaj: 30 oct., ora 17.00. Prezintă: Dan Hăulică/ Teodor Botiș, **pictură**, pînă în 5 nov.

CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Zbor*, Mirela Dăuceanu, pînă în 2 nov.

GALERIA NOUĂ (Str. Academiei nr. 15) – *11 tineri artiști în* **Balkon**, expoziție colectivă de **fotografie**, Vernisaj: 31 oct., ora 18.00, urmat de lansarea numărului 8 al revistei **Balkon**

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *A Sample of View*, Zivco Grozdanic (Iugoslavia), **sculptură-instalație**, pînă în 10 nov. Expoziție organizată de Centrul Cultural Meta în colaborare cu Ministerul Culturii și Cultelor

CENTRUL MULTI-ART DANS (tel: 336.66.68) – *POZE. DEEA. edisepia.minciccolor. (expoziție simplă)*, grupul Deea, **fotografie**

TEATRUL ACT (tel: 310.31.03) – Foaier – *Autofotografie*, Maria Gălie, **fotografie**, pînă în 20 nov.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Graphisme et histoire*, Radu Olteanu, **ilustrații de carte**, pînă în 30 oct.

INSTITUTUL CERVANTES (tel: 230.13.54) – *Metamorfoze*, Daniel Răgușitu, **grafică** și **pictură**, pînă în 2 nov.

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Dacia, o localitate în mijlocul României*, Paul Schuster-Stein, **fotografie**

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Rotonda Sălii Auditorium – *Multiples*, expoziție colectivă (peste 40 de lucrări ale unor artiști britanici contemporani), 1-25 nov. Vernisaj: 2 nov., ora 11.30/ Corp Știrbei – *Lemn și aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Mesaje afective*, grupul „3 art“, **pictură** și **sculptură**, 1-10 nov. Vernisaj: 1 nov., ora 18.00

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI (PALATUL ȘUȚU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**, pînă în 30 nov./ expoziție colectivă de **icoane** în lemn, piatră și sticlă, pînă în 30 nov./ expoziție de medalistică, 1-15 nov.

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziție de **cahle**

MUZEUL NAȚIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Național George Enescu*, expoziție **documentară**, pînă în 10 nov.

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA“ (tel: 312.88.26) – *„Chiriașii“ casei mele*

PALATELE BRÂNCOVENEȘTI DE LA PORȚILE BUCUREȘTIULUI (tel: 490.42.37) – Galeria Cuhnia – *Cuhnia – o incursiune în istoria gastronomiei românești*, pînă la 1 nov. Expoziție realizată în colaborare cu Muzeul Țăranului Român și Muzeul Satului

PRIMĂRIA SECTORULUI 4 (tel: 335.92.30) – Sala Mare – *Școala noastră în viitor*, lucrări ale elevilor școlilor generale din cadrul sectorului 4 al Capitalei, pînă în 2 nov.

CERCUL MILITAR NAȚIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Discipolul și maestrul*, Mihai Marin Cârstea, **pictură** și Florian Lazăr Alexie, **ceramică**, pînă în 15 nov.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziție colectivă, Mihai Chiuaru, **pictură**, George Zărnescu, **sculptură**

GALERIA ALFA – expoziție cu lucrări din colecția Muzeului de Artă și Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ȘI ETNOGRAFIE – *Lemnul în colecția secției de etnografie a Muzeului*, expoziție retrospectivă, pînă în luna dec.

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizație și cultură la Dunărea de Jos*, expoziție de **arheologie**, **istorie** și **artă decorativă** cu lucrări din donația Paul Bălcănescu

CASA COLECȚIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziție de **pictură românească modernă**, pînă la 1 decembrie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziție a Academiei de Artă din Cluj Napoca, pînă în 9 nov.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistrița-Zalău – Mihaela Gorgea, **pictură**/ Avram Ovidiu, **pictură** Vernisaj: 5 nov.

IAȘI

GALERIA CUPOLA – ediția a cincea a **Salonului Art'is**; secțuni: **artă decorativă**, **instalație**, **fotografie**

PALATUL CULTURII – ediția a cincea a **Salonului Art'is**, **pictură**, **grafică**

BISERICA „TREI IERARHI“ – Sala Gotică – *Biserici din lemn ale regiunii Bialystok*, Ewa și Andrzej Kecznski (Polonia), **fotografie**, pînă în 31 oct.

Teatrul Național Cluj-Napoca

anunță

organizarea unei selecții de dramaturgie originală în vederea publicării antologiei **Pentru o 9 dramaturgie**.

Textele pot fi trimise prin poșta electronică, e-mail: *intactheatre@yahoo.com* sau pe adresa teatrului, pînă la 10 noiembrie, data limită. Dramaturgii selecționați spre publicare vor fi invitați la lansarea antologiei, precum și la celelalte manifestări organizate de Naționalul clujean în cadrul colocviului **Pentru o 9 dramaturgie**, care va avea loc în prima parte a lunii decembrie a.c.

Adresa: P-ța Ștefan cel Mare nr. 24;
tel: 064/19.17.99, 19.28.26;
fax: 064/19.09.78, 19.02.72
Persoane de contact/informații:
Eugenia Sarvari, tel: 094.695.345
m.chris.nedeea, tel: 094.197.253

PIATRA NEAMŢ

GALERIILE DE ARTĂ – Dumitru Bezem şi Mihai Agape, **pictură**
MUZEUL DE ARTĂ – *Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel"*, pînă în 30 nov.
COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN – *Retrospectivă Nicolae Milord*

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – *Expo 2001*, expoziţie de grup: Traian Ştefan Boicescu, **tapiserie**, Corina Croitoru Necşuleu, **ceramică**, Olga Popescu, **pictură**, pînă în 6 nov.

SLATINA

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR – *Eva 2001*, **Salon de fotografie**

TIMIŞOARA

GALERIA TENTA ART – Liviu Suhar (Iaşi), **pictură**
GALERIA ART CLUB BASTION – Ioan Gherman, **grafică**

Dezbateri

BUCUREŞTI

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE
- 31 oct., ora 17.00 – Ioan Stanomir, conferinţa cu tema **Rolul tradiţiei în liberalismul românesc**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 1 nov., ora 16.00 – Marian Popda, dezbatere cu tema **Istoria literaturii române de la 23 august 1944 la 22 decembrie 1989** din ciclul *Grădina lui Polemos*. Invitaţi: Ştefan Agopian, Eugen Negrici, Dan C. Mihăilescu

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
- 1-3 nov. – **seminar** de istorie antică şi arheologie cu tema: **Nouvelles perspectives de l'histoire sociale en France et en Roumanie (XVIIème – XXème siécles)**. Manifestare organizată de Universitatea Al.I. Cuza, Facultatea de Istorie, Centrul Cultural Francez din Iaşi

Festivaluri

BUCUREŞTI

FESTIVALUL FILMULUI BRITANIC
2-9 noiembrie
Din program:
- 2 nov., ora 20.00 – **Sexy Beast**, Marea Britanie, 2000. Regia: Jonathan Glazer. Cu: Ray Winstone, Ben Kingsley, Ian McShane, Amanda Redman, James Fox (Cinema Studio): **spectacol de gală**
- 3 nov., ora 12.30 – **Jude** (Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă)/ ora 15.00 – **Sexy Beast**, Marea Britanie, 2000 (Auditorium)/ ora 16.15 – **It Happened Here (S-a întîmplat aici)**, Marea Britanie, 1966. Regia: Kevin Brownlow şi Andrew Mollo. Cu: Sebastian Shaw, Pauline Murray, Fiona Leland, Honor Fehrson (Sala Jean Georgescu a Cinematecii Române)/ ora 18.00 – **Under the Skin (Sub piele)**, Marea Britanie, 1997. Regia: Carine Adler. Cu: Samantha Morton, Claire Rushbrook, Rita Tushingham, Mark Womack, Stuart Townsend (Auditorium)/ ora 18.30 – **Richard III**, Marea Britanie, 1995. Regia: Richard Loncraine. Cu: Ian McKellen, Annette Bening, Jim Broadbent, Robert Downey jr. (Cinematecă)/ ora 20.00 – **Honest**, Marea Britanie, 2000. Regia: David A. Stewart. Cu: Peter Facinelli, Nicole Appleton, Natalie Appleton, Melanie Blatt (Cinema Studio)
- 4 nov., ora 12.30 – **Under the Skin**, Marea Britanie, 1997 (Auditorium)/ ora 15.00 – **Secrets and Lies (Secrete şi minciuni)**, Marea Britanie, 1995. Regia: Mike Leigh. Cu: Brenda Blethyn, Timothy Spall, Phyllis Logan, Marianne Jean-Baptiste (Auditorium)/ ora 18.00 – **Honest** (Auditorium)/ ora 18.15 – **Peeping Tom (Omul care ucide)**, Marea Britanie, 1959. Regia: Michael Powell. Cu: Carl Boehm, Moira Shearer, Anna Massey, Maxine Audley, Esmond Knight (Cinematecă)/ ora 20.00 – **The Low Down**, Marea Britanie, 2000. Regia: Jamie Thraves. Cu: Aidan Gillen, Kate Ashfield, Dean Lennox Kelly, Tobias Menzies, (Cinema Studio)
- 5 nov., ora 12.30 – **The Low Down**, Marea Britanie, 2000 (Auditorium)/ ora 15.00 – **The The Filth and the Fury**, Marea Britanie, 2000. Regia: Julien Temple. Cu: The Sex Pistols, Malcolm McLaren (Auditorium)/ ora 18.00 – **film surpriză** (Auditorium)/ ora 20.00 – **The Last Resort (Ultimul refugiu)**, Marea Britanie, 2000. Regia: Pawel Pawlikowski. Cu: Dina Korzun, Paddy Considine, Artiom Strelnikov (Cinema Studio)
- Organizator: Consiliul Britanic din Bucureşti

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:
- 30 oct., ora 16.30 – **Uli, argatul (Uli der Knecht)**, Elveţia, 1954. Regia: Franz Schnyder
- 5 nov., ora 18.30 – **Brutăria Zürrer (Bäckerei Zürrer)**, Elveţia, 1957. Regia: Kurt Früh
- organizatori: Fundaţia Pro Helvetia şi Arhiva Naţională de Filme

ZILELE FILMULUI ITALIAN (Mari autori ai cinematografiei italiene: trecut şi prezent)
26-31 octombrie
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ
SALA AUDITORIUM
Din program:
- 30 oct., ora 19.00 – **Mâinile pe oraş** de F. Rosi
- 31 oct., ora 19.00 – **O sută de paşi** de Marco Tullio Giordana
- expoziţii documentare: **Omagiu lui Vittorio De Sica** şi **Cineromit. Un vis cinematografic româno-italian (1941-1946)**
- organizatori: Institutul Italian de Cultură şi Fundaţia Itaro Arte

ARAD

TEATRUL DE STAT AMIFRAN – FESTIVAL INTERNAŢIONAL DE TEATRU FRANCOFON
28 octombrie-1 noiembrie
ediţia a IX-a
Din program:
- 30 oct., orele 9.00-12.00 – ateliere de creaţie/ orele 14.00-14.30 – **Jouons Phèdre** de Anjela Paouls, Théâtre „Labo", Saint-Petersburg, Rusia/ orele 14-50-15.30 – **Monsieur Goé** de I.L. Caragiale, Trupa „Assentiment", Huedin, România/ orele 15.50-16.30 – **Farce de Moyen Âge**, Liceul „Matuase Lercha", Cehia/ orele 1650-17.30 – **Le bourgeois gentilhomme** de Moliere. Trupa „Caractères", Dej, România/ orele 20.00-20.40 – **H2O** de Omar Sehnoun, Liceul „Reda Slaoul", Maroc/ orele 21.00-21.40 – **Le théâtre. Mode d'emploi** pe texte de Pierre Desproges. Trupa „Dramatis Personae", Baia-Mare, România
- 31 oct., orele 9.00-12.00 – Ateliere de creaţie/ orele 14.00-14.40 – **Le voix de son maitre** pe texte de Audiberti Prévert, Goldoni, Queneau, Licé Fraçais, Austria/ orele 15.00-15.40 – **Nerrantsoula** de Panait Istrati. Trupa „Les Francofols", Cluj-Napoca/ orele 16.00-16.40 – **Cent ans de cuisine française** de Pierre Gripari, Lycée 23 „Frédéric Joliot Curie", Bulgaria/ orele 17.00-17.40 – **L'entre deux reves de Pitagora** de Kossi Efovi. Compagnie S-Baroc, Sibiu/ orele 20.00-20.40 – **Eurydice** după Jean Anoullh, Ecole 282, Saint-Petersburg, Rusia/ orele 21.00-21.40 – **La générale du „Médicin malgré lul"** după Molière. Les Aînés Amifran, Arad, Roumanie
- 1 nov., orele 9.00-10.30 – Ateliere de creaţie/ orele 10.30 – 12.0 – Spectacole create în cadrul atelierelor/ orele 15.00-18.00 – **10 ans D'Amifran**/ orele 21.00 – 02.00 – **Soiré d'adieu**

CÎMPINA

GALELE ASOCIAŢIEI PUBLICAŢIILOR LITERARE ŞI EDITURILOR DIN ROMÂNIA
1-3 noiembrie
ediţia a treia
- participă: directori şi redactori-şefi ai unor reviste literare şi edituri româneşti, personalităţi ale vieţii culturale şi politice, scriitori, publicişti, reprezentanţi ai Ministerului Culturii şi Cultelor

Din program:
- 1 nov., ora 18.00 – **deschiderea oficială**/ ora 18.30 – dezbatere cu tema **Politici privind industria cărţii – de la dreapta la stînga şi invers**. Moderator: Eugen Uricaru
- 2 nov., ora 10.00 – **dezbatere** cu tema **Tehnici de promovare a cărţii şi a revistei de cultură în România post-revoluţionară**. Moderator: Ion Vădan/ ora 19.00 – decernarea premiului „Biblioteca APLER"/ ora 20.00 – **Galele APLER**

CRAIOVA

CRAIOVA MUZICALĂ
2-17 noiembrie
ediţia a XXVIII-a
FILARMONICA CRAIOVA
Din program:
- 2 nov., ora 19.00 – **deschiderea oficială**: **Oda bucuriei**. Dirijor: Michele Santorsola (Italia). Solişti: Angela Petruş, Claudia Codreanu, Şerban Băcilă, Gheorghe Roşu. În program lucrări de: **Beethoven**
- 5 nov., ora 19.00 – **concert** susţinut de Eugen Prochác şi Yvetta Sabova (Slovacia). În program lucrări de: **Schubert**, **Martinu**, **Dvorak**, **Popper**, **Şostakovici**

IAŞI

GALA DANSULUI CONTEMPORAN – „EURODANS 2001"
29 octombrie – 1 noiembrie
ediţia a X-a
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
- programul cuprinde o selecţie a celor mai recente producţii de dans contemporan o dezbatere asupra evenimentelor care au avut loc în 2001 în ţară (Bucureşti şi Constanţa), o selecţie de filme de dans francez şi ateliere de creaţie
- pînă la 1 nov. – **expoziţie** colectivă a elevilor Liceului de Artă „Octav Băncilă"
- 30 oct. – **Trei perspective în compoziţia coregrafică**, atelier de creaţie. Coregraf invitat: Vava Ştefănescu/ ora 19.00 – spectacole
- 31 oct., ora 10.00 – **dezbatere** cu tema **Cine, cînd, cît, cum... răspunde?**/ ora 19.00 – la Opera Română – **De la un mal la altul (D'une Rive a l'Autre)** de Fred Bendongué, Rui Moreira, Areski Hamitouche. Spectacol prezentat de compania Azanie (Franţa)
- 1 nov., ora 19.00 – spectacole
- organizatori: Fundaţia Coregrafică Română, Centrul Cultural Francez din Iaşi, TVR Iaşi

Lansări

BUCUREŞTI

GALERIA NOUĂ
- 31 oct., ora 18.00 – lansarea numărului 8 al revistei **Balkon**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 31 oct., ora 13.30 – lansarea volumelor **Arhivele cerului (portrete literare)** şi **Haiku (micropoeme)** de Aurel M. Buricea, Ed. Danubiu, Brăila, 2001/ lansarea volumului de poezie **Dar de nuntă** de Daniela Macostrai Burducea, Ed. Danubiu, Brăila, 2001

PALATUL PATRIARHIEI
- 31 nov., ora 12.00 – Gheorghe Calciu-Dumitreasa, **Războiul întru Cuvînt**, Editura Nemira, 2001

GREEN HOURS
- 30 oct., ora 13.00 – lansarea albumului interactiv **ALBUMUL MEU – Momente Speciale** de **Anca Brânduşa Ionescu**, Editura Avangarde
- 1 nov., ora 13.30 – lansarea albumului lui Alexandru Andrieş, **Muzică de divorţ**

Seri culturale

BUCUREŞTI

UNITER
- 2 nov., ora 17.00 – **întîlnire** dedicată dramaturgului Nicu Horodniceanu, organizată de Editura Unitext

CENTRUL PENTRU JURNALISM INDEPENDENT
- 30 oct., ora 17.00 – **întîlnire** cu jurnalistul american Timothy J. Kenny (director al Research and News History Division, Arlington, Virginia). Teme: globalizarea informaţiei şi terorismul. Întîlnire organizată în colaborare cu Biblioteca Freedom Forum

Licitaţii

BUCUREŞTI

CASA ALIS
- 4 nov., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
- sculptură: **Ion Jalea**, „Portretul lui I.I.C. Brătiau", bronz patinat (preţul de pornire: 185 $); **H. Moreau**, „Inocenta", bronz patinat cu soclu de piatră (335 $); **Alexandru Călinescu**, „Profil de tînără", bronz patinat (150 $); **Pierre Le Faguays**, „Învingătorul", bronz patinat (660 $)
- pictură – grafică: **Adam Bălţatu**, „Drum de ţară", tuş (preţul de pornire: 85 $); **Leon Al. Biju**, „În luminiş", ulei pe carton (200 $); **Corneliu Baba**, „Portret de bărbat", tehnică mixtă (120 $); **Mişu Teişanu**, „Printre flori", ulei pe lemn (335 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Autoportret", cărbune (90 $); **Ion Theodorescu Sion**, „Zi nourată", ulei pe carton (1110 $); **Ion Pacea**, „Peisaj", tehnică mixtă (235 $); **H.H. Catargi**, „La oglindă", guaşă (120 $); **Cateliu**, „Bătrîn evreu", ulei pe carton (170 $); **George Catargi**, „În parc", ulei pe carton (235 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Iarna pe uliţă", ulei pe carton (840 $); **Nicolae Vermont**, „Ţigancă", ulei pe carton (610 $); **Camil Ressu**, „Gavroche", ulei pe carton (2000 $); **Ignat Bednarik**, „Promenadă", acuarelă (235 $); **Ludovic Bassarab**, „Păsări de curte", ulei pe carton (200 $); **Magdalena Rădulescu**, „Buna vestire", ulei pe placaj (840 $); **Iosif Iser**, „Ţărancă", creion (120 $); **Octav Băncilă**, „Portocale", ulei pe pînză (910 $); **Hrandt Avakian**, „Pe malul apei", laviu (100 $); **Erich Heckel**, „Pastorală", tuş (465 $); **Gh.N.G. Vânătoru**, „Peisaj din Tulcea", ulei pe pînză (500 $); **Lucian Grigorescu**, „Piaţă", ulei pe pînză (1840 $); **Samuel Mützner**, „Copaci la marginea apei", ulei pe carton (770 $); **Camil Ressu**, „Drum de ţară", ulei pe carton (1970 $); **Emil (Karl) Rau**, „Tiroleză", ulei pe lemn (6000 $)
- Operele vor fi expuse în zilele de 2 şi 3 nov., între orele 10.00-18.00

Atelier

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
- 1 nov., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
- 1 nov., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
- 3 nov., ora 19.00/ 4 nov., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Preselecţie pentru dansatori

Performing Arts Research and Training Studio (P.A.R.T.S.) din Belgia susţine o preselecţie la Centrul Multi Art Dans.

P.A.R.T.S., una dintre cele mai renumite şcoli europene de dans, organizează în data de 3 noiembrie 2001, la Centrul Multi Art Dans, o preselecţie pentru dansatorii interesaţi de înscrierea în anul şcolar 2002-2003.

P.A.R.T.S., cu sediul la Bruxel, este o şcoală internaţională de studii superioare în domeniul dansului contemporan şi cel al coregrafiei, aflată sub direcţia celebrei coregrafe Anne Teresa De Keersmaeker.

În turneul mondial din acest an, P.A.R.T.S se va opri la Bucuresti, la Centrul Multi Art Dans, pentru a selecta dansatori români cu vîrsta cuprinsă între 18-25 ani.

Preselecţia va cuprinde următoarele probe:
- susţinerea unei ore de dans clasic;
- susţinerea unei ore de dans contemporan;
- scurtă improvizaţie coregrafică;
- interviu.

Preselecţia va avea loc în data de 3 noiembrie 2001, începînd cu ora 11.00, la Centrul MAD. Taxa de înscriere este de 5 Euro în moneda locală (lei) şi va fi achitată direct organizatorilor belgieni în ziua preselecţiei.

Cei interesaţi se pot înscrie pînă la data de 3 noiembrie la:

Ingrid Maes, Van Volxemlaan 164, 1190 Brussel, Belgia; e-mail: ingrid.maes@parts.be, sau direct la Centrul MAD, în ziua preselecţiei.

Dosarul de înscriere trebuie să fie redactat în limba engleză şi trebuie să conţină un CV, o scrisoare de intenţie şi o fotografie (tip buletin de identitate sau paşaport).

Informaţii suplimentare la:
Centrul Multi Art Dans
Str. 11 iunie Nr. 41, sector 4; tel./fax: 336.66.68; e-mail: multiartdans@fx.ro:
persoană de contact: Mihai Mihalcea

Festivalul de jazz Bucureşti 2001

5 zile de muzică. *Part one*

FLORIAN BAICULESCU

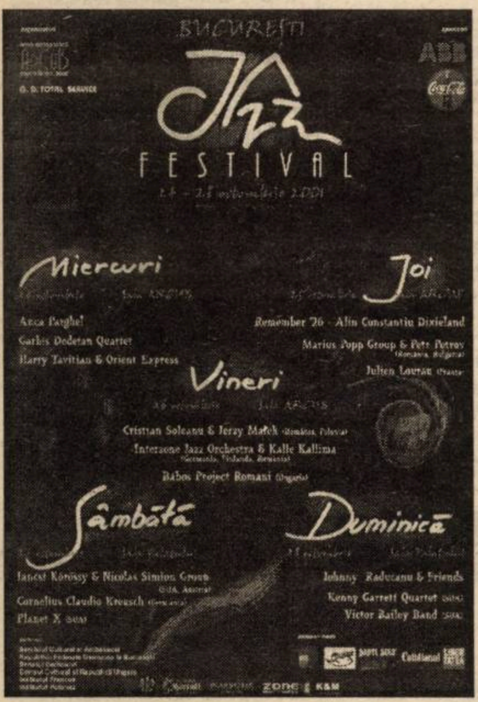
BUCUREŞTI
Jazz
FESTIVAL
24 – 28 octombrie 2001
G. D. TOTAL SERVICE
Miercuri
Anca Parghel
Garbis Dedeian Quartet
Harry Tavitian & Orient Express
Joi
Remember '26 - Alin Constantiu Dixieland
Marius Popp Group & Petr Petrov
Julien Lourau
Vineri
Cristian Soleanu & Jerzy Małek
Interzone Jazz Orchestra & Kalle Kallima
Babos Project Romani
Sâmbătă
Jancsi Körössy & Nicolas Simion Group
Cornelius Claudio Kreusch
Planet X
Duminică
Johnny Răducanu & Friends
Kenny Garrett Quartet
Victor Bailey Band
ZONE
K&M

Expresia lapidarităţii în spaţiul sonor („telegraful care bate") românesc este faimosul antologic *„Cuţit os!"* al lui I.L. Caragiale. Cu acest model virtual avîndu-l ca proiecţie vom încerca să abordăm Festivalul de Jazz Bucureşti 2001, 24-28 octombrie. Timp: frumos. Cer: senin. Cota apelor Dunării: staţionară, în scădere chiar. Temperatura: rece, f. rece mai ales serile, în aer liber, cald spre f.-cald-fierbinte în sălile de concert. Loc de desfăşurare: 3 seri (ora 19.00), Sala Arcub – Centrul de Proiecte Culturale + Primăria Oraşului Bucureşti + G.D. Total Service şi 2 seri (19.30) Sala Palatului = „5 seri" (un minunat film rusesc cu Elena Solovei). Program: cîte 3 formaţii pe seară. Deschiderea s-a consumat prin aducerea la Bucureşti, de la Bruxelles, a binecunoscutei soliste vocale (pianistă, compozitoare, aranjoare, şefă de formaţie, textieră şi, nu în ultimul rînd, profesoară universitară şi mamă de băieţi) Anca Parghel. Anca (voce şi pian), Ciprian (bas) şi Tudor (baterie) Parghel, alături de pianistul Puiu Pascu (ex-**Chestiunea Zilei** – Florin Călinescu) au prezentat cîteva piese standard din inepuizabilul repertoriu clasic. **Foggy Day**, **Maroccan Night**, **Caravan** etc. au pus în valoare calităţile – incontestabile – ale Ancăi Parghel, deja bine – şi prea mult chiar... – înşurubată în acest repertoriu. *Time goes on* şi n-ar strica puţină primenire, un suflu de aer proaspăt. Doar cu nostalgiile la Billie Holiday şi vremurile (bune...) sucevene rămînem „încremeniţi în proiect"-e. Puţin curaj şi desigur rezultatele vor veni de la sine: iubitorii de jazz au fost şi au rămas generoşi. O voce de excepţie merită un repertoriu – evident – nou: momentul recunoaşterii a trecut – a rămas cel al riscurilor: cu marea artă a improvizaţiei şi cu tine însuţi; *That's jazz!* Cu totul alt tip de muzician rămîne şi se dovedeşte Garbis Dedeian. Dintr-o speranţă a jazzului românesc, iată-l pe post de maestru *number one* al saxofonului în clipa de faţă, postură care-l onorează, dar îl şi obligă. Garbis Dedeian confirmă chiar prin interpretarea propriilor compoziţii: **Opriţi corida!**, **Două ore la Paris**, **Selavgia**, un cuvînt, un strigăt, în combinaţii de 3 măsuri cu 2, piesă excelentă dedicată lui Cătălin Rotaru, aflat departe, un **Bocet**, nu mai puţin impresionant, sau **Arabescurile** finale au arătat un Dedeian pus pe căutări şi valorificarea unei bogate experienţe. Repede trebuie să-i pomenim pe excelenţii parteneri precum contrabasistul Pedro Negrescu (cu aceeaşi tehnică impecabilă cu oricine sau orice grup ar cînta) şi Tudy Zaharescu, un baterist care nu s-a plictisit de muzică şi de jazz chiar dacă rămîne angajatul unei instituţii bugetare precum *Big-Band*-ul Radio. Negrescu şi Zaharescu – constant la înalte cote valorice. La pian, în absenţa partenerului tradiţional al lui Garbis Dedeian, Petrică Andrei, aflat şi el undeva departe (în Japonia...), a fost cooptat un tînăr student de perspectivă, Petru Popa şi n-a fost o alegere rea. Programul oferit de G.D. Quartet a confirmat clasa bună a instrumentiştilor şi căutările elaborate, muncite şi interpretate cu rigoare ale liderului grupului. N-ar strica, poate, ca G.D.Q. să-şi găsească un promotor pe măsura valorii lui astfel ca, alături de ceilalţi muzicieni români, să intre în circuitele internaţionale. Aici nu stăm prea bine: ne lipsesc agenţii muzicali, ca şi promotorii, producătorii şi organizatorii, ca să nu pomenim de cronicarii de jazz. Au rămas aceiaşi vechi împătimiţi, de la Florian Lungu şi Virgil Mihaiu pînă la Şipa. Să credem în timpul viitor. Vedeta primei seri: Harry Tavitian, deja o legendă a jazzului românesc. N-are rost să panoramăm ce a făcut pînă în 1999 H. Tavitian; *după* 1999 a creat Orient-Express, un nonet ce a adunat muzicieni de multiple facturi şi care a lansat pe piaţa românească etno-jazzul bazat pe valorificarea, în primul rînd, a diferitelor surse folclorice. În general sud-est europene (turceşti, bulgăreşti, greceşti, româneşti etc.), dar nu numai (nici cele transilvan-central europene sau armeneşti nu au fost neglijate de acest nou Brăiloiu-Bartok ce vrea să atragă atenţia asupra bogăţiei armoniilor arhaice). Mult antren şi culoare, exotism, *show*-ul face deja parte din regia spectacolului (inclusiv mişcarea scenică, inclusiv costumaţiile pitoreşti) şi place unui public dispus să primească acest gen. Calităţile artistice ale lui Tavitian sînt de neocolit, dar strict, strict muzical, nu ştim unde poate duce acest proiect unde *folclorul* înghite pînă la urmă *improvizaţia jazzistică*. Este clar că muzicienii de la Zece Prăjini sînt foarte buni, dar nu fac jazz: Harry Tavitian vrea să facă, riscurile sînt asumate. Remarcabil chitaristul Hanno Höfer şi un violonist (specie mai rară pe la noi) de jazz, din Cluj, Jimi El Lako (ce nume o mai fi şi ăsta?) Aflăm dintr-un excelent articol al d-lui Şipa dedicat tristeţii Festivalului de Jazz de la Sibiu (un festival fără... români, poate vom reveni şi noi) cum principalul (dez)organizator al festivalului, dl Konstantin-Hilarius Johannes Schmidt, şi-a schimbat numele în... *Titi Stoiculescu*! Dacă era la Cluj, cum-necum mai înţelegeam, dar la Hermannstadt să devii Titi parcă nu se face. Oricum, să ne trăiască!). Harry cîntă bine, formaţia O.E. pe zi ce trece mai închegată – a aplaudat chiar şi dl Răzvan Theodorescu –, la Hanovra şi Washington, Harry a avut succes, dar am fi vrut ca Harry să-l audă pe Julien Lourau ce face cu temele folclorice şi ce iese din ele. Desigur, sînt experienţe cu totul şi cu totul diferite, dar jazzul este, în primul rînd, arta sunetului, armoniei şi improvizaţiilor şi mai puţin a spectacolului. Dacă devine *entertainment* şi este rapid integrat în *establisment*-ul cultural, jazzul riscă să-şi piardă puritatea canonică şi autoreproducătoare. Inutil să spunem că ne-a plăcut spectacolul lui Tavitian, ne-am bucurat că l-am revăzut şi admirat – încă-o-dată-şi-a-nu-mai-ştim-cîta-oară. Orient Express-ul este o etapă de maturitate a jazzmanului constănţeano-european, iar căutările febrile vor duce incontestabil la noi teritorii muzicale cucerite. Iată-l pe Harry Tavitian, copilul teribil de ieri, un maestru al jazzului românesc de astăzi.

Remember '26 Dixieland Band, grup de jazz dixie-tradiţional, sonorităţi retro şi amintiri personale (Marian Toroimac, la baterie, ne duce cu gîndul la vremurile cu Octav Zemlicka, Bibi Ionescu şi Puiu Ivaniţki, ca şi Casa de Cultură de pe Eminescu...). *En vedette* un veşnic tînăr şi ferice Alin Constanţiu. Cornel Oancea, la trombon şi Gheorghe Constantin, la trompetă, au dat culoare unui respiro agreabil. Marius Popp, neschimbat în ultimii zeci de ani, „valoare de patrimoniu", avîndu-l ca invitat pe saxofonistul bulgar, un clasic al jazzului din ţara vecină, Petr Petrov. Prezenţă simpatică, bun tehnician, a ţinut isonul cu brio jucăuşeniilor cu care ne încîntă, de fiecare dată şi întotdeauna, maestrul Marius Popp. (O largă şi lungă discuţie despre destinele muzicale şi artistice, dar şi existenţiale ale jazz-menilor care au plecat din ţară şi ale celor care au rămas. Sacrificiile şi efortul lor – din ambele categorii – de a face muzică de jazz, de-a-nu-*renunţa* într-o lume căreia numai de jazz nu-i arde: condiţia dramatică, precară, a muzicianului de jazz.) Piese şi teme din Wayne Shorter şi Thelonius Monk în interpretarea unor vechi competitori ai genului, sunete şi armonii rafinate ce ţin de eleganţa însuşită de Marius Popp. Popp *ştie* să facă, fără mare efort, atmosferă: nu e puţin lucru. Cătălin Răsvan la contrabas, Eugen Nichiteanu – baterie. Despre recitalul lui Julien Lourau putem spune că ne-a surprins prin forţa de expresie şi combinarea diferitelor tendinţe şi forme de limbaj. Influenţe diverse, mixaj straniu de jazz-rock, *latino*, *free* şi folclor balcanic, sonorităţi aspre, *work in progress*, muzica se naşte şi se consumă sub ochii noştri. De remarcat un flautist-solist vocal, Malik Mezzadri, cu mari disponibilităţi. Grupul lui Julien Lourau – moment de vîrf al festivalului. Pînă la apariţia lui Kenny Garrett, căci *după*, totul trebuie revizuit. Va urma.

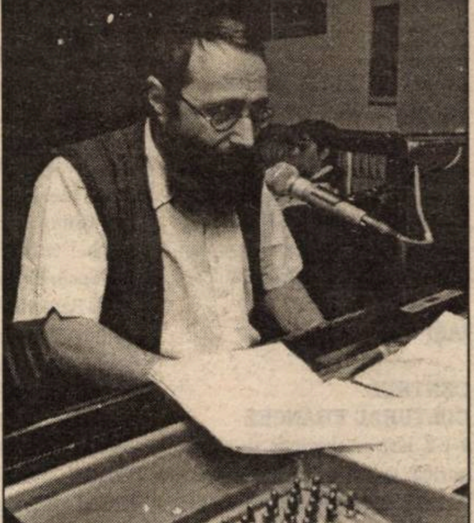

Un francez la Bucureşti

CRISTINA MANOLE

Institutul Francez din Bucureşti ne-a oferit o altă plăcută surpriză după recitalul pianistei Vanessa Wagner. N-am apucat, din nefericire, să comentăm calităţile pianistei, remarcabile, să o spunem direct şi apăsat, care a studiat – se simte – şi cu maeştri precum Başkirov, Murray Perahia sau Alexis Weissenberg. Tuşeu de clasă, frazare elegantă în lucrări (germane...) de Mozart, Beethoven şi Schumann. Am fi fost curioşi să o ascultăm în **Muzica franceză pentru pian**, ca să cităm o faimoasă şi doctă lucrare a lui Alfred Cortat, al cărui discipol, Pierre Forment, i-a fost profesor Vanessei W. Dacă acest concert a stat sub semnul apolinicului, prezenţa la Bucureşti a saxofonistului Julien Lourau intră, în mod cert, sub semnul dionisiacului. „Un rebel fără cauză" era James Dean în anii '50, un rebel, vizavi cu muzica, cu el însuşi, cu lumea de azi este Julien Lourau. O formulă de sextet în care se găseşte multă electronică (dar ce e lumea de azi?) unde doar bateristul, extraordinarul flautist şi vocalist Malik Mezzadri şi *boss*-ul grupului, saxofonistul, cîntă la „rece". Ce fel de jazz, ce fel de muzică mai e şi asta? – s-ar putea întreba cineva nimerit din greşeală în sala Arcub (duios, azi, agresiv, ieri, Arlus cîndva...) unde s-au prezentat muzicienii francezi. Copil teribil – şi, credem, deloc răsfăţat... – al lumii de azi, Julien Lourau caută şi *se* caută: cîntă cu pasiune, bucurie şi disperare. Există o notă stranie de melancolie agresivă şi strigăt sublimat de revoltă. Sonorităţile stranii pe care le compune – cu ajutorul şi prin mijloace tehnice adecvate, aparatură sofisticată, programatoare, cabluri, monitoare, difuzoare, computer, orgă electronică, mai lipseau avioanele *Mirage* şi *Concorde* ca toată *high-tech* să fie prezentă şi să contribuie la universul sonor realizat. Ritm, ritm, ritm combinat cu inflexiuni balcanice, sud-americane sau nord-africane (remarcabile intervenţiile tînjet-bocet-vocaliză ale lui Malik Mezzadri) au surprins plăcut, azi, acum, la Bucureşti. L-am ascultat pentru prima oară pe Lourau. Un tînăr furios, ştie ce vrea şi, mai ales, vrea să fie el însuşi. „Cînd îmi iese ceva foarte bine, mă apuc de altceva", spunea, cîndva, Picasso. Noul „gambit" al jazz-manului francez este un pariu cu el însuşi. Vrea să cînte, să facă muzică, să trăiască: nu e vesel ce se întîmplă în jurul nostru. El exprimă foarte bine această nelinişte: un mare muzician, un mare artist a fost la Bucureşti. După **Preludiul-Coral** de Bach, interpretat de Dinu Lipatti la Besançon cu puţin înainte de a muri – puritatea de cristal a absolutului –, nu putea urma decît liniştea; recitalul dat de Julien Lourau exprimă tragedia de la New York, bombardamentele din Afganistan şi teroarea antraxului. Păcat că nu dispunem de spaţiu pentru a intra în detalii muzicale, să „spaţiem" apariţia de excepţie a acestui căutător de sensuri. Poate din acest efort şi sacrificiu s-a născut *Marele Jazz* înainte de a deveni *şi* industrie. Am apreciat din plin acest metisaj muzical de excepţie, cu atît mai mult cu cît nu ne aflăm printre marii iubitori ai electronicii şi muzicii electronice. Spaţiul sonor (aerian?) al lui Julien Lourau este unul deschis în toate zările. De la Charlie Parker, John Coltrane şi Ornette Coleman, bucuria de a trăi capătă formele de expresie ale disperării: sîntem duri pentru că nu vrem să ni se vadă slăbiciunile, sensibilitatea şi tandreţea la care tot năzuim. Agresivitatea aparentă a acestui tip de muzică îşi are originea în tumultuoasa acceptare a lumii de azi: miliarde de oameni şi milioane de solitudini în această înghesuială. Concertul lui Julien – un *Mirage 2001* de cea mai bună calitate.

OBSERVATOR
CULTURAL
NR.89
06.11.-12.11.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

FESTIVALUL FILMULUI BRITANIC
București 2-9 noiembrie Cinema Studio, Sala Auditorium a Muzeului Național de Artă al României, Sala Jean Georgescu a Cinematecii Române;
Timișoara 6-10 noiembrie Studio - Eurimages
The British Council

În pregătire la Parlament – o poliţie a limbii române

Literatura comparată în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea

Polemici

Manuale 2001

Interviu cu Mariana Marin

Se află în plină desfăşurare, la Bucureşti şi Timişoara, *Festivalul filmului britanic*, despre care oferim informaţii şi în acest număr. Vom reveni cu impresii, comentarii şi interviuri.

OBSERVATOR
CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 89, 06.11. – 12.11.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

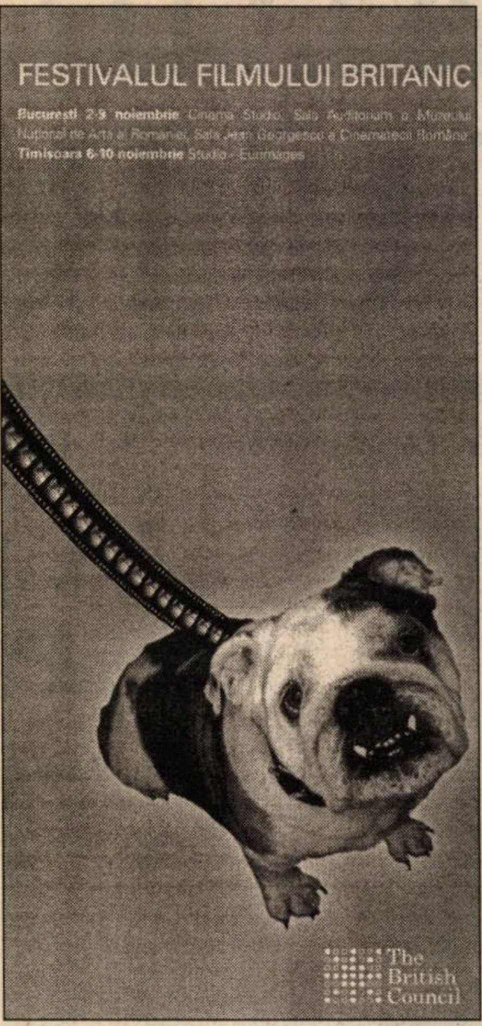
FESTIVALUL FILMULUI BRITANIC
Bucureşti 2-9 noiembrie Cinema Studio, Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă al României, Sala Jean Georgescu a Cinematecii Române
Timişoara 6-10 noiembrie Studio - Euroimages
The British Council

Festivalul Filmului Britanic

Vineri 2 noiembrie a debutat cea de-a şasea ediţie a **Festivalului Filmului Britanic**. David Robinson, critic şi istoric de film de reputaţie internaţională, a inaugurat această ediţie, în cadrul căreia tradiţia filmului britanic se întîlneşte cu inovaţia absolută. De-a lungul unei întregi săptămîni (pînă pe 9 noiembrie), publicul bucureştean are ocazia să descopere varietatea filmului britanic, de la comedia cu gangsteri, drama socială, povestea de iubire neconvenţională, pînă la ecranizarea după clasici şi nelipsitul Shakespeare. Proiecţiile sînt grupate în opt secţiuni, după cum urmează: **Panorama producţiei recente** (producţii britanice ale anului trecut), **Anii '90 – Best of** (filme produse între anii 1993-1999), **Retro** (pelicule realizate între 1948-1985), **Program distribuitori** (filme distribuite în România anul acesta), **Medalion regizoral Michael Winterbottom** (cu filmele **Jude** din anul 1996 şi **I Want You**, din 1998), **Scurt metraje**, **Videoclipuri** şi **Film surpriză**.

Astăzi, marţi 6 noiembrie, la cinematograful Studio din Timişoara va fi prezentat tot în cadrul **Festivalului Filmului Britanic**, filmul **Sexy Beast**. Festivalul se închide la Bucureşti vineri 9 noiembrie şi la Timişoara sîmbătă 10 noiembrie.

Agenda culturală

Festivalul Filmului Britanic – acum şi la Timişoara. Începînd de astăzi, marţi 6 noiembrie, **Festivalul Filmului Britanic** debutează şi la Timişoara. Filmele vor fi proiectate la cinematograful Studio-Euroimages în perioada 6-10 noiembrie.

Expoziţii, vernisaje... Oficiul Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă organizează în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti la Galeria Etaj 3/4, în perioada 7-30 noiembrie expoziţia de pictură şi sculptură a lui Alexandre Polzin (din Berlin), intitulată **The Age of Anxiety**. Vernisajul va avea loc miercuri 7 noiembrie, la ora 18.00. Tot la ora 18.00, va fi deschisă astăzi, la Galeria Eforie, şi expoziţia colectivă **Identitate vizuală**, al cărei curator este artista Lia Perjovschi. Galeria S.P.A.C.E. a Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană va găzdui, pînă vineri 9 noiembrie, o suită de evenimente intitulată **Spaţiu Experiment 3**, constînd în expoziţii de o singură zi ale studenţilor Universităţii de Artă „George Enescu“ din Iaşi, Facultatea de Arte Vizuale. Vernisajele încep zilnic la ora 18.00.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Manuscrisele confiscate înainte de '89 – predate CNSAS

Serviciul Român de Informaţii împreună cu membrii Colegiului Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii au stabilit, în conformitate cu prevederile Legii nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii ca poliţie politică, să înceapă operaţiunile de predare către CNSAS a manuscriselor confiscate înainte de decembrie 1989. Săptămîna trecută, CNSAS a primit deja, de la SRI, doi metri liniari de manuscrise confiscate de fosta Securitate de la opozanţii regimului comunist, printre care Petre Ţuţea şi Ioan Cantacuzino. CNSAS mai are de preluat de la SRI opt metri liniari de documente, printre care se numără manuscrisele lui Dumitru Stăniloaie şi Gheorghe Calciu Dumitreasa.

Woyzeck de Georg Büchner la „Bulandra“

Teatrul „Bulandra“ şi Fundaţia Culturală Athon au prezentat, sîmbătă 3 noiembrie, la Sala „Toma Caragiu“, premiera **Woyzeck** de Georg Büchner, în regia lui Dragoş Galgoţiu şi în interpretarea lui Marian Râlea, Dan Bădărău, Camelia Maxim, Cornel Scripcaru, Emil Hoştină, Gabriel Spahiu, Ioana Abur, Anca Androne. Realizată cu sprijinul ProHelvetia şi Graffiti/BBDO, coproducţia este inclusă în programul „START“, lansat de Teatrul „Bulandra“ în octombrie 2000, dedicat sprijinirii organizaţiilor independente care promovează artele spectacolului. Prima reprezentaţie a spectacolului **Woyzeck** semnat de Dragoş Galgoţiu a avut loc în cadrul Bursei de Spectacole a Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu – ediţia 2001.

Pe scurt

A murit Ion Popescu-Negreni. Pictorul Ion Popescu-Negreni a încetat din viaţă duminică 28 octombrie, în vîrstă de 94 de ani. Născut în comuna Negreni (judeţul Olt), absolvent al Academiei de Arte Frumoase la clasa profesorilor Camil Ressu şi Constantin Artachino, artistul a expus în numeroase expoziţii personale şi de grup, naţionale şi internaţionale. Între 1957-1972 a fost profesor la Institutul de Arte Frumoase Bucureşti. Înmormîntarea a avut loc joi 1 noiembrie în comuna natală.

S-a deschis Salonul de Artă Bucureşti. Pe 1 noiembrie a avut loc la Sala Dalles deschiderea oficială a Salonului de Artă Bucureşti 2001, organizat de UAP, Uniunea Artiştilor Plastici din Bucureşti, ARCUB şi Oficiul Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de artă. Sub genericul **Millenium**, ediţia de anul acesta a salonului reuneşte creaţiile a 400 de artişti plastici reprezentînd diverse genuri: pictură, sculptură, grafică şi arte decorative. Coordonat de Rareş Pantea, salonul va avea expuneri la Galeriile Dalles, Orizont, Simeza, Apollo şi Căminul Artei.

Expoziţie la CIAC. Între 5 şi 9 noiembrie, la Galeria S.P.A.C.E. a Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană are loc suita de evenimente **Spaţiu Experiment 3**, expoziţii de o zi propuse de cîţiva studenţi de la Universitatea de Artă „G. Enescu“, Facultatea de Arte Vizuale, Iaşi: Oana Felipov, Dragoş Alexandrescu, Andreea Huidescu şi Dana Dulgheru. Ieri s-a desfăşurat vernisajul Oanei Felipov (**Tensiune**, video), iar astăzi Dragoş Alexandrescu va fi prezent cu o video-instalaţie laser (**Passive Agressive**).

Culori chinezeşti la FCR. Luni 5 noiembrie, Fundaţia Culturală Română a găzduit un vernisaj „exotic“: expoziţia **Culori chinezeşti**, cuprinzînd 40 de tablouri semnate de artistul chinez Wang Chuan. Expoziţia este organizată în cadrul schimburilor culturale dintre Fundaţia Culturală Română şi Federaţia Oamenilor de Creaţie din R.P. Chineză.

Conferinţă la ISL. Pe data de 31 octombrie, în sala de conferinţe a Institutului de Studii Liberale, colaboratorul nostru Ioan Stanomir, cadru didactic la Facultatea de Ştiinţe Politice din Universitatea Bucureşti, a susţinut o conferinţă despre **Rolul tradiţiei în liberalismul românesc**. Conferinţa s-a ocupat în special de contribuţia – oarecum ignorată – la tradiţia liberală autohtonă a unor figuri moderate din secolul al XIX-lea: Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica etc. La discuţii au participat, între alţii, o serie de membri ai conducerii Partidului Naţional Liberal.

Masă rotundă liberală la Fundaţia „Horia Rusu“. Pe 5 noiembrie, Fundaţia „Horia Rusu“ a organizat la Hotel Bucureşti o masă rotundă cu tema **Redresarea economiei româneşti prin soluţii liberale**. La dezbateri au participat apreciaţi economişti, majoritatea de orientare liberală, precum Daniel Dăianu, Sorin Dinu, Napoleon Pop, Theodor Stolojan, Ilie Şerbănescu, Călin Popescu Tăriceanu, Varujan Vosganian. Moderator al discuţiilor a fost Ionuţ Popescu.

Conferinţă cu diapozitive la Goethe Institut. Pe data de 5 noiembrie, în cadrul Institutului Goethe Inter Nationes Bucureşti a avut loc conferinţa cu diapozitive **Ideea şi realizarea *memorialului* în lucrările sculptorului Peter Jacobi – „Spaţiul muzeal şi citadin“** („Museumsraum – Stadtraum“).

Sumar

ÎN DEZBATERE/ÎN PREGĂTIRE LA PARLAMENT –
O POLIŢIE A LIMBII ROMÂNE

Gabriel ANDREESCU, Legea de folosire a gîndirii dlui George Pruteanu ▮ 4
Andra ŞERBĂNESCU, Un text care cade sub incidenţa legii pe care o instituie ▮ 5
Rodica ZAFIU, În numele legii ▮ 7

POLEMICI

Gheorghe IZBĂŞESCU, Răul dă naştere la rău. Cîteva precizări ▮ 8
Mihai FLOAREA, Cristian Bădiliţă faţă cu ortodoxia ▮ 9
Alex. Leo ŞERBAN, Rapel la fapte ▮ 10
Ion Bogdan LEFTER, Critică sau pledoarie? ▮ 10

LITERATURĂ

Sorin ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (II) ▮ 11
Mariana CODRUŢ, Lumea femeilor, lumea bărbaţilor ▮ 12
Dragoş IVANA, Romantismul ca tip cultural (trans)istoric ▮ 13
Catrinel POPA, Între doi poli tipologici ▮ 13

LITERATURĂ COMPARATĂ

Paul CORNEA, Literatura comparată în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea (I) ▮ 15
Bedros HORASANGIAN, *Opera* şi *Hipodromul* ▮ 14
Cristian MUNTEANU, Război cu fluturii (98) ▮ 16
Rodica BINDER, Habermas – ultimul metafizician ▮ 16

ÎNVĂŢĂMÎNT

Paul CERNAT, Şansele pluralităţii ▮ 17
Victor ESKENASY, O analiză lucidă ▮ 17

INTERVIU

Mariana MARIN, „Cuvintele atrag realitatea“ ▮ 18

ARTE

TEATRU: **Radu ŢUCULESCU,** Noi sîntem inculţi dar tragem ▮ 20
FILM: **Mihai CHIRILOV,** *Like a virgin...* ▮ 20
ARTE VIZUALE: **Aurelia MOCANU,** Suveranul tenebrelor: Bosch (vizită ghidată) ▮ 21
Lukas marcel VOSICKY, Necropola unei metropole: Museumsquartier din Viena (I) ▮ 22
MUZICĂ: **Mihai MĂNICEANU,** Catherine Towbin la **Nuova Musica Consonante** ▮ 24
Catherine TOWBIN, Chimia muzicii ▮ 24
Alexandru ŞIPA, Aura noastră de jazz ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25

RECENZII

Emilia DROGOREANU, Interferenţe americane, europene, referinţe româneşti ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

Florian BAICULESCU, Jazz la Bucureşti. *Part two* ▮ 32
Cristina MANOLE, Jazz Hour & Music USA ▮ 32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 29
Dana GHEORGHE, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 29 OCTOMBRIE – 4 NOIEMBRIE

▮ **Vizita premierului în America.** Adrian Năstase a efectuat săptămîna trecută o vizită în Statele Unite, în cursul căreia a avut întrevederi cu preşedintele George W. Bush, cu secretarul de stat Colin Powell şi cu alte oficialităţi americane. La finalul întrevederii cu preşedintele american, Năstase a declarat că Bush consideră România „un partener şi doreşte să lucrăm împreună pentru ca aceste criterii obiective care vor funcţiona în lunile următoare să ne permită în final un răspuns favorabil României din partea Alianţei“. Adrian Năstase s-a întîlnit şi cu vicepreşedintele american Dick Cheney, aflat într-un buncăr, în împrejurimile Washingtonului. Pe lîngă discuţiile legate de situaţia internaţională actuală, de rolul pe care şi-l asumă, în acest context, România şi de apropiatul summit de la Praga privind extinderea NATO, premierul român a atacat şi problema – mereu evitată sau lăsată în suspensie – a statutului mareşalului Antonescu, în legătură cu care Năstase a avansat ideea elaborării unei legi care să interzică toate simbolurile sau manifestările asociate cu persoane care au comis crime de război.

▮ **Legea Statutului continuă să tulbure apele la Bucureşti.** După lansarea de către proaspătul preşedinte al filialei PSD Cluj, ministrul de Interne Ioan Rus, a unui „Manifest social-democrat pentru Transilvania“, discursul pesedist în ceea ce priveşte mult discutata Lege a Statutului a suferit „uşoare“ modificări, ici-colo, prin părţile esenţiale. Ca reacţie la declaraţiile reprezentanţilor Conferinţei Permanente a Maghiarilor, Palatul Victoria a dat publicităţii, luni 29 octombrie, un comunicat în care, declarînd că „poziţia adoptată este de fapt un refuz al propunerii privind eliminarea mecanismului legitimaţiei şi reglementarea pe cale bilaterală a chestiunilor legate de drepturile economico-sociale“, apreciază ca necesară „suspendarea aplicării acestui act normativ“ în cazul în care „amendarea Legii Statutului nu se realizează pînă în momentul intrării ei în vigoare, adică la 1 ianuarie 2002“. Comunicatul Guvernului român afirmă, în contrast cu propunerea înaintată cu o săptămînă în urmă, că „pentru a beneficia de drepturi cultural-educaţionale, nu este necesară o legitimaţie etnică“.

▮ **Opoziţia a găsit un punct comun.** Reunite la iniţiativa PNL, opoziţia democratică parlamentară şi extraparlamentară, precum şi organizaţii reprezentînd societatea civilă au elaborat şi dat publicităţii, marţi 30 octombrie, o Declaraţie comună semnată de PNL, PD, ApR, UFD, PNŢCD, de Alianţa Civică şi de Solidaritatea Universitară. Textul cere premierului Adrian Năstase şi Guvernului să corecteze „cea mai mare gafă politică a sezonului“, anume poziţia – de săptămîna trecută (*n.n.*) – mai degrabă favorabilă privind acordarea legitimaţiei de maghiar. Documentul îl acuză pe Adrian Năstase de „trădarea intereselor naţionale“ pentru că a abdicat de la „principiul sacru al apărării acestor interese pentru că nu acceptă ideea unei eventuale respingeri a bugetului, ceea ce ar confirma eşecul clar al programului de guvernare“. PSD şi Palatul Victoria au reacţionat a doua zi prin contracomunicate care califică Declaraţia comună a opoziţiei drept demagogică. UDMR-ul, solidar cu partidul de guvernămînt de la care tot speră şi aşteaptă, şi-a manifestat, la rîndul său, dezaprobarea faţă de textul în cauză, acuzîndu-i pe liderii liberali şi pedişti de deviere spre extrema dreaptă şi de naţionalism... (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

După Washington

NESTOR RATEŞ

Întrebat cu ce a plecat premierul Năstase din Washington, un înalt oficial român mi-a răspuns: cu o idee clară despre ce avem de făcut. El nu a specificat ce anume trebuie făcut, dar părea convins că ce trebuie se şi poate face.

Rezultatele vizitei şefului guvernului român în capitala americană sînt destul de variate şi complexe, dar nu includ un răspuns afirmativ la aspiraţia României de integrare în NATO. Observaţia sintetică citată mai sus şi alte indicii din sursa americană confirmă că administraţia Bush, deşi mulţumită de comportamentul României în bătălia împotriva terorismului şi deschisă dialogului la toate eşaloanele cu liderii români, nu a luat încă decizia de a susţine candidatura ei la summit-ul NATO de la Praga de anul viitor. Nu-i o surpriză. Nimeni nu se aştepta ca premierul Năstase să se întoarcă de la Washington cu cheia porţilor NATO în buzunar. Orice observator avizat ştia că americanii se mai codesc, încearcă să descifreze marile schimbări care au intervenit în tabloul mondial de securitate după atacurile teroriste de la 11 septembrie, sînt absorbiţi de campania militară în Afganistan şi de prevenirea unor noi agresiuni teroriste, lucrează febril la menţinerea coaliţiei mondiale pe care au clădit-o. Ei nu vor încă să se angajeze faţă de o ţară candidată sau alta că va intra sigur în NATO. Şi, de fapt, nu ştiu sigur ce fel de NATO va rezulta în urma convulsiilor teroriste. Apoi, există sentimentul că România mai are destule de făcut pentru a îndeplini criteriile de admitere în Alianţă, inclusiv în domeniul reformelor economice, al combaterii corupţiei, în funcţionalitatea statului de drept, în privinţa credibilităţii serviciilor secrete etc.

Faptul că un răspuns american întîrzie şi nu este aşteptat, chiar în estimările premierului român, înainte de primăvară nu înseamnă deloc că vizita dlui Năstase a fost de prisos. Dimpotrivă, din ecourile pe care le avem din surse americane şi din propriile noastre observaţii, prezenţa dlui Năstase la Washington a fost bine venită, bine primită şi, în multe privinţe, fructuoasă. Capitala americană este un oraş al comunicării, al dezbaterii, al contactelor personale, al interacţiunii. Premierul român a excelat în acest mediu. El a gonit neobosit de la o întîlnire la alta, a vorbit cu aproape toate personalităţile influente în politica externă sau care pot contribui la dezvoltarea relaţiilor bilaterale româno-americane, a argumentat, a curtat, a vrăjit, a polemizat, a conferenţiat, a dat interviuri. Nimic nu a fost neglijat. Într-un cuvînt, vizita a fost un succes personal al premierului.

Argumentul principal pe care l-a dezvoltat dl Năstase în susţinerea candidaturii României la NATO a fost considerat interesant, dar discutabil. După el, în conjunctura actuală, pericolele principale pentru Occident vin din Sud, iar flancul sudic al Alianţei este incomplet. Alcătuit în prezent din Spania, Italia, Grecia şi Turcia, acest flanc are un gol ce ar trebui umplut prin includerea României şi a Bulgariei. Într-o convorbire particulară, o oficialitate americană era de părere că argumentul premierului român ar fi prea mult ancorat în gîndirea strategică de dinaintea atacurilor teroriste. Acum, chiar dacă primejdia ar veni într-adevăr din Sud, ea nu ar lua forma unor invazii terestre sau maritime; nu mai este vorba de armate concentrate la frontiere, în faţa cărora să ridici o barieră de netrecut. Pericolul terorismului este difuz, insidios, neconvenţional. Pretinzînd soluţii neconvenţionale. În opinia oficialităţii citate, valoarea strategică a României este în principal în Balcani şi *acest* atu ar trebui scos în evidenţă. Căci Statele Unite, absorbite de combaterea terorismului, au imperioasă nevoie de linişte în zonele de potenţial conflict. Ultimul lucru de care au nevoie americanii este apariţia unor crize serioase în părţi ale lumii cum ar fi Balcanii, care să distragă atenţia de la combaterea terorismului şi să devieze capacităţi militare spre alte destinaţii.

NATO a fost laitmotivul vizitei, dar tematica abordată a fost mult mai largă. În general, premierul a dorit să-şi convingă interlocutorii şi auditoriile cărora li s-a adresat că România a pornit pe un drum mai sigur, că urmează o politică mai coerentă, că actualii ei conducători au învăţat ceva în anii care au trecut. De cel puţin cinci ori, dl Năstase a evocat în public greşelile făcute în ultimii 12 ani. E adevărat că nu le-a specificat şi nici nu le-a atribuit cuiva anume, dar impresia creată a fost că s-a referit în special la multele boacăne, erori, derapaje care au populat primii ani de după revoluţie şi care încă mai tind să ridice semne de întrebare în mintea unor americani şi să afecteze credibilitatea actualilor guvernanţi.

În acelaşi domeniu al imaginii, dl Năstase a abordat frontal o problemă care a creat multe dubii în Statele Unite, şi anume tentativele de reabilitare şi chiar de glorificare a mareşalului Antonescu. De astă dată, premierul român a condamnat fără echivoc aceste tentative, asigurîndu-i pe americani că va propune un proiect de lege care să interzică ridicarea de statui unor persoane condamnate de tribunale pentru crime de război şi s-a angajat personal să înlăture statuile existente. Această atitudine tranşantă ar fi de natură să scoată cazul Antonescu din contenciosul româno-american. „Avem alte priorităţi“, le-a spus premierul ziariştilor.

O evaluare cuprinzătoare a rezultatelor acestei vizite remarcabile se va putea face numai după un timp, cînd se va vedea dacă oportunităţile şi deschiderile pe care le-a creat vor fi sau nu puse în valoare.

Washington

(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

Sentinţă definitivă în procesul Pleşu vs. Andreescu

La începutul săptămînii trecute, Tribunalul Municipiului Bucureşti i-a dat cîştig de cauză lui Andrei Pleşu în disputa judiciară cu Gabriel Andreescu. Conflictul a început în februarie anul acesta, cînd, în cadrul unei conferinţe de presă, Gabriel Andreescu l-a acuzat pe Andrei Pleşu de colaborare cu fosta Securitate, fără să invoce dovezi concludente în sprijinul afirmaţiilor sale. Plîngerea penală formulată de Andrei Pleşu, prin care acesta solicita sancţionarea acuzaţiilor aduse, a fost iniţial respinsă de Judecătoria Sectorului 4. La 29 octombrie a.c., Tribunalul Municipiului Bucureşti a admis recursul formulat de Andrei Pleşu. Prin decizia pronunţată de TMB, definitivă şi irevocabilă, Gabriel Andreescu este obligat la plata unei amenzi penale de 5.000.000 de lei, pentru săvîrşirea infracţiunii de calomnie, precum şi a unor despăgubiri civile în valoare de 50.000.000 de lei.

ÎN PREGĂTIRE LA PARLAMENT

După cum am mai anunţat în revista noastră, se află în curs de adoptare în Parlamentul României o scandaloasă *Lege pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii* (sic!) *şi instituţii publice*. Dezbătut, retuşat şi adoptat deja de către Senat, proiectul de lege urmează să intre curînd şi pe agenda Camerei Deputaţilor. Deşi parlamentarii nu par interesaţi de chestiune, ar fi încă timp pentru blocarea acestei „iniţiative", a cărei absurditate se poate uşor proba, de-ar fi să invocăm doar faptul că s-ar institui prin lege un *Serviciu pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii* (sic!) *şi instituţii publice*, adică – mai pe şleau – o veritabilă „poliţie a limbii"! Ar însemna să ne înscriem în glorioasa tradiţie a lui Ilf şi Petrov, a lui Kafka, a „poliţiei cărţilor" din *Farenheit 451*! Sau în descendenţa cenzurii dintotdeauna, ajunse la noi culmi odată cu apariţia ministerului taliban „de resort"!

În grupajul care urmează – proiectul de lege în forma adoptată de Senat şi trei articole care tratează subiectul din perspectivă juridică şi lingvistică...

Lege pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice

Senatul adoptă prezentul proiect de lege

Art. 1. (1) Pe teritoriul României, orice text în limba română, cu caracter de interes public, indiferent de dimensiuni, trebuie să fie corect gramatical, ortografic, ortoepic şi semantic – claritatea şi proprietatea termenilor –, conform normelor academice în vigoare.

(2) Pe teritoriul României, orice text într-o limbă străină, cu caracter de interes public, scris sau vorbit, indiferent de dimensiuni, trebuie să fie însoţit de traducerea în limba română.

(3) Emisiunile de televiziune transmise de posturile româneşti sau emisiunile posturilor străine transmise sub licenţă românească trebuie să fie subtitrate în limba română; în situaţii deosebite, subtitrarea poate fi înlocuită cu traducerea simultană.

Art. 2. (1) În sensul prezentei legi, prin *text cu caracter de interes public* se înţelege orice text scris şi afişat, expus sau difuzat în locuri publice sau prin mass-media, care are ca scop aducerea la cunoştinţa publicului a unei denumiri, a unei informaţii sau a unui mesaj.

(2) Pe ambalajul produselor comerciale inscripţionate în limbi străine şi, după caz, în interiorul ambalajului, se vor afla obligatoriu şi în limba română denumirea, explicaţiile, instrucţiunile şi oricare alte informaţii referitoare la produsul respectiv.

(3) Nu fac obiectul prezentei legi:

a) denumirile mărcilor înregistrate;

b) textele cu caracter exclusiv ştiinţific, literar-artistic şi cultural;

c) publicaţiile redactate integral sau parţial în limbi străine, inclusiv ale minorităţilor naţionale;

d) emisiunile radio în limbile minorităţilor naţionale;

e) emisiunile de televiziune în direct în limbile minorităţilor naţionale;

f) emisiunile cu caracter religios, etnografic şi de divertisment ale posturilor locale şi regionale de televiziune în limbile minorităţile naţionale;

g) denumirile şi instrucţiunile care fac obiectul reglementărilor prin:

- Ordonanţa Guvernului nr. 21/1992 privind protecţia consumatorilor, republicată, cu modificările şi completările ulterioare;
- Hotărîrea Guvernului nr. 784/1996 pentru aprobarea Normelor metodologice privind etichetarea produselor alimentare, modificată prin Hotărîrea Guvernului nr. 953/1999;
- Legea nr. 148/2000 privind publicitatea;
- Decizia Consiliului Naţional al Audiovizualului nr. 65/2000 privind adoptarea Normelor obligatorii pentru publicitate, teleshoping şi sponsorizare în domeniul audiovizualului;
- Hotărîrea Guvernului nr. 332/2001 privind denumirea, marcarea compoziţiei fibroase şi etichetarea produselor textile;
- Legea învăţămîntului nr. 84/1995;
- Legea administraţiei publice locale nr. 215/2001;
- Legea privind statutul funcţionarilor publici nr. 188/1999.

Art. 3. (1) În cazul textelor de interes public scrise în limbi străine, aflate la vedere în locuri publice sau difuzate prin mass-media, traducerea completă în limba română trebuie să aibă caractere de aceleaşi dimensiuni cu cele ale textului în limba străină şi să facă parte integrantă, sub aspect tehnic şi estetic, din ansamblul grafic respectiv.

(2) Traducerile în limba română, menţionate la alin. (1) litera c), trebuie să respecte prevederile art. 1 alin. (1).

(3) Taxele pentru afişarea, expunerea, difuzarea textelor cu caracter comercial, în cazul folosirii exclusiv a limbii române, vor fi de 100%, iar în cazul folosirii şi a uneia sau a mai multor limbi străine, cu excepţia limbilor minorităţilor naţionale, de 125%.

Art. 4. În cazul textelor vorbite prevăzute la art. 1 alin. (2), ritmul, volumul şi intonaţia rostirii textelor în limba română trebuie să corespundă cu ritmul, volumul şi intonaţia pentru varianta străină.

Art. 5. În termen de 60 de zile de la data intrării în vigoare a legii, persoanele fizice sau juridice care au pus în circulaţie texte cu caracter de interes public, scrise sau vorbite, sînt obligate să îndeplinească cerinţele prezentei legi.

Art. 6. (1) Pentru aplicarea prevederilor prezentei legi în toate domeniile, în termen de 30 de zile de la intrarea în vigoare se va înfiinţa, în cadrul Ministerului Culturii şi Cultelor, *Serviciul pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice*; în cadrul direcţiilor pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural naţional judeţene şi a municipiului Bucureşti se vor înfiinţa birouri cu aceleaşi atribuţii cu încadrarea în numărul de posturi aprobat; în cadrul birourilor din judeţele în care populaţia unei etnii minoritare este de minimum 20% va fi încadrat şi un reprezentant al acestei etnii.

(2) Structurile administraţiei centrale şi locale şi organele abilitate ale Ministerului Finanţelor Publice şi ale Ministerului de Interne vor asigura ducerea la îndeplinire a măsurilor stabilite de serviciul, respectiv birourile pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice.

Art. 7. (1) Încălcarea prevederilor prezentei legi constituie contravenţie şi se sancţionează cu amendă între 10.000.000 lei şi 50.000.000 lei.

(2) În termen de 10 zile de la aplicarea sancţiunii, contravenientul este obligat să intre în legalitate; în caz contrar, sancţiunea se repetă; dacă contravenientul persistă în încălcarea prevederilor prezentei legi, se interzice continuarea activităţii celui în cauză.

Art. 8. Contravenţiilor prevăzute de prezenta lege le sînt aplicabile prevederile Ordonanţei Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor.

Acest proiect de lege a fost adoptat de Senat în şedinţa din 11 octombrie 2001, cu respectarea prevederilor articolului 74, alineatul (2) din Constituţia României.

p. Preşedintele Senatului
Alexandru Athanasiu

Legea de folosire a gîndirii dlui George Pruteanu

GABRIEL ANDREESCU

George Pruteanu ar fi rămas oricum în istorie. *Alegretto*-ul lui mediatic, fandările sale politice, îmbăţoşarea oximoronică a exhibiţionismului său antimaghiar au toate un inefabil greu de dezlipit de memorie. Senatorul cu pretenţii, cîndva, moralist-liberale, cu tentative de participare la discuţiile din sala GDS, dar care astăzi nu se află în PRM doar fiindcă a fost adoptat de către PDSR, a vrut să-şi pună numele pe o lege. De ce doar „Legea Ticu" (sau „Legea Lupu") şi nu şi „Legea Pruteanu"? Campania sa de acum trei ani pentru o normă de protecţie a limbii române a eşuat în surdină. Pare de necrezut nu atît că parlamentarul – acum PSD – a insistat, cît faptul că Senatul României a putut ridica mîna, votînd această ciudăţenie urîtă care este proiectul de lege pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice. Proiectul pus acum pe masă arată atît de aberant şi de ridicol, ba mai se loveşte de principii şi legi, încît el nu poate produce o normă deplină. Este din start impracticabil, iar ca instrument de şantaj şi abuz, contestabil la orice Curte naţională şi, evident, la cea de la Strasbourg.

George Pruteanu şi-o fi închipuit că este susţinut prin unele exemple din afară. Franţa, cu obsesiile ei, are o lege, dar păstrează minima decenţă de a se „opri" la proporţiile în utilizarea limbii franceze. S-a amintit, într-un articol semnat acum cîteva săptămîni de către Bogdan Lefter, de legea slovacă – îndreptată mai curînd împotriva maghiarilor de acolo, neaplicată *in extenso* niciodată şi apoi abrogată. Un alt caz posibil de invocat a fost cel al reglementărilor de folosire a limbii române în Republica Modova. Întrucît media electronică era (este) dominată de posturile ruseşti, Parlamentul de la Chişinău a discutat o lege care impunea emiterea în limba română în proporţie corespunzătoare cu cea a etniei (circa 66%). Contextul limbilor în Republica Moldova rămîne unul special, aşa încît anumite măsuri de susţinere a prezenţei unei limbi în spaţiul public nu sînt excluse. (Ele au eşuat ca urmare a presiunilor Moscovei.)

În sfîrşit, inscripţionarea în limba română a informaţiilor de pe ambalajul produselor comerciale are şi ea o legitimitate. Ea se sprijină pe principiul apărării consumatorului, nu a limbii. (Consumatorul vrea să vadă pe eticheta borcanului de zacuscă dacă aceasta este sau nu făcută din ciuperci, nu dacă se foloseşte limba academică.) Mărgica dlui Pruteanu reprezintă însă cu totul altceva decît normele exemplificate mai sus.

Absurditatea propunerii pentru care senatorul şi Senatul şi-au dat – pînă în acest moment – mîna ţine de natura şi amploarea a ceea ce se normează. Subiectele principale ale proiectului de lege sînt „textele în limba română" şi „textele în limbi străine". Conform primului articol, pe teritoriul României primele „trebuie să fie corecte gramatical, ortografic, ortoepic şi semantic, conform normelor în vigoare". Textele în limbi străine trebuie să fie însoţite de traducerea în limba română. Cum ar arăta în practică lucrurile?

Atît în titlul proiectului, cît şi în cuprinsul lui se face referire la spaţiul public. Trimiterea aceasta ar fi fost în principiu importantă întrucît, se ştie, instituţiile publice se supun unor norme care devin neputincioase în cazul persoanelor private. Numai că, în cazul legii dlui Pruteanu, trimiterea la „public" nu este altceva decît o răstălmăcire. Articolul 2 arată care este subiectul acestei legi, adică „textele de interes public". Să citim: „Prin *text cu caracter de interes public* se înţelege orice text scris şi afişat, expus sau difuzat în locuri publice sau prin mass-media, care are ca scop aducerea la cunoştinţa publicului a unei denumiri, a unei informaţii sau a unui mesaj".

Adică *tot*. *Tot* ce nu constituie o asamblare fără sens de litere. Deşi vorbeşte despre „interes public", proiectul include în uriaşul său sac – şi fără fund – absolut orice se comunică în locuri publice. Dacă merg în gară şi scriu pe pancarta cu care aştept o grupă de invitaţi: „Sînt delegatul Hotelului Turist", o păţesc. Cum indică legea, „organele abili-

Radio Total 96.9 FM

– O POLIŢIE A LIMBII ROMÂNE

tate ale Ministerului de Interne“ urmează să-mi tragă o amendă între 10 şi 50 de milioane lei întrucît nu am urmat ortografia „academică“. (Desigur, la fel, dacă în aeroport afişez „Romanian Helsinki Committee“ şi nu am scris, „cu aceleaşi dimensiuni“, făcînd „parte integrantă, sub aspect tehnic şi estetic, din ansamblul grafic respectiv“ (*sic!*), traducerea în română. Frumos! Nu eu interpretez lucrurile aberant: proiectul de lege are acest conţinut.)

Articolul 2 reprezintă şi principalul călcîi al lui Ahile al normei propuse de George Pruteanu. Întrucît îşi permite să normeze manifestările persoanelor şi ale organizaţiilor private, reglementările încalcă flagrant, agresiv, libertatea de expresie. Dacă există, libertatea cuvîntului o include şi pe aceea de a alege cum doreşti norma ortografică, inclusiv de a folosi o semantică privată care nu ar corespunde „clarităţii şi proprietăţilor termenilor“ – jucînd aici rol de nuia de dat peste degete –, stipulată de proiectul senatorului PSD. Ca urmare, proiectul, dacă ar fi adoptat, ar urma să cadă la Curtea Constituţională, iar dacă ar trece mai departe, s-ar tot scufunda în cazurile judecate de instanţe. (Să ne închipuim pe moment că în România se face justiţie.)

Agresivitatea acestei absurdităţi normative ar mai fi putut fi cît de cît salvată printr-o exceptare largă de la normele ei. Excepţiile privesc folosirea limbilor minorităţilor naţionale – deşi motivaţia iniţială a legii era antimaghiarismul lui George Pruteanu, senatorul a trebuit pînă la urmă să accepte actuala legislaţie – şi denumiri şi instrucţiuni care fac subiectul cîtorva reglementări interne. Ramura principală a excepţiilor ar fi însă „textele cu caracter *exclusiv* ştiinţific, literar-artistic şi cultural“ şi „publicaţiile redactate integral sau parţial în limbi străine“.

Sublinierea prin italice îmi aparţine. Chiar dacă termenul „exclusiv“ nu ar fi fost prezent, cele trei categorii tot nu ar fi rămas suficient de cuprinzătoare. Dar, folosindu-l, legea produce sigur cele mai costisitoare aberaţii posibile. „Serviciul pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice“, prevăzut de lege (analogul instituţiei talibane a Ministerului Virtuţii, operînd însă doar în materia limbii), are toate motivele să considere textele pur religioase ori teologice ca nefăcînd parte din cele trei categorii. (În sens *exclusiv*, textele religioase nu fac parte din categoria celor culturale – şi cu atît mai puţin ştiinţifice ori artistice). Bibliotecile ar trebui să ardă **Talmudul**, **Coranul**, orice manuscrise religioase care ar avea probleme cu normele academice, întrucît oricum nu ar avea dreptul să le expună. Librăriile ar trebui repede să arunce în tomberoane cărţile de bucătărie, de grădinărit, de pomicultură, de cultură fizică şi sport, de ţesut, de călărie sau de pescuit, toate scrierile româneşti de acest tip care nu folosesc grafia academică nouă. Ghidurile de străzi sau ghidurile auto mai vechi ar urma să fie scoase imediat din rafturi şi băgate la subsoluri, întrucît, desigur, ele nu reprezintă în nici un caz materiale „exclusiv ştiinţifice, literar-artistice ori culturale“.

Acum trei ani îi expusesem lui George Pruteanu, senator PNŢCD, alte efecte posibile ale iniţiativei sale de atunci. Astfel, faptul că în sălile de Internet apărute în marile oraşe ar fi necesară amplasarea unor preoţi-apărători ai legii sale pentru a-i amenda pe toţi cei care trimit sau primesc pe computer mesaje în limbi străine sau mesaje într-o română neacademică. Replica sa de atunci, publicată în **22**, contesta, furioasă, „consecinţele fantasmagorice“ pe care i le-aş fi pus în seamă, „bestialităţile“ cu care-l asociam. Bestialităţile şi fantasmagoria se află în mintea lui George Pruteanu, nu în interpretarea mea. Asta rezultă din norma iniţiată de el, nu din ce propun eu. După atîţia ani în care ne-a fericit cu prezenţa sa în Parlamentul României, sub diferite culori politice, senatorul Pruteanu ar fi trebuit să ştie ce înseamnă rigoarea formulării într-un astfel de text. Nu există „aplicarea legii cu măsură“, cum susţine dl Pruteanu în răspunsul invocat de Bogdan Lefter în articolul său. Legea se aplică aşa cum este, *în spiritul şi în litera sa*. Iar spiritul şi litera duc la ceea ce am enumerat mai sus şi la multe altele.

Iniţiativa senatorului George Pruteanu îl compromite din punctul de vedere strict al funcţiei sale de „creator de legi“. Să fii om în toată firea şi să ceri următorul lucru: „În cazul textelor vorbite... ritmul, volumul şi intonaţia rostirii textelor în limba română trebuie să corespundă cu ritmul, volumul şi intonaţia pentru varianta străină“ înseamnă să te supui, în mod normal, ridicolului. Sau ce să mai spui despre xenofobia aceasta patologică a ideii – emise, culmea, de membrul unui partid care clamează integrarea în Occident – că taxele pentru afişarea (difuzarea) textelor cu caracter comercial în limbi străine trebuie să fie mai mari decît pentru cele româneşti!

Dincolo de asta, ceea ce mi se pare năucitor (se vede, sînt conştient de inflamarea limbajului meu) este pofta lui George Pruteanu şi a personajelor care-l susţin de a norma vieţile şi comportamentele altora. Pretenţia intolerabilă de a ne da nouă indicaţii privind felul cum să scriem, cum să vorbim, ce să cumpărăm sau să vindem. Minuţia acestei categorii umane de a pune garduri şi sîrmă ghimpată îmi aminteşte perfect de felul în care soţii Ceauşescu îşi făcuseră micuţa lor fermă unde puneau plante şi le numărau densitatea, pentru a comanda apoi ce să facă toţi ceilalţi fii ai patriei. Ceauşescu a plecat, au venit la rînd Pruteanu, Nicolaescu, Păunescu, Zanc, Ungheanu, Paler, Buzura – şi mă opresc aici. (Este lista – parţială – a susţinătorilor enumeraţi de către George Pruteanu.) Acelaşi infantilism intrat în flagrant conflict cu anvergura competenţelor, aceeaşi lipsă de respect a libertăţii oamenilor pe care ei trebuie să-i servească. Pentru aceşti pigmei ai istoriei, lumea este terenul lor de joacă. Incapabili să-şi controleze propriile lor vieţi, ţin să controleze viaţa altora.

Ca să nu mai tulbure oamenii, îl sfătuiesc pe senatorul George Pruteanu, dacă ţine să facă totuşi legi, atunci să şi le facă pentru sine. Cel mai bine ar fi să-şi elaboreze o lege pentru folosirea gîndirii proprii în locuri, relaţii şi instituţii publice. Să îşi aplice ferm cîte o amendă cînd îi vin în minte idei aberante şi să se joace cu ele în spaţiul său privat, nu să iasă cu tablele sale la iveală, ameninţînd prin asta spaţiul public. ▮

Un text care cade sub incidenţa legii pe care o instituie

ANDRA ŞERBĂNESCU

Legea pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice nu are obiect, este inaplicabilă, iar textul ei cade sub incidenţa legii pe care o instituie. O astfel de lege nu este decît un exerciţiu stilistic prin care se transpune în limbaj juridic-administrativ activitatea constantă de cultivare a limbii desfăşurată de forul academic, de lingvişti, de mass-media şi de şcoală; o formă de diletantism opusă profesionalismului. O astfel de lege este un nonsens.

De ce nu are obiect această lege?

În linii generale, legile statului reglementează diverse tipuri de comportamente în relaţiile dintre indivizi, indivizi şi societate, instituţii etc. Comunicarea prin limbă este o formă de comportament, deci poate constitui obiectul unor reglementări. Aşa este, de pildă, **Declaraţia universală a drepturilor lingvistice** (Barcelona, iunie 1996), la care România a aderat. În **Declaraţie...** se consideră că drepturile lingvistice ale individului sînt parte componentă a drepturilor omului; sînt definiţi termeni precum „comunitate lingvistică“ (Art. 1., al. 1), „grup lingvistic“ (Art. 1., al. 5); sînt stipulate: dreptul fiecărui grup la învăţarea propriei limbi şi culturi, dreptul fiecărui grup la o prezenţă echitabilă a limbii şi culturii sale în mass-media (Art. 3, al. 2), dreptul şi datoria (unei comunităţi) de a avea o atitudine integrativă (Art. 4, al. 1), dreptul (fiecărei comunităţi) de a-şi folosi propria limbă în raporturile cu autorităţile publice şi de a i se răspunde în această limbă (Art. 16), dreptul oricărei persoane de a învăţa limba pe care o doreşte (Art. 23, al. 4), dreptul de a fi poliglot (Art. 13, al. 2) etc.; **Declaraţia...** mai consemnează datoria învăţămîntului de a contribui la formarea capacităţii de liberă exprimare lingvistică şi culturală (Art. 23, al. 1), datoria (învăţămîntului) de a contribui la menţinerea şi dezvoltarea limbii vorbite de către comunitatea lingvistică (Art. 23, al. 2) etc.

Legea pentru folosirea limbii române... porneşte însă de la confuzia dintre legislaţie lingvistică (legi privind drepturile şi obligaţiile lingvistice ale cetăţenilor) şi legile interne ale limbii în ipostaza sa de text oral sau scris. Legea de faţă fixează reglementări care ţin de structura textului şi a uzului lingvistic; legiuitorul îşi abandonează statutul şi obiectul de activitate, intrînd în domeniul de competenţe ale lingvistului/textologului şi producînd teorii şi definiţii ad-hoc ale textului şi ale normei lingvistice. Rolul de normare a limbii literare nu revine Statului, ci forului academic, în speţă, specialiştilor. Statul poate doar încuraja, promova şi susţine financiar, prin mijloace specifice, activităţile de cultivare a limbii, colaborînd cu lingviştii. Sînt pomenite în textul legii Ministerul Finanţelor Publice şi Ministerul de Interne (Art. 6, al. 2), în schimb, numele instituţiei competente în fixarea normei, Academia Română, este doar implicat prin sintagma „normă academică“ (Art. 1, al. 1). Ministerul de Finanţe şi Ministerul de Interne ar trebui să lupte împotriva *corupţiei*, nu împotriva *coruperii* limbii! Un articol de lege (Art. 1., al. 1) nu poate stipula că „un text trebuie să fie corect“, ci doar că şcoala, mass-media, Academia, institutele de cercetare vor desfăşura activităţi pentru însuşirea şi folosirea corectă de către cetăţeni a limbii materne (v. **Declaraţia universală a drepturilor lingvistice**). Abilitatea indivizilor de a produce texte corecte şi de a comunica eficient depinde de foarte multe variabile (grad de instrucţie, inteligenţă, spontaneitate etc.). O abilitate nu poate fi legiferată, ci poate fi învăţată şi cultivată, iar la nivel instituţional poate fi promovată o anumită atitudine faţă de problemele exprimării corecte. Cum se poate citi, de pildă, Art. 8, al. 2, „contravenientul persistă în încălcarea prevederilor prezentei legi“? – a) „contravenientul neglijează cu intenţie normele academice“ sau b) „contravenientul nu este capabil să îşi corecteze greşelile de limbă“? Între cele două lecţiuni posibile este o mare diferenţă. Oricum, un om care scrie şi vorbeşte cu greşeli este *incult*, eventual *neatent*, nu *contravenient*.

Orice text de lege îşi defineşte riguros termenii cu care operează. Nu şi acesta. De altfel, termeni precum *text*, *corectitudine gramaticală* nu acceptă o definiţie de tip legislativ, juridic. Ei sînt termeni cu accepţii precise în ştiinţele respective, pe cînd în textul legii, aproximări şi intuiţii preştiinţifice sînt deghizate în definiţii cu pretenţii de precizie, care nu depăşesc însă nivelul simţului comun. Definiţiile din lege sînt inaccesibile pentru „organele abilitate“, iar pentru specialişti sînt cel puţin discutabile: conceptul de *corectitudine semantică* (Art. 1., al. 1) este prost definit drept „claritatea... termenilor“; claritatea termenilor este una dintre calităţile stilului, nu ţine de „corectitudinea semantică“. În termenii Art. 2, al. 1, prin „text cu caracter de interes public“ se înţelege „orice text scris şi afişat, expus sau difuzat în locuri publice sau prin mass-media“. Doar un text scris, nu şi unul oral? Se face cumva distincţie între *text public* şi *text de interes public*? Teoretic, o astfel de distincţie există. Mă uit în dicţionar pentru a mă asigura că ştiu bine sensurile cuvintelor *denumire*, *informaţie*, *mesaj* ca să interpretez secvenţa „text... care are ca scop aducerea la cunoştinţa publicului a unei denumiri, a unei informaţii sau a unui mesaj“. Dar orice text dă o informaţie, nu?, şi orice text conţine un mesaj, parcă?, şi orice denumire este în sine o informaţie privind numele unui obiect; şi orice text are nu numai o componentă informativă, ci şi una persuasivă, mai mult sau mai puţin dezvoltată. Lipsa de cunoştinţe

Nicolae MANOLESCU:

„Nepriceput ori neinteresat de fotbal, dl George Pruteanu a omis, în proiectul d-sale de protejare a limbii române, să se refere şi la limba de pe stadion: la bogăţia de înjurături neaoşe sau la inventivitatea gramaticii naţionale. Speriat că ne invadează anglo-saxonii sau ungurii vocabularul nostru cel de toate firmele, d-sa n-a băgat de seamă că limba română nu e pusă în pericol de străini, ci de români. Scutul protector s-ar cuveni orientat în cealaltă parte decît o face proiectul dlui Pruteanu. Mă amuză spaima d-sale că românii nu înţeleg boabă citind firmele de s.r.l.-uri. Mă îngrijorează însă nepăsarea cu care noi, toţi, tratăm culoarea locală din ce în ce mai vie a limbii pe care o vorbim. Acum cîţiva ani, un om politic pitoresc în exprimări orale pretindea că democraţia ne îngăduie să folosim orice cuvînt în orice împrejurare. Politicianul cu pricina nu ştia că limba, ca oricare alta, îşi are nivelurile de corectitudine şi de civilizaţie care, amestecate, produc mici monştri. Cu alte cuvinte, nu observase faptul că noi nu folosim exact aceleaşi expresii în particular şi în public, printre prieteni şi în situaţii oficiale, cînd ne certăm copilul sau cînd ţinem discursuri în Parlament. Educaţia, în materie de limbă, presupune şi acest fel de discriminare“.

(***Independent***, *miercuri 31 octombrie 2001*)

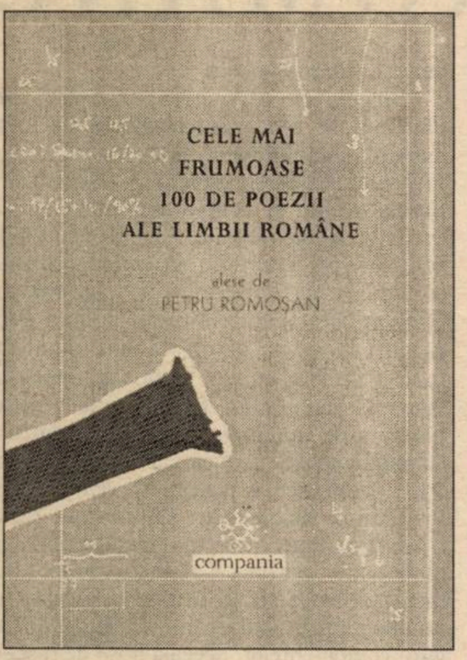

Editura Compania a publicat de curînd o antologie asumat provocatoare: **Cele mai frumoase 100 de poezii ale limbii române** alese de Petru Romoşan. Într-un cuvînt **Către cititor**, autorul antologiei (şi editorul, şi poetul...) expune mizele şi criteriile acestei selecţii „pe cît posibil obiective, în care sensibilitatea antologatorului să fie prezentă numai atît cît e nevoie“: „Astfel de antologii sînt foarte răspîndite în literaturile occidentale. Dar aceste criterii simple (poeţii cei mai iubiţi, poemele cele mai cunoscute ale fiecărui poet, un număr limitat de poeme alese, adică o sută) nu au fost utilizate niciodată sistematic la noi“. Poemele selectate s-au impus „Prin manuale, prin mijlocirea cîntăreţilor de tot felul, prin antologii, prin emisiuni de radio, recitaluri şi cu ajutorul «neprecupeţit» al cenzurii în anii comunismului“. Pentru secolul al XIX-lea şi pentru moderni, antologatorul a selectat „poemele în privinţa cărora există de multă vreme un consens“, evitînd, în cîteva rînduri, „poeme de care s-a făcut abuz“ (printre acestea din urmă... **Luceafărul**). În privinţa „subiectivităţii“ alegerii, absenţele notorii (Geo Bogza, Ana Blandiana ş.a.) ca şi prezenţele (Vasile Militaru, Artur Enăşescu.) pot fi, desigur, discutate, unele dintre ele făcînd parte din regula jocului propus de autor. Cert este că multe poeme sînt, realmente, surprize plăcute, iar ansamblul, divers şi atractiv, se constituie într-o eficientă „propagandă“ făcută poeziei româneşti de bună calitate. Este, de altfel, şi principalul obiectiv al antologiei...

lingvistice celor care au redactat textul se reflectă şi în Art. 4. Textul oral are, într-adevăr, mărci suprasegmentale: intonaţie, ritm, intensitate (termen preferabil lui *volum;* sunetele, ca fenomene fizice, au *intensitate*, doar la radio putem da volumul mai mare sau mai mic). Prin traducere dintr-o limbă în alta se pot respecta ritmul şi intensitatea; în schimb, fiecare limbă dispune de contururi intonaţionale proprii, specifice diverselor tipuri de enunţ, care nu sînt traductibile. Încercaţi să rostiţi, cu aceeaşi intonaţie, în engleză şi în română: *What's up, bud? – Ce s-a întîmplat, amice?* Dacă reuşiţi, vă mai rămîne să transpuneţi în română cele patru tonuri din chineză (va trebui să inventaţi o metodă prin care să diferenţiaţi, în română, doar prin ton, sensurile aceleiaşi secvenţe lingvistice).

Unele articole din lege intră în contradicţie: Art. 1., al. 2 şi Art. 2, al. 1 sînt contrazise de Art. 2, al. 3, lit. g), deoarece traducerea textelor în limba română, fie ele din emisiunile de televiziune sau din prospecte, este reglementată prin unele dintre ordonanţele şi hotărîrile de Guvern prezentate la punctul g) ca nefăcînd obiectul acestei legi. Dacă rezolvăm contradicţia, rezultă că nu avem nevoie de Art. 1, al. 2 şi de Art. 2, al. 1, deoarece ele nu fac decît să rezume la un nivel foarte general legiferări precise, deja existente. Alte articole sînt redundante: nu era nevoie de Art. 3, al. 2 deoarece textele la care se face referire sînt incluse în formula „orice text în limba română“ de la Art. 1., al. 1. Eventual, termenul *text* trebuia definit prin enumerare.

Citesc lunga listă a denumirilor, textelor, emisiunilor, instrucţiunilor care nu fac obiectul acestei legi: denumirile mărcilor înregistrate. Bun! Numele discotecii *Why Not?* va rămîne în limba engleză, dacă este marcă înregistrată; decît să ne indignăm – de ce a fost nevoie să se aleagă un nume străin? –, cred că ar fi foarte interesant de făcut un studiu sociologic pentru a vedea motivele celor care aleg nume străine pentru firmele lor, percepţiile românilor în legătură cu acestea, ariile semantice din care sînt aleşi termenii şi motivaţiile pe care aceştia le induc etc. *Be You!* este un parfum; este o marcă, deci nu face obiectul acestei legi; dar este şi textul sloganului publicitar. Ar fi păcat ca Eva Hertzigova să zică, dublată în română, cu acelaşi „ritm, volum şi intonaţie“ (ca în engleză) *Fii tu!*, iar numele mărcii să devină, în loc de inventivul B.U. (pronunţat bi: iu), F.T (pronunţat fe te/ef te). Cine nu ştie engleza nu va înţelege oricum jocul de cuvinte. Să încercăm să traducem sloganul firmei Nokia, *Connecting people: Conectînd oamenii, Conectarea oamenilor, Să punem oamenii în legătură, Legătura între oameni, Noi punem oamenii în legătură, Conectarea cu lumea* etc., dar cum rămîne cu intonaţia? Connex o spune de-a dreptul, pe româneşte, *Viitorul sună bine*... Dă, Doamne! Dacă textele cu caracter exclusiv (*sic!*) ştiinţific, literar-artistic şi cultural (cu bunăvoinţă înţeleg „cultural“ în sens tradiţional, nu în accepţie antropologică) nu fac obiectul prezentei legi, înseamnă că ne mai rămîn în atenţie textele din mass-media, textele administrative, diverse tipuri de discursuri publice şi textele utilitare: discursurile parlamentarilor? discursurile electorale ale candidaţilor în alegerile parlamentare? articolele cu greşeli din diverse publicaţii? agramatismele sau argoul unui realizator de talk-show? textul produs de vînzătoarea din piaţă care îşi strigă marfa? (*Ciunga, băieţi!* – Pentru producerea acestui text de două ori pe minut, contravenientul să fie pedepsit o dată la cinci minute!) Sau poate legea are în vedere o altă clasificare a textelor, pentru că de existat, există foarte multe. Pînă la urmă definiţia lui I. Lotman mă salvează: *Lumea e un text*. Revin: într-un text ştiinţific pot folosi termeni netraduşi, iar de îndată ce produc un text nonştiinţific aceiaşi termeni vor trebui traduşi? Adică se vor crea cîte doi termeni pentru aceeaşi realitate? „Sidirom“ în articolele ştiinţifice din revistele de informatică, dar *disc compact* pe etichetele din magazine? Un economist poate folosi *acord stand-by* în teza de doctorat, dar trebuie să spună *acord în aşteptare* la televizor? Medicul spune *bypass* şi... cine scapă cu bine din această operaţie pe cord deschis va găsi el vreo traducere pentru un biet cuvînt... Un exemplu de traducere am avut recent: **Infinite Justice** a însemnat, de la un canal tv/radio la altul, de la un ziar la altul: **Justiţie infinită**, **Justiţie fără limite/margini**, **Justiţie pînă la capăt**. Ar fi fost mult mai evocator titlul în limba engleză decît mai multe variante în limba română, dintre care unele proaste.

Este un act de curaj şi ambiţie să nu fii lingvist, dar să propui texte de lege care privesc limba ca obiect de studiu al lingvisticii. În E(uropa) U(nită) se întîmplă altfel: **Declaraţia Universală a Drepturilor Lingvistice** a fost redactată de specialişti, nu de oameni politici, iar printre documentele invocate în textul declaraţiei se numără **Declaraţia Universală a Drepturilor Omului**, **Declaraţia Comitetului de Traduceri şi Drepturi Lingvistice**, **Declaraţia Asociaţiei Internaţionale pentru Dezvoltarea Comunicării Interculturale**, **Declaraţia Adunării Generale a Federaţiei Internaţionale a Profesorilor de Limbi Moderne** etc.

De ce este inaplicabilă această lege?

Pînă la articolul 6 m-am simţit foarte tare pe terenul lingvisticii şi al teoriei textului. De aici încolo, recunosc un adevărat text de lege. Aşa că încerc să-mi imaginez cum se va aplica...

Satul Noroaiele. Şcoala cu clasele I-VIII „Dărăpănata“. Profesor suplinitor de matematică, I.P., absolvent de liceu. El produce un text public, în care îi informează pe cei 30 de elevi ai claselor V-VIII, cu toţii strînşi în jurul aceleiaşi sobe, despre teorema lui Pitagora; îi informează deoarece, neavînd studii de metodică, nu ştie să o explice, ci, pur şi simplu, o enunţă. Profesorul are dicţie proastă, obişnuit el să vorbească mai mult cu băieţii pe maidan, zice *ipotenuzii*, în loc de *ipotenuzei*, iar cînd scrie la tablă mănîncă un *i*. Elevul M.D., care ştie de existenţa *Serviciului pentru folosirea limbii române în locuri publice, relaţii şi instituţii publice*, pentru că acolo e tata portar, îşi dă seama de aceste greşeli grave şi sesizează *Serviciul*; şeful *Serviciului* consultă DOOM şi constată abaterea. Asistă la următoarea oră a profesorului pentru a se convinge dacă reclamaţia este întemeiată. Descoperind şi alte greşeli, se duce să anunţe organul de Poliţie. Domnul poliţist vine şi îl informează pe amărîtul de suplinitor că a încălcat Art. 1, al. 1 din **Legea pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice**, deci îi aplică o amendă de 10.000.000 de lei, că dom' profesor n-are prea mulţi bani, „renumeraţie după buget mică...“, şi-apoi, şi copilul domnului poliţist e elevul domnului profesor, şi „ca să nu rămîie repetent şi anul acesta...“. În schimb, domnul prim-ministru va fi sancţionat cu amenda maximă, deoarece un popor întreg a auzit cînd dumnealui a avut un *briefing* la guvern privind vizita la Bucureşti a unui membru din *board*-ul Băncii Mondiale şi recentul acord *stand-by* semnat cu FMI. Iar în cazul în care „contravenientul persistă în încălcarea prevederilor prezentei legi, se interzice continuarea activităţii celui în cauză“ (Art. 7, al. 2). Alertă maximă şi în presă: un gazetăraş începător a scris zece rînduri cu două dezacorduri şi trei greşeli de tipar (ei, aş!), iar şeful cel mare e în polemică de două numere cu boss-ul (Doamne, iartă-mă, ce oroare de cuvînt am scris!) concurenţei şi nu ştim cît se va abţine să nu recurgă la cuvinte dure, argotice, licenţioase, respinse de norma academică în vigoare. Florin Călinescu a scăpat de monitorizare, pentru că nu mai are *talk-show* (!!!), dar atenţie, Marius Tucă şi Mihaela Rădulescu, nu-i de glumit cu noua lege! Mircea Badea, tot mai „corect“ era „Teo şi Mircea *Şou*“! Parlamentarii, pentru greşeli de ortografie, dezacorduri, anacoluturi, accent regional, în plen sau în secţiuni, vor beneficia de imunitate parlamentară. *Dixi**. În schimb, eu o voi da în judecată pe vînzătoarea din colţ, care, de cîte ori îi cer iaurt cu *căpşune*, mă corectează cu superioritate: „Doriţi iaurt cu *căpşuni*?“. Dată fiind îndelungata activitate de monitorizare a perlelor unor parlamentari, **Academia Caţavencu** va deveni organul de presă/“partenerul media“ al SFLRLRIP (= *Serviciul pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice!*). Membrii SFLRLRIP vor urma cursuri de specializare lingvistică (lexicologie, semantică, fonetică, morfologie, sintaxă, stilistică, gramatică normativă, redactare de text, teoria textului, retorică, argumentare, psihologia reclamei, comunicare – instituţională, mass-media, publică, interculturală – şi orice altă disciplină necesară înţelegerii aprofundate a mecanismelor limbii pentru aplicarea legii în condiţii optime).

Textul legii... încalcă legea...

Revin la lectura legii din punctul de vedere al lingvistului şi al profesorului. Nu rezist tentaţiei de a scoate greşelile de redactare din acest text, una după alta, aşa cum procedam pe vremuri în caietele elevilor mei, cum mai fac şi acum cîteodată în lucrările studenţilor, pentru a le intra bine în cap şi a învăţa din greşeli sau pentru a-mi fi mie clar ce notă merită lucrarea în cauză. Cînd studenţii nu sînt de acord cu observaţiile mele, le recomand să verifice în bibliografie.

(a) Structura globală a textului: Sînt grupate ca alineate ale aceluiaşi articol informaţii de tip diferit: al. 2 din Art. 2 ar trebui să treacă fie ca al. 4 din Art. 1, fie ca articol diferit. • În Art. 2, al. 3, cu statut de termeni generici, puşi pe acelaşi plan în enumerare, apar cuvinte din categorii diferite (*denumiri, texte, emisiuni, publicaţii, instrucţiuni*). • Circularitate: orice traducere este un text, deci evident se supune Art. 1, al. 1; nu mai era nevoie de Art. 3, al. 2; eventual se putea defini traducerea ca text în Art. 2, al. 1. • În mod inconsecvent se folosesc termenul de *text* şi sintagma *emisiunile de televiziune* (Art. 1, al. 3), cînd, de fapt, este vorba tot de texte, şi anume textele *difuzate* prin emisiunile respective.

(b) Structura locală a textului: termeni vagi, imprecişi (*text, interes public, claritate, proprietate; în situaţii deosebite*, Art. 1, al. 3; *să corespundă*, Art. 4). • Pleonasm („text corect... ortografic, ortoepic“); nici sintagma „corect semantic“ nu este foarte potrivită (preferabil, *corect sub aspect/din punct de vedere semantic* sau *cunoaşterea sensului termenilor folosiţi*); *semantic* este adverb, determinant al adjectivului *corect*, deci nu poate fi explicitat prin două apoziţii de natură substantivală, *claritatea şi proprietatea termenilor*, ci tot prin adverbe (altfel se creează un anacolut). • În Art. 1, al. 3 nu este vorba despre „emisiunile de televiziune transmise de posturile româneşti“, ci despre *emisiunile* străine *de televiziune transmise de posturile româneşti*; nu cred că se intenţionează să se spună că, în situaţii deosebite, posturile de televiziune *pot înlocui* subtitrarea cu traducerea simultană, ci că televiziunile *vor proceda la subtitrare şi, după caz, la traducere simultană*; rămîne totuşi neclar dacă este vorba de traducere simultană sau dublare. Dacă este vorba doar de traducere simultană înseamnă că dublarea desenelor animate nu este permisă? • În Art. 2, al. 1 apare coordonarea asimetrică prin *sau* a unui circumstanţial de loc cu un circumstanţial instrumental: „afişat, expus sau difuzat în locuri publice *sau* prin mass-media“. • Art. 2, al. 2, uzul a impus forma *orice alte informaţii*, nu *oricare alte informaţii*. • Art. 2, al. 3, pct. c), din cauza impreciziei anaforicului *ale* (*ale = publicaţii ale minorităţilor?* sau *limbi ale minorităţilor?*) era de preferat formula *inclusiv în limbile minorităţilor*. • Cuvîntul *teleshopping* folosit în Art. 2, al. 3, pct. g, poziţia 4, n-ar trebui tradus? • În Art. 5, „persoanele fizice sau juridice care au pus în circulaţie texte... sînt obligate să îndeplinească cerinţele prezentei legi“ – timpurile verbale sînt prost folosite: pot fi recuperate şi modificate texte deja puse în circulaţie sau este vorba despre texte ce vor fi puse în circulaţie în viitor?; textul ar trebui reformulat: *persoanele fizice sau juridice care* pun *în circulaţie*... (prezentul atemporal). • Aş sugera un test pe care autorii legii l-ar putea aplica unor persoane publice, de pildă, celor care tocmai au votat această lege, pentru a avea un punct de pornire în aplicarea ei: Pronunţaţi cuvîntul *prevederilor*, folosit în Art. 6, al. 1. Probabil 60-80% dintre cei testaţi îl vor accentua incorect! • Denumirea folosită în titlul legii şi în

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Art. 6, al. 1 este, din punct de vedere lingvistic, nepotrivită, printre altele din cauza lungimii exagerate, a caracterului rimat şi ritmat îr unele locuri. • Oare prin „în cadrul direcţiilor pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural naţional judeţene şi a municipiului Bucureşti“ se doreşte să se spună *în cadrul direcţiei municipiului Bucureşti şi al direcţiilor judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural*? • Prin enunţul „se vor înfiinţa birouri cu aceleaşi atribuţii cu încadrarea în numărul de posturi aprobat“ se spune oare că birourile au aceleaşi atribuţii cu încadrarea? Pentru evitarea unor astfel de lecturi caraghioase e bine să nu se folosească abuziv cuvintele *acesta, acela, acelaşi*, iar frazele construite să fie mai scurte, despărţite prin punct sau punct şi virgulă. • Art. 6, al. 2: conform normei, prepoziţia se repetă înaintea fiecăruia dintre termenii coordonaţi, deci nu „îndeplinire a măsurilor stabilite de serviciul, respectiv birourile pentru folosirea limbii române“, ci: *îndeplinire a măsurilor stabilite de serviciul, respectiv de birourile pentru folosirea limbii române...*• Art. 7, al. 2, „dacă contravenientul“ este cacofonie; se poate evita prin *în cazul în care contravenientul...*• Art. 3, al. 3 este criptic din cauza repetiţiei supărătoare *textele... textelor* şi a neprecizării entităţii la care se referă cele două procente. • Sintagma „text cu caracter de interes public“ lungeşte inutil enunţul; mai economic ar fi *text de interes public*.

În concluzie, textul **Legii pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice** se abate de la normele academice în vigoare. Prin aceasta el încalcă Art. 1, al. 1 din **Legea pentru folosirea limbii române în locuri, relaţii şi instituţii publice**. Q.E.D**.

De ce nu este nevoie de o astfel de lege?

Sintetizez. 1. Cetăţenii români trebuie să vorbească şi să scrie româneşte corect. Absolut de acord. Dar această problemă nu se rezolvă prin lege. Încercînd să facă acest lucru, **Legea...** se transformă într-o teorie neştiinţifică asupra textului şi a normei academice. De asemenea, aşa după cum nu se pot legifera deşteptăciunea sau prostia oamenilor, frumuseţea sau urîţenia, talentul pentru muzică, pictură sau oratorie, geniul matematic sau inspiraţia pentru poezie, tot astfel nu se poate legifera abilitatea indivizilor de a comunica în limba română. Unii dintre noi vorbesc/scriu mai bine, alţii mai prost, mai corect sau mai incorect, mai convingător sau mai puţin convingător. O lege dată de un Parlament, oricare ar fi el, nu poate modifica legile interne după care funcţionează limba. 2. Orice text de interes public trebuie să fie însoţit, pe teritoriul României, de traducerea în limba română. Absolut de acord; traducerea asigură accesul democratic al cetăţenilor la informaţiile care îi privesc. Dar pentru aceasta nu este nevoie de o lege nouă, deoarece există deja legiferările citate în lege la Art. 2, al. 3, pct. g).

Citesc printre rînduri: 1. Să nu mai existe mînă/gură de ungur care să scrie/să vorbească ungureşte în locuri publice. Numai că problema cine cu cine, cînd şi cum, cu ce scop vorbeşte/scrie ungureşte este reglementată prin **Legea administraţiei publice locale nr. 251/2001** şi prin **Legea privind statutul funcţionarilor publici nr. 188/1999**. 2. „Să se termine, tovarăşi“ cu anglicismele şi franţuzismele fandosite în presă. Numai că e o lungă poveste despre anglicisme, despre funcţia neologismelor în diverse tipuri de texte, împrumuturi necesare şi împrumuturi de lux, grade de adaptare fonetică şi morfologică a neologismelor, norma limbii scrise şi norma limbii vorbite, evoluţia limbii, raportul dintre normă şi uz, despre caracterul conservator al normei în raport cu uzul etc. Pentru o mai bună instruire în domeniu, le recomand tuturor celor interesaţi cîteva apariţii recente: Mioara Avram, **Cuvintele limbii române între corect şi incorect**, Chişinău, Cartier, 2001; Angela Bidu-Vrănceanu, **Lexic comun, lexic specializat**, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti, 2000; Narcisa Forăscu (coord.), **Dificultăţi gramaticale ale limbii române**, Editura Universităţii Bucureşti, 2001; Valeria Guţu Romalo, **Corectitudine şi greşeală**, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000; Adriana Stoichiţoiu-Ichim, **Vocabularul limbii române actuale**, Bucureşti, Editura ALL, 2001 etc. De asemenea, cursul profesorului Theodor Hristea, anul I, Facultatea de Litere din Bucureşti şi bibliografia aferentă; aici veţi afla că lucrurile sînt mult mai nuanţate decît sînt expediate în **Lege**: există diferenţe de normare de la un dicţionar la altul, există forme intrate în uz încă neînregistrate în dicţionare, propunerile de normare făcute de lingvişti acum cincizeci de ani au fost contrazise de uzul şi norma actuală etc. Iar dacă neclarităţile persistă, se poate folosi **Dicţionar general de ştiinţe ale limbii. Ştiinţe ale limbajului**, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1997.

Mă expun criticilor şi reacţiilor vehemente. Precizez: 1. Acest articol este analiza critică a unui text de lege. Orice altă lectură a articolului meu („atac la persoană“, interpretare în cheie politică etc.) este inadecvată. 2. Celor care vor spune că nu am ştiut eu să citesc legea şi nu am înţeles-o le răspund: cei care au redactat legea nu au ştiut să o scrie pentru a mă face să o înţeleg. Este datoria autorului de a scrie pentru cititor.

Ce se poate face?

Se poate forma atitudinea vorbitorilor faţă de limbă, preocuparea pentru corectitudine, adecvare, comunicare eficientă. Nu printr-o lege, ci printr-un număr mare de ore de limba română bine concepute în învăţămîntul de toate gradele, prin subiecte mai bine alcătuite la examene şi o mai mare exigenţă în notare, prin modele de limbă corectă şi expresivă la radio şi televiziune, în articolele ziariştilor, prin emisiuni de cultivare a limbii care să atragă şi să aibă audienţă, prin cărţi de cultivare a limbii interesant scrise şi la preţuri accesibile, prin redactori cu pregătire filologică în edituri, printr-o bună funcţionare a Comisiei de cultivare a limbii de la Academia Română, prin centre de consultanţă lingvistică la care persoane şi instituţii să apeleze pentru că au înţeles importanţa exprimării corecte, acordîndu-i lingvistului mai multă credibilitate şi tratîndu-l cu mai puţină aroganţă şi ironie. Că se vorbeşte/se scrie prost şi neglijent este adevărat, dar situaţia nu se rezolvă prin lege, ci prin educarea conştiinţei lingvistice a vorbitorilor.

O lege a uzului corect al limbii române este un nonsens. Cu toate acestea, dacă m-aş lua după ce spunea un editorialist, nici n-are rost să mai discutăm, de vreme ce legea a trecut de Senat, trece automat şi de Deputaţi... Inutilă, inaplicabilă şi cu greşeli de redactare, o astfel de lege este o formă (proastă) fără fond. Rămîne totuşi lăudabilă preocuparea Parlamentului pentru cultivarea şi promovarea limbii române în contextul multiculturalităţii, al interculturalităţii, al globalizării.

NOTE (pentru cei care vor citi acest articol după adoptarea *Legii...*)

* lat. *Dixi* = rom. *Am spus*. Termenul este folosit pentru a întări spusele cuiva, pentru a le conferi statut performativ (= instaurarea unei realităţi prin limbaj, v. J.L. Austin, **How to do things with words**, Londra, Oxford, 1962; titlul în engleză al cărţii este greu de tradus în limba română, dar eu l-aş aproxima astfel: **Cum acţionăm prin cuvinte**; o altă traducere propusă a fost **Ce facem cu cuvintele**, dar mi se pare inadecvată; oricum, cei care cunosc teoria actelor de vorbire înţeleg titlul în engleză, cei care nu o cunosc nu înţeleg semnificaţia lui, fie el şi tradus).

** Q.E.D. (= lat. *quod erat demonstrandum*) rom. *Ceea ce era de demonstrat (s-a demonstrat)*. Dacă profesorul dumneavoastră de matematică ar fi putut folosi acest termen la ora de matematică (unde nu produce texte exclusiv ştiinţifice, ci didactice, texte spontane, nereglementate prin Legea Învăţămîntului nr. 84/1995), fără a se teme de **Legea pentru folosirea limbii române...**, ar fi existat şanse să ştiţi ce înseamnă Q.E.D. Pe vremea mea demonstrarea unei teoreme se încheia cu această formulă.

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

În numele legii

RODICA ZAFIU

Aparent, un lingvist ar trebui să se bucure la apariţia unei **Legi pentru folosirea limbii române**: împreună cu mulţi oameni de cultură care, dacă nu deplîng „stricarea limbii“ (ştiut fiind că aceasta e, ca şi „tinerii din ziua de azi“, o lamentaţie repetată de secole, rînd pe rînd, de fiecare generaţie), îşi exprimă totuşi o anume nemulţumire faţă de vorbirea uneori cam prea neglijentă din spaţiul comunicării publice actuale. Ar mai trebui să se bucure lingvistul, împreună cu colegii şi studenţii săi, pentru că o asemenea lege ar părea să-i aducă un spor de prestigiu şi chiar de venituri: anunţînd funcţii şi posturi în „Serviciul pentru folosirea limbii române“, în Birourile sale judeţene, ba chiar, cine ştie, permiţînd apariţia unor poziţii de consilieri şi consultanţi ai celor care vor ţine să aplice riguros legea. Pînă la bucurie, la lectura proiectului de lege se declanşează totuşi mai degrabă stupoarea sau amuzamentul. Şi se naşte o întrebare fundamentală: la ce serveşte o lege care se anunţă, de la bun început, inaplicabilă? Pot exista optimişti care să afirme că o asemenea lege serveşte la a indica direcţii, orientări, la a pune în evidenţă o problemă şi la a-i sugera soluţii ideale. Adevărul e că o lege inaplicabilă şi absurdă devalorizează întîi de toate ideea de lege, ba îşi acoperă de ridicol şi obiectul. Din prezentul proiect, cel mai tulburător este chiar **Articolul 1**: pentru cine ştie cît de cît ce înseamnă norma lingvistică, raportul dintre normă şi uz, dinamica limbii, zonele de variaţie şi marginea de arbitrariu a deciziilor culturale, ideea că o lege stabileşte folosirea corectă a limbii e o enormitate, căreia **Articolul 7** – prevederea de contravenţii şi amenzi – îi confirmă comicul caragialian. A folosi corect o limbă de cultură e, bineînţeles, o necesitate, dictată de regulile comunicării şi controlată de cele ale prestigiului social. Dacă devine o obligaţie legală, atunci toate aspectele ei ar trebui să fie perfect transparente, obiective şi controlabile. Ce înseamnă aşadar folosirea corectă a limbii, „conform normelor academice în vigoare“? În practică, instrumentele de difuzare a normei sînt îndreptarele ortografice şi ortoepice, dicţionarele şi gramaticile publicate – la noi – de Institute de Lingvistică aflate în anumite perioade din istoria lor sub patronajul Academiei. Iar sursa normei actuale e o tradiţie culturală stabilită de îndreptarele şi dicţionarele anterioare, corectate şi completate permanent în urma unor discuţii (adesea în contradictoriu) între lingvişti. Schimbări ale uzului gramatical şi inovaţii lexicale (împrumuturi recente, derivate noi etc.) fac indispensabilă rediscutarea periodică a unor puncte ale normelor. Iar faptul că existenţa normei lingvistice e o necesitate pentru unitatea şi stabilitatea relativă a unei limbi de cultură nu înseamnă că deciziile de detaliu sînt adevăruri absolute. Adesea, mai multe argumente (istorice, de uz, de regularitate a sistemului) se înfruntă, alegerea unei forme sau a alteia depinzînd pînă la urmă de gustul personal al unui om de cultură, care uzează de prestigiul său pentru a impune o preferinţă subiectivă. Rezultatul acestei dinamici – normale – e că ediţii diferite ale instrumentelor enumerate mai sus oferă soluţii diferite, în anumite cazuri (desigur, marginale, neesenţiale) îndreptarele şi dicţionarele contemporane contrazicîndu-se reciproc. Normele sînt deci discutabile în detaliu şi modificabile în timp: ceea ce e o dinamică absolut normală în domeniul culturii (din care limba face parte!), dar devine o catastrofă dacă intrăm sub semnul legii şi al contravenţiei. Există însă o şi mai mare absurditate a primului articol al proiectului, care extinde „normele academice în vigoare“ şi asupra semanticii, vizînd „claritatea şi proprietatea termenilor“. Sensurile – în permanentă evoluţie şi cu modificări contextuale, cu neaşteptate transferuri metaforice – nu pot fi normate. Pentru proprietatea termenilor sînt un ghid util dicţionarele uzuale, cu fireşti diferenţe între ele, dictate de opţiuni diverse în selecţia termenilor şi a sensurilor, de atitudini mai conservatoare sau mai permisive. „Norma“ ar părea să implice aici nostalgia unui dicţionar unic, cu definiţii obligatorii.

Specialişti şi nespecialişti putem discuta justeţea unor opţiuni ale autorilor de îndreptare şi mari dicţionare. În momentul de faţă, **Dicţionarul explicativ** (**DEX**, 1996) continuă să recomande un sens controversat al cuvîntului *condescendent* („care are o atitudine *plină de respect* sau de bunăvoinţă“), ortografia *giacă*, şi, ca şi **Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române** (**DOOM**, 1982), formele *a despera, desperat, desperare*, femininul *analoagă*, substantivul *crevetă* (cu pluralul *crevete*), scrierea despărţită a compusului *întru cîtva*, grafiile *cocher, pocher, parching* etc.; în **DOOM** e indicată şi scrierea *izraelian*. Potrivit noii legi, forme grafice în uz precum *geacă, întrucîtva, cocker, poker, parking, israelian*, sau variantele morfologice *analogă, creveţi* ar deveni contravenţii. Şi soluţia nu e pur şi simplu „corectarea“ normei, pentru că asemenea oscilaţii vor exista întotdeauna: sînt inevitabile, de pildă, ezitările în adaptarea unor împrumuturi foarte recente. A accepta aceasta nu înseamnă a postula haosul şi relativismul total, ci a înţelege că sînt domenii în care nu poate funcţiona legea în accepţia ei juridică. Juriştii ar avea de altfel multă bătaie de cap în aplicarea legii pentru a încerca să ţină cont de diferenţa dintre „text cu caracter de interes public“ şi „texte cu caracter [...] cultural“. (Eu pot înţelege de aici că voi continua să folosesc uneori pluralul *nivele* – neadmis de DOOM –, riscînd o amendă între 10 şi 50 de milioane, dar cu speranţa că voi reuşi să dovedesc că textul în care am strecurat forma are un scop pur cultural.)

Sînt, desigur, în actualul proiect, şi unele lucruri de bun-simţ cu care nu poţi să nu fii de acord: obligaţia de a traduce denumirile şi descrierea mărfurilor, de a da versiuni româneşti indicaţiilor de întrebuinţare care le însoţesc mi se pare un fapt de respect şi civilizaţie faţă de cetăţean (dar care era deja impus, mi se pare). Nu-mi displace cu totul nici ideea de a cere traduceri ale sloganurilor publicitare – exerciţiu de imaginaţie care poate contribui la dezvoltarea stilului respectiv în română, ba chiar la învăţarea limbilor străine. Aici intervine însă iar absurdul ideii de legiferare, prin cîteva precizări comice privind egalitatea dimensiunilor grafice şi mai ales prin straniul **Articol 4**: dincolo de intrarea într-un domeniu greu controlabil (amendă pentru o intonaţie mai puţin vioaie?), acesta stimulează tocmai extinderea uneia dintre devierile limbii actuale semnalate şi condamnate de unii lingvişti: imitarea rostirii, a ritmului şi a intonaţiei englezeşti în anunţurile noastre radiofonice.

Răul dă naştere la rău. Cîteva precizări

GHEORGHE IZBĂŞESCU

În legătură cu „mişcarea scriitoricească alternativă de la Iaşi", ca „semnatar" al **Declaraţiei** primilor 32 de scriitori (publicată în **Observatorul cultural** nr. 72/10. VI. a.c.), mă simt obligat să dau unele lămuriri, observînd şi turnura pe care au luat-o unele „polemici" ulterioare. Ilustrînd ele un adevăr mai adînc: fiziologia ceţi întunecate din mecanismul comportării celor două tabere, cu toată suprafaţa mişcării unor resorturi nebănuite, declanşate de-o astfel de situaţie de criză.

Am acceptat la început, naiv, să fiu inclus pe lista celor 32, crezînd chiar într-o „alternativă" (cum a fost înfiinţarea ASPRO în 1994 şi la care am aderat, ca fondator, încă de-atunci). Pe parcurs însă am fost dezamăgit. De aceea hotărîrea mea de acum reprezintă o opţiune liberă (cum a fost şi acceptarea), iar comentarea ei de către alte persoane ar fi de prisos, ca să nu intrăm în tribulaţiile ridicolului. Dar mai întîi să expunem faptele. Prin iunie a.c., poetul Nichita Danilov mi-a telefonat informîndu-mă că un grup de scriitori (printre care ieşenii Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Al. Andriescu, critici literari, poeţii Mihai Ursachi, Emil Brumaru, însuşi N.D. şi alţii, precum şi prozatorul băcăuan Petru Cimpoeşu şi poetul nemţean Vasile Baghiu) vor solicita conducerii Uniunii Scriitorilor să aprobe o nouă Asociaţie şi o nouă revistă pentru Moldova, la Iaşi sau Bacău. Şi dacă vreau să mă alătur lor.

Fiind primit în USR în primăvara anului 1990 şi optînd pentru filiala din Bucureşti, împreună cu prietenul meu, poetul Ion Tudor Iovian (eu avînd motive personale: fraţi în Capitală şi o legătură directă din Oneşti cu trenul), de-a lungul anilor am fost nemulţumit de asociaţia la care aderasem. Aflîndu-mă la un festival literar la Botoşani, poetul Mihai Ursachi mi-a propus să mă transfer la Iaşi (el fiind atunci preşedinte), dar am ezitat, nedorind să mă întîlnesc la şedinţele de-acolo cu o anumită persoană duplicitară din Oneşti, care înainte de 1990 (fiind preşedinte la Cultură, mai înainte secretar al comitetului municipal UTC) mă tot reclama secţiei de propagandă a comitetului municipal PCR. Cît priveşte nemulţumirile faţă de Asociaţia din Bucureşti, de care aminteam mai sus, mi le-am exprimat public într-o anchetă a **Observatorului cultural** de dinaintea alegerilor USR din aprilie a.c. şi nu le voi relua acum. Ele referindu-se în esenţă la indolenţa conducerii respectivei asociaţii faţă de membrii săi din provincie (nu eram chemaţi la şedinţele secţiei de poezie, nu eram incluşi în acţiunile ei). Cred că nici situaţia clară a adreselor noastre n-o aveau (deşi în repetate rînduri completasem nişte fişe, inclusiv pentru un dicţionar care nici n-a mai apărut), dovadă fiind şi următoarea situaţie: imediat după apariţia articolului meu cu ancheta din **Observator...**, repede am primit din Bucureşti o invitaţie la şedinţa secţiei de poezie (numai eu, nu şi Iovian). Dar pe plic cu o adresă hilară: „Str. Gh.Gh. Dej" (de fapt, numele oraşului meu de dinainte de 1990, el fiind în 2001 de mult schimbat în „Oneşti"). Iar localitatea... „Bacău". Ce să mai zic! Noroc că poşta era mai bine informată decît funcţionarele de la asociaţie, care probabil vor fi ştiind să prepare cafea, dar nu să aibă tabele cu situaţia noastră, una dintre obligaţiile pentru care primesc, de fapt, salariu.

Aşa se face că propunerea lui Nichita Danilov am primit-o cu încredere. Dar şi avertizîndu-l că deja aparţin altei asociaţii. Menţiune pe care am făcut-o şi în cerere (pentru că N.D. mi-a cerut o semnătură), precizînd că sînt de acord cu o nouă revistă şi o nouă asociaţie, dar în care mă voi înscrie abia după aprobarea ei de conducerea US, făcînd şi transferul necesar în scris de trecere de la o asociaţie la alta.

Publicîndu-se însă **Declaraţia** cu cele 32 de semnături în nr. 72 al **Observatorului...**, am rămas surprins de neconcordanţa dintre ceea ce ştiam de la N.D. şi ceea ce scria acolo.

Da, cele două puncte (cu asociaţia nouă şi revista) apăreau în **Declaraţie** şi-mi erau cunoscute. Dar nu şi *motivaţiile* şi *nota* de la sfîrşitul ei. Ca semnatar, trebuia să fiu informat înainte de publicare de conţinutul în întregime al **Declaraţiei**, fie transmiţîndu-mi-se o copie, fie comunicate prin telefon.

Motivaţiile conţin două aspecte: a) degradarea climatului literar ieşean şi faptul că membrii, semnatari, ai Asociaţiei din Iaşi nu se recunosc în activitatea ei. Şi b): lipsa de reprezentativitate naţională a revistelor **Convorbiri literare**, **Cronica** şi **Dacia literară**. Iar *nota*: că semnatarii sînt membri ai Asociaţiei din Iaşi, unii, iar alţii, demisionaţi din Uniune sau neprimiţi în ea.

Cunoscînd *motivaţiile* şi *nota* înainte de publicarea **Declaraţiei**, sigur că n-aş mai fi semnat-o. De ce? Pentru că e neloial şi absurd să critic o asociaţie din care nu fac parte, necunoscîndu-i din interior demersurile. Deşi poate o fi adevărată „degradarea climatului literar ieşean". Despre cele trei reviste: iarăşi, nu am eu dreptul să cer schimbarea redactorilor-şefi dintr-un oraş în care nu locuiesc. De fapt, aceste trei reviste nu sînt nici mai bune şi nici mai rele decît altele multe din ţară. Sigur, nu au prestanţa **Vetrei**, a **Observatorului cultural**, **României literare**, **Vieţii Româneşti**, **Familiei** şi a încă vreo două-trei. Dar sînt şi altele în aceeaşi situaţie. Cititorii pot observa acest lucru din *Revista revistelor*, rubrică a unor publicaţii. Ele ar fi bine să fie mai inventive, pot să devină perfectibile. În ceea ce mă priveşte, am citit, totuşi, cu plăcere şi interes în **Convorbiri...**, să zicem, paginile de critică literară ale unor critici tineri precum Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, *contrajurnalul* poetului Liviu Ioan Stoiciu, plin de savoare (chiar dacă în unele secvenţe oneştene din apartamentul meu a încercat să-mi creeze o aură „demoniacă", încurcînd borcanele cu telefonul meu, eu de fapt spunîndu-i că-i voi da o replică în revistă, necerîndu-i să dea o dezminţire; dar pentru un fleac precum acesta nu ne-am certat, rămînînd aceiaşi prieteni cum am fost de cînd ne-am cunoscut, mai de mult, la Tg. Neamţ). Citind mărturisirile poetului Emil Brumaru din **Observator...**, bănuiesc adevărate, îmi dau seama că fiind o revistă a Uniunii, **Convorbirile...** ar trebui să aibă în redacţie scriitorii importanţi din Iaşi şi toţi membrii US să poată colabora. Despre **Dacia literară** şi **Cronica**: prima, fiind o revistă a muzeelor, are, cred, un profil adecvat. A doua e o revistă de cultură, are multe rubrici de analize ale spectacolelor de teatru, evenimentelor muzicale, jurnale de cinefil etc. Precum şi un important concurs al elevilor (**Autori: copiii!**), organizat de ani de zile, redacţia alcătuind în ultima vreme antologii necesare, publicînd chiar volume personale cu creaţiile premianţilor, făcînd în acest domeniu chiar mai mult decît ministerul nostru al învăţămîntului (recunosc, vorbeşte acum şi profesorul-îndrumător de cenaclu din mine). Acum, *nota*: referindu-mă la sussemnatul, ea plimbă cititorul în ceaţă, eu nefăcînd parte din nici una dintre cele trei categorii. Nu sînt nici membru la Iaşi, nici neprimit în Uniune, nici demisionat din ea.

După toate cele expuse pînă aici ar fi fost normal ca imediat ce s-a publicat **Declaraţia** să-mi fi retras semnătura. Recunosc, am întîrziat, contînd pe buna credinţă a iniţiatorilor, crezînd că vor porni la acţiuni concrete (deplasarea unor delegaţi la US pentru aprobări) şi nu vor urma polemici sterile şi pline de invective în presă. S-a întîmplat că, venind vacanţa de vară, m-am grăbit să plec din oraş (la mama, la Lăicăi), întorcîndu-mă la Oneşti abia înspre toamnă. Şi atunci, tribulaţii didactice (selecţionarea elevilor din şcoli şi licee pentru catedră etc.), ba şi o deplasare la Tîrgovişte (ca membru în juriu la Festivalul-Concurs „Moştenirea Văcăreştilor"), încît cu întîrziere mi-am citit revistele la care eram abonat. Printre ele, desigur, şi **Observatorul...**, cu avalanşa polemicilor, răscolirea rufelor murdare, albumele de familie şi viaţa intimă, jignirile reciproce, darea în stambă, uneori şi argumentele, de o parte şi de alta, în jurul **Declaraţiei**. Ba chiar şi „talentul", „priceperea managerială" etc. Tablouri ce m-au dezamăgit. Regretînd încă o dată naivitatea de a mă fi amestecat în această tristă poveste.

Dar ca şi cum n-aş fi fost îndeajuns de uimit, iată că de curînd am citit şi două *drepturi la replică*, una aparţinîndu-i poetului Lucian Vasiliu (publicată în nr. 9/a.c. al revistei **Timpul** din Iaşi) şi alta semnată de O. Nimigean (în nr. 87/23-28.X a.c. al **Observatorului cultural**). Cum nu mă aşteptam, ambii îşi îndreaptă spre mine viclene săgeţi. Trecîndu-mă din mirare în mirare dejecţiile degradante ale unor intelectuali, în situaţie de criză, cum am mai spus. Încît îmi vine să zic şi eu ca George Bălăiţă (ca urmare a conflictului cu ziarul **Cronica română**): Aşa-mi trebuie!

Cum probabil nu toţi cititorii cunosc conţinutul celor două *drepturi la replică*, să le reamintesc.

Lucian Vasiliu, cu care ştiam că sînt în relaţii de amiciţie şi civilitate (chiar anul acesta am convorbit plăcut la telefon şi nu mai departe de iarna lui 1998 scria în revista **Poezia** din Iaşi: „Drag prietenilor, nu cred să aibă duşmani, decît proşti, eventual; alintat colegial, integrat cultural, de-mitizat omeneşte, Gheorghe Izbăşescu-poetul e pe măsura omului: rară compatibilitate!"), găseşte cu cale, răspunzînd unor comentarii acide ale redacţiei de la **Timpul** (cu pseudonimul Ţ. Ispăşitor), să insinueze că pseudonimul ar fi al subsemnatului, numai ca să facă o glumă grobiană (calambur jignitor) la adresa numelui meu. Înşiruind apoi, ca într-un proces-verbal, „faptele-i pozitive" şi terminînd cu un joc infantil de cuvinte (*ţap* şi *ţupă*) ca în folclorul copiilor, mult sub nivelul intelectual la care te-ai fi aşteptat. În privinţa insultei nemotivate (gratuite), însă, îi atrag atenţia lui L.V. că ea ţine de domeniul juridicului.

Mirarea mea se adresează şi redactorilor de la **Timpul** (semnatari ai **Declaraţiei**): ca să spulbere suspiciunea lui L.V., nu era cazul printr-o notă să informeze cititorul neavizat că nu e nici o legătură între subsemnatul şi pseudonim? Măcar pentru simplul motiv că nu am publicat niciodată în această revistă. Or, domniile lor au lăsat totul în ceaţă, poate chiar jubilînd, cînd au publicat grosolana glumă, datorită faptului că, deşi am fost îndemnat, eu nu mi-am îmbrăcat „lucii zale" să ies în **Observator...** cu armele împotriva taberei adverse.

Cred că tot în acest context se situează şi articolul lui O. Nimigean. Care, încercînd să-i dea o replică dlui C. Stănescu de la **Adevărul literar şi artistic**, în articolul său face o lungă listă cu numele celor 38 de declaranţi de ultimă oră unde, pe lîngă numele unor scriitori binecunoscuţi, adaugă, cum era şi normal, şi pe colegii săi de club. Eu n-am văzut necesitatea listei. Dar să zicem că a făcut-o ca pe-un act drăgălaş de a-şi înzestra acolo colegii cu calităţi deosebite, să intre cu toţii în „preeminenţa valorii". Publicitate gratuită. Deşi pentru o cauză nobilă nu cu astfel de argumente îţi lămureşti cititorii că ai dreptate. Citind însă caracterizarea fiecărui declarant, observi dintr-o dată că, excluzînd cadrele universitare, la 15 declaranţi (am numărat bine?), absolvenţi de facultate, găseşte nimerit să facă o departajare, împărţindu-i în două cete. Ce zic eu, două cete, fals! O ceată de 13 „licenţiaţi în Litere" (pardon, sînt în psihologie şi economie) şi un grupuleţ minuscul de doi „profesoraşi de limba română". Aceştia doi fiind, bănuiţi, subsemnatul şi... Maria Baciu (un nume necunoscut mie). Oare O.N. a vrut să-mi atragă atenţia că nu m-am înrolat şi eu, cum am fost îndemnat, în „lucii zale" şi să ies în arenă împotriva taberei adverse? Pentru că altfel cum să interpretez calificarea? Că cei doi nu ar avea „licenţa în Litere"? Nu cunosc cazul M.B. În ceea ce mă priveşte, îl invit pe O.N., dacă n-a citit, să consulte importantul **Dicţionar al Scriitorilor Români**, vol. II, 1998 (coordonat de M. Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu) ori dicţionarele bio-bibliografice (coordonate de Ion Bogdan Lefter) ale Editurii Paralela 45: **Romanian Writers of the '80s and '90s (A Concise Dictionary)**, 1999, şi **Scriitori români din anii '80-'90**, vol. II, 2001, unde la numele subsemnatului scrie: „licenţiat al filologiei ieşene". Tot la numele meu O.N. mai adaugă, succint şi „mărinimos", dar derizoriu: „animator cultural la Oneşti". Eu cred că mă confundă cu o altă persoană din Oneşti, fără să mai pun la socoteală că o astfel de „calitate" nu era un argument în favoarea declaranţilor. Volumele mele de versuri au fost analizate de Marin Mincu, Al. Cistelecan, Radu G. Ţeposu, Dumitru Micu, Octavian Soviany, Dan-Silviu Boerescu, Ion Rotaru, Iulian Boldea, Nicolae Leahu, Şt. Ion Ghilimescu (în cărţi), Laurenţiu Ulici, Al. Călinescu, Liviu Antonesei, Constantin Buzea, Nicolae Oprea, Aurel Pantea, Andrei Bodiu, Vasile Baghiu, Mircea A. Diaconu, V. Spiridon etc. (în reviste), dar nu-mi amintesc ca vreunul să se fi referit la aşa ceva. Faptul că îndrum Cenaclul „Zburătorul" în cadrul catedrei mele de creaţie literară la Clubul elevilor din Oneşti (aparţinînd de Ministerul Învăţămîntului, deci salariat pentru această activitate) nu cred că ţine de „animator cultural". Precum nici faptul că am fondat noua serie a revistei **Zburătorul** (care a apărut din 1990 şi pînă în 1997 şi poate că va mai apărea şi în următorii ani).

POLIROM
NOUTĂŢI
noiembrie 2001

Mihai Şora în dialog cu Sorin Antohi
Mai avem un viitor?
România la început de mileniu

Doru Pop (coord.)
Mass media şi democraţia

Constantin Sălăvăstru
Critica raţionalităţii discursive

În pregătire:
J.D. Salinger — **Nouă povestiri**
Gabriel Andreescu — **Ruleta.** Români şi maghiari, 1990-2000

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

***Comenzi la**: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440*
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Toată această tristă poveste mă face să observ că distanţa de la Oneşti pînă la posibila asociaţie din Iaşi este aceeaşi ca şi pînă la cea din Bucureşti. Dar faptul că cea din Bucureşti doar ne omite şi nu ne jigneşte mă îndeamnă să rămîn ceea ce sînt: membru al Asociaţiei din Bucureşti. Şi să nu mă mai intereseze cea posibilă din Iaşi. În consecinţă, îmi retrag semnătura de pe **Declaraţia** celor 32 de scriitori, care nu mă mai reprezintă. De acum încolo, a-mi fi amestecat numele în confruntarea dintre cele două tabere e un act indecent, ce presupune un oprobriu asupra persoanei mele. Asta însemnînd ca noile jigniri să nu le mai înfruntăm prin reviste, ci în instanţă.

Sigur, sînt conştient că *răul* de care vorbeam în titlul acestui articol îşi are izvorul central în însăşi Uniunea Scriitorilor, organizaţie ce mai funcţionează încă după vechile principii staliniste, cu acţiuni festiviste, gen „Cîntarea României“ (vezi plimbări pe ape, sejururi la Neptun etc.; poate n-ar fi de prisos ca **Observatorul...** să publice o listă completă cu toţi participanţii la cele patru ediţii, să vedem şi noi clienţii abonaţi), în loc de-a folosi puţinii bani pe care-i are în proiecte coerente, folositoare membrilor săi. Banii cheltuiţi pe asemenea manifestări ori pe plimbările în străinătate poate ar fi trebuit să fie alocaţi editurii Uniunii, Cartea Românească, iar ea, printr-un proiect riguros, să sprijine tinerii autori talentaţi ce se zbat în mizerie să-şi publice cărţile de debut, ştiindu-se că ei nu au aplombul veleitarilor de a-şi găsi repede sponsori.

Cît priveşte premiile anuale ale Uniunii, cum s-a mai spus, în juriu să fie cooptaţi critici importanţi şi activi în reviste, cei care citesc cărţile şi care, din comentariile din presă, le cunosc pe cele valoroase. Autorii lor să nu mai fie nevoiţi să-şi depună exemplarele la sediul Uniunii, situaţie umilitoare, precum debutanţii manuscrisele la concursurile de debut. Iar cărţile de debut, cînd sînt mai multe de valoare în acelaşi an, să se premieze toate, fără paturi procustiene. Chiar anul acesta cred că au fost sărite nişte volume de debut promiţătoare.

Revenind la activitatea din asociaţii, deşi ASPRO poate o mai zbîrceşte şi ea uneori, pentru subsemnatul tot ea rămîne cea mai locuibilă şi fără prejudecăţi. Uite, ultima noastră întîlnire de la Sighişoara a rămas în amintire pentru mulţi ca o adiere bărbătească a unui ţinut de verdeaţă şi răcoare. ▮

Cristian Bădiliţă faţă cu ortodoxia

MIHAI FLOAREA

Stimată redacţie,

Spre deosebire de dl Viorel Savin, care vi s-a adresat într-un caz similar – nerespectarea deontologiei din domeniul publicistic (mă refer la ***Observator cultural*** *nr. 83/25.09.-1.10.2001, p. 15) –, eu n-am fost înştiinţat pînă la data prezentei de mensualul* ***Cuvîntul*** *că nu-mi va publica articolul prin care polemizam cu dl Cristian Bădiliţă. Luînd faptul că refuz tacit de a mi se acorda dreptul la opinie şi considerînd că o parte dintre cititorii revistei cu pricina sînt şi cititorii dumneavoastră, din respect pentru domniile lor îndrăznesc să vă rog să-mi intermediaţi accesul la aceştia, publicînd materialul alăturat.*

Vă mulţumesc anticipat pentru înţelegere.

Prof. Mihai FLOAREA

Bucureşti, 6 octombrie 2001

Supraintitulat **Aggiornamento în BOR**, articolul dlui Cristian Bădiliţă **Biserica din care a fugit Dumnezeu?**[1] m-a surprins nu atît prin opiniile semnatarului (ele se înscriu în ceea ce s-ar putea numi îndreptăţit *curentul antiortodox contemporan*), cît prin felul cum au fost ele exprimate. Nu voi întreprinde o analiză stilistică a textului, ci, pornind de la prezumtivele bune intenţii ale autorului, voi aborda miezul mesajului său, vizînd, între altele, un fenomen natural (re)cunoscut ca fiind mai degrabă pozitiv în catolicismul secolului al XX-lea: adaptarea la nou, în special la evoluţia tehnico-ştiinţifică. De ce acelaşi fenomen este condamnabil în ortodoxie rămîne deocamdată un mister pentru cititorul articolului!

Spre exemplu, pe dl C.B. îl deranjează „iniţiativa de a instala în afara bisericilor staţii de amplificare“, mirîndu-se foarte că „nimeni nu protestează, nimeni nu îndrăzneşte să reacţioneze ferm împotriva unei asemenea situaţii“. Răspunsul e simplu: majoritar ortodocşi, românii iau cu asalt bisericile duminica şi în sărbătorile specifice, lăcaşurile devenind astfel neîncăpătoare. Cei rămaşi pe-afară, tocmai spre a nu-i şifona/îmbrînci/călca pe pantofi/înghionti etc. pe inşi precum autorul articolului de care mă ocup, *au şi ei dreptul să participe la slujbe*, vocea preotului neavînd cum răzbate altfel la aceşti credincioşi decît prin microfoanele staţiilor în cauză... Acelaşi lucru se petrece şi în alte spaţii culturale, fără a deranja pe nimeni; de exemplu, în ţările musulmane. Să binevoiască deci dl C.B. să facă un efort de imaginaţie şi să-şi închipuie efectele unui protest democratic precum al d-sale într-o astfel de ţară majoritar musulmană... Dar există şi alte situaţii, în care toleranţa religioasă funcţionează exemplar. În Ierihon, de pildă, vizavi de biserica creştină, se află o moscheie din minaretul căreia izbucnesc sîmbăta versetele specifice acestei religii. Nici acolo nu s-au înregistrat protestele cuiva. Un lucru similar îl semnalez în cartierul sud-estic al Constanţei, unde muezinul îşi intonează de zeci de ani apelurile regulat, fără tulburare din partea românilor ortodocşi majoritari... Ce e de mirare în toate acestea? Cît despre „dreptul credinciosului de a merge la biserică atunci cînd vrea“ pe care-l invocă dl C.B., îmi pare rău să i-o spun tocmai eu, care n-am călătorit, ca d-sa, în Occident: am aflat din surse demne de încredere că doar la catolicii şi la protestanţii de acolo, unde lăcaşurile de cult sînt, de obicei, goale şi au statut preponderent turistic, funcţionează o asemenea regulă! La ortodocşi, orice bătrînă de la ţară ştie că doar atunci cînd eşti atît de bolnav încît doar dacă ţi-ar arde casa şi nu te-ai putea scula din pat să te salvezi de foc ai putea să nu mergi la biserică duminica! Sinodul VI ecumenic ţinut la Constantinopol în 680 prevedea în canonul 11 că acela care nu lua parte la Sfînta Liturghie sau lipsea de la biserică mai mult de trei duminici, una după alta, urma să fie exclus din obştea sau comunitatea creştină, pierzînd calitatea de membru al Bisericii[2]. Prin anii '80, într-una dintre divagaţiile din cursurile sale de „ebraică“, Ioan Alexandru ne relata o întîmplare zguduitoare. O rezum fără comentarii. Se afla, ocazional, într-o „vizită de documentare“, obligatorie în acele timpuri, într-un sătuc din Bărăgan, cînd, în timpul liturghiei duminicale, uşa modestei biserici a fost deschisă şi, spre consternarea enoriaşilor, intrînd anevoie, o mogîldeaţă zdrenţuită şi însîngerată şontîcăi pînă într-un ungher unde rămase pînă la sfîrşitul slujbei. Intuind ceva teribil, poetul se interesă şi află că săteanca nu era localnică. Era „zilieră“ şi se aflase într-un camion plin cu oameni duşi cu forţa la cîmp şi duminica, pentru „îndeplinirea planului“ ori ca să participe la felurite „întreceri socialiste“ organizate de puterea locală atee. La o hurducătură, fusese azvîrlită din maşina înclinată, fără a fi observată de ceilalţi. Îşi rupsese în cădere un picior, dar nu strigase, ci profitase de împrejurare ca să se tîrască prin praful drumului, cale de trei kilometri, ca să ajungă la cea mai apropiată biserică şi să ia parte la Sfînta Liturghie...

În privinţa îngenuncherii, prietenul catolic al dlui C.B. are dreptate să se mire, întrucît şi preoţii ortodocşi stăruie să-şi determine credincioşii să înţeleagă un lucru elementar: „Cea mai recomandată şi mai potrivită poziţie ar trebui să fie cea în picioare, care presupune şi o atenţie mai mare şi o angajare mai eficientă în lucrarea sfîntă care se săvîrşeşte. [...] Îngenuncherea, aşa cum arată şi numele actului, înseamnă a sta în genunchi sau pe genunchi, păstrînd poziţia trunchiului verticală, în atitudine de respect, fără să-ţi laşi greutatea corpului pe gambe, cum obişnuiesc să şadă musulmanii. [...] Există doar cîteva momente care reclamă îngenuncherea credincioşilor, ţinînd cont de semnificaţia acestora în cadrul Sfintei Liturghii“[3]. Le enumăr: Vohodul cel mic (ieşirea cu Sfînta Evanghelie), citirea Sfintei Evanghelii (se poate însă asculta şi în picioare), Vohodul cel mare (ieşirea cu cinstitele daruri) şi momentul epiclezei (punctul culminant al liturghiei). Din păcate, nu numai în acest caz o parte a credincioşilor ortodocşi duc o luptă surdă cu evidenţa şi chiar cu bunul simţ, rămînînd îngenuncheaţi mai mult decît este necesar, neînţelegerea avînd şi ea contribuţia ei, deoarece nu toată lumea ştie că liturghia nu presupune penitenţă, ci bucurie şi pace în Duhul Sfînt“ (**Romani**, 14, 17).

Înclin să-i dau dreptate autorului articolului de care mă ocup şi în privinţa abundenţei kitsch-urilor, precum şi în ceea ce priveşte cîntările după ureche din unele biserici. Acestea ţin însă nu numai de lipsa gustului; ele vizează şi subfinanţarea cronică. Oricum, parohiile sărace, fără cor şi fără iconografie de autor, n-ar trebui blamate („lălăială dodecafonică“, „duhoarea e manifestarea la nivel olfactiv a sobornicităţii“, „sentimentalismul cuvios, de strană (*soft*)“ comparat cu acela „promiscuu din cîrciumi (*hard*)“ etc.), ci ajutate! Am aflat recent că numai un metru pătrat de pictură murală la Biserica Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan din Berceni, cartierul unde locuiesc, costă cam 100 $! Asta echivalează cu mai mult de 2/3 din salariul meu de profesor!

Nu mă miră opinia autorului articolului, trăind mai mult în străinătate decît în ţară, că „singurele predici adevărate mi-a fost dat să le aud în biserici catolice şi în temple protestante“; este însă regretabil faptul că, deşi se declară ortodox, pînă acum dl C.B. pare a nu fi auzit de buni predicatori bucureşteni precum pr. Galeriu de la Biserica Sf. Silvestru, pr. Ioan Popescu şi pr. Nicolae D. Necula de la Biserica Icoanei, pr. Adrian Niculcea de la Biserica Pogorîrea Sfîntului Duh din Titan, pr. Iustin Marchiş de la Biserica Stavropoleos ori de trăitori cu har din provincie precum pr. Nicolae Tănase de la Valea Plopului, pr. Arsenie Papacioc de la Techirghiol, pr. Teofil Pîrîianu de la Sîmbăta de Sus ş.a.

E posibil să existe şi lăcăşuri de cult ortodox de unde dl C.B. – ghinionul d-sale! – să fi ieşit şifonat zdravăn şi cu simţurile excitate, potrivit rîndurilor sale (las' că atmosfera liturgică presupune o atitudine de înfrînare şi interiorizare contrară aceleia de spectator, fluturată verbal cu vădită plăcere de dl C.B.!). Ce l-a împiedicat însă a căuta, în Bucureşti sau în altă regiune a ţării, o biserică adecvată pretenţiilor şi temperamentului d-sale? Lui Nicolae Steinhardt, spre exemplu, „Maramureşul pretutindeni voievodal“ i-a făcut o impresie copleşitoare. Locuitorii săi, cu moştenirea spirituală probabilă a dacilor liberi, i-au sugerat alăturări de cuvinte precum: „o desăvîrşire a echilibrului propriu «fenomenului» românesc (aici purificat şi dăruit cu un plus energetic), o armonie rară între spirit şi materie, între sobrietate şi impulsul vital, între rîvna spre basm şi un spirit practic indubitabil, meşteşugăresc“[4].

Grav mi se pare faptul că, prin expedierea lucrurilor bune care s-au petrecut şi se petrec în Biserica Ortodoxă Română (prin fraze anemice precum: „Mă bucur că există zece, o sută, două sute“ (de preoţi cu har) ori „Desigur, există şi excepţii, le cunosc şi-i mulţumesc Domnului că există“), prin stăruinţa asupra şi mai ales prin îngroşarea pînă la grotesc a deficienţelor cultului ortodox majoritar din România, se conferă demersului dlui C.B. un caracter extraortodox – iertat fie-mi eufemismul. Dacă ar fi judecat lucrurile dinlăuntrul ortodoxiei, dl C.B. ar fi trecut de mult la fapte! E nevoie de „un Luther ortodox“? Fie! Ce-l împiedică pe însuşi autorul articolului să încerce să devină un astfel de ins providenţial?! E nevoie de o traducere de valoare a **Bibliei**, de o altfel de întreprindere decît aceea a Î.P.S. Bartolomeu Anania? De acord! Treceţi la treabă, dle C.B., spre lauda contemporanilor şi recunoştinţa posterităţii!...

În fine, despre titlul interogativ dat de C.B. articolului am a observa doar că e inadecvat ortodoxiei româneşti! Atîta vreme cît – modeste ori strălucitoare, puturoase (!?) ori bine mirositoare, cu preoţi proveniţi din mediul rural comunist cu „o grămadă de complexe şi nostalgii CAP-iste“ ori cu preoţi-profesori, intelectuali subţiri ca aceia pe care mi-am permis să-i enumăr într-un alineat precedent etc. – bisericile ortodoxe sînt pline, Dumnezeu n-a fugit din ele, ci e prezent şi permanent lucrător, spre uimirea şi, poate, spre ciuda observatorilor din afara spaţiului cultu(r)al românesc...

Bucureşti, 5-7 august 2001

---

[1] **Cuvîntul**, anul VII(XII), nr. 7, iulie 2001, pp. 16, 11.

[2] Cf. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, **Tradiţie şi innoire în slujirea liturgică**, vol. II, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 2001, p. 54.

[3] **Ibidem**, pp. 38, 39.

[4] **Maramureşul**, în vol. N. Steinhardt, **Ispita lecturii – inedite**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 16. ▮

RADIO CONTACT
96,1FM

Rapel la fapte

ALEX. LEO ŞERBAN

În **Observator cultural** nr. 85, William Totok face un rezumat al reacţiilor provocate de declaraţia premierului italian Silvio Berlusconi (pe 26.09 a.c., la Berlin), conform căreia „civilizaţia occidentală este superioară Islamului". Deşi este evident că acesta este principalul subiect al articolului, titlul său (**Este creştinismul superior Islamului?**), ca şi cîteva consideraţii derivate din cuprinsul acestuia riscă să deplaseze discuţia dintr-o zonă strict circumscrisă certitudinilor laice (democraţie, economie de piaţă etc.) înspre una confesională, inevitabil incontrolabilă. Riscul – pe care premierul italian şi l-a asumat, deşi o anumită prudenţă diplomatică ar fi trebuit să-l oprească – este acela al consideraţiilor maximaliste; în cele ce urmează, voi încerca să mă fac „avocatul" lui Berlusconi, descifrînd „la rece" ceea ce inflamarea sa retorică a amestecat:

1. Nu cred că se poate vorbi despre vreo „superioritate" a *creştinismului* faţă de *Islam*: cred că o asemenea discuţie este, de altminteri, sterilă – nu atît din motive de „diplomaţie", cît din raţiuni pur practice: cum evaluăm „superioritatea" unei confesiuni? Şi *cine* – şi de pe ce poziţie – o poate face? Acestea fiind spuse, cred în continuare că nici axioma şcolară („monoteismul este superior politeismului") nu poate fi acceptată decît ca pură fatalitate istorică. Relativismul, în această chestiune, este nu doar o soluţie politic corectă, ci şi una de bun-simţ elementar.

2. Nu cred, pe de altă parte, că acesta este palierul adecvat unei posibile comparaţii/valorizări a diferenţelor dintre lumea occidentală şi lumea arabă; el trebuie căutat în sfera politicului şi a economicului. Or, din acest punct de vedere, nu cred că există nici un fel de ambiguitate: democraţia *este*, în acest moment istoric precis, superioară unor sisteme teocratice sau autocratice; întîmplător sau nu, aceste sisteme sînt împărtăşite – din păcate – de multe state arabe (vezi, în acest sens, remarcabilele analize ale lui Nicolae Filipescu în **22**). Pe de altă parte, orice statistică economică ne arată clar că statele cele mai prospere de pe glob sînt cele occidentale (inclusiv SUA) şi că, din acest simplu motiv, ele pot fi considerate superioare. Combinînd cele două puncte de vedere, cred că putem afirma – fără riscul unei gafe – că statele occidentale (inclusiv SUA) *sînt superioare* celorlalte state de pe glob, fiind un reper şi un model. Este această realitate verificabilă prin nivelul de civilizaţie pe care-l induc prosperitatea materială şi eficacitatea democratică? Evident că da: nu întîmplător o parte a planetei este numită „lumea a treia"... Din acest motiv, cred că declaraţia premierului italian poate fi acceptată ca reflectînd o realitate obiectivă – probabilă prin cifre – şi că a-i atribui lui Berlusconi alte „filozofări" decît cele legate de PIB ţine de nonsens sau de rea-voinţă.

3. În articolul său, W. Totok citează declaraţiile unor lideri politici sau religioşi, legate mai mult sau mai puţin de afirmaţia lui Berlusconi. Din păcate, cîteva dintre ele sînt mai mult pioase decît logice; de pildă, declaraţia istoricului italian Franco Cardini (în **La Stampa** din 27.09) potrivit căreia şi... Hitler ar fi fost „un produs al civilizaţiei occidentale" (afirmaţie menită să relativizeze lucrurile) este atît de elucubrantă, încît e nevoie de multă răbdare pentru a o demonta aşa cum se cuvine... Ce înseamnă, întîi de toate, „produs"? O fatalitate biotehnologică. „Produs" („reprezentativ", probabil) al civilizaţiei occidentale, Hitler a fost – de fapt – excepţia care confirmă regula: fascistul care se foloseşte de democraţie pentru a o distruge. Măcar din motive ce ţin – iarăşi – de statistică elementară, afirmaţia este absurdă: „nucleul dur" al civilizaţiei occidentale o constituie democraţii, şi nu fasciştii. Întrebarea care se poate pune este: sînt statele musulmane profund legate de acest „nucleu dur", sau tind ele – mai degrabă – să marginalizeze elitele laice care le-ar putea consolida în această direcţie? Şi dacă răspunsul la prima parte a întrebării este da, care sînt acele state? Mai mult ca oriunde, acesta este un teritoriu unde statistica joacă un rol fundamental – cum se pare că au descoperit şi politicienii americani în ultimul timp... Iar generalizările nu provin (întotdeauna) din prejudecăţi; provin din statistici.

4. Afirmaţia cardinalului Ratzinger, citată de W. Totok în articolul său – conform căreia cultura islamică a avut o influenţă enormă asupra Occidentului acum 1000 de ani, dar că, *în ciuda unui regres ulterior, lucrul acesta nu înseamnă că ar fi inferioară* (*s.m.*; se observă frauda logică) –, este contrazisă de (cel puţin) un islamolog francez, Gilles Kepel; într-o carte a sa recent apărută, el vorbeşte – din perspectiva savantului – despre actualul „*declin*" al Islamului! Chiar dacă această realitate este machiată de consideraţiile pioase sau diplomatice ale unor lideri politici sau religioşi (precum Ratzinger), ea nu poate rezista unei logici elementare: atunci cînd vorbim despre „regres", „declin" etc. (al unei culturi), nu înseamnă că acea cultură este „superioară", ci *inferioară*. Evident, nu la modul absolut (la mult invocata „judecată a Istoriei"), ci la modul punctual: *acum* (în anul 2001), *civilizaţia islamică este inferioară*.

5. Cred că, de fapt, toată această inflamare – de o parte şi de alta – în jurul declaraţiilor lui Berlusconi trădează, în fond, două inabilităţi: inabilitatea stilului *parler cru* de a face acceptată o realitate şi inabilitatea stilului „politic corect" de a o masca. Problema fundamentală este pretenţia corectitudinii politice de a vorbi *în numele* unor culturi pe care nu le cunoaşte, dublată de uşurinţa „incorectitudinii politice" de a vorbi *despre* nişte culturi pe care nu le cunoaşte. Numai că *a cunoaşte anumite culturi nu înseamnă a renunţa să le valorizezi*! Faptul că minorităţile musulmane din ţări democratice şi tolerante precum Germania, Franţa şi Marea Britanie păstrează habitudini discriminatoare faţă de femei, iar aceste discriminări intră în contradicţie cu habitudinile democratice este o realitate care nu poate fi negată (vezi corespondenţa lui Sergio Benvenuto din ultima **Lettre internationale**: **Concurenţa imigranţilor**); problema este că toleranţei confesionale, specifică civilizaţiei occidentale, i se opune o intoleranţă specifică civilizaţiei musulmane şi că acest conflict latent riscă să fie minimalizat sau ocultat de-a dreptul de ideologia corectitudinii politice. Corectitudinea politică este o practică minată de două paradoxuri esenţiale: acela de a valoriza minoritarul folosind metodele majorităţii („discriminarea pozitivă") şi acela că, într-o lume globalizată, căreia îi neagă eficacitatea şi/sau morala, „globalizează" colectivităţile în dauna individului. Ducînd raţionamentul *p.c.* pînă la ultima consecinţă, „discriminarea pozitivă" este o practică profund incorectă politic întrucît: 1. nu face altceva decît să confere, *patronizingly*, unor minorităţi anumite privilegii – lipsindu-le de libertatea de a şi le obţine singure (iar această privare de libertate poate fi, mai departe, „descifrată" ca lipsă de încredere în discernămîntul unor grupuri considerate *a priori* imature/infantile etc. etc.) şi 2. discriminarea respectivă se aplică unor *grupuri* cu anumite particularităţi etnice, religioase, sexuale etc., exacerbîndu-le acele particularităţi şi negîndu-le, *ipso facto*, dimensiunea personală. Altfel spus, un musulman este valorizat *în calitate de* musulman, un portorican *în calitate de* portorican, un homosexual *în calitate de* homosexual etc. Această practică este profund vexantă pentru calitatea intelectuală intrinsecă a respectivilor indivizi, ducînd – de fapt – la un rezultat opus „bunelor intenţii" *p.c.*!

6. Revenind la declaraţia lui Silvio Berlusconi: civilizaţia occidentală *este* superioară măcar (şi) pentru faptul că face posibile/stimulează astfel de aporii multiculturale; ironia – sesizată de mulţi – că, atacînd SUA, teroriştii n-au atacat doar simbolul prosperităţii mondiale sau al globalismului, ci şi (mai ales) patria corectitudinii politice – o corectitudine politică *în curs de globalizare*, ca să spun aşa – nu mai trebuie subliniată. Însă cred că este momentul ca, în urma atrocităţilor comise în numele unor valori vetuste care neagă diversitatea, o privire mult mai critică asupra derivelor conceptuale care ameninţă, *din interior*, societăţile civilizate să poate fi, în fine, admisă. Altminteri, a cultiva, în chiar sînul unei civilizaţii a toleranţei, grupuscule identitare al căror unic sens de a fi este uciderea celui *diferit* nu mai este un gest de toleranţă, ci devine un gest kamikaze...

25 octombrie 2001

Critică şi istorie literară
EVA BEHRING
Scriitori români din exil
1945—1989
Rumänische Exilliteratur
Integration heute
in den Literaturen
Kulturen
editura fundaţiei culturale române

Editura Fundaţiei Culturale Române a publicat un incitant volum semnat de Eva Behring şi dedicat literaturii române din exilul comunist: **Scriitori români din exil 1945-1989**. Ediţia a fost revăzută de autoare, împreună cu Roxana Sorescu. Abordarea ia în calcul mijloacele adecvate pentru a face accesibilă o asemenea temă publicului german. Cele cinci capitole ale acestei lucrări sistematice, cuprinzătoare şi consistente (**Exilul românesc: propuneri de definire şi încercări de identificare a tradiţiei**, **Cronologia şi durata exilului literar: centre, forme de comunicare şi mecanisme de funcţionare**, **Identitatea culturală şi conştiinţa de sine – probleme fundamentale ale exilului scriitoricesc**, **Explorări ale destinului şi interpretări ale operei**, **De la receptare la integrare: încadrarea literaturii de exil în cultura naţională**) sînt urmate de un util indice de persoane şi, respectiv, de publicaţii şi organizaţii ale exilului. Principalii autori analizaţi sînt Mircea Eliade, Ion Caraion, Paul Goma, Norman Manea şi Dumitru Ţepeneag. Între nu puţinele merite ale acestei explorări se numără tipologizarea minuţioasă şi analiza eficientă a mecanisemlor sociale din cadrul exilului. Traducerea cărţii aparţine Tatianei Petrache şi Luciei Nicolau.

Critică sau pledoarie?

Scurt comentariu la o replică

ION BOGDAN LEFTER

În amicală complicitate cu Alex. Leo Şerban, adaug un scurt comentariu la „replica" pe care i-o adresează lui William Totok. O fac pentru a preciza încă o dată un punct de vedere pe care l-am mai susţinut – şi în legătură cu care n-aş vrea să se poată crede că publicarea „replicii" constituie, dacă nu direct o abdicare, măcar o „ambiguitate".

Comentariul meu are două trepte.

Întîi – sînt perfect de acord cu Leo Şerban în tot ceea ce susţine. Textul lui mi se pare realmente excelent: exprimă o viziune complexă şi profundă asupra evoluţiilor contemporane şi e scris cu mare atenţie la nuanţe, astfel încît să nu „patineze" nicicum, să nu i se poată reproşa vreo „incorectitudine politică". Poziţia lui – a noastră, adaug – ilustrează foarte bine demnitatea pe care trebuie s-o aibă reflecţia intelectuală ca instanţă critică independentă aplicată realităţii din jur. De unde şi conceptul de *intelectual critic*, nu-i aşa?

Am – însă – de marcat o delimitare, şi anume nu faţă de textul în sine, ci ţinînd seama de context, de implicaţiile contextuale ale demonstraţiei lui Leo Şerban. Prelungită în spaţiul nostru cultural, discuţia (mai mult o pseudodezbatere) asupra „corectitudinii politice" a luat de cele mai multe ori forma unor respingeri *de plano*: în loc să fie mai întîi înţeleasă importanţa acestei filozofii sociale, după care să-i fie dezbătute critic problemele şi excesele, cea mai mare parte a inteligheţiei noastre s-a grăbit să o respingă invocîndu-le pe acestea din urmă, exagerările agresive sau ridicole. Opacitate agravată de percepţia de asemenea distorsionată a „stîngismului" pe care l-ar ilustra „corectitudinea politică" (la fel ca şi multiculturalismul, postmodernismul ş.a.m.d.). Ce şi cît se înţelege astăzi la noi din ce înseamnă „stînga" şi „dreapta" în Occident – e o altă temă complicată şi vastă, în care dezbaterea despre „p.c." şi reacţiile faţă de atacurile de pe 11 septembrie se includ.

Mai direct spus, problema – pe care o atinge şi Leo Şerban în „replică" – e următoarea: într-o lume care n-a asimilat încă filozofia „corectitudinii politice", respingerea ei nu e doar – de multe ori – pur şi simplu eronată, din ingenuitate sau ignoranţă (ceea ce nu e cazul textului de mai sus!), dar, mult mai grav, riscă să ne alinieze la ideologia dreptei radicale sau extreme, care refuză să accepte valorile şi rigorile unei lumi nondiscriminative. Prin urmare, e vorba despre o evaluare a priorităţilor. Ce e mai util în spaţiul socio-cultural în care trăim: examinarea critică a unor fenomene esenţialmente pozitive sau pledoaria pentru înţelegerea lor? Prima operaţiune (oricum mai blîndă decît polemicile aşa-zicînd „interne", „intraamericane", de o virulenţă maximă, ca în orice dezbatere de peste Ocean, unde toate, absolut toate opiniile sînt exprimate rapid şi foarte vocal, fără nici o inhibiţie) ne poate conduce finalmente către respingerea unei asemenea filozofii esenţiale pentru evoluţia democraţiilor postmoderne, pe cînd cea de-a doua, pledoaria pentru înţelegere, ne poate ajuta să asimilăm la rîndul nostru valorile lumii euro-americane, de care fireşte că aparţinem, dar faţă de care, în urma „îngheţului" comunist de cîteva decenii, am ajuns într-un nou defazaj istoric. Ne vom putem „sincroniza" încă o dată dacă vom respinge „corectitudinea politică" sau doar dacă o vom aplica, îi vom corecta excesele şi abia apoi vom trece mai departe? Putem fi „post-p.c." înainte de a parcurge etapa? La aceste întrebări retorice, răspunsurile ar trebui – cred – să fie clare, egale cu asumarea unei opţiuni politice şi culturale ferme.

...Ceea ce sper să nu treacă drept refuz al spiritului critic în faţa „modelor" occidentale. Să căutăm – sînt de acord – soluţii cît mai echilibrate, pozitive, eficace, dar în bună cunoştinţă de cauză, fără să ocolim experienţe indispensabile în (re)construcţia unei societăţi cu adevărat democratice, de secol XXI...

Retrospectiva Nicolae Manolescu (II)

SORIN ALEXANDRESCU

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
Poezia
1
AULA

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
Proza. Teatrul
AULA

Nicolae Manolescu
Literatura română postbelică
Critica. Eseul
3
AULA

Nicolae MANOLESCU
Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu,
vol. 1, **Poezia**, vol. 2, **Proza. Teatrul**, vol. 3, **Critica. Eseul**,
Editura Aula, Colecţia „Canon“, Braşov, 2001, 430 p., 350 p., 446 p., f.p.

Canonul Manolescu

Chiar incompletă, lista lui Manolescu din aceste trei volume cuprinde „mai toate“ numele importante ale ultimelor patru decenii literare. În prefaţă el indică drept criteriu al ordinii capitolelor data naşterii scriitorilor, „singurul criteriu indiscutabil“, şi specifică mai încolo că „singurul criteriu [este] constituirea canonului literar“. O neaşteptată recunoaştere şi asumare a faptului că el, Nicolae Manolescu, a constituit, în fond, canonul literaturii române postbelice. (Mi-amintesc că vorbeam acum cîţiva ani, în **Dilema**, de existenţa unui canon critic realizat de Maiorescu, Lovinescu, Călinescu şi Manolescu. Întrebat în numărul următor dacă, în ceea ce-l privea, aşa era, Nicolae Manolescu i-a răspuns ziaristului, cu umor, că nu ştie, dar să mă întrebe pe mine! Poate că a sosit momentul să răspund la acea întrebare.) Proba materială este trilogia de faţă. Ea constituie un canon de o perfectă omogenitate, chiar dacă acesta nu este singurul posibil şi nici nu este indiscutabil.

Canonul este exclusiv estetic. Autonomizarea esteticului în artă, ca şi a disciplinei esteticii începe, cum ştim, în secolul al XVIII-lea şi se consolidează în al XIX-lea. Autonomia cîştigată de artist în raport cu Prinţul, Biserica şi partidul politic modern înseamnă şi delimitarea esteticului de etic, politic şi religios. Dacă modernitatea consfinţeşte separarea domeniilor, modernismul proclamă chiar supremaţia esteticului. Tabloul este complicat de Peter Bürger, care introduce noţiunea de instituţionalizare a artei în programe diferite şi distinge între cel estetic, de abstragere din social şi chiar de dispreţuire a lui, şi programul naturalist care înseamnă angajare în social. Şi avangarda va dori mai tîrziu să revină în lume, dincolo de elitismul modernist. Toate aceste delimitări sînt adecvate culturii române moderne. Născută în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, simultan-tardiv romantică prin Eminescu şi postromantică prin ceilalţi junimişti şi prin Macedonski, ea se divide rapid între estetism modernist distant, implicit liberal, şi angajament realist sau avangardist, colorat explicit politic la stînga sau la dreapta. Maiorescu stabileşte o autonomie a esteticului altoită pe conservatorism luminat, în timp ce Lovinescu şi Călinescu acţionează firesc în paradigma constituită şi o consolidează în spirit liberal. Ea este percepută, mai ales în deceniile următoare, drept modelul cultural românesc prin excelenţă, în ciuda alternativelor interbelice (am încercat să le creionez în **Privind înapoi, modernitatea**, Univers, 1999). Nicolae Manolescu trăieşte în comunism, adică într-o perioadă care, din acest punct de vedere, revine în forţă la situaţia premodernă şi reinstaurează primatul Prinţului şi al Bisericii, adică al PCR-ului şi al scribilor săi (vezi prefaţa mea la **Identitate în ruptură**, Univers, 2000, unde compar explicit Biserica şi scribii comunişti, ca şi, între ei, intelectualii liberi din Evul Mediu şi din comunism). Relansarea autonomiei esteticului în anii şaizeci are, de aceea, funcţia unei fronde politice, deşi nu – cum spuneam mai sus – a unei rezistenţe politice. Nicolae Manolescu şi toţi colegii săi de atunci, de la Eugen Simion, Mircea Martin şi, o vreme, Matei Călinescu la Ion Pop, Mircea Iorgulescu şi mulţi alţii, reuşesc, prin estetismul lor, să salveze insula artei din marasmul general. Ei salvează arta, dar pierd societatea. Eram atunci nemulţumiţi, cum am spus mai sus, tocmai de această pierdere, deşi nici noi, cu excepţia cîtorva ani zişi liberali, nu am avut curajul înfruntării politice directe. Îl vor avea abia dizidenţii de mai tîrziu. Dintre criticii numiţi, Manolescu a fost, fără îndoială, criticul estet care a refuzat cel mai consecvent compromisurile. Tocmai de aceea el a fost, pe de-o parte, criticul cel mai admirat de opinia publică, dar, pe de altă parte, şi cel mai atacat de protocronişti, de securiştii lui Eugen Barbu şi Vadim Tudor ori de curtenii ceauşişti gen Adrian Păunescu. Înseşi atacurile dădeau măsura substratului politic al canonului estetic modernist. Deşi unii atunci, şi mulţi astăzi, se îndoiesc de forţa aşa-zisei „rezistenţe prin cultură“, trebuie spus acum, cu trilogia lui Manolescu pe masă, că acea „rezistenţă“, atîta cîtă a fost, pe *acest* canon estetic s-a bazat, pe canonul atît de persistent şi de eficace stabilit şi apărat de Nicolae Manolescu drept *ultima tranşee defensivă în cadrul sistemului*. Faptul îmi apare istoric evident, deşi este, politic, limitat şi discutabil. Limitat, pentru că apărarea mai eficace ar fi fost, şi a fost, din afara şi împotriva sistemului. Discutabil, cum vom vedea, în chiar limitele lui, în acele puncte unde se putea măcar încerca – şi nu s-a încercat – ruperea ţesăturii sistemului printr-o apăsare mai puternică.

Revenind la canon, el este o listă, nu o clasificare. Canonul nu stabileşte cine este „cel mai bun“ – operaţie în fond imposibilă –, ci numai cine sînt „cei buni“. Valoarea estetică este, cum spuneam, axiomatică, ea se afirmă fără a se justifica. Vom încerca mai tîrziu să vedem în ce constă ea. Esenţială, pentru canon, este radicalitatea lui *verticală*, faptul că despărţirea apei de pămînt, cum spuneam mai sus, nu priveşte doar oamenii, ci şi operele aceluiaşi autor şi coboară chiar în interiorul operei, distingînd texte şi chiar fragmente ale lor, versuri, capitole sau povestiri. Trilogia fiind doar o selecţie, ne este greu să afirmăm că selecţia este fără cusur, dar putem afirma sigur că nimic din ceea ce se află aici nu a intrat prin efracţie. Trebuie însă, de asemeni, afirmat că unele absenţe sînt semnificative, oricare ar fi raţiunea lor. La proză lipsesc, de exemplu, textele experimentale, ca şi romanele lui Dumitru Ţepeneag şi Sorin Titel, deşi la poezie colegii lor întru „onirism“ – Leonid Dimov, Daniel Turcea şi Virgil Mazilescu – sînt la loc de cinste. Canonul proză pare, de altfel, în general mai strîmt decît cel de poezie şi eseu. Lupta pentru canon la proză s-a dat – şi poate de aceea aici Manolescu apasă cel mai mult pe tipul acceptabil de proză, romanul realist al „obsedantului deceniu“ şi romanul mitic (zis), încărcat de „tradiţia românească“.

Pentru a discuta „canonul Manolescu“ ar trebui să răspundem la cel puţin trei întrebări: cum îi vedea Manolescu pe autorii selectaţi atunci? Cum vedem noi acum ceea ce vedea el atunci? Cum scria Manolescu despre acei autori? Voi încerca să răspund pe rînd, luînd în considerare mai ales volumul despre proză şi referindu-mă mai tîrziu la poezie şi critică sau eseu.

Cum îi vedea Manolescu

Manolescu pare a fi privit totdeauna lumea literară de la *semiînălţime*, adică estetic mai sus decît ea, social-politic însă la acelaşi nivel. De aici superioritatea lui în cadrul breslei, luciditatea în faţa clişeelor, dar şi integrarea în breaslă în ceea ce-i privea codurile şi temele ori atitudinile. Nicolae Manolescu a scris *despre* scriitori *din*, *în* şi *pentru* lumea lor. El admiră astfel, ca fiecine, limbajul esopic. Dar ştie, altfel decît mulţi alţii, să distingă între *le bon et le mauvais usage*. (Poate nu întîmplător, printre critici, numai Ion Negoiţescu a refuzat total limbajul esopic, devenind un dizident propriu-zis, pe cînd ceilalţi dizidenţi au aparţinut numai poeţilor şi prozatorilor.) Romanul „obsedantului deceniu“ este astfel clar favorizat printre romanele şaizeciste, poate şi pentru că Manolescu scrie despre el atunci cînd acesta apare, la orizontul estetic şi politic al anilor '60 şi '70, deci autentic, dar limitat liberal cum a fost acesta. Breban, Ivasiuc, Ţoiu, chiar Paul Georgescu sînt văzuţi atunci drept curajoşii momentului. Marin Preda este clar zeul lor tutelar. (Nu altfel gîndeau atunci mai toţi ceilalţi critici, precum Eugen Simion, de exemplu.) Preda este admirat de Manolescu pentru că volumul al II-lea din **Moromeţii**, de exemplu, „este o carte a adevărului spus pînă la urmă, drept, fără înverşunare, dar nu şi fără strîngere de inimă, despre unul dintre cele mai răscolitoare procese prin care satul românesc a trecut vreodată“ (**Literatura română postbelică**, vol. II, p. 35). Sîntem la sfîrşitul lui 1967, cronica apare în numărul 50 al **Contemporanului** din acel an, cîteva luni înainte de Praga 1968, dar în plina efervescenţă din Cehoslovacia şi, mai puţin, dar totuşi, în România. Mulţi tineri scriitori, precum Ţepeneag, contestau atunci deschis regimul din ţară. Oare nu putea folosi Manolescu cuvinte mai apăsate decît cele din citat şi, cum spune el însuşi, „adevărul pînă la capăt“? La începutul lui 1970, cînd febra se potolise, Manolescu scrie despre **Risipitorii** în numărul 4 din **România literară**, pornind de la o confesiune a lui Preda despre eşecul lui, prin 1953, de a continua **Moromeţii**, de a scrie adică acel volum pe care l-a publicat abia în 1967. Manolescu explică astfel eşecul: „Limbajul autorului se identificase în acest prim roman al său cu limbajul eroilor, unghiul lui de vedere nu se deosebea de al lui Ilie Moromete; încercînd să descrie mai departe modificările lumii ţărăneşti, intrate în istoria contemporană, romancierul avea însă nevoie de un alt limbaj, fiindcă unghiul lui de vedere nu mai putea rămîne acela al lui Moromete. El ştia acum mai mult decît personajul său, îl privea din afară, îi confrunta soarta cu vicleniile istoriei pe care primul volum abia le anunţa. În căutarea acestui nou limbaj, scriitorul s-a simţit dintr-o dată dezarmat“ (II, 39-40). După care criticul citează iar confesiunea romancierului, faptul că, „dezarmat“ fiind în ce priveşte lumea rurală, Preda a trecut prin **Risipitorii**, „romanul unor crize morale“, la noua lume a oraşului, pentru care, aparent, limbajul exista. Citesc acum acest fragment cum probabil l-am citit şi în 1970, prin transcodare din limbajul esopic în limbaj literal. Preda „voia să spună“, probabil, că el gîndea precum personajul său, victima colectivizării forţate a anilor '50, dar că nu o putea spune atunci ca atare; o va putea spune abia în 1967, „an liberal“ cît a fost. În plus, Preda ştia mai mult decît Moromete, ştia foarte bine în ce au constat următoarele „viclenii ale istoriei“. Negăsind în anii cincizeci un limbaj acceptabil, Preda a trecut la romanul „crizelor morale“ pentru care, ce bine!, exista un limbaj acceptabil. La „vicleniile istoriei“, prozatorul, ca şi criticul, răspundeau cu viclenia lor: inventarea limbajului acceptabil, a adevărului printre linii, a *culturii interstiţiului*, cum am numit-o în **Identitate în ruptură**. Iată ce admiram, dar „cu sentimente amestecate“, în acei ani. În 1987 Manolescu constată „normalizarea“ prozei lui Marin Preda după **Întîlnirea din pămînturi**, din 1948, volum criticat atunci drept „naturalist“, adică faptul că ea devine „realistă în modul tradiţional“, dar el evită chiar şi să sugereze doza de propagandă din nuvelele **Ana Roşculeţ** şi **Desfăşurarea**, cînd vorbeşte despre acestea (II, 45), altfel spus, „preţul“ pe care Preda l-a plătit anticipat pentru curajul acceptat mai tîrziu. Scriind despre **Cel mai iubit dintre pămînteni** în 1980, Manolescu evaluează astfel eseul **Era ticăloşilor** din acest roman, eseul cel mai anticomunist publicat vreodată oficial în România comunistă: „Teoriile acestea sînt interesante, chiar dacă exorbitante, pe alocuri, mai ales cele filozofice, sau oarecum strîmte şi puerile, cele estetice. Sigur, fiind atribuite personajelor, nu autorului, e bine

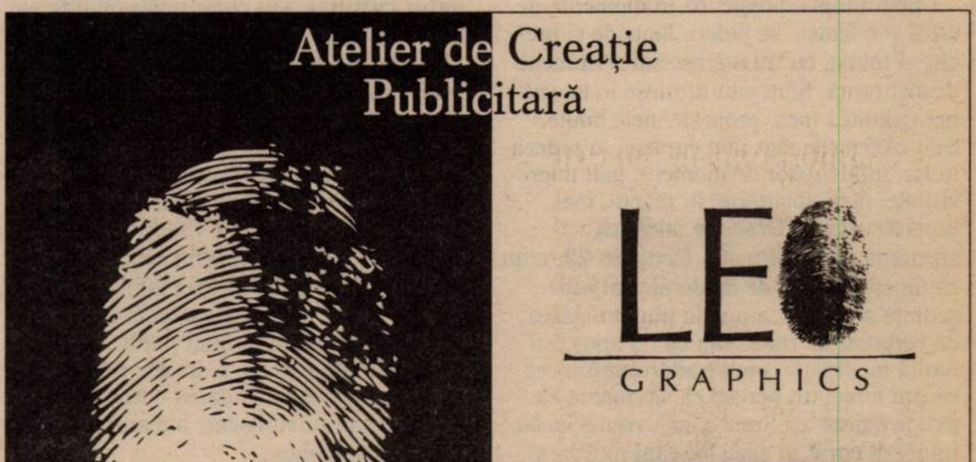
Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

Prior Books

ARCHITECTURAL DESIGN COLLECTION
20 de volume,
editura Monsa-Links,
poate fi contactul Dvs.
direct cu tendinţele
arhitecturii moderne,
oferit de şcoala spaniolă
de arhitectură.
Tel./fax: 210.89.08; 2108928;
212.35.61; 211.89.57
E-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

să le judecăm prin prisma lor, ca documente pentru o cultură şi o psihologie specifice" (II, 51-52). Nu altfel scrie Manolescu în 1993, despre a treia ediţie a **Vieţii ca o pradă**, relevînd aici tema somnambuliei, ca şi autointerogarea lui Preda, nu aspectele politice ale volumului, adică scurta liberalizare a anilor '60 (II, 54-55). Am putea spune că, prin eseul, poate pe alocuri naiv, **Era ticăloşilor**, Marin Preda a ridicat mingea la plasă mai tinerilor săi colegi. Nimeni nu a bubuit-o în terenul adversarului. Nici Nicolae Manolescu. Preda a murit curînd după aceea, în condiţii ciudate. Nici atunci nimeni nu a întrebat public ce s-a întîmplat. Scriitorii, ca şi criticii, au ales, în continuare, esteticul şi au ignorat sau au pretins că ignoră politicul. Esteticul s-a transformat astfel, subtil, din teritoriu al independenţei în teritoriu al toleranţei oficiale. Evitînd „capcana" acestor ani de vorbire prea radicală, Manolescu a putut continua să scrie la acelaşi nivel, simultan *politically* şi *esthetically correct*, şi în sumbrii ani '80. Recitindu-i aceste ultime cronici înţelegem că, apărîndu-se astfel el însuşi de „vicleniile istoriei", Manolescu a putut scrie în acei ani într-un mod de care nu are a se jena sau apăra, în nici un fel, nici astăzi. Îi putem regreta lipsa unui anume radicalism, dar nu putem să nu subliniem faptul că el şi-a păstrat astfel intactă demnitatea pe care mulţi alţii şi-au pierdut-o. Sau, pentru că au scris cu un maxim de radicalitate posibil, ca Ţepeneag, au fost obligaţi să se exileze.

Cantonarea în estetic are, pe de altă parte, avantajele ei. Ce rămîne astăzi din marile, micile „romane de atitudine" din epocă? Manolescu nu oboseşte să releve dramele „individului în istorie", chiar la Zaharia Stancu (II, 14-15), la Paul Georgescu, ca şi la Constantin Ţoiu, despre a cărui **Galerie cu viţă sălbatică** scrie în 1976. Personajul Chiril, exclus din partid în 1950 pentru că apărase o colegă pe nedrept acuzată – curajul scriitorilor de atunci se oprea mai ales la asemenea drame, ale membrilor de partid, nu ale cetăţenilor obişnuiţi –, este apoi „împiedicat să mai participe la istorie", se marginalizează, adică devine redactor la o editură, dar şi acolo „istoria îl asediază" (II, 57). Întrebat în 1950 ce este, după el, comunismul, Chiril nu dă răspunsul clasic: „puterea sovietelor plus electricitatea", ci unul periculos-deviant: „Dar eu cred că el... comunismul... mai este... şi omul... în întregime scăpat de orice servitute şi chiar şi de obsesia chinuitoare a propriei sale libertăţi. Frază care se încheie obscur şi care va dezlănţui vacarmul [ce va duce la propria sa excludere] " (II, 58). Aproape toţi romancierii anilor '60 şi '70 excelează în asemenea problematici care ne lăsau atunci pe noi, cititorii, muţi de admiraţie în faţa curajului lor. Personajul central era totdeauna martorul crimei, care depune apoi mărturie „în faţa istoriei", fie la D.R. Popescu, în **Vînătoarea regală** sau Fănuş Neagu, în **Îngerul a strigat**, fie la Alexandru Ivasiuc, în **Păsările** sau la Augustin Buzura, în **Feţele tăcerii** (neselectat în volum) şi la alţii. În toate aceste romane, autorul, cum spuneam în aceeaşi **Identitate în ruptură**, îşi delega curajul civic cîte unui personaj, entitate, nu-i aşa, fictivă, pardonabilă deci, şi ale cărui opinii trebuie citite „ca documente pentru o cultură şi o psihologie specifice", cum ne lămurea Manolescu însuşi mai sus despre Preda. Perspectiva de „semiînălţime" a lui Manolescu era cea a noastră, a tuturor. El releva asemenea teme cu un ton neutru, decent pozitiv, dar mereu integrate unei discuţii estetice. O inevitabilă ambiguitate plutea în cronicile lui, acestea părînd cînd că vor să facă acceptabil curajul politic, domesticindu-l în estetic, cînd că vor să-l sublinieze, lăudîndu-l, chipurile, estetic şi impunînd astfel pe nesimţite în lumea literară un asemenea tip de roman împotriva textelor subordonate regimului. Sau citeam eu atunci asemenea texte – o fac poate şi acum –, mînat de obsesia „şopîrlelor" pe care orice scriitor de onoare, şi Manolescu era unul dintre ei, *trebuia* să le strecoare în text? Şi totuşi, mă îndeamnă demonul meu, *ce era masca a ce*? O întrebare care s-ar putea ridica şi în legătură cu o altă lungă serie de proze şaizeciste în care autorii, precum Paul Georgescu sau Mircea Ciobanu, ori Zaharia Stancu mai înainte, se întreceau în a descrie „cu exactitate" tarele familiilor burgheze interbelice, atît de asemănătoare, dacă citeai cu atenţie, tarelor burgheziei de partid din actualitatea lor.

Poate că, în cele din urmă, tot Manolescu avea dreptate încercînd să testeze estetic romanele de curaj. Care sînt atunci acelea „mai bune"? Manolescu laudă spiritul etic al lui Buzura în **Orgolii** (citeşte, tradus literal, curajul politic), dar remarcă faptul că „eticul subordonează psihologicul" (II, 244) sau că „neîndurătoarele rechizitorii" din **Vocile nopţii** duc la „încrîncenare" şi „lipsă de farmec" (II, 245). În **Vînătoare regală** sînt relevate moralismul, dar şi „capacitatea de transfigurare", „o dezlănţuire a imaginaţiei care sparge tiparele prozei", dar şi „un abuz de violenţă şi degradare, de cruzime şi moarte care sfîrşesc prin a dezgusta. Nu e naraţiune fără o crimă oribilă" (II, 223).

Trecerea pragului 1989 duce la renunţarea la codul „istoriei", al „martorilor" şi „eşecurilor", desigur numai existenţiale, în favoarea unui limbaj critic literal. Rare sînt totuşi cazurile în care judecata lui Manolescu se schimbă fundamental. Unul dintre acestea priveşte diferenţa dintre cronica la **În curte la Dionis** (1981) şi cea la **Nouăsprezece trandafiri** (1991), ambele de Mircea Eliade. Cronicile conţin excelente observaţii, precum aceea, neaşteptată, că Eliade înfăţişează un „Caragiale întors", adică faţa ascunsă, deschisă spre sacru, a personajelor din „lumea foarte profană din **Momente**", deşi Caragiale însuşi o sugera în **Kir Ianulea** şi în alte nuvele „în directă legătură cu atmosfera eliadescă" (II, 19). Cronica la **Dionis** numea şi **Pe strada Mîntuleasa**, elogiind-o pentru „geniul inventiv al autorului", şi se încheia cu un elogiu al artei narative a autorului care poate „să ne transforme în nişte copii fermecaţi şi entuziaşti, cu ochii strălucind de bucurie, ca pe vremea cînd mergeam la circ sau la cinematograf pătrunşi de naiva încredinţare că tot ce vom vedea acolo e adevărat, deşi nu seamănă deloc cu ce se întîmplă în realitatea noastră de fiecare zi" (II, 21). Zece ani mai tîrziu, cronica la **Nouăsprezece trandafiri** este, pentru aceleaşi motive, foarte critică. Aliajul politic/fantastic reuşise în **Pe strada Mîntuleasa** pentru că politicul era acolo complet sacrificat în favoarea fantasticului (oare? mă întreb), dar el nu mai reuşeşte în romanul de mai tîrziu. Fantasticul politic este aici denunţat iniţial tot pe motive estetice – lipsa unui supranatural iscat din densitatea banalului –, dar atacat apoi în limbaj literal: „Supărătoare e neputinţa autorului de a gîndi prezentul postbelic al României altfel decît ca pe o naivă continuare a epocii binecunoscute lui de dinainte de război" (II, 24). „Nu pot fi, ca cititor, captat în acelaşi timp de lucruri atît de diferite cum ar fi tensiunea (frica, teroarea) supranaturală provocată bunăoară de producerea unei falii în timp, prin care un personaj coboară în propriul trecut, şi tensiunea unui interogatoriu la Securitate, unde frica şi teroarea sînt de o cu totul altă natură" (II, 25). Indiferent dacă Manolescu are dreptate sau nu, mi se pare că se găseşte aici un loc caracteristic schimbării de stil în critica lui Manolescu de după 1989. Cuvîntul dur, literal, plesneşte acolo unde metafora lirică mîngîia mai înainte. Criticul iese din limbajul esopic exact atunci cînd experienţa lui umană nu mai trebuie codificată, atunci cînd autorul nu-şi mai delegă spiritul civic locutorului textual, precum nici naratorul nu o mai delegă, în textele postdecembriste, vreunui personaj. ▮

Lumea femeilor, lumea bărbaţilor

MARIANA CODRUŢ

În momentele dificile, am mai multă încredere în judecata bărbaţilor. Chiar şi simpla prezenţă a unui bărbat care se arată calm într-o situaţie de criză – la o tribună, la serviciu, într-un mediu oarecare sau pe stradă, pur şi simplu – îmi induce o stare de calm: nimic foarte rău nu se poate întîmpla sau nimic foarte rău nu s-a întîmplat dacă el îşi păstrează calmul! Şi, în consecinţă, un bărbat isteric, văicăreţ sau iresponsabil îmi adînceşte spaima cu obiect precis sau angoasa.

Se întîmplă, fireşte, ca în momente de criză şi o femeie să judece limpede şi precis, şi totuşi, eu nu am acelaşi sentiment de siguranţă. Simt sau intuiesc în ea vulnerabilitatea mea, propriile mele limite. Ştiu că femeile sînt mai supuse, în judecata lor, influenţelor de moment, mai imprevizibile, mai „spontane" în reacţii, mai umorale. Mărturisesc, de pildă, că afirmaţia Alinei Mungiu, făcută în **22**, cum că, în calitatea ei de moderator al unei şedinţe a OSCE, „a pus la punct o gaşcă de vorbitori de rusă" sau că i-a spus „cu multă moderaţie" ambasadorului francez că „nu e nici un pericol ca Germania să mai invadeze azi Franţa, cîtă vreme îşi fac francezii curat în casa lor cam murdară", m-a umplut de o teamă imprecisă. Poate că lucrurile chiar aşa au stat, că ruşii şi ucrainenii aceia erau o „gaşcă" şi trebuiau „puşi la punct"; dar e oare normal să faci public un asemenea calificativ la adresa unor participanţi la un for cu semnificaţie politică? Poate că Franţa e o ţară „cam murdară", dar să o spui unui înalt reprezentant al ei – într-un context în care România numai să se sumeţească mai sus decît îi e nasul nu poate şi nu are dreptul – e normal? Şi apoi, să fi terminat noi cu făcutul curăţeniei în propria casă, de trecem şi la alţii? Te simţi în siguranţă cu un asemenea moderator, fie el şi plin de personalitate? Eu nu. Asta nu înseamnă că toate femeile sau întotdeauna femeile sînt umorale. Exemplul Anei Blandiana, sau al Monicăi Lovinescu, sau al Martei Petreu, nişte spirite pozitive, ori atitudinea extrem de echilibrată a unei Mihaela Miroiu dintr-un interviu publicat recent în **Observator cultural**, sau chiar unele analize ale Alinei Mungiu – cele în care nu ţine neapărat „să-şi arate muşchii" sau să practice un... autolobby furibund – ş.a. sînt elocvente.

Revenind la întîmplarea cu moderarea întîlnirilor OSCE: sînt absolut convinsă că un bărbat n-ar fi vorbit şi scris aşa (nu-i am în vedere aici pe un Vadim sau pe un Pruteanu, cu atitudinea lui cel puţin dubioasă din perioada ultimei mineriade!). Că un bărbat ştie să păstreze în public, sau măcar într-un anumit public, aşa-numita distanţă socială, o anume etichetă, care nu înseamnă eludarea chestiunilor în discuţie sau unsuroşenie a manierelor sau patriotism găunos.

Fac, prin urmare, parte dintre cei/cele care investesc bărbaţii cu autoritatea supremă, cel puţin în chestiunile de maximă importanţă, de care depind destinele unor oameni. Asemenea momente presupun nişte decizii, pentru luarea cărora sînt absolut obligatorii sîngele rece, cunoaşterea uzanţelor, a naturii umane şi, nu în ultimul rînd, efasarea propriului ego atît cît trebuie pentru a nu decădea din rang şi pentru a atinge scopul major propus.

Dacă de aici feministele vor trage concluzia că mă fac ecoul necondiţionat al vorbelor sau al gîndirii bărbaţilor, că renunţ la dreptul inalienabil de-a gîndi pe cont propriu sau că judec discriminatoriu vor greşi. Nu cobor cu nimic femeia prin afirmaţiile mele, nu-i cer să meargă la cinci paşi în urma bărbatului, cu capul în pămînt şi ochii acoperiţi de tulpan. E umilitor să i se ceară aşa ceva unei femei şi nici un bărbat „cu scaun la cap" n-o face, cu atît mai puţin eu, care sînt femeie. Spun numai că prefer şi mă simt în mai mare siguranţă cînd un creier bărbătesc (sănătos) trebuie să ia nişte decizii referitoare la destinul unor oameni.

Dacă le recunosc bărbaţilor autoritatea supremă, e de la sine înţeles că aştept să şi-o exercite. Într-o casă în care lucrurile merg bine e semn clar că autoritatea bărbatului e prezentă. Într-o casă în care autoritatea – adică responsabilitatea – lui nu se face simţită sau e folosită anapoda, se instalează isteria şi haosul; femeia preia conducerea, iar el decade din rang. Or, nici o femeie nu mai are respect pentru un bărbat decăzut din rang, ci, în cel mai bun caz, milă şi înţelegere...

Nu altfel stau lucrurile într-o „casă" mai mare, o ţară adică, păstrînd, fireşte, proporţiile comparaţiei cu o căsnicie. Toată lumea, dar absolut toată lumea, recunoaşte că în România lucrurile nu merg bine în nici un domeniu, începînd cu Justiţia şi terminînd cu Biserica. Nu întîmplător am făcut din cele două instituţii extremele posibilei enumerări a sectoarelor: cred că Justiţia e temelia oricărui stat normal, Biserica – „acoperişul", „releul" lui. Dacă în România lucrurile nu merg bine este, îmi îngădui să cred, şi – sau cu deosebire – pentru că bărbaţii înţeleg să-şi exercite autoritatea mai degrabă pentru cîştigarea unui statut, a unui *rang social*, iar nu pentru păstrarea *rangului de bărbat*. Poate că, „omeneşte vorbind", e de înţeles: aici, fără un statut social, indiferent de capacităţile tale, eşti considerat un zero absolut şi viaţa ta devine o adevărată aventură, în fiecare zi: eşti umilit de birocraţi, nedreptăţit de Justiţie, împins deoparte de profitori, batjocorit de cei ajunşi.

Numai că, dat fiind specificul locului, statutul social la noi se cîştigă, în cele mai multe cazuri, fraudulos: prin minciună, sforăraie, manipulare (de către cei puternici ca fibră umană) şi prin conformism, obedienţă, falsă toleranţă (de către cei mai puţin puternici ca fibră umană). Excepţiile, copleşite totuşi de regulă, există, confirmînd faptul că bărbaţii români ar putea să-şi cîştige un rang social, neabdicînd, în acelaşi timp, de la rangul lor de bărbaţi. Lucru din care am avea toţi de cîştigat. Imaginaţi-vă ce s-ar întîmpla dacă un număr de judecători, solidari, ar hotărî că „nu se mai poate aşa", adică să cocoloşească frauda, furtul, nedreptatea; dacă legislatorii n-ar iniţia şi sprijini doar legi care să-i favorizeze pe ei şi pe cei din partidul lor; dacă *staff*-urile instituţiilor din cultură, învăţămînt, administraţie locală, sănătate, agricultură etc., formate majoritar din bărbaţi, şi-ar aminti brusc de condiţia lor... Chiar dacă poate n-ar reuşi să rezolve mare lucru, dată fiind încrengătura năucitoare de interese şi solidarităţi murdare, cel puţin i-ar face şi pe alţii curajoşi sau măcar şi-ar cîştiga respectul în faţa lor. Ceea ce n-ar fi puţin lucru.

Romantismul ca tip cultural (trans)istoric

DRAGOŞ IVANA

Codrin Liviu Cuţitaru
TRANSCENDENTALISM
ŞI
ASCENDENTALISM

Codrin Liviu CUŢITARU
Transcendentalism şi ascendentalism. Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“, Iaşi, 2001, 202 p., f.p.

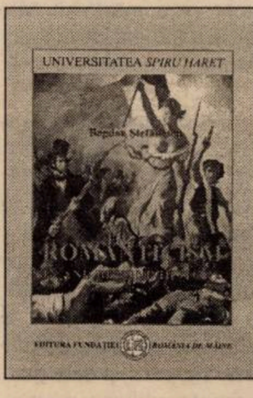

Bogdan ŞTEFĂNESCU
Romanticism In and Beyond History
Editura Fundaţiei „România de mîine“, Bucureşti, 2001, 228 p., f.p.

În plină fervoare postmodernă, vehement contestată de unii, adulată de alţii, practicile culturale „la modă“ apar, în diferite ipostaze, cu particula prefixală „re-“ la purtător, semn de vădită *re*ordonare axiologică. Una ţinînd, de data aceasta, de context *in stricto sensu*, adăugînd cadrul social, politic, ideologic şi religios, apt să confirme adevărul devenit deja discurs, înlăturînd autarhismul textual.

Două probe evidente sînt cartea lui Codrin Liviu Cuţitaru, **Transcendentalism şi ascendentalism. Proiect de fenomenologie a romantismului american**, şi cea a lui Bogdan Ştefănescu, **Romanticism In and Beyond History**, ambele – studii modice ca dimensiune, dar extrem de substanţiale prin conţinut şi structură, înrudite prin tema generală tratată, romantismul, distanţîndu-se însă prin percepţia şi locul de manifestare a acestuia – Europa şi/*versus* America.

Numitorul comun al cercetării celor doi universitari gravitează în jurul romantismului ca *forma mentis* înscrisă în istorie şi, respectiv, ca tip literar de anvergură ce depăşeşte istoricitatea. „Originile romantismului se regăsesc de la Rousseau la Platon (uneori chiar în grădina Edenului!)“, remarcă Bogdan Ştefănescu, „în timp ce spiritul său viu se hrăneşte din culturile ulterioare, de la simbolism la postmodernism“ (p. 7) (*t.n.*) În acest sens, demonstraţiile nu lipsesc. A se vedea, de pildă, analiza Patriciei Waugh, **Practising Postmodernism, Reading Modernism**, unde postmodernismul apare ca romantism tardiv, sau studiul lui Omar Calabrese, **Neo-Baroque: A Sign of Times**, care pledează pentru un nou baroc postmodern.

Exegeza profesorului ieşean se pliază pe o decelare de natură fenomenologică a literaturii americane de secol XIX, pornind de la două metafore antagonice ale geografiei culturale locale pentru a defini dualismul spiritual şi arhitectonic ireconciliabil dintre Est şi Vest, care substituie treptat conflictul tradiţional dintre Nord şi Sud în „America postsclavagistă“. Vestul dezvăluie o mentalitate transcendentă, transistorică şi transestetică, reprezentînd istoricitatea la nivele multiple (spaţial, temporal, social, metafizic), *orizontal* şi inteligibil, dominat de tradiţie, de o societate patriarhală şi de o temporalitate ciclică, statică, identificat cu Marele Canion arizonian. Ţărmul pacific devine, aşadar, „adevăratul depozitar al americanismului autentic“. Estul, în schimb, este expresia mişcării pe *verticală*, asemenea zgîrie-norilor ce sufocă spaţiul contingent, ascendentă, agnostică, liberală, cu o temporalitate dinamică, de influenţă europeană, patronată arhitectural de Empire State Building din New York. Altfel spus, America *versus* Europa în cazul Vestului, America *şi* Europa în cazul Estului.

În **Romanticism In and Beyond History**, Bogdan Ştefănescu ne propune, cu abile calităţi de mînuitor al conceptelor şi curentelor critice în vogă – de altfel, în postura de profesor la Facultatea de limbi şi literaturi străine din Bucureşti, conduce un astfel de seminar –, o redefinire epistemologică a romantismului european. Lucru remarcabil, cu atît mai mult cu cît autorul dedică un capitol metodologiei de studiere a curentului romantic. De fapt, tocmai în asta constau meritul şi calitatea acestor două cărţi: puterea de a filtra prin lentila unei anumite metode critice un anumit aspect al problemei, lucru deloc înţeles astăzi, din pretenţii de erudiţie „la suprafaţă“ care naşte incoerenţe şi incongruenţe de tot felul.

Văzut prin prisma studiilor culturale, romantismul cere o analiză în care elementul literar devine complementar. Scopul este redarea unei imagini complete atît despre romantismul transcendent şi ascendent american, cît şi despre critica referitoare la romantismul european. Citām din Codrin Liviu Cuţitaru, cu egală aplicabilitate în cazul colegului său: „Undeva, în clarobscurul subconştientului freudian, am catalogat literatura americană – asemenea majorităţii europenilor incorigibili – drept anexă a unui experiment cultural unic în istoria mondială şi, prin urmare, fascinant, care merită în primul rînd efortul înţelegerii şi asumării. El cuprinde America însăşi, ca entitate istorică, antropologică, sociologică şi mentală, iar, sub impactul său psihologic şi moral, chiar comentariul strict literar îşi pierde din strălucire“ (p. 7). Caracterul experimental „unic“ al americanităţii derivă din literatură, substitut de forţă al istoriei, alimentînd dimensiuni mitico-spirituale: identificarea cu Noul Canaan a Lumii Noi, cu „pămîntul făgăduinţei“ literaturizează istoria, ea însăşi „depozitar şi furnizor de istorie“. Unicitatea romantismului european s-ar grefa, după Bogdan Ştefănescu, pe o latură anarhică de rebeli iraţionali aleşi, exotici, în luptă cu *l'ancien régime*, intolerant politic şi intelectual. Spre deosebire de tipologia precisă a profesorului ieşean, excursul lui Bogdan Ştefănescu merge spre decantarea susţinută a genotipurilor culturale cu care se asociază romantismul, lăsînd deoparte stereotipa diferenţă clasic-romantic, responsabilă doar de evoluţia strict istorică.

Pentru romantismul american, Cuţitaru alege cîte trei reprezentanţi pentru fiecare manifestare a acestuia. Astfel, mişcarea transcendentalistă este susţinută de Ralph Waldo Emerson, Henry David Thoreau şi Walt Whitman, fiecare exemplar pentru cîte o subcategorie a curentului (programatic – Emerson, empiric – Thoreau şi poetic – Whitman), în timp ce ascendentalismul, parte considerabil aplicativă, îi include pe Poe, Herman Melville şi Nathaniel Hawthorne.

Promotor al doctrinei romantice transcendentale americane, Emerson elaborează „ideograma“ acestuia în eseul **Nature**, compusă din două principii vitale: natura şi sufletul ori, altfel spus, relaţia dintre sine, eu, dimensiune socială şi alteritate, arhetip, non-eu. Scopul transcendentalismului este tocmai ieşirea individului din social şi intrarea în *impersonalitate*, elucidînd misterul ontologic. În alţi termeni, ceea ce sinele captează la suprafaţă din realitatea exterioară este filtrat în structura de adîncime ca „mesaj unic şi imuabil“. Retragerea în natură, de factură rousseauistă, îl va ajuta pe individ să se proiecteze în absolutul acesteia (non-eul) şi să admită, totodată, unitatea şi perfecţiunea ei: „*Eu* devin treptat un glob ocular transparent; *eu* sînt nimeni şi nimic; *eu* văd *totul*; energiile Fiinţei Universale circulă prin mine; *eu* sînt o parte sau o particulă din Dumnezeu“ (p. 25). Ca discipol al acestei ideologii, şase sînt preceptele ce trebuie respectate: izolarea de societate, ruperea de *facilităţi*, deoarece pervertesc omul, *frumuseţea*, atinsă prin simpla percepţie, componenta spirituală şi cea intelectuală, *limba* (natura ca vehicul al gîndirii), *disciplina* (înţelegerea şi raţiunea), *spiritul* (integrarea în non-eu) şi *civilizaţia* sau *modernitatea* individului, capabilă să răspundă pentru „despărţirea omului de arhetip“ şi pervertirea materială. Relevînd o evidentă ipostază antropologică, proiectul lui Emerson, destul de tezist, îl va îndemna pe Thoreau să concretizeze teoria. **Walden or Life in the Woods** (**Walden sau Viaţa în pădure**) este opera emblematică pentru asumarea atitudinii impersonale. Transpare, la fel ca şi din eseurile **Civil Disobedience** (**Nesupunerea civilă**) sau **Life without Principle** (**Viaţa fără principii**), reacţionarismul lui Thoreau împotriva guvernului, a statului guvernat de legi, a individului pentru care munca se transformă în profit. Whitman adoptă *persona* poetică prin care vorbeşte, metonimic, despre „spiritul“ ţării, despre „geografia culturală a naţiunii“, identitate transistorică prin excelenţă a conştiinţei colective. „Determinismul whitmanian“, comentează C.L. Cuţitaru, „poate fi redat prin următorul circuit ideografic: naraţiunea redusă la omul comun exprimă sufletul creat de poeţi“ (p. 59).

De la mesajul unic şi comprehensiv al transcendentalismului trecem la perspectiva mistică, agnostică, indeterminată a categoriei ascendentale americane, valabilă şi în cazul romantismului european. Poe este comentat din perspectiva textului-criptă, în accepţie

---

Între doi poli tipologici

CATRINEL POPA

Studiile consacrate culturii şi literaturii americane sînt încă, la noi, destul de rare. Excepţie fac, desigur, cele semnate de profesorii universitari de la catedrele de anglistică şi literatură comparată sau foarte rarele traduceri în domeniu, de tipul cărţii lui Manfred Pütz, **Fabula identităţii**, un studiu consacrat romanului american din anii '60, apărut cu cîţiva ani în urmă la Institutul European. În prima categorie se încadrează şi eseul lui Codrin Liviu Cuţitaru, **Transcendentalism şi ascendentalism. Proiect de fenomenologie culturală a romantismului american**. De la bun început trebuie să precizăm că nu avem de-a face cu un eseu lejer şi superficial pe marginea literaturii romantice americane, ci cu o serioasă lucrare de cercetare (la origine teză de doctorat), prin care autorul încearcă să impună o nouă perspectivă asupra unui fenomen cultural atipic şi prea puţin cunoscut publicului de la noi. Volumul îşi propune „să sondeze cîteva aspecte ale americanităţii prin intermediul constructului ideologic şi estetic romantic“ şi întăreşte punctul de vedere vehiculat de mulţi americanişti după care o perspectivă strict estetică asupra literaturii de dincolo de Ocean ar sărăci inevitabil sensurile unei culturi în care, deşi graniţa dintre real şi fictiv nu dispare cu totul, criteriile după care ea se trasează devin din ce în ce mai greu de stabilit. Faptul că adeseori exploratori şi aventurieri au scris în „termeni extatici sau, cel puţin, transistorici şi transgeografici, dacă nu ficţionali, estetizînd realul sau chiar codificîndu-l semiotic“ despre ţara mirifică de dincolo de Atlantic (Noul Canaan, în viziunea primilor puritani), a condus la o inversare a raporturilor dintre real şi fictiv, la o expansiune singulară a imaginarului comunitar, pînă într-atît încît „literatura ajunge să preceadă timpul fenomenal, evenimenţial, al istoriei propriu-zise, mediindu-l ulterior mitologic şi literar“, iar istoria se literaturizează, la rîndul ei, în interiorul unui context psihologic în care literatura se manifestă ca depozitar şi furnizor de istorie, iar nu ca factor de complementaritate al ei. O atare perspectivă, tributară într-o măsură considerabilă fenomenologiei, dar şi concepţiei actuale/postmoderne despre realitate, grefată pe înţelegerea exactă a specificităţii culturii americane, plasează operele unor Emerson, Thoreau, Whitman, Poe, Melville sau Hawthorne într-o nouă lumină, stimulează (re)lectura şi favorizează conturarea unei tipologii mai puţin obişnuite pe axa transcendent-ascendent. Pornind de la constatarea specificităţii formale şi ideologice a romantismului de pe Noul Continent în contextul celui universal, Codrin Liviu Cuţitaru explorează „scindarea tradiţională a spiritului american între doi poli mentali de iradiere culturală“. Efectele rupturii sînt evidente la toate nivelurile, de la contrastul izbitor dintre Marele Canion şi Empire State Building din New York, pînă la opoziţia dintre poetica explicită a transcendentalismului şi estetica încifrării practicată de ascendentalişti. Dacă pentru Emerson şi ceilalţi transcendentalişti „universalul şi naturalul sînt coduri impersonale ce pot fi descifrate doar prin analiză şi transcendere (dezgolire de identitate... şi asumare a universalului în mod absolut)“, pentru scriitorii ascendentalişti „demersul metafizic este unul al adîncirii codificării, al transformării misterului în poetică şi al multiplicării semnelor şi cifrurilor universului dat“. Trebuie să remarcăm faptul că analiza devine de-a dreptul pasionantă în cazul autorilor din ultima categorie (poate şi datorită calităţilor intrinseci ale operelor lor), iar detaliile semnificative şi conceptele teoretice de ultimă oră se împletesc într-o ţesătură sofisticată, care ne trimite cu gîndul la misteriosul „desen din covor“ din celebra povestire a lui Henry James.

Ar mai fi de adăugat că tipologia propusă de Codrin Liviu Cuţitaru (transcendentalism *versus* ascendentalism) se prelungeşte în secolul XX, pînă la Allen Ginsberg şi Robert Lowell, de pildă, şi ar fi deci perfect îndreptăţită o eventuală extindere a proiectului său de fenomenologie culturală asupra modernismului şi postmodernismului. Poate într-o viitoare lucrare...

Instituto Cervantes

Editura ALLFA
Bd. TIMIŞOARA NR. 58, Sector 6, 76548 - BUCUREŞTI
sau C.P. 12-107; Tel.: (01) - 402 26 00; (01) - 402 26 80;
Fax: (01) - 402 26 10; E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro

Institutul *CERVANTES* şi Editura *ALLFA* vă invită
miercuri, 7 noiembrie, ora 18.00, la o lansare de carte:

ORGIA PERPETUĂ.
FLAUBERT ŞI *DOAMNA BOVARY*
de Mario VARGAS LLOSA,
cu participarea extraordinară a Excelenţei Sale
domnul José Augusto TENORIO BENAVIDES,
ambasadorul Republicii Peru la Bucureşti.
Vor prezenta: Augustin FRĂŢILĂ – directorul Editurii ALLFA
Luminiţa VOINA-RĂUŢ – traducătoarea cărţii
Mariana SIPOŞ – traducătoare

Manifestarea va avea loc la Institutul *CERVANTES*, Bucureşti, str. Marin Serghiescu nr. 12, tel. (01)-230 13 54.

derridiană, privită ca *absenţă*, reprezentată doar de text, cu caracter diseminat, singura posibilitate de descifrare fiind deschiderea alteia care cere un nou efort interpretativ, redus la „sugestie *ad infinitum*". Se poate observa aici dibăcia cu care autorul lansează întrebări şi dileme fenomenologice, avînd în vedere intertextul şi subtextul criptic, argumentate textual cu diferite nuvele ale lui Poe, totul decurgînd către un profesionist exerciţiu critic.

Antieroul melvillian. O alegorie newyorkeză trasează ideea ascendentalismului ca simbolism al verticalităţii arhitecturale. **A Story of Wall Street** (**O povestire de pe Wall Street**), este codificată la nivel discursiv şi ca respingere a sistemului, alienant şi opresiv pentru individ. „Ceea ce avem aici, în fapt, este mai curînd o metaforă a mecanismului alienant şi, de aceea, în ultimă instanţă, singurul *erou* genuin al nuvelei rămîne Wall Street-ul newyorkez, care descompune şi anihilează. *Antieroii* derivaţi din această acţiune nu sînt decît ipostazele sucombării, elemente dintr-un proiect uriaş, care scapă clasificărilor poetice restrictive" (p. 131).

Lui Hawthorne i se potriveşte cel mai bine, după autor, *psihologia eroică, ascendentalismul eidetic*, aplecat spre esenţe, aşa cum transpare din colecţia de **Povestiri spuse a doua oară** (**Twice Told Tales**). Gama de eroi, de fapt antieroi damnaţi, amorali, care folosesc *hybris*-ul ca armă fatală ontologică, se construieşte treptat din inadaptarea la rigorile limitării condiţiei umane. „În general, textele care investighează această dimensiune a *psihologiei eroice* transformă alegoria în parabolă tezistă, cu funcţionalitate didactică. Protagonistul nu refuză doar rigorile şi falsitatea unui sistem alienant şi ipocrit, ci încearcă să-l reformeze prin martiriul său simbolic. Ideea sucombării trebuie privită aici convers, ca triumf, la nivel fenomenologic şi etic" (p. 159).

Susţinînd singularitatea experimentală a americanilor romantici, Cuţitaru menţionează de la început diferenţa faţă de europeni: „Europenii, în ciuda variaţiilor macrosistemice între modelul germano-britanic şi cel italo-franco-iberic, a unor diferenţe estetice între perspectiva impresionistă adoptată de către Hugo şi rigurozitatea dialectică (hegeliană) a lui Shelley sau chiar a unor *decalaje istorice* (*s.n.*) între manifestările timpurii şi cele tîrzii ale curentului, văd în fenomenalitatea romantică măcar o unitate psihologică, dacă nu şi una structurală" (p. 11). „Decalajele istorice" sînt lămurite în extraordinarul studiu al lui Bogdan Ştefănescu prin implementarea termenului generic de *Arc-romantism*, situat în opoziţie şi, simultan, în relaţie cu cel istoric. Arc-romantismul reprezintă o îmbinare de trăsături mixte ale romantismului european care variază în funcţie de diferitele contexte istorice sau de „idiosincrasii particulare sau naţionale" (p. 51). Radiografiate prin prisma criticii incapabile de a găsi o soluţie unanimă asupra statutului romantismului ca entitate culturală istorică, „romantismele", termen întîlnit în articolul lui Arthur Lovejoy din 1923, intitulat **On the Discrimination of Romanticism** – de altfel, şi punctul de plecare al analizei lui Bogdan Ştefănescu –, conduc în final, în ciuda variaţiilor pe aceeaşi temă, la o unitate complexă şi coerentă a romantismului european în genere. Pledînd pentru o abordare critică omogenă şi avînd ca scop reliefarea argumentului ontologic al romantismului, noile instrumente critice, precum şi evaluarea curentului la nivel estetic şi pragmatic, autorul studiului propune, erudit şi cu mobil simţ critic, o nouă perspectivă critică, dezosificînd clişeele. Arc-romantismul (sau romantismul tipologic) anarhist, melancolic, coerent, cu caracter locutor, metaforic, liric, devine un concept hibrid prin combinarea cu diverse tipuri culturale învecinate: clasicismul, universal, liberal, sanguin, alegoric, didactic; realismul, extrovertit, radical, coleric, antagonic, epic, şi cu manierismul, german ca identitate, flegmatic, ironic, paradoxal, conservator. Întreaga carte păstrează un caracter centripetal, deşi benefic deviat pentru a ilustra, în mod aparte în cazul romantismului englez, circulaţia elementelor străine care contribuie la consolidarea identităţii romantismului ca tip literar (trans)istoric: „Rezultatul analizei noastre cu privire la romantismul european dovedeşte că trăsăturile stilistice larg răspîndite ale curentului sînt Arc-romantice, deoarece ele au fost încorporate într-un complex unificat, constînd într-un idealism subiectiv panteist, o ideologie anarhică sau utopică, o retorică metaforică a melancoliei şi o estetică a lirico-idilicului" (p. 134) (*t.n.*).

Păstrînd o atitudine eclectică conservatoare în comparaţie cu „fraţii" de peste Ocean, promovînd mai puţine „bariere figurative", manifestele romanticilor europeni rămîn mult mai temperate, după cum observă Howard E. Hugo. Este un semn al unei *forma mentis* comune, bazată pe paradox, pe reacţionarism şi logică iraţională, care devine joc mental, evadare din „istoria teroristă", cum se exprimă C.L. Cuţitaru, în ficţional, definind un simptom definitoriu al unui mic grup vizionar de aleşi, pentru care singura formă de supravieţuire rămîne adevărul texistenţial. ▮

Impresii

Opera şi *Hipodromul*

BEDROS HORASANGIAN

S-a deschis stagiunea şi la Opera Română. Cu **Italianca *în* Alger** – şi nu *de* Alger, cum dintr-o regretabilă neglijenţă a apărut într-un cotidian de mare tiraj. Anticomunist-neanticomunist – au mai fost şi alte gafe, de exemplu, coregraful Vava Ştefănescu primea un alt sex şi alt nume, ca să nu pomenim de aspectul *deontologic* – mare socoteală în limbajul de azi şi făcînd ravagii prin facultăţi, universităţi şi alte foruri academice... –, adică nu se preciza nicăieri în „material" că a fost scris pe baza informaţiilor şi a datelor oferite de dl Ludovic Spiess într-o conferinţă de presă, *publică*, altminteri. (Dacă n-am fi fost prezenţi, chiar şi fără casetofon, *atunci* şi *acolo*, n-am fi cîrîit *acum* şi *aici*.) În fine: pînă să amintim şi să atingem nevoioasele probleme cu care se confruntă noua (relativ...) conducere, să ne amintim, în „uvertură", de alte lucruri. Cu peste patru decenii în urmă eram „daţi" la tenis chiar lîngă sediul Operei Române. Mergeam cu autobuzul 37, autobuzele *Skoda* noi şi roşii, înlocuindu-le pe pufăitoarele *Renault*, galbene şi botoase, care făceau linia 47 între Foişor şi Şcoala de Război. Primul antrenor a fost Arnulf Schmidt. Un neamţ grăsan, scund şi voinic, cînd servea arunca mingea în sus cam vreo 2 metri şi apoi repezea racheta peste ea. Fusese campion al României la dublu împreună cu Kararulis, un alt bun „român" (grec sadea!), el mai înalt, dar tot atît de mătăhălos. Voinici şi severi – mai jucau în concursurile pentru veterani. Noi „băteam" la zid, apoi am învăţat loviturile corect, ce e aia un *rever*, un *smeci*, *serviciul*, o minge „tăiată" sau „liftată". Dar şi un fel de comportament. Nu am jucat „la fileu" decît peste mult timp, *după* ce învăţasem elementele de bază. Dar şi un fel de comportament, repetăm, căci ce ne e dat să vedem pe lîngă maşinile 4x4 este o jale. Asta aşa, asta altfel, asta *da*, asta *nu* – aşa cum şi acasă bunicele se străduiau să ne însuşim elementele de bază ale bunei-cuviinţe. (Oare mai ştim ce înseamnă, chiar şi în soft?) Boscorodeala de acasă (şcoală, vecini, chiar şi pe stradă...) ne învăţa *ce* şi *cum* trebuie să procedăm în viaţa care urma să vină. Şi venea, încă cum! Tenisul, ca şi viaţa, avea reguli ce se puteau învăţa. Tenisul nu s-a schimbat: dar viaţa? Dar mersul la *Operă* sau *Hipodrom*? Apoi au fost marii campioni ai României, faimoşii Gogu şi Marin Viziru, a apărut Ion Ţiriac, dar şi Günther Bosch, Mărmureanu, Ştefan Georgescu, veşnic pe locul 2 şi, mult mai tîrziu, Ilie Năstase. Pînă să schimb două mingi cu el – ca junior n-a excelat! –, „am fost dus" la premiera cu **Fidelio**; *Hipodromul de la Şosea* deja nu mai exista! Fusese dărîmat, aneantizat, iar în locul lui tronează şi azi Casa Scînteii. Ce au însemnat *Opera* şi *Hipodromul* pentru societatea românească: foarte mult, din perspectiva de azi. Culturală, istorică, sociologică, antropologică. Sigur că din punctul de vedere al „luptei de clasă" ambele instituţii erau „reacţionare" şi, pînă să devină şi „populare", au fost „adaptate" sau, în cazul hipodromului, au dispărut în timpul trecut. (Cine poate „învia" Mănăstirea Văcăreşti, cea mai mîndră ctitorie a Mavrocordaţilor, mîndria arhitecturii secolului XVII?) Azi ştim bine că între 1950 şi 1962 au fost *masacraţi* 1,1 milioane de *cai*. Un-milion-o-sută-de-mii de cai au fost ucişi în 12 ani. Oamenii, să zicem, mai contau, dar caii, nu, „şi caii se împuşcă, nu-i aşa?". Tractorul şi tractoriştii cîştigau o sinistră bătălie împotriva propriei istorii, a propriului trecut. (Nu-mi aduc aminte *după* '89 să se fi ţinut o sesiune ştiinţifică la Academie dedicată uciderii a 1,1 milioane de cai.) Terenurile de tenis de la *Doherty* – aşa se numeau cele de lîngă Operă – nu erau departe de baza hipică din Cotroceni. Pe lîngă Dîmboviţa, pînă spre (fostele) Grajduri Regale, între Plevnei şi Ştirbei. Concursurile de călărie cu obstacole ne atrăgeau deopotrivă şi tata, care ştia să călărească (şi să joace biliard) foarte bine era gata, gata să ne „ducă" şi la călărie. Dacă nu interveneau celelalte rude (feminine...) mai dispuse pentru pian şi *Der*, *Die*, *Das*, atunci din prietenia tatii cu Ţopescu Senior (tatăl lui Cristian) şi campionul Langa poate ieşea ceva. Aşa, nici cu pianul, nici cu hipismul nu ne-am pricopsit: scîrţa-scîrţa pe hîrtie. Altă lume, alte reguli decît la *Operă* sau la *Hipodrom* (curse, pariuri, dame bine şi toalete, tras sfori şi făcut aranjamente). Iar de ce se putea vedea/întîmpla/vorbi/auzi la Operă, în *sală*, pe *culoare* sau în *foaier*, ce să mai spunem? De aceea credem că refacerea repertoriului şi apariţia unei noi garnituri de vedete sînt legate şi de reconstrucţia unei *atmosfere*. Nu e simplu, nici uşor şi ţine de mult mai mulţi parametri decît cei pomeniţi de actuala direcţie a Operei Române (Naţionale, asta e titulatura oficială). *Atmosfera* nu ţine strict de posibilităţile financiare – altminteri, absolut necesare chiar şi minimei funcţionări! –, ci, mai ales, de educaţie şi cultură, de stil, de un nou spirit. Dincolo de zidurile *Operei* şi de padocul *Hipodromului* – care, credem tot noi, mai devreme sau mai tîrziu va trebui refăcut. Reconstruit. Ca şi noua societate ce bate la porţile NATO şi vrea să intre în UE. De cai, ce să mai vorbim, situaţia e mai rea decît absenţa sau puţinătatea bărbaţilor (solişti, coregrafi) din ansamblul Operei. Faptul că în Bucureşti nu mai există un hipodrom (nici de galop, nici de trap) îi obligă pe puţinii interesaţi – şi iubitori de cai/călărie – să ţină competiţii hipice în te miri ce colţ de ţară. Anonimat care ucide. Ne-am bucurat că dl Spiess este realist şi pragmatic şi vrea să facă ce se poate face în condiţiile reale, existente într-o instituţie bugetară din România. În condiţiile, teoretice, ale economiei de piaţă româneşti. (Mai mult *à la turca* decît *à la tedesca*, dacă ni se permite o comparaţie în „interes naţional" – mare minune şi cu cuvintele astea în ţara unde s-a scris şi **Oedip**, şi **Trandafirii Doftanei**, problema reală e *vadimita*, prezentă te miri unde, şi nu Vadim, un cetăţean, nu oarecare, evident, dar atît al României; adică să muncim ca la stat şi să fim plătiţi ca la „particular". Şi să mai şi faci „reformă" într-o instituţie culturală, chiar că este un act de curaj!) Noua stagiune de la Operă are un program clar şi precis (peste noapte, desigur, nu se pot face minuni). Cîteva spectacole clasice (vechi), printre care **Aida**, **Tosca**, **Traviata** sau **Nunta lui Figaro**, aduc multe nume (noi) de debutanţi care au o şansă să se afirme. (Trecem peste tribulaţiile de presă că aşa şi pe dincolo.) Sînt şi cîteva spectacole de balet (**Giselle**, **Copellia**, **Lacul lebedelor**) şi la sfîrşitul lunii chiar o premieră, **Romeo şi Julieta**, în viziunea lui Ion Tugearu. Nu vrem să prezentăm un material bilanţier – cu toate că avem suficiente date pe care le putem comenta, adnota sau detalia. Vrem să ne ocupăm nu de cai, nici de repertoriu, ci de bune maniere: *opera* şi *hipodromul* pot fi – şi ele – astfel de şcoli. *A devenit imperios necesar!* În România de azi sînt 12 rase de cai ce sînt crescuţi în hergheliile de stat, dar şi în cele (puţine...) ale crescătorilor privaţi. Înmulţirea şi creşterea cabalinelor nu e o treabă uşoară, nici comodă: dar poate aduce şi bani. Ce spectacol de eleganţă şi mişcare pot oferi caii, chiar ne-ar plăcea să-i urmărim pe viu, nu doar în desenele lui Gericault sau Dinu Rădulescu. Poate ar fi trebuit să ne oprim doar asupra unui singur subiect, fără a face legături între ele; dar tocmai aici ni se pare a fi punctul nevralgic: legăturile *între* subiecte. Şi locuri. Între sala Operei, care mai există, şi terenurile de tenis de la *Doherty* şi *Hipodromul de la Băneasa* care au fost *rase*. Ne-am „ras" şi noi. Dar. Dar credem că totul se poate reface, se poate lua de la capăt. Costume de seară, de prînz, pantofi făcuţi şi strălucitori, zîmbete protocolare – ipocrite sau nu, nici nu contează –, mănuşi, de piele sau mătase, şi un personal de serviciu care să nu dea buzna să plece *înaintea* spectatorilor. Aşa cum se întîmplă azi, nu spunem unde. E adevărat, nu la *Operă* şi nici la *Hipodrom*.

Literatura comparată în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea (I)

Puncte de reper

PAUL CORNEA

În zilele de 3 şi 4 septembrie 2001 s-a ţinut la Atena, sub auspiciile Institutului de Cercetări Neohelenice, un colocviu cu tema: *Tendinţe actuale ale literaturii comparate în Sud-Estul Europei*.

Organizatorii l-au invitat pe prof. Paul Cornea, preşedintele Asociaţiei Române de Literatură Comparată, să inaugureze colocviul cu o conferinţă intitulată *Literatura comparată în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea*.

Publicăm în cele ce urmează, în traducere, textul conferinţei profesorului Cornea (cu continuare în numărul viitor).

Aş dori să încep prin a vă avertiza că în comunicarea de faţă nu-mi propun să schiţez o istorie rezumativă a comparatismului în a doua jumătate a secolului al XX-lea. În locul unei povestiri, vreau să vă ofer o mărturie. În locul unui text ordonat, scris la persoana a treia, am de gînd să vă prezint o trecere în revistă discontinuă, impregnată de elemente autobiografice. Cu alte cuvinte, în încercarea de a aborda cîteva probleme importante ale disciplinei, dezbătute de mult, dar încă de actualitate, intenţionez să plec de la propria-mi experienţă de cercetător. În viziunea mea, acest mod de a proceda nu eludează esenţialul. Vă rog totuşi să fiţi indulgenţi fiindcă, aşa cum bine ştim, concepţiile noastre asupra a ceea ce e „esenţial" pot fi foarte diferite.

Am ales să mă opresc la patru momente, sau episoade, sau teme – toate se amestecă, după cum veţi vedea: anii '60 (statutul literaturii comparate), anii '70 (teoriile receptării), anii '90 (ofensiva studiilor culturale); am inclus, de asemenea, în periplul meu un intermezzo despre organizarea şi rolul congreselor.

În jurul statutului literaturii comparate

În materie de literatură comparată sînt un autodidact, deoarece în timpul studiilor mele disciplina nu era predată ca atare la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii Bucureşti. Exista însă în ţara mea o lungă şi bogată tradiţie, încununată de cîteva opere de referinţă, apărute încă de la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea (de care m-am ocupat în detaliu într-un articol publicat în frumoasa carte editată de Tania Carvalhal, **Comparative Literature Worldwide: Issues and Methods**[1]. Exista şi un mare profesor, Tudor Vianu, comparatist prin logica internă a cursurilor sale de estetică şi filozofia culturii, larg deschise asupra relaţiilor reciproce dintre literaturile europene clasice şi moderne.

Contactele mele propriu-zise cu comparatismul datează de pe la sfîrşitul anilor '50, cînd, devenit tînăr cadru didactic şi ocupîndu-mă, în această calitate, de romanticii români, m-am ciocnit de problema „influenţelor". Afirmaţia că întreaga epocă timpurie a romantismului românesc, dezvoltată în jurul revoluţiei de la 1848, s-ar caracteriza prin adoptarea, cu mai mult sau mai puţin zel imitativ, a unor modele culturale franceze constituia pe-atunci un loc comun al criticii şi istoriei literare. Teoria mi se părea superficială şi puţin satisfăcătoare. Mă jenau mai ales două lucruri. În primul rînd, precaritatea explicaţiilor de tipul: tinerii români educaţi în Franţa, în dorinţa de a-şi civiliza cît mai repede patria, ar fi importat de la Paris, fără discriminare, idei, cărţi, obiceiuri. În al doilea rînd, consideram exagerat accentul pus pe „emitent" în locul unei analize atente a procesului „receptării". În ochii mei, adevărata problemă consta în a lămuri resortul psihologic al tendinţelor imitative (ceea ce presupunea coborîrea pe paliere către concretul situaţiei istorice), apoi motivarea preferinţelor, de pildă pentru Lamartine şi nu pentru Gérard de Nerval, pentru Victor Hugo şi nu pentru Alfred de Vigny. Altfel spus, intuiam că explicaţia influenţelor, în orice caz a celor cu pondere socială, unde nu joacă doar contingenţa, trebuie căutată în structurile mentalului colectiv, conform principiului general că ne identificăm acelor valori pe care le simţim consubstanţiale.

Am citit şi am recitit atunci manualul lui Van Tieghem, în cea de-a patra ediţie a sa, din 1951[2]. Sper să mi se ierte lipsa de respect: cartea mi s-a părut didactică şi plicticoasă. N-am găsit nimic care să răspundă întrebărilor mele presante. Totul se reducea la legitimarea „relaţiilor binare" (între autori, opere, idei) istoric atestate şi a „succesului" (*fortune*), constînd din înregistrarea ecourilor unei opere (autor) dincolo de o frontieră lingvistică. M-a consternat afirmaţia că în ştiinţa comparatistă trebuie „să debarasăm comparaţia de orice valoare estetică", atribuindu-i doar o „valoare istorică". În schimb, am găsit că noţiunea de „literatură generală" („studiul faptelor comune mai multor literaturi") deschide un orizont fascinant, însă puţin exploatat de Van Tieghem, cel al analogiilor sau paralelismelor nemotivate istoric.

Din fericire, existau şi comparatişti francezi de altă talie: un superb istoric al ideilor ca Paul Hazard, un savant perspicace şi riguros ca Baldensperger, însă ei nu ambiţionau să teoretizeze. Exista, de asemenea, Etiemble, personaj puţin iubit, factor de turbulenţă printre colegi, a cărui carte **Comparaison n'est pas raison**[3] a produs o mare vîlvă. Etiemble pleda, împotriva curentului dominant printre specialiştii francezi, pentru un comparatism lărgit la analogiile tipologice, citînd, între altele, faimosul exemplu al asemănărilor frapante între preromanticii europeni şi poeţii chinezi pre-creştini ai dinastiei Song.

Curînd, am avut sentimentul, comun multor cercetători de-atunci, că orientarea cea mai deschisă, cea mai fecundă şi cea mai conformă sensibilităţilor momentului aparţine cercetătorilor americani Harry Levin, Rene Wellek, H.H. Remak. Deşi stilul enumerativ şi sentenţios al lui Wellek nu era tocmai pe gustul meu, i-am împărtăşit criticile severe la adresa comparatismului de tip tradiţional: menţinerea unei separaţii artificiale între obiect şi metodă, o concepţie mecanicistă asupra „surselor" şi „influenţelor", o curioasă contabilizare a influenţelor în creditul naţiunii căreia îi aparţine criticul.

În 1967, la primul colocviu al comparatiştilor români, am prezentat o comunicare încercînd să integrez „influenţa" într-un concept mai larg, cel de „concordanţă", care admitea, deopotrivă, „dependenţele", între care faimoasele „relaţii de fapt", obiect predilect al vechiului comparatism, şi, de altă parte, „paralelismele", coincizînd cu „analogiile", dragi lui Etiemble şi Remak[4]. Cît despre „influenţa" propriu-zisă, o explicam pornind de la receptor, de vreme ce acesta decide, în ultimă instanţă, ce model anume va fi „adoptat" şi în ce fel va fi „adaptat", prin urmare căror remanieri substanţiale ori periferice va fi supus. S-ar putea astfel susţine, paradoxal, că „influenţa" este preliminată de „influenţat". Căci impactul „ofertei" (în termeni tehnici, opera-emitent) e totdeauna condiţionat de un receptor în stare nu numai să decodeze mesajul străin, ci şi doritor să-l asume şi să-l integreze propriului organism. În sensul acesta, nimic mai elocvent decît butada lui Valéry: „Leul e făcut din oaie asimilată"!

Eram extrem de interesat să-mi confrunt ipoteza „conciliatoare", pledînd, în esenţă, pentru un comparatism care nu refuza nici istoria (debarasată de pozitivism), nici critica (scutită de frivolităţi impresioniste), cu părerile colegilor străini. În 1967 avea loc un congres în proximitate, la Belgrad. Am căutat să iau parte, dar n-am reuşit. În 1970, Congresul Asociaţiei Internaţionale de Literatură Comparată se ţinea la Bordeaux. Mi-am încercat din nou şansa, din păcate tot fără succes. De astă dată însă am reuşit să-mi trimit comunicarea, care a avut şansa să cadă sub ochii lui Robert Escarpit, organizatorul congresului. După cum avea să-mi mărturisească ulterior, frapat de titlu: **Sociologie de l'influence en littérature comparée**, s-a hotărît s-o citească. I-a plăcut, a acceptat s-o publice în **Actele** Congresului[5] şi mi-a scris, invitîndu-mă să-l vizitez.

Cele 10 zile pe care le-am petrecut, după cîtăva vreme, la Bordeaux, în conversaţii uneori tihnite, alteori foarte animate cu Escarpit şi cu devotata sa colaboratoare, Nicole Robin, au constituit un moment semnificativ în viaţa mea de cercetător. Escarpit era un om remarcabil, avea un spirit agil, incisiv, sarcastic, o tendinţă criticistă care-l făcea temut de colegi şi suspectat de vîrfurile *establishmentului* ştiinţific al momentului. În acelaşi timp, în mod, aş zice, paradoxal, dovedea o incredibilă toleranţă intelectuală. Neavînd nimic comun cu mentalitatea unui „patron", în sensul „mandarinal" francez, se lăsa înconjurat în Institutul de Literatură şi Tehnici Artistice de Masă, pe care-l dirija, de un pumn de oameni veniţi din toate orizonturile, cu orientări dintre cele mai contradictorii, care făceau ceea ce-i tăia capul. Cred că acest laxism i-a creat nu puţine necazuri.

Escarpit detesta pălăvrăgeala pretenţioasă a teoreticienilor literari, „discursul despre discurs", adaptat jargonului la modă. Era extrem de preocupat, cînd nimeni n-avea de fapt habar, de semnele premergătoare ale revoluţiei informatice şi anticipa lucid rolul cardinal pe care comunicarea şi mediile urmau să-l joace în următoarele decenii. În excelenta sa carte **Sociologie de la littérature**[6] scrisese, printre altele: „Aproape pretutindeni tind să apară culturi de masă, cu exigenţe ce nu găsesc totdeauna un limbaj spre a se exprima ori instituţii permiţîndu-le să se realizeze, dar a căror presiune devine, pe zi ce trece, tot mai puternică".

Cred că Escarpit a contribuit mult la debarasarea de ingenuitate a comparatismului meu. Mi-a salutat declaraţia că pentru cineva venit de dincolo de Cortina de fier literatura comparată e „une terre d'asil". Dar asta nu l-a împiedicat să-mi tempereze entuziasmul faţă de anumiţi „monştri sacri" ai disciplinei, mai ales faţă de unele „mize", care-mi păreau esenţiale. Considera – şi în această privinţă era de acord cu Wellek, pe care-l respecta fără să-l simpatizeze – că literaturii comparate îi lipseşte un obiect specific şi o metodă care să-i fie proprie. „Cearta" franco-americană, privind statutul disciplinei, îi părea depăşită. Avea dreptate: o nouă generaţie de comparatişti, mai deschisă, mai suplă, fără complexe, se situa deja – cum e evident răsfoind, de exemplu, manualul lui Cl. Pichois şi A.M. Rousseau (1967)[7] – pe poziţii mult mai fiabile. Escarpit iubea în comparatism, spre deosebire de Etiemble, mai ales diferenţele. Daniel Henri Pageaux ni-l înfăţişează, în timpul congresului de la Bordeaux, cu un pahar de vin roşu în mînă, produs faimos al locului, adresîndu-se invitaţilor din toată lumea: „Gustaţi şi comparaţi". Într-o zi, cum stăruiam să aflu ce gîndeşte despre criza care afecta comparatismul, mi-a spus zîmbind: „Nu e un motiv de văicăreală... De fapt, să înfrunţi o criză poate fi chiar benefic. Ea te ajută să-ţi menţii agilitatea spiritului, să nu te îngraşi... O criză îţi activează celulele cenuşii". Îl cita oare Escarpit pe Hercule Poirot? Foarte probabil! Interlocutorul meu se amuza adesea să busculeze referinţele academice. Şi, pe de altă parte, cine ar putea contesta că Hercule Poirot a fost un comparatist înzestrat?

Zenitul lui Hans Robert Jauss

Cel de-al VIII-lea Congres al AILC, Innsbruck, 1979. Secţiunea a doua, cea mai populată. O mulţime care se înghionteşte şi freamătă. Cinci minute înainte de începerea şedinţei nu mai există nici un loc liber, mulţi stau în picioare, Zoran Constantinovic, organizatorul congresului, aruncă priviri îngrijorate spre uşa de unde se revarsă mereu şi mereu alţi participanţi. Toată lumea vrea să-l asculte pe Hans Robert Jauss, aflat neîndoielnic într-un vîrf de carieră, în acel punct, rareori şi vremelnic atins, cînd sentimentul împlinirii de sine se conjugă cu recunoaşterea confraţilor. Îl văd încă rotindu-şi ochii asupra asistenţei, cu capul său frumos de împărat roman, surîzător, excitat, radios şi totuşi parcă puţin mefient. Alături, Manfred Naumann, reprezentantul Germaniei de Est, frate inamic, desigur, puţin stingherit, dar vizibil emoţionat, încercînd să-şi acomodeze criticile la adresa ilustrului său coleg atmosferei de spectacol din sală...

Răsunătorul articol care l-a proiectat pe Jauss în prima linie a teoreticienilor, **Literaturgeschichte als Provokation...**, a apărut în 1967[8]. Situarea receptării ca moment central în comprehensiunea şi interpretarea literaturii e însă o veche istorie. Precursorii sînt extrem de numeroşi. Mă limitez acum să-l amintesc doar pe Sartre („Scrierea şi lectura sînt cele două feţe ale aceluiaşi fenomen" – 1948) şi pe Escarpit („A cunoaşte ce e o carte înseamnă să ştii cum a fost citită"). Încercînd să descifreze sensul peregrinărilor istoriei, Umberto Eco afirma undeva că la clasici accentul ar fi căzut pe cod, la romantici pe autor, la avangardişti pe mesaj; ar reieşi că o logică inerentă trebuia să ducă, în cazul modernilor, la prevalenţa

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Numărătoarea inversă

Război cu fluturii (98)

Visam să construiesc trei case şi să le umplu doar cu flori. Iar ea urma să fie stăpînă peste servitori. Visam să plec la Rio, cu ea la braţ, să fie ea cea mai frumoasă dansatoare de samba şi de cha-cha-cha. Vroiam să-i scriu o carte şi să-i citesc în dormitor, ca s-o adorm în ritm de săbii din bătălii fără sonor. Vroiam, ca Sfîntul Gheorghe, cu lancea-n mînă, să mă duc în grădiniţa primei case, să-i scutur nucile din nuc. Aş vrea să-i scriu doar versuri albe pe un cearşaf la fel de alb şi, ca să-i public poezia, s-o dezvelesc şi s-o dezbrac. Nu-mi mai e frică de ridicol şi serenade o să-i cînt, ca să-nţelegem amîndoi că-s mai puternic decît sînt. Dar eu transform şi ulcerul într-o problemă de conştiinţă. Şi nu am făcut încă pace cu sucurile gastrice. Sînt un fluture bătrîn cu o proastă digestie. Am fost întotdeauna aşa, dar am avut şi accese de tinereţe, puseuri, crize scurte şi puternice care îmi dădeau senzaţia că mă pot vindeca. Oricum, am trecut de vremea iubirilor consumate prin veceuri şi prin baruri, a trecut vremea poveştilor de dragoste spuse de Şeherezade cu cearcăne, la ore mici din noapte, cînd nici vinul nu mai are efect... Au trecut anii marilor nebunii sau ai micilor iubiri mistuitoare şi neprotejate. Nu mai simt vibraţia inimii la sprînceana ridicată de vreo liceană cu pielea întinsă pe trupul tare, nu-mi mai simt nici sîngele venindu-mi în gură de cîte ori spun „te iubesc". Am murit în clipa în care nici una dintre şoaptele de amor nu a mai avut puterea să mă învie şi să mă facă să tremur ca tăiat de lama gerului năprasnic din dimineaţa aia de noiembrie, pe Calea Văcăreşti. Femeia cu piciorul gol mirosind a portocale a stors din mine seva. Mi-a luat pînă şi bucuria de a-mi premedita beţiile, pînă şi dorinţa de a decădea din cînd în cînd şi de a mă comporta ca celelalte animale tinere şi sănătoase... Am greşit în anii aceştia. Am avut tupeul şi nesimţirea să cred că toată lumea e ca mine şi că orice femeie, cu atît mai mult a mea, mă va înţelege fără să trebuiască să îi explic nimic. Dar nu avea cum să înţeleagă ce vroia sufletul meu. De unde putea ea să ştie la ce visam? M-a pierdut orgoliul. Şi egoismul meu de care nici acum nu m-am vindecat. Şi faptul că mă cred, ca toţi bărbaţii deştepţi, mai deştept decît sînt. Măcar dacă acum aş fi mai puternic, măcar dacă acum nimic nu m-ar mai putea răni...

Cristian MUNTEANU

---

receptorului. La drept vorbind, această aşa-zisă dinamică a inerenţei traduce o complexitate de factori acţionînd în contextul actual al civilizaţiei noastre. De pildă, comunicările de masă, atît de caracteristice prezentului, s-au concentrat mai întîi asupra producătorului, întrebarea principală fiind: „Ce fac comunicările de masă celor care le recepţionează?". Într-un al doilea timp, începînd cam din anii '70, a devenit prioritară o problematică a utilizării, întrebarea devenind: „Ce fac indivizii cu comunicările de masă?". Marele merit al lui Jauss şi al colegilor săi de la Konstanz nu e de a fi „descoperit" un fenomen necunoscut, ci de a-l fi scos din umbră, de a-l fi impus drept „cap de afiş", în centrul preocupărilor noastre.

Nu e în intenţia mea să intru aici în dezbaterea ideilor lui Jauss. Am făcut-o deja, cu mulţi ani în urmă, în 1980, cînd opera sa se bucura de un maximum de audienţă[9]. Recitindu-mi studiul de-atunci îmi regăsesc entuziasmul faţă de o orientare ce mi se părea deosebit de rodnică. Ea răspundea şi unor intuiţii proprii, pe care nu apucasem însă să le explicitez. Oricum, simpla noţiune de „orizont de aşteptare", intrată repede în vocabularul comun, inducea singură un întreg program de lucru. Salvgardarea istoricităţii fără căderea în formalism, dar şi poziţionarea interpretării operei literare ca dialectică intersubiectivă, ca joc de întrebări şi răspunsuri între „orizontul de aşteptare" al operei şi „orizontul de experienţă" al receptorilor îi scotea pe cercetători, inclusiv pe comparatişti, din complexul de inferioritate în care-i aruncase structuralismul. De o importanţă greu de supraapreciat în acest context era şi reinserţia esteticului în studiul receptării.

Am avut şansa să-l întîlnesc pe Jauss graţie tînărului meu prieten, germanistul Andrei Corbea, excelentul său traducător în limba română, de mai multe ori, fie la el acasă, la Konstanz, fie la mine, la Bucureşti. Era un om de o mare gentileţe, dar secret; se anima din timp în timp, în genere însă se refugia într-o atitudine de rezervă politicoasă. Îşi asocia teoriile tendinţelor antistructuraliste de la finele anilor '60, care substituiseră, în lingvistică, textul frazei şi pragmatica actelor de vorbire studiului tradiţional al gramaticii, care redescoperiseră, în teoria literară, lectorul şi, în antropologie, subiectul. Toate aceste descoperiri sau regăsiri păruseră să se producă în momentul propice, ca şi cînd ar fi avut loc un *rendez-vous* pus la cale. Adevărul e că succesul lui Jauss a fost fulgerător. Lucrările sale, ca şi cele ale colegului său Wolfgang Iser, socotit a-i aparţine aceleiaşi şcoli de „Rezeptionaesthetik", au profitat de conjunctură şi au atins rapid o mare notorietate.

Destul de curînd însă s-a făcut simţit un anumit recul, din păcate, mai ales în ce-l priveşte pe Jauss. În opinia mea, două motive îl explică. Cel dintîi e că deplasarea de accent spre receptor, anticipată de unii şi presimţită de cei mai mulţi, a folosit împotriva autorului armele propriilor sale idei: „receptarea" teoriei receptării a dat loc la numeroase autoenunţări, mai mult ori mai puţin convingătoare, în tot cazul, extrem de divergente. Cel de-al doilea motiv al diminuării de popularitate constă – dacă mi se permite comparaţia – în tactica de „blitzkrieg" utilizată de teoretician: avansînd grăbit şi realizînd o străpungere semnificativă, el nu s-a îngrijit suficient să-şi protejeze flancurile şi să-şi asigure spatele. Prin asta înţeleg că a lăsat multe aspecte nelămurite şi întrebări fără răspuns. Dau cîteva exemple: Lectorul „său" e real sau virtual? „Orizontului de aşteptare" i se atribuie doar un caracter intraliterar şi, dacă e aşa, care e justificarea? În ce fel se articulează reflexiunea hermeneutică, totdeauna legată de un subiect, de varietatea istorică a „concretizărilor"? Sau, cum l-am întrebat odată: teza că opera literară e o „partitură" trebuie înţeleasă în sensul că există atîtea Madame Bovary cîţi cititori sau că e postulat un „nucleu dur" în stare să se conserve în cursul tuturor receptărilor? Răspunsul său a fost ambiguu...

Criticile acestea nu trebuie să inducă în eroare. Cu cît o teorie e mai generoasă şi mai stimulativă, cu atît ea suscită mai multe dezbateri. Iniţiativa teoretică a lui Jauss în operaţionalizarea unei metode de abordare a receptării şi studiile sale despre experienţa estetică, înţeleasă ca alternanţă între desfătare şi distanţare, conţin sugestii şi puncte de vedere de o mare fecunditate. Ele au deschis drumul, îndeosebi în Statele Unite, pentru nenumărate adaptări şi exerciţii analitice, cuprinse sub titulatura generală de „Reader response criticism".

---

1. **La littérature comparée en Roumanie**, în **Comparative Literature Worldwide: Issues and Methods**, ed. by Tania Franco Carvalhal, Porto Alegre, 1997.

2. Van Tieghem, Paul, **La littérature comparée**, Armand Cohn, Paris, 1931 (IV-ème éd., 1951).

3. Etiemble, René, **Comparaison n'est pas raison**, Gallimard, Paris, 1963.

4. **Conceptul de „concordanţă" în literatura comparată şi categoriile sale**, în **Studii de literatură comparată**, Editura Academiei, 1968, p. 33-41. Vezi şi **Regula jocului**, Editura Eminescu, 1980, p. 92-101.

5. **Sociologie de l'influence en littérature comparée**, în **Actes du VI-e Congrès de l'AILC** (1970), Kunst und Wissen, E. Bieber, Stuttgart, 1975. Vezi şi **Regula jocului**, idem, p. 102-118.

6. Escarpit, Robert, **Sociologie de la littérature**, Presses Universitaire de France, Paris, 1958.

7. Pichois, Claude, André M. Rousseau, **La littérature comparée**, Armand Cohn, Paris, 1967.

8. Jauss, Hans Robert, **Literaturgeschichte als Provokation des Literaturwissenschaft**, în **Konstanzer Universitütsreden 3**, **Universitütsverlag**, Konstanz, 1967.

9. **De la critica geneticii la sociologia lecturii**, în **Regula jocului**, idem, îndeosebi p. 49-55.

▮

Habermas – ultimul metafizician?

RODICA BINDER

La ce serveşte filozofia în vremuri de restrişte? Aceasta ar fi întrebarea căreia decernarea Premiului Păcii, atribuit de Asociaţia Librarilor Germani, filozofului Jürgen Habermas pare a-i da un răspuns. Decizia juriului a fost luată înaintea fatidicei zile de 11 septembrie, despre care se spune necontenit că a modificat radical mersul lumii. Jürgen Habermas, înştiinţat la vremea potrivită de onoarea care i-a fost făcută la 14 octombrie, în incinta istoricei Paulskirche, în faţa elitei politice şi intelectuale a Republicii federale, îşi pregătise din timp discursul avînd ca temă şansele şi limitele ingineriei genetice, ale biotehnologiei, viitorul naturii umane.

Dar din nou acelaşi 11 septembrie l-a obligat pe maestru să schimbe tema şi conţinutul mesajului, aşteptat altminteri cu maximă nerăbdare şi urmărit cu nu mai puţină atenţie. Ceea ce dovedeşte implicit că poate tocmai în vremuri grele şansele filozofilor de a-şi face auzit cuvîntul sînt mai mari.

Philip Reemtsma, care a rostit în ilustra Paulskirche – locul de naştere în veacul al XIX-lea a primei constituţii germane democratice – elogiul la adresa laureatului, a ţinut să sublinieze ideea că Habermas este *per se*, prin excelenţă, filozoful Republicii federale. În tradiţia atribuirii Premiului Păcii, din 1950 şi pînă în 1964 printre laureaţii filozofi figurau Albert Schweizer, Romano Guardini, Martin Buber, Karl Jaspers, Friedrich von Weizsacker, Gabriel Marcel. Majoritatea au cultivat ceea ce se poate numi o atitudine-cheie în viaţa cetăţii. Habermas, care trece drept promotorul teoriei acţiunii comunicative, face însă parte din categoria gînditorilor care nu se simt obligaţi ca după ce au spus „A" să spună neapărat şi „B". Că aşa stau lucrurile o dovedeşte chiar discursul rostit cu prilejul decernării Premiului Păcii. Opinia publică se aştepta ca maestrul să emită un verdict moral clar, lipsit de echivoc, referindu-se la riposta dată actului terorist de la 11 septembrie. Dar Habermas – care nu este un pacifist, care a consimţit la ideea că războiul împotriva Irakului ar fi fost şi o măsură de apărare a Israelului sau care a considerat operaţiunile NATO în războiul din Kosovo drept un pas înainte pe calea ce duce dinspre dreptul internaţional, în sensul clasic al termenului, la accepţiunile cosmopolite ale dreptului într-o societate civilă mondială – a recunoscut, oarecum descumpănit, că acum nu poate să afirme încă dacă soluţia aleasă este cea mai bună.

Prin implicarea sa în viaţa cetăţii, Jürgen Habermas a exprimat o atitudine modelată în special de şcoala de la Frankfurt, sub influenţa certă a filozofiei franceze, în primele decenii de după război. Habermas nu a ezitat să recunoască influenţa pe care Jean Paul Sartre a exercitat-o asupra propriului său sistem de gîndire, care însă, la rîndul lui, nu este deplin integrabil într-un sistem filozofic general.

Născut la Düsseldorf în 1929, Habermas a studiat filozofia, sociologia, istoria, psihologia, iar literatura germană, ştiinţele economice. În 1954 şi-a susţinut teza de doctorat, iar în 1961 îşi începea cariera de profesor universitar de filozofie la Heidelberg. În 1964 devine, la Frankfurt, succesorul lui Max Horkheimer. Au urmat noi funcţii înalte în ierarhia academică şi ştiinţifică germană şi internaţională, noi distincţii: Premiul Jaspers, Premiul Adorno, Premiul Theodor Heuss, printre ai cărui laureaţi se numără şi Andrei Pleşu... Toate laolaltă au răsplătit activitatea neobosită a acestui ilustru reprezentant al teoriei acţiunii comunicative. În baza acestei teorii, Habermas este adeptul şi apărătorul neobosit al ideii obţinerii consensului printr-un dialog permanent. Nu întîmplător, un alt filozof contemporan, care trece drept promotorul deconstructivismului, este vorba de Jacques Derrida, referindu-se la efortul de atingere a consensului, invoca termenul de „terorism al consensului". La 22 septembrie, la Frankfurt, Jacques Derrida era răsplătit cu Premiul Adorno. Aşadar, iată încă un răspuns la întrebarea pe care am formulat-o la început: la ce foloseşte filozofia în vremuri de restrişte?

Revenind însă la laureatul Premiului Păcii, se cuvine menţionată popularitatea lucrărilor sale care umplu rafturile marilor biblioteci universitare din întreaga lume, răspîndirea largă a ideilor sale care se pretează la o expunere „pe înţelesul tuturor" (cotidianul **Frankfurter Allgemeine Zeitung** a publicat deunăzi un curs în opt lecţii pentru copii pornind de la filozofia lui Habermas despre etica discursului!). Pînă şi în China Habermas este un adevărat guru al unei anumite părţi a intelectualităţii.

Habermas şi-a practicat teoria amestecîndu-se constant în viaţa cetăţii. Deşi a animat mişcările protestatare studenţeşti din 1968, el s-a distanţat de deviaţiile extremismului de stînga, pe care le-a cotat cu un termen generic: „fascism de stînga". A intervenit puternic în disputa iscată în 1986 în rîndul istoricilor de tentativa lui Ernst Nolte de a compara ororile nazismului cu cele ale comunismului, comparaţie care a trecut şi drept o încercare de a relativiza Holocaustul. În urmă cu două decenii, cînd îi era decernat Premiul Adorno, se răfuia cu cîţiva filozofi francezi contemporani – Foucault, Derrida, Bataille – pe care-i considera exponenţi neoconservatori ai postmodernismului, de inspiraţie hegeliană şi nitzscheană. Anul trecut, în interviurile acordate mai ales presei franceze, Habermas desfidea categoric unele aspecte ale filozofiei lui Nietzsche şi Heidegger. Exponent a ceea ce s-ar putea numi „patriotism constituţional", adept al ideii unei Europe federaliste, Habermas nu a încetat să combată „neoconservatorismul", sărind însă totdeauna la nevoie peste propria sa umbră, fidel dialecticii care duce spre atingerea unui consens. A emis idei cu totul remarcabile de pe poziţii etice, dar nu moralizatoare, referitoare la evoluţia tehnologiei de vîrf, a ingineriei genetice, a limitelor, şanselor şi riscurilor aplicării acestora. Şi a pledat constant, în spiritul idealurilor raţionaliste, în favoarea unei clare secularizări a societăţii civile, a separaţiei nete a religiei de stat.

Köln

Manuale 2001

Şansele pluralităţii

PAUL CERNAT

Limba şi literatura română
manual pentru clasa a XI-a

Alexandru CRIŞAN, Liviu PAPADIMA, Ioana PÂRVULESCU, Florentina SÂMIHĂIAN, Rodica ZAFIU

Limba şi literatura română. Manual pentru cl. a XI-a
Editura Humanitas Educaţional,
Bucureşti, 2001, 296 p., f.p.

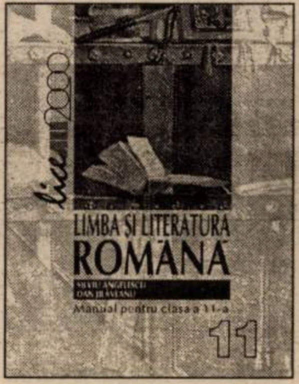

Silviu ANGELESCU, Dan JILĂVEANU

Limba şi literatura română. Manual pentru cl. a 11-a
Editura ALL Educaţional, Bucureşti,
2001,
232 p., f.p.

Manualul de Limba şi Literatura Română al Editurii Humanitas pentru clasa a XI-a, realizat de Alexandru Crişan, Liviu Papadima, Ioana Pârvulescu, Florentina Sâmihăian şi Rodica Zafiu, se menţine la acelaşi standard ridicat pe care l-au impus în anii anteriori pentru clasele a IX-a şi a X-a. De această dată, elevii sînt invitaţi să se familiarizeze cu universul poeziei şi al dramaturgiei româneşti. Ca şi în cazul manualului Editurii Sigma, avem de a face cu un instrument de lucru de care ar putea profita, pe lîngă elevi, şi actualii studenţi la Litere. Efortul perfecţionist, prospeţimea acurată şi subtilitatea eficientă sînt, realmente, impresionante – de la selectarea textelor, a informaţiilor, a ilustraţiilor şi comentariilor critice pînă la strategiile didactice ale întrebărilor şi exerciţiile creative, fără a uita nici... notele explicative. Pretutindeni se simte mîna unor experţi pasionaţi de obiectul muncii lor; sînt „puse la bătaie", în acest sens, numeroase strategii persuasive şi explicative de *captatio*. Conceput astfel încît „să poată fi adaptat pentru niveluri, interese, motivaţii şi stiluri de învăţare diferite", manualul oferă un material vast şi variat, alegerea textelor fiind lăsată la latitudinea profesorilor şi a elevilor. Modul de abordare vizează, ca şi pînă acum, dezvoltarea abilităţilor gîndirii critice şi independente. La rîndul lor, lecţiile de limbă şi comunicare pun la dispoziţia elevilor, în vederea analizei şi interpretării textelor literare, un instrumentar complex, divers şi, nu în ultimul rînd, atractiv, provocator. Din acest punct de vedere, manualul este – într-adevăr! – un excelent „partener de dialog" în vederea valorizării „bucuriei şi plăcerii de a citi", dar şi – adăugăm noi – un instrument de dezvoltare a abilităţilor operaţionale, prea des neglijate de un învăţămînt bazat pe dresajul depersonalizant al memorizării. Faţă de rubricile din anii trecuţi, autorii au introdus, în acest an, o nouă rubrică, **Citiţi despre...**, conţinînd sugestii utile referitor la aprofundarea individuală a temelor propuse. Un alt element nou îl constituie secvenţele de **Evaluare** plasate la sfîrşitul fiecărui capitol. În limitele programei, manualul propune şi o viziune asupra evoluţiei formelor şi ideologiilor literare. Rigoarea istorică se îmbină cu atractivitatea şi diversitatea ofertelor. Texte „clasice" (de la **Luceafărul** şi **Plumb** la **O scrisoare pierdută** şi **Riga Crypto...**) stau alături de numeroase altele, „auxiliare" sau nu, ignorate pînă acum de manualele şcolare (**Baba Cloanţa** de Vasile Alecsandri, **Cugetările sărmanului Dionis** de Mihai Eminescu, **Dioptrie** de Ion Barbu, **Descîntec** de Geo Bogza, **Vis cu bufon** de Leonid Dimov şi, pentru dramaturgie, **Scaunele** de Eugen Ionescu şi **Ultimul Godot** de Matei Vişniec). Lîngă un **Psalm** de Tudor Arghezi stă un **Psalm** de Paul Celan, iar **Levantul** cărtărescian e secundat de un poem (**Cele simple**) al lui Alexandru Muşina, de un text publicistic (**Poetul electronic**) şi de un **Cîntecel (de cibernaut**) al lui Romulus Bucur. Efectul de familiaritate şi cel de „insolitare" se potenţează astfel reciproc. La aceasta contribuie, cum spuneam, şi ilustraţiile, inspirate şi surprinzătoare, a căror alegere vădeşte un gust artistic rafinat, apt să reconstituie, cu imaginaţie neostentativă, o atmosferă şi să propună o perspectivă proaspătă. Remarcabil concepute sînt capitolele despre modernism, avangardă şi tradiţionalism, textele reprezentative fiind dublate de o contextualizare atentă şi de o „panoramare" a întregii „game" lirice. La fel de bine realizat este şi capitolul dedicat dramaturgiei, un adevărat model de studiu al genului; remarcabilă lecţia despre comedie, ca şi aceea despre drama camilpetresciană, urmată de o utilă lecţie de „limbă şi comunicare": **Cum scriem despre textul dramatic?**. Restrîngerea (inevitabilă) a opţiunilor la „patru mari" ai genului (I.L. Caragiale, Camil Petrescu, Eugen Ionescu, Matei Vişniec) este compensată de „transferarea" altor autori/piese în cadrul exerciţiilor, iar interpretările (plurale) sînt stimulate, euristic, de distribuţia eficientă a informaţiei şi de exerciţiile creative. De asemenea, comentariile critice, adeseori contradictorii, oferă numeroase „deschideri", stimulînd spiritul critic şi interesul pentru lectură. Pe scurt – un manual excelent; rămîne de văzut cîţi dintre profesori şi elevi se vor ridica la înălţimea manualului...

O surpriză neaşteptat de plăcută, după semieşecurile din anii trecuţi, o constituie manualul de Limba şi Literatura Română pentru clasa a XI-a, realizat, sub patronajul Editurii ALL, de Silviu Angelescu şi Dan Jilăveanu, neaprobat însă de MEC. Foarte bine realizate sînt capitolele de **Epoci şi ideologii literare**. De asemenea, un punct forte al manualului e reprezentat de selecţia textelor şi a autorilor, mai ales a celor din „microantologiile" de „lecturi suplimentare pentru înţelegerea epocii". Întîlnim aici majoritatea numelor reprezentative pentru diferitele epoci literare. Neomodernismul şi postmodernismul sînt bogat – şi convingător – ilustrate. O menţiune specială merită literatura veche şi premodernă, bine „panoramată"; sînt incluşi, între alţii, şi „balcanicii" Anton Pann şi Pitarul Hristache, cu două texte savuroase. Ca şi în cazul poeziei, capitolul dedicat dramaturgiei, cam succint, oferă, ca puncte de vedere, modele de interpretare ale celor mai importanţi critici, autorii evitînd, astfel, postura de ofertanţi ai unor modele de comentarii literare. Lecţiile sînt riguros „etapizate", sistematizarea actului învăţării permiţînd însă dezvoltarea nestingherită a creativităţii şi stimularea „maieutică" a acesteia. A rezultat un manual „individualizat, autonom şi flexibil", un „partener". Cu adevărat notabilă este, apoi, includerea unui (foarte reuşit) capitol despre proletcultism, fapt cu atît mai lăudabil cu cît e vorba de singurul manual care „îndrăzneşte" să se ocupe de acest nefericit episod de istorie cultural-politică. Spre deosebire însă de manualul de la Humanitas, nu se spune nimic despre deriva politică extremistă a tradiţionalismului românesc (altfel, capitolul despre tradiţionalism, ca şi cel despre avangardism, este foarte bine realizat, dens şi cuprinzător). Există şi unele mici scăpări, ca de pildă în cazul lui B. Fundoianu, autohtonizat greşit drept Barbu în loc de Benjamin (o eroare prezentă în cazul multor exegeţi, pentru care Max Blecher e de fapt Mihail sau Marcel...). Însă toate aceste obiecţii minore nu schimbă în nici un fel buna impresie de ansamblu.

∎

Aşa cum am informat, în numărul datat 1 noiembrie al cunoscutei *New York Review of Books* a apărut un amplu articol pe teme româneşti semnat de Tony Judt. Dincolo de impreciziile şi de exagerările sale, articolul oferă o imagine tăioasă, fără menajamente, chiar dacă autorul e simpatetic faţă de ţara noastră şi, în ultimă instanţă, pledează pentru integrarea europeană a României. După ce l-am prezentat săptămîna trecută, revenim acum cu un text de *Victor ESKENASY* difuzat de Radio Europa Liberă. Titlul aparţine redacţiei noastre. (*Observator cultural*)

O analiză lucidă

VICTOR ESKENASY

„România va fi o pilulă greu de înghiţit pentru Bruxelles, iar cei mai mulţi dintre eurocraţi speră, în sinea lor, că nu va adera multă vreme. [...] O Românie membră a Uniunii Europene va aduce mai mult dureri de cap decît altceva. Investitorii occidentali vor continua să privească spre Budapesta, Varşovia sau Praga, în special după admiterea fermă a acestora în Uniunea Europeană. Cine va vărsa bani la Bucureşti? Astăzi, doar Italia are un comerţ semnificativ cu România; germanii într-o măsură mult mai mică, iar francezii – ironie! – au rămas mult în urmă. România de astăzi, dincolo de eforturile notabile ale domnului Năstase, are puţin de oferit Europei" – scrie profesorul Tony Judt în articolul său **România: Bottom of the Heap**, apărut în **The New York Review of Books**. „Spre deosebire de Budapesta sau Praga, Bucureştiul nu este parte a unui spaţiu integrat odinioară Europei Centrale, dar desprins din ea de istorie. Spre deosebire de Varşovia sau de Ljubljana, Bucureştiul nu este un avanpost al Europei catolice. România este periferică, iar restul Europei are puţin de cîştigat de pe urma prezenţei ei în Uniune. A o lăsa în afară ar fi un fapt jenant, dar puţin credibil o ameninţare. Şi tocmai din acest motiv, România este pentru Uniunea Europeană adevăratul caz-test." Fiindcă, explică Tony Judt în partea finală a articolului său, „dacă Uniunea Europeană vrea într-adevăr să meargă mai departe, să contribuie, între ghilimele, la «a face europene» ţările care nu sînt – iar aceasta *se află* implicit pe agenda ei internaţională şi în criteriile de aderare –, atunci ea trebuie să atace cazurile dificile. România este, poate, cazul cel mai dificil: un spaţiu care îşi poate depăşi trecutul doar devenind unul «european», ceea ce înseamnă prin aderarea cît mai repede posibil la Uniunea Europeană."

Autorul articolului din care am citat cîteva fragmente semnificative, profesorul Tony Judt, nu este un necunoscut pentru intelectualii români şi ar fi greu să fie calificat drept un autor „obscur", aşa cum lansa recent anatema, necolegial, împotriva lui George Voicu (un alt universitar incomod pentru adevărurile pe care le pune pe hîrtie), „învăţatul român Sorin Antohi". Nu este în acest ultim calificativ, „învăţatul român", nici o ironie: aşa i se pare firesc lui Tony Judt să-şi numească un coleg universitar, după cum nu se sfieşte, în mod vădit, nici să apeleze pentru informaţie „la ajutor străin" – o altă acuzaţie sugerînd „conspiraţii" antiromâneşti pe care unii intelectuali români o lansează, fără a se gîndi prea mult, la adresa altora.

Tony Judt şi-a formulat concluziile, o spune în articol, după ce a participat la unul dintre colocviile Grupului „A treia Europă" de la Timişoara şi a conferenţiat anul acesta la Iaşi, iar o mare parte din bibliografia citată în acest adevărat studiu-comentariu, ce pare să fie o schiţă de capitol pentru viitoarea sa carte, o istorie a Europei post-belice, i-a fost pusă la dispoziţie de universitarii români. Îi şi citează şi le mulţumeşte în notele abundente ale articolului din **New York Review of Books**: de la Mircea Mihăieş şi Adriana Babeţi la Alina Mungiu-Pippidi, amintind şi **Caietele de studii** ale Institutului Român de Istorie Recentă sau revista de antropologie **Martor** a Muzeului Ţăranului Român. Între sursele sale de bază se află şi studiile intelectualilor din străinătate originari din România, de la Vladimir Tismăneanu şi Irina Livezeanu la Leon Volovici, Matei Cazacu sau Radu Ioanid.

Important este mai puţin că Tony Judt le este cunoscut românilor, cît prestigiul de care se bucură în Occident, atît în calitatea sa de istoric al civilizaţiei contemporane, cît şi de comentator şi colaborator permanent al unor publicaţii de mare circulaţie cum sînt **New York Review of Books** sau **The New Republic**. Altfel spus, analiza sa are toate şansele să nu treacă neobservată printre experţii politici europeni şi americani.

Într-o amplă şi documentată trecere în revistă a istoriei moderne şi contemporane a României, Tony Judt constată – şi o afirmă în mod repetat – că „România este diferită". Diferită prin „juxtapunerea ironică de plăcere, cruzime şi culoare locală" a revistei **Plai cu boi**, diferită prin caricaturile **României Mari** care îi zugrăvesc insultător şi scatologic pe unguri, pe evrei şi pe ţigani, caricaturi ce ar fi interzise în democraţiile occidentale, diferită prin „fluidizarea coşmarului politic postcomunist, în care românii au ajuns să aibă de ales ca preşedinte între un fost aparatcik comunist şi un naţionalist fanatic", diferită deoarece, din toate punctele de vedere, România se situează la limita cea mai de jos a „amalgamului" european. Apreciere ce dă şi titlul articolului din **New York Review of Books**, care semnalează şi faptul că, potrivit expertizei pe anul 2000 a publicaţiei **The Economist**, la capitolul calitatea vieţii România se situează undeva între Libia şi Liban.

Întinsa şi lucida analiză a profesorului Tony Judt ar trebui tradusă şi citită şi în româneşte pentru a se înţelege mai bine cum stăm cu imaginea României în lume, dincolo de raţionamentele politicii de circumstanţă şi cu orizont limitat. La fel şi concluzia articolului publicat de **New York Review of Books**: „Ultimele alegeri, cu o treime din vot pentru Tudor, au constituit un semnal de alarmă. Ceea ce îi ţine pe Ion Iliescu şi pe premierul său în afara îmbrăţişării foştilor lor aliaţi naţionalişti este promisiunea Europei. Dacă vrem ca România să nu cadă înapoi într-o stare de deznădejde resentimentară, sau chiar mai rău, atunci această promisiune trebuie împlinită".

„Cuvintele atrag realitatea“

Interviu cu **Mariana MARIN**

De la *Războiul de o sută de ani* al Marianei Marin a trecut mult timp. Acesta era titlul volumului său de debut, apărut la Editura Albatros, în 1981. Războiul cu pricina nu s-a terminat însă, el a luat doar alte înfăţişări, iar luptele s-au dat în alte locuri. Cel puţin pentru Madi („să nu mă mai domneşti atîta, mi-a spus ea cînd ne-am întîlnit, eu sînt Madi pentru toată lumea“). Ultimul cîmp de bătălie a fost în sanatoriul de la Moroieni, de unde Madi s-a întors de curînd.

Mariana Marin a scris mult despre boală, despre bătălii pierdute, chiar şi despre un anumit sanatoriu ascuns în munţi („În sanatoriul din munţi/ la adăpost hehei! din nou la adăpost“). Totul pare premonitoriu în poezia ei, toată realitatea Marianei Marin pare să fi existat mai întîi în irealitatea poeziei pe care a scris-o. Viaţa lui Madi se hrăneşte, paradoxal, din poezia ei şi nu invers. Sau, mai degrabă, limita între ele este atît de greu de identificat, încît orice detectivistică e inutilă. Poate că valoarea poeziei sale vine tocmai din forţa ei de a invada ireversibil, în mod fericit sau nu, viaţa de toate zilele.

De la literatură la realitate (şi invers)

Scriai în volumul de debut următoarele: „Despre boală citise la 17 ani totul/ (i se părea o şansă)“. Aş vrea să ne legăm puţin de aceste două versuri.

Probabil că o să rîdă lumea în hohote de ceea ce am să spun, dar nu-mi pasă de asta. Totul e de o bizarerie totală. Cred foarte tare în faptul că într-adevăr cuvintele atrag realitatea. Aventura asta a început foarte demult, poate încă de cînd aveam vreo 11 ani şi descopeream literatura secolului XIX. Am avut o profesoară de română care mi-a deschis gustul pentru aşa ceva, o profesoară la care am ţinut foarte mult şi care mi-a fost un adevărat model. Literatura asta a secolului XIX, lacrimogenă şi plină de tot felul de ftizici, mă fascina pur şi simplu. Ea influenţa şi iubirile vîrstei respective. Eram îndrăgostită de un băiat, bineînţeles mai scund decît mine, cum se întîmplă de obicei. Era o nebunie întreagă pentru că visam să mor exemplar, din dragoste evident, şi să sufăr teribil. Să sufăr şi să mor discret, în singurătate. Ca să tremur noaptea, de exemplu, dormeam pe frig cu geamurile deschise. Ce mai încolo şi încoace, eu trebuia musai să mă îmbolnăvesc de plămîni. Ăsta era ţelul meu. E o nebunie totală, după cum vezi. Evident că aceste lucruri, dacă le cultivi, ajung să lucreze în imaginaţia ta. Mai tîrziu nu mi-am mai dorit asemenea chestii, dar niciodată nu poţi şti cum jonglează ele cu propria ta minte.

Cum ţi se par toate acestea acum, după ce ai avut de suferit atît de mult?

Mărturisesc sincer că aş fi preferat să nu mi se întîmple. Pentru că tuberculoza e o boală foarte ciudată. Au avut-o mulţi indivizi celebri, de altfel. Dar asta nu-i o consolare. Ştii că Thomas Mann vorbeşte despre o experienţă oarecum asemănătoare. El a suferit o operaţie la plămîni şi spune că, după intervenţia chirurgicală, a simţit că a renăscut. E adevărat, senzaţia de renaştere e reală, dar explicaţia e foarte *terre-à-terre*. Poţi respira efectiv altfel. Şi e normal să fie aşa. E vorba de o senzaţie pur fizică. Nu e nimic metafizic aici. Dar, dacă mă întorc la tinereţea mea, pot spune că am fost un adolescent ca oricare altul, în ciuda curiozităţii mele faţă de asemenea lucruri. Mi-am parcurs etapele normal, fără nimic spectaculos, deşi poate că viaţa fiecăruia e spectaculoasă într-un anumit fel. Mi-am dorit foarte tare să fac medicină. Dincolo de literatură, am citit şi studii medicale care îmi erau accesibile. M-au pasionat şi scrierile axate pe politic, social şi istorie.

A trăi viaţa la limită

Spui acum că ţi-ai fi dorit să nu faci această boală. Aducînd din nou în discuţie versurile de la început, în ce măsură o asemenea boală sau alta ar putea fi o şansă?

Chiar mă gîndeam la un lucru în acest sens. Sper din tot sufletul ca tuberculoza să nu mă fi făcut mai celebră decît poezia. Aş fi extrem de postmodernă în cazul ăsta.

Mă refeream la o şansă personală, aceea de a putea avea un anumit tip de experienţă.

Da, aşa sînt construită eu. Sînt un om al experimentelor. Nu mi se pare lipsit de utilitate să cunoşti anumite lucruri, să practici un fel de sport-limită. În general, oamenilor le place foarte mult să vorbească despre experienţele-limită şi despre cei care le practică, dar numai de la distanţă. Puţini sînt aceia care ar pune piciorul în asemenea situaţii, ca să se confrunte de-adevăratelea cu ele. În ceea ce mă priveşte, probabil că, dacă lumea în care m-am născut ar fi fost una cu mult mai multe posibilităţi şi fără dictatura groaznică prin care am trecut, aş fi încercat şi alte feluri de experienţe. Poate că m-aş fi drogat, nu ştiu. Din curiozitate măcar. Deşi pot spune că am avut parte şi pînă acum de experienţe asemănătoare. Am avut probleme cu alcoolul, am băut mai mult decît ar fi fost normal pentru o femeie. N-aş putea spune însă că am fost chiar o alcoolică. Nici n-aş putea spune că n-am să mai beau în viaţa mea, (fiindcă boala m-a făcut să renunţ la asta).

Şi povestea cu alcoolul a fost un fel de a trăi la limită, un fel de fugă permanentă de un anumit gen de normalitate.

Da, de chestia asta plată în care trăiesc toţi oamenii. Prin alcool, am vrut să uit unele lucruri, să-mi distrug anumite slăbiciuni, pentru că bînd îţi distrugi slăbiciunile şi nu puterile. Poate fi şi aceasta o metodă, într-adevăr. Dar cred că aceste lucruri au făcut şi nu au făcut, în acelaşi timp, parte din personalitatea mea.

Te ajuta alcoolul să socializezi mai bine? Spuneai că eşti, de felul tău, destul de singuratică.

Da, şi în plus sînt o timidă. N-am reuşit nici să duc la bun sfîrşit o viaţă de cuplu, şi asta numai din vina mea, pentru că şanse au existat.

În ce moment ai descoperit că a trăi la limită poate fi o soluţie?

Nici nu aveai cum, în vremea tinereţii mele, să nu trăieşti la limită. Ceea ce se întîmpla era îngrozitor, iar evadarea putea fi o chestie profilactică, la urma urmei. Era o dorinţă de a te apăra în faţa lucrurilor oribile pe care le vedeai în jurul tău şi care te agresau. Unde puteai să te refugiezi? În literatură, desigur. De aceea, pentru mine, poezia a devenit un mod de a fi. Asta nu înseamnă însă că trebuia să trăieşti ca turbatul în fiecare minut.

„Nu pot spune că am fost un disident“

În 1989, făceai greva foamei, înainte de Congresul al XIII-lea.

Nu ştiu exact ce s-ar fi întîmplat cu mine, în 1989, dacă nu ar mai fi fost în viaţă mama mea. A fost singurul om care m-a oprit de la gesturi definitive. A fost o perioadă foarte grea pentru mine, dar nu pot spune acum că am făcut nu ştiu ce mare lucru. De altfel, nici nu prea vorbesc despre gesturile mele de atunci, chiar dacă biografia mea e la îndemîna oricui în Cartea Albă a Securităţii. Aş fi încîntată să lămuresc toate aceste lucruri, dar îmi este foarte greu să vorbesc despre ele, pentru că nu aş vrea să-mi creez o aură de disident. Nu are sens acest lucru, în primul rînd pentru că nu am fost membră a Partidului Comunist. Prin urmare, nu am avut de ce să mă dezic. Oricum, nu cred că stilul meu prezenta garanţii pentru acea organizaţie bizară. Poate că să fi şi vrut şi nu cred că m-ar fi primit. Şi ştiu că am făcut tot ce s-a putut ca să nu mi se propună niciodată intrarea în partid.

Ar fi putut să-şi dorească să te reeduce, să te readucă pe drumul cel bun.

Să fim serioşi, cu oameni ca mine nu-şi mai băteau capul. Era pierdere de vreme. Revenind, nu pot spune că am fost un disident, mi s-ar părea că aş lua locul unei victime adevărate, care chiar a plătit cu preţul cel mai scump posibil. Au murit atîţia oameni, şi mai ales tineri, în decembrie '89. Atunci, în anul acela mă înghesuiseră bine de tot, avusesem parte de nu ştiu cîte interogatorii. Am vrut şi noi să facem ceva împotriva realegerii lui Ceauşescu la al XIII-lea Congres. Am fost foarte legată atunci de Dan Petrescu şi de cei din Iaşi. Ne-am gîndit să forţăm lucrurile şi să le dăm o idee chiar celor implicaţi, celor prezenţi acolo la Congres. Am fi vrut să înţeleagă că dacă nu-l mai alegeau din nou, am fi putut scăpa într-un mod civilizat de el. I-am luat prin surprindere, nu se aşteptau atunci la asemenea iniţiative, dovadă şi represaliile care au urmat. Întîi a făcut Dan Petrescu greva foamei, fiind stabilit ca atunci cînd el nu o să mai poată şi voi auzi acest lucru prin Europa Liberă, să continuu eu la Bucureşti. Nu ştiu ce s-ar fi întîmplat atunci cu mine, dacă nu ar fi urmat decembrie 1989.

Dar pînă la acest moment, din ce cauză te interogaseră, de mai multe ori chiar, după cum spui?

Publicasem ceva în străinătate şi lucrul acesta era deja suspect. În plus, mă învîrteam între nişte oameni pe care ei îi suspectau de multă vreme. Mă refer în primul rînd la grupul ieşean, dar şi la oameni de aici, de la Bucureşti. Mircea Dinescu, de exemplu. M-au interogat pentru că vroiau mai înainte de toate să ştie cum au fost scoase din ţară acele texte publicate în străinătate. Iar, după protestul împotriva realegerii lui Ceauşescu, am avut parte şi de o percheziţie acasă. Le-am dat voie atunci să scoată şi parchetul. În 20 decembrie, m-au luat de acasă împreună cu mama. Nu aveau cum să mă şantajeze altfel, nu aveam copii, nu aveam o familie a mea. A fost un interogatoriu care a început pe la 8-9 dimineaţa şi a ţinut pînă pe la 8-9 seara, cînd lucrurile au luat o altă întorsătură. Mamei mele îi spuneau să mă potolească, pentru că altfel m-ar putea aştepta un viitor nu tocmai luminos. Ameninţări suficiente pentru a înspăimînta o mamă, atunci cînd e vorba de copilul ei. Dar pentru mine, lucrurile erau oricum jucate. În învăţămînt nu mai puteam preda, îmi fusese interzis acest lucru. În acea zi, ceea ce făceau indivizii care mă anchetau era foarte bizar. Ieşeau întruna, îşi şopteau diverse lucruri la ureche. Mă aşteptam ca, în acea noapte, să spăl toaletele instituţiei respective, dar pînă la urmă, în mod surprinzător, ne-au dat o maşină şi ne-au trimis acasă, sfătuindu-ne să nu ieşim pe străzi. Ceea ce a fost de o ciudăţenie absolută. Cel puţin în acel moment. Oricum, n-a

GOETHE INSTITUT BUKAREST

STABILITY PACT FOR SOUTH EASTERN EUROPE

Institutul Goethe Inter Nationes
Bucureşti

în colaborare cu

Ministerul Educaţiei şi Cercetării
din România

organizează masa rotundă cu tema
Sisteme de învăţămînt în democraţie. Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie.
Masa rotundă se va desfăşura în zilele de 12 şi 13 noiembrie 2001 la Institutul Goethe Inter Nationes, Str. Henri Coandă Nr. 22, sector 1, Tel. 210 41 18, 312 02 31.

Masa rotundă se adresează factorilor de răspundere şi specialiştilor în domeniul educaţiei şi învăţămîntului, precum şi jurnaliştilor. Manifestarea face parte din seria de proiecte **Balcanii şi Europa** finanţate din fondurile Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Consultant al acestui proiect: prof. Bogdan MURGESCU, Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Participă reprezentanţi ai ministerelor de educaţie, cadre universitare, cercetători din Germania, România şi din ţări membre ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Luni, 12 noiembrie 2001 între orele 9.30-13.30 se vor dezbate probleme legate de coordonarea sistemelor educaţionale şi finanţarea educaţiei: definirea politicilor educaţionale, niveluri de decizie (naţional vs. local), forme de finanţare; de la orele 15.30 la 19.00 vor fi luate in discuţie manualele alternative: elaborarea manualelor –cadre generale şi abordări diferenţiate, mecanisme de aprobare a manualelor, finanţarea producţiei manualelor.

Marţi, 13 noiembrie, 2001 între orele 9.30-13.30 vor fi abordate temele autonomie şi reformă în învăţamîntul superior: forme ale autonomiei universitare, procese decizionale şi de alocare a resurselor, motivaţii şi dificultăţi în procesul de reformare a învăţămîntului superior; între orele 15.30-18.00 se va discuta despre evaluarea calităţii şi asigurarea compatibilităţii la nivel european: instanţe şi mecanisme în evaluarea calităţii învăţămîntului superior, acreditare şi evaluare continuă, criterii ale compatibilităţii ciclurilor de studii şi a diplomelor. Lucrările se încheie cu discuţii şi concluzii.

Moderatori ai celor patru secţiuni vor fi Petre ROMAN, director al Institutului Român de Studii Democratice, Carmen MUŞAT, Facultatea de Litere, redactor-şef **Observator cultural**, Adrian MIROIU, Facultatea de Ştiinţe Politice, Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative, Bogdan MURGESCU, Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Intrarea se va face pe bază de invitaţie, legitimaţie de presă, de student sau de cadru didactic.

© Tudor Jebeleanu

fost deloc veselă confruntarea cu ei. Dar nu pot spune că am făcut nu ştiu ce mari acte de disidenţă. Nu mai puteam suporta pur şi simplu, nu mai puteam respira. Iată că revin la tema respiraţiei.

Nu sînt făcută să fiu şef

După 1990, te-ai mai implicat în politică?

În perioada imediat următoare, noua putere, pentru a se instala mai confortabil şi pentru a căpăta încrederea cetăţenilor, „vîna" acele persoane care făcuseră în timpul regimului diverse gesturi. Numele meu fusese şi el vehiculat la Europa Liberă, aşa că am fost şi eu contactată să mă duc la nu ştiu ce şedinţe ale Frontului, ale CPUN-ului. Nu am răspuns, pentru că toate acele manifestaţii din perioada respectivă mi s-au părut cel puţin ciudate. Mi se părea ceva putred, dar nu ştiam să spun ce anume. Nu am vrut să mă înregimentez în nici o structură politică. Rolul meu se sfîrşise. Dincolo de asta însă, trebuie să recunosc că eu numai bună de aşa ceva nu sînt. Nu sînt făcută să fiu nici lider de opinie, nici să activez în politică. Nu sînt făcută să fiu şef. Singura dată în viaţa mea cînd am fost şef a fost la **Contrapunct**, cînd eram şefa lui Ion Stratan. Mă puseseră pe mine şefă peste rubricile de poezie pentru că eram, poate, ceva mai ordonată decît el. Ca să scap de ironiile lui, absolut îndreptăţite, şi de comportamentul tipic de şef, mă obligasem să-i aduc în fiecare zi sandvişuri. Care va să zică, am fost şefa unui poet de mare valoare.

Şi după *Contrapunct* ce a urmat?

Am plecat cu o bursă la Paris, am cunoscut diverşi oameni din exilul românesc, am făcut multe interviuri şi am trăit o vreme împărţită între Franţa şi România. Am participat la crearea Editurii Est, la apariţia primelor cărţi, apoi am avut tot felul de joburi efemere, pînă cînd m-am hotărît să nu mai fiu decît scriitor şi am optat pentru liber-profesionism. Drept pentru care m-am şi îmbolnăvit de tuberculoză. Cam atît.

Unde sînt faldurile de altădată?

Crezi că poezia pe care ai scris-o în ultimii ani e cu mult diferită de cea din primele volume?

Într-un fel, da. Acum cred că mă apropii de ceva esenţial pentru mine, ca scriitură. Am părăsit poemele construite, de respiraţie largă. Cineva vorbea despre o „bizară simplitate", comentînd ceea ce scriu acum. E şi nu e simplitate. E un fel de construcţie pe spaţii mai mici, dar e elaborată la sînge şi fără să aibă nimic rudimentar. Cel puţin aşa îmi doresc eu. Nu ştiu unde va duce asta. Sînt atît de emoţionată, de parcă aş debuta din nou. Într-adevăr poezia mea e acum mai puţin complicată, are mai puţine falduri şi uneori chiar îmi e dor de faldurile de altădată.

Ai debutat în cadrul valului optzecist. La ora actuală, poeţii de atunci mai scriu sau nu. Te simţi singură în acest context?

Nu mă simt deloc singură, iar colegii mei, cei mai mulţi dintre ei, continuă să scrie. Mă gîndesc în primul rînd la Mircea Cărtărescu. Dar mie cînd mi se face dor de poezia lui, mă întorc foarte departe în timp, la volumul lui de debut, mai precis la un anumit ciclu din acel volum, care se numea **Calea regală**. Ar putea să pară că unii colegi de-ai mei, ca Ion Stratan sau Traian T. Coşovei, nu au avut o evoluţie prea spectaculoasă. Dar dacă îi urmăreşti pe toţi cu atenţie, observi că lucrurile nu stau chiar aşa. Ion Mureşan continuă să scrie, Marta Petreu la fel. Pe Florin Iaru îl mai aştept încă, pentru că ar fi păcat să renunţe de tot la poezie. Mă simt foarte bine în generaţia '80, chiar dacă fiecare dintre noi a evoluat în felul lui. Poezia românească este o poezie în care eu personal mă simt foarte bine. E o poezie de foarte bună calitate. Mi-am dat seama de asta mai ales cu ocazia ieşirilor mele în străinătate. Şi spun că e de bună calitate, nu din considerente naţionaliste. Cred că nu pot fi bănuită în nici un caz de aşa ceva. Poezia noastră e ajutată şi de limba română, care, din punct de vedere poetic, e o limbă foarte tînără.

„Fundamental, sînt o persoană plină de vitalitate"

Revenind la boală, se spune adesea că fiecare om are boala care i se potriveşte cel mai bine, că nu e întîmplător că facem o anumită boală şi nu alta.

Ţi-am spus eu că tuberculoza m-a făcut mai celebră decît poezia. Ceea ce ar trebui să le atragă atenţia oamenilor politici, din moment ce oricum sîntem pe primul loc la tuberculoză în Europa. Dar ca să-ţi răspund la întrebare, am să îţi spun că am început chiar să devin superstiţioasă în ceea ce priveşte folosirea cuvintelor. Poţi ajunge în situaţii incredibile. În plus, m-a procopsit Dumnezeu şi cu o boală în care, dacă chiar vrei să optezi pentru soluţia definitivă, poţi opta. Nu mai e nevoie să apelezi la nu ştiu ce substitut sau să te arunci în cap.

Ce te-a oprit să nu alegi soluţia definitivă?

Am să-ţi spun o platitudine acum şi probabil că mulţi ar gîndi la fel în locul meu. Ştiam că am lăsat lucrurile neterminate. Vroiam să îmi duc pînă la capăt experienţa asta nouă pentru mine. Mă refer la scris. Parcă eram neterminată şi nelămurită încă în legătură cu multe lucruri. Aşa că motivaţiile cam acestea erau. Nu aş fi lăsat în urmă o viaţă de familie. Toate legăturile de familie erau, într-un fel sau altul, terminate. În jurul meu, muriseră toţi cei apropiaţi, pînă la ultimul. Ceea ce era de văzut, consideram că am văzut. Aşa că scrisul era cel mai important lucru. Pe de altă parte, în ciuda lucrurilor triste pe care le scriu, a faptului că arăt în poezia mea numai faţa întunecată a lumii, cred că, fundamental, sînt o persoană cu multă vitalitate.

Ce fel de loc e sanatoriul în care ai stat?

Sanatoriul e la Moroieni, aproape de Sinaia, într-o zonă absolut deosebită, la o altitudine de 1200 de metri. A fost construit prin 1936 şi a fost unul din cele mai importante sanatorii din Europa. Asta din cauza aerului din zonă, aproape miraculos în bolile pulmonare. Acolo a fost şi primul tomograf din România. Acum şi în acest sanatoriu viaţa e grea, ca peste tot. Zona în sine e foarte interesantă. Am fost bineînţeles întrebată mereu de prieteni: „Ei, şi cum e cu Thomas Mann, cum e cu muntele vrăjit?" Ceva asemănător există într-adevăr. De pildă, în cartea lui Thomas Mann se vorbeşte de „cei de jos" şi „cei de sus". Şi în sanatoriu se vorbea la fel. E foarte frumos peisajul, dar în sanatoriu e atîta boală şi atîta tristeţe. Tuberculoza e o boală îngrozitoare, care distruge vieţi personale, iar recăderile sînt cumplite.

A trebuit, timp de şase luni, să stai acolo, să te supui şi să fii foarte cuminte. Cum ai rezistat?

A fost un bun prilej să mă verific, în acest sens. Verdictul e clar: sînt un pacient foarte cuminte şi responsabil. Mi se părea atît de fascinant ceea ce mi se cerea să fac. Nu ieşeam din vorba medicilor deloc. Şi nici acum nu ies, pentru că sînt în continuare în tratament. Medicii de acolo sînt nişte mici eroi, au cazuri foarte grele şi lucrează cu mijloace puţine. Am văzut cu ochii mei paciente care au fost aduse pe braţe şi au reuşit apoi să se întoarcă, parţial refăcute desigur, la copiii lor acasă.

„Boala m-a ajutat să devin mai bună"

În toată această perioadă cred că sentimentele tale, relaţiile cu anumiţi oameni s-au filtrat mai bine, iar priorităţile tale s-au schimbat.

Ceea ce pot să spun e că îmi place să cred că sînt un om fără duşmani. Însă ce mi s-a întîmplat atunci cînd m-am îmbolnăvit m-a uimit peste măsură. Toată campania pe care au făcut-o prietenii mei m-a năucit pur şi simplu. N-am ştiut nimic, ei au pus totul la cale. Şi cînd atîţia oameni, pe care i-ai cunoscut sau nu, îşi doresc atît de mult să depăşeşti o perioadă atît de grea, eşti obligat să lupţi.

Iată o nouă motivaţie pentru a nu alege soluţia definitivă.

Da, asta m-a ajutat să depăşesc impasul. Cred că m-am trezit cu mai mulţi prieteni decît aveam. Şi mai cred că boala m-a ajutat să devin mai bună.

Şi priorităţile tale s-au schimbat?

Dacă e vorba de scris, acesta a fost dintotdeauna prioritatea mea. Pe de altă parte însă, sper acum, cînd m-am întors, că se va înfiripa ceva. Omul care m-a ajutat pe mine foarte mult a fost colega noastră Rodica Buzdugan, care are o fundaţie de binefacere. Se numeşte Angels. Rodica e un om care îţi insuflă mult curaj şi multă poftă de viaţă. Un om complet dăruit lucrurilor de care se apucă. M-a invitat să lucrez împreună cu ea la această fundaţie, proiectul următor fiind construirea din temelii a unui complex umanitar. Complexul se va numi şi el, spre ciuda domnului senator Pruteanu şi a noii sale legi, Angels şi nu Îngeri.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

In memoriam I.P. Culianu

La Editura Nemira au apărut săptămîna trecută cele două volume de eseuri (de mult anunţate) în memoria lui Ioan Petru Culianu, publicate cu ocazia împlinirii a zece ani de la tragica dispariţie a acestuia: **Religion, Fiction and History. Essays in Memory of Ioan Petru Culianu**, editor Sorin Antohi. Textele, publicate în limbile engleză, franceză, italiană şi română, sînt semnate de nume importante ale culturii româneşti şi internaţionale – prieteni, apropiaţi, comentatori şi exegeţi ai regretatului savant. O listă realmente impresionantă: Gabriela Adameşteanu, Ştefan Afloroaiei, Dan Alexe, Michael Alloca, Sorin Antohi, Ted Anton, Liviu Antonesei, Paul Richerd Blum, Giovanni Casadio, Matei Călinescu, Andrei Codrescu, John Crowley, Therese Culianu-Petrescu, Nathaniel Deutsch, Arthur J. Droge, Umberto Eco, Giovanni Filoramo, Michael Fishbane, Gabriela Gavril, Nicu Gavriluţă, Moshe Idel, Eduard Iricinschi, Victor Ivanovici, Bruce Lincoln, Grazia Marchiano, Mircea Martin, Ileana Mihăilă, Călin-Andrei Mihăilescu, Marin Mincu, Roberta Moretti, Andrei Oişteanu, H.-R. Patapievici, Andrei Pleşu, Dumitru Radu Popa, Martin Riesebrot, Gianpaolo Romanato, Gregory Spinner, Jennifer Stevenson, Vladimir Tismăneanu, Dorin Tudoran, Elemire Zolla. Primul volum debutează cu două texte inedite ale lui I.P. Culianu: **Şi totuşi** şi **Arta fugii**, primul fiind reprodus şi într-o fotocopie după pagina de manuscris. Urmează **Introducerea** lui Sorin Antohi şi o amplă, densă şi tulburătoare biografie a savantului semnată de sora acestuia, Tereza Culianu-Petrescu. Cît priveşte numeroasele contribuţii incluse, ele se constituie într-un portret „holografic" – biografic, moral şi ştiinţific – al unei personalităţi complexe, misterioase şi fascinante.

Lansarea celor două volume a avut loc ieri la sediul Grupului pentru Dialog Social. Au prezentat: Gabriela Adameşteanu, Sorin Antohi, Andrei Oişteanu şi H.-R. Patapievici.

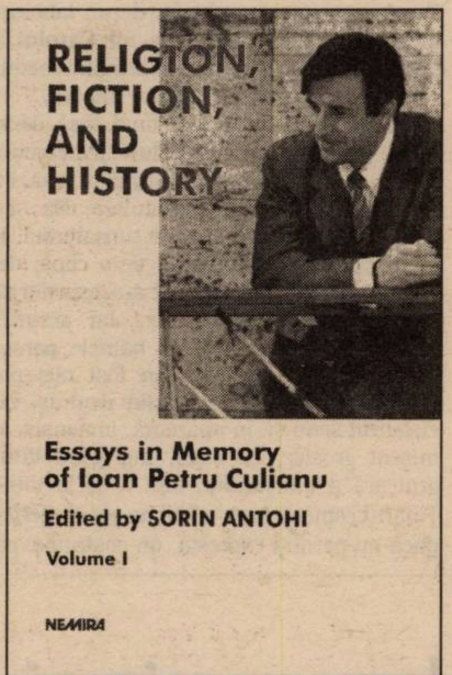
RELIGION, FICTION, AND HISTORY
Essays in Memory of Ioan Petru Culianu
Edited by SORIN ANTOHI
Volume I
NEMIRA

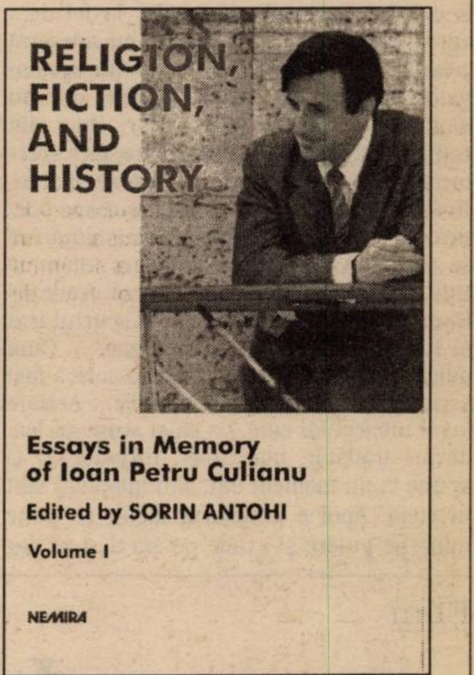
RELIGION, FICTION, AND HISTORY
Essays in Memory of Ioan Petru Culianu
Edited by SORIN ANTOHI
Volume I
NEMIRA

Teatru

Noi sîntem inculţi dar tragem

RADU ŢUCULESCU

Teatrul maghiar de stat Cluj. Carol de Slavomir **MROZEK, cu Csiky András, DIMÉNY Áron şi Biró JÓZSEF. Scenografia, costume şi regia artistică: Tompa GÁBOR.**

Mai tînărul meu prieten, amator de teatru de vreo zece ani încoace, începu dialogul cu mine: de la o vreme, mi se pare că Tompa Gábor şi-a cam pierdut răbdarea.../ În ce sens ţi se pare, amice?/ Păi, montează în timp scurt spectacole scurte/ Şi asta înseamnă, după tine, un punct negru pentru regizor?/ Ei, nici chiar aşa, dar.../ Tompa Gábor a excelat în spectacole ce nu depăşeau, aproximativ, două ore. Este o afirmaţie pe care am auzit-o frecvent şi pe care o consider la fel de... aproximativă. Ca orice regizor cu adevărat valoros are şi momente mai puţin zgomotoase, mai puţin... spectaculoase, dar nu mai puţin profunde. Ba, uneori chiar din contră.../ a renunţat la sala mare, face spectacole de studiou/ Adică mai intime, mai introspecte, dacă vrei. E o stare aproape poetică, de convulsii interioare, de frămîntări ce se consumă în spaţii mici. Să nu uităm că este şi poet... atunci cînd vrea să evadeze/ Recenta sa premieră a apelat la scurtul text al lui Mrozek, un text cam tezist.../ Cum adică tezist?/ Adică, în epoca în care a fost scris, erau foarte clare trimiterile... Acela e laşul intelectual care, ca să-şi scape pielea, devine trădător, mai exact, turnător. O şi spune la un moment dat, sînt miop dar sînt în viaţă. Apoi e proletarul incult ce pune mîna pe putere şi-i rade pe ăia de i se par suspecţi, cei care nu au aceleaşi convingeri cu ale sale. Şi mai e executantul senil în supuşenia sa/ După tine, ăsta-i tezism? Ţi s-a părut un text prăfuit?/ Nu, recunosc. Chiar dacă în acele vremuri eram prea tînăr pentru a-mi da seama.../ Ţi-ai dat acuma. Tompa nu a încercat să-l „reactualizeze", nu l-a îmbrăcat în haine noi, nu l-a acompaniat cu manele. Şi bine a făcut. Impactul a fost mai profund, dezgolit de zorzoane inutile... L-a interesat textul într-o dimensiune pe verticală, nu pe orizontală./ Un remember?/ Oarecum. Pînă la urmă e vorba de ceva general valabil. De laşitatea unor intelectuali nu vom scăpa veci. Nici de imbecilitatea unor inculţi/ Ori de prostia agresivă. E cea mai periculoasă/ Tompa a gîndit şi decorul, n-a apelat la scenograf. Un decor simplu, auster.../ Nici nu era cazul de altceva... După cum ziceam, e vorba de-un laborator intim al regizorului-creator, iar **Carolul** lui Mrozek s-a potrivit exact solitudinii meditative de care simte el nevoia uneori.../ Un decor simplu şi eficient/ În final, însă, devine subtil sugestiv. Intelectualul medic-oculist şade comod într-o grădină, evident a sa, evident în faţa casei sale particulare, vilă, şi dă telefon pentru a face o nouă turnătorie... Iar în toată această strălucire de-o clipă, descoperim că albul său halat s-a transformat într-un şorţ de măcelar.../ Iar actorii?/ Actorii au intrat exact în hainele personajelor, haine care nu le-au fost nici prea largi, nici prea strîmte. Csiky András, executantul senil şi, în aparenţă, inofensiv, s-a mişcat grosier, cu efect, îngroşînd latura grotescă a individului, fără a şarja totuşi. Tînărul Dimény Áron a fost un incult perfect, dacă-mi permiţi expresia, un costum şi cravată de viitor activist, cu o expresie tîmpă, dar şi şiret-crudă pe faţă, pozînd deseori în glumeţul satului... Care, pînă la urmă, dă ordin să ţi se taie capul. O şi zice limpede: noi sîntem inculţi dar tragem. Iar Biro József, cu partitura cea mai întinsă, de la bun început n-a încercat nici o rezistenţă, cel mult una vagă, la nivelul limbajului... S-a aplecat repede, s-a înclinat în faţa prostiei agresive, a acceptat colaborarea, chiar dacă nimeni nu i-o ceruse./ Corect. Nimeni nu i-o ceruse! Cu atît pare mai odios./ Iar Carol-victima ne-a întîmpinat la intrare. Arăta ca una din figurile muzeului de ceară... Deci, am priceput eu, oricare dintre noi poate deveni un potenţial Carol-victimă, unul vînat şi împuşcat, doar stăteam în faţa aceleiaşi uşi.../ Posibilă interpretare. Una peste alta, acest spectacol-studio de mici dimensiuni ne arată că talentului, pentru a se desfăşura, îi sînt deajuns şi numai cîţiva metri pătraţi.../ Părerea ta!

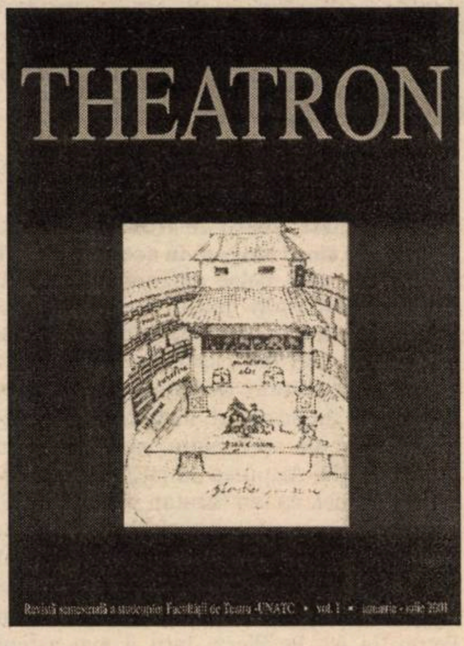
THEATRON
Revistă semestrială a studenţilor Facultăţii de Teatru-UNATC • vol. 1 • ianuarie - iulie 2001

A apărut primul volum din **Theatron**, revistă semestrială a studenţilor Facultăţii de Teatru-UNATC. Coordonatorul acestui proiect, asist. univ. Anca Ioniţă de la Catedra de Teatrologie, vorbeşte despre tînăra publicaţie ca despre un loc în care „studenţii Facultăţii de Teatru – actori, păpuşari, regizori, critici, coregrafi şi scenografi – să comunice între ei, şi să se comunice pe ei", să vorbească, de fapt, despre proiectele şi preocupările lor. Ideea revistei i-a aparţinut prof. univ. dr. Michaela Tonitza Iordache. Dinamică, aerisită, diversă, realizată în foarte bune condiţii grafice, publicaţia „scanează", cu imaginaţie şi profesionalism, dar şi cu prospeţimea specifică vîrstei studenţeşti, universul de preocupări ale viitorilor oameni de teatru. Un „început de drum" promiţător. De urmărit!

Film

Like a virgin...

MIHAI CHIRILOV

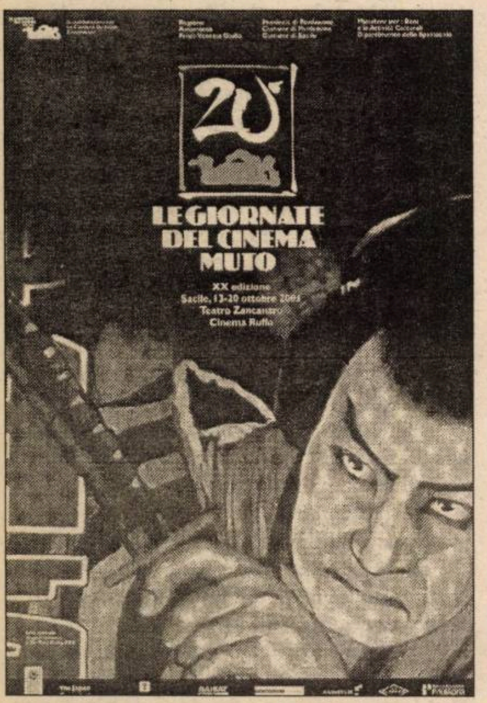

...touched for the very first time. Cam aşa m-am simţit eu în timpul celei de-a douăzecea ediţii a **Zilelor filmului mut de la Pordenone**. Nu în sensul acela, evident, dar, pentru a nu stîrni stupoare & confuzie, am să mă explic. Aşa cum i-am explicat şi directorului festivalului, adorabilul David Robinson, şi tuturor celor din colegiul experimental de tineri din care cu onor am făcut parte. De fapt, ce te-ar putea împinge către un festival (unicul, de această amploare, din lume, cred) în care, de la nouă dimineaţa şi pînă la miezul nopţii, în continuu, nu vezi nimic altceva decît film mut: printre multe altele, o retrospectivă-mamut cu scurtmetraje de D.W. Griffith, o alta dedicată primului regizor de culoare de la Hollywood, Oscar Micheaux, primele filme ale lui Mizoguchi şi Ozu etc...? Interesul acut pentru această formă – ingrată? pură? vitală?... – de cinema? Da, în cea mai mare parte a cazurilor. În ceea ce mă priveşte însă, nu. Şi am făcut chiar imprudenţa s-o recunosc, adăugînd imediat cauzele acestei „anomalii" – care a fost imediat percepută ca atare: că în România am refuzat să văd filme mute din cauza falsei (şi definitivei!) impresii cu care poţi rămîne, datorate condiţiilor improprii de prezentare (în copii proaste şi fără esenţialul acompaniament muzical) – de unde virginitatea. Că nu pot spune decît la finele festivalului, după ce mă voi fi îmbălsămat în cîteva sute de ore de nevorbire cu pian, dacă sînt sau nu interesat de filmul mut. Şi că aştept să fiu „atins" (sau mişcat, altfel decît rîzînd spasmodic, în scaun, la comedii din '20 care încă funcţionează ca unse) de un film mut, pentru prima dată... „Eretic" şi „blasfemie" au fost doar cîteva din cuvintele care mi-au şuierat pe lîngă ureche, iar Madonna ar fi fost mîndră de mine în clipa aceea – drept pentru care aveam toate motivele să cred că, aşa cum curiozitatea omoară şi o pisică, şi eu voi avea de suferit de pe urma autoizolării la care tocmai mă condamnasem. Mă şi vedeam singur şi trist şi cu milioane de note muzicale în cap într-o lume închisă în care nu există filme mute proaste (dacă întrebai pe oricine după fiecare proiecţie, toate erau „just great", „amazing", „so modern", „wonderful") şi-n care filmul sonor e ignorat sau snobat cu desăvîrşire. Situaţia n-a fost nici pe departe atît de disperată. La scurt timp după puseul de sinceritate, vorbeam deja cu colegii mei despre **Crouching Tiger, Hidden Dragon**, despre **In the Mood for Love** (chit că cineva era, totuşi, de părere că „datorează atît de mult filmului mut"), despre Godard, dar şi despre... **Dude, Where's My Car?** Şi culmea, nu în termeni negativi, pentru că, să fii la Pordenone şi să vorbeşti în replici din acest *radiantly stupid teen movie* e curat fanatism, dar şi mai curată blasfemie. Dar e-aşa de sănătos!

Nu voi intra acum în amănuntele articolului pe care trebuie să-l comit pentru caietele colegiului, ce urmează să apară în 2002. Voi spune doar că, în el, va fi vorba despre agasanta senzaţie pe care am avut-o nu de puţine ori, aceea de vizitator – în timp – al unui muzeu în care trebuie să fii respectuos şi să-ţi cenzurezi reacţiile, şi despre cum văd eu o posibilă revoluţie în (re)prezentarea acestui gen – pornind de la muzica însoţitoare. Colegienii mei au numit-o, la capătul intervenţiei mele, „sindromul **Moulin Rouge**" (o să înţelegeţi de ce, după ce o să-l vedeţi; curînd): chiar aşa, de ce să fiu condamnat ca atunci cînd, într-un film mut, o femeie apare în rochie de mireasă, să aud o versiune rapid-improvizată de pianistul de

Vedere din tren cu colegiene

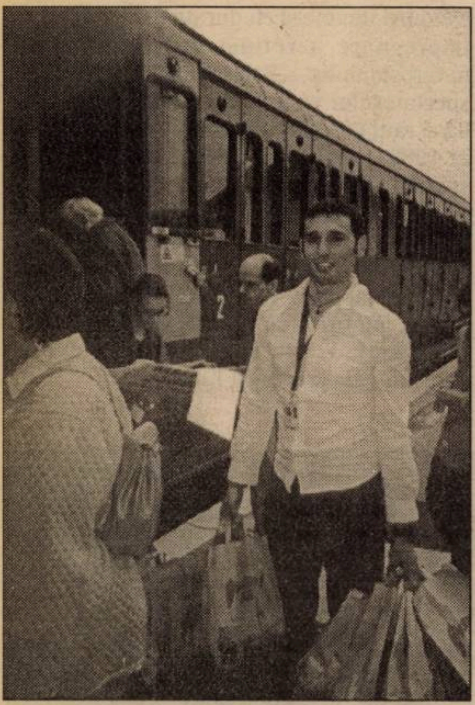

Vedere cu Claudiu (lîngă tren)

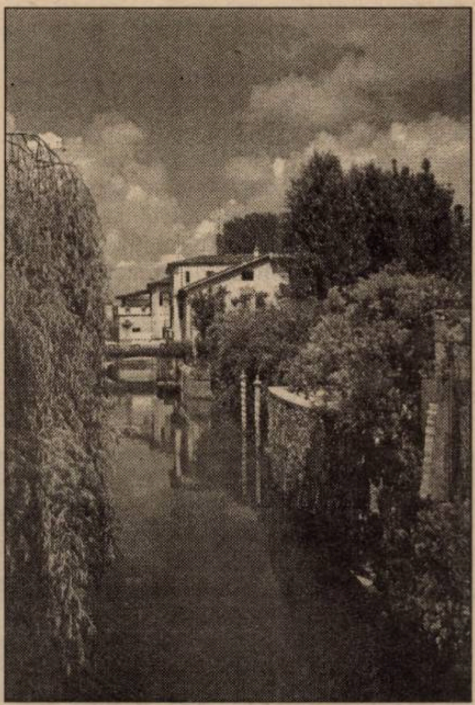

Vedere din Sacile

serviciu a marşului nupţial? Oare nu s-ar putea ilustra totul cu cîteva note din... **Like a Virgin** – pentru că referinţa mea (şi nu numai) pop-culturală în materie de rochie de nuntă e Madonna din acel videoclip? Ba s-ar putea, îmi zice unul dintre pianişti (cel care părea mai tînăr). Şi el personal n-ar avea nimic împotrivă. Aflu, ulterior, că e acelaşi care, cu cîţiva ani în urmă, strecurase cîteva acorduri din Beatles în acompaniamentul unor filme. Şi ce scandal provocase! Acum însă, nimeni n-a mai părut scandalizat de *soundtrack*-ul tehno *live* care a însoţit proiecţia cu **A Page of Madness** din 1926. O capodoperă a avangardei japoneze atît de surprinzătoare şi de modernă („so modern“, adică – după cum se vede, ajungi să te contaminezi...; dar a fost singurul film mut care m-a „mişcat“...) încît trebuia să fii Daft Punk pentru a putea concura cu demenţa de montaj a filmului şi a termina măcar la egalitate. Chiar şi aşa, neîmplinită, repriza muzicală a fost suficientă pentru a o convinge pe Shirley, o new-yorkeză trăsnită din colegiu, să sară peste proiecţia-fluviu din ultima seară, în Udine, cu **Napoléon vu par Abel Gance** (5 ore şi jumătate, plus trei pauze, incluzînd cina = 9 ore; ca să nu mai amintesc de exoticul tren cu aburi şi cu scaune din lemn, de prin anii '20, cu care am fost transportaţi, timp de încă o oră şi jumătate, de la Pordenone la Udine) şi să meargă, împreună cu o prietenă, într-o discotecă tehno la Veneţia. „Ştii, mi-a spus ea, acolo unde a filmat Madonna clipul cu **Like a Virgin**!“... Nu ascund că, de multe ori, de-a lungul celor 5 ore juma' de **Napoleon**, m-am gîndit că n-am făcut alegerea cea mai bună. Am stat însă cuminte pînă la sfîrşit, măcar pentru faptul că a trebuit să-mi plătesc biletul (40 de dolari), asemeni tuturor, fără excepţie. Dar i-am înţeles foarte bine pe cei – doi, trei – care la sfîrşitul sfîrşitului au huduit. Încercaţi să vi-l imaginaţi pe Kevin Brownlow, (rest)au(ra)torul acestei versiuni napoleoniene complete, la 1 noaptea, în faţa cinematografului din Udine, şuierînd printre dinţi: „Tare-aş vrea să-i cunosc pe cei care au huiduit!“

David Robinson mi-a spus acum cîteva zile că, da, i-a cunoscut. ▮

Cele şase feţe ale festivalului

Organizare – Impecabilă. *Bravo a*: Max „Napoleon“ & Federica (cunoştinţe vechi de la Far East Film din Udine), Daniele, Paolo, Tina, Eli, Andrea *e tutti quanti*... ▮▮▮▮

Facilităţi – Cazare în hotel de trei stele, cu mic dejun inclus. Transport fie cu maşinile festivalului, fie cu autobuz supraetajat de la Pordenone la Sacile şi invers. Acces e-mail şi internet (trei iMac-uri de toată frumuseţea). Cocteiluri zilnice la tîrgul de carte. Iar, ca membru al colegiului, sandvişuri la discreţie după fiecare şedinţă. ▮▮▮

Selecţie – Consistentă, poate prea consistentă. Dar cu o retrospectivă japoneză şi cîteva seri speciale de milioane. ▮▮▮

Peisaj – Cochet, în centrul istoric al sătucului Sacile, sediul de drept al festivalului. Anost, în Pordenone, sediul de drept al festivalierilor, pentru că acolo sînt comasate majoritatea hotelurilor. Oraş industrial la culme şi fără prea mari „cîrlige“ turistice. Poate un dom („dom', să-nălţăm!“...), prin centru... ▮▮

Glamour – Tăcere. Doar dacă n-o punem la socoteală pe fiica (legitimă) a lui Walt Disney, Daisy, venită să promoveze un film recent despre taică-său, arătat în paralel (!), în sala mică. ▮

Figuri – *Dragoş*: tinerel din Botoşani, despre care am aflat că ardea de nerăbdare să mă vadă încă de cînd aflase de la organizatori că va apărea prin zonă un român. E ospătar şi, în cel mai pur stil românesc, m-a cadorisit peste program cu o farfurie de tocăniţă din oala de sub tejghea, atunci cînd toţi ceilalţi invitaţi la tradiţionalul cocteil de la ora 7.30, din fiecare seară, credeau că festinul se terminase. Din păcate, nu l-am putut satisface: m-a întrebat dacă nu aveam la mine ceva muzică românească, de-acasă; orice; n-aveam. *Călugăriţa Francesca*: negresă volubilă îmbrăcată tot timpul în ţoale flamboaiant-multicolore (predominînd violetul); e fata lui Evelyn Preer, renumită actriţă de culoare pe care am putut-o vedea în filmele lui Oscar Micheaux. *Bărbosul din Israel*: l-am întrebat cum îl cheamă, dar nu i-am înţeles numele. Am înţeles însă că vine aici de 16 ani şi că, în seara de închidere, are obiceiul, bine primit de public, de a interpreta un cîntecel pe versuri proprii, acompaniat de pianist. *Veruska*: opusul definitiv al ideii de film mut. Sufletul petrecerilor&cinelor post-proiecţii. Mă întîmpina tot timpul cu „Ciao, esaurito!“ – de înţeles, după cum arătam la capătul unei zile pline de filme. I-am promis c-o s-o amintesc în articolul meu. *Eco*! ▮▮▮

Arte vizuale

Suveranul tenebrelor: Bosch (vizită ghidată)

AURELIA MOCANU

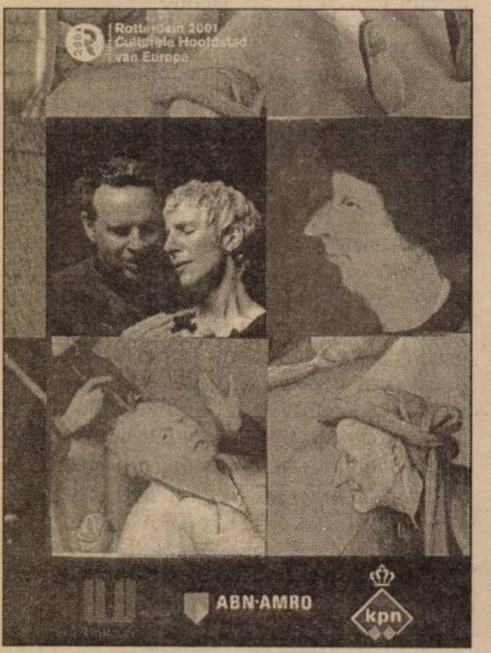

Bill Viola şi detalii din Hieronymus Bosch

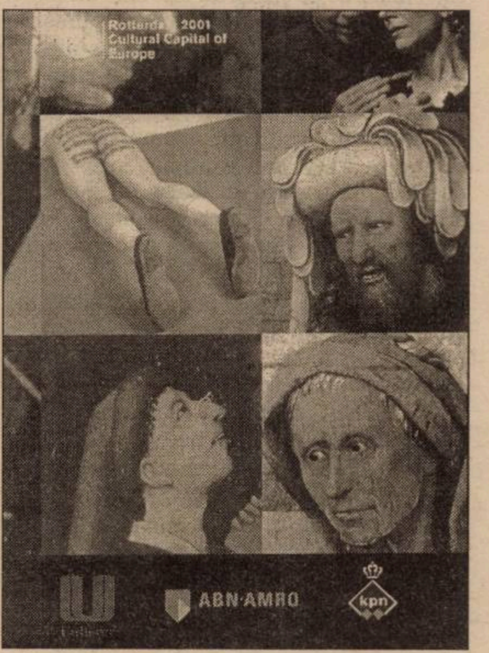

Pipilo Hi Rist şi detalii din Hieronymus Bosch

Pînă în 11 a XI-a, cifră care deja ne condiţionează spaima, este deschisă de două luni la Rotterdam marea expoziţie Bosch. Un veritabil „infern estetic“ a fost scenografiat muzeistic, cu mari desfăşurări de forţe, la renumitul Muzeu Boijmas van Beuningen, s-a parafrazat, ca amestec de lumi, **Infernul muzical** pe care l-a imaginat genialul Hieronymus van Aken. Este cea mai mare expoziţie dedicată lui Bosch, manifestare cheie pentru **Rotterdam 2001, capitală europeană a culturii**, avînd ca rimă declararea **Anului Bosch** în nenumărate manifestări ale capitalei Brabantului olandez, Bois-le-Duc, adică s-Herstogenbosch. În jurul catedralei Sf. Ioan din acest oraş „pădurean“, s-a depănat viaţa puţin cunoscută a lui Hieronymus Bosch. Genialul pictor s-a născut cam pe la 1453 într-o familie de artizani, din tată în fiu. Membru al confreriei Notre-Dame de pe lîngă catedrală, Hieronymus este devreme considerat „pictor ilustru“, căruia Margareta de Austria sau Filip I cel Frumos îi comandă panouri şi-i pecetluiesc astfel notorietatea, prin toponimicul Bosch.

Posteritatea imediată i-a asigurat pictorului răspîndirea extraordinarelor plăsmuiri infernale, prin opera de copiere în gravură, din atelierele lui Hieronymus Cock. Printre copişti şi imitatori s-a numărat în tinereţea sa şi Breugel, cel care, la interval de jumătate de veac, retopeşte fantasticul nocturn a lui Bosch în vitalitatea campestră a moravurilor flamande.

Interesul pentru imaginarul lui Hieronymus Bosch n-a încetat să crească de-a lungul secolelor, chiar dacă abia 30 de lucrări sînt unanim autentificate, dintre numeroasele pastişe ale atelieului său. Această împrejurare va deveni premiza de construcţie a expoziţiei de la Rotterdam. În jurul cîtorva capodopere reunite din marile muzee, acolo unde piesele lui Bosch degajă o fascinaţie de meteorit, s-a reconstituit epoca de pictură flamandă din jurul anului 1500, civilizaţia şi îndeletnicirile oraşului 's-Hertogenbosch. O licenţă cu adevărat îndrăzneaţă pentru tipicul unor astfel de mari expoziţii istoriste a fost convocarea unei pleiade de nume din arta zilelor noastre şi din arta modernă, pentru a forma un preambul de vizitare, apoi pentru a scurt-circuita de cîteva ori expunerea cronologică şi a încheia în cele din urmă circuitul complicat al expoziţiei. Sînt nume precum suprarealistul Hans Bellmer, neoexpresonisul Jörg Immerdorf, vedeta actuală a artei elveţiene, Pipilotti Rist şi mulţi alţii.

Muzeul Boijmans deţinea deja patru piese de Bosch: **Fiul rătăcitor**, **Sf. Cristofor**, **Nunta din Caana** şi **Potopul**. Spaţiile muzeului sînt în parte dezafectate pentru lucrări de extindere. Arhitecţii Paul Robbrecht şi Hilde Daem din Gand au colaborat cu Studioul Gracia Lebbink pentru a concepe traseul, deloc previzibil, al expoziţiei Bosch. Te întîmpină trei mari săli, prima preponderent cu grafică contemporană şi fotografie, în centru cu o vitrină de anticariat, cu editări de albume Bosch.

Celelalte două săli, în semiobscuritate, conţin cîte o mare proiecţie video, una cu un film tehno-apocaliptic de suedezul Magnus Wallin şi alta cu o amplă procesiune de siluete – umbre din Bosch, într-un tempo de dans rustic medieval, semnată de sud-africanul William Kentrige. La primul palier sînt lucrări ample, în tehnici mixte, care focalizează cîte o metaforă rapel la Bosch, de pildă **Entropia dragostei** a japonezei Mariko Mori.

Ruptura de nivel între mileniul III şi anul 1500 se află la etajul următor. Pătrunzi în liniştea eterată a unor mici panouri de lemn cu pictură în sidefiul tehnicilor iniţiale de ulei: Dirk Bouts, Geertgen tot Sint Jans, Gérard David, Jan Gossaert. Ni se documentează viaţa spirituală a oraşului 's-Hertogenbosch prin manuscrise somptuos anluminate, fragmente de sculptură în piatră de la Catedrala Sf. Ioan, gravurile prietenului lui Bosch, arhitectul Alart Duhameel. Pe sinusoida centripetă a culoarului de vizitare apar primele lucrări de Bosch, semnalate şi de grupurile compacte de vizitatori încremeniţi în dificila citire a detaliilor. Puzderia de amănunte îşi retransmit încrucişat sensuri moralizatoare, ezoterice sau pur şi simplu fabulatorii.

Cu paşi mici se trece de la un panou la altul. Expertizele ocazionate de pregătirea expoziţiei au concluzionat că **Moartea avarului** (Washington), **Fiul risipitor** (Rotterdam) şi **Corabia nebunilor** (Luvru) aparţin aceluiaşi triptic.

Pe latura centrifugă a culoarului de vizitare sînt grupate în alveole alte lucrări, din secolul al XVI-lea pînă la Ensor şi Dali, desene, gravuri, tapiserii care glosează pe fiecare dintre temele de înaintare în universul lui Bosch: **Vindecarea nebuniei**, **Scamatorul**, **Cele şapte păcate capitale**.

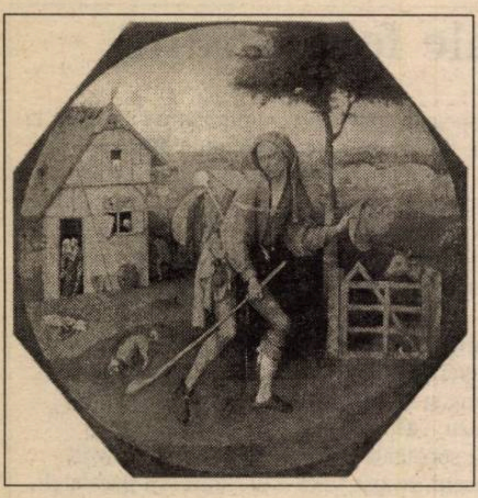

Hieronymus Bosch, *Fiul rătăcitor* (Muzeul Boijmans)

Lăsăm în spate cea de-a treia alveolă cu copia de epocă a **Grădinii deliciilor**, luminosul panou central, în roz-verde cu nunţile alchimice. Ne întoarcem şi ne încearcă o primă mare îngenuchiere emoţională în faţa tenebrelor. Infernul, atît de minuţios imaginat de Bosch este ilustrat în **Judecata de apoi** (tripticul de la Viena) şi **Viziunea lumii de dincolo** (tripticul de la Palatul Ducal din Veneţia). Această primă buclă din circuitul în spirală al expoziţiei Bosch conţine mari inscripţii sapienţiale în neerlandeză şi engleză, privind damnaţiunea şi tentaţia păcatului. Bucla se închide în miezul cabinetului cu desene în peniţă, extrem de fragile, cu dublă faţă, expuse perpendicular pe perete, dintre care 19 sînt autentificate ca făcute de mîna maestrului.

Al doilea circuit concentric este dedicat imaginarului evanghelic şi eremiţilor. **Ecce Homo** a fost împrumutat de la Frankfurt, **Purtarea crucii** de la Gand, armoniosul triptic al **Epifaniei** de la Prado, iar cel al **Tentaţiilor Sf. Anton** de la Lisabona. Parcurgem şi multe alte imagini sacre semnate de contemporanii sau de predecesorii lui Bosch.

Efectul expoziţiei este deja copleşitor, dar săgeţile orientative îndeamnă la continuarea parcursului. Trecem într-o sală documentară cu obiecte de manufactură, plăci de ceramică, feronerie, ulcioare desprinse din imaginile tocmai văzute, încălţăminte, accesorii de îmbrăcăminte conservate de 500 de ani ş.a.m.d. Expoziţia continuă cu interesantul coridor al explicării recuzitei, al emblemelor şi insignelor ce apar pe hainele personajelor lui Bosch. Se reproduc detalii din tablouri, se dau explicaţii abundente, se prezintă în vitrine, ca pentru ştiinţele naturii, mostre de insigne.

Urmează cabinetul gravurilor care stă sub semnul celebrei imagini de la Albertina, din Viena, cu **Omul-arbore**. Prefaţa traseului este asigurată de pestriţa instalaţie-vitrină cu interveţii plastice ingenioase, pe ouă reale de toate calibrele, producţie artistică contemporană semnată de catalanul Miralda. Expoziţia se apropie de final. Coborîm scările monumentale ale Muzeului Boijmans şi pe platforme întîlnim din nou artă recentă, tridimensională, explorînd asamblajul şi derizoriul, cu figuraţie inspirată din bestiarul lui Bosch. Efectul incontestabil de adagio, de un dramatism hipnotic, este creat de seniorul artei video, americanul Bill Viola. Imaginea sa de pe un mare monitor extraplat, devenit un veritabil retablu luminiscent, este inspirată din **Încoronarea cu spini**, aflată la Londra. Cinci chipuri contemporane nouă, îşi modifică imperceptibil intensele grimase, caracteristice reprezentări ale patimilor. Empatia fulgerătoare a acestei ultime lucrări din expoziţie, fie ea realizare de înaltă tehnologie, retrimite magistral la Bosch. Vom rămîne cu experienţa adîncirii pînă la tenebre a condiţiei umane şi cu durata excepţională de impregnare a retinei prin imagini ale neverosimilului. „Semnul primei ispitiri a spectatorului va fi, fără îndoială, întrebarea dacă răul poate sau nu, să fie frumos“, scria în 1989 Josè Luis Porfirio. Dar marele rege spaniol, ferventul catolic Filip al II-lea şi avizatul iubitor de pictură, care va înzestra colecţia de la Prado cu cele mai multe retabluri de Bosch, părea să nu aibă această dilemă. Mai mult, va închide ochii sub mandalica pictură cu **Masa înţelepciunii**, reprezentînd cele şapte păcate capitale, imaginate de cruzimea lui Bosch. ■

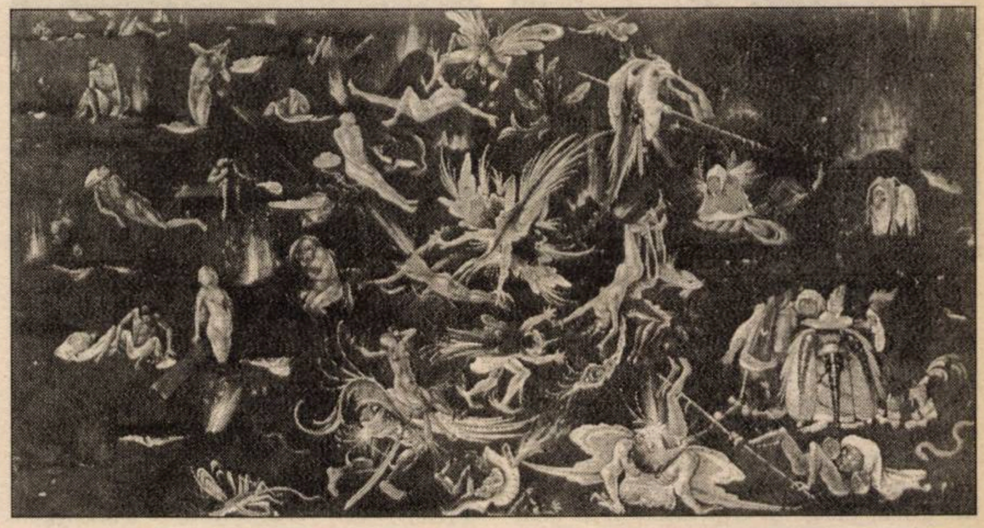

Hieronymus Bosch, *Fragment din ultima judecată*

Necropola unei metropole: Museumsquartier din Viena (I)

Cartierul muzeal şi-a deschis porţile

LUKAS MARCEL VOSICKY

Atunci cînd, la începutul verii, a fost inaugurat printr-un act oficial Cartierul muzeal din Viena, imposibilul pare să fi devenit posibil, însă doar (prea) puţin posibil şi (prea) mult imposibil s-au vădit cu această ocazie a fi luat calea realităţii. Căci realitatea finală se înfăţişează cu totul altfel decît tot ce fusese proiectat şi respins, şi reproiectat şi iar respins de-a lungul atîtor ani. Şi astfel s-a confirmat – pentru a cîta oară? – cunoscuta reclamă a municipalităţii vieneze: „Viena este altfel“. Iar dacă totul s-a vădit a fi în cele din urmă altfel, putem înţelege doar din interiorul Vienei. Mai precis, respectiva comprehensiune nu poate veni decît descriind întreaga istorie a naşterii Cartierului muzeal; sau cum ar spune vienezii: toată această istorie nu este altceva decît un lanţ de istorioare. Viena încolăcită în jurul lui Ringstrasse se luptă pentru istorie cu armele unor istorii minore, şi iată că acum Viena a îmbogăţit istoria cu o nouă istorioară: cea a lui Museumsquartier. Întrebării dacă Viena însăşi nu constituie, în ansamblul ei, un Cartier muzeal, i se poate răspunde doar cu o altă întrebare, de data aceasta provenind de la Musil: de ce nu se inventează pur şi simplu istoria, doar se întîmplă mereu acelaşi şi acelaşi lucru?[1] În orice caz, Museumsquartier este simptomatic pentru Viena. El nu este un simbol al oraşului, ci mai degrabă un simptom al nevrozelor sale. Pe scurt, Cartierul muzeal este tipic vienez, el suferă de pe urma istoriei sale[2] cu istoriile ei adiacente, fiind, aşa-zicînd, explicabil conform Sfintei Treimi a simptomaticii vieneze: 1. Museumsquartier este un fragment, un proiect neterminat, care a fost inaugurat în grabă, înainte de a nu mai rămîne nimic din el. 2. Museumsquartier conservă invizibil viaţă contemporană în spatele unor faţade istorice, artă contemporană în spatele unor monumente funerare lipsite de ferestre. 3. Museumsquartier respiră o atmosferă sărbătorească de cimitir. Numai murind, proiectul putea fi realizat. Cartierul muzeal este „cadavrul frumos“[3] al artei moderne şi contemporane.

Preşedintele Austriei, Thomas Klestil, s-a manifestat drept reprezentant al „simţului realităţii“ (Musil) la festivităţile de deschidere a Cartierului muzeal: „Nu mai joacă acum nici un rol faptul dacă a fost sau nu realizat proiectul iniţial. Museumsquartier este acum realitate – şi prin aceasta prilej de bucurie“. Cancelarul Schüssel s-a bucurat că cele cinci miliarde de şilingi au fost bine investite: „Putem fi mîndri de acest lucru“. Ministrul Culturii, Elisabeth Gehrer, a atras atenţia asupra meritului personal de a fi reuşit, o dată cu emiterea autorizaţiei de construire, „să pună proiectul pe drumul cel bun“. Primarul Häupl şi-a exprimat încă o dată deschiderea pentru un dialog cu duoul de arhitecţi Ortner & Ortner: „Clădirea nu este încă terminată. Consider că discuţiile ulterioare se cuvine să le purtăm fără a ne lăsa influenţaţi de ce-a fost în trecut“, adăugînd şi: „Fără discuţii ar fi fost o poveste fadă şi plicticoasă“. În cea mai bună tradiţie a sentimentalismului vienez, persoanele de faţă s-au aplecat deasupra leagănului nou-născutului, povestind despre dificila sa aducere pe lume, au acceptat instinctiv, cu mîndrie paternă, urîţeniile acestuia (semn, poate, al eredităţii) şi au manifestat dorinţa de a uita, totodată, şi urîţenia aprigelor controverse trecute – căci, lucru ştiut, fericit este numai cel ce uită.[4] Arhitectul Laurids Ortner a proclamat sfîrşitul controversei în jurul Cartierului muzeal; negrul Muzeu al artei moderne, albul Muzeu Leopold şi roşia *Kunsthalle* sînt „clădiri solide şi rezistente – şi gata“ (**Der Standard** din 28.6.2001, p. 48). „Avem aici o mostră de arhitectură din cea mai fină şi de clasicism subversiv“, a mai adăugat el. Iar criticilor, care pînă în ultima clipă se încumetaseră să formuleze diagnosticul unei morţi la naştere, le-a răspuns că de fapt dezamăgirea lor se datorează tocmai modificărilor operate de arhitect asupra proiectului iniţial: „Dar ei privesc mereu numai în urmă, cum a fost la început, ceea ce este o eroare. Observatorii străini judecă mult mai liber, întrucît nu cunosc în detaliu întreaga istorie a genezei „ (**Die Presse**, 30.6.2001, p. 33).

O ocheadă retrospectivă asupra istoriei noului forum de artă, botezat astfel după modelul Cartierului Latin, trebuie să coboare pînă la înaintaşi, aşa-zicînd, preistorici; numai astfel devine inteligibilă deplorabila constrîngere a arhitecţilor responsabili cu proiectarea complexului la un eclectism poliistoric şi la acea atitudine conservatoare asociată cu conservarea moştenirii culturale. Traversînd Ringstrasse în dreptul Curţii imperiale (Hofburg), ajungem între clădirile impunătoare ale Muzeului de istoria artei şi a Muzeului de ştiinţele naturii, cele două muzee gemene realizate după schiţele lui Gottfried Semper de o parte şi de alta a axei proiectului (rămas neîncheiat) al Forumului imperial. În spatele acestora se aflau grajdurile imperiale, proiectate de Johann Bernhard Fischer von Erlach în 1713, dar construite abia de fiul acestuia, Josef Emanuel, chiar şi aşa numai parţial. La mijlocul veacului al XIX-lea, grajdurile au fost renovate, complexului adăugîndu-i-se Sala de călărie de iarnă. Sub numele de Messepalast, întregul areal va fi folosit mai tîrziu, în timpul primei şi al celei de-a doua Republici de tîrgul internaţional Wiener Messe. În 1977, Erhard Busek, şeful Departamentului de cultură al Partidului austriac al Poporului (Österreichische Volkspartei), a venit cu ideea construirii unui centru de artă contemporană; şi pentru prima oară a fost propus atunci Messepalast drept posibil sediu al unui nou muzeu de stat. Totuşi, abia zece ani mai tîrziu, după controverse aprinse despre folosirea arealului ca *shopping-mall*, ca hotel sau forum de cultură, iar ulterior, după includerea în juriul concursului de arhitectură, organizat în acest scop, a lui Hans Dichand, director la **Kronen-Zeitung** (cotidian care deţine aproape monopolul opiniei publice pe piaţa presei bulevardiere), au putut fi selectate şi premiate şapte dintre cele 88 de proiecte. În primăvara anului 1990 – acelaşi Erhard Busek devenise între timp Ministru al Ştiinţei şi, ca atare, unul dintre cei mai influenţi politicieni (alături de Wolfgang Schüssel, pe atunci Ministru al Economiei) –, a fost ales în unanimitate proiectul arhitecţilor Ortner & Ortner. Nu peste multă vreme s-a coagulat însă o mişcare de protest, sub forma unei iniţiative civice, din care făcea parte, printre alţii, Bernhard Lötsch, astăzi director al Muzeului de ştiinţele naturii, vecin cu Cartierul muzeal de peste drum. Fracţiuni ale Partidului Verzilor s-au alăturat protestului, iar Liberalii conduşi de

---

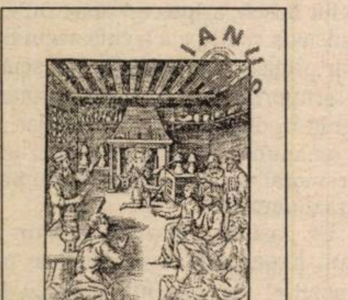

Rezultat al unui simpozion organizat la Rîmnicu-Vîlcea de fundaţia HAR, numărul 3 al caietelor **Ianus** (publicaţie a programului **Tradiţie şi postmodernitate**) are ca temă **Focul – meşteşug şi iniţiere**. Organizat pe mai multe secţiuni (**Simpozion**, **Idei**, **Documente**, **Atelier**, **Cronici**), volumul conţine eseuri şi traduceri despre artele focului, aparţinînd unor etnologi, antropologi, arhitecţi, critici de artă, artişti. Între aceştia – Luiza Barcan, Şerban Anghelescu, Augustin Ioan, Florin Mihăescu, Simona Tănăsescu, Caius Rotaru, Raluca Olga Dumitru, Cosmin Manolache, Ciprian Voicilă ş.a. Sînt abordate probleme precum metalurgia străveche a bronzului, sticla în arhitectura secolului XX, metalurgia la rromi, alchimia scrisului, meşteşugul metalurg în epoca bronzului, fumul, creativitatea în gravură, arderi neconvenţionale etc. Textele – în limba română şi engleză – oferă o lectură instructivă şi, pe alocuri, pasionantă.

Jörg Haider au deschis lupta, în timp ce **Kronen-Zeitung** vocifera cel mai puternic în corul opozanţilor, standuri informative au fost amenajate rapid în oraş etc. Cel mai tare a stîrnit indignare ideea unui înalt şi zvelt „turn de lectură“, care ar fi urmat să se înalţe peste întregul complex. În cele din urmă, acesta va fi sacrificat în 1995, în urma uneia din frecventele redimensionări ale proiectului. (Puţini ştiu că proiectul lui Laurids şi Manfred Ortner prevăzuse şi un al doilea turn, care însă fusese eliminat deja în toamna anului 1990.) Erhard Busek a fost poate singurul care a rămas în tot acest timp consecvent pe poziţie. Nu e de mirare atunci că aceeaşi iniţiativă a cetăţenilor, ce agita spiritele împotriva „reactorului de cultură, cu coş cu tot“, i-a decernat lui Busek „tîrnăcopul de aur“, fiind răsplătiţi, în schimb, de acesta cu „ochelarii de cal de aur“. Campania împotriva lui n-a fost calmată de Hans Dichand, membru al juriului suspendat o dată, nici măcar atunci cînd Busek a aprobat construirea unui muzeu pentru colecţia de artă a lui Rudolf Leopold, prieten al lui Dichand. Căci în 1993 s-a presupus că opinia publică, reprezentată în mod tradiţional prin **Kronen-Zeitung**, poate fi cîştigată de partea proiectului dacă statul austriac achiziţionează Colecţia Leopold, cunoscută drept cea mai mare colecţie Schiele din lume, şi o adăposteşte într-una din clădirile principale din Cartierul muzeal. A durat, desigur, ceva timp pînă ce tratativele cu medicul oculist vienez au putut fi finalizate pozitiv, în vara anului 1994, după presiuni deloc neglijabile. În 1995 însă, Erhard Busek este debarcat din guvern; succesoarea sa în funcţie, Elisabeth Gehrer, iniţial prea puţin informată asupra subiectului, ajunge totuşi ulterior să-l susţină. Între timp, proiectul a suferit o permanentă micşorare: dimensiunile celor două cuburi, cel negru, al Muzeului de artă modernă, şi cel alb, al Muzeului Leopold, au fost treptat atît de reduse, pînă ce au dispărut cu totul în spatele faţadei principale, cu aspect de palat, a grajdurilor imperiale. Alte obiective au fost cu totul eliminate (precum Centrul de presă). Ce a rămas au fost clădirile istorice. Se pare, de altfel, că fraţii Ortner au cîştigat concursul de arhitectură tocmai pentru că au fost singurii care au acceptat, în cele din urmă, integrarea Sălii de călărie de iarnă în proiectul total, deşi şi ei, ca restul arhitecţilor, prevăzuseră la început demolarea ei. Apărătorii proiectului au crezut atunci că fericitul sfîrşit se apropie. Pînă ce însă Oficiul patrimoniului a dat în sfîrşit undă verde realizării proiectului, a mai rămas de purtat încă o luptă politică. Şi anume social-democraţilor le surîsese între timp ideea construirii unui Muzeu Guggenheim – fără a cîştiga totuşi şi controversa în jurul realizării unei dependinţe. Atunci s-a prăbuşit „turnul de lectură“. „Proiectul lui Ortner, turnul de lectură, nu este expresia politicii culturale socialiste, ci o vechitură bună de aruncat“, declara primarul Michael Häupl, cu un fin simţ pentru artă. Verzii susţinători ai turnului i-au înmînat cu acea ocazie un pitic de felul celor răspîndiţi puzderie în grădinile bunicuţelor, semn al înţelegerii sale artistice. Turnul de lectură n-a fost încă şters din planurile arhitecţilor. Mai mult, la festivitatea de deschidere a Cartierului muzeal, el a fost „înălţat“ simbolic cu ajutorul razelor laser. Rezultatul discuţiilor prevăzuse că turnul ar urma totuşi să fie construit. Locul său a fost, în orice caz, lăsat liber.

În acest punct din curtea centrală se ajunge trecînd prin poarta principală, costisitor renovată, plasată cu faţa spre cele două muzee gemene. Curtea pare moartă. Bănci, ca nişte arhaice blocuri de piatră, se înşiră mut pe o aceeaşi linie, lăsînd impresia unor pietre de mormînt răsturnate de vreme. Plăci de piatră acoperă întreaga curte. Timpul pare să fi îngheţat într-o imobilitate veşnică. Triada **Fragment**, **Fassade**, **Friedhof** îşi găseşte neliniştita completare în **Frustration**. Nu degeaba criticii au pronunţat la unison cuvîntul „mausoleu“. „Coşciug“, au poreclit instinctiv şi vienezii cubul sumbru al Muzeului de artă modernă al Fundaţiei Ludwig, clădirea cea mai bizară din Museumsquartier, construită din lavă de bazalt de culoarea antracitului. Ferestrele îi lipsesc – dacă facem abstracţie de marea fereastră panoramică din aşa-numita „sală a cupolei“. Decupată ascuţit, sus de tot, la ultimul etaj, ca o privire venind din lumea de dincolo a artei extatice, fereastra le oferă vizitatorilor muzeului, ca unor „iniţiaţi“, o perspectivă către exterior, pe deasupra acoperişurilor, în mod liniştitor animate, dar interzice cu atît mai ermetic orice privire în interiorul său. (De altfel fereastra nici nu este vizibilă din exterior.) Mai mult, în mod semnificativ, la intrarea simplă, situată lateral, se ajunge doar la capătul unei largi scări de templu. Marcantă este şi bolta înaltă a acoperişului. Ea a inspirat metafore contradictorii pentru MUMOK (aşa cum este prescurtat Museum moderner Kunst): unii l-au comparat cu un masiv bloc de lavă ieşit la suprafaţă din adîncimile subterane ale unui vulcan – muzeul apare aici drept mină, în care se intră la nivelul din mijloc, pentru ca, în interiorul lui, lifturi transparente de sticlă să conducă de la o „galerie“ la alta; dimpotrivă, alţii l-au resimţit ca şi cînd ar fi fost împiedicat să se înalţe, turtit şi apăsat într-o scufundare greoaie. La dreapta aşadar, vîlvătăile stinse ale peşterii întunecate cu rezonanţe primitive MUMOK, la stînga, în aşa-zisa „piaţă“, căreia-i lipseşte, din păcate, un asemenea caracter, blocul paralelipipedic al Colecţiei Leopold, din piatră de var albă. Spre deosebire de verticalitatea inertă a cubului negru, Muzeul Leopold este structurat conform principiului elicei în jurul unei hale înalte, aflate în centrul clădirii. Dinamica uşoară a acestei dispuneri n-ar putea deveni însă observabilă decît de sus, dacă ferestrele înguste şi înalte n-ar împrumuta, în mod asimetric, clădirii, o respiraţie de gheaţă, ca în apropierea îngerilor de marmură ce veghează mormintele, cu răceala lor intangibilă a morţii. Şi aici trepte de templu conduc lateral către o intrare discretă. În centrul curţii, mai precis pe frontispiciul vechii Săli de călărie de iarnă, la mijlocul unei coarde invizibile, întinse parcă între cele două cuburi pentru a împreuna vechiul şi noul, tronează un ceas mare, ce poate fi citit de departe, semn al eternului *tempus fugit*. El este detaliul decisiv care a permis arhitecţilor să stilizeze Sala de călărie drept „gară“, amestecînd astfel veacurile şi locurile. O dată urcată larga rampă către „intrarea“ din centrul faţadei, nu ne rămîne decît s-o coborîm pe cealaltă parte; nu există acces al publicului pe aici. La fel cum şi ferestrele înalt boltite, cu reflexe întunecate, rămîn oarbe. În spatele Sălii de călărie de iarnă, roşia *Kunsthalle*, cu pereţii ei acoperiţi de cărămizi clincher, lasă o impresie oarecum ieftină după jocul costisitor cu crustele celor două blocuri muzeale. Tot din cărămizi a fost construit, unitar şi deci monoton, întregul *backstage* – denumit Quartier 21 –, alcătuit din străduţe înguste şi curţi interioare, la care se ajunge printr-un pasaj aerian, pe deasupra acoperişurilor. El a fost destinat adăpostirii atelierelor şi studiourilor artiştilor, făcînd astfel concurenţă oficială cartierului boem Spittelberg, care începe chiar în spatele Cartierului muzeal. Din păcate, se simte aici lipsa oricărei idei, a oricărui proiect elaborat; arealul muzeal se pierde în unghere, intrări, ieşiri, coborîri şi urcuşuri – după severitatea hieratică din partea din faţă a curţii, în *backstage* se răzbună confuzia şi rătăcirile, deopotrivă proprii şi figurate.

Deja ritualic, necrofilia (arhitectonică) îşi revendică drept pandant pofta bună a unei gastronomii hedoniste. Nu există comentariu ori analiză care să fi uitat muşcătura unei critici distrugătoare cu ocazia servirii desertului parastasului la cele două cafenele ale muzeelor. Arhaicului modern al acestora din urmă, le răspunde aici cel mai nou superdesign. În acest context a părut îndreptăţit avertismentul lui Dietmar Steiner, formulat cu prilejul ceremoniilor de deschidere, la adresa directorului Centrului de arhitectură (găzduit tot în Museumsquartier), că doar *cadrul* a fost inaugurat acum în mod festiv: „Deocamdată, conţinuturile şi programele au fost promovate numai de criticii gastronomici“, afirma el cu această ocazie. Întregul program de *performances*, de instalaţii de sunet şi lumină, de *party*-uri, *DJ-lines, clubbings*, parade ale modei, dans vertical pe faţada „gării“, însoţit de un magnific joc de artificii şi de proiecţii pe pereţii netezi ai celor două cuburi muzeale – toate acestea au servit doar culturii de consum, al cărei tăvălug a călcat de mult în picioare vechile valori ale culturii edificatoare burgheze. Iar dacă muzeele sînt denumite mausolee mai înainte chiar de a-şi fi deschis porţile şi început programele, lui Dietmar Steiner nu-i rămîne decît să constate „refuzul realităţii“: „Să fie responsabile cu pregătirea viitorului doar instituţiile de mici dimensiuni? Prea îmi miroase aici a un concept de cultură alternativă din secolul trecut“ (**Der Standard**, 28.6.2001, p. 47). Atacul său vizează, fără îndoială, aşa-numitul „Depou“ („Depot“), un spaţiu al discursului artistic şi estetic ce s-a instalat în Museumsquartier pe vremea cînd acesta nu era decît un imens şantier, fără a fi obligat, de aceea, la plata chiriei – şi care acum, iată, trebuie să părăsească locul. Totuşi nu corespundea oare atmosfera de şantier ideii înseşi a Depoului de artă? Şi, la urma urmei, să fim cinstiţi: la atractivitatea acestuia contribuia, în mare măsură, tot cafeneaua adiacentă. Nu rămîne însă mai puţin adevărat ceea ce scrie directorul său, curatorul de artă Wolfgang Zinggl: „În artele plastice se critică de ani de zile spaţiul clasic de expunere a operelor de artă cunoscut sub forma muzeului. Noul *White Cube* nu mai este în stare să ofere un cadru adecvat curentelor avangardiste“. Mai mult, nu poate fi respinsă facil nici temerea sa, exprimată în perioada de latenţă a verii, după care „prea curînd dulapurile masive din curţile Cartierului nu se vor jena să arate pentru ce au fost de fapt construite: drept curse pentru turişti, prevăzute cu *shop*-uri şi cantine, drept culise pentru spot-uri publicitare şi oferte comerciale“ (**Der Standard**, 7.8.2001, p. 27). În aceeaşi rană loveşte mai departe filozoful Herbert Hrachovec de la Universitatea din Viena: „În centru stă turismul pe un fundal nobil“. Problema principală a Cartierului muzeal rezidă, după el, deja în modul în care a fost conceput, mai precis în faptul „că «viziunea întruchipată a unui cartier cultural al superlativelor» [conform elegantei broşuri a firmei însărcinate cu construcţia complexului] include istoria, fără însă să şi deschidă, la rîndul ei, una“ (**Der Standard**, 28.6.2001, p. 38).

MQ a devenit prescurtarea unuia din cele mai mari zece areale culturale din lume. În prezent sînt adăpostite aici, pe circa 60.000 m², Muzeul de artă modernă (MUMOK), Muzeul Leopold, *Kunsthalle*, Muzeul pentru copii Zoom, Muzeul tutunului, Cartierul dansului (*Tanzquartier*) şi Centrul de arhitectură, iar din epoca lucrărilor de şantier mai supravieţuiesc încă părţi din scena artistică alternativă, precum „Public Netbase“ (o trupă de cultură internet), spaţiul de discurs estetic „Depot“ şi, în interiorul său, aşa-numita „basis wien“, o arhivă – respectiv o staţiune de cercetare şi de informaţie – pentru artă contemporană. Muzeele au fost deschise în luna septembrie. Dar despre aceasta data viitoare.

Traducere de
Mădălina DIACONU

Viena

---

1. Cf. cunoscutului capitol 83 din **Omul fără însuşiri**: „Se întîmplă mereu ceva ce pare nou, fără să fie de fapt decît acelaşi lucru sau De ce nu se poate inventa istoria?“ (*Seinesgleichen geschieht oder warum erfindet man nicht Geschichte?*).

2. Cf. definiţiei clasice a nevrozei după Freud.

3. *Schöne Leich'* – expresie tipică pentru mentalitatea vieneză.

4. O zicală vieneză spune: „Fericit este cel ce uită ceea ce nu se mai poate schimba“ (*Glücklich ist, wer vergisst, was nicht mehr zu ändern ist*).

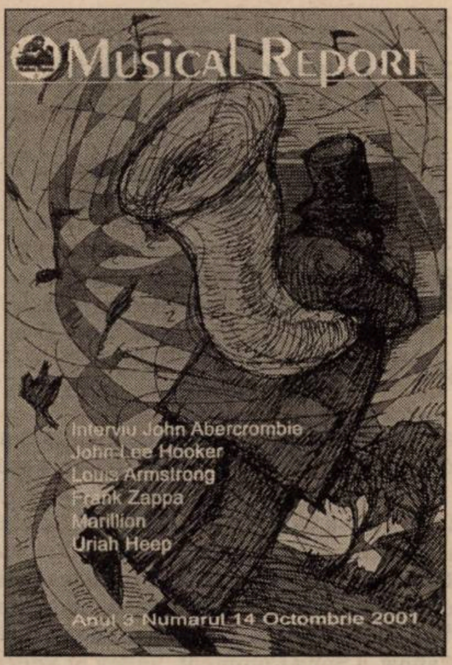

În numărul 14 al revistei **Musical Report** neobositul Ioan Big – probabil cel mai important critic de rock & blues din acest moment – publică un emoţionant text în memoria lui John Lee Hooker: **John Lee Hooker: Moartea unui gigant**. Suveranul Blues-ului şi al Boogie-ului a decedat în vara lui 2001, în vîrstă de 83 de ani. Articolul, dens şi bine scris (aşa cum autorul său ne-a obişnuit) va merge, sîntem convinşi, la inimile tuturor celor care l-au iubit pe legendarul muzician de culoare. E de presupus că o mare parte a datelor au fost preluate după singura biografie amplă de pînă în prezent a acestuia, **Boogie Man, The Adventures of John Lee Hooker in The Twentieh Century** scrisă de Charles Shaar Murray. Redăm în continuare un fragment din prima parte a comentariului: „«Voi cînta blues pînă la moarte, spunea Hooker cu un an în urmă, şi chiar după ce voi fi murit, alţii vor continua să-mi cînte muzica. Blues-ul nu va muri vreodată». Avea dreptate cel care a susţinut ultimul său concert pe 16 iunie, la San Francisco, cu cinci zile înainte de a pleca dintre noi, împăcat şi liniştit, înconjurat de familie şi de prieteni. Blues-ul nu a murit cu «Hook», însă a rămas mai sărac. Din vechea gardă, doar B.B. King mai duce torţa“. Cea mai mare parte a articolului rezumă, atent, biografia picarescă şi cariera de aproape 60 de ani a celui care şi-a dedicat întreaga viaţă blues-ului. „Unic pe piaţă prin primitivism“, prin „vocea întunecată“ şi „*sound*-ul greu al chitarei“, *sound*-ul electric al lui Hooker, stilul său gutural, „bolboroseala“ nervoasă şi fragmentată, au influenţat mai multe generaţii de muzicieni, depăşind graniţele genului şi contribuind decisiv la *revival*-ul său din ultimul deceniu. **Boom Boom**, **Serve You Rigth to Suffer**, **Boogie Chillum**, **I'm in the Mood**, **Let's Make It**, **The Healer**, **Mr. Lucky**, **I Cover the Waterfront**, **Chill out, Don't Look Back** – iată doar cîteva titluri care vor rămîne pentru totdeauna în memoria fanilor.
Contemporan cu „pionierii“ blues-ului de stradă, Robert Johnson şi T. Bone Walker, apoi idol al generaţiei *flower power*, bătrînul The Hook a fost redescoperit şi readus în prim-plan de prieteni – cu toţii, mari muzicieni – în 1989, prin albumul **The Healer**, cu Carlos Santana, Robert Cray, Los Lobos, Bonnie Raitt, Canned Heat... A mai colaborat cu Van Morisson, Eric Clapton, Johnny Winter, B.B. King, Albert Collins, Keith Richards...

Din sumarul revistei mai semnalăm – cu acelaşi interes – un interviu al lui Ioan Big cu chitaristul de jazz John Abercrombie, partea a doua a serialului despre videoclip al lui Marius Th. Barna (cu utile aproximări teoretice), o excelentă retrospectivă a trupei Marillion („în cătarea romantismului pierdut“) de Costin Grigoraş şi finalul serialului lui Florin Silviu Ursulescu despre muzica disco a anilor '70. **(P.C.)**

Muzică

Catherine Towbin la **Nuova Musica Consonante**

Mihai MĂNICEANU

În seara zilei de 16 octombrie 2001 a avut loc, sub patronajul Ambasadei Statelor Unite ale Americii, un concert avînd-o ca invitată de onoare pe pianista şi compozitoarea Catherine Towbin. Concertul s-a desfăşurat în Cadrul Festivalului **Nuova Musica Consonante**, iniţiat în 1998 de compozitoarea Liana Alexandra, profesoară la Universitatea de Muzică din Bucureşti şi compozitorul Şerban Nichifor, conferenţiar la aceeaşi instituţie.

Concertul a fost precedat în data de 15 octombrie de o conferinţă susţinută de invitată la Universitatea de Muzică. Compozitoarea a insistat asupra legăturii dintre muzică şi chimie (pianista a studiat la Stadford University, fiind dublu-licenţiată).

Catherine Towbin a fost îndrumată în activitatea sa muzicală, printre alţii, de bunicul ei Cyril Towbin, absolvent al renumitei instituţii de învăţămînt muzical Julliard (New York), un cunoscut artist care a concertat cu dirijori ca Arturo Toscanini, Leopold Stokowski şi Sir Thomas Beechem. De asemenea, a studiat pianul cu Leah Effenbach (licenţiat al Peabody Institute, precum şi al Julliard) şi cu Withold Turkiewics (format la şcoala lui Rudolf Serkin, în cadrul Curtis Institute of Music). În anii 1984 şi 1985 a fost cîştigătoarea Concursului de pian **Concerto-Aria** din Alabama (SUA) – în anul 1984 cu interpretarea oferită **Concertului în Re bemol major** de Haciaturian, iar în 1985 cu **Concertul nr. 3 în Do minor** de Beethoven. Ca şi compozitoare, ea a realizat numeroase lucrări concepute pentru orchestră de cameră, ansambluri de cameră, instrumente solo, precum şi muzică pentru filme de animaţie. În anul 1986, Catherine Towbin a activat în Franţa, susţinînd mai multe concerte, iar din anul 1991 s-a stabilit în Belgia.

În prima parte a programului, pianista a interpretat o Suită proprie, intitulată **Shades and perspectives...**, cuprinzînd: **Fragile Farewell**, **The Fairychild**, **In the Savannah of Souls**, **Azure Adagio**, **Satin Scherzo**, **The Tangent Dialogue**, **Firmament Laid Fallow**, **a Song Comment**, **Valley of Veiled Visions**, **Variations on a Visceral Theme**. În ambele sale faţete, de compozitor şi interpret, Catherine Towbin a înfăţişat o mare mobilitate interioară, încîntîndu-ne cu o muzică extrem de expresivă, deopotrivă convulsionată şi lirică, aproape „picturală“.

În a doua parte, a evoluat duo-ul „Intermedia“, format din Liana Alexandra (pian) şi Şerban Nichifor (violoncel). Prima piesă, **Structural Variations on Two Obscure Themes**, pentru violoncel solo, a compozitorului american Dwight Winenger, ne-a apărut ca o interesantă metaforă ce debuta cu celebra temă din **Pink Panther**, evoluînd spre cunoscutul imn **Red and Yellow, Black and White**. A urmat lucrarea lui Şerban Nichifor **Epifania**, plină de farmec, cu sonorităţi jazzistice şi un final pierdut în eter, apoi **Fantezia** Lianei Alexandra, o piesă proaspătă, captivantă, de o deosebită naturaleţe.

Concertul s-a încheiat cu două bis-uri oferite de duo-ul „Intermedia“: imnul american **Amazing Grace**, într-o versiune originală şi **Melodie** a compozitoarei Liana Alexandra. Seara din cadrul Festivalului **Nuova Musica Consonante** s-a dovedit a fi extrem de bogată şi cu adevărat „consonantă“. ▮

Chimia muzicii

Interviu cu **Catherine TOWBIN**

Seria de concerte şi conferinţe aflate la cea de-a patra ediţie cuprinsă în activitatea de cercetare a Universităţii Naţionale de Muzică sub genericul ***Nouva Musica Consonante*** *şi coordonată de compozitorii Liana Alexandra şi Şerban Nichifor a avut-o ca oaspete în acest an pe compozitoarea şi pianista americană Catherine Towbin.*

Născută la Hollywood (California), Catherine Towbin a studiat la Stanford University, obţinînd două licenţe: în compoziţie şi în chimie. Împreună cu Duo „Intermedia“ (Şerban Nichifor – violoncel, Liana Alexandra – pian), ea a susţinut un recital la Centrul Cultural American din Bucureşti, unde şi-a prezentat ciclul de lucrări pentru pian intitulat ***Shades and Perspectives...****, prezenţa sa bucurîndu-se de un impresionant succes din partea auditoriului.*

– Cum v-a stimulat în creaţie studiul chimiei?

– Chimia este studiul compoziţiei ca materie. Mă uluieşte şi mă luminează. Eu cred că adevărata creativitate este experimentată atunci cînd sînt impuse limite puternice (spre exemplu, aşa cum construieşte Beethoven **Simfonia a V-a** cu patru sunete, dintre care trei sînt aceleaşi). În chimie este cunoscut faptul că toată materia este construită din atomi. Elementele diferă între ele numai prin numărul de protoni, neutroni sau electroni pe care îl conţin. Toţi atomii sînt, din punct de vedere structural, aceiaşi; ei diferă doar prin numărul de particule subatomice pe care le conţin. Studiul chimiei mi-a folosit la dezvoltarea creativităţii muzicale, oferindu-mi principii de compoziţie de prim rang, adică pe Dumnezeu Însuşi. Ce maestru mai mare poţi cunoaşte?!

– Cum apreciaţi concertul pe care l-aţi susţinut la Centrul Cultural American din Bucureşti?

– Experienţa mea interpretativă la Centrul American a fost foarte caldă. Am fost onorată de prezenţa domnului Kevin Ellison, prim-secretar al Ambasadei Statelor Unite la Bucureşti. Toate circumstanţele au fost optime pentru a-mi prezenta compoziţiile pentru pian cu succes. Audienţa a fost foarte generoasă, caldă, spontană. Am fost, de asemenea, fericită să constat modul în care sînt privită ca muziciană, căci prin creaţia mea am dorit să unific spiritele ascultătorilor.

Catherine Towbin şi Liana Alexandra

– Care sînt impresiile dumneavoastră despre Bucureşti, despre România, despre poporul român?

– Impresia mea despre Bucureşti este foarte puternică. Românii sînt foarte educaţi, foarte devotaţi profesiilor lor şi îmi lasă impresia că nu au pierdut sentimentul importanţei lor pentru Umanitate. Cred că românii trebuie să fie foarte mîndri de ţara lor!

Multe din impresiile mele despre acest popor sînt bazate pe relaţia cu tine şi cu Şerban Nichifor, precum şi cu cei apropiaţi vouă. Profesionalismul exemplar de care daţi dovadă, plus căldura voastră, sinceritatea şi înţelegerea voastră în direcţia Umanităţii în general mi-au oferit un punct de vedere pozitiv, prin care să privesc în jur. Sînteţi excelenţi ambasadori ai României, iar pentru mine participarea la Festivalul **Nuova Musica Consonante**, pe care l-aţi fondat, a reprezentat un real privilegiu!

Prezentare şi interviu de
Liana ALEXANDRA

Aura noastră de jazz

ALEXANDRU ŞIPA

Casa Electrecord, care periodic pune şi repune pe piaţa muzicală românească şi chiar din străinătate valori ale creaţiei şi interpretării autohtone, a lansat recent două CD-uri avînd-o ca protagonistă pe Aura Urziceanu, cea care de-a lungul a 40 de ani de carieră artistică a strălucit pe mari scene ale lumii alături de renumite orchestre şi de mari artişti de jazz şi pop.

Fanii de jazz din România aşteaptă cu nerăbdare întîlnirea sau reîntîlnirea cu Aura noastră, stabilită de 10 ani în Canada.

Pînă la acel eveniment/ concert/ spectacol de jazz, care sperăm să aibă loc cît mai curînd, merită să ascultăm cele două albume produse de Casa Electrecord-România în colaborare cu Socan-Canada. Ambele sînt sigur că îi vor încînta atît pe iubitorii muzicii pop, cît şi pe fanii jazz-ului. Pentru că albumul **Dor de viaţă**, cu profil pop, în care toate piesele sînt semnate muzical de Aura Urziceanu, pe versuri de Jack Rotaru, Dan V. Dumitriu, Eugen Dumitru, Daniela Mocanu şi Andreea Andrei, atît în orchestraţiile realizate de Doru Căplescu, George Natzis şi Ionel Tudor, cît şi în interpretarea Aurei, regăsim elemente de jazz. Celălalt album, la rîndul lui, intitulat **I Found Love Again**, conţine şi compoziţii proprii (muzică şi text), dar şi piese standard din repertoriul de aur al jazz-ului – precum **Laura** sau **Lullabay of Birdland** – şi al muzicii pop, precum **Everybody Loves Somebody** sau **La vie en rose**.

Coperţile interioare ale albumelor conţin şi mesaje emoţionante ale Aurei către auditorii ei (în limba română şi în engleză), iar cel de jazz prezintă atît textele pieselor sale, cît şi muzicienii cu care colaborează, respectiv: Jack Long – trompetă, Michael Stuart – saxofon şi flaut, Paul Hoffert – vibrafon, Bernie Senesky – pian, Dave Field – contrabas, Ron Rully (soţul Aurei) – baterie şi Robert Rully (fiul Aurei) – percuţie.

Pentru că Aura Urziceanu este prea puţin cunoscută chiar şi în propria ţară (îndeosebi de către generaţia tînără), cîteva date biografice sînt binevenite:

S-a născut în 1946 la Bucureşti. A studiat vioara de la 4 ani cu tatăl ei, apoi canto (muzică uşoară) la Şcoala populară de artă (prof. Florica Orăscu). A debutat în muzica uşoară cîntînd în Case de cultură, iar în jazz la Student club Bucureşti. S-a lansat în jazz cu versiunea adecvată a **Rapsodiei Române** nr. 1 de George Enescu. A efectuat numeroase turnee în ţară, dar şi în fosta URSS, în Israel, R.F. Germania, Canada şi SUA. În Bucureşti a susţinut concerte la Sala Dalles cu Edmond Deda, la Teatrul Ion Vasilescu şi la Sala Palatului. (Memorabile sînt concertele cu Quintetul de jazz Bucureşti şi cu orchestra semi-simfonică condusă de Richard Oschanitzky, invitaţi fiind Art Farmer, Slide Hampton şi Ron Rully.) În 1969 obţine premiul II la Festivalul de muzică uşoară de la Mamaia, în 1971 Premiul special la Festivalul Ontario, iar la Knokke-Belgia, împreună cu Mihaela Mihai şi Aurelian Andreescu, „Cupa Mondială“ şi Premiul presei.

Cel mai mare succes al carierei sale pare să fi fost participarea la unul dintre cele mai importante festivaluri de jazz din lume, cel de la Newport – SUA, alături de Big Band-ul Duke Ellington şi Ella Fitzgerald (1972). În acelaşi an realizează turnee în SUA şi Canada cu orchestra Phil Nimons. Succese obţine şi ca invitată a marilor orchestre conduse de Quincy Jones sau Thad Jones/ Mell Lewis, cu care înregistrează şi albume.

P S. A fost o mare onoare şi plăcere să pot organiza, în martie 1973, la Palatul culturii din Braşov (Clubul de jazz), trei concerte a cîte 450 de locuri (cu un singur afiş şi acela scris de mînă) avîndu-i ca protagonişti pe Aura şi Quintetul de Jazz „Bucureşti“ (Dan Mîndrilă – saxofon, Ştefan Berindei – saxofon alto şi sopran, Marius Popp – pian, Johnny Răducanu – contrabas, Eugen Gondi – baterie) şi invitatul lor, bateristul canadian Ron Rully – cel care avea să devină soţul Aurei.

„**Seara de jazz** este al doilea disc LP pe care Aura Urziceanu îl înregistrează pentru casa Electrecord. Primul, intitulat simplu **Aura**, prezintă un buchet de piese în aranjamentul lui Richard Oschanitzky; vocea este utilizată alături de o formaţie de jazz simfonic (big band şi corzi), într-un repertoriu dificil, ce acoperă distanţele de timp, de la J.S. Bach la folclorul din Oaş.

Seara de jazz cu Aura ne prezintă o altă faţă a polivalentului talent al cîntăreţei. Aici, Aura cîntă jazz – este drept, un jazz de inspiraţie şi atmosferă românească. Spontană şi adaptabilă oricărui gen muzical, vocea Aurei improvizează fără efort peste materialul sonor al formaţiei, chiar şi în afara temei, singura parte „scrisă“ a pieselor. Cu atît mai remarcabilă mi se pare logica şi calitatea improvizaţiilor sale, deşi înregistrarea s-a făcut în numai două după-amieze, în şedinţe foarte apropiate de jam-session“.

Aurel GHERGHEL –
coperta discului **Seară de jazz cu Aura**

„Influenţată iniţial de Ella Fitzgerald, dispunînd de o voce clară, o întindere neobişnuită în acut, întîlnită numai la Yma Sumak, o tehnică vocală perfectă, simţ armonic şi ritmic, uşurinţă în improvizaţie şi prezenţă scenică, Aura Urziceanu interpretează temele lirice cu multă sensibilitate, iar piesele ritmate de jazz cu înţelegere autentică a genului, cu *drive* şi *swing*; stăpîneşte şi stilul scat (efecte în registrul supraacut într-o manieră amintind de trompetistul Cat Anderson); cîntăreaţă autentică de jazz de clasă internaţională“.

Mihai BERINDEI –
Dicţionarul de jazz

profil

Aflat la început de drum, **Overtime** – „Condica ta de prezenţă în timpul liber. Pe pămînt şi pe web“ – este (încă) un magazin gratuit de informaţii utile în vederea petrecerii timpului liber. Editor: S.C. New Media Group S.R.L. Redactor-şef: Maria Oprescu. Din cuprins: date privind barurile şi cluburile din Capitală, dar şi despre restaurante, discoteci, cazinouri, hoteluri, internet café-uri, magazine, health & beauty, teatre şi cultură, cinematografe (inclusiv programul cinematecilor), recomandări TV, clubbing, senzaţii tari, XPat info etc. Publicaţia este asezonată din belşug cu reclame de tot felul, ilustraţii color, care mai de care mai atrăgătoare ş.a. Pe scurt – 50 de pagini din care poţi alege cum să-ţi petreci „over-time“-ul pe cinste.

de ici, de colo

Anul IX
nr. 453
2-8 noiembrie 2001
DILEMA
SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Foarte reuşit grupajul tematic din numărul 453 al **Dilemei**, realizat de Magdalena Boiangiu. Subiectul – „Consecinţele provizorii“ ale atentatelor teroriste din 11 septembrie. Semnează Cornel Codiţă, Dan Oprescu, Vladimir Tismăneanu, Peter Gross, Z. Ornea. Tot despre tragedia americană scriu şi Sever Voinescu şi Mircea Vasilescu. Primul afirmă tranşant: „Nu o să spun, ca un hulit celebru, că un anti-american este un cîine. Dar spun că un anti-american este un anti-român“. Mircea Vasilescu comentează deja celebrul articol al lui Cornel Nistorescu, **Cîntare Americii**. Alături de textele acestora – un „mic dicţionar anti-yankeu“ preluat după **La Vanguardia** din Barcelona, un text (**Civilizaţia războiului. Parametrii toleranţei**) adaptat după cotidianul italian **La Republica** şi un mozaic de extrase din presa mondială (scrisă şi audiovizuală) contrapunctat de opinii antiamericane ale unor telespectatori români resentimentari alcătuiesc un sinoptic de opinii diverse şi extrem de contradictorii. Pe prima pagină a revistei putem citi o frază memorabilă a secretarului de stat Colin Powell: „S-a terminat epoca războiului rece, dar s-a terminat şi epoca de după războiul rece“. Argumentul grupajului, clar şi percutant, se constituie într-un avertisment la care merită să reflectăm cu toată seriozitatea: „În dorinţa de a izola terorismul şi pe terorişti, Statele Unite coordonează o alianţă cu devotamente şi motivaţii diferite, încercînd să echilibreze vechile obligaţii cu imperativele noilor acţiuni. Din această dramatică reaşezare a principiilor, dar şi a intereselor, instinctul (dar şi experienţe istorice nefericite) îi îndeamnă pe mulţi să mizeze pe eventualul învingător, oricare ar fi acesta. Reprezentanţii autodeclaraţi ai săracilor din lumea a treia găsesc că terorismul este motivat de bogăţia şi aroganţa celor din linia întîi. În fosta lume a doua, dilema se prezintă în termeni dramatici: valorile democraţiei, aşa cum sînt formulate de SUA şi de ţările Europei Occidentale şi-au arătat aici, în special, potenţialul de inegalitate şi dezordine. Sfidarea teroristă stimulează refuzul unor modele percepute ca străine în raport cu esenţa tradiţională, încurajează un conservatorism agresiv, fără conţinut precis, funcţionînd în ambele direcţii“. Comentînd unda de şoc care a străbătut inclusiv presa americană şi mediile universitare, Vladimir Tismăneanu pledează în favoarea polifoniei liberale ce caracterizează, dincolo de opiniile tuturor detractorilor, mediile americane: „Relativismul post-modern şi retorica postcolonialismului sînt evident influente în campusuri, însă, chiar şi în citadela stîngistă care e Berkley, nu există o direcţie univocă. Polifonia este marca vieţii spirituale americane. Or, tocmai acest pluralism care respinge monolitismul agresiv stîrneşte ostilitatea adversarilor juraţi ai Americii. Am mai spus-o însă ţin s-o accentuez şi în acest articol: spiritul american este unul al dialogului, toleranţei şi competiţiei. Individul este judecat prin ceea ce reprezintă el sau ea, nu prin elemente istorice, de familie, origine sau religie. În America, prezumţia de inocenţă este fundamentul legalităţii. Tocmai de aceea, America este deopotrivă puternică şi vulnerabilă, asemeni tradiţiei umanismului burghez, pe care o continuă cu demnitate, curaj şi altruism“. Într-un articol intitulat **Teroare nouă, jurnalism vechi**, teoreticianul mass-media Peter Gross sancţionează inadaptarea mediilor TV americane la noua şi brutala modificare a realităţii produse de atacurile teroriste din 11 septembrie: „Natura atacului, uciderea oribilă a 6000 de oameni şi felul definitiv cum a modificat viaţa a mii de părinţi, bunici, fraţi, fii şi fiice au fost un magnet suficient pentru a determina reînvierea spiritului civic american. Ar fi putut să fie şi un impuls pentru un mai bun jurnalism de televiziune“.

Cuvîntul
ANUL VII (XII) • Nr. 10 (294) • Octombrie 2001 • Revistă de cultură • 10.000 lei www.cuvantul.ro

În numărul 10/ 2001 al revistei **Cuvîntul**, Nicolae Manolescu comentează, într-o „temă“ **Despre canon**, o recentă dezbatere care a avut loc la Oradea: „Problema canonului a prins, şi pînă la un punct a coincis, la noi, cu aceea a revizuirilor de după 1989. Chiar şi în absenţa termenului anglo-saxon, noi am fost conştienţi, în ultimele decenii de comunism, de existenţa a două ierarhii valorice în literatură: una oficială, puternic ideologizată şi folosită ca instrument de propagandă, şi alta a criticii literare pe care, printr-o adevărată minune, şcoala şi universitatea din anii '70-'80 au omologat-o. După Revoluţie, tocmai revizuirea acesteia din urmă a intrat în preocupările criticii, despre cea dintîi nemaifăcîndu-şi nimeni nici o iluzie. S-a putut observa cu acest prilej că revizuirea, deşi normală şi chiar inevitabilă, s-a lovit de o vie rezistenţă. Canonul pare să fi rămas neschimbat, un deceniu după căderea comunismului, şi din cauza dificultăţii unor dezbateri clare şi oneste (disputa a degenerat rapid într-o polemică frivolă, fără o relectură temeinică şi fără precizarea criteriilor), dar şi pentru că se schimbaseră regulile jocului cultural. [...] Cum criteriul decisiv a devenit peste noapte acela al succcesului (*rating*, tiraj, vînzare, scandal etc.), redefinirea canonului în funcţie de valoarea estetică s-a dovedit cu neputinţă“.

Fiind de acord cu cea mai mare parte a observaţiilor lui Nicolae Manolescu, rămînem totuşi discutabilă „minunea“ omologării de către şcoală a ierarhiei critice din acel moment? Asemenea „miracole“ fuseseră, e adevărat, făcute posibile prin grija noii politici „naţionale“ a partidului comunist din anii '60. Ar trebui însă analizate raporturile – deloc simple – dintre canonul partinic, ideologizat, şi canonul critic din interiorul canonului şcolar al perioadei. Se ştie că între cele două liste exista o suprapunere parţială. Pentru a intra în hăţişul mecanismelor sistemului ar fi necesară o explorare a întregii sale scheme instituţionale, în vederea stabilirii procentului de „oficial“ şi „rezistenţă estetică“ promovat prin intermediul manualelor şcolare. După cum se ştie, textele obligatorii din zona literaturii contemporane erau, în cea mai mare parte, infestate de ideologie, în timp ce autorii din canonul critic erau fie trecuţi la „lecturi suplimentare“ fie – în cazul poeziei unor N. Stănescu sau Marin Sorescu – incluşi cu texte „educativ-patriotice“. Una peste alta, avem de a face cu o virtuală temă de cercetare ştiinţifică...

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

Vedeta numărului 10/ 2001 al revistei clujene de cultură **Apostrof** este convorbirea cu Matei Călinescu realizată de Mihai Dragolea în ultima zi a lunii mai la Cluj. Profesorul a fost prezent pentru opt săptămîni în oraşul de la poalele Feleacului oferind studenţilor două seminarii, unul la Facultatea de Studii Europene (despre România şi ideea de modernitate), celălalt la Facultatea de Litere (un curs de „re-citire“ cu aplicaţie pe **Craii de Curtea-Veche**). Pornit pe panta confesiunii, profesorul româno-american îşi aminteşte de cultul matein reînviat după îngheţul proletcultist: „Pentru mine acest curs a fost şi o întoarcere subiectivă la o vîrstă pierdută, la viaţa mea anterioară exilului. Căci, prin anii '60, eu participam entuziast la cultul matein. Eram prieten, bunăoară, cu Taşcu Gheorghiu, care ştia **Craii...** pe de rost şi care tradusese pe Lampedusa cu **Ghepardul** său faimos la vremea aceea, într-o românească «mateină». Nu pot să uit discuţiile la miez de noapte despre cine ştie ce detaliu din scriptura «mateină», aşa cum numea Ion Barbu **Craii...**“. Cu aceasta, Matei Călinescu îşi justifică alegerea ca no. 1 a romanului lui Mateiu Caragiale în topul **Observatorul cultural**, continuînd într-un limbaj... hipic: „În limbaj de curse de cai, nu mi-a părut prea rău că m-am înşelat la «plasă». Eu l-am pus pe Blecher pe locul doi şi a ieşit pe locul cinci, dacă nu mă înşel, oricum, nu prea departe“. Vorbind despre proiectele sale editoriale, criticul anunţă cîteva cărţi aflate în şantier. Între acestea figurează o carte despre intelectualitatea română interbelică şi problematica identităţii naţionale, o alta despre re-lectura poeziei (care s-o completeze pe cea dedicată prozei) şi o nouă ediţie a romanului de tinereţe **Zacharias Lichter**, completat cu fragmente autobiografice legate de scrierea acestei cărţi. Interesul pentru reluarea lui **Zacharias Lichter** i-a fost declanşat, după propria mărturisire, de lectura **Jurnalului fericirii** de N. Steinhardt.

din presa cotidiană

Fondat
1992
EVENIMENTUL
ZILEI
COTIDIAN DE INFORMAŢIE

Colaboratorul nostru C. Rogozanu ţine, în ultima vreme, şi o rubrică acidă – **televendeta** – în cotidianul **Evenimentul zilei** (în a cărui redacţie lucrează acum). În numărul de joi 1 noiembrie el semnează un usturător articol (**Mai bine ascultăm manele!**) în care îl plezneşte, aşa cum se cuvine, pe Adrian Păunescu. După cum se ştie, bardul şi senatorul de la Bîrca se dă, de la o vreme, în spectacol la PRO TV, reciclîndu-şi televizual titlul unei serii de interviuri publicate în Epoca Ceauşescu. Între noi fie vorba, respectivele interviuri „incomode“ cu voie de la poliţiune aveau mai mult haz decît ceea ce patrihotul naţional ne serveşte azi sau decît paharele pe care, la mînie, le mai aruncă uneori – deh, oboseala... – în capul operatorilor din platou. Dar să-i dăm cuvîntul lui C. Rogozanu: „Adrian Păunescu şi-a arătat faţa cenaclistă la ultima ediţie a emisiunii **Sub semnul întrebării**. Este absolut revoltătoare «cultura» pe care o propune tribunul la televizor. Iar PRO TV-ul nu are nici o scuză în afacerea asta. Una e să nu susţii emisiuni de cultură, alta e să faci propagandă unei culturi de doi bani. Oamenii care se mai pricep cît de cît la poezie rîd pe rupte de poetaşul Păunescu, iar el apare glorios la o televiziune cu acoperire naţională. «Oamenii de cultură» ai lui Păunescu nu sînt alţii decît Grigore Vieru, Tudor Gheorghe sau Mircea Micu. Am putut asculta cele mai stupide poezii (despre spicele de grîu, despre Olt şi altele asemănătoare), amintiri nostalgice din «epoca de aur», jelanii despre distrugătoarea subcultură. Şi asta n-ar fi fost nimic dacă Păunescu n-ar fi invitat o mînă de poeţi, toţi adolescenţi, care au recitat poeme «geniale» cu ritm şi rimă, ca acum vreo două sute de ani. Erau absolut siniştri, copii pervertiţi care au luat chipul şi asemănarea lui Păunescu. Să sperăm că tinerii telespectatori nu vor «pune botul» la cultura lui Păunescu. Să sperăm că ascultă liniştiţi manele! Ar fi cu mult mai bine“. Subscriem. La urma urmei, Fraţii Peşte şi Adrian Copilu Minune sînt mai simpatici şi mai inofensivi decît copiii minune cultivaţi de fratele Adrian Păunescu şi decît aplaudacii săi de ieri şi azi. Şi apoi, odihna prelungită a minţii prin distracţie e preferabilă îndoctrinării prin versificări metaforizante. Problema e că oamenii simpli, care nu se pricep la poezie (decît, eventual, în varianta servită de A.P.) stau şi se uită, victime sigure ale manipulării politico-afective la care bardul, ei da, se pricepe de minune...

aniversare

Numărul 251 (5-11 noiembrie 2001) al revistei **Radio România** este şi un număr aniversar: publicaţia sărbătoreşte împlinirea a cinci ani de existenţă. Pe ultima pagină – două texte „la aniversară“ semnate de fostul preşedinte al Radiodifuziunii, Tudor Cătineanu (**O aniversare**), şi de actualul preşedinte, Andrei Dimitriu (**Pretenţii şi certitudini**). De-a lungul „cincinalului“ încheiat, revista s-a impus ca un magazin util, informativ, realizat cu dăruire şi devotament de echipa condusă de Gabriela Eftime. Îi urăm şi noi „la mulţi ani“.

Proză

TOTUL
DESPRE MINE!
Constantin
CHEIANU
CARTIER

Constantin CHEIANU

Totul despre mine!

Editura Cartier, Chişinău,
1999, 96 p., f.p.

Dacă citim o fişă biografică Constantin Cheianu legăm inevitabil numele lui de teatru: are la activ Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru dramaturgie, a cîştigat concursuri naţionale, a realizat dramatizări după romanele **Un veac de singurătate**, **Legături primejdiose** sau **Ana Karenina**. Cu **Totul despre mine!** scriitorul basarabean îşi scrie cartea de vizită în domeniul prozei: acurateţea stilului şi dezinvoltura lexicală caracterizează cele două nuvele.

Totul despre mine! este un titlu-oglindă: fără a fi jurnal sau memorii, cartea e o autobiografie ficţională pe două voci: preponderent nostalgică în prima nuvelă, exclusiv autoironică în cea de-a doua.

Cel dintîi text, **Merişor**, nu e altceva decît o poveste de dragoste adolescentină, banală, trăită la temperaturi medii, o experienţă naivă a unui personaj aflat la bunul plac al înlănţuirii evenimentelor. Tonul complice al autorului, romantismul subţire, diluat de inserţii nostalgice sînt cîteva caracteristici ale textului. Ceea ce pare a fi o iniţiere în viaţă se dovedeşte la sfîrşit o iniţiere în moarte; artificiu deloc imprevizibil, justificat într-un pasaj deloc întîmplător: „Privită cu ochi de om viu, moartea nu poate fi înţeleasă şi de aceea nu te sperie“.

Compoziţional, povestea lui Merişor este încadrată între două pasaje cu totul diferite de restul cărţii: povestirea brută, fapt cu fapt, reluată în posesie de personaj, neconştientizată în mersul ei de cel care o trăieşte şi, prin urmare, neîncărcată simbolic în text, este delimitată de două scene corelate, simetrice: moartea unui cireş şi, la sfîrşit, moartea personajului însuşi.

În a doua nuvelă, **Totul despre mine!**, artificiul de construcţie e de factură postmodernă: după searbăda experimentare a romanului de secol XVIII francez („Am găsit manuscrisul cărţii pe care o ţii în mînă, iubite cititor, printre hîrtiile străbunicului meu...“), naratorul se întoarce spre propriul material faptic autobiografic: el nu poate scrie decît „totul despre sine“ în registrul autoironic al celui deja detaşat de fluxul evenimentelor: „Nu există erou liric pe aici şi nici caractere tipice! Avem în schimb un ins care din punct de vedere literar este un adevărat infirm – şi acela sînt eu. Totul se referă la persoana mea, eu sînt în centrul acţiunii şi de acolo, din centru, mă revărs pînă peste margini...“

Tematic, a doua nuvelă corespunde celei dintîi: autobiografie ficţională ce tinde spre Bildungsroman, cu menţiunea că nu mai parcurgem doar un segment de viaţă, ci tot parcursul existenţial al personajului, de la naştere pînă în prezent. Temei majore i se subordonează teme secundare cum ar fi: animozităţile sistemului comunist, automatismul şi dogma în şcoli şi universităţi, platitudinea femeii, suficienţa profesorilor, elanurile vîrstei izbindu-se de mizeria realităţii. Viaţa îi joacă o farsă teribilă tînărului personaj, iar el se răzbună ca autor recontextualizînd-o în propriul text, investind-o cu funcţii recuperatorii: experienţa vieţii ca experienţă a deziluziei e redată într-o risipă de antifraze ce fac deliciul nuvelei („Venea ca un fatum, troleibuzul...“).

Constantin Cheianu face dovada unei lejere disponibilităţi autoscopice, depăşind însă gravitatea textelor de literatură autenticistă. Cel care în prima nuvelă limita scriitura la transcrierea nudă (tip proces-verbal) a faptelor, fără reflexe în conştiinţă, „arde etapele“ şi reuşeşte în al doilea text ipostaza celui care, după ce şi-a asumat intim experienţa de viaţă, o transformă în material scriptural supus intenţionalităţii parodice. Amarul gust al deziluziei e transfigurat într-o bună dispoziţie contagioasă. **Totul despre mine!** se citeşte, aşadar, de la cap la coadă, cu aceeaşi plăcere cu care a fost scrisă.

Ştefania CIUREA

Ediţii

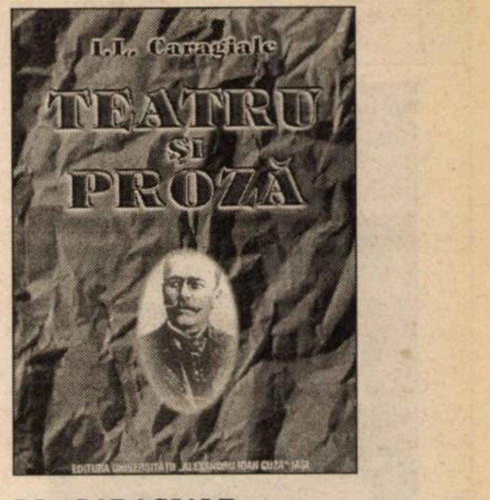

I.L. CARAGIALE

Teatru şi proză

Editura Universităţii
„Alexandru Ioan Cuza“, Iaşi,
2000, 414 p.,
92.000 lei

Teatru şi proză de I.L. Caragiale (ediţie îngrijită de Florin Faifer şi Valeriu P. Stancu, cu o prefaţă de Florin Faifer) este un volum sintetic din opera „marelui clasic“, foarte util din raţiuni didactice. Selectarea titlurilor din dramaturgia şi proza (nuvele şi schiţe) lui I.L. Caragiale s-a făcut, în mare parte, ţinîndu-se seama de opţiunile „canonice“, impuse de critica şi istoria literară: „Prezenta ediţie conţine textele esenţiale ale dramaturgiei şi ale prozei caragialiene, care, fără a fi toate capodopere, sînt reprezentative ca model de scriitură, păstrîndu-şi trăsătura *clasicităţii* (*s.a.*). Perspectiva din care s-a făcut selecţia justifică includerea în volum numai a comediilor, nuvelelor şi schiţelor considerate, în general, de critica şi de istoria literară mai apropiate de desăvîrşirea din punct de vedere artistic“. (**Notă asupra ediţiei** de Valentin P. Stancu, p. 5). „Clasicitate“, „perfecţiune“ artistică, a scriiturii, texte „esenţiale“, „reprezentative“, iată o suită de termeni inevitabili – oricîtă spaimă de clişee am avea – cînd e vorba de I.L. Caragiale. „Clasicitatea“ lui, cum am privi-o, pare a fi nedemontabilă, aşa încît un volum de texte „canonice“ din I.L. Caragiale este binevenit. Îngrijitorii ediţiei prezente vor, în acelaşi timp, să lase o marjă de „decizie“ şi „cititorului de astăzi“: „O oarecare importanţă în acest sens a avut-o, de asemenea, măsura în care cititorul de astăzi cunoaşte şi apreciază anumite scrieri caragialiene, oferindu-i-se posibilitatea să aprofundeze studiul operei marelui clasic, conform diferitelor programe didactice sau în afara acestora“. (*ibid.*) („să aprofundeze studiul operei“ e mult spus – doar dacă nu e vorba de şcolari –, textele mai puţin frecventate din volum sînt extrem de puţine, poate **Art. 214**, **Cum să înţeleg ţăranii**,

---

Colocviul internaţional Cesare Pavese

Interferenţe americane, europene, referinţe româneşti

EMILIA DROGOREANU

În perioada 24-27 octombrie 2001 s-a desfăşurat la Torino un colocviu internaţional dedicat unui scriitor major al literaturii italiene contemporane: Cesare Pavese, poet, romancier, reprezentant de marcă al neorealismului şi al literaturii Rezistenţei în Italia, americanist pasionat, jurnalist, redactor apreciat la Editura Einaudi din Torino; o conştiinţă morală verticală într-o vreme a opţiunilor politice nefaste, lectorul ideal al lui Italo Calvino, cum mărturiseşte acesta din urmă, şi un cititor neliniştit al modernităţii, dar şi un om fascinant, un bărbat fragil, atipic şi rafinat, traversînd poveşti de dragoste tumultuoase şi disperări discrete. Cesare Pavese este un autor destul de bine cunoscut în România, tradus masiv, comentat în cîteva eseuri remarcabile, fapt care a putut fi cunoscut cu această ocazie la Torino, iar trimiterile la cultura română, spre satisfacţia noastră, nu s-au oprit aici.

Principalul organizator al manifestării, **Centro studi „Guido Gozzano – Cesare Pavese“**, este catedra de Literatură italiană a Facultăţii de limbi străine a Universităţii din Torino. Coordonatorii proiectului au fost profesorii care conduc această catedră, Marziano Guglielminetti şi Mariarosa Masoero, alături de alţi colegi torinezi de la aceeaşi Universitate.

În primele două zile, întîlnirea a fost găzduită în diverse locuri din Torino (Universitate, Rectorat, săli de conferinţă de la Arhivele Statului), oraş unde scriitorul şi-a petrecut studenţia, tinereţea împărţită între redacţii de reviste şi mult îndrăgita Einaudi. În ultimele două zile în schimb, colocviul s-a mutat la Santo Stefano Belbo, oraşul natal al lui Pavese, aflat într-o superbă zonă colinară, la 100 km de Torino. Au conferenţiat cercetători ai operei lui Pavese provenind din Italia (Roma, Genova, Veneţia, Florenţa, Palermo, Napoli, Salerno), dar şi din afara ei: din Franţa, Florida, Spania, Danemarca, Germania şi România, prin prezenţa profesorului George Popescu de la Universitatea din Craiova. Atmosfera seminarială, amicală, de vie dezbatere culturală a celor patru zile, a avut drept scop să propună noi trasee de lectură, o perspectivă reactualizată asupra operei pavesiene la o jumătate de secol de la dispariţia autorului. Mai mult, seminarul s-a vrut (şi a reuşit să fie) şi un schimb de experienţă profesorală.

Toate ipostazele lui Pavese, amintite la început, au fost reluate şi recalibrate la acest colocviu, dar două au fost parcursurile esenţiale asupra cărora s-au concentrat dezbaterile: **Operele lui Pavese între literatură şi politică** şi **Locuri pavesiene şi rezonanţe antropologice**. În interiorul acestor repere mult prea generale, s-au putut contura alte direcţii de interes care să conducă cititorul de azi prin cotloanele unei literaturi labirintice, cu structuri comunicante multiple. Rezumăm, deci, cîteva puncte de vedere emise cu această ocazie, într-o încercare de sintetizare a temelor dezbătute: reţinem mai întîi o serie de comunicări care au repus în discuţie latura ideologică, politică, incidenţa ei majoră asupra literaturii şi asupra proiectului cultural-existenţial pavesian, în sensul că opţiunile sau mai exact lipsa de opţiune, de angajare hotărîtă în politică clarifică un anume tip de atitudine etică, în ultimă instanţă distantă, detaşată. S-a vorbit în primul rînd despre Pavese ca scriitor al Rezistenţei din Italia, rol intelectual pe care şi-l asumase printre alţii şi Calvino. Pentru o mai bună înţelegere, fenomenul poate fi apropiat de literatura franceză existenţialistă, antinazistă, ceea ce diferă fiind însă instrumentele şi mijloacele puse în joc. Rezistenţa produce în anii '43-'50 o cantitate imensă de texte, care se dorea „o epopee fragmentară“, dominată de o tensiune a scriiturii ce spera să creeze o legătură extrem de puternică între literatură şi societate. Stilul şi spiritul acestei literaturi generaţioniste care a simţit că trebuie să lase mărturii scrise despre Rezistenţă, şi care îi are printre maeştrii pe Pavese, s-a numit neorealism. Cu exemplificări din opera autorului s-a precizat şi demonstrat că, în ciuda oralităţii, colocvialului, anonimatului, privirii glacial-obiective, sensului colectiv al experienţei, literatura aceasta a urmat însă direcţia civilă, deprovincializantă a literaturii americane, descoperită cu fervoare chiar în acei ani şi luată ca model mai ales în direcţia stilului lui Hemingway – antiliterar, jurnalistic, dar încărcat de rezonanţe simbolice. Miticul, simbolicul din romanele pavesiene au intrat în discuţie în incidenţă cu toate celelalte teme abordate. Cît despre influenţa americană asupra lui Pavese şi a neorealismului italian s-a amintit interesul cu care în anii '30-'50, tînărul scriitor şi alţi colegi priveau nu numai literatura, dar şi cinematograful american (a existat şi un neorealism italian în cinematografie). Acestea proiectau un mit al libertăţii şi al aventurii, o patrie ideală în care ei se refugiau, protestînd, luînd distanţă în acelaşi timp faţă de cultura naţională oficială, academică, provincială, ideologizată. Alături de E. Vittorini, Cesare Pavese a fost şi de data aceasta amintit ca unul dintre artizanii mitului american transferat în Italia.

Repere precum Pavese – traducător atent al lui Melville, Steinbeck, Dos Passos, Gertrude Stein, Poe, James Joyce, Cecil Lewis şi admirator fascinat al lui Walt Whitman, căruia îi dedică teza sa de licenţă din 1930 au fost luate ca punctele de pornire de Mark Pietralunga (State University Florida) pentru a evoca aportul autorului tocmai la divulgarea mitului Americii în literatura italiană. Apelînd la o mare cantitate de scrisori şi prezentînd conţinutul tezei de licenţă a lui Pavese, Mark Pietralunga a susţinut o incitantă comunicare despre atracţia eticii withmaniene, despre progresismul, modernismul frapant, despre „sursa de sănătate morală“ descoperită de tînăr în scriitorul american. Catalogul lucrurilor cotidiene care devine poezie, narativitatea, prozaismul, utopismul şi primitivismul romantic tîrziu, transplantat de Withman în America şi consecinţele acestei fascinaţii deosebite asupra poeziei lui Pavese din **Lavorare stanca** au reprezentat punctele de sprijin ale comunicării.

Trecînd la intervenţiile mai strict filologice şi punctuale asupra literaturii propriu-zise pavesiene, am putut remarca noutatea abordării unor zone ale operei scriitorului

Moşii (Tablă de materii)).

Tot în legătură cu cititorii vizaţi: „Ediţia de acum se adresează, aşadar, tuturor cititorilor care doresc să-l redescopere – şi, într-un fel, să-l recreeze – pe Caragiale în toată complexitatea lui, eliberat şi de clişeele şi de imaginea factice care îl pot însoţi în absenţa unei actualizări permanente“ (*idem*, p. 6). În contextul în care „canonizarea“ unui autor comportă riscul căderii în clişee (cu deosebire în învăţămînt), cartea propune igiena sănătoasă a întoarcerii la texte, la lectura proaspătă, personală.

Cartea e împărţită în trei secţiuni: **Teatru** (se includ aici trei piese, **O noapte furtunoasă**, **Conul Leonida faţă cu reacţiunea** şi **O scrisoare pierdută**), **Nuvele** (**O făclie de Paşte**, **La hanul lui Mânjoală, Două loturi** etc.) respectiv, **Schiţe** (**Un pedagog de şcoala nouă**, **Justiţie**, **Telegrame**, **Amici**, **Dl Goe** ş.a.), ansamblul constituind, în fond, o ediţie prescurtată a aceleia de **Opere** I-IV, pentru că, spun autorii, „în privinţa ordonării lor, a fost respectat modul de alcătuire a volumelor din ediţia de referinţă: I.L. Caragiale, **Opere**, vol. I-IV, ediţie critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu şi Liviu Călin, cu o introducere de Silvian Iosifescu, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1959-1965. Clasificarea materialului, dispunerea lui în volum şi regulile de modernizare a ortografiei din ediţia de referinţă sînt adoptate în măsura în care au putut servi intenţiei care a prezidat închegarea acestui volum“ (**Notă**, p. 5.).

Intenţia didactică a scoaterii pe piaţă a acestui volum se desluşeşte din ce în ce mai precis, el e destinat cu mult folos, în primul rînd, elevilor de liceu şi de gimnaziu, cărora le furnizează o ediţie la îndemînă şi agreabilă. În acest sens se situează inclusiv **Prefaţa** semnată de Florin Faifer, un text „clasic“ de prezentare biografică şi cronologică a operei lui Caragiale, în egală măsură atractiv şi accesibil, dar şi **Referinţele critice** de la sfîrşit, sub formă de pasaje scurte (pentru a fi uşor utilizabile), înşiruite cronologic, după ordinea de apariţie a textelor din care au fost extrase (sînt citaţi astfel: T. Maiorescu, C-tin Dobrogeanu Gherea, G. Ibrăileanu, H. Sanielevici, M. Dragomirescu, E. Lovinescu ş.a.m.d. – cu observaţia că acelaşi critic e prezent cu mai multe fragmente de text, date separat, tocmai în ideea de a facilita destinatarilor lucrul cu aparatul critic).

Adina DINIŢOIU

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

Noutăţi la Editura Humanitas

Jessica DOUGLAS-HOME, A fost cîndva în alte vremuri. Aventuri în spatele cortinei de fier
Traducere din engleză de Delia Răzdolescu, Seria „Istorie“

Jessica Douglas-Home a studiat pictura la Chelsea School of Art şi apoi scenografia şi gravura la Slade. A cîştigat o bursă de un an pentru a face scenografie în teatre de provincie din Marea Britanie, apoi a lucrat ca scenograf în West End şi la Teatrul Naţional din Londra. A avut mai multe expoziţii în Londra. A scris articole în **The Guardian**, **The Telegraph**, **The Times**, **The Spectator** şi **The Wall Street Journal**. În 1996 a scris **Violet**, o bibliografie a muzicienei Violet Gordon Woodhouse, nominalizată pentru Premiul Whitbread.

În anii '80, Jessica Douglas-Home a întreprins cîteva călătorii documentare în ţările aflate în spatele Cortinei de Fier. Întîlnirile şi discuţiile, purtate în circumstanţe inimaginabile astăzi, cu artişti, filozofi şi scriitori din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria şi România i-au dat prilejul de a descoperi cealaltă faţă, cea neoficială şi tocmai de aceea adevărată, a vieţii şi culturii din lagărul statelor comuniste.Cartea este povestea descoperirii treptate şi uimite, de către un intelectual din Vest, a unei lumi considerate la început condamnate la extincţie culturală, dar dovedindu-se în realitate a fi universul unei vitalităţi a spiritului de neîntîlnit în Occident.

Gabriel LIICEANU, Declaraţie de iubire
Seria „Eseişti români“

Paginile acestei cărţi s-au născut dintr-o idee simplă: fiecare om îşi alcătuieşte de-a lungul vieţii un *edificiu afectiv*. Măsura în care el *este* e dată de consistenţa acestui edificiu, de mîna aceea de oameni – ei nu pot fi mulţi – pe care i-a preluat în el şi pe care i-a iubit fără rest, fără umbră, şi împotriva cărora spiritul critic, chiar dacă a fost prezent, a rămas neputincios. Aceşti oameni puţini care ne fac pe fiecare în parte să nu regretăm că sîntem reprezintă, chit că o ştim sau nu, stratul de protecţie care ne ajută să trecem prin viaţă. Fiecare om face faţă la ce i se întîmplă pentru că este protejat în felul acesta. Fără acest zid de fiinţe iubite care ne înconjoară (indiferent că ele sînt sau nu sînt în viaţă), noi nu am fi buni de nimic. Ne-am destrăma precum într-o atmosferă în care frecarea este prea mare. Sau ne-am pierde, ne-am rătăci pur şi simplu în viaţă. Dacă ura celorlalţi – covîrşitoare uneori –, invidia lor, mîrşăvia lor sînt neputincioase este pentru că există cîţiva oameni pe care îi iubim pînă la capăt.

Despre aceşti oameni este vorba în această carte. Ei poartă numele de Monica şi Virgil Ierunca, Noica, Sebastian sau Cioran, Henri Wald, Andrei Pleşu sau Horia Bernea. Alteori sînt anonimi, sînt oameni aruncaţi în gropile comune ale istoriei şi pe care numai iubirea, ca revers al urii care i-a împins acolo, îi poate readuce în amintirea noastră.

---

din comunicările profesorilor Mariarosa Masoero şi Marziano Guglielminetti, cercetători de mare calibru ai acestei opere, autori de studii, eseuri, implicaţi în ultimul timp în realizarea de ediţii critice Pavese. M. Guglielminetti a îngrijit recenta ediţie a operei complete Pavese – **Tutti i romanzi** – din care a apărut anul acesta o primă parte, la Editura Einaudi. M. Masoero este autoarea cronologiei şi, alături de alţi colegi de catedră, semnează şi notele ediţiei. În mica expoziţie dedicată autorului, organizată de prof. Masoero, cititorii pasionaţi de Pavese au putut răsfoi un volum plurilingv de eseuri – **„Sotto il gelo dell'aqua c'è l'erba“**, Editore dell'Orso –, întocmit de Universitatea din Torino şi Università di Piemonte Orientale, coordonat de aceeaşi profesoară.

În comunicarea sa, M. Masoero a făcut cunoscut faptul că în prezent se ocupă de întocmirea unei ediţii critice a nuvelelor şi povestirilor pavesiene, explicînd metoda de lucru pe care o presupune un asemenea proiect, apelul la variante, la scrisori, documente etc. Mai întîi a oferit o imagine generală asupra materialului care i se descoperă cercetătorului ca fiind extrem de eterogen, prezentînd apoi o încercare de clasificare şi individualizare a perioadelor cînd scriitorul se dedică genului şi, în fine, un dosar al receptării în epocă. Carneţelele de notiţe (*i taccuini*) inedite ale scriitorului, redactate în tinereţe, au făcut obiectul intervenţei lui de M. Guglielminetti, care le-a propus ca o nouă pistă de apropiere a operei. Ele dezvăluie un Torino efervescent, polemic, o hartă sentimentală cu străzile unde locuiau profesori ai foarte tînărului Pavese şi de pe atunci obsedat de reflecţiile asupra propriei scriituri.

Antifascismul lui Pavese, ca şi al altor tineri literaţi care au continuat să scrie şi să facă cultură autentică în condiţii de interdicţie politică şi cenzură, a marcat un alt moment de real interes al dezbaterii. Aşa cum indica titlul expunerii lui Angelo d'Orsi (Universitatea Torino) – **„L'ago calamitato“: Pavese, „La Cultura“, il fascismo e l'antifascismo/ “Acul busolei“: Pavese, „La Cultura“, fascismul şi antifascismul –**, revista antifascistă **La Cultura**, căreia vorbitorul i-a făcut o prezentare pe măsura profilului ei prestigios, dinamic şi polemic, reprezenta pentru colaboratori şi cititori un fel de „busolă“ literară a vremii. Pavese se ocupa de amendarea traducerilor unor autori faimoşi în domeniu, deşi abia îşi luase licenţa de doar cîţiva ani. Pe cînd colabora la această revistă, în 1934, survine arestarea sa sub acuzaţia de antifascism. În jurul revistei, unde Pavese este pentru puţin timp director, regăsim astăzi nume sonore ale culturii italiene. Intervenţia a avut meritul de a indica revista ca sursă de interogaţii în privinţa atitudinii politice a autorului, ea nemaifiind cunoscută astăzi decît în medii foarte restrînse, reprezentînd deci un reper bibliografic important, dar absent din multe istorii ale literaturii de uz universitar. Anna Nozzoli a vorbit despre relaţia intens afectivă a lui Pavese cu Editura şi colectivul Einaudi, despre alegerile sale editoriale profesioniste, avizate, care au diversificat colecţiile, precum „Naratori contemporani“, inaugurată chiar cu cartea sa **Paesi tuoi**.

Un grupaj important de comunicări, cu o raţiune pe deplin justificată în cadrul unui colocviu internaţional, dar care a adus pe alocuri cîte o notă exotică sau amuzantă, a constituit-o cel axat pe receptarea scriitorului în străinătate: Pierre Laroche (Université de Paris III) a vorbit cu toată sinceritatea despre o întîmpinare critică „reticentă şi încurcată“ în anii '50-'60, datorată unor motive ideologico-politice, referindu-se mai ales la romanul **Compagno**. Acuzat pe nedrept de a fi un roman comunist, i s-a reproşat totuşi faptul că nu reflectă canonul realismului-socialist, care pe atunci funcţiona cu succes şi în Franţa, şi în Italia. O soartă şi mai sumbră a avut Pavese în China, fiind tradus foarte puţin, în tiraje nesemnificative şi cu erori intolerabile. Prezentarea profesorului George Popescu a flatat probabil asistenţa, fiindcă după cum bine se ştie, traducerile româneşti aproape că epuizează volumul operei, iar eseuri despre Pavese păstrăm de la autori precum Eugéne Ionesco, Emil Cioran sau Laurenţiu Ulici. O altă perspectivă de lectură sugerată de dialogurile colocviului a tratat dimensiunea antropologică, mitică şi simbolică ilustrată de romane precum **La luna e i falò**, **Dialoghi con Leucò**. Aceste discuţii purtate la Santo Stefano Belbo în faţa concitadinilor autorului s-au adecvat întrucîtva contextului local, amintindu-se binomurile antinomice constante la Pavese: copilărie mitică/ maturitate opresivă, dezrădăcinare; ceremonial campestru, rit/ corupţie citadină, dar şi teme precum mitul eternei reîntoarceri, metamorfoza. La Einaudi, Pavese fusese fondatorul Colecţiei „Studi religiosi, etnologici e psicologici“.

În fine, două momente diferite de ceea ce am rezumat pînă acum au dat un plus de diversitate şi de mondenitate parcursului destul de dens al zilelor Pavese. Primul constă în expunerea a cinci pînze de dimensiuni mari realizate de pictorul, poetul şi sculptorul Ernesto Treccani, inspirate de ultimul roman al scriitorului, **La luna e i falò**. Comentariul unui critic de artă a propus o lectură posibilă pentru reconstituirea corespondenţei între scriitură şi traducerea ei deloc informală pe pînză. Al doilea moment nu l-a avut ca protagonist pe Pavese, ci, surpriză... pe o fostă iubită, actriţa americană Constance Dowling. Se spune că a fost o iubire scurtă, extrem de tensionată, înainte de sinuciderea scriitorului. Poetul i-a dedicat ciclul de poezii provocator intitulat **Se verrà la morte, avrà i tuoi occhi/ Dacă va veni moartea, va avea ochii tăi**. De-a lungul montajului cu mici extrase din filmele în care a jucat, frumoasa şi expresiva actriţă dezvăluie o fermitate aproape masculină, dacă nu s-ar cunoaşte faptul că era tot timpul nemulţumită de sine, fragilă, rezervîndu-şi acelaşi sfîrşit ca şi fostul iubit. O frumuseţe reprezentativă pentru anii '40-'50, într-adevăr cinematografică. Interesantă ideea aceasta de a intercala în programul colocviului un episod privat puţin cunoscut din viaţa omului (şi nu numai a scriitorului) care a fost Pavese...

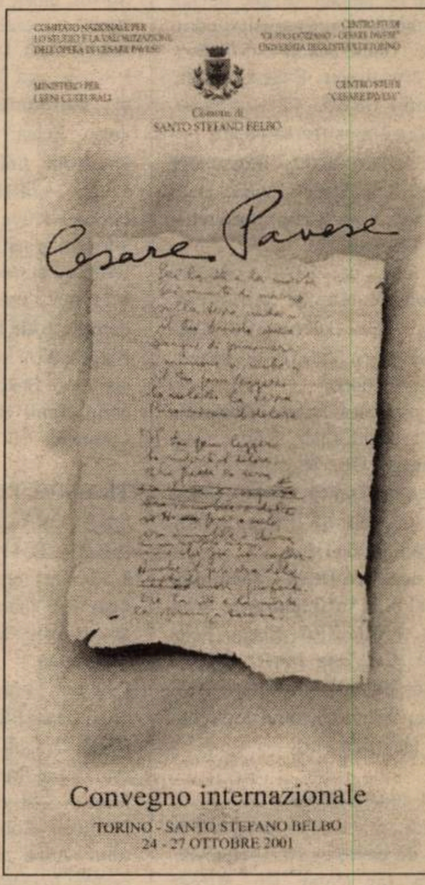

Torino

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

▮ 6 nov., ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu

▮ 7, 8, 9 nov., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Omul din La Mancha** de Dale Wasserman. Regia: Ion Cojar. Cu: Virgil Ogăşanu, Maia Morgenstern, Ilinca Goia, Marius Florea Vizante, Andrei Duban, Eugen Cristea

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I. Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan

▮ 11 nov., ora 19.00 – **O batistă în Dunăre** de D.R. Popescu. Regia: Ion Cojar. Cu: Raluca Zamfirescu, Ileana Stana Ionescu, Mariana Mihuţ, Rodica Popescu Bitănescu, Tamara Creţulescu, Maria Buză

SALA LIVIU REBREANU:

▮ 7 nov., ora 19.00 – **Ţăranul baron** de Ludvig Holberg. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Mihai Fotino, Ovidiu Moldovan, Mircea Anca, Liviu Lucaci

▮ 8 nov., ora 19.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa

▮ 9 nov., ora 19.00 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Regia: Gelu Colceag. Cu: Olga Tudorache, Valeriu Popescu, Marius Bodochi

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin

▮ 11 nov., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. PREMIERĂ. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric

SALA CAMIL PETRESCU:

▮ 7 nov., ora 19.00 – **Dragoste în hala de peşte** de Israel Horovitz. Regia: Ion Cojar. Cu: Mircea Rusu, Alexandru Bindea, Marius Florea Vizante, Vivian Alivizache, Simona Bondoc, Olga Delia Matescu, Magdalena Cernat

▮ 8 nov., ora 19.00 – **Dama cu camelii** după Alexandre Dumas fiul. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Maia Morgenstern, Vlad Ivanov, Răzvan Mazilu, Adrian Naidin (violoncel)

▮ 9 nov., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

▮ 10 nov., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Vecina de alături** de Pierre Chesnot. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

▮ 11 nov., ora 19.00 – **Dragă mincinosule** de Jerome Kilty. Regia: Mara Paşici. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

SALA MARIN SORESCU:

▮ 10 nov., ora 16.30 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL NOTTARA

(tel: 212.52.89)

SALA MAGHERU:

▮ 6, 11 nov., ora 19.00 – **Oscar** de Claude Magnier. Regia: Alice Barb. Cu: Ştefan Radof, George Ivaşcu, Emilia Dobrin, Valeriu Preda, Anda Caropol, Daniela Minoiu, Daniel Popescu, Crenguţa Hariton, Anca Bejenaru

▮ 8 nov., ora 19.00 – **Costumele!...** Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Adrian Horobeţ, Mihai Răzuş, Ileana Olteanu, Richard Bovnozcki, Dragoş Huluba, Dinu Onofrei, Silviu Biriş, Oxana Moravec, Dana Cavaleru

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Ilustraţia muzicală: Vasile Manta. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda

SALA STUDIO:

▮ 7 nov., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru, Anda Caropol, Petrică Popa, Daniel Popescu

▮ 8 nov., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu

▮ 9 nov., ora 19.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Un spectacol de Mircea Cornişteanu. Cu: Cerasela Iosifescu şi George Alexandru

▮ 11 nov., ora 19.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis

TEATRUL BULANDRA

SALA TOMA CARAGIU:

(tel: 211.34.41)

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Regele Lear** de William Shakespeare. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Victor Rebengiuc

▮ 11 nov., ora 19.00 – **Woyzeck** după Georg Büchner. PREMIERĂ. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Marian Râlea, Dan Bădărău, Camelia Maxim, Cornel Scripcaru, Emil Hoştinăa, Gabriel Spahiu, Ioana Abur, Anca Androne. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Culturală Athon

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

▮ 8 nov., ora 18.30 – **La ţigănci** după Mircea Eliade. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Adriana Trandafir, Florin Zamfirescu, Carmen Tănase, Marius Stănescu, Gelu Niţu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurenţiu Lazăr, Constantin Cojocaru

▮ 9 nov., ora 18.30 – **Stele în lumina dimineţii** de Alexandr Galin. Regia: Gelu Colceag. Cu: Oana Ştefănescu, Valeria Sitaru, Crina Mureşan, Camelia Maxim, Iuliana Ciugulea, Ionel Mihăilescu

▮ 10 nov., ora 18.30 – **M... Butterfly** de David Henry Hwang. Regia: Ada Lupu. Cu: Florin Zamfirescu, Marius Stănescu, Irina Mazanitis, Jeanine Stavarache, Dan Bădărău, Elvira Deatcu, Constantin Cojocaru

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Cumetrele** de Michel Tremblay. Regia: Petre Bokor. Cu: Tamara Buciuceanu, Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Valeria Sitaru, Iuliana Ciugulea, Virginia Rogin, Angela Ioan, Ileana Cernat, Diana Gheorghian, Jeanine Stavarache

▮ 11 nov., ora 18.30 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. Regia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinas, Pavel Bartoş, Gabriel Pintilei

TEATRUL ACT

(tel: 310.31.03)

▮ 5-9 nov., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

TEATRUL DE COMEDIE

(tel: 315.91.37)

▮ 8 nov., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici

▮ 9 nov., ora 18.30 – **Pălăria**, după **Un Chapeau de paille** de Eugene Labiche. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Cornel Vulpe, Gheorghe Dănilă, Radu Bânzaru, Alexandru Pop, Candid Stoica, Eugen Racoţi, Dan Tudor, Tudor Chirilă, Gabriela Adina Cristescu

THEATRUM MUNDI

(tel: 210.42.81)

▮ 9 nov., ora 19.00 – la Teatrul Foarte Mic – **Preludiu la Electra** de Petru Dumitriu. Regia: Dan Vasile. Cu: Tudorel Filimon, Raluca Penu, Carmen Stimeriu, Silvia Codreanu, Vasile Toma

▮ 11 nov., ora 19.00 – la Teatrul Foarte Mic – **Lecţia** de Eugen Ionescu. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, Clara Vodă, Silvia Codreanu, Mariana Dănescu

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

▮ 6 nov., ora 20.00 – **No Mom's Land** după S. Becket. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul ACT

▮ 12 nov., ora 20.00 – **Zi că-i bine** de Wil Calhoun. Regia: Florin Piersic jr. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

STUDIOUL TOACA

(tel: 326.38.09)

▮ 10, 11 nov., ora 19.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi. Regia: Nona Ciobanu. Cu: Liliana Pană, Laurenţia Barbu, Harry Tavitian. Muzica (*live*): Harry Tavitian.

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA

(tel: 310.35.74)

▮ 8, 10 nov., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe

▮ 9 nov., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă, Iulian Postelnicu

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

▮ 9 nov., ora 19.00 – **Conversaţie după înmormîntare** de Yasmina Reza. Regia: Cristian Juncu. Cu: Claudiu Istodor, Raluca Zamfirescu, Ioan Coman, Alexandru Pandele, Lucia Ştefănescu, Oxana Moravec

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

▮ 10 nov., ora 11.00 – **Uite tata, nu e tata!** de Arnold şi Bach. Regia: Ion Lucian. Cu: Ion Lucian, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Boris Petroff, Dan Tufaru, Mihai Ciucă, Candid Stoica, Geni Brenda, Nicolae Călugăriţa, George Robu, Luana Stoica, Ion Grosu, Bianca Dumitriu

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Scripcarul pe acoperiş** de J. Stein, J. Boch, S. Hamick. Regia: Harry Eliad. Cu: Dan Tufaru, Leonide Waldman Eliad, Cristina Dogaru, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa. Textul poate fi ascultat şi în limba română, la cască

TEATRUL DE REVISTĂ „C. TĂNASE“

(tel: 315.56.78)

▮ 9 nov., ora 18.00 – **Nota zero la purtare**

▮ 10, 11 nov., ora 18.00 – **Ah, femeile!**

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

▮ 6 nov., orele 9.30, 11.30 – **Peripeţiile vrăjitoarei Meg** de David Wood. Regia: Elliot Swift şi Diana Manole. Cu: Marioara Sterian, Marcela Andrei, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Cristian Irimia, Gabriel Coveşeanu, Florina Luican, Cornelia Pavlovici

▮ 7 nov., orele 9.30, 12.00 – **Micul lord** după Frances Hodgson Burnett. Regia: Constantin Dicu. Cu: Cristian Irimia, Carmen Palcu, Marioara Sterian, Marcela Andrei, Daniel Tudorică, Mircea Muşatescu, Cornel Vulpe

▮ 8 nov., orele 9.30, 11.30 – **Motanul încălţat**. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu, Liliana Perepelcinic, Mircea Muşatescu, Ani Creţu

▮ 9 nov., orele 9.30, 12.00 – **Voi scandal cu orice preţ** după I.L. Caragiale. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Florina Luican, Anca Zamfirescu, Sibylla Oarcea, Mirela Busuioc, Marcela Andrei

▮ 10 nov., ora 10.30 – **Dănilă Prepeleac** după Ion Creangă. Regia: Boris Petroff. Cu: Ionel Popescu, Mirela Busuioc, Ion Arcudeanu, Şerban Georgevici, Dumitru Anghel, Gabriel Coveşeanu

▮ 11 nov., ora 10.30 – **Micul lord**

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

▮ 6, 9 nov., orele 9.00, 11.00, 12.30 – **Fetiţa cu chibriturile** după H.C. Andersen. Regia: Victor Radovici. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu, Ciprian Cojenel, Stelian Milu, Emanuel Ionescu, Marian Rădulescu, Daniela Anencov

▮ 7 nov., orele 9.00, 11.00, 12.00 – **Aladin şi lampa fermecată** de Al. Andy Kessler. Regia: Ion Lucian. Cu: Vasile Menzel, Paula Sorescu Lucian, Silvana Ionescu, Robert Radoveneanu, Cosmin Şofron

▮ 8 nov., orele 9.00, 11.00, 12.30 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arhir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Vasile Menzel, Cosmin Şofron, Cristian Nicolae, Ştefan Velniciuc, Robert Radoveneanu

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Cartea poveştilor** de Daniela Anencov. Regia: Daniela Anencov. Cu: Silvana Ionescu, Annemarie Ziegler, Mioara Arsene, Bogdan Caragea

▮ 11 nov., ora 17.00 – **Fetiţa cu chibriturile**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

▮ 6 nov., orele 9.30 şi 11.30 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Graţiela Ştefan, Claudiu Iordan, Daniel Stanciu, Cristi Mitescu

▮ 7 nov., orele 10.00 şi 12.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia, Claudiu Iordan

▮ 8 nov., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi**

▮ 8 nov., ora 13.30 – **Frumoasa şi bestia**

▮ 9 nov., orele 9.30 şi 11.30 – **Harap Alb** după Ion Creangă. Regia: Cristian Pepino. Cu: Dora Ortelecan, Cristina Roşiianu, Daniel Stanciu, Cristi Mitescu

▮ 11 nov., ora 11.00 – **Frumoasa şi bestia**

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

▮ 6 nov., orele 9.30 şi 11.30 – **Gulliver în ţara piticilor**. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Maria Varsami, Gabriel Apostol, Liviu Berehoi, Paul Ionescu, Florentina Tănase, Bruno Mastan

▮ 7 nov., orele 9.30 şi 11.30 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Ionuţ Brancu, Alina Bugnar

▮ 8 nov., orele 10.00 şi 12.00 – **Motanul încălţat**

▮ 9 nov., orele 9.30 şi 11.30 – **Pinocchio**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Liliana Gavrilescu, Ioana Chelaru, Daniel Stanciu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Bruno Mastan

▮ 10 nov., ora 11.00 – **Pinocchio**

BACĂU

TEATRUL G. BACOVIA

▮ 6, 8 nov., orele 9.00, 11.00 – **Floricica purpurie** de I. Brausevich şi I. Karanauhova. Regia: Stelian Preda. Cu: Constanţa Zmeu, Doina Iacob, Nina Gherghişan, Stelian Preda, Ştefan Ionescu, Dana Olariu, Corina Goranda, Eduard Jighirgiu

▮ 7 nov., orele 10.00, 12.00 – **Motanul încălţat** după Charles Perrault. Regia: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ioan Goranda, Nela Zare, Stelian Preda, Corina Goranda, Adrian Găzdaru, Daniela Vrînceanu

▮ 8 nov., ora 9.00 – **Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regi: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ligia Dumitrescu, Stelian Preda, Adrian Găzdaru

▮ 8 nov., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte

▮ 9 nov., ora 10.00 – **Floricica purpurie**

▮ 9 nov., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă**

▮ 11 nov., ora 18.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Valentin Branişte

TEATRUL V. ALECSANDRI

▮ 6, 8 nov., ora 10.00 – **Ivan Turbincă** după Ion Creangă. Regia: Laurenţiu Budău

▮ 9 nov., ora 11.00 – **Răţuşca cea urîtă** după H.C. Andersen. Regia: Laurenţiu Budău. Cu: Marlene Duduman, Andreea Sandu, Laurenţiu Budău

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

▮ 6 nov. – **Viaţa mea, fără manea!** de Gheorghe Roman. Regia: Anton Tauf

▮ 7 nov. – **Moara cu noroc**. Regia: Ioan Săsăran / **Vrăjitorul din Oz**

▮ 8 nov. – **Burghezul gentilom** de Molière. Regia: Anton Tauf

▮ 11 nov. – **Revista Forever**. Regia: Andrei Lache şi Zoltan Papp

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

▮ 6 nov., ora 10.00 – **Ivan Turbincă** după Ion Creangă. Regia: E.M. Braşoveanu. Cu: Relu Siriţeanu, E.M. Braşoveanu, Ovidiu Cepănaru, Aurelia Simionescu, Vasile David, Anton Blaj

▮ 8 nov., ora 9.00 – **Ivan Turbincă**

▮ 8 nov., ora 18.30 – **Şantaj** de Liudmila Razumovskaia. Regia: Claudiu Goga. Cu: Virgina Itta Marcu, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Iulia Popescu

▮ 9 nov., ora 9.00 – **Ivan Turbincă**

▮ 9 nov., ora 18.00 – **Azilul de noapte** de Maxim Gorki. Regia: Kincses Elemér. Cu: Gabriel Săndulescu, Viorica Geantă Chelbea, Mircea Andreescu, Costache Babii, Dan Săndulescu, Virginia Itta Marcu, Lorena Ciubotaru

▮ 10 nov., ora 19.00 – **Vacanţă în Guadelupa** de Pierre Sauvil şi Eric Assous. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Dan Săndulescu, Mircea Andreescu, Gabriel Costea, Ligia Stan, Viorica Geantă Chelbea, Carmen Moruz

▮ 11 nov., ora 17.00 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş

SALA STUDIO:

▮ 7 nov., ora 18.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

CRAIOVA

TEATRUL NAŢIONAL

▮ 10 nov., ora 18.00 – **Revizorul** de N.V. Gogol. Regia: Claudiu Goga. Cu: Ilie Gheorghe, Nataşa Raab, Iulia Lazăr, Sorin Leoveanu, Adrian Andone, Vasile Cosma, Valer Dellakeza, Iosefina Stoia, Nicolae Poghirc, Angel Rababoc

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

STUDIO EUPHORION:

▮ 6 nov., ora 19.00 – **Declaraţie**

de Tudor Muşatescu. **One Woman Show** cu Elena Ivanca

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 9 nov., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. Regia: David Grant (Marea Britanie)
- 10, 12 nov., ora 20.00 – **Carol** de Slawomir Mrozek. Regia: Tompa Gábor
- 11 nov., ora 11.00 – **Peripeţiile unui şoricel brav** de Bajor Andor. Regia: Hatházi András

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

- 10 nov., ora 18.30 – **Schimb urgent... trei surori**. Regia: Petre Bokor. Cu: Ana Bart, Nadiana Sălăgean, Raluca Zamfirescu, Niculae Urs, Ilie Gâlea, Marian Despina, Lucia Ştefănescu

REVISTĂ:

- 6 nov., ora 10.30 – **Bona visurilor mele**
- 8 nov. – la Cîmpina – **Parada şlagărelor**
- 11 nov., ora 18.00 – **Impozit pe sentimente**

PĂPUŞI:

- 6 nov., orele 10.00, 11.00 – **Trei iezi cucuieţi** după Ion Creangă. Regia: Nicolae Drăghia. Cu: Lucian Orbean, Cătălina Radu
- 7, 9 nov., orele 10.00, 11.00 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino. Cu: Carmen Bogdan, Cătălina Radu
- 11 nov., orele 11.00, 12.00 – **Lampa lui Aladin**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Nelu Neagoe, Ana-Maria Premac, Marian Ogescu

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 6 nov., ora 10.00 – la Horezu – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică
- 6 nov., ora 12.00 – la Pietrari – **Punguţa cu doi bani**
- 7 nov., orele 9.30, 11.00, 12.00 – la Brezoi – **Punguţa cu doi bani**
- 8 nov., orele 9.00, 10.00, 11.00 – **Punguţa cu doi bani**
- 9 nov., orele 10.00, 11.30, 12.00 – **Punguţa cu doi bani**

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 6 nov., ora 19.00 – **Hoţul cinstit?!** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi. Spectacol prezentat de secţia germană
- 9, 10 nov., ora 19.00 – **Canibalii** de George Tabori. AVANPREMIERĂ. Regia: Alexander Hausvater
- 11 nov., ora 19.00 – **Canibalii** de G. Tabori. PREMIERĂ

TIMIŞOARA

TEATRUL NAŢIONAL

- 10 nov., ora 19.00 – **Ivan Turbincă** după Ion Creangă. Regia: Horia Ionescu
- 11 nov., ora 19.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Sanda Manu

FILM

6-8 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Prinţesa indărătnică**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15
- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
- **Păcat original**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30/ Aurora, orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Lumina/ orele: 11.00, 13.00, 15.15, 17.30, 19.45
- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ Europa/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Excelsior, orele: 15.00, 17.00, 19.00/ Viitorul, orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Cască ochii sau o-ncurci**, SUA, 2000. Regia: George Gallo. Cu: Orlando Jones, Eddie Griffin, Edward Hermann/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Mickey ochi albaştri**, SUA, 2000. Cu: Hugh Grant/ Drumul Sării/ orele: 11.00, 14.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ orele: 13.00, 20.30
- **Proiect: Vrăjitoarea**, SUA, 1999. Regia: Dan Myrick, Eduardo Sanchez. Cu: Heather Donahue, Joshua Leonard/ ora 13.30
- **Evoluţie**, SUA, 2001. Regia: Ivan Reitman. Cu: David Duchovny, Orlando Jones, Julianne Moore/ orele: 14.00, 20.15
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ orele 15.00, 22.30
- **O plimbare pe lună**, SUA/ ora 15.30
- **Dispari în 60 de secunde**, SUA, 2000. Regia: Dominic Sena. Cu: Nicolas Cage, Angelina Jolie, Robert Duvall/ ora 16.00
- **Evadare în Texas**, SUA/ ora 16.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 17.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 18.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare/ ora 19.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 21.30
- **Prezicere fatală**, SUA, 2001. Regia: Sam Raimi. Cu: Cate Blanchet, Keanu Reeves, Greg Kinnear/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Prinţesa indărătnică**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 15.30, 18.15, 21.15
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 15.15, 18.30, 21.45
- **Clona ucigaşă**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ ora 22.00
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham/ ora 22.45
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ orele: 14.15, 16.45, 19.15, 21.45
- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ ora 17.15
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ orele: 14.45, 20.15, 22.45
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ orele: 13.30, 16.15, 18.45, 21.30
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ orele: 13.45, 15.45, 21.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah/ ora 18.00
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ orele: 14.00, 20.45
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ ora 17.45
- **Păcat original**, SUA, 2001/ orele: 14.30, 17.00, 19.45, 22.30
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ orele: 15.00, 17.30, 20.00, 22.15
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001. Regia: Steven Spielberg. Cu: Haley Joel Osment, Jude Law/ orele: 16.00, 19.00

ARAD

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Dacia
- **Păcat original**, SUA, 2001/ Mureşul
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Arta, Sala A
- **Virus**, SUA, 2001. Regia: John Bruno. Cu: Jamie Lee Curtis, William Baldwin, Donald Sutherland/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Păcat original**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Central/ orele: 9.30, 12.30, 15.30, 18.30

CRAIOVA

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Patria
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA/ Modern
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Jean Negulesco

DEVA

- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Patria
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ **Schimb de vieţi**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Pierde vară**, SUA, 2000. Regia: Doug Liman. Cu: Jon Favreau, Vince Vaughn/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.15, 17.15, 19.30, 21.30
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze/ Scala/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **X-Men**, SUA, 2000. Regia: Bryan Singer. Cu: Hugh Jackman, Patrick Stewart/ Modern

SINAIA

- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001/ Perla/ orele: 15.30, 17.30, 19.30

TIMIŞOARA

- **Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Capitol
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Timiş
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans/ Independenţa/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **X-Men**, SUA, 2000/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

9-12 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ringo Lam. Cu: Catherine Dent, Ian Robinson, Jean-Claude van Damme/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Bucureşti, tel: 315.61.54/ Favorit, tel: 413.31.70
- **Prinţesa indărătnică**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Cum să devii preşedinte**, SUA, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Dacia/ tel: 650.35.94
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Viitorul/ tel: 610.67.40

INTERNET

Internetics – primul festival românesc de Internet

De curînd, s-a încheiat la Bucureşti **Internetics**, primul festival al Internet-ului românesc. Acesta a urmărit recunoaşterea valorii *webdesigner*-ilor din România, precum şi a calităţii şi eficienţei unor *site*-uri. Iată care au fost secţiunile propuse şi care sînt cîştigătorii:

- Cel mai bun *site* B2B: **Xerox** (*www.xerox.ro*);
- Cel mai bun *site* B2C: **Romstal, universul instalaţiilor** (*www.romstal.ro*);
- Cel mai bun *site* de afaceri internaţionale: **World Trade Center** (*www.easeweb.com/wtci*);
- Cel mai bun *site* financiar: **Vanguard Startrade** (*www.vanguard.ro*);
- Cel mai bun *site* de joburi: **Bestjobs.ro** (*www.bestjobs.ro*);
- Cel mai bun magazin virtual: **Rate.ro** (*www.rate.ro*);
- Cel mai bun *branding on-line*: **Sara Merkur SA** (*www.saramerkur.ro*);
- Cel mai bună campanie de *advertising on-line*: **Epotek** (*www.internetics.ro/campanie1/index.html*);
- Cel mai bun *site* de ştiri: **Capital.ro** (*www.capital.ro*);
- Cel mai bun creator de *web design* al anului: **Green Pixel – Rezultatele contează** (*www.greenpixel.ro*);
- Cel mai bun *site* personal: **Băsescu** (*www.basescu.ro*);
- Cel mai bun *site* comunitar sau de grup: **Proiectul Alpinet** (*www.alpinet.org*);
- Cel mai neconvenţional *site*: **Festivalul berii** (*www.festivalul-berii.ro*);
- Cel mai bun *site* de umor: **Haz.ro** (*www.haz.ro*).

Premiile acordate nu au constat în bani sau obiecte, deşi nu era o idee rea să fie găsiţi sponsori care să recompenseze în produse sau în numerar creatorii de *site*-uri. Scopul urmărit a fost acela de a stabili o ierarhie a valorilor, care se pare că lipseşte pe piaţa *web* din România, după cum afirmă organizatorii. Ţelul acestora este sintetizat în rîndurile următoare: „Vrem să-i scoatem la rampă pe creatorii români de *site*-uri ale căror lucrări au *termen de valabilitate* indiferent de naţionalitatea celor care navighează pe *web*. Vrem să demonstrăm că românii sînt în stare să facă *web design* în conformitate cu cele mai exigente standarde".

Juriul festivalului **Internetics** a fost compus din reprezentanţi ai unor importante companii, precum Compaq, Microsoft, Oracle, Ciscom, Roland Berger Strategy Consultants, eNsight Consulting, ARIES, D'Arcy, Grapefruit Design şi reprezentanţi ai Ministerului Comunicaţiilor. Preşedintele juriului a fost Varujan Pambuccian, persoana cu cea mai mare efervescenţă în domeniul legislaţiei IT.

Pentru a afla mai multe despre acest festival, dar şi pentru a vedea un *site* excelent realizat din punct de vedere grafic, accesaţi *site*-ul **Internetics**, la adresa *www.internetics.ro*.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Excelsior/ 9-11 nov./ tel: 224.33.45
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999/ Excelsior/ 12-14 nov./ tel: 224.33.45

ARAD

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Dacia
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Mureşul
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Arta A
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Arta B

BACĂU

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Patria
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Modern
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria
- **Virus**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Scala
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Modern

SINAIA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Perla

TIMIŞOARA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Capitol
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Timiş
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Victoria

VASLUI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

6 noiembrie

- **Aurel Vlaicu**, România, 1977. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Gabriel Oseciuc, Radu Beligan, Dina Cocea, Dem Rădulescu. **Ora 10.00**
- **Ziua Aviaţiei Române**, România, 1955. Regia: Nicolae Otrocol/ **Leul are aripi**, Marea Britanie, 1939. Cu: Merle Oberon, Ralph Richardson. **Ora 12.00**
- **Acest om minunat (Henry Coandă)**, România, 1971. Regia: Olimpia Robu/ **Aeroport '75**, SUA. Regia: Jack Smight. Cu: Charlton Heston, Karen Black, George Kennedy. **Ora 14.00**
- **Brutăria Zürrer**, Elveţia, 1957. Regia: Kurt Früh. Cu: Margrit Winter, Ursula Kopp, Walter Morath. **Ora 16.30**
- **Out of control**, Marea Britanie, 2001. Grupaj de videoclipuri realizate de regizori britanici/ **Intimitate**, Franţa-Marea Britanie, 1999. Regia: Patrice Chéreau. Cu: Mark Rylance, Kerry Fox, Susannah Harker. **Ora 18.45**

7 noiembrie

- **Studentul din Praga**, Germania, 1935. Regia: Arthur Robinson. Cu: Adolf Wohlbrück, Dorothea Wieck. **Ora 10.00**
- **O dramă la vînătoare**, URSS, 1978. Regia: Emil Loteanu. Cu: Calina Baliaeva, Oleg Iankovski. **Ora 12.00**
- **Cei treisprezece**, URSS, 1937. Regia: Mihai Romm. Cu: I. Novoselţev, Elena Kuzmina, Aleksandr Cistiakov. **Ora 14.00**
- **Studentul din Praga**, Germania, 1935. Ora 15.45
- **Omul nostru din Havana**, Marea Britanie, 1995. Regia: Carol Reed. Cu: Alec Guinness, Noel Coward. **Ora 17.45**

8 noiembrie

- **Metropolis**, Germania, 1927. Regia: Fritz Lang. Cu: Brigitte Helm, Gustav Fröhlich, Alfred Abel. **Ora 10.00**
- **Cei treisprezece**, URSS, 1937. **Ora 11.45**
- **O dramă la vînătoare**, URSS, 1978. **Ora 13.30**
- **Metropolis**, Germania, 1927. **Ora 15.30**
- **Idolul prăbuşit**, Marea Britanie, 1948. Regia: Carol Reed. Cu: Ralph Richardson, Michèle Morgan, Bobby Henry. **Ora 17.15**

9 noiembrie

- **Şapte băieţi şi o ştrengăriţă**, România-Franţa, 1966. Regia: Bernard Borderie. Cu: Jean Marais, Marilu Tolu, Dem Rădulescu, Sidney Chaplin. **Ora 10.00**
- **Nu filmăm să ne amuzăm**, România, 1974. Regia: Iulian Mihu. Cu: Toma Caragiu, Gina Patrichi, Gheorghe Dinică, Jean Constantin. **Ora 11.45**
- **Tora! Tora! Tora!**, SUA-Japonia, 1970. Regia: Richard Fleischer, Toshio Masuda, Kinji Fukasuku. Cu: Martin Balsam, Soh Yamamura. **Ora 13.30**
- **Ţinutul umbrelor**, Marea Britanie, 1993. Regia: Richard Attenborough. Cu: Anthony Hopkins, Debra Winger, John Wood. **Ora 16.15**
- **Pădurea de smarald**, Marea Britanie, 1985. Regia: John Boorman. Cu: Powers Boothe, Meg Foster, Charles Boorman. **Ora 18.45**

10 noiembrie

- **Aventurile lui Tom Sawyer**, România-RFG, 1968. Regia: Mihai Iacob, Wolfgang Liebeneiner. Cu: Roland Demongeot. **Ora 10.00**
- **Moartea lui Joe Indianul**, România-RFG, 1968. Regia: Mihai Iacob, Wolfgang Liebeneimer. Cu: Roland Demongeot, Marc Di Napoli, Lucia Ocraim. **Ora 11.45**
- **Aurel Vlaicu**, România, 1977/ **Misiunea „Steaua întunecată"**, Canada-Israel, 1988. Regia: Sidney J. Furie. Cu: Louis Gossett Jr., Mark Humphrey. **Ora 13.15**
- **Sorgul roşu**, R.P. Chineză, 1987. Regia: Zhang Yimou. Cu: Gong Li, Jiang Wen, Teng Rujun. **Ora 15.45**
- **Tora! Tora! Tora!**, SUA-Japonia, 1970. **Ora 17.45**

11 noiembrie

- **Aventurile lui Tom Sawyer**, România-RFG, 1968. **Ora 10.00**
- **Moartea lui Joe Indianul**, România-RFG, 1968. **Ora 11.45**
- **Şapte băieţi şi o ştrengăriţă**, România-Franţa, 1966. **Ora 13.30**
- **Anna Pavlova**, URSS-Marea Britanie-RDG-Cuba-Franţa, 1984. Regia: Emil Loteanu. Cu: Galina Beliaeva. **Ora 15.15**
- **Trandafirul roşu din Cairo**, SUA, 1985. Regia: Woody Allen. Cu: Mia Farrow, Jeff Daniels, Danny Aiello. **Ora 18.45**

12 noiembrie

- **Trandafirul roşu din Cairo**, SUA, 1985. **Ora 14.00**
- **Sorgul roşu**, R.P. Chineză, 1987. **Ora 16.00**
- **Cînd eram copii**, Elveţia, 1961. Regia: Henry Brandt. Film documentar. Versiune originală. **Ora 18.30**

PLOIEŞTI

SCALA

- 6 nov., ora 18.00 – **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed

VIDEO

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 8 nov., ora 18.00 – **Voyages en France. Au cœur de la Provence**, Franţa, 1992. Film documentar

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

OPERA NAŢIONALĂ

- 7 nov., ora 18.30 – **Nunta lui Figaro** de W.A. Mozart. Conducerea muzicală: Camil Marinescu. Coregrafia: Paul Maiorescu. Cu: Roxana Briban, Mihaela Stanciu, Mihnea Lamatic, Vicenţiu Ţăranu, Mihaela Agachi
- 8 nov., ora 18.30 – **Giselle** de A. Adam. Conducerea muzicală: Iurie Florea. Regia: Vasile Marcu. Cu: Felicia Şerbănescu, Alin Gheorghiu, Tiberiu Almosnino, Laura Blică, Gabriela Popovici
- 9 nov., ora 18.00 – **Liliacul** de J. Strauss. Conducerea muzicală: Vlad Conta. Regia: John Cox. Cu: Felicia Filip, Alfredo Pascu, Oana Andra, Constantin Danu. Producţie oferită de Royal Opera House Covent Garden – Londra
- 10 nov., ora 18.30 – **Tosca** de G. Puccini. Conducerea muzicală: Vlad Conta. Regia: Hero Lupescu. Cu: Melania Ghioaldă-Isar, Gabriel Năstase, Sever Barnea
- 11 nov., ora 11.00 – **Coppelia** de Léo Delibes. Conducerea muzicală: Iurie Florea. Regia: Oleg Danovschi. Cu: Magdalena Rădulescu, Gabriel Opincaru, Cătălin Caracaş, Oana Bădănoiu

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 6 nov., orele 10.00, 12.00 – **Cocoşelul neascultător**, spectacol pentru copii. Regia: C. Ungureanu. Cu: Magda Traian, Mihaela Totoianu, Marcel Zănescu, Cristina Roşu, Dumitru Protopopescu
- 7 nov., ora 16.00 – **Don Pasquale** de G. Donizetti. Regia: Carmen Dobrescu. Cu: Dan Popescu, Lăcrămioara Schuller
- 9 nov., orele 10.30, 12.30 – **Bimbo şi pantera roz**, spectacol pentru copii. Regia: G. Mihalache. Cu: Nora Vlad, Adriana Şerban, Mihaela Totoianu, Iuliana Ignat, Dumitru Protopopescu

CLUJ NAPOCA

OPERA ROMÂNĂ

- 9 nov., ora 19.00 – **Căsătoria secretă**. PREMIERĂ. Libretul: Giovanni Bertati. Dirijor: Cristian Oroşanu. Regia: Alexandru Farcaş. Cu: Cătălin Scurt, Dana Maruşca

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 6 nov., ora 10.30 – **Frumoasa din Pădurea Adormită**, musical pentru copii. Regia: Migry Avram Nicolau. Coregrafia: Ioan Kelemen. Cu: Ioan Kelemen, Mirela Popescu, Carmen Roibu
- 7, 8, 9, 10 nov., ora 11.00 – **Frumoasa din Pădurea Adormită**

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 9 nov., ora 19.00 – la Colegiul Naţional de Artă – **Les nuits d'été** de Hector Berlioz. Spectacol prezentat de Orchestra Filarmonicii „Banatul" din Timişoara. Solistă: Sabine Steffan (Franţa)

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 11 nov., ora 11.00 – **Dechiderea stagiunii educative pentru elevi**: **concert** susţinut de Orchestra simfonică şi Corul Liceului "Dinu Lipatti". Dirijor: Nicolae Racu. În program lucrări de: **Weber**, **Händel**, **Bach**, **Verdi**

PALATUL CANTACUZINO

- 9 nov., ora 18.00 – în Aulă – **concert de pian şi vioară** cu ocazia *Anului Paderewski* (60 de ani de la moartea compozitorului Ignacy Jan Paderewski). Concert organizat în colaborare cu Institutul Polonez din Bucureşti

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 7 nov., ora 19.15 – **concert simfonic** susţinut de Orchestra de Cameră Radio. Dirijor: Carmen Maria Cârneci. Solist: Liviu Prunaru (vioară). În program lucrări de: **D. Voiculescu**, **F. Mendelssohn-Bartholdy**, **Brahms**
- 9 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio şi Corul Radio. Dirijor: Alexandru Samoilă. În program: dansuri şi coruri celebre din opere

INSTITUTUL GOETHE

- 8 nov., ora 18.00 – **concert de pian**. Solistă: Axia Marinescu. În program lucrări de: **Bach**, **Mozart**, **Schumann**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 7 nov., ora 17.00 – **concert** susţinut de grupul coral „Sound". Dirijor: Valentin Radu (SUA). Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

HANUL CU TEI

- 6-10 nov., 12 nov., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 7 nov., ora 21.00 – **concert** sus-

FILME/ SERIALE TV

Stealing Summer

Acasă TV a început să programeze, la orele serii, o serie de filme bune, ecranizări mai vechi sau mai recente, cu proganoşti mai mult sau mai puţin renumiţi. Printre acestea, recent a fost programat **Stealing Beauty**, ecranizare din 1996, cu Liz Tyler şi Jeremy Irons în rolurile principale.

Filmul a fost considerat un *comeback* al regizorului Bernardo Bertolucci. După **Il Conformista**, **Last Tango in Paris** şi un alt *last*, **The Last Emperor**, Bertolucci a avut o perioadă în care **The Sheltering Sky** şi **Little Buddha** nu i-au adus aprecieri semnificative. **Stealing Beauty**, în care Lucy Harmon (Tyler), o adolescentă americană de 19 ani vine într-o Italie, cuibuşor pentru boemii americani, pentru a-şi găsi tatăl şi a-şi pierde virginitatea, n-a fost scutit de comentarii defavorabile.

Obiecţia principală a vizat lentoarea filmului, toropeala care pare că a trecut din peisajul scăldat de soare în chiar mişcarea camerei de filmat. Titlul filmului arată însă din start că asemenea obiecţii nu îşi au locul.

Bertolucci a plecat în căutarea esteticului, sub toate formele sale şi a sfîrşit, inevitabil, prin a realiza un film estetizant, în care nu se întîmplă mare lucru pentru că miza nu este desfăşurarea unei poveşti, cu început, cuprins şi încheiere, ci contemplarea frumosului. Acest film, fără suflu epic, creează un alt fel de implicare a spectatorului, antrenîndu-l într-un *voyeur*-ism perpetuu, care îşi găseşte obiectul fie în perfecţiunea trupurilor omeneşti, fie în luxurianţa unei veri în stil italian, cu dealuri cotropite de verdeaţă, fie în poezii şi sculpturi, fie în hipnoticele mişcări ale dansatorilor care participă la o serbare cîmpenească. Pînă şi iubirea este trăită, prin prezenţa personajului lui Jeremy Irons, Alex Barnes, un scriitor bolnav de cancer, aflat în ultima fază a bolii, ca o contemplare de la distanţă a persoanei iubite.

Dacă există în film o poveste care să merite atenţia, aceea este tocmai relaţia ciudată dintre Alex şi Lucy, dintre o tînără de o frumuseţe incredibilă şi un bărbat pe moarte; este vorba de o dragoste în care nu se rostesc cuvinte de iubire, care nu îşi caută o formă de exprimare în nici un gest afară de prezenţa imediată a celuilalt. **Stealing Beauty** este un film pentru esteţi, în care *a face* este înlocuit de *a vedea*. Este un film în care *acţiunea* este înlocuită de *prezenţe* care se cer luate ca atare. Este un film care are mari şanse de a fi gustat tocmai în acest anotimp în care vara este deja o amintire. În fine, este unul dintre acele filme care ar fi de dorit sa fie văzute şi în continuare la Prima TV.

Dana GHEORGHE

ţinut de formaţia „Sound Affairs"
▮ 8 nov., ora 21.00 – **concert** susţinut de Pedro Negrescu & Guests

IAŞI

FILARMONICA DE STAT
▮ 6 nov., ora 19.00 – **recital** susţinut de Cristian Şuvăială (vioară) şi Ana Maria Ciornei (pian). În program lucrări de: **Mozart, Enescu, Ysaye, Stravinsky**
▮ 8 nov., ora 19.00 – **Integrala sonatelor pentru vioară şi pian de Beethoven** (III). Solişti: Florin Croitoru, Valentin Gheorghiu
▮ 9 nov., ora 19.00 – **concert cameral** susţinut de Cvartetul „Ad Libitum". În program lucrări de: **Haydn, Schubert, Beethoven**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

SALA DALLES – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *memorie, mitologie, mode*. Organizator: Uniunea Artiştilor Plastici, filiala Bucureşti, cu sprijinul ArCuB şi al Oficiului Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER şi ETAJ: **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, 1-15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA HANUL CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov.

GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – *Identitate vizuală*, expoziţie colectivă, 6-12 nov. Curator: Lia Perjovschi. Vernisaj: 6 nov., ora 18.00

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/ 4 – *Retrospectivă Wanda Sachelarie Vladimirescu*, pînă în 26 nov./ *The Age of Anxiety*, Alexandre Polzin (Berlin), **pictură** şi **sculptură**, 7-30 nov. Vernisaj: 7 nov., ora 18.00. Prezintă: Pavel Şuşară. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.11) – suită de evenimente intitulată **Spaţiu Experiment 3**: expoziţii de o zi propuse de studenţi ai Universităţii de Artă „George Enescu" Iaşi, Facultatea de Arte Vizuale. Vernisaje: *Passive Agrressive*, Dragoş Alexandrescu, **instalatie laser, video**, 6 nov., ora 18.00; *Revelaţie/acumulare*, Andreea Hudescu, **instalaţie foto/dia, video**, 7 nov., ora 18.00; *Eu –> masculin – feminin*, Dana Dulgheru, **fotografie**, 8 nov., ora 18.00; *Beauty Mark*, Liliana Basarab, **fotografie**, 9 nov., ora 18.00

GALERIA NOUĂ (Str. Academiei nr. 15) – *11 tineri artişti în* ***Balkon***, expoziţie colectivă de **fotografie**

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *A Sample of View*, Zivco Grozdanic (Iugoslavia), **sculptură-instalaţie**, pînă în 10 nov.

CENTRUL MULTI-ART DANS (tel: 336.66.68) – *POZE. DEEA. edisepia.minciccolor. (expoziţie simplă)*, grupul Deea, **fotografie**

FUNDAŢIA CULTURALĂ ROMÂNĂ (tel: 230.08.45) – *Culori chinezeşti*, Wang Chuan (Republica Populară Chineză), **pictură**, expoziţie deschisă în cadrul schimburilor culturale dintre FCR şi Federaţia Oamenilor de Creaţie din R.P. Chineză

TEATRUL ACT (tel: 310.31.03) – Foaier – *Autofotografie*, Maria Gălie, **fotografie**, pînă în 20 nov.

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Friedericke Mayröcker. Viaţa şi opera*, **fotografie**, pînă în 9 nov.; expoziţie organizată în colaborare cu Ambasada Austriei

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Rotonda Sălii Auditorium – *Multiples*, expoziţie colectivă (peste 40 de lucrări ale unor artişti britanici contemporani), **obiecte de design minimalist**, pînă în 25 nov./ Corp Ştirbei – *Lemn şi aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Mesaje afective*, grupul „3 art", **pictură** şi **sculptură**, pînă în 10 nov.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**, pînă în 30 nov./ expoziţie colectivă de **icoane** în lemn, piatră şi sticlă, pînă în 30 nov./ expoziţie de **medalistică**, pînă în 15 nov.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU (tel: 659.63.65) – *Mărturii inedite din arhiva Muzeului Naţional George Enescu*, expoziţie **documentară**, pînă în 10 nov.

MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (tel: 312.88.26) – *„Chiriaşii" casei mele*

WORLD TRADE CENTER (tel: 202.43.15) – *Jocurile Olimpice în Imaginatia Copiilor*, **desene**, pînă în 9 nov. Expoziţie organizată de Comitetul Olimpic Român

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Discipolul şi maestrul*, Mihai Marin Cârstea, **pictură** şi Florian Lazăr Alexie, **sculptură**, pînă în 15 nov./ Sala Rondă – *Ferestre de taină*, Petru Udrea, **pictură**, pînă în 18 nov.

ARAD

MUZEUL DE ARTĂ – *Sever Frenţiu. Perioada arădeană*, **pictură** şi **grafică**, pînă în 25 nov.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – expoziţie colectivă, Mihai Chiuaru, **pictură**, George Zărnescu, **sculptură**

GALERIA ALFA – expoziţie cu lucrări din colecţia Muzeului de Artă şi Etnografie Bacău

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRĂILA

MUZEUL BRĂILEI – *Civilizaţie şi cultură la Dunărea de Jos*, expoziţie de **arheologie**, **istorie** şi **artă decorativă** cu lucrări din donaţia Paul Bălcănescu

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie a Academiei de Artă din Cluj Napoca, pînă în 9 nov.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Avram Ovidiu, **pictură**

IAŞI

GALERIA CUPOLA – ediţia a cincea a **Salonului Art'is**; secţiuni: **artă decorativă**, **instalaţie**, **fotografie**

PALATUL CULTURII – ediţia a cincea a **Salonului Art'is**, secţiuni: **pictură**, **grafică**

PIATRA NEAMŢ

MUZEUL DE ARTĂ – *Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel"*, pînă în 30 nov.

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN – *Retrospectivă Nicolae Milord*

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – *Expo 2001*, expoziţie de grup: Traian Ştefan Boicescu, **tapiserie**, Corina Croitoru Necşuleu, **ceramică**, Olga Popescu, **pictură**, pînă în 6 nov.

TIMIŞOARA

GALERIA TENTA ART – Liviu Suhar (Iaşi), **pictură**

GALERIA ART CLUB BASTION – Ioan Gherman, **grafică**

MUZEUL BANATULUI – **Black Box Recorder – Cutia neagră** (lucrări ale unor artişti britanici), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra, 6-18 nov.

DEZBATERI

BUCUREŞTI

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES
▮ 12-13 nov., orele 9.30-13.30 şi 15.30-19.00 – **masă rotundă** cu tema **Sisteme de învăţămînt în democraţie. Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie**

INSTITUTUL DE CERCETĂRI POLITICE
▮ 7 nov., ora 16.00 – Jacques Barrot, **conferinţa** cu tema **La Dimension sociale de la construction européene dans la perspective de l'élargissement**, organizată în colaborare cu Institutul Francez din Bucureşti

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
▮ 8 nov., ora 16.00 – **colocviu** cu tema **Jurnalul: literatură şi atitudine politică** din ciclul „Grădina lui Polemos". În dezbatere: volumul **De la Sancho Panza la cavalerul tristei figuri** de Livius Ciocârlie, Editura Polirom, 2001

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE
▮ 7 nov., ora 17.00 – **masă rotundă** cu titlul **Hobbes, precursor al liberalismului modern**. Participă: Emanuel-Mihail Socaciu, Gabriela Blebea, Sorin Cucerai

CLUJ NAPOCA

CENTRUL DIACONIC
▮ 10-11 nov. – **Simpozionul Naţional de Limba şi Literatura Română**, ediţia a II-a. Tema: **Literatura în manuale şi în şcoală** şi **Continuarea şcolilor de vară al Centrului Educaţia 2000+**. Participă profesori din învăţămîntul universitar şi preuniversitar, autori de manuale şcolare

FESTIVALURI

BUCUREŞTI ŞI TIMIŞOARA

FESTIVALUL FILMULUI BRITANIC
BUCUREŞTI
2-9 noiembrie
Din program:
▮ 6 nov., ora 12.30 – **Tube Tales (Poveştile metroului)**, Marea Britanie, 2000. Cu: Tom Bell, Kelly MacDonald, Rachel Weisz, Ray Winstone (Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă)/ ora 15.00 – **The Pillow Book (Cartea de căpătîi)**, Marea Britanie-Olanda-Franţa, 1995. Regia: Peter Greenaway. Cu: Vivian Wu, Ewan McGregor, Yoshi Oida, Ken Ogata, Hideko Oshida (Auditorium)/ ora 18.00 – **Secrets and Lies** (Auditorium)/ ora 18.45 – **Intimacy**, Franţa-Marea Britanie, 2001. Regia: Patrice Chereau. Cu: Mark Rylance, Kerry Fox, Timothy Spall, Marianne Faithfull (Sala Jean Georgescu a Cinematecii Române)/ ora 20.00 – **The Tailor of Panama (Omul nostru din Panama)**, Marea Britanie, 2001. Regia: John Boorman. Cu: Geoffrey Rush, Pierce Brosnan, Jamie Lee Curtis, Brendan Gleeson, Catherine McCormack (Cinema Studio)
▮ 7 nov., ora 12.30 – **Program de scurtmetraje** (Auditorium)/ ora 15.00 – **The War Zone (Zona de război)**, Marea Britanie-Italia, 1999. Regia: Tim Roth. Cu: Ray Winstone, Tilda Swinton, Lara Belmont, Freddie Cunliffe, Colin Farrell (Auditorium)/ ora 17.45 – **Our Man in Havana (Omul nostru din Havana)**, Marea Britanie, 1959. Regia: Carol Reed. Cu: Alec Guinness, Noel Coward, Burl Ives, Maureen O'Hara, Ernie Kovacs (Cinematecă)/ ora 18.00 – **I Want You**, Marea Britanie, 1998. Regia: Michael Winterbottom. Cu: Rachel Weisz, Alessandro Nivola, Labina Mitevska, Graham Crowden, Carmen Ejogo (Auditorium)/ ora 20.00 – **High Heels and Low Lifes (Toc înalt şi minte brici)**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon (Cinema Studio)
▮ 8 nov., ora 17.15 – **The Fallen Idol (Idolul prăbuşit)**, Marea Britanie, 1948. Regia: Carol Reed. Cu: Ralph Richardson, Michele Morgan, Bobby Henrey, Sonia Dresdel, Jack Hawkins (Cinematecă)/ ora 20.00 – Captain Corelli's Mandolin (Cinema Studio)
▮ 9 nov., ora 16.15 – **Shadowlands**, Marea Britanie, 1993. Regia: Richard Attenborough. Cu: Anthony Hopkins, Debra Winger, John Wood (Cinematecă)/ ora 18.45 – **The Emerald Forrest (Pădurea de smarald)**, Marea Britanie, 1985. Regia: John Boorman. Cu: Powers Boothe, Meg Foster, Charles Boorman (Cinematecă)

TIMIŞOARA
6-10 noiembrie
CINEMA STUDIO-EURIMAGES
▮ 6 nov., ora 19.00 – **Sexy Beast**, Marea Britanie, 2000. Regia: Jonathan Glazer. Cu: Ray Winstone, Ben Kingsley, Ian McShane, Amanda Redman, James Fox
▮ 7 nov., ora 22.00 – **Honest**, Marea Britanie, 2000. Regia: David A. Stewart. Cu: Peter Facinelli, Nicole Appleton, Natalie Appleton, Melanie Blatt
▮ 8 nov., ora 22.00 – **The Filth and the Fury**, Marea Britanie, 2000. Regia: Julien Temple. Cu: The Sex Pistols, Malcolm McLaren, Nancy Spungen
▮ 9 nov., ora 22.00 – **The Low Down**, Marea Britanie, 2000. Regia: Jamie Thraves. Cu: Aidan Gillen, Kate Ashfield, Dean Lennox Kelly, Tobias Menzies, Rupert Proctor
▮ 10 nov., ora 22.00 – **Under the Skin (Sub piele)**, Marea Britanie, 1997. Regia: Carine Adler. Cu: Samantha Morton, Claire Rushbrook, Rita Tushingham, Mark Womack, Stuart Townsend
▮ Organizator: Consiliul Britanic din Bucureşti

BUCUREŞTI

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:
▮ 6 nov., ora 16.30 – **Brutăria Zürrer (Bäckerei Zürrer)**, Elveţia, 1957. Regia: Kurt Früh
▮ 12 nov., ora 18.30 – **Cînd eram copii (Quand nous étions petits enfants)**, Elveţia, 1961. Regia: Henry Brandt

CRAIOVA

FESTIVALUL CRAIOVA MUZICALĂ
2-17 noiembrie
ediţia a XXVIII-a
FILARMONICA CRAIOVA
Din program:
▮ 7 nov., ora 19.00 – **recital de pian**. Solist: Viniciu Moroianu. În program lucrări de: **Bach**
▮ 9 nov., ora 19.00 – **Vă place Brahms?**, **concert** susţinut de Orchestra Simfonică a Filarmonicii „Oltenia". Dirijor: Gheorghe Costin. Solist: Csiky Boldizsar (pian)
▮ 12 nov., ora 19.00 – **O istorie a muzicii româneşti**, concert susţinut de grupul de muzică contemporană „Archaeus" din Bucureşti. Conducerea muzicală: Liviu Dănceanu

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI
▮ 7 nov., ora 16.00 – lansarea albumului **Mihai al României**, Editura Humanitas, 2001. Manifestare prilejuită de aniversarea vîrstei de 80 de ani a Regelui Mihai

UNIUNEA SCRIITORILOR
▮ 7 nov., ora 12.00 – lansarea romanului **Călătoria oamenilor Cărţii** de Olga Tokarczuk, Editura Polirom, 2001. Participă: autoarea, Constantin Geambaşu (traducătorul), Denisa Comănescu Prelipceanu. Manifestare organizată de Institutul Polonez
▮ 12 nov., ora 13.00 – lansarea cărţii **Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi** de Stan Velea, Editura Saeculum, 2001. Manifestare organizată de Institutul Polonez

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA
▮ 7 nov., ora 13.30 – Sir Isaac Newton, **Elemente de Cosmologie**, Editura Dacia, Seria „Principia", 2001

TIMIŞOARA

FUNDAŢIA A TREIA EUROPĂ
▮ 9 nov., ora 12.00 – lansarea romanului **Călătoria oamenilor Cărţii** de Olga Tokarczuk, Editura Polirom, 2001. Manifestare organizată de Institutul Polonez

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL CEH
▮ 8 nov., ora 17.00 – **Ţara cetăţilor şi a castelelor** – prezentarea unor cetăţi şi castele din Cehia (comentariu în limba franceză)

CERCUL MILITAR NAŢIONAL
▮ 8 nov., ora 17.15 – Sala de cinema – **Lungul drum al porţelanului**, în cadrul programului cultural *Culturi şi civilizaţii*/ în final – proiecţia filmului **Întîlnire cu Joe Black**, SUA, 1998. Regia: Martin Brest. Cu: Anthony Hopkins şi Brad Pitt

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
▮ 7 nov., ora 16.00 – **întîlnire** cu Fabrice Millot (Centre Départementale de Documentation Pédagogique de la Marne)

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
▮ 8 nov., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
▮ 8 nov., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2
▮ 7 nov., ora 24.00 – **Remix Underground**, emisiune de documentare muzicale, literatură, teatru, dans, arte plastice etc.

TIMIŞOARA

ANALOG TV
▮ 10 nov., ora 19.00/ 11 nov., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Jazz la Bucureşti. *Part two*

FLORIAN BAICULESCU

Kenny Garret

Iancsi Körössy

Protagonistul celei de-a treia zile a Festivalului de Jazz Bucureşti 2001 a fost Interzone Jazz Orchestra a lui Mircea Tiberian, cu concursul lui Kallo Kallima, din Finlanda. Deja de cîţiva ani Tiberian a devenit cel mai *rafinat* dintre muzicienii noştri de jazz. Sigur că a contribuit la acest lucru talentul nativ, dar decisivă a fost, după părerea noastră, o foarte bună educaţie estetică grefată pe un simţ şi intuiţie artistică dintre cele mai sigure. Rezultatele s-au văzut în însăşi evoluţia lui Mircea Tiberian. Dincolo de eforturile (şi nu puţinele sacrificii implicate...) de a impune jazzul ca obiect de studiu academic – o secţie la Conservator de mult timp era necesară – Tiberian şi-a însuşit de la an la an noile sale căutări şi strădanii în planul dezghiocării a noi şi inedite sonorităţi. În acest festival şi-a confirmat clasa internaţională. În formula de quintet aleasă, alături de basistul Johannes Fink şi saxofonistul Daniel Erdmann, au apărut şi două figuri de primă mînă precum bateristul Maurice de Martin şi finlandezul chitarist Kalle Kalima. O prestaţie elegantă, o *interzone* „tiberiană" cu multe armonii şi sonorităţi colorate, variate, multiple, multiplicate: bogăţie de sensuri timbrale. Spunem asta pentru că alte formaţii – precum **Planet X** sau grupul **Victor Bailey** au cîntat excesiv de „tare", de agresiv şi zgomotos chiar. Opţiunea lui Tiberian ni se pare o reuşită într-o lume jazzistică – poate nu numai ea – doritoare mai mult de ritmuri săltăreţe şi violenţă exacerbată şi nu de rafinamente armonice. Poate „depăşite", poate „învechite", dar care, totuşi, fac marea artă. Grupul maghiar al lui Babos Gyula, chitarist polivalent, a mai adus pe podiumul de concert pe Pege Aladár, contrabas, Köszegi Imre, baterie şi Tomits Rudolf – trompetă. Interesant, cuminte, aşezat, un jazz, desigur, de calitate, dar nu mai mult. De toate pentru toţi, nici n-a supărat pe nimeni, nici n-a entuziasmat. Eclectismul se poate dovedi riscant chiar dacă l-am pune pe seama... postmodernităţii. Cristian Soleanu, saxofonist român cu firmă bună de cîţiva ani – din păcate cu prea rare apariţii, ieşit cumva din faldurile lui Tiberian, stilistic vorbind, l-a avut ca invitat pe trompetistul polonez Jerzy Malek. Excelent instrumentist, bun tehnician şi o prezenţă simpatică, rămîne să-şi adecveze repertoriul la propriul talent. (O paranteză – gînd: nu cumva activitatea didactico-pedagogică a numeroşi jazzmani români poate „cauza" tot atît de bine ca şi cîntatul prin cluburi, baruri etc.? Dar oamenii trebuie să şi trăiască, dar muzicienii vor să şi cînte şi tot aşa, nimeni nu poate da nici sfaturi, nici sugestii, doar consemnăm, cu amărăciune, că sprijinitorii jazzului românesc, parcă, se împuţinează pe zi ce trece.) Şi ne-am mutat la Sala Palatului pentru Iancsi Körössy şi Nicolas Simion. Un mit a jazzului românesc Iancsi Körössy revine şi se impune în faţa unui public care-l ştie din... auzite! La propriu şi la figurat. Ce au însemnat „plecările" pentru jazzul românesc? O mare, uriaşă pierdere! Mai avem nevoie de jazzmani români? Da! Mai avem nevoie de jazz? Cu siguranţă. Ce se poate face? Rămîne de văzut şi de organizat. Willis Conover, legendarul comentator şi legendara voce de la „Voice of America" l-a ajutat pe I.K. să devină... american. Azi Marele Willis nu mai este: puţină lume ştie că vocea lui a fost auzită la Pro FM într-un interviu (istoric?) realizat de Răzvan Exarhu la nu mai puţin faimoasa (preţ de 4 ani) emisiune de jazz **Curcubeul de la miezul nopţii**. Cine o realiza împreună cu Răzvan E.? Nu spunem. Iancsi Körössy a fost la Bucureşti. Ca şi Nicholas Simion. Ce să spui: foarte bine şi a fost minunat: bas – James Singleton, baterie – Peter Perfido, de ţinută ambii. Recitalul de pian solo Cornelius Claudio Kreusch. Multe game în susul şi josul claviaturii, teme standard şi prelucrări, spumoşenie, brillanţă uneori, dar cam atît. Ceva n-a funcţionat, muzical vorbind, bine: poate puţină ordine interioară, poate puţină disciplină... nemţească. De atîtea ori cînd facem glume insipide pe seama mecanicii teutone şi educaţiei prusace ne dăm seama că greşim; acum se pare că a fost viceversa. Sigur că n-a fost chiar atît de rău pe cît s-ar înţelege, dar de la pianişti avem pretenţii superioare, mai ales după Tavitian, Marius Popp şi Tiberian. **Planet X** condus de Derek Sherinian a făcut multă gălăgie şi puţină muzică. Sau n-am fost pregătiţi pentru atîta *fusion* şi *hard-rock*, poate să fie o chestie de generaţie, de educaţie, de gust, nu vrem să refuzăm nimic. Dar, dar, dar... dar şi Victor Bailey Band din ultima apariţie a festivalului a prezentat o năpusteală năucitoare în „spiritul timpului de azi". Sau cum să spunem? O fi cîntat Bailey cu Joe Zawinul – pe care-l respectăm..., cu Carlos Santana – jos pălăria! sau Omar Hakim (am avut şansa să-l auzim la Berlin), dar la Bucureşti doar saxofonistul Bennie Maupin a dovedit clasă: bateristul Poogie Bell a lovit cît a putut în tobe fără să aibă şi ritm, iar la clape Jim Beard, cu o bună tehnică n-a fost capabil să creeze şi atmosferă. N-are rost să insistăm, ceva nu s-a legat. Mai ales că Bailey a cîntat *după* Johnny Răducanu şi Kenny Garrett – care a făcut toţi banii, cum se spunea cîndva pe româneşte. Johnny are *feeling* şi compune la cei 70 de ani ai săi – *Happy birthday, brother!* – piese de o rară delicateţe. Nu-i mai puţin adevărat că pentru vocea Teodorei Enache, marea descoperire a lui Johnny din ultimii ani, ar compune şi Schubert şi Şostakovici. **Tescani**, **Iarnă – Iarnă**, **Blues Moldav** sau **Fuziune** piese pline de lirism compuse de Johnny R., interpretate cu acurateţe şi blîndeţe şi înţelepciune de un brăilean ajuns la starea de graţie. Ne place sau nu, Johnny rămîne al nostru, indiferent că baschetul jucat la noi e altceva decît cel din NBA: tot baschet, dar e altceva. *Altceva* s-a numit Kenny Garrett. La pian – Vernell Brown Jr., la baterie Chris Dave şi la contrabas ceva *very special*, Charnett Moffett. Muzicali, antrenanţi, super-tehnic-perfecţi, fireşti, autentici şi simpatici pe deasupra. Bravo lor şi mulţumiri celor care i-au adus: G.D. Total Service, dl Minel Stoica. Kenny Garrett la doar 41 de ani este deja o glorie a jazzului american – pe bună dreptate. Iar dacă noi n-am uitat că i-am văzut, la Bucureşti, pe Miles Davis şi Art Blackey – cu care a cîntat şi Kenny Garrett, de acum înainte ne vom aminti şi de vizita lui impetuoasă şi fascinantă la Bucureşti. Contrabasistul Moffett – din clasa mozartian-beethoveniană a lu Charles Mingus: *Genius!* Uneori nu e chiar rău nici la Bucureşti.

Nicholas Simion

Johnny Răducanu

Jazz Hour & Music USA

CRISTINA MANOLE

Sînt titlurile a două emisiuni pe care le făcea Willis Connover la Voice of America. Eram o copilă cînd învăţam limba engleză pe vocea, inconfundabilă a lui Willis Connover. De la regretatul meu părinte nu am luat doar rele deprinderi – fumatul, de exemplu, care l-a răpus –, ci şi dragostea de jazz. M-am bucurat tare cînd în aceste zile cu jazz, atît la Arcub cît şi la Sala Palatului erau foarte multe fete în public. Semn că nu doar băieţii au acces la lucruri pretenţioase – cum ar fi jazz-ul –, ci şi noi, femeile. Am ales să scriu despre Kenny Garrett pentru că a fost apariţia cea mai consistentă din întreg festivalul. Sub toate aspectele: tehnic, muzical, artistic, ţinută scenică, chiar şi relaţia cu publicul, n-a fost una scorţoasă, cum stă bine unei vedete, ci una caldă, prietenoasă. Finalul, improvizat cu concursul publicului a fost chintesenţa unui mod de a privi muzica. Bucuria de a cînta, bucuria de a te bucura alături de ceilalţi. *Toţi* membrii formaţiei merită menţionaţi: un pianist de mare fineţe, Vernell Brown, baterist plin de energie şi simţ al ritmurilor combinate – cine nu ştie *swing* să se lase de jazz! – pe numele lui, cu şapcă cu tot, Chris Dave şi inegalabilul şi inepuizabilul Mr. Charnett Moffett. Un uriaş, la propriu şi la figurat, zîmbăreţ şi jucăuş, „artist" – ca şi Kenny Garrett – improvizator inspirat şi partener la jucăuşeniile lui Kenny Garrett care: ştie să cînte orice, oricum, oricînd. Cu vibraţie, cu emoţie, cu dibăcie, cu elan, cu participare. La saxofon sopran, cît şi la cel tenor, Garrett a dovedit, dacă mai era cazul, că instrumentele de suflat au viaţa lor proprie. Atît în solourile inspirate cît şi în piesele de grup – şcoala *be-bop*-ului alături de Miles Davis îşi spune cuvîntul – *sound*-ul a fost catifelat, expresiv şi a ţinut un ritm îndrăcit. O ţinută firească şi o muzicalitate cu armonii cuceritoare: arta de a fi necrispat nu este la îndemîna oricui. Două blues-uri duios-nostalgice au arătat şi faţa lirică a grupului, care, altfel, preferă să cînte în *allegro-vivace*. Păcat că întregul concert a durat atît de puţin. La *bis*, Kenny Garrett s-a jucat alături de public care a participat cu dăruire la un *jam-session* unde n-a fost doar spectator, ci contributor. Toţi cei 4 merită entuziasmele noastre pentru că au cîntat *emotionally involved*. Un sincer bravo lor, că au cîntat şi nouă că am avut şansa să-i ascultăm. *God bless America!* Fără *ei*, fără jazz, o ţineam langa cu Czerny şi Hanon şi nu ştiam ce înseamnă libertatea de a-ţi face de cap: *Improvizaţia*, libertatea supremă în muzică. Poate nu numai.

OBSERVATOR
CULTURAL
NR.90
13.11.-19.11.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Jeni Acterian: scrisori inedite către Alice Botez

Dialog central european la Budapesta

Literatura română în Slovacia

Fantasmele intoleranţei

Sindromul Tony Judt

Interviu cu Ion Mureşan

OBSERVATOR
CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 90, 13.11. – 19.11.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

În prezenţa Regelui Mihai, lansări ale albumului **Mihai al României**

Albumul **Mihai al României**, proaspăt apărut la Editura Humanitas, în condiţii grafice excepţionale, a fost lansat miercuri 7 noiembrie, în aula mare a Muzeului Naţional de Istorie a României. Au fost prezenţi Majestatea Sa Regele Mihai I al României, Regina Ana, Principesa Margareta şi Principele Radu. Conţinînd 160 de fotografii din colecţia regală şi din arhiva ARTEXPO, volumul oferă o perspectivă în imagini a vieţii Majestăţii Sale şi a istoriei Familiei Regale a României. Editarea cărţii a fost prilejuită de aniversarea vîrstei de 80 de ani a Regelui Mihai, la 25 octombrie a.c. Într-o a doua întîlnire cu publicul, luni 12 noiembrie, în holul Muzeului Naţional de Istorie a României, Majestatea Sa a oferit autografe pe albumul editat de Humanitas.

Agenda culturală

Luna Filmului Documentar la Institutul Francez din Bucureşti. Ieri, luni 12 noiembrie, a debutat la Sala Elvire Popesco a Institutului Francez din Bucureşti **Luna Filmului Documentar**, eveniment menit – în Franţa, ţara de origine – să promoveze colecţiile de filme documentare ale bibliotecilor publice şi ale centrelor culturale. La Bucureşti, filmele – prezentate în versiunea lor originală, documentarele româneşti fiind subtitrate în limba franceză – au fost grupate în diverse secţiuni: „Decouverte de la France“, „Culture“, „Ştiinţă şi tehnică“, „Tineret şi sport“, „Portrete“, „Documentare româneşti“. Manifestarea se va încheia miercuri 21 noiembrie.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

Ofensiva de toamnă a Institutelor culturale străine din Bucureşti

Institutele culturale străine cu sediile în Capitala României traversează o perioadă de mare efervescenţă. Cel Francez şi-a invitat publicul bucureştean la **Luna filmului documentar**, manifestare de amploare în Franţa, programată pentru perioada 12-21 noiembrie. Un „ecou“ în Bucureşti a fost proiecţia de luni 12 noiembrie din seria **Découverte de la France**, care cuprinde filme despre cultură, societate, ştiinţă, turism în Franţa. Alte cîteva „reprize“, în aceeaşi Sală „Elvire Popesco“ vor urma. Săptămîna trecută, tot în organizarea Institutului Francez, a avut loc, la sediul Institutului de Studii Politice, conferinţa cu tema **Dimensiunea socială a construcţiei europene în perspectiva extinderii acesteia** susţinută de Jacques Barrot, fost ministru în guvernul francez. Altă conferinţă a fost susţinută la Facultatea de Drept a Universităţii bucureştene de către Christian Poncelet, preşedintele Senatului francez. În zilele de 8, 9 şi 11 noiembrie s-a desfăşurat la sediul Institutului colocviul **Science et religion – Antagonisme oú complementarité**, organizat în colaborare cu Academia Română, Université Intérdisciplinaire de Paris, în colaborare cu Comisia Naţională Română pentru UNESCO şi Ministerul Cultelor.

Vineri 9 noiembrie Institutul Polonez a găzduit un concert extraordinar de pian şi vioară cu ocazia anului Ignacy Jan Panderewski (60 de ani de la moartea pianistului şi omului de stat). Protagonişti – Raluca Voicu (vioară) şi Manuela Luminiţa Giosa (pian). Pe 11 noiembrie, tot în organizarea Institutului Polonez, a avut loc la Sala cu Oglinzi a Uniunii Scriitorilor lansarea romanului **Călătoria Oamenilor Cărţii** de Olga Tokarczuk, în traducerea lui Constantin Geambaşu. Pe 12 noiembrie, Institutul Polonez a organizat, în aceeaşi sală, în prezenţa autorului, lansarea volumului **Literatura Polonă în România. Receptarea unei mari literaturi** de Stan Velea.

Pe 7 noiembrie, Institutul Cervantes a găzduit lansarea volumului-eseu **Orgia perpetuă. Flaubert şi *Doamna Bovary*** de Mario Vargas Llosa, în traducerea Luminiţei Voina-Răuţ.

În sfîrşit, ieri, luni 12 noiembrie, a debutat la Institutul Goethe Inter Nationes Bucureşti masa rotundă cu tema **Sisteme de învăţămînt în democraţie. Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie**, organizată în colaborare cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării din România. Dezbaterile continuă astăzi, marţi 13 noiembrie. Vom reveni cu amănunte.

GOETHE INSTITUT BUKAREST
STABILITY PACT FOR SOUTH EASTERN EUROPE
Program Invitaţie
MASĂ ROTUNDĂ
12.-13.11.2001
Sisteme de învăţământ în democraţie.
Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie

Goethe-Institut Inter Nationes
Str. Henri Coandă nr.22, Bucureşti 1
Tel.: 312 02 31, 210 40 47

Pe scurt

Festivalul de film de scurt-metraj Alter-Native. Între 7 şi 11 noiembrie a avut loc la Palatul Culturii din Tîrgu-Mureş ediţia a noua a Festivalului de Film de Scurt-Metraj **Alter-Native**. Au participat 217 filme din 25 de ţări cu sau fără tradiţie între care Anglia, SUA, Bangladesh, Bulgaria, Finlanda, Canada, Ungaria, Turcia, România, Rusia, Iran, Japonia, Israel, Ucraina. Festivalul a fost „acompaniat“ de concerte de muzică clasică şi spectacole de teatru. Organizator – Uniunea Democrată a Tinerilor Maghiari, Mureş.

Cenaclu de film la Club A. Joi 8 noiembrie a avut loc în Club A cea de-a 155-a şedinţă a Cenaclului de Imagine şi Literatură de Film. În deschidere, a putut fi vizionat, în premieră, scurt-metrajul **I hope...** avîndu-l ca scenarist, regizor şi producător pe cineastul independent Mihai Mihalache. Au fost invitaţi critici şi regizori de film, alături de susţinătorii tinerilor cineaşti. Moderatorul discuţiilor (a căror principală temă a fost **Filmul Independent Românesc**) a fost Ioan Cărmăzan. Dintre invitaţii acestuia au fost prezenţi echipa de realizatori a filmului, preşedintele Consiliului Naţional al Cinematografiei, Decebal Mitulescu, cineaştii Radu Igasyag, Laurenţiu Damian, Elisabeta Bostan, Vivi Drăgan Vasile, Ovidiu Georgescu şi, ca susţinători ai cineaştilor independenţi, scriitorii Ioan Groşan, Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Cătălin Ţîrlea, regizoarea de teatru Theodora Herghelegiu şi arhitectul Augustin Ioan.

Concert extraordinar de jazz. Duminică 11 noiembrie, Sala Mare a Ateneului Român a găzduit Concertul extraordinar de jazz susţinut de Iancy Korossy şi Nicolas Simion. Cei doi muzicieni, stabiliţi în străinătate (Atlanta şi, respectiv, Austria-Germania) au prezentat un **duo pentru pian şi saxofon**, avînd în program şi prelucrări din creaţia compozitorilor George Gershwin, Richard Oschanitsky, Bela Bartok, George Enescu, Iancsy Korossy, Nicolas Simion şi Duke Ellington. Concertul de la Ateneu va preceda recitalurile susţinute, de asemenea, de Iancsy Korossy şi Nicolas Simion în încheierea Festivalului de Jazz de la Braşov.

Festivalul Filmului Britanic – continuat la Timişoara

Săptămîna trecută, **Festivalul Filmului Britanic** s-a desfăşurat atît în Capitală, cît şi la Timişoara. Spre deosebire de manifestarea bucureşteană, la Timişoara au fost proiectate (la cinematograful Studio) doar filme foarte recente, majoritatea fiind pelicule realizate anul trecut. Printre ele – **Sexy Beast** (regia: Jonathan Glazer), **Honest** (regia: David A. Stewart), **The Filth and the Fury** (regia: Julien Temple), **The Low Down** (regia: Jamie Thraves). Singura producţie mai puţin recentă a fost **Under the Skin** (regia: Carine Adler).

Atît la Bucureşti, cît şi la Timişoara, **Festivalul Filmului Britanic**, care s-a încheiat în week-end-ul trecut, s-a bucurat de o mare afluenţă de public.

Sumar

INEDIT

JENI ACTERIAN, Scrisori inedite către Alice Botez ▮ 4
CARMEN POPESCU, Est/Vest. Din nou despre Rushidie ▮ 6

DIALOG CENTRAL EUROPEAN

CARMEN MUŞAT, Fără prejudecăţi, despre Budapesta ▮ 9
MIRCEA VASILESCU, Dincolo de „noi" şi „ei" ▮ 9
CRISTIAN GHINEA, Cine e mai naţionalist? ▮ 9
CEZAR PAUL-BĂDESCU, Competiţia ▮ 10
SVETLANA CÂRSTEAN, Carte poştală ▮ 10
ANA MARIA SANDU, Fragmente de Budapesta ▮ 11
VICTORIA LUŢĂ, Vacanţe (ne?)aşteptate ▮ 11

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Un an de la alegeri: stabilitate politică ▮ 12
MIHAI DRAGOLEA, Saboţi de aur şi altele ▮ 12

LITERATURĂ

MIRCEA ANGHELESCU, Literatura română în Slovacia ▮ 13
SORIN ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (III) ▮ 13
CRISTIAN MUNTEANU, Despre actele zilnice de onestitate (97) ▮ 14

STUDII CULTURALE

PAUL CERNAT, Fantasmele intoleranţei ▮ 15

LITERATURĂ COMPARATĂ

PAUL CORNEA, Literatura comparată în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea (II) ▮ 16
SIMION DUMITRACHE, Timpul nebunilor ▮ 17

INTERVIU

ION MUREŞAN, „Poezia este suprema terapie (I)" ▮ 18
BEDROS HORASANGIAN, Pilaf ▮ 18

ARTE

TEATRU: **DORU MAREŞ,** Distrează-l pe aproapele tău ▮ 20
FILM: **ANDREI GORZO,** Impresii de la **Zilele filmului italian** ▮ 21
ARTE VIZUALE: **LUKAS MARCEL VOSICKY,** Necropola unei metropole: Museumsquartier din Viena (II) ▮ 22
MARIA-MAGDALENA CRIŞAN, Donaţia S. Rosei şi Paula Ribariu ▮ 22
ROCKULTURA: **DUMITRU UNGUREANU,** Thy Veils – **The Diaphanous Depressions** ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25

RECENZII

BOGDAN GHIU, Oraş-jurnal ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

ŞTEFAN BORBÉLY, Sindromul Tony Judt ▮ 32
Rubrici: Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 5 - 11 NOIEMBRIE

▮ **Moţiunea „Tezaurul" respinsă.** Vineri 9 noiembrie, Plenul Camerei a dezbătut şi respins moţiunea „Tezaurul", iniţiată de 72 de deputaţi PRM. Moţiunea – depusă luni – cerea ca în tratatul cu Rusia să se prevadă în mod expres restituirea Tezaurului confiscat de Moscova în 1916 şi condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov. Prezent la dezbateri, ministrul de Externe Mircea Geoană a declarat că „evocarea acestor obiective, în momentul în care partea română este angajată în negocieri cu partea rusă, este inoportună şi prematură". La votul din plenul Camerei, în favoarea moţiunii s-au arătat, alături de deputaţii PRM-işti, şi 7 liberali care, prin vocea lui Crin Antonescu, şi-au argumentat în felul următor decizia: „Nu ne interesează acum vocea, ci melodia, chiar dacă PRM falsează uneori". PSD-ul a exploatat alianţa de moment a liberalilor cu PRM, acuzîndu-i de alunecare spre naţionalism.

▮ **După premierul Năstase, preşedintele Ion Iliescu a ajuns şi el pe pămînt american...** de data aceasta participînd la a 56-a sesiune a Adunării Generale a ONU. Preşedintele României a avut o întîlnire – neoficială – cu preşedintele american George Bush, în cursul căreia i-a evocat acestuia vizita făcută, în urmă cu mai bine de şase ani, în casa din Houston a tatălui său. Iliescu i-a povestit lui Bush junior că are de atunci o fotografie cu autograf, în care apare alături de membrii familiei Bush. Pe lîngă întrevederea cu duios aer de familie, Ion Iliescu a avut o serie de convorbiri şi contacte cu şefii de stat şi de guvern care participă la summit-ul ONU. În timpul dejunului oferit participanţilor la reuniune de secretarul general ONU, Kofi Annan, Iliescu a avut prilejul să poarte o discuţie cu liderul palestinian Yasser Arafat, în jurul situaţiei din Orientul Mijlociu. „Yasser Arafat nu era foarte optimist în legătură cu disponibilitatea şi cu deschiderea premierului israelian", a afirmat preşedintele Iliescu.

▮ **Recepţie la Cotroceni.** Înainte de plecarea în America, Ion Iliescu a oferit la Palatul Cotroceni, în cinstea zilei Regelui Mihai, o uimitoare recepţie, însoţită de un tot atît de uimitor discurs, în cuprinsul căruia a recunoscut că monarhia a fost măturată din România de tancurile sovietice, împotriva voinţei românilor. Iată cîteva mostre din discursul cu pricina: „Sînteţi autorul moral al actului de la 23 august 1944. Îmbrăcat în uniformă militară, v-aţi asumat riscul de a-l aresta personal pe mareşalul Ion Antonescu, restabilind democraţia şi Constituţia. S-a evitat astfel transformarea României într-un vast teatru de război...". Răspunsul Regelui a fost pe măsură, marcînd dorinţa de intrare în normalitate a raporturilor cu oficialităţile de la Bucureşti, dar atrăgînd atenţia asupra unor puncte ale istoriei nu îndeajuns evocate: „Nu mă voi angaja în polemici istorice în această seară. Dar vreau să subliniez pentru istorie un fapt care a fost şi este pentru mine de mare mîhnire. Monarhia în ţara noastră a fost stabilită prin voinţă naţională, dar a fost înlăturată cu tancurile sovietice. Sînt recunoscător excelenţei voastre că aţi subliniat în această seară că, atunci cînd sovieticii au făcut această fărădelege, voinţa românilor a fost ignorată".

▮ **Conducerile ApR şi PNL au semnat pe 9 noiembrie protocolul de fuziune**. Liberalii şi-au păstrat denumirea partidului, sigla şi semnul electoral. Liderul ApR, Teodor Meleşcanu, a primit în schimb funcţia de prim-vicepreşedinte, reînfiinţată special pentru el. Alături de Meleşcanu, în conducerea PNL este foarte probabil să intre Viorel Cataramă, Mircea Coşea şi Andra Rîşnoveanu. ApR va mai primi în plus patru dintre cele nouă locuri de membri supleanţi din Biroul Permanent Central. Congresul de fuziune este programat să aibă loc pe 19 ianuarie 2002. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

NATO şi România: între util şi acceptabil

NESTOR RATEŞ

Rezultatul efectiv al vizitelor făcute de premierul Adrian Năstase în Canada, Statele Unite şi Marea Britanie trebuie examinat cu luciditate şi reţinere. Este reconfortant că tonul l-a dat chiar şeful guvernului cînd a declarat vineri postului de radio România Actualităţi că este vorba de „o normalizare a căilor de comunicare cu zona anglo-saxonă", în care – adăuga premierul – „relaţiile noastre în ultima vreme, cel puţin, erau mai puţin eficiente". El s-a ferit să supraestimeze impactul întîlnirilor sale, spunînd şi că „va depinde de noi să nu repetăm greşelile pe care le-am făcut în anii anteriori".

Tema greşelilor trecutului a fost recurentă în timpul turneului abia încheiat, fiind prezentă în multe din discursurile şi declaraţiile pe care dl Năstase le-a făcut în capitalele vizitate. El nu a explicat de ce a considerat necesar să-şi asigure auditoriile americane şi britanice că greşelile trecutului nu vor fi repetate, dar se ştie desigur că boacănele la care făcea aluzie primul-ministru au afectat percepţia pe care şi-au format-o ţările anglo-saxone despre România, cauzînd şi reticenţa lor, mai mare decît a altor parteneri atlantici, de a se angaja de pe acum şi ferm să susţină o decizie de integrare a României în NATO la *summit*-ul alianţei de la Praga de anul viitor. Premierul nu pare să fi obţinut o schimbare fundamentală a acestei poziţii. Cu toate acestea, o perspectivă mai optimistă ar fi justificată.

Motivele se găsesc mai ales în împrejurările create de evenimentele tragice de la 11 septembrie. Există o preocupare în cancelariile occidentale – şi ştim că ea a fost exprimată în convorbirea pe care premierul român a avut-o cu primul ministru britanic, Tony Blair – că situaţia din Balcani nu este pe deplin stabilizată şi că o reaprindere a incendiilor de acolo ar reprezenta o evoluţie foarte nefericită în contextul absorbirii totale a Americii şi aliaţilor ei în bătălia contra terorismului şi în războiul din Afganistan. Ca membră a NATO, România ar putea fi un important element de stabilitate în Balcani şi un posibil factor de descurajare a unor crize. Privită din acest unghi de vedere, România devine un candidat foarte atrăgător pentru Alianţa Atlantică, de ar îndeplini numai criteriile de aderare. Cu alte cuvinte, Washington-ul şi Londra au motive bune să susţină candidatura României, dar continuă să insiste pentru progrese vizibile şi trainice în economie, o stabilitate politică şi socială de perspectivă, un efort viguros de combatere a corupţiei şi continuarea reformei în armată.

O economie puternică şi în expansiune este necesară pentru susţinerea efortului militar pe care ţara va trebui sa-l facă în calitate de membru al NATO. Un grad mai mare de prosperitate economică va putea preveni convulsii sociale. Cînd se vorbeşte de stabilitate politică, îngrijorarea principală o constituie atracţia pe care extremismul o are în sînul electoratului românesc. Extremism există şi în alte ţări, dar evoluează în general la periferia vieţii politice, este marginalizat. În România, alegerile de acum un an au transformat extremismul într-o forţă politică majoră, care controlează, de pildă, aproape o treime din Parlament. Este ştiut că şi în partidul de guvernămînt există adepţi ai acestui curent, deşi, pentru moment, nu-şi mai arată culorile cu aceeaşi impetuozitate ca înainte. Aliaţii împărtăşesc nu numai obiective strategice, ci şi valorile democratice. Ultimul lucru pe care NATO l-ar dori ar fi să aibă un stat membru guvernat de un partid extremist. În ce priveşte corupţia, la proporţiile la care se manifestă în România, ea poate submina capacitatea ţării de a-şi îndeplini obligaţiile de aliat, creînd totodată un pericol pentru păstrarea secretelor Alianţei. A putea avea încredere într-un aliat este un criteriu esenţial pentru acceptarea lui, iar dacă prin Parlamentul ţării mişună foşti spioni anti-NATO, problema este încă mai gravă. Cît despre necesitatea reformei în armată, aceasta nici nu cere vreo explicaţie specială, NATO fiind o alianţă militară.

Foarte pe scurt, deci, se cristalizează un curent de opinie în cercurile conducătoare americane şi britanice în favoarea includerii României printre candidaţii ce ar trebui primiţi în NATO, în special în temeiul utilităţii ei potenţiale ca aliat în zona Balcanilor. Vizita premierului Năstase a limpezit unele lucruri şi a stabilit canale mai bune de comunicare. Rămîn multe de îndeplinit, în anul care ne desparte de conferinţa la vîrf de la Praga, pentru a îmbina utilul cu plăcutul (citeşte: admisibilul).

Praga
(Text transmis la Europa Liberă)

▮

Yama STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

JENI ACTERIAN: SCRISORI

După ce am oferit anul trecut fragmente din jurnalul inedit al prozatoarei *Alice BOTEZ*, preluate din arhiva lui *Fabian ANTON*, publicăm acum, prin bunăvoinţa şi în îngrijirea aceluiaşi, un set de scrisori inedite primite de *Alice BOTEZ* de la prietena sa *Jeni ACTERIAN*.

Cînd a fost publicat pentru prima oară, în 1991, jurnalul lui *Jeni ACTERIAN* (reeditat între timp) a făcut senzaţie. Început în adolescenţă, la sfîrşitul anului 1932, *Jurnalul unei fiinţe greu de mulţumit* acoperă un deceniu şi jumătate, pînă în vara lui 1947. E imaginea impresionantă a unei tinere frumoase, inteligente şi talentate care şi-a risipit calităţile în forfota vieţii culturale a anilor '30-'40. Soră cu fraţii *Haig* şi *Arşavir ACTERIAN*, se născuse pe 22 iunie 1916. Licenţiată în filozofie, atrasă de literatură şi de teatru, i-a cunoscut îndeaproape – şi i-a „vrăjit" – pe colegii săi de generaţie, Mircea Eliade & comp., a trecut prin anii alunecării lor către extrema dreaptă, apoi prin cei de instalare a comunismului. A murit la doar 42 de ani, pe 29 aprilie 1958, lăsînd în urmă doar jurnalul, nepublicabil sub regimul comunist din cauza stigmatului legionar care marcase familia (fratele Haig făcuse parte din contingentul trimis disciplinar pe frontul de Est, unde avea să-şi afle sfîrşitul). În ediţia a doua, îngrijită de acelaşi *Fabian ANTON*, au fost adăugate un set de scrisori trimise şi primite şi alte cîteva documente din epocă. Iată acum şi aceste preţioase scrisori către *Alice BOTEZ*, în completarea profilului fascinant al unei tinere femei înzestrate de natură cu toate darurile însă lipsită de noroc...

Bicfalau, miercuri 12 august 1936

Dragă Alice,

Îţi scriu o ultimă carte poştală. Zic „ultimă" pentru că eu ţi-am mai scris mult. Ce importanţă are că nu ţi-am trimis? De la tine, pînă azi, nimic.

Aici a plouat două zile încontinuu. Azi însă s-a făcut iarăşi frumos şi m-am putut duce în pădure.

Acum toate ştirile meteorologice date, îmi dau sema că pe o carte poştală n-am ce-ţi spune şi că imaginaţia mea mă ajută mai puţin ca întotdeauna.

Aşa încît hai să trecem la obiectul acestei misive şi să încheiem. Eu plec de-aici, cred, sîmbătă seara. În tot cazul, cel mai tîrziu luni dimineaţă sînt în Bucureşti. Dacă, după cum ziceai, te vei găsi şi tu acolo şi, lucru mai important, dacă vrei... mă găseşti acasă luni şi marţi după-masă sau, în celelalte zile, devreme de tot.

Transmite din parte-mi salutări alor tăi şi Riquetti[1].

Jenny

•

Joi, 13 august 1936

Dragă Alice,

Ţi-am primit chiar acum scrisoarea. Eu îţi mai scrisesem ieri o carte poştală dar pe care am adresat-o la Sinaia. Probabil că tu ai s-o primeşti mai tîrziu, dacă o mai primeşti. Îţi spuneam în ea că eu ajung la Bucureşti cel mai tîrziu duminică şi că dacă eşti şi tu pe acolo şi ai dispoziţie te aştept luni şi marţi după-masă. Acum, prima condiţie fiind îndeplinită, mai rămîne chestia cu dispoziţia. Şi dacă şi chestia cu dispoziţia e la punct, vino mai bine luni decît marţi.

Vezi tu, sînt şi eu tot atît de plină de rîs ca şi o parte din scrisoarea ta. Aşa încît teoria ta cu dezacordurile dintre momentele respective ale autorului scrisorii şi primitorului a căzut la apă ca să zic aşa.

Ţi-am primit scrisoarea la ora 11 dimineaţa, după o oră întreagă de gimnastică acompaniată de rîsul sonor al Mariettei[2] şi înfundat al meu. După asta nu-ţi mai rămîne decît nedumerirea pentru alte stări. Numai că nu ştiu cît va ţine; mi-e frică de noapte şi de muzică. Ştiu că trebuie explicat acest ultim cuvînt dar mă voi abţine din lipsă de spaţiu şi din atîtea alte lipsuri.

Transmite salutări familiei.

Vii luni, da?

Jeni

PS. Aş avea multe de răspuns la scrisoarea ta dar găsesc c-ar fi stupid să mai încep o scrisoare.

•

Balcic, 22 august 1938

Draga mea,

Eu sînt cel mai sucit om din Univers! Îţi scriu din camera lui Clody care, prin plecarea ei (a lui Clody[3] nu a camerei) intempestivă (aşa se zice?!) a devenit camera mea.

M-am întors adineaori de la Mahmud unde am băut două cafele şi-am fumat patru ţigări într-o pustietate (era să scriu singurătate dar m-am gîndit că aia e mereu) aproape completă. Ali era foarte vesel şi făcea goange. L-am întrebat de ce e vesel şi mi-a răspuns că e vesel „pentru că nu e trist" şi că „n-are ce face". Asta n-o să termine niciodată de a mă face să mă mir de replicile lui. Mahmud făcea un scandal monstru pe nu ştiu ce chestie şi Ali, grozav de amuzat, îmi spunea că: „Sau lemnul mesei sau capul lui Mahmud, tot aia". L-am întrebat ce face toată iarna şi mi-a răspuns că „se tîmpeşte toată iarna dar că vara nu se cunoaşte!" Ce zici?!

Unde rămăsesem? Da. Spuneam că sînt cel mai sucit om din Univers. Trebuie să-ţi spun de ce am ajuns la concluzia asta.

•

23 august 1938
[incert]

Dragă Alisa,

Aseară, în faţa dificultăţii de a pune pe hîrtie explicaţia „suciţeniei" (adică de ce nu s-ar spune şi aşa) mele, mi s-a făcut somn şi m-am culcat. Acum, după două plăcinţi şi în atmosfera „localului" Maria Cociu, mi-e teribil de greu să mă gîndesc la astfel de „chestii". E tare cald şi mă cam doare capul. M-am dus să înot în larg pentru că nu erau valuri şi am stat probabil prea mult în soare.

Aş vrea să pun scrisoarea asta la cutie înainte de 3, deci abandonez „explicaţia".

Ţi-am primit scrisoarea ieri dimineaţă şi mi-a părut rău că n-aveam cum să-ţi comunic să „nu-ţi mai faci sînge rău" (grozav îmi plac ghilimelele (?) şi parantezele) cu transmiterea veştilor.

Mi-a telefonat Marietta chiar în dimineaţa următoare plecării tale. Am primit bani a doua zi şi patru scrisori ieri. S-au dat pe brazdă, după cum vezi. Regret sincer că te-am pus pe drumuri, mai ales în starea în care trebuie să fii.

Zici că ai fi vrut să-mi dai veşti precise ca să mai pot rămîne aci. Într-adevăr, mai pot rămîne, şi încă destul de multă vreme. În modul cel mai absurd din lume însă *nu mai vreau să stau*. De ce? Nu ştiu deloc. Tare aş vrea să ştiu dar nu pot da de urma motivului care mă împinge mereu spre murdăria din Bucureşti. Voi dezlega poate acest „mister" în Bucureşti.

Am vrut de multe ori (adică aproape în fiecare zi) să-mi fac bagajele şi să prind maşina dar n-am făcut-o mereu pentru acelaşi motiv. M-am gîndit că prea aş avea aerul că sînt un om care nu ştie ce vrea dacă, după ce i-am pisat pe ai mei că vreau să plec la Balcic, m-aş întoarce fără sens imediat ce mi s-au trimis bani să mai stau. N-aş mai inspira nici o încredere.

Am pălăvrăgit destul. Închei. Azi e luni. Pînă sîmbătă, în tot cazul, cred că sînt aici. Dacă-mi scrii imediat voi primi deci scrisoarea.

Adresa, evident, nu e cea veche. Scrie-mi la Mahmud (adică: Cafeneaua Mahmud, Balcic). E mult mai sigur.

Cu bine (?)

Jenny

•

Sinistru lucru singurătatea. Orice aş putea gîndi altcîndva, într-o oarecare clipă din îmbîcseala bucureşteană, în fond este şi rămîne cel mai sinistru lucru.

Aş vrea să fiu cel mai cretin animal dintre animalele cretine, ca să nu-mi dau seama de asta.

Jenny

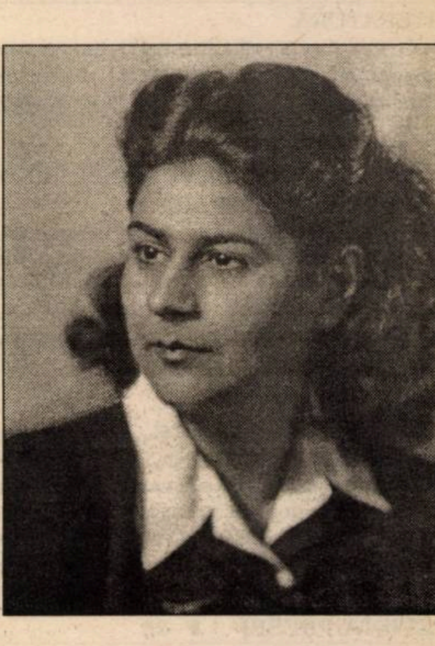

•

Bucureşti, 24 iulie 1939

Dragă Alice,

Cred că eşti grozav de supărată pe mine (cel puţin eu, în locul tău, aşa aş face). Ai să înţelegi însă îndată că faptul că nu ţi-am răspuns este perfect explicabil.

M-am reîntors din străinătate de-abia ieri şi ţi-am găsit scrisoarea acasă. Nu mi-au trimis-o la Paris pentru că adresa mea era cam neprecisă şi le-am scris să nu-mi trimeată nimic. Ai să te miri probabil că în intervalul acesta atît de scurt am avut vremea să mă duc şi să mă întorc din străinătate. Cînd ne-am despărţit la Bucureşti nu era, îmi amintesc, încă vorba de aşa ceva. De fapt, nici nu ştiu precis cum s-au petrecut lucrurile. În două zile m-am hotărît, mi s-a făcut passe-port-ul şi am şi plecat. Nu primisem încă scrisoarea ta şi deci n-am ştiut unde să-ţi scriu. M-am gîndit să adresez la Mahmud misiva dar era destul de complicată călătoria Paris-Mahmud. Am renunţat deci.

Despre călătoria pe care am făcut-o nu prea am ce să-ţi scriu cu toate că, de fapt, aş avea multe (sper să înţelegi ce spun cu toate că-s cam confuză). Atît timp cît a durat a fost cumplit de obositoare şi *mi s-a părut* cumplit de obositoare. Acum, după 24 de ore de somn, cînd mă uit înapoi, am impresia că a fost destul de amuzantă toată zăpăceala celebrei noastre „delegaţii". Nu-mi pare rău în fond că m-am dus. Călătoriile sînt poate „une école de scepticisme", cum spunea nu ştiu cine, dar sînt şi o grozavă şcoală de blazare (probabil că, adîncind chestiunea, revine la acelaşi lucru... dar... în fine).

Cred că-ţi dai seama cît de aiurită sînt. N-aş putea spune precis ce-i cu mine dar lucru firesc nu e în tot cazul... Ar dura prea multă vreme şi... hîrtie să-ţi explic! Dealtfel este şi inutil.

De ieri, de cînd sînt în Bucureşti, nu mai respir. Şi nu respir pentru că n-am ce. E o căldură infernală care îmbolnăveşte şi tîmpeşte. Parisul a fost tot timpul magnific de răcoros şi m-am obişnuit cu o cu totul altă atmosferă decît cea bucureşteană. Astfel fiind, nu ştiu ce voi face. Probabil că voi părăsi acest oraş blestemat cît mai curînd dar nu ştiu precis cu ce destinaţie. Cel mai cuminte ar fi să merg la Breaza, unde mă aşteaptă mama într-o foarte frumoasă vilă, şi unde – avînd o temperatură acceptabilă – aş putea lucra la celebra teză. (Cînd mă gîndesc la ea, la teză, mă întunec definitiv). Nu ştiu însă dacă sînt în stare, în momentul de faţă, să renunţ la mare.

Am întrerupt scrisoarea din cauza temperaturii care devenise insuportabilă şi din alte motive, mai dificile de exprimat. Rezultatul acestor „motive" este că m-am hotărît să plec din infernul ăsta lipsit de orice poezie.

M-am întîlnit cu două foarte drăguţe fete pe care le-am cunoscut de curînd şi care ar merge la Balcic dacă aş merge şi eu. Încă nu m-am hotărît definitiv dar în noaptea asta mă voi decide probabil – ceea ce înseamnă că ne vom vedea înainte chiar de primirea rîndurilor ăstora. În caz că mai întîrzii pe aici şi primeşti scrisoarea înainte, caută *dacă poţi* o cameră pentru noi (adică subsemnata, Lori Costescu – o fată fermecătoare şi deloc proastă, şi Pitouche Rîmniceanu – o fată tare cumsecade). Ne trebuie deci o cameră destul de mare şi cu cel puţin două paturi.

RADIO
CONTACT
96,1FM

INEDITE CĂTRE ALICE BOTEZ

Vom pleca cu trenul de 0,30 prin care ajungem la Balcic pe la 11 a. m. În ce zi – nu ştiu încă.

Acum te las. Iartă această scrisoare goală pe care nu o putea scrie un om hotărît îndreptat spre tîmpire.

Cu aceeaşi prietenie,

Jeni

*

Balcic, 26 aprilie 1940

Dragă Alice,

Îţi scriu din aceeaşi lene fermecătoare care, adăugată la lenea mea personală (ne-fermecătoare) devine ceva oarecum iremediabil şi – în tot cazul – foarte caracteristică Balcicului.

Balcicul este mai Balcic ca oricînd. Singura diferenţă este frigul. De azi dimineaţă bate un vînt care ne-a închis fie în vilă, fie pe la Cociu sau Diamandi sau Mahmud. Lume nu e aproape deloc. Dintre „süzonişti" nu e decît perechea pe care o întîlnim noi şi care îţi este ţie simpatică. Încolo, pictori şi prieteni. Se anunţă însă o lume imensă de Paşti.

Tare mi-e teamă că n-ai să găseşti această carte poştală prea interesantă. Regret, dar tu ştii cum e Balcicul. Şi apoi am circumstanţe atenuante. Scriu la restaurant, la o masă destul de plină, cu Iancovescu la dreapta mea.

Îţi voi mai scrie cred.

Jeni

*

Bucureşti, august 1940

Dragă Alice,

Azi dimineaţă, descoperindu-mă în dispoziţie poetică (n-ai nici o grijă, nu se va vedea în scrisoare – tu nu ştii ce „hermetică" sînt eu !?!), m-am gîndit că m-aş simţi mai bine în vîrful divanului, acoperită de pled şi cu hîrtia asta pe genunchi (pledul pentru că e încă răcoare pe-aici, şi hîrtia pentru ca să *nu*-ţi scriu pe ea cum se face că sînt într-o dispoziţie poetică şi languroasă – pentru că mai e şi languroasă, trebuie să ştii). Fiind deci astfel de confortabil de instalată cu, în plus, blana-calorifer a lui Nina – zisă Batuli – alături, şi nişte cîrciumărese de toată frumuseţea a[le] căror culori (cum să le zicem culorilor?) strălucitoare (e banal dar de azi de dimineaţă n-am imaginaţie deloc)... Aşa sînt eu cînd sînt în dispoziţie poetică – îmi dispare şi puţina imaginaţie pe care o posed de obicei. Capăt în schimb altă calitate (sau poate defect? Sau poate nici una, nici alta? O, vai! O, vai! Cine ar putea-o spune?) despre care (calitate, sau defect, sau etc. etc.) nu te voi întreţine acum pentru că:

1. Am spus de la început că n-am să-ţi vorbesc de dispoziţia mea poetică (deci nici de calităţile, sau defectele, sau etc. etc.) pe care le am în atare stare.

2. Pentru că trebuie să închid paranteza şi să-mi termin fraza, altfel nu mă mai descurc niciodată.

Dealtfel nu ştiu deloc despre ce era vorba cînd am deschis-o (paranteza) (cea mare, că celelalte...) dar am să întorc pagina şi am să studiez cazul.

Tu ştii că eu am bunul obicei, contrar unor oameni pe care îi cunosc eu (aşa se spune cînd vrei, în mod subtil, să-l faci pe cel din faţă – în speţă, tu – să înţeleagă că e vorba de el – în speţă tot tu – masculinul aici e o formă de stil), deci, spuneam că eu am bunul obicei să-mi termin frazele, nu ca unii oameni pe care îi cunosc eu. Închid paranteza. A fost atît de lungă încît a devenit un eveniment important (studiat cazul şi constatat că era vorba de nişte cîrciumărese a[le] căror culori strălucitoare, ce fac, Doamne Dumnezeule – exclamaţia către Dumnealui este, şi ea, numai o figură de stil, nu te speria – culorile strălucitoare?) să zicem pun căldură în atmosfera îngheţată (nu numai de climă ci şi de dispoziţia mea poetică. Asta e încă o calitate (sau defect, sau etc.), a stărilor mele poetice: îngheaţă atmosfera. În cazul ăsta cred că pot spune categoric că e un defect. Nu de alta, dar detest iarna. (Uf! Am terminat cu cîrciumăresele dar cred că n-am terminat fraza)... M-am apucat să-ţi scriu ţie (vezi începutul, de la „Fiind astfel"..., pagina I-a, rîndul 9). Sper că te-ai lămurit.

Trebuie să-ţi spun că fraza începută cu „Fiind astfel" n-avea deloc intenţia să se termine cu „m-am apucat să-ţi scriu ţie" dar, pierzînd oarecum firul şi avînd o datorie de onoare în a termina fraza, am făcut şi eu ce-am putut.

Am întrerupt pentru că prezenţa mi-a fost solicitată cu insistenţă la primirea unei cît se poate de divertisante vizite. Te scutesc de detalii pentru că sînt convinsă că un om care se gîndeşte la „binecuvîntatul Balcic al zilelor mele" nu are dreptul să le audă. Apropos de Balcic, dacă găseşti o fotografie a morii mele, adu-mi-o! Cred că n-ai să găseşti dar poate are Mariana aparat şi mi-o fotografiază. În acest fericit caz cred că nu e nevoie să-ţi spun din ce loc să mi-o fotografieze, nu?

Dragă Alice, ce să-ţi mai spun? Ce fac? Nimic nou. Am fost de vreo 3-4 ori cu maşina unor prieteni afară din Bucureşti. Fost într-o seară la Clody unde se serba, în intimitate, doi ani de la căsătoria lor. M-am distrat foarte bine. Citit cartea lui Vialle şi vreo 3-4 piese de Steve Passeur. Văzut vreo 2-3 filme: proaste. Avut într-o seară musafiri la masă dar n-am făcut conversaţie pentru că era... Ţuţea. *C'est tout dire*. Bucureştiul nu mi se pare deloc insuportabil pentru că nu e prea cald, nu e chiar deloc, şi pentru că, ţi-am spus-o: sînt într-o dispoziţie poetică. Dacă lucrurile rămîn aşa cum sînt în momentul de faţă nu voi veni la Balcic mai mult decît sigur (dacă se poate spune). De aceea îţi ceream o fotografie a morii după care nu mă pot opri de a avea nostalgii.

Transmite-i Marianei (care se îmbracă izbucnind în exclamaţii de felul acesta: „Ce fericire că nu trebuie să mă îmbrac". Sper că (virgulă) contradicţia este a autoarei. O ştiu pe Mariana cu un suficient simţ al realităţii şi deci incapabilă să scoată exclamaţii extatice asupra fericirii de a nu se îmbrăca în timp ce se îmbracă), transmite-i deci Marianei toate urările de goliciune marină şi atîtea altele. Spune-i Mariei Droc că n-am putut să merg duminică pe la ea pentru că am fost puţin bolnavă (e adevărat, am stat pînă seara în pat) dar am fost luni de două ori şi am conchis, negăsind-o, că au plecat la Balcic. Dacă nu puţi în nici un fel să-mi găseşti o fotografie a morii poate o rogi pe ea să-mi facă o schiţă mică. Spune-i că o rog mult şi instalează-o pe palisada de piatră unde stăteam noi. Iartă-mă că te pisez cu moara dar ştii tu... fiecare om cu nebunia lui. (Ăsta e un adevăr pe cît de cunoscut pe atît de incontestabil – urît cuvînt).

Dragă Alice, am să-ţi fac o confidenţă. Ascute-ţi urechile, sau mai bine zis ochii, ia-ţi o atitudine de circumstanţă. Ceea ce îţi voi spune este ceva nou, ceva ce n-ai mai auzit, mai ales de la mine. Te vei mira, vei avea impresia că nu e scris de aceeaşi mînă. Perplexitatea ta nu se va risipi poate niciodată la lecturarea cuvintelor ce urmează. Totuşi nu te voi cruţa. Nu! O! Nu! Nu te voi cruţa căci simt că nu voi mai putea ascunde înlăuntrul sufletului (!) meu chinuit acest teribil secret. Vor trebui să iasă aceste cuvinte blestemate; poate că în felul acesta mă voi uşura (auzi dom'le). Ascultă Alice:

Mă plictisesc. (Sau, mai bine zis) M-am plictisit. (Adică, ce mai pe-aici pe colo) *m-am şi mă* plictisesc!

Nu-mi cere explicaţii asupra acestui ciudat fenomen al vieţii mele. Fă-te că n-ai auzit. Dealtfel am să-ţi spun ceva straniu dar la ureche: mă fac şi eu că n-am auzit. Pe cît posibil. Asta a început (a început?!) să devină aproape o obişnuinţă.

Mă plictisesc dar fac ca şi cînd nu m-aş plictisi. Asupra acestei teribile fraze închei rîndurile mele luminoase (ţţţ!) aşteptînd plicul tău marin.

Cu aceeaşi prietenie,

Jeni

---

replici

Domnule Director Ion Bogdan Lefter,

Vă rog să publicaţi în revista Dumneavoastră aceste precizări, care constituie mai degrabă un act reparator decît un drept la replică.

Cu stimă,

O. NIMIGEAN

După patru luni de la apariţia **Declaraţiei** de la Iaşi, printre semnatarii căreia s-a prenumărat, dl Gheorghe Izbăşescu îşi retrage semnătura. Decizia Domniei sale se cuvine a fi respectată, deşi motivaţia gestului pare de tot pripită în urma unei meditaţii atît de îndelungate. Nu are rost să insist, mă voi rezuma la reproşurile care mă vizează.

Dl Gheorghe Izbăşescu este nemulţumit de determinarea succintă, „profesor de limba română, animator cultural la Oneşti, poet", ce însoţeşte numele Domniei sale într-un drept la replică publicat de **Observatorul cultural** (nr. 87/ 2001). Rezum: dl C. Stănescu, în **Adevărul literar şi artistic** (02.10.a.c.), ne discredita colectiv cu blamul de „sinecurişti". Am reluat, în răspunsul meu, întreaga listă, demonstrînd punctual, nume de nume, cu indicarea ocupaţiilor fiecărui semnatar, că eticheta dlui C. Stănescu constituie o calomnie.

Intenţiile publicitare sau minimalizarea unor semnatari, descifrate în subtext de dl Gheorghe Izbăşescu, le pun pe seama firii iritabile a poetului. Mie nu mi s-a părut – şi nu mi se pare – descalificant nici titlul de profesor de limba română (şi nu „profesoraş"), nici entuziasmul de animator. Le consider virtuţi eroice într-o epocă ameninţată cu deculturalizarea şi dominată de porniri arghirofile.

Regret sincer mîhnirea pe care i-am pricinuit-o literatului Gheorghe Izbăşescu. Calităţile academice şi meritele artistice ale Domniei sale sînt cunoscute şi reliefate de diplomele şi de criticii pe care îi invocă. Departe de mine gîndul de a le trece sub tăcere. Totuşi, în textul meu nu acestea reprezentau argumentul de căpetenie, ci „pîinea cîştigată cu sudoarea frunţii". Fac *mea culpa* pentru graba dictată de ritmul „ostilităţilor" şi pentru nedelicateţea involuntară.

Sper că, în urma precizărilor de faţă, am fost, în sfîrşit, înţeles corect.

O. NIMIGEAN

*

Referitor la comunicatul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj cu titlul: *SEBESI bun LADĂN*, apărut în mai multe publicaţii din România*

Avînd în vedere unele omisiuni, insulte şi calomnii care sînt transmise prin acest comunicat, Sebesi Karen Attila, fost actor al teatrului pînă în anul 1990 şi Jancsó Miklós, fost actor, după 31 de ani de activitate la această instituţie, „restructurat" anul acesta, împreună cu alţi colegi, facem următoarele precizări:

1. Prima frază a comunicatului face referire la două materiale „calomnioase", semnate de noi în cotidianul de limbă maghiară **Szabadság** din Cluj, deşi acestea fac parte din categoria pamfletelor, fără nici o personalizare. Aceste materiale nu au apărut în presa de limbă română, deci nici jurnaliştii, dar nici măcar publicul cititor nu are cunoştinţă despre conţinutul acestora.

2. SKA nu a putut „profita" de faptul că directorul teatrului era plecat din ţară pentru remiterea unui apel către 3 (trei) publicaţii maghiare şi unui critic teatral de limbă maghiară, pentru că nu se afla şi nici nu se află pe poziţia de-a urmări ieşirile-intrările în ţară ale directorului, iar cele înşirate în apel se bazează doar pe fapte şi date de notorietate.

3. Ambii foşti actori, adică noi, sîntem etichetaţi ca nişte actoraşi „de mîna a şasea". Domnul J.M. într-un trecut apropiat a fost premiat pentru un rol, de aceeaşi persoană, adică momentanul director, iar SKA, după transferul către radioteleviziunea Română, a fost invitat de mai multe ori la Teatrul din Oradea, la Televiziunea Ungară, pentru roluri nu chiar minuscule.

4. Nu s-a adus ofensă teatrului, ci s-a dorit doar sensibilizarea opiniei publice şi a instituţiilor abilitate, nu s-a incitat la ură, cum se afirmă în comunicatul respectiv, ci din contră, se doreşte clarificarea unor penibile situaţii pentru şi spre binele acestui lăcaş de cultură.

5. Nimeni nu a fost „înjurat" sau „provocat trivial" prin acest apel.

6. Respingem cu fermitate acuzaţiile şi analogiile cu „actele teroriste", „antrax" etc. Acestea fiind mai mult decît periculoase în contextul mondial actual, şi facem apel la organele abilitate, la serviciile secrete să se autosesizeze în această problemă stringentă.

7. Injuriile de tip „imbecilitate" adresate nouă de semnatarul/semnatarii acestui comunicat nu fac altceva decît să-i eticheteze pe expeditori.

8. Intoxicarea opiniei publice nu se opreşte doar la aceste declaraţii false şi calomnioase, abundente în insulte, dar se revine din nou la minciunile sfruntate de genul „afluenţa publicului"... Iată doar două date de bază: numărul contractărilor de abonamente la acest teatru în stagiunea 1993/1994 a fost de 3.099, iar în prezent, în stagiunea 2000/2001, „afluenţa" a ajuns la cifra de 574 (cincisuteşaptezecişipatru)...

9. Jucînd pe „două tabere", directorul teatrului se angajează din nou în răspîndire de informaţii dezgustătoare şi delaţiuni, afirmînd într-un interviu publicat de cotidianul **Szabadság** din data de 2 noiembrie a.c. că aceste scrieri (*n.n.*: cele două pamflete şi apelul) frizează antisemitismul. Am pus la dispoziţia Comunităţii Evreilor aceste materiale incriminate spre a afla şi poziţia dînşilor.

10. Respingem „apelul" semnatarilor comunicatului privind relaţia presă-opinii, prin care se dă de înţeles gazetarilor a nu se implica sau a nu publica opinii, ceea ce ne duce cu gîndul la restricţiile Constituţiei României cu privire la cenzura de orice fel.

JANCSÓ Miklós
SEBESI Karen Attila

Cluj, la 7 noiembrie 2001

---

* Vezi **Observatorul cultural** Nr. 88.

*

Luni, 29 mai 1944

Dragă Alice,

Omul e un animal tare nenorocit. (Nu rîde că nu-mi arde de rîs) ţi-am primit ieri scrisoarea în plină criză de rinichi. Mă zvîrcoleam ca un şarpe şi răgeam idem.

Dacă singurătatea e un infern ce este oare singurătatea unui om bolnav? Găseşte tu noţiunea, eu sînt ocupată s-o trăiesc.

Sînt 24 de ore de la a doua criză şi mă simt în acelaşi timp istovită fizic şi deprimată spiritual. Pentru această ultimă stare îmi e greu să cred că este un simptom al fostei crize. Stau între ăşti patru pereţi străini şi rumeg numai amărăciuni şi-s sătulă de asta pînă la exasperare.

M-am apucat să-ţi scriu ca o soluţie, dar evident că nu-i o soluţie şi nu ştiu ce să mă fac.

Îmi pare rău că nu vii pe-aici. Îmi pare rău pentru mine, pentru că, în ceea ce te priveşte, te-ai plictisi de moarte şi probabil că faci bine că nu vii.

De azi dimineaţă încerc să-mi omor timpul citind. Am încercat Montaigne şi m-a scîrbit optimismul şi sănătatea primelor pagini. Am citit vreo 40 de pagini din **Grey Eminence** de Huxley. E un volum apărut în 1941 şi n-ai avut timp să-l vezi la mine pentru că l-am de la Mircea Eliade, din Lisabona, cu două zile de a pleca din Bucureşti. Mi l-a adus Titi Cosmescu[4] împreună cu un volum de Charles Morgan, apărut tot în 1941: **The empty room**. Morgan-ul e mai slab ca oricare precedent şi, cu toate că e apărut într-o splendidă ediţie, nu e de fapt decît o nuvelă mediocră şi inutilă.

În schimb studiul religioso-politic al lui Huxley este destul de interesant, fără a fi excepţional.

*

Sîmbătă, 3 iunie 1944

Continui scrisoarea începută luni şi a cărei frază precedentă am terminat-o acum. Cu toate că, dacă o lăsam neterminată de bună seamă că nu pierdeai nimic.

Ce să-ţi spun?

Fizic mă simt mai bine, mai ales dată fiind lumina zilei. M-a exasperat „statutul" (sic) în casă (tu ştii că nu suport) şi am pornit la birou cu toate somaţiile binevoitorilor.

Am o uşoară senzaţie că lumea pluteşte în jurul meu (senzaţie datorită faptului că n-am mîncat nimic de 6 zile) care nu mi se pare deloc poetică. Spiritul meu prozaic preferă imobilitatea în jur şi, în special la Dobra, prefer sănătatea şi normalul (zîmbeşte, zăpăcito!) tuturor fumurilor. Numai că, precum se vede, preferinţele mele nu impun vieţii.

Uf! Alice, m-am săturat de emis banalităţi.

Tot ce scriu are un gust de stupiditate şi împrăştie o plictiseală de-mi vine să casc. Sînt un ins plictisit. Ţi se pare uimitor?

Vineri mă duc la Orăştie să mă arăt unui medic care se pare că se pricepe (la rinichi, nu la plictiseală). Vreau să-mi fac nişte radiografii, să-mi iau nişte medicamente şi să scap măcar de teroarea că mă apucă iar o criză. Dar ce fac cu marasmul ??!!!

Tu l-ai cunoscut pe Petre Cancicov?! Cel care s-a sinucis cînd eram eu prin anul II de facultate. Dacă ştii ceva despre el, scrie-mi.

Am auzit de ultima „distracţie americană", cum o numeşte Rareş[5] şi de-abia aştept să vie Dna Gălăţeanu să-mi aducă veşti de la tine.

Ce Dumnezeu, Alice, nu poţi pleca de-acolo? Evident că e rău oriunde, dar cred că tot e mai bine să nu stai acolo. Nu te mai mondeniza cu Adina prin locuri *snob* şi fixează-te odată undeva. Nu te am eu dinainte că te-aş... să zicem, *convinge* eu.

Pînă una alta, te pup cu pribeagă afecţiune.

Jeni

*

17 iunie 1944, ora 9 a.m.

Dragă Alice,

Ţi-am primit în sfîrşit scrisoarea. Eşti de-o impertinenţă cum rar am văzut şi simt o nevoie irezistibilă să-ţi trag o chelfăneală să mă ţii minte. Dar... dar dat fiind evenimenturile, dat fiind kilometri care ne despart, dat fiind mai ales...

Draga mea,

Scrisoarea începută azi-dimineaţă (adică acum o oră jumătate) s-a întrerupt din motive de alarmă.

Trebuie să ştii că am avut şi aici, acum două săptămîni, un bombardament celebru cu culcări pe burtă, bîţîieli şi alte manifestări similare. De atunci, de cîte ori sună alarma, se înverzeşte toată lumea şi începe să alerge care încotro, ilustrînd în mod ideal noţiunea de „absurd", deoarece aici neexistînd nici pivniţele Mott, nici Banca Naţională, oriunde ai sta tot în plata Domnului eşti.

Bref, cînd am fost întreruptă ziceam că... dat fiind mai ales că mi-e dor de tine şi că cine ştie cînd ne vom vedea (dacă...), te iert şi amîn chelfăneala pentru o epocă ulterioară în care va fi linişte, o voi vedea pe Alice căutînd un fil în ziare şi, mai mult din plictiseală şi monotonie, vom redeschide această veche ceartă ca să punem puţin piper în existenţa paşnică. Precum vezi, am ajuns să am nostalgii. Rău am ajuns dar asta e.

Alisuca dragă, Alisache dragă (nu te strîmba că nu şade frumos) ce ne facem?

M-am săturat de bîţîieli pînă la refuz. M-am săturat de singurătate pînă la... inventă tu un maximum, eu n-am imaginaţie la ora asta din zi. Nu se mai termină odată??!

Vreau să stau cu burta la soare fără să-mi fie teamă că primesc un proiectil, vreau să am „nelinişti metafizice" din sînul marasmului nu din panică materială. Frica mea de moarte, pe care o cunoşti prea bine, ia nişte proporţii uriaşe în ameninţările actuale. Asta cu toate că îmi dau seama că „ce mi-e Baba Rada, ce mi-e Rada Baba".

Şi-s cuc, Alice... la ultima expresie. Nu fac altceva toată ziua decît CAFA şi panică. Precum vezi, ăsta-i regim de foamete „spirituală".

Tu ce mai faci pe-acolo? Ştii ceva de Strihareţu? Unde e? Dă-mi adresa.

Sper să primesc zilele astea o scrisoare de la tine prin Părintele Gălăţeanu care şi-a anunţat prezenţa. Ce figură ai făcut cînd te-ai pomenit cu el? Eu nu-mi dau seama exact, pentru că nu-l cunosc. În tot cazul, trebuie să mărturiseşti că mi-am ales un emisar impresionant (mai bine zis hazardul a...).

Ascultă-mă Alice, bagă-ţi minţile în cap şi scrie-mi mai des. *Nu lăsa să treacă 6 zile de la data primirii scrisorii*, cum văd că obinuieşti (Încasează!!). Dacă n-ai ce să-mi scrii trimete-mi o nuvelă. Dacă n-ai nuvele copiază dintr-o carte la întîmplare, numai scrie-mi la cîteva zile odată că altfel se lasă cu balamuc.

Singurul care are grijă de nebunia mea *in spe* este Arşavir. Se găseşte prin Gorj[6], cu Dan şi cu Emil Botta, şi mi-e în aşa hal dor de găgăuţă încît îmi vine să urlu şi evit cît pot să mă gîndesc. Îmi face „morală creştină" prin scrisori şi-mi vine să rîd şi să plîng în acelaşi timp, atît e de caracteristic arşaviresc.

Încolo ce să-ţi mai spun.

Nuni e în sînul familiei, ca în fiecare vară, şi Lucica cu Porumbelul pescuiesc în Dunăre (adică nu pescuiesc nimic, dar se duc la pescuit). Mariţica e pe lîngă Tîrgu Jiu cu Elvira Godeanu[7] şi eu te sărut după o scrisoare nesemnificativă dar care aşteaptă răspuns imediat.

Jeni

*

Dobra, 19 iunie 1944

Alisache dragă,

Ţi-am primit chiar acum misiva din 13 iunie şi, precum vezi, răspund presto.

Sinaia ta plină de viaţă mondenă, de insipide zbînţuieli şi de figuri argintii mi s-a părut totuşi ceva foarte de invidiat – atît e de apăsătoare aci prezenţa multora şi absenţa unora.

Îmi spui că ai nostalgii marine şi te gîndeşti la o vacanţă de-o lună. Cred însă că vacanţa n-ai să ţi-o petreci totuşi la mare, oricît de vaste ţi-ar fi nostalgiile. Aşa e? Ce-ar fi în cazul acesta să vii pe-aici? Există un restaurant unde se poate mînca tot atît de bine ca la Mangalia şi unde dealtfel mănînc şi eu (cantina organizată de CAFA este excelentă dar cu prea multe ciorbe nefaste stomacului meu). În ceea ce priveşte camera cred că e puţin mai complicat, dar dacă-mi scrii că vii, fac imediat „cercetările necesare" şi-ţi scriu rezultatul „par retour du courrier". Masa de prînz costă între 130-200 lei mîncînd fără posibilitate de a repeta seara. Tu ai lapte *excelent* cu 40-45 lei kilogramul şi au început să apară şi fructele.

Nu-ţi promit nici un fel de distracţii în afară de dealurile pustii din împrejurimi unde poţi face plajă în orele cînd Jenny se martirizează la birou. Mureşul este relativ aproape şi am aflat că se face acolo plajă şi că apa este foarte caldă. Eu n-am încercat încă din indolenţă, marasm şi lipsă de timp. Dar, dacă vii tu, se schimbă oarecum chestia (în orele libere, evident).

Ţi-ai putea aduce de lucru în mod serios pentru că linişte este fără discuţie. (În afară de alarme care, orice s-ar spune, sînt probabil mai puţin alarmante decît în preţioasa noastră capitală). În mod obiectiv (ştii tu ca-

---

Fără frontiere

Est/Vest. Din nou despre Rushdie

CARMEN POPESCU

Lansarea oficială în Statele Unite a ultimului Salman Rushdie era prevăzută pentru chiar 11 septembrie*, ziua atentatelor. Ceea ce înmulţeşte seria coincidenţelor tulburătoare legate de această carte. (La care vom adăuga că Editura Plon, cea care a tradus romanul în Franţa, l-a publicat în Colecţia „Feux croisés" (lansarea a avut loc după 11 septembrie, pe 20). Butada „se non è vero..." e superfluă.)

Coincidenţă sau clarviziune? De la începutul lunii octombrie, media franceză îl asaltează pe Rushdie cu întrebări insistente în acest sens, privindu-l cu teamă şi veneraţie ca pe un (nou) profet. Postura nu-i displace defel scriitorului. Lui Guillaume Durand (**Campus**, France 2 – succesoare palidă, pentru a nu spune complet nedemnă, a emisiunii lui Pivot), Rushdie îi mărturiseşte: „este îngrijorător să descopăr felul în care cartea pare să fi profetizat evenimentele ce au avut loc". Pentru cotidianul **Le Monde**, îngrijorarea e nuanţată cu o umbră de resemnare: „am obosit ca romanele mele să se dovedească a fi adevărate în cele din urmă". Pe un ton mai amuzat, reia pentru Frédéric Beigbeder (**Des livres et moi**, **Paris Première** – magazin literar nou, cu ambiţii de zvîcnet tineresc şi judecată erudită) premoniţiile din **The Satanic Verses** şi **The Ground Beneath Her Feet**.

Profet sau nu (Rushdie zîmbeşte enigmatic cu o grimasă de pisică de Cheshire), cert este însă că scriitorul posedă o percepţie acută (simţ monstruos) şi o pasiune evidentă pentru realitatea imediată, introducînd în romanele sale (cel puţin în ultimele) bucăţi întregi din conjunctura cotidiană. Cine a gustat (de aproape sau de departe) din farmecele verii newyorkeze 2000 a putut să constate că **Fury** este ţesut pe o tramă concretă, în care obsesia ţînţarului malefic (de pe Nil) intersectează **Decalogul** lui Kieslowski, iar clanul Soprano se suprapune peste imaginea cafenelei *„mitteleuropäische"*. Dar furia, îi asigură Rushdie pe cititorii care au văzut în titlul romanului o caracterizare a societăţii occidentale de astăzi, este în afara conjuncturalului. Sentimentul de *furor* (atît în sensul constructiv, cît şi în cel destructiv) este indisociabil de natura umană – la Est ca şi la Vest, peste tot, în toate timpurile. Civilizaţia nu e decît o mască sub care ne ascundem (trage Rushdie concluziile într-o viziune freudiană).

Revenind la tema Est/Vest, ultimul roman al lui Rushdie (ca şi celelalte, de altfel) o abordează în perspective variate (şi variabile). Oriental şi occidental sau – pe scara mai mică – Est şi Vest: New York-ul din **Fury** e populat de indieni, pakistanezi, polonezi, bosniaci etc. Un miraj în care Vestul înghite Estul, pentru a-l scuipa după aceea afară (ca în basme) mai frumos (în cazul în speţă americanizat). „Les Américains apposaient leur logo partout: American Dream, American Gigolo, American Grafitti, American Psycho, American Melody. Mais tout le monde possédait de telles choses et, dans le reste du monde, l'ajout d'un préfixe nationaliste ne semblait guère renforcer le sens des mots. Le besoin qu'avait l'Amérique d'américaniser les choses, de se les appropier, était la preuve d'un étrange sentiment d'insécurité. C'était aussi, plus prosaïquement, la marque du capitalisme" (**Furie**, Paris, Plon, 2001, p. 69). Ceea ce Rushdie nu spune (sau o face prea puţin), pe lîngă frica de necunoscut şi setea de putere, un alt resort al acestui uriaş mecanism de asimilare este însăşi dorinţa celor ce sînt astfel înghiţiţi de a se lăsa cît mai repede asimilaţi. La intensităţi diferite şi cu motivaţii diferite, fiecare caută să se identifice cu o imagine ideală, fie pe plan social, fie pe plan strict personal – de la identitar la propria identitate. Rushdie, în schimb, vorbeşte despre decepţia pe care o poate provoca această lume ideală, decepţie ce nu are egal decît dorinţa de a-i aparţine: „Ici, dans l'Amérique de l'Abondance, dans cette incarnation des royaumes fabuleux de l'or chantés par Keats, dans cette malle aux trésors sise à l'extrémité de l'arc-en-ciel, les attentes humaines atteignaient leur apogée, entraînant de fait une déception tout aussi grande" (p. 207).

Cînd media franceză se plictiseşte de perspectiva profeţiilor, schimbă unghiul de vedere abordînd un subiect care pare să o pasioneze: rolul diferit pe care îl ocupă în America şi Europa (Lumea Nouă şi Lumea Veche) actul felaţiei. Şi Durand, şi Beigbeder s-au pierdut cu delicii în acest subiect, ceea ce le-a permis neofiţilor să înţeleagă – în fine! – cazul Lewinsky.

Cît despre profeţii, cititorii nerăbdatori de a afla cum va continua istoria au făcut din Nostradamus autorul cel mai prizat al momentului, pulverizînd după 11 septembrie recordurile de vînzare de *site*-ul *Amazon.com* (sursa: **Le Courrier International**).

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

pacitatea mea de obiectivitate) nu îndrăznesc să-ţi mai pledez cauza aceasta chiar dacă, în mod subiectiv... etc. etc. etc. – lucru pe care-l ştii.

Deci, dacă perspectiva unei Dobre susdescrisă nu te îngrozeşte şi mai ales *dacă n-ai altceva mai bun de ales*... scrie-mi imediat.

Cam asta ar fi. Încolo, toate aceleaşi.

M-am dus ieri spre Făgeţel după fragi. Era soarele cam tare şi spini cam pretutindeni dar, în afară de asta, tare frumos. Se deschid poieni cu perspective peste dealuri şi sate şi în pădure e răcoare şi miroase a ciuperci şi a plante. Culesul fragilor e o operaţiune nu prea entuziasmantă. Se ascund păcătoasele pe sub frunze şi în desişuri şi trebuie să stai aplecată pînă ţi se suie tot sîngele în capul şi aşa oropsit de soare, în timp ce mîinile-ţi sînt zgîriate şi băşicate de spini şi urzici. Toate astea pentru efemera plăcere de a mînca o farfurie de fructe parfumate, îndulcite cu zahăr şi stropite cu lămîie. Nu e rău dar m-am hotărît să sacrific 100-200 de lei pentru plăcerea fragilor, păstrînd astfel intactă plăcerea plimbării pe dealuri.

Ora 3 p.m.

Am găsit la poştă scrisoarea de sîmbătă netrimeasă şi m-am hotărît să pun şi asta înauntru. Ritmul Dobrei ţine seama de repaosul duminical.

Îţi măzgălesc deci repede aceste rînduri.

Răspunde repede ce-ai mai făcut şi spune cum e filmul cu Fresnay? Poliţistă?

Dacă ai vreo carte bună, fie poliţistă, fie roman, trimite-mi cu Părintele sau prin curier CAFA (ştie Părintele Gălăţeanu cum se procedează). Dacă găseşti de cumpărat în librării sau anticării (vezi cărţile englezeşti de la librăria elveţiană) cumpără-mi şi scrie-mi cît costă că-ţi trimit banii prin mandat imediat.

Scrie repede dacă poţi veni pe aici, măcar pe 15 zile, ce Dumnezeu, *simte-te*!

Acestea fiind zise, te pup pe amîndoi obrajii şi te somez să „te simţi“ *în tot cazul* cu scrisorile.

Cu dor.

Jenny

*

Dobra, 18 iulie 1944

Dragă Alice,

Ţi-am mai scris acum cîteva zile dar am avut impresia că e o scrisoare dezgustătoare şi am rupt-o spontan. Ţi-am primit rîndurile din Sinaia şi mă bucur că te filfii. E, orice ai zice, mai bine decît să stai pe loc. Ce vrei, „toată lumea-i mişcătoare“ cum spunea bătrînul Mişcă de la Balcic. Îţi mai aminteşti? N-avea cîţiva dinţi în faţă, era mizeros şi grav şi zdrăngănea la mandolină (pseudo...) ca şi din voce cu o convingere înduioşătoare. Cel puţin pe mine, care sînt o persoană „sentimentală“, mă înduioşa invariabil...

Ce să-ţi spun? Cred că ai primit vestea că am făcut două crize de rinichi. Află că am mai făcut încă trei. Cinci la număr. Una, două, trei, patru, cinci! Înţeles? Tu numeri pereţi, eu număr crize de rinichi. Fiecare cu aritmetica lui. Un singur punct comun: şi în aritmetica ta, ca şi în a mea, 1+1=neant moarte. Apropos de moarte, dragă, îi ard nişte bîţîieli în nopţi insomnioase, ceva extra-fain. Mă văd în chip de cadavru sau în chip de agonizată, şi imaginaţia mea, atît de inexistentă, în alte ocazii este atît de puternică atunci cînd e vorba de sinistra coabe, încît mă surprind cu ochii zgîiţi şi cu cerc de fior pe creier. Mizerie mare! Mă îngrozeşte atît de violent descompunerea fizică încît frica de bombardamente rămîne în urmă. Ascultă Alice: *să zaci fizic*, ştiind sigur că mori peste x minute... Îţi dai seama fată??? Mă consolam într-una din nopţile trecute gîndindu-mă că poate, concomitent cu descompunerea fizică, se dezagregă şi luciditatea. Dar dacă nu??!

Condiţia umană este atît de inexprimabil de macabră încît devine neverosimilă atunci cînd o realizezi în plin şi mă gîndesc copilăreşte că poate sînt eu sucită la creier, că poate asta nu-i luciditate ci numai un fel de a vedea ca atîtea altele (cu deosebire că e special de incomod, evident). Tu ce părere ai, draga *me* prietenă???!! Sînt au nu sucită la creer?? Zi „da“ Alice, convinge-mă că da! M-am săturat de „viaţa – grand guignol“. Aş prefera orice aiureală, credinţă în Dumnezeu sau altceva. Sincer aş prefera. Sînt atît de obosită!!! Ar trebui să pot adopta o soluţia atît sînt de obosită. Dar nu se lipeşte nimic de mine. Sînt ciumată spiritual.

Dă-mi tu o soluţie, Alice. Fă hocus-pocus şi oferă-mi „soluţia“ în pumni! Aştept Alice!

Şi asta-i o scrisoare dezgustătoare dar cred că n-am s-o rup. Nu de alta dar ei şi?

Ce-i de făcut, Alice? Vorba lui Arşavir: „mă tot întreb şi nu găsesc răspuns“. Incertitudine. INCERTITUDINE. Chère amie, je t'anoue que je suis sans dessus–dessous. Vax! VAX! Un imens vax de care m-ar durea în coate dacă n-ar exploda în fiece clipă pe creştetul meu. Contradicţie. Este? Înghit scîrnava otravă de atît amar de ani... De ce dracu nu s-o fi obişnuit organismul??? Atîţia oameni în jurul meu: 70% inconştienţi, 29% resemnaţi (reducînd bine – tot inconştienţi) şi 1%... 1%? Ceac-pac! 1% e mult. Hai să zicem 1 la un milion!

Alice, să-ţi spun un secret: mi-e dor de bambi ceva grozav... Bambi cu toţi în jur, evident.

E ceva putred în... o fi şi în Danemarca mais je n'en avoir cure. Egoismul meu e suveran.

Te pup, Alice, că nu mai am hîrtie. Criză! Scrie, soro, că neţesită!!!

Jenny

*

Dobra, 4 august 1944

Alisache dragă,

De-abia ieri am aflat de prăpădul de pe la voi şi sînt tare îngrijorată pentru tine. M-am tot gîndit cum să fac să te caut la un telefon dar n-am putut vorbi nici măcar cu Marieta Rareş. Încerc iarăşi mîine dimineaţă să telefonez la ea, să vedem dacă am mai mult noroc.

Părintele Gălăţeanu e vorba să vină sigur într-una din zilele acestea şi trag speranţa să-mi aducă cîteva rînduri de la tine sau măcar o veste.

Îţi scriam în nesfîrşita mea scrisoare precedentă că n-are sens să vii încoace din diverse motive dintre care multe ţi le-am scris şi altele nu.

Acum mă întreb totuşi dacă n-ar fi preferabil să vii. Oricum, pînă în prezent am trăit aici într-o relativă linişte aeriană.

N-am nici o certitudine în materie şi din cauza asta invitaţia mea este foarte debilă dar... judecă şi tu cum vezi că e mai bine.

Jeni

*

Dobra, 23 august 1944

Alisule dragă,

Ţi-am primit azi rîndurile datate 19 august dar care de bună seamă că n-au fost scrise în ziua aceea de îndată ce ştampila poştei poartă data de 18 august (doar dacă ai tu niscaiva tertipuri magice graţie cărora ai posibilitatea să scrii scrisoarea *după* ce ai trimis-o).

Măi aiurilă, sper că mi-ai primit misiva prin Doamna Cafistă. Ştiu că-ţi ceream tot felul de lucruri foarte complicate. Dacă nu poţi, nu le face. Sînt lucruri mai „*importante la ordinea zilei*“, precum cred că ştii.

Draga mea, ar fi mult mai bine să te decizi repede şi să vii încoace val-vîrtej. Ce zici? Poate că vii cu Doamna respectivă. Dacă nu poţi şi... nu poţi, *vino în tot cazul cu Părintele Gălăţeanu* pe la 15 sau nu ştiu cînd are de gînd dînsul să vie. Vorbeşte serios cu dînsul şi pregăteşte-te să vii sigur cînd vine. N-are nici un sens să eziţi şi să-ţi complici existenţa cu socoteli şi parasocoteli pentru că Dumnezeu ştie cît timp vom mai avea posibilitatea să circulăm ca acum.

MEMORII JURNALE
JENI ACTERIAN
JURNALUL UNEI FIINŢE GREU DE MULŢUMIT
HUMANITAS

Jeni
ACTERIAN
Jurnalul unei fiinţe greu de mulţumit

Coperţile celor două ediţii ale *Jurnalului unei fiinţe greu de mulţumit* de Jeni ACTERIAN: prima a apărut la Editura Humanitas în 1991, iar a doua la Editura Ararat în 1998.

Acest lucru fiind stabilit, să trecem la altele...

Alisache dragă, cine-i individul „depresiv şi lucid“??! Am intrat la „idei“. Cum, dragă, arunci aşa „cu nonşalanţă“ o „voroavă“ şi pe urmă mă laşi plină de întrebări? N-are dreptate Nuniţa cînd spune că tu eşti „cea mai vampă dintre vampe“? Unde ai descoperit o astfel de raritate?! Şi mai ai „tupeul“ să te plîngi de existenţă?!

Pe aici lumea înconjurătoare este de o abjecţiune atît de desăvîrşită încît uneori am senzaţia că mă găsesc – eu, singurul om – într-o junglă. Din cauza asta îngrijorarea mea în faţa viitorului apropiat creşte proporţional cu singurătatea.

Nu ştiu, Alice, pentru mine şi lumea în care ne-nvîrtim noi e atît de natural să fie omul om de omenie şi om curat şi pe de altă parte oamenii aceştia sînt atît de abjecţi din toate punctele de vedere încît mi-e greu să recunosc realitatea ce realitate. Sînt putrezi pînă-n măduvă! Cretini, inculţi, necivilizaţi, răi, şi – ceea ce e mai rău ca toate – de-o imoralitate şi o perversitate de ţi se face părul măciucă. Îţi scriu asta pentru că ştiu că nu trece prezenta prin poştă, altfel m-aş jena.

Eu trăiesc, pe cît posibil, în turn de fildeş şi încerc să privesc trivialitatea din jur cu simţ al humorului, altfel aş voma din zori şi pînă-n noapte.

Vino mai repede, Alice!

L-am citi pe Huxley în englezeşte împreună şi am Shakespeare în original, în operă completă. Cînd vin dintre cei de pe-aici şi dau cu ochii de volume, conţinutul lor spiritual îmi apare dintr-odată înainte şi viaţa mi se pare cea mai ciudată întîmplare ce se poate imagina. Paradoxal şi tragi-comic.

Vino repede, măi...

Jeni

*

Bicfalau, Luni 3 (?)

Ţi-am primit scrisorile. Nu toate împreună, cum ziceai tu, ci prima sîmbătă şi restul azi.

Un lucru de care *poate că ar trebui* să mă mir este că am trăit şi eu cam acelaşi lucru şi cam în acelaşi décor. Luna de care ai încercat să-mi vorbeşti am văzut-o şi eu. Răsfrîngea un fel de lumină verzuie, un fel de abur verzui. (Asta e, nu?) Asta o diferenţia printre altele de luna pe care o cunoşteam dinainte. Am urmărit-o noapte cu noapte şi am văzut-o rotunjindu-se din ce în ce mai mult, uneori apărînd şi dispărînd prin nori şi brazi. Cred că în noaptea asta va fi complet rotundă. Am aici o prispă pe marginea căreia pot să mă cocoţ şi să stau chircită şi uneori terorizată ore întregi din noapte.

Am zis terorizată şi nu ştiu în fond de ce? Poate de lumina aceea verzuie a lunii care mă învăluie; poate de liniştea prea mare; poate de lucrurile care trec prin mine. În fine... „de ce-urile“ astea m-am obişnuit atît de mult să le las fără răspuns că nu mai ştiu nici eu de ce mă mai întreb.

Ziceam adineori că trăiesc cam în acelaşi décor pentru că nu cred că ai acolo completa singurătate a pădurilor de aici. Satul e înconjurat de nişte dealuri atît de înalte încît nu ştiu de ce le zice dealuri. La douăzeci de paşi în dosul casei încep pădurile şi singurătatea.

Sînt astăzi 9 zile de cînd sînt aici şi de cînd mă duc pe dealuri dar încă nu mi s-a întîmplat să întîlnesc *un om* şi sînt sigură că n-o să mi se întîmple nici de-acum încolo.

În primele zile m-am dus la Mariette. Dimineţile ne duceam şi făceam băi de soare în costum de baie prin luminişuri. Luam pe noi nişte halate subţiri pe care le scoteam imediat ce intram în pădure. La început nu vroiam că mi-era frică să nu întîlnim pe cineva. Mi se părea atît de imposibil să nu fie absolut nimeni. Acum m-am obişnuit. Mă duc singură că Mariette a fost puţin bolnavă şi s-a dus pe la Braşov. Uneori mi-e frică. Sînt pomi înalţi şi freamătă lung, drumul urcă şi coboară şi sînt prăpăstii pe lîngă care trec. Lumina joacă printre frunze şi cînd te uiţi drept înainte vezi uneori ceva mişcîndu-se prin dosul copacilor. Vezi dar nu e. Dar mă liniştesc repede, mă linişteşte vîntul uşor care mă atinge, luminişurile însorite cu iarbă multă şi cîte-un mierloi care mă fluieră dispreţuitor.

E pace multă şi gînd deloc şi ar trebui să fie fericire dar e totuşi suferinţă. Asta e. Stupida şi inexplicabila mea incapacitate de a fi fericită, sau, mai bine zis, capacitatea mea de suferinţă. Acum m-am convins de asta definitiv.

Am să spun şi eu ca tine că am oroare de literatură şi că dacă fac în momentul ăsta mi-e greaţă de ea. Mi-e cu atît mai greaţă cu cît astea sînt lucruri pe care le trăiesc şi mă revoltă că le văd literaturizate. Dar *în fond asta nu are nici un fel de importanţă*.

Îţi scriu de sub un măr de pe faimoasa alee de care îţi vorbisem fără s-o fi văzut. Va să apună soarele şi e o linişte aurie care e o veşnică mirare pentru mine. E atît de linişte încît mi-e teamă să gîndesc. Am impresia că gîndul meu ar fi prea zgomotos şi ar sparge pacea asta care mă înconjoară.

Soarele aici are ceva care linişteşte şi mîngîie. Nu te lasă să suferi propriu-zis. Suferinţa e ceva prea violent, care nu încape în lumina asta. Te ţine într-o stare neutră, de amorţeală aş zice.

Noaptea totul se schimbă. Luna are ceva îngrozitor. Ceva care mă doare (orişice ai avea tu cu cuvîntul ăsta e cel care-mi trebuie). Mă face să mă zvîrcolesc, să sufăr, mă înăbuşă şi mă apropie de nebunie.

Şi e frumoasă, e îngrozitor de frumoasă, şi-mi place. Asta e. De ce mi-o fi plăcînd luna dacă mă înnebuneşte în halul ăsta?

Ştii tu ce-mi vine în cap acum? Că în englezeşte nebun se zice „lunatic“. Nu în sensul nostru de lunatic. În sensul pe care-l are „nebun“.

*

Marţi, 4

Trebuie să închei scrisoarea ca s-o trimit. Aş fi vrut poate să n-o mai închei, dar prea n-are sens sfîrşitul ăsta.

Ieri m-a întrerupt soarele care apunea şi pe urmă noaptea. Luna era complet rotundă, după cum mă aşteptam. Cred că ai văzut-o şi tu. M-am dus în fundul grădinii în porumbişte. Noaptea era împietrită în linişte şi totuşi plină de zgomote care luau proporţii fantastice. Foşneau aspru foile de porumb, ai auzit vreodată foşnind noaptea foile de porumb? Zbîrnîia un greiere prin fund şi tresăream la cîte-un măr care cădea pocnind zgomotos.

Şi totuşi, să ştii că noaptea era împietrită. Era împietrită şi luna care-a apărut deodată de după dealuri, dinţată de brazii care o acopereau încă şi artificial aninată ca un decor de teatru. Atît de uluitor era totul în perfecţie încît în primul moment am avut o impresie de artificial, de construit.

Pe urmă a venit restul... Dar restul, bineînţeles, n-am să ţi-l spui. Mai întîi pentru că a trecut şi nu mă mai interesează şi apoi pentru că îţi cam închipui. Acum atîta ştiu, fapte pozitive.

Că atunci cînd m-am furişat în casă era tare tîrziu, eram îngheţată toată de frigul pe care nu-l simţisem şi mă durea capul de-mi crăpa. Am luat un somnifer din farmacia Mariettei că mi-era frică că n-am să pot dormi, şi-am adormit ca un buştean.

M-am trezit acum. E totuşi devreme de tot dar toată noaptea asta mi-a lăsat o impresie de îndepărtat şi de ireal.

Acum termin **Jurnalul** de care vorbeai. Iată că ţi-l trimit eu. Nu ştiu nici eu de ce o fac. Mă pocăiesc adînc şi-ţi promit solemn că nu se va mai repeta.

Tu scrie-mi la aceeaşi adresă. Transmite-i Riquettii *o sinceră* strîngere de mînă.

Jeni

P. S. Aş vrea să te întreb ceva: De ce îţi pare rău că-mi scrii?

Sau poate, mai bine zis, de ce îţi e ruşine că-mi scrii?

*

[Fără dată]

Dragă Alice,

Îţi scriu cu martori. Regret că n-am putut veni eu. Nici nu-ţi închipui cît regret!!! Nu de alta dar mă aşteaptă o seară destul de insipidă.

„Ar fi trebuit să te obişnuieşti cu ele!“, comentezi tu. Sau: „Parcă dintr-asta vroiai să faci!“

După cum vezi îţi ghicesc răutăţile. Vino dacă poţi mîine după-masă pe la mine. E cald dar spre seară putem ieşi.

Nu te mira că-ţi scriu mult. În felul ăsta evit conversaţia.

Pe mîine?

Jeni

PS. Scuză-mi plicul „ministerial“. N-am altul!

J.

PPS. Dacă nu poţi mîine, spune-i Ilenii cînd vii.

*

[Fără dată]

Dragă Alice,

Am vorbit azi cu Mircea Eliade şi-am aranjat să mergem la el sîmbătă după-masă, pe la ora 6.

Ce zici?

Eu sîmbătă, la 3, mă duc la Fundaţie. Vino şi tu şi mergem împreună. Dar vino devreme că e destul de departe.

Cu bine.

Jeni

PS. Nu uita să-ţi iei manuscrisul, că i-am spus!

(Eşti în stare!)

---

1. Riquetta – o prietenă comună.
2. Cel mai probabil este vorba de Marietta Sadova, cumnata lui Jenny.
3. Clody Berthola – cunoscuta actriţă de teatru şi film. Prietena apropiată a lui Jenny Acterian
4. Alintat în Grupul Penei Trăznite şi „Porumbelul“, Cosmescu era soţul pictoriţei Lucia Vasiliu.
5. Marietta Rareş – actriţă.
6. În acea perioadă Arşavir Acterian, împreună cu fraţii Botta, lucra la **Enciclopedia României** fiind adăpostiţi la o familie de ţărani din orăşelul Novaci.
7. Elvira Godeanu – actriţă.

Text îngrijit de
Fabian ANTON

Prior Books

Encyclopedia of the Renaissance
este unica sursa de informare care
exploreaza in profunzime intreaga
perioada amintita (anii 1350-1650),
surprinzand viata culturala, sociala,
istorica....in 6 volume premiate cu
„2000 Dartmouth Medal“
Tel./fax: 210.89.08; 2108928;
212.35.61; 211.89.57
E-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Reeditări Cioran la Humanitas

Cioran
Amurgul gîndurilor
HUMANITAS

Emil CIORAN
Amurgul gîndurilor
Ediţia a 5-a, Editura Humanitas,
Bucureşti, 2001, 184 p., f.p.

Cioran
Îndreptar pătimaş
HUMANITAS

Emil CIORAN
Îndreptar pătimaş
Ediţia a 3-a, Editura Humanitas,
Bucureşti, 2001, 136 p., f.p.

infoLiterar

▌**Restanţe, restanţe...** Luaţi de valul actualităţii noastre culturale, pe care ne străduim s-o „reflectăm“ săptămînă de săptămînă, am „scăpat“ o serie întreagă de noutăţi epocale care au animat în ultima vreme lumea literară românească. Recuperăm restanţele acum, în acest **infoLiterar**.

▌**Şi Dan Giosu s-a ales cu un „proces literar“**. Moda acţionării literaţilor în justiţie se răspîndeşte: după ce Lucian Vasiliu, ofuscat de pamfletele pe care i le-a consacrat Nichita Danilov, îl dăduse pe acesta din urmă în judecată, alt pamfletar ieşean cu vechi state de servicii s-a trezit acţionat şi el în instanţă, pentru insultă şi calomnie, de către George Vulturescu, pe care-l atinsese în toiul polemicii care a animat în ultimele luni Iaşiul literar. D.G. e chemat în justiţie la Satu Mare, unde locuieşte G.V. Însă „pîrîtul“, imobilizat în casă, nu se poate deplasa, nemaivorbind de precara sa situaţie financiară (pensionat pe caz de boală, cheltuieli pentru medicamente etc.). Amănunt amuzant (dacă întreaga poveste n-ar fi – în fond – tristă): citaţia i-a sosit lui D.G. din partea unui oarecare... Pop S. Gheorghe! – numele real al lui G.V., de fapt...

▌**Între timp, Nichita Danilov şi-a cerut scuze**. Celălalt proces avansase în defavoarea lui Danilov, care, defavorizat – după spusele sale – de prestaţia avocatei care-l reprezenta, a fost pe punctul de a pierde, ceea ce l-ar fi pus în situaţia de a plăti daune piperate. Strîns cu uşa, a acceptat să-şi ceară scuze în public, ceea ce a şi făcut într-un cotidian ieşean...

▌**Un nou manuscris pierdut?** Şi pentru că tot sîntem la Dulcele Tîrg, să „recuperăm“ şi o informaţie care ne aminteşte de secole mai vechi, în care era în vogă motivul manuscrisului pierdut. De astă dată, păgubaşul s-a anunţat a fi Daniel Corbu, combatant în trupa sever contestată de crema protestatară a lumii literare ieşene. Interesant este că agresiunea şi raptul pe care acesta le-a relatat au avut ca ţintă o carte care – spune D.C. – primise subvenţie pentru publicare din partea Ministerului Culturii, iar exemplarul furat ar fi fost singurul existent!...

▌**Traducere din Mihai Ursachi**. Tot în legătură cu Iaşiul, dar şi cu... America: în revista literară-caiet **Archipelago**, care a mai publicat poeţi români (drept pentru care am şi prezentat-o în paginile **Observatorului cultural**), a apărut recent un grupaj de poeme de Mihai Ursachi.

▌**Asociaţie la Botoşani**. Ceva mai la Nord, în tîrgul Botoşenilor, peste 20 de autori-producători de texte literare, supăraţi pe „monopolul“ Uniunii Scriitorilor din România, s-au decis să înfiinţeze o... Asociaţie a Scriitorilor Profesionişti din Botoşani. Liderul vajnicei mişcări „separatiste“ a fost citat de agenţiile de ştiri cînd ca Valerian Popa, cînd ca Valerian Ţopa...

▌**Excluderi din Uniune**. La rîndul ei, Uniunea Scriitorilor a purces şi din proprie iniţiativă la ceva excluderi: într-o şedinţă a Consiliului USR desfăşurată nu demult au fost excomunicaţi Al. Florin Ţene din Cluj şi Florin Bratu din Suceava, care ar fi comis plagiate, şi Viorel Mirea din Turnu Severin, pentru „prejudicii morale şi materiale aduse USR“. Acuzaţii n-au fost invitaţi pentru a se apăra...

▌**În chestiunea Dobrescu-Agopian**. În urmă cu cîteva săptămîni am publicat o scrisoare pe care Caius Dobrescu i-a adresat-o lui Ştefan Agopian. Ş.A. comentase în **Academia Caţavencu** interviul lui C.D. apărut în revista noastră, trăgînd concluzia incorectă că acesta s-ar fi recunoscut „turnător“ al fostei Securităţi. Întrucît replica nu-i fusese găzduită de gazeta care adusese atingere onoarei sale, C.D. ni s-a adresat nouă, care-i luasem interviul, iar noi am publicat. Simultan, Ş.A. a rezumat în **A.C.** intervenţia lui C.D., însă din nou cu distorsiuni. Perturbaţii în lectură, înţelegere şi comunicare...

▌**De ce nu se mai difuzează emisiunea *Orient Expres* la Antena 1...** După ce a înregistrat un notabil succes de audienţă, emisiunea realizată de prozatorul şi comentatorul politic (fost şi politician!) Stelian Tănase, **Orient Expres**, n-a mai revenit în „grila de toamnă“ a postului de televiziune Antena 1. După cum a declarat autorul, nu i s-au oferit explicaţii. Emisiunea mersese bine şi peste vară, în timp ce mai toate celelalte programe „serioase“ fuseseră înlocuite cu „transmisiuni estivale“. Apoi, către începutul toamnei, **Orient Expres**-ul a luat şi el vacanţă, pentru ca la „rentrée“ să nu mai fie nevoie de el. Deteriorare a relaţiilor dintre realizator şi televiziunea-gazdă? Rezerve politice ale acesteia din urmă faţă de „echidistanţa“ celui dintîi? În presa scrisă au apărut speculaţii şi de un fel, şi de altul. Cert este că S.T. s-a reîntors la masa de scris...

▌**Se-apropie „Gaudeamus“-ul 2001**. Mai e puţin şi se va deschide ediţia 2001 a Tîrgului „Gaudeamus – Carte de învăţătură“. Tot la ROMEXPO, ca şi în anii trecuţi. Vor fi din nou multe edituri, multe cărţi, public, lansări şi tot restul. Şi promitem să fim şi noi din nou „pe fază“!

▌**S-a stins George Munteanu**. Săptămîna trecută a încetat din viaţă profesorul şi istoricul literar George Munteanu. Cunoscut specialist în Eminescu şi „epoca marilor clasici“, George Munteanu (născut în 1924 în Basarabia) şi-a început cariera universitară la Cluj, după care a predat, de la sfîrşitul anilor '50 şi pînă la pensionare, la Filologia bucureşteană. Principalele sale cărţi sînt **Hyperion. Viaţa lui Eminescu** (1973) şi **Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici** (1980).

La invitaţia Academiei „Szent László“ din Budapesta, un grup de tineri analişti politici, jurnalişti şi politicieni din România, Croaţia şi Serbia au participat, în perioada 17-22 septembrie a.c., la un seminar axat pe problemele cooperării regionale. Programul a inclus o serie de întîlniri cu personalităţi ale vieţii politice din Ungaria, precum Iván Bába, Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe, Réka Szemerkényi, consiliera primului-ministru pe probleme de politică externă şi relaţii internaţionale, Richard Hörcsik, vicepreşedinte al Comitetului de Integrare Europeană, István Kukerelli, Preşedintele Curţii Constituţionale a Ungariei, dar şi cu rectorul Academiei „Szent László“, Impre Pozsgay. Din delegaţia României au făcut parte jurnalişti de la revistele *Dilema* – Mircea Vasilescu, Cristian Ghinea şi Cezar Paul-Bădescu – şi *Observator cultural* – Carmen Muşat, Ana Maria Sandu, Victoria Luţă şi Svetlana Cârstean –, cărora li s-au adăugat Sorin Moisa, de la cotidianul *Monitorul de Iaşi,* şi Radu Ghidău, fost Preşedinte al Comisiei pentru Regulament a Camerei Deputaţilor, în legislatura 1996-2000. Ospitalitatea gazdelor, ca şi farmecul deosebit al Budapestei, au făcut din acest seminar internaţional începutul unui altfel de dialog. Publicăm mai jos opiniile cîtorva dintre participanţi.

Fără prejudecăţi, despre Budapesta

CARMEN MUŞAT

Cele şapte zile petrecute la Budapesta, la invitaţia Academiei „Szent László“, la mijlocul lunii septembrie, în plin „scandal“ al Legii Statutului şi la scurt timp de la atacurile teroriste de la New York şi Washington, au reprezentat un interval de normalitate într-o lume pe dos.

Scopul programului iniţiat de Academia „Szent László“ – fondată de cunoscutul dizident anticomunist din 1956, Poszgay Imre, istoric de ţinută, după 1990 contracandidat al lui Arpad Gönz la preşedinţia Ungariei – a fost înlesnirea dialogului între *tineri* intelectuali (jurnalişti, politicieni, analişti politici) din Ungaria, România, Croaţia şi Slovenia. Premisa de la care au pornit organizatorii a fost enunţată de mai multe ori: deşi sîntem situaţi în acelaşi spaţiu geo-politic, deşi am trecut prin aceeaşi experienţă istorică, dincoace de Cortina de Fier, realitatea este că ştim prea puţin unul despre altul şi riscăm, interesaţi cum sîntem fiecare în parte de relaţiile noastre cu Occidentul, să ne ignorăm reciproc sau, chiar mai rău, să ne suspectăm reciproc de intenţii dubioase şi manevre oculte la tot pasul. Din acest punct de vedere, se poate spune că şederea la Budapesta a fost extrem de utilă, nu doar fiindcă am avut prilejul să întîlnim colegi de generaţie din aceste ţări, ci şi pentru că am reuşit să stabilim cu ei un dialog firesc care, fără să ocolească punctele sensibile, a pus în evidenţă mai curînd ceea ce ne leagă decît ceea ce ne desparte.

Cum programul a cuprins preponderent întîlniri cu oameni politici, jurişti, istorici, reprezentanţi ai unor fundaţii non-guvernamentale din Ungaria, n-a lipsit componenta propagandistică, atenuată însă de calitatea intelectuală a majorităţii celor cu care am discutat. Înalţi reprezentanţi ai guvernului maghiar, precum Iván Bába, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe, sau Réka Szemerkényi şi Attila Demko, consilieri ai primului-ministru Viktor Orban pe probleme de securitate naţională şi relaţii internaţionale, nu s-au ferit să vorbească deschis şi despre insuccese sau neîmpliniri ale guvernului Ungariei, în diverse sectoare ale vieţii economice şi sociale. Nici Legea Statutului maghiarilor din afara graniţelor nu a fost omisă, discursurile celor mai mulţi dintre oficialii de la Budapesta subliniind caracterul ei inclusiv, nu exclusiv, admiţînd totuşi că, prin încărcătura ei simbolică, legea poate stîrni nemulţumirea ţărilor vecine Ungariei, dar insistînd pe ideea necesităţii aplicării ei şi din motive ce ţin de raţiuni strict electorale.

Postura în care s-au plasat cei mai mulţi dintre partenerii noştri maghiari de dialog nu a fost aşadar una rigid-oficială, ci dimpotrivă, a fost evidentă în atitudinea tuturor dorinţa de a stabili o comunicare autentică, de a trece dincolo de prejudecăţi şi de *parti-pris*-uri.

Ceea ce s-a întîmplat în acele şapte zile la Budapesta, dar şi la Tihany, pe malul lacului Balaton, este, cred, un bun exemplu pentru un mod simplu şi eficient de a-ţi pleda propria cauză şi de a-ţi cîştiga astfel prieteni. Apelînd la o echipă de tineri entuziaşti, profesionişti şi cu o mare disponibilitate pentru dialog, precum gazdele noastre Agnes Fabian, Roland Jakab, Ferencz Kott şi Agota Szenthanay, organizatorii s-au asigurat din start că acţiunea lor are toate şansele unei reuşite.

A fost un bun prilej – şi pentru unii, şi pentru ceilalţi – de a înţelege că *prezentul* este mai important decît trecutul şi că singura opţiune corectă în condiţiile lumii de azi este de *a privi împreună* către viitor şi nu de a ne întoarce, obsesiv şi mereu pe cont propriu, către un trecut pe care fiecare îl construieşte diferit. Înainte de a ne suspecta unii pe ceilalţi de tot ce e mai rău, bine ar fi să încercăm să nu substituim cunoaşterea celuilalt cu prezumţii de vinovăţie lăsate moştenire de o istorie de multe ori ingrată.

Dincolo de „noi“ şi „ei“

MIRCEA VASILESCU

Cînd am ajuns la Budapesta, invitat de Academia „Szent László“ în cadrul unui program intitulat **Vizitator central-european**, primisem lista manifestărilor, întîlnirilor etc. şi totul părea interesant. Pe de altă parte, urmărind doar simpla succesiune de persoane şi instituţii (de la consilieri ai primului ministru pînă la profesori de istorie, de la deputaţi la secretari de stat din Ministerul de Externe), programul avea aerul unei manifestări propagandistice. E adevărat, nu puteam să nu apreciez, chiar de la început, ideea în sine: invitarea unor tineri politicieni, scriitori, jurnalişti din ţările *vecine* pentru a le prezenta, într-o săptămînă, viaţa politică, instituţională şi culturală a Ungariei. După 1989, noi, cei din fostul lagăr socialist, am început să fim din ce în ce mai puţin interesaţi unii de alţii, deşi problemele noastre sînt asemănătoare. Aşa încît orice tentativă de a recupera şi valoriza importanţa *vecinătăţii* merită apreciată.

Propaganda se poate face însă inteligent şi cu un aer firesc: asta s-a şi întîmplat în programul de la Budapesta. Astfel încît întîlnirile cu diverse personalităţi publice au fost *dialoguri* autentice, fără prejudecăţi. Am admirat, de pildă, felul în care cei pe care i-am întîlnit vorbeau despre eşecurile sau neîmplinirile Ungariei: deşi aminteau mereu că Ungaria este ţara cea mai avansată în negocierile de aderare la Uniunea Europeană, nu ezitau să afirme simplu şi deschis că „problema corupţiei n-am fost în stare s-o rezolvăm“ sau că „agricultura noastră nu e pregătită să facă faţă concurenţei“. Apoi, discuţiile informale cu gazdele noastre de la Academia „Szent László“, tînărul director de program Roland Jakab şi echipa sa, au fost şi mai interesante şi deschise. Ceea ce a reuşit înainte de toate acest program a fost realizarea unui dialog bazat pe cunoaşterea mai bună între vecini. O idee simplă şi necesară.

Complicaţiile din relaţia politică româno-maghiară – şi acum spun o banalitate, dar trebuie reamintită – îşi au originea tocmai în rumorile care parazitează (sau uneori fac imposibil) dialogul. Printre acestea, cea mai însemnată mi se pare o problemă de *discurs*: nu ştim (nici „noi“, nici „ei“) cum să vorbim despre anumite subiecte delicate. Această inadecvare se observă, bineînţeles, la nivel oficial, iar cîteva ştiri din ultima vreme au arătat exact acest lucru: pare că oficialităţile se ocupă în primul rînd cu „identificarea greşelilor celuilalt“. „Ei“ spun că politicianul român X a făcut nu ştiu ce declaraţie agresivă, „noi“ descoperim că la Budapesta a apărut nu ştiu ce disc cu cîntece revizioniste; „ei“ îşi trimit miniştrii în Transilvania, „noi“ ne supărăm pe maghiarii din Covasna. Şi tot aşa, într-un ping-pong infinit, care supravieţuieşte din cauza stereotipiilor şi prejudecăţilor pe care le-am acumulat unii despre alţii de-a lungul istoriei şi prin contribuţia propagandei din ambele ţări. Problema este că acest tip de relaţii bazat pe „ofensivă şi contraofensivă“ tinde să construiască discursul dominant pe care îl rostim unii despre ceilalţi. Or, *vecinătatea* ne obligă să căpătăm simţul normalităţii şi să ne gîndim mai degrabă la ceea ce avem în comun. Sigur, pare utopic să ne închipuim că putem trece brusc la nişte relaţii de-a dreptul îngereşti: dar un sentiment civic al participării la un viitor comun poate constitui punctul de plecare pentru depăşirea stereotipiilor şi prejudecăţilor: în definitiv, dacă totul merge bine, peste cîţiva ani vom face parte din aceeaşi Uniune Europeană, graniţa dintre noi nu va mai exista, vom avea aceeaşi monedă, vom renunţa şi unii, şi alţii la anumite atribute ale suveranităţii naţionale etc. Nu cred însă că acest sentiment poate veni, deocamdată, dinspre politicieni: ei au interese electorale, iar atitudinile ferme pe subiectele „fierbinţi“ atrag voturi. Legea statutului maghiarilor, de pildă, are în spate serioase raţiuni electorale, după cum au recunoscut unii dintre cei cu care am stat de vorbă; „aşa este, are greşeli“, mi-a spus cineva de la cabinetul primului-ministru, „dar nu avem încotro, parlamentul a votat-o, trebuie s-o aplicăm“. În faţa unui asemenea „trebuie“, argumentul meu că legea a fost criticată în România nu doar de politicieni, nu doar de naţionalişti, dar şi de intelectuali independenţi şi cu o gîndire cît se poate de deschisă, deşi părea că l-a pus pe gînduri pe interlocutorul meu, nu mai avea nici o importanţă. Aşadar, chiar dacă dialogul politic rămîne esenţial, nu politicienii vor deschide calea către un alt tip de discurs şi către sentimentul unei vecinătăţi autentice. Firescul şi normalitatea vor veni dinspre societatea civilă, dinspre „vocile alternative“ care pot crea, înainte de toate, o difuziune a ideilor şi a informaţiilor pe care le avem unii despre alţii. Patrioţii hotărîţi pot considera că e naiv ce spun, dar cred că, în locul vechilor dispute şi replici pe teme istorice şi politice, e mai util să polemizăm pe alte subiecte: de pildă, dacă vinul de Murfatlar e mai bun decît cel de Tokay sau invers. Dar s-o facem aşezaţi la aceeaşi masă, şi cu paharele pline, ca între vecini. La urma urmei, nu avem altă şansă pentru viitor decît dacă depăşim logica lui „noi“ şi „ei“, fără teama că unii sau alţii îşi vor pierde identitatea. European vorbind, există un Noi care ne cuprinde şi pe unii, şi pe ceilalţi.

ND HOTEL HUNGARIA
BUD

Imre Poszgai,
rectorul Academiei „Szent László“

Réka Szemerkényi,
consilier al primului-ministru

Iván Bába,
secretar de stat
în Ministerul Afacerilor Externe

Cine e mai naţionalist?

CRISTIAN GHINEA

Legea statutului maghiarilor este unul dintre acele focuri de paie politice care fac multă vîlvă şi rămîn fără rezultate palpabile în viaţa reală. Sau, în puţine cazuri, fragilele rezultate nu justifică defel pasiunile puse în joc. Aceeaşi senzaţie de goliciune a subiectului îl ai şi dinspre Bucureşti şi dinspre Budapesta. De parcă graniţa ar fi o oglindă în care fiecare dintre părţi vorbeşte singură. Maghiarii şi românii participă paralel la dispută, politicienii din ambele părţi aduc argumente care nu se ating, nu îşi răspund unii altora, ci fiecare încearcă să arate acasă cît de vajnici apărători ai intereselor naţiunii sînt ei şi cît de absurzi sînt românii, respectiv ungurii aceştia cu pretenţiile lor. Ştim în general cam ce aud românii: Ungaria a dat o lege aplicabilă cetăţenilor români, fără a cere acordul autorităţilor de aici, legea este întîrziată istoric pentru că aplică un criteriu etnic mai presus de cel al cetăţeniei, această lege nu se va aplica niciodată pe teritoriul României. Aş rămîne puţin asupra acestei ultime chestiuni pentru că este oarecum ridicol să declarăm sus şi tare că statul român va împiedica aplicarea legii, din moment ce nimeni nu a cerut ajutorul sau acordul statului român şi nimeni nu îi poate împiedica pe maghiarii de aici să primească un cartonaş de la un ONG finanţat de guvernul maghiar. Chiar dacă avem dreptate în celelalte puncte, încercarea de a interzice ceea ce nu putem controla va ofili oarecum semeţia ţîfnoasă a guvernului român.

Să revenim de cealaltă parte a oglinzii. În timpul întîlnirilor cu diverşi oficiali din Ungaria (mai ales cea cu Reka Szemerkenyi, consiliera de politică externă a lui Victor Orban), mi-am dat seama şi ce aud maghiarii în această problemă. Prima senzaţie este cea a unei mirări ipocrite. Interlocutorii de acolo erau tare miraţi de reacţia vehementă din România faţă de această lege. Logica este următoarea: noi, contribuabilii maghiari alocăm sume importante pentru cetăţenii români, chiar dacă numai pentru cei de origine maghiară, deschidem piaţa noastră de muncă pentru vecini, ceea ce va aduce beneficii ambelor state. Cu alte cuvinte, pentru că ne permitem, ajutăm România care se confruntă cu necazuri economice. În loc să fie mulţumiţi, românii exacerbează partea simbolică a legii, cultivă naţionalismul, remarcînd doar separaţia etnică.

La prima vedere, argumentul pare valabil. Dar ipocrizia este ascunsă sub preş. Guvernul maghiar nu a ocolit absolut deloc partea simbolică, ci chiar a cultivat-o. Este vorba chiar de acea mult-discutată „legitimaţie de maghiar". Este evidentă încărcătura simbolică a acestui act. Se puteau acorda foarte bine aceste ajutoare şi fără legitimaţii. Dar guvernul de la Budapesta a preferat să deschidă astfel un capitol sensibil. În imaginarul politic, numai Statul emite acte, legitimaţii (nefericită denumire), acesta fiind chiar unul dintre atributele evidente ale suveranităţii. A înzestra cetăţeni români cu documente înseamnă a zgîndări viesparul. A te preface mirat şi contrariat că România reacţionează vehement arată fie obtuzitate politică, fie ipocrizia de care vorbeam mai sus, fie ambele. Mai mult, nu se poate ignora legătura între legitimaţii şi apropiatele alegeri pe care partidul lui Victor Orban speră să le cîştige.

A-l acuza pe celălalt că reacţionează sentimental într-o bătălie simbolică pe care tu ai început-o înseamnă să fii ipocrit. Din acel moment, viesparul a reacţionat aşa cum era de aşteptat într-o ţară cu atîtea patimi naţionaliste. Căzînd în capcană şi furnizînd un capital electoral nesperat actualului guvern maghiar, autorităţile de la Bucureşti au crezut că este o chestiune de *self-esteem* naţional să cîştige această cursă a naţionalismului. În loc să arătăm că maghiarii jonglează periculos cu dinamita naţionalistă, ne-am grăbit să arătăm că putem fi chiar mai naţionalişti decît ei.

Ambele părţi îşi conving la nesfîrşit propriul public de dreptatea de care acesta nu se îndoieşte. Presa din cele două ţări reia mereu aceleaşi argumente: noi, de fapt, ajutăm România şi avem grijă de conaţionalii noştri, noi nu permitem, nu acceptăm această lege sfidătoare. Din păcate pentru noi, maghiarii se retrag tot mai mult din bătălia simbolică, aducînd în discuţie argumente ce ţin de economie şi fonduri. Dacă România va continua să lupte pe frontul sentimentalist, vom cîştiga titlul de mai bun naţionalist, dar vom pierde războiul de imagine. La o adică, dacă guvernul Orban rămîne la putere, disputa s-ar putea arăta utilă şi guvernului Năstase în 2004.

Competiţia

CEZAR PAUL-BĂDESCU

Că o recunoaştem, că nu o recunoaştem, România se află, la nivelul mentalului comun, într-o eternă competiţie cu Ungaria. Faţa cea mai vizibilă a aisbergului acestuia care acoperă o întreagă plajă de sentimente (de la benigna emulaţie – mai rar –, pînă la resentimentele cele mei tenebroase) este manifestarea populară în cazul unui meci de fotbal România-Ungaria. Atunci se vede cel mai bine care este poziţia noastră. Un astfel de meci (un moment de divertisment, în fond) devine, dintr-o dată, ceva mult mai important şi decît PIB-ul intern şi decît amărîtul nostru nivel de trai. Cum la războaie nu prea mai avem ocazia să mai participăm, meciul de fotbal România-Ungaria este singurul moment în care putem „să-i batem", în care ne putem dovedi superiori lor, în care-i putem umili. Şi, de fapt, asta ne dorim dintotdeauna.

Desigur, relaţia noastră „competiţională" cu Ungaria îşi are nişte rădăcini foarte clare, „istorice" am putea spune. Totul pleacă de la o dispută de tipul cine a fost primul, oul sau găina: cine au fost primii în Ardeal – noi sau ei? Şi pentru această dispută s-a pus în mişcare şi se mai pune încă o întreagă logistică. De la propaganda pe care nevinovatul elev din cursurile primare este pus s-o îngurgiteze, pînă la mişcările tactice din înaltele medii academice. Rezultatul acestei acţiuni concertate este crearea, în rîndul populaţiei, a unui bagaj de resentimente mocnite care, din cînd în cînd, au ocazia să se transforme în isterie (din fericire, momente gen Tîrgu Mureş nu mai au cum să aibă loc şi singura isterie manifestă în această problemă sînt paşnicele, totuşi, meciuri de care vorbeam mai sus).

(În paranteză fie spus, cred că trebuie să facem un exerciţiu de luciditate şi să ne dăm seama că cearta cu „cine a fost primul" a devenit acum o falsă problemă. Ce mai contează acum cine a fost primul, asta tot nu poate să schimbe situaţia în care ne aflăm. Să presupunem, prin absurd, că s-ar putea dovedi, cu probe incontestabile, că maghiarii au fost primii. Asta ar însemna că ei ne-ar lua Ardealul? Să fim serioşi! Politica internaţională astăzi nu se mai bazează pe astfel de considerente. Nu mai contează ce s-a întîmplat acum aproape două mii de ani, ci ce se întîmplă acum. Iar acum Ardealul face parte din România – şi nimeni cu scaun la cap nu se mai gîndeşte să pună în discuţie acest lucru –, iar în Ardeal trăiesc împreună etnici români şi maghiari şi ei trebuie să convieţuiască firesc şi civilizat. În plus, Ungaria este un stat vecin şi e absolut benefic ca relaţiile cu un vecin să fie armonioase.)

Închizînd paranteza şi întorcîndu-mă la eterna competiţie de care vorbeam, trebuie să recunosc că şi eu, ca fiu al patriei mele, sînt tributar atmosferei în care m-am format. Aşa încît, în momentul în care am fost invitat în Ungaria, de către Academia „Szent László", împreună cu alţi jurnalişti din ţările vecine, nu m-am putut abţine să nu fac comparaţie (ne comparăm tot timpul cu *ei*, avem comparaţia în sînge, sperînd tot timpul să ne dovedim nouă înşine şi celorlalţi, totodată, că sîntem mai buni, mai tari, mai frumoşi). Ei bine, din păcate, comparaţia a fost, în orice moment, în defavoarea noastră. Asta deşi, de data asta, eu eram arbitrul competiţiei şi ţineam, cum e firesc, cu „ai noştri". Nu vorbesc de lipsa gunoiului de pe stradă sau de absenţa gropilor şi a cîinilor vagabonzi. Acestea sînt mizilicuri, efecte, de fapt. Lucrul care m-a şocat cel mai tare a fost că politicienii lor (scopul acţiunii a fost ca jurnaliştii invitaţi să se întîlnească cu politicieni maghiari din cît mai multe domenii de activitate) sînt cu cel puţin zece clase deasupra politicienilor noştri. Şi de aici decurg toate celelalte. În urma vizitei în Ungaria, am înţeles, pentru mine, de ce ei sînt în NATO şi noi nu. Lucrurile sînt evidente.

Aşa că, dacă tot e să vorbim de competiţie, ei iau bătaie de la noi la fotbal, dar o duc de nu ştiu cîte ori mai bine. Cine e în avantaj?

Carte poştală

SVETLANA CÂRSTEAN

Introducere obligatoriu patetică

Ce a însemnat pentru mine vizita în Ungaria? Mai întîi, prima ieşire în afara graniţelor ţării, cum se spune, primă ieşire care a venit greu în viaţa mea, dar cum şi de maturizat, m-am maturizat extrem de lent şi nu am terminat încă, nimic nu e de mirare. Plimbîndu-mă seara prin Budapesta, am avut aceleaşi senzaţii şi am fost în acelaşi fel copleşită ca într-o seară îndepărtată din 1975, cînd părinţii mei m-au „recuperat" din sătucul bunicilor şi m-au adus cu trenul, în Botoşani, ca să mă civilizeze şi să mă şcolească. Pe vremea aceea, Botoşaniul era poate mult mai luminat decît acum şi nici nu vă puteţi imagina cît de mult pot să însemne luminile pentru un oraş, oricît de mic şi neînsemnat ar fi el, cîtă magie şi fascinaţie pot ele să creeze. Iar Budapesta e un oraş plin de lumini, la orice oră din noapte. E un oraş coerent, în care totul se leagă ca într-o poveste, un oraş generos, pe care nu ai cum să-l „epuizezi" prea uşor, pentru că ofertele sînt nenumărate. Peisaje, clădiri, poduri (vestitele poduri), străduţe sau bulevarde, mici detalii arhitecturale sau decorative (flori colorate la ferestre peste tot în Buda, bucătari în hăinuţe roşii, asemănători cu piticii de grădină, stînd de strajă în restaurante şi cîrciumioare), soldaţi din piatră, vechi de cînd lumea, în armură verde şi inevitabil dotaţi cu mustaţă, păzind Biblioteca Parlamentului, dar şi baruri sau cîrciumioare care de care mai originale, ceainării impecabile în care ai senzaţia că liniştea şi armonia, pe pămînt, s-au inventat o dată cu ceaiul. Mi-am dorit în Budapesta să mă transform eu însămi într-un aparat de fotografiat, să nu ratez nimic şi să iau totul cu mine acasă.

Tot patetic, dar despre politicieni

Am văzut în acest oraş locuri pe care le poate vedea orice turist, dar am avut şansa de a vizita şi instituţii în care nu poţi intra oricum şi oricînd. Am avut mai ales şansa de a-i cunoaşte pe cîţiva dintre politicienii maghiari. În ceea ce mă priveşte, aceste întîlniri au atras după ele un *coup de foudre* garantat. Am descoperit şi m-am ataşat iremediabil de un anumit stil de a face şi de a vorbi despre politică. De multe ori, problemele discutate erau foarte asemănătoare cu cele ale societăţii româneşti, sîntem totuşi atît de aproape unii de alţii, avem moşteniri comune şi adesea chiar mentalităţi similare. Şi totuşi, felul în care erau puse în discuţie aceste probleme era cu totul diferit. Imaginea politicianului cu costum lucios, la două rînduri, cu ghiul la mîna stîngă şi brăţară pe cea dreaptă, manifestînd un dispreţ suveran pentru presă şi pentru explicaţiile pe care ar trebui să le dea, într-un moment sau altul, era lăsată undeva departe, în spate. Ivan Baba, Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor de Externe, întrebat la un moment dat despre fenomenul corupţiei în Ungaria, ne-a spus: „corupţi sîntem toţi, într-o măsură mai mică sau mai mare, pentru că trăim în spiritul unei mentalităţi care consacră corupţia". Ideea aceasta a corupţiei generalizate îmi era atît de cunoscută, dar nu o auzisem niciodată formulată atît de direct şi fără echivoc, la un nivel atît de înalt. Imaginea societăţii şi a oamenilor ei în chip de vestale care întreţin focul sacru al corupţiei mituind, în stînga şi în dreapta, medici, funcţionari publici, portari, femei de serviciu, profesori din comisii, membri de jurii şi aşa mai departe îmi era familiară doar din presă, şi nu din discursurile politicienilor noştri. Nu ştiu ce înseamnă normalitatea în politică, nu ştiu cum arată aceasta, trăiesc de ani de zile într-o succesiune de anormalităţi diferite ca intensitate, culoare şi motivaţii, dar cred că, dacă fiecare român ar avea şansa de a vedea cum e în altă parte, fie şi atît de aproape sau cu atît mai mult acolo, la Budapesta, atunci ar şti ce trebuie şi ce are dreptul să ceară.

Ferencz Kott şi Roland Jakab, directorii programului *Vizitator Central European*

Agota Szenthanay, Sorin Moisa şi Agnes Fabian

Adio rimă, dar rămîn cu tine!

Ne-am dorit, eu şi „colegii mei de excursie" filologi, să ne întîlnim într-una din zile şi cu cîţiva scriitori. S-a întîmplat pe 18 septembrie seara, chiar la Grand Hotel Ungaria, unde am fost găzduiţi, iar pentru această întîlnire le sînt recunoscătoare, în mod special, celor doi organizatori unguri, Roland şi Ferencz. Cei patru scriitori, Poos Zoltan, Terey Janos, Harcos Balint şi Szalinger Balazs, erau cu toţii tineri. Ne-am aruncat ca vulturii asupra lor, siguri că şi ei sînt munciţi de aceleaşi probleme existenţiale şi estetice ca şi noi. Cele existenţiale poate că se asemănau într-o anumită măsură. Totuşi, Balazs era poet şi cîştigase, în urmă cu cîtva timp, un premiu care i-a permis să trăiască liniştit măcar pentru o vreme. Balint încerca să-şi cîştige existenţa scriind scenarii de soap-opera. Iar Zoltan publicase de curînd o carte, cuprinzînd mici texte despre obiectele şi implicit mentalităţile anilor '70, carte tipărită într-un tiraj bun şi care se vindea deja foarte bine. Concluziile noastre, după trei ore de discuţii înfocate, sînt demne de luat în seamă: problema postmodernismului este exact ultimul lucru care îi bîntuie pe aceşti tineri scriitori, nu îi interesează jocurile lingvistice, trucurile şi poantele ieftine în poezie şi adoră să scrie cu rimă. Nu chiar ca cei care au inventat rima, ci asumîndu-şi o anumită distanţă şi ironie. După ce am citit cu ajutorul neobositei noastre traducătoare, Agata, cîteva texte ale lui Balazs, pot să vă asigur că aceşti poeţi nu erau nişte Minuleşti ai secolului XXI maghiar. Numai că redescopereau şi reinventau paradigme care pe noi ne lasă încă indiferenţi.

Încheiere

Budapesta e un oraş minunat unde m-am simţit un om liber, liber de prejudecăţi, provincialisme şi frustrări. Acolo mi-am reamintit ce înseamnă un oraş luminat de la un capăt la celălalt, pe străduţele dosite şi pe arterele ultracirculate ziua, în centru, dar şi în cartierele de la periferie.

Fragmente de Budapesta

ANA MARIA SANDU

Încerc să mă gîndesc acum, după mai bine de o lună de la încheierea seminarului de la Budapesta, la ce-am păstrat şi după ce programul primit din timp, şi respectat întocmai, nu mai e decît o înşiruire de nume importante cu funcţii politice şi de discuţii serioase pe teme estice...

Aşadar, iată-ne în trenul de noapte, cuşetaţi şi mari amatori de tutun şi de mimă. Dar de mimă cu schepsis (pe cele mai ocolite şi mai alambicate căi), că doar mergeam în misiune ca tineri jurnalişti „culturali", aşa că ce puteam să mimăm la „ore mici" (vorba unui mare absent al comandoului de la Budapesta – I.B.L.), dacă nu „parlament", „industrie", „pirotehnist" şi nu în ultimul rînd „tehnologie", pentru a cărui descifrare Viki l-a bulversat în aşa măsură pe Cristi că a ajuns la începuturile omenirii – *logos*, *tehne*, *ars* şi alte abstracţiuni. Oboseala conexiunilor ne-a făcut în cele din urmă să spargem gaşca şi să tragem cîte un pui de somn.

Drumul a mai avut un punct culminant, foarte zgomotos şi plin de entuziasm, cînd respectabilul Cezar, cel cu ochelari şi pipă, ne-a cîntat melodia din **Simbad Marinarul**, varianta japoneză a desenelor copilăriei lui, în original... „Do-bi-dante, do-bi-dante..." fiind refrenul, iar un alt motiv drag nouă – „Ce ce rî...".

Călătoria cu trenul s-a încheiat pentru mine cel puţin la fel de amuzant cum a început, din moment ce nu înţelegeam de ce venise de acasă Viki cu un mic dejun atît de bine ambalat la caserole de plastic, cafea la pliculeţ, iaurturi, chifle... Mai tîrziu am aflat că de fapt era trataţia din partea casei, adică a trenului în care călătorisem... Aşa că bucuria mea legată de cît de drăguţă e ea cu mine aşa de dimineaţă s-a spulberat într-o clipită. Atunci am coborît pe peronul ud al gării Kellety şi mi s-a părut că am greşit anotimpurile, din moment ce-mi era atît de frig... Nu greşisem nimic: Agy, ca o călugăriţă docilă, ne aştepta în gara pustie şi, după ce ne-am lăsat bagajele la hotelul unde urma să stăm, „am plimbat" puţin (după cum drăgălaş ne-a îmbiat în româna sa Agy) printr-un oraş aproape gol, de duminică dimineaţa, amorţit de frig şi de ploaie. Abia spre după-amiază ne-am reîntregit echipa: Carmen, Mircea şi necunoscuţii pe atunci Radu şi Sorin. O dată cazaţi, instalaţi în camere cu numere complicate şi dotate cu cartele magnetice care ne-au dat uşoare bătăi de cap la început, seminarul putea să şi demareze. Pentru început ne-am măsurat din priviri, în holul hotelului – printre grupuri compacte de turişti în general asiatici – cu slovenii, slovacii şi croaţii, colegii noştri de seminar, ne-am zis că directorii de program sînt tineri şi a urmat, inevitabil, cina. Mesele copioase ar putea fi considerate, de altfel, un laitmotiv pentru toată săptămîna cît am stat la Budapesta.

Zilele următoare a intrat în vigoare un program riguros, derulat punct cu punct, fără abateri, fără schimbări de ultim moment „pentru că deputatul x nu vă mai poate primi azi etc., a intervenit ceva neprevăzut", dar relaxat în sensul că se putea aborda orice problemă, în modul cel mai deschis cu putinţă, fie la departamentul de imagine al Guvernului, fie la Parlament sau la Ministerul de Justiţie... După nebunia alergării dintr-un loc în altul pentru altă şi altă întîlnire programată unde eram aşteptaţi, am avut senzaţia că n-o să reuşesc să văd Budapesta decît ca printr-un hublou, adică între două staţii de metrou sau de autobuz, în goana calului, sau, de ce nu, a seminarului...

Pînă la urmă temerile mi-au fost infirmate, planurile de sărit peste mese sau de trezit cu noaptea în cap ca să dăm o raită prin oraş n-au mai fost puse în aplicare. Am avut ceva timp şi să ne plimbăm, şi să ne socializăm cu ceilalţi participanţi, am mai găsit energie ca după zile pline să ieşim serile şi la un pahar de vin sau la o bere. Am avut în program şi o seară la operă, ca să nu mai vorbim de excursia de la Tihany, o staţiune de pe malul lacului Balaton, la o sută şi ceva de kilometri de Budapesta. Ce mai, s-a găsit în programul acestui seminar justa măsură între informare/dezbatere şi distracţie. De fapt, aşa cum am aflat ulterior, scopul declarat şi asumat al programului Academiei „Szent László" este de a crea un liant între tineri jurnalişti şi politologi, din diverse ţări din Estul Europei, pentru o mai bună comunicare şi înţelegere a problemelor atît de specifice zonei.

Dar ca orice jurnal de bord care se respectă, şi acesta va devoala cîteva instantanee cu membrii „grupului de la Budapesta": Cristi, vecinul meu de cameră pe care l-am trezit în fiecare dimineaţă cu telefonul, şi căruia i-a plăcut tare mult mîncarea ungurească, a devenit proprietarul mîndru şi serios al unei frumoase pipe; Sorin, responsabilul cu întrebările după fiecare întîlnire, oricît de lungă ar fi fost, ne-a enervat în prima fază, după care ne-a devenit simpatic; Radu, sobru ca toţi politicienii, chiar şi atunci cînd se plictisea de moarte, dar bun negociator pentru basmaua verde cu ciucuri a lui Viki; Cezar cu ochelari portocalii de înot intrînd tacticos în Balaton-ul rece ca gheaţa; Svetlana, mereu nedumerită din dorinţa de a nu pierde ceva important, Viki un fel de Aleargă Lola, aleargă... în căutarea vitală a unui Internet café şi, bineînţeles, Viki în portret mişcător de ţigancă, Carmen, cînd înfrigurată cînd elegantă şi rîzînd cu poftă, Mircea un gentleman care a spus bancuri...

Ce mai, atmosfera am dat-o noi, iar restul, pentru un seminar reuşit şi o experienţă plăcută, a fost din partea gazdelor.

Vacanţe (ne?)aşteptate

VICTORIA LUŢĂ

În ordine strict cronologică: Budapesta. Prima ieşire din ţară. Sensibilităţi olfactive activate nebănuit: oameni, străzi, interioare mirosind frumos, parfumuri şi miresme de tutun bun. Dîre ale unei mai clare bunăstări. Oraş cochet, cosmopolit, viu. Degajare. Cupluri de toate vîrstele plimbîndu-se cu eleganţă duminicală, luînd un ceai, o cafea, o delicatesă de patiserie – e una centrală, veche de aproape două sute de ani (patiseria, nu delicatesa...), cu un aer franţuzesc (deduc, în mod exclusiv livresc): „Gerbeaud". Turişti mulţi. Insoliţi şi nerăbdători. Ca şi noi. Interpretele noastre, cu nume asemănătoare: Agnes şi Agneta. Sau Agnes şi Agy. Ştiu secretele oraşului, pe unele ni le spun şi nouă: băruleţe şic, ieftine, unde e loc pentru toată lumea, un labirint subteran (n-am apucat să-l batem cu piciorul...). Program cazon de conferinţe, dezbateri, vizite prin Parlament, întîlniri cu oameni importanţi. Relaxaţi, ironici, subtili. Unii dintre ei – foarte tineri, precum responsabila cu imaginea Ungariei de la Preşedinţie. Directorii de program de la Academia „Szent László" sînt, şi ei, foarte tineri: Roland şi Fery. Îi strîng costumele şi îi stînjenesc rolurile îmbrăcate în grabă, în fiecare dimineaţă (abia la urmă, la cheful în aer liber de la Balaton, dintr-o noapte de toamnă blîndă, vom constata cît de tare s-au plictisit uneori şi ei, ca şi noi...). Ana şi eu: umblăm mult (cît apucăm între două conferinţe sau seara şi noaptea), rîdem enorm, ne plictisim monstruos. Rîs de liceeni, înfundat, pe sub bănci, ascunzîndu-ne după cîte un umăr mai lat, după cîte un domn mai spătos şi sfătos. Carmen ne face poze compromiţătoare. Evadez cu o ritmicitate exasperantă pentru toată lumea. Cînd mă întorc, euforică fără vinuri sau alcooluri (pe care ceilalţi le degustă încîntaţi: de Tokay au ba, Unicum – extrem de amar, cu tot felul de virtuţi terapeutice, bun de dres mahmureala, în zori, ne explică Agota) sînt întrebată: „Ei, ţi-ai făcut doza de Internet?". Nu sînt dependentă de Internet. Nici de mail. Ci de alte emoţii, de altcineva. Deci: la Internet café. Să văd ce face. S-a întors acasă? A venit odată de la New York, unde plecase tocmai *atunci*? A reuşit să găsească un zbor de la Boston? De ce nu găsesc un mesaj în inbox? De ce nu apare pe mail? De ce?! Ce se întîmplă? Sufletul cît un purice, o teamă enormă. Nod în gît, aşteptare. Trebuie să ne reluăm dialogul, joaca, hîrjoana. Mda, Budapesta e pentru mine ceea ce rămîne între două alergături la Internet café-uri. Oraşul nu duce lipsă de atari localuri, dar acum nu mai ţin să le inventariez. Şi iarăşi: conferinţe, hotel, masă, conferinţe, hotel, seară, Dunărea neagră, noaptea. Cu Ana: tot noaptea: căutăm şi întrebăm lumea unde este barul „For Sale". Budapestanii se uită miraţi la noi. Înţeleg că vrem să cumpărăm acel bar, de vreme ce e „For Sale". Îl găsim. Şi ne bucurăm şi mirăm tot ca-n liceu: e tapetat cu bancnote de toate naţiile şi din toate timpurile (am găsit şi bani româneşti bătuţi în cuie) şi cu cărţi de vizită. Cine a trecut prin „For Sale" şi-a lăsat însemnul. Printre alţii, îl identificăm, după cartea de vizită, pe Vlad Rădescu. Semn că va fi fost şi el pe-acolo. Drept pardoseală – paie. Ţi se pun în faţă coşuri mari cu alune, iar cojile se aruncă direct pe jos... (Ce deliciu, după atîta comportament oficial!) Mişcare browniană, chelnerii nu fac faţă, sînt dezorientaţi şi încurcă mereu comenzile. Nici nu e de mirare. Vin şi pleacă, în cîrduri-cîrduri, tineri din toată lumea. Intrăm în vorbă cu o americancă: adolescentă, veselă, expansivă. Şi-a propus să viziteze cîte o ţară europeană pe săptămînă. Şi-a constituit ad-hoc un grup de prieteni. Culeşi spontan, de pe străzi. Vorbesc în toate limbile cu putinţă. Sînt englezi, francezi, spanioli, finlandezi, olandezi etc. Vreo douăzeci, parcă. Rîd din orice, ciocnesc halbe de bere cu oricine e în jur. Ne simţim tare bine. Ce simplu e! Apoi: la alt Internet café. Cu sufletu-n gît. A venit, a venit, a ajuns acasă! Ce bine, ce uşor e iarăşi totul! Conferinţele au devenit suportabile, în restaurantul plutitor pe Dunăre e cald şi bine, Cezar şi Cristi fumează pipă, schimbă impresii de vicioşi rafinaţi, fac fum. Mîncarea ungurească e indescriptibilă, de dulciuri nu mai spun. Şi cu toate astea continui să slăbesc. Arderi intense. Şi iar: la Internet café: oare cum a dormit? Ce mi-a mai scris? Cum îi mai e? „O să scriu un tratat numit **Fragmente dintr-un discurs amoros pe mail!**", ameninţ. „Atîta-ţi trebuie!", sînt, la rîndul meu, ameninţată. Şi tocmai la urmă de tot, la ultima vizită în Parlament, sînt prinsă: după „n" filtre şi controale, un paznic îmi identifică, în sfîrşit, în geantă, spray-ul paralizant. „E complet ilegal!", exclamă, stupefiat. „A, da, ştiu, dar reprezintă protecţia mea pe timp de noapte, la Bucureşti", îi explic, cu degajare, în timp ce restul, găsiţi „în regulă" la control, se prăpădesc de rîs: aha, mica teroristă a fost identificată! Iar: la Internet café: să stabilim cum ne vedem. Să ne vedem odată! Şi pe mine mă strîng hainele, rolurile, nu mai am răbdare, mă sufoc, ce dor îmi e! La întoarcere, cît pe ce să pierd trenul: de toţi banii rămaşi, cumpăr, tocmai în gară, o cartelă telefonică şi vorbesc, vorbesc, vorbesc. După atîtea mail-uri, un telefon e adevărată încărcare de energie. Timpul trece. Colegii mei turbează. Îi găsesc, după o goană nebună (Lola aleargă, aleargă, aleargă), în vagon. Dezbăteau furibund dacă să mă lase sau nu la Budapesta, fără bani şi bagaje, după cum aş fi meritat cu vîrf şi îndesat... N-au apucat. I-am găsit.

(Paranteză. Nerecomandabilă celor afectaţi de melancolii. La Budapesta – prima mea ieşire din ţară – a fost frumos. Acea săptămînă a trecut tare repede, punctată de întîlniri, mese şi conferinţe. Şi de mail-uri. Peste vreo zece zile plecam însă iarăşi, într-o altă vacanţă (ne?)aşteptată: în Germania. Zburam pentru prima oară cu avionul, în plin necunoscut, într-o stare de teamă şi speranţă ca niciodată. Mi-era frică să nu mă pierd pe drum, pînă la dulcea mea destinaţie. Nu m-am pierdut. Ar fi trebuit să ajung la Tîrgul de Carte de la Frankfurt. N-a fost să fie. Nici altele „nu s-au nimerit". Am cunoscut, în schimb, tot felul de bucurii mărunte, dar calme şi binefăcătoare. Pe moment. Am stat numai în Düsseldorf: oraş sobru, extrem de tăcut, mi s-a părut, tăiat de Rin. Geometrizat, curat, prea curat şi îngrijit (în parcuri castanele se... aspiră), cu oameni (prea) ok. 16 zile. Un mic menaj. Deprinderi rapide, nici un fel de dificultăţi de adaptare (păcat; ar fi fost mai bine să fi avut ceva idiosincrazii, ar fi fost mai uşor la întoarcerea acasă...). Seriozitatea budapestanilor plecînd în zori la serviciu, în ţinută oficială, în Germania e regulă. Dar ce neşansă (printre altele): aici nu se vorbeşte engleza cu nonşalanţa de la Budapesta, germana asta ininteligibilă mă însingurează şi mai tare, aici nu e atîta viaţă de noapte, toate localurile se închid devreme, aici parcă şi vagabonzii – insignifiante pete de culoare – sînt de găsit zi de zi în aceleaşi locuri (special amenajate?), aici oamenii fac jogging şi îşi plimbă cîinii, apoi par să se culce spre a se trezi din nou şi a merge la serviciu. O altă lume. Senzorialitatea olfactivă se accentuează incontrolabil. La acasă nu mă gîndesc deloc. N-am timp. Şi n-am mai căutat Internet café-uri. Deci: 2001: două vacanţe autumnale. Neaşteptate, într-un sens; într-un alt sens – îndelung rîvnite, *in*- şi *sub*conştient. Curiozităţile au fost, în parte, satisfăcute, revelaţiile şi variile doze de imprevizibil s-au epuizat. A fost frumos. O să am de ce să le duc dorul. Şi m-am întors. Restul e cum se ştie: (cam) gri. Vîrsta adultă. Nu vor mai fi, pesemne, vacanţe, aşteptate sau nu, ci doar – urîtă, funcţionărească vorbă – „concedii". Gri. Şi mai facem un număr de **Observator...** şi mai trece o săptămînă, iar nu de mult am împlinit – nu ştiu de ce – 26 de ani. „Ai toată viaţa înainte", mi se spune uneori. Ştiu că ar trebui să manifest puţin entuziasm la vorbele astea, dar mie îmi sună cinic. Da. O viaţă (plină de) gri. Ei, e doar o paranteză care se închide aici, rapid, asemeni tuturor parantezelor, fie ele fericite sau melancolice. Sau nu? Într-adevăr: melacoliile par să ţină mai mult. Şi tristeţile. Şi multe alte temeri. Gri. Şi parcă fără capăt.)

Un an de la alegeri: stabilitate politică

Bilanţ de etapă

ION BOGDAN LEFTER

La circa un an de la alegerile din noiembrie 2000, pe eşichierul politic românesc nu par să fi intervenit evoluţii majore. Privind lucrurile pe ansamblu, dincolo de micile schimbări de detaliu (care pot însemna schimbări de lideri, tentative de regrupare sau – dimpotrivă – disoluţii de formaţiuni politice), protagoniştii scenei noastre publice stau cam tot acolo unde se aflau în urmă cu 12 luni.

Cîştigătorii

Partidul cîştigător, PDSR, s-a consolidat, ceea ce e normal în prima parte a guvernării, cînd speranţele sînt încă mari, iar pentru realizări concrete mai e timp destul în faţă. Atît reprezentarea sa parlamentară, cît şi cea în administraţia locală au sporit prin înregimentarea unor aleşi ai poporului pe care el, poporul, îi votase ca membri ai altor formaţiuni. Rebotezarea ca Partid Social Democrat în urma fuziunii cu PSDR a fost o mişcare abilă, utilă. Asumarea clară a orientării pro-europene şi pro-NATO a contribuit substanţial la îmbunătăţirea imaginii actualilor guvernanţi. Gestionarea ţării pare mai coerentă şi mai eficientă decît în precedenţii 4 ani. „În poză“, partidul arată chiar mai bine decît în realitate, căci nu toate năravurile s-au dus o dată cu schimbarea firmei. Premierul Adrian Năstase a şi avertizat săptămîna trecută, după succesul expediţiei sale peste Ocean (unde preşedintele Statelor Unite l-a primit peste programul dinainte stabilit al sejurului, pentru şeful cabinetului de la Bucureşti fiind iniţial pregătit doar un contact cu vicepreşedintele Dick Cheyney), că nu e cazul să devenim euforici, oricît de mari ar părea să fie acum şansele primirii României în NATO peste un an, la reuniunea la vîrf a Organizaţiei de la Praga: înregistrăm progrese, dar economia merge încă prost şi trebuie redresată.

Per total, „noul“ PSD se prezintă în plină putere (sic!), afişînd o mină energică, sigură pe sine. Sînt date care ar sugera posibilitatea ca Năstase şi ai săi să evite în anii următori altfel-fireasca „erodare“ a cotei electorale, cum se întîmplă de obicei cu partidele aflate la cîrmă, mai ales în vremuri grele. Îi ajută conjunctura externă favorabilă, dată fiind decizia instituţiilor occidentale de a ne „trage“ mai energic într-acolo. De asemenea – „subţirimea“ (cel puţin deocamdată) a alternativelor la guvernarea PSD.

Naţionaliştii după puseu

După „puseul“ electoral care l-a propulsat în postura celui de-al doilea partid al ţării, România Mare a recăzut în sondaje la cota de dinaintea alegerilor. Îi lipsesc programele concrete, substituite de eternele demagogii naţionaliste şi de tiradele virulente împotriva „duşmanilor“ naţiei. Formaţiunea e izolată în parlament, iar liderul autoritar al formaţiunii, în faţa căruia secondanţii nu crîcnesc, se află în dificultate, urmînd să compară în justiţie pentru atacurile sale la adresa actualilor guvernanţi. Cu un conducător condamnat penal şi aflat – de aceea – în imposibilitate de a mai candida în alegeri, PRM n-are nici o perspectivă. Nu va face decît să debiteze pînă la capăt discursuri patriotarde şi „justiţiare“, fără bază, fără substanţă, fără soluţii. Şi înainte de alegerile de anul trecut, şi imediat după, şi astăzi, au fost şi sînt voci foarte alarmate de neaşteptatul succes electoral al PRM. A fost – în realitate – un efect conjunctural şi irepetabil. Procesul de integrare euro-atlantică a ţării va continua să izoleze proiectele (sau – cu ghilimele – „proiectele“) naţionaliste în anii următori. Vor rămîne doar anecdotica, ridicolul şi cîteva operaţii chirurgicale executate în justiţie.

Să adăugăm în trecere că nici la polul opus, al stîngii radicale, nu sînt semne de vitalitate, Partidul Socialist al Muncii stingîndu-se în linişte. Eşecul istoric al comunismului ca ideologie şi ca sistem a lăsat zona ideologică respectivă în paragină pentru multă vreme, poate pentru totdeauna.

Alternative?

Dacă ar fi să apară alternative viabile, ele sînt de căutat în alte părţi, nu la extreme. Din păcate, atît la stînga, cît şi la dreapta continuă să alerge competitori cu veleităţi mai mari decît puterile lor actuale, ceea ce confirmă rezultatele alegerilor de acum un an, în urma cărora scena politică românească s-a înclinat puternic în favoarea unui singur partid. Dezechilibrul se menţine, dacă nu cumva se va fi accentuat între timp.

Pe acelaşi culoar cu PSD, Partidul Democrat e în război permanent, „de gherilă“, cu guvernanţii, deşi modificările de profil şi de comportament ale acestora din urmă ar indica drept mai logică o apropiere. Către sfîrşitul ciclului electoral, PD-ul ar putea oferi PSD-ului o rezervă de voturi care să compenseze eventualele pierderi de pe parcurs. Scenariu deocamdată improbabil în condiţiile în care liderul democraţilor nu pare să stăpînească alte arme decît cele ofensive.

La dreapta, Partidul Naţional Liberal rămîne lider pe culoarul prea sever îngustat al unei ideologii căreia nu i se poate refuza participarea la reconstrucţia României postcomuniste ca societate deschisă, economic „de piaţă“, capitalistă, într-un cuvînt: liberală. Tentativele de coagulare a celorlalte grupuscule care se revendică de la aceeaşi doctrină nu se arată capabile să producă nici un „cutremur“, potenţialul lor „tectonic“ fiind prea redus. Nici absorbţia în curs a Alianţei pentru România în PNL nu pare să fi adus vreun spor sensibil de popularitate. Pînă la revenirea la guvernare, problema liberalilor rămîne aceea a unui reviriment cît-de-cît notabil în sondajele de opinie. Altfel, rolul lor va rămîne marginal şi după 2004.

Creştin-democraţii stau – se ştie – şi mai rău. Erorile tehnice ale conducerii PNŢCD din zilele de după retragerea preşedintelui Andrei Marga au pus aşa-numita „echipă Ciorbea“ în postura ridicolă a unui partid care-şi pierdea personalitatea juridică în favoarea unei aripi! Acuzaţiile de conspiraţionism la adresa guvernanţilor, bănuiţi că s-ar afla în spatele „subminării“ partidului, n-au sunat nici ele bine. Momentul a fost depăşit, însă e de văzut dacă ce a mai rămas din extraparlamentarul PNŢCD va reuşi o revigorare, după cum nu se poate şti dacă noul Partid Popular Creştin pe care-l vor fonda ţărăniştii răsculaţi va avea sau nu succes.

Mai rămîne Uniunea Democrată a Maghiarilor din România. Statutul ei special de formaţiune de reprezentare etnică o fereşte de evoluţii sau involuţii. Pe fundalul construcţiei multiculturale a Europei integrate, UDMR va rămîne o voce perceptibilă pe scena politică de la noi.

Una peste alta – prea puţine noutăţi care să conteze în balanţa raporturilor de forţe. Moment de stabilitate politică – şi în sensul bun, şi în cel rău al cuvîntului...

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Colecţia de mirări

Saboţi de aur şi altele

MIHAI DRAGOLEA

Eu vin conştiincios la serviciu cu un autobuz din cele cu burduf, de te zgîlţiie de nu mai ştii pe ce lume trăieşti, eşti cu capul cînd într-o bară, cînd în jerpelitul „acordeon“ de pe la mijloc, cînd în sacoşele unei cinstite gospodine. Ameţeală mare. Totuşi, te dezmeticeşti cînd dai cu ochii de un panou mare, cît un etaj de bloc, un panou pentru reclame. Ce se vede acolo? Minune mare, un trup de femeie, artistic, nimic de zis, înveşmîntat într-o rochie oarecum argintie. La fel sînt şi pantofii cu vîrf lunguieţ, bine asortaţi. Chiar deasupra lor, a pantofilor, în dreptul graţioaselor glezne te face praf imaginea unor chiloţi fini, dantelaţi, negri, care se pare că i-au căzut la vale damei în cauză pentru că dumneai a inhalat un produs AXE (after shave, deodorant, tot tacîmul). Simpatică imagine! Dar, mă gîndeam ca prostul, dacă aşa se petrec lucrurile la AXE, ar fi jale la reclame cu firme cosmeticale masculine de mult mai mare prestigiu, cu parfumuri persistente, apetisante, covîrşitoare (nici nu mai spun în care sens). Dacă am avea şi din acestea pe panourile impunătoare, sigur s-ar duce la podea şi rochia, şi ciorapi, sutien, alte mici gingăşii ale femeilor (vorbesc de gingăşii vestimentare, desigur!). Bine că nu se fac reclame şi la casele de modă şi parfumuri mai mari, ar fi jale, băieţii n-ar mai ajunge acasă decît la apus de soare, cînd nu se mai disting toate amănuntele anatomice semnificative ale protagonistelor. De la reclama cu dama împiedicată de propria lenjerie intimă nu e decît un pas pînă la un anunţ năucitor. Aşa scrie la gazetă: „Respectele familiei Munteanu celei mai puternice vrăjitoare clarvăzătoare cu magie albă Athena, fiica singurei şi adevăratei regine Maria Câmpina cu coroană şi saboţi de aur, recunoscută internaţional“. Gata, ne-am procopsit! Rege este, preşedinte este, alt rege este (la Sibiu), nici de împărat n-am dus lipsă, dar de regina Câmpina uite că n-am ştiut nimic, beznă totală. Mă dor creierii de care mai dispun cum ar fi să trec, zgîlţîit energic de burduful autobuzului, pe lîngă un panou cu regina, utilată domneşte cu coroana şi, mai ales, cu saboţii de aur. Ce dame fine în gri, ce chiloţi proptiţi pe glezne ca desenate, ce after shave sau deodorant, toate – o nimica toată! Să vezi (poate că nu pe regină sau fiica Athena) coroana princiară şi saboţii de aur, da, asta ar merita să opreşti cu rugăminţi fierbinţi şoferul autobuzului, să te lase să te zgîieşti la minuni. M-am întrebat cum vor fi fiind saboţii. Sînt ei chiar în stare de miracole precum lampa lui Aladin? După cîte ştiu (din desene animate) miracolele ar trebui să se petreacă în funcţie de greutatea saboţilor, de fineţea confecţionării lor, de calitatea aurului utilizat sau a picioarelor care i-au încălţat. Întrebări penibile, apucate de-a dreptul, cînd eu nu ştiu nici măcar unde sînt recunoscuţi „pe plan internaţional“ saboţii, coroana şi fabuloasa lor purtătoare. Tot felul de tezaure pe care le deţinem sau le pretindem cad de nu se văd în preajma acestuia, că, sună la anunţ, acilea nu e vorba numai de greutate, cît de calitate: ai saboţi şi coroană de aur – ai parte de clarviziune „cu magie albă“ cît cuprinde. Pe unde hoinărea clarviziunea atît de preţios încălţată cînd nişte cheflii i-au montat lui Ştefan cel Mare (problema „sfinţeniei“ e major discutabilă...), de fapt unei statui din cele care i-au fost dedicate, un prezervativ uzat pe coroană? Pe coroana Câmpinei, la fel pe saboţii ei, nimic obraznic, numai recunoştinţă şi preţuire. Că rezultă că nu ne mai putem descurca între atîtea coroane, prezervative şi saboţi de aur.

Literatura română în Slovacia

MIRCEA ANGHELESCU

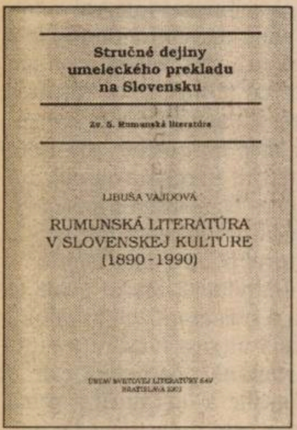

Stručné dejiny umeleckého prekladu na Slovensku

LIBUŠA VAJDOVÁ

RUMUNSKÁ LITERATÚRA V SLOVENSKEJ KULTÚRE (1890 - 1990)

Libusa VAJDOVÁ

Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890-1990)

Ustav svetofej literatury SAV, Bratislava, 2000, 410 p., f.p.

Îmi este greu să înţeleg cum preocuparea noastră obsesivă dar mai degrabă teoretică pentru „imagine", pentru felul în care sîntem cunoscuţi şi înţeleşi în străinătate, se împacă şi se dublează cu un dezinteres real pentru ceea ce efectiv se publică aiurea despre noi, despre istoria noastră mai veche şi mai nouă, despre cultura noastră şi oamenii noştri de cultură, în fine, pentru tot ceea ce ne constituie şi ne face să fim aşa cum sîntem. De la studiile de istorie şi la volumul despre reprezentările festive ale istoriei pe care l-a îngrijit recent la Purdue University Press istoricul Maria Bucur Deckard (**Staging the Past. The Politics of Commemoration in Habsburg Central Europe, 1848 to the Present**, unde ea scrie despre „comemorarea zilei de 1 decembrie şi identitatea naţională"), la masiva monografie dedicată lui Jean Louis Carra, autorul primei **Histoire de la Moldavie et de la Valachie** din 1777, pe care a publicat-o la L'Harmattan din Paris Sfetan Lemny, de la recentul articol al lui Victor Neumann din **East European Studies** despre „cazul evreilor din Transilvania de sud în timpul holocaustului" la grupajul dedicat nu demult lui Mircea Eliade în periodicul german **Balkan-Archiv**, sub îngrijirea profesorilor Wolfgang Dahmen şi Johannes Kramer, de la excelentele **Cahiers Benjamin Fondane** publicate în Israel de Monique Jutrin şi Leon Volovici la traducerile din Eminescu şi din Mircea Eliade apărute tot în acest an la Kiev, numărul acestor apariţii în doar ultimele cîteva luni, care mi-au căzut întîmplător sub ochi, este semnificativ şi ele arată că există de fapt permanent apariţii care se constituie într-un important fond de referinţă; el ar trebui nu doar cunoscut şi indexat undeva, într-o bibliografie, într-o evidenţă oarecare a românisticii contemporane, dar şi interpretat de specialişti, atît în folosul ştiinţelor respective, cît şi în cel – *horribile dictu!* – al politicii, care ar trebui să demareze acţiunile sale specifice de la aceste analize ale felului în care sîntem cunoscuţi şi apreciaţi. Or, aceste cercetări sau traduceri nu sînt cunoscute, nu sînt prezentate în revistele noastre şi bineînţeles nu sînt nici prezente într-o bibliotecă specializată. Tocmai de aceea, cu intenţia de a suplini pentru moment doar prestaţia inconturnabilului specialist, vreau să semnalez în acest colţ de pagină apariţia unui tom de peste patru sute de pagini, format mare, dedicat unui secol de prezenţă a culturii române în Slovacia şi în limba slovacă.

Datorat unei specialiste cunoscute în literatura română, Libuşa Vajdová, absolventă a secţiei de romanistică a Facultăţii de filologie din Bratislava şi doctor în literatură comparată, volumul **Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890-1990)**, apărut în Editura Institutului de literatură mondială din Bratislava cuprinde un studiu de peste două sute cincizeci de pagini şi o bibliografie a traducerilor din literatura română organizată cronologic. Evident, relaţiile culturale româno-slovace sînt mult mai vechi decît cele din ultimul secol şi Libuşa Vajdová plasează începuturile lor la mijlocul secolului al XVI-lea, în timpul lui Nicolaus Olahus care îşi mută reşedinţa la Trnava, în Slovacia de vest. Relaţiile continuă în timpul mişcării de la 1848 şi apoi al luptei comune pentru obţinerea de drepturi politice în Imperiul austro-ungar, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, pentru a atinge un nivel important tot atunci prin activitatea ziaristului slovac Gustav Augustiny la ziarele şi revistele româneşti **Universul**, **Tribuna** şi **Tribuna poporului** şi prin reportajele sale din 1884, 1885 şi 1886 despre viaţa cotidiană din Bucureşti, „Micul Paris" (texte care, după părerea mea, ar trebui să intereseze în cel mai înalt grad pe istoricii noştri), prin prezenţa viitorului poet simbolist slovac Ivan Krasko în şcolile româneşti, prin primele traduceri din scriitorii români apărute în publicaţiile **Slovenskz dennik**, **Slovenskz tyzdennik**, **Novy svet** etc., cărora trebuie să li se adauge articole politice legate de activitatea scriitorilor români; ele se împletesc de altfel uneori, cum este cazul procesului şi condamnării lui Octavian Goga, care stîrneşte un val de interes materializat în 1910-1911 atît în articole (**Poetul român Octavian Goga la închisoare, Oct.Goga nu vrea iertarea împăratului**), cît şi în traduceri (**Cosaşul**, **De demult** ş.a. datorate lui Ivan Krasko), dar şi în alte împrejurări: articolul lui Milan Hodza din 1910 (nu altul decît viitorul prim-ministru al Cehoslovaciei, fost licean la Sibiu, autor în 1929 şi al unui articol al cărui titlu mă lasă gînditor: **Solidaritatea noastră cu România**), cel al poetului simbolist Vladimir Roy din 1922 (**O amintire cu Oct. Goga**, unde îl numeşte pe poetul român „tînărul titan"), traducerea lui Jan Smrek din **La noi**, care a fost reluată de mai multe ori ca un semn de indiscutabilă aderenţă, traducerea piesei **Meşterul Manole** în 1935 etc.

Cartea Libuşei Vajdova împarte secolul asupra căruia se concentrează cercetarea sa în două mari perioade istorice (pînă în 1949 şi de atunci pînă în 1990), în prima perioadă distingînd alte trei subdiviziuni: înainte de primul război mondial, între războaie şi sfîrşitul anilor treizeci şi anii patruzeci, iar în a doua perioadă alte patru subcapitole, fiecare caracterizate prin alte trăsături socio-istorice: anii cincizeci (cu selecţiuni caracteristice: M. Banuş, M. Beniuc, E. Camilar, Al. Sahia), anii şaizeci-şaptezeci, anii optzeci (cu o preferinţă marcată pentru poezie: Blaga, Sorescu, M. Dinescu ş.a.) şi apoi anii nouăzeci, dominaţi de recuperarea lui Eliade. Pe drept cuvînt, autoarea observă că şi traducerile în cehă şi românistica cehă joacă un rol important în achiziţiile mediului cultural slovac, şi consacră un mic capitol acestei probleme: **Rumunistika na Slovensku a v Cechach**, pp.199-209, cu o informaţie foarte bogată. De asemenea, semnalez ca binevenit micul dicţionar al româniştilor slovaci de la pp.306-312, care cuprinde optsprezece nume dintre care cele mai multe sînt cunoscute printr-o foarte bogată activitate: Ivan Krasko în primul rînd, personalitate de primă mărime a literaturii slovace, apoi Jindra Huskova, desigur, Milan Resutik, Maria Kovacova, regretatul Karol Strmen şi alţii. Nostim mi se pare, dacă mi se permite un zîmbet colegial pe marginea unei cărţi excelente, că în mai multe locuri numele lui Matei Caragiale este înlocuit cu cel al lui Matei Călinescu (p. 164, în titlu, p. 353).

Este evident, din textul atentei analize a autoarei dar şi din simpla consultare a bibliografiei, ce rol important are personalitatea cîte unui traducător sau comentator, adevărat motor al propagării culturii şi literaturii respective într-un spaţiu pe care îl domină şi-l colorează specific cu interesul, cu pasiunea, cu competenţele sale deosebite, adevărat ambasador mai bine zis al unei culturi pe care o reprezintă dezinteresat şi adesea neştiut, motivat de cel mai sigur şi mai pur interes: de cel intelectual. Este vorba aici, în primul rînd, de figura luminoasă a profesoarei Jindra Huskova-Flajshansova, fostă elevă a lui Iorga şi prietenă a mai tuturor marilor scriitori români din perioada interbelică, pe care Libuşa Vajdová o pune în lumină şi printr-un volum de documente şi scrisori apărut la Minerva, în 1991, şi apoi este vorba chiar de Libuşa Vajdová, neobosită traducătoare din Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Fănuş Neagu, Dinu Flămînd, Mircea Dinescu şi mulţi alţii, autoare şi traducătoare a unor antologii de proză şi de poezie românească (între care excelenta antologie de nuvele **Pierduţi în Balcania**), precum şi a foarte numeroase şi frumoase studii cu mare deschidere comparatistă: în special despre literatura română contemporană, dar şi despre Gherea şi critica literară românească la sfîrşitul secolului al XIX-lea, despre slavistica românească şi Ivan Krasko, despre contribuţiile la studiile slovace şi la cunoaşterea literaturii slovace ale profesorului român C. Barborică ş.a.

Cartea colegei noastre din Bratislava nu este doar o ocazie de a aprecia întinderea cunoştinţelor, directe şi indirecte, despre literatura română pe care slovacii le-au avut la îndemînă datorită acestor minunaţi traducători, comentatori şi profesori, ci şi de a medita asupra selecţiei autorilor respectivi, a „corpusului" preferat, a lucrurilor pe care comentatorii şi criticii slovaci le văd la autorii noştri; este un material de prima mînă, minuţios informat şi inteligent prezentat, care merită toată preţuirea noastră. ▮

Retrospectiva Nicolae Manolescu (III)

SORIN ALEXANDRESCU

Surîsul şi sîngele

Extraordinară este egala atitudine a lui Manolescu faţă de literatură timp de trei decenii. Cu excepţia cîtorva mici stîngăcii, el nu scrie în 1963 altfel decît în 1993.

Esteticul pare a acoperi integral istoricul. La fel ca fiecare cronică literară în parte, şi opera lui Manolescu în întregul ei este perfect polisată pînă la a deveni, precum păsările lui Brîncuşi, o figură a eternităţii. Şi totuşi, lectura cu lupa relevă fisuri imperceptibile cu ochiul liber. În 1991 Manolescu scrie, de exemplu, că unele versuri ale Marianei Marin, sînt „direct politice" (I, 388), în timp ce cu zece ani înainte scrisese despre volumul ei de debut strict estetic (I, 381-383). Am zice că trecerea „pragului 1989" clarifică multe atitudini ale lui Manolescu. Dar nu e vorba numai de el, ci de ridicarea deasupra apelor a unor întregi ostroave mai înainte scufundate. Cu uimire realizăm, deodată, că sîngele istoriei încă pulsa în marmura fină a operei. Privită dinspre acum, seninătatea lui Manolescu de dinainte de 1989 pare jucată, dar jocul este dificil de reconstituit. O excepţie este chiar „cazul" Marianei Marin. În 1991, prezentînd volumul ei, **Ateliere (1980-1984)**, Manolescu precizează că, pentru a putea fi publicată în 1986, o variantă „autoepurată" a acestuia, cu titlul de **Aripa secretă**, fusese, la sugestia lui Florin Mugur, dedicată... păcii şi concepută ca un jurnal apocrif al Annei Frank! Versurile despre realitatea ceauşistă păreau astfel a fi „inspirate de... fascism". Un subterfugiu curent în anii cincizeci, cînd Mariana Marin nu se născuse încă, remarcă, amar, Manolescu, dar reactualizat acum de Mugur, căruia subterfugiul „îi intrase în sînge". „Am regretat atunci că Mariana Marin a consimţit la această farsă şi n-am scris despre **Aripa secretă**", notează Manolescu (toate citatele trimit la volumul I, p. 384), după care adaugă acest dramatic aparteu: „nu vom putea răspunde niciodată simplu, cu da sau nu, la întrebarea dacă era mai bine să nu publicăm în loc să facem anumite concesii (şi între ce limite)" (I, 385). Dublul cod – referinţa explicită şi sensul secret – va fi fost desluşit de unii cititori, care-l vor fi admirat sau reprobat, dar nu va fi fost priceput defel de alţii care vor fi ridicat din umeri la o asemenea ciudăţenie. Mariana Marin a mizat pe decodarea corectă, Manolescu nu. Cine a avut dreptate? Orice răspuns pare un decupaj dogmatic, arbitrar, în hăţişul jocurilor de atunci, sugerează Manolescu. Care hăţiş pare şi mai încîlcit dacă-l generalizăm, de la un caz particular, de înţeles eventual ca atare, la o atitudine colectivă care a sufocat întreaga societate. Dar chiar această generalizare, inevitabilă pentru istoric, este ea etic legitimă? Cum putem blama la nivel social ceea ce tolerăm la nivel individual?

Alte „cazuri" complică tabloul şi mai mult. Cronica lui Manolescu la antologia **Poezii** a Anei Blandiana, din aprilie 1989, trebuia să apară pe 18 mai 1989, dar ea a fost scoasă de cenzură, fără nici o explicaţie, din paginile **României literare**. Blandiana avea interdicţie de semnătură din august 1988 pentru poeziile publicate atunci cu trimitere sarcastic aluzivă la Ceauşescu. În prima săptămînă liberă de după 22 decembrie 1989, Manolescu publică nemodificată cronica din mai şi o notă explicativă din care extrag datele de mai sus. El precizează că a „sacrificat" cenzurii în articolul cu pricina doar faptul că în loc de numele lui Ştefan Aug. Doinaş, atunci tot interzis, scrisese „autorul **Alfabetului poetic**" şi că a băgat un singur „fitil" în text, anume că nu îndrăzneşte să facă nici un pronostic cu privire la poezia Anei Blandiana în viitor, „în legătură cu poezia ei mai puţin decît a oricui" (I, 270, 274): o aluzie la incertitudinea scrisului ei în mai 1989. Cenzura a considerat probabil că era mai bine să fie publicat un volum de Blandiana spre a împiedica transformarea ei în dizidentă „oficială", dar şi că se impunea „discreţia" publicării, deci interzicerea cronicii lui Manolescu. Aceasta, cred, a fost interzisă datorită reputaţiei Blandianei, nu conţinutului propriu-zis al poeziei sale: „fitilul" era atît de îngropat în text încît era insesizabil. Citită astăzi, cronica lui Manolescu nu se deosebeşte însă prin nimic de cele care i-au fost publicate la zi. Ea este o excelentă, dar politic inocentă privire de ansamblu a poeziei Anei Blandiana. Or, tocmai acest fapt aruncă o lumină neaşteptată asupra cronicilor lui Manolescu. Discutarea strict estetică a volumelor transformă cronica într-un text neutru, perfect nonangajat politic, fără compromisuri, dar şi fără „fitile". *Cronica era acceptabilă politic exact pentru că ea era, prin estetism, din start, depolitizată*. Manolescu nu a „sacrificat" nimic cenzurii în afara numelui lui

Numărătoarea inversă

Despre actele zilnice de onestitate (97)

Zidarii amînau de cîteva zile bune să termine odată cu pusul faianţei în baie. Făcusem şi imprudenţa să le cer să îmi schimbe gemuleţul strîmb şi meschin cu un hublou de vapor care mă costase o avere, luat de undeva din Italia, de la un şantier naval. Vara începuse de cîteva săptămîni şi, îmi povesteau meşterii, toată lumea se apucase deodată de zugrăveli şi reparaţii. „Nici noi nu vrem să pierdem timpul p'aici. Taim iz mani, vorba aia", îmi spunea şeful celorlalţi doi oameni care puseseră stăpînire pe baia mea. Paradoxal este că, deşi nu prea făcea nimic, meşterul ăsta avea o salopetă mult mai murdară decît a celorlalţi muncitori. Îşi etala petele de var şi vopseaua într-o sută de culori de pe salopetă ca pe trofee sau ca pe cicatrice căpătate în bătălii purtate în băi din lumea întreagă. Murdăria lui era poate o dovadă a competenţei, la fel cum, pentru strungari, şpanul sărit din strung direct în ochi sau uleiul de maşină rămas sub unghii sînt dovezi de curaj la locul de muncă şi de profesionalism. Vroiam doar să îi văd odată plecaţi şi să îmi recîştig dreptul la un duş în zilele alea cînd e al naibii de cald şi aerul miroase a asfalt încins. Îmi era dor de racoarea faianţei şi a gresiei. Baia e, cu siguranţă, încăperea cea mai democratică, dar baia ca ultim refugiu e doar un clişeu, un slogan lansat de cei care confundă pericolul cu televiziunea prin cablu. Nimeni, niciodată, nici măcar în baie nu este în siguranţă: sîntem cu toţii tentaţi de vasul de porţelan al WC-ului, care ne invită parcă să convieţuim pentru cîteva minute cu propriile noastre defecaţii şi putori... Poate pentru cele mai oneste cîteva minute din viaţa noastră. Îi admir pe cei care citesc pe WC, pe cei care meditează în poziţia Gînditorului de la Hamangia, sau se bărbieresc, sau chiar mănîncă lîngă sulul de hîrtie igienică: inocenţa lor mi se pare sublimă, iar împăcarea lor cu sine, totală. Şi atunci mă întreb: „À quoi bon d'avoir quitter la salle de bain?".

Cristian MUNTEANU

Doinaş pentru că nu avea nimic de sacrificat: formula lui textuală îl punea la adăpost de orice sacrificiu. În fapt, critica literară de acest tip a funcţionat exact ca alte două demersuri pe care Manolescu, din cu totul alte motive (voi reveni), le-a privit mereu cu ironie: stilistica lui Tudor Vianu şi a elevilor lui, printre care eu însumi, şi analizele zise structuraliste (vezi în volumul III cronicile lui Manolescu la cărţile lui Al. Călinescu): toate aceste trei demersuri au fost egalmente dezideologizate, toţi autorii care le-au practicat au decis în egală măsură să nu facă nici compromisuri, dar şi să nu vîre „fitile" în text.

Polisarea artistică a textului, la Manolescu, precum şi cea „ştiinţifică" la ceilalţi corespund unei aceleiaşi tendinţe de a ieşi din conjunctura istoriei şi a intra în „eternitatea adevărului". În ambele cazuri, aceasta din urmă constituie *suprafaţa* bidimensională a textului. Cronica la volumul Anei Blandiana relevă însă şi dimensiunea de *adîncime* a criticii lui Manolescu, o dimensiune de cădere din juisarea estetică în istoria ei secretă. Cum putem şti noi, cititorii de astăzi, cînd au aceste cronici o semnificaţie secretă şi care este ea? Ce *nu a spus* Manolescu, pentru a evita vreun „fitil", şi ce *a spus* el, „sacrificînd" cenzurii? Nimic din textele celor trei volume nu arată vreun compromis vizibil. Dar există oare în ele concesii nouă invizibile, precum ale Marianei Marin înseşi sau chiar unele mai inocente de tipul mimării unei admiraţii *minime* pentru autori pe care un cronicar săptămînal ca Manolescu nu avea cum să-i ocolească? Pe unde trece graniţa dintre ceea ce credea genuin cronicarul Manolescu şi ceea el „sacrifica" opiniei deja politic canonizate? Ce a crezut el cu adevărat din ce a scris că credea? Desigur, un procent de oportunitate se află în opiniile oricărui critic literar din orice ţară şi din orice epocă. Nu la concesiile făcute modei sau prieteniilor literare mă refer, ele sînt dealtfel foarte puţine, ci la conjunctura politică ce, poate, erodează textul în adîncime, la sîngele ascuns de surîsul senin al criticului.

Cîteva exemple. Să admitem că Manolescu a apreciat o anumită „revenire" a Mariei Banuş în poezia sfîrşitului anilor '60. Dar justifică propoziţia „poeziile cele mai frumoase sînt concise, într-un stil direct, nu fără un inanalizabil accent dramatic", un citat precum următorul, din poemul **Sala de aşteptare**? „Doamne, Doamne – am mai zis/ ce-o să se întîmple cu noi? Ca ceapa sîntem/ Numai haine haine şi foi" (I, 30). Articolul este publicat în 1970. Chiar credea Manolescu în „frumuseţea" acestor versuri? Să citim aici un umor secret (vezi termenul „inanalizabil") sau involuntar ori un efect de perspectivă în epocă? Dar el folosea chiar în 1990 termenii „extraordinare elegii" şi „capodoperă" pentru versuri dintr-o nouă ediţie Maria Banuş (I, 37). Mai departe, deşi mărturiseşte că nu este un admirator fără rezervă al Ninei Cassian, Manolescu vorbeşte, în 1965, de „iradiaţia misterioasă a cuvîntului" într-un poem al acesteia despre bou, încheiat cu interesanta concluzie: „Era un bou neutru, fără patimi" (I, 77). Ironie, din nou, ori persistentul efort al lui Manolescu de a găsi oriunde poeme sau măcar versuri bune? El remarcă chiar la Mihai Beniuc, în 1974, „vitalismul" celebrei sale „arte poetice": „Cînd voi izbi o dată cu barda/ Această stîncă are să se crape/ Şi vor ţîşni din ea şuvoi de ape!/ Băieţi, aceasta este arta" (I, 16). Surpriză însă, la p. 296 a aceluiaşi volum. Scriind, trei ani mai tîrziu, despre Adrian Păunescu, criticul îi ironizează „limbajul... în echipament de campanie" şi adaugă că Păunescu „ar putea spune împreună cu tînărul Beniuc" exact versurile de mai sus. Un caz mai general, supradimensionarea poemelor Ion Gheorghe. Ea este scuzată de Manolescu pentru că el are impresia că, anterior, l-a privit cu „dispreţ" şi acum se simte dator să intre în „informul atîtor poeme" „cu toporul, ca într-un lăstăriş": „Versuri sau strofe extraordinare sînt rezultatul unor astfel de defrişări" (I, 156). Să vină toate aceste atitudini „de neînţeles" numai dintr-un impresionant scrupul deontologic?

Există însă şi situaţia inversă: poeţi care „sunau" în epocă evident actual sînt citiţi de Manolescu în cheie limitativ estetică, precum tragicul volum, de disperare atroce, al lui A.E. Baconsky, **Cadavre în vid**, despre care criticul scrie, în 1969: „Estetismul lui A.E. Baconsky este aici crepuscular" (I, 88). La fel, actualitatea volumului **Calitate de martor**, de Ana Blandiana, din 1970, este redusă la dilema, cam subţire, dacă literatura compensează absenţa vieţii sau este ea însăşi o formă a vieţii (I, 264), iar proza incendiară din **Proiecte de trecut** ale Anei Blandiana, este redusă, în 1982, la „capacitatea de-a crea atmosferă" (I, 266), în timp ce cronica se încheie cu concluzia: „Robinsoniada aceasta politică şi modernă are cîteva pasaje foarte bune... nu însă tragica poezie pe care am fi aşteptat-o" (I, 269). O simplă diferenţă de percepţie, între Manolescu şi mine? Sau, mai curînd, dorinţa persistentă, deşi implicită, a lui Manolescu de-a pune între paranteze politicul de orice fel, atît „cel rău" al lui Beniuc, cît şi „cel bun" al Anei Blandiana, pentru a menţine, egală, căutarea dezinteresată a frumosului care definea, după Kant, judecata estetică?

Şi totuşi, cum să citim *astăzi* aceste cronici? Renunţînd, cu probitate, la a-şi amenda opinii care acum, eventual „nu mai merg", Manolescu refuză să „sacrifice" unei *political correctness* simţită probabil la fel de penibilă ca cea de pe vremuri. Foarte bine, numai că antologia lui Manolescu proiectează în plan sincronic evenimente literare de pe parcursul a trei decenii. Renunţînd la orice distanţare critică de ele, oferindu-ni-le acum *ca şi cum ar fi scrise acum*, Manolescu pare a ne spune că semnează integral opiniile *publice* vechi, chiar dacă între timp şi le-a schimbat în sinea sa: „iată, asta şi asta am scris şi am gîndit eu atunci, dacă vă place sau nu. Ce gîndesc eu acum nu mai are importanţă. Eu vă ofer documente ale unui timp revolut". Esteticul eternităţii basculează astfel înapoi în timp. Manolescu transformă retrospectiv cronica dezangajată din istorie în document cultural pentru acea istorie.

În „cazurile" Blandiana, Marin poate şi altele, Manolescu a ridicat un colţ al vălului care riscă să devină uitarea noastră a tuturor. **Literatura română postbelică** este o adevărată enciclopedie a literaturii a peste treizeci de ani, dar este o *enciclopedie ambiguă*. De considerăm aceste cronici *opace*, le admirăm pur şi simplu exactitatea judecăţii şi frumuseţea artistică. De le citim *în transparenţă*, avem nevoie de o enormă maşinărie a contextului lor şi a ipotezelor probabile de lectură de atunci, avem nevoie de mărturii, recepţia volumelor discutate în alte cronici, luptele politice şi literare etc. Dar lecturile invocate ale cui lecturi au fost? Derivă ele din dublul cod al elitei culturale sau din codul univoc al celorlalţi cititori? Cele două lecturi, opacă şi transparentă, au coexistat la diverşii cititori ai lui Manolescu exact aşa cum ele au coexistat la cititorii **Cronicilor optimistului** ale lui Călinescu, sau la spectatorii **Revizorului** lui Gogol pus în scenă de Lucian Pintilie. Care lectură rămîne în istorie? De răspunsul la asemenea întrebări care par astăzi pedante şi inutile depinde adevărata istorie a spiritului civic din România, depinde imaginea noastră despre noi înşine, ca şi imaginea noastră în ochii istoriei mari a Europei. Unde, cum se ştie, românii, altfel decît ruşii, polonezii şi cehii, trec drept gloată apolitică contrazisă doar de vreo cîteva figuri ca Paul Goma. Acum că „utopia" publicării cronicilor lui Manolescu s-a materializat întrucîtva, o nouă utopie se iveşte în spatele ei: publicarea unei ediţii critice a corpusului integral, poate cel mai vast *corpus de mentalitate* al celor trei decenii. Se va vedea atunci că în adîncimea acestor cronici, „sec" estetice, colcăie o întreagă lume, sublimă şi abjectă, mai fascinantă decît cea din memoriile interbelice gen Argetoianu. Ceea ce astăzi doar întrevedem ar putea să se reverse peste suprafaţa textului: sîngele ar păta surîsul. Fără să vrea, criticul Nicolae Manolescu ar putea fi atunci văzut ca un istoric al lumii pe care a traversat-o, un Saint-Simon al literelor române sub comunism. ▌

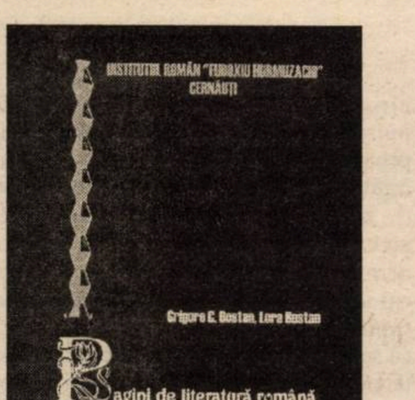
INSTITUTUL ROMÂN "EUDOXIU HURMUZACHI" CERNĂUŢI
Grigore C. Bostan, Lora Bostan
Pagini de literatură română
Bucovina, regiunea Cernăuţi
1775-2000

La începutul anului trecut, Institutul Român „Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuţi a publicat în Colecţia „Bucovina literară" iniţiată de Editura Alexandru cel Bun, un amplu compediu şi antologie care „panoramează" cele peste două secole de literatură română din Bucovina de Nord şi ţinutul Herţei: **Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuţi 1775-2000**. Valoarea sa este una de ordin cultural, didactic şi de patrimoniu, contribuind la mai buna cunoaştere şi sistematizare a tradiţiei, identităţii culturale şi direcţiilor literare româneşti active de-a lungul timpului în această zonă. Pe lîngă selecţia textelor, autorii – Grigore C. Bostan şi Lora Bostan – s-au ocupat de alcătuirea schiţelor istoriografice şi biobibliografice ale celor antologaţi. Cele peste 600 de pagini ale volumului se deschid cu o utilă istorie condensată a literaturii române din zonă, cu numeroase date importante de interes cultural – şi nu numai: **Un component indisolubil al patrimoniului cultural-literar românesc (Din istoria scrisului românesc în Bucovina şi actuala regiune Cernăuţi)**. Textul, însoţit de o bibliografie selectivă, este publicat în limbile română, ucraineană şi germană. Într-o **Notă asupra ediţiei**, autorii precizează obiectivele acestui demers: „Cartea de faţă este destinată, în primul rînd, studenţilor de la Universitatea din Cernăuţi (Catedra de Filologie română şi clasică) care studiază, pe lîngă materia prevăzută de programa generală, şi literatura română din Bucovina, ţinutul Herţei, o parte din fostul judeţ Hotin al Basarabiei (regiunea Cernăuţi, numită astăzi, mai mult în mod convenţional, «nordul Bucovinei» sau deseori numai «Bucovina»). Obiectivele principale ale acestui curs special sînt determinate de necesitatea de a releva continuitatea, permanenţa tradiţiilor scrisului nostru, contribuţia românilor în viaţa spirituală din spaţiul carpato-nistrean (reg. Cernăuţi) pe parcurs de peste două secole. [...] Cartea poate servi şi în calitate de manual pentru şcoala medie (cursul facultativ de istorie a culturii ţinutului natal) sau drept sursă istorico-documentară şi de revelaţie artistică pentru toţi cetăţenii pe care-i preocupă problemele vieţii spirituale a românilor din Bucovina istorică şi din actuala regiune Cernăuţi. Dincolo de unele (explicabile) naivităţi şi stîngăcii de exprimare, prezentările, chiar dacă uneori (prea) succinte, au o reală valoare documentară, iar numeroasele texte selectate au, adeseori, indiferent de valoarea lor artistică (dar oricum, nu acesta e criteriul de selecţie), o savoare specială.

Compendiul este împărţit cronolgic în trei mari părţi: **Pe făgaşul unei puternice culturalităţi (sec. XIX – începutul sec. XX)**, **O epocă de mare efervescenţă literară (1918-1940, 1941-1944)** şi **Călătorie spre sine (a doua jumătate a secolului XX)**. Primele texte „antologate" se situează „între creaţia literară şi proza literară". Din prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu lipsesc Dimitrie Petrino şi Alexandru Hâjdeu, tatăl lui Bogdan Petriceicu. În rest, pe lîngă numeroase nume mai puţin sau deloc cunoscute în afara spaţiului bucovinean, întîlnim şi autori de mai mică sau mai mare vizibilitate: de la B. Fundoianu la Ilie E. Torouţiu, Traian Brăileanu, „iconarii" Mircea Streinul şi Iulian Vesper, Barbu Sluşanschi, dar şi memorialista „naivă" – deportată 20 de ani în Siberia – Aniţa Nandriş-Culda, pînă la autori mai noi precum Serafim Saka, Arcadie Suceveanu, Nicolae Spătaru, Vasile Leviţchi şi „nouăzecistul de Cernăuţi" Dumitru Mintencu, ale cărui versuri le-am remarcat şi cu alt prilej.

Fantasmele intoleranţei

PAUL CERNAT

ANDREI OIŞTEANU
IMAGINEA EVREULUI ÎN CULTURA ROMÂNĂ

Andrei OIŞTEANU

Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est- central european

Ediţie ilustrată, Editura Humanitas, Bucureşti, 2001, 470 p., f.p.

Despre studiul lui Andrei Oişteanu s-a scris şi se va mai scrie. Trebuie admirată tenacitatea şi capacitatea autorului de a duce la bun sfîrşit un proiect de anvergură ştiinţifică internaţională, dar şi „pedagogia" maximalistă a întreprinderii. Erudiţia enciclopedică aproape neverosimilă şi rigoarea metodologică impecabilă se conjugă cu o largă accesibilitate şi cu un echilibru care începe prin a seduce, continuă prin a impresiona şi sfîrşeşte prin a convinge. Cartea se situează în epicentrul dezbaterilor culturale majore din lumea contemporană, iar evoluţiile dramatice de pe scena politică mondială îi sporesc şi mai mult interesul. Genul de abordare pe care îl propune Andrei Oişteanu mi se pare exemplar pentru ceea ce ar trebui să fie „standardul" unui intelectual de vîrf al lumii de azi: un expert implicat în problemele reale ale societăţii, apt să producă dezbateri serioase la nivel instituţional în jurul unor teme majore, o autoritate profesională dublată de un bun comunicator şi de un manager eficient al propriilor idei.

Rezultat al unor cercetări laborioase, întinse pe mai bine de cinci ani, volumul de faţă e un studiu aflat la jumătatea distanţei dintre antropologia culturală şi etno-imagologia comparată. Procesul de constituire a imaginii (demonizate) a evreului în cultura română şi în celelalte culturi central- şi est-europene este urmărit pe mai multe niveluri, după un model analog celui al hermeneuticilor medievale: „portretul fizic", „portretul profesional", „portretul moral şi intelectual", „portretul magic şi mitic", pentru a ajunge, în final, la explorarea „extremei" celei mai atroce a mentalităţii antievreieşti: **De la deicid la infanticid ritual**. În ultimă instanţă, volumul – o carte esenţialmente antifundamentalistă – se constituie într-o arheologie cvasi-completă şi într-un inventar al fantasmelor antisemitismului european şi, în subsidiar, a istoriei conflictelor politico-religioase dintre fundamentalismul teocratic creştin şi iudaism.

Indispensabilă unei asemenea explorări inter- şi pluridisciplinare, experienţa etnologului, antropologului, istoricului religiilor, istoricului, literatului (inclusiv a scriitorului Andrei Oişteanu este valorificată cu mijloacele comparatistului, ale mediatorului intercultural *par excellence*... Imaginea evreului în cultura română este examinată diacronic şi spaţial, fiind comparată cu cea a altor minorităţi etnice: unguri, greci, armeni, turci, ţigani etc., dar şi cu imaginea evreului (minoritarilor) din celelalte culturi central- şi est-europene. Interesul pentru această zonă geografică aproape că nu mai trebuie motivat: Europa Centrală, spaţiu aflat la confluenţă a trei foste imperii şi, pînă la al doilea război mondial, cu o importantă populaţie evreiască, îndeosebi galiţiană şi aşkenază, a fost, în ultimul secol şi jumătate, „leagănul" antisemitismului şi, totodată, focarul celor mai atroce experimente totalitare şi rasiale. Ecuaţiile identitare sînt aici mult mai complicate şi mai traumatizante decît în Occidentul european: conflictul dintre mentalitatea etnocentrică (specifică societăţilor de tip tradiţional) şi imperativul modernizării accelerate se combină cu conflictul dintre nevoia emancipării de sub tutela imperială (prin apariţia de state naţional-unitare) şi multietnicitatea *reală* a acestor state. Peste dificultăţile modernizării burghezo-liberale, urbane şi industriale s-au suprapus – ca reacţii adverse – două mutaţii monstruoase ale modernităţii: nazismul şi/sau comunismul. Extinderea cercetării imagologice asupra ţărilor est-europene oferă, pe de altă parte, şi o *imagine* asupra funcţionării stereotipurilor xenofobe dintr-o altă zonă „fierbinte": ţările balcanice.

Volumul exprimă din plin dubla identitate şi dubla tradiţie – română şi iudaică – de la care se revendică autorul. Andrei Oişteanu e un continuator al tradiţiei savanţilor evrei autohtoni (M. Schwarzfeld, L. Şăineanu, Moses Gaster) şi trecut prin şcoala lui M. Eliade şi I.P. Culianu. Atitudinea sa este, aş spune, una „ideală": esenţialmente liberală, relativistă şi echilibrată. Lucrarea continuă un proiect demarat la sfîrşitul secolului trecut de folcloristul Moses Schwarzfeld, în calitatea sa de prim-secretar al „Societăţii Istorice Iuliu Barasch". Anticipat şi de unele cercetări folcloristice ale lui Simeon Florea Marian şi Lazăr Şăineanu, respectivul proiect s-a concretizat într-un mic studiu „etnico-psichologic" (**Evreii în literatura populară română**) care, în pofida limitelor „inerente epocii" conţine elemente „surprinzător de moderne" de imagologie etnică. Ulterior, în 1894, Moses Gaster „a ridicat miza problemei, transferînd-o din zona socio-culturală în cea socio-politică". La rîndul său, studiul lui Andrei Oişteanu s-a vrut a fi, iniţial, unul despre imaginea evreului în cultura tradiţională românească. Datele problemei l-au făcut însă pe autor să-şi extindă, treptat, aria cercetării asupra modului în care „antisemitismul popular (inconştient şi pasiv) l-a influenţat pe cel politic (conştient şi activ) de pe la jumătatea secolului al XIX-lea pînă în zilele noastre".

Prin toate datele ei, cartea nu-şi propune să separe şi să incrimineze, ci să convingă şi să apropie, contextualizînd atent, confruntînd în permanenţă documentele, combătînd orice tezism şi relativizînd sistematic prejudecăţile şi blocajele specifice mentalităţii etnocentrice. Nu numai antisemitismul ci etnocentrismul în general face obiectul „deconstrucţiei" imagologice. O convergenţă cu I.P. Culianu poate fi, cred, identificată şi în preocuparea pentru mecanismele mentale producătoare de fantasme ale intoleranţei. Combătînd afirmaţiile Hannei Arendt sau ale lui Paul Johnson, potrivit cărora România ar fi fost „cea mai antisemită ţară de pînă la al doilea război mondial", autorul afirmă: „Nu cred că putem întocmi clasamente la antisemitism, aşa cum o facem la atletism [...] A nu vedea nuanţele şi detaliile, a renunţa la analizele obiective şi echilibrate, a nu ţine cont de condiţiile istorice, politice şi culturale specifice [...] înseamnă a folosi acelaşi tip de şabloane, de scheme rudimentare şi de clişee mentale pe care le reproşăm gîndirii antisemite". Pretutindeni se simte efortul de a fi cît mai exact, de a fi cît mai fidel documentelor şi de a introduce nuanţe relativizatoare de cîte ori este cazul. De cîte ori are ocazia, autorul menţionează acele voci care s-au ridicat în apărarea evreilor (de la P.P. Carp la Ibrăileanu, Arghezi sau... Ernst Jünger). Refuzul parţialităţii se simte şi atunci cînd se vorbeşte de dificultăţile integrării evreilor tradiţionalişti din România secolului al XIX-lea sau în problema „evreului tabu" în perioada comunistă. De altfel, singura (semi)lacună a volumului – perioada 1948-1989 – are drept cauză „îngheţarea" oricăror cercetări, dezbateri sau studii cu privire la evrei, făcînd practic imposibilă explorarea antisemitismului „cult" sau „popular" al epocii. Andrei Oişteanu are, fără îndoială, dreptate: pentru ca ororile antisemite să nu se mai repete, ele nu trebuie ocultate, ci făcute publice şi examinate fără menajamente. Din acest motiv, cred că problema principală a cărţii de faţă va fi receptarea. Pentru că personajul ei principal nu e minoritarul (evreu), ci imaginea acestuia construită de majoritarii români: „Cînd o colectivitate (confesională, etnică sau de altă natură) încearcă să definească identitatea unei colectivităţi diferite, ea se raportează inevitabil la coordonatele propriei sale identităţi, punînd în evidenţă asemănările şi, mai ales, deosebirile". Într-un interviu acordat nu demult unui cotidian central, Andrei Oişteanu mărturisea că a înregistrat ecouri favorabile pe marginea cărţii sale chiar din partea unor publicaţii naţionaliste şi a unor autori mai mult decît permeabili la stereotipurile antisemite. Să însemne asta că i-a convins pe adversari? Mai degrabă, cred, avem de a face cu o ipocrizie specifică a unui tip de opinenţi care în lipsa unor puncte vulnerabile de care să se agaţe, se grăbesc să arate că nu sînt antisemiţi, că românul e tolerant etc. Interesant este faptul că lucrarea pune în discuţie tocmai acest stereotip deloc inocent al românului „prea tolerant", „prost de bun". Călătorii străini în Ţările Române vorbeau, adeseori, despre toleranţa băştinaşilor ca despre o formă de oportunism duplicitar...

În tot cazul, rezultatele acestei investigaţii imagologice sînt de natură să ne pună serios pe gînduri. Mentalitatea specifică unei societăţi tradiţionale, predominant rurale, închise şi predispuse la demonizarea modernităţii burgheze, s-a dovedit un redutabil mediu conducător de angoase şi atitudini xenofobe. Nu-i mai puţin adevărat că oribilele degenerări antisemite din secolul XX ar fi putut fi limitate prin măsuri constituţionale luate la timp. Este cazul Constituţiei din 1866, marea ocazie, din păcate ratată, a românilor de a recunoaşte – asemeni altor naţiuni europene – emanciparea evreilor.

Tinzînd să epuizeze o vastă şi extrem de diversă bibliografie, volumul conţine erudite, bogate şi extrem de interesante incursiuni în istoria interacţiunilor dintre comunităţile evreieşti şi comunităţile etnic-majoritare din ţările europene. Fapt este că, în mare măsură, datele problemei fac din această cercetare un adevărat tratat de demonologie etnică, religioasă şi politică. De la stereotipul „capului de silen" la cel al „jidanului împuţit, mîncător de usturoi", de la clişeul „cîrciumarului otrăvitor de ţărani" şi al „cămătarului spoliator" la cel al băutorului de sînge creştin şi al ucigaşului de copii, imaginea evreului – Străinul prin excelenţă, eternul ţap ispăşitor al colectivităţilor „organice" – se încarcă de „partea diavolului", de retorica – şi, uneori, de practica – stigmatului. În scop terapeutic – o terapeutică a adevărului – autorul măsoară însă permanent distanţa – enormă! – dintre „realitatea" imaginii şi realitatea sociologică, istorică, antropologică din teren. Astfel, stereotipul evreului „fricos" e contrazis nu numai de curajul atîtor evrei luptători în armata română ci şi de faptul că armata statului Israel e una dintre cele mai eficiente din lume. La fel – în cazul aşa-zisei incompatibilităţi dintre evreu şi ţăran, contrazisă atît de evreii-ţărani din Maramureş cît şi de performanţele agriculturii israeliene.

Stereotipurile pozitive cu privire la evrei deţin o pondere scăzută. Mai mult: chiar imaginile *aparent* favorabile despre „evreul de bun-augur" sau despre „evreica frumoasă şi elegantă" sînt bazate tot pe o demonizare prealabilă, pe atracţia „fructului oprit", a exotismului promiţător. Cel mai pervers rămîne însă clişeul „evreului bun" ca excepţie de la regula „malefică" a comunităţii (**v. Dacă toţi evreii ar fi ca tine...**).

O componentă extrem de importantă a acestei explorări imagologice este partea sa iconică. Mai precis, cele 150 de ilustraţii, unele fotografice („evreul real"), majoritatea însă caricaturi şi desene antisemite („evreul imaginar"). „Umor negru", s-ar putea spune. Da – cu toate că privind aceste „imagini" groteşti, o adevărată teratologie diabolizantă, nu îţi vine deloc să rîzi... Există la poporul evreu o tradiţie a autoderiziunii amare, rezultat al persecuţiilor suferite de-a lungul istoriei – în fond, o formă de înţelepciune relativistă... În orice caz, această pudoare a suferinţei se dovedeşte a fi mai eficient-persuasivă decît orice incriminare adjectivală. Calmul, reţinerea, lipsa de patetism sînt expresiile unui minimalism retoric al durerii, iar *efectul de contrast* dintre ororile prezentate (care – nu-i aşa? – vorbesc de la sine) şi relaxarea/firescul tonului adoptat, de o accesibilitate „publicistică" şi de un farmec stilistic incontestabil, e, realmente, copleşitor...

De departe, cele mai atroce, greu de suportat pentru orice minte normală, sînt datele din capitolul **De la deicid la infanticid ritual** despre istoria milenară a imaginii evreului-deicid, canibal, hemofag, infanticid (în mod semnificativ, „manipulatorul magic" Nae Ionescu îl asocia „etimologic" pe Scaraoţchi cu Iuda Iscarioţki)... Problema e una în egală măsură politică şi religioasă, iar mentalitatea populară se dovedeşte, în momente de criză, foarte permeabilă faţă de asemenea manipulări. Stigmatizarea, mergînd pînă la relegarea evreului din rîndul umanităţii („Jidul nu e om") merge pînă la nivelul folclorului copiilor. Prin pogromurile declanşate – pînă după război – de monstruosul stereotip al „infanticidului ritual", al evreului ucigaş şi mîncător de copii creştini, demonizarea străinului atinge însă paroxismul demenţei colective.

Problema antisemitismului şi, în general, a urii etnice şi religioase rămîne una dureros de acută, în condiţiile resurecţiei alarmante a fundamentalismelor pe plan mondial. România actuală, unde principala forţă de „opoziţie" din Parlament e un partid cu un discurs xenofob şi antisemit, nu e, din păcate, scutită de acest pericol. Un „test" convingător ne este oferit nu atît de popularitatea PRM cît mai ales de simpatia unei mari părţi a românilor pentru figura mareşalului Ion Antonescu; o simpatie amplificată de politica „identitară" a ceauşismului tîrziu şi de prelungirile ei de după 1990. Cert este că, înainte de a produce mitologii triumfaliste şi excepţionaliste, e cazul să ne cunoaştem şi să ne chestionăm, cu o „privire distanţată", fantasmele, spaimele şi complexele identitare. În această privinţă, cartea lui Andrei Oişteanu are semnificaţia unui duş rece al exemplarităţii.

■

Institutul Goethe Inter Nationes
şi Centrul de Carte Germană

organizează

o dezbatere pe marginea cărţii lui Andrei Oişteanu **Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european** (Editura Humanitas, 2001). Participă Z. Ornea, Adrian Cioroianu, Andrei Cornea şi autorul.

Vor fi abordate mai multe subiecte controversate, discutate şi în carte: antisemitism popular/intelectual/politic, ieri şi azi, în România şi în Europa; toleranţa la români; stereotipuri etnice; „evreul imaginar" *versus* „evreul real" etc.

Dezbaterea va avea loc luni 19 noiembrie, cu începere de la ora 18, la sediul Institutului Goethe Inter Nationes din Bucureşti (Str. Henri Coandă nr. 22).

Literatura comparată în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea (II)

Puncte de reper

PAUL CORNEA

La ce servesc congresele?

Congresele reprezintă, cu siguranţă, evenimente dintre cele mai importante în activitatea comparatistă. Istoria Asociaţiei Internaţionale de Literatura Comparată (AILC), creată în 1954, e ritmată de congrese trienale, începînd cu cel dintîi, ţinut la Veneţia, în 1955, urmat de cel de-al doilea, la Chapel Hill, în 1958, şi aşa mai departe, pînă la cel din urmă, la Pretoria, în 2000. Fiecare congres, desfăşurat într-o altă mare metropolă a lumii, într-un climat de cordialitate şi libertate absolută a cuvîntului, e nu doar o manifestare ştiinţifică de prim ordin, ci şi o excelentă ocazie de întîlniri, dezbateri, schimburi de opinii, cunoaştere reciprocă. El serveşte, de asemenea, revizuirii şi actualizării problematicii comparatiste, orientării spre noile orizonturi ale cercetării.

Problema care se pune – şi pe care o pudoare vinovată ne împiedică, de obicei, s-o discutăm – e dacă, ţinînd seama de perspectiva lor universitară şi de numărul tot mai mare de participanţi, congresele din zilele noastre reuşesc să-şi realizeze ţelurile într-un mod satisfăcător. Spre a răspunde acestei întrebări, permiteţi-mi, ca un comparatist care se respectă, să procedez la... o comparaţie. Voi încerca să evoc sumar un congres ţinut în 1930 şi, apoi, un altul, recent, cel din Edmonton, din 1994.

În ceea ce-l priveşte pe cel dintîi, ignor, din păcate, ce s-a discutat. Dispun doar de o fotografie, care-mi pare însă edificatoare, dacă nu asupra temelor la ordinea de zi, cel puţin asupra atmosferei şi a spiritului dezbaterilor. Închipuiţi-vă 15 domni gravi şi respectabili, îmbrăcaţi cu distincţie, preocupaţi evident de propria imagine. Toţi au depăşit probabil 50 de ani. Pe feţele lor se citeşte conştiinţa senină şi liniştită de deţinători ai adevărului dar şi răspunderea asumată a unui *leadership*, atît cultural, cît şi civic. Sînt, fără doar şi poate, nişte mari profesori, nişte somităţi, obişnuiţi cu aerul rarefiat al crestelor, nişte avocaţi ai ordinei, ai umanismului, ai unei Europe care se simte încă creierul lumii şi grădina cea iubită a lui Dumnezeu. Nu există pe această poză nici femei, nici tineri, nici marginalizaţi, cu excepţia a doi rătăciţi, un maghiar şi un român. Apar numai reprezentanţi ai marilor naţiuni, albe, creştine, civilizate şi civilizatoare. Imaginea are ceva înduioşător: ea ne pune în prezenţa unei mici lumi închise, decorative şi retorice, care percepea poate ameninţările şi avertismentele sumbre ale clipei, dar ignora candid coşmarul ce avea să vină.

Congresul din Edmonton e descriptibil într-un mod mai puţin imaginar. După calculele mele, pentru că nu dispun de cifre oficiale, au asistat la el cca 640 de cercetători, veniţi din toate colţurile lumii, dintre care mulţi din Asia şi cele două Americi. Programul cuprindea temele „clasice" (care răspund tablei de materii a unui manual comparatist curent), repartizate în următoarele şase secţii: Literatură şi identitate; Influenţe „străine" şi „locale"; Genuri literare, limba şi cultura; Literatura şi alte forme de expresie culturală; Studii regionale; Metode şi paradigme ale literaturii comparate şi ale diversităţii culturale (Programul preciza la acest ultim punct – ceea ce e foarte semnificativ – că secţia e deschisă comunicărilor reprezentînd „toate şcolile şi toate mişcările contemporane de teorie literară, începînd cu analiza discursului, deconstrucţia, fenomenologia ş.a.m.d."). În plus, erau prevăzute două Workshops-uri, unul dedicat teoriilor şi metodelor comunicării literare interculturale, iar cel de-al doilea intitulat **Traducere şi context cultural (identitate, diversitate, transfer)**. Un mare număr de Mese rotunde completau acest program deja, cum se vede, foarte electic: unele îşi propuneau subiecte de interes general, ca de exemplu: **Film şi literatură**, **Modern şi postmodern în Lumea Nouă**, **Intruziunea maşinii în literatură şi arte** etc., dar altele preconizau o tematică extrem de specializată: **Topos**-ul **Fudo-(de)construcţie naratologică a peisajului japonez** sau **Scriitori ai diasporei italiene** etc. În ansamblu, congresul din Edmonton a comportat 6 secţii, 2 Workshop-uri şi 18 Mese rotunde, ceea ce a făcut necesară ţinerea simultană a 16-20 şedinţe.

Pentru funcţionarea unei asemenea maşinării gigantice nu e greu de bănuit cîte eforturi de concertare şi ce suită de lucrări anevoioase îl aşteaptă pe cel ce-şi asumă responsabilitatea organizării. Lăsînd de o parte cosiderentele financiare şi administrative (care sînt totuşi hotărîtoare!), ne dăm bine seama că organizatorul trebuie să aplice o politică de seducţie „tous azimuts", multiplicînd ofertele tematice spre a interesa cel mai mare număr de participanţi (de unde compromisurile şi unele bizarerii ale programului); că e obligat să menajeze, pe cît cu putinţă, susceptibilităţile colegilor străini şi, în acelaşi timp, să ţină cont de cerinţele compatrioţilor, care, cum e şi natural, vor să profite de congres ca să se poată afirma; că e dator să menţină o legătură permanentă cu conducerea AILC, în speţă cu un comitet special însărcinat să supravegheze mersul preparativelor şi concordanţa cu linia asociaţiei; că are principala răspundere a punerii în execuţie a programului, fără derapaje, şi că trebuie să fie mereu disponibil spre a interveni pentru a repara eventualele inadvertenţe şi inevitabilele erori. E clar că, în aceste condiţii, a organiza un congres e un fel de acrobaţie, un exerciţiu de echilibristică de înaltă clasă. La Edmonton, misiunea aceasta delicată i-a revenit lui Milan Dimic, un sîrb emigrat din zona noastră de lume, eminent profesor şi cercetător, dotat din fericire şi cu aptitudini de bun organizator. Cu o zi înainte de sfîrşitul congresului, cînd era evident că hopul fusese trecut, a invitat cîţiva colegi şi prieteni la un „party" la el acasă. Ajungea să-i priveşti faţa destinsă, să-l urmăreşti cum se mişca vesel printre musafiri, ciocnind un pahar cu fiecare, bine dispus şi exuberant cum nu-l văzusem niciodată, pentru a înţelege prin ce stress trecuse în ultimele săptămîni...

Voi schimba acum perspectiva, fiindcă ceea ce ne interesează îndeosebi e punctul de vedere al unui participant de rînd la congres. Am să iau un exemplu tipic. Să admitem că e vorba de un comunicant care a respectat instrucţiunile, trimiţînd, în termenul prevăzut, titlul şi un mic rezumat al textului său. El e acum prezent la congres, după o călătorie lungă şi costisitoare, şi, de bună seamă, vrea să profite la maximum de ocazie. Însă, din păcate, survin tot felul de surprize şi ele sînt adesea dezagreabile. Se întîmplă astfel că programarea comuncărilor pare adesea întîmplătoare, neţinînd seama, în fond, de congruenţa tematică a textelor; că în şedinţa de expunere, unul dintre vorbitori consumă senin timpul cuvenit celorlalţi, ceea ce face discuţiile imposibile şi conduce la depăşiri de orar, sancţionate prompt prin dezertarea asistenţei; că nimeni nu se poate concentra să asculte fiindcă uşa se deschide şi se închide tot timpul spre a permite unora să plece şi altora să vină; că la aceeaşi oră se desfăşoară alte 16-20 şedinţe, ceea ce fragmentează enorm auditoriul. Să parcurgi mii de kilometri ca să fii audiat de o mînă de interesaţi, între care doi-trei colegi veniţi pentru motive de reciprocitate şi cîţiva necunoscuţi e, fără îndoială, foarte frustrant. Nu mai puţin frustrantă e conştiinţa că, în pofida unei participări regulate la toate reuniunile posibile, eşti tot atît de incapabil să-ţi faci o idee corectă despre principalele tendinţe ale congresului, pe cît îi era eroului lui Stendhal să înţeleagă ce se petrecuse la Waterloo, unde totuşi luptase...

Diferenţa de talie, de conţinut intelectual şi de stil între micul colocviu elitist, mandarinal, europo-centric pe care l-am evocat mai sus şi marele congres de la Edmonton, pluralist, multirasial, multicultural, globalizant – este izbitoare. Poza de familie nu mai e acum posibilă, din păcate nici măcar un simulacru de comprehensiune mutuală, cu atît mai puţin obţinerea unui consens rezonabil.

Vreau să sper că voi fi exact înţeles. Sînt absolut convins că schimburile de informaţie şi păreri, ca şi discuţiile dintre experţi sînt indispensabile progresului cercetării ştiinţifice, azi poate mai mult decît oricînd altădată. Dar, în acelaşi timp, e necesar să recunoaştem fără înconjur că actuala formulă de realizare a congreselor, de tip „globalizant", nu mai corespunde noilor condiţii ale demografiei ştiinţifice şi ritmului tot mai impetuos al specializării. Se impune, în opinia mea, ca în anii ce vin să stimulăm un travaliu de reflexiune în vederea găsirii unor soluţii viabile care să poată îmbunătăţi sau înlocui sistemul actual care favorizează flecăreala pe culoare şi turismul cultural.

Există deja o serie de idei valabile în circulaţie, unele aplicate ici şi colo. De pildă, ar fi poate recomandabil ca pentru viitorul congres AILC (progranat la Hong Kong, în 2003), prea avansat în preparative spre a fi aşezat pe altă bază, să se aibe în vedere o mai mare coerenţă şi focalizare a programului (evitîndu-se tendinţa de a-l face atotcuprinzător), îmbunătăţirea comisiilor de selecţie (în vederea trierii calitative a comunicărilor admise), organizarea obligatorie a unor şedinţe plenare de sinteză pe secţii (care să facă limpezi orientările şi principalele achiziţii ştiinţifice) etc. Alte măsuri (de perspectivă): multiplicarea micilor colocvii interdisciplinare, deschise celor care lucrează pe teme comune; ţinerea de congrese pe scară regională sau pe o tematică limitată; utilizarea Internet-ului pentru organizarea de „forum"-uri *on line* sau pentru comunicarea textelor participanţilor înainte de a se întîlni (condiţie indispensabilă pentru a da discuţiilor rolul esenţial) etc. În concluzie, pentru a adapta organizarea congreselor nevoilor prezentului, soluţiile nu lipsesc. Chestiunea e doar ca această problemă să devină realmente o „problemă"...

Situaţie explozivă sau raport scandalos?

În Asociaţia de Literatură Comparată a Statelor Unite, cea mai mare şi cea mai importantă din lume, există obiceiul de a însărcina din timp în timp o comisie formată din specialişti, de competenţă şi autoritate recunoscute, să prezinte un raport asupra stării şi perspectivelor disciplinei. Asemenea rapoarte au fost întocmite în 1965 (sub preşedinţia lui Harry Levin), în 1975 (sub preşedinţia lui Thomas Green) şi, recent, de o comisie condusă de Charles Bernheimer[10]. Spre deosebire de rapoartele Levin şi Green, ancorate într-o viziune clasică a comparatismului, cea dominantă la finele anilor '60, care reprezenta un compromis între tezele şcolii franceze şi americane, raportul Bernheimer constituie o contestare directă a predecesorilor, exprimată însă cu precauţii diplomatice şi menajamente.

Marea sa importanţă vine din faptul că încearcă o redefinire a ştiinţei noastre în peisajul intelectual postmodern, caracterizat prin globalizare, multiculturalism şi avîntul extraordinar al tehnologiei electronice. Bernheimer şi co-echipierii săi se bazează pe practici apărute în anii '80 şi '90, dezvoltate de atunci impetuos, în ciuda rezistenţei opuse de vechile conceptualizări. Aceste practici heterodoxe vizează, pentru a o spune succint, contextualizarea literaturii în cîmpurile învecinate ale discursului, culturii, ideologiei rasei, sexului. E aşadar vorba de abandonarea vechiului model al studiilor literare, centrate pe autori, teme, scriitură, genuri, naţiuni. Ideea e acum de a compara produsele artistice de toate felurile (arte plastice, muzică, film, literatură, grafică etc.); tradiţiile culturale elitiste şi populare, ale vestului şi estului; constructele de „gender" definite ca feminine şi cele definite ca masculine; subculturile urbane ale tinerilor ori minorităţilor; modurile semnificării rasiale şi etnice şi multe alte lucruri coexistînd în universul imens şi învălmăşit al culturii. În aceste condiţii, termenul de „literatură" mai descrie oare de manieră adecvată obiectul comparatismului?

Raportul Bernheimer are deci pretenţia de a legitima o stare de fapt. Tactica e ingenioasă, dar ea nu-i scuteşte pe semnatari de sarcina de a justifica prin argumente convingătoare noile demersuri şi de a se pronunţa, finalmente, prin „da" sau „nu". Din acest punct de vedere, paragraful care a scandalizat cel mai mult e astfel formulat: „Fenomenele literare nu mai sînt centrul exclusiv al disciplinei noastre. Textele literare sînt acum abordate ca o practică discursivă printre multe altele, într-un cîmp de producţie culturală complexă, schimbătoare şi adesea contradictorie". În continuare, se sugerează ca „departamentele de literatură comparată să-şi modereze preocuparea pentru discursul literaturii înalte şi să studieze întregul context discursiv în care asemenea texte sînt create". Mai departe, e recomandată recontextualizarea perspectivelor euro-americane (ceea ce înseamnă, de fapt, îndemnul de a „rezista" dominaţiei lor), încurajarea lecturi non-canonice (deci feministe, postcoloniale) a textelor de referinţă, acordarea unei atenţii deosebite mediilor (TV, hipertext, realitatea virtuală etc.), cooperarea cu studiile culturale (accentuînd însă, ceea ce e pozitiv, faptul că nu poate fi vorba de o identificare cu ele, întrucît sînt monolingvistice şi intere-

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

sate mai ales de cultura populară).

Nu e deloc uimitor că raportul Bernheimer a declanşat o controversă care e încă departe de a se atenua. Examinînd reacţiile suscitate, cred că pot fi reţinute mai ales trei tipuri de critici: cele care pun la îndoială necesitatea de a lărgi *„sans rivages“* obiectul comparatismului, cele care protestează contra abandonării centralităţii literare a studiilor noastre şi, în fine, cele care se tem că adoptarea unei optici multiculturaliste va surpa ineluctabil temeiurile canonului occidental, singurul care reglementează actualmente ierarhia valorilor. Aceste critici au o pondere inegală, impactul lor depinde, ca totdeauna, de filozofia interpretului, dat fiind că aceleaşi cuvinte servesc, în contexte diferite, unuia ca să mîngîie, altuia ca să condamne. În orice caz, fie că ne place, fie că nu ne place, ar fi impardonabil să nu luăm în serios problemele ridicate de raportul Bernheimer. Ceea ce se întîmplă în Statele Unite nu e desigur transferabil *tale-quale* în alte ţări. Nu e mai puţin adevărat însă că există o serie de tendinţe aparţinînd structurilor universale ale modernităţii pentru care mediul intelectual american constituie o cutie de rezonanţă extrem de sensibilă şi, poate, mai mult decît atît, un soi de poligon experimental al noilor modalităţi de a gîndi actualitatea şi a proiecta viitorul.

Fără a deschide o discuţie, care nu-şi are locul aici, nu mă pot abţine de la cîteva comentarii. Extinderea „culturalistă“ a comparatismului pare să-i nemulţumească nu numai pe filologi şi umanişti, ci şi pe un poetician ca Riffaterre, pe un teoretician avid de noutăţi ca Jonathan Culler, ca şi pe mulţi alţi cercetători, de mai mică reputaţie. Pentru cei din urmă, mai ales, problema care se pune pare a fi una de formaţie şi de competenţă. Recomandarea de a face altceva decît ceea ce au învăţat să facă nu poate fi acceptată cu uşurinţă. Astăzi „cunoaşterile“ sînt atît de complexe şi de specializate încît încercarea de a ieşi din cadrul disciplinar e pentru mulţi sinonimă cu improvizaţia şi diletantismul. Desigur, trebuie discriminat între schimbarea de tematică, pe care aparent o sugerează raportul Bernheimer, şi cea de atestare profesională. Dar realizarea celei dintîi, la un nivel corespunzător, implică totuşi modificarea celei din urmă, pentru simplul motiv că o expertiză nu se cîştigă în pauza dintre două cursuri.

În forma lor generală şi generoasă, argumentele în sprijinul multiculturalismului nu suscită controverse. Nimeni nu se opune (sau nu îndrăzneşte să se opună) eforturilor justiţiare în favoarea celor uitaţi, dispreţuiţi ori maltrataţi de istorie (foştii colonizaţi, negrii, aborigenii, minorităţile etc.). Dar asta nu înseamnă că evoluţia spre multiculturalism trebuie forţată, în numele utopiilor de stînga sau de dreapta, promovînd, de exemplu, curricule care să-l înlocuiască pe Shakespeare cu Alice Walker. Dreptul inalienabil la viaţă al tuturor culturilor nu presupune că ele sînt egale sub raportul bogăţiei şi diversităţii. În faţa relativismului, care cîştigă teren, se cuvine să reamintim că, în pofida patriotismelor locale, a conflictelor dintre culturi şi civilizaţii, există o serie de standarde universale iremisibile, cum sînt: ordinea democratică, drepturile omului, universalitatea enunţurilor ştiinţifice, maximele morale comune tuturor marilor religii, invariantele poeticii pe care Etiemble, Adrian Marino, alţii încă, s-au străduit să le recenzeze.

Propoziţia cea mai şocantă a raportului, aşa cum am mai arătat, e neîndoielnic cea care atribuie literaturii rolul unei „simple practici discursive printre altele“. Însă nu e greu de demonstrat că, în realitate, lucrurile stau exact pe dos. Specificitatea literaturii, în raport cu alte practici discursive, constă tocmai în faptul că ea nu se limitează să ne „spună ceva“, ceea ce fac în felul lor caracteristic, şi istoria, dreptul, psihologia etc.; importanţa literaturii rezidă în aceea că ne ajută să înţelegem „cum exprimă“ celelate practici mesajul pe care-l transmit.

Hărţuit de oponenţii săi, Bernheimer s-a apărat ulterior, explicînd că prin afirmaţia: „conceptul de literatură nu mai descrie în mod adecvat obiectul nostru de studiu“ nu urmărea să „atace“ literatura, ci s-o „istorizeze“. Fie! Dar dacă este în adevăr profitabil să citim cutare roman, situîndu-l în diverse contexte (istorice, religioase, etice etc.), nu trebuie să uităm că avem posibilitatea de a-l citi şi într-un context specific, de neînlocuit prin ofertele de comprehensiune şi bogăţie intelectuală: cel al poeticii şi istoriei literare.

Spunînd toate astea, nu ignor că literatura străbate în zilele noastre o perioadă dificilă. Nu dispun de statistici convingătoare, totuşi observaţii convergente arată că, mai ales în rîndul tinerilor, Televiziunea îi face o concurenţă redutabilă. E evident, de altă parte, că mulţi cititori preferă documentarul ficţiunii iar tirajele cărţilor de beletristică sînt în continuă scădere. Sub aspect elitist şi instituţional, literatura pare, aşadar, a fi în declin. Şi totuşi, sub aspect „instrumental“, ca mod de semnificare, ea e utilizată mai mult decît oricînd. Căci spre a vorbi despre filme, arte, TV, texte istorice sau filozofice etc., într-un mod pertinent, recurgem vrînd-nevrînd, la procedeele ei tipice de descriere şi caracterizare: narativitate, ironie, paradox, obiectivitate, fantezie etc.

N-aş vrea să se creadă că respingînd sau nuanţînd unele aserţiuni ale raportului Bernheimer, n-aş fi conştient de însemnătatea sa. Ea îmi pare, în primul rînd, a avea un caracter simptomatic: ne semnalează frămîntări şi îngrijorări motivate în lumea specialiştilor, chiar dacă soluţiile găsite nu ne încîntă. În aceste condiţii, dezbaterea nu e doar legitimă, ci şi necesară, iar curajul raportorilor de a ieşi din locul comun şi de a sfida orientările tradiţionale, trebuie salutată în sine.

Fapt e – şi cu această constatare mă apropii de sfîrşitul consideraţiilor mele – că istoria se repetă. Acum patru-cinci decenii, în anii mei de ucenicie, literatura comparată traversa o criză. Acum, ajuns în vîrsta a treia, de nu a patra, văd că ne aflăm din nou în criză, cea de azi părînd chiar mai gravă decît cea de ieri. Această inaptitudine de normalitate să sugereze oare că ştiinţa comparatistă e fără viitor? Întrebarea mea e desigur retorică: de n-aş avea un răspuns optimist, nici n-aş fi cutezat s-o pun. Vreau să vă ofer, fie şi în grabă, două argumente. Primul: literatura comparată îşi trage puterile din aceea că se bazează pe un procedeu sau o tehnică de care e legată întreaga noastră activitate intelectuală: pentru a individualiza şi a evalua un lucru sau o persoană trebuie să comparăm; pentru a da o definiţie conceptuală ori pentru a ne afla locul printre ceilalţi trebuie să comparăm. De aceea, cîtă vreme va trăi literatura – şi nu sînt şanse ca ea să moară, indiferent de suportul pe care va fi difuzată (hîrtie sau electronic) – vom continua să bricolăm inter-textual, mai sistematic sau mai impresionistic, cu metodă sau fără.

Al doilea argument e pragmatic. O criză nu e chiar sfîrşitul lumii. Ea biciuieşte energiile latente, obligă la autodepăşire. Amintiţi-vă cuvintele lui Escarpit: „Să înfrunţi o criză poate fi benefic. Te ajută să nu-ţi pierzi agilitatea spiritului, să nu te îngraşi“.

---

10. Rapoartele Levin, Green şi Bernheimer, urmate de o dezbatere asupra celui din urmă în Bernheimer, Chasler, **Comparative Literature in the Age of Multiculturalism**, The Johns Hopkins Universsity Press, Baltimore and London, 1995.

POLIROM
NOUTĂȚI
noiembrie 2001

Leonard Oprea
Cartea lui Theophil Magus
sau 40 de Povești despre Om

Dolores Toma
Despre grădini şi modurile lor de folosire

Gloria Steinem
Revoluţia interioară

În pregătire:
Gabriel Andreescu **Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000**
J.D. Salinger **Nouă povestiri**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

***Comenzi la**: CP 266, 6600, **Iași**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440*
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timișoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Timpul nebunilor

SIMION DUMITRACHE

Recenta mutare ca de şah făcută de IRA în Irlanda de Nord, decomisionarea parţială a armelor, urmată imediat de răspunsul favorabil al Londrei, care a retras armata din această provincie, arată că o problemă atît de spinoasă se poate rezolva pe cale paşnică, în ciuda evenimentelor din ultimul timp care păreau să demonstreze contrariul. Aceste decizii de importanţă istorică vor avea darul să atragă multă bunăvoinţă pentru ambele părţi, chiar dacă, se spune, hotărîrea conducerii IRA a fost influenţată de americani şi chiar dacă decomisionarea este, deocamdată, numai parţială. IRA, care se consideră o armată în toată regula luptînd pentru eliberarea ţării de sub ocupaţie străină, evită predarea armelor în totalitate de teamă ca, în caz că lucrurile iau altă turnură, să nu fie prinsă pe picior greşit, descoperită, precum în 1968 cînd a început această fază nouă a Conflictului. Totuşi, decizia este un pas uriaş către soluţionarea pe cale politică a diferenţelor şi, deşi fracţiunea radicală RIRA (Real IRA) nu dă nici un semn că ar avea intenţii asemănătoare, speranţele de pace au primit cea mai puternică încurajare de la Acordul semnat acum trei ani încoace.

Nu acelaşi lucru se întîmplă, deocamdată, cu alte mişcări separatiste, „de eliberare“, „pentru drepturi civile“ sau cum se autointitulează, care practică acest tip de terorism local, dar exemplul din Irlanda de Nord poate avea o influenţă deloc neglijabilă.

Alt tip de terorism este însă la ora actuală problema cea mai gravă cu care se confruntă omenirea sau cea mai mare parte a ei, cel practicat de grupuri anarhiste, nihiliste, care încearcă să-şi ia o acoperire religioasă, tot mai puţin credibilă. Pentru aceşti fanatici nu există soluţie paşnică, întrucît scopul lor declarat este de a distruge civilizaţia de tip occidental în totalitate, de deturnare a istoriei, alternativa propusă fiind, în cel mai bun caz, un talibanism mondial.

Aşa cum se exprima şi Nestor Rateş în textul preluat de **Observatorul cultural** Nr. 87 de la Radio Europa Liberă, „împrejurările actuale creează, în acelaşi timp, şi unele incertitudini şi potenţiale primejdii. Incertitudinile se referă la modul în care se vor contura pînă la urmă soluţiile de lungă durată pentru problema terorismului. Nimeni nu-şi face iluzii că operaţiunile din Afganistan, care focalizează în prezent atenţia lumii, vor eradica terorismul internaţional, care nu este un pericol local sau regional, ci mai degrabă unul global“.

Nici eu nu cred că războiul împotriva terorismului va dura doar un an sau puţin mai mult decît atît. Pentru a stîrpi terorismul internaţional şi nu numai bazele Al-Quaeda din Afganistan este nevoie de mult mai mult efort, şi nu numai pe plan militar. Nu din cauza iminentei ierni afgane care ar putea împiedica sau măcar îngreuna continuarea acţiunilor terestre în viitorul imediat, pentru că lupta împotriva celor care ştiu să se exprime doar prin violenţă fără discriminare se dă, de fapt, nu numai în Afganistan sau în America, ci pe tot globul. Există, desigur, agenţi, *sleepers*, care aşteaptă să fie (re)activaţi, ordinul să intre în acţiune. Unii stau şi aşteaptă momentul prielnic, pregătindu-se cu o ură probabil fără precedent în istoria omenirii.

Se poate lesne observa înmulţirea actelor de gen terorist, de la încercările, în parte reuşite, de infectare cu germenele antraxului, pînă la atentatele cu arme şi bombe în locurile cele mai diverse de pe glob. Nu cred că cele mai multe dintre acestea sînt legate de Al-Quaeda, de 11 septembrie, nu cred în vreo conspiraţie mondială de tip medieval, fie iudaică, masonică, rozicruciană etc. dar sinistrul act împotriva Americii, faptul că tocmai ţara cea mai bogată şi cea mai puternică s-a dovedit vulnerabilă a (re)suscitat dorinţele de „răzbunare“, „exprimare“ sau „afirmare“ ale multora, în zone geografice diferite. Este o perioadă confuză, ciudată, care te face să te gîndeşti la altfel de perioade asemănătoare în istoria omenirii, mai mult sau mai puţin îndepărtate. În lume sînt destui nebuni pe care frustrările personale îi împing spre violenţă şi ei sînt răspîndiţi geografic. Ei există neîncetat, dar climatul actual de nesiguranţă, suspiciune şi, pe alocuri, chiar paranoia îi fac să creadă că a venit timpul lor. Pe acest fond de teamă şi insecuritate mai apar şi farsele care în condiţiile create după 11 septembrie nu au haz decît pentru nişte smintiţi al căror gen de umor este folosit în unele filme *horror*, farse care nu pot fi considerate nevinovate, din moment ce lovesc visteriile şi implicit buzunarele contribuabililor.

Situaţia extremă în care se află omenirea la ora actuală, de ori-ori, este de natură să creeze reacţii dintre cele mai diferite şi adesea o confuzie care se datorează imensei complexităţi a acestei situaţii. Sînt destui, deşi totuşi o minoritate, cei care aduc critici americanilor, în special politicii lor externe; iar unii dintre aceştia o fac chiar în ţările care s-au raliat operaţiunii de nimicire a terorismului. Dar asta nu înseamnă că toţi aceştia sînt de acord cu acţiunile de la 11 septembrie sau altele similare. Aceiaşi oameni, sau alţii în chiar Statele Unite, refuză regimul talibanilor sau organizaţiile gen Al-Quaeda, dar nu sînt de acord cu războiul împotriva Afganistanului. Să nu uităm că adevărul este multiplu, cum spunea Kierkegaard, dacă nu mă înşel. El depinde de punctul de vedere şi multitudinea acestor puncte de vedere face ca niciodată să nu existe unanimitate în rîndul oamenilor, după cum bine se poate observa.

Aparent, neclarităţile existente, turnura pe care a luat-o istoria la începutul acestui mileniu au dat apă la moară teroriştilor, separatiştilor, naţionaliştilor, extremiştilor, anarhiştilor, nihiliştilor. Şi mai ales nebunilor. Ceea ce înseamnă că, aşa cum spuneam într-un articol publicat acum cîteva săptămîni în aceste pagini, cu toţii, oriunde, sîntem vulnerabili în faţa terorismului, iar flagelul poate fi eradicat doar prin eforturi comune în vederea cărora s-a format cea mai mare şi formidabilă coaliţie din istoria omenirii. S-ar părea deci că a venit (din nou) timpul lor, al nebunilor. Dar timpul a fost, dintotdeauna, scurt şi nefast cu nebunii.

„Poezia este suprema terapie“ (I)

Interviu cu **Ion MUREŞAN**

L-am întîlnit pe Ion Mureşan între două drumuri. Venea de la Paris, pleca la Cluj. La ora 10 seara avea tren. Am stat de vorbă împreună de la 8 pînă pe la 9 şi jumătate. Generozitatea lui a fost completată de cea a soţilor Adina Kenereş şi Petru Romoşan, care ne-au găzduit în casa lor, pentru a putea tăifăsui în voie.

Poet optzecist, echinoxist binecunoscut, mai nou gazetar, redactor-şef la *Transilvania Jurnal*, Ion Mureşan se caracterizează în primul rînd prin discreţie, cu toate că, fundamental, este un exploziv, după cum se vede şi din conversaţia noastră. A publicat puţin de-a lungul anilor, dar *Cartea de iarnă*, volumul său de debut, a rămas un reper în istoria poeziei româneşti a ultimelor decenii. În viaţa de toate zilele, Ion Mureşan e spumos, plin de şarm şi mare amator de plăceri „facile“, după cum el însuşi mărturiseşte. Poezia sa însă este sobră, lipsită de trucuri şi, mai ales, onestă. Ea ordonează, disciplinează, estompează entuziasmele şi patetismele, ţine în frîu spaimele, plictisul, singurătatea şi nebunia.

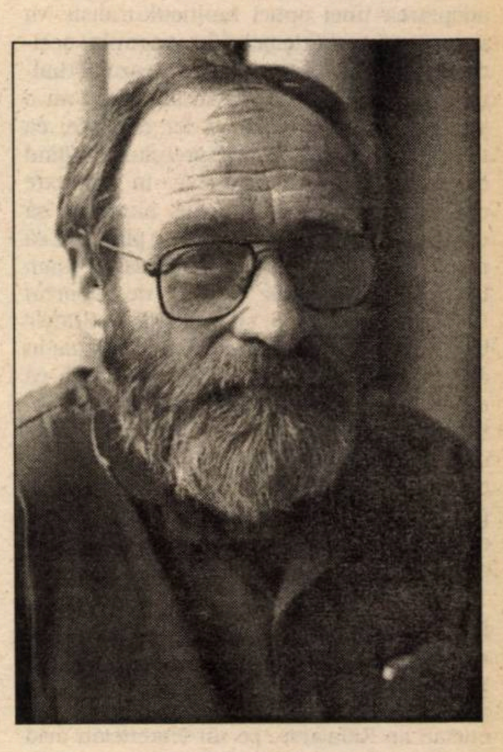

Poetul, o clinică ambulantă

Ştiu că v-aţi întors de la Paris, unde v-aţi uitat cîteva lucruri importante. Aţi adus ceva în schimb?

Mi-aţi pus vreo cinci întrebări deodată. Faptul că m-am întors fără cîteva lucruri de la Paris ţine de un registru important. Pierderea unor lucruri minore nu poate fi decît importantă. Mi-am uitat încărcătorul de la telefonul mobil, ceea ce înseamnă că nu mai pot să vorbesc cu nimeni, că nu mai pot fi căutat, nici găsit. Telefonul este mort, iar eu, rupt de lume. Dacă prietenii mei de la Paris ar băga încărcătorul în priză acolo şi mi-ar trimite capătul lui încoace, ar fi perfect. Îl aştept la Otopeni, îl bag în telefon şi pot vorbi. În fine, am glumit un pic, dar chiar cred în glumele care dau speranţe. Am stat şapte zile la Paris şi poate că e un semn că trebuie să mă întorc. Faptul că mi-am uitat şi costumul de sărbătoare acolo îmi arată probabil că ar fi bine să mă reîntorc. Cu ce am venit în schimb de acolo? Cu mai multă siguranţă. Am un mic sentiment de cocoşel.

De ce neapărat mai multă siguranţă?

Pentru că cei pe care i-am întîlnit acolo, Michel Deguy, Jacques Barras, Pierre Austere, Bruno Gregoire, Olivier Apert, cred că poezia e foarte importantă, că poate justifica o viaţă de om. Am văzut că un simplu poet poate fi foarte important. Că este prevăzut un loc special pentru acest doctor de spirite, pentru această clinică ambulantă care este poetul. Poetului, la noi, îi este indusă mereu, prin felul în care e tratat, credinţa că este inutil. Societatea încearcă să-l dezarmeze, arătîndu-i că el se află, ca importanţă, undeva pe lîngă copiii străzii, pe lîngă cîinii comunitari şi că el nu poate intra în nici un caz în calcule serioase. I se scot ochii poetului cu „inflaţia de poezie“. Cuvîntul „inflaţie“ e suficient ca să se uite lumea la poet ca la un ministru de finanţe dezastruos, ca la unul din pricina căruia ţi se debranşează caloriferul. Am mai spus acest lucru: nu este o inflaţie de poezie. Poezia e o reacţie de apărare a unui organism. Cînd societatea este bolnavă, exact ca atunci cînd organismul este bolnav, ea secretă anticorpi. Explozia de poezie de după 1990 e un semn că societatea este bolnavă. Organismul social a secretat poeţi, iar aceştia din urmă au rolul de a vindeca, de a anihila infecţia, prin ceea ce scriu.

Orice poet are rolul acesta despre care vorbiţi?

Da, orice poet, chiar şi unul care nu are decît un singur cititor. Mulţi oameni trăiesc cu viziera trasă. Şi aşteaptă pe cineva care să vină să ridice această vizieră şi să-i ajute să privească lumea drept în faţă. Poetul e acela care ridică viziera şi îl lasă pe om să se vadă în oglindă. Astfel măcar se poate bărbieri şi, cînd se bărbiereşte, se poate privi în ochi. Eu nu sînt critic literar, nu fac ierarhii şi sînt perfect de acord cu Nichita Stănescu care spunea că toţi avem loc în literatura română. Ba, aş zice, avem prea mult loc. Ierarhiile au o importanţă secundară. Esenţial e rolul social al poetului. Dar am spus pînă acum o groază de prostii, pentru că atunci cînd vorbesc despre poezie nu mai ştiu să mă opresc. Cred că poezia e suprema terapie, e salvarea României.

O practicaţi şi dumneavoastră înşivă ca pe o autoterapie?

Da. Medicina propriu-zisă e un fel de mecanică auto. Medicii mai strîng un şurub, mai înlocuiesc cîte o splină şi te pun pe picioare. Economiştii mai potcovesc caii putere ai leului. Dar boala adevărată e în suflet. Şi numai poezia te poate ajuta să rulezi pe teren accidentat fără să faci pană la inimă.

O specie aparte: funcţionarii culturali

Totuşi, nu mi-aţi răspuns în totalitate la a doua parte a primei mele întrebări. Cu ce v-aţi întors, concret, de la Paris?

Cu un volum de poezii. Şi asta graţie bunului Dumnezeu şi unor oameni speciali. Mă refer în primul rînd la Dumitru Ţepeneag, care face parte dintr-o specie de care literatura şi cultura română au mare nevoie. E vorba despre acei români care, după ce au plecat din România şi şi-au făcut un nume în altă parte, nu sînt obsedaţi de a se traduce şi publica numai pe ei. Avem cazuri superbe în acest sens. Marin Sorescu, Dumnezeu să-l ierte, care a fost ministru al Culturii, director de revistă şi de editură. A bătut în timpul lui Ceauşescu toate continentele şi peste tot şi-a lăsat ouăle. A fost tradus peste tot, a avut un milion de relaţii. El n-a reprezentat literatura română, s-a reprezentat pe sine. Pe banii patriei, bineînţeles. Cred că este cel mai tradus poet al nostru.

Probabil că aşa s-a creat şi mitul Premiului Nobel în ceea ce-l priveşte.

Marin Sorescu nu merita Premiul Nobel. El era un pre-manelist orgolios. El a prevăzut din timp manelele. Bine, eu nu judec. Doar constat viciile. Nu pot eu să-i şterg, nici să-i adaug păcate. Azi (*n.r.*, 31 octombrie) am fost, de exemplu, la decernarea premiilor la Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti şi m-am felicitat pentru că totuşi mai sînt încă echilibrat şi pot să-mi ţin cumpătul. Asta probabil pentru că tocmai am sosit de la Paris. Am auzit acolo poezii absolut cretine. Erau premiate poezii pentru care oamenii ar trebui închişi. A înnebunit lumea! N-am înţeles mare lucru din ceremonia de astăzi de la Bucureşti. Fiind însă un provincial venit de la Cluj, nu pretind că am o înţelegere a fenomenelor, nici a politichiei literare. Dar a poeziei pretind că o am. Am puterea de a mă mira...

Să ne intoarcem la volumul dumneavoastră de poezii.

Pot să vă spun o mică istorioară, legată de plecarea mea în Franţa. Mi-a apărut cartea la Editura Chez Belin, într-o colecţie coordonată de Michel Deguy. Eram la Cluj, la Centrul Cultural Francez, împreună cu domnul Ţepeneag, şi puneam la cale plecarea mea la Paris. Iar doamna Christiane

---

Impresii

Pilaf

BEDROS HORASANGIAN

Imediat după asasinarea Preşedintelui J.F. Kennedy, vicepreşedintele SUA Lyndon Johnson a preluat prerogativele de la Casa Albă. A fost un moment important în istoria Americii. A curs multă cerneală la vremea respectivă – dar şi *după* aceea – legat de circumstanţele asasinării unui preşedinte iubit şi admirat şi preluarea puterii de către un vicepreşedinte (aparent) oarecare şi fără nici un fel de charismă. Ba chiar au circulat informaţii şi zvonuri legate de participarea subterană a texanului vicepreşedinte la (pre)luarea fotoliului prezidenţial. Iar apoi nu puţine glume şi bancuri s-au tot vehiculat pe seama marii diferenţe (sub toate aspectele) dintre fostul şi următorul preşedinte. Se făcea mare caz, printre altele, de faptul că JFK avea în Biroul Oval de la Casa Albă un peisaj de Monet, care a fost înlocuit rapid de Lyndon Johnson cu un *poster* uriaş reprezentînd o prosperă vacă texană. Şi totuşi. Ce vrem să relevăm? Că „iarna nu-i ca vara“ şi realitatea şi adevărul au fost, şi mai sînt, *altele* decît cele cu care operăm în mod curent. Aşa cum au rămas ele întipărite în memoria/sensibilitatea fiecăruia dintre noi, aşa cum şcoala, universitatea, mass-media, obişnuinţele, prejudecăţile, nu de puţine ori chiar lenea şi comoditatea le-au fixat în opţiunile noastre. *Ştim* – sau ne facem că ştim – pentru că e mai comod să operăm cu „idei luate de-a gata“. Sigur, pentru un artist, realitatea/adevărul contează mai puţin: Ingres putea să adauge două, patru oricîte vertebre „Marii Odalisce“ pentru a obţine elongaţia dorită. Chiar dacă friza imposibilul şi admitea un neadevăr anatomic. La fel proceda şi Pallady care, pentru a-şi satisface propriile adevăruri estetice, modifica „realitatea“ modelului. Exemplele ar putea fi multiplicate: ce vrem să relevăm? Că aparenţele înşală şi surprizele nu sînt excluse: de aici, o notă de temere şi indulgenţă, prudenţă şi echilibru dacă e să judecăm oameni sau fapte istorice. O monografie dedicată lui Lyndon Johnson ni-l pune într-o cu totul altă lumină pe nesimpaticul preşedinte, care, după ce avea şi figura pe care o avea, a mai tîrît America şi în războiul din Vietnam. Dar. Dar L.J., aşa mai „dintr-o bucată“ cum arăta el, un *self-made-man* fără nici un fel de studii la Harvard sau Stanford şi nici alte izbînzi intelectuale, a reuşit să facă destule lucruri bune pentru Statele Unite. Pentru *We, the People of United States*; poate azi nici nu se mai pomeneşte că uitatul L.J. a fost cel care a introdus, la jumătatea anilor '60, ca un adevărat urmaş al lui Roosevelt, un multiplu program sub genericul **Great Society**. Au fost cuprinse aici excepţionale prevederi pentru combaterea segregaţiei rasiale, măsuri pentru protecţia socială şi medicală cuprinse în **Education Act**, ca şi faimosul program sanitar pentru cetăţenii în vîrstă numit **Medicare** – care „produce consecinţe“ şi astăzi. Noi sîntem în 1965, după moartea lui G.G. Dej – a nu se citi precum B.B. King! –, cînd viaţa noastră era, deja, împărţită şi jalonată de *cincinale* şi *congrese*. Johnson a mărit cheltuielile publice la cote neatinse pînă atunci de nici o administraţie americană: statul intervenea, chiar şi pe timp de pace, într-un mod decisiv. Aşa s-a întîmplat şi în Germania federală postbelică, unde Adenauer a ţinut afişul politic, iar Erhard a introdus economia-socială-de-piaţă, cu rezultate care au dat roade în timp, contrar legilor şi legităţilor (concurenţiale) ale liberului schimb. Bazele „miracolului german“ vin *şi* de aici, nu doar în îngheţarea, pe zeci de ani, a cheltuielilor pentru apărare (preluate tot de americani, ca şi în Japonia; nu despre asta vrem să glosăm). Ce vrem să relevăm – şi de aceea insistăm – prin aceste exemple? Că de atîtea ori aparenţele sînt înşelătoare, ascund, maschează, modifică pînă la mistificare realitatea, *adevărul*. Operăm de atîtea ori cu „falsuri“. Ca şi „masele populare“, opinia publică s-a obişnuit – de la interes spontan la indiferenţă activă – cu aceste „jocuri cu mai multe strategii“. (Că veni vorba: oare Florin Manolescu ce mai face?) Cineva (cine?) ar trebui să ne oblige să fim mai circumspecţi în „analiza de date“. Cînd avem nenumărate exemple, din diferite domenii care, după ani şi ani, Bothbol dă telefon la Paris, la Ambasadă. Le spune celor de acolo: „Ştiţi, am vrea să facem o lansare de carte". Vorbea cu domnul Horia Bădescu, prieten foarte bun de-al meu de la Cluj. Am putut constata, şi eu, şi domnul Ţepeneag, cum treptat, de-a lungul conversaţiei, doamna Bothbol era din ce în ce mai puţin entuziastă, se înnegrea, se înverzea. La sfîrşit, o întrebăm ce s-a întîmplat, iar ea ne spune: „Domnule Ţepeneag, eu nu mai înţeleg nimic. Am vorbit cu domnul Bădescu, i-am explicat că e vorba despre domnul Mureşan, de o carte apărută la o editură prestigioasă din Paris, iar dînsul mi-a spus: «Da, foarte bine, în ianuarie», iar eu i-am replicat că această carte în discuţie a apărut deja din septembrie. Răspunsul lui a fost: «Programul este făcut, în ianuarie e perfect»". Asta a fost situaţia. Programul României e bătut în cuie pînă în ianuarie şi nimic nu poate fi mişcat de la locul lui. Pînă la urmă, o altă doamnă, Modreanu, a ataşat lansarea cărţii la o altă activitate. A fost convinsă să mişte lucrurile spunîndu-i-se: „Din această carte de poezii apărută în septembrie, s-a citit timp de zece zile la postul de radio France-Culture. În fiecare seară s-au citit cîte două poezii de Ion Mureşan". Traducerea mea la Paris nu a fost o maşinaţiune, poezia mea i-a plăcut, pur şi simplu, lui Dumitru Ţepeneag. Dar mă reîntorc puţin la domnul Bădescu, căruia i-a apărut un roman la Gallimard. Ceea ce e foarte frumos. Mă întreb însă dacă funcţionarii noştri culturali nu ar trebui să se zbată ca să apară la Gallimard cărţi cu adevărat importante pentru literatura română, să zicem un roman de Breban, o carte a lui Ioan Groşan sau Petre Cimpoeşu, de exemplu. Nu ar fi fost mai normal să-şi spună cinstit: „Romanul meu nu e mare lucru. Eu sînt funcţionarul ţării, servesc interesele ei, în plus, sînt în primul rînd poet, ia să aleg eu un roman serios". Şi nu vreau să vorbesc aici numai de Horia Bădescu, mă gîndesc, în general, la mulţi dintre funcţionarii culturali ai României. Toţi vor să-şi cîrpească numai propriii lor pantaloni, asta-i problema.

Mai aveţi şi alte exemple?

Da, unul ilustru. Am fost acum doi ani la New York. Erau Zilele culturii clujene acolo. Eram împreună cu Ion Pop, cu Alexandru Vlad, Marta Petreu şi cu alţii, printre care şi doi artişti plastici foarte buni. Mergem la Centrul Cultural Român, unde aşteptăm o jumătate de oră, într-un hol, să coboare domnul Babeţi. Şi aşteptăm, şi aşteptăm... Peste vreo oră vine şi domnul Coriolan, care se uită la noi toţi, ne salută şi ne numără cu glas tare. Şi ne zice: „E grav. Doi dintre dumneavoastră nu au unde să stea. Nu sînt locuri suficiente". Şi dispare. Şi mai aşteptăm o oră ca să se rezolve problema. Artiştii plastici cu pricina au spus că au unde să se cazeze, că nu-i nimic, se vor descurca şi singuri. Atunci apare dl Coriolan şi ne anunţă că s-a rezolvat totul în urma intervenţiilor sale. Cînd am urcat în camere am constatat cîte locuri libere mai erau. La noi în cameră erau patru. Ce să mai comentăm? Cred că există o specie Coriolan Babeţi care ar trebui eradicată din tot sistemul de relaţii culturale ale României. Sînt nişte oameni care lucrează împotriva culturii române cu mare asiduitate. Sînt efectiv un antrax pentru cultura română. Cum spunea cu amară inspiraţie prietenul meu, Petru Romoşan: „Dacă nu facem nimic, ne mănîncă păduchii!". Mă mir că a rezistat World Trade Center-ul cu Babeţi în New York cît a rezistat. Nu mai povestesc cum ne-a dus Babeţi la Biblioteca din New York, să ne arate cum lucrează el la opera lui despre Eliade. Ne-a arătat laptop-ul lui, cărţile şi după aceea ne-a spus: „Mă scuzaţi, de acum eu am treabă. Eu am program clar, două ore pe zi lucrez la Eliade". Nici o problemă, i-am spus noi şi am ieşit. Acolo în faţa bibliotecii sînt doi lei şi ştiam eu că dacă te fotografiezi cu mîna pe coada lor îţi merge bine. Şi eu cu Ion Pop ne aşezăm lîngă lei, iar Alexandru Vlad ne fotografiază. Şi el deodată strigă: „Ia te uită cine e acolo!". Cine crezi că trecea? L-a prins chiar în cadru. Coriolan Babeţi însuşi, care ieşise pe uşa din spate, cu laptop-ul, şi tîc, tîc, tîc, pleca. El cică avea program fix, două ore lucra la Eliade. Ăştia sînt funcţionarii culturali ai României.

„Vrei să fii cineva, pleci la Bucureşti"

Aţi pronunţat mai devreme cuvîntul „provincial". Vă afectează faptul acesta, că sînteţi cumva la periferie şi nu în miezul faptelor?

Nu mi-am pus foarte tare această problemă. Nu am privit niciodată cultura din punct de vedere geografic. Dar trebuie să recunosc, pe de altă parte, că întotdeauna am fost puţin timid la Bucureşti. (Poate că de aceea Bogdan Lefter îmi reproşa acum cîţiva ani: „Voi, ardelenii, cînd veniţi la Bucureşti, tot pe ardeleni îi căutaţi!". Avea dreptate.) Sînt timid mai ales în prezenţa unor oameni care, deşi scriu o poezie de rang secund, au o siguranţă de sine şi ştiu să se descurce cum nu s-a mai văzut. Rămîn blocat în faţa lor, în faţa acestei regalităţi a marginii care vrea, întotdeauna, să ajungă în centru. Marginea mimează întotdeauna regalitatea. Probabil că şi servitorii de la curţile regale se îmbracă seara, în baie, ca regii şi îi maimuţăresc.

V-aţi format la Cluj. Care credeţi că au fost avantajele dumneavoastră?

Nu ştiu dacă e vorba de avantaje sau dezavantaje. Am beneficiat o vreme de toate ceremoniile şedinţelor de la **Echinox**, de cenacluri, de prietenii echinoxiste. Am fost întotdeauna acolo cîte două-trei generaţii împreună. Ce înseamnă a sta în provincie, din punct de vedere geografic? De exemplu, nu poţi fi şef de partid stînd în Cluj. Adevărul este că totul se mişcă la Bucureşti. Iar cei care au vrut să facă ceva, să fie în miezul lucrurilor, să impună ceva s-au mutat la Bucureşti: Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu. Acesta a fost un model de ascensiune valabil şi mult după '90. S-a mai temperat acum fuga asta din provincie, dar reţeta se ştie deja: vrei să fii cineva, pleci la Bucureşti. Toată lumea se uită spre Bucureşti şi nu invers. Cei de acolo, cînd se uită, se uită spre provincie ca de pe munte. Prin urmare, acesta era un model de acţiune pentru a ajunge în manuale.

Nu v-aţi propus niciodată să migraţi spre Capitală?

Nu. Sînt ardelean, mă mişc greu, nu pot să mă dezrădăcinez. Şi, în general, nu am avut lupte cu demonii lumii, ci mai mult cu mine.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană
anunţă
expoziţia de holograme a artistului
Waldemar MATTIS-TEUTSCH
www.holonet.khm.de/mt.

Expoziţia, găzduită de Galeria S.P.A.C.E. a CIAC, va fi vernisată marţi 13 noiembrie, ora 18 şi va rămîne deschisă pînă pe 30 noiembrie.

Galeria S.P.A.C.E. – CIAC
Str. Şelari Nr. 9-11 (accesul prin Intrarea Soarelui Nr. 1)
Tel.: 313 51 10

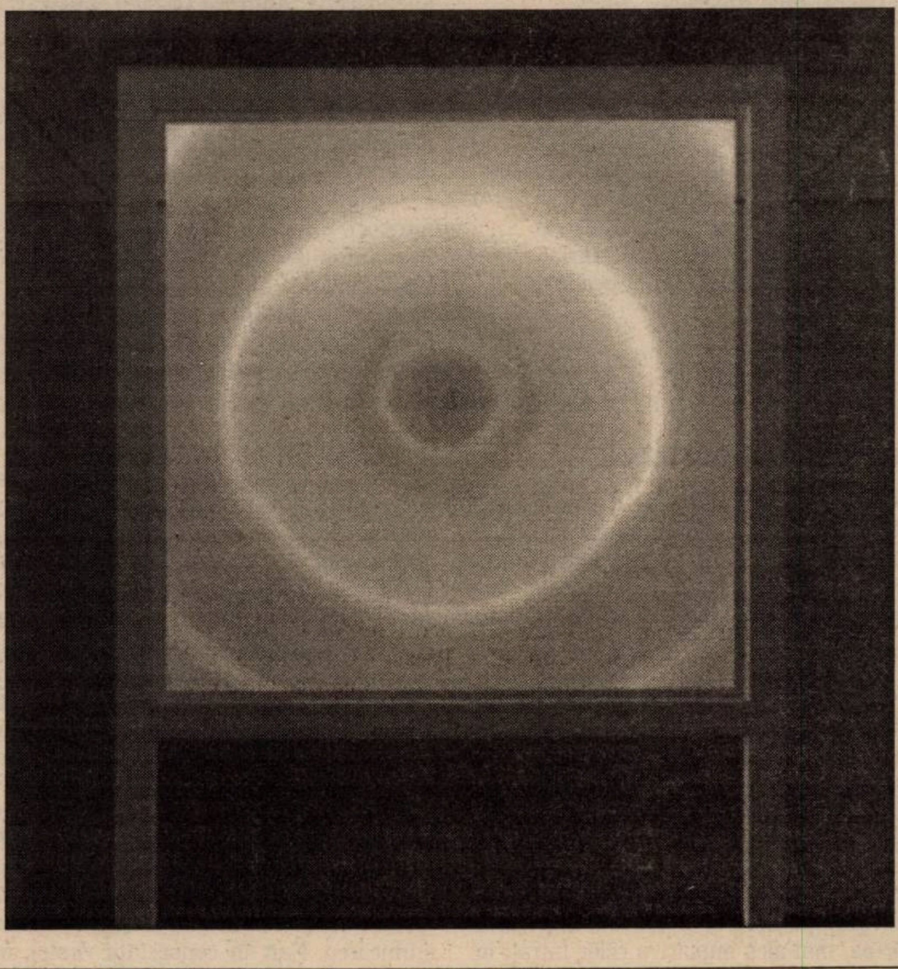

---

vin să revendice o-altă-realitate decît cea pe care ne-o însuşisem. De voie sau cu anasîna. (Mai poate, azi, cineva contesta *adevărul* de la Katyn? Se mai îndoieşte azi cineva că generalul Sikorsky – şeful guvernului polonez în exil de la Londra – n-a fost „eliminat" – direct, într-un accident banal de avion – tocmai fiindcă periclita nevoia Marii Britanii nu de *adevăr*, ci de baionetele lui Stalin? Ne oprim aici cu exemplificările, multe altminteri şi, deja, la îndemîna oricui.) Folosirea surselor de informaţii şi a băncilor de date rămîne o întreprindere extrem de prudentă şi laborioasă. Cine mai are şi timp atunci (sau dacă) nu sînt şi alte interese în joc? Sîntem, pe zi ce trece, mai vulnerabili la bombardamentul mediatic. Informaţiile vin de peste tot, cine să le mai rînduiască? Oare chiar *aşa* e, nu cumva poate e *altfel*? Într-o altă monografie, dedicată de George Bălan lui Gustav Mahler, găsim cîteva pasaje legate de... Dostoievski! Cine şi-ar fi închipuit că simfonistul vienez a fost un mare admirator al autorului **Fraţilor Karamazov** şi al **Idiotului**? „Ce-i asta Schönberg? Convinge-i pe elevii dumitale să-l citească pe Dostoievski. E mai important decît contrapunctul", se manifesta Mahler în faţa elevului său favorit. Cine ar crede azi că în 1964, la Editura Muzicală, G. Bălan putea scoate o excelent erudit-documentată (din, mai ales, surse germane) monografie citibilă şi azi? (Pasajele cu trimiterile la corifeii epocii staliniste şi racordurile cu ideologia epocii sînt extrem de puţine; dovadă că un lucru bine făcut rămîne, dincolo de aparenţe.) Apelul la Dostoievski ne obligă să revenim la „omenesc", nici politica, nici muzica sau literatura nu i se pot sustrage. **Festivalul „Enescu"** ne-a obligat la fel de fel de căderi-în-trecut, iar generozitatea acestei toamne, mai frumoase ca oricînd, ne-a indus o altă perspectivă analitic-evocatoare. Adevăr, dreptate, justiţie socială, etică, morală, estetică, cîte şi mai cîte interogaţii fără răspuns. Sau cu „focoase multiple". **Pilaf** este o excepţională proză, poate cea mai bună, scrisă de Paul Georgescu. (Am zîmbit nostalgic cînd Mircea Iorgulescu l-a pomenit pe Paul Georgescu care-l numea pe Robbe-Grillet, recent octogenar, Rochie-Friptă. Oare cărui prozator român îi spunea Conu Paulică dl Cinzeacă? Iată o întrebare pentru concurenţii de la **Cum să devii miliardar**.) **Pilaf** rămîne pitit în volumul **3 nuvele**, Editura Albatros, 1973. În 1973, P.G. încă nu-şi deschisese cooperativa de produs romane („Anu' şi romanu'...", rîdea el hîtru şi cinic, cum îi era felul) care au făcut, în anii ce i-au urmat, faima şi cota (bună) de prozator. Fusese pînă atunci un critic şi ideolog literar deloc naiv şi nici inocent, mare şi tare prin anii '50-'60 ca apoi să se dea „pe brazdă", rîzînd că „Iarna nu-i ca vara" – probabil a ştiut dintotdeauna, aşa cum Leonte Răutu, cu cît era mai vigilent (pe faţă), citea mai vîrtos ziare şi reviste (şi nu **l'Humanité**...) franţuzeşti „de dreapta". Paul Georgescu, născut pe 7 noiembrie, altă glumă a istoriei, a scris roman după roman pînă ce s-a dus la Străuleşti. Finalul a stat sub semnul ludicului: la înmormîntare, un văr – nimeni nu-l cunoştea! – a oprit toată procesiunea şi a amînat momentul final cu încă o jumătate de oră după ce nimic nu mai era de aşteptat. „Dacă mai vine cineva? La 12.30 a apărut în ziar, trebuie să ne conformăm...", susţinea ruda cu drept de veto să se confirme realitatea din teren cu adevărul scriptural din gazetă. N-a mai venit nimeni. **Pilaf** este o proză despre viaţă şi moarte de un mare rafinament stilistic a unui autor astăzi complet uitat. Ignorat. Scos din circuit. Nu contează, **Pilaf** şi restul cărţilor există. O proză nostalgic-evocatoare (poate de aceea ne-a şi atras azi, ca şi mai demult) cu mai multe morţi succesive care dau seamă mai ales de virtuţile *vieţii*. Adică **Pilaf**-ul care funcţionează pe post de madlenă sud-est europeană radiografiază o lume, un spaţiu şi un timp românesc. În puţine pagini. Nu ştim dacă azi Paul Georgescu se studiază în şcoli sau la Litere, dacă este sau nu în programe şi manualele alternative (am fi dispuşi să spunem nu, dar ne abţinem pentru că, realmente, nu ştim dacă e şi adevărat). Ar merita, **Pilaf**-ul, dacă nu antologat, măcar recitit. Putem trage concluzia că Lyndon Johnson n-a fost chiar o hahaleră, iar diferenţele dintre domnii Daniel Dăianu şi Decebal Traian Remeş nu au fost doar expresia libertăţilor strategiilor neoliberale. De la Maynard Keynes la Ralph Lord Dahrendorf. Am recitit **Pilaf**-ul după un exemplar ce i-a aparţinut lui Florin Mugur, plin de sublinierile (multe şi apăsate) şi adnotările (şi mai multe şi tremurate) ale unui cititor extrem, extrem de atent. „Şi trebuie să stai, la bine şi la rău, pînă la sfîrşit." Aşa se încheie **Pilaf**. Florin Mugur, de această dată, nici nu subliniază, nici nu comentează. În nici un fel.

Teatru

Distrează-l pe aproapele tău

DORU MAREŞ

Teatrul „Nottara“ – *Vino la pod, iubita mea!* – Regia: Alexandru Repan.
Decor: Sică Rusescu.
Costume: Doina Levintza.
Muzica: George Marcu.
Interpretează: Alexandru Repan (Edmond A'Gwynn), Lucia Mureşan (Cordelia A'Gwynn), Ada Navrot (Boadicea), Ilinca Goia (Eleonora), Rareş Stoica (Oswy), George Alexandru (Aldon), Anda Caropol (Sarah Fox), Petrică Popa (Bill Fox), Ana Maria Sileanu (Geneva), Daniel Popescu (Richmond).

Teatrul Casandra – *Omoară-l pe aproapele tău!* – Regia: George Ivaşcu. Scenografia: Andreea Cazacu. Ilustraţia muzicală *live*: Mihai Costea şi Ramona Micu. Interpretează: Alexandru Papadopol (Tatăl, Poetul), Rodica Ionescu (Fiul, Fată din cor), Adina Stan (Doamna, Fată din cor), Viorel Cojanu (Superiusz, Pustnicul), Ana Pasti/Raluca Oprea (Precupeaţa, Fată din cor), Silvia Gâscă (Fata), Iulian Postelnicu (Lt. Zielinski, Prinţul), Liviu Vlad (Soldatul), Ion Kivu/Alexandru Nedelcu (Învăţătorul, Rudolf), Aurelian Bărbieru (Cîntăreţul, Căpitanul), Monica Ciută (Laura), Maria Popistaşu (Hangiţa)

Turnesolul Mrozek

Din proaspătul pachet de premiere de la Studioul Casandra al UNATC mi-a reţinut atenţia noua încercare a lui George Ivaşcu de a-şi publicita studenţii pe baza unei reţete deja utilizate cu cîţiva ani în urmă, pe aceeaşi scenă. Aşadar, sub titlul hazliu, dar şi cu angoasant substrat **Omoară-l pe aproapele tău!**, studenţii profesorului asociat Ivaşcu, din clasa regretatului Dem Rădulescu, coordonată de Adriana Popovici, povestesc mai cu har, mai aproximînd despre varii soiuri de omor: cel propriu-zis, războinic – acţiunea pare plasată pe undeva pe la finalul polon al celui de-al doilea război mondial –, cel – mai subtil – al agresiunii psihice a fiecăruia împotriva fiecăruia, mai ales împotriva celor intraţi în rezonanţă afectivă, pentru a încheia cu şarja profesională, plină de umor eclatant, a omorului estetic în varianta sa benignă, totuşi, a aiuritoarelor citiri regizorale, (de)formînd texte clasice – cu libertatea receptorului de a vedea pozitiv ori negativ atacul la formula clasică, în pofida vocii mrozekiene din off. Pentru reuşita experienţei au fost invitaţi să cînte *live* Ramona Micu (la pian) şi Mihai Costea (la chitară), după cum Andreea Cazacu, studentă la clasa de scenografie a Ştefaniei Cenean, a fost solicitată să imagineze decorul şi costumele. Concluzia ar fi că forţa actualei serii e uşor sub cea a „antecesorilor“ cu ajutorul cărora George Ivaşcu a decis structura regizorală. Poate şi din utilizări actoriceşti eronate. Astfel, dacă Alexandru Papadopol – cap de serie nr. 1, ca să zic aşa, pentru această promoţie – e din plin în personaj, în a doua parte a acestui spectacol-*coupé* – **Mîine seară se improvizează** –, pentru rolul Tatălui din prima parte – **Pe jos** – e prea *dandy*, prea dincoace de tragismul impus de partitură.

În cutia neagră a primei părţi, prin care personajele trec cinematografic, fulgurant, pentru a se găsi într-un spaţiu cît de cît logic abia atunci cînd alcoolul vorbeşte (fină sugestie regizorală a unui parametru al condiţiei umane), în gara care nu garantează decît plecări *per pedes*, probabil spre a relua la nesfîrşit drumul prin acelaşi univers violent traumatic, se conturează existenţe memorabile. În consecinţă, se memorează nume de tineri actori interesanţi. În primul rînd, Rodica Ionescu (la fel de pregnantă ca prezenţă scenică şi în partea a doua, chiar dacă în creaţie de grup). Rolul Fiului, pe care îl construieşte aparent cu o imensă relaxare, creează, la nivelul spectatorului, o stare de normalitate care inevitabil optimizează comunicarea. Naiv în consecinţa vîrstei, mai repede neliniştit decît înspăimîntat, aproape matern, aş zice, în relaţie cu propriul său tată (unică avere, în definitiv), Fiul Rodicăi Ionescu atinge o încărcătură emoţională deosebită. Fata Precupeţei, realizată de Silvia Gâscă, e un moment de linişte în economia scenică, corespondentul Fiului de pe pragul vîrstei următoare, contrapondere a vitalităţii Precupeţei, Ana Pasti umplînd avanscena vocal şi prin violenţa mişcării. Mai toţi îşi găsesc personajele atunci cînd cheia tragică devine explicită, o dată cu amorsarea amintirilor Tatălui („De unde dragoste... tata m-a făcut iarna, ca să se încălzească“). Atunci cînd, vreau să zic, toţi actorii descoperă că sînt părţi ale unei balade cinematografice, rămasă în cutia obscură a camerei de luat vederi, abia fost reale, neimortalizate încă de peliculă. Cam ca existenţa de-adevăratelea, la drept vorbind.

Cînd „dau“ de comedie, studenţii lui Ivaşcu însă izbucnesc. Contrabalansul conflictual desemnat de Regizorul lui Alexandru Papadopol, pe de o parte, şi personajele realizate de Aurelian Bărbieru, Iulian Postelnicu şi Viorel Cojanu, pe de alta, sînt cheia unui exerciţiu de succes. Cuplul romantic Laura-Rudolf (Monica Ciută-Ion Kivu) intră funcţional în respectivul conflict care trece, cu tot cu interpreţii şi formalul teatru în teatru, din convenţia modernizării pînă la ridiculizare în convenţia ridicolului comportamental de breaslă.

„O seară agreabilă“...

Ne propune, în caietul-program de la „Nottara“, Ana Scarlat, traducătoarea piesei lui Kiszely Gábor, **Electra, copila mea sau Jocul adulţilor**, ajunsă pe scena bucureşteană, sub bagheta lui Alexandru Repan, sub forma spectacolului intitulat **Vino la pod, iubita mea!**. Sincer să fiu – deşi biografia culturală, dar şi existenţială a autorului impresionează –, ori textul e efectiv scris fără pretenţii, ori traducerea lasă de dorit, ori regizorul a priceput lucrurile anapoda. Nu pentru că seara propusă de Teatrul „Nottara“ nu ar fi agreabilă, măcar pentru publicul tradiţional al teatrului. Ci pentru că pretenţiile de a asigura relate cu Antichitatea şi Atrizii via familia diplomatului A'Gwynn, cu tarele sale sexo-alcoolico-halucinogeno-psihosociale, sînt cam ca nuca în perete. Că totul pleacă de la greci e o constatare ce poate funcţiona axiomatic. Să condiţionezi prin axiomă un joc livresc devine însă riscant, cel puţin de la Joyce încoace.

Lucrurile stau cam aşa: Edmond A'Gwynn (A. Repan), diplomat englez cam beţiv, se întoarce acasă după una dintre lungile absenţe cu temei guvernamental găsindu-şi – iar – nevasta (Cordelia – Lucia Mureşan) în braţele amantului actor Aldon (George Alexandru), pol sexual în jurul căruia gravitează şi fetele A'Gwynn, Body (Ada Navrot) şi Ela (Ilinca Goia), ba chiar şi fiul Oswy (Rareş Stoica) şi, în general, tot ce mişcă prin bătătura de un alb strălucitor, plină de statui antice (Heracles, Afrodita şi Amor, dacă nu mă înşel), albe şi ele, culoare ruptă ici-colo de iederă verde. De reţinut acest decor foarte inspirat al lui Sică Rusescu. Ei bine, dacă te uiţi (fix) la ce fac personajele, parcă îţi aminteşti de Agamemnon şi Clitemnestra (A'Gwynn-ii cei bătrîni – bătrîni, dar iuţi alcoolic şi sexual), de Oreste şi Electra (Oswy şi Ela, v-aţi prins, numele spun totul aşa, proustian), ca să nu mai zic de răul de Aldon-Egist (nu m-am prins de ce Natalia Stancu, cea care semnează redactarea programului de sală, se simte datoare să scrie „Mycene, Erynii,

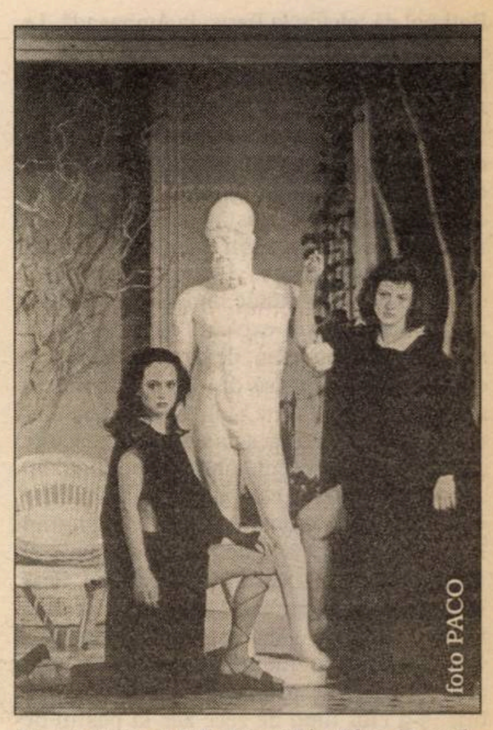

Ilinca Goia şi Ada Navrot în *Vino la pod, iubita mea!*

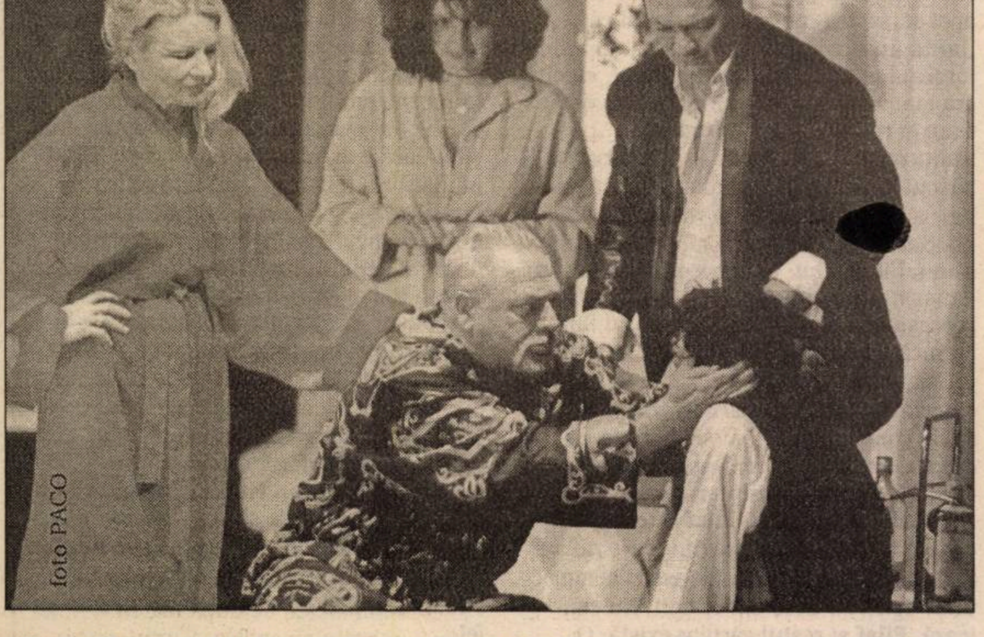

Lucia Mureşan, Ada Navrot, George Alexandru, Alexandru Repan şi Rareş Stoica în *Vino la pod, iubita mea!*

Festivalul Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“

În perioada 24 noiembrie-2 decembrie 2001 va avea loc la Bucureşti ediţia a XI-a a Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“, organizat de Ministerul Culturii şi Cultelor, Primăria Municipiului Bucureşti şi Uniunea Oamenilor de Teatru din România UNITER, în parteneriat cu secţia română a AICT (Asociaţia Internaţională a Criticilor de Teatru) şi cu Catedra de teatrologie a UNATC (Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică).

Ediţia din acest an se desfăşoară sub înaltul patronaj al primului ministru al Guvernului României, domnul Adrian Năstase.

În cadrul festivalului, Primarul General al Capitalei, domnul Traian Băsescu, va acorda unor artişti şi oameni de teatru titlul de Cetăţean de Onoare al Municipiului Bucureşti.

Director artistic al festivalului este domnul Dinu Săraru, director general al Teatrului Naţional „I.L. Caragiale“ din Bucureşti.

La festival participă numeroşi invitaţi din ţară şi din străinătate, directori de teatre şi festivaluri, secretari literari, critici, jurnalişti, oameni de cultură.

Juriul care a selecţionat spectacolele prezente în festival a fost compus de criticii de teatru Ludmila Patlanjoglu, Natalia Stancu, Alice Georgescu, Ion Parhon.

Programul festivalului cuprinde, potrivit selecţiei oficiale, 16 spectacole ale teatrelor din Capitală şi din ţară şi o secţiune „Off“ în care vor fi prezentate spectacole ale teatrelor independente. Este invitat de organizatori să participe la festival şi un spectacol al Teatrului Naţional din Chişinău. Pe toată durata festivalului vor avea loc dezbateri aplicate pe marginea spectacolelor vizionate, întîlniri ale oamenilor de teatru sub genericul **Creatori şi critici faţă în faţă**, colocviile **Întoarcerea la Poveste**, **Teatrele Independente**, precum şi medalioanele dedicate marilor creatori dispăruţi **Vlad Mugur** şi **Gellu Naum**.

Teatrele participante vor primi trofeul festivalului, care reproduce creaţia sculptorului O. Spëthe de la 1900.

Parteneri media: **Ziua**, **România liberă**, **Cronică română**, **Cotidianul**, **Independent**, **Curierul naţional**, **Radiodifuziunea română**, **Radio Total**, **Europa FM**, **TVR2**. Informaţiile şi materialele de presă vă stau la dispoziţie la *Biroul de presă al Festivalului (Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“, etaj IV, telefon: 313.91.75/int. 109; telefon-fax: 312.31.69)*.

Conferinţa de presă inaugurală va avea loc joi 15 noiembrie, ora 12.00, la Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“, în Foaierul Tapiseriilor.

Acreditările ziariştilor la festival se obţin pe baza recomandărilor din partea conducătorilor publicaţiei sau ai postului de radio-TV (ştampilă şi semnătură) care urmează a fi prezentate Biroului de presă în ziua conferinţei din 15 noiembrie.

Clytemnestra, Egyst"; adică „Taurida, Aulida şi Artemis" sînt mai prejos?; şi măcar două punctuleţe pe y-grecii ăia...).

Din povestea care poate fi distractivă *faute de mieux*, izbucneşte cu verva-i binecunoscută Ada Navrot. Personajul ei e, poate, cel mai viu, cel mai plin şi de umor, şi de sens. A sa Body umple de fiecare dată scena de energie, îndepărtînd cumva senzaţia de distracţie pentru generaţia '60 pe care o degajă montarea de la „Nottara". Altfel, în buna tradiţie bine prăfuită a tinerilor furioşi, belele şi traume cu avorturi, „iarbă" & heroină, chitară hipiotă şi patinaj pe intenţii ironice. În definitiv, de ce nu? De ce să nu viseze toţi sex la cap de pod (vorba lui M.R.P.), acolo unde se dau întîlnirile nocturne de către mai toate personajele înfierbîntate? Pentru cine nu se lasă pătruns de adîncimile relatei cu mitologia, bun şi îndemnul spre pod. Dacă nu, costumele Doinei Levintza propun, oricum, ochiului cîteva bucurii cu halou de *musical* (secţia coregrafică). Pentru o seară burghez cuminţică şi abscons perversă, drumul către Studioul de la „Nottara" e liber. Mai ales că muzica lui George Marcu, pe bune, merită toate laudele. Prefinalul incantatoriu hip-hop (pe textul clasic: „Cîntă zeiţă mînia...") şi balada de încheiere purtînd titlul spectacolului e posibil să devină în curînd adevărate hituri.

P.S.: Cum poate că unii ştiu, de aproape un an îmi ocup o parte a timpului ca paşnic cetăţean al municipiului Sfîntu Gheorghe de Covasna şi director al Teatrului de limbă română „Andrei Mureşanu" din localitate. Actorii aici prezenţi, etnici români, sînt veniţi în vreo cinci valuri, în ultimul deceniu, din toată ţara, *y compris* Basarabia. Doar în această toamnă au sosit actori din Cluj, Mediaş, Piatra Neamţ, Tîrgu Mureş, Gheorghieni, Bucureşti. De etnie română. Probabilitatea ca angajaţii etnici români sosiţi aici în ultima vreme să reprezinte un grup disciplinat de masochişti, aterizaţi la Sfîntu Gheorghe cu bice, cătuşe, ceară pentru topit şi ace pentru înfipt în locuri dureroase de către concitadinii maghiari, e, sper, redusă. Atunci, ce o fi cu opiniile lui Ioan Rus (ministru de Interne PSD-ist) despre „politicile de segregare şi excluziune etnică" practicate de maghiari asupra românilor în Covasna? Aştept, prin urmare, ca Rus-ul în cauză să ne detalieze prin ce metodă perversă sîntem noi segregaţi fără să ne dăm seama... ▮

Film

Impresii de la Zilele filmului italian

ANDREI GORZO

Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă era plină la proiecţia filmului **Camera fiului/La stanza del figlio** (2000) de Nanni Moretti: filmul a cîştigat Palme D'Or la ultima ediţie a Festivalului de la Cannes şi deja şi-a creat o reputaţie de capodoperă. O poveste simplă, despre o familie care încearcă să supravieţuiască unei tragedii, să se împace cu pierderea unui fiu şi frate (într-un accident stupid), să se sudeze din nou, în pofida suferinţei personale, incomunicabile a fiecărui membru, în pofida locului rămas vacant. Un stil extrem de disciplinat, de o transparenţă studiată, solemnă, cu fiecare secvenţă cîntărită minuţios, ca să nu existe nici o scăpare, nici o exagerare, numai recunoaşterea constantă a adevărului. Moretti aspiră aici la puritatea marilor filme neorealiste, care (cum spunea cineva despre **Umberto D.**) ne ajută să devenim mai conştienţi de ceea ce înseamnă să fii uman. E uşor de înţeles de ce criticii folosesc epitete ca „etern" şi „universal" pentru acest film: pasiunea pentru adevăr face ca nici o situaţie să nu pară banală, ca următoarea secvenţă să fie mereu imprevizibilă; şi anumite momente (ca atunci cînd tatăl, interpretat de Moretti, renunţă să-şi gătească o masă adevărată şi mănîncă pîine cu brînză, singur în bucătărie, corpul lui primindu-şi hrana fără ca el să ştie ce bagă în gură) au într-adevăr o luminozitate neorealistă (gîndiţi-vă din nou la **Umberto D.** şi la episodul cu servitoarea care se trezeşte, bea apă, alungă furnicile de pe pereţi, se uită pe fereastră, pune de cafea, îşi priveşte pîntecul de gravidă şi plînge încetişor – o serie de gesturi aparent banale, dar care, atunci cînd vezi filmul, devin pentru totdeauna o parte din tine). Filmul pare perfect. Arată ca o capodoperă, dar nu cred că e. Poate că e prea mult bun-gust în felul cum disecă suferinţa. Poate că fineţea sa, cumpătarea sa admirabilă netezesc asperităţile durerii – învălmăşeala, urgenţa, *prostul-gust* al suferinţei reale.

O altă producţie recentă şi premiată (inclusiv la Veneţia, pentru scenariu) a umplut sala, în ultima seară a **Zilelor filmului italian**: **O sută de paşi/I cento passi** (2000) de Marco Tullio Giordana, despre evenimentele care au dus la asasinarea de către mafia siciliană a tînărului Peppino Impastato, în 1973, chiar la vremea răpirii şi uciderii lui Aldo Moro de Brigăzile Roşii. O epocă în care ecourile protestelor studenţeşti din 1968 şi valurile hippysmului ajunseseră chiar pînă în Cinisi, Sicilia: de la reuniuni culturale politizate, vegheate de posterul lui Che Guevara, stimulate de vizionarea unor filme importante, grave, acuzatoare (precum **Mîinile pe oraş** de Francesco Rosi) şi terminate cu muzică şi dans, pînă la băi în mare în pielea goală, tinerii se mişcau. Nevoia lor de schimbare se cerea luată în seamă, în timp ce părinţii continuau să accepte domnia mafiei. Lipsit de experienţă, însă dînd pe dinafară de indignare viguroasă contra apatiei şi a complicităţii din jurul lui, cu frageda lui conştiinţă politică şi socială radicalizîndu-se pe zi ce trece, pe măsură ce descoperă noi dovezi de corupţie şi laşitate, din ce în ce mai posedat de misiunea lui şi totuşi ataşat de viaţă, vrînd să o cunoască, tînărul Impastato a devenit o instituţie justiţiară într-o singură persoană. Fiecare trăsătură în portretul eroului pare justă şi filmul e la fel de just în evocarea epocii şi a mediului. Are autoritatea unui film necesar. E familiar, dar atinge toate punctele care trebuiau atinse, aminteşte tot ce trebuia amintit: adîncimea rădăcinilor mafiote în pămîntul sicilian; felul cum s-a infiltrat mafia în vieţile oamenilor cinstiţi, care nu sînt paralizaţi numai de frică, ci şi de cătuşele unor sentimente ca recunoştinţa şi loialitatea; caracterul difuz al răului pe care tînărul încearcă să-l înfrunte făţiş, din interior. Această înţelegere a simbiozei complicate dintre mafia-parazit şi societatea-gazdă este unul dintre aspectele cele mai puternice ale filmului. Un altul este jocul incandescent al lui Luigi Lo Cascio în rolul principal: nu ia atitudini de martir, înverşunarea sa nu devine monotonă; atunci cînd îşi atacă duşmanii la radio, vehemenţa sa e dublată de un simţ al divertismentului – flerul cuiva care ştie cum să-şi prindă ascultătorii, cum să-şi transmită mesajul între un cîntec şi o glumă. Filmul e, în acelaşi timp, virtuos şi antrenant.

Realizînd **Mîinile pe oraş/Mani sulla città** (filmul care îl inspiră pe Peppino Impastato), Francesco Rosi nu a făcut concesii divertismentului. Arată ca o anchetă filmată în alb-negru (în 1963), ce porneşte de la prăbuşirea unor imobile din Napoli şi, căutînd vinovaţii, expune speculaţiile criminale ale marilor afacerişti, complicitatea autorităţilor, corupţia puterii politice. Partid de dreapta sau partid de centru – nu mai există nici o diferenţă; cineva poate să treacă de la o orientare la alta aşa cum ar trece de sub o umbrelă sub alta – totul e să nu rămînă în ploaie, fără putere. Implicaţia că numai stînga a rămas o poziţie fermă, neatinsă de corupţie, îţi poate produce o senzaţie de disconfort, o rezervă faţă de adevărul filmului (e incontestabil, dar te întrebi dacă e integral), faţă de aerul lui de intransigenţă lucidă, de rectitudine aspră. Dar chiar atunci cînd te îndoieşti, îi recunoşti intensitatea privirii (ca a unui anchetator care nici măcar nu clipeşte în timp ce-l scrutează pe vinovat), îi simţi strînsoarea. Vieţile personajelor nu sînt dramatizate; tot ce aflăm despre aceşti oameni (printre actori se numără o vedetă internaţională ca Rod Steiger, dar cei mai mulţi sînt neprofesionişti) se reduce la afacerile şi la mişcările lor politice. Filmul te introduce într-o lume de bărbaţi în costume negre şi cenuşii, fără zîmbete.

În schimb am zîmbit tot timpul la reîntîlnirea cu **Miracol la Milano** (Vittorio de Sica, 1951): încîntarea copilărească a lui Totò cel Bun (personajul titular al romanului lui Cesare Zavattini, adaptat de el însuşi în colaborare cu De Sica), atunci cînd dă bună ziua fiecărui om care-i iese în cale; chicotitul poznaş al sublimei Eva Grammatica, în rolul băbuţei care îl găseşte pe bebeluşul Totò într-un răzor de varză şi, chiar după ce moare, continuă să aibă grijă de el, întorcîndu-se în chip de înger şi oferindu-i puteri magice; aerul de copil de pripas al Brunellei Bovo, perechea ideală pentru Totò şi, aşa cum observa un critic, „tot ce-ar fi trebuit să fie eroinele lui Chaplin, dar n-au fost"; contrastele, împinse în fantastic, dintre săracii care aleargă după raza de soare şi se îngrămădesc sub ea, ca să se încălzească, şi bogaţii a căror tîrguială se transformă la un moment dat într-un duel de lătrături. **Miracol la Milano**, e în fond, un film despre eşec: arată că nici măcar bunătatea supranaturală înarmată cu miracole nu poate contracara inechităţile din societatea italiană de după război, aşa că Totò şi ai lui sînt siliţi să încalece pe mături şi să-şi ia zborul peste Domul din Milano şi de-acolo, probabil, direct în basm, unde încă se preţuieşte inocenţa. Dar pînă la eşec, există nenumărate momente fermecătoare, comice, poetice în această alegorie înzestrată cu puterea (rară, ca toate calităţile magice) de a-ţi îndepărta gîndurile rele. Măcar pe moment.

Am continuat să zîmbesc la tot ce face Marcello Mastroianni în faimoasa comedie satirică **Divorţ în stil italian/Divorzio all' italiana** (de Pietro Germi), care n-o mai fi atît de şocantă ca în 1962 (cînd în Italia încă nu se legalizase divorţul), dar rămîne instructivă şi foarte sănătoasă în perversitatea ei. Ochii lui Mastroianni par aproape morţi, învinşi de povara pleoapelor, atunci cînd baronul sicilian interpretat de el este silit să-şi privească soţia; abia lasă să treacă o privire toropită. Dar atunci cînd o întîlnesc pe verişoara adolescentă, aceiaşi ochi încep să înoate în sirop şi să cînte arii. Punînd la cale crima (singurul mod – nu chiar legal, dar onorabil – de a-i spune adio soţiei), baronul e un monstru la fel de ataşant ca Humbert Humbert al lui James Mason, cu ura lui obscenă şi comică împotriva matroanei vulgare ale cărei pretenţii de nevastă nu-l lăsau să tînjească în voie după fiica ei. Nu există personaje „pozitive" în film. Există soţi şi soţii care se urăsc sau se ignoră de-o viaţă; sînt uniţi prin sentimente reciproce de dispreţ şi dezgust. Există legi care, împiedicîndu-i să se despartă dacă s-au săturat unii de alţii, îi încurajează să se mintă şi să se înşele. Pe de altă parte şi mai presus de orice altă lege, există concepţia siciliană despre onoare, care impune (legea se opune, dar blînd) ca jumătatea trădată să ucidă jumătatea trădătoare. E un sistem atît de monstruos încît baronul, monstrul care păcăleşte sistemul, întorcîndu-l în favoarea sa, devine o parodie de erou al luptei pentru eliberare.

Miracol la Milano

Divorţ în stil italian

Camera fiului

La comedia lui Mario Monicelli, **Făptaşi necunoscuţi/I soliti ignoti** (1958), am rîs aşa cum nu credeam că o să mai rîd vreodată de tentativele lamentabile ale unor hoţi incompetenţi de a da o mare lovitură. Dar printre hoţi se numără Mastroianni, Renato Salvatori şi Vittorio Gassman; veteranul care le destăinuie, cu aplicaţie pedantă, savantlîcurile „spargerii ştiinţifice" e marele clovn Totò; filmul acumulează gaguri, crescînd din ele ca un bulgăre de zăpadă care se rostogoleşte la vale; şi nu se opreşte nici în dimineaţa de după marea lovitură (o demonstraţie magnifică a unui vechi principiu comic: gradul de elaborare a planului de acţiune e direct proporţional cu amploarea dezastrului rezultat), cînd hoţii stau la sfat în bucătăria apartamentului spart degeaba, cheauni şi cu buzunarele goale (cu excepţia unui amărît de ceas deşteptător), şi hotărăsc să dea iama în mîncărurile de-acolo. (Cîteva secunde mai tîrziu, bucătăria explodează, trimiţînd filmul în paradisul *slapstick*-ului.)

„Şi cum se mai ţine **Rocco şi fraţii săi**, după patruzeci de ani?", m-a întrebat cineva care n-a reuşit să ajungă la Sala Auditorium, ca să-l revadă. Ca întreg, nu ştiu dacă „se ţine" sau dacă „s-a ţinut" vreodată. Nu-i de mirare că, după tot ce s-a spus şi s-a scris despre acest film de Visconti (**Rocco e i suoi fratelli**, 1960), nu s-a ajuns la un consens în privinţa valorii sale. E greu să ajungi chiar la un consens cu tine însuţi. E alcătuit din elemente care nu se pot împăca prea bine pe ecran. E povestea unei familii sărace, care lasă în urmă Sudul lipsit de speranţă şi se mută în lumea modernă, la Milano. Dar, la un moment dat, studiul neorealist al dezbinării şi al corupţiei (valorile familiei atacate de forţele oraşului) face loc unei prelucrări flamboaiante după **Idiotul**, pasiunea lui Visconti pentru operă se dezlănţuie şi atunci cînd, după trei ore, unul dintre cei cinci fraţi sintetizează semnificaţia socială (cu vocea dramaturgului, trăgînd concluziile înainte de căderea cortinei: blîndul Rocco a rămas în ghearele oraşului; pătimaşul Simone a fost ispitit, pervertit şi distrus; calea renaşterii rămîne deschisă numai pentru cel mai mic dintre fraţi), nu sîntem prea convinşi. Sîntem impresionaţi de senzualitatea tragică a lui Annie Girardot şi de Renato Salvatori, care îi dă lui Simone o energie animalică ce intensifică oroarea declinului său – energia nu mai face decît să-i prelungească agonia. Sîntem impresionaţi de secvenţele neorealiste: mama (Katina Paxinou) trezindu-şi fiii cu noaptea-n cap – afară ninge şi ei trebuie să cureţe zăpada ca să cîştige cîţiva bani –, băieţii pregătindu-se de plecare, bucurîndu-se de ninsoare, agitaţia lor umplînd odaia friguroasă unde au dormit claie peste grămadă. Fascinaţi de momentele „operatice" şi chiar de artificiile bizare (felul cum e pozat Alain Delon în rolul lui Rocco, undeva între un sfînt şi o divă). Fascinaţi, dar nu chiar convinşi.

Arte vizuale

Necropola unei metropole: Museumsquartier din Viena (II)

Inaugurarea Muzeului de artă modernă şi a Muzeului Leopold

LUKAS MARCEL VOSICKY

MUMOK

Data trecută am descris în detaliu Muzeul de artă modernă – Fundaţia Ludwig, adăpostit în noul cartier muzeal din Viena şi prescurtat MUMOK, un surprinzător cub negru din lavă poroasă de bazalt, încununat printr-o boltă înaltă. El înlocuieşte două complexe expoziţionale: Muzeul secolului al XX-lea, care împodobeşte din 1962 Schweizer Garten, şi Palais Liechtenstein, amenajat în 1979 în colaborare cu Fundaţia Leopold. La acestea se adaugă practic Colecţia Hahn, achiziţionată deja în 1978. Dată fiind această impresionantă bogăţie de exponate, la inaugurarea Muzeului de artă modernă a putut fi înfăţişată publicului doar o zecime din întregul efectiv, oricît s-ar fi recurs în acest scop inclusiv la spaţiile de expunere din magazie. Accente proprii a dobîndit colecţia de artă modernă în timpul celui care, acum mai bine de unsprezece ani şi jumătate, a fost numit de Erhard Busek în funcţia de director, maghiarul Lóránd Hegyi; este vorba de conceptul de Mitteleuropa, căruia i-a fost consacrată expoziţia de la etajul al şaselea. În general, surprinde în mod plăcut interesul pentru arta din Europa Centrală şi de Est, iar prezentarea lucrărilor din această regiune se concentrează într-unul din spaţiile muzeului ce reuşesc să creeze o atmosferă proprie. Mai mult, catalogul colecţiei precizează: „Instituţiile occidentale nu trebuie să săvîrşească acţiuni de întrajutorare motivate de compasiune, ci să facă dovada aptitudinii de a învăţa din declaraţiile şi expunerile artistice din fostul bloc estic".

După cum menţionam data trecută, în MUMOK se intră la nivelul din mijloc. Guri rele comentau că direcţia deplasării neobişnuite prin cubul întunecat, similară unor urcări şi coborîri aproape speologice, este, la urma urmei, indiferentă, din moment ce, oricum, pretutindeni domneşte o atmosferă de pivniţă. Căci şi în interiorul său muzeul este negru şi sever, iar plăci grele de fontă tapisează pereţii puţului. Aceasta înseamnă şi că vizitatorii pot coborî şi urca în „mina" de artă (după expresia arhitecţilor Ortner) doar cu unul dintre ascensoarele de sticlă (umplute pînă la refuz numai în ziua deschiderii). Preţioasele zăcăminte de la etajele inferioare se numesc modernitate clasică, expresionism şi artă informală, acţionism vienez şi Body-Art. Şi totuşi, directorul Hegyi a evitat intenţionat principiul anacronic al grupării cronologice a operelor sau, cel puţin, aşa lasă să se înţeleagă expunerea, chiar în spaţiul de la intrare, a unor lucrări de artă contemporană. Urmează arta minimalistă şi conceptuală, ceea ce cunoaştem astăzi sub numele de „Postpainterly Abstraction", iar deasupra lor, Fluxus şi Nouveau Réalisme, cu părţi din Colecţia Hahn. Sus de tot, în cel mai vast spaţiu expoziţional al muzeului, respectiv în aşa-numita „sală cu cupolă", cu marea sa fereastră panoramică, pe care – în mod deliberat şi spre regretul multora – o maschează boxa cu „Mouse Museum" de Claes Oldenburg, pot fi văzute lucrări ale Fundaţiei Ludwig, ţinînd de Pop-Art şi de fotorealism.

Conceperea sălilor de expunere, grupate în jurul casei scării şi al liftului, pare a fi fost împrumutată de la sistemul specific al vechilor apartamente cu chirie din Viena, de tip cameră-bucătărie-cabinet. Şi anume fiecare încăpere – toate au dimensiuni atît de reduse pentru un muzeu, încît ar fi mai potrivit să vorbim aici despre camere – este completată printr-o cămăruţă alăturată, separată, deci tocmai printr-un „cabinet" în care este tocmai atîta loc cît se cere pentru o lucrare sau o instalaţie particulară, cum ar fi „Basisraum Nasse Wäsche" de Joseph Beuys. În fine, referitor la al treilea element, „bucătăria", aspectul culinar şi efectele sale turistice sînt cultivate cu atenţie la cafeneaua din dreptul intrării, situată, *à la méditerranéen*, în aer liber, pe terasa de la capătul hieraticelor trepte de templu – ceea ce orice vizitator ieşit din cubul apăsător vulcanic nu poate să nu aprecieze. Ba chiar, seduşi de farmecul dezinvolt al cafenelei, unii nici nu mai găsesc intrarea în templul de cultură.

Totuşi, noul „sarcofag" al Vienei nu se potriveşte în orice condiţii pentru pompele funebre arhitectural-intelectuale. Cel mai grav, clădirea din bazalt de culoarea antracitului suferă de lipsa luminii naturale. Lumina artificială este, ce-i drept, răspîndită cu generozitate, dar are un efect neplăcut şi neliniştitor, influenţînd astfel în mod nefavorabil întreaga prezentare. Nu mai puţin irită plasarea neîndemînatică a unor elemente adiacente, precum extinctoare, clape de ventilaţie, întrerupătoare de siguranţă, ieşiri în caz de pericol, cu indicatoarele lor, panouri electrice, un talmeş-balmeş de cabluri, ţevi şi canale etc. – toate acestea sînt oferite cu generozitate privirii (cu precizarea suplimentară că instalaţiile tehnice ale clădirii riscă să fie luate uneori drept instalaţii de artă). Cu un asemenea sistem de ţevi este înţesat îndeosebi spaţiul de la subsol, proiectat odinioară drept magazie şi denumit acum „Factory" – o încercare destul de neajutorată de limitare a deficienţelor, menită totodată să însufleţească impresia sterilă de rigiditate cadaverică industrială. Botezul respectiv avea, evident, rostul de a alunga, printr-un jargon *cool*, Necuratul din peştera satanică a *entertainment*-ului artistic. Şi totuşi, acelaşi diavol a fost zugrăvit pe pereţii imaculaţi ai sălilor de expoziţie de modificările de proiect la care au fost deseori constrînşi arhitecţii. Însuşi directorul Hegyi le ia apărarea arhitecţilor Ortner & Ortner: spaţiul-anexă de la subsol fusese planificat iniţial doar ca pasaj către controversatul turn de lectură, la care s-a renunţat mai tîrziu. Şi mai puţin poate fi deplîns faptul că Muzeului de artă modernă îi lipseşte, de fapt, caracterul organic al unei colecţii; căci cine s-ar mai încumeta să pretindă aşa ceva în vremea în care se generalizează, după Paul Virilio, „unica artă a unicei pieţe a lăudatei globalizări (aceeaşi la Viena ca şi la Paris ori la Londra)"? Oricum ar fi, succesorul deja desemnat al lui Lóránd Hegyi, Edelbert Köb, doreşte să i se lase mînă liberă; nu întîmplător pereţii au fost concepuţi, cel puţin în

Donaţia S. Rosei şi Paula Ribariu

MARIA-MAGDALENA CRIŞAN

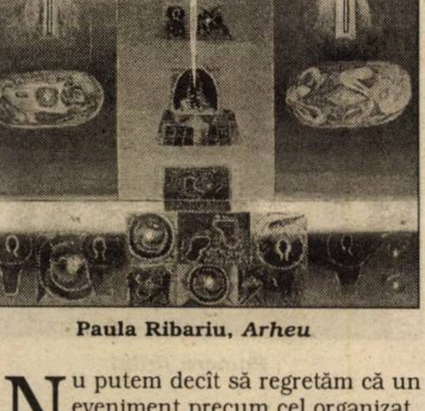

Paula Ribariu, ***Arheu***

Nu putem decît să regretăm că un eveniment precum cel organizat de Paula Ribariu în spaţiul de la Sala Dalles s-a scurs într-un anonimat aproape perfect. Donaţia S. Rosei şi Paula Ribariu, expusă pentru doar cincisprezece zile, a stat sub semnul originalităţii, nu doar prin opera expusă aici, ci mai ales prin ceea ce ni se propunea. Paula Ribariu îşi oferea întreaga creaţie spre a fi donată muzeelor şi altor instituţii. Fapt aproape incredibil pentru zilele noastre, dar care, surprinzător, nu a avut darul să scoată din amorţeala cotidiană o anume elită a culturii noastre.

Timp de două săptămîni, într-un spaţiu destul de degradat, dar, cu toate acestea, unul dintre cele mai bune spaţii de expunere, Paula Ribariu şi-a aşteptat cu stoicism potenţialii beneficiari. În final, cîteva mari muzee din ţară au conştientizat oferta, fără însă ca gestul să poată fi dus pînă la capăt. Multe dintre lucrări îşi reiau locul în atelierul artistei. Ce să însemne acest lucru? O lipsă de înţelegere a gestului, o expresie a apatiei generale în care ne aflăm, o proastă organizare a evenimentului? Întrebările se pot succeda, explicaţiile pot fi multiple, dar un lucru este sigur: numele Paulei Ribariu ar fi trebuit să fie suficient pentru ca toate aceste potenţiale impedimente să dispară. Avem aici imaginea unei creaţii considerate un fenomen singular în plastica românească, depăşind prin semnificaţii zona strictă a limbajului. O artă de sinteză, a cărei lectură implică trepte diferite ale cunoaşterii. O sinteză vizuală ce porneşte de la explorarea unei mitologii colective, cu elemente de antropologie culturală, de misticism, un lexic arhaic, lecturat într-o concepţie modernă.

Regăsirea în sacru, în mit este provocarea pe care Paula Ribariu ne-a făcut-o de-a lungul anilor. De la pictură la obiect, de la tablou la ansambluri scenografice, ea ne-a propus să conştientizăm semnul, semnificaţia, misterul universal.

Ceea ce nu am conştientizat pe deplin este generozitatea unui gest. Cei care au dorit să cunoască o parte din creaţia Paulei Ribariu au avut această ocazie în perioada 4-13 noiembrie, la Galeria de artă „Sabina şi Jean Negulescu".

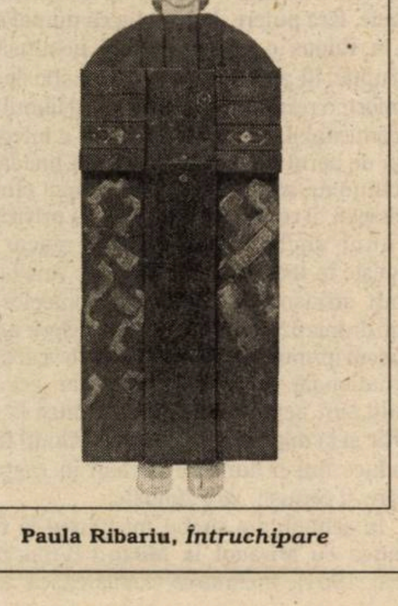

Paula Ribariu, ***Întruchipare***

parte, mobili. În epoca dogmei privatizării, Köb şi-a propus să facă rost de surse suplimentare de venituri, închiriind spaţii ale muzeului pentru diferite manifestări. Cum însă deja în MUMOK nu este decît prea puţin loc pentru aşa ceva, un fost grajd de cai dintr-o clădire barocă învecinată va fi adaptat în acest scop.

Muzeul Leopold

„Nici un muzeu nu se mai construieşte astăzi aşa", declara într-un interviu colecţionarul Rudolf Leopold unui redactor al săptămînalului austriac **Profil** (nr. 37, 10.9.2001, p. 137). Leopold avea în vedere prin aceasta nu numai muzeul „său", ci şi Muzeul de artă modernă – Fundaţia Ludwig, de alături. „Muzeele nu trebuie să aibă decît un nivel, pentru ca lumina să poată pătrunde de sus." De ce a mai fost atunci de acord cu proiectul construcţiei? „Numai şi numai datorită învecinării sale cu Muzeul de istorie a artei", mărturisea el cu modestia-i obişnuită, „ale cărui lucrări colecţia mea le continuă, începînd cu secolul al XIX-lea".

O dată cu Muzeul Leopold, cartierul muzeal din Viena şi-a asigurat, în sfîrşit, piesa centrală, consideră unanim criticii: colecţia este cunoscută drept cea mai mare din lume cu lucrări de Egon Schiele. Nu mai puţin însă merită apreciată întreaga colecţie; amploarea şi calitatea ei sînt pur şi simplu impresionante. Artiştii înşişi au desemnat-o drept o operă de artă, îşi întăreşte lauda (de sine) pasionatul colecţionar, în vîrstă de 75 de ani şi care se vede acum, după mai bine de o jumătate de veac, la apogeul „carierei" sale. DuMont Verlag din Berlin a publicat de curînd un foarte reuşit catalog al colecţiei. Ce-şi poate dori un om mai mult? Bugetul de achiziţionare fiind ridicol, nici nu se poate pune problema unei eventuale concurenţe cu Galeria Austriacă de la Belvedere (de pildă, în cumpărarea unui Klimt) sau cu MUMOK (în cazul unei Lassnig sau al unui Oberhuber), muzee care, la rîndul lor, s-au concentrat asupra artei austriece din ultimul secol. Iar cererile de restituire a unor opere de artă naţionalizate cu forţa de nazişti au declanşat o agitaţie mediatică nejustificată. În ce priveşte sentinţa formulată de justiţia americană, Rudolf Leopold nu este optimist că portretul lui Schiele „Bildnis Wally", „arestat" la New York, va reveni vreodată în colecţie. Totuşi, cereri de restituire au fost formulate doar pentru trei tablouri, din cele 5266, şi numai în cazul unei lucrări a fost dovedită confiscarea ei de către naţional-socialişti, după deschiderea arhivelor de stat. Cu o neiertătoare severitate judecă Leopold politica: „După calculele mele, am donat, în cifre, de o sută de ori mai mult decît a făcut-o Peter Ludwig pentru Muzeul de artă modernă – şi totuşi, familia Ludwig are de zece ori mai multe drepturi" (**Die Presse**, suplimentul **Spectrum**, 18.8.2001, p. III). Leopold n-ar fi însă el însuşi dacă n-ar avea ceva de împărţit cu toţi şi cu toate. Căci vienezul cîrteşte tocmai atunci cînd ceva e reuşit.

În ce priveşte noul Muzeu Leopold, într-adevăr, aşteptările nu sînt dezamăgite. Aceasta înseamnă însă şi că totul depinde de aşteptări. Chiar de la parter, vizitatorii sînt întîmpinaţi de opere ale modernităţii vieneze, de la Secession la Wiener Werkstätte; la loc de cinste stau aici Klimt şi colecţia Gerstl. Aceste capete de afiş sînt depăşite numai de fascinaţia irepresibilă exercitată de tablourile lui Schiele de la etajul al doilea. Nici Kokoschka şi nici Kubin nu pot fi, cu siguranţă, neglijaţi de vizitatori. Dimpotrivă, spaţiile rezervate secolului al XIX-lea sînt parcurse în fugă nu numai de turistul grăbit. Un moment s-ar cuveni totuşi să ne oprim în faţa lucrărilor lui Egger-Lienz, ce constituie o piesă centrală în acest sector. Nimeni nu va contesta, desigur, că este mai mult decît legitim ca un colecţionar particular să se ghideze după preferinţe personale în selectarea operelor pe care le achiziţionează. Însă cine emite pretenţia că propria-i colecţie este ea însăşi o operă de artă trebuie să fie dispus să accepte obiecţia referitoare la o relativă disproporţie între supralicitarea anumitor artişti şi îndreptăţita nevoie a publicului şi a criticilor de reabilitare a altora. Cu toate acestea, centrele de atracţie ale colecţiei Leopold rămîn incontestabile.

Nu rămîne nici o îndoială, şi Rudolf Leopold ştie că „un muzeu care nu aduce nimic nou moare cu timpul" (**Kurier**, 19.9.2001, p. 30). Aşa că directorul colecţionează mai departe. Mai precis, este pe cale să se nască o colecţie Leopold II, ce urmează să conţină lucrările unor artişti în viaţă. Mai mult nu trădează Leopold din planurile sale; numai Hermann Nitsch este numit în legătură cu proiectata colecţie. Dacă aceasta din urmă va fi unită vreodată cu Fundaţia actuală? „După cum mă tratează politicienii, nu cred", răspunde el (**Die Presse**, *loc. cit.*). Astfel, tot politica va avea ultimul cuvînt de spus dacă Museumsquartier din Viena se va constitui drept un schimb viu de artă modernă – sau vor avea loc funeraliile acesteia, pentru care sînt deja pregătite mausolee, ascunse cu grijă în spatele unor faţade istorice. În vremuri ca ale noastre, cînd criteriile politicii culturale au ajuns să nu se mai deosebească de cele ale politicii economice, se pune cu atît mai acut problema viitorului acelui fragment din cartierul muzeal al Vienei care a fost deschis la începutul acestei toamne.

Viena

Traducere de
Mădălina DIACONU

▮

Cei 5 care au speriat restul

Filme / Cronicari	Laurenţiu BRĂTAN	Mihai CHIRILOV	Andrei GORZO	Valerian SAVA	Alex. Leo ŞERBAN
Clona ucigaşă/Replicant	▬			▬	
Cum să ajungi preşedinte/Primary Colors	▮	▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Dansînd cu noaptea/Dancer in the Dark	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮
Dr. Dolittle 2	▮▮				▮▮
Eu cu cine mă mărit?/The Wedding Planner	▮	▮			▮
Evadare în Texas/Happy, Texas	▮▮				▮
Inteligenţă artificială/A.I. Artificial Intelligence	▮▮▮		▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Iute şi furios/The Fast and the Furious					
Jurassic Park 3	▬	▮▮▮	▮▮		▮▮▮
Jurnalul lui Bridget Jones/Bridget Jones's Diary	▮▮	▮▮▮	▮▮▮		▮▮
Lara Croft Tomb Raider	▬	▮▮▮			
Moulin Rouge		▮▮▮▮		▮▮▮	▮▮▮
Mumia revine/The Mummy Returns	▬	▮▮			
Nebuni şi frumoşi/Crazy, Beautiful	▮				▮▮
O chestiune de gust/Le Goût des autres	▮▮▮	▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮
Omul nostru din Panama/The Tailor of Panama	▮▮	▮▮▮	▮▮▮		▮▮▮
Păcat original/Original Sin	▮				
Planeta maimuţelor/Planet of the Apes	▮	▬	▮	▮	▮
Povestea unui cavaler/A Knight's Tale	▮▮	▮▮	▮▮		▮▮
Prinţesa îndărătnică/Princess Diaries	▮				▮
Răsfăţaţii Americii/America's Sweethearts	▮▮	▮▮▮	▮▮		▮▮▮
Sexy Harem Ada Kaleh	▬			▬	▬
Tocuri înalte şi minte brici/High Heels and Low Lifes	▮▮	▮▮▮			▮▮▮

▮▮▮▮ – excepţional ▮▮▮ – foarte bun ▮▮ – bun ▮ – mediocru ▬ – catastrofal

umetnost pobeduje umetnost

CENTRUL CULTURAL META
vă invită la expoziţia de artă contemporană
arta bate arta
15 noiembrie - 10 decembrie

vernisajul pe data de
15/11/2001 la orele17

Centrul Cultural Meta prezintă şi publicului român,într-o reformulare datorată noilor spaţii,Expoziţia de Artă Contemporană Românească ARTA BATE ARTA. Deschisă iniţial la Galeriile *KONKORDIA* din Vrsac Iugoslavia, în perioada 15 septembrie -1 noiembrie 2001, manifestarea nu se vrea a fi o expoziţie itinerantă ci o nouă punere în discuţie a unui concept.

ARTA BATE ARTA la *META cu:*
dan acostioaei, olimpiu bandalac, jozsef bartha, matei bejenaru, geta brătescu, titi ceară, mirela dăuceanu, aurora dediu, teodor graur, ion grigorescu, petru lucaci, 2 meta, cati orbulescu, alina penţac, dan perjovschi, marilena preda sânc, simona tănăsescu, patricia teodorescu, roxana trestioreanu, aurel vlad.

Centrul Cultural
META
Str. Luigi Galvani, 61-63,
sector 2, BUCUREŞTI
tel./fax 0040 1 2104371
e-mail META @dnt.ro

STR. BARBU VĂCĂRESCU
TRANVAI
STR. LUIGI GALVANI
61 63
B-DUL LACUL TEI
AUTO - 182 / 282
CIRC
PARCUL CIRCULUI

B-DUL ŞTEFAN CEL MARE

Parteneri media OBSERVATOR CULTURAL Cotidianul ŞAPTE SERI

Rockultura

Thy Veils – **The Diaphanous Depressions**

DUMITRU UNGUREANU

Foarte multă lume se plînge, încă, de „uscăciunea“ muzicii electronice. Un fel de uscăciune există, e drept, în comparaţie cu instrumentele clasice. Însă problema nu-i aici. Reproşul vizează absenţa *feeling*-ului transmis de instrumentist. Unii, mai pretenţioşi, vor să audă răsuflarea trompetistului, icnetele toboşarului, gîfîiala contrabasistului şi pîrţurile dirijorului. Evident, aceştia ascultă orice, dar nu muzică. Pentru că ascultătorul de muzică apreciază sunetul pur, nealterat de nimic.

Instrumentele electrice sînt acceptate datorită faptului că există un om care le manevrează; cele simulate prin soft pe computer sînt respinse în bloc. Este invocată exprimarea. Cum ar putea o maşină cu circuite electronice să *exprime* ceva? Dar maşina şi softul sînt programate de *un om*, cu sufletul, pasiunile, suferinţele, bucuriile şi speranţele sale! Cine acuză computerul de insensibilitate este – aproape că nici nu e nevoie de precizare – total ignorant în domeniu. Iar ignoranţa este cu atît mai accentuată cu cît opinentul e un „ceva“ în domeniul muzical.

Numai că omenirea evoluează, în ciuda ignoranţilor ei.

De la intrarea computerului în arena *instrumentelor* muzicale, împătimiţii sunetului au satisfacţii de neconceput înainte. Viteza u care a evoluat acest instrument – chinte- enţă a instrumentelor create de omenire – ste uluitoare. În vreo 15-20 de ani, com- uterul a „înghiţit“ circa trei milenii de cre- ivitate. Antica liră a lui Orfeu, flautul de mn al Evului Mediu, chitara lui B.B. King, t ce a însemnat instrument muzical se găseşte în soft. Desigur, ca să fie reproduse ft, sunetele au fost preînregistrate. Cu ariţia instrumentelor virtuale, această ndiţie nu mai este necesară. De-acum vom zi sunete ce n-au mai fost auzite vreodată, e unor instrumente ce nu vor fi văzute ecît cu ochii minţii!

În spatele tuturor acestor – unii le zic rori – trepte spre desăvîrşire stau mii de oameni şi ore de muncă, pe care un spirit ca Adrian Leverkuhn, eroul lui Th. Mann, le-ar saluta cu respect. Inginerii şi informaticienii au perfecţionat instrumentul. Cînd instrumentul a fost capabil să „cînte“, el şi-a găsit artişti capabili să-l folosească, să-l „muncească“, să-l chinuie, să-l împingă pînă la... Pînă unde?

Deocamdată, acest *pînă* nu trasează o graniţă. Un oboi poate fi utilizat, la limită, şi ca instrument de percuţie. Dar ca violă sau ca pian, e cam greu! Pianul poate fi folosit şi în loc de tobă, are o cutie de rezonanţă cu sunet interesant. Să sufli în el ca într-o ocarină ar însemna un gag de film mut. Ei bine, *instrumentul* PC poate să împlinească aceste nesăbuinţe şi încă multe altele. Şi tot mai mulţi tipi îndrăznesc asemenea trăznăi. Unii nu aşteaptă sfîrşitul vieţii pentru a fi numiţi artişti. Majoritatea încep prin a comite ireverenţe la adresa comodităţii contemporanilor. Alţii nu se preocupă de fleacuri. Ei despică vîscozitatea numită obişnuinţă şi scot la iveală nestemata condiţiei umane. Muzicienii au această abilitate lăsată de zei: punctează absolutul pe o partitură inofensivă...

Daniel Dorobanţu a fost hărăzit unei asemenea „operaţiuni“. Este unul dintre oamenii care (în)cîntă la instrumentul PC. Excelenţa dovedită în obţinerea sunetelor intermediate de cele aparţinătoare computerului poate deruta. Daniel nu este un programator de geniu care a compilat un program nemaipomenit. Aşa cum Paganini nu-şi construia viorile, nici Daniel nu scrie softuri. El ştie să pună softul la lucru, aruncînd note pe portativ cu *mouse*-urile şi trasînd febril curbele *controller*-elor în concordanţă cu simţirea sa, cu *feeling*-ul propriu. Dincolo de inovaţia melodică, dincolo de teme şi motive, dincolo de orchestraţiile ample sau minimaliste, ceea ce singularizează compoziţiile lui Daniel Dorobanţu, în materialul sonor editat sub semnătura Thy Veils, este exact ceea ce marii muzicieni obţin graţie personalităţii fiecăruia: *tuşeul*! Dorobanţu şi cei care, asemeni lui, folosesc în procesul de creaţie computerul ating visul oricărui compozitor, anume acela de a-şi interpreta propria creaţie la instrumentul dedicat. Noutatea e că acest instrument *este* orchestră completă, cu suflători, alămuri, percuţii, coarde, claviaturi şi tot ce imaginaţia omenească poate folosi muzical! Muzica semnată Thy Veils atestă „personalizarea“ instrumentului PC. De aici încolo, nimeni de bună-credinţă nu va mai putea spune că această muzică este uscată, rece, insensibilă. Iar iubitorii sunetului pur(ificat) nu vor mai trăi teama că au(d) prea puţin!

Prima editare oficială a unui album Thy Veils – **Prologue**, Powerplay Rec., 1998 – denuda un univers sonor particular, cu influenţe dark şi gothic, de-o vitalitate debordantă, pe care unii dintre fani o apreciază şi azi drept senzaţională, unică, irepetabilă.

A doua apariţie – **Against an Oblivion of the Forgotten Abyss**, Powerplay Rec., ianuarie 1999 – explora adîncimile acelui univers în piese de-a dreptul copleşitoare emoţional şi stilistic. Orchestraţiile savante, supraetajate, ritmurile lente, cu sunete joase, la limita suportabilităţii, bulversau comoditatea auditivă. Ştiinţa îmbinării extremelor este marca Thy Veils. Pe fondul orchestrei de coarde, ai zice numai violoncele şi contrabaşi, cu inserţii de tobe multitimbrale şi persistente aşternuturi de alămuri, se zbenguie cîte un ciripit de pian electric, în perfectă armonie, pe o linie melodică ireproşabilă, cuceritoare şi frumoasă ca o explozie stelară.

În toamna lui 1999 apare al treilea titlu Thy Veils – **Immemorable** –, pînă în prezent cel mai bine vîndut disc al artistului, dar şi cel mai vîndut disc în străinătate al unui artist român din această categorie. Cele opt piese sînt un fel de rezumat al universului Thy Veils, nu neapărat cele mai bune din cîte a compus Daniel, însă adaptate ideii. Pe **Immemorable** apar explicit elemente de natură filozofică din discursul artistului. Aici se simte pregnant faptul că omul de dincolo de tastele transformate în clape transmite auditoriului ceva mai mult decît o simplă încîntare a urechii. S-ar putea spune că **Immemorable** este *ars poetica* Thy Veils. Opusurile de acest fel au o anumită ariditate, dată tocmai de „teoria“ implicită. **Immemorable** este arid numai în măsura în care se face purtător de mesaj minimalist. Filozofia imbricată nu-şi poate transcrie transcendenţa decît cu preţul uscăciunii sintactice. Dar asta e tocmai frumuseţea pe care muzica poate să o exprime. E un truism vechi de secole: muzica este filozofie! Cu albumul **Immemorable**, Thy Veils intra în categoria artiştilor „grei“, de la care aşteptam opere esenţiale.

The Diaphanous Depressions, editat mai întîi sub sigla Lezard Ltd. şi acum sub egida Sonar Muzik, este un pas necesar pe drumul „cuceririi depline“ a mijloacelor de expresie. Agresivitatea primelor două albume devine graţioasă, tăcută. Compoziţiile s-au simplificat pînă aproape de esenţial, ceea ce este oarecum angoasant pentru admiratorul artistului, obişnuit deja cu luxurianţa simfonică. În fapt, Thy Veils operează, cu **Diaphanous Depressions**, o *lobectomie* (atenţie: nu *lobotomie*!), ablînd partea de comoditate ce se instalează în creierul oricărui „admirator“... Thy Veils elaborează un adevărat poem simfonic, ale cărui sugestii multiculturale alcătuiesc, decopertate, ceea ce Noica numea **Povestiri despre om**. Voi schiţa una; şi oricine poate extinde căutarea, în orice direcţie. Pentru că este calitatea principală a muzicii simfonice – să deschidă mintea spre revelaţii noi, spre alte spaţii, care se află – paradoxal sau nu – chiar în noi!

Albumul debutează ca şi cînd Orfeu îşi plimbă degetele pe liră, anunţînd tema unei călătorii spre centrul fiinţei, acolo unde sălăşluieşte durerea. Călătoria e plină de primejdii. Sau, cel puţin, nu ocoleşte locurile întunecate.

Ca să nu existe urmă de dubiu, **Through The Halfdark** te trimite exact în turbionul timpului, într-un vîrtej de *glockenspiel*-uri, pe aripa ondulatorie a îngerului care îţi va sta alături drept călăuză.

Night Desert este urmarea firească a încercărilor prin care treci, o noapte care debutează cînd simunul se domoleşte şi eşti invitat la o (iluzie de) petrecere, un ritual cu dervişi învîrtitori, cu spirite negre ca-n opusul lui Saint-Saëns – **Dans macabru**. Aici, în piesa nr. 3, e o îmbinare – aş zice sublimă, dacă nu m-aş feri de cuvinte mari – perfectă a dansului popular (de influenţă orientală, adecvat călătoriei) cu ceea ce Daniel Dorobanţu, compozitorul, evită să spună că ţinteşte: simfonia!

Şi deodată, Adîncimile! Ce ispită pentru însetaţii de absolut care îndrăznesc să răstoarne muntele, coborînd în interior ca şi cînd ar urca! Şi e normal ca trîmbiţele şi clopotele să însoţească pogorîrea/ascensiunea, laolaltă cu vocile îngereşti, cu monodia corului de heruvimi învăluit de nori, undeva spre Empireu, ca-ntr-o celebră pictură.

A cincea piesă e o răsucire în loc, o înşurubare în carnea proprie, ca şi cum ai vrea să smulgi durerea printr-o durere mai mare. E o clipă de restrişte, un somn furios, un leşin la capătul unei căderi sau poate o mică poticnire de steiul iţit pe panta alunecătoare. E un răgaz în care te poţi întreba: dar ploaia va curăţi durerea mea? Pianul loveşte ca picăturile îngheţate ale ploii de ianuarie; de ce resimţi bătaia lor ca plăcere, ca mîngîiere?

Te-ai prăbuşit! Dar, iată, trîmbiţele sună, avertizînd că timpul ce ţi-a fost dat (în dar sau în zadar?) nu e fără limită! Sus, ai de parcurs încă drum lung!

Şi te fereşte, că vine iar furtuna! Norii cumulus anunţă primejdia, coardele, basul, alămurile se învîrtoşează deasupră-ţi, ce aştepţi? Fugi, pleacă, şederea este moarte! Abia-abia un fir de flaut răzbate ca o rază printre nori, ca un porumbel vestitor...

Sau, poate, ca un stol de păsări gonite de vîntul ce împinge norii...

Zăreşti pădurea. Probabil adăpost. Vremelnic şi nesigur? Te zgribuleşti sub un arbore înşelător. Te ajung încă picături de ploaie şi frigul nu te părăseşte. Ce zgomot e ăsta? Sîngele îngheaţă în artere, creierul se zbîrleşte sub scoarţa zgîriată. Fir-ar să fie, ai nimerit într-o pădure de stafii ce se vînează una pe alta şi toate năvălesc spre tine! Aici nu e loc de odihnă! De meditaţie, nici atît!

Sus, şi la drum din nou! Îngerul te însoţeşte...

Dacă te trage ispita, stai! Stai şi ascultă oboiul şi clopotele. Sună ca pentru moartea ta!

Moartea stă ca o sabie deasupra tuturor. Ai uitat de prezenţa ei? Ai uitat de călătoria în care porniseşi? Poate că e normal, în orice călătorie ispitele temporare te pot distrage. Sau poate că nu, dacă ai pornit ca-ntr-o cruciadă. Piesa 13, partitura cu intarsii lydiene, este poate visul cruciatului ajuns...

...lîngă zidul unui castel maur, de dincolo de care flautul şi chitara ispitesc la repaus definitiv...

...sau – da, la meditaţie. Cine sînt eu? De unde vin? Încotro merg? Cine este umbra care mă însoţeşte? A cui este gura ce mă soarbe întru păcat? Ce-i sunetul acesta înfăşurat pe tuburile unei orgi nevăzute?

Însă răgazul nu ţine cît veacul. Ropotul tobelor îndeamnă iar. Încă n-ai ajuns, n-ai găsit, n-ai cules...

Şi iarăşi pluteşti pe mări fără noimă...

Şi te-apucă furia! Începe lent, ca o mîncărime a epidermei, apoi trece în carne – şi nu ştii ce este –, trece mai departe ca un set de tobe ce-ţi fărîmă oasele şi-ţi electrocutează nervii, totul într-un edificiu labirintic multietajat, pe unde umbli fără firul Ariadnei, lovit de zidurile cinelelor şi uns cu uleiul viorilor, spărgînd vibrafoane de cleştar, ca-n visele abstracte...

...Din care te trezeşti meditînd, pe vîrful pieptănat de suflarea lui Eol. Muntele s-a întors, eşti sus, pe partea lui adevărată. Este muntele durerii provocate de simpla existenţă a trupului de carne în lume. Iar voiajul alături de – sau prin – muzica discului este chiar povestea, veche de cînd lumea, a spiritului în luptă cu suficienţa cărnii, povestea purificării prin suferinţă...

Thy Veils atinge pe discul de faţă tema biblică a păcatului ispăşit, a nimicniciei învinse de creaţie, a vînării de vînt ca îndeletnicire predilectă a prinţilor spiritului. Sau – folosind cuvintele lui Mircea Cărtărescu, rostite la începutul călătoriei – tema frumuseţii văzute ca monstruozitate de oamenii obişnuiţi. Tema îngerului căzut, întrupat chiar de omul care nu se întreabă asupra condiţiei sale.

Dar cine se întreabă este obligat să întreprindă călătoria către sine. Căci răspunsul nu poate fi găsit altfel.

P.S.: *Textul alăturat însoţeşte, ca un fel de catalog la expoziţiile de pictură (dar nu ca* booklet, *fiindcă tipăritura costă prea mult pentru bugetul alocat), discul cu acelaşi titlu al muzicianului din Timişoara. Lansarea oficială va avea loc, probabil, în acest noiembrie.* (**D.U.**)

Cine Ce Cum Cîntă
Anul 1 • Nr. 4 • 9 - 15 noiembrie 2001 • 7900 lei
EVENIMENTUL zilei
EVENIMENTUL
REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ DE INFORMAŢIE MUZICALĂ

Aflat la al patrulea număr, **Evenimentul muzical**, **s**upliment al cotidianului **Evenimentul zilei** (dar comercializat separat) se prezintă „de minune“: provocator, atrăgător, profesionist realizat, divers cît cuprinde. Topuri de tot felul, prezentări de albume şi formaţii de toate genurile, de la blues şi rock la hip-hop, de la **Iris** la **Paraziţii**, noutăţi, interviuri cu vedete, prezentări de emisiuni tv în domeniu, benzi desenate, concursuri cu premii, mesaje de la cititori, concerte, cluburi şi programe tv. Nu lipsesc texte pop (**Cargo**, **Paraziţii** – necenzurat!, ultima trupă declanşînd, cu această ocazie, "războiul anti-playback"). Cu foarte multă informaţie şi la fel de multă imaginaţie, publicaţia se va impune, cu siguranţă, în topul preferinţelor numeroşilor fani pop-rock.

profil

Publicaţie lunară informativă pentru Bucureşti
ALTERNATIVE
Anul I, Nr. 8, Octombrie 2001
ROMANIA-NETHERLAND TRADING
- TV, AUDIO & VIDEO SUPPORTS -
23 Calea Victoriei Blvd., 1st floor, ap. 6 Bucharest ROMANIA
phone/fax: 314.50.52; 313.70.10; 313.70.11; 313 70.73 mobile: 092.894.933

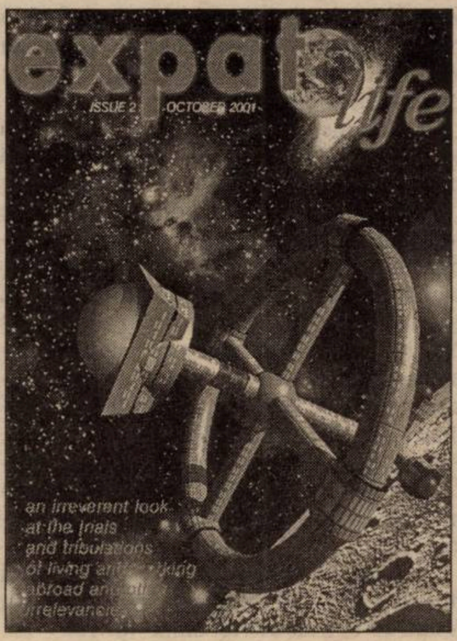
expat life
ISSUE 2 OCTOBER 2001
an irreverent look at the trials and tribulations of living and working abroad and ... irrelevancies

Încă o publicaţie gratuită pentru Bucureşti: lunarul **Alternative**. Editor: SC PUBLILAND S.R.L. Redactor-şef: Cristian Ionescu. Art-director: Claudia Telegescu. O publicaţie (vezi şi titlul, dar nu numai) ce se doreşte una informativ-alternativă în domeniu. Cele 32 de pagini color conţin informaţii din cele mai diverse domenii, utile pentru tot „bucureşteanul": premiere cinematografice, noutăţi editoriale, sport, Internet, bănci (şi prezentări de bănci), asigurări, turism, companii aeriene, închirieri auto, companii de taxiuri, hoteluri, restaurante, nigthlife, cabinete, clinici, farmacii, imobiliare, obiective culturale... „Sufletul" publicaţiei este Cristian Ionescu, ale cărui comentarii inteligente, cu mult nerv şi cu haz, îi conferă revistei o doză sporită de atractivitate şi o notă de personalitate. Prezentarea grafică aerisită şi – cumva – „computeristică" vădeşte, la rîndul ei, profesionalism, contribuind la aerul „alternativ" asumat.

Tot gratuită şi tot lunară este şi publicaţia în limba engleză **Expat life**, o mică revistă color tip magazin, arătoasă şi incitantă, apărută sub semnul World Trade Center Bucureşti; apropo de asta: editorialul (anonim) ne „avertizează" că nu trebuie să ne aşteptăm în nici un fel la articole despre atentatul de la WTC din New York, „however this subject is covered to saturation". Editor: Martin Dixon. Membrii redacţiei se ascund sub un anonimat amuzant: „a fat man" (**Food and drink**), „a strong man" (**Distribution**), „a man with no brain" (**Sports Writer**), „a sad man" (**Humour**), „a man with no name" (**Feature Writer**) etc... De altfel, umorul şi jovialitatea informaţiilor oferă *sound*-ul specific al revistei. Sumarul prezintă, între alte „atracţii", spectaculoase raliuri de motociclete, un **Motor show**, calupuri informative din toate domeniile (**Travel News**), interviuri cu oameni de afaceri, umor american, eco-turism, chestionare...

de ici, de colo

România literară 44

Articolul despre România publicat de Tony Judt în numărul din 1 noiembrie al revistei **The New York Review of Books** (**România: ultima pe listă**) a provocat, aşa cum era de aşteptat, reacţii în presa românească. În numărul trecut al **Observatorului cultural** a apărut un articol pe această temă al lui Victor Eskenasy. În numărul 44 al **României literare** este reprodus integral, „cu încuviinţarea amabilă a autorului şi a revistei americane", textul politologului american, în traducerea Ioanei Copil-Popovici şi a lui Cătălin Pîrcălabu. Editorialul lui Nicolae Manolescu (**Apel către Europa**) este un comentariu favorabil *pe fond* – dincolo de numeroasele obiecţii „colaterale" – la adresa evaluărilor propuse de Tony Judt. Iată mai întîi una dintre rezerve: „Aş obiecta descrierii lui Judt un lucru pe care l-am obiectat şi lui Tamas şi care apare şi la destui istorici români şi străini ai interbelicului: extrema dreaptă n-a fost singura forţă ideologică şi politică a vremii şi, după părerea mea, nici măcar aceea majoritară". Şi concluzia „pozitivă" a editorialului: „Unde articolul lui Tony Judt îşi dovedeşte cu adevărat însemnătatea şi face figură discordantă cu majoritatea unor astfel de intervenţii datorate străinilor este în consideraţiile din capitolul al treilea, consacrat situaţiei actuale, grevată de moştenirea comunistă, şi problemelor integrării. Analiza mi se pare serioasă şi corectă. «România va fi o piatră de încercare pentru Bruxelles – scrie Judt – şi cei mai mulţi europeni speră, pe ascuns, că aderarea nu se va realiza foarte curînd». Precizarea de la sfîrşit arată sinceritatea autorului. Deşi Judt ştie, ca şi noi, că «în ciuda eforturilor dlui Năstase, România nu aduce prea multe Europei», el e convins că Europa se află acum în pragul unei decizii vitale pentru ea însăşi. Această decizie nu constă, pur şi simplu, în *recunoaşterea* locului firesc al unei ţări în comunitatea europeană, ci în *crearea* unor ţări europene dintre acelea care, ca România, se găsesc în situaţii dramatice sau chiar critice, urmare a durităţii regimurilor comuniste naţionale, ca şi a erorilor comise de guvernanţi după căderea lor. Acest final este important. El este motivul pentru care cred că articolul lui Judt trebuie citit ca un apel către Europa şi ca o pledoarie pentru o Românie deseori sever, dar drept judecată în cuprinsul lui".

săptămânal 22

politică
societate
economie
cultură
sport

ANUL XII (607) Nr. 42
16 - 22 oct. 2001 • 24 pagini • 8.000 lei

Simultan cu apariţia din **România literară** a articolului semnat de Tony Judt, revista **22** (Nr. 45/2001) publică ample fragmente din acelaşi text, însoţite de două reacţii critice la adresa acestuia. Reacţiile le aparţin lui Mircea Iorgulescu (**Un pic altfel**) şi Andrei Brezianu (**Qui prodest?**), iar fragmentele din articolul lui Tony Judt sînt selectate astfel încît să expliciteze poziţiile acestora. Andrei Brezianu întreprinde o analiză atentă a articolului din **New York Review of Books**, dură şi mefientă pînă la suspiciune: „Din punctul de vedere al unei analize la rece, eseul lui Tony Judt invederează la sfîrşitul lecturii cîteva concluzii demne de luat în seamă, mai apăsat relevante prin raportare la contextul unora dintre evoluţiile recente din Balcani, în special, şi Europa de Est şi Centrală, în general. Dincolo de legitimele denunţări ale xenofobiei şi antisemitismului şi altor extremisme profund reprobabile în ochii oricăror oameni de bună-credinţă – români, maghiari, americani şi de orice altă naţionalitate sau etnie –, abordarea lui Tony Judt se recomandă cititorului obiectiv drept un atac ce face rimă altor discursuri elaborate recent în retortele de gîndire ale unor cercuri aparent interesate să destrame parcă modesta ţesătură de valori care au supravieţuit violenţelor istoriei, într-o zonă a Europei cunoscută pentru rezistenţa tăcută a unora dintre popoarele ei faţă de cizma şi spoliaţiunile marilor imperii". În linia *revival*-ului neoconservator american de după 11 septembrie, examenul critic al comentatorului de peste Ocean vizează nu atît „diagnosticul" final al lui Judt privitor la necesitatea admiterii României în organismele europene, cît mai ales inexactităţile şi „deficienţele" perspectivei sale istorico-culturale: „...O cernere atentă a referirilor şi unghiurilor de atac practicate de Tony Judt devine foarte edificatoare, mai cu seamă azi, aici, în America, unde, după evenimentele din septembrie, revenirea la valorile tradiţionale – cele care constituie liantul propriu oricărei naţiuni: o cultură comun împărtăşită, sentimentul naţional de încredere în sine, o îndrăgire fără complexe a demnităţii şi identităţii proprii, o reînsufleţire a rolului religiei în viaţă publică, un patriotism care îşi spune numele deschis, sub semnul azi atotprezent «God Bless America» – a venit să întoarcă o pagină. O pagină care, în manieră proprie, este apanajul de drept al oricărei ţări, al oricărui popor şi naţiuni. Autorul textului din **New York Review of Books** pare să nu fi citit atent această pagină. [...] Nerealizările României sînt o tristă realitate, la peste zece ani de la revoluţie. Dar examenul cauzelor, făcut în nume propriu de către Tony Judt, este cu deliberare şchiop. Dincolo de caracterul ofensator al tonului, îi lipseşte probitatea necesară unei adecvări reale şi credibile la obiectul demersului întreprins". La rîndul său, Mircea Iorgulescu se opreşte – pe larg – asupra numeroaselor deficienţe de informare şi evaluare politico-istorică („neglijenţe, inexactităţi, omisiuni") ale articolului, acuzîndu-i „viziunea schematică şi tendenţioasă": „În general, de altfel, în materie de acurateţe a datelor şi informaţiilor istorice, distinsul cercetător american procedează cu o lipsă de rigoare adesea stupefiantă. Obiectivul său fiind prezentarea situaţiei actuale a României, îi era imposibil, desigur, să facă lungi ocoluri istorice. Scurte, concentrate, paragrafele referitoare la trecutul românilor sînt însă pline de erori şi imprecizii, al căror efect este cu atît mai neplăcut, cu cît ele contrastează cu laconismul energic al textului". În final, autorul desfiinţează, pur şi simplu, articolul profesorului american: „La nivelul evidenţelor, nivelul elementar, dar obligatoriu, al oricărei cercetări sau analize, articolul lui Tony Judt este mereu *un pic altfel* decît realitatea. O compoziţie artistică, nu un studiu ştiinţific".

Iată acum şi punctul de vedere redacţional – nu mai puţin critic – al revistei **22**: „S-ar părea că, printr-o simplă coincidenţă (deşi nu toate coincidenţele sînt întîmplări), tocmai atunci cînd România, prin delegaţia condusă de premierul Năstase, marca în Statele Unite puncte în domeniul diplomatic, militar şi economic [...], apărea, sub semnătura lui Tony Judt, un articol amplu, extrem de critic la adresa României. [...] Conceput la prima vedere ca un studiu ştiinţific documentat, articolul lui Tony Judt surprinde prin tonul pamfletar în care sînt prezentate istoria şi cultura României şi prin instrumentarea informaţiilor pentru a construi un tablou total întunecat. «România e altfel», repetă obsesiv T. Judt. După opinia profesorului Judt, România n-ar avea nimic de oferit Europei decît dificultăţi insurmontabile (paşoptiştii par, aşadar, să fi ratat construirea unui stat românesc modern), iar integrarea ei ar fi discutabilă. Dar necesară («rămasă pe dinafară, ea ar constitui un punct delicat»)".

Dincolo de inexactităţile articolului din **New York Review of Books**, problemele ridicate „la fileu" de către Tony Judt merită, credem, o dezbatere serioasă...

din presa cotidiană

Adevărul

ZIAR NAŢIONAL INDEPENDENT

În pagina de **Cultură-spectacole** din **Adevărul** de marţi 6 noiembrie putem citi un super ironic articol-reportaj semnat de Gheorghiţă Aurelian Ion despre cea de-a treia ediţie a „Galelor APLER" desfăşurată de curînd la Cîmpina. Articolul are un titlu provocator: **Cultură pe ritmuri lăutăreşti** şi un subtitlu pe măsură: **Galele APLER, dimineaţa de după**. De după chef, fireşte... Dar mai bine să vedem despre ce este vorba: „Nobilă în intenţii şi organizată cu eforturi, manifestarea a alunecat încet-încet spre burlesc şi farsă caragialeană. Declarată prilej de discuţii şi lamentaţii cu privire la starea industriei cărţii, s-a dovedit a fi doar un pretext de întîlnire a celor cu veleităţi literare şi de chefuri zdravene. Tabloul, pentru cel neobişnuit cu «evenimente culturale», era unul derutant. Dacă problema mult-clamată, responsabilă de relele din domeniul literar, a fost identificată în distribuţia şi promovarea deficitară a cărţilor şi revistelor, în mapa de presă nu s-a găsit nici una din revistele participante la gală şi nici unul dintre reprezentanţii lor nu şi-a promovat publicaţia – ca şi cum acestea ar fi trebuit să sară singure în atenţia eventualului cititor. Mai mult, o parte din cheltuielile pentru cheful prelungit reprezentat de gale ar fi contribuit la rezolvarea măcar a unei părţi din neajunsurile semnalate".

După cum se vede, autorul vădeşte o bună cunoaştere a metehnelor unei anumite părţi a lumii literare autohtone. „Distracţia" însă abia acum începe, după cum se vede şi din acest reuşit portret în acvaforte al „maeştrilor" cîntăreţi, pardon scriitori, faţă cu politicul: „Tuşe groase de burlesc au fost date de cei cîţiva «oameni de cultură» cuprinşi de efuziuni bahice, de un scriitor important de limbă română – Nicolae Breban – care, cuprins de vedetism, se conversa cu soţia în limba... franceză sau de cei cîţiva «maeştri» în frunte cu Marius Tupan, trecuţi deja spre vîrsta a treia, care, pe timpul galelor, nu au avut altă preocupare decît să curteze furibund, uneori frizînd penibilul, o tînără ziaristă. Însă monumentul prostului gust a fost reprezentat de «apoteotica» seară de gală a decernării premiilor. Într-o cantină industrială, după un tipic similar unei nunţi de provincie, în prezenţa orchestrei lăutăreşti care zbiera ceva ce se vroia muzică, s-au strigat darurile... pardon, premiile APLER – după peşte şi înaintea fripturii. Spun *s-au strigat* şi pentru că, în zgomotul de furculiţe şi murmurul continuu al comesenilor, era foarte greu să mai auzi ceva. La murmur contribuia în mare măsură şi masa oficială la care iar se rătăcise senatorul Antonie Iorgovan, alături de familie de data aceasta. Obişnuit probabil din Parlament, acesta s-a conversat cu alţi oficiali pe tot parcursul serii, într-un evident dispreţ faţă de tot ce se întîmpla în jur, şi asta după ce, la începutul serii, şi-a trimis fiul să aducă băutură scumpă, căci nu se cădea să bea acelaşi vin de butoi pe care îl beau scriitorii. Din păcate, nu vă pot relata şi Dansul Miresei căci, într-un tîrziu, am părăsit «prestigioasa manifestare culturală», ce-i drept, tot în mijlocul unui dans generalizat". Chef de chef!

Poezie

ara alexandru şişmanian
TRIPTIC
priviri
ochiul orb
tireziada
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Ara Alexandru ŞIŞMANIAN
Triptic. Priviri, Ochiul orb, Tireziada
Editura Cartea Românească, 2001, 348 p., f.p.

Cartea de faţă este o dovadă că rămăşiţele modernismului în poezie continuă să se manifeste cu perseverenţă. După al doilea modernism, şaizecist, poezia lui Ara Alexandru Şişmanian este a nu se ştie cîta reiterare a modernismului, cu riscul (conştient sau nu?) al epuizării formulei literare. După Nichita Stănescu sau, mai bine zis, o dată cu el, limbajul poetic este împins la o limită forţată, secătuind orice urmă de concept. Ara Alexandru Şişmanian continuă să se agaţe de abstractul noţiunilor „tari" pentru a le mai afla acestora surse de supravieţuire, însă demersul său poetic pare cel al unui naufragiat pe o insulă îndepărtată în trecut.

Poetica esenţei se conjugă cu meditaţia fenomenologică, poezia conceptului devenind, în acelaşi timp, filozofia acestuia. Scriitura înseamnă revelaţie permanentă a autorului, reflecţie şi control asidue care au scopul de a dibui sensul „adevărat", semnificaţia ultimă, tensiunea absolută. Cuvîntul concentrează o întreagă speculaţie, rîvnind la rangul de cunoaştere metafizică.

Forţa de sugestie meditativă a limbajului converge, pînă la urmă, în metafore lipsite de senzorialitate concretă, iar luciditatea devine marca unei „subiectivităţi" reci, metaforizante.

Dialecticile circulare (privire-antiprivire, prezenţă-absenţă, interior-exterior, născut-nenăscut, organ-antiorgan, cuvînt-necuvînt) nu au nici o finalitate, în afară de oglindirea narcisistă. Textul poetic se generează ca o înlănţuire de metafore abstracte, stereotipe, conforme cu viziunea poetului şi cu tematica întregului volum: „gravitaţii gravide de zbor", „ghemuire de abise", „cranii de lumină", „vertebre de vibraţii de corzi" etc. (p. 22). Abundenţa strivitoare a conceptelor moderniste (haosul, vidul, lumina, închiderea, tăcerea, zborul etc.) se subsumează dictaturii temei privirii vizionare.

Poeticii privirii îi lipseşte însă organul specific. Ochiul este orb; cu atît mai mult privirea se întoarce asupra sieşi, reflectînd distorsionat obiectul, însă cu aroganţa oraculară a unei „tireziade": „depărtările lui dinăuntru se dislocă de apropieri din afară"; „şi-astfel sinele-n nesinea lui se duce"; „el e o fisură plăpîndă purtîndu-şi privirea peste capetele lucrurilor"; „el e lumina ce străpunge lumina pe dinăuntru"; „vălurit el absentează" (p. 311).

Privirea contemplă esenţa fenomenelor, pînă în momentul în care acestea îşi pierd orice substanţialitate, singura lor susţinere fiind autoreflectarea la infinit: „lucrul e o privire-ntoarsă-n sine ca un pian/ fără asociaţii – cu suprafaţa ca un ecran/ în forma lucrului transpare privirea ce-n afară a murit/ toate privirile formeaz-un singur ou dintr-o lumină densă/ căci lucrurile pentru priviri-s doar o posibilitate" (p. 15).

Cultul metaforei nonreferenţiale, obsesia identităţii abstracte, idealizarea limbajului şi mitizarea conceptuală a poeziei constituie trăsăturile unei poetici de supravieţuire îndîrjită. Lirismul poeziei este cel al cunoaşterii metafizice, al revelaţiei supreme asupra forţei (false) a cuvîntului. Iluzia purităţii esenţiale a limbajului continuă să funcţioneze ca o iluminare poetică. Impersonalitatea viziunii autorului devine instrumentul de inducere a senzaţiei de idealitate care distruge referenţialitatea poeziei. Ara Alexandru Şişmanian scrie pentru nostalgicii modernismului, repetînd experimentele formale ale pulverizării corpului cuvîntului:

„urcare – lucrarea întrului/ ucrull ucră nîtru/ ucrull ucră utrîn/ untru/ ucrull utrîn ă untru/ uctrull utcrull ăîn..." (p. 19).

Lucia Simona BUMBU

Proză

Raymond Queneau este, probabil, unul dintre cei mai excentrici scriitori francezi, cunoscut prin romanele **Zazie în metrou** (1959), **Florile albastre** (1965) şi **Pierrot prietenul meu** (1942). Alte experienţe ale sale sînt **Exerciţii de stil** (1947) şi culegeri de poezie, precum şi **Oulipo, ouvroir de littérature potentielle**, alături de Fr. Le Lionnais.

RAYMOND QUENEAU
Sfântu' Aşteaptă

Raymond QUENEAU
Sfîntu' Aşteaptă
Editura Image, Bucureşti, 2001, 252 p., f.p.

Cartea de faţă, **Sfîntu' Aşteaptă**, a apărut în anul 1984 şi reprezintă o culme a incomprehensibilului, însă doar pînă la final, cînd ne putem oferi mai multe răspunsuri.

Pierre de Nabonide este trimis de tatăl său, marele Nabonide, primar al urbinatalienilor, la studii în Străinătate. Mai exact, este trimis să înveţe limba străină, iar la întoarcere ar fi exercitat nobila muncă de tălmaci. În Străinătate, el descoperă ceva absolut nou: lumea peştilor cavernicoli, peşti orbi, dar care pot trăi în mediul acvatic. Descoperă cum viaţa se strecoară în cele mai tainice unghere şi este decis să aducă acest adevăr la el acasă: „Vor trebui să se plece în faţa adevărului meu sincer, întrucît le voi aduce adevărul adevărat, adevărul meu, sincer pe deasupra, cel pe care l-am văzut cu ochii mei, eu fiind singurul care l-a văzut". Însă revelaţia este ironizată atît de părintele său, cît şi de urbinatalieni, care, lipsiţi de

---

Oraş-jurnal

BOGDAN GHIU

Cu infime modificări, încerc aici, pentru prima dată, să dau spre citit un segment din ceea ce, zilnic, mă străduiesc să ofer, de mai multe luni, spre ascultare, sub titlul ***Unde ne oprim în Bucureşti****, la Radio Romantic. Fac, altfel spus, cu un termen pompos, un exerciţiu de „transmedialitate". O probă. Un eseu.*

Luni

Nu sînt nici arhitect şi nici urbanist. Îmi pare şi, în acelaşi timp, nu-mi pare rău pentru acest lucru. Mi-ar fi plăcut, pot deci spune, şi în acelaşi timp nu mi-ar fi plăcut peste măsură să fiu arhitect sau urbanist.

Ce vreau să spun? Vreau să spun că, mai ales în ceea ce priveşte urbanismul, acesta este o meserie, probabil plăcută, dar imposibilă.

Îmi place, doar, oraşul. Şi îmi place, mai presus de orice, oraşul Bucureşti, în cunoaşterea şi degustarea, deci în inventarea căruia mă aventurez, iată, săptămînă de săptămînă, încercînd să-i atrag şi pe alţii.

Căci oraşul, deci şi Bucureştiul, este pe de o parte, dat şi, pe de altă parte, el este o simplă cutie cu scule, o simplă ladă de unelte: este aşa cum îl practicăm, cum îl facem noi. Doar în sens muzeal oraşul există în afara noastră, intangibil muritorilor de rînd care sîntem... Doar în acest sens el este şi are o esenţă, o substanţă, o permanenţă. Dar, mai presus de orice, oraşul, deci şi Bucureştiul, este, de fapt, un oraş virtual: există aşa cum îl facem, iar presupusa esenţă a lui nu este deloc atît de imuabilă precum pare. E intangibilă şi fragilă. Poate fi afectată negativ fără ca ea însăşi, la rîndul ei, să ne afecteze (pozitiv), să ne marcheze.

Oraşul poate fi deci uşor, foarte uşor afectat, transformat, schimonosit sau, dimpotrivă, înnobilat de modul nostru, colectiv şi individual, de a-l gîndi şi de a-l simţi, de a-l parcurge. Noi, locuitorii Bucureştiului, facem, de fapt, Bucureştiul. Indiferent de esenţa istorică, arhitecturală şi urbanistică a acestuia, Bucureştiul există aşa cum mergem prin el, cum îl privim, cum îl vorbim, cum îl povestim. Nu este nevoie să intri cu buldozerele în clădirile sale istorice, în carnea sa urbanistică, aşa cum, vai, s-a întîmplat şi cum sperăm să nu se mai repete în veci. Nu este nevoie să construieşti sau să dărîmi un oraş pentru ca acesta să fie, cum spuneam, afectat, preschimbat. Pînă şi cele mai măreţe cetăţi şi oraşe, din Antichitate şi pînă azi, au fost distruse nu neapărat de furia naturii sau de orbirea criminală a oamenilor, ci de moravurile şi de capacitatea intelectuală şi afectivă a locuitorilor lor. Deşi pare stabilitatea înseşi, deşi pare soliditatea şi trăinicia însăşi, oraşul este peste măsură de fragil: un guturai social îl poate aproape anihila.

Bucureştiul e sensibil la locuitorii săi. Din „oraşul bucuriei", cum i-au spus, nu contează cît de exact, anumiţi istorici din trecut, el se poate foarte uşor transforma, prin simplul mod de a merge pe străzile lui al cîtorva dintre locuitorii săi, într-un oraş al dezolării.

Aveţi grijă cum mergeţi pe stradă, cum vorbiţi, cum vă întîlniţi, cum staţi, cum priviţi – cum îl practicaţi, cum îi daţi viaţă: Bucureştiul depinde şi de dumneavoastră! Mai mult, infinit mai mult decît credeţi.

Marţi

Nu sînt, aşa cum vă spuneam ieri, nici arhitect şi nici urbanist. Şi nici istoric de profesie. Nu sînt, deci, un specialist al oraşului şi nu sînt nici un specialist în Bucureşti.

Sînt însă un om fascinat de oraşul în care trăiesc. În această calitate, sau mai curînd în această necalitate a mea, am participat de curînd, la Cluj, la o întîlnire europeană pe tema cetăţeniei, a relaţiilor dintre spaţiul public şi spaţiul privat, a urbanismului. Şi pentru că nu sînt, cum spuneam, nici arhitect, nici urbanist, nici istoric şi nici vreun alt fel de teoretician al oraşului, ci un „practician", un amator, în sens literal, înfocat, pasionat, îndrăgostit al marelui oraş Bucureşti, am vorbit despre oraş pornind de la o noţiune doar aparent abstractă şi desuetă, dar care, de fapt, constituie însăşi „inima" oraşului. O noţiune aflată, astăzi, în suferinţă. Am vorbit deci despre oraş, deci implicit despre Bucureşti, pornind de la noţiunea de urbanitate.

Din întreaga familie de cuvinte formată în jurul cuvîntului *urbe*, care, toate, au un înţeles preponderent tehnic, practic, concret, cuvîntul *urbanitate* este singurul care are şi un înţeles, să-i spunem aşa, spiritual. Urbanitate înseamnă, conform dicţionarelor, politeţe, afabilitate naturală şi, cu o expresie franţuzească clasică, *usage du monde*. Mi-am dat însă imediat seama că definiţia urbanităţii este contradictorie, poate şi pentru că urbanitatea este, cine ştie, imposibilă, instabilă, fragilă. Această definiţie este contradictorie pentru că urbanitatea este considerată în acelaşi timp o afabilitate *naturală* şi *usage du monde*, care presupune deci educaţie, circulaţie: trebuie s-o înveţi, să te laşi pătruns de ea. Ca să devii urban trebuie să fi trăit deja la oraş, să-i fi văzut pe alţii cum o fac, să ai deci modele şi, mai presus de orice, să vrei să înveţi, să te laşi pătruns de spiritul urban al oraşului. Sîntem în mod natural urbani, fireşti, afabili, spune definiţia urbanităţii, dar în acelaşi timp trebuie să ne obişnuim a trăi la oraş. Bucureştiul se învaţă.

Tot mai puţini ţin să înveţe, astăzi, Bucureştiul. Fiecare vine aici şi se poartă cum îi trece prin cap. Prin comportamentul multora dintre locuitorii săi actuali, Bucureştiul se poate spune că se află în curs de dezurbanizare. Un oraş neurban! Un oraş suburban!

Căci poate nu este obligatoriu să trăieşti la oraş pentru a fi urban. Nu este, poate, nevoie de urbe pentru urbanitate.

Dar asta nu e totul. Voi continua.

Miercuri

Spuneam ieri, fără a încerca să forţez cine ştie ce paradox, că poate nici nu este nevoie de oraşe pentru ca oamenii să fie urbani. Şi că, în acelaşi timp, prea puţini dintre locuitorii oraşului Bucureşti mai sînt, azi, urbani, adică bucureşteni, chiar dacă, fizic şi topologic vorbind, ei sînt urbanizaţi. Şi nu mă refer aici la provenienţă, ci la modul de comportare, la felul în care mulţi dintre concetăţenii noştri practică acest oraş, la modul în care se folosesc de Bucureşti, definindu-l.

Într-un celebru pasaj din cartea intitulată **Cercetări filozofice**, un mare filozof al secolului XX (după unii, cel mai mare), Ludwig Wittgenstein, asemăna limbajul, limba pe care o vorbim, cu oraşul, mai exact cu un oraş întemeiat în vechime, a cărui dezvoltare ţine atît de generaţia spontanee, cît şi de planificarea conştientă. Iată pasajul: „Un labirint de străduţe şi pieţe, de case vechi şi noi, de imobile cu aripi adăugate ulterior, în diferite epoci; totul înconjurat de periferii noi cu străzi drepte şi regulate, mărginite de construcţii uniforme".

Iar un alt filozof, contemporan de data aceasta, italian şi mai puţin cunoscut decît marele Wittgenstein, pe numele său Paolo Virno, comentează (în **Les labyrinthes de la langue. Pour une analyse linguistique de la métropole**, din volumul **Opportunisme, cynisme et peur**, Editions de l'Eclat, 1991): „Ar trebui să inversăm termenii acestei comparaţii: mai curînd metropola contemporană este cea care ia ca model limbajul. Ea ni se înfăţişează ca un labirint de enunţuri, de metafore, de nume proprii, de prepoziţii, de timpuri şi moduri verbale, de disjuncţii şi implicaţii – şi aceasta nu este deloc o simplă analogie didactică. Metropola e efectiv o formaţiune lingvistică, un cadru constituit, mai presus de orice, din discursuri obiectivate, din coduri prestabilite, din gramatici materializate. A te orienta într-o mare metropolă înseamnă a face experienţa limbajului".

Pot părea abstracte vorbele filozofilor, dar nu este întotdeauna aşa. Oraşul ploaie, necunoscători ai apei, nu au putut înţelege mesajul lui Pierre.

Tatăl, marele Nabonide, moare, iar secretul ascuns atîta vreme este descoperit: Hélène, sora lui Paul, a lui Jean şi a lui Pierre, va reveni în familie, după ce multă vreme fusese ascunsă lîngă Marele Mineral. Şi va începe să plouă...

Romanul de faţă opune mai multe lumi. În prim-plan este un mediu primitiv, tradiţional, atacat lent, dar irevocabil de morbul modernizării – lumea urbinatalienilor –, iar pe plan secund este lumea străină, de unde vin anual turiştii, a cinematografului şi a peştilor cavernicoli. Urbinatalienii au, la rîndul lor, nişte inferiori, Ruralii, iubitori de natură, de verdeaţă, foarte primitivi, văzuţi în oraş doar de Primăveril, marea sărbătoarea urbinataliană, cînd familiile se întrec în etalarea veselelor, totul sfîrşind rapid printr-o isterie generală, cu spargerea a mii de vase. Queneau probabil că nu a ales cea mai bună soluţie atunci cînd a hotărît să arate că lumea străină era America şi limba străină – engleza. Chiar dacă o face ludic, prin transcrierea pronunţiei unor cuvinte din engleză, cadrul mitic se destramă şi capătă o localizare supărătoare.

Dincolo de subiectul romanului, atracţia (sau farmecul) cărţii este dată de limbaj, nivel la care Queneau excelează şi *exagerează* în mai toate scrierile sale. Gramatica şi dicţionarele sînt îmbogăţite cu lexic şi reguli noi de ortografie, prin urmare întîlnim cuvinte şi expresii scrise original, cum ar fi *nuzicnu*, *bibanbizară*, *egzistenţă*... Mîncarea tradiţională a urbinatalienilor este *musarmacrăpelniţa*, care are o reţetă originală: „luaţi, pe de altă parte, animale vii, masculi de mamifere şi femele de păsări de curte. Tăiaţi-le, jupuiţi-le, curăţaţi-le de pene, decupaţi-le, secţionaţi-le, tăiaţi-le mărunt, puneţi-le la frigare şi frigeţi-le. [...] Introduceţi în acest sos elementul animal pe care îl veţi tempera cu ajutorul elementului vegetal. Amestecaţi şi răsamestecaţi şi la momentul potrivit serviţi în platoul mare, în cel ancestral, pe care veţi fi avut grijă să nu-l fi spălat de la sărbătoarea precedentă“. Meritul pentru acest regal lingvistic îi revine celei care a reuşit să traducă o carte grea, cel puţin la nivel lexical, Sanda Oprescu. De fapt, nu a fost vorba de o traducere, fapt imposibil pentru un scriitor de talia lui Queneau, ci de o rescriere, rînd cu rînd.

Şi totuşi, cine este Sfîntu' Aşteaptă? Finalul romanului încearcă să dea un răspuns, dar nu cred că acesta îl poate mulţumi pe distinsul cititor.

Ovidiu DRĂGHIA

Politică

SINTEZE DOCUMENTE ESEURI
Ioan Adam
PANTEON REGĂSIT
O galerie ilustrată a oamenilor politici români
gramar

Ioan ADAM

Panteon Regăsit. O galerie ilustrată a oamenilor politici români

Editura Gramar, Colecţia „Sinteze, Documente, Eseuri“, Bucureşti, 2000, 360 p., f.p.

„Într-o ţară mică s-a făcut şi o politică mare“, se anunţă ritos pe coperta a patra a **Galeriei ilustrate...**. Autorul acestei antologii de oratorie modernă românească îşi compune Panteonul din cincisprezece figuri politice de seamă (de la C.A. Rosetti la Titel Petrescu) şi din tot atîtea fragmente de discursuri oficiale aparţinîndu-le oamenilor de stat portretizaţi aici.

Fragmentele de proză oratorică vin din izvoare rare şi uitate (broşuri, culegeri vechi de dezbateri parlamentare, discursuri rămase prin paginile ziarelor) ori sînt abia descoperite (precum textul lui Duiliu Zamfirescu, **Pentru ce am fost împotriva războiului**, publicat de Ioan Adam ca inedit în 1987). Fiecare discurs este precedat de portretizarea autorului său şi, mai important decît aceasta, de o prezentare a circumstanţelor istorice în care a fost rostit ori scris. Dacă vioaiele portrete mai sînt lovite uneori de emfază şi de expresivităţi involuntare („autorul **Vieţii la ţară** ne oferă soluţii, scrutîndu-ne intens, poate mustrător...“, p. 191, ori „în această mînă mult trudită s-a tras la 1907“, p. 214), contextualizările sînt esenţiale pentru înţelegerea acestui tip de text. Cele cincisprezece fragmente de oratorie rezistă, fireşte, şi în sine, ca modele de artă oratorică, dar par a fi esenţiale pentru ceea ce de obicei se numeşte „reconstituirea aerului epocii“. Reacţiile de la tribună, întreruperile de pe băncile ministeriale, aplauzele ironice ale opoziţiei (consemnate şi ele cu grijă), un discurs pe care autorul său îl amînă sau îl schimbă în ultima clipă – toate reprezintă ecourile rezistente ale unei istorii care nu se mai animă decît aşa: prin evocări ale biografiilor exemplare şi prin scene de epocă.

Un model al unei astfel de scene îl reprezintă cele două discursuri ale lui P.P. Carp, în vremea cînd Senatul fierbea din cauza *Afacerii tramvaielor*, un scandal al comisioanelor şi al traficului de influenţă din cabinetul liberal al lui Ionel I.C. Brătianu. Cînd guvernul cade, ies la iveală sumele ilegale, iar conservatorii încep atacurile. **Fierul Roşu** şi **Autoritatea Morală** sînt titlurile celor două vehemente discursuri ale lui P.P. Carp, amîndouă – răspunsuri ale prim-ministrului conservator la interpelările adversarilor brătienişti: „Fulgerătoare, replica lui Carp este cea mai frumoasă pledoarie românească pentru o *politică morală*, pentru *respectul* necondiţionat al *egalităţii*. Ea a rămas în analele oratoriei române, dar n-a salvat cabinetul Carp de la cădere“ (*s.n.*, p. 92). Iată cum sună, la 90 de ani de la rostirea ei, apărarea solemnă a bătrînului conservator: „Domnule Brătianu, autoritatea morală a unui om politic nu se judecă decît după două lucruri şi nu se cîştigă decît printr-un singur mijloc. În viaţa ta privată să fii întotdeauna corect [...], în viaţa ta publică să fii întotdeauna dezinteresat“ (p. 100).

Alături de P.P. Carp, antologia cuprinde discursuri ale oamenilor politici trecuţi în umbră în ultimii cincizeci de ani: Take Ionescu (cu o pledoarie de la tribuna Camerei, în decembrie 1915), Al. Vaida-Voievod (conferenţiind la Fundaţia Carol I, în 1924, despre **Problema frontierelor româneşti**) şi Ion Mihalache (expunînd programul PNŢ şi doctrina sa privind **Statul ţărănesc**). Adnotate minuţios, cu detaliate explicaţii ale numelor şi evenimentelor epocii, aceste fragmente oratorice pot trece drept primul pas în încercarea de a regăsi istoria solemnă.

Magda RĂDUŢĂ

---

seamănă, prin urmare, cu limba pe care o vorbim. Cum vorbim oraşul, cum îl enunţăm, aşa îl facem să fie. Degeaba are el o istorie, monumente, locuri simbolice, spaţii alternative: dacă nu ştim să ne folosim de toate acestea, ratăm oraşul, trecem pe lîngă el ca şi cum nici n-am locui, în realitate, aici. Ratăm oraşul şi îl facem şi pe el să se rateze, să rămînă singur în spaţiu, pustiu deşi supraaglomerat, nelocuit deşi plin de oameni.

Cîţi dintre noi se comportă în Bucureşti ca şi cum efectiv ar trăi la Bucureşti? Vreţi să fiu dur? Atunci voi spune: puţini, foarte puţini, din ce în ce mai puţini.

Urbanitatea bucureşteană nu depinde, prin urmare, de urbanismul bucureştean.

Şi poate că, pe urmele celor două fragmente filozofice citate mai sus, am putea defini urbanitatea prin faptul că, în cadrul metropolei, avem ce alege şi, mai ales, trebuie să alegem tot timpul. O constatare şi un imperativ.

Căci aglomeraţia şi înghesuiala oraşului nu le dau în primul rînd locuitorii acestuia, ci poate tipurile de oraş, oraşele mentale, adică modurile particulare, ale fiecăruia, de a trăi oraşul cu pricina. Nu trăim cu toţii în acelaşi oraş. Cel mai adesea, trăim în oraşele celorlalţi, în modurile fiecăruia de a vedea – şi de a desfigura – oraşul.

Trăim în oraşe imaginare care, cel mai adesea, nu ne aparţin. Şi acestea sînt multe. Şi sînt de prea puţine ori oraşe în adevăratul înţeles al cuvîntului. Prea multe oraşe imaginare şi mentale pentru un singur oraş real şi, în acelaşi timp, prea puţine. Bucureştiul e singur.

Joi

Spuneam ieri că adevărata înghesuială şi adevărata aglomeraţie bucureşteană nu le dau, poate, locuitorii Bucureştiului, atraşi permanent şi în număr tot mai mare de Capitală, de farmecele ei pe care, pînă la urmă, ajung, în cea mai mare parte, să le uite. Adevărata aglomeraţie a Bucureştiului rezultă din tipurile de oraş, imaginare şi mentale, care îşi dispută coordonatele unui spaţiu unic.

Am numit aceste tipuri, mental-imaginare, de oraş „figurile urbane ale oraşului“. Ce fel de oraşe există în Bucureşti? Voi enumera, deocamdată, trei, aflate în competiţie şi chiar în război.

Există un Bucureşti al maselor. Există, apoi, un Bucureşti al mulţimii. Şi, în sfîrşit, mai există şi un Bucureşti al plebei. Toate aceste tipuri, mental-imaginare, cum le spuneam, de oraş sînt, în acelaşi timp, şi nişte Bucureştiuri istorice, dar care au ajuns acum să convieţuiască, să se suprapună, să se întrepătrundă: să-şi dispute, uneori aproape conflictual, aproape războinic, spaţiul fizic unic, fatalmente restrîns, finit, al Bucureştiului.

Bucureştiul masei, al maselor este oraşul aşa cum l-a edificat vechiul regim, adică regimul comunist. Străzi drepte, blocuri de cît mai multe etaje, care nu sînt totuşi (performanţele tehnologice ale regimului nu permiteau, totuşi, ridicarea de Babel-uri) nişte zgîrie-nori. Bucureştiul masei, Bucureştiul masificat este oraşul de cartiere, oraşul-cartier, oraşul „cartierizat“, care a devenit, parcă pentru a-mi confirma ipoteza, o formă mentală, un mod psihic-afectiv-cultural de a trăi, de a practica, de a utiliza şi, deci, de a face, la propriu, oraşul şi, mai ales, de a-l invada, de a-l ocupa la modul nomad: Bucureştiul hip-hop, Bucureştiul-manea, Bucureştiul neaşezat, ne-„aşezare“, unde se aud voci ca de muezini implorînd o divinitate absentă, de fapt un Dumnezeu pur social, mai curînd suburban, infrasocial: „Ridică-mă la cer!“.

Vine, apoi, pe acelaşi spaţiu, Bucureştiul mulţimii. Acesta este, după opinia mea, singurul mod cu adevărat urban, în sens modern, de a trăi, de a practica un oraş. Căci dacă în masă individul se pierde, dispare în beneficiul unui eu colectiv pe cît de puternic, pe atît de iluzoriu, de inconsistent, de manipulabil. Abia mulţimea mi se pare, pe urmele unui Charles Baudelaire şi ale unui Walter Benjamin, a constitui un corespondent autentic al individului, al persoanei: al cetăţeanului. Cetăţenii nu formează mase, ci mulţimi, adică acele cadre colective de viaţă în care separaţia, esenţială, dintre public şi privat se păstrează. În mulţime rămîi, ca individ, anonim, adică nu-ţi reverşi „spaţiul privat“ asupra spaţiului public, comun, comunitar.

Vine, în sfîrşit, şi un al treilea Bucureşti, un alt mod, cît se poate de observabil, de a fi bucureştean: oraşul plebei. Plebea face pereche antitetică cu pegra. Este Bucureştiul murdar, indistinct, aiurit şi în zdrenţe. Bucureştiul-Calcutta. Bucureştiul-Lume a Treia.

Acum, în vremurile pe care le trăim, Bucureştiul mulţimii, singurul cu şanse de modernitate, este puternic concurat, din trecut, de Bucureştiul maselor şi, din atemporal, de Bucureştiul plebei. Toate aceste trei (tipuri de) oraşe îşi dispută, cum spuneam, spaţiul fizic, urban, al aceluiaşi unic oraş: Bucureştiul. Iar adevărata urbanitate nu este, pînă la urmă, de găsit decît în oraşul mulţimii. Nu în oraşul de masă şi nici în oraşul plebei.

Vineri

Tot reflectînd la oraşul modern şi la Bucureşti, în special, şi provocat mai cu seamă de tema, deosebit de incitantă, a unui alt colocviu, organizat la Iaşi de data aceasta, la care n-am mai putut să ajung – cu tema **Suburbanităţi** –, am ajuns aproape fără să-mi dau seama la o formulă care îmi place foarte mult. Paradoxală, enigmatică şi aproape muzicală, ea spune cam aşa: „Oraşul atrage şi se retrage“.

Bucureştiul, deci, atrage şi se retrage. În măsura în care atrage, în măsura în care atrage în permanenţă oameni noi, Bucureştiul se retrage, devine mic. Căci nou-veniţii se urbanizează, ca să spun astfel, poate doar spaţial, dar nu şi cultural. Nimeni nu stă să înveţe oraşul, să se deprindă cu el întru urbanitate. Oraşul este o lecţie deschisă de la care noi, cel mai adesea, deşi sîntem aici, preferăm să chiulim. Chiar dacă zidită în piatră, lecţia oraşului e mută.

Şi atunci oraşul, cum spuneam, se retrage, se micşorează, devine simplu centru, devine muzeu – şi atît. Un muzeu prin care noi ne mişcăm ca la piaţă, însă nu ca într-un muzeu. Bucureştiul este o imensă neînţelegere, în sensul de *malentendu*. El spune una, noi înţelegem alta. Bucureştiul atrage şi, deci, în felul acesta şi ca urmare a acestui fapt, se retrage. Pînă aproape de dispariţie.

Vorbeam ieri despre existenţa şi concurenţa, în cadrele aceluiaşi spaţiu, unic, finit al Bucureştiului fizic a trei tipuri de oraş: oraşul-masă, oraşul-mulţime şi oraşul-plebe.

Urbanismul, dacă a încercat să rezolve această situaţie de concurenţă conflictuală, de fapt de supraaglomerare, una de grad secund, tipologic-supratopologic, de suprasaturare a locului, n-a reuşit decît se separe oraşul în două, să introducă, de fapt, o nouă separaţie, o nouă segregaţie.

Există, prin urmare, un oraş al accesului facil, al vitezei, un oraş comunicaţional, un Bucureşti-televiziune, în care locuitorii devin mesaje ce se transmit, de niciunde spre niciunde, „on-line“: „emiţătorul“-casă comunică „mesajul“-om „receptorului“-loc de muncă (sau de distracţie) şi invers, în grabă, la înghesuială. Trăim imediat (deci) în ireal. Chiar şi ceea ce am numit „mesajul“-om tinde tot mai mult să devină om-terminal, persoană-releu, individ-medium.

Şi, apoi, un Bucureşti al înghesuielii fizice, al antasării, al colcăielii, al imposibilităţii de deplasare şi de transport: un oraş-domiciliu obligatoriu – oraş-blocaj.

Cu toţii trăim, ca bucureşteni, deopotrivă în toate aceste oraşe deodată. Iar Bucureştiul ne suportă şi pe noi, dar şi tipurile de oraşe, adică tipurile de a fi sau a nu fi bucureştean. Mare înghesuială, aici, la Bucureşti!

Dar poate, aşa cum spuneam într-una din zilele trecute, poate că adevăratul conţinut al urbanităţii moderne şi postmoderne constă tocmai în faptul de a avea de unde alege şi în obligaţia permanentă de a alege, de a opta. Avem mai multe Bucureştiuri, între care avem de ales şi între care, fără să ne dăm seama, chiar alegem. Trăim, ca bucureşteni, în locuri diferite. Spaţiul comun este doar o iluzie. Iar Bucureştiul, o unică şi infinită răspîntie.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NOTTARA

(tel: 212.52.89)

SALA MAGHERU:

- 14, 18 nov., ora 19.00 – **Costumele!...** Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Adrian Horobeţ, Mihai Răzuş, Ileana Olteanu, Richard Bovnozcki, Dragoş Huluba, Dinu Onofrei, Silviu Biriş, Oxana Moravec, Dana Cavaleru, Andrei Vasluianu
- 15 nov., ora 19.00 – **Moştenirea lui Cadâr** de Eugen Rotaru şi Laurenţiu Profeta. Regia: Tania Filip. Cu: Ruxandra Sireteanu, Ion Haiduc, Valentin Teodosiu, Cristian Irimia, Cristian Şofron, Andreea Măcelaru, Rareş Stoica
- 16 nov., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda, Catrinel Dumitrescu, Sorin Cociş
- 17 nov., ora 19.00 – **Oscar** de Claude Magnier. Regia: Alice Barb. Cu: Ştefan Radof, George Ivaşcu, Emilia Dobrin, Valeriu Preda, Anda Caropol, Daniela Minoiu, Daniel Popescu, Crenguţa Hariton, Anca Bejenaru, Claudiu Romila

SALA STUDIO:

- 13 nov., ora 19.00 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu
- 14 nov., ora 19.00 – **Frumos e în septembrie la Veneţia** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis, Valentin Uritescu
- 15 nov., ora 19.00 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Cu: Mircea Diaconu, Emil Hossu, Constantin Cotimanis
- 16 nov., ora 19.00 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica, Camelia Zorlescu, Crenguţa Hariton
- 17 nov., ora 19.00 – **Chinezii** de Michael Frayn. Un spectacol de Mircea Cornişteanu. Cu: Cerasela Iosifescu şi George Alexandru
- 18 nov., ora 19.00 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru, Anda Caropol, Petrică Popa, Daniel Popescu, Ana Sileanu

TEATRUL BULANDRA

SALA TOMA CARAGIU:

(tel: 211.34.41)

- 16 nov., ora 19.00 – **Woyzeck** de Georg Buchner. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Marian Râlea, Dan Bădărău, Camelia Maxim, Cornel Scripcaru, Emil Hoştină, Gabriel Spahiu, Ioana Abur şi Anca Androne. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Culturală „Athon"
- 17 nov., ora 19.00 – **Regele Lear** de William Shakespeare. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Victor Rebengiuc, Marian Râlea, Dan Aştilean, Cornel Scripcaru, Mihai Constantin, Diana Dumbravă, Andreea Bibiri, Oana Tudor, Claudiu Stănescu, Şerban Celea, Vlad Zamfirescu
- 18 nov., ora 20.30 – **SAKADATextraSENSORial**. Spectacol realizat de grupul de percuţie „Sensor" în colaborare cu Fundaţia „Dakino" şi Teatrul Bulandra

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

- 15 nov., ora 18.30 – **La ţigănci** după Mircea Eliade. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Adriana Trandafir, Florin Zamfirescu, Carmen Tănase, Marius Stănescu, Gelu Niţu
- 16 nov., ora 18.30 – **Îngerul albastru**, după **Profesorul Unrat** de Heinrich Mann. Regia şi coregrafia: Răzvan Mazilu. Cu: Florin Zamfirescu, Maia Morgenstern, Jeanine Stavarache, Mircea Constantinescu
- 17 nov., ora 18.30 – **Cumetrele** de Michel Tremblay. Regia: Peter Bokor. Cu: Tamara Buciuceanu, Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Valeria Sitaru, Iuliana Ciugulea, Virginia Rogin, Angela Ioan, Diana Gheorghian, Jeanine Stavarache
- 18 nov., ora 18.30 – **Soap Opera** de Spiro Gyorgy. Regia: Vincze Janos. Spectacol prezentat de **Teatrul Harmadik** (Pecs, Ungaria)

TEATRUL ACT

(tel: 310.31.03)

- 14, 15 nov., ora 19.00 – **Cristofor Columb** de Michel de Ghelderaude. PREMIERĂ. Regia: Vasile Nedelcu. Cu: Manuela Alionte, Bogdan Dumitrescu, George Frîncu, Iulia Sîia, Luminiţa Vîlciu, Dana Teodorescu Vulc, Dan Vulc. Spectacol prezentat de Compania „Caleidoscop"
- 19 nov., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

TEATRUL DE COMEDIE

(tel: 315.91.37)

- 16 nov., ora 18.30 – **Proba de film** după Vasilii Şukşin. Regia: Dan Tudor. Cu: Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Marinela Chelaru, Delia Seceleanu, Florin Bogan, Adrian Andreescu/Florian Andreescu
- 17 nov., ora 18.30 – **Copilul divin** după Pascal Bruckner. Regia: Radu Nichifor. Cu: Aurelian Temişan, Monica Davidescu/Ştefana Zamfirescu, Adrian Văncică, Gabriel Fătu, Adriana Drăguţ. Spectacol prezentat de Compania „D'Aia"
- 18 nov., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

(tel: 314.57.51)

TEATRUL LUNI

- 13 nov., ora 20.00 – **Cîntice ţigăneşti** de Miron Radu Paraschivescu. Cu: Dorin Andone
- 19 nov., ora 20.00 – *spectacol coupé* cu piesele: **Lacuna** şi **Lecţia** de Eugène Ionesco. AVANPREMIERĂ. Regia: Adriana Piteşteanu. Cu: Adriana Pârvu, Georgeta Marin, Emanuela Fazekas (**Lacuna**)/ Marian Popescu, Maria-Julieta Georo, Georgeta Marin (**Lecţia**)

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA

(tel: 310.35.74)

- 16, 17 nov., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

- 16 nov., ora 19.00 – **Conversaţie după înmormîntare** de Yasmina Reza. Regia: Cristian Juncu. Cu: Claudiu Istodor, Raluca Zamfirescu, Ioan Coman, Alexandru Pandele, Lucia Ştefănescu, Oxana Moravec

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

- 17 nov., ora 11.00 – **Parchează maşina la Harvard** de Israel Horovitz. Regia: Horea Popescu. Cu: Maia Morgenstern şi Constantin Dinulescu
- 18 nov., ora 11.00 – **Întîmplări dintr-un oraş cu proşti** după M. Gherşenzon. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Ion Grosu, Geni Brenda, Cristina Dogaru, Marius Drogeanu, Nicolae Predică, Mihnea Truşcă, Mircea Drîmbăreanu, Florin Petrini, Sorin Tofan, Gabriel Răuţă, Mihai Nicolae Alexandru

TEATRUL DE REVISTĂ C. TĂNASE

(tel: 315.56.78)

- 15, 18 nov., ora 18.00 – **Ah, femeile!**
- 16 nov., ora 18.00 – **Vin americanii!**
- 17 nov., ora 18.00 – **Nota zero la purtare**

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

- 13 nov., ora 10.00 – **Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regia: Victor-Ioan Frunză. Cu: Marina Procopie, Sibylla Oarcea, Anca Zamfirescu, Alexandrina Halic, Dumitru Anghel, Boris Petroff, Cristian Irimia, Marius Toma, Romeo Stavăr
- 14 nov., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu, Liliana Perepelcinic, Mircea Muşatescu, Ani Creţu
- 15 nov., ora 10.00 – **Micul lord** după Frances Hodgson Burnett. Regia: Constantin Dicu. Cu: Cristian Irimia, Carmen Palcu, Marioara Sterian, Marcela Andrei
- 16 nov., ora 9.30 – **Prinţ şi cerşetor** după Mark Twain. Regia: Constantin Dicu. Cu: Ani Creţu, Mihaela Beţiu, Cristian Irimia, Daniel Tudorică, Boris Petroff, Mircea Muşatescu
- 17 nov., ora 10.30 – **David Copperfield** după Charles Dickens. Regia: Cornel Todea. Cu: Claudia Revnic, Dumitru Anghel, Anca Zamfirescu, Andra Teodorescu-Ion, Cornelia Pavlovici, Romeo Stavăr, Sibylla Oarcea, Mihai Verbiţchi, Mircea Muşatescu, Boris Petroff
- 18 nov., ora 10.30 – **Motanul încălţat**

THEATRUM MUNDI

(tel: 210.42.81)

- 17 nov., ora 19.00 – la Teatrul Foarte Mic – **Preludiu la Electra** de Petru Dumitriu. Regia: Dan Vasile. Cu: Raluca Penu, Carmen Stimeriu, Silvia Codreanu, Tudorel Filimon, Vasile Toma, Irina Bîrlădeanu, Ion Bechet
- 18 nov., ora 19.00 – la Teatrul Foarte Mic – **Lecţia** de Eugène Ionesco. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, Clara Vodă, Silvia Codreanu, Mariana Dănescu

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

- 13 nov., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibriturile**, adaptare de Nicolae Popeneciu după H.C. Andersen. Regia: Victor Radovici. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu, Ciprian Cojenel
- 14 nov., ora 10.00 – **Aladin şi lampa fermecată** de Al. Andy Kessler. Regia: Ion Lucian. Cu: Vasile Menzel, Paula Sorescu Lucian, Silvana Ionescu, Robert Radoveneanu, Cosmin Şofron
- 15 nov., ora 10.30 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arghir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Vasile Menzel, Cosmin Şofron, Cristian Nicolae, Ştefan Velniciuc, Robert Radoveneanu
- 16 nov., ora 10.00 – **Cartea poveştilor** de Daniela Anencov. Regia: Daniela Anencov. Cu: Silvana Ionescu, Annemarie Ziegler, Mioara Arsene, Bogdan Caragea, Robert Radoveneanu
- 18 nov. – **Fetiţa cu chibriturile**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

- 14, 16 nov., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia, Claudiu Iordan
- 15 nov., ora 12.00 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Graţiela Ştefan, Claudiu Iordan, Daniel Stanciu, Cristi Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia
- 17 nov., ora 11.00 – **Lebedele**. Regia: Gavril Pinte. Cu: Dora Ortelecan, Eugenia Barbu, Cristina Roşiianu, Elena Săndulescu, Claudiu Iordan, Graţiela Ştefan

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

- 13, 14, 16 nov., ora 10.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Paul Ionescu, Mihai Dumitrescu, Gabriel Apostol, Daria Gănescu, Angela Filipescu
- 15 nov., ora 18.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. PREMIERĂ OFICIALĂ
- 18 nov., ora 11.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**

BACĂU

TEATRUL G. BACOVIA

- 13 nov., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte
- 14, 15 nov., ora 10.00 – **Alba ca Zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regi: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ligia Dumitrescu, Stelian Preda, Adrian Găzdaru, Dana Olariu
- 15 nov., ora 18.00 – la Tecuci – **O noapte furtunoasă**
- 16 nov., ora 17.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Valentin Branişte, Nicolae Roşioru
- 17 nov., ora 18.00 – **Bal la castel** de Jean Anouilh. Regia: Oana Leahu. Cu: Gabriel Duţu, Constanţa Zmeu, Eliza Noemi Judeu, Nina Gherghişan, Viorel Baltag, Ştefan Ionescu, Valentin Branişte, Daniela Vrînceanu, Doina Iacob, Firuţa Apetrei, Nicolae Roşioru

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

- 13 nov., ora 10.00 – la Grădiniţa I.M.U. – **Treiul lui Martinel** de G. Bruchmaier. Regia: Laurenţiu Budău
- 14 nov., ora 10.00 – la Grădiniţa Lizuca – **Treiul lui Martinel**/ ora 17.30 – **Jurămînt de eternă neuitare** de Al.I. Iosif şi Calistrat Costin
- 15 nov., ora 11.30 – la Grădiniţa nr. 12/ ora 13.00 – la Şcoala nr. 8 – **Treiul lui Martinel**
- 16 nov., ora 10.00 – la Grădiniţa nr. 15 – **Şoricelul şi păpuşa** de Alecu Popovici. Regia: Radu Popovici
- 18 nov., ora 11.00 – **Şoricelul şi păpuşa**

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

- 13 nov. – **Omul cu mirţoaga**. Regia: Anton Tauf

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

SALA MARE:

- 17, 18 nov., ora 19.00 – **Hamlet**. Regia: Vlad Mugur. Cu: Sorin Leoveanu, Bogdan Zsolt/Vlad Zamfirescu, Anton Tauf, Emanuel Petran, Radu Bînzaru, Stelian Roşian, Dan Chiorean, Petre Băcioiu, Maria Seleş, Melania Ursu, Miriam Cuibus, Ion Marian, Ruslan Bârlea
- 19 nov., ora 20.00 – **Uitarea** de George Banu. Regia: Mihai Mănuţiu. Cu: Sylvain Groud, Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristian Cimbrea, Angelica Nicoară

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 14 nov., ora 19.00 – **Romeo şi Julieta** de William Shakespeare. Regia: Kerestes Attila. Cu: Dimeny Aron, Kali Andrea, Salat Lehel, Nagy Dezsö, Albert Júlia
- 15 nov., ora 20.00 – la **Casa Tranzit** – **Carol** de Slawomir Mrozek. Regia: Tompa Gábor
- 16 nov., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel, spectacol studio. Regia: David Grant (Marea Britanie). Textul se traduce la cască în limba română
- 18 nov., ora 19.00 – **Cvartet** de Spiró György. Regia: Kövesdy István. Cu: Boér Ferenc, Nagy Dezsö, Albert Júlia, Panek Kati
- 19 nov., ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière, spectacol studio. Regia: Tompa Gábor. Textul se traduce la cască în limba română

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

- 13, 15, 17 nov., ora 18.30 – **Petrecere într-un pian cu coadă** de Mihai Ispirescu. Regia: Lucian Sabados. Cu: Tudor Smoleanu, Ana Bart, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Ilie Gâlea, Lucia Ştefănescu, Alexandru Pandele
- 18 nov., ora 18.30 – **Don Perimplin şi Belisa** de Federico Garcia Lorca. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Constantin Cojocaru, Ana Bart, Lucia Ştefănescu, Roxana Ivanciuc, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Nelu Neagoe, Mihai Androne, Cătălina Radu

REVISTĂ:

- 14, 16 nov., ora 11.00 – **Bona visurilor mele**

PĂPUŞI:

- 13, 16, 18 nov., ora 11.00 – **Făt-Frumos**
- 14 nov., ora 11.30 – **Făt-Frumos**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 13 nov., ora 9.30 – la Grădiniţa nr. 1/ ora 11.00 – la Grădiniţa nr. 3 – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu
- 14 nov., ora 10.00 – la Casa de Cultură Călimăneşti – **Mary Poppins** de P. Travers. Regia: Doru Zamfirescu

SFÎNTU GHEORGHE

TEATRUL ANDREI MUREŞANU

- 14 nov., orele 10.00 şi 12.00 – la Tîrgu Secuiesc – **Crăiasa zăpezilor**. Regia: Valentina Cazacu. Cu: Sergiu Aliuş, Mona Codreanu, Ioana Gajdó, Voicu Hetel, Adrian Iuga
- 16 nov., ora 10.00 – **Crăiasa zăpezilor**
- 16 nov., ora 17.00 – **Cafeneaua Artelor „Dan Turbatu"**
- 17 nov., ora 18.30 – **MM – couture à porter**. Regia: Szabo K. István. Cu: Inna Andriucă, Elena Popa, Florin Vidamski

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 12, 13 nov., ora 19.00 – **Anonimul veneţian** de Giuseppe Berto. Un spectacol de Florin Zamfirescu
- 14 nov., ora 19.00 – **Pyramus und Thisbe**, spectacol susţinut de elevii Liceului Brukenthal
- 18 nov., ora 19.00 – **Idiotul** după F.M. Dostoievski. Regia: Andriy Zholdak

TIMIŞOARA

TEATRUL NAŢIONAL

- 13 nov., ora 19.00 – **Pastramă-Trufanda** după I.L. Caragiale. Regia: Ion-Ardeal Ieremia
- 17 nov., ora 19.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Sanda Manu

TEATRUL GERMAN DE STAT

- 14 nov., ora 11.00 – **Max şi Moritz** de Wilhelm Busch

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

SALA STUDIO:

- 14, 15 nov., ora 19.00 – **La gongul Spart II**, spectacol de **cabaret**

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL ARIEL

- 13, 14 nov., orele 10.00 şi 12.00 – **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**, spectacol prezentat de secţia maghiară
- 15, 16 nov., orele 9.30 şi 11.00 – **Capra cu trei iezi**, spectacol prezentat de secţia română

FILM

13-15 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001. PRE-

MIERĂ. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Buz Luhrmann. Cu: Nicole Kidman, Ewan McGregor/ Corso/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00, 21.00
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001. Regia: Mike Nichols. Cu: John Travolta, Emma Thompson, Kathy Bates, Maura Tierney Daisy, Adrian Lester, Larry Hagman/ Festival/ orele: 11.30, 14.30, 17.00, 19.30
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.00/ Favorit, orele: 11.00, 14.00, 16.45, 19.00
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Lumina/ orele: 11.00, 12.30, 14.00, 15.30, 17.15, 19.00, 20.30
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez/ Europa/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Cit îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Excelsior/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Viitorul/ orele: 14.00, 16.00, 19.00

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)

- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ orele 13.00, 17.30
- **Evadare în Texas**, SUA/ ora 13.15
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ ora 13.45
- **O plimbare pe lună**, SUA/ ora 15.15
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ orele 15.30, 20.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 15.45
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ orele 17.15, 22.15
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ orele 18.00, 20.15, 22.30
- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Cathérine Deneuve, David Morse/ ora 19.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 22.00

HOLLYWOOD MULTIPLEX
(tel: 327.70.20/
327.70.21/ 327.70.22)

- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 16.45, 22.15
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 13.30, 18.45
- **Virus**, SUA, 2001. Regia: John Bruno. Cu: Donald Southerland, Jamie Lee Curtis, William Baldwin/ Sala 2/ orele: 15.30, 20.30, 22.45
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Sala 2/ orele: 17.45
- **Furios şi iute**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 3/ orele: 15.45, 18.30, 21.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Sala 4/ orele: 16.15
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham, Garry McDonald/ Sala 4/ orele: 13.30, 19.00, 21.45
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Sala 5/ orele: 13.30, 16.00, 18.30, 21.00
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Cu: Emilie Dequenne, Jeremie Renier, Mark Dacascos, Monica Bellucci/ Sala 6/ ora 22.45 (13 nov.)
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Sala 6/ orele: 15.00, 20.45 (13, 15 nov.)/ orele: 15.00, 17.45, 20.45 (14 nov.)
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 6/ ora 18.00 (13, 15 nov.)
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 7/ orele: 14.30, 20.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 7/ ora 17.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Angelina Jolie, Antonio Banderas, Jack Thompson/ Sala 8/ orele: 13.45, 16.15, 19.00, 21.30
- **Omul nostru din Panama**, Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Boorman. Cu: Geoffrey Rush, Pierce Brosnan, Jamie Lee Curtis, Brendan Gleeson/ Sala 9/ orele: 17.00, 22.30 (13, 15 nov.)/ orele: 14.30, 17.00, 22.30 (14 nov.)
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Sala 9/ orele: 14.30, 20.00 (13, 15 nov.)/ ora 20.00 (14 nov.)
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 14.45, 17.15, 19.45, 22.15 (13 nov.)/ 14.45, 17.15, 19.45 (14 nov.)/ orele: 14.45, 17.15 (15 nov.)
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: James B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth, Alyson Hannigan, Seann William Scott/ Sala 10/ ora 19.45 (15 nov.)
- **Trafic**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Sala 10/ ora 22.15 (14-15 nov.)

ARAD

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Dacia
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Mureşul
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Arta, Sala A
- **Dansind cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Modern
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria
- **Virus**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Sexi harem la Ada Kaleh**/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Scala
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Modern

SINAIA

- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Perla

TIMIŞOARA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Capitol
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Timiş
- **Proprietarii de stele**, România, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Băieţi şi fete**, SUA, 2001. Regia: Robert Iscove. Cu: Alyson Hannigan, Amanda Detmer, Claire Forlani, Freddie Prinze, Heather Donahue, Jason Biggs/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Victoria

VASLUI

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

16-19 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Studio/ tel: 659.53.15
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Cotroceni, tel: 212.64.41/ Lumina, tel: 314.74.16
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Gloria, tel: 324.46.75/ Cultural, tel: 499.10.13
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Festival/ tel: 315.63.84
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Dr. Doolittle 2**, SUA, 2001/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Excelsior/ tel: 224.33.45

ARAD

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Dacia
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Mureşul
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Arta, Sala A
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Trafic**, SUA, 2001. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Central

CRAIOVA

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Patria
- **Trafic**, SUA 2001/ Modern
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Scala
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Modern

SINAIA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Perla

TIMIŞOARA

- **Trafic**, SUA, 2001/ Capitol
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/

Centrul MAD şi... Merele de Aur

Este o dată ca nici o dată
– **miercuri, 14 noiembrie 2001** –
că de n-ar fi, nu s-ar vesti:

MAD cel Voinic împlineşte un an!

Într-un an de zile (...şi nopţi) a trecut prin multe încercări: s-a bătut cu zmeii, leii şi euro-dolarii, pentru a ridica împărăţia dansului. Dar nu ar fi împlinit toate acestea dacă nu ar fi avut prieteni. De aceea va dărui merele de aur celor care l-au ajutat să crească într-un an cît alţii în zece.

Începînd cu ora 20.00, la sărbătoarea din împărăţia dansului, alături de împăraţi şi împărătese, zmei şi paralei, nebuni şi crai vestiţi, MAD cel Voinic dăruieşte **Merele de Aur**:

- Mărul „Cel mai fidel spectator";
- Mărul „Ce poţi face cu propriile mînuţe";
- Mărul „Cel mai străveziu finanţator în domeniul dansului contemporan";
- Mărul „Cel mai talentat portar";
- Mărul „Cele mai multe seri petrecute împreună";
- Mărul „Cel mai atrăgător prieten";
- Mărul „Cel mai darnic finanţator";
- Mărul „Cel mai bun interpret în reprezentaţiile de la MAD";
- Mărul „Cel mai rapid răspuns afirmativ";
- Mărul „Articolul de la marginea lanului de porumb".

Timiş

- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Hannibal**, SUA, 2000/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

13 noiembrie

- **Alexandra şi infernul**, România, 1975. Regia: Iulian Mihu. Cu: Violeta Andrei, Romeo Partenie, Nicolae Radu, Cornel Patrichi, Ioan Sabău, Emanoil Petruţ. **Ora 9.30**
- **Aurel Vlaicu**, România, 1977/ **Misiunea „Steaua întunecată"**, Canada-Israel, 1988. Regia: Sidney J. Furie. Cu: Louis Gossett Jr., Mark Humphrey, Stuart Margolin. **Ora 11.45**
- **Anna Pavlova**, URSS-Marea Britanie-RDG-Cuba-Franţa, 1984. Regia: Emil Loteanu. Cu: Galina Beliaeva, Lina Buldakova, Sergej Sakurin. **Ora 13.45**
- **Cînd eram copii**, Elveţia, 1961. Regia: Henry Brandt. Film documentar. Versiune originală. **Ora 16.30**
- **O femeie face carieră**, SUA, 1988. Regia: Mike Nichols. Cu: Melanie Griffith, Harrison Ford, Sigourney Waver, Joan Cusack, Alec Baldwin. **Ora 18.15**

14 noiembrie

- **Golem**, Germania, 1920. Regia: Paul Wegener, Carl Boese. **Ora 10.00**
- **Tora! Tora! Tora!**, SUA-Japonia, 1970. Regia: Richard Fleischer, Toshio Masuda, Kinji Fukasuku. Cu: Martin Balsam, Soh Yamamura, Jason Robards. **Ora 11.15**
- **O femeie face carieră**, SUA, 1988. **Ora 14.00**
- **Golem**, Germania, 1920. **Ora 16.15**
- **Şatra**, URSS, 1975. Regia: Emil Loteanu. Cu: Svetlana Toma, Grigore Grigoriu, Ion Şandri-Skuria, Pavel Andreicenko. **Ora 18.30**

15 noiembrie

- **Friguri**, Franţa, 1921. Regia: Louis Delluc/ **Femeia de nicăieri**, Franţa, 1922. Regia: Louis Deluc/ **Surîzătoarea doamnă Beudet**, Franţa, 1923. Regia: Germaine Dulac. **Ora 10.00**
- **Alexandra şi infernul**, România, 1975. **Ora 12.15**
- **Sorgul roşu**, R.P. Chineză, 1987. Regia: Zhang Yimou. Cu: Gong Li, Jiang Wen, Teng Rujun. **Ora 15.45**
- **Friguri**, Franţa, 1921/ **Femeia de nicăieri**, Franţa, 1922/ **Surîzătoarea doamnă Beudet**, Franţa, 1923. **Ora 16.15**
- **Lupul**, SUA, 1994. Regia: Mike Nichols. Cu: Jack Nicholson, Michelle Pheiffer, James Spader, Christoper Plummer. **Ora 18.15**

16 noiembrie

- **Goana după aur**, SUA, 1925. Regia: Charles Chaplin. Cu: Charles Chaplin. **Ora 10.00**
- **Erou din întîmplare**, SUA, 1992. Regia: Stephen Frears. Cu: Dustin Hoffman, Geena Davis, Andy Garcia, Joan Cusack. **Ora 11.45**
- **Serbările galante**, Franţa-România, 1965. Regia: René Clair. Cu: Jean-Pierre Cassel, Philippe Avron, Dem Rădulescu, Marie Dubois. Versiune originală. **Ora 14.30**
- **Creatorul de imagini**, SUA, 1985. Regia: Hal Weiner. Cu: Michael Nouri, Anne Rwomey, Jerry Orbach, Jessica Harper. **Ora 16.15**
- **Felix şi Otilia**, România, 1972. Regia: Iulian Mihu. Cu: Radu Boruzescu, Julieta Szönyi, Sergiu Nicolaescu, Clody Bertola, Gheorghe Dinică, Gina Patrichi. **Ora 18.30**

17 noiembrie

- **Lolek şi Bolek somnambuli/ Lolek şi Bolek pe dealul verde/ Lolek şi Bolek în excursie cu robotul/ Lolek şi Bolek în mina veche/ Lolek şi Bolek la mineri/ Lolek şi Bolek mici cineaşti/ Lolek şi Bolek păstrători de comori/ Lolek şi Bolek în „S-a pierdut căţelul"/ Lolek şi Bolek la cules de ciuperci/ Lolek şi Bolek zboară**, Polonia, 1976-1985. **Ora 9.30**
- **Felix şi Otilia**, România, 1972. **Ora 11.30**
- **Şatra**, URSS, 1975. **Ora 14.15**
- **Lupul**, SUA, 1994. **Ora 16.15**
- **Waterloo**, URSS-Italia, 1970. Regia: Serghei Bondarciuk. Cu: Rod Steiger, Orson Welles, Christopher Plummer, Virginia McKenna. **Ora 18.30**

18 noiembrie

- **Lolek şi Bolek somnambuli/ Lolek şi Bolek pe dealul verde/ Lolek şi Bolek în excursie cu robotul/ Lolek şi Bolek în mina veche/ Lolek şi Bolek la mineri/ Lolek şi Bolek mici cineaşti/ Lolek şi Bolek păstrători de comori/ Lolek şi Bolek în „S-a pierdut căţelul"/ Lolek şi Bolek la cules de ciuperci/ Lolek şi Bolek zboară**, Polonia, 1976-1985. **Ora 10.00**
- **Serbările galante**, Franţa-România, 1965. **Ora 12.00**
- **Erou din întîmplare**, SUA, 1992. **Ora 13.45**
- **Waterloo**, URSS-Italia, 1970. **Ora 16.30**
- **Creatorul de imagini**, SUA, 1985. **Ora 19.00**

19 noiembrie

- **Erou din întîmplare**, SUA, 1992. **Ora 12.00**
- **Fuga**, URSS, 1970. Regia: Vladimir Naumov. Cu: Ludmila Savelieva, Aleksei Batalov, Mihail Ulianov. **Ora 14.45**
- **Italienii**, Elveţia, 1964. Regia: Alexander J. Seiler, June Kovach, Rob Gnant. **Ora 18.30**

PLOIEŞTI

SCALA

- 13 nov. – **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore

TÎRGOVIŞTE

- 15 nov. – **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed

VIDEO

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL CEH

- 15 nov., ora 17.00 – **Ţara filmului**, proiecţia unor **filme documentare** realizate de Jan Svankmajer şi a filmului artistic **Şopteşte** (Cehia, 1996; regia: David Ondricek; subtitrat în limba engleză)

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 15 nov., ora 18.00 – **Le goût des autres**, Franţa, 1999. Regia: Agnes Jaoui. Cu: Anne Alvaro, Jean-Pierre Bacri, Brigitte Catillon

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

CENTRUL MULTI ART DANS

- 16 nov., ora 19.00 – **Fiinţe ale mîinilor**. Coregrafia: Carmen Riban. Cu: Mateia Stănculescu, Ema Ciobanu, Carmen Riban/ **Iluzii de hîrtie**. Coregrafia: Elena Zamfirescu. Cu: Andreea Duţă, Silvia Mihai, Elena Zamfirescu, Alexandru Gheorghiu

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 14 nov., ora 10.30 – **Frumoasa din Pădurea Adormită**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Migry Avram Nicolau. Coregrafia: Ioan Kelemen. Cu: Ioan Kelemen, Mirela Popescu, Carmen Roibu, Ionela Truşcă, Eva Ştefănescu, Daniela Ionescu, Ioana Gîngioveanu, Steluţa Teodorescu, Dorel Stoia
- 18 nov., ora 11.00 – **Frumoasa din Pădurea Adormită**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 14 nov., ora 19.00 – **recital** de pian. Solistă: Silvia Tudor. În program lucrări de: **D. Scarlatti, Beethoven, Chopin, Rahmaninov, Schumann, Liszt**
- 15, 16 nov., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Cristian Mandeal. Solist: Dmitri Başkirov. În program lucrări de: **Haydn, Mozart**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 16 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Ovidiu Bălan. Solişti: Mihaela Marin (vioară), Frans Helmerson (violoncel). În program lucrări de: **Strauss, Bruch, Şostakovici, Stravinsky**
- 18 nov., ora 18.00 – **concert cameral**. Solişti: Valentin Gheorghiu (pian), Mihaela Martin (vioară), Frans Helmerson (violoncel). În program lucrări de: **Brahms, Enescu, Dvorak**

UNIVERSITATEA DE MUZICĂ

SALA CHOPIN:

- 13 nov., ora 18.30 – **Nouva musica consonante**, ediţia a IV-a: **Confluenţe româno-belgiene**. Coordonarea artistică: Liana Alexandra şi Şerban Nichifor. În program lucrări de: **Şerban Nichifor, Liana Alexandra, Nicolae Coman, Boudewijn Buckinx, Jaques Leduc, Raoul De Smet, Adrian Mociulschi**

PALATUL ŞUŢU

- 14 nov., 12 nov., ora 17.00 – **concert** susţinut de Orchestra de Cameră a Liceului de Muzică „George Enescu". Dirijor: Bogdan Vodă. În program lucrări de: **Corelli, Vivaldi, Ceaikovski, Căianu**. Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 15 nov., ora 21.00 – *Winston Jazz Live*, **concert** susţinut de „Trio Soleanu-Golcea-Popescu"
- 17 nov., ora 21.00 – *„A Stevie Ray Vaughan Evening"*, **concert** susţinut de George Baicea & „Magic Underground Experience"
- 18 nov., ora 21.00 – **concert** de percuţii susţinut de formaţia „Game"

HANUL CU TEI

- 13-17 nov., 19 nov., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 13 nov., ora 19.00 – **Seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

IAŞI

FILARMONICA DE STAT

- 16 nov., ora 19.00 – **concert simfonic** susţinut de Orchestra Universităţii de Arte „George Enescu" din Iaşi. Dirijor: Florian Simion. Solişti: Radu Teodor, Vlad Hrubaru, Cristina Răducanu. În program lucrări de: **Bach, Beethoven, Mozart**

TIMIŞOARA

OPERA ROMÂNĂ

- 14 nov., ora 19.00 – **concert** de muzică americană

COLEGIUL DE ARTĂ „ION VIDU"

- 18 nov.– **concert** de jazz susţinut de „Sylvain Beuf Quartet" (Franţa) organizat de Centrul Cultural Francez din Timişoara

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

SALA DALLES – Salonul de Artă Bucureşti 2001, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *memorie, mitologie, mode*. Organizator: Uniunea Artiştilor Plastici, filiala Bucureşti, cu sprijinul ArCuB şi al Oficiului Naţional pentru Documentare şi Expoziţii de Artă

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *materialitate, mediu, mimare*/ Răduş Jugăurs, **grafică**, 16-22 nov.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER şi ETAJ: **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *materialitate, mediu, mimare*

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov. Tema: **Millenium**. Secţiuni: *metamorfoză, media*

GALERIA HANUL CU TEI (**ARTei**) (tel: 315.38.27) – **Salonul de Artă Bucureşti 2001**, pînă în 15 nov.

GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – Mariana Burnel, **grafică**, 10-19 nov.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – *v.i.d./defragmentare*,

FILME/SERIALE TV

Palete

Faptul că numărul documentarelor difuzate sîmbăta şi duminica a scăzut simţitor în ultima vreme este compensat de prima zi a săptămînii, cînd sînt programate două documentare care se succed fără pauză (chiar fără pauză publicitară, uneori) pe acelaşi canal: TVR 2, luni seara, începînd cu ora 18.30.

Ceea ce uneşte cele două seriale nu este numai perioada de difuzare, ci şi domeniul avut în vedere: artele plastice. Asocierea **Palete** (de la 18.35) şi **Sculpturi** (de la 19.05) a devenit de săptămîna aceasta **Palete şi picturi**, pentru că cel de-al doilea documentar a fost înlocuit cu un serial despre vîrsta de aur a Şcolii olandeze.

Palete, realizat în 1994 de Alain Joubert, a ajuns deja la episodul al şaptelea. Documentarul nu este numai un film despre pictori celebri, ci şi o vizită la Luvru, în compania unui ghid nevăzut, ale cărui comentarii zăbovesc o jumătate de oră la un anumit tablou, descris în cele mai mici amănunte, de la momentul cînd a fost pictat la efectele restaurărilor recente. Deşi fiecare episod poartă un nume cunoscut (Rafael, Tiţian), s-ar putea spune că în centrul atenţiei nu se află pictorul şi creaţia lui în ansamblu, ci un anumit tablou, pentru care restul operelor sau amănuntele biografice alcătuiesc doar un fundal menit să-l pună şi mai mult în valoare.

Episodul de săptămîna trecută, dedicat lui Rafael, a descris, de fapt, viaţa unui portret celebru, comandat de Castiglione, un personaj influent a cărui carte, **Curteanul**, a făcut mare vîlvă în epoca lui Rafael. Tabloul, care i-a aparţinut lui Mazarin şi lui Ludovic al XIV-lea, a luat locul Giocondei la Luvru, pentru o perioadă, în 1913, iar legăturile lui cu enigmatica Mona Lisa nu se opresc aici. Portretul lui Castiglione urmează modelul Giocondei în ceea ce priveşte compoziţia şi iluzia optică, dîndu-i privitorului senzaţia că este urmărit. Felul în care este reprezentat Castiglione corespunde principiilor expuse în cartea sa, ilustrînd „sprezzatura" (dezinvoltura), considerată calitatea fundamentală a curteanului. Chiar şi hainele, bijuteriile, scufia şi barba au semnificaţii complexe, pentru că, dincolo de prima impresie, pur vizuală, ele reflectă mentalităţile epocii: faţa era considerată o oglindă a sufletului de către umanişti, iar barba era asociată cu înţelepciunea Greciei şi a Romei antice.

Cu siguranţă, bogăţia detaliilor tehnice îi va mulţumi pe cunoscători şi îi va uimi pe profani. Grafica pe computer facilitează reconstituirea etapelor de creaţie a tabloului, punînd în evidenţă detalii care, în mod normal, nu pot fi observate cu uşurinţă: umbrele dau viaţă chipului, ochiul drept, mai mic, creează efectul de perspectivă, stratul subţire de culoare păstrează aspectul texturii, „tăierea" mîinilor forţează privirea să se concentreze asupra feţei.

Ceea ce a obţinut Rafael este un portret viu, ilustrînd concepţiile lui Castiglione, după care pictura este superioară sculpturii pentru că imită cel mai bine natura.

Efectul pe care îl produce portretul asupra următoarelor generaţii de pictori poate fi apreciat după numărul copiilor realizate de-a lungul timpului: Rubens l-a copiat, adaptîndu-l stilului baroc, iar Rembrandt şi Delacroix l-au desenat.

Episodul despre Rafael a fost urmat de un documentar despre Venus din Milo, dar, începînd de săptămîna aceasta, „paletelor" nu le vor mai urma sculpturile, ci alte palete. Chiar dacă aceste documentare şi-ar fi găsit un loc mai bun sîmbăta sau duminica, o pată de culoare în cenuşiul începutului de săptămînă nu strică niciodată.

Irina ILIESCU

expoziţie colectivă (curatori: Lia şi Dan Perjovschi), **instalaţie**, 16 nov.-1 dec. Conferinţă/dialog cu presa: 15 nov., ora 12.00

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Retrospectivă Wanda Sachelarie Vladimirescu*, pînă în 26 nov./ *The Age of Anxiety*, Alexandre Polzin (Berlin), **pictură** şi **sculptură**, pînă în 30 nov. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti

TEATRUL NAŢIONAL (tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 1 – *Pepsi, Sony and Adiddas Go East*, Andre Novak, **fotografie**. Vernisaj: 14 nov., ora 17.00. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – Waldemar Mattis-Teutsch, expoziţie de **holograme**, 13-30 nov. Vernisaj: 13 nov., ora 18.00

GALERIA NOUĂ (Str. Academiei nr. 15) – *11 tineri artişti în* ***Balkon***, expoziţie colectivă de **fotografie**

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (tel: 090.079.093) – Adrian Chira, **pictură şi grafică**, 14 nov.-14 dec.

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *Arta bate arta*, expoziţie colectivă de **artă contemporană**, 15 nov.-10 dec. vernisaj: 15 nov., ora 17.00

CENTRUL MULTI ART DANS (tel: 336.66.68) – *POZE. DEEA. edisepia.minciccolor. (expoziţie simplă)*, grupul Deea, **fotografie**

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – în hol şi la etajul I – Vladimir Skoda, **gravuri** şi **instalaţii**, pînă în 31 nov.

PRIMĂRIA SECTORULUI 2 – Sala de festivităţi – *Enough Smoke?*, expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh din Bucureşti în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei". Vernisaj: 13 nov., ora 17.00

TEATRUL ACT (tel: 310.31.03) – Foaier – *Autofotografie*, Maria Gălie, **fotografie**, pînă în 20 nov.

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Curcubeul florilor*, Tatiana Eugenia Sesan, **fotografie**, pînă în 21 nov.

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Rotonda Sălii Auditorium – *Multiples*, expoziţie colectivă (peste 40 de lucrări ale unor artişti britanici contemporani), **obiecte de design minimalist**, pînă în 25 nov./ Corp Ştirbei – *Lemn şi aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**, pînă în 30 nov./ expoziţie colectivă de **icoane** în lemn, piatră şi sticlă, pînă în 30 nov.

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

MUZEUL NAŢIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA" (tel: 312.88.26) – *„Chiriaşii" casei mele*

WORLD TRADE CENTER (tel: 202.43.15) – *World Trade Center New York – In Memoriam*, Carol Gigi Nicolau, **fotografie**, 15-17 nov. Vernisaj: 15 nov., ora 18.00

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Discipolul şi maestrul*, Mihai Marin Cârstea, **pictură**, şi Florian Lazăr Alexie, **sculptură**, pînă în 15 nov./ Sala Rondă – *Ferestre de taină*, Petru Udrea, **pictură**, pînă în 18 nov./ foaierul sălii de cinema – Elena Buculei, **icoane**, pînă în 18 nov.

ARAD

MUZEUL DE ARTĂ – *Sever Frenţiu. Perioada arădeană*, **pictură şi grafică**, pînă în 25 nov.

BACĂU

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRĂILA

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă aniversară, *50 de ani de la înfiinţarea Uniunii Artiştilor Plastici din România*, pînă în 3 dec.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Avram Ovidiu, **pictură**, pînă în 14 nov./ Marta Deleanu, **pictură**, 15-30 nov.

MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **arhitectură** organizată de Ambasada Columbiei la Bucureşti, 16-25 nov.

IAŞI

GALERIA CUPOLA – ediţia a cincea a **Salonului Art'is**; secţiuni: **artă decorativă**, **instalaţie**, **fotografie**

PALATUL CULTURII – ediţia a cincea a **Salonului Art'is**; secţiuni: **pictură**, **grafică**

PIATRA NEAMŢ

MUZEUL DE ARTĂ – *Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel"*, pînă în 30 nov.

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN – *Retrospectivă Nicolae Milord*

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Viorel Prigorie, **pictură**, 16 nov.-15 dec.

TIMIŞOARA

ART CLUB BASTION – Ion Gherman, **grafică**

BIBLIOTECA DE ARTĂ – Krisztina Leban, **grafică**

GALERIA BUZUNAR – Sofia Dorogostaisky, **acuarelă** şi **pastel**

CASA A.M. GUTTENBRUNN – expoziţie colectivă: Pavel Torony, **pictură**, Liviu Pascu, expoziţie de **obiecte**

GALERIA TENTA ART – Liviu Suhar, **pictură**

GALERIA THE NOTE – Paul Neagu, **grafică**, Iosif Ştefan Tasi, **grafică**

GALERIA VITRALIA – expoziţie de **artă decorativă**

MUZEUL BANATULUI – **Black Box Recorder – Cutia neagră** (lucrări ale artiştilor britanici: Roderick Buchanan, Adam Chodzo, Mark Dean, Sarah Dobai, Graham Fagen, Douglas Gordon, Graham Gussin, Rachel Lowe, Kenny Macleod, Christina Mackie, Ross Sinclair, Carl von Weiler), **filme video** prezentate pe cîte un singur ecran-monitor. Expoziţie itinerantă, organizată de departamentul de arte vizuale al Consiliului Britanic din Londra, pînă în 18 nov.

DEZBATERI

BUCUREŞTI

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

▌12-13 nov., orele 9.30-13.30 şi 15.30-18.00 – **masă rotundă** cu tema **Sisteme de învăţămînt în democraţie. Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie**, organizată în colaborare cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării din România în cadrul seriei de proiecte „Balcanii şi Europa". Participă reprezentanţi ai ministerelor educaţiei, cadre universitare, cercetători din Germania, România şi din ţări membre ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est

▌15-18 nov. – **colocviu** cu tema **Impactul noilor tehnologii asupra artelor vizuale**, organizat de Institutul Francez sub auspiciile Ligii Europene a Institutelor de Artă, în colaborare cu Universitatea de Artă din Bucureşti şi Goethe Institut Inter Nationes. Printre invitaţi: artistul francez Valéry Granchet

▌19 nov., ora 18.00 – **dezbatere** pe marginea cărţii lui Andrei Oişteanu, **Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european**, Editura Humanitas, 2001. Participă: Z. Ornea, Adrian Cioroianu, Andrei Cornea, Andrei Oişteanu. Printre temele discuţiei: antisemitism popular/ intelectual/ politic, ieri şi azi, în România şi în Europa; toleranţa la români; stereotipuri etnice: „evreul imaginar" vs. „evreul real"

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

▌13 nov., ora 13.00 – Rotonda 13: **Evocare** Hortensia Papadat-Bengescu (125 de ani de la naştere) şi Eugen Lovinescu (120 de ani de la naştere)

▌15 nov., ora 16.00 – **dezbatere** pe marginea volumului lui Nicolae Manolescu, **Lista lui Manolescu** (Editura Aula, 2001), în cadrul ciclului „Grădina lui Polemos". Participă: Sorin Alexandrescu, Livius Ciocârlie, Luminiţa Marcu, Alexandru Muşina

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE

▌14 nov., ora 16.00 – **masă rotundă interactivă** cu tema **Libertatea de exprimare şi libertatea presei** organizată în cadrul Forumului Ideilor Liberale. Participă: Mona Muscă, Manuela Ştefănescu, Stelian Tănase, Dan Pavel, Ioana Avădanei, Mircea Toma, Alexandru Lăzescu, Răzvan Săndulescu

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:

▌13 nov., ora 16.30 – **Cind eram copii (Quand nous étions petits enfants)**, Elveţia, 1961. Regia: Henry Brandt

▌19 nov., ora 18.30 – **Italienii** (**Siamo italiani**), Elveţia, 1964

Uniunea Artiştilor Plastici din România

anunţă
reluarea, după o pauză de 15 ani,
a Salonului Naţional de Artă.

Artiştii plastici care doresc să participe sînt invitaţi să depună maximum 2 lucrări, în perioada 16-18 noiembrie 2001, între orele 10-18, la pavilionul 12 din cadrul Complexului ROMEXPO.

Relaţii suplimentare:
Uniunea Artiştilor Plastici din România
(persoană de contact: Ioana Berendea)
Tel.: 650.71.80 (centrala UAP).

LUNA FILMULUI DOCUMENTAR
12-21 noiembrie
SALA ELVIRE POPESCO
Din program:

▌14 nov., ora 19.00 – **Filme documentare** grupate în trei secţiuni: Ciclul „Ştiinţă şi tehnică", Ciclul „Tineret şi sport", Ciclul „Portrete"

▌19 nov., ora 19.00 – Proiecţia filmului: **Malraux – la legende**, realizat de Anne Imbert

FESTIVAL DE POEZIE ŞI PROZĂ
ediţia a V-a

▌festival-concurs de poezie şi proză destinat studenţilor din Bucureşti şi provincie

▌data limită de înscriere: 26 noiembrie

▌festivitatea de premiere – 12 decembrie

▌pentru informaţii suplimentare – tel: 01/210.35.92, 092.190.806; web: www.fpp.go.ro; e-mail: fpp@go.ro

▌organizator: Sindicatul Studenţilor din Facultatea de Cibernetică, Bucureşti

CRAIOVA

FESTIVALUL CRAIOVA MUZICALĂ
2-17 noiembrie
ediţia a XXVIII-a
FILARMONICA CRAIOVA:
Din program:

▌15 nov., ora 19.00 – **concert** susţinut de Corul Filarmonicii „Oltenia". Dirijor: Valentin Gruescu. Solistă: Cristina Stănescu (pian)

▌16 nov., ora 19.00 – **concert** susţinut de Jenny Abel (Germania), Roberto Szidon (Brazilia). În program lucrări de: **Liszt**

▌17 nov., ora 19.00 – **festivitatea de închidere a festivalului**: **Omagiu lui Verdi**, concert susţinut de Orchestra Simfonică şi Corul Filarmonicii „Oltenia"

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

▌14 nov., ora 14.00 – lansarea volumelor **Povestiri** de Slawomir Mrozek (Editura Polirom, 2001) şi **Poezia lui Herbert** de Zbigniew Herbert (Editura Timpul, 2001). Manifestare organizată de Institutul Polonez la Bucureşti

▌15 nov., ora 13.00 – lansarea volumului **Cina pietrei** de George Teodor Popescu, Editura Victor & Victor, 2001

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA

▌16 nov., ora 13.30 – Mircea Bertea, **Creangă înainte de Creangă**. Prezintă: Doina Curticăpeanu, Mircea Borcilă, Petru Poantă

IAŞI

MUZEUL MIHAI EMINESCU

▌16 nov., ora 16.00 – lansarea volumelor **Povestiri** de Slawomir Mrozek (Editura Polirom, 2001) şi **Poezia lui Herbert** de Zbigniew Herbert (Editura Timpul, 2001). Manifestare organizată de Institutul Polonez la Bucureşti

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

UNITER

▌19 nov., ora 17.00 – **Artă monumentală**, întîlnire în cadrul programului „Salonul cultural", realizat de Sorana Coroamă Stanca. Participă: Gheorghe Adoc (sculptor), Titina Comşa (artist plastic – tapiserie), Nina Stănculescu (critic de artă), prof. Augustin Macarie/ în deschidere – **recital de canto** susţinut de soprana Adriana Cioabă Ioanovici. În program lucrări de: **R. Strauss**, **Mansi Barberis**

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

▌18 nov., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

▌sculptură: **A. Kocsk**, „Femeie cu porumbei", bronz patinat (preţul de pornire: 330 $); **Auguste Moreau**, „Învingătorul", antimoniu patinat cu soclu lemn (465 $); „Personaj renascentist", nesemnat, bronz patinat (1340 $); **Ion Jalea**, „Maternitate", relief în bronz (465 $)

▌pictură – grafică: **Mircea Ciobanu**, „Studiu de nud" (preţul de pornire: 70 $); **Gh. Petraşcu**, „Casă ţărănească", aquatinta (120 $); **George Catargi**, „Margine de Bucureşti", ulei pe carton (170 $); **Alexandru Ţipoia**, „Oameni pe stradă", ulei pe carton (400 $); **Partog Vartanian**, „Peisaj de iarnă", ulei pe carton (270 $); **Ignat Bednarik**, „La cîrciumă", acuarelă (300 $); **N.N. Tonitza**, „Un preot cu crucea în mînă binecuvîntează capetele descoperite", guaşă (250 $); **Jean Al. Steriadi**, „Emanoil Ciomac", peniţă şi creion (34 $); **Corneliu Baba**, „Portret de femeie", cărbune (120 $); **Adam Bălţatu**, „Peisaj cu sălcii", ulei pe lemn (640 $); **Iosif Iser**, „Femeie în fotoliu", tehnică mixtă (600 $); **Octav Băncilă**, „Casă la ţară", ulei pe pînză (610 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Tîrg de Drăgaică" (1010 $); **Nicolae Vermont**, „Ţigancă", ulei pe pînză (820 $); **Mircea Ciobanu**, „La Danse", ulei pe carton (470 $); **Theodor Aman**, „Consolaţia", gravură (70 $); **Dumitru Ghiaţă**, „Peisaj din Siret", acuarelă şi guaşă (400 $); **Ştefan Luchian**, „Portret", ulei pe pînză (4900 $); **Jean Al. Steriadi**, „Bărci pe ţărm", ulei pe carton (3650 $); **Alexandru (Moser) Padina**, „Omagiu lui Luchian", ulei pe pînză (790 $); **Nicolae N. Tonitza**, „Margarete galbene", ulei pe carton (1630 $); **Margareta Sterian**, „Veneţia", ulei pe calc (270 $)

▌Operele vor fi expuse în 16 şi 17 nov., orele 10.00-18.00

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▌15 nov., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▌15 nov., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▌17 nov., ora 19.00/ 18 nov., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Sindromul Tony Judt

ȘTEFAN BORBÉLY

Am primit prin poştă eseul lui Tony Judt (**Romania: Bottom of the Heap; The New York Review of Books**, nov. 1, 2001) la mai puţin de cinci zile de la apariţia sa în Statele Unite. Prietenul meu din New York, care mi-l trimisese, spunea că a fost şi pentru el o pilulă amară, greu de digerat, dar că făcuse o mică senzaţie în lumea celor interesaţi de România, datorită prestigiului incontestabil al revistei în care a fost publicat. Mai presus de această cauţionare, care făcea eseul credibil, chiar şi dincolo de erorile – unele comice – pe care le conţine, prietenul meu era împărţit între ispita de a credita fără simţ critic o autoritate americană cu o largă audienţă la public şi respectul, mult mai dilematic, pe care mi-l datora mie. Discutasem de mai multe ori împreună, în anii din urmă, despre această categorie de texte, despre stereotipul de a discredita România prin scheme mediatice şi reprezentaţionale preconcepute sau despre complicitatea intelectuală românească, din interior şi din exterior, cu care se produceau adesea, chiar şi-n locurile cele mai prestigioase, aceste derapaje. Asistase şi el – dus de mine, incognito – la conferinţe academice simandicoase, unde membri ai exilului românesc sau intelectuali români foarte bine cotaţi la bursa valorilor din ţară se întreceau în a vorbi de rău România, vopsind totul în culorile cele mai sumbre. Prietenul meu a fost de faţă atunci cînd, la un congres unde prezentasem o lucrare, un profesor american s-a ridicat iritat, reproşîndu-mi că România nu are... istorie, întreg trecutul autohton fiind o ficţiune, generată prezumţios de intelectuali şi patrioţi orgolioşi, un soi de *no man's land* geopolitic, aflat la marginea umilă a cîtorva redutabile imperii regionale: rusesc, otoman sau austro-ungar. Am răspuns senin, la obiect, ironizîndu-i convingerea şi zeflemisindu-i prejudecăţile, în susţinerea cărora nu avea argumente, fiindcă nu era specialist în istoria zonei, pe care, de altfel, nici n-o putea bine localiza pe hartă. Singurul lui argument venea din direcţia unor conferinţe cu invitaţi, pe care le audiase şi unde auzise din varii surse – sosite în general din ţară – aceeaşi stereotipie aromitoare a unei istorii autohtone inconsistente, imaginare, unde mitul ţine loc de cronologie şi credinţa subiectivă, de adevăr.

M-am simţit afectat de textul lui Tony Judt şi dintr-un alt motiv, strict personal, pe care l-am făcut însă public înainte ca eseul profesorului american să fi apărut în **The New York Review of Books.** Am editat în cursul acestui an un volum colectiv, **Experienţa externă**, în care am strîns mărturii despre sejurul academic în Occident al mai multor intelectuali tineri de primă mărime din România. M-a interesat, în declanşarea volumului, nu atît exhibarea unor complexe regionale, mioritice, cît ideea – pe deplin confirmată de realitate – că avem oameni compatibili cu standardele academice şi intelectuale din Occident, handicapul lor fiind mai degrabă circumstanţial decît structural. Însă, în oglinda unui text de tipul celui semnat de către Tony Judt, orice efort de emancipare academică sau intelectuală din România pare o inadvertenţă, fiindcă nu admite autonomia relativă a domeniilor sau coexistenţa defalcată a planurilor simultane. Pentru o minte, în esenţă marxistă, ca aceea a lui Tony Judt (şi majoritatea celor care ne privesc, ne judecă, scriu despre noi sau ne dau note pornesc de la acelaşi principiu), *tot ce se întîmplă* în România de azi este o funcţie subsidiară, ancilară a politicului. Dacă politicul merge de rîpă – susţin aceste texte –, îl urmează, într-o veselă inconştienţă sau într-un marasm orgolios, hipertrofiat, *toate domeniile* vieţii de zi cu zi, inclusiv cultura, universităţile sau lumea academică, mult mai bune, calitativ, la noi decît exerciţiul parlamentar, guvernamental sau politic. Un om ca Tony Judt nu poate admite că şi în România ar putea funcţiona discrepanţa relativă a sistemelor, o defalcare socotită sacrosanctă pentru lumea liberă occidentală: şi anume că, datorită calităţilor personale sau comunitare puse în joc, universitatea, cultura, şcoala românească (la nivelul ei de vîrf, al participanţilor la olimpiadele internaţionale), intelectualitatea liberală sau – pentru a da un exemplu extrem, poate nu la fel de agreat – redutabilii piraţi de *software* (angajaţi apoi la prestigioase firme occidentale de profil...) pot funcţiona, calitativ vorbind, *mult deasupra* marasmelor circumstanţiale pe care le generează politicienii sau media cenuşie a electoratului. Un om ca Tony Judt nu poate admite că, pentru a înţelege cu adevărat România, într-un moment dificil al ei, nu e suficient să pui un facil semn de egalitate între deriva politicului şi deriva generalizată a întregii naţiuni, pentru simplul fapt că „deriva" din urmă nu poate fi acceptată în bloc, fără nuanţări.

Nu cunosc, în momentul scrierii acestor rînduri, decît un singur bloc de reacţii substanţiale la eseul lui Tony Judt: replicile lui Mircea Iorgulescu şi Andrei Brezianu din revista **22** (nr. 45/6-12 nov. a.c.), deşi, din păcate, pe frontispiciul revistei GDS-ului titlul publicaţiei americane este reprodus greşit (o scăpare, desigur, o simplă desinenţă de plural, care nu mai apare însă în interiorul revistei, dar e o scăpare jenantă, care ar putea da apă la moară susţinătorilor virtuali ai profesorului Judt, care ar putea spune: iată, *subdezvoltata* presă a celei mai elevate pături a intelectualităţii româneşti ortografiază greşit numele unei reviste prestigioase din America...). Autorii replicilor din **22** demontează cu uşurinţă erorile uriaşe (unele de-a dreptul ridicole) din textul lui Tony Judt, demonstrînd că eseul este un mixaj abil de habarnism academic spilcuit şi tendenţiozitate publicistică, ultimul aspect fiind relevat şi de „coincidenţa" dintre data apariţiei eseului şi vizita premierului Adrian Năstase la Washington D.C. şi New York.

Profesorul Judt cunoaşte după ureche realităţile despre care scrie, atît pe cele cotidiene, cît şi pe cele istorice, culpă care transferă eseul său din zona publicisticii perfide în perimetrul, mult mai grav, al incompetenţei academice şi culturale. Un *graduate student* ar fi fost sancţionat ferm pentru un asemenea text, dacă l-ar fi prezentat unui evaluator competent şi lipsit de *parti-pris*-uri. Dimpotrivă (cum s-a întîmplat în cazul de faţă), un profesor cu stagii de pregătire în România, unele divulgate în text, a fost crezut pe cuvînt fără o prealabilă verificare de rutină, fără ca vreunul dintre editorii revistei să-i pună la îndoială radicalismele. Motivul pentru care s-a întîmplat aşa, şi nu invers, e foarte simplu de înţeles, de vreme ce, în *mass-media* occidentale, România figurează de ani buni exclusiv prin stereotipuri degradante şi cenuşii (antisemitism, demisia morală din tinereţe a generaţiei M. Eliade-Cioran, copii neinstituţionalizaţi, corupţie, ţigani cerşind pe străzile Londrei, ale Parisului sau în Irlanda etc.). Din această perspectivă, textul lui Tony Judt se află *pe linie*, necontrariind prin nimic uzanţele solidificate ale presei de senzaţie. Apariţia sa e, în acest context, aproape o redundanţă, fiindcă nu spune nimic nou în comparaţie cu o puzderie de texte cu o tematică similară, apărute în presa occidentală în ultimul deceniu. Textul e atît de bine confecţionat din stereotipuri, încît poate fi predat la şcoli de presă ca mostră de colaj ignorant. Nu presupune documentări riguroase pe teren (deşi comentează surse iconice incriminante – *nu texte*! – din reviste „de prestigiu" cum sînt **Plai cu boi**, **România Mare** sau **Politica**), nu presupune prea multe zile gîrbovite la bibliotecă, introspecţii sau îndoieli profesionale angoasante, nu avansează speculaţii de anvergură sau hermeneutici politice inedite, ci repetă, prin răsfoirea sumară a unor surse bibliografice secundare sau prin prelucrarea unor informaţii statistice obţinute la a doua mînă, stereotipuri internaţionale de percepţie care exasperează prin parţializare sau prin ignoranţă.

Sub acest aspect, eseul oferă două categorii de afirmaţii: unele preluate din cărţi, la o lectură grăbită, şi altele de ordin subiectiv, greblate pripit cu prilejul unor vizite pe care autorul le-a efectuat în România, în octombrie 1998 şi în martie 2001 (date explicit menţionate în text – se prea poate să fi fost şi altele). Supoziţia mea este că la baza difuză, primară a textului s-au aflat impresiile articulate cu prilejul acestor călătorii, cărora Tony Judt le-a adăugat ulterior un pospai de informaţie livrescă, nu prea multă, nu prea bogată şi nu prea diversă, dar suficientă pentru a-i conferi eseului aparenţa unei abordări serioase, erudite.

Aş avansa însă şi o altă impresie, pe care repetata lectură a textului original mi-a confirmat-o: autorul e bine „informat" din ţară, i se pun la dispoziţie caricaturi, date statistice, ilustraţii „cu tîlc", unde, bineînţeles, i se şi decriptează sensul, fiindcă altminteri, din cauza handicapului lingvistic sau cultural, el este incapabil să îl înţeleagă. Altfel spus, mi se pare că la originea documentară a textului se află o harnică furnicăraie de „negri" autohtoni, unii eminamente respectabili, pentru a căror colaborare primară autorul nu ezită să-şi exprime, de altfel, recunoştinţa. Ei adună materialul, sugerează bibliografia, traduc datele statistice incriminante, atrag atenţia asupra unor ilustraţii sibilinice – fac, altfel spus, partea ancilară, brută a muncii de arhivare, în posesia căreia autorul dobîndeşte *poştal* ferma convingere că se află pe calea cea bună, fără a-şi pune vreodată întrebarea dacă această cale duce sau nu la adevărul integral al realităţii pe care el o scrutează şi despre care se pregăteşte să scrie.

Majoritatea stereotipurilor de percepţie din textul lui Tony Judt sînt stereotipuri de reprezentare specifice multor intelectuali din interiorul ţării. În această privinţă, suprapunerea e perfectă: textul lui Tony Judt pare să fi fost „redactat" de mai multe ori la noi, înainte ca el să treacă graniţa, pentru a fi găzduit într-un salon simandicos la New York. Nimic nou sub soare, aici: aceleaşi obsesii istoricizante, aceleaşi inflexiuni regionaliste, aceleaşi accente iritate, acide. Sub acest aspect, Tony Judt pare a fi un foarte trist caz de contaminare prin parţializare: i s-a arătat o ramă, i s-a spus că în interiorul ei rezidă tot adevărul, el neavînd nici o clipă onestitatea academică de a se întreba (o onestitate care derivă din orgoliul minimal al oricărui intelectual autentic) dacă adevărul respectiv este sau nu integral, dacă el corespunde sau nu integral realităţii.

Carenţa e demonstrată de logica celor doi timpi în care pare să se fi zămislit textul, fiindcă atîta vreme cît autorul este „ghidat" din umbră, el se menţine pe o linie de plutire acceptabilă, deşi din cînd în cînd i se mai clatină bărcuţa. Cînd, însă, e lăsat de unul singur, face greşeli ridicole. Nu mă gîndesc la cele de ordin istoric, fiindcă ele au fost demontate în revista **22**; nu am în vedere ridicola greşeală de a situa locul de naştere al preşedintelui Iliescu în Moldova, fiindcă, să spunem, aici ar putea fi vorba de o simplă eroare de notare într-un carnet ferfeniţit (sau într-un laptop cu bateriile uzate). Am în vedere însă reproducerea unei caricaturi din revista **Politica** (la pag. 44 a publicaţiei americane, penultima a textului), desen chemat să ilustreze mercantilizarea grotescă a clerului ortodox din România. Un preot administrează cu cădelniţa o straşnică lovitură în cap unei femei aflate la căpătîiul unui mort, pentru vina de a-i fi „recompensat" prohodul de o oră cu doar 10.000 de lei. Explicînd textul care însoţeşte caricatura, Tony Judt echivalează 10.000 de lei cu 1,25 dolari (US). E singurul loc în care, trăgînd cu ochiul la ultimul meu stat de plată, mi-aş fi dorit cu tot dinadinsul să aibă şi el dreptate...

Departe de mine gîndul de a sugera că întregul text al profesorului american e o interstiţie de aberaţii, cu toate că el demonstrează doar autosuficienţă. Oglinda din eseu nu e plăcută, dar nici realitatea în care trăim aici, la noi acasă, nu e promiţătoare, motiv pentru care conjugarea celor două imagini poate provoca frisoane, cum anxietăţi produce şi sugestia că integrarea europeană a României e o pretenţie exagerată, din cauza costurilor prea mari pe care Uniunea ar trebui să le achite în cazul unei asemenea mezalianţe. Convins fiind, însă, că textul a fost „ghidat" din interior, mă nelinişteşte o singură întrebare, care nu are legătură cu politicul: persoanele care contribuie la articularea documentară a unor asemenea texte nu încearcă deloc gustul amar al zădărniciei personale atunci cînd îşi văd vocaţia terfelită în noroi? Nu fetişizez eforturile de modernizare ale universităţilor noastre, fiindcă şi aici potemkiniada e în floare şi ar mai fi destul loc pentru mai bine. Nu fetişizez performanţele compatibile cu Occidentul ale multor intelectuali autohtoni din perioada de după revoluţie, unii bursieri, doctoranzi, şefi de promoţie sau chiar profesori la universităţi occidentale de prestigiu. Nu fetişizez standardul internaţional incontestabil al multor lucrări de exegeză publicate în ultimii ani la noi, semn că în România spirituală nu trăim în deşert, chiar dacă unii ar dori să se vadă doar monocromia cenuşie a pietrelor îngropate în praf. Eseul lui Tony Judt aneantizează însă, prin discreditarea globală cu care striveşte. Mă întreb – anacronic, probabil – dacă acest text nu reprezintă cumva şi o palmă directă dată celor care au contribuit la apariţia lui. O palmă care nu-i doare numai pe ei, ci, la fel de usturător, pe noi toţi.

Atelier de Creație
Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

OBSERVATOR
CULTURAL
NR.91
20.11.-26.11.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Despre un gen popular: interviul

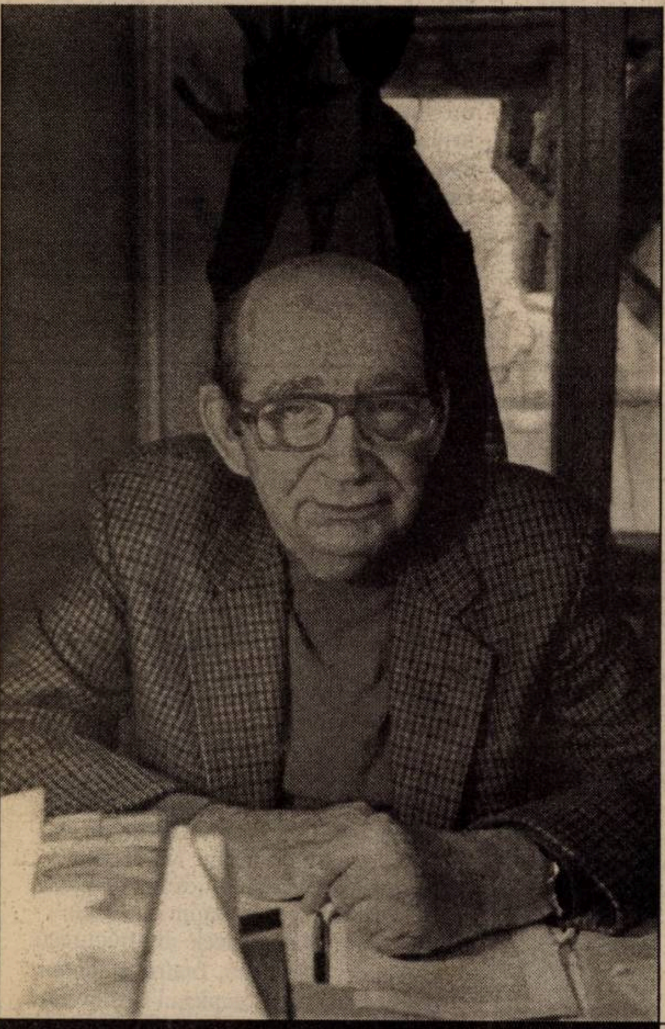

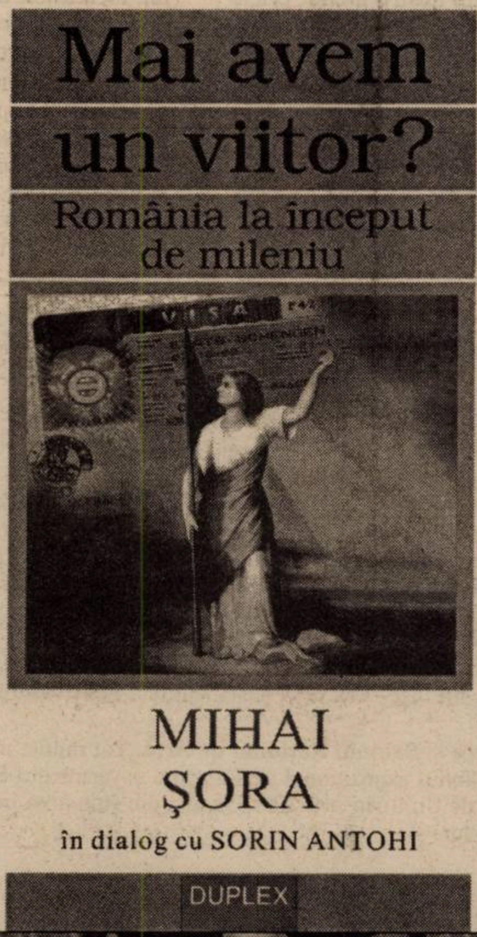

POLIROM

Mai avem
un viitor?
România la început
de mileniu

MIHAI
ŞORA
în dialog cu SORIN ANTOHI

DUPLEX

Multiculturalismul liberal după Kymlicka

Despre holocaust şi alte extremisme

Învăţămîntul românesc în dezbatere

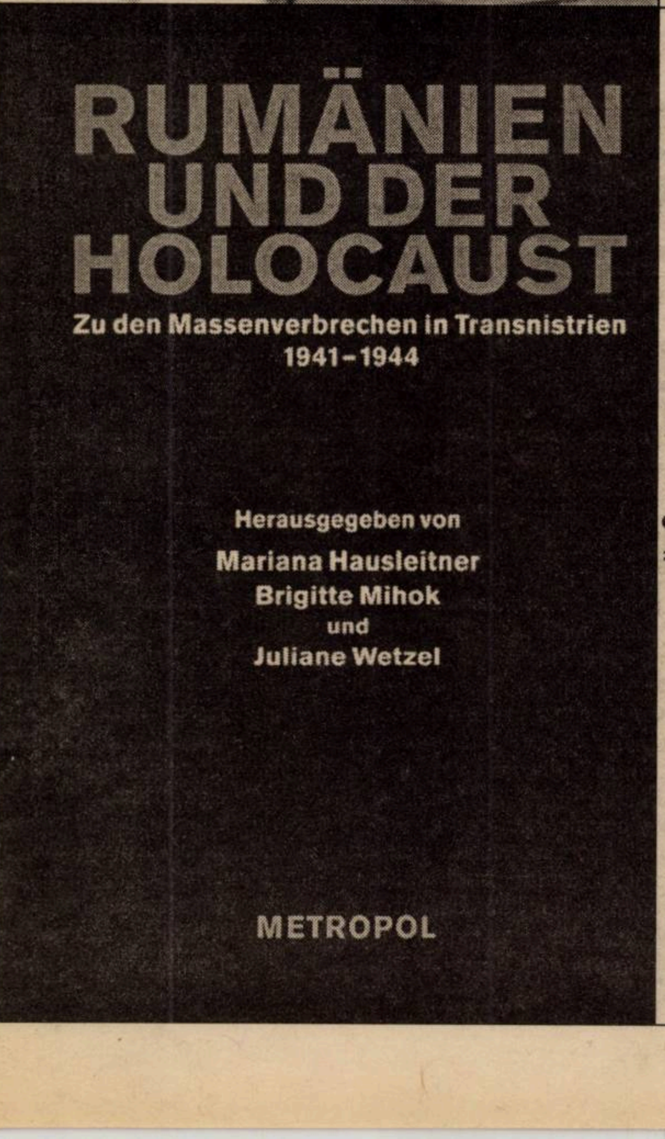

RUMÄNIEN
UND DER
HOLOCAUST
Zu den Massenverbrechen in Transnistrien
1941–1944

Herausgegeben von
Mariana Hausleitner
Brigitte Mihok
und
Juliane Wetzel

METROPOL

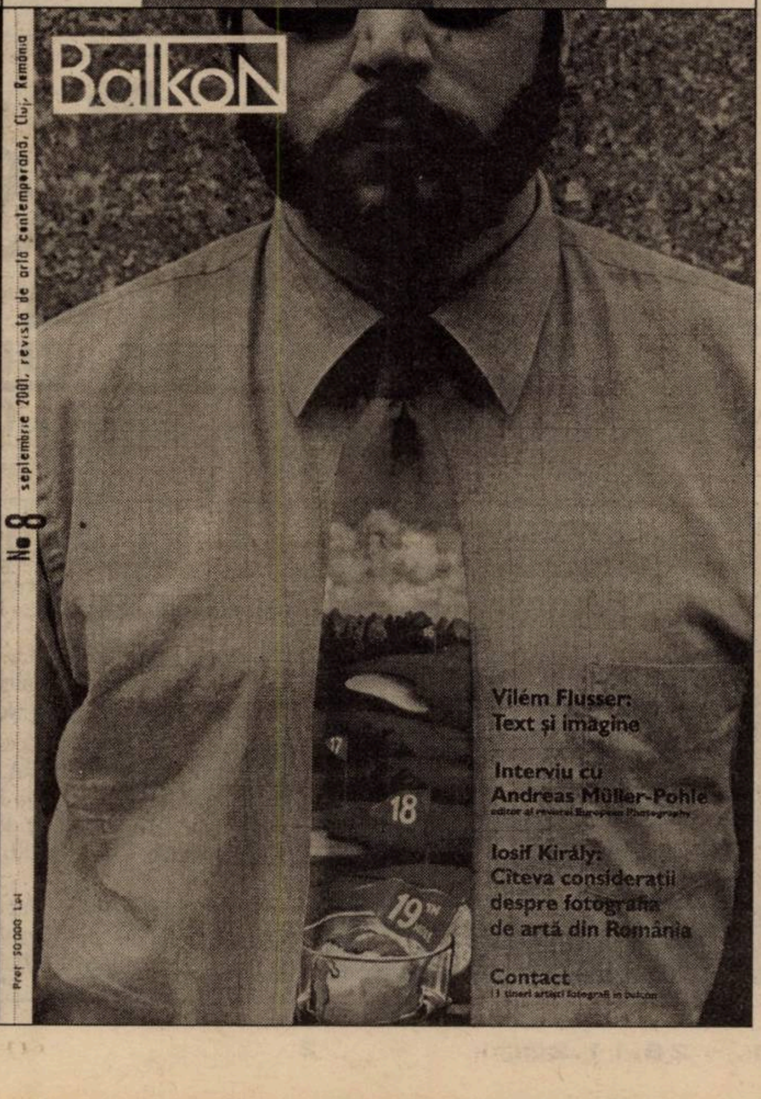

BalkoN

No 8 septembrie 2001, revistă de artă contemporană, Cluj, România
Preţ 50.000 Lei

Vilém Flusser:
Text şi imagine

Interviu cu
Andreas Müller-Pohle
editor al revistei European Photography

Iosif Király:
Cîteva consideraţii
despre fotografia
de artă din România

Contact
11 tineri artişti fotografi în balcon

Premiile toamnei literare franceze

Înaintea Festivalului Naţional de Teatru

Arta bate Arta la META

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 91, 20.11. – 26.11.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

*Joi 15 noiembrie s-a stins din viaţă istoricul literar Z. ORNEA. Avea 71 de ani şi cîteva luni. Anul trecut, cînd a devenit septuagenar (era născut pe 27 august), revista noastră i-a prezentat într-un mic „medalion“ biografia şi bibliografia. După dispariţia în deceniul 9 a „ultimului mohican“ al istoriografiei literare interbelice, Şerban Cioculescu, Z. ORNEA preluase – într-un fel – ştafeta, devenind el însuşi o imagine simbolică a cărturarului, a devotamentului faţă de bibliotecă înţeleasă ca depozit al trecutului nostru cultural. Cu el dispare un mod de a face istorie literară. Îi vom simţi cu toţii lipsa... (**Observator cultural**)*

Absenţă greu de acceptat

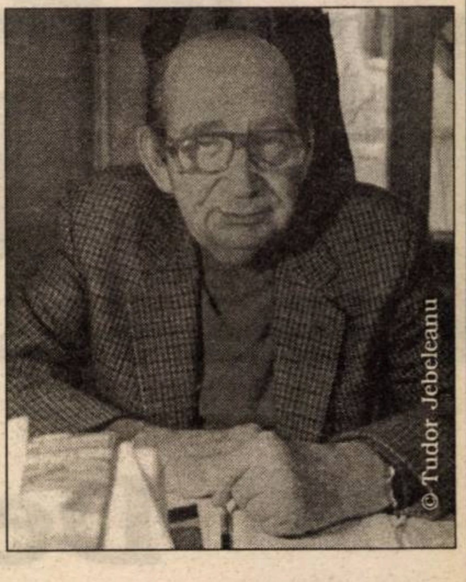
© Tudor Jebeleanu

De cîteva luni de zile, poate chiar de vreun an, Zigu Ornea absenta de la locul său, devenit tradiţional prin îndelungata frecventare, din sala mare de lectură a Bibliotecii Academiei. Putea să încingă soarele orbitor prin marile fereşti dinspre curtea cu bătrîni castani ori să tune şi să plouă torenţial, era nelipsit, fie înconjurat de sumedenie de volume, supuse conspectării sîrguincioase, fie răsfoind vechi publicaţii, larg deschise pe stativul din faţa sa. Toate împreună, cărţi şi reviste, alcătuiau parcă o redută, cu metereze şi posturi de observaţie, de unde iscoditorul cărturar scruta orizonturile, pregătit să ia cu asalt zone insuficient explorate din trecutul nostru literar, oricît de dificile probleme de tactică şi strategie s-ar fi ivit. După calmul şi seninătatea afişate zi de zi, după stilul meticulos al cercetării, aproape că era imposibil de bănuit temperamentul combatantului, ieşit la iveală în confruntările polemice cu reziduurile retrograde, dar, mai ales, cu extremismele naţionaliste. Trecuse prin umilinţele prigoanei rasiale, se văzuse înlăturat şi marginalizat dintr-un colectiv editorial din cauză de „dosar“, însă firea robustă, în ciuda înfăţişării fragile, l-a ajutat să-şi pună în valoare înzestrările de eminent intelectual, să-şi cîştige stima confraţilor şi un loc pe potrivă în fruntea a două edituri – Minerva şi Hasefer – cărora le-a împrumutat din prestigiul său.

Ca rezultat al tenacităţii personale, al vocaţiei pentru studiul riguros organizat, al destoiniciei susţinute, a izbutit el însuşi să adauge patrimoniului tipărit sumedenie de lucrări originale, una mai instructivă decît alta: sinteze monografice, reconstituiri ale vieţii unor iluştri înaintaşi, ediţii şi comentarii aplicate, judicios cumpănite. Mai avea în plus şi orgoliul perfecţionistului, încît unele dintre elaborări, cu tot succesul legitim înregistrat, au fost reluate, amplificate, aprofundate, fără a-şi cruţa consumul de energie. Intra printre primii în bibliotecă şi, nu o dată, se decidea să-şi părăsească masa de lucru şi să restituie „materialele“ abia cînd venea vremea să se stingă neoanele. Nu-i de mirare, cu asemenea regim în forţă, că i s-a ruinat sănătatea. Mai în glumă, mai în serios, îi spuneam că-i „bolnav“ de patima bibliotecii, fără a bănui – vai! – că boli adevărate, funeste îl rodeau de-a binelea. Ceva am bănuit după ce i-am constatat lipsa săptămîni şi luni la rînd. Şi, totuşi, e greu de acceptat necruţătorul verdict. Să nu-l mai zăresc măcar cotrobăind prin fişierele catalogului general sau consultînd opuri de referinţă în rafturile „uzuale“? Să nu mai interceptez foşnetul foilor întoarse avid de mîna lui, cu două-trei mese mai în spate şi de obicei la rîndul dinspre geam? Oricum, în pragul intrării, deasupra uşilor batante, mie mi se va părea că zăresc încrustat pe o placă memorială numele lui, ca un fel de imbold pentru cei care-i vor urma exemplul.

Geo ŞERBAN

Agenda culturală

▌**Festivaluri, festivaluri...** Sîmbătă 24 noiembrie începe la Bucureşti **Festivalul Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“**, al cărui program este împărţit în trei secţiuni: Oficială, Off-independenţi şi Colocvii şi dezbateri. Desfăşurat pe scenele Teatrelor Naţional, Nottara, Odeon, Act, Union şi a Teatrului Luni de la Green Hours, festivalul reuneşte trupe din întreaga ţară, cu spectacolele lor reprezentative. Tot un festival de teatru, de data aceasta în limba maghiară, este găzduit de Teatrul Naţional şi de Nottara pînă vineri 23 noiembrie – **Zilele Teatrului Maghiar**. În perioada 20-30 noiembrie se va desfăşura la Cinemateca Română din Bucureşti o **Retrospectivă Jerzy Skolimowski**, în cadrul căreia sînt programate producţiile realizate de cineastul polonez. O altă manifestare va debuta mîine, miercuri 21 noiembrie, pe scena Operei Române din Iaşi – cea de-a şasea ediţie a **Festivalului de Operă şi Balet**.

▌Mîine începe şi **Salonul Naţional de Artă.** Tot mîine, miercuri 21 noiembrie, va avea loc în pavilionul expoziţional al Romexpo şi vernisajul **Salonului Naţional de Artă**, organizat de Uniunea Artiştilor Plastici din România în colaborare cu Ministerul Culturii şi Cultelor.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Relansarea **LA&I**-ului...

...a avut loc ieri seară, la Lăptăria Enache din Bucureşti. **Litere, arte, idei**, suplimentul cultural al ziarului **Cotidianul**, reapare, astfel, pe piaţă după o pauză de cinci ani. Inclus – ca întotdeauna – în ediţia de luni a ziarului-mamă, el a putut fi deja citit. Vom reveni asupra subiectului.

LA&I
LITERE, ARTE, IDEI
Supliment de cultură al ziarului Cotidianul

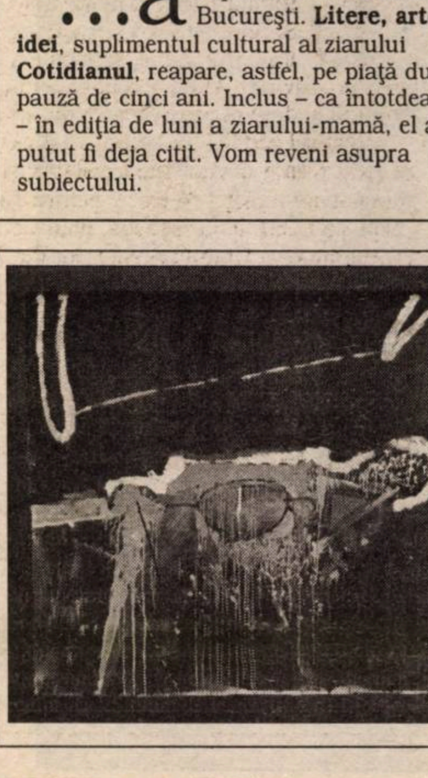

Expoziţie Adrian Chira

Săptămîna trecută, miercuri 14 noiembrie, la Galeria de artă „Sabina & Jean Negulescu“ din Bucureşti a fost vernisată o expoziţie de artă plastică Adrian CHIRA. Curatoare: Maria-Magdalena CRIŞAN. Expoziţia poate fi vizitată pînă pe 4 decembrie (zilnic între orele 15.00-18.00; luni închis).

Galeria de artă „Sabina & Jean Negulescu“: B-dul Aviatorilor Nr. 57, Sector 1, Tel.: 090-079 093

Pe scurt

▌**Concert regal.** Cu ocazia vizitei Reginei Beatrix în România, în onoarea distinsului oaspete şi a preşedintelui Ion Iliescu, miercuri 14 noiembrie, Ambasada Olandei la Bucureşti a oferit, la Opera Română, concertul Quartetului Loeki Stardust, urmat de o recepţie.

▌**Unifest 2001**. Ediţia de anul acesta a Festivalului Studenţilor, **Unifest**, s-a desfăşurat între 12 şi 18 noiembrie la Bucureşti. Definit de sloganul „Distracţie gratis. Nu degeaba“, locaţiile evenimentului extins de-a lungul unei întregi săptămîni au inclus Universitatea şi muzeele din Bucureşti, Cinemateca Română, Teatrul Naţional, Opera Română, Complexul Grozăveşti, Piaţa Revoluţiei, Studioul Casandra, cluburile – în mod tradiţional considerate – studenţeşti.

▌**Restaurare şi patrimoniu**. În zilele de 15 şi 16 noiembrie, la sediul Muzeului Ţăranului Român au avut loc **Sesiunea şi salonul naţional de conservare-restaurare a obiectelor de patrimoniu**. La eveniment au participat specialişti în domeniu din Universitatea de Arhitectură şi Urbanism, Universitatea de Arte, Oficiul Naţional pentru Protecţia Patrimoniului, Artexpo şi galeriile de artă particulare.

▌**Arhiva de artă contemporană.** La Galeria Atelier 35 (pe Strada Eforie) s-a deschis joia trecută manifestarea **v.i.d./defragmentare**, o nouă etapă a proiectului **Arhiva de artă contemporană** promovat de Lia şi Dan Perjovschi.

▌**Premii pentru *Marfa şi banii*.** Filmul românesc **Marfa şi banii** (regia: Cristi Puiu, scenariul: Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu) a fost recompensat la a 42-a ediţie a Festivalului de la Salonic, Grecia (9-18 nov. a.c.) cu două premii importante: premiul FIPRESCI (al Federaţiei internaţionale a presei cinematografice), acordat de un juriu condus de David Robinson pentru cel mai bun film din secţiunea competitivă. Celălalt premiu, acordat de un juriu condus de regizorul John Boorman, a fost acordat actorului Alexandru Papadopol, interpretul rolului principal.

Sumar

ÎN ACTUALITATE: DESPRE UN GEN POPULAR: INTERVIUL

Ion Bogdan LEFTER, Spectacolul taclalei ▮ 4
Tita CHIPER, Eugen ISTODOR ▮ 4
François FURET, România văzută de un mare istoric francez ▮ 5
Ioana POSTELNICU, „Nu cred decît în Dumnezeul pe care-l port în mine!“ ▮ 7
Raluca ALEXANDRESCU, O relaţie conflictuală ▮ 8
Val GHEORGHIU, „În faţa şevaletului,
uit că mîna care ţine pensonul ţine şi pana ▮ 9
Svetlana CÂRSTEAN, Oameni şi interviuri ▮ 9
Valentin RADU, „O punte peste ape tulburi“ ▮ 11
Florin IRIMIA, Neopaşoptismul ca discurs ideologic alternativ ▮ 11
C. ROGOZANU, Doi intelectuali stau de vorbă ▮ 12
Cristian MUNTEANU, Tortura ▮ 12

LITERATURĂ

Sorin ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (IV) ▮ 13

STUDII POLITICE

Gabriel ANDREESCU, **Multiculturalismul liberal** după Kymlicka ▮ 14
Bedros HORASANGIAN, Soldatul cu mingea ▮ 14

SOCIETATE

William TOTOK, Despre holocaust şi alte extremisme ▮ 15
Dorina BOHANȚOV, Douăsprezece Europe într-una singură ▮ 15
Dan J. UNGUREANU, Jurnalul Evei ▮ 16

ÎNVĂŢĂMÎNT

Carmen MUȘAT, Învăţămîntul românesc în dezbatere ▮ 17
Cristina IONICĂ, *Coaching* – un cuvînt nou, o perspectivă nouă ▮ 17

INTERVIU

Ion MUREȘAN, „Poezia este suprema terapie (II)“ ▮ 18
Mihai DRAGOLEA, Cu Voltaire ▮ 18
Alexandru MATEI, Premiile toamnei literare franceze, după 11 septembrie ▮ 19

ARTE

TEATRU: Doru MAREȘ, Strict informativ. Înainte de festival ▮ 20
FILM: Andrei GORZO, De vorbă cu David Robinson ▮ 21
Alex. Leo ȘERBAN & Mihai CHIRILOV, Stahanoviştii de serviciu ▮ 22
ARTE VIZUALE: Luminița BATALI, Tunica ▮ 23
Alina ȘERBAN, Începutul unei aventuri ▮ 24
Carmen IOVIȚU, Multiplii britanici la Bucureşti ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

Sanja MLADENOV, Arta bate Arta la META ▮ 32
Radu ȚUCULESCU, Picnic la Saint-Louis ▮ 32
Rubrici: Ana Maria SANDU, Micul ecran ▮ 19

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 12-18 NOIEMBRIE

▮ **S-a votat bugetul** – cu mare tam-tam din partea PSD-ului, care se laudă cu operativitatea sa. Discuţiile pe marginea Legii Bugetului de stat au fost practic nule, nici unul din amendamentele propuse de opoziţie nefiind adoptate – situaţie în premieră din 1989 încoace. Votul final a avut loc joi, 15 noiembrie, în prezenţa primului ministru Adrian Năstase şi a membrilor cabinetului. Grupurile parlamentare ale PSD, UDMR (care şi-a primit cu această ocazie, în sfîrşit, mult rîvnitul patinoar şi alte cîteva cadouri de Crăciun, în avans) şi al minorităţilor naţionale au însumat 270 de voturi „pentru“, contra 154 de voturi „împotrivă“, aparţinînd PNL, PD şi PRM, care joacă din cînd în cînd şi rolul de partid de opoziţie – fireşte, numai atunci cînd soarta votului e sigură. PNL şi-a argumentat votul invocînd totala lipsă de receptivitate a puterii faţă de amendamentele propuse de opoziţie, construcţia nesănătoasă a bugetului şi lipsa lui de raport cu realitatea economică mondială – marcată de recesiune – de după 11 septembrie 2001. Liberalii au susţinut că, în forma în care a fost adoptat, bugetul nu este „nici măcar unul de austeritate“, iar creşterea economică de 5% prognozată de PSD nu este reflectată într-o creştere a cheltuielilor bugetare, ci în produse de stoc. PD a reproşat bugetului proasta selectare a surselor de venit, observînd că „fenomenul de corpuţie din ţesătura socială şi administrativă a ţării, faţă de care Guvernul se arată neputincios, este mascat şi concretizat în cifrele din buget“ şi că, în continuare, banii provin, în marea lor majoritate, din impozitarea muncii.

▮ **Raportul de ţară al Comisiei Europene.** Marţi 13 noiembrie a fost prezentat în Plenul Parlamentului European Raportul de ţară pentru România, întocmit ca în fiecare an de Comisia Europeană. Günter Verheugen, raportorul pentru România, a prezentat un document care reflectă în termeni duri şi fără menajamente realitatea economică şi politică a României. România nu are încă o economie de piaţă funcţională, raportul relevînd dificultăţile grave cu care se confruntă sistemul privat, din cauza mediului macroeconomic nefavorabil, a cadrului juridic instabil, a birocraţiei şi sistemului administrativ greoi. La fel de prost stăm şi la capitolul corupţie, în cazul căreia nu s-a înregistrat „nici o reducere notabilă“, „măsurile luate pentru a face faţă fenomenului“ fiind „limitate“, conform formulării din textul raportului. Pentru prima dată este luată în discuţie în termeni limpezi corupţia din sfera politicului, exemplul citat fiind acela al finanţării frauduloase a partidelor politice. Raportul insistă asupra necesităţii reformării administraţiei publice şi a garantării independenţei puterii judecătoreşti. Situaţia, la nivel european, se prezintă în felul următor: 10 candidate au fost avizate favorabil pentru intrarera în UE în 2002, urmînd apoi, într-un „val“ ulterior, Bulgaria şi, pe ultimul loc, România – care nu mai poate spera pentru 2002 decît, cel mult, la deschiderea tuturor capitolelor de negociere – şi Turcia.

▮ **Patriotisme locale.** Duminică 18 septembrie, în cadrul Conferinţei judeţene a PSD Iaşi, a avut loc fuziunea Partidului Moldovenilor cu partidul de guvernămînt. Echivalentul moldovean al lui Funar– prin longevitate primărească, dacă nu şi prin altceva – Constantin Simirad a reuşit să-şi găsească în sfîrşit o gazdă pe măsură! Mai ales că în aceiaşi zi, proaspătul preşedinte al filialei locale a PSD, Viorel Hrebenciuc, a lansat, precum colegul lui Rus la Cluj, un „Manifest pentru Moldova“... (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

O lume în schimbare

NESTOR RATEȘ

Unul din principalele efecte ale atacurilor teroriste din 11 septembrie a fost încălzirea relaţiilor dintre Statele Unite şi Rusia. De fapt, unii analişti cred că este mai mult decît o încălzire; ar fi o relaţie fundamental schimbată. Astfel de concluzii se întemeiază în esenţă pe două premize: întîi, se argumentează că, în faţa flagelului terorist, pericolele potenţiale pe care arsenalele nucleare şi ambiţiile de mare putere ale Rusiei le prezintă pentru Statele Unite şi Occident, în general, capătă proporţii mult mai mici şi mai puţin preocupante. În al doilea rînd, America şi Rusia se regăsesc într-o alianţă contra terorismului care le ameninţă deopotrivă şi pe care sînt pregătite să-l combată împreună. Deşi sfîrşitul războiului rece fusese proclamat de mulţi ani, iar cele două principale puteri ale lumii se angajaseră de o bună bucată de vreme în relaţii mai curînd de cooperare decît de confruntare, acum avem de-a face cu un parteneriat strategic închegat şi în dezvoltare. Întrevederile prilejuite săptămîna aceasta de vizita peste Ocean a preşedintelui rus dau impresia unui raport uman neobişnuit de cald între liderii celor două ţări, pe care George W. Bush îl descria în termeni aproape lirici la o întîlnire cu elevii unui liceu din Texas: „Voi nu sînteţi probabil de acord cu mama voastră în toate privinţele, dar o iubiţi totuşi“, spunea preşedintele american. „Iată, deşi nu ne înţelegem în toate privinţele, îl respect şi îmi place ca persoană“.“ La Vladimir Putin se referea, bineînţeles. Relaţiile personale dintre lideri reflectă adesea direcţia în care se îndreaptă raporturile dintre ţările lor.

Cei doi şi ţările lor nu se înţeleg în destule privinţe. Este deocamdată greu de definit progresul pe care l-au făcut în principala dispută dintre ei, cea referitoare la intenţia americanilor de a construi un sistem de apărare contra rachetelor, care contravine tratatului asupra rachetelor antibalistice încheiat de cele două puteri în 1972. Statele Unite ar dori să obţină acordul Rusiei pentru abrogarea acestui tratat, o relicvă a războiului rece, sau măcar să-l modifice într-o măsură suficientă pentru a permite experimentarea noilor arme defensive. Ruşii se opun. În schimb, ambii preşedinţi şi-au anunţat intenţia de a reduce masiv arsenalele lor nucleare. Bush a promis eliminarea a peste două treimi din arsenalul american, de la aproape 7000 de rachete la un număr situat între 1700 şi 2200, în viitorii 10 ani, probabil una dintre cele mai vaste măsuri de dezarmare din istorie. Putin a reciprocat cu o promisiune similară, dar mai puţin concretă. Acestea sînt angajamente verbale, iar preşedintele american nu pare dispus, din diverse motive, să le pecetluiască într-un tratat, deşi omologul său rus insistă că un asemenea tratat ar fi necesar. Cum vor evolua lucrurile rămîne de văzut, dar tendinţa apare foarte clar şi convingător spre o lume în care America şi Rusia vor coopera, în loc de a se confrunta.

E un cîştig enorm pentru pacea lumii, dar ce înseamnă în perspectiva apropiată pentru România şi regiunea în care se găseşte? Înseamnă probabil că zonele de influenţă sau dominaţie politică şi militară contează mai puţin. Extinderea NATO poate decurge fără opoziţia acerbă a Rusiei. Mai mult, Rusia însăşi ar putea deveni un candidat la Alianţa Atlantică. Deja se vorbeşte despre un NATO fundamental schimbat în obiectivele sale şi în căile de atingere a lor, dar unul care să cuprindă chiar Rusia s-ar putea să nu mai fie o alianţă militară, ci altceva, mai aproape de ce este, să zicem, OSCE-ul. După toate aparenţele, intrarea României în NATO ar putea fi favorizată, mai curînd decît frînată, de aceste evoluţii, ea devenind o etapă logică într-o extindere dincolo de proiectele iniţiale. Pe de altă parte, semnificaţia pe care o acordăm astăzi aderării României, şi anume intrarea ei nu numai sub umbrela de apărare a Occidentului, dar şi în cercul select al ţărilor care aparţin civilizaţiei şi valorilor apusene, ar putea să fie erodată.

Nu ne aflăm încă acolo şi nici nu avem certitudinea că vom ajunge într-o lume precum cea descrisă puţin mai înainte. Succesele repurtate de campania din Afganistan ar putea sugera că înfrîngerea terorismului ori măcar reducerea pericolului pe care îl prezintă sînt obiective de o magnitudine mai redusă decît se credea. Dacă acest lucru se dovedeşte a fi adevărat, ceea ce nu-i deloc sigur, lumea ar putea evolua altfel. ▮

ASPRO

Adunare Generală ASPRO

Duminică 18 noiembrie a avut loc la Braşov Adunarea Generală a Asociaţiei Scriitorilor Profesionişti – ASPRO. A fost prezentat şi discutat bilanţul ultimilor 2 ani de activitate a Asociaţiei. Reuniunea a prilejuit şi o dezbatere asupra activităţii ASPRO, a impactului său pe piaţa culturală românească şi asupra evoluţiilor vieţii noastre literare din ultima perioadă.

Membrii ASPRO au hotărît ca Asociaţia să contribuie cu expertiza sa la elaborarea în curs a unor documente legislative şi a altor reglementări necesare pentru mai buna funcţionare a pieţei de carte, pentru susţinerea editurilor şi a presei culturale (Legea cărţii ş.a.m.d.). În acest sens, noul Consiliu al Asociaţiei a fost mandatat să negocieze cu conducerea Uniunii Scriitorilor din România puncte de vedere comune, astfel încît documentele respective să ţină cont de interesele scriitorilor, spre beneficiul general al literaturii române şi implicit al publicului cititor.

Adunarea Generală ASPRO l-a reales pe Ion Bogdan LEFTER ca preşedinte al Asociaţiei pentru un nou mandat de 2 ani. Pentru aceeaşi funcţie au mai fost propuşi Călin VLASIE, Caius DOBRESCU şi Andrei BODIU. Din noul Consiliu de conducere fac parte Radu ANDRIESCU, Andrei BODIU, Romulus BUCUR, Magda CÂRNECI, Caius DOBRESCU, Gheorghe IZBĂŞESCU, Ion Bogdan LEFTER, Carmen MUŞAT, Sorin PREDA, Traian ŞTEF, Călin VLASIE.

După încheierea Adunării Generale, Consiliul membrilor fondatori a votat primirea în Asociaţie a următorilor noi membri: Michael ASTNER, Ioana CISTELECAN, Mircea DINUTZ, Gheorghe IORGA, Petre ISACHI, Dan SOCIU, Sorin STOICA. Alte cereri au fost respinse sau amînate.

Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România – ASPRO
Fax: 01-230 73 28
E-mail: blefter@hotmail.com

DESPRE UN GEN POPULAR: INTERVIUL

Ne oprim în grupajul principal din acest număr al *Observatorului cultural* asupra genului – sau a speciei – interviului. Argumentele că tema e de actualitate ne stau la îndemînă peste tot, în toată presa scrisă şi în mediile electronice, pline de dialoguri dintre cele mai diverse.

Ocupîndu-ne mai ales de categoria interviurilor culturale, colectăm de astă dată mărturiile cîtorva reputaţi realizatori de asemenea convorbiri. Le-am solicitat – de asemenea – pe cele două semnatare ale dialogurilor pe care le publicăm regulat în paginile 18-19 ale revistei noastre: *Raluca ALEXANDRESCU*, autoare a convorbirilor publicate timp de circa un an de zile după lansarea *Observatorului cultural*, şi *Svetlana CÂRSTEAN*, actuala titulară a rubricii. Adăugăm ca ilustrare patru interviuri speciale cu personalităţi speciale: un dialog inedit al regretatului politolog şi istoric francez *François FURET* cu *Radu BOGDAN*, transcrierea unei recente înregistrări realizate de *Fabian ANTON* cu venerabila fostă „sburătoristă" lovinesciană *Ioana POSTELNICU*, un interviu cu pictorul-scriitor ieşean *Val GHEORGHIU* şi altul cu muzicianul româno-american *Valentin RADU*. Plus două comentarii la recente cărţi în dialog...

Spectacolul taclalei

ION BOGDAN LEFTER

Mai toată lumea dă astăzi interviuri. La tot pasul, în pagina de ziar sau de revistă, la radio şi la televizor, citeşti, auzi sau vezi cum unii, reporterii, pun întrebări şi alţii, personalităţile (cu sau fără ghilimele), răspund. În toate domeniile şi pe toate temele: cel mai adesea e vorba despre politică sau sport, dar în prim-plan ies cu bună frecvenţă şi afacerile sau viaţa mondenă, problemele sociale, situaţia macroeconomică sau cine ştie ce bizarerii ale unor colecţionari excentrici ori ale vînătorilor de recorduri Guiness. Şi cultura, fireşte!; în primul rînd actorii, apoi regizorii, scriitorii, pictorii şi toţi ceilalţi îşi dau mereu cu părerea despre artă şi viaţă, se explică, se confesează în faţa microfoanelor, a reportofoanelor sau a camerelor de luat vederi. Şuetă generalizată – de unde şi voga *talk-show*-ului radio sau TV, pentru care o traducere aproximativă ar putea fi „spectacol al taclalei"!

Nu numai la noi; peste tot în lume. Epoca fiind foarte „mediatică", era normal ca genul interviului să fie mult folosit. O notă de specificitate decurge din schimbările aduse de istoria recentă: în jumătatea fostă comunistă a Europei, această efervescenţă „conversaţională" creează un contrast frapant cu desfăşurarea sobră şi antipatică a presei vechiului regim, utilizatoare a „limbii de lemn", nu a registrelor oralităţii, iar ca situaţie, cultivatoare de raporturi oficiale şi „principiale", nu de „intimisme" şi de păreri personale, care riscau să nu fie tocmai „pe linie".

Nu înseamnă că specia a lipsit cu totul în deceniile 6-9 ale secolului trecut. E adevărat că în presa comunistă de pînă în 1989 n-au prea fost interviuri pe teme politice sau economice, unde partidul unic deţinea monopolul opiniei, exprimate prin vocea liderului absolut. Mai apăreau convorbiri cu cîte un „om al muncii" care vorbea cu fraze din documentele oficiale ale epocii, nu pentru că le-ar fi învăţat pe de rost, ci pentru că ziariştii compuneau ei dialogul, punîndu-le în gură fraze-şablon transcrise de acolo. Zona cu cea mai mare libertate de mişcare la acest capitol a fost cea culturală. N-a putut oricine să ia interviuri oricui, dar genul a fost destul de frecventat, mai ales după „liberalizarea" din anii '60, cenzura şi aparatul ideologic acceptîndu-l. Prin urmare, măcar în domeniul nostru colosala expansiune postcomunistă a discursurilor conversaţionale n-a venit pe teren gol. Creştere exponenţială, da, dar şi continuitate.

Lucrurile se prezentau deja complet altfel decît în prima jumătate a secolului (pentru că mai în urmă e chiar vid: nu există – bunăoară – nici un interviu cu Heliade Rădulescu, Alecsandri, Eminescu, Creangă *e tutti quanti*!). Citite astăzi, puţinele convorbiri cu scriitori publicate în presa vremii sună fals: stîngăcii de exprimare, frazare prea scurtă, naivităţi. Explicaţia e aceea că, neexistînd aparate de făcut înregistrări, reporterii îşi luau notiţe şi scriau ei după aceea interviurile, atît cît îşi aminteau şi cum le venea lor sub condei. Meritorii ca pionierat şi preţioase ca documente de epocă, interviurile realizate de Felix Aderca sau Ion Biberi rămîn – de aceea – nişte falsuri în ultimă instanţă. Sînt un fel de poveşti despre ce le-au spus lor unii şi alţii. Calitatea lor de mărturii genuine trebuie privită cu circumspecţie.

În anii '60 apăruseră deja magnetofoanele. În jurul lui 1970 (nu mai ştiu exact cînd) am văzut pentru prima oară în viaţa mea un casetofon. Vîndute în magazine sau – mai adesea – aduse din Occident de cetăţenii care izbuteau să iasă din ţară, atari aparate s-au înmulţit în anii '70-'80. E una dintre explicaţiile „înfloririi" speciei. Alteori – se ştie –, întrebările erau aşternute pe hîrtie şi repondentul dădea răspunsurile la fel, în scris (cum se face adesea şi astăzi). Fapt este că, în deceniul 8, interviurile culturale, mai ales cele literare, se înmulţesc, atît în paginile revistelor „de profil", cît şi, ulterior, culese în cărţi. Un „clasic" al genului a fost Florin Mugur, autorul a două volume-interviu, mult comentate la vremea lor (mai ales lăudat primul, destul de controversat al doilea): **Convorbiri cu Marin Preda** (Editura Albatros, 1973) şi **Vîrstele raţiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu** (Editura Cartea Românească, 1982). Formula a fost folosită rarisim, fie pentru că autorităţile n-au acceptat-o în cazul altor autori, fie pentru că nu s-au mai făcut tentative de teama că nu s-ar fi obţinut aprobările. Un dialog într-o revistă cu poetul sau prozatorul Cutare mai mergea, pe cînd o conversaţie cît o carte întreagă arăta deja a răsfăţ într-un regim în care şi vedetismul era rezervat pentru liderul maxim (plus familia). Nu mai cunosc decît două volume similare, cele realizate de Valeriu Mangu cu Iorgu Iordan şi de Grid Modorcea cu D.I. Suchianu, însă protagoniştii ambelor, intelectuali venerabili, cu prestigiu de mult consolidat în branşele lor, trecuseră în lumea umbrelor înainte de apariţia cărţilor-dialog. Alt caz: înregistrarea făcută către sfîrşitul anilor '80 de Stelian Tănase cu Alexandru Paleologu, fără intenţia publicării. Sau „convorbirile libere într-o ţară ocupată" (**Ce-ar mai fi de spus**, cu subtitlul pe care l-am pus adineauri între ghilimele) compuse în tandem de Dan Petrescu şi Liviu Cangeopol în 1988 şi transmise spre difuzare în Occident (şi apărute în ţară în 1990).

Au semnat interviuri în presa culturală de după anii '60 mai ales scriitori-scriitori, mai rar ziariştii. Un stimulent era faptul că, lucrînd în redacţia unei reviste, respectivii le puteau publica în serie. Aşa au făcut, într-o perioadă sau alta, Dorin Tudoran la **Luceafărul**, Marin Sorescu şi apoi Romulus Diaconescu la **Ramuri**, George Arion la **Flacăra**, Nicolae Rotund la **Tomis** şi destui alţii, de la Adrian Păunescu (ale cărui interviuri s-ar putea să rămînă ca unică participare utilă a sa la istoria literaturii române) şi pînă la Nicolae Prelipceanu. După apariţia în reviste, cu toţii au compus volume de gen. Radiofonice au fost dialogurile transcrise în cărţile semnate de Constantin Vişan sau de tandemul Ileana Corbea-Nicolae Florescu. Între toate acestea, vîrful îl reprezintă – cred – **Biografia debuturilor**, serie realizată de Dorin Tudoran, culeasă în două volume (în 1978 şi 1982, al doilea purtînd titlul **Nostalgii intacte**, recent reeditate). Un caz special e acela al **Orelor franceze** ale lui Ion Pop (1979): predînd în străinătate, la Paris, el a înregistrat convorbiri cu cîteva zeci de personalităţi, mai ales critici şi teoreticieni ai literaturii, mulţi dintre ei faimoşi (Barthes, Genette, Kristeva, Marcel Raymond, Jean-Pierre Richard, Starobinski, Todorov etc.), cartea rezultată fiind extraordinară. Cum, în alt plan, au fost şi volumele vastei panorame a **Romanului românesc în interviuri** realizate în anii '80 de Mariana Vartic şi Aurel Sasu, cu merit dublu: pentru contribuţia la reconstituirea istoriei genului titular, dar şi a interviului însuşi.

După 1990 – vasăzică – lucrurile s-au diversificat enorm. Interviurile au mare căutare. De aceea şi publicăm cîte unul pe săptămînă în **Observatorul cultural**. În schimb – curios –, majoritatea gazetelor culturale s-au găsit tocmai acum să nu mai publice sistematic dialoguri. Pe ansamblu, senzaţia e – totuşi – de efervescenţă a genului. Plus ce se întîmplă în restul presei, plină – ziceam – de interviuri cu politicieni, actori, cîntăreţi, „VIP"-uri de toate felurile. Iluzia pătrunderii în intimitatea vedetelor (dacă e doar iluzie!) vinde bine marfa. Întrebările şi răspunsurile curg sprinten, dialogurile au ritm, sînt interesante, uneori pasionante, cîteodată fascinante. Colţul draperiei se ridică şi avem acces la viaţa privată a marilor figuri. Ne vorbesc direct. Ne spun ce gîndesc cu adevărat. Ce au pe inimă. Ce visează. Ne dau sfaturi. Ne ajută. Îşi petrec un timp alături de noi. Stăm împreună la taclale. Ce poate fi mai plăcut şi mai instructiv?

În rest, interviurile sînt un instrument, presupun tehnici de lucru, se studiază, se predau şi se învaţă în facultăţile de jurnalism. Iar de dragul circularităţii autoreflexive a fenomenului, merită să găsim cîteodată timp să medităm asupra lor şi „la faţa locului", în paginile presei – mai mult ori mai puţin culturale – care le găzduieşte...

Tita CHIPER

Iau interviuri fiindcă vreau să ştiu pe ce lume trăiesc. E un gen publicistic la care am ajuns tîrziu şi recunoscîndu-mi limitele. Pot spune că interviul m-a împăcat, într-un fel sau altul, cu ceea ce sînt. N-am îndrăzneala unui moderator de *talk-show*, nici aerul doct al unui analist, după cum n-am nici vioiciunea căutătorului de ştiri-bombă, nici pofta de a-i moraliza tunător pe contemporani prin pamflet. Mă mulţumesc să fiu curioasă pe cont propriu, lucru important la vîrsta mea; semn încurajator că nu m-am blazat şi că nu sufăr deocamdată de maladia de a şti totul. Am încă îndoieli asupra multor lucruri pe care vreau să le clarific în dialog. Stînd de vorbă cu cineva, capăt speranţa că realitatea e mai plină de sens şi mister decît mi se pare atunci cînd o privesc în singurătate. S-ar putea ca din toate interviurile pe care le-am publicat să se fi conturat cîteva existenţe, voci şi poveşti de reţinut. O posibilă colecţie de subiectivităţi prin care încerc să fixez o atmosferă de epocă, un timp contradictoriu. A realiza interviuri cred că e şi o bună terapie pentru potolirea vanităţii de autor: într-un interviu reuşit, interlocutorii – indiferent dacă sînt personalităţi sau oameni obişnuiţi – apar totdeauna mult mai interesanţi decît cel care-i întreabă. Nu ştiu dacă totdeauna acesta-i raportul real, dar contează efectul obţinut.

Eugen ISTODOR

Sînt mai multe atitudini privind interviurile mele. La **Caţavencu** nu mai ştiu, de mult, cu cît îmi sînt plătite. Dezinteres? Sentimentul că alţii le valorizează exact cît trebuie? Apoi, cineva m-a invitat să fac două interviuri pentru o revistă cu uz intern. Contabilul, prin ale cărui furci caudine trebuia să trec, mi-a dat o întîlnire. Aflînd cît cer, mi-a spus: „Uite, de acord cu plata. Dar, dacă dai două bucăţi, negociem preţul total". Am rămas perplex: foarte repede a acceptat suma mea, însemna că puteam cere mai mult. Am rămas frustrat: urmau, de fiecare dată, alte negocieri. De fiecare dată, alte protocoale, alte chefuri. În sfîrşit, nu pot să uit ce mi-a spus un al treilea personaj: „Suma asta e? Bun, eu nu mă pricep". Mi-e greu să ştiu care-i valoarea exactă. Cum să cer o sumă? Cum să calculez? Cinci impulsuri telefonice ori şapte-opt convorbiri. Trei-patru faxuri săptămînal, de pe telefonul personal. Urmează emoţia. Treizeci de metri pe fiecare dialog telefonic. Pase între secretară-purtător de cuvînt-poliţistul de serviciu. Trei-patru centimetri de nervi. Reportofon – uzură – 0,01% fiecare interlocutor. Benzină – un plin pentru şapte-opt. Scos legitimaţie din buzunar – un gest. Dat drumul la reportofon – alt gest. Uitasem, aşteptarea! Un minut-două, două ore. Întrebarea – plictiseală, curiozitate, chef, cheful interlocutorului. Cît costă toate acestea? Dacă plouă afară, costul e dublu, abia vorbesc.

Cum poţi fi obiectiv? Ceilalţi de ce te citesc?

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

România văzută de un mare istoric francez

O convorbire cu **François FURET**

Preambul necesar

Născut la Paris în 1927, François Furet a murit prematur şi pe neaşteptate la 11 iulie 1997, la Toulouse, în plină activitate şi cu o sumedenie de proiecte culturale de prim ordin neduse la îndeplinire.

Devenit notoriu la noi prin cele cîteva foarte importante scrieri traduse în româneşte ce i-au fost publicate începînd din 1992, Furet nu are nevoie să fie prezentat cititorului. Altceva mă preocupă: inserţia convorbirii mele cu el, datînd din mai al aceluiaşi an 1992, în complexul de împrejurări care a făcut ca ea să apară postum, la mai bine de patru ani de la moartea istoricului. Cu deplină justificare se nasc întrebări care cer o explicaţie. Cea mai imperativă dintre ele e fără îndoială: „De ce tocmai acum?".

Adevărul este că la scurtă vreme de la data convorbirii, după transcrierea promptă a textului imprimat pe banda de magnetofon, am renunţat la publicarea lui. Motivaţia acestei renunţări e multiplă. Ea pleacă în principal de la faptul că, atunci cînd a avut loc conversaţia, aspectele pe care le aduceam în discuţie şi întrebările pe care i le puneam lui Furet răspundeau în primul rînd unei cerinţe personale, ce-i drept reprezentativă şi pentru alte categorii de intelectuali de la noi, dar numai în măsura în care se acordau strict cu momentul. Momentul o dată trecut, evenimentele şi prefacerile care i-au urmat s-au precipitat într-un asemenea ritm încît actualitatea discuţiei mele cu marele specialist şi istoric al Revoluţiei Franceze îmi apărea – sub raportul aducerii ei la cunoştinţa publicului şi al utilităţii faptului respectiv – tot mai caducă, mai susceptibilă de a suferi înnoiri şi reînnoiri. Furet însuşi trecea printr-un rapid proces de mutare temporară a accentului preocupărilor sale – de la istoria Franţei şi a revoluţiilor ei moderne la problematica fascismului, nazismului şi comunismului, cu întregul ei cortegiu de suferinţe şi catastrofe umanitare. În scrierile sale cele mai recente, regretatul istoric le situa în lumina unei noi cazuistici şi interpretări, mai ales că imediat după prăbuşirea sistemului şi a imperiului sovietic ele puteau fi dezbătute liber, în condiţiile unui acces larg la arhive odinioară secrete.

Nu mai revin aici, întrucît se desprind din chiar cuprinsul convorbirii cu François Furet, asupra acelor determinante care – în adîncul conştiinţei mele – îi confereau dialogului purtat ceea ce mi s-a părut multă vreme a trăda un interes prea subiectiv şi personal legat de conjunctura istorică din momentul întrevederii. Factori de natură obiectivă, contrare dorinţei mele, au făcut să nu mai am de atunci prilejul să-l întîlnesc pe Furet. Dispariţia lui bruscă a pus astfel capăt unui episod pe care l-am crezut rămas pentru totdeauna intim.

Anii de acută controversă politică, intelectuală şi culturală scurşi de la trecerea lui Furet în neființă, fanaticele şi sîngeroasele conflicte etnice din Balcani, urmate de intervenţia nimicitoare a Occidentului şi, deasupra tuturor, punctul de cotitură marcat de atacurile teroriste împotriva Statelor Unite, lovite grav la 11 septembrie 2001 pe chiar teritoriul lor, au provocat o scindare radicală în conştiinţa şi mentalitatea întregii lumi. I s-au schimbat nu numai optica şi criteriile de apreciere, ci şi perspectiva destinică, colorînd-o potenţial în tragic. Toate laolaltă au exercitat o asemenea presiune asupra evenimentelor contemporane, încît ansamblul faptelor ce le-au precedat a devenit, printr-un proces de comprimare a timpului, mai mult sau mai puţin îndepărtată istorie. Istorie a devenit şi episodul convorbirii mele cu Furet, iar spusele sale, raţionamentele proferate, ideile exprimate mi-au apărut într-o lumină demnă de a fi reţinută, acordînd momentului de odinioară o încărcătură valorică şi un interes care încetaseră să mai fie intime.

A contribuit mult la aceasta ceea ce s-a scris despre Furet după moartea lui, pro şi contra, dar mai cu seamă ceea ce mi-a revelat necrologul – recitit de curînd –, publicat în revista **Commentaire** *de un foarte apropiat prieten şi colaborator al celui dispărut, Jean Claude Casanova: „S-a spus despre François Furet că, situat la stînga, profesa idei de dreapta", scria Casanova. „E o rostire foarte grăbită. Asemenea tuturor spiritelor superioare, el se situa dincolo de aceste categorii. Trecut prin comunism, îi măsurase iluziile, recunoscuse minciunile şi infamiile, fără a-şi pierde gustul pentru Marx şi compasiunea pentru cei umili." Mi-am dat seama dintr-o dată – deşi sub imperiul avalanşei evenimenţiale la care am fost supus reacţia mea avea să întîrzie, cristalizîndu-se treptat – că ceea ce afirmase şi ştia de mult Casanova atingea esenţa personalităţii lui Furet şi că această esenţă coincidea întru totul cu ceea ce îmi declarase în decursul conversaţiei noastre, constituind într-o formă concisă, încheiată deplin şi rotund, un autoportret ideatic şi moral. Am avut sentimentul – fie că Furet avea sau nu pe de-a-ntregul dreptate – că actualitatea acestui autoportret, conjugată cu realităţile de atunci de la noi, depăşea efemeritatea momentului, prin perfecţiunea sintezei atotcuprinzătoare şi acuitatea observaţiei, de natură să confere clipei o existenţă, să-i spunem, de sine stătătoare, ce merita să fie salvată.* (**Radu BOGDAN**)

Domnule Profesor Furet, mi-ar face o deosebită plăcere să beneficiez de o conversaţie cu dumneavoastră, pentru că, într-un fel sau altul, păstrînd desigur proporţiile – în plan uman şi intelectual vorbind –, am trăit parţial aceleaşi experienţe. Asta nu înseamnă că mă compar cu dumneavoastră, care în raport cu mine sînteţi, din toate punctele de vedere, profesional, ca nivel şi cuprindere, un uriaş. Plec însă de la faptul că aţi trecut prin comunism, că îl cunoaşteţi, aşadar, din interior. Şi eu îl cunosc din interior. Dumneavoastră v-aţi distanţat de comunism în 1956, după evenimentele din Ungaria, cînd sovieticii au acţionat în forţă, înăbuşindu-le crunt. Eu m-am distanţat puţin mai devreme, în 1952. Eram conferenţiar universitar la catedra de istorie a artei a Academiei noastre de artă şi devenisem un obiect al campaniei împotriva „cosmopolitismului", învinuit explicit în rapoartele interne de partid formulate împotriva mea de „antisovietism", ceea ce era deosebit de grav. Norocul meu a fost că nouă luni mai tîrziu a murit Stalin, altfel nu mai stăteam de vorbă, în clipa de faţă, cu dumneavoastră. Vă daţi seama că în comparaţie cu Franţa, unde trăiaţi, circumstanţele erau total diferite. Am traversat o perioadă îndelungată în care, într-o însemnată măsură, am fost rupţi de Occident; cu toate acestea, către sfîrşitul ei, pe la începutul anilor '80, am ajuns să vă cunosc prin intermediul unora dintre scrierile dumneavoastră, din păcate prea puţine faţă de ce îmi doream. Începînd cu clasica *Penser la Revolution Française* (*A gîndi Revoluţia Franceză*), textele citite mi s-au părut foarte convingătoare şi mi-au fost de un mare ajutor, tocmai pentru că năruiaţi tot ce era fals în cadrul experienţei trăite şi al lecturilor din Marx, fără a-l trata totuşi cu dispreţ pe acesta. Faptul mi s-a părut deosebit de interesant şi de semnificativ. Îngăduiţi-mi deci să vă pun o primă întrebare, apreciind că răspunsul dumneavoastră este de o mare actualitate în raport cu starea de spirit care frămîntă în momentul de faţă o bună parte a opiniei publice intelectuale de la noi: ce socotiţi că rămîne valabil din gîndirea lui Marx astăzi, luînd în considerare că din punct de vedere politic ea s-a dovedit, pînă la urmă, a fi un eşec cvasitotal şi că Marx s-a înşelat profund?

Partea cea mai caducă a gîndirii sale este, cred, cea care a însemnat recent o lovitură mortală pentru ea: este partea profetică, şi anume ideea că societăţii capitaliste îi va succeda necesarmente o societate socialistă, întemeiată pe colectivizarea mijloacelor de producţie şi, ca să spun aşa, dezalienîndu-l pe omul modern de nenorocirea sa. Diviziunea între privat şi public, diviziunea între burghezi şi oameni, între tot ce a spus Marx cu privire la geneza acestor diviziuni constituie erori fundamentale. Aşadar, ideea în chestiune a murit o dată cu regimurile comuniste. Deoarece Marx n-a afirmat însă nimic precis cu referire la regimurile care trebuiau să-i succeadă capitalismului, se poate spune oricînd că el nu este răspunzător pentru modul cum s-a construit socialismul în secolul XX, în ciuda faptului că revoluţiile bolşevice şi cele care au avut loc ulterior în numele bolşevismului au compromis, cred, definitiv, valoarea profetică a demersului lor. Or, acest demers este tocmai partea de critică a capitalismului, critica omului divizat în interiorul său, critica omului burghez stăpînit în întregime de pasiunea sa egoistă de a se aliena, dominat fiind de dorinţa de îmbogăţire şi uitîndu-şi umanitatea. Marx a arătat că lumea modernă este iremediabil o lume în care omul se epuizează lăuntric şi din acest punct de vedere el, Marx, rămîne şi va continua să rămînă unul dintre marii filozofi ai criticii societăţii moderne.

Pentru că vorbim despre gîndirea lui Marx, mă raportez la felul în care a interpretat el Revoluţia Franceză din 1789, interpretare care, la rîndul ei, a influenţat considerarea respectivei revoluţii de către stînga franceză; mă gîndesc, de pildă, la Albert Soboul şi la cei care se înscriu în aceeaşi categorie, înţelegeţi desigur ce vreau să spun; cum trebuie privită astăzi Revoluţia Franceză? Constat adesea că se produc cu privire la ea tot soiul de confuzii: unii o confundă cu iacobinismul, alţii o confundă cu teroarea, mulţi o consideră sursa principală a răului, gîndindu-se la revoluţia din 1917...

Da, desigur... Ascultaţi însă ce vă spun: originalitatea Revoluţiei Franceze constă în a fi tras pe roată, în Europa, societatea modernă – adică societatea indivizilor autonomi şi egali –, de o manieră atît de brutală, încît a marcat-o ca pe o forţă de discontinuitate istorică. Aceasta fiind spus, avem de-a face cu un eveniment al cărui sens filozofic e relativ limpede, întrucît e vorba de sfîrşitul vechii societăţi aristocratice, de sfîrşitul monarhiei absolute; dar e un eveniment al

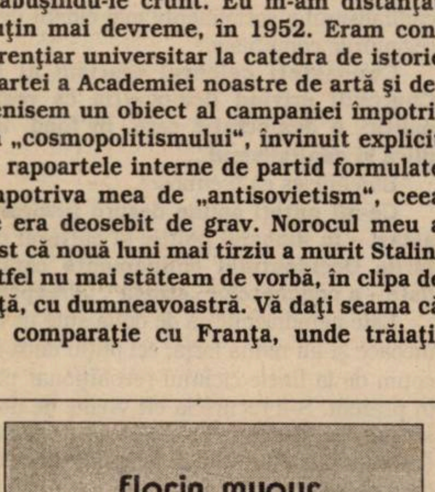

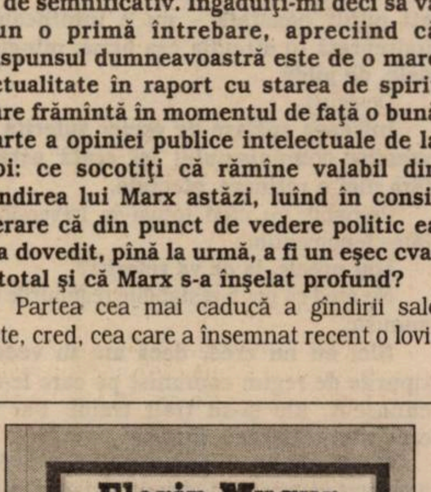

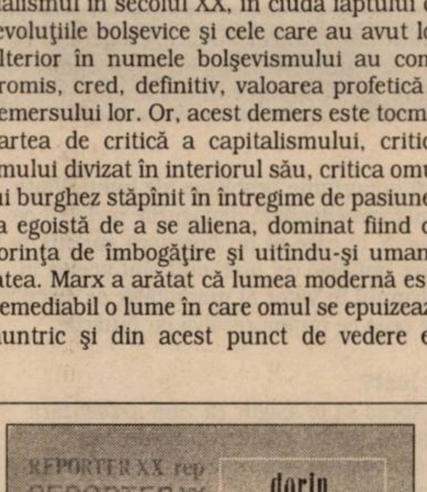

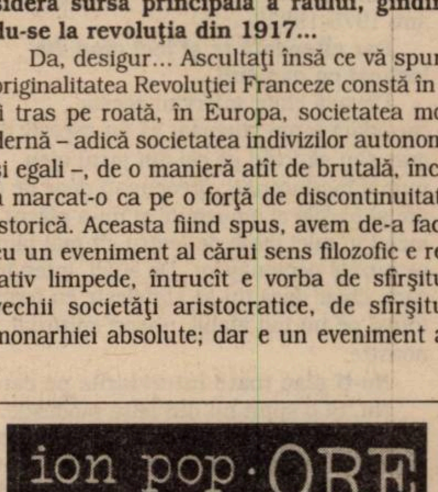
ion pop · ORE FRANCEZE
convorbiri cu:
roland barthes • roger caillois • jean cassou • jean-louis curtis • michel deguy • sonia delaunay • rené étiemble • pierre emmanuel • dominique fernandez • andré frénaud • gérard genette • émile gilioli • étienne hajdu • ionel jianu • robert kanters • julia kristeva • berto lardera • maurice nadeau • francis ponge • gaëtan picon • georges poulet • marcel raymond • magdalena rădulescu • jean-pierre richard • jean rousset • geneviève serreau • philippe soupault • jean starobinski • tzvetan todorov
univers

cărui proces, a cărui desfăşurare sînt incredibil de complexe, deoarece în decursul Revoluţiei Franceze apare nu numai o idee nouă, ideea societăţii indivizilor liberi şi egali, ci şi faptul că pînă la urmă această societate prezintă două versiuni: o versiune liberală şi o versiune nonliberală. Indiferent că statul se consideră social şi democratic, stat în care indivizii se gîndesc ei înşişi ca fiind egali şi autonomi, din acest stat poate să se nască tot atît de bine o societate în care indivizii sînt liberi sau una în care, ca urmare a pasiunilor egalitare ale indivizilor, se construieşte o putere mai represivă decît orice putere anterioară celei căreia revoluţia i-a pus capăt.

Toate acestea înlăuntrul unui anumit liberalism?

Nu. Socot că în Revoluţia Franceză avem de-a face în acelaşi timp cu o fază liberală şi o fază antiliberală...

***După* momentul Revoluţiei propriu-zise, cel din 14 iulie?**

După! Dar ceea ce trebuie înţeles este că Revoluţia Franceză înseamnă, de fapt, mai multe revoluţii. Aşa, de pildă, revoluţia lui Robespierre şi revoluţia lui Napoleon se citesc ca două faze despotice ale Revoluţiei Franceze. Ceea ce arată deci Revoluţia Franceză este că societatea modernă a indivizilor egali e gata să nască mai multe versiuni politice. După cum am mai spus, societatea modernă poate avea o versiune liberală şi una despotică.

În altă ordine de idei privind Revoluţia Franceză, îmi amintesc că Toqueville a spus că ea a început cu mult înainte, sub regalitate, sub Ludovic al XVI-lea.

Este evident. De altfel, dintr-un anumit punct de vedere, Revoluţia înseamnă declaraţia a ceea ce a precedat-o, cum afirmă Guizot. Vreau să spun că întîmplările din 1789 pot fi considerate drept ceva care actualizează o evoluţie seculară căreia i-a sunat ceasul încă de la finele Vechiului Regim. Toqueville afirmă mereu în notele sale, apropo de evenimentele anterioare lui '89, că Revoluţia e deja înfăptuită. Se consideră pe bună dreptate că ideea unei societăţi raţionale, dominate de un stat atotputernic şi incarnînd raţiunea umană, înainte de a fi statul lui Napoleon este statul fiziocraţilor şi al lui Turgot. Aceasta o dată spus, cînd reduci Revoluţia la ceea ce s-a petrecut înaintea ei, o sărăceşti foarte mult, pentru că o prezinţi ca pe o simplă manifestare de potenţialităţi ale vechii societăţi. Revoluţia are însă două faze: pe de o parte, constituie revelaţia a ceea ce s-a petrecut înaintea ei, pe de alta, constituie o invenţie, deoarece fundamentează un nou cîmp politic. Nu poţi, de pildă, să spui că a trece de la Ludovic al XVI-lea la Robespierre, în 1791, înseamnă realizarea a ceea ce se prezicea înainte de Revoluţie. E în acelaşi timp adevărat şi incomplet să spui că Revoluţia e o simplă declaraţie despre ceea ce a precedat-o; e adevărat, dar asta nu e de-ajuns ca să o defineşti, pentru că Revoluţia Franceză înseamnă totodată ansamblul evenimentelor care se petrec între Sieyòs şi Bonaparte. Şi din acest punct de vedere Revoluţia Franceză făureşte o matrice politică.

Desigur. Îngăduiţi-mi totuşi să vă întreb dacă, din punct de vedere politic, consideraţi că ceea ce numim „revoluţie" mai e încă actual?

Vă răspund că da, cu condiţia să se recunoască faptul că termenul acoperă o pluralitate de forme politice. Caracteristic Revoluţiei Franceze este că ea întemeiază în acelaşi timp un stat social, care nu se clinteşte, cel al societăţii indivizilor egali şi, ce să mai vorbim, unul al societăţii aristocratice, care dă naştere unei pluralităţi de forme politice. Aşa se face, de pildă, că între 1830 şi 1851 avem patru forme politice: o monarhie constituţională, o dictatură pucistă, o republică parlamentară, o monarhie a revoluţiei, ferită de riscuri.

În ce priveşte concepţia dumneavoastră, Revoluţia Franceză a durat o sută de ani...

Ea poate fi din nou fixată la numai zece ani, pînă la Bonaparte, după cum poate fi socotită ca durînd o sută, sfîrşind cu cea de a treia republică; ceea ce caracterizează formele politice franceze este tocmai instabilitatea lor.

Şi ceea ce s-a petrecut la noi în 22 decembrie 1989 consideraţi că poate să fi fost o revoluţie?

Nu, nu! Pentru că e vorba, de fapt, de o implozie în sfera puterilor politice dinlăuntrul partidului comunist; participarea populară a fost relativ slabă şi nu s-a produs o schimbare profundă a personalului politic. În mod normal, revoluţiile presupun o rotaţie rapidă de cadre, o schimbare de regim.

Nu consideraţi că a intervenit şi la noi o schimbare de regim?

În cazul dumneavoastră avem de-a face cu o schimbare de regim care, cum am spus, s-a produs prin implozia vechiului sistem, prin convertirea elementelor sale în forme noi, fără însă ca aceste forme să fie cu adevărat inovatoare. Ceea ce e denumit în Estul european „revoluţia" dumneavoastră din 1989 nu inventează istoriceşte nimic. Tot ce regăseşte această aşa-zisă revoluţie e deja cunoscut în lumea occidentală de două sau trei sute de ani.

Sînt destul de mulţi oameni la noi care cred că există pericolul unei reîntoarceri – fie sau nu sub o formă de neocomunism – la ceea ce a fost înainte de 22 decembrie. Faţă de cele afirmate de dumneavoastră, ce credeţi în această privinţă?

Poate că nu e chiar aşa! Mi se pare mai probabil că ţări care n-au cunoscut forme foarte dezvoltate ale democraţiei, care au fost supuse unor regimuri autoritare sau au avut de suportat aproape o jumătate de secol de dictatură comunistă întîmpină mari greutăţi şi că le vor trebui ani buni ca să se familiarizeze cu procedurile democratice...

Masele s-au radicalizat, au căpătat o acută conştiinţă de sine, care însă – cum aţi putut constata – nu e întotdeauna îndreptată în direcţia cea bună, mineriadele, de pildă...

Desigur!

Întreaga spălare de creier suferită în vremea comunismului îşi arată astăzi, fără nici o reţinere, efectele.

Probabil; eu cred totuşi în ireversibilitatea fenomenului.

Mai precis, la ce vă referiţi?

Nu cred că pot fi restabilite regimurile comuniste.

Nici eu nu cred, dacă am în vedere tipurile de regim comunist pe care le-am cunoscut. Ele şi-au trăit traiul. Dar nu cred nici că Marx a murit.

Nu, dar Marx nu a murit în sensul că ar fi încetat să existe ca autor; ceea ce a murit din el este partea preluată de marxism-leninism; moarte sînt partidele marxist-leniniste.

Bineînţeles! Am distins mai întotdeauna între marxism şi marxism-leninism. Marxism-leninismul a fost însuşit şi reinterpretat mai ales de Stalin, transformîndu-se în cel mai tipic stalinism. Marxism-leninismul şi îndeosebi stalinismul, pentru că era mai aproape de epoca noastră, au fost cele care au contribuit, alături de alţi factori, la decepţia pe care mi-a provocat-o marxismul, fără să mai vorbesc că marxismul prezintă el însuşi o seamă de mari lacune. E un aspect la care deja ne-am oprit şi nu mai revin. Am învăţat însă mult din marxism ca metodă de cercetare şi analiză critică, acolo unde faptele şi domeniile de investigare se pretau.

Marxismul rămîne o filozofie critică...

O filozofie critică precum atîtea alte opere filozofice, ceea ce a susţinut încă de acum o jumătate de veac şi mai bine germanul Karl Korsch, un vechi militant de frunte comunist, cu înalte răspunderi în Biroul politic al partidului comunist din Germania Republicii de la Weimar, condusă de social-democraţi la începutul anilor '20. Cunoaşteţi, presupun, cartea lui, o scriere pe care azi am denumi-o „disidentă", cu imens răsunet în epocă, în special în anul apariţiei, 1923, intitulată *Marxismus und Philosophie* (*Marxism şi filozofie*) şi a cărei traducere în franceză, apărută postum la Editions de minuit, în 1964, constituie versiunea cea mai completă, cu toate datele despre autor, decedat în 1961 în Statele Unite, la Cambridge, Massachusetts. La noi, această lucrare de excepţional interes e totalmente necunoscută şi ar trebui neapărat tradusă, căci rigoarea analizei lui Korsch – care aplică marxismul la istoria şi critica marxismului – îi permite să facă anticipări şi preziceri absolut uluitoare, ca de altfel şi concluziile, de o extremă luciditate, ale întregii cărţi. Korsch a prevăzut sclerozarea marxismului, dogmatizarea lui, abandonarea treptată a materialismului dialectic în favoarea materialismului istoric, pentru că cel dintîi proclama ca inevitabilă, în virtutea principiului de negare a negaţiei, pierderea puterii de către clasa muncitoare ajunsă la conducere, fie că era vorba de social-democraţi sau de comunişti. De o parte şi de alta scandalul în epocă a fost enorm, iar Korsch, ca să mă exprim astfel, a fost blamat cu severitate şi „excomunicat", trebuind în cele din urmă, sub presiunea ameninţătoare şi a nazismului triumfător, să părăsească Germania.

Pe moment nu-mi amintesc ca această carte să-mi fi căzut în mînă; e posibil, dar nu ştiu ce să vă spun... S-ar putea ca la data apariţiei ei în Franţa, din cine ştie ce motive legate de împrejurările cu care mă confruntam atunci, să fi scăpat atenţiei mele. Să revenim însă la Marx şi la ceea ce rămîne valabil din el. Trebuie să subliniez că, orice s-ar spune, critica capitalismului este tot atît de durabilă ca şi capitalismul. Pe de altă parte, să nu uităm că acesta poartă în sine propria lui negaţie.

Ştiu, totuşi în zilele noastre există mulţi oameni care îşi închipuie capitalismul ca pe un nou paradis.

A trebuit să intervină tirania comunistă pentru a transforma capitalismul în utopie... Asta nu va dura însă mult timp, deoarece capitalismul e socialmente mai cinstit decît regimurile comuniste.

Cunoaşteţi celebrul aforism al lui Churchill privind democraţia ca regim politic, o democraţie care, în fond, implică şi capitalismul...

Bineînţeles că îl cunosc!

Ce-mi puteţi spune despre invocarea astăzi – în limbajul politic şi cultural din ţările Occidentului eminamente capitaliste – a conceptelor „stînga", „dreapta"?

Este neîndoielnic că de două sute de ani încoace şi-au redus forţa; cel puţin dacă socotim de la finele ciclului revoluţionar pînă în prezent. S-a recurs la ele vreme de două secole, dar Revoluţia Franceză e cu adevărat terminată. Şi dintr-o dată definiţiile stîngii şi dreptei au secătuit, pentru că pasiunile revoluţionare au pierdut din intensitate. În măsura în care acum sîntem cu toţii condamnaţi să trăim în lumea, să spunem, a democraţiei liberale, nu mai avem de-a face decît cu certurile privind ajustările sociale ce urmează a fi operate înlăuntrul ei; adică redistribuirea veniturilor, ponderea cheltuielilor sociale, cuantumul impozitelor, caracterul prestaţiilor publice etc. Acestea sînt probleme importante, dar acum nimeni nu mai e stăpînit de patima răsturnărilor. Ştiţi, la noi conceptul de „stînga"...

E foarte compromis.

Da, desigur.

Tocmai de aceea v-am întrebat şi mă întreb în continuare eu însumi dacă se mai poate opera cu noţiuni ca „stînga", „dreapta", „extrema stîngă", „extrema dreaptă", care constat că n-au dispărut din vocabularul vieţii politice din ţara dumneavoastră; aş spune, mai degrabă,

---

George ARION

GEORGE ARION

O ISTORIE

A SOCIETĂŢII ROMÂNEŞTI CONTEMPORANE

ÎN INTERVIURI

VOLUMUL I
1975 - 1989

FUNDAŢIA „PREMIILE FLACĂRA – ROMÂNIA"

„Ce e un interviu pentru tine?

Pentru oricine ar trebui să fie o modalitate de a investiga realitatea. Există însă, din păcate, gazetari care încearcă să pătrundă în memoria publicului agăţaţi de numele unor personalităţi. De aceea ei folosesc interviul numai pentru a atrage atenţia asupra lor, neinteresîndu-se cu adevărat de cel pe care îl abordează, folosit doar ca un pretext de a se pune pe ei înşişi în prim plan. Îmi place să-mi închipui că întrebările mele au ţintit spre zone de larg interes pentru contemporani, cît şi pentru cei care vor veni după noi. Aş vrea să sper că aceste pagini sînt nişte documente ale conştiinţei româneşti dintre anii 1975-1982.

Dar cîteodată te şi joci cînd dialoghezi cu oamenii.

Dovadă chiar interviul acesta. Niciodată n-am suportat să fiu excesiv de grav sau să-i văd pe cei din jurul meu numai încrîncenaţi, preocupaţi doar de cele mai importante probleme ale lumii. Viaţa are şi părţile ei amuzante şi mi-a plăcut să transform cîteodată dialogurile mele cu oamenii în mici piese de teatru cît mai pline de vervă, în care să nu lipsească surîsul de pe buzele personajelor. De altfel, interviurile care îmi plac cel mai mult sînt acelea în care, chiar dacă nu se stabileşte cu fermitate drumul în viitor al umanităţii, se discută totuşi pe un ton afabil, uneori spiritual, despre ceea ce putem rezolva cu puterile noastre.

Nu-ţi plac toate interviurile pe care le-ai luat?

Nu. Şi o spun nu din falsă modestie. Mă grăbesc să te asigur că vina nerealizării lor mi se datoreşte în exclusivitate. Poate din grabă, poate din oboseală sau din neştiinţă, n-am găsit cheia potrivită pentru interlocutorul meu. Cînd o descopeream, era uneori prea tîrziu. Vînatul zburase din bătaia puştii.

Socoteşti că partenerii de discuţie au fost un «vînat» pentru tine?

Nici pomeneală. Nu-mi stă în fire să fiu agresiv. Sînt un moldovean blajin care, chiar atunci cînd a pus – după opinia unora – întrebări dure, le-a pus cu toată curtoazia. Nu-mi place să hăituiesc pe nimeni, să pun la zid sau să urc pe eşafod şi să execut. Dar nu m-am putut împiedica să nu observ în cîteva rînduri că preopinenţii mei apărau poziţii false. Sau că încercau să-şi confecţioneze în văzul public o armură strălucitoare sau nemeritată. Dacă uneori am strigat precum copilul din basm: «Împăratul e gol», aceasta a fost o consecinţă firească a meseriei mele de gazetar şi nicidecum datorită violenţei sau eventual plăcerii de a umili.

Cum e primit un om care ia interviuri?

Nu pot să vorbesc decît din proprie experienţă. Pînă în 1975 am publicat destul de puţin şi, culmea, pînă în 1974, anul venirii mele la **Flacăra** –, am semnat rareori cu numele meu. De aceea, majoritatea celor pe care îi abordam nu mă cunoşteau şi mă întîmpinau cu destulă condescendenţă. Sînt mîndru că de fiecare dată, după ce discutam, preopinenţii mei mă priveau cu mai mult interes. Tuturor le mulţumesc că au acceptat să discute cu mine."

Interviu cu mine însumi,
din **O istorie a societăţii româneşti contemporane în interviuri**,
Vol. I, 1975-1989, Fundaţia Premiile Flacăra – România, 1999

contrariul!

Poate că aşa e, vă conced. Cred însă că vor exista întotdeauna săraci şi bogaţi în societăţile capitaliste; mai mult sau mai puţin săraci, mai mult sau mai puţin bogaţi.

Ceea ce înseamnă, cred eu, că nu vor dispărea nici noţiunile amintite.

Ei bine, iată, asta e! Ele vor dăinui în măsura în care, procedural, democraţiile sînt obligate să se divizeze în familii politice, deoarece democraţia e un regim vid de putere, unul în care puterea este de luat şi în care vidul e ocupat provizoriu.

Cîte zile aţi petrecut la noi?

Două!

Numai două?

Da!

Şi care vă sînt impresiile? Aţi discutat, desigur, cu mulţi oameni... Cu alte cuvinte, viziunea dumneavoastră a fost influenţată de aceştia. Aş dori însă să aflu cîte ceva despre experienţa dumneavoastră strict personală, rezultată din contactul direct cu realităţile de care v-aţi izbit. Cum v-a apărut situaţia din România în aceste două zile?

Mi-am dat seama că vă aflaţi într-o situaţie cu totul dificilă, pentru că aparţineţi unei ţări care a fost, economiceşte, în parte ruinată; care nu se bucură de un resort civic foarte puternic, exact în măsura în care evenimentele din '89 n-au însemnat o revoluţie reală; o ţară în care moştenirea comunismului constă în a fi dezonorat munca în numele muncii, altfel spus, istoria în numele istoriei.

În comparaţie cu alte ţări din Est, România v-a apărut într-o lumină deosebită, vreau să spun vi s-a înfăţişat de o manieră mai mult sau mai puţin excepţională, aparte?

Este probabil o ţară mai afectată de moştenirea comunistă, pentru că a cunoscut forma cea mai patologică a dictaturii. O ţară care, ca să dau un exemplu, nu s-a bucurat de echivalentul unui „Solidarnosc“ polonez sau al unui kadarism unguresc. E însă important şi întru totul conform adevărului că fostele ţări comuniste, inclusiv România, nu pot fi asemuite în nici un fel cu ţările în dificultate ale lumii al treia, aşa cum unii sînt înclinaţi s-o facă. Sînt ţări – cele foste comuniste – care au un nivel intelectual şi tehnologic ridicat şi nu suferă comparaţie cu ţările care n-au atins un grad superior de dezvoltare.

Cred că aţi simţit căldura cu care românii întîmpină un sol cultural de mare prestigiu al Franţei, cum sînteţi dumneavoastră...

Asta eram tocmai pe cale să vă declar, dar a intervenit întrebarea dumneavoastră, mai corect spus, remarca dumneavoastră. Sincer vorbind, îmi este imposibil să mă sustrag emoţiei profunde pe care am trăit-o, impresiei neobişnuite pe care am resimţit-o în ce priveşte modul cum am fost primit, atmosfera confraternă cu care am fost înconjurat. Pe feţele tuturor celor cu care m-am întîlnit, în mare majoritate intelectuali, dar nu numai, am putut citi o simpatie născută spontan din clipa în care m-au asociat cu Franţa. Am rămas uimit cît de mulţi români vorbesc franceza, chiar dacă te adresezi la întîmplare unor trecători pe stradă. Sînt sigur că vă voi vizita curînd din nou şi sper că voi reveni nu numai o dată.

Vă mulţumesc pentru convorbire şi pentru omagiul adus României. Voi fi bucuros să vă revăd...

Preambul şi convorbire realizată de
Radu BOGDAN

„Nu cred decît în Dumnezeul pe care-l port în mine!“

Interviu cu **Ioana POSTELNICU**

Ioana POSTELNICU are 91 de ani. Trăieşte la Bacău, retrasă, după o viaţă întreagă pusă sub semnul literaturii. A părăsit de ceva vreme Bucureştiul şi casa de la Comana, alegînd pentru sfirşitul vieţii mult mai liniştitul trai din Moldova. Ioana POSTELNICU a ales, cel puţin pentru o perioadă, tăcerea. O tăcere din care am reuşit să o smulgem cu greu. Am convins-o că merită să se adreseze tinerelor generaţii.

Vă mulţumesc, pentru început, că aţi acceptat această convorbire. Poate că le va fi de folos tinerilor...

Este un blestem... Tineretul stă într-o primejdie nemaipomenită, căci este născut într-o epocă în care totul alunecă într-o prăpastie...

Înainte nu era aşa?

Cum să fie aşa?

Nu ştiu, eu vă pun această întrebare aşa cum ar face-o un tînăr de 20-25 de ani care nu are habar, care nu are cum să ştie cum era atunci...

Înainte de toate, aş vrea să mă dau exemplu pe mine, o viaţă de aproape un secol, să vorbesc despre cum era în tinereţea mea... Aş împărţi viaţa mea în două ipostaze: aceea a Primului Război, în care tinereţea mea s-a dezvoltat, în umbra şi în privegherea lui Lovinescu, şi perioada de astăzi. Trebuie spus că am bătut pe atunci la uşa lui Lovinescu, eu, o tipă încă în formare, dar cu o nemaipomenită dorinţă de afirmare, cu această năzuinţă ce mă făcea să fiu foarte îndrăzneaţă. Episodul pe care vi-l spun acum l-am relatat, de altfel, şi în memoriile mele: toată povestea cu Lovinescu, tot norocul acela nemaipomenit, toată binecuvîntarea aceea care m-a făcut să mă duc la uşa lui, să-l sun, să-l fac să-şi spună părerea despre mine. A fost o experienţă care m-a marcat pentru totdeauna...

Experienţa aceasta de care ne vorbiţi, fericirea asta se datorează în primul rînd, aşa cum aţi menţionat, îndrăznelii sau, cum am spune noi acum, tupeului de a bate la uşa unei personalităţi? Dar, în ziua de azi, tînărul mai are tendinţa de a bate la uşa unei personalităţi de la care să vrea să înveţe?

Întîi că nu ştiu dacă tineretul mai vrea să înveţe... Spre un asemenea act trebuie să fii mînat de ceva, să justifici o pornire, o năzuinţă, un ideal. Doar aşa poţi îndrăzni să deschizi uşa unei personalităţi care să-ţi dea girul celor ce scrii. Eu am avut această tendinţă...

Dar vă îndoiţi de dorinţa unui tînăr din ziua de azi de a vrea să înveţe?

Sigur. Nu ştiu dacă mai există elanul necesar pentru a face un tînăr dornic de astfel de lucruri, de a-l face să meargă mai departe.

Elan poate că are, dar problema este dacă are elanul de a face aşa ceva. El are acum elan pentru discotecă...

Tocmai asta este! Tocmai! Nu are elanul potrivit!

Să vă întreb altfel: dumneavoastră aţi avut elanul necesar să daţi buzna peste Lovinescu pentru a-l face să vă asculte, pentru a-i cere părerea, dar tinerii din ziua de azi bat la uşa dumneavoastră pentru acelaşi lucru?

Nu cred că s-ar putea, chiar dacă ar vrea, fiindcă eu am trecut de epoca şi secolul lor...

Şi de ce nu s-ar putea? Credeţi că tineretul nu ar avea ce învăţa de la dumneavoastră?

Nu s-ar putea, fiindcă tineretul de acum nu este şcolit. Pentru a ajunge la o rotunjire a personalităţii trebuie să ai un model sau măcar să tinzi la unul.

Tinerii nu au modele?

Nu au absolut nici unul!

Ba văd că îi au ca modele pe Iliescu, pe Constantinescu, într-o vreme l-au avut şi pe Marian Munteanu...

Ăştia sînt osificaţi! Ăştia nu sînt oameni ai secolului nostru, sînt aproape cadavre!

Şi atunci, dacă ăştia sînt cadavre, de ce tineretul nu dă cu pumnul în masă şi nu alege într-adevăr pe cineva?

Asta întreb şi eu! Eu întreb: de ce nu se mişcă într-un fel tineretul ăsta? De ce nu face tapaj? Lumea asta, care trăieşte astăzi atît de greu, de ce nu face ceva să se facă auzită?

Poate de silă...

În orice caz de silă! De aceea! Pentru că nu au un ideal, nu au de ce învia!

Cum să găsim idealul ăsta? Cum să găsească un tînăr de 20 de ani, tînărul cu marijuana în buzunar şi cu sticla de votcă în mînă, un ideal?

Ăştia nu pot găsi nimic! Aceasta e o generaţie născută moartă!!! Trebuie să se trezească ţara asta!

Şi cine să o trezească?

Cei care vor urma, generaţiile ce vin. Căci cei de acum nu fac nimic!

Cum nu fac nimic? Păi nu vedem toată ziua cum ne zîmbesc, cum se duc la Bush, cum semnează hîrţoage? Cum nu fac nimic?

Ceea ce se semnează acum în numele unui aşa-zis ideal sînt doar poveşti! Cei ce fac asta habar nu au de istorie, nu citesc nimic. Fac doar prostii, semnează înţelegeri cu Ungaria referitoare la Ardeal, semnează

POLIROM
NOUTĂŢI
noiembrie 2001

Gabriel Andreescu
Ruleta
Români şi maghiari. 1990-2000
Silviu Rogobete
O ontologie a iubirii
Marian Enache, Mihai Constantinescu
Renaşterea parlamentarismului în România

În pregătire:
J.D. Salinger — Nouă povestiri
William Totok — Constrîngerea memoriei

Reduceri de 30%
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

COPOSU
confesiuni
dialoguri
cu
DOINA ALEXANDRU

FAŢĂ ÎN FAŢĂ CU
PETRE ROMAN
9 convorbiri cu Vartan Arachelian
EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Gabriela ADAMESTEANU
Regele MIHAI
Gabriel LIICEANU
Corneliu COPOSU
Monica LOVINESCU
Paul GOMA
Ioan Petru CULIANU
Mihai BOTEZ
Virgil IERUNCA
interviuri
Nicolae MANOLESCU
Emil CONSTANTINESCU
Obsesia politicii

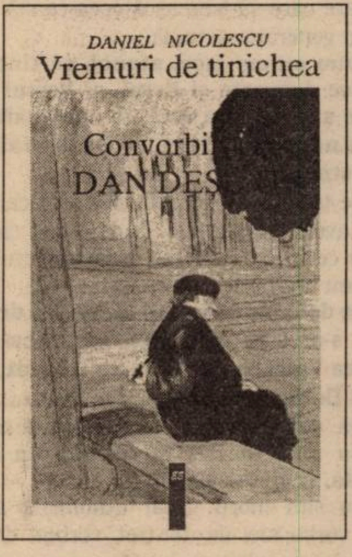

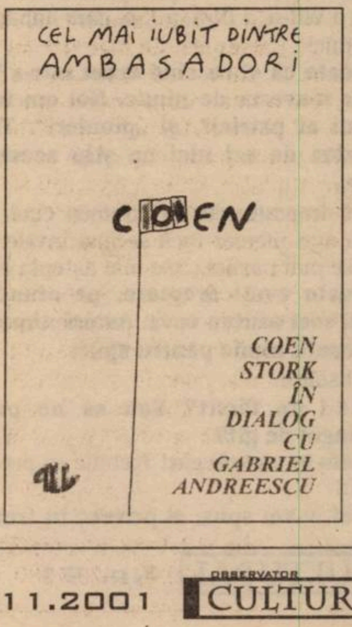

O relaţie conflictuală

RALUCA ALEXANDRESCU

Nu am parcurs decît în grabă, acum ceva timp, un manual pentru jurnalişti care repertoria sec şi profesoral etapele interviului: documentarea, schiţarea sau chiar elaborarea întrebărilor, a punctelor de luat în discuţie etc. Regulile acestea le aplici fără să vrei sau – la început, mai ales – chiar fără să ştii, ca monsieur Jourdain. Mai dificile sînt particularizările, ajustările în funcţie de interlocutor şi descoperirea propriului algoritm intern – aparte de cel din manuale, altfel deloc lipsite de utilitate – care curg cel mai firesc din practică şi, în mod necesar, din multe izbituri cu capul în pragul de sus, de fapt dintr-o luptă cu propriile aprehensiuni sau idolatrii. Poate de aceea *relaţia* mea cu interviul s-a dezvoltat empiric, nesistematic, uneori şovăitor şi întotdeauna conflictual. Spun „conflictual“ pentru că un interviu reuşit este – şi aici urmează un truism – unul în care ai intrat într-o comunicare reală cu cel care-ţi vorbeşte: o legătură pe care ţi-o construieşti – situaţie ideală – stînd într-adevăr de vorbă cu interlocutorul ales, urmărindu-l, citind, ascultînd ce face. Urmează un intens efort de culegere propriu-zisă a interviului, a „produsului“ jurnalistic concret: munceşti – pe scurt – cu sîrg, finisezi, stilizezi, corectezi, pui în pagină, faci toaleta finală, apare revista şi... altul la rînd. O goană nesfîrşită care te lasă stîrnit, dar niciodată mulţumit: de abia lansat într-un text din care deja trebuie să te smulgi. O relaţie în care investeşti fără să poţi „profita“ de investiţie. Aceasta ar fi partea frustrantă a unui interviu.

Să pregăteşti şi să realizezi un interviu implică două planuri incongruente: cel tehnic şi cel, să-i spunem, teoretico-emoţional. Convorbirea propriu-zisă este însoţită, întotdeauna, de angoase foarte *terre-à-terre*, izvorîte, toate, din „dureroase“ experienţe anterioare (merge sau nu merge reportofonul, e destul de bine aşezat, e bună caseta – şi alte detalii din acestea supărătoare, suficient de semnificative în economia planului practic al realizării unui interviu ca să te facă, uneori, aproape să-l ratezi...). Stai apoi şi transcrii (tot în urma unor „dureroase“ experienţe am ajuns la concluzia că cel mai sănătos este să-ţi transcrii propriile casete şi să nu apelezi la ajutoare exterioare, chiar dacă timpul necesar este de vreo două ori mai mare decît cel necesar unui profesionist).

Există, fireşte, partea stimulantă, aceea de descoperire a interlocutorului în timpul discuţiei, care nu survine însă de fiecare dată (chiar niciodată dacă o paralizantă foaie cu întrebări gata scrise te condiţionează şi-ţi răpeşte independenţa). Sînt cîteva asemenea interviuri care te fac într-adevăr să intri într-un stimulant şi încordat joc de şah (nu ştiu să joc şah, dar îmi închipui că senzaţiile trebuie să fie comparabile), în cursul căruia interlocutorul îţi întinde piedici, te face să intri – contrariat sau numai incitat – în discursul lui. Nu am să evoc aici – în încheiere – decît unul dintre ele, cu o semnificaţie şi mai aparte, de vreme ce partenerul de discuţie nu mai este cu noi, iar de la dispariţia lui se împlineşte, în curînd, un an: interviul cu Horia Bernea. Dialog proaspăt, abrupt, întretăiat şi plecînd, în aparenţă, la început, în toate sensurile. Frustrant chiar, pentru că scăpa aproape oricărei abordări, pînă în momentul cînd, deodată, s-a deschis cu limpezimea şi prospeţimea spaţiilor de respiraţie pe care el le explica şi le aducea ca argument. Acesta este momentul – rar! – de graţie al oricărui interviu.

---

cu Ucraina şi uită tot ce am pătimit...

Credeţi că Iliescu nu ştie istorie?

Cred că nu. Sau, din contră, poate ştie prea multă. Nu de Iliescu avem nevoie, ci de un fluid nou şi regenerator.

Fluidul acesta de unde să-l luăm? Din Est sau din Vest? Sau de aici, de la noi?

De aici, absolut! Pămîntul acesta al nostru va trebui să dea odată un lujer sănătos, să ţîşnească din el o idee, să ţîşnească o mişcare care să trezească ceea ce stă adormit în generaţia actuală.

Cum putem face, atunci, ca tineretul să lase deoparte şi Estul, şi Vestul şi să caute aici, în ţara asta, în spiritualitatea românească, forţe şi personalităţi înălţătoare?

Ne trebuie o epocă de dezintoxicare. De asta avem nevoie! De sînge curat care să mişte ceva, care să trezească tineretul ăsta care nu are nimic!

Pe de-o parte nu are nimic. Pe de alta, dacă s-ar uita mai bine, i-ar avea şi pe Mircea Vulcănescu, şi pe Steinhardt, şi pe Mina Dobzeu, pe Cleopa, pe Noica...

Da, dar ăştia sînt morţi, toţi sînt morţi!

Nu sînt morţi! Eu umblu cu ei în geantă, îi citesc zilnic...

Ba sînt morţi. Doar dumneata mergi! Nu-i vorba aici de doi-trei, vorbim de majoritatea copiilor ce învaţă acum, cei din clasa a VIII-a, a IX-a, a X-a, care habar n-au de nimic!

Poate că şi eu cînd eram într-a VIII-a habar n-aveam de nimic. Noi am fost şi „şoimi ai patriei“, şi „pionieri“. Tinerii din ziua de azi nici nu ştiu aceste cuvinte...

Ai dreptate, dar pe vremea cînd dumneata erai pionier încă se mai învăţa ceva, încă se mai năzuia... Se mai aştepta ceva...

Poate aveţi dreptate, pe atunci oamenii mai căutau ceva. Astăzi nimeni nu mai caută nimic pentru spirit.

Absolut!

Ce-i de făcut? Sau să ne punem ştreangul de gît?

Asta în nici un caz! Trebuie să privim în trecut!

Păi, v-am spus, ei privesc în trecut şi dau de Iliescu şi de Ceauşescu...

Mai departe! În ţara noastră tinerii se şcoleau, plecau apoi la studii la Paris ori la München şi reveneau în România cu gîndul de a-i întrece pe Vianu, ori pe Nae Ionescu, ori pe ceilalţi care ne-au creat pe noi. Acum tinerii se refugiază în Apus pentru a lua ce?

Ţigări, muzică, droguri...

Este o ţară a lipsurilor, asta-i România! S-a stricat familia, în primul rînd. Familia, pilonul acesta care ţinea, de multe ori, cel puţin patru copii, nu mai este cum era odată. Pe vremuri, educaţia nu se făcea la şcoală, ci acasă, de părinţi, pînă să te trimită la şcoli. Din cauza asta totul „se lipea“ de copil, părinţii aveau un anumit prestigiu şi exista o şcolarizare în primul rînd în mediul familiei.

Deci, toată societatea noastră trebuie să aibă la bază, mai întîi, un cămin şi o familie în adevăratul sens al cuvîntului...

Exact. Ceea ce acum nu există!

În tinereţea dumneavoastră idealul adolescenţilor nu erau tot banii?

Pe vremea aceea tinerii cred că nici nu ştiau că există bani. Aşa se comportau! În etapele mele de formare, în adolescenţa mea, nu am văzut cum arată un Leu. Şi eram şapte copii la părinţi. Tata era un meseriaş crescut într-un mediu în care nu dorea decît să-şi vadă copiii „Domni“. Şi, într-adevăr, a reuşit acest lucru. Dar, ca să vă dau un exemplu, eu am văzut Opera Română la 18 ani, la sfîrşitul clasei a VIII-a. Am ajuns ceea ce sînt doar prin educaţia primită de la părinţii mei şi din şcoală. Şi, ca să nu uit, a mai contribuit decisiv la educaţia mea şi acea întîmplare nemaipomenită care a fost crearea României Mari, un eveniment ce ne-a umplut sufletele de elan şi de o mulţime de alte lucruri folositoare pentru hrana spirituală a unui tînăr în plină dezvoltare. Am crescut deci în acest mediu superb. Nu aveam libertatea pe care o au tinerii acum, o libertate care este ca un opiu pentru ei, o otravă ce zăpăceşte fenomenal. Nu aveam această libertate şi era mai bine! Aş sparge acest televizor – un obiect propagandistic!

Nu se dau şi lucruri bune la televizorul acesta?

Nu! Deloc! Deloc!

Eu am văzut, de exemplu, la televizorul acesta „propagandistic“, şi Cioran, şi Ţuţea, şi multe altele...

Cînd asta? Toate astea, ştii prea bine, se dau doar înainte sau imediat după moartea lor. Atît! Dar, pentru a cultiva gloata asta de copii de liceu sau de facultate, îţi trebuie o altă viziune despre cultură. Trebuie zidit altceva, începînd cu familia. În ziua de azi tineretul, de la 15 ani încolo, vrea să stea singur sau cu iubitul ori iubita, pleacă, nu-i mai plac părinţii...

Şi asta nu-i bine?

Este o prostie!

Credeţi?

Este o mare prostie! Nu pentru asta a murit mîna aceia de tineri superbi, stropul acela de adevăraţi revoluţionari în decembrie 1989...

Vorbeaţi de România Mare. Dacă, să zicem, am avea oameni îndeajuns de pregătiţi pentru a face din nou România Mare, credeţi că am avea nevoie de Bucovina ori de Basarabia?

Cum să nu!

De ce ar dori un tînăr care are acum 15 ani să fie Basarabia şi Bucovina acolo unde le este locul?

Pentru că, în acel moment, el ar deveni o persoană cosmopolită. Dar pentru asta îi trebuie o anume şcolarizare, trebuie trezit în el simţul apartenenţei la acest popor în care s-a născut, trebuie să i se arate toate valorile neamului său... Îi trebuie o gîndire temeinică.

Şi cine să i-o dezvolte?

Cred că ar putea să se ocupe de asta şcolile, şcolile adevărate, nu cele de astăzi...

Şi, în şcolile acelea, cine să predea toate lucrurile astea?

S-ar putea să mai existe oameni cu pregătirea necesară!

Şi cine stă să-i asculte? Că eu vă duc pe dumneavoastră la Universitate, în aulă, dar reuşiţi să adunaţi tinerii de la ţigară, de pe holuri?

Nu ştiu... Aici se ajunge cînd ţi se oferă o falsă idee despre libertate şi democraţie. O idee falsă!

Cine le-a dat această idee, Iliescu?

Absolut! Eu nu aş fi deschis graniţele ţării acum 11 ani!

Dar credeţi că, dacă Iliescu ar fi făcut ceea ce spuneţi dumneavoastră, ar mai fi rămas a doua zi preşedinte?

Nu ştiu asta, dar ar fi rămas cu siguranţă în istoria României. Înainte era o disciplină, era o şcoală...

Cînd înainte?

Înainte de Revoluţie!

Pe timpul lui Ceauşescu?

Absolut.

Nu este un risc să afirmaţi aşa ceva?

Nu este nici un risc! Afirm şi, dacă dumneata vrei, şi scriu despre asta.

Asta înseamnă că sînteţi de acord cu Ceauşescu?

Eu nu am spus asta! Nu am avut niciodată vreo apartenenţă politică. Am scris toată viaţa mea stînd departe de lumea politică şi, uneori, chiar şi de cea scriitoricească. Nu am deci o bază minimă de informaţie politică pentru a vorbi despre asta. Abia acum citesc şi eu, de pildă, viaţa Mareşalului Antonescu. Înainte nu am ştiut nimic, absolut nimic. Dar, pe de altă parte, mie nu mi s-a cenzurat nici un rînd din cărţile mele. Nu ştiu dacă am trăit rău, cum nu ştiu nici dacă am trăit bine. S-a întîmplat să fiu într-un mediu în care nu mă interesa nimic decît scrisul. În zilele de azi însă mă tot informez, scriu scrisori pe la televiziuni...

Ce le scrieţi televiziunilor?

Cine sînt.

Ar trebui să ştie cine sînteţi...

Scriu, deci, cine sînt şi că, la aproape 92 de ani, am o pensie de aproape 2 milioane de lei. Scriu că medicamentele de care am nevoie costă însă 4 milioane de lei lunar, iar celelalte cheltuieli cu casa mai costă şi ele încă vreo 2 milioane... Asta le scriu!

N-ar fi mai corect să-i scrieţi asta preşedintelui Ion Iliescu decît televiziunilor?

Nu, fiindcă eu vreau să se audă aceste lucruri, să se ştie în toată ţara. Sînt un scriitor!

Păi, daţi atunci în ziare...

Cine citeşte? Crezi că Iliescu are habar de asta?! Am ştiut întotdeauna că între noi şi conducere este un zid pe care nimeni nu-l sparge! Nu vedeţi că ei schimbă la Senat mobilierul şi maşinile?... Cum e posibil?

Dacă i-am votat...

Cum adică? A avut cineva puterea să li se împotrivească, să zică „Nu!“ şi nu a fost urmat de mulţime? A fost cineva de felul ăsta? Şi atunci noi să vorbim de viitorul tineretului?!

Credeţi că are rost să facem ceea ce zicea Ţuţea cu ani în urmă, să punem mîna pe bîte şi să-i dăm jos pe cei care conduc ţara în halul ăsta?

Dacă el o spunea cînd încă se mai putea face ceva în acest sens şi totuşi nimeni nu a mişcat, atunci ce crezi dumneata că mai putem face azi? Această silă imensă face ca nimeni să nu mai reacţioneze.

Credeţi că în procesul de formare spirituală a generaţiei dumneavoastră ori a generaţiei de azi a avut un rol şi Biserica? Trebuie să ştim noi de un Crainic, de un Voiculescu sau de Părintele Cleopa, cel care a ţinut întreaga Moldovă îngenuncheată în rugăciune?

Dacă trebuie să ştim... Asta este zestrea noastră, a celor maturi! Asta este zestrea noastră, faptul că ştim aceste lucruri! Asta este zestrea! În rest, ne vom tot lovi de ignoranţi şi de cei ce se duc la biserică doar pentru a lua colivă!

Părintele Arhimandrit Mina Dobzeu, creştinătorul lui Nicolae Steinhardt, spunea că „Oltenia trebuie recreştinată!“. Sînteţi de acord cu acest lucru?

Eu cred că toată ţara trebuie recreştinată! Mă rog, eu în ceea ce priveşte divinitatea am anumite păreri...

Ni le puteţi împărtăşi?

Întîi trebuie să ştiţi că, datorită întîmplării, eu am fost cununată de Prea Fericitul Teoctist...

Fiindcă tot am ajuns la asta, spuneţi-mi, aţi urmărit toate acele atacuri împotriva Prea Fericitului?

Bineînţeles.

Care este părerea dumneavoastră? E bine să se abordeze subiecte precum „homosexualitatea Patriarhului“ sau alte asemenea lucruri?

Întîi trebuie spus că, în tinereţea mea, nu se făcea atîta caz de homosexualitate. De cele mai multe ori nici nu se ştia că un cutare actor sau scriitor este sau nu homosexual. Erau prostii astea, erau nimicuri. Nimeni nu acuza pe cineva că-i homosexual, ci că e dobitoc, că-i prost!

Acum s-a aflat, de pildă, că Petru Comarnescu era homosexual...

Dar în acea epocă cine ştia asta?

Nu se ştia?

Nu! Pe Comarnescu l-am cunoscut personal, dar nu se vorbea de aşa ceva.

Negoiţescu?

Da, Negoiţescu, bun prieten cu mine, trecea drept homosexual, nu se sfia să arate asta.

Deci nu se punea problema asta...

Absolut! Erai prost sau deştept. Restul erau scorneli.

Şi acum de ce omul nu mai este prost sau deştept, ci homosexual sau nu?

Părerea mea este că, vorba proverbului, „peştele de la cap se împute“! Este o derutare şi o dezagregare care vin, întotdeauna, de

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

sus în jos şi care mă fac să regret că nu sînt deja la cimitir!

Este foarte grav ceea ce spuneţi... Dacă puneţi problema aşa, înseamnă că şi toată generaţia aceasta tînără trebuie băgată în cimitir!

Da, s-ar putea să fie aşa! Am doar nădejdea în generaţia care acum este abia născută, generaţia nepoţelului meu, care ar mai putea salva ceva, dacă nu va creşte în faţa blocului, în nebunie şi gunoaie, aşa cum au crescut toate generaţiile trecute.

Dumnezeu ne mai poate salva?

Eu am avut întotdeauna o problemă cu Dumnezeu, nu ştiu ce să vă răspund la asta...

Cred că toată ţara are o problemă cu Dumnezeu...

Să ştii că am devenit mai proastă. Sau mai deşteaptă, poate! Am realizat că, din punctul meu de vedere, ca om ce a crescut într-o familie de oameni credincioşi şi care a avut un frate ce a stat 14 ani în închisorile comuniste, Dumnezeu suportă mult prea mult sînge fără a face nimic. De ce nu poate Dumnezeu opri fluviile acestea de sînge care acoperă planeta? De ce nu face nimic? Cum să stea acolo, pur şi simplu, să ne privească fără a face nimic?

Poate că merităm!

Ce merităm? Pentru ce să fim atît de mult încercaţi? De ce să îndurăm atît? Eu mor cu fiecare copil din Afganistan, cum am murit, de mii de ori, în atacurile pe care le-a suferit America. Fiecare strop de sînge scurs se scurge şi din mine. Vezi, de aceea nu mai merg pe linia credinţei. Prefer o viziune proprie. Citesc de multe ori **Sinaxarul**: numai sfinţi ce au sfîrşit arşi sau decapitaţi... Numai capete tăiate! De ce? Şi atunci îmi spun că ăia nu au fost decît nişte exaltaţi, personaje ale fenomenalei poveşti numite **Biblia**. Deci eu nu cred decît în Dumnezeul pe care-l port în mine. Cred că totul este în noi şi, crede-mă, sînt mult mai liniştită să ştiu că nu am nevoie de nimeni care să mă ocrotească. Asta mă linişteşte enorm, să ştiu că totul depinde numai de mine, că sînt doar în grija mea. Că nu sînt o exaltată! Ceea ce face Dumnezeu acolo sus nu mă interesează. Sus este un Dumnezeu tare şi puternic, jos sînt nişte oameni nenorociţi. Atît!

Nu vă interesează cum veţi rămîne în mintea şi inima tinerilor?

Nu mă interesează nimic! Am dorit doar să nu trişez niciodată în viaţa mea. Am dorit să scriu **Vlaşinii**. Am dorit să merg doar pe drumul meu. Aceste trei dorinţe mi le-am împlinit, fapt care mă linişteşte enorm. În rest, nu mă interesează nimic! Nu mă pot gîndi cum voi rămîne în ochii unui tînăr cititor, dar pot foarte bine să mă gîndesc că am conştiinţa împăcată. Acolo este totul, să ai conştiinţa împăcată! Sînt fericită că pot să nu fiu ca ceilalţi, să ştiu că nu mai am de ce să-i cer lui Dumnezeu tot soiul de chestii pe care toţi muritorii şi le-ar dori. Cînd te duci la biserică, te ajuţi tu pe tine, nu te ajută Dumnezeu! Şi, dacă mă mai gîndesc la Dumnezeu acum, ştiu doar că a avut grijă de mine, că m-a dus la vîrsta de 91 de ani, că m-a adus lîngă copiii mei, că am un acoperiş deasupra capului şi că, poate, voi avea o pensie mai mare cu cîteva mii de lei.

Prezentare şi interviu de
Fabian ANTON

Bacău, 10-11 noiembrie 2001

„În faţa şevaletului, uit că mîna care ţine pensonul ţine şi pana“

Interviu cu pictorul **Val GHEORGHIU**

Val Gheorghiu (Dorohoi, 1934). Absolvent al Facultăţii de filologie din Iaşi. O „trădează“ în favoarea picturii, căreia îi consacră studii libere. Probatoare pentru intrarea în Uniunea Artiştilor Plastici (1968). Care îi şi acordă, în 2000, Marele Premiu pentru pictură (Filiala Iaşi). Fost redactor pentru arte la ***Cronica*** *şi la Editura Junimea. Zece expoziţii personale la Iaşi, cinci la Bucureşti, cîte una la Paris şi Veneţia. Prezent în expoziţii româneşti în străinătate: Berlin, Barcelona, Moscova, Ankara, New Delhi, Amsterdam, Lisabona, Dublin, Cairo, Nicosia, Buenos Aires, Viena, Roma. Volume de proză scurtă:* ***Arlechin în iarbă*** *(Junimea, 1972),* ***Viaţa în teleferic*** *(Junimea, 1979),* ***Vieţile după Vasari*** *(Jurnal, cu reproduceri din pictura proprie, Junimea, 1880),* ***Madona cu gîtul lung*** *(Cartea Românească, 1987),* ***Mă-ntorc în Bermude*** *(Timpul, 1999),* ***Pretenţiile barcagiului*** Caron *(Polirom, 2000). Referinţe:* ***Dicţionarul Artiştilor Români Contemporani*** *(Meridiane, 1976),* ***Val Gheorghiu, album monografic*** *(Meridiane, 1985),* ***Dicţionarul Scriitorilor Români*** *(Editura Fundaţiei Culturale Române, 1992),* ***Dicţionar Enciclopedic*** *(Editura Enciclopedică, vol. II, 1996).*

Stimate domnule Val Gheorghiu, voi începe acest dialog cu o întrebare din zona mea de interes. În cîteva texte ale dumneavoastră evocaţi – e drept, în interioriul unei atmosfere fabulos-onirice, specifice prozei lui Mircea Eliade – figura unuia dintre cei mai interesanţi reprezentanţi ai generaţiei *Criterion*-ului. Mă gîndesc, desigur, la Petru Comarnescu, singurul „treizecist“ (ca să spun aşa) cu şcoală academică (foarte serioasă) făcută în America. Parcurgînd o antologie de texte critice asupra picturii dumneavoastră, observ cu plăcere faptul că autorul lui *Homo Americanus* este una dintre primele personalităţi care v-au apreciat creaţia plastică (în 1969!). L-aţi cunoscut bine pe acest destul de misterios intelectual interbelic? Cum s-a realizat apropierea dintre dumneavoastră?

Petru Comarnescu era un personaj realmente fascinant. În anii şaptezeci, cînd îmi devenise colaborator la pagina de artă a **Cronicii**, se manifesta ubicuu, cu alegreţea pe care, sigur, i-o cunoscuseră cei din generaţia **Criterion**-ului. Despre care, din păcate, mare lucru nu ştiam atunci, în crunta perioadă de obnubilare a valorilor interbelice. De altfel, însuşi Comarnescu, dintr-o mai mult ca sigur silnică precauţie, nu se referea mai defel la momentul **Criterion**, febricitîndu-se în înmărmuritoare acţiuni cultural-artistice, unele mai epatante decît altele. Doar într-un zgîrcit regim de clandestinitate, atunci cînd îi călcam pragul „chiliei“ din strada Icoanei 10, puteam beneficia – exclusivitate ce mă flata – de pigmentate secvenţe cu Eliade, Cioran, Vulcănescu, Noica, Ionescu, Brezianu. Aflaţi încă la index proletcultist. Micile scenarii casnice de care beneficiam în Icoanei erau de o electricitate ce mă curenta: proiectam împreună viitoarele campanii ale **Cronicii**, cu apărarea clădirii Academiei Mihăilene (rasă totuşi hoţeşte, într-o singură noapte, de buldozerele bolşevice locale), cu bizara Casă Dosoftei, singura rămasă în picioare în zonă (şi datorită susţinutei noastre agitaţii), suna telefonul pentru a fi rugat să vorbească la cutare vernisaj, îşi aprindea ţigara fără s-o fi terminat pe cea precedentă (pe care o uitase între degete), punea banda cu colindele lui Constantinescu, intra factorul cu maldărul de plicuri şi ziare, scria la maşină („Să notăm ce-am vorbit; să nu uităm“)... Îmi venea greu să cred în legenda ce-l urmărea, încă de dinaintea războiului, referitoare la deviaţia sa amoroasă – augmentată, printre altele, de gestul grobian al unui N.D. Cocea – dar, ca să nu suport eventualele „aluzii“ ale bîrfei, căutam să fiu însoţit, mai de fiecare dată, în Icoanei, de cîte-o parteneră cu nuri moldoveneşti, necontrafăcuţi. Spre vizibilul deliciu al amfitrionului. De altfel, cunoştinţele de gen feminin din anturajul lui **Homo Americanus** îmi vorbeau – vag iscodite de mine – de şarmul seducător al seniorului. Care aducea cu el, în lumea tehuie şi vulgară de-atunci, ceva din frumuseţea manierată a fostului Regat. Aşa l-am şi perceput personal: un nobil cărăuş dinspre o Românie profundă spre găunoasa republică sovietică, instaurată după trecerea tancurilor.

Privind aportul său la propriile-mi... frisoane creatoare de început, da, acesta a fost de o mare generozitate şi de o imediată eficienţă, atît în referirile la primele mele lucrări, cît şi în susţinerea intrării în Uniunea Artiştilor Plastici.

Pe peretele atelierului meu de pe Armeană, alături de poza altui mare „boier“ al spiritului, Catargi (pipă în dreapta), se află – în pandant emblematic – cea a lui Comarnescu (ţigaretă în stînga)...

În pofida receptării oarecum rezervate a lui Călinescu, determinată, probabil, de apetiturile de poligraf ale lui Comarnescu („...nu se fixează“), constatăm, iată, o menţinere constant înaltă a acestuia în seducătorul top interbelic.

Iar „ficţiunea“ mea, la care vă referiţi, avîndu-l printre personaje pe Comarnescu însuşi, nu e, în acest caz, decît un *trouvaille* prozastic „autenticist“, atît de consonant cu „doctrina“ şefului de generaţie din strada Icoanei.

L-aţi cunoscut pe Henri Catargi...

Da. Destul de bine. Descopeream şi în, de data asta, robusta lui făptură acelaşi nobil cărăuş dinspre un armonic ieri spre un azi atît de traumatizat. Îi puteam călca, aveam acest imens privilegiu de a-i călca pragul atelierului din Pangrati, în care vedeam minunile moderne ieşite de sub mîna tenace şi ordonată a maestrului. Cîtă încîntare! Jucata modestie a pictorului-boier era a omului de lume: „Gheorrrghiu – mi-a spus o dată de după uşă, graseind inimitabil – nu veni la mine, du-te la Pallady!“. (Era vorba, evident, de marea retrospectivă Pallady de la Palat.)

Există tendinţa printre comentatori de a vorbi despre doi artişti cu numele Val Gheorghiu, pictorul şi prozatorul. Am înţeles de mai mult timp că dumneavoastră acordaţi prioritate artistului plastic (de altfel, într-un recent interviu, mărturiseaţi că aţi făcut Literele, şi nu Artele Frumoase, mai curînd dintr-un accident biografic). Există, într-adevăr, această sciziune culturală? Nu experimentaţi cele două ipostaze intelectuale în forma unei complementarităţi de viziune ori măcar de experienţă? Într-o cronică pe care am scris-o la ultimul dumneavoastră volum de schiţe, *Pretenţiile barcagiului Caron*, v-am asemănat cu prerafaeliţii victorieni (care erau şi pictori, şi poeţi, şi chiar muzicieni). Printr-o scrisoare ulterioară, aţi refuzat alăturarea, spunîndu-mi că sînteţi ceea ce aţi fost dintotdeauna, adică pictor...

Am vrea să fim ce n-am putut fi. Mi-aş fi dorit – iată, după o viaţă – să se vorbească doar de pictorul din mine (sau, mă rog, doar de prozator). Dar... A fost cu neputinţă – deşi am voit-o cu înverşunare – să renunţ la unul dintre aceste destine. Pînă la urmă însă mi-am dat seama că nu se poate. „Destine“, pentru că în propria-mi „condamnată“ fiinţă există două destine, două naturi atît de diferite una de cealaltă, încît sălăşluirea lor în aceeaşi carcasă înseamnă gîlceavă continuă. Radical vorbind, pictura şi literatura sînt entităţi atît de dihotomice, încît împăcarea lor, mai ales în aceeaşi făptură, e permanentă sursă de conflict. M-am tot repetat cu asta, dar... cogitaţie mai plastică decît cea în care cele două simandicoase persoane – Voltaire cu bunul Dumnezeu – se salută, dar nu-şi vorbesc, n-am găsit. Pe de altă parte, n-aş vrea să credeţi că predestinarea aceasta a îmbrăcat neapărat şi zalele războiului. În momentul în care – probabil şi dintr-o uşoară cochetărie cu propria-mi condiţie publică – ţin să prezint „drama“ inadecvării celor două vocaţii (mai degrabă poate din nevoia de a delimita teoretic cîmpurile), în acelaşi moment, dar într-o taină bine păzită, sînt nevoit să constat că lucrurile nu sînt chiar atît de... tragice. Că, datorită unei bune măsuri interioare (dar şi în expunerea

---

Oameni şi interviuri

SVETLANA CÂRSTEAN

Cînd am acceptat, la începutul lunii aprilie, propunerea de a realiza interviurile pentru **Observator cultural**, nu m-am gîndit nici o clipă ce presupune asta, nici ca muncă, nici ca experienţă. Nu mi-am propus nici să fiu agresivă, nici să aflu lucruri neştiute de nimeni şi n-am avut, în fond, nici un proiect pe care să fi vrut să-l urmez. Sau, dacă a existat vreun proiect, acela era ascuns, de ani de zile, în mintea mea şi l-am dus la îndeplinire probabil instinctiv şi intuitiv. Am plecat la drum cu armele mele naturale şi cu multă bună-credinţă. L-am ales, de altfel, drept protagonist al primului meu interviu pe N.C. Munteanu, pe care îl percepeam ca pe un soi de *père manqué*, deţinător al tuturor adevărurilor şi al unei ironii spumoase şi extrem de pozitive. Aveam nevoie de o imagine paternă ocrotitoare pentru început şi cred că acel prim interviu a fost de bun augur.

Din aprilie şi pînă acum am făcut multe alte interviuri, m-am întîlnit cu mulţi oameni, foarte diferiţi unul de celălalt, am transcris zeci de casete, am rescris toate acele dialoguri, încercînd să decupez povestea reprezentativă pentru fiecare în parte. Pentru că un interviu, chiar dacă e în primul rînd o conversaţie, rămîne, pînă la urmă, ca orice text scris, o poveste, pe care o rescrie cel care întreabă şi în care cel ce răspunde trebuie să se regăsească întru totul, dar să şi descopere în acelaşi timp ceva nou, eventual surprinzător, în legătură cu el însuşi. De aceea mi-am dorit, mereu, ca fiecare interviu să-i dezvăluie cititorului adevăruri nu numai „istorice“, ci şi umane legate de protagonistul respectiv şi să fie totodată pentru acesta din urmă un dar care să-i semene întru totul şi mai mult de atît. Am descoperit în timp că aproape toţi cei pe care îi alegeam ca protagonişti aveau ceva în comun: erau, într-un fel sau altul, mai puţin vizibili, mai puţini vehemenţi în a-şi aduce propria persoană în prim-plan, erau adesea timizi şi obişnuiau să strălucească discret şi în ascuns. Am rămas veşnic neconsolată din cauza faptului că m-a refuzat Adriana Bittel (m-a refuzat, ce-i drept, din prea multă modestie şi cu multă drăgălăşenie) şi, pe de altă parte, veşnic recunoscătoare sorţii pentru că Radu Cosaşu a acceptat să stăm de vorbă. M-am simţit responsabilă pentru fiecare dintre cei cu care am vorbit şi fericită pentru că am ajuns în preajma atîtor oameni minunaţi care s-au lăsat „duşi de val“ şi s-au prins în joc, spunîndu-mi de multe ori lucruri nespuse pînă în acel moment. M-am simţit responsabilă, ca şi cum, cu fiecare dintre ei, aş fi înotat departe în larg, eu fiind obligată să mimez întotdeauna că ştiu unde e ţărmul.

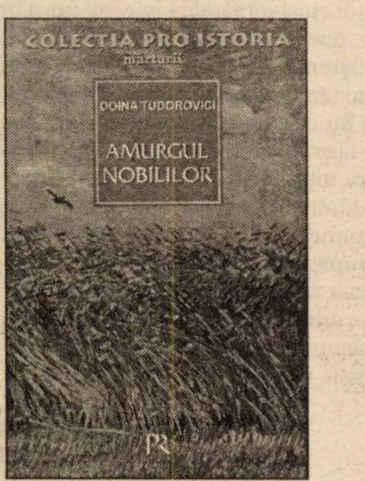

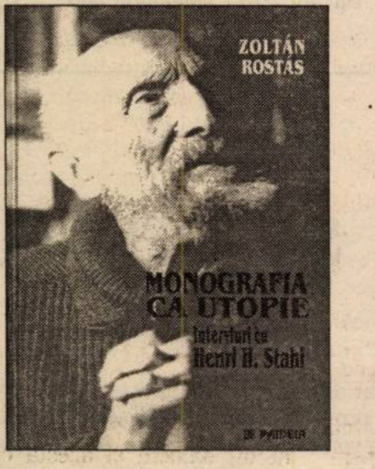

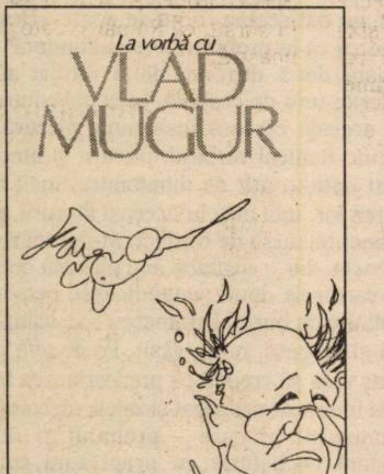

MIRUNA RUNCAN
C.C. BURICEA-MLINARCIC
CINCI DIVANE AD-HOC

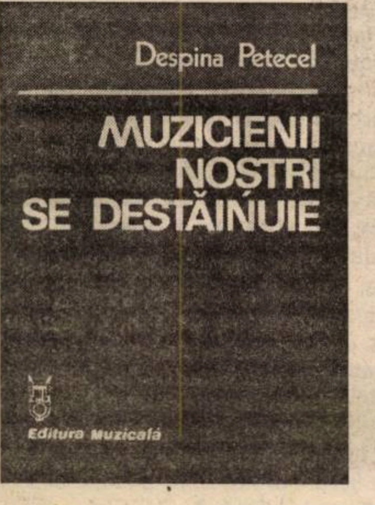

publică), am reuşit să ţin într-o relativă balanţă ceea ce e atît de riscant a ţine. Pentru că nu e lesne a fi cît de cît credibil livrîndu-te, periculos, ca Ianus bifrons. De altfel, m-am plasat în folclorul local cu gingăşii de genul: cel mai pictor dintre scriitori, cel mai scriitor dintre pictori (receptate nu fără o oarecare seniorială impasibilitate). Eu însumi am păstrat serioase rezerve cînd, la rîndu-mi, am întîlnit atare situaţie la altcineva. Am produs însă imediat şi anticorpii: să fii egal de bun în ambele vocaţii. Iar ca suprem argument, Ion Barbu: doar matematicianul Barbilian l-a putut egala pe poetul din aceeaşi fiinţă. Mi-am şi radicalizat aporia: dacă un chirurg, fie el şi reputat, practică în paralel şi literatura, dar aceasta e diletantă, atunci şi chirurgia sa are hibe... diletante.

Cît priveşte polivalenţa creatorului modern, de ce i-am cere doar lui aceasta, în timp ce ştiinţele momentului sînt atît de riguroase în separarea vectorilor investigatori. Am şi ţinut, ritos, cînd a fost cazul, să susţin că în deja perimatele, dar atît de la modă mai ieri „spectacole de sunet şi lumină“, întîlnirile artelor au ca efect imediat anularea lor reciprocă. Azi, paradigma michelangiolescă nu mai poate avea şanse. Noi, cei care creăm acum, continuăm să ne nostalgiem atunci cînd ne gîndim la „uomo universale“, dar natura noastră e atît de fasonată de nervosul prezent, încît nu mai poate reveni la serenităţile ei renascentiste.

O, ce n-aş da să trăiesc în vremea prerafaelismului sau în cea a lui William Blake, să mă învălui în romantismul acela puţin cam ţicnit şi să practic, netulburat, şi pictura, şi literatura. Deşi cazul Blake vine, şi el, în sprijinul rigorilor mele: a fost la fel de important ca pictor cît a fost de important ca poet (dacă nu cumva poetul a fost o idee deasupra).

Iar scrisoarea pe care v-am trimis-o în urma comentariului dumneavoastră (în **Observator cultural**) la prozele mele scurte, înainte de a fi (iertaţi-mi francheţea) o necesară precizare în ceea ce priveşte destinu-mi creator, e mai degrabă pretextul resuscitării unui gen, cel epistolar, atît de uitat, atît de gonit din secolele pe care, iată, cu graţie de jockey, le încălecăm.

Făcînd puţin pe avocatul diavolului (mă simt, la rîndu-mi, predominant critic literar), nu pot să nu observ că, în proză, excelaţi în construcţia de atmosferă, în imagistica viu colorată şi uneori chiar în detaliul expresionist şi, prin determinare, în cel naturalist. Acestea sînt calităţile pictorului, transpuse – iată! – benefic în literatură. Dacă aţi încerca un mic efort profetic asupra operei, cum vă vedeţi posteritatea artistică? Vor face, credeţi, generaţiile viitoare de critici plastici abstracţie de scriitor – şi invers, istoricii literari îl vor ignora pe pictor?

Ca să mă menţin, cu obstinaţie, doar de dragul (un pic masochist) al obstinaţiei, în rigoarea... dihotomică, aş zice că de n-aş fi fost pictor, tot aşa mi-aş fi scris proza. Adică în registrul pe care, cu acribia ce vă caracterizează, l-aţi depistat: imagistică viu colorată, uneori în detaliu expresionist, dacă nu chiar naturalist. În completarea diagnosticului, îngăduiţi-mi să preiau observaţia lui Marian Papahagi, care desluşea în prozele mele scurte goticul, teatralul, picturalul, extravagantul, preţiozitatea crepusculară. Sigur, toate astea îl pot marca şi pe pictor şi – abătîndu-mă de data asta de la corsetul rigorii asumate – constat că ele pot fi găsite într-adevăr şi în pictura pe care o practic. Mai exact, în cea pe care am practicat-o cîndva, atunci cînd influenţa frescei nord-moldoveneşti m-a marcat decisiv, sugerîndu-mi o anume narativitate hieratică, tratată adecvat, cu tentă plată, adesea viu colorată şi aproape geometric delimitată.

Aveţi în vedere foarte expresionista suită *Strigătul*, din 1993, sau cernita *Apocalipsă*, din 1999?

Da. În care sugestiile frescei au cunoscut o severă „alterare“, mai ales prin narativitatea defel cucernică, mai degrabă în maniera unui „bestiar“ de Ev Mediu, trecut, evident, prin sita modernităţii.

Această... pistă narativă a fost părăsită?

În ultimul timp, da. Pentru că, în momentul de faţă, pregătesc o expoziţie pe suprafeţe mari, tratate la graniţa cu abstractul, o graniţă labilă totuşi, necesară împăcării formelor recognoscibile, aproape denotative, cu cele absurde, ivite ca-ntr-un dicteu suprarealist. De altfel, alternanţa aceasta – nu ştiu cît de riscantă – a existat şi în trecut. Juxtapunerea petelor mari, nete, abstracte, din Zburătorii de acum douăzeci şi cinci de ani, siluetelor moderne ale arlechinilor, dansatoarelor şi saltimbancilor zilei a făcut parte dintr-o „strategie“ constantă. Iarăşi, nu ştiu cît de riscantă în „destinul“ meu, marcat de, iată, atîtea pericole... schizoide.

Cît priveşte... posteritatea, vă mărturisesc vaga panică decurgînd din chiar acest comportament schizogen pe care n-am reuşit, cu toate eforturile, să-l surmontez. Mi-aş dori – să fiu sincer – ca eventualii viitori critici plastici şi literari să se întîlnească, pe la jumătatea secolului, la o cafea, şi să convină că pictorul a fost egalul prozatorului. Nici mai mult, nici mai puţin. Într-o atare perspectivă, somnul meu de-acum n-ar mai cunoaşte coşmarele ce-l bîntuie.

Spunea cineva (opinie la care subscriu) că un tablou al dumneavoastră cu semnătura acoperită ar fi imediat identificat ca aparţinîndu-i lui Val Gheorghiu. Este această amprentă de ordin tematic sau stilistic?

Mi-aş dori-o stilistic. Prin asta înţelegîndu-se, fireşte, şi componenta cumva tematică (dacă termenul nu m-ar oripila prin conotaţia lui... activistică, oricum desuetă). Mi-aş fi dorit cu adevărat indubitabila recognoscibilitate; poate tocmai labilitatea în care m-am complăcut să-mi joace festa postumă. E mult mai comodă, mai înverşunat-comodă soluţia radicală a unor Horia Damian, Marin Gherasim, Ion Gheorghiu de a-şi apropria (e-adevărat, cu evidentă probitate stilistică) un simbol anume, recognoscibil, primul cu portalul strălucitor regesc, al doilea cu scaunul domnesc (de frescă medieval-canonică), al treilea cu grădina suspendată (insidios lubrică), decît disiparea în varii simboluri. Oricum deficitară mnemotehnic.

Subiectele dumneavoastră plastice se leagă de coduri simbolice aparent de o mare simplitate: *Scaunul*, *Strigătul*, *Pantoful* ş.a., ca să nu mai amintesc celebrul de-acum ciclu al *Uşilor* ieşene. Mă întreb dacă nu cumva interesul acesta pentru complexitatea detaliului anodin reprezintă (din nou) o trăsătură spirituală a prozatorului.

Îmi convine cravaşarea pe care, nedezminţit, mi-o aplicaţi. Numai şi din motivul menţinerii într-un răspăr... congenital. Pus în faptă atunci cînd lucrurile mi se par a cunoaşte o turnură plicticoasă, molcom-moldovenească, terminată cel mai adesea într-un fundac (fundacul Abrahamfi, să zicem, cel pe care, de mult, făceam scurte manevre cu bicicleta; asta, pînă la trecerea pe maşină).

E deci exclusă – *ab initio* – amprenta tematică...

Vedeţi? E tocmai ce tindeam a lămuri. Tematizarea nu e soluţia cea mai fericită în cazul unui pictor care a tînjit la evitarea figurativului şi situarea într-un abstract (fie el şi liric). Din păcate n-a existat, probabil, „tăria de caracter“ necesară radicalizării strategiei. Dacă s-ar fi întîmplat, atunci ciclurile nu s-ar mai fi numit **Strigătul**, **Uşa**, **Apocalipsa**, **Copacul**, ci, în spiritul „supremaţiei purei sensibilităţi“ maleviciene, **Careu negru pe fond alb** sau **Careu alb pe fond alb** etc. etc.

E o realitate faptul că atunci cînd mă aflu în faţa şevaletului, uit că mîna care ţine pensonul ţine şi pana. Înverşunarea mea... dihotomică s-ar putea să fie doar înverşunare. Iar ochiul din afară, subtil-iscoditor, să vadă altfel lucrurile. Poate doar într-un inconştient (atît de sondat – nu ştim cu cîtă finalitate – de un Jung), logodnele acestea interioare să se întîmple cu adevărat, mie nerămînîndu-mi decît plăcerea meseanului bucurîndu-se de bucatele şi antrenul lilialului festin oferit.

Nu sînt în largul meu în zona artei plastice. Totuşi, nu-mi pot reprima o observaţie, să spunem profană. Tablourile dumneavoastră, privite diacronic, au migrat dinspre un colorit viu, adesea debordant prin jocul contrastelor, către o dominantă gri, a liniştirii şi adîncirii metafizice. Este aici un echilibru al maturităţii, o revelare simbolică a unor adevăruri căutate din tinereţe?

S-ar putea ca fina dumneavoastră observaţie să pornească de la suita de mari pînze gri, de acum doi ani, de la Orizont, în Bucureşti. Într-adevăr, după arderea unor etape colorate, mi-am dorit o liniştire a ecranelor şi atunci s-a întrupat o amplă simeză gri, o boare gri înfăşurînd desculţii lumii ce hălăduiesc în căutarea unui liman ce nu se mai arată. Ei bine, anvelopa asta cenuşie o convertesc acum – anulîndu-mi (iarăşi masochist) setea de... liniştire şi de adîncire metafizică – în pînze imense, de o violent-colorată juxtapunere a suprafeţelor.

Aşa că doritul echilibru al maturităţii cedează nesăbuitelor pusee ale unei juneţi întîrziate.

În încheiere, vă propun un mic comentariu ieşean (problemă actuală în viaţa culturală, după cum ştiţi). Cum vedeţi lumea intelectuală a acestui spaţiu tradiţional în momentul de faţă? Vă reprezintă în totalitate ori, cel puţin, parţial? Aţi fi evoluat altfel, să spunem, la Bucureşti (considerînd că, în tinereţe, nu aţi fi avut accidentul biografic, al morţii tatălui, şi aţi fi urmat Artele Plastice în Capitală)?

Trebuia de mult să părăsesc Iaşiul. N-am făcut-o, mai întîi din motivul biografic pomenit, apoi din reactivitatea scăzută a, totuşi, moldoveanului precaut la schimbare. Bucureştiul m-a fascinat, pur şi simplu, de la începutul evadărilor mele. M-a fascinat şi m-a înfricoşat. Prin tonusul lui coleric – oricum coleric faţă de placiditatea bahluiană –, prin confruntarea cu forţele spirituale întîlnite acolo, ele însele în plină de francheţe confruntare, prin constanta bunăvoinţă cu care mi-a întîmpinat pictura.

Dacă am rămas totuşi la Iaşi, m-am consolat cu gîndul că e, aici, între molcomele coline, o linişte numai bună de lucru. „Da, în liniştea asta pot lucra netulburat, dar... marfa să mi-o vînd la Bucureşti“, a fost motivaţia ultimă.

Spaţiul... tradiţional ieşean? Sintagma traduce mai degrabă o hibă decît asumarea unui trecut faimos. Oricum inoperant. Numai şi faptul (divers) de a-i fi spus cuiva, la o aburită agapă, că – bref! – roman nu se poate scrie la Iaşi defineşte, amuzat-apodictic, un teritoriu sufocat de suficienţe şi diferende locale. Stagnante, păguboase. Cu eleganţa dumitale (moştenită), ai şi nuanţat, de altfel (în revista care ne găzduieşte acum), preponderenţa spiritului liricoid local în detrimentul lucidităţii analitice, creativ-analitice. Din această disproporţie s-a şi iscat „zarva“ scriitoricească de la Iaşi. Percepută însă deformat din afară, pentru că nu e înţeleasă esenţa conflictului. Oricum, apariţia în forscenă a unor voci proaspete, incomode pentru bahluienele habitudini înseamnă un enorm cîştig pentru oraşul care nu se mai poate hrăni doar din fărîmele, oricît de glorioase, ale trecutului. Atît de profitabile mandarinilor locali ai literelor. Şi ai culorilor, dacă e să lărgim un pic arealul.

Ce minunat ar fi ca şi în tagma picturicească să apară fermentul... răzvrătirii! Mandarinatul ar pierde teren serios în faţa atîtor vocaţii fermecător-tinereşti existente, dar necunoscînd graiul discursiv. De altfel, fără să generalizez excesiv, singura relaţie a cam obosiţilor mînuitori locali de penson cu scrisul (şi cititul) este semnătura pe propria lucrare. Or fi pictorii marii muţi (cît mi-aş dori un schimb epistolar cu unul din vecinii mei de atelier!; ce-ar fi atît de năstruşnic în asta, cînd ştim că Hugo întreţinea o corespondenţă zilnică cu aleasa inimii, care locuia pe aceeaşi stradă, la cîteva case de îndrăgostitul epistolier!) ai vieţii noastre vorbăreţe, dar şi surdo-muţenia asta îşi poate găsi logopedul salvator.

Îl şi vedeţi?

Îl văd, dar nu-l pot determina să vorbească. Are şi el, la rîndu-i, nevoie de-un logoped.

Prezentare şi interviu de
L. CODRIN

„O punte peste ape tulburi“

Interviu cu **Valentin RADU**

Deşi locuieşte de mai bine de două decenii în Philadelphia, numele pianistului, organistului şi dirijorului Valentin Radu se regăseşte tot mai des în peisajul concertistic românesc, prezenţa maestrului pe scenele noastre fiind legată, de fiecare dată, de un eveniment muzical. În 1978 a plecat din România, devenind, la numai 26 de ani (în 1983), cel mai tînăr doctor în arte muzicale din istoria de peste un secol a celebrei Academii Muzicale „Juilliard School of Music“ din New York. Sub bagheta sa, cele două ansambluri de muzică academică, „Vox Renaissance Consort“ şi „Ama Deus Ensemble“ – pe care le-a fondat în 1987, fiind foarte bine cotate în Statele Unite –, au înregistrat douăzeci de CD-uri la case de renume internaţional, unele dintre acestea cu un tiraj de peste un milion de exemplare vîndute pe piaţa americană. Maestrul a susţinut peste 2000 de concerte în întreaga lume, cu faimoase orchestre şi filarmonici, din 1998 fiind cetăţean de onoare al oraşului New York.

„Mesager al comunicărilor cordiale“ – cum îl numeşte criticul muzical Dumitru Avakian –, „Valentin Radu a revenit şi revine în viaţa noastră de concert cu sentimentul întoarcerii la origini, pe un traiect determinat de dorul de a comunica prin intermediul muzicii“. Între cele două lumi – România şi SUA –, care-i sînt dragi deopotrivă, maestrul Radu construieşte o punte culturală, „o punte peste ape tulburi“, punînd chezăşie propria-i fiinţă.

Maestre Valentin Radu, ce vă readuce în România?

Am avut bucuria reîntîlnirii cu publicul bucureştean pe 7 noiembrie, la Palatul Şuţu, prin intermediul grupului coral SOUND (condus de Voicu Popescu), cu care am susţinut un concert în cadrul stagiunii muzicale „Iosif Sava“ 2001-2002 a Fundaţiei ACCUMM. Ca de fiecare dată, este o plăcere deosebită pentru mine să concertez alături de tinerii corişti din SOUND, Teodora Enache şi Alin Constanţiu, iar de această dată, la Palatul Şuţu, să cînt muzică americană într-un decor tradiţional european. Două zile mai tîrziu, vineri 9 noiembrie, în Aula Facultăţii de Drept, am dirijat acelaşi repertoriu de *song*-uri americane, ce a avut, din nou, mare succes aici, în România. Sînt aproape doi ani de cînd colaborez cu SOUND-ul şi am avut deja concerte la Ateneul Român, la Palatul Cotroceni, Casa Memorială „George Enescu“ din Sinaia, pentru a numi doar cîteva dintre scenele pe care am cîntat împreună.

Au urmat Timişoara şi Arad...

Într-adevăr, pe 14 şi 15 noiembrie, pe scena Operei de Stat din Timişoara şi la Palatul Culturii din Arad, am susţinut două concerte de jazz simfonic – sub genericul **Odissey 2001** – cu orchestra Filarmonicii din Arad, suplimentată cu membri ai Filarmonicilor din Timişoara, Oradea şi Cluj. După ce în octombrie am realizat la Arad, în premieră transilvană, versiunea originală Covent Garden, în limba engleză, a celebrului oratoriu haendelian **Messias**, am revenit, de această dată, cu un repertoriu foarte interesant, ce combină jazz-ul simfonic cu muzica de film americană şi care umple sălile pînă la refuz. Voi relua acelaşi program pe 19 aprilie 2002, cu Orchestra Naţională Radio.

Abordaţi jazz-ul simfonic şi în Philadelphia, dumneavoastră fiind recunoscut în Statele Unite drept un muzician axat pe muzică clasică?

Da, în completarea muzicii clasice, mai ales barocă şi renascentistă, abordez în oraşul meu de adopţiune şi acest stil de jazz simfonic, ce mă pasionează de mai mult timp. Este o muzică spectaculoasă, atractivă, apreciată de public, care-mi oferă posibilitatea să împletesc ceea ce fac eu în viaţa de toate zilele, mai precis postura clasică, cu cea de jazz. Am crescut axat pe muzică clasică – la început ca pianist, organist şi dirijor –, iar acum le fac pe toate trei, combinînd compozitori clasici, precum Mozart, Beethoven sau Bach, cu Duke Ellington şi Gershwin.

Unul dintre premiile cu o semnificaţie aparte pentru dumneavoastră este cel acordat, în 1998, de către Uniunea Criticilor Muzicali din România ca răsplată pentru susţinerea legăturilor culturale dintre România şi Statele Unite. Cum promovaţi muzica românească în spaţiul american?

Deşi am plecat de mulţi ani din ţară, mă simt deopotrivă român şi american. Şi pentru că folclorul românesc este o mai veche pasiune a mea, realizez, atît la orgă, cît şi la pian, transcripţii de muzică folclorică românească, foarte gustate de publicul american. Apoi, în cadrul stagiunii de concerte realizate în compania formaţiilor mele – „Ama Deus Ensemble“ şi „Vox Renaissance Consort“ –, am avut invitaţi artişti români, printre care maestrul Dan Grigore sau soprana Georgeta Stoleriu. Chiar în această toamnă, după ce am susţinut un turneu, în postura mea de organist, în mai multe catedrale din Italia, Austria, Franţa, a avut loc Gala vieneză cu orchestra mea, „Ama Deus“, în cadrul căreia a concertat maestrul Dan Grigore, bucurîndu-se de un enorm succes.

De ce credeţi că tot mai puţini artişti români din diaspora îşi asumă rolul de ambasadori culturali ai României?

Din păcate, este vorba de o lipsă de coeziune între membrii diasporei, despre care am crezut că va dispărea o dată cu prăbuşirea regimului comunist. Ceea ce observ însă, spre regretul meu, este că şi acum, după mai bine de zece ani, diaspora românească este măcinată de tot felul de interese mărunte, în loc să fie unită şi să facă ceva pentru susţinerea imaginii României în străinătate. Este foarte uşor să vezi numai partea goală a paharului şi să aduci în permanenţă critici; desfiinţezi, dar nu pui nimic în loc. Mă umple de amărăciune să văd o asemenea atitudine. În schimb, sînt foarte plăcut impresionat de acţiunile şi rezultatele ministrului de Externe Mircea Geoană – foarte apreciate în Statele Unite –, iar vizita recentă a premierului Adrian Năstase a adus un fel de sînge proaspăt într-o stare de letargie.

Prin ceea ce fac eu, prin muzică, încerc să construiesc o punte peste ape tulburi, punînd chezăşie propria-mi fiinţă. Lupt pentru o lume mai bună, pentru apropierea dintre oameni şi acesta este crezul meu. Sper ca lumea să se trezească şi să înţeleagă, în sfîrşit, că România este şi va rămîne ţara noastră.

Prezentare şi interviu de
Anca APOSTOL

Neopaşoptismul ca discurs ideologic alternativ

FLORIN IRIMIA

Al treilea discurs
Cultura, ideologie şi politica în România
ADRIAN
MARINO
în dialog cu SORIN ANTOHI

Adrian MARINO în dialog cu Sorin ANTOHI

Al treilea discurs. Cultură, ideologie şi politică în România
Editura Polirom, Iaşi, 2001, 198 p.,
69 000 lei

Sentimentul de inferioritate al intelectualului român în faţa civilizaţiei şi culturii vest-europene, Adrian Marino îl numeşte inspirat „complexul Dinicu Golescu“, complex pe care şi teoreticianul ideilor literare l-a resimţit acut într-o perioadă a vieţii sale, dar de care a reuşit în final să se dezbare. Acest complex se manifestă printr-o exacerbare (in)voluntară a meritelor culturii occidentale, dublată de o dezavuare la fel de iraţională a tot ce ţine de spaţiul cultural autohton. Este vorba aici de o tradiţie a cultului Occidentului în mediile intelighenţiei româneşti care se manifestă constant de cel puţin două secole, în pofida diverselor înfăţişări pe care conceptul l-a luat în funcţie de programele ideologice care s-au succedat.

Pe de altă parte, ne confruntăm şi cu existenţa unui alt tip de discurs, la antipodul celui prooccidental, un discurs autohtonist-mesianic care respinge în bloc valorile culturii democratice europene, considerată din start malefică, în distonanţă cu „firea românilor“, între cele două existînd un fel de incompatibilitate organică apriorică. Avem aici de a face cu o orientare naţionalistă, profund xenofobă, fie de dreapta, fie de stînga sau chiar, după „Revoluţie“, de un hibrid ideologic între cele două. Acest al doilea discurs, l-am putea numi, de dragul similitudinii, „complexul Nae Ionescu“.

În vocabularul analizei tranzacţionale, pe care o invoc aici orientativ, celor două tipuri de discurs menţionate mai sus le-ar corespunde poziţiile psihologice: „I'm not OK, you're OK“ (ceva de genul: eu sînt mic, tu fă-mă mare, eu sînt slab, tu fă-mă tare), respectiv: „I'm OK, you're not OK“. Ambele patologice, ele se manifestă în cadrul relaţiilor interumane, deci la nivel individual. Extrapolînd însă, se observă cu uşurinţă aplicabilitatea lor la un nivel mai general, cel al mentalului colectiv, şi concluzia la care se poate ajunge este că discursul cultural românesc a oscilat permanent între o totală submisivitate faţă de valorile vestice şi o absolută denigrare a acestora, ignorînd cea de a treia şi raţională poziţie: „I'm OK, you're OK“.

La nivel individual, persoanele care adoptă o asemenea poziţie îşi vor rezolva problemele în mod constructiv, tolerant, inclusiv. Este poziţia Învingătorului, din nou în termeni A.T., a individului autentic, responsabil, care se respectă pe sine, dar îl respectă şi pe Celălalt. Este o atitudine lucidă, care nu cade nici în extrema (auto)denigrării, nici în cea a (auto)măgulirii, care apreciază lucrurile la adevărata lor valoare, validînd atunci cînd este de validat, criticînd atunci cînd situaţia o cere. Mai mult, am putea afirma că această poziţie psihologică, „I'm OK, you're OK“, defineşte practic în totalitatea sa discursul postcolonial, multicultural, dialogic şi *politically correct* al democraţiilor occidentale la sfîrşit de mileniu.

Ne putem şi noi revendica de la acest „al treilea discurs“, după formula lui Sorin Antohi? Tocmai pentru acest fapt militează Adrian Marino, convins că pe lîngă cele două orientări mai sus menţionate, ambele în felul lor exclusiviste, cultura română înregistrează şi o tradiţie (ocultată însă, pînă la a crea impresia inexistenţei) a compromisului constructiv între europenism şi autohtonism, tradiţie inaugurată oficial de programul paşoptist, prin definiţie conectat la valorile Revoluţiei Franceze, prodemocratic, liberal, tolerant, laic, descentralizat, citadin, dar în acelaşi timp autonom, lipsit de complexe, creator de valori proprii, adecvate la particularităţile spaţiului românesc.

României îi lipseşte la momentul actual tocmai o astfel de viziune, „neopaşoptistă“, cum o numeşte teoreticianul (de altfel, Marino este în asentimentul lui Cathérine Durandin cînd consideră că paşoptismul este un program ideologic neterminat), şi care ar putea fi adoptată şi adaptată la contextul prezent al societăţii româneşti. Din nefericire, prea puţini intelectuali, ca să nu mai vorbim de clasa politică, sînt familiarizaţi cu sistemul de gîndire paşoptist. Iar cîtă vreme nu există nici măcar voinţa ideologică pentru reorientarea discursului românesc în favoarea acestui tip de program, este puţin probabil ca lucrurile să se schimbe prea curînd. În România se cultivă în continuare spiritul etatist al comunismului, individul rămîne subordonat grupului, iar mentalitatea retrogradă de tip rural, religios, etni-

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO
GRAPHICS
0 9 2 3 5 9 8 1 0
Nihil Sine Graficis

RADIO CONTACT
96,1FM

cist, izolaţionist, populist-egalitarist nu dă semne de oboseală. În acest context destul de sumbru, dar nu şi imuabil, care ar fi soluţiile pentru depăşirea canonului cultural premodern care încă guvernează sistemul de valori românesc? Cu alte cuvinte, care este „platforma-program“ a celui de-al treilea discurs? În viziunea lui Marino, susţinută cu exemple concrete din ideologia paşoptistă, cele cîteva principii de bază ar fi următoarele:

1. Promovarea unei „deschideri internaţionale active“, totale, „în orice domeniu cultural şi informativ“, aluzie, presupun, la anumite tendinţe refractare racordării legislaţiei româneşti la sistemul european, cît şi la ritmul scăzut al privatizării. Precursori: Kogălniceanu în 1850, Sanielevici în 1906, chiar Iorga în 1928;

2. Dezvoltarea de pe urma contactului permanent cu alte culturi a propriilor potenţialităţi creatoare, sensul deschiderii fiind de ordin stimulativ şi nu imitativ. Precursori: din nou Kogălniceanu şi, mai tîrziu, Oct.C. Tăzlăoanu, care apreciau beneficiul mutual rezultat din această interrelaţionare culturală;

3. „Depăşirea oricărui complex de inferioritate sau superioritate“, după principiul, îndrăznesc să adaug, „I'm OK, you're OK“. Precursori: C.A. Rosetti în 1845, Ion Maiorescu, A.L. Golescu chiar în 1848, Kogălniceanu în 1850, Al. Russo în 1855;

4. „Respingerea hotărîtă o oricărei culturi de pură sincronizare, compilaţie şi imitaţie mecanică, [...] vasalitate, epigonism lipsit de personalitate“, concomitent cu stimularea originalităţii creatoare şi a spiritului de concurenţă, după formula lui I. Codru Drăguşanu din 1866: „Cultura importată trebuie să se dezvolte acasă şi numai atunci va avea fructe şi urmări bune“;

5. „Recuperarea *selectivă* şi *critică* a tuturor precursorilor ambelor tendinţe, «europenizante» *verbi gratia* «globalizante» şi «autohtoniste».“ Este vorba nu doar de revendicarea unei „fiinţe româneşti“ imaginare (tezele naţionalismului autohton), ci mai ales de redescoperirea întregii tradiţii ideologice româneşti, a „gîndirii independente, critice, liberale, alternative“ care, începînd cu sfîrşitul secolului al XVIII-lea, dispune de un trecut nu mai puţin considerabil;

6. Revendicarea, cîtuşi de puţin ostentativă, a iniţiativei şi a creaţiei originale de expresie românească, în tradiţia lui D. Brătianu la 1851, Hasdeu la 1869, Titu Maiorescu în 1902, C. Stere în 1906, Lucian Blaga în 1943. Este vorba din nou despre o sinteză între universalitate şi individualitatea dată de „specificul local“;

7. Conştientizarea şi nu mai puţin afirmarea constantă, „fără ostentaţie, dar şi fără inhibiţie“ a dublei identităţi (dimensiuni) a discursului cultural românesc, locală şi internaţională (europeană);

8. Cultivarea „superiorităţii valorilor creatoare individuale asupra celor colective, de orice categorie“, adică încrederea în identitatea individuală a subiectului intelectual, garant al unei „contribuţii cît mai personale la cultură şi modernitate“.

Este greu să conteşti validitatea ideologică a programului propus de A. Marino, care se dovedeşte din nou un analist complex, exhaustiv şi lucid al societăţii româneşti. Din nefericire, punerea lui în practică nu ţine de voinţa ideologului, ci de factori mult mai complecşi. Nevoia de recunoaştere, *thymos*-ul platonician, inclus(ă) şi în faimoasa piramidă a lui Maslow, se află de ceva vreme în centrul preocupărilor – nu numai ale clasei politice, dar şi ale intelectualului român. Fără nici cea mai mică îndoială, recunoaşterea se va produce. Dar important rămîne faptul cum vom ajunge să fim recunoscuţi. Nu se mai pune problema încotro ne îndreptăm privirile, spre Est sau spre Vest; dar vom rămîne o cultură eminamente mimetică sau vom reuşi să depăşim această etapă pentru a ne afirma propria individualitate creatoare? ▌

Doi intelectuali stau de vorbă

C. ROGOZANU

Mai avem un viitor?
România la început de mileniu
MIHAI ŞORA
în dialog cu SORIN ANTOHI

Mihai ŞORA în dialog cu Sorin ANTOHI

Mai avem un viitor? România la început de mileniu

Editura Polirom, Colecţia „Duplex“, Iaşi, 2001, 200 p., f.p.

Doi intelectuali, Mihai Şora şi Sorin Antohi, stau de vorbă. Viitorul României ar fi principalul subiect. Deja au riscat alegîndu-şi un astfel de subiect pe care, parcă, îl simţim confiscat de un încă puternic limbaj de lemn. Şora şi Antohi, maestru şi discipol, au făcut din dialog o ştiinţă. Cartea de faţă, **Mai avem un viitor? România la început de mileniu**, este de fapt transcrierea unor discuţii din 1, 2 şi 3 septembrie 2000. Nu o transcriere frustă, ci cu un întreg ritual intelectual: modificarea discuţiilor de pe casete, întregirea textului cu încă două eseuri. Se ştie, autenticul, „realul“ nu se obţin aşa, cu una cu două. Acesta este şi primul şoc (plăcut) al cărţii. Dialogul este unul extrem de natural, în ciuda nefirescului comunicării „transcrise“. Cei doi îşi comunică mici eseuri, idei expuse atent, cu acurateţe. Nu prea se întrerup, nu se fragmentează, se completează tot timpul. Este masca perfectă a interviului intelectual. Este convenţia care face suportabilă o discuţie *à la* Naphta şi Settembrini: un dialog perfect natural despre nişte chestiuni care apar prea puţin ca subiecte de discuţie cotidiană între doi oameni.

Un al doilea şoc (care-l întregeşte pe primul) vine o dată cu sfîrşitul lecturii. Cine va deschide „indicele de nume proprii“ va descoperi o altă dimensiune a ştiinţei dialogului intelectual desfăşurată de cei doi. Va vedea acolo nume dintre cele mai ciudate stînd alături: Aristotel şi Alexandru Arşinel, Jacques Derrida şi Mircea Dinescu, Virgil Nemoianu şi Adrian Năstase etc. Acest indice este o caracterizare perfectă a dialogului. Sînt discutate realităţi din România de ieri şi de azi, cu o nonşalanţă rar întîlnită. Nici un nume, nici o temă nu-i poate împiedica pe cei doi să-şi continue discuţia.

Chiar tema aleasă ar fi trebuit să-i inhibe, chiar de la început. Este foarte greu să discuţi viitorul cînd el a fost prea mult timp ba „luminos“, ba un cuvînt de lemn care apare la intervale de patru ani, în campaniile electorale. Discuţia are drept scop şi o „recuperare“ a discursului despre viitor, o reabilitare lingvistică a „proiectului“. Schimbarea din '89 a determinat (sau ar fi trebuit să determine) şi o tranziţie lingvistică. Principala caracteristică ar fi eliberarea de coduri (de argoul estetic, în cazul intelectualilor). Intelectualul român s-a încăpăţînat să rămînă într-o extrateritorialitate comodă. În numele elitei, în numele „esteticului“, el ar putea să aibă putere politică, fără să facă politică – acesta ar fi visul suprem. Cei doi constată această greşeală de atitudine în politica Grupului pentru Dialog Social (Şora a fost membru fondator al acestui grup). Îşi amintesc cum, la începutul anilor '90, cînd grupul se putea extinde enorm, cînd veneau cereri din toate părţile, a apărut ideea ciudată de a închide porţile, de a păstra elita. A fost pasul înapoi decisiv al intelectualităţii româneşti. Mihai Şora îşi aminteşte cum citea cu extrem interes pagina 2 a revistei **22** (unde apăreau opiniile cititorilor din toată ţara) şi identifica acolo cel puţin douăzeci de nume care ar fi putut ţine cu brio rubricile principale ale revistei. Mişcarea civică s-ar fi putut extinde, ar fi putut produce nuclee puternice în toată ţara. A fost preferată însă o ciudată centralizare a „creierelor“...

Observaţiile de natură socială sînt şi cele mai profunde. Avem pagini memorabile despre noii îmbogăţiţi, despre mentalitatea „ciocoiului“ est-european. Sorin Antohi găseşte denumirea de „consum somptuar“ pentru cheltuielile exorbitante ale proaspătului îmbogăţit estic. Acest personaj nou doreşte doar să cheltuiască banii obţinuţi din „tunuri“, nu are preocuparea investiţiei, nu creează un mediu propice şi pentru alţii, doar risipeşte. La fel de interesante sînt consideraţiile despre „ieşirile“ românilor în străinătate – preocuparea lor este găsirea unui spaţiu securizant. Românul n-ar încerca să rupă barierele de comunicare şi să pătrundă cu adevărat în celelalte culturi. Exemplul ales este excelent: sînt tot felul de muzicanţi sau muzicieni care se laudă că au făcut turnee internaţionale, cînd, de fapt, au umblat dintr-un ghetou românesc în altul.

Apropierea de intelectualitatea anilor '30 constituie un alt punct important al discuţiei. Mihai Şora a trăit atmosfera intelectuală a acelor ani. Apare o interesantă punere faţă în faţă a lucrurilor trăite cu lucrurile citite despre Nae Ionescu, Eliade, Cioran, Vulcănescu, Noica, Ţuţea etc. Imaginea „citită“ a acelei perioade este, spune Şora, „mult simplificată“. Sînt lucruri care au fost omise şi sînt altele care s-au impus intempestiv (mai ales legăturile cu extrema dreaptă). S-a pus foarte puţin accent pe reconstituirea atmosferei acelei epoci – Şora consideră foarte importantă miza lingvistică a epocii. Acei tineri au încercat o impunere a limbajului filozofic, au făcut importante descoperiri pentru discursul filozofic românesc. „Atmosfera“ este cu atît mai preţioasă cu cît au existat mulţi gînditori carismatici care nu şi-au dat măsura în scris: Petre Ţuţea, Nae Ionescu etc. Mihai Şora chiar face o recomandare de lectură care ar putea părea ciudată pentru un filozof: memoriile lui Constantin Beldie.

Sorin Antohi vorbeşte despre incapacitatea intelectualului român contemporan de „a lega (sau de a re-lega) limba naturală de cel mai înalt nivel al discursului intelectual“. O astfel de nonşalanţă a discursului intelectual este extrem de vizibilă chiar în cartea pe care a alcătuit-o vorbind cu maestrul său. ▌

Numărătoarea inversă (96)

Tortura

Nu-mi plac basmele în care împăraţii au trei fete. Nu mi-au plăcut niciodată şi nu ştiam de ce. Dar, de curînd, am văzut o secvenţă dintr-un film. Una din multele secvenţe văzute la întîmplare din filme pe care nici măcar nu ştii cum le cheamă. Un jucător împătimit ajunge în Las Vegas şi pierde la Black-Jack 50.000 de dolari, banii unui mafiot pentru care lucra. Distrus şi speriat, jucătorul se duce, îi dă mafiotului un telefon şi îi spune: „Ţi-am pierdut banii“. Şi atunci, deodată, mafiotul începe şi îi povesteşte că într-un singur gram de spermă sînt nu ştiu cîte milioane sau zeci de milioane de spermatozoizi, că, din perspectiva asta, fecundarea e o ironie iar masturbarea un genocid. Că avortul e o sfidare iar abstinenţa o economie inutilă, mai aberantă decît însăşi risipa. Jucătorul, nedumerit, îl întreabă: „Despre ce vorbeşti?“. Iar mafiotul îi răspunde: „Soţia ta e însărcinată, nu? Dacă va naşte un băiat va fi al meu, dacă va naşte o fată o poţi păstra“. Cît despre explicaţia care a urmat, merită păstrată într-un insectar. Era vorba despre teama cea mare a oricărui tată, teama de vaginul propriei fiice ajunse la vîrsta la care masculii tineri încep să-şi lanseze atacurile erotice. Aceleaşi atacuri erotice încununate de succes cu ani în urmă, cînd masculul tînăr era chiar el, iar victima era fiica unui alt tată îngrozit. Păcat că mafiotul nu şi-a dus pînă la capăt raţionamentul. Păcat că n-a vorbit despre seducătorul care îşi primeşte pedeapsa doar atunci cînd e dureros de conştient că, în afară de propriul corp, sufletul lui trăieşte şi în învelişul de carne al femeii lui, al fiicei lui, al iubitei lui. În trupul la violul căruia asistă neputincios pentru că violul ăsta e legal. Mai rău, pentru că e dorit... Soţul înşelat poate invoca gelozia. Tatălui nu-i rămîne decît resemnarea. Altora nu le rămîne nimic... Cît despre bieţii împăraţi din basme lipsiţi de fii, lor nu le rămîne nici măcar revanşa. Delicată şi sforăitoare această pledoarie a mafiotului, în care dragostea se canibalizează şi ajunge motivul pentru care ar trebui să nu mai iubim...

Cristian MUNTEANU

Retrospectiva Nicolae Manolescu (IV)

SORIN ALEXANDRESCU

Despre poezie: „legea lui Manolescu“

Revenind la ceea ce Manolescu a spus, nu la ceea ce el doar a sugerat, ne frapează justeţea afirmaţiilor. Eu sau alţii putem avea obiecţii cu privire la „metodă“ (voi reveni asupra acesteia) sau asupra generalizărilor de istorie literară, totuşi judecata estetică globală a lui Manolescu despre un anume scriitor sau o anume operă este indisputabilă. De un leat cu Nicolae Manolescu fiind şi cititor al multora dintre cronicile lui atunci cînd au apărut, sînt acum poate de acord cu ele pentru că, fără să-mi dau seama, am fost atunci *format* de ele. Acordul retrospectiv nu ar fi decît efectul în timp al formării anticipative a unei grile de lectură: un mod de-a defini canonul lui Manolescu prin faptul că el nu numai că l-a „făcut“, în loc să-l „discute“, cum afirmă în **Cuvînt înainte**, ci şi că „ne-a făcut să nu-l mai discutăm“. A-l discuta totuşi ar fi atunci un mod de-a ne trezi din seducţie, o „dezvrăjire“.

Am putea spune că „legea lui Manolescu“ domneşte atît de indisputabil pentru că el a fixat în prealabil teritoriul acestei legi. L-a delimitat, cum am văzut, mai întîi de nonliteratură, trecînd graniţa prin chiar inima activiştilor şi reţinînd partea bună a inimii, sau, dimpotrivă, refuzînd (ceea ce el considera a fi) „rebutul“ unor mari poeţi, precum **Epica magna** de Nichita Stănescu, volum executat fără milă (I, 126-131). A lăsat apoi deoparte, atît cît putem judeca după sumarul acestei selecţii, prozatori (Ţepeneag, Titel), critici (toată critica şi eseul nonestetic; voi reveni asupra lor) şi poeţi (Nora Iuga, Constantin Abăluţă, de exemplu) care par a-i contrazice perspectivele. La fel, cum am văzut, Manolescu a pus accente, repere *în* teritoriu (Baconsky, Blandiana), astfel încît să ne prezinte perspectiva lui drept singura posibilă. „Dezvrăjirea“ nu s-ar putea deci produce decît schimbînd graniţele şi relieful teritoriului pe care funcţionează vraja. Căci în teritoriu nu poţi spune, citind o cronică, decît ceea ce murmură, timorat, oricare dintre tinerii preopinenţi ai lui Socrate: da, aşa e, asta e.

Leonid Dimov îi impune lui Manolescu mai ales prin primele volume, **7 poeme** din 1968 şi **Carte de vise** din 1969. Despre prima criticul scrie: „Orice poezie este o reverie lucidă purtată într-un spaţiu închis şi etern, unde toate devin posibile în fiecare clipă fără să fie decît iluzii“. Pînă aici judecata este la obiect şi, cred, acceptabilă pentru oricare admirator al lui Dimov. Manolescu continuă însă fraza mai departe, am zice inutil din punct de vedere argumentativ, dar scriind-o în volute la rîndul lor poetice, producînd sinonime imagistice unul după altul, şi culminînd într-o splendidă imagine finală care fixează şi ritmic fraza, imagine a ceea ce conceptual este informulabil pentru că reprezintă, la Dimov, o indistincţie între contrarii: „[toate]... sînt şi nu sînt, se nasc fără să se nască, se succed deşi există toate deodată, se află distincte şi în acelaşi timp confundate într-o unică experienţă, aşa cum culorile se cuprind în spectrul solar“ (I, 90). Aş spune că prima parte a frazei este un argument logic, iar a doua este consolidarea lui retorică. Într-o teorie a argumentării, am vorbi, în primul caz, de *überzeugen* – sau *convaincre* –, de convingere prin argumente raţionale, prezentate obiectiv, la distanţă, şi în al doilea, de *überwinden – persuader* –, de convingere pentru punctul tău de vedere prin apel la emoţie, *pressing*, apropiere, intimitate. Am putea spune, cu propriile imagini, că prima parte a frazei trasează cercul şi a doua ne vrăjeşte înăuntru, că în prima vorbeşte criticul Manolescu, iar în a doua, artistul. Primul trasează teritoriul şi te invită înăuntru, al doilea te convinge că pe acesta nu poate să domnească decît „legea Manolescu“. Amînînd să vorbesc despre „metoda Manolescu“, mă rezum acum la consecinţele lor interpretative.

Prior Books

Vă oferă:

The New Grove Dictionary of Musical Instruments, 3 volume
Autor: Stanley SODIE,
Editura: Macmillan
Tel./fax.:210 8908; 210 8928;
e-mail: prior@dial.kappa.ro
212 3561; 211 8957
http://www.prior-books.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

O dată cadrul trasat şi consolidat, criticului îi este uşor să constate, mai întîi, că Dimov se repetă în următoarele volume şi că, deci, „treptat, după **7 poeme**, s-a accentuat... ceea ce s-ar putea numi manierismul lui“ (I, 93; cronica la **Semne cereşti**, 1970). Pentru ca „definitiva“ concluzie să cadă în 1991: „Lucidă şi fantasmagorică, operă de meşteşugar opioman, bîlci al deşertăciunilor şi al voluptăţilor, inepuizabilă lexical şi monotonă stilistic, domestică şi exotică, stăpînită de un duh balcanic, antonpannesc, în pofida geografiei şi istoriei ei fără frontiere, poezia lui Leonid Dimov este una dintre cele mai vii expresii ale barocului din întreaga noastră literatură“ (I, 100). Din nou, fraza lui Manolescu pare tăiată în piatră clasică – vezi, de exemplu, finalul de înaltă oratorie –, dar ea este totodată dăltuită în volute care calchiază în mod miraculos volutele – acelea de catifea – din însăşi poezia lui Dimov, „domestică şi exotică“. Despre *harul* lui Manolescu, căci nu găsesc alt cuvînt, de a-şi putea mula ideile în chiar stilul poetului discutat va trebui să vorbesc mai departe. Observ deocamdată că singurul argument nou, în sensul de *überzeugen*, ar fi aici că stilul lui Dimov este monoton prin repetiţie, deşi textul lui este „inepuizabil lexical“. Restul concluziei este pură, deşi superbă, *überwinden*. Dar de ce, ne întrebăm ieşind din cerc, ar fi monotonă continuitatea stilului? Poate că este aşa, dar poate că nu este. Nu există la orice poet o normală continuitate stilistică, nu este stilul chiar prin definiţie acelaşi? De ce ar fi aceasta monotonă la Dimov şi nu şi la alt poet? Prima mea reacţie, în cerc aflîndu-mă, la concluzia lui Manolescu nu poate fi decît „aşa este“: Dimov este poetul român prin excelenţă baroc. Este el, prin aceasta, şi un „mare poet“? Manolescu nu o spune, dar sugerează, de fapt, că nu. Sărind (cu greu) afară din cerc, nu mă pot împiedica să observ că parcă ar mai trebui ceva argumente pentru a accepta drept evident faptul că un poet, prin simplă continuitate stilistică, îşi pierde dreptul la titlul de „mare poet“. Premiza majoră din silogism, inexistentă la Manolescu, dar logic necesară, este de fapt înlocuită la el de o viziune generală despre poezia şaizecistă potrivit căreia singurul ei poet de excepţie, şi deci cel care îi fixează decisiv profilul, este Nichita Stănescu: „Un mare poet, cel mai important al generaţiei sale“ (I, 122). Dacă împărtăşeşti viziunea, o proiectezi automat în silogism, îl „închizi“ logic şi-i accepţi concluzia. Dacă nu, concluzia nu se mai impune automat. În ce mă priveşte, aş construi, evadat din cerc, un relief alternativ celui manolescian. Aş înlocui astfel vîrfurile izolate cu platouri în sensul lui Deleuze, intercomunicante, şi le-aş numi Nichita Stănescu, Leonid Dimov şi Mircea Ivănescu. Primul ar fi platoul conceptual al poeziei româneşti şaizeciste, al doilea cel imagistic („lexical“) şi al treilea unul înşelător, în mişcare, cînd înalt, cînd plat, configurat de Ivănescu. Le-aş adăuga, poate, şi alte platouri, precum cel sublim-eteric al Anei Blandiana şi cel sumbru, infernal al Ilenei Mălăncioiu. După cum, vorbind de lanţul de munţi şaptezecişti, cam absent la Manolescu, aş marca pe hartă vîrful Abăluţă sau, cercetîndu-l pe cel optzecist, bine reprezentat în antologie, aş adăuga cotelor deja configurate pe cea numită după poetul basarabean Emilian Galaicu-Păun...

Reintru în cerc

Excelentă este prezentarea lui Mircea Ivănescu, excepţie făcînd concluzia ei: „Poezia lui Mircea Ivănescu este opera unuia dintre cei mai originali poeţi români contemporani“ (I, 109). Atît, după subtile remarci precum următoarea: „Aproape întotdeauna verbele *dicendi* ale lui M. Ivănescu se continuă în modul condiţional sau subjonctiv [una dintre puţinele remarci stilistice din volum, *S.A.*], al dubiului interior şi al posibilului, în necunoscutul sau nefiinţa lucrurilor, într-o aşteptare neumplută cu nimic şi la fel de ireală ca aburul luminii dimineaţa pe mare“ (I, 104) sau: „De la Ion Barbu, nici un poet român n-a mai pus atîta preţ pe răsfrîngerea lucrului în imagine, pe jocul de oglinzi paralele dintre realitate şi ficţiune“ (I, 109). Sau remarcile despre stilul conversaţional, poezia despre poezie (aceasta apărată, pe bună dreptate, în faţa opiniei contrare a lui E. Simion; I, 106-108).

Poate cel mai mare impact al criticii lui Manolescu l-au avut articolele sale despre Nichita Stănescu. Interpretările lui au constituit aici, fără nici o îndoială, canonul poeziei româneşti şaizeciste. Este evidentă justeţea remarcilor despre corporalitate, Stănescu poet abstracţionist (I, 133) sau poet vizionar (I, 113), antropocentrism, sinele şi lumea, descentrarea omului şi desemantizarea universului, imaginile căderii în poemele finale. Opinia publică a trecut astfel peste faptul că unele cronici, uşor stîngace căci scrise la începutul carierei lui Manolescu, nu au mers suficient în adîncime tocmai în legătură cu „filozofia“ lui Nichita Stănescu: „omul-fantă“ (I, 115), necuvintele (I, 116), diferenţa de stil în poemele finale, zise impersonale, extraordinarul poem despre moartea păsărilor (I, 121).

Nicolae Manolescu a fost unul dintre puţinii critici care au îndrăznit să contrazică incredibilul succes naţional şi internaţional al lui Marin Sorescu, afirmînd că „autorul este superior operei sale“ (I, 162). Într-un moment „cînd apele dogmatismului începeau să se retragă“, „versurile lui ingenioase, amuzante şi şocante au făcut deliciul unui public foarte larg, satisfăcînd deopotrivă pe critici, care vedeau în ele un simptom şi o promisiune de înnoire literară“ (I, 164). „Cu un bun instinct al pieţei literare, dacă pot spune aşa, poetul s-a adaptat lesne la schimbări, dovadă **La lilieci**“ (*idem*). Nu se putea o definiţie mai exactă. Atent la nuanţe, Manolescu îşi suspendă însă ironia în 1984, în cazul acestui op în care vede, iarăşi pe bună dreptate, un eventual precursor al prozaismului generaţiei '80 (I, 167). Trei ani mai tîrziu, Manolescu revine asupra acestei remarci printr-o privire critică asupra şaizecismului în poezie, prea importantă pentru a nu o discuta eu însumi mai jos.

Corectă diminuarea cotei literare şi în cazul lui Ioan Alexandru, nu fără a-şi fi menţinut toleranţa şi căutarea insistentă de valori punctuale pînă spre 1976, cînd vorbeşte de „tradiţionalismul excesiv“ al **Imnelor Transilvaniei** (I, 254) şi chiar 1988, cînd remarcă „arta poetică destul de primitivă şi cam simplistă“ a **Imnelor Maramureşului**; o răbdare explicabilă prin naţionalismul oficial al epocii. Tot corectă este fixarea nonvalorii lui Adrian Păunescu (după ce oferă un citat): „Acesta e, artistic, nivelul cel mai jos la care publicistul l-a scoborît pe poet în **Pămîntul deocamdată**“ (I, 297).

Despre Ileana Mălăncioiu criticul publică aici o prefaţă la antologia acesteia din 1999, **Linia vieţii**, astfel încît el poate scrie în deplină libertate nu numai despre valoarea ei, ci şi despre modul în care a fost tratată de autorităţile comuniste, mai atente la „primii“ şaizecişti, cei care constituiau deja *establishment*-ul literar, decît la noii veniţi, precum Mălăncioiu şi, mai tîrziu, optzeciştii (voi reveni). Manolescu nu explică însă cum de a acceptat totuşi cenzura, în condiţiile amintite, publicarea **Urcării muntelui**.

Multe alte opinii citabile, despre alţi poeţi şaizecişti, ar merita discutate. Dacă nu o fac este pentru că încerc să rezist tentaţiei de a spune „tot“ despre o operă atît de întinsă precum **Literatura română postbelică**. Voi încerca să revin însă într-un alt număr la modul în care scrie Nicolae Manolescu despre literatura optzecistă, ca şi la modul în care scrie el, în general, critică literară.

---

infoLiterar

Iaşiul proceselor literare... Informam săptămîna trecută despre cel de-al doilea proces intentat unui scriitor ieşean angajat pe frontul bătăliei pentru însănătoşirea climatului literar din urbe: după acţiunea Lucian Vasiliu-Nichita Danilov (între timp abandonată), Dan Giosu fusese şi el chemat în instanţă, de astă dată de sătmăreanul George Vulturescu, implicat şi el în amintitele schimburi de focuri (între timp rărite binişor).

Aflăm între timp că şi de partea cealaltă s-a primit o citaţie: cea mai contestată figură a grupului care controlează actualmente Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, filială a Uniunii Scriitorilor din România, şi revista **Convorbiri literare**, Cassian Maria Spiridon, a fost chemat în justiţie pentru insultă de către Nichita Danilov. E vorba despre o acţiune pornită în septembrie, pe cînd spiritele erau încă foarte încinse. Motivaţia: C.M.S. a făcut în presă afirmaţia că N.D. ar fi fost în 1989 membru al Partidului Comunist, după care, aflînd că nu este adevărat, a pretins tot în presă că N.D. ar fi făcut eforturi să devină „nembru“, ceea ce N.D. susţine că e de asemenea neconform cu realitatea (şi – oricum – nu se poate proba).

Acţiunea şi-a urmat cursul şi C.M.S. a fost chemat în faţa instanţei. Citaţia, expediată prin poştă de către Judecătoria Iaşi pe 31 octombrie, a fost depusă la destinaţie pe 1 noiembrie.

Consiliul de onoare al Uniunii îşi intră în atribuţii. Mai aflăm că N.D. a fost la rîndul său chemat în faţa Consiliului de onoare al USR pentru clarificarea cazului. Înfăţişarea a avut loc ieri, luni 19 noiembrie. Pînă la închiderea ediţiei n-am putut afla ce s-a discutat şi ce eventuale decizii a luat Consiliul. Interesant este că N.D. însuşi solicitase în urmă cu cîteva luni arbitrajul USR în chestiunea scandalului de la Iaşi, însă fără nici o reacţie. De asemenea, solicitase susţinerea USR în procesul în care el, N.D., era inculpat. Bine că – în sfîrşit – Consiliul de onoare l-a chemat măcar atunci cînd nu el ci preopinentul a ajuns în dificultate. Mai bine mai tîrziu, nu-i aşa?!...

Multiculturalismul liberal după Kymlicka

GABRIEL ANDREESCU

SALAT Levente

Multiculturalismul liberal. Bazele normative ale existenţei minoritare autentice

Colecţia „Opus", Seria „Ştiinţe politice", Editura Polirom, Iaşi, 2000, 360 p., f.p.

La Polirom a apărut unul dintre cele mai solide volume consacrate unui domeniu al filozofiei sociale din cîte au fost publicate după revoluţie de către cercetătorii autohtoni. Din acest moment, cartea lui Salat Levente[1], urmînd prima teză de doctorat despre multiculturalism din România, este o referinţă obligatorie pentru dezbaterea de specialitate sau cea culturală, foarte utilă şi pentru studenţi. Fac fără nici un fel de reţinere aceste afirmaţii tranşante, deşi obiceiul declaraţiilor entuziaste pe marginea unor perisabile volumaşe încropite livresc ori a culegerilor de eseuri ar trebui să ne facă circumspecţi. Am urmărit paşii făcuţi în pregătirea volumului lui Salat Levente cu reală bucurie. Avînd o cercetare adusă la ultima oră – ia în considerare studii în plină dezvoltare, nefăcute publice –, cu o bibliografie completă asupra principalului actor al volumului, Will Kymlicka – autorul celei mai importante oferte a unei teorii liberale a drepturilor minoritare –, cu acoperirea a cam tot ce înconjoară semnificativ nucleul teoriei ce trebuie comunicată şi, aşa cum este cel mai firesc, cu o inventariere a ceea ce s-a produs în ţară, **Multiculturalismul liberal** al lui Salat Levente urmează modelul clasic al felului în care se elaborează o carte de specialitate.

Cum se situează Salat în raport cu dezbaterea actuală asupra multiculturalismului? Reperul asumat al volumului este concepţia multiculturalismului liberal al lui Kymlicka, cu ampla sa abordare a problemelor cetăţeniei diferenţiate şi a drepturilor colective (de autonomie, polietnice, de reprezentare) cu aplicare la popoarele băştinaşe, la minorităţile naţionale şi la emigranţi. Aş insista însă că această identificare conceptuală – iniţiată chiar de titlu – este depăşită substanţial în cuprinsul volumului. Printre altele, Salat Levente intră adînc în dezbaterea dintre comunitarianism şi liberalism. Opţiune-cheie, căci argumentele fiecărui tip de demers îşi realizează întreaga semnificaţie prin contraargumentele demersului complementar. Deşi Salat este ferm motivat să depăşească „miopia liberalismului faţă de pluralismul etnocultural", el oferă suficientă empatie raţiunilor specifice pentru a valoriza propria sa paradigmă fără să o impună.

Multiculturalismul liberal aşază teoria lui Kymlicka în cadrul general al conflictelor etnopolitice. Nu numai că pe această cale se identifică sensul şi importanţa excursului teoretic. Dar Salat cîştigă de partea sa şi perspectiva funcţională asupra instrumentelor doctrinare, atît de importantă într-un domeniu unde esenţialismul face uşor victime. Demersul este făcut şi „în josul", şi „în susul" temei etnopolitice. Problema conflictelor motivate etnopolitic este pusă atît în termenii stabilităţii, cît şi în termeni de dreptate şi justiţie. O altă opţiune logică pentru domeniul multiculturalismului, dar şi în cazul mai larg, al ştiinţelor sociale: ca argumentele pragmatice să fie discutate simultan cu cele ţinînd de legitimitate.

În volum sînt dezbătute tema nonneutralităţii statului şi a patriotismului constituţional, a culturii societale, a distincţiilor între grupurile etnoculturale, interacţiunea tip elite-eterogenitate-organicitate comunitară, analogia – conform titlului de capitol – între state şi minorităţile naţionale. (O minusculă observaţie: de fapt, între „naţiuni", ca fondatoare de stat în sensul autodeterminării popoarelor, şi minorităţile naţionale.) Rezultatul este o adevărată monografie asupra problematicii echilibrului just în societăţile multiculturale, tratată cu simţ pedagogic, empatic, obiectiv, adăugînd întotdeauna întrebări alături de variante de răspunsuri. De altfel, cartea motivează dezbaterea, o mulţime de chestiuni – a raporturilor dintre normă şi practică în teoria naţionalismului civic, a neutralităţii statului, a locului pe care îl au romii în cadrul multiculturalismului românesc etc. – rămînînd deschise. Ceea ce determină pînă la urmă nivelul volumului lui Salat este felul cum se situează în cadrul realităţilor societale: întîmpinînd miza – cea mai înaltă. O spune acest pasaj pe care-l (re)citez cu emoţie: „Părerea mea este că motivele mobilizării etnopolitice nu vor dispărea pînă cînd principiile echităţii etnoculturale, formulate în cadrul teoriei liberale a drepturilor minoritare sau într-o formă asemănătoare îmbunătăţită, nu vor fi acceptate şi puse în aplicare în cadrul unui consens universal, asemănător celui care s-a concretizat în adoptarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului" (p. 336).

P.S. Felicit din toată inima Editura Polirom pentru insistenţa cu care pune în valoare cărţile adevărate ale noii dezbateri culturale de la noi.

---

[1] Autorul este lector la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj şi preşedinte executiv al Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală.

Impresii

Soldatul cu mingea

BEDROS HORASANGIAN

Ultimele zile au fost dominate de noua tragedie consumată tot la New York. Prăbuşirea unui avion de cursă, chiar dacă din cauza unei defecţiuni tehnice, a ridicat, din nou, cota emoţională nu doar a naţiunii americane. Azi, o lume fără avioane nu poate fi concepută; orice nenorocire care vine după alta face să sporească teama. Şi neliniştea, şi neliniştile, şi toate formele posibile, individuale sau colective, de teroare psihică. Cum să ne eliberăm de ele, cum să înfruntăm răul, relele din jur? Din jurul şi împrejurul nostru imediat sau mai depărtat? O posibilă terapie, recomandată încă din Antichitate, ar fi prin *rîs*. Rîsul, ca şi zîmbetul fac bine. O spun toţi specialiştii, este o formă de eliberare, dar şi de superioară înţelegere, de echilibru şi armonie: cine rîde va învinge, cine surîde va dobîndi. Dacă nu bani sau poziţie socială, echilibru interior şi puţină linişte/pace/speranţă/bucurie şi ce mai vreţi dumneavoastră. Adică noi. Ne-au venit aceste gînduri văzînd o fotografie a agenţiei **Associated Press**. Un soldat afgan din Alianţa Nordului zîmbind, cu o armă automată pe umăr şi ţinînd, cu ambele palme (mîini), o *minge*. Nu o grenadă, nu o rachetă *Stinger*, nu o mitralieră, ci o banală minge. Iată, poate, o şansă pentru viitor: tot urmărind în ultimii ani mutrele încruntate – Brejnev, Cernenko, Andropov şi gata, cu Gorbaciov începe altceva... –, iar acum ale talibanilor (şi liderilor lor, că era vorba de mollahul Omar sau ambasadorul Ziaf de la Islamabad), mi-am spus că această crispare a minţii-sufletelor-figurilor nu poate dura la nesfîrşit. Să mai spunem că Napoleon a început să piardă bătălii *după* ce a uitat să mai rîdă şi să mai glumească cu soldaţii? Că generalii şi mareşalii germani au pierdut bătăliile – pînă la urmă... – şi din cauza inapetenţei lui Hitler pentru rîs? Că *toate* regimurile dictatoriale (militare, ideologice sau religioase) au sfîrşit prost pentru că n-au învăţat lecţia... *rîsului*? Adică a toleranţei. Că a fost vorba de naţional-socialismul german, fascismul italian sau spaniol, comunismul stalinist – zîmbetul crispat al lui Stalin & Co. era doar o grimasă a terorii. (Singurul dintre mandarinii Kremlinului care a ştiut să rîdă, N.S. Hruşciov, a fost centrifugat de sistem pentru că n-a „corespuns"... De liderii chinezi sau coreeni n-are rost să mai vorbim – exemplele se pot multiplica.) Deci: acest soldat antitaliban, cu puşcă-mitralieră şi minge, care surîde şi ar vrea, poate, să tragă un... şut, acest soldat *ne-poate-reda-încrederea-în-viitor*! Am mai văzut cîteva clişee **AP** cu soldaţi ai Alianţei Nordului care se bucură şi rîd şi fac semne *prieteneşti* cu mîna. Dovadă că există umanitate şi acolo unde bănuiam că n-a mai rămas nimic. Ofensiva Alianţei Nordului a realizat în doar cîteva zile ceea ce forţele speciale aliate au ezitat să facă; şi este foarte bine că s-a apelat la răbdare şi înţelepciune. Anglo-americanii nu s-au hazardat să se arunce în luptă cu forţe terestre, intrînd în confruntare, deschis, cu talibanii. În ceea ce generalul Boris Gromov, „eroul retragerii", numea *eroarea a fost intrarea şi nu retragerea din această ţară*. Pe un teren extrem de accidentat, luptătorii afgani sînt redutabili, de oricare parte a baricadei ar fi. Ne aflăm într-un moment crucial: Alianţa Nordului deja a cucerit Kabulul, dar nu este pregătită o nouă putere care să fie legitimată atît de Occident, cît şi de puterile zonale. Alianţa Nordului îl are în frunte pe expreşedintele Burhanuddin Rabbani şi adună o uniune de 13 mişcări şi partide. În această alianţă nu sînt, din păcate, reprezentaţi etnicii *paştuni* (care alcătuiesc 50% din întreaga populaţie a Afganistanului), iar excesiva prezenţă a uzbecilor şi a turkmenilor – sprijiniţi, evident, de ruşi – nu e agreată de Pakistan. O nouă putere afgană fără prezenţa tuturor etniilor din ţară (dar mai ales a paştunilor, care au alimentat extremismul taliban...) ar duce inevitabil la război civil (cum a mai fost între 1987 şi 1992). De aceea consultările cu fostul monarh Mohammed Zaher Shah – înlăturat în 1973 printr-o lovitură de stat – şi realizarea unei Alianţe a Sudului ar putea echilibra situaţia din teren. Jumătatea de nord a ţării fiind, deja, în mîna Alianţei Nordului.

Ce se va întîmpla cu Afganistanul *după* eliminarea guvernului taliban? Pînă mai ieri mollahul Mohammad Omar a fost sprijinit de Pakistan şi regimul taliban a primit, ani în şir, sprijin financiar de la generalul Pervez Musharraf. După încîlceala ultimilor ani a venit vremea limpezirilor: Pakistanul a trecut de partea antiteroristă (a SUA şi a Occidentului) şi se caută o soluţie viabilă pentru viitor. Care va fi una *politică*, chiar dacă bombardamentele aviaţiei americane au fost eficiente şi, în mare măsură, decisive pentru succesele terestre ale opoziţiei afgane. Comandantul – legendar – al Alianţei Nordului, generalul Ahmad Shah Massoud, a fost ucis la 9 septembrie. Fiul „leului din Panshir" declarase: „Doresc să urmez drumul lui", numai că în prezent generalul Mohammad Fahim este cel care conduce trupele „nordiste". Ce se va întîmpla cu talibanii? Partidul lor are ca aliaţi alte două grupări (partide): *Hizbi Islami-Khalis* (partidul islamic) şi *Hizbi Wahdat-Akbari* (partidul unităţii islamice). Cum s-a întîmplat de atîtea ori în istorie, înfrîngerea lor este *iminentă* (nu te poţi pune cu *toată* omenirea şi, mai ales, cu propriul tău popor), iar ei vor dispărea ca entităţi mari politico-religioase. Chiar dacă vor supravieţui ca entităţi – influente! – *doar* religioase. Dar. Dar. Dar dacă afganii vor învăţa din nou să *rîdă*, femeile să scape de *burqa* (acea faimoasă acoperitoare-văl...) şi să fie reintegrate în societate (nici nemţii n-au făcut mare scofală cu *Küche*, *Kinder*, *Kirche* – bucătărie, copii, biserică), dacă şcolile *laice* se vor redeschide şi negustorii vor face – din nou – comerţ, să ducă şi aducă marfă, să facă bani nu din droguri, ci din alte produse, dacă locuitorii Afganistanului nu vor mai trăi cu frică şi sub imperiul terorii – dar sub nazişti sau comunişti ce era?, un simplu denunţ te trimitea într-un *Arbeitlager* sau într-un *Goulag* (prescurtare tot de la... lagăr de muncă de stat!) –, atunci nu ne va mai fi frică nici de terorişti, nici de antrax, nici de bombe, nici de noi înşine. Rezolvarea cu calm şi înţelepciune a chestiunii afgane poate duce şi aduce multe „linii directoare" ale lumii de mîine. De aceea, să avem încredere şi în transportul aerian. *Nu renunţaţi la avioane! Nu vă fie frică, talibanii pică!*, şi mai ales în rîsul acelui soldat afgan. Care ar vrea să dea şi el cu piciorul în minge. Mărturisim că nu ne-ar displăcea un concediu petrecut pe traseul Kandahar-Kabul-Nangarha şi, prin pasul Khyber şi Peshawar, să ajungem la Islamabad şi Rawalpindi. Nu degeaba spun „ai noştri": cine rîde la urmă rîde mai bine; n-ar fi lipsit de interes să avem acces la comentariile lui Camil Petrescu privitoare la campania militară din Afganistan. Aflate, probabil, în acelaşi corpus de manuscrise de la Vatican. Sau unde?

Despre holocaust şi alte extremisme

WILLIAM TOTOK

Monumentul holocaustului de la Berlin

La doi ani după ce parlamentul federal german, Bundestagul, s-a pronunţat pentru ridicarea monumentului dedicat memoriei victimelor holocaustului, la Berlin au început, săptămîna trecută, lucrările de construcţie. Preşedintele social-democrat al parlamentului, fostul disident est-german Wolfgang Thierse, a anunţat cu acest prilej că lucrările se vor încheia în anul 2004. Monumentul dedicat celor 6 milioane de victime evreieşti din toată Europa se află în apropierea Porţii Brandenburg, care este unul din simbolurile oraşului Berlin. În apropiere s-au aflat şi buncărul lui Hitler, şi cancelaria dictatorului nazist. Proiectul acestui monument a fost realizat de arhitectul american Peter Eisenman. Pe o suprafaţă de 20 000 de metri pătraţi vor fi amplasaţi 2700 de stîlpi de beton, pe care vor fi inscripţionate numele victimelor. Costurile se ridică la 50 de milioane de mărci. Sub terenul pe care se va ridica monumentul se va construi un memorial subteran. Cunoscuta publicistă Lea Rosh, care a iniţiat acest proiect monumental unic în Germania, a declarat că memorialul holocaustului şi centrul de documentare vor contribui la o cunoaştere mai bună a istoriei şi a prigoanei împotriva evreilor din toată Europa.

Ridicarea acestui monument a fost precedată, în deceniul trecut, de o amplă controversă. În anul 1999 au apărut două volume care documentează polemicile legate de ridicarea unui monument central în memoria tuturor victimelor holocaustului din Europa iniţiat de către nazişti.

Adversarii proiectului au susţinut că monumentul holocaustului ar afecta identitatea istorică pozitivă a poporului german. Susţinătorii lui, în schimb, au invocat necesitatea recursului istoric, ca o formă de împiedicare a repetării unor greşeli comise în trecut. Un punct fix al istoriei germane contemporane îl reprezintă evenimentele legate de dictatura nazistă, de holocaust şi de războiul ideologic de distrugere a unor popoare considerate inferioare, precum şi cucerirea aşa-numitului „spaţiu vital".

Deoarece anumite categorii de persoane supuse prigoanei, ca romii, homosexualii sau Martorii lui Iehova, sînt neglijate, unii critici au vorbit despre o ierarhizare a victimelor, cerînd ridicarea unui alt monument.

Controversa legată de amplasarea monumentului în capitala germană, unde s-a luat decizia criminală a aplicării „soluţiei finale", s-a concentrat şi asupra unor probleme de ordin estetic. Unii adversari ai monumentului au susţinut că ororile din lagărele de exterminare nu pot fi exprimate estetic. Arhitectul elveţian Peter Zumthor, care în prezent construieşte pe terenul fostei centrale a Gestapo-ului din Berlin memorialul „Topografia terorii", consideră proiectul monumentului drept un exemplu pentru o arhitectură pesimist-posomorîtă, care ar emana sentimentul unei noi catastrofe.

Scenarii conspiraţioniste

În anul 1993 a apărut în Germania cartea intitulată **Organizaţiile secrete şi puterea lor în secolul XX sau Cum nu se conduce lumea**. Autorul acestei cărţi, apărute la editura germană Ewert (din Gran Canaria şi Lathen), specializată pe lucrări de literatură elitaristă şi ocultă, şi-a semnat lucrarea cu numele Jan van Helsing. Cartea s-a bucurat de un succes însemnat în rîndurile simpatizanţilor extremei drepte, dar şi printre adepţii ezoterismului militant-elitarist de nuanţă ariană. După o lectură atentă a lucrării amintite, autorităţile elveţiene şi apoi cele germane au interzis cartea lui van Helsing, pe motiv că ar exprima idei politice îndreptate împotriva democraţiei şi statului de drept. Totodată, i s-a reproşat că propagă idei antisemite deghizate în teorii ezoterice şi că ar fi realizat un soi de colaj de texte inspirate din **Mein Kampf** al lui Hitler şi din literatura ştiinţifico-fantastică.

Ulterior s-a aflat că autorul nu şi-a dezvăluit identitatea adevărată, semnînd cu un pseudonim, împrumutat de la un personaj al lui Bram Stoker care apare în romanul acestuia despre contele-vampir **Dracula**. După publicarea acestei lucrări, Jan van Helsing, care se numeşte, de fapt, Jan Udo Holey, a devenit unul dintre cei mai populari autori de scenarii conspiraţioniste. Cu sprijinul admiratorilor, lucrarea a fost tradusă în mai multe limbi, inclusiv în limba română. Bazîndu-se pe teze vehiculate în trecut în literatura antisemită clasică, van Helsing susţine că politica mondială este manipulată de aşa-numita organizaţie secretă a iluminaţilor. Conjuraţia seculară a acestora ar urmări, în ultimă instanţă, crearea unei noi ordini mondiale. Pentru realizarea acestui scop, iluminaţii ar fi declanşat două războaie mondiale şi s-ar fi infiltrat în guvernele lumii. Printre agenţii iluminaţilor s-ar afla şi Helmut Kohl, pe care van Helsing îl descrie ca pe descendentul unei familii de evrei khazari.

Tezele autorului sînt inspirate din literatura de provenienţă extremistă şi antisemită. Scrierile lui van Helsing traduse în limba română au fost publicate de Editura bucureşteană Antet/Samizdat, unde în ultimii ani au văzut lumina tiparului numeroase lucrări antidemocratice şi rasiste. Aserţiunile lui Jan van Helsing i-au inspirat şi pe cîţiva autori români, ca Radu Theodoru sau Teodor Filip. Lucrările acestora exprimă un antisemitism virulent, propagă idei rasiste şi antimaghiare, neagă holocaustul şi pledează pentru un stat etnocratic, pentru un izolaţionism naţionalist, antidemocratic şi autoritar.

Pornind de la teoriile conspiraţioniste ale unui van Helsing, care ocupă un loc fruntaş în lista bibliografică a autorilor români citaţi, cei doi susţin că România urmează să fie transformată într-un al doilea Israel. Pentru realizarea acestui proiect, organizaţiile oculte ar fi lansat un atac susţinut împotriva ţării, distrugînd sistematic economia, compoziţia demografică etnic-majoritară şi sistemul social. Ceea ce Jan van Helsing proiectează prin intermediul unui text delirant asupra lumii întregi este preluat de cei doi autori români, care, prin adăugarea unei dimensiuni naţionale, amplifică scenariul paranoic al aşa-numitei noi ordini mondiale dominate de forţe oculte.

România şi holocaustul

În anul 1999 s-a desfăşurat la Berlin o conferinţă internaţională, care a dezbătut problema holocaustului în România, precum şi aspecte legate de crimele împotriva umanităţii organizate de autorităţile fasciste din perioada dictaturii lui Ion Antonescu. La doi ani după acest eveniment – organizat de Centrul pentru studierea antisemitismului de la Berlin, condus de prestigiosul istoric şi cercetător Wolfgang Benz –, cele mai multe comunicări prezentate de istorici, cercetători şi publicişti din România, Germania, Israel, Statele Unite ale Americii, Franţa şi Ungaria au apărut acum într-un volum îngrijit de Mariana Hausleitner, Brigitte Mihok şi Juliane Wetzel. Cartea, intitulată **România şi holocaustul. Despre crimele în masă din Transnistria 1941-1944**, a apărut la Editura Metropol din Berlin.

Douăsprezece Europe într-una singură

DORINA BOHANŢOV

Între 25-28 octombrie, la Lodz, în Polonia, s-au desfăşurat **Zilele Studenţilor Europeni** organizate de Asociaţia Studenţească pentru Integrare Europeană, în cadrul Proiectului Europei Centrale şi de Est. Situaţia actuală a Europei Centrale şi de Est a fost supusă unui examen lucid şi riguros. Întrunind reprezentanţi din douăsprezece ţări membre UE, candidate UE şi nonaplicante UE – şi anume Cehia, Estonia, Germania, Iugoslavia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Rusia, Slovacia, Ucraina, Ungaria –, conferinţa a pus pe tapet puncte de vedere geostrategice dintre cele mai diverse. Lodz-ul a constituit un loc emblematic pentru organizarea acestui eveniment, întrucît aici locuiesc şi îşi desfăşoară activitatea oameni de mai multe naţionalităţi, multiculturalismul fiind nota definitorie a oraşului. Dinamismul lui, consacrat şi prin **Tărîmul Făgăduinţei** de A. Wajda, a fost susţinut din plin, la sfîrşitul acestui octombrie cu soare cu dinţi, de atmosfera febrilă a discuţiilor.

Seminariile ţinute au atins întregul spectru al problematicii integrării europene. Astfel, ele au tratat rolul ţărilor din Europa Centrală şi de Est în Uniunea Europeană de mîine, raportul dintre avantajele şi dezavantajele intrării în UE, viitorul UE în contextul global (federalism sau grup de state independente), legea muncii şi adaptarea sa la economia europeană, politica educaţională, procesele constituţionale, politica comunicaţională (rolul şi problemele ei în procesul de integrare), politica regională şi impactul ei asupra integrării vecinilor, politica externă şi de securitate comună, politica culturală, colaborarea în domeniul justiţiei şi al afacerilor interne (proiectul *Third Pillar*), situaţia întreprinderilor mici şi mijlocii.

Cei prezenţi la **Zilelor Studenţilor Europeni** au fost de părere că după 11 septembrie 2001 s-au impus atît noi sarcini, cît şi noi pericole şi s-au deschis noi oportunităţi. Exigenţa momentului de faţă este abilitatea cu care reuşeşti să te adaptezi într-un nou context. Tinerii, pe deplin conştienţi de transformările care se produc în procesul lărgirii UE şi susţinînd ideea „Nimic despre noi fără noi", au semnat la final un act prin care s-au angajat să nu accepte poziţia de observatori pasivi ai proceselor care se petrec în jurul lor, adoptînd o poziţie comună în ceea ce priveşte cele mai importante probleme care au în vizor tineretul.

Tonul hotărît a vizat, mai întîi, implementarea la toate nivelurile a unei strategii educaţionale mai cuprinzătoare. S-a recomandat tuturor europenilor să înveţe limbile slave, germanice şi romanice pentru a îmbunătăţi înţelegerea diferitelor culturi şi a lupta astfel mai eficient împotriva rasismului şi a xenofobiei. Mai mult, s-a cerut să se lărgească programele de schimb de studenţi, atît din Uniunea Europeană, cît şi din ţările candidate sau din cele care nu intenţionează să adere.

De asemenea, s-a exprimat nevoia accesului la informaţii mai cuprinzătoare, mai obiective şi s-a cerut constituirea unui forum care să ofere şansa schimbului de opinii.

Profund convinşi de importanţa culturii pentru Comunitatea Europeană, tinerii au solicitat la Lodz ca Uniunea Europeană să sprijine financiar promovarea culturilor ţărilor din Europa Centrală şi de Est şi salvarea patrimoniilor culturale naţionale.

Nu în ultimul rînd, s-a cerut accesul deplin şi liber la piaţa europeană a muncii pentru cetăţenii ţărilor candidate, încurajînd autorităţile de aici să adopte măsuri ferme pentru a face pieţele locale mai competitive în cadrul Uniunii Europene, cu scopul de a preveni exodul tinerilor cu educaţie şi calificare superioare.

Tinerii au sprijinit, de asemenea, ideea accesului la informaţia despre piaţa europeană şi despre fondurile disponibile, în special pentru întreprinderile mici şi mijlocii.

S-a cerut, în plus, adaptarea programelor Uniunii Europene la nevoile ţărilor din Europa Centrală şi de Est, astfel încît aceste fonduri să fie utilizate în mod cît mai eficient. Participanţii la conferinţă au atras, de asemenea, atenţia asupra problemelor cu care se confruntă ţările care nu intenţionează să adere la UE şi au îndemnat să se stabilească programe regionale de dezvoltare pe multiple planuri.

Conştienţi de necesitatea implementării *acquis*-ului comunitar în ţările candidate, cei prezenţi au ţinut să sugereze, în acelaşi timp, minimalizarea posibilelor efecte adverse prin cooperarea strînsă între ţările membre şi cele care nu fac parte din UE. S-a propus introducerea vizelor diferenţiate în timp, apte să faciliteze viaţa de zi cu zi a cetăţenilor. Aceasta ar putea să determine crearea *euroregiunilor*, care ar avea la bază iniţiative locale capabile să înlăture piedicile în calea comerţului transfrontalier.

Şi pentru că problema securităţii este importantă atît în plan intern, cît şi în plan extern, s-a subliniat în mod ferm necesitatea îmbunătăţirii coordonării între poliţie, vamă şi sistemul judiciar pentru combaterea terorismului şi a crimei organizate. Participanţii la **Zilele Studenţilor Europeni** şi-au exprimat încrederea că scopul comun al politicii străine şi de securitate este să exporte pacea şi prosperitatea, precum şi convingerea că nu dimensiunea militară este aceea care joacă rolul crucial în procesul securizării Europei Centrale şi de Est.

Dacă la conferinţa de la Paris, **Newropeans 2000**, provocarea a constituit-o punerea faţă în faţă a tinerilor din Vest cu cei din Est în contextul solicitant al mondializării, la **Zilele Studenţilor Europeni** de la Lodz obiectivul a fost redefinirea „europenităţii" din ţările Europei Centrale şi de Est (cazul Rusiei şi cel al Ucrainei au stîrnit aprige controverse).

Apreciabil a fost faptul că, în spiritul dialogului cu alteritatea, contextul polonez, prin vocaţia sa de „Mitteleuropa", a asimilat exemplar retorica „celui de-al treilea discurs". Reacreditarea specificului naţional şi afirmarea celui european s-au echilibrat în atmosfera degajată, de *fair-play*, a discuţiilor de la **European Students' Days**.

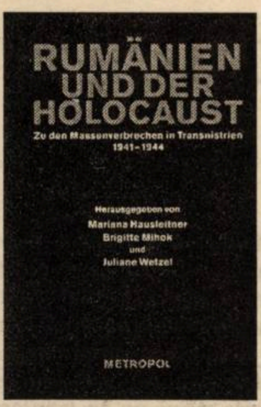
RUMÄNIEN UND DER HOLOCAUST
Zu den Massenverbrechen in Transnistrien 1941-1944
Herausgegeben von
Mariana Hausleitner
Brigitte Mihok
und
Juliane Wetzel
METROPOL

Mariana HAUSLEITNER, Brigitte MIHOK, Juliane WETZEL (ed.)
Rumänien und der Holocaust. Zu den Massenverbrechen in Transniŝtrien 1941-1944
Metropol Verlag, Berlin,
2001, 180 p.

Istoricul Wolfgang Benz (care, din motive inexplicabile, lipseşte din rubrica bio-bibliografică dedicată autorilor) se opreşte asupra situaţiei speciale a României, reliefînd încercările regimului antonescian de a rezolva – în regie proprie – aşa-numita „problemă evreiască“. În acest context, Benz explică de ce nu au fost deportaţi şi evrei din Regat, din Transilvania şi Banat. Potrivit lui Benz, aceştia au supravieţuit datorită faptului că Antonescu şi-a dat seama mai devreme decît regimul hitlerist că războiul este pierdut. Din pricina aceasta, aliatul lui Hitler de la Bucureşti încerca să-şi confecţioneze din timp o imagine nepătată de sînge, favorabilă lumii postbelice. Benz critică istoriografia românească, care a evitat să abordeze subiectul holocaustului, invocînd mereu faptul că România ar fi fost o ţară cvasiocupată. Astfel, supravieţuirea evreilor din România a fost prezentată ca un act de salvare, denaturîndu-se adevărul istoric. Recunoaşterea faptului că în România au fost ucişi peste 200 000 de evrei constituie pentru istoricii români, potrivit lui Benz, un adevăr mai mult decît incomod.

Mariana Hausleitner analizează crimele împotriva evreilor deportaţi în Transnistria, reliefînd şi rolul factorilor de decizie. (Între cei amintiţi se află şi guvernatorul civil Gheorghe Alexianu, condamnat la moarte şi transformat astăzi într-un erou nepătat. Printre cei care cer reabilitarea lui Alexianu se află şi revizionistul Ion Coja, cel care recent a înfiinţat aşa-numita Ligă pentru combaterea antiromânismului, LICAR.)

Despre prigoana romilor în perioada dictaturii fasciste a lui Antonescu scriu Brigitte Mihok (din Berlin) şi Viorel Achim (din Bucureşti). Directorul secţiei române a Muzeului Holocaustului din Washington, Radu Ioanid, şi istoricul Jean Ancel, din Israel, se opresc asupra unor aspecte inedite privind deportările, respectiv derularea pogromului din 1941 de la Iaşi. Hildrun Glass din München şi Hannelore Baier din România descriu formele de percepere a holocaustului din România după 1945 şi astăzi, iar Lya Benjamin din Bucureşti prezintă tendinţele antievreieşti reflectate în paginile ziarului de limbă germană **Bukarester Tageblatt** (care a fost, de fapt, oficiosul ambasadei naziste şi în care publicau şi numeroşi etnici germani din România).

Istoricul german Armin Heinen (autorul lucrării de referinţă **Legiunea Arhanghelul Mihail din România. Mişcare socială şi organizaţie politică. O contribuţie la studierea fascismului internaţional**) abordează dintr-o perspectivă nouă unul dintre subiectele tabu ale istoriografiei din România, şi anume problema atrocităţilor comise de trupele româneşti în perioada războiului împotriva Uniunii Sovietice. Dacă, în general, istoricii români acceptă ideea vinovăţiei lui Antonescu în ceea ce priveşte deportarea evreilor în Transnistria, privitor la istoria armatei în timpul războiului se poate observa totuşi o oarecare reţinere cînd se scrie despre implicarea trupelor române în acţiuni îndreptate împotriva populaţiei civile. Mai ales împotriva populaţiei evreieşti. Heinen şi-a bazat studiul intitulat **Cultura violenţei. România, războiul şi evreii în perioada iunie-octombrie 1941** pe multe exemple concrete, folosind literatură de specialitate, surse româneşti şi internaţionale, cît şi analize cuprinse în studii de psihologie social-politică, psihanaliză, religie şi etnologie. Bazîndu-se pe datele cuprinse în lucrările amintite, istoricul german a căutat răspunsuri la anumite întrebări neelucidate privind logica atrocităţilor barbare comise de militarii români după declanşarea războiului împotriva Uniunii Sovietice. Beţia de sînge, scrie Armin Heinen, a atins punctul culminant la Odessa. În prima zi după ocuparea oraşului, pe data de 16 octombrie 1941, au fost împuşcaţi 8000 de aşa-numiţi „iudeo-comunişti“. Au urmat 5000 de evrei spînzuraţi în cursul unor represalii ordonate de Antonescu în urma unui atentat asupra cartierului general. Mii de oameni au fost scoşi din locuinţele lor şi apoi împuşcaţi. Mulţi evrei au fost arşi de vii. Numărul victimelor de la Odessa se estimează la aproximativ 30 000. „Sîngele celor schingiuiţi a fost transformat într-un ritual de jertfire sîngeros, iar fumul barăcilor aprinse a devenit tămîia pentru o lume mai bună“, scrie Heinen, care mai evocă şi alte acţiuni de ucidere rituală, de violuri, de schingiuiri, de epurări etnice, de jaf sistematic. Toate aceste acţiuni s-au petrecut într-un climat de antisemitism global, iar soldaţii au fost convinşi de faptul că participă la un fel de cruciadă. Heinen mai relatează şi un alt exemplu elocvent de ferocitate barbară, zugrăvind dimensiunea ritualizată a cruzimilor antisemite. Într-o localitate un evreu a fost legat de un stîlp de telegraf, iar sătenii aruncau urină şi excremente asupra victimei. În timpul războiului contra URSS nu s-a urmărit numai anihilarea adversarului, ci distrugerea totală a vieţii sociale. Militarii români au interiorizat logica acestui tip de război, scrie Heinen, violînd femeile şi jefuind bunurile populaţiei civile, ceea ce echivala cu instaurarea simbolică a noii ordini. Urmînd strategia umilirii victimelor, epurările etnice, motivate uneori şi religios, s-au desfăşurat după acelaşi principiu: înjosire, izgonire, moarte.

Berlin

Dezbatere despre manuale la Cluj

În zilele de 10 şi 11 noiembrie 2001 a avut loc la Cluj al doilea Simpozion de didactică a limbii şi literaturii române sub genericul **Literatura în manuale şi în şcoală**.

Simpozionul a fost organizat în coparteneriat de AMPRO (Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu) şi de Centrul Educaţia 2000+.

Între cei aproximativ 100 de participanţi din toată ţara s-au numărat: Nicolae I. Nicolae, director general adjunct în M.E.C., Adrian Costache, inspector de limba şi literatura română în M.E.C., Otilia Păcurari, directoarea Şcolilor de vară ale Centrului Educaţia 2000+, prof. univ. Miron Ionescu, directorul Departamentului pentru Pregătirea Profesorilor din Universitatea Babeş-Bolyai, universitari din Cluj, Bucureşti şi Baia-Mare, inspectori din inspectoratele judeţene, formatori ai Centrului Educaţia 2000+, autori de manuale şi numeroşi profesori din învăţămîntul preuniversitar.

Lucrările s-au desfăşurat în sesiuni plenare şi pe secţiuni. Secţiunile s-au grupat în trei arii tematice: **Manualele şi literatura**, **Metodele de predare şi literatura**, **Opţionalele şi literatura**, atît sub formă de grupuri de discuţii (cîte 3 în paralel), cît şi sub formă de ateliere. În ziua a doua au avut loc 8 ateliere susţinute de cursanţii care au absolvit anul al II-lea al Şcolilor de vară (limba română în viziunea transdisciplinară) ale Centrului Educaţia 2000+. Simpozionul a găzduit de asemenea o masă rotundă pe tema auxiliarului şcolar, precum şi lansarea numărului 3 al revistei **Perspective**, specializată în didactica limbii şi literaturii române şi editată de AMPRO.

Luminiţa MEDEŞAN
Lmedesan@yahoo.com

Jurnalul Evei

DAN J. UNGUREANU

EVA PERVOLOVICI
exerciţii de onirodramă
EDITURA META

Eva PERVOLOVICI
Exerciţii de onirodramă
Editura Meta, Bucureşti, 2001

De pe coperta a patra a romanului ne priveşte (totuşi, de jos în sus) autoarea, o zgîtie micuţă ochelaristocrată. Are o privire simpatică, seamănă cu Alisa (cea pentru care a scris Lewis Carroll) sau cu Anna Franck. E atît de fragilă încît îmi închipui că graseiază. Poza e făcută undeva pe la vulcanii noroioşi de la Buzău – în toată lumea vulcanii au două mii de metri şi deversează lavă de o mie de grade, numai în România au un metru şi împroaşcă noroi căliu.

Ce citeşte autoarea, inofensivă elevă într-a noua? Eco, Evola, Cărtărescu, Bogdan Lefter, Kawabata, Panciatantra, Canetti, Italo Calvino şi Hermes Trismegistul. Ce ascultă? Apleacă-ţi, iubite cititor, capul, să-ţi pun căştile de walkman: *The touch of your skin/ Giving life from within/ Like a love song that I'd heard.* Ce priveşte? Ceva **E.T.** şi ceva **Star Trek**, şi **Dosarele X**, o grămadă de Internet. Asta e *input*-ul. Exit Iulia Hasdeu! Exit micuţa Picasso! Exit Jordy! Eva Pervolovici îşi bate de departe concurenţa.

Output-ul, deocamdată, sînt planuri (într-a opta, e mai decent să faci planuri) de romane. Pagini de jurnal, cu savuroase porecle de profesori şi profesoare, bizantine bîrfe de-a şaptea. Şi multe îndrăgostiri de tot felul de colegi arătoşi de clasă. Transcrieri de vise, listate cu temei. Jurnalul Evei Pervolovici seamănă, la o mie de ani distanţă, celui ţinut de japoneza Sei Shonagon.

(Acum descopăr, iubită cititoare, că Eva seamănă puţin cu **Băiat în albastru** de Gainsborough şi e niţeluş migdalată ca Shonagon.)

Sei Shonagon îşi numise scrierile **Carte de căpătîi** (cuvîntul *jurnal* nici nu exista încă). Lungă incursiune autobiografică despre apariţia primei cărţi a Evei, pe cînd era într-a opta – **Doamna Mortu** –, despre cum a fost primită cartea. Atentă, Eva înregistrează contabiliceşte, pe două coloane, îmbufnaţii şi entuziaştii. Şi se apucă să-şi noteze ce mai are de scris:

- **Spitalul de boli mintale New Forest**
- **Despre un băiat îndrăgostit şi de o reîncarnare a sa**
- **Despre o persoană care vrea să devină apă**
- **Nuvela cu tablourile**
- **Nuvela cu floarea, dar după un plan diferit**
- **Doamna Mortu V.**

Exerciţiile de onirodramă sînt, de fapt, multe *post-it*-uri:

- **Caiet pentru film cu personaje şi alte lucruri. Eva Pervolovici, cls. I B.**
- **Influenţa găştii asupra personalităţii unui băiat (ăsta voia să-l scrie Sînzi).**
- **Între Tonitza şi Şcoala Centrală, despre pată în alegere.**
- **Încurcata poveste a Sînzianei.**
- **Încurcata poveste a Sînzianei plus concluzii.**
- **Găinuşă – generalităţi.**
- **Rolul lui Veştea în încurcata poveste a Sînzianei+concluzii.**
- **Capacul formaţiei „Afonii“.**

„În **Amintiri din copilărie**, Creangă descrie copilăria copilului universal.“ Vax! Călinescu habar n-avea de copilăria Evei Pervolovici. Învăţămîntul de acum nu se compară cu bojdeuca, nici colindele cu Guns'n Roses la walkman. Nici bucoavna din care Nică buchisea nu se compară cu Kawabata. Păzea, copilule universal! La vîrsta cînd Creangă era exilat cu căruţa la Iaşi, departe, la peste douăzeci de kilometri de casă, Eva Pervolovici dădea autografe. Aşa cum costumele de la curtea Regelui Soare au devenit costume populare în sudul Franţei, tot aşa postmodernismul, din curent elitisto-intelectual, a devenit şi el *Gesunkenes Kulturgut*, mod de exprimare al fragedei generaţii. Madame de Sevigné, Hortensia Papadat-Bengescu, Marguerite Yourcenar şi Colette s-ar simţi fericite să-i ofere un ceai foarte dezinvoltei lor colege de breaslă.

Între *input* (lecturi) şi *output* (planuri, proiecte, scenarii) se intercalează foarte alertele dialoguri de la şcoală cu colegele, porţiile de Cappucino (şi Voltaire era un mare băutor de cafea) care compun *viaţa*. Prin această grilă trebuie citite exerciţiile Evei Pervolovici. Cartea este un mare document al generaţiei suprasaturate din ultimul deceniu al secolului XX (să mă exprim şi eu ca Hyppolite Taine), în care viaţă, muzică, lecturi alternează cu o viteză înnebunitoare, de clipuri. Cartea trebuie citită din mers, pe *rollers*, nu în fotoliu. Credeam că mediocritatea André-elor rezumă idealul fetelor din generaţia actuală. Credeam că diversele fufe de liceu care se exhibă în ziare, în ţinută sumară, declarînd dedesubt: „Pasiuni: aerobic, călătorii în Italia, mîncarea chinezească. Scop în viaţă: să devin manechin“, concentrează năzuinţele unei întregi naţiuni de 16 ani. Cartea m-a contrazis.

Sociologic, adultul a pierdut de mult puterea. Studenţii au fost vedetele anilor '68; contestarea şi anticonformismul lor colectiv s-au prăbuşit şi ele. Idolul de azi este prezentatorul puber de pe Atomic, puştimea din formaţia Amici, Adrian copilul minune. România a devenit un imens liceu-sportiv-din-Deva, în care tinerele speranţe au şase ani, vedetele consacrate, şaişpe, iar veteranele în curs de pensionare, douăzeci şi doi. Anticonformismul anilor '70 s-a transformat în blazare de bonton, contestarea politică a aceleiaşi epoci a fost înlocuită de dilema insolubilă: punkist sau rocker?

Eva Pervolovici este reprezentativă pentru generaţia ei, hedonistă şi atomizată. Dar face, totodată, şi muncă de subminare a idealului „manechin-cîntăreaţă“ pe care mass-media îl oferă generaţiei sale.

Învăţămîntul românesc în dezbatere

CARMEN MUŞAT

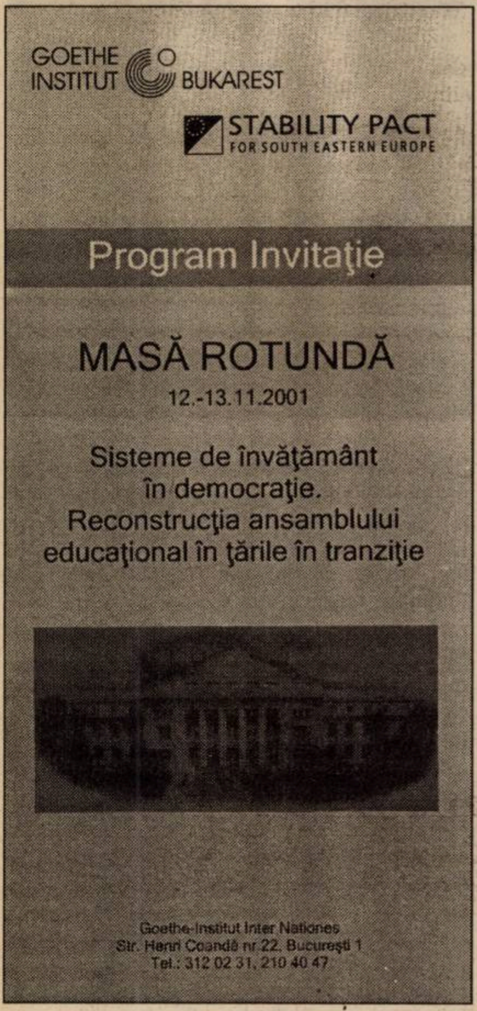

GOETHE INSTITUT BUKAREST

STABILITY PACT
FOR SOUTH EASTERN EUROPE

Program Invitaţie

MASĂ ROTUNDĂ
12.-13.11.2001

Sisteme de învăţământ
în democraţie.
Reconstrucţia ansamblului
educaţional în ţările în tranziţie

Goethe-Institut Inter Nationes
Str. Henri Coandă nr.22, Bucureşti 1
Tel.: 312 02 31, 210 40 47

Avînd ca temă **Sisteme de învăţămînt în democraţie. Reconstrucţia ansamblului educaţional în ţările în tranziţie**, masa rotundă organizată la începutul săptămînii trecute de Goethe Institut, în colaborare cu Pactul de Stabilitate în Balcani şi cu Ministerul Educaţiei şi Cercetării a fost gîndită ca un dialog interregional menit să faciliteze o mai bună cooperare între ţările din regiune în domeniul extrem de sensibil al învăţămîntului. La dezbaterile care au avut loc pe parcursul a două zile, 12 şi 13 noiembrie a.c., au participat invitaţi din Bulgaria, Germania, Iugoslavia, Kosovo, Republica Moldova, Serbia şi, desigur, România, implicaţi, la diverse niveluri, în sistemul educaţional din ţările lor. Discuţiile s-au axat în principal pe patru mari categorii de probleme: Coordonarea sistemelor educaţionale şi finanţarea educaţiei, Manualele alternative, Autonomie şi reformă în învăţămîntul superior şi Evaluarea calităţii şi asigurarea compatibilităţii la nivel european. Sarcina celor patru moderatori – Petre Roman, Carmen Muşat, Adrian Miroiu şi Bogdan Murgescu (consultant de proiect) – n-a fost deloc una uşoară. Cum era de aşteptat, schimburile de replici au fost uneori tensionate, intervenţiile participanţilor punînd în evidenţă atît impasul în care se află acum reforma învăţămîntului, cît şi lipsa de transparenţă la nivelul ministerului român de resort.

Una dintre ideile frecvent enunţate în aceste două zile a fost necesitatea asigurării compatibilităţii la nivel european a sistemelor educaţionale din ţările aflate în tranziţie – obiectiv major, în funcţie de care sînt gîndite principalele componente ale reformei. Excepţie făcînd reprezentanţii Ministerului Educaţiei şi Cercetării, majoritatea celor prezenţi au precizat că ne aflăm într-un moment de criză a reformei, vizibilă atît la nivel preuniversitar, cît şi universitar, atît în ceea ce priveşte finanţarea educaţiei, cît şi reforma curriculară. S-a vorbit despre importanţa instituirii unui „pact naţional pentru educaţie“, în condiţiile în care, în domeniul învăţămîntului, *continuitatea* procesului de reformă este vitală pentru buna funcţionare a societăţii româneşti, dincolo de periodicele schimbări ale garniturilor guvernamentale. Absenţa unei autentice culturi a dialogului, ca şi spectacolul, penibil şi costisitor, al înfruntării orgoliilor, în detrimentul efortului de comunicare, au dus la o reformă făcută cu jumătăţi de măsură – principala sursă a unora dintre disfuncţiile actuale ale sistemului de învăţămînt.

O temă „fierbinte“ s-a dovedit a fi, din nou, cea a manualelor alternative. Două măsuri extraordinare ale ministerului au fost punctul de plecare pentru multe discuţii: ordinul ministrului Educaţiei şi Cercetării, emis în vară, prin care s-a limitat în mod arbitrar numărul de manuale pentru clasa a XI-a, ca şi recentul ordin, din 17 septembrie, prin care ministerul retrage manualului de istorie pentru clasa a XII-a apărut la Editura Sigma avizul de funcţionare, *după* începutul anului şcolar şi *după* ce o comisie alcătuită din profesori universitari de specialitate îşi dăduse acordul pentru varianta revizuită a manualului (este vorba despre manualul care a stîrnit acum doi ani nemulţumirea „naţionaliştilor de serviciu“). S-au încălcat astfel, cu nonşalanţă, atribuţiile Consiliului Naţional de Aprobare a Manualelor – singurul organism abilitat prin Legea Învăţămîntului să acorde aviz de funcţionare manualelor şcolare, confuzia provocată astfel de deciziile ministerului fiind amplificată de tentativa reprezentanţilor guvernamentali de a dezinforma opinia publică în privinţa finanţării manualelor, puţini fiind cei care ştiu că subvenţii de la stat primesc doar manualele destinate claselor I-VIII, în vreme ce costurile pentru manualele necesare claselor IX-XII sînt suportate exclusiv de edituri. Deciziile ministerului au avut ca efect imediat suspendarea mecanismului de piaţă liberă, ca şi o foarte mare nesiguranţă în privinţa manualelor pentru clasa a XII-a – la care încă nu s-a început lucrul! – şi au deschis drum presiunilor de ordin administrativ şi politic, exercitate în vederea obţinerii avizului de funcţionare. Consecinţa cea mai periculoasă a reducerii arbitrare a numărului de manuale este înlocuirea criteriilor de competenţă profesională cu cele ale clientelismului de natură politică şi administrativă. Cine, cum, în ce condiţii şi cu ce criterii va duce la îndeplinire dificila misiune a selectării manualelor, ştiut fiind că unul dintre motivele discrepanţelor flagrante între rezultatele evaluării de anul acesta a fost şi utilizarea unor evaluatori diferiţi, care au operat cu unităţi de măsură diferite (ceea ce a dus la respingerea surprinzătoare a manualului de clasa a XI-a editat la ALL, manual realizat conform unui standard de competenţă net superior celui apărut la Editura Corint, preferat de evaluatori!)?! Educaţia pentru libertate, încurajarea gîndirii libere şi a creativităţii, condiţii fundamentale pentru igiena mentală a unei naţiuni, au ca punct de plecare posibilitatea opţiunii. Cine îşi poate aroga dreptul de a le interzice copiilor noştri şansa de a trăi într-o lume a pluralităţii? Şi în numele cărui principiu poate fi refuzat, cu inconştienţă, dreptul la diferenţă?

În ceea ce priveşte învăţămîntul universitar, temele de discuţie au vizat preponderent diversificarea instituţională, descentralizarea, situaţia finanţării, necesitatea redefinirii instituţiilor de învăţămînt superior în perspectiva rolului lor, inclusiv politic, introducerea unor criterii de salarizare în funcţie de valoare şi nu de vîrstă, ca şi imperativul de a face din Universitate o „republică transnaţională a oamenilor de ştiinţă“ în care competenţa şi calitatea să fie prioritare. Prejudecata conform căreia învăţămîntul consumă şi nu produce a fost în repetate rînduri demontată, majoritatea celor prezenţi la Institutul Goethe insistînd asupra importanţei indubitabile pe care un sistem educaţional de calitate o are în evoluţia societăţii.

Universitatea produce competenţe. A nu înţelege acest lucru acum, la începutul mileniului al treilea, este o dovadă de inconştienţă. A nu investi în învăţămînt, a amîna *sine die* măsurile necesare restructurării sistemului, a sacrifica o serie de discipline tradiţionale, cum ar fi limbile clasice, slavistica ş.a., în numele eficienţei imediate şi a comenzii sociale înseamnă a ignora principiul esenţial al proiectului paideic.

La urma urmelor, modul în care arată societatea noastră de azi reflectă cu asupra de măsură eşecurile şi succesele învăţămîntului românesc de toate gradele. Dar despre toate acestea vom mai avea prilejul să discutăm în numerele viitoare ale revistei noastre.

Coaching – un cuvînt nou, o perspectivă nouă

CRISTINA IONICĂ

Centrul de Consultanţă Psihologică şi Psihoterapie „Măiastra“ (prin Dan Fusărea şi Corina Fusărea) şi Chidarom Conseils au organizat săptămîna trecută, în incinta Casei Universitarilor din Bucureşti, un seminar de formare în *coaching*. Seminarul din 15-17 noiembrie reprezintă al doilea stagiu din patru, iar la finalul fiecărei etape participanţii vor primi un atestat. Ce reprezintă *coaching*-ul, practică extrem de familiară pentru americani şi vest-europeni, dar prea puţin cunoscută la noi, vom încerca să explicăm în cele ce urmează.

Importat în anii '90 în Franţa, ceva mai vechi în Statele Unite, *coaching*-ul s-a născut, în contextul rapidelor schimbări care caracterizează ultimele decenii, din necesitatea ca profesioniştii din diverse domenii, şi mai ales din cel economic, să fie *acompaniaţi*, în traversarea dificultăţilor din relaţiile interpersonale şi din activitatea profesională, de un „martor“ obiectiv, care să participe la problemele lor fără a fi „implicat“ în ele – de un alt profesionist, de data aceasta un specialist în domeniul comunicării, care să-i ajute să-şi delimiteze slăbiciunile şi dificultăţile şi să iniţieze un proces în urma căruia acestea să fie depăşite. Persoana aceasta care „acompaniază“ este un „coach“. Termenul trimite imediat la vocabularul sportiv, şi nu întîmplător. Rolul unui „coach“ este, în cadrul *acompanierii individuale*, acela de a-l trata pe *clientul* său ca pe un *campion* de la care ar vrea să obţină cele mai bune rezultate, ajutîndu-l, evident, să găsească motivaţia de a lupta pentru succes şi cele mai bune căi spre a-l obţine. În cadrul *acompanierii echipelor*, se adaugă la acestea necesitatea de a elimina concurenţa neproductivă dintre membrii echipei, de a asigura o bună comunicare între indivizii implicaţi etc.

Jérôme Chidarom, *coach*, hipnoterapeut, somatoanalist, supervizor, formator, Senior Proccess Communication Model, preşedintele Societăţii Franceze de Somatoanaliză, este fondatorul Chidarom Conseils (1987), specializat în formarea şi perfecţionarea în management; în anul 1991, acompaniamentul individual şi al echipelor (*Coaching – Team-building*) a devenit principalul său domeniu de activitate, iar din 1994 a început pregătirea de noi specialişti în domeniu, cu metode pedagogice extrem de variate, care la rîndul lor au evoluat în timp.

Nimic nou, se va spune. Persoanele cu responsabilităţi, oamenii cu funcţii decizionale etc. au apelat adesea la un consilier, care a fost întotdeauna un profesionist etc. etc. Nu este un lucru neadevărat. Totuşi, cîteva diferenţe faţă de *clasicul* „sfătuitor“, „om din umbră“ există. În primul rînd, orice *coach* trebuie să treacă el însuşi printr-o perioadă de terapie şi formare, în cadrul căreia propriile complexe şi blocaje sînt tratate şi înlăturate; astfel, clientul unui bun *coach* poate fi sigur că acesta nu va fi influenţat negativ, în procesul consilierii, de propriul *background*. În plus, un *coach* este în general el însuşi un individ de succes într-un anumit domeniu, ceea ce îl face apt să cultive succesul şi în cadrul sistemului de valori al clientului său. Şi nu în ultimul rînd, noi sînt principiile de la care se porneşte. Noi, adică adaptate lumii pe care ne-am obişnuit, de ceva ani, să o numim *postmodernă*.

Dar să nu vorbim fără exemple; iată aici cîteva dintre „cele 12 noi reguli“ formulate de Frédéric M. Hudson, PH.D. (Centrul francez de pregătire în *coaching* pe care îl reprezintă J. Chidarom urmează modelul Hudson Institute): *1. Nimeni nu vă datorează nimic. Nici guvernul, nici sistemul, nici cel care v-a angajat. Nici partenerul dumneavoastră, nici părinţii, nici copiii. Trebuie să vă inventaţi propriul viitor, fiind un bun gestionar al prezentului şi un antreprenor îndrăzneţ al viitorului. 2. Haosul global este principala forţă motrice în viaţa noastră. Toţi învăţăm pentru o nouă eră a umanităţii. Poate să vă placă sau să detestaţi asta, dar nu vă plîngeţi. Profitaţi de ceea ce mişcarea neîntreruptă poate face posibil. ş...ţ 5. Trăiţi pe un vapor, pe un rîu, întrezărind în apa limpede scene familiare de ieri şi profunzimile necunoscute de mîine. Învăţaţi să spuneţi bună ziua şi la revedere cu graţie şi stil. [...] 7. Se cer două lucruri pentru a întreprinde această călătorie prin viaţa noastră: un corp sănătos şi un plan financiar prosper. Faceţi ca aceste două elemente să lucreze pentru voi.*

Reguli pragmatice fără a fi insensibile, eficiente fără a neglija emoţiile. Cheia nu este a elimina emoţiile, ci a le identifica, defini, exprima, *administra*, *utiliza* pentru a fi puternici. Aptitudinile adulte trebuie să fie identificate şi dezvoltate continuu. Nu există curs al vieţii către o perioadă finală de împlinire şi pace (în care ne putem permite să ne cufundăm în pasivitate), ci numai cicluri de evoluţie, pentru succesiunea cărora trebuie să fim pregătiţi. E aici o filozofie de viaţă pe care oamenii „scăpaţi“ dintr-o ţară comunistă, mai mult decît oricare alţii, trebuie să o „înveţe“. Deocamdată, cum se poate constata în autobuz, pe stradă sau la TV, românii sînt prea ocupaţi să dea vina unii pe alţii şi toţi pe putere, iar puterea pe nişte „dificultăţi“ abstracte, un fel de „baubau“ – prea ocupaţi cu toate acestea ca să-şi mai dea seama că timpul trece, cu tot ce implică această banalitate...

De vreme ce acest tip de pregătire în vederea obţinerii şi dezvoltării succesului personal şi profesional dă rezultate, deja de ani buni, în ţări în care standardele de viaţă sînt evident mai ridicate decît la noi, poate că ar merita să-i acordăm o clipă de atenţie. Decizia, evident, ne aparţine.

„Poezia este suprema terapie“ (II)

Interviu cu **Ion MUREŞAN**

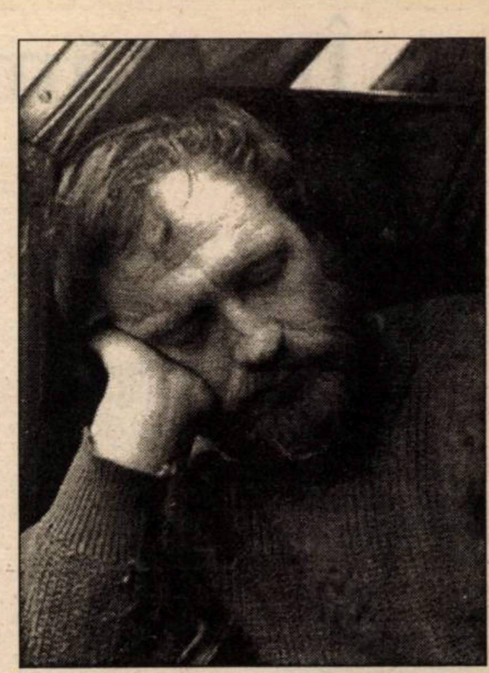

O stare de solidaritate

Optzecismul echinoxist are ceva special?

Nu cred că o să pot să-ţi satisfac pofta de contradicţie, pentru că eu înţeleg altfel lucrurile. Optzecismul a fost o stare de solidaritate. Noi am avut parte de cea mai cruntă epocă istorică. După '68, toţi şaptezeciştii au fost repartizaţi direct în redacţii literare. Şi, hop, cînd să ieşim şi noi, s-a închis trapa. Am apucat să beneficiem doar de facultăţi. Şi ne-au expediat pe toţi care încotro. Iaru a fost director de şcoală nu ştiu pe unde. Alexandru Vlad era dactilograf la IJTL. Eu eram profesor la Strîmbu. Am fost cu toţii centrifugaţi. Important era să nu fim la un loc. Tocmai această centrifugare a creat o stare de coeziune. Eu am avut o corespondenţă îndelungată cu foarte mulţi optzecişti. Dacă eram la Strîmbu, asta nu înseamnă că nu ştiam ce fac Bogdan Lefter la Bucureşti, Iaru şi Nedelciu în magaziile de la Cartea Românească, Madi Marin în satul din Bărăgan, Stratan la Ploieşti, Danilov la Iaşi, Tolcea la Timişoara. Ne aveam tot timpul unii pe alţii sub ochi. Ne supravegheam ca să nu păţească careva ceva. Ne citeam poeziile, ne trimiteam unii altora cărţi, desigur cenzurate şi corectate cu cerneală pe urmă. Asta a fost atmosfera. Aveam grijă să nu dispară vreunul. Împingeam cu toţii în acelaşi perete. Cînd peretele a dispărut, au dispărut şi relaţiile dintre oameni şi revistele literare. Acum e o părăsire totală. Cred că e foarte trist să ştii că scoţi o carte şi nimeni nu scrie despre ea. Măcar să te înjure cineva!

Deci nu există diferenţe sau un specific al optzecismului echinoxist?

Dacă vrei să intrăm în probleme stilistice, atunci să ştii că lucruri de felul acesta s-au mai spus. Uite, de exemplu, în **Postmodernismul românesc** al prietenului meu Mircea Cărtărescu. El a spus că nu se poate vorbi despre postmodernism în cazul ardelenilor. Am scris o recenzie atentă şi foarte dură la această carte. Asta deşi eram oarecum mai favorizat. Restul scriitorilor ardeleni nici nu există măcar, în viziunea lui Cărtărescu. Dar ăsta e Mircea. N-ai ce-i face, e îndrăgostit de sine, e narcisist. Pentru el, generaţia optzeci e de fapt Mircea Cărtărescu şi atîta tot. Şi mi-am dat seama că a suferit enorm cînd a scris cartea asta despre postmodernism pentru că nu a putut scrie direct: „Le postmodernisme c'est moi!“. Să ştii că eu sînt prieten cu Mircea şi, într-un fel, îl admir. El, încă de cînd era student, şi-a creat un univers al lui, închis celorlalţi. Şi-a interzis întotdeauna plăcerile facile. Cele ale comuniunii. A muncit continuu la ocna lui din bibliotecă. Ceea ce a făcut el în acest sens e extraordinar. Dacă nu ai dotare, nu poţi face ceea ce a realizat el. Dar minunea pe care ai făcut-o se poate întoarce împotriva ta, dacă ajungi să idolatrizezi statuia ieşită din mîinile tale.

Nu credeţi că e de fapt un om foarte singur, că el plăteşte preţul său secret pentru toate acestea?

Bineînţeles, pentru că atunci cînd cazi în propria ta adoraţie ai puţine bucurii. Adoraţia de sine presupune singurătate. Şi sudoare.

Şi dumneavoastră v-aţi refuzat plăcerile „facile“?

Nu, niciodată. Dar să nu mă pui să vorbesc despre asta, pentru că am să spun numai porcărioare.

Trebuie să rostesc cuvîntul boemă ca să vă conving să vorbiţi despre aceste lucruri?

Nu pot spune că am fost un boem, dar mi-am făcut viaţa aşa cum îmi place. Îmi place să fiu prezent şi viu. Să fii prezent mort e cam neplăcut. După cum şi să fii prezent viu e cam neplăcut din cauza celor prezenţi morţi.

„Toţi avem simţăminte shakespeariene, dar nu toţi sîntem Shakespeare“

Există în poezia dumneavoastră o luptă mută şi discretă cu ordinea lumii, o distanţare implicită prin care spuneţi: „Eu sînt altfel“.

Există. Nu sînt de acord cu această ordine a lumii şi nici măcar cu ordinea care ar trebui să stăpînească poemele. A fi este supremul bine care mi se întîmplă. Îmi amintesc cîteva versuri absolut geniale ale lui Mazilescu. Le spun aproximativ: „Eu de sus de pe deal nu ştiu cum am privit pentru totdeauna“. A privi pentru totdeauna înseamnă a fi atît de viu încît devii nemuritor.

A trăi o clipă ca şi cum ai trăi tot timpul la un loc.

Da, a trăi o clipă nesfîrşită. Pe de altă parte, reîntorcîndu-mă, trebuie să spun că poezia are legile ei care te disciplinează. E foarte complicat să explic asta. Opreşte puţin reportofonul ca să mă gîndesc. (După o scurtă pauză.) Eram la liceu şi, ca orice licean, m-am îndrăgostit. De o colegă de clasă, desigur.

Era blondă?

Nu ştiu. Nu-mi amintesc decît ochii ei. Avea nişte ochi de vacă. Uriaşi. Eu eram venit de la ţară şi astea erau singurele comparaţii pe care le puteam face. Şi la ţară numai vacile mai aveau ochii aşa de mari, calzi, blînzi şi inocenţi. Se apropia ziua ei şi am vrut să-i scriu o poezie.

Era pentru prima dată?

Nu, nu era pentru prima dată cînd comiteam crima. Dar scriind eu poezia, tot timpul îmi ieşea chestia asta cu ochii de vacă, pentru mine ceva extraordinar. Poemul începea să fie din ce în ce mai bun, iar iubita din ce în ce mai defavorizată. Mi-am zis: „Am două posibilităţi. Dacă-i dau poemul, pierd iubita, dacă îl fac după canoane, pierd poemul“. Eram într-o adevărată criză. Trebuia să aleg între poem şi iubită. Dar, oricum îl chinuiam, tot aşa ieşea. Pînă la urmă, i l-am dat.

Şi?

Şi n-a mai durat mult după aceea. O umbră s-a strecurat încet, încet între noi, fără să se spună, desigur, că poemul acela ar fi de vină pentru asta. Nimic nu ziceam de bine despre ea acolo. Nu reieşea nici măcar că ar avea picioare frumoase. Poemul, în schimb, a ieşit frumos. Doar că nu îmi folosea la nimic, lucra împotriva mea.

Nu era funcţional.

Cu cît era mai bun, cu atît îmi strica mai tare toată povestea de iubire. Mai tîrziu lucrurile astea nu m-au mai interesat. Şi m-am ferit să mai scriu poeme de dragoste, căci legile poeziei erau unele, iar dorinţele mele altele. Şi nu puşcau în nici un fel unele cu altele. Cu timpul, le-am separat pe unele de altele. M-am mai disciplinat şi eu. M-am mai viclenit, ca un om care se învaţă cu boala. Există într-adevăr nişte legi ale poemului, legi ale frumuseţii şi armoniei. Am fost, vreme de doi ani, redactor la revista **Tribuna**, unde m-am ocupat de Poşta literară. Primeam maldăre de dosare şi scrisori. Mi s-a întîmplat chiar să mi se spargă geamul. Veneau la mine supăraţi. Îmi spuneau că ei au scris din suflet, dintr-un simţămînt înălţător. Şi le explicam: „Ştiţi, toţi avem asemenea simţăminte. Important e să reuşeşti să le transmiţi celuilalt. Toţi avem simţăminte shakespeariene, dar nu toţi sîntem Shakespeare“. E foarte greu însă să-i explici unui om care e distanţa între literatură şi ceea ce simte el. Cred că cel care scrie are nevoie de mult bun-simţ. Şi de umilinţă. Pentru că trebuie să-ţi respecţi cititorul, ca şi cum tu ai fi acela. Nu cred în literatura care închide uşile.

„Ce a vrut să spună poetul?“

Cum pot înţelege oamenii asemenea lucruri despre poezie şi literatură, în general?

Cele mai mari greşeli se fac în educaţia pentru poezie. Boala începe din şcoala primară. Soţia mea e învăţătoare. Ea a făcut o lucrare, pe care i-am sugerat-o eu, despre predarea poeziei la ciclul primar. Primul şi cel mai important lucru este ca poezia să fie bine predată chiar din clasele primare. În fond, poezia ridică mîinile şi se predă de bunăvoie. Tot ce trebuie e să te predai şi tu. Tot de bunăvoie şi în mîinile tale. De obicei, învăţătoarele sar peste poezii. Iar dacă nu sar, încep cu celebra întrebare: „Ce a vrut să spună poetul?“. Ei bine, dacă m-ar întreba cineva chestia asta în legătură cu o poezie de-a mea, nu ştiu ce aş putea spune. De unde să ştiu eu ce a vrut să spună poetul? În momentul în care pui o asemenea întrebare, copilul din clasa I sau a II-a e terminat, e pierdut pentru poezie.

Colecţia de mirări

Cu Voltaire

MIHAI DRAGOLEA

Unul din falnicii noştri cîntăreţi de muzică lejeră (sau uşoară, cam tot acolo sîntem) zice, la radio, cum că el însuşi îl aprobă pe Voltaire, e – în general – de acord cu spusele şi cugetatele autorului lui **Candide**. Să înţepeneşti, nu alta, devine cum că veselul cîntăreţ cu cercel în ureche şi gropiţă erotică în bărbie îl validează, chiar el, pe Voltaire. După ce marele, imensul solist îl îngăduie pe scriitor ca şi cugetător, ni s-a oferit o melodie interpretată de respectivul, ceva în care coboară pe pămînt din înaltul muzicii uşoare cugetarea potrivit căreia s-a terminat cu amorul, cu dragostea, cu iubirea, nu ne mai rămîne decît să ne plîngem de milă sau să cerşim un plic cu puţin antrax în el, că, după exegetul liric al lui Voltaire, nu mai e nimic de făcut pe lumea asta, dat fiind faptul că amorul s-a uscat precum frunza – toamna. La aşa veste îţi vine să-ţi tai jugulara cu fierăstrăul. Ca şi cum nu era destul, solistul cu pricina mai zice o melodie (fie aşa!) în care somează biata mamă personală să-i „transporte dorul“, că el, cîntăreţul filozof, s-a săturat de asemenea chestiuni. Se zice la melodie că mama trebuie să interpreteze transbordarea dorului ca pe un cadou. Dar stai şi te întrebi, tîmpit mioritic, de ce să fie un privilegiu pentru venerabila doamnă transferul dorului fiului etern înamorat chiar şi de Voltaire. Cu mult bun simţ şi stil, doamna mamă nu dă nici o replică trubadurului ei fiu. Mai bine aşa. Ce rămîne de lămurit e problema transportului şi transbordării, că şi aici sînt probleme. De-o pildă: la o intersecţie cu verdeaţă pe lîngă care trec zilnic s-a pus de un cuib de prostituate. Toate sînt la vîrste fragede, abia stau blugii cumpăraţi de la *second hand* pe ele, aşa cum trepidează cînd e tare frig. Locul e destul de discret şi nefrecventat de prea mulţi pietoni. Era o dimineaţă oarecare, se vedea la locul amintit o blondă imatură, pe lîngă mine a curs un fel de TIR, mai modest, o „dubă“ oprind la un fel de parcare. Juna, somată de şofer, fuge de rupe peste şosea, angajează un dialog cu şoferul, urcă în maşină, e pantă, nici nu trebuie pornit motorul, se oploşeşte în dreptul unei rable de culoare verde. La momentul cînd am ajuns şi eu în dreptul vehicolului, o mînă, bănuiesc, a tandrului şofer, tocmai acoperea geamurile cabinei cu nişte amărîte perdele de culoare bordo. Lucrare eficientă şi tradiţională, se pare. După care eveniment la care am asistat am aflat de faptul că producţia la categoria prostituţie prosperă chiar şi pe bază de două-trei bonuri de masă. Că poţi să spui: cu bonul se face omul.

SOCIETATEA CULTURALĂ NOESIS
vă oferă
50 de e-cărţi la preţul unei cărţi tipărite

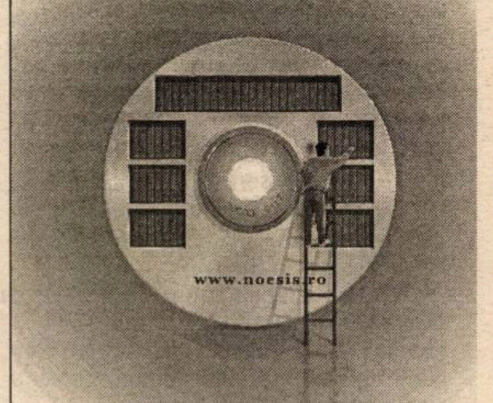

La Tîrgul de carte GAUDEAMUS
(28 noiembrie-2 decembrie,
ROMEXPO)
Societatea Culturală Noesis
vă oferă 50 de e-cărţi
la preţul unei cărţi tipărite.
Detalii la *www.noesis.ro*

Printre autori se numără:
Andrei Cornea, Tudor Octavian,
Gellu Naum, Mircea Malitza,
Iosif Naghiu, Gabriel Andreescu,
Cezar Ivănescu, Nora Iuga,
Saviana Stănescu,
Adrian Mihalache, Paul Daian,
Daniel Bănulescu,
Marius Theodor Barna,
George Muntean,
Ioana Ieronim, Radu Herjeu,
Dan Iancu, Gheorghe Iova,
Mihail Grămescu.

Dar nimeni nu-i spune acest lucru.

Am făcut la un moment dat o experienţă. Am predat la clasa a II-a poezia lui Iosif: „Înfloresc grădinile/ Ceru-i ca oglinda". Şi le-am spus: „Să ne imaginăm că ceru-i ca oglinda. Să ne uităm cu toţii în tavan. Ce vedem?". Şi au început care mai de care: unul vedea o fetiţă din curtea vecinului, altul troleibuze pe strada de alături, altul chelii şi baticuri etc. Şi le-am dat la toţi 10. I-am umplut de 10. Cîte doi la fiecare. Nevastă-mea, cînd a văzut, m-a întrebat disperată: „Ce-ai făcut?". „Le-am dat 10. La toţi." „Cum, şi lu' aia proastă care nu ştie să vorbească?" „Ş-aia a luat 10", zic. Copiii trebuie învăţaţi să fie liberi, pentru că în poezie, orice răspuns ai da, nu poţi greşi decît faţă de tine. Şi mai trebuie să ştie că şansa lor de a-şi trece corigenţele şi examenele e să le pice o poezie. Acolo nu pot greşi.

Trei volume în minus

Aţi scris sau, cel puţin, aţi publicat cîteva cărţi de-a lungul anilor. Stă în firea dumneavoastră să nu scrieţi mult?

Ce-i drept, nu am scris cît trebuia. Sînt cam leneş. De multe ori am preferat să trăiesc şi nu să scriu. Nu am fost un disciplinat. Dar dacă nu e prea tîrziu, promit că o să mă corectez. Doamna profesoară, o să fiu mai cuminte de acum încolo.

O să publicaţi cinci volume la anul...

Anul acesta am avut în proiect vreo trei cărţi. Am cedat şi eu, însă nu chiar de bună-voie, ocupaţiei publicistice. Revista **Tribuna** a picat la un moment dat. A început mai întîi să meargă tot mai prost, salariile au început să nu mai vină, domnul Buzura a promis an de an că lucrurile vor intra în normal, că se va face o relansare a revistei. Promisiuni care au blocat orice mişcare a noastră. Pe urmă ne-a blocat ministeriatul lui Caramitru. Acesta din urmă ne-a explicat că nu poate lăsa revista în grija comitetului judeţean, pentru că este o revistă de patrimoniu. Dar nici de la minister nu ne-a dat bani. Era vorba totuşi de singurul săptămînal cultural din Transilvania. I-am spus să închidă revista şi el mi-a replicat că nu poate lega de ministeriatul său o asemenea povară, că nu vrea să fie cunoscut drept „Caramitru ăla care a omorît **Tribuna**". Şi s-a lălăit aşa mult timp. Acum avem un alt redactor-şef, care s-ar putea să facă ceva. Iar eu sînt acum redactor-şef la **Transilvania Jurnal**. De vreo trei luni. Dar asta îmi mănîncă şi timpul pe care îl mai am.

Şi cele trei volume despre care vorbeaţi?

Unul era de poezie, altul reunea vreo 30 de eseuri şi un altul de tablete. Povestea a fost următoarea: eu şi cumnatul meu aveam un calculator. El se pricepe la treburile astea. Şi a hotărît la un moment dat că a găsit unul mai bun şi că trebuie să îl vîndă pe cel pe care îl aveam. L-a luat într-o bună dimineaţă, l-a dus la un prieten de-al lui, care l-a şi vîndut imediat, cu tot ce era în el. A venit după vreo trei zile la mine, mi-a spus ce a făcut, calculatorul era dat deja, aveam unul mai grozav acum, dar textele mele nu mai erau. Am încercat să-l găsesc pe cel care cumpărase calculatorul. I-am dat telefon şi el mi-a spus: „Azi-dimineaţă am şters tot ce era în computer". Timp de trei luni de zile după asta, am rămas prostit, eram ca un handicapat. Am fost blocat total. Mai ales din cauza eseurilor pe care le lucrasem la sînge. Pe scurt, povestea asta m-a nenorocit.

Galben de Beclean

În toată poezia optzecistă există multe elemente autobiografice. La dumneavoastră aceste elemente sînt mai puţin vizibile şi foarte discrete. Care e „reţeta" de prelucrare a autobiograficului în poezia pe care o scrieţi?

Într-adevăr, autobiografia mea e prezentă în mod decent şi discret în ceea ce scriu. E aici un pericol. Un exces de autobiografism poate atrage după sine o respingere din partea cititorului. S-ar putea ca pe el să nu îl intereseze confesiunea mea decît în măsura în care este şi a lui. De aceea am încercat mereu să scriu şi în numele vecinului, ca să spun aşa. Pentru ca el să nu mă simtă ca pe un orgolios care se confesează, ci ca pe o oglindă în care el însuşi se poate confesa. Asta nu înseamnă că nu am fost întotdeauna prezent în poezia mea, cu toate păcatele mele şi cu toate penitenţele.

E foarte mult galben în poezia dumneavoastră.

Este. Da' de unde ştii?

E evident.

Asta e culoarea care mă cutremură. E culoarea marginii, a nebuniei. Acea paloare a trecerii, a venirilor şi a plecărilor. E o gară. E ca şi Beclean. Galben de Beclean. E trist.

Şi deprimant...

Da, dar e şi excitant.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

MICUL ECRAN

Dragoste cu pirostrii

În toamna asta se poartă la posturile noastre de televiziune dragostea, aşa că fiecare o exploatează cum poate: poveşti sentimentale complicate, violente, imposibile la **Din dragoste** (Antena 1) şi **Iartă-mă** (TVR1) sau, din contră, dezbateri emancipate despre sex la **De 3xfemeie** pe postul Acasă.

Am lăsat deoparte intenţionat emisiunea **Căsătorie în direct** de pe Pro TV, descendenta mai estivalei **Veri a ispitelor**. Poate pentru că a fost printre puţinele găselniţe pe vremuri călduroase, emisiunea a avut ceva succes în grilele de audienţă, aşa că s-a cerut o continuare. În formula actuală s-a renunţat la seducerea partenerilor/partenerelor altora, nu mai vii la pachet cu iubita/iubitul, ci ai şansa să te căpătuieşti pe loc.

Performance-ul sentimental de la Pro TV are ca recuzită o casă cu toate facilităţile, să se simtă omul bine, dacă tot stă o săptămînă în cantonament premarital; la el participă tineri – fete şi băieţi – atent selecţionaţi, în grupuri de cîte şase, pentru a se cunoaşte „mai bine", după ce s-au cuplat între ei fără să se vadă, adică s-au ales în „camera obscură". În funcţie de cît de bine se „lipesc" cuplurile – o cameră video monitorizează non stop „tainele inimelor" concurenţilor – telespectatorii vor decide prin vot (există cîte un număr de telefon pentru fiecare dintre cele trei cupluri proaspăt formate) cine merită cu adevărat să primească premiul cel mare: nunta în direct, 3000 de dolari şi o vacanţă romantică.

Publicul unei astfel de emisiuni trebuie să fie unul fidel, docil, disciplinat, antrenat ani buni cu seriale de sute de episoade. Momentele transmise seară de seară din „casa cu mirese" fac din această emisiune o telenovelă *live*... Descris în cîteva vorbe, scenariul ar putea părea doar un joc nevinovat cu afectele unor puştani dornici fie de celebritate, fie să cîştige marele premiu, care, de altfel, nici nu este chiar mare. Dar după cum sună anunţul de recrutare pentru emisiune – „se caută fete şi băieţi între 18 şi 25 de ani pentru **Căsătorie în direct**; preselecţia va avea loc în ziua de" – şi după succesul uneia dintre protagonistele **Verii ispitelor**, Cosmina Păsărin, care dintr-o necunoscută a ajuns în cîteva săptămîni pe primele pagini, se deduce că, de dragul celebrităţii, oamenii fac cam orice. Pot, de exemplu, să se decidă, între două bomboane Suchardine, care este partenerul cu care vor să meargă mai departe, să se căsătorească, eventual să facă amor în direct, să pozeze în faţa camerei, că doar o dată în viaţă ai şansa să fii vedetă şi să te remarce cineva.

Pe lîngă tristeţea imensă pe care ţi-o lasă maimuţăreala protagoniştilor, mai trebuie suportat şi naratorul omniscient, omniprezent şi omnipotent care descrie sobru şi obiectiv, cum altfel, ce se întîmplă pe ecran. Parcă imaginile cu doi oameni în pat, care s-au cunoscut doar de cîteva ore – el făcîndu-i ei masaj erotic timp de o jumătate de oră ca să-şi spele păcatele din ziua precedentă, cînd n-a vrut să o sărute, n-ar fi de ajuns.

Desigur, ei nu-şi lasă vieţile la uşa „casei" din dotarea emisiunii, ci-şi povestesc aventurile, unele mai picante, altele mai răsuflate, spre satisfacţia telespectatorilor care îi vor vota.

Trebuie să recunosc că n-am avut curiozitatea să văd cum s-a încheiat aventura celor şase concurenţi la însurătoare de săptămîna asta de la **Căsătorie în direct**, dar am înţeles că lucrurile care ne par complicate pot fi, la un moment dat, grotesc de simple. Şi la o adică nunta continuă şi săptămîna viitoare...

Ana Maria SANDU

Premiile toamnei literare franceze, după 11 septembrie

ALEXANDRU MATEI

Premiul Goncourt ediţia 2001 şi-a desemnat a 100-a carte laureată. Deşi prima decernare a avut loc în 1903, anul 1916 a cunoscut o dublă încoronare cu premiul Goncourt, **Le Feu** de Henri Barbusse, respectiv **L'Appel du sol** de Adrien Bertrand alegîndu-se cu rîvniţii lauri. Opţiunea recentă a juriului pentru Jean-Christophe Ruffin, autorul între două vîrste al unui tom masiv publicat la Gallimard, **Rouge Brésil**, a stîrnit polemici: „Să ştim şi noi dacă premiul Goncourt a ajuns un Nobel francez" a vociferat redactorul-şef al departamentului de cultură al ziarului **Le Monde** în emisiunea **Campus**, succesoarea **Bouillon**-ului **de culture** al lui Bernard Pivot, care a mărturisit că romanele istorice o plictisesc. Sistemul de premiere a fost dezavuat şi de alţi confraţi jurnalişti/critici literari ca François Reynaert sau Marc Weitzmann. Se pare, într-adevăr, că raţiuni politice au stat şi ele la baza decernării celui mai prestigios premiu literar francez unui romancier-medic, membru activ al organizaţiei „Medici fără frontiere" şi, pe această cale, neobosit călător. *Globe-trotter*-ul francez a ajuns şi în ţara Amazonului, refăcînd odiseea omologilor francezi ai lui Cristofor Columb. Aceştia ar fi acostat în secolul al XVI-lea pe însoritele ţărmuri braziliene cu un scop paşnic dar ferm: convertirea băştinaşilor. Conflict religios, alteritate, toleranţă *versus* fundamentalism, luciditate *versus* fanatism, iată teme ale unei cărţi premiate la mai puţin de două luni de la decapitarea Gemenilor newyorkezi, carte, la rîndu-i, a unui autor deja poreclit de presă „Mini-Malraux". Memoria culturală franceză nu cedează, corectitudinea politică obligă, iar unii critici se întreabă de ce premiul nu i-a fost acordat lui Michel Houellebecq (căruia scandalul de presă i-a făcut numai bine) şi de ce, pe de altă parte, juriul care decernează premiul nu se modifică de la an la an, pentru ca actul de premiere să fie scutit de suspiciuni.

Celelalte premii importante, „Médicis" şi „Fémina", au fost acordate în funcţie de două obsesii ale spaţiului cultural francez contemporan, alteritatea şi istoria (în fond, o dublă alteritate, pe orizontală şi pe verticală), dintre care prima se regăseşte printre cele ale culturii mondiale actuale. „Médicis"-ul i-a fost acordat lui Benoît Duteurtre, autor al unui **Voyage en France** care narează aventurile unui „american la Paris", numai că nu e vorba despre Parisul clişeizat, ci de o Franţă *underground*, cu o faună marginală, de „cealaltă Franţă" asupra căreia francezii înşişi au motive să-şi pună fel de fel de întrebări. Trebuie adăugat faptul că volumul n-are parte de o întîmpinare critică tocmai favorabilă şi, în altă ordine de informaţii, că volumul a apărut la Gallimard. „Fémina" a luat calea unui roman biografic în care autoarea, Elvire de Brissac, încrucişează destinele diferite dar istoric exponenţiale ale aceluiaşi spaţiu mental, secolul lui Lamartine pe de o parte, acest – păstrînd proporţiile şi schimbînd ceea ce e de schimbat – Octavian Goga francez (amîndoi poeţi, amîndoi oameni politici proeminenţi, amîndoi conservatori), dar şi al industriaşului Eugène Schneider, proprietar al unui viitor prosper concern siderurgic, uzinele Creusot. Volumul se numeşte **O dix-neuvième** şi satisface mai degrabă istoriografic şi antropologic decît estetic. Dar ambii autori sînt apreciaţi şi pentru felul în care înţeleg să-şi trateze temele: liberi de prejudecăţi, într-un spirit tradiţional francez, *franc-tireur*. Dacă le-a şi reuşit, cu atît mai bine.

Din valul de apariţii consecutiv momentului *„la rentrée"* remarcăm titluri noi ale Améliei Nothomb, Lorettei Nobécourt, ale lui Michel Houellbecq, Jean Echenoz, Taguy Viel, Michel Onfray (ultimul pare prizat şi de publicul român prin traducerile Editurii Nemira). Dacă tot am pronunţat numele său, să adăugăm că Michel Onfray, un intelectual inteligent, grav, precis, dă profilul filozofului vremurilor noastre: o mixtură de cunoştinţe/competenţe filozofice, psihologice şi antropologice, tipul de personalitate care poate scrie într-un limbaj accesibil lucruri neaşteptate despre glaciala lume a filozofiei, încălzind-o, ale cărui scrieri ambiţionează totodată să acţioneze terapeutic. Despre amploarea literaturii terapeutice, din ce în ce mai prizată în Occident – şi la noi, dar în forme promiscue – altădată.

Noi ne întrebăm însă de ce într-o emisiune culturală (ultima ediţie a **Campus**-ului, transmisă duminică de la ora 12.00 de canalul TV5) se pot convoca scriitori care să vorbească despre realitatea incorporată scrierilor lor mai degrabă decît să-şi deplîngă statutul ingrat într-o societate mizerabilă, deşi ar avea toate motivele s-o facă, de ce aceşti scriitori nu sînt neapărat literaţi (sau artişti plastici, fie) şi de ce se adresează în primul rînd telespectatorului amator de literatură şi nu duşmanilor din diverse redacţii, de ce au avut răgazul să citească volumele puse în discuţie în timpul emisiunii, volumele „celuilalt" adică, de ce pot apărea în emisiuni culturale şi tineri debutanţi şi, în sfîrşit, cum de legitimitatea unor premieri poate fi discutată la televizor? Întrebările sînt foarte naive şi răuvoitoare dacă stau să mă gîndesc bine, pentru că e mult mai important să transmiţi la televizor gala de premiere a unor cărţi care nici nu se găsesc pe piaţă decît să discuţi criteriile care au prezidat selecţia. Şi, la urma urmei, de ce mă uit eu la emisiuni franţuzeşti?

Teatru

Strict informativ. Înainte de festival

DORU MAREŞ

Peste patru zile, sîmbătă 24 la ora 18.00, începe a unsprezecea ediţie a Festivalului Naţional de Teatru, redevenit, după vreo patru ani, „Ion Luca Caragiale“. Probabil că, din nou, străinii pot pronunţa numele dramaturgului, operaţiune imposibilă vremelnic, în opinia unui fost ministru, după cum circula, prin culise, motivaţia decăderii din drepturi a patronului ironiei. Amploarea din acest an a evenimentului este remarcabilă, sub pălăria sa situîndu-se patru serii mari de lucru, la care se adaugă acţiuni adiacente: secţiunea oficială, cuprinzînd 17 spectacole produse de 16 teatre de pe întreg teritoriul (inclusiv Basarabia); secţiunea Off-Independenţii, cu 6 spectacole propuse de 5 companii particulare din Bucureşti şi Sfîntu Gheorghe; Festivalul Independent Undergreenact (la a doua ediţie), cu 13 spectacole venite de la 5 companii, la care se adaugă un concert aniversar Johnny Răducanu (evenimentul se încheie pe 5 decembrie, la trei zile după finişul secţiunii oficiale); o secţiune teoretică, cuprinzînd şi colocvii tematice, dar şi dialoguri privitoare la spectacolele din secţiunea oficială. Programul detaliat se regăseşte în paginile dedicate agendei culturale din **Observatorul cultural**, coorganizator, de altfel, al colocviului dedicat teatrelor particulare.

Selecţia spectacolelor din secţiunea oficială a fost asigurată de criticii de teatru Alice Georgescu, Ludmila Patlanjoglu, Natalia Stancu şi Ion Parhon şi, în linii mari e corectă, deşi opinia selecţionerilor legată de lipsa de vîrfuri „ameţitor de înalte“ a trecutei stagiuni e discutabilă. Efortul financiar şi logistic al organizatorilor (Ministerul Culturii şi Cultelor, UNITER şi TVR) e pe deplin justificat, prin aberaţie remarcîndu-se atitudinea ambiguă a Primăriei Capitalei care a promis 3,5 miliarde de lei dar are rezerve legate de eficienţa investiţiei deşi, de drept, este coorganizator. Justificările politice ar putea să se retragă în asemenea momente măcar pentru care să mai tacă din cînd în cînd şi tunurile nimerite între muze. E însă de discutat dacă, moral, PSD-ul nu ar trebui să aibă tăria de a evita aşezarea în *staff*-uri precum cel al Festivalului Naţional de Teatru a unor persoane odioase, măcar pentru a nu provoca, drept fond sonor, rîsul amar al lui Caragiale. Noii Coriolan Drăgăneşti la a doua schimbare de păr nu văd cum ar certifica şi schimbarea năravului. „Pupat Piaţa Independenţi“ am certitudinea că nu s-a scris nepremeditat cu un singur „i“...

Nu doar toate mai toate zonele geografice dar şi toate generaţiile sînt reprezentate, de această dată, foaierul Naţionalului urmînd să găzduiască spaţii promoţionale pentru fiecare dintre teatrele invitate în secţiunea oficială. Poate că aşa, vorba lui Cornel Todea, se va putea da o replică interesului mizerabil al mass-media (în special în sensul televiziunilor) pentru subproduse care, în realitate, nu reprezintă o cerere a pieţei ci nivelul IQ al celor ce asigură oferta.

Încă o morală a acestei ediţii a festivalului ar putea fi victoria pe cale naturală, ca să spun aşa, a reformei în artele spectacolului, atît estetic cît şi sistemic. Dacă în secţiunea oficială opt spectacole sînt semnate de regizori proaspăt sosiţi în profesie, în celelalte două proporţia lor este de aproape 100%. Theodora Herghelegiu, Felix Alexa, Bocsardi Lazlo, Radu Apostol, Ion Sapdaru, Ada Lupu, Radu Afrim, Horaţiu Mihaiu, Nona Ciobanu, Barabas Olga asigură şi continuitatea prin contrapondere a producţiilor semnate de monştri sacri precum Cătălina Buzoianu, Alexandru Dabija, Alexandru Tocilescu, încununaţi, la rîndul lor, de opera testamentară a lui Vlad Mugur.

MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR • UNITER • SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNE
FESTIVALUL NAŢIONAL de TEATRU ION LUCA CARAGIALE
2001 24 noiembrie - 2 decembrie 2001
Caragiale

Operaţiunea vastă pe care pariază organizatorii probabil că nu va decurge fără hopuri/erori. Le vom descoperi şi le vom taxa la momentul cuvenit. Oricum, în sfîrşit, Bucureştiul pare a se apropia de tipul de eveniment teatral care îi lipsea, ceea ce e de salutat. ▮

infoTeatral

▮ După ce ani de-a rîndul lumea teatrală a vuit nescăpînd nici un colocviu ca să se plîngă de lipsa, din repertoriul teatrelor, a dramaturgilor români contemporani, iată că, în sfîrşit, în stagiunea aceasta se produce un fel de reparaţie morală. Atîtea dezbateri, atîtea îngrijorări, atîtea proteste nu au rămas pînă la urmă fără efect: în stagiunea actuală autorii români de azi sînt tot mai prezenţi pe scenele noastre. Fie că e vorba de programul Ministerului Culturii de a sprijini zece spectacole pe texte autohtone, fie că e vorba de directori de teatru care şi-au acordat urechea şi la dramaturgii noştri de azi, cert este că multe teatre şi-au inclus în program spectacole după texte româneşti.

▮ Teatrul „Toma Caragiu“ din Ploieşti deschide şirul acestor propuneri optînd ca debutul stagiunii sale să se facă pe un text al lui Mihai Ispirescu, **Petrecere într-un pian cu coadă**. Considerată o parabolă sentimentală, piesa a fost pusă în scenă de Lucian Sabados într-un frumos decor, gîndit de arhitectul Cosmin Ardeleanu numai în contururi ondulate. În „formele moi“ ale scenografiei evoluează, printre alţii, actorii Tudor Smoleanu, Ana Bart, Lucia Ştefănescu, Alexandru Pandele.

▮ La acelaşi teatru ar exista şanse bune ca un dramaturg în viaţă, pentru prima dată, după premieră, să nu aibă resentimente împotriva regizorului. Riscul de a-şi simţi textul trădat sau nedreptăţit de un tînăr creator necuviincios e destul de departe. Pentru că la următoarea producţie a stagiunii, intrată deja în lucru, **Actorul**, regizorul Cristian Juncu semnează la fel ca dramaturgul. Textul, unul din cele mai savuroase ale ultimilor ani (Marele Premiu la Concursul Naţional de Dramaturgie „Camil Petrescu“ din 1999), va fi montat în decorul scenografului Ştefan Caragiu.

▮ Şi porţile Teatrului Mic s-au deschis în faţa dramaturgiei româneşti contemporane. Din stagiunea aceasta, repertoriul său va include şi textul lui Vlad Zografi, **Viitorul e maculatură**. Deocamdată spectacolul e în fază de repetiţii sub îndrumarea regizoarei Nona Ciobanu.

▮ De asemeni, Teatrul Naţional din Bucureşti a prevăzut, pentru următoarele luni, începutul repetiţiilor la producţia **Adam şi Eva** după romanul lui Rebreanu. Proiectul îi aparţine lui Alexander Hausvater şi, după montarea sa cu **Machinal** de la acelaşi teatru, semnătura regizorului ar putea fi garanţia unui nou succes.

▮ Aşteptată, la sfîrşitul lui noiembrie, în secţiunea **off, Independenţii** a Festivalului Naţional de Teatru, următoarea premieră de la Teatrul Act, **Îngerul electric**, pleacă de la textul dramaturgului Radu Macrinici. Pentru spectacolul acesta, produs în colaborare cu Teatrul Luni, repetiţiile se derulează deja sub îndrumarea lui Radu Afrim, tînăr regizor cunoscut pentru încercarea de a găsi, de fiecare dată, noi modalităţi. Lucrînd, cel mai adesea, în cadrul mişcării independente, colecţia de spectacole semnate Radu Afrim în 1999-2001 numără **bluEscape** (Cluj), **job** (Tg. Mureş), **infanta. user's guide** (Tg. Mureş), **ocean cafe** (Piatra Neamţ), **black milk** (Cluj), **alge. Bernarda's house remix** (Tg. Mureş), **eurOcean cafe** (Lausanne), **no mom's land** (Bucureşti).

Dintre toate textele lui Macrinici, lui Radu Afrim, regizor şi filolog, cel mai mult îi place povestea din **Îngerul electric.** Ea îi „vorbeşte despre confuzia caracteristică noii generaţii confruntate cu haosul moral, lipsa de repere şi degradarea valorilor“. Pe de altă parte şi posibilitatea de a lucra înăuntrul unui text contemporan, adică de a schimba replicile care nu sună bine în gura actorilor, menţinînd totuşi spiritul textului, cu alte cuvinte *work in progress*, a fost un punct de atracţie pentru regizor. Important este că şi actorii au gustat piesa, situaţiile părîndu-li-se ofertante, iar textul coerent, cu conflict dramatic şi o idee dusă pînă la capăt. Trei tineri, închişi într-o cameră de hotel, care nici nu se droghează (poate un **Ecstasy** din cînd în cînd) şi nici psihopaţi nu sînt, se hotărăsc să se sinucidă într-o „poveste dură şi tristă despre atitudini şi gesturi extreme, despre exces şi indiferenţă“.

Textul realist îl obligă pe Radu Afrim la ceva ce nu a acceptat niciodată pînă acum: un joc hiperrealist. Dar regizorul nu poate să-şi calce pe inimă chiar aşa: conceput ca o replică la programele tv sau la *site*-urile Internet care urmăresc momente intime ale unor indivizi blocaţi într-un spaţiu închis, spectacolul său va combina scene de teatru realist cu teatrul de esenţă poetică (teatru imagine, teatru fizic) şi cu secvenţe pe suport video. Încercarea cea mai mare constă în a alterna ritmurile – i se pare regizorului – mai ales că, dintr-un spectacol preconizat să dureze puţin peste o oră, secvenţele video ţin în jur de douăzeci de minute. Radu Afrim consideră că textul, în care se vorbeşte de o dezbatere tv pe marginea pedepsei cu moartea, pur şi simplu revendică acest procedeu alternativ. Secvenţele au fost deja filmate la Cluj, cu tineri actori de acolo, iar în momentul de faţă materialul e în fază de montaj. Nu e singura abatere preconizată de la realism: drama unor tineri care se lovesc de intoleranţă într-o societate amuzată să „zapeze“ halucinant printre valorile morale se va desfăşura sub nasul spectatorilor de la Teatrul Act, ei putînd interveni oricînd în poveste.

Că toţi actorii tineri îşi doresc să joace la Teatrul Act, mai ales dacă montează Radu Afrim, a demonstrat-o faptul că, pentru cele trei roluri ale textului, au venit la audiţie o sută de candidaţi a căror medie de vîrstă a fost de 24 de ani. E drept că cei mai mulţi nu citiseră textul, iar, dintre cei ce l-au citit, unul a recunoscut cinstit că nu i-a plăcut deloc. Afirmaţie care probabil nu l-a ajutat la obţinerea rolului. După trei zile de audiţii şi după ultimele schimbări, distribuţia arată aşa: Antoaneta Cojocaru, Adrian Ştefan, Bogdan Dumitrescu şi Cristian Constantin Popa.

▮ Despre dramaturgia contemporană, chiar dacă nu cea românească, va fi vorba şi la Teatrul Odeon în stagiunea prezentă şi cea viitoare. În ultimul deceniu, Odeon-ul a fost, dacă nu singurul, printre puţinele teatre bucureştene cu un program coerent. Dovedeşte din nou luciditatea de a urmări o strategie unitară oferind şanse nu unui singur creator, ales mai mult sau mai puţin arbitrar, ci o şansă de grup acordată tinerilor artişti. Prin aceasta, directorul Alexandru Dabija are în vedere două scopuri la fel de importante: 1) să-i determine pe artiştii tineri să reînveţe să comunice şi să schimbe informaţii; 2) să aducă în atenţia creatorilor de teatru şi a publicului dramaturgia contemporană a lumii, cvasinecunoscută în România de azi.

Aşa că, în stagiunea aceasta, la Teatrul Odeon se vor monta aproape exclusiv spectacole pe texte ale unor dramaturgi străini contemporani (există doar o singură excepţie, **Gaiţele**, în regia lui Alexandru Dabija). În fond Odeon-ul porneşte de la o stare de fapt: tînărul creator de teatru din România are o şansă extrem de mică să vadă ce fac artiştii din alte ţări. Dacă nu află ce s-a mai schimbat prin lume, nu-şi înnoieşte mijloacele. Dacă nu-şi înnoieşte mijloacele, o să monteze spectacole cu aceleaşi tehnici străvechi. În cazul acesta, publicul român, ca şi pînă acum, va urmări, cu puţine excepţii, spectacole demne de prima jumătate a secolului XX. Aşa că Teatrul Odeon a ales această formulă ca să revitalizeze schimbul de informaţii teatrale al tinerilor creatori români cu artiştii străini, dar şi ca să diversifice orizontul cultural al publicului familiarizîndu-l cu noile forme de comunicare artistică. În acest scop, la Odeon se vor organiza întîlniri informative, mese rotunde şi vizionări de casete video cu spectacole celebre. Apoi se vor publica piesele contemporane montate pe scena sa în decursul stagiunii.

Punctul cel mai important este, desigur, creditul acordat tinerilor. Teatrul le va dedica întreaga stagiune; lor şi textelor contemporane. Programul cuprinde **Marisol** de Jose Rivera, regizat de Alexandru Berceanu, **Genocid sau ficatul meu e fără rost** de Werner Schwab, în regia lui Sorin Militaru şi scenografia lui Horaţiu Mihaiu (din distribuţie fac parte Rodica Mandache, Gabriel Pintilei, Coca Bloos), **Alchimistul**, proiect semnat de Anca Colţeanu, cu o dramatizare a aceluiaşi Radu Macrinici după romanul omonim al lui Paolo Coelho, şi **Terrestru** pe un text de Oliver Bukowski, în regia Anei Mărgineanu.

Şi lucrurile nu se opresc aici: în martie se organizează un concurs de proiecte pentru stagiunea viitoare. Consiliul artistic al teatrului le va evalua, în primul rînd, în funcţie de concepţie şi originalitate. Dar va ţine cont şi de capacitatea regizorului de a coordona proiectul făcînd echipă cu personalul teatrului. Adecvarea la nevoile reale ale publicului este şi ea un punct forte în evaluare. Într-o primă fază vor fi preselectate şase proiecte. Fiecăruia i se dă un timp egal de repetiţii (zece zile), desigur cu o investiţie minimă. La sfîrşitul acestei perioade vor fi prezentate publicului ca spectacole-lectură. Dintre ele rămîn cele mai bune patru spre montare în stagiunea viitoare. Aviz amatorilor!

(Cristina RUSIECKI)

Film

De vorbă cu David Robinson

Andrei Gorzo

„Adorabilul David Robinson" – aşa l-a caracterizat Mihai Chirilov pe invitatul celei de-a şasea ediţii a **Festivalului de film britanic** *– şi nu există un epitet mai potrivit. David Robinson a făcut parte din grupul de critici de film (alte nume: Penelope Houston, Gavin Lambert) căruia revista* **Sight and Sound** *îi datorează prestigiul ei. Scriind pentru* **Financial Times**, *apoi pentru* **The Times**, *a devenit unul dintre cei mai citiţi cronicari de film din Anglia. Cartea lui despre Buster Keaton (1969) a fost tradusă în româneşte în 1972 (de Sanda Diaconescu, la Editura Meridiane).* **Chaplin. His Life and Art** *(1985, revizuită în 2001) este o lucrare monumentală (aproape 900 de pagini: „un motiv de îngrijorare" – scrie Robinson în prefaţă – „pentru un autor care îndrăgeşte concizia"), pe măsura artistului despre care viitorul biograf afirma în 1964, în contextul descoperirii celorlalţi mari comici ai vîrstei de aur: „Încercările de a-l diminua pe Chaplin sînt la modă în critică. N-au sorţi de izbîndă. E adevărat că Buster merită un loc alături de el, dar asta nu-l face pe Charlie mai mic. Rămîne colosal. În vagabondul lui, cinematograful a produs o figură a mitologiei universale, ce stă alături de Falstaff, Micawber sau Arlecchino". Biografia scrisă de Robinson este probabil cea definitivă şi atunci cînd regizorul Richard Attenborough a avut nevoie de un consultant la filmul său despre Chaplin, specialistul la care a apelat a fost David Robinson. E istoric, cercetător, arheolog al filmului, posesorul unei faimoase colecţii de relicve din preistoria cinematografului. E directorul Festivalului de film mut de la Pordenone. Şi – cu scuze pentru insistenţă – în conversaţie, David Robinson e* absolut adorabil.

Cînd foloseşte cuvinte ca *„nice"* sau *„lovely"* sau *„delightful"*, parcă le ciripeşte; cînd vorbeşte de lucruri care nu-i fac plăcere, care sînt *„shabby"* sau direct *„dreadful"*, se poate încrunta uşor. Cînd află că îi împărtăşesc opinia despre unul dintre filmele festivalului, controversatul **Peeping Tom** (lansat în 1959 şi respins de critici, *y compris* David Robinson, dar mai tîrziu recuperat, citat ca influenţă de Martin Scorsese şi Brian De Palma şi considerat astăzi un film clasic sau aproape-clasic), explozia lui de încîntare (rîsul, bătaia pe umăr: „Nu-i aşa că-i un film meschin?") anulează orice distanţă. S-a născut în 1930, dar stînd de vorbă cu el, nu sînt mai sigur că *eu* sînt tînărul. E încurajator, curios şi candid, degajă o accesibilitate curtenitoare. Maniera lui neprotocolară îţi cere să te laşi provocat şi să-l surprinzi la rîndul tău. După o oră de conversaţie despre cinematograful britanic, e capabil să declare, cu un aer meditativ: „De fapt eu nu ştiu mare lucru despre cinematograful britanic" – şi să savureze momentul tău de zăpăceală. Întrebat despre perioada de glorie a filmului englez, face o pauză înainte de a răspunde: „Ei bine, am fost absolut măreţi între 1898 şi 1902". Rîde cînd o spune, dar nu-i doar o glumă: se referă la grupul de cineaşti din Brighton, „patru-cinci oameni, oameni modeşti, veniţi din alte domenii, ca fotografia, oameni care practic au inventat montajul, prim-planul, totul". În **The Big Swallow**, un film de cinci minute realizat de James Williamson („care n-a filmat, cu totul, mai mult de douăzeci de minute de peliculă"), camera se apropie de faţa unui om, care cască gura şi pur şi simplu o înghite – secvenţă pe care Robinson o descrie, redescoperind inventivitatea lui Williamson în timp ce o evocă, stînd în picioare şi gesticulînd. „E amuzant să spui, fără să te iei în serios, că «şcoala de la Brighton» e autentica noastră vîrstă de aur. Atunci ne-am aflat în fruntea tuturor. Dar şi anii '30 merită exploraţi. Pentru început, avem vreo zece hitchcock-uri absolut minunate, dar pe lîngă ele şi pe lîngă munca lui [Alexander] Korda şi a lui [Anthony] Asquith, există o producţie imensă. Există masa aceea de *quickies*, filme scoase pe bandă rulantă, cu bani foarte puţini, ca să aprovizioneze constant sălile – 60% din tot ce rula trebuia să fie producţie autohtonă, era o măsură de protecţie împotriva Hollywood-ului. Şi fireşte că majoritatea acestor *quickies* erau groaznice, dar nu toate. Ai auzit de Bernard Vorhaus? V-O-R-H-A-U-S." Întrebarea e retorică. Numele lui Vorhaus (am descoperit mai tîrziu) figurează în cîteva enciclopedii de film, dar multă vreme a rămas doar atît – un articol minuscul în dicţionar, un lucrător obscur în industria anilor '30 –, pînă cînd istoricul Kevin Brownlow, care lucra la o carte despre David Lean, i-a luat un interviu ilustrului regizor (cu puţin timp înainte de moartea sa) şi a aflat că, pentru tot ce ştie despre regie şi despre montaj, Lean îi este recunoscător lui Bernard Vorhaus. *Cui?* „Nici măcar Kevin Brownlow nu auzise în viaţa lui despre acest om", îmi povesteşte David Robinson. Cercetînd arhivele, Brownlow a recuperat amintirea unuia dintre „oamenii fenomenali" care şi-au investit talentul în producţia de *quickies*. Robinson consideră că în anii '30 se află rădăcinile perioadei de abundenţă şi de glorie de care s-a bucurat cinematograful britanic imediat după război. E fascinat de aceşti oameni uitaţi: Vorhaus, care a plecat la Hollywood, ca angajat al companiei RKO, cariera lui murind acolo („soţia lui era o comunistă furibundă, aşa că pînă la urmă s-au întors în Anglia, dar el nu s-a mai atins niciodată de peliculă"); Penn Tennyson („nepotul poetului"), care n-a avut timp să facă mai mult de trei filme (a murit în război); Arthur Woods, a cărui melodramă din lumea camionagiilor, **They Drive by Night**, merită cunoscută mult mai bine, căci e practic „un film neorealist". Pare însufleţit de presimţirea altor drame îngropate în acei ani '30, a altor valori care încă mai zac în mormanul de *quickies*.

Vorbim despre regizorii importanţi reprezentaţi în selecţia alcătuită de Mihai

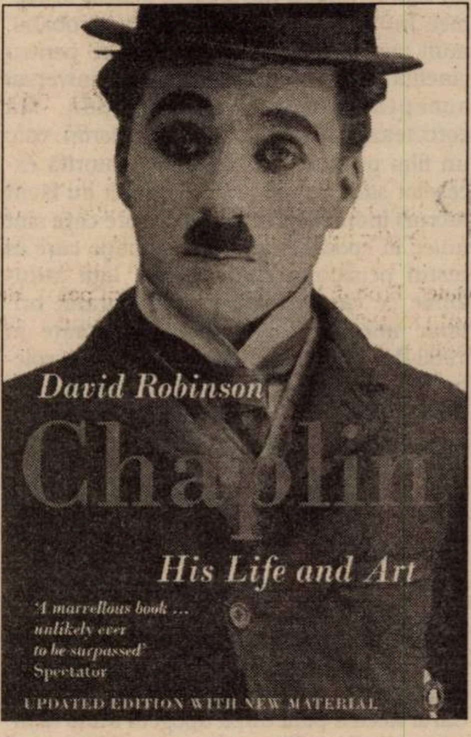
David Robinson
Chaplin
His Life and Art
'A marvellous book ... unlikely ever to be surpassed'
Spectator
UPDATED EDITION WITH NEW MATERIAL

CONNEX® vă prezintă
Fundaţia Dakino, Ministerul Culturii
Parteneri: CNC, Primăria Mun. Bucureşti
Ediţia a 11-a a Festivalului Internaţional de Film
DaKINO
Sub patronajul Ministerului Informaţiilor Publice
27 noiembrie - 1 decembrie 2001, Palatul Naţional al Copiilor
În deschidere
FILANTROPICA
o nouă comedie de NAE CARANFIL
Cu sprijinul GRAFFITI/BBDO
euromedia
OOPS MEDIA
best print
ARGUS
ratb

Chirilov, pentru **Festivalul filmului britanic**. Deşi antipatia sa iniţială faţă de **Peeping Tom** (de Michael Powell) nu s-a atenuat în timpul care a trecut de la premiera filmului, David Robinson admiră producţiile din anii '40 ale cuplului Powell-Emeric Pressburger: **The Life and Death of Colonel Blimp**, **Black Narcissus**, **The Red Shoes**. Îi spun că, în pofida exceselor sale, un film ca **Black Narcissus**, acuzat la vremea lui de senzaţionalism, este, probabil, mult mai intens şi mai relevant pentru cinefilii de-acum decît un clasic universal acceptat din aceeaşi perioadă. Mă corectează: „Nu «în pofida», ci *datorită*: este un film pe care îl iubim chiar datorită exceselor sale. Powell şi Pressburger au făcut lucruri îndrăzneţe şi flamboaiante care sînt unice în epocă. Aveau o imaginaţie care în restul peisajului cam lipsea". Iată atitudinile ce caracterizau cinematograful britanic imediat după război, rezumate în 1963 de Penelope Houston – pe-atunci colega lui David Robinson la **Sight and Sound**: „Reticenţă, bun gust, sentimentul că treaba onorabilă a unui regizor este să interpreteze mai curînd decît să creeze, să-şi urmeze instrucţiunile (scenariul) mai curînd decît să se ridice şi să declame pe cont propriu". Fantezia lui Powell şi Pressburger, în acelaşi timp sofisticată şi vulgară, matură şi naivă, eliberatoare şi epuizantă, a furnizat un contrast şocant. Originalitatea şi modernitatea lor au fost recunoscute mai tîrziu. Dimpotrivă, gloria lui Carol Reed a pălit după apogeul atins la începutul anilor '50, cînd era considerat cel mai mare cineast englez. Profit de faptul că două dintre filmele sale, **The Fallen Idol/ Idolul prăbuşit** şi **Our Man in Havana/ Omul nostru din Havana**, sînt incluse în festival, ca să-i împărtăşesc lui Robinson admiraţia mea pentru Reed. Cuvintele lui mă ung pe inimă: „Carol Reed este probabil cel mai bun, cel mai împlinit dintre regizorii noştri. A început ca un tehnician şi la bază asta era – un meşteşugar minunat. Dar avea cu siguranţă o viziune. Există o consistenţă în filmele acelea. Chiar în ~~filmele de bătrîneţe,~~ ignorate atunci, îi simţi prezenţa. Acolo doar îşi face ~~meseria~~ şi fireşte că sînt proiecte lipsite de speranţă, dar simţi că există o sensibilitate în spatele lor. Cred că e mult mai bun decît David Lean. Lean era la rîndul lui complet devotat profesiei sale, dar cred că era un om glacial şi gheaţa e conservată în filmele pe care le-a făcut. Nu mă deschid către ele aşa cum mă deschid către filmele lui Reed. L-am întîlnit pe Reed: un om foarte cumsecade, blînd şi lipsit de pretenţii. Pe platou nu era niciodată arogant, era oricînd în stare să accepte o sugestie, indiferent cine o făcea". Îmi place felul cum, vorbind despre un regizor de valoarea lui Reed, David Robinson adaugă că era un om cumsecade. Această precizare simplă pare dintr-o dată importantă.

Numele prietenului său Kevin Brownlow revine în conversaţie. Proiecţia filmului **It Happened Here/S-a întîmplat aici** (realizat de Brownlow în colaborare cu Andrew Mollo), la Cinemateca Română, cu o scurtă prezentare făcută de Robinson, este unul dintre evenimentele festivalului. Filmul e viziunea pseudodocumentară a unei Anglii alternative – ce-ar fi devenit Anglia, dacă naziştii ar fi cucerit-o în 1940. Ipoteza incomodă – faimoasa tărie de caracter a poporului englez ar fi cedat într-un timp destul de scurt propagandei naziste sau măcar nevoii de siguranţă – e demonstrată calm şi autoritar. Imaginile – uniforme naziste în Regent's Park, pe treptele de la St. Paul's, defilînd în faţa lui Big Ben, punînd stăpînire pe fiecare peisaj familiar, fizionomiile funcţionarilor şi ale ofiţerilor colaboraţionişti, tipic britanice şi, în acelaşi timp, marcate de îndoctrinare, jurnalul de actualităţi care glorifică fascismul şi înfierează maşinaţiile afaceriştilor evrei – toate imită strălucit pecetea reportajului *ciné-vérité*, a documentarului, a istoriei surprinse pe viu. După 35 de ani de la premieră, forţa de convingere a acestor imagini este intactă; le urmărim halucinaţi şi ne simţim slabi. Nu există popoare de neînrobit şi nici valori naţionale indestructibile. **It Happened Here** nu are termeni de comparaţie în cinematograful britanic. Iar aventura fimării sale, pornită de Brownlow la vîrsta incredibilă de optsprezece ani, fără nici un fel de buget, şi întinsă pe o perioadă de opt ani, este nemaipomenită în sine – „una dintre cele mai tenace şi mai spectaculoase odisee", cum a descris-o David Robinson demult, în **Sight and Sound**, într-un articol care începea astfel: „La o vîrstă la care copiii întregi la cap lipesc timbre în albume, Kevin Brownlow era ocupat să reconstituie o versiune integrală a lui **Napoléon** de Abel Gance (un film considerat pierdut la vremea aceea)". David Robinson îmi vorbeşte despre **Napoléon**. La premiera sa din 1927, filmul dura şase ore. A fost tăiat de atîtea ori încît lui Brownlow i-au trebuit zeci de ani ca să reconstruiască o peliculă ce aproximează viziunea lui Gance. Această versiune relativ completă a fost proiectată recent la Pordenone, în festivalul pe care Robinson îl conduce. „Entuziasmant", spune el. „Unii spectatori plîngeau şi nu era un răpuns la patosul anumitor secvenţe, ci la expresivitatea întregii experienţe. Filmul mut nu e o formă imperfectă de cinema, un stadiu în dezvoltarea lui. E un mijloc de expresie cu totul diferit; nu e balet, nu e teatru, nu e filmul aşa cum îl înţelegem azi. Dar nu cunosc fior mai puternic decît cel pe care ţi-l poate da un film mut, atunci cînd şi muzica e potrivită. [Francis Ford] Coppola a încercat să împiedice proiecţia. El finanţase parţial munca de restaurare a lui Kevin şi (în 1981, cînd filmul a fost proiectat la New York – *n.m., A.G.*) a impus tăierea unei bucăţi şi folosirea muzicii pe care a scris-o tatăl său, Carmine Coppola. O compoziţie foarte hollywoodiană. Dar noi l-am prezentat netăiat şi cu muzica potrivită, scrisă de Carl Davis (pentru proiecţiile de la Londra, în 1980 – *n.m., A.G.*) – prima partitură compusă special pentru un film mut, după cincizeci de ani. Mihai Chirilov a fost singura persoană de-acolo care mi-a spus că nu i-a plăcut **Napoléon**. După vizionare, i-am întrebat pe ceilalţi: «Ia ghiciţi, cui nu i-a plăcut?» Şi au răspuns imediat: «Nu ne spune, că ştim.» Avea deja o reputaţie de iconoclast." Rîde afectuos, aprobînd opoziţia lui Mihai Chirilov. Are o blîndeţe poznaşă, tămăduitoare; nici urmă de morga marelui istoric. Nu e inflexibil în verdictele sale. Admite că s-ar putea înşela în privinţa filmului care a deschis festivalul de la Bucureşti, **Sexy Beast**, care nu i-a plăcut (pentru mine a fost un *knock-out*), dar după recenta avalanşă de filme cu gangsteri – derivate din televiziune şi din Tarantino – pe ecranele britanice, „poate că prejudecăţile m-au împiedicat să-l întîmpin cum trebuia pe acesta". Nu i-a plăcut nici **Jude**, filmul lui Michael Winterbottom după Thomas Hardy („Am simţit acolo o lipsă disperată de Hardy."), dar admite că filmul poate funcţiona ca o serie de ilustraţii acceptabile, ce emoţionează nu prin ele însele, ci amintindu-i spectatorului emoţiile declanşate de roman („Am o confesiune ruşinoasă: deşi îl ador pe Hardy, n-am citit niciodată **Jude neştiutul**, deci n-am receptat decît filmul în sine, care m-a lăsat indiferent, în timp ce filmul receptat de tine poate să fi fost ajutat de retrăirea lecturii.").

Îi cer părerea despre recentul sondaj efectuat de revista de film **Empire**, pentru a desemna cel mai bun film/regizor/actor din toate timpurile. Rezultatele (cel mai bun film – **Războiul stelelor**, cea mai bună actriţă – Julia Roberts) sugerează că cititorii care au votat consideră cinematograful o invenţie americană a ultimilor douăzeci şi cinci de ani. „*Erudiţii* sînt cei care cred asta", mă contrazice istoricul de film. „Pentru cei mai mulţi spectatori, cinematograful a apărut acum *opt* ani. Cînd am început să scriu despre filme, puteam să fac trimiteri şi paralele, puteam să vorbesc despre lucruri oricît de vechi sau de rare, fără să-l pierd pe cititor. Nu doar într-o revistă de specialitate ca **Sight and Sound**, ci chiar într-un ziar ca **The Times**, scriam cu sentimentul că cititorul şi cu mine avem în comun nişte referinţe. Cinefilii din generaţia mea puteau să acumuleze relativ repede o cultură vastă – poate nu profundă, însă vastă. Dar la un moment dat am realizat că lucrurile începuseră să se schimbe: cititorul nu mai ştia despre ce vorbesc atunci cînd fac o trimitere la Jean Renoir sau la Jean Vigo. Circulaţia filmelor s-a restrîns teribil, interesul s-a îngustat, cinematograful e diminuat. Cultura cinematografică o fac ziarele, care exclud însăşi ideea că un film poate avea în spate o întreagă tradiţie, că face parte dintr-o cultură. Şi la cealaltă extremă se află filmologii, un mediu extrem de închis. Nu mai există mulţi oameni care pot să arunce o punte. Sînt foarte pesimist în legătură cu soarta criticii de film. Şi multe dintre filmele care au astăzi acces liber peste tot în lume se află într-o zonă bizară, *dincolo* de critică. Nu poţi să critici un aspirator, nu-i aşa? Nu poţi să critici un Rolls-Royce."

■

Stahanoviştii de serviciu...

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

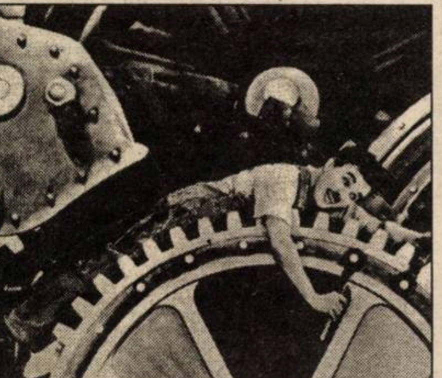

...vă trimit la...

Dr. Dolittle 2 de Steve Carr, cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Kevin Pollak – Dr. D, cel care poate vorbi cu animalele, trebuie să împerecheze de urgenţă un urs Silver Pacific cu o ursoaică S.P., altminteri: adio, pădure... Atîta se repetă că un *sequel* este, invariabil, mai prost decît filmul iniţial încît am ajuns s-o şi credem; or, nu e deloc aşa: 2-ul de la **Dr. D** este mai bun (=amuzant) decît primul, 3-ul de la **Jurassic Park** este mai bun (=înfricoşător) decît primul (regizat de Spielberg!), 2-ul de la **Misiune: imposibilă** este mai bun (=eficient) decît primul etc. În comedia lui Carr, accentul se mută de pe grimasele & cabotinismul explozive ale lui Murphy pe mormăielile plîngăcioase, mutrele delicioase şi poantele savuroase ale „locuitorilor pădurii" şi ale rudelor lor domestice. Animalele sînt personajele principale ale acestei fabule fără pretenţii, care pune ecologia pe primul plan şi caracterizările verbale în plan-detaliu (vocea ursului Archie, „împrumutată" de Steve Zahn, este memorabilă!). Deşi totul e previzibil aici, aproape nimic nu e plictisitor: gîlceava animalelor cu oamenii are un haz nebun, iar gagurile „contextuale" sînt mortale (ratonul Joey vorbeşte ca un boss al Mafiei, cameleonul Pepito ca Hank Azaria în **Răsfăţaţii Americii**, o descindere în arestul poliţiei se lasă cu un „hello, Clarice!" lansat de după gratii de o creatură păroasă, iar primirea lui Archie în rîndul delincvenţilor, cu un „Whassaaap?" de clip MTV...); cel mai haios este însă însuşi Archie, o supervedetă a circului, care ştie să cînte **I Will Survive** al Gloriei Gaynor, dar nu ştie să pescuiască: Archie, ursul-dandy pierdut în sălbăticie, dar la el acasă în cada de baie înspumată – un personaj de antologie. Morala nu trebuie căutată prea departe, cum nici umorul acestui filmuleţ nu este prea fin; dar rîsul este garantat! **(a.l.ş.)**

Frăţia lupilor (Le pacte des loups) de Christophe Gans, cu: Samuel Le Bihan, Marc Dacascos, Monica Bellucci, Emilie Dequenne, Vincent Cassel, Jérémie Rénier. Povestea – reală – a monstruoasei bestii din Gévaudan, văzută de regizorul cultissimului **Crying Freeman**... Depinde cum îl priviţi: dacă-l luaţi drept ceea ce pare a fi la prima mînă – o epopee romanescă *à l'ancienne*, îmbrăcată-n costume de epocă, dar şi-n „ţoale" digitale de ultimă oră – vă veţi petrece prima jumătate cu ochii la ceas. Mai ales dacă ştiţi, din start, că acest al doilea film al lui Christophe Gans durează aproape două ore şi jumătate. Într-adevăr, povestea curge lent, în ciuda unui montaj deseori alert şi sacadat – dar numai în această primă parte. Iar tot ceea ce, poate, scîrţîie la capitolul actori (deşi Emilie Dequenne, „uvriera" din supraevaluata **Rosetta** este, abia acum, o revelaţie!), dialoguri şi relaţii între personaje este compensat de felul somptuos în care Gans filmează decorurile, mulţimile, scenele de acţiune şi, nu în ultimul rînd, corpul... (cel al indianului jucat de Dacascos, cel al prostituatei jucate de Monica Bellucci...). Dar ceea ce face din **Frăţia lupilor** un film excepţional e tocmai modul în care Gans mariază cinematograful de ieri cu cel de azi (şi de mîine: filmele manga, jocurile video etc...), transformînd o legendă de odinioară într-o operă cu adevărat contemporană. Şi, mai presus de toate, modul, insinuant şi deloc ţipător, în care cinefilul pasionat din Gans (stop-cadru: el este ex-fondatorul revistei **Starfix** şi maestrul de ceremonii al actualei reviste şi colecţii video **HK**; de la Hong Kong, bien sûr...) transpare o dată cu fiecare secvenţă din film. **Frăţia lupilor** e pasionant tocmai pentru că funcţionează ca o maşină a timpului într-o lume – trecută şi viitoare – a imaginilor; o maşină(rie) care te poartă, cu eleganţă, de la **Ghepardul** lui Visconti, la **Alien**-ul lui Ridley Scott, la Hitchcock (paharul cu lapte!!), la western-urile lui Ford şi Peckinpah, la cinematograful baroc italian al anilor '60, dar şi la sexy-seria **Angelica, marchiza îngerilor**, la **Fălci** al lui Spielberg (vezi scena de debut), la melancolia apocaliptică a eroilor din filmele cu arte marţiale ale lui Chang Cheh (**Furia tigrului**) şi John Woo şi, nu în ultimul rînd, în universul jocurilor video... E, poate, monstruos, dar cît de fascinant... **(M.C.)**

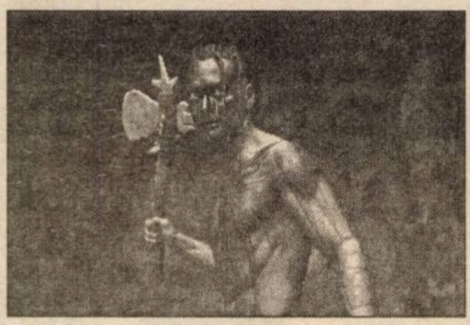

Moulin Rouge de Baz Luhrmann, cu: Nicole Kidman, Ewan McGregor, Jim Broadbent, Richard Roxburgh, John Leguizamo. Un soi de „Dancer in the lights of Moulin Rouge", cu Nicole în loc de Bjork... If all you need is love, you really need **Moulin Rouge**. **(M.C.)**

O chestiune de gust (Le goût des autres) de Agnès Jaoui, cu: Jean-Pierre Bacri, Anne Alvaro, Agnès Jaoui, Alain

Arte vizuale

Tunica

LUMINIȚA BATALI

Costumul-personaj, aici, tema tunicii, cu pliurile si faldurile ei, are o lungă filiaţie. În **Las Meninas**, Vélasquez transformă, mută ponderea reprezentării şi a semnificaţiei de la portret la costum. La bogăţia lui, la plasticitatea lui şi mai ales la conotaţiile filozofice ale acestui tip de viziune în care persoana care îmbracă costumul parcă devine secundară în raport cu el. Apoi, este exprimat şi aici, în majoritatea lucrărilor de faţă, ceva din gustul barocului pentru dramatic, draperii şi drapaje – adică volum şi sculptural – şi virtuozitate. Dar, deşi prezentă, lumea barocă – concretizată printr-o expresie plastică bogată, densă şi virtuoză – rămîne un reper undeva în fundal. Mai aproape de noi, această prezenţă-absenţă a omului pe care o propune tema hainei abandonate şi, neapărat, modul în care este realizată (este o imagine ce descrie o sensibilitate modernă, a unui artist de acum) creează o stare de mister, de spaţiu metafizic şi de aşteptare tensionată care se întîlneşte cu lumea lui De Chirico şi rezonează cu acel *uncanny* freudian şi suprarealist. Ca şi la artistul italian, unde arhitecturile cu perspectivă rapidă descriu pieţe asemănătoare decorurilor aflate parcă în aşteptarea protagoniştilor, tema Marianei Burnel, tunica, este aproape ca un costum de teatru care exprimă fapte şi sentimente, la limită, şi în absenţa purtătorului său. De aici faptul care le deosebeşte fundamental de a fi doar nişte studii – încărcătura de vigoare plastică în desen şi cea de sentiment, care prin intensitatea lui, adesea paroxistică, aduce aminte de sentimentul expresionist al fiinţei. Dar reperele amintite se opresc aici, pentru că tumultul grafic realizat de Mariana Burnel se conţine pe sine, cu un gust pentru clasic ce o apropie de tradiţia nobilă a artei româneşti.

Această suită dramatică rezultă din lucrări grele, pline de forţă plastică, ce sînt, cum spuneam mai demult, realizarea cuiva împătimit de desen – pasiune împărtăşită artistei de profesorul Nistor Coita.

E greu de crezut că un simplu creion, dar dîrz şi talentat, poate crea imagini aşa de dramatice, de umbră cu zvîcniri de lumină. Creionul sau, mai rar, cărbunele, din pete, umbre, adîncimi, linii, face posibilă exprimarea unui tumult.

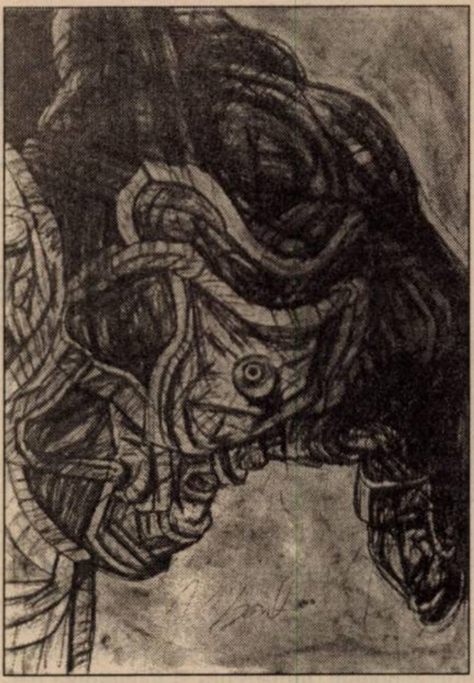

Alături de această temă dramatică, gravă, a hainei-personaj care se află de ceva timp între preocupările Marianei Burnel (e vorba de o expresie vizuală de o deosebită originalitate, realizată aproape monocrom), îşi face loc acum o intenţie de lucru ce investighează culoarea şi luminozitatea.

Mariana Burnel, Expoziţie de grafică, Galeria GALA a UAP – Noiembrie 2001

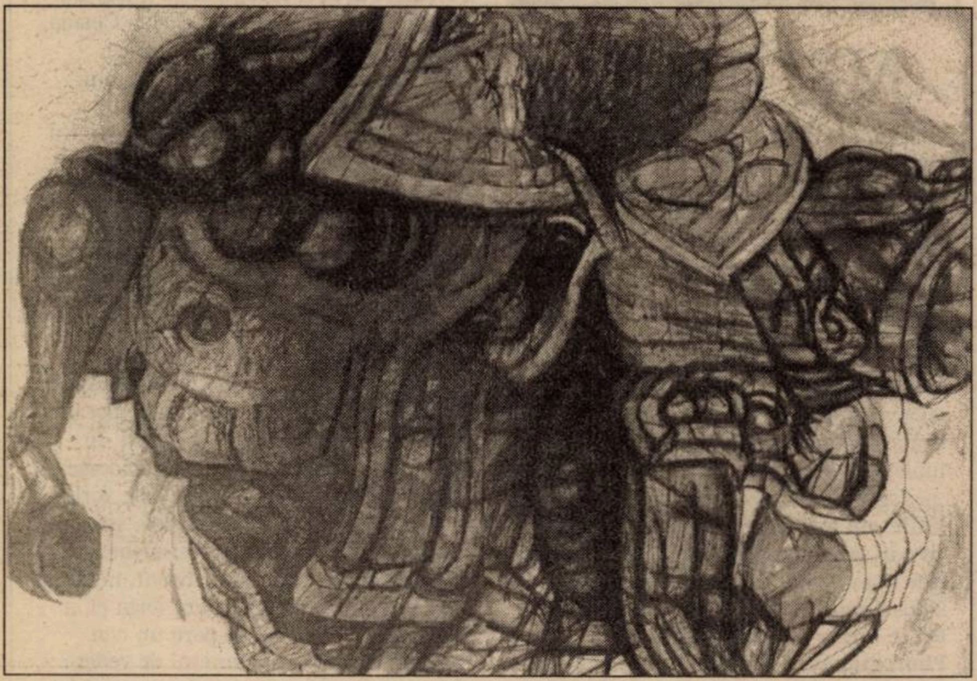

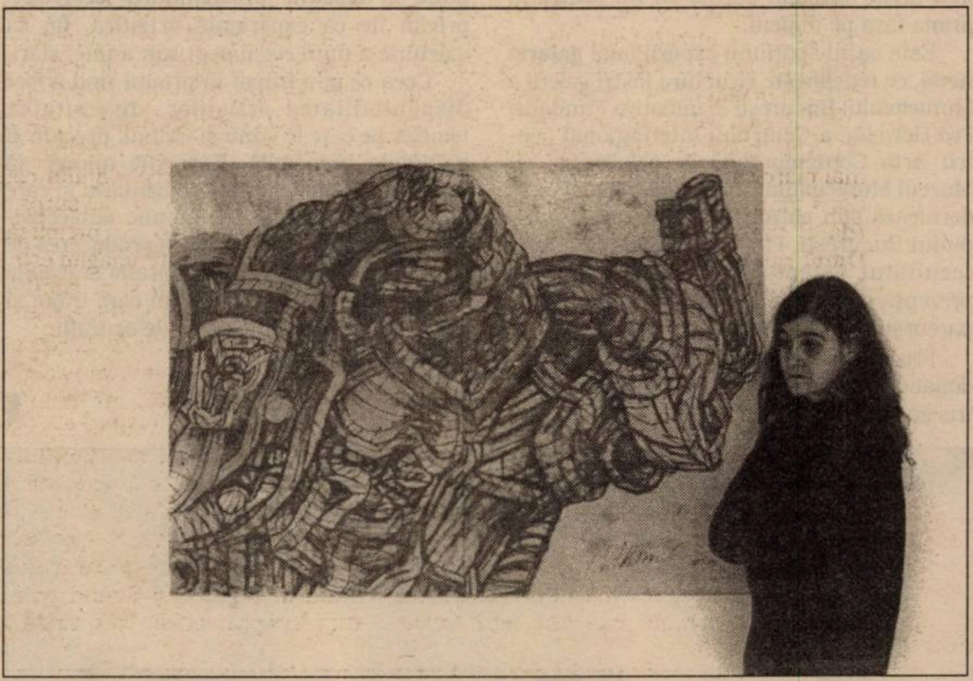

Chabat, Gérard Lanvin – Actriţa, patronul, soţia lui, barmaniţa, bodyguardul şi şoferul patronului; *du Labiche* trecut prin Rohmer... Succesul acestui film (César-uri peste César-uri, nominalizare la Oscar) continuă să mă uimească: recunosc că e „bine făcut", „bine jucat", „bine scris", dar miza lui e minoră, hazul mai curînd televiziv şi „morala" (vîrsta de 40 de ani *sucks big time*!) destul de convenţională. Jaoui – la debutul în regie – se descurcă OK, surprinzînd o lume, pe care o ştiam din n-şpe alte filme franţuzeşti, cu un amestec de pudoare socială (teatrul nu plăteşte chiria, dar lecţiile de engleză da), indiscreţie sentimentală (patronul nu se omoară după Racine, dar îşi declară iubirea în versuri), filozofare epocală (viaţa e cum e, dar arta nu e cum cred artiştii) şi stenogramă caracterială (mustaţa, decoraţiunile interioare, fumatul în pat şi micul trafic cu droguri). Într-adevăr, actorii sînt – toţi – excelenţi; dar asta vedem şi la teatru... **(a.l.ş.)**

Răsfăţaţii Americii (America's Sweethearts) de Joe Roth, cu: Julia Roberts, Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Christopher Walken, Stanley Tucci, Alan Arkin – Un ex-cuplu (în film & viaţă) de la Hollywood trebuie să se prefacă, la avanpremiera de presă, că totu-i OK între ei... Dacă filmul lui Jaoui a fost supraestimat, cel al lui Roth (coscenarizat de Crystal) a avut parte de cronici nemeritat de proaste. Habar n-am de ce; sigur, nu-i o capodoperă şi nici nu vine cu ceva cu totul nou (**The Player** al lui Altman, dintre cele mai recente, a trecut pe-acolo; dar filmul Maestrului era în întregime negru, în timp ce acesta are şi nuanţe, printre tone de roz)... În felul lui strîmt, e în largul lui: personajele sînt adorabile (chiar şi cele amorale, ca Gwen/Zeta-Jones), replicile dărîmătoare (aceea cu **Breakfast at Tiffany's** este antologică!) iar situaţiile (cu întorsături trase de păr cu tot), spumoase la un mod agreabil de retro. Singurul minus este încercarea de a deturna satira înspre comedia romantică – cu Julia luîndu-şi revanşa la final în faţa Catherinei (care, chiar şi *show*-umilită de Larry King, chiar şi cu bigudiuri în cap, o trimite oricum în fundal pe „Pretty Woman"...); luaţi-o ca un inevitabil compromis hollywoodian şi savuraţi restul: merită! **(a.l.ş.)**

nu vă trimit la...

Evadare în Texas (Happy, Texas) de Mark Illsey, cu: Jeremy Northam, Steve Zahn, William H. Macy, Ally Walker, Illeana Douglas – Doi ocnaşi se travestesc într-un cuplu de gay şi „stilează" fetiţele de grădiniţă pentru un concurs; prea multe grimase, prea multe subploturi greoaie, prea multe grefe de bune sentimente pe un scenariu debil cu prea puţine poante bune... Zahn şi Macy, plus fetiţele din final (imitînd-o pe „It's Oh So" Björk) fac toţi banii! **(a.l.ş.)**

Planeta maimuţelor de Tim Burton, cu: Mark Wahlberg, Helena Bonham-Carter, Tim Roth – Nu se vrea un *remake* al **Planetei...** din 1968 (deşi Charlton Heston are o scurtă apariţie în chip de... maimuţă bătrînă; singurul gag reuşit!); la drept vorbind, comparaţia cu filmul lui Franklin Schaffner nu-i foloseşte la nimic acestui produs impersonal semnat „Tim Burton" (deşi „Alan Smithee" ar fi fost mai indicat!): este, pur şi simplu (deşi neverosimil de complicat, de căznit şi de (d)elab(o)rat!), cel mai prost film al autorului memorabilelor **Edward Scissorhands**, **Ed Wood** sau **Sleepy Hollow**... Bonham-Carter merită totuşi aplauze pentru că, sub kilogramele de machiaj, reuşeşte să compună un personaj ataşant, iar Wahlberg merită o „Zmeură de Aur" pentru că, fără nici un machiaj, joacă de parcă ar avea Lincoln Memorial pe faţă. **(a.l.ş.)**

Sexy Harem Ada Kaleh de Mircea Mureşan, cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Tamara Buciuceanu, Jean Constantin, Stela Popescu, Alexandru Arşinel – Un tînăr pleacă în căutarea Tatălui, ajutat de prietena sa; este unicul enunţ coerent care se poate face în legătură cu această „comedie alimentară" total tembelă, în care actorii se prostituează cu voluptate, iar scenariul a căzut la montaj... **(a.l.ş.)**

nu zic nici da, nici ba

Clona ucigaşă (Replicant) de Ringo Lam, cu: Jean Claude Van Damme, Jean Claude Van Damme, Michael Rooker. Van Damme omoară toate mamele pe care le prinde admonestîndu-şi copiii („bad boy! bad boy!"...) pentru că şi el, în trecut, a avut o astfel de mamă. Celălalt Van Damme, obţinut graţie miraculoasei tehnici de *copy&paste* care este clonajul, deambulează ca un retardat prin poveste căutîndu-şi rostul şi sfîrşind prin a înlocui originalul... Ei bine, da: cel de-al doilea film regizat la Hollywood de hongkonghezul Ringo Lam (după **Maximum Risk**) şi cel de-al treilea (după **Double Impact** şi acelaşi **Maximum Risk**) în care starul belgian se abandonează cu voluptate temei lui fetiş (dublul; în cazul de faţă: „dublura genetică") este o nesperată şi deşteaptă apologie adusă clonării. Nu vă luaţi după titlul românesc: e o prostie. Nu clona e ucigaşă, ci originalul... Măcar pentru această ireverenţă şi trebuie să-l vedeţi. Şi poate pentru jocul – dublu – al lui Jean-Claude Camille François Van Varenburg (*got it?*): în varianta retardată, pare făcut după chipul şi asemănarea acelui Van Damme – penibil ca actor – pe care toţi îl detestă... Nu e tocmai **Face/Off**, dar dacă în locul acestui „Peter Pan al wu tang-ului" care e V.D. l-aţi fi avut pe Travolta, n-aţi fi zis ba... **(M.C.)**

Începutul unei aventuri

ALINA ŞERBAN

galeria nouă/new gallery, Bucureşti
Foto Documente/Photo Documents
11 tineri artişti în Balkon
curator: Aurora Dediu

Cotidianul, cu toate manifestările sale, poate fi considerat spaţiul de desfăşurare al reacţiilor noastre zilnice. Este totuşi ciudat cum în acest cotidian destul de îngust, în care convieţuim şi interacţionăm, indiferenţa şi monotonia par să fie cuvintele-cheie.

Ne este binecunoscută amorţeala ce guvernează spaţiul artistic românesc, iar cînd o provocare apare, efectele se resimt mult mai tîrziu, mesajul părînd să nu atingă în prima faza pe nimeni.

Este cazul spaţiului expoziţional **galeria nouă**, ce redefineşte structura fostei galerii a Municipiului Bucureşti la initiaţiva Fundaţiei Pro Helvetia, a Centrului Internaţional pentru Artă Contemporană în colaborare cu Muzeul Municipiului Bucureşti, proiect ce se derulează sub patronajul Primăriei Municipiului Bucureşti. Provocarea lansată a avut rezultatul aşteptat în ceea ce priveşte prezenţa publicului atît la vernisaj, cît şi pe parcursul evenimentului.

Programul expoziţional al galeriei, coordonat de Aurora Dediu, aduce în spaţiul nostru cultural schimbul de informaţii de care avem nevoie şi, nu în ultimul rînd, legătura artist-public este una din coordonatele pe care se construieşte conceptul.

Privit ca spaţiu experimental, galeria construieşte două direcţii: prima, încercarea de scoatere a privitorului din experienţa rutinieră, renunţarea la vechile automatisme, a doua, legată de ideea de conectare, în sensul unei libere circulaţii a conceptelor în arta contemporană (aşa cum îşi propunea prima expoziţie), precum şi accentul pe noile tendinţe: transcultura şi transmedia.

Expoziţia **11 artişti în Balkon** a coincis cu lansarea ultimului număr al revistei; dedicat fotografiei în care au fost reproduse atît lucrările, cît şi opiniile artiştilor. Expoziţia repune în discuţie problematica fotografiei privită fie ca experienţă artistică, fie ca mărturie a unui eveniment sau a unei stări.

Ceea ce m-a frapat în primul rînd a fost disponibilitatea artiştilor, diversitatea temelor pe care le vizau şi vizitau, precum şi amprenta personală. Expoziţia ajunge să funcţioneze asemeni unui comentariu în care fiecare dintre artişti îşi impune subiectivitatea ajutînd, în consecinţă, la producerea de noi semnificaţii. Parcursul narativ dezvăluie diferite formule ale realului în care trăim şi experimentăm multitudinea de senzaţii.

Mergeţi şi vedeţi!!!

Fotografii în **Balkon**

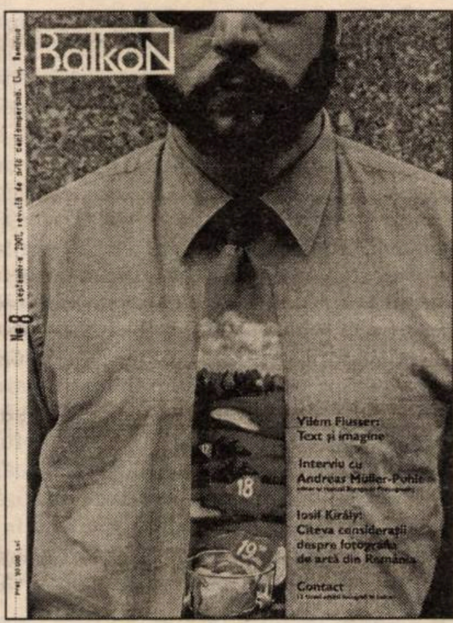
Balkon
No 8
Vilém Flusser: Text şi imagine
Interviu cu Andreas Müller-Pohle
18
Iosif Király: Citeva consideraţii despre fotografia de artă din România
19
Contact

Numărul 8 al revistei de artă contemporană **Balkon** este dedicat fotografiei. O temă incitantă, susţinută de texte (şi imagini) pe măsură.

Secţiunea **fotodosar** debutează cu un eseu al filozofului ceh Vilém Flusser (**Text şi imagine**) în care, anticipînd o nouă relaţie între texte şi imagini, acesta explorează complicatele relaţii dintre texte şi reprezentările produse de gîndirea ştiinţifică, disociativă, specifică modernităţii: „Discursul progresist al textelor ştiinţifice a mărunţit lumea obiectivă şi cea mentală în elemente punctuale". Notabile sînt, de asemenea, textul „pedagogic" al lui Sandor Szilágyi (**Stiletele *bricoleur*-ului sau: perspective în interpretarea fotografiilor artistice** şi interviul realizat de Márta Nagy şi Lajos Adamik cu artistul Andreas Müller-Pohle, editor al revistei **European Photography**, sub titlul **Nemurirea digitală**. Foarte binevenite sînt cele **Citeva consideraţii despre fotografia de artă din România** de dinainte şi de după 1989 propuse de Iosif Király – de fapt, o consistentă şi incisivă panoramă asupra istoriei genului şi a receptării sale autohtone. Relaţia dintre fotografia ca document, fotografia ca artă şi manipularea ideologică face obiectul acestui eseu din care diagnosticele dure nu lipsesc: „Pe de o parte orice om de bun simţ admite că Fotografia e o componentă importantă a vieţii cotidiene şi culturale contemporane fără de care aceasta ar fi de neconceput, că Fotografia e tot mai indisolubil legată de social, politic, economic etc. Pe de altă parte e o totală lipsă de interes pentru studierea acestor legături, care depăşesc cu mult graniţele artei. Cei mai activi şi mai mediatizaţi oameni de cultură, acei «formatori de opinie culturală» vin din lumea cuvîntului. Interesul lor pentru vizual în general şi pentru artele vizuale în mod particular este minimal, iar informaţia lor în domeniu de obicei, dacă ajunge pînă în secolul 20, se opreşte undeva la cubism, expresionism sau suprarealism. Părerea mea e că, în România, în ceea ce priveşte educaţia şi experienţa artistică, încă se simte foarte tare îngheţul din anii '50 şi început de ani '60". S-ar putea să avem de a face chiar cu un proiect de amploare, concretizabil, eventual, într-un volum... Cine ştie?

Un alt punct de atracţie al revistei este secţiunea/miniexpoziţia **Contact – 11 tineri artişti fotografi** cu fotografii artistice de Mircea Cantor, Ştefan Cosma, Alexandra Croitoru, Aurora Dediu, Cosmin Grădinaru, Nicolae Ilfoveanu, Daniel Knorr, Zoltán Kovács, Vlad Nanca, Ioana Nemeş, Gabriel Vanga. Nu în ultimul rînd, am citit cu mult interes un fascinant interviu realizat de Philippe Petit cu Jean Baudrillard (**„Fotografia este ceva foarte frumos, dar acest lucru nu trebuie spus..."**). „La festivalurile de foto-reportaje şi în galerii, totul abundă de mărturii, de sentimentalitate estetică şi demagogică, de stereotipuri ale recunoaşterii. Asistăm la o adevărată prostituare a imaginii cu ceea ce aceasta semnifică, cu propriul ei conţinut. În abundenţa noastră de imagini, moartea şi violenţa sînt peste tot, dar este vorba de o moarte patetică, ideologică, spectaculară – în schimb, ceea ce Barthes numeşte punctum, locul absent, neantul din inima imaginii, care face forţa ei, a dispărut. Ceea ce mi se pare un contrasens, chiar şi din punctul de vedere al mesajului, căci nici o mizerie şi nici o violenţă din lume nu mai reuşeşte să ne atingă dacă am înlăturat această specificitate a imaginii, acest vid simbolic care face forţa ei. Şi acesta este unul din motivele pentru care fiinţele omeneşti, fiinţele vii sînt atît de greu de fotografiat: pentru că sînt ele însele atît de încărcate de sens, încît este aproape imposibil să-l dai la o parte pentru a găsi forma secretă a absenţei lor".

Acest dialog face parte dintr-un volum (**Paroxistul indiferent**) publicat recent în Colecţia „Panoptikon" a Editurii Idea. Traducerea îi aparţine lui Bogdan Ghiu.

Multiplii britanici la Bucureşti

CARMEN IOVIŢU

Ultimul proiect de anvergură al Consiliului Britanic, intitulat **Multiples**, îşi începe măgulitor turneul în Bucureşti (în cadrul Muzeului Naţional de Artă al României), prezentînd o serie de lucrări din propria colecţie, majoritatea fiind achiziţii recente ale acestei instituţii culturale din Marea Britanie. Artiştii (cîţiva dintre ei cunoscuţi ai simezelor româneşti şi internaţionale) reexplorează mult disputatul (şi îndrăgitul ultimelor decenii) concept al serialităţii, etalînd tendinţa creatorului actual de a deveni părtaşul unei „industrii" a divertismentului vizual. Afişul/catalog specifică numărul de exemplare realizate de fiecare artist, iar designul întregii expoziţii (semnat Sarah Staton) este intenţionat asemănător vitrinelor înţesate cu numeroase produse pentru toate gusturile. Comparaţia cu un magazin universal (Superstore) stabileşte scopul proiectului de prezentare a artiştilor ca producători de serie, indiferent de faptul că lucrările au fost comandate sau preocupările lor artistice se plasează în sfera multiplicităţii.

Sarah Staton obligă la un tur de *„window shopping"* prin mica sa vitrină cu obiecte de uz comun hiperdimensionate, la care se adaugă sacoşa din material textil pe care vizitatorul amator de artă şi-o poate procura de la magazinul muzeului. Langlands şi Bell introduc noua tehnică de gravură cu laser (procedeu – se pare – studiat în Rusia) pentru a crea o sferă în interiorul unui bloc de cristal optic, harta unei lumi în tranziţie descrisă numai cu ajutorul traseelor aeriene ce leagă oraşele lumii. Damien Hirst contrariază prin cuminţenia lucrării sale **Home Sweet Home**, la fel şi Tracey Emin cu tricoul său inscriptionat, Mark Wallinger ironizează industria de suveniruri prin mica sa lucrare intitulată **O adevarată operă de artă**, iar Cornelia Parker imaginează căderea unor meteoriţi în locuri bine plasate pe harta Londrei. Paul Hodgson reactualizează burlescul comediilor mute, aducîndu-l la rangul de operă de artă clasică (lucrarea este realizată în bronz) chiar dacă obiectul ales de artist (o banană) este un simbol mult rulat în subiecte cu conotaţii sexuale. Mark Dickinson pictează cifre de la 1 la 20 în spiritul lucrărilor lui On Kawara şi Lawrence Weiner, Rose Finn-Kelcey instituie **Regulile Casei 2001**, amintind de faimoasele panouri electrice ale Barbarei Kruger cu sfaturi pentru fiica ei.

Hărţi, busole, cutiuţe, cartele telefonice, tipărituri şi ceramică de uz comun invită amatorii de artă contemporană la o reinvestigare a multiplului existent în jurul fiecăruia. În lipsa (intenţionată) a unicităţii, expoziţia plasează lucrările într-o atmosferă de criză a autonomiei estetice, transformînd produsul de serie într-unul artistic (situaţie repetitivă în sine, dacă ne amintim de părintele *„ready made"*-ului, Marcel Duchamp), însă meritul artiştilor constă în încercarea perpetuă de a găsi noi formulări ale unor idei şi/sau situaţii repetabile la infinit, oferind o reexaminare directă a totalităţii curentelor artistice din ultimele cinci decenii. Piaţa artei contemporane britanice (şi nu numai) din ultimii zece ani este astfel inundată cu reinterpretări de stiluri şi subiecte artistice (profund conştientizate) continuînd ciclul unui postmodernism tîrziu, puternic marcat de noile media, tehnologii recente, dar şi de planul social şi politic.

profil

Revistă editată de Compaq Computer România 3/2001
UNIVERSUL
COMPAQ
COMPAQ
Inspiration Technology

Ajunsă la numărul 3/2001, **Universul COMPAQ**, revistă trimestrială editată de Compaq Computer România, este o publicaţie „corporatistă" care îşi propune să informeze cu privire la cele mai recente produse, soluţii şi servicii informatice Compaq. Editorialul-bilanţ al acestui număr, **Schimbarea noastră cea de toate zilele**, este semnat de Mihai Pascadi, Country General Manager, Compaq Computer Romania. Cele 30 de pagini color conţin un sumar bogat şi consistent. Secţiunea de **Actualitate** include informaţii privind activitatea Compaq în domeniul muzicii, computerizării educaţiei, sportului etc. O altă secţiune – **Strategii** – este dedicată în mod special fuziunii dintre corporaţiile Hewlett-Packard şi Compaq, care „va da naştere unui lider tehnologic mondial în valoare de 87 milioane $". **Rezultatul va fi o companie extrem de puternică**, ne asigură, într-un interviu, Matti Virtanen, Vicepreşedinte şi Managing Director al Business Developement Group (BDG) la Compaq Computer International, care răspunde – între altele – unor întrebări legate de posibilele evoluţii de pe pieţele regionale şi teritoriale de computere după atentatele teroriste din Statele Unite ale Americii. Un spaţiu destul de amplu este rezervat aşa-numitului program **e-Governement**, cu informaţii (oferite de Dragoş Niculescu, Director de vînzări pentru Administraţia Publică Centrală şi Locală, Compaq Computer România) privind infrastructura tehnologică guvernamentală, serviciile e-Business şi convergenţa dintre e-Government şi e.Business. **Noua structură de parteneriat în domeniul serviciilor** face, de asemenea, obiectul acestui număr, serviciile de suport Compaq în domeniul arhitecturii, proiectării, întreprinderilor industriale, precum şi ultimele noutăţi în domeniul calculatoarelor produse de respectiva firmă fiind prezentate de responsabilii din cadrul companiei. Cu un aspect grafic dinamic şi atractiv, revista este o prezenţă utilă pe piaţa informaţiilor din domeniul serviciilor.

de ici, de colo

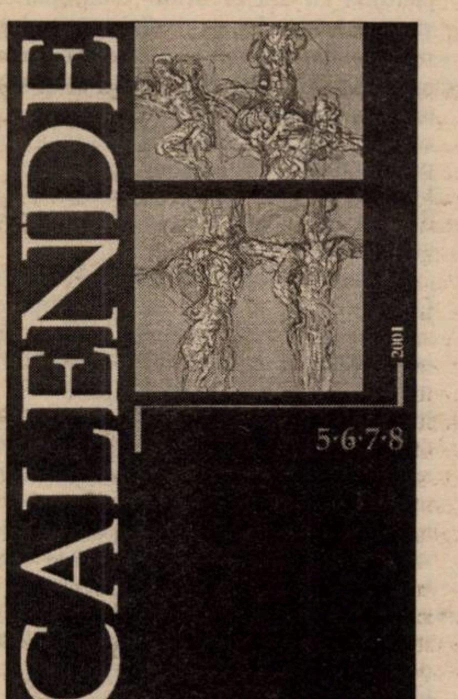

A apărut al doilea număr (5-6-7-8/2001) al noii serii a revistei piteştene de cultură **Calende**. Remarcăm, încă o dată, „simbioza" dintre buna ţinută grafică şi calitatea textelor, precum şi o anume „diversificare" a ofertei. Editorialul publicaţiei, semnat de Călin Vlasie, comentează relaţiile dintre USR şi ASPRO (**USR, ASPRO şi Uniunea Europeană a Scriitorilor**) pledînd în favoarea depăşirii disputelor şi pentru un „dialog constructiv" menit să servească interesele breslei. Interviurile revistei îi au ca protagonişti pe Octavian Paler (în dialog cu Nicolae Oprea) şi pe Barbu Cioculescu, fiu al unuia dintre conducătorii interbelici ai primei serii a **Calendelor** (în dialog cu Ştefan Ghilimescu). Doza cea mai mare de interes ni s-a părut a fi dată de aspectele „memorialistice" ale convorbirilor. O menţiune specială merită rubrica **Puncte cardinale** în cadrul căreia sînt prezentate, în traducerea engleză a lui Adam J. Sorkin şi Bogdan Ştefănescu, proze poetice de Magda Cârneci, Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov şi de regretatul Iustin Panţa. Poemele din revistă îl au ca autor pe Traian T. Coşovei, iar proza – pe Mihai Dragolea (**De departe spre aproape**) şi, respectiv, Radu Aldulescu (**Oriunde mă duc, am părinţi**), ultimul, „specialist" în explorarea sordidului cotidian, „explorînd" psihologia relaţiilor pedofile ale turiştilor străini din România. Mai puţin convingătoare ni s-au părut a fi, în schimb, poemele tînărului Cosmin Perţa. Continuă serialele eseistice ale lui Paul Cernat şi Adrian Oţoiu (acesta din urmă prezent cu un nou – şi excelent – fragment despre metaficţiunea istoriografică în proza optzecistă). Cronica literară ne reţine atenţia prin comentariile lui Al.Th. Ionescu pe marginea **Studiilor de arhetipologie** ale lui Corin Braga şi prin glosele lui Nicolae Oprea despre scrisorile de dragoste ale lui Marin Preda către Aurora Cornu (**Marin Preda, pateticul**). O observaţie: scrisorile nu sînt – cum lasă a se înţelege articolul – o premieră editorială, ci o reeditare. Un fragment de **Istorie a literaturii române din perspectivă didactică** (să fie oare vorba de un viitor serial?) ne propune Cornel Moraru, prezent cu un comentariu despre teatrul expresionist al lui Lucian Blaga şi, în mod special, despre piesa **Meşterul Manole**. Vii şi interesante ni s-au părut a fi, şi de această dată, rubricile **Cronica limbii** (în care de Ştefan Găitănaru, care comentează... „complexul feminin al limbii române" în marginea unei cărţi a Irinei Petraş, **Limba, stăpîna noastră. Încercare asupra feminităţii limbii române**, Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 1999) şi **Dicţionar etimologic** (Petru Pistol). Nu în ultimul rînd, ne-a atras – în mod plăcut – atenţia „Foaia de observaţie" (un fel de „Revistă a presei") unde Al.Th. Ionescu comentează inspirat, din „colaje", „provocarea" lansată recent de Dan Stanca în **România liberă**, unde cîţiva critici bucureşteni sub treizeci de ani s-au pronunţat în privinţa mizelor proprii şi a problemei „revizuirilor" postdecembriste. Pe ansamblu, **Calende** confirmă foarte buna impresie de la „reluare" şi tinde să se impună drept una dintre cele mai interesante, mai coerente şi mai omogene reviste de cultură din România.

Anul IX
nr.455
16-22 noiembrie 2001
20 pagini 3000 lei
EDITOR
FUNDAŢIA CULTURALĂ ROMÂNĂ
DILEMA
SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Tema numărului 455 al **Dilemei** – propusă şi realizată de Andrei Manolescu – este una de interes garantat: **Bucureştiul**. Bucureştiul (sau Bucureştii) de ieri şi, mai ales, de azi, metamorfozele – şi feţele, şi straturile şi lumile paralele ale Bucureştilor. **Argumentul** propune o inspirată sinteză a opiniilor adunate în cadrul acestui „dosar": „Bucureştiul a fost descris de-a lungul timpului în multe feluri şi aşa cum există o obsesie a modului în care este privită ţara noastră din afară, există şi o anumită preocupare în colecţionarea caracterizărilor străine despre capitală. [...] Dar cum este Bucureştiul, sau, poate, mai bine zis, Bucureştii de astăzi? Un oraş care s-a trezit din coma ceauşistă. Deşi cu sechele grave a prins viaţă (inclusiv în ceea ce priveşte hoţia). S-a luminat centrul, s-au înviorat mahalalele. Au redevenit mahalale după ce au fost un fel de cazărmi. Sinistrele construcţii ale *epocii de aur* au început a fi acceptate psihologic şi într-un fel integrate în marele ghiveci. Ele se adaugă ca un alt Bucureşti (al cîtelea?) celor deja existente. Genuri noi de construcţii încep să ne tulbure simţurile estetice (chiar şi lamentările despre stricarea Bucureştiului prin prostul gust al unora au făcut istorie). Băncile de sticlă şi cartierele cu vile luxoase şi urîte. Totuşi, de această dată, urîţenia e la o scară mai umană decît monstruozităţile născute de ceauşism. După ce a fost de cretă, Bucureştiul devenise de culoarea betonului prăfuit, iar acum tinde să se coloreze ca galantarul unei cofetării de cartier. Oraşul îşi recapătă un soi de rafinament eclectic şi totodată un aer misterios. [...] Şi nu trebuie uitat că e oraşul cu cea mai mică rată a şomajului şi cu cel mai mare PIB raportat la numărul locuitorilor. Se cîştigă mai mulţi bani în Bucureşti decît în oricare alt loc din ţară. Un oraş care *se descurcă*". Adriana Babeţi, Mariana Celac, Marina Dumitrescu, Matei Florian, Stela Giurgeanu, Adina Popescu, Laura Vişan, Ana Maria Zahariade, Cătălin Manole, Zigu Ornea, sociologul francez Robert Duplessis, şi Ştefan Pleşia, redactor de presă la Ambasada Franţei (în dialog cu Tita Chiper) oferă, fiecare, o perspectivă personală – şi expresivă – asupra „micului Paris", o nouă „filă" de imagologie bucureşteană la cele – numeroase – de pînă azi. Lamentaţii şi discursuri îndrăgostite, oroare şi atracţie, pitoresc şi vitalitate (dar şi... melancolie), iată numai cîteva din ingredientele acestui portret citadin. Emoţionantă este prezenţa în acest număr, lansat pe piaţă vineri 16 noiembrie, a ultimului – probabil – articol al lui Z. Ornea, predat conştiincios redacţiei, după care, joi 15 noiembrie, autorul s-a stins din viaţă...

Citâm un fragment din articolul Stelei Giurgeanu. „De la gura de metrou Unirii, ieşind din legendă şi luînd-o la pas spre Casa Poporului, Centrul Civic se desfăşoară trecătorilor ca un megalitic mamut de beton, în contrast cu refugiile de amintiri de pe bulevardul adiacent, Regina Maria. Trecînd de fîntîna cu «berze», mergînd pe lîngă blocurile înflorate, te regăseşti în zilele noastre într-un fel de centru comercial «de închiriat». La parterul blocurilor, amintiri de foste magazine, falimentate sau «restrînse financiar», au lăsat spaţii goale, «for rent» [...] Mai încolo ajungi şi la «monumentul» despre care se spune că ar fi al doilea ca întindere după Pentagon. Fiorul patriotic, pe care ar fi trebut să-l simţi, nu trece prin venele tale şi te gîndeşti fără să vrei la cartea lui Orwell."

conflict

PROVINCIA
REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ POLITICĂ
ediţie în limba română

Numărul 11/2001 al revistei lunare de cultură politică **Provincia** conţine mai multe teme de dezbatere pe marginea identităţilor regionale. Personaj principal este, şi de această dată, transilvanismul. Punctul de maxim interes e reprezentat de un epistolar polemic purtat între o serie de redactori ai publicaţiei şi controversatul Sabin Gherman. În pagina 2, acesta din urmă, autor, mai nou, al unui „manifest" pseudo-regionalist publicat în **Transilvania Jurnal**, răspunde acuzelor aduse lui în **Provincia** printr-o scrisoare „cu (ponderat) respect" în care caută să-şi repare imaginea şifonată, refuzînd, totodată, suspiciunile de „iredentism". Textul scrisorii e destul de confuz, rău scris şi cu o ideaţie ce confirmă, încă o dată, acuzele de „precaritate intelectuală" lansate, în numărul trecut al revistei, de către Al. Cistelecan: „Mă întreb, că-i democratic, cum de nu aţi apărut decît după acel «monstruos» **M-am săturat de România?**. Să fie sfioşenia intelectuală de a planta un copac sau bucuria meschină de a aştepta culesul roadelor şi organizarea (ce vremuri...) a mai ştiu eu ce Zile ale Recoltei?... La 30 septembrie m-am întors de la Bruxelles şi probabil Liga Transilvania-Banat va deveni membra unei Alianţe europene din Parlamentul European, prin noiembrie. Şi asta datorită «obişnuitului», «semidoctului» Sabin Gherman, incapabil să înţeleagă identitatea politică suprastatală, regionalismul, unitatea în diversitate... sau europarlamentarii belgieni, portughezi, spanioli, italieni etc. or fi şi ei diversionişti şi iredentişti?..." În replică, Marius Cosmeanu semnează o **Scrisoare către Sabin Gherman**, alături de Traian Ştef (**La scrisoarea d-lui Sabin Gherman**) şi Szokoly Elek (**Provincia – o punte peste baricade**). Redăm în continuare cîteva extrase din intervenţiile – destul de diverse – ale (contra)opinenţilor. Szokoly Elek: „Dl. Sabin Gherman, după cum recunoaşte şi Domnia sa, nu este un om politic, nu este, probabil, liderul carismatic care să ducă la succes ideea autonomiei regionale a Transilvaniei. Acest lucru ar trebui să-l pună pe gînduri tocmai în interesul idealului pentru care a adus sacrificii de felul celor pe care le enumeră. Dar, în acelaşi timp, nu sînt convins că dl. Sabin Gherman este ţinta spre care ardelenii trebuie să-şi irosească muniţia intelectuală pentru a-şi ocroti Provincia". Traian Ştef: „Cum pot fiinţa o asociaţie civică sau un partid, cînd doar numele şefului este făcut public, iar ceilalţi sînt anonimi? De ce această întruchipare a unei idei într-o singură persoană, cînd se consideră că e o problemă a majorităţii, una de masă? Nu poate fi compromisă ideea cel mai uşor în acest fel? Textul său a fost interpretat şi compromis, apoi, nu de către noi, ci de aceia cărora le-a picat numai bine şi au pus repede eticheta. Aceeaşi etichetă a fost lipită pe fruntea d-lui Sabin Gherman după apariţiile de iepure speriat la televiziuni. Domnul Gherman vrea să fie lider, să ducă o luptă cu sacrificii [...], dar un lider care ştie ce duce pe umeri şi poate nu este nici plîngăcios, nici nu-şi ascunde colaboratorii, iar cu laudele îi lasă pe alţii. Îmi pare rău pentru cuvintele mai tari din acest răspuns la scrisoarea d-lui Gherman, dar acum sînt convins că nu este omul potrivit pentru a înfiinţa un partid regional".

Editorialul lui Molnar Gusztav (**Un transilvanism ciudat**) comentează, pe un ton sceptic, programul „regional" social democrat lansat la Cluj de către liderii PSD.

Proză

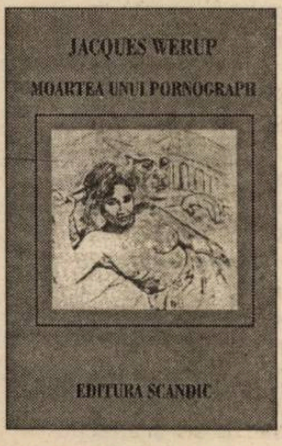

Jacques WERUP
Moartea unui pornograf
Traducere de V. Hurduc, prefaţă, postfaţă şi note de Radu Jörgensen, Editura Scandic, Bucureşti, f.a., 227 p., f.p.

Cel puţin din trei puncte de vedere e interesantă cartea publicată la Editura Scandic. Romanul lui Werup a apărut mai întîi la Stockholm în 1988, ceva mai tîrziu la Paris, unde a avut şi un răsunător succes, după cum aflăm din prefaţa semnată de Radu Jörgensen, şi, în fine, la Bucureşti, într-un an care, din păcate, nu e precizat nici pe vreuna dintre coperţi, nici în caseta editorială de pe pagina de gardă.

În primul rînd, interesantă e *istoria* care poate fi dedusă din *discursul* romanului. În jurul anului 1940, pictorul şi fotograful amator Jim Lanebrand fuge de acasă pentru a nu fi recrutat, ca militar în termen, şi începe să colinde Suedia şi mai tîrziu Franţa, după ce a împrumutat şi o falsă identitate. Nu se stabileşte niciunde, lucru pe care nu i-l permite viaţa în clandestinitate, are tot felul de aventuri galante, cînd cu o confirmandă aparent intangibilă, cînd cu o menajeră pe jumătate arierată. Însă deplina voluptate nu o simte decît atunci cînd izbuteşte să surprindă şi pe pelicula fotografică înlănţuirile erotice. Ceea ce îl obligă, desigur, la o serie de stratageme prin care să-şi convingă partenerele să consimtă. Bineînţeles, unele cedează mai uşor decît anticipa, altele îl refuză scandalizate – iar povestea continuă în bună parte în aceeaşi notă ironică la adresa moravurilor şi autoironică în privinţa, să zicem, a „năravului". Cartea devine, indirect, o mică enciclopedie a sexualităţilor eretice, cum le numea Foucault: neconjugale, nemonogame, necanonice. E imaginea „lumii pe dos", unde sînt posibile transgresarea regulilor, încălcarea interdicţiilor, denigrarea valorilor recunoscute de tradiţie. Şi, dacă s-ar încheia aici, s-ar putea spune că romanul aparţine acelui gen picaresc (post)modern, uneori mai explicit, alteori mai picant decît corespondentul său din secolul al XVII-lea. Însă aventura continuă. Lanebrand se înrolează în Legiunea Străină, unde ia contact cu o altă lume şi, implicit, cu o altă etică. Aici învaţă el să trădeze pentru a nu fi trădat, să ucidă mişeleşte (e autorul moral al crucificării unui camarad) pentru a nu fi ucis. Spaima e resortul oricărei acţiuni pe care o întreprinde. Ca să scape de front, acceptă să devină fotograful de lux (şi complicele prin tăcere) al depravatului căpitan Rolla. Ofiţerul aduce în fiecare noapte două-trei prostituate din Ksar-es-Souk, şi, după ce fumează opium şi haşiş, le biciuieşte pînă le lasă într-o baltă de sînge, aproape inconştiente. Intensitatea supliciului îi dă torţionarului măsura juisării. Simbolica erotismului apare acum inversată, faţă de începutul romanului. Sexualitatea nu mai e pusă în relaţie cu o tematică a evadării, ci, dimpotrivă, cu una a înregimentării (Rolla le comandă prostituatelor cu „un zbierăt ca un ordin de marş„, etc.). Nu mai reprezintă diversitatea şi toleranţa, ci uniformitatea şi tirania; nu mai e *ludus*, ci *agon*. Parcurgerea distanţei dintre cei doi poli ar putea fi comparată cu trecerea, în filmografia pasoliniană, de la **Povestiri din Canterbury** la **Salò sau cele o sută de zile ale Sodomei**. De altfel, dimensiunea politică e omniprezentă şi aici, ca şi în creaţiile cineastului italian. Romanul lui Werup prezintă Legiunea Străină ca pe un avatar al neofascismului. Ierarhizarea rigidă, cultul disciplinei şi al pedepselor – sînt armele unei puteri ce reprezintă absurdul, imundul. Prin extrapolare, portretul lui Rolla ar putea fi considerat în egală măsură o descriere a acestui sistem politico-militar: „...un coleric, dublat de un flegmatic. Rigid şi nonşalant în acelaşi timp, hedonist şi moralist, brutal şi sentimental, artist şi soldat. Iraţional, slab, dar doritor de putere. O înspăimîntătoare dublă natură [...]. Un nevrotic..."

Romanul e la fel de interesant şi prin poetica sa implicită. Tehnica narativă e aceea a *flash-back*-ului. Lanebrand, ajuns la senectute, priveşte fotografiile adunate de-a lungul timpului, şi îşi concepe discursul ca pe o comentare, o glosare a lor. Ceea ce rămîne întipărit pe peliculă nu e o reprezentare neutră, de grad zero, a realităţii. Instantaneele conţin „un text şi o insinuare" (expresia a folosit-o Bujor Nedelcovici într-un eseu despre arta fotografică, în general), ele sînt imagini intens personalizate şi compun un fel de autobiografie condensată. Pornograful însuşi apare imortalizat uneori în timpul actului amoros. El e actorul şi contemplatorul propriei plăceri: „Dumnezeu a fost bun cînd i-a creat pe cei care savurează momentul în care împart bucuria cu cei care îi privesc savurînd... Exhibiţionistul şi *voyeur*-ul, o fiinţă dedublată interior. Eu sunt doi. Ca şi Babbs (una dintre partenere, *n.m.*). Şi Dumnezeu ne lasă să ne unim, ajungînd la de patru ori puterea unei singure fiinţe". Pariul pornografului e, în fond, totuna cu pariul scriitorului: stimularea emoţiei prin simularea unei experienţe reale.

S-ar cuveni discutată încă o chestiune, de politică editorială de astă-dată. Scandic îşi propune să publice şi în continuare mari romane sau culegeri de nuvele scandinave de aceeaşi factură, să-i spunem, corosivă. Intenţia e lăudabilă numai în măsura în care şi realizarea ei în practică se ridică la înălţime. Or, în acest prim volum al anunţatei colecţii, prestaţia tipografică lasă enorm de dorit. Titlul, pe copertă, e ortografiat greşit. Undeva întîlnim uluitoarea, urmuziana notă: „Leda – regina Spartei, mama lui Castor şi *Pallux* (*s.m.*)". Nu pentru simplul amuzament am amintit aceste erori. Ele reflectă o anumită stare de fapt încă existentă pe piaţa românească a bunurilor simbolice. Literatura cu tentă pronunţat erotică sau pornografică e considerată dintru început, cu rarisime excepţii (**Tropicele...** de Henry Miller, **Complexul lui Portnoy** de Phillip Roth), ca un fenomen nu numai periferic, dar şi oarecum ilicit. Datorită sumedeniei de imperfecţiuni, volumul în dezbatere lasă, într-adevăr, impresia că a fost publicat cumva clandestin. Ceea ce îi conferă o notă de promiscuitate pe care opera, în sine, nu o merită.

Ştefan FIRICĂ

19
Pascal Quignard
TOATE
DIMINEȚILE LUMII

Pascal QUIGNARD
Toate dimineţile lumii
Editura Humanitas, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Bucureşti, 2001,
104 p., f.p.
Traducere: Emanoil Marcu

Autor francez contemporan, Pascal Quignard are o dublă vocaţie: de romancier (**Le Salon de Wurtemberg**, **Les Escaliers de Chambord**, **Les Petits traites**, **Albucius**) şi de eseist (**Sexul şi spaima**, recent apărută la Editura Univers).

Scris în 1991, romanul **Toate dimineţile lumii** pare a sfida prezentul, întorcîndu-se în timp spre sfîrşitul secolului al XVII-lea, dar dezvăluie o sensibilitate modernă şi semnificaţii atemporale.

Nobilul compozitor şi virtuoz al violei, dl. de Sainte Colombe este un personaj de negăsit în saloanele epocii lui; el trăieşte izolat într-o lume pe care şi-o asumă demiurgic: lumea artei. Povestea lui nu e complicată epic: văduv şi tată a două fete, el compune şi exersează retras într-o cabană şi primeşte vizitele unui discipol pe care îl va converti dintr-un mediocru şi manierist practicant de ocazie al muzicii în Artistul cu majusculă. Complexitatea personajului trebuie căutată în raporturile sale cu arta în general, cu creaţia personală în special. Dl. de Sainte Colombe duce o existenţă prin muzică şi întru muzică, care îi favorizează accesul la esenţe, la sine însuşi, la alte lumi. Infidelitatea cuvîntului („Tristeţea mea e inexprimabilă. Sînt lucruri pe care vreau să le spun, dar nu ştiu cum să le spun: de fiecare dată, cuvîntul e neputincios...") este compensată de plurivalenţa muzicii: „Muzica există pur şi simplu ca să vorbească despre ceea ce cuvîntul nu poate vorbi. În acest sens, ea nu e întrutotul umană", şi transcede viaţa şi moartea deopotrivă. Folclorul declanşator al experienţei lui Sainte Colombe este întîlnirea, prin artă, cu soţia pierdută cu ani în urmă. Contrapunctic, viaţa personajului se desfăşoară în dublu registru: diurn (relaţiile cu cele două fiice şi cu discipolul – Dl. De Marais) şi nocturn (întîlniri de ordin fantastic cu soţia). În acest context, definiţia dată de el propriilor compoziţii, sugestiv intitulate **Mormîntul** şi **Luntrea lui Caron**, poate fi interpretată nu doar la figurat, ci şi la propriu: „piese în stare să învie morţii".

Ca realizare artistică, romanul lui Pascal Quignard e de o simplitate derutantă; cuvinte alese cu grijă cîntăresc greu în sfera simbolurilor şi semnificaţiilor, pasaje întregi pretîndu-se la lecturi printre rînduri. E un text care place, nu desfată, dacă împrumutăm terminologia lui R. Barthes. Autorul simte distribuirea inegală a semnificaţiilor în materialul faptic ce compune romanul şi nu insistă decît asupra scenelor-cheie, dezvoltate pe mai multe pagini, faţă de acele capitole – *raccourci* în care ani, evenimente, personaje dispărînd trec prin faţa ochilor noştri ca nişte secvenţe sincopate, necesare doar într-un lanţ plauzibil şi necesar al întîmplărilor.

Tipologia personajelor, în ciuda dimensiunilor nuvelistice ale romanului, nu lasă de dorit. Figura protagonistului se întregeşte prin relaţii definitorii cu personaje secundare sau episodice care apar însă în momentele de revelaţie ale unui Marais, de pildă. Pe de altă parte, intruziunea fantastică a moartei care se întoarce printre vii este un artificiu necesar explicitării dramei personajului şi deci complinirii lui, sporind în acelaşi timp ambiguitatea şi unicitatea experienţei lui Sainte Colombe. Intenţia autorului nu este nici pe departe aceea de a specula posibilităţile şi „jocul" a două lumi paralele.

Cei mai interesanţi ca tipologie (a se înţelege cuvîntul nu în sensul clasic) şi ca realizare rămîn profesorul (Sainte Colombe) şi discipolul (Dl. Marais), construiţi prin contrast. Dl. Marais interpretează mecanic înşiruiri de note. Dl. de Sainte Colombe percepe muzical toate semnele realului şi ale irealului, descifrînd chiar şi o acustică a tăcerii. Singurătatea şi suferinţa, transferate în artă, capătă gustul voluptăţii. Dacă Sainte Colombe cîntă la violă fostei soţii, Dl. Marais va trebui să treacă prin experienţa

Editura Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași

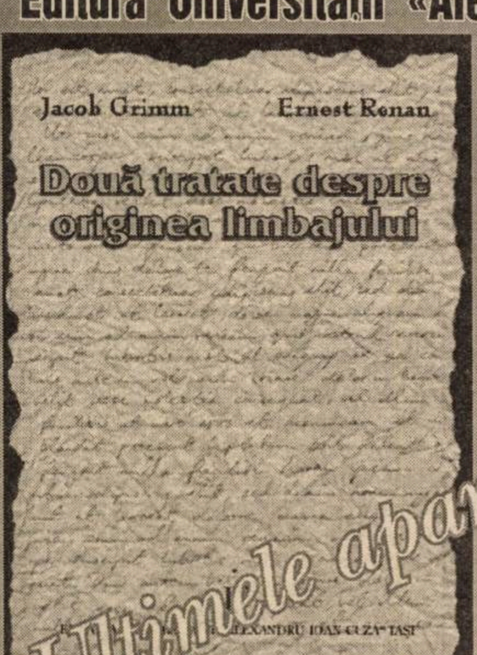
Jacob Grimm
Ernest Renan
Două tratate despre originea limbajului
EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA" IAȘI
Ultimele apariții editoriale

Historica
Ion Agrigoroaiei
România interbelică
Volumul I
EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA" IAȘI

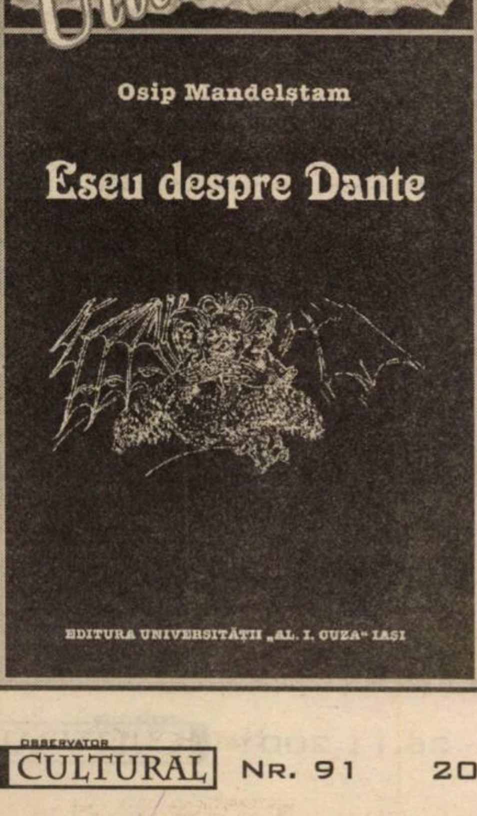

În curs de apariție

Mihaela Secrieru
CUMULUL DE FUNCȚII SINTACTICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ
(„elementul predicativ suplimentar")

Lucia Berdan
TOTEMISM ROMÂNESC
Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme

Dana Diaconu
INGENIOZITATE SPANIOLĂ
Specii literare *sui-generis*

Vă puteți procura cărțile noastre direct din rețeaua de librării sau prin comandă la adresa:
EDITURA UNIVERSITĂȚII
„AL. I. CUZA"
Str. Păcurari nr. 9, 6600, Iași
telefon / fax 032 – 114 947

morţii iubitei pentru a putea, cîntînd la rîndul lui la violă acesteia, să devină din instrumentistul regelui Artistul „ce-şi sfîşia crîmpeie din inimă cînd trage cu arcuşul pe corzi".

„Toate dimineţile lumii duc pe un drum fără întoarcere", spune autorul. Ce-i răspund personajele printre rînduri? Toate dimineţile artei duc pe un drum fără dorinţă de întoarcere.

Ştefania CIUREA

Istorie literară

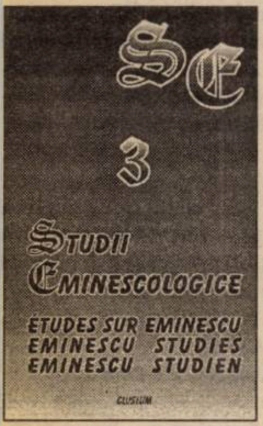

Coordonatori: Ioan CONSTANTINESCU, Cornelia VIZITEU

Studii Eminescologice, 3

Editura Clusium, 2001, 208 p., f.p.

Volumul **Studii Eminescologice** este – ni se spune în pagina de gardă a cărţii – publicaţia anuală a Bibliotecii Judeţene „Mihai Eminescu", Botoşani şi ea apare în colaborare cu Catedra de Literatură Comparată şi Teoria Literaturii/Estetică a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi. Volumul de faţă (al treilea de acest tip) e unul de bilanţ al manifestărilor – aici, de ordinul contribuţiilor literare – integrate „Anului Eminescu". La o primă vedere, textele par destul de diverse, iar cartea – destul de compozită: sînt două articole introductive (cu o perspectivă de ansamblu), la care mă voi opri jos, urmate de un şir de texte de diverse facturi (analize comparative şi/sau hermeneutice, tematice, analize de text sau analize sociologice; iată cîteva titluri: Ioan Constantinescu – **Eminescu. Natură şi poezie**, Mihaela Cernăuţi-Gorodeţchi – **Rafinamentele unei arte minore**, Theodor Damian – **Ortodoxia esteticii morţii în poezia lui Eminescu**, Adian Voica – **Destinul unui poet** sau Ionel Alexe – **Cum ni-l reprezentăm pe Eminescu. Anchetă sociologică**), iar, la final, o secţiune separată intitulată **Recenzii** (sînt prezentate lucrări din exegeza eminesciană). Cartea se încheie cu o **Bibliografie** întocmită de Aurelia Stoica (de la BCU Iaşi), bibliografie ce conţine cele mai recente „contribuţii eminesciene" (în presa culturală românească în 1999, 2000) dimpreună cu apariţiile editoriale ale aceloraşi ani în materie de eminescologie.

Mă întorc – acum – la cele două texte argumentative ale prezentului volum.

Cel dintîi este semnat de Cornelia Viziteu şi este scris dintr-o perspectivă mai specială (sau... specializată), aceea a bibliotecarului, cum se recomandă autoarea însăşi. Cornelia Viziteu se referă la sarcinile precise ale bibliotecarilor (e vorba, probabil, deşi nu se spune explicit, de BCU, Iaşi, în primul rînd) în acest – lung – „An Eminescu": „Noi, bibliotecarii, am fost, probabil, cei mai interesaţi să surprindem să înregistrăm, să catalogăm, pe de o parte totul, pe de alta – noutatea, cartea de excepţie sau măcar cea care atrage atenţia printr-o interpretare diferită de cele de pînă acum a unei opere sau a alteia". Autoarea vorbeşte de responsabilitate şi de „sfidarea în materie de meserie" pe care o aduce „Anul Eminescu". De munca riguroasă, dar şi de un proiect ambiţios al bibliotecarilor: „ne-am propus nu doar o activitate de ordonare, de catalogare (şi de editare a cataloagelor: primul volum a şi apărut), ci şi una de repunere în valoare, de reeditare pe baze noi a operei eminesciene (potrivit unei alte concepţii, la care ne obligă starea de integralitate a ei), precum şi un proiect de hermeneutică a creaţiei autorului lui **Memento mori**" (**Cuvînt înainte**). Un proiect de hermeneutică realizat de bibliotecari? Oricum, totul rămîne de văzut...

De altfel, ambiţia acestor bibliotecari merge şi mai departe, în considerarea valorii literare a studiilor catalogate: „Sînt destule motive deci să ne punem şi întrebarea pe care bibliotecarul (pare că) şi-o pune mai rar – aceea asupra valorii studiilor/cărţilor de exegeză eminesciană apărute în ultimul timp. Aceasta ar fi, pentru noi, o obligaţie în plus care presupune şi o radiografiere a referinţelor critice din reviste şi alte publicaţii şi chiar (de ce nu?) întocmirea unor „topuri eminescologice care ar putea fi utile activităţii noastre din cadrul Laboratorului de Cercetare Eminescologică, studenţilor, masteranzilor, doctoranzilor, specialiştilor din toată ţara." (!) În faţa unui asemenea „antren", nu pot decît... parafraza: „chiar (de ce nu?)".

Mai sceptic se dovedeşte a fi cel de-al doilea text argumentativ, **Editorialul** semnat de Ioan Constantinescu: „O să spun, fără a dori să mîhnesc pe nimeni, că dacă cineva ar face un «inventar» al cărţilor şi studiilor/ eseurilor/ articolelor eminescologice din ultimele 18 luni ar trebui să conchidă că românul nu s-a născut poet, ci... eminescolog". Ioan Constantinescu el însuşi comparatist, profesor la Universitatea din Iaşi, face o critică severă „textelor eminescologice" apărute puzderie în acest „An Eminescu": „În mod cert, nu în primul rînd *cantitatea* (*s.a.*) textelor eminescologice determină saturaţia pe care o încercăm, ci mai ales absenţa punctelor de vedere, a unghiurilor de analiză noi, lipsa, în cele mai multe cazuri, a unei discipline hermeneutice severe, revenirea la aproape aceleaşi poncife interpretative [...], lucrul improvizat, făcut «după ureche» sau, şi mai grav, necunoaşterea **Operei**, acum accesibilă tuturor, *în integralitatea ei* (*s.a.*)" (**Editorial**). Nu pot decît „să subscriu" la cele de mai sus, dar mai cu seamă la fraza următoare: „Sînt înclinat să-i dau dreptate (recunosc: destul de tîrziu) unui coleg bucureştean care ne recomanda un *post* (*s.a.*) îndelungat în materie de Eminescu". (*ibidem*).

Aceasta (şi) pentru că, la o privire mai îndeaproape, textele din volum sînt mai mult decît modeste, accentuînd senzaţia, deja invocată, de saturaţie... eminescologică. Remarc, totuşi, între ele, două aşa-zicînd mai bizare. Unul, cu titlul incitant **Mihai Eminescu şi Samson Bodnărescu. Masoneria – „mai puţină legendă şi mai mult adevăr"** (de Ion C. Rogojanu) n-are a face cu Eminescu, mai puţin dacă acceptăm opinia autorului că „primirea în loja Viitorul a lui Samson Bodnărescu, unul din cei mai buni prieteni ai poetului" are, *ipso facto*, legătură cu poetul Eminescu!

Celălalt text, **Cum ni-l reprezentăm pe Eminescu. Anchetă sociologică** de Ionel Alexe, este, cum zice autorul, „un studiu de caz – investigarea personalului de specialitate din cadrul Bibliotecii Judeţene Constanţa"! Bizareria (pentru a mă exprima eufemistic) acestui „studiu" o întrece pe a celui dintîi, căci, lasă că ne întrebăm în ce fel investigarea personalului bibliotecii respective poate răspunde la întrebarea: „Aşadar cum ni-l reprezentăm pe Eminescu astăzi, la mai bine de un secol de la moartea sa?", dar statisticile efectuate (cu grafice şi procente) constituie un monument de irelevanţă şi inutilitate (atît întrebările, cît şi răspunsurile eşantionului de respondenţi nu depăşesc în nici un fel clişeele deja clasice ale receptării eminesciene). Un exemplu, la final: „Evaluarea comportamentului lui Eminescu este realizată prin intermediul unui indice alcătuit ca scor factorial a valorilor variabilelor: Eminescu – generos/ nongeneros, Eminescu – activ/ pasiv, Eminescu – sociabil/ nesociabil" ş.a.m.d.

Adina DINIŢOIU

Muzeografie

Horia BERNEA

Cîteva gînduri despre muzeu, cantităţi, materialitate şi încrucişare; Irina NICOLAU/Carmen HULUŢĂ – Dosar sentimental cu desene de Horia Bernea

Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2001, 196 p., f.p.

Orice carte care va apărea de acum încolo cu numele lui Horia Bernea pe copertă va fi un mic gest încărcat cumva de miraculos. Muzeul Ţăranului Român ne face acest dar cu o mică istorie a muzeului, o carte compozit – model editorial devenit marcă inconfundabilă – care uneşte două secvenţe pe cît de diferite ca scriitură, pe atît de complementare în conţinut.

Şi de data aceasta autorii se joacă cu cititorul punîndu-l în faţa unei alegeri dificile. Cele două scrieri îşi împart aproape frăţeşte fiecare pagină a cărţii stîrnind cititorului nerăbdare şi curiozitate şi împingîndu-l deseori să *fure* cîteva rînduri şi din textul celălalt. Scrierea din registrul superior al paginii reprezintă, de fapt, fragmente din texte spuse în prelegeri şi interviuri sau scrise sub forma unor aforisme, meditaţii ori simple notaţii *tehnice* făcute de Horia Bernea. Titlul sub care aceste fragmente sînt adunate este, de altfel, semnificativ.

A doua secvenţă a cărţii, mai consistentă, este un lung text compozit el însuşi, jurnal şi mărturisiri, un *dosar* de devenire şi existenţă al muzeului scris la patru mîini. Spuneam mai sus că cele două scrieri mult diferite în ton se completează reciproc excelent dovedind buna intuiţie a autorilor. Astfel, cartea este, în primul rînd, o istorie sentimentală a muzeului şi, în acelaşi timp, o introducere, un mic tratat de muzeografie post-modernă. Aşadar:

Muzeul Ţăranului Român are o istorie *zbuciumată*. Titu Maiorescu are ideea unui astfel de muzeu în 1875, iar sub directoratul îndelungat al lui Al. Tzigara-Samurcaş muzeografia românească cunoaşte un succes european. Odată cu moartea lui Samurcaş, în 1952 începe şi *metamorfoza neagră*. Mai întîi Muzeul Lenin-Stalin, apoi Muzeul Lenin, Muzeul P.C.R. şi Muzeul de istorie a P.C. şi a Mişcării Revoluţionare şi Democratice din România. În 1990, muzeul capătă numele de astăzi, momentul marcînd şi începutul unei idei noi de muzeografie. Artizanul e, bineînţeles, Horia Bernea.

Munca de a pune pe picioare noul muzeu pare deseori fără sorţi de izbîndă. Începutul îşi impune dificultăţile aferente; din fericire, nici entuziasmul nu e mai prejos: „Vorbim cu febrilitate despre ce ne închipuim că o să urmeze [...]. Bem şi facem proiecte. Iar se trage. Toţi sîntem hotărîţi să facem ce n-am mai făcut" (p. 15). Muzeul prinde contur sub ochii noştri. E deja un personaj, cartea un roman al muzeului. Greutăţile sînt cele ale întregii societăţi postcomuniste: lipsa banilor, birocraţia dar, mai ales, mentalitatea păguboasă a oamenilor, teama de schimbare... Or noua concepţie de muzeu vrea să impună exact altceva. Entuziasmul şi ineditul îi aduce pe mulţi. Puţini însă rezistă pentru că e nevoie de sacrificiul fiecăruia: „Facem destul? Lucrăm suficient de repede? Greu de răspuns. Un lucru e sigur: nu sînt vremuri pentru ctitorie. Există în România un gol uriaş pe care, ca să clădeşti, trebuie să-l umpli cu trupul tău" (p. 37).

Contextul politic nu este nici el cu totul favorabil. Mineri cu bîte caută în muzeu la un moment dat „arme, droguri, dolari şi ţărănişti". Sînt atîtea de schimbat şi schimbările nu plac tuturor. *Binele* trebuie impus, iar Horia Bernea se dovedeşte de fiecare dată neînduplecat. Conduce *furnicarul* cu o credinţă uriaşă care uimeşte („Am o emoţie profundă în faţa ideii de muzeu"). Mulţi din jurul lui îl urmează contaminaţi de entuziasmul, travaliul şi fantezia lui. Iată ce spune Irina Nicolau cea care a fost fascinată de el şi a crezut alături de el: „[...] În muzeografia lui nu şi-a impus ţăranul. Cînd arată obiecte, el oferă privitorului un «lexic», lăsîndu-l să-şi compună ţăranul de care are nevoie şi pe care îl merită. Ca urmare, cred că muzeologia lui Horia Bernea a incitat la cele mai adevărate reflecţii despre ţăran din ultima vreme" (p. 124). I. Nicolau şi Carmen Huluţă îi aduc astfel şi un duios omagiu.

De ce crede într-o *poetică a muzeografiei* Horia Bernea? Ce înseamnă muzeul pentru el? Ce ar trebui să fie un muzeu? *Al cui este muzeul?*

Să începem, nu întîmplător, cu modul de expunere al obiectelor, cu lipsa etichetării pentru că aici se găseşte *in nuce* revoluţia muzeografică a lui Horia Bernea. Convingerea că obiectul poate comunica mult mai mult fără mijlocitor, că e nevoie de o confruntare liberă cu obiectele şi implicit de stabilire a unor conexiuni spontane şi personale, că atît obiectele cît şi privitorul se află în faţa unei provocări a devenit tema principală a îndelungatelor eforturi în a găsi o modalitate nouă de comunicare muzeală. Dar să-l urmărim pe Horia Bernea: „O monografie organică urmăreşte *rînduiala*, nu *ordinea*", „Prin pictarea pereţilor, zidirea fotografiilor, încastrarea vitrinelor în tencuială lansăm obiectelor o provocare. Le silim să abandoneze indiferenţa specifică obiectului muzeificat", „Excluderea evidentului, a explicitului, a excesivului, negarea apropierii obişnuite, a locurilor comune".

„În Muzeul Ţăranului Român se caută o cheie pentru muzeul viitorului. Puţini o declară, şi mai puţini şi-o asumă, dar criza există", spune Irina Nicolau. De aceea e nevoie de *muzeul-antidot* care tebuie să fie altceva, un real „traseu viu de iniţiere, ierarhic, accesibilă în funcţie de interesul şi pregătirea vizitatorului"; muzeul trebuie să ispitească nu să seducă; să arate ceva şi, în acelaşi timp, să ascundă altceva, să fie divers şi mobil pînă la provizoriu, să se lase descoperit şi nu să se ofere fără efort; să *ceară*, astfel, de la vizitator imaginaţie, cooperare, complicitate, timp, să confere farmec prin *context* şi *ritm*, să mărturisească prin intuiţie şi implicare, să atragă atenţia şi să pună probleme care să incite la meditaţie... Abia în acest fel un muzeu poate deveni reală comunicare. „Un «muzeu al ţăranului» reuşit nu-i neapărat un lucru perfect din punct de vedere ştiinţific sau un lucru fără greşeli din toate punctele de vedere. Un muzeu viu este ca un om, plin de greşeli, dar viu, credibil, coerent, organic apărut, crescut şi maturizat" spune H. Bernea (p. 69).

Cartea se încheie cu o consistentă **Addenda** care conţine texte la care s-au făcut referinţe, documente, programe muzeologice, sinteze de discuţii, *scheletul* de idei 1990-2000 pe care s-a dezvoltat expoziţia permanentă a muzeului, precum şi impresionantele liste cu expoziţii, publicaţii, cărţi, tîrguri, concerte, casete şi CD-uri iniţiate şi realizate de muzeu.

Cît despre aspectul grafic al cărţii, ca, de altfel, fără excepţie, al tuturor volumelor tipărite de Editura Ars Docendi, nu cred să fie de-ajuns o simplă remarcă elogioasă. Nu mă-nşel dacă afirm că Ars Docendi face figură de deschizătoare de drum pe piaţa editorială românească. Producţiile acestei edituri în colaborare cu Muzeul Ţăranului Român sînt efectiv singulare, de un farmec *agresiv*. Cartea nu mai este doar un suport, ci o *piesă*, un obiect artistic în sine. Unde sînt celelalte muzee şi producţiile lor?

Marius CHIVU

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)
SALA I.L. CARAGIALE:

- 20 nov., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Anemona Niculescu, Monica Davidescu
- 21 nov., ora 19.00 – **Omul din La Mancha** de Dale Wasserman. Regia: Ion Cojar. Cu: Virgil Ogăşanu, Maia Morgenstern, Ilinca Goia, Marius Florea Vizante, Andrei Duban, Eugen Cristea, Mihai Perşa, Vlad Ivanov
- 22 nov., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de Victor Ion Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Mihai Călin, Monica Davidescu
- 24, 25 nov., ora 18.00 – **Festivalul Naţional de Teatru**

SALA LIVIU REBREANU:

- 20 nov., ora 19.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin, Iuliana Moise, Dana Măgdici, Mircea Anca jr.
- 21 nov., ora 20.00 – **Romanţa**, spectacol de **dans** prezentat de compania „KompMania" din Budapesta
- 22 nov., ora 19.00 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag
- 23 nov., ora 19.00 – **Ţăranul baron** de Ludvig Holberg. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Mihai Fotino, Ovidiu Moldovan, Mircea Anca, Liviu Lucaci, Marius Gâlea, Marius Rizea, Silviu Biriş
- 24 nov., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobâlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia, Bogdan Muşatescu
- 25 nov., ora 11.00 – **Jocul dragostei şi al intîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric
- 25 nov., ora 19.00 – **Generaţia de sacrificiu** de I. Valjan. Regia: Dinu Cernescu. Cu: George Motoi, Cecilia Bârbora, Lamia Beligan, Gigliola Brăileanu Motoi, Matei Alexandru, Constantin Dinulescu, Rodica Mureşan, Iuliana Moise, Mihaela Mitrache

SALA CAMIL PETRESCU:

- 20 nov., ora 19.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric
- 21 nov., ora 19.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan
- 22 nov., ora 20.00 – **Nimfa diformă**, spectacol de **dans** prezentat de Ladjanszki Marta şi Compania Balvanyos, Budapesta
- 23 nov., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 24 nov., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**
- 24 nov., ora 19.00 – **Vecina de alături** de Pierre Chesnot. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 25 nov., ora 19.00 – **Audiţie pentru Medeea** de Olga Delia Mateescu. Regia: Silviu Jicman. Cu: Olga Delia Mateescu, Tamara Creţulescu, Tomi Cristin, Alexandru Georgescu, Bogdan Muşatescu, Dragoş Ionescu

SALA MARIN SORESCU:

- 24 nov., ora 11.00 – **Amicele**, după texte de Tudor Muşatescu. Regia: Victor Moldovan. Cu: Rodica Popescu Bitănescu
- 25 nov., ora 11.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL NOTTARA
(tel: 212.52.89)
SALA MAGHERU:

- 20 nov., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda, Catrinel Dumitrescu, Sorin Cociş
- 23 nov., ora 19.99 – **Viaţă înrobită**. Regia: Pintér Béla. Cu: Bencze Sándor, Csatari Éva, Deák Tamas, Enyedi Éva, Nagy-Abony Sarolta, Péterfy Borbála, Pintér Béla. Spectacol al companiei Pinter Béla, Budapesta
- 24 nov., ora 19.00 – **Larry Thompson, tragedia unei tinereţi sau Show must go on** de Dusan Kovacevic. Regia: Mara Paşici-Manolescu. Cu: Ştefan Sileanu, Tania Filip, Cristian Şofron, Ion Haiduc, Ruxandra Sireteanu, Anda Caropol, Ion Siminie, Valentin Teodosiu, Claudiu Romilă
- 25 nov., ora 19.00 – **Moştenirea lui Cadâr** de Eugen Rotaru şi Laurenţiu Profeta. Regia: Tania Filip. Cu: Ruxandra Sireteanu, Ion Haiduc, Valentin Teodosiu, Cristian Irimia, Cristian Şofron, Andreea Măcelaru, Rareş Stoica

SALA STUDIO:

- 22 nov., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica, Camelia Zorlescu, Crenguţa Hariton
- 23 nov., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru, Anda Caropol, Petrică Popa
- 24 nov., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu

TEATRUL BULANDRA
SALA TOMA CARAGIU:
(tel: 212.05.27)

- 23, 25 nov., ora 19.00 – **Tango** de Slawomir Mrozek. AVANPREMIERĂ. Regia: Gelu Colceag. Cu: Vlad Zamfirescu, Costel Caşcaval, Emilia Popescu, Doru Ana, Luminiţa Gheorghiu, Petre Lupu, Radu Gabriel, Antoaneta Zaharia, Profira Serafim. Spectacol realizat cu sprijinul „Drupo SA"

TEATRUL ODEON
(tel: 313.68.74)

- 22, 23 nov., ora 20.00 – **Uitarea** de George Banu. Un spectacol de Mihai Măniuţiu. Cu: Sylvain Groud, Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristina Cimbrea, Angelica Nicoară. Spectacol prezentat de Teatrul Naţional din Cluj Napoca
- 24 nov., ora 18.30 – **Saragosa – 66 de zile** de Alexandru Dabija după **Manuscrisul găsit la Saragosa** de Jan Potocki. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marin Moraru, Cristian Iacob, Camelia Maxim, Mirela Dumitru, Şerban Ionescu, Constantin Cojocaru, Marius Stănescu, Ioan Batinas. Coproducţie cu SMART
- 25 nov., ora 19.30 – **Aşa e (dacă vi se pare)**. Regia: Vlad Mugur. Spectacol prezentat de Teatrul Maghiar din Cluj Napoca

TEATRUL ACT
(tel: 310.31.03)

- 20, 21, 22, 23 nov., ora 19.00 – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Marcel Iureş, Valeria Seciu, Constantin Drăgănescu, Afrodita Androne, Vitalie Bantaş

TEATRUL DE COMEDIE
(tel: 315.91.37)

- 22 nov., ora 18.30 – **Copilul divin** după Pascal Bruckner. Regia: Chris Simion. Cu: Aurelian Temişan, Monica Davidescu/ Ştefana Zamfirescu, Adrian Văncică, Adriana Drăguţ, Gabriel Fătu. Spectacol prezentat de Compania „D'Aia"
- 23 nov., ora 18.30 – **Căsătorie în stil olandez** după **O intîmplare cu haz** de Carlo Goldoni. Regia: Alice Barb. Cu: Ion Chelaru, Coca Bloos, George Ivaşcu, Adina Popescu, Delia Nartea
- 24 nov., ora 18.30 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Sorin Misirianţu. Cu: Liviu Lucaci, Alexandru Pop, Dan Tudor, Delia Nartea, Dumitru Chesa
- 25 nov., orele 11.00 şi 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Dan Tudor, Gheorghe Dănilă

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA
(tel: 310.35.74)

- 21 nov., ora 19.00 – **Tigrul** de Murray Schisgal. Regia: Gabriela Dumitru. Cu: Ştefana Zamfirescu şi Mihai Cuciumeanu
- 22, 25 nov., ora 19.00 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Ştefan Vulniciuc şi Mihaela Gorea. Cu: Vasile Calofir, Adriana Nicolae, Bogdan Mosor, Gheorghe Lazăr, Paul Lucaci, Mihai Cuciumeanu
- 23 nov., ora 9.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe
- 24 nov., ora 11.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă, Iulian Postelnicu, Liviu Vlad, Ion Kivu, Aurelian Bărbieru, Monica Ciută, Maria Popistaşu
- 24 nov. ora 19.00 – **Tigrul** de Murray Schisgal. Regia: Gabriela Dumitru. Cu: Ştefana Zamfirescu şi Mihai Cuciumeanu

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)

- 20 nov., ora 19.00 – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ion Radu Burlan
- 23 nov., ora 19.00 – **Cafeaua domnului Ministru** de Horia Gârbea. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ioan Coman, Nadiana Sălăgean, Nuami Dinescu

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

- 24 nov., ora 11.00 – **Parchează maşina la Harvard** de Israel Horovitz. Regia: Horea Popescu. Cu: Maia Morgenstern şi Constantin Dinulescu
- 25 nov., ora 11.00 – **Vînzătorii de Haloimes**, muzical după Şalom Alehem. Regia: Harry Eliad. Cu: Leonie Waldman Eliad, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa, Ion Grosu, Nicolae Predică, George Lungoci, Geni Brenda, Gabriela Codrea, Cristina Dogaru, Florin Petrini, Sorin Tofan. Textul se traduce în limba română, la cască

TEATRUL DE REVISTĂ C. TĂNASE
(tel: 315.56.78)

- 21, 25 nov., ora 18.00 – **Croaziera nebunilor**
- 22, 23 nov., ora 18.00 – **Festivalul „Aurelian Andreescu"**
- 24 nov., ora 18.00 – **Nota zero la purtare**

TEATRUL ION CREANGĂ
(tel: 211.11.69)

- 20 nov., orele 10.00 şi 15.00 – **Voi scandal cu orice preţ**, adaptare după I.L. Caragiale. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Florina Luicam, Anca Zamfirescu, Sibylla Oarcea, Mirela Busuioc, Marcela Andrei
- 21 nov., ora 10.00 – **Inimă rece** după Wilhelm Hauff. Regia: Sorana Coroamă-Stanca. Cu: Lucian Ifrim, Cristian Irimia, Alexandrina Halic, Anca Zamfirescu, Carmen Palcu, Şerban Georgevici, Mihai Verbiţchi, Daniel Tudorică
- 22 nov., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu
- 23 nov., ora 10.00 – **Pasărea albastră** după Maurice Maeterlinck. Regia: Adriana Pereş. Cu: Anca Zamfirescu, Marius Nanău, Carmen Palcu, Daniel Tudorică, Cornelia Pavlovici, Lucian Ifrim, Mirela Busuioc, Cătălin Dupu
- 23 nov., ora 18.00 – **Acasă** după Ludmila Razumovskaia. Regia: Radu Apostol. Cu: Rodica Io-nescu, Antoaneta Cojocaru, Alexandru Potroc, Mircea Moise, Alina Patoi, Nicuşor Niculescu
- 24 nov., ora 10.30 – **Motanul încălţat**
- 25 nov., ora 10.30 – **Peripeţiile vrăjitoarei Meg** de David Wood. Regia: Elliot Swift şi Diana Manole. Cu: Marioara Sterian, Marcela Andrei, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Cristian Irimia, Gabriel Coveşeanu, Florina Luican

TEATRUL EXCELSIOR
(tel: 315.97.36)

- 20, 23, 26 nov., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibrituri** după H.C. Andersen. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu, Ciprian Cojenel, Stelian Milu, Emanuel Ionescu
- 21, 22 nov., ora 10.00 – **Aladin şi lampa fermecată**, dramatizare de Alexandru Andy Kessler. Cu: Cosmin Şofron, Silvana Ionescu, Paula Sorescu Lucian, Robert Radoveneanu, Vasile Menzel
- 25 nov., ora 11.00 – **Prostia omenească** după Ion Creangă. Cu: Ciprian Cojenel, Bogdan Niţă, Stelian Milu, Marian Rădulescu, Emanuel Ionescu

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)

- 20 nov., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi** după Ion Creangă. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia, Claudiu Iordan
- 25 nov., ora 11.00 – **Capra cu trei iezi**

SALA LAHOVARI:
(tel: 211.08.29)

- 20, 21 nov., ora 10.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Paul Ionescu, Mihai Dumitrescu, Gabriel Apostol, Daria Gănescu
- 23 nov., ora 10.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**. Regia: Costel Popovici şi Ella Conovici. Cu: Florentina Tănase, Rodica Dobre, Daria Gănescu, Maria Varsami, Cătălin Gugu, Paul Ionescu, Bruno Mastan
- 24 nov., ora 11.00 – **O fetiţă mai cu moţ pune un căpcăun la colţ**

BACĂU

TEATRUL GEORGE BACOVIA

- 20, 23 nov., ora 17.00 – **Lecţia** de Eugen Ionescu. Regia: Dana Lungu. Cu: Florin Crăciunescu, Daniela Vrînceanu, Constanţa Zmeu
- 21, 22 nov., ora 10.00 – **Albă ca zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regia: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ligia Dumitrescu, Stelian Preda, Adrian Găzdaru, Dana Olariu
- 25 nov., ora 18.00 – **Visul unei nopţi de vară** de W. Shakespeare. Regia: Răzvan Dincă. Cu: Geo Popa, Gabriel Duţu, Viorel Baltag, Daniela Vrînceanu, Nina Gherghişan, Florin Crăciunescu

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

- 20, 21 nov., ora 10.00 – **Poveste chinezească** de Ana Ripka-Rus. Regia: Oana Leahu
- 23 nov., ora 14.00 – la Galaţi – **Poveste chinezească**
- 25 nov., ora 11.00 – **Poveste chinezească**

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

- 21 nov., ora 11.00 – **Bolero**. Regia: Anton Tauf
- 22 nov., ora 18.00 – **Moara cu noroc**. Regia: Ioan Săsăran
- 23 nov., orele 11.00 şi 18.00 – **Moara cu noroc**
- 25 nov., ora 11.00 – **Poezia din turn**
- 25 nov., ora 18.00 – **Revista forever**. Regia: Andrei Lache

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU
SALA MARE:

- 21 nov., ora 19.00 – **Filumena Marturano** de Eduardo de Filippo. Regia: Felix Alexa. Cu: Virginia Itta Marcu, Costache Babii, Mircea Andreescu, Marius Cordoş, Constanţa Comănoiu, Iulia Popescu, Bianca Zurovski-Anghelina, Dan Cogălniceanu

SALA STUDIO:

- 22, 23 nov., ora 18.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu
- 24 nov., ora 18.00 – **Operele complete ale lui Wlm Sxpr** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş, Gabriel Costea
- 25 nov., ora 18.00 – **Scrisori eminesciene** în interpretarea actorului George Custură

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL
SALA MARE:

- 20, 22, 23 nov., ora 20.00 – **Uitarea** de George Banu. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Sylvain Groud, Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristian Cimbrea, Angelica Nicoară
- 24 nov., ora 19.00 – **Hamlet**. Regia: Vlad Mugur. Cu: Sorin Leoveanu, Bogdan Zsolt/Vlad Zamfirescu, Anton Tauf, Emanuel Petran, Radu Bînzaru, Stelian Roşian, Dan Chiorean, Petre Băcioiu, Maria Seleş, Melania Ursu

STUDIO EUPHORION:

- 21 nov., ora 19.00 – **Sărută-mă** de Vlad Zografi. Regia: Ovidiu Caiţa. *One-man show* cu Emanuel Petran

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 20 nov., ora 20.00 – **...tot n-ai să mă faci să cînt...** după A.P. Cehov. Regia: Hatházi András. Spectacol *studio* prezentat de studenţi (anul IV) ai Universităţii Babeş-Bolyai, secţia de Actorie Maghiară
- 21 nov., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel. Regia: David Grant. Spectacol *studio*
- 22 nov., ora 20.00 – la **Casa Tranzit – Karol** de S. Mrozek. Regia: Tompa Gábor
- 23 nov., ora 19.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de L. Pirandello. Regia: Vlad Mugur. Spectacol *studio*. Textul se traduce la cască în limba română

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU
DRAMĂ:

- 21, 25 nov., ora 18.30 – **Petrecere într-un pian cu coadă** de Mihai Ispirescu. PREMIERĂ. Regia: Lucian Sabados. Cu: Tudor Smoleanu, Ana Bart, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Ilie Gâlea, Lucia Ştefănescu
- 22 nov., ora 18.30 – **N-avem bani, nu plătim!** de Dario Fo. Regia: Ada Lupu. Cu: Carmen Ciorcilă, Roxana Ivanciu, Mihai Coadă, Constantin Cojocaru, Karl Baker

REVISTĂ:

- 20 nov., ora 11.00 – **Bona visurilor mele**
- 24 nov., ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

- 20 nov., ora 10.30 – **Scufiţa roşie**. Regia: Cristian Mihalache. Cu: Lizica Sterea, Veronica Molea, Carmen Bogdan
- 21 nov., ora 11.30 – **Scufiţa roşie**
- 22 nov., ora 11.00 – **Făt-Frumos**
- 24 nov. – la Galaţi – **Făt-Frumos din lacrimă** după Mihai Eminescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Paul Nicolae, Lucian Orbean, Marian Ogescu, Mioara Pagâţa. Spectacol prezentat în cadrul **Festivalul „Gulliver"** de la Galaţi
- 25 nov., ora 11.00 – **Scufiţa roşie**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 20 nov., ora 16.00 – la Drăgăşani – **Despre sexul femeii ca un cîmp de luptă în războiul din Bosnia** de Matei Vişniec. Regia: Adrian Roman
- 23 nov., ora 17.00 – la Piteşti – **Despre sexul femeii ca un cîmp**

de luptă în războiul din Bosnia

- 25 nov., ora 14.00 – la Galaţi – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu

SFÎNTU GHEORGHE

TEATRUL ANDREI MUREŞANU

- 22 nov., orele 10.00 şi 12.00 – la Codlea – **Crăiasa zăpezilor**. Regia: Valentina Cazacu. Cu: Sergiu Aliuş, Mona Codreanu, Ioana Gajdó, Voicu Hetel, Adrian Iuga, Valeria Olar/Mirela Bucur Pál
- 23 nov., ora 18.00 – la Tîrgovişte – **Casa de pe graniţă**. Regia: Szabo K. István. Cu: Nelu Roman, Inna Andriucă, Adrian Ancuţa, Valentina Cazacu, David Kozma, Daniel Rizea, Mirela Bucur Pál
- 26 nov., orele 16.30 şi 20.00 – la Teatrul Nottara – **Cu mîna pe ciocan**. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Szakács László, Adrian Ancuţa, Sergiu Aliuş, Ioana Gajdó, Mona Codreanu, Camelia Paraschiv, Valeria Olar

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 21 nov., ora 19.00 – **Anonimul venețian** de Giuseppe Berto. Un spectacol de Florin Zamfirescu
- 22 nov., ora 19.00 – **Canibalii** de Georg Tabori. Regia: Alexander Hausvater

TIMIŞOARA

TEATRUL NAŢIONAL

- 20 nov., ora 10.00 – Aula Magna a Universităţii de Vest – **Brâncuşi – Anno Domini**. Cu: Rodica Mandache, Eusebiu Ştefănescu, Alexandru Matei. Producător: Beatrice Comănescu
- 21 nov., ora 17.00 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr (prescurtate)** de J. Borgeson, A. Long, D. Singer. Regia: Petre Bokor. Spectacol prezentat de **Teatrul Nottara** din Bucureşti
- 25 nov., ora 19.00 – **Larry Thompson, tragedia unei tinereţi** de Dusan Kovacevic. PREMIERĂ. Regia: Ioan Ieremia. Cu: Larisa Stase-Mureşan, Vldimir Jurăscu, Damian Oancea, Ana Serghie-Ionescu, Mihaela Murgu, Dorin Dragoş, Ion Rizea

FILM

20-22 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Lawrence Guterman. Cu: (voci) Toby Maguire, Alec Baldwin/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Cristophe Gans. Cu: Samuel le Bihan, Mark Dacascos/ Corso/ orele: 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 20.45
- **Furios şi iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Gloria, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/ Lumina/ orele: 11.00, 12.45, 14.30, 16.15, 18.00, 19.45
- **O iubire imposibilă**, Hong Kong, 2000. Regia: Wong Kar-Wai. Cu: Maggie Cheung, Tony Leung/ Europa/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Cît îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 19.00
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Viitorul/ orele: 14.00, 16.00, 19.00
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ ora 13.00
- **În voia sorţii**, SUA, 2001/ ora 13.30
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ ora 13.45
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ ora 15.00
- **Evadare în Texas**, SUA, 2001/ ora 15.30
- **Taxi 2 – Operaţiunea Ninja**, Franţa, 2000. Regia: Gerard Krawezyk. Cu: Samy Naceri, Frederic Diefenthal/ ora 15.45
- **O plimbare pe lună**, SUA, 2001/ ora 17.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ orele: 17.45, 20.00
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001. Regia: Mike Nichols. Cu: John Travolta, Emma Thompson, Kathy Bates, Maura Tierney Daisy, Adrian Lester, Larry Hagman/ orele: 18.00, 20.00
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ ora 19.30
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 22.00
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Între bine şi rău**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 14.45, 17.15, 19.45, 22.30
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 14.45, 17.00, 19.15, 22.00
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ orele: 15.15, 21.00 (20, 22 nov.)/ orele: 15.15, 18.00, 21.00 (21 nov.)
- **Toc inalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ ora 18.30 (20, 22 nov.)
- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kevin Pollak, Kristen Wilson, Kyla Pratt/ orele: 14.30, 19.15
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ ora 21.15
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ ora 16.45
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ orele: 15.45, 18.15, 20.45
- **Omul nostru din Panama**, Marea Britanie, 2001. Regia: John Boorman. Cu: Geoffrey Rush, Pierce Brosnan, Jamie Lee Curtis/ orele: 16.00, 22.30
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 18.45
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Buz Luhrmann. Cu: Nicole Kidman, Ewan McGregor/ orele: 14.15, 17.15, 20.00, 22.45
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Angelina Jolie, Antonio Banderas, Jack Thompson/ orele: 13.45, 16.15, 19.00, 21.30
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ orele: 16.45, 22.15
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ orele: 14.00, 19.30
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ orele: 15.00, 20.00
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ orele: 17.30, 22.45

INSTITUTUL FRANCEZ

SALA ELVIRA POPESCU:
(tel: 210.02.24)

- 26 nov., ora 18.00 – **Etat des lieux**, Franţa, 1995. Regia: Jean-François Richet
- 26 nov., ora 18.00 – **Fred**, Franţa, 1997. Regia: Pierre Jolivet

ARAD

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Dacia
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Mureşul
- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Arta, Sala A
- **Miss Agent Secret**, SUA, 2000. Regia: Ronald Petrie. Cu: Sandra Bullock, Michael Caine, Benjamin Bratt/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Trafic**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Patria
- **Trafic**, SUA, 2001. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Modern
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Jean Negulesco

DEVA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Patria
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Scala
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Modern

SINAIA

- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans/ Perla

SLATINA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Trafic**, SUA, 2001/ Capitol
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Timiş
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

23-26 noiembrie

BUCUREŞTI

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Trafic**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Studio, tel: 659.53.15/ Corso, tel: 315.13.34
- **Toc inalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Frăţia lupilor**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Scary Movie 2**, SUA, 2001/ Excelsior/ 9-11 nov./ tel: 224.33.45

ARAD

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Dacia
- **Trafic**, SUA, 2001/ Mureşul
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Arta, Sala A
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000/ Arta, Sala B

BACĂU

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Patria
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Modern
- **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara/ Jean Negulesco

DEVA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria

Ambasada Spaniei
şi Institutul Cervantes
în colaborare cu
New Europe College
organizează

luni 26 noiembrie, orele 17.00,
la sediul New Europe College,
masa rotundă cu tema:
José Ortega y Gasset în contextul cultural european al secolului XX.

Cuvînt de deschidere: prof. dr. Andrei Pleşu,
rector al Colegiului Noua Europă.

Participanţi români: prof. dr. Andrei Ionescu (Departamentul de Spaniolă, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti; traducător), Sorin Mărculescu (scriitor şi traducător).

Participanţi spanioli: prof. dr. Fernando R. Lafuente (membru al Patronatului Fundaţiei „José Ortega y Gasset" din Madrid; director **ABC Cultural** şi subdirector al cotidianului **ABC**), prof. dr. Ignacio Sánchez Cámara (Catedra de Filozofia Dreptului, Universitatea La Coruña; secretar de redacţie al publicaţiei **Revista de Occidente**; director adjunct al cotidianului **ABC**).

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Flacăra
- **Inteligenţă artificială**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Trafic**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Patria
- **Fraţia lupilor**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **Plăcinta americană**, SUA, 1999/ Patria
- **Prinţesa indărătnică**, SUA, 2001/ Scala
- **Foc incrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal/ Modern

SINAIA

- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Plăcinta americană**, SUA, 1999/ Capitol
- **Prinţesa indărătnică**, SUA, 2001/ Timiş
- **Toc inalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Independenţa

TÎRGU JIU

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

20 noiembrie

- **Comedie fantastică**, România, 1975. Regia: Ion Popescu-Gopo. Cu: Dem Rădulescu, Cornel Coman, Vasilica Tastaman, George Mihăiţă. **Ora 10.00**
- **Aliniatul 22**, SUA, 1970. Regia: Mike Nichols. Cu: Alan Arkin, Martin Balsam, Richard Benjamin, Anthony Perkins. **Ora 11.45**
- **Goana după aur**, SUA, 1925. Regia: Charles Chaplin. Cu: Charles Chaplin. **Ora 14.00**
- **Italienii**, Elveţia, 1964. Regia: Alexander J. Seiler, June Kovach, Rob Gnant. **Ora 16.00**
- **Semnalmente**, Polonia, 1964. Regia: Jerzy Skolimowski. Cu: Jerzy Skolimowski. Versiune originală. **Ora 18.30**

21 noiembrie

- **Pămint**, URSS, 1930. Regia: Aleksandr Dovjenko. Cu: Stepan Skurat, Semen Svaşcenko. **Ora 10.00**
- **Fuga**, URSS, 1970. Regia: Vladimir Naumov. Cu: Ludmila Savelieva, Aleksei Batalov, Mihail Ulianov. **Ora 11.15**
- **Ultimul mohican**, SUA, 1992. Regia: Michael Mann. Cu: Daniel Day-Lewis, Madeleine Stowe, Jodhi May. **Ora 15.00**
- **Pămînt**, URSS, 1930. **Ora 17.00**
- **Walkover**, Polonia, 1965. Regia: Jerzy Skoliowski Cu: Jerzy Skolimowski, Aleksandra Zamwieruszanka. **Ora 18.30**

22 noiembrie

- **Sfirşitul Sankt Petersburgului**, URSS, 1927. Regia: Vsevolod Pudovkin. Cu: Aleksandr Cistiakov, Vera Baranovskaia. **Ora 10.00**
- **Viaţa nu iartă**, România, 1959. Regia: Iulian Mihu, Manole Marcus. Cu: Nicolae Enache Praida, Romulus Neacşu, Angela Chiuaru, Ilie Duţu, Emil Botta. **Ora 11.45**
- **Lumina palidă a durerii**, România, 1979. Regia: Iulian Mihu. Cu: Liliana Tudor, Gheorghe Marin, Violeta Andrei, Siefried Siegmund, Andrei Finţi. **Ora 13.30**
- **Sfirşitul Sankt Petersburgului**, URSS, 1927. **Ora 16.00**
- **Bariera**, Polonia, 1966. Regia: Regia: Jerzy Skoliowski Cu: Jan Nowicki, Joanna Szczerbie. Versiune originală. **Ora 18.30**

23 noiembrie

- **Ţipătul**, Marea Britanie, 1978. Regia: Jerzy Skoliowski. Cu: Alan Bates, Susannah York, Tim Curry, John Hurt. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **B.D. intră în acţiune**, România, 1970. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Toma Caragiu, Dem Rădulescu, Sebastian Papaiani, Puiu Călinescu, Iurie Darie, Jean Constantin, Ioana Drăgan. **Ora 11.45**
- **Bariera**, Polonia, 1966. **Ora 14.00**
- **Ultimul mohican**, SUA, 1992. **Ora 16.00**
- **Miinile sus!**, Polonia, 1967. Regia: Jerzy Skoliowski. Cu: Tadeusz Lomnicki, Joanna Szczerbie. Versiune originală. **Ora 18.30**

24 noiembrie

- **Sos comic/Vreme păcătoasă**, SUA, 1931. Regia: James W. Horne. Cu: Oliver Hardy şi Stan Laurel/ **Stan şi Bran aviatori**, SUA, 1939. Regia: Edward Sutherland. Cu Oliver Hardy şi Stan Laurel. **Ora 10.00**
- **Judecătorul din Bodrum**, Turcia, 1975. Regia: Türkan Soray. Cu: Türkan Soray, Kadîr Iananir, Mahmut Hekimoglu. **Ora 12.00**
- **Veronica**, România, 1972. Regia: Elisabeta Bostan. Cu: Lulu Mihăescu, Margareta Pîslaru, Dem Rădulescu, Vasilica Tastaman, George Mihăiţă. **Ora 14.15**
- **Semnalmente**, Polonia, 1964. **Ora 16.30**
- **Ţipătul**, Marea Britanie, 1978. **Ora 18.30**

25 noiembrie

- **Sos comic/Vreme păcătoasă**, SUA, 1931/ **Stan şi Bran aviatori**, SUA, 1939. **Ora 10.00**
- **Lumina palidă a durerii**, România, 1979. **Ora 11.45**
- **Walkover**, Polonia, 1965. **Ora 14.00**
- **Aliniatul 22**, SUA, 1970. **Ora 16.00**
- **Succesul e cea mai bună răzbunare**, Marea Britanie, 1984. Regia: Jerzy Skoliowski. Cu: Michael York, Michel Piccoli, John Hurt, Anouk Aimée. **Ora 18.30**

26 noiembrie

- **Zece negri mititei**, Marea Britanie, 1966. Regia: George Pollock. Cu: Hugh O'Brian, Shirley Eaton, Wilfrid Hyde-White. **Ora 14.00**
- **Miinile sus!**, Polonia, 1967. **Ora 16.15**
- **Ursula sau viaţa nedemnă**, Elveţia, 1966. Regia: Reni Metens, Walter Marti. **Ora 18.30**

PLOIEŞTI

SCALA

- 20 nov. – **Capcană pentru hoţ**, SUA, 1999. Regia: Jon Amiel. Cu: Sean Connery, Catherine Zeta-Jones, Ving Rhames, Will Patton

TÎRGOVIŞTE

- 22 nov. – **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore

VIDEO

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 22 nov., ora 18.00 – **Balades en France. La Bretagne**

SPECTACOLE

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 24 nov., ora 19.00 – **Carmen** de G. Bizet. PREMIERĂ. Regia: Cristian Mihăilescu

CRAIOVA

TEATRUL DE OPERĂ ŞI OPERETĂ

- 20 nov., ora 18.00 – **Fintina din Baccisarai**, poem coregrafic. Muzica: Boris Asafiev. Regia şi coregrafia: Emilian Barteş. Conducerea muzicală: Alexandru Iosub. Cu: Ioan Kelemen, Floriana Ion, Radu Borşan, Emilian Belcin, Lelia Tican
- 22 nov., ora 12.00 – **Cenuşăreasa**, spectacol pentru copii. Muzica: Dumitru Capoianu. Regia: Migry Avram Nicolau. Coregrafia: Emilian Barteş. Cu: Carmen Roibu, Mariana Catană, Ioan Kelemen, Ionela Truşcă
- 24 nov., ora 19.00 – la Reşiţa – *Toamna simfonic*, **concert** susţinut de Tudor Gheorghe, Orchestra şi Corul Teatrului. Dirijor: Marius Hristescu. Maştri de cor: Pavel Şopov, Florian Zamfir

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 20 nov., ora 19.00 – **recital de pian** susţinut de Horia Maxim. În program lucrări de: **Schumann, Liszt, Ravel**
- 21 nov., ora 19.00 – **recital** susţinut de Jenny Abel (vioară), Gergely Bogany (pian). În program lucrări de: **Liszt**. Concert realizat în colaborare cu Institutul Goethe
- 24 nov., ora 19.00 – **recital vocal**. Solişti: Georgeta Stoleriu (soprană), Verona Maier (pian). În program lucrări de: **Beethoven, D. Gheciu, Mihail Jora, G. Fauré**
- 25 nov., ora 19.00 – **concert** susţinut de Orchestra de Cameră a Liceului de Muzică „George Enescu". Dirijor: Bogdan Vodă. Solistă: Theodora Vlădescu. În program lucrări de: **Beethoven**

PALATUL ŞUŢU

- 21 nov. – **recital** susţinut de Angela Drăghicescu. În program lucrări de: **Bach, Brahms, Enescu**. Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 21 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra de Cameră Radio. Dirijor: Vlad Conta. Solişti: Hiroko Sakagami (pian), Anthony Flint (vioară). În program lucrări de: **A.M. Avram, F. Mendelssohn-Bartholdy**
- 22 nov., ora 19.00 – **Super Blues** cu Big Band Radio. Dirijor: Ionel Tudor. Invitaţi: Hanno Höffer, Sorin Chifiriuc, Berti Barbera, Eugen Caminski, Alex Tomaseli, Gelu Ionescu. Prezintă: Anca Romeci
- 23 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Jin Wang. Solistă: Cristina Anghelescu (vioară), Frans Helmerson (violoncel). În program lucrări de: **Wagner, Beethoven, Strauss**
- 25 nov., ora 18.00 – **recital** susţinut de Luminiţa Petre (vioară) şi Mihai Ungureanu (pian). În program lucrări de: **Mozart, Schubert, Enescu**

INSTITUTUL GOETHE

- 20 nov., ora 18.00 – **recital** susţinut de Jenny Abel (vioară) şi Roberto Szidon (pian)

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 20 nov., ora 19.00 – **seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

HANUL CU TEI

- 20-24 nov., 26 nov., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

- 22 nov., ora 21.00 – **concert** de jazz susţinut de Rudy Teianu, Mircea Tiberian, Vlaicu Golcea, Eugen Nichiteanu
- 23 nov., ora 21.00 – *Muzica anilor '70*

CONSTANŢA

FILARMONICA MAREA NEAGRĂ

- 22 nov., ora 17.00 – la Muzeul de Artă – **seară camerală**. Solişti: Mihaela Ionescu, Daniel Sărăcescu, Aurelia Adochiei, Gabriela Oprea. În program lucrări de: **Hayden, Mozart, Hummel, Donizetti, Bizet, Puccini, Verdi**
- 23 nov., ora 17.00 – în sala teatrului – *Medalion W.A. Mozart*, **concert simfonic**. Solist şi dirijor: Aurelian-Octav Popa

CRAIOVA

FILARMONICA OLTENIA

- 21 nov., ora 19.00 – *Dragoste de poet*, **recital de lieduri**. Solişti: Victor Gomoiu, Liviu Pârvu. În program lucrări de: **Schumann**
- 22 nov., ora 19.00 – **concert** în cadrul stagiunii muzicale pentru studenţi. Dirijor: Modest Cichirdan. Solist: Maurizio Sciarrotta (Italia). În program lucrări de: **C. Silvestri, J. Sibelius, A. Dvorak**
- 23 nov., ora 19.00 – **concert**

IAŞI

FILARMONICA DE STAT

- 23 nov., ora 19.00 – **concert cameral** susţinut de „Cvartetul Voces". În program lucrări de: **Mozart, Haydn, Schubert**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – Răduş Jugăurs, **grafică**, pînă în 22 nov.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: expoziţie de grup, **grafică**: Mirela Hagiu, Eugenia Hagiu-Andrei, Ema Hagiu, Elena Gabriela Drăghici, Ion Drăghici, 20 nov.-3 dec.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel:

Noutăţi la Editura Humanitas

Mihail BULGAKOV, Maestrul şi Margareta
Colecţia „Cartea de pe noptieră", Traducere din rusă de Natalia Radovici

Capodopera lui Bulgakov, **Maestrul şi Margareta**, veritabilă parabolă literară despre destinul artistului într-o societate totalitară, este romanul unei sensibilităţi slave trecute prin filtrul dogmaticii creştine. Într-o lume aflată în pragul Apocalipsei, în care răul este copleşitor şi diavolul pare să ţişnească din fiecare fir de iarbă şi din fiecare chip uman, tot ce-i mai rămîne de făcut unui scriitor este fie să iubească, să creeze şi să trăiască în aşteptarea lui Mesia, fie să înnebunească.

Cele trei planuri ale cărţii – politic, religios şi erotic – dau consistenţă unei arhitecturi simbolice cu multiple semnificaţii ezoterice. De aici stranietatea acestei cărţi despre care critica literară afirma cu deplină îndreptăţire că este susceptibilă de atîtea intepretări cîţi cititori o deschid.

Leif PANDURO, Ferestrele, Colecţia „Cartea de pe noptieră"
Traducere din daneză de Alexandru Budişteanu

Un bărbat în floarea vîrstei, al cărui secret al fericirii este că nu ştie nimic precis despre sine sau despre alţii, caută să-şi aline plictiseala privind prin binoclu, de la fereastra apartamentului său, spectacolul oferit de viaţa, obiceiurile şi patimile vecinilor. Întocmai ca la teatru, gustă plăcerea de a se lăsa în voia privirii, străduindu-se să participe prin empatie la soarta altora. Miza acestui joc *voyeur*-ist este să ghicească ce anume se întîmplă acolo unde privirea lui nu mai poate pătrunde. Îşi imaginează intrigi, născoceşte scenarii, caută să anticipeze deznodămîntul lor. Treptat însă, îşi dă seama că distanţa şi perspectiva oferite de pervazul ferestrei îi dau putinţa de a-i înţelege pe oameni mai bine decît se înţeleg ei înşişi. Şi astfel, tihna pasivă cu care contemplă zi de zi viaţa altora se preschimbă în nevoia imperioasă de a interveni în destinul lor. Din spectator devine actor, din privitor distrat, părtaş activ. O minunată ilustrare a parabolei vieţii ca teatru, romanul scriitorului danez Leif Panduro confirmă un adevăr simplu: fiecare om este, fie că o ştie sau nu, un actor pătimaş ce joacă o dramă pe care spectatorul din el o priveşte fără putinţa de a interveni.

Ralf DAHRENDORF, După 1989. Morală, revoluţie şi societate civilă
Colecţia „Societatea Civilă", Traducere din engleză de Mona Antohi

Conferinţele adunate în acest volum reprezintă o analiză riguroasă şi, în acelaşi timp, pasionantă a Europei de după revoluţiile din 1989. Este oare necesar ca revoluţiile să eşueze? Desigur, societatea deschisă nu este perfectă, cetăţenii ei se află încă în căutarea unui sens. *Societatea bună*, la rîndul ei, are de rezolvat o problemă tot atît de dificilă ca şi cvadratura cercului: coexistenţa prosperităţii cu civilizaţia şi libertatea. Însă realităţile desemnate de aceste noţiuni reprezintă singura alternativă viabilă şi realistă la societăţile totalitare din care s-au eliberat ţările din Europa Centrală şi de Est, sau la societăţile autoritare care mai persistă în diverse colţuri ale lumii. Ştiinţele sociale, crede Dahrendorf – reprezentant de marcă al filozofiei sociale germane – ne pot ajuta să înţelegem ce e de făcut, iar intelectualii au responsabilitatea de a iniţia şi orienta schimbarea.

314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup, **artă decorativă**: Mihai Hlihor, Georgeta Adam Hlihor, Vasile Soponariu, 21 nov.-15 dec.

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – *Good Taste for Sale*, Maria Magdalena Pelmuş şi Bogdan Pelmuş, **pictură**, 22 nov.-5 dec.

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – **Salonul de sculptură mică**, 21 nov.-4 dec.

GALERIA HANUL CU TEI **(ARTei)** (tel: 315.38.27) – Mariana Burnel, **grafică**, 20 nov.-10 dec.

GALERIA GALLA (Bd. 1 Mai, nr. 113) – Cristina Oprişenescu, **tapiserie**, 20-30 nov.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – *v.i.d./defragmentare*, expoziţie colectivă (curatori: Lia şi Dan Perjovschi), **instalaţie**, pînă la 1 dec.

PAVILIONUL EXPOZIŢIONAL ROMEXPO (tel: 312.91.44) – **Salonul Naţional de Artă**, 21-28 nov. Vernisaj: 21 nov., ora 17.00. Organizatori: UAP şi Ministerul Culturii şi Cultelor

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Retrospectivă Wanda Sachelarie Vladimirescu*, pînă în 26 nov./ *The Age of Anxiety*, Alexandre Polzin (Berlin), **pictură** şi **sculptură**, pînă în 30 nov. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe/ *Pepsi, Sony and Adiddas Go East*, Andre Novak, **fotografie**, pînă în 10 dec. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh în colaborare cu Institutul Goethe/ Anton Stankovwski, **artă**, **design**, **fotografie**, pînă în 3 dec. Expoziţie realizată în colaborare cu Institutul de Relaţii Externe Stuttgart, Institutul Goethe, Casa de Cultură Friedrich Schiller şi Ministerul Culturii

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – Waldemar Mattis-Teutsch, expoziţie de **holograme**, pînă în 30 nov.

GALERIA NOUĂ (Str. Academiei nr. 15) – *11 tineri artişti în* ***Balkon***, expoziţie colectivă de **fotografie**

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (tel: 090.079.093) – Adrian Chira, **pictură** şi **grafică**, pînă în 14 dec.

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *Arta bate arta*, expoziţie colectivă de **artă contemporană**, pînă în 10 dec.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – în hol şi la etajul I – Vladimir Skoda, **gravuri**, pînă în 30 nov.

CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 312.25.37) – Alfons Mucha, **afişe**. Vernisaj: 20 nov. Manifestare organizată în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei"

AMBASADA MEXICULUI ÎN ROMÂNIA (tel: 210.45.77) – *Habitacora*, Jan Hendrix (Olanda), lucrări inspirate de Mexic, realizate pe hîrtie fabricată manual în Nepal şi Japonia

PRIMĂRIA SECTORULUI 2 – Sala de festivităţi – *Enough Smoke?*, expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh din Bucureşti

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Curcubeul florilor*, Tatiana Eugenia Sesan, **fotografie**, pînă în 21 nov.

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Rotonda Sălii Auditorium – *Multiples*, expoziţie colectivă (peste 40 de lucrări ale unor artişti britanici contemporani), **obiecte de design minimalist**, pînă în 25 nov./ Corp Ştirbei – *Lemn şi aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor II-IV î.Hr.*, **arheologie**, pînă în 30 nov./ expoziţie colectivă de **icoane**, pînă în 30 nov.

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI – *Restituiri – Biserica mănăstirii Cotroceni în imagini şi documente*, **expoziţie documentară** cu obiecte aparţinînd Muzeului Naţional Cotroceni şi Muzeului Municipiului Bucureşti. Vernisaj: 22 nov., ora 18.00

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Duhul locurilor*, Judit Nádor, **pictură**. Vernisaj: 20 nov., ora 13.00

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihaela Şchiopu*, **pictură** şi **desen**, pînă în 6 dec. Vernisaj: 22 nov., ora 18.00/ Sala Rondă – Maria Văraru, **pictură**, pînă în 2 dec./ foaierul sălii de cinema – *2001 – Anul Constantin Brâncuşi*, Gheorghe Rizeanu, **fotografie**, 20 nov.-2 dec. Vernisaj: 20 nov., ora 17.00

ARAD

MUZEUL DE ARTĂ – *Sever Frenţiu. Perioada arădeană*, **pictură şi grafică**, pînă în 25 nov.

BACĂU

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRĂILA

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă aniversară, *50 de ani de la înfiinţarea Uniunii Artiştilor Plastici din România*, pînă în 3 dec.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Avram Ovidiu, **pictură**, pînă în 14 nov./ Marta Deleanu, **pictură**, pînă în 30 nov.

MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **arhitectură** organizată de Ambasada Columbiei la Bucureşti, pînă în 25 nov.

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – Mihai Taraşi, **pictură**, pînă în 15 dec.

BAIA PUBLICĂ – *Frontiera II*, expoziţie de artă contemporană, organizată de Asociaţia „A couple of cherries" (Marea Britanie), în colaborare cu Asociaţia Culturală Vector (România). Expun artişti din Franţa, Germania, Marea Britanie, Norvegia, România, Spania. Vernisaj: 23 nov., ora 14.00

PIATRA NEAMŢ

MUZEUL DE ARTĂ – Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel", pînă în 30 nov.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Viorel Prigorie, **pictură**, pînă în 15 dec.

TIMIŞOARA

GALERIA ART CLUB BASTION – Ion Gherman, **grafică**

GALERIA BUZUNAR – Sofia Dorogostaisky, **acuarelă** şi **pastel**

GALERIA TENTA ART – Liviu Suhar, **pictură**

MUZEUL DE ARTĂ – *The last minute*, expoziţie colectivă: Vetro Barnabas, Estefan Arnold, Anca Benera, Alin Rotariu, Benedek Erika, Kozma Lewente, **obiecte**, **instalaţie**, **fotografie**, **video**, 22-30 nov. Vernisaj: 22 nov., ora 17.00

BIBLIOTECA DE ARTĂ – Krisztina Leban, **grafică**

SIMPOZIOANE

BUCUREŞTI

FORUMUL INTERCULTURAL PRO EUROPA
23-24 noiembrie
ediţia a IX-a
SALA DE CONFERINŢE A BRD
din program:

- 23 nov., ora 15.00 – **deschiderea**
- teme: „Minorităţile şi coeziunea euro-atlantică în noul context mondial", „România şi vecinii", „Colaborarea între statele central- şi est-europene pentru protecţia minorităţilor naţionale", Proiectul legii statutului maghiarilor din afara hotarelor", „Ce fel de Europă pentru minorităţi? Europa Federală, Europa regiunilor, Europa statelor-naţiuni?"

COLIBIŢA

SIMPOZIONUL NAŢIONAL DE PICTURĂ „MUNTELE"
15-30 noiembrie

- printre participanţi: Adrian Chira, Alexandru Chira, Andrei Ciubotaru, Florin Ciubotaru, Radu Comşa, Maxim Dumitraş, Constantin Flondor, Marcel Lupşe, Horia Paştina, Ştefan Pelmuş, Ion Sălişteanu, Vasile Tolan
- în program: conferinţe, recitaluri, expoziţii
- coordonator: Gavril Ţărmure
- organizat de Fundaţia culturală „Societatea de concerte" Bistriţa, în cadrul programului „Şcoala de la Bistriţa"

DEZBATERI

BUCUREŞTI

COLEGIUL NOUA EUROPĂ

- 21 nov., ora 17.00 – Cristian Preda, **conferinţa** cu tema **De ce a eşuat democraţia interbelică? O explicaţie electorală**

INSTITUTUL
DE STUDII LIBERALE

- 21 nov., ora 17.00 – **masă rotundă** cu tema **Actualitatea lui I.C. Brătianu**. Participă: Valeriu Stoica, Ştefan Aug. Doinaş, Mona Muscă, Constantin Bălăceanu Stolnici, Puiu Haşotti

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE

- 22 nov., ora 16.00 – **colocviu** din cadrul ciclului „Grădina lui Polemos"

CERCUL
MILITAR NAŢIONAL

- 21 nov., ora 11.00 – **masă rotundă** cu tema **Evreii din România în primii ani ai regimului comunist, 1945-1960**, prilejuită de lansarea volumului **Anchete şi procese uitate. 1945-1960** de Teodor Wexler şi Mihaela Popov. Participă: Nicolae Cajal, Dinu Giurescu, Carol Iancu, Constantin Vişinescu, Stelian Tănase, Adrian Cioroianu

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU „I.L. CARAGIALE"
24 noiembrie-2 decembrie

- secţiuni: **Secţiunea Oficială**, **Secţiunea Off – Independenţi** (25 nov.-5 dec.), **Secţiunea Colocvii şi Dezbateri**

din program:
SECŢIUNEA OFICIALĂ:

- 24 nov., ora 18.00 – Teatrul Naţional – **Hamlet** de W. Shakespeare. Spectacol prezentat de Teatrul Naţional din Cluj Napoca
- 25 nov., ora 19.00 – Teatrul Odeon – **Aşa este (Dacă vi se pare)** de L. Pirandello. Spectacol prezentat de Teatrul Maghiar de Stat din Cluj Napoca
- 26 nov., ora 16.30 – Teatrul Nottara – **Cu mîna pe ciocan** de Milos Nicolic. Spectacol prezentat de Teatrul Andrei Mureşanu din Sfîntu Gheorghe
- 26 nov., ora 19.30 – Teatrul Naţional – **Filumena Marturano** de Eduardo de Filippo. Spectacol prezentat de Teatrul Sică Alexandrescu din Braşov
- 26 nov., ora 22.30 – TVR 2 – înregistrarea spectacolului **Aşa este (Dacă vi se pare)** de L. Pirandello, prezentat de Teatrul Naţional din Craiova

SECŢIUNEA OFF:

- 25 nov., ora 23.00 – Teatrul Union – **Olga, Maşa, Irina** după A.P. Cehov. Spectacol prezentat de Teatrul Union
- 26 nov., ora 14.30 – Teatrul Luni – **Alexanderplaz** de Z. Mircevska. Spectacol prezentat de Teatrul Underground din Tîrgu Mureş
- 26 nov., ora 23.00 – Teatrul Act – **Steps** de Horaţiu Mihaiu. Spectacol prezentat de Teatrul Underground din Tîrgu Mureş

SECŢIUNEA COLOCVII ŞI DEZBATERI:

- 25 nov., ora 11.00 – Sala M. Sorescu a Teatrului Naţional – **Semnătura „Vlad Mugur"**. Moderatori: Florica Ichim şi Doina Modola

ZILELE
TEATRULUI MAGHIAR
Din program:

- 21 nov., ora 20.00 – Teatrul Naţional – **Romanţă**, spectacol prezentat de Compania „KompMania"
- 22 nov., ora 20.00 – Teatrul Naţional – **Nimfa diformă**, spectacol prezentat de Ladjanszki Marta şi Compania Balvanyos
- 23 nov., ora 19.00 – Teatrul Nottara – **Viaţă înrobită**, spectacol al Companiei „Pinter Bela"

ISTORIA
FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:

- 20 nov., ora 16.30 – **Italienii (Siamo italiani)**, Elveţia, 1964
- 26 nov., ora 18.30 – **Ursula sau viaţa nedemnă**, Elveţia, 1966. Regia: Walter Marti şi Reni Mertens

LUNA FILMULUI
DOCUMENTAR
SALA ELVIRA POPESCU
Din program:

- 21 nov., ora 19.00 – proiecţii în cadrul ciclului **Portraits de grands intellectuels roumains**: Èmil Cioran, Petre Ţuţea, Gellu Naum. Filmele sînt subtitrate în limba franceză
- organizator: Institutul Francez din Bucureşti

În urma jurizării proiectelor depuse pentru Expoziţia de Artă ***Foamglas****, au fost selectate următoarele proiecte:*

1) grupul The Triple Headed, Timişoara – cu proiectul „The magic carpet";
2) Adrian Cupus – „Umbra transparenţei";
3) Teodor Graur, Bucureşti – „Grădina";
4) Velisar Manea, Timişoara – „Zid suspendat";
5) Estefan Benera şi Arnold Anca, Timişoara – „Site specific";
6) Ovidiu Vuia, Timişoara – „no name".

Proiecte rezervă:
1) Attila Tomas, jud. Braşov – „no name";
2) Ştefan Luigi Varga, Timişoara – „Semn al Pămîntului".

Premiul special al juriului (acordat în afara concursului):
Cristian Constantin, Timişoara, „±" (14 ani).

Proiectele selectate se vor executa în spaţiul expoziţiei începînd cu 20 noiembrie 2001. Vernisajul expoziţiei va avea loc în 7 decembrie 2001 la Centrul H.Arta din Piaţa Iuliu Maniu nr. 3, et. 2.

RETROSPECTIVĂ
JERZY SKOLIMOWSKI
20-30 noiembrie
CINEMATECA ROMÂNĂ:
din program:

- 20 nov., ora 18.30 – **Semnalmente**
- 21 nov., ora 18.30 – **Walkover**
- 22 nov., ora 18.30 – **Bariera**
- 23 nov., ora 10.00 – **Ţipătul**/ ora 14.00 – **Bariera**/ ora 18.30 – **Mîinile sus**
- 24 nov., ora 16.30 – **Semnalmente**/ ora 18.30 – **Ţipătul**
- 25 nov., ora 14.00 – **Walkover**/ ora 18.30 – **Succesul este cea mai bună răzbunare**
- 26 nov., ora 16.15 – **Mîinile sus**
- organizator: Institutul Polonez din Bucureşti

IAŞI

OPERA ROMÂNĂ

FESTIVALUL DE
OPERĂ ŞI BALET
21 noiembrie-4 decembrie
ediţia a VI-a
din program:

- 21 nov., ora 18.30 – **Tosca** de G. Puccini. Conducerea muzicală: Corneliu Calistru. Cu: Mioara Cortez, Stelian Negoescu, Gheorghe Roşu, Cristian Waks
- 23 nov., ora 18.30 – **Don Quijote** de Ludwig Minkus, spectacol de **balet**. Conducerea muzicală: Leonard Dumitriu. Cu: Lucian Popa, Ion Moga, Raluca Michiciuc, Magdalena Rădulescu
- 25 nov., ora 18.30 – **Rigoletto** de G. Verdi. Conducerea muzicală: Koichi Inoue. Cu: Cosmin Marcovici, Andrei Donoş, Cristina Simionescu, Cristian Waks

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE

- 20 nov., ora 13.00 – lansarea volumului **Nomad în Mesoamerica** de Pop Simion

TIMIŞOARA

CASA A.M.
GUTTENBRUNN

- 22 noiembrie, ora 18.00 – Victor Neumann, **Ideologie şi Fantasmagorie. Perspective comparative asupra istoriei gîndirii politice în Europa Est-Centrală**, Editura Polirom, 2001. Lansarea va fi urmată de o **dezbatere** pe tema ideologiilor care au inspirat regimurile totalitare

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA
I.L. CARAGIALE

- 22 nov., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 22-24 nov., ora 16.00 – ***Workshop*** **de management cultural** condus de Dieter Buroch (directorul Centrului artistic „Mousonturm" din Frankfurt)

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL CEH

- 22 nov., ora 17.00 – **Ţara muzicii**: **înregistrări** din muzica lui A. Dvorak şi B. Smetana

TV

TVR 1

- 22 nov., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

- 21 nov., ora 24.00 – **Remix: Medieval**, emisiune de documentare

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 24 nov., ora 19.00/ 25 nov., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

După cum am anunţat, la Centrul Cultural META din Bucureşti a fost vernisată săptămîna trecută expoziţia *Arta bate Arta*, deschisă iniţial la Galeriile Konkordia din Vrsac, Iugoslavia. În această pagină – textul care a însoţit expoziţia la Vrsac şi însemnările programatice ale grupului 2 META.

Arta bate Arta la META

Arta bate Arta/Umetnost bije umetnost a fost titlul care i-a reunit pe artiştii români la Centrul de cultură şi artă contemporană Konkordia din Vrsac. Proiect al Fundaţiei Culturale META din Bucureşti cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor, evenimentul a devenit posibil în urma colaborării cu Centrul Konkordia din Vrsac, Galeria de artă contemporană din Pancevo şi Centrul pentru cultură vizuală „Zlatno oko" (Ochiul de aur) din Novi Sad. Astfel a fost creată posibilitatea unui contact mai strîns şi a unei mai bune cunoaşteri între scena artistică românească actuală şi cea iugoslavă.

Un contact favorizat în egală măsură de apropierea geografică, de asemănarea socială şi culturală dintre cele două medii şi care conduce, în plan artistic, spre o poetică cu vizibile elemente comune. Restructurând spaţii, mixînd/ combinînd mijloacele audiovizuale, experimentînd ludic diferite materiale, artiştii, fie că sînt români sau – altă dată – iugoslavi din Voievodina, au dimensiunea comună a contemporaneităţii.

Lucrările se impun prin multimedialitate şi caracterul de experiment liber. Ecourile „artei povera" sînt regăsibile în materialele perisabile/ perisate, obiecte cotidiene, haine uzate etc., redescoperite şi recontextualizate. Centrul Konkordia le-a oferit artiştilor posibilitatea unei intervenţii directe, unei retrasări a dimensiunilor, unei redefiniri nemijlocite a spaţiului. Camere obscure, lumini şi umbre, unde sonore şi olfactive, imagini şi proiecţii în mişcare. Performance, instalaţii, artă video şi pe computer, experimente audio. Spiritul şi limbajul artei contemporane, de aici şi de pretutindeni, şi mai ales de acum, se întîlnesc în incitanta expoziţie a artiştilor români.

Sanja MLADENOV

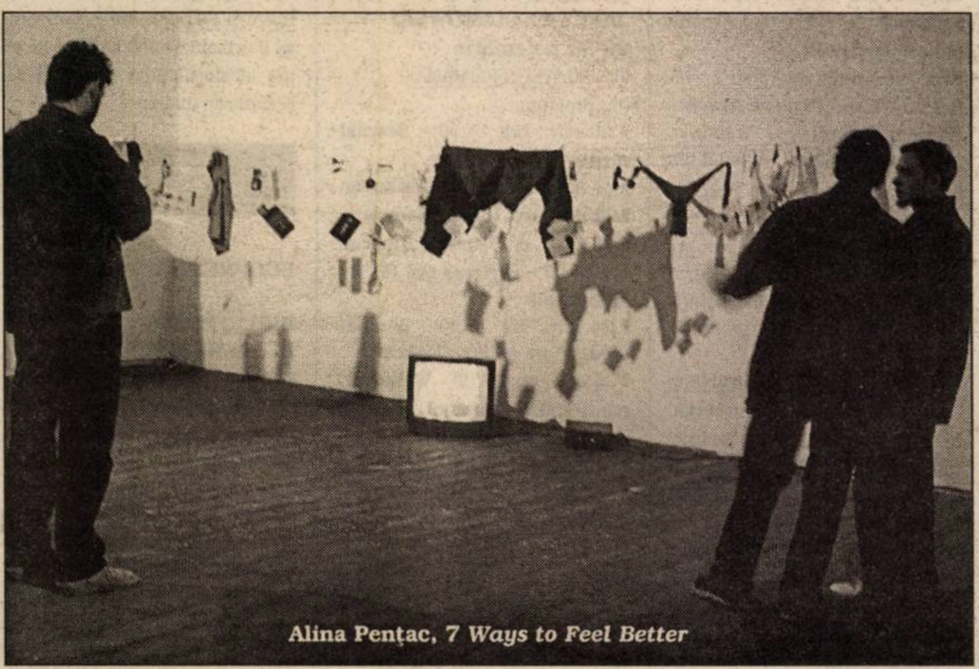
Alina Penţac, 7 *Ways to Feel Better*

„Lumea culturii este discontinuă, ca şi lumea însăşi, şi cunoaşte la rîndul ei mutaţii ascunse. Există un timp al culturii în care operele de artă şi de ştiinţă se uzează, chiar dacă acesta este mai lent decît timpul istoric al lumii fizice"*

Arta bate Arta? cea de azi şi de mîine pe cea de ieri, cea de ieri pe cea de azi şi de mîine, cea care abuzează de artist şi de ce-l înconjoară, cea de niciodată pe cea dintotdeauna, cea hărţuită/ agresată/ violată/ de cotidian/ de ambient/ de context/ de viaţa însăşi.

Xpoziţie, adică poziţie: de artist în context, printre propriile obiecte, gesturi, concepte, forme, vizînd:

„obiectele consumate, posedate sau personalizate"**

„cum sînt trăite obiectele, căror cerinţe în afara celor funcţionale răspund ele, ce structuri mentale se întrepătrund cu cele funcţionale, contrazicîndu-le, pe ce sistem cultural, infra/ trans/ cultural/ e fondat cotidianul lor trăit"**

„cum e *vorbită* limba obiectelor"**

poziţia lor faţă de artist

poziţia artistului faţă de ele (cu ele sau împotriva lor), artistul care răz-BATE în tot acest ambient/ cotidian/ context/ cum vrei să-l numeşti, de obiecte personale/ gesturi/ concepte/şi altele

dar şi poziţia obiectului – sau nonobiectului – de artă printre alte mărunţişuri cotidiene, gesturi, idei, imagini, forme, contexte, stereotipii, *pattern*uri biologice date, scheme biologice, computeristice, vizuale, existenţiale etc.

„obiectul: acest figurant umil şi receptiv, acest sclav psihologic şi confident, aşa cum a fost el trăit în cotidianul tradiţional şi ilustrat de toată arta occidentală (şi nu numai – *n.n.*) pînă la noi"**

obiect cotidian de artă/ gest cotidian de artă/ concept cotidian de artă/ concept extins de artă

„omul legat de obiectele cotidiene (ambient/ context) prin aceeaşi intimitate viscerală ca de organele propriului corp"**

cotidianul/ contextul/ ambientul LENT, faţă în faţă cu gestul/ obiectul/ conceptul/ de artă

VIOLent sau în oglindă

cotidianul/ contextul/ ambientul/ VIOLent, faţă în faţă cu gestul/ obiectul/ conceptul de artă LENT

Arta bate Arta, cine pe cine sau care pe care, iese cu bătaie/ lungă/ sau de cap/ sau în verde, violet, roz/ sau de aripă/ sau la nişte porţi/ sau din palme etc.

Arta bate Arta abandonînd, lăsînd în urmă coduri vizuale moarte, ce supravieţuiesc oarecum pe alte paliere, în cotidian/ambient/context etc.

noile coduri vizuale, agresive, războinice, „cu muşchi", gene egoiste în lupta pentru supravieţuire

tirania noilor coduri vizuale instalate, VIOLente, desprinsă de cele mai multe ori din ambientul LENT, devenit dintr-o dată semnificativ

(şi) comportamentul violent al codurilor culturale naşte ideea că Arta bate Arta

istoria vizualului, ca o plajă de coduri abandonate, uzate

de aici efemerul, efemeritatea Artei

istoria reconsiderată a ambientului, acest dublu existenţial

2META

***Maurice MERLEAU-PONTY**, **Sens et non-sens**, Gallimard, Paris, 1996

****Jean BAUDRILLARD**, **Le système des objets**, Gallimard, Paris, 2000

Picnic la Saint-Louis

RADU ŢUCULESCU

Theatra – Festival internaţional de teatru scurt, ediţia a 15-a. 12-14 octombrie. Saint-Louis (Franţa).

După un festival de teatru derulat timp de două săptămîni la Casablanca, un oraş furnicar cu aproape 9 milioane de locuitori, festivalul de la Saint-Louis (Franţa) poate fi catalogat drept o paşnică întrunire într-o mică şi discretă staţiune pe străzile căreia, cel mai adesea, bîntuie doar liniştea. Saint-Louis e un orăşel cu doar puţin peste 20 de mii de locuitori, strîmtorat între două graniţe, cea elveţiană şi cea germană, iar dacă din întîmplare treci pe acolo, vei avea impresia că e un loc în care nu se întîmplă nimic. Greşită impresie. THEATRA – festival internaţional de teatru scurt, şi-a început cariera în 1987, crescînd de la o ediţie la alta. Anul acesta fu o adevărată performanţă. Un maraton. În trei zile, de fapt începînd de vineri seara pînă duminică la amiaz, au evoluat nu mai puţin de 25 de trupe de teatru cu tot atîtea spectacole în cinci săli. Majoritatea dintre ele au fost programate să joace de două ori spectacolul! Cele cinci săli, în frunte cu excelentul edificiu destinat artiştilor şi numit La Coupolle (doar de doi ani terminat) sînt moderne, foarte bine dotate tehnic, cu variate posibilităţi de folosire.

Şi, să vezi şi să nu crezi, a existat public de fiecare dată. În afară de trupe din Franţa, anul acesta au mai fost invitate companii teatrale din Cehia, Belgia, Olanda şi Elveţia. Pentru prima oară, două trupe studenţeşti din România au luat parte la acest festin scenic, ambele ale Casei de cultură a studenţilor din Cluj. Este vorba de trupa Magma cu **Picnic pe cîmpul de luptă** de Arrabal (spectacol prezentat şi la festivalurile de la Pécs şi Casablanca) şi de Imago cu **Roşcovanul** după Daniil Harms şi Matei Vişniec. Tînărul Bogdan Sărăteanu, student la actorie în anul II (după ce a frecventat şi cursurile de filozofie) a conceput un spectacol de gest şi imagine cu text puţin, uşor eclectic, împins spre marginea absurdului, animat de momente ingenioase, cu mişcări de grup care completau, nuanţat, puţinul rostirii. Trupele din România, adică noi, am urcat pe scenă de patru ori, la miezul nopţii, dimineaţa, la amiaz şi seara, am avut filmări (trupa Magma) pentru France 3, toate astea de-a lungul a trei zile, aproape, încît mi-a fost imposibil să urmăresc celelalte spectacole, doar cîteva, derulate într-o sală învecinată cu cea în care am jucat. Prin urmare, voi înşira în continuare cîteva cuvinte despre Louis Perin, iniţiatorul acestui festival, cunoscut şi preţuit nu doar în regiunea celor trei frontiere, şi despre La companie du Lys, trupa de teatru care înseamnă mult pentru oraş, dar şi pentru întreaga zonă. Louis Perin, născut în 1948 în Italia, s-a stabilit, de mic, în Franţa şi este dramaturg, muzician, regizor, poet şi profesor de limbi moderne şi traducător din limba italiană. A înfiinţat, în anii '70, grupul de muzică pop **Théorème** cu care a concertat numeroşi ani şi a interpretat sute de melodii, multe dintre ele compoziţii proprii. A scris (compus) opera rock **Clovis sau Comedia umană**, în 1974, prezentată cu succes, întîi la Saint-Louis bineînţeles, apoi în Franţa, Belgia, Elveţia, preluată de televiziune (CRTF) şi diferite posturi de radio. În 1973 înfiinţează trupa de teatru La Compagnie du Lys care de atunci funcţionează fără întrerupere, impunîndu-se în peisajul artistic nu doar al regiunii celor două frontiere, ci trecînd, deseori, frontierele... Pentru această trupă, Louis Perin a scris numeroase piese de teatru, cu diverse subiecte de la cele ce pun sub lupă viaţa cotidiană, pînă la reactualizarea (reevaluarea, readaptarea...) unor subiecte mitologice ori probleme de strictă actualitate cum ar fi cea a poluării. Colaborările sale (implicit ale trupei de teatru) sînt extrem de variate, cu muzicieni, dramaturgi, poeţi, plasticieni. Ca de exemplu Jean-Paul Klee, Stavros Melissinos ori Luciana Luppi colaboratoarea lui Eduardo de Filippo şi a lui Giorgio Strehler la Piccolo Teatro din Milano. Autor a cîtorva volume de poezie, de eseuri şi un roman, Louis Perin e şi traducător (Dino Buzzati) şi director de editură... Un „personaj" complex, de factură postmodernă sau, ca să folosesc un termen tehnic, este un personaj „mecatronic", reprezentînd îmbinarea sinergetică dintre mai multe domenii artistice consacrate. (Termenul de mecatronică a fost brevetat în 1972 de către japonezi şi defineşte fuziunea tehnologică dintre mecanică-electronică-informatică. Filozofia mecatronică marchează saltul de la ingineria tradiţională, secvenţială, la ingineria simultană sau concurentă adică paralelă). Louis Perin are ideea înfiinţării unui festival de teatru scurt, idee ce se concretizează în 1987. La Compagnie du Lys, trupă cu sediul la Saint-Louis, pune în scenă, în fiecare stagiune, texte ale autorilor francezi contemporani (nu doar cele ale lui L. Perin), dar şi texte din repertoriul internaţional. Activitatea acestei trupe (şi a neobositului ei animator) şi faptul că există acest festival internaţional, au contribuit, considerabil, la finisarea gustului pentru scenă al locuitorilor, la modelarea preferinţelor, la incitarea apetitului lor artistic. Rar mi-a fost dat să văd un public care intră în sala de teatru cu atîta bucurie, cu atîta poftă şi reală plăcere de a „înghiţi" tot ceea ce i se serveşte. Spectatorii păşesc fără resentimente în sălile de teatru (aşa cum o fac şi eu, indiferent dacă-mi place sau nu mutra regizorului ori a cutărui actor ori dramaturg) ştiind ce înseamnă şi cît de vremelnică este această muncă a oamenilor de teatru. Participarea la un spectacol de teatru trebuie să-ţi producă, în primul rînd, o bucurie, una dezarmantă, copilăroasă chiar, şi abia pe urmă să urmeze (de-o fi nevoie) observaţiile, strîmbăturile, criticile, înjurăturile... Astfel, acestea din urmă vor avea un înveliş mai puţin dureros, mai puţin jignitor, vor pălmui mai puţin usturător obrazul efemerei arte a spectacolului de teatru. Părerea mea.

OBSERVATOR CULTURAL

NR. 92
27.11.-03.12.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

S-a deschis Festivalul Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“

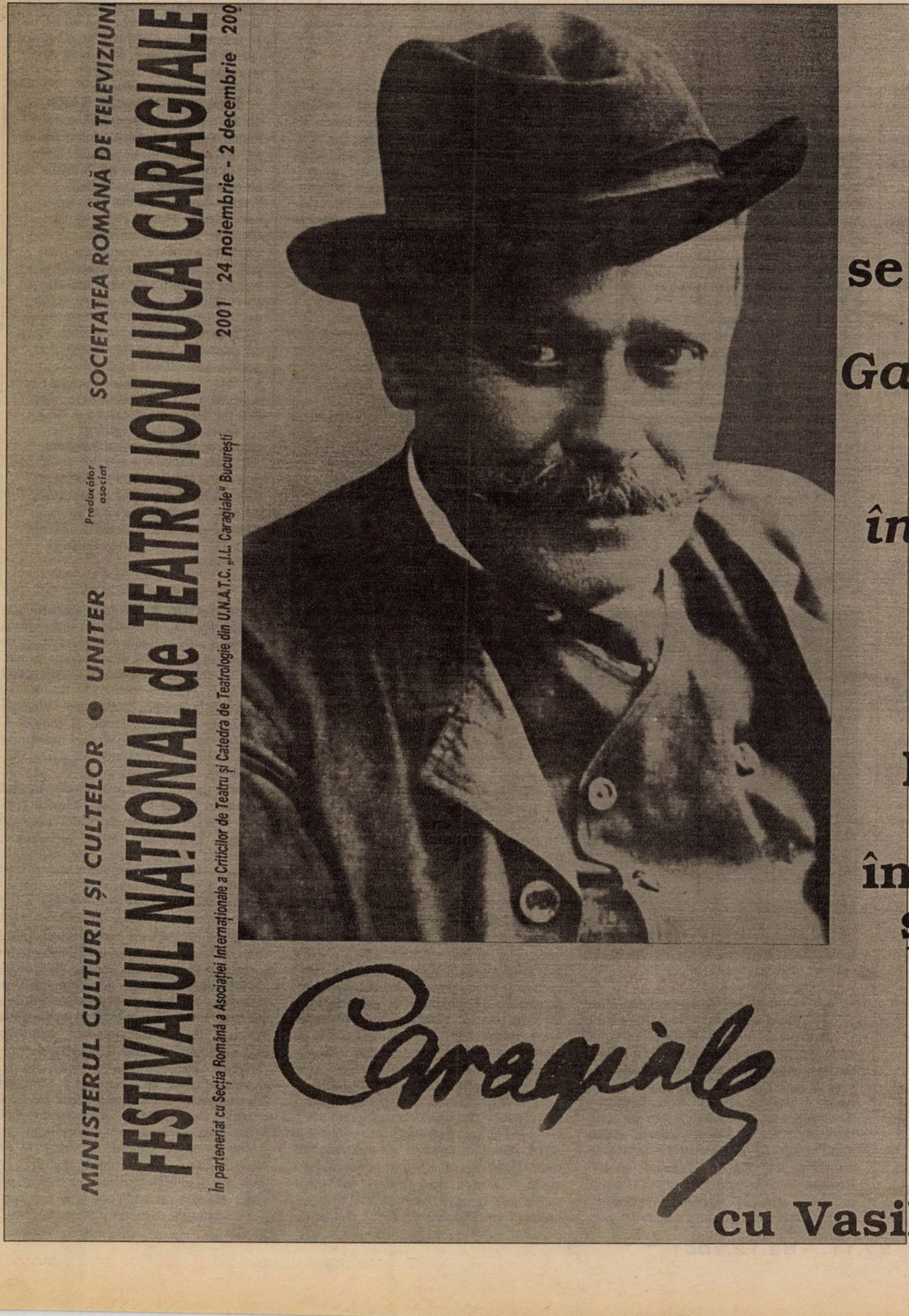
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR ● UNITER
Producător asociat
SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNI
FESTIVALUL NAŢIONAL de TEATRU ION LUCA CARAGIALE
În parteneriat cu Secţia Română a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru şi Catedra de Teatrologie din U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale“ Bucureşti
2001 24 noiembrie - 2 decembrie 200
Caragiale

Mîine se deschide *Tîrgul Gaudeamus – Carte de învăţătură*

Dezbateri despre învăţămînt şi cultură

Interviu cu Vasile Gârneţ

OBSERVATOR
CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 92, 27.11. – 03.12.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Salonul Naţional de Artă

Săptămîna trecută, la ROMEXPO s-a redeschis, după o întrerupere de 19 ani, Salonul Naţional de Artă. Manifestarea este organizată de Uniunea Artiştilor Plastici din România, sub patronajul prim-ministrului Adrian Năstase. La vernisaj, alături de miniştrii Şerban Mihăilescu şi Răzvan Theodorescu şi de criticii de artă Radu Ionescu şi Valentin Ciucă (ultimul – director al Radiodifuziunii din Iaşi), s-a aflat invitatul de onoare al Uniunii Artiştilor Plastici din România, Mehmet Guleryuz, preşedintele Asociaţiei Internaţionale a Artiştilor Plastici pentru Europa de Est. Cele trei premii, acordate lui Neculai Păduraru, Adrianei Elian şi lui Ilie Bostan, au fost posibile graţie mecenatului BRD – Société Générale şi au fost înmînate de către directorul general Patrick Gelain. Premiul de excelenţă **Constantin Brâncuşi** i-a fost acordat lui Barbu Brezianu, pentru întreaga activitate dedicată creaţiei brâncuşiene.

Tîrgul Internaţional de Arte Vizuale

Se află în plină desfăşurare cea de-a patra ediţie a Tîrgului Internaţional de Arte Vizuale. Iniţiator şi organizator principal este Fundaţia Socio-Culturală SOCETA-Club UNESCO. În acest an, coorganizatori sînt TV România Internaţional şi Teatrul Naţional Bucureşti. TIAV 2001 e organizat pe următoarele secţiuni: artă plastică (pictură, sculptură şi grafică), artă decorativă, fotografie, multimedia, film, teatru şi dans. Alături de artişti se vor afla la Bucureşti directori de galerii de artă, colecţionari, agenţi şi impresari români şi străini. Unul dintre scopurile acestui tîrg este consolidarea pieţei de artă contemporană românească.

Maraton poetic la Braşov

La începutul săptămînii trecute, în cadrul Festivalului **Activ-November** organizat la Braşov de Mediateca „Norbert Detaye“ în coordonarea Marinei Bucătaru), Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România – ASPRO şi Facultatea de Litere din Braşov au propus un maraton poetic. Intitulat **Poezia non-stop**, proiectul, iniţiat de Andrei Bodiu, a cuprins lecturi de poezie ale unor autori consacraţi, mai ales braşoveni (dar nu numai), şi ale unor poeţi tineri, studenţi la literele braşovene. Au susţinut recitaluri (în ordinea lecturilor): Ioan Pop Barassovia, Mădălina Deteşanu, Claudiu Mitan, Alexandru Muşina, Georgiana Mărculescu, Carmen Puchianu, Mihai Ignat, Alexandru Funieru, Caius Dobrescu, Mircea Doreanu, Doina Ionaid, Andrei Bodiu, Dan Ţăranu, Mihai Vakulovski, Alina Bică şi Romulus Bucur. Moderatorii întîlnirii au fost Andrei Bodiu şi Caius Dobrescu.

Agenda culturală

Începe cea de-a XI-a ediţie a Festivalului Internaţional de Film *Dakino*. Mîine se deschide ediţia cu numărul XI a **Festivalului Internaţional de Film *Dakino***, care reuneşte un număr de 90 de filme de scurt metraj (aflate în competiţie), proiecţii de lungmetraje, printre care **Filantropica**, în regia lui Nae Caranfil (filmul care va deschide anul acesta festivalul) şi concerte. Manifestarea se va încheia cu decernarea premiilor sîmbătă 1 decembrie la orele 20.00.

Concurs internaţional *Artele focului* la Galeria Apollo. Tot mîine va avea loc şi vernisajul concursului internaţional **Artele focului**, la care participă peste 45 de artişti din Austria, Bulgaria, Croaţia, Franţa, Japonia, Iugoslavia, România şi Siria, cu lucrări de dimensiuni mari de ceramică, sticlă şi metal. Expoziţia poate fi vizitată pînă luni 3 decembrie.

O nouă ediţie *Gaudeamus*. Complexul Expoziţional Romexpo va găzdui în perioada 28 noiembrie-2 decembrie o nouă ediţie a **Tîrgul de carte *Gaudeamus***. Deschiderea oficială va avea loc miercuri la orele 11.00.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

Concursul naţional de creaţie studenţească din Timişoara. Au fost acordate, de curînd, premiile celei de-a cincea ediţii a Concursului naţional de creaţie literară studenţească din Timişoara. Juriul, avîndu-l ca preşedinte pe Cornel Ungureanu şi ca membri pe scriitorii Eugen Bunaru, Mircea Pora, Gheorghe Secheşan, Marcel Tolcea şi Daniel Vighi, a acordat premiul întîi pentru poezie lui Tudor Creţu (Universitatea de Vest, Timişoara, Fac. de Jurnalistică, an IV) şi Dan Ţăranu (Universitatea „Transilvania“, Braşov, Fac. de Litere, an II). Premiul întîi pentru proză i-a revenit lui Rareş Bosu (Universitatea de Medicină şi Farmacie „Iuliu Haţeganu“ cluj-Napoca, Fac. de Medicină generală, an II) iar premiul întîi pentru eseu i-a revenit lui Tudor Creţu (Universitatea de Vest, Timişoara, Fac. de Jurnalistică, an IV). Festivitatea de premiere va avea loc pe 14 decembrie, iar lucrările premiate vor apărea într-un volum colectiv de debut, sub egida casei de Cultură a Studenţilor din Timişoara.

Grădina lui Polemos la MLR. În ultima vreme, la Muzeul Literaturii Române au loc, în după-amiaza zilei de joi, dezbateri culturale aprinse. Întîlnirile, intitulate **Grădina lui Polemos**, îl au ca amfitrion pe Ioan Buduca. Primele reuniuni au fost consacrate unor cărţi de Marian Popa, Livius Ciocârlie, Nicolae Manolescu. Săptămîna trecută, reuniunea, mai puţin polemică, a fost consacrată unor volume de debut recente. După cîte se pare, ediţia din această săptămînă se va desfăşura la Tîrgul Gaudeamus.

Vernisaj la Galeria ArTtei. Vineri 23 noiembrie a avut loc vernisajul expoziţiei ALBNEGRU a artiştilor Petru Lucaci şi Marcel Bunea. Expoziţia e organizată într-un spaţiu neconvenţional: Galeria ArTei, strada Lipscani, subsol.

Cenaclul de imagine şi literatură de film. În cadrul **Program. Art. Cafe. Cinema** a avut loc pe 22 noiembrie cea de-a 157-a şedinţă a **Cenaclului de imagine şi literatură de film**. Invitaţii moderatorului Ioan Cărmăzan au fost de această dată operatorii de imagine Marian Baciu şi Marius Panduru.

FLACĂRA
FLACĂRA
VIP: Cătălin Ştefănescu, Gabriel Cotabiţă, Anda Adam, Daniela Gyorfy, Toni Grecu
de 101 ani din Urziceni
După Rona Hartner la Paris
Mecena DINESCU de Potelu
Documentar: Un destin incendiar – BCU
Coordonatorii de transplant negociază pactul cu viaţa

La 90 de ani de la fondarea ei de către deputatul liberal Constantin Banu, revista **Flacăra** propune cititorilor, inclusiv prin vocea directorului ei George Arion, „un nou proiect de revistă, în care să se regăsească omul de azi, cu bucuriile şi frămîntările lui“. Noua formulă a fost lansată joi 22 noiembrie într-un spectacol organizat la Ateneul Român. Editorialul semnat de George Arion în acest prim număr al noii **Flăcări**, intitulat, cu tîlc, **Riposta**, este – în mod vădit – (şi) o „ripostă“ la adresa „piratării“ operate de revista lui Adrian Păunescu: „Încă nu e departe epoca de tristă amintire cînd aveam o singură televiziune, cu un program imbecil, cîteva ziare de necitit. Să fie o încercare de a se reveni la acele timpuri? Ziaristul român va fi din nou constrîns să scrie doar imnuri de slavă la adresa guvernanţilor, indiferent dacă faptele lor sînt bune sau ticăloase? Va avea iarăşi parte de un statut umilitor, degradant, acţionînd împotriva conştiinţei sale? Să dorească actuala putere să-şi aservească toate trusturile de presă? Piratarea revistei **Flacăra** să facă şi ea parte dintr-un astfel de plan? Greu de răspuns. Sigur e doar un lucru: fără o presă liberă, curajoasă şi demnă, ţara noastră îşi va reteza orice speranţă de a se smulge din destinul mediocru pe care îl cunoaşte în prezent. [...] Nu putem rămîne blazaţi sau indiferenţi. Fiindcă, aşa cum spunea Constantin Banu: «Nu ştiu ce e mai de osîndit: îndrăzneala necinstiţilor ori pasivitatea celor cinstiţi». Şi tot el adăuga: «Nu e formă de guvernămînt mai prielnică şarlatanilor şi excrocilor politici decît pseudodemocraţia“. Schimbările se văd şi în caseta redacţională. Director este Alexandru Arion, redactor-şef – Remus Andrei Ion, iar secretar general de redacţie – Petruţ Stoian. Pe lîngă seniorii-editori Tudor Călin Zarojanu şi Alexandru Mihăilă (**Flăcăra Focus**), ne întîlnim şi cu o echipă de tineri editori: Ema Cătălin, Tatiana Dabija, Ciprian Enea, Carla Mihăilă şi „veteranul“ Toma Roman jr. Altfel, păstrînd „osatura“ de magazin, revista demonstrează, în mare măsură, că e vorba de *altceva*, de o strategie mai inspirată şi mai agresivă, cu mai multă personalitate. (Noua) **Flacăra** se citeşte, realmente, cu interes. Drept dovadă, spicuim din sumar: reportaje incitante (în linia care a consacrat publicaţia) despre o vrăjitoare de 101 ani din Urziceni, despre viaţa prostituatelor, despre coordonatorii de transplant şi despre „alcoolul (metilic şi nu numai) care ucide la Oneşti“; documente – fotografii de album cu Regele Mihai al României; „destăinuiri“ intime cu VIP-uri din lumea *show-biz*-ului; o provocatoare anchetă culturală (cu răspunsuri acide şi nonconformiste) despre **Scriitorii români în faţa Premiului Nobel** (mai exact: **Merită scriitorii români un premiu Nobel?**) la care răspund, în ordine, Dan C. Mihăilescu, Alexandru Muşina, Sorin Alexandrescu, Gheorghe Iova, Ion Bogdan Lefter, Pavel Şuşară, Caius Dobrescu şi Alex. Ştefănescu. Sînt prezentate şi fotografiile a trei scriitori români propuşi, nu de mult, pentru Nobel: regretatul Gellu Naum, Paul Goma şi Mircea Cărtărescu... Nu lipseşte un consistent grupaj politic despre (în special) războiul din Afganistan. Revista publică, de asemenea, două interviuri, unul cu Mircea Dinescu, **Între viaţa publică şi moşia de la Potelu**, altul – „documentar“ – cu Ion Stoica, directorul Bibliotecii Centrale Universitare, despre „lupta cu un destin incendiar“ (aluzie la incendierea criminală din decembrie 1989 a Bibliotecii). În rest – cronici de teatru şi film, investigaţii sociale şi medicale, precum şi un amuzant joc gen „recunoaşteţi personajul“, cu fotografii ale unor cunoscuţi artişti români „azi“ şi „ieri“ (mai precis: în fragedă copilărie). Cititorii revistei **Flacăra** au astfel ocazia de a-şi verifica eventualele capacităţi „fizionomiste“...

Sumar

EVENIMENT: FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU „ION LUCA CARAGIALE“, EDIŢIA 2001

ALICE GEORGESCU, „O stagiune fără vîrfuri, dar cu multe spectacole bune“ ▮ 4
ION BOGDAN LEFTER, Gafă, prostie, scandal, mister... ▮ 5

EVENIMENT:
TÎRGUL GAUDEAMUS – CARTE DE ÎNVĂŢĂTURĂ, EDIŢIA 2001

JANA GHEORGHIU, Creşteri, surprize şi ambiţii ▮ 6

ÎNVĂŢĂMÎNT:

CARMEN MUŞAT, De la *Magister dixit* la *Magister ludi* ▮ 9
C. ROGOZANU, Două lumi ▮ 9

LITERATURĂ

AURA SIBIŞAN, Rîsul portocaliu al scriiturii feminine ▮ 10
MONICA BRÂNZEI, Magrittizare ▮ 10
SORIN ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (V) ▮ 11
IOAN BUDUCA, Produsele culturale sînt mărfuri, dar şi altceva ▮ 11
CRISTIAN MUNTEANU, Omul întors pe dos ▮ 12
WILLIAM TOTOK, Două romane germane plasate în mediu bucureştean ▮ 13
MARIAN DRĂGHICI, Concurs ▮ 14
CRISTINA IONICĂ, Pe marginea unui interviu ▮ 15

STUDII CULTURALE

EUGEN CIURTIN, Eliade: după 15 ani ▮ 16
BEDROS HORASANGIAN, I Love N.Y. ▮ 17

INTERVIU

VASILE GÂRNEŢ, „Fluxul informaţional nu vine, în Basarabia, numai din România“ ▮ 18
GEO ŞERBAN, Marcel Iancu la Berlin ▮ 19

ARTE

TEATRU: **RADU ŢUCULESCU**, Un regal la Ariel ▮ 20
FILM: **VALERIAN SAVA**, Un festival de autor şi o breaslă de precupeţe ▮ 21
ALEX. LEO ŞERBAN, Stop-cadru ▮ 21
ANDREI GORZO, Extreme ▮ 22
ANCA GRĂDINARIU, *Enjoy!* ▮ 22
ARTE VIZUALE: **GHEORGHE CRĂCIUN**, Arheologie, stare, semn ▮ 23
AURELIA MOCANU, Fîntînă cu istorii în tuş la Tokyo ▮ 24
OANA LOHAN, 11 tineri fotografi ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
SZABOLCS SZONDA, Reviste culturale maghiare din România ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

PAUL CERNAT, Eric Clapton, *forever* ▮ 32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 29
Irina ILIESCU, Filme/Seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 19-25 NOIEMBRIE

▮ **Telenovela PRM-PSD, cîteva episoade. Primul semnificativ** ar fi rezultatul votului în comisia juridică a Camerei Deputaţilor, care a respins cererea înaintată de ministrul Justiţiei, Rodica Stănoiu de ridicare a imunităţii deputatului PRM, Dănuţ Saulea. Acesta afirmase împreună cu Vadim Tudor că pe teritoriul României s-ar fi antrenat, în urmă cu cîţiva ani, pe vremea unuia din mandatele de preşedinţie ale lui Ion Iliescu, terorişti palestinieni. Deputaţii opoziţiei au comentat gestul PSD-ului de a respinge cererea înaintată de un ministru aparţinînd propriului partid drept un vot de blam dat acestuia: „deputaţii PSD sînt mai ataşaţi de PRM decît de guvernul Năstase“, a spus Emil Boc, deputat PD şi membru al Comisie Juridice.

▮ **Alt episod.** Joi 22 noiembrie la Senat s-a dezbătut – şi respins, cum se face de obicei – moţiunea Învăţămîntul“, iniţiată de tot mai activul şi nervosul PRM. Votul a decurs în limitele „normalităţii“ cu care ne-au obişnuit parlamentarii, inclusiv cu voturi date pentru senatori absenţi de fapt din sală. (În paranteză fie spus, ziarista care a descoperit neregula era cît pe ce să fie luată la bătaie de un coleg de partid al unuia dintre cei descoperiţi absenţi, Peter Eckstein. Gestul nu e de fapt decît expresia mai colorată a primirii din ce în ce mai „calde“ de care au parte ziariştii acreditaţi acolo...)

▮ **Bani învîrtiţi.** Starea de nervozitate a senatorilor ar putea beneficia de circumstanţe atenuante, dată fiind mica inginerie financiară (cam 190 de miliarde de lei) operată de deputaţi în bugetul alocat pentru mutarea de la Sala Omnia. Vicepreşedintele Senatului Alexandru Athanasiu a declarat că din mersul de pînă acum al anchetei comisiei senatoriale „nu rezultă o deturnare de fonduri“, însă limitările impuse recent deputaţilor privind respectivele fonduri conduc mai degrabă către valabilitatea ipotezei formulate, iniţial de Nicolae Văcăroiu (care însă va fi probabil mai ocupat să explice contractul prin care Sorin Ovidiu Vîntu i-a făcut la un moment dat un cadou 700.000 de dolari numai ca să ocupe funcţia de preşedinte al BID-ului).

▮ **Protocol validat.** Vineri 23 noiembrie a avut loc întrunirea Delegaţiei Reprezentaţilor Naţionali ai PNL, în scopul validării protocolului de fuziune cu ApR. Votul a decurs fără probleme şi a fost urmat de şedinţa publică a Consiliului Naţional – prilej pentru Valeriu Stoica de a lansa critici severe la adresa politicii economice a guvernului Năstase: „guvernarea este pentru PSD un joc pe calculator, cu emoţii, mult zgomot şi culoare, dar cu cîştiguri imaginare“.

▮ **Lumea virtuală în care trăim.** De acolo pare că iese, precum guvernarea pesedistă, şi discursul de două ore şi jumătate al tribunului Vadim Tudor la Congresul al treilea al PRM, de reconfirmare (că de alegere nu poate fi vorba) a sa în funcţia de preşedinte al respectivei formaţiuni. La marele eveniment fuseseră invitate toate partidele parlamentare, dar nici unul dintre ele nu a trimis vreun reprezentant. Au răspuns însă mobilizatoarei chemări delegaţii ale partidelor-surori din Irak, Iran, Nigeria, Cuba, Coreea, China şi din alte ţări democrate. O noutate demnă de a fi semnalată este timida mişcare de trupe provocată de încă ucenicul Gheorghe Funar, care a obţinut, deocamdată, o suplimentare a numărului de vicepreşedinţi, cu alte cuvinte sporirea şanselor propriilor săi adepţi de a accede la funcţii de conducere.

▮ **Alegeri la UFD.** Sîmbătă 25 noiembrie a avut loc Congresul UFD, marcat de retragerea lui Varujan Vosganian din cursa pentru preşedinţia partidului şi de alegerea în această funcţie a lui Adrian Iorgulescu. Vosganian şi-a motivat decizia prin necesitatea ca imaginea UFD să nu se suprapună cu cea a unui singur om. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

Thanksgiving

NESTOR RATEŞ

Joi s-a sărbătorit în Statele Unite *Thanksgiving Day*, Ziua Recunoştinţei, o sărbătoare specific americană. Este cea mai veche dintre festivalurile Lumii Noi, provenind de la pelerinii care au descins din Europa şi s-au aşezat pe coasta Americii de Nord în toamna lui 1620. Ea a devenit sărbătoare naţională printr-o proclamaţie din 1863 a preşedintelui Lincoln şi a fost statuată în forma ei actuală de Congresul Statelor Unite în 1941. Ziua Recunoştinţei nu este propriu-zis o sărbătoare religioasă. Ea transcende o credinţă sau alta, fiind pentru toţi americanii un prilej de a se opri din goana existenţei lor diurne şi de a-şi manifesta, fiecare în felul său, recunoştinţa pentru ceea ce le-a adus anul care a trecut.

Acesta a fost desigur un an teribil pentru americani, dacă ne gîndim la atacurile teroriste din 11 septembrie, atît de proaspete în memoria lor şi a atîtor altor oameni de pe glob. Dar sărbătoarea şi-a urmat tradiţia de secole, fiind ziua în care se evocă lucrurile bune din viaţă. Este un exerciţiu unic de bilanţ şi meditaţie, în care întîmplările anului şi cele ale vieţii se ordonează pe o axă eminamente pozitivă, căci în Ziua Recunoştinţei americanii îşi numără binecuvîntările. Au rămas undeva în subtext grijile şi necazurile, fundamentaliştii şi teroriştii, sufletul s-a purificat în contact cu ceea ce este bun şi frumos în viaţa fiecăruia.

Mă gîndesc în fiecare an, de Ziua Recunoştinţei, cît de benefic şi salutar ar fi pentru români o zi, o singură zi măcar din an, în care să se oprească din tînguieli, să stopeze nesfîrşita numărătoare a necazurilor şi, adunaţi în familie sau cu prieteni, să-şi scruteze existenţa cu calm şi echilibru, concentrîndu-se asupra părţilor ei bune. Nu doar americanii au de ce să înalţe mulţumiri Cerului. În viaţa fiecărui om sînt licăriri de lumină, oricît de grea i-ar fi existenţa. Şi am zice chiar că aceste licăriri sînt cu atît mai vizibile, mai strălucitoare, cu cît fundalul apare mai întunecat. E o nevoie absolută de momente în care devenim conştienţi de binecuvîntările cu care am fost înzestraţi, nu doar pentru sănătatea noastră sufletească, dar şi pentru raţiunea noastră de a fi.

I-am rugat pe reporterii noştri din Bucureşti, joia trecută, în chiar Ziua Recunoştinţei, să meargă pe stradă şi să-i întrebe pe trecători ce e bun în viaţa lor. Unii şi-au amintit că sînt sănătoşi, careva că „am muncit mai mult şi au venit mai mulţi bani“, un altul că „m-am realizat, am o casă frumoasă la care nu speram“, „am luat examenul de capacitate“, exclama un tînăr, „am luat carnetul de şofer“, spunea altcineva, „am făcut rost de lucru, că n-aveam“, „a intrat fiul meu la avocatură“ şi atîtea alte bucurii mai mici sau mai mari. Mai mulţi au răspuns pripit că „nimic bun“ nu li s-a întîmplat, plecînd îngîndurați şi ţîfnoşi de lîngă microfon. Oare? Oare nu le-a venit în minte chiar nimic, nici măcar un copil frumos, nepoţi premianţi, o soţie sau un soţ iubitor, mirosul pîinii calde de pe masă, florile din curte, credinţa în Dumnezeu, starea de libertate?

Poate că ar trebui decretată o zi a recunoştinţei şi în România. Decretată, spun, pentru că măcar obligaţi de lege ar învăţa şi românii să-şi numere binecuvîntările, acelea care sînt şi pe care nu le observă pentru că se lasă atît de total şi nesănătos dominaţi de griji şi necazuri.

Praga

(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos.“

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa.“

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile.“

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

**Corect,
responsabil
şi
la timp!**

FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU

Vineri 23 noiembrie s-a deschis ediţia 2001 a Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“. Organizator: ca de obicei, Ministerul Culturii şi Cultelor, de astă dată în colaborare cu Uniunea Teatrală din România – UNITER şi „în parteneriat“ (conform inscripţiilor de pe toate „materialele“ cu informaţii difuzate de către organizatori) cu Secţia Română a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru – AICT şi cu Catedra de Teatrologie a Universităţii de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ din Bucureşti. Festivalul, programat pe durata a 10 zile, se va încheia duminică 2 decembrie. Pe lîngă spectacolele reţinute de echipa de selecţioneri în programul principal, care reuneşte an de an producţiile considerate cele mai bune ale stagiunii trecute, Festivalul are la această ediţie nu una (ca anul trecut), ci două secţiuni *off*, care completează imaginea „oficială“ a teatrului românesc de repertoriu cu cele „alternative“, ale iniţiativelor particulare, de avangardă etc.

O prezentare a întregului Festival – săptămîna viitoare, după gongul său final...

„O stagiune fără vîrfuri, dar cu multe spectacole bune“

Interviu cu **Alice GEORGESCU**

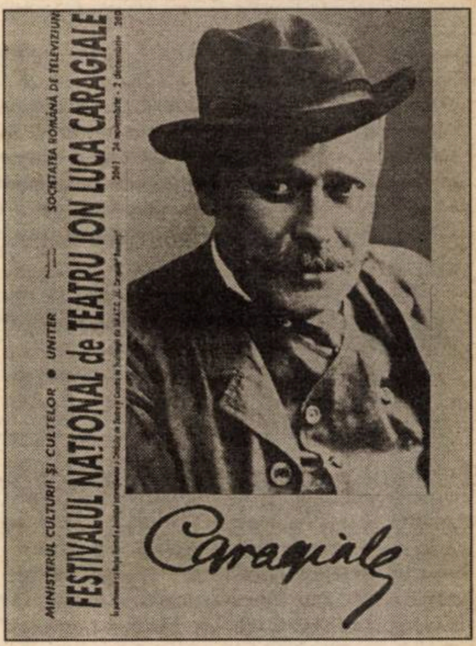
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR • UNITER
SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNE
FESTIVALUL NAŢIONAL de TEATRU ION LUCA CARAGIALE
2001 · 24 noiembrie - 2 decembrie
Caragiale

Alice Georgescu a fost directoarea artistică a Festivalului Naţional de Teatru „Ion Luca Caragiale“ în anii 1999 şi 2000. O dată cu schimbările de la Ministerul Culturii s-a schimbat, la ediţia de faţă, şi echipa de coordonatori ai festivalului. Alice Georgescu, alături de alţi trei critici, s-a ocupat şi anul acesta de selecţia spectacolelor pentru festival. Am ţinut să aflăm care sînt concluziile selecţionerului.

Să începem cu o întrebare stereotipă: care au fost criteriile de selecţie anul acesta?

Nu ne-am adunat înainte ca să stabilim un set de criterii, ele au rezultat în mod natural, adică a fost vorba despre spectacolele care ne-au plăcut tuturor în măsura în care a fost cu putinţă pentru că, atunci cînd e vorba de mai multe persoane care trebuie să producă un *choice*, cum se spune, unic, nu e întotdeauna foarte simplu să unifici gusturile, să găseşti chiar în toate cazurile o coincidenţă de opinii. A fost întîi un fel de cernere, să zicem aşa, dintr-o sită mai largă a spectacolelor pe care le văzuserăm, le-am mai văzut apoi pe parcurs din momentul în care ne-am constituit în echipă şi, prin decantări succesive, s-a ajuns la rezultatul care a rămas. A fost o oarecare grabă în rezolvarea selecţiei pentru că s-a pornit totul foarte tîrziu, în stilul specific românesc, s-a pornit în ultima clipă totul, practic am avut la dispoziţie o lună dacă nu chiar mai puţin pentru selecţie. Extrem de puţin, fiind vorba de atîtea teatre...

Şi de atîtea oraşe...

Din fericire, fiind cu toţii critici activi, apucaserăm să vedem în cursul stagiunii o parte dintre spectacole. Apoi alte spectacole au fost văzute pe casetă, ceea ce sigur că nu e ideal, una e să vezi teatru viu, teatru adevărat şi alta e să-l vezi în conservă pe casetă. Însă chiar şi în asemenea situaţii îţi poţi da seama cînd e un spectacol care să promită ceva sau cînd nu poate fi vorba de a merge mai departe, aşa încît a fost puţin în stil heirup-ist, în stil specific românesc, nu ştiu dacă s-a văzut asta sau nu în selecţie.

Cîte asemenea „conserve“ aţi vizionat şi mai ales cîte spectacole au fost selecţionate în aceste condiţii?

Acum e greu de spus pentru că nu s-a întîmplat niciodată ca toţi cei patru membri ai echipei să nu-l fi văzut, se întîmpla că unul îl „vizionase“ şi ceilalţi trei nu sau invers. Pot să zic că eu una am „vizionat“ – cu toate ghilimelele de rigoare – că nu-mi place cuvîntul, între 12 şi 15 casete şi m-am lămurit în bine, din ce am văzut, în cazul a două sau trei dintre ele.

Vorbiţi de cele care au trecut de arbitraj.

Da, cele la care eu am zis da.

Spuneaţi că selecţia a început foarte tîrziu. De ce?

Asta e o întrebare la care nu ştiu nici organizatorii dacă pot răspunde: pentru că Ministerul a fost pus în faţa unei reorganizări – a sa în primul rînd – şi pentru că Festivalul nu este o instituţie. Dacă ar fi fost, el ar fi avut propriul lui ritm de viaţă, propria sa existenţă independentă de tot felul de ingerinţe mai mult sau mai puţin avuabile. În situaţia în care el funcţionează în continuare ca proiect al Ministerului Culturii, Ministerul avea pe cap probabil o sumă de alte proiecte. N-a socotit că ar fi aşa de important Festivalul Naţional de Teatru şi l-a amînat pînă în ultima secundă posibilă tot căutînd, probabil, formule ideale de funcţionare.

Ce deosebeşte, în cazul acesta, un festival-instituţie de un festival-proiect?

Faptul de a avea buget propriu printre altele. În momentul în care ar fi o instituţie, el ar funcţiona ca un teatru. Fără un personal atît de numeros. Un festival-instituţie are nevoie de cinci angajaţi mari şi laţi permanenţi. În rest poate funcţiona cu colaboratori. În România există aşa ceva, n-ar fi o minunăţie, este Festivalul de la Sibiu care e o instituţie, el nu are a face cu teatrul din Sibiu decît prin faptul că foloseşte, să zicem, sala şi personalul teatrului în anumite condiţii, însă el este o instituţie autonomă, are conducerea sa, are angajatii săi, mai cu seamă bugetul său. În momentul în care funcţionează ca proiect se solicită bani de către Ministerul Culturii pentru acest proiect, apoi banii sînt încredinţaţi unui organizator care are şi el o cotă parte din aceşti bani. Ăsta e un mod de a răspîndi banii cît şi responsabilităţile şi de a lăsa lucrurile într-un fel de ceaţă permanentă.

Aţi fost directoarea ultimelor două ediţii. Şi atunci s-a întîmplat la fel?

În cazurile acelea era o oarecare diferenţă pentru că atunci s-a funcţionat conform unui regulament minimal care exista. Nu ştiu acum ce s-a întîmplat cu el. Acolo scria că se numeşte un director artistic care se ocupă cu selecţia. Apoi cele trei instituţii organizatoare, adică Ministerul, Primăria şi UNITER-ul, tradiţionalmente organizator al Festivalului, care contribuiau cu sume diferite la existenţa lui, încredinţau direcţia executivă, respectiv organizarea propriu-zisă a lui, unui organism condus de o persoană. În 1999 acest organism a fost ARCUB, Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Municipiului Bucureşti şi Nicolae Scarlat a fost directorul executiv. Anul trecut, la ediţia 2000, acea entitate organizatoare a fost (de fapt unul dintre organizatorii mari) UNITER şi director executiv a fost Aura Corbeanu. Prin urmare fondurile se derulau prin UNITER, acum doi ani prin ARCUB, anul acesta se derulează prin Teatrul Naţional din Bucureşti.

Directorul festivalului era ales sau numit. Şi, în cazul acesta, cine îl numea?

Festivalul a avut o istorie destul de lungă şi de complicată încă de la început, de cînd s-a înfiinţat, a avut o groază de direcţii, „de comisii, de comitete şi comiţii“. La un moment dat a părut că lucrurile se limpezesc puţin. A fost numit un director artistic pe trei ani, în persoana Cristinei Dumitrescu. Ea s-a prăpădit înainte de a apuca să ducă la bun sfîrşit ultimul mandat şi atunci, în oarecare viteză, s-a recurs la persoana mea în1999. Eu am preluat atunci Festivalul într-o formă finală, adică selecţia era terminată, practic am fost un fel de coordonator. În anul 2000 am avut direcţia efectivă, asta implicînd şi selecţia spectacolelor, lucrul ăsta fiind important în sarcina directorului festivalului. Asta în formula pe care o cunosc eu, nu ştiu ce s-a mai întîmplat între timp.

Secţiunea oficială

- **Hamlet** de William Shakespeare, regia Vlad Mugur, Teatrul Naţional din Cluj Napoca;
- **Aşa este (Dacă vi se pare)** de Luigi Pirandello, regia Vlad Mugur, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj Napoca;
- **Cu mîna pe ciocan** de Milos Nicolic, regia Theodora Herghelegiu, Teatrul Andrei Mureşanu din Sfîntu Gheorghe;
- **Filumena Marturano** de Eduardo de Filippo, regia Felix Alexa, Teatrul Sică Alexandrescu din Braşov;
- **Kasimir şi Karolina** de Ödön von Horváth, regia László Bocsárdi, Teatrul Tamasi Aron din Sfîntu Gheorghe;
- **Acasă** după textele Ludmilei Razumovskaia, regia Radu Apostol, Teatrul Ion Creangă din Bucureşti;
- **Zbor deasupra unui cuib de cuci** de Dale Wasserman, regia Mihai Lungeanu, spectacol invitat de către organizatori, Teatrul Naţional „Mihai Eminescu“ din Chişinău;
- **Fecioara şi moartea** de Ariel Dorfman, regia Petru Vutcărău, Teatrul Naţional Iaşi;
- **Călătorii cu dricul (Strategia porcului** & **Cu ochi de copil)** de Raymond Cousse, regia Victor Ioan Frunză, Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely“ din Timişoara;
- **Spirit** de Margaret Edson, regia Cătălina Buzoianu, Teatrul Mic, Bucureşti;
- **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard, regia Alexandru Dabija, Teatrul Act, Bucureşti
- **Unchiul Vanea** de A.P. Cehov, regia Yuri Kordonski, Teatrul Bulandra Bucureşti;
- **Fantastica şi trista poveste a candidei Erendira şi a nesăbuitei sale bunici** după Gabriel Garcia Márquez, regia Ion Sapdaru, Teatrul de Stat Oradea;
- **Amanţii însîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon, regia Alexandru Tocilescu, Teatrul Naţional Bucureşti;
- **Idiotul** după F.M. Dostoievski, regia Andriy Zholdak, Teatrul Radu Stanca din Sibiu;
- **Beatles... şi toată lumea era a mea!** de Sharman Macdonald, regia Ada Lupu, Teatrul Tineretului Piatra Neamţ;
- **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux, regia Felix Alexa, Teatrul Naţional Bucureşti.

Secţiunea „Off – independenţii“

- **Olga, Maşa, Irina** după A.P. Cehov, regia Alexandru Vasilache, Teatrul Union, Bucureşti
- **Steps**, regia Horaţiu Mihaiu, Teatrul Underground din Tîrgu Mureş
- **Puşca de vînătoare** de Yasushi Inoue, regia Liana Ceterchi, Teatrul Act, Bucureşti
- **Un cadou special** de Elie Wiesel, regia Liana Ceterchi, Teatrul Luni, Bucureşti
- **Zi că-i bine** de Will Calhoun, regia Florin Piersic jr., Teatrul Luni, Bucureşti
- **No mom's land**, după Samuel Beckett, regia Radu Afrim, Teatrul Luni în colaborare cu Teatrul Act, Bucureşti
- **Orgasm** de Vlad Zografi, regia Nona Ciobanu, Studioul Toaca, Bucureşti
- **Made in Romania**, regia Dan Puric, Centrul Cultural European, Bucureşti

Colocvii şi dezbateri

- **Semnătura „Vlad Mugur“**, moderatori: Florica Ichim şi Doina Modola;
- **Poate... Gellu Naum**, colocviu organizat în colaborare cu revista **Teatrul azi**, moderatori: Mircea Ghiţulescu şi Ion Cocora;
- **Cine are nevoie de poveste?**, moderatori: Dumitru Solomon şi Cristina Modreanu;
- **Jună sînt, de nimeni nu depand – Companii Independente**, colocviu organizat în colaborare cu **Observatorul cultural**, moderatori: Ludmila Patlanjoglu şi Doru Mareş.

Vor fi, de asemenea, supuse dezbaterii şi o serie de spectacole prezente la Festival, pe care, din motive de spaţiu, nu le mai menţionăm aici.

„ION LUCA CARAGIALE“, EDIŢIA 2001

Dar numirea directorului în seama cui cade?

Teoretic, cele trei organisme care organizează, Ministerul, Primăria şi UNITER-ul ar fi trebuit să numească un director. Practic numirea se făcea de către Minister ca fiind organismul care participa cu cea mai mare sumă. Evident că lucrurile ar fi mult mai simple dacă Festivalul s-ar face o instituţie, aşa cum spuneam, adică să fie numit un director, cine-o fi acela, adică regizor, actor, ce-o fi el, mă rog, inginer de mine poate să fie dacă dovedeşte că se pricepe cît de cît şi care să-şi facă o echipă şi cu care să lucreze. Acuma, de pildă, este o brambureală înfiorătoare, toată lumea sună la toată lumea şi întreabă unde-s biletele, unde-s invitaţiile, unde-s afişele, unde-i aia, unde-i ailaltă şi nimeni nu ştie pentru că tot timpul e la ălălalt, e un cineva, un misterios *celălalt* care deţine toate iţele, cine-o fi, nu se ştie.

Au fost cazuri de la care aţi avut vreun diferend la selecţie?

Nu, diferend propriu-zis nu a existat, în general a funcţionat bine echipa noastră improvizată. N-au existat diferenţe majore de opinii în privinţa unui spectacol. S-a întîmplat ca, în cazul unui spectacol în care unii au fost mai înflăcăraţi şi alţii mai reci sau invers, unii care ar fi dorit să aducă un spectacol şi alţii care au zis nu. Dar nu au fost mari diferenţe, chestiuni de nuanţă mai degrabă.

Aţi sesizat vreo diferenţă între ce aţi selectat anul acesta şi ce – anul trecut?

Mi-e greu să spun. Este, în primul rînd, diferenţa firească între stagiunea care a trecut şi celelalte stagiuni. Şi aici poate să pară un paradox, pentru că stagiunea trecută a fost definită de criticii, care s-au întrunit şi au discutat despre ea, mai degrabă ca despre o stagiune modestă. Pe de altă parte, în festival au ajuns şaisprezece spectacole din stagiunea trecută, cifră importantă. Şi atunci poate să pară ciudat: cum în cazul unei stagiuni mai degrabă modeste, iată, vin atîtea spectacole. Explicaţia e destul de simplă într-un fel: a fost o stagiune modestă în ceea ce priveşte numărul de vîrfuri, dintre acelea – cum se spune cu o vorbă puţin cam obosită – spectacole-eveniment. Astfel de spectacole au fost puţine. În schimb au fost relativ numeroase spectacole de calitate bună, şi zic bună fără să pun nici un semn de exclamaţie, spectacole solide, interesante, care pot să intereseze o categorie sau alta de public. Nu folosesc cuvîntul spectacole medii ca să nu se înţeleagă altceva. Genul de spectacole teatrale din care să se ridice vîrfurile care, fatalmente, sînt mai rare. În stagiunea trecută vîrfurile acestea au fost chiar puţine. Însă baza pe care ele s-au ridicat a fost mai largă, aşa se explică diferenţa dintre calitatea stagiunii şi numărul mare de spectacole din festival. Cam asta ar fi o trăsătură distinctivă a ediţiei din anul acesta. Apoi, poate că atunci cînd selecţia este făcută de un singur om, ea are o fizionomie asemănătoare cu a selecţionerului, omul acela aduce ce crede el că este bine. Cînd e vorba de patru oameni care aduc ce cred ei că este bine, sigur că, fără să indice asta o apreciere calitativă, fizionomia acelei selecţii va fi mai variată. Poate şi mai întregită în acelaşi timp.

E un numar fix de spectacole care trebuie să intre în festival?

Nu. Sigur că ni s-a sugerat de către organizatori că ar fi bine să fie în jur de douăsprezece spectacole, asta era cifra optimă, dar, iată, s-au adunat mai multe.

Festivalul a crescut cu 25%.

Însă trebuie să recunosc că nu a existat nici o presiune din afară asupra membrilor comisiei privind un titlu sau altul, aşa că din acest punct de vedere a fost deplină libertate.

Spuneaţi că aţi încercat să alegeţi spectacole interesante pentru o categorie sau alta de public. Care ar fi pentru dumneavoastră cele interesante?

Pentru mine spectacolele interesante sînt spectacolele în care sînt şanse să se plictisească cei mai puţini oameni. Cam ăsta ar fi criteriul meu. Ăsta a fost criteriul anului trecut cînd am făcut singură selecţia. Am lăsat tot timpul instrumentele de critic deoparte şi am încercat să văd spectacolul cu ochiul cuiva care atunci intra, avînd o oarecare informaţie, sigur că da, pentru că la teatru vin oameni care cam ştiu ce se mişcă în cultură cît de cît, dar care să aibă o anumită inocenţă a privirii, încercam să mă pun în postura acelui spectator inocent şi să zic: îmi place sincer, mă emoţionează, mă întristează, îmi dă ceva, se mişcă ceva în mine, pentru că asta e, în fond, esenţa, dacă e arta teatrului. Acele spectacole la care am simţit că mişcă ceva au intrat.

Bine, dar a fost o perioadă cînd teatrul românesc era foarte viu şi prezent la festivalurile din lume.

A fost imediat după '90, e drept că era şi legat de politică, teatrul nu poate să scape de asta, erau artişti care veneau din ţara vampirului, de la Ceauşescu, de-acolo de unde se ştia că se întîmplă lucruri groaznice, dar asta a mers în primii doi ani cel mult. Pe urmă interesul a continuat, era hrănit, fireşte, de calitatea artistică a acestor oameni şi a produselor lor. Acum, din păcate, e un moment mai întunecat la care ar trebui să ne gîndim cu toţii mult atunci cînd ne grăbim să aplaudăm în picioare şi să strigăm URA! la tot felul de năzbîtii minore.

Interviu realizat de
Cristina RUSIECKI

Gafă, prostie, scandal, mister...

ION BOGDAN LEFTER

Se zice prin culise că ediţia din acest an a Festivalului Naţional de Teatru ar fi mai bine organizată decît precedentele (chiar dacă preparativele s-au făcut tot în pripă). Că selecţia spectacolelor ar fi foarte bună (chiar dacă nu se poate să nu existe şi nemulţumiţi). Că, datorită celor două secţiuni *off* de acum, oferta ar fi mai bogată ca oricînd. Că bine că avem Festivalul şi slavă Domnului că e bun, substanţial, reprezentativ pentru o mişcare teatrală care într-un deceniu şi ceva de postcomunism a reuşit de multe ori să atingă excelenţa şi a obţinut recunoaşteri internaţionale absolut meritorii.

Toate bune şi frumoase. Festivalul s-a deschis. Atmosferă de sărbătoare. Cereri mari de bilete, imposibil de satisfăcut. Aplauze conştiincioase în sălile în care se prezintă spectacolele din „selecţia oficială“, efervescenţă pînă tîrziu în noapte în locurile unde joacă „alternativii“ şi unde se vede că partea mai tînără a mişcării noastre teatrale e deja integrată continental, că e firesc-europeană, inventivă, emancipată.

În toată această poveste frumoasă, ceva scîrţie rău, îngrozitor. Pentru prima oară, în fruntea Festivalului s-a instalat – ori a fost instalat – un director de teatru, al Naţionalului bucureştean. Pînă acum, coordonarea era asumată de critici dramatici, iar instituţiile bugetare „de profil“, recte teatrele, se aliniau la start doar ca participanţi. Foştii directori ai primei scene a ţării – nici Ion Cojar, nici măcar Fănuş Neagu – nu s-au gîndit să se proclame „mai egali decît alţii“, decît ceilalţi producători ai spectacolelor selectate în Festival. E – spus pe şleau – o gafă.

Dar nu e numai atît. Pentru că directorul Naţionalului bucureştean este – se ştie – Dinu Săraru. O figură din trecut. Fost activist al regimului comunist. Nomenklaturist cultural. Urcat în această calitate în fruntea unui teatru care a mers mai bine decît altele supuse şi ele ideologiei partidului unic. Nu-l cunosc personal pe D.S. Poate că în particular e un om cumsecade, blajin, poate are suflet bun. Şi poate că-i pare rău că a servit un regim criminal. În ultimul deceniu s-a remarcat prin Fundaţia pentru civilizaţie rurală „Nişte ţărani“, numită astfel după un roman al său lăudat înainte de 1989 de alţi politruci (şi dramatizat la teatrul pe care-l conducea în epocă). Plasată în satul său natal, fundaţia a amenajat o casă memorială D.S., în jurul căreia s-au plasat busturi de scriitori clasici plus al lui Adrian Păunescu şi al lui D.S. însuşi!!! Ultimele două au fost – pare-se – evacuate în urma relatărilor ironice de prin ziare. La Festivalul său particular Eco-Etno-Folk Film de la Slătioara, stipendiat anul acesta, în septembrie, cu o sumă frumuşică de către Minister, deci de către noi toţi, a reuşit performanţa (s-a văzut la televizor!) de a-l avea în juriu pe fostul dizident Nicolae Breban, la o coadă a mesei, alături de Nicolae Dragoş, fostul redactor-şef adjunct al **Scînteii**, oficiosul Partidului Comunist. Şi s-a mai remarcat prin Banca Internaţională a Religiilor, care, înainte de a se prăbuşi, a finanţat şi a premiat gras o întreagă pleiadă de foşti politruci, naţionalişti, antioccidentalişti.

Pe scurt, numirea lui la Teatrul Naţional a fost şi ea o gafă, ba chiar – de-a dreptul – o prostie, o pată stridentă pe obrazul unei guvernări care a făcut mari şi lăudabile eforturi de a arăta o faţă proaspătă, europenizată, proamericană. Ce-ar fi fost dacă D.S. ar fi stat mai discret deoparte şi şi-ar fi văzut pe mai departe de activismul său cultural? De ce va fi simţit el nevoia să iasă din nou în prim-plan – sau de ce au simţit-o alţii? Şi de ce a mai fost acum nevoie să fie aşezat la direcţia Festivalului Naţional de Teatru, într-o postură încă şi mai simbolică decît aceea de la TNB? De ce gafele, de ce prostia, de ce să semeni sămînţă de scandal? Şi de ce un om care poate că îşi are fragilităţile lui sufleteşti se va fi expunînd atît de riscant?

Riscant?! Din păcate, pînă acum... merge! Naţionalul îl conduce de aproape un an şi lumea noastră teatrală s-a obişnuit cu ideea. Festivalul e în plină desfăşurare şi nimeni n-a reacţionat, nimeni n-a protestat, nimeni n-a retras vreun spectacol. De ce acceptă profesioniştii domeniului atare afront fără să crîcnească? Iată un mister al scenei româneşti de azi. Şi al Festivalului Naţional de Teatru...

UnderGreenAct

urmăreşte
UNDERGREENACT
FESTIVALUL INDEPENDENT DE TEATRU • EDIŢIA A 2 A
ÎMPREUNĂ ŞI ÎN PARALEL CU FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU
26 NOV. - 5 DEC. 2001
LA
teatrul LUNI
de la green hours
şi
TEATRUL ACT
ERICSSON
CONNEX
OFF
PARTENER SPECIAL
PARTENERI
CU SPRIJINUL
PARTENERI MEDIA
PRO HELVETIA
SAPTE SERI
UNICORN

- **Alexanderplaz** de Zanina Mircevska, regia Olga Barabas, Teatrul Underground din Tîrgu Mureş, spectacol în limba maghiară
- **Dies Irae** de Zanina Mircevska, regia Aleksander Ivanovski, Teatrul Underground din Tîrgu Mureş
- Spectacol *coupé* cu piesele: **Declaraţie** de Tudor Muşatescu, *one-woman-show* cu Elena Ivanca şi **Silicon Valley** de Saviana Stănescu, regia Aristiţa Albăcan, Teatrul Luni, Bucureşti
- **Defunctu'/Le Defunt** de Rene de Obaldia, regia Alexandru Boureanu, TIN-ART, Craiova, spectacol bilingv
- **Balaurul**, regia Ovidiu Niculescu, Teatrul Luni, Bucureşti
- **Ben şi Gloria**, după Murraý Schisgal, regia Cătălin Naum, Teatrul Luni, Bucureşti
- **MM** de Ştefan Caraman, regia István K. Szabó, Studioul Arcuş, Sfîntu Gheorghe
- **Chantan au lait**, spectacol de Maia Morgenstern şi Dorina Crişan Rusu, Teatrul Luni, Bucureşti
- **www.nonstop. ro**, spectacol de Alina Nelega, Teatrul Underground, Tîrgu Mureş
- **Zaruri şi cărţi** de Tommy McWeeney, regia Florin Piersic jr., Teatrul Luni, Bucureşti
- **Cum se face** de Roberto Mazzuco, regia Theodora Herghelegiu, Teatrul Act & Teatrul Inexistent, Bucureşti
- **Alcool... Amar... Amor**, spectacol de Florin Fieroiu, Teatrul Luni, Bucureşti
- **Îngerul electric** de Radu Macrinici, regia Radu Afrim, Teatrul Act în colaborare cu Teatrul Luni, Bucureşti
- **Amorphe d'Ottemburg** de Jean Paul Grümberg, regia Cristian Ioan, Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş, Compania „Liviu Rebreanu“

infoFestival

Două *off*-uri. Anul acesta, ca niciodată şi ca nicăieri, există în Festival două secţiuni neoficiale, două *off*-uri care se desfăşoară în paralel cu Festivalul. Primul *off*, paradoxal, este organizat chiar de Festival şi, cu atît mai paradoxal, cuprinde patru spectacole (**Steps**, **No Mom's Land**, **Un cadou special**, **Puşca de vînătoare**) din cealaltă secţiune, cea organizată de independenţi.

Dar şi independenţii au – culmea! – un spectacol cuprins chiar în secţiunea oficială: **Creatorul de teatru** de la Act. Festivalul Naţional a cumpărat o reprezentaţie (iniţial ar fi vrut două, dar sponsorii...), iar independenţii au făcut, încă o dată, pace cu oficialii, dîndu-şi repede seama că e o foarte bună şansă de a fi promovaţi.

De ce există două secţiuni? Pentru că organizarea ca şi selecţia au fost diferite. **UnderGreenAct** şi-a început pregătirile de acum cinci luni ca manifestare independentă. Festivalul lor a debutat anul trecut, în colaborare cu UNITER-ul, dar cu finanţare proprie. Atunci ca şi acum partenerul a fost ProHelvetia. Anul acesta s-a alăturat şi Institutul Francez. Cu Underground din Tîrgu Mureş lucrurile stau puţin diferit: teatrul beneficiază de finanţare regulată din partea Consiliului Local. Fiecare dintre cei trei organizatori, Teatrul Luni de la GreenHours, Act şi Underground din Tg. Mureş (recent asociat în acest eveniment) şi-a selecţionat spectacolele care îl reprezintă cel mai mult. Festivalul independenţilor n-a avut un *board* artistic, ci doar unul executiv. Criteriul principal de selecţie a fost impactul la public. Poate părea surprinzător că un teatru din Tîrgu Mureş este co-organizator, alături de două teatre independente, al unui festival din Bucureşti. Veriga de legătură a fost Nicu Mihoc, actor de la Tg. Mureş, care joacă la Teatrul Luni în spectacolul lui Radu Afrim **No Mom's Land**. El i-a invitat pe cei din Bucureşti, acum o lună, la o retrospectivă a lui Underground. Au pus la cale un schimb şi o promovare reciprocă: Underground o să joace o microstagiune la Act şi la Teatrul Luni, iar cei din Bucureşti vor pleca în primăvară la Tîrgu Mureş. De fiecare dată, costurile sînt suportate de gazdă.
(Cristina RUSIECKI)

TÎRGUL GAUDEAMUS – CARTE

Mîine, miercuri 28 noiembrie, se deschide ediția 2001 a Tîrgului *Gaudeamus – Carte de învățătură*, organizat de către Societatea Română de Radiodifuziune.

Inaugurat în urmă cu 8 ani în foaierul Sălii de concerte a Radiodifuziunii, Tîrgul *Gaudeamus* a fost transferat din 1998 în complexul expozițional ROMEXPO, iar din 1999 în pavilionul central al complexului, unde va putea fi vizitat și în acest an. Organizatorii pregătesc – ca-ntotdeauna – o „sărbătoare a cărții", cu tot ce poate însemna așa ceva: mulțime de edituri, de cărți, de autori, de personalități culturale invitate și – se speră – de vizitatori, lansări, dezbateri, alte evenimente speciale. În premieră – *Gaudeamus*-ul va putea fi urmărit *live* prin Internet, pe lîngă obișnuitele și desele transmisiuni radiofonice de care Tîrgul beneficiază – gratuit! – din partea... organizatorului principal, Radiodifuziunea publică.

Asupra ediției 2001 a Tîrgului *Gaudeamus*, care va putea fi vizitat pînă duminică 2 decembrie, vom reveni – de asemenea – în numărul nostru viitor...

Creșteri, surprize și ambiții

Interviu cu **Jana GHEORGHIU**

Stimată doamnă Jana Gheorghiu, mîine începe ediția 2001 a Tîrgului de carte *Gaudeamus*. Ce ne puteți spune despre organizarea din acest an, în calitatea dvs. de purtătoare de cuvînt a Tîrgului?

Tîrgul **Gaudeamus** continuă să crească, după cum ne-am dorit, iar ediția a VIII-a marchează o creștere sub toate unghiurile. Chiar înainte de a-i deschide porțile, dacă e să ne referim doar la cifre, putem spune că e un succes. Dar pentru că nu vreau să sune a lipsă de modestie, mă justific spunînd că ne aflăm într-un moment în care piața cărții, în lume și cu atît mai mult în România, e nu doar în suferință, ci chiar în picaj. Așa stînd lucrurile, iată că ediția din 2001 a **Gaudeamus**-ului înseamnă o creștere a numărului participanților: peste 165, pe o suprafață de expunere de aproape 3500 de metri. De aceea spuneam că este un succes. Este o creștere evidentă față de anul trecut.

Cum credeți că se va prezenta această ediție comparativ cu cele din anii trecuți? Ce aduce nou *Gaudeamus* 2001?

Ediția 2001 continuă tradiția surprizelor oferite an de an de Tîrgul **Gaudeamus** și în ceea ce privește conținutul manifestărilor. Societatea Română de Radiodifuziune, Direcția de promovare a imaginii și comunicare, în calitate de organizator, și-a propus anul acesta patru seminarii internaționale. Din această perspectivă se poate vorbi cu temei de o anume continuitate: o dată intrați în catalogul tîrgurilor de carte de la Frankfurt ca tîrg internațional de carte, iată că în 2001 latura internațională a **Gaudeamus**-ului este bine consolidată și prin seminariile pe care le organizăm: **Seminarul internațional al traducătorilor**, realizat împreună cu Uniunea Scriitorilor, unde participă peste 40 de traducători din și de limba română din Europa, Asia, America. Scopul acestui seminar este de a crea o bursă a traducerilor astfel încît, alături de participanții din străinătate, să le oferim și editorilor români prilejul de a promova autori români și, poate, să și încheie contracte de copyright. Am fi mulțumiți să știm că am contribuit, într-o oarecare măsură, la diseminarea literaturii române în cele cinci continente. Al doilea seminar, intitulat **Galaxia Guttemberg în pragul mileniului trei**, reunește 12 reprezentanți ai editorilor și directorilor de tîrguri din Europa, alături de editori și directori de tîrguri din România. Se va discuta situația cărții tradiționale, a cărții scrise și tipărite, într-o piață, cum ziceam, în mare suferință, dar și a cărții electronice. În acest sens vom avea, în cadrul tîrgului, și un excelent parteneriat cu Softwin, care va veni cu cartea electronică existentă în acest moment în România. Și, pentru că tîrgul nostru poartă subtitlul **Carte de învățătură**, se ambiționează să devină și cel mai important tîrg de ofertă educațională din zonă, din Europa Centrală și de Est. Alături de noi, și Ministerul Educației și Cercetării este implicat în acest seminar, atît în ceea ce privește cartea pe suport de hîrtie, cît și cartea electronică, De asemenea, MEC participă și la un alt seminar, organizat împreună cu Asociația Editurilor cu Profil Pedagogic, dedicat manualului de liceu, manualelor alternative. În fine, al patrulea seminar organizat în cadrul tîrgului, este consacrat cărții pentru copii și pregătește o surpriză: lansarea unui program dedicat copiilor, dar și adulților, care trebuie să se implice în a le dezvolta copiilor nevoia de lectură. Ca să nu devoalez chiar toate surprizele tîrgului, mai adaug doar că anul acesta avem, în premieră, și un stand special amenajat, dedicat poeziei contemporane și gestionat împreună cu Muzeul Literaturii Române.

Și, în fine, surpriza cea mai mare pe care o pregătim reprezintă o premieră absolută în domeniul tîrgurilor de carte și poate chiar pentru România: **Gaudeamus 2001**, primul tîrg din mileniul trei, își deschide porțile pentru întreg mapamondul, în sensul că poate fi vizitat și se poate participa la dezbaterile lui într-o transmisie *on-line*. Profitînd de această facilitate a comunicării prin Internet, vom încerca să punem la dispoziția românilor de pretutindeni o librărie virtuală, unde să se poată accesa și achiziționa oricare dintre cărțile prezente la tîrg și pe care, poate, vreun cititor și-o dorește tocmai pentru că va fi participat, *on-line*, la lansarea ei.

La această ediție, tîrgul este prezentat, cu istoricul și prezentul lui, pe un CD, creație a Mihaelei Tătaru.

POLIROM GAUDEAMUS 2001

Stand 134,135, 136
Programul lansărilor Polirom :

Ruleta
Meșterii
Blîndețea nopții
Amantul doamnei Chatterley
Teroarea comunistă în România
Relațiile publice
Cupa vieții
Rușinea
Despre grădini și modurile lor de folosire
Renașterea parlamentarismului în România
Manual de jurnalism
Manual de jurnalism

***20%** reducere pe întreaga perioadă a tîrgului*

Miercuri 28 nov. 2001, ora 14^{30}
Gabriel Andreescu
· **Ruleta**. Români și maghiari 1990-2000
Invitați:
Renate WEBER, Smaranda ENACHE, Adrian NICULESCU
(spațiul central)

Joi 29 nov. 2001, ora 16^{15}
Dennis Deletant
· **Teroarea comunistă în România.** Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965
Invitat: Mihai-Răzvan UNGUREANU
(spațiul central)

Vineri 30 nov. 2001, ora 16^{30}
Dolores Toma
· **Despre grădini și modurile lor de folosire**
Invitați: Zoe PETRE, Ion Bogdan LEFTER
(spațiul central)

Sîmbătă 1 dec. 2001, ora 13^{00}
Tatiana Slama-Cazacu
· **Meșterii**. Romanteatru
Invitați:
Ileana BERLOGEA,
Elena DRĂGUȘIN POPESCU,
Mariana SPALAS, Cornel TODEA
(sala de conferințe)

Miercuri 28 nov. 2001, ora 17^{00}
Cristina Coman
· **Relațiile publice: principii și strategii**
Invitați: Rodica MOISESCU, Daniela FRUMUȘANI
(spațiul central)

Joi 29 nov. 2001, ora 16^{30}
Marian Enache, Mihai Constantinescu
· **Renașterea parlamentarismului în România**
Invitați: Ioan MURARU, Petre NINOSU
(spațiul central)

Vineri 30 nov. 2001, ora 17^{00}
Lansarea colecției ***„Biblioteca Polirom"***
(volumele: *Blîndețea nopții* de F. Scott Fitzgerald,
Amantul doamnei Chatterley de D.H. Lawrence,
Cupa vieții de Mihail Bulgakov,
Rușinea de Salman Rushdie)
Invitați:
Denisa COMĂNESCU (coordonatoarea colecției),
Nicolae MANOLESCU,
Mihaela ANGHELESCU-IRIMIA,
Antoaneta RALIAN, Sabina DRAGA,
Ion Vasile ȘERBAN
(spațiul central)

Sîmbătă 1 dec. 2001, ora 17^{00}
Mihai Coman (coordonator)
· **Manual de jurnalism** *(volumele I și II)*
Prezintă: Lucian MÎNDRUȚĂ
(spațiul central)

IAȘI – B-dul Copou nr. 4, 6600, ROMANIA, CP 266, Tel. & Fax 032-214100, 032-214111, Distribuție: Tel & Fax 032-217440, 032-218503
E-mail: sales@polirom.ro, **BUCUREȘTI** – B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel. & Fax 01-3138978, E-mail: polirom@dnt.ro,
Timișoara, Tel.: 092/548785
www.polirom.ro

DE ÎNVĂȚĂTURĂ, EDIȚIA 2001

Gaudeamus 2001 ediția a VIII-a

▌Număr de participanți: 165 (edituri din România și de peste hotare, tipografii, instituții de învățămînt, instituții mass-media, ONG-uri, publicații culturale, agenții de publicitate, difuzori de carte românească și străină).

▌Deschiderea va avea loc miercuri 28 noiembrie, ora 11.00 și va transmisă în direct pe Canalele Radio România.

▌Programul de vizitare: miercuri-sîmbătă – între orele 10.00-19.00, duminică – între orele 10.00-17.00.

▌Închiderea oficială și decernarea premiilor vor avea loc duminică 2 decembrie, la ora 14.00.

▌Printre proiectele care se vor desfășura la această ediție se numără: **Colocviul internațional al traducătorilor** organizat de Societatea Română de Radiodifuziune și Uniunea Scriitorilor (29-30 noiembrie); **Seminarul internațional *Galaxia Guttenberg la începutul mileniului III***, organizat de Societatea Română de Radiodifuziune (28-29 noiembrie), în cadrul căruia vor fi organizate dezbateri pe teme precum: tîrgurile pe piața cărții, ponderea lecturii în educație, cartea electronică; seminarul **S.O.S. manuale de liceu** (28 noiembrie); **Premiul de excelență** atribuit de Colegiul de Onoare al Tîrgului Gaudeamus.

▌Pentru prima dată, Tîrgul va putea fi vizitat și vizionat pe Internet, la adresa *www.gaudeamus.ro*. Pe *site* vor exista, în perioada 28 noiembrie-2 decembrie și *link*-uri la *site*-urile expozanților la tîrg.

Ce eforturi – financiare sau de altă natură – presupune organizarea unui tîrg de carte de amploarea *Gaudeamus*-ului?

Eforturile făcute sînt enorme, pentru că s-a impus ca tarifele de participare la expoziție să fie aduse sub toate nivelurile practicate. Bineînțeles, taxele de participare sînt diferențiate: de la gratuități pe care le-am oferit ONG-urilor și instituțiilor de învățămînt, pînă la sume de asemenea mici pentru editori, în raport cu tarifele practicate în România și în Europa la aceste manifestări. De aceea a trebuit să negociem „la sînge" cu partenerul nostru Romexpo, pentru că cineva trebuie să-și asume organizarea unei asemenea manifestări, unde accesul la carte să fie facilitat și nicidecum închis din motive exclusiv economice.

Tîrgul are o reputație cu totul și cu totul specială. De aceea, editorii fac niște eforturi enorme pentru a fi prezenți aici. La tîrg se vînd bine cărțile și dacă luăm în considerare faptul că anul trecut **Gaudeamus** a avut peste 60.000 de vizitatori înseamnă că oamenii caută totuși cartea.

Iată un lucru pitoresc: ca... în vremurile bune *ale cărții*, în ziua în care au început înscrierile, la ora 9.00, editorii făcuseră deja coadă și o listă pentru înscrieri începînd încă de la ora 1 noaptea.

Cu cine ați colaborat pentru ediția din acest an?

Partenerii noștri sînt Romexpo și Editurile All (acestea din urmă doar din motive de tradiție). Patronul spiritual al tîrgului din acest an este scriitorul Ștefan Aug. Doinaș.

Nu-mi mai rămîne decît să vă invit să treceți pragul tîrgului la modul cel mai propriu și, dacă o să constatați că acest început de bucurie se va fi realizat sută la sută, să ciocnim și o cupă de șampanie pe 2 decembrie, ziua în care se vor acorda premiile și... se va trage cortina și peste ediția a VIII-a **Gaudeamus**-ului. Dar acum abia începe!

Interviu realizat de
Ana Maria SANDU

de
5 ani
elevii
învață
altfel

Humanitas Educațional vă așteaptă la Gaudeamus!

Editura Paralela 45
Programul lansărilor de carte la Tîrgul Gaudeamus

EDITURA PARALELA 45

Miercuri 28 noiembrie

Orele 12.00 (Inel)
Constantin FÂNTÂNERU – **Cruciada umbrelor**
Ovidiu COTRUȘ – **Opera lui Mateiu I. Caragiale**
Tudor ȚOPA – **Încercarea scriitorului**
Radu PETRESCU – **Ocheanul întors (caiet jurnal)**
Invitați: Mircea Horia Simionescu, Bedros Horasangian, Carmen Mușat, Ion Bogdan Lefter, Dan Damaschin, Adela Petrescu, Tudor Țopa

Orele 16.00 (Inel)
Max SCHELER – **Poziția omului în cosmos**
Friedrich HÖLDERLIN – **Pagini teoretice**
Ovidiu MOCEANU – **Sensuri fundamentale**
Grigore DE NYSSA – **Viața lui Moise**
Vasile ANDRU – **Întîlniri cu maeștri și vizionari**
Invitați: Preot prof. Ion Buga, Dan Damaschin, Al. Th. Ionescu, Vasile Andru, Ovidiu Moceanu

Joi 29 noiembrie

Orele 12.00 (Inel)
Ion Vasile ȘERBAN – **Seminarii de teorie literară. Poezie, roman, critică**
Mircea VASILESCU – **„Iubite cetitoriule...". Lectură, public și comunicare în cultura română veche**
Caius DOBRESCU – **Inamicul impersonal**
Adrian GUȚĂ – **Texte despre generația '80 în artele vizuale**
Invitați: Paul Cornea, Gheorghe Crăciun, Monica Spiridon, Carmen Mușat, Aurelia Mocanu, Ion Vasile Șerban, Mircea Vasilescu, Adrian Guță, Caius Dobrescu

Orele 15.30 (Inel)
Mihai DRAGOLEA – **De departe spre aproape**
Horia URSU – **Anotimpurile după Zenovie**
Dan GRĂDINARU – **Spiriduș sau august 1999 sau sfîrșitul lumii**
Emil PARASCHIVOIU – **Cine mă trece strada?**
Invitați: Mihai Zamfir, Ioan Groșan, Carmen Mușat, Marian Popescu, Radu Țuculescu, Ion Bogdan Lefter, Mihai Dragolea, Horia Ursu, Dan Grădinaru, Emil Paraschivoiu

Orele 15.00 (Sala de conferințe, etaj 1)
Prof. univ. dr. Sergiu DUCA – **Chirurgia laparoscopică**
Prezentare și proiecție de filme. Invitat: prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, prof. univ. dr. Sergiu Duca

Vineri 30 noiembrie

Orele 11.00 – 12.00 (Inel)
Bedros HORASANGIAN – **Tranzit**
Ioan STANOMIR, Paul CERNAT, Angelo MITCHIEVICI, Ion MANOLESCU – **În căutarea comunismului pierdut**
Andrei BODIU – **Jurnalexpress Europa 2000**
Simion DUMITRACHE – **Frontiere. Căpcăunul**
Radu ȚUCULESCU – **Aventuri în anticameră**
Invitați: Nicolae Manolescu, Ion Bogdan Lefter, Monica Spiridon, Andrei Bodiu, Gheorghe Crăciun, Bedros Horasangian, Paul Cernat, Ioan Stanomir, Angelo Mitchievici, Ion Manolescu, Simion Dumitrache, Radu Țuculescu

Orele 14.30 – 15.00 (Inel)
Sergiu Pavel DAN – **Povestirile în ramă. Ipostaze universale și românești ale unei structuri**
Irina PETRAȘ – **Știința morții**
Ion ISTRATE – **Primul Occident. Începuturile poeziei și teatrului în cultura română**
Liviu REBREANU – **Métropoles**
Alexandru LUNGU – **Răscrucea și semnul**
Invitați: Mihai Dragolea, Carmen Mușat, Dan Damaschin, Ruxandra Mihăilă, Jean-Louis Courriol, Florin Șindrilaru, Sergiu Pavel Dan, Irina Petraș, Ion Istrate

Sîmbătă 1 decembrie

Orele 11.00 – 12.00 (Inel)
Dante ALIGHIERI – **Divina comedie**
Anna AHMATOVA – **Poezie și destin**
Bitó LÁSZLO – **Cheile Raiului. Avraam și Isaac. Învățăturile lui Isaac**
Raymond QUENEAU – **Zazie în metrou**
Invitați: Ion Bogdan Lefter, Laszlo Alexandru, Ioan Flora, Anamaria Pop, Aura Christi, Gheorghe Crăciun

Orele 14.00 – 14.30 (Inel)
Ion Bogdan LEFTER – **Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar bio-bibliografic. Vol. III. Literele P-Z.**
Ion Bogdan LEFTER – **Mic dicționar de scriitori bucureșteni din secolul XIX**
Ion Bogdan LEFTER – **Alexandru Ivasiuc, ultimul modernist**
Invitați: Nicolae Manolescu, Andrei Bodiu, Călin Vlasie, Mihai Dragolea, Ion Bogdan Lefter

Duminică 2 decembrie

Orele 10.30 – 11.00 (Spațiu central)
Adam J. SORKIN – **Speaking the Silence. Prose Poets of Contemporary Romania**
Valentin RADU – **Înapoi în Arcadia**
Salvina ADAM – **Apa Iordanului**
Invitați: Vasile Andru, Călin Vlasie, Ion Bogdan Lefter, Valentin Radu

Editurile ALL
·10 ANI·
SUCCESUL UNEI ABORDĂRI!
Intensitatea oricărei bucurii
e maximă prin împărtăşirea ei cu ceilalţi.
Adevărul pasiunii editoriale
şi bucuria firescului succes…

Vă invităm să sărbătorim împreună 10 ani de existență a Editurilor ALL la TÂRGUL INTERNAȚIONAL *GAUDEAMUS – CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ.*

VINERI, 30 NOIEMBRIE – ORA 10.30

ROLUL CREȘTINISMULUI ÎN FORMAREA POPORULUI ROMÂN
•Colecția ESENȚIALL•
Autor:
Alexandru MADGEARU

Participă:
Alexandru BARNEA,
Alexandru SUCEVEANU

Creștinarea populației romanice nord-dunărene nu a fost […] *doar un proces cu semnificații religioase. Consecințele sale au marcat profund geneza și supraviețuirea poporului român. Prin creștinism,* […] *comunitățile romanice, devenite apoi românești, se simțeau* […] *participante nu doar la misterul cosmic, ci și la lumea imperială din care odinioară făcuseră parte.*

Alexandru MADGEARU

VINERI, 30 NOIEMBRIE – ORA 17.30

CRIMA DIN MAGAZINUL *HARMONIA MUNDI*
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
Hanibal STĂNCIULESCU

Participă:
Anca-Delia COMĂNEANU

„Crima din magazinul Harmonia mundi" […] *relevă o bătălie pe care autorul o poartă neîncetat, de câțiva ani buni, o bătălie ce nu se sfârșește de fapt niciodată, și pe care, sunt sigură, cititorule, o duci și tu. Poate că, dacă vei citi această carte, îți vei da seama că nu ești singur și că, oricât ar fi de grea lupta, ești dator să o duci până la capăt.*

Anca-Delia COMĂNEANU

SÂMBĂTĂ, 1 DECEMBRIE – ORA 11.30

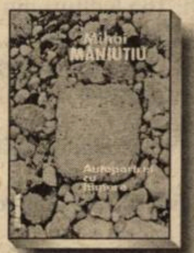

AUTOPORTRET CU HIMERE
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
Mihai MĂNIUȚIU

Participă:
Dan C. MIHĂILESCU

După „Un zeu aproape nemuritor", „Istorii pe care n-am să le scriu", „Exorcisme", „Redescoperirea actorului", „Cercul de aur" și „Act și mimare", Mihai Măniuțiu, important regizor de teatru, „iese din nou la rampă" cu o carte aparte. Sunt fulgurații narative de o extraordinară sensibilitate – la granița dintre aforism, poem, eseu, jurnal suprarealist și proză scurtă –, schițând un autoportret în stilul „nisipurilor mișcătoare" ale lui Clergue.

JOI, 29 NOIEMBRIE – ORA 14.30

STRIGOI FĂRĂ ȚARĂ
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
Mircea DANELIUC

Participă:
Dan C. MIHĂILESCU

Romanele lui Mircea Daneliuc, bine cunoscutul regizor de film, sunt adevărate surprize. Originale, puternice, îndrăznețe stilistic și atent construite, ele trebuie considerate printre marile revelații ale prozei noastre postdecembriste.

Nicolae MANOLESCU

VINERI, 30 NOIEMBRIE – ORA 13.30

STRADA PLANTELOR
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
Mihail GĂLĂȚANU

Participă:
Alex. ȘTEFĂNESCU,
Dan-Silviu BOERESCU

Nuvelele lui Mihail Gălățanu sunt asemenea textelor lui poetice: ai întotdeauna senzația că a spus, de fiecare dată, ceva mai mult decât s-ar fi cuvenit să spună. O anumită inflație de cuvinte, un dozaj abuziv al ingredientelor, nu puține generozități metaforice – toate acestea reușesc, finalmente/miraculos, să închege un stil lesne recognoscibil.

Dan-Silviu BOERESCU

VINERI, 30 NOIEMBRIE – ORA 18.00

ISPITA ÎNTR-O DIMINEAȚĂ PLOIOASĂ
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
Damian NECULA

Participă:
Eugen SIMION,
Stelian TĂNASE

[Romanul,] *construit în aparență pe intuiția devastării produse de atracția erotică – ce verifică o dată în plus vocația autentică de prozator a lui Damian Necula – este în fapt, în culori îngroșate rabelaisian-balcanic și cu un râs apăsat-amar,* [acela al] *imposibilității dragostei în lumea strâmtă și osificată a celei de a doua jumătăți a secolului al XX-lea românesc.*

S. DAMIAN

DUMINICĂ, 2 DECEMBRIE – ORA 12.00

COLONIA PENITENCIARĂ ORANJ
•Colecția LITERATURĂ ROMÂNĂ•
Autor:
George CUȘNARENCU

Participă:
Răzvan VONCU

... public [acum] *povestirile care la începutul anilor '80 nu au putut intra în volumul meu de debut. Povestiri pe care le-am citit la cenaclul „Junimea"* […] *și care, atunci, n-aveau cum să intre în vreun volum.* […] *La* [acestea] *am adăugat* [cele] *scrise în ultimii ani. Între cele două secțiuni ale volumului, un poem epic, versificat, pe care l-am citit în 1975 la* [același] *cenaclu...*

George CUȘNARENCU

PAVILIONUL CENTRAL (A) – COMPLEXUL EXPOZIȚIONAL ROMEXPO – PIAȚA PRESEI LIBERE

La Tîrgul de carte GAUDEAMUS
(28 noiembrie-2 decembrie, ROMEXPO)

SOCIETATEA CULTURALĂ NOESIS
vă oferă

50 de e-cărți
la prețul unei cărți tipărite
Detalii la www.noesis.ro

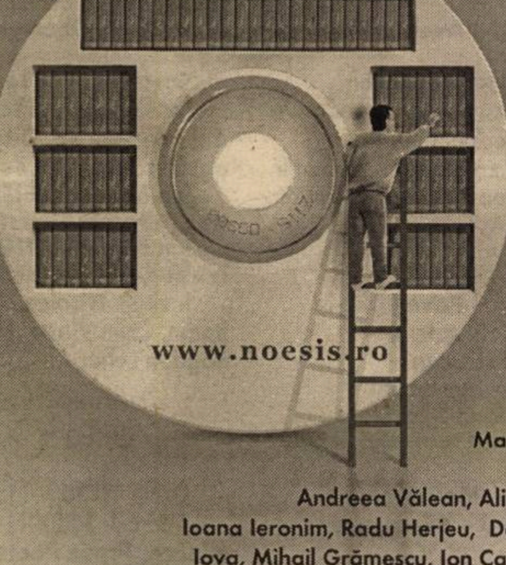

Printre autori se numără:

Andrei Cornea,
Tudor Octavian,
Gellu Naum,
Mircea Malitza,
Iosif Naghiu,
Gabriel Andreescu,
Cezar Ivănescu,
Nora Iuga,
Saviana Stănescu,
Adrian Mihalache,
Paul Daian,
Daniel Bănulescu,
Marius Theodor Barna,
George Muntean,
Andreea Vălean, Alina Nelega Cadariu,
Ioana Ieronim, Radu Herjeu, Dan Iancu, Gheorghe Iova, Mihail Grămescu, Ion Cazaban, Nina Vasile,
Nora Vasilescu, Jean Lorin Stelian,
Constantin Virgil Bănescu, Ion Goian,
Mircea Dumitrescu, Gheorghe Stoica,
Nicolae Macovei, Gelu Vlașin,
Elena Pasima, Mihai Rădulescu.

Microsoft

Alte lansări la Gaudeamus

EDITURA HUMANITAS

▮ 29 nov., ora 11.30 – **50 de conferinţe radio de Mircea Eliade**. Participă: Adriana Irimia, Sorin Alexandrescu, Andrei Dimitriu

▮ 30 nov., ora 13.00 – **Cocoşul decapitat** de Eginald Schlattner. Participă: Nora Iuga, Elisabeta Lăsconi, Eginald Schlattner, Vlad Zografi

▮ 1 dec., ora 16.30 – **Omul recent** de H.-R. Patapievici. Participă: Andrei Pleşu, H.-R. Patapievici, Vlad Russ

EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE

▮ 29 nov., ora 15.45 – **Scriitori români din exil**. 1945-1989 de Eva Behring. Prezintă: Hans-Georg Thönges, Mircea Anghelescu

▮ 30 nov., ora 16.00 – **Întîlniri la Ierusalim** organizate şi consemnate de Costel Safirman şi Leon Volovici. Prezintă: E.S. Sandu Mazor (Ambasadorul Israelului în România), Iordan Chimet, Costel Safirman, Leon Volovici, Augustin Buzura

▮ 1 dec., ora 10.30 – **Nuvele. Mara** de Ioan Slavici. Prezintă: Magdalena Popescu-Bedrosian, Nicolae Manolescu, Angela Marin

EDITURA AMARCORD, Timişoara

▮ 28 nov., ora 15.00 – **Orientalism** de Edward Said. Participă: Mircea Anghelescu, Ion Nicolae Anghel şi traducătorii lucrării: Ana Andreescu şi Doina Lică

▮ 29 nov., ora 15.00 – **Memoria, Istoria, Uitarea** de Paul Ricœur/ **Recrutarea elitelor în Europa**, coordonatori: Ezra Suleiman şi Henri Mendras/ **Noua ignoranţă şi problema culturii** de Thomas de Koninck, cărţi apărute în Colecţia „Ideea Europeană". Prezintă: Adrian Cioroianu, reprezentanţi ai Ambasadei Franţei, ai Fundaţiei Concept (Iulian Miron) şi ai editurii

▮ 30 nov., ora 15.00 – **Confesiunea – gen literar** de Maria Zambrano. Prezintă: Eugen Simion, Andrei Dimitriu, Ioana Zlotescu, Mariana Sipoş, Ion Nicolae Anghel, reprezentanţi ai Ambasadei Spaniei

▮ 1 dec., ora 15.30 – **Ana** (roman) de Titus Suciu/ **Dicţionar de Simboluri şi Arhetipuri Culturale** de Ivan Evseev. Prezintă: Augustin Buzura, Fănuş Neagu, Paul Caravia, Ion Nicolae Anghel

De la *Magister dixit* la *Magister ludi*

CARMEN MUŞAT

Între 23 şi 24 noiembrie a avut loc la Sinaia seminarul **Şcoala la răscruce – Schimbare şi continuitate în învăţămîntul obligatoriu**, organizat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, Centrul Educaţia 2000+ şi Consiliul Naţional pentru Curriculum. Bucurîndu-se de participarea semnificativă a celor implicaţi în realizarea obiectivelor reformei educaţionale, de la inspectori şcolari şi persoane cu funcţii de decizie la cercetători şi autori de programe, seminarul a avut ca punct de pornire datele, informaţiile, interpretările şi evaluările despre stadiul actual al reformei curriculare conţinute în raportul **Şcoala la răscruce**, iniţiat de MEC şi CNC în cadrul **Proiectului de reformă a învăţămîntului preuniversitar** (Education Reform Project – RO 3742), co-finanţat de MEC şi de Centrul Educaţia 2000+.

Dezbaterile s-au desfăşurat în cadrul a trei secţiuni distincte: **Dezvoltare curriculară** – Pregătirea trecerii la învăţămîntul obligatoriu de 9 ani, Structura şi coerenţa programelor şcolare (moderatori: Matei Cerkez şi Nicolae Nicolae), **Curriculum şi formarea personalului didactic** – Curriculum preuniversitar şi curriculum universitar, Formarea psihopedagogică a viitorilor profesori, învăţători, insititutori, Formarea continuă şi folosirea experienţelor generate de procesul de reformă (moderatori: Dan Potolea, Ioan Neacşu) şi **Politici curriculare de perspectivă** – Echilibru şi ponderi la nivelul planului de învăţămînt, Managementul şcolar şi noul curriculum, Procesul de elaborare, revizuire şi aplicare a curriculumului naţional (moderatori: Liliana Preoteasa, Adrian Miroiu).

Desemnînd prin *curriculum* ansamblul proceselor educative şi al experienţelor de învăţare prin care trece elevul pe durata parcursului său şcolar, discursul despre reforma sistemului de învăţămînt vizează în primul rînd „înnoirea şi ameliorarea permanentă a ofertei de învăţare“ care i se propune elevului. Cu alte cuvinte, s-a discutat despre *ce* şi *cum* învaţă elevii din România, în ce măsură reuşeşte şcoala să-i pregătească pentru o viitoare integrare în societate şi dacă sistemul educaţional oferă suficientă deschidere pentru a răspunde nevoilor şi intereselor extrem de variate ale elevilor din ziua de azi. Două dintre aspectele intens dezbătute au fost necesitatea de a construi *autonomia* şcolii obligatorii de nouă clase, ca entitate distinctă, cu profil specific, independentă în raport cu învăţămîntul universitar, şi de a dezvolta un sistem educaţional de tip preponderent *formativ*, în care accentul să cadă pe încurajarea gîndirii critice şi a libertăţii de expresie, pe stimularea creativităţii şi pe dezvoltarea personalităţii elevilor. Una dintre condiţiile fundamentale ale reuşitei reformei este, dincolo de continua reconstrucţie a curriculumului, *profesionalizarea* personalului didactic printr-o periodică testare a competenţei profesionale a membrilor corpului profesoral, dar şi a abilităţilor lor psihopedagogice. Nu puţini au fost cei care au semnalat lipsa de pregătire psihopedagogică a absolvenţilor unităţilor de învăţămînt superior, care – o dată ieşiţi de pe băncile facultăţilor, cu o excelentă pregătire de specialitate – par adeseori incapabili să facă faţă, din varii motive, exigenţelor învăţămîntului preuniversitar. Cum circuitul preuniversitar oferă în momentul de faţă prea puţine satisfacţii – fie ele de ordin material sau profesional –, rămîne de văzut dacă nu cumva, pentru a atrage în şcoli şi licee tineri absolvenţi capabili, nu ar fi necesar ca Ministerul să dezvolte o politică de recompensare a performanţelor didactice care să nu ţină cont doar de criteriul vechimii, ci şi de valoarea şi competenţa individuale.

Raportul cu privire la stadiul actual al implementării reformei curriculare în învăţămîntul obligatoriu, ca şi intervenţiile celor care au realizat acest studiu, au demontat – cu argumente de ordin statistic – o serie de prejudecăţi vehiculate în ultimii trei ani de către cei care se opun restructurării sistemului educaţional. Printre acestea, la loc de cinste se află aşa-zisa opoziţie faţă de utilizarea manualelor alternative: din datele furnizate în raport, reiese că 72% dintre cei intervievaţi consideră că manualele alternative sînt un instrument de lucru necesar, doar 36% fiind de părere că şcoala de dinainte de '90 era „mai bună“ decît acum. Aşadar, disponibilitate pentru schimbare există, trebuie doar să ştim ce vrem pentru a încerca să găsim modalităţile cele mai adecvate realizării obiectivelor noastre. În acest context, nevoia de *continuitate* şi *coerenţă* în aplicarea reformei a fost indicată ca o condiţie *sine qua non* a reconstrucţiei sistemului educaţional. Situarea elevului în centrul procesului de învăţămînt trebuie să fie o altă prioritate a celor chemaţi să gîndească şi să aplice reforma curriculară. Asta presupune o modificare substanţială a mentalităţii cadrului didactic, renunţarea la postura lui *magister dixit* şi adoptarea unei atitudini mult mai deschise faţă de iniţiativa elevului. Pentru a nu fi doar un receptor pasiv, incapabil să gîndească pe cont propriu şi să analizeze critic informaţii primite de-a gata, elevul ar trebui stimulat să devină, de la vîrsta cea mai fragedă, un autentic partener de dialog, implicat efectiv într-un „joc cu mărgelele de sticlă“, în care aptitudinile sale fireşti, spontaneitatea şi creativitatea sa să fie încurajate şi sistematic apreciate.

Depinde de noi, în multiplele noastre ipostaze de părinţi, de formatori de opinie, de cadre didactice sau de factori de decizie ca aceste deziderate să nu rămînă la stadiul bunelor intenţii, pe cît de sublime, pe atît de utopice. Societatea civilă are dreptul şi datoria de a se implica în ampla mişcare de reformă a sistemului românesc de învăţămînt, reformă a cărei continuare nu poate fi pusă nici o clipă sub semnul întrebării.

■

Două lumi

C. ROGOZANU

Vineri şi sîmbătă, la Sinaia, am văzut reunite două lumi complet diferite ale învăţămîntului românesc. Pe de o parte, oameni cu idei, ştiutori în ale proiectelor, profesori cu o mobilitate intelectuală ieşită din comun. De cealaltă parte, vechea gardă a pedagogiei româneşti, cu un înfiorător limbaj de lemn, cu înfiorătoare lipsuri în ştiinţa comunicării. Am mai văzut apoi un soi de frică, mai ales politică, în rîndul participanţilor. Mulţi profesori şi cercetători din ţară, din minister, de la Consiliul Naţional pentru Curriculum au fost foarte aproape (în vorbă şi în faptă) de ministrul Marga, cel care a împins cel mai departe reforma. Numai că acum această afecţiune s-a transformat în frică de noul ministru. Ecaterina Andronescu este omul care poate să distrugă tot, cam asta e temerea generală, o frică „păguboasă“ din punct de vedere politic, chiar dacă justificată de unele decizii care ne-au lăsat cu gura căscată...

Am asistat la două discuţii. Una despre politici educaţionale, unde dialogul a fost oarecum profitabil. Spun asta pentru că am reuşit să aud foarte mulţi inspectori generali vorbind. Deşi tema era extrem de vastă, s-au discutat probleme concrete, modificări în curriculum o dată cu trecerea la învăţămîntul obligatoriu cu nouă clase. Şi, mai ales, multe opinii, extrem de diferite între ele, despre derutantul CDS (Curriculum la Decizia Şcolii). Libertatea de a-ţi alcătui singur sistemul de opţionale îi sperie încă pe mulţi directori. Iar tragedia este că mulţi profesori se folosesc de acest sistem cu cinism pentru a-şi completa norma... În cea de-a doua discuţie la care am asistat mi-a fost dat să văd fragmente dintr-o mai veche şedinţă de partid. Discursuri complet paralele, dezbateri amatoristice în jurul unor concepte. Mai presus de toate a fost strategia clasică de smulgere a discuţiilor din zona fierbinte (adică problema evaluării) şi trecerea la o problemă secundară care nu-şi avea rostul acolo: universităţile nu pregătesc cadre didactice, ci specialişti. Cum aceste instituţii au autonomie, vorbele şi propunerile erau cam în vînt. Dar dacă am ajuns la problema asta, să explicăm puţin cum stau lucrurile. În Universitate predau pedagogia oameni fără nici o legătură cu noile schimbări de programă. În Universitate nu au pătruns specialişti dornici de inovaţie şi experiment cum am văzut la CNC sau profesori carismatici (precum Lazăr Vlăsceanu). Ultima observaţie se referă la marele cîştig pe care îl poţi avea mergînd la astfel de întîlniri cu profesorii din teritoriu. Descoperi oameni extraordinari, scăpaţi de orice fel de complex provincial. Au ţinută, sînt extrem de bine informaţi, unii dintre ei sînt surprinzător de puşi pe fapte, pe „reformă“. Da, sînt mult mai mulţi cei care neagă schimbarea, care nu înţeleg nimic din ce se întîmplă. Numai că ei sînt mulţi dar pasivi, nu au iniţiative nici în rău, nici în bine. În timp ce aceşti oameni dornici de schimbare pun accent pe mobilitate, pe inventivitate. Sînt semne clare că aceştia vor învinge, pînă la urmă. Sînt semne clare că există încă la nivel înalt mulţi „rinoceri“ (fie prin minister, fie prin fruntea Facultăţii de pedagogie) care pun în pericol achiziţiile de pînă acum.

Radio Total 96.9 FM

Concurs de traduceri al Consiliului Britanic

The British Council

Do you love poems? Are you interested in contemporary British poetry?
Take part in this competition and win!

The poem to be translated is „English Words“ by George Szirtes. You can find it on our web site at ***http://www.britishcouncil.ro/arts/rompoem.htm#poem***

The 1st prize will be a trip to UK to attend a translation seminar;
the 2nd prize: £50; the 3rd prize: £25.
Entries must be typed and double-spaced.
Entries should be submitted by ***31 December 2001.***
More information about this can be obtained from English Language Projects Department.

How to enter

Please take the following steps:
1. **Write your pseudonym (a code you have chosen for yourself) on an envelope**
2. **Write your personal data on a piece of paper, put the paper in the envelope and seal it:**
   Name
   Address
   Telephone
   E-mail
   Year of birth
   Occupation and place of work
   Translator's code
3. **Write this pseudonym (code) on your translation as well. There can be just one code on the translation**
4. **Put your translation and personal data in a second envelope and hand it to British Council Reception or mail it to the British Council address:**

Consiliul Britanic
Calea Dorobanţilor 14,
Bucharest 71132.
International Translation Contest (English Language Projects)

Rîsul portocaliu al scriiturii feminine

AURA SIBIŞAN

În cartea sa **Feminism şi filozofie**, apărută recent la Editura Polirom, Iaşi, Moira Gatens propune o privire a filozofiei din perspectivă feministă, trecînd în revistă evoluţia teoriilor feministe de la Simone de Beauvoir pînă la Hélène Cixous şi Luce Irigaray.

Problema teoriilor feministe este deosebit de complexă şi se intersectează cu postmodernismul, psihanaliza şi chiar cu teoriile marxiste asupra culturii; de aceea îmi propun acum doar punctarea unor aspecte teoretice care pot pune într-un context adecvat al interpretării romanul scriitoarei britanice de naţionalitate jamaicană Leone Ross – **Orange Laughter**, despre care am amintit într-o prezentare anterioară.

Relevant pentru articolul de faţă este conceptul de „écriture feminine", ce trebuie înţeles ca reprezentarea literară a experienţei feminine, care este culturală, în esenţă: „Corpul uman şi diferenţa sexuală sînt întotdeauna trăite în cultură, mediate de valorile, opoziţiile şi discursurile ei". (2001:172)

Întorcîndu-ne la scriitura feminină – optez pentru această traducere a termenului „écriture feminine" – ea trebuie raportată la o nouă viziune asupra categoriilor masculin şi feminin, categorii culturale, percepute în mod tradiţional ca aflate în opoziţie: masculinul asociat arhetipal cu raţiunea, cultura, spaţiul public, iar femininul cu pasiunea, trupul, natura, spaţiul privat.

Luce Irigaray şi Hélène Cixous propun nu simpla inversare a ierarhiei dintre bărbat şi femeie, masculin şi feminin, ci de fapt pledează pentru contestarea ierarhizării acestor categorii – în care masculinul are rol activ, ordonator, creator de cultură, iar femininul are rol secundar, pasiv, de *„supplement"*.

În celebrul eseu **Sorties**, Hélène Cixous pune sub semnul întrebării legitimitatea ierarhizării masculinului şi femininului, diferenţele anatomice şi psihologice nu discriminează suficient, susţine teoreticiana. Diferenţele adevărate dintre bărbat şi femeie sînt constructe culturale şi, mai mult, adevărate edificii ideologice, care stau să se prăbuşească în această epocă a pluralităţii şi hibridităţii culturale.

Există o componentă feminină în orice bărbat şi una masculină în orice femeie (lucru ştiut deja) dar – în măsura în care acest element secundar nu este reprimat, se va putea vorbi în viitor despre o redefinire a acestor categorii, aflate într-o multimilenară competiţie...

Hélène Cixous vorbeşte despre transformarea relaţiilor dintre bărbat şi femeie, despre o reală eliberare a sexualităţii, despre o redefinire a femininului şi masculinului.

O ficţiune teoretică? Iată că nu, dacă privim din această perspectivă romanul **Orange Laughter**.

Leone Ross surprinde cu mare fineţe şi forţă în acelaşi timp mecanismele minţii umane, alunecarea treptată în nebunie, puterea salvatoare a memoriei şi prieteniei. Ca o ilustrare a necesităţii suspendării stereotipiilor de gen, Leone Ross explorează bisexualitatea şi creează „din interior" mentalul unui personaj masculin care îmbină cinismul cu fragilitatea afectivă, încrederea în forţele proprii cu disperarea. Este vorba despre Tony Peller – un tînăr american de culoare care ajunge să trăiască în tunelele metroului newyorkez.

O observaţie generală, înainte să prezint romanul mai în detaliu: personajele lui Leone Ross sînt vii, trăiesc în mintea cititorului: minuţiozitatea cu care îşi construieşte personajele este demnă de admirat, pentru că umanul, meditaţia asupra vieţii se îmbină cu preocuparea pentru stil, pentru o scriitură lucrată cu meticulozitate.

Romanul e construit pe două planuri narative: primul investighează, prin naraţiunea la persoana I, frămîntările, angoasele şi pericolele reale pe care trebuie să le înfrunte Tony în subteranele New York-ului.

Treptat cititorul reconstruieşte povestea lui: cu o mamă bolnavă psihic şi internată într-un sanatoriu, Tony e crescut o perioadă de o femeie misterioasă şi puternică – Agatha – al cărei trecut e încărcat de necunoscute. Avem înfăţişat astfel al doilea plan al romanului: viaţa dintr-un orăşel imaginar – Edene – aflat în Carolina de Nord a anilor şaizeci, unde Agatha, cu personalitatea ei debordantă, influenţează vieţile multor negri din comunitate.

Cu masca naratorului omniscient, de astă dată, prozatoarea construieşte scene de violenţă de un realism halucinant: bătaia dintre doi negri pentru iubita comună (!), agonia unui negru împuşcat în stomac de membrii Klan-ului, care moare horcăind în balta propriului sînge, hărţuirea la şcoală a unui băiat obez, supus răutăţii şi intoleranţei colegilor săi. Citim şi scene care înduioşează: momentele de fericire în mijlocul naturii ale lui Tony şi Mikey – prietenul său alb –, încercările disperate ale Agathei de a-l face pe Tony – cel de 13 ani – să comunice cu cei din jur, reacţia mai mult decît emoţională a bărbatului cînd soţia îi naşte primul copil, şi exemplele ar putea continua. Este evident că Leone Ross stăpîneşte toate registrele prozei şi aceasta în scopul – nobil – de a da glas unor voci care altfel nu se pot face auzite: cei marginalizaţi, oprimaţi, în cazul de faţă negri şi mai ales negrese dintr-o comunitate din Sudul Statelor Unite. Mulţi dintre ei, arată indirect prozatoarea, sînt condamnaţi să nu aibă nici o şansă.

S-a scris pe bună dreptate în recenziile britanice despre dimensiunea poetică a prozei lui Leone Ross: probabil că asta ţine de dimensiunea „feminină" a stilului ei: nu este vorba despre lirism siropos sau despre patetism, ci despre o proză densă, cu imagini vizuale, şi chiar tactile, o proză care încorporează dimensiunea fizică, de detaliu concret a lumii înconjurătoare. Totul este relevant în acest roman, de la gustul zmeurei culese de Tony în copilărie, pînă la sîngele maroniu care ţîşneşte din stomacul negrului agonizînd pe veranda casei Agathei. După cum spunea chiar prozatoarea la cursul de Creative Writing: „Everything is calculated for effect".

Remarcabilă este construcţia arhitectonică a romanului: cele două planuri narative se suprapun în final, cînd Tony, acum în vîrstă de 43 de ani, reuşeşte să îşi amintească totul: viaţa în Edene, după plecarea precipitată din New York, prietenia – salvatoare pentru el – cu Mikey. Apoi, motivul pentru care a trebuit să plece din Edene: Agatha a fost împuşcată de membrii Klanului pentru că a adăpostit un negru fugar; îşi mai aminteşte primele luni de colegiu, apoi decăderea: viaţa în subteranele New York-ului şi, în final, salvarea prin recăpătarea memoriei şi nararea poveştii. „I am the storyteller." Esenţial rol...

Pentru Leone Ross actul de a povesti este fundamental uman: Tony e salvat prin poveste, Agatha le istoriseşte, lui Tony şi Mikey, înainte de a fi împuşcată, despre iubirea vieţii ei – Jamie, care atunci cînd îşi spune şi el povestea, se dovedeşte a-i fi unchi...

Convenţionalul este respins de Leone Ross la toate nivelurile, după cum reiese de altfel şi din interviu. Sexualitatea – una din temele romanului – este explorată fără inhibiţii, dincolo de convenienţe, norme morale şi reguli sociale. Scene dogoritoare – de unde şi titlul romanului – scene de tandreţe sau de violenţă, toate faţetele sexualităţii îşi au oglindirea în proza jamaicancei acomodată la climatul cultural britanic. Este aici „scriitură feminină"? Desigur, de cea mai dezinhibată calitate – atenţie, nimic vulgar, chiar şi promiscuitatea lui Tony e lucid asumată.

În lumea crudă a zilelor de după 11 septembrie, romanul lui Leone Ross, apărut în 1999, se dovedeşte a fi fost cu un pas înaintea cumplitelor vremi: sînt prezentate în roman, cu o claritate dureroasă, şi într-o ficţiune clădită pe o solidă documentare făcută în New York şi Carolina de Nord, dezastrele pe care le produc în această lume intoleranţa, bigotismul, ura, agresivitatea, şi pe de altă parte, lupta permanentă care trebuie dusă pentru triumful spiritului uman.

Un prilej de meditaţie pentru cititori, **Orange Laughter** este produsul unei conştiinţe active, care aparţine unei prozatoare energice, cu simţ civic şi cu măiestrie artistică.

■

Magrittizare

MONICA BRÂNZEI

Mai nou, librăriile au devenit un fel de galerii de artă. În funcţie de pictorul lansat de editori variază şi *revelaţia* intelectuală provocată cititorului de coperţile cărţilor. De cîţiva ani se poartă Magritte. Gîndit, cred, ca o formulă de succes, el poate fi întîlnit la mai multe edituri (Nemira, Polirom, Univers enciclopedic, Antet, Apostrof etc.) ca marcă de carte bună sau de autor important. Fie el Derrida, Bruckner, Onfray, chiar şi Sfîntul Toma, Albert cel Mare sau P. Creţia, S. Antohi sau N. Manea, mesajul lor are un punct comun într-un Magritte *trîntit* pe coperta unu, şi asta în cele mai fericite cazuri. Există şi un exces de zel al editorului care, ghidîndu-se după un principiu al ciclicităţii, îşi flatează cititorul cu o senzaţie unică, oferindu-i atît pe coperta unu cît şi pe coperta patru o vedere din... Magritte. Magritte pentru cunoscători. Pentru restul, misterul este mai mare, căci se precizează ca autor al coperţii doar un anumit Ion Năstase (?!).

Opţiunea în favoarea unei astfel de prezentări este fie aleatorie, fie ţine de un gust comun (în cazul de faţă propriu doar editorilor). Dacă totuşi este vorba de un *gust*, iată o nu prea fericită coincidenţă: persistenţa unui motiv, fie ea şi inconştientă, nu duce la armonie, dar poate semnala prezenţa unei intoxicări destul de greu de remediat.

Nu ştiu cît de greu se poate afla ce este dincolo de intenţia celor care ilustrează astfel coperta unei cărţi. Să fie vorba de o rigiditate, un handicap de exprimare, o lîncezeală semidoctă ce se perpetuează prin edituri sau semnul unui snobism autentic, afişat fară prea multe menajamente? Sau poate că pictura magrittiană, prin bogata ei simbolistică, mai greu sau mai uşor descifrabilă, a convins editorii, fără să-i convingă şi pe cititori, de capacitatea de adaptabilitate la oricare stil: de la poezie, roman sau eseu la tratat filozofic (fie el medieval sau postmodern).

În cele mai multe cazuri, imaginea de pe copertă se dovedeşte a fi o cheie inconfortabilă de lectură. Ea poate coda sau decodifica într-un sens de cele mai multe ori paradoxal conţinutul volumului atunci cînd acesta este precedat de un mesaj magrittian.

Dacă o lectură este mai dificilă pornind de la o codificare magrittiană prezentă pe coperta cărţii, poate că este mai uşor de înţeles Magritte citind toate aceste cărţi. Dacă acesta ar fi As-ul din mîneca editorilor, am putea vorbi de o resemnificare a simbolurilor magrittiene de care exegeza de specialitate ar fi probabil curioasă. Nu că i-ar lipsi picturii magrittiene un evident substrat filozofic, poetic sau meditativ, dar cu siguranţă că ea nu le implică în întreaga lor istorie astfel încît să nu acceptăm cu cinism medievalizarea (sau tomicizarea) *măreţului* (la propriu şi la figurat) măr verde din **La chambre d'écoute**, 1958 (vezi Sfîntul Toma din Aquino, **Despre principiile naturii**, Editura Univers enciclopedic, 2001); deplîngerea poetică a pierderii cioburilor din **La clef de champs**, 1936 (Carmen Firan, **Candori pierdute**, Editura Univers enciclopedic, 2000); sau noricizarea seducătorului din **Le Séducteur**, 1956 (Petru Creţia, **Norii**, aceeaşi constantă editură Univers enciclopedic, 1996).

RADIO CONTACT
96,1FM

Retrospectiva Nicolae Manolescu (V)

Sorin ALEXANDRESCU

Intimitatea şi distanţa: Manolescu şi optzecismul

Nicolae Manolescu a scris despre poezia şi proza optzecistă pe măsură ce aceasta apărea, „la rînd" cu scrieri ale mai vechilor generaţii. Aparent, criticul observa faţă de tineri şi vîrstnici aceeaşi impersonalitate, disponibilitate faţă de inovaţie, dacă este estetică, evaluare a operei şi nu a omului, a concretului textual şi nu a „zgomotului" ideologic sau teoretic din jurul ei. În fapt, distanţa faţă de tinerii poeţi a fost îndulcită de legendarul „Cenaclu de Luni". Cum va fi fost atmosfera de acolo? Pentru un non-participant, ca mine, ea este la fel de greu de imaginat ca aceea de la „Zburătorul".

O singură dată povesteşte Manolescu ceva concret, intrarea la cenaclu, prin 1978, a unui student „uscăţiv, negricios, cu o faţă mică adunată parcă toată în privirea teribil de fixă. Nu părea nici stingherit nici peste măsură de comunicativ". A citit un poem lung, cu o voce monotonă, contrastînd – aş zice eu – cu imagistica „torenţială". Manolescu nu l-a putut analiza pe larg în acea împrejurare, dar a declarat că s-a simţit „ţintuit pe scaun de imaginaţia lirică a autorului" (I, 392). Tînărul era Mircea Cărtărescu, poemul cu pricina se numea **Căderea** şi va fi publicat trei ani mai tîrziu în volumul **Faruri, vitrine, fotografii**. Mulţi ani mai tîrziu l-am auzit eu însumi pe Mircea Cărtărescu citind la Haga un fragment din romanul **Orbitor**. Impresia a fost la fel de copleşitoare şi s-a datorat, probabil, unei aceleiaşi stranii combinaţii de incandescenţă a textului şi răceală a tonului lecturii, de contrastul dintre intensitatea feţei lui Cărtărescu, transparent de palide, şi egalitatea tranşantă a vocii lipsite de orice emoţie. Intimitatea creată de autor şi distanţa interpusă de cititor: sînt cei doi, oare, vreodată, aceeaşi persoană? Nicolae Manolescu va fi simţit şi în alte zile de luni cum privirea, vocea, gestica poetului se interpuneau între el şi textul acestuia; criticul şi le va fi amintit mai tîrziu acasă, cînd refăcea distanţa necesară contemplării imparţiale a operei. În cronica la volumul lui Cărtărescu simţim şi acum zbătîndu-se vocea poetului. „Rareori un poet a fost astfel vorbit de cuvintele sale ca Mircea Cărtărescu. [...] Cuvintele ies, ţişnesc, curg ca dintr-un corn al abundenţei, se atrag şi se izbesc unele de altele cu zgomot, se rotesc în vîrtejuri din ce în ce mai iuţi" (I, 392). Amintirea vocii apare şi la alţi poeţi: despre Florin Iaru, Manolescu scrie „îl citesc şi-l ascult de cîţiva ani (la Cenaclul de Luni)" (I, 330).

Intimitatea vocii a anulat, cred, în cazul poeţilor distanţa pe care Manolescu a continuat s-o simtă faţă de prozatorii optzecişti, citiţi doar acasă. Diferenţa de ton cu care criticul scrie despre unii şi despre ceilalţi este frapantă: la poeţi el pare a asculta dinăuntru intenţiile şi tremurul imaginilor, la prozatori el doar citeşte, la distanţă, rece, construcţia de hîrtie. Poate că Manolescu a avut întotdeauna mai multă afinitate cu poezia decît cu proza, dar ceea ce la alte generaţii abia se simţea, la optzecişti sare în ochi.

Criticul simte la fel de bine lumea de unde vine tînărul poet şi momentul în care acesta se desparte de ea. Florin Iaru „este un poet muntean prin excelenţă, bucureşteanul volubil şi teribilist, care are teatrul în sînge"; „el însuşi s-a revendicat de la o axă meridională a poeziei româneşti care, după părerea lui, ar fi devenit dominantă în anii '80 după aceea nordică (Blaga-Goga) sub semnul căreia ar fi stat o bună parte din poeţii anilor '60" (I, 334), precum Ioan Alexandru. Iaru a învăţat de la avangardişti, Urmuz şi Bogza, dar confesiunile lui sînt imaginare, totul este pastişă ori parodie, aluzie, recuperare a limbajului, intertextualitate. Dacă şaizeciştii erau modernişti, dominaţi de „poetica tăcerii" ori a „evaziunii şi sugestivităţii", „la Cărtărescu, la Iaru, la Magadalena Ghica şi la alţii asistăm la un triumf al discursului [...]. Poeticii tăcerii i se preferă poetica vorbirii. Originea ei este limpede: avangarda" (I, 335), scrie Manolescu în 1990. Cărtărescu pleacă din Barbu şi Nichita Stănescu, dar dovedeşte „reutilizare, în scopuri proprii şi în context schimbat, a unor limbaje poetice" mai vechi (I, 395). **Poeme de amor** „reprezintă cea mai radicală şi completă încercare de subversiune din literatura noastră, a poeziei înţelese ca expresie sau confesiune sentimentală" (I, 397), iar **Levantul** este o „comedie a literaturii". Nuanţări sînt făcute pentru caracterul abstract şi laconic al poeziei lui Stratan (I, 371) ori a lui Bogdan Ghiu, diferiţi de discursul extrovert al celorlalţi poeţi. Oricum, textul optzecist creşte din alte texte, literare ca şi cotidiene, din stradă, trenuri şi pieţe. Manolescu subliniază „prozaismul" poeziei lui Alexandru Muşina sau Traian T. Coşovei. În cazul **Ninsorii electrice** a acestuia din urmă el polemizează, pe bună dreptate, cu Laurenţiu Ulici, care susţinuse filiaţia lui Coşovei din Nichita Stănescu şi redusese poezia optzecistă la „reordonarea" poeziei precedente. În anii '80 poezia, dimpotrivă, neagă lirismul pur şi intimismul anilor '70, redescoperă realul şi se angajează net în social. Pe noii poeţi „L. Ulici nu-i cunoaşte de ajuns ca să se poată pronunţa atît de categoric căci mulţi se află în pragul debutului" (I, 342), remarcă, ironic, Manolescu. Atunci de unde-i cunoaşte el însuşi? Se subînţelege, evident, Cenaclul de Luni. Intimitatea cu vocile acestuia îl ajută pe Manolescu să prindă ceea ce îi scapă lui Ulici, aflat la distanţa textului scris.

Interesant este că în mai toate cronicele poeţilor optzecişti Manolescu se află foarte aproape de modul în care aceştia se privesc ei înşişi. El simte în acelaşi fel cu criticii optzecişti ineditul fiecărui nou poet în parte. Dubii apar însă la încadrarea acestora în serii istorice. Ruptura dintre poeţii optzecişti şi poezia românească precedentă este mereu subliniată, dar numită în moduri diferite. Am văzut mai sus că Manolescu vorbea de preluarea de către ei a unor atitudini şi procedee din *avangarda* interbelică. În legătură cu **Levantul** lui Cărtărescu, el distinge, tot în 1990, în nr. 47 din **România literară**, între modernismul „care a creat Muzeul Literaturii ca să aibă unde abandona, ca un protocol inutil, tot ce nu-i mai făcea trebuinţă", şi postmodernism, care redescoperă „acea parte din trecut pe care ultima sută de ani i-o ascunsese". Această poezie nu poate fi înţeleasă „fără moda retro" prin care scoate din muzeu, precum Cărtărescu, „genuri, specii şi procedee literare uitate" (I, 404). Optzecismul ar fi astfel, măcar în parte, un soi de *post*modernism. Curios însă, în chiar partea a doua a articolului despre **Levant**, o săptămînă mai tîrziu, în nr. 48, Manolescu vorbeşte de un „*pseudo*modernism care corectează modernismul", fiind mai ludic decît acesta (I, 407) [*cursivele mele, S.A.*]. În fine, în **Cuvînt înainte** la întreaga trilogie, scris în 2001, Manolescu se referă la „formarea canonului *neo*modernist" la care au contribuit toate cronicele din „cartea de faţă" (I, 12), deci inclusiv cele scrise despre optzecişti [*cursivele mele, S.A.;* voi reveni asupra canonului].

Contradicţia lui Manolescu

Ce este atunci poezia optzecistă? (Neo)avangardă, pseudo-, neo- sau postmodernism?

Dacă ea este o neoavangardă înseamnă

După mai multe amînări, la începutul săptămînii trecute preşedintele României, Ion Iliescu, a găzduit la Palatul Cotroceni o întîlnire-dezbatere cu „activul din cultură": conducători de uniuni de creaţie, de fundaţii, de teatre, muzee, edituri ş.a.m.d.

Reuniunea a fost consecinţa unei anterioare primiri de către preşedinte a reprezentanţilor Alianţei Naţionale a Uniunilor de Creatori – ANUC şi a avut drept scop căutarea unor căi legislative şi administrative prin care statul să sprijine cultura. Au fost prezenţi primul ministru ministrul culturii, al educaţiei, al finanţelor şi al comunicaţiilor. Nu s-au prea găsit soluţii, premierul explicînd că scutirile de taxe, pensiile de merit şi alte asemenea idei minunate nu sînt realiste.

Explorarea problemelor va continua. Mai jos – o opinie la temă...

Produsele culturale sînt mărfuri, dar şi altceva

Un proiect identitar al culturii româneşti

Ioan BUDUCA

Am urmărit relatările de presă despre întîlnirea de la Cotroceni, din ziua de 19 noiembrie, a preşedintelui ţării cu reprezentanţi ai culturii şi ai administraţiei culturale româneşti. N-am înţeles nimic din aceste relatări. Ce a moderat preşedintele acolo? Încă o dezbatere de rutină? Am bifat-o şi pe-asta! Să nu mai spună oamenii culturii că nu s-a întîlnit preşedintele cu ei!

În fond, preşedintele nostru nu are drept de iniţiativă legislativă, potrivit Constituţiei. Ce ar putea el rezolva în contextul actualei crize majore din administrarea resurselor pentru cultură? Întrebări la care relatările din presă au adăugat şi mai multă ceaţă.

Am fost curios să aflu detalii pe care ştirile de presă nu le-au scos la iveală. Nu erau detalii. Asta e surpriza cea mare. Erau principii. Întîlnirea de la Cotroceni fusese pregătită de o echipă de funcţionari prezidenţiali. Dar principiile lor de lucru au fost cele ale Comunităţii Europene. În fapt, resursele comunitare distribuite proiectelor culturale sînt bugetare, nu sînt private. Vin de la contribuabilii comunităţii. Aşadar, iată primele două principii: *finanţarea de la buget, unu; finanţarea unor proiecte care trec prin sita unor concursuri de proiecte, doi.*

Al treilea principiu stă sub forma unei întrebări: finanţare centralizată coborînd din vîrful unei singure piramide administrative a resurselor pentru proiecte culturale?

Răspunsul va fi dat de dezbaterea publică la care au fost invitaţi să participe toţi cei interesaţi. S-a conturat deja o tendinţă majoritară: Nu piramidei unice! Descentralizarea ofertei de resurse pentru cultura românească. Atenţie: nici o legătură cu centralizarea ori descentralizarea resurselor bugetare pentru administraţia de stat a Ministerului Culturii. Aici e vorba de alocarea unor resurse pentru proiecte culturale, nu pentru servicii administrative.

Întrebarea următoare vine de la sine: dacă vor fi alocate resurse bugetare pentru proiecte culturale, e nevoie de instituţii bugetare noi prin care să se deruleze concursurile de proiecte şi distribuirea de resurse? Fireşte că da. Instituţii noi? Care? Cîte? S-a spus acolo, la Cotroceni, că asta e problema cea mai importantă. Iliescu a spus-o.

Întrebarea nu-şi poate găsi răspunsurile, a mai zis preşedintele, de sus în jos, de la Parlament, ori de la Guvern spre potenţialii utilizatori de resurse bugetare alocabile pentru proiecte culturale personale, de echipă ori instituţional private. Întrebarea îşi va contura răspunsurile şi va contura profilul unor instituţii bugetare a proiectelor culturale private abia la finele dezbaterii publice ce va urma, cînd va fi organizat un soi de parlament informal (neoficial) al creatorilor de cultură şi al managerilor de proiecte culturale. Un forum al culturii? Aşa ceva. Un forum care va fi instituţionalizat să se adune o dată la patru ani şi care va fi înzestrat cu autoritatea simbolică de a propune Parlamentului proiecte de legi şi proiecte instituţionale.

Totul stă pe evidenţa principiului că produsele culturale sînt mărfuri, dar sînt şi altceva. Ce altceva? Răspunsul de la Cotroceni a fost următorul: produsele culturale sînt parte a unui proiect identitar românesc.

Dacă vom găsi un consens asupra acestui proiect identitar, vom găsi, asta a fost sugestia centrală, principiul de bază al tuturor noilor instituţii ce ar trebui create pentru a distribui resurse bugetare proiectelor culturale.

Ce fel de instituţii? Au şi fost pomenite cîteva. Institutul Social Român (cel care, în interbelic, a fost ilustrat de directoratul lui Dimitrie Gusti), Institutul Cultural „Eminescu", după modelul Institutului Cultural „Goethe" ori după modelele altor institute culturale naţionale (cel francez, cel suedez, cel italian ori cel american) care administrează exportul de „mărfuri"culturale.

Toată dificultatea acestui proiect multiinstituţional stă pe o presupoziţie realistă: Parlamentul nostru se mişcă extrem de lent. Iată de ce a fost propusă ideea de a declara următorii zece ani de la data organizării acelui forum al culturii ca „Deceniu al culturii româneşti". Sub sigla acestei iniţiative, noile instituţii de bugetare a culturii vor fi sprijinite legislativ (prin Legea sponsorizării, de pildă, după o revizuire a ei) să colecteze şi resurse private.

Ei bine, unde cred eu că riscăm să ne împotmolim? Nu neapărat în puţinătatea resurselor bugetare. Ci mai degrabă în detunarea politică a ideii de proiect identitar. Dacă vom înţelege acest proiect în sens naţional-cultural, mai bine reorganizăm „Cîntarea României".

Numărătoarea inversă

Omul întors pe dos (95)

CRISTIAN MUNTEANU

Sinceritatea dă în exhibiţionism. E ca şi cînd, în public, te-ai întoarce pe dos. La propriu... În primele zile, toţi oamenii se apropie de tine şi te privesc plini de curiozitate: eşti singurul dintre ei care are rinichii atîrnîndu-i peste curea, splina bălăngănindu-se pe lîngă ficat şi maţele expuse privirilor lacome. Cu timpul însă, ciudăţenia ta devine banală. Ulcerul tău nu mai încîntă pe nimeni. Se ajunge pînă acolo încît prietenul care vine şi te bate amical pe spate nici nu mai realizează că, de fapt, te bate pe plămîni. Se schimbă ceva şi cu tine. Ajungi să-ţi fie dor de propriul păr de pe piept... Şi te întrebi de ce te-ai transformat în monstruozitatea asta inutilă. E cumva drumul invers de la stadiul de larvă la cel de fluture gata de împerechere. Dansul tău nupţial devine bălos, laşi urme umede şi lipicioase, cuvintele tale, oricît de dulci, sună urît pentru că ai laringele şi coardele vocale pline de praf. Şi pentru că vibraţia lor e vizibilă. Confesiunile tale devin declaraţii de presă, iar lucrul ăsta îţi place şi te doare. Exhibiţionismul tău devine act de masochism. Te urci în autobuzele aglomerate şi stai pe scară doar ca să-ţi prinzi pancreasul în uşă, doar ca să fii îmbrîncit şi lovit. Ieşi seara la şosea, începi să mănînci îngheţată, te duci la saună şi piscină, îi faci masaj, ba chiar te apuci de *bungee-jumping* şi alte sporturi extreme. Eşti un spectacol! Salvarea ta e plictiseala. La un moment dat îţi ajunge şi ţie, după ce mai întîi i-ai exasperat pe toţi. Înţelegi că poate a venit timpul să încetezi. Te apuci să-ţi inventezi propria terapie, îţi întocmeşti fişa de externare şi, în cele din urmă, te dai pe uşă afară. Ieşi din propriul spital un om nou, cu tenul decolorat de lipsa de soare, mai matur şi mai reţinut, mereu înspăimîntat că boala ta poate recidiva. Iar masochismul tău dă în fandaxie.

---

că poezia românească a secolului al XX-lea s-ar constitui în două blocuri, unul modernist, inclusiv poezia şaizecistă, şi altul avangardist şi neoavangardist (poezia optzecistă), diferit şi chiar opus primului; Manolescu a apărat şi în alte publicaţii această idee. Dacă, dimpotrivă, poezia optzecistă se încadrează într-un soi de pseudo-, sau neomodernism, întreaga poezie a secolului al XX-lea se constituie într-un singur bloc. În fine, denumirea de postmodernism implică existenţa a trei blocuri: modernism/neomodernism, avangardă şi postmodernism. Este interesant de asemeni de remarcat că în critica optzecistă această a treia opinie prevalează. Adaptînd-o uneori, dar distanţîndu-se de ea alteori, Manolescu se apropie sau se distanţează totodată de mai tinerii săi colegi.

Cum să înţelegem acest *patos al distanţei şi al intimităţii* care pare a caracteriza în mod profund întregul raport dintre Nicolae Manolescu şi optzecism? S-ar putea spune, poate, că circumstanţele în care Manolescu a scris textele citate de mine au fost diferite: atunci cînd a vorbit de neoavangardă el a vrut să sublinieze natura procedeelor poeziei optzeciste, pe cînd în prefaţa la trilogia de faţă el s-a referit la formarea unui canon neomodernist în sens mai larg, în toată perioada postbelică. Contradicţia rămîne totuşi neexplicată. Sînt tentat să văd în aceasta o contradicţie irezolvabilă. Ea este un alt nume dat contradicţiei dintre afinitatea profundă pe care Manolescu o simte faţă de orice poet luat în parte şi dificultatea sa de a generaliza în termeni teoretici şi istorici aceste afinităţi. Nicolae Manolescu este un strălucit critic literar, fascinat de timbrul unic al fiecărui poet, nu un teoretician şi nici un istoric al literaturii, oameni posedaţi de demonul generalului, condiţia ştiinţificităţii, se spune, de la Aristotel încoace. Incertitudinea teoriei vine din ezitarea în a se lăsa „prins“ de viclenia conceptului care, sub pretextul privirii de sus a cîmpului, îi ascunde faliile şi-i nivelează relieful. Tot din această cauză, cred, Manolescu este un mai sensibil critic al poeziei decît al prozei: prima este ton, timbru, pată de culoare, voce, microstructură locală, toate, semne ale intimităţii: a doua, proza adică, este construcţie, distanţare a privirii pentru a cuprinde întreguri vaste, structurare. Pentru a scrie, criticului îi trebuie oricum o anumită distanţare de *voce* pentru a se dedica *textului*. El se simte mai acasă în teritoriul poeziei decît în cel al prozei pentru că el se poate distanţa mai uşor de propria-i intimitate cu textul liric decît poate turna intimitate în distanţa obligată faţă de textul în proză. (Vom vedea, de altfel, mai tîrziu că şi în analiza prozei în genere Manolescu ascultă mai curînd vocile, adică personajele, decît priveşte macrostructura romanului.)

Şi poate o ultimă contradicţie a lui Manolescu, pe care o acoperă patosul distanţei şi al intimităţii, este cea dintre plăcerea lecturii textului optzecist şi dificultatea de a se ralia bagajului său conceptual, dificultate inevitabilă pentru un şaizecist chiar şi simpatetic dar crescut, ca şi mine de altfel, într-o altă *cultură a textului*. O cultură *defensivă*, în care textul trebuia apărat atît de grosolănia negustorului, cît şi de cea a activistului, o cultură a intimităţii prin distanţare de zgomotul şi furia de afară, dar şi o cultură a distanţei pentru a se feri de intimităţi nedorite, o cultură deci a suspiciunii retractile faţă de orice tentativă de a o accesa. I s-a spus, acestei culturi, de pe la sfîrşitul secolului al XIX-lea încoace, modernism. Crescut în această cultură poţi desigur înţelege o alta, aceasta îţi poate plăcea chiar sincer, dar este teribil de dificil să-i preiei premizele, adică inversarea atitudinilor de intimitate şi distanţă. Or, cultura postmodernă tocmai această inversare întreprinde: intimizare cu zgomotul şi furia de afară, distanţare de interior, deschidere, încredere prin umor, pragmatism, dezamorsarea ironică, eventual contramanipularea negustorului, ca şi a activistului, şi nu combaterea lor orgolioasă.

Canonul neomodern

În **Cuvîntul înainte** deja menţionat, „Canonul se face, nu se discută“ (I, 7), dar cel care s-a făcut, spune Manolescu, este cel modernist „constituit spre sfîrşitul anilor '60, primind fără entuziasm opere scrise în deceniile care au urmat. Schimbarea de paradigmă sesizabilă spre 1980 n-a condus la înlocuirea canonului vechi, modernist, de către acela nou, postmodern, ci la un armistiţiu neobişnuit deşi explicabil. Bătălia canonică s-a încheiat de data aceasta în coadă de peşte. [...] Pur şi simplu a fost amînată decizia finală, [...] suspendată de un deceniu de represiune şi de unul de anarhie“ (I, 9). „Acest canon ar trebui, poate, numit neo-modernist [...] încă în vigoare cu toate strigătele de protest ale noilor generaţii“ (I, 10). Urmează o reconstituire a formării lui în comunism în chip „reformator şi deloc revoluţionar“ (I, 10). Refuzul proletcultismului, reînnodarea cu tradiţia şi redescoperirea modernismului au caracterizat anii '60 (vezi şi articolul precedent din acest serial), ca şi o anume adaptare la vremuri: „dacă doreau să fie toleraţi [criticii trebuiau] să se prefacă a închide ochii la realităţile sociale din opere spre a vedea mai bine (credeau ei) realizările literare propriu-zise“ (I, 11). Să citim această remarcă şi ca o mărturisire? Noua literatură din anii '80 cultivă „un anume prozaism tern şi voit al descrierii şi caracterul cotidian al multora dintre evenimentele descrise“. „Lumea nu fusese neapărat mai frumoasă în romanele lui M. Preda ori Augustin Buzura, dar acolo era privită mai de departe şi mai de sus [...], în timp ce la Mircea Nedelciu sau la Cristian Teodorescu totul era privit de la nivelul solului şi se vedea fărîmiţat, anodin şi fără sens limpede“ (I, 12). „Schimbarea paradigmei, a felului de a concepe literatura [...] nu a determinat şi schimbarea canonului“. Şcoala, universitatea, ierarhiile nu s-au schimbat. „Paradigma postmodernă a cîştigat bătălia teoretică dar a pierdut-o pe cea practică“ (I, 13).

Am citat atît de mult pentru a marca mai clar punctele mele de acord şi de dezacord cu Nicolae Manolescu. Primul priveşte formarea canonului şaizecist, al doilea, persistenţa lui astăzi. Nu cred că literatura optzecistă se poate reduce la un *remake* al celei precedente în cheie prozaică şi dintr-o perspectivă „de la nivelul solului“. În plus, dacă ar fi aşa, schimbarea perspectivei este esenţială în crearea imaginii realităţii; să ne amintim fie şi numai faptul că aceasta a fost hotărîtoare în Italia în trecerea de la pictura goticului internaţional, comparabilă cu cea bizantină, la pictura renascentistă. În fine, cred că Manolescu se înşală crezînd că schimbarea paradigmei nu a dus şi la o schimbare a canonului. Dacă breasla literară a fost suficient de solidară pentru a salva canonul modernist în anii '60-'70 de pericolul extern, adică politic, ea nu a mai fost solidară în anii '80 şi '90 în faţa presiunii din interior a optzecismului postmodernist şi a dus la sciziune internă. Pentru o mare parte a lumii literare nu numai paradigma, ci şi canonul s-a schimbat. Nu e vorba numai de tineri scriitori, ci şi de numeroase cercuri de opinie din jurul lor: studenţii şi elevii lor, profesori de liceu, redactori de reviste, edituri, premii, manuale alternative etc. Nu se poate ignora faptul că în toată această lume mentalitatea s-a schimbat. Am putea vorbi, în loc de persistenţa canonului unic neomodernist, mai curînd de existenţa a mai multe canoane literare, şi cel puţin a celui postmodern, alături, la concurenţă şi în interferenţă, cu cel neomodernist. O situaţie cu nimic ciudată în a noastră vreme de tranziţie.

Curios, modelul **Cuvîntului înainte** contrazice practica cronicelor de poezie care-i urmează. Mai curios este faptul că, pentru a-şi justifica modelul, Manolescu îl exemplifică numai cu texte de proză, dar printre cronicile de proză din volumul al doilea nu găsim cronici la volumele lui Cărtărescu şi nici la romanele mari ale lui George Crăciun, precum **Frumoasa fără corp**. După cum nici la volumul de critică nu apare vreo cronică la **Postmodernismul românesc**, de Mircea Cărtărescu, la eseurile lui Crăciun ori la antologia **Generaţia '80 în texte teoretice** (1994).

Simptomele şi diagnosticul

Judecînd după această antologie, Manolescu scrie mult mai puţin despre proza decît despre poezia optzecistă: 47 de pagini (II, 268-315) în raport cu 95 despre poezie (I, 328-423), exact o jumătate, deci. Mai departe, altfel decît în cazul poeţilor, afinitatea dintre Manolescu faţă de prozatorii optzecişti pare limitată. Ea lipseşte din cronicele la Agopian, Cristian Teodorescu şi Crăciun şi reapare, timid, în cele dedicate lui Nedelciu, Daniel Vighi sau Răzvan Petrescu.

Unele remarci, subtile în fond, sînt repetate la mai mulţi scriitori, precum faimoasa „miopie“, privirea de aproape a oamenilor şi obiectelor, la Nedelciu (II, 283), Daniel Vighi (II, 299), **Desant '83** (II, 314). Micul realism sau personajele „sucite“ sînt remarcate şi la Cristian Teodorescu şi din nou la Daniel Vighi, o calitate nu tocmai deosebită dacă ne amintim că ele caracterizau, pe vremuri, proza lui Nicolae Velea! Este apoi mereu subliniat paralelismul dintre debuturile şaizeciştilor şi cele ale optzeciştilor: primii s-au exersat în proza scurtă, dar au trecut apoi rapid la genul major al romanului, pe cînd optzeciştii nu au mai făcut-o. O observaţie numai întrucîtva exactă, pentru că exceptează romanele lui Cărtărescu şi Crăciun, dar chiar şi aşa de ce ar fi trecerea la roman un test obligatoriu al maturităţii unui scriitor? Premiza face cerc vicios cu concluzia: pentru că tocmai şaizeciştii au impus preeminenţa romanului. În unele cazuri, precum la Nedelciu, este apreciată tehnica textuală, în timp ce la Cristian Teodorescu aceasta nu este remarcată într-o excelentă povestire precum **Tapetul**.

Volumul **Desant '83**, cărţile lui Daniel Vighi şi Răzvan Petrescu sînt, dimpotrivă, excelent analizate. Cronica la primul volum conţine parcă toate punctele importante ale teoriei despre scriitura optzecistă: hiperrealism, narator informat artistic în loc de narator naiv, lumea ca text, intertextualitate etc. **Povestiri cu strada depozitului** de Vighi prilejuieşte un text exemplar pentru Manolescu. Mai întîi, ea este publicată în săptămîna 49 a anului 1989, deci puţin înainte de Timişoara, totuşi nimic din text nu lasă să se întrevadă fierberea din ţară şi din lumea Estului de atunci. Mai interesant, pentru noi, este faptul că Manolescu surprinde aspecte definitorii pentru optzecism, dar le trece în revistă (oarecum) negativ şi nu le strînge, nu le focalizează ca tipic postmodernism: „nici întîmplările, nici personajele n-au anvergură“, ele nu mai au „relief eroic“, „nu există în fond conflicte: numai ciocniri moleculare“, aparatul de filmat „este plimbat de colo-colo [...] rezumînd realul“ etc. (II, 299, 300). Am spune că sensibilitatea la concret a criticul reacţionează, ca de obicei, acut, dar el nu realizează relevanţa teoretică a faptelor observate, Manolescu *înregistrează exact simptomele dar nu le diagnostichează cu aceeaşi exactitate*: el cataloghează drept banal ceea ce era, în fapt, o înnoire majoră a scriiturii în proza românească. Entuziasmul iscat, kantian, din plăcerea lecturii, nu trece în entuziasm pentru concepte, distanţa acoperă, face invizibilă ceea ar fi trebuit să conducă la (perversă?) intimitate cu teoria.

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO GRAPHICS
0 9 2 3 5 9 8 1 0
Nihil Sine Graficis

Două romane germane plasate în mediu bucureştean

WILLIAM TOTOK

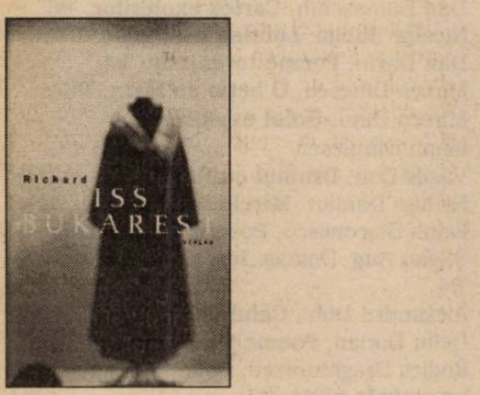

Richard WAGNER
Miss Bukarest. Roman
Aufbau-Verlag, Berlin, 190 p.

Thomas Prinz
ANKUNFT IN BUKAREST
Roman
Dittrich

Thomas PRINZ
Ankunft in Bukarest. Roman
Dittrich Verlag, Köln, 2000, 266 p.

Scriitorul german Richard Wagner, originar din România, a publicat un nou roman, în care tematizează trecutul apropiat şi prelungirea lui nefastă în realitatea imediată. Sînt descrise în acest roman cu tentă poliţistă, intitulat **Miss Bucureşti**, activităţile Securităţii, influenţa poliţiei politice asupra societăţii, cît şi activităţile „postrevoluţionare" ale foştilor securişti, transformaţi în oameni de afaceri.

Dino Schullerus, alias Dinu Matache, locuieşte la Berlin împreună cu nevasta sa, Lotte. Familia Schullerus are doi copii: Lena şi Christian. În anii '80 au emigrat cu toţii din România în Germania. Dino, care lucrează ca detectiv în capitala germană, investighează cazuri banale. În 1996 primeşte sarcina să cerceteze fidelitatea unei femei. La un moment dat îşi dă seama că este vorba despre Erika, pe care o cunoaşte din vremea studenţiei. Erika se întîlneşte cu un alt vechi cunoscut, un fost ofiţer de securitate de la Bucureşti, Onescu, totodată fost coleg de serviciu cu Dino. Deşi fostul ofiţer de securitate Dinu Matache şi-a ascuns cu grijă trecutul, schimbîndu-şi identitatea şi domiciliul, revederea neaşteptată îi trezeşte amintirile sublimate. Urmează o întîlnire cu Erika, pe care a iubit-o ca student şi ca tînăr ofiţer de Securitate, dar şi cîteva întrevederi cu Onescu, care a sosit la Berlin pentru a recupera nişte datorii. După ce autorităţile o descoperă pe Erika înecată, toată povestea ia o întorsătură dramatică. Dinu îl suspectează pe Onescu că ar fi ucis-o pe Erika, devenită soţia unui om de afaceri din Hamburg, care reuşise s-o scoată ilegal din România, după ce autorităţile îi respinseseră cererea de căsătorie. Dinu află cu stupoare că soţul Erikăi a făcut numeroase afaceri necurate cu securiştii români, înainte şi după revoluţie.

Confruntat cu propriul său trecut de agent, Dinu se hotărăşte să redacteze un raport autobiografic, pe care i-l trimite lui Klaus Richartz, un scriitor cunoscut la Bucureşti, plecat şi el din ţară. În perioada studenţiei Richartz şi Erika trăiseră o poveste de dragoste. Amîndoi frecventaseră acelaşi cenaclu. Dinu, care venea şi el la cenaclu, primise din partea Securităţii sarcina de a supraveghea activităţile lui Richartz suspectat ca persoană ostilă regimului. Îmbinînd sarcinile de serviciu cu cele personale, Dinu încerca să culeagă de la Erika – pe care şi el o iubea – informaţii despre Richartz şi cenaclişti.

Citind manuscrisul lui Dino, Richartz îşi dă seama de puterea malefică a Securităţii, care a reuşeşte să deţină un control absolut prin supraveghere, manipulare, instrumentalizare, violenţă psihică şi fizică. „Puterea serviciilor secrete", notează autorul, „constă în distrugerea sentimentelor, chiar şi în distrugerea lor retrospectivă. Această putere este veşnică".

Derutat, Richartz îi trimite manuscrisul plus propriile adnotări fiului lui Dinu, care are ambiţii de scriitor. Astfel acesta află despre trecutul de securist al tatălui său, cît şi despre întîmplările care s-au soldat cu moartea tragică a misterioasei Erika, acea „Miss Bucureşti" care fusese muza poetului Richartz şi sursa securistului Dinu.

Cartea lui Wagner este nu numai o psihogramă a sentimentelor şi frustrărilor trăite de victimele securităţii şi ale torţionarilor, ci şi o radiografie analitică a comunismului şi postcomunismului românesc. „Practica comunismului", reţine autorul, „consta în distrugerea totală a vieţii adevărate. Noi am trăit într-o irealitate grandioasă, în irealitatea fricii."

Autorul exclude de la început orice asemănare cu personaje sau cu evenimente reale. În pofida acestui avertisment pur literar, cititorul romanulului **Ankunft in Bukarest** (**Sosirea la Bucureşti**), semnat de Thomas Prinz, va recunoaşte cu uşurinţă situaţii, locuri şi poate chiar personaje reale. În acelaşi timp, fostul diplomat acreditat în România, Thomas Prinz, nu a vrut să scrie un roman cu cheie, în care eventual foştii lui colegi de la Ambasada Germaniei din capitala României să se poată recunoaşte sub masca unor personaje. Acţiunea romanului se petrece într-un Bucureşti încremenit în ger, asemănător cu atmosfera politică tensionată din primii ani de după prăbuşirea comunismului.

Totul începe în iarna anului 1996, după sosirea la Bucureşti a Charlottei Valentin, o tînără care lucrează în serviciul diplomatic şi care tocmai a fost numită la Ambasada Germaniei. A doua zi după sosirea tinerei este descoperit cadavrul unui diplomat german rechemat în patrie. Acesta fusese asasinat în locuinţa sa de nişte necunoscuţi. Mai toţi angajaţii Ambasadei ar fi avut un motiv să-l ucidă pe colegul lor, din pricina unor certuri şi tensiuni ivite în interiorul instituţiei. Charlotte Valentin este singura angajată a Ambasadei asupra căreia nu planează suspiciunea de a-l fi omorît pe diplomat. Vremea nefavorabilă îi împiedică pe criminaliştii germani să vină la Bucureşti. Charlotte primeşte sarcina de a elucida asasinatul. Tînăra, care a fost campioană olimpică la judo, descoperă în cursul cercetărilor un adevărat viespar mafiot şi politic, în care sînt implicaţi foşti securişti şi demnitari ai vechiului regim ceauşist. La un moment dat, Charlotte trebuie să colaboreze şi cu poliţia română. Cu stupefacţie constată faptul că între poliţiştii români se află şi foşti securişti. Astfel, o reîntîlneşte şi pe o fostă concurentă – o securistă – pe care o cunoscuse la un campionat olimpic.

Charlotte Valentin reuşeşte, în ultimă instanţă, să elucideze asasinatul, descoperind, în acelaşi timp, legături criminale între diplomaţi şi mafia română care din umbră controlează economia.

Deşi Thomas Prinz a scris un roman poliţist, plasat în mediul diplomatic, volumul apărut la Editura Dittrich din Köln este şi o cronică veridică a moravurilor dîmboviţene. Cartea diplomatului german, care a lucrat între 1993 şi 1996 la Bucureşti, este mai mult decît un simplu roman poliţist, palpitant, uşor exotic şi plin de acţiuni spectaculoase. Thomas Prinz dovedeşte calităţi de observator atent al realităţilor româneşti, zugrăvind un tablou mai mult decît sumbru al situaţiei economice şi sociale din România postcomunistă, măcinată de afacerile cinice ale unei pături de parveniţi şi de profitori.

Berlin

Burse
„New Europe College"
pentru anul
universitar 2002-2003

„New Europe College" anunţă concursul anual pentru 10 burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2002-31.07.2003) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

Condiţii de participare:
1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat (ultima fază a redactării tezei) sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaţilor sub 45 ani;
3. o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere.

Condiţii ale bursei:
Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 460 EURO lunar (plus 2.550 EURO pentru stagiul de cercetare).

Modalităţi de înscriere şi termene pivind concursul:
Formulare de participare la concurs pot fi ridicate de la sediul Colegiului în zilele de luni-vineri, orele 10-17. Pentru candidaţii din provincie, formularele vor fi expediate, la cerere, prin *e-mail* sau poştă. De asemenea, formularul poate fi obţinut şi de la adresa web *http://library.nec.ro/formulare*

Termenul limită de depunere a dosarului completat este 17 decembrie 2001 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (01) 327 00 35, fax (01) 327 07 74
– între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare –
sau prin e-mail: asuter@nec.ro
Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21,
70309 Bucureşti

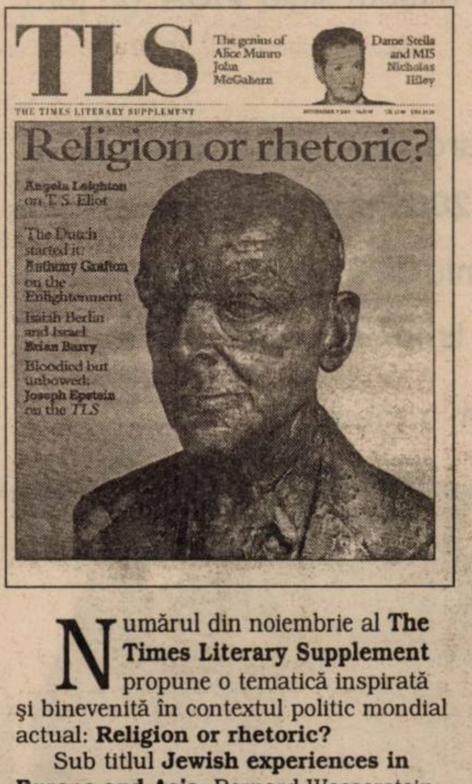
TLS
The genius of Alice Munro
John McGahern
Dame Stella and MI5
Nicholas Hiley
THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT
Religion or rhetoric?
Angela Leighton on T.S. Eliot
The Dutch started it: Anthony Grafton on the Enlightenment
Isaiah Berlin and Israel
Brian Barry
Bloodied but unbowed: Joseph Epstein on the TLS

Numărul din noiembrie al **The Times Literary Supplement** propune o tematică inspirată şi binevenită în contextul politic mondial actual: **Religion or rhetoric?**

Sub titlul **Jewish experiences in Europe and Asia**, Bernard Wasserstein trece în revistă cîteva studii deosebit de interesante care dezbat problematica evreiască în Cehia, Austria, India şi China. Brian Barry semnează cronica **Isaiah, Israel and tribal realism** în care aduce serioase obiecţii ultimelor cărţi semnate Isaiah Berlin, culegeri de cronici, articole jurnalistice, amintiri şi portrete lapidare ale unor persoane dispărute de care a fost într-un fel sau altul legat. Convingerile filozofice ale lui Isaiah Berlin stau în centrul dezbaterilor a cîţiva eseişti publicate sub titlul **The Legacy of Isaiah Berlin**.

În The poet and the religious pore, Angela Leighton reproşează lui Denis Donoghue că în cartea sa despre T.S. Eliot, **Words alone**, face apologia ideii de *christian criticism* fără a pune problema antisemitismului poetului.

Un extrem de interesant eseu despre acel *privace space* dintr-o carte în care autorul aduce mulţumiri persoanelor şi instituţiilor care au influenţat şi susţinut material, sentimental sau intelectual demersul scriitoricesc este semnat de Mark Bauerlein. De citit pînă la ultimul cuvînt pentru a vedea „what acknowldgements pages say about academic life".

Secţiunea **Fiction** se deschide cu cronica extrem de favorabilă la recentul volum de povestiri al scriitoarei canadiene Alice Munro. Cartea se anunţă de referinţă în cadrul creaţiei autoarei. Aşteptăm şi noi traducerea.

Alte cronici de carte interesante la o autobiografie a fostului director general al MI 5, un studiu despre politicile tribunalelor de crime de război sau despre cinematograful în era digitală.

Un număr bogat şi variat, cu multe lucruri de reţinut. (**Marius CHIVU**)

Concurs

Colecţia „Minima poetica“/Premiul pentru „Cartea de poezie a deceniului zece“

Bilanţ de etapă

Memento, liminarii

Colecţia sus-numită vrea să includă zece volume, cele mai, ale deceniului zece (1990-99). Reeditarea lor. Fixarea în memoria publică, autohtonă şi nu numai. Cum s-a scris şi vorbit, prin gazete, reviste culturale, dar mai ales în cotidiene, la radio, dar nu şi la tv, în „groapa“ de la Muzeul Literaturii, dar încă nu la Cotroceni, încă nu la Palatul Victoria şi deocamdată nici în Parlament – toate la vremea lor! –, din februarie Editura Calea Moşilor a demarat dificilul proiect. Textul lui fu dat publicităţii, integral, în **Observator cultural** Nr. 74.

Anunţam atunci închiderea perioadei de înscrieri pentru „Minima poetica“ la 15 noiembrie şi, iată, trîntim oblonul. Un prim bilanţ spune că, fireşte previzibil, vîrfurile poeţimii nu s-au călcat în picioare la înregimentare. Ba, deşi proiectul viza cum nu se poate mai explicit *reeditarea* unor „titluri de real profesionalism“, aparţinînd unor voci deja (fie şi abia) consacrate, „nu numai noi, dar şi înnoitoare ale discursului specific“, avurăm parte, din plin, în primul val, de începători-începători, de necunoscuţi ori similiconsacraţi. Un risc altminteri prea asumat ca să ne lamentăm (acum). Lucrurile trebuie luate cum sînt, de ce nu ne-am bucura la întîlnirea unor prezenţe lirice surprinzătoare, formate, precum Bogdan V. Lepădatu, Mircea Dinu, Augustin Eden, Petruţ Pârvescu, Costin Grigoraş ori amar-ironicul Cristian Andrei din Piteşti, care, cu manuscrisul în braţe, sugerează un concurs pentru cea mai bună carte *nepublicată* a deceniului... Includerea acestora în competiţie este practic fără speranţă, dar... Una peste alta, veniră şi „greii“, vîrfurile de care spuneam. Cum am reuşit să-i „aducem“, nu contează. Veţi recunoaşte în înşiruirea alfabetică propusă spre prima jurizare cincisprezece-douăzeci de cărţi poematice excepţionale? Cu siguranţă, da. Că, de fapt, or exista mai multe, sau că, în absolut, „cele mai bune nu există“, în întreprinderea noastră de-acum, nu importă. Cinstit, regulamentul prevede fiecărui membru al juriului dreptul de a include, spre completare, titlurile, autorii a căror recunoştere „largă“ admitem că nouă (poate) ne scapă.

Înţelegem, pe de altă parte, să numărăm aici, simbolic, şi autori fără cărţi apărute în deceniul zece. Fie că n-am ajuns la „nasul“ acelor cărţi, autori, fie că nu au fost publicate, tîlcul nominalizării celor „fără carte“ nu e deloc ironic. Există poeţi care, deşi nu publică, stau în top, instalaţi definitiv: Vasile Vlad, Ion Mircea, Mihai Ursachi, Cornelia Maria Savu, Denisa Comănescu etc. A nu publica (inedite), într-un întreg deceniu caracterizat mai ales prin excesul de producţie lirică, această decenţă reclamă în sine un elogiu, un *bene merenti* tradus cu: „Jos pălăria!“

Addenda la proiect

În urma discuţiilor purtate cu dl. Eugen Uricaru, preşedinte al US, am convenit ca „Minima poetica“ să se deruleze sub egida Uniunii Scriitorilor. Apariţia celor zece volume s-ar finaliza pînă la 15 august anul viitor, lansarea lor fiind programată la prima ediţie a Festivalului European **Zile şi Nopţi de Poezie** de la Herculane, din septembrie 2002. Pentru o reprezentare ofensivă şi eficace a poeziei noastre în afară, cele zece volume se vor traduce în limbi de circulaţie. Detalii, la timp. Concomitent, editorul, sorbit de Internet, lansează către asociaţii profesionale şi/sau case de editură din Ungaria, Cehia, Polonia etc. provocarea unei Colecţii „Minima poetica“, la reciprocitate, pentru întîlniri succesive, anuale, la „noi“ sau la „ei“. Cum spuneam, nu discutăm, aici, detalii, dar este limpede, pentru orice cunoscător de bună credinţă, că *românii sînt perfect integrabili cu poezia ultimelor decenii – inclusiv aceea scrisă din '90 încoace – în cultura europeană, mai ceva decît ungurii şi cehii, cel puţin pe picior de egalitate cu sîrbii şi polonezii*, ca să ne referim numai la ţări „foste“... Nu în altă parte se cuvine probat acum rostul poetului şi patriotismul artei sale. Cînd acest adevăr simplu se va asimila şi la Cotroceni, şi la Ministerul Culturii, şi în Comisiile pentru cultură ale celor două Camere, bătălia noastră, a poeziei noastre, cu străinii, va fi ca şi cîştigată. Poftă de bătălie oficial declarată, susţinută, măcar de-ar fi, că resursele unui Imperialism poetic întindem mîna şi, iată, le aflăm:

Constantin Abăluţă, **Drumul furnicilor**, '97
Florenţa Albu, **Anno Domini**, '90
Sergiu Adam, **Scrisori din ţara cocorilor**, '94
Călin Angelescu
Paul Aretzu, **Orbi în Paradis**, '99
Liviu Antonesei, **Căutarea căutării**, '90
George Astaloş, **Ecuaţia tăcerii**, '96
Gheorghe Azap
Ion Baias, **Poeme cu explozie întîrziată**, '96
Cezar Baltag, **Chemarea numelui**, '95
Horia Bădescu, **Ronsete**, '95
Daniel Bănulescu, **Balada lui Daniel Bănulescu**, '97
Mircea Bârsilă, **Scutul lui Perseu**, '93
Patrel Berceanu
Ana Blandiana, **Arhitectura valurilor**, '90
Andrei Bodiu
George Bocşa, **Aria Pierzaniei via Moulin Rouge**, '99
Emil Brumaru, **Dintr-o scorbură de morcov**, '98
Eugen Bunaru
Leo Butnaru, **Iluzia necesară**, '93
Aureliu Busuioc, **Plimbătorul de purici**, '92
Constanţa Buzea, **Pelerinaj**, '97
Romulus Bucur, **Dragoste & Bravură**, '95
Vasile Baghiu, **Maniera**, '98
George Theodor Calcan, **Confesiuni despre neant**, '93
Mircea Cărtărescu, **Levantul**, '90
Magda Cârneci, **Haosmos**, '92
Cristina Cârstea, **Noi, Fiii Melcului**, '97
Ruxandra Cesereanu
Gavril Ciuban, **Cultivatorul de pietre**, '92
Ionel Ciupureanu, **Amos**, '96
Gabriel Chifu, **La margine de Dumnezeu**, '97
Teo Chiriac
Dumitru Chioaru, **Noaptea din zi**, '94
Mariana Codruţ, **Existenţă acută**, '94
Denisa Comănescu
Daniel Corbu, **Cîntec de amăgit întunericul**, '96
Nicolae Cosmin, **Tentaţia labirintului**, '94
Traian T. Coşovei, **Bătrîneţile unui băiat cuminte**, '94
Ioana Crăciunescu, **Creştet şi gheare**, '98
Adi Cusin, **Ţara Domnului**, '94
Nicolae Coande, **Fincler**, '97
Gabriela Creţean, **Mic tratat de arta trădării**, '94
Ion Cristofor
Dumitru Crudu, **E închis vă rugăm nu deranjaţi**, '94
Grigore Chiper
Aura Christi, **Valea regilor**, '96
Paul Daian, **Trei poeme**, '94
Dan Damaschin, **Cartea expierilor**, '96
Nicolae Dabija, **Lumina care vede**, '94
Dan Davin, **Poeme torenţiale**, '94
Mircea Dinescu, **O beţie cu Marx**, '96
Mircea Dinu, **Golul exploziv**, '96
Ioana Dinulescu
Vasile Dan, **Drumul cu fiinţe**, '90
Nichita Danilov, **Mirele orb**, '95
Ioana Diaconescu, **Poemul cu părul alb**, '94
Ştefan Aug. Doinaş, **Interiorul unui poem**, '94
Alexandru Dohi, **Calul de febră**, '97
Gellu Dorian, **Poeme golăneşti**, '97
Rodica Draghincescu, **Obiect de lux ascuţit pe ambele părţi**, '97
Ştefan Drăghici
Ion Drăgănoiu
Aurelian Titu Dumitrescu, **Deşertăciunea şterge faţa morţii**, '96
Alina Durbacă, **Lenjerie intimă**, '94
Caius Dobrescu, **Spălîndu-mi ciorapii**, '94
Aurel Dumitraşcu, **Tratat de eretică**, '95
Augustin Eden, **Cvadropoeme**, '99
Vasile Petre Fati, **Copilul tuns zero**, '93.
Marcel Ion Fandarac, **Amintirile sufletului**, '94
Ioan Flora, **Discurs asupra struţocămilei**, '95
Dinu Flămând
Şerban Foarţă
Katia Fodor, **Atlas de nori**, '98
Iulian Fruntaşu, **Beata în marsupiu**, '96
Emilian Galaicu-Păun, **Cel bătut îl duce pe cel nebătut**, '94
Mihail Gălăţanu, **Mireasa tuturor**, '97
Horia Gârbea, **Proba cu martori**, '96
Vasile Gârneţ, **Personaje cu grădină uitată**, '92
Dan Giosu, **Patru şi îngerul**, '93
Adela Greceanu, **Titlul volumului meu care mă preocupă atît de mult**, '97
Adrian Alui Gheorghe, **Titanic Schweitzer**, '97
Bogdan Ghiu, **Poemul cu latura de un metru**, '96
Costin Grigoraş, **Grefa de memorie**, '90
Gheorghe Grigurcu, **Oglinda şi vidul**, '93
Dan Bogdan Hanu, **Vindecarea de simetrie**, '99
Emil Hurezeanu, **Primele ultimele**, '94
Constantin Hrehor
Valentin Iacob, **Pianul kamikaze**, '94
Dan Iancu, **Despre înţeles**, '97
Florin Iaru, **Înnebunesc şi-mi pare rău**, '90
Ioana Ieronim
Ion Tudor Iovian
Elvira Iliescu, **Falsul tratat al infernalei maşinaţii**, '99
Petru Ilieşu, **Confesiuni despre labirint**, '95
Gheorghe Iova, **Călare pe muşcătură**, '99
Dumitru Iuga, **Mileniu provizoriu**, '96
Nora Iuga, **Dactilografa de noapte**, '96
Cezar Ivănescu, **Taica Rusia**
Mircea Ivănescu
Gheorghe Istrate, **LX**, '95
Gheorghe Izbăşescu, **Melodrama realului**, '95
Augustin Ioan, **Armata Poporului**, '97
Nicolae Ionel
Nicolae Jinga, **Vertij**, '97
Miron Kiropol, **Această pierdere**, '92
Dan Laurenţiu, **Mountolive**, '94
Viorel Lică, **Împacă-te cu Dumnezeu într-o singură carte**, '99
Ion Lazu, **Poemul de dimineaţă**, '96
Alexandru Lungu
Iolanda Malamen, **Triumful dantelei**, '98
Mariana Marin, **Mutilarea artistului la tinereţe**, '99
Felicia Marinca, **Lacrima Incaşului**, '93
Angela Marinescu, **Blues-Parcul**, Albatros, '97
Valeriu Matei, **Moartea lui Zenon**, '96
Ileana Mălăncioiu, **Ardere de tot**, '96
Sorin Mărculescu
Liviu Măţăoanu, **Umbra personajului**, '99
Gabriela Melinescu, **Lumină din lumină**, '93
Judith Meszaros, **Ingeriada**, '95

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

A lansat un nou card...

BCR *VISA* Electron

... card de debit emis în lei pentru persoane fizice.

Poate fi folosit oriunde este afişată sigla *VISA* (în ţară sau străinătate).

Solicitaţi eliberarea unui card BCR *VISA* Electron în perioada **2 mai - 4 august 2001** şi intraţi automat într-un concurs dotat cu un premiu de **3.000 $** (alimentarea contului Dvs. cu **250 $** lunar timp de un an).

În plus, puteţi câştiga prin tragere la sorţi un premiu de **100 $** în fiecare săptămână din perioada sus menţionata.

Pentru informaţii suplimentare adresaţi-vă unităţilor BCR din toată ţara.

© BCR Marketing

Virgil Mihaiu, **Paradis pierdut în memorie**, '93
Marin Mincu, **Am visat că visez că sunt înger**, '98
Ion Monoran, **Locus periucundus**, '96
Ioan Moldovan
Ion Mureşan, **Poemul care nu poate fi înţeles**, '93
Viorel Mureşan
Gellu Naum
Iudith Meszaros
Alexandru Muşina, **Tomografia şi alte explorări**, '94
Nicolae Neagu, **Părtaş la domnie**, '94
Irina Nechit
Marius Oprea
Viorel Padina, **Poeme de oţel**, '90
Iulia Pană
Aurel Pantea, **Negru pe negru**, '93
Iustin Panţa, **Familia şi echilibrul indiferent**, '95
Gheorghe Pârja, **În numele tatălui**, '98
Adrian Păunescu
Mircea Petean, **Cartea de la Jucu Nobil**, '90
Marta Petreu, **Poeme neruşinate**, '93
Duşan Petrovici, **Autobiografia ermetică**, '92
Alexandru Pintescu
Daniel Pişcu, **Titlul poemului este aforism**, 97
Ioan Es. Pop, **Iedul fără ieşire**, '94
Mircea Valer Popa, **Ultimele patrate de frig**, '98
Nicolae Popa, **Lunatecul nopţii scitice**, '95
Adrian Popescu, **Pisicile din Torcello**, '95
Simona Popescu, **Juventus**, '94
Cristian Popescu, **Arta Popescu**, '94
Nicolae Prelipceanu, **Binemuritorul**, '96
Dumitru Pricop, **Dumitru al peşterii**, '97
Ştefania Plopeanu, **Cavalerul din drezină**, '92
Dorin Ploscaru
Aurel Rău, **Seară cu versuri în cultura autorilor**, '97
Ioanid Romanescu, **Noul Adam**, '94
Nicolae Sava
Cornelia Maria Savu
Cristian Simionescu
Constantin Severin, **Zid şi neutrino**, '94
Marin Sorescu, **Puntea (ultimele)**, '97
Valeriu Stancu, **Simpozionul de Lux**, '96
Petre Stoica, **Antilirica Piaţă Tien An Men**, '90
Cassian Maria Spiridon, **Pornind de la zero**, '96
Passionaria Stoicescu, **Interogativul consecvent**, '95
Liviu Ioan Stoiciu, **Singurătatea colectivă**, '96
Ion Stratan, **Ruleta rusească**, '93
Arcadie Suceveanu, **Eterna Danemarcă**, '95
Eugen Suciu, **Cinema Union**, '91
Robert Şerban, **Odissex**, Vinea, '96
Elena Ştefoi, **Cîteva amănunte**, '90
Saviana Stănescu, **Proscrisa**, '97
Octavian Soviany, **Turnul lui Cassanova**, '97
Florin Şlapac, **Zăpodie**, '97
Traian Ştef
Constantin Ştefuriuc, **Structura lacrimei**, '97
Pavel Şuşară, **Veto**, '98
Grete Tartler, **Roşiile portocalii cînd sunt verzi sunt galbene**, '97
Iulian Tănase
Marcel Tolcea
Dorin Tudoran
Doina Uricariu, **Puterea laviatanului**, '95
Mihai Ursachi
Lucian Vasilescu, **Ingineria poemului de dragoste**, '94
Lucian Vasiliu, **Lucianograme**, '96
Grigore Vieru, **Rugăciune pentru mama**, '94
Nina Vasile, **Albert locuitorul**, '97
Ioan Vieru
Călin Vlasie
George Vulturescu, **Tratat despre ochiul orb**, '96
Paul Vinicius, **Eclipsa**, '98
Mircea Ţuglea, **Proezia**, '96
Floarea Ţuţuianu, **Libresse oblige**, '98
Andrei Zanca, **Euro-Blues**, '95
Ion Zubaşcu

N.B. 1. Lista de mai sus, deopotrivă a înscrişilor (160 de titluri, din cca 5000 publicate) şi neînscrişilor, nu e, totuşi!, lista lui Marian Drăghici. Un bilanţ de etapă, un *aide-mémoire* cu autori şi volume incluse în „competiţie“ (de autori şi/sau de editor), din care criticii vor tăia în carne vie, cu un ochi la preferinţele proprii, la traductibilitate, şi cu celălalt, sperăm, la regulamentul concursului (cap. **Principiul ordonator, criterii de selecţie, participare, evaluare**). Care critici? Din motive lesne de înţeles, nu declinăm acum care, ci cîţi. Zece. Domniile lor nu se vor recunoaşte pe timpul jurizării, spune regulamentul. Opţiunile celor zece vor fi date publicităţii, nominal, la următorul bilanţ de etapă (25 decembrie crt.). Centralizate, zisele opţiuni vor „face“ clasamentul final, al primelor zece volume. Dintre acestea, ultimamente, un (alt) juriu, format din trei critici, va acorda premiul pentru cea mai bună carte de poezie a deceniului zece, unui singur volum, în valoare de 100 milioane lei.

N.B. 2. După publicarea textului integral al proiectului în **Observator cultural**, ni s-a reproşat nu o dată, pe diverse tonuri, nu chiar „amicalmente“, topul... întocmit de UN Cristian şi atribuit, nu ştim de ce, nouă. Cum am considerat din capul locului, ar fi fost prea simplu şi irelevant ca noi să întocmim clasamente ale volumelor de poezie contemporană. Rostul concursului, poate nu tocmai iluzoriu, este (şi) acela de a resuscita instituţia juriului, funcţia criticului. Dacă această funcţie s-ar fi exercitat normal, „Minima poetica“ era iniţiată, „din oficiu“, de un critic, nu de un poet. Aşa, nu ne rămîne decît să provocăm/invocăm acel (simţ) critic fără de care *minima igienă* mentală, publică şi individuală e, cum se ştie, iluzie pură.

Iniţiator de proiect,
Marian DRĂGHICI
co-director
al Editurii Calea Moşilor,
secretar al secţiei de poezie,
Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti
15.11.'01

---

replică

Pe marginea unui interviu

CRISTINA IONICĂ

Nu purtăm aceeaşi geantă

Descoperind în numărul precedent al **Observatorului cultural** un interviu cu Ioana Postelnicu, am avut sentimentul că tocmai mi s-a oferit un cadou neaşteptat. Autoarea **Vlaşinilor** este pentru mine (şi aş îndrăzni să spun: pentru generaţia mea) o autoare de reţinut mai degrabă pentru producţia ei literară interbelică decît pentru ceea ce a scris după război (cînd şi începe o perioadă destul de tulbure politic în viaţa scriitoarei, lucru nu fără urmări asupra modului de a înţelege & practica literatura). **Bogdana** este, cred eu, romanul cu care Ioana Postelnicu ar merita să fie inclusă în orice listă de bibliografie, oricît de restrînsă, a literaturii interbelice. Un roman interesant şi foarte bine scris, cu unul dintre cele mai originale şi mai autentice personaje feminine din literatura română, carte apreciată de Eugen Lovinescu – e drept că din cu totul alte motive decît ale noastre şi recomandîndu-i autoarei să-şi tempereze tocmai „subiectivitatea“ (care face din această scriere o lectură atît de plăcută azi) – şi în acelaşi timp o altă „iubire la telefon“ (extrem de diferită, nu numai datorită înlocuirii perspectivei masculine cu cea feminină, de aceea din **Jocurile Daniei** de Anton Holban).

Că interviul era departe de a fi un cadou, am înţeles de la bun început. Scopul intervievării Ioanei Postelnicu este, aflăm de la prima întrebare a realizatorului Fabian Anton, unul declarat educativ: „Poate că le va fi de folos tinerilor...“. Curios lucru, eu credeam că educaţia nu se mai face de multă vreme prin insulte şi ton apocaliptic – sau nu ar trebui să se facă.

Scriitoarea Ioana Postelnicu îşi exprimă de la primele replici convingerea că tineretul (categorie în care îi include pe elevii de liceu şi pe studenţi, ca şi pe cei apropiaţi ca vîrstă care nu au intrat încă sau tocmai au ieşit din aceste grupe de vîrstă) nu mai citeşte nimic şi nu mai e interesat să înveţe, ceea ce-i lipseşte fiind *elanul*. Realizatorul interviului o corectează imediat: au ei *elan*, dar *pentru discotecă*. Trecînd peste faptul că nefericit alesul cuvînt sună extrem de familiar şi sinistru pentru un fost şoim al patriei şi pionier ce mă aflu, rigiditatea şi agresivitatea din această „prezentare a situaţiei“ anticipează caracterul general, patriotard-apocaliptic fără priză la realitate, al interviului. În continuare, scriitoarea şi realizatorul interviului se întrec în a proclama cît mai drastic că „tineretul de acum nu e şcolit“ (I.P.), că e lipsit de modele şi de ideal şi mare consumator de marijuana şi votcă (F.A.) şi că nu mai crede în nimic. Obsesia alcoolului, a ţigărilor şi a drogurilor (amestecate în aceeaşi oală a exceselor fără fond ale incriminatei tinere generaţii) traversează interviul îmbogăţindu-se cu ideea că toate acestea vin din Vest (Ioana Postelnicu nu se fereşte să comită enormitatea de a aprecia că Ion Iliescu a făcut o mare greşeală cînd a deschis graniţele după Revoluţie) şi că numai un „fluid nou şi regenerator“ naţional ar putea salva lucrurile. Inutil să mai comentăm că avem îndoieli că tinerii ar fi deprins obiceiul de a bea votcă din Vest (considerăm că aveau destule „modele“ în acest sens şi acasă). Tema *Vestului ca sursă a tuturor relelor postrevoluţionare* nu se opreşte aici (fireşte că în perioada comunistă, cum preciza discursul oficial, cum crede Ioana Postelnicu şi cum „se lasă convins“ şi realizatorul interviului, aceste rele nu existau sau erau cazuri izolate şi nereprezentative). Faptul că tinerii caută slujbe bine plătite este condamnat (probabil pe principiul – nemărturisit – *nu e cazul să le fie lor mai bine decît ne-a fost nouă la vîrsta lor*), evident subliniindu-se nobleţea spirituală a tinerilor interbelici care, să... citeşti şi să nu crezi, „cred că nici nu ştiau că există banii. Aşa se comportau“ (I.P.). *No comment*.

Se afirmă cu insistenţă că tinerii nu mai au valori. Poate că au, dar *altele*. Ioana Postelnicu ar fi poate surprinsă să afle că toate acele cărţi pe care crede că tinerii nu le citesc se cumpără din librării, cu bani. Că a face o facultate costă foarte mult (chiar dacă facultatea este de stat) şi aşa mai departe. Că televizorul nu mai e de mult un simplu obiect propagandistic. Doamna Ioana Postelnicu, la fel ca mulţi trăitori vreme de mai mulţi sau mai puţini ani în regimul comunist, trebuie să reînveţe că atunci cînd discursul este complet aberant în raport cu realitatea, e cu atît mai rău pentru discurs, nu pentru realitate. Din păcate nici realizatorul articolului nu a înţeles încă asta şi nici faptul că nu garantează nimeni că valorile sale ar trebui să fie ale tuturor.

Aflăm despre Fabian Anton că îi admiră mult pe Mircea Vulcănescu, Steinhardt, Mina Dobzeu, părintele Cleopa, Constantin Noica: „Eu umblu cu ei în geantă, îi citesc zilnic“. Pe unii dintre aceştia generaţia tînără i-a citit – în liceu. I-ar fi destul de greu să-i recitească acum pentru că îi este imposibil să se recunoască în valorile lor. Noi, dacă am practica obiceiul (nu-l practicăm de fapt, pentru că sînt prea multe cărţile pe care le citim şi care ne plac), am „umbla în geantă“ cu altceva. Eu, probabil, cu **Tristram Shandy** şi **Wuthering Heights** şi cu ceva romane contemporane despre care am auzit de multe ori spunîndu-se că „nu sînt literatură“ (aceasta din urmă decedînd, se pare, cu ultimele romane ale modernismului european). Iar cel mai frumos lucru este acela că prea puţini „colegi de generaţie“ ar face aceeaşi selecţie. Genţile noastre, ca să preiau *figura* din interviu, nu sînt în consens.

Mai mult decît atît, nu avem intenţia de a schimba lumea din temelii prin revoluţii sîngeroase (Ioana Postelnicu aproape ne reproşează că nu o facem), nu ne interesează să forţăm întreaga lume să se convertească la valorile noastre – şi cu atît mai puţin la ale *altora*, în care n-am putea să credem nici dacă ne-am strădui (dar pentru asta, nu-i aşa, ne-ar trebui ceva *elan* şi ni l-am consumat de mult pe tot în cluburi). Practic, scriitoarea şi realizatorul interviului de asta sînt deranjaţi, de faptul că tînăra generaţie nu poate să înţeleagă o dată pentru totdeauna că trebuie să lupte pentru a reinstaura morala, obiceiurile, valorile etc. etc. etc. aparţinînd unei generaţii interbelice idealizate. Din păcate pentru toţi cei care aşteaptă asta, promitem solemn că îi vom dezamăgi – fără cea mai măruntă părere de rău. Noi *citim* cărţile şi nu le *credem* întotdeauna, deci nu e atît de simplu să mai fim îndoctrinaţi.

Observ cu uimire că încep să vorbesc „în numele generaţiei mele“, pe care nu o simt de fapt ca pe un grup în numele căruia se poate vorbi într-un unic fel şi căreia nu ţin neapărat să-i servesc drept tribun. Numai că dacă vom continua să aşteptăm în tăcere ca acest gen de reproşuri să se stingă de la sine, s-ar putea să îmbătrînim la rîndul nostru fără să se schimbe ceva şi să confirmăm astfel previziunile apocaliptice de tipul celor din interviul discutat: „Ăştia nu pot găsi nimic! Aceasta e o generaţie născută moartă!!!“(I.P.)

Scriitoarea şi cartea

Ideile interviului luat de Fabian Anton Ioanei Postelnicu nu sînt, în fond, originale. Cei de vîrsta mea care circulă cu mijloace de transport de suprafaţă le aud absolut în fiecare zi de la anumite persoane posesoare de gratuitate. La enervantele interpelări legate în general de felul în care tinerii se îmbracă sau vorbesc se răspunde, e la fel de adevărat, cu sporită agresivitate. De aici, un circ fără şanse de epuizare, cu care un om sănătos la minte nu se poate obişnui niciodată şi pe care desigur nu s-ar aştepta să-l obţină din partea unei scriitoare pe care, poate, o admiră. Fabian Anton întreabă şi se întreabă în intreviu dacă Ioana Postelnicu ar reuşi să adune într-un amfiteatru studenţii ocupaţi să fumeze pe hol. O asigur pe Ioana Postelnicu pe această cale că multă lume ar fi interesată, la Facultatea de Litere, să o asculte – dar cu siguranţă nu perorînd despre faptul că studenţii nu citesc nimic, fumează şi consumă alcool. Scriitoarea pare a se îndoi de faptul că mai e citită. E adevărat că nu toţi studenţii Literelor au deschis cărţile ei, dar, de exemplu, la cursul de literatură a *scriitoarelor* al Elenei Zaharia-Filipaş, sînt citite cu plăcere în fiecare an (unele dintre ele, în orice caz). Pentru că mi-a plăcut atît de mult **Bogdana**, mă aşteptam să întîlnesc în acest interviu o femeie care să-mi vorbească despre particularităţile faptului de a fi *scriitoare* în interbelic şi după, care să vorbească fără inhibiţii şi cu luciditate despre „aventura“ sa comunistă, care să înţeleagă orice realitate, oricît de nouă, şi să o judece cu subtilitate. În naivitatea mea de cititor dezamăgit, încă mai aştept asta de la Ioana Postelnicu.

Noroc că există distincţia dintre autor şi operă. Astfel că îmi pot permite, în final, să recomand tuturor celor de vîrsta mea care nu l-au citit, romanul **Bogdana**. *To be continued...*

Eliade: după 15 ani

EUGEN CIURTIN

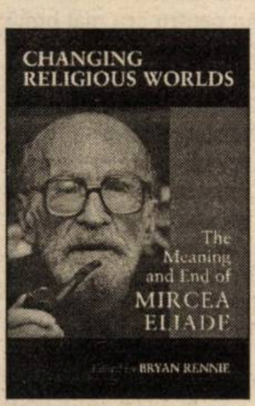
CHANGING RELIGIOUS WORLDS
The Meaning and End of MIRCEA ELIADE
BRYAN RENNIE

Bryan RENNIE
Changing Religious Worlds. The Meaning and End of Mircea Eliade
Religious Studies, Albany, State University of New York Press 2001, 306 p.,

În urmă cu puţine luni, Bryan Rennie a publicat la Suny Press un nou volum consacrat lui Eliade, după forma îmbunătăţită a doctoratului său din anii '90 (**Reconstructing Eliade. Making Sense of Religion**, 1996), în seria de *religious studies* pe care o editează la una dintre cele mai puternice şi flexibile edituri de pe Coasta de Est. Repetarea conjuncţiei e de la început dătătoare de speranţe: cel care l-a urmărit în ultimii ani pe savantul britanic (care predă în Statele Unite) ştie – pentru a fi rezumativi – că alta, mult mai dezordonată, ar fi fost turnura exegezei Eliade în răstimpul scurs de la moartea sa, dacă o voce precum cea a lui Rennie nu ar fi interogat cu productivă obstinaţie tocmai zonele (pentru un cititor specializat acestea sînt atît de multe) din opera eliadiană care pot fi mult mai greu destituite sub rumorile unor noi tendinţe. Pentru a-i schiţa traiectoria, e de notat şi că o bună – şi necesară – orientare i-a permis, exact în perioada scursă de la moartea lui Eliade, să reechilibreze porţiuni semnificative din acurateţea exegezei. În plus, este şi cel mai notabil exeget din spaţiul anglo-american care controlează judicios perioada românească a operei ştiinţifice, probabil după contactul prelungit cu Mac Linscott Ricketts, din ale cărui traduceri încă inedite s-a alimentat aproape cu pasiune. Două dintre ele apar chiar în acest volum, **Ghicitor în pietre** (cu titlul mai puţin geomantic **The Man Who Could Read Stones**) şi convorbirea cu un naţionalist indian din **Şantier**. La totalul celor 16 comunicări, li se adaugă contribuţiile multor universitari americani ale căror studii sînt de multă vreme prestigioase – Douglas Allen (Universitatea din Maine, Orono), Mac Linscott Ricketts (Independence), Wendell Charles Beane (Wisconsin) Norman Girardot (Universitatea Lehigh, Pennsylvania). Allen este preşedintele Asociaţiei internaţionale de filozofie comparată şi studii asiatice, iar ceilalţi trei şi-au susţinut doctoratul la Universitatea din Chicago (Divinity School) în perioada în care Catedra îi aparţinea lui Eliade. Dinspre cercetătorii mai tineri, Bryan Rennie i-a invitat pe Roger Corless (Duke), Russell McCutcheon (Southwest Missouri) şi Tim Murphy (Claremont), intermediari fiind Robert A. Segal (Lancaster), Carl Olson (Meadville), William E. Paden (Vermont), Rachela Permenter (Slippery Rock, Pennsylvania), Allen W. Larsen şi David Cave (Ohio). Cel puţin două treimi dintre aceştia sînt nume deja obligatorii nu doar în exegeza, ci mai ales în dezbaterile teoretice anglo-americane referitoare la studiul academic al religiei. Allen, Giradot, Olson, Cave (fireşte Ricketts şi Rennie însuşi) au publicat volume sintetice despre opera ştiinţifică a lui Eliade, diferenţa dintre obiectivele analizelor lor nefiind un handicap pentru reunirea de acum a vocilor.

Rostul volumului e de a cîntări, dinspre cea mai recentă actualitate, percepţia (anglo)americană asupra operei ştiinţifice a lui Eliade. Incisiva corelare a evaluărilor debutează cu un preambul semnificativ redactat de editor şi se încheie cu o evaluare focalizată a studiilor. Şase secţiuni prilejuiesc conturul evaluării: un vestibul critic, un grupaj filozofic şi un altul literar, două secţiuni de „reflecţii personale" respectiv „aplicaţii" şi o coda care îi aparţine de asemenea lui Rennie. Miza acestui dialog e relevarea unei concluzii pe cît s-ar fi putut unitare cu privire la sensul şi sfîrşitul a ceea ce s-a numit *era Eliade* în studiile religioase americane. Operaţie istoriografică necesară, ea a întîrziat la răscrucea, deseori ceţoasă, dintre comentariile virulente şi apărările apoase, într-un hăţiş sprijinit deseori pe o vulgată pe care Rennie a căutat în tot ceea ce a scris pînă acum să o anihileze. Lipsea de multă vreme un examen prob şi nepărtinitor referitor la funcţia istorică a unei opere ştiinţifice care suscită azi interceptări dintre cele mai diverse. Putem considera deja că pentru spaţiul de dincolo de Ocean această lipsă este deja suplinită, căci fiecare dintre contribuţii are deopotrivă un aer analitic şi generalizator. Scriind despre **Eliade, subiectivitate şi hermeneutică** şi despre **Fenomenologia lui Eliade**, Murphy şi Larsen reiau cîteva dintre caracteristicile apartenenţei lui Eliade la istoria filozofiei europene a secolului XX, iar Olson, care a încercat cu sagacitate în două rînduri să descopere un teolog şi filozof, recuperează cu promptitudine recunoscînd, prin detalii teoretice, funcţia metodei comparative, a contextului istoric şi a „diferenţei" în opera lui Eliade. În partea a treia, dedicată literaturii, Ricketts oferă un expozeu – la fel de clar şi exhaustiv ca întotdeauna – al receptării americane a prozei eliadiene, neuitînd să împărtăşească dedicaţia pe care autorul i-a lăsat-o pe **Forbidden Forest**, apărută în Statele Unite în 1978: poate că într-o zi va fi mai cunoscut ca romancier şi nuvelist decît ca om de ştiinţă, apreciere care poate descumpăni, dar care are o explicaţie nu de puţine ori foarte la îndemînă. Căci Eliade, probabil, nu şi-ar fi făcut iluzii cu privire la rezistenţa istorică a cărţilor de erudiţie, condamnate, se pare, la evanescenta fixare între generaţiile de savanţi cărora le corespund – pe cînd elaborarea literară e cîteodată şi locul unde se depozitează, peste cîteva secole, rodul incert al unei opere de erudiţie comparativă. De postmodernismul numit „romantic" se ocupă Rachela Permenter, într-un studiu care are meritul de a integra proza şi ficţiunile lui Eliade într-un circuit literar mult depărtat de originile literaturii sale, demonstrînd că de la Allen Ginsberg (care insista în 1967 să îl întîlnească) la teoreticienii americani actuali ai postmodernismului, rădăcinile inverse depistate în opera sa literară converg către o actualitate care abia foarte recent a devenit obiect de studiu.

Reflecţiile nostalgice asupra semnificaţiei lui Eliade pentru studiul religiei cu care Norman Girardot lărgeşte aria volumului, Wendell Charles Beane şi reflecţiile sale despre istoricul religiilor, William Paden despre legăturile lui Eliade cu noul comparatism şi Douglas Allen despre viziunea lui Eliade referitoare la înnoirea culturală provocată de istoria religiilor – sînt probabil axele cele mai importante ale dezbaterii. Asumare integrativă a celei mai semnificative porţiuni dintr-o operă anevoie de stăpînit (oricum, nu în afara referinţelor nutritive constante ale lui Eliade), astfel de studii sînt cota maximă la care, deocamdată, se situează dezbaterea. Implicaţiile sînt foarte multe, căci mediul academic american se arată a fi fost foarte permisiv la sprijinirea cercetărilor religioase, şi impactul lui Eliade asupra lui e încă dificil de măsurat în adîncime. În afara exploziei din anii '60, pedagogia Eliade în istoria religiilor, oricît de slăbită astăzi, a generat o aderenţă atît de semnificativă încît la capătul ultimei evaluări Bryan Rennie admite chiar că „Eliade, asemeni religiei, nu va dispărea".

Decorul în care apare şi căruia îi corespunde volumul e deja mult ramificat în ultimii ani. Un savant de la Princeton, specialist în Islam dar convertit, cu multă inteligenţă, la critica ideologică şi istoria culturală a secolului tocmai sfîrşit (Steven Wasserstrom) publicase o bună monografie despre Eliade, Jung, Corbin la Ascona, 1999), Bruce Lincoln o sinteză probabil mult mai rezistentă decît altele despre teoretizarea mitului, Robert Elwood un opuscul despre aceleaşi insidioase politici ale mitului, tot la Suny şi tot în acelaşi an, în Italia, Jaca Book a pregătit, cum şi-a obişnuit cititorii de două decenii, alte două proaspete volume de exegeză Eliade (şi Eliade-Dumézil, 1998 şi 2000), pentru a nu aminti aici, orientativ, decît cîteva titluri şi iniţiative care par menite să adîncească, nu mereu cu rezultatele scontate, ceea ce s-a întîmplat în îndelunga tensiune cu formele cardinale şi/sau alternative de trecut (şi de viitor) cu care se ocupă studiul contemporan al istoriei religiilor[1].

Ceea ce dezbat cercetătorii americani în marginea aspectelor teoretice ale operei lui Eliade pare a fi omogenitatea acesteia în raport cu noile tendinţe, nu puţine şi nu puţin centrifuge, ale studiilor de azi. Spectaculozitatea exegezei politice (alunecarea către antisemitism şi raporturile controversate cu extrema dreaptă, care la noi au fost pe larg analizate mai ales în 1998 de Sorin Alexandrescu prin volumul său **Paradoxul român**) a fost aceea că a făcut funcţional pe spaţii largi, de trei decenii încoace, un criteriu de omogenitate al întregii opere, şi de altfel al întregii biografii. Bryan Rennie cunoaşte în detaliu bibliografia teoretică în marginea chestiunilor de ideologie şi nu este defel concesiv în a observa diferitele iluzii optice ale glosatorilor şi interpreţilor[2]. Corless, bunăoară, e un brigand al cîtorva teorii postmoderne care combină, se pare cu succes, idolatria faţă de ultimul venit cu radicalitatea, de la un punct încolo hilară şi atît, a desfiinţărilor hiperbolice. Eliade nu este bun în întregime, afirmă Corless cu largheţe şi, de altfel, această judecată definitivă antrenează către pieire, deloc întîmplător, clivaje serioase din istoria culturală generală a secolului trecut, de unde el preia numai „tonul apocaliptic" (Derrida), după cum îi reproşează Rennie. Cum aria de răspîndire a unei astfel de negaţii prinde într-un tăvălug uniform generaţii succesive de savanţi care au probat, cel puţin, poziţia lor teoretică în volume care constituie evidenţa istoriei parcurse şi a trecutului religios explorat, nici Corless, nici McCutcheon nu au altă alternativă decît aceea a pactizării cu cîţiva secunzi şi chiar, cîteodată, necunoscuţi şi recenţi. Scindarea aceasta trimite frecvent la incapacitatea de a mai evalua o traiectorie şi la insuficienţa asemănării dintre constituirea unei istorii adecvate a studiului religiei şi imaginea ulterioară a ei. Excluderea lui Eliade îţi reaminteşte de multe ori o vorbă a lui Hasdeu, la celebrul proces de la 1863: „aş preferi a petrece în iad cu un d. Alecsandri, Negruzzi, Eliad..., decît să casc gura în împărăţia cerului în societatea unui «Bondar», «Nichipercea» sau dl. Alexandrescu-Urechea" – de care critica pozitivistă şi materialistă a lui McCutcheon nu e departe definitiv.

Bryan Rennie nu pare a semăna – mai ales acum – cu nici unul din cei care au ocupat, cîteodată pînă la saturaţie, scena unor dezbateri pătrunse deseori de un Zeitgeist necrofag. Britanic al cărui doctorat teoretic **Eliade**, la universitatea din Edinburgh, a fost primit cu tot mai multă încredere, el tinde într-adevăr să reprezinte vocea cea mai importantă în păienjenişul adopţiilor incerte şi al lepădărilor furibunde. Are vîrsta la care Eliade publica **Images et symboles** şi multe legături cu această carte, poate cel mai bun indice al turnantei de la rădăcinile româneşti (după **Traité**, oricum). Nu seamănă nici măcar cu cel mai vajnic şi mai percutant „apărător" al lui Eliade în mediul anglo-saxon, Mac Linscott Ricketts, căci pare tot mai dispus să urmărească fiecare raţionament, cu tenacitate de general roman care îţi descrie cu supleţe şi cu un anume aer clasic bătăliile, dintr-un dosar stufos şi extrem de inegal. Şi, ceea ce e mai important pentru noi, vocea aceasta nu e izolată, căci volumul are la origine o conferinţă a Academiei Americane a Religiei (de departe cea mai solidă asociaţie academică de acest tip) şi un proiect similar – reflexul posterităţii Eliade în celelalte continente – organizat şi condus la recentul congres al Asociaţiei Internaţionale de Istorie a Religiilor de la Durban (august 2000, în curs de fructificare în volum).

Vizitator care, iniţial, nu îţi putea preciza cîte luni va rămîne la Chicago, Eliade s-a transformat de mult timp într-o categorie, cumva genetică, a studiilor transcontinentale de istorie a religiilor. Acesta e şi suportul prin care noua carte a lui Bryan Rennie se justifică. În ceea ce ne priveşte, acest *meaning* a survenit, cu toate volutele lui, în intervalul 1927-1943, pentru ca de acolo pînă în 1967 să se monumentalizeze tăcerea ca sonorizare a unui sfîrşit impus. De atunci încoace, nu există în fond nici un semn definitiv că prodigiosul înregistrat de Eliade a primit o comparabilă montură a receptării, şi aceasta nu e o operaţie pe care trei schiţări ale asimilării şi două comentarii favorabile ei o vor putea dezlocui. Ceea ce încearcă volumul prezentat sumar aici e restituirea unei omogenităţi a operei lui Eliade într-o perioadă în care cea mai redutabilă versiune de omogenitate era o monadologie infantilă: întreaga operă ca domino strict înlănţuit şi general dărîmat de perceperea unor scăderi ideologice din anii '30. În sens folcloric, la noi Eliade rămîne unul dintre cei mai importanţi savanţi din toată istoria noastră culturală căruia, iată, i se consacră un nou volum, şi încă la New York. Dar decalajul între studiul aplicat, istoria şi fertilitatea lui, şi bruma de receptare e mult prea mare. În sens tehnic, Bryan Rennie şi colegii săi americani sînt mai îndreptăţiţi să scrie azi despre profesorul Eliade, primul şi ultimul – unii îşi amintesc, alţii nu – care a predat istoria religiilor la o universitate românească şi care a fost omologat, de la Bucureşti, în acea indispensabilă reţea globală a cercetării. Prezent la Bu-

POLIROM
NOUTĂŢI
noiembrie 2001

Silviu Eugen Rogobete
O ontologie a iubirii
Leon Wieseltier
Kaddish
I. Cerghit, I.Neacşu,
I. Negreţ-Dobridor, I.-O. Pânişoară
Prelegeri pedagogice

În pregătire:
J.D. Salinger **Nouă povestiri**
Andreï Makine **Crima Olgăi Arbelina**

Reduceri de ***30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro➤Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Prior Books

Vă aşteptăm la standurile
31/32 şi 99 din cadrul
Tîrgului de Carte „GAUDEAMUS",
în perioada 28.11.2001-02.12.2001,
la Romexpo-Pavilion Central
(între orele 10.00-19.00).

Tel./fax.:210 8908; 210 8928;
e-mail: prior@dial.kappa.ro
212 3561; 211 8957
http://www.prior-books.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

cureşti zilele acestea, savantul anglo-american va descoperi, pesemne, ceva din spaţiul eliadesc generator, dar şi specializarea autohtonă de a ignora, cu multe „căderi în premodern", un cîmp imens, pentru cercetătorul român demult şi poate definitiv deschis.

---

1. Iată şi titlurile acestor cărţi, majoritatea recenzate la data apariţiei: Luciano Arcella, Paola Pisi, Roberto Scagno (a cura di), **Confronto con Mircea Eliade. Archetipi mitici e identità storica**, Jaca Book, Milano, 1998 (cu o contribuţie a lui Sorin Alexandrescu), Douglas Allen, **Religion and Myth in Mircea Eliade**, New York, Garland Publishing Co., 1998, Bruce Lincoln, **Theorizing Myth. Narrative, Ideology, and Scholarship**, Chicago-London, University of Chicago Press, 1999, Steven S. Wassestrom, **Religion after Religion. Gershom Scholem, Mircea Eliade and Henri Corbin at Ascona**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999, **Eliade-Dumézil, esploratori del pensiero umano**, Jaca Book, Milano, 2000 (volum la care participă şi Teodor Baconsky). Semnalez şi sinteza lui Hans Thomas Hakl despre Eranos, apărută acum două săptămîni, care va putea aduce ameliorări decisive multora dintre aspectele discutate de Allen, Casadio, Rennie sau Wasserstrom: **Der verborgene Geist von Eranos. Unbekannte Begegnungen von Wissenschaft und Esoterik - Eine alternative Gestesgeschichte des 20. Jahrhunderts** (Bretten, Scientia Nova Verlag).

2. Cele mai recente argumente ale sale în recenzia la prima carte a lui Russell T. McCutcheon, „tînărul leu postmodern" (Giovanni Casadio): **Manufacturing Religion: The Discourse on Sui Generis Religion and the Politics of Nostalgia**, New York: Oxford University Press, 1997, din **Zygon** (1999), în intervenţia neiertătoare **Manufacturing McCutcheon: The Failure of Understanding in the Academic Study of Religion**, **Culture and Religion** (2000) şi în studiul mai amplu **Mircea Eliade: A Secular Mystic in the History of Religions?** care va fi prezentat curînd în **Archævs** V (2001), fasc. 3.

La Radio România

Pe 15 noiembrie au avut loc în Sala „Alfred Alessandrescu" a Societăţii Române de Radiodifuziune două evenimente organizate de Direcţia Canalului România Cultural. Primul a fost un spectacol de poezie, desfăşurat în cadrul proiectului **Artă poetică** iniţiat şi coordonat de Ana Maria Sireteanu. Intitulat, oarecum straniu, **Poezia... opţiunea mea cea mai îndepărtată**, spectacolul a avut la bază un scenariu realizat de Maria Urbanovici şi inspirat din creaţia poetei Angela Marinescu. Alături de poetă, au participat actorii Irina Petrescu, Silvia Codreanu şi Mihai Dinvale, precum şi formaţia de jazz Mircea Tiberian.

Al doilea eveniment a fost Gala Premiilor Canalului România Cultural, aflată la a patra ediţie. Juriul, alcătuit din Andrei Dimitriu, preşedinte-director general al SRR, Eugen Uricaru, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, şi Ana Maria Sireteanu, directoarea Canalului România Cultural, a acordat următoarele premii: la secţiunea **Instituţii** – Centrului de Cultură şi Artă „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu şi Centrului European de Cultură Sinaia. Diploma de Parteneriat Cultural a fost acordată grupului Editorial RAO. A doua scţiune a galei premiilor a fost rezervată personalităţilor vieţii culturale româneşti care au colaborat constant de-a lungul anilor la emisiunile Canalului România Cultural. Magda Stavinschi, directoarea Institutului astronomic al Academiei Române, a primit Premiul de Excelenţă pentru promovarea cercetării astronomice româneşti şi internaţionale în cadrul emisiunilor de ştiinţă. Juriul a hotărît să acorde alte Premii de Excelenţă poetului şi traducătorului Mircea Ivănescu şi lui Cornel Mihai Ionescu, profesor de literatură comparată la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti. La secţiunea **Profesionişti radio**, premiaţii au fost Corina Negrea, de la Redacţia Ştiinţă, pentru interviurile cu laureaţi Nobel, şi Liviu Grăsoiu, de la Redacţia Literatură-Artă, pentru ediţiile din 15 şi 29 iunie 2001 ale **Revistei literare radio**. Lui Nicolae Costin şi colectivului **Formaţii Muzicale** al SRR le-a fost acordat premiul **Profesionişti radio** pentru conceperea şi organizarea stagiunii de concerte 2000-2001. Un moment aparte l-a reprezentat decernarea premiului special **Iosif Sava** Mihaelei Soare, realizatoare a numeroase emisiuni muzicale în cadrul redacţiei de specialitate. În finalul ceremoniei a fost decernată şi o diplomă specială, dedicată unuia dintre ascultători. Distincţia i-a revenit medicului pensionar Silviu Solomon, pentru implicarea afectivă şi materială într-un proiect intitulat **Cărţi pentru bibliotecile săteşti**. Silviu Solomon a donat Centrului peste 600 de volume.

Impresii

I love N.Y.

BEDROS HORASANGIAN

Motto: Copiii la New York sînt mai precoci decît în alte părţi. Nu ştiu, e o impresie, dar portarii şi hamalii de la hotel, degajaţi, glumeţi, cu o iuţeală a gîndirii apreciabilă şi cu replici spontane, seamănă cu bucureştenii".

Radu Enescu, **Între două oceane**

Cu mulţi ani în urmă, *înainte* de '89, mergeam cu trenul spre Ardeal. Apăruse o iniţiativă ceferistă ca prin amplificarea din tren, înainte de sosirea într-o nouă localitate mai importantă, să se facă o succintă prezentare istorico-culturală a viitoarei „staţii". Aşa s-a şi întîmplat cu puţin înainte de a intra în gara Braşov. Toate bune şi frumoase, de la monumentele istorice şi punctele de atracţie ale oraşului pînă la Biserica Neagră şi Cetate. Obiectivele menţionate erau rodul muncii şi hărniciei *locuitorilor* Braşovului. Bine, bine, mi-am zis *atunci*, dar despre *saşi* chiar să nu se spună/amintească nici o vorbă? Tot *atunci* mi s-a „aprins becul" şi am urmărit dacă fenomenul se repeta şi cu alte prilejuri. Da, se repeta. Şi? Şi nimic, era clar că fusese nu o neglijenţă, ci o intenţie clară de a mistifica un întreg trecut. Au trecut anii, puteam, eventual după '90 să „atac" chestiunea, dar uitasem de ea. Acum vreun an şi ceva am fost într-o excursie de o zi, de la Sinaia la Cheile Dîmbovicioarei. Cu un microbuz şi ghidă care, cu multă amabilitate şi mecanică erudiţie turistică, a încercat la rîndul ei să dea date concrete despre diferitele puncte de interes de pe traseu. Cînd am ajuns în dreptul cetăţii Rîşnov a spus *cînd* şi *cum* a fost construită cetatea de către *localnici*. De trei ori a repetat cuvîntul *localnici* menţionînd şi hărnicia şi dibăcia lor. De data asta nu m-am mai mirat, fata era drăguţă şi amabilă şi, într-o parcare, a mărturisit că e din Ploieşti, nu-i plac nici munţii, nici turismul, dar se cîştigă mai bine decît în... învăţămînt! Despre *saşii* de la Rîşnov bineînţeles că n-am pomenit nimic, fiindcă oricum nu-interesa-pe-nimeni-grupul-agitîndu-se-să-afle-cam-ce-e-de-mîncare-la-un-bufet-unde-urma-să-poposim-în-cheile-Dîmbovicioarei. (Aici s-ar deschide alt subiect, turistico-alimentar-patriotico-istoric...) Ce vreau să relev: că ceea ce se spunea la radio în trenul de Braşov sau în microbuz la Rîşnov nu erau minciuni, dar era un fals. O subtilă deformare a realităţii, prima vădit vinovată, a doua, poate, amestec de ignoranţă şi indiferenţă: nu mai puţin vinovate. Acelaşi sentiment straniu al unei subtile mistificări l-am avut cînd am luat cunoştinţă de articolul profesorului Tony Judt publicat în **The New York Review of Books**, din 1 noiembrie 2001, sub titlul original **Romania: Bottom of the Heap**. Neavînd acces la original am citit varianta românească publicată de **România literară**: traducere Ioana Copil-Popovici şi Cătălin Pîrcălabu. Inclusiv textul însoţitor **Apel către Europa** al directorului revistei. Apoi am mai citit două excelente, mă grăbesc să precizez, intervenţii ale lui Mircea Iorgulescu şi Andrei Brezianu ca răspuns – nuanţare şi punere la punct totodată – la afirmaţiile uneori contrariante şi concluziile, cu totul dezamăgitoare ale profesorului american. Articolul din **NYRB** a fost tradus în varianta din **22** de Ilinca Anghelescu şi, din păcate, este croşetat, evident, din motive de spaţiu. Trec peste faptul că cele 2 variante româneşti nu seamănă decît f. aproximativ şi fac un mic popas în acest punct: este extrem de periculos acest procedeu de „scurtare" a unor texte polemice, orice omisiune, ca şi traducere neadecvată/neatentă la subtilităţi de nuanţă putînd produce grave distorsiuni. Îmi aduc aminte de un text al lui Sorin Stati din **Scrisori despre limbaj** – articole publicate iniţial în **Contemporanul**, dacă memoria nu ne joacă feste, dar, oricum cartea este excelentă, cred şi azi, unde glosa pe marginea unei posibile erori de traducere/interpretare a unui *cuvînt*. Un simplu cuvînt care ar fi putut schimba soarta bombardării Hiroshimei. Un cuvînt japonez care putea fi tradus şi ca *acceptare* a capitulării – necondiţionate, condiţie imperios solicitată de americani – dar şi *refuz*, cum a şi fost considerat de către partea aliată. Decizia: continuarea războiului şi bombardamentele de la Hiroshima şi Nagasaki. Nu-i mai puţin adevărat, s-a scris *după* acest incident, că *oricum* ar fi fost tradus textul, americanii n-ar fi renunţat la bombardament. Mai departe: în **Observatorul cultural** nr. 90 din 13.11-19.11.2001, Ştefan Borbély publică, de asemenea, o excepţională radiografie a articolului împricinat aici, cu toate distorsiunile şi stereotipurile incluse de către universitarul american. **Sindromul Tony Judt**, cuviincios redactat, dar nu mai puţin ferm în resorturile analitice, coagulează parcă aceste prime patru reacţii produse de bunele intenţii, să le spunem aşa, ale unui intelectual doritor să explice ce e şi cu „România asta". Am tot citit şi răscitit atît „textul bază" cît şi comentariile. O primă (şi gravă) observaţie: este bine că dl. Nicolae Manolescu pledează „pentru o lectură de bună credinţă şi fără prejudecăţi". Ceea ce am şi făcut. Dar. Spune tot dl. Nicolae Manolescu: „Articolul lui [Tony Judt] este impecabil informat". Oare? Considerăm că un prim izvor pentru o falsă lectură a României pleacă din precaritatea surselor de informare. Scrise sau orale, căci o mare importanţă au şi „raportorii" care-i induc lui T.J. demersul analitic într-un sens sau altul. Şi de aici sentimentul („subiectiv", desigur, poate o simplă şi incriminantă „impresie") că Tony Judt scrie despre ceva pentru care nu are nici interes şi nici curiozitate. Între răceala „obiectivităţii" şi patetismele „subiectivităţii" rămîne un vast – şi mobil – spaţiu de manevră care să te facă să *simţi* un text sau altul. Tipul acesta de articol-eseu-reportaj-analiză istorică este practicat în ultimele decenii şi cunoaşte răsunătoare succese. Timothy Garton Ash, Dubravka Ugresic sau Ryszard Kapuscinki ar fi doar cîteva nume de (mare) răsunet ale acestui gen melanjat, proză *non-fiction* şi eseu istorico-filozofic de mare anvergură. Nu am simţit în textul lui Tony Judt acea vibraţie care să mă convingă de adevărurile (sau neadevărurile) pe care le exprimă. Chiar dacă aparenţele sînt păstrate – cu multele amendamente introduse de prestigioşii recenzenţi români ai articolului – păcat că astfel de luări de poziţie nu apar în reviste de acelaşi prestigiu, în SUA sau din Europa, sentimentul de *Good grammar, poor English* nu ne părăseşte: Tony Judt dă o variantă înşelătoare şi mistificată a României. De ieri şi de azi, iar concluziile, facile, sînt, ne cerem scuze, chiar puerile în ordine logică. Sigur că e onorant că România beneficiază de cîteva pagini într-o prestigioasă publicaţie americană şi simplul fapt că s-a vorbit de România ar fi un succes „mediatic" şi de stimă. Nu am intrat în detalii punctuale pentru a polemiza cu profesorul Tony Judt. Un alt posibil răspuns la articolul **Romania: Bottom of the Heap** s-ar găsi în acelaşi număr din **România literară** unde dna Cornelia Ştefănescu publică fragmente dintr-o lucrare cu titlul **Destinul unei întîlniri. Marcel Proust şi românii**. N-ar fi vorba de o altă *temă*, tot despre România şi români, dar impresia, din trecut trasă pînă într-un prezent nu foarte uşor de desluşit, rămîne pozitiv-covîrşitoare. România trecutului, ca şi cea a prezentului, ascunde *încă* multe, extraordinar de frumoase, poveşti dincolo de crusta, neîndoios, urîtă şi urîţită a realităţilor, evident, greu de ocolit. Dincolo de ele, de Tony Judt sau Marcel Proust, de cărţi şi interpretările lor, de elitele româneşti, de ieri şi de azi, există o „eternă şi fascinantă Românie", realmente, pe care rămîne s-o descoperim şi noi şi să o apreciem ca atare. Dacă nu cumva un demon al „morţii caprei vecinului" nu ne-ar zgîndări la fiecare pas. Altfel n-ar fi reuşit un Kapu-Kehaié, cu un firman în mînă şi douăzeci de ieniceri după el, să-l „umfle" pe Vodă Brâncoveanu fără ca nimeni să spună pîs. Iar după alţi doar doi ani, cantacuzinul vodă să fie, la rîndul lui, mazilit. Articolul lui Tony Judt ne-a lăsat un gust amar pentru că ne încăpăţînăm să credem că România este alta decît o prezintă, zi de zi, televiziunile. Româneşti. Ar fi de dorit ca dl. Tony Judt la o proximă vizită în România să-şi schimbe „persoanele de contact" şi, eventual, să apeleze la o altă bibliografie. Să vedem ce articol ar mai ieşi, pentru **Washington Post** de data aceasta. Între ce scrie profesorul Bernard Lewis, de la U.C.L.A., şi profesorul Israel Charny, de la Universitatea din Ierusalim, despre acelaşi *Dosar 1915* distanţa este ca de la... uriaşă. Chiar dacă realitatea faptelor rămîne de necontestat. De atîtea ori nu adevărul/adevărurile au relevanţă, ci interpretarea lor. Ce putem face? S-a dovedit – nimic. I love New York!

„Fluxul informaţional nu vine, în Basarabia, numai din România“

Interviu cu **Vasile GÂRNEŢ**

Există două nume de scriitori care ne vin în minte, înainte de toate, atunci cînd ne gîndim la literatura tînără din Moldova: Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneţ. Aceste două nume, adăugate la cel al revistei *Contrafort*, sînt sinonime cu acea imagine a Moldovei la care visăm cu toţii. Vitalie Ciobanu va fi prezent şi el în paginile revistei noastre într-unul din numerele viitoare. Acum însă putem savura confesiunea sinceră şi adesea marcată de un umor pe jumătate amar a lui Vasile Gârneţ.

Vasile Gârneţ a absolvit Facultatea de Jurnalistică a Universităţii din Chişinău (1983). Este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, dar şi al celei din România, care l-a premiat, în 1992, pentru volumul de versuri *Personaj în grădina uitată*. A mai publicat romanul *Martorul* (1988) şi volumul de poezie *Peisaje bolnave* (1990). Din 1994 este director al revistei *Contrafort*, publicaţie a tinerilor scriitori din Republica Moldova. A avut burse de studii şi de creaţie în Germania (1995), SUA (1998), Cehia (2000-2001). A participat la *Literatur Express Europa 2000* – un periplu literar prin 14 ţări europene, organizat de Literaturwerkstatt Berlin şi Consiliul Europei.

Limba şi literatura rusă

Cînd şi cum ai învăţat limba rusă şi care a fost atitudinea ta în vremea studiilor faţă de literatura rusă? Ai dezvoltat vreo fobie în acest sens? Şi dacă da, cum ai reuşit să te vindeci?

Limba rusă am învăţat-o, ca obiect de studiu obligatoriu, în şcoala din satul meu, Hănăsenii Noi, o localitate pe malul stîng al Prutului din sudul Basarabiei. Grănicerii sovietici, care apărau frontiera cu România, au fost primele persoane cu care am vorbit ruseşte. Mă împrietenisem cu unii dintre ei şi de multe ori eram luat ca translator în cazurile de conflict de la frontieră. De pildă, trebuia să traduc în ruseşte mărturisirile sincere, înecate de plîns, ale babei Ioana, cum că vaca, a cărei proprietară era, a trecut frontiera la o iarbă mai grasă, ca un animal inconştient, fără vreo intenţie subversivă. Scena avea un stres emoţional extraordinar: grănicerii care strigau şi înjurau, ţinînd de lesă nişte cîini-lup fioroşi; baba care plîngea şi se ruga să fie iertată, că n-are ruble să plătească amenda; lumea din jur, în special copii, adunată ca la spectacol. Trebuia să traduc nuanţat, de mai multe ori aceeaşi frază, pentru a rezolva conflictul de la frontiera Uniunii Sovietice cu România. Cîteva asemenea prestaţii mi-au creat o imagine foarte bună în ochii colegilor de şcoală şi ai oamenilor din sat, care mă priveau cu admiraţie pentru faptul că pot să vorbesc ruseşte cu grănicerii. Dar tot eu am fost acela care, ulterior, a dezamăgit pe toată lumea. Într-o zi de vară, am forţat frontiera, am trecut Prutul înot şi m-am plimbat puţin pe malul românesc, să văd cum e într-o ţară străină. Cînd am trecut Prutul înapoi, grănicerii mă aşteptau deja pe malul sovietic. M-au bătut (erau furioşi şi dezamăgiţi de ce putusem să le fac tocmai eu, prietenul lor) şi m-au ţinut închis trei ore la pichet. M-a salvat directorul şcolii, un profesor de franceză, care mi-a făcut o caracterizare excelentă, de elev eminent, ceea ce şi eram de fapt. După întîmplarea aceasta, grănicerii nu m-au mai chemat să le traduc. Nu mai eram o persoană de încredere...

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Şi în ceea ce priveşte lecturile tale din literatura rusă?...

Timp de doi ani, în armata sovietică (am făcut armata într-o unitate de aviaţie la Volgograd – vechiul Stalingrad, unde fusese rănit în război tatăl meu), şi pe vremea studenţiei, mai ales în primii ani, cînd încă nu mă limpezisem în privinţa propriilor încercări literare, pe care le ascundeam de ochii prietenilor şi ai colegilor mei, am citit foarte mult din literatura rusă clasică. Funcţionam maximalist, după principiul în care credeam pe atunci, şi anume că trebuie să citesc integral un scriitor. Astfel am citit Dostoievski, Tolstoi, Leonid Andreev, Gogol, Cehov, Puşkin, Turgheniev ş.a. La facultate, ajutat de un medic, verişor al meu, care mi-a eliberat un certificat medical fictiv, am refuzat să plec cu grupa la lucru în colhoz şi am citit zi şi noapte, cîteva luni, la bibliotecă şi la cămin, unde eram aproape singur. Niciodată în viaţa mea n-am mai citit atît de mult şi de aplicat ca atunci. Nu-mi plăcea cum şi ce scriam, aşa că m-am refugiat în lecturi, convins că asta mă va ajuta să scriu mai bine.

Ce s-a întîmplat după ce ai depăşit „faza clasică“?

A urmat literatura disidentă rusă, interzisă la acea vreme: Soljeniţîn, Bulgakov, Nabokov, Platonov, Pasternak, Brodski... Descoperirea acestor autori mi-a menţinut cumva interesul pentru literatura rusă, pentru că începusem deja să-mi adun o bibliotecă de carte românească. Înţelesesem că voi putea să scriu bine româneşte numai citind multă literatură română. Am cutreierat toată Uniunea Sovietică după carte românească (Odesa, Moscova, Cernăuţi, Kiev, Leningrad), pentru că la Chişinău, cum probabil ştii, cartea românească era interzisă. Asta a fost relaţia mea cu literatura rusă. Am savurat clasicii şi am citit în silă, fără să mă aleg cu ceva, literatura sovietică infestată de ideologia comunistă. Acum citesc tot mai puţin în ruseşte. Am cîţiva scriitori ruşi pe care-i urmăresc cu interes (Victor Pelevin, Tatiana Tolstaia, Alexandr Sorokin – editaţi şi în Occident), în rest, interesul pentru cultura rusă mi-a scăzut enorm. S-ar putea ca tocmai acum – în compensaţie, dintr-o revoltă interioară mult timp reprimată – să dezvolt vreo fobie.

Simpatii şi idiosincrazii fraterne

Cînd ai fost prima dată în România şi ce impresie ţi-a făcut acea primă vizită?

În vara lui 1987. Eram redactor la o editură din Chişinău şi am reuşit să mă strecor într-un grup turistic care vizita România pentru 10 zile – cu o escală pe litoral, la Mamaia. N-am să uit niciodată cum a intrat grănicerul român în compartimentul de tren şi ne-a cerut paşapoartele. Era prima dată în viaţa mea – aveam 29 de ani – cînd mi s-a cerut să mă legitimez în altă limbă decît rusa. Impresiile despre acea călătorie sînt amestecate. Pe de o parte, bucuria enormă de a vedea, în sfîrşit, România. Pe de altă parte, m-au întristat mult sărăcia şi frica oamenilor de a vorbi liber. Noi, basarabenii, eram în plină perestroikă gorbaciovistă, regimul comunist devenise mai lax, se publicau cărţi interzise înainte, iar România trăia faza paroxistică a ceauşismului. Ţin minte că am adus cafea şi zahăr pentru o cunoştinţă a unui prieten al meu, un biet profesor la un liceu din Bucureşti, cu veleităţi literare (era conducătorul unui cenaclu), care mi-a dat în schimb cîteva cărţi, între care şi **Delirul** lui Marin Preda. Bietul om era foarte speriat, vorbea pe şoptite şi-şi arunca mereu privirea peste umăr să vadă dacă nu sîntem urmăriţi... În Bucureşti am stat o zi şi o noapte, fiind cazaţi la vechiul hotel „Modern“ de pe fosta Republicii. Ne-au dus la Muzeul Satului, apoi la un concert folcloric susţinut de Ansamblul Armatei. Căutam febril librării şi o dată – aflîndu-mă, cu doi colegi, în preajma pasajului de lîngă Teatrul Naţional – i-am cerut nişte detalii, pentru a ne orienta, unui bărbat de vreo 45 de ani, care părea că aşteaptă pe cineva. Tipul, spre uimirea noastră, ne-a răspuns în rusă, explicîndu-ne foarte amănunţit cum putem găsi librăriile din zonă. Am rămas perplex, cred că nici nu i-am mulţumit pentru *oportunul* ajutor. Atunci m-am convins că amicul meu bucureştean – profesorul de liceu – avea dreptate să se păzească: eram urmăriţi peste tot. România părea o ţară plină de securişti şi kaghebişti. Mă gîndesc acum, la doisprezece ani de la căderea comunismului, că România, ţară declarat prooccidentală şi cu latente dispoziţii antiruseşti, n-a expulzat nici un spion rus, aşa cum au făcut-o pînă şi bulgarii şi estonii...

Care a fost prima impresie în ceea ce priveşte lumea literară românească?

Mi-am creat o impresie despre lumea literară românească ascultînd emisiunile culturale ale Europei Libere. Îmi făceam liste de autori şi de titluri pe care le cumpăram – dacă aveam norocul să le găsesc – în escapadele mele prin Uniunea Sovietică după carte românească. Îi consider pe Monica Lovinescu, Virgil Ierunca şi Gelu Ionescu drept profesorii mei de literatură. La Europa Liberă am auzit întîia oară despre generaţia '80. Păstrez şi acum, înregistrate, comentariile Monicăi Lovinescu la cărţile de proză ale lui Ioan Groşan şi ale Rodicăi Palade şi cele ale lui Virgil Ierunca la volume de versuri semnate de Mariana Marin şi Liviu Ioan Stoiciu...

Care ar fi lista de prejudecăţi, legate de România, ale celor care locuiesc în Moldova?

Nu pot să fiu purtătorul de cuvînt al tuturor basarabenilor. Fiecare îşi are probabil lista lui de prejudecăţi. Ar fi însă cîteva clişee cu răspîndire mai generală. Mai întîi, prejudecăţile istorice:

1. Jandarmul român, administraţia românească, în general, şi-au cam bătut uneori joc de basarabeni în perioada 1918-1940.

2. România ne-a trădat în 1940, cînd nu a tras nici un foc de armă să apere Basarabia de ruşi.

3. Românii nu sînt parolişti. Au pornit războiul de partea nemţilor şi l-au încheiat alături de ruşi, fiind dispreţuiţi şi de unii, şi de alţii...

Alte prejudecăţi sînt de dată mai recentă, de cînd basarabenii şi românii s-au putut vizita şi observa reciproc. Se poate afirma că *podurile de flori* au completat panoplia ideilor preconcepute ale basarabenilor despre români şi viceversa. Basarabeanul de azi crede (uneori este chiar convins) că românul e leneş, mănîncă mult şi prost, pentru că nu ştie să gătească nimic altceva decît ciorbă de burtă şi mici; stă în vecinătatea gunoiului, uneori chiar pe gunoi (Chişinăul e mai curat decît oricare alt oraş din România); se văicăreşte uşor; protestează din te miri ce, însă orice revoltă sfîrşeşte la un şpriţ; nu are sentimentul tragicului, ia totul în băşcălie; e permeabil la „cultura“ ţigănească (basarabeanul radical şi grăbit spune că românul e ţigan); este superficial în credinţă (se înghesuie „să ia lumină“ din mîna lui Teoctist şi îşi abandonează copilul în stradă); are o frică exagerată în faţa ruşilor; e flecar (vorbeşte ore întregi pe subiecte fără importanţă, de pildă despre fotbal, cînd de fapt cei care discută interminabil şi prost la **Procesul etapei** – conducători şi preşedinţi de cluburi – ar trebui să stea la puşcărie)... Şi cam atît. Sînt destule prejudecăţi pentru a scandaliza. Chiar aştept ocazia să iau cuiva un interviu şi să aflu prejudecăţile românilor faţă de Basarabia. Nu mă îndoiesc că lista „idiosincraziilor fraterne“ va fi la fel de lungă şi la fel de nedreaptă.

În drum spre **Cîmpia Borges**

Ce întîmplări şi ce autori te-au condus spre poezie?

Am început să scriu versuri – se putea altfel? – încă din şcoală. Scriam compuneri pe diverse teme (**Chipul ostaşului sovietic eliberator în poezia sovietică moldovenească**, **Tema păcii în creaţia poetică a lui Emilian Bucov**, **Tema colectivizării în opera lui Andrei Lupan**...) şi trebuia să-mi ilustrez reflecţiile cu fragmente de poezie care să se potrivească tematic. La un moment dat, plictisit să mai caut prin cărţi aceste „catrene ilustrative“, le-am compus eu însumi, indicînd însă că aparţin unor scriitori sovietici-moldoveni consacraţi. Trucul a mers. Învăţătoarea mi-a apreciat întotdeauna compunerile cu nota maximă, fără să pună o clipă la îndoială paternitatea catrenelor respective, pînă cînd i-am mărturisit, din orgoliu şi dintr-un precoce sentiment al proprietăţii, că versurile îmi aparţin. Scandalul a fost enorm. Cum pot eu, un elev, să scriu poezie? Cum am putut să mint în halul ăsta şi să profit în mod fraudulos de reputaţia scriitorilor sovietici-moldoveni? Două au fost consecinţele acestui „debut“ al meu ca poet: 1. învăţătoarea mi-a interzis să-mi mai „ilustrez“ compunerile cu versuri proprii; 2. colegii de clasă au început să mă numească, desigur cu ironie, „Poetul“. După această întîmplare n-am mai arătat nimănui, decît foarte tîrziu, în ultimii ani de facultate, ceea ce scriam eu... O carte de versuri de Blaga, pe care am împrumutat-o de la un tînăr medic din sat (o persoană destul de ciudată pentru mediul nostru – scria versuri, avea lungi reprize de beţie şi era afemeiat –, care s-a înecat mai apoi în Prut, în împrejurări destul de obscure), mi-a revelat adevărata faţă a poeziei.

De care scriitori români te simţi apropiat din punctul de vedere al manierei? Ce fel de poezie îţi place?

Cred că de Gellu Naum şi de Mircea Ivănescu, în primul rînd. Îmi plac: Petre Stoica, Constantin Abăluţă, Dorin Tudoran, poeţii optzecişti (de la Ion Mureşan, Cărtărescu, Coşovei, Muşina, Aurel Pantea, Mariana Marin la Andrei Bodiu, Simona Popescu, Radu Andriescu). Cred că poeţii ieşeni, Mariana Codruţ, Nichita Danilov, scriu o poezie cu o amprentă aparte în context românesc...

Am trecut prin fazele Blaga, Sorescu, Stănescu, Dinescu. Bacovia îmi place şi acum foarte mult prin obsesiile sale monocorde. În general îmi plac mai mult poeţii care au sentimentul tragicului şi au curajul să spună ceva esenţial despre ei înşişi, ajutîndu-mă să înţeleg mai bine lumea. Îmi place poezia livrescă, saturată de cultură, care pentru mine este imaginea sublimată a scrisului. Nu-mi plac romanticii, naivii, vulgarii (vulgaritatea servită ca dezinhibare şi curaj). Nu pot citi deloc aşa-zisa poezie patriotică, care, imediat după '89, a invadat întreg spaţiul public în Basarabia. Dar, vorba regretatului Gellu Naum, „teoria strică omenia". Voi publica la primăvară, după o mare pauză editorială, o carte de versuri intitulată **Cîmpia Borges** şi se va vedea atunci, pentru cei curioşi, în ce fel de poezie cred eu.

De ce publici atît de puţin?

De teamă că scrisul meu înghesuie lumea... După ce am scris aproape dintr-o suflare primele trei cărţi, mi-am pierdut interesul de a mai publica. Apoi a apărut revista **Contrafort**, care m-a acaparat total. În plus, mi-am dorit o schimbare. Nu mai puteam să scriu şi să citesc poezie. Starea aceasta de „indigestie lirică" am avut-o mult timp. Însă la anul, cum spuneam, mă reabilitez. Voi publica – nici mai mult, nici mai puţin – trei cărţi.

Crezi că pentru scriitorii moldoveni există pericolul de a considera literatura română drept un reper exclusiv? Nu mă refer neapărat la grupul reunit în jurul *Contrafortului*.

Deşi sincronizarea cu literatura română este unul dintre obiectivele noastre declarate, trebuie să-ţi spun că pentru scriitorii tineri basarabeni nu există acest „pericol". Tinerii citesc şi în alte limbi străine, nu numai în rusă, iar în ultimii ani mulţi dintre ei au călătorit în Occident, au avut burse, au publicat în reviste şi în antologii importante. Pentru această generaţie de creatori, fluxul informaţional în materie de literatură nu vine numai din România. Alta e situaţia scriitorilor mai în vîrstă. După '89, majoritatea dintre ei au dispărut din atenţia cititorilor (din cei peste 300 de scriitori basarabeni, doar vreo 60 au scris şi au publicat cîte ceva în ultimii zece ani). Restul, adică majoritatea tăcută şi bucuros-anonimă, votează conştiincios la congresele scriitorilor – chemaţi de eternul preşedinte Mihai Cimpoi –, în aşa fel încît să nu se schimbe nimic în interiorul breslei. Ei rememorează cu duioşie vremurile cînd traduceau din literatura sovietică rusă, în schimbul unor onorarii grase, opere precum **Aşa s-a călit oţelul** sau **Povestea unui om adevărat**. Nu pot să afirm că pentru aceşti „scriitori" literatura română ar fi un reper, deoarece ei evită, conştienţi de neprofesionalismul lor, o confruntare deschisă şi onestă pe scena literaturii române.

Istoria **Contrafortului**

Cum a început povestea revistei *Contrafort*?

Proiectul revistei l-am gîndit, împreună cu Vitalie Ciobanu, cînd lucram încă la Editura Hyperion din Chişinău, unde am publicat primele cărţi în grafie latină de după '89. Am depus – în ianuarie 1993 – proiectul nostru la Ministerul Culturii din România, proiect pe care l-am reactualizat de mai multe ori, dar nu ni s-a răspuns niciodată. I-am înmînat acelaşi proiect lui Augustin Buzura, preşedintele Fundaţiei Culturale Române, pe care l-am întîlnit la Tîrgul de Carte de la Bucureşti, în vara lui 1994, şi în octombrie a apărut primul număr al revistei **Contrafort**. Lui Augustin Buzura, care a avut încredere şi a fost solidar cu noi în toată această perioadă, îi datorăm biografia de 7 ani de zile pe piaţa revistelor culturale româneşti. El ne-a oferit o şansă să ne afirmăm şi, implicit, să oferim publicului cititor din România o altă imagine a intelectualului basarabean, diferită de cea pe care o impuseseră aici, la un moment dat, patrioţii noştri ambulanţi, sentimental-lăcrimoşi şi cu instinctul proprietăţii bine dezvoltat... Aceasta ar fi, concentrată, „povestea" revistei **Contrafort**, deşi, cum bănuieşti, n-am prea avut în aceşti ani situaţii de poveste. A edita o revistă de cultură în Basarabia, cu o redacţie de doar doi oameni – Vitalie Ciobanu şi cu mine –, nu e un lucru deloc uşor. Noi facem totul: scriem şi redactăm textele altora, organizăm materiale, paginăm, citim corectura, lucrăm cu tipografia, cu serviciul de difuzare, cu poşta etc. Recunosc că privesc cu oarecare invidie redacţiile „dezvoltate" ale unor reviste din România, ca şi listele de colaboratori (excelenţi!) ale acestora. Nu mai amintesc numeroasele atacuri venite asupra revistei în aceşti ani dinspre tabăra conservatoare şi naţionalistă, de pe ambele maluri ale Prutului, care şi-ar fi dorit mult să ne întrerupem apariţia. Am rezistat, pentru că, pe lîngă spiritul critic pe care l-a promovat în aceşti ani, **Contrafortul** şi-a propus să construiască, să ofere publicului o alternativă la modelul cultural existent în Basarabia, nu să se lanseze în acţiuni de demolare şi să se lase antrenat în polemici inutile. Îndrăznesc să afirm că în jurul revistei noastre s-a constituit o întreagă generaţie de intelectuali...

Care este publicul revistei în Moldova?

Ne-am format publicul în timp. Sînt intelectuali umanişti şi reprezentanţi ai intelectualităţii tehnice, cadre didactice, studenţi, elevi. În Basarabia sîntem etichetaţi drept o revistă elitistă. Nu ne supără această categorisire, dimpotrivă. Mă gîndesc doar că poate e destul de uşor să pari elitist într-un mediu cultural încă destul de primitiv cum e cel basarabean, unde majoritatea publicaţiilor sînt prost scrise şi au un discurs elementar, naţionalist, nedemocratic, vulgar, omagial, encomiastic... Cei care nu acceptă sau nu se mai regăsesc într-un asemenea discurs au venit spre noi. Ne bucurăm că numărul lor creşte şi printre aceştia sînt destui tineri care au făcut sau fac studii în România.

Care sînt priorităţile *Contrafortului* acum?

Prioritatea revistei este să putem reuşi să apărem lunar, aşa cum a fost la început. Avem nevoie de sprijin financiar, pe care nu-l putem găsi în Basarabia, unde cei cu bani, majoritatea ruşi, n-au nici un interes să susţină cultura română. Statul nu ne sprijină deloc, pentru că revista **Contrafort** este „proromânească şi europeană" – cum afirma recent, foarte revoltat, un funcţionar de la Ministerul Culturii de la Chişinău, fapt ce contravine moldovenismului primitiv şi românofobiei promovate de comunişti. E adevărat că aceeaşi „susţinere" am avut-o şi pe vremea cînd la putere se aflau aşa-zişii „democraţi". O altă dorinţă a noastră este să putem organiza, pe lîngă revistă, un grup de dezbatere şi dialog, de care este mare nevoie la Chişinău. Să invităm scriitori din România, personalităţi culturale importante din toate generaţiile, dar nu pentru a petrece şi a bîrfi, cum din păcate s-a mai întîmplat la reuniunile organizate de Uniunea Scriitorilor din Moldova, ci pentru a discuta şi a ne cunoaşte mai bine. Măcar pentru a nu ne mai scrie greşit numele, atunci cînd se întîmplă să le pomenim în texte scrise la Chişinău sau la Bucureşti.

Te-ai gîndit vreodată să te stabileşti definitiv în România?

M-am gîndit de mai multe ori. După victoria comuniştilor, n-am ieşit din casă o săptămînă întreagă. Credeam că înnebunesc, mă simţeam vinovat, responsabil de dezastrul care se întîmplase... Mulţi cunoscuţi ai mei s-au stabilit în România, eu însă ezit să fac acest lucru. Nu ştiu de ce mi se pare încă o formă de trădare faptul de a pleca din Basarabia, mai ales a pleca forţat, nu printr-o decizie liberă. O am pe mama, îi am pe fraţii mei, care mai au nevoie de prezenţa mea aici. Peste un timp poate voi părăsi şi eu Basarabia, dar nu ştiu dacă atunci voi alege România sau altă ţară. Vom vedea.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Marcel Iancu la Berlin

GEO ŞERBAN

Între 26 octombrie şi 14 noiembrie anul curent, galeriile de artă ale anticariatului Zerfass & Linke din Berlin şi-au dedicat spaţiul unei manifestări de artă în măsură să promoveze imaginea avangardei printr-un exponent al ei de relevanţă europeană: pictorul, arhitectul şi urbanistul bucureştean Marcel Iancu. Au fost expuse zeci de gravuri, pentru prima dată grupate împreună. Dar această premieră a constituit fundalul unui alt eveniment, sortit să reverbereze dincolo de cadrul expoziţional propriu-zis şi să reţină mai mult timp atenţia asupra realizării, prin punerea la îndemîna celor interesaţi de fenomenul modernismului artistic, sub diversele lui feţe, a unei excepţionale tipărituri-album. Iniţiativa, concepţia şi traducerea în practică poartă semnătura lui Michael Ilk.

Autorul are antecedente prestigioase în domeniu. În 1997 punea la cale o operaţiune similară, în colaborare cu Muzeul Boehum. Şi atunci, o expoziţie (itinerată, după oricare vreme, la Kunsthal din Rotterdam) oferea prilejul publicării unui catalog pe cît de somptuos, pe atît de riguros, de o bogăţie documentară ieşită din comun în jurul relaţiei „Brâncuşi, Tzara şi avangarda românească". Performanţa era, în primul rînd, de ordinul acumulării informaţiei, adesea surprinzătoare chiar pentru cercetătorii autohtoni. Numeroase fotografii, reproduceri din publicaţiile epocii ori de coperţi ale unor cărţi rare purtau marca ineditului şi a investigaţiilor asidue în biblioteci publice şi arhive private; operaţiunea nu ar fi izbutit, fără „campanii" metodice din partea domnului Ilk, repetate deplasări de la „cartierul general", stabilit la Ludwigshafen, pe variate itinerarii, mînat numai şi numai de pasiunea extinderii explorărilor pînă la epuizarea materialului, dacă ar fi cu putinţă.

Procedura se repetă, oarecum, de astă dată. Poate doar ambiţiile au crescut. Experienţa acumulată a îngăduit inventarierea meticuloasă a 104 lucrări, după toate exigenţele profesionale cerute de ceea ce, în termeni tehnici, se numeşte „catalogue raisonné" (cu indicarea sursei, a datei şi mijloacelor de execuţie, a dimensiunilor şi tirajului, pe cît posibil). Majoritatea lucrărilor astfel identificate aparţin perioadei petrecute de pictor la Zürich, între principalii animatori ai mişcării DADA. Caracterul prolific şi reprezentativ al perioadei ca atare pentru Marcel Iancu va fi parafat şi sintetizat simbolic în portretul făcut artistului, în 1924, de Victor Brauner. În chip inspirat, portretul respectiv domină coperta catalogului. Privindu-l, vin imediat în memorie caracterizările succinte prin care Ion Barbu definea, cîndva, arta lui Marcel Iancu: „geometrie incendiară", „furtuni de echere". Portretistul parcă ar fi ţinut seama de recomandările adresate, altădată, de Sainte-Beuve cui încearca a se apropia de identitatea unui mînuitor al condeiului: „să-şi înmoaie pana în călimara creatorului". Portretul obţinut de Brauner uzează de mijloacele specifice modelului, pînă la parafrază, într-o măsură, fapt ce-i sporeşte doza de expresivitate, credibilitatea inconfundabilă. Aceleaşi întretăieri energice de linii, convergenţe ale unghiurilor suprapuse, concentrări ale tensiunilor în zonele nodale, cum ar fi bărbia proeminentă, fruntea brăzdată de gînduri şi, mai ales, ochiul (în unicitatea lui polifemică) teribil, hulpav deschis asupra lumii. Exact maniera practicată de Iancu pentru a descifra universul celest al poetului Tzara, pe cînd se îndemnau reciproc la frondă iconoclastă sub flamuri dadaiste: abatere de la căile consacrate prin rutină, spargere a formelor spre a descoperi alte şi alte forţe de coeziune, un efort statornic de a traduce coerenţa viziunii lăuntrice, proprii. Vor interveni, după 1917, diferenţe de opinii, disensiuni între poet şi pictor, dar fiecare pe drumul său continuă să slujească inovaţiei. Înrudirea e substanţială, de fond, între gravurile în lemn concepute a însoţi **Prima aventură celestă a domnului Antipyrine** şi ilustraţiile ulterioare pentru **Paradisul suspinelor**, proza lui Ion Vinea (1930) sau, imediat, comentariile grafice la textele lui Jacques Costin. S-ar putea glosa îndelung despre puritatea jocului de volume din faza **Cabaretului Voltaire**, identică fazei bucureştene de la **Contimporanul** sau **Punct**. Este o identitate verificabilă, de asemeni, în bogata portretistică rămasă de la Marcel Iancu, fermecătoare galerie tipologică a faunei scriitoriceşti, pe urmele şi în continuarea tradiţiei consacrate de Iser. Parţial, multiple piese din galerie au intrat în alcătuirea volumului de interviuri **Mărturia unei generaţii** de Felix Aderca şi în **Antologia poeţilor de azi** de Pillat şi Perpessicius, recent reeditată la Albatros, cu tot cu contribuţiile lui Marcel Iancu. N-ar fi meritat să fie măcar pomenite în riguroasa restituire înfăptuită de dl Michael Ilk? Oricum, îi rămîn anumite piste de abordat pe viitor; spre a sugera doar una dintre ele, ne gîndim la glasvandurile din interioarele locuinţelor proiectate de arhitectul Iancu (unde sînt încrustate pe sticlă geometrii din arsenalul ştiut). Am văzut mostre, admirabil conservate, acasă la confratele B.T. Râpeanu, domiciliat în imobilul din str. Olteni, şi, de asemenea, într-o fereastră de subsol a Vilei Fuchs (str. Negustori). S-ar părea că artistul a încercat tipicele sale aplicaţii geometrice pe legături de cărţi şi în compoziţii de covoare. Cert este că în laboratoarele-atelier de la Ein-Hod s-au transpus în tapiserii anumite compoziţii din seria DADA. A produce un întreg lanţ de asociaţii e un merit, deloc neglijabil, al catalogului ce a însoţit expoziţia berlineză.

MARCEL JANCO
DAS GRAPHISCHE WERK
CATALOGUE RAISONNÉ
DADA

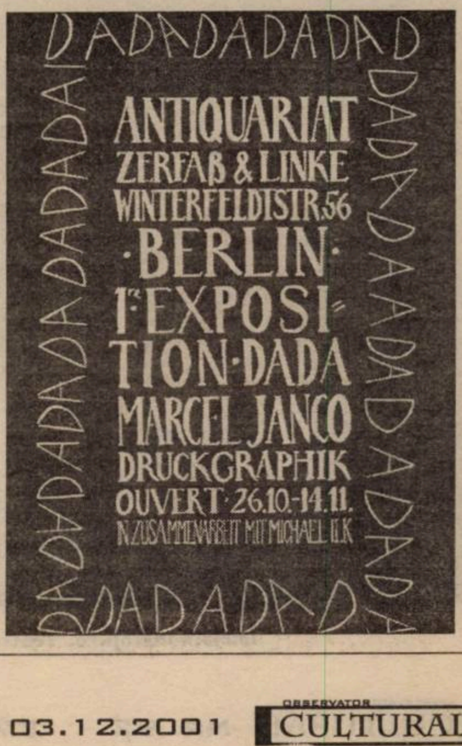

Teatru

Un regal la Ariel

Microstagiunea 25 octombrie-1 noiembrie

RADU ŢUCULESCU

Să încep cu o frază aproape stereotipă pe care realitatea nu mă lasă să o ocolesc: Teatrul Ariel din Tîrgu Mureş are, la această oră, un profil distinct, o amprentă personală în peisajul teatral românesc contemporan. O recunosc mulţi, iar cei care „strîmbă din nas“ cînd aud o asemenea afirmaţie o fac ori dintr-o ranchiună personală, ori dintr-un orgoliu invidios ce n-are motivaţii artistice... Fie că e beci, curte, balcon, hol, sală, culoare printre rînduri, trepte, garduri, ferestre, totul se transformă în spaţiu de joc, în modul cel mai firesc cu putinţă. La Ariel, nu m-aş mira să se joace şi în toaletă, deoarece, nu-i aşa (ba-i aşa!), şi acolo se poate face teatru, după cum afirma, în stilul său inconfundabil, maestrul Dinică. Să fiu bine înţeles: Teatrul Ariel este, în primul rînd, un teatru de păpuşi, de animaţie, cu o bună tradiţie de peste cincizeci de ani în domeniu. El se adresează copiilor, în primul rînd, dar copiilor li te poţi adresa în fel şi chip, sînt mai receptivi decît ne putem imagina noi. Şi mai există un *dar*. De patru ani încoace, de cînd Gabi Cadariu (regizor) a preluat conducerea, teatrul şi-a lărgit considerabil „capacităţile“ de exprimare, propunînd alternative, mai ales după amenajarea spaţiului din Underground. Păpuşarii şi-au descoperit noi valenţe artistice, pe lîngă dificila artă a mînuirii, a însufleţirii marionetelor. Au descoperit că pot colabora cu artiştii de la Naţional fără prea mari stînjeneli. S-au născut astfel experimente teatrale valoroase semnate de regizori precum Radu Afrim, Horaţiu Mihaiu, Gabi Cadariu, Gigi Căciuleanu, Aleksandar Ivanovski, care nu fac concesii gusturilor îndoielnice, populiste... Dacă treaba va merge tot aşa înainte, se va zice în curînd: haideţi să montăm un spectacol *à la* Ariel din Tîrgu Mureş – indiferent în ce limbă va fi el vorbit.

Microstagiunea, eu aş zice minifestivalul, a debutat cu **www.nonstop.ro** de Alina Nelega, desemnată de UNITER drept piesa anului 2000. Limbajul frust uneori, dorind a defini un „stil“ de vorbire postrevoluţionară a tinerei generaţii *cool*, presărat cu *fac iuu, căcat, să ţi-o trag* etc., ori cu panseuri gen „viaţa-i o scară de coteţ căcată toată“, nu mai surprinde pe nimeni. De la BUG Mafia încoace (şi-ncolo...) ne-am obişnuit cu asemenea „sonorităţi“; sînt atît de fireşti încît au devenit de-a dreptul banale. Şi „problemele“ de ordin „tehnic“ care ne-ar fi influenţat viaţa, computerizîndu-ne acţiunile (şi gîndirea?) ţin mai degrabă de aparenţe, de decor, de ambient... Oricît de mult „clichează“ îngerii (negri, evident, că aşa-i mai *cool*...), manevrînd „mausul“ pe sub mînecă întru dirijarea vieţii noastre pe Internet, nu conving şi nu prea emoţionează. Prin toate cele înşirate mai sus se creează un mediu, un cadru, un anume climat. O suprafaţă cu asperităţi. Dincolo de ea, descoperim însă un text cu profunzimi ce ating tragicul. Lupta pentru căutarea propriei identităţi (o mai veche obsesie a autoarei) are accente dramatice, dar şi groteşti şi tragicomice. Identitatea unui individ, identitatea unei naţiuni al cărei trecut e la fel de nebulos ca şi viitorul. Momente de tristeţe, de poezie, de furie neputincioasă; scene de-o neputincioasă satiră ori disperată ironie. Umor, persiflări, şarje. O paletă a posibilităţilor sale de exprimare ne dezvăluie autoarea, care a semnat şi regia spectacolului, dovedind curaj şi... surprinzătoare resurse şi-n acest sector. Interpreţii, se vede cu ochiul liber, au lucrat cu plăcere. Roxana Marian, un Gavroş (ori o Gavroşă? – sexul personajului fiind incert, precum identitatea ei...) al nesfirşitei noastre tranziţii, furios şi nu prea, trist(ă), vesel(ă), dezinvolt(ă) – care se străduieşte să-nţeleagă de ce trebuie să trăiască *aşa* şi *aici* o viaţă cu tot mai puţine puncte de sprijin. O jună actriţă care promite mult, expresivă, maleabilă, cu un chip de „îngeriţă“ derutată ce refuză orice religie... Serenela Mureşan e deja o constantă colaboratoare la experimentele de aici, impunîndu-se cu fermitate de fiecare dată, iar Radu Bânzaru îşi creionează personajul în tuşe groase, uneori abrupte. Monica Ristea şi Nicu Mihoc sînt angajaţi şi la Ariel. I-am aplaudat în numeroase producţii „arieliene“ semnate de Afrim, Căciuleanu, Ivanovski. Monica Ristea concepe acum un rol de compoziţie „chinezească“ (nu dau alte explicaţii, citiţi textul ori vedeţi spectacolul...), iar Nicu Mihoc, în rolul tovarăşului Vladimir Teodorescu, cu un profil de Stalin, monologînd ori dialogînd în lungi scene picante, e superb. Folosesc superlativul în deplină cunoştinţă de cauză. Cei amintiţi au fost secundaţi (sau manevraţi?) de patru îngeri negri (Mariana şi Cornel Iordache, Alexandrina Moldovan, Andi Brânduş) care navigau, uneori, prin cyberspaţiu, dînd spectacolului un plus de coloratură şi de greutate.

Un cîine andaluz este un spectacol ce nu-i poate aparţine decît lui Horaţiu Mihaiu. Un regizor cu o marcantă personalitate, garnisită cu o nemachiată sinceritate, ceea ce poate că-l face cam incomod pentru unii. Spectacolele sale au peceţi distincte. Fie că-i zicem teatru vizual ori teatru-imagine..., tot aia e. Adică teatru! Amintesc doar **Steps** (o bijuterie) sau **Adio, secol XX**. Prin **Un cîine andaluz**, H. Mihaiu a dorit pur şi simplu să ne reamintească de celebrul film al lui Buñuel. O reamintire înscenată. Pelicula filmului se revarsă-n sală, la proporţii uriaşe, iar personajele de pe pînză apar în faţa noastră, unele dublate cu impresionant de „vii“ manechine. Şi nu ştii, la un moment dat, dacă actorii mînuiesc manechinele ori acestea poartă în cîrcă actorii, dirijîndu-i... O magie aparte revărsată de pe ecran şi prinzînd forme în spaţiul cutiei scenice, la rîndul ei magică... Un teatru plin de senzualitate, una incizată de scurte ţipete suprarealiste ori de mostre de cruzime la fel de suprarealiste... În final, eroina ia în braţe televizorul (pe ecranul căruia este chiar chipul ei) şi-l cară ca pe un pietroi sisific, dorind să-l smulgă din priză, să-l anuleze, să-l distrugă, deoarece, dacă a ieşit din film şi a ajuns pe micuţul ecran, inevitabil va sucomba în... telenovelă. Un spectacol de-o lentoare admirabilă, la care interpreţii – Serenela Mureşan, Alexandrina Moldovan, Iuliu Pop-Andrieş şi Viorel Meraru – îşi aduc, în egală măsură, contribuţia.

Despre **Jungla X** – spectacolul lui Gigi Căciuleanu – am scris, mai pe larg, cu ocazia premierei. Un spectacol complex (gest, cuvînt, balet, marionete, obiecte însufleţite, muzică...) la care participă interpreţi români şi unguri la un loc (şi fiecare are cîte un loc...!), în frunte cu Monica Ristea şi Nicu Mihoc, posesori de legitimaţii de actori...

Frumoasa din pădurea adormită: un scenariu pentru păpuşi vegetale, un spectacol de-un umor delicios, de-o gingăşie aparte semnat de Gabi Cadariu. Binecunoscuta poveste este „preparată“ în bucătărie, una vegetariană, încît prea banelele legume prind viaţă, devenind, pentru o vreme, personaje celebre, înainte de a fi halite...

Ivan Turbincă – adaptare şi regie: Mona Chirilă. O plăcută surpriză. Regizoarea s-a „jucat“ serios (nici nu mă aşteptam altfel) spre bucuria copiilor, dar şi a mai marilor spectatori, iar păpuşarii au avut momente de adevărată virtuozitate în mînuirea lui Ivan şi a partenerilor săi turbinceşti...

Secţia maghiară n-a vrut să se lase mai prejos. După **Toţi şoriceii iubesc caşcavalul**, într-o alert-clasică înscenare de Demeter Zsuzsa, au urmat trei spectacole (unul pentru copii, două pentru adulţi) semnate de aceeaşi regizoare: Barabás Olga. O performanţă nu doar din punct de vedere cantitativ. Pentru mine, o surpriză. **Alice în ţara minunilor** se învîrte prin încăperi pătrate ce amintesc de minunat-înghesuitele camere din beton ale unui bloc mamut. **Moll Flanders**, după Daniel Defoe – o idee salutară cu o actriţă, B. Fülöp Erzsébet, cu un debit verbal năucitor şi o agilitate de pisică într-o montare destul de cuminte (vorba Ancăi Rotescu) pentru un asemenea subiect, dar deloc trenantă şi cu momente chiar eclatante. Însă spectacolul forte a fost **Alexanderplatz** interpretat de Mátray László şi Váta Loránd, însoţiţi de acordeonistul Pávai Csanad. Pe texte şi motive din Döblin, Hesse, Isherwood, Ervin Kisch, Lenz, Thomas Mann şi Rilke, regizoarea Barabás Olga a creat o atmosferă tulburătoare, tensionată, în care întrebările provoacă dureroase răspunsuri... „Unde este acea lume unde visele devin palpabile? Există ea?“ Doi tineri porniţi din Europa de Est încearcă a găsi răspunsuri, neştiind pe ce drum(uri) s-o apuce, derutaţi şi din cauza „moştenirii“ cu care au fost procopsiţi în ţinuturile de baştină...

Zilele petrecute, recent, la Ariel (în sală, foaier, beci, curte etc.) au constituit un regal. Un festin teatral cu diverse meniuri. Părerea mea.

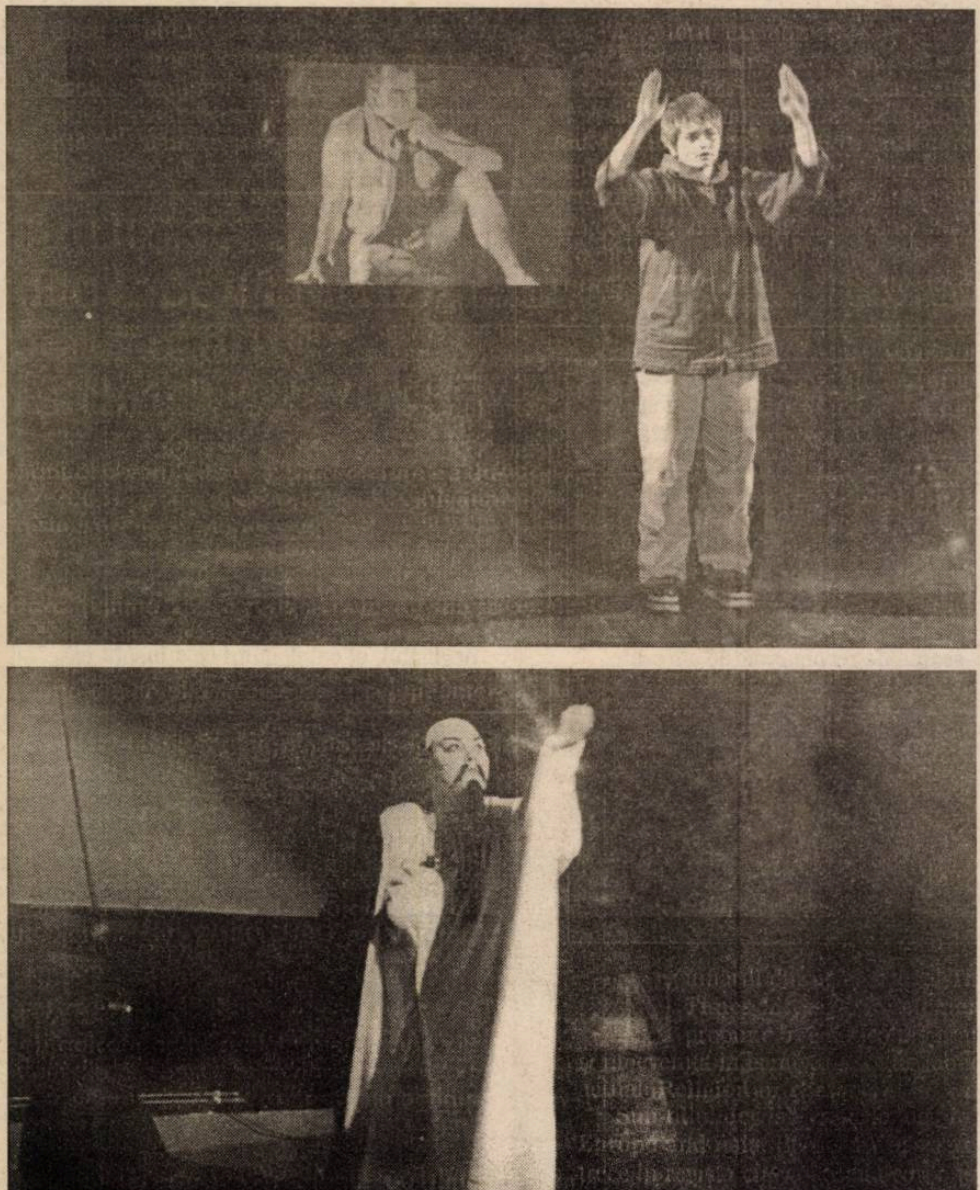

***www.nonstop.ro*, Teatrul Ariel din Tîrgu Mureş**

Uniunea Teatrală din România –
UNITER
anunţă că a fost desemnat juriul pentru nominalizări pentru
Gala Premiilor UNITER – ediţia 2002.

Juriul este format din:
Dumitru Solomon – dramaturg, editor-şef al revistei **Scena**,
Magdalena Boiangiu – critic de teatru, editor coordonator al revistei **Scena**,
Marina Constantinescu – critic de teatru,
Cristina Modreanu – critic de teatru,
Sebastian Vlad Popa – critic de teatru.

Gala Premiilor UNITER – ediţia 2002 va avea loc luni 8 aprilie 2002.
Iniţiatorul, directorul de program şi amfitrionul Galei Premiilor UNITER
este Ion Caramitru.

Film

Un festival de autor şi o breaslă de precupeţe

VALERIAN SAVA

„O provocare de mari proporţii în context“, exclamam într-o emisiune radiofonică înregistrată înaintea **Festivalului Filmului Britanic**, după simpla privire a listei cu peste 30 de titluri grupate în vreo şapte secţiuni, pentru trei săli de proiecţie din Bucureşti, plus una la Timişoara, timp de nouă zile (2-10 noiembrie crt.). Coincidenţă: acelaşi termen în titlul Comunicatului de presă distribuit de British Council: „O săptămînă provocatoare...“. Cu explicaţia în prima frază: „De ce provocatoare? Pentru că [...] o ilustrare îndrăzneaţă a ideii de nonconformism, experiment şi contrazicere a locului comun...“. Provocările n-au lipsit nici la conferinţa de presă a *staff*-ului Consiliului de sub direcţia dlui Stephan Roman, cu intervenţiile criticului şi istoricului londonez David Robinson şi cu declaraţia ad-hoc a autorului selecţiei, tînărul critic autohton Mihai Chirilov, despre „ruşinea“ atribuită celor care, eventual, nu l-au citit pe ilustrul invitat în **Sight and Sound** şi în traducerea românească a uneia dintre operele sale. Dar cea dintîi provocare efectivă, dintr-o serie continuă, a fost abia filmul programat de Mihai Chirilov pentru gala inaugurală, sub patronajul în direct al ambasadorului Maiestăţii Sale britanice, dl Richard Ralph: **Sexy Beast**. Aproape o sfidare – cum ziceam, „în context“ – dincolo de presupunerile incitate de titlul filmului, aproape deloc adeverite, prin compoziţia derutantă a discursului şi prin şocul neliniştii conceptuale de care se lasă tulburat, ca realizator, tînărul brit Jonathan Glazer. Un afront implicit pentru *establishment*-ul filmic dîmboviţean. Se înţelege, nu pentru oneştii cinefili, delectaţi în prealabil, fie şi strict local şi episodic, cu evoluţiile cinematografului insular, în speţă printr-un film de ruptură, care s-a întîmplat să fie văzut şi la noi acum cîţiva ani – **Trainspotting** de Danny Boyle sau în orizontul de aşteptare tradiţional, reciclat mai recent, tot local, cu **Billy Elliot** al lui Stephen Daldry: un energetism surprinzător de alură transatlantică, dar trecut printr-un filtru specific – reabilitare pentru noile generaţii a unui cult al succesului hărăzit finalmente oricui îl binemerită.

Au fost ocazii rarissime de racordare la mişcările de supravieţuire ale filmului european, în lipsa unei minime politici repertoriale a factorilor publici abilitaţi şi mai ales rotaţi în jurul propriei cozi la CNC-ONC-CNC. La începutul lunii care a precedat festivalul în discuţie, scorul filmelor de pe continentul nostru pe ecranele bucureştene (exceptînd Cinemateca Română şi sălile caselor de cultură străine) era de 0-34 (vezi **Şapte seri**, IV, nr. 470). Numai iniţiativele firmei private Independenţa-Film, susţinută de fondurile Eurimages, au făcut ca în săptămînile următoare să intervină momentan o corecţie calitativă şi prea puţin numerică a peisajului, graţie danezului **Dansînd cu noaptea** de Lars Von Trier şi a francezului **O chestiune de gust** de Agnès Jaoui. Acesta fiind contextul *challenger*-ului Mihai Chirilov, obligat la un pariu. Un pariu cîştigat împotriva celor care justifică cvasianihilarea importului de filme europene prin inapetenţa publicului românesc faţă de atare produse – fără a se întreprinde nimic pentru verificarea prezumţiei şi contracararea ei în circuite promoţionale adecvate. În acest sens, poate experienţa-limită în care s-a angajat M.C. a fost aceea de a demonstra că – extinzînd proiecţiile cu zeci de pelicule noi şi vechi, de cele mai diverse genuri şi formule, în trei săli concomitent, mult peste standardele antreprizelor precedente, ca Sărbătoarea Filmului Francez sau Zilele Filmului Italian, pe care le-am salutat de asemenea în această toamnă – apetitul publicului nu se va fi diminuat. Fidelii cinefili s-au dovedit nu numai numeroşi, dar şi deloc descurajaţi, *in extremis*, de absenţa oricărei traduceri la două dintre locaţii (Auditorium şi Cinematecă) – nici prin subtitluri, nici la cască sau boxe (în afara subtitrării franţuzeşti, binevenite la un film atît de dependent de text precum **Secrets and Lies** de Mike Leigh – engleza din filme fiind totuşi alta decît cea din **Sight and Sound** sau de la BBC World Service). Cert e că publicul depreciat de rotativa CNC-ONC-CNC a făcut faţă cu brio unei provocări – nu neapărat deliberate – pe care nici un festival din afara Regatului Unit n-ar accepta-o cu cugetul neîndoit.

A fost reconfortant să-l auzim pe David Robinson elogiind nominal de pe podiumul cinematografului Studio, la spectacolul de gală, nivelul culturii cinematografice probat de autorul selecţiei şi al programului festivalului. Eminentul critic şi istoric britanic a atribuit cu precizie meritele celui căruia i se cuvin, extrapolînd prea generos elogiul asupra breslei noastre filmologice ca atare. Ceea ce nu s-a întîmplat deloc în *speech*-ul amfitrionului de la UCIN, Mihnea Gheorghiu – expert în uzurpări megalomane, cu pluralul majestăţii, dar în cel mai obtuz spirit colectivist („Noi am făcut şi-am dres“...), altminteri în oraţia-i stereotipă autoadulatoare descifrînd cu greu de pe o fiţuică numele invitatului de onoare. Dar dacă nu ne-a mirat amnezia prea obositului M.G. – care a trecut în anonimat auctorialitatea selecţiei şi a programului fără precedent, în ocurenţă dispus în linie kominternistă să transmită prin interpuşi ameninţări cu excluderea sau cu sancţiunile Juriului de Onoare al Dezonoraţilor –, n-a putut decît să ne intrige, fără a ne mira nici ea, reacţia indusă pe această cale în mediul filmologic lăudat global de reputatul invitat londonez. Punînd deoparte excelentul comentariu analitic al lui Alex. Leo Şerban din **Dilema**, IX, nr. 455, semnatarii uzuali de cronici au absentat de la proiecţii, s-au limitat la informaţii lacunare de belferi impersonali ori s-au lăsat mai degrabă purtaţi de caruselul cîrcotaş atît de caracteristic – „pe ici pe colo, pe la colţuri“, cum notează A.L.Ş.: „Înţeleg că există frustrări, înţeleg că există invidie, dar nu înţeleg de ce acestea trebuie să «acopere», cu atîta elan, profesionalismul“. Am constatat personal, şi cu acest prilej... festiv, cum sînt infestate cercurile oficiale şi profesioniste sau opinia publică profană cu acuzaţii de „aroganţă, sarcasm“ şi alte aberaţii de precupeţe. Doar o *outsider*-ă (fiindcă nu face parte din Asociaţia Criticilor de Film şi Uniunea Cineaştilor – Andreea Chiriac, în **Cotidianul**, XI, nr. 275) a rămas liberă de amnezia punitivă, identificînd cotele şi denominaţiile reuşitei: „primul festival de anvergură desfăşurat la noi“; „excelenta selecţie a peliculelor prezentate în festival, operată de unul dintre cei mai talentaţi, inimoşi şi informaţi critici de film din România, Mihai Chirilov, entuziast organizator al acestei manifestări...“.

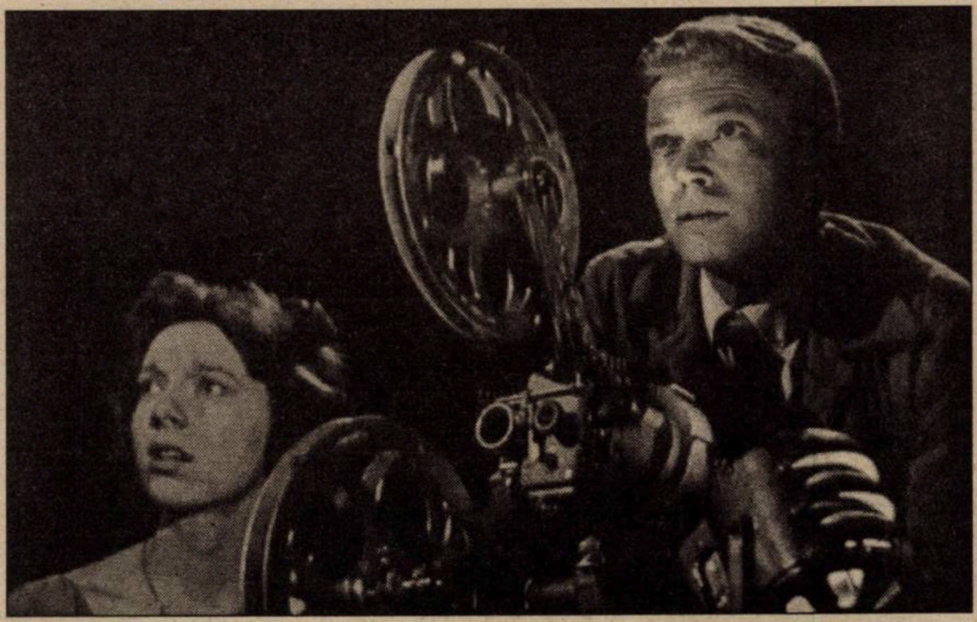

Peeping Tom

Dar ce legitimitate au o Asociaţie şi o Uniune din care „unii dintre cei mai talentaţi, inimoşi şi informaţi“ critici ai noii generaţii (şi nu numai ai ei), ca Andrei Gorzo sau Laurenţiu Brătan, nu fac parte, din care un Alex. Leo Şerban a demisionat, în schimb în aceste oficine oficiind şi vociferînd peste toţi ceilalţi alde C. Corciovescu sau M. Cernat – ca să citez doar două dintre „vîrfurile“ coteriei? Mediocritatea lor pomădată îngheaţă apele după cel mult trei cuvinte rostite sau scrise, dacă acestea nu sînt arhivisme de mîna a doua ori la două mîini. Altminteri n-au comis nicicînd vreo frază de critic de film. Ceea ce nu înseamnă că nu reuşesc să întreţină, uneori utilitar, stupoarea diplomaţilor culturali în funcţie la Bucureşti şi să le cîştige convenţa jenată, suportîndu-li-se din oficiu glăsuirile găunoase, totdeauna flatante. Ultragiul lui Mihai Chirilov şi al altor lideri veritabili ai breslei e acela de a-şi fi luat atribuţiile în primire, binemeritînd lumina avanscenei – atîţia ani sechestrată de nomenclatorul coteriei care-şi vede monopolul ştirbit şi tare ar vrea să şi-l restaureze integral. Inapte şi neşcolite cu alfabetul profesiei de critic, „vîrfurile“ momentan şi parţial detronate n-ar fi putut în vecii vecilor pune în lucru şi nici nu au decenţa să le accepte *post factum* judecăţile de existenţă şi situare care, înaintea celor axiologice şi opţionale, l-au determinat pe Mihai Chirilov să deschidă festivalul cu **Sexy Beast** – ópus încă neîncununat cu titlul de cel mai bun film britanic al anului la data întocmirii selecţiei bucureştene. Şi cum altfel am fi putut să vedem în suită şi **The Pillow Book** de Peter Greenaway sau **Richard III** de Richard Loncraine, şi pomenitul film al lui Mike Leigh sau **The Fallen Idol** de Carol Reed, şi **Peeping Tom** de Michael Powell sau atîtea altele? Mihai Chirilov uneşte luxurianţa informaţiei cu ingeniozitatea asocierilor şi distanţărilor, seriozitatea de fond cu relativismul ludic ale unei generaţii de critici de film capabile, dacă n-o vom împiedica, să ne scoată din marasmul aproape atoatecuprinzător al cinematografiei naţionale.

Să ne mai mirăm că, ăstimp – colindînd cu coada între picioare cabinetele de la UCIN sau minister şi *cocktail*-urile ambasadelor, pentru obţinerea de stipendii şi întreţinerea închipuirilor astrale despre sine; cu ochii închişi la terfelirea normelor şi obligaţiilor statutare ale instanţelor din care fac parte, ca şi la inversarea scării de valori, la încurajarea servilismului partinic şi naţionalist, a compilaţiei sterpe şi a plagiatului demonstrat; complici cu obtuzitatea rîncedă a legatarilor fostei „difuzări a filmelor“ şi cu mahării de la CNC-ONC-CNC al căror ultim cuvînt în materie sînt filmele de gang **Proprietarii de stele** şi **Sexy Harem Ada Kaleh**, în perspectiva tăinuită a altora asemănătoare –, să ne mirăm că absenţii demonstrativi de la **Festivalul Filmului Britanic** şi amnezicii din coloanele ziarelor, care lasă fără replică anomaliile, falimentul şi hoţia din sistemul instituţional al cinematografiei, să ne mai mirăm că nu scriu nimic nici despre scorul curent, de ordinul 1-30, al filmului european pe ecranele neaoşe, eminamente etatiste? Cîtuşi de puţin.

Stop-cadru

La spectacolul de gală al **Festivalului Filmului Britanic**, preşedintele UCIN, Mihnea Gheorghiu, a avut un lapsus semnificativ atunci cînd l-a prezentat pe David Robinson – invitatul de onoare al festivalului; a bîiguit ceva de genul: „Dl... staţi să mă uit pe notiţele mele, cu criticii nu ştii niciodată... da, dl David Robinson!“.

Într-adevăr, „cu criticii nu ştii niciodată“... Nu poţi şti, de pildă, că, în sală fiind şi un critic al dracu' de critic precum a.l.ş., acesta va scrie un **Stop-cadru** în care se va lua de Mihnea Gheorghiu pentru că: 1. nu e în stare să reţină un nume – căci, pentru un anglofon ca M.G., nu poate fi o problemă să pronunţe „Robinson“: Ro-bin-son, trei silabe (ca Gheor-ghi-u)!; 2. nu e în stare să se reţină de la glume proaste care nu fac decît să demonstreze de ce trisilabicul Gheorghiu a rămas doar preşedintele UCIN, în timp ce David Robinson este unul dintre cei mai importanţi critici de film din lume, şi 3. nu e în stare să ţină pe lîngă sine consilieri de imagine, oameni informaţi care să-i spună că s-ar fi cuvenit să onoreze UCIN-ul acordîndu-i distinsului invitat o medalie sau un *membership* de onoare, dar e în stare să ţină aproape nume precum C-tin Pivniceru...

Într-adevăr, „cu criticii nu ştii niciodată“. Dar cu David Robinson, Mihnea Gheorghiu *ar fi trebuit să ştie*! Iar faptul că n-a ştiut – sau n-a ştiut că *trebuie* să ştie – îl descalifică intelectual.

Alex. Leo ŞERBAN

Extreme

ANDREI GORZO

Festivalul Filmului Britanic a venit anul acesta (2-9 noiembrie) cu Shakespeare şi Sex Pistols, cu Hardy (ecranizarea după **Jude neştiutul**) şi *hard sex* (**Intimacy**), cu **Omul nostru din Havana** şi **Omul nostru din Panama**, cu un laureat la Cannes în 1996 (**Secrete şi minciuni**) şi un laureat la Veneţia în 1948 (**Idolul prăbuşit**), cu filme-şoc de ieri (**Peeping Tom** de Michael Powell) şi de azi (**The War Zone** de Tim Roth), cu filmul-englezesc-rău-urît-şi-prost-crescut (reprezentat energic de **Sexy Beast**), cu filmul-englezesc-calculat-să-fie-irezistibil (reprezentat anemic de **Brassed Off**), cu filmul-englezesc-luat-ostatic-de-filmul-hollywoodian (reprezentat de **Idila căpitanului Corelli**), cu Ewan McGregor (acea mascotă a cinematografului englez contemporan) în cvadruplu exemplar, cu o constelaţie de mari actori (Alec Guinness, Ralph Richardson, Ian McKellen, Anthony Hopkins) în roluri care sînt (sau vor deveni) legendare, cu regizori atît de diferiţi ca Richard Attenborough (exponentul tradiţiei) şi Peter Greenaway (favoritul elitiştilor), ca Mike Leigh (maestrul realismului social) şi John Boorman (un vizionar pentru care un proiect poate fi ca o febră), cu autori clasici, aproape necunoscuţi de cinefilii români, precum Carol Reed, şi cu virtuozi ai videoclipului, din partea cărora ne putem aştepta la debuturi cinematografice la fel de spectaculoase ca al lui Jonathan Glazer (**Sexy Beast**). Plus acea experienţă unică – **It Happened Here** (de Kevin Brownlow şi Andrew Mollo), care îndreptăţeşte preferinţa adesea exprimată de Jean Cocteau pentru filmele care sînt documentare despre lucruri care nu s-au întîmplat niciodată – în cazul acesta, cucerirea şi supunerea Angliei de către nazişti.

Şi totuşi, unii s-au văicărit că n-au găsit nimic pe gustul lor în această selecţie, că totul a fost obrăznicie (un film cu gangsteri, truculent, electrizant, spurcat la gură, explodînd în seara de gală), momeală pentru tineret (Sex Pistols, All Saints, videoclipurile) şi provocare (incestul din **The War Zone**, zonele intime dezvelite în **Intimacy**). Zău? Asta a fost doar o latură a festivalului – o extremă, dacă vreţi. Cum rămîne cu restul? Dacă sexualitatea lui **Intimacy** i-a scîrbit pe unii, se puteau obloji cu spiritualitatea sublimă a lui **Shadowlands**. Dacă ciocnirea cu gangsterii din **Sexy Beast** li s-a părut prea dură, nimic nu-i împiedica să-şi caute senzaţiile tari la **Idolul prăbuşit**, unul dintre cele mai subtile *thriller*-uri realizate vreodată în Anglia. Asta ca să vorbim numai de extreme.

The War Zone

Chiar, să vorbim de extreme.

Există puţine filme cu gangsteri într-adevăr memorabile în cinematograful britanic. Există **Brighton Rock**, cu un foarte tînăr şi încrîncenat Richard Attenborough (n-avea nimic în comun cu cel de-acum – cel cu titlul de nobleţe şi cu Oscarul pentru **Gandhi** şi cu barba de Moş Crăciun) în rolul huliganului care crede cu ardoare în iad (dar nu în rai) şi face tot ce poate ca să ajungă acolo; **Get Carter**, cu un Michael Caine mai rece şi mai periculos decît aisbergul care a scufundat Titanicul, vînînd gangsteri la fel de răi, dar mai slabi decît el, într-un peisaj industrial sinistru şi deprimant; **The Long Good Friday**, realizat cu un ochi la **Scarface** şi cu altul la Shakespeare, cu Bob Hoskins în rolul şefului de bandă a cărui putere se face fărîme. Mai recent au existat pretenţiile de „nou Tarantino" ale lui Guy Ritchie – filme fişneţe, inventive, mustind de sînge vărsat „la mişto" şi tapetate cu poze şmechereşti de puştan superdotat. Dar cu filmul său **Sexy Beast**, Jonathan Glazer (care a mai filmat reclame la Guinness şi clipuri pentru Radiohead, Massive Attack şi Blur) mătură la o parte şotiile lui Ritchie. Ray Winstone joacă rolul unui gangster care s-a retras pe Costa del Sol, unde lenevește pe marginea piscinei cu prietena lui, fostă actriţă de filme porno. E o brută moleşită, o fiară căzută în torpoare, taurul furios care s-a transformat în Ferdinand, taurul paşnic, şi bunăstarea lui e comică şi sexy în interpretarea lui Winstone (a cărui specialitate era agresivitatea: pornirile bestiale care pot coexista cu simplitatea şi decenţa, într-o minte prea întunecată ca să le recunoască şi să le domine). Prima fisură în viaţa lui de huzur (pe care Glazer o filmează ca pe un spot publicitar) o face un bolovan venit de nicăieri, care îl ratează la mustaţă şi se rostogoleşte în piscină. Ideea o ştim cu toţii (păcatele vechi te ajung din urmă, tăvălugul trecutului nu iartă etc.), dar cînd am mai văzut-o luînd forma unui enorm gag suprarealist? Şi dacă semnul acesta nu-i de-ajuns ca să zgîndăre placiditatea protagonistului, inconştientul lui îi trimite ca mesager o dihanie păroasă, cu urechi de iepure, suficient de monstruoasă ca să anunţe venirea lui Don (Ben Kingsley). Don vine direct din iad şi-i restituie cuvîntului „Rău" majuscula pierdută prin banalizare, îi restituie conotaţiile satanice. E oribil de convingător. Compoziţia actoricească a lui Kingsley este cea mai bună pe care am văzut-o anul acesta şi una dintre cele mai înspăimîntătoare pe care le-am văzut vreodată. Uitaţi de Kingsley-Gandhi şi de compasiunea care i se revărsa din ochi şi îi susura în voce. Uitaţi de Kingsley-Stern (personajul său din **Lista lui Schindler**), cu rezerva lui de demnitate inviolabilă, dincolo de spinarea încovoiată şi de mişcările omului care supravieţuieşte furişîndu-se. Intră noul Kingsley – numai fibră şi nervi, un accent de East End şi un tatuaj, o masă compactă de ură dincolo de carura modestă. În compania lui, un bărbat masiv (cum e Winstone) parcă intră la apă. Don a venit să-l recruteze pentru o nouă lovitură şi profită ca să-i distrugă idila spaniolă. Îi place să se monteze, să-şi dea foc la fitile şi să le vadă cum ard. Insultele lui – un *staccato* năucitor de obscenităţi, adevăruri sordide dezgropate şi găselniţe lingvistice accidentale – sînt slobozite cu un amestec pornografic de satisfacţie şi dezgust. Pe lîngă personajul lui Kingsley, psihopatul interpretăt de Joe Pesci în **Goodfellas** pare un băiat rezonabil – poţi să-l inviţi la o bere şi să rămîi în viaţă, dacă eşti atent la susceptibilităţile lui. *Acest* psihopat nu-ţi lasă nici o şansă. Guy Ritchie se poate întoarce la grădiniţă, iar gangsterii din filmele lui se pot întoarce în desenele animate, unde le e locul. În **Sexy Beast**, umorul negru are densitate, iar violenţa are impact, ne face să ne chircim în fotoliile noastre. Nu e la mişto, e pe bune. Deşi unii au considerat că filmul nu are prestanţa necesară ca să inaugureze un eveniment cultural atît de important, Kingsley (şi Ian McShane, în rolul unui alt gangster) îi conferă prestanţa hidoasă a răului. Deşi alţii s-au arătat scandalizaţi de limbajul suburban al personajelor, unele schimburi de replici par scrise de un David Mamet englez: cuvintele ticăie ca nişte bombe cu explozie întîrziată, vîjîie, ricoşează, străpung ca nişte gloanţe sau, dimpotrivă, cauterizează răni (vorbind la telefon cu iubita lui, eroul o roagă să-i pronunţe numele.

Enjoy!

ANCA GRĂDINARIU

Cînd m-am dus să văd **The War Zone**, orizontul meu de aşteptări se învîrtea undeva în jurul cuvîntului „enjoy". Sînt un fan necondiţionat al lui Tim Roth, pe care îl consider unul dintre cei mai versatili şi mai inteligenţi actori ai planetei. După primele cadre, am fost uşor deconcertată. Mă aşteptam să văd un film-şoc, violent, rău ca un cîine turbat... Nu mi-a luat mult, însă, să-mi dau seama că e exact aşa cum mă aşteptam să fie: brutal, fără compromisuri, devorator. Pentru că vorbeşte despre inima „canibală" care se ascunde sub o piele civilizată. Tom şi sora lui de 18 ani, Jessie, m-au transportat, împreună cu familia lor, pe coastele englezeşti, acolo unde zilele se scurg identic, măturate de vînt şi ploaie. Însă nimic nu mă putea pregăti, pe mine, ca şi pe Tom, pentru conflictele care urmau să se întîmple între zidurile casei: relaţii dificile, violenţe gratuite, abuzuri... „Dacă vrei pace, pregăteşte-te să lupţi" – şi Tom, la cei 15 ani ai lui, este nevoit să combată. Finalmente, cuvîntul „enjoy" s-a dovedit a fi complet deplasat, lucru care n-a împiedicat ca admiraţia mea pentru Roth, după acest debut în regie, să atingă proporţii nemăsurate. De ce?

– pentru că n-a fost atît de egomaniac încît să-şi atribuie un rol.

– pentru că filmul nu e o hemoglobină *à la* Tarantino, ci una dintre cele mai tulburătoare şi complexe pelicule despre incest şi familie pe care le-am văzut.

– pentru că ştie să fie şi subtil, şi grafic: Roth lasă cadrele să se umple pînă la refuz de tăcere, de priviri, de corpuri şi obiecte impregnate de lumină difuză şi tensiune mocnită; dar aceasta este doar uvertura unui cumplit război casnic care cuprinde scene de incest şi de automutilare.

– pentru că nu are soluţii şi nici nu predică.

– pentru că riscă, încă de la debut, cu un subiect atît de greu abordabil.

– pentru că filmul se simte ca un pumn în stomac. După proiecţie, am ieşit zguduită şi cu o puternică senzaţie de greaţă. M-am refugiat în toaletă ca să mă recompun. Nu eram însă singura – vestibulul era plin cu persoane tăcute şi emoţionate care îşi clăteau faţa.

– pentru că ne întinde capcane. Lara Belmont (Jessie), victima, este atrăgătoare. Se ştie că incestul are mai mult de-a face cu o degenerare în gestiunea puterii decît cu frumuseţea victimei. Dar regizorul pare convins de importanţa seducţiei în film: aspectul fizic al Larei îi excită pe spectatori, făcîndu-i, mai apoi, să se simtă dezgustaţi pentru ceea ce au simţit. Mă întrebam cîţi dintre cei care ieşeau din sală o făceau pentru că le era ruşine. La urma urmei, potrivit unui sondaj elveţian, unul din patru capi de familie abuzează de propriii copii, aşa că nu e exclus ca multe asemenea bestii să se fi aflat în public.

– pentru că nu-şi împarte simplist personajele în victime şi călăi. Părinţii care-şi transformă familia în cîmp de bătălie nu merg pe stradă cu o etichetă ataşată. Tatăl frapează prin absoluta lui banalitate – e un bărbat obişnuit care, din cînd în cînd, se transformă în demon. Se dedublează perfect: vrea binele copiilor, este preocupat pentru soarta lor şi se enervează cumplit atunci cînd petrec noaptea afară fără să-l avertizeze. Între aceste momente, îşi sodomizează fiica. La rîndul ei, Jessie, senzuală şi provocatoare, are, aparent, un comportament bizar. De fapt, este profund traumatizată. Se află la sfîrşitul calvarului său – mai are puţin şi pleacă la colegiu. După ce Tom descoperă oribilul secret, ea continuă să nege totul şi încearcă să-l seducă pentru a-l face să tacă.

– pentru că familia „disfuncţională" pe care ne-o înfăţişează este frisonant de normală. Primele secvenţe domestice sînt superbe în amestecul lor de bucolic şi senzual. Dar, curînd, de pe această pictură clasică olandeză începe să curgă culoarea şi înţelegem perfect de ce băiatului îi vine atît de greu să tulbure falsul echilibru şi de ce fiica se luptă, cu preţul propriului spirit, să-l păstreze.

– pentru felul în care filmează peisajul – trebuia să fie un refugiu, dar sfîrşeşte prin a fi o închisoare.

– pentru pregnanţa şi cruzimea imaginilor, pentru felul în care reconverteşte stereotipurile. Cel mai teribil moment din film este unul care, în alt context, ar fi fost de o banalitate absolută: tatăl îşi strînge în braţe şi-şi alintă drăgăstos fetiţa nou-născută, sub privirile unui fiu îngrozit şi neputincios. Un plan-secvenţă interminabil şi insuportabil.

– pentru că Roth, actorul combativ, e şi un cineast militant care vorbeşte bine: „Piaţa ne oferă filme prea gentile şi bune despre raporturile familiale, dar, în afara sălilor de cinema, familiile continuă să fie cele care sînt. Nu ştiu dacă există soluţii sau speranţă pentru cei care sînt abuzaţi. Legea e prea blîndă cu călăii lor. Tatăl din filmul meu are soarta pe care o merită (este ucis de către fiu, *n.a.*). În viaţă oricine are dreptul de a-şi considera părinţii puncte de reper, indivizi în care poate avea încredere deplină. Mare parte din stabilitatea fiecăruia se bazează pe această încredere; e un drept inalienabil".

– pentru că nu m-a lăsat să am o duminică burgheză tihnită şi pentru că a făcut astfel încît cuvîntul „enjoy" să-mi pară atît de departe de ideea de cinema.

doar atît, şi aşa cum îl articulează fosta vedetă porno, sunetul acela e ca un legămînt de iubire reînnoit). Trecute prin focul imaginaţiei lui Glazer, convenţiile genului se înfierbîntă, strălucesc, recapătă flexibilitate. **Sexy Beast** nu e lucru mare, dar e lucru *tare*, iar performanţa lui Ben Kingsley e atît de intensă încît demonul creat de el sare de pe ecran direct în tainiţa unde se formează coşmarurile noastre.

Şi acum cealaltă extremă: **Idolul prăbuşit/The Fallen Idol** (Carol Reed, 1948) e un *thriller* bine crescut, un film de suspans care îţi taie răsuflarea, fără să-şi uite o clipă manierele impecabile. Marele actor Ralph Richardson (într-unul din puţinele sale roluri de film care suportă comparaţia cu legendara sa activitate teatrală) îl interpretează pe majordomul unei ambasade din Londra. El e adorat de copilul de opt ani (Bobby Henrey) al ambasadorului, care îi crede toate poveştile despre faptele eroice săvîrşite în Africa, îi încredinţează secretele sale (prietenia cu un şarpe, păstrat la loc ferit) şi îl urmăreşte pas cu pas. E un copil vioi şi curios, care percepe tensiunea dintre majordom şi intimidanta lui soţie (Sonia Dresdel), simte că între majordom şi o aşa-zisă nepoată (Michèle Morgan) circulă tot felul de mesaje secrete, simte cît de mult poate simţi un copil singur, atent la schimbările subtile din atmosfera creată de adulţi. Filmul vorbeşte, cu o subtilitate incomparabilă (se pretinde un simplu *thriller*), despre ce înseamnă să fii un copil rătăcit printre oamenii mari, încercînd să te orientezi fără busolă în lumea lor, zbătîndu-te să le prinzi regulile şi înţelegînd totul pe dos. Atunci cînd soţia majordomului moare, într-o ceartă violentă, copilul crede că idolul său a ucis-o (de fapt e nevinovat). Şi încercînd să-l protejeze, îl trădează. În povestirea sa **Odaia de la subsol**, pe care şi-a bazat scenariul, Graham Greene face o trimitere la nişte versuri ale poetului englez AE (pseudonimul lui George William Russell): „În copilăria pierdută a lui Iuda/ A fost trădat Hristos“. În povestire, trădarea se petrece simplu – e reacţia copilului la şoc, felul cum se despovărează de secretele adulţilor. În film, trădarea are un mecanism uluitor de complicat şi de pervers: cu fiecare minciună pe care copilul o toarnă poliţiei, el adînceşte groapa de la picioarele bărbatului pe care vrea să îl salveze. Devotamentul lui e ca un laţ care se strînge pe gîtul idolului şi, chiar dacă în final strînsoarea cedează şi laţul cade, ştim că ceva ireparabil s-a produs. Majordomul a fost umilit de poliţişti sub ochii băieţelului, care vedea în el adevăratul stăpîn al casei; poliţiştii n-au văzut decît un servitor suspect de crimă. Copilul a aflat că eroul său n-a fost niciodată în Africa – isprăvile lui erau simple poveşti. A văzut prea mult din ce-şi pot face adulţii unii altora şi lucrurile nu vor mai fi niciodată ca înainte de accident şi de fuga lui bezmetică, în pijama, pe străzi care par definitiv abandonate nopţii (e o secvenţă demnă de marile poeme vizuale din cinematograful mut). Nu va mai recupera niciodată armonia şi siguranţa pe care le-a simţit, ocrotit de majordom şi de prietena lui, doar ei trei în ambasada imensă, o familie fericită jucîndu-se de-a v-aţi ascunselea, înainte ca apariţia soţiei (pentru el o vrăjitoare, pentru noi o femeie sluţită pe dinăuntru de nefericire; ce actriţă extraordinară!) să declanşeze totul. Şi toate astea într-un *thriller* de 90 de minute! „Apărătorii cinematografului de artă“ ar fi trebuit să umple Cinemateca. N-au făcut-o. Încă mai recuperau, probabil, după lovitura administrată de **Sexy Beast** sentimentelor lor delicate...

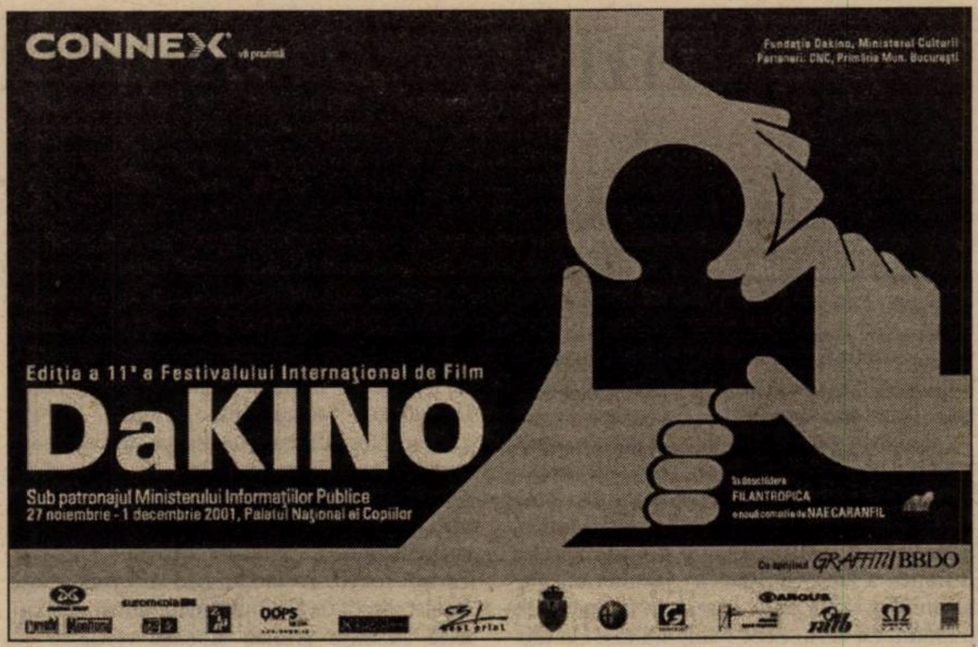
CONNEX vă prezintă
Fundaţia Dakino, Ministerul Culturii
Parteneri: CNC, Primăria Mun. Bucureşti
Ediţia a 11ª a Festivalului Internaţional de Film
DaKINO
Sub patronajul Ministerului Informaţiilor Publice
27 noiembrie - 1 decembrie 2001, Palatul Naţional al Copiilor
la deschidere
FILANTROPICA
o nouă comedie de NAE CARANFIL
Cu sprijinul GRAFFITI/BBDO
euromedia
OOPS

Arte vizuale

Arheologie, stare, semn

GHEORGHE CRĂCIUN

Studentă în anul III la Academia de Artă din Bucureşti (clasa Sorin Ilfoveanu), Luminiţa Gliga este deja deţinătoarea unui bogat palmares de prezenţe expoziţionale la Braşov, Bucureşti şi Timişoara. Preocupată în special de studiul naturii şi de explorarea cromatică a propriilor stări interioare, prin noua expoziţie deschisă la Muzeul de Artă din Braşov, în toamna acestui an, artista îşi extinde zona de căutare tematică spre spaţiul cetăţilor din Asia Mică, Efesul cu precădere. Nu se ajunge însă, astfel, la o pictură arheologică, ilustrativă, marcată de grija pentru reconstituirea locurilor şi a obiectelor privite, ci la expresii vizuale emblematice, metaforice, interesante plastic prin decupajele şi coloritul lor. E adevărat că titlurile lucrărilor Luminiţei Gliga sînt totuşi prea căutate, vrînd parcă să transmită imaginilor mai mult decît vor ele să spună.

Cele patru secţiuni ale expoziţiei sînt şi ele excesiv de gîndite: 1) **Secţiune sagitală în crepuscul**; 2) **Evanescenţe orfice**; 3) **Simfonia helenistică**; 4) **Fascinaţie efesiană**. Din fericire însă, lucrările în sine nu conţin excese de natură raţională. Vizitînd Efesul, Luminiţa Gliga nu urmăreşte să reconstituie foste geometrii şi construcţii arhitecturale. Nici plîngerea romantică pe ruinuri nu e prezentă aici. Rămîne însă o nostalgie culturală (mai puţin ironică decît ar fi fost necesar) după o lume trecută, reconstituită prin citări, bine stăpînite, de motive şi tehnici. Profesionalismul artistei e dincolo de orice îndoială, iar simţul cromatic e o calitate care-i şi conferă nota personală. Lucrările trăiesc prin puternice game de culoare, dominate de ocru, galben, albastru, roşu şi negru.

În ce priveşte cele patru cicluri ale expoziţiei, ele au o anumită autonomie, dar se şi completează. Prima secţiune are funcţia unui preambul, făcînd posibilă intrarea într-un spaţiu caracterizat prin mister, ambiguitate semantică, necesitatea iniţierii ritualice, deschiderea spre fantasmă şi fantezie: bolţi „sparte“ spre aglomerări de fragmente de ziduri, căi de acces mărginite de coloane (pe fundal negru), resturi verticale de stîlpi retezaţi, vorbind despre o imposibilă refacere a vechilor coerenţe geometrice (**Hermeneutică**).

Interesantă în acest prim ciclu e privirea ascunsă care percepe lumea printr-o fereastră, printr-o spărtură în zid, de dinapoia unei bolţi. În felul acesta, jocul dintre figurativ şi nonfigurativ creează o echivocitate pozitivă. Fragmentele de ruine pot fi „citite“ ca atare, dar şi ca nişte construcţii abstracte, de esenţă pur plastică. Prologul e sobru, tensionat, crispat. Pensulaţie reţinută, atentă la detaliul sec. De altfel, o anume crispare în tratarea subiectelor e peste tot prezentă în lucrările Luminiţei Gliga. Avem aici atît efectul vizual al primului contact cu un spaţiu spectaculos în sine (şi care te poate face prizonierul lui), cît şi grija tehnică de a nu produce dezechilibre în plan plastic.

Al doilea ciclu adoptă o manieră mai destinsă, mai decorativă – **Evanescenţe orfice**, loc al evanescenţei, al poeziei. Structurile se colorează, imaginile cîştigă în spontaneitate, pensulaţia devine amplă şi uşoară, zidurile şi coloanele tind să-şi topească formele în incertitudine spaţială, culorile intră în combinaţii curajoase, tehnicile taşiste se întîlnesc cu constructivismul, culoarea mată, proprie percepţiei bidimensionale, e aruncată în contexte ce par să intenţioneze valorificarea legilor perspectivei şi ale volumetriei. Ocrul şi negrul sînt dominante, galbenul şi albastrul sînt luminoase, mediteraneene.

Simfonia helenistică pare să fie ciclul cel mai apropiat de spaţiul concret al Efesului. Simfonia e una în primul rînd de culori. Decupajele în concret cedează locul construcţiei personale. Se ajunge astfel chiar la un soi de suprarealism arheologic, care pune în practică un „refuz al interpretării“ (**Refuzul interpretării** – *sic!* – fiind chiar titlul unei lucrări). Coerenţa reconstitutivă devine acum imposibilă, privirea îşi impune propriile legi, făcînd dintr-o lume de obiecte dezintegrate un cîmp de forţe. Spaţiul cetăţii mai e prezent doar prin sugestii vagi

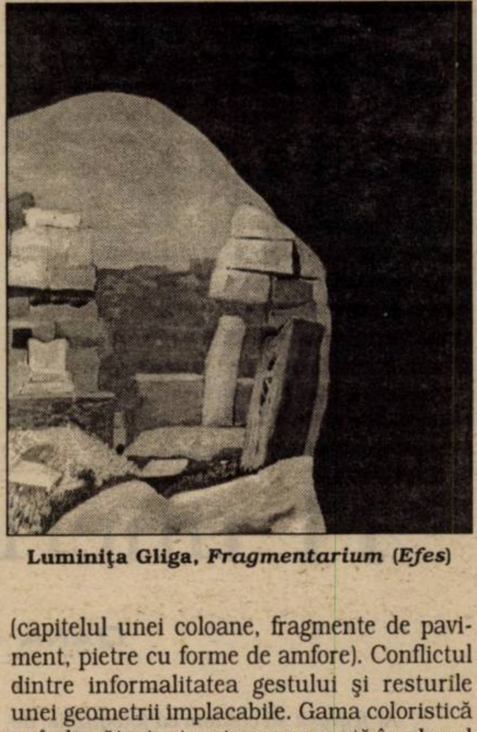

Luminiţa Gliga, ***Fragmentarium*** **(*Efes*)**

(capitelul unei coloane, fragmente de paviment, pietre cu forme de amfore). Conflictul dintre informalitatea gestului şi resturile unei geometrii implacabile. Gama coloristică se îmbogăţeşte, tensiunea se mută în planul formelor desprinse de pămînt. Un spaţiu al plutirii, al convergenţelor; forţa combinatorie a privirii şi voinţa de a comunica o stare interioară. Albastru şi galben.

Ultimul ciclu e şi cel mai liber. Dacă prima lucrare (**Postsocratică**) e o recapitulare a unor elemente date de recuzită, următoarele patru lasă loc fanteziei simbolice. **Efesul în flăcări** şi **Lumea pierdută** sînt lucrări în care formele sînt înlocuite de gestualitatea nervoasă, în care esenţiale devin linia şi pata. Resturile de imagini par absorbite într-un vîrtej, configuraţii de caleidoscop. Formele au fost interiorizate în, de pildă, **Ceremonie continuă**. Nu mai poartă amprenta lumii obiective din care au fost extrase. S-au opacizat, au catifelări subiective, şi-au abstractizat consistenţa iniţială, pure construcţii interioare. Galben, ocru şi negru. Consistenţa culorii e aici mai vizibilă decît în celelalte cicluri. Geometria şi-a pierdut fermitatea liniilor.

Iată o expoziţie bine construită. Ritm, transformări, fără schimbări spectaculoase de modalitate de la un ciclu la altul. Voinţa de a lua în posesiune un spaţiu, de a ieşi triumfător din înfruntarea cu el. Tentativa de sublimare a realului, pînă cînd acesta rămîne un simplu pretext. Încercarea de a surprinde o atmosferă revolută prin conotaţii noi, o sensibilitate care vrea şi reuşeşte să intre în rezonanţă cu realul. Expoziţia unei tinere artiste, emblematică pentru procesul de transformare a obiectului în imagine personală.

Arta bate arta... cu fulgi cu tot!

CAIETELE META
5
ARTA BATE ARTA

Cu începere din 15 noiembrie şi pînă pe 10 decembrie, Centrul Cultural Meta prezintă şi publicului român – într-o reformulare datorată noilor spaţii – Expoziţia de Artă Contemporană Românească **Arata bate arta** (parteneri media: **Observator cultural**, **Cotidianul**, **Şapte seri**). Cu acest prilej a fost editat şi un excelent catalog (numărul 5 al **Caietelor Meta**) dedicat prezentei expoziţii. Expoziţia poate fi caracterizată, sumar, prin multimedialitate şi prin caracterul – ludic – de experiment liber. Ea cuprinde, între altele, foto-instalaţii, artă video şi pe computer, unde sonore şi olfactive, experimente audio, artă reciclativă... Apropo de artă reciclativă: catalogul – foarte atractiv – e tipărit, în spiritul artei contemporane, pe hîrtie reciclată. Participanţi la această inventivă (şi creativă) expoziţie sînt, în ordine alfabetică: Dan Acostioaei, Olimpiu Bandalac, Jozsef Bartha, Matei Bejenaru, Geta Brătescu, Titi Ceară, Mirela Dăuceanu, Teodor Graur, Ion Grigorescu, Petru Lucaci, 2meta, Cati Orbulescu, Alina Penţac, Dan Perjovschi, Marilena Preda Sânc, Aurora Dediu, Simona Tănăsescu, Patricia Teodorescu, Roxana Trestioreanu, Aurel Vlad. Remarcăm grafica şi corozivele instalaţii politice ale lui Dan Perjovschi (**new ideas-old tricks**), colajul de reclame la detergenţi al lui Olimpiu Bandalac. Şi, nu în ultimul rînd, instalaţia cu pene a Mirelei Dăuceanu. din care catalogul oferă imagini... cu fulgi cu tot! Într-adevăr: deschizînd catalogul la pagina corespunzătoare, găsim, alături de maldărul de fulgi din fotografie, o pană galbenă... De-adevăratelea!

Fîntînă cu istorii în tuş la Tokyo

AURELIA MOCANU

Din filigranul oricărei hîrtii pentru pictură extrem-orientală: „Tuşul îmbinînd Pensula o însufleţeşte; Pensula, folosind Tuşul, îl înzestrează cu spirit... Stă în puterea omului să dea chip şi viaţă, altminteri cum ar putea scoate la lumină, din Pensulă şi Tuş, o realitate atît de vie?“ (Shi tao, sec. XVII).

În cazul particular al galeriei japoneze MMG, „Omul“ – şi „vietăţile“ ivite sub pensula sa cu tuş, este Sorin Ilfoveanu. Între 6 noiembrie şi 7 decembrie a.c. un galerist nipon, interesat de mai mult timp de arta estului Europei, a ales din mapele „mediteraneene“ ale lui Ilfoveanu 23 de desene în tuş pe hîrtie patinată cu ocru. Zece fotografii mari în alb-negru ale fiului său, Nicu Ilfoveanu, acompaniază pictografica „bibliofilă“ a maestrului. Fotografiile dau o cheie de citire mai intimă a arhipelagului Ilfovenilor. Cei doi fii (Adrian – sculptor, Nicu – foto şi video-artist) au ridicat de ceva vreme un acoperămînt din lemn, ca o capelă rustică, unei fîntîni din Rădeşti-Muncel. Tatăl a pictat pereţii interiori şi exteriori cu mari scene din **Erminii**, pătrunse de „un duh de biruinţă formală“, pe care Sorin Dumitrescu l-a aplaudat, în iunie, într-un grupaj fotografic amplu din pagina de viaţă creştină a cotidianului **Ziua**.

În *aceste zile* publicul japonez are întîlnire cu creaţia celor doi Ilfoveni într-o zonă rezidenţială a capitalei nipone. Dinspre Turnul Tokyo, trecînd un pod spre Ambasada Rusiei, lipită de Clubul American se află galeria cu sigla grafică în şase verticale cu croşete la capete, care aproximează cei doi „M“ din iniţialele MMG; indiciu că, aici, ductul grafic e la el acasă.

Desenele în tuş ale lui Sorin Ilfoveanu consonează firesc cu estetica vidului din pictura extrem-orientală. Compune pur bidimensional, decupează scena dintr-un legato de levitaţie a personajelor, chiar dacă marchează uneori orizontul şi preferă ca scenă treimea de jos a paginii. Starea de chietudine, care emană îndeobşte din valorificarea golului, e deplasată surprinzător în expoziţie înspre imaginile dramatice redate prin fotografie a scenelor sacre creştine şi a atmosferei din jurul capelei-troiţă de la fîntîna din Rădeşti.

Ca să păstrăm termenii poetici ai picturii orientale în tuş, credem că lui Sorin Ilfoveanu i se potriveşte, în această etapă a subtilei sale opere de desenator, tocmai marca trăsăturii „de cînepă descurcată“ din tratatele medievale. Firul penelului său a devenit perfect elastic, dar şi ferm, ca fuiorul de sac. Sacul e, neîndoielnic, cel cu poveşti desfătătoare, bucolic-saturniene, în care-şi cară imaginar din autorii preferaţi: Agopian, Yourcenar, Contele de Mirabeau ş.a.m.d. Unele desene au pagini însoţitoare de text caligrafiat. Personajul hirsut cu ţeastă triunghiulară şi cu goarnă-caval, taurul, ţapul, pasărea, vulpea – constante pictograme ale universului său grafic – sînt activate prin „intersectare“, pe oblice line venind din josul paginii, de femei-fuior. *Ying*-ul lui Sorin Ilfoveanu este noul prilej al curgerii ductului său de maestru. Fuiorul din creştet al părului nesfîrşit sau rîurile de lapte din schema dublului val al pieptului femeii leagă uimitor stilizarea ascetic-bizantină de erotica stampei *ukiyo-e*.

O adîncă apă freatică uneşte Trăsătura Unică de Pensulă din două culturi.

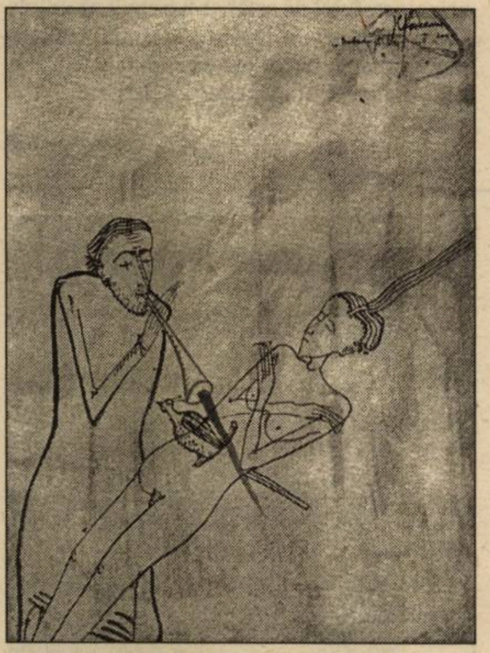

Sorin Ilfoveanu

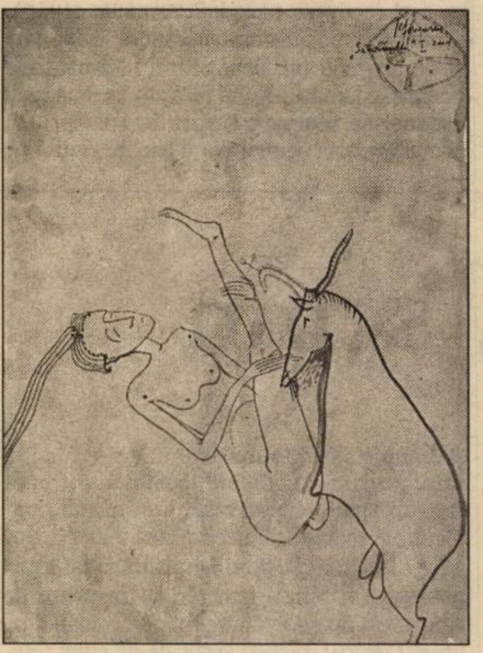

Sorin Ilfoveanu

Nicu Ilfoveanu

11 tineri fotografi

OANA LOHAN

> *Ar fi greşit să credem că fotografiile de calitate sînt rezultatul unui proces de intelectualizare. Ca toate celelalte arte, arta de a fotografia este esenţialmente rezultatul unui proces intuitiv, care se hrăneşte din tot ceea ce artistul* este şi *nu din ceea ce gîndeşte, şi încă mai puţin din ceea ce teoretizează.*
>
> James AGEE

Fotografia implică existenţa unei capacităţi de a privi. În general, inteligenţa creatoare a artistului transformă realitatea într-o realitate estetică.

Fotograful, la rîndul său, nu transformă lumea care îl înconjoară, ci descoperă şi exploatează realitatea estetică deja existentă. Bineînţeles, acesta este doar unul dintre numeroasele feluri de a „face“ fotografie! Mă gîndesc la Eugène Atget, August Sander, Walker Evans, Diane Airbus, Helen Levitt, Robert Mapplethorpe, Nan Goldin, care, în ciuda timpului care îi desparte, au în comun un limbaj personal direct şi extrem de clar chiar şi pentru neiniţiaţi.

În faţa expoziţiei **Contact – 11 tineri artişti fotografi** de la Galeria Nouă, mi-am dat seama că trebuie să vorbesc despre fotograful care ştie să vadă şi să pună în evidenţă cu acurateţe şi constanţă realitatea estetică. Dar trebuie luat în considerare şi fotograful reprezentativ al turnantului conceptual în fotografie care foloseşte cu precizie procedeele rezervate filmului, modificînd astfel raportul dintre privitor şi imagine, precum Bernd şi Hilla Becher, Sharon Lockhart, Joseph Kosuth sau Jochen Gerz.

Am ales aceste două „categorii“ din dorinţa de a situa tendinţa actuală în fotografia (de artă) românească. Zece dintre tinerii fotografi doresc să se învecineze cu conceptualii şi doar unul singur face parte din prima categorie.

Zece dintre fotografii prezenţi sînt interesaţi de folosirea montajului cinematografic, a seriei, naraţiunii, instalaţiei, a deturnării imaginii de tip publicitar, mai mult sau mai puţin provocatoare, şi al 11-lea face fotografie înzestrată cu o dimensiune temporală.

Primii zece povestesc despre: o serie de carcase de maşini transportate de căruţe fără alegerea unui *point de vue*, o *séance* disperată tip Purple Prose sfîrşit de secol, feminism kitsch şi privire obosită de televizor, o naraţiune cu o oglindă, două becuri, doi băieţi îmbrăcaţi şi un concept care-mi scapă, Lewisham şi Tate Gallery trecînd printr-o bucătărie unde aflăm că fotograful a fost aşteptat şi ne dăm seama că pînă la urmă nu şi-a ales imaginile, o privire indecentă, ultraliberală, goală şi fals provocatoare care se îneacă într-o piscină alături de o frumoasă dezgolită şi un aurolac, balansoarul lui Fabrice Hybert, o portocală, o prăjitură cu căpşune şi un „mac-sex“, o serie *glamour* glazurată de patruzeci şi ceva de maşini acoperite cu huse, fotografiate cam fără lumină şi fără un punct de vedere fix, o arhivare intimistă sub formă de duplex, două imagini care vin dintr-o galerie şi... atît.

Toate aceste imagini sînt prezentate în copie fotografică clasică după negativ pe hîrtie sau pînză, fără a fi însă menţionat în tehnică numerică, folosită de mai mulţi şi pomenită doar de unul, aşezate deseori pe orizontală şi brusc pe verticală fără ca „forma“ sau sensul să o explice... N-am întîlnit dorinţa punerii în evidenţă a unei clasificări comparative, grija de a reprezenta o realitate care şi-a pierdut unicitatea ori existenţa de „sculpturi anonime“. Adică, mai simplu spus, vecinătatea cu conceptualii e doar aparentă. Doar Aurora Dediu are constanţă, titlu şi prezentare coerentă. Singura neînţelegere este expunerea în duplex nesemnalată pe doi dintre pereţii galeriei.

Al unsprezecelea fotograf, Nicu Ilfoveanu, prezintă imagini alb-negru, sub formă de diapozitive proiectate într-o cameră-buzunar. Te poţi aşeza pe unul dintre scaune şi privi. O călătorie cu trenul, o natură tarkovskiană, un obraz de femeie dormind lipit de fereastra trenului, micile hazarduri fericite ale naturii, precum norul fragil şi copăcelul care susţin privirea, cei trei bărbaţi care dorm înşiraţi pe aceeaşi parte într-un compartiment de clasa a doua, inocenţa cu care fotografiază detaliul tatuajului năpădit de cicatrice.

Apreciez prezenţa fotografului deconspirată de felul în care se apropie de cei pe care îi fotografiază, folosirea timpului lung de expunere, lipsa luminii şi mica profunzime de cîmp bine folosite, plăcerea de a face fotografie pe care o simţi cu fiecare imagine. Nicu Ilfoveanu fotografiază fiinţe umane şi nu clişee, cum face, aparent cu detaşare, Ştefan Cosma!

Regret în schimb gelatina diapozitivelor, deseori ciupită, şi petele de developare.

Lăudăm dorinţa noii galerii de a încuraja şi promova fotografia contemporană. Sîntem alături de cei care iubesc şi respectă fotografia ca limbaj propriu şi susţinem această aventură în care dialogul pare să-şi fi găsit un spaţiu privilegiat!

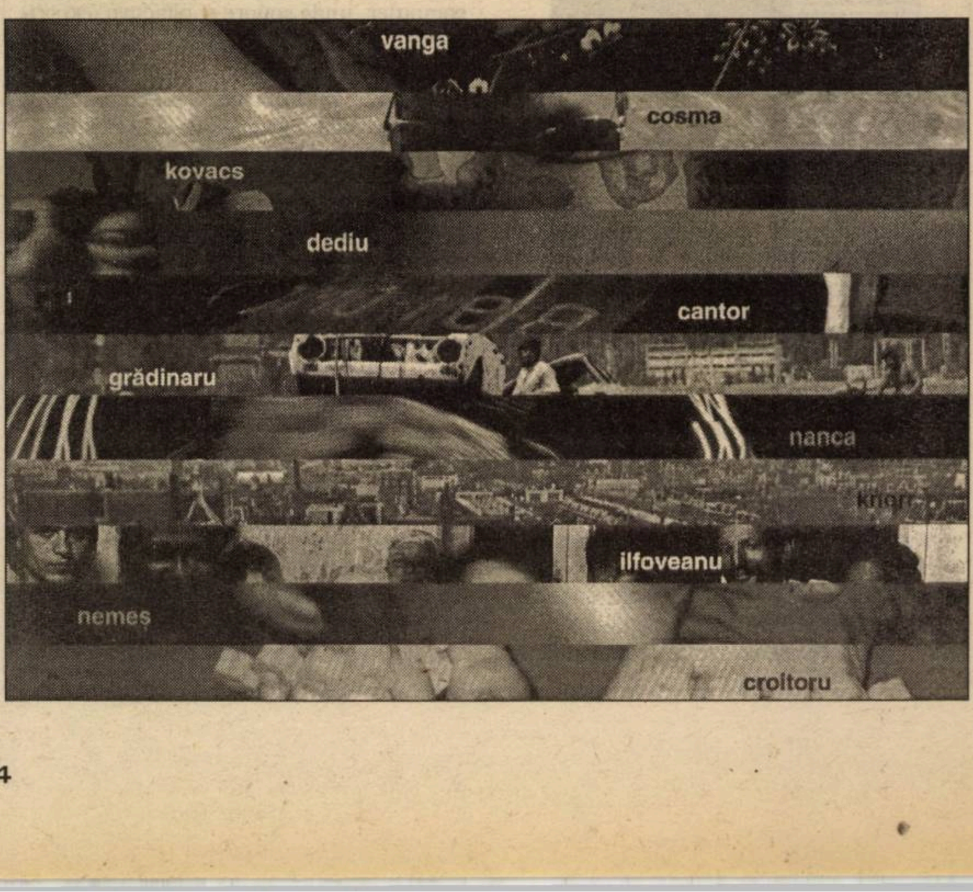

profil

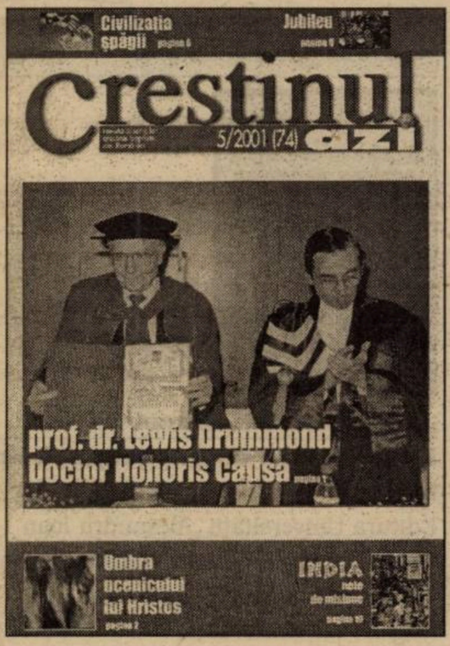
Civilizația spăgii
Jubileu
Crestinul azi
5/2001 (74)
prof. dr. Lewis Drummond Doctor Honoris Causa
Umbra ucenicului lui Hristos
INDIA note de misiune

Creștinul azi, revistă bilunară, apare sub coordonarea Comitetului Executiv al Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România. Redactor-șef (și editorialist): Mihai Suciu. Secretar de redacție: Marius Țepeș. Cele 16 pagini (copertă color), atractive și bine scrise, conțin comentarii, reportaje, interviuri, știri, cugetări și aforisme – toate legate, într-un fel sau altul, de viața confesională a comunităților baptiste. Numărul 5/2001 cuprinde informații privitoare la vizita la București a prof. dr. Lewis Drummond, devenit de curînd Doctor Honoris Causa al Universității București, texte despre viața creștinilor baptiști din România (**Jubileul învățămîntului superior teologic baptist din România**, **Misionari în inima Bărăganului**, o relatare despre mitingul creștin desfășurat în 16 iulie la București, în organizarea Alianței Evanghelice din țara noastră) și de pe întreaga planetă: **Creștinii din Bhutan înfruntă un nou val de persecuții**, **Congresul baptiștilor din America Latină**, dar și prezentări ale altor confesiuni, precum hinduismul (vezi serialul semnat de Eduard Constantinescu: **India – Naya ghat**). În paginile revistei mai putem citi un material evocator despre regretatul pastor de origine evreiască Richard Wurmbrandt, fost deținut politic anticomunist. Un „curier intern" și un „curier extern" completează profilul acestei publicații confesionale moderne și pătrunse de spiritul misionar specific, implicat în social.

de ici, de colo

Luceafărul

Săptămînal de literatură. Nr. 40 (532). Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI. Miercuri, 14 noiembrie, 2001

Numărul 40/2001 al revistei **Luceafărul** este dedicat în cea mai mare parte comemorării lui Laurențiu Ulici, de la a cărui dispariție tragică s-a împlinit, pe 16 noiembrie, un an... Semnează evocări și comentarii-bilanț (la rîndul lor cu tentă evocatoare) numeroși, prieteni, apropiați și colaboratori ai regretatului critic. În ordinea prezenței în paginile revistei: Horia Gârbea, Dumitru Solomon, Caius Traian Dragomir, Marius Tupan, Eugen Uricaru și Nicolae Manolescu (remarcăm subtila „alăturare" a celor doi foști rivali), Eugen Negrici, Vasile Spiridon, Constantin Novac, Pavel Chihaia, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Cornel Ungureanu, Gabriel Chifu, Cassian Maria Spiridon, Gellu Dorian, Mariana Criș, Liviu Ioan Stoiciu, Coman Șova, Radu Bărbulescu, Valentin Tașcu, Ioan es. Pop (intervievat de Anca Mateescu) și Sterian Vicol. Pe prima copertă – fragmente din articolele unor colegi de promoție (și de direcție literară): Eugen Uricaru, Cornel Ungureanu, Eugen Negrici, Nicolae Prelipceanu. Unele (destule) texte *in memoriam* sînt, în același timp, mărturii emoționante și evaluări pertinente ale personalității criticului. Textul lui Eugen Negrici este un astfel de – excelent – portret psihologic: „Trebuie să mărturisesc că niciodată nu am putut să separ voluptatea, performanțele și abilitatea uluitoare ale jucătorului de bridge și (cu profanii) de poker, care era Lulu, de jocul întrezărit în scriitura sa, o scriitură care practica deruta și cacealmaua. A nu trăda niciodată ce ai în cărți și ce știi! Acest comandament l-a obligat să-și ia în orice situație o expresie impenetrabilă și să intre în rolul aristocratului impasibil. Și asta chiar față de noi, apropiații lui, care îi cunoșteam delicatețea sufletului și neliniștile. S-a ivit astfel o combinație ciudată între un personaj cu fizionomia blocată și care purta mereu masca distincției și a puterii și un copil cu suflet mare, însă zburdalnic, care vrea să se joace cu tot ce se poate juca și chiar cu ceea ce nu ar trebui să se joace" (**Jucătorul**). Oarecum în același sens merge și „minisinteza" lui Nicolae Manolescu: „Laurențiu Ulici a fost un jucător: în viață, ca și în literatură. Nu l-a interesat decît ce avea miză (mare, eventual), decît ceea ce putea face obiect de pariu, decît ceea ce stîrnea spiritul de competiție. Totul reprezenta în ochii lui o problemă de rezolvat, o enigmă, niște cuvinte încrucișate. [...] Tot așa și-a făcut cărțile. A considerat necesar să interpună între șaizeciștii de care aparținea și optzeciștii pe care nu-i descoperise el o generație șaptezecistă? I-a consacrat articole minuțioase, pentru fiecare unul ori mai multe, nelăsînd nici un loc neocupat. A ținut o rubrică săptămînală de recenzii de carte? A tras ulterior tot ce se putea: nici cea mai neînsemnată prezență – abia o urmă fadă pe harta literară! – n-a rămas nesemnalată, necuprinsă în volum. Ca președinte al Uniunii Scriitorilor a acceptat de asemenea o provocare: să fie *factotum*. Și rege, și soldat. Și în biroul lui, și în filiale. N-a lipsit, cred, de la nici o întîlnire literară, simpozion, festival, lansare din vremea mandatului său. [...] Jucătorii sînt făcuți să cîștige. Pierderea reprezintă pentru ei lucrul cel mai îngrozitor. Ulici a fost un învingător. [...] Pînă și moartea, nefiresc de prematură, a trebuit să-l ia prin surprindere ca să-l poată doborî" (**Învingătorul**).

Multe evocări se opresc asupra dăruirii atente și a *generozității* descoperitorului și susținătorului de scriitori debutanți. Horia Gârbea: „Sub comunism, Ulici ne-a ajutat pe toți, pentru că el știa că trebuie ajutați scriitorii sub comunism. Ne-a ajutat pe cînd era un amărît de redactor la **Contemporanul** și ne-a susținut moral pe mulți, dar știa bine meritele fiecăruia. Venea iarna în cenacluri înghețate, abia pășind de dureri de spate, pe gheața și în întunericul epocii. Să ne asculte și să ne comenteze, generos, dar obiectiv. [...] Cine a dat posturi atîtor inși ca să vină în București? Cine scria despre toți debutanții cît de mărunți? Unde, dacă nu la Ulici acasă, stătea orice scriitor provincial între două trenuri, de ziceai că-i sală de așteptare la el? Cine îi ducea pe toți la Sighet, îi premia, îi lua la prietenii și rudele lui care tăiau, la propriu, vițelul cel mai gras? Cine altul, în loc să se odihnească, făcea interminabile «cenacluri de cameră», în fiecare noapte pe la festivaluri și tabere de creație, stînd treaz, cînd atîția mai tineri se îmbătau sau adormeau?" (**Adevăratul Ulici**). „Scrie și tu, care l-ai înjurat", i-ar fi spus Marius Tupan poetului Liviu Ioan Stoiciu, care ține să precizeze net: „Cu Laurențiu Ulici am fost în relațiile cele mai cinstit-amicale cu putință. Se revolta de cîte ori îl atacam pe nedrept, e adevărat, pentru porcăriile făcute de «cei ce-i duceau trena», nu de el: dar eu aveam o teorie, că «șeful» e de vină pentru tot, dacă nu reușește să-i strunească pe cei care nu-l reprezintă «ca instituție», abuzivi. [...] Nu mai am cu cine să mă cert amical, «la nivel înalt», să-mi dau importanță (nu să-l înjur, nu l-am înjurat niciodată). Laurențiu Ulici a primit însărcinări oficiale pe lumea cealaltă, inclusiv aceea să-și definitiveze opera abandonată pe lumea asta – deși nu m-ar mira să-l întîlnesc la o manifestare literară sau în sediul Uniunii Scriitorilor, dacă nu pe stradă, e drept, fără să mă bage în seamă..." (**Vocația „neterminării"**).

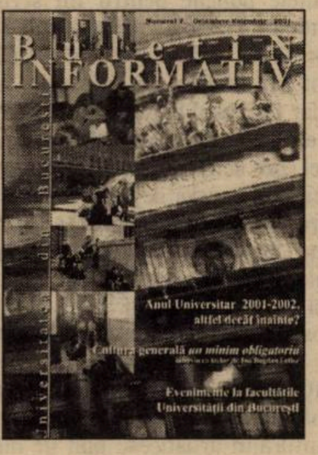
Numărul 2, Octombrie-Noiembrie 2001
Buletin Informativ
Universitatea din București
Anul Universitar 2001-2002, altfel decît înainte?
Cultura generală un minim obligatoriu
Evenimentele la facultățile Universității din București

O lectură plăcută și instructivă ne propune densul număr 2 al **Buletinului informativ** editat de Universitatea din București, confirmînd astfel buna impresie lăsată la „debut". Un interesant material despre **Pulsul Facultății de Litere** a scris, în pagina 5, Adrian Albu. Aflăm, între altele, că de la sfîrșitul lunii octombrie o parte din activitatea secretariatului a fost preluată de un chioșc electronic, facilitînd astfel buna informare a studenților. Găsim, de asemenea, numeroase informații utile: despre cursurile prin corespondență, despre evenimentele petrecute în ultima vreme la Universitatea bucureșteană, despre bursele în străinătate și bursele sociale, despre masterate, despre noile specializări de la Facultatea de Istorie, despre condițiile stabilite de MEC în vederea transferului de la o universitate la alta pentru studenții învățămîntului universitar de stat, despre Universitate și societatea informațională, despre noile apariții pe „scena universitară" (între acestea – Centrul de Excelență în Studiul Imaginii) etc. Nu lipsesc informațiile legate de locurile de muncă pentru studenți, nici cele de interes cultural sau turistic. În pagina 26, Elena Voin prezintă programele de studiu oferite de Institutul Francez din București. „Facultatea lunii" – prezentată în cadrul acestui număr de conducătoarea revistei, Silviana Mihalache – este Facultatea de Chimie. Aceeași Silviana Mihalache, autoare și a unui editorial în care sînt afirmate obiectivele prezentei publicații, realizează un binevenit interviu cu Ion Stoica, directorul Bibliotecii Centrale Universitare, care prezintă cititorilor condițiile oferite după renovare (precizăm că BCU își reia activitatea în vechiul sediu după 11 ani de „exil"). În revistă apare și un interviu realizat de Carmen Chicu cu ambasadorul Braziliei la București, E.S. Jeronimo Moscardo (**Studenții – principalii actori în programele Ambasadei Braziliei**). În paginile 21-24 sînt prezentate **Deciziile ședinței Senatului Universității din București din data de 13 septembrie 2001 privind concursurile pentru ocuparea unor posturi didactice** la toate facultățile din cadrul Universității București.

Una peste alta, o publicație indispensabilă tuturor celor „din domeniu"...

Semn
Semnează:
Jean-François LYOTARD
Nicolae POPA
Cristian George BREBENEL
Lucia ȚURCANU
Adrian CIUBOTARU
Ghenadie NICU
Ala SAINENCO
Nicolae DIMA
Gheorghe POPA
A. ATESCU
Margareta CURTESCU
Anne-Perry BOUQUET
Dorian ANGHEL
Dumitru CRUDU
Nicolae LEAHU

Numărul 1-2 al revistei literare **Semne** din Bălți (Basarabia) se deschide cu un „pamfleteditorial" al redactorului-șef Nicolae Leahu. Sumarul se remarcă prin traduceri și prin literatura originală publicată. La capitolul „traduceri" menționăm, în primul rînd, un fragment din eseul filozofului francez Jean-François Lyotard despre *sublim* (mai exact: un fragment despre sublim și avangardă) și o proză a lui Anne-Perry Bouquet (**Jean Debout**). Proza basarabeană este un text al lui Nicolae Popa (**Piramida de cuvinte**), iar „vedeta" acestui număr este un text dramatic într-un act al lui Dumitru Crudu. Titlul – **Salvați New York-ul** – are, în contextul actual, rezonanțe frisonante. Un amplul interviu realizează Ghenadie Nicu cu naționalistul Nicolae Dima, fost reporter la postul de radio Vocea Americii, despre Moldova văzută de la Washington. Părerea acestuia despre literatura română modernă e una dezastruoasă (opinentul are niște opinii asumat „nostalgice" față de literatura tradiționalistă). Adăugînd la acest sumar cronicile literare (fără mari pretenții, dar îngrijite), eseurile ludico-parodice și articolele lingvistice, avem imaginea unei reviste onorabile. De urmărit.

Timpul

Revistă de cultură

Numărul 10 al revistei ieșene de cultură **Timpul** prezintă prima parte a articolului publicat de Tony Judt în **New York Review of Books**, promițînd în numărul următor „completarea" textului. Într-un „șapou" redacțional, analiza lui Judt e apreciată drept „una provocatoare, care depășește percepția multor analiști români despre propria lor țară". Multe articole (de fapt, un întreg grupaj tematic alcătuit din răspunsuri la o anchetă) sînt dedicate comentării atacurilor teroriste din Statele Unite și evenimentelor ulterioare. Semnează Liviu Antonesei, Andrei Codrescu, Victor Neumann, Leonard Oprea, Vladimir Tismăneanu, Radu Pavel Gheo. Mulți dintre ei (Codrescu, Oprea, Tismăneanu, Gheo) sînt autori români stabiliți, mai de mult sau mai de curînd, în SUA. Iată un fragment din răspunsul lui Radu Pavel Gheo: „Reacția ulterioară, cea mai concretă și mai vizibilă, a fost reafirmarea americanității prin afișarea unui simbol ușor recognoscibil – drapelul american – în toate locurile posibile. Pentru un român fript cu ciorba mai multor sisteme ideologice (de la comunism la pseudodemocrația postdecembristă), atitudinea respectivă – mai ales cînd e dusă la extrem – conține o doză semnificativă de ridicol. Dar pentru cetățeanul american, care simte că trebuie să își demonstreze cumva apartenența la Statele Unite și solidaritatea cu întreg sistemul american, nici nu poate fi vorba de ridicol. Așa se face că America (sau cel puțin statul Washington) s-a confruntat imediat cu o problemă comercială importantă: insuficiența drapelelor americane. În magazinele de aici, întotdeauna aprovizionate cu orice, a apărut brusc un gol. Cei care aveau steaguri de vînzare au făcut avere".

Merită menționată și partea a doua a unui eseu semnat de Sanda Carstina, susținut la Colocviul Național Studențesc „Mihai Eminescu" de la Iași (2001) și premiat de revista **Timpul**. Eseul se intitulează **Cazul „Cazului Eminescu"** și reprezintă o lucidă și tăioasă analiză a receptării faimosului număr 265 al **Dilemei**. Un alt punct de atracție al acestui număr îl constituie publicarea unor proze ale straniului Daniil Harms, în traducerea lui Radu Părpăuță. De citit!

Proză

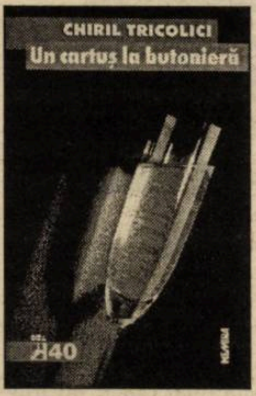

Chiril TRICOLICI
Un cartuş la butonieră
Editura Nemira, Colecţia „Ora H", Bucureşti, 2001, 304 p., f.p.

Chiril Tricolici este un autor cu mai multe vîrste literare, aflat cu consecvenţă în vîltoarea diferitelor curente ale succesului: începe să scrie romane de spionaj în anii tulburi ai proletcultismului. Aici schema este clară, eroul fiind construit în virtutea maniheismului care a elaborat acea perioadă. Ideologia comunistă se află la o cotă scăzută, convenţională, iar ţăranul care citea **Capitalul** lui Marx la lumina tulbure a unui bec din satul abia electrificat avea toate motivele (şi-l înţelegem) să devoreze şi o poveste cu ilegalişti şi submarine.

Prima preocupare a lui Chiril Tricolici este publicul: pentru cine scrie? O investigare sociologică îi ia din mîini ţăranului de mai sus **Capitalul** şi îi oferă un roman de spionaj în 30.000 de exemplare. Cititorul este, bineînţeles, o hidră dornică de evazionism, fie şi pe tărîmul bine aspectat al clişeelor propagandistice. Prin urmare, o dublă iluzie a realităţii: cea ideologică, politică, şi cea tradiţională a romanului senzaţional.

Timpul trecînd, autorul nostru se opreşte asupra romanului obsedantist (**Scara de incendiu**, **Semicerc**), tehnica naratorială se schimbă (apare naratorul la persoana I, chiar reflectorul jamesian), apoi asupra genului predilect: romanul de spionaj sau poliţist. Adică miliţist.

În romane precum **Calimera!** sau **Un cartuş la butonieră** detectivul este un scriitor (şi în nici un caz scriitorul un detectiv!), cu mărcile de identitate semnificante ale unui Lamborghini Espada şi ale unui fox-terrier, Max pe numele său; se colaţionează astfel obişnuitele poncife pentru un scriitor din România, cele imediat vizibile pentru un cititor dornic de informaţie. Deşi **Calimera!**, subintitulat **Roman de călătorie**, apare în 1981, iar **Cartuşul la butonieră** zece ani mai tîrziu, ele tratează aceleaşi locuri comune despre cel care scrie: autorul e făcut să juiseze de avantajele Caselor de Creaţie, de avantajele pe care societatea (comunistă;. sau „de tranziţie", în cartea din 1991) le subîntinde, are, bineînţeles, posibilitatea de a purta discuţii de zeci de pagini cu ceilalţi confraţi, mai obsedantişti sau nu, aflaţi la pensiunile de pe Valea Prahovei, despre adevărurile Revoluţiei sau ale mineriadelor, confraţi mai bine informaţi despre aceste chestiuni şi despre anturajul artisticesc plin de *mistere* al familiei Ceauşescu. Conversaţiile acestea, care fac de altminteri şi coperta a IV-a a **Cartuşului...** în ediţia de faţă, sînt întreţinute de cîteva mituri rizibile, „autoreferenţiale", gen „care este mîna care l-a împins pe Labiş sub roţile tramvaiului?", „cum, de ce a murit Marin Preda?"; la întrebări se chinuie să răspundă scriitori (de romane poliţiste) deveniţi personaje la Chiril Tricolici, precum Vlad Muşatescu. Dar oralitatea romanului senzaţional (una dintre exigenţele unor cititori este „să aibă multe dialoguri"!), precum şi stilul, care ar da pîine albă şi dulce fie şi celei mai „curate" lecturi feministe, reprezintă o cucerire de maximă importanţă pentru cărţile gen San-Antonio, de la care se reclamă, în partea sa detectivistică, **Un cartuş la butonieră**. Pe de altă parte însă, pentru cititorii iubitori ai lui Pavel Coruţ, ofiţerii din Securitate sînt omniprezenţi în această carte. Descrişi de personajul-narator într-o manieră convenţională, apropiată de descrierea de stare civilă, îmbrăcămintea securiştilor sau a sereiştilor oferă ocazia unor metafore ale ţesutului, subliniate cîndva de Camil Petrescu în **Tehnica romanului poliţist**: pe lîngă evenimentele de suprafaţă, autorul construieşte o altă serie de inferări, pe care la momentul oportun le va aduce în prim-plan.

Din ce era alcătuit universul de aşteptare al cititorului de literatură senzaţională la începutul anilor '90? Chiril Tricolici nu ezită să insereze în roman evocări ale timpului „celălalt", precum şi o anumită bucurie a menţionării lecturilor „secrete", adică a lecturilor care acum, după 1990, pot trece cenzura, de felul lui **Dao-de-dzing**, prezentată prin retorica erotismului asiatic. Senzaţionali mai erau desigur Ceauşeştii, Gheorghiu-Dej, lupta pentru putere din cadrul Securităţii, evocată cu forţa creatoare a unui Pavel Coruţ, condiţia scriitorului, a acelui scriitor încă beneficiar al meselor cu program fix de la Casele de Creaţie, pe scurt, cenzura (văzută instituţionalizat; este faimoasă desfiinţarea acesteia prin Tezele din iunie şi delegarea responsabilităţii pînă la nivelul unui redactor, de editură sau de ziar...).

Literatura senzaţională îşi modifică prin urmare semnificatul. Dinu Pillat aşeza sub acesta, la sfîrşitul deceniului 5, romanele de mare tiraj, Victor Eftimiu, Petre Bellu et Co; dintr-**Un cartuş la butonieră** nu mai reţinem acum decît pasiunea autorului „ancien régime" pentru costume(-le cu butonieră...) şi pentru colportajul mediatic de imediat după '89. Cartuşul cu pulbere îl primeşte prin poştă.

Dan GULEA

Lingvistică

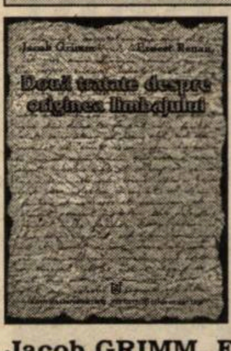

Jacob GRIMM, Ernest RENAN
Două tratate despre originea limbajului
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", versiuni în limba română, cuvînt înainte, introduceri şi bibliografie de Eugen Munteanu, Iaşi, 2001, 224 p., f.p.

În excelenta sa introducere la cel de al doilea tratat despre originea limbajului, Eugen Munteanu indică şi cea mai adecvată grilă de lectură a volumului: una din perspectiva foucaldienei „archéologie du savoir", singura în măsură să reflecte devenirea şi limitele gîndirii europene, pînă în pragul modernităţii. Premisele de la care pornesc cei doi cercetători de la jumătatea secolului al XIX-lea nu mai sînt de mult timp viabile. De altfel, Jacob Grimm e uitat aproape cu desăvîrşire astăzi ca lingvist (deşi contribuţiile sale în domeniu nu au fost oarecare), rămînînd în schimb „actual" ca autor al extraordinarei culegeri de poveşti, împreună cu fratele său

---

Oglindă retrovizoare

Reviste culturale maghiare din România

Septembrie-octombrie 2001

SZABOLCS SZONDA

KORUNK

Numărul pe septembrie al **Korunk**-ului din Cluj consacră un grupaj tematic situaţiei actuale a arhivisticii şi rolului arhivistului sub semnul tot mai accentuat al erei digitale, al arhivării electronice. Ce loc ocupă în aceste condiţii arhiva tradiţională, respectiv oamenii care au responsabilitatea organizării şi menţinerii ei în cadrul adecvat cercetărilor specifice? De fapt, ce se află sau ce putem regăsi astăzi într-o arhivă care, de pildă, oglindeşte viaţa socio-politică a unei anumite perioade istorice? Ce posibilităţi avem pentru a face ca aceste mărturii aşternute pe hîrtie să ne vorbească veridic despre locul şi timpul scrierii lor? Arhivele tradiţionale servesc, cum au făcut pînă acum, doar la susţinerea unor fapte istorice sau a memoriei colective, la (auto)identificarea şi la cunoaşterea celor trecute – ori trebuie să-şi lărgească şi să-şi modifice esenţa menirii lor? Care sînt tendinţele contemporane ale cercetării bazate pe arhivistică? Iată cîteva întrebări la care răspund prin scrierile lor tocmai cei mai îndreptăţiţi să o facă: arhiviştii. Dintre semnatarii articolelor, ai studiilor şi eseurilor din acest număr al revistei, Hegedüs András, D. Tóth Béla, Szendiné Orvos Erzsébet, Nagy Ferenc, Sipos Gábor, Molnár B. Lehel (în colaborare cu M. Bodrogi Enikö), Kiss András, Bana József, Csombor Erzsébet, Merényi-Metzger Gábor sau Dáné Veronka ne prezintă arhive maghiare tradiţionale (laice ori bisericeşti), respectiv cîteva documente interesante din acestea, iar Ioan Dordea şi Ioan Drăgan (traduşi de Kovács Kiss Gyöngy) scriu despre metodele evaluării documentelor ori despre arhivistica de la începutul mileniului al treilea.

Semnalăm, de asemenea, studiul lui Adrian Marino (**Cenzura în România** – în traducerea lui Kántor Erzsébet), respectiv interviul lui Hajdú Farkas-Zoltán cu Gáll Mátyás, care s-a născut în 1920 la Deva, a participat la activitatea partidului comunist aflat pe atunci încă în ilegalitate, fiind arestat şi condamnat la închisoare în 1940. În temniţa de la Caransebeş îi cunoaşte pe mai mulţi dintre oamenii din elita partidului; urmează deportarea în Transnistria, alţi ani de închisoare la Rîbniţa, iar după 23 august 1944, activitatea din cadrul Ministerului de Externe, respectiv de la agenţia de presă Agerpres, după care, în 1969, i se aprobă cererea de emigrare în Israel; trăieşte de mai bine de treizeci de ani în Germania; a scris în româneşte cîteva cărţi de amintiri din închisoare, printre care şi o autobiografie: **Eclipsa** (Bucureşti, 1997) – ultim volum apărut nu de mult şi în traducere maghiară şi constituind un adevărat eveniment editorial.

Poetul şi traducătorul Sulyok Vince ne oferă spre lectură o selecţie în maghiară din lirica daneză contemporană, cu poezii de Ivan Malinovski, Henrik Nordbrandt şi Inger Christensen.

Numărul din octombrie poartă ca „generic" sintagma „homo ludens – homo virtualis" şi are ca obiect de dezbatere jocul/joaca, mai precis feţele şi manifestările acestei noţiuni complexe, numeroasele aspecte ale felului în care ne putem juca, fie în viaţa de zi cu zi, fie în planuri mai puţin directe şi legate de realitatea imediată, cum ar fi limbajul, creaţia artistică şi literară, scena ori chiar societatea în ansamblul ei; în acest număr putem citi eseuri despre jocurile tradiţionale, din vremea copilăriei sau a adolescenţei, despre jocurile pe calculator sau cele de noroc, despre pariu şi ambiţiile care îl însoţesc, porniri care pot degenera într-un joc/joacă „pervers(ă)", numit(ă), de exemplu, „joaca de-a războiul ori terorismul". Citind acest număr, putem compara modurile în care se joacă animalele şi omul la diferite vîrste, putem medita asupra implicaţiilor ontologice, etice şi estetice ale jocului, putem afla că în unele regiuni se fac jucării tradiţionale pentru copii chiar şi din iască, care însă constituie materie primă şi pentru obiecte utilitare. Cît despre jocul cinstit şi curat ca sursă de satisfacţii şi amintiri plăcute, să-l cităm pe poetul clujean Lászlóffy Aladár, care afirmă, între altele: „Nu există lucru mai serios, mai sumbru decît jocul. [...] Niciodată nu e tîrziu să te joci. Joaca nu e o ruşine. Cîteodată poţi să pieri jucînd. Şi ce altceva e jocul, decît o serie de ocazii? [...] Jocul nostru e [...] deştept, inventiv, este leac pentru rană, pentru lumea în sine, de care se lipeşte, dar se şi loveşte neîncetat. [...] Şi se accidentează la genunchi. E rîndul vatei cu tinctură de iod. E loc de durere. Deşi totul a fost doar un joc".

Printre autorii articolelor pe această temă îi găsim, printre alţii, pe Lukácsy András (**Jocul şi ordinea lumii**), Papp Sándor Zsigmond (**I-o fi plăcînd lui Dumnezeu să fie uneori impuşcat în spate?**), Bohár András (**Despre perspectivele jocului**), Szántai János (**Harry Potter şi pachetul de lume**), Oplatka András (**Jocul de fotbal**), Fall Sándor (**Jocul în mileniul al treilea sau *homo ludens virtualis***), Müllner András (**Ştiinţa literaturii, calculatorul şi jocul**), Szász Judit (**Rolul jocului în viaţa omului şi a animalelor**), Zsigmond Györő (**Jocuri şi obiceiuri de joacă**). Dezbaterea este ilustrată de creaţii literare care au ca temă jocul/joaca sau stilul, din concepţia lor nelipsind jocurile de cuvinte ori cele narative etc., semnate de Lázár Ervin, Ada Milea (în traducerea sus-semnatului), Vass Tibor, Zsidó Ferenc, Jeff Martinson (figură interesantă a liricii nord-americane, jucător de baschet profesionist destul de popular, devenit poet, scriitor remarcabil pe la 30 de ani, decedat la vîrsta de 47 de ani – publicat aici în traducerea lui Fazakas Attila).

Din conţinutul acestui număr remarcăm contribuţiile eseistic-politologice ale lui Matei Călinescu şi Ovidiu Pecican (în traducerea lui Demény Péter, respectiv Szabó Géza), studiul lui Veress Emöd despre folosirea limbii materne în administraţia publică de către diferite minorităţi etnice din Europa, dar nu mai puţin articolul lui Fejtö Ferenc despre principiile istoriografiei veridice, „oneste"; ne reţine atenţia şi rezultatul unei anchete întreprinse de **Korunk** în rîndul reprezentanţilor lumii literare contemporane maghiare de la noi şi din Ungaria – marcînd astfel şi Anul Internaţional al Citirii – menite să selecteze cele mai frumoase poezii maghiare din secolul XX (în număr de 10-20). Clasamentul ne arată că cele mai persistente în timp sînt considerate, preponderent, creaţiile lirice ale poeţilor de la începutul secolului trecut, cei grupaţi în jurul revistei literare **Nyugat** (**Occident**), publicaţie-model pînă astăzi: autori care au îmbinat în creaţia lor caracteristici ale simbolismului şi ale impre-

Wilhelm. Ernest Renan a fost contestat încă din timpul vieţii. În 1862, Napoleon al III-lea i-a suspendat cursul de semiologie de la Collège de France, considerînd că mesianismul şi scientismul operei sale s-ar afla în dezacord cu ideologia oficială, clericalistă şi conservatoare. Patru ani mai tîrziu, Societatea de Lingvistică din Paris preciza încă în statutele sale că „nu admite nici o comunicare privitoare fie la originea limbajului, fie la crearea unei limbi noi". Indezirabil era, aşadar, nu atît un mod de abordare a investigaţiei sau altul, cît domeniul de cercetare însuşi care, în opinia curentă, predispunea la erezie şi, oricum, ieşea din sfera ştiinţei pentru a pătrunde pe terenul speculaţiilor fără temei. Prejudecata aceasta nu a dispărut cu totul nici în a doua jumătate a secolului XX. Jean-Pierre Vernant povesteşte undeva că celebrul **Journal de Psychologie** refuza, cu mai multe decenii în urmă, orice articol referitor la aceeaşi oţioasă temă, cea a originii limbajului.

Marele merit al lui Jacob Grimm şi al tratatului său din 1851 rămîne, fără îndoială, acela de a fi impus, şi în lingvistică, principiul istoricităţii. O limbă anume nu este o realitate statică, fixată o dată pentru totdeauna, ci un fenomen în perpetuă evoluţie ce trebuie cercetat ca atare. De aici deduce filologul german că limbajul e o creaţie a omului, ipoteza originii lui divine părîndu-i-se absurdă: „Căci, dacă Divinitatea s-a făcut vizibilă de la început, de ce a încetat ea să o facă după aceea? Acest fapt este contrar atributului necesar al imuabilităţii Divinităţii: ceea ce este necreat nu poate avea istorie şi trebuie să rămînă veşnic identic cu sine". Ceea ce nu îl împiedică însă pe Jacob Grimm să comenteze pe larg anumite simboluri biblice. Momentul Turnului Babel reprezintă începutul proliferării şi al diversificării limbilor, de aceea ridicarea lui trebuie socotită o binefacere şi nu o pedeapsă. Descoperim în această viziune ecouri din ideologia romantică: înmulţirea graiurilor şi „împrăştierea lor pe suprafaţa pămîntului" anunţă, profetic, naşterea şi individualizarea naţiunilor.

Şapte ani mai tîrziu, Ernest Renan reia cîteva dintre ideile lui Grimm, obţinînd însă rezultate noi. În primul rînd, pentru cercetătorul francez, limbajul nu e nici creaţie umană, nici divină, apariţia lui datorîndu-se unui obscur geniu al colectivităţilor primitive, care ar acţiona „în afara conştiinţei", „ca o cauză superioară a naturii". Comparînd mai multe familii de limbi, Renan ajunge la concluzia că unele seminţii au fost mai prolifice decît altele. Semiţii şi indo-europenii reprezintă „rasele superioare", împărţindu-şi între ele meritele excelenţei în diversele domenii ale spiritualităţii. Primii sînt „religioşi", ale lor sînt mistica şi poezia. Ultimii sînt „analitici", de aceea au întemeiat morala şi filozofia. În schimb, rasele „inferioare" sînt „aproape lipsite de facultăţile transcendente care constituie nobleţea omului", completează Renan într-un alt studiu. Dincolo de injusteţea de mult demonstrată a unui asemenea demers, interesantă rămîne istoria receptării lui. Pe vremea lui Napoleon al III-lea, el era considerat inacceptabil întrucît se îndepărta de dogmele catolicismului. Şi acum sună oarecum straniu, dar dintr-un motiv cu totul diferit: ne aminteşte că aproape orice ideologie totalitaristă a pornit de la o teorie similară.

Ştefan FIRICĂ

Filozofie

TopH
Stephen W. Hawking
Scurtă istorie a timpului

Stephen W. HAWKING

Scurtă istorie a timpului. De la Big Bang la găurile negre

Traducere din engleză de Michaela Ciodaru, Ediţia a III-a, Editura Humanitas, Colecţia „TopH", Bucureşti, 2001, 212 p., f.p.

„Totuşi, dacă descoperim într-adevăr o teorie completă, ea trebuie să poată fi înţeleasă în mare, cu timpul, în principiu de oricine, nu numai de cîţiva oameni de ştiinţă. Atunci noi toţi, filozofi, oameni de ştiinţă şi oameni obişnuiţi, ar trebui să putem lua parte la discutarea problemei: de ce existăm noi şi universul? Dacă găsim răspuns la această întrebare, el ar reprezenta triumful final al raţiunii umane – pentru că atunci am cunoaşte gîndirea lui Dumnezeu".

Cu aceste cuvinte se încheie cartea lui Stephen W. Hawking pe care Editura Humanitas a publicat-o într-o nouă ediţie în Colecţia „TopH". Autorul, o personalitate pe care nu vom exagera numind-o excepţională, Stephen W. Hawking, e titularul catedrei de matematică „Isaac Newton" de la Cambridge University şi una dintre cele mai luminate minţi ale secolului implicate în studiul fizicii teoretice. Impresionant e şi faptul că omul Stephen Hawking a avut un destin cu adevărat dramatic: o boală neuromotorie cruntă îl forţează să rămînă paralizat complet într-un scaun cu rotile şi îl împiedică să vorbească. Cu ajutorul unui mic computer fixat în faţa sa, a unui sintetizator de vorbire şi a unei voinţe copleşitoare, profesorul de la Cambridge reuşeşte să scrie numeroase studii şi cîteva cărţi, dar să şi predea şi să se ocupe de cercetare.

Scurtă istorie a timpului. De la Big Bang la găurile negre e o carte de popularizare a ştiinţei. Nu trebuie să credem că e vorba de una din numeroasele cărţi de o calitate îndoielnică care „traduc" pentru neiniţiaţi marile „mistere" ale universului. Mai degrabă putem spune că avem în faţă o carte unică, cum puţini oameni de ştiinţă au ştiut vreodată să scrie, o carte care reuşeşte să se ocupe de cele mai importante probleme ale fizicii teoretice fără să apeleze la limbajul greu „digerabil" al domeniului, fără formule şi ecuaţii matematice indescifrabile pentru marele public şi care, în acelaşi timp, reuşeşte să nu coboare cu nimic nivelul problemelor pe care le pune şi pe care încearcă să le rezolve. Cartea începe de la întrebările la care cei mai mulţi dintre noi nu au nici un răspuns sau au unul extrem de vag: „Ce ştim despre univers şi cum o ştim? De unde vine universul şi încotro merge? Are universul un început şi, dacă da, ce s-a întîmplat *înainte* de acesta? Care este natura timpului? Va ajunge el la un sfîrşit?". Pas cu pas, textul încearcă să găsească răspunsuri, pornind de la gîndirea anticilor şi ajungînd la cele mai recente descoperiri. În acelaşi timp, obligă cititorul să gîndească singur, să încerce să anticipeze răspunsurile, să găsească satisfacţii în propriul exerciţiu intelectual.

Scurtă istorie a timpului... destramă mitul cercetătorului ultraspecializat care doar el poate înţelege marile probleme ale universului. Stephen W. Hawking ne îndeamnă pe toţi să gîndim alături de el, să facem efortul minim de a ne pune întrebări şi de a trage mai apoi concluziile corecte. Cartea sa stă la baza tendinţelor care, în ultimul deceniu, au contribuit la accesibilizarea ştiinţei şi la coborîrea ei din turnul de fildeş al mediilor academice.

George GORCEA

---

sionismului (precum Ady Endre, Kosztolányi Dezsö, Babits Mihály). În clasamentul revistei clujene, aceştia sînt „acompaniaţi" de autori din următoarele decenii, cam pînă la sfîrşitul anilor '70: József Attila, Radnóti Miklós, Illyés Gyula, Szabó Lörinc, Márai Sándor, inclusiv Dsida Jenö (1907-1938) – poet maghiar din România.

2001/1 • MÁJUS
L@TÓ
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRAT

Din numărul pe august-septembrie al revistei tîrgmureşene **Látó** amintim creaţiile literare semnate de Páll Lajos, Kinde Annamária, Lakatos Mihály, Körössi P. József, Nagy Gabriella şi Visky András (prezent cu o piesă de teatru, **Ucenici – Joaca cu Scrisul şi cu Teatrul**, creaţie analizată pe scurt tot în acest număr de regizorul şi poetul Tompa Gábor, într-un articol gen ghid pentru interpretarea piesei). Remarcăm şi două traduceri, una realizată de Jánk Károly după o piesă de teatru a lui Horia Gârbea, **Cafeaua domnului ministru**, respectiv o nouă variantă în maghiară, semnată de Jánosházy György, a shakespeareanului **Vis al unei nopţi de vară**.

Într-un interesant studiu, Györki Edina Gabriella compară figura eroinelor din două opere de bază ale literaturii maghiare (post)moderne: **Kö hull apadó kútba** de Szilágyi István – roman scris şi apărut în România, respectiv **Jadviga párnája** de Závada Pál – conceput şi apărut nu de mult în Ungaria, înregistrînd un veritabil succes editorial. Deşi au apărut la distanţă de 20 de ani, cele două romane sînt înrudite – după cum afirmă şi demonstrează autoarea studiului – prin explorarea individualităţii pe baza unor tehnici narative comune.

În numărul din octombrie putem citi poezie sau proză de Szász János, Fazakas Attila, Podmaniczky Szilárd, Géczi János, Márkus-Barbarossa János, Kabdebó Tamás, M. Szabó István, Farkas Wellmann Éva, Zsidó Ferenc, Tóth Mária, alături de versuri ale lui Czeslaw Milosz (în traducerea lui Gömöri György), Gregory Corso şi Ira Cohen (în tălmăcirea lui Gyukics Gábor). Într-o notă aproape lirică, Láng Zsolt îl evocă pe marele prozator maghiar Mészöly Miklós, stins în iulie 2001. În rubrica **Mică antologie lirică**, Bogdán László propune o incursiune într-un poem reprezentativ pentru creaţia poetului Zelk Zoltán, **Pescăruşul**.

Székelyföld
KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Numărul din septembrie, respectiv cel din octombrie al **Székelyföld**-ului din Miercurea-Ciuc publică poezii de Kovács András Ferenc, Vörös István, Tari István, Király László, Lövétei Lázár László, Fekete Vince, Méhes Károly şi proză de Ferenczes István, György Attila, Molnár Vilmos. Sub titlul **Omul „făcător de universitate"** putem citi interviul lui Oláh-Gál Elvira cu inginerul agronom dr. György Antal, preşedintele Fundaţiei Pro Agricultura Harghitae Universitas din Miercurea-Ciuc, director de studii al facultăţilor din acest oraş ale nou înfiinţatei Universităţi Sapientia; în cadrul unui alt interviu (**„Omul trebuie să-şi demonstreze dreptatea în orice condiţii"**), realizat de Máthé Éva, artistul plastic Balázs Imre (originar din Tg. Mureş, în prezent trăind în Ungaria) vorbeşte despre momentele semnificative ale carierei sale, despre aspectele unei vieţi deseori afectate de decizii politice. Două evocări interesante se cuvin a fi semnalate: aceea în care Fodor Sándor scrie despre trei scriitori maghiari din România dinainte de 1989, toţi purtînd numele mic „István" – Asztalos István, Horváth István, Nagy István –, şi cea a lui Gajdos Balogh Attila, aducînd încă o dată în prim-plan ideile şi spiritualitatea scriitorului, arhitectului, artistului Kós Károly (părintele „transilvanismului", curent ori ideologie născut(ă) imediat după momentul Trianon, marcînd pentru mult timp şi creaţia literară maghiară de la noi). Printre alte articole şi studii din aceste numere mai găsim o retrospectivă istorică a situaţiei refugiaţilor maghiari de pe urma ofensivei Armatei române din 1916 (validată şi bazată pe analiza statistică), fiind vorba de cei plecaţi din zona de sud-est a Ungariei de atunci (Csóti Csaba); o analiză a migrării secuilor din Bucovina spre Ungaria anilor 1940-1941 (Vincze Gábor); o evocare a legăturilor spirituale dintre scriitorii Németh László (Ungaria) şi Tamási Áron (reprezentant de seamă al literaturii maghiare din România), respectiv teoreticianul literar Jancsó Béla (maghiar din România), toţi trei preocupaţi, la mijlocul secolului trecut, de soarta minorităţii maghiare din România (Cseke Péter); o prezentare care ne semnalează înrudirea ideilor de astăzi ale lui Sabin Gherman cu programul unui grup de intelectuali maghiari şi români din România anilor 1950, care susţineau la vremea lor puncte de vedere aproape identice cu cele ale Ligii Transilvania-Banat, încercînd să formeze un partid transetnic, fiind pedepsiţi colectiv pentru părerile lor, în urma unor procese politice în care zece din cei 57 de participanţi la această acţiune au fost condamnaţi la moarte şi executaţi (Tófalvi Zoltán); o rememorare a activităţii de acum o sută de ani a Congresului Secuilor, care s-a preocupat în 1902, între altele, de problema emigrării în masă a reprezentanţilor acestui grup etnic spre Statele Unite ale Americii, precum şi de unele aspecte legate de proprietatea privată şi de producţia economică sau de rolul femeii în societatea din acea vreme (Gidó Csaba).

HELIKON
IRODALMI FOLYÓIRAT

Din cuprinsul numerelor din 10 şi 25 septembrie, respectiv 10 şi 25 octombrie ale **Helikon**-ului se pot aminti creaţiile literare semnate de Faludy György, Orbán János Dénes (un dialog liric interesant între cei doi, primul fiind cel mai de seamă poet maghiar în viaţă, iar cel de-al doilea, cel mai talentat şi recunoscut reprezentant al noii generaţii de poeţi şi scriitori maghiari din România) sau de Király László, Kenéz Ferenc, Bogdán László, Határ Gyözö, Lászlóffy Aladár, Páll Lajos, Lászlóffy Csaba şi Hajós József, cronicile literare de Lászlóffy Aladár, Bartha Katalin Ágnes, Páll Zita, Gergely Ágnes, Györffy Gábor; evocări, portrete post-mortem ale unor autori maghiari din România (Tóth István, Forró László, respectiv Balázs Ferenc, Domokos Pál Péter, Reményik Sándor, Szilágyi Domokos, Fábián Ernö); redescoperiri şi recuperări culturale (Tapodi Zsuzsa ni-l prezintă pe Daday Loránd, scriitor maghiar din România anilor 1920-60, figură originală şi controversată, personaj central în procese politice care i-au fost intentate din cauza scrierilor sale, uitat apoi de istoria şi critica literară; prozatorul Fodor Sándor scrie despre colegii lui de generaţie, scriitori şi poeţi maghiari de la noi, care au debutat în paralel în prima jumătate a anilor 1950, dar care nu au format o grupare literară compactă, interpretabilă ca atare); studii despre valori, paradoxuri, aspecte viu discutate ori specifice ale literaturii maghiare din România de ieri şi de astăzi (Bertha Zoltán, Pomogáts Béla).

În suplimentul **Serény Múmia** (**Mumia sprintenă**) publică poezie şi proză autori din ultimul val al literaturii maghiare, cum ar fi: Mrena Julianna, Bölöni Péter, Jakab Krisztina-Franciska, Szabó Palócz Attila, Kudelász Nóbel, Simó Márton, Lanczkor Gábor, Milos Latinovic-Lakatos Mihály, respectiv Alexandru Dohi (poezii în traducerea lui Goron Sándor).

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)
SALA I.L. CARAGIALE:

▮ 27 nov., ora 20.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

▮ 29 nov., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de L.N. Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu

▮ 1 dec., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Silvia Năstase, Monica Davidescu, Mihai Călin

▮ 2 dec., ora 11.00 – **Take, Ianke şi Cadîr**

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Moartea unui comis voiajor** de Arthur Miller. Regia: Horea Popescu. Cu: Virgil Ogăşanu, Florina Cercel, Zoltan Lovaş, Tomi Cristin, Andrei Duban, Marius Florea Vizante

SALA LIVIU REBREANU:

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag

▮ 1 dec., ora 19.00 – **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Regia: Gelu Colceag. Cu: Olga Tudorache

▮ 2 dec., ora 11.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa

SALA CAMIL PETRESCU:

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Anul viitor? La aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

▮ 30 nov., ora 19.00 – **Şi mai potoliţi-l pe Eminescu!** de Cristian Tiberiu Popescu. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Dan Puric, Gheorghe Dinică, Eugen Cristea, Mihai Călin, Constantin Dinulescu

▮ 2 dec., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Tinereţe fără bătrîneţe**

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Dragă mincinosule** de Jerome Kilty. Regia: Mara Paşici. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru

TEATRUL NOTTARA
(tel: 212.52.89)
SALA MAGHERU:

▮ 28 nov., ora 19.00 – **Moştenirea lui Cadâr** de Eugen Rotaru şi Laurenţiu Profeta. Regia: Tania Filip. Cu: Ruxandra Sireteanu, Ion Haiduc, Valentin Teodosiu, Cristian Irimia, Cristian Şofron

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda, Catrinel Dumitrescu, Sorin Cociş

▮ 1 dec., ora 19.0 – **Idiotul** de Dostoievski. Regia: Andry Zholdak. Cu: Virgil Flonda, Constantin Chiriac, Gelu Potzolli, Diana Văcaru-Lazăr. Spectacol prezentat de **Teatrul Radu Stanca** din Sibiu

▮ 2 dec., ora 19.0 – **Canibalii** de George Tabori. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Nae Floca-Acileni, Adrian Răţoi, Diana Văcaru-Lazăr, Aura Călăraşu. Spectacol al **Teatrului Radu Stanca** din Sibiu

SALA STUDIO:

▮ 27 nov., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru

▮ 28 nov., 2 dec., ora 20.30 – **Les délices de la cruauté** după **Les chants de Maldoror** ale Contelui de Lautréamont. Regia: Ioana Crăciunescu. Cu: Ioana Crăciunescu, Caroline Verdu, Pierre Azéma. Spectacol în limba franceză

▮ 29 nov., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu

▮ 30 nov., ora 19.30 – **Frumos e în septembrie la Veneţia** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis

▮ 1 dec., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof

TEATRUL BULANDRA
SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:
(tel: 315.89.90)

▮ 30 nov., ora 19.00 – **Unchiul Vanea** de A.P. Cehov. Regia: Yuri Kordonsky. Cu: Horaţiu Mălăele, Victor Rebengiuc, Mariana Mihuţ, Anca Sigartău/Andreea Bibiri, Cornel Scripcaru

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Colonelul-pasăre** de Hristo Boicev. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Victor Rebengiuc, Dana Dogaru, Răzvan Vasilescu, Mircea Rusu

SALA TOMA CARAGIU:
(tel: 212.05.27)

▮ 27, 30 nov., 2 dec., ora 19.00 – **Tango** de S. Mrozek. AVANPREMIERĂ. Regia: Gelu Colceag. Cu: Vlad Zamfirescu, Costel Caşcaval, Emilia Popescu, Doru Ana, Luminiţa Gheorghiu, Petre Lupu

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Woyzeck** de Georg Büchner. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Marian Râlea, Dan Bădărău, Camelia Maxim. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia Culturală Athon

TEATRUL DE COMEDIE
(tel: 315.91.37)

▮ 29 nov., ora 18.30 – **Copilul divin** după Pascal Bruckner. Regia: Chris Simion. Cu: Aurelian Temişan, Monica Davidescu/Ştefana Zamfirescu, Adrian Văncică, Adriana Drăguţ, Gabriel Fătu. Spectacol prezentat de Compania „D'Aia"

▮ 30 nov., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Dan Tudor, Gheorghe Dănilă

▮ 1 dec., ora 18.30 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Sorin Misirianţu. Cu: Liviu Lucaci, Delia Nartea, Dan Tudor, Alexandru Pop

▮ 2 dec., ora 18.30 – **Iluzia comică** de Pierre Corneille. Regia: Alexandru Darie. Cu: Marian Râlea, George Ivaşcu, Florin Anton, Ion Chelaru, Laura Creţ

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA
(tel: 310.35.74)

▮ 1 dec., ora 19.00 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Ştefan Vulniciuc şi Mihaela Gorea. Cu: Vasile Calofir, Adriana Nicolae, Bogdan Mosor, Gheorghe Lazăr, Paul Lucaci

▮ 30 nov., 2 dec., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan

THEATRUM MUNDI
(tel: 210.42.81)

▮ 2 dec., ora 19.00 – la Sala Teatrului Foarte Mic – **Lecţia** de Eugène Ionesco. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, Clara Vodă, Silvia Codreanu

STUDIOUL TOACA
(tel: 326.38.09)

▮ 30 nov., ora 23.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi. Regia: Nona Ciobanu. Muzica (*live*): Harry Tavitian. Coregrafia: Laurenţia Barbu. Cu: Liliana Pană, Laurenţia Barbu

▮ 1 dec., ora 19.00 – **Orgasm** de Vlad Zografi

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)

▮ 30 nov., ora 19.00 – **Smerita** după F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ionuţ Burlan

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

▮ 1 dec., ora 11.00 – **Uite tata, nu e tata!** de Arnold şi Bach. Regia: Ion Lucian. Cu: Ion Lucian, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Boris Petroff, Dan Tufaru, Mihai Ciucă, Candid Stoica

▮ 2 dec., ora 11.00 – **Lozul cel mare**, musical după Şalom Alehem. Regia: Harry Eliad. Cu: Leonie Waldman-Eliad, Rudy Rosenfeld, Ion Grosu, Cristina Dogaru. Textul se traduce în română, la cască

TEATRUL ION CREANGĂ
(tel: 211.11.69)

▮ 27 nov., ora 10.00 – **Voi scandal cu orice preţ**, după I.L. Caragiale. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Florina Luican, Anca Zamfirescu, Sibylla Oarcea

▮ 27 nov., ora 16.30 – **Acasă** după Ludmila Razumovskaia. Regia: Radu Apostol. Cu: Rodica Ionescu, Antoaneta Cojocaru, Alexandru Potroc, Mircea Moise

▮ 28 nov., ora 10.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Boris Petroff. Cu: Daniel Tudorică, Gabriel Coveşeanu, Cătălin Dupu, Şerban Georgevici, Carmen Palcu

▮ 29 nov., ora 10.00 – **Prinţ şi cerşetor**, după Mark Twain. Regia: Constantin Dicu. Cu: Ani Creţu, Mihaela Beţiu, Cristian Irimia, Daniel Tudorică, Boris Petroff, Mircea Muşatescu, Marina Procopie, Anca Zamfirescu

▮ 30 nov., ora 10.00 – **Inimă rece**, după Wilhelm Hauff. Regia: Sorana Coroamă-Stanca. Cu: Lucian Ifrim, Cristian Irimia, Alexandrina Halic, Anca Zamfirescu, Carmen Palcu, Şerban Georgevici

▮ 1 dec., ora 10.30 – **Voi scandal cu orice preţ**

▮ 2 dec., ora 10.30 – **Inimă rece**

TEATRUL EXCELSIOR
(tel: 315.97.36)

▮ 27 nov., orele 9.30 şi 11.00 – **Fetiţa cu chibrituri** după H.C. Andersen. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Ciprian Cojenel, Mihaela Coveşeanu

▮ 28 nov., ora 10.00 – **Nemaipomenitele aventuri ale lui Nils Holghersson** de Selma Lagerloff. Regia: Mihaela Boboc Manea. Cu: Annemary Ziegler, Paula Sorescu Lucian, Bogdan Caragea

▮ 29 nov., ora 10.00 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arhir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu

▮ 30 nov., 3 dec., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibrituri**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)

▮ 27, 28, 30 nov., ora 10.00 – **Capra cu trei iezi**. Regia: Gabriel Apostol. Cu: Ioana Chelaru, Cristian Mitescu, Liliana Gavrilescu, Mariana Zaharia, Claudiu Iordan

▮ 29 nov., ora 10.00 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Graţiela Ştefan, Claudiu Iordan, Daniel Stanciu, Cristi Mitescu, Liliana Gavrilescu

▮ 1 dec., ora 11.00 – **Cenuşăreasa**. Regia: Silviu Purcărete. Cu: Eugenia Barbu, Gina Nicolae, Cristina Roşiianu, Melania Petrescu

SALA LAHOVARI:
(tel: 211.08.29)

▮ 27, 28 nov., ora 10.30 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Paul Ionescu, Mihai Dumitrescu, Gabriel Apostol, Daria Gănescu

▮ 29, 30 nov., ora 10.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**

▮ 2 dec., ora 11.00 – **Motanul încălţat**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Gabriel Apostol, Ionuţ Brancu, Mihai Dumitrescu, Alina Bugnar

BACĂU

TEATRUL GEORGE BACOVIA

▮ 27, 30 nov., ora 17.00 – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu

▮ 28 nov., ora 17.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte, Geo Popa, Doina Iacob

▮ 29 nov., ora 16.00 – **O noapte furtunoasă**

▮ 2 dec., ora 18.00 – **Doi morţi vii**

BAIA MARE

TEATRUL MUNICIPAL

▮ 29 nov. – **Deşteptarea primăverii** de Frank Wedekind. Regia: Marius Olteanu

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU
SALA MARE:

▮ 28, 30 nov., ora 11.00 – **Ivan Turbincă**, după Ion Creangă. Regia: E.M. Braşoveanu. Cu: Relu Siriţeanu, E.M. Braşoveanu, Ovidiu Cepănaru, Aurelia Simionescu, Vasile David, Anton Blaj, Ion Mar, Gabriela Goţia

▮ 28 nov., ora 18.30 – **Şantaj** de Liudmila Razumovskaia. Regia: Claudiu Goga. Cu: Virgina Itta Marcu, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Iulia Popescu

▮ 29 nov., ora 10.00 – **Ivan Turbincă**

▮ 29 nov., ora 18.00 – **Vacanţă în Guadelupa** de Pierre Sauvil şi Eric Assous. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Dan Săndulescu, Mircea Andreescu, Gabriel Costea

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Vacanţă în Guadelupa**

SALA STUDIO:

▮ 30 nov., ora 18.00 – **Operele complete ale lui Wlm Sxpr (prescurtate)** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş, Gabriel Costea

▮ 2 dec., ora 17.30 – **E vremea rozelor ce mor**, în interpretarea actriţei Maya Indrieş

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL
SALA MARE:

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Logodnicele aterizează la Paris** de Marc Camoletti. Regia: Florin Piersic. Cu: Florin Piersic, Melania Ursu, Petre Băcioiu, Ileana Negru, Vasilica Stamatin, Angelica Nicoară

SALA MARE:

▮ 27, 28 nov., ora 19.00 – **Sărutămă** de Vlad Zografi. Cu: Emanuel Petran

▮ 30 nov., ora 19.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Sorin Misirianţu. Cu: Cornel Răileanu, Alexandra Georgia Lungu, Sorin Misirianţu

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

▮ 28 nov., ora 19.00 – **Romeo şi Julieta** de W. Shakespeare. Regia: Keresztes Attila. Textul se traduce la cască în limba română

▮ 29 nov., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Karol** S. Mrozek. Regia: Tompa Gábor. Textul se traduce la cască în limba română

▮ 30 nov., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel, spectacol *studio*. Regia: David Grant (Marea Britanie)

▮ 1 dec., ora 20.00 – **Misterele voalului** de Vörösmarty M., Görgey G. Regia: Keresztes Attila

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de L. Pirandello, spectacol *studio*. Regia: Vlad Mugur. Textul se traduce la cască în limba română

▮ 3 dec., ora 19.00 – **Cvartet** de Spiró György, spectacol *studio*. Regia: Kövesdy István

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU
DRAMĂ:

▮ 29 nov., ora 18.30 – **Soţia mea, Maurice** de Raffy Shart. Regia: Lucian Sabados. Cu: Andrei Vasluianu, Dragoş Câmpan, Daniela Moldovan, Carol Becher, Nicolae Năstăsia, Lupu Buznea, Liliana Zincă, Paul Nicolae

REVISTĂ:

▮ 29 nov. – la Cîmpina – **Bona visurilor mele**

▮ 2 dec., ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

▮ 27 nov., ora 11.30 – **Scufiţa roşie**. Regia: Cristian Mihalache. Cu: Lizica Sterea, Veronica Molea, Carmen Bogdan

▮ 28 nov., ora 10.30 – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm. Regia: Cristian Pepino. Cu: Carmen Bogdan, Cătălina Radu, Mircea Cârlig

▮ 29 nov., ora 10.30 – **Făt-Frumos din lacrimă**, după Mihai Eminescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Paul Nicolae, Lucian Orbean, Marian Ogescu, Mioara Pagâţa

▮ 30 nov., 2 dec., ora 11.00 – **Albă ca zăpada**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▮ 27 nov., orele 9.30 şi 11.00 – la Grădiniţa nr. 2 – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică

▮ 28 nov., orele 9.00, 10.30 şi 12.00 – la Drăgăşani – **Punguţa cu doi bani**

▮ 30 nov., ora 12.00 – la Băile Govora – **Punguţa cu doi bani**

SFÎNTU GHEORGHE

TEATRUL ANDREI MUREŞANU

▮ 29, orele 10.30 şi 12.00 – la Bran – **Crăiasa zăpezilor**. Regia: Valentina Cazacu. Cu: Sergiu Aliuş, Mona Codreanu, Ioana Gajdó, Voicu Hetel, Adrian Iuga

▮ 1 dec., ora 14.30 – la Teatrul ACT – **MM – couture à porter**. Regia: Szabo K. István. Cu: Inna Andriucă, Elena Popa, Florin Vidanski

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

▮ 28 nov., ora 19.00 – **Pilafuri şi parfum de măgar** după texte alese de Silviu Purcărete şi Alain Garlan din **Cartea celor o mie şi una de nopţi**. Regia: Silviu Purcărete. AVANPREMIERĂ

▮ 28 nov., ora 19.00 – la Mediaş – **Contrabasul** de Patrick Süskind. Regia: Wolfgang Wolter. Spectacol prezentat de secţia germană

▮ 29 nov., ora 19.00 – **Pilafuri şi parfum de măgar**. PREMIERĂ

TIMIŞOARA

TEATRUL NAŢIONAL

▮ 27, 29 nov., ora 19.00 – **Larry Thompson, tragedia unei tinereţi** de Dusan Kovacevic. Regia: Ioan Ieremia. Cu: Larisa Stase-Mureşan, Vladimir Jurăscu, Damian Oancea, Ana Serghie-Ionescu, Mihaela Murgu, Dorin Dragoş

▮ 28 nov., ora 19.00 – **Ivan Turbincă** după Ion Creangă. Regia: Horia Ionescu

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL NAŢIONAL
SALA MARE:

▮ 27 nov., ora 19.00 – **Bigamul** de Ray Cooney. Spectacol prezentat de Compania Liviu Rebreanu

▮ 28 nov., ora 19.00 – **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney. Spectacol prezentat de Compania Tompa Miklós

▮ 30 nov , ora 19.00 – **Tragedia omului** de Madách Imre. Spectacol prezentat de Compania Tompa Miklos

▮ 1 dec., ora 17.00 – **Tragedia omului** de Madách Imre. Spectacol prezentat de Compania Tompa Miklos

▮ 2 dec., ora 10.00 – **Tragedia omului**

▮ 2 dec., ora 19.00 – **Cîntăreaţa cheală** de Eugene Ionesco. Spectacol prezentat de Compania Liviu Rebreanu

SALA MICĂ:

▮ 2 dec., ora 11.00 – **Micul prinţ** de Antoine de Saint Exupery. Spectacol prezentat de Compania Liviu Rebreanu

FILM

27-29 noiembrie

BUCUREŞTI

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15

▮ **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00

▮ **Trafic**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Corso/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.45, 20.30

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ București/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45

▮ **Prințesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30

▮ **Frăția lupilor**, SUA, 2001. Regia: Cristophe Gans. Cu: Samuel le Bihan, Mark Dacascos/ Gloria/ orele: 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

▮ **Cîini și pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman. Cu (voci): Toby Maguire, Alec Baldwin/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30/ Studio Martin, orele: 15.00, 17.00, 19.00

▮ **Replicant, Clona ucigașă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/ Lumina/ orele: 10.30, 12.45, 14.00, 16.00, 18.00, 19.45

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Buz Luhrmann. Cu: Nikole Kidman, Ewan McGregor/ Europa/ orele: 10.00, 12.15, 14.30, 16.45, 19.00

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureșan. Cu: Ștefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arșinel, Stela Popescu/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

▮ **Planeta maimuțelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Aurora, orele: 15.00, 17.00, 19.00/ Viitorul, orele: 14.00, 16.00, 19.00

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans, Anna Faris/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

▮ **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ orele: 13.00, 15.00

▮ **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ ora 13.00

▮ **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ștefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuță, Piere Henri Deleau/ ora 13.45

▮ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ orele: 15.15, 22.15

▮ **Dansind cu noaptea**, coproducție Danemarca-Suedia-Franța, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ ora 15.45

▮ **Ce-și doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ orele: 17.00, 21.30

▮ **În voia sorții**, SUA, 2001/ ora 17.45

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 18.30

▮ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ ora 19.15

▮ **Răsfățații Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ ora 19.45

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ ora 22.00

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21)

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 13.30, 16.00, 18.30, 21.15

▮ **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001/ Sala 2/ ora 19.45 (27, 28 nov.)/ orele: 18.00, 19.45 (29 nov.)

▮ **Răsfățații Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, Christopher Walken, Hank Azaria, John Cusack, Julia Roberts/ Sala 2/ orele: 15.00, 21.45

▮ **Atlantida: Imperiul dispărut**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Gary Trousdale și Kirk Wise. Film de animație. Cu (voci): James Garner, Lyle Tiberius Rourke, Leonard Nimoy, Michael J. Fox / Sala 2/ ora 17.30 (27, 28 nov.)

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Alyson Hannigan, Chris Klein, Eddie Kaye, Eugene Levy, Mena Suvari, Natasha Lyonne/ Sala 3/ orele: 14.45, 17.15, 19.45, 22.15

▮ **Toc inalt și minte brici**, Marea Britanie, 2001. PREMIERĂ. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Sala 4/ orele: 15.30, 22.30

▮ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 4/ orele: 17.45

▮ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Sala 5/ orele: 15.00, 17.30, 20.15, 22.45

▮ **Frăția lupilor**, SUA, 2001/ Sala 6/ orele: 16.30, 21.30

▮ **Replicant, Clona ucigașă**, SUA, 2001/ Sala 6/ orele: 14.15, 19.15

▮ **Cîini și pisici**, SUA, 2001/ Sala 7/ orele: 13.30, 15.45, 20.45

▮ **Între bine și rău**, SUA, 2000. Regia: Janusz Kaminski. Cu: Ben Chaplin, Winona Ryder, Elias Koteas, John Hurt/ Sala 7/ orele: 18.15

▮ **Trafic**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 8/ orele: 13.00, 16.15, 19.30, 22.45

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Buz Luhrmann. Cu: Nikole Kidman, Ewan McGregor/ Sala 9/ orele: 14.00, 19.15

▮ **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Dominic Sena. Cu: Don Cheadle, Halle Berry, Hugh Jackman, John Travolta, Sam Shepard/ Sala 9/ ora 22.00 (27, 29 nov.)

▮ **Omul nostru din Panama**, Marea Britanie, 2001. Regia: John Boorman. Cu: Geoffrey Rush, Pierce Brosnan, Jamie Lee Curtis/ Sala 9/ orele: 17.00

▮ **Planeta maimuțelor**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 16.15, 21.30

▮ **Prințesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 13.45, 19.00

INSTITUTUL FRANCEZ

CINEMA ELVIRA POPESCU:

(tel: 212.46.58)

▮ 28 nov., ora 18.00 – **Personne ne m'aime**, Franța, 1994. Regia: Marion Vernoux/ ora 20.00 – **Fred**, Franța, 1997. Regia: Pierre Jolivet

▮ 30 nov., ora 18.00 – **Fred**/ ora 20.00 – **Beau travail**, Franța, 1999. Regia: Claire Denis/ ora 22.00 – **Une affaire de goût**

▮ 1 dec., ora 16.00 – **Personne ne m'aime**/ ora 18.00 – **Beau travail**/ ora 20.00 – **Une affaire de goût**

▮ 2 dec., ora 16.00 – **Personne ne m'aime**/ ora 18.00 – **Etat des lieux**/ ora 20.00 – **Une affaire de goût**

▮ Filmele vor fi prezentate în versiune originală, subtitrate în limba engleză, cu excepția filmului **Une affaire de goût**, nesubtitrat

ARAD

▮ **Replicant, Clona ucigașă**, SUA, 2001/ Dacia

▮ **Trafic**, SUA, 2001/ Mureșul

▮ **Tigru și dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh/ Arta, Sala A

▮ **Ce-și doresc femeile**, SUA, 2000/ Arta, Sala B

BACĂU

▮ **Replicant, Clona ucigașă**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

▮ **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Modern

▮ **Final Fantasy. Spiritele ascunse**, SUA, 2001. Regia: Hironubu Sakaguchi, Motonori Sakakibara/ Jean Negulesco

DEVA

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

▮ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Porțile de Fier

HUNEDOARA

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Flacăra

▮ **Inteligență artificială**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

▮ **Trafic**, SUA, 2001/ Libertatea

▮ **Cîini și pisici**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Frăția lupilor**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMȚ

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PLOIEȘTI

▮ **Toc inalt și minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Patria

▮ **Prințesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Scala

▮ **Foc încrucișat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal/ Modern

SINAIA

▮ **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIȘOARA

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Capitol

▮ **Prințesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Timiș

▮ **Toc înalt și minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Studio

TÎRGOVIȘTE

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001/ Independența

TÎRGU JIU

▮ **Răsfățații Americii**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

▮ **Răsfățații Americii**, SUA, 2001/ Independența/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

30 noiembrie-3 decembrie

BUCUREȘTI

▮ **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria, tel: 211.86.25/ Luceafărul, tel: 315.87.67

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ București/ tel: 315.61.54

▮ **Atlantida, imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Corso/ tel: 315.13.34

▮ **Misiune în țara sfîntă**, SUA, 2001. Cu: Antonio Banderas/ Cotroceni/ tel: 212.64.41

▮ **Trafic**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43

▮ **Toc înalt și minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84

▮ **Cîini și pisici**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75

▮ **Păcat original**, SUA, 2001/ Favorit/ tel: 413.31.70

▮ **Replicant, clona ucigașă**, SUA, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13

▮ **Furios și iute**, SUA, 2001/ Lumina, tel: 314.74.16/ Viitorul, tel: 610.67.40

▮ **Frăția lupilor**, SUA, 2001/ Europa/ tel: 314.27.14

▮ **Planeta maimuțelor**, SUA, 2001/ Flamura/ tel: 685.77.12

▮ **Prințesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66

▮ **Sexi harem la Ada Kaleh**, România, 1999/ Excelsior/ tel: 224.33.45

ARAD

▮ **Plăcinta americană**, SUA, 1999/ Dacia

▮ **Toc înalt și minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Mureșul

▮ **Frăția lupilor**, SUA, 2001/ Arta, Sala A

▮ **Shrek**, SUA, 2001. Cu (voci): Cameron Diaz, Eddie Murphy, Mike Myers/ Arta, Sala B

BACĂU

▮ **Plăcintă americană 2**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CÎMPINA

▮ **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Central

CRAIOVA

▮ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria

▮ **Moulin Rouge**, SUA, 2001/

INTERNET

Teatrele românești. Nou și vechi

Festivalul Național de Teatru a început și este o bun prilej pentru a prezenta cîteva dintre *site*-urile teatrelor românești. Întrucît am mai scris despre acest subiect, indicînd și locațiile *web*, vom insista acum asupra noutăților, indicînd la final și alte adrese, cu vechime, pentru aceia care nu le cunoșteau.

Teatrul Odeon are de ceva vreme un *site* cu multă informație și cu un design foarte inspirat (*www.teatrul-odeon.ro*). Paginile sînt lucrate în *flash*, iar pagina principală este în limba engleză (existînd, totuși, și o versiune românească). Rubricile sale sînt: **Prezentare**, **Istoric**, **Premieră**, **Repertoriu**, **Proiecte/Programe**, **Echipă** și **Contacte**. Chiar dacă putem reproșa lipsa unei minime interactivități cu cei care navighează – de la necesitatea unui forum pînă la posibilitatea de a rezerva bilete *on-line*, iar de cumpărat bilete să nu mai pomenim –, informația este, în principiu, la zi. Spectacolele proprii sînt prezentate detaliat, inclusiv cu o galerie foto, dar nu am găsit nimic despre prezența/participarea la festivalul de la București. În fine, un alt mic detaliu ce merită semnalat: programul săptămînii poate fi *download*-at sau, în funcție de preferințe, printat.

Teatrul Bulandra are și el, de puțină vreme, un *site* (*www.bulandra.ro*). Cum designul nu este punctul său forte, ne vom concentra atenția asupra conținutului, care este, de fapt, cel mai important. Unele rubrici sînt în lucru, iar multe altele trebuie îmbunătățite. Așadar, *bulandra.ro* este structurat în **Prezentare**, **Știri**, **Program**, **Colectiv artistic**, **Spectacole**, **Proiecte/Repetiții**, **Interactiv**, **Contact** și **Contribuții**. Cei care realizează *site*-ul promit să termine repede secțiunile unde încă se lucrează și, în plus, există dorința de a oferi, începînd de anul viitor, și posibilitatea de a rezerva bilete *on-line*.

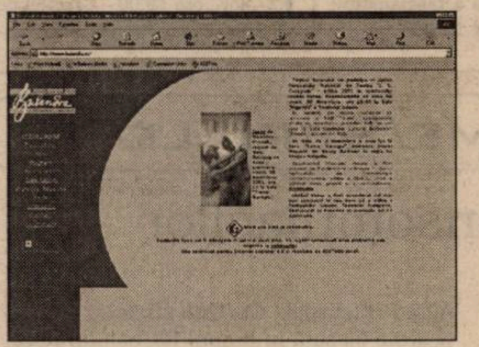

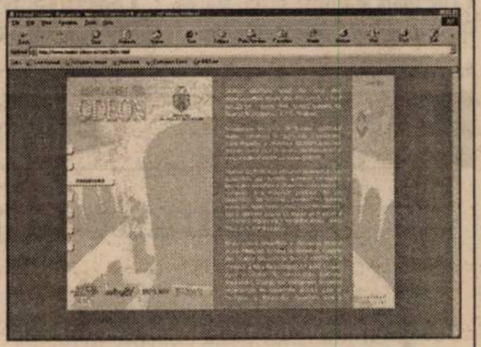

Teatrul Național din Craiova are adresa *http://www.topedge.ro/teatru/*. Rubricile sale sînt: **Istoric**, **Turul teatrului**, **Premiere**, **Festivaluri și manifestări** (cu o actualizare care lasă mult de dorit), **Turnee internaționale**, **Realizări** și **Studiu comparativ**.

În Timișoara, teatrele care și-au făcut un *site* sînt Teatrul German de Stat (*http://www.infotim.ro/patrimcb/tm/timisoar/tgst/dstt.htm*) cu secțiuni grupate sub genericul **Stagiunea 2001-2002** (**Proiectele stagiunii**, **Repertoriul stagiunii**, **Personalul artistic**, **Premiera următoare**, **Programul repertorial Secolul XX**, **Întîlnirea teatrelor minorităților germane 4-7 octombrie 2001**) și Teatrul Național Timișoara (*http://www.tnt.saratoga.ro*) – în care puteți consulta următoarele secțiuni: **Despre noi**, **Producții și dezvoltare**, **Press – info**, **Festival**, **Trupă** și **Contact**.

Teatrul Național din București (*http://tnb.kappa.ro/*) are pe *web* informații despre: **Repertoriu**, **Spectacole**, **Bilete**, **Repetiții**, **Istoric**, **Muzeul**, **Trupa**, **Contact**, **Sponsori** și ***Off-stage***.

Teatrul Evreiesc de Stat din București (*http://www.tes.ro/*) nu oferă prea multe, iar ceea ce există pe *net* este doar în limba engleză: **Repertoire**, **Event** and (*id est*, „și") **Staff**.

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

Modern

- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ Jean Negulesco

DEVA

- **Replicant, Clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Patria

DROBETA TURNU SEVERIN

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Porţile de Fier

HUNEDOARA

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Trafic**, SUA, 2001/ Patria
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Trafic**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.30, 15.30, 18.30

PLOIEŞTI

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Scala
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Capitol
- **Dracula**/ Timiş
- **Medalion Florin Piersic**/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Toc inalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Independenţa
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE
27 noiembrie

- **Poienile roşii**, URSS, 1966. Regia: Emil Loteanu. Cu: Svetlana Toma, Victor Voinicescu, Victor Ciutac. **Ora 10.00**
- **Absolventul**, SUA, 1967. Regia: Mike Nichols. Cu: Anne Bancroft, Dustin Hoffman, Katharine Ross. Versiune originală. **Ora 11.45**
- **Pasărea Phoenix**, SUA, 1965. Regia: Robert Aldrich. Cu: James Stewart, Richard Attenborough, Peter Finch. **Ora 13.45**
- **Ursula sau viaţa nedemnă**, Elveţia, 1966. Regia: Reni Mertens, Walter Marti. **Ora 16.30**
- **Opera de trei parale**, Germania, 1931. Regia: G.W. Pabst. Cu: Rudolf Forster. Versiune originală. **Ora 18.30**

28 noiembrie

- **Ivan cel Groaznic I**, URSS, 1943. Regia: Serghei Eisenstein. Cu: Nikolai Cerkasov. **Ora 10.00**
- **Succesul e cea mai bună răzbunare**, Marea Britanie, 1984. Regia: Jerzy Skolimowski. Cu: Michael York, Michel Piccoli, John Hurt, Anouk Aimée. Versiune originală. **Ora 12.00**
- **Adevărata faţă a fascismului**, URSS, 1966. Regia: Mihail Romm. **Ora 13.45**
- **Ivan cel Groaznic I**, URSS, 1943. **Ora 16.15**
- **Succesul e cea mai bună răzbunare**, Marea Britanie, 1984. **Ora 18.30**

29 noiembrie

- **Ivan cel Groaznic II**, URSS, 1945. Regia: Serghei Einstein. Cu: Nikolai Cerkasov, Ludmila Celikovskaia. **Ora 10.00**
- **Adevărata faţă a fascismului**, URSS, 1966. **Ora 12.00**
- **Ziua delfinului**, SUA, 1973. Regia: Mike Nichols. Cu: George C. Scott, Trish Van Devere, Paul Sorvino, Fritz Weaver. **Ora 14.45**
- **Ivan cel Groaznic I**, URSS, 1943. **Ora 16.45**
- **Astă seară dansăm în familie**, România, 1972. Regia: Geo Saizescu. Cu: Dem Rădulescu, Sebastian Papaiani, Vasilica Tastaman, Ioana Bulcă. **Ora 18.30**

30 noiembrie

- **Aventurile lui Gérard**, Marea Britanie-Italia-Elveţia, 1970. Regia: Jerzy Skolimowski. Cu: Peter McEnery, Elli Wallach, Jack Hawkins, Claudia Cardinale. **Ora 10.00**
- **Pasărea Phoenix**, SUA, 1965. **Ora 12.00**
- **Explozia**, România, 1972. Regia: Mircea Drăgan. Cu: Gheorghe Dinică, Toma Caragiu, Dem Rădulescu, Jean Constantin, Draga Olteanu-Matei. **Ora 14.45**
- **Opera de trei parale**, Germania, 1931. **Ora 16.45**
- **Ziua delfinului**, SUA, 1973. **Ora 19.00**

PLOIEŞTI

SCALA

- 27 nov. – **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein

TÎRGOVIŞTE

- 29 nov. – **Capcană pentru hoţ**, SUA, 1999. Regia: Jon Amiel. Cu: Sean Connery, Catherine Zeta-Jones, Ving Rhames, Will Patton

VIDEO

IAŞI

CENTRUL
CULTURAL FRANCEZ

- 29 nov., ora 18.00 – **Harry, un ami qui vous veut du bien** de Domnik Moll, Franţa, 1999. Cu: Laurent Lucas, Sergi Lopez, Mathilde Seigner

SPECTACOLE

BRAŞOV

OPERA ROMÂNĂ

- 27 nov., ora 19.00 – **Carmen** de G. Bizet. Regia: Cristian Mihăilescu
- 30 nov., ora 18.30 – **Sînge vienez** de J. Strauss. Regia: George Zaharescu. Dirijor: Dorel Munteanu. Cu: Valetina Mărcan, Călin Brătescu, Mihaela Marele, Mirela Zafiri, Alexandru Petrescu

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 27 nov., ora 19.00 – **recital de pian** susţinut de Anne Kaasa. În program lucrări de: **Grieg**, **Chopin**, **Debussy**, **Isaac Albeniz**
- 28 nov., ora 19.00 – **recital** susţinut de Cristina Anghelescu, Marin Cazacu, Mihai Ungureanu. În program lucrări de: **Rahmaninov**, **Ceaikovski**
- 2 dec., ora 11.00 – **concert** susţinut de Orchestra Inginerilor. Dirijor: Andrei Iliescu. În program lucrări de: **Beethoven**, **Mozart**

SOCIETATEA ROMÂNĂ
DE RADIODIFUZIUNE
STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 27 nov., ora 19.15 – **concert cameral** susţinut de Cvintetul Concordia şi invitaţii săi. În program lucrări de **Schubert**
- 28 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Peter Wallinger. Solistă: Luminiţa Petre (vioară). În program lucrări de: **Mozart**, **Schubert**
- 29 nov., ora 19.15 – **concert cameral** susţinut de Cvartetul Voces. În program lucrări de: **Mozart**, **Schubert**, **Haydn**
- 30 nov., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: I. Ionescu-Galaţi. Solist: Alexandru Rudin (violoncel). În program lucrări de: **Honegger**, **Dvorak**

MUZEUL
LITERATURII ROMÂNE

- 27 nov., ora 19.00 – **Seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi
- 28 nov., ora 19.00 – ***Vioara în istoria muzicii***, **recital** de vioară susţinut de Delia Diaconescu. Concert organizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

HANUL CU TEI

- 27 nov.-1 dec., 3 dec., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

IAŞI

FILARMONICA DE STAT

- 28 nov., ora 19.00 – **concert coral**. Dirijor: Doru Morariu
- 30 nov., ora 19.00 – **concert** susţinut de Orchestra Filarmonicii din Bacău. Dirijor: Ovidiu Bălan. Solişti: Georgeta Grigore, Ana Camelia Ştefănescu, Maurizio Sciarretta (Italia), Frank Basile (SUA). În program lucrări de: **Sibelius**, **Verdi**, **J. Strauss**, **Mozart**, **Rossini**, **Gimenez**

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

- 29 nov., ora 19.00 – Sala Mare – **Fragmente din opere**. Dirijor: Horváth József. Solişti: Mihai Lazăr, Tiberius Simu, Mihai Frunză. În program lucrări de: **Donizetti**, **Berlioz**, **Verdi**, **Puccini**, **Bizet**, **Ceaikovski**
- 3 dec., ora 19.00 – Sala Mare – **concert coral-instrumental**. Participă Corul Mixt al Filarmonicii de Stat din Tîrgu Mureş. Dirijor: Vasile Cazan. În program lucrări de: **Bach**, **Händel**, **Haydn**, **Mozart**, **Fauré**, **Pergolesi**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (tel: 313.50.10) – **Concursul internaţional „Artele focului"**; participă peste 45 de artişti din Austria, Bulgaria, Croaţia, Franţa, Japonia, Iugoslavia, România, Siria, cu lucrări de dimensiuni mari de **ceramică**, **sticlă**, **metal**, 27 nov.-3 dec. Vernisaj: 27 nov., ora 17.00

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: expoziţie de grup, **grafică**: Mirela Hagiu, Eugenia Hagiu-Andrei, Ema Hagiu, Elena Gabriela Drăghici, Ion Drăghici, pînă în 3 dec.

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup, **artă decorativă**: Mihai Hlihor, Georgeta Adam Hlihor, Vasile Soponariu, pînă în 15 dec.

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – *Good Taste for Sale*, Maria Magdalena Pelmuş şi Bogdan Pelmuş, **pictură**, pînă în 5 dec.

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – **Salonul de Sculptură Mică**, pînă în 4 dec.

GALERIA HANUL CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Mariana Burnel, **grafică**, pînă în 10 dec.

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – *v.i.d./defragmentare*, expoziţie colectivă (curatori: Lia şi Dan Perjovschi), **instalaţie**, pînă la 1 dec.

PAVILIONUL EXPOZIŢIONAL ROMEXPO (tel: 312.91.44) – **Salonul Naţional de Artă**, pînă în 28 nov. Organizatori: Uniunea Artiştilor Plastici din România şi Ministerul Culturii şi Cultelor

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *The Age of Anxiety*, Alexandre Polzin (Berlin), **pictură** şi **sculptură**, pînă în 30 nov. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti/ *Pepsi, Sony and Adiddas Go East*, Andre Novak, **fotografie**, pînă în 10 dec. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh în colaborare cu Institutul Goethe din Bucureşti/ Anton Stankowski, **artă**, **design**, **fotografie**, pînă în 3 dec. Expoziţie realizată în colaborare cu Institutul de Relaţii Externe Stuttgart, Institutul Goethe, Casa de Cultură Friedrich Schiller şi Ministerul Culturii şi Cultelor

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (tel: 090.079.093) – Adrian Chira, **pictură** şi **grafică**, pînă în 14 dec.

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *Arta bate arta*, expoziţie colectivă de **artă contemporană**, pînă în 10 dec.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – în hol şi la etajul I – Vladimir Skoda, **gravuri**, pînă în 30 nov.

CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 312.25.37) – Alfons Mucha, **afişe**, expoziţie organizată în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei"

AMBASADA MEXICULUI ÎN ROMÂNIA (tel: 210.45.77) – *Habitacora*, Jan Hendrix (Olanda), lucrări inspirate de Mexic, realizate pe hîrtie fabricată manual în Nepal şi Japonia

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Educaţie prin artă*, expoziţie de **desene** realizate de copii, pînă în 15 ian. 2002

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Corp Ştirbei – *Lemn şi aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (PALATUL ŞUŢU) (tel: 313.85.15) – *Muntenia secolelor*

FILME/SERIALE TV

Cinemateca insomniacilor

În programul TV actual se observă cu uşurinţă două absenţe nejustificate: emisiunile de specialitate dedicate cronicilor de film lipsesc cu desăvîrşire, iar serile de cinematecă au devenit o raritate. Dacă în cazul emisiunilor nu putem decît să sperăm că lucrurile se vor îndrepta, în ceea ce priveşte telecinemateca, ne putem consola cu faptul că succesele mai vechi nu au fost încă uitate.

De cîteva săptămîni, PRO TV a rezervat nopţile de sîmbătă unui adevărat program de cinematecă, destinat, din păcate, numai celor care pot rezista în faţa televizoarelor pînă la primele ore ale dimineţii. Între 00.30 şi 5.00 sînt difuzate două filme clasice, aparţinînd, uneori, aceluiaşi regizor.

Sîmbăta trecută, ora 00.30 a fost rezervată unui *thriller* din 1966, în regia lui Alfred Hitchcock, **Cortina sfişiată**, o poveste plasată în timpul Războiului Rece, cu Paul Newman şi Julie Andrews în rolurile principale. A urmat **Păsărarul din Alcatraz**, cu Burt Lancaster şi Telly Savalas, un film cu patru nominalizări la Oscar, regizat de John Frankenheimer în 1962 şi inspirat din viaţa reală a unui deţinut care îşi descoperă în închisoare pasiunea pentru ornitologie. Însă, înainte de aceste două filme, cinemateca de sîmbătă a selectat cîteva titluri unite de numele aceluiaşi regizor.

Seara de 10 noiembrie a fost dedicată lui Sidney Lumet, cu **12 oameni furioşi** şi **Equus**, dar seria filmelor semnate de Lumet s-a oprit aici (o revenire neaşteptată marţea trecută, la ora 2.00, cu **Garbo vorbeşte**). Difuzarea unei colecţii Lumet ar fi oferit ocazia revederii unor filme celebre, precum **Serpico** şi **După amiază de cîine**, cu Al Pacino, **Crima din Orient Express**, cu Ingrid Bergman, **Reţeaua**, cu Fay Dunaway. Înainte de **12 oameni furioşi**, Lumet a regizat producţii de televiziune pentru CBS, iar filmul produs de Henry Fonda i-a oferit prima ocazie de a lucra pentru marele ecran, folosindu-şi experienţa de televiziune pentru a transforma în avantaj dificultatea de a filma toate scenele într-o sală de judecată. Realizat în 19 zile, cu mai puţin de 40.000 de dolari, filmul a fost foarte apreciat de critici şi este un exemplu grăitor pentru stilul Lumet.

Celălalt regizor, prezent cu mai multe filme în cinemateca de sîmbătă noaptea, a fost Federico Fellini, cu **Fellini's Roma** şi **Satyricon**. Realizat în 1972, în cunoscutul stil autobiografic al lui Fellini, primul îi are în distribuţie pe Marcello Mastroianni şi pe regizor însuşi, iar **Satyricon**, o adaptare liberă a scrierii lui Petronius, nu a fost bine primit de critici, în ciuda nominalizărilor la Oscar şi la Globul de Aur, şi nici nu a avut succesul filmelor care au impus numele regizorului italian (neincluse, deocamdată, în cinemateca de noapte): **La stada** a cîştigat în 1954 un Oscar pentru cel mai bun film străin, provocînd reacţii diverse, de la entuziasmul celor care l-au văzut ca pe un manifest feminist, la acuzaţiile după care filmul trădează conceptele neorealismului. **La strada** este primul film al lui Fellini care a luat Oscarul pentru cel mai bun film străin; Academia Americană a mai premiat, de asemenea, **Le notti di Cabiria** (cu aceeaşi Giulietta Masina din **La strada**) şi **Amarcord**, o întoarcere nostalgică la origini, la Rimini, oraşul natal al regizorului. În 1961 Fellini a obţinut Marele Premiu al Festivalului de la Cannes cu **La dolce vita**, o descriere autobiografică a Romei văzute prin ochii unui personaj interpretat de Marcello Mastroianni. Chiar şi o miniserie Fellini ar trebui să aibă în vedere şi aceste titluri, dar încă nu este timpul pierdut. Selecţia filmelor de sîmbătă noaptea promite, totuşi, filme importante, care merită sacrificiul orelor de somn şi care ne amintesc că cinematograful a crescut într-un secol cît alte arte în zece.

Irina ILIESCU

II-IV î.Hr., **arheologie**, pînă în 30 nov./ expoziţie colectivă de **icoane** în lemn, piatră şi sticlă, pînă în 30 nov.

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 637.46.11) – *Restituiri – Biserica mănăstirii Cotroceni în imagini şi documente*, expoziţie **documentară**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Duhul locurilor*, Judit Nádor, **pictură**/ *Ipostaze*, Costin Doina, **fotografie**, pînă în 4 dec./ expoziţie cu **manuscrise**, **reviste**, **cărţi** organiată cu ocazia Zilei Naţionale a României

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihaela Şchiopu*, **pictură** şi **desen**, pînă în 6 dec./ Sala Rondă – Maria Văraru, **pictură**, pînă în 2 dec./ foaierul sălii de cinema – *2001 – Anul Constantin Brâncuşi*, Gheorghe Rizeanu, **fotografie**, pînă în 2 dec.

PALATELE BRÂNCOVENEŞTI DE LA PORŢILE BUCUREŞTIULUI (tel: 490.40.36) – Parter – expoziţie colectivă a foştilor elevi ai Liceului de Arte Plastice „N. Tonitza", **grafică**

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Constantin Tănăsescu şi Ivu Vlad Geanina Iustina, **pictură**, pînă în 14 dec.

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

BRĂILA

CASA COLECŢIILOR DE ARTĂ – ETAJ: expoziţie de **pictură românească modernă**, pînă la 1 dec.

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – expoziţie colectivă aniversară, *50 de ani de la înfiinţarea Uniunii Artiştilor Plastici din România*, pînă în 3 dec.

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Marta Deleanu, **pictură**, pînă în 30 nov./ Ciprian Voicu, **pictură**, 3-15 dec.

MUZEUL DE ARTĂ – expoziţie de **arhitectură** organizată de Ambasada Columbiei la Bucureşti, pînă la 1 dec./ expoziţie de **arhitectură** austriacă, pînă la 1 dec.

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Zone*, Mihai Taraşi, **pictură**, pînă în 22 dec.

BAIA PUBLICĂ – *Frontiera II*, expoziţie de **artă contemporană** organizată de Asociaţia „A couple of cherries" (Marea Britanie) în colaborare cu Asociaţia Culturală Vector (România). Participă artişti din: Germania, Marea Britanie, Norvegia, România, Spania

PIATRA NEAMŢ

GALERIA DE ARTĂ – Arcadie Răileanu, **pictură**

MUZEUL DE ARTĂ – *Bienala Naţională de Artă Plastică „Lascăr Vorel"*, pînă în 30 nov.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Viorel Prigorie, **pictură**, pînă în 15 dec.

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Centre Culturel Français Paris vu du ciel*, Jean Ponsignon, **fotografie**, 1-30 dec. Vernisaj: 4 dec, ora 17.00

DEZBATERI

BUCUREŞTI

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 28 nov., ora 13.00 – **simpozion** cu tema **Actualitatea Marii Uniri**, prilejuit de Ziua Naţională a României

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE
- 28 nov., de la orele 17.00 – **masă rotundă** cu tema **Marea Unire şi statul naţional român în prag de secol XXI**, prilejuită de împlinirea a 83 de ani de la Unirea Bucovinei cu România şi de la Unirea Transilvaniei şi a Banatului cu România. Participă: Florin Constantiniu, Adrian Cioroianu, Gheorghe Flutur

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER
- 27 nov., ora 17.00 – **Grecia şi Muntele Athos**, conferinţă însoţită de proiecţii de diapozitive, în cadrul ciclului de conferinţe „Uniunea Europeană şi ţările membre"

CERCUL MILITAR NAŢIONAL
- 28 nov., ora 10.00 – Sala de cinema – **simpozion** cu tema **1 Decembrie – Ziua Naţională a României**/ orele 9.00-15.00 – Sala Oglinzilor – **seminarul româno-german** cu tema **Summitul N.A.T.O – 2002 şi extinderea spre est a alianţei. Cazul României**

CLUJ NAPOCA

CASA TRANZIT
- 28 nov., ora 18.00 – **masă rotundă** cu tema **Spaţiile alternative**

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU „I.L. CARAGIALE"
24 noiembrie-2 decembrie
din program:
SECŢIUNEA OFICIALĂ:
- 27 nov., ora 16.30 – Teatrul Naţional – **Kasimir şi Karoline** de Ödön von Horváth, spectacol al Teatrului Tamasi Aron din Sfîntu Gheorghe/ ora 16.30 – Teatrul Ion Creangă – **Acasă**, după textele Ludmilei Razumovskaia, spectacol al Teatrului Ion Creangă/ ora 19.30 – Teatrul Odeon – **Zbor deasupra unui cuib de cuci** de Dale Wasserman, spectacol al Teatrului Naţional „M. Eminescu" Chişinău
- 28 nov., ora 16.30 – Teatrul Odeon – **Fecioara şi moartea** de Ariel Dorfman, spectacol al Teatrului Naţional Iaşi/ ora 19.30 – Teatrul Naţional – **Călătorii cu dricul (Strategia porcului & Cu ochi de copil)** de Raymond Cousse, spectacol al Teatrului Maghiar de Stat Timişoara
- 29 nov., ora 19.30 – Teatrul Odeon – **Spirit** de Margaret Edson, spectacol al Teatrului Mic
- 30 nov., ora 16.30 – Teatrul Act – **Creatorul de teatru** de Thomas Bernhard, spectacol al Teatrului Act Bucureşti/ ora 19.30 – Teatrul Odeon – **Unchiul Vanea** de A.P. Cehov, spectacol al Teatrului Bulandra/ ora 19.30 – Teatrul Naţional – **Amorphe d'Ottenburg** de Jean-Claude Grumberg, spectacol al Teatrului Naţional Tîrgu Mureş
- 1 dec., ora 16.30 – Teatrul Oden – **Fantastica şi trista poveste a candidei Erendira şi a nesăbuitei sale bunici** după Gabriel Garcia Márquez, spectacol al Teatrului de Stat Oradea/ ora 16.30 – Teatrul Naţional – **Amanţii insingeraţi** de Chikamatsu Monzaemon, spectacol al Teatrului Naţional/ ora 19.30 – Teatrul Nottara – **Idiotul** după F.M. Dostoievski, spectacol al Teatrului „Radu Stanca" Sibiu
- 2 dec., ora 16.30 – Teatrul Odeon – **Beatles... şi toată lumea era a mea!** de Sharman Macdonald, spectacol al Teatrului Tineretului Piatra Neamţ/ ora 19.00 – Teatrul Naţional – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux, spectacol al Teatrului Naţional

SECŢIUNEA OFF – INDEPENDENŢII:
- 27 nov., ora 23.00 – Teatrul Act – **Puşca de vînătoare** de Yasushi Inoue, spectacol al Teatrului Act
- 28 nov., ora 23.00 – Teatrul Luni – **Un cadou special** de Elie Wiesel/ **Zi că-i bine** de Will Calhoun, spectacole ale Teatrului Luni
- 29 nov., ora 23.00 – Teatrul Act – **No mom's land**, după Samuel Beckett. Regia: Radu Afrim, spectacol al Teatrului Luni în colaborare cu Teatrul Act
- 30 nov., ora 23.00 – Studioul Toaca – **Orgasm** de Vlad Zografi, spectacol al Studio-ului Toaca
- 1 dec., ora 23.00 – Centrul Cultural European – **Made in Romania**

SECŢIUNEA COLOCVII ŞI DEZBATERI:
SALA MARIN SORESCU A TEATRULUI NAŢIONAL
- 27 nov., ora 10.30 – **Filumena Marturano/ Cu mîna pe ciocan**/ ora 13.00 – **Poate... Gellu Naum** (colocviu organizat în colaborare cu revista **Teatrul azi**)
- 28 nov., ora 10.30 – **Kasimir şi Karolina/ Acasă**/ ora 13.00 – **Zbor deasupra unui cuib de cuci**
- 29 nov., ora 10.30 – **Fecioara şi moartea/ Călători cu dricul (Strategia porcului & Ochi de copil)**/ ora 13.00 – **Cine are nevoie de poveste?**
- 30 nov., ora 10.30 – **Spirit**/ ora 13.00 – **Jună sînt, de nimeni nu depand – Companii Independente**, colocviu organizat în colaborare cu **Observator cultural**)
- 1 dec., ora 10.30 – **Unchiul Vanea/ Creatorul de teatru**
- 2 dec., ora 10.30 – **Amanţii însîngeraţi/ Fantastica şi trista poveste a candidei Erendira şi a nesăbuitei sale bunici**/ ora 13.00 – **Idiotul**. Participă regizorul: Andriy Zholdalk

SECŢIUNEA UNDERGREENACT. FESTIVAL INDEPENDENT
ediţia a II-a
organizat de Teatrul Luni şi Teatrul Act
din program:
- 27 nov., ora 15.00 – Teatrul Luni – **Dies Irae** de Zanina Mircevska, spectacol al Teatrului Underground Tîrgu Mureş
- 28 nov., ora 14.00 – Teatrul Act – **Declaraţie** de Tudor Muşatescu/ **Silicon Valley** de Saviana Stănescu, spectacol al Teatrului Luni
- 29 nov., ora 20.00 – Teatrul Luni – **Defunctu'** de Rene de Obaldia, spectacol bilingv al TIN-ART, Craiova
- 30 nov., ora 14.30 – Teatrul Luni – **Balaurul**, spectacol al Teatrului Luni/ ora 22.00 – **Ben şi Gloria**, după Murray Schisgal, spectacol al Teatrului Luni
- 1 dec., ora 14.30 – Teatrul Act – **MM** de Ştefan Caraman, spectacol al Studioului Arcuş, Sfîntu Gheorghe/ ora 22.30 – Teatrul Luni – **Chanta au lait**, spectacol al Teatrului Luni
- 2 dec., ora 16.30 – Teatrul Act – **WWW.Nonstop. ro**, spectacol al Teatrului Underground, Tîrgu Mureş
- 3 dec., ora 19.00 – Teatrul Luni – **Zaruri şi cărţi** de Tommy McWeeney, spectacol al Teatrului Luni/ ora 22.00 – Teatrul Act – **concert** aniversar de jazz Johnny Răducanu

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE FILM „DAKINO"
ediţia a XI-a
27 noiembrie-1 decembrie
din program:
- în competiţie: 90 de filme de scurt metraj (de ficţiune şi documentare), din peste 10 ţări
- 27 nov., ora 20.00 – Sala Palatului – **deschiderea oficială**: filmul **Filantropica**, România; regia: Nae Caranfil. AVANPREMIERĂ
- 28 nov., ora 14.30 – Palatul Copiilor – proiecţii în concurs
- 28 nov., ora 20.00 – Palatul Copiilor – **concert** susţinut de „SaKaDaT extraSensorial"/ ora 21.00 – proiecţia filmului **Trouble everyday**, Franţa; regia: Claire Denis
- 29 nov., ora 15.00 – Palatul Copiilor – proiecţii în concurs/ ora 19.30 – documentarul **Struma**, Canada; regia: Simcha Jacobovich/ ora 21.45 – filmul **Albă ca zăpada**; regia: Caroline Thompson
- 29 nov. – Sala Studio a Teatrului Nottara – spectacol de teatru, **Deliciile cruzimii**; regia: Ioana Crăciunescu
- 30 nov. – Palatul Copiilor – ora 15.00 – proiecţii în concurs/ ora 20.00 – cu ocazia prezenţei lui Emir Kusturica la Bucureşti: proiecţia documentarului **Iagalo** de Paul Tanicui/ ora 20.30 – concert susţinut de taraful „Rromi Iagalo"/ ora 21.00 – **Super 8 Stories**; regia: Emir Kusturica. PREMIERĂ
- 1 dec. – Palatul Copiilor – ora 18.00 – proiecţia filmului **House of Angels**, Turcia; regia: Omer Kavur/ ora 20.00 – **Festivitatea de închidere; acordarea premiilor şi a trofeelor** Dakino

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
Din program:
- 27 nov., ora 16.30 – **Ursula sau viaţa nedemnă**, Elveţia, 1966. Regia: Walter Marti, Reni Mertens
- 3 dec., ora 18.30 – **Charles mort sau viu**. Regia: Alain Tanner, 1969

RETROSPECTIVĂ JERZY SKOLIMOWSKI
20-30 noiembrie
CINEMATECA ROMÂNĂ:
din program:
- 28 nov., orele 12.00 şi 18.30 – **Succesul este cea mai bună răzbunare**
- 30 nov., ora 10.00 – **Aventurile lui Gerard**
- organizator: Institutul Polonez

IAŞI

FESTIVALUL DE OPERĂ ŞI BALET
21 noiembrie-4 decembrie
ediţia a VI-a
din program:
- 27 nov., ora 18.30 – **Lacul lebedelor** de P.I. Ceaikovski. Conducerea muzicală: Leonard Dumitriu. Cu: Loredana Salaoru, George Alin Gheorghiu, Ştefan Răuţ
- 29 nov., ora 18.30 – **Samson şi Dalila** de Camille Saint-Saëns. Conducerea muzicală: Corneliu Calistru. Regia: Dimitrie Tăbăcaru. Coregrafia: Gheorghe Stanciu. Cu: Mihaela Agachi, Tudor Florenţa, George Cojocariu
- 30 nov., ora 18.30 – **Gală de balet**. Cu: Magdalena Rădulescu, Laura Mihaela Blică, Florica Stănescu, Vlad Toader
- 2 dec., ora 10.00 – **colocviu** cu tema **Opera 45**
- 2 dec., ora 18.30 – **Mefistofele** de Arrigo Boito, spectacol în limba italiană. Regia: Anda Tăbăcaru-Hogea. Conducerea muzicală: Leonard Dumitriu. Cu: Cristian Waks, Ricardo Nori

TÎRGURI

BUCUREŞTI

COMPLEXUL EXPOZIŢIONAL ROMEXPO
- 28 nov.-2 dec. – Tîrgul de carte **Gaudeamus 2001**, ediţia a VIII-a. Programul de vizitare: miercuri-sîmbătă – orele 10.00-19.00, duminică – orele 10.00-17.00. Din program:
- 28 nov., ora 11.00 – **deschiderea oficială**
- 2 dec., ora 14.00 – **închiderea oficială** şi **decernarea premiilor**

WORLD TRADE PLAZA
- 30 nov.-2 dec. – **Artă şi tradiţie – Cadouri speciale de Crăciun**, tîrg cu vînzare organizat de „ATA România" şi World Trade Center Bucureşti. Orele de vizitare: 10.00-20.00

INAUGURARE

BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMÂNĂ
- 30 nov., ora 11.00 – inaugurarea noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române (Calea Victoriei 125)

ATELIERE

BUCUREŞTI

CLUB A
- 29 nov., ora 17.00 – **PROGRAM.ART.CAFE.CINEMA**, Cenaclu de imagine şi literatură de film. Moderator: Ioan Cărmăzan. Invitaţi: regizorii Ovidiu Georgescu, Dimitrie Grosei, Marian Baciu, Cristina Iliescu, Camelia Popa, Liliana Câmpeanu

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
- 29 nov., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL CEH
- 29 nov., ora 17.00 – **Ţara artei**: stilul „Art Nouveau" la Praga, documentar subtitrat în limba engleză

CENTRUL MILITAR NAŢIONAL
- 29 nov., ora 17.15 – Sala de cinema – **serată muzicală** pe tema **Îndemnul lui George Enescu: Prin muzică la apropierea dintre popoare**/ ora 18.00 – Sala de Marmură – **Şezătoare literar-artistică *Cu Valetin Silvestru*** organizată în colaborare cu Asociaţia Umoriştilor Români. Participă: Mihai Ispirescu, Dumitru Solomon, Aurel Storin, Ştefan Cazimir

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
- 30 nov., ora 20.00 – **Les nuits de la pleine lune**, întîlnire cu Nicole Granger (Franţa), într-o discuţie pe marginea universului poetic al lui Gherasim Luca

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS
- 2 dec., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
- sculptură: **Frederic Remington**, „Bronco Buster", bronz patinat pe soclu marmură (preţul de pornire: 150 $); **Franz Iffland**, „Jeu de pomme", antimoniu patinat (165 $); **Eichberg**, „Victoria", bronz patinat cu soclu polimetalic (325 $)
- pictură – grafică: **Kimon Loghi**, „Vas cu flori", ulei pe carton (preţul de pornire: 200 $); **Magdalena Rădulescu**, „Dans", tehnică mixtă (400 $); **Aurel Jiquidi**, „Fetiţă", tehnică mixtă (300 $); **N.N. Tonitza**, „Înmormîntarea unui prizonier", schiţă (300 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Viscol", ulei pe carton (400 $); „Portretul dnei Carp", nesemnat, ulei pe lemn (830 $); **Samuel Mützner**, „La cules în livadă", acuarelă şi creion (300 $); **Henri Visconti**, „Calea Victoriei", ulei pe carton (335 $); **Iosif Iser**, „Tînără", guaşă (700 $); **Ignat Bednarik**, „Întoarcerea de la cîrciumă", acuarelă (165 $); **Theodor Pallady**, „Anunţ: orez cu ciuperci", creion şi acuarelă (230 $); **Iosif Iser**, „Dansatoare şi arlechin", guaşă (1470 $); **Nicolae Vermont**, „Interior", ulei pe carton (610 $); **Adam Bălţatu**, „Oraş la malul mării", ulei pe pînză pe carton (800 $); **Mircea Ciobanu**, „Fleurs d'Automne", tehnică mixtă (470 $); **Arthur Verona**, „Pe malul Dunării", ulei pe pînză (330 $); **Corneliu Baba**, „Concetăţenii", tehnică mixtă (200 $); **Nicolae Grigorescu**, „Dorobanţ", ulei pe lemn (9000 $); **Theodor Aman**, „Lectură", ulei pe lemn (5100 $)
- Operele vor fi expuse în zilele de 30 nov., 1 dec., orele 10.00-18.00

TV

TVR 1
- 29 nov., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TIMIŞOARA

ANALOG TV
- 1 dec., ora 19.00/ 2 dec., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Eric Clapton, *forever*

PAUL CERNAT

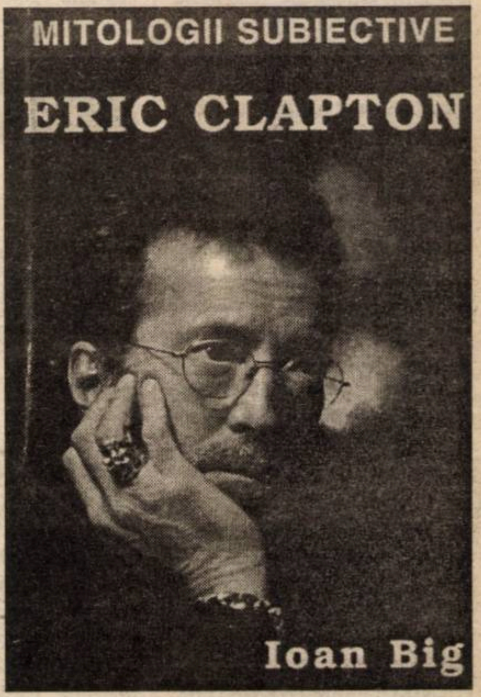

Pentru iubitorii muzicii de calitate, apariţia unei monografii româneşti despre „zeul" chitarei, Eric Clapton, nu poate fi decît un motiv de bucurie, iar atunci cînd autorul ei este criticul de rock şi blues Ioan Big – unul dintre cei mai avizaţi comentatori de gen din „noul val" – putem vorbi, deja, de o „garanţie a calităţii".

Seria de **Mitologii subiective** a Editurii Editrex inaugurează, prin această apariţie, un ambiţios proiect dedicat culturii pop-rock. Transferarea între coperţi de carte a „serialelor" publicistico-monografice dedicate unui artist sau unor trupe „legendare" era, de altfel, de anticipat – şi de dorit. Să sperăm că se vor găsi resurse (financiare!) pentru continuarea proiectului; sînt anunţate cărţi despre David Bowie şi Rolling Stones ale aceluiaşi Ioan Big, precum şi o monografie Yes realizată de Costin Grigoraş. Cititorii fideli ai revistelor **Art'n roll** şi **Musical Report** se pot aştepta şi la alte apariţii, poate chiar – de ce nu? – la istorii „critice" ale diferitelor genuri rock, blues sau electronic, ale rock-ului românesc sub dictatură (de care se ocupă consecvent Nelu Stratone) etc.

Elegantă, sobră şi seducătoare ca şi muzica lui Eric (fotografiile sale alb-negru fixează imaginea unor vîrste: **Primii paşi**, **Anii Cream**, **Layla**, **Dependenţa de muzică**, **Intrarea în legendă...** şi prefaţează capitolele dispuse cronologic), cartea, tipărită pe o excelentă hîrtie velină, e însoţită de numeroase casete de recomandare: opiniile „promo" aparţin unor apreciaţi bluesmani autohtoni: Alexandru Andrieş, Hanno Hoffer sau Marcian Petrescu, unor comentatori ca Daniel Ionescu, Radu Lupaşcu, Romulus Arhire, Florin Silviu Ursulescu sau Cristian Teodosiu şi unui „om politic, pasionat de muzică": liberalul Crin Antonescu. Se adaugă prefaţa lui Florian Pittiş – concisă, empatică şi la obiect – şi postfaţa lui Costin Grigoraş, al cărui ton sumbru-elitist şi patetic mi-a amintit – oare de ce? – **Mitologiile subiective** ale lui Octavian Paler... Oricum, elogiile nu sînt deloc gratuite: autorul le merită din plin. Scrie Ioan Big: „într-un peisaj publicistic românesc în care media apariţiilor de carte dedicate culturii populare, de masă, muzicii sau filmului este de una pe an (în cazul fericit) [...] am convingerea şi speranţa că pasionaţii, împreună cu toţi iubitorii muzicii de calitate, au într-adevăr nevoie de informaţie într-o formă şi la un preţ accesibile, şi că această carte va contribui, într-o măsură cît de mică, la satisfacerea acesteia". Fără a intra în discuţii privind starea acestui „peisaj publicistic" (orice comparaţie cu ţările occidentale ar fi, pur şi simplu, rizibilă), nu pot decît să fiu de acord cu autorul.

Cartea înregistrează fidel, pe baza unor informaţii bio-bibliografice de primă mînă, „mitologia subiectivă" a „vieţii şi operei" muzicianului: iubiri (printre numeroasele cuceriri numărîndu-se şi fosta soţie a lui George Harisson, inspiratoarea piesei **Layla**), succese şi căderi, aventuri şi „răspîntii" existenţiale, rivalităţi şi prietenii, colaborări şi concerte, apoi „intrarea în legendă" şi „apoteoza".

Între membrii generaţiei sale „şaizeciste", Mr. Slowhand nu numai că nu datează, dar se menţine constant în prim-plan, ajungînd, în ultimul deceniu, la apogeul carierei. În ciuda numeroaselor momente dificile (alcoolism, dependenţă de droguri, catastrofe familiale) şi a nu puţinelor eclipse creative, Clapton a reuşit întotdeauna să revină în prim-plan, dominînd, fără ostentaţie, cu o sobră şi elegantă carismă, scena rock actuală. Muzician complet, posesor al unei tehnici chitaristice unice prin fineţe, *feeling* şi complexitate, cu o voce aspră şi suavă în acelaşi timp, el a găsit „secretul" longevităţii artistice în revenirea permanentă la sursele magice ale bluesului, în sinteza genurilor şi „transferul magic" al prieteniei, al colaborării cu muzicieni afini şi cu cîntăreţi din toate generaţiile, cărora le „vampirizează" actualitatea şi le împrumută ceva din aura şi din personalitatea sa stilistică. La fel de ilustrative pentru capacitatea de a dărui substanţă muzicală şi de a rămîne, peste timp şi mode, în top, sînt duetele din ultimul deceniu ale maeştrilor bluesului negru, John Lee Hooker şi B.B. King, experimentele de fuziune între rock, pop şi operă ale lui Freddy Mercury sau fascinantele proiecte *world music* ale lui Peter Gabriel. Şi – de ce nu? – neaşteptatul *revival* al lui Santana cu albumul **Supernatural** (care, pe lîngă piese mai mult sau mai puţin comerciale, conţine şi un splendid duet instrumental cu... Eric Clapton). În domeniul rock & blues, Eric poate fi considerat, fără a exagera, echivalentul lui Mozart în muzica clasică sau al lui Miles Davis în jazz. Atuuri – valorificarea la maximum a principalelor „tendinţe" rock, *universalitatea*, sinteza dintre „cult" şi comercial, valorificarea tradiţiilor şi capacitatea de a inova şi experimenta, *feeling*-ul improvizatoric şi virtuozitatea „clasică", capacitatea de a topi, ca într-un creuzet, cele mai diverse genuri şi tendinţe: *blues*, *rock'n roll*, *hard rock*, *pop*, *rockabilly*, *country-rock*, *reggae*, *rythm & blues*, *soul*, *world music*... Ca un adevărat „om deplin", Clapton dă întotdeauna „clasă" şi „face diferenţa": capabil să „acceseze", pe gustul publicului larg, *cover*-uri după J.J. Cale sau Bob Marley, duete-surpriză şi piese „uşurele" (înnobilate însă de amprenta-i inconfundabilă), el revine în topul celor mai exigenţi fani prin albume blues dincolo de orice concesii (**From the craddle**), exploatînd la maximum, în contrareacţie la excesele „electronizării", „nostalgia" acustică *unplugged*...

O carte despre Clapton se suprapune, inevitabil, peste istoria de aproape 40 de ani a muzicii rock. În cîmpul ei magnetic intră şi maeştrii din adolescenţă ai lui E.C. (Robert Johnson, B.B. King, Big Bill Broonzy, Muddy Waters, Elmore James), şi nume (ceva) mai noi ale scenei pop-rock, de la Dire Straits, Sting, Elton John, Phil Collins, Tina Turner pînă la Cheryll Crow, trecînd prin muzica unor J.J. Cale şi Bob Marley, fără a uita însă nici perioada de aur alături de The Yarbirds, Cream, Derek and the Dominos, a colaborărilor cu Jimi Hendrix, Pete Townsend, George Harisson, Ravi Shankar...

„Mitologia subiectivă" propusă de Big nu e deloc o hagiografie, ci o explorare pe cît de empatică, pe atît de serioasă şi exigentă (prin urmare, cu atît mai credibilă) a carierei lui Clapton. Împărtăşesc cele mai multe dintre preferinţele şi nonpreferinţele autorului cu privire la muzica lui *the big* Eric. Ioan Big scrie limpede, fără ostentaţie, valorificînd o informaţie bogată, eficient prelucrată. Judecăţile de valoare sînt răspicate, aprecierile au nerv şi merg direct la ţintă, iar structura cărţii, neostentativă, nu e lipsită de subtilitate „compoziţională". Deşi orice popularizare informativă e binevenită, sînt totuşi convins că autorul ei poate mai mult. Aş fi preferat mai multe „solo"-uri speculative, mai multe improvizaţii analitice pe marginea apariţiilor discografice şi a concertelor reprezentative ale lui Eric. Comentariile lui Ioan Big sînt, după gustul meu, prea succinte, publicistul eclipsîndu-l mai des decît e cazul pe criticul muzical autentic. Îl prefer pe Ioan Big atunci cînd se lansează – precum Clapton în solo-urile scenice – în analize comparate de tipul excelentei analize în paralel a stilurilor chitaristice (şi a mentalităţilor, şi a temperamentelor artistice) ale lui Clapton şi Jimi Hendrix, prieteni şi „rivali" în competiţia pentru no. 1. Două mituri, în fond: americanul Hendrix, rebelul genial mort prematur, metisul afro-indian, exhibiţionist al chitarei şi victimă a exceselor generaţiei sale; britanicul Clapton, muzicianul elaborat, maestrul tehnicilor de seducţie, care s-a construit pe sine cu tenacitate şi încredere în propriul destin de învingător. Deşi se fereşte să opteze în absolut, Ioan Big simpatizează, în mod vădit, cu cel mai mare bluesman alb al tuturor timpurilor (superior chiar lui Peter Green şi John Mayall). Aflat într-o permanentă metamorfoză şi autodepăşire, Clapton a marcat decisiv evoluţia blues-rock-ul postbelic. Însă, asemeni altor chitarişti cu improvizaţia şi creativitatea scenică în sînge (precum Mark Knopfler sau C. Santana), Mr. Slowhand nu-şi dă adevărata măsură în studio, ci în concerte (ce fan poate uita fineţea „pointilistă" a variantelor *live* la **Double trouble** sau **Cocaine**, ori „atmosfericele" variante electrice la **I shot the Sherrif** şi **Layla**?). Descrierea experienţei „catalitice" pe care autorul a avut-o, nu de mult, în timpul unui concert Clapton încheie, „apoteotic" şi ilustrativ, volumul: „Eu nu pot să spun mai mult decît că cele peste 100 de înregistrări cu Eric din colecţia mea nu fac cît o ceapă degerată în comparaţie cu un concert Clapton trăit la maximum. Că versiunea live a lui **Layla**, cu un solo inedit de aproape şapte minute, m-a surprins cînd nu mă mai aşteptam să se întîmple asta, că am ajuns să reconsider **Pilgrim** care, pentru mine, era unul dintre cele mai mari eşecuri ale lui Eric [...]. Am văzut şi ascultat un Clapton pentru care singurul cuvînt adecvat este IMPERIAL, un muzician complet, în mare formă (voce şi chitară), care reuşeşte după atîtea decenii să-şi surprindă fanii cei mai înrăiţi. Pentru mine, acest concert nu a fost evenimentul anului 2001, ci probabil evenimentul muzical al vieţii. Şi, în orice caz, unul dintre factorii determinanţi pentru a scrie această carte". O „surpriză" extrem de plăcută a volumului o constituie, de asemenea, prezenţa unui invitat special – inginerul Silviu Aioniţă – care întreprinde o expertiză a tipurilor de chitară electrică (şi de sunet) folosite de Eric de-a lungul carierei.

Ne rămîne să sperăm, cu Ioan Big, că, înainte de anunţatul punct final al carierei sale concertistice, Eric Clapton va cînta şi în România. Şi, de asemenea, că iubitorii genului vor putea găsi acest volum măcar la raioanele specializate ale librăriilor şi în cluburile de rock, jazz şi blues. ▌

Tehnici de autoapărare

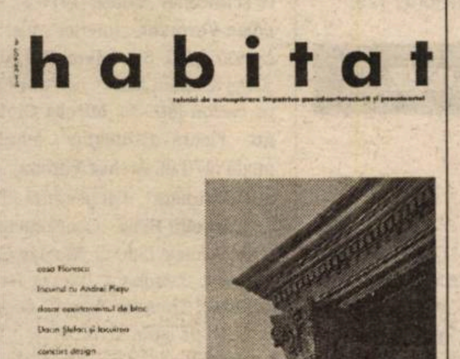

Sfîrşitul toamnei îmbie nu doar la visare. Bruno Andreşoiu şi prietenii lui arhitecţi construiesc în noiembrie 2001 nu doar un vis, ci un **Habitat**, revistă lunară de arhitectură şi artă. Sumarul primului număr, lansat în urmă cu două săptămîni, cuprinde rubrici aparent similare celor ale altor publicaţii despre spaţiul construit: **Interior**, **Mobilier**, **Practic** etc., însă noua revistă vorbeşte despre lucrurile care ne înconjoară prin intermediul profesioniştilor fiecărui domeniu, într-o încercare de împăcare a gustului majoritar cu arhitectura de calitate.

„Certificatul de naştere" al **Habitatului** (p. 1) lămureşte intenţia şi strategia echipei redacţionale coagulate în jurul lui Bruno Andreşoiu, arhitect şi prezentator al emisiunii **Casa de piatră** (Antena 1): „recuperarea valorilor reale într-o zonă sufocată de diletanţi şi semidocţi" şi abordarea unor subiecte esenţiale pentru calitatea habitatului nostru – locuinţa-locuirea, casa, apartamentul de bloc, oraşul. Argumentul acestei strategii împotriva pseudoarhitecturii şi pseudoartei îl aflăm şi din primul interviu al revistei: „Dacă trăieşti într-un loc toxic, sfîrşeşti prin a te îmbolnăvi şi populaţia României, a oraşelor româneşti, mai ales a Bucureştiului, şi înseşi aceste oraşe sînt bolnave" (Andrei Pleşu, p. 11).

Soluţiile fiecărei probleme abordate – remodelarea spaţială a unei garsoniere sau amenajarea apartamentului – sînt în primul rînd „fireşti": limpezi, dimensionat gîndite, practice şi estetice. Personajul principal al locuinţei, patul, este subiectul rubricii **Design**. Lumina spaţiului şi cîmpul energetic pe care fiinţa şi-l stabileşte cu spaţiul arhitectural sînt cuvintele-cheie ale dialogului dintre Bruno Andreşoiu şi arhitectul Dorin Ştefan. Ce este oraşul, care sînt limitele lui verzi (maidanul, parcul), care este istoria şi arta oraşului – tuturor acestor întrebări li se rezervă spaţiu în paginile revistei. Un inteligent echilibru între text şi imagine fotografică, adecvarea expresiei şi încercarea de a lămuri fenomenul arhitectural de la utilitarul cel mai mărunt la conceptul cel mai profund individualizează **Habitatul**. Apreciez ţinuta impecabilă cu atît mai mult cu cît, prin extensie, „Habitat sînt eu pentru ceilalţi". **(Oana TĂNASE)**

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

OBSERVATOR CULTURAL

NR.93

04.12.-10.12.2001

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Tîrgul Gaudeamus – Carte de învăţătură

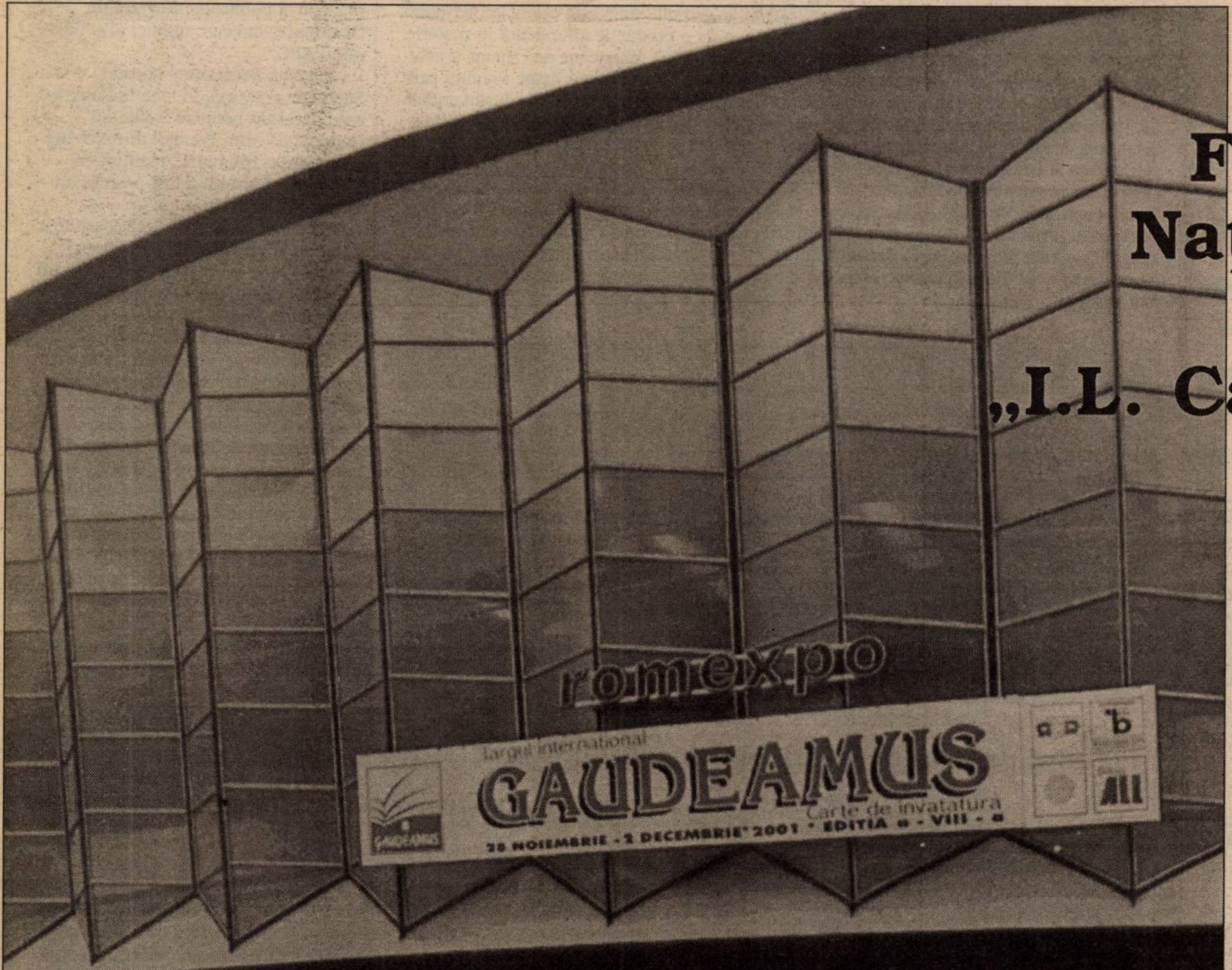
romexpo
Tîrgul internaţional
GAUDEAMUS
Carte de invatatura
25 NOIEMBRIE - 2 DECEMBRIE 2001 · EDIŢIA a - VIII - a
GAUDEAMUS
ALL

Fotografie de Tudor JEBELEANU

Festivalul Naţional de Teatru „I.L. Caragiale“

Articole, cronici, eseuri de Mircea Anghelescu, Rodica Binder, Sorin Alexandrescu, Ion Manolescu, Caius Dobrescu, Mariana Codruţ, Radu Bogdan, Aurelia Mocanu

Interviu cu Vitalie Ciobanu

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 93, 04.12. – 10.12.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Roxana Stoica
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Cultură şi 1 decembrie

La capătul unei săptămîni cu multe evenimente culturale, de la Festivalul Naţional de Teatru (vezi paginile 4-6 ale revistei noastre) la Tîrgul Gaudeamus (vezi pag. 7-8), plus Festivalul DaKino (conform mai jos), a venit şi Ziua noastră naţională: sîmbătă 1 decembrie, peste tot au fluturat steaguri tricolore şi au fost scoase de la naftalină stereotipiile patriotarde mai vechi ori mai noi. Politicienii au fost patrioţi, cu parăzi militare cu tot, presa a fost patriotică, televiziunile – şi mai şi (conform pag. 19). Ţara-ntreagă a fost în sărbătoare, plutind cu mult entuziasm spre Uniunea Europeană-n zbor...

DaKino 2001

Cea de-a XI-a ediţie a Festivalului Internaţional de Film DaKINO a avut loc în perioada 27 noiembrie – 1 decembrie, la Palatul Naţional al Copiilor. În competiţie s-au aflat un număr de 90 de filme de scurt metraj, dintre care 66 de ficţiune şi 24 documentare, din peste 10 ţări. Pentru prima oară în cei 10 ani de Festival, a fost prezentat un film românesc în seara deschiderii: este vorba despre **Filantropica**, ultimul film în regia lui Nae Caranfil, eveniment cu atît mai important cu cît filmul nu va intra pe marile ecrane decît în toamna anului 2002. Deşi îşi confirmase prezenţa la Festival, Emir Kusturica nu a fost prezent la DaKINO. De remarcat a fost prezenţa masivă a filmului francez de scurtmetraj, lucru nu tocmai inexplicabil: cel mai mare festival de gen din lume este cel de la Clermont-Ferrand, iar Franţa se bucură de o lungă tradiţie şi de o producţie abundentă în materie. Juriul, condus de Gary McVey, director executiv al Fundaţiei Americane de Cinema a acordat Premiul său special lui Daniel Casagrande (Franţa) pentru **La vie a deux**. Premiul pentru regie a revenit lui Delphine şi Muriel Coulin pentru **Sophie**, film ales şi de Juriul criticii. Cîştigătorul din acest an al Marelui Premiu a fost Hanno Hofer, pentru **Ajutoare umanitare**. Secţiunea dedicată documentarului s-a sprijinit mai ales pe contribuţia cineaştilor din ţară sau pe cea a cineaştilor români din străinătate. Preşedintele juriului special a fost Copel Moscu, iar premianţii „documentarişti“ au fost: Alexandru Solomon (Marele Premiu pentru **Omul cu o mie de ochi**, nume dat lui Iosif Berman, fotograful lui Brunea-Fox); Călin Ştefănescu (Premiul special al juriului pentru **Penitenciar**): Anca Damian (Premiul pentru imagine, acordat filmului **Porto Franco**); Zoltan Terner (Premiul pentru scenariu acordat documentarului **All That Remains**; respectivul film a reprezentat Israelul, unde s-a stabilit de mai mulţi ani cineastul).

Agenda culturală

Sfîrşit de an în Bucureşti. Acesta este titlul festivalului organizat de şi la Teatrul Masca din Bucureşti. În perioada 6-12 decembrie au fost programate, sub genericul **MolièrE-N cartier**, o serie de spectacole şi concerte în sală şi în aer liber, prezentate de elevi, studenţi, actori din Bucureşti şi provincie şi proiecţiile unor filme preluate din arhiva TVR.

Inaugurarea noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române. Miercuri 5 decembrie, la orele 12.00, va avea loc festivitatea de inagurare a noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române.

Daruri de Crăciun la Muzeul Ţăranului Român. Muzeul Ţăranului Român organizează şi în acest an deja tradiţionalul tîrg cu obiecte de artă populară. Desfăşurat între 7 şi 9 decembrie, evenimentul va reuni creatori populari din toate zonele ţării.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

Masă rotundă Jose Ortega y Gasset. Colegiul Noua Europă a găzduit luni 26 noiembrie o masă rotundă cu tema **Jose Ortega y Gasset în contextul cultural european al secolului XX**. La colocviu – organizat în colaborare cu Ambasada Spaniei la Bucureşti şi Institutul Cervantes –, au participat Andrei Pleşu, Andrei Ionescu şi Sorin Mărculescu, cărora li s-au alăturat oaspeţi spanioli de primă mărime: Fernando R. Lafuente, membru al Patronatului Fundaţiei „Jose Ortega y Gasset“ din Madrid, director **ABC Cultural** şi subdirector al cotidianului **ABC** şi Ignacio Sanchez Çamara, profesor la Catedra de Filosofia Dreptului, Universitatea La Coruna, secretar de redacţie al publicaţiei **Revista de Occidente**, director adjunct al cotidianului **ABC**.

Barbu Brezianu – laureat. Săptămîna trecută, în incinta Romexpo, s-au decernat premiile Salonului Naţional de Artă. Premiul de excelenţă „Constantin Brâncuşi“, instituit de Ministerul Culturii, a fost acordat lui Barbu Brezianu, în semn de recunoaştere a contribuţiei deosebite a acestuia la „descifrarea rădăcinilor româneşti ale lui Brâncuşi“. Ceilalţi premiaţi ai Salonului Naţional de Artă au fost Liliana Elan (Cluj), Ilie Bostan (Iaşi) şi Neculai Păduraru (Bucureşti).

Licenţe pentru televiziune prin satelit. Consiliul Naţional al Audiovizualului a acordat, în şedinţa de luni 27 noiembrie, licenţa de emisie prin satelit pentru postul de televiziune **Etno TV** aparţinînd S.C. Etno Media S.R.L. Noul post de televiziune va fi consacrat folclorului românesc, axîndu-se pe emisiuni muzicale folclorice. De asemenea, în şedinţa de joi 29 noiembrie, C.N.A. a acordat licenţa de emisie prin satelit postului de televiziune **Flux TV** aparţinînd S.C. „R“ S.A. Bucureşti. Postul va emite ştiri, documentare, *talk show*-uri etc.

Premiul pentru literatură al Consiliului Nordic, 2001

Jan Kjærstad – inventivitate şi epos

ELENA BORTĂ

Romancier de mare succes la public în ultimii ani, Jan Kjærstad (Norvegia), căruia i s-a decernat premiul nordic pentru literatură pe 2001, consideră că acordarea acestui premiu, binemeritat de toţi cei cărora li se conferă, este adesea relativă în ceea ce priveşte ordinea decernării lui. Astfel, relativ la propria sa operă, Jan Kjærstad e de părere că romanul său din 1984, **Homo falsus**, care într-adevăr venea cu ceva înnoitor, ar fi fost mai nimerit pentru un astfel de premiu decît ultimul său roman şi că acum, în 2001, se simte, în mod paradoxal, faţă de alţi candidaţi (scriitoarele daneze Kirsten Thorup, Suzanne Brøgger, a căror operă o venerează) precum ucenicul premiat înaintea maeştrilor.

Născut în 1953, Jan Kjærstad debutează cu nuvele (1980), continuînd să scrie romane (**Jocul**, 1982, **Marea aventură**, 1987 etc.) şi eseuri (**Matricea umanităţii**, 1989, **Sfera umanului**, 1997). Adept, începînd de la mijlocul anilor optzeci, al unei scriituri metaficţionale, prozatorul este un promotor al literaturii aşa-zis postmoderne, precum Edvard Hoem (**Voiajul de vacanţă al îndrăgostitului**) sau Kjartan Fløgstad (**A şaptea climă**). Tentat, la început, să experimenteze forma literară, în prezent scriitorul a devenit deja aproape reprezentativ pentru epica propriu-zisă.
Descoperitorul, romanul pentru care autorului i s-a decernat premiul nordic în acest an, încheie trilogia precedată de romanele **Seducătorul** (1993) şi **Cuceritorul** (1996), avîndu-l ca protagonist pe Jonas Wergeland, un personaj surprinzător. Acest Peer Gynt modern, cum l-au considerat criticii, e posedat de ambiţia de a-şi învăţa semenii „să gîndească elevat/la lucruri mari“, expresie a unei gîndiri umaniste, dar şi „o sabie cu două tăişuri“, întrucît nu e la îndemîna oricui, iar „importanţa anumitor lucruri implică şi riscul de a fi minimalizate“, cum arată prozatorul însuşi (**Nordisk litteratur**).

„În zorii postmodernismului ne-am pomenit într-o realitate fragmentară acceptată ca atare. Am intenţionat să arăt că, în pofida acestui fapt, încă mai putem gîndi astfel de lucruri şi că dorinţa de a înţelege cum se corelează între ele reprezintă o valoare specific umană sau, dacă vreţi, umanistă“, declara acesta. Romancierul concepe viaţa raportată la „realitatea“ ficţională ca un „mănunchi de poveşti“ sau ca (proprie) amintire naratorială şi îşi construieşte personajul principal dintr-o multitudine de povestiri despre acesta.

Dacă la începutul proiectului prozatorul şi-a propus să se revolte prin formă, încorporarea ideilor etice şi umaniste de-a lungul trilogiei a căpătat o tot mai mare amploare, iar imaginaţia literară s-a îndreptat adesea către o polemică împotriva ideii de predestinare/predeterminare. Estetic vorbind, Jan Kjærstad mărturiseşte că e în căutarea unei literaturi fără o „perspectivă centrală“, dar nu şi fără o identitate (idee pe care o conexează atît de literatura chineză, cît şi de contemplarea unui tablou al lui David Hockney, anterioară începerii trilogiei, care îşi schimbă configuraţia în funcţie de locul din care era privit), că nu respectă convenţiile legate de gen literar şi că e influenţat de alte forme de artă (muzică, film şi sculptură).

Legat de unele dintre aceste modalităţi, într-un eseu din 1997 prozatorul vorbeşte despre „romanul impur“, dar crede că această scriere n-a influenţat receptarea, de vreme ce a apărut în urma primelor două volume ale trilogiei, şi care, pe de altă parte, puse pe hîrtie după ce a început să scrie romanele, pare să nu fi avut un caracter programatic.

Scriitorul, căruia i se reproşase balastul teoretic din eseuri, faptul că aproape şi-a construit propria sa teorie literară, părea mai apreciat de critica din Suedia şi Danemarca. Singurul său proiect din prezent însă, faţă de care este oarecum reticent, este chiar unul de natură teoretică, constînd din publicarea celor peste o mie de pagini de comentarii despre propria-i operă într-un volum intitulat **Trişorul**.

Printre prozatorii preţuiţi de Jan Kjærstad în mod deosebit se numără Salman Rushdie, considerat de el demn de un Premiu Nobel, şi Gabriel Garcia Marquez, care pare să-i fi fost unul dintre modele.

Sumar

EVENIMENT: FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU „ION LUCA CARAGIALE“, EDIŢIA 2001

DORU MAREŞ, Sub semnul hibridului ▮ 4
CRISTINA RUSIECKI, Un *off* fără nici un regret ▮ 5
MIHAELA MICHAILOV, Avatarurile experimentului ▮ 6

EVENIMENT: GAUDEAMUS 2001

ION BOGDAN LEFTER, Spre viitor... ▮ 7
OVIDIU DRĂGHIA, Gaudeamus.ro ▮ 8

LITERATURĂ

MIRCEA ANGHELESCU, Bucuriile lecturii ▮ 9
CRISTIAN MUNTEANU, Insectar ▮ 9
RODICA BINDER, Amprente lirice româneşti în Germania ▮ 10
HANNAH DESMOND, O nouă revistă culturală irlandeză ▮ 10
SORIN ALEXANDRESCU, Retrospectiva Nicolae Manolescu (VI) ▮ 11
MIHAI DRAGOLEA, Baba Crăciuna şi S.C. Drac ▮ 11
ION MANOLESCU, Ion Barbu şi poezia care (nu) se înţelege ▮ 13

STUDII CULTURALE

FLORIN IRIMIA, Noi şi Ceilalţi ▮ 14
BEDROS HORASANGIAN, Julieta, Ofelia, Romeo şi Hamlet ▮ 14

ISTORIE

WILLIAM TOTOK, Lenin – două biografii ▮ 16
CARMEN POPESCU, Despre identitate. Între integrare şi exotism ▮ 16

SOCIETATE

CAIUS DOBRESCU, Din nou despre principiile ultime şi valorile fondatoare ▮ 17
MARIANA CODRUŢ, America: locul unde fugim de-acasă ▮ 17

INTERVIU

VITALIE CIOBANU, „Basarabenii au în fibra lor o inocenţă idealistă“ ▮ 18

ARTE

TEATRU: EUGENIA ANCA ROTESCU, Ali Baba sau vîrstele animaţiei ▮ 20
LUKAS MARCEL VOSICKY, **Sibirien** la Timişoara ▮ 20
FILM: ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV, Stahanoviştii de serviciu ▮ 21
ARTE VIZUALE: COSMIN NĂSUI, Bienala Artelor Focului respiră în acelaşi aer ▮ 22
RADU BOGDAN, Cu Gilbert Lascault despre gri şi „dosarul“ acestuia ▮ 23
MUZICĂ: MARIN MARIAN BĂLAŞA, Vedere din SUA ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

AURELIA MOCANU, Maree de arhitectură peste „digul roşu“, Rotterdam ▮ 32
Rubrici: Ana Maria SANDU, Micul ecran ▮ 19
Dana GHEORGHE, Filme/seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 26 NOIEMBRIE – 2 DECEMBRIE

▮ **Vadim – din nou fără imunitate.** Lui Corneliu Vadim Tudor i s-a retras imunitatea la mijlocul săptămînii trecute – pentru a treia oară în cariera sa parlamentară. Răspunzînd afirmativ cererii ministrului Justiţiei, Rodica Stănoiu (după că Comisia juridică respinsese acelaşi tip de cerere privindu-l pe Saulea), parlamentarii au hotărît că senatorul Vadim Tudor trebuie să răspundă în faţa justiţiei pentru afirmaţiile sale privind presupusele antrenamente efectuate de teroriştii palestinieni în anul 1995 pe teritoriul ţării noastre. Fireşte că retragerea imunităţii parlamentare nu înseamnă condamnarea lui Vadim Tudor, după cum lesne se poate vedea privind cazurile similare anterioare...

▮ **Mîncarea săracului de 1 Decembrie.** A mai trecut un 1 Decembrie organizat, probabil pe motiv de an neelectoral, la Bucureşti şi nu la Alba-Iulia – unde prezent a fost numai preşedintele Senatului, Nicolae Văcăroiu (rostind un mobilizator discurs despre semnificaţia Unirii, exemplele înaintaşilor etc.). În rest, la Bucureşti, Ion Iliescu şi Adrian Năstase – urmat conştiincios de tot Cabinetul –, coroane de flori – multe! – şi o paradă militară zgribulită defilînd pe străzile pustii ale Bucureştiului. (Ceea că nu trebuie să conducă la concluzii pripite privind procentajul de patriotism pe cap de locuitor: francezii nu au fost mai prejos de 14 iulie, cînd a turnat cu găleata pe un frig de noiembrie şi nu a ieşit nici ţipenie de om...) În ţară, în pofida avertismentelor negre privind o manifestare de ură din partea maghiarimii din mult prea discutatele şi pusele în chestiune judeţe Harghita şi Covasna, 1 Decembrie a fost banal, ca peste tot: fanfară şi, pe alocuri, o proaspătă şi curioasă găselniţă mediatică – ca să avem probabil şi noi mîncare „tradiţională“ (cum au americanii de *Thanks Giving* curcanul) – iahnia de fasole cu ciolan. Nu că n-ar fi emblematică, din toate punctele de vedere.

▮ **Văcăroiu şi partidul.** Tirul de acuzaţii de trafic de influenţă a cărui ţintă este Nicolae Văcăroiu a ajuns, se pare, pe agenda primului ministru, conform declaraţiilor lui Octav Cozmâncă: „Vom vorbi cu el, asta zilele următoare, cînd va discuta cu el şi preşedintele partidului“. Între timp, Partidul Democrat a cerut instituţiilor abilitate declanşarea unei anchete pentru clarificarea situaţiei în care anumiţi oameni politici din PSD sînt implicaţi în scandalul FNI. Conform comunicatului lansat de democraţi, PD consideră că PSD „patronează protecţia politică a celor care au susţinut financiar campania electorală a partidului de guvernămînt în anul 2000 cu bani proveniţi din jefuirea economiilor populaţiei“.

▮ **Moţiune de cenzură.** Opoziţia parlamentară – PD şi PNL – pregăteşte pentru data de 6 decembrie o moţiune de cenzură împotriva guvernului Năstase. Liberalii au anunţat încă de marţi 27 noiembrie declanşarea procedurilor, Paul Păcuraru precizînd că moţiunea este un mod de a protesta faţă de refuzul premierului de a da socoteală Parlamentului pe tema Har-Cov, dar şi faţă de scăderea dramatică a calităţii vieţii. Iniţiativa vine după seria de moţiuni simple depuse şi respinse de Parlament sau care urmează a fi discutate – cum este cazul moţiunii „Cercetarea“.

▮ **Reuniunea OSCE.** Reuniunea Consiliului Ministerial al OSCE, organizată la Bucureşti săptămîna aceasta, va beneficia de prezenţa Secretarului de Stat american, Colin Powell, a miniştrilor de Externe francez şi german, Hubert Védrine, respectiv Joschka Fischer („posesorii“ a două puncte de vedere diametral opuse privind lărgirea UE), precum şi a altor înalte oficialităţi din ţările membre OSCE. Ministrul de Externe român, Mircea Geoană, nu s-a ferit deloc să caracterizeze contribuţia României în cadrul preşedinţiei OSCE drept plină de succese, în acest context referindu-se la rezolvarea situaţiei din Macedonia. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Europa Liberă decorată la Cotroceni

Vinerea trecută, pe 30 noiembrie, preşedintele Ion Iliescu a decorat o serie de figuri legendare ale postului Radio Europa Liberă: Constantin ALEXANDROAIE, Mary GEORGESCU (soţia regretatului Vlad GEORGESCU), Gelu IONESCU, Ioana MĂGURĂ-BERNARD, Neculai Constantin MUNTEANU, Şerban ORESCU au primit Ordinul naţional „Pentru merit“, Thomas A. DINE, preşedintele actual al postului – Ordinul naţional „Steaua României“ şi Jeffrey TRIMBLE, directorul general editorial – Ordinul naţional „Serviciul credincios“ (toate, în grad de comandor). De asemenea, foşti şi actuali redactori ai postului au primit diplome pentru merite în lupta împotriva totalitarismului. Anterior, preşedintele Emil CONSTANTINESCU îi decorase pe Mircea CARP, Virgil IERUNCA, Monica LOVINESCU, Nestor RATEŞ şi Nicolae STROESCU-STÎNIŞOARĂ. În cadrul ceremoniei de la Palatul Cotroceni, preşedintele Iliescu a omagiat rolul istoric al Europei Libere.

Cronica politică

Istorie şi prezent

NESTOR RATEŞ

După Washington, Praga şi alte capitale, a 50-a aniversare a Europei Libere a fost sărbătorită vineri şi la Bucureşti. A fost un eveniment de considerabilă semnificaţie.

Între ţările spre care a transmis programele sale în deceniile întunecate ale Războiului Rece, în România a avut Europa Liberă cea mai amplă audienţă şi cel mai mare impact în evoluţiile care au condus la prăbuşirea comunismului. Dar România a cunoscut şi o altă distincţie. La extraordinara popularitate a emisiunilor noastre, regimul comunist român a reacţionat cu o brutalitate fără egal, depăşind orice măsură de comportament civilizat. Toate regimurile comuniste au manifestat o adversitate feroce faţă de Europa Liberă, dar numai din Bucureşti au fost trimişi ucigaşi să-i omoare pe unii dintre cei care vorbeau de la microfonul Europei Libere, bătăuşi care să-i schilodească pe alţii, terorişti care să arunce în aer sediul ei, şantajişti care să-i intimideze pe redactorii ei. Iată de ce festivitatea din capitala României a fost ca nici una dintre celelalte, înţelesurile ei spuse şi nespuse depăşind cu mult elogiile pronunţate cu acest prilej sau decoraţiile acordate.

Ambiţia cea mai mare a unui jurnalist este ca scrisul său să aibă rezonanţă în minţile celor cărora li se adresează. Năzuinţa principală a unui om de radio este ca vocea şi spusele sale să aibă impact la ascultători. Or, noi cei de la Europa Liberă am fost copleşiţi de atenţia şi interesul pe care ni le-au arătat românii pe tot parcursul ultimilor 12 ani. Cînd trudeam în birourile şi studiourile din München, aveam numai o vagă şi neverificată idee asupra impactului emisiunilor noastre. Ne-am considerat întotdeauna jurnalişti şi nu eroi, profesionişti ai microfonului a căror obligaţie fundamentală era de a relata corect şi amplu despre ce se întîmpla în ţară şi în străinătate, de a-i conecta pe români cu restul lumii şi de a le oferi şansa de a afla adevărul, atît cît îl puteam noi descifra din punctul de observaţie în care ne aflam. Am făcut-o, cred, cu responsabilitate profesională şi dăruire civică, ignorînd primejdiile, ameninţările, insultele, violenţele. De aceea preţuirea ascultătorilor români a depăşit orice am fi putut aştepta sau spera. În comparaţie cu ea, valoarea unei decoraţii, fie ea şi cea mai înaltă, păleşte substanţial.

În dovezile de apreciere oficială ce ne-au fost arătate vineri la Cotroceni vedem cristalizarea, mult întîrziată, a consensului dintre guvernanţi şi publicul românesc în ceea ce priveşte un capitol fundamental de istorie. Festivitatea de la Palatul Prezidenţial a oferit un indiciu important al unei maturităţi politice de substanţă. Relaţia Europei Libere cu puterea din anii imediat următori schimbării din decembrie '89 a fost tensionată. Atitudinea adesea critică a emisiunilor noastre la adresa guvernanţilor a creat destule animozităţi faţă de postul nostru. Nu cred că cineva îşi poate face iluzii că vom abdica de la obligaţia noastră de jurnalişti independenţi de a menţine un ochi critic asupra activităţilor puterii, oricine ar fi cei care o exercită. Sărbătorirea Europei Libere pare să demonstreze, prin urmare, că actualii guvernanţi înţeleg rolul presei într-o societate democratică şi îl acceptă.

Cuvîntarea rostită de preşedintele Ion Iliescu la festivitatea amintită a fost fără reproş. Dincolo de elogiile prilejuite de eveniment, ea a cuprins prima recunoaştere oficială a implicării Securităţii ceauşiste în explozia unei bombe la sediul Europei Libere din München, în februarie 1981. E întîia oară cînd se admite relaţia Securităţii cu grupul terorist al lui Carlos Şacalul. Aceeaşi cuvîntare a făcut referire la alte acte de teroare dovedite sau încă nelămurite, inclusiv la incidenţa absolut neobişnuită a cancerului la vîrful Departamentului Românesc al Europei Libere în anii '80, cînd trei directori şi cel mai popular redactor de atunci au fost răpuşi de această boală. Aceste declaraţii la nivelul cel mai înalt au conferit festivităţii de la Cotroceni o dimensiune importantă, aceea a unei aparente disponibilităţi pentru examinarea critică a operaţiunilor externe ale Securităţii, un domeniu tabu în ultimul deceniu. Mai sînt foarte multe lucruri de dezgropat înainte ca întregul adevăr fie şi numai despre violenţele contra Europei Libere să răzbată la suprafaţă, cum ar fi identitatea celor care au plănuit şi înfăptuit actele criminale, care ne agresau în fel şi chip, care-i hăituiau pe ascultătorii noştri. Aceasta este o importantă operă de justiţie şi asanare morală, dar şi un exerciţiu indispensabil pentru a demonstra că România şi guvernanţii ei împărtăşesc valorile Occidentului.

La Cotroceni au fost veterani ai Europei Libere împreună cu colegi din generaţia tînără care continuă tradiţia jurnalismului de factură occidentală practicat la microfonul postului nostru de radio. Nu mai avem sediul central la München, ci la Praga, misiunea noastră nu mai este cea a unui post de radio care ţinea locul unei prese libere autohtone, ci facem parte din peisajul mediatic variat şi bogat ce încearcă să atragă atenţia şi interesul publicului românesc. Operăm într-un mediu competitiv, aducînd o viziune pe care o dorim distinctă, detaşată, obiectivă, fără partipriuri asupra realităţii româneşti şi internaţionale.

Europa Liberă este deopotrivă istorie şi prezent.

(Text transmis la Radio Europa Liberă)

▮

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

FESTIVALUL NAŢIONAL DE TEATRU

După un maraton de 9 zile, s-a încheiat duminică ediţia 2001 a Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale", maraton de spectacole distribuite în trei secţiuni, una „oficială" şi două *off*, dezbateri, premii etc. etc. Impresionat, britanicul Ian HERBERT, preşedintele Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, aflat „în inspecţie" la Bucureşti, a luat pe loc decizia ca, peste doi ani, aici să se desfăşoare un congres al Asociaţiei.

Un bilanţ al ediţiei 2001 a Festivalului – în grupajul care urmează. În numărul viitor – extrase din dezbaterea despre teatrul „alternativ" care a avut loc vineri 30 noiembrie, cu Doru MAREŞ co-moderator şi *Observatorul cultural* partener media...

Sub semnul hibridului

DORU MAREŞ

Vivisecţiune

Acum două zile s-a încheiat a XI-a ediţie a Festivalului Naţional de Teatru „Ion Luca Caragiale", mîine urmînd să ia sfîrşit şi cea de-a doua secţiune ***off***, aşezată sub pălăria interpromoţională a acestuia, respectiv a doua ediţie a Festivalului Independent **UnderGreenAct**. Conform previziunilor şi posibilităţilor financiare, ediţia de la acest început de decembrie (cam iritat meteorologic) a fost cea mai vastă şi, în general, cea mai realizată, cel puţin prin raportare la orizontul de aşteptare al lumii teatrale autohtone. Invitaţii din ţară ori din afara ei, nume sonore ale exerciţiului teatral european, publicul bine pregătit fizic, pentru a zice aşa, spre a suporta circa patru spectacole pe zi, unu-două colocvii, lansări de carte de teatru şi un permanent du-te-vino, au umplut sălile de la Naţional, Odeon, Nottara, dar şi de la Act, Green Hours Café, Toaca şi Union. Aproape două săptămîni Capitala şi-a dovedit vocaţia de a reduce sintetic la scară harta fenomenului teatral românesc, de la Chişinău la Oradea, de la Iaşi la Craiova, în general cu expresii scenice notabile, dar şi cu cîteva rebuturi care au trimis la plimbare (şi la binemeritată odihnă) spectatorii.

Posibile defecţiuni organizarice majore sînt mai greu decelabile acum, ritmul intens la care şi martorii au fost supuşi reuşind să acopere eşecuri punctuale prin reuşite majore. Evident, defecţiunea majoră rămîne aceea semnalată în numărul trecut al **Observatorului cultural** de către Ion Bogdan Lefter şi ţine de sensul etic al unui asemenea eveniment, sens pierdut între aglomerarea de frustrări şi principiul mondenităţii, greu eludabil în artele spectacolului. Remarcabilă, totuşi, reacţia de la unul dintre colocvii a regizorului Alexandru Tocilescu, care a părăsit sala în care i se comenta propriul spectacol, anunţînd că nu se poate situa între aceiaşi pereţi cu Paul Everac (a cărui fantomă a bîntuit cu morgă mai toate sălile). Expresii ale prostiei în stare pură au sosit însă din afară, o cunoscută, prin ridicol vreau să zic, realizatoare de la ProTV căutînd cu aplomb posibilitatea de a-l convinge să-i vină în emisiune pe... Vlad Mugur! Nici premiul pentru dramaturgie, anunţat înaintea spectacolului de închidere a secţiunii oficiale, nu îşi găseşte o logică posibilă, alături de D.R. Popescu apărînd, pare-se la insistenţele subprefectului de Bucureşti, Dan Grigorescu, Paul Ioachim. O solidaritate a mediocrităţii care nu mai miră pe nimeni, dar nici nu face cinste unui asemenea eveniment.

În spaţiile promoţionale puse gratuit la dispoziţia participanţilor la secţiunea oficială în foaierul Teatrului Naţional a strălucit prin lipsă Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, probă de management ideal a proaspăt confirmatului în funcţia de director Cornel Nicoară, cel care ne anunţa în timpul scandalului de astă-vară că nu îşi doreşte o asemenea poziţie şi va netezi drumul unei personalităţi care... Dezastrul pe care îl prevedeam instituţiei ce ajunsese pe primul loc în topul teatrelor româneşti, după înlăturarea de la conducere a lui Corneliu Dan Borcia, se vede că nu e departe.

În definitiv, Festivalul Naţional de Teatru de anul acesta a semănat, pentru a confirma încă o dată destinul de oglindă al teatrului faţă de realitatea căreia îi e martor, cu mai generalul context românesc actual. Ce nu au reuşit cei care au teoretizat şi pe care îi credeam (pînă ne-am sastisit de atît crezut) campioni ai democraţiei, au făcut cei pe care nu noi i-am vrut, fără a-şi neglija clienţii din brontozariatul roşu. Ţară lipsă, plină de humor (or)... Lucrurile însă, măcar din implacabilă biologie, par a se aşeza.

Secţiunea oficială

Mai tot ce a propus juriul de selecţie se constituie în act decizional care onorează. Despre o bună parte dintre aceste spectacole (listele integrale le-aţi putut citi în numărul anterior al **Observatorului cultural**) am scris deja. **Hamlet** şi **Aşa e (dacă vi se pare)**, spectacolele lui Vlad Mugur, ambele de la Cluj (cel dintîi de la Naţional, secundul de la Teatrul Maghiar de Stat) rămîn vîrfurile de propunere, alături de **Unchiul Vanea**, de la Bulandra, în regia lui Yuri Kordonski, şi **Creatorul de teatru** de la Act, în regia lui Alexandru Dabija. Alături de Cluj, şi din aceeaşi perspectivă multiculturală, se situează şi mişcarea teatrală din Sfîntu Gheorghe, a doua localitate reprezentată de două teatre, aici cel de limbă română, „Andrei Mureşanu", şi cel de limbă maghiară, „Tamasi Aron", cu spectacolele **Cu mîna pe ciocan**, al Theodorei Herghelegiu şi, respectiv, **Kasimir şi Karolina**, al lui Bocsárdi László. Cele şase propuneri bucureştene consună şi ele evenimenţial.

Proprietar al două semnături regizorale în festival, Felix Alexa a încheiat într-o notă de voie bună evenimentul cu spectacolul său de la Naţional **Jocul dragostei şi al întîmplării** după Marivaux, o comedie spumoasă al cărei centru de interes îl ocupă Dan Puric. Dacă **Nunta lui Krecinski** păcătuia prin lipsa personajelor conturate, cu excepţia celui construit de Valentin Uritescu, de data aceasta Felix Alexa şi-a găsit optim atît dialogul cu textul, cît şi cu cei şapte actori din distribuţie, în ritm alert şi cu o funcţională duioşie de subtext. Orgon şi Dorante ai lui Grigore Gonţa şi Mihai Călin, se mişcă cu o relaxare evidentă, Silvia şi Lisette, ale Monicăi Davidescu şi Ilenei Olteanu, sînt studiate în detalii care, fără a căuta cu obstinaţie efectul comic, îl ating cu mijloace rafinate.

Un fapt teatral cu extensie la social a propus Teatrul „Ion Creangă", prin spectacolul lui Radu Apostol **Acasă**, realizat cu copii ai străzii, după un text al Ludmilei Razumovskaia. Cele două studente de la UNATC, Rodica Ionescu şi Antoaneta Cojocaru, au intrat într-o relaţie de emoţionant dialog scenic cu copii precum Alexandru Hojbotă, Bogdan Tudor, Alin Briceag, Cristi Tudor ori Mihai Marinescu, pentru a-i numi doar pe cei mai mici (11-14 ani). Între televiziune şi **Biblie**, din subsol pe acoperiş de bloc, violenţă, droguri, prostituţie şi moarte agită mica gaşcă accidentală, pe deasupra căreia, proiectiv, se creează tablouri vivante paradisiace, din care coboară Îngerul, ca în „Misterele" pascale catolice, chiar dacă imaginea ţine, să zicem, de povestea lui Hansel şi a unei Gretel-Fetiţă cu chibrituri. Pentru că realitatea pe care o trăiesc personajele (aici şi în sensul de persoane absolut palpabile, din păcate), în pofida durităţii existenţiale, pare mai repede un miraj, expresia unui onirism aberant care nu se poate să nu se încheie vreodată. Deşi încheierea reală, pare a sugera spectacolul, e doar drumul cu Îngerul către suprarealitatea unic salvatoare.

Festivalul Naţional de Teatru Ion Luca Caragiale
2001
Caragiale

Catalogul Festivalului Naţional de Teatru, ediţia 2001

Ce nu am priceput cu nici un chip a fost invitarea în festival a spectacolului **Fecioara şi moartea**, în regia lui Petru Vutcărău, produs de Naţionalul ieşean. Teatru serios, regizor eminent, actori cu experienţă într-un produs penibil, efectuat în penumbră, ba chiar pe întuneric, ca să aflăm noi cum răii de „fascişti" ai lui Pinochet au traumatizat bunii comunişti ai lui Allende şi ai KGB-ului. Sigur, trauma istoriei contemporane chiliene e un fapt clar, iar reacţiile nu ţin toate de agenturi dar şi de aberaţii ale regimurilor autoritare, indiferent de la ce se revendică. De aici însă pînă la „imperialismul cultural american" din caietul de prezentare, text fără semnătură, e drum lung. Scenografia greoaie şi stupidă semnată de Axenti Marfa nu face decît să pună gaz pe focul lipsei de criterii de care a dat dovadă spectacolul în care nimic nu se leagă cu nimic, lucru remarcat şi de spectatorii care iniţial au umplut sala de la Odeon, lăsînd-o aproape vidă pînă spre final.

Secţiunea *off* – Independenţii

Opt spectacole, şapte din Bucureşti şi unul de la Tîrgu Mureş, au fost propuse într-o primă secţiune off, spre exemplificarea colocviului prin care organizatorii au încercat acomodarea cu realitatea faptelor teatrale care se străduie să iasă din sistem, organizatoric şi estetic. Fireşte, nu toate sînt reuşite, un exemplu de ratare cu pretenţii, ascunsă după o realitate istorică cu impact emoţional, fiind **Un cadou special** al Lianei Ceterchi, produs de Teatrul Luni. La polul opus (las la o parte spectacole precum **Steps** al lui Horaţiu Mihaiu sau **No mom's land** al lui Radu Afrim, despre care deja s-a scris în **Observator...**, dar şi **Made in Romania** al lui Dan Puric la care, din motive obiective, nu am putut ajunge) exemplar ar fi, de pildă, **Orgasm**, spectacolul Nonei Ciobanu, produs de propria sa companie Toaca, după un text al lui Vlad Zografi. Excelentă echipa pe care o formează, în spectacol, Liliana Pană („proprietara" secvenţelor prioritar textuale), Laurenţia

Unchiul Vanea
la Teatrul Bulandra din Bucureşti

Creatorul de teatru
la Teatrul ACT din Bucureşti

Beatles... şi toată lumea era a mea!
la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ

„ION LUCA CARAGIALE“, EDIŢIA 2001

Barbu, narînd gestual în propria-i coregrafie, şi Harry Tavitian, transformînd pianul, fluierele ori micile instrumente de percuţie în fiinţe-garant ale ritmului, structuri de analiză în favoarea desfăşurării introspecţiei feminine. De altfel, personajul lui Tavitian chiar se naşte din magma gemetelor feminine (sexuale, traumatice?), agitînd o talangă, spre a „descoperi“ cu nelişte complexitatea, vreau să zic pianul. Fluierele falice provoacă, logic, spasme, textul se corectează pe măsura reacţiilor publicului utilizat în relaţie continuă, chiar „învelit“ cu un cearceaf, la o vreme. Pe femei, coctailul de groază şi senzualitate le crucifică, între fardare şi masturbare. În final, bărbatul singur, încă mai propune sunete/ritmuri de chemare.

Secţiunea **UnderGreenAct**

Aici, lucrurile sînt mai limpezi. Teatrele particulare ale lui Marcel Iureş şi Voicu Rădescu (Act şi Luni) sînt la a doua experienţă de acest gen. Prin bună înţelegere cu organizatorii Festivalului Naţional, festivalul celor două companii a însoţit secţiunile deja amintite. Cele mai multe spectacole le-au şi apaţinut, de altminteri, adăugîndu-se, ca piesă de rezistenţă, colaborarea cu Compania Underground din Tîrgu Mureş. Nu mai puţin fericite au fost spectacolele prezentate de Compania Dimanche, din Craiova (**Defunctu'**, regia Alexandru Boureanu), şi **MM couture a porter**, regia Szabo K. Istvan, coproducţie a Sudioului 21 projict, din Odorhei, cu Centrul pentru Cultură din Arcuş şi Teatrul „Andrei Mureşanu“ din Sfîntu Gheorghe. Craiovenii, a căror comedie neagră e vorbită o dată în franco-română, o dată în româno-franceză, au beneficiat şi de prezenţa actriţei elveţiene Francoise Boillat care, alături de Raluca Păun, au ţinut spectatorii de noapte de la Green Hours Cafe într-o bună dispoziţie-lecţie de relaţie permanentă, desfiinţînd orice bariere între actanţii faptului teatral, actori şi spectatori. Ba chiar, în final şi cu premii, parte dintre cei din urmă au luat secvenţial locul actriţelor.

Şi-alte două off-uri

De la Teatrul Naţional din Chişinău a fost „invitat de către organizatori“ spectacolul **Zbor deasupra unui cuib de cuci**, în viziunea lui Mihai Lungeanu. Cum „înăuntrul“ zonei oficiale nu a fost omologat, bănuiesc că e vorba, cum sună citatul, de un „off“ cu substrat politic. Fără probleme însă invitaţia l-ar fi putut aduce în perimetrul oficializat, spectacolul fiind pînă la urmă acceptabil, în pofida facilităţii subiectului (ba chiar, aş zice, a romanului lui Kesey), cel puţin privit de aici, din geografiile postcomuniste. Instrumentele pe care regizorul le stăpîneşte cel mai bine, cele prin care dialoghează cu Ionescu şi Vişniec, au forţat un pic nota, aplicîndu-se textului american.

Mai hazliu off-ul următor, referitor la spectacolul lui Cristian Ioan, de la Naţionalul tîrgmureşean, **Amorphe d'Ottenburg**. De la basmul categoria feroce propus de regizor, după Grumberg, am tot aşteptat ceva mai mult decît o suită de poze previzibile. Posibila comedie neagră a coborît, din păcate, spre exces de vulgaritate prin inadecvare de joc, variile elemente de decor, mergînd pînă la computer şi maşină/bloc de gheaţă, lovind ca nuca în perete în logica subţire a expozeului scenic. Ei bine, după cum s-a auzit prin culise, refuzat de juriul de selecţie, dar condiţionat de undeva, din staff-ul Ministerului Culturii, spectacolul a sosit în „secţiunea ***off***“. Cum nu de Off-Independenţii poate fi vorba, e cert că, pe unde şi-au plătit datorii, organizatorii s-au umplut de of(f)uri.

Secţiunea **Colocvii**

Zilnic, începînd din a doua zi a festivalului, după ora 10.30, au fost analizate producţiile văzute în ziua precedentă, în secţiunea oficială. Pentru independenţi a fost consacrat un colocviu special, după cum şi pentru „nevoia de poveste“. Animate, discuţiile au dezamorsat şi o anume nevoie de supraexprimare verbală, dar au şi punctat cîteva idei care „circulau prin aer“. Pentru ediţiile următoare nu ar strica utilizarea unor moderatori unici pentru fiecare dintre intenţiile teoretice. Cel puţin la unele colocvii privitoare la spectacolele invitate a fost evidentă confuzia între statutul de moderator şi acela de partizan hormonal, pe alocuri chiar dreptul la opinie fiind supus oprobiului.

Colocviul **Cine are nevoie de poveste?**, întrebare considerată de toată lumea redundantă, a ascuns întrebarea reală „cine mai are nevoie de povestea spusă cam cum o spunea Sică Alexandrescu – în cel mai bun caz?“. Un soi de revoltă (ultima?) pe dos, a vechilor contra modernilor. Un studiu mai serios ar putea vorbi de întîlnirea între povestea dramaturgului, cea spusă de spectacol, şi cea pe care receptorul şi-o repetă aşezat între cunoaşterea textului (mai ales în cazul clasicilor), extensia capacităţii sale de înţelegere/imaginare şi încărcătura de comoditate (şi în sensul acomodării la noile limbaje). Pînă la urmă, democratizînd şi acceptînd că nu există public, ci publicuri, lucrurile au ieşit din încurcătură, demonstrînd că, fie şi fără de voie, noile forme au învins.

Drept pentru care şi colocviul care li s-a dedicat, privitor în primul rînd la statutul teatrului independent. La drept vorbind, compania teatrală cu adevărat independentă este expresia economiei reale de piaţă. Cum, cel puţin pentru moment, la noi nu e vorba de aşa ceva, majoritatea teatrelor independente sînt forme hibride, cu parte din finanţări prin instituţii de stat, bună parte dintre actori şi regizori fiind angajaţi ai teatrelor publice. În orice caz, eforturile deosebite ale acestora de a exista şi de a produce acte scenice condiţionate estetic de căutarea noilor forme, este nu doar lăudabilă dar şi salutară, în perspectiva unei societăţi normale. Unele companii de acest tip au activitate deja ritmică şi coerentă (precum Act, Luni, Toaca, posesoare şi de sediu – ultimul venit pare a fi Union), altele lucrează pe proiecte cu care şi-au creat deja voga (ca Inexistentul Theodorei Herghelegiu), cele mai multe au activitate sporadică sau de pariu „fără pretenţii“. Underground-ul de la Tîrgu Mureş este un bun de grup amical, aşezat pe lîngă Teatrul Ariel. Cum se vede, cele mai multe sînt din Bucureşti. Nu inutil s-a vorbit despre defectul de imagine, de promoţie (angara în plus, cu care abia se descurcă teatrele publice, cu personal angajat sprecial). În general, mass-media a reacţionat pozitiv faţă de fenomenul independent, rămînînd de analizat/imaginat instrumente de promoţie care să se personalizeze în context. E clar că încă nu există o legislaţie explicită în domeniu (nu am înţeles de la împricinaţi dacă modelele occidentale sînt mai explicite), că se resimte lipsa managerului cultural. Nu s-a vorbit despre producătorul interesat (aici chiar există model funcţional occidental), faţă de care independentul să propună doar faptul estetic, spectacolul, rămînînd ca administrarea acestuia să cadă în sarcina producătorului comercializator. E posibilă, într-un viitor previzibil, crearea unei structuri amicale de sprijin şi schimb. Rămîne în aer încă concluzia dacă teatrele independente sînt expresia unei nevoi stringente de înnoire a semnului teatral, căreia teatrele publice nu-i pot face faţă, sau a unei frustrări lipsite de teritoriu de defulare, cu atît mai mult cu cît nu totdeauna produsele acestor companii sînt valide estetic, lucru care le apropie, în definitiv, de teatrele publice.

Secţiunea secţiunii

Ar fi rea-voinţă/credinţă să nu se recunoască meritele speciale ale acestei ediţii a Festivalului Naţional de Teatru. Lecţia pentru viitor, poate un viitor în care festivalul va deveni instituţie autonomă pe suportul coorganizatorilor tradiţionali, la care trebuie acceptat orice alt sprijin dovedind seriozitate, este încercarea de a evita presiunile de culise. Politizarea, în definitiv, care a dus, de exemplu, la stoparea fondurilor prevăzute de Primăria Capitalei, dar şi la tangajul off-urilor şi premiilor suplimentare şi de complezenţă. Altfel, evenimentul s-a dovedit un semn de sănătate ori măcar de însănătoşire.

Un *off* fără nici un regret

CRISTINA RUSIECKI

În al doilea său an, Festivalul Independent de Teatru **Undergreenact**, alături de **Teatrul de la Miezul nopţii**, *off*-ul oficialilor (deşi pare de neînţeles, noi am avut, totuşi, două secţiuni ***off***), a confirmat concluziile pe care prima ediţie le lăsa să se întrevadă. Şi anume că alternativii, mult mai receptivi la schimbările vremii, dau viaţă festivalului oficial, că ***off***-ul, petrecîndu-se în acelaşi timp cu oficialul, face ca evenimentul instituţionalizat să fie mai viu. În comparaţie cu secţiunea oficialilor, atentă la etalarea tradiţiei şi a valorilor bine conservate, experimentul independenţilor – de fapt, pluralitatea formelor lor de a experimenta – răspunde, cum se întîmplă cu orice *off*, mai degrabă întrebărilor de acum. Rezultatul e că alternativii reuşesc un contact mult mai apropiat de public, arată mult mai vii, adecvaţi, cum se dovedesc, la modificările survenite în optica actuală, atît prin întrebările puse, cît şi prin modul de a le pune. Fără evenimentul creat colateral de independenţi, secţiunea oficială ar fi fost mai uscată. Şi ar fi avut mult mai puţin impact. Este drept că mă refer la publicul tînăr – predilect la aceste spectacole – şi nu la cel care, de regulă, dă iama la **Take, Ianke şi Cadîr**, din alt secol, în comparaţie cu alternativii. Dar e şi o parte bună aici: înfăţişarea fosilizată a unora dintre montările instituţionalizate poate fi un bun stimulent pentru alternativi. Că se întîmplă ceva nou, că lucrurile mai încearcă să se nască şi altfel, prea puţin a dovedit-o secţiunea oficială (dacă exceptăm **Kasimir şi Karolina** sau **Călătorii cu dricul**, ambele spectacole produse de teatre maghiare).

Dar acesta este şi rostul ***off***-ului, să ofere alternative, şi ***off***-ul de anul acesta, rămas, în lipsa **altFest**-ului, singurul eveniment care prezintă producţii independente, s-a ţinut de rostul lui. Sălile Teatrului Act, a celei de la GreenHours şi a Studioului Toaca au fost pline pînă la refuz (mulţi au rămas pe afară la **Steps**, la **No Mom's Land** etc.) cu public tînăr, majoritar studenţesc, demonstrînd încă o dată că spectatorul inteligent s-a cam plictisit de teatrul cu actori care rămîn minute lungi înţepeniţi în poză (vezi vedetele „oficiale“ din **Filumena Marturano** de la Teatrul din Braşov), punînd semnul echivalenţei între o artă nobilă, actoria, şi o colecţie de grimase. Iar ***off***-ul, prin numărul mare de spectacole (numai după ce au apărut în grup s-a văzut cît de multe sînt) şi prin diversitatea încercărilor, a arătat, în primul rînd, că există preocuparea de a face şi altfel, de a schimba ceva, de a renunţa la reţete.

Argumentul e evident de la începutul începuturilor: adică de la selectarea textelor. Printre autorii pieselor prezentate în secţiunea oficială se află Shakespeare, Pirandello, Cehov, Chikamatsu Monzaemon (autor japonez de *Kabuki*), Dostoievski (firesc să fie aşa într-un festival între îndatoririle căruia stă şi conservarea tradiţiei); la independenţi, cu o excepţie sau două, toţi autorii ne sînt contemporani. La oficiali, nici un spectacol nu pleacă de la textele dramaturgilor români; la independenţi, printre autori se numără Vlad Zografi, Radu Macrinici, Saviana Stănescu, Alina Nelega, Ovidiu Niculescu. Şi nu numai că se numără, dar demonstrează cu această ocazie că textele lor se pot juca (contrar prejudecăţii generale că dramaturgul român în viaţă scrie texte imposibil de pus în scenă). Şi independenţii chiar că nu pot fi suspectaţi că li s-au impus textele.

Dacă publicul tînăr dă iama la asemenea spectacole e, în primul rînd, pentru că i se vorbeşte despre problemele de astăzi în

Dies Irae
la Teatrul Underground din Tîrgu Mureş

urmăreşte
UNDERGREENACT
FESTIVALUL INDEPENDENT DE TEATRU - EDITIA A 2 A
IMPREUNA SI IN PARALEL CU FESTIVALUL NATIONAL DE TEATRU.
26 NOV. - 5 DEC. 2001
LA
teatrul LUNI
de la green hours
SI
TEATRUL ACT
ERICSSON CONNEX
PARTENER SPECIAL
PARTENERI
CU SPRIJINUL
PARTENERI MEDIA
PRO HELVETIA
euromedia restaurant CASA ROMANA
SAPTE SERI
LICORN
22
DILEMA
BUCHAREST
ARC

limba şi în maniera de acum. Pentru că se vorbeşte despre criminalitate, despre cinism şi pentru că nu trebuie să-şi ia bilete la **Othello** ca să citească printre semne că ar fi vorba de agresivitatea în cuplu, fiindcă poate să meargă, de exemplu, la **Zi că-i bine** şi să înţeleagă cum se dezvoltă acum inhibiţiile, refulările, plictiseala şi intoleranţa. Nu că **Othello**, Doamne fereşte!, ar fi un text de uitat, dar, dacă tot vrei să arăţi cum agresivitatea se infiltrează în temeliile relaţiilor de cuplu azi, publicul tînăr nu mai are nevoie să decripteze prea multe metafore ca să ajungă la înţelesuri atît de simple: e mai convingător să o faci cu o istorie la zi, fie ea nu atît de valoroasă dramaturgic ca operele clasicilor. Aşa că e perfect că există un festival oficial care se deschide cu **Hamlet**, atîta timp cît repertoriul clasic e dublat de un *off* plin de povestioare actuale vorbind despre sadismul şi cruzimea epocii sau despre problema homosexualităţii în limba de azi, chiar dacă cu virtuţi mai modeste decît limbajul shakespearean. În felul acesta, festivalul cîştigă în vitalitate. Că e **Balaurul** sau **Silicon Valley** sau **Zi că-i bine**, ipocrizia, înşelătoria în relaţia de cuplu sînt tratate altfel de tineri decît, să zicem, în **Fecioara şi moartea**, spectacol oficial de la Teatrul Naţional din Iaşi: fără atîta exces de dramatism. Tragedia e mai degrabă presupusă de poveste decît afişată în (pseudo)sfişierile actoriceşti, cum adesea se întîmplă la oficiali.

Pentru că de o parte, cea oficială, avem mari creaţii actoriceşti (numai dacă-i numesc pe Marcel Iureş, Valeria Seciu sau Anton Tauf şi Zsolt Bogdan şi o discuţie despre modernitatea stilului lor devine redundantă), dar şi spectacole în care evoluează actori hiperdemonstrativi, îndrăgostiţi de caricatura groasă (am mai amintit de **Filumena Marturano**, deşi şi în acest spectacol există un decalaj imens între şcoala de actorie a vedetelor şi evoluţia tinerilor actori din spectacol – mult mai suplă şi mai credibilă). Pe de altă parte, cea a **off**-ului, fie obligourile spaţiilor alternative, fie cele ale textelor determină actorii la alt tip de joc, mai interiorizat, mai credibil, mai adevărat, mai... ca în filmele zilelor noastre.

Dacă *off*-ul a demonstrat ceva peste care nu se mai poate trece cu vederea e maniera diferită de joc, proprie celor mai tineri, un tip anume de energie, ritmuri diferite care se pot urmări în spectacole ca **Dies Irae**, **Alexanderplatz**, **No Mom's Land**, **Cum se face** etc. De altfel, într-o producţie atît de ofertantă ca **Dies Irae**, nu numai interpretarea s-a schimbat sub influenţa filmului, ci spectacolul e construit de către regizorul macedonean Aleksandar Ivanovski în întregime prin tehnica montajului paralel.

Poate că influxurile de noutate ale ***off***-ului, abordarea diferită din spectacolele alternativilor se explică şi prin afluenţa de regizori „nespecializaţi" care le semnează. **Undergreenact** numără, în această situaţie, un scenograf, Horaţiu Mihaiu, regizor al unui excelent spectacol de teatru alternativ, **Steps** (a cărui virtuozitate de a se juca cu obiectele are, la oficiali, un echivalent doar în **Cu ochi de copil**, partea a doua a spectacolului lui V.I. Frunză), şi un coregraf, Florin Fieroiu, la **Alcool...Amar...Amor**. Trist e că în secţiunea oficială lipseşte orice formă, fie ea elementară, de teatru-dans. Celor menţionaţi li se adaugă un dramaturg, Alina Nelega, regizoare a propriului text, **www.nonstop.ro**, infirmînd o altă prejudecată conform căreia nici un autor nu e în stare să-şi pună în scenă propriile texte şi – caz mai puţin neobişnuit – trei actori, Maia Morgenstern, Florin Piersic jr. şi Ovidiu Niculescu.

La o analiză globală a *off*-ului, perspectivele sînt optimiste: numărul foarte mare de spectacole (peste douăzeci de producţii selectate) arată că fenomenul creatorilor tineri a cîştigat, pe nesimţite, teren, că ce se întîmplă sub umbrela lui are o faţă distinctă şi că teatrul independenţilor începe, în sfirşit, să arate ca o alternativă reală la teatrul convenţional. ▮

Declaraţiune 2*

Scrisoare de intenţie

Anglia are *alternativii* săi, Franţa are *alternativii* săi.
Chiar şi Austria are *alternativii* săi.
Iată că avem şi noi acum *alternativii* noştri...
Europa ne aşteaptă!

Noi,

Teatrul **LUNI**
Teatrul **ACT**

- Existăm şi creştem de cîţiva ani... Şi publicul ne creşte.
- Simţim că lumea teatrală se înnoieşte şi nu mai încape doar în vechile structuri.
- „Cu cît sîntem mai diferiţi, cu atît sîntem mai vii"**.
- Funcţionăm... deci existăm.

Am hotărît că *scopurile şi criteriile* noastre principale rămîn valoarea, modernitatea şi noul – în sensul bun; lărgirea numărului consumatorilor de act teatral; raportarea teatrului la lumea nouă care se tot naşte.

Mobilitatea, spiritul de concurenţă, independenţa, tinereţea (fizică şi/sau psihică), neconformismul, spaţiile *altfel* de joc pe care le propunem rămîn de asemenea mijloacele şi/sau atuurile noastre principale.

Deci, ne-am gîndit că ne-a plăcut ce s-a întîmplat anul trecut, în paralel şi împreună cu Festivalul Naţional de Teatru.

Şi după ce, timp de un an, am băut bere din acelaşi pahar, am hotărît să ne strîngem forţele din nou şi să repetăm isprava; dar de pe cote organizatorice mai ridicate – de cele artistice nu mai vorbim, că chiar c-au fost extra şi anul trecut.

De aceea, ne prezentăm din nou alături de Festivalul Naţional de Teatru -- intr-o colaborare care ne bucură si ne onorează – cu muşchii noştri dar mai ales cu ideea ca în cadrul Secţiunii OFF să fim receptaţi drept ceea ce încercăm să fim, adică entitatea autonumită UNDERGREENACT – ediţia a 2-a a Festivalului Independent de Teatru, 2001.

UNDERGREENACT – editia a 2-a Festivalul Independent de Teatru 2001 – înseamnă o Secţiune OFF mai bogată, mai puternică, cu impact la public şi în media.

PS: Ne bucurăm de asemenea să vă aducem la cunoştinţă că în cadrul Festivalului UNDERGREENACT aniversăm 2-3-4 ani de existenţă.

La mulţi ani, Teatrul UNDERGROUND!
La mulţi ani, Teatrul ACT!
La mulţi ani, Teatrul LUNI!

---

* Vezi **Declaraţie 1**, noiembrie 2000.
** Gigi Căciuleanu

Vezi Declaratie I, noiembrie 2000
Gigi Caciuleanu

Avatarurile experimentului

MIHAELA MICHAILOV

Steps, un spectacol de Horaţiu Mihaiu
Teatrul Underground, Tîrgu Mureş
Protagonist: şase picioare în mişcare: Alexandrina Moldovan, Adi Brânduş, Viorel Meraru

Acasă de Ludmila Razumovskaia
Regia: Radu Apostol. Scenografia: Alina Herescu şi Gabriela Albu
Cu: Alexandra Potroc, Antoaneta Cojocaru, Rodica Ionescu, Moise Mircea, Bogdan Tudor, Tudose, Eugen Tudor, Alina Patoi, Nicuşor Niculescu, Alin Briceag, Vodă Florian, Mihai Marinescu

Step by step

Labirinticul Teatru Act este, poate, locul cel mai potrivit de urmărire a unui spectacol ce are ca element expresiv de bază piciorul. Asta pentru că e nevoie să străbaţi iniţial un culoar şi să cobori apoi cîteva trepte pentru a ajunge în spaţiul intim al sălii. Şi totul cu ajutorul cîtorva paşi, atent ghidaţi.

Miza spectacolului **Steps** constă în translarea interpretării actorilor la nivelul unui joc abil şi incitant cu picioarele, aflate într-un permanent schimb de replici. Corpurile sînt condensate într-un parcurs viu al mişcării: rapiditate, lentoare, glisare, stări desemnate prin gradaţiile modelării paşilor. Atributul care i se potriveşte perfect acestei forme de spectacol este ingeniozitatea. Horaţiu Mihaiu imaginează un parcurs în trepte concentrat pe ritmica paşilor, surprinşi în diverse ipostaze sugestive, construind o dinamică proprie. Etapele esenţiale ale existenţei, parodiate uneori cu multă fineţe, sînt sintetizate în metamorfoza acestor inventive mişcări, fiecare suficientă sieşi şi alcătuind în acelaşi timp un tot a cărui forţă motrice este atent dozată. Un destin individual şi totodată generic se conturează pe măsură ce primele încercări de a păşi, atracţia erotică urmată de aplatizarea ei şi momentul final al morţii se succed. Mişcările nu devin redundante sau haotice, ci alternează stări variate pe care figuraţia paşilor reuşeşte să le transpună.

Spectacolul lui Horaţiu Mihaiu, selectat în secţiunea ***off*** a Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale" are toate ingredientele necesare unui experiment autentic, bine articulat şi coerent. Se situează în acea zonă a mult rîvnitei alterităţi fondate pe un demers inteligibil şi susţinut.

Şi dacă nu eraţi pe deplin conştienţi de ce pot face şase picioare, aveţi acum şansa să vă deplasaţi şi să aflaţi.

Casa din stradă

Tot în zona experimentului fecund, dar apelînd la un alt registru se plasează spectacolul **Acasă**, în regia lui Radu Apostol, prezent în secţiunea oficială a festivalului. Dimensiunea experimentală este dată de însăşi intenţia demersului regizoral, care vizează transpunerea unei lumi în vecinătatea căreia trăim, avîndu-i în prim-plan chiar pe eroii acestui spaţiu – copiii străzii. O lume reflectată în datele ei esenţiale, în tot ce are mai emblematic şi stigmatizant, fără edulcorări sau patetizări deliberate. Surprinsă tranşant, cu un ochi lucid, atent la cele mai fine detalii (gesturi şi mişcări cu un efect bine scontat), strada concentrează existenţa acestor copii, cu o percepţie foarte acută a unor valori pe care ajung să le considere simple pretexte: dumnezeirea, fericirea, salvarea. Existenţa este în cazul lor o probă de supravieţuire dură, fondată pe aceleaşi reguli ale exercitării puterii şi eliminării celor slabi.

Pentru ei, orice reper se anulează, poveştile se confundă cu viaţa într-o glisare spre un fantastic apropiat de real (prinţesele devin aidoma fetelor străzii), iar „acasă" devine un spaţiu utopic, compus în acord cu imaginaţia şi sensibilitatea lor. Aceşti copii, integraţi cu abilitate de Radu Apostol într-un spectacol viu, reuşesc să transmită o emoţie profundă. Naturaleţea interpretării, spontaneitatea replicilor, duritatea relaţiilor, contrapunctate de intensitatea speranţei într-o lume care să depăşească morbidul canalelor, constituie miza reuşit atinsă de spectacolul **Acasă**.

Dincolo de acest demers teatral, Radu Apostol şi-a propus strîngerea unor fonduri pentru ca aceşti actori ai străzii să poată locui într-o casă.

Cele două tipuri de experimente, deşi abordează coduri diferite, reuşesc să se impună prin formule bine articulate. Ar fi poate de dorit ca aceste forme de reprezentare să devină frecvente în contextul mult prea anchilozat al peisajului teatral românesc, dominat de montări care nu reuşesc să capteze receptarea modernă. Se preferă, din păcate, convenţionalul şi uniformul unei necesare inventivităţi experimentale.

GAUDEAMUS 2001

Duminică s-a încheiat ediţia a 8-a a Tîrgului *Gaudeamus – Carte de învăţătură*. Desfăşurat în pavilionul central al ROMEXPO, tîrgul a fost – ca de obicei – o sărbătoare a cărţii, un spaţiu de întîlnire a editorilor, scriitorilor, traducătorilor etc., o ocazie de a „diagnostica" din mers situaţia pieţei editoriale româneşti, un succes de public – şi aşa mai departe. S-au expus cărţi, s-au lansat cărţi, s-au comentat cărţi, s-au vîndut cărţi. Ca la tîrg!

În aceste pagini – informaţii şi relatări despre Gaudeamus 2001...

Spre viitor...

ION BOGDAN LEFTER

Tot întîlnindu-ne din jumătate în jumătate de an, la sfîrşitul primăverii la **Bookarest** şi în pragul iernii la **Gaudeamus**, ne-am obişnuit foarte bine cu atmosfera tîrgurilor noastre de carte (nemaipunîndu-le acum la socoteală şi pe cele din provincie, importante şi ele, atrăgătoare, animate, după cum am avut de mai multe ori ocazia să constat). Într-atît încît aproape că nu ne mai amintim atmosfera de noutate, de excepţionalitate, de maretensiune-mare care a însoţit primele ediţii. Şi n-a trecut nici un deceniu de cînd, cu Mircea Nedelciu la timonă, **Gaudeamus**-ul ieşea la apă, în foaierele ramificate ale Sălii de concerte a Radiodifuziunii Române! Ce mai agitaţie pe-atunci! Ce mai zgomot! Şi tot restul: entuziasme, promisiuni, speranţe, obraji încinşi, puls ridicat, senzaţie de aventură, de expediţie, de curaj nebunesc...

Parcă nici n-ar fi fost! Intri în **Gaudeamus**-ul anului 2001 şi dai peste un tîrg de carte (ca şi **Bookarest**-ul) firesc-occidentalizat. Standuri elegante. Coperţi frumoase. Atmosferă relaxată. Vizitatori parcă mai puţini acum decît anul trecut în primele zile, apoi iureş în *week-end*. Vînzări – din cîte am înţeles – bunicele, pe alocuri peste aşteptări, ceea ce ar sugera că lumea s-a obişnuit cu preţurile destul de piperate la care au ajuns cărţile şi – mai mult decît atît – că măcar cititorii care vin la Tîrg nu sînt chiar pe jantă, mai permiţîndu-şi să cumpere cîte ceva (chiar dacă – absolutamente sigur – nu le-ajunge punga pentru tot ce le-ar plăcea să aibă acasă, în rafturi). În urmă cu nu-ştiu-cîte ediţii continuam să ne plîngem ba de calitatea proastă a hîrtiei folosite la tipar, ba de precaritatea coperţilor. Astăzi, producţia majorităţii editurilor arată bine spre foarte bine. Cinstit vorbind, e-adevărat că pînă la *standing*-ul curent din Germania sau chiar din Polonia mai avem puţintel de recuperat. Totuşi, comparînd cu nivelul de la care am pornit după 1989, cînd cărţile apăreau pe hîrtie maronie, cu urme vizibile ale deşeurilor din care fusese produsă, iar coperţile erau scămoase, poroase, parcă făcute dintr-un fel de carton-sugativă, neplăcut la atingere, sîntem la ani-lumină distanţă. Pînă nu de mult ne plîngeam şi de lipsa cataloagelor şi a prospectelor de pe standuri. Ni se pare astăzi firesc să le vedem acolo, să ni se distribuie fluturaşi şi alte „materiale promoţionale" încă de la intrare. În urmă cu cîţiva ani, cînd am văzut pentru prima oară la Frankfurt o hală întreagă consacrată cărţilor electronice, CD-ROM-urilor, accesării prin Internet a bibliotecilor, mi s-a părut că la noi acasă eram – şi eram! – mult în urmă. Astăzi toate editurile româneşti îşi lucrează cărţile în computere, unele şi le expediază la tipografii prin *e-mail*, cele mai mari (dar şi unii „prichindei") au *site*-uri proprii pe *web* şi se pregătesc să-şi transfere producţia şi pe suport digital. În premieră în România, Tîrgul a putut fi urmărit în direct prin Internet, vizitatorii avînd pentru asta la dispoziţie un „monitor" uriaş, de fapt un ecran suspendat, undeva, sub cupola pavilionului central al ROMEXPO. Editura Noesis a lansat la **Gaudeamus** un CD-ROM cu 50 de cărţi electronice, Softwin continuă să promoveze formula *e-book*-urilor, iar penultima zi a ediţiei 2001 a adus cu sine evenimentul înfiinţării unei Asociaţii a Editorilor de Carte Electronică din România. Cu puţini membri, deocamdată, dar de undeva trebuie pornit.

Cu toate aceste exemple şi cu altele, vreau să spun că multe s-au schimbat în viaţa noastră de „tîrgoveţi" ai cărţii, ca şi-n viaţa noastră în genere. Dacă am uitat deja ediţiile pionieratului, pe cînd istoria noastră postcomunistă era încă la început, n-ar fi rău să facem cîteodată exerciţii de aducere aminte. Nu din nostalgie, n-aş vrea să se înţeleagă că asta urmăresc, ci pentru a înţelege mai bine cu ce viteză înaintăm. Spre viitorul către care ştiu foarte bine că prietenul nostru, Mircea Nedelciu, privea curios, pasionat, cu încredere.

*

Pentru un bilanţ mai „la concret":

Deşi a arătat pe ansamblu binişor, **Gaudeamus**-ul a fost o confirmare „vie" a scăderii producţiei de carte în ultima vreme. Multe edituri au venit cu titluri vechi, deja prezentate la tîrguri precedente. Cîteva au vîndut – pur şi simplu – din stocuri, inclusiv volume remarcabile, căutate de public, dar prost difuzate.

Tema implicită a ediţiei acesteia a fost: difuzarea. Cîteva firme mari s-au detaşat net graţie managementului performant: şi-au privit operaţiunile drept combinaţii de cultură şi afaceri, s-au adaptat la piaţă, şi-au difuzat agresiv şi totodată flexibil producţia şi – în consecinţă – continuă să se dezvolte. Restul, massa editurilor mici plutesc cu greu la suprafaţă, rămînînd vizibile mai ales la tîrguri, unde se prezintă ritualic şi vînd cît să poată supravieţui pînă la tîrgul următor. Începută de mult, de pe la mijlocul anilor '90, stratificarea în domeniu avansează dramatic şi e de presupus că va fi şi mai severă de-aici încolo, cu multe „victime" pe parcurs.

Dintre „greii" pieţei editoriale, Grupul ALL şi-a marcat la Tîrg împlinirea a 10 ani. Publicul a votat pentru aceleaşi case pe care le vede în prim-plan de la începutul anilor '90: Humanitas, ALL, Teora. Le sînt concurente puternice – dacă nu le vor fi şi depăşit – Polirom şi Paralela 45, plus, în zona strict didactică, Sigma, Humanitas Educaţional şi poate altele, puţine. Chiar dacă pot părea subiectiv (fiindcă îmi publică şi mie cărţile), nu pot să nu fac o frază separată pentru Paralela 45, care a rupt gura... tîrgului lansînd peste 40 de titluri noi (şi cu coperţi noi, cu colecţii noi, cu o nouă „faţă" a întregii producţii), în timp ce alţi concurenţi au venit cu 3, cu 4 (iar totalul cărţilor lansate de-a lungul celor cinci zile a fost în jur de 160). Probabil că nu din subiectivism, ci obligat de realitatea de fapt, juriul tîrgului a acordat Paralelei 45 Premiul de excelenţă al ediţiei.

Organizarea asigurată de Societatea Română de Radiodifuziune – în linia obişnuită. Echipa Departamentului de promovare al SRR e rodată din anii trecuţi. Poate ar merita căutate şi unele soluţii noi pentru manifestările care se desfăşoară în tîrg, cam rutiniere. Lansările au alunecat într-o stereotipie greu de clintit. Spaţiul central în care sînt programate jumătate dintre ele are bună vizibilitate, în schimb cel de-al doilea punct cu microfon, „ascuns" pe inelul de la etaj, e impropriu. Iar sala de conferinţe, meschină, nu face faţă convocărilor mai atractive şi mai simandicoase. Altfel, pavilionul ROMEXPO oferă suprafeţe mari de joc, încît s-ar putea găsi şi alte formule de compartimentare pe perioada **Gaudeamus**-ului.

Anul trecut, instituţia Tîrgului de la Frankfurt, care funcţionează şi ca „stat major" al celor mai importante reuniuni europene de gen, a acceptat **Gaudeamus**-ul în raza sa de acţiune. Acum, la ediţia a 8-a, cel de-al doilea tîrg bucureştean (după **Bookarest**) a fost şi el inclus în calendarul coordonat de pe Main şi priveşte – la rîndu-i – optimist spre viitor...

Prima parte a acestui text a apărut în ***Gaudeamus. Revista Tîrgului de Carte.***

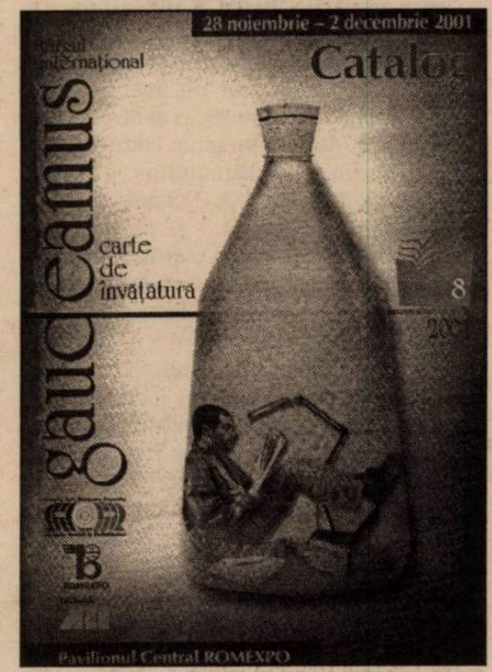

Tîrgul Internaţional **Gaudeamus** – Carte de învăţătură, ediţia a 8-a

Palmaresul ediţiei se prezintă astfel:

- 166 de expozanţi (99 de edituri din România, Bulgaria, Albania, Ucraina, Iugoslavia, Republica Moldova şi Israel, 17 instituţii de învăţămînt, 10 agenţii de difuzare de carte, 6 centre culturale, 3 firme multimedia, 2 instituţii de presă, 3 asociaţii profesionale, 3 tipografii, alte instituţii implicate în procesul educaţional, ONG-uri, publicaţii culturale, biblioteci);
- 55.000 de vizitatori;
- 164 de jurnalişti acreditaţi;
- 250 de lansări şi prezentări de carte;
- 40 de dezbateri, seminarii, mese rotunde, colocvii.

Tîrgul **Gaudeamus 2001** a cuprins următoarele secţiuni şi evenimente expoziţionale:

- Bursa Ofertelor Educaţionale şi Profesionale, rezervată instituţiilor de învăţămînt de stat şi particular;
- Tîrgul de Artă – organizat cu sprijinul Universităţii de Artă din Bucureşti;
- Secţiunea Multimedia Educaţional.

În cadrul Tîrgului au fost organizate în premieră:

- Salonul Naţional de Inventică pentru Tineret – organizat de Ministerul Tineretului şi Sportului în colaborare cu revista **Ştiinţă şi tehnică** şi Comisia Naţională UNESCO;
- Salonul Foto Brâncuşi;
- Expoziţia foto-document **O istorie a radioului într-o istorie a Bucureştiului**;
- 21 de edituri şi numeroase persoane particulare au donat cărţi pentru Coşul Tîrgului. Destinaţia cărţilor colectate cu acest prilej este una specială. Acestea vor fi donate, prin intermediul Societăţii Române de Radiodifuziune, bibliotecilor şcolare şi publice din mediul rural şi universităţilor comunităţilor româneşti de peste hotare.

Preşedintele de onoare al Tîrgului a fost acad. Ştefan Aug. Doinaş.

La închiderea oficială a Tîrgului, au fost decernate următoarele premii:

- **Premiul de excelenţă** a fost acordat de Societatea Română de Radiodifuziune Editurii Paralela 45 şi constă în sprijinirea financiară a unui proiect editorial în spirit european;
- **Trofeele Gaudeamus**, decernate pe baza Votului Publicului, derulat pe tot parcursul manifestării au fost cîştigate de: Editura Humanitas (locul I), Editurile ALL (locul II) şi Editura Teora (locul III);
- **Cea mai rîvnită carte a Tîrgului** a fost desemnată, de asemenea, pe acelaşi criteriu: **Omul recent** de H.-R. Patapievici, publicată de Editura Humanitas;
- **Miss Lectura Gaudeamus 2001** – Daniela Mihai;
- **Trofeul Presei** „Mircea Sîntimbreanu", decernat de Societatea Română de Radiodifuziune; cîştigători au fost: Gheorghiţă Aurelian Ion (**Adevărul**) – secţiunea publicaţii; Doru Dumitrescu (**TV România 1**) – secţiunea TV; Maria Sârbu (**Rompres**) – secţiunea agenţii de presă; Trofeul Presei pe secţiunea radio nu a fost acordat.
- **Premiile Gaudeamus 2001** acordate prin tragerea la sorţi a chestionarelor completate de vizitatori au constat în: un moto-scuter, o bibliotecă şi un calculator, oferite de sponsorii manifestării: S.C. Paneuro, R&D Trading 95 şi respectiv Siveco România. Manifestarea a fost sponsorizată şi de RATB şi Banc Post.
- **Premiul Educaţia** a fost acordat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării Academiei de Studii Economice din Bucureşti. Premiul a fost înmînat reprezentanţilor ASE de doamna ministru Ecaterina Andronescu.

Ediţia a opta a **Tîrgului Internaţional Gaudeamus – Carte de învăţătură** a fost transmisă video, *on-line*, cu sprijinul firmei RDS, furnizorul oficial de Internet al manifestării.

Gaudeamus.ro

e-venimentele tîrgului

OVIDIU DRĂGHIA

Tîrgul de carte Gaudeamus din acest an, specializat pe cartea destinată educaţiei, a crescut destul de mult în participanţi, dar nu doar aspectul cantitativ este de semnalat, ci şi diversitatea expozanţilor. Au fost prezente editurile consacrate, între care Humanitas, Polirom, Paralela 45, Univers, All, Nemira, Teora şi multe altele, dar au fost şi noutăţi. Societatea Culturală Noesis a etalat multă literatură română contemporană, de bună calitate, totul fiind oferit pe un singur CD şi totul la preţul unei cărţi apărute pe hîrtie. Pe acest CD au intrat cărţile electronice deja editate tot de Noesis, cum ar fi cartea de eseistică despre Internet, **Navi-GÎND-ind** de Adrian Mihalache, precum şi multe alte titluri în premieră. Nu voi semnala decît cîteva nume: Andrei Cornea – **Cuvintelnic fără frontiere** (eseistică), Gabriel Andreescu – **Polemici neortodoxe** (eseistică), Tudor Octavian – **Povestiri**, vol. I, Cezar Ivănescu – **Efebul de la Marathon** (poezie), Daniel Bănulescu – **Te voi iubi pîn' la sfîrşitul patului** (poezie), Iosif Naghiu – **A treia caravelă...** (teatru), George Muntean – **Eminescu – 100 documente noi** (istoria literaturii). Acestea sînt o parte din numele celor publicaţi pe CD, „cărţile“ fiind lansate la tîrg în prezenţa autorilor. În total, au fost aproape 30 de lansări la Noesis. Despre acest CD, aş mai menţiona doar cîteva aspecte. Fiecare autor este prezentat printr-un mic film, iar textele pot fi citite cu programul **Microsoft Reader**, fireşte inclus pe CD. În apropierea standului **Noesis** s-a aflat firma Softwin, o prezenţă cu care ne-am familiarizat încă de la Tîrgul de Carte **Bookarest** din acest an. Au fost prezentate dispozitive pentru citirea de cărţi electronice, iar Florin Talpeş, directorul companiei, a explicat avantajele acestor minuni ale tehnicii. Prin Departamentul Documente Digitale, al aceleiaşi companii, a fost prezent standardul *XML* (eXtensible Markup Language) ce permite, între altele, realizarea de cărţi electronice. Softwin a prezentat la **Gaudeamus**, ca noutate absolută, proiectul **Şcoala online**. Acesta este un instrument de învăţare destinat studiului tuturor materiilor din programa şcolară: literatură română, istorie, geografie, biologie, ştiinţe exacte. Suportul educaţional accesibil prin **Şcoala online** nu este destinat numai cititului. Elevul are la dispoziţie cîteva instrumente pentru eficientizarea lecturii: căutări full-text, operaţiuni de sortare, includere de notiţe, sublinieri sau semne de carte. **Şcoala online** asigură interacţiunea elevilor, studenţilor, profesorilor cu noua tehnologie a cărţilor electronice. Ajunşi, din nou, la acest capitol, să amintim că în cadrul tîrgului a fost organizat un seminar cu tema **Galaxia Gutenberg la începutul mileniului III**, în cadrul căruia Softwin a susţinut comunicarea **Cartea electronică şi rolul ei în educaţie**. Tot în zona centrală, de fapt, chiar în mijlocul RomExpo, a fost pus pe picioare un Internet-café unde nu era nici un loc liber, deşi au fost instalate multe computere. Multă lume îşi consulta e-mail-ul, putîndu-se vedea pe monitoare familiara interfaţă de la **Yahoo!**, dar existau şi alte atracţii pe Internet. Una dintre acestea a fost *site*-ul tîrgului, **www.gaudeamus.ro**, unde erau strînse toate informaţiile despre cei prezenţi, lansări etc. Şi în premieră în acest an, cîteva *web-cam*-uri amplasate în pavilion au permis transmiterea *live* a evenimentelor. Singurul reproş ce poate fi adus creatorilor *site*-ului este neinspirata amplasare a *link*-ului către paginile de conţinut propriu-zis (**Program de manifestări, Deschideri internaţionale** etc.), cu scrisul foarte mic, greu de văzut printre cele cîteva *banner*-e.

Penultima zi a adus cîteva evenimente, anunţate în programul tîrgului: înfiinţarea Asociaţiei Editorilor de Carte Electronică din România (cu cîţiva membri pentru moment: Asociaţia Arte/Litere Asalt, Biblioteca Virtuală Românească, LiterNet, Societatea Culturală Noesis) şi o conferinţă, **Proiecte editoriale pe Internet**, cu aceeaşi participanţi.

Am mai remarcat în cadrul acestui tîrg abundenţa de carte dedicată tehnologiilor. Teora, editură cu o publicitate agresivă pe Internet în ultima vreme, avea rafturi întregi cu literatură de specialitate: limbaje de programare, iniţieri în programe (pentru computer) de tot felul. La fel, Byblos, unde erau o mulţime de cărţi destinate învăţării softurilor de la Microsoft.

Tîrgul din acest an a fost parcă mai puţin animat, cel puţin aceasta este impresia lăsată după frecventarea lui în zilele de vineri, sîmbătă şi duminică, însă cei care au venit au avut ce vedea şi cumpăra: au fost chiar cărţi la 10.000 de lei, cărţi foarte bune din sfera literaturii române contemporane. ▌

SOCIETATEA CULTURALĂ NOESIS
www.noesis.ro
RCA
CARTEA VIRTUALĂ
50
LITERATURĂ ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ
PC MAGAZINE
COMPAQ

Gaudeamus
Revista Târgului de Carte
Nr. 1/27 noiembrie 2001

Presedinte de onoare al Târgului
Stefan Aug. Doinaş

Presedinte director general al S.R.R.
Andrei Dimitriu

Lauda Cărţii

Cartea, o bună întâlnire

Gazeta Tîrgului

Din ajunul ediţiei 2001 a **Gaudeamus**-ului, marţi 27 noiembrie, şi pînă sîmbătă 1 decembrie, în penultima zi, organizatorii au editat publicaţia **Gaudeamus. Revista Tîrgului de Carte**.

În fiecare număr au apărut opinii despre eveniment şi despre cartea românească în genere, mici interviuri cu editori, precum şi informaţii utile (distribuţia standurilor în Tîrg, listele cu lansări şi alte evenimente culturale din cele cinci zile ale reuniunii. Realizatorii publicaţiei: Gabriela Eftime, H.-R. Patapievici, Valentin Hossu-Longin, Valentin Protopopescu. Printre autorii invitaţi pentru a-şi formula opiniile s-au numărat Ştefan Aug. Doinaş, preşedintele de onoare al acestei ediţii a **Gaudeamus**-ului, Andrei Dimitriu, preşedintele Societăţii Române de Radiodifuziune, Sorin Alexandrescu, Alex. Ştefănescu, Al. Cistelecan, Simona Popescu, Dan C. Mihăilescu, Luminiţa Marcu, C. Rogozanu, precum şi din partea **Observatorului cultural**, Carmen Muşat şi Ion Bogdan Lefter.

Fotografiile din această pagină au fost realizate de Tudor JEBELEANU. În ultimul cadru – poetul Paul DAIAN, *jolly-joker*-ul tîrgurilor bucureştene de carte, mereu cu vesela sa trompetă, de astă-dată în costumaţie sobră, cu frac şi joben!

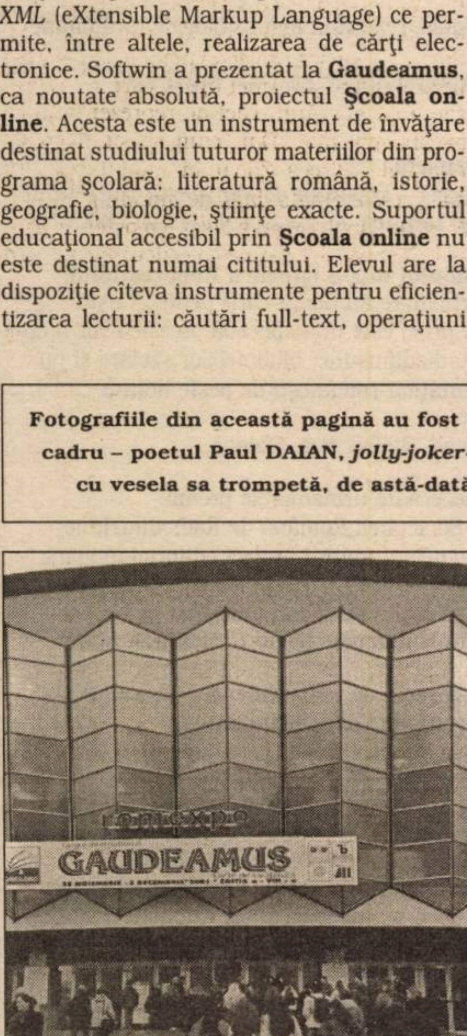

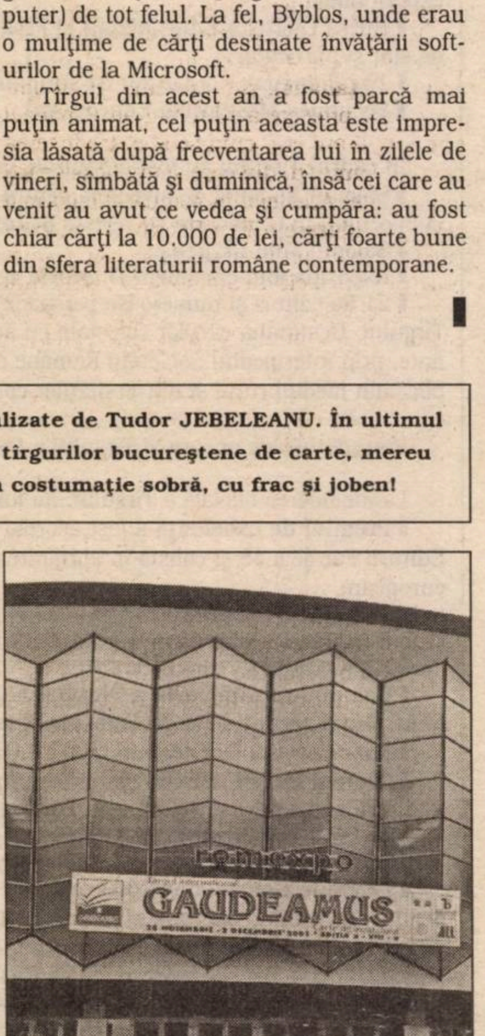

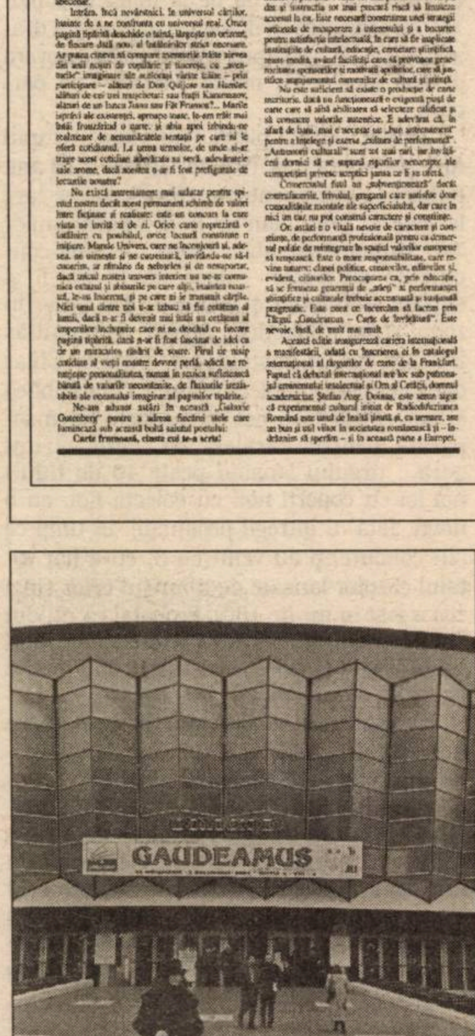

Bucuriile lecturii

MIRCEA ANGHELESCU

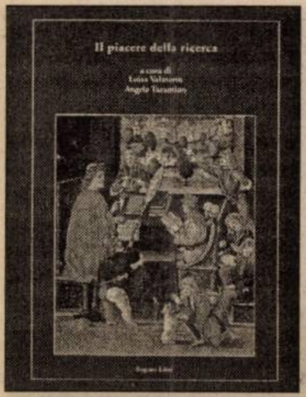

Il piacere della ricerca. Atti delle Giornate di studio in onore di Marian Papahagi, Roma, 28-29 genaio, a cura di Luisa Valmarin, Angela Tarantino
Bagatto Libri, Roma, 2001, 224 p., L. 35.000

Dispariţia lui Marian Papahagi la cincizeci de ani abia trecuţi, în ianuarie 1999, a fost o traumă incredibil de profundă pentru sensibilitatea tuturor celor care l-au cunoscut; nu este vorba aici de sentimentul – aproape material – al unei pierderi în ordine culturală, al revoltei în faţa unui destin nedrept, care opreşte evoluţia unui spirit de elită în chiar momentul cînd credea, cu inocentă naivitate, că şi-a făcut datoria faţă de societate (şi o împlinise cu asupra de măsură) şi că acum va putea să se dedice propriei cariere ştiinţifice, amînate atîţia ani sub presiunea urgenţelor administrative, ci de senzaţia că ne-a fost smuls un prieten şi un coleg de o calitate umană cu totul neobişnuită: stau dovadă pentru această impresie numere speciale ale revistelor de dincolo şi de dincoace de Carpaţi şi volumele dedicate lui în ultimii ani la Bucureşti şi la Cluj. Şi este vorba de un sentiment care nu se limitează la noi, la cei cărora vechile frustrări şi amărăciuni le explică jubilaţia în faţa calmei normalităţi a înzestrărilor lui Marian, ci de o durere pe care o împărtăşesc, cu noi, toţi cei care l-au cunoscut şi au colaborat cu el. Mergînd la Roma, la un colocviu organizat de departamentele de română şi de romanistică ale Universităţilor din Roma şi din Pisa, am primit în mapă volumul dedicat memoriei lui Marian de prietenii şi colegii săi italieni, sub un titlu care i-ar fi plăcut, care îi defineşte prea scurta carieră de critic şi care, dacă mă gîndesc bine, îl defineşte întru totul: **Il piacere della ricerca**, „bucuria cercetării", îngrijit de colegele Luisa Valmarin şi Angela Tarantino.

Prezentate la un simpozion omagial ţinut tot la Roma, la un an după dispariţia lui Marian Papahagi, în sala Bibliotecii Academiei Române din Piazzale Juan de San Martin, în care el însuşi prezidase simpozionul dedicat anului 1848 cu un alt an mai înaintea acestuia, cele mai multe dintre textele culese astăzi în acest elegant volum se leagă – direct sau indirect – de figura studiosului dispărut: fie evocînd trăsături şi aspecte ale activităţii sale de cercetător, de coleg, de figură publică, fie discutînd chestiuni din domeniile cărora el însuşi le consacrase pagini substanţiale în investigaţiile rămase neterminate. Începînd cu un cald cuvînt introductiv al profesoarei Luisa Valmarin, cartea oferă, într-o primă secţiune, cîteva scrisori de solidaritate şi de admiraţie din partea unor invitaţi care n-au putut participa la lucrări, dar care au ţinut să-şi manifeste sentimentele: cardinalul Achille Silvestrini, Domenico de Robertis, Al. Niculescu, Bruno Mazzoni şi mai ales Mircea Zaciu, şi el trecut în nefiinţă de atunci.

Evocatoare, însufleţite de amintiri personale sînt textele primei secţiuni a volumului, **La Memoria**; aşa sînt şi paginile consacrate de profesorul Lorenzo Renzi celui în care vede o posibilă victimă a sentimentului datoriei, a refuzului de a se da la o parte dinaintea unor solicitări şi de a alege „între cercetarea ştiinţifică, activitatea literară şi angajamentul politic şi cultural pe care noile timpuri i le reclamau"; cu această tristă ocazie, profesorul Renzi reia o notă a sa, inedită, făcută pentru a fi prezentată juriului care i-a acordat lui Marian Papahagi premiul Monselice pentru traducerile sale literare în 1997, unde citează nişte aprecieri despre mai vechea traducere a volumului de **Poezii** al lui Eugenio Montale, în 1988, unde Marian făcuse proba marilor sale calităţi de traducător şi de poet, care „ghiceşte întotdeauna tonul just, o vorbire rafinată, nu fără snobisme, care sfîrşeşte mai întotdeauna într-o ironie. Multe traduceri... îmi par absolut exemplare". Îi urmează rîndurile istoricului de artă Gh. Mîndrescu, adjunctul şi urmaşul său interimar la conducerea Academiei şi apoi, în finalul volumului, paginile deosebite dedicate de profesoara Luciana Stegagno Picchio unei preocupări mai puţin cunoscute a lui Marian Papahagi: aceea de lusitanist. Fosta profesoară a tînărului student român de la sfîrşitul anilor şaizeci, cunoscută specialistă în literatura portugheză şi braziliană, rememorează cu emoţie trăsăturile care îl distingeau, de pe atunci, pe Marian şi aveau apoi să constituie o adevărată constantă a activităţii sale de „cercetător, filolog, lingvist, critic, traducător, editor şi istoric literar", căci el a fost într-adevăr toate acestea şi a excelat în toate, nu numai în specialitatea sa, italiana, ci şi în spaţiul literaturii române, unde era printre cei mai ascultaţi critici, şi în al celorlalte literaturi romanice.

Mărturiile şi analizele specialiştilor, care constituie o a doua secţiune a cărţii (**Literatura italiană**), sînt prezente. Unul dintre marile proiecte ale lui Marian Papahagi din ultimii ani era, cum se ştie, traducerea **Divinei comedii**, din care şi publicase părţi importante. Acesteia, în comparaţie cu mai vechea traducere a Etei Boeriu, îi consacră cîteva pagini profesoara Rosa del Conte, prilej şi pentru cîteva amintiri şi consideraţii despre cel care „a organizat [la Cluj, n.n.] o catedră de limbi şi literaturi romanice de nivel ştiinţific european", dar şi de a revela valoarea comentariilor sale danteşti, „contribuţie de excepţională importanţă şi valoare, aparat critic superb prin fineţe şi luciditate interpretativă". Un studiu despre **Traducerile româneşti din *Divina Commedia*** întreprinde şi Luisa Valmarin, ultimele sale pagini fiind dedicate operei neterminate a lui Marian Papahagi, care – pe un drum invers celui urmat de Coşbuc – ajunge la traducerea lui Dante pornind de la comentariile savante asupra textului, în împrejurări didactice rememorate de autoare: traducerea era iniţial destinată „să întovărăşească pur şi simplu seminarele danteşti şi apoi cursul asupra **Divinei Comedii** ţinut la Universitatea din Cluj".

Despre activitatea sa de italienist scrie şi Doina Derer, în legătură cu studiile italiene româneşti de după război, cu activitatea prof. Nina Façon în primul rînd, iar Mihai Nasta urmăreşte să „dea o idee comprehensivă despre felul de a lucra" al lui Papahagi, extinzînd comentariul său cu accente pîrvaniene asupra volumelor **Critica de atelier** şi **Intelectualitate şi poezie. Studii despre lirica din Duecento**, considerat „cea mai nună operă a maturităţii".

Alte, multe, studii din volum sînt pur şi simplu cercetări pe teme învecinate celor urmărite de Marian Papahagi însuşi şi pe care i-ar fi plăcut să le vadă: un studiu al lui Giorgio Brugnoli despre **Urme la Dante ale unui „vitis mystica" atribuit Sf. Bonaventura**, altul al Teresei Ferro despre **Limbile „utile" în misiunea catolică în Moldova în sec. XVII şi XVIII**, în continuarea unei mai vechi discuţii despre „conflictul" lingvistic privind folosirea maghiarei sau românei de către misiunile catolice din Moldova, la cea din 1995 participînd şi Marian Papahagi, o sinteză a prof. Roberto Antonelli despre **Criza Europei, criza statului-naţiune şi istoriografia literară** (dedicată „lui Marian, mare comparatist, mare european şi mare prieten"), o cercetare a lui Bruno Mazzoni despre **Echivocul identităţii: literatura şi istoria naţională** (funcţionarea „coridoarelor culturale", de care s-a mai vorbit) şi multe altele, printre care şi cele ale colegilor români Ion Pop, Adrian Popescu, Helga Tepperberg, Monica Fekete şi Mircea Muthu din Cluj.

Poate că frumosului volum al româniştilor italieni i s-ar fi putut adăuga o bibliografie selectivă a scrierilor reprezentative ale lui Marian, căci această carte va circula, ducînd peste tot proiecţia neîncheiată a unei personalităţi şi a unei opere care ne reprezenta cu adevărat, căci ne reprezenta în ce aveam mai bun. Dar, cum spune expresia citată de Mircea Zaciu în finalul scrisorii sale, „chi e amato dagli dei muore giovane". Marian Papahagi ne-a lăsat o moştenire care obligă şi pe care cartea colegilor italieni ne-o reaminteşte.

Burse
„New Europe College"
pentru anul
universitar 2002-2003

„New Europe College" anunţă concursul anual pentru *10* burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2002-31.07.2003) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

Condiţii de participare:
1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat (ultima fază a redactării tezei) sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaţilor sub 45 de ani;
3. o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.
Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi transdisciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere.

Condiţii ale bursei:
Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 460 EURO lunar (plus 2.550 EURO pentru stagiul de cercetare).

Modalităţi de înscriere şi termene privind concursul:
Formularele de participare la concurs pot fi ridicate de la sediul Colegiului în zilele de luni-vineri, orele 10-17. Pentru candidaţii din provincie, formularele vor fi expediate, la cerere, prin *e-mail* sau poştă. De asemenea, formularul poate fi obţinut şi de la adresa *web http://library.nec.ro/formulare*

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 17 decembrie 2001 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (01) 327 00 35, fax (01) 327 07 74
– între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare –
sau prin e-mail: asuter@nec.ro
Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21,
70309, Bucureşti

Numărătoarea inversă

Insectar (94)

CRISTIAN MUNTEANU

Totul începe frumos. Spre exemplu, pot spune că îmi simt mîinile tremurînd, străine parcă de trupul meu. Îmi simt mîinile vibrînd, strigînd parcă să mă opresc. Dar merg mai departe, mereu mai departe, pînă am să devin o fiinţă cu aripi, fluturele prins care îşi aşteaptă acul. Cu abdomenul străpuns, prins în insectar, gîndul îşi păstrează frumuseţea şi prospeţimea. Ca parte a realităţii în care trăim, gîndul are toate calităţile realităţii. Toată furia şi toată puterea ei... Conştiinţa supremă ar fi trebuit să inventeze tribunale pentru gînduri. O primă parte din Codul ăsta penal este deja scrisă: „Să nu rîvneşti la femeia altuia". Orice dovadă, inventată sau reală, este relevantă în acest tribunal. Orice acuzaţie e întemeiată. Pur şi simplu pentru că se bizuie pe un alt gînd, iar acest gînd este şi el o realitate. Nu există decît vinovaţi. Sîntem cu toţii îngeri închişi în carcase de carne, înşirate pe cîrlige într-un abator gigantic şi steril. Sîntem perfecţi pentru că stîrnim pofta. Nici inocenţa noastră şi nici credinţa în bine nu ne protejează de cuţit. Dar stă în puterea noastră să fugim din galantare şi să instauram dictatura vegetarienilor. Şi nu ca formă de asuprire a florei! Pentru ca să fim bine înţeleşi: noi, fauna, avem toate drepturile. Stă în puterea noastră să ne depăşim specia, să devenim, atunci cînd vrem, delfini sau fluturi, putem să zburăm, să ne scufundăm, să ne tîrîm, să ne expunem oricît de indecent exuviile, în noi stă întreg lanţul trofic, toată fauna, avem o mie de feţe şi o mie de piei, avem solzi şi pene, cîntăm, urlăm şi sîntem muţi. Cameleoni perfecţi, în acelaşi timp, ne adaptăm lumii şi schimbăm lumea ca să ni se potrivească precum o pereche de pantaloni. Pe ce parte să o lăsăm mai largă?

Amprente lirice româneşti în Germania

RODICA BINDER

Spurensicherung, un cuvînt cu rezonanţe „criminalistice", este numele german al unui program editorial care, sub egida DAAD (Serviciul German pentru Schimburi Academice cu Străinătatea), şi-a propus să „salveze" în paginile unor volume mărturiile literare ieşite din comun ale sejurului unor scriitori străini în Republica Federală. Aşadar, este vorba de conservarea unor amprente digitale literare, a unor urme lirice şi epice...

Sînt vizaţi bursierii programului pentru literatură al amintitei instituţii, program de care au beneficiat, între alţii, Mircea Dinescu, Ana Blandiana şi iată că acum şi Mircea Cărtărescu. Pentru fiecare dintre ei, ca şi pentru restul bursierilor din numeroase ţări ale lumii, sejurul berlinez a avut consecinţe în planul creaţiei, a lăsat urme, dar, mai ales, a dat roade. Să amintim în acest context cartea Norei Iuga, **Fasanenstrasse 23**, un jurnal al popasului ei berlinez la Literaturhaus... Nu întîmplător, ca şi în cazul unor autori străini precum György Dalos sau Joao Ubaldo Ribeiro, tocmai cărţile scrise, antologiile redactate în răstimpul cît aceştia au fost bursieri, prin traducerea şi publicarea lor aici, au constituit resorturile care i-au catapultat în centrul atenţiei cititorilor şi a publicului de specialitate. *Spurensicherung* este însă un program special al DAAD – menit să lanseze exact acele texte ale unor autori străini care se ridică deasupra circuitului strict comercial al literaturii. La ora actuală, seria numără şapte volume editate, cel mai recent fiind cel al lui Mircea Cărtărescu, intitulat **Selbstportrait in einer Streichholzflamme** (**Autoportret la flacăra unui chibrit**).

Volumul este, de fapt, o antologie selectivă (o antologie a unei antologii, cu cuvintele autorului) menită să reprezinte toate direcţiile de pînă acum ale creaţiei sale. Traducerea şi postfaţa îi aparţin lui Gerhard Csejka. O notiţă biografică şi o bibliografie incluzînd titlurile scrierilor de pînă în prezent ale lui Mircea Cărtărescu întregesc această excelentă mostră a talentului literar al autorului, accesibil cititorilor germani graţie traducerii „congeniale". (De altfel, scriitorii români au şansa de a beneficia în Germania de traducători congeniali; în timp, şi-au cîştigat chiar o binemeritată reputaţie unele cupluri de scriitori/traducători, tălmăcitorii fiind, de altfel, ei înşişi, în cele mai multe cazuri, poeţi, prozatori, eseişti. Aş da doar cîteva exemple: Mircea Dinescu/Werner Söllner; regretatul Gellu Naum/Oskar Pastior; Ana Blandiana/Franz Hodjak; Mircea Cărtărescu/Gerhard Csejka; Alexandru Vona/Georg Aescht... Fireşte că structura acestor cupluri nu exclude anumite permutări combinatorii.) Cei familiarizaţi cu textele în română ale lui Cărtărescu vor identifica aproape spontan, cu satisfacţie chiar, acel *sound*, zgomotul de fond sau, cu alte cuvinte, amprentele inimitabile, mărcile sigure ale identităţii literare ale autorului. Cartea pare a avea structura unui arc de boltă: de la faza tinereţii lirice a lui Cărtărescu, trăită sub constelaţia **Levantului**, poemele care schiţează acest „autoportret la flacăra unui chibrit" poartă cititorul pînă la punctul terminus al unei aventuri poetice: ultimul text, **Der Westen** (**Occidentul**), pare a marca deopotrivă sfîrşitul şi începutul unei traiectorii lirice. Ideea o formulează, de altfel, şi Gerhard Csejka în primele rînduri ale postfeţei la volum. Aş mai consemna, în planul unei intrepretări simbolice a titlului acestei cărţi, că, inevitabil, poetul, ajuns în Occident, pare a reface din cînd în cînd în plan poetic, mental, experienţa fetiţei cu chibrituri din melancolicul basm al lui Hans Christian Andersen. Analogia-rezultat al lecturii este facilitată de textul ultimului poem, **Occidentul**, care se încheie cu expresia ironic-patetică a neputinţei de a rămîne fidel unor vechi crezuri...

Probabil că doar întîmplarea este singura „vinovată" de cîteva tulburătoare coincidenţe: volumul de versuri în germană al autorului iese de sub tipar cam în aceeaşi perioadă în care Alex. Ştefănescu publica, în cîteva numere consecutive ale **României literare**, opinii critice şi aprecieri pe marginea întregii opere cărtăresciene.

Mircea Cărtărescu a optat şi pentru un portret „textual", a oferit o amprentă „grafologică" în cuprinsul volumului: pe prima filă din interior este reprodus, cu vădite urme de travaliu literar, poemul **Provincialii**, scris de mînă.

Or, cu puţină vreme înainte de a intra în posesia volumului **Autoportret la flacăra unui chibrit**, citisem editorialul lui Nicolae Manolescu, în deja amintita revistă, unde pe prima pagină a acesteia criticul şi istoricul literar deplîngea stingerea lentă şi, se pare, ireversibilă a obiceiului autorilor de „a scrie de mînă", întrevăzînd cîteva dintre efectele acestei dispariţii. Scrisul la computer nu mai păstrează nici o urmă a procesului creaţiei, confruntîndu-ne cu rezultatul mat, steril, impecabil al unui text „gata de tipar".

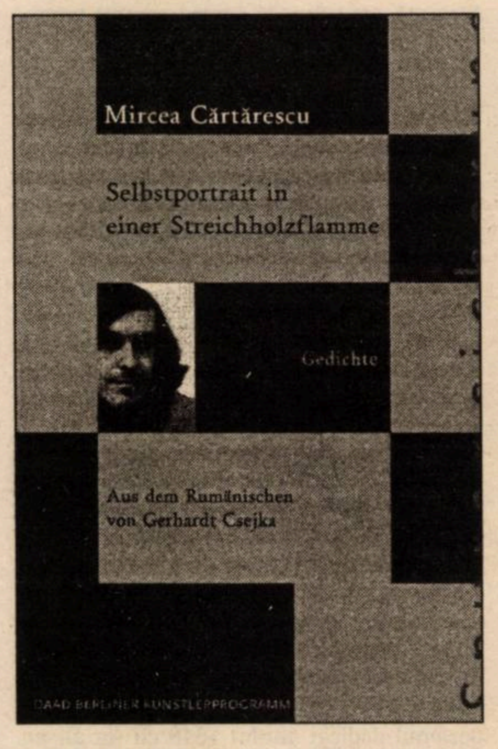
Mircea Cărtărescu
Selbstportrait in einer Streichholzflamme
Gedichte
Aus dem Rumänischen von Gerhardt Csejka
DAAD BERLINER KÜNSTLERPROGRAMM

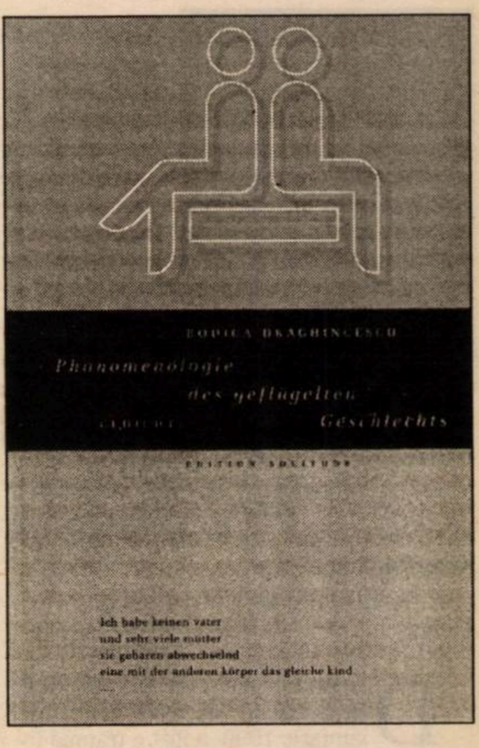

Lansarea oficială a colecţiei în care a apărut volumul de versuri al lui Mircea Cărtărescu are loc la 10 decembrie la DAAD Galerie din Berlin, Kurfursternstr. 23. Scriitorul român, cunoscut publicului interesat din Germania şi datorită publicării în presă a unor eseuri şi articole purtîndu-i semnătura, se află în nobilă companie în colecţia amintită, alături de Bora Cosic, prezent cu un volum de versuri, de Zsofia Balla, scriitoare de limbă maghiară născută la Cluj, de Jeffrey Eugenides, autor american al cărui roman **The Virgin Suicides** a fost ecranizat, sau de laureatul Premiului Nobel pentru Literatură Gao Xingjian, care, într-un dialog cu Yang Lian, face un bilanţ al anilor de exil... În cadrul aceleiaşi colecţii se află în pregătire o antologie incluzînd textele mai multor scriitori olandezi, bursieri ai programului pentru artişti DAAD.

Revenind la intenţia gazdelor germane de a conserva amprentele literare ale unor bursieri, demnă nu doar de semnalat este apariţia unui alt volum bilingv de poezie, sub egida Academiei Schloss Solitude de lîngă Stuttgart. Ca şi DAAD, şi această instituţie care oferă burse unor scriitori şi artişti din întreaga lume îşi are propria ei editură.

Rodica Draghincescu, actualmente bursieră a programului de literatură la Schloss Solitude, a lansat deja în această toamnă, la Tîrgul de Carte de la Frankfurt pe Main, un volum bilingv de versuri: **Fenomenologia sexului înaripat**, tradus în germană de Edith Konradt. Cartea este inaugurată de o artă poetică *sui generis*, un discurs liric caracteristic pentru stilul autoarei, desfăşurat pe coordonatele intersectate ale unei sensibilităţi extrem de vulnerabile cu fronda intelectuală şi suprarealistă, nu totdeauna definitiv desprinsă de substratul unor reminiscenţe simbolice, de manierisme şi de tentaţiile avangardismului „clasic". De altfel, Rodica Draghincescu şi-a extins aria de activitate literară pe durata sejurului la Schloss Solitude şi înspre Franţa, Suedia, participînd la diverse festivaluri de poezie, obţinînd premii şi publicînd în traducere cîteva din cărţile ei apărute în ţară. Anul viitor, va beneficia de o bursă în Elveţia, iar la Schloss Solitude, invitaţii bursieri ai anului 2002 sînt Nora Iuga şi Daniel Vighi. S-auzim, aşadar, numai de bine!

Köln

O nouă revistă culturală irlandeză

HANNAH DESMOND

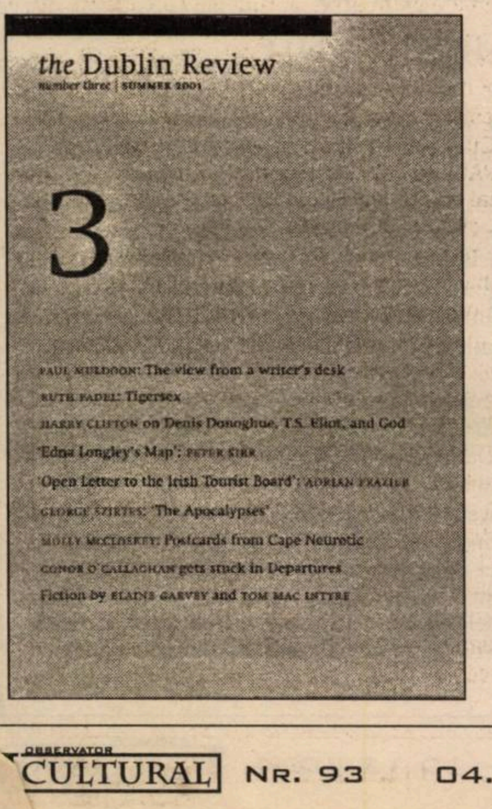
the Dublin Review
number three | SUMMER 2001
3
PAUL MULDOON: The view from a writer's desk
RUTH PADEL: Tigersex
HARRY CLIFTON on Denis Donoghue, T.S. Eliot, and God
'Edna Longley's Map': PETER SIRR
'Open Letter to the Irish Tourist Board': ADRIAN FRAZIER
GEORGE SZIRTES: 'The Apocalypses'
MOLLY MCCLOSKEY: Postcards from Cape Neurotic
CONOR O'CALLAGHAN gets stuck in Departures
Fiction by ELAINE GARVEY and TOM MAC INTYRE

Trimestrialul **Dublin Review**, cea mai recentă apariţie în peisajul periodicelor culturale irlandeze, a fost lansat la începutul acestui an de către editorul Brendan Barrington, cu sprijin financiar din partea An Chomhairle Ealaíon, Consiliul Artelor din Éire.

Numărul 3 al revistei prezintă 126 de pagini de articole, poezie şi proză în ton cu politica editorială de deschidere către un spectru tematic larg. Colaborările aparţin, în principal, unor nume bine stabilite în literatura irlandeză contemporană, printre care Paul Muldoon, Peter Sirr, Tom Mac Intyre, Ruth Padel, George Szirtes. În eseul **The harbor is always a mess**, poetul Paul Muldoon, profesor la Oxford, analizează poemul în proză **12 O'Clock News** de Elizabeth Bishop (1927-1979), cu accent pe influenţa lui asupra unor scriitori contemporani ca Seamus Heaney, Derek Mahon, Graig Raine sau Salman Rushdie. Peter Sirr, poet şi editor al revistei **Graph**, atrage atenţia asupra unei probleme destul de acute în literatura irlandeză contemporană: lipsa criticii, în special a celei de poezie. În condiţiile în care se publică multe volume de versuri, absenţa acestui *ombudsman* care să ajute cititorul, „consumatorul" de literatură, este resimţită şi de către scriitorii care se văd lipsiţi de semnalele receptării. Dezbaterea are ca punct de plecare volumul de eseuri **Poetry & Posterity** de Edna Longley, ea însăşi o apreciată poetă. Adrian Frazer, autorul unei monografii despre George Moore (1852-1933), „trimite" o scrisoare deschisă pe adresa Irish Tourism Board, în care avansează opinia că personalitatea şi creaţia literară determină, în mare parte, poziţia care îi este atribuită unui scriitor pe scara valorilor în literatura irlandeză, aducînd exemplele prozatorului George Moore şi al dramaturgului Brendan Behan. Prozatoarea şi poeta Ruth Padel surprinde, oarecum, prin intervenţia sa publicistică pe tema comerţului cu produse „afrodisiace" din Asia, pentru satisfacerea cererii de pe piaţa produselor de acest fel fiind sacrificaţi în număr mare tigrii, iar prozatorul Harry Clifton rememorează, într-un articol intitulat **Mr. Impersonality himself**, zilele şi anii studenţiei sale, cînd era „îndrăgostit" de scrierile lui T.S. Eliot.

Secţiunea de proză şi poezie oferă, pe lîngă creaţiile unor scriitori aflaţi la început de drum, precum Molly McCloskey, Elaine Garvey sau Connor O'Callaghan, contribuţii ale binecunoscuţilor Tom Mac Intyre, poet, prozator şi dramaturg, aici cu **The highest counter**, un capitol dintr-un roman *in progress*, şi George Szirtes, poet de origine maghiară, al cărui **Dosar Budapesta** a fost publicat anul trecut, cu poezii pe teme ungare.

Dublin Review reuşeşte, cel puţin deocamdată, să evite tendinţa unor publicaţii literare irlandeze de a se transforma în reviste „de grup" şi oferă o lectură interesantă şi variată. Abonamentul pe un an sau patru numere costă US$ 45 şi poate fi obţinut de la P.O. Box 1948, Dublin 1, Republic of Ireland.

Traducere de
Simion DUMITRACHE

Retrospectiva Nicolae Manolescu (VI)

SORIN ALEXANDRESCU

Oglinzile paralele

Volumul 3, **Critica. Eseul**, este o adevărată construcţie de oglinzi care suprapun la nesfîrşit imaginile altor critici peste cele ale lui Manolescu însuşi. Cine imaginează pe cine, te întrebi. În Perpessicius, „criticul se naşte împotriva cronicarului, emancipîndu-se treptat de sub tutela lui cînd nu mai vrea să fie obiectiv, imparţial“ (7). Cronica în sine este zadarnică, fără utilitate, dacă nu este şi o interpretare, scrie Manolescu încă din 1967. Un an mai tîrziu, Vladimir Streinu este situat între „degustătorul de cărţi“ care era Perpessicius şi „grefierul“ criticii care a fost Pompiliu Constantinescu, om lipsit de originalitate, dar maiorescian convins, militant pentru autonomia esteticului şi spirit antididacticist. Simpla practică estetizantă a criticului nu este de ajuns, deducem noi, dacă lipseşte harul (33-34). Şerban Cioculescu este un ironist, „scotocitor de mărunţişuri“ (36), familiar doar cu scrierile clasicilor români. Articolele lui nu sînt critici literare propriu-zise, nefiind „nici aprecieri de valoare, nici interpretări, nici idei generale“ (45), ci „glose filologice“, observaţii despre „aspecte“ literare, aşa cum articolele lui Perpessicius erau doar „menţiuni“, prin „glosarea îndelungă şi meticuloasă pe marginea textelor“ (45). Un scurt portret ironic egalează ironia lui Cioculescu: „În fapt, cred că Şerban Cioculescu citea cu creionul în mînă după ce în prealabil îşi vîra nasul (să mi se ierte expresia) între file. Nasul lui era un coupe-papier dotat cu un detector. Exista în Şerban Cioculescu o curiozitate de copoi literar“ (44). Lectura lui Cioculescu este „gramaticală“; „toată problema criticii moderne a fost însă de a depăşi (nu de a eluda) simpla gramaticalitate a bunului-simţ şi de a admite că *fantasia* lirică [sublinierea lui Manolescu; S.A.] îşi poate crea un spaţiu plin de contradicţii [...] dar fecund poetic şi adesea uluitor“ (42). Nu ştiu dacă Manolescu utiliza aici termenul de „gramaticalitate“ numai *ad-litteram* (posibil la Cioculescu) sau în sensul utilizat de Schleiermacher, care opunea hermeneutica „gramaticală“ celei „psihologice“ drept două momente inevitabile oricărui act de comprehensiune: „a înţelege discursul ca un decupaj din limbă şi a-l înţelege ca fapt al subiectului care gîndeşte“ (**Hermeneutica**, Polirom, 2001, p. 24). Galeria de oglinzi ne sugerează că Manolescu, criticîndu-l pe Cioculescu, se proiectează pe sine în negativul acestuia: el ar fi un hermeneut de tip psihologic şi un critic modern, atras de fantezie lirică în interpretare, nu gramatical şi clasicizant precum Cioculescu. Un astfel de autoportret în negativ i se potriveşte perfect, cred. Manolescu a înţeles opera literară, într-adevăr, „ca fapt al subiectului care gîndeşte“, o strategie creatoare conştientă de sine, deci, a poetului ori a prozatorului discutat. Critica lui ar aparţine astfel unei *hermeneutici a autorului*, deci unei faze mai vechi din hermeneutica modernă care trece mai tîrziu în *hermeneutica textului*. Toată „problema“ criticii lui Manolescu, din punct de vedere teoretic, este tocmai aceasta: el a *rămas* la o hermeneutică a autorului dornică a revela timbrul unic al personalităţii acestuia.

Construcţia textului, vicleniile acestuia, tehnicile narative şi imagistice nu l-au interesat în sine, ci numai întrucît ele revelau figura autorului, „desenul din covor“, cum îl numeşte el într-un eseu publicat, cred, în **Teme**. Textul conduce la autor, pare a spune Manolescu, ceea ce este, într-un fel, opus tocmai demersului modernist de a opaciza textul prin chiar excesul de analiză psihologică a personajelor, de la Proust la Virginia Woolf şi Camil Petrescu, în care se pierde definitiv ceea ce va fi fost, iniţial, imaginea autorului.

Revin la articolele despre Cioculescu. Acesta este criticat pentru a nu-şi fi schimbat instrumentele critice dinainte de război. „Dacă literatura actuală nu mai seamănă cu literatura interbelică [...] ne-am aştepta să nu mai semene nici critica. Şerban Cioculescu este un adversar declarat al metodelor noi în critică. Respingîndu-le exagerările, le respinge şi principiile. Bunul simţ, de la care se revendică orgolios şi cu dreptate, îl ajută să vadă excesul de zel, dar îl şi împiedică să admită cîteodată [ca] necesară schimbarea instrumentelor [...]. Şerban Cioculescu vrea să fie un Picard al nostru faţă de noua critică“ (39). Şi Manolescu citează în chiar rîndurile următoare distincţia lui Barthes între *plaisir* şi *jouissance* în lectură.

Un excelent portret al lui Cioculescu, dar nu este el oare, fără voie, şi un autoportret? Articolul este scris în 1982, după moartea lui Barthes, iar **Critique et vérité** apăruse în 1966 şi cartea lui R. Picard, căreia Barthes îi răspundea, în 1965. Asemuirea lui Cioculescu şi Picard provoacă în oglindă asemuirea lui Manolescu şi Barthes. Ce sens poate avea ea? Oare era acum Manolescu pregătit să accepte „schimbarea instrumentelor“ în sensul în care lucrase Barthes în Franţa începînd cu 16 ani mai înainte? Nu cred. Şi apoi pe unde trece graniţa dintre „excesul de zel“ şi „necesara schimbare a instrumentelor“? Manolescu pare a se aşeza aici pe o linie de mijloc greu de definit, deşi posibil de intuit, admiţînd numai ceea ce pare ireversibil în mersul criticii şi evitînd orice risc. Moderaţia lui este în fond aceeaşi cu toate moderaţiile anterioare, de la Kogălniceanu sau Maiorescu, care se mărgineau să facă paşi timizi spre înnoire fără nici o modificare fundamentală a principiilor, pînă la cei de azi. Limitele bunului-simţ nu au însă relevanţă teoretică, ele coincid pur şi simplu cu limitele curajului de a înnoi „instrumentele“. O problemă de conjunctură deci, nu de implicare intelectuală. Vagul conceptual îi acoperă, din păcate, la fel de indistinct pe criticatul Cioculescu şi pe criticul Manolescu, deopotrivă.

Sugestii suplimentare vin din frecventele comparaţii între Tudor Vianu şi G. Călinescu. „În Tudor Vianu, un posibil teoretician al artei s-a sacrificat pe altarul erudiţiei istorice.“ Manolescu dă o notă bună unui comentariu al lui Vianu la Schiller, apoi adaugă: „Nicăieri autorul **Esteticii** n-a repetat acest mod direct de tratare, care presupune o suspendare provizorie a conjuncturii interpretative şi ţinerea sub ochi a obiectului propriu-zis“ (21). Negativul afirmaţiei este că exact numita suspendare a interpretării (bănuim, erudite) şi focalizarea pe obiect sînt de dorit în critică. Manolescu reafirmă aici hotărît idealul kantian de contemplare dezinteresată a operei, despre care am mai vorbit, ca şi punerea între paranteze a oricărei „conjuncturi“, deci interes social-istoric de interpretare. La Călinescu singura estetică este una *a posteriori*, „nu o ştiinţă, ci o sumă de observări şi reflecţii asupra operei“, legate de „imaginaţia creatoare“ (23) care favorizează capacitatea de-a sta faţă în faţă cu opera. O antologie despre baroc clarifică opoziţia dintre Vianu şi Călinescu. La primul „emoţia e curat intelectuală“, la al doilea ne frapează „puterea [lui] asociativă şi fineţea intuiţiei“. „Amîndoi înfăţişează o opoziţie între clasic şi romantic, dar în vreme ce pentru Călinescu opoziţia este între două «personaje», pentru Tudor Vianu ea rămîne abstractă“ (30). Din nou, jocul de oglinzi ne sugerează identificarea criticului nostru cu poziţia „romantică“ a lui Călinescu.

Manolescu încheie astfel al său *reglément des comptes* cu critica interbelică prin minimalizarea demersurilor lui Perpessicius, Streinu, Pompiliu Constantinescu, Cioculescu şi Vianu şi prin acceptarea drept model numai a demersului lui Călinescu, singurul critic autentic pentru că focalizat pe esenţa operei în afara oricărei devieri spre secundar sau conjunctural.

Excepţie făcînd Noica sau Andrei Pleşu, criticul modernist discută din generaţiile mai noi numai alţi critici modernişti. Lipsesc din volum cronici la operele mari ale lui Adrian Marino, ca şi la critici ai imaginarului, mitului, mentalităţii sau culturii, precum Sorin Antohi sau Al. Duţu, ca să dau numai două exemple. Manolescu ar putea desigur răspunde că aceştia nu sînt critici literari propriu-zişi – deşi ei ar fi putut fi discutaţi măcar ca autori de eseu, al doilea gen din titlul volumului –, dar răspunsul ar păcătui prin faptul că ar considera drept definită exact din start o practică – interpretarea textului literar – pe care autorii nemenţionaţi o ilustrau totuşi şi prin care ei propuneau drept scop final chiar o altă definiţie posibilă a criticii.

Teoria,
între ispită şi capcană

Răspunsul la asemenea critici „culturale“ se poate deduce mai exact din răspunsul dat de Manolescu criticii structuraliste. Abstracţie făcînd de acordarea acestui epitet, complet nepotrivită, precum lui G. Călinescu (25) sau Adrian Marino (30), Manolescu îl discută mai la obiect în legătură cu două cărţi ale lui Al. Călinescu (49-54). Termenii discuţiei sînt însă fie ai formalismului rus (literaritate: 49), fie tematismul lui J.P. Richard (51), fie „noua critică“ barthiană, fie vagi aserţiuni ale lui Doubrovski ori Genette (50). Deci de „exagerări“ nu poate fi vorba aici în nici un caz. Manolescu nu se referă nicăieri la naratologia propriu-zisă, aceea „de profunzime“ a lui Greimas sau aceea „textuală“ a lui Genette, ca să dau numai două nume, ambii autori ai unui demers tehnic şi operaţionalizat care a făcut şcoală. Între cele două articole ale lui Manolescu – din 1977 şi, respectiv, 1987 – nu există diferenţe de principiu. El reproşează structuralismului „detronarea criticului-ideolog în favoarea criticului-tehnician“, incapacitatea de a „trăi“ textul, recursul la metode deductive. Al. Călinescu este lăudat pentru capacitatea de a respecta graniţa dintre „excesul de zel“ şi „necesara schimbare a instrumentelor“, cum spuneam mai sus; el a promovat naratologia, dar nu a fost şi un „fanatic al metodelor inspirate de structuralismul anilor '60“ (51). În fond, Manolescu transportă vechea opoziţie dintre Vianu şi G. Călinescu în cea dintre structuralism „fanatic“ şi trăire totuşi a textului la Al. Călinescu. Moderaţia acestuia, de „om fin şi cultivat“ (51), îl salvează de excese. Încă o dată, Manolescu aplică deci el însuşi demersul pe care îl ironizase la Cioculescu. Portretul acestuia se verifică drept autoportret.

Aflat eu însumi într-un proces de distanţare de structuralism, nu pe acesta aş dori să-l „apăr“ aici contra lui Manolescu, ci nevoia mai generală de teorie, oricare ar fi ea. De la Dilthey la Croce şi la G. Călinescu, a devenit un loc comun distincţia între „ştiinţele naturii“ şi „ştiinţele spiritului“, servite, primele, de explicaţie (*Verklaren*) şi, celelalte, de înţelegere (*Verstehen*). Altfel decît primele, ştiinţele spiritului sînt „întemeiate în trăire şi comprehensiune“ (W. Dilthey, **Construcţia lumii istorice în ştiinţele spiritului**, Dacia, 1999, p. 60). Este evident că refuzul oricăror metode „obiective“ şi retragerea repetată în aceeaşi redută a „trăirii“ din asemenea tradiţii vin. Uimitoare este însă longevitatea în România a acestei atitudini cristalizate în alte ţări la începutul secolului al XX-lea şi mai ales faptul că înseşi argumentele acestei tradiţii sînt ocultate la mulţi critici români, precum Manolescu, şi „naturalizate“, trans-

---

Colecţia de mirări

Baba Crăciuna şi S.C. Drac

MIHAI DRAGOLEA

Gata, s-a hotărît: o comisie serioasă a decis că este cazul să beneficiem nu numai de Moş Crăciun, dar şi de – aşa ar suna – Baba Crăciuna. Asta ca să nu mai fie discriminare; pentru că s-a descoperit cum că faimoasa sanie e trasă şi plimbată de reniţe, iarna masculilor căzîndu-le coarnele. Cine ştie ce casă de modă le va inventa costumul, care sigur va trebui prevăzut cu un soi de marsupiu, că n-o să dea bine în cadru Baba Crăciuna ducînd sacul în spinare. Măreaţă decizie, se va dubla numărul şi cantitatea darurilor, pentru că, nu-i aşa?, n-o să-l lase Baba de unul singur pe Moş, să-şi facă de cap. E bine aşa, fără discriminări, că numai în cîteva zile pîlcuri sprintene de romi au stins în bătaie un echipaj de poliţie şi un preot, acelaşi tratament cu pumni au servit şi apărătorii ordinii publice şi faţa bisericească. Romii au timp de asemenea nobile îndeletniciri deoarece în pădure, după ciuperci şi ce Domnul o să se mai găsească, se duc românii, să umple cu ceva frigiderele şi congelatoarele. Tot e românul frate cu codrul; şi nu numai, reclama „Gambrinus“ susţine că e frate şi cu berea în cauză. Curios că nu se aude de nici un grad de rudenie cu cotletul. Într-un oraş al patriei funcţionează „Piscina Rubens“, dar puţini cetăţeni îşi pot permite să se înfrăţească cu ea. Numele piscinei e cu adevărat de zile mari, duce gîndul la ademenitoare revărsări de nuri. Dar la ce te duce mintea cînd afli – în alt mare oraş – de strada Distribuţiei? Simplu, că acolo e o mare concentraţie de case unde se distribuie ceva, execuţi o preumblare şi om te-ai făcut! Cum i-ar sta unui tir văzut în preajmă, albastru, pe care scrie cu litere mari „S.C. DRAC – morărit şi panificaţie“, că DRAC se vede de departe, morăritul şi panificaţia numai de aproape; poate crede omul că, iată, se mai distribuie şi trufandale de zile mari, cum ar fi nişte draci simpatici. Oricum, să pui numele Necuratului unei firme care face pîine, covrigi, cornuri e o imbecilitate cu care nu te întîlneşti toată ziua. Dar ce să te mai miri de aşa ceva, cînd auzi că pe celebra platformă de fizică nucleară Măgurele se produc într-o veselie cîrnaţi şi brînzeturi, că, în altă parte de ţară, se servesc ecleruri dotate cu mercur. Consumi un meniu cu cîrnaţi atomici, te alegi şi cu un desert în care palpită conţinutul unui termometru şi e cum nu se poate mai bine. Poate cetăţeanul bea şi o bere „frate cu românul“, poate are norocul unui capac cîştigător (ce mai, după Caritas, SAFI, FNI, alba-neagra, ne potopeşte mulţimea de capace din tablă cu premii fabuloase). Dar s-ar putea să cheltuiască individul capacul norocos prin spitale şi farmacii. Dacă n-are omul parte de un capac cu cîştig, se suie în tren şi-l caută în capitala Moldovei pe avocatul unui harnic din zonă, care a „fraudat“ patria mult iubită cu peste 100 de miliarde; dar nu el e de căutat, fiind oarecum arestat, ci avocatul despre care bogatul fraudulos declară că e un şarlatan, i-a plătit un onorariu de trei miliarde şi respectivul a tăiat chitanţe de numai 25 de milioane lei. Poate că se află avocatul într-un moment de generozitate şi dă bani de pomană pentru nişte medicamente, asta şi ca să-l mai ierte Cel de Sus de păcatele cu chitanţierul. Cam din acestea se petrec aici, **Undeva în Europa**, cum sună titlul unui album de muzică recent apărut.

RADIO
CONTACT
96,1FM

formate într-o evidenţă care se impune de la sine şi care face superfluă orice discuţie teoretică. Caz unic în Europa, aş spune: care italian ar mai proclama oare astăzi „întoarcerea“ la Croce? Chiar atacul cam pieziş care viza în structuralism „detronarea criticului-ideolog în favoarea criticului-tehnician“ nu a stîrnit polemici la noi.

Refuzul teoriei este un refuz al istoriei

Uluitoare mi se pare deci nu (numai) opinia persistentă a lui Manolescu, ci (şi) imobilismul teoretic al cîtorva generaţii de critici literari români. Rezistenţa la ideologie este numai un moment al acestuia; în fapt, este vorba la aceştia de o *inapetenţă permanentă şi fundamentală la teorie*. Şi înainte de comunism textul a fost pus, în alte ţări, în legătură cu limbajul, dar nici Călinescu, Streinu etc. nu păreau a fi auzit vreodată de Wittgenstein, Bühler ori chiar Valéry. Ca să nu mai spun că Freud a fost tratat cu suveran dispreţ de mai toţi filozofii şi intelectualii români interbelici. O lungă discuţie ar trebui să aibă loc aici, ceea ce nu este posibil, despre ce anume a fost selectat în România acelei perioade din filozofia occidentală. Teoriile limbajului nu par a fi ajuns atunci la noi, dar au înflorit în schimb tot felul de filozofii ale spiritului. Mai curios este faptul că „trăirea“ a fascinat în egală măsură „dreapta“ intelectuală din jurul lui Nae Ionescu şi „centrul“ estetizant gen G. Călinescu şi că ea a fundamentat singurele discursuri teoretice constituite în interbelic: naţionalismul şi estetismul. *Scufundarea dionisiacă în trăire şi contemplaţia estetică apolinică par a-şi fi dat mîna într-un acelaşi refuz al dinamicii istorice concrete şi al elaborării teoretice de noi interacţiuni raţionale între elite şi popor.* Ieşirea din narcisism a elitei nu putea veni decît ori din acţiune, ori din aprofundarea modelelor teoretice, dezvăluirea critică a istoricităţii unor aşa-zise axiome. Nu s-a întîmplat acest lucru în interbelic, cel puţin în direcţia unui centru ori a unei stîngi democratice, după cum nu s-a întîmplat acest lucru, în nici un fel, nici sub comunism, cu excepţia atitudinii cîtorva dizidenţi.

Nicolae Manolescu este moştenitorul acestei largi stări de spirit. Axiomatizarea esteticului, refuzul teoriei, constituirea unui stoc de concepte vagi, dar suficiente pentru a articula atitudini globale, naiv politice sau antipolitice, mi se par a forma înainte ca şi după război un acelaşi complex anistoric de enclavizare a intelectualilor în societate. În mod poate paradoxal, exact refuzul elaborărilor teoretice denotă fragilitatea şi ingenuitatea acestor intelectuali, pentru că refuzul teoriei se bazează pe încrederea extatică în transparenţa realului, în capacitatea de a-l înţelege şi controla uşor, fără aprofundare analitică, prin simplă intuiţie fericită a adevărului în opere, oameni şi situaţii. Manolescu consideră orice bagaje teoretice ale criticului drept inutile exact pentru că ele tulbură trăirea artei. Situat pe linia tradiţiei de mai sus, el a pierdut din vedere faptul că teoria dezambiguizează opiniile vagi şi duce la o complexificare a experienţei înseşi, după cum a pierdut din vedere şi faptul fundamental că teoria decupează altfel realul decît experienţa directă, în unităţi inteligibile în loc de unităţi sensibile, şi că funcţia primelor unităţi este tocmai de a constitui marile valori, ceea ce indică tocmai relativitatea istorică a acestora în loc de valabilitatea lor generică.

Manolescu dinainte de Manolescu

Pentru mulţi, şi desigur pentru cei foarte tineri care au văzut în Nicolae Manolescu numai omul politic, preşedinte al PAC-ului sau liberalul mai recent, cronicile sale literare reprezintă un „Manolescu dinainte de Manolescu“. Pe la mijlocul anilor '90, Partidul Alianţei Civice, un „partid al intelectualilor“, părea să reprezinte o alternativă „pură şi inteligentă“ atît la PDSR, cît şi la vechile partide democratice (PNŢ, liberalii etc.). Deşi aşa a fost, această alternativă nu a reuşit să-i convingă pe alegători. Este greu a vorbi aici despre acele speranţe şi despre acel eşec, totuşi trecerea lui Nicolae Manolescu şi a altor intelectuali, mai tîrziu, la liberali, deşi logică, nu a avut o influenţă reală asupra politicii acelui partid. Cînd tot Manolescu, în anul 2000, a refuzat campania electorală, mai ales prezidenţială, în care s-au angajat liberalii şi a părăsit chiar acest partid, el a avut, din nou, dreptate, dar această dreptate nu l-a ajutat să cîştige nici pe noul său candidat, Mugur Isărescu, nici pe cel al liberalilor. Privit din epocă, dar privit şi retrospectiv, liberalul Nicolae Manolescu a avut politic totdeauna dreptate, dar nu a reuşit niciodată să convingă de aceasta opinia publică ori o parte semnificativă a ei. Şi mai ciudat este faptul că acest paradox seamănă în mare măsură impactului său în opinia publică literară. Asemănarea constă în faptul că Manolescu „a făcut canonul“ atît în literatură, cît şi în politică aparent cu aceeaşi uluitoare dezinvoltură şi cu acelaşi succes: el a convins la fel de simplu elita intelectuală a momentului de justeţea punctului său de vedere asupra lui Nichita Stănescu, Breban ori Ivasiuc, ca şi de aceea a opţiunilor sale politice. Ar trebui studiat o dată în profunzime – ceea ce eu, din păcate, nu pot face aici – rolul lui Manolescu în politica anilor '90, ca şi calitatea cuvîntărilor şi analizelor sale politice din acei ani. Anticipînd, aş susţine – ceea ce, cred, a spus o dată Manolescu însuşi, deşi nu reuşesc să-mi amintesc unde şi cînd – că omului politic Manolescu i-a fost la fel de uşor să citească evenimentul sau situaţia politică precum i-a fost criticului Manolescu să citească textele literare ale vremii lui. Despre posibilitatea de a transfera actul interpretativ de la cuvînt la acţiune au scris mulţi alţi autori, precum Ricoeur. Manolescu, însă, a făcut-o în practică. Dar curios este faptul că, după transferul lecturii asupra politicului, Manolescu a părăsit lectura textului, iar atunci cînd a părăsit politica pentru a reveni în literatură, el nu a mai putut relua cronica literară. Manolescu pare a dovedi astfel faptul că acea specială competenţă pe care lectura unui text ficţional o cere poate fi transferată asupra unui text real, precum acţiunea politică, dar că, transferul o dată realizat, cele două lecturi nu mai pot funcţiona simultan şi nici drumul înapoi la ficţiune nu mai este posibil. *Ficţiunea este proiectabilă asupra realului, dar realul, o dată gustat, destramă vraja ficţiunii.* Văzut dinspre cititori, paradoxul pare a-l aminti pe cel văzut dinspre autor: elita acceptă verdictele maestrului în politică la fel ca în literatură, dar masele de cititori/alegători nu urmează elita. Nu ştim cum va fi ieşit un „vot“ public asupra opiniei lui Manolescu despre Ivasiuc la concurenţă cu opinia altor critici, dar ştim că electoratul nu a urmat nici PAC-ul, nici trecerea la liberali şi nici ieşirea din acest partid. Interpretarea dată de Manolescu ficţiunii este proiectabilă asupra interpretării date faptelor, dar beneficiarii acestui transfer nu-l urmează pe interpret de la ficţiune la fapte: *realul dezvrăjeşte, şi aici, ficţiunea*. Aspectul cel mai extraordinar al moralei acestei „fabule de transfer“ şi care a constituit, poate, o dramă a omului Nicolae Manolescu, dar şi, absolut sigur, o dramă a societăţii româneşti a anilor '90 este că *realul îl îmbie, pervers, pe cel venit dinspre ficţiune să-i calce hotarul, dar o face numai pentru a-l zvîrli apoi afară pe cel sedus, cinic şi fără milă.*

Realul, problema noastră

Realul este poate pervers, dar nu este totuşi lipsit de sens. Acesta se iveşte în chiar punctul de joncţiune dintre jocul ficţiunii şi jocul faptei: în ambele, Manolescu s-a limitat la *the happy few*, în ambele el a rămas prizonierul elitei pe care totodată o servea şi o salva. Manolescu a schimbat jocul estetic, dar esopic, al criticii literare dinainte de 1990 cu jocul politic şi direct al acţiunii de după 1990, dar, aşa cum nu a trecut la dizidenţă în primul, nu a trecut nici la „mersul în popor“ în al doilea. Rezerva, ezitarea în a se scufunda în cotidian, în tot ce acesta are „impur“, a funcţionat în egală măsură în textul criticului şi în discursul omului politic. Nici unul dintre ei nu a coborît la „amestecarea cu oamenii“, la acţiune, patosul distanţei nu a trecut niciodată în patos al intimităţii, ca să reiau cuvintele din partea a cincea a acestui articol. Spiritul modernului Manolescu a rămas la puritatea „jocului secund“, egal, de departe, şi de agonia dizidentului, şi de degradarea politicianului în populism.

Pe de altă parte, Manolescu nu a fost singurul „sedus şi abandonat“: o dată cu el, deşi nu neapărat alături de el, au fost aproape toţi intelectualii „puri şi inteligenţi“ ai momentului. Ei, noi, au/am trăit mai toţi iluzia că putem să ne transferăm fiecare din ficţiunea lui în realul mare al tuturor. Numai că realul *tuturor* nu a devenit şi realul *nostru*. Din nou, Nicolae Manolescu este reprezentativ pentru o mare categorie de intelectuali români. Aşa cum el a reprezentat, cu strălucire, retragerea multor intelectuali în ultima tranşee legală a rezistenţei la comunism care era esteticul (vezi partea a doua a articolului), el a reprezentat, cu îndrăzneală, şi săritura, la risc, din aceasta, în mocirla realului postcomunist. Succesul primei operaţii este corelat semieşecului celei de-a doua: în ambele el intră, însă, în istorie, ca simboluri ale propriilor noastre succese şi eşecuri.

Manolescu dinainte de Manolescu ne ajută să-l înţelegem mai bine pe Manolescu de după Manolescu.

Final

Critica lui Manolescu încheie o perioadă istorică nu în sensul că nu se va mai scrie de aici înainte cronică literară – evident că aceasta se va scrie tot atît timp cît se vor scrie şi cărţi ce trebuie prezentate cititorilor –, ci în sensul că nu critica literară va mai fi, cum a fost pînă în 1989, *scena dezbaterilor intelectuale şi, în stil esopic, politice*. În perioada comunistă, orice dezbatere politică liberă fiind interzisă, forţele intelectuale s-au putut concentra numai în dezbaterea cu privire la critica literară în interiorul binomului „estetism *versus* anti- sau nonestetism“. Şi în societăţi (mai) libere s-a produs însă o asemenea focalizare precum ne-au arătat formalismul rus, *New Criticism*-ul american, începuturile structuralismului francez prin polemicile din jurul lui Barthes sau cele mai aproape de noi din America în jurul lui Paul de Man, Harold Bloom, pro- şi antiderridieni etc. Altfel decît la noi, toate acestea s-au generalizat însă rapid în dezbateri despre metodologia ştiinţelor umane în genere ori despre literatură şi filozofie sau societate. *Critica literară* a devenit *teorie critică*, punere în discuţie, dacă nu chiar răsturnare a paradigmei în filozofie sau ştiinţă. Chiar în România interbelică, dezbaterile referitoare numai la critica literară de tip estetic – în legătură cu Lovinescu sau cu **Istoria...** lui Călinescu – au ocupat o mică parte a scenei intelectuale, acaparată, de la Rădulescu-Motru şi Iorga la Nae Ionescu şi Mircea Eliade, mai curînd de doctrine politice, sociologie, religie şi literatură, modernitate şi tradiţie etc. Importanţa esteticului, acceptată ca atare, dar alături de alte valori în lumea firesc pluralistă de atunci, după ce fusese impusă de Maiorescu la începuturile acesteia, nu a devenit covîrşitoare decît atunci cînd aceste alte valori au fost desfiinţate de comunism. Esteticul pare o funcţie inversă a democraţiei: hipertrofia lui se datoreşte dispariţiei democraţiei, dar ea încetează o dată cu revenirea democraţiei şi a pluralismului valorilor în societate. Privită din această perspectivă, preeminenţa în cultura română a criticii literare între, să zicem, 1960 (dar şi mai înainte) şi 1990 este o excepţie, fericită, desigur, din punct de vedere socio-politic, dar irepetabilă. „Fenomenul Nicolae Manolescu“, adică exercitarea unui „apostolat“ al criticii literare estetice ca „teritoriu liber“ şi apărarea acesteia contra oricărei ingerinţe politice, de la proletcultism la naţionalism ceauşist, nu mai este posibil – să sperăm! – în viitor, deşi vor mai exista desigur brilianţi critici literari, cum este deja acum Dan C. Mihăilescu. Nicolae Manolescu închide o epocă – critica literară ca exemplu al supremaţiei esteticului – prin chiar cea mai strălucită realizare a genului, nu numai în sensul că s-a terminat îndreptăţirea ei socială, ci şi pentru că este imposibil ca o cultură liberă să nu treacă la paradigma logic următoare: teoria critică, reorganizarea întregului ei spaţiu de reflecţie teoretică. Manolescu nu a putut face el însuşi acest pas pentru că propriul său concept de estetic exclude adîncirea în acest gen de reflecţie. Nu ştiu cine va face acest pas în sensul de exercitare a unui nou tip de directorat intelectual; poate că nimeni, căci o nouă paradigmă nu cere neapărat un nou magisteriat, dar semne ale unei noi paradigme sînt evidente în istorie, filozofie, teoria comunicării, explozia mediatică etc.

Timpul a trecut în privirea mea, în modul în care eu, noi, citim cronicile lui Manolescu şi pe scriitorii despre care el a scris. Admir fără nici o ezitare tipul de critică literară pe care Manolescu l-a reprezentat cu atîta strălucire, chiar dacă eu nu l-am practicat sau nu am putut să-l practic. O asemenea afirmaţie este de fapt tot o lecţie a lui Manolescu: el însuşi a dovedit că trebuie să vorbeşti cu respect şi să încerci să înţelegi genul de critică pe care nu îl practici.

Timpul nu a trecut însă în cronicile lui Manolescu. Textul lor strălucit, prospeţimea incomparabilă şi marile lor intuiţii se menţin dincolo de timp, aşa cum se menţin cele ale lui Maiorescu ori Călinescu. La fel ca acesta din urmă, Manolescu nu este numai un mare critic, ci şi un mare scriitor. Cu cît vorbesc mai mult de aceste cronici, şi trebuie să mă scuz în faţa cititorului şi a redacţiei acestei reviste de a nu mă fi putut opri atîta timp din a vorbi, cu atît mai mult îmi vine a o contrazice pe „trupeşa femeie“ care, în prima parte a acestui articol, îmi spunea, în tren, că Manolescu nu ştie să scrie şi să-i dau dreptate neastîmpăratului ei copil care îmi tot dădea ghes că şi el voia să „schie“. Lectura lui Manolescu *ne face* să scriem. Nu cunosc un mai mare omagiu pe care putem şi trebuie să i-l aducem.

Sfîrşit

Ion Barbu şi poezia care (nu) se înţelege

ION MANOLESCU

Cînd, în 1934, într-un capitol dedicat „bolilor literare", N. Iorga evalua **Joc secund** la nivelul unor „versuri de un neinteligibil absolut", lucrurile păreau evidente în privinţa receptării lui Ion Barbu: un mare poet, neînţeles de un istoric literar tendenţios. În fond, un alt capitol al lui Iorga din a sa **Istorie a literaturii româneşti contemporane** se intitula, combativ şi justiţiar, **Lupta cu modernismul**, iar „ciudăţeniile" întunecate ale lui Ion Barbu (alături de producţiile „perverse" ale lui Macedonski, de cele „scîrbos-ordinare" ale lui Arghezi şi de cele „bolnave" ale lui Blaga) nu aveau cum să răzbească în lumina şi curăţenia canonului etic promovat de un istoric literar păşunist. După „marile înălţimi filozofice ale debutului", Barbu se prăbuşea în obscuritatea unei literaturi pe cît de triviale, pe atît de incomprehensibile.

Asemenea afirmaţii stîrnesc şi astăzi frisoane de rîs sau mirare: amuzaţi ori iritaţi, privim cu îndreptăţită condescendenţă cum literatura văzută de Iorga se sufocă în chingile unei morale de tribunal judeţean. La urma urmei, cine mai poate folosi judecata lui Iorga ca punct credibil de plecare pentru o discuţie pe tema (in)inteligibilităţii poeziei lui Ion Barbu, cînd critica literară a decantat deja calităţile „pure" ale liricii barbiene, garantîndu-i autorului accesul la eternitatea canonică? De la „momentele" fixate de Aderca în **Viaţa literară** (1927) şi pînă la „etapele" monografiei lui Vianu din 1935; de la interpretarea filozofică a poeziei **Joc secund**, bătută în cuie de Călinescu în 1941, şi pînă la cea numerologică a volumului **Joc secund**, promovată de Şerban Foarţă în 1980, totul pare să fi fost atît de bine, de clar şi de definitiv spus în legătură cu versurile barbiene, încît cititorului nu-i rămîne decît să se convingă singur că are sub ochi un poet confortabil de înţeles, din moment ce se lasă atît de limpede explicat.

În realitate, lucrurile stau altfel. Elevii şi studenţii, chinuiţi în manuale sau la seminarii cu poezii ca **Riga Crypto...** sau **Oul dogmatic**, au mari probleme cu receptarea şi interpretarea liricii lui Ion Barbu: cînd nu repetă din memorie afirmaţiile criticii literare, ei trivializează conţinutul poemelor, pentru a găsi o minimă modalitate de a şi-l apropia. Într-o asemenea situaţie, a gîndi că Barbu scrie o poezie cu melci, ouă, păuni şi bureţi este mult mai onest şi mai profitabil decît a repeta că „azurul" înseamnă „gratuitate", iar „nadirul" e „sublimare prin retorsiune".

Cît despre profesorii de liceu şi de facultate (care completează segmentul cititorilor „forţaţi" de autoritatea canonului să-l interpreteze pe Barbu), ei preferă să se lupte cu inabilităţile sincere ale auditoriului decît să-şi chestioneze certitudinile sedimentate de ani de rutină mentală şi lectură mecanică: Ion Barbu este un poet „pur", „ermetic", „obscur", „balcanic" şi, în consecinţă (*sic!*), valoros, deci „un mare poet". Stînjenitoare prin simplitate şi incomodă prin rezultate, problema elementară a (in)inteligibilităţii nici nu se mai pune. Sau, mai direct spus, dacă atîta lume importantă a rostit atîtea adevăruri despre versurile lui Ion Barbu, cum ar putea fi ele de neînţeles?

Şi totuşi, Iorga avea dreptate, chiar dacă din alte motive. La intersecţia dintre plurivalenţa *sensurilor* (pe care le conţine sau le degajă) şi etanşeitatea *comunicării* (pe care o presupune sau o intenţionează), poezia lui Ion Barbu rămîne incomprehensibilă. Chiar recursul la etichetele preferate ale criticii literare („ermetism", „obscuritate" şi „poezie pură") indică faptul că distincţia dintre *complexitate semantică* şi *lipsă de înţeles* se dovedeşte greu de precizat. Intrată în staza de *incapacitate comunicaţională*, lirica lui Ion Barbu iradiază doar o sumă fixă de simboluri aride, oricum decodate pînă la tocire de marile exegeze. Din acest proces de sufocare mutuală, textul iese şifonat, iar publicul sastisit; doar autorul şi critica dau bine, ambele cu orgoliile măgulite de o posteritate canonică în care intră, braţ la braţ, printre „formele posibile" şi „spaţiile curbe ale versurilor".

Paradoxal, în absenţa elementului comunicaţional (raportul autor-text-cititor nu mai este *negociat*, ci *dictat* sub forma unui bruiaj fonic, lexical şi morfo-sintactic supraîncărcat semantic), bogăţia sau sofisticarea sensurilor conduce la o lipsă a înţelesului; inflexibile în greutatea lor semantică, versurile *se aud, dar nu se mai înţeleg*. Mai exact, e ca şi cum cititorului i s-ar pune în faţă un manual de simboluri (termenii poeziei) gata descifrate de specialişti (criticii şi istoricii literari) spre satisfacţia iniţiatorului criptic (autorul). Plăcerea interpretării este *castrată* (observaţia lui Barbu despre poezia lui Arghezi i se potriveşte, de fapt, celui dintîi!), analiza devine rutinieră, plictisitoare şi, în ultimă instanţă, versurile nu mai spun nimic nimănui.

De ce este, aşadar, important a răspunde la întrebarea: „Este Ion Barbu un poet inteligibil"? Nu atît pentru a stabili un arc peste timp cu eticismul patriotic al lui Iorga, cît pentru a descoperi dacă nu cumva în cazul lui Barbu, mai mult decît în cel al oricărui alt poet (inclusiv al dadaistului Tzara), aceasta e prima (şi ultima) exigenţă a apropierii de text. În ce măsură *înţelegerea* unui text poetic condiţionează *analiza* şi *interpretarea* rămîne totuşi o problemă cu geometrie variabilă, căreia teoria literară modernă şi postmodernă i-au subliniat deopotrivă puterea şi fragilitatea, validitatea şi inoperanţa.

Dacă Ion Barbu e socotit un autor „ermetic", atunci inaccesibilitatea limbajului şi plurivalenţa semantică devin coordonate obligatorii ale versurilor. A nu „înţelege" poezia, în acest caz, echivalează cu a nu cunoaşte anumite cuvinte ori sintagme şi a fi deranjat de ambiguitatea altora. Pe un poem ca **Isarlîk**, sîntem siliţi să bîjbîim printre sensurile multiple ale „Dunării turceşti" sau ale „mijlocului de Rău şi Bun", în timp ce, pe **Joc secund**, dicţionarul e uneori necesar pentru a explica termeni ca „nadir".

Să alegem ca exemplu prima strofă din **Isarlîk**: „La vreo Dunăre turcească/ Pe şes veşted, cu tutun/ La mijloc de Rău şi Bun/ Pîn' la cer frîngîndu-şi treapta,/ Trebuie să înflorească:/ Alba/ Dreapta/ Isarlîk!". O lectură de întîmpinare, neprejudiciată de contribuţiile criticii, ridică aproape la fiecare termen întrebări legate de sens şi coerenţă; în ciuda aparenţei de fluenţă şi înţeles (date de falsa narativitate şi logica muzicală a versurilor, compuse din „sonuri" mai degrabă decît din „cuvinte" şi din „imagini fonice", mai degrabă decît din „concepte"), strofa nu are sens şi nu se leagă decît dacă cititorul crede, ca marea majoritate a criticilor, că simbolul este totuna cu sensul! (Surprinzător rezultat al jocului dintre „sonurile" care nu comunică şi conceptele care semnifică fără a exista!) Dacă lucrurile ar sta astfel, atunci întrebările „prime" ar dispărea (care şes? de ce „veşted"? de ce „tutun"? care „treaptă"? de ce „frîntă"? de ce „trebuie" să înflorească? de ce şi albă, şi dreaptă? ce este Isarlîk? etc.), iar simbolurile ar genera limbajul „secund" al poeziei, instaurat ca sens, dar descalificat ca mijloc de comunicare. În loc să comunice şi apoi să semnifice, poezia ar fi alcătuită dintr-o înşiruire de semnificări, rupte în mod arbitrar de orice referent. De aceea descifrarea „sensului" (adică a *simbolurilor*) este posibilă, cu precădere prin consultarea „marilor dicţionare" (Vianu, Călinescu, Piru, Crohmălniceanu), dar găsirea „înţelesului" (adică a nivelului elementar al comunicării cuvintelor, individual şi în vecinătăţi) e mai dificilă chiar şi decît în cazul lui Urmuz. Sintetizînd, e mai uşor (şi mai autosuficient) să decodăm *Isarlîk-Hisarlik-Troia lui Schlieman* sau *alb-albedo-alchimie*, decît să spunem „Alba/ Dreapta/ Isarlîk!" – care poate nu înseamnă nimic, iar semnul exclamării nu are ce căuta acolo. Din aceste considerente, ar trebui să ne întrebăm cu mai multă severitate de ce Urmuz e considerat aproape întotdeauna un autor „absurd" şi „lipsit de sens", iar Ion Barbu unul „ermetic" şi „plin de sens".

Dacă Ion Barbu e socotit „obscur" în lirica sa, atunci renunţarea la funcţia referenţială şi comunicativă a limbajului se transformă în reguli de construcţie poetică. În această situaţie, contează mai puţin că versurile nu au sens (sau au prea multe), din moment ce nu trebuie să comunice nimic cititorului, în afară, poate, de a se comunica pe ele însele. Ce-i drept, disonanţa şi ruptura poeţilor „obscuri" (tip Baudelaire, Eliot sau Wallace Stevens) nu se prea întîlnesc în plenitudinea şi rotunjimea sonoră a strofelor lui Barbu (a se vedea şi contribuţia lui Eugen Negrici – **Cît de modernă e literatura modernă**, din **România literară** nr. 12/1995), dar nici dezinvoltura criticii de a identifica sensuri, nici dificultatea cititorului de a înţelege ce spun versurile nu scad pentru atît.

În fine, dacă lui Ion Barbu i se atribuie calificativul de „poet pur", atunci „puritatea" sa ar putea fi echivalată cu una (sau mai multe) din următoarele variante: estetismul în sine (în versiune Poe, cu aproximările sale din **The Poetic Principle**); definirea poeziei ca scop în sine (în ton cu teoria lui Baudelaire); autonomizarea lingvistică totală a versurilor (aşa cum şi-ar fi dorit Mallarmé); definirea poeziei prin izolarea de orice, mai puţin de propria ei esenţă (în linia promovată – şi apoi abandonată – de Valéry). Din cele patru mari utopii poetice ale sfîrşitului de secol 19, ultima pare şi cea mai interesantă, în pretenţia ei (de sorginte simbolistă) că efectul poetic ar fi similar cu efectul muzicii asupra sistemului nervos. Dacă „puritatea" lui Barbu e totuna cu a lui Valéry, atunci s-ar putea spune că poezia celui dintîi are asupra cititorului acelaşi efect pe care l-ar avea o simfonie de Beethoven sau o baladă *rap* de Puff Daddy. „Extaza" lirică astfel obţinută îi poate sensibiliza chiar şi pe cei mai refractari: „Poezia pură este, desigur, un lucru foarte frumos. Dar ea are un mic păcat: nu există" (Eugen Ionescu – **Paul Valéry. Hermetismul şi poezia pură**, în **România literară** nr. 44/1932).

Poate „muzicală", poate „esenţială", poate autocentrată şi autodeterminată, poezia lui Ion Barbu este ininteligibilă nu din cauza „purităţii" sale (prea ridicate pentru un public nepriceput sau ignorant, ce prefera să înoate în epocă prin vîscozitatea „mucegaiurilor" argheziene), ci din cauza incapacităţii sale (şi a autorului ei) de a comunica vreun înţeles. În falia saussuriană dintre concept şi imagine fonică, dintre semnificare şi comunicare, Ion Barbu şi-a înscris propriul *arbitrar al semnului poetic* pe cît de ingenios şi de irepetabil, pe atît de neatractiv şi de sterp. Dacă „Isarlîk", de exemplu, înseamnă „Troia" este pentru că noi (laolaltă cu analiticul Crohmălniceanu sau ironicul Foarţă) admitem consensual (şi mecanic) că *asta* trebuie să însemne. De fapt, ca şi la Urmuz, dar mult mai rigid şi mai nesugestiv, „Isarlîk" ar putea foarte bine să însemne şi altceva (să zicem, o aşezare „bazată pe calcule şi probabilităţi"), fără ca satisfacţia poetului de a-şi vedea publicul luptîndu-se să rezolve problemele matematicii semantice să fie diminuată.

Orgoliul literar al lui Ion Barbu (manifest în convorbirile cu Aderca sau Valerian, dar şi în polemica susţinută cu Arghezi), ca şi pretenţia sa dictatorială de a explica *totul* (*prin* poezie) fără a spune *nimic* (*în* poezie) conduc versurile deopotrivă spre unicitate istorică şi izolare de cititor. Nişa autohtonă în care Ion Barbu şi-a înscris poezia este una strategică: neimitînd şi neimitabilă, ea îi asigură autorului accesul (şi instalarea) într-o posteritate canonică perpetuă; în acelaşi timp, celebritatea atemporală a scriitorului are un preţ local destul de ridicat, plătit în intraductibilitate, sacrificarea interesului cititorului şi extenuarea plăcerii lecturii. Paradoxal, poate că a admite că Ion Barbu este un poet ininteligibil (şi a hotărî a nu-l mai diseca o vreme în şcoli şi facultăţi) ar fi primul pas pe calea revigorării unei lirici suficiente sieşi, autorului ei şi amatorilor de osanale fără discernămînt.

Prior Books
Encyclopedia of Physical Science and Technology, 18 volume
Autor: Robert A. MEYERS,
Editura: Academic Press,
oct. 2001
Tel./fax.:210 8908; 210 8928;
e-mail: prior@dial.kappa.ro
212 3561; 211 8957
http://www.prior-books.ro
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Scurtă poveste cu un fost anticariat „de stat"

Aş putea să înşir poveşti. Frumoase. Despre locurile în care a funcţionat anticariatul („de stat"). Despre cum a funcţionat. Şi despre ce cărti mi-am şi am cumpărat. Dar ce rost mai are? Pentru că, gata, nu mai există! Şi fusesem avertizat de asta cu aproximativ un an în urmă...

Mai-marii centrului de librării au cedat tentaţiei şi în locul anticariatului se va face o chestie „mai lucrativă".

Şi aşa stătea cam stingher între două magazine de haine scumpe, un bar şi un restaurant...

Şi dacă intrai, luai o carte de Bacovia (am uitat să vă spun că acţiunea se desfăşoară în Bacău) şi apoi priveai pe geam. Puteai vedea micul parc şi salcia lui Bacovia. Acum 10-15 ani puteai vedea şi chioşcul unde-i cînta fanfara. Şi chiar casa i-o puteai vedea.

Dar acum e mileniul al III-lea, aşa că să lăsăm prostiile. Dar cum să cred într-un „parc tehnologic" cînd nu-i loc de un anticariat...

Cum vă spuneam, degeaba au protestat oamenii de cultură ai judeţului şi oraşului. Degeaba au protestat elevii celor mai bune două licee (unul e şi „Colegiu naţional") în al căror drum se afla anticariatul. Degeaba au protestat studenţii („de stat" şi „particulari"). Degeaba au strîns semnături. Degeaba au protestat cei din mass-media locală.

Degeaba aţi citit paragraful de mai sus, că totul s-a întîmplat doar în imaginaţia mea... Degeaba e Tîrgul de carte **Gaudeamus** la Bucureşti dacă nu există anticariat la Bacău... Ce spuneam, nu există?

Din fericire, există doi tineri (un „el" şi o „ea"; vă sună familiar începutul ăsta de poveste?) sufletişti (vai de oasele lor în frigul ăla...) care „ţin un anticariat".

Mai mult nu mai spun. Sper ca povestea să continue.

Dragoş BORA

Noi şi Ceilalţi

Reprezentări culturale româneşti

FLORIN IRIMIA

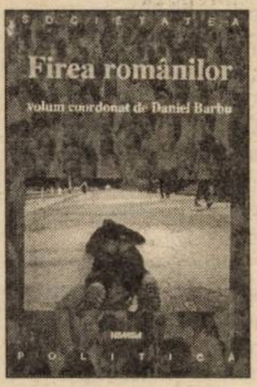

Firea românilor
Volum coordonat de Daniel Barbu,
Editura Nemira, Colecţia „Societatea“,
Bucureşti, 2000

Într-un studiu din 1972 intitulat **Survival: A Thematic Guide to Canadian Literature**, Margaret Atwood, aici în postura de critic literar, remarca „voinţa de a învinge“ (permanente obstacole, dificultăţi, adversităţi) drept o constantă culturală specific americană pe care teoreticiana o plasa în opoziţie cu predilecţia canadienilor de a eşua în acţiunile lor, ceea ce s-ar traduce în engleză prin „the Canadians' will to lose“. Afirmînd că fiecare cultură dispune de un anumit simbol caracteristic (idee, cuvînt, imagine) care funcţionează pentru a conferi inteligibilitate şi consistenţă respectivei societăţi, Atwood vede în *Frontieră* simbolul cultural fundamental al Americii, în tradiţia lui Frederick Jackson Turner, care în 1893 relaţiona deja conceptul cu promovarea individualismului şi democraţiei, în acest demers cu conotaţii antisociale, al individului de a se elibera de sub orice formă de control şi opresiune exercitată de *establishment*.

Originală Atwood devine cînd identifică *Supravieţuirea* (*Survival*, *La Survivance*) drept simbol-cheie al culturii canadiene, care, în accepţiunea criticului, s-a manifestat constant, sub diferite forme, de la primii colonişti (francezi) ai secolulului al XVI-lea în faţa „desţelenirii pămîntului“ şi a confruntărilor cu populaţia nativă pînă la supravieţuirea culturală a Canadei Franceze după cucerirea ei de către englezi, în secolul al XVII-lea, sau, mai recent, a Canadei anglofone în faţa aculturaţiei cu iz american. Supravieţuitorul nu capătă valenţe eroice, ca în cazul american, ci rămîne o simplă victimă atîta timp cît actul supravieţuirii în sine, la care acesta este constrîns, perpetuează la nesfîrşit amînarea declanşării fapticului, a iniţierii unor acţiuni concrete, cu scop bine precizat.

Este greu să rezişti tentaţiei unei extrapolări a acestui simbol al *Supravieţuirii* care caracterizează, în opinia lui Atwood, spaţiul cultural canadian şi să nu realizezi că, exceptînd anumite particularităţi de context, el se mulează aproape perfect pe structurile de gîndire ce guvernează şi mentalul colectiv românesc. Nu am trăit aici mereu cu frica dezmembrării „unităţii naţionale“, frică exacerbată pînă la iraţional, care a condus la dezvoltarea şi, mai ales, la instituţionalizarea discursului antisemit, şovin şi xenofob? Nu am cunoscut aici, secole de-a rîndul, acţiunea tuturor influenţelor posibile, de la cele imperiale turco-fanariote, austro-ungare sau ruse pînă la cele venite pe filieră occidentală? Noi nu o numim *supravieţuire*. Termenul are conotaţii mult prea negative pentru băţoşenia românului. Îi spunem, în schimb, *rezistenţă*: armată, religioasă, culturală, ideologică în faţa pericolelor de tot felul, unele dintre ele reale, stringente, covîrşitoare, altele închipuite, scornite cu scopul politic al întreţinerii unor mituri care să justifice anumite atitudini şi abordări refractare la tot ceea ce înseamnă deschidere, toleranţă, inclusivism cultural etc. Supravieţuirea, reală sau imaginară, necesară sau de-a dreptul forţată, inutilă şi dăunătoare este, în accepţiunea sociologică a termenului, unul dintre complexele noastre culturale dominante.

Dacă la simbolul *Frontierei* Turner asocia individualismul şi democraţia, *Supravieţuirii* i-am putea alătura în spaţiul cultural românesc conformismul şi autoritarismul. Trăind mereu sub teroarea reală sau imaginată a colonizării, atît din exteriorul, cît şi din interiorul graniţelor naţionale, am dezvoltat o tendinţă către omogenizare socială şi culturală, o obsesie a monoliticului în contextul în care alteritatea, polifonia, dialogicul, în diversele lor forme de exprimare, erau văzute drept o ameninţare pentru ceea ce s-a numit ulterior „statul român naţional unitar“. Speculînd acest *sindrom al Unităţii*, Puterea (Domn, Monarh, Preşedinte, Biserică) şi-a arogat nestingherită şi rolul de Salvator al neamului, reuşind astfel să-şi pună în practică, în numele poporului pe care îl reprezenta, propriile viziuni autoritarist-etnocentriste, respectînd parcă un contract nescris, după prevederile căruia societatea renunţa să mai conteste legitimitatea sau abuzurile Puterii, atîta timp cît aceasta din urmă se angaja să „vegheze“ la apărarea, cu orice mijloace, a mult invocatei unităţi.

Analizînd, într-un articol din 1982, cele două culturi, canadiană şi americană, Northrop Frye remarca, pe urmele lui Atwood, existenţa unei diferenţe de abordare la nivelul condiţionărilor culturale la care este supus, încă din copilărie, individul canadian, pe de o parte, şi cel american, pe de altă parte. Reprodus *mot-à-mot*, verdictul reputatului critic al arhetipurilor afirmă că, spre deosebire de americani, „Canadians are conditioned from infancy to think of themselves as citizens of a country of uncertain identity, a confusing past, and a hazardous future“. Deşi este dificil să ne imaginăm că această ţară extrem de civilizată şi avansată economic ar fi locuită de cetăţeni care, în majoritatea lor, se autodefinesc în termenii propuşi de teoreticianul canadian, s-ar părea că există ceea ce s-ar putea numi un *complex al eşecului* şi, implicit, al inferiorităţii la nivelul mentalului colectiv care se defineşte în strînsă legătură cu cele trei mari puteri care şi-au exercitat influenţa în cultura canadiană de-a lungul timpului, îndeosebi Franţa şi Statele Unite, ale căror modele de orînduire socială (în principal democraţia *republicană*, consecinţă a unei *Revoluţii* victorioase) Canada nu a reuşit să le urmeze.

Dacă *Supravieţuirea* în varianta *rezistenţei* apare ca simbol dominant şi în cultura română, putem vorbi aici şi despre existenţa unui *complex al eşecului* care să se manifeste la nivel colectiv? Nu neapărat. El este însă înlocuit la extreme cu cel al *excepţionalităţii* şi al *victimizării*.

Individului român i se inculcă de mic tocmai opusul imaginii negative pe care o primeşte canadianul, în concepţia lui Frye. Identitatea ca popor ne este asigurată de simbioza dintre daci şi romani, identitatea

POLIROM
NOUTĂȚI
noiembrie 2001

Dolores Toma
Despre grădini şi modurile lor de folosire
Gabriel Andreescu
Ruleta
Români şi maghiari, 1990-2000
Dennis Deletant
Teroarea comunistă în România
Gheorghiu-Dej şi statul poliţienesc, 1948-1965

În pregătire:
J.D. Salinger – Nouă povestiri
Andreï Makine – Crima Olgăi Arbelina

Reduceri de 30%
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda
Comenzi la: CP 266, 6600, **Iași**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timișoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Impresii

Julieta, Ofelia, Romeo şi Hamlet

BEDROS HORASANGIAN

Trăim într-o lume în care biografiile şi bibliografiile contează din ce în ce mai mult. Ale unui om, ale unui spectacol sau unei întîmplări, ale unui război sau ale unei păci. *Văzutul* şi *simţitul*, *trăitul*, *gînditul* şi *reflectatul* sînt asaltate – de atîtea ori, parazitate! – de bibliotecile/arhivele/dosarele etc. acumulate, pe diferite căi, în memoria noastră. Sau a lumii. Bagajul interpretativ al lui ce-a-mai-fost devine copleşitor, uneori cu folos, alteori inutil. De aceea, ori de cîte ori vrem să abordăm o carte sau un spectacol, un concert sau o nouă călătorie, poate o altă/nouă iubire – de ce nu? –, ne izbim de trecut: al lumii, al nostru – strict individual. **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur de la/cu Naţionalul clujean nu poate face excepţie. Tocmai pentru că este un spectacol de excepţie, o vădită ieşire din normă. Astfel de spectacole (cărţi, gesturi, invenţii etc.), chiar dacă nu schimbă faţa lumii, o fac mai suportabilă. Împing (*sic*!) înainte modul nostru de a gîndi/simţi/trăi/judeca. Sigur: ne contrariază. Dar care-mare-nouă realizare (artistică sau ştiinţifică) nu a şocat? Spectacolul regizorului Vlad Mugur – şi al întregii echipe – este o astfel de alcătuire. Critica „de specialitate“ şi-a spus cuvîntul şi a pus accentele necesare. Plusînd cumva, poate exagerat, pe testimoniul „testamentar“ al unui regizor care a căutat *şi* prin teatru să ajungă la esenţe. Acest nou **Hamlet** se înscrie într-o serie de mari reuşite ale ultimelor decenii. De la **Furtuna** şi **O scrisoare pierdută** ale lui Ciulei, **Revizorul** lui Lucian Pintilie, pînă la un **Leonce şi Lena**, **Trilogia antică**, **În aşteptarea lui Godot** – a lui Esrig, **Danaidele** lui Purcărete şi lista se poate completa. Ne place sau nu să acceptăm versiunea lui Vlad Mugur – ne aducem acum aminte de **Livada de vişini** a lui Harag cu Naţionalul de la Tîrgu Mureş –, spectacolul este copleşitor şi oferă multiple piste de analiză. De reflecţie. De la decupajul textului – cine mai stă azi să monteze o piesă care ar dura 6 ore?! – pînă la viziunea scenică, economicoasă şi sugestivă, şi jocul actorilor, extrem de nuanţat. Cu grijă infinită pentru fiecare detaliu. Sigur că o astfel de maşinărie teatrală – la urma urmelor o convenţie, nu? – poate irita sau respinge de-a dreptul – cum s-a întîmplat cu unele montări ale lui Şerban, să spunem –, dar nu lenea şi obişnuinţele noastre, ale publicului, trebuie menajate. Shakespeare rămîne o bogată sursă de reflectare nu doar pentru iubitorii de teatru. **Hamlet** cuprinde o întreagă filozofie, de ieri, de azi, de mîine: ce e destinul, dar ambiţia, vanităţile, orgoliul nemăsurat, lăcomia, dar ce nu găsim noi în **Hamlet**? Shakespeare depozitează în piesele sale tot ceea ce **Biblia** oferă minţii şi sufletului nostru. Doar că, în teatru, sîntem obligaţi să şi credem, să şi cercetăm. Asta a făcut Vlad Mugur, în primul rînd. Jocul părţilor – scenografie, ilustraţie muzicală, al actorilor – este subordonat unei idei. Spectacolul se construieşte sub ochii noştri, aşa cum viaţa se destramă sub paşii noştri. Viaţa şi moartea vin şi se duc, timpul e cel care rămîne. Imuabil. Şi-l făcea pe I.L. Caragiale să surîdă, iar pe duiosul Vlahuţă să filozofeze. „Adînc“: oricît am vrea să renunţăm la ghilimele, umbra lui I.L.C. nu ne dă pace – încă puţin şi e „anul“ lui. Printr-o stranie coincidenţă, pe 25 noiembrie 1971, se reprezenta în premieră la Bucureşti un alt **Hamlet**, al lui Pascal Bentoiu. O variantă lirică de mare anvergură, cu o partitură densă şi de un dramatism covîrşitor. Melomanii poate îşi amintesc de acea premieră, cu interpreţi de talia Emiliei Petrescu, a lui Florin Diaconescu şi Gheorghe Crăsnaru, unde Filarmonica „G. Enescu“ a colaborat cu Opera pentru a structura un **Hamlet**, un *alt* **Hamlet** de excepţie. Nu avem cum să nu facem astfel de asociaţii – cu şi fără Shakespeare viaţa noastră s-a risipit şi ea printre spectacole, cu regizori şi compozitori, cu actori şi interpreţi. Dar şi *interpretarea* propriei noastre partituri. Dilema hamletiană, faimoasă şi loc comun azi, nu-şi găseşte răspuns: echivocul, ca formă laică a deşertăciunii, ne ascunde în faldurile multiplelor forme de răspuns postmoderne. Nu trebuie să uităm a-i aminti pe colaboratorii lui Vlad Mugur la realizarea acestui spectacol-unicat: Helmut Stürmer, scenografia, a ajutat mult prin lapidaritate la esenţializarea ideii de spectacol, costumele Liei Manţoc, adecvate, ca ca naţiune – de cele două Uniri, de la 1859 şi 1918, trecutul – de „continuitatea milenară a românilor pe aceste meleaguri", în timp ce viitorul ne era asigurat de felul în care ştiam să clădim comunismul. Multă vreme am învăţat şi, în linii mari, învăţăm în continuare aceleaşi lucruri, că sîntem mai presus de mulţi (dacă nu de toţi) prin această „voinţă a neatîrnării", prin puritatea moravurilor nepervertite de nici o influenţă malefică din afară, prin Ortodoxism, acest patent religios „Made in Romania" care ne conferă o valoare unică printre creştini prin toleranţă şi ospitalitate, prin intraductibilitatea cuvîntului „dor"... De unde provine atunci victimizarea?

Românii s-au definit întotdeauna prin ceea ce sînt, nu prin ceea ce fac. Atîta timp cît *eram* de descendenţă latină, atîta timp cît *eram* de religie ortodoxă, nu prea mai conta şi ce *făceam*. Românul se născuse cu stea în frunte. Prinşi mult prea adînc în discursul excepţionalităţii, am considerat de cuviinţă cum că ceilalţi trebuie să se raporteze la valorile noastre, dar, vai, ceilalţi aveau şi ei valorile lor, deprinderile lor, propria lor viziune asupra lucrurilor, de cele mai multe ori contrare celor autohtone. Acest fapt se pare că nu l-am înţeles niciodată şi, în momentul în care am constatat cu stupoare că Celălalt ne percepe în mod diferit decît ne imaginăm noi pe sine, am devenit în aceeaşi măsură intoleranţi şi victime ale propriei noastre reprezentări. Astfel putem spune că, de-a lungul timpului, contactul cu Alteritatea a dat naştere la trei tipuri de reprezentare cu valoare identitară: *excepţionalismul* amintit anterior (nu mai sînt alţii ca noi pentru că aici sîntem cel mai vechi popor al Europei, poate chiar şi al lumii, cel mai creştin, cel mai latin, cel mai înzestrat intelectual. Noi nu facem aici compromisuri, nu tolerăm importuri occidentale – paradoxal, le-am internalizat destul de bine pe cele orientale –, şi-a găsit cine să ne educe, Europa, care dacă nu eram noi să oprim invazia otomană, ar fi fost poate şi acum o mare provincie a Imperiului), *fatalismul* născut dintr-un complex al inferiorităţii faţă de valorile Occidentului (sîntem o cultură minoră, o cultură de tip colonial, condamnată la nesfîrşit să asimileze valorile altora) şi, varianta combinatorie, *victimizarea* (sîntem cei mai buni şi tocmai de aceea victime ale unui Celuilalt veşnic invidios şi uzurpator, ale Străinului, ale Europei care şi-a făcut o deprindere din a complota împotriva noastră. Europa nu ne are la inimă fie pentru că sîntem ortodocşi şi nu catolici sau protestanţi, fie pentru că Loja noastră masonică e slab dezvoltată, fie pentru că evreii conduc lumea şi evreii nu ne au la inimă). Toate aceste reprezentări se regăsesc şi astăzi, puternic sedimentate, în psihologia colectivă a poporului român. Ele transpar la nivelul discursurilor celor mai variate, cuprinzînd întreg spectrul claselor sociale şi incluzînd cele mai diferite profesii. După „Revoluţie", confruntaţi cu greutăţile inerente ale recuplării culturale şi ideologice cu spaţiul occidental, excepţionalismul, fatalismul şi victimizarea şi-au dovedit din nou valoarea terapeutică în faţa complicatelor mecanisme ale construirii democraţiei. Imaginea negativă a Străinului, a Occidentului obtuz la problemele, mentalităţile şi filozofia de viaţă caracteristice spaţiului românesc a cunoscut o nouă efervescenţă pe fundalul crizei de identitate survenite în urma trecerii de la o ideologie la alta. Pare mult mai dificil să pornim la un exerciţiu de empatie culturală în încercarea de a construi o explicaţie pragmatică imaginii pe care ne-am creat-o în ochii Celuilalt şi pe bazele căreia să dezvoltăm ulterior o reconstrucţie identitară fără conotaţii subiective, decît să cultivăm acelaşi tradiţionalism vetust, suficient sieşi, opac la schimbările inerente care au loc în interiorul oricărei societăţi.

Cele patru studii cuprinse în volumul editat de Daniel Barbu îşi propun tocmai un asemenea experiment, de a analiza „la rece", fără rigiditatea excepţionalismului, univocitatea fatalismului şi suspiciunea caracteristică victimizării, imaginea Românului în ochii Celuilalt, aşa cum apare ea din mărturiile reprezentative ale **Călătorilor Străini...** de la 1500 pînă la 1750.

Admiţînd în **Prefaţă** că nu mai putem vorbi, în contextul epistemologiei şi ontologiei postmoderne, de existenţa unei firi „colective şi indivizibile" care să afecteze în mod exhaustiv trăsăturile de caracter ale unui popor, Barbu, semnatar şi al **Eticii ortodoxe şi „spiritului" românesc** din cuprinsul volumului, invită cititorul la o meticuloasă investigaţie a acelor „comportamente recurente cu vocaţie identitară" şi „atitudini relativ invariabile faţă de muncă, timp sau dreptate caracteristice românilor" în diverse momente din istoria noastră. Absenţa legilor va fi explicată nu prin invocarea unei aşa-zise corectitudini şi moralităţi înnăscute la români, care nu ar avea nevoie de precepte legiferatoare concrete, masiva ignoranţă a populaţiei nu prin postularea unei înclinaţii organice către profunzime din partea românului, izvor nesecat de înţelepciune care surclasează orice metodologie filozofică programatică, atitudinea refractară faţă de muncă nu printr-un efect de compensaţie cu fertilitatea solului şi indulgenţa climaterică. Numai renunţînd la anumite stereotipii culturale şi acceptîndu-ne aşa cum sîntem, mai buni sau mai răi, nici marginali, dar nici în centrul lucrurilor, un popor cu valorile lui particulare, apărute din contextualizări geopolitice, ideologice şi culturale specifice, dar care pot, atunci cînd este cazul, suferi diverse „modificări la zi", la fel cum şi valorile Celuilalt au trecut printr-un proces similar, numai atunci ne vom putea elibera de sub teroarea dihotomiilor ierarhice Noi-Ceilalţi pentru a descoperi că nimeni nu ne priveşte pieziş, iar căutătura din ochiul nostru a dispărut.

Concurs de traduceri al Consiliului Britanic

The British Council

Do you love poems? Are you interested in contemporary British poetry? Take part in this competition and win!

The poem to be translated is „English Words" by George Szirtes. You can find it on our web site at *http://www.britishcouncil.ro/arts/rompoem.htm#poem*

The 1st prize will be a trip to UK to attend a translation seminar;
the 2nd prize: £50; the 3rd prize: £25.
Entries must be typed and double-spaced.
Entries should be submitted by *31 December 2001*.
More information about this can be obtained from English Language Projects Department.

How to enter

Please take the following steps:
1. Write your pseudonym (a code you have chosen for yourself) on an envelope
2. Write your personal data on a piece of paper, put the paper in the envelope and seal it:
Name
Address
Telephone
E-mail
Year of birth
Occupation and place of work
Translator's code

3. Write this pseudonym (code) on your translation as well. There can be just one code on the translation.

4. Put your translation and personal data in a second envelope and hand it to British Council Reception or mail it to the British Council address:

Consiliul Britanic
Calea Dorobanţilor 14,
Bucharest 71132
International Translation Contest (English Language Projects)

şi măştile Ilonei Jaró Varga, aceleiaşi viziuni regizorale. Muzica: Adrian Pop. De la apariţia Silviei Ghelan şi a lui George Motoi – într-o **Neînţelegere** a lui Camus – nu am mai întîlnit atîta dăruire pentru un spectacol cu actori clujeni: Sorin Leoveanu în Hamlet, Anton Tauf în Polonius, dar şi Melania Ursu, Miriam Cuibus sau Luiza Cocora, care face o Ofelie dedramatizată, ieşită din canonul melancolico-plîngăcios, dar de o mare forţă expresivă, aduc o contribuţie substanţială unei variante de spectacol pline de substanţă. Şi iar nu putem ocoli trimiterile la „spectacolul final" al lui Harag cu **Livada...** lui Cehov. Să fi fost presentimentul morţii atît de copleşitor? Cine poate să răspundă?

A doua zi după **Hamlet**-ul care a deschis Festivalul Naţional de Teatru a avut loc premiera baletului **Romeo şi Julieta** de Serghei Prokofiev. Ploaie, vînt, frig, întuneric şi cu toate acestea sălile – la Naţional şi la Operă – au fost pline! Nu face decît să ne bucure! Baletul după Shakespeare are la bază o excepţională partitură din 1935. Cine îşi poate închipui că, în plină perioadă de teroare stalinistă, cînd se pregătesc Marile Procese care vor umple gulagurile şi cimitirele sovietice cu *milioane* de morţi, Prokofiev, reîntors în URSS după ce peste un deceniu a stat la Paris – să mai spunem cîte ceva despre veselia pariziană a anilor '20 ori de efervescenţa lui Draghilov, Stravinsky & Co? –, compune acest **Romeo şi Julieta** de o copleşitoare intensitate armonică? Una dintre cele mai frumoase-expresive partituri muzicale ale secolului 20. În varianta simfonică – cu pasaje decupate – a fost interpretată în toate colţurile lumii. Baletul în sine a fost şi el reprezentat în nenumărate variante. Cea de azi o datorăm iniţiativei actualei conduceri a Operei, care prin Ion Tugearu – semnează regia şi coregrafia – readuce în atenţia publicului românesc o partitură de excepţie. Scenografia: Viorica Petrovici, colorată, vioaie şi sugestivă, amintind de colajele Georgetei Năpăruş; conducerea muzicală, Iurie Florea. (Am vrea să apreciem şi costumele, foarte inspirate, dar nu ştim cine le-a făcut...) O seară la Operă: balet, **Romeo şi Julieta** – una peste alta, ne-a făcut mare plăcere. După gustul nostru (şi priceperea noastră...), cele mai realizate secvenţe au fost cele de ansamblu! Cum de multe ori noi – şi nu doar noi... – trăim prin solişti/vedete, de data asta am apreciat „armonizarea părţilor" şi buna conlucrare a soliştilor cu restul compartimentelor. Cei doi protagonişti – Corina Dumitrescu (Julieta) şi Ion Dumitrescu (Romeo) parcă (ne cerem scuze dacă greşim...) n-au avut forţa necesară să se detaşeze de ceilalţi. (Dar dacă şi asta este o nuanţă regizorală?) Sigur că momente solistice bune au fost numeroase – cu inserturi parodic-ironico-ludice –, ale unora sau altora dintre interpreţi, dar ni se pare că reuşita acestui spectacol – neîndoios este o reuşită – stă în organizarea întregului. Atît Mercuţio (Cristian Crăciun), cît şi Tybalt (Tiberiu Almosnino) sau Bufonul (Vlad Teodor) au avut contribuţii strălucitoare (sigur că bucureştenii care au în cap doar Béjart, Lifar, Margot Fonteyn şi Nureev pot strîmba din nas la orice...) şi au pigmentat spectacolul dînd nerv şi culoare. Foarte multă culoare, la propriu şi la figurat, regizorul reuşind să pună *plastic* în valoare gama cromatică sonoră a unei partituri de o mare bogăţie timbrală. Sigur că orchestra Operei din Bucureşti nu „sună" precum cea din Stockholm sau Moscova. Dar cine ştie, cît de cît, greutăţile – uneori insurmontabile! – pe care trebuie să le depăşească un regizor sau un dirijor român, azi şi acum, pentru a aduna ce e mai bun, *în ţară*, şi a „scoate" ceva ca lumea e mai înţelegător, fără a coborî ştacheta pretenţiilor artistice. Sub bagheta lui Iurie Florea – nu înţelegem ce se întîmplă cu Răsvan Cernat, care, orişicît, are altă *cotă* ca dirijor... – orchestra şi-a făcut cuviincios şi onest datoria. (Cu puţină atenţie şi mai mult lucru pe compartimente, *sound*-ul ar putea fi îmbunătăţit. Mai ales că sonorităţile ce ies din fosă sînt altele decît cele dintr-o sală de concert.) Despre povestea Julietei şi a lui Romeo ce să spunem, ne emoţionează de fiecare dată. Că regia o semnează Zeffirelli sau Vasile Marcu... (Dacă pomenim de Irinel Liciu şi Alexa Mezincescu, de Cotovelea şi Amatto Checiulescu este clar că am îmbătrînit şi ţinem mai mult la propriul trecut decît la prezentul cu Mihaela Rădulescu, Afganistan şi Marius Tucă.) N-ar strica să se facă excursii la Bucureşti care să cuprindă şi vizionarea acestui spectacol de balet. **Romeo şi Julieta** al lui Ion Tugearu, credem cu convingere, se va număra printre succesele importante ale actualei stagiuni muzicale bucureştene. O mediatizare pe măsură, un „promo" făcut cu discernămînt n-ar strica, pentru a-i aduce în sălile de concert şi spectacol pe cei care, în prag de „luna cadourilor" şi de „Ignat", se vor repezi să bîntuie prin mult iubita noastră capitală. Shakespeare rămîne o ofertă constantă, de „bună calitate", atît la Verona, cît şi la Bucureşti.

Lenin – două biografii

WILLIAM TOTOK

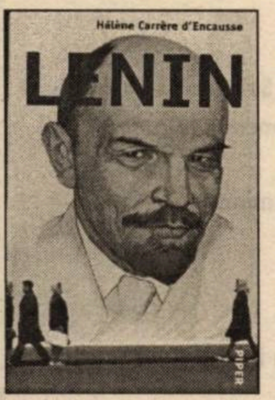

Hélène Carrère d'ENCAUSSE
Lenin. Aus dem Französischen von Enrico Heinemann
Piper Verlag, München, 2000, 514 Seiten, 79 DM

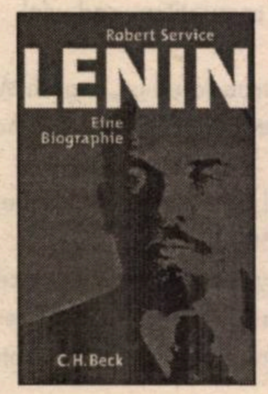

Robert SERVICE
Lenin. Eine Biographie
Aus dem Englischen von Holger Fließbach, Verlag C.H. Beck, München, 2000, 640 Seiten, 68 DM

În nenumărate oraşe din fosta Uniune Sovietică mai există statui ale lui Lenin, iar mumia liderului revoluţiei din octombrie se află în mausoleul din Piaţa Roşie de la Moscova. Despre Vladimir Ilici Lenin s-au scris sute de biografii şi s-au publicat o sumedenie de lucrări memorialistice. La acestea se adaugă şi nenumăratele ediţii ale operelor complete, însă nici o ediţie critică a acestor opere. În ceea ce priveşte scrierile dedicate lui Lenin, predomină hagiografia de partid, care l-a transformat pe „revoluţionarul de profesie" într-un soi de semizeu politic.

După deschiderea arhivelor în perioada lui Gorbaciov şi Elţîn, istoricii au avut acces la documente inedite privind viaţa şi activitatea liderului sovietic. Interesul marelui public însă se îndrepta spre aspecte senzaţionale din viaţa lui Lenin şi mai puţin spre figura politicianului şi a teoreticianului. În anul 1994 a apărut biografia semnată de Dimitri Volkogonov, care se bazează pe materiale inedite din arhive. Graţie cercetătorilor ruşi, cinci ani mai tîrziu au fost publicate 420 de documente necunoscute privindu-l pe Lenin.

De curînd, în Germania au apărut două biografii noi scrise de istoricul britanic Robert Service şi de cercetătoarea franceză Hélène Carrère d'Encausse. Cei doi au profitat în urma deschiderii arhivelor, propunînd acum o nouă interpretare a personalităţii lui Lenin. Carrère d'Encausse zugrăveşte mai degrabă un portret demistificat al lui Vladimir Ilici Lenin, pe cînd Robert Service caută să explice omul Lenin din perspectiva cauzalităţilor istorice, politice, sociale şi culturale. Nici unul dintre cei doi biografi nu-l demonizează, dar nici nu-l elogiază pe Lenin, prezentîndu-l ca pe un revoluţionar care a încercat să occidentalizeze Rusia. Prin istoricizarea figurii, autorii dezvăluie şi vinovăţia lui Lenin la comiterea unor crime. Cei doi biografi susţin că teroarea în masă a început sub Lenin, respingînd astfel tezele eronate potrivit cărora noul sistem s-ar fi degradat de-abia după moartea liderului bolşevic, în anul 1924. Robert Service demonstrează că bazele stalinismului se află în aşa-numitul leninism. Cu alte cuvinte, Service îl descrie pe Lenin ca pe arhitectul terorii, iar pe Stalin ca pe inginerul constructor al represiunii generalizate care a transformat Uniunea Sovietică într-o despoţie personală. Viziunea internaţionalistă a lui Lenin privind declanşarea revoluţiei mondiale a fost rusificată sub Stalin. Discrepanţa între teoria vizionaristă şi practica represiv-teroristă în perioada lui Stalin nu înseamnă o pervertire a leninismului, cum susţinea Hruşciov în anul 1956 sau cum mai credeau euro-comuniştii în anii '70.

Carrère d'Encausse descrie cu lux de amănunte activismul militant al celui care a instaurat dictatura proletariatului în Rusia, talentul său organizatoric şi transformarea treptată a partidului de cadre într-o organizaţie represivă. Evoluţia lui Lenin nu poate fi desprinsă de istoria familiei sale. Pentru Robert Service, experienţele din tinereţe au fost determinante pentru acţiunile politice ale lui Lenin. Dacă pînă acum istoriografia a neglijat oarecum legăturile reale ale lui Lenin cu tradiţiile terorismului anarhist din secolul al XIX-lea, Robert Service evidenţiază tocmai această dimensiune. Se ştie că fratele lui Lenin a fost membru al unei organizaţii teroriste şi a fost condamnat la moarte.

Cele două biografii oferă o imagine complexă a liderului bolşevic rus, care a contribuit la o schimbare malefică a evoluţiei istoriei secolului XX.

Berlin

Radio Total 96.9 FM

Fără frontiere

Despre identitate. Între integrare şi exotism

CARMEN POPESCU

De cîţiva ani, numeroşi rromi din România au dezvoltat reţele importante în Paris, fiecare îndeletnicindu-se cu activităţi diferite.

În termeni de problematică a identităţii, mi se par demne de luat în seamă două categorii: rromii care cerşesc şi cei care cîntă. Prin specificul ocupaţiei lor, care are ca fond de comerţ o punere în scenă a individului (sau a unui grup de indivizi), acestea sînt în mod natural confruntate cu o strategie a identităţii. Fără a fi solidare între ele, cele două grupuri aplică politici de marketing comune, oscilînd între integrare şi alteritate. În funcţie de context, ei se pot prezenta ca diferiţi sau asemănători comunităţii pe care o vizează.

Rromii veniţi la cerşit – care au anterioritate în explorarea terenului – au ales la început imaginea „diferenţei". Totul, de la hainele femeilor (împreună cu copiii, acestea reprezintă marea majoritate a masei de manevră) pînă la formula incantatorie a cerşitului, îi desemna ca „străini" prin excelenţă. Clasicul (în România dinainte de 1989) „dă-mi şi mie un leu" se transformase în „donnez-moi un franc", acordurile tînguitoare rămînînd însă aceleaşi. Strategia alterităţii afişate exploata compasiunea pentru dramele politice întîmplate în Europa de Est, evenimentele momentului fiind cele care dictau opţiunea pentru o naţionalitate sau alta. Imediat după 1989, calitatea de român era cea care prima (dată fiind sensibilitatea francezilor faţă de cazul românesc); după 1992-1993, conflictele din fosta Iugoslavie i-au determinat pe mulţi să se recomande ca venind din această zonă. Dacă la început metoda a dat roade, ea şi-a pierdut din eficacitate pe parcurs, atît din cauza banalizării motivului (sau chiar a dispariţiei lui), cît şi pentru că tînguirile sonore erau complet neobişnuite pentru tehnica de lucru locală. Cei care nu au vrut să abandoneze terenul au adoptat, prin urmare, o schimbare de strategie, abandonînd „diferenţa" pentru „integrare": înlăturarea oricărui semn vestimentar distinct şi adoptarea discursului local: „Messieurs et dames, excusez-moi de vous inoportuner, mais, sans ressources et logement...". Se pare că ar fi fost organizate adevărate seminarii de reciclare în anumite oraşe din Franţa. Cu alte cuvinte, s-a operat o „normalizare" a imaginii, în sensul de intrare a ei în norme.

Muzicanţii, în schimb, au plecat de la ideea de asemănare pentru a păşi apoi (timid) pe calea diferenţierii. Deşi funcţionînd pe formula tarafului (acordeonist, violonist şi, mai rar, ţambalagiu), repertoriul lor se vroia internaţional sau francez neaoş. În topul preferinţelor muzicanţilor de metrou sau de stradă, primul loc este ocupat de **Bessa me** (hit inconturnabil, melodia intră în repertoriul unei majorităţi covîrşitoare a cîntăreţilor de metrou, indiferent de naţionalitate şi componenţă instrumentală a grupului), urmat îndeaproape de banda sonoră (Şostakovici) a unei reclame pentru o casă de asigurări; pe lîngă acestea – şansonete franţuzeşti plus alte hituri locale sau mondiale (trăim o epocă a globalizării). De fapt, alegerea oglindeşte mult prea puţin preferinţele cîntăreţilor, cît ceea ce ei îşi imaginează că ar plăcea publicului (cosmopolit, dar francez), repertoriul reunind şlagăre de neuitat şi melodii publicitare pe măsura compilaţiilor muzicale cu succes de vînzare. Într-o seară de vară, pe terasa unei mici cîrciumi turceşti, unde-mi alin dorul de bucătărie românească, am asistat la miniconcertul unei trupe de lăutari de acasă: **Una paloma...**, **Bessa me**, în fine, ceea ce se considera a fi un lejer potpuriu estival pentru clienţi cu vederi deschise. Cînd au venit la masa noastră pentru a strînge roadele recitalului, am conversat despre identitate: cum că de ce nu cîntă pe româneşte („zi-le de-alea de-ale noastre"), aducînd argumente muzicale (incompatibilitatea ţambalului în interpretarea şlagărelor mondiale) şi economice (succesul pe care l-ar putea obţine cu un repertoriu „etnic", foarte pe gustul parizienilor „branşaţi"). A urmat o dezbatere aprinsă – ei pretextînd teama unei incompatibilităţi între produs şi public, noi susţinîndu-ne propriile argumente – încheiată printr-un florilegiu de muzici „urbane" (concesia nu a putut merge mai departe), gen **Căsuţa noastră** etc. Un an mai tîrziu, lucrurile evoluaseră: pe aceeaşi terasă, un alt taraf ne-a cîntat adevărate melodii lăutăreşti. Nu susţin nicidecum că am jucat un rol în această istorie; ca noi, poate şi alţi români sau chiar francezi i-au interpelat. Cert e că acum repertoriul lăutăresc sau măcar o interpretare în spiritul caracteristic pare să fi cîştigat teren. Strategia alterităţii – înţeleasă ca exotism – pare să o surclaseze pe cea a integrării.

„Lăutarii" noştri de metrou sînt încă departe de notorietatea grupurilor din America Centrală (probabil cea mai lucrativă reţea de muzică vernaculară etnică) sau de aplombul ucrainenilor, care dau adevărate recitaluri, îmbrăcaţi în costume populare şi pregătiţi să-ţi vîndă ultimele lor înregistrări. Poate că ar căpăta curaj dacă ar răsfoi în arhive şi ar vedea ce succes uriaş au avut antecesorii lor, muzicanţii „cabaretului românesc" deschis pe Champ-de-Mars cu ocazia expoziţiei universale din 1889 de la Paris. Cataloagele epocii vorbesc despre „l'orchestre endiablé" (E. Mondod, **L'Exposition universelle de 1889**, tome III, p. 148), care constituia unul dintre punctele de atracţie ale expoziţiei: „La musique des *lautars*... qui fait tourner bien des têtes à cause de la virtuosité des artistes éminents qui l'interprétent avec autant de sentiment que de douceur" (**Les merveilles de l'exposition de 1889**, p. 855). Succesul muzicanţilor a fost atît de mare şi comitetul românesc a ştiut să profite cu atîta eficienţă, încît România a căpătat eticheta de „pays des *lautars*".

Desigur, Europa s-a schimbat în cei mai bine de o sută de ani care au trecut: vremea naţionalismelor e revolută (chiar dacă nu pare peste tot că aşa ar sta lucrurile), iar marile expoziţii internaţionale (schimbarea de nuanţă a survenit în primele decenii ale secolului trecut) nu mai încearcă de mult să-şi convingă publicul despre miracolul diferenţelor culturale. De aceea poate că lăutarii sînt circumspecţi, în prag de mondializare, cu privire la eficacitatea politicii „etnice".

Paris

Din nou despre principiile ultime şi valorile fondatoare

CAIUS DOBRESCU

Leszek BALCEROWICZ
Libertate şi dezvoltare.
Economia pieţei libere
Traducere de Dana Cojocaru, Editura Compania, Bucureşti, 2001, 284 p., f.p.

Economistului academic care încearcă să asorteze la costumul lui (aducînd a) Armani un discurs public de un scepticism elevat-ezoteric, cartea dlui Leszek Balcerowicz **Libertate şi dezvoltare** îi pare, probabil, nimic mai mult decît o operă de măruntă popularizare. Fostul viceprim-ministru polonez nu face, la urma urmei, decît să expună, într-un limbaj cît mai scurt, clar şi precis, axiomele liberalismului neoclasic, fără să-şi bată măcar capul pentru a adapta ideile de bază ale şcolii lui von Mises şi Hayek la „concretul" şi „specificul" tranziţiei postcomuniste. Ce face dl Balcerowicz mai mult, s-ar putea întreba rafinatul economist academic de mai sus, decît Dinu Patriciu şi regretatul Horia Rusu în lucrarea lor, **Capitalismul românesc**, de acum cîţiva ani? E drept, dl Balcerowicz s-a străduit să regîndească ideile liberalismului economic ale ultimei jumătăţi a secolului XX cu propria-i minte, reformulîndu-le cu o concizie şi o claritate absolut memorabile, în timp ce, după cum s-a demonstrat, **Capitalismul românesc** era, în cea mai mare parte, un plagiat după o lucrare de popularizare a unui autor american. Dar, lăsînd la o parte acest amănunt, nu sîntem, totuşi, cam tot acolo, în lumea „clişeelor", a „înţelepciunii comune" despre funcţia salvatoare a dereglementării economice?

Mai mult decît lipsa de creativitate, economistul instalat într-un rafinat liberalism de bibliotecă/operetă i-ar putea reproşa dlui Balcerowicz că retorica sa îşi găseşte paralela nu atît în contribuţiile ponderate, bine garnisite cu bibliografie, formulînd mai mult întrebări decît răspunsuri şi explorînd la orice pas o profuziune de alternative, elaborate de obicei în institutele de studii avansate, ci, mai degrabă, în genul de discurs pe care ţi-l ţin domnii şi doamnele care te opresc pe stradă pentru a încearca să-ţi strecoare în sacoşă traducerea ultimului număr din **Treziţi-vă**, organul internaţional al Martorilor lui Iehova. După ce refuzi beatitudinea sofisticării şi relativizării nesfîrşite, să mai şi crezi în ce spui, pînă acolo încît să afirmi cu toată convingerea că ai Soluţia care-i va scăpa de calicie – asta e prea mult pentru liberalizanţii de cabinet!

Cu toate acestea, în opinia mea, dl Balcerowicz are fundamental dreptate: liberalismul economic este o religie! Mai precis, el nu se poate comunica, nu se poate impune, nu poate modifica realitatea decît dacă funcţionează ca o religie politică. Piaţa liberă nu va funcţiona niciodată, producînd prosperitate pentru cel mai mare număr de oameni posibil, dacă legiuitorii şi administratorii chemaţi să o instituie nu cred cu adevărat în virtuţile ei. Liberalismul este, în bună măsură, o profeţie care se autorealizează, forţa morală şi pasiunea ţinînd de esenţa sa cea mai profundă. Nu este vorba despre o pasiune care sfidează logica – dimpotrivă, în baza unei legi binecunoscute de dramaturgii clasicismului, pasiunea şi raţiunea se alimentează şi se consolidează reciproc.

Libertate şi dezvoltare exprimă un extraordinar de necesar fundamentalism liberal, fiindcă vorbeşte cu curaj şi limpezime despre bazele raţional-economice ale dreptăţii şi progresului. Claritatea şi concentrarea de care dă dovadă dl Balcerowicz îşi împrumută forţa de la acest interes pentru principiile ultime şi valorile fondatoare. Instituţionalizarea libertăţii de a întreprinde reprezintă, din această perspectivă, un act cvasi-religios de punere a ordinii în lume. Ineficienţa economiei îşi revelează astfel adevărata faţă, care nu ţine în primul rînd de calcule, de abstracţii, ci de extrema imoralitate a subvenţiilor dubioase, a şantajului sindical, a creditelor neperformante, a afacerilor veroase cu statul – toate ascunse sub retorica onctuoasă a solidarităţii cu cei „defavorizaţi".

Dl Balcerowicz reuşeşte să transmită în această carte un mesaj pe care nici un politician liberal de la noi nu l-a putut măcar articula (în caz că ar fi reuşit să-l conceapă): privatizarea şi piaţa liberă nu-i favorizează în primul rînd pe „bogaţi", care, în orice sistem intervenţionist, dispun de cele mai multe mijloace pentru a face ca banii publici să se mişte în folosul lor, ci pe „săracii" care numai într-un regim al liberei concurenţe pot deveni, în calitatea lor de consumatori de bunuri şi servicii, adevăraţii arbitri ai jocului economic.

■

ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

învăţămînt

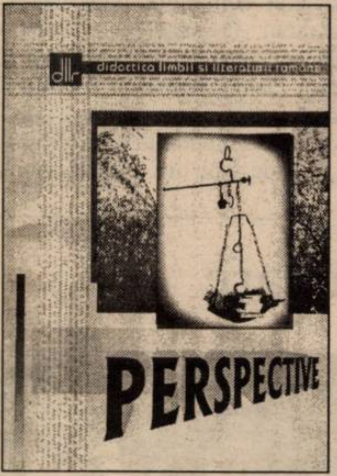

Tema numărului 2/2001 al excelentei reviste de didactică a limbii şi literaturii române **Perspective** din Cluj este... **Poezia evaluării**. În fond, dincolo de rigurozitatea „baremurilor" şi a „itemilor", evaluarea e „imprevizibilă", „subiectivă", „surprinzătoare", „holistică", deci şi... poetică. **Dosar**-ul teoretic e asigurat de cîteva eseuri de pragmatică a învăţării şi a relaţiilor cu *literaritatea* textului: **De ce predăm literatura?** de Charles Temple, **Textul literar scris de elevi sau despre aşezarea de cealaltă parte a cărţii** de Alina Pamfil şi **Profesorul-cercetător** de Jim Wile şi Aurela Zisi, pledoarii subtile pentru complementaritatea abordărilor „tradiţionale", „înalte" şi a celor pluraliste, decanonizante, extraliterare. Secţiunea a II-a (**Experienţe**) propune mai multe metode combinate de evaluare şi autoevaluare în procesul predării/învăţării limbii şi literaturii române. Dezvoltarea creativităţii cu ajutorul poeziei (şi nu numai), metode de „împrospătare a lecturii unor texte prea mult recitate", atelierele de scriere ca metodă evaluativă, jocul de rol, interpretarea productivă a textelor dramatice sînt numai cîteva dintre „ofertele" expuse cu rigoare, imaginaţie şi pragmatism de profesorii Monica Onojescu, Ancuţa Pîrvu, Victoria Gal, Ioana Tămîian, Delia Gomboş, Iuliu Pîrvu, Laura Gabriela Laza, Călina Vancea, Simona-Elena Bernat, Dorina Kudor, Luminiţa Medeşan, Monica Iluţiu şi Ortansa Popa. Secţiunea **Puncte de vedere** se ocupă de **Proba orală la Limba şi Literatura română între aşteptări şi realitate** (o analiză critică, susţinută de propuneri de reformă radicală, oferită de Anica Revnic) şi de abordarea comparativă a bacalaureatului românesc şi danez (Titiana Zlătior). Foarte interesantă ancheta revistei despre **ANPRO la început de drum**, la care răspund (şi propun soluţii de eficientizare) profesoarele Mirela Mureşan, Florentina Sâmihăian, Ana-Maria Samson, Elena Cîrstocea, Ana Jucan, Delia Georgescu, Geta Cozma, Monica Columban şi Ioana Bot. Precizăm că ANPRO este Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu".

Ultima pagină – îndoliată – este dedicată Adrianei Cean, poetă, eseistă şi colaboratoare a revistei, dispărută anul acesta, la numai 31 de ani.

America: locul unde fugim de-acasă

MARIANA CODRUŢ

Teroarea n-a fost nici o clipă în afara Istoriei. A omorît masiv pe criterii religioase, politice, de apartenenţă la o anume etnie, profesie, clasă sau stare socială. Chiar şi cînd îşi lua un respiro, în timp, ea îşi continua lucrarea în minţile celor care o trăiseră sau în minţile urmaşilor acestora.

Pînă la 11 septembrie 2001 însă, teroarea încă mai respecta un anume protocol – instituirea ei era anunţată prin avertismente, legi, interdicţii sau declaraţii de război, motiv pentru care păstra vaga aparenţă a unui joc cu anumite reguli. Crima era justificată de criminali („e creştin", „e evreu", „e culac", „e liberal" etc.) şi avea nişte graniţe în spaţiu şi timp. Teroarea de altădată îţi mai lăsa o portiţă de scăpare: să te converteşti la altă religie sau ideologie, să te faci frate cu dracu' sau să fugi în altă ţară...

Avea o oarecare... faţă umană teroarea de altădată: Fecioara Maria a putut totuşi să-şi salveze Fiul de la moarte – puterea lui Irod se oprea la frontierele Iudeii, teroarea instituită de el era circumstanţiată...

Teroarea care ne-a arătat faţa tenebroasă la 11 septembrie e una difuză şi chiar confuză, cu toată strădania spiritelor raţionaliste ale europenilor şi americanilor de a-i da un contur, o consistenţă, un nume: conflict între civilizaţii, între religii ori cu miză economică. E difuză pentru că nu ştii cînd, unde, cum, pe cine şi... prin cine va lovi. Întrebarea „de ce (va lovi)?" pare, stupefiant, să nu mai aibă nici un sens. Că eşti un biet operator în faţa unui computer, o femeie de serviciu pe treptele unei clădiri, un liftier, un contabil la biroul tău, un om de afaceri într-un avion, un funcţionar într-o maşină, un om politic la o reuniune internaţională sau un cerşetor într-un subsol – e totuna: moartea te pîndeşte şi te ajunge fără preaviz.

Azi, Isus n-ar mai avea unde să fugă şi nu i-ar mai rămîne decît să se roage de Tatăl divin să-l ia la El, în ceruri, dar dincolo de înălţimile la care zboară supersonicele...

Poate mai înspăimîntătoare decît spaima morţii e, în noua formă de teroare conştientizată de omenire la 11 septembrie, tocmai ideea că nu mai ai cum te apăra de ea. Şi teroarea modernă, ca şi boala modernă (SIDA), nu se mai mulţumeşte cu... mărunţişuri, căutînd forma supremă de atac: cel din interior şi al întregului „organism". E atacată însăşi ideea existenţei unui liman pe planeta noastră sublunară.

De secole, europenii şi asiaticii, şi sud-americanii, şi africanii, şi australienii au fugit ca să scape de teroarea din ţările lor (sau de sărăcie) în America. Americanii de azi sînt fiii sau nepoţii sau strănepoţii terorizaţilor lumii. Libertatea – dar la unii poate mai degrabă spaima să nu cadă din edenul libertăţii – îi ţine uniţi şi respectuoşi în faţa legilor democratice: eu nu trebuie să abuzez de dreptul altcuiva, pentru că în felul ăsta contribui la adîncirea unui regim abuziv care se va întoarce şi împotriva mea. O minunată lege „interioară", cu consecinţe de invidiat, dar care lasă uşa deschisă şi teroriştilor: s-au aciuat şi ei în America.

Vor fi fiind mulţi teroriştii? Puţini? Ce contează?! Oricîţi vor fi fiind, îi surclasăm, pentru că terorizaţi sîntem toţi ceilalţi: nu mai avem unde fugi de acasă. Aşa ceva nu e de acceptat.

„Basarabenii au în fibra lor o inocenţă idealistă“

Interviu cu **Vitalie CIOBANU**

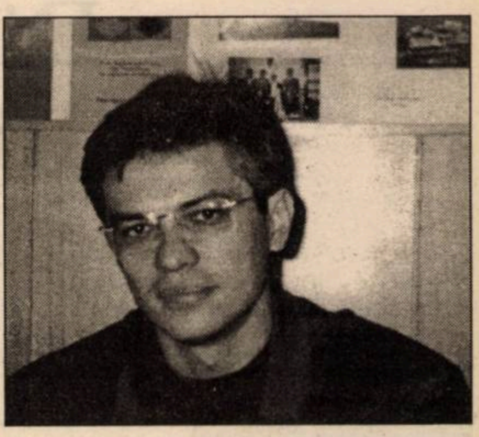

Prozator, publicist şi eseist, Vitalie Ciobanu este în primul rînd unul dintre „părinţii“ *Contrafortului*. Dedicat întru totul acestei reviste şi cauzei basarabene, este marcat în tot ceea ce scrie de pasiunea sa pentru istorie, fie cea apusă şi deja ficţionalizată, fie cea prezentă, vie şi adesea plină de surprize. În romanul său *Schimbarea din strajă*, apărut în 1991, Vitalie Ciobanu exploatează tocmai această pasiune, „ocupîndu-se“ în mod posmodernist de epoca lui Grigore Ghica-Voievod. În 1999, a publicat cartea de eseuri *Frica de diferenţă*.

Pasional şi analitic, patetic şi raţional, în acelaşi timp, scriitorul mărturiseşte, în acest interviu, care a fost marele său vis încă din adolescenţă: unirea Basarabiei cu România. Inocenţa idealistă nu l-a ocolit nici pe el insuşi şi a conservat prospeţimea cauzei şi a devotamentului său nelimitat.

Familia – ultima citadelă a naţionalităţii române în faţa rusificării

Ce conţinea biblioteca ta de copil? Cît de accesibile erau cărţile româneşti sau străine, în Moldova anilor '70-'80?

Dragă Svetlana, nu m-a mai întrebat nimeni de mult de copilărie. Am un fel de jenă cînd ating acest subiect, este o fază prea comună şi în acelaşi timp un dar cu valoare unică, irepetabilă pentru fiecare, un univers în care mi-e greu să operez o ierarhie personală a lucrurilor esenţiale, cu valoare de exemplaritate într-o conversaţie publică. Una din cărţile ce mi-au plăcut foarte mult la vîrstă fragedă a fost **O mie şi una de nopţi**. Era o ediţie de prin anii '60, procurată de tatăl meu într-o perioadă cînd în Basarabia se mai găseau cărţi româneşti, foarte frumos realizată grafic: cu ferigi şi ogive orientale încondeind fiecare început de capitol, dîndu-mi senzaţia de manuscris persan. Luam de multe ori în mîini acea carte din raft, îi mîngîiam copertele, trăiam senzaţia că ascunde comori inepuizabile, la care însă nu aveam acces, pentru că erau în grafie latină. Cred că aveam opt ani pe atunci, cînd, într-o după-amiază de sîmbătă, îmi amintesc, l-am sîcîit pe tata să mă înveţe să înţeleg acele litere misterioase pentru a pătrunde în lumea atît de rîvnită a basmelor. Era ca un cifru secret, ca o ştiinţă ocultă a semnelor în a cărei posesie intrasem, la îndemînă doar cîtorva iniţiaţi în Basarabia. **O mie şi una de nopţi** a fost prima mea carte românească pe care am citit-o cu nesaţ. Altfel spus, mi-am făcut intrarea în limba română scrisă prin această poartă minunată a Şeherezadei. M-au fascinat întotdeauna poveştile stranii şi vechi, iar un simplu titlu precum **Trecătorul de demult**, al lui Petre Stoica, îmi poate da o stare de reverie, de plutire atemporală. În copilărie m-au mai pasionat şi cronicarii: Grigore Ureche, Ion Neculce, Miron Costin, de unde şi gustul pentru istorie, căruia i-am dat curs în romanul meu, **Schimbarea din strajă**. Am lucrat cîţiva ani asupra acestei cărţi, o naraţiune pe care am început-o încă marcat de unele reminiscenţe sadoveniene, ca să o termin în plină postmodernitate, folosind una din tehnicile cunoscute ale acesteia: gîlceava autorului cu propriile personaje. Evident, nu mi-au lipsit nici lecturile romantice din literatura universală, cu autori gen Jules Verne, Dumas-tatăl, Jack London şi alţii, parte dintre ei citiţi în rusă.

Cît de traumatizant a fost pentru tine ca om contextul istoric în care ai trăit?

În cel mai înalt grad. De copil am fost dat la o grădiniţă rusească, pentru că în urbea mea natală, Floreşti, judeţul Soroca, toate cele patru instituţii pentru preşcolari erau ruseşti. Învăţai rusa de la o vîrstă fragedă şi numeroase au fost cazurile cînd, după aceea, copiii din familii de români urmau o şcoală rusească. Aceasta era dorinţa părinţilor lor. Am trăit şi eu o reală problemă de identitate. Pentru că la grădiniţă comunicarea era în rusă, iar acasă în română, la un moment dat – aveam patru ani pe atunci – am muţit. Literalmente. Mă aflam într-o mare derută. Se dădea în mine o luptă între cele două limbi. Din fericire, părinţii, profesori de liceu, m-au scos din această cumpănă. Le datorez enorm părinţilor mei. Mă refer la educaţia pe care am primit-o şi la dragostea pentru cărţi, pentru lectură. A fost o şansă pentru mine. Familia a constituit în Basarabia ultima citadelă a naţionalităţii române în faţa tăvălugului rusificării. Datorită ei, reuşeai să devii imun la orice fel de propagandă sovietică şi antiromânească. Dar atîţia alţi basarabeni au fost schilodiţi spiritual, numai din cauză că nu au beneficiat de această celulă de rezistenţă – adică o familie de calitate – în condiţiile unei campanii metodice de rusificare. Tocmai de aceea, îi văd foarte critic pe tinerii crescuţi în condiţii de libertate, dar care la Chişinău, de pildă, preferă rusa în comunicare, muzica rusească, „occidentalizarea“ prin filieră rusească etc. Capitalismul, aşa cum se înfăţişează el în Basarabia, nu a însemnat şi o eliberare naţională. Pentru că din punct de vedere economic şi, respectiv, politic, am rămas sclavii Rusiei. Nu fac nici o analiză acum. Constat pur şi simplu. Sigur, este dreptul acestor tineri să aleagă ce vor (deşi în cazul lor e vorba pur şi simplu de indolenţă şi lene intelectuală). Dar am şi eu dreptul să fiu de altă părere şi să-mi promovez propriile valori. Măcar dreptul la opţiune, putem spune că l-am obţinut după 1989.

Colegii mei de la Filologie evocau în mod constant cele cîteva luni de armată, la „specializarea“ Securitate. Tu, în schimb, ai făcut armata, dacă ai făcut-o, în slujba puterii sovietice. Ce presupunea această experienţă?

Am avut norocul să scap de serviciul militar la ruşi, dar nu am putut să evit catedra militară la Universitate. O zi pe săptămînă în haine kaki, la propriu şi la figurat. O zi de teroare psihică, în care toate drepturile cetăţeneşti (oricum iluzorii, în condiţiile URSS-ului) îţi erau anulate. Trebuia să faci faţă unor ofiţeri ruşi, agresivi şi cinici, nişte brute alcoolizate, nişte rebuturi umane. Deşteptatul cu noaptea în cap. Încolonarea sub lumina chioară a unui felinar, în ceaţa umedă a toamnei. Glumele porcoase ale celor ce ne inspectau, înainte de a se face repartizarea pe discipline şi „tactici de luptă“. Milităria în universitate a fost o adevărată calamitate în economia studiilor la facultate, pentru că notele, de regulă mediocre, pe care le luai îţi scădeau media generală şi te lăsau fără bursă. Armata sovietică, un adevărat Babel de etnii şi religii (ortodocşi, protestanţi, catolici, evrei, musulmani), a fost o maşinărie de strivit personalitatea umană, făcută să transforme individul într-un agregat pentru executarea comenzilor. Cu toate acestea, poporul nostru, în înţelepciunea lui nemăsurată, spunea că flăcăul care nu a făcut armata nu e om întreg, nu a cunoscut „şcoala vieţii“, adicătelea, şi că nu poţi pune preţ pe el. Asta ca să înţelegi ce relaţie aveau (şi mai au încă) moldovenii cu realitatea.

„România este şi ţara mea“

Ce imagine a românului şi a României ţi-a fost transmisă prin intermediul educaţiei?

Am fost de cînd mă ştiu un bun român. Crede-mă, o spun fără pic de emfază şi îi desfid pe cei care se împăunează cu românismul lor, mai ales că, aşa cum ştii, patriotismul a devenit la noi o „meserie“ profitabilă. Toată adolescenţa mea a stat sub semnul unui vis: unirea Basarabiei cu România. Am fost mereu un idealist. De fapt, îmi proiectam aspiraţiile individuale în acest „cer“ al împlinirii naţionale. Familia mea are o oarecare tradiţie a militantismului proromânesc. Un frate al bunicii dinspre tată a votat împreună cu un consătean al său, ca delegat în Sfatul ţării, la 27 martie 1918, Unirea Basarabiei cu România (au fost convocaţi la Chişinău, pentru această ocazie cu totul specială, cîte doi oameni din fiecare comună), şi el a plătit pentru asta cu viaţa, murind în Siberia. Cînd au venit în 1940, imaginează-ţi, ruşii aveau la mînă toate listele celor care fuseseră delegaţi în Sfatul ţării şi nu i-au iertat. Mă simt profund legat de strămoşii mei, care au fost români, care au avut aceleaşi idealuri ca mine, urmaşul lor de azi. Din păcate, educaţia de tip sovietic a devastat conştiinţa naţională a multor basarabeni. Propaganda oficială a plasat mereu românul în sintagme-tip: „ocupant român“, „boier român“, „soldaţii fascisto-români“, adică ni se inducea subliminal o ură de clasă combinată cu o atitudine xenofobă, era de fapt ura faţă de propria fiinţă

Arta contemporană românească, în curs de arhivare

De cîţiva ani, artiştii Lia şi Dan Perjovschi se ocupă de arhivarea artelor contemporane „alternative“ – obiectiv ambiţios şi deloc uşor, ce se doreşte a fi, în acelaşi timp, o replică implicit polemică la adresa inerţiei şi conservatorismului instituţional cărora arta românească le e încă, în mare măsură, tributară.

Acum poate mai puţin decît în momentul demarării proiectului. Un proiect care, în contextul actual, are caracter de pionierat.

O nouă etapă a proiectului s-a consumat săptămînile trecute la Galeria Eforie, sub titulatura **v.id./defragmentare**. Iniţialele vin de la *visual identity*. Proiectul a fost însoţit de un buletin/ sinteză a acestei întreprinderi desfăşurate sub sigla **C.A.A.** (**Contemporany Art Archive**), avînd pe prima şi pe ultima copertă un fotomontaj înfăţişînd aspecte de la numeroasele întîlniri-dezbateri interdisciplinare pe marginea noilor orientări epistemologice, a demersurilor experimentale şi înnoitoare în domeniul creativităţii artistice în genere.

Revista, difuzată gratuit şi realizată de soţii Perjovschi (concept, *design* şi *layout*), „prinde“, în 8 pagini tabloid, o întreagă istorie a respectivului proiect, din 1987 (anul primelor dezbateri interactive româneşti – informale – despre artele contemporane) şi pînă azi. Sînt înregistrate principalele momente ale acestui parcurs, punctînd activităţile artistice, conferinţele, *workshop*-urile, proiectele curatoriale, expoziţiile mai importante etc.

Rezultatul – un bilanţ convingător şi, în felul lui, impresionant. Penultima pagină reproduce într-un colaj expresiv istoria receptării acestui *work in progress*: fotocopii parţiale ale comentariilor de presă pe marginea evenimentelor anuale denumite **zoom**.

Miezul revistei – mai precis: paginile 3-6 – înregistrează, în ordine cronologică, **zoom**-urile anuale. Primul – **zoom teorie**, urmat de **zoom performance art** apoi de **zoom foto video media** şi, în fine, de **v.id./ defragmentare**.

E vorba, în definitiv, de un demers preponderent informativ, de stocare şi promovare a principalelor repere din domeniu, configurînd, pe cît posibil, o imagine „holografică“, totalizantă asupra istoriei artelor contemporane, a celei româneşti în particular.

Este însă şi un demers creativ, o „instalaţie“ în mişcare surprinsă într-un *zoom* ilustrativ. O dovadă concludentă (aviz scepticilor...) a faptului că arta contemporană din România e nu numai un fenomen viu, ci şi unul în continuă expansiune, un fenomen a cărui marginalitate „alternativă“ începe să fie depăşită. Iată că, în ciuda numeroaselor dificultăţi şi inerţii înfruntate de-a lungul deceniului trecut, demersul Liei şi al lui Dan Perjovschi a reuşit să se impună şi să capete, pas cu pas, coerenţă.

O coerenţă de care cîmpul „fragmentat“ al experimentului artistic are atîta nevoie.

înstrăinată. Basarabia, din nefericire, nu a avut niciodată suficient timp istoric pentru a se pune cu adevărat pe picioare, pentru a-şi dezvolta anticorpii cu care să facă faţă politicilor de deznaţionalizare ruseşti. Cu toate acestea, tocmai cei 22 de ani de aflare a provinciei noastre între hotarele Statului Român au salvat elementul românesc între Prut şi Nistru. Descopăr în continuare, cu uimire, atîţia intelectuali, aici, în România sau în diaspora, cu origini basarabene, activînd cu succes în diverse domenii. Basarabia este, indiscutabil, un „sol" roditor, şi la propriu şi la figurat. Ne lipseşte doar protecţia împotriva agenţilor eroziunii. Ştiu că nu-i uşor în actualele condiţii, dar poate ar fi bine dacă aţi începe să priviţi spre zona noastră din perspectivă pozitivă, cea a contribuţiei pe care ar putea-o aduce această comunitate la patrimoniul naţional comun, să nu o judecaţi doar din unghiul numeroaselor sale probleme. Basarabenii au în fibra lor (evident, iau şi eu „jumătatea plină a paharului", cea goală este mediatizată din plin!) o anumită îndîrjire şi consecvenţă, o inocenţă idealistă care ar prinde foarte bine, azi, în eforturile de reconstrucţie a României.

Ai avut posibilitatea să cunoşti „pe viu" România înainte de 1989. Cum ţi s-a părut atunci? Cum o vezi acum?

Am să evoc o vizită pe care am făcut-o în ţară, cu doar o lună înaintea revoluţiei din decembrie. La Chişinău eram deja în plină perestroikă, dar la Iaşi, unde poposisem cu o echipă de excursionişti ţintind mănăstirile din nordul Moldovei, am găsit un mediu îngheţat. Frică şi întuneric pe străzi. Făină şi zahăr numai la „shop", pe valută, în hotelul unde am stat. Trebuia să te legitimezi la tot pasul. Aveam şi noi comunism în Basarabia, dar ceea ce am văzut la Iaşi mi s-a părut monstruos. Cu acea ocazie, i-am întîlnit pe Mariana Codruţ şi Constantin Pricop – au fost primii scriitori români cu care am făcut cunoştinţă. Erau marcaţi de atmosfera aceea sinistră, dar în acelaşi timp, trebuie să spun, m-am simţit foarte liber în compania lor. Asta pentru că aveam aceleaşi referinţe culturale. Către acel moment, citisem multe cărţi ale optzeciştilor, primeam deja **România literară** prin abonament, ascultam emisiunile Monicăi Lovinescu la Europa Liberă. Tot cu acea ocazie am avut o întîlnire conspirativă (fără ghilimele) cu Liviu Antonesei, care făcuse gestul acela de disidenţă şi era consemnat la domiciliu de Securitate. A fost o aventură ca-n filme. Ne-am dat întîlnire cu mama lui Antonesei în oraş, apoi am urmat-o la o oarecare distanţă, în tramvai şi pe jos, pentru a nu le atrage atenţia securiştilor. Ne-am petrecut apoi cîteva ceasuri, înghesuiţi într-o odaie înfrigurată din Păcurarilor, într-o discuţie absolut liberă, aş spune chiar paroxistică în libertatea ei. M-am simţit extraordinar cu aceşti scriitori de la Iaşi – Mariana, Costache, Liviu – şi le port în continuare cea mai vie prietenie. Uite aşa, Svetlana, a fost suficient să întîlnesc nişte spirite afine, pentru ca atmosfera aceea insuportabilă, de cazarmă ceauşistă, în care era scufundată ţara, să treacă pe un plan secund. România este şi ţara mea, de aceea sufăr, înjur, sper, mă bucur pentru reuşitele ei şi mă exasperează mizeria de care mă mai izbesc, la fel ca pe orice alt român.

Afinităţi, asemănări, diferenţe

Care au fost scriitorii români pe care i-ai considerat nişte repere personale pentru tine ca scriitor?

Lista este destul de lungă, dar în mod decisiv, pentru formaţia mea au contat cîteva nume: Marin Preda, Mircea Ciobanu, Andrei Pleşu, Augustin Buzura, Sorin Titel, Nicolae Manolescu, Monica Lovinescu şi Dorin Tudoran. Am luat de la fiecare cîte ceva. Mircea Ciobanu m-a fascinat prin deschiderea metafizică a prozei sale, Titel prin toposul deosebit al Banatului pe care l-a adus în literatura română. La Pleşu am făcut şi mai fac în continuare ucenicie de stil şi încerc să deprind o anume *dicţiune a ideilor*, pe care nu o mai are, cred, nimeni altcineva în cultura română. Andrei Pleşu este chiar un *spiritus rector* pentru mine – îl aşez în vîrful piramidei. La Manolescu am făcut şcoală de critică literară („prin corespondenţă"). Augustin Buzura m-a atras întotdeauna prin tensiunea existenţială a prozei sale, care rezonează profund cu ceea ce simt eu însumi ca scriitor. Destinul a vrut să dezvoltăm cu Domnia sa şi o excepţională relaţie umană, prin intermediul revistei **Contrafort**, pe care a susţinut-o mereu cu tărie, în pofida tuturor meandrelor politice ale acestui interval postdecembrist. Cultul său pentru valoare, preocuparea constantă pentru cultura din Basarabia şi fidelitatea prietenească sînt resorturile care menţin puternică această legătură. Monica Lovinescu şi Dorin Tudoran constituie pentru noi, „contrafortiştii", repere de moralitate şi atitudine civică, de care, consider eu, cultura şi societatea românească nu se pot dispensa. Cu Dorin Tudoran am avut norocul să comunicăm la Chişinău, unde a condus cîţiva ani filiala unei fundaţii americane, şi apropierea de el, exigent cum îl ştim, ne-a dat sentimentul unei solidarităţi profunde, al unei legitimări din punct de vedere moral şi intelectual. Mai ales că în Basarabia ne-au lipsit modele de acest fel.

Consideri că voi v-aţi identificat cu mişcarea optzecistă din ţară sau optzeciştii au fost cei care v-au adoptat?

Cred că a fost o pulsiune reciprocă. Însă primul pas, fără îndoială, l-am făcut noi, pentru că mai întîi *noi*, basarabenii, am căutat literatura generaţiei '80 din România şi abia apoi am reuşit să stîrnim interesul acestor scriitori în ceea ce priveşte scrisul nostru. Este vorba de afinităţi elective, de o comuniune estetică şi intelectuală, care ne-a apropiat firesc unii de alţii, ne-a ajutat să stabilim un dialog pe multiple planuri şi chiar să dăm impresia că acest dialog în cultura română nu a fost niciodată întrerupt. E ceea ce numim noi „sincronizare". Colocviul despre postmodernism din luna august a.c. de la Chişinău, pe care l-a organizat **Contrafortul**, cu participarea lui Ion Bogdan Lefter şi a lui Andrei Bodiu, a constituit o dovadă concludentă că putem face lucruri bune împreună şi că această experienţă trebuie aprofundată şi diversificată. Este în interesul nostru să punem în valoare o altă faţă – modernă, europeană – a Basarabiei, şi în acest fel să-i schimbăm imaginea, nedreaptă după părerea mea, abuziv-reducţionistă, pe care o are aici, în ţară. Oricum, ne bucurăm că avem la **Observatorul cultural** prieteni pe care ne putem bizui. Acelaşi lucru trebuie să-l spun şi despre colegii de la revistele **22**, **Dilema** şi **România literară**, chiar dacă această referire depăşeşte cadrul „optzecist" propriu-zis.

Ce vă diferenţiază de optzeciştii români? Vă interesează să marcaţi această diferenţă?

Nu ne interesează să marcăm o diferenţă. În orice caz nu una care se poate specula politic. Sînt alţii care caută „diferenţe" de acest fel cu lumînarea. Singura noastră preocupare este valoarea, realizarea personală. Există totuşi o diferenţă de structură, care se manifestă şi în scris. Noi sîntem mai puţin ludici, mai puţin „spectaculoşi", în accepţia Cenaclului de Luni, şi privim postmodernitatea mai degrabă sub aspectul schimbărilor de viziune în plan filozofic mai larg, pe care le aduce în lumea de azi, decît ca pe un set de „tehnici" literare. Avem, cred, o structură mai problematizantă, un fior existenţial mai grav, pentru că sîntem *volens, nolens* marcaţi de o altă experienţă a vieţii şi de contactul decisiv cu o anume alteritate. Eu nu calific, nu ierarhizez această diferenţă specifică. O iau ca pe o realitate pur şi simplu şi ca pe o promisiune literară, pentru că nişte cărţi care să demonstreze pe deplin valenţele acestui specific basarabean încă mai trebuie să vină. Şi vor veni, vă asigur. Au apărut însă cîţiva colegi mai tineri ca noi, care îşi exhibă un soi de frivolitate în scris, care nouă, la vîrsta lor, ne-a lipsit şi ne lipseşte. Nu îi condamn pentru asta, atîta timp cît dau lucruri bune. O văd doar străină de felul nostru de a înţelege şi simţi literatura. Poate pentru că majoritatea dintre ei au făcut studii în România, presupun că s-au contaminat pe undeva de un anume balcanism al locului, deşi ar fi putut împrumuta şi alte calităţi, mai importante, după părerea mea, în ordinea profesiunii.

Provocările cetăţii

Pentru orice scriitor român din Moldova, scrisul reprezintă implicit şi o luare de atitudine politică. Ce efecte a avut acest lucru asupra a ceea ce scrii tu?

Politicul a avut şi are încă asupra mea un dublu efect: de realizare intelectuală şi de frustrare literară. Sigur, este vorba de structura mea interioară, de temperamentul meu, de permeabilitatea la provocările unei lumi care nu te poate lăsa indiferent. A trăi ca intelectual într-o comunitate ameninţată înseamnă a reacţiona, a lua atitudini, a face un efort de analiză şi de conştientizare a unor realităţi, care îţi afectează viaţa în modul cel mai direct. Mi se pare imoral să mă pierd în volute alexandrine, cînd răul a pătruns deja în cetate şi chiar îşi dispută părţi din sufletul unora dintre noi. De aceea, mărturisesc, îmi este peste putinţă să mă detaşez, adică să-mi evacuez complet emoţiile, implicarea personală, atunci cînd scriu publicistică sau eseu politic. Deşi cred că în timp şi acumulînd experienţă, am învăţat să-mi strunesc umorile. Nu mai vorbesc de viziunea mea asupra „problemelor româneşti". Oricum, nu-i admir foarte tare pe autorii uscaţi, inexpresivi stilistic, dar totodată nu am mare respect nici pentru inşii care sacrifică logica demonstraţiei pe altarul unei locvacităţi colorate, seducătoare în primă instanţă, dar finalmente sterilă. Pe de altă parte, cum spuneam, ca scriitor, publicistica îmi dă un sentiment acut de inadecvare şi de nemulţumire personală. Aş dori, visez chiar să plonjez într-un univers al ficţiunii artistice, pe care să-l construiesc pas cu pas, cu migală, storcîndu-mi pînă şi ultima picătură de energie şi imaginaţie, transferîndu-mi tensiunea existenţială în litera caligrafiată. E o scriitură complet diferită – proza, literatura în general –, pe care exersarea îndelungată a ziaristicii ţi-o distorsionează inevitabil. Îndrăznesc să cred că totuşi nu am pierdut timpul. Am editat **Contrafortul** şi sperăm să o putem face în continuare, dacă cei ce au decizia în România vor înţelege rolul şi importanţa acestei reviste în Basarabia! Am scris eseu şi critică literară, iar această experienţă m-a ajutat să mă organizez mai bine pe mine însumi, mi-au ordonat gîndirea, mi-au dislocat excesul de metafore în scris. Ceea ce mă preocupă acum este propensiunea analitică, ştiinţa de a mişca ideea înainte, traversarea unui drum. Să ajungi undeva, să marchezi o bornă a cunoaşterii şi a evoluţiei personale. Nu-mi lipsesc proiectele literare, dar, se pare, următoarele două cărţi ale mele vor fi tot de publicistică şi eseu politic

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

galeria nouă
anunţă
vernisajul expoziţiei
Cinci povestiri.

Vernisajul va avea loc miercuri 5 decembrie 2001, la ora 18.00.
Expoziţia reuneşte artiste – Anca Benera, Irina Bucan Botea, Anca Ignătescu, Dilmana Iordanova, Mihaela Kavdanska, Lila Passima – care explorează contextul social actual construind poveşti vizuale.
Căutarea identităţii, provizoratul şi nomadismul artistului contemporan, agresivitatea şi poezia cotidianului sau relaţia real-virtual sînt doar cîteva dintre subiectele pe care proiectele lor le pun în discuţie.

Adresa: galeria nouă, Str. Academiei 15, Bucureşti; telefon/fax: 313.51.11; e-mail: galeria_noua@icca.ro.

MICUL ECRAN

Sex în direct

Pe 1 Decembrie, zi mare, sărbătorită doar cu ciolan şi cu puţine staruri de PRO TV, ţi s-a spus cu multă emfază că de acum poţi „să fii liber să fii român!". Chiar dacă postul are probleme şi a rămas golaş la capitolul vedete şi emisiuni, s-au păstrat intacte orgoliile nemăsurate ale şefilor care par să nu-şi dea încă seama de ridicolul situaţiei. Cum, de altfel, nici alţi şefi de posturi tv – vezi Antena 1 – nu se sfiesc să-şi anunţe seară de seară victoriile repurtate pe cîmpul politicii româneşti: alţi noi membri au venit în rîndurile primitoare ale PUR etc.

Dar pe lîngă aceste excese penibile, există şi o preocupare vizibilă pentru a spori oferta de emisiuni, ca să nu mai vorbim de numărul mare de personaje care se perindă pe la Antena 1. O astfel de premieră în materie de emisiuni a fost **Echipa fantastică**, un show realizat de Titus Munteanu cu o trupă de copii adunaţi de prin centrele de plasament din toată ţara. Bine făcut şi avînd o latură emotivă pronunţată, spectacolul aduce în prim-plan nişte copii talentaţi cu poveştile lor triste, dar şi nişte texte stupide care sună mai prost decît dacă ar fi doar nişte traduceri modeste ale unor cîntece celebre.

Cadourile de săbători de-abia au început la tv, aşa că PRO TV s-a gîndit că emisiunea lui cea mai *hot*, **Căsătorie în direct**, poate fi servită şi pe post de trufanda reîncălzită. Aşa ar putea deveni o emisiune reciclată, un adevărat *boom*, fără prea mult efort sau bătaie de cap. Surpriza îndelung amînată de la **Căsătorie...** – gurile rele spun că încă de la început ar fi existat intenţia cu pricina – a fost o partidă de sex cu pătrăţel roşu, „pe bune" şi în direct. Ce mai, după ce cu o săptămînă înainte emisiunea s-a întrerupt brusc cînd doi dintre concurenţi s-au dezbrăcat, m-am gîndit că CNA a intrat pe fir şi i-a speriat cu amenzi mai mari decît ar mai putea suporta vreodată trustul. Sîmbătă la miezul nopţii însă, chiar de ziua naţională, s-au transmis imagini dintr-un bordel în direct, cu vorbe, gemete, poziţii şi tot tacîmul.

Picaj mare şi în gol după părerea noastră pentru că, dacă PRO TV încearcă să facă prozelitism printre amatorii de *site*-uri pornografice *on line*, nu cred că are prea multe şanse, interactivitatea fiind mult mai mare în cazul acestora şi poate şi intimitatea, deşi „relaţiile" se desfăşoară la fel: prin intermediul unui ecran.

Chiar dacă pînă la urmă totul se măsoară în televiziune în cote de audienţe (*rating*-uri) rămîn încă multe întrebări despre perversitate, obscenitate, pornografie.

Şi pentru ca în tot exibiţionismul să existe şi o morală *à la* PRO TV, cei doi, care „şi-au tras-o" pentru toţi românii liberi de orice s-au şi căsătorit duminică, de parcă tot ce s-a întîmplat n-a fost decît un gest firesc şi răsplătit pe măsură.

Ana Maria SANDU

Teatru

Ali Baba sau vîrstele animaţiei

EUGENIA ANCA ROTESCU

Teatrul Ţăndărică. **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia şi scenariul: Cristian Pepino. Scenografia: Cristina Pepino. Muzica: Dan Bălan. Pictura: Ilinca Marin. Distribuţia: Ioan Brancu, Mihai Dumitrescu, Daria Gănescu, Isabela Huşanu, Gabriel Apostol, Paul Ionescu, Maria Varsami, Bruno Mastan, Alina Bugnar, Florentina Tănase, Angela Filipescu.

Avalanşa de producţiuni aculturale cu pretenţii de divertisment a compromis ideea de spectacol ca *loisir*. Umorul îndoielnic, vulgaritatea ridicată la rang de *ars comica* au invadat/înlocuit teatrul de revistă şi estrada, teatrul popular şi cel de amatori. Iar toate acestea nu fac decît să sărăcească şi mai tare oferta teatrală şi aşa destul de restrînsă. Totuşi, o rază de speranţă există. Venită, e drept, dintr-o direcţie surprinzătoare: Teatrul Ţăndărică.

Recenta premieră, **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**, întruneşte calităţile unui spectacol de divertisment de ţinută ridicată. Scenariul, inteligent şi spiritual, semnat de regizorul Cristian Pepino, face ca această montare să se adreseze deopotrivă copiilor şi adulţilor. Micii spectatori vor (re)descoperi nemuritoarea poveste narată scenic în ritm alert, cu mult umor şi savoare. Iar publicul matur se va desfăta identificînd bogăţia de mijloace prin care se induce starea de bună dispoziţie, se instalează atmosfera destinsă. Sursele comicului sînt exploatate la maxim.

Comicul de limbaj mizează pe frazare, pe accente schimbate, pauze semnificative. Cristian Pepino are ştiinţa de a introduce subtil note uşor licenţioase, amintind astfel de originile spectacolului de animaţie, fără a cădea însă în vulgar. Comicul de situaţii şi cel al personajelor se împletesc în fiecare scenă. Atitudini, aspect şi comportament denotă atenţia pentru detaliu, pentru personaje, indiferent de amploarea rolurilor interpretate. Mai mult chiar: fără a face nici o discriminare între personajele-păpuşi şi personajele-actori. Desigur, formula cu actorul la vedere nu mai constituie de mult timp o noutate în teatrul de animaţie. Regizorul Cristian Pepino duce însă lucrurile mai departe. Spectacolele sale sînt tot mai mult o sinteză între teatrul de dramă şi cel cu păpuşi. Combinaţia este folosită aici spre a clasifica eroii: cei pozitivi sînt întruchipaţi de actori, iar ceilalţi de păpuşi. Diversitatea acestora din urmă dă strălucire montării. Apar păpuşi mînuite din interior, păpuşi supradimensionate pe înălţime sau pe lăţime, dar şi compusul parte-actor, parte-păpuşă. Dimensiunile lor, cît un stat de om sau, la propriu, cu un cap mai mari, dau unitate lumii care populează scena. O scenă dominată de un decor modular, ale cărui elemente au funcţionalitate separat ori se îmbină ingenios. În fapt, întreg spectacolul este unitar şi echilibrat, atît sub aspectul construcţiei, cît şi al derulării scenelor şi lungimii acestora.

Reprezentaţiile următoare vor aduce cu siguranţă şi acele reglaje de care încă mai este nevoie. Trebuie stabilit acordul fin între vocile *live* şi coloana sonoră, ce, de altminteri, punctează momentele-cheie şi le comentează în fraze muzicale inspirate. Decalibrarea face însă ca uneori să fie greu de înţeles ce rostesc actorii pe scenă, chiar şi atunci cînd folosesc microporturi. Ar fi păcat să planeze asupra lor suspiciunea de deficienţă de dicţie, recunoscut fiind faptul că păpuşarii, spre deosebire de actorii de dramă, nu au probleme la acest capitol. În schimb, ei ar trebui să fie atenţi la modul cum îşi nuanţează interpretarea. Nu sînt necesare accentuări prea puternice, nici caricaturizări prea pronunţate. Spectatorul contemporan, fie el adult sau copil, are o viteză sporită în a înţelege, a „prinde din zbor“ sugestiile scenice. Mai mult, naturaleţea este cea care are darul de a spori comicul. Tocmai contrastul între ceea ce este personajul şi ceea ce crede ori pretinde a fi naşte aici comicul de bună calitate.

Dacă am certitudinea că aceste reglaje vor interveni pe măsură ce spectacolul se va roda, mai sceptică sînt în ceea ce priveşte dezinhibarea publicului adult. Ştiu cît este de complicat să treci peste prejudecăţi adînc înrădăcinate. Iar ideea că Teatrul Ţăndărică se adresează doar copiilor este una dintre ele. Poate că o mediatizare bună şi programarea unor reprezentaţii de seară cu spectacolul **Ali Baba şi cei 40 de hoţi** i-ar putea ajuta pe adulţi să redescopere fascinaţia animaţiei.

Sibirien la Timişoara

LUKAS MARCEL VOSICKY

Se aşterne zăpada. „Pămîntul nu se dezgheaţă niciodată. E un aşa-numit sol permanent îngheţat. La un metru sub pămînt se întinde gheaţa eternă. Un gheţar subteran imens, nesfîrşit. Frig sus, frig jos. Respiraţia îngheaţă în cristale de ger, care trosnesc plutind spre pămînt.“ Se aude violoncelul. „Iar uneori îngheaţă şi cuvintele, chiar mai înainte de a atinge urechea celui căruia i se adresează. În soarele de primăvară, cînd vorbitorul şi ascultătorul nu mai sînt deja de mult prezenţi, cuvintele se dezgheaţă şi răsună.“

Ildiko Jarcsek-Zamfirescu

Pizzicato. Cineva moare în patul de bolnav. „Absurd.“ Cel de-al cincilea şi ultimul tablou din piesa lui Felix Mitterer, **Sibirien**, pe scena Teatrului German de Stat din Timişoara.

Ildikó Jarcsek-Zamfirescu, în rolul bătrînei trimise la azil, cutează să schiţeze la urmă, ca într-o blîndă şi uşoară alunecare, gestul redus al despărţirii. În el se desăvîrşeşte acea intimă vulnerabilitate a muribundului în faţa tuturor acelor ochi anonimi ce nu vor să privească, dar trebuie s-o facă: o performanţă actoricească cu totul deosebită. Într-un ritm sincopat de la un tablou la altul, spectatorii asistă la decăderea ei fizică şi spirituală; bătrîna se face parcă tot mai mică şi întinereşte, pînă ce în faţa morţii nu mai rămîne decît o copilă. Şi, paradoxal, cu cît bătrîna se „sfrijeşte“, cu atît pare să sporească în grandoare. Sfîrşitul nu se mai manifestă cu furia colerică a disperării de a fi fost închisă cu forţa într-un pat cu zăbrele, ci prin tandreţea cu care e atinsă delicat de respiraţia morţii şi care-i mijloceşte întîlnirea cu bărbatul dispărut de mult şi cu cîinele, fiinţa cea mai iubită pe care o mai avea pe pămînt înainte de internare.

Aceasta a fost piesa prezentată în premieră naţională pe 24 octombrie, cu două zile înainte de ziua naţională a Austriei. Dramaturgul Felix Mitterer a venit special cu această ocazie la Timişoara, însoţit de fiica sa, Anna. Piesa a fost pusă în scenă de tînărul regizor austriac Zeno Stanek, cu atenţie şi respect faţă de artista cunoscută de decenii pentru meritele cîştigate în animarea manifestărilor teatrale din Timişoara. A fost pentru prima dată cînd în monologul **Siberia**, a cărui reprezentare s-a bucurat deja de succes în mai multe ţări, rolul a fost interpretat de o femeie (modificare de altfel consonantă cu relaţia din piesă faţă de fiu şi de soţia acestuia). Ildikó Jarcsek-Zamfirescu merge în cîrje, se deplasează cu ajutorul unui cadru metalic, face încă în pat „exerciţii de mers“, se sprijină de gratiile exagerat de groase ale patului de spital, grotesc de înalt – pînă ce moare.

Spectacolul la care am asistat a luat naştere din piesa într-un singur act **Linie moartă** (**Abstellgleis**), scrisă pentru actorul Siegmar Bergelt, care juca atît de „comic-nesentimental“, încît îi stîrnea rîsul lui Mitterer. Au urmat documentări detaliate, ce au constituit fundalul elementului cumva profetic al operei, dat fiind faptul că aceasta a prefigurat evenimentele înregistrate la o clinică de bătrîni din Viena, unde se murea în masă, printre altele şi pentru că – după cum s-a constatat ulterior – unii pacienţi au fost lăsaţi deliberat să moară de asistentele medicale suprasolicitate. Nu în ultimul rînd, piesa aborda astfel tema eutanasiei în societatea liberală occidentală, mai înainte ca legea votată de curînd în Olanda să fi pus sub semnul întrebării deosebirea dintre ajutorul medical activ şi cel pasiv dat la decesul

---

Piesa anului 2001

Uniunea Teatrală din România – UNITER anunţă că ediţia 2001 a Concursului de dramaturgie **Cea mai bună piesă românească a anului** primeşte texte pentru teatru pînă la data de *31 decembrie 2001*.

Autorii vor trimite piesele dactilografiate, nesemnate, cu un motto pe pagina de titlu. Acelaşi motto va fi înscris pe un plic închis în care se vor afla datele de identificare ale autorului (nume, adresă, telefon). Nu se primesc la concurs piese scurte (într-un act), dramatizări sau piese publicate sau reprezentate.

Textele înscrise în concurs nu se înapoiază.

Juriul va anunţa piesa cîştigătoare la sfîrşitul lunii februarie 2002, iar Editura UNITEXT o va publica într-un volum lansat la Gala Premiilor UNITER, cînd va fi înmînat şi Premiul Concursului. Premiul şi editarea piesei sînt finanţate de Fundaţia Principesa Margareta a României.

unei persoane. În vara anului 1989, piesa a fost jucată în premieră mondială în patria lui Felix Mitterer, Landul Tirol.

Înscenarea actuală de la Teatrul German de Stat din Timişoara este simplă şi memorabilă; ea scoate în evidenţă valenţele dialogice ale (formal) monologului **Sibirien**. De asemenea, regizorul Zeno Stanek a ales să recurgă la gesturi moderate, pentru a sublinia în general calităţile literare inerente textului însuşi şi pentru a pune în valoare potenţialul emoţional-expresiv al protagonistei. Tînăra violoncelistă Simona Boţu susţine cu sensibilitate trecerile de la un tablou la altul şi acompaniază ultimul tablou cu o empatie discretă, fără a cădea în capcana pateticului: un contrapunct reuşit şi emoţionant, datorat regiei. Scenografia semnată de Traian Zamfirescu a fost redusă la esenţial: o suprafaţă înclinată albă, avînd în centru patul de spital, se detaşează şi pluteşte parcă în spaţiul întunecat al teatrului. Nu trebuie uitat aici nici fundalul istoric al piesei: după cel de-al doilea război mondial, zeci de mii de germani din România au fost deportaţi în Siberia.

Felix Mitterer n-a fost cu această ocazie pentru prima oară la Timişoara. El cunoaşte istoria recentă a oraşului – şi nu avem aici în vedere episodul povestit de dramaturg la recepţia ce a urmat reprezentării: cu ani de zile în urmă a fost plănuită o reprezentare în România a primei sale piese, **Nu e loc pentru idioţi** (**Kein Platz für Idioten**), dar neînţelegerile la care ar fi dat naştere titlul au determinat anularea proiectului. Mitterer a jucat şi rolul principal în filmul lui Robert Dornhelm, **Requiem pentru Dominic**, turnat la Timişoara în primăvara anului 1990 şi care amestecă filmul documentar cu ficţiunea. La conferinţa de presă, dramaturgul austriac s-a referit şi la condiţiile dificile de producere a filmului respectiv, care a încercat la vremea sa să reconstituie adevărata poveste a unui personaj real, acuzat de colaboraţionism în împrejurările tulburi ale Revoluţiei din decembrie şi decedat la spital în urma maltratărilor la care a fost supus din aceste motive. Dar mai e ceva care îl leagă pe autor de România. Tatăl său natural a fost un refugiat român, care în 1944 a ajuns în Tirol, împreună cu fratele său „Michael“ şi cu un fiu de paisprezece ani pe nume „Andreas“. Bărbatul, se pare restaurator de meserie, se chema Samson Tichoniuc, iar Mitterer nici astăzi nu ştie mai mult despre el decît că i se spunea „Auritul“ – aluzie la dinţii săi de aur –, că trebuie să fi vorbit o germană fără accent (povestea mama) şi că ar fi deţinut o funcţie de răspundere în satul românesc din Bucovina de origine. La fel ca mulţi alţii din generaţia lui Mitterer, care nu şi-au cunoscut nicicînd taţii, rămaşi pe undeva prin Siberia, şi urmele originii dramaturgului austriac se pierd în Răsăritul întins.

Date fiind calităţile ultimei premiere de la Teatrul German de Stat din Timişoara, nu ne mai rămîne decît să-i urăm piesei **Sibirien** a lui Felix Mitterer un public cît mai numeros atît „acasă“, cît şi într-un eventual turneu prin România şi – de ce nu? – poate chiar pînă în Bucovina.

Traducere de
Mădălina DIACONU

Film

Stahanoviştii de serviciu...

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

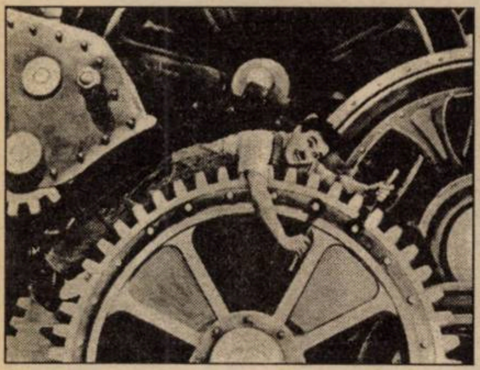

...vă trimit la

Cum să ajungi preşedinte (Primary Colors) de Mike Nichols, cu: John Travolta, Emma Thompson, Adrian Lester, Kathy Bates. Un guvernator din Sud, candidat la preşedinţia SUA, are toate şansele să ajungă la Casa Albă şi un singur handicap major: este un fustangiu notoriu... Filmul veteranului Nichols (**The Graduate**, **Catch: 22**, **Working Girl**...) este ecranizarea unui roman politic cu cheie, scris de „Anonymous“ (Joe Klein), dar singura „cheie“ care interesează aici – şi pe care o găseşte oricine a trăit pe Terra în ultimii 10 ani – e faptul că guvernatorul-candidat este (după chipul şi asemănarea lui) Bill Clinton! Filmul (făcut în 1998, deci înainte de „Monicagate“) ajunge la noi, din păcate, mult după ce scandalul s-a consumat; acest amănunt (esenţial) pus deoparte, rămîne să savurăm scenariul excelent scris de Elaine May (soţia lui Nichols) şi interpretarea electrizantă a tuturor celor care joacă în această comedie-dramă cam lungă (143 min.!), dar care nu plictiseşte o clipă – de la un Travolta de zile mari (în rolul vînătorului de Casa Albă) la o Kathy Bates care arde ecranul (în rolul eminenţei lui cenuşii), trecînd prin Emma Thompson (viitoarea „First Lady“), Adrian Lester (tînărul idealist de culoare din staff-ul guvernatorului), Billy Bob Thornton, Larry Hagman (genial!) *e tutti quanti*... **(a.l.ş.)**

Omul nostru din Panama (The Tailor of Panama) de John Boorman, cu: Pierce Brosnan, Geoffrey Rush, Jamie Lee Curtis, Harlod Pinter, Brendan Gleeson, Leonor Varella. După romanul omonim al lui John le Carré, apărut la editura RAO... Brosnan este superb în această poveste (prea) complicată, (prea) inteligentă şi (delicios de) cinică despre un croitor de lux (Rush), bine instalat în societatea panameză, cu o soţie (Curtis) şi copii, care dă din colţ în colţ în momentul în care mîna lungă a spionajului britanic îl înşfacă de guler cu o mănuşă de catifea, iar memoria lui scurtă nu i se dovedeşte de nici un ajutor... şi-atunci recurge la minciuni de plumb! Amuzantă, amorală şi teribil de plauzibilă – chiar şi cînd dă impresia că este „way over the top“ –, ficţiunea politică a lui Boorman are în primul rînd meritul de a repune pe tapet tematica uşor sleită a „cîrtiţelor“ dintr-o perspectivă care o demitizează cu vervă, în acelaşi timp reaşezînd-o, cu fineţe, în centrul îngrozitor de încîlcit al spionajului actual. Finalul (cu trimiterea cvasiparodică la **Casablanca**) este antologic. Dramaturgul Pinter apare (ca un gag) în flash-back-uri în chip de „iudeo-unchi“ al croitorului. Iar Brosnan (într-un *clin d'oeil* ironic la cei 3 „007“ de pînă acum) face, cu aplomb şi graţie, cel mai bun rol din cariera sa! **(a.l.ş.)**

Plăcinta americană 2 (American Pie 2) de J.B. Rogers, cu Jason Biggs, Chris Klein, Seann William Scott, Tara Reid, Mena Suvari. Aceeaşi distribuţie radioasă, la un an după succesul şi acţiunea din prima „plăcintă“... Ce să fac? Îmi plac filmele cu adolescenţi, recunosc. Nu le-aş acuza niciodată că sînt cretine sau superficiale, pentru că aşa îmi place să cred că sînt şi trebuie să fie adolescenţii. Sigur, acestei a doua felii a seriei (există şi aici o plăcintă, la fel de caldă, numai că e redusă la statut de *guest star*; deci nici o penetrare gastronomică de data asta...) îi lipseşte exact prospeţimea primeia. **Plăcinta americană** a fost una dintre cele mai entuziasmante, chiar dacă groscioare, comedii cu adolescenţi din ultimii ani tocmai pentru că mergea contra tendinţei curente: în ea, gagicile erau crusta şi coca, în vreme ce tipii erau topping-urile, respectiv ţinta tuturor bancurilor sexuale. **Plăcinta 2** este, în mod paradoxal, mai curăţică (nimic de calibrul paharului cu bere & spermă din prima serie), dar mai amuzantă şi pare, într-un fel, răzbunarea tîrzie a tipilor din prima serie: aici, fetele (ca şi plăcinta) sînt reduse la statutul de *guest star* (Mena Suvari, probabil implicată în turnajul altui film, apare preţ de două masturbări „telefonice“) şi accesorii. Dar nu adolescenţii sînt vedetele acestei părţi (probabil ultima, întrucît seria pare să se fi autoepuizat), ci tatăl protagonistului jucat de Biggs: în pedanteria lui manifestă, e totuşi tatăl perfect pentru orice adolescent care, în loc de lubrifiant, se-ntîmplă să folosească super-glue... **(M.C.)**

Tocuri înalte şi minte brici (High Heels and Low Lifes) de Mel Smith, cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Michael Gambon. Două prietene cam fără noroc (la bani, la bărbaţi...) dau marea lovitură atunci cînd intră pe firul unui hold-up; scenaristul Kim Fuller (**Spiceworld**) nu sare departe de ideea de „chick flick“ în acest „Spiceworld 2“ care se bea pe nerăsuflate... **T.î.m.b.** este pus în imagini c-un kg de vervă şi-un dram de stil de regizorul Smith; **T.î.m.b.** este ca un „banana split“; **T.î.m.b.** „split“-ează orgoliul *macho*, care se blegeşte de îndată ce intră în scenă cele două „cireşe“; **T.î.m.b.** îmbată, dar nu se urcă la cap; **T.î.m.b.** este cocteilul perfect pentru a înţelege, o dată pentru totodeauna, că, într-o lume a bărbaţilor (filmul de acţiune), (tot) femeile sînt, pînă la urmă, ingredientul care o fac să se dea de-a dura; **T.î.m.b.** este o nerozie simpatică, neverosimil de inventivă, care amestecă burlescul cel mai bonom cu absurdul cel mai aiuritor şi reuşeşte să scoată, din amîndouă, acel pocnet de surpriză după care recunoaştem o comedie clasică. *Try* **T.î.m.b.**: gustaţi surpriza! **(a.l.ş.)**

Trafic (Traffic) de Steven Soderbergh, cu: Michael Douglas, Catherine Zeta Jones, Benicio del Toro, Don Cheadle, Dennis Quaid. Patru poveşti care au în comun traficul de droguri şi iluzia că poţi lupta, prin varii mjloace, împotriva lui... În prima dintre ele, localizată în sferele înalte ale politicii, un judecător federal (Douglas) promovează la rangul de „ţar al drogurilor“, dar descoperă că, de fapt, trebuie să lupte împotriva dependenţei propriei lui fiice (Elena Christensen, o revelaţie). În a doua, un poliţist mexican (Del Toro) duce, în felul lui, războiul împotriva traficanţilor, crezînd cu disperare că *fair play*-ul şi onoarea încă mai pot exista într-o lume atît de putredă. În a treia, doi poliţişti (Don Cheadle şi Luis Guzman) supraveghează un traficant care ar putea fi martorul-cheie într-un proces. În fine, în a patra şi cea mai solidă dintre ele,

Cei 5 care au speriat restul

Filme / Cronicari	Laurenţiu BRĂTAN	Mihai CHIRILOV	Andrei GORZO	Valerian SAVA	Alex. Leo ŞERBAN
Cîini şi pisici	▮		▮	▮▮	
Clona ucigaşă	▬	▮▮		▬	
Cod de acces: Swordfish	▮			▮	▮
Cum să ajungi preşedinte	▮	▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Dansînd cu noaptea	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮
Frăţia lupilor	▮▮	▮▮▮	▮▮▮		▮▮▮
Iute şi furios	▮				▬
Între bine şi rău		▮			▬
Misiune în Ţara Sfîntă	▮				
Moulin Rouge	▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮
O chestiune de gust	▮▮▮	▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮
Omul nostru din Panama	▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Plăcinta americană 2		▮▮▮			
Răsfăţaţii Americii	▮▮	▮▮▮	▮▮		▮▮▮
Tocuri înalte şi minte brici	▮▮	▮▮▮	▮▮▮		▮▮▮
Trafic	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮

▮▮▮▮ – excepţional ▮▮▮ – foarte bun ▮▮ – bun ▮ – mediocru ▬ – catastrofal o femeie (Zeta Jones, gravidă şi în realitate) descoperă că soţul ei e implicat în importul de droguri şi, o dată şocul trecut, preia încet-încet afacerea... Inspirat de o miniserie britanică aproape omonimă (pe numele ei, **Traffik**), realizată în urmă cu 10 ani, şi scenarizat – solid, dar poate prea explicit pe alocuri – de Stephen Gaghan (**Rules of Engagement**), **Trafic**-ul lui Soderbergh poate fi văzut ca o decepţie venind din partea celui care reuşise un uimitor hat-trick cu anterioarele **Out of Sight**, **The Limey** şi **Erin Brockovich**. E drept că e cel mai riscant dintre filmele lui, întrucît atacă un subiect atît de dezbătut în America. Problema e că ştii, încă de la început, încotro se îndreaptă: e un film despre cît de inutil e războiul împotriva drogurilor (şi nu poţi să nu te gîndeşti că ar putea fi, la rîndul lui, un film inutil). E un film despre cît de util le este traficanţilor războiul împotriva drogurilor. E un film despre cum funcţionează această imbatabilă maşinărie care este traficul de droguri. E un film care, fără a ţine predici, încearcă să pună degetul pe această rană care este tocmai politica înţepenită de luptă a Americii împotriva drogurilor. E, pînă la un punct, un film groaznic de pesimist şi aparent nefocusat. Pe ultima turnantă, naraţiunea se resoarbe, lăsînd totodată loc unui optimism semireconfortant. Poate că patru Oscaruri sînt multe pentru acest, totuşi, impecabil şi inatacabil exerciţiu de stil: filmarea din mînă („operată“ de însuşi Soderbergh, ascuns în spatele unui pseudonim – Peter Andrews – făcut din primele două nume ale tatălui său), încrucişările narative (niciodată forţate, cum poate ne-ar fi părut dacă regizorul ar fi fost Altman) şi contrastele vizuale (între scenele filmate în Washington, metalic de limpezi, şi cele din Mexic, granulate şi „încinse“). Del Toro însă este genial, iar distribuirea lui în rolul bunului poliţist mexican – *un coup de cinema*; vorba cuiva: e unul dintre puţinii actori care pot face astfel încît deziluzia morală să pară atractivă... **(M.C.)**

...nu vă trimit la...

Cod de acces: Swordfish de Dominic Sena, cu: John Travolta, Hugh Jackman, Halle Berry, Sam Shepard, Vinnie Jones. Un aventurier cu o „agendă“ încărcată, politico-economică, angajează un „hacker“ pentru a sparge un cod de miliarde $... Regizorul Sena (**Dispari în 60 de secunde**) are nevoie de numai 8 minute 1/2 pentru a ne duce cu preşul că vom vedea un film cel puţin interesant (prologul e BUM!) şi de alte 85 pentru a face să dispară orice urmă a impresiei iniţiale... Hugh Jackman e *cool*, dar ce caută în filme în care Travolta este umbra *acelui* Travolta *coolissim* din **Pulp Fiction**?!... **(a.l.ş.)**

Între bine şi rău (Lost Souls) de Janusz Kaminski, cu: Winona Ryder, Ben Chaplin. Thriller milenarist, ajuns prea tîrziu la destinaţie (de-ar fi însă numai asta)... Ideea că Satana aşteaptă cu atîta sîrg o anume combinaţie de cifre pentru a-şi face triumfala intrare în lumea noastră e cel puţin comică. Ba e un multiplu de 666, ba e un radical răsturnat de 999, un an privit în oglindă sau un cod secret extras din Biblie, ba, în cazul filmului de faţă, un bărbat care se apropie de vîrsta de 33 de ani şi care ar putea fi, ei bine, da, chiar Satana. 33, 66... ce ingenios. Nici unuia dintre cei implicaţi în acest *thriller* – care vrea să fie atît de stilat vizual încît uită să te mai şi sperie – nu pare să-i pese că povestea e de 3 lei. Nici operatorului Kaminski (**Saving Private Ryan**, **Lista lui Schindler**), aflat aici la debutul său în regie şi preocupat mai degrabă de nivelul de granulaţie al peliculei şi de felul în care cade lumina în biserică. Nici Winonei, a cărei singură grijă şi dorinţă e să poarte tone de make-up gotic şi să pară sexy, deşi e vlăguită pentru că e proaspăt exorcizată. Există totuşi un lucru cu adevărat terifiant în acest film; şi funcţionează: faptul că e produs de Meg Ryan. Sînt două cuvinte mai eficiente decît orice episod al tetralogiei **The Omen**. **(M.C.)**

Misiune în Ţara Sfîntă (The Body) de Jonas McCord, cu: Antonio Banderas, Olivia Williams, Derek Jacobi. Părintele Matt Gutierrez este trimis de Vatican să afle dacă trupul găsit într-o pivniţă din Ierusalim ar putea fi „Acela“... Şi nu e – dacă aveţi destulă răbdare să staţi pînă la sfîrşitul acestei penibile paranghelii cu pretenţii de *policier* à la Eco şi să suportaţi frauda religioasă grosolană de fapt & ficţiune care-l poate înfuria chiar şi pe cel mai apatic ateu din Alaska! Şi vi se mai cere un efort de imaginaţie: să-l „vedeţi“ pe Banderas în chip de preot iezuit... Ce mai urmează: Madonna ca Madona?! **(a.l.ş.)**

Cod de acces: Swordfish

Misiune în Ţara Sfîntă

Arte vizuale

Bienala Artelor Focului respiră în acelaşi aer

Cosmin Năsui

Galeria Apollo are în repertoriul expoziţional genul de artă consacrat sub imaginea comestibilă a salonului, în care expoziţiile de grup ori colective joacă un rol esenţial. Pînă nu demult (avînd rădăcini antebelice), saloanele de artă constituiau capul de serie al manifestărilor expoziţionale ale unui întreg an. Acum acest fenomen a ieşit din modă, mulţi considerîndu-l de o importanţă secundară. Că nu este aşa o dovedeşte a doua manifestare ca importanţă după Salonul Naţional al Artelor, **Bienala Artelor Focului**, găzduită în acest an de Galeria Apollo. Manifestarea reuneşte artişti ceramişti, sticlari şi metalişti din toate centrele importante din ţară, de la consacraţi pînă la debutanţi. Din acest motiv, **Bienala Artelor Focului** amestecă o varietate de opţiuni stilistice şi direcţii artistice descoperite în lucrări de tehnici specifice şi dimensiuni diferite. Formularea unor puncte de vedere poate, din acest motiv, urma mai multe direcţii: cea a clasării în funcţie de generaţie, centre artistice, diferenţe specifice între genuri, direcţii abordate, raportîndu-le la celelalte manifestări similare anterioare. Nu vom formula nici un astfel de punct de vedere. Ci altele, pe scurt şi direct (mai puţin despre lucrări şi mai mult despre celelalte). La **Bienala Artelor Focului** de anul acesta nu am văzut cîţiva artişti „care lucrează cu focul“ pe care mi-aş fi dorit să-i văd, nu numai la această ediţie, şi nu pentru că aceştia nu ar mai fi activi. S-ar putea înţelege că **Bienala** are deja o anumită formulă de funcţionare, la care unii artişti (ceilalţi) nu vor/pot să adere. Am mai văzut lucrări care au fost purtate prin toate celelalte expoziţii specifice (nu prea poţi să ai surprize decît dacă apar lucrări mai vechi decît cele din ultimii doi ani, de dinainte de penultima bienală, ca şi cum ai merge la un festival de film şi ai vedea aceleaşi filme de anul trecut şi reluate, dar nu pentru că sînt capodopere). E însă de remarcat aducerea unor artişti străini (aşa se deschide într-adevăr spiritul „minţilor creatoare“ şi manifestarea capătă o importanţă nu numai strict naţională): Peter Wheis (Austria), Leposava Milosevic (Iugoslavia), Sofijia Bunarjaric şi Ilia Iancov (Bulgaria), Ogiso Norihiko (Japonia), Boris Roce (Croaţia), Gido Racho (Siria). O asemenea manifestare, ce se doreşte de o înaltă ţinută în formarea gustului public, suferă din pricina lipsei totale a catalogului, care nu este nici măcar suplinită printr-o altă formă de strîngere laolaltă a informaţiei text+imagine. Poate şi din cauza spaţiului expoziţional ales de organizatori, anul acesta, majoritatea lucrărilor sînt de mici dimensiuni, de tipul „plastică mică“, arsenalul mijloacelor de exprimare fiind în aceste condiţii constrîns la nişte forme dulci, adresîndu-se unor valori umane casnice, din sfera *lights* a ofertelor de consum artistice. În ansamblul manifestării nu am întîlnit nici noi soluţii din punct de vedere tehnic şi cu atît mai puţin în ceea ce priveşte repertoriul motivistic (seamănă foarte bine cu un mic acvariu, în care, în aceeaşi apă, înoată aceiaşi peşti). Juriul i-a premiat în acest an pe artiştii Ilie Rusu (lucrarea intitulată **Zidul**), Lucian Butucariu (**Compoziţie**), Liviu Mocan (**Dialog pe pod**), iar pentru categoria debut, artiştii „noului val“ sînt Bianca Boeroiu (**Automatisme**), Mihai Băncilă (**Compoziţie**), Alina Aldea (**Anonimi**). Aceste lucrări ar merita într-adevăr un comentariu special, însă cu siguranţă nu în acest context. Numele noi sînt intrate „pe bune“, deşi juriul e alcătuit în mare majoritate din expozanţii permanenţi ai acestei manifestări. Artişti participanţi: Alfred Dumitriu, Gheorghe Fărcăşiu, Ion Berendea, Cristina Popescu Russu, Liviu Russu, Ionel Cojocariu, Gheorghe Butnaru, Gherghina Costea, Georgiana Cozma, Vioara Popescu, Ion Tămâian, Alexandru Badea, Nichita Fedot, Gheorghe Crăciun, Constantin Ionescu, Alexandru Isopescu, Petru Manea, Eugenia Enescu, Niculae Mirodeni, Anca Ignat, Gheorghe Maftei, Adriana Brăileanu, Victor Triare, Daniela Făiniş, Vasile Soponariu, Andrei Vlad, Ana Zoe Pop, Maria C. Trifan, Dorin Iormeanu, Alexandru Nestorescu, Mihai Ţopescu, Ernst Palko, Mihaela Obada, Ioan Nemţoi, Dumitru Rădulescu, Alexandru Ghilduş, Mihai Hlihor, Ana Mihaela Ursan, Alina Emilia Popovici, Valer Neag, Maria Yonkov, Cristina Iliescu, Vladimir Cioroiu, Gheorghe Butnaru, Dan Băncilă, Bogdan Breza, Ioana Muşat Flueraşu, Ioniţa Dumitriu. Constituind tocmai diversitatea unor concepţii în raport cu o formă de manifestare comună, **Bienala Artelor Focului** dovedeşte, parafrazîndu-l pe T.S. Eliot, că „unele plăceri ale artei pot fi gustate la fel după cum plăcerile unei mese bune nu constau în cantitatea de mîncare, ci în asortarea de lucruri bune“, însă în sala de mese şi în cea de expoziţii se respiră acelaşi aer... cam îmbîcsit.

Galeria Apollo, 27 noiembrie–4 decembrie 2001

Cu Gilbert Lascault despre gri şi „dosarul“ acestuia

RADU BOGDAN

Textul de mai jos nu a făcut obiectul unei discuţii reale, ci constituie (cu încuviinţarea prealabilă a profesorului Gilbert Lascault) o confruntare de opinii imaginară, destinată unei emisiuni radiofonice a postului naţional care a avut loc după încheierea foarte scurtei vizite în ţară a reputatului critic şi estetician.

În răstimpul acestei vizite am avut totuşi prilejul de a purta o discuţie spontană cu Domnia sa despre gri, preocupare care a făcut să ne descoperim unele îmbucurătoare afinităţi intelectuale, ceea ce l-a determinat să-mi dăruiască volumul apărut în septembrie 1992, la Editura Armand Colin din Paris, ***Écrits timides sur le visible (Scrieri timide despre vizibil)****, care conţine preţioasele consideraţii privitoare la gri, de unde am extras pasajele în chestiune, după cum ale mele sînt extrase din* ***Andreescu****, volumul II, Bucureşti, 1982.*

Textul emisiunii urma să fie publicat imediat, dar în ultimul moment directorul revistei respective s-a răzgîndit, socotind că subiectul e prea circumscris.

Amintita carte dăruită mie publică pe coperta a patra următoarele date cu privire la autor, pe care socot util să le transcriu:

„Gilbert Lascault, născut în 1934, predă filozofia artei la universitatea Panthéon-Sorbonne (Paris I). Este critic de artă (îndeosebi la ***Quinzaine Littéraire*** *şi la emisiunea* ***Panorama*** *a postului France Culture). A publicat opere de estetică, monografii de artişti şi cărţi de ficţiune.“ (R.B.)*

Domnule Gilbert Lascault, sînteţi cunoscut în lumea exegeţilor de artă de la noi, ca de altfel în lumea întreagă, ca autor al unei faimoase cărţi, devenită clasică într-un fel, *Monstrul în arta occidentală*. Întîmplarea însă a făcut ca într-una din dimineţile consacrate colocviului Focillon care a avut loc în aprilie 1993 la noi şi la care aţi luat parte, să-mi cadă sub ochi, tot datorită dumneavoastră, un capitol dintr-o altă carte pe care aţi scris-o, capitol intitulat *Dosarul griului* şi unde, pornind de la o succintă antologie de texte în bună parte celebre, puneţi în lumină, cu multă fineţe, multiplele valenţe ale acestei culori, care nu e culoare, ci o neutră, dar care se insinuează totuşi, aş spune, cu oarecare perfidie printre culori. Griul fiind, ca să spun aşa, dominanta coloristică a întregii opere create de unul din marii noştri pictori naţionali, de care m-am ocupat intens, e vorba de Ioan Andreescu, iată că ne întîlnim pe terenul dezbaterii unei teme comune, obiect, sper eu, al unei potenţial sugestive confruntări.

Pentru că a venit vorba de dezbatere, ceea ce fără îndoială e mult spus, dar oricum ne situează într-un plan al teoriei, aş vrea să vă citez o vorbă a lui Goethe. Griul, pentru Goethe, constituie antiviaţa, intelectualitatea morocănoasă: „Cenuşie, prietene – spune el –, este orice teorie, arborele vieţii, însă, este întotdeauna verde...“

Încercaţi încă de la prim început să mă descurajaţi? Să-mi puneţi dinainte caracterul derizoriu al discuţiei?

Nu, nu e cîtuşi de puţin vorba despre asta, am vrut numai să introduc în dialogul nostru un anumit termen de discreţie, ba poate chiar şi de modestie. Ştiţi care este de fapt dorinţa mea, condiţionată de un posibil pe care nu ştiu dacă îl voi realiza? Să produc despre gri un text el însuşi gri, fără strălucire. Şi sper ca şi această dorinţă să se şteargă pe jumătate, să se disimuleze într-o *grisaille*. Cînd dau cuvîntul griului, cînd griul îşi etalează diferenţele, contradicţiile, ei bine atunci mă doresc umbră. Visez să fiu siluetă şi abia dacă îndrăznesc să formulez acest vis. De teamă să nu-l spulber, de teamă să nu mă arăt prea mult, să mă colorez cu exces. Cine scrie despre gri nu va fi niciodată îndeajuns de absent din propriul său text. Niciodată îndeajuns de neutru. Iată de ce nu ţin cu tot dinadinsul să mă implic. Mai adaug ceva: griul deghizează şi disimulează. El şterge. Întinde masca pe ansamblul persoanei. E legat de acte de filaj şi de prefăcătorie, chiar dumneavoastră aţi rostit cuvîntul „perfidie“. În dicţionarul lui Littré veţi găsi următoarea precizare: „Patrulă gri: rond al unor agenţi de poliţie care îndeplinesc un serviciu de siguranţă în timpul nopţii şi care nu poartă uniformă, ci sînt acoperiţi cu mantale gri“. Littré mai pomeneşte şi de acţiuni secrete ale unor valeţi lipsiţi de culoare, aşa-numiţii „grisons“. Griul comportă aici ceva dubios; are legătură cu poliţistul şi cu spionajul. Înlocuieşte nişte uniforme scoase şi li se substituie; e uniforma fără strălucire, fără fast şi fără graţie: veşmînt pentru treburi josnice.

Daţi-mi voie să îndulcesc puţin această viziune sumbră asupra griului, deşi el comportă, fără îndoială, şi conotaţia pe care aţi invocat-o. Aş vrea să recurg însă şi la alte conotaţii mai încărcate de germeni pozitivi, aş crede chiar mai fecunde. Căci virtuţile griului, trebuie să recunoaştem, sînt unice. El este prin excelenţă o culoare *nehotărîtă* şi, alături de violet, culoarea cea mai ambiguă. Griul pur, griul absolut – cel care prin albul şi negrul său, nu tinde nici spre lumină, nici spre obscuritate – este neutru, indiferent, continuînd totuşi să fie potenţial bipolar, adică bivalent şi echivoc, şi beneficiind în acelaşi timp de o gamă foarte întinsă. Această ambiguitate a griului nu afectează numai aspectul său coloristic, ci şi corespondenţa sa concretă, realitatea sa în planul materiei. Căci fără a fi o culoare a luminii, un component al ei, cum sînt culorile cromatice ale spectrului, griul nu este mai puţin, în acromatismul său, o culoare condiţionată de lumină. Din acest punct de vedere el apare adesea ca fiind culoarea clar-obscurului, confundîndu-se cu însuşi clarobscurul din natură, receptat în sinteza lui de unificator al luminii şi întunericului. Iată aşadar griul situat în domeniul materiei impalpabile, al luminii, clarităţii şi obscurităţii. „Larga scară de întindere a griului şi dubla sa funcţiune cantitativ-calitativă – scrie cercetătorul german Eckart Heimendhal – explică caracterul său insesizabil. În acest sens griul este considerat şi culoare fundamentală. Griul este începutul, griul este sfîrşitul. Dar început şi sfîrşit înseamnă unitate. Principala însuşire a griului este generalitatea sa.“

Vorbiţi despre neutralitatea griului ca despre o virtute care îl singularizează, conferindu-i în acelaşi timp calitatea generalizării. Există însă şi o altă optică prin care poate fi privită această neutralitate. Mă gîndesc la Iohannes Itten, pictorul şi teoreticianul culorii, integrat în gruparea Bauhaus. Griul îi apare mai ales ca o neutralitate care se încarcă cu forţele culorilor ce-l învecinează. Apare aici metafora monstrului vorace, a fiinţei sterile care captează forţele exterioare şi dă interesantelor sale victime (culorile învecinate) o langoare seducătoare: *griul vampir*. „Griul este neutru, nefecund şi fără expresie – spune Iohannes Itten. El nu capătă viaţă şi caracter decît prin culorile care îl învecinează. El le slăbeşte forţa şi le îndulceşte. El poate, ca intermediar neutru, să lege împreună opoziţii de culoare puternice, aspirîndu-le forţa şi însufleţindu-se astfel pe sine întocmai ca un vampir. Delacroix, pentru acest motiv, elimina griul ca fiind dăunător puterii culorii.“ Aşadar, griul e un fel de Dracula al culorii. Şi Itten mai spune: „Griul neutru înseamnă absenţă a culorii, fără caracter, indiferent, şi e foarte influenţabil de către contrastele de ton şi de culoare. El este mut, dar i se pot suscita cu uşurinţă tonalităţi splendide. Nu există doar un maximum de negru şi un maximum de alb, ci o extraordinară cantitate de tonuri gri obscure şi luminoase. O suprafaţă gri unitară, ce pare fără viaţă, se poate trezi la o viaţă misterioasă prin foarte slabe modulaţii ale valorilor de ton“. După cum vedeţi, o viaţă gri echivalează cu o viaţă secretă, cu o multiplicitate înăbuşită, latentă şi puternică, energie obţinută prin foarte *slabe* modulaţii. De altfel, arta mizează adesea pe eficacitatea modificărilor slabe, pe mişcarea micilor energii.

Afirmaţia lui Itten, întărită de dumneavoastră, nu vine decît aparent în contradicţie cu ceea ce susţin eu, căci ea pune în evidenţă tocmai *energia* griului şi subliniază rolul eminamente activ al multitudinii de modulaţii, multitudine, în fond, creatoare de viaţă...

Un mai rar invocat autor de aforisme reunite într-o carte intitulată **Sens-plastică**, Malcolm de Chazal, consideră că griul întreţine relaţii complexe cu moartea, cu toate că el însuşi dă dovadă de o frumoasă vitalitate, aşa cum rezultă şi din ce spuneţi dumneavoastră. „Gri-albastru, gri-verde, gri-mov, gri-negru etc. – afirmă Chazal – iată că griul trăieşte în toate tentele şi nu moare cu adevărat decît în brun. Linie de demarcaţie între alb şi negru, frontieră a tuturor tentelor. Griul este Styxul culorilor. Culori care, o dată stadiul griului depăşit, mor, cad în indivizibil...“

Nu-mi este cunoscut Malcolm de Chazal, dar intervenţia dumneavoastră e mai mult decît binevenită, pentru că obligă la o aprofundare a complexităţii problemei, a implicaţiilor ei subtile. Ceea ce subliniaţi dumneavoastră sînt de fapt consecinţele ce decurg din varietatea nuanţelor de gri colorat, ca şi din multitudinea de semitonuri ce alcătuiesc zona clar-obscurului. Este cu neputinţă să nesocotim calitatea obiectivă a griului ca factor de transcendenţă într-un anumit context imagistic. Există exegeţi care consideră că *„griul clar-obscur* e o apariţie promisă; *griul culoare* una concretizată. Faţă de virtual şi real, el se înfăţişează în ipostaza cumpenei dintre haos şi cosmos“. Sub semnul său are loc facerea lumii. Îl putem socoti fără greş drept culoare a *devenirii* potenţiale, indiferenţa şi imobilitatea sa ascund virtualitatea unei dinamici şi totodată a unei transfigurări, el este umbră şi învăluire, formare şi deformare, după cum tăinuieşte sau revelează, în funcţie de direcţia şi tăria luminii. Da Vinci cu *sfumate*-ul său, Rembrandt cu efectele sale de clar-obscur, ca şi Vermeer cu finele sale modulaţii de lumină, dar deopotrivă modernul Corot, pictor al griurilor prin excelenţă, sînt exemplele cele mai concludente. Iată deci cum griul, fie el clar-obscur sau culoare, se afirmă ca spiritualitate. Din acest punct de vedere puterea sa aproape că nu cunoaşte limite, pentru că radiază aluziv, cu trimitere la domeniul vast şi multiplu al primordialităţii creatoare. Dat fiind că generalitatea lui vizează elementarul din care purcede lumea, universul, putem spune despre gri că e un simbol-matrice, o culoare de la care tot ce este dat îşi poate revendica prezenţa originară. Griul are, de asemenea, putere de egalizare, de uniformizare, de aducere a lucrurilor la numitorul comun care le-a dat naştere, ilustrîndu-şi şi sub raportul acesta capacitatea de a raporta totul la starea nediferenţiată a genezei. Griul culoare a cerului, griul atmosferic, e deci prin excelenţă un simbol ontic.

Ceea ce spuneţi mă trimite cu gîndul la Klee. Consideraţiile lui asupra griului ating pe de o parte o zonă comună, dar pe de alta converg în chip diferit la o concluzie de care păreţi a fi apropiat. Ca şi Klee, dumneavoastră vă referiţi la gri invocînd noţiunile de cosmos şi, prin antiteză, de haos, de pregeneză, ca şi pe aceea de început, de origine primordială. Socotiţi griul un *simbol matrice*. La Paul Klee griul intervine în interiorul unei reflexii asupra haosului. El urmăreşte să pună în evidenţă un haos absolut, central, nelocalizat, nemăsurabil. Acest haos nu este o antilume, ci o origine, un ou, un loc intermediar între ceea ce devine şi ceea ce moare. Ale sale **Note asupra punctului gri** constituie un elogiu ambiguu al haosului şi griului, o gnoză gri. Haosul veritabil nu se pune ca opozant; el

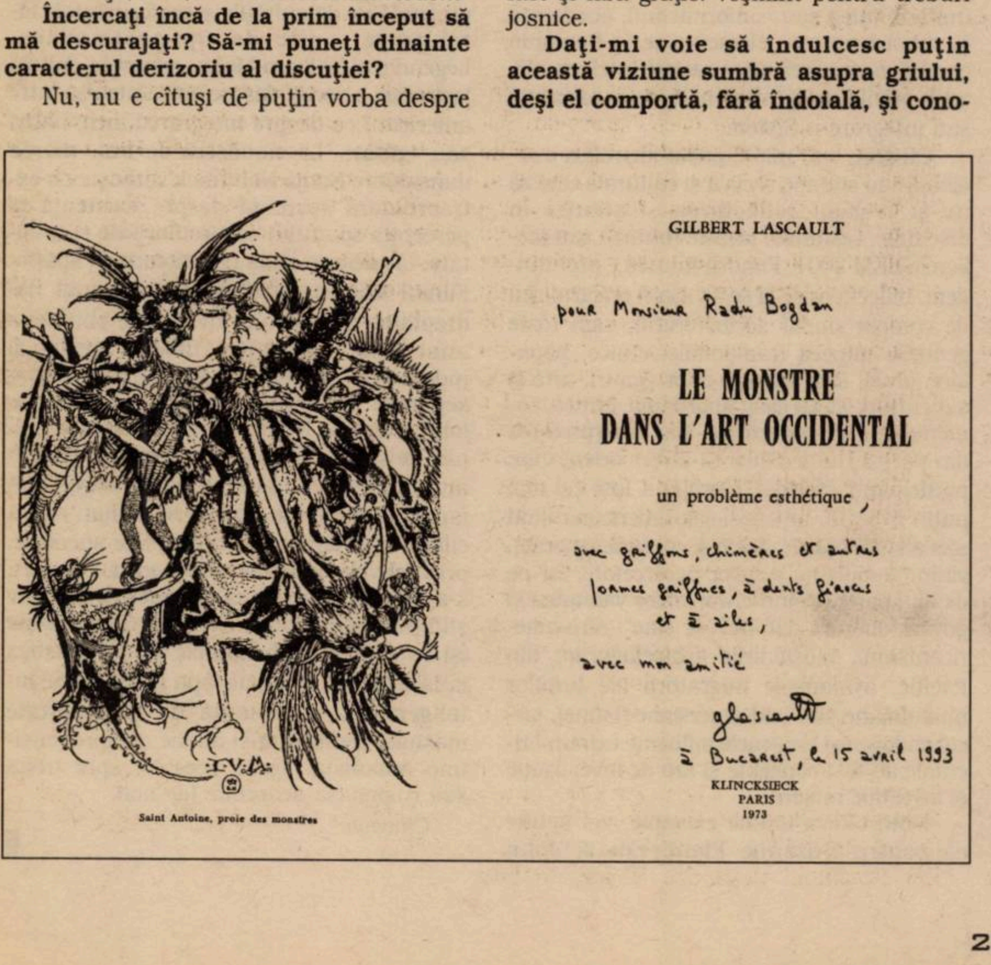

Saint Antoine, proie des monstres

GILBERT LASCAULT

pour Monsieur Radu Bogdan

LE MONSTRE
DANS L'ART OCCIDENTAL

un problème esthétique,

avec griffons, chimères et autres
formes griffues, à dents féroces
et à ailes,

avec mon amitié

GLascault

à Bucarest, le 15 avril 1993

KLINCKSIECK
PARIS
1973

]

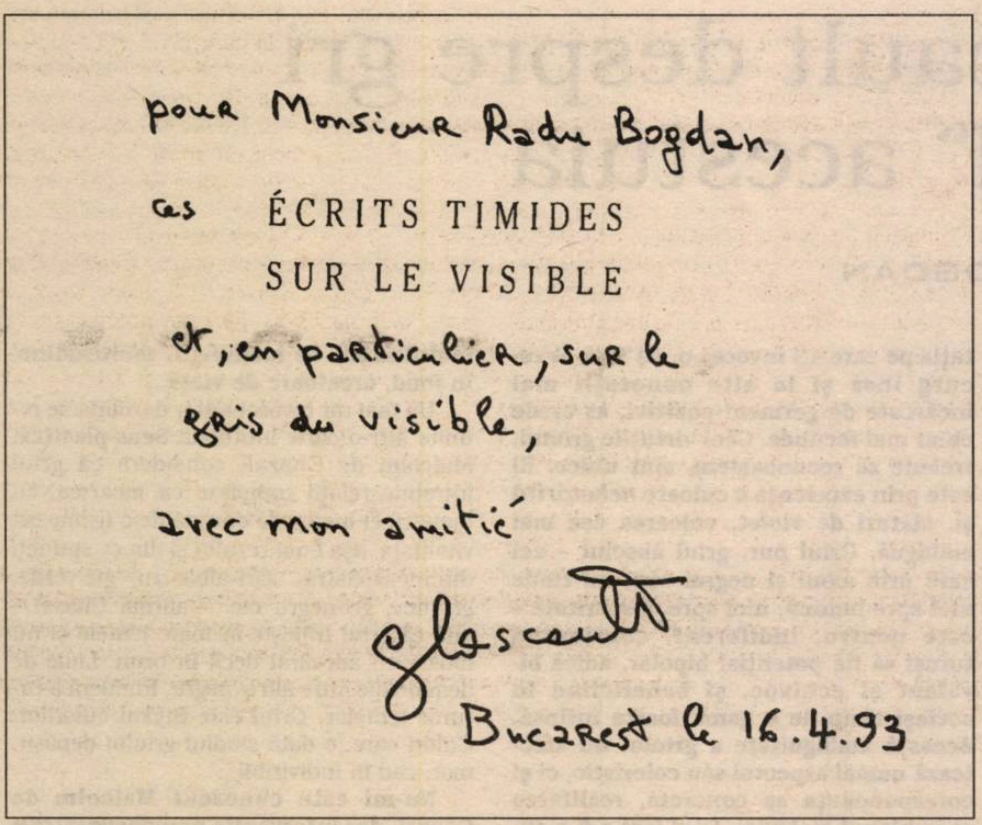

pour Monsieur Radu Bogdan,

ces ÉCRITS TIMIDES
SUR LE VISIBLE

et, en particulier, sur le gris du visible,

avec mon amitié

Bucarest le 16.4.93

nu este relativ la nimic. În jurul acestui absolut se exercită ceea ce s-ar numi o cosmologie negativă, o cosmogonie negativă: haosul refuză localizarea, măsura, ponderea, comparaţia. Se nasc atunci probleme pe care Klee nu le explicitează. El preferă să mediteze la modalităţile de a face vizibil acest haos, de a-l situa în spaţiu. „Simbolul acestui non-concept – spune Klee – este punctul, nu un punct real, ci punctul matematic. Pentru a-l face vizibil, trebuie să se apeleze la conceptul de gri, la *punctul gri*, punct fatidic între ceea ce devine şi ceea ce moare. Acest punct e gri pentru că nu e nici alb, nici negru sau pentru că e alb tot atît pe cît e negru. El este gri pentru că nu este nici sus, nici jos sau pentru că este tot atît de sus pe cît este de jos. Gri pentru că nu este nici cald, nici rece. Gri pentru că este un punct non-dimensional, punct *între* dimensiuni şi intersecţia lor, la încrucişarea drumurilor." Haosul, pentru Klee, nu este contrariul ordinii, ci originea ei; el este concentrare de energie nici caldă, nici rece, energie care descurajează lirismul: „A stabili un punct în haos – spune Klee – înseamnă a-l recunoaşte necesarmente ca gri în virtutea concentrării sale principiale şi a-i conferi caracterul unui centru originar de unde ordinea universului va ţîşni şi radia în toate dimensiunile. A afecta un punct cu o virtute centrală înseamnă să faci din el locul unei cosmogeneze".

În ce mă priveşte, am reflectat asupra griului mai puţin ca abstracţie, cît ca *trecere* din concret în abstract şi din abstract în concret. La vremea aceea nu-l citisem încă pe Klee. În realitatea cotidiană, griul ca transparenţă şi clar-obscur nu este culoare, ci *efect de lumină*. El poate fi considerat culoare numai ca opacitate şi substanţă, cu alte cuvinte, ca atribut al unui obiect sau ca suprafaţă pictată într-un tablou. Or, tocmai aici asistăm la o primă transformare, de la palpabil la impalpabil: griul concret din tablou, griul *pastă*, aşadar griul *culoare*, semnifică – prin ceea ce ne comunică sub raportul imaginii şi impresiei – nu numai lucruri, ci şi efecte de lumină şi de atmosferă (clar-obscur, umbră, ceaţă, negură de răsărit sau de amurg, nori), „imaterializîndu-se", trecînd dintr-un regn de elemente într-altul, fără să-şi modifice totuşi substanţa. Această trecere de la concretul palpabil al lucrurilor la concretul impalpabil al luminii, clarităţii, clar-obscurului şi aerului, acest „concret-abstract", cum l-am putea denumi – şi care se naşte în fond în cadrul convenţiei plastice – mijloceşte la rîndul său transcenderea aparenţelor, printr-o prealabilă transcendere a materiei brute.

Presupun că ceea ce numiţi „transcendenţă" ţine de domeniul trecerii în spiritualitate, al depăşirii materiei ca agent al unui „aici" strict terestru, spre un „dincolo" de ordin mai mult sau mai puţin metafizic. În cunoscuta sa carte **Despre spiritual în artă**, Kandinsky pare a se referi la o problemă oarecum înrudită, în orice caz tangentă la aceeaşi preocupare, chiar dacă nu tocmai de ordin metafizic. „Echilibrul dintre aceste două culori (negru şi alb) – scrie Kandinsky – obţinut printr-un amestec mecanic, dă gri. Este firesc ca o culoare astfel produsă să nu aibă nici sunet exterior, nici mişcare. [...] Griul produs (de negru şi alb) este imobilitate fără speranţă. Se pare că disperarea, pe măsură ce culoarea se întunecă, devine preponderentă. Înăbuşirea devine mai ameninţătoare. E suficient să luminezi griul pentru ca această culoare care conţine o speranţă ascunsă să se uşureze, să se deschidă suflărilor care o pătrund. Un astfel de gri se naşte din amestecul optic al verdelui cu roşul, amestec spiritual de pasivitate copleşită şi de activitate devorată de ardoare". În zilele noastre s-ar spune: un gri în care funcţionează împreună orgasmul şi dorinţa. Se ivesc aici întrebări pe care esteticianul le pune unora mai savanţi ca el. Ce semnifică adjectivul „optic" în acest text de Kandinsky? Cum se poate identifica el aici cu spiritualul? Modul dumneavoastră de a pune problema îmi pare mai explicit; oricum, motivaţiile sînt formulate clar.

Este ceea ce îmi dau osteneala să fac. Revenind la problema în discuţie trebuie să mai spun că fiind o culoare de intermediere, legătură şi trecere, care semnifică deopotrivă efectele de lumină ca şi pe cele de atmosferă, griul este, prin chiar esenţialul naturii sale, o culoare *aeriană*. Ceea ce îl încarcă, ceea ce îi conferă pondere, gravitate, este concentrarea sa substanţială. Nu degeaba se spune „cer plumburiu" sau chiar „cer de plumb". Culorile pigmentare prezente în amestecul de gri, efectuat de un pictor ca Andreescu sau Corot, contribuie şi ele la această concentrare, nu însă într-o proporţie care să atenteze la preponderenţa generală a caracterului său aerian. Griul poate, de asemenea, să însemne şi praf, şi nori. Şi iată afirmîndu-se în toate acestea ambiguitatea cea mai paradoxală a griului, pe care, dintr-un alt unghi de considerare, am relevat-o deja: aceea care îi permite să exprime funcţional virtuţile imaterialităţii, sau ale materiei uşoare, volatile, aeriene, concomitent cu densitatea, ponderea, gravitatea, într-un cuvînt, cu materialitatea deplină. De altfel, toată simbolistica culorilor, obiectivizată în timp de-a lungul multor secole, asociază griul cu aerul şi claritatea obişnuită a zilei în spaţiul exterior şi interior (lumina temperată, feluritele grade de clar-obscur) cu unitatea crepusculară, cu începutul şi sfîrşitul existenţei, cu necunoscutul şi nehotărîrea, cu nemişcarea şi neprevăzutul, atribuindu-i deci capacitatea de a evoca atît repaosul, calmul, stările neutre şi stabile, cît şi melancolia, misterul, neliniştea, stările angoasante, cînd nu chiar ameninţătoare.

După toate aceste multiple considerente, ce să gîndim despre gri? Problema se complică din ce în ce mai mult. Sîntem din ce în ce mai mult în încurcătură şi aceasta este (sper) destul de vesel. ▮

Muzică

Vedere din SUA

MARIN MARIAN BĂLAŞA

În campusul Universităţii Chicago criminalitatea e-n floare. Harta publicată săptămînal, ca şi bileţelele afişate ici colo, îţi arată locurile în care s-au comis tîlhării şi hoţii, ameninţări cu armă, violuri. Dar asta n-are nici o legatură cu cele sugerate în rîndurile care urmează. Mai interesant, pentru o cultură măruntă şi egofilă, ca a noastră, e că în toată ambianţa culturală a zonei numele unor români care – vorba rurală – ar fi „sfinţit" cîndva locul sînt uitate dinadins, adică aruncate unei ignorări programate. Acesta e felul în care istoria se reconfirmă sau se consacră drept neiertătoare, vindicativă.

Nume noi, toate tinere, toate abia lovind patruzeci de ani, se afirmă şi se vehiculează în toate disciplinele, nimeni nemaifiind interesat de glorii sau paradigme trecute. Şi pe bună dreptate. Cînd analizezi, acum, cum se scria în anii '80, ca să nu mai pomenesc de anii '70, diferenţa de perspectivă şi de limbaj te frapează. Azi, bătrînii sînt interesanţi în măsura în care se fac generoşi, adică în măsura în care ţin pasul cu ce e nou şi viu, în măsura în care ştiu să se facă patroni ai mişcărilor cît se poate de actuale. America intelectuală e tînără, foarte tînără chiar, iar studenţii săi, cei buni, desigur, au mintea şi discursul de maturitatea profesorilor lor, de altminteri, aici, prof şi student muncind şi evoluînd împreună.

La recenta întîlnire anuală a etnomuzicologilor din toată America, cei peste 300 de oameni prezenţi mi-au primit prezenţa şi salutul, enunţat în plen ca din partea Societăţii Române de Etnomuzicologie, drept o ciudăţenie cît se poate de exotică. România era pentru ei, parcă, o ţară demult dispărută. Ori poate nenăscută. Am primit semnul de prietenie al unora ca şi cum s-ar fi adresat vreunui *ex nihilo* sau *ex machina*. Ei, respectiva Societate profesională din toată SUA, se întîlnesc cu tam-tam organizatoric în fiece an, plus în alte reuniuni regionale, reprezentînd o comunitate academic-universitară de peste 2000 de membri cotizanţi. În vreme ce la noi, în surata lor organizaţie din „o ţară numită România", nici treizeci nu sîntem pe hîrtie, şi nici cotizaţia n-o plătim măcar trei. În plus, gentileţea colegială a americanilor e una total anormală, dacă e s-o privim prim prisma gitanismului nostru balkanic, acela care ne face de fiecare dată să ne certăm şi să ne imprecăm inclusiv în întîlnirile colocvial-academice sau de cercetare. Comunicarea americanilor se concentrează pe idee şi pe eficienţă, nu pe vanitate. Cînd vorbesc despre sine o fac cu rost şi vizînd o ţintă precisă; lăsîndu-i interlocutorului orice spaţiu de-ntors, nu-l terorizează cu prestanţa proprie, cu jocul egofil al dominării, al răzbunării de frustrări personale. La multele grupări ale celor ce, în SUA, studiază şi predau semnificaţiile comportamentelor muzicale, de curînd s-a adaugat şi un comitet care să vegheze asupra Diversităţii de orice natură. Treaba membrilor săi e să identifice cît mai mult diversitatea, atît reală, cît şi potenţială, promovînd-o ca pe o problemă pe care umanitatea, intelectualii şi performerii vieţii publice sînt datori s-o încurajeze. Pluralismul e aici dogma, şi nu uniformitatea sau conformismul, obedienţa şi subordonarea – elemente ce în România condiţionează încă orice carieră intelectuală, orice promovare profesională, orice admitere sau integrare-n Sistem.

Cu greu s-ar mai fi putut identifica o realitate sau situaţie socială şi culturală care să nu-şi fi găsit reflectarea şi atenţia în discuţiile, sesiunile, mesele rotunde sau atelierele SEM 2001. Fiindcă muzica e pretutindeni, reflectă orice şi se asociază oricărui gen de comportament sociocultural, cam toate genurile muzicii tradiţionale, etnice, populare, orale, sau anexate altor genuri, arte şi subculturi, şi-au găsit abordarea, critica, comentarea, hermeneutica sau interpretarea din partea numeroşilor şi divers orientaţilor participanţi. Normal, Europa a fost cel mai puţin evocată, antropologia americană fiind mai atentă faţă de zonele şi culturile ignorate, vînînd suculenţa zonelor necercetate; iar pe de altă parte, lăsînd europenilor vanitatea şi povara onorării datoriei „de sine". Afro-americanismul, moştenirile arhipelagurilor din Pacific, avalanşele migratorii ale lumilor musulmane sau sud-americane (latine), jazzul endogen şi exogenele influenţe extrem-orientale au fost concepte şi arii de investigaţie şi investiţie majore.

Dînd cîteva infime exemple, voi spune că pentru Suzanne Flandreau şi John Simpson inclusiv aparent banala activitate legată de arhivare, atunci cînd problemele nu mai ţin de empirismul conceptual al „prezervării şi valorificării", s-a dovedit impregnată de dificultăţile şi performanţele inteligenţei culte de tip postmodern. Legendarul William Malm, expert în culturi japoneze, a vorbit despre activitatea sa între americani ca despre integrarea între nativi sau triburi. La nouăzeci de ani, marea dansatoare Nadia Nahumck vorbeşte cu extraordinară coerenţă despre existenţa şi percepţia spaţiului ca circularitate şi ovalitate, iar despre dans ca o creare de spaţiu. Filmul **Missing in Tibet** a prezentat nedreptatea deţinerii în închisorile chineze a unui tînăr fulbrightist, tibetan arestat şi judecat de chinezi pentru faptul că-şi exercitase meseria de simplu culegător de folclor. Bruno Nettl a fost, ca întotdeauna, plin de spirit, iar Ankiţa Petrovici a adus filmul ultimei sefarde scăpate din Iugoslavia fascizată. Sudenţii au fost încurajaţi cu facilităţi şi premii, prin organisme specifice, prin activism voluntar şi petreceri. Pe scurt, s-a dovedit şi acum că în America inclusiv ştiinţa aceea care în România se numeşte (şi se detestă) sub numele de folcloristică muzicală înseamnă, de fapt, investiţie de inteligenţă, are eficienţă de modernitate maximă, reprezintă şi aduce comprehensiune umanistă. Toate acestea: spre trista sau ruşinoasa deosebire (de noi).

Chicago ▮

reviste străine

magazine littéraire

La phénoménologie

une philosophie pour notre monde

Husserl, Heidegger
Sartre, Merleau-Ponty
Levinas, Jean-Luc Marion
Michel Henry

Simon Leys
Jean-Luc Coatalem
Robert Sabatier
Stephen King
Joyce Carol Oates
Bernard-Henri Lévy

PORTRAIT
Horace Engdahl
le patron des Nobel

Dosarul tematic din numărul 403 (noiembrie 2001) al revistei **Magazine littéraire** este dedicat *fenomenologiei, azi*, „o filozofie pentru lumea noastră“, care a marcat în profunzime gîndirea secolului XX şi a cărei vigoare nu se dezminte nici azi... Realizatorul acestui grupaj, Bruce Begout, „panoramează“, în prezentarea sa introductivă, cîmpul de semnificaţie al acestui curent major de gîndire care, fără a fi măturat totul din calea sa, „a contribuit la aerisirea atmosferei apăsătoare a metafizicii pe ducă şi a pozitivismului triumfător. [...] Născută în 1901 cu Husserl, îmbogăţită de Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty şi alţii, fenomenologia a vrut să contemple lumea înainte de a o transforma. De asemenea, abandonînd sistemele trecutului, şi-a propus să arunce o privire nouă asupra lucrurilor, mai atentă la modul lor de a apărea, mai preocupată de multiplicitatea lor“. Dosarul de faţă se doreşte, în primul rînd, a fi o privire asupra stării actuale a fenomenologiei, arătînd pluralitatea cîmpurilor de cercetare, multitudinea de vecinătăţi şi confruntările cu nu puţinele provocări ale gîndirii postbelice, precum întoarcerea „refulatului metafizic“ sau dificultăţile de a construi o teorie socială şi politică. O explicaţie a vitalităţii acestui curent stă, în opinia aceluiaşi Bruce Begout (**Un air de famille**), în refuzul de a se constitui într-un sistem, în „absenţa ortodoxiei istorice“. Nu lipsesc un mic dicţionar de „cuvinte-cheie“, un scurt istoric al disciplinei şi simpaticele ilustraţii/desene/comentarii caricaturale, nici un grupaj de recenzii pe marginea unr recente apariţii în domeniu. Grupajul propriu-zis este de fapt o dezbatere – pasiona(n)tă, avizată şi accesibilă – asupra statutului fenomenologiei şi asupra nu puţinelor probleme legate de istoria sa. Fenomenologia e discutată în relaţie cu filozofia limbajului, cu cognitivismul, cu filozofia ştiinţei, cu filozofia analitică etc. Despre „excepţia franţuzească“ şi orientările actuale în domeniul fenomenologiei („radicalii“ şi descendenţii lui Merleau-Ponty) scrie un acut eseu Francois-David Sebbah. De discuţii ample beneficiază, fireşte, reprezentanţii de frunte ai orientării, de la Husserl la Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty, dar rădăcinile fenomenologiei sînt deplasate în timp pînă la Descartes. (v. **Descartes inventeur de la phénoménologie** de Alexandre Astuc). Un interesant interviu cu Jean-Touissaint Desanti, discipol din anii '30 al lui Merleau-Ponty, realizează Vincent Gerard. Interviul jalonează parcursul unei gîndiri/metode şi a unei experienţe în domeniu. Notabil este şi eseul analitic-descriptiv semnat de Natalie Depraz (**Une pratique concrète**), în care reducţia fenomenologică e discutată prin prisma funcţiei sale practice şi pragmatice. În sfîrşit, aruncînd o privire retrospectivă asupra gîndirii fenomenologice, profesorul Dominique Janicaud pledează în favoarea unei „fenomenologii minimaliste“; „modestia metodologică“ specifică disciplinei nu conduce *în mod direct* la un angajament politic, totuşi ea poate servi la o reflecţie asupra esenţei politicului, asupra mentalităţşilor şi a instituţiilor, precum şi la o reflecţie critică asupra parcursurilor lui Heidegger şi Sartre. „Minimalismul – afirmă Dominique Janicaud – se impune fenomenologului în politică cel puţin tot atît de mult ca şi în teologie“.

de ici, de colo

REALITATEA EVREIASCĂ
PUBLICAŢIE A FEDERAŢIEI COMUNITĂŢILOR EVREIEŞTI DIN ROMÂNIA
ANUL XLVI • NR. 150-151 (950-951) • 22 OCTOMBRIE - 15 NOIEMBRIE 2001 • 5-29 HEŞVAN 5762 • 20 PAGINI - 5 000 LEI

Numărul din 22 octombrie-15 noiembrie al **Realităţii evreieşti**, publicaţie a F.C.E.R., dedică o pagină îndurerată dispariţiei cărturarului Z. Ornea. Acad. Nicolae Cajal, preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti: „A încerca să foloseşti clişee verbale pentru a caracteriza o personalitate de excepţie ca Zigu Ornea este nelalocul său. [...] Doamnelor, domnilor – este groaznic, sufletele noastre plîng şi putem spune, mai mult decît sincer, că Zigu ne va lipsi mereu şi că nu-l vom uita nicicînd“ (**Sufletele noastre plîng**). Ion Ianoşi: „Prietenilor le vine greu să evoce un trecut apropiat care de-acum va trăi doar în amintirea lor. Zigu a fost pînă mai ieri cel mai viu dintre noi, debordant în activitate. Ultimiį ani şi luni le-a trăit frenetic, conştient parcă de iminentul final. Conducea Editura «Hasefer», lucra la Fundaţia Culturală Română, scria cîte două lungi articole pentru reviste săptămînale, nu evita nici o participare la evenimente culturale. Pe măsură ce se simţea mai obosit, se încăpăţîna pentru mai mult. Îl bodogăneam de ce nu se cruţă: acum ştiu că avea dreptate.“ (**Zigu, cel mai viu dintre noi**). Iulia Deleanu: „Ne-am obişnuit atît de mult cu prezenţa lui Zigu Ornea, în chenarul paginii de carte, de revistă, la directoratul «Hasefer»-ului, în comitetul director al F.C.E.R, încît – prin însăşi viaţa cuvîntului, nemuritor, atunci cînd are inflexibila forţă de tăiere a diamantului – refuzăm prezenţa lui într-un chenar îndoliat“ (**Despre Zigu – la prezentul etern**). Adrian Cioroianu: „Mi-amintesc că, alături de toate pasiunile tinereţii, de care vorbea cu admirabilă candoare, spunea că dacă ar mai fi fost tînăr i-ar fi plăcut să poarte *blue-geans*, «fiindcă, uite, mîinile se văd, dar pantalonii pe care i-am purtat la Biblioteca Academiei se află în strînsă legătură cu bătăturile degetelor... Cred că blugii m-ar fi ajutat...» [...] Nu numai curtea Fundaţiei va rămîne mai goală, dar şi treptele scării pe care se oprea să-şi tragă respiraţia, cu mîinile încleştate pe balustradă, mergînd spre cuibul său cu masa ascunsă mereu de cărţi. Şi iată că merge acum într-un loc în care nu i-ar fi plăcut să fie niciodată. Cred că Zigu Ornea a fost pentru etnia sa şi pentru cultura poporului român un cărturar care transcende etniile“ (**Un cărturar care transcende etniile**).

Dilema evocă, de asemenea – redacţional, în numărul 456 – personalitatea fidelului ei colaborator: „În dezbaterile de după revoluţie a definit întotdeauna cu precizie extremismul şi l-a identificat în operele intelectualilor interbelici fără să se alinieze la mode şi fără să se lase intimidat de prestigii; citea atacurile josnice la adresa lui cu zîmbet şi cu milă, jignirile se loveau de carcasa omului demn, orgoliul lui intelectual era deasupra mîrlăniilor şi meschinăriilor; ştia foarte multe şi avea răbdare şi cu neştiutorii, îi plăcea să citească, să facă fişe, să scrie, era curios, interesat de orice aducea a inteligenţă într-un om sau într-o carte. A fost un Înţelept. Zigu Ornea va lipsi nu doar din paginile revistei şi din dialogul public, ci şi din criteriile intime ale fiecăruia dintre noi“ (**Un înţelept**). Preşedintele Fundaţiei Culturale Române, Augustin Buzura: „Ştiam că este suferind însă am fost convins că atîta timp cît luciditatea, voinţa şi puterea de muncă au rămas nealterate, maladiile vor fi mai îngăduitoare chiar şi cu un organism fragil. Ne-am iluzionat doar. Bibliotecile cereşti şi spaţiile de acolo care probabil se cer explorate l-au revendicat, au avut nevoie de priceperea, consecvenţa şi puterea lui de muncă. Sau poate că nu ne este dat să avem prea mulţi oameni capabili să ducă un lucru la bun sfîrşit. Să fi intrat cultura noastră în Zodia necontenitelor pierderi?“ (**La o imposibilă despărţire**). Andrei Pleşu: „Dar să-mi fie îngăduit să am eu vanitate în numele lui şi să declar că absenţa lui Zigu Ornea dintre membrii Academiei Române este o ruşine. Contez pe cîteva nopţi de insomnie din partea înaltului for, acum, că Zigu s-a adăugat, adormind, neamului său. Printre «nemuritorii» din Calea Victoriei sînt destui demagogi ai tradiţiei. Deocamdată, ei nu ilustrează decît cea mai rea dintre tradiţiile autohtone, aceea care i-a izgonit din ţară pe Gaster, Şăineanu şi Tiktin“ (**Zigu**). Petre Roman, într-o scrisoare trimisă redacţiei **Dilemei**: „Mare pierdere. Mă întreb cum se va umple golul lăsat de dispariţia lui. Sper cu îndărătnicie că nu se va umple printr-o negare a valorilor pe care cu atîta însufleţire le-a apărat“. Mircea Iorgulescu: „Z. Ornea era incapabil de fanatisme, îndîrjiri iraţionale şi deliruri, iar ştiinţa de carte, enormă, dar niciodată ostentativă, nu-l făcuse trufaş. Poate doar, mai ales de cîţiva ani încoace, întrucîtva melancolic, fiindcă se resemnase cu evidenţa că este ultimul reprezentant al unei specii dispărute. [...] Lucrările lui, monografii de personalităţi sau de mişcări culturale, sînt fundamentale pentru a înţelege România modernă. Vastitatea lor era uluitoare pînă la neverosimil încă de acum cîteva decenii. Cînd a împlinit 50 de ani scrisesem că el singur face cît un întreg institut al Academiei. Un fel «esopic» de a sugera că trebuie primit printre nemuritori. Dar Academia ceauşistă avea alte preocupări. Cum a avut şi cea «liberă» de după '89. Murind fără preaviz, nepoliticos chiar, Z. Ornea a lipsit-o de şansa de a-l avea în rîndurile ei. O ruşine de care biata Academie Română nu mai are în eternitate cum să se spele...“ (**Zigu**).

Anul IX
nr. 456
23-29 noiembrie 2001
20 pagini 5000 lei
DILEMA
SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Mircea Vasilescu, redactorul-şef al **Dilemei**: „Probabil că tocmai erudiţia sa fără egal i-a permis, cîteva sute de numere la rînd, să se «adapteze» la temele **Dilemei**, îmbogăţindu-le de fiecare dată cu o privire istorică şi cu puncte de vedere echilibrate. Cu zîmbetul său bonom, ne spunea cîteodată, în redacţie, că nu ştie ce să scrie la cutare sau cutare temă, aparent prea depărtată de preocupările sale de-o viaţă. Ştia. Şi venea de fiecare dată cu aricolul, precis ca un ceasornic, apoi se interesa imediat «ce temă urmează». [...] Cît ne va lipsi de acum înainte e dureros de spus“ (**Opera de sinteză**).

Un emoţionant articol semnează, la plecarea lui Z. Ornea, prietenul său de o viaţă, Radu Cosaşu care glosează în marginea ultimului text publicat de regretatul istoric literar în **Dilema** – un text despre „Bucureştii de altădată“: „Cu timiditatea lui de efectiv savant, poate că nu s-ar fi încumetat la o memorialistică directă şi, fireşte, de scandal; dar pentru ziua înhumării sale, ne-a lăsat un text mai viu, mai puternic, mai emoţionant (alt cuvînt desuet la care ţinea...) ca niciodată. A făcut – ca de obicei – ce a putut“. (**Zigu, în ziua aceea de vineri**).

În numărul 457, Ştefan Aug. Doinaş semnează un articol îndurerat la **Plecarea cărturarului**: „Regret enorm că n-am putut să-l însoţesc pe ultimul său drum, pentru a-i şopti, încă o dată, feţei sale blînde, încremenite, stima şi preţuirea mea. Acum cărturarul ales se află sub bolta cu cotoare stelare care subliniază, cu litere de lumină, semnificaţiile pe care acest spirit bogat s-a străduit să le reveleze“. Pe aceeaşi pagină – un necrolog publicat în cotidianul francez **Le Monde** din 20 noiembrie.

România literară 47

Numărul 47/2000 al **României literare** conţine un grupaj special, deschis de editorialul ***In memoriam*** al lui Nicolae Manolescu, din care cităm: „Toţi îi datorăm cîte ceva (lui Z. Ornea). În ce mă priveşte, îi datorez scrierea **Istoriei critice a literaturii române**. Am conceput-o şi am încheiat primul volum la insistenţele lui. Pe care le-a prelungit cît a trăit în speranţa că nu mă voi opri la el. Cînd am abandonat politica, a fost fericit: nu atît gestul în sine, cît ideea că-mi voi face timp să isprăvesc **Istoria...** de el comandată (iar volumul întîi tot de el tipărit). Nu ştiu ce va mai fi. Dar n-am alt mijloc de a mă achita de datoria morală şi profesională faţă de Z. Ornea, acum, cînd el nu mai este printre noi, decît să duc la bun sfîrşit o carte pe care, fără interesul şi devotamentul lui, n-aş fi scris-o niciodată“. „A fost omul cel mai harnic şi devotat meseriei sale pe care l-am cunoscut. Cînd s-a internat, cu două săptămîni în urmă, ne-a anunţat că avem trei cronici de ediţie gata scrise, pentru eventualitatea unei spitalizări mai lungi. Singura eventualitate la care colaboratorul nostru nu s-a gîndit a fost aceea că sînt şi ultimele. Le publicăm postum“. Gabriel Dimisianu: „A fost un mare editor şi un creator de discipoli în cercetarea literară, o activitate din ce în ce mai vitregită. Specia alcătuitorilor de ediţii, pe cale de dispariţie, a ocrotit-o cît a putut de mult, coştient de însemnătatea ei“ (**Dăruit muncii sale**). Alex. Ştefănescu: „Mi-a fost foarte drag Z. Ornea. Cînd îl vedeam apărînd în uşa redacţiei, tacticos, cu teancul de manuscrise şi printuri sub braţ, simţeam nevoia să-l îmbrăţişez, să-l antrenez într-un schimb de ironii tandre, să-l ocrotesc de brutalitatea vieţii de fiecare zi. În acelaşi timp, însă, simţeam un fior de respect. Mă aflam în faţa unui om învăţat – unul dintre puţinii oameni învăţaţi din vremea noastră.“ (**Avea încă multe de spus**) Livius Ciocârlie: „Ca cititor al **României literare**, îmi dau seama că, oricît de pretenţios ar părea cuvîntul, Z. Ornea este de neînlocuit. Aşa cum fusese cu ani în urmă pagina lui Şerban Cioculescu, şi aceea a lui Z. Ornea făcea corp comun cu autorul ei. (**Un cărturar de neînlocuit**). Pavel Şuşară: „Nu puteam să-l împac pe balzacianul meu Z. Ornea cu făptura ternă şi cu apariţia de antierou a lui Zigu Ornea. Şi nu pot s-o fac nici acum. Pentru că, în mod cert, sînt, sau mai bine zis, erau doi Zigu Ornea. Cel din cărţi s-a mutat definitiv în spaţiul eroic şi incoruptibil al bibliotecii, iar celălalt, pietonul cu trupul împuţinat şi casant, a dus implozia pînă la capăt şi s-a resorbit cu aceeaşi discreţie cu care se strecura zilnic în mulţime. Dumnezeu să-l odihnească!“ (**Cu aceeaşi discreţie**). Cristian Teodorescu: „A primit ca legat, în copilărie, să nu uite că a fost ţăran şi că era evreu. Uriaşa lui ştiinţă de carte a fost, cred, în mare măsură condiţionată de aceste două trăsături ale sale. Era un savant – dar nu făcea caz de asta – muncea ţărăneşte şi nu făcea din asta un merit special“ (**Marea bibliotecă a lui Zigu**). Despre Z. Ornea mai scriu, tot în **România literară**, Barbu Cioculescu şi Constantin Ţoiu.

Poezie

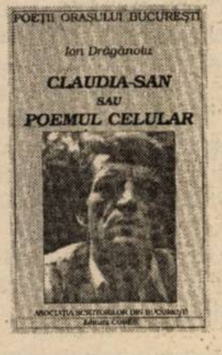

Ion DRĂGĂNOIU

Claudia-san sau Poemul celular

Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti,
Editura Coresi, Colecţia „Poeţii oraşului
Bucureşti“, Bucureşti, 2000, 48 p.,f.p.

După debutul din 1969 cu **Aproape sonete**, după volumele **Grădina de vară**, **Scene de vînătoare**, **Camera albă**, **Starea provizorie** etc., în Colecţia „Poeţii oraşului Bucureşti“ Ion Drăgănoiu propune un nou volum, **Claudia-san sau Poemul celular**, volum compus din patru secţiuni: **Poemul celular**, **Aproape haiku-uri**, **Veneam din Tibet**, **Călăuza şovăielnicilor**.

Izbeşte, în prima secţiune, un contrast puternic realizat prin alternarea poemelor în care se încearcă recuperarea banalului cotidian cu poemele cu aluzii mitice, „populate“ de aceleaşi „personaje“. Schimbarea de planuri se produce şi la nivelul aceleiaşi poezii: „Se vor înmulţi celularele, se vor înmulţi. [...]/ Poţi oare să zbori, vîslind prin aerul cald cu o mînă/ iar cu cealaltă, cu palma făcută căuş, în timp ce lumea doarme/ marea s-o ţii răbdător şi năuc?“ (p. 9).

Cele mai reuşite poeme sînt cele ale unei voci care ar circumscrie, în imperativele sale, calea de urmat a eului liric: „Fiule, eu am să mor. Fiule, simt cum mă dor viitoarele/ tale înfrîngeri. [...] Ai grijă de Claudia, ia aminte la toate./ Fii mai cu seamă tu însuţi. Reciteşte-l pe Shakespeare,/ caută-te, caută-te să te găseşti./ Iubeşte-ţi femeia, fiule. Ea e mama ta/ iubeşte-ţi fratele, fiule, chiar dacă e dintr-o altă mamă [...]/ Şi încă ceva: urmează Cartea Cărării!/ Fără a ieşi din casă, se poate cunoaşte lumea/ Cu cît te îndepărtezi, cu atît înveţi mai puţin...“.

Tulburată de stări lăuntrice apăsătoare, de cvasiinsuposibilitatea definirii singurătăţii (p. 13), conştiinţa poetică îşi caută remediu într-un spaţiu interior (**Grădina**) cu aluzii din sonetele shakespeariene: „Construind încăperi unde privirea se pierde-n oglinzi/ de cristal,/ unde, oricum ai privi, zăreşti doar imaginea ei, privindu-te/ calm...“

Tematica volumului se completează cu arte poetice de o plasticitate maximă: „ce fac poeţii cînd creionul atîrnă/ la capătul mîinii inerte [...]/ ce fac hăitaşii aceştia de vorbe,/ ogarii aceştia alergînd după a verbului pradă,/ aceşti nemiloşi vînători ai Întîmplării/ dată uitării de ceilalţi/ ce nu ştiu s-o vadă“ (p. 16) sau „Uşurinţa mă sperie. De a mînui cuvintele. De a face din vorbirea/ bolovănoasă, greoaie, imposibilă, ceva fluid, o melodie alunecoasă“ (p. 21).

Dacă în plan stilistic şi formal re-investirea de tip mallarméan a cuvîntului („Aud plînsetul scribului de acum 4000 de ani, aud plîngerea lui/ privind cuvintele tocite de prea multă folosire“) rămîne, cu puţine excepţii, doar un deziderat, poetul încearcă o recuperare, o compensare la nivel tematic şi simbolic, „populînd“ acest spaţiu imaginar („Nu pot să mă odihnsc în pace [...] Aud mărşăluind legiunile interioare./ De ce tocmai mie să mi se întîmple întîmplarea de vis?“) cu apariţii unice: „Stăpînul Înţelepciunii“, „Regele parcului“, „Grădinarul“.

Aproape haiku-uri respectă fără abateri regula celor 17 silabe, dar nesiguranţa conştientizată de poet însuşi (prin titlul ales) se reflectă la nivelul conţinutului, ce păcătuieşte prin neatingerea unui grad maxim de concentrare sau prin realizarea doar parţială a unor imagini provocatoare pentru cititor: „Sub umbra cireşii/ soarele/ e mai mic decît musca“ sau „În spatele frunzelor/ muntele./ Numai iarna îl văd“.

Veneam din Tibert este un ciclu în care singurătatea îşi caută remedii în stabilirea de relaţii cu altul, însă necomunicarea, multiplele feţe ale trădării contrastează cu simbolicul cuplu epopeic Enghidu-Ghilgameş, invocat de către poet: „avem pe noi atîtea sentimente decolorate, avem pe noi atîtea sentimente care mor... Şi nu învăţăm din asta nimic,/ şi niciodată nu mergem mai departe, mai avem atît de puţin/ de trăit şi mai avem atît de mult de moarte...“ (p. 32).

În **Călăuza şovăielnicilor** secvenţialul poem **Vis dunărean** reia poeme scurte de la jumătatea volumului, dîndu-le de data aceasta şi titluri individualizatoare: poetul care pînă acum a re-construit lumea prin vis a atins punctul maxim în care îşi visează propria artă.

Inegal valoric, îndrăzneţ mai mult în aspiraţii şi mai puţin în concretizarea acestora, volumul lui Ion Drăgănoiu merită citit pentru acele bucăţi în care tulburata şi tulburătoarea sensibilitate lăuntrică reuşesc să-şi găsească expresia cea mai fidelă. Ca în cazul întregii colecţii a „Poeţilor oraşului Bucureşti“, şi acestui volum îi dăunează forma calitativ rezumativă, lipsită de date biografice minimale, în cazul de faţă completînd poemele cu ilustraţii neatrăgătoare, greu inteligibile uneori.

Ştefania CIUREA

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

Proză

F. Scott FITZGERALD

Blîndeţea nopţii

Traducere din limba engleză şi note de
Mircea Ivănescu, postfaţă de Mihaela
Anghelescu Irimia, Editura Polirom,
Colecţia „Biblioteca Polirom“, Iaşi, 2001,
449 p., f.p.

Alături de **Marele Gatsby**, **Blîndeţea nopţii** este un roman care fascinează prin capacitatea de a învia o epocă trecută şi de a surprinde mutaţiile de sensibilitate existenţială ale acesteia. Un roman care, în procesul reinterpretării, relevă potenţialităţi de actualizare. Un roman care se citeşte cu plăcere, lipsit de supraîncărcare simbolică. Un roman care se vizează pe sine, încadrîndu-se totodată în tiparele largi ale „generaţiei pierdute“.

Mai mult decît atît, cartea este o înregistrare cinematografică care mizează pe sentimentalism, trăsătură care-i constituie în acelaşi timp calitatea de transmitere fidelă a mesajului tematic şi vulnerabilitatea viziunii asupra iubirii. Uneori, cartea se dezvăluie ca un ghid hotelier care nu se ruşinează de siropul melodramatic al literaturii de consum, ci îl amestecă cu ginul obiectiv-moralizator.

Alteori, textul se relevă ca un catalog al bijuteriilor strălucitoare care ascund zbateri de frenezie, şocuri orbitoare, teribilisme dramatice. Pe alocuri asistăm la schemele unei melodrame hollywoodiene rafinate în care actorii sunt nişte dandy impresionabili, reprezentativi pentru o lume a luxului nonconformist, o lume consumată în „blîndeţea“ vacarmului ei tipicar. Şi nu în ultimul rînd, în roman se măsoară cu parcimonie subiectivitatea biografică a autorului cu imparţialitatea unui text de literatură.

Schematic vorbind, **Blîndeţea nopţii** cuprinde toate aceste tipologii, de la peliculă la performare *live*, de la condică la literatură, de la animaţie la statuar textual pompos. O poveste de iubire condimentată cu de toate, de la amarul frivolului şi al grotescului la dulcegăria alegerii definitive, un caz psihiatric care deconstruieşte subiectul schizofreniei, „copilul teribil“ al începutului de secol XX, o Americă fără frontiere, romantică şi psihanalizabilă ca „vis“ neîmblînzit de eleganţa excursiunilor prin tradiţia bătrînei Europe.

Subiecul romanului este cît se poate de simplu, uşor rezumabil, complicat doar fie în firele detaliului descriptiv cînd este vorba despre înfăţişarea spaţiilor mai mult sau mai puţin exotice, europene sau americane, fie în iţele amănuntului de stare interioară, de la iubire la nebunie, stare premeditat psihologizată sau psihiatrizată. În toate aceste situaţii, pulsul locului şi pulsul timpului sunt stabilite cu acuitate de către narator, acestuia nescăpîndu-i nici variaţiile de temperatură ale „mofturilor“ sociale.

Un bărbat ideal, dotat din plin cu toate calităţile înăscute dezirabile, fizice şi ideale, iubeşte o femeie dotată cu „însuşiri“ materiale şi ierarhic-sociale, o tînără americancă de „familie bună“. Prea idealizat în latura profesională (psihiatru consacrat), tînărul Dick Diver eşuează lamentabil în domeniul sentimental prin căsătoria cu una dintre paciente, Nicole Warren.

Pretenţiile de protejare a schizofrenicei soţii şi ambiţiile de absolutizare a meseriei se ciocnesc însă în punctul în care planul emoţional şi planul profesional se contrazic pînă la respingerea unuia dintre planuri. Idealurile lui Dick se spulberă în momentul în care realitatea şi iluzia se suprapun şi se exclud. Ceea ce-şi imagina afectiv personajul nu coincide cu ceea ce se petrece efectiv. Morala pretenţiilor nefondate ale lui Dick Diver este următoarea: încercarea de realizare în toate domeniile vieţii este un „vis american“, prin urmare o ambiţie de nesurmontat într-o viaţă incapabilă de a tinde la perfecţiune.

Eşecul în dragoste al soţilor se sprijină şi pe recurgerea la tiparul aparent eliberator al triunghiului erotic. Despărţirea devine inevitabilă în urma aventurilor reciproce extraconjugale. Templul aparenţelor şi al speranţelor deşarte este distrus succesiv, utopiile despre marile „teme“ ale existenţei americanului fiind demontate în mod ironic de doi europeni, personaje care îl trezesc la cruda realitate pe optimistul în „blîndele“ idealuri. Dezamăgirea operează pe un tărîm propice al speranţelor prea mari, devenite patetice, incredibile.

Descrierile luxoase ale parvenitismului snob, naraţiunile obiective la omniscienta (selectiv) persoană a treia, mărturisirile puternic subiectivizate, analiza psihologică şi observaţia realistă, dialogurile de confesiune conversaţională sau monologurile fidele, toate acestea generează o reţea bine închegată a stilisticii narative a lui F. Scott Fitzgerald.

Chiar dacă vulnerabilităţile artei prozatorului (tipicitatea temei iubirii ideale, neverosimilitatea poveştii narate, oscilarea între tradiţionala obiectivitate a perspectivei narative şi implicarea subiectivă în discurs) există, acestea funcţionează ca o dovadă a imposibilităţii realizării perfecţiunii de expresie literară, constituind totodată toposuri de delectare în cadrul lecturii. Defecte dintr-un anumit punct de vedere, calităţi dintr-un alt punct de vedere, concretizările artei narative ale lui Fitzgerald se oganizează simetric, generînd o lectură în dublă ipostază: de plăcere şi de interpretare critică.

Lucia Simona BUMBU

teorie literară

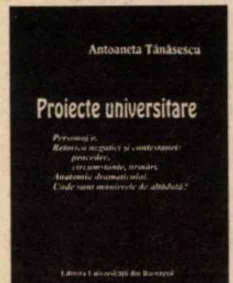

Antoaneta TĂNĂSESCU

Proiecte universitare – Personaj/e; Retorica negaţiei şi a contestaţiei: procedee, circumstanţe, urmăriri; Anatomia dramaticului; Unde sînt manierele de altădată?

Editura Universităţii din Bucureşti,
2001, 144 p., 57.000 lei

Nu cred că greşesc cînd spun că studenţii Facultăţii de Litere aşteptau de mult timp o carte, fie şi alcătuită pe tiparul unui curs, de la prof. Antoaneta Tănăsescu. Iată că ea a apărut şi, sub titlul nepretenţios **Proiecte universitare**, adună între coperţile ei rezumatele binecunoscutelor şi frecventatelor cursuri pe care A. Tănăsescu le susţine de cîţiva ani la facultatea mai sus amintită: **Personaj/e** şi **Retorica negaţiei...**, precum şi alte două proiecte didactice inedite şi extrem de interesante care, probabil, îşi vor *racola* încă de pe acum studenţii.

Dar de ce rezumate? A. Tănăsescu îşi exprimă, în primul rînd, dorinţa de a-i motiva pe studenţi să se apropie de aceste cursuri încurajîndu-le eventualele contribuţii personale: „să beneficieze de o ofertă, dar, nu de puţine ori, să o determine căci se întîmplă ca profesorii să preia sugestii de la cei tineri“ (p. 9). Un alt argument nerostit însă, ar putea fi acela de a preîntîmpina folosirea cursului integral tipărit pe post de manual, fapt care ar reduce considerabil farmecul dialogului şi al schimbului de idei.

Conştientă însă că „în cazul cărţii cît şi al rezumatului, ceva se pierde iremediabil“, Antoaneta Tănăsescu concepe aceste rezumate ca pe nişte invitaţii ispititoare în sala de curs, acolo unde există posibilitatea împingerii limitelor în direcţii variate, a gîndirii libere, a digresiunilor şi a fanteziei constructive. Cursul universitar tipărit aspirînd la libertatea *operei deschise*, iată o subtilă şi binevenită pledoarie pentru o schimbare mai mult decît necesară în spaţiul academic rămas în prea multe privinţe *incremenit* în speciozitate.

Personaje este un curs despre metamorfoza personajului de-a lungul istoriei artei, un fel de *istorie* prin texte cît mai variate – filozofie, studii de psihologie, de morală, filozofia culturii, literatură etc. – fără a ocoli însă, *nota bene*, analiza procedeelor formale „ascunderea portretului (mască, grimă, travesti, *qui-pro-quo*), enigma portretistică, interdicţia portretistică (centru al controversei desfăşurată între iconoclaşti şi iconoduli), substituirea portretistică (actorul), seria portretistică (dublul, copistul), pulverizarea portretistică, personajul-oglindă" (p. 16).

Terminologia conceptului şi relaţia lui cu *caracterul*, androginul, masculin/ feminin în Evul Mediu; el, *tu* şi *el* în lingvistică, psihanaliza, inserţia vegetalului, animalierului şi obiectualului în uman sau doar consonanţa dintre natură/ mediu şi personaj, toate aceste aspecte conduc către ideea că „relativizarea personajului, pulverizarea identităţii lumii, dar şi distrugerea perspectivei imobile, omniscente din care e privit îndreptăţesc, ca la mijlocul secolului trecut, personajul să apară *o noţiune perimată*. De fapt, nu Personajul, ci una dintre ipostazele sale istoric determinate" (p. 37).

Retorica negaţiei... este axat pe transformările suferite în timp de retorica negaţiei şi contestaţiei ca efect al revizuirii cu mijloace ştiinţifice a teoriilor clasice cu privire la conceptele fundamentale ale artei: timp, spaţiu, cauzalitate, parte/întreg, succesiune/ simultaneitate. „Relativitate şi indeterminare în primele decenii de modernitate ale secolului trecut, fractalitate, dispersie, fragmentarism în momentele postmoderne ale sfîrşitului de secol cu multiple urmări literare: «*continuum* spaţio-temporal» la nivelul prozei moderne (Eco), descentralizarea ficţională, fracturarea identităţii personajului, refuzul tiraniei întregului, discontinuitate, mobilitate antisistemică, *eu fisurat*. O stare de criză, un non rău al secolului, un posibil impas (...) dar ceea ce este cu adevărat semnificativ este că aceste elemente sînt conştientizate şi resimţite cu acuitate de contemporanii lor" (p. 42-43).

În **Anatomia dramaticului,** Antoaneta Tănăsescu propune o dezbatere pe marginea a două interesante chestiuni: teatrul ca spetacol între a arăta, a ascunde şi a sugera şi teatrul ca literatură sau formă artistică distinctă ce interacţionează cu matematica, oratoria şi... sportul. În fine, „între literar şi teatral raportul este de succesiune sau, măcar genetic, de simultaneitate şi cum se raportează, în aceste două situaţii distincte, convenţiile, procedeele, strategiile teatrului dramatic la convenţiile, strategiile, procedeele performării textului graţie unor intermediari specializaţi?" (p. 68). De remarcat că pentru fiecare capitol bibliografiile sînt aproape exhaustive.

Surpriza ne-o rezervă însă partea a doua a cărţii. **Unde sînt manierele de altădată?** este o savuroasă incursiune în *10 paşi* printre cărţi româneşti, de la 1800 încoace, care au ca subiect convenţii retorice ale *epistolelor elegante*, coduri de comportament, conversaţii şi bune maniere sau reguli pentru a reuşi în viaţă. Încercarea de a înfăţişa mileniului trei convenţiile de ţinută (în sensul larg al cuvîntului) de acum două secole este singulară în spaţiul românesc. Entuziasmul cu care se citeşte acest capitol este singurul reproş, pentru că autoarea a ales şi în acest caz soluţia rezumatului: Urmează, însă, se pare, o carte de sine stătătoare. A nu se rata!

Marius CHIVU

Istorie

Jessica Douglas-Home
A FOST ODATĂ, ÎN ALTE VREMURI

Jessica DOUGLAS-HOME

A fost odată, în alte vremuri. Aventuri în spatele Cortinei de Fier

Traducere din engleză de Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, Seria „Istorie", Bucureşti, 2001, 240 p., f.p.

La începutul anilor '80 ia fiinţă la Londra, la iniţiativa Jessicăi Douglas-Home, o reţea de fundaţii menite să sprijine disidenţii din ţările comuniste est-europene. Activitatea intelectualilor britanici care compuneau aceste fundaţii devine în scurt timp o înlănţuire de riscuri, arestări, percheziţii şi temeri de „dezertare": totul se desfăşoară în clandestinitate, poliţia secretă are informatori în toate casele, iar disidenţa nu se practică decît pentru obţinerea unui paşaport.

A fost odată... este o carte scrisă la jumătatea anilor '90, cînd eroii săi de dincolo de Cortina de Fier se aflau de ceva timp în poziţii de conducere. Jessica Douglas-Home îi cunoscuse pe vremea cînd îşi căutau un post de îngrijitor sau de mecanic la centrala termică (serviciul cel mai rîvnit la Praga, pentru că asigura linişte şi căldură). La început, obiectivul primei fundaţii (din seria celor trei: din Cehoslovacia, Polonia şi România) fusese strîngerea de fonduri pentru ajutorarea disidenţilor cehi rămaşi fără surse de trai în urma persecuţiilor politice. Nu după mult timp, fundaţia Jan Hus îşi lărgeşte proiectele cu ajutorul unor reţele de „transportatori" şi de mesageri interni, englezii trimit în Cehoslovacia cărţi de filozofie şi de politologie, primesc de acolo texte-mărturie ale intelectualilor, pe care le publică în reviste occidentale, şi sprijină tipărirea de reviste *samizdat*.

Cea mai importantă parte a proiectului fundaţiei este ajutorul acordat unei adevărate universităţi clandestine ce funcţiona sub nasul autorităţilor comuniste de la Praga. Universitari englezi veneau să ţină prelegeri în faţa unor studenţi excluşi pe motive politice din Universitatea Carolina. Sistemul data din 1979 şi rezista cu greu raziilor poliţiei secrete: în 1983, filozoful francez Jacques Derrida fusese arestat de comunişti în timpul unui astfel de seminar praghez. Prelegerile aveau loc în apartamentele unor intelectuali cehi, majoritatea foşti discipoli ai lui Jan Patocka, iniţiatorul Chartei '77, mort în timpul interogatoriilor din anul următor mişcărilor de protest.

Modelul ceh al universităţilor clandestine se va extinde şi în Polonia, unde prelegerile vor aborda teme religioase, de artă plastică şi teatrală. Fundaţia Jagellone sprijină şi aici publicarea unor reviste anticomuniste, precum **Res Publica** lui Marcin Król, şi asigură transmiterea către marile ziare occidnetale a documentelor din procesul ucigaşilor preotului Popieluszko (documente înregistrate pe ascuns, chiar din sala de tribunal, cu un casetofon adus de Jessica special din Anglia). O filială a Fundaţiei Jagellone funcţiona, din 1985, la Budapesta, unde lucrurile nu păreau atît de grave: „Pentru un vizitator obişnuit cu vigilenţa permanentă din Polonia şi din Cehoslovacia, Ungaria era vădit mai puţin oprimată" (p. 113).

De departe „cea mai sinistră ţară din întreg blocul sovietic" (p. 186), România lui Ceauşescu devine prioritară în munca grupului britanic. Deşi trecuse prin mai multe încercări dramatice (moartea soţului ei, fost redactor-şef la **The Times**, arestarea şi expulzarea mai multor colegi din Cehoslovacia şi Polonia, percheziţia brutală la care fusese supusă ea însăşi pe aeroportul din Varşovia), Jessica Douglas-Home nu renunţă la proiectul de a înfiinţa o nouă fundaţie, doar pentru disidenţii români. Obiectivul fundamental al acesteia: demascarea „liberalismului" cu care Ceauşescu se prezenta în faţa guvernelor occidentale (şi care ajunsese pînă acolo încît oficialii din Departamentul de Stat refuzau să creadă mărturiile funcţionarilor americani de la Bucureşti, inclusiv pe cele ale ambasadorului Funderburk, care denunţau dezastrul din România).

Cu ajutorul diasporei pariziene, Jessica Douglas-Home alcătuieşte o listă de „contacte româneşti", din care nu lipsesc Mariana Celac, Nicolae Steinhardt, Andrei Pleşu, Dan Hăulică ori Stelian Tănase. Ziarista britanică se va întîlni cu fiecare dintre ei la Bucureşti, conştientă că fiecare mişcare îi este urmărită şi fiecare cuvînt îi este înregistrat. Într-o ţară în care şi corespondeţii ziarelor sovietice ajung să se plîngă de frigul din casele bucureştene, englezii primesc numai cereri pentru cărţi: intelectualii români cer volume de Eliade, Soljeniţîn şi Trevor-Roper. E drept, unii vor şi cîte un borcan de muştar englezesc Colman's. Aşa se naşte istoria vie şi intimă a unei rezistenţe prin existenţă pur şi simplu: „Însuşi actul normal de a-şi vedea de viaţă era o opţiune politică" (p. 156).

Cartea intră cu greu într-o categorie literară definitivă: în paginile ei se amestecă mărturii, rememorări la pers. I, un jurnal al dramelor personale şi ceva umor negru şi sec. Finalul ei e grav şi interogator: după '90, Jessica Douglas-Home se întoarce la Bucureşti, unde are o întrevedere glacială cu Virgil Măgureanu. E o nouă confruntare cu brutalitatea veche, rămasă neschimbată şi neclintită.

Magda RĂDUŢĂ

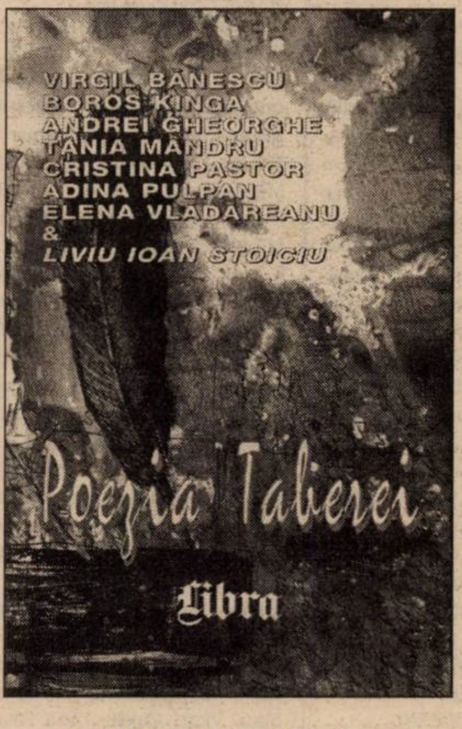

La Editura Libra, în Colecţia „Poesis" a apărut, anul trecut, un volum-antologie cuprinzînd creaţiile a şapte poeţi foarte tineri (19-20 de ani): Virgil Bănescu, Boros Kinga, Andrei Gheorghe (altul decît arogantul *showman* PRO TV-ist...), Tania Mîndru, Cristina Pastor, Adina Pulpan şi Elena Vlădăreanu. Cartea, prezentată, pe coperta a patra, de Romul Munteanu, este rezultatul unei tabere de creaţie iniţiată de Fundaţia Culturală Libra şi Editura Libra. Prima „ediţie" a avut loc acum patru ani, la Buciumeni-Galaţi, continuînd la Buşteni şi la Vălenii de Munte. Prefaţatorul volumului, poetul Liviu Ioan Stoiciu îşi motivează gestul declarînd că s-a trezit, „într-o doară la început", luînd în serios acest proiect: „Cum «copiii» acestei Tabere (azi, studenţi) aveau substanţă în ceea ce scriau, pe ici, pe colo, am propus să definitivez o antologie de poezie – aceasta de faţă, să rămînă mărturie, la trecerea dintre milenii, noua atitudine faţă de realitate. Dacă vreţi, o poezie de debut a realului cinic, mărturie a nepotrivirilor lăuntrice, a neajunsurilor proprii şi a necenzurării instinctelor". Şi asta în ciuda scepticismului iniţial: „Eu, care pînă acum, la vîrsta maturităţii, prea tîrziu, mereu sceptic, n-am călcat în vreo tabără de creaţie şcolară (tabere la care s-au împărţit mii de premii şi s-au recutat, în cel mai bun caz, mediocrităţile cu ştaif ale literaturii române, dar şi profesorii «de română» cu ştaif)"... Prefaţa lui Liviu Ioan Stoiciu este una „obiectivă", în răspăr cu prefeţele de gen, punctînd exigent naivităţile şi fenomenele de mimetism strident în raport cu poezia „optzecistă". Însă chiar şi acest ultim amănunt spune ceva referitor la „orientarea" junilor autori, foarte *a la page* şi cu bune lecturi, nu numai de poezie. Trebuie să recunoaştem, apoi, că majoritatea celor antologaţi nu sînt numai „bine orientaţi", ci şi talentaţi, chiar dacă uneori talentul (ca şi lecturile) nu s-a decantat suficient... Unele poeme se situează, ocazional şi explicit, sub pecetea Taberei, dedicate fiind participanţilor mai cunoscuţi – îndeosebi lui Liviu Ioan Stoiciu şi „animatorului" Dan Mircea Cipariu. Problemele apar în momentul în care încep pastişările ... Scurtele prezentări ale autorilor nu sînt, uneori, lipsite de umor, rezultat dintr-o simpatică „distanţare": astfel, Andrei Gheorghe pretinde a fi publicat „un volum de versuri în regie proprie, în ultimul an de liceu, la Tîrgovişte, intitulat **Catifea albastră** (Editura Domino, 1998), *renegat* (subl. n.)". Poemele ce alcătuiesc cele şapte grupaje, vădesc, între altele, cruzime a notaţiei, amestec de candoare şi ironie tăioasă, priză la concret, senzorialitate a percepţiei, o poezie, în curs de „profesionalizare". Să mai spunem că antologia se încheie – surpriză! – printr-o Addenda, un expresiv „epistolar" poetic purtat prin e-mail între tînăra Aida Pulpan şi consacratul Liviu Ioan Stoiciu, sub titlul **Mesaj dintr-un balon cu aer cald**... În fine, credem că despre (măcar) unii dintre cei şapte vom mai auzi. Deocamdată, Virgil Bănescu şi Elena Vlădăreanu par cei mai bine plasaţi.

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
(tel: 313.91.75)
SALA I.L. CARAGIALE:

- 4 dec., ora 19.30 – **Tango Pasion**, spectacol de tangouri argentiniene
- 5 dec., ora 19.00 – **O batistă în Dunăre** de D.R. Popescu. Regia: Ion Cojar. Cu: Raluca Zamfirescu, Ileana Stana Ionescu, Mariana Mihuţ, Rodica Popescu Bitănescu, Tamara Creţulescu, Maria Buză
- 6 dec., ora 19.00 – **Omul din la Mancha** de Dale Wasserman. Regia: Ion Cojar. Cu: Virgil Ogăşanu, Maia Morgenstern, Ilinca Goia, Marius Florea Vizante, Andrei Duban, Eugen Cristea
- 9 dec., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Silvia Năstase, Monica Davidescu, Mihai Călin

SALA LIVIU REBREANU:

- 6 dec., ora 11.00 – Teatrul pentru copii – **Poveşti de iarnă**
- 6 dec., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin
- 7 dec., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobîlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş
- 9 dec., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Poveşti de iarnă**
- 9 dec., ora 19.00 – **Barrymore** de W. Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag

SALA CAMIL PETRESCU:

- 4 dec., ora 19.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan

SALA MARIN SORESCU:

- 8 dec., ora 11.00 – **Amicele**, după texte de Tudor Muşatescu. Regia: Victor Moldovan. Cu: Rodica Popescu Bitănescu

TEATRUL NOTTARA
(tel: 212.52.89)
SALA MAGHERU:

- 6 dec., ora 19.00 – **Costumele!...** Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Adrian Horobeţ, Mihai Răzuş, Ileana Olteanu, Richard Bovnozcki, Dragoş Huluba, Dinu Onofrei, Silviu Biriş, Oxana Moravec, Dana Cavaleru
- 7 dec., ora 19.00 – **Oscar** de Claude Magnier. Regia: Alice Barb. Cu: Ştefan Radof, George Ivaşcu, Emilia Dobrin, Valeriu Preda, Anda Caropol
- 8 dec., ora 19.00 – **Larry Thompson, tragedia unei tinereţi sau Show must go on** de Dusan Kovacevic. Regia: Mara Paşici-Manolescu. Cu: Ştefan Sileanu, Tania Filip, Cristian Şofron, Ion Haiduc, Ruxandra Sireteanu
- 9 dec., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda, Catrinel Dumitrescu, Sorin Cociş

SALA STUDIO:

- 5 dec., ora 19.30 – **Frumos e în septembrie la Veneţia** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis, Valentin Uritescu
- 6 dec., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica
- 7 dec., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mitcu
- 8 dec., ora 19.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Un spectacol de Mircea Cornişteanu. Cu: Cerasela Iosifescu, George Alexandru
- 9 dec., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru

TEATRUL BULANDRA
SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:
(str. Lipscani 53, tel: 315.89.90)

- 9 dec., ora 19.00 – **Colonelul-Pasăre** de Hristo Boicev. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Victor Rebengiuc, Dana Dogaru, Răzvan Vasilescu, Mircea Rusu, Costel Caşcaval, Dorin Andone, Silviu Geamănu, Constantin Drăgănescu

SALA TOMA CARAGIU:

- 6 dec., ora 20.30 – **SaKaDaTextraSENSORial**, spectacol *unplugged* de Dan Chişu, realizat de grupul de percuţie „Sensor"
- 7 dec., ora 19.00 – **Îmblînzirea scorpiei** de W. Shakespeare. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Oana Pellea, Marian Râlea, Marin Moraru
- 8, 9 dec., ora 19.00 – **Tango** de S. Mrozek. PREMIERĂ. Regia: Gelu Colceag. Cu: Vlad Zamfirescu/Costel Caşcaval, Emilia Popescu, Doru Ana, Luminiţa Gheorghiu, Petre Lupu

CENTRUL CULTURAL EUROPEAN
(tel: 315.89.80)

- 5, 7 dec., ora 18.30 – Sala Rapsodia – **Made in Romania**, spectacol produs de Fundaţia Centrul Cultural European, în parteneriat cu Uniter şi Eurotin. În distribuţie: actori membri ai companiei „Passe-Partout D.P."

TEATRUL ODEON
(tel: 313.68.74)

- 6 dec., ora 18.30 – **Salonul nr. 6** după A.P. Cehov. Regia: Sorin Militaru. Cu: Bujor Macrin, Cornel Cimpoae, Valentin Terente, George Toropoc, Liliana Ghiţă. Spectacol prezentat de Teatrul „Maria Filotti" din Brăila
- 7 dec.. ora 18.30 – **Cartofi prăjiţi cu orice** de Arnold Wesker. Regia: Alice Barb. Cu: Gelu Niţu, Marius Stănescu, Geo Costiniu, Şerban Ionescu, Mircea Constantinescu, Marian Lepădatu, Petre Nicolae, Ioan Batinas, Pavel Bartoş
- 8 dec., ora 19.00 – **Gală extraordinară de balet**. Regia: Răzvan Mazilu. Cu: Dan Puric, Carmen Ungureanu, Corina Dumitrescu, Răzvan Mazilu, Mihai Babuşka, Compania „Orion Balet", Mateia Stănculescu, Rodica Mandache, Oana Ştefănescu, Jeanine Stavarache, Cătălina Mustaţă, Ionel Mihăilescu, Mugur Arvunescu, Dimitrii Bogomaz
- 9 dec., ora 18.30 – **Don Juan à la Russe**, după **Piesa fără titlu** de A.P. Cehov. Regia: Gelu Colceag. Cu: Irina Mazanitis, Ionel Mihăilescu, Niculae Urs, Valeria Sitaru, Mircea Constantinescu, Şerban Ionescu, Crina Mureşan, Gelu Niţu, Doina Şandru

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA
(tel: 310.35.74)

- 5 dec., ora 19.00 – **Deliciile cruzimii**, spectacol al Companiei „Entre Chien et Loup", Franţa
- 6 dec., ora 19.00 – **Tigrul** de Murray Schisgal. Regia: Gabriela Dumitru. Cu: Ştefana Zamfirescu, Mihai Cuciumeanu
- 7 dec., ora 19.00 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. PREMIERĂ OFICIALĂ. Regia: Ştefan Vulniciuc şi Mihaela Gorea. Cu: Vasile Calofir, Adriana Nicolae, Bogdan Mosor, Gheorghe Lazăr, Paul Lucaci
- 8 dec., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe
- 9 dec., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de S. Mrozek. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă, Iulian Postelnicu, Liviu Vlad, Ion Kivu

TEATRUL HANUL CU TEI
(tel: 313.01.81)

- 4 dec., ora 19.00 – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ionuţ Burlan
- 5 dec., ora 19.00 – **Lacuna** de E. Ionescu. Cu: Georgeta Marin, Emanuela Fazekaş, Adriana Pârvu/ **Oh, studenţie!...** de M. Sorbul. Cu: Sofia Savi, Raluca Obreja, Emanuela Fazekaş, Călin Popovici, Dan Crudu
- 7 dec., ora 19.30 – **Smerita** după F.M. Dostoievski. Regia: Vasile Toma. Cu: Ioan Coman, Nouria Nouri, Otilia Pătraşcu, Nuami Dinescu, Ionuţ Burlan
- 10 dec., ora 19.00 – **Sînteţi în direct cu Torquemada – Astă seară despre prostie** după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotherdam. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu

TEATRUL EVREIESC DE STAT
(tel: 323.39.70)

- 8 dec., ora 11.00 – **Nuntă cu miliar...dar** de Dinu Grigorescu. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Dan Tufaru, Eugenia Balaure, Cristina Dogaru, Mihai Ciucă, Boris Petroff
- 9 dec., ora 11.00 – **Fericirea furată** de Iacob Gordin. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Leonie Waldman Eliad, Theodor Danetti, Mihaela Sîrbu, Nicolae Călugăriţa, Andrei Finţi, Rudy Rosenfeld, Eugenia Balaure. Textul se traduce în limba română la cască

TEATRUL ION CREANGĂ
(tel: 211.11.69)

- 4 dec., ora 10.00 – **Voi scandal cu orice preţ**, după I.L. Caragiale. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Florina Luican, Anca Zamfirescu, Sibylla Oarcea
- 5, 7 dec., ora 10.00 – **Crăiasa zăpezii** după H. Ch. Andersen. Regia: Boris Petroff. Cu: Marioara Sterian, Sibylla Oarcea, Liliana Perepelicinic, Ani Creţu, Florina Luican, Marina Procopie, Cornelia Pavlovici, Daniel Tudorică, Mirela Busuioc, Boris Petroff
- 6 dec., ora 10.00 – **Prinţ şi cerşetor**, după Mark Twain. Regia: Constantin Dicu. Cu: Ani Creţu, Mihaela Beţiu, Cristian Irimia, Daniel Tudorică, Boris Petroff, Mircea Muşatescu, Marina Procopie, Anca Zamfirescu, Mihai Verbiţchi
- 8 dec., ora 10.30 – **Crăiasa zăpezii**
- 9 dec., ora 10.30 – **Micul lord**, după Frances Hodgson Burnett. Regia: Constantin Dicu. Cu: Cristian Irimia, Carmen Palcu, Marioara Sterian, Marcela Andrei, Daniel Tudorică, Mircea Muşatescu, Cornel Vulpe, Marina Procopie, Alexandrina Halic, Anca Zamfirescu, Ovidia-Manon Oprişan, Dumitru Anghel, Romeo Stavăr, Cătălin Dupu

TEATRUL EXCELSIOR
(tel: 315.97.36)

- 4 dec., ora 10.00 – **Fetiţa cu chibrituri** după H. Ch. Andersen. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu, Ciprian Cojenel
- 5 dec., ora 10.00 – **Lampa lui Aladin** de Alexandru Andi. Regia: Ion Lucian. Cu: Vasile Menzel, Paula Sorescu Lucian, Silvana Ionescu, Robert Radoveneanu, Cosmin Şofron
- 6, 7 dec., ora 10.00 – **Mica sirenă**. Regia: Olimpia Arhir. Cu: Paula Sorescu Lucian, Annemarie Ziegler, Silvana Ionescu, Vasile Menzel, Cosmin Şofron
- 9 dec., ora 11.00 – **Mica sirenă**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ
SALA VICTORIA:
(tel: 315.23.77)

- 9 dec., ora 11.30 – **Vicleniile lui Scapino**. Regia: Felix Alexa. Cu: Ion Brancu, Liliana Gavrilescu, Ioana Chelaru, Cristina Roşiianu, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia

SALA LAHOVARI:
(tel: 211.08.29)

- 4, 5, 6 dec., ora 10.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Paul Ionescu, Mihai Dumitrescu, Gabriel Apostol, Daria Gănescu, Angela Filipescu
- 7 dec., orele 9.30 şi 12.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**
- 8 dec., ora 11.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**
- 9 dec., ora 11.00 – **Gulliver în ţara piticilor**, musical de Silvia Kerim şi Marius Ţeicu. Regia: Liviu Berehoi. Cu: Angela Filipescu, Maria Varsami, Gabriel Apostol, Paul Ionescu, Florentina Tănase, Bruno Mastan

BACĂU

TEATRUL GEORGE BACOVIA

- 4 dec., ora 17.00 – la Buhuşi – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte, Geo Popa, Doina Iacob, Florina Găzdaru
- 5, 7 dec., ora 17.00 – **Lecţia** de Eugen Ionescu. Regia: Dana Lungu. Cu: Florin Crăciunescu, Daniela Vrînceanu, Constanţa Zmeu
- 6 dec., ora 10.00 – la Buhuşi – **Alba ca zăpada şi cei şapte pitici** după Fraţii Grimm. Regia: Stelian Preda. Cu: Florina Găzdaru, Ligia Dumitrescu, Stelian Preda, Adrian Găzdaru, Dana Olariu, Corina Goranda, Despina Prisecaru, Nina Gherghişan, Firuţa Apetrei, Nela Zare, Daniela Vrânceanu
- 9 dec., ora 18.00 – **Bal la castel** de Jean Anouilh. Regia: Oana Leahu. Cu: Gabriel Duţu, Constanţa Zmeu, Eliza Noemi Judeu, Nina Gherghişan, Viorel Baltag, Ştefan Ionescu, Valentin Branişte, Daniela Vrînceanu, Doina Iacob, Firuţa Apetrei, Nicolae Roşioru

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU
SALA MARE:

- 4 dec., ora 19.00 – **Îmblînzirea scorpiei** de W. Shakespeare. Spectacol prezentat de Teatrul Bulandra din Bucureşti
- 5 dec., ora 18.30 – **Şantaj** de Liudmila Razumovskaia. Regia: Claudiu Goga. Cu: Virginia Itta Marcu, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Iulia Popescu, Marius Cisar
- 9 dec., ora 19.00 – **Vacanţă în Guadelupa** de Pierre Sauvil şi Eric Assous. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Mircea Andreescu, Dan Săndulescu, Viorica Geantă Chelbea, Gabriel Costea

SALA STUDIO:

- 5 dec., ora 17.00 – **E vremea rozelor ce mor...**, colaj de versuri în interpretarea actriţei Mayă Andrieş
- 6 dec., ora 19.00 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş, Gabriel Costea
- 7 dec., ora 18.30 – **Operele complete ale lui Wlm Şxpr**
- 8 dec., ora 17.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovschi, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

- 5 dec., ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière, spectacol *studio*. Regia: Tompa Gábor
- 6 dec., ora 19.00 – la Casa Tranzit – **Karol** de S. Mrozek. Regia: Tompa Gábor
- 7 dec., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel spectacol *studio*. Regia: David Grant (MArea Britanie)
- 9 dec., ora 11.00 – **Peripeţiile unui şoricel brav** de Bajor Andor, spectacol *studio* pentru copii. Regia: Hatházi András
- 9 dec., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Karol** de S. Mrozek

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU
DRAMĂ:

- 5 dec., ora 18.30 – **Petrecere intr-un pian cu coadă** de Mihai Ispirescu. Regia: Lucian Sabados. Cu: Tudor Smoleanu, Ana Bart, Karl Baker, Cristina Moldoveanu, Ilie Gâlea, Lucia Ştefănescu, Alexandru Pandele, Theodora Stanciu, Marian Despina

PĂPUŞI:

- 4 dec., ora 11.30 – **Albă ca zăpada**
- 5 dec. – la Urziceni – **Muck cel mic** după Fraţii Grimm
- 7, 8 dec., ora 10.30 – **Tip şi Top**
- 9 dec., ora 11.00 – **Tip şi Top**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

- 6 dec., orele 9.00, 10.00 şi 11.00 – la Şcoala generală nr. 5 – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

- 4 dec., ora 19.00 – **Contrabasul** de Patrick Süskind. PREMIERĂ. Regia: Wolfgang Wolter. Spectacol prezentat de secţia germană
- 6 dec., ora 19.00 – la Cluj Napoca – **Contrabasul** de Patrick Süskind
- 7 dec., ora 19.00 – **Canibalii** de G. Tabori. Regia: Alexander Hausvater
- 8 dec., ora 19.00 – **Simt că fac nebunii** de Georges Feydeau. Regia: Mc. Ranin
- 9 dec., ora 19.00 – **Tango, monsieur?!** de Aldo Lo Castro. Regia: Mihai Lungeanu
- 9 dec., ora 19.00 – la Timişoara – **Contrabasul** de Patrick Süskind

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL NAŢIONAL

- 6 dec., ora 19.00 – **Cintăreaţa cheală** de E. Ionesco. Spectacol al Companiei „Liviu Rebreanu"
- 7 dec., ora 18.00 – **Tragedia omului** de Madách Imre. Spectacol al Companiei „Tompa Miklós"
- 8 dec, ora 19.00 – **Şi miniştrii calcă strîmb** de Ray Cooney. Spectacol al Companiei „Tompa Miklós"
- 9 dec., ora 19.00 – **Actriţele** de Josep M. Benet i Jornet. Spectacol al Companiei „Tompa Miklós"

FILM

4-6 decembrie

BUCUREŞTI

- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Madden. Cu: Nicolas Cage, Penelope Cruz, Christian Bale, John Hurt/ Scala/ orele: 9.00, 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Gary Trousdale şi Kirk Wise. Film de animaţie. Cu (voci): James Garner, Lyle Tiberius Rourke, Leonard Nimoy, Michael J. Fox/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.45
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth/ Patria, orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001. Cu: Antonio Banderas/ Cotroceni/ orele: 12.00, 15.00, 18.00, 21.00
- **Trafic**, SUA, 2001. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Studio Martin/ orele: 13.30, 16.15, 19.00
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham, Garry McDonald, Jacek Koman/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.00
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman. Cu (voci): Toby Maguire, Alec Baldwin/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/

Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30

- **Furios şi iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Lumina, orele: 10.30, 12.15, 14.00, 16.00, 18.00, 19.45/ Viitorul, orele: 14.00, 16.00, 19.00
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000. Regia: Cristophe Gans. Cu: Samuel le Bihan, Mark Dacascos/ Europa/ orele: 10.00, 12.30, 15.30, 18.30
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Sexi harem Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 18.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ ora 13.00
- **În voia sorţii**, SUA, 2001/ ora 13.15
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ ora 13.30
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ orele: 15.00, 19.45
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ ora 15.30
- **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss/ ora 16.30
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ ora 17.15
- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ ora 18.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ ora 19.00
- **Jurnalul lui Bridget Jones**, SUA, 2001. Regia: Sharon Maguire. Cu: Rene Zelwegger, Colin Firth, Hugh Grant/ ora 20.30
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ ora 20.00
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 22.15
- **Cum să ajungi preşedinte?**, SUA, 2001. Regia: Mike Nichols. Cu: John Travolta, Emma Thompson, Kathy Bates, Maura Tierney Daisy, Adrian Lester, Larry Hagman/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 15.00, 18.00, 20.30, 22.45
- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kevin Pollak, Kristen Wilson, Kyla Pratt/ Sala 2/ orele: 13.15, 17.30
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Catherine Dent, Ian Robison, Jean-Claude van Damme/ Sala 2/ orele: 15.15, 19.30, 22.00
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Sala 3/ orele: 14.00, 16.30, 19.00, 21.30
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Film de animaţie/ Sala 4/ orele: 13.45, 16.00, 18.15
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Sala 4/ ora 20.45
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Sala 5/ orele: 16.00, 18.30 (5, 6 dec.)/ orele: 16.00, 18.30, 21.00 (4 dec.)
- **Gluma mortală**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Sala 5/ ora 21.00 (5, 6 dec.)
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Madden. Cu: Nicolas Cage, Penelope Cruz, Christian Bale, John Hurt/ Sala 6/ orele: 18.45, 21.45
- **Între bine şi rău**, SUA, 2000. Regia: Janusz Kaminski. Cu: Ben Chaplin, Winona Ryder, Elias Koteas/ Sala 6/ ora 16.15
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman/ Sala 7/ orele: 14.45, 17.15, 20.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Sala 7/ orele: 22.15
- **Trafic**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 15.45, 19.15, 22.30
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Sala 9/ orele: 15.30, 20.15
- **Omul nostru din Panama**, Marea Britanie, 2001. Regia: John Boorman. Cu: Geoffrey Rush, Pierce Brosnan, Jamie Lee Curtis/ Sala 9/ orele: 17.45
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 13.00, 22.30
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 17.00, 22.45
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Sala 10/ orele: 14.15, 19.45

INSTITUTUL FRANCEZ

SALA ELVIRA POPESCU:
(tel: 210.02.24)

- 5 dec., ora 20.30 – **L'espoire (Speranţa)**, realizat de André Malraux. Film prezentat în ciclul de evenimente *André Malraux: Omul de acţiune şi de cultură*
- 10 dec., ora 19.00 – serie de **scurtmetraje documentare** pe tema **Anul mondial contra rasismului şi al discriminărilor rasiale**, prezentate în versiune originală, subtitrate în limba engleză

INSTITUTUL GOETHE

(tel: 210.02.24)

- 5 dec., ora 15.00 – **Ziua filmului gay**: **Lacrimile amare ale lui Petra von Kant**, Germania, 1972. Regia: Rainer Werner Fassbinder/ **Frica unui judecător**, Germania, 1996. Regia: Josef Rödl

ARAD

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Dacia
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

BRAŞOV

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. Regia: Dominic Sena. Cu: Don Cheadle, Halle Berry, Hugh Jackman, John Travolta, Sam Shepard/ Patria/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Astra/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Reţeaua păianjen**, SUA, 2000. Regia: Lee Tamahori. Cu: Morgan Freeman, Monica Potter/ Cosmos/ orele: 14.00, 16.00, 18.00 (5, 6 dec.)
- **Scary Movie**, SUA, 2000. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Jon Abrahams, Carmen Electra/ Cosmos/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00 (4 dec.)
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00

CÎMPINA

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton/ Central

CLUJ NAPOCA

- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 13.00, 15.00, 17.00
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30, 23.00
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00, 19.30, 22.00
- **Cît îmi dai ca să te impuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Mărăşti/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Indestructibilul**, SUA, 2000. Regia: M. Night Shayamalan. Cu: Bruce Willis, Samuel L. Jackson, Robin Wright Penn/ Victoria/ orele: 19.00, 21.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Favorit/ orele: 14.30, 17.00, 19.30

CONSTANŢA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001/ Studio/ orele: 11.30, 14.00, 16.30, 19.00
- **Trafic**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 12.30, 15.00, 17.30

CRAIOVA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Patria
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Modern
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Flacăra

IAŞI

- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană, Bucureşti (CIAC)

anunţă

vernisajul expoziţiei **ambient video** propuse de grupul 2 META.

Vernisajul are loc în Galeria S.P.A.C.E. a CIAC, marţi 4 decembrie 2001, ora 18.00.

Expoziţia poate fi vizitată pînă în data de 11 ianuarie 2002.

Galeria S.P.A.C.E. – CIAC
Str. Şelari Nr. 9-11 (accesul prin Intrarea Soarelui 1)
Tel./Fax: 01-313 51 10; 313 51 11

- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Republica/ orele: 17.00, 19.00
- **Condamnaţi la dragoste**, Franţa, 1999. Regia: Patrice Leconte. Cu: Juliette Binoche, Daniel Auteuil, Emir Kusturica/ Casa de Cultură, Sala Azur/ ora 18.30
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah/ Dacia/ orele: 13.00, 15.30, 18.00

ORADEA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Trafic**, SUA, 2001/ Patria
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Trafic**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.30, 15.30, 18.30

PITEŞTI

- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Bucureşti/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Rîuri de purpură**, Franţa, 2000. Regia: Mathieu Kassovitz. Cu: Jean Reno, Pierre Niémans, Nadia Fares, Fanny Ferreira, Vincent Cassel, Max Kerkerian/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria
- **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius/ Scala
- **Jurassic Park 3**, SUA, 2001. Regia: Joe Johnston. Cu: Sam Neill, William H. Macy, Tea Leoni/ Modern

SFÎNTU GHEORGHE

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 18.00, 20.00 (pînă în 5 dec.)
- **Trafic**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 19.00 (6 dec.)

SIBIU

- **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein, Natasha Lyonne/ Pacea/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.15, 19.30, 22.00

SINAIA

- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Perla

SLATINA

- **Furios şi iute**, SUA/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Capitol
- **Dracula 2000**, SUA/ Timiş
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Independenţa
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

ZALĂU

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Scala/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00

7-10 decembrie

BUCUREŞTI

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **Gluma mortală**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Incidentul Ankara**, România. PREMIERĂ/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Luceafărul, tel: 315.87.67/ Favorit, tel: 413.31.70
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Bucureşti/ tel: 315.61.54
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Cultural/ tel: 499.10.13
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Lumina, tel: 314.74.16/ Flamura, tel: 685.77.12
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Viitorul/ tel: 610.67.40
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Excelsior/ tel: 224.33.45

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ **Trafic**, SUA, 2001/ **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ **Cum să ajungi preşedinte**, SUA, 2001/ **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001/ **Sexi harem Ada Kaleh**, România, 1999/ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001

ARAD

- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Dacia
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Patria
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Modern
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Patria
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Patria
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Scala
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Mo-

dern

SINAIA

- **Animalul**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Scor final**, SUA/ Capitol
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Timiş
- **Cod necunoscut**, Franţa-România, 2000. Regia: Michael Haneke. Cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Trafic**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE

4 decembrie

- **Morometii**, România, 1986. **Ora 10.00**
- **Blonda Venus**, SUA, 1932. **Ora 12.45**
- **De cealaltă parte a liniştii**, Germania, 1996. Regia: Caroline Link. Cu: Alexandra Bolz, Sylvie Testud, Howie Snego. Versiune originală. **Ora 14.30**
- **Charles mort sau viu**, Elveţia, 1969. **Ora 16.30**
- **Plus-minus zero**, Germania, 1998. Regia: Eoin Moore. Cu: Andreas Schmidt, Tamara Simunovic, Kathleen Gallego Zapata. **Ora 18.15**

5 decembrie

- **Speranţa**, Franţa, 1945. Regia: André Malraux. Cu: José Sempere, Andrès Mejuto, Nicolas Rodriguez, José Lado, Julio Pena/ **30 de ani de veselie**, SUA, 1963. Regia: Robert Youngson. Cu: Charles Chaplin. **Ora 9.00**
- **Jurnalul unui preot de ţară**, Franţa, 1951. Regia: Robert Bresson. Cu: Claude Laydu, Jean Riveyre, Marie-Monique Arkeill. Versiune originală. **Ora 12.15**
- **Moartea căprioarei**, România, 1969. Regia: Cristu Polucsis. Film inspirat de poezia omonimă a lui Nicolae Labiş/ **Miracol la Milano**, Italia, 1951. Regia: Vittorio de Sica. Cu: Francesco Golisano, Emma Grammatica. Versiune originală. **Ora 14.30**
- **Speranţa**, Franţa, 1945/ **30 de ani de veselie**, SUA, 1963. **Ora 16.45**
- **Scurt şi fără durere**, Germania, 1998. Regia: Fatih Akin. Cu: Adam Bousdoukos, Aleksandar Jovanovic, Idil Ünir. **Ora 19.15**

6 decembrie

- **Napoleon**, Franţa, 1927. Regia: Abel Gance. Cu: Albert Dieudonné, Gina Manes. **Ora 9.30**
- **Copii din aprilie**, Germania, 1998. Regia: Yüksel Yavuz. Cu: Bülent Esrüngün, Gemal Yavuz, Erdal Yildiz. **Ora 11.15**
- **Jurnalul unui preot de ţară**, Franţa, 1951. **Ora 14.00**
- **Napoleon**, Franţa, 1927. **Ora 16.15**
- **Viaţa este un şantier**, Germania, 1997. Regia: Wolfgang Becker. Cu: Jürgen Vogel, Christiane Paul, Armin Rhode. **Ora 18.00**

7 decembrie

- **Sărutul, păsările, domnişoara Pogany**, România, 1970. Regia: Pavel Constantinescu. Film consacrat capodoperelor lui Constatin Brâncuşi (prezentat cu ocazia împlinirii a 125 de ani de la naştere)/ **Scurtă întîlnire**, Marea Britanie, 1946. Regia: David Lean. Cu: Trevor Howard, Celia Johnson. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **Cinci seri**, URSS, 1979. Regia: Nikita Mihalkov. Cu: Stansilav Liubşin, Liudmila Gurcenko, Larisa Kuzneţova. **Ora 12.00**
- **Păsări călătoare – o dată pînă la Inari**, Germania, 1997. Regia: Peter Lichtefeld. Cu: Hilmi Gözer, Joachim Kröl, Jachen Nickel. **Ora 14.00**
- **N-a dansat decît o vară**, Suedia, 1951. Regia: Arne Mattson. Cu: Ulla Jacobsson, Kolke Sundquiest. **Ora 15.45**
- **Drumuri în noapte**, Germania, 1999. Regia: Andreas Kleinert. Cu: Cornelia Schmaus, Dirk Borchardt. **Ora 17.30**

8 decembrie

- **Familia lui Pluto**, SUA, 1937. Film de animaţie. Regia: Walt Disney/ **Doamna şi vagabondul**, SUA, 1955. Regia: Hamilton Luske, Gyde Geronimi. **Ora 10.00**
- **Văcarul evreu Levi**, Germania, 1999. Regia: Didi Danquart. Cu: Bernd Michael Lade, Bruno Cathomas. **Ora 11.45**
- **Vagabondul**, India, 1951. Regia: Raj Kapoor. Cu: Raj Kapoor. **Ora 13.45**
- **Moartea căprioarei**, România, 1969/ **Miracol la Milano**, Italia, 1951. **Ora 17.00**
- **Siluete în noapte**, Germania, 1998. Regia: Andreas Dresen. Cu: Merriam Abbas, Dominique Horwitz. **Ora 19.15**

9 decembrie

- **Familia lui Pluto**, SUA, 1937/ **Doamna şi vagabondul**, SUA, 1955. Film de animaţie. **Ora 10.00**
- **Descoperitorul insulinei – Doctorul Nicolae Paulescu**, România, 1977. Regia: Mircea D. Popescu. Film documentar despre Nicolae Paulescu, prezentat cu ocazia împlinirii a 70 de ani de la moarte/ **Johnny Belinda**, SUA, 1948. Regia: Jean Negulesco. Cu: Jane Wymann, Lew Ayres, Charles Dickford, Agnes Moorehead. Versiune originală. **Ora 11.45**
- **Cinci seri**, URSS, 1979. **Ora 14.00**
- **Şapte păcate**, SUA, 1940. Regia: Tay Garnett. Cu: Marlene Dietrich, John Wayne. **Ora 16.00**
- **Vagabondul**, India, 1951. **Ora 17.45**

10 decembrie

- **Şapte păcate**, SUA, 1940. **Ora 12.00**
- **Descoperitorul insulinei – Doctorul Nicolae Paulescu**, România, 1977/ **Johnny Belinda**, SUA, 1948. **Ora 14.00**
- **N-a dansat decît o vară**, Suedia, 1951. **Ora 16.30**
- **În noaptea asta sau niciodată**, Elveţia, 1972. Regia: Daniel Schmid. Cu: Voli Geiler, Peter Chatel, Harry Bar. **Ora 18.30**

PLOIEŞTI

SCALA

- 4 dec. – **Fortăreaţa**

TÎRGOVIŞTE

- 6 dec. – **Plăcinta americană**, SUA, 1999. Regia: Paul Weitz. Cu: Jason Biggs, Chris Klein

VIDEO

BUCUREŞTI

CENTRUL CULTURAL CEH

- 6 dec., ora 17.00 – **Şopteşte**, Cehia, 1996. Regia: David Ondricek. Subtitrat în limba engleză. Film proiectat în ciclul **Ţara filmului**

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 6 dec., ora 18.00 – **Chroniques de France: Les Alsaciens**, un film de Hubert Knapp, Franţa, 1989

SPECTACOLE

BUCREŞTI

OPERA NAŢIONALĂ

- 7 dec., ora 18.30 – **Aida** de G. Verdi. Regia: Plamen Kartaloff. Cu: Nicolae Busuioc, Melania Ghioaldă-Isar, Ecaterina Ţuţu-Popp. Gheorghe Mogoşan, Mihnea Lamatic, Pompeiu Hărăşteanu, Florin Diaconescu
- 8 dec., ora 18.30 – **Lacul lebedelor**, spectacol de **balet** de P.I. Ceaikovski. Regia şi coregrafia: Oleg Danovschi. Solişti: Loredana Salaoru, Alin Gheorghiu, Tiberiu Almosnino, Vlad Toader, Liliana Nică, Ioana Popescu, Virgil Ciocoiu, Laura Blică-Toader, Mădălina Slăteanu-Bulgaru
- 9 dec., ora 18.30 – **Traviata** de G. Verdi. Regia: Cristian Mihăilescu. Cu: Felicia Filip, Marius Brenciu, Iordache Basalic, Rodica Ocheşteanu, Cristina Eremia-Hrişcanu, Valentin Racoveanu, Octavian Vlaicu, Valentin Vasiliu

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 5 dec., ora 19.00 – **concert extraordinar**: **25 de ani de activitate**, susţinut de Ansamblul „Hyperion". Conducerea muzicală: Iancu Dumitrescu şi Ana-Maria Avram. În program lucrări de muzică bizantină şi contemporană românească
- 6, 7 dec., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Cem Mansur. Solistă: Oxana Corjos. În program lucrări de: **Rahmaninov**, **Ceaikovski**, **Berlioz**
- 9 dec., ora 11.00 – **recital de pian** susţinut de Remus Manoleanu. În program lucrări de: **Chopin**, **Liszt**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 4 dec., ora 19.15 – la Biserica Italiană – **recital** susţinut de Alexandru Moroşanu (violoncel) şi Nicolae Licareţ (orgă). În program lucrări de: **Marcello**, **Vivaldi**
- 5 dec., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio şi Corul Radio. Dirijor: Roberto Salvalaio. Dirijor de cor: Dan Mihai Goia. Solişti: Luciano Battocchio, Elena Stancu, Geanina Munteanu, Răzvan Ţuculescu, Dan Dumitrescu. În program lucrări de: **E. Wolf-Ferrari**, **Cimarosa**
- 6 dec., ora 19.15 – **recital** susţinut de Cristina Anghelescu (vioară) şi Mihai Ungureanu (pian). În program lucrări de **S. Prokofiev**
- 7 dec., ora 19.15 – **concert simfonic** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Iosif Conta. Solistă: Dana Borşan. În program lucrări de: **Brahms**, **Dvorak**

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU

- 7 dec., ora 18.00 – **recital** susţinut de „Duo Respighi" (Italia). În program lucrări de **Ottorino Respighi**. Concert organizat în colaborare cu Institutul Italian

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 4 dec., ora 19.00 – Rotondă – **seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

HANUL CU TEI

- 4-8 dec., 10 dec., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

- 5 dec., ora 19.00 – **concert cameral** susţinut de Cvintetul Filarmonicii „Oltenia". În program lucrări de: **Händel**, **Weber**, **Mozart**
- 6 dec., ora 19.00 – **concert** în cadrul stagiunii muzicale pentru studenţi, „Melouniversitaria". Dirijor: Alexandru Iosub. În program lucrări de: **Vivaldi**, **Händel**, **Bach**, **Ceaikovski**, **Strauss-fiul**
- 7 dec., ora 19.00 – **concert simfonic**

IAŞI

FILARMONICA DE STAT

- 4 dec., ora 19.00 – **Integrala concertelor pentru vioară de Mozart** (partea I). Dirijor: Radu Popa. Solist: Gabriel Croitoru
- 6 dec., ora 19.00 – **Integrala concertelor pentru vioară de Mozart** (partea a II-a). Dirijor: Radu Popa. Solist: Gabriel Croitoru

TIMIŞOARA

THE NOTE

- 5 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de formaţia „Iris"
- 6 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de formaţia „Neurotica" şi invitaţii lor

IRISH PUB

- 6 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de formaţia „Blues Doctors"

FILME/SERIALE TV

De ziua naţională

Week-end-ul trecut, sau cel puţin prima lui parte, s-a consumat sub semnul sărbătoririi zilei naţionale a României. Televiziunile autohtone, care par să nu poată ieşi, ori de cîte ori este vorba de un eveniment de amploare (fie el zi naţională, Crăciun sau eclipsă), dintr-un mimetism încăpăţînat, conform căruia filmele programate reflectă ocazia celebrată (adică: zi naţională=film patriotic, Crăciun=**Home Alone 1,2** sau **2,1**, eclipsă=filme în care se dezlănţuie creaturile nopţii, gen **Dracula** şi **Interviu cu un vampir**), s-au împărţit de această dată în vreo trei tabere: unele n-au dezminţit tiparul filmului patriotic; altele au programat filme care nu au nici în clin, nici în mînecă cu 1 decembrie românesc; în fine, altele au luat cîte ceva de la primele două categorii, incluzînd în program, cîndva pe la amiază, filme de-ale noastre, dar rezervînd seara pentru pelicule de aiurea sau orice altceva.

Din prima categorie fac parte, aşa cum probabil se aştepta toată lumea, România 1 şi TVR 2, ambele mobilizînd, în linia întîi, producţii ale lui Sergiu Nicolaescu. Astfel, tîrziu în noapte, ca o tentaculă a **Surprizelor**, am putut vedea, la România 1, **Ultima noapte de dragoste**, ecranizarea din 1980 a romanului lui Camil Petrescu. Cu toate că ultima noapte de dragoste este secundată, în roman, ca şi în film, de întîia noapte de război (deci valenţe patriotice există), rămîne sub semnul întrebării oportunitatea difuzării actuale a unei variante cinematografice care poate distruge pentru totdeauna unui necititor sau potenţial cititor al lui Camil Petrescu sentimentul că acesta va fi fost şi va fi scris vreun lucru mare.

În schimb, TVR 2 a optat pentru de curînd recondiţionatul **Mihai Viteazul**. Acest film ambiţios, care are meritul (pentru momentul în care a fost făcut – 1970) de a prezenta „pohta" domnitorului de a uni cele trei ţări româneşti nu exclusiv drept un act eroic, ci şi unul conjunctural, în care se infiltrează şi ambiţia personală de mărire, este privit cu sentimente amestecate. Este, prin distribuţia reuşită, deşi îndelung disputată (Amza Pellea, Ilarion Ciobanu, Mircea Albulescu, Florin Piersic, Ion Besoiu, Colea Răutu), dar şi prin încercarea de a-l vedea pe mult celebratul domnitor într-o lumină cît mai variată, un film care poate fi privit cu o anumită curiozitate şi incitaţie. În acelaşi timp însă, îndelungile scene de bătălie, filmate cu grijă de artizan care caută încăpăţînat îmbinarea detaliului cu panoramicul, precum şi formalitatea unor schimburi de replici pun la încercare răbdarea spectatorului. Oricum, **Mihai Viteazul** rămîne o alegere mai potrivită decît **Ultima noapte de dragoste**, pentru seara de 1 decembrie 2001 (şi pentru orice altă seară), nu atît prin încărcătura simbolică pe care o are, cît pur şi simplu, prin diferenţa calitativă netă faţă de silita ecranizare a unuia dintre romanele româneşti de referinţă.

Spre deosebire de România 1 şi de TVR 2, PRO TV şi Antena 1 au rezervat fimului istoric românesc doar orele de la mijlocul zilei, cînd primul a difuzat **Momentul adevărului** (o poveste de iubire derulată pe fundalul zilelor înfăptuirii Unirii), regizat în 1989 de Andrei Blaier, iar cel de a-l doilea – **Marele război** în regia lui Sergiu Nicolaescu. Cît despre programul de seară, amîndouă televiziunile s-au întrecut în a difuza nişte filmuleţe mediocre (eufemistic vorbind), **Omul care ştia prea puţin** (cu un Bill Murray care ştie prea puţin să fie amuzant cu adevărat), respectiv **Ultima bătălie** (cu Van Damme şi Kylie Minogue). În fine, Acasă nu a făcut loc printre **Femei înşelate**, **Amor latino**, **Intrusa** şi **Seducţie** nici unei pelicule autohtone, la fel procedînd şi Prima, care a programat **Parcul este al meu**!, cu Tommy Lee Jones, unul, dar nu cel mai reuşit, dintre numeroasele filme americane care se ocupă de dramele psihologice ale soldaţilor întorşi din Vietnam.

1 decembrie, ziua naţională a României, ne-a convins încă o dată că, atunci cînd vine vorba de selectarea filmelor potrivite unor ocazii speciale, televiziunile noastre sînt tributare unei acute lipse de imaginaţie, unui automatism al obişnuinţei în virtutea căruia filmul trebuie să fie musai o oglindă a sărbătorii. Iar în cazul în care acest automatism nu funcţionează, că nici un alt criteriu, cum ar fi, de pildă, cel al valorii, nu îi ia locul. Oare selectarea unor filme străine sau româneşti, cu adevărat valoroase, chiar dacă departe de „temă", nu e mai potrivită cu spiritul unei sărbători împărtăşite de publicul larg? Oare nu este calitatea mai degrabă decît spiritul festivist, cel mai adevărat semn de respect adus sărbătorilor? Aşteptăm, pentru răspunsuri, Crăciunul...

Dana GHEORGHE

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT

SALA MARE:

▮ 4 dec., ora 19.00 – *Arii şi duete*, **concert** susţinut de Borosos Edith, Szilagyi Zsolt, Wolnar Tünde. În program lucrări de: **Bach**, **Mozart**, **Schumann**, **Saint-Säens**

▮ 5 dec., ora 19.00 – **recital de pian** susţinut de Daniel Goiţi. În program lucrări de: **P. Constantinescu**, **Enescu**, **S. Todiţă**, **M. Negrea**, **Liszt**, **Rachmaninov**, **Ravel**

▮ 6 dec., ora 19.00 – **concert vocal-simfonic**. Dirijor: Christoph Rechli (Elveţia). Solişti: Beres Melinda, Kardos Margit, Kiss Domokos, Bella Sandor, Ioan Ardelean. Dirijor de cor: Vasile Cazan. În program lucrări de: **F. Mendelssohn-Bartholdy**, **Puccini**

▮ 9 dec., ora 19.00 – **concert coral** susţinut de Corul de Tineret „Nagy Istvan". Dirijor: Kovacs Andras

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: expoziţie de grup, **grafică**: Mirela Hagiu, Eugenia Hagiu-Andrei, Ema Hagiu, Elena Gabriela Drăghici, Ion Drăghici

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup, **artă decorativă**: Mihai Hlihor, Georgeta Adam Hlihor, Vasile Soponariu, pînă în 15 dec.

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – *Good Taste for Sale*, Maria Magdalena Pelmuş şi Bogdan Pelmuş, **pictură**, pînă în 5 dec./ Florin Mocanu, **pictură**, 6-19 dec.

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – **Salonul de Sculptură Mică**, pînă în 4 dec./ Roxana Pârvu-Codiţă, **artă decorativă**, 5-18 dec.

GALERIA HANUL CU TEI (ARTei) (tel: 315,38.27) – Mariana Burnel, **grafică**, pînă în 10 dec.

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Pepsi, Sony and Adiddas Go East*, Andre Novak, **fotografie**, pînă în 10 dec. Expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh în colaborare cu Institutul Goeth/ Sala Rondă – Dumitru Radu, **sculptură**, 4-20 dec. Vernisaj: 4 dec., ora 16.00

GALERIA NOUĂ (tel: 313.51.11) – *Cinci povestiri*, expoziţie colectivă: Anca Benera, Irina Bucan Botea, Anca Ignătescu, Dilmana Iordanova, Mihaela Kavdanska, Lila Passima. Vernisaj: 5 dec., ora 18.00

GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (tel: 090.079.093) – Adrian Chira, **pictură** şi **grafică**, pînă în 14 dec.

GALERIILE META (str. Luigi Galvani 61-63) – *Arta bate arta*, expoziţie colectivă de **artă contemporană**, pînă în 10 dec.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Regards sur le musée imaginaire* şi *Malraux*, expoziţii **documentare** realizate în colaborare cu Biblioteca Naţională şi Biblioteca Academiei Române

CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 312.25.37) – Alfons Mucha, **afişe**, expoziţie organizată în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei"

AMBASADA MEXICULUI ÎN ROMÂNIA (tel: 210.45.77) – *Habitacora*, Jan Hendrix (Olanda), lucrări inspirate de Mexic, realizate pe hîrtie fabricată manual

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Educaţie prin artă*, expoziţie de **desene** realizate de copii, pînă în 15 ian. 2002

LICEUL MIHAI VITEAZU – *Enough Smoke?*, expoziţie organizată de Centrul Cultural Ceh, pînă în 14 dec.

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Corp Ştirbei – *Lemn şi aur*, Ovidiu Maitec, **sculptură**, Sultana Maitec, **pictură**, pînă în 13 dec.

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 637.46.11) – *Restituiri – Biserica mănăstirii Cotroceni în imagini şi documente*, **expoziţie documentară**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Ipostaze*, Costin Doina, **fotografie**, pînă în 4 dec./ Laura Hanganu, **pictură**, ilustraţii ale volumului de poezie **Lungimea lucrurilor verzi** de Adina Huiban. Vernisaj: 10 dec., ora 13.00

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Mihaela Şchiopu*, **pictură** şi **desen**, pînă în 6 dec./ Sala Rondă – Florentin Vesa, **pictură**, pînă în 16 dec./ foaierul sălii de cinema – expoziţie de grup, Oana Ducu, **pictură**, Ovidiu Teodorescu, **metaloplastie**, Cristian Maior, **sculptură**, pînă în 16 dec./ foaierul sălii de spectacole – *Cercul Militar – 125. Arc peste timp*, expoziţie de **carte**, **fotografie**, **numismatică**, **filatelie**, 4-16 dec. Vernisaj: 4 dec., ora 13.00

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Constantin Tănăsescu şi Ivu Vlad Geanina Iustina, **pictură**, pînă în 14 dec.

MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Ciprian Voicu, **pictură**, pînă în 15 dec.

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Zone*, Mihai Taraşi, **pictură**, pînă în 22 dec.

PIATRA NEAMŢ

GALERIA DE ARTĂ – Arcadie Răileanu, **pictură**

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Viorel Prigorie, **pictură**, pînă în 15 dec.

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Centre Culturel Français Paris vu du ciel*, Jean Ponsignon, **fotografie**, pînă în 30 dec. Vernisaj: 4 dec., ora 17.00

DEZBATERI

BUCUREŞTI

COLEGIUL NOUA EUROPĂ

▮ 7 dec., ora 17.00 – **dezbaterea** cu tema **Globalizarea: între elogii şi respingere**. Moderator: Andrei Pleşu. Participă: Daniel Dăianu, Ilie Şerbănescu, Alina Mungiu, Dan Pascariu, Andrei Cornea, Cristian Tudor Popescu. Manifestare organizată în colaborare cu Societatea Română de Economie

INSTITUTUL FRANCEZ

▮ 5 dec., ora 17.00 – **masă rotundă** cu tema **André Malraux: Omul de acţiune şi de cultură**, organizată în colaborare cu ocazia centenarului naşterii lui André Malraux. Participă: Andrei Magheru, Pierre De Boisdeffre, Irina Mavrodin, Radu Toma, Valeriu Rîpeanu

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

▮ 10-11 dec. – **simpozion** cu tema **România şi Balcanii. Percepţia proprie şi imaginea în Uniunea Europeană**. Secţiuni: **Dimensiunea istorică şi politică**, **Dimensiunea mediatică**, **Dimensiunea culturală**, **Dimensiunea sociologică**. Din program: filme-portrete de ţară din seria **Europa creşte**, realizate în Bulgaria, România şi Kosovo/Serbia, de redacţia „Documentaţie şi Reportaje" a postului TV „Deutsche Welle"

INSTITUTUL DE CERCETĂRI POLITICE

▮ 5 dec., ora 17.00 – conferinţa cu tema **Democratization, Representation, Interest Groups and Regional Politics**, un dialog româno-american susţinut de Matthew Lund, Silvia Marton, James Mitchell, Filon Morar, Dan Pave, Dan Petre, David Ringsmuth. Manifestare organizată în colaborare cu Comisia Fullbright

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

▮ 6 dec., ora 16.00 – Rotondă – **colocviu** în ciclul **Grădina lui Polemos**

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN

▮ 5 dec., ora 17.00 – **Roma caput mundi**, un ghid subiectiv al Romei (dialoguri, note, fotografii, acuarele şi desene) întocmit de Horia Bernea şi Teodor Baconsky. Prezintă: Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

▮ 10 dec., ora 13.00 – Rotondă – Adina Huiban, volumul de poezii **Lungimea lucrurilor verzi**, Editura Muzeului Literaturii Române, 2000

CENTRUL CULTURAL CEH

▮ 6 dec., ora 13.00 – **Slovnik rumunskych spisovatelu (Dicţionarul scriitorilor români)**, autori: Libuse Valentová, Jiri Nasinec, Vitalie Ciobanu

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

UNDERGREENACT. FESTIVAL INDEPENDENT DE TEATRU
ediţia a II-a

din program:

▮ 4 dec., ora 19.00 – la Teatrul Act – **Cum se face** de Roberto Mazzuco. Regia: Teodora Herghelegiu, spectacol prezentat de Teatrul Act & Teatrul Inexistent/ ora 21.00 – la Teatrul Luni – **Alcool... Amar... Amor...** de Florin Fieroiu, spectacol prezentat de Teatrul Luni

▮ 5 dec., ora 16.30 – la Teatrul Act – **Îngerul electric** de Radu Macrinici. AVANPREMIERĂ, regia: Radu Afrim; spectacol prezentat de Teatrul Act şi Teatrul Luni/ ora 18.30 – la Teatrul Luni – **Chantan au lait** de Maia Morgenstern şi Dorina Crişan Rusu; spectacol prezentat de Teatrul Luni

▮ organizatori: Teatrul Luni şi Teatrul Act

SFÎRŞIT DE AN ÎN BUCUREŞTI
6-12 decembrie
ediţia a 2-a

TEATRUL MASCA:

▮ tema: **MolièrE-N cartier**

Din program:

Spectacole în sală:

▮ 6 dec., ora 18.30 – **Femeile savante**, spectacol al Teatrului Naţional „I.L. Caragiale", Bucureşti

▮ 7 dec., ora 18.30 – **Tartuffe**, spectacol al Teatrului „M. Filotti", Brăila

▮ 8 dec., ora 18.30 – **Căsătorie cu de-a sila**, spectacol al Teatrului Naţional „V. Alecsandri", Iaşi

▮ 9 dec., ora 11.30 – **Vicleniile lui Scapin**, spectacol al Teatrului Ţăndărică, Bucureşti/ ora 18.30 – **Şcoala femeilor**, spectacol al Teatrului Mic, Bucureşti

▮ 10 dec., ora 19.00 – **Bolnavul închipuit**, spectacol al Teatrului „Elvira Godeanu", Tîrgu Jiu

Spectacole în aer liber:

▮ 6 dec., ora 15.00 – spectacol de **Moş Nicolae**/ ora 17.30 – **Duelul**, spectacol prezentat de Teatrul Masca şi elevii cascadori ai Liceului „Brâncoveanu"/ ora 18.00 – **Renaşterea**, concert susţinut de Ovidiu Lipan Ţăndărică şi Fanfara „10 prăjini"/ ora 19.00 – proiecţie film din arhiva TVR: **Preţioasele ridicole**, regia: Sanda Manu

▮ 7 dec., ora 13.30 – Bulevardul Bucureştii Noi – defilare de costume/ ora 14.00 – spectacol prezentat de elevii Colegiului Griviţa/ ora 16.00 – **Spînzurarea vrăjitoarei**, spectacol al elevilor Şcolii de teatru „Masca"/ ora 18.30 – **Bolnavul închipuit** de Molière, spectacol al trupei studenţeşti „Studio 24"/ ora 19.00 – proiecţie film din arhiva TVR: **Doctor fără voie**, regia: Cornel Popa

▮ 8 dec., ora 11.00 – spectacol al elevilor Liceului "Brâncoveanu"/ ora 12.00 – **Duelul**, spectacol prezentat de Teatrul Masca şi elevii cascadori ai Liceului „Brâncoveanu"/ ora 13.30 – **Iubirile lui Pulcinella**, spectacol al trupei studenţeşti „Studio 24"/ ora 15.30 – **Molière scene de gen**, spectacole ale Academiei de Teatru şi Film Bucureşti/ ora 17.30 – **concert** susţinut de formaţia „Amadeus"/ ora 19.00 – proiecţie film din arhiva TVR: **Scapino**, Teatrul Englez „Young Vic"

▮ 9 dec., ora 11.00 – **Bilci parizian**, 9 minispectacole ale Teatrului Masca/ ora 11.45 – **Paradă de costume** prezentată de elevi ai Liceului „Tonitza"/ ora 13.40 – **concert** Ovidiu Lipan Ţăndărică/ ora 16.45 – **Molière scene de gen**, spectacole ale Academiei de Teatru şi Film Bucureşti/ ora 17.30 – **concert** susţinut de formaţia „Amadeus"/ ora 19.00 – proiecţie film arhiva TVR: **Avarul**, spectacol preluat de la Televiziunea Franceză; regia: Jean Pignol

▮ 10 dec., ora 12.30 – spectacol al elevilor Şcolii generale nr. 192/ ora 17.30 – **Expoziţia**, spectacol al trupei de teatru „Studio 24"/ ora 19.00 – proiecţie film din arhiva TVR: **Don Juan**, regia: Dinu Cernescu

▮ organizatori: Teatrul Masca, cu sprijinul Primăriei Capitalei, Primăriei Sectorului 1, al Ministerului Culturii şi Cultelor, al Ministerului Informaţiilor Publice

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN

CINEMATECA ROMÂNĂ

Din program:

▮ 4 dec., ora 16.30 – **Charles mort sau viu (Charles mort ou vif?)**, Elveţia, 1969. Regia: Alain Tanner

▮ 10 dec., ora 18.30 – **În noaptea asta sau niciodată (Heute nacht oder nie)**, Elveţia, 1972. Regia: Daniel Schmid

IAŞI

FESTIVALUL DE OPERĂ ŞI BALET
(45 de ani de la înfiinţarea Operei)
21 noiembrie-4 decembrie
ediţia a VI-a

Din program:

▮ 4 dec., ora 18.30 – **Gală de operă**: pagini celebre din creaţia compozitorilor: **G. Rossini**, **Ch. Gounod**, **G. Donizetti**, **G. Verdi**, **G. Bizet**, **R. Leoncavallo**, **G. Puccini**. Regia: Anda Tăbăcaru-Hogea. Conducerea muzicală: Corneliu Calistru, Leonard Dumitriu. Solişti: Diana Călcâi, Mioara Cortez, Mihaela Grăjdeanu, Irina Scafaru, Cristina Simionescu, Evredica Filipovici, Maria Macsim-Grierosu

TÎRG

BUCUREŞTI

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN

▮ 7-9 dec. – **Daruri de Crăciun la Muzeul Ţăranului Român**, tîrg de **obiecte de creaţie populară**. Programul de vizitare: orele 10.00-18.00

INAUGURARE

BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMÂNĂ

▮ 5 dec., ora 12.00 – inaugurarea noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CLUB A

▮ 4 dec., ora 18.00 – **Cornel Chiriac şi emisiunea Metronom**, întîlnire în cadrului proiectului **Rock sub seceră şi ciocan. O istorie sentimetală a rock-ului românesc**, realizat de Nelu Statone. Audiţii: Phonix, Olimpic 64, Sideral, Roşu şi negru, Mondial, Mircea Florian. Video proiecţie: filmul TV **In memoriam Cornel Chiriac**, realizat de Doru Ionescu. Invitaţi: Cornel Chiriac jr., Geo Limbăşanu, Ion Bogdan Lefter

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER

▮ 6 dec., ora 17.00 – Paul Schuster-Stein, **conferinţa** cu tema **Danemarca**, însoţită de diapozitive, în cadrul Clubului de turism „Impresii de călătorie"

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

▮ 6 dec., ora 17.15 – sala de cinema – seară culturală cu tema **Crăciun creştin la mănăstirile din Moldova**, organizată în cadrul programului **Culturi şi civilizaţii**/ în final: proiecţia filmului **Profesorul trăsnit şi clanul Klump**, SUA, 2000

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS

▮ 9 dec., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:

▮ sculptură: **August Moreau**, „Vasul spart", antimoniu patinat (230 $); **Miliţa Petraşcu**, „Femeie cu miel", bronz patinat (610 $); **Ludovic Lucien Madrassi**, „Agriculture", antimoniu (690 $)

▮ pictură – grafică: **Carl Hummel**, „Peisaj", acuarelă (preţul de pornire: 465 $); **Nicolae Vermont**, „Ruine", acuarelă (270 $); **Ignat Bednarik**, „La troiţă", acuarelă (235 $); **Kimon Loghi**, „Peisaj de iarnă", ulei pe carton (345 $); **George Catargi**, „Stradă", ulei pe carton (230 $); **Camil Ressu**, „Biserica Sf. Sava din Iaşi", ulei pe carton (1500 $); **Samuel Mützner**, „Sat dobrogean", ulei pe carton (530 $); **Etienne Hajdu**, „Compoziţie abstractă", relief pe hîrtie (490 $); **Leon Al. Biju**, „Natură statică", ulei pe carton (300 $); **Adam Bălţatu**, „Drum de ţară", ulei pe carton (500 $); **Ion Musceleanu**, „Peisaj din Sibiu", ulei pe carton (300 $); **Iosif Iser**, „Comandorul", tuş şi acuarelă (280 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Biserică", ulei pe carton (590 $); **A. Weczerzick**, „Cîine", ulei pe carton (295 $); **Theodor Aman**, „Th. Aman pictînd", ulei pe lemn (3250 $); **Ion Theodorescu-Sion**, „Case şi copac", ulei pe carton (600 $); **Makart Hans**, „Alegorie", ulei pe lemn (2900 $); **Octav Băncilă**, „Băiatul cu struguri", ulei pe pînză (1300 $); **N.N. Tonitza**, „Tătăroaice", guaşă (2600 $)

▮ operele vor fi expuse în zilele de 7, 8 dec., orele 10.00-18.00

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

▮ 6 dec., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** (relaţii la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

▮ 6 dec., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea

TVR 2

▮ 5 dec., ora 24.00/ 7 dec., ora 15.10 – **REMIX underground**, emisiune de documentare muzicală. Din program: al treilea episod din ciclul *New Wave '80 vs. Rock Alternativ '90*, interviu cu Mircea Florian, imagini de arhivă (unele în premieră la televiziune), interviuri cu Sorin Chifiriuc, Artan, Stelian Tănase etc.

TIMIŞOARA

ANALOG TV

▮ 8 dec., ora 19.00/ 9 dec., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Maree de arhitectură peste „digul roşu“, Rotterdam

AURELIA MOCANU

Olanda a născut conceptul modern de arhitectură funcţională. În acest ţinut scufundat, „Holl-land“, după cum îi arată şi numele, pămîntul este cel mai preţios capital. A construi înseamnă pentru olandez a-şi aplica geniul pragmatismului şi inventivitatea asupra orizontului care abia se înalţă la 200 m şi asupra înaintării apelor. Între canale, diguri şi vărsarea Meusei în Atlantic, Rotterdamul este, într-adevăr, o sfidare pe verticală a arhitecturii contemporane. În acest moment el reprezintă cel mai mare port al lumii, iar printre celelalte mari oraşe ale Olandei, Rotterdamul este rezervaţia prin excelenţă de realizări în arhitectura ultimilor 50 de ani. Metropola a fost reconstruită după bombardamentele devastatoare din cel de-al doilea război mondial şi oferă astăzi un spectacol extraordinar al creativităţii în arhitectură şi urbanism.

Încadrată între noile faţade de piatră neagră polisată şi sticlă, dramatica figură excavată, urlînd cerului, semnată de Ossip Zadkin, rămîne emblema pacifistă a bombardării Rotterdamului.

Centrul cultural „Calypso 2001“ este statul major care centralizează programele dedicate titlului de capitală europeană a culturii, onoare pe care Rotterdamul o împarte cu alt oraş atlantic, Porto. Lipită de „Calypso“ este clădirea modernă a bisericii Sf. Paul, unde parohul şi-a asumat întreţinerea cortegiului pitoresc şi tragic al dependenţilor de droguri fără domiciliu. Trotuarul comun celor două insituţii este mereu populat (supercultură & subcultură), cu toate că viaţa de noapte la Rotterdam este rezervată şi oricum nu stradală. Peste drum, în apa canalului cu maluri bine îngrijite în stilul „bucolic cu raţe“, se află sinteza artistică a întîlnirii celor două sfere ale metropolei: inscripţie intermitentă cu bulbuci de apă, citat din sarcasticul Beckett, lucrare ambientală a unui artist local.

Programul cultural de toamnă al Rotterdamului cuprinde semificativ de multe manifestări dedicate arhitecturii. Spectaculoasa construcţie pe oglindă de apă care este Institutul neerlandez de arhitectură aniversează bicentenarul naşterii arhitectului-inginer al oraşului, apoi al guvernului de la Haga, Willem Nicolaas Rose, părinte al urbanismului în secolul XIX olandez. Expoziţiile de istoria arhitecturii pot fi destul de aride pentru marele public. Dar tot ce am văzut pînă acum în muzeele din Rotterdam, chiar şi expoziţia despre istoria naturală a masticaţiei şi istoria stomatologiei, sînt concepute extrem de interesant prin instalaţii vizuale şi dispozitive interactive. Şcoala olandeză de design şi arhitectură de interior îşi spun cuvîntul şi în muzeotehnică.

Prezentarea arhitectului Nicolaas Rose devine neaşteptat de îmbietoare. Documentele sînt montate în plan uşor înclinat pe scînduri crude care-şi lasă miresmele în aer. Sala este gigantică, cu betonul lăsat aparent şi cu pasarele pe eşafodaj de oţel. Desenele lui Rose impecabil înrămate şi explicaţiile teoretice relevă cele patru direcţii pe care le-a imprimat arhitectul-şef unui oraş în expansiune. Rotterdamul, portul emigraţiei europene spre Statele Unite. Această lecţie de urbanism cuprinde: organizarea unui oraş, funcţia sa de reprezentare, problemele de salubritate şi sănătate urbană şi industrializarea.

După bicentenarul naşterii arhitectului Nicolaas Rose se face bilanţul a 100 de ani de la Legea Locuinţelor, lege care a favorizat construirea în secolul XX a 6,5 milioane de case particulare în Olanda, ţară cu densitatea cea mai mare de locuire de pe planetă. Natura solului, aflat peste 50% sub nivelul mării, impune o economie cu totul excepţională a spaţiului construit. Istoric vorbind, fronturile de faţade de-a lungul canalelor au restrîns lăţimile pînă într-atît încît la Amsterdam există şi în prezent o clădire lată de mai puţin de doi metri. Olandezul are nevoie de faţadă. Şi în ziua de astăzi locuitorii se retrag devreme în casele lor, dar rămîn în contact cu strada prin largile ferestre cochet împodobite cu plante, cu obiecte de vitrină şi cu perdele totdeauna răsfirate. La Rotterdam am văzut broderii înrămate reprezentînd ambarcaţiuni cu pînze, montate în lumina ferestrei. Corăbii vechi de aţă prin care se văd corăbiile viu colorate, devenite locuinţe pe canalele vechiului port.

Din aprilie pînă în septembrie s-a putut vizita în centrul expoziţional Làs Palmas (vechi antrepozit şi viitor institut internaţional pentru noile tehnologii) expoziţia **Rotterdam, oraşul-casă**. Un întreg capitol de activităţi legate de titlul de capitală europeană a culturii este dedicat locuirii la Rotterdam, oraş despre care se spune că nu va fi terminat de construit niciodată. A patra bienală pentru **Dezvoltarea urbană Europeană** a avut loc în septembrie cu tema **Cultura în oraş**. Tot în septembrie s-au anunţat, după doi ani, rezultatele proiectelor pe tema **Autoidentităţi**, concurs de arhitectură propus altor oraşe multiculturale: Huston, Shanghai, Beirut. Căci în Rotterdam trăiesc peste 150 de etnii şi se vorbesc peste 100 de limbi.

Bilanţul arhitecturii olandeze pe cele două secole trecute este făcut de o altă expoziţie de la Institutul Neerlandez de arhitectură: ecletism, raţionalism, realism, şcoala de la Amsterdam, De Stijl, funcţionalism, momentalism, modernism, structuralism, neo-, post- şi supermodernism. Prin fotografii-document, machete şi film didactic este panoramat, după criteriul succesiunii stilurilor, talentul constructiv al acestor oameni ai mărilor. „Deus mare fecit, batavus litora“, „Dumnezeu a făcut marea, iar batavul ţărmul“, spune o veche zicală în latină despre locuitorii polderelor.

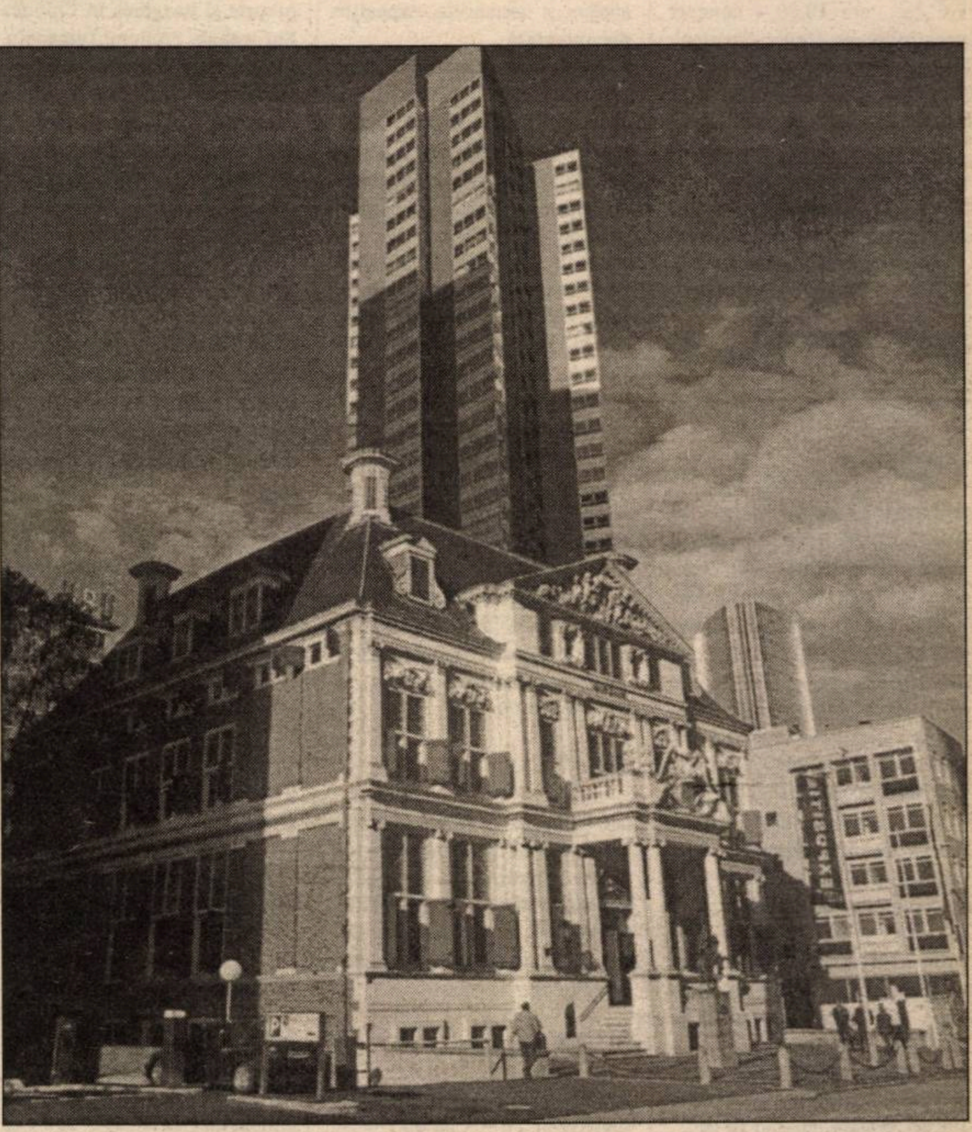

Museum Boijmans Van Beuningen

Traversăm Meusa dinspre noul cartier de locuinţe Kap van Zuid, indicat, iată, drept obiectiv turistic, pe impresionantul pod Erasmus, provocare tehnologică realizată în 1993. Am văzut pe celălalt mal **Boompjes – fereastră către lume**, expoziţie care prospectează viitorul aspect al Rotterdamului.

Reproiectarea falezei după translarea portului de mărfuri în afara oraşului a fost propusă arhitecţilor din patru oraşe europene portuare, oraşe care şi-au rezolvat imaginea frontală a vederii lor dinspre ape: Barcelona, Londra, Baltimore şi Hamburg.

Expoziţia cuprinde machete spectaculoase, studii de urbanism, studii intermediare de patrimoniu arhitectural şi un film documentar cu istoria urbană a Rotterdamului.

Impresia diurnă atît de puternică pe care mi-a făcut-o explozia de creaţie arhitecturală din oraşul de pe digul roşu a fost completată în regim nocturn de magma fascinantă a universului lui Hieronymus Bosch.

Circuitul atipic într-un muzeu aflat în şantier, consacratul Muzeu Boijmans, temporizat şi de multe tentaţii din producţia contemporană şi din arta şi artizanatul epocii lui Bosch, reuşeşte să transmită, prin efectul de saţietate, obsesiva primejdie a damnaţiunii. Sute de vizitatori traversează expoziţia ca prin pîntecul chitului ipostaziat într-o gravură după Hieronymus. Un mare eveniment european, într-adevăr, ancorarea în apele negre ale lui Bosch.

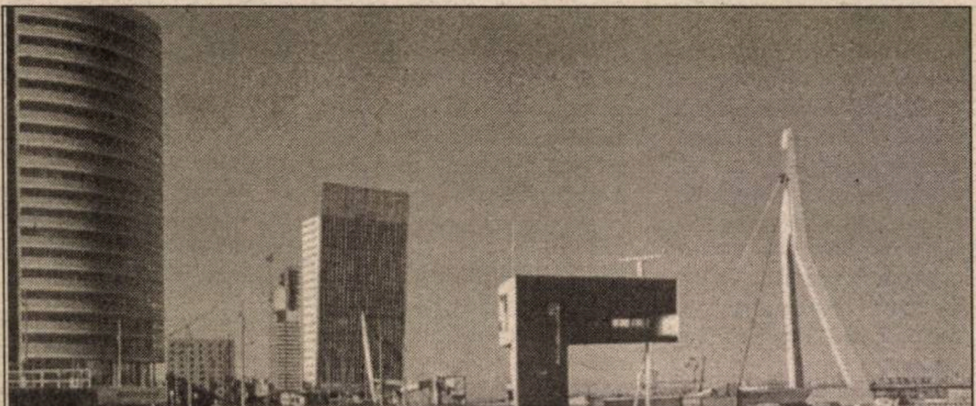

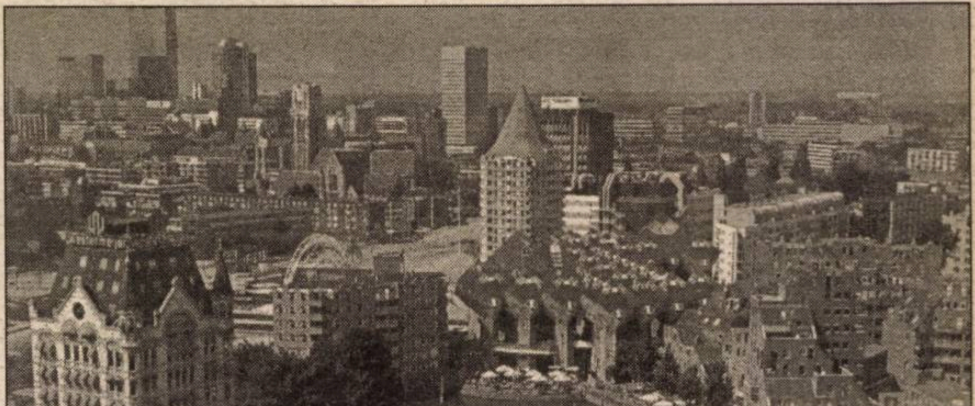

OBSERVATOR CULTURAL

NR.94
11.12.-17.12.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 32 pagini - 10.000 lei

Colocviu despre teatrele independente

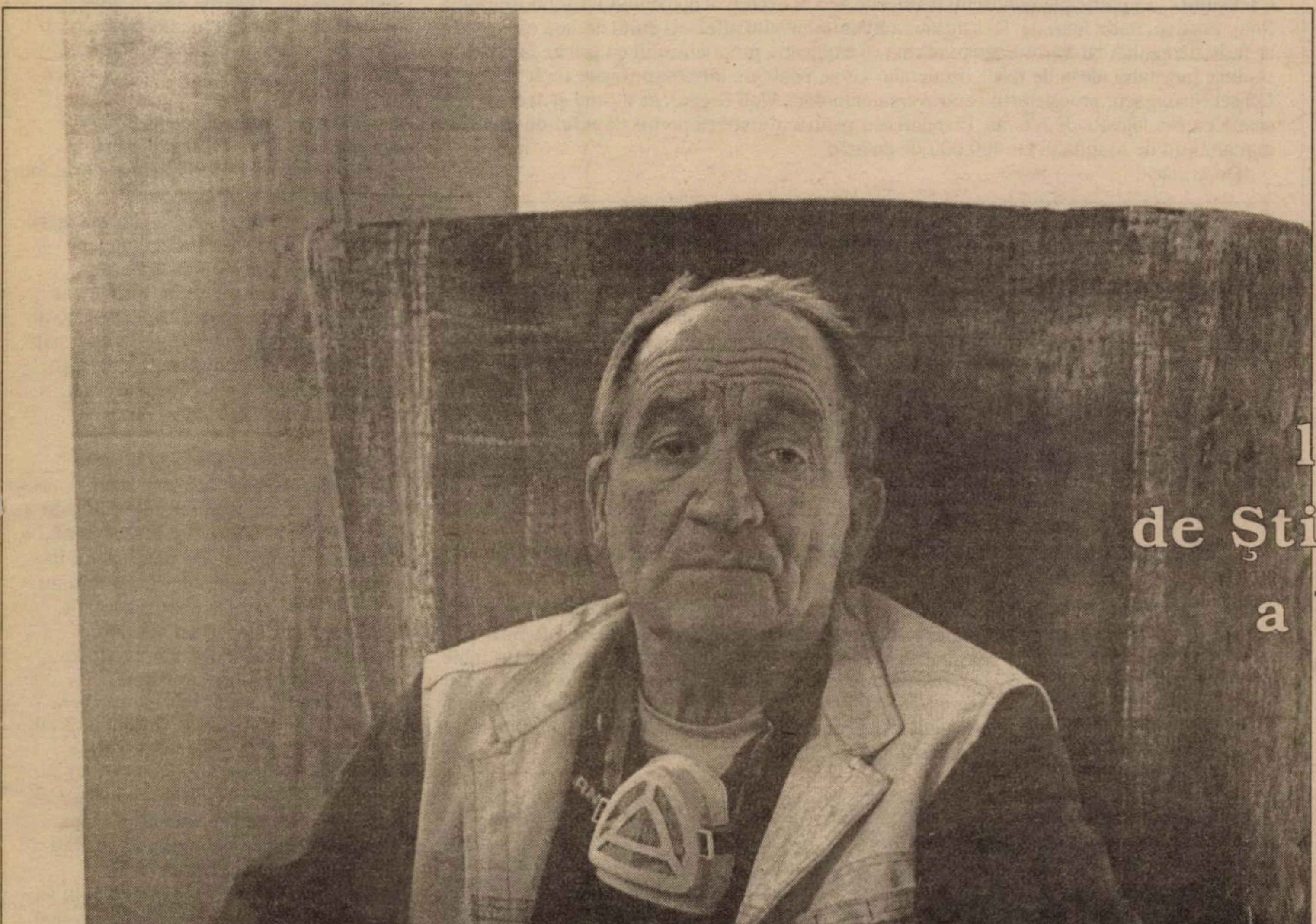

Mihai Şora la 85 de ani

Inaugurare la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii Bucureşti

Simpozion naţional de didactică la Cluj

Retrospectivă DaKINO

Interviu cu Fernanda Romila & Dan Racoveanu

Dan Hăulică despre Ovidiu Maitec

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 94, 11.12. – 17.12.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Ana-Maria Agafi
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE DES EAUX

LYONNAISE DES EAUX

Centrul Cultural SINDAN

Centrul Cultural SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Fals Brâncuşi?

Săptămîna trecută a „detonat“ un nou scandal legat de jocurile care se tot fac pe piaţa de artă din România postcomunistă. De astă-dată e vorba despre lucrarea intitulată **Cocoşul salutînd soarele** şi atribuită lui Constantin Brâncuşi, prezentată acum trei luni, pe 11 septembrie (sic!), la Muzeul Cotroceni.

După cum şi revista noastră a informat, la acea dată a avut loc o reuniune cu invitaţi în cadrul căreia s-a vorbit despre marele sculptor, vedetă fiind **Cocoşul**... Acum, în ediţia de joia trecută, 6 decembrie, a **Evenimentului zilei**, o anchetă a ziarului, realizată de Costi Rogozanu, constată că autenticitatea lucrării e incertă. E vorba despre un ipotetic Brâncuşi aflat în proprietatea unui colecţionar german, Wolf Gregor, care a declarat că-l are de la tatăl său, care l-ar fi cumpărat de la un ministru rus fugit din ţară în anii '40... În editorialul din aceeaşi ediţie a ziarului, Cornel Nistorescu tratează subiectul în cheie politică, exclamînd din start: „Mamă, ce glonţ mortal a trecut pe lîngă urechile lui Ion Iliescu şi ale lui Adrian Năstase!“ – căci cei doi urmau să fie de faţă la reuniune şi doar atentatele din Statele Unite i-ar fi făcut să-şi modifice inopinat programul. Or, găzduirea la Palatul Cotroceni şi prezenţa preşedintelui şi a premierului erau de natură să dea un gir de autoritate lucrării. Într-un comunicat transmis ziarului şi apărut în ediţia de sîmbătă 8 decembrie, purtătoarea de cuvînt a preşedinţiei neagă că Ion Iliescu ar fi avut reuniunea în programul zilei şi face o delimitare apăsată între instituţia prezidenţială şi Muzeul Cotroceni... Pe de altă parte, la prezentarea **Cocoşului...** au participat cunoscuţi istorici de artă şi experţi ai domeniului: Barbu Brezianu, Radu Bogdan, Radu Ionescu. La solicitarea **Evenimentului zilei**, cel dintîi declară că lucrarea ar fi „în neregulă“, iar Radu Bogdan afirmă că explicaţia proprietarului cu privire la achiziţie „induce inevitabil ideea de fals“. Un detaliu cît se poate de interesant apare în articolul lui Cornel Nistorescu: proprietarul controversatei lucrări, Wolf Gregor, ar fi „una şi aceeaşi persoană cu cea folosită de Răzvan Theodorescu pentru a justifica preţul **Capului de copil** (vă mai amintiţi de scandalul cu 400.000 de dolari?)“...

De urmărit!

Biblioteca Academiei în casă nouă

La începutul săptămînii trecute a avut loc inaugurarea festivă a noului sediu al Bibliotecii Academiei Române, construit pe o latură a terenului pe care se află ansamblul central al clădirilor Academiei (pe Calea Victoriei colţ cu Bulevardul Dacia). Clădirea, de fapt un bloc modern cu mai multe nivele, are o suprafaţă desfăşurată de aproape 16.000 de metri pătraţi. Ea găzduieşte depozite de carte şi obiecte de patrimoniu, 9 săli de lectură, o sală de expoziţii şi o sală de conferinţe. Aici vor fi adăpostite cele 10 milioane de piese aflate în patrimoniul Academiei, printre care se numără 3 milioane de cărţi (aproape toate cele tipărite pe teritoriul României, începînd cu anul 1508), manuscrise, monede vechi, stampe, desene etc.

Horia Bernea – album şi evocare

Miercuri 5 noiembrie la Muzeul Ţăranului Român din Bucureşti, Editura Humanitas a lansat albumul **Roma caput mundi**, întocmit de regretatul Horia Bernea şi de Teodor Baconsky, „un ghid subiectiv al Cetăţii Eterne, sprijinit pe dialoguri, note, fotografii, acuarele şi desene“. Lansarea albumului a constituit un prilej de a evoca personalitatea lui Horia Bernea, „arhitectul“ Muzeului Ţăranului Român în varianta sa actuală (de la dispariţia lui Horia Bernea s-a împlinit recent un an de zile). Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu au vorbit despre album, evocînd totodată figura artistului.

Agenda culturală

▌**Concerte de colinde...** În aşteptarea sărbătorilor de iarnă, instituţiile culturale bucureştene au început deja să organizeze concerte de colinde. Astfel, la Ateneul Român a fost programat un asemenea concert mîine, miercuri 12 decembrie, cu începere de la orele 19.00, susţinut de Corul Filarmonicii „George Enescu“, dirijor Iosif Ion Prunner. Sîmbătă 15 decembrie, la orele 18.00, Corul Academic Radio va suţine un recital în Studioul Mihail Jora al Societăţii Române de Radiodifuziune. Şi tot sîmbătă, de la orele 18.00, Muzeul Naţional George Enescu va fi şi el gazda unui concert de colinde, susţinut de artista poloneză Lucja Prus.

(Agenda completă în paginile 28-31)

Pe scurt

▌**Shimon Peres – Doctor Honoris Causa**. Marţi 4 decembrie, în Aula Magna a Universităţii din Bucureşti, rectorul Ioan Mihăilescu i-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii gazdă lui Shimon Peres, ministrul de externe al Israelului, laureat în 1994 al Premiului Nobel pentru pace. Ceremonia a fost urmată de lansarea cărţii **Shimon Peres. De la Dimona la Oslo** de Ileana Cudalb.

▌**Malraux la Institutul Francez**. Pe 5 decembrie, la Institutul Francez din Bucureşti a avut loc un colocviu despre André Malraux. La iniţiativa organizatorilor, în holul Institutului, a fost amenajată expoziţia **Regards sur le musee imaginaire**, pornind de la analize comparative, realizate de André Malraux, între opere de artă din culturi şi epoci diferite.

▌**Despre globalizare la Colegiul Noua Europă**. Vineri 7 decembrie la sediul Colegiului Noua Europă a avut loc o incitantă dezbatere pe tema **Globalizarea: între elogii şi respingere**, organizată de Societatea Română de Economie şi Colegiul Noua Europă. Moderată de Andrei Pleşu, întîlnirea a prilejuit un schimb de idei şi argumente pro şi contra globalizării, la care au participat Daniel Dăianu, Ilie Şerbănescu, Alina Mungiu-Pippidi, Dan Pascariu, Andrei Cornea şi Cristian Tudor Popescu.

▌**Daruri de Crăciun la Muzeul Ţăranului Român**. În aşteptarea Crăciunului, Muzeul Ţăranului Român a găzduit în zilele de 7,8 şi 9 decembrie, un deja tradiţional Tîrg de Crăciun, în cadrul căruia meşteri din toată ţara au oferit doritorilor oale pentru sarmale, clopoţei de lut, îngeri împletiţi din papură... şi încă multe alte produse, pentru cei mici şi nu numai...

▌**Nostalgie rock la Club A.** De la sfîrşitul lunii noiembrie, în Clubul A (al Arhitecturii) se desfăşoară în fiecare marţi, cu începere de la orele 18.00, ciclul de întîlniri cu veteranii muzicii rock româneşti **Rock sub seceră şi ciocan**. Programul cuprinde audiţii de rarităţi muzicale „de epocă“ (anii '60-'70), vizionări de filme document, discuţii cu invitaţi. Moderatori sînt Aurel Gherghel, Florin-Silviu Ursulescu, Doru Ionescu şi Nelu Stratone (autorul proiectului). Săptămîna trecută a fost evocată figura lui Cornel Chiriac şi a legendarei sale emisiuni muzicale pentru tineret **Metronom**. Apreciat realizator al postului de radio Europa Liberă, Cornel Chiriac a fost asasinat în 1975.

În căutarea comunismului pierdut, la Litere

Ieri a avut loc la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti o dezbatere pe marginea volumului colectiv **În căutarea comunismului pierdut**, apărut de curînd la Editura Paralela 45 şi lansat pentru prima dată în cadrul Tîrgului de Carte **Gaudeamus**. Alături de cei patru tineri autori (în ordine alfabetică: Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici şi Ioan Stanomir) au participat, ca „lansatori“ şi invitaţi speciali, Sorin Alexandrescu şi Ion Bogdan Lefter. Discuţiile au fost animate, asistenţa, formată în special din studenţi filologi şi cadre didactice universitare, arătîndu-se interesată de problemele abordate în cadrul acestui volum neconvenţional. Încercarea de faţă reprezintă o explorare a (para)literaturii oficiale, dramaturgiei de partid şi textelor propagandistice produse de-a lungul celor patru decenii şi jumătate de comunism românesc. Concepută polifonic, bazată pe principiul „diversităţii de stiluri“, reconstituirea propune un experiment inedit, un exerciţiu de memorie şi un portret din fărîme al unei epoci istorice revolute, revizitate cu ironie, dar şi cu gravitate. Volumul are şi o componentă memorialistică, autorii relatînd, într-un capitol final, amintiri din copilăria şi adolescenţa lor petrecută în „Epoca de Aur“. Şi o precizare suplimentară: cartea de faţă reprezintă debutul editorial al colegului nostru Paul Cernat.

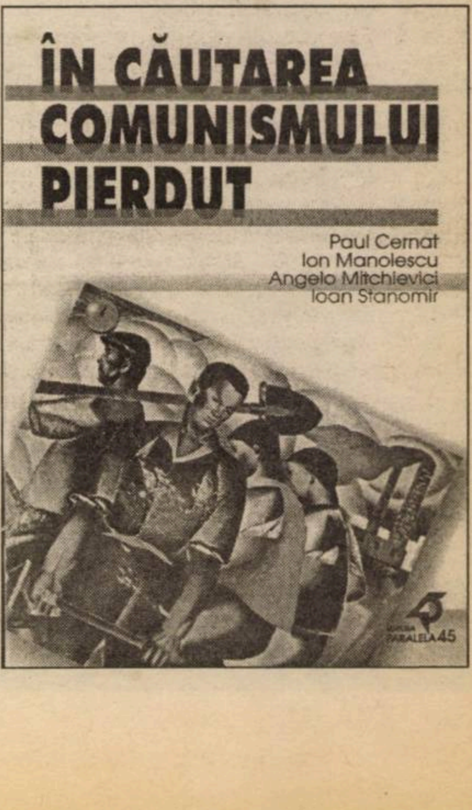

Ai auzit?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe deltarfi 93.5fm

Sumar

ÎN DEZBATERE/COLOCVIU DESPRE TEATRELE INDEPENDENTE

„Jună sînt, de nimeni nu depand...“ ▮ 4
MIRUNA RUNCAN, Cîteva argumente pentru schimbarea de atitudine ▮ 4
MIHAELA MICHAILOV, *Petite pays, je l'aime beaucoup* ▮ 6

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Domnul Şora ▮ 8

LITERATURĂ

ALEXANDRU MATEI, Doctorul Michel Houllebecq ▮ 9
CODRIN LIVIU CUŢITARU, Ce este literatura? ▮ 10
BÁNYAI ÉVA, Unele aspecte ale prozei lui Bodor Ádám ▮ 11

LITERATURĂ COMPARATĂ

ADINA DINIŢOIU, Despre ***Anotimpul haijinilor...*** ▮ 12

SOCIETATE

CAIUS DOBRESCU, Conservatorism de ieri şi de azi ▮ 13
BEDROS HORASANGIAN, *Made (Puric) in Romania* ▮ 13

ÎNVĂŢĂMÎNT

GEORGE VOICU, Un moment inaugural ▮ 14
LUMINIŢA MEDEŞAN, Eveniment în lumea şcolii ▮ 15
ALEXANDRU CRIŞAN, Fals cuvînt de salut ▮ 16
ALINA PAMFIL, Funcţiile studiului literaturii: aproximări ▮ 17
CRISTIAN MUNTEANU, Călătoriile mele (93) ▮ 17

INTERVIU

FERNANDA ROMILA & DAN RACOVEANU,
„Orice instrument muzical e un organism viu“ ▮ 18

ARTE

FILM: **MIHAI CHIRILOV & ALEX. LEO ŞERBAN,**
DaKINO de la „nu“ la „da“ ▮ 20
ARTE VIZUALE: **2 META,** Un META-discurs vizînd **Vernisajul** ▮ 21
SILVIU GHERMAN, Bienala din capul meu cu turban ▮ 22
VERONICA GASPAR, Microrecital cu instrumentişti tineri ▮ 22
DAN HĂULICĂ, Expoziţia Maitec (II) ▮ 23
ALEXADRU ŞIPA, 70 de flori şi fu(l)gi pentru Johnny ▮ 24
REVISTA PRESEI ▮ 25
RECENZII ▮ 26
AGENDA CULTURALĂ ▮ 28

ULTIMA PAGINĂ

LUCIA SIMONA BUMBU, Feminism cyber ▮ 32
Rubrici: Ovidiu DRĂGHIA, Internet ▮ 29
Irina ILIESCU, Filme/seriale TV ▮ 30

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 3-9 DECEMBRIE

▮ **Europa s-a îndurat de noi.** Contrar previziunilor pesimiste, de la 1 ianuarie 2002 românii vor putea circula liber în spaţiul Schengen. Decizia a fost luată în unanimitate vineri 7 decembrie, la întrunirea Consiliului pentru Justiţie şi Afaceri Interne ale UE, după înfrîngerea anumitor rezerve formulate de Austria şi Italia. Eliminarea vizelor se face cu anumite restricţii, unele din ele întărite chiar de statul român pentru prevenirea unui flux incontrolabil de cetăţeni români în spaţiul Schengen. Astfel, românii vor trebui să facă dovada că au asupra lor, pentru fiecare zi petrecută în spaţiul Schengen, suma de 100 de euro, carte verde, bilet dus-întors şi asigurare medicală. Reacţia autorităţilor de la Bucureşti la aflarea veştii a fost promptă dar şi previzibilă, premierul Adrian Năstase afirmînd că decizia Uniunii Europene reprezintă „un vot de încredere pentru guvernul actual“. Preşedintele Ion Iliescu le-a cerut românilor „maturitate“ în exercitarea dreptului proaspăt dobîndit.

▮ **Reuniunea OSCE.** Reuniunea Consiliului Ministerial al OSCE, desfăşurată la începutul săptămînii trecute, a reprezentat, conform declaraţiilor ministrului român de Externe Mircea Geoană, un succes pentru România, care şi-a asigurat astfel un sfîrşit mai mult decît onorabil de mandat la preşedinţia organizaţiei. Declaraţia finală adoptată pe 4 decembrie marchează principalele puncte abordate, subliniind, în primul rînd, că „terorismul, indiferent de motivaţie sau de origine, nu se justifică“. Semnatarii declaraţiei afirmă că „o luptă împotriva terorismului nu este un război îndreptat împotriva religiilor sau popoarelor“. Printre „priorităţile strategice“ ale OSCE se numără, în continuare, „pacea, prosperitatea şi stabilitatea în sud-estul Europei“. Consiliul Ministerial a prilejuit o serie de contacte la nivel înalt între oficialii români şi secretarul de stat american Colin Powell, precum şi miniştrii de Externe francez Hubert Védrine, german Joschka Fischer, rus Igor Ivanov şi israelian Shimon Peres. Powell a purtat convorbiri cu Peres şi cu Igor Ivanonv. Printre problemele evocate – conflictul din Orientul Mjlociu, secretarul de stat american afirmînd că „Arafat trebuie să facă mai mult decît a făcut pînă acum“. Preşedintele Iliescu s-a pronunţat şi el în această problemă, afirmînd că o înlăturare a lui Arafat ar fi şi mai periculoasă, din cauză că ar lăsa teren liber apariţiei a „zece Arafaţi“ cu care nu s-ar mai putea negocia.

▮ **Prinţ şi cerşetor.** Şirul sărbătorilor a continuat săptămîna trecută cu Ziua Constituţiei, prilej cu care preşedintele Iliescu şi-a rostit obişnuitele formule despre globalizare şi prăpastia tot mai mare dintre cei bogaţi şi cei săraci, condimentate cu remarci la adresa stării economice încă fragile a României şi a cauzelor care o determină: „Revoluţia română nu avut loc pentru ca unii – o pătură minoritară – să se îmbogăţească pe căi obscure, iar cei mai mulţi să sufere privaţiuni materiale mai mari chiar decît în regimul anterior“ – a spus Ion Iliescu. Pentru opoziţia parlamentară, Ziua Constituţiei a fost o ocazie de a-şi exprima nemulţumirile legate de imperfecţiunile Legii fundamentale şi de tergiversarea revizuirii anumitor articole, în special a celor privitoare la garantarea proprietăţii.

▮ **Alegeri la PSD Bucureşti.** Vineri 7 decembrie a avut loc Conferinţa PSD Bucureşti, în urma căreia a fost reconfirmat ca preşedinte al organizaţiei Dan Ioan Popescu. Politician „abil“, şeful pesedist de Bucureşti a dezvăluit motorul care animă, de fapt, acţiunile PSD şi ale guvernului, afirmînd candid, la un an de la alegeri, că „sîntem în campanie electorală“. În rest – discursul iritat al lui Adrian Năstase, torpilîndu-l pe primarul Băsescu: „El e specialist în demolări. Nu are nimic constructiv. Trebuie să ne separăm de primarul-gargară“ etc... (**Raluca Alexandrescu**)

Cronica politică

Între entuziasm şi realism

NESTOR RATEŞ

Oricît de curios ar părea, am aflat despre mult aşteptata decizie de eliminare a vizelor pentru Spaţiul Schengen în timp ce goneam pe străzile Bucureştiului într-un taxi. Pe staţia de emisie-recepţie a taxiului, o voce a anunţat brusc: „Aţi auzit? Ne-au dat vizele!“ Foarte curînd, o altă voce oferea o corectură: „Nu, măi, ne-au *luat* vizele!“ În fine, n-a trecut mult timp şi o a treia voce anonimă ne gratifica şi cu prima analiză a ştirii zilei: „Nu vă mai bucuraţi aşa, că vor pleca tot cei care au plecat şi pînă acum!“ Şoferul taxiului în care mă aflam, a tras propt concluzia: „Aşa e, dom'le!“ Nu a precizat la care dintre cele trei anunţuri se referea.

Dacă decizia dădea sau lua vizele este cumva nesemnificativ, pentru că le şi lua, le şi dădea. Mai exact, lua vizele de care aveau nevoie cetăţenii români în paşaport ca să intre în Spaţiul Schengen, dînd o viză invizibilă, permanentă şi pentru toţi. Cu adevărat semnificativă mi s-a părut „analiza“, la care mai mult ca sigur că se referea observaţia aprobatoare a şoferului meu. Era poate minimalizantă şi cumva persiflantă, dar mă tem că era destul de aproape de adevăr. Cel puţin o parte de adevăr, care relativizează entuziasmul oficial şi cel public.

Fără îndoială, este o decizie importantă din mai multe unghiuri de vedere. În primul rînd, pentru că scoate România dintr-o listă „neagră“ şi o plasează în rînd cu toate celelalte ţări candidate la Uniunea Europeană. În al doilea rînd, îi eliberează pe cetăţenii ei de un statut care le leza demnitatea, poate nu atît pentru că li se cerea o viză ca să intre într-o ţară sau alta, ci mai ales pentru că obţinerea acestei vize era atît de anevoioasă, expunîndu-l pe solicitant la lungi ore de aşteptare, presupunînd înfruntarea cu funcţionari de ambasadă aroganţi (deşi adesea ei înşişi români), implicînd şi costuri uneori ridicate. În al treilea rînd, decizia dă un sens palpabil conceptului de libertate a circulaţiei, o libertate de care românul a fost atîta vreme lipsit de către proprii săi guvernanţi, pentru a se lovi de barierele ridicate de vize, cînd obţinerea unui paşaport nu a mai fost o problemă. În fine, să remarcăm şi faptul că ridicarea obligativităţii vizelor se datorează unor măsuri ale guvernului de securizare a frontierelor şi prevenire a migraţiei ilegale care făcea rău României înseşi, înainte de a determina acţiunile cunoscute de apărare ale statelor apusene.

Într-o măsură, totuşi, este vorba de transferul responsabilităţii de a preveni călătoriile ilicite şi de a descuraja potenţialii emigranţi ilegali de pe umerii ţărilor de destinaţie, pe cei ai ţării de origine a călătorilor, deci ai României. Pentru a efectua o anumită selecţie în rîndul călătorilor şi a se asigura că ei se întorc şi nu rămîn ilegal prin ţările în care pleacă, guvernul român introduce astfel de criterii la ieşirea din ţară ca dovedirea capacităţii de a suporta costurile unui sejur în străinătate, estimate la 100 de euro pe zi pentru ţările din Spaţiul Schengen, prezentarea unui bilet de întoarcere sau cumpărarea unei asigurări de sănătate. Astfel de obligaţii nu vor avea doar efectul urmărit, ci foarte probabil şi pe acela de a limita substanţial numărul românilor care îşi vor putea permite o călătorie. Cei care voiajau cu mijloace modeste, locuind prin pensiuni ieftine sau camere închiriate, mîncînd din desagă şi limitîndu-şi vizitele în muzee la zilele cu intrare liberă nu vor mai trece poate examenul impus la ieşirea din ţară, deşi ar fi putut eventual obţine înainte o viză. Este, astfel, posibil ca numărul celor care vor călători în noile condiţii să fie chiar mai mic decît cel al călătorilor dinainte. Lipsa de entuziasm a şoferului de taxi neidentificat care comenta sceptic eliminarea vizelor ar putea să se dovedească întemeiată.

Cu toate acestea, există estimări foarte optimiste care plasează numărul românilor care vor profita de eliminarea vizelor în următoarele luni la 3 milioane. Vom vedea ce se întîmplă. În orice caz, dacă mulţi dintre aceştia vor pleca să lucreze în ţările de destinaţie, atunci gazdele s-ar putea răzgîndi în privinţa ridicării obligativităţii vizelor. Căci ultimul lucru pe care îl vor aceste ţări, care adesea au de făcut faţă unui şomaj ridicat, este o invazie necontrolată de forţă de muncă ieftină. Acelaşi efect l-ar avea o afluenţă de persoane care s-ar apuca nu de muncă la negru, ci de furtişaguri sau vreun alt gen de criminalitate. Dreptul abia obţinut poate fi pierdut în mult mai puţin timp decît a fost necesar pentru a-l primi.

Bucuria este îndreptăţită. Nu mai puţin îndreptăţită ar fi, însă, şi o oarecare rezervă.

(Text transmis la Radio Europa liberă)

▮

Inaugurarea Centrului de Excelenţă
în Studiul Imaginii
al Universităţii Bucureşti (CESI)

Joi 13 decembrie 2001, cu începere de la ora 13.00,
Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti
(Palatul Şuţu, Bdul I.C. Brătianu Nr. 2)
găzduieşte deschiderea oficială a Centrului de Excelenţă
în Studiul Imaginii al Universităţii Bucureşti (CESI).

Cu această ocazie va avea loc o dezbatere cu tema **Perspective asupra imaginii.**
Participă: Andrei Pleşu, Solomon Marcus, Cristian Preda, Sorin Alexandrescu, Dan Grigorescu, Zoe Petre, Augustin Ioan, Marian Popescu.

De asemenea, va fi prezentat volumul I al lucrării **Il giudizio universale** de Ileana Stănculescu, coeditat de CESI. Prezintă: Cătălina Velculescu şi Vito Grasso, directorul Institutului Italian de Cultură din România, co-organizator al manifestării.

COLOCVIU DESPRE

După cum am anunţat la momentul potrivit, vineri 30 noiembrie s-a desfăşurat, în cadrul Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale", un colocviu consacrat teatrului „alternativ" şi intitulat *„Jună sînt, de nimeni nu depand"*.

Colocviul, căruia *Observatorul cultural* i-a fost partener media, s-a desfăşurat în Sala „Marin Sorescu" a Naţionalului bucureştean. Moderatori: Ludmila PATLANJOGLU din partea organizatorilor festivalului şi Doru MAREŞ, cronicarul de specialitate al revistei noastre.

În virtutea respectivului parteneriat, preluăm în aceste pagini selecţiuni din cele discutate în colocviu (în fapt, cea mai mare parte a intervenţiilor).

„Jună sînt, de nimeni nu depand..."

Teatrul independent în dezbatere

UNDERGREENACT
FESTIVALUL INDEPENDENT DE TEATRU
EDITIA A II-A 2001

Independenţi, particulari, alternativi

Ludmila PATLANJOGLU: Faptul că aţi venit în număr atît de mare la acest colocviu înseamnă că există interes pentru această zonă a teatrului independenţilor, un interes stîrnit şi dovedit şi de acţiunea Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru – secţia română, şi a Festivalului Naţional de Teatru „I.L. Caragiale" faţă de această prezenţă din teatrul românesc. Invitaţii colocviului nostru sînt: actorul Tudor Smoleanu, conducătorul companiei La Taica, regizoarea Alice Barb reprezentînd compania Off-off, Theodora Herghelegiu de la Teatrul Inexistent, Nona Ciobanu, directorul companiei Toaca, teatrologul Alina Moldovan, directorul Festivalului **AltFEST** – deci unul dintre fanii acestei mişcări a independenţilor –, actriţa Cristina Serafim, conducătoarea unui nou teatru independent, Union, Adrian Bratfanov, director de programe la Teatrul ACT, instituţie care găzduieşte multe dintre spectacolele independenţilor, Voicu Rădescu, conducătorul Teatrului Luni de la Green Hours. Toate companiile menţionate sînt din Bucureşti. Regizorul Horaţiu Mihaiu şi actorul Nicu Mihoc reprezintă compania independentă Underground, care funcţionează pe lîngă Teatrul pentru Copii şi Tineret Ariel din Tîrgu Mureş, Alexandru Boureanu de la Teatrul Dimanche din Craiova. În programul nostru mai figurează şi Centrul Cultural European, reprezentat de Aura Corbeanu.

Moderatori sînt criticii de teatru Ludmila Patlanjoglu, preşedintele secţiei române a AICT, şi Doru Mareş, unul dintre susţinătorii acestei mişcări.

Doru MAREŞ: Aş începe cu o întrebare: ce căutaţi aici? Mergeţi acasă! Asta pentru că şi teatrele, şi companiile independente – al căror fan sînt (într-un fel, n-am încotro...) – nu pot scăpa realităţii româneşti în plan general. Mie nu-mi place termenul „independent". Sper că orice artist este independent în felul lui. Aş prefera să se numească teatre şi companii particulare. Din punctul meu de vedere, complet capitalist, ca să zic aşa, termenul particular presupune şi independenţă, dar şi un pic mai mult de-atît. Apoi, v-am întrebat ce căutaţi aici nu neapărat ca să vă enervez, deşi nu ar strica, dar şi ca să vă sugerez că mai degrabă organizatorii acestui festival ar fi trebuit să vină undeva, într-un teatru independent, particular, şi nu invers. Abia în felul acesta, de aici, ajungem iar la balcanism şi anume demonstrăm că – titlul integral fiind **Jună sînt, de nimeni nu depand** –, la capitolul „jună sînt" stăm bine, dar cu „de nimeni nu depand" avem probleme. Am vrea să fim independenţi, dar nu ştiu dacă demonstrăm realmente că într-adevăr nu ne pasă de nici o formulă de stat, publică, cum vreţi să-i ziceţi, de organizare a unei companii teatrale. La ora actuală, în România există probabil cîteva zeci de companii particulare de teatru: unele făcute dintr-un singur om, altele doar din speranţele unui singur om, altele deja cu o istorie foarte serioasă, palpabilă şi de mare performanţă, cum sînt teatrele Inexistent, ACT, Toaca, Underground-ul de la Ariel (dar acolo chiar nu mai ştiu cine de cine nu „depandă"). Cred că acum şi aici, aceasta reprezintă singura formulă mai degrabă de a transforma teatrele publice, decît de a crea o mişcare foarte elastică a teatrelor particulare. În definitiv, în cauză este voinţa acestor oameni extraordinari care s-au săturat de limitele sistemului definitoriu pentru teatrul public. Deci aceşti oameni, liberi, la urma urmelor, cred că cel mai mare bine îl fac teatrelor publice, atît de închistate în sistem, nu neapărat din proprie voinţă. Presiunea actului liber creativ al teatrelor particulare a reuşit, pe ici-pe colo, să înceapă să schimbe ceva în sistem, să susţină transformările formale şi de limbaj în teatrul românesc prin presiunea din afară, deşi foarte mulţi dintre cei care fac teatru independent sînt angajaţi la teatre dependente, ca să spun aşa. Cum ar veni, este bine să pleci de-acasă, dar dacă mai dau şi părinţii nişte bani, nu strică. De paternalism ne vindecăm greu...

Dar, dintre lucrurile bune care se întîmplă în teatrul public, în mod cert mai bine de 50% sînt garantate de această presiune a oamenilor foarte tineri, în special dar nu numai biologic, care s-au săturat de sistem şi încearcă să iasă din el. Bănuiesc că marea problemă a teatrelor particulare este descoperirea surselor de susţinere financiară. Şi, din păcate, aici toate drumurile duc la aceeaşi Romă bugetară. Aşa începe nebunia. Companiile particulare ar putea să devină într-un timp previzibil realmente particulare, independente, şi să-şi impună propriul limbaj. Poate şi pentru a se înmulţi, din punctul de vedere al teatrului public, forme hibride de coproducţie sau chiar de funcţionare, ceea ce ar mai relaxa un pic sistemul. Trebuie să vedem cum stăm cu „depandatul", pentru că din punctul de vedere al performanţelor e clar că fiecare companie reprezentată aici are valorile ei spectaculare.

Ludmila PATLANJOGLU: I-am invitat pe cei de la Teatrul ACT, de la Teatrul Luni şi de la Underground, care chiar au făcut un fel de reţea, să spunem, un triumvirat, şi au organizat acest minifestival, **UnderGreenAct**, care a avut şi el loc sub pălăria Festivalului de Teatru. Iată că se poate. Această apropiere a făcut ca teatrul independenţilor să devină într-un fel mai puternic şi chiar să se impună şi în festiva-

---

Cîteva argumente pentru schimbarea de atitudine

MIRUNA RUNCAN

Nu mă îndoiesc de faptul că Festivalul naţional de teatru din acest an va stîrni (a şi stîrnit deja) diverse controverse. Mai mult, discuţiile publice în contradictoriu pe această temă mi se par sănătoase, fiindcă ele antrenează întrebări, luări de poziţie şi corecţii de traseu îndelung aşteptate, ceea ce confirmă funcţiile majore pe care un festival anual de rang naţional trebuie să şi le conştientizeze şi să şi le asume: funcţia de investigator al cîmpului, cea de evaluator al situaţiei reale a mişcării teatrale, dar şi cea de maestru de ceremonii pentru o sărbătoare binemeritată. E şi pricina pentru care rîndurile de mai jos îşi propun să urmărească – impresionist totuşi, ce să-i faci? – aceste funcţii, şi mai puţin să ofere o selecţie de cronici grăbite ale spectacolelor (multe dintre acestea au fost deja analizate de **Observatorul cultural**, altele vor fi, probabil, în curînd).

Aşa, mai degrabă după ureche, cele dintîi discuţii referitoare la funcţia de evaluator au început în săptămînile premergătoare, şi ele se datorează, ca de obicei de altfel, în primul rînd teatrelor (şi spectacolelor) care s-ar fi dorit invitate şi n-au fost. Nu sînt tocmai în măsură să mă pronunţ asupra acestor nemulţumiri, din pricină că în ultimul an, fără să vreau, n-am urmărit cu atenţia obişnuită întreaga mişcare din ţară. Dar e inevitabil ca unele spectacole cu reale veleităţi competiţionale să lipsească, din pricina timpului şi a spaţiilor de joc limitate, ca şi din pricina dorinţei – pe care cred c-am putut-o desluşi destul de clar în această selecţie – de a oferi judecăţii publicului şi criticii semnale despre mai toate direcţiile stilistice care coexistă acum, în 2001, în viaţa teatrală.

Ce pare să-mi spună mie această evaluare care a urmat investigării „de teren"? În primul rînd că tensiunea, normală într-o competiţie calitativă, dintre Capitală şi teatrele din restul ţării, a împins balanţa în mod efectiv către provincie, în defavoarea Bucureştiului. E o observaţie care se cerea făcută de mai multă vreme, şi mi se pare onest şi remarcabil că ea devine cu această ediţie evidentă. Nu numai cîteva nume mari de teatre şi regizori sînt absente acum din evaluarea propusă, ci chiar o întreagă direcţie, cea a „spectacolului metaforă monumental", cu care deceniul trecut ne obişnuise pînă la propria-i sleire. **Hamlet**-ul lui Vlad Mugur, care a deschis festivalul (şi care a şi prilejuit o dezbatere-omagiu vie şi perfect potrivită circumstanţelor) nu intră deloc în tipicul Shakespeare-ilor supradimensionali şi luxurianţi cu care ne-am familiarizat (pe unii i-am şi iubit sincer şi definitiv). Aşa că nu contrazice observaţia anterioară: e un spectacol nonconformist şi contradictoriu, iritant de limpede pentru unii, neconfortabil de brutal în structură pentru alţii. Ca şi alte montări ale maestrului, pare (cum zicea Galgoţiu cîndva) mai tînăr decît multe montări tinere.

Asta nu înseamnă că ansamblul eşantionului evaluator al festivalului nu cuprinde destule conformisme. Dar ele sînt de categorii diverse şi atrag atenţia asupra cîtorva modalităţi care convieţuiesc acum în stilistica teatrală, ba chiar asupra unor schimbări de direcţie în opera unor regizori. Mai întîi de toate trebuie să remarcăm refocalizarea către textul dramatic cu bogate valenţe „literare", să zicem. Aş da aici trei exemple, poate chiar patru, toate din selecţia oficială: Dabija vrea (înţelegem acum limpede) înapoi la cuvînt: e şi motivul pentru care metatextul (aproape o monodramă) lui Thomas Bernhard **Creatorul de teatru** de la Act mizează pe valenţele expresive ale unei conjuncţii mereu stîrnitoare de furtuni: condiţia dublă a actorului şi comunicarea cu publicul. Nu m-am prăpădit de plăcere în faţa acestui text mai degrabă lătăreţ şi cedînd climaxul dramatic în favoarea descrierii psiho-caracterologice, dar experienţa ca atare e una utilă, puternică, uşor obraznică tocmai prin „modestia" sa prefăcută. Frunză se reîntoarce (a cîta oară?) la stilistica sa din experienţele cu Trupa pe butoaie, aducînd în faţa noastră un *coupé* de texte proaspete franţuzeşti (**Strategia porcului** şi **Cu ochi de copil**) de Raymond Cousse, într-o construcţie simplă şi generoasă, unind excepţionalul jocului actoricesc (Demeter András în prima, Bálazs Attila în a doua) cu farmecul buf al înscenării şi cu imaginaţia flamboaiantă a construcţiei scenografice (Adriana Grand). Special e, în aceste **Călătorii cu dricul** ale maghiarului din Timişoara, faptul că avantajat iese tot textul, a cărui traducere românească (la cască) e remarcabilă şi ne lasă să bănuim că şi cea în maghiară e asemenea. Publicul gustă (ba chiar degustă) cuvîntul, jocul imaginar, forţa narativă, deliciile absurd naive, aproape pătimaş, reacţionînd şi la cel de-al doilea strat de semnificaţii, al „acţiunilor comunicaţionale nonverbale" (scuzaţi preţiozitatea afurisită), cu entuziasm şi supleţe.

Unchiul Vanea de la Bulandra, în regia rusului Yuri Kordonsky, e un spectacol de Bulandra. Putea fi montat şi acum treizeci de ani (să zicem de Pintilie, dacă ar fi optat pentru **Vanea**, şi nu pentru **Livada**), şi poate fi montat şi peste încă zece ani, cam în aceeaşi cheie. E bine, e rău, contează mai puţin din perspectiva selecţiei festivaliere: ea respectă cascada de cronici elogioase şi apetiturile fireşti ale publicului faţă de acest fel specific de teatralizare. Cehov iese deci favorizat, aş zice chiar excesiv de favorizat, cîtă vreme după trei ore de spectacol am ieşit încîntată de actori şi atît, întrebîndu-mă ce-am mai aflat despre Cehov în afară de ceea ce Cehov însuşi îmi povestise din carte, pe cînd aveam vreo paisprezece ani... Cerîndu-mi scuze pentru maliţie,

TEATRELE INDEPENDENTE

lul naţional, unde s-a bucurat de atenţie, fiind foarte aproape de secţiunea oficială. Cum s-a născut ideea acestui proiect?

Horaţiu MIHAIU: Teatrul Underground este teatru independent, nu e particular sau, mă rog, semiindependent...

Nicu MIHOC: E o formă hibridă în sensul că el foloseşte actorii de la Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş, care încă nu s-au desprins – vezi Monica Ristea şi alţii – de sistem, deşi nu le place înăuntru, dar nu-s nici afară. E ca în povestea aceea: participă, dar nu intră... Finanţarea Underground-ului se face prin fundaţia Dramafest, prin Pro Helvetia, prin sponsorii locali şi alţii, deci nu se folosesc bani publici.

Horaţiu MIHAIU: Spectacolul **Steps** a fost produs de Teatrul Ariel, dar este, în acelaşi timp, primul spectacol din seria spectacolelor Underground.

Voicu RĂDESCU: Ideea ar fi că parteneriatul pe care Teatrul ACT şi Teatrul Luni l-au solicitat Teatrului Underground s-a datorat în special conceptului de teatru pe care ei îl susţin. Acesta fost primul lucru care ne-a bucurat pe noi. Al doilea lucru a fost că, încercînd să fim principiali, ne-am şi le-am pus întrebarea: cît de independenţi sînteţi? Şi ne-au explicat, lucru care este real, că în proporţie de peste 80% finanţările nu sînt făcute de la buget. Faptul că spaţiul este al statului, de fapt al municipiului, nu e o mare problemă. Probabil că şi noi, dacă am avea un spaţiu pe care ni l-ar da municipiul, l-am lua.

Horaţiu MIHAIU: În orice caz, teatrul are foarte clar prevăzut în statut să realizeze spectacole de o anumită factură. La noi, la Teatrul Underground, nu se vor produce niciodată spectacole de teatru clasic. Se vor produce doar montări de teatru, hai să zicem alternativ, producţii care propun şi se plasează într-o anumită zonă estetică, spectaculară. S-a produs, de exemplu, spectacolul lui Gigi Căciuleanu, **Jungla X**, care este foarte greu de adus în Bucureşti pentru că ar trebui adaptat la un spaţiu special. Toată lumea s-ar fi aşteptat să vadă un spectacol coregrafic. Nu este. E un spectacol de teatru pe care nu-l putem încadra nici în categoria teatru-dans, nici în cea de teatru-imagine... Urmează ca Helmut Sturmer să facă un spectacol de teatru scenografic, nu ştim cum va fi, apoi Iosif Herţea unul de teatru muzical, să spunem, cam în genul **Bizarmoniei** lui Alexandru Tocilescu. Aşadar, spectacole de acest gen vor fi promovate la Underground. Acesta este specificul teatrului nostru.

Nicu MIHOC: Se vorbeşte de teatru alternativ, în sensul că teatrul alternativ ar fi teatru experimental, ceea ce este fals. Eu am auzit cea mai bună definiţie, după părerea mea, formulă care aparţine prietenului meu Radu Afrim: „Teatrul alternativ este cealaltă extremă a teatrului popular". Nu e teatru experimental, pentru că şi în teatrele de stat se fac experimente, mă rog, din ce în ce mai ratate, dar...

Fiecare cum poate...

Alexandru BOUREANU: Eu cred că această problemă a teatrelor independente este una de natură legislativă, pentru că noi avem fiecare un alt statut de legiferare al acestor companii. De exemplu, Dimanche funcţionează ca un ONG. Nu cred că e prea important dacă te numeşti independent sau particular. Un teatru oricum este particular pentru că nu este bugetar, şi orice nu este bugetar este independent, iar dacă nu este independent este particular. Avem de-a face cu un cerc vicios în care ne învîrtim tocmai din cauza acestei probleme de nesoluţionare concretă a acestei noi forme de teatru în România, adică teatru de proiecte, de sine stătător şi nu finanţat de stat. Cred că important este să discutăm aici dacă putem face o uniune şi care sînt condiţiile legislative prin care noi putem funcţiona. Modele avem numai din Occident. Eu cred că viitorul va fi al acestor companii independente, dacă ne uităm şi la faptul că Ministerul Culturii încearcă să scape de teatrele naţionale şi să le dea în grija primăriilor, prefecturilor etc. Dacă aceste companii vor să reziste în România va trebui să existe o anumită uniune. Este nevoie de legislaţie şi de potenţial financiar pentru a putea face aceste schimburi culturale, teatrale. Dacă vrem să fim uniţi trebuie să avem un sindicat.

Voicu RĂDESCU: Cred că una dintre primele probleme importante ale unei uniuni – şi e o mică ironie ceea ce spun acum – este cine vorbeşte mai mult. Te-am întrerupt tocmai din această cauză, părerea mea este contrară celor spuse de tine. Nu cred că este cazul să se facă o uniune, este cazul ca micile entităţi particulare care există să-şi păstreze foarte bine şi atent personalitatea, să continue să-şi dezvolte proiectele particulare, personale pe care le au şi, din cînd în cînd, neapărat să se întîlnească împreună în nişte contexte cum este, de exemplu, acest festival **UnderGreenAct**.

Alexandru BOUREANU: Este vorba de crearea acelui cadru legislativ şi a acelui potenţial de finanţare, iar în momentul în care eşti o forţă poţi să impui...

Voicu RĂDESCU: Nu ştiu dacă îmi doresc foarte mult să fiu o forţă. Eu îmi doresc doar să pot să fac ceea ce fac, pentru că îmi place lucrul acesta, cu artiştii la care ţin şi care, sper, în mare parte, ţin la mine, să fac spectacole pe care publicul să le placă şi la care să vină. Deocamdată atît. Dacă se va ivi cumva vreo problemă şi voi vrea, de exemplu, să angajez zece actori, ceea ce în momentul de faţă nu pot să fac, mă voi gîndi la o organizare mai serioasă. În timp, cînd această mişcare se va dezvolta, cînd vor

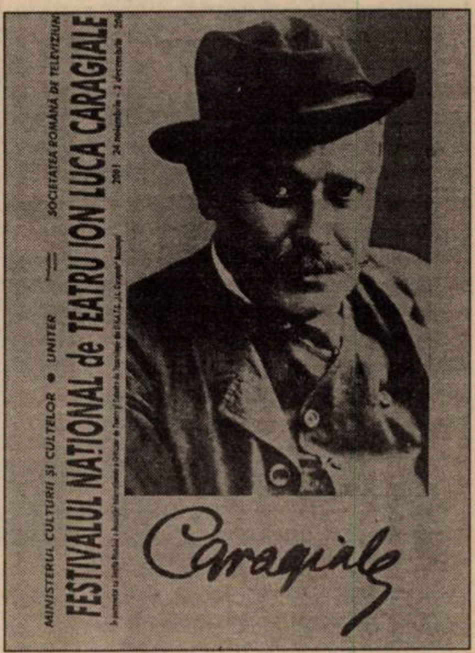
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR • UNITER
SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNE
FESTIVALUL NAŢIONAL de TEATRU ION LUCA CARAGIALE
2001 24 noiembrie - 2 decembrie
Caragiale

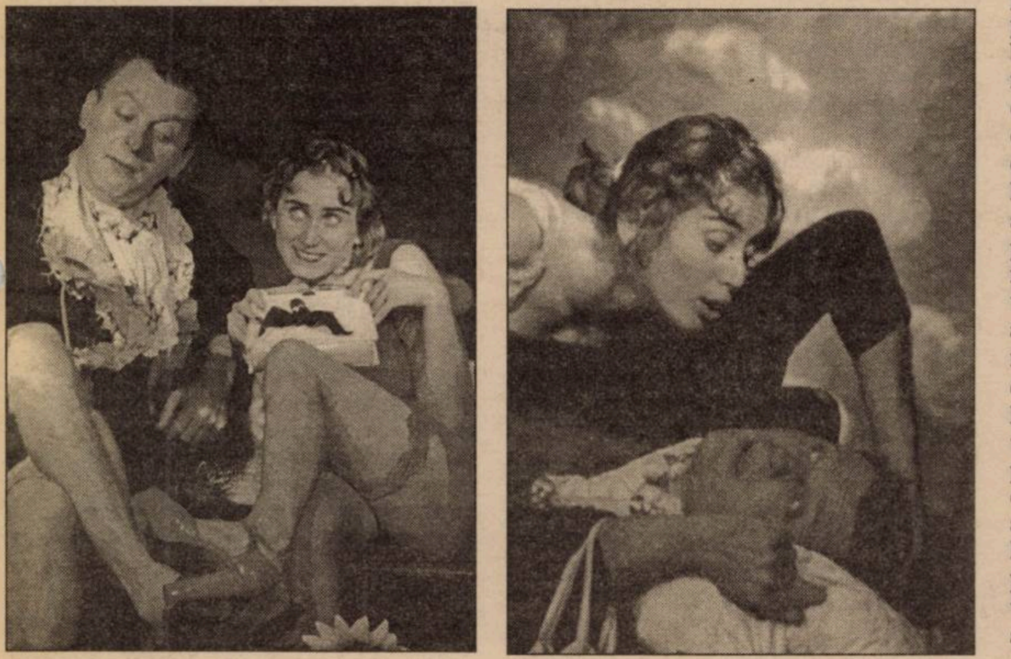
No Mom's Land **după Samuel Beckett la Teatrul Luni (Bucureşti)**

---

amestecul de bun-gust în contrapunctele ironice cu gust mai mult decît îndoielnic în temele dramatic-nostalgice de refren (vezi în primul rînd cîntatul *live* pe ruseşte, care sparge convenţia teatrală şi te trimite automat cu gîndul la ecranizările de Hollywood din carton presat, ba mai e şi supraimprimat cu o soprană pe bandă) m-a dat gata. Altminteri, spectacolul place pentru că e cochet şi pentru că e o revărsare de performanţă artistică la nivelul interpretării, reţetă sigură pe orice meridian. (Brook zicea, ştiţi dumneavoastră, că mortal nu înseamnă mort, ci virulent de viu.)

Tocilescu vine să ne propună la atelierul Naţionalului bucureştean **Amanţii însîngeraţi** de Chikamatsu Monzaemon, montare de o eleganţă fără cusur şi de o fidelitate împinsă pînă la performanţa sportivă a unui text de kabuki în prelucrare modernă; marca europenismului e afişată ca o supraconvenţie (povestitorul e omniprezent şi îmbrăcat într-o redingotă de sfîrşit de secol XIX). Iarăşi povestea şi rostirea sa scenică ies avantajate făţiş, în pofida luxului discret dar copleşitor al înscenării (simplitatea suplu-transparentă a decorului e concurată de rafinamentul şi calitatea grea, bogată, a costumelor). Experienţă teribilă de disciplină şi dăruire pentru echipa – nu mică – de actori, ca şi pentru spectatorul amator de exotisme cochete, producţia Naţionalului bucureştean reuşeşte să evite senzaţia de *second hand* pe care o au îndeobşte încercările de acest fel, ba chiar, prin strădania neobişnuită a întregului grup de realizatori, emoţionează cu adevărat.

Se poartă, deci, în sezonul actual, textele, psihologicul, povestea bine scrisă (indiferent de curent, stil sau gen dramaturgic), actoria la vedere şi mai ales amplu orchestrată, teatrul de cameră (ca muzica de cameră). Lucru confirmat spectaculos şi de **Kasimir şi Karoline** de Odon von Horvath, pus în scenă de acest maestru al rafinamentelor de poezie psihologică centrate pe actor care e Laszlo Bocsardi. Arizan neobosit al trupei maghiare de la Sfîntu Gheorghe, regizorul se retrage de data asta în spatele culiselor unui cort de circ minuscul, care adăposteşte povestea jumătate expresionistă, jumătate secession vienez a unui cuplu de „proletari" îndrăgostiţi şi fără noroc. Vag melodramatică, istorioara debordează de imaginaţie regizorală şi de talent interpretativ fără limite din partea protagoniştilor. Nu am fost însă foarte bucuroasă să constat că soluţia scenografică nu e dublată de o atenţie egală asupra costumelor: sărăcia eroilor e luată *ad litteram*, neprelucrată, cu haine de recuzită reîntrebuinţată şi încălţări revopsite; fără transfigurări, în schimb cu aţe curgînd şi scîlcieri făţişe. Vittorio Holtier, acest vrăjitor teoretician al relaţiei costum/spaţiu, stradă/scenă, ar fi fost oripilat şi ar fi recomandat o tehnică a colajului.

În fine, e cazul să vorbim şi despre evaluările care deschid porţile către sărbătoarea teatrală substanţială. În primul rînd, avem a remarca concurenţa „loaială" şi asumată sistemic din partea companiilor independente. Şi-au asumat-o ele însele, organizînd un festival paralel (**UnderGreenAct**, rodul cartelării festivaliere a Teatrului Luni de la Green Hours cu teatrul Act şi cu Underground-ul de sub Arielul de la Tîrgu Mureş), ceea ce a făcut ca ofensiva echipelor (mai mari sau mai de buzunar) care şi-au luat viaţa artistică pe cont propriu să crească în dimensiuni şi în diversitate. Sărbătorească e aici afluenţa impresionantă a publicului tînăr, luînd sălile mici cu asalt chiar şi în plină noapte, chiar dacă simultan se desfăşura şi atît de iubitul **Dakino**. Alternativa are, dacă nu încă o direcţie făţiş teoretizată, un public al ei, deosebit de receptiv şi de viu. Lucrul nu e neapărat o noutate, spargerea barierelor între oficial şi neoficial însă e, şi ăsta este cîştigul principal.

Pentru că şi festivalul oficial a avut un *off* al său, deloc diferit de al independenţilor înşişi, ba uneori beneficiind de producţii ale aceloraşi şi prelungindu-le opţiunile stilistice. (Underground-ul, cu **Steps** al lui Horaţiu Mihaiu, Actul cu **No mom's land**-ul cuceritor al lui Afrim, ba chiar şi Teatrul Luni ori Toaca au făcut parte din producţiile selecţionate pentru concurenţa concurenţei, numită Teatrul de la miezul nopţii). Nu am reuşit (puţini ar fi putut) să văd totul, fiindcă rezistenţa fizică îţi mai şi cedează. Dar mi se pare limpede, şi discuţiile de dimineaţă (anul acesta cu mult mai substanţiale ca alteori şi elegant alternînd analizele de spectacol cu colocvii teoretice) au confirmat-o: un suflu al terapiei prin teatru, intimizată, personalizată pînă la autoironie, bate cu putere dinspre independenţi şi se întîlneşte fericit cu acei spectatori care nu vor (nu mai vor) la muzeu.

Cel mai solid argument în acest sens e dat de circulaţia liberă a spectacolelor şi regizorilor *de tip independent* în teatre „de repertoriu" subvenţionate, care refuză, mai mult sau mai puţin programatic, închistarea în ştiut, în clişeu. Exemplară este, aici, prezenţa în selecţia oficială a mult premiatului spectacol al Teodorei Herghelegiu (o profesionistă a independenţei, altmineri) intitulat **Cu mîna pe ciocan**. Fantezie semimuzicală pe un text-pretext de Milos Nikolic care se mai joacă şi în alte montări, propunerea trupei româneşti de la Sfîntu Gheorghe (acum condusă, în continuitatea proiectului macrinician de lungă durată, de confratele Doru Mareş) e un adevărat desfrîu de teatru popular de calitate, cu substanţă politică făţişă şi cu spirit ludic lucid dozat şi exemplar interpretat. (De această dată trupa românească îşi foloseşte avantajos şi vecinătatea cu cea maghiară, empatia scenică dintre Adrian Ancuţa, Ioana Gajdo, Szakacz Laszlo şi Sergiu Alius fac furori la public.)

Una peste alta, sărbătoarea teatrală din acest an aduce un parfum de schimbare, chiar dacă – spre tristeţea unora dar spre bucuria mea confirmată – pierde net în festivism. Un soi de atmosferă de lucru a domnit şi printre criticii convocaţi, dar şi printre spectatori. Iar omisiunile citării din acest text (atît cu privire la unele spectacole pe care n-am reuşit din motive obiective să le văd, cît şi cu privire la altele pe care le-am văzut fără folos) sper că vor fi înţelese ca datorîndu-se argumentaţiei, şi deci iertate. Să fie atmosfera de lucru una specifică debutului de mileniu? N-ar fi rău.

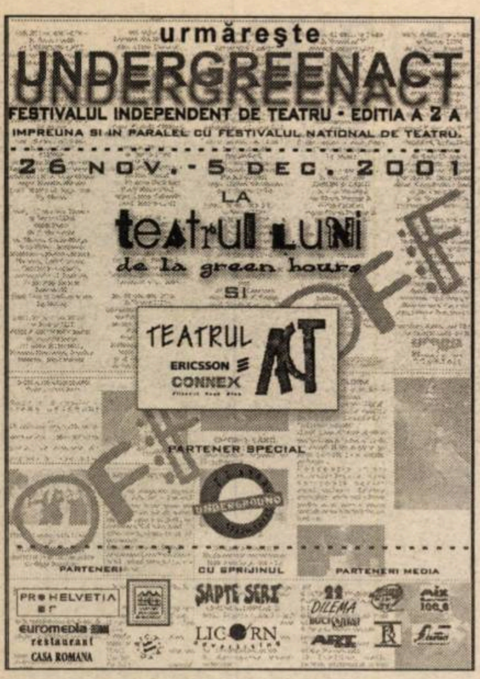

urmăreşte
UNDERGREENACT
FESTIVALUL INDEPENDENT DE TEATRU • EDITIA A 2 A
IMPREUNA SI IN PARALEL CU FESTIVALUL NATIONAL DE TEATRU.
26 NOV. - 5 DEC. 2001
LA
teatrul LUNI
de la green hours
SI
TEATRUL ACT
ERICSSON CONNEX
PARTENER SPECIAL
PARTENERI
CU SPRIJINUL
PARTENERI MEDIA
PRO HELVETIA
euromedia
restaurant CASA ROMANA
SAPTE SERI
LICORN
22
DILEMA
ARTE
mix 100,5

exista spaţii care să poată îngloba teatrul particular, abia în acel moment se va putea pune şi problema la care te refereai.

Alexandru BOUREANU: A, deci în acest moment se descurcă fiecare cum poate...

Voicu RĂDESCU: Acum nu există altă posibilitate. Tu ai început singur, eu am început singur, Teatrul ACT a început singur. Ce-ar fi fost să ne strîngem şi să spunem: hai să facem nişte teatre particulare, să ne unim nişte artişti, nişte oameni cărora le place teatrul, să facem o organizaţie şi după aceea să-i dăm drumul la treabă? Cred că mersul natural e ăsta pe care noi am apucat-o.

Nona CIOBANU: Nu ştiu dacă este un lucru chiar atît de rău că mulţi dintre cei care şi-au creat o companie independentă lucrează şi în instituţiile de stat. Eu cred că în bună măsură ceva trebuie schimbat şi acolo şi poate că asta e una dintre formule. E greu de crezut că o formulă radicală va fi posibilă în societatea în care trăim.

Ludmila PATLANJOGLU: De ce ai simţit nevoia să te arunci în formula asta?

Nona CIOBANU: Eu sînt în continuare regizor la Teatrul Mic. La mine a fost un gînd care a pornit încă din studenţie. Dorinţa de a avea o trupă de teatru a existat de multă vreme. În momentul în care am terminat facultatea, am găsit formula de a produce spectacole şi am încercat o colaborare cu instituţia de stat, chiar cu Teatrul Naţional. Termenii în care s-a desfăşurat această colaborare nu ne-au mulţumit. A fost o situaţie de compromis pe care n-am vrut s-o mai repet şi am decis să încercăm găsirea unui spaţiu, dezvoltarea de proiecte, producerea nu neapărat a spectacolelor de teatru sau de teatru-dans, dar şi a unor seminarii, ateliere. Aşa încît, acum un an şi jumătate, printr-un parteneriat pe care l-am realizat cu Primăria şi Consiliul Local ale Sectorului 3, găsind un spaţiu care ni s-a părut foarte interesant – fosta Casă de cultură a sectorului, un spaţiu care s-a degradat îngrozitor în ultimii ani –, am creat acolo Studioul Ţoaca. Proiectele au fost atît artistice, cît şi educaţionale, organizînd ateliere pentru arta spectacolului, scenografie, light-design, tehnică de proiecţie, management cultural, invitînd profesori din Olanda, Anglia, Franţa. Publicul-ţintă este în bună măsură cel tînăr, biletul este de 30-40.000 de lei, iar din încasări – sala are o capacitate de 60 de locuri – putem acoperi o parte din cheltuielile de întreţinere. Nici noi nu am avut vreo o finanţare de la stat, pentru fiecare proiect trebuind să ne găsim sponsori. Iar pe aici nu am prea găsit.

Doru MAREŞ: Cred că, apropo de sponsori, există o explicaţie care vine din calitatea acestora în general. Nu mă refer la cei care deja au sponsorizat teatre particulare sau publice, că rămînem şi fără ăştia. Nivelul calitativ cultural, civilizatoriu dar şi de IQ al potenţialului sponsor în România este îngrozitor de scăzut. De ce să nu recunoaştem că trăim un moment istoric care, cu nişte decenii în urmă, producea ceea ce se chema „îmbogăţiţi de război“. Tare mă tem că, în general, oamenii cu mulţi bani din ţara asta – uman vorbind – sînt nişte mari mizerii. Şi nu poţi să ceri unei mizerii umane să înţeleagă necesitatea de a susţine ce are umanul mai deosebit. Mă tem că asta este prima explicaţie. Nu poţi să-i ceri unui semianalfabet care face Dallas-uri pe la Slobozia să priceapă cum vine cu teatrul, că-l doare. Pentru că, din acest punct de vedere, prostia doare.

Nicu MIHOC: Dar nu e general.

Doru MAREŞ: Nu, am şi spus-o, nu e vorba de cei care o fac deja. Dar din moment ce trei sferturi din marii mahări din această ţară sînt foşti securişti care erau obişnuiţi să lucreze cu pulanul, nu cu condeiul...

Nicu MIHOC: Eu cred că banii publici din instituţiile de stat sînt suficienţi. Am făcut şi eu parte din direcţia unui teatru de stat şi pot să vă spun că se consumă zeci de milioane sau chiar sute pe un spectacol care se joacă de cinci ori, regizorilor li se plătesc sume frumoase. E dramatic, dar nu răspunde nimeni pentru asta. Teatrele independente nu se pot dezvolta în România atîta timp cît este susţinută osificarea structurilor de stat. De ce să nu existe perspectiva ca peste trei-patru ani o companie particulară, care merge foarte bine, să poată fi subvenţionată de autoritatea locală, ca în Germania, de exemplu?

Aura CORBEANU: Trăim într-o ţară care este săracă. Instituţia publică pe mine nu mă deranjează, ea poate să funcţioneze. Am scos de pe Internet tot felul de materiale privind modul în care se poate obţine o finanţare, în genere externă. Pentru finanţări sîntem condiţionaţi de cinci parteneri din ţările central şi est europene, există foarte multe programe europene. Trebuie ca noi să ne adaptăm sistemului european.

Adrian BRATFANOV: Anul trecut noi am avut o primă colaborare cu Festivalul Naţional de Teatru şi am lucrat în parteneriat şi în acest an, dar numai din punct de vedere al promovării reciproce, asta fără a ne pierde independenţa.

Aura CORBEANU: Ceea ce este foarte bine, pentru că invitaţii festivalului au astfel posibilitatea de a vedea producţiile independenţilor, independenţii îşi pot vedea unii altora realizările. Am învăţat şi noi ce înseamnă să fii în *off*. Aici s-a venit cu foarte multe spectacole. Important de ştiut este unde îşi pot obţine teatrele independente informaţia, pentru a putea găsi apoi surse de finanţare. Finanţări vor exista, dar avem nevoie de timp pentru a proba calitatea producţiilor noastre. Companiile independente au avut ocazia să iasă în lume, au mers pe diverse contacte. Trebuie să putem ieşi în exterior, să ne confruntăm. Asta e problema: dacă vrem sau nu să ne confruntăm. Acum sîntem în festivalul naţional, sperăm că în fiecare an de-acum încolo vom fi, şi-apoi mai există, pentru confruntare, şi alte festivaluri cum ar fi, de pildă, **AltFEST**-ul...

Motivaţii, dorinţe, proiecte

Ludmila PATLANJOGLU: Eu aş vrea să ducem discuţia puţin mai departe şi să vorbim un pic şi despre zona artisticului. I-aş întreba pe reprezentanţii companiilor particulare de ce au simţit nevoia să fugă, din punct de vedere artistic, spre zona aceasta. Avem aici actriţe, regizoare. Nu au fost primite în instituţiile publice? Deşi unii lucrează în teatre publice, au preferat să fugă spre zona particulară... Pentru a-şi crea proiectele ideale, trupa ideală, să-şi aducă interpreţi pe care în formele instituţionalizate nu puteau să-i aducă?

Alice BARB: Şi compania mea este un hibrid, poate că nu este cel mai bun exemplu pentru activitatea din ce în ce mai intensă a companiilor independente, nu spun particulare, pentru că eu cred că particular înseamnă a face teatru pe banii tăi. Pentru mine motivaţia de a înfiinţa o companie acum doi ani a fost foarte simplă. Nu am avut neapărat criterii artistice, estetice. Totul a pornit dintr-o joacă sau mai bine-zis dintr-un of al meu şi al cîtorva dintre prietenii mei actori. Vroiam să lucrăm împreună şi, fiind împrăştiaţi, şi ei şi eu, în mai multe teatre de stat, nu ne puteam întîlni în nici unul dintre ele. Şi-atunci am hotărît să ne creăm propriul loc de întîlnire. Acesta a fost începutul, cu un spectacol care era independent doar din punct de vedere, dacă vreţi, administrativ. E vorba de **O zi de**

***Alexanderplatz* de Zanina Mircevska la Teatrul Underground (Tîrgu Mureş)**

Petit pays, je l'aime beaucoup

MIHAELA MICHAILOV

Made in Romania, un spectacol de Dan Puric.
Percuţie: Lucian Maxim.
Nai: Nicolae Voiculeţ.
Ilustraţia muzicală: George Marcu.
Light-design: Dragoş Buhagiar.
Costume: Irina Solomon.
Arte marţiale: Ioan Căpuşneac Mandrişor.
Coregrafie step: Dakmar Benda (Viena).
Dansuri populare: Constantin Bălărău.
Asistent: Nica Florina.
Coregrafie: Malou Josef.
Distribuţia: Silviu Biriş, Mihai Baranga, Richard Bovnoczki, Adriana Butoi, Dana Cavaleru, Adelaida Costache, Ramona Cutina, Oana Flora, Adrian Horobeţ, Dragoş Huluba, Cristina Ionda, Oxana Moravec, Nicolae Nastasia, Adriana Nicolae, Vlad Oancea, Silviu Oltean, Ileana Olteanu, Ion Parea, Mihai Răzuş, Lăcrămioara Szlanko, Violeta Totir, Carmen Ungureanu, Andrei Vasluianu, Ioana Visalon.

Există undeva, un colţ de lume, care nu se numeşte nici Bulgaria, nici Ungaria, ci pur şi simplu România. Spre stupefacţia generală, contururile se distig destul de clar dacă te uiţi mai atent pe hartă. Anulată de unii, suspendată de alţii, printre confuzii şi multiple forme de ignorare, îşi continuă supravieţuirea. Dovadă şi această creaţie deschisă pe mai multe paliere de interpretate – **Made in Romania** – imaginată de unul din cei mai inventivi oameni de teatru autohtoni, cu o vervă ludică uluitoare.

Succedaneul de scene abil alternate, pe care se fondează spectacolul, are în centru o Românie în construcţie, surprinsă în tot ce are ea mai emblematic şi tranzitoriu. O lume ce respiră şi transmite un aer românesc, unde totul se derulează cu o rapiditate cronometrică deconcertantă. Îndeletnicirile obişnuite devin automatisme gestuale, golite de orice semnificaţie, iar oamenii se reduc la simple păpuşi mecanice, executînd acelaşi joc. Mişcările alerte bine controlate de întreaga trupă, mimînd banalitatea cotidiană şi ritmul trepidant, oferă sugestia redundanţei şi a rutinei zilnice. În această uniformizare plată, nu mai este timp pentru luxul gîndirii, al contemplaţiei şi al sensibilităţii, ci doar pentru mecanica desfăşurătorului limitat la scurgerea secundelor. Care este rostul şi sensul unei astfel de existenţe pare să fie una din întrebările lansate de Dan Puric.

Ţesătura numită România se întregeşte prin suprapunerea planurilor temporale. *Flash*-uri din trecut şi fragmente de prezent coexistă într-o fluctuaţie a mentalităţilor şi percepţiilor. Preferinţa pentru filmele cu karate şi dependenţa pe care o induc acestea, plierea pe un anumit tip de comportament în acord cu lumea reprezentată de ele sînt savuros parodiate. Gesturile sacadat-mecanice ale luptătorilor sînt întrepătrunse de valsul idilic al mirilor, într-un amalgam unde fluxul combinaţiilor nu mai surprinde pe nimeni. Miza spectacolului este aceea de a extrage imagini-cheie, cu o funcţie mnemotehnică excelent valorizată şi de a sintetiza în acelaşi timp nota de specificitate.

Imaginea cuplului este surprinsă într-o suită de ipostaze oscilînd între desprinderea iniţială de ceilalţi, o mulţime care anulează diferenţa (gruparea sufocantă în jurul celor doi îndrăgostiţi) şi blazarea finală. Partenerul devine o prezenţă necesară sau doar un element de decor, acceptat ca un compromis şi perceput ca o frustrare. Vidul există între doi oameni care se privesc fugar şi par să se asculte. Nimic nu-i apropie şi totuşi continuă să se accepte.

Chiar dacă fondul sonor trimite uneori la alte arii culturale (franceză, spaniolă, portugheză), modul de vieţuire specific românesc devine în cele mai multe cazuri uşor recognoscibil. Viaţa militară clişeizată, obsesia curentă a grandomaniei – prezenţa celor doi Napoleoni – *talk-show*-ul aberant, în care toţi vorbesc despre pace, dragoste şi armonie fără urmă de toleranţă, obsesia emigrării în America ca unică formă de supravieţuire, schimbarea rolurilor între victimă şi călău, care sfîrşeşte într-o identificare exprimată printr-o frică generalizată constituie reperele acestui produs viu a cărui autenticitate trebuie căutată în fond. Pentru că România codificată în spectacol la nivelul variaţiei gesturilor şi a dansurilor perfect sincronizate, punctate de alternaţiile luminii intense sau difuze (Dragoş Buhagiar) este subiectul şi obiectul unei reflecţii de adîncime. Ea se exprimă cu un umor debordant şi o gravitate profundă, încadrată de paradoxuri fine, cu o disponibilitate atît spre rîsul frust, dar şi spre accente tragice. Intuiţia lui Dan Puric se dovedeşte şi de această dată sclipitoare. Parcursul stilistic a cărui marcă este diversitatea se încheie cu acordurile naiului şi cu dansuri specific autohtone, cu o revenire în miezul rostirii româneşti. Generalul este subscris singularului individualizant, într-o combinaţie de stiluri muzicale expresive pentru fiecare imagine în parte.

România concepută de Dan Puric este o formă de *work in progress*, o structură descompusă secvenţial cu o minuţie a fiecărui detaliu regăsit ulterior în unitatea de ansamblu. Costumele create de Irina Solomon se integrează perfect acestei figuraţii în mişcare, antrenament zilnic realizat cu precizie şi fineţe, într-o ţară în care oamenii rîd, plîng, se caută şi încearcă să se întîlnească cîndva. Şi pentru că toate acestea trebuia să poarte un nume, li s-a spus **Made in Romania**.

Olga, Maşa, Irina după A.P. Cehov la Teatrul Union (Bucureşti)

Orgasm de Vlad Zografi la Studioul Toaca (Bucureşti)

vară. Din punct de vedere estetic, el nu era deloc alternativ. Nici nu mi-am dorit asta. Abia după ce, cu ajutorul acelui prim spectacol, am intrat cît de cît în lumea independeţilor, am început să prind gust pentru această mişcare şi să mă intereseze şi partea estetică. Al doilea spectacol l-am făcut în coproducţie cu altă companie, Caleidoscop, şi am încercat un spectacol care merge spre teatru alternativ. Am pornit de la o idee dintr-un text străin, pentru că am căutat în textele româneşti nişte preocupări puţin mai actuale şi n-am găsit. Era vorba de droguri. Am scris un scenariu la cald pornind de la nişte date obţinute de la Ministerul Sănătăţii privitoare la procentajul tinerilor care se drogau în România şi am ajuns la ceea ce se cheamă muzica de cartier. Din punct de vedere estetic am fost mai curajoasă cu acest al doilea spectacol. În doi ani am făcut două spectacole. Nici nu mi-am propus mai multe pentru că am avut probleme permanente cu banii. Am în perspectivă două proiecte pe care am jurat că le fac fără nici un leu, plătind numai drepturile de autor, dispusă fiind să le plătesc din banii mei ca să nu mai caut fonduri care se duc mai mult înspre fotbal.

Ludmila PATLANJOGLU: Aceste două producţii nu le puteai face în teatrele publice?

Alice BARB: Dacă **O zi de vară** aş fi putut s-o fac, **Poveste de cartier** – nu. Iar viitoarele două proiecte nu mai vreau să le fac într-un teatru public. Ci într-un spaţiu neconvenţional. Pe de altă parte, mie mi-a folosit foarte mult experienţa pe care am cîştigat-o lucrînd în curentul independent şi pe care o aduc cu mine în teatrul de stat. Şi viceversa. Pentru mine, aceste două sisteme sau moduri de existenţă nu se exclud, ele pot foarte bine coexista, iar dacă se pot ajuta este de dorit să o facă. Important este ca, indiferent ce facem, să ne stabilim foarte bine sarcinile şi să nu alungăm publicul din sală. Cred că publicul trebuie informat dinainte la ce vine pentru ca el să poată opta în cunoştinţă de cauză.

Imaginea contează

Miruna RUNCAN: La urma urmelor, un spectacol e făcut să-i supere pe cei care se supără şi să-i bucure pe cei care se bucură. Nu cred că trebuie pus pe afiş: cine nu suportă violenţa, ţîţe goale sau înjurături să nu poftească la acest spectacol. De ce să le spunem? Dacă un spectacol vorbeşte despre ceva în mod autentic, asta e...

Nicu MIHOC: Eu, care sînt un mic-burghez – şi Tîrgu Mureş este un oraş mai de mic-burghezi – merg la spectacole burgheze şi ies afară, deşi teoretic mi se adresează...

Ludmila PATLANJOGLU: E vorba, pînă la urmă, de personalitatea teatrelor independente, de locul acestora într-o mişcare teatrală care trebuie să aibă toate formele artistice pentru toate gusturile şi problema care se pune este dacă voi v-aţi cîştigat această zonă. Cînd apare într-un ziar programul teatrelor independente, publicul trebuie să ştie că acolo va vedea un anume tip de spectacole. Mi se pare un gest de respect faţă de receptor. Asta este o zonă pe care trebuie s-o cîştigaţi prin activitate promoţională. Aici este încă foarte mult de lucrat. Teatru violent, extremist, cu ţîţe sau fără, se face şi în teatrul de stat, uneori chiar de către acelaşi regizor. Problema este ce propune ca să fie coerent şi calitativ pe pariul vostru. Apoi, e nevoie de o puternică activitate promoţională pentru ca această mişcare să devină într-adevăr una puternică şi atunci poate că şi sponsorii vor apărea. Sponsorul nu are neapărat nevoie de succes financiar, dar vrea să se facă cunoscut faptul că a sponsorizat o anume producţie.

Voicu RĂDESCU: Aici intervine rolul mass-media, pentru că nu ne putem face altfel campanie din mai multe motive: întîi că nu avem bani şi apoi pentru că sîntem foarte puţini. Mass-media ar trebui să-şi îndrepte un sfert din ochiul său şi spre producţiile noastre şi să îşi spună cuvîntul în măsura în care îi place sau nu. Şi-atunci şi muncitorul din fabrică, şi intelectualul vor afla despre spectacolele noastre. Altfel, noi prea multă mediatizare nu ne putem face şi de aceea ne aflăm, pe de altă parte, în Festivalul Naţional de Teatru împreună şi în paralel. Este unul dintre cîştigurile festivalului **UnderGreenAct**.

Drepturi şi bune intenţii

Theodora HERGHELEGIU: Noi, ca o companie neatîrnată ce sîntem, de trei ani tot lipim afişe de ne-am săturat. Eu am obosit, sînt sătulă pînă în gît de aceste discuţii care nu duc nicăieri ori nu la cine trebuie. În afară de Aura Corbeanu, care deţine informaţii concrete despre modul în care se pot face aplicaţii pentru obţinerea de fonduri, în această sală nu se găseşte nimeni dintre cei care ar putea investi în teatrul independent. Nu e nici un sponsor, nici un reprezentant al unei mari firme, nu ştiu de ce nu au fost chemaţi ei şi am fost chemaţi tot noi, ca să ne jelim între noi ca la parastasul tipic balcanic, românesc, de care eu m-am săturat pînă peste cap. Timp de trei ani am împărţit fluturaşi, am chemat televiziunile, radiourile, presa scrisă ai căror reprezentanţi care au fost foarte cooperanţi, au făcut publice anunţuri, cronici etc. Nu ne putem plînge că nu am primit un răspuns pe măsură din partea presei. Este inutil: continuăm să nu avem un sediu, trei sferturi dintre actorii cu care lucrez trebuie să facă şuşe, ciubucuri, reclame ca să aibă ce mînca, motiv pentru care nu-i pot aduna într-o distribuţie, la repetiţii, trei ore pe zi. Dacă nimic nu se întîmplă, ne vom întîlni şi peste un an sau mai mulţi şi vom discuta aceleaşi lucruri, rămînînd în acelaşi punct mort. Vreau să aduc aminte de proiectul iniţiat de UNITER şi Centrul Cultural European, care deocamdată reprezintă singura poartă deschisă independenţilor, UNITER finanţînd cu o parte din bani proiecte ce urmează a fi montate la Centru. Dar asta a demarat abia acum, cu premiera spectacolului lui Dan Puric, **Made in Romania**, şi să sperăm că va fi un program de durată. Pentru că Teatrul Inexistent nu a produs nimic de un an şi jumătate, iar actorii au funcţionat la limita minimei rezistenţe. Nu intenţionez să fac superproducţii, ca să am nevoie de sume uriaşe, dar după trei ani am obosit să cerşesc şi să nu primesc nimic de la nimeni.

Sebastian Vlad POPA: O iniţiativă independentă în teatru presupune circumscrierea unui public. Independenţii simt nevoia să rezoneze cu alţi oameni pe care-i simt aproape şi pe care vor să-i adune. Asta ţine de o igienă a lucrurilor într-o societate şi o cultură normale. Dar pe de altă parte, teatrele independente în România nu reprezintă un fenomen. Nu reprezintă o alternativă la ceea ce se face în teatrele de stat. Dacă ar fi să facem o evaluare, putem spune că există o enormă cantitate de spectacole subalfabetizate, aş spune, care sînt produse în teatrul independent. Multe dintre spectacolele produse în teatrele independente sînt proaste şi nu reprezintă decît manifestarea unei voinţe de a face teatru pe cont propriu, ceea ce e un sentiment bun. Neconstituindu-se într-un fenomen, mi se pare neinspirată ideea de a reclama cu multă vehemenţă mai multe facilităţi administrative, financiare. Cu toţii reclamăm sistemul prost. Dar cred că nu sîntem cauţionaţi de propria noastră motivaţie de a exista în acest cîmp al teatrului. Dacă ar exista un proiect cu adevărat puternic, ofensiv care să fie într-adevăr ataşat unui spirit tînăr, atunci cred că s-ar putea reclama facilităţi. Noutatea, avangarda în teatrul românesc nu sînt ale tinerilor. Aparţin generaţiilor mai vîrstnice. Ce să fac dacă eu constat că Silviu Purcărete este mai în faţă decît mulţi dintre tinerii creatori, dacă Vlad Mugur este mai nou şi mai interesant? Altfel, iniţiativa independentă este stimabilă, indiferent că este susţinută de un program estetic sau nu. Lucrurile se vor aşeza, vor evolua.

Doru MAREŞ: Cred că în bună măsură Sebastian Vlad Popa are dreptate, dar cu un amendament. Este foarte adevărat că o bună parte dintre producţiile companiilor independente sînt proaste, aşa cum o altă parte dintre ele sînt bune. Dar la fel de adevărat este şi că în teatrele publice majoritatea spectacolelor sînt teribil de slabe. Dreptul pe care-l are un sistem gata creat de a apăsa pe nişte butonaşe care sînt ale tuturor pentru a-şi facilita existenţa trebuie să le aparţină şi independenţilor, pentru că şi cel care lucrează în teatrul particular e tot contribuabil. Drepturile – măcar teoretic, chiar dacă nu există o legislaţie specifică teatrelor particulare –, sînt totuşi egale. Căci înainte de a fi particular sau public, eşti artist. Ba chiar „dreptul cerut“ al teatrelor particulare este un drept mai stimabil, pentru că este dreptul unui sistem care face eforturi să se creeze. Nu ştiu cît de mare e procentul de tîmpenie în teatrele particulare, dar în teatrele publice e imens. Însă şi unii şi alţii trebuie să beneficieze de drepturi egale, cetăţeneşti, constituţionale. Chiar dacă drumul spre iad e pavat cu intenţii bune, cel puţin procentul de intenţii bune în mişcarea aceasta, incipientă deocamdată, independentă, este clar deasupra procentului de intenţii bune din sistemul deja creat, public.

A consemnat
Gabriela RIEGLER

infoMedia

Consiliul Naţional al Audiovizualului e vigilent

Consiliul Naţional al Audiovizualului condamnă denaturarea imaginii lui Moş Crăciun. În cursul lunii noiembrie, mai multe posturi de televiziune au difuzat un videoclip care promovează serviciile unei firme de telefonie mobilă, ilustrînd concurenţa dintre ofertele în domeniu printr-o confruntare fizică violentă între trei personaje costumate în Moş Crăciun. Avînd în vedere că videoclipul respectiv a fost difuzat în intervale orare în care a putut fi văzut şi de telespectatori de vîrste fragede, crearea unui contrast, dorit umoristic, între atmosfera specifică sărbătorilor de Crăciun şi violenţa personajelor intră în contradicţie cu reglementările în vigoare privind protecţia minorilor. Într-un comunicat recent, C.N.A. menţionează, în acest sens, încălcarea Deciziei nr. 65/ 2000, art. 3 privind normele obligatorii pentru publicitate, *teleshopping* şi sponsorizare în domeniul audiovizualului, care prevede că „Publicitatea şi *teleshoppingul* trebuie să evite prejudicierea intereselor minorilor şi să ţină seama de sensibilitatea lor deosebită“.

C.N.A. recomandă precauţie în difuzarea unor clipuri publicitare. Un raport prezentat de serviciul de monitorizare al C.N.A. consemnează difuzarea de cîteva posturi TV a unor clipuri publicitare pentru publicaţia **Pagini aurii**, în care sînt folosite imaginile unor actori din mai multe filme româneşti de lung metraj. Consiliul a luat notă de existenţa unui litigiu aflat pe rolul unei instanţe judecătoreşti, recomandînd posturilor de televiziune să renunţe la difuzarea videoclipurilor publicitare în cauză pînă la soluţionarea definitivă a litigiului.

Domnul Şora

Portret la aniversară

ION BOGDAN LEFTER

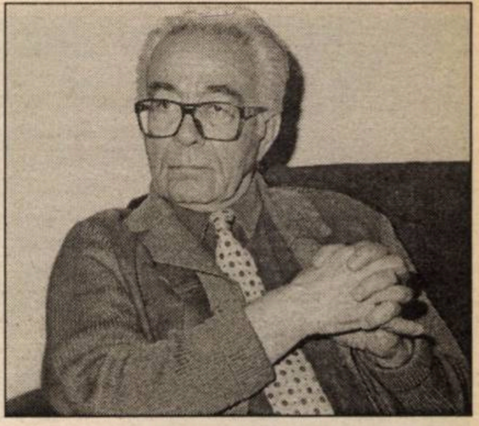

Aproape că nici nu s-a aflat, aproape că nici nu s-a observat: cu o lună în urmă, pe 7 noiembrie, Mihai Şora a împlinit incredibila vîrstă de 85 de ani.

Incredibilă – pentru că tăcutul filozof părea să nu îmbătrînească defel, fixat undeva între 60 şi 70 de ani. Aşa l-am cunoscut, prin 1980, 1980 şi ceva, la Cenaclul de Luni, pe care începuse să-l frecventeze, cot la cot cu noi, „junii furioşi“ ai postmodernităţii pe-atunci incipiente: sexagenar sprinten, sportiv, calm, relaxat, încă în plină putere. Revăzîndu-l periodic, l-am găsit întotdeauna neschimbat. Încît, aflînd vestea, am sentimentul unui paradox: un sexagenar a împlinit 85 de ani!

E greu – sau mi se pare mie aproape imposibil – să fii şi totodată să arăţi ca un filozof. Ca şi „meseria“ de poet, cea de gînditor nu poate fi asumată social decît riscînd mortal căderea în ridicol. Vremurile mai recente au rezolvat problema prin recîştigarea contextelor concrete ale versului şi ale reflecţiei, reinserate în cotidian, în social, în existenţa comunitară, fiinţele reveriei (dacă mi se acceptă metafora) nemaipărînd desprinse de pămînt şi plutitoare printre stele, ci făcînd din ce în ce mai firesc figuri de inşi normali, specializaţi în domenii care nu mai sînt interzise profanilor, ci – dimpotrivă – încearcă să se deschidă către ei. În comunismul tîrziu al anilor '80, care continua să opereze la noi cu marile mituri ale inspiraţiei, făcîndu-i – de pildă – pe poeţii-vedetă ai perioadei să-şi recite versurile sacadat şi gîfîit, ca-n transă, ridicolul era încă de faţă. Fiind şi arătînd ca un filozof, domnul Şora reuşea să i se sustragă. Nu cădea pe gînduri ca un „posedat“, nu perora abstracţii, nu te obliga să constaţi că „vedea idei“. Dacă era puţintel altfel decît restul cetăţenilor din jur, asta se datora faptului că tăcea mult mai mult. Introvertit, părea mai degrabă un observator decît un speculativ: era vizibil că „recoltează“ realitate, dar nu se vedea cum o „prelucrează“; înţelegeai că reflectează asupra ei, dar nu afişa nimic despre cum o absoarbe în concepte şi în ecuaţii de interpretare. În dialoguri era concis, intervenţiile îi erau scurte, lăsînd interlocutorilor spaţiu larg de exprimare. Sigur că juca un rol şi temperamentul, însă, dincolo de el, modul de a fi filozof al domnului Şora avea o extraordinară discreţie şi o demnitate la fel.

În culisele literare şi intelectuale ale vremii circulau despre el cîteva informaţii lacunare: că îi cunoscuse în tinereţe pe maivîrstnicii-decît-el Eliade, Cioran şi compania; că trăise cîţiva ani în Franţa, unde participase la Rezistenţa antinazistă şi publicase un volum de filozofie, rămas multă vreme singura sa carte (era un sexagenar nedebutat în ţară, dar editat la Paris!); că fusese adjunct de director de editură în anii de final ai proletcultismului şi că lui i se datorase relansarea colecţiei „Biblioteca pentru toţi“, pentru care alcătuise un proiect universalist de-a dreptul revoluţionar după o perioadă de drastică izolare ideologică; apoi, că în prima sa carte românească, apărută pînă la urmă, **Sarea pămîntului**, scrisă ca dialog de tip platonic, iniţialele majuscule ale celor două „personaje“, un Tînăr Prieten şi un Mai Ştiutor, îi deghizau pe Şora însuşi, foarte transparent, dar şi pe... Toma Pavel, eseistul emigrat în Statele Unite. În cel de-al doilea op al său, discuţia avea să se poarte pe trei voci, adăugîndu-se un D.A., alias Dan Arsenie, coleg al nostru de generaţie şi al domnului Şora de peripatetizări prin Bucureştiul din ce în ce mai întunecat de dinaintea lui 1989.

Sexagenar, filozoful era – aşadar – îndeajuns de vîrstnic pentru a fi atins înţelepciunea, avînd pe de altă parte un aer de tinereţe prelungită confirmat de disponibilitatea lui la tot ce se întîmpla în imediat, ca şi sensibilitatea specială faţă de nonconformismele noii generaţii şi de orice alte expresii ale libertăţii de spirit. Îl ştiam un mare cititor şi iubitor de literatură, participarea la cenaclul nostru avea – deci – şi o justificare culturală, dar sînt sigur – chiar dacă nu l-am întrebat niciodată – că venise să ne cunoască şi rămăsese alături de noi în primul rînd pentru asta: pentru atmosfera de libertate de acolo, în care probabil că vedea speranţa zilei de mîine. Se simţea bine printre noi, întîlnindu-ne în programul „generaţionist“ pe care-l descoperise în multe feluri subversiv, faţă de literatura anterioară dar şi faţă de sistemul politic, faţă de ideea de *establishment*, de îngrădire a libertăţii de gîndire şi de exprimare, după cum era „de-ai noştri“ şi prin comportament, prin felul firesc de a fi, pînă şi prin vestimentaţia lui sportivă, cu pantaloni tip *jeans* din catifea reiată, pulovere şi pantofi uşori. După 1983, cînd cenaclul a fost interzis, l-am văzut mai rar, l-am vizitat de cîteva ori acasă (ce bibliotecă!) şi îmi amintesc că, întîlnindu-ne odată, pe Calea Victoriei, în 1989, am mers o vreme împreună, discutînd „dizidenţele“ de ultimă oră de la Uniunea Scriitorilor şi căzînd de acord că trebuie făcut ceva, că aşa nu se mai poate...

A venit şi decembrie 1989, apoi angajarea sa în politic, în Grupul pentru Dialog Social, ministeriatul la Învăţămînt, participarea la fondarea Partidului Alianţei Civice, în a cărei conducere naţională s-a aflat. A avut nu foarte dese dar îndeajuns de vizibile luări de poziţie, mereu dezinteresat, fără ambiţii parlamentare sau de orice fel de „putere“. Strînse nu demult în două volume subţiri, articolele, intervenţiile, interviurile sale îi scot mai bine la iveală profilul intelectual decît cărţile savante: e un profil esenţialmente etic. Pentru el, reinserţia filozofului în social e – înainte de orice altceva – o chestiune morală. Aici venise să se întîlnească cu noi, junii furioşi ai anilor '80, el, junele sexagenar pentru care meseria reflecţiei asupra lumii nu presupunea abstragerea din ea, ci existenţa cotidiană şi comunitară demnă, verticală.

Tot ce spun trebuie citit – fireşte – şi la prezent, căci domnul Şora tot ca un sexagenar tînăr arată, chiar dacă a împlinit 85! Vizitîndu-l şi în ultima vreme, tot rar, deşi între timp am ajuns... vecini de stradă, m-am surprins gîndind tocmai asta: că nu îmbătrîneşte, că arată, gîndeşte, vorbeşte la fel cum l-am cunoscut acum două decenii şi mai bine. La fel de demn, de introvertit, de discret ca-ntotdeauna. De-asta nici nu s-a prea aflat de recenta lui aniversare. Nici nu i s-ar fi potrivit să fie sărbătorit public, asemeni unui patriarh al gîndirii! Oricîţi ani ar avea, domnul Şora e *altfel*...

România şi Balcanii

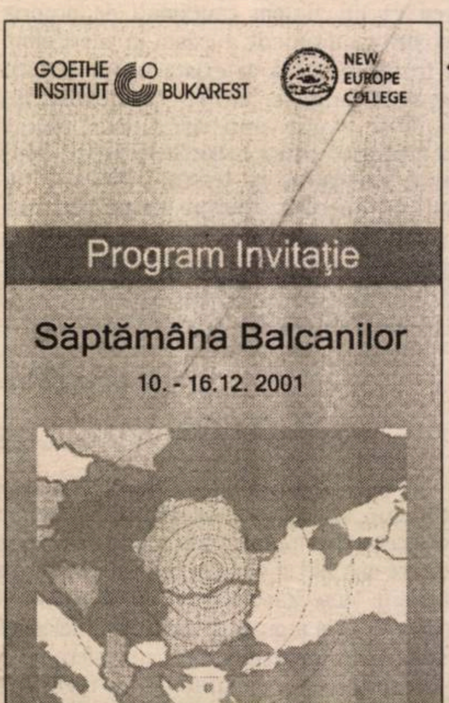

GOETHE INSTITUT BUKAREST

NEW EUROPE COLLEGE

Program Invitaţie

Săptămâna Balcanilor

10. - 16.12. 2001

GOETHE-INSTITUT INTER NATIONES
Str. Henri Coandă nr. 22
Tel. 210.41.18

NEW EUROPE COLLEGE
Str. Plantelor nr. 21
Tel. 327.00.35

Institutul Goethe Inter Nationes organizează în perioada 10-11 decembrie simpozionul cu tema **România şi Balcanii. Percepţia proprie şi imaginea în Uniunea Europeană.** Simpozionul este finanţat de Pactul de stabilitate în Balcani şi se bucură de sprijinul Institutului Cervantes, al Institutului Italian şi British Council.

Simpozionul se desfăşoară pe patru secţiuni: **Dimensiunea istorică şi politică, Dimensiunea mediatică, Dimensiunea culturală, dimensiunea sociologică.**

Participă: jurnalişti, istorici, sociologi, politicieni, oameni de cultură din ţări occidentale, balcanice şi din România.

Din program: filme-portrete de ţară, realizate în Bulgaria, România şi Kosovo/Serbia, de către redacţia „Documentaţie şi reportaje“ a postului TV Deutsche Welle.

Cu simpozionul de la Goethe Institut a debutat **Săptămîna Balcanilor** care va cuprinde în perioada 12-13 decembrie, prezentarea filmelor **Auf der Kippe/Pe muchie** (1997) de Andrei Schwartz şi **Europolis/Asta e** (2001) de Thomas Ciulei.

Colegiul Noua Europă, în colaborare cu Brandenburgische Akademie şi Akademie der Künste Berlin organizează, tot în cadrul **Săptămînii Balcanilor**, colocviul internaţional **Oraşele noastre insolite**. Colocviul se va desfăşura la sediul NEC din strada Plantelor nr. 21. s

---

infoLiterar

Club de lectură la Iaşi

Consemnată vineri 7 decembrie în cotidianul ieşean **Obiectiv**, înfiinţarea Clubului de lectură pentru profesionişti, primul de acest fel din Iaşi, s-a petrecut joia trecută în capitala Moldovei, la sediul Centrului Cultural German „Goethe Zentrum“. Sub organizarea Casei de Cultură a Municipiului Iaşi (director Mihai Ursachi) în colaborare cu Centrul Cultural German (director Alexander Rubel), prima şedinţă a Clubului... – care îşi propune o periodicitate bilunară şi... (lucru de mirare şi de admirare!) va remunera prestaţia artistică a scriitorilor invitaţi – l-a avut ca oaspete pe scriitorul Emil Brumaru. Au prezentat scriitorii Liviu Antonesei şi Mihai Ursachi. În ipostaza de moderator s-a aflat Nichita Danilov.

Reproducem, din mai-sus pomenitul cotidian, cîteva fragmente din opiniile participanţilor:

▮ „Clubul de lectură pentru profesionişti [...] urmăreşte să pună în dialog creatori de valoare din diferite domenii ale artei şi, în acelaşi timp, să repună în circuit nume notorii ale culturii ieşene sau naţionale care, din diverse motive, unele subiective, în ultimii ani, au fost marginalizate şi lăsate să intre într-un con de umbră. O viaţă culturală sănătoasă nu se poate baza decît pe oameni de artă a căror valoare şi contribuţie în gen este recunoscută şi apreciată de marele public. O dată recunoscută şi apreciată, munca unui artist trebuie să fie, în mod firesc, recompensată. Arta nu se face aşa, de «amorul artei», şi nici pentru un ştrudel şi un pahar de vin, ci ea trebuie, ca orice altă profesie, să fie plătită. Dacă în anii de după Revoluţie s-a preluat *hei-rup*-ismul din perioada comunismului, consider că este timpul să creăm o serie de pîrghii stimulative prin care oamenii de cultură de valoare din acest oraş dar şi din ţară, fie tineri, fie la o vîrstă înaintată, să poată beneficia, în funcţie de prestaţia lor publică, de anumite sume băneşti. Una din «pîrghii» va fi Clubul de lectură pentru profesionişti.“ (Nichita Danilov)

▮ „Cred că s-a întîrziat foarte mult pînă să se ia această decizie. E bine că începe, ar fi şi mai bine să continue, pentru că la noi e obişnuit să pornească lucruri care apoi sînt lăsate baltă. Sper din tot sufletul să aibă o continuitate care să lanseze o generaţie de noi scriitori în Iaşi. Că de ceilalţi ne-am cam plictisit... Cred că acest Club este o reacţie la talanga veşnic bălăngănită de la Pogor pe care personal nu o mai suport de mult. Îmi pare rău, dar asta e situaţia... Sînt creatori de valoare în Iaşi care doresc şi altceva, un alt mediu, un alt loc, un mod chiar profesionist de exprimare pentru că, din nefericire, scriitorul e privit astăzi ca un fel de terchea-berchea, un fel de fluieră-vînt, un scîrţîie-hîrtie sau un fel de a şaptesprezecea roată la căruţă...

Nici un scriitor nu scrie de zeama lobodei. Scriitorul are o meserie: aceea de scriitor. Să ne debarasăm odată de imaginea scriitorului de vagoane!“ (Emil Brumaru)

▮ „Emil Brumaru este unul dintre cei mai importanţi poeţi din ultimele decenii. Originalitatea poeziei sale constă în evaluarea cadrului intimist, menajer, neglijat în mare parte de către poezia de sorginte eminesciană. Ca personaj al Iaşilor, Emil Brumaru este una dintre cele mai constante apariţii. E drept că, de la o vreme, iese din ce în ce mai rar din casă, chiar eu însumi ies mai rar [...]. Apariţia sa trebuie să fie constantă şi durabilă în sufletul ieşenilor. E jenant că Emil Brumaru a fost, în ultima vreme, prea puţin solicitat să participe la manifestările publice. Ca şi cînd acest mare poet ar trăi în alt oraş şi nu aici, la Iaşi! Mă bucur că am găsit o formulă, prin acest Club de lectură pentru profesionişti, de a-l sărbători, în felul nostru, pe scriitorul Emil Brumaru la adevărata lui valoare...“ (Mihai Ursachi)

Doctorul Michel Houellebecq

ALEXANDRU MATEI

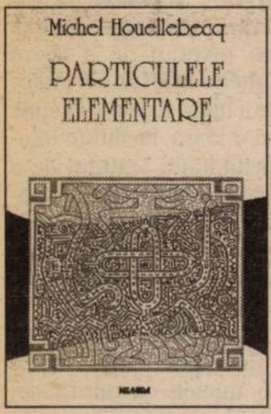

Michel HOUELLEBECQ
Particulele elementare
Traducere din limba franceză
şi note de Emanoil Marcu,
Editura Nemira, Colecţia „Babel",
Bucureşti, 2001, 304 p., f.p.

Astăzi Michel Houellebecq este, într-o ţară în care lucrul acesta mai este posibil, o vedetă a literaturii franceze. *Hit*-ul lui, **Les Particules élémentaires**, tradus şi la noi de foarte curînd, la Editura Nemira, a apărut nu de mult în Colecţia de buzunar „J'ai lu". Coperta ediţiei este subiectul unui panou publicitar prezent în toate marile gări din Hexagon, însoţită de textul *Maintenant, finissez d'en parlez, lisez-le!* Cum vi s-ar părea un panou similar – *Numai cu ochelari de soare – autorul* ***Orbitorului*** *revine cu* ***Jurnalul***? (Oare cum i s-ar părea autorului?...) Comparaţia nu ţinteşte nici o apropiere valorică, francezul este autorul unui tun literar, dacă putem spune aşa, exponentul unei literaturi evident concesive la adresa publicului larg, cu valenţe prozelite. Dar nu nesemnificative. Plasată, ca valoare, dacă ne raportăm la cîmpul literar autohton, între Pavel Coruţ, foarte departe de el, şi, pentru că l-am pomenit, Mircea Cărtărescu. Adică acolo unde, la noi, se află un vid. Umplut acum de traducerea **Particulelor elementare**? Vom vedea.

Născut în insulele Reunion, proaspăt-celebrul Michel Houellebecq trăieşte cel puţin şase luni pe an în Irlanda, acolo unde scriitorii rezidenţi sînt scutiţi de plata impozitelor pe drepturile de autor. Este scriitorul unui singur *hit*: **Les Particules élémentaires** (1998), care l-a propulsat în fruntea topurilor de vînzare în librării, dar care i-a adus şi multe necazuri: proprietarii camping-ului unde se petrece o parte din acţiunea romanului l-au acţionat în judecată pentru calomnie. A studiat la Meaux (oraşul de adopţiune al personajului Bruno din **Les Particules élémentaires**), apoi a urmat cursurile Şcolii de Agronomie. Divorţat, are un fiu cu prima soţie. A urmat o perioadă de depresie nervoasă (umplută cu anxiolitice, alcool), cînd şi începe să scrie poezie pe care o citeşte la cenaclul organizat de biblioteca arondismentului XII. Se angajează inginer informatician la Adunarea naţională şi în 1991 debutează cu poezie (**H.P. Lovecraft**). Se recăsătoreşe în 1998, an în care-şi publică *tube*-ul. Alături de acest roman, **Extension du domaine de la lutte**, 1994, **Le Sens du combat**, 1996, **Rester vivant**, urmat de **La Poursuite du bonheur**, 1997 şi **Interventions** (1998, eseuri) întregesc o operă deocamdată puţin mediatizată.

Mai mediatizat a fost cea mai recentă parte a ei, romanul **Plate-forme** (2001), însoţit de un interviu acordat revistei **Lire**, în care deja celebrul scriitor (**Particulele...** au avut un tiraj de peste 300.000 de exemplare pînă acum – enorm) a dat cu barda în acest airbag terminologic numit *political correctness*, afirmînd că arabii au o gîndire inferioară. Cît despre carte, ea a primit vot de blam şi se pare că Houellebecq rămîne să mai scrie pentru a dovedi că are ceva de spus în literatură. Marele său succes de acum trei ani poate prefaţa o discuţie despre valoarea succesului literar, de diagnostic în primul rînd, dar şi despre consacrarea unui scriitor nu prin mijloace neapărat estetice (era să spun cinstite). Dincolo însă de orice judecată de valoare, **Particulele elementare**, o carte cu rezonanţe şi în mediile noastre francofone, la scurtă vreme după apariţie, reprezintă o excelentă promovare – şi provocare – a lecturii de literatură. La nivel de masă.

Prin stil şi limbaj, prin pasiunea rousseauiană de a scrie *tot*, Michel Houellebecq este, în special după ultimul roman, **Les Particules élémentaires** (cel mai bun roman al anului 1998 desemnat de redacţia revistei **Lire**), unul dintre cei mai populari scriitori francezi ai momentului. Momentele, în literatura contemporană, sînt însă foarte scurte. Iar acest roman este unul dintre puţinele, în ultima vreme, care şochează. Înainte de a-i pătrunde scriitura, de a-i evalua, cum se spune, literaritatea, şocul produs de ceea ce se spune în roman, de sexualitatea agresivă, de „timpul acţiunii" – anii '60-'70 (cei mai frumoşi de după război, o istorie care are vîrsta adulţilor de azi), de veleităţile ştiinţifice afişate, cu nuanţe mesianice, primează şi anulează judecata avizată. Specialiştii nu întîrzie să-şi spună însă cuvîntul: Antoine Compagnon îl critică, în revista **Lire**, în termeni duri, acuzîndu-l de ignorarea tehnicilor scripturale moderne şi a întregii tradiţii literare franceze. Dincolo de ingenuitatea, conservatorismul şi, pe alocuri, stîngăcia construcţiei (finalul este ratat), cele două personaje principale ale cărţii sînt vii, poate cele mai pregnante ale ultimului deceniu.

În raport cu scriitorii publicaţi de Editura Minuit, Houellebecq reduce la minimum jocurile de limbaj, sincopele narative, procedeele sale retorice putînd fi circumscrise de naratologia clasică. Limbajul său tinde spre transparenţa clinică, aceea care arată tot, limpede, senzaţional şi epidermic, într-un gest care nu poate fi apreciat decît privit în întregime. „Soyez abjects, vous serez vrais" („Fiţi abjecţi şi veţi fi adevăraţi") este deviza viziunii scriitorului asupra literaturii, slogan, de fapt, foarte zolian.

De la Mersault, protagonistul lui Camus din **Străinul**, este puţin probabil ca literatura franceză să fi cunoscut un personaj mai pregnant ca Bruno, profesorul de franceză ratat din **Particulele elementare**, un „erou al timpului nostru" în care orice cititor de sex masculin se poate recunoaşte în diferite doze. Scris cu ironie, tandreţe, cinism şi, în final, optimism, romanul, numit de presa culturală „roman total", este una dintre puţinele proze franceze actuale care se citeşte, de-a lungul a patru sute de pagini, pe nerăsuflate. Şi aceasta nu din cauza intrigii, ci datorită istoriei contemporane pe care o reface savuros, a vitalităţii extraordinare care-l animă, care-i animă personajele, ca şi digresiunile asupra condiţiei omului contemporan. Dar şi pentru conţinutul „populist" al romanului, care se încheie tezist, cu fraza „această carte este dedicată omului".

Personajul (din punctul de vedere al categoriei naratologice), alături de un realism cu accente naturaliste dus pînă la ultimele consecinţe fiziologice se reîntorc *en fanfare* în proza franceză o dată cu acest roman. „Mai degrabă istoric decît tragic" (Michel Houellebecq, interviu acordat lui Catherine Argand în revista **Lire**, p. 30); el are scenariul unui *Bildungsroman* pesimist pînă înainte de epilog, fiind foarte aproape de celebrul de acum film american **Forrest Gump**. În film, ca şi în roman, este radiografiată antifrastic şi amar ultima jumătate de secol, evoluţia „societăţii spectacolului", a occidentalului lipsit de griji materiale dar degenerat, a moravurilor al căror libertinaj îmbrăţişează, pe urmele marchizului de Sade, crima. Evenimentele luate în considerare sînt în aparenţă mărunte, dar, consideră implicit autorul, singurele umane. Unul dintre ele este deschiderea în 1974 la Paris a primului club de *body-building*. Nu sînt omise, aidoma celebrului film al anilor '90 pe care l-am amintit, încrucişările întîmplătoare dintre personaje şi personalităţi ale intelectualităţii franceze (Jane, mama protagoniştilor – fraţii vitregi Bruno şi Michel –, dansează în tinereţe cu Sartre un *be-bop* şi este frapată doar de urîţenia fizică a filozofului; Bruno îl cunoaşte pe Philippe Sollers cînd îi propune spre publicare nişte proze şi eseuri personale; naratorul aminteşte de sinuciderea lui Deleuze etc.).

Cartea, construită ca o analepsă (din perspectiva anului 2009) fisurată de scurte prolepse care întăresc rolul naratorului omniscient, reuşeşte să creeze prin Bruno, fratele vitreg al lui Michel (amîndoi avînd vîrsta autorului, 40, respectiv 42 de ani), cu exagerările de rigoare, prototipul occidentalului contemporan. Este vorba despre acel individ-(auto)consumator, banal, modelat permanent de modelul cultural în vigoare, care „face" istoria fără să ştie, într-o perioadă în care istoria se confundă cu acumularea exponenţială de obiecte produse pentru a-i întreţine iluzia tinereţii veşnice. Civilizaţia obiectului, demisă moral (moralitatea care reprezintă, pentru Houellebecq, un absolut), este o civilizaţie crudă care, după ce-şi aruncă victima în pustietatea lipsei de repere, îi organizează fastuos agonia: „Societatea erotico-publicitară în care trăim urmăreşte să organizeze dorinţa, s-o dezvolte în proporţii nebănuite, menţinînd în acelaşi timp satisfacţia în domeniul sferei private. Pentru ca societatea să funcţioneze, pentru ca să continue competiţia, trebuie ca dorinţa să crească, să se întindă şi să devoreze viaţa oamenilor" (p. 200).

Bruno este, evident, o victimă, un personaj cehovian transpus în Occidentul anilor 1960-90. Şi dacă rataţii lui Cehov mor, se sinucid sau înnebunesc, ei bine, Bruno se masturbează. Masturbarea, alături de confesiuni lubrice (unul şi acelaşi lucru, la limită) sînt activităţile principale ale unui bărbat grăsuţ, slab dotat sexual, dar care rezistă sinuciderii prin satisfacrea prin orice mijloace a libidoului. Cităm, fără să traducem, un fragment desprins parcă dintr-o fişă clinică: „Parfois, quand la fille décroisait les jambes au moment ou il sortait sa bite, il n'avait même pas besoin de se toucher; il se libérait d'un jet en apercevant la petite culotte. Le mouchoir était en sécurité, en général il éjaculait plutôt sur les pages du classeur: sur les équations du second degré, sur les schémas d'insectes, sur la production de charbon de l'URSS. La fille poursuivait la lecture de son magazine" (p. 81).

Michel, deşi, asemeni fratelui, ratat pe plan sentimental, promite să devină un mare fizician. Atît el, cît şi Bruno au la un moment dat ocazia fericirii – familie, copii, dar, pe rînd, Christiane şi, respectiv, Annabelle, se sinucid în urma unor maladii care le amputează feminitatea. Bruno se internează într-un azil psihiatric, dar Michel devine un fizician revoluţionar, descoperind soluţia genetică a vieţii veşnice, replicarea celulelor (omul devine astfel un *perpetuum mobile*).

Hormonal, neoexistenţialist, **Particulele elementare** sînt, în ton cu şi parcă mai mult decît alte romane contemporane (vezi Rouaud, Chevillard, Echenoz) o meditaţie asupra morţii ca punct terminus absolut, în absenţa divinităţii. Moartea este ubicuă în acest roman. Moartea, percepută ca „zgomot de fond", este cea în faţa căreia individul contemporan demisionează progresiv pe parcursul unei lupte încrîncenate cu două arme disponiobile: pasiunea intelectuală (Michel) sau sexualitatea (Bruno).

Prelevarea morţii dintr-o perspectivă emfatică, metafizică, şi aşezarea ei sub lentila microscopului din laboratorul de biologie este unul dintre vaccinurile administrate de literatura contemporană cititorilor săi. Pagina 51, de pildă, descrie rece, tehnic, descompunerea cadavrului omenesc, în cele trei etape ale sale, pînă la reziduurile uscate. Cît despre reprezentarea contemporană a lui Dumnezeu, Sorin Gherguţ ar fi desigur invidios (glumesc) pe următorul poem al lui Bruno scris de acesta în cadrul unuia dintre nenumăratele cursuri axate pe spiritualismul *New Age*, la modă în taberele de vacanţă libertine născute din corola *flower-power*-ului american (despre modul de viaţă *New Age* aflaţi cu condescendenţă din roman): „Je bronze ma queue/ (Poil à la queue!)/ A la piscine/ (Poil à la pine!)// Je retrouve Dieu/ Au solarium,/ Il a de beaux yeux,/ Il mange des pommes.// Où il habite?/ (Poil à la bite!)/ Au paradis/ (Poli au zizi!)" (p. 139)

Femeia este cea mai dezavantajată de o moarte care se anunţă devreme, o dată cu bătrîneţea. Iată-l pe Bruno confesîndu-se despre prima soţie pe care o părăseşte din această cauză: „Ma BCBG protestante aux gros seins... [...] Plus tard, ses seins sont tombés, et notre mariage s'est cassé la gueule lui aussi" (p. 212).

Tonul adesea cinic al romanului este bruiat de afecţiunea pe care autorul o nutreşte pentru personajele sale, ele însele cauţionate de ethosul contemporan muribund. Despre Michel: „Extrema indiferenţă pe care o manifesta, într-un sens ca şi în celălalt, pentru această chestiune [a lipsei afectivităţii, *n.n.*] era deja un semn îngrijorător. Tradiţionala luciditate a depresivilor, adeseori descrisă ca o dezinvestire radicală faţă de preocupările umane, se manifestă în primul rînd printr-o lipsă de interes pentru lucrurile într-adevăr puţin interesante. Astfel, se poate imagina, la limită, un depresiv îndrăgostit, în timp ce un depresiv patriot pare la drept vorbind de neînchipuit" (p. 281).

Intresantă în construcţia personajelor este tehnica de a imprima tuturor digresiunilor paradiegetice personalitatea unuia dintre cele două personaje principale. Dacă un capitol se ocupă de pildă de Bruno, atunci toate reflecţiile ideologic atribuibile în mod normal naratorului poartă amprenta personalităţii personajului. Romanul glisează practic neîncetat de la un limbaj asimilabil lui Bruno (dezabuzat + obsesiv, melodramatic – „eul este o nevroză intermitentă" – p. 292) la cel propriu lui Michel (dezabuzat + tehnic, cartezian).

În urma acestui roman, publicat în urma unei alte „cărţi-cult" (**Extinderea domeniului luptei**, 1994, reeditare 1997, viitoare ecranizare după scenariul autorului, în regia lui Philippe Harel) s-a constituit „Societatea prietenilor lui Michel Houellebecq" (1999) care a editat deja două buletine de informare din care aflăm că autorul călătoreşte mult şi promite să răspundă tuturor scrisorilor adresate de fani. Asociaţia are un site pe internet, la adresa *houelle@magic.fr*. Adresa poştală este AAHM (*Association des amis de MH*), 122, rue de Javel, 75015 Paris. Iată ce aduce critica societăţii de consum: celebritate instantanee. Şi, deşi trăim în lumea ascensiunilor fulgurante şi a prăbuşirilor bruşte, să spunem că, prin ce şi cum scrie, Michel Houellebecq îşi merită din plin statutul de star. *Shooting star*.

Ce este literatura?

Codrin Liviu CUŢITARU

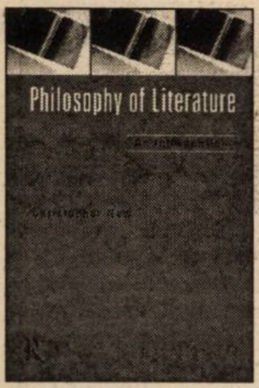

Christopher NEW
Philosophy of Literature. An Introduction
London and New York: Routledge, 2000, 151 p., f.p.

Întrebarea de mai sus este practic centrul de greutate al lucrării de „filozofia literaturii", apărute anul trecut la Routledge sub semnătura profesorului Cristopher New (cunoscut ca prozator). Autorul, riguros şi consecvent (e şeful Catedrei de Filozofie a Universităţii din Hong Kong), îşi propune să-i dea un răspuns convingător în finalul analizei sale, nu din unghiul teoriei literare, ci al filozofiei, deşi – în mod interesant – acceptă inaugural faptul că lectorii săi vor fi mai curînd literaţii decît filozofii. Ne aflăm aşadar în faţa unui eseu despre natura literaturii şi a funcţiilor estetice principale, construit cu mijloacele logicii şi ale filozofiei limbajului (o disciplină destul de nouă, din punct de vedere strict epistemologic, în lumea universitară internaţională, în ciuda „antecedentelor" ei din gîndirea europeană tradiţională). New porneşte firul demonstraţiei de la trei silogisme legate – într-un fel sau altul – de fenomenalitatea literară. Citind, descoperim treptat că – în reprezentarea noastră mentală („devirusată" de teorii şi concepte învăţate în şcoală) – nu orice text/discurs îşi poate asuma o identitate literară. Iată cîteva situaţii: referindu-se la *dramă*, tendinţa individului este de a o disocia de *literatură* (aşteptarea subliminală a „lectorului" pare a fi, în acest caz, de a o „vedea" în variantă scenică şi nu de a o „citi" ca text); ascultînd un discurs politic ori citind unul – chiar atunci cînd autorul lui se află în galeria celebră a marilor oratori care, în chip necesar, investesc arta vorbirii publice cu virtuţi estetice, de la Cicero, la Lincoln şi Luther King – , din nou, sentimentul nostru rămîne mai degrabă unul de nefamiliaritate literară (impresia de ansamblu a colectivităţii este aceea că discursul specializat, dincolo de eventualele sale calităţi estetice, trebuie separat de *literatură*); în sfîrşit, lecturînd „literatură" de consum/frontieră, trăim cu senzaţia (cel mai adesea nemărturisită) că, de fapt, ea nu e literatură (şi, implicit, încercăm să o situăm în afara a ceea ce noi considerăm a fi literatură). Exprimîndu-ne astfel de impresii (care seamănă, oarecum, cu nişte opţiuni teoretice indirecte), spunem, într-un anumit sens, *ce este literatura* (ori, mai corect, *ce nu este literatura*). Alegerile noastre pot constitui, prin urmare, premisele unei construcţii metodologice pe tema esenţei artefactului estetic. Care sînt, după autor, nivelele principale ale acestui edificiu?

Filozoful observă mai întîi că legăm fenomenalitatea literară, în manieră exclusivistă, de actul *scriiturii* (ulterior, explică principiul ceva mai detaliat: literatura are, desigur, şi un caracter *oral*, pe lîngă cel *textual*, însă, în ambele forme, nu va fi izolată de registrul lingvistic, *cuvintele* fiind materialul său funcţional prin excelenţă). El constată că „literatura este lingvistică, distingîndu-se de pictură, sculptură, muzică, dans şi arhitectură prin faptul că foloseşte limbajul" (p. 2). Evident, în plan subliminal, nu vom accepta niciodată ca literatura să fie confundată cu *artele reprezentaţionale* (drama, bunăoară). O vom situa constant în spaţiul textualităţii „necorupte" de factori alogeni. De asemenea, în contrastul cu discursul specializat, sîntem nevoiţi să distingem calităţile estetice de cele strict disciplinare. Textul politic, de exemplu, chiar cu virtuţi literare (sporadice, de decor, instrumentale), nu poate fi *literatură*. În fine, stabilim o linie de demarcaţie – în însuşi procesul literar – între textul estetic marginal (de consum) şi textul estetic central (literar), asociind *literatura* nemijlocit ultimului. Aici intervine criteriul valoric ca marcă inexpugnabilă a literaturii autentice. Din toate exemplele oferite de către teoretician se desprinde o singură concluzie. Fenomenalitatea literară (reprezentată în plan textual) are măcar o proprietate (un fel de condiţie necesară şi suficientă) care o distinge de celelalte discursuri (la rîndul lor, reprezentate textual). Aceasta este *literaritatea*, înţeleasă, *stricto sensu*, drept capacitatea unui text coerent de a avea funcţionalitate sau cel puţin disponibilitate estetică. Spune Christopher New că „literatura cuprinde acele scrieri cu proprietatea/proprietăţile de literaritate" (p. 18), după ce, anterior, explicase „literaritatea" ca fiind premisa/condiţia/ori (însăşi) calitatea unei scrieri de „a produce *valoare literară*" (p. 4). Analiza segmenţială a literarităţii nu este posibilă, datorită caracterului său predominant relativ. Proprietăţile care transformă un discurs dat într-o operă literară variază mereu, în funcţie de specificul fiecărui text în parte. Nu aceleaşi calităţi, de pildă, fac din **Hamlet** şi **Anna Karenina** *literatură*, deşi ambele artefacturi estetice sînt recognoscibile ca *literatură*, din cauza dimensiunii lor de *literaritate*. Măsurarea gradului de impact estetic al unei scrieri rămîne un proces arbitrar. Se poate constata, de aceea, că operele literare vor avea întotdeauna un punct comun în *funcţia axiologică propriu-zisă*, revelîndu-se singulare (diferite) numai în *modalitatea stabilirii de axiologii*. Într-o familie mare – observă New – toţi membrii seamănă între ei, amestecînd diverse trăsături comune, dar, la un studiu amănunţit, fiecare se va dovedi un exemplar unic, nesimilar integral celorlalţi, luaţi individual ori în grup.

Autorul prezintă – din perspectivă istorică – o serie de definiţii ale „literarităţii", şi, prin determinare, ale „identităţii literare". Conform înţelegerii formaliste, literaritatea este contrastul dintre *normă* şi *deviere*, unde primul concept desemnează „limbajul comun", iar al doilea „limbajul poetic". Literaritatea ar deveni aici „impregnarea" structurii lingvistice cu sens/conţinut metaforic. Structuraliştii nu par să se îndepărteze mult de linia ideologică a şcolii lui Eichenbaum, văzînd în literaritate, în general, un fenomen estetic ce permite constructului textual să se muleze pe un număr variat de operaţii interpretative. Din unghiul teoriei receptării (*Rezeptionaesthetik*), literaritatea se suprapune cu proprietatea textului de *Multivalenz*, adică acea disponibilitate a lui de a avea o multitudine de semnificaţii contrastive (generate de receptor), în mod independent sau complementar valabile. În scurtul lui excurs istoric, New aminteşte şi definiţia *instituţională* (canonică, a vechiului istoricism), după care o operă de artă reprezintă un produs „investit" ca atare de către o instituţie oficială ori altă formă de autoritate (presupuse ca deţinătoare a titlului de *valoare*), fiind perceput prin grila unui anumit set de criterii de apreciere. Nu departe de această viziune trebuie plasată teoria „practicii sociale", care vede opera literară drept un artefact colectiv (ea răspunde unor nevoi – stabilite prin convenţii în interiorul unui grup – şi se adresează grupului, fiind înţeleasă şi acceptată unanim). Punctul de rezonanţă al doctrinelor de mai sus se află dincolo de orice îndoială. Teoreticienii sînt gata să recunoască *literatura* în discursul care dezvăluie măcar două înţelesuri. Literaritatea sugerează tocmai disponibilitatea textului de a opera transferul de la un înţeles la altul. Ea indică proprietatea structurii lingvistice de a deţine (şi) o semnificaţie secundară, facilitînd totodată intenţia (premeditată) a textului de a comunica în plan subliminal. Analog, observăm că literaritatea asigură – prin medierea textuală – ieşirea (scriitorului şi cititorului) din sfera realului. De aceea, *literatura* nu poate fi disociată de *ficţiune* şi *imaginar* (pp. 40-5). O definiţie a „ficţiunii" rămîne însă, după Cristopher New, extrem de dificilă. Mulţi o înţeleg ca *naraţiune*, *reprezentare*, *literatură* şi chiar *ironie* (în măsura în care, prin gestul ironic, suplinirea *realităţii* cu *aparenţa* acoperă un proces ficţional) şi ea este, într-adevăr, fiecare dintre acestea în parte. Dar nu toate sînt – autonom – *ficţiune*, mai ales că noţiunea angajează şi mici probleme de ordin ontologic (de exemplu, Lear şi Othello *există* în vreun fel, din moment ce *putem vorbi despre ei*, deşi *nu sînt reali*?). „Materialitatea" ficţiunii se verifică în planul reacţiilor psihologice, adică acolo unde operabil devine un concept auxiliar – cel al *imaginaţiei*. Filozoful observă că „operele de ficţiune ne afectează profund" (p. 53), emoţiile pe care le trăim la lectură (teamă, bucurie, tristeţe, entuziasm) nefiind altceva decît „realitatea" (mediată imaginar) a „ficţiunii": „Reacţiile noastre psihologice în faţa operelor ficţionale sînt reale şi pe deplin raţionale"(p. 68). Imaginaţia rămîne astfel resortul ultim de control al reprezentărilor subiectivităţii. De asemenea, tot prin intermediul ei, se stabilesc criteriile *interpretării*, *adevărului* ori *moralităţii* în literatură. Multe din ipotezele lui Christopher New se construiesc – deliberat – fără demonstraţie, iar unele întrebări nu îşi găsesc răspuns. El îşi asumă, totuşi, condiţia de „proiect" a studiului său, numindu-l (chiar în subtitlu) *Introducere*. În postură de „preambul" la un domeniu atît de sofisticat şi, pînă la un punct, confuz („filozofia literaturii"), cred că volumul de faţă depăşeşte toate aşteptările. ■

Noi colecţii la Editura Paralela 45

EDITURA PARALELA 45

Colecţia „Proză contemporană",
Seria „Prozatori români"

Anotimpurile după Zenovie
şi alte proze
HORIA URSU
PROZĂ CONTEMPORANĂ
EDITURA PARALELA 45

Horia URSU
Anotimpurile după Zenovie şi alte proze
Postfaţă a autorului, Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, 2001, 132 p., f.p.

De departe spre aproape
MIHAI DRAGOLEA
PROZĂ CONTEMPORANĂ
EDITURA PARALELA 45

Mihai DRAGOLEA
De departe spre aproape
Roman, Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, 2001, 170 p., f.p.

Colecţia
„Scena"

SCENA
Emil Paraschivoiu
Cine mă trece strada?

Emil PARASCHIVOIU
Cine mă trece strada?
Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, 2001, 150 p., f.p.

Colecţia
„Comunicare şi limbaj"

COMUNICARE ŞI LIMBAJ
Mircea Vasilescu
"IUBITE CETITORIULE..."
Lectură, public şi comunicare în cultura română veche

Mircea VASILESCU
„Iubite cetitoriule...". Lectură, public şi comunicare în cultura română veche
Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov, Cluj-Napoca, 2001, 188 p., f.p.

Unele aspecte ale prozei lui Bodor Ádám

BÁNYAI ÉVA

Motto: „Dacă la început ai să vomiţi, ulterior o să te obişnuieşti. Desigur."
(**Bodor Ádám**, **Zona Sinistra**, p. 23.)

Nuvelele lui Bodor Ádám, scriitor maghiar născut la Cluj şi trăind din 1982 la Budapesta, au fost ignorate o bună perioadă de timp de către critica literară din Ungaria, conform politicii literare şi tendinţei de formare a canonului de la sfîrşitul anilor '60 încoace. Volumele sale, apărute succesiv, au rămas fără reflexii critice autohtone, cu excepţia cîtorva colegi de breaslă din Transilvania, contemporani de-ai lui, care l-au considerat pe Bodor Ádám, încă de pe atunci, un reprezentant al „autonomiei drumului aparte". Esterházy Péter, unul dintre cei mai renumiţi scriitori maghiari, îl declară pe Bodor ca cel mai bun nuvelist maghiar actual. Succesul şi aprecierea generală i-au fost aduse de apariţia romanului **Sinistra körzet** (**Zona Sinistra**), după ce, în prealabil cîştigase un concurs de nuvele, organizat de revista **Holmi**. De atunci – şi pe baza reanalizării ulterioare a prozei lui scurte, între altele – au apărut nenumărate critici şi studii canonizatoare despre Bodor, ca şi o monografie, în prefaţa căreia autoarea, Pozsvai Györgyi, aduce în discuţie sensurile multiple ale scrierilor lui Bodor, respectiv lipsa unui sens final al acestora, lăsînd astfel cale liberă pentru alte comentarii şi interpretări.

Lumea operelor lui Bodor Ádám (nuvele, **Zona Sinistra**, respectiv **Az érsek látogatása – Vizita mitropolitului**) este o „lume creată", în care însuşi autorul a trăit sau ar fi putut trăi, fiind şi o sinteză a creării lumii, proces planificat şi analizat cu o consecvenţă prevestitoare. Ni se dezvăluie un univers (textual) superior literaturii, inferioară vieţii umane, caracterizat de anularea existenţei umane universale şi de elaborarea – în acest cadru – a unui limbaj specific, unic, acesta oglindind resemnare generală, apatie, respectiv nesiguranţă cu privire la cercetarea unui sens final, la găsirea modului sau a modurilor de interpretare.

Sîntem martorii unor „trucuri" auctoriale suprinzătoare; stilul scrierilor este de nedefinit, nu avem de-a face cu o analiză psihologică sau cu specific naţional: spaţiul textual este dominat de multiculturalitate parodică, cinică, absurdă. Limbajul prozei lui Bodor Ádám înfăptuieşte elaborarea în scris a unor lumi posibile inexistente pînă la el în literatura maghiară. O altă caracteristică a scrierilor lui Bodor este un anume tip de interculturalitate lingvistică.

Un fenomen singular, fără reflexii pe planul receptării critice, îl constituie în scrierile lui Bodor includerea, topirea în limbaj a universului politic, social, religios şi cultural furnizat de ortodoxia orientală (un autor asemănător din acest punct de vedere ar fi, poate, Danilo Kis, pe baza performanţelor de limbaj atinse, avînd ca fundal un mediu cultural sîrb-maghiar-evreu).

Sursele lingvistice şi tematice ale lui Bodor Ádám nu sînt identice cu cele ale prozatorilor din Ungaria, deoarece el se bazează pe „materialul brut" transilvănean, dar nu ca urmaş al romantismului tradiţionalist a lui Sütõ András, ci cu deschidere spre literatura maghiară în totalitatea ei, pe un fundal care înglobează experienţe proprii, personale ale autorului, cum este tradiţia multiculturală ardeleană.

„Personajul principal" al romanului **Zona Sinistra** este însuşi spaţiul întîmplărilor. Denumirea în sine (folosită de autor în varianta sa românească) sugerează o atmosferă stranie, întunecată, funestă, lugubră, şi aceste nuanţe se leagă în mod intim şi esenţial de viaţa celor care trăiesc acolo. Zona se poate „localiza" undeva în spaţiul Carpaţilor Orientali – ceea ce sugerează că delimitarea sa precisă n-ar prea avea importanţă, deşi conform informaţiilor textuale există „într-adevăr" undeva. Este vorba despre o zonă de frontieră, o periferie – în sens deopotrivă spiritual şi geografic – locuită de ucrainieni, români, maghiari, polonezi, ţipseri, care situîndu-se la interferenţa unor sfere culturale mult diferite, reprezintă totodată imaginea unui trecut şi a unui viitor de o virtualitate deosebit de palpabilă.

Ţinutul Sinistrei este deopotrivă nelocuibil şi suprapopulat, peisajul prezintă o deschidere vastă, dar totodată şi o închidere sufocantă. Este un ţinut pe care cultura niciodată n-a reuşit să-l scoată din sălbăticia sa originară, dar pe care una dintre formaţiunile civilizaţiei, statul impenetrabil şi nelimitat, l-a cartografiat, l-a otrăvit, l-a îngrădit şi l-a desfăcut.

Este un peisaj obscur şi totuşi bine cunoscut – un coşmar de mizerie şi suferinţă. Ne este prezentat ca o „rezervaţie naturală" – dar ceea ce vedem e distrugerea sistematică a naturii. „Locuitorii" ei sînt băştinaşi uitaţi de lume, deportaţi, funcţionari veniţi la ordin – care diferă numai prin numărul lor de identificare. Sînt persoane fără personalitate; nu au trecut şi nu au viitor, şi cu aceasta am ajuns la acea idee de atemporalitate pe care urmează să o abordez în continuare.

Dramatismul peisajului, al „locului" ne este sugerat şi prin numele personajelor, căci deşi „niciodată nu a fost totuna, cum se cheamă cineva" aceşti *oameni* nici măcar în numele lor nu au voie să-şi păstreze personalitatea, au cu toţii pseudonime ordonate de autorităţi. Numele lor, „purtătorul moştenirilor lor culturale", care fiind şi ele amestecate implică caracterul amestecat al identităţilor lor. Numele lor de mixtură este dublat şi de talmeş-balmeşul limbilor lor amalgamate. Mulţi dintre ei „se mai amestecă" şi intercultural: străinul poreclit cocoşul roşu vorbeşte toate limbile, dar pe nici una perfect, Cornelia Illarion (alias Connie Illafed) în schimb e trimisă la ospiciu tocmai pentru că ştia prea multe *limbi*.

În **Vizita mitropolitului** spaţiul rămîne aproape identic. Bogdanski Dolina, deşi are statut de oraş, e la fel de năpăstuit, închis, îngrădit ca cel din Sinistra. E tot un colţ de lume uitat de Dumnezeu, chiar şi autorităţile sînt identice, nu şi-au schimbat decît costumaţia, îşi păstrează autoritatea şi puterea lor de fier şi în ipostaza lor de arhimandriţi-mitropoliţi-seminarişti bine informaţi, înfometaţi de putere şi corupţi. Locul unde continuă să îşi joace jocul lor impasibil, într-o noapte ca o glumă a naturii (sau a istoriei?) „trece pe malul celălalt. În ţara cealaltă". Această ţară, care pe baza informaţiilor furnizate de text se poate localiza topografic ceva mai precis decît ţinutul Sinistrei, se află în poligonul format de linia Tisa-Odessa-Cernăuţi-Dunărea de Jos, în care o masă amorfă de oameni fără chip şi fără păreri cît de cît proprii, îndeplinind întocmai orice ordin emis, e manipulată necontenit.

La Sinstra timpul a încremenit. Mai precis: nici nu există. Căci termenul de încremenire ar implica o existenţă, o scurgere anterioară. Aici însă timpul măsurabil cu unităţile de măsură ale duratelor umane sau istorice lipseşte cu desăvîrşire. Licărirea aistorică şi asocială a Sinistrei nu este nicidecum existenţă, ci un fel de „este-itate".

Atemporalitatea, imprecizia tuturor referirilor temporale („cu puţin timp după aceea", „după ani mulţi", „într-o zi de primăvară") sugerează un fel de eternitate, încremenirea, chiar imposibilitatea oricărei schimbări.

Cînd Andrej Bodor, protagonistul romanului, soseşte în Zona Sinistra, nu-şi pierde numai numele sau istoria personală; chiar şi relaţia sa cu timpul devine una profund confuză: „...începînd cu acea dată mult timp n-am ştiut dacă e luni sau marţi, miercuri sau sîmbătă."

Singurul punct de referinţă: camionagiul turc Mustafa Mukkerman, cel care trece graniţa în fiecare joi, la orele prînzului. Dar nimeni nu ştie niciodată cînd e joi. Şi, cînd totul se sfîrşeşte, aproape toţi au murit sau au fugit, nici Mustafa Muckkerman nu mai vine, dispare şi joia şi, cu ea, orice şansă de scăpare. Bela Bundasian realizează că nu mai are de aşteptat nimic. Trupul în flăcări al lui Bela Bundasian e ultimul semn de viaţă al Sinistrei.

După 7 ani de la plecarea sa din Sinistra – singura referire temporală precisă din întreaga carte, provenind totuşi de la un om, care se reîntoarce din exterior –, după ce nu mai găseşte casa unde a locuit şi nici bordeiul concubinei sale, Elivra Sipridon, Andrej Bodor constată: „Nu s-a schimbat nimic altceva pe trecătoarea Baba Rotunda..."

Şi într-adevăr nu se schimbă nimic – schimbările se pot observa doar în starea de agregare a zăpezii. Schimbarea timpului (inclusiv a anotimpurilor) e sugerată de schimbările în statutul şi culoarea petecelor de zăpadă. Vară nu există, tot timpul e toamnă, iarnă şi primăvară. Andrej ajunge în zonă „într-o zi de primăvară" şi sosise în vizită cu mulţi ani în urmă, tot primăvara. Anotimpurile se schimbă aiurea, ziua cea mai friguroasă a anului se înregistrează primăvara.

Singurul lucru „palpabil", care nu s-a schimbat nici după fuga lui Andrej – e urma lăsată de el, urma schiurilor sale în zăpadă, care sub povara crimei, a căpătat rigiditatea diamantului.

Vizita mitropolitului defineşte precis, chiar didactic, limitele temporale. Oraşul a fost săpat de rîul perfid pe malul de „dincolo" în 1920, părintele Gabriel Ventuza de atunci îşi execută meseria dificilă de contrabandă umană. După şaptezeci de ani însă, lăsând la o parte precauţia, porneşte la drum să-şi recapete rezultatul muncii sale persistente, pierdut în jocul piramidal (!) organizat de episcopul Zelofan (acesta, îmbogăţit pe seama masei de oameni naivi pe care i-a tras pe sfoară, trăieşte în tihnă dincolo de munţi). Făptaşi necunoscuţi îi taie nu capul, ci doar scalpul, şi trec vreo zece ani pînă cînd mitropolitul mult-aşteptat va fi aruncat în aer. Acest eveniment ar putea fi şi punctul central al romanului, dacă ar exista aşa ceva, dar nu există, căci acesta, punctul central se deplasează în continuu, aşteptarea în sine se transformă în eveniment, evenimentul nefiind decît aşteptarea vizitelor anulate ale diverşilor mitropoliţi. Acest fapt trezeşte bănuiala că universul textual al lui Bodor ne „păcăleşte" pe noi toţi, atît pe cititorul naiv, cît şi pe filologul savant. Pe de o parte ne atrage într-o lume atemporală, dincolo de spaţiul real, pe de altă parte ne oferă coordonate cronotopice lesne de identificat, cu o acţiune relativ uşor descifrabilă, cu clare caracteristici de roman poliţist şi de groază, cu posibilităţi interpretative referenţiale. Este pusă pe rol şi „tehnica de dezorientare" experimentată de Bodor, începînd din perioada primelor sale nuvele. Ne scoate în permanenţă din context, ne obligă la noi şi noi reinterpretări, exploatează la maximum posibilităţile echivocului. Acest lucru este accentuat şi de orizontul mult limitat din punct de vedere stilistic, de recursul la ironie, de acel limbaj meschin, inuman, ritualic şi misterios, pe care pot să-l înţeleagă numai cei care se plasează în interiorul graniţelor jocului lingvistic utilizat. ▮

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.
Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei nr. 13, Sector 2, Bucureşti

POLIROM
NOUTĂȚI
decembrie 2001

J.D. Salinger
Nouă povestiri
Adrian-Paul Iliescu (coord.)
Filosofia socială a lui F.A. Hayek
Teodor Cozma (coord.)
O nouă provocare pentru educaţie: interculturalitatea

În pregătire:
Andreï Makine — Crima Olgăi Arbelina
Jonathan Coe — Casa somnului

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iași**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timișoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

Despre *Anotimpul haijinilor...*

ADINA DINIȚOIU

IOAN CONSTANTINESCU
ANOTIMPUL HAIJINILOR
hermeneutica
universitas XXI

Ioan CONSTANTINESCU
Anotimpul haijinilor
Eseuri de literatură comparată, Editura Universitas XXI, 2001, 266 p., f.p.

Anotimpul haijinilor de Ioan Constantinescu este, în bună parte, cu excepţia cîtorva cronici literare din ultima secţiune, ceea ce precizează subtitlul: o carte conţinînd „eseuri de literatură comparată“, scrise, probabil, cu diverse prilejuri şi adunate aici sub un titlu unificator, clarificat, şi el, în **Precuvîntare**. De altfel, autorul hermeneut este un adept al viziunii unificatoare, lucru vizibil nu numai în analiza aplicată din eseuri, dar şi în strădania de a atribui o coerenţă (*post factum*...) ansamblului de texte din volum: „Dificultatea de a găsi şi de a impune unei cărţi de eseuri un principiu de unitate este veche şi cunoscută. Coeziunea ei nu poate veni din afara, de exmplu: din intenţia („metoda“) pe care şi-o propune, la lectura textelor, interpretul. «Coagularea» despre care vorbim se poate produce doar dinlăuntru şi din felul în care/şi cum se concretizează tensiunea mereu existentă între *substanţa* [*s.a.*] (în sens hegelian) a poeziei şi rezolvările ei în planul expresiei“ (**Cuvînt de încheiere**). Ioan Constantinescu notează „formularea“ lui Hegel despre adevăratele opere de artă, adică despre cele al căror „conţinut“ şi „formă“ *sînt identice* [*s.a.*], fără a neglija, pare-se, contrapartea ei: „În acelaşi timp, era conştientizată, în acea epocă, tot mai acut, în cazul marilor autori, o ruptură de adîncime şi de durată, în chiar interiorul operei, care corespunde unei dislocări fără precedent a omului din universul său, separaţiei faţă de natură şi faţă de Dumnezeu“ (*ibidem*).

Acest efort de punere în perspectivă, de conştiinţă istorică, a afirmaţiilor, ca şi a propriilor opţiuni hermeneutice, este unul din meritele cărţii. În acest context, o întrebare inevitabilă, deşi neformulată direct, se află în spatele textelor „de escortă“ (**Precuvîntare**, **Cuvînt de încheiere**): cum se situează/se practică hermeneutica în postmodernitate, faţă de modernitate? Cum spuneam, autorul se străduieşte să-şi asigure/să arate această distanţă, finalmente, însă, gestul este... *post factum*, ca şi coerenţa ansamblului.

Volumul de eseuri ale lui Ioan Constantinescu nu oferă „soluţii“ noi, ci „căi de mijloc“, nu este spectaculos prin ipoteze şi inovaţii, ci, mai degrabă, laborios şi doct la nivelul „mic“ al textelor analizate şi al disocierilor de nuanţă. „Metoda“ cea mai frecventă a autorului e de a „rafina“ interpretările clasice (v., de la caz la caz, lucrările de referinţă), de a „lucra“ *în interiorul* lor şi *între ele*, cu grade variabile de noutate a demersului.

Eseurile din **Anotimpul haijinilor** ilustrează, util-didactic, felurite maniere comparative în studiul textelor, de la juxtapunerea variantelor lingvistice şi/sau a traducerilor în limba română. (v. **Matsuo Bashô în afara canonului** sau **Eminescu – poet de expresie germană**), la convocarea diferenţelor culturale (v. acelaşi eseu despre Matsuo Bashô) sau, pur şi simplu, la realizarea unor statistici comparative (v. **Eminescu-Rimbaud: schiţă a unei statistici a epitetului cromatic** sau **Decromatizare şi cromatică ireală la Bacovia**). Mai sînt alte cîteva tipuri de demersuri: două cronici literare în secţiunea finală (le voi discuta la timpul potrivit), eseuri aşazicînd hermeneutice (v. de pildă **Baudelaire – „nonpaternitatea“ ca refugiu**, **Lautréamont şi condiţia umanului**, **Bacovia – „interioritatea neutră“**) sau tematice (**Politicul şi contopirea temelor în poezia lui Mircea Dinescu**), care pornesc, aşadar, de la bibliografia de referinţă a „materiei“: **Baudelaire**-ul lui J.P. Sartre, **Le comte de Lautréamont et Dieu** de Léon-Pierre Quint, exegeza călinesciană a lui Eminescu sau, în multe cazuri, **Structura liricii moderne** de Hugo Friedrich. Eseurile se situează, în consecinţă, „în orizontul“ interpretărilor „clasice“ ale „materiei“, iar calitatea lor principală este acurateţea didactică a metodei şi a informaţiei.

O primă rezervă: deşi tonalitatea aparentă e una relaxată (în **Precuvîntare** şi **Cuvînt de încheiere**, tonul e împrumutat sfătoşeniei mucalite, moldoveneşti), *surdina* e, uneori, alta, şi ea nu vine din îmbrăţişarea „epistemei“ modernităţii poetice (v. „poezia este, o ştim bine, *creaţie* [*s.a.*], în înţelesul de *poiein*, de *Schöpfung* (*Schaffung*), de întemeiere“, **Precuvîntare**), ci din persistenţa curioasă a unor clişee şi poncife culturale, între care cea mai lipsită de consecinţă e o formulare de genul: „Poezia lui Bacovia participă, adesea dincolo şi chiar împotriva tradiţiei simboliste, la structura liricii europene şi americane moderne, a cărei unitate structurală şi stilistică o confirmă din perspectivă romanescă“ (**Bacovia, „interioritatea neutră“**, p. 190).

Iată întîmpinarea pe care Ioan Constantinescu o face cititorului în **Precuvîntare** (a se remarca arhaicitatea termenului): „Mi-ar plăcea, iubite cititorule, să primeşti aceste fraze începătoare nu ca pe o plecăciune făţarnică şi nici ca pe o *captatio benevolentiae*. Ar fi mult mai bine să accepţi *complicitatea* pe care ţi-o propun acum [...], mai ales că îl avem/îi avem aproape pe cel/pe cei care ar putea să fie „cel de-al treilea“ – mereu necesar (cum spune poetul) – într-o *conjuraţie*“ [*s.a.*]. Pasajul e indicativ pentru felul în care autorul îşi concepe/îşi oferă textele: pe de o parte *complicitatea* cerută cititorului (relaţia autor-cititor), pe de alta, *conjuraţia*, introducerea celui de-al treilea, apelul la bibliografie (T.S. Eliot, Nietzsche, Eminescu ş.a.). Acest „cel de-al treilea“ e un loc/o poziţie ocupat(ă) succesiv de diferite referinţe şi el nu intermediază numai relaţia autor-cititor, dar şi, mai ales, pe aceea autor-text analizat. Referinţele convocate sînt în egală măsură, voci critice şi voci ale poeţilor înşişi: citate, juxtapuse, combinate, ele concertează, generînd acea tipică textură hermeneutică.

De ce **Anotimpul haijinilor**? Titlul cărţii a explicat în prefaţă: „Poezia e aşadar, *începătoare*, *pune în fiinţă* [*s.a.*], ea are/este *un Anotimp* [*s.a.*], unul întemeietor, din care descind toate celelalte.

Se ştie că autorii japonezi de haiku-uri, haijinii, îşi concepeau opera ca pe un *edificiu* [*s.a.*] al cărui gînd arhitectonic „repeta“ ordinea cosmică şi cea terestră; în cărţi şi în antologii *haiku* textele sînt supuse unei organizări „piramidale“: cele dintîi (cele de la baza construcţiei) sînt întotdeauna poemele consacrate *primăverii* [*s.a.*]“ (**Precuvîntare**, p. 11). Ce se poate vedea aici e cum prelungirea „epistemei“ moderniste, metafizica poeziei întemeietoare sînt – tentaţia comparatistului! – „aliniate“ concepţiei extrem-orientale (în speţă japoneze) despre lume. O încercare de a apropia aceste spaţii culturale, de a-l face inteligibil pe cel din urmă, cel puţin prin înlăturarea erorilor comune: „Aproximările europenilor (traduceri, comentarii, «traduceri» după intermediari), în materie de lirică niponă s-au dovedit, de cele mai multe ori, hazardate: riscul nu este foarte mare doar prin ceea ce se numeşte bariera (de netrecut?) a limbilor, ci prin deosebirile importante de *Weltansechauung*, de înţelegere a raporturilor om-cosmos, deosebiri de concepţie asupra locului şi rolului poeziei în existenţa umană, de tradiţie culturală între extrem-orientali şi europeni“ (**Matsuo Bashô, lirismul în afara caonului**, p. 34).

În eseul din care am citat mai sus, scrupulele comparatistului sînt şi ale istoricului literar, ele merg în direcţia corectării falselor imagini occidentale asupra *haiku*-ului. Ioan Constantinescu e, de altfel, conştient de propriul risc, tocmai de aceea îşi scrie articolul la modul informat şi argumentat (după cum declară): „Încercăm şi noi un risc asemănător; o facem şi cu ajutorul, greu de preţuit al unui coleg japonez (Seishi Ishii, de la Universitatea din Kioto [...]): împreună, cu textele originale în faţă, am «corectat» mai multe sute de haiku-uri în diverse tălmăciri. Afirmăm, implicit, că am dispus de numeroase variante europene ale unuia şi aceluiaşi poem“ (*art. cit.*, p. 34, *notă de subsol*). Am insistat atît asupra textului cu pricina pentru că toate aceste fraze prevenitoare promit să depăşească „media“ analizelor, invită la o nouă şi competentă rediscutare a genului respectiv de poezie. Problema însăşi a diferenţelor culturale între Occident şi Orientul Extrem (de strictă actualitate în ceea ce numim postmodernitate), hermeneutica de tradiţie europeană „faţă în faţă“ cu concepţia japoneză a *haiku*-ului reprezintă o „materie“ foarte incitantă de discuţie. Din păcate, eseul lui Ioan Constantinescu nu trece nici acum de marginile acurateţei analizei şi didacticismului. Nici chiar în încercarea de apropiere a paradigmelor culturale occidentale de cele extrem-orientale: sînt citaţi Wittgenstein, Noica, acesta pentru ceea ce scrie „despre înţelesul primăverii la Goethe“ (p. 47), sînt, de asemenea, citaţi diverşi comentatori europeni – Michel Revon, W.G. Aston, Etiemble – şi japonezi ai haiku-ului, pentru a se alege întotdeauna o „cale de mijloc“. Mai remarc, ca pe un posibil risc, faptul că Ioan Constantinescu, vorbind despre haiku şi haijini, utilizează termeni de istorie literară europeană (cu ghilimele, v. „Poezia extrem-orientală, cea japoneză, îndeosebi, oferă modelul unui «clasicism» canonic ce tinde să disimuleze (să tempereze) un «romantism» structural“, p. 34; mai neclar e termenul de „canon“ din chiar titlul eseului – **Matshuo Bashô – lirismul în afara canonului** – e vorba, probabil, de „canonul“ european, din moment ce autorul o spune, Bashô e chiar creator de „canon“ pentru haiku...).

Cartea de faţă e împărţită în trei secţiuni, ale căror subtitluri sînt: I. **În orizontul clasicismului subjugat** (din care face parte articolul comentat mai sus, alături de un altul, **La Fontaine – poezia fabulei**); II. **Dimensiuni romantice şi postromantice**; III. **Modernitate-postmodernitate**. Dacă observăm la un moment dat că autorul se străduieşte să asigure *post factum* o coerenţă de ansamblu articolelor – în virtutea unei priviri totalizante – această intenţie se vede, cu un accentuat risc al schematizării, în succesiunea subtitlurilor anunţate („clasicism“, „romantism“, „modernitate“, „postmodernitate“ par a trimite, în acelaşi timp, la accepţia temporală şi la cea structurală...).

Din secţiunea a doua, notez eseul despre Baudelaire (**Baudelaire – „nonpaternitatea“ ca refugiu**), care glosează, în mare (sînt şi alte cîteva referinţe, între care una „de bază“, **Structura liricii moderne** de H. Friedrich), în marginea **Baudelaire**-ului lui Sartre, făcîndu-i, pe alocuri, o critică destul de domoală.

În **Lautréamont şi condiţia umanului**, Ioan Constantinescu „se mişcă“, din nou, înăuntrul unui „spaţiu bibliografic“, în speţă, **Le comte de Lautréamont et Dieu** de Léon-Pierre Quint. Iată o „aliniere“ comparativă, pe criteriul raportului cu lectorul: „Baudelaire încerca o «complicitate» cu ceea ce numea el «hypocrite lecteur». Rimbaud a fost departe de această «complicitate»; la mijloc, Lautréamont caută o apropiere“ (p. 132). Paralela aceasta (Baudelaire-Lautréamont-Rimbaud) e tratată, sub diverse aspecte, pe întreg parcursul eseului, fără însă a ieşi din sistematizarea didactică.

Ultimele trei articole ale secţiunii a II-a sînt consacrate lui Eminescu (Eminescu e, de altfel, o „umbră“ difuză, în întreg volumul): **Eminescu – poet de expresie germană** (sînt comentate versiunile în limba germană ale unor poeme, versiuni cărora li se atribuie o existenţă independentă), **Cei „doi“ Eminescu** (poetul, publicistul), respectiv, **Eminescu-Rimbaud: schiţă a unei statistici a epitetului cromatic**. Deşi cartea părea a nu ne (mai) rezerva nici un fel de surprize, iată una, nu tocmai „nouă“: la p. 160 e îmbrăţişată, în mod neaşteptat pentru „buna măsură“, „calea de mijloc“, adoptate pînă aici, un poncif aiuritor precum: „Întinderea tematică, perspectiva cuprinzătoare a publicistului Eminescu, precum şi competenţa sa teoretică şi interpretativă în domeniul economiei politice, al organizării statale, al sociologiei, al filozofiei, al «metodei genetice», pe care o aplică la studiul fenomenului politic, soliditatea concepţiei sale tradiţionaliste, care totuşi nu exclude accesul la modernitate, vizionarismul său sînt caracteristici ale unui gînditor politic de format european“!!!

Surprizele de felul acesteia apar şi în secţiunea finală (asupra căreia nu mai insist), mai exact în cele două cronici literare (anunţate la începutul articolului de faţă ca fiind distincte de analiza hermeneutică propriu-zisă) despre doi poeţi contemporani cvasinecunoscuţi, Petru Aruştei şi Cătălin Anuţa. După lectura textelor respective, e o evidenţă faptul că, atunci cînd abandonează „calea de mijloc“, analiza punctuală, trecînd la luări de poziţie şi la judecăţi valorice, autorul gafează, cade în plasa, regretabilă, a clişeelor bombastice (Cătălin Anuţa e un „neverosimil/mirabil poet“) sau plusează, abuziv: „Cătălin Anuţa este unul dintre cei mai importanţi şi mai expresivi poeţi ai morţii/ ai vieţii-morţii din lirica noastră din a doua jumătate a secolului şi nu numai“ (p. 216).

Iar pentru final, am rezervat cîteva mostre de... finaluri, de un, fatal, umor involuntar (pe unul, cel cu Bacovia, l-am citat deja). Cu deosebire în secţiunea ultimă, finalurile articolelor/analizelor sînt după acelaşi calapod: generalizante, pompoase, importante: v. „*Decromatizarea, cromatica ireală, culoarea abstractă* [*s.a.*] – trei modalităţi de expresie lirică în opera unui poet european [*Bacovia – n.m.*] a cărui creaţie, cel puţin din perspectiva cromatismului (sic!), este sinteza unui secol de poezie“ (p. 181). Sau; „*Destinul* [*s.a.*] cromatismului (sic!) liricii secolului al XX-lea este marcat esenţial de opera lui Fundoianu/Fondane“ (p. 200).

Prior Books
O multitudine de perspective
pentru descoperirea
şi înţelegerea creativităţii umane
oferite de
Encyclopedia of CREATIVITY
2 volume, 1700 de pagini,
editată de Academic Press
Tel./fax.:210 8908; 210 8928;
e-mail: prior@dial.kappa.ro
212 3561; 211 8957
http://www.prior-books.ro
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

Conservatorism de ieri şi de azi

CAIUS DOBRESCU

Edmund Burke
Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa
POLITICA

Edmund BURKE

Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa

Traducere Nemira, Seria „Societatea politică", Bucureşti, 2001, 334 p., f.p.

În România postcomunistă, definirea termenului de „conservatorism" este cît se poate de problematică. Prin această noţiune sînt desemnate alternativ, de mediile de presă interne şi internaţionale, evoluţii politice, sociale, de mentalitate dintre cele mai diverse: aspiraţia de întoarcere la legitimitatea constituţională şi la structura proprietăţii de dinaintea sovietizării forţate a ţării; legitimarea politicilor comuniste de dezvoltare, bazate pe forţă şi dictat, prin inducerea ideii că, în esenţă, România trebuie doar să le continue, în condiţii democratice şi în „adevăratul" lor spirit patriotico-tehnocratic; apariţia nostalgiei manifeste pentru politicile redistributive ale regimului ceauşist; reunirea isteriei antioccidentale a propagandei comuniste şi a temelor mesianismului etnic şi antisemit interbelic, într-un sintetic neo-nazism mioritic; resuscitarea cultului liderului providenţial; suspiciunea populară faţă de procesul de privatizare; încercările timide de a crea o sinteză de tip „*thatcherist*" între valorile patriotice şi religioase tradiţionale şi opţiunea pentru economia concurenţială etc.

Mult timp a contat ca de bun-simţ ideea că, pe măsură ce România se integrează în sistemul european, şi spaţiul ei politic se va organiza, în funcţie de polii ideologici consacraţi ai bătrînului continent, într-o stîngă „experimentală" şi o dreaptă „conservatoare". Problema este că acest sistem de referinţă a devenit extrem de confuz şi instabil şi în Occident, unde, în special în anii '80, a devenit evident că pînă şi Noua Stîngă a anilor '60, o dată ajunsă la putere, se dovedea extrem de birocratică şi inertă, în timp ce dreapta conservatoare, considerată mult timp drept o biată relicvă istorică, putea susţine politici de reformă dintre cele mai inovatoare şi mai curajoase. Astfel încît eticheta de „conservator" a devenit compatibilă cu stînga care şi-a epuizat soluţiile tradiţionale, dar se cramponează de putere; dezamăgiţii stîngii laice şi revoluţionare, care caută reconcilierea cu tradiţiile morale sau chiar religioase ale comunităţilor lor; aspiraţia de a recupera puritatea „socialismului primitiv"; întreprinderea acelor politicieni şi intelectuali care, pentru a păstra spiritul conservatorismului, înţeleg să-i revoluţioneze litera; încăpăţînarea „reacţionarilor" eurosceptici, care se opun din principiu la orice aduce atingere vechilor aşezări; relativismul postmodern care demite ideea de progres etc.

Antidotul pentru această suprapunere de confuzii generate de cauze interne şi externe s-ar putea afla în revenirea la sursele filozofiei politice moderne. Apariţia pentru prima dată în româneşte a faimoaselor **Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa** ale lui Edmund Burke creează condiţiile pentru o recuperare a sensului profund al conceptului pe care l-am evocat aici. Deşi scrisă în 1790, în plină efervescenţă emoţională şi intelectuală generată de Revoluţia franceză şi de debutul Terorii, într-un moment, aşadar, cu nimic mai puţin haotic şi derutant decît cel pe care-l trăim astăzi, această lungă scrisoare „care urma să fie trimisă mai întîi unui tînăr, la Paris" (după cum precizează însuşi celebrul subtitlu al lucrării) impune, în gîndirea politică europeană, un standard de echilibru şi complexitate.

A-l citi sau reciti cu atenţie pe Burke este un exerciţiu util ori de cîte ori sfera publică este dominată de concepte ameninţător de alunecoase iar confuzia mentală endemică generează un mediu politic extrem de inflamabil. Opunîndu-se cruzimii revoluţionare şi propunînd un concept viguros dar suplu de loialitate, celebrul irlandez semna, fără să o ştie, actul de naştere al uneia dintre cele mai importante familii politice ale modernităţii. Contactul cu această sursă de putere şi rafinament în domeniul gîndirii politice este relevantă din cel puţin două puncte de vedere. Mai întîi, ne învaţă că este o greşeală gravă să identificăm conservatorismul cu isteria apocaliptică, delirul milenarist sau cinismul manipulator al atîtora dintre ideologiile „întoarcerii la matcă". Total opus acestor pulsiuni radicale, conservatorismul valorizează durata, acumularea continuă a civilizaţiei, nu puritatea „barbară" (orice simplificare/purificare este potenţial barbară...) a „originilor".

Pe de altă parte, lectura **Reflecţiilor...** ne arată că, de la bun început, capitalul simbolic al conservatorismului a fost extrem de mare şi că această încărcătură intelectuală şi afectivă este aceea care, în ciuda atîtor eforturi de marginalizare şi refulare, face ca, periodic, această concepţie complexă şi generoasă despre om şi civilizaţie să renască şi să fascineze. ▮

Impresii

Made (Puric) in Romania

BEDROS HORASANGIAN

> Motto: Vasko Popa vorbea despre faptul că partidul – în Iugoslavia lui Tito – descoperise că poeţii trebuie lăsaţi să se joace. Regimul lui Ceauşescu a perfecţionat doctrina titoistă în materie de literatură: el a creat în cei mai buni scriitori români sentimentul că jocul – jocul verbal sau intelectual – este singurul lucru cu adevărat serios şi chiar eroic. (Mult mai serios, oricum, decît mizeria fizică şi morală, de factură aproape concentraţionară, în care se afunda ţara.)
>
> **Matei Călinescu – Ion Vianu**
> **Amintiri în dialog**, Editura Litera, 1994

A fost Başkirov prin Bucureşti. Mozart sublimat prin chiar esenţele la care a reuşit să ajungă geniului lui: transcripţia-interpretare a lui Başkirov, o transfigurare sonoră a unor trăiri-meditaţii, de dincolo de bine şi de rău. Sigur că Başkirov la 70 de ani nu mai este cel de la 40. Dar în muzică este altceva decît în sport – neputinţa fizică poate să declanşeze cu totul alte resorturi meta-fizice. Aşa cum unii orbi „văd" mai bine ceea ce noi nu vedem. Chiar cu ochii larg deschişi. Pallady născut în 1871. În aprilie s-au împlinit 130 (o-sută-treizeci-de-ani, pare incredibil...) de la naşterea lui. Lucrările unui maestru apar la licitaţii, se vînd, se cumpără, „circulă", dar aproape că nimeni nu se mai gîndeşte la el. Faimosul lui **Jurnal** din care au apărut doar fragmente într-o ediţie lacunară la Meridiane rămîne încă inaccesibil. Vag pomenit, vag amintit, aproape că nici n-a existat: culori, armonii, logica de oţel a compoziţiei. Secvenţe cotidiene alcătuite în fel şi chip: tablouri, peisaje sau naturi moarte, portrete, mai mult sau mai puţin „autoportrete". Rigoarea unui artist, dincolo de timp, de modernitate sau postmodernitate, de viaţa lui, cîtă şi cum a fost. „I-a" fost dăruită sau, de ce nu, el însuşi a reuşit să şi-o construiască. Fără datorii, fără patimi şi ambiţii decît munca lui, obsesiile lui, de artist. Atît. Restul, comentarii, zaţ, „rest" („Viaţa mea e fără rest", C. Noica). După foarte mulţi ani Pallady a revenit în actualitate. Într-o actualitate strict personală, aşa cum sînt atîtea prezenţe/absenţe care-ţi urmează firul vieţii. Al lor, al tău, al nostru. **Jurnalul** lui Alice Voinescu, citit la cîţiva ani după apariţie, într-un context cu totul şi cu totul nepotrivit unei asemenea lecturi-mărturii. Dar oare nu comitem un sacrilegiu, un abuz intrînd în asemenea intimităţi? Oricîtă plăcere ne-ar oferi sau curiozitate am avea nu este o violentare a lăuntricităţii unei fiinţe? Multe frunze uscate în această toamnă lungă şi colorată în zeci de nuanţe cum de mulţi ani nu am mai avut parte. Nostalgii, reverii, consumate într-un oraş agresat de „ştiri rele" şi de o lume agitată, dar şi fericită în propriile-i habitudini. Mormîntul lui Radu Petrescu de la Cernica – alături de cel al lui Ernest Bernea – două pietre alăturate înfruntînd neantul şi eternitatea. Un album-evocare, mărturisire şi sinaxar dedicat Romei, „cetăţii eterne", **Roma caput mundi**, Editura Humanitas, 2001, unde Horia Bernea şi Teodor Baconsky ne fac să hălăduim printre vise şi himere. Dar nu oare cu vise şi himere greco-romane de tot felul ne amăgim existenţele atunci cînd patimile şi ambiţiile nu-şi rînjesc colţii ascuţiţi? Adevăr? Bine? Frumos? Dreptate? Etică? Morală? Cuvinte. *Sein und Zeit*. Popoare. Indivizi. **Omul recent** al lui H.-R. Patapievici – o nouă provocare adresată contemporanilor vorbitori de limbă română. Este bine că ne zgîndăre obişnuinţele, lenea, comodităţile, micile noastre convingeri în care ne simţim bine. Ca într-un vechi fotoliu: dar dacă nu e aşa? Dar dacă, poate, ca de atîtea ori ne-am înşelat, ne înşelăm? Dar dacă lumea şi viaţa (a lor, a noastră) nu e chiar aşa cum ni s-a părut nouă? Ce facem? Unde e Dumnezeu? Între Constituţia americană şi ravagiile islamului ce se mai poate clădi? **Orientalismul** lui Edward Said, lansat recent pe piaţa românească n-a stîrnit nici un ecou. (Doar o cronică amabil-complezentă, diplomatic-septică a unui universitar care ar fi putut spune mult mai multe. Dar de ce să ne legăm la cap cu dispute care ne-ar crea dificultăţi. Sau cine ştie...). **Orientalismul** lui Edward Said şi **Balcanii şi Balcanismul** Mariei Todorova ar fi putut iniţia aprige dezbateri/dispute/divagaţii despre locul şi rostul nostru în lume. Aici, în România. Andrei Brezeanu ne aminteşte din nou, elegant, cîteva lucruri esenţiale despre un colţ de lume numit tot România: chiar şi în America, nu doar pe lîngă Carpaţi, există puncte de vedere divergente. Cu consecinţe, importante, pe termen şi scurt şi lung. Richard Holbrooke nu este un fitecine şi n-ar fi chiar indiferent ce gîndeşte şi (tot) ce spune. Dar ne (mai) interesează (oare) cu ce-şi omoară timpul un fost ambasador al SUA la Naţiunile Unite, care, ne aminteşte tot Andrei Brezeanu, ar fi putut deveni Secretar de Stat în cazul unei victorii democrate? Bine nu ne-ar fi căzut: cu Colin Powell o mai scoatem la capăt!

Johnny Răducanu, la 70 de ani a tot concertat, omagial şi omagiat, prin diferite colţuri bucureştene. La Uniunea Compozitorilor, în masivul palat al lui Grig Cantacuzino-Nababul, lumea muzicală, „breslaşii" l-au sărbătorit pe jucăuşul şi veşnic-neastîmpăratul confrate. Evident, cu o vorbă a unui distins muzicolog, s-a dat şi o „băută". (Dovadă veşnică – „mult e dulce şi frumoasă" limba română.) Tudor Ţopa a fost văzut, după mulţi ani, iar **Încercarea scriitorului**, credem noi, ar putea fi cartea pe care nu a apucat (sau n-a fost în stare!) s-o scrie C. Fîntîneru, recent readus în actualitate de editorul-consilier Gh. Crăciun la Paralela 45. Emoţie şi vibraţie, fragmentarism şi virtualitate erau cuvintele cu care Anton Holban şi Mircea Eliade întîmpinau, entuziast, **Interior**-ul unui scriitor care apoi s-a ascuns în faldurile uitării. Şi ale propriei biografii. Radu Petrescu îl aprecia în grad înalt, Radu Petrescu, poate cel mai „palladian" dintre scriitorii români ai ultimului secol. Aceeaşi rigoare şi aceeaşi percepţie senzorial-vizuală asupra lumii: pagina albă ca o pînză pusă pe şevalet: a compune, a organiza şi vizualiza mult mai important decît a aduna cuvinte. Culori. Sigur, desenul mai important decît culoarea: nu degeaba s-a ciorovăit Pallady cu Matisse în materie de prioritate. Aşa cum prioritar ar fi de analizat eseul lui Mario Vargas Llosa dedicat lui Flaubert şi **Doamnei Bovary**. Cum tot el scrie un minunat text despre Julio Cortazar care, născut în 1914, a fost contemporan cu noi şi după '68-ul care i-a marcat viaţa şi după moartea lui care n-a însemnat decît o simplă dispariţie fizică. Frumos – şi necesar! – scrie Mircea Iorgulescu despre dna Monica Lovinescu, cum, de atîtea ori ne-am propus şi noi şi n-am fost în stare. În Polonia continuă procesul lui Jaruzelski de care ne-am putea „agăţa" şi noi pentru a trage, poate, importante învăţăminte.

Altfel frunzele uscate au început să se descompună şi frigul, deja, face ravagii: cum să dezbaţi chestiuni esenţiale legate de *orientalism*, *postmodernism* sau *postcolonialism* într-un oraş unde apa caldă, căldura şi instalaţiile sanitare sînt obsesii ale propriei noastre eternităţi. Modelul, „paideic" au ba, al lui C. Noica, sau cel tenace-răbduriu-consecvent-şi-eroic întru cele culturaliceşti al regretatului Z. Ornea nu pot fi o regulă a unei anormalităţi devenite contraproductive prin normalizarea ei. Cotidianul *Made in Romania* ne sufocă reveriile, ca şi mizele mari, iar vînzoleala, sub toate aspectele ei, îşi pune pecetea asupra unei dezordini, deja, organizate. Dacă nu cumva chiar asumate. Cum să găsim o formă de *retragere*? Şi unde? Radu Petrescu şi Tudor Ţopa şi-au topit biografiile în jurnale, dar ceilalţi? Are dreptate domnişoara Ionică să creadă că tineretul de azi este altcumva decît cel prezentat de o interlocutoare aparţinînd unor alte timpuri. Dar va fi el capabil să schimbe viitorul? Căci prezenţa lor în prezent pare mai mult o absenţă – am vrea să credem că ne înşelăm şi să avem puterea să ne facem iluzii. Vin sărbătorile, să ne bucurăm cu toţii: dacă Dan Puric reuşeşte la *Centrul Cultural European* din Bucureşti cu al său **Made in Romania** înseamnă că sînt semne de bun augur şi nu orice speranţă e pierdută.

Publicăm în această pagină cuvîntul rostit de George Voicu, decan al Facultaţii de Ştiinţe Politice a Universităţii din Bucureşti, la inaugurarea noii clădiri a sediului instituţiei, din Str. Sf. Ştefan nr. 24. Momentul inaugural din 4 decembrie, la care au luat parte Ministrul Educaţiei şi Cercetării, Ecaterina Andronescu, şi Rectorul Universităţii din Bucureşti, Ioan Mihăilescu, prilejuit de reconstruirea, extinderea, utilarea şi darea în folosinţă a corpului B al clădirii, reprezintă, în contextul învăţămîntului universitar românesc, un eveniment care merită semnalat.

Un moment inaugural

GEORGE VOICU

Stimată doamnă ministru,
Stimate domnule rector,
Onoraţi invitaţi,
Dragi colegi şi studenţi,

Trăim astăzi, toţi cei care ne-am adunat aici, bucuria unui moment inaugural: Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii din Bucureşti beneficiază de acum înainte de un nou spaţiu de învăţămînt de care avea stringentă trebuinţă. Departament nou în cadrul celui mai venerabil aşezămînt universitar din România, creat în urmă cu doar 10 ani, Facultatea de Ştiinţe Politice a trebuit să înceapă literalmente de la zero, problemele cu care s-a confruntat nefiind puţine şi nici uşoare. Între acestea, spaţiul universitar a fost neîndoielnic chestiunea cea mai grea.

Sediul în care ne aflăm astăzi a fost dobîndit în 1996, la capătul unor mari eforturi, dar el era departe de a satisface nevoile minime ale facultăţii. Compus din două corpuri de clădire, A şi B, utilizabil a fost doar primul (A), cel din urmă (B) fiind din capul locului doar un obiect mohorît şi chiar ameninţător, căci se afla pe punctul de a se prăbuşi. Corpul A, în care ne-am desfăşurat activitatea, fusese o şcoală de cartier fondată la începutul veacului trecut, dar devenise cu timpul îndemn chiar şi pentru un asemenea scop, fiind ulterior dezafectat pe drept motiv. Iar ca sediu de facultate, el nu se făcea remarcat decît prin improprietate. Condiţiile erau de-a dreptul vitrege. Cînd spun acest lucru am în vedere atît ambianţa oferită (încălzire cu sobe, decorul general izbitor sordid), cît şi, mai ales, insuficienţa, micimea spaţiilor de învăţămînt. Cele cinci săli de curs şi de seminar, totalizînd împreună nici 200 mp, adică mai puţin decît un amfiteatru obişnuit, spun totul.

În faţa acestor probleme, care deveneau an de an tot mai presante, pentru că facultatea a continuat nu numai să existe, dar şi să se dezvolte, conducerea Universităţii din Bucureşti a luat o decizie curajoasă în vara anului trecut: să reconstruiască din temelii şi să extindă corpul B şi totodată să procedeze la ample reparaţii, restructurări şi modernizări la corpul A. Şi toate acestea pe cont propriu, şi în condiţiile financiare austere ştiute de toată lumea. Veniturile proprii ale facultăţii au fost şi ele mobilizate la acest proiect, dar greul financiar a căzut, desigur, pe umerii Universităţii. A fost un pariu riscant din partea Universităţii, avînd în vedere precaritatea mijloacelor de care dispune, dar, se poate spune astăzi, a fost un pariu cîştigat, şi încă cu brio, pentru că totul s-a împlinit într-un timp record, de un singur an. Reuşita aceasta, pentru că este realmente o reuşită, poate singura de acest gen în istoria postcomunistă a Universităţii bucureştene, conţine şi o morală mai largă şi cu adevărat reconfortantă, terapeutică pentru sceptici: că se poate face, că se poate edifica chiar şi în condiţii ostile, atunci cînd există convingere şi determinare. Comunitatea universitară s-a dovedit a fi o realitate fructuoasă, nu o sintagmă retorică, bună doar pentru discursuri. Datorăm de aceea cu toţii, studenţi şi profesori, conducerii Universităţii, biroului senatului, personal dlui rector, prof. dr. Ioan Mihăilescu, care şi-a asumat cu toată dăruirea acest proiect de construcţie şi reconstrucţie instituţională, sentimentele noastre de gratitudine. Ţin de asemenea să mulţumesc serviciului administrativ al Universităţii, dlui director general Marian Cilibiu, pentru devoţiunea cu care s-a implicat în acest proiect.

Aşa se face că, după un an, avem, iată, o clădire nouă, care adăposteşte, între altele, două vitale – pentru noi – săli de curs, de 120 şi – respectiv – 70 de locuri, şi o bibliotecă afiliată Bibliotecii Centrale Universitare. Acest ultim spaţiu, biblioteca, fără de care un aşezămînt umanist nu are pur şi simplu sens, este – după cum aţi putut vedea – şi un seducător refugiu intelectual, un veritabil sanctuar academic. Dacă biblioteca arată astfel, faptul se datorează şi pertinentelor sugestii oferite de dl. Ion Stoica, directorul general al BCU.

Toate aceste spaţii sînt deja dotate cu mobilierul şi echipamentele adecvate scopurilor lor, pe aceeaşi cheltuială, exclusivă, a Universităţii. Dacă se adaugă şi faptul că această clădire, chiar dacă de dimensiuni modeste (dar a cărei importanţă universitară este invers proporţională cu micimea sa), se prezintă şi ca un obiect arhitectural realmente izbutit (graţie soluţiilor găsite de arh. Paul Vlădoianu, de la Princer SA), care îmbogăţeşte şi zona urbană specială în care se află, reuşita de care vorbeam capătă cote şi mai înalte.

Proiectul nostru nu s-a limitat însă la corpul B. Corpul A a făcut şi el obiectul unor importante lucrări de construcţii. A cunoscut, mai întîi, cîteva restructurări, în urma cărora facultatea a cîştigat spaţii importante şi o ţinută sensibil mai atractivă: un hol, spaţii pentru cele trei catedre (înainte nu exista decît o cancelarie pentru toţi profesorii), un centru de împrumut al bibliotecii, spaţii adecvate pentru secretariat şi decanat/sala de consiliu. Apoi, clădirea aceasta are din acest an un acoperiş nou, care, în sfîrşit, ne apără de precipitaţii. Încălzirea modernă, realizată de o centrală termică automată (pentru ambele clădiri), este şi ea o achiziţie extrem de preţioasă. În sfîrşit, toate încăperile – de la sălile de învăţămînt la ultimul birou – au fost înnoite substanţial, devenind primitoare, căpătînd o înfăţişare umanizată.

Desigur, rămîn încă multe de făcut pentru ca schimbarea la faţă a facultăţii să fie completă (faţada la vechea clădire, recuperarea subsolului, un gard nou, o curte amenajată cum se cuvine, mobilier şcolar şi pentru catedre, refacerea grupurilor sanitare etc. etc.), dar ceea ce s-a făcut reprezintă fără îndoială fundamentul pentru decenţa academică.

Onoraţi invitaţi,

În ciuda infrastructurii atît de problematice de pînă acum, Facultatea de Ştiinţe Politice a cunoscut totuşi – cum spuneam – o continuă dezvoltare. Eşaloanele sale de studenţi au crescut an de an, ea dovedindu-se atractivă pentru candidaţi. Oferta educaţională s-a diversificat şi ea în tot acest timp, căutînd să răspundă atît interesului candidaţilor şi pieţei muncii, cît şi nevoilor de construcţie politică a ţării. Actualmente, facultatea oferă patru specializări pentru învăţămîntul de lungă durată – ştiinţe politice în limba franceză, ştiinţe politice în limba engleză, ştiinţe politice (în limba română) şi administraţie publică –, în interiorul cărora funcţionează trei module de sub-specializare („teorie politică şi politică comparată“, „politică europeană şi relaţii internaţionale“ şi „politici publice şi management politic“). De asemenea, pentru învăţămîntul postuniversitar, oferă trei cicluri masterale de doi ani (ştiinţă politică, relaţii internaţionale şi politici publice). Ca urmare, numărul de studenţi se apropie de 1000.

Mai mult, în scurta ei istorie, facultatea şi-a cîştigat deja un nume. Cînd fac această afirmaţie, nu am în vedere numai vizibilitatea şi atractivitatea ei comparative în interiorul Universităţii bucureştene, ci şi relaţiile ei internaţionale, bogate, diverse şi solide. În facultatea noastră funcţionează de la început o filieră francofonă, ceea ce a înlesnit colaborarea cu universităţi prestigioase din Franţa, Belgia şi Canada. Graţie acestui statut, facultatea beneficiază anual de misiuni de învăţămînt din partea Agenţiei Universitare Francofone, de burse pentru studenţi şi profesori, de donaţii de material documentar şi de echipamente. Pe de altă parte, facultatea a reuşit numeroase parteneriate în cadrul programului Erasmus, primind în fiecare an studenţi şi profesori din ţări ale Uniunii Europene şi trimiţînd acolo, la rîndul ei, numeroşi studenţi şi profesori. În treacăt fie spus, Facultatea de Ştiinţe Politice trimite în Occident – în cadrul mobilităţilor Erasmus – cei mai mulţi studenţi, nu numai în ansamblul Universităţii bucureştene, ci şi în ansamblul universităţilor româneşti. Ceea ce, îmi permit să observ, în ciuda riscului de a părea o lipsă de modestie, spune ceva despre competitivitatea ei. Dar şi despre necesitatea imperioasă de a schimba starea de lucruri în privinţa spaţiului, dotărilor şi ţinutei ei.

Misiunea facultăţii se defineşte însă în primul rînd în perimetrul românesc. Aici, ea are de îndeplinit funcţii importante, nu doar pe termen scurt, ci şi pe termen lung. Din punctul acesta de vedere, Facultatea de Ştiinţe Politice – alături de celelalte facultăţi de profil din ţară – umple un gol din istoria academică românească, un gol care, la o privire atentă, se face resimţit prin efecte uneori dramatice. Dacă Universitatea din Bucureşti nu a avut pînă la începutul ultimului deceniu al veacului XX nici măcar o catedră de ştiinţe politice, darămite o facultate, absenţa aceasta nu a rămas – cultural şi politic – fără urmări, cu atît mai mult cu cît situaţia a fost aceeaşi şi la celelalte universităţi din ţară, vechi sau mai noi. Privind înapoi, se poate uşor deduce că reflecţia şi acţiunea politică nu puteau să nu aibă de suferit de pe urma acestei absenţe. Comparînd situaţia academică a ţării noastre la acest capitol cu aceea a ţărilor în care învăţămîntul universitar de ştiinţă politică a depăşit deja 100 de ani, se poate deduce că democraţia s-a datorat şi se datorează – fie şi într-un grad modest – şi învăţămîntului şi cercetării universitare, care a transformat de mult politicul în obiect de cercetare şi de reflecţie sistematică şi calificată, fapt ce a avut un evident reflex democratic. Ordinea politică democratică presupune o cultură congruentă, ca fundament pentru edificarea sa, la acest capitol universitatea avînd rolul ei vital, de neînlocuit. Valorile democraţiei nu pot fiinţa în afara unei reflecţii şi cercetări specializate care, prin actul educaţional, se răsfrînge apoi în societate, în cultura politică a unei ţări.

Pe scurt, ceea ce vreau să spun ar putea fi rezumat astfel: în contextul României de astăzi, o Românie care se redefineşte politic atît la scară naţională cît şi europeană, menirea principală a învăţămîntului universitar de ştiinţe politice este aceea de a participa substanţial la edificarea unei noi culturi politice, democratice, deopotrivă în sens larg (sociologic) şi îngust (ca profesiune). Nu e o operaţie simplă. Şi nici rapidă. E însă sigur indispensabilă. Şi posibilă.

Rezultatele obţinute în deceniul scurs de la întemeierea Facultăţii de Ştiinţe Politice arată că această speranţă nu e deşartă. Cele cîteva promoţii de absolvenţi de pînă acum au găsit o piaţă a muncii foarte receptivă la formaţia lor intelectuală. Mulţi şi-au găsit slujbe chiar în instituţii cheie ale statului (în parlament, în administraţia prezidenţială, în ministere, în administraţia publică). Alţii lucrează în cercetare, în învăţămînt, în presă, în organizaţii neguvernamentale. E un semn că e nevoie de asemenea profesionişti. Şi, desigur, de pepiniera care să-i formeze.

Iată de ce cu toţii – atît cei din interiorul facultăţii, studenţi şi cadre didactice, cît şi cei din afară, pe care, într-un fel, dumneavoastră, invitaţii noştri de astăzi, îi reprezentaţi – avem motive să ne bucurăm la inaugurarea de astăzi, pentru că rezultatele şcolii noastre nu se consumă în interior, ci se răspîndesc mai apoi în societate. Şi iată de ce trebuie continuat ceea ce s-a început. Am în vedere, desigur, deplina transfigurare a Facultăţii de Ştiinţe Politice, în aşa fel încît să obţină nivelul de decenţă pe care-l merită. Spun acest lucru din convingerea că există la rigoare o legătură fructuoasă între formă şi fond, care se exprimă finalmente în relaţia dintre calitatea învăţămîntului de ştiinţe politice şi prestaţia socială ulterioară a absolvenţilor săi.

Vă mulţumesc pentru atenţie, pentru prezenţa dumneavoastră aici, în acest moment fast, în care văd o dovadă de solidaritate întru acelaşi ideal. ▮

Radio Total 96.9 FM

Dovezi că învăţămîntul preuniversitar tinde să se împrospăteze, accelerat de reforme, manuale alternative şi schimbări curriculare, sînt şi numeroasele iniţiative ale profesorilor clujeni, care au înfiinţat recent o asociaţie de specialitate, organizează şcoli de vară şi tipăresc o revistă adresată tuturor celor care predau limba şi literatura română. În zilele de 10 şi 11 noiembrie a avut loc la Cluj simpozionul naţional de didactică *Literatura în manuale şi în şcoală*. Cîteva reflecţii asupra acestui eveniment, consideraţii pe marginea reformei din învăţămînt, cît şi un succint istoric al studiului literaturii române în secolul al XX-lea – în următoarele trei pagini.

Eveniment în lumea şcolii

LUMINIŢA MEDEŞAN

Simpozionul naţional de didactică a limbii şi literaturii române (cu tema **Literatura în manuale şi în şcoală**), aflat la cea de-a doua ediţie (10-11 noiembrie), înfiinţarea unei asociaţii a profesorilor de specialitate şi apariţia revistei **Perspective**, ajunsă la numărul al treilea, arată faptul că la Cluj se află un puternic centru al reformei în învăţămînt şi al reflecţiei asupra acesteia, cel puţin în domeniul predării românei.

Un factor favorizant în acest sens este, fără îndoială, colaborarea între Inspectoratul Şcolar Judeţean, Universitatea Babeş-Bolyai, Departamentul pentru Pregătirea profesorilor şi cadrelor didactice din sistem. Participarea acestora la numeroase programe de formare precum şi includerea unor şcoli din judeţul Cluj în programele Centrului Educaţia 2000+ (membru al „Soros Open Network") contribuie, de asemenea, la coagularea unui climat de emulaţie şi stimulare a creativităţii didactice.

Iniţiativa de a înfiinţa o asociaţie profesională, care să nu concureze, ci să completeze activitatea Societăţii de Ştiinţe Filologice pentru renaşterea vieţii asociative, după 1989, a profesorilor de limba şi literatura română, a apărut în iunie 2000, cînd a avut loc, tot la Cluj, primul Simpozion de didactică şi s-a lansat revista **Perspective**.

Înfiinţată în aprilie 2001, ANPRO (Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu") a avut drept scop atît susţinerea revistei amintite, cît şi crearea unei reţele prin care să se faciliteze schimbul de idei şi de experienţe între profesorii cu interes pentru noutăţile didactie. Iar aceştia se află în toată ţara.

Dacă grupul de iniţiativă a fost format din profesori din Cluj, Bucureşti, Timişoara, Alba Iulia, Satu Mare, Galaţi şi Baia Mare, acum asociaţia are, pe lîngă centrele mai sus amintite, reprezentanţi şi în judeţele Constanţa, Hunedoara, Iaşi, Suceava, Bistriţa, Dîmboviţa, Botoşani, Arad.

În iniţierea şi realizarea ANPRO, care pînă acum a organizat un simpozion anual şi editează o revistă semestrială, un rol important l-a avut Monica Onojescu, profesoară la Liceul „Gheorghe Şincai" din Cluj, preşedinte al asociaţiei şi redactor-şef al revistei. De asemenea, Alina Pamfil, conferenţiar la Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei (U.B.B.), vicepeşedinte al asociaţiei şi director al revistei **Perspective**, reprezintă, prin implicarea sa, atît legătura firească între „universitar" şi „preuniversitar", cît şi un gir ştiinţific incontestabil, Domnia sa fiind, probabil, în acest moment, unul dintre cei mai competenţi şi dinamici specialişti în didactica limbii şi literaturii române.

Dacă la primul simpozion au participat circa 50 de profesori, majoritatea din Cluj (tema fiind: **Textul literar – competenţe şi evaluare**), acum numărul de participanţi din Bucureşti, Cluj, Timişoara, Tîrgovişte, Fundu Moldovei, Maieru, Sîngeorz-Băi, Craiva, Arad, Focşani etc. a fost aproape dublu. Cei mai mulţi provin din mediul preuniversitar, dar nu au lipsit nici universitarii din Cluj, Bucureşti şi Baia Mare precum şi directori de departamente pentru pregătirea profesorilor, autori de manuale şi formatori ai Centrului Educaţia 2000+.

Ne-am bucurat, de asemenea, de participarea dlui Nicolae I. Nicolae, director în cadrul M.E.C. şi a dlui Adrian Costache, inspector de specialitate în acelaşi minister, semn al recunoaşterii oficiale a acestor manifestări.

Larga participare dovedeşte, la numai un an şi ceva de la prima ediţie, că ideea a prins şi că ea răspunde unei necesităţi reale de comunicare a profesorilor.

Implicat şi în prima ediţie a simpozionului, în ediţia prezentă partener în organizare a fost Centrul Educaţia 2000+, reprezentat de Otilia Păcurari, directoarea Şcolilor de vară, iniţiate din anul 2000. Cu prilejul acestei întîlniri s-a realizat şi o „continuare" a Şcolilor de vară, monitorizată de formatorii Centrului.

Activităţile desfăşurate timp de două zile au fost concepute sub forma a trei sesiuni plenare, grupuri de discuţii (pe trei arii tematice) şi sub formă de ateliere.

În prima zi intervenţia în plen a dlui Nicolae I. Nicolae a deschis interogaţia asupra ideii de destin a literaturii azi, cînd sîntem asaltaţi de domeniul vizualului. Domnia sa spunea că ne interogăm, căci numai interogîndu-ne, formulînd întrebări, ne putem acorda generos şansa de a ne da răspunsuri. Acesta este, în opinia d-sale, o strategie a omului modern care face parte dintr-o civilizaţie a informaţiei şi interogaţiei pe care trebuie s-o instituim cît mai curînd în şcoala noastră.

După ce a fost transmis cuvîntul lui Alexandru Crişan, preşedinte executiv al Centrului Educaţia 2000+, Alina Pamfil a făcut cadrarea necesară lucrărilor simpozionului cu o foarte interesantă perspectivă asupra funcţiilor studiului literaturii în şcoala românească în comparaţie cu ce s-a întîmplat în acelaşi inerval de timp în alte ţări.

În continuare, grupurile de discuţii şi atelierele au acoperit următoarele arii tematice: **Manualele şi literatura**, **Metodele de predare şi literatura** şi **Opţionalele şi literatura**.

Cele 38 de comunicări şi 12 ateliere au pus multe întrebări şi au încercat tot atîtea răspunsuri privind didactica disciplinei din perspectiva reformei. Pentru că teza simpozionului viza şi literatura în limbile materne (altele decît româna) şi posibile interferenţe între predarea literaturii în limbi străine cu literatura română, au apărut diverse abordări şi diverse puncte de vedere. Amintim doar cîteva titluri: **Jocul de rol în predarea literaturii** – Carmen Maria Mecu, Bucureşti, **Conceptul de ficţionalitate în manuale** – Mirela Mureşan, Arad, **Institutorul Creangă şi manualele alternative** – Valeriu Oros, Baia Mare, **Un model pentru România** cu referire la modul în care se predă literatura în clasele cu limba maternă: germana – Nicoleta Constantinescu şi Gerd Orban, profesor cooperant din Germania, **Aromâna – disciplină opţională** – Aura Paşa, Constanţa, **Textul dramatic – abordarea în manualele pentru clasa a XI-a** – Monica Columban, Cluj, **Reforma curriculară şi manualele** – Mircea Bertea, Cluj. Şi enumerarea ar putea continua...

Ziua a doua s-a deschis cu o nouă sesiune plenară în care s-au supus dezbaterii scopurile şi proiectele imediate sau de perspectivă ale ANPRO. S-a discutat despre căile de urmat pentru a face din asociaţie un organism viu, dinamic, evitîndu-se formalismul. A urmat o prezentare a Şcolilor de vară şi a altor proiecte ale Centrului Educaţia 2000+. S-au evidenţiat preocupările comune ale ANPRO şi ale Centrului (cea mai importantă instituţie nonguvernamentală din domeniul învăţămîntului din România) agreate şi recunoscute şi de ministerul de resort.

Au urmat opt ateliere conduse de cursantele care au absolvit anul al doilea al Şcolilor de vară (didactica limbii şi literaturii române în viziune transdisciplinară). Acestea au valorificat teme din sumarul **Ghidului profesorului debutant** pe care îl pregătesc ca proiect colectiv.

Simpozionul a găzduit o masă rotundă pe tema auxiliarului şcolar, prilejuită de apariţia cărţii **Poezia patriotică românească**, apărută recent la Editura Humanitas Educaţional, Colecţia „Tezaur", autoare Ioana Bot. Masa rotundă a fost moderată de Cătălin Strat, redactorul cărţii. De asemenea, a fost lansat numărul al treilea al revistei **Perspective**.

Dacă adăugăm cele cîteva standuri de carte, inclusiv cel documentar al Centrului, credem că imaginea manifestării de la Cluj este una a profesionalismului, care face din Simpozionul de didactică a limbii şi literaturii române un moment important din viaţa şcolii româneşti.

În concluzie, putem spune că simpozionul recent încheiat dovedeşte viabilitatea reformei, faptul că ea a pătruns mai mult şi mai adînc în sistem decît consideră unii factori de decizie. L-am cita în acest sens pe dl inspector Adrian Costache, care afirma: „Direcţiile par clarificate, iar eforturile nu mai par determinate de cineva din afară, ci, dimpotrivă, se constituie în chiar moduri intrinsece de a fi azi ca profesor..." ▮

Întîlnirea, la Cluj, a cursanţilor Şcolii de vară cu profesori de română de elită din Cluj şi din toată ţara a demonstrat atît interes pentru tema seminarului (**Literatura în manuale şi în şcoală**), cît şi nevoia participanţilor de a se afla împreună, sub semnul a două „instituţii" care au încercat în ultimii ani să promoveze reforma, venind în sprijinul nevoii acute de perfecţionare şi de împărtăşire/ confirmare a experienţelor didactice proprii. Că iniţiativele Asociaţiei Naţionale a Profesorilor de Limba şi Literatura română „Ioana Em. Petrescu" (ANPRO) şi ale Centrului „Educaţia 2000+" au fost percepute ca necesare şi eficiente este deja o evidenţă. Ce ne-a bucurat, ca organizatori, a fost să observăm cum rîndurile celor două grupuri (iniţial distincte) au fuzionat: mulţi dintre cursanţii Şcolii de vară s-au înscris în ANPRO şi au promis să ducă mesajul asociaţiei în zonele lor, iar ceilalţi, aflînd mai multe despre Şcoala de vară, şi-au exprimat speranţa de a deveni şi ei cursanţi ai clasei de română.

Ceea ce s-a întîmplat la Cluj a arătat că schimbul de experienţă dintre profesorii de aceeaşi specialitate este deosebit de important acum, cînd mulţi au încă senzaţia că păşesc pe „nisipuri mişcătoare". Sentimentul de încredere în forţele proprii şi entuziasmul participanţilor percepute de mine cred că au fost generate de gîndul că aparţin unei direcţii înnoitoare, care treptat se va difuza în întreaga reţea profesională a dascălilor de limbă română. Comunicările şi discuţiile din cadrul atelierelor tematice din prima zi au pus în evidenţă impactul schimbărilor curriculare în activitatea didactică, deschiderile şi oportunităţile create de noua paradigmă a predării-învăţării-evaluării. A doua zi a fost rîndul cursantelor Şcolii de vară (cele care au reuşit să treacă în „clasa" a II-a) să împărtăşească colegilor experienţa lor de la Şcolile de vară şi proiectul lor comun, conceperea unui ghid pentru profesorul de română începător, în cadrul unor ateliere care aveau la bază teme din ghidul la care lucrează. Mihaela Bal, Delia Monica Georgescu (ambele profesoare la Colegiul Naţional „Mihai Viteazul" din Bucureşti), Mariana Palade (profesoară la Grupul Şcolar „Iuliu Maniu" din Bucureşti), Luminiţa Medeşan, Dorina Kudor (profesoare la licee de elită din Cluj), Maria Butuligă (Liceul de Muzică şi Arte Plastice din Tîrgovişte), Florca Puşcaş (de la Colegiul Naţional Bănăţean din Timişoara) şi Mihaela Doboş (de la Colegiul Naţional „C. Negruzzi" din Iaşi) au reuşit, cu această ocazie, să-şi dovedească şi calităţile de formator, lucrînd cu mare bucurie şi nu cu puţine emoţii cu colegii lor din ţară. Atelierele din cadrul simpozionului au arătat că este necesară, pe lîngă dezvoltarea profesională în cadrul disciplinei, şi punerea în discuţie a metodelor şi strategiilor folosite în lucrul cu elevii. Mesajul Şcolilor de vară este, în consecinţă, un îndemn către educaţia permanentă a adulţilor, într-o societate în permanentă schimbare. De aceea, ne place să credem că Şcolile de vară reprezintă o resursă pentru Ministerul Educaţiei şi Cercetării. Promovînd schimbarea în educaţie, întoarcerea de la teorie la practici de reformă, ceea ce înseamnă înnoire metodologică, tehnici noi de predare adecvate stilurilor personalizate de învăţare, Şcolile de vară continuă formarea în didactica disciplinei, dar şi în abordări inter- şi transdisciplinare, inovatoare doar aparent, necesare dacă avem în vedere prerogativele europene de educaţie pentru secolul XXI.

Otilia PĂCURARI,
directoarea Şcolilor de vară
ale Centrului „Educaţia 2000+"

Atelier de Creaţie
Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

Fals cuvînt de salut

Simpozionul **Literatura în manuale şi în şcoală** – continuare a spiritului Şcolilor de vară ale Centrului Educaţia 2000+

ALEXANDRU CRIŞAN

Ca orice idee cu bune şanse de reuşită, şi ideea unor „şcoli de vară pentru profesori“ şi a „continuării/continuităţii“ acestora „între două veri“ a plecat de la o realitate. Una, care – nu de puţine ori! – ne-a pus pe gînduri în acest ultim deceniu, nu lipsit de schimbări semnificative în educaţie. Schimbări, dacă nu propriu-zis *de sistem*, cel puţin *de mod* în care societatea românească – nu neapărat şi cei care o conduc – începe, în fine, să perceapă *altfel* educaţia. Ca un bun social şi o investiţie în viitorul naţiunii, iar, pe o notă mai personalizată, ca o ultimă şansă ce ar permite copiilor noştri ca – odată adulţi – să fie *altfel* de cum sîntem noi. Iar toate acestea înseamnă schimbare; schimbare în mentalitatea şi în percepţia individuală şi socială asupra educaţiei, indiferent de ce ar spune unii şi alţii, de ce ar spune optimiştii, pesimiştii ori scepticii. Mai concret spus, ceva ceva „începe să mişte!“ – spun inclusiv cei mai sceptici dintre sceptici. Realitatea, deci, de la care am pornit este una simplă: orice reformă trece prin sau se opreşte la cei care o fac; dar pentru a o face, oamenii trebuie să simtă nevoia ei, s-o conceapă/ să participe la conceperea ei sau cel puţin să şi-o asume ca atare, pentru ca apoi s-o împingă către realitate *cu pasiune, cu competenţă şi, nu în ultimul rînd, în cunoştinţă de cauză.*

Că această realitate a fost sesizastă şi ideea generată de ea a apărut şi a fost susţinută financiar de Centrul Educaţia 2000+ (membru al „Soros Open Network“) – deci de o instituţie din zona nonguvernamentală – intră deja, din fericire, în zona firescului. Nu de puţine ori instituţiile nonguvernamentale au fost în ultimii ani catalizatorii unor schimbări care – în cele din urmă – au dat roade. Într-un asemenea context, Centrul este perceput, la ora actuală, ca fiind cel mai important „actor“ nonguvernamental din zona educaţiei, cu un statut, un loc şi un prestigiu de pe acum clar conturate. Şi cu un interes cu totul aparte pentru cei care sînt aşa-numiţii „purtători ai reformei“.

„Profesorul de la catedră“ – aşa cum l-a consacrat un vechi şi solid clişeu lingvistic – s-a văzut, în acest din urmă deceniu, confruntat pe neaşteptate cu o realitate nu rareori dură. După ani şi ani de rutină şi „neschimbare“, de osificare şi îngheţ, de reprimare a reflecţiei metodologice, da!, acest „profesor de la catedră“ s-a văzut în faţa unei avalanşe de „nou“, cu sau fără ghilimele. Indiferent de tipul acestui „nou“, şocul era considerabil, iar reacţiile – mergînd de la respingere la acceptare nediferenţiată – erau mai mult decît fireşti. Curriculum nou, manuale multe – şi multe dintre ele realmente noi –, modul nou de evaluare etc., şi, în fine, o nouă *cultură, un nou climat şcolar* – vrem sau nu s-o recunoaştem! Şi, poate, înainte de toate, o nouă generaţie de „copii“, adică elevi, care nu mai sînt „cum eram noi pe vremuri“. Şi ce bine este că ei nu mai sînt „cum eram noi pe vremuri“!

De fapt, aceasta este esenţa însăşi a ceea ce încerc să surprind în aceste rînduri. Într-adevăr, dacă s-a întîmplat ceva în învăţămîntul ultimului deceniu, acest ceva s-ar putea defini prin „descoperirea elevului/întoarcerea către elev“; înţelegerea autentică – dincolo de vechiul slogan inoperant al „situării acestuia în centrul actului de învăţare“ – a realităţii că, în faţa „profesorului de la catedră“, se află nu elevul abstract despre care studiam în nu mai puţin abstractele „cursuri de pedagogie“, ci elevul real. Unul, care – în fine – are dreptul să (se) întrebe, să-şi afirme personalitatea şi opţiunile, şi nu doar să aştepte (accepte) impasibil ca şcoala (profesorii), adică alţii, să i le formeze. Ce i-ar mai rămîne de făcut şcolii în această neaşteptată (dar firească) situaţie: să-i ajute pe elevi (pe toţi şi pe fiecare în parte) să-şi descopere abilităţile şi interesele şi să le fructifice în cel mai înalt grad – pentru reuşită individuală şi socială.

Dincolo de un asemenea val de „nou pedagogic“, profesorul a trebuit deci să se confrunte cu şi să accepte o nouă realitate umană: cea a elevului, prim şi ultim beneficiar al ceea ce se întîmplă în şi cu educaţia.

Şi din nou, de ce „şcoli de vară pentru profesori“? Şi de ce „prelungiri“ de felul Simpozionului de la Cluj? Din cel puţin cîteva motive: profesorii au nevoie – mai mult ca înainte – nu atît de un loc unde să „înveţe“, ci de unul unde să „reînveţe“, să deprindă gustul reflecţiei, să descopere plăcerea vieţii profesionale asociative, plăcerea dezbaterii, a schimbului liber de idei, a unei noi maniere de a înţelege şi a practica profesia.

Cînd ne-a venit ideea şcolilor de vară, am avut, fără doar şi poate, în minte – păstrînd fireşte proporţiile – *reînnodarea unei tradiţii* moştenite de la Iorga, cu – inegalabilele, peste timp – şcoli de vară de la Vălenii-de-Munte. A unei tradiţii strălucit reluate în perioada de dezgheţ a anilor '60, uitată apoi din lipsă de fonduri şi poate şi de inspiraţie.

Am avut apoi şi intenţia conectării la o realitate internaţională, devenită de pe acum tradiţie. Nu există, la ora actuală, universitate serioasă din lume, care să nu aibă în oferta ei de formare, şcoli de vară, văzute ca foruri unde „producerea de idei“ constituie cea mai semnificativă „valoare adăugată“ a vieţii academice de peste an!

În fine, ca orice instituţie tînără, Centrul a vrut să pună temelii *pentru* şi, de ce nu, *să creeze tradiţie*. Şi cred că a reuşit!

Primele cursuri de vară au constituit un mare succes! Profesorii participanţi şi formatorii lor au trăit o săptămînă memorabilă. O săptămînă în care profesia şi vocaţia au mers mînă în mînă. O săptămînă de „joc şi joacă“ – serioasă, pentru adulţi – care nu se sfiesc să-şi regîndească meseria, modul de a fi profesori... şi poate, în genere, modul de a fi...

Convingerea mea este că modul de a fi al învăţămîntului românesc depinde, înainte de toate, de modul de a fi al „slujitorilor săi“ (alt clişeu osificat!), al elevului, al tuturor celor care au un cuvînt de spus în educaţie.

„Şcoala de iarnă“ din 2001 (care a continuat şcoala de vară din 2000), noile şcoli de vară – de această dată naţională şi internaţională – în plin proces de organizare pentru 2002 – dovedesc că ideea de mai sus a avut succes!

În fine: de ce acum şi de ce la Cluj **Literatura în manuale şi în şcoală**? Pentru că – şi foarte mulţi o afirmă – în domeniul predării acestei „discipline regină“ a şcolii româneşti s-a produs în ultimii ani cea mai radicală reformă din acest secol. Nu este exagerat să spunem asta! Mai mult decît atît: învăţarea disciplinei a fost racordată nu numai la extraordinara tradiţie a predării ei în perioada interbelică, dar şi la cele mai evoluate tendinţe din domeniul predării şi învăţării limbii materne şi a literaturilor naţionale din lume. Contestatarii cei mai acerbi ai noii viziuni nu văd decît această ultimă parte. Nu-mi rămîne decît să le recomand lectura programei naţionale de limba română din 1938, care a constituit modelul esenţial al reformei la această disciplină în... anii '90. Ambele sînt la fel de liberale şi la fel de româneşti. Inspiraţia din modele occidentale în realizarea noului curriculum şi a ideii de... manuale alternative este o obsesie fără suport, ca atîtea altele. Dacă ţinem bine minte, cultura românească modernă s-a născut tot din scrutarea atentă, înţeleaptă, nicidecum copierea fără discernămînt a ceea ce s-a întîmplat aiurea! O ultimă nostalgie: personal m-ar încînta să stau de vorbă – dacă se întîmplă să mai fie printre noi – cu profesori de română din perioada interbelică. Sînt sigur că, indiferent de numărul manualelor cu care piaţa îi năpădea pe vremuri, ei se descurcau de minune şi alegeau uşor, fără să se plîngă şi fără probleme ceea ce era cel mai bun pentru elevii cu care lucrau. Simpozionul are loc la Cluj pentru că acesta este un loc unde reforma a pătruns nu fără efort, dar – o dată înţeleasă – ea se practică excelent de profesori are ştiu că schimbarea cere învăţare fără preget.

Revenind la schimbarea în domeniul programelor şi al manualelor: senzaţia noastră este că acest proces – cu poticnelile, imperfecţiunile şi dificultăţile lui fireşti – a pornit, a pornit bine şi tot mai mulţi profesori simt că ceea ce se întîmplă este bine pentru elev. Pe plan internaţional, spre exemplu, reforma curriculară, aşa cum a fost ea conturată în cel puţin ultimii 5-6 ani (1995-2000) – şi prin aceasta, întregul învăţămînt românesc – este văzută ca una dintre puţinele realizări prin care România a atins cele mai însemnate standarde internaţionale în domeniu. Deci că s-a întîmplat ceva, în condiţiile în care în rest nu prea am avea cu ce să ne lăudăm!

A opri un asemenea proces, gîndit şi răsgîndit timp de aproape zece ani ar fi o eroare strategică de proporţii. În caz contrar am asista – a nu ştiu cîta oară – la o manifestare a complexului de a lua de fiecare dată de la capăt un drum pe care nu am avut răbdarea necesară să îl parcurgem cu înţelepciune; şi abia apoi „să ne întoarcem la ea cu mînie“. Mai exact spus: să nu vedem sau să nu vrem să vedem la noi înşine lucrurile bune pe care alţii le văd; să ne autoblamăm; să o luăm tot de la „zidul părăsit şi neisprăvit“, deşi acel zid nu este nici părăsit şi nici neisprăvit; să schimbăm în acele părţi esenţiale unde nu este cazul să schimbăm şi să nu schimbăm în acele părţi esenţiale unde realmente ar fi cazul să schimbăm.

Un complex care – pe lîngă multe altele – ne ţine încă în zona cenuşie a unei Europe care „nu mai are răbdare“.

Alexandru Crişan este preşedinte executiv al Centrului Educaţia 2000+.

Centru de traduceri

Centrul de traduceri de pe lîngă Institutul de Cercetări Interdisciplinare Româno-Germane/Deutsch – Rumänisches Interdisziplinäres Forschungsinstitut DRIFI reprezintă o iniţiativă a studenţilor de la Masteratul „Studii culturale germane“ al Universităţii Bucureşti, cărora li s-au alăturat absolvenţi şi cadre didactice universitare. *DRIFI* sprijină această iniţiativă prin toate mijloacele de care dispune, dorind să contribuie la evitarea neînţelegerilor, la eliminarea dificultăţilor de comunicare între cele două limbi şi culturi, precum şi la dinamizarea relaţiilor culturale şi ştiinţifice reciproce. Programul îşi propune să-i sprijine pe studenţi în finanţarea studiilor prin exersarea adecvată a propriilor cunoştinţe de specialitate şi îmbogăţirea experienţei profesionale. Centrul de traduceri a fost creat în semestrul de iarnă 2001-2002 şi reprezintă cel mai recent şi cel mai de succes proiect al *DRIFI*. Echipa centrului de traduceri numără 15 traducători şi translatori.

Centrul de traduceri îşi propune să:

– *sprijine editurile româneşti* în traducerea şi verificarea traducerii din germană în română a unor lucrări literare şi ştiinţifice prin:

- mijlocirea de traducători motivaţi, cu înaltă calificare, autorizaţi de Ministerul Culturii şi Cultelor şi de Ministerul de Justiţie, şi care dispun de cunoştinţe de specialitate (pregătire universitară) de filozofie, literatură, istorie, sociologie, ştiinţe politice, drept, istoria artei şi teologie;
- finanţarea în avans a traducerilor;
- predarea în termen scurt a traducerilor ca urmare a muncii în echipă (de exemplu în cazul volumelor colective);
- calitatea înaltă a lucrărilor: traducători de încredere, verificarea internă a traducerilor de către cadre didactice universitare;
- redactarea computerizată a traducerilor;
- motivarea traducătorilor prin acordarea de premii pentru cele mai bune lucrări.

– *să stimuleze contactele ştiinţifice* dintre oamenii de ştiinţă şi instituţiile din România şi din spaţiul de limbă germană prin traduceri din română în germană, în vederea editării acestora în publicaţii de limbă germană sau în vederea susţinerii publice de disertaţii, prelegeri ştiinţifice, discursuri şi cuvîntări;

– *să preia lucrări în vederea traducerii* de la firme, instituţii şi persoane fizice române şi germane.

Centrul de traduceri are în componenţa sa şi un *serviciu de translaţie*, care:

– pune la dispoziţia firmelor şi a instituţiilor publice *translatori* şi *specialişti în traducere simultană* cu înaltă calificare pentru diferite ocazii (conferinţe, sesiuni, congrese etc.)

– oferă *persoane competente, vorbitoare de germană* pentru:

- turul oraşului pe jos sau cu un mijloc de transport (în compania unui arhitect sau a unui istoric);
- călătorii de studii în România (vezi şi capitolul *academia de toamnă* – programul cadru);
- vizite la muzee (în compania unor etnologi, specialişti în teoria artei şi istorici).

– asigură *protocolul* pentru oaspeţii vorbitori de germană ai firmelor şi instituţiilor reprezentate la Bucureşti.

Informaţii suplimentare se pot obţine de la secretariatul DRIFI:
Institutul de Cercetări Interdisciplinare Româno-Germane/Deutsch – Rumänisches Interdisziplinäres Forschungsinstitut DRIFI
Bd. Iancu de Hunedoara 35 A, ap. 18, sector 1, Bucureşti, România
Tel.: 0040-1-230.47.37, Fax: 0040-1-230.11.53
E-mail: ird@fx.ro, ioniliescu@pcnet.ro, romanitaconstantinescu@hotmail.com
Persoane de contact: Bogdan Popa. Mihai Barpascu, Carmen Cobliş, dr. Romaniţa Constantinescu.
Coordonator de proiect (centrul de traduceri): *Dipl. phil. Carmen Cobliş*
Coordonator al serviciului de translaţie: *Dipl. phil. Irene Cristescu*
Coordonator al serviciului de retroversiuni „română – germană“: *Stefan Moosdorf*
Consultant pe probleme juridice: *Dipl. jur. Ionuţ Răduleţu*
Supervizor din partea Consiliului Director DRIFI: *Dr. Romaniţa Constantinescu*

Consiliul Director DRIFI:
Prof. dr. Dionisie Ghermani, Înalta Şcoală de Studii Politice, München
Prof. dr. Bogdan Murgescu, Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti
Dr. Romaniţa Constantinescu, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti

Funcţiile studiului literaturii: aproximări

ALINA PAMFIL

Prin temă, simpozionul îşi propune să creeze un spaţiu de reflecţie asupra studiului literaturii române în gimnaziu şi liceu. Problematica este, după cum o ştim şi o simţim cu toţii, importantă şi actuală. Ea a fost şi este subiectul unor dezbateri vii, care au implicat voci dinăuntrul şi din afara şcolii; pentru noi, cei aflaţi aici, studiul literaturii este mai mult decît atît, este subiectul preocupărilor zilnice.

Înainte de a încerca o succintă punere în ecuaţie a schimbării de paradigmă reprezentate de noile programe şi manuale şi înainte de a formula cîteva din întrebările care o-rientează întîlnirea de acum, doresc să subliniez că, în opinia mea, restructurarea curriculară este motiv real de bucurie; şi asta prin valenţele plurale şi generoase pe care le conferă disciplinei.

O privire sumară asupra istoriei studiului literaturii române în secolul XX surprinde o primă etapă, marcată de o perspectivă istorică, dimensionată estetic. În programele şi manualele primei jumătăţi de secol, perioadă perfect sincronizată european, literatura apare ca şir cronologic al creaţiilor de geniu, iar studierea ei înseamnă acumularea unor cunoştinţe despre autori şi opere. Parcursul didactic, aşa cum îl prezintă manualele semnate de Mihail Dragomirescu şi Gh. Adamescu, Constantin Botez, Gheorghe Nedioglu sau Constantin Loghin, consta în ilustrarea, prin fragmente şi texte integrale, a unui patrimoniu ce impunea reverenţe. Orientarea demersului viza crearea unui sentiment de respect pentru normele estetice şi morale şi urmărea conturarea unei identităţi culturale. Concepută ca şir de modele generice şi lingvistice, istoria literaturii, subiect al studiului literaturii, se adresa unui public şcolar omogen, chemat să venereze obiecte literare prestigioase şi să crească în spiritul lor: în spiritul unor valori aşezate dincolo de orice condiţionări istorice şi ideologice.

Anii '50-'60 sînt anii căderii din orizontul valorilor estetice şi morale imuabile, anii manualelor şi ai didacticilor nesemnate, anii unui discurs ideologizant agresiv, ce condamnă „estetica reacţionară a artei pentru artă“ şi recompune canonul după un singur criteriu: „capacitatea operelor de a reflecta ideologia claselor în ascensiune şi, mai ales, a celei mai înaintate dintre ele: proletariatul“. Demersul didactic, eminamente constatativ, viza „tratarea“ a două categorii de texte: cele avizate de cenzura politică sau cele ce compuneau noua „literatură de partid“. Discursul interpretativ pornea de la premisa că literatura este o practică socială cu funcţie performativă, ce ajută lumea să se schimbe pe cale revoluţionară. Valoarea estetică este acum scoasă complet din scenă. În schimb, sînt perpetuate valorile morale, reduse însă la „morala“ proletară, „recitată“ consecvent, indiferent de textul supus interpretării.

Următorul deceniu marchează debutul unui proces lent şi dificil de destrămare a acestei viziuni: o viziune ce a mutilat canonul şi a transformat lectura şi comentariul în elogiu sau acuză a mesajului social. Procesul de recucerire a platformei estetice va dura pînă prin anii '80, cînd valorile artistice reapar în prim-plan şi sînt celebrate pînă la reforma curriculară. În fundalul discursului didactic şi hermeneutic umbrele ideologizante persistă. Ele sînt vizibile în apendicele cu citate din plenare şi congrese sau în miopiile critice de esenţă marxistă. Mai mult decît atît, prezenţa lor insidioasă se manifestă în chiar formele care le neagă; ne referim la fervoarea structuralistă şi la limbajul interpretativ sofisticat prin care sînt abordate textele. Prezente în manuale, dar mai ales în cărţile cu „analize“ (cărţi a căror industrie continuă să prospere şi astăzi), comentariile sofisticate vor concura lectura textului sau, şi mai grav, o vor înlocui. Încercarea generoasă de a salva esteticul produce, în şcoală, indirect, derive grave. Umilit de dificultatea modelelor interpretative propuse de profesor, de manual sau de auxiliarele şcolare, elevul va sfîrşi prin a mima cunoaşterea literaturii, memorînd discursul autorizat. Autorizarea vine, e drept, din partea criticilor şi nu a ideologiei marxiste. Gestul de reverenţă al elevului este, e drept, mai „cultural“, dar tot neautentic. În acest context, noua schimbare de paradigmă nu poate fi decît benefică, întrucît promite elevului un alt fel de dialog, un dialog (mai) adevărat cu textul. Pentru a o cadra vom parcurge succint contextul european în care se înscrie.

În vreme ce studiul literaturii cunoştea, în şcoala românească, agonia provocată de reforma ideologică, şcolile Europei de vest continuau să trăiască vîrsta estetică. Intrarea în criză a viziunii tradiţionale, ce postula existenţa unui patrimoniu artistic şi moral imuabil, se va petrece în anii '65-'80, adică exact în perioada în care la noi se încerca recuperarea esteticului. La sfîrşitul deceniului şapte, ţările francofone, de pildă, regîndesc conceptul de text, anulează identitatea text-operă literară şi deschid graniţele spre studiul genurilor de frontieră şi spre non-literar. Astfel, banda desenată, articolul de presă, reclama publicitară sau discursul public pătrund în manualele de literatură din dorinţa de a „deşcolariza“ studiul materiei şi de a pregăti elevii pentru viaţă. Preocuparea pentru asimilarea unor cunoştinţe despre literatură trece, în mod evident, în conul de penumbră, în timp ce, în prim-plan, se aşază intenţia de a forma capacităţi: capacităţi de comunicare orală şi scrisă, de comprehensiune şi producere a unor tipuri diverse de text. Cunoştinţele de literatură sînt acum abordate din perspectiva unor finalităţi sociale (integrarea individului în societate) şi psihologice (dezvoltarea personalităţii şi autonomiei individului), iar imperativele accesibilităţii devin dătătoare de ton. În ceea ce priveşte perspectiva critică dominantă, ea este formalistă şi urmăreşte să dea seama de structura internă obiectivă a textului, de „gramatica“ lui.

Începutul anilor '80 marchează o nouă reaşezare a accentelor, distribuite de data aceasta prioritar asupra lecturii textului literar, şi asta chiar dacă problemele comunicării rămîn esenţiale. În perioada ce urmează, canonul îşi reface desenul, dar într-o variantă lărgită, iar capacităţile de lectură şi comunicare sînt integrate în conturul mai generos al competenţelor. În spaţiul acestui nou concept, transferat din lingvistică în didactică, abilităţile/capacităţile (acele *savoir-faire* sau *skils*) vor sta alături de cunoştinţele de literatură şi teorie literară. Mai mult decît atît, programele ultimului deceniu vor urmări complinirea competenţelor literare prin competenţe culturale.

Studiului literaturii va trece în noul mileniu cu un desen complex, ce recompune şi redimensionează finalităţile formulate pe parcursul întregului secol: şi acest desen redă literaturii un rol formativ prioritar: a) literatura se studiază întrucît promovează valori morale, intelectuale şi estetice, iar reflecţia asupra acestor valori permite conturarea unui profil civic, a unei identităţi culturale şi a unui orizont cultural; b) literatura se studiază întrucît permite asimilarea unor strategii de lectură complexe, iar aceste strategii conduc înspre formarea unor cititori autonomi şi avizaţi; c) literatura se studiază datorită faptului că, prin tipul de receptare pe care îl presupune şi prin problematica abordată, permite dezvoltarea psiho-afectivă a elevului. Această nouă perspectivă îşi ancorează demersurile didactice în teoriile textului şi/sau în teoriile lecturii şi le ritmează conform pedagogiei constructiviste şi teoriilor cognitive.

Aşa cum se poate uşor vedea, desenul contemporan al finalităţilor studiului literaturii cuprinde asimilare de cunoştinţe, formare de capacităţi, dar şi formare de atitudini şi valori. Toate aceste puncte de fugă se regăsesc în programele şi manualele ţărilor europene. Accentele sînt puse însă diferit, în funcţie de modelul cultural, de imperativele sociale şi de tradiţia şcolară.

Cum citesc programele şi manualele noastre tabloul actual al finalităţilor literaturii? În funcţie de ce model, în funcţie de ce imperative sociale? Ce dialog întreţin ele cu etapele anterioare? Care sînt coerenţele şi inadvertenţele viziunii pe care o propun? Cum poate fi pusă în scenă noua viziune? Ce tipuri de dificultăţi există? Prin ce strategii pot fi formate competenţele, atitudinile şi valorile? Pe ce căi pot fi conduşi elevii spre autonomie şi autenticitate, în dialogul lor cu literatura şi cu lumea pe care o spune? Iată cîteva din întrebările care pot structura discuţiile acestor zile. Ele vor genera alte întrebări dar, cu siguranţă, şi răspunsuri; întrebări şi răspunsuri importante şi sporitoare.

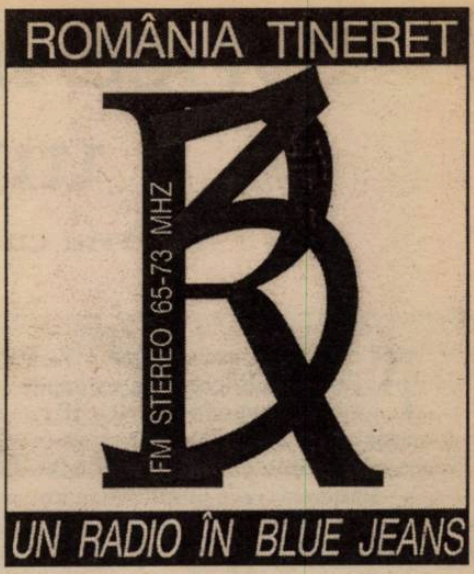
ROMÂNIA TINERET
FM STEREO 65-73 MHZ
UN RADIO ÎN BLUE JEANS

Yama STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312.1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

Numărătoarea inversă

Călătoriile mele (93)

CRISTIAN MUNTEANU

Vroiam să plec în călătorie prin cąmara bunicului, mare cît o sală de sport, să mă ridic ca Peter Pan spre tavanul înalt al pivniţei şi să urc pînă la capăt scara inexistentă, cu o mie de trepte, din casa bătrînească. Dar cel mai mult vroiam să vorbesc cu Gogoaşă, cîinele din curte, mare cît un urs, cu ochii blînzi şi căprui ca ai mei. Bunicul mi-a zis că nici Gogoaşă nu ştie să citească... După aceea n-am mai vrut nimic din toate astea. Am vrut o lună de concediu, cu mulţi bani în buzunar şi fără griji. Am vrut să îmi cumpăr labe de înot, un sac de box şi o lansetă. Am vrut să mergem împreună la mare şi după aceea la Istanbul să mîncăm peşte prăjit în port. Am vrut un portofel nou, cu multe compartimente pentru cărţile de credit pe care n-o să le am niciodată şi pentru cele pe care le-aş fi pierdut cîndva, o borsetă turcească, şi o grămadă de lucruri... Prea multe. Am vrut să îmi fac o măsuţă de lemn, să tai lemnul cu un fierăstrău, să bat cuie, să o lustruiesc, totul... Am vrut chiar să plec într-o tabără în fişia Gaza sau în Albania, unde să îmi consum elanul umanitar şi de unde să mă întorc rănit, nu grav, doar aşa de bon-ton, ca o dovadă de curaj. Nu prea mult, doar atît cît să mă simt bine „în pielea mea de tigru“. Acum am crescut. Am adunat destule cicatrice pînă am înţeles că între dragoste şi libertate nu ai de ales, iar dragostea şi fidelitatea nu sînt de ajuns. A fost cea mai grea lecţie din viaţa mea, dar acum nimic nu mă mai poate răni. Acum nimic nu mă mai poate învinge. Nu mai vreau decît să reuşesc să ies din carcasa însîngerată a iubirii mele mari. Să mă tîrăsc prin iarbă pînă o să ies din nou la drumul asfaltat, iar acolo să fac autostopul. Să mă urc în prima dragoste mare care o să treacă încoace sau încolo şi să mă las purtat de ea spre mereu aceeaşi femeie, pe care o aştept şi care îmi e datoare cu o scrisoare de dragoste...

„Orice instrument muzical e un organism viu“

Interviu cu **Fernanda ROMILA** şi **Dan RACOVEANU**

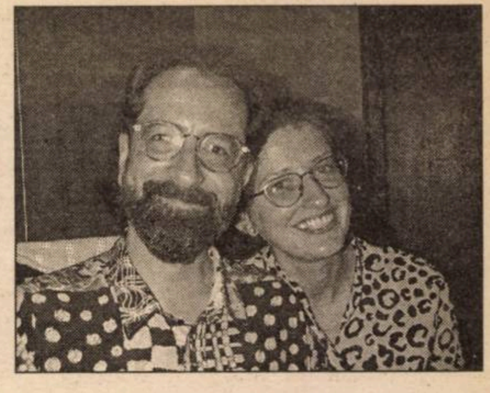

Fernanda Romila şi Dan Racoveanu formează un cuplu aparte. Amîndoi muzicieni, amîndoi pasionaţi de instrumentele vechi, ei au înfiinţat în 1998 Societatea Bach – România, care promovează un alt mod de interpretare a muzicii baroce şi renascentiste, respectiv pe instrumente de epocă originale sau pe cópii ale acestora. Au organizat în 2000 *Festivalul Bach*, proiect pentru care au bătut la multe uşi. E de precizat că au primit atunci sprijin din partea Centralei de Construcţii de Căi Ferate Bucureşti, dar nu şi de la Ministerul Culturii, care nu a dat nici un răspuns propunerilor venite din partea lor. Mai trebuie amintit că acest festival a avut, drept invitaţi, interpreţi reprezentativi pentru muzica barocă, cum ar fi Mira Glodeanu şi Frederik Haas.

Acasă la Fernanda Romila şi Dan Racoveanu puteţi admira unul dintre puţinele clavecine care există în România. E mare, viu colorat, adică vernil pe dinafară şi roşu pe dinăuntru. Plecaţi amîndoi „în căutarea clavecinului pierdut“, cum i-ar plăcea Fernandei să spună, cei doi tineri muzicieni pot vorbi ore în şir despre muzică în general, dar mai ales despre muzica veche, sau autentică, sau restitutivă, cum i se mai spune.

Muzica şi vîrstele oamenilor

Care a fost traseul vostru profesional? A fost unul clasic sau unul mai ocolit?

Fernanda ROMILA: Pentru mine, calea a fost simplă şi, cum spui tu, clasică. Părinţii mei au cîntat în copilărie fiecare la un instrument, fratele meu mai mare a studiat pianul, iar eu am încercat, bineînţeles, să imit ceea ce făcea el. Calea a fost directă, nu ne-a obligat nimeni să facem muzică, am fost îndrumaţi în mod natural spre asta şi ne-a plăcut.

Dan RACOVEANU: Eu am început cu muzica, părinţii mei erau mari melomani, bunicul meu a fost muzician, profesor de liceu şi compozitor şi de aceea mi s-a părut extrem de firesc să fac muzică. Dar cum vremurile erau foarte grele, în general, şi cu muzica, în special, m-am îndreptat totuşi spre o facultate tehnică, respectiv electronica. Am absolvit această facultate şi am şi lucrat ca inginer, continuînd în tot acest timp să fac muzică în particular. Bineînţeles că o dată ce s-a reorganizat clasa de orgă, după 1989 – înainte orga nu era un instrument agreat de regim –, am urmat Conservatorul şi am terminat secţia de orgă şi pe cea de dirijat de orchestră. Asta s-a suprapus oarecum firesc peste preocuparea mea constantă pentru muzică şi care nu a cunoscut întreruperi.

Dar cum ai putut să înveţi orgă în lipsa instrumentului propriu-zis?

D.R.: Am făcut iniţial pian, iar orga era un instrument pe care îl iubeam foarte mult fără să-l fi abordat încă. Am avut şansa mai mult în Ardeal să pun mîna pe orgă şi să am experienţe concrete în acest sens. Aici, în Bucureşti, instrumentul este oarecum inaccesibil. Am studiat apoi în particular şi în mod autodidact. Merită să precizez acest lucru, deşi ideea de studiu autodidact este privită în artă adesea ca ceva peiorativ.

Aţi avut norocul să trăiţi într-un mediu pasionat de muzică. Există un cult în România şi o modă veche, de altfel, a copilului care face în mod special pianul. Credeţi că pentru un copil e important să „facă“ un instrument, îl poate forma acest gen de studiu într-un anumit fel?

F.R.: Ai spus că e un cult în România. Eu nu cred asta. În alte ţări, da. În Germania, toţi copiii fac, de exemplu, *blockflote*.

Poate nu neapărat un cult, cît un moft.

F.R.: Cred că e important pentru oricine să încerce să cunoască un instrument, chiar dacă nu are în vedere să continue în mod profesionist cu muzica. Asta pentru că a învăţa cîte ceva despre muzică înseamnă să iei contact cu un alt mod de gîndire. Toată lumea crede că e ceva mecanic: te aşezi la pian sau la orgă şi începi să dai din degete.

D.R.: Muzica îţi educă inteligenţa, un alt fel de inteligenţă decît matematica, poezia, dansul, sportul.

F.R.: În plus, după ce înveţi un instrument, asculţi în alt fel şi muzica.

Părinţii voştri vă puneau să „interpretaţi“ cîte ceva în faţa musafirilor?

D.R.: Nu, în nici un caz. Asta e o oroare. E dresură de copii.

F.R.: Nu, nici pe mine. Părinţii mei sînt mari melomani, deşi nu cred că îmi prea place expresia asta, ei au profunde cunoştinţe despre muzică, mult mai profunde chiar decît unii dintre profesorii cu care am lucrat, iar noi, eu şi fratele meu, am fost crescuţi exact în acest spirit al dragostei faţă de muzică.

D.R.: Aş vrea să mai adaug ceva în ceea ce priveşte educaţia prin muzică: în străinătate, sînt chiar şi adulţi şi oameni în vîrstă sau de-a dreptul bătrîni care se apucă să înveţe să cînte la un instrument, într-un moment în care la noi s-ar spune: „La vîrsta dumitale mai faci asemenea chestii?!“, ca şi cum ar fi vorba de ceva indecent. Bineînţeles că e de dorit să studiezi la vîrste fragede, pentru că atunci eşti ca un burete şi orice studiu te poate forma foarte bine.

F.R.: Oricum, pentru acei oameni în vîrstă nu se poate vorbi de o carieră solistică. Ei se apucă de studiul muzicii pur şi simplu, pentru ei înşişi. Mă lovesc şi eu de concepţiile de la noi. Predau la Universitatea „Spiru Haret“, unde am şi studenţi maturi. Primul impas e acesta: „Vai, sînt prea bătrîn pentru asta!“. Încerc întotdeauna să depăşesc această fază, explicîndu-le că în străinătate, dacă vrei să te apuci la 50 de ani de un curs de orgă, o faci numai şi numai pentru că ai chef de aşa ceva şi nu mai ai nevoie de alte motive. Vîrsta nu e niciodată un impediment. Ar fi bine ca fiecare om să încerce să cînte. În plus, e adevărat că există copii care au talent şi copii care nu au, dar nu e greu să observi că absolut toţi sînt atraşi de muzică. E ceva natural şi e bine ca această atracţie firească să fie dezvoltată. În generaţia mea se miza pe o selecţie foarte strictă: „Ăsta are talent, ăsta nu“. Desigur, dacă vrei să urmezi o şcoală de specialitate, trebuie să fii cît de cît dotat pentru aşa ceva. Nu cred însă că trebuie să li se răpească copiilor şansa de a încerca. Nu poţi să ştii niciodată. Sînt convinsă de acest lucru, pentru că am lucrat cu oameni despre care oricine ar fi spus că nu au de ce să studieze muzica şi am avut surprize deosebite.

Biserica Luterană – o oază, înainte şi după '89

Nici măcar voi înşivă nu v-aţi oprit doar la a avea o carieră solistică. Sînteţi în primul rînd profesori.

F.R.: Meseria asta depinde foarte mult şi de contextul în care trăieşti. Şi de vremuri. Cînd putem cînta, ne bucurăm foarte mult că avem această ocazie.

Aţi cîntat amîndoi la Biserica Luterană.

F.R.: Da, am picat la facultate şi aş fi putut avea neşansa ca prin reprofilarea la locul de muncă să ajung la Apaca. Un preot de la Biserica Luterană m-a salvat, lui Günther Ambrosi îi datorez faptul că am făcut în continuare muzică.

D.R.: Acolo ne-am şi cunoscut, de altfel, aşa că ar trebui să fiu recunoscător întîmplării.

F.R.: Şi eu ar trebui să fiu fericită că am picat, pentru că altfel poate nu aş fi avut niciodată şansa să cînt la orgă şi să mă întîlnesc cu muzica asta. Am ajuns atunci, dintr-o dată, într-un cu totul alt mediu. Numai cînd mă gîndesc că am putut să cînt cantate de Bach... Asta nu făcusem nici în liceu şi nici măcar ca studentă. A fost un mediu grozav, o adevărată oază. M-am apucat şi de germană, pentru că nu suportam să cînt în cor şi să nu înţeleg ce cîntam. Aşa că mai bine că am picat, le sînt recunoscătoare celor care nu m-au trecut la examenul de admitere de la început.

D.R.: Eu am fost organist la Biserica Luterană. Am cîntat acolo mai întîi în timpul primei studenţii, cînd eram la Electronică, am fost apoi organist în timp ce eram inginer şi mai tîrziu, cînd studiam deja orga şi dirijatul la Conservator. Am continuat să cînt şi după ce am devenit asistent la aceeaşi facultate. Acolo, la Luterană, am avut şi o activitate concertistică foarte bogată, ca organist şi ca dirijor al corului, abordînd un repertoriu pe care în mod normal nu ai ocazia să îl abordezi într-un mediu laic. În ceea ce priveşte orga, am fost cumva atras de extreme, de muzica foarte îndepărtată şi de cea nouă, contemporană. Îi spunem „contemporană“, deşi acum e deja din secolul trecut. Am încercat ca oaza aceasta care era Biserica Luterană să fie foarte importantă pentru viaţa culturală a Bucureştiului. Mai ales că orga nu se bucură de o mare răspîndire în sudul ţării. Şi, din păcate, orgile care există în Bucureşti sînt într-o stare foarte precară din punct de vedere tehnic şi sonor.

Din cîte ştiu, eşti unul dintre puţinii care se pricep să „doftoricească“ orgile. Eşti un fel de „acordor“ de orgi.

D.R.: Da, eşti nevoit să faci asta atunci cînd cînţi la orgă şi la clavecin şi e chiar recomandabil. În felul acesta poţi cunoaşte foarte bine instrumentul. E de-a dreptul o condiţie.

F.R.: Şi cînd vezi cum unii care sînt recomandaţi drept mari specialişti distrug pur şi simplu instrumentele, înţelegi cît e de important să cunoşti în profunzime instrumentul la care cînţi. Dacă eşti cu adevărat responsabil, nu poate fi altfel.

D.R.: Da, este vorba chiar de responsabilitatea ta ca interpret. Dacă instrumentul are nişte probleme de ordin sonor, trebuie, în măsura posibilităţilor, să le îndrepţi, pentru că publicul nu e vinovat pentru aceste lucruri. Şi nici tu nu ai o stare bună în momentul în care cînţi pe un instrument necorespunzător.

Era o diferenţă între atmosfera de dinainte de 1989 de la Biserica Luterană şi cea de după?

D.R.: Absolut. Înainte nu era nici o deschidere. Nu prea existau afişe. Nu erau menţionate numele soliştilor. Totul era anunţat doar prin viu grai, concertele şi manifestările erau într-un grup restrîns.

F.R.: Biserica a rezistat datorită unei

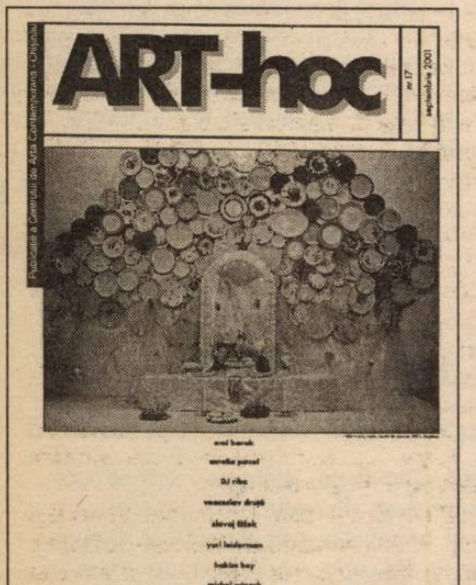

Multe lucruri de semnalat în numărul 17 al revistei **ART-hoc**, publicaţie a Centrului de Artă Contemporană Chişinău. Mai întîi, un interviu despre funcţia actuală a criticii de artă realizat de Vladimir Bulat cu istoricul şi criticul de artă Ami Barak, originar din România, în prezent director al **frac l**anguedoc-**r**ousillon, Franţa. Un text al Ameliei Pavel discută o serie de probleme legate de învăţămîntul românesc de artă contemporană, pledînd pentru „selectarea lucidă“ a ofertelor artistice şi pentru evitarea „elucubraţiilor fals protestatare şi anarhice“. Merită menţionat şi interviul realizat în august 2001, la Chişinău, de Marin Turea cu DJ Riba din Amsterdam. (Precizăm că, pe 18 august, Centrul pentru Artă Contemporană din Moldova de peste Prut, în colaborare cu clubul „La Victor“, a găzduit o acţiune intitulată **Super ligths** care l-a avut ca animator pe DJ-ul olandez.) Fapt este că Riba se dovedeşte a fi nu numai un DJ iscusit, ci şi un comentator pertinent al „muzicii timpurilor realităţii virtuale“. Revista mai conţine textul unui incitant eseu al filozofului sloven Slavoj Zizek (**Reflecţii despre WTC**), a cărui lectură dă în mod serios de gîndit: „Cu siguranţă, «revenirea la Real» poate fi interpretată în mai multe feluri; se aud deja voci din partea celor mai conservatori, care susţin că ceea ce ne-a făcut atît de vulnerabili a fost chiar caracterul nostru deschis – iar concluzia inevitabilă apare şi ea, susţinînd că dacă vrem să ne protejăm «modul nostru de viaţă», va fi nevoie să sacrificăm unele libertăţi care au fost folosite «în scopuri proprii» de inamicii libertăţii. Această logică trebuie respinsă din start: nu este oare adevărat că ţările noastre «deschise» din Lumea Întîi sînt cele mai controlate ţări din întreaga istorie a umanităţii? În Marea Britanie, toate spaţiile publice, de la autobuze la complexele comerciale, sînt permanent filmate pe bandă video, ca să nu mai vorbesc de controlul aproape total asupra tuturor formelor de comunicare digitală“. Reţinem, de asemenea, o cronică a lui Valentin Protopopescu pe marginea unei (relativ) recente traduceri de la Editura Cartier din Chişinău: **Secolul intelectualilor** de Michel Winock.

tradiţii cultivate de către un preot extraordinar, Christian Reich, care era dirijorul corului, şi de către soţia acestuia, Ilse Maria Reich, organista bisericii. Ei doi s-au luptat şi au făcut concerte aproape pe ascuns.

Povestea orgii

Acum, care mai este atmosfera în acel loc?

D.R.: Noi nu mai sîntem la Luterană, am fost daţi afară. Pentru că, probabil, am vrut prea mult, am dorit foarte mult să importăm ceva din cultura Ardealului în domeniul orgilor. Să aducem ceva din acel spirit în Bucureşti. Am încercat să aducem o orgă din Ardeal, foarte valoroasă, de sfîrşit de secol XVIII.

F.R.: Nu vorbi la plural, a fost chiar ideea ta.

D.R.: Da, sigur. Şi am descoperit această orgă într-un sat, Pelişor. O orgă de la 1796, făcută de un foarte renumit constructor de orgi la vremea aceea, Johannes Prause, din Braşov. Această orgă necesita o restaurare, ceea ce însemna mult mai mult decît o simplă reparare. O restaurare în spiritul epocii. În ţările civilizaie aşa se face. Se încearcă a se păstra spiritul epocii şi a se salva cît mai mult din instrumentul propriuzis. Lucru valabil şi pentru instrumente, şi pentru artele plastice, şi pentru arhitectură. Dar restaurarea nu a mers cum ar fi trebuit să meargă. De altfel, acum se poate şi vedea acest lucru: aproape toate tuburile vechi, originale, au fost înlocuite cu unele noi. Nu ştiu ce s-a ales din tuburile vechi. Bineînţeles că eu am protestat. Ca organist, nu puteam tolera distrugerea unui instrument de secol XVIII. Drept urmare, am fost înlăturat.

De către cine?

D.R.: A fost decizia conducerii bisericii. Eu am vrut să salvez instrumentul cît nu era încă prea tîrziu. În acest sens, m-am gîndit să aduc un constructor de orgi din Elveţia, Ferdinand Stemmer, care a restaurat deja, aici în România, orgile din Biserica Neagră, şi le-a restaurat cu foarte mare succes. Este un constructor excepţional. A întemeiat o fundaţie, cu sediul la Braşov, pentru restaurarea orgilor, care are şi rolul de a-i şcoli pe tinerii care doresc să facă o asemenea meserie. Meserie care îmbină enorm de multe cunoştinţe: de plastică, arhitectură, muzică şi, evident, de tîmplărie. Din păcate, Ferdinand Stemmer nu a fost însă acceptat. Cred că există la noi o fobie faţă de cei care vin din străinătate ca să ajute. Şansa cea mare, cred, este că am reuşit să închiriem o orgă construită de el în 1999 şi adusă aici pentru această fundaţie. Graţie Universităţii Naţionale de Muzică avem acest instrument pe durata unui an universitar. A fost deja un concert inaugural pe 19 noiembrie, în cadrul căruia au cîntat studenţi ai mei şi a fost pentru prima oară cînd s-a auzit sunet de orgă în sala „George Enescu“ a Conservatorului din Bucureşti. Construită în anii '60, sala respectivă a fost prevăzută cu spaţiu pentru a construi o orgă, dar nu au mai fost bani pentru aşa ceva.

Şi cum a sunat orga în această sală?

D.R.: Am avut emoţii la început, sincer să fiu, pentru că orga nu sună nicăieri la fel ca într-o biserică. Acustic vorbind, ca să nu mai vorbim de dimensiunea spirituală. Am fost însă foarte plăcut impresionat de felul în care a sunat această orgă în sala „Enescu“.

F.R.: Aş vrea să mă întorc totuşi puţin la povestea restaurării orgii de la Pelişor şi să spun că peste tot pe unde ne-am plîns şi unde am încercat să atragem atenţia că lucrurile nu merg cum trebuie, nu am găsit nici un răspuns. Nici măcar la Ministerul Culturii, la Direcţia Patrimoniului şi a Monumentelor Istorice, şi nici chiar la Episcopul Bisericii de la care aşteptăm şi acum un răspuns. Această orgă putea fi cu adevărat singura orgă istorică din Bucureşti. Sîntem o capitală care nu are nici măcar o orgă cu care să poţi să te mîndreşti şi pentru care să chemi orice organist renumit, să-i dai posibilitatea de a cînta pe un instrument de calitate.

D.R.: E foarte dureros să vezi cum, fără nici o strîngere de inimă, este distrus un obiect de patrimoniu. Am fost împreună cu nişte prieteni în satul Pelişor cînd această orgă a fost demontată. Asta s-a petrecut prin 1996. Exact la 200 de ani de cînd fusese construită. De două secole stătea în locul acela neclintită de nimeni. Era dimineaţă cînd am început să o demontăm, iar seara, cînd am terminat, se lăsase întunericul în biserică şi se vedea un loc gol, adică se vedea numai peretele din spatele orgii. Am avut atunci o strîngere de inimă, dar m-am gîndit că va începe o nouă viaţă pentru acest instrument.

F.R.: Mai bine o lăsam acolo...

D.R.: Da, efectiv acum regret, pentru că acum e restaurată cu lemn nou şi ud. S-a „ocupat“ de ea Hermann Binder din Sibiu, în care iniţial am avut foarte mare încredere şi cu care eram foarte bun prieten. Am spus mereu că această orgă va dăinui mult timp după noi, că vom fi judecaţi pentru greşelile pe care le vom face cu acest instrument şi că nu are rost să punem mai înainte de orice orgoliile personale. Dar acest lucru nu s-a înţeles. Totul a fost privit ca o nebunie sau, mai degrabă, ca un moft al meu. Orga rămînea oricum în cadrul bisericii protestante. Pentru ea era minimul exil. E cu atît mai trist cu cît la noi se păstrează foarte puţin din diferitele epoci istorice. Chiar şi în domeniul arhitecturii. În ceea ce priveşte instrumentele – şi mai puţin.

F.R.: Şi poate n-ai să crezi, dar aici chiar nu a fost o problemă de bani. Ne-am zbătut alături de biserică să strîngem bani în vederea restaurării. Şi am reuşit. Dar în România nu problema banilor e decisivă, ci a oamenilor, dacă pot să spun aşa.

D.R.: Problema mentalităţilor, de fapt.

Despre instrumente şi interpretări sau în căutarea spiritului luthierilor

Voi vorbiţi despre instrumente ca despre nişte fiinţe vii.

D.R.: Dacă nu le consideri ca atare, nici nu vor suna cum trebuie. Este evident că un instrument muzical este un organism, un organism care respiră. În fond, nu trebuie să uităm că orga e un instrument de suflat. Chiar dacă orgile de astăzi au un motor electric şi nu mai e nevoie de nimeni care să dea la foale. În simbolica teologică, aerul, vîntul orgii care este suflat din foale e asemuit Sfîntului Spirit. Aşa că nu ai cum să tratezi acest instrument ca pe un simplu obiect.

Şi muzica restitutivă tot la Biserica Luterană aţi descoperit-o?

F.R.: Da, şi în mod special după 1989, cînd am putut asculta înregistrări venite din străinătate, care ne-au şocat de-a dreptul. În plus, biserica avea un clavecin, construit de preotul Christian Reich. Asta a fost cu adevărat o şansă, pentru că dacă nu era clavecinul acolo, niciodată nu aş fi fost atrasă de acest instrument. Am descoperit în plus toată muzica compusă timp de vreo 200 de ani pentru clavecin. După ce făcusem atîţia ani pian, nu ştiam nici măcar că aşa ceva a existat vreodată.

D.R.: Da, e foarte interesant că instrumentele moderne de acest fel, construite fără nici o legătură cu tradiţia luthierilor din secolele XVII-XVIII, sînt foarte slabe, nu din punct de vedere tehnic, ci pentru că nu au un ideal de sonoritate. Nu au spiritul luthierilor, care e foarte greu de pătruns. De ce lumea aleargă după o vioară Stradivarius? Ar trebui să-şi ia lucruri noi, nu vechi. Dar nu e aşa, cu instrumentele judecata trebuie inversată. Şi asta nu are în vedere doar vechimea lemnului. Este vorba de acel spirit al constructorilor, care trebuie întîi înţeles şi abia apoi imitat. Mirarea mea cea mare a fost atunci cînd am auzit aceste instrumente aşa-zis moderne, fabricate în RDG şi nu numai, cu mult metal şi sîrmă şi fără nici un fel de spirit. Ei, ascultînd Bach pe asemenea instrumente, m-am întrebat cum a fost posibilă o asemenea performanţă componistică pe nişte instrumente atît de proaste. Asta înainte să aud cum sună instrumentele istorice, ale epocii. Noi eram învăţaţi că toată lumea aştepta inventarea pianului, însă nu trebuie să gîndim neapărat evoluţionist.

F.R.: Trebuie spus în plus că, atunci cînd cînţi pe un instrument original, dacă nu ai tehnica potrivită acelui instrument, eşti complet descoperit. Aceste instrumente nu iartă nimic, îţi arată imediat dacă tu cînţi prost.

Ar trebui să înţeleg, din ceea ce îmi spuneţi voi, că e o diferenţă între un Bach cîntat la pian şi unul cîntat la clavecin?

D.R.: Este desigur o diferenţă, dar e important să spunem că a cînta pe instrumente dintr-o anumită epocă nu trebuie să devină un scop în sine. Asta nu e arheologie, nici activitate muzeistică. Trebuie să încercăm mai întîi să înţelegem mediul cultural al acestor compozitori. După ce am cercetat aceste lucruri, după ce am încercat să simţim suflul epocii, putem îmbrăţişa o anumită direcţie sau alta. Pot să aleg să-l interpretez pe Bach la xilofon, la drîmbă sau la solz de peşte. Nu contează. Trebuie să fii în primul rînd în cunoştinţă de cauză.

Mai mici de statură şi cu pulsul mai rapid

Eu nu sînt o „mare melomană“. Mi s-a spus de mică, direct, că sînt o mare afonă şi aşa s-a cam încheiat experienţa mea muzicală. Dar trebuie să recunosc că, în momentul în care am ascultat pentru prima dată *Anotimpurile* în interpretare restitutivă, am avut impresia că ascult altceva decît ceea ce toată lumea cunoaşte foarte bine. După ce asculţi ani de zile *Anotimpurile* interpretate în cheie romantică, sensibilă şi oarecum dulceagă, interpretarea aceasta nouă, dar veche, în fond, te năuceşte pur şi simplu. E foarte plină de vitalitate.

D.R.: Într-adevăr, e imposibil să nu fi şocat. Mă amuză, de exemplu, că se spune că muzica veche trebuie cîntată mai lent. Nu ştiu de ce. De fapt, ei erau mai mici ca statură, mai vioi şi aveau pulsul mai rapid. Mărturiile care s-au păstrat în legătură cu rapiditatea cîntatului ne arată că ei cîntau mai repede decît se cîntă astăzi. Aş vrea să adaug că şi despre romantism avem o percepţie greşită. Şi romantismul este muzică veche la ora actuală. Este foarte interesant să asculţi imprimări de la începutul secolului în care cîntă instrumentişti şi muzicieni care l-au cunoscut pe Brahms, care au cunoscut direct de la sursă acea muzică. Interpretările actuale au la bază o reţetă pseudoromantică (şi nu veritabil romantică), dulceagă, plăcută, neinvazivă, şi care este agreată tocmai pentru lipsa ei de agresivitate şi pentru că nu te pune să gîndeşti. Este ideală pentru un auditoriu pasiv. Iată că sîntem în secolul vitezei şi percepţiile noastre sînt exact pe dos. Noi sîntem acum, într-o proporţie covîrşitoare, consumatori de muzică şi nu producători. Înainte muzica era *Hausmusik*, era un mod de viaţă şi se „producea“ în casă. Făcea parte din educaţia generală a oamenilor. Astăzi nu mai este la fel. Atitudinea este de obicei pasivă, de consumator.

Într-adevăr, revenind la preclasicism şi baroc, în acele vremuri era o mare efervescenţă şi vivacitate.

F.R.: Era o mare diversitate, în acelaşi timp. Plus nişte contraste fantastice. De la o ţară la alta, de la un compozitor la altul, şi chiar în cadrul operei unui compozitor. Acest lucru era valabil şi în cazul instrumentelor. Dacă observi cu atenţie trei clavecine de acelaşi constructor, îţi dai seama că nu seamănă unul cu celălalt. Scopul nu era însă atunci unul de evoluţie, aşa cum sîntem noi învăţaţi astăzi, ci acela de a găsi culori, nuanţe diferite, pentru rafinarea acelui spirit de care vorbea Dan.

D.R.: Era o alchimie, iar obsesia lor era în fond aceea de a găsi piatra filozofală. Astăzi totul merge spre standardizare şi uniformizare. Caracteristica acelor vremuri era tocmai sondarea permanentă a posibilităţilor, nonstandardizarea. Prin urmare, noi, cei de astăzi, am cîştigat ceva (la nivel tehnic probabil), pierzînd în fond foarte mult.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Expoziţie Victor Brauner la Muzeul Naţional de Artă

Muzeul Naţional de Artă al României, Muzeul de Artă Modernă din Saint Étienne şi Institutul Francez din Bucureşti anunţă vernisajul expoziţiei **Victor Brauner – desene din anii 1925-1962**.

Vernisajul va avea loc joi 13 decembrie, la Muzeul Naţional de Artă al României (Palatul Regal, Sălile Kretzulescu, Calea Victoriei Nr. 49-53). Expoziţia cuprinde lucrări din colecţia Muzeului de Artă Modernă din Saint Étienne.

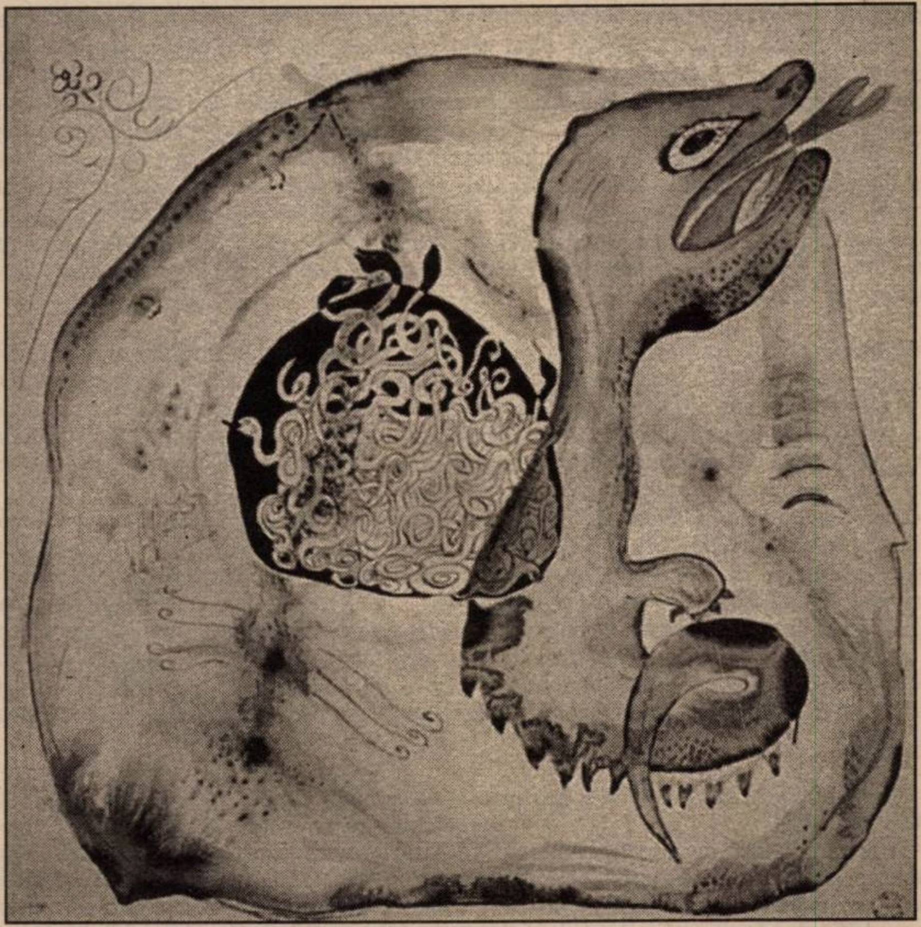

Victor Brauner, *Fără titlu* (1928)

Film

DaKINO de la „nu“ la „da“

MIHAI CHIRILOV & ALEX. LEO ŞERBAN

A fost pentru a doua oară, din 1998, cînd mi s-a cerut să asigur preselecţia pentru **DaKINO**. *Am făcut-o, cot la cot cu colega mea Doina Bunescu şi trebuie să spun că lucrurile au mers ca unse. Am văzut, fiecare dintre noi, toate, dar absolut toate filmele (scurtele şi documentarele, peste 250 de bucăţi), după care, la final, ne-am confruntat „da“-urile, „nu“-urile şi „poate“-urile. Cu foarte mici excepţii (unele fericite, altele mai puţin), am avut mînă liberă. Am privilegiat filmele a căror durată a fost de bun-simţ (rare au fost cazurile în care au „sărit“ peste 20 de minute), precum şi cele fără dialoguri. Am fost, amîndoi, foarte aspri în verdicte (staff-ul festivalului ne-a „somat“ să nu alegem decît ce e mai bun, o dată pentru că festivalul urma să ţină mai puţin decît de obicei şi, a doua oară, pentru că selecţia de anul trecut fusese, se pare, discutabilă), mai ales cu filmele româneşti şi franţuzeşti (cele mai numeroase), în care am tăiat ca-n carne vie. Am fost însă ceva mai indulgenţi cu restul naţionalităţilor (spanioli, austrieci, italieni, britanici, turci etc...), tocmai pentru a da acoperire titulaturii de „festival internaţional“, şi nu franco-român. E o hibă care pe viitor se cere remediată. Cu riscul de a ajunge la 500 de titluri în preselecţie...* (**M.C.**)

Cîţiva ani la rînd, am criticat festivalul **DaKINO** *în mod sistematic, fără patos, dar şi fără milă... Ce-i reproşam? Că este prost organizat, că filmele (scurtmetrajele) nu sînt decît un pretext pentru mondenităţi stridente, că este prea mediatizat pentru cît e de slab etc. etc. Poziţia mea necomplezentă n-a rămas nesancţionată: un articol abject semnat de Ioan Groşan în* **Ziua**, *în decembrie '96, mi-a reamintit că trăiam, totuşi, în România, în care toată lumea cunoaşte pe toată lumea şi-n care a face opinie separată e un delict de presă.*

Cum i s-a întîmplat şi Eugeniei Vodă (care a fost invitată în juriul **DaKINO** *după o ediţie criticată în* **România literară**), *după un an-doi, am fost rugat să fac preselecţia; după alţi doi, mi s-a oferit un loc în juriul de ficţiune (alături de Gary McVey, Mohammed Khan, Alexander Hausvater, Oana Pellea, Ronen Peled şi Florin Piersic jr.)... Cei care-şi mai aminteau poziţia mea intransigentă (şi toată lumea, în România, ţine minte lucrurile astea) s-au mirat că am acceptat. Eu, nu; pentru că eu nu cred (sper) că m-am schimbat:* **DaKINO** *s-a schimbat! Am mai spus-o: nu se poate ca un festival care durează de 11 ani neîntrerupt să fie prost. Or, astăzi, după 11 ediţii,* **DaKINO** *nu doar că nu este deloc „prost“, dar este (a devenit) un festival foarte bun.* (**a.l.ş.**)

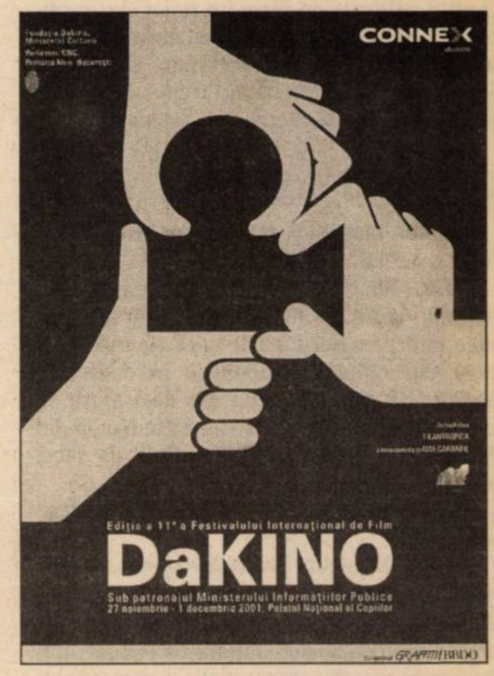
CONNEX
Ediţia a 11-a a Festivalului Internaţional de Film
DaKINO
Sub patronajul Ministerului Informaţiilor Publice
27 noiembrie - 1 decembrie 2001, Palatul Naţional al Copiilor
GRAFFITI/BBDO

– Pe ce te bazezi cînd spui că a fost un festival foarte bun?

– Trebuie să fac o mărturisire: am avut *l'embarras du choix*! Au fost atît de multe filme bune (şi foarte bune), încît mă aşteptam ca deliberările juriului să dureze ore în şir... Cînd am terminat (după circa o oră şi jumătate), Dan Chişu ne-a spus că a fost cea mai scurtă dezbatere din istoria **DaKINO**-ului! Nici n-am ştiut cum s-o luăm, la-nceput: adică eram chiar atît de ageamii?!... Loteanu, c-un an înainte, se pare că-i chemase pe juraţi şi-a doua zi, punînd excursia în cui. Probabil c-am avut, pur şi simplu, un mai bun sistem de departajare – deşi ne-am împotmolit de vreo două ori... Bătaia cea mare s-a dat pentru Marele Premiu: la prima rundă de voturi, **Ajutoare umanitare** avea un foarte mic avans faţă de **La vie à deux**; la a doua, a cîştigat detaşat. Cele mai multe discuţii le-am avut pe aceste două filme: care e mai bun?, de ce? etc. Filmul lui Hanno (Höfer, autorul **Ajutoarelor umanitare**) era favoritul meu, dar erau vreo trei care-l preferau pe cel al francezului (Daniel Casagrande, autorul lui **La vie à deux**), şi aceştia trei (n-o să le dau numele, nu contează) deveneau uneori, de la o numărare la alta, patru...! (Noi fiind şapte.) Lui Gary îi plăcuse mai mult tot Hanno, în plus el avea dreptul, ca preşedinte al juriului, la un vot în plus, dar nu vroia să recurgă la el decît în caz de balotaj. Au fost discuţii, pînă la urmă destul de înverşunate – nici o parte nu vroia să cedeze! Nu erau pe persoane, evident (pe Casagrande nu-l cunoaşte nimeni, iar pe Hanno nici atît – dintre străini, dar nici Oana Pellea nu-l cunoştea personal etc.), ci strict pe filme: pe poetica fiecăruia. Mi s-a părut că filmul lui Hanno este perfect (este, cred, cel mai bun scurtmetraj al lui de pînă acum – mai bun decît **Telefon în străinătate**!), că există o relaţie ideală între formă şi conţinut – acel dispozitiv minimalist în care hazul (uriaş!) vine (şi) din repetarea dispozitivului – şi că, în acest caz particular, filmul nu are decît de cîştigat din lipsa „trucurilor“ de efect (unghiuri de filmare, lumini „speciale“ etc.). Este un exemplu de cinema sănătos, viguros, exportabil. Tu nu l-ai văzut, aşa că trebuie să mă crezi pe cuvînt...

– Într-adevăr, nu l-am văzut. Deşi s-ar fi impus, nu? N-a fost însă una dintre acele situaţii în care e suficient să te uiţi la numele regizorului ca să-i alegi filmul. Ţii minte că te-am consultat dacă să selectăm sau nu scurtul lui Hal Hartley, **Kimono**, deşi atît mie, cît şi Doinei ni se păruse o prostie cu pretenţii. Tot fără dialoguri – de fapt, ăsta era pariul seriei de cinci filme din care făcea parte şi Hartley: cinci scurte erotice a 30 de minute fiecare, soft-perverse, realizate de regizori cu cotă. Favoritul meu a fost cel regizat de islandezul Fridrik Thor Fridrikson, **On Top/Downunder**: un *love story* „telepatic“ între o islandeză planturoasă care se plictiseşte într-un turn, singură-singurică, gîndindu-se la el, şi un australian care se plictiseşte într-o căsuţă izolată în stepă, singur-singurel, gîndindu-se la ea... După o repriză – imaginară, desigur – de sex în gheizer, cei doi purced la autosatisfacere – cît se poate de reală: ea rupe un ţurţure viguros din streaşina turnului şi-l suge pînă cînd îi dă forma dorită, în timp ce el îşi leagă o funie de gît şi se caţără pe nişte cuburi de gheaţă, aşteptînd ca acestea să se topească. **Imperiul simţurilor** curat... Ieftin, *of course*, şi cam repetitiv, dar intens, excitant şi minunat filmat. Ar fi meritat cu ochii închişi premiul de imagine... Pînă la urmă, situaţia s-a rezolvat de la sine: filmele cu pricina (ar fi fost cele mai provocatoare din întreaga selecţie, alături de masturbarea atît de imaginativă din **Baby** al lui W.I.Z.) n-au mai putut ajunge din cauza altui festival în care erau prezentate simultan... Revenind: ei bine, filmul lui Hanno n-a mai trecut prin mîinile noastre pe motiv că a fost terminat după ce preselecţia însăşi se terminase. Drept pentru care, din varii considerente, a promovat direct în competiţie... A fost ceea ce numeam anterior excepţie fericită.

– Eu am fost foarte sensibil, de data asta, la ceea ce aş putea numi *„less is more“*. Chestia asta s-a văzut şi în filmuleţul de un minut al italianului (**Roma 56-55**, de Werther Germondari), pe care eu unul îl propusesem, mai în glumă, mai în serios, pentru premiul de scenariu...

– Werther Germondari a trimis trei filme la **DaKINO**. **Roma 56-55**, **Triedro** şi **La vita e una ruota**. Toate erau excelente. Dar parcă nu se făcea să le incluzi pe toate. Totuşi, am forţat un pic şi l-am ales şi pe ultimul dintre ele. Tot un gag, ca şi **Roma...**, dar ceva mai elaborat: un plan-secvenţă de trei minute fix, în care nu vezi decît acoperişul unui bloc şi rotaţia scripetelui unui lift care urcă şi apoi coboară, dar în care coloana sonoră (o sonerie, o împuşcătură, căderea unui corp pe podea) dă cheia întregii poveşti. Care poveste e o crimă cum nu se poate mai banală. „Unghiul“ este însă genial. Din păcate, şi filmul ăsta (care fusese arătat la începutul anului la Rotterdam) era trimis la alt festival. Celălalt, **Triedro**, miza totul pe o poveste pe care o filma frontal, ca la carte, cu situaţii, personaje, tot tacîmul, fără să-i mai pese de formă. Subiectul era suficient de tare: pentru a face sex cu femeia pe care a cunoscut-o la o petrecere, un bărbat trebuie să îndeplinească o condiţie; şi anume, să se culce mai întîi cu un negru...

– Cred că există astăzi, la noi mai ales, un fel de inflaţie a formei – ceea ce nu m-ar deranja atît de mult (sînt mai curînd un „formalist“) dacă ar exista – *totuşi, totuşi* – subiecte mai de Doamne-ajută! Adică, mie, **Cădere liberă** (r. Dorin Stană) mi se pare o mostră de kitsch mental destul de îngrijorătoare; n-ai ce să-i reproşezi ca „meserie“ – pentru un film de student, e peste medie, omul ştie să filmeze, are „unghiuri“ etc. –, dar este atît de fals şi de ridicol în ceea ce spune, încît îţi pierzi repede răbdarea cu el... Plus că n-are ritm: este plat, demonstrativ de la un capăt la altul ca o lecţie de matematică. Cel mai prost film din competiţie a fost însă **Aceeaşi gară pentru doi** al lui Radu Potcoavă – absolut criminal! Începea ca o reclamă la detergenţi, continua ca una la Connex şi sfîrşea – inevitabil feroviar – ca o pastişă involuntară (cu rîsul de rigoare) la filmele cu ilegalişti şi copii de ilegalişti... nu ştiu, ceva între **În sat la noi** şi **Uzina vie**...

infoTeatral

▮ Pentru a doua oară, în ultimii zece ani, *Regele moare*. După spectacolul **Regele moare**, pe textul lui Eugen Ionescu, jucat acum cîţiva ani la Teatrul Nottara, în care protagonişti erau Alexandru Repan şi Dana Dogaru, în următoarele zile sînt aşteptate, la Sala „Camil Petrescu“ a Teatrului Naţional din Bucureşti, primele reprezentaţii cu **Regele moare**, produs de data aceasta de Theatrum Mundi în colaborare cu TNB. În cuplul regal de acum vor intra Marius Bodochi şi Florina Cercel, conduşi regizoral de Victor Ioan Frunză. Scenografia este semnată de Adriana Grand, iar muzica, de Marius Leau. Din distribuţie mai fac parte Romeo Pop, Gabriela Butuc şi Cristian Moţiu. Argumentele pe care regizorul mizează pentru acest spectacol sînt valoarea actorilor, simplitatea montării, frumuseţea costumelor, concepute de scenografă ca opere de artă în sine, şi prezenţa, pe toată durata spectacolului, a unui grup cameral format din cinci persoane şi a unei cîntăreţe de operă.

Opţiunea lui Victor Ioan Frunză pentru **Regele moare** a survenit după ce Theatrum Mundi s-a declarat depăşit în posibilităţile de montare a piesei **Apocalipsa gonflabilă** de Saviana Stănescu, cîştigătoare a Premiului UNITER pentru dramaturgie pe anul 2000, text care regizorului, aflat pe vremea aceea în juriu, îi plăcuse foarte mult.

▮ Integrală Eugen Ionescu. După cum se ştie, Theatrum Mundi a fost special creat pentru a promova dramaturgia naţională. Producţiile sale sînt specializate pe piese româneşti contemporane sau pe dramatizări actuale după opere ale autorilor români. **Regele moare** face parte dintr-o proiectată „Integrală Ionescu“ în cursul căreia, anul viitor, un nou spectacol va fi montat de Tompa Gabor.

▮ Alte proiecte la Theatrum Mundi. Cătălina Buzoianu repetă **Mireasa cu gene false**, pe un text de D.R. Popescu, avîndu-i ca protagonişti pe Valeria Seciu, Gheorghe Visu şi Mircea Rusu. Premiera este preconizată pînă la sfîrşitul lui martie anul viitor. Regizorul Dan Vasile repetă **Grup de orbi** de Iosif Naghiu. Este aşteptată şi Theodora Herghelegiu pentru a pune în scenă un text pe care încă nu vrea să-l divulge. Spre sfîrşitul stagiunii, teatrul va participa la „Anul Caragiale“ cu spectacolul **Conu Leonida faţă cu regizorii tineri**, în care, timp de o săptămînă, publicul va asista la spectacole diferite montate de tineri pe acelaşi text.

▮ Baletul are mai mult succes la teatru decît în sălile de gen. La Teatrul Odeon a început un nou program de teatru-dans anunţat de Gala de Balet din octombrie, organizată în colaborare cu Teatrul „Oleg Danovski“ din Constanţa, la care invitat de onoare a fost coregraful Gigi Căciuleanu, actualmente director al Baletului Naţional din Chile. Proiectul Teatrului Odeon a demonstrat că publicul românesc de dans, teatru-dans şi de balet este numeros şi, în acelaşi timp, frustrat. Prea puţine spectacole ilustrează acest gen. Sălile, arhipline atît în octombrie, cît şi la spectacolul de sîmbătă (în care au evoluat, alături de actorii teatrului, Dan Puric şi Carmen Ungureanu, Răzvan Mazilu, Corina Dumitrescu şi Mihai Babuşca de la Opera Naţională din Bucureşti, Mateia Stănculescu şi Compania Orion Balet condusă de Sergiu Anghel), ca şi entuziasmul cu care s-a aplaudat de fiecare dată au demonstrat cît de mult le lipseşte spectatorilor genul acesta de spectacol. De aceea Răzvan Mazilu, scenaristul şi regizorul ambelor spectacole, intenţionează să organizeze cîte o Gală de Balet în fiecare lună, cu dansatori din diferite generaţii, români, dar şi străini, cu stiluri cît mai diverse, fie că reprezintă dansul clasic, contemporan sau tradiţional.

▮ *Made in Romania...* Şi o veste tristă dintr-un gen înrudit: spectacolul lui Dan Puric, **Made in Romania**, cu care au avut loc cîteva reprezentaţii la Sala Rapsodia, nu va mai putea fi văzut un timp. Dan Puric, supărat că încă nu au venit costumele, a decis sistarea reprezentaţiilor pînă cînd totul va fi pus la punct.

Cristina RUSIECKI

– Îţi înţeleg indignarea: asta e excepţia nefericită de care vorbeam, cel de-al doilea film care nu ne-a trecut prin mînă. Cît despre celălalt, **Cădere liberă**, nici mie nu-mi plăcuse, încă de la ediţia anterioară a **CineMAiubit**-ului, cînd am şi scris despre el. L-am selectat totuşi (deşi l-am revăzut şi nu mi-am schimbat părerea), mai mult pe baza reacţiei entuziaste a publicului de la **CineMAiubit**.

– **Mr Mr**, al lui Nenad Mikalacki, care e foarte ciudat – o trăsnaie, poţi să-l iei în toate felurile –, a fost OK, cum tot OK a fost – dintre scurtele româneşti – **Gîndacul** Olgăi-Irina Avramov: e departe de a fi perfect, dar e un semn că ceva-ceva se mişcă în şcoala românească, nu mai trebuie să suportăm aceleaşi patetisme cu termen de garanţie expirat... **Invitaţie la masă** al lui Gabriel Sîrbu – pe care eu nu-l văzusem la **CineMAiubit**, ca de altfel nici **Cădere liberă** – mi s-a părut (*ni* s-a părut, pentru că a avut voturi bune pînă la „cernerea finală“) interesant (şi) pentru că iese din clişeele astea la modă (seringi-sinucigaşi-moarte), este despre o altă formă de „moarte“ – mai subtilă, mai agresivă totodată, cred: moartea dorinţei, acea moarte cotidiană cînd o femeie obişnuită, frustrată sexual, moare cu fiecare minut după ce-a închis telefonul la care El i-a spus că nu poate să vină... Premisa mi s-a părut excelentă, doza de agresivitate – la fel –, ce mi s-a părut neconvingător a fost limbajul: dialogurile sunau destul de fals. **Fragile** al lui Doru Niţescu (care a primit o menţiune) ne-a plăcut exact pentru final: acea stilizare neaşteptată şi felul cum filmul „decolează“ o dată cu avionul care duce bebeluşii-de-export la destinaţie – un final „absurd-suprarealist“, am zice, de n-am şti că seamănă foarte bine cu ce se-ntîmplă în realitate; iarăşi, o posibilă „pistă“ de decolare pentru *un alt cinema* românesc... Pe care îl văd, deocamdată, prins între aceste două „uşi“: cea a absurdului, a unui fantastic mai puţin livresc (ca pînă acum) şi mai mult „situaţional“, politic eventual (vezi şi un film care mi-a plăcut tocmai pentru că e *altceva* în peisajul autohton: **Popcorn Story** al lui Tudor Giurgiu – o stilizare voit epatantă, găselniţe amuzante, un ritm şi un stil de a filma ca-n videoclipuri, un laconism verbal *à la* Caro & Jeunet etc.), şi cea a realismului brut, dur, şocant. **Ajutoare umanitare** ne-a plăcut – probabil – şi pentru că reuşeşte să îmbine aceste două tendinţe într-un mod foarte fin, foarte abil. Plus că – de ce n-aş aplauda acest lucru? – o face cu inteligenţă, înţelegere, căldură şi umor! Adică exact calităţile singurului documentar pe care am reuşit să-l văd (proiecţiile erau concomitente), **Dor mărunt** al Denisei Iris – care mi-a lăsat o casetă înainte de a se întoarce la New York; filmul ei a luat – foarte pe merit – Premiul criticii şi este o incursiune neortodoxă în lumea credinţei, fără nimic din afectarea, solemnitatea lemnoasă şi tremoloul de predică nazală cu care ne-au obişnuit documentarele gen „Viaţa spirituală“, ci dimpotrivă: neobişnuit de inventiv, de firesc şi de proaspăt!

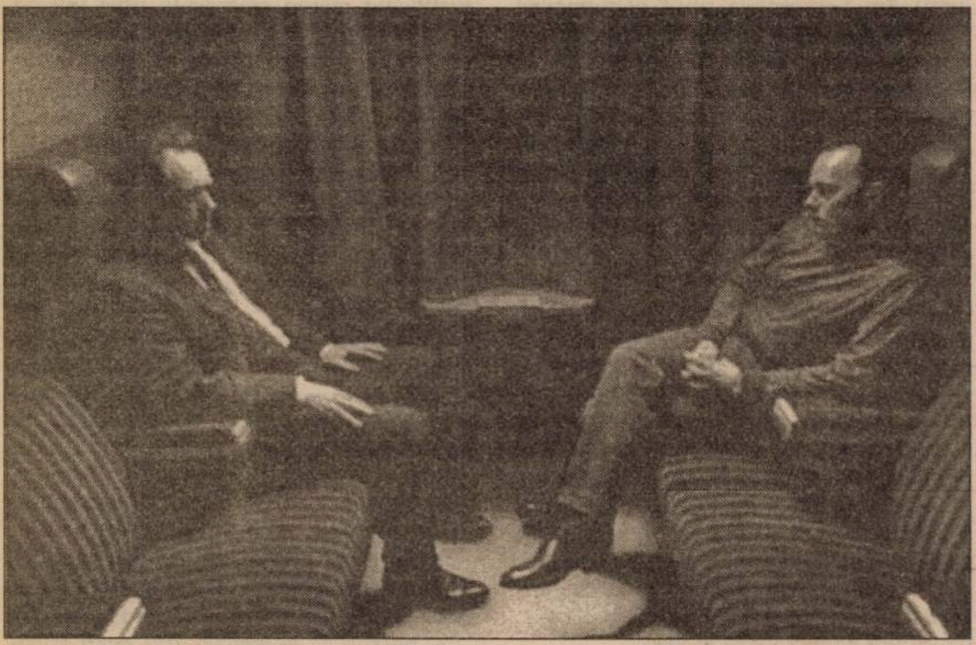

***Journey Through the Night* de Joram Ten Brink**

– Că tot ai adus vorba de documentare: selecţia lor a fost infinit mai uşoară. Au fost foarte puţine şi practic a trebuit să „umplem“ un spaţiu de timp pe care l-am avut la dispoziţie. Doar cîteva au rămas pe dinafară, printre ele şi o serie interminabilă de docu-„mănăstiri“ care păreau trase la xerox... Înapoi la ficţiune...

– Din „pachetul francez“, **Souffle**, **La vie à deux** şi **Le Corbeau** au un subiect comun: vîrsta a treia. Cel mai mult mi-a plăcut primul (r. Delphine & Muriel Coulin), care a luat premiul nostru de regie şi Premiul criticii – este cam lung (20'), dar nici o secundă nu e-n plus; faţă de **La vie à deux**, care e uşor redundant (planurile din cimitir puteau lipsi) şi-n care finalul (cîinele şi pisica...) e ratat pentru că e prea moralizator, prea *in your eyes*; iar **Corbul** vechii noastre cunoştinţe Frédéric Pelle (a luat Marele Premiu anul trecut pentru **Des morceaux de ma femme**, pe care-l văzusem la Clermont-Ferrand şi la Capalbio, unde l-am cunoscut şi pe Pelle) e bun, dar cam mecanic şi prea dependent de un actor/o atmosferă (alb-negru) deja folosiţi în filmul precedent.

– Apropo de filmele franţuzeşti: ţi-am spus că au fost cele mai numeroase, în jur de 150. Şi recunosc că după ce ne-am enervat cu cele mai lungi (între 30-50 de minute!) şi mai „vorbite“ dintre ele, ne-am amuzat să le privilegiem pe cele în care dialogurile erau reduse la minimum... sau la zero... A fost, dacă vrei, mica noastră răzbunare pentru toate orele de bătut apa-n piuă pe care a trebuit să le suportăm. Şi ne-am bucurat că majoritatea dintre ele au fost premiate...

– Eu m-am bucurat că scurtele recomandate de noi **DaKINO**-ului (**Journey Through the Night** al olandezului Joram Ten Brink şi **La Flamme** al francezului Ron Dyens, ambele văzute la Clermont-Ferrand) au fost şi ele premiate – mai mult, în cazul lui **La Flamme** se poate vorbi despre un posibil Premiu al publicului: a fost printre filmele cele mai populare ale festivalului! Primului nu i-aş fi dat, totuşi, Premiul pentru scenariu – avînd în vedere că e ecranizarea unei povestiri –, aş fi preferat să

***Dor mărunt* de Denise Iris**

dăm acest premiu unui film bazat pe o idee originală... Dar, în fine: bine c-a luat totuşi ceva – merita cu prisosinţă! Ca şi **24/24** al francezilor Bertrand Elverd şi Antoine Raimbault (Premiul pentru imagine), care l-a luat la mustaţă – contracandidatul fiind uluitorul **Baby** al lui W.I.Z....

– E, de altfel, singurul meu regret: acela că nici unul dintre cele patru filme britanice din competiţie nu a luat nici un premiu (**Journey...** a fost o coproducţie olandezo-britanică mai mult olandeză decît britanică). Eu mizam pe **Baby**. Şi dacă tot eşti pus pe dezvăluiri, zi-mi: ce alte titluri au mai fost luate în calcul la jurizare?

– Ar mai fi cîteva care s-au detaşat, care nu au primit nici un premiu, dar care cred că merită nominalizate: **Le Barbier** al francezului Jon J. Carnoy (ar fi putut lua cu uşurinţă premiul de regie sau pentru scenariu), **Les petits oiseaux**, tot al unui francez, Fred Louf (idem ca mai sus!), **Nylon Dreams** al turcului Recep Akar şi **A Dios** al francezului Jean-Stéphane Sauvaire (destul de apropiate ca stil, ultimul fiind şi un posibil *happening*...), irezistibilele **A Heap of Trouble** al britanicului Steve Sullivan (tot *happening*, tot foarte popular), **Quak** al neamţului Wolfgang Dinslage (film-poantă teribil de eficace) şi **Il est difficile de tuer quelqu'un même un lundi** al francezului Eric Vallette, **Die Vogelforsher** al nemţoaicei Kathrin Nowak şi **Dieu seul le sait** al francezului Guillaume Bréaud – amîndouă mergînd pe o neaşteptată poantă finală, foarte reuşită. Şi – de ce nu, măcar pentru a fi „contra curentului“ general al celor care au fost în sală la **DaKINO** 2001 – **Blitze** şi **Life in detail**, de un austriac (Dietmar Brehm), respectiv un turc (Ethem Ozguvem): scurte experimentale, din alea care e bine să existe în orice festival! ▮

Arte vizuale

Un META-discurs vizînd **Vernisajul**

2 META

Dacă, altădată, meta-discursul nostru se referea la *expoziţie* şi propunea termenul de *impoziţie* sau la *muzeu*, la instituţia muzeală ca atare, acum, prin *vernisaj*, „instrumentarul“ stereotipat al obiceiurilor noastre vizuale este pus din nou sub semnul întrebării.

Oare în arta contemporană e necesar „să schimbăm obiectul din jurul nostru“ sau mai întîi trebuie să ieşim din stereotipia obiceiurilor vizuale şi „să transformăm relaţiile umane“, să instituim „noi subiectivităţi“, „noi intersecţii între oameni“*?

Vernisajul, ca meta-discurs, are în vedere multitudinea şi varietatea de voci, de discursuri – fie ele vizuale, teoretice, narative, logice, lingvistice, umane etc. – de cele mai multe ori aproape paralele.

La fiecare 10 minute au loc în lume zeci de vernisaje cu zeci de voci, fiecare afirmînd ceva; sînt sute şi poate mii de discursuri vizuale şi lingvistice pe zi, şi dacă am avea acele simţuri să le putem capta, să le putem „prinde“ pe toate, am urmări zeci de vernisaje simultan.

În imposibilitatea de a accesa simultan *vernisaje*, am optat pentru un colaj de imagini şi de discursuri critice, rolul nostru fiind acela de a „recicla“ imagini preexistente.

Vernisajul îl are în centru pe propriul producător de spectacol, care, de data aceasta, este un artist multiplicat.

Nu **Tablouri dintr-o expoziţie**. Segment de viaţă într-o expoziţie cu proiecţii video.

Intersecţii paralele.

© Francisc Mratz

© Francisc Mratz

META-discursul vizual nu se situează deasupra. El este integrat în text. În textul vizual. Facem parte cu toţii din acest mare ADN vizual. **Vernisajul** se referă la NOI, în primul rînd la noi, ca artişti multiplicaţi.

(În lipsa vocabularului specific, mulţumim colaboratorilor din logică, genetică, antropologie etc.). Apropo de intersecţii paralele.

Vă invităm la *vernisaj* şi
declarăm expoziţia deschisă.

(Materialele, filmate de Viorica Tomov, ne-au fost oferite de UAP.)

---

* Nicolas Bourriaud, **Esthétique Relationnelle**.

Nota redacţiei. *Expoziţia* ***Vernisaj – ambient video*** *a grupului 2 META, deschisă la Galeria S.P.A.C.E. – CIAC din Bucureşti, poate fi vizitată pînă pe 11 ianuarie 2002.* ▮

Bienala din capul meu cu turban

SILVIU GHERMAN

Reconstituirea unui eveniment artistic de proporţiile Bienalei de la Istanbul (octombrie-noiembrie) mă face să realizez un lucru: că oricare ar fi impresiile fizice comunicabile, ceea ce se reţine în mod esenţial este un neobosit şi prolix schimb de idei. O observaţie cît se poate de banală şi, în acelaşi timp, cît se poate de justă. Cei prezenţi la Istanbul au văzut şi le povestesc celorlalţi; ceilalţi, care îşi construiesc imagini pe baza acestor relatări, polemizează cu primii; rezultatul e un compromis ideatic ce poate fi folosit drept instrument de măsură a evenimentului, căci cu cît discuţiile sînt mai fertile, cu atît mai valoros înseamnă că a fost punctul de plecare.

O astfel de discuţie a avut loc acum cîteva zile într-un atelier de pictură al Universităţii de Arte Bucureşti. Un public avizat, dar absent de la Bienală a fost pus în temă de trei martori oculari[1]. Acest articol e tributar conversaţiei avute, tensiunilor şi conceptelor vehiculate.

Bienala de la Istanbul, „o neobişnuit de decentă manifestare a tehnologiei“ (după o sintagmă a Aureliei Mocanu), a ajuns deja la a şaptea ediţie. Condiţia supravieţuirii ei, mai mult decît cea financiară, a stat în forţa mesajului şi în originalitatea proiectelor prezentate. Dacă în primii ani temele Bienalei se refereau explicit la perspectiva artelor contemporane într-un oraş vechi, încărcat de tradiţii (**Arta contemporană în spaţii tradiţionale** – conceptul Bienalei din 1989 sau **Producerea în spaţii tradiţionale** – 1992), începînd cu a doua parte a deceniului trecut, temele s-au rafinat progresiv, curatorii găsind probabil perimat să insiste prea mult asupra conflictului identitar dintre modernitate şi tradiţie. Aşa se face că anul acesta curatorul, japoneza Yuko Hasegawa, a inventat un concept menit a depăşi dilema. Sub termenul de „egofugal“[2], ea desemnează „o atitudine inteligentă şi pozitivă de continuă interacţiune cu ceilalţi în încercarea de a forma o nouă macroordine“. Suportul conceptual pare mai degrabă un reflex al discursurilor nesfîrşite despre globalizare şi comunicare interculturală, însă trebuie semnalat ca o încercare teoretică de depăşire a orizontului cultural actual. Desigur, Hasegawa nu urmăreşte disoluţia eului, ci doar găsirea unui nou cadru în care acesta să intre în contact cu celelalte „euri“, lucru posibil şi de dorit într-o Bienală.

Artişti precum Phillip Parreno şi Pierre Hughes ilustrează bine conceptul de „egofugal“ prin proiectul lor **No Ghost, Just a Shell**. Titlul face referire la *manga*[3]-ul lui Mamuri Oshii, **Ghost in the Shell**, apărut în 1995. Personajul principal al lui Oshii, locotenentul Kusanagi (un cyborg feminin), pătrunde în creierul celorlalţi şi schimbă idei şi gînduri. Cînd trupul îi e distrus, creierul lui Kusanagi va fi transplantat în corpul unui cyborg masculin. Parreno şi Hughes preiau ideea corpului ca recipient şi, achiziţionînd drepturile de autor pentru un personaj efemer din partea unor studiouri de animaţie nipone, meditează asupra condiţiei acestuia. Prin „efemer“ putem înţelege o existenţă pe ecran de doar două minute înainte de disoluţia finală. Atenţia spectatorului e cea care umple „scoica“ personajului Ann Lee în timpul alocat. „Sînt bîntuită de imaginaţia voastră [...] şi asta vreau de la voi“, ne spune ea. Prin selecţia acestui proiect, considerat purtătorul „esenţei egofugalităţii“, artiştii acordă unei „scoici-semn“ capacitatea de a intra în relaţie cu ceilalţi şi de a începe o nouă viaţă.

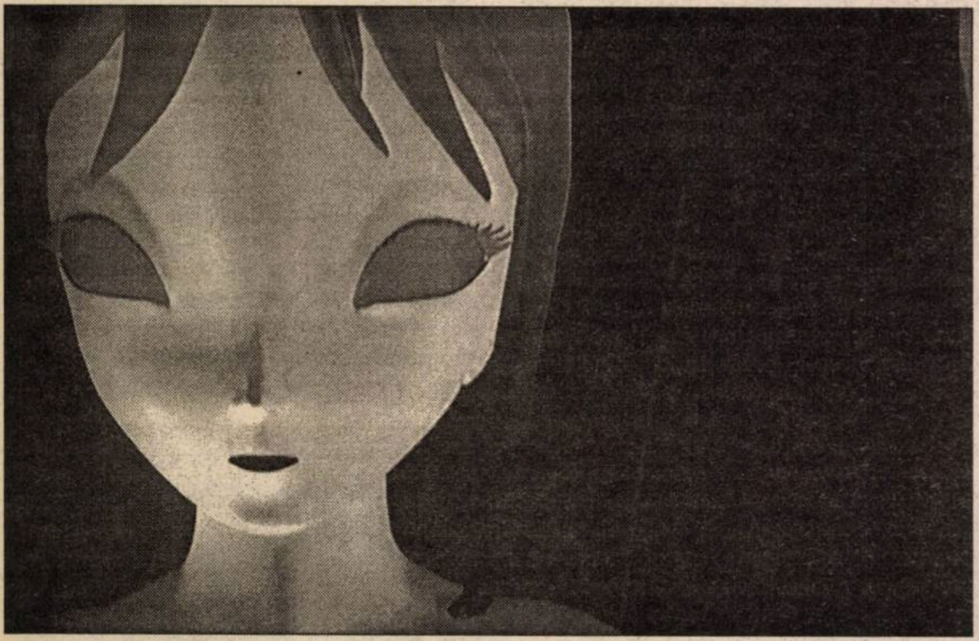

Ann Lee, un personaj de două minute

Somnul „egofugal“ al lui Ma Liuming

Artistul Ma Liuming încearcă acelaşi lucru din perspectiva unui *performance*. Complet gol, înghite somnifere puternice şi adoarme pe un scaun. Lîngă el e un alt scaun destinat spectatorului, care se poate fotografia în orice postură cu cel adormit. Liuming se află la dispoziţia oricui prin abandonul în somn, iar oamenii sînt atraşi tocmai de acest lucru, care înseamnă suprimarea tuturor barierelor dintre eu şi celălalt.

Prin calitatea participărilor şi tematicilor propuse, Bienala de la Istanbul se impune tot mai pregnant în peisajul cultural mondial. O întrebare firească din partea studenţilor români la Arte Plastice a fost: „Cum ajungi să participi acolo?“. Răspunsul venit mi-a amintit de vremea liceului, cînd prindeam ideea unui proiect şi ceream sugestii. Singura sugestie pe care o primeam, aşa cum au primit-o şi tinerii artişti, era ceva de genul „fă singur“. Alta nici nu se putea, deşi nu rezolva deloc problema. Obosit să o întorc pe toate părţile şi plictisit, renunţam pînă la urmă la idee.

Din discuţii am mai surprins moda profundei înrădăcinări sociale a gîndirii vestice. Oana Lohan, născută aici, dar devenită franţuzoaică prin şederile îndelungate în Hexagon, ca şi Anne Lise Dehee au avut răspunsuri cu coloratură excesiv de socială cînd a fost vorba de Chris Cunningham (prezent şi el la Bienală), pe care ele îl identificau drept artist punk. Le-am întrebat ce e punk-ul şi mi-au vorbit de thatcherism, justificînd mereu emergenţa unei mişcări prin conexiune cu toate aspectele sociale ale vremii ce au generat-o. În acest sens, răspunsurile lor erau întrucîtva „egofugale“. Nu sînt de acord cu istoria socială aplicată excesiv unui curent artistic. Devin sătul de critica searbădă a societăţii de consum. Am obosit să văd Duşmanul şi pleiada de nesupuşi care, de la artişti pînă la „scoici“ în tricouri cu Megadeth, însumează o nouă armată în uniforma ei, pornind cruciada împotriva Mărfii.

Sînt convins că nu aşa ceva a vrut să exprime Bienala. În urma acestei întîlniri scurte, dar concentrate în sensuri îmi dau seama că nu socialul e problema în artă. El nu e decît o parte a ei.

---

[1] Participanţi la discuţie:
– vizitatori ai Bienalei: Aurelia Mocanu, critic de artă, Anne Lise Dehee, artist francez, Oana Lohan, artist român activînd în Franţa;
– absenţi de la Bienală: mai mulţi artişti tineri, studenţi la Arte Plastice;
– eu însumi.

[2] Cuvînt compus de origine latină: *ego* – eu, *fugal* – care fuge, care se depărtează de centru. *Fugal* se opune lui *petal* (care ajunge la centru).

[3] *Comics*-uri japoneze. Benzi desenate şi desene animate cu tentă erotică sau violentă.

■

Microrecital cu instrumentişti tineri

VERONICA GASPAR

În seara zilei de 28 noiembrie, Sala „George Enescu“ a Universităţii Naţionale de Muzică Bucureşti a găzduit un microrecital cameral dedicat creaţiei lui J.S. Bach şi George Enescu. Scurtul moment a dorit să confere distincţie unei etape – de fapt – obişnuite în pregătirea tinerilor muzicieni pentru concursuri şi examene. Atît Bach, cît şi Enescu reprezintă reperele didactice cele mai tipice – pentru muzica universală şi, respectiv, românească –, riscînd de cele mai multe ori să obţină fie statutul unor autorităţi abstracte, fie pe cel... de obligaţii de examene. Studenţii participanţi sînt pianişti de la clasa pe care o îndrum, alături de care au evoluat doi violonişti încă elevi ai Liceului de Muzică „G. Enescu“. Atît cei doi violonişti, Vlad Stănculeasa şi Petru Lupan, cît şi o parte dintre studenţi, pianiştii Răzvan Dragnea şi Monica Florescu, sînt deja artişti consacraţi (inclusiv sau, de fapt, mai ales în străinătate). În 1999, un alt grup, incluzîndu-i parţial pe pianiştii micii serate recente, a cîştigat un proiect de participare la Tîrgul Internaţional al Artelor Vizuale. Atunci a fost oferită integrala lucrărilor de tinereţe enesciene (editate). Ce s-a ales din promisiunile de atunci se poate presupune... În luna august, studenţii Răzvan Victor Dragnea, Monica Florescu, Valentina Ionescu, Maria Pricope, împreună cu colegii lor Adriana Toacsen, Eugen Dumitrescu, Ioana Mîndrescu au format un grup (de asemenea condus de mine) care a beneficiat de o bursă de studiu DAAD în Germania. Se pare că a fost singurul proiect cu tineri artişti din România din această vară. Atît prestaţia tinerilor pianişti la cursul de măiestrie al profesorului Klaus Hellwig de la Berlin, cît şi concertul de prezentare a creaţiei muzicale româneşti – firesc centrat pe opera enesciană – au produs o puternică impresie. Muzica românească a fost cerută, iar interpreţii au fost lăudaţi cu o mirare care ar trebui să ni se pară jignitoare. Atunci cînd şcoala noastră de compoziţie sau de interpretare are posibilitatea să se manifeste în Vest, ecourile sînt deosebit de mari, iar prestigiul nostru capată o nebănuită confirmare. Sarcina acestor tineri este deosebit de dificilă; ei trebuie să străbată şi să învingă un dublu con de umbră: ca români în Europa, dar şi ca artişti din propria ţară. Încă nu se înţelege în ce măsură aceste acte de comunicare artistică reprezintă „chei“ sigure ale atît de mediatizatei „integrări europene“ şi surse sigure de prestigiu şi – de ce am ocoli cuvîntul? – de propagandă eficientă şi puţin costisitoare. Creaţia lui Enescu (mai ales cea de tinereţe, care nu intră în spinoasa categorie a avangardei artistice abstracte a secolului XX, dificilă de „vîndut“ şi la noi, dar şi aiurea), promovată inteligent, poate fi un prim pas spre o deschidere benefică nu doar în planul culturii spirituale. Japonezii, în anul 2000, au găsit resurse pentru a include pe un CD lucrări de Enescu pentru vioară şi pian, cu Răzvan Dragnea şi Cosmin Bănică. Iar, pe de altă parte, pierderile cauzate de exodul tinerilor valoroşi (sătui să se lupte cu morile de vînt într-o ţară în fapt cvasiinexistentă pe planul reputaţiei culturale, dar mai ales, o ţară în care nu se recunoaşte decît „valoarea“ care răspunde la întrebări de tipul: „Mie ce îmi iese la afacere?“ sau „Da' mata al cui eşti?“) sînt relevante nu numai în plan moral. În fond, ce doresc să obţină tinerii şi cei care încă se străduiesc să-i ajute prin asemenea manifestări şi de ce încercăm să conferim valoare suplimentară unor manifestări în fond normale (fireşte, într-o lume a normalităţii culturale)? Nimic altceva decît să existe şi să-şi ofere darurile, convinşi fiind, datorită reacţiilor pe care le trezesc de fiecare dată cînd ajung în străinătate, că aceste daruri sînt pentru beneficiul ţării în care – încă – se străduiesc să trăiască. Audiţia din seara de 28 noiembrie a dorit să ofere unui repertoriu obişnuit spaţiul firesc al unui proces de comunicare emoţională. Pe parcursul unei ore, studenţii au încercat să redevină nici mai mult, dar nici mai puţin decît artişti implicaţi în prezentarea unor pagini de o rară frumuseţe.

Expoziţia Maitec (II)

Punţi simbolice şi răscruci de creaţie ▮ **Lecţia Tenebrelor** ▮ „ars '89“ ▮ De la **Moon Garden** la **Fecioarele negre**

DAN HĂULICĂ

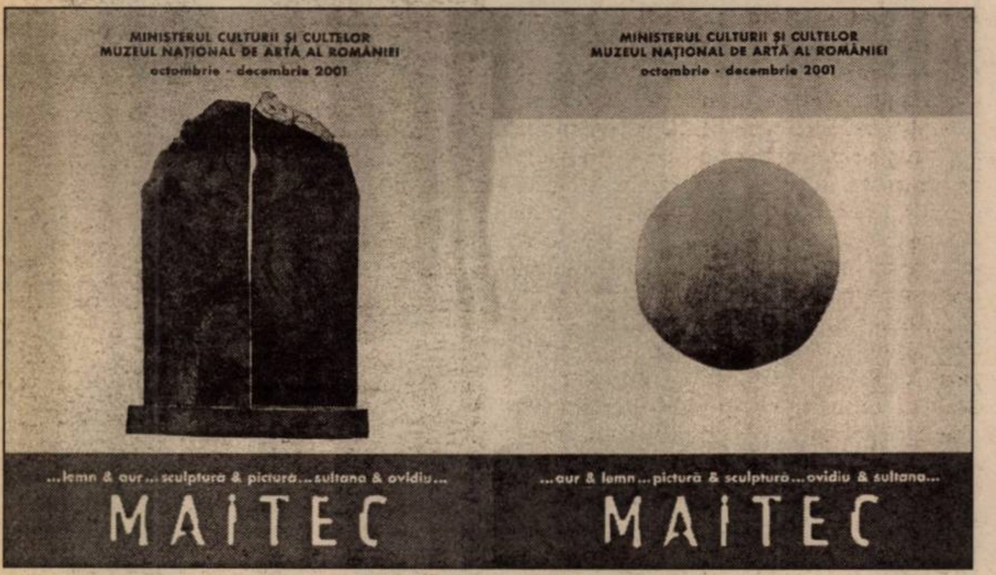
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
octombrie - decembrie 2001
...lemn & aur... sculptura & pictură... sultana & ovidiu...
MAITEC
MINISTERUL CULTURII ŞI CULTELOR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
octombrie - decembrie 2001
...aur & lemn... pictură & sculptură... ovidiu & sultana...
MAITEC

Vorbeam, mai deunăzi, despre punţi avansînd netede, încrezătoare în calea totalităţii, decupînd un destin, al artiştilor în cauză – Sultana şi Ovidiu Maitec –, prinşi într-o ecuaţie capabilă să incite şi să ne capteze vrednic interesul; capabilă să le întărească reciproc, sub sigiliul unui înţeles mai vast, potrivirea lăuntrică. Nu sîntem toţi, de altminteri, părtaşi, în Europa, ai unei geografii emergente, extremitatea care avansează, „un mic cap“ – *dixit* Valéry – dintr-o massă cu mult mai întinsă? Nu e, ea însăşi, istoria europeană, o punte, intrepidă şi totodată fermă, pe care spiritul păşeşte spre a se desface din mai obtuze trăinicii, din blocul acumulărilor compacte?

Obiectual prezentă, în elaborările cele mai înalt pilduitoare, emblema unei astfel de punţi interferează calea personajelor, la Piero della Francesca, în ciclul major al frescelor de la Arezzo; regina din Saba se opreşte să îngenuncheze înaintea volumului geometric, inteligibil ca un concept, care-i grindă a unei punţi simbolice. Lemnul sacru va fi acela al Crucii, instrument de Martiraj şi Redempţiune, transportul şi regăsirea, în episoadele picturilor de la Arezzo, vor fi reglate după cadenţe imuabil calme, după un ritual care asumă în chip savant universul, plinătatea concretă, lentoarea ca şi absenţa. Miraculosul, hagiograficul se depun pe trunchiul acestei irepresibile regularităţi, într-un rînd schelăria ei neascunsă a luat corp ca o formă triunghiulară, ca un uriaş şevalet chemat să proptească arhitectonic expunerea.

...Nu pentru a epuiza irupţia unor astfel de prezenţe materiale, uneori agresînd de-a dreptul cîmpul tabloului – cutare grindă a supliciului, într-o **Sfîntă Caterina** de Veronese – sau proiectîndu-se imperios volante, ca în **Răstignirea** lui Rosso Fiorentino, reluată peste veacuri de către Dali, în vertiginosul **Christ al Sfîntului Juan de la Cruz**, nu pentru a stărui asupra unor atare irefragabile accente volumetrice, ne revin în minte, aici, emblema punţii şi versantul creator la care ea se raportează. Mai mult decît contiguitatea cu spaţiile unei deambulări legendare, ca la regina din Saba ori la împărăteasa Elena, în presimţirea şi în căutarea **Sfintei Cruci**, mai mult decît o epică mijind în tărîmuri de imaginar, ceea ce îl orientează pe sculptorul nostru, cînd îi ies în cale străvechi fragmente de pod, grinzi de demult, este o ştiinţă de a se reculege grav, de a asculta fără prejudecăţi ecourile tăinuite în materie. Astfel, sub ocrotirea unei umile disponibilităţi, paralelipipedul masiv ce rezema zidiri bătrîne pare a-şi trece fiinţa în obiectele unui scenariu fără de grimasă – rînd pe rînd stîlp prelung sau artefacte care-şi aştern spornic orizontala grea – şi ponderea manifestă. Trunchiul de lemn îşi declină loial derivaţiile, pe unele le-am văzut, auster reunite, în expoziţia **Maitec** de la Catacomba, din 1996: bancă de odihnă, îndesată şi îmbietor patriarhală, de acum şi de totdeauna – vecină cumva, în rostul ei de cuminţenie, cu aceea croită de Brâncuşi, din colecţia Arensberg, la Philadelphia; lacră, gelos strînsă în sine, pentru o zestre adunată temeinic, timp de o viaţă; sau însuşi sarcofagul mut, care ne schimbă vremelnicia în destin.

•

Unor asemenea auspicii, aşteptarea răbdurie a sculptorului li se încrede în chip fericit, el are parte, cîteodată, de răsplata unor descoperiri care să-i confirme inspiraţia. Lîngă atelierul său parizian, de acum cîţiva ani, de pildă, amenajări ce scormoneau vajnic cartierul scoseseră la iveală o relicvă de trei veacuri, un rest de grindă din stejar. A rămas în făptura ei, parcă organic vulnerabilă, un crampon de lemn care-i asigura joncţiunea; şi sculptorul i-a închipuit o prelungire din semne desenaţe ca un fagure şi cuie straşnice, înfipte în carnea volumului. Dar zburlind astfel tonalitatea expresiei, împingînd-o spre patetic, adaosul comportă şi un înscris ce lămureşte respectuos provenienţa fragmentului: din uliţa, arhaic şi gospodăreşte numită Rue du Grenier sur l'Eau, alături cu locul, de adunare şi judeţ, pe care un ulm uriaş îl trecuse între zicerile de uz curent: „*Attendez-moi sous l'orme*“. Astăzi, aştepţi acolo, mai degrabă să tresară freamătul unei alte continuităţi, legată de biserica vecină, Saint-Gervais, prezentă deopotrivă în răbojul sculptorului. La orga ei, cea mai veche din Paris, au stat, aproape 300 de ani, muzicieni din aceeaşi glorioasă dinastie, începînd cu 1653 – o dată cu instalarea artistului sever care se chema Louis Couperin. Cînd nepotul său împlinise abia 11 ani, un alt creator puternic al acelui veac, Delalande, viitor supraintendent al Muzicii la Versailles, acceptă să ţină provizoriu, din nobilă bunăvoinţă, slujba de organist la Saint-Gervais: ca să i-o păstreze, pînă la vîrsta cuvenită, băiatului de geniu care avea să fie cunoscut drept „*François Couperin le Grand*“. „Clavecinist al regelui“, compozitor căruia Louis XIV nu-i drămuia admiraţia, aducînd ecoul bătăliilor victorioase, falnica **la Steinkerque**, în scriitura cea mai suplu elegantă, jucîndu-se subtil printre stiluri, făcîndu-le apoteoza – Corelli şi Lully – într-o amuzată încrucişare de pastişe, care-şi răspund şi se oglindesc reciproc, între ironic şi tandru –, un asemenea meşter lucid merita să-l intereseze asiduu pe Bach. Divinul cantor i-a copiat sîrguincios partituri, pentru caietul Annei-Magdalena, şi, altfel desigur, Johannes Brahms îi vădi, mult mai tîrziu, recunoştinţă; iar Maurice Ravel construi edificiu omagial, **Le Tombeau de Couperin**.

Dar nu spre a întreprinde un amplu periplu istoric dăm ocol răscrucii de creaţie marcate de biserica Saint-Gervais. Mai degrabă decît ispita unor destinse desfăşurări, neexcluzînd popasuri anecdotice, ni s-a impus, în atmosfera atelierului de atunci al lui Maitec, un accent abrupt, o memorie dureroasă a încercărilor. Dacă deschide catalogul-album închinat operei sale dintre 1968 şi 1998, ca o dovadă a afecţiunii pe care i-o arată sculptorul, **Relicva din Marais** nu-i totuşi redevabilă surîsului împăcat şi nostalgiilor senine. Din *halo*-ul irizărilor stilistice demne de un Watteau, care tremură în fastul precis al lui Couperin, se detaşează parcă brusc un alt versant, lamentuos şi interiorizat. Strălucirile dezinvolte fac loc suspinului de emoţie care străbate **Les Leçons de Ténèbres**, compoziţii derulînd răscolitor una sau două voci, împletite cu sunetul de orgă şi cu viola da gamba, pe textele jeluirii lui Ieremia: ofrande ale unei lirice expiaţii, concepute pentru zilele de sumbră fervoare din Săptămîna Patimilor.

Transcriu numele acestor piese, care la Couperin se consideră a fi atins nivelul capodoperei, şi îmi pare că sfîşierea lor suavă poate desemna mai mult decît un gen, decît un repertoriu convenit. În spaţiile unde s-a decis şi opţiunea sculptorului, pentru crîmpeiul de lemn parcă cicatrizat, scos ca atare, dintre straturi de vieţuire obscură, **Relicva din Marais** şi gestul de a o salvgarda presupun experienţe de neînlocuit, acelea care-i dăruie sufletului putinţa să înţeleagă şi să îndure. Nu doar o extracţie în arheologia urbii – îi revenea artistului să asume, personal, efectiv, grozăvia unei dureroase comoţii. **Lecţia Tenebrelor** lui i s-a înfăţişat nu alegoric, indirect, precum o analogie livrescă, dimpotrivă, l-a năpădit ca un şoc implacabil.

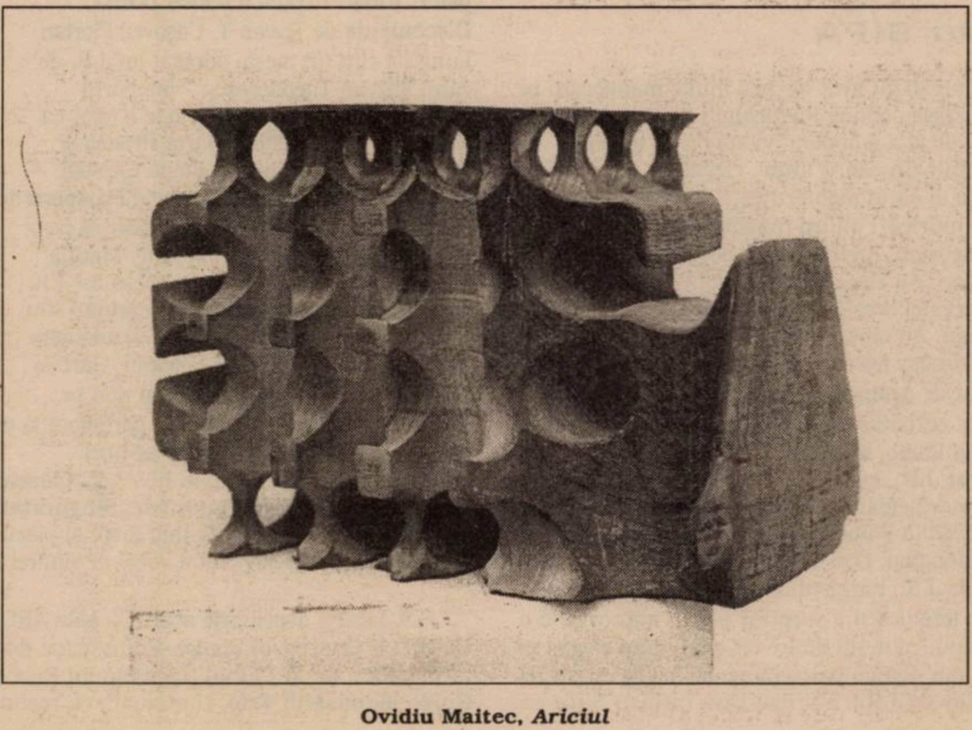

Ovidiu Maitec, *Ariciul*

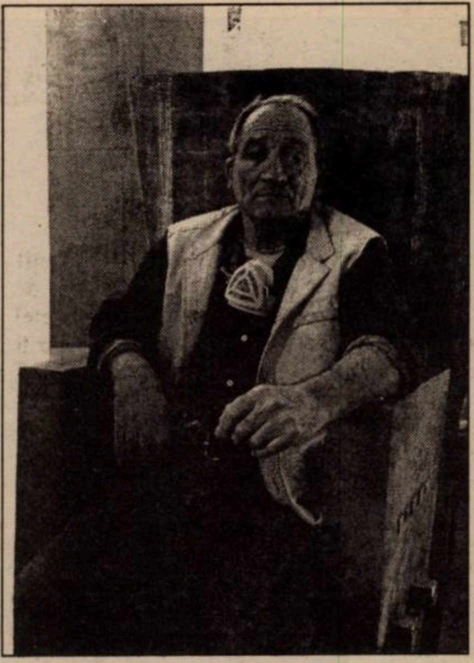

•

Simţea, precum noi toţi, gonind, gîfîind peste tot continentul, unda care, din adînc, trebuia să crească pedepsitor asupra nedreptăţii şi păcatelor ce ne desfigurau existenţa. Ştia că va trebui să plătim cu ce avem mai bun preţul căderii în strîmbătate şi oroare, în infernul unei obnubilări colective. Nu se îndoia că „izbitura istoriei va fi [...] cruntă şi nemiloasă“. În ceasurile dintîi ale Revoluţiei, Maitec însoţise euforic şuvoiul uman care se răspîndea către Televiziune, coloana îmbrăţişînd sculptura aşezată cîndva de el în faţa clădirii. Abstractizantă, către arhaic, pentru a se refuza complezenţelor descriptive, compactitatea bronzului ei devenea acum „soclu“ pentru o massă de tineri ce scandau şi fluturau Victoria. Puţin după aceea, carnetele sculptorului înregistrează, vai, un dezastru pustiitor – în noaptea de 24 spre 25 decembrie, în confruntarea armată din timpul Revoluţiei, arde atelierul din strada Pangratti 31. Relatînd sobru această tragică pierdere – 70 de sculpturi de lemn şi de bronz, ale artistului şi ale muzeelor, împrumutate pentru o expoziţie în pregătire, şi, de asemenea, uneltele, documentele şi întreaga lui bibliotecă –, Ovidiu Maitec nu amănunţeşte bilanţul lugubru. Îi repugnă lacrima şi tînguirile, îşi interzice orice dispoziţie dolentă pe locul încăperilor prefăcute într-un hău de scrum şi cenuşă. Nu ne conduce să întîrziem printre lucrările carbonizate – cîteva rînduri doar trădează suferinţa care-l înăbuşă: „În faţa mea, din masivul de stejar al **Tronului lui Horea** – opera mea majoră – se surpă ultimul jar. Pulberea albă a cenuşii o acoperă şi o stinge pentru totdeauna“. S-a nimicit pasărea cu uriaşe aripi, dublînd, ca într-o cascadă dreaptă, spătarul unei aspre înălţări; s-a risipit închinarea majestuoasă care purta cugetul înspre martirajul **Crăişorului**; şi a tăcut ecoul afin, reverberaţia ascuns fraternă legînd alcătuirea sculptorului şi lemnul bisericii de la Cizer – minune de echilibru şi de armonie, ieşită din mîna ţăranului care avea să ia asupra lui deznădejdea unui neam întreg. Regretatul Vasile Drăguţ, scriind despre Maitec, ne-a reamintit acest precedent de creativitate, care se lipseşte, nud, de orice gesticulaţie ofertorie. „*Făcut Ursu*“ – era semnătura ce, singură, pecetluia, peste veac, inatacabilă, prezenţa duhului şi a harului, atingerea lor insolită, în truda unui destin istoric vitreg, culminînd prin cazne şi cumplită moarte.

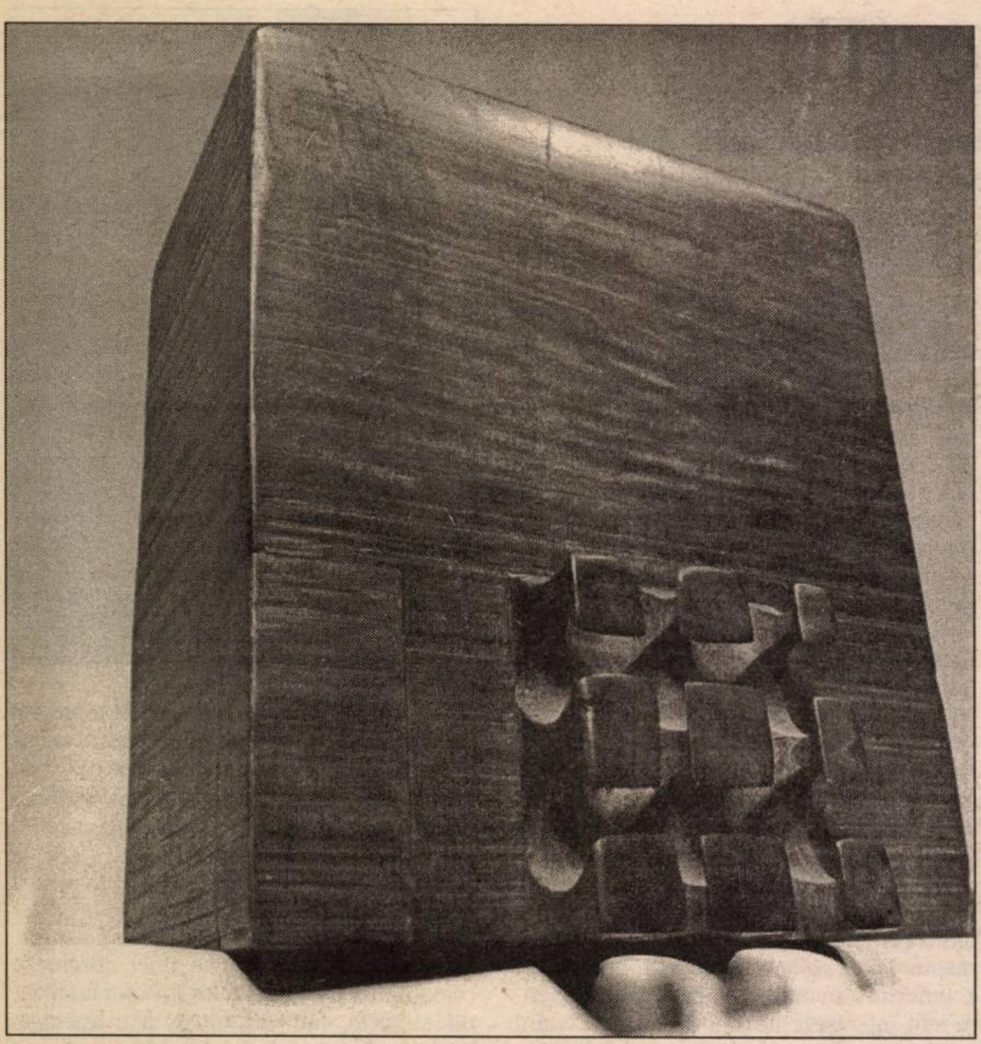

Ovidiu Maitec, ***Arc de triumf închis***

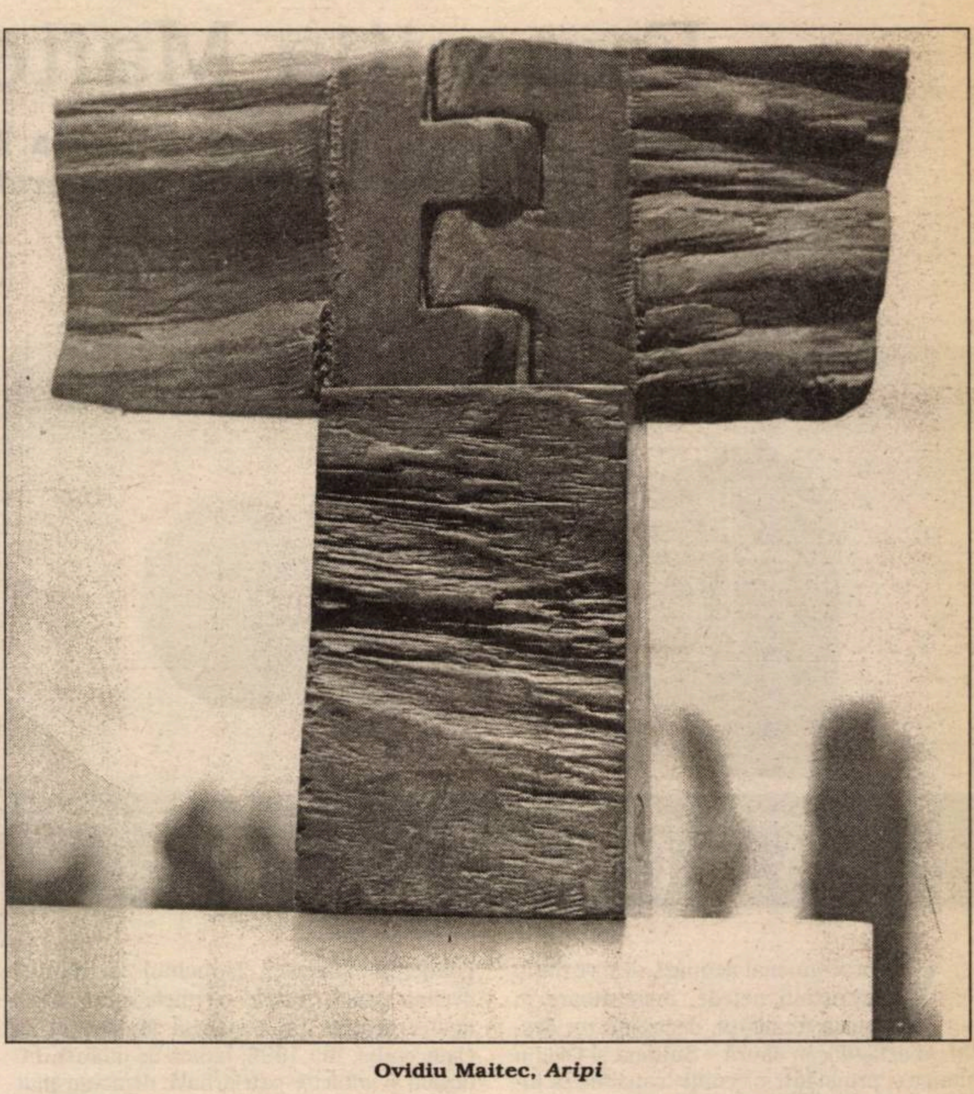

Ovidiu Maitec, ***Aripi***

Ca şi cum ar răspunde acelui atestat de autor de acum două sute de ani şi mai bine, econom, bărbăteşte concis, smuls dintr-o practică fără urmă de narcisism, dintr-un meşteşug unde barda lui Nicolae Ursu din Albac hotăra loial nobleţea proporţiilor şi a îngemănării de volume – o vorbă ne ţintuie acum, tăioasă, avară, neadmiţînd replică, o menţiune care îşi croieşte drum în orice aliniere de titluri şi imagini, la Ovidiu Maitec: *„ars '89"*, ca un constat funest şi o ştampilă sancţionînd vidul, rapelul operelor mistuite în incendiu. Şi nu e vorba despre vreun orgoliu al suferinţei, în această operaţie echivalînd cu un marcaj exact, fără zadarnice iluzii, care să măsoare întinderea daunelor. Dacă l-au lăsat fără probele materiale ale unei bune părţi din creaţia sa, flăcările n-au putut frînge determinarea curajoasă a artistului, voinţa lui tenace de a continua. În chip oarecum comemorativ, cu ceva conţinut şi demn în evocare, expoziţia actuală de la Muzeul Naţional de Artă adună, în perspectiva ultimei săli, un pîlc de lucrări ce acuză sărutul limbilor de foc şi amprenta lor fumegoasă. E colţul unui cabinet de piese negre, concentrate, nu armorial desfăşurîndu-se în modulări care să asambleze disparatul, fragmentarul – deşeuri, secţionări de mobilier –, într-un **Zid** înţesat şi lizibil, într-o panoplie de suprapuneri, ca acelea minuite de Louise Nevelson. Primul dintre aceste *„environnements"*, realizat în negru, din cutii întocmite ingenios şi luxuriant, se chema **Moon Garden-One**. Căuta o incidenţă poetică în felul întregului demers al sculptoriţei, proptind vertical tîmplăria ei răbdător cumulativă, spre o anume gratuitate, iscînd parcă magie în pletoric. Mi-o amintesc în locuinţa ei din New York – era după importanta retrospectivă de la Whitney Museum, din 1967 –, figura ei, atingînd o altitudine pitoresc-marţială, se compunea uimitor cu ambianţa arhitectonică, un urcuş pe mai multe etaje, cu nişe din care, rînd pe rînd, se năzăreau alcătuiri elaborate şi mîţe vii, depotrivă decorative. Părea că populăm lăuntrul unei cutii, albă de data aceasta, cilindrică precum o lunetă, unde ne-am fi găsit cuprinşi cu toţii, inclusiv vizitatorii, într-un soi de complice pregnanţă.

*

Nu pentru un paradox de vizibilitate, funcţionînd fără greş, ne-au reţinut, însă, la Ovidiu Maitec, lucrările din aria conotaţiilor de negru. Sub aspectul ca de cărbune onctuos, care trimite spre pala de foc, spre incandescenţa deflagraţiei, se lasă, dimpotrivă, perceput aici un miez ascuns, dincolo de agresiuni şi avataruri consumptive. Cum Evul Mediu a trăit magnetismul **Fecioarelor negre** care atrăgeau pelerinaje fascinante, punînd în mişcare, timp de veacuri, cortegii de papi şi de regi – de la Philippe-Auguste şi Saint Louis pînă la François I-er –, înspre sanctuare ce escaladau stînci de lavă, Le Puy, bunăoară, în Auvergne, sau romanica Notre-Dame-du-Port, în Clermont-Ferrand, s-ar spune că o stranie putere, de coeziune şi de salutar reviriment, se transmite din trunchiul înnegrit al acestor vestigii. Cutare element metalic, de la unul dintre **Tronuri**, cules din jăratec, sculptorul l-a recuperat anume – aşa cum se arăta, convulsiv răsucit de biciurile arzătoare. Rămăşiţe cu desenul sugrumat, el îndrăzneşte să le transpună în mulaje acute, peste ruină şi pustiire artistul reia ceea ce îi aparţine. Un butuc carbonizat, iată-l sugerînd, original şi forte, un fagure tragic – pentru mierea amară a unui viitor care nu abdică. Vitalitatea creatoare e în stare să desfidă categoric demonia istoriei.

Singura istorie, de altminteri, căreia Ovidiu Maitec îi aduce explicit omagiu este opera unei personalităţi de savant, George I. Brătianu, pe care epoca nefastă a dictaturii a suprimat-o abject. Lins de flăcări, purtînd stigmatele încleştării malefice, paralelipipedul de bronz închinat cărţii lui G.I. Brătianu, despre **Marea Neagră**, odihneşte acum, în expoziţie, pe Tronul unei recunoaşteri simbolice. Istorie de scrupul profund şi lungă răsuflare, unde drumurile aparent exotice, oricît de complicate, pot servi, şi ele, regăsirii de sine.

Prima parte a acestui text consacrat expoziţiei Sultana şi Ovidiu Maitec de la Muzeul Naţional de Artă (Palatul Regal) a apărut în Nr. 87/23.10-29.10.2001. Rectificăm cu această ocazie unul dintre subtitlurile de atunci: corect este ***Insule, punţi în calea totalităţii****. Ultima parte, consacrată Sultanei Maitec, va urma. Expoziţia este deschisă pînă joi 13 decembrie.*

---

70 de flori şi fu(l)gi pentru Johnny

ALEXANDRU ŞIPA

În primele zile ale lunii decembrie, la Bucureşti au avut loc mai multe manifestări pe care le-am putea încadra sub genericul „Zilele Johnny Răducanu", şi asta pentru că, pe 1 decembrie, ilustrul nostru muzician de jazz a împlinit vîrsta de 70 de ani!

Sîmbătă 1 decembrie J.R. a fost sărbătorit într-un cadru intim, elevat, în Aula Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din România al cărui membru este de peste 35 de ani.

Au fost prezente personalităţi marcante ale muzicii/culturii româneşti, prieteni şi colegi ai maestrului, printre care Alexandru Paleologu, Andrei Pleşu, Sorin Dumitrescu, Dumitru Capoianu, Marius Popp, Mircea Tiberian. Au elogiat viaţa şi activitatea sărbătoritului Adrian Iorgulescu, preşedintele acestei bresle, Anton Şuteu, secretar al secţiei de pop şi jazz din UCMR, şi Florian Lungu. Au cîntat apoi Johnny Răducanu şi doi dintre invitaţii săi, Guido Manusardi (Italia) şi Yancsy Korossy (clujean stabilit în SUA de peste 30 de ani), după care s-a ciocnit un pahar de şampanie în cinstea sărbătoritului.

În ziua următoare, Johnny Răducanu a fost sărbătorit, ca întreg jazz-ul românesc, printr-un concert-spectacol de cinci ore, la Sala Radio, arhiplină.

După prezentarea unui scurt film TV, **Portret J.R.**, s-au produs, în ordinea intrării în scenă, Ion Caramitru, care a impresionat prin acurateţea cu care a cîntat piesa lui Johnny Răducanu **Podul din Avignon** pe versurile lui Nichita Stănescu; Miriam Răducanu a dansat, ca în tinereţea ei, pe muzica lui Duke Ellington; Dan Grigore a cîntat un coral de Bach, o piesă lirică de Schumann şi o **Doinită** de J.R.; harpistul Ion Ivan Roncea – dans vechi englez şi **Ragtime** de Scott Joplin; Adrian Iorgulescu a surprins plăcut improvizînd o piesă la pian; Sorin Dumitrescu şi Mircea Diaconu, ca mulţi dintre cei citaţi, l-au elogiat pe sărbătorit şi în acest context; Yancsy Korossy – din nou cu patru piese, încheiate cu un refren reluat de întreaga asistenţă: **Happy Birthday to J.R.!**; a urmat Duo Tavitian-Stroe cu etno-free, Guido Manusardi în trio, Ion Baciu jr. cu Romeo Cozma , ambii din Iaşi, la două piane; Irina Petrescu a recitat poezia **Discomania** de Traian T. Coşovei; Florian Lungu a citit un mesaj adresat lui J.R. de către Răzvan Theodorescu – ministrul Culturii; Mircea Tiberian Trio le-a avut ca soliste pe Paula Seling, Marta Hristea şi Monica Anghel în duo cu Elena Cârstea; Victor Rebengiuc – cu monologul **Prospero** de Shakespeare; Răzvan Mazilu a dansat pe o cunoscută piesă a lui Armstrong; Marius Popp a interpretat, solo pian, piesa lui J.R. **Joc**, iar în final, sărbătoritul cu grupul său Friends, cărora li s-au alăturat saxofoniştii Alin Constanţiu, Cristian Soleanu, Garbis Dedeian şi Liviu Butoi, apoi, din nou pe scenă toţi pianiştii, pe rînd, au participat la un demonstrativ şi reuşit *jam-session* (interpretare şi ansamblu alcătuite ad-hoc).

Singurătatea
... meseria
mea
Johnny
Răducanu

În pauza concertului, în hol, a fost lansată cartea însoţită de un CD, sub semnătura lui Johnny Răducanu, intitulate: **Singurătatea... meseria mea**.

Pe acest CD, poate cea mai mare şi plăcută surpriză o prilejuieşte potpuriul **Amintiri, Tescani '89**, expresiv cîntat vocal de Andrei Pleşu, acompaniat la pian de J.R.

P.S. Luni 3 decembrie seara, la sala ARCUB, a avut loc lansarea CD-ului realizat de UCMR cu Quartet-ul Simion-Korossy (cu doi invitaţi din SUA), urmată de recitalul protagoniştilor, iar la Clubul „Lăptăria lui Enache", lasarea CD-ului **Teodora Enache & Guido Manusardi Trio**, continuată cu recitalul celor doi protagonişti.

profil

Contractul individual de muncă ☛ pag. 5

Legislaţia Muncii

Munca la negru ispiteşte în continuare românii

1 din 20 de români lucrează la negru

Reduceţi la minimum riscul de a fi târât prin tribunale!

Fiţi pregătit pentru orice surpriză neplăcută din partea angajaţilor

Consilier – Legislaţia Muncii, periodic lunar ajuns la numărul 8 (editor: George Straton), este un buletin legislativ util în egală măsură angajaţilor şi angajatorilor. O publicaţie aerisită şi atrăgătoare, un „consilier" conceput special pentru manageri şi un „instrument de lucru" pus la dispoziţia tuturor celor interesaţi. Cele 12 pagini conţin informaţii privind rezolvarea conflictelor de muncă, despre condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească un contract individual de muncă, subiecte de „maxim interes" pentru angajatori, răspunsuri pentru cititori, soluţii practice în domeniul legislaţiei muncii, interviuri cu experţi „în domeniu", sfaturi utilitare.

de ici, de colo

Cuvîntul

ANUL VII (XII) • Nr. 11 (295) • Noiembrie 2001 • Revistă de cultură • 10.000 lei www.cuvantul.ro

Numărul 12 al **Cuvîntului** comentează – în general favorabil – controversatul articol **Romania – Bottom of the Heap** publicat de Tony Judt în **New York Review of Books**. Într-un text echilibrat (**Ideologie şi cultură**), Tudorel Urian nu trece peste inadvertenţele – deja semnalate – ale respectivului articol, dar nu le acordă o importanţă exagerată în economia ansamblului; dimpotrivă, autorul observă faptul că aceste „tuşe îngroşate" amintind „un procedeu folosit pe scară largă în cinematografie" (hiperrealismul) nu afectează valabilitatea concluziilor: „Citind articolul din **New York Review of Books**, orice român, fie el şi nespecialist, poate observa cu uşurinţă tuşele îngroşate de autor (este de notorietate faptul că Ion Iliescu este născut în Olteniţa, nu în Moldova, cum pretinde Tony Judt pentru a justifica popularitatea acestuia în această zonă, că intrarea României în cel de-al doilea război mondial a avut cauze mult mai complexe decît presupusele nostalgii expansioniste ale poporului nostru – nu se spune nimic despre înţelegerile sovieto-germane, nici despre Dictatul de la Viena sau de anexarea de către U.R.S.S. a Basarabiei şi Bucovinei sau despre contribuţia României la înfrîngerea nazismului în ultima parte a războiului –, că unirea Transilvaniei cu România a fost rodul voinţei populare, nu al unei anexiuni armate etc.), dar, în mod paradoxal, poate constata că tabloul general este unul foarte aproape de realitate. Ne place sau nu ne place, trebuie să recunoaştem că articolul lui Tony Judt are o concluzie corectă şi că tabloul desenat de el – chiar cu linii îngroşate – este unul în care ne regăsim".

Mai vehement în apărarea profesorului american (al cărui emul declarat este) se dovedeşte a fi Mircea Mihăieş, cu al său articol intitulat **Un duş rece în vremuri fierbinţi**. Trecînd peste unele exagerări de genul: „excelentă informaţie" care l-ar „scuti" pe Tony Judt de „obişnuitele bîlbîieli ale occidentalului care scrie – mai mult sau mai puţin la comandă, mai mult sau mai puţin întîmplător – despre un anumit subiect", observaţiile *de fond* ale lui Mihăieş sînt, ca să spunem aşa, rezonabile: „Tony Judt aduce în discuţie informaţii dobîndite direct de la cei care decid soarta extinderii în Uniunea Europeană, iar ceea ce aflăm ne cam face să dîrdîim:. «România va fi pentru Bruxelles o pilulă greu de înghiţit, iar cei mai mulţi dintre eurocraţi speră, în particular, că ea nu se va integra multă vreme de aici înainte»". Cu toate acestea, profesorul Judt „întrezăreşte o soluţie de ieşire din marasmul actual". În definitiv, „după felul în care este articulat, acest avertisment se adresează în primul rînd «eurocraţilor», şi abia apoi lui Iliescu şi Năstase. Aceştia trebuie să înţeleagă, în sfîrşit, că în ciuda unei istorii zbuciumate, România este totuşi o ţară europeană. Or, acest mesaj indirect optimist se pare că n-a fost receptat ca atare de intelectualii români". Referitor la „aspectul sensibil" al „invocării intelectualilor interbelici de extremă dreaptă", devenit loc comun al analizelor europene sau americane, Mihăieş atrage, pe bună dreptate, atenţia să nu uităm că „majoritatea discuţiilor au loc în context politic şi nu cultural". Problema e de fapt alta: „În cei 50 de ani postbelici, România nu a reuşit să impună străinătăţii o figură proeminentă care să fie şi purtătoarea unui mesaj cu adevărat european. Acesta e principalul motiv pentru care continuăm să tragem ponoasele unor vechi păcate istorice".

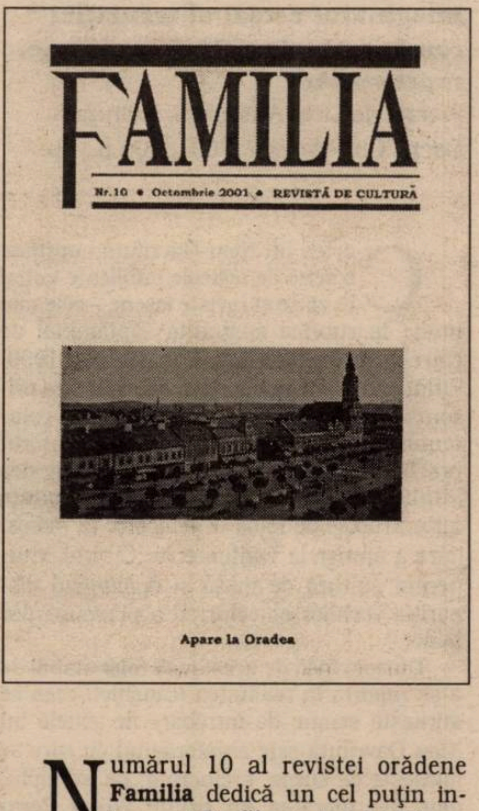
FAMILIA

Nr.10 • Octombrie 2001 • REVISTĂ DE CULTURĂ

Apare la Oradea

Numărul 10 al revistei orădene **Familia** dedică un cel puţin interesant **Profil** regretatului Mircea Zaciu. Dincolo de partea a treia dintr-un lung eseu al lui Virgil Podoabă despre călătoriile profesorului clujean (**Homo viator – Mircea Zaciu**), reţine atenţia, am spune, în cel mai înalt grad, un text al lui Norman Manea (**Veşti de la Mircea Zaciu**), secundat de un set de scrisori primite, de-a lungul timpului, de la cel dispărut. Articolul lui Norman Manea este o sobră şi exactă evocare-analiză a mediului cultural românesc sub dictatura ceauşistă a anilor '80, „prins" şi în **Jurnalul** lui Mircea Zaciu. Este, în acelaşi timp, o evocare a relaţiilor dintre cei doi, umbrite, de la un moment dat, de anumite „derapaje" pe care nu le putem numi altfel decît regretabile şi în analiza cărora nu intrăm aici. Relatînd despre o întîlnire din 1980 între mai mulţi scriitori, întîlnire desfăşurată în apartamentul propriu cu participarea lui Mircea Zaciu, Norman Manea contrazice, într-o scrisoare trimisă în vara lui 1994 (şi reprodusă acum), o însemnare „ciudată" a profesorului despre acelaşi eveniment: „Spuneţi într-un loc (p. 190) că societatea întîlnită la mine, în care evreii dominau, v-ar fi impresionat. Numele pe care le menţionaţi (p. 189) probează însă că evreii, oricît ar fi fost societatea de impresionantă, nu constituiau deloc o majoritate". Un alt „derapaj" poate fi întîlnit într-o însemnare din primul volum al **Jurnalului** în care Mircea Zaciu justifica de ce fusese singurul care votase în comisia universitară împotriva ocupării, prin concurs, a postului de profesor de către Vicu Mîndra. Iată însă răspunsul (epistolar) al lui Norman Manea: „...aş adăuga că n-am putut înţelege nici unele inutile accente în tratarea cazului Vicu Mîndra. Peste justificarea votului, în acest caz, mi se părea absolut suficientă şi convingătoare mediocritatea personajului, oricare ar fi fost numele şi originea sa (cu atît mai puţin a rudelor sale sau a celebrei firme de blue-jeanşi)". Afirmaţia lui Mircea Zaciu suna în felul următor: „Din dosar aflu numele lui Mîndra, devenit în '45 Levys Vicu-Mîndra, apoi doar Vicu Mîndra, renunţînd la viitoarea firmă de blue-jeanşi. [...] Tatăl, negustor ambulant, ilegalist. Mamă, surori, rude poartă numele cele mai picante". În mod semnificativ, răspunsul lui Mircea Zaciu la această scrisoare a lui Norman Manea nu a mai venit niciodată, iar adresantul nu a mai primit nici volumele următoare ale **Jurnalului**. Însă şi în aceste volume – notează Manea – pot fi întîlnite destule „bizare formulări", nu neapărat legate de chestiunea evreităţii. Unele comentează tendenţios o masă rotundă desfăşurată în anii '80 la Radio Europa Liberă, despre situaţia din România, cu participarea lui Virgil Nemoianu şi Matei Călinescu şi moderată de către Vlad Georgescu: „Nemulţumirea evolua într-o drastică interogaţie: «Cine le dă dreptul nu numai să judece, dar să emită tot felul de conjecturi despre neamul de care tocmai s-au despărţit?!», se întreba cel care avea, nu peste multă vreme, să se «despartă» el însuşi de neamul atins nu numai de premoniţii catastrofice, dar de Catastrofa însăşi!". Alte „note stranii" persiflează evreitatea unor Florin Mugur („rolul convenabil de jidov rătăcitor"), Hary Maiorovici („mic bufon evreu de casă"), dar şi a unor Claudio Magris sau Italo Svevo. Pe lîngă toate acestea, Norman Manea înregistrează şi o surpriză „comică": volumul trei al **Jurnalului**, în care capitolul pus la sfîrşit şi intitulat **Ecouri la volumul II** reproducea chiar o frază din scrisoarea sa (particulară) care „nu se referea la volumul II, ci la volumul I, singurul pe care îl primisem!". Toate aceste lucruri îl îndreptăţesc pe autorul prezentului comentariu evocativ să afirme că deşi „ar fi vulgar a se trage din asemenea «scăpări» de condei concluzii catastrofice despre caracterul cuiva", „am rămas nu o dată înlănţuit în ezitări privind asemenea şocuri, nu chiar rare, pe care le oferă intelectuali, altminteri, demni de toată stima. Cu atît mai mult, în cazul unor persoane cunoscute direct, faţă de care păstram afecţiune şi admiraţie şi pe care nu doream să le suspectez vreodată de ceea ce suspectam la cei pe care-i consideram adversarii noştri comuni". Există însă, după întreruperea comunicării directe dintre Norman Manea şi Mircea Zaciu, un „relativ lung şi complicat Post-scriptum indirect". Concret, în urma recenziei critice a lui Norman Manea despre **Memoriile** lui Mircea Eliade, „profesorul spunea cui voia să asculte că aş fi condus, nici mai mult, nici mai puţin, decît o «demonstraţie» de protest în faţa ferestrelor lui Catrinel Eliade" [corect: Christinel Eliade, *n.n.*]. Mai mult: într-un interviu publicat în **Tribuna** nr. 13-16 aprilie 2000, regretatul profesor afirma că „după moartea lui [Mircea Eliade] s-au înregistrat manifestaţii agresive în faţa casei lui, în vreme ce soţia zăcea la pat, bolnavă de moarte". Şi asta în ciuda faptului că decesul lui Christinel Eliade a avut loc după mai bine de zece ani de la moartea soţului său. În plus, Mircea Zaciu citează o presupusă afirmaţie a lui Wendy Doniger, succesoarea lui Mircea Eliade la catedră, care ar fi „declarat public că-i este ruşine că ilustrează o catedră cu numele unui fost nazist". „De data asta – scrie Norman Manea – puteam, într-adevăr, oferi completări. După apariţia recenziei mele în **The New Republic**, Wendy Doniger, şefa catedrei Eliade la Universitatea din Chicago, o prietenă apropiată a soţilor Eliade, m-a sunat să-mi mulţumească, în numele colegilor din catedră, că refuzasem să fac conecţia dintre publicistica lui Eliade şi opera sa ştiinţifică, ceea ce temperase controversele care aveau deja loc de mulţi ani în universitate în legătură cu delicata chestiune". În legătură cu respectivele controverse, Norman Manea citează, ilustrativ, două opinii contradictorii: una a rabinului David Rosenberg de la Centrul Hillel al campusului universitar, care se declară în favoarea desfiinţării catedrei Eliade pe considerente morale; alta, a actualului decan Richard Rosengarten potrivit căruia: „Catedra a fost stabilită pentru a onora realizările sale ca istoric al religiilor. [...] Nu cred că această catedră intenţionează să confirme nimic mai mult sau mai puţin decît asta". Prin urmare – adaugă, cu tîlc, autorul – „America nu este chiar atît de stupidă cum se crede pe Sena, pe Dîmboviţa sau pe Someş. «Political correctness» nu a anihilat extraordinara ei diversitate de gîndire şi glasuri, nici măcar atunci cînd cei doi oponenţi (dispensaţi de nevoia de a-şi schimba, precum Vicu Mîndra sau Florin Mugur, numele) se numesc Rosengarten şi Rosenberg".

din presa cotidiană

Cotidianul

Fondator ION RAŢIU

În **Cotidianul** de joi 6 decembrie, Nicolae Breban o „zbîrceşte" rău de tot pornind de la pretextul unei cronici despre un „nou spectacol al Naţionalului"; tableta sa (**Take, Ianke şi Kadîr** – corect: Cadîr, *n.n.*) ne oferă un adevărat panegiric la adresa mirabilei competenţe a lui Dinu Săraru, competenţă probată atît „sub noua direcţie" a TNB, cît şi în timpul dictaturii ceauşiste cînd, ca director al Teatrului Mic, reuşise, vezi-Doamne, se facă adevărate minuni „subversive" (!). Autorul **Buneivestiri** mărturiseşte o adevărată revelaţie: „Am fost invitat, împreună cu redactori şi colaboratori ai revistei **Contemporanul – ideea europeană**, să vedem noul spectacol al Naţionalului (de sub noua direcţie a lui Dinu Săraru, ce încearcă, se pare, şi după părerea noastră, reuşeşte, să îşi ia «revanşa» faţă de cei care, după '89, îi negau orice competenţă, uitînd că în ultimul deceniu al dictaturii, într-un «moment» de oboseală a Teatrului Bulandra, el a creat, cu Teatrul Mic, nu numai cea mai bună echipă teatrală, cel mai interesant repertoriu, dar şi unul dintre nucleele de rezistenţă spirituală – şi politică, de ce nu?! – ale Bucureştilor, amorţiţi în penurie, frig şi disperare cetăţenească!). Da, reuşeşte..." etc. Regăsirea celor doi (Breban şi Săraru), peste timp şi mode, ca „rezistenţi prin cultură" şi (chiar) ca „disidenţi" anticeauşişti este, pe cînd de interesat-mistificatoare, pe atît de simptomatică pentru o anume mentalitate. Noroc că îi desparte, totuşi, talentul literar... Altfel, „invitaţia" adresată onor echipei de la **Contemporanul** probează, o dată în plus, „graţiile" în care au intrat Nicolae Breban & Co., trimiţîndu-ne cu gîndul la instituţia (comunistă? feudală?) a scriitorului de stat (şi de partid). Cum din actuala clientelă a Ministerului Culturii fac parte numeroşi „dinozauri" ceauşişti prost reciclaţi, „revanşa" simbolică pe care şi-o ia Dinu Săraru ne aminteşte – oare de ce? – titlul unui film al lui Sergiu Nicolaescu...

Proză

Marguerite YOURCENAR

Memoriile lui Hadrian, urmate de **Carnetele de note la *Memoriile lui Hadrian***

Traducere din franceză de Mihai Gramatopol, ediţia a III-a, Editura Humanitas, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Bucureşti, 2001, 288 p., f.p.

Apele Meusei, fluviul pe malul căruia se află castelul Flémalle din Liége al familiei de Crayencoeur, aduc o monedă de bronz gravată cu anii de serviciu ai unui legionar roman. „Veteranul acesta din neam tongru slujise într-una din garnizoanele insulei ce mai apoi a devenit Anglia; intrase în armată în primele luni ale domniei lui Traian. Îmi place să cred", spune descendenta familiei de Crayencoeur (Marguerite Yourcenar, în lumea literară), „că întors de pe mare contingentul lui a debarcat la Colonia, centrul trupelor din Germania de jos, pe vremea cînd generalul a primit ştirea alegerii sale în fruntea imperiului, adusă în goana calului de către nepotul lui, Publius Aelius Hadrianus, tînăr ofiţer avînd în faţă un viitor strălucit."

Această justificare de natură istorică este făcută de către autoare în cartea ei din 1974, **Souvenirs Pieux**, genealogie intimă a familiei sale. Capitolul **Note**, caracteristic romanelor scriitoarei franceze, însoţitor şi al **Memoriilor lui Hadrian**, are o altă motivaţie a legăturii dintre istorie şi literatură: „Consolidînd astfel o operă beletristică, nu facem de altminteri decît să ne conformăm obiceiului lui Racine care-n prefaţa tragediilor sale îşi înşiruie cu grijă izvoarele. Înainte de toate însă, şi pentru a răspunde întrebărilor celor mai insistente, să urmăm exemplul aceluiaşi Racine indicînd locurile, destul de puţin numeroase, în care am completat istoria ori am modificat-o cu prudenţă".

Trebuie semnalat faptul că această traducere este făcută după ediţia franceză din 1971, existînd astfel exact 20 de ani despărţitori (ani în care s-au sedimentat **Carnetele de note la *Memoriile lui Hadrian***) de ediţia princeps. În 1951 şi, desigur, nici în anii imediat următori romanele Margueritei Yourcenar nu au avut ecou la noi şi este, pe de o parte, firească această a treia ediţie în limba română într-o colecţie de popularizare precum „Cartea de pe noptieră". Pe de altă parte, cea mai bine cotată carte a scriitoarei franceze este tîrziu recuperată de traducerile din literatura universală: prima transpunere este din 1983, celelalte două, reeditări, din 1994 şi 2001, ultimele la Editura Humanitas.

Carnetele de note aduc şi ele o a treia accepţiune a cuplului istorie/literatură; istoria scriiturii, de această dată: de la mijlocul anilor '20 Marguerite Yourcenar este preocupată de redactarea **Memoriilor lui Hadrian**. Fragment după fragment, fluxurile şi refluxurile cărţii se adnotează după sinuozităţile unui jurnal; eul emiţător se mai lansează într-o confluenţă, cea a memoriilor şi a jurnalului. Mai ales pentru că „jurnalul" respectiv se complace în meandrele memoriei zise şi involuntară. Într-un loc din **Souvenirs Pieux**, tatăl, de Crayencoeur, foloseşte pentru scris „foi de formatul acela mai mult lat decît lung, care era cel al ciornelor lui Proust".

Peisajul (*the landscape*!) din care se ridică **Memoriile lui Hadrian** este, prin urmare, unul complex. Hadrian, scrie o scrisoare lui Marcus Aurelius în care îşi povesteşte viaţa; îşi ia, desigur, cîteva precauţii, spunînd despre autori, într-un fel de exordiu, că „poeţii ne transpun într-un univers prea vast sau prea frumos [...] faţă de cel ce ne este dat [...], filozofii impun realităţii aproape aceleaşi transformări pe care focul sau maiul le aduc corpurilor naturale [...], istoricii ne înfăţişează trecutul în sisteme prea complete pentru a fi fost vreodată în întregime adevărate [...]", iar „povestitorii, aidoma măcelarilor, atîrnă de tejghea bucăţi mici de carne pe care se bat muştele".

Cine este Hadrian? Împăratul care se simţea – şi deci era – zeu, cel care l-a iubit pe Antinous atît de mult încît i-a făcut tînărului de aproape 20 de ani care s-a sinucis un oraş şi un cult religios, cel care l-a iubit pe Lucius şi faţă de care şi-a ţinut jurămîntul de a-i dărui lumea, cel care-l îndrăgea pe adolescentul de 17 ani Marcus Aurelius şi îi promitea lumea? Imperiul este mereu vacant, Hadrian fiind retras la Vilă, reşedinţa sa de lîngă Roma, prea ocupat cu scrisul. În timpul rememorării. Cel regăsit.

Dan GULEA

Eseu

NICU GAVRILUŢĂ
IMAGINARUL SOCIAL AL TRANZIŢIEI ROMÂNEŞTI
DACIA

Nicu GAVRILUŢĂ

Imaginarul social al tranziţiei româneşti: simboluri, fantasme, reprezentări

Prefaţă de Liviu Antonesei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, 200 p., f.p.

Cartea lui Nicu Gavriluţă cuprinde o serie de articole publicate iniţial în ziare şi reviste ieşene – cele mai multe la rubrica susţinută săptămînal de către autor în **Monitorul**, în 1998 şi 1999. Titlul e foarte generos, însă deschide un orizont de aşteptare pe care conţinutul volumului nu are cum să-l satisfacă: autorul practică un tip de jurnalism, destul de des întîlnit în presa românească, cu nuanţe mizantropice pe tema *O, tempora! O, mores!* (fără a ajunge la înălţimea lui Cicero), vituperînd cultura de masă şi deplîngînd dispariţia vechilor obiceiuri şi a preocupărilor înalte.

Dincolo însă de acest mod (discutabil) de a se raporta la realitatea tranziţiei, ceea ce stîrneşte semne de întrebare în textele lui Nicu Gavriluţă este amatorismul cu care se foloseşte de surse: prelucrînd, de exemplu, date din lucrarea lui Bruno Würtz **Paradigma holistă sau revrăjirea Vărsătorului**, dl Gavriluţă trage concluzia că: „În viziunea astrologică, *New Age*-ul ar semnifica tocmai trecerea de la zodia Peştilor la cea a Vărsătorului" (p. 72). Zodia Peştilor începe pe 21 februarie şi se termină pe 20 martie, iar zodia Vărsătorului cuprinde intervalul 21 ianuarie-20 februarie; astrologic sau nu, o trecere de la Peşti la Vărsător e practic imposibilă.

Alt subiect preferat de eseistul ieşean este disoluţia ortodoxismului, ameninţat de apariţia în România a sectelor orientale. Tonul cu care este abordat subiectul nu lasă loc de îndoială asupra atitudinii autorului: „Celebra, de acum, formulă: «Noi, românii, sîntem undeva la porţile Orientului» încetează astăzi să mai numească doar situarea într-un spaţiu istorico-simbolic suficient de lax şi permisiv unde, vorba unui rus celebru, «totul este permis». A fi la porţile Orientului înseamnă acum (şi) faptul de a te lăsa întîmpinat, aici, în România, de o adevărată ofensivă a unor practici spirituale şi tehnici meditative cu totul diferite faţă de cele creştin-europene" (p. 61). Articole critice sînt dedicate şi sărbătorii Sf. Valentin (eveniment importat, deşi creştinii români aveau deja Dragobetele pe 24 februarie), multiculturalismului („Autoritatea statului pare a se fi diluat, cultura oficială de inspiraţie clasic-europeană pare epuizată, obosită, iar stihiile etnice şi demonii iraţionalului par a provoca la modul serios modelul capitalismului occidental" – p. 127). „Din ce în ce mai des, stihiile multiculturale încep să se întrupeze oficial, luînd, printre altele, şi chipul intelectualului cosmopolit născut în România, absolvent de universităţi europene, posesor de cetăţenie străină şi consacrat definitiv în forurile academice universale" (p. 128), şi muzicii rap, ca să ajungă la figura tipică a „mutantului BUG Mafia" care-şi începe ziua „mozolind cu maximă pasiune buzele unui spîrc cu fustă care se încăpăţînează să mai aducă vag cu imaginea de mult apusă a unei fete" (p. 139), Nicu Gavriluţă făcînd o trecere prin Mircea Eliade.

Un capitol aparte îi e rezervat evoluţionismului, chiar dacă elemente ale tipului de discurs practicat aici sînt prezente şi în celelalte pagini ale volumului (în articolul **BUG Mafia, fenomenul hippy şi „moartea lui Dumnezeu"**, de pildă). Pornind, pe de o parte, de la descoperirea falsificării unor schelete de oameni primitivi (autorul omite să precizeze că există şi schelete a căror autenticitate n-a fost contestată), iar pe de altă parte de la declinul real în care se află evoluţionismul – sau mai curînd darwinismul –, Nicu Gavriluţă ajunge a-l considera o plagă a ştiinţei moderne, „teoriile clasic evoluţioniste" continuînd „să fie convingătoare pentru minţile modelate ireversibil de fantasmele progresului economic şi ale evoluţiei tehnice, creatoare" (p. 164). Darwin întorcîndu-se în ultimii ani ai vieţii la Dumnezeu este imaginea centrală a acestor rînduri; în plus, este citat şi apreciat Cristian Negureanu, autor al **Civilizaţiilor extraterestre şi a treia conflagraţie mondială**, acelaşi pe care profesorul ieşean îl critică drept superficial şi fără autoritate academică în altă parte a volumului – lucru ce pune sub semnul întrebării validitatea bibliografiei folosite de Gavriluţă.

În general, în **Imaginarul social al tranziţiei** nu sînt de găsit texte care să nu reflecte în mod părtinitor opiniile celui care le-a scris – e, am putea spune, o singură faţă a tranziţiei româneşti, celelalte fiind perfect ocultate sub stratul de informaţii erudite asimilate parţial (sau nu prea bine puse în lumină) şi destul de mult pamflet, pentru care, din păcate, Nicu Gavriluţă nu pare să aibă talent.

Iulia POPOVICI

Cristian Tudor Popescu
Un cadavru umplut cu ziare

Cristian Tudor POPESCU

Un cadavru umplut cu ziare (Scrieri)

Editura Polirom, Colecţia „Ego", Iaşi, 2001, 164 p., f.p.

Cristian Tudor Popescu publică sub titlul **Un cadavru umplut cu ziare** o colecţie de editoriale apărute mai întîi pe prima pagină a cotidianului **Adevărul**. La prima vedere poţi să-ţi spui că un asemenea gest nu prea are rost. Pe cine vor mai interesa evenimentele care de obicei nasc texte de acest tip peste un an

Radio Europa Liberă

Vaclav HAVEL, *preşedintele Republicii Cehe* (1995): „Radio Europa Liberă rămîne important şi după terminarea Războiului Rece, nu numai pentru că drepturile omului nu sînt încă respectate deplin şi democraţia nu s-a maturizat, ci şi pentru că acest post stabileşte un etalon pentru noile medii independente, creînd un context competitiv sănătos."

Eduard ŞEVARDNADZE, *preşedintele Republicii Georgia:* „Atîta vreme cît există un pericol de restaurare a regimului totalitar fie şi numai într-o singură ţară din fostul lagăr socialist, Radio Europa Liberă şi Radio Libertatea [numele postului pentru Federaţia Rusă şi celelalte republici postsovietice] vor avea o importanţă excepţională pentru pacea şi stabilitatea în Europa."

Richard von WEIZSAECKER, *preşedintele Republicii Federale Germania* (1999): „Sînt recunoscător postului de radio Europa Liberă pentru ceea ce a făcut şi pentru ceea ce face încă, pentru transmiterea de informaţii libere, pentru slujirea libertăţii de expresie şi pentru răspîndirea libertăţii, cît şi pentru faptul că ne reaminteşte tuturor că nu este suficient să lupţi pentru libertate, ci mai trebuie să dovedeşti că libertatea şi responsabilitatea sînt inseparabile."

RADIO FREE EUROPE · RADIO LIBERTY ·

Corect,
responsabil
şi
la timp!

sau doi de la producerea lor? Un text de publicistică cotidiană este perisabil şi acest adevăr banal nu putea în nici un fel să scape unui ziarist versat ca domnul Popescu. Cele treizeci şi şapte de texte care alcătuiesc **Un cadavru umplut cu ziare** sînt o selecţie din editorialele semnate de autor în anul 2000 şi în prima parte a acestui an. Şi de ce ar mai trebui să citim acum aceste articole, pe care oricum le-am putut avea în faţă în zilele în care au fost scrise făcînd doar gestul simplu de a cumpăra **Adevărul**?

Pentru că, scoase din contextul „fierbinte“ în care au fost scrise, articolele lui Cristian Tudor Popescu devin mai mult decît simple frînturi de publicistică. Strînse în volum, ele pot da măsura fundaţiei secrete pe care se bazează succesul public al *ziaristului* Cristian Tudor Popescu: talentul său de *scriitor*. Dincolo de orice valoare documentară pe care aceste scrieri (cum le numeşte autorul lor) o pot avea pentru noi peste cinci, zece sau cincisprezece ani, importanţa lor imediată constă în calitatea lor literară. Fie că scrie despre Andreea Răducan, despre Slobodan Miloşevici sau despre Eminescu, despre nebunia vieţii politice din România sau despre cenuşiul spaţiului public, Cristian Tudor Popescu pare că poartă două haine distincte: pe cea a ziaristului care scrie despre subiectele fierbinţi ale zilei şi o alta, mult mai puţin vizibilă, a scriitorului care ştie că, într-un fel sau altul, trebuie să depună mărturie despre lumea în care trăim.

Ziaristul ştie să-şi aleagă foarte bine subiectele: temele sale sînt pe de o parte cele care în acele zile inflamau opinia publică şi pe care C.T. Popescu le aborda nu de puţine ori în răspărul a ceea ce mulţi dintre cititorii ziarului gîndeau – e cazul articolelor despre Hagi, care au făcut mare vîlvă: „Jenantă mi s-a părut declaraţia lui Hagi privind cartonaşul galben primit în partida cu Portugalia, cum că arbitrul ar fi venit pe teren dinainte hotărît să-i dea lui un cartonaş galben. «Sîntem mici», a zis Hagi cu o tristeţe de operetă. Mic faţă de cine, faţă de Portugalia? Sau să înţelegem că arbitrul francez (!) – care a condus excelent tot meciul – îşi făcuse socoteala să-i scape pe englezi (!) de Hagi? Haida de“. Şi nu doar că nu cîntă în strună propriului public; Cristian Tudor Popescu ştie să-i impună teme pe lîngă care mulţi dintre cititori ar trece cu nepăsare – e vorba de articolele despre corespondenţa inedită Eminescu-Veronica Micle.

Scriitorul Cristian Tudor Popescu trebuie privit cu atenţie: mijloacele sale stilistice sînt cele ale unei mîini exersate pentru care atît oralitatea străzii, cît şi subtilitatea „inteligheţilor“ (pe care de multe ori i-a atacat public) nu sînt lucruri necunoscute. Retoricile utilizate în textele din **Un cadavru umplut cu ziare** sînt cele ale unui autor care ştie că sensibilitatea excesivă şi admiraţia mută numai benefice nu sînt şi că pentru a sensibiliza conştiinţele contemporane e nevoie şi de puţină agresivitate (stilistică). De altfel, imaginea acestui scriitor e atît de legată de o anumită retorică a agresivităţii care-i intimidează pe mulţi, încît fără ea Cristian Tudor Popescu ar deveni de nerecunoscut.

George GORCEA

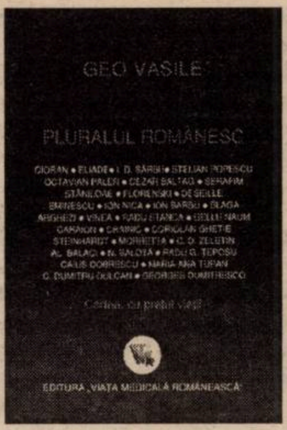

Geo VASILE

Pluralul românesc

Editura Viaţa medicală românească, Bucureşti, 2001, 250 p., f.p.

Avîndu-l ca autor pe italienistul şi criticul literar Geo Vasile, volumul **Pluralul românesc** poartă un subtitlu generos şi justificator în ceea ce priveşte selecţia făcută: **Cartea, cu preţul vieţii**. Sînt alăturate, într-un adevărat tur de forţă prin cultura română (şi ceva în plus), texte scrise de-a lungul ultimului deceniu despre Cioran, Eliade, Blaga, Barbu, Cezar Baltag sau Pavel Florenski. Exemplele ar putea fi înmulţite simţitor, autorul dovedind că posedă ceva din echidistanţa asumată a istoricului religiilor pentru care Evangheliile şi legendele cosmogonice africane au aceeaşi valoare. Întîlnim, astfel, în imediata vecinătate a prezentărilor dedicate cărţilor lui Octavian Paler sau Nicolae Balotă, cronici ale lucrărilor **Însemnări istorice despre satul Vorniceni din ţinutul Dorohoi** sau **Masacrul inocenţilor**, aparţinîndu-le lui Octavian Ionescu şi, respectiv, Victor Bîrsan. Le apropie aceeaşi abordare prudentă, fără ipoteze spectaculoase, textele părînd mai degrabă rodul unui efort de consolidare a unor verdicte mai vechi decît coagularea intuiţiilor primei lecturi. Cel mai adesea, tonalităţile evocatoare subminează spontaneitatea primei impresii. Cînd scenariul este răsturnat, textul cîştigă în expresivitate, ca în articolul consacrat **Istoriei...** lui Radu G. Ţeposu: „Histrionici şi fără iluzii, literaţii deceniului nouă au dorit să refacă textual o lume a deznădejdii şi a absurdului, un Babel de a cărui iminentă abolire s-au îndoit, retoric şi ceremonios, doar de ochii publicului“.

Un lucru este sigur, şi anume că impulsul scrierii multor texte l-au constituit reperele biografice ale celui pe care îl vizau, de unde şi certitudinea că Geo Vasile frecventează cu asiduitate dicţionarele de istorie literară. Articolului despre Ion Barbu din martie 1995 îi urmează, previzibil, în luna mai a aceluiaşi an, unul despre Lucian Blaga, primele rînduri ale celui din urmă deconspirînd caracterul ocazional şi omagial al amîndurora: „După centenarul Ion Barbu, sărbătoarea prilejuită de cei o sută de ani de la naşterea lui Lucian Blaga (9 mai 1895, Lancrăm, judeţul Alba) vine să încununeze această neverosimilă, perenă primăvară a poeziei şi gîndirii româneşti“. Uneori, tristeţea de a nu fi reacţionat la timp este abia disimulată: „Un zvon cel puţin straniu a circulat pe la începutul lunii iunie 1996, conform căruia profesorul Al. Balaci ar fi împlinit 80 de ani. Pînă ne-am dumirit, consultînd istorii literare, dicţionare româneşti şi străine, iată că *gemenii* au şi făcut loc *raului*“.

Făcută de pe astfel de poziţii, critica literară sfîrşeşte iremediabil în discurs encomiastic. E cazul medalioanelor dedicate poeţilor interbelici, scurta biografie şi inventarierea temelor majore neputînd constitui o miză prea mare, indiferent de numele autorului.

Există în toate acestea o anumită monotonie pe care autorul încearcă să o spulbere din cînd în cînd prin inserarea unor adevărate filipice la adresa celor care, din varii motive, au susţinut puncte de vedere diferite. Bunăoară, comentînd opiniile nefavorabile exprimate de unii scriitori din exil la adresa lui Mircea Eliade, autorul conchide că „în preajma unor personalităţi covîrşitoare prin operă şi impact omenesc, recunoscute decenii la rînd de comunitatea ştiinţifică şi literară mondială, orice agitaţie de tip contestatar ni se pare sterilă şi de un gust îndoielnic, amintind cît de plastic este dictonul: *Parturiuntur montes et nascitur ridiculus mus*“. Onorabilă în intenţie, o astfel de poziţie îşi dovedeşte precaritatea tocmai prin faptul că tabuizează subiectul înainte de a-l fi supus unui examen lucid şi nuanţat, care nu presupune în mod necesar finalităţi iconoclaste.

Preocupat să consolideze, Geo Vasile neagă orice fel de eroziune, avînd, asemenea evreilor care reconstruiau Ierusalimul în timpul lui Neemia, mistria într-o mînă şi sabia în cealaltă. Cînd este vorba, însă, de critică literară, puţin relativism nu strică. Dimpotrivă, el legitimează judecata de valoare.

Marius ŢEPEŞ

Cărţi noi la Editura Idea Design & Print

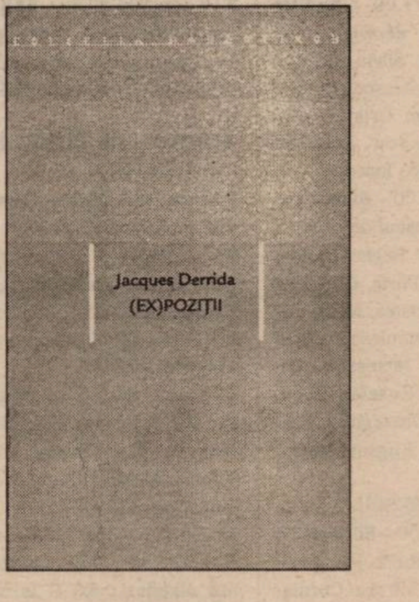

Jacques DERRIDA

(Ex)poziţii. Convorbiri cu Henri Ronse, Julia Kristeva, Jean-Louis Houdebine, Guy Scarpetta

Prefaţă de Aurel Codoban, Colecţia „Panoptikon“, Cluj-Napoca, 2001, 80 p., f.p.

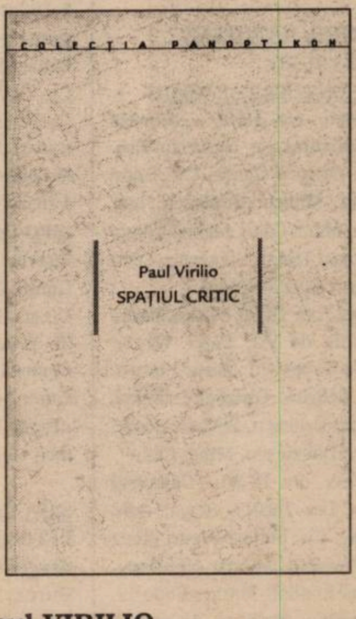

Paul VIRILIO

Spaţiul critic

Traducere de Sebastian Big, prefaţă de Bogdan Ghiu, Colecţia „Panoptikon“, Cluj-Napoca, 2001, 96 p., f.p.

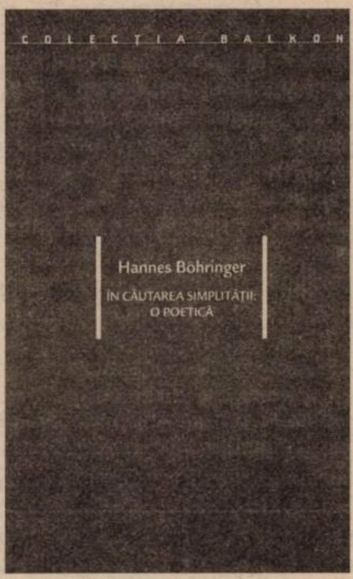

Hannes BÖHRINGER

În căutarea simplităţii: o poetică

Traducere de Mihai Codoban, prefaţă de Aurel Codoban, Colecţia „Balkon“, Cluj-Napoca, 2001, 78 p., f.p.

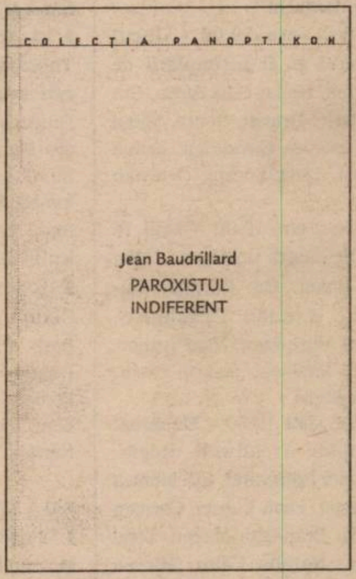

Jean BAUDRILLARD

Paroxistul indiferent. Convorbiri cu Philippe Petit

Traducere de Bogdan Ghiu, Colecţia „Panoptikon“, Cluj-Napoca, 2001, 96 p., f.p.

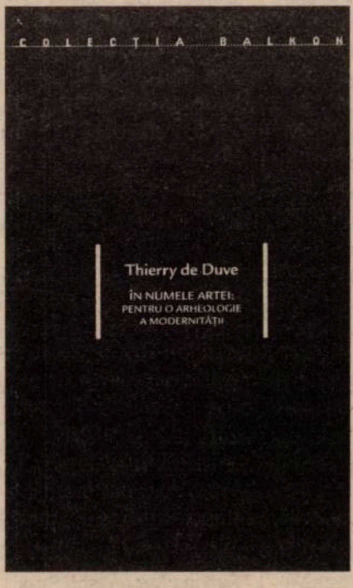

Thierry DE DUVE

În numele artei: pentru o arheologie a modernităţii

Traducere şi prefaţă de Virgil Mleşniţă, Colecţia „Balkon“, Cluj-Napoca, 2001, 112 p., f.p.

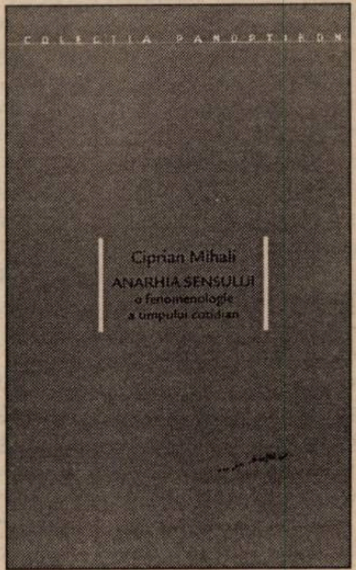

Ciprian MIHALI

Anarhia sensului. O fenomenologie a timpului cotidian

Colecţia „Panoptikon“, Cluj-Napoca, 2001, 128 p., f.p.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA ION LUCA CARAGIALE:

▮ 11 dec., ora 18.30 – **Numele trandafirului** de Umberto Eco. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Radu Beligan, Mircea Albulescu, Igor Bardu, Mihai Călin, Mircea Cojan, Ion Cojar, Traian Stănescu, Liviu Crăciun, Eugen Cristea

▮ 13 dec., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadir** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Silvia Năstase, Monica Davidescu, Mihai Călin

▮ 15 dec., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Lev Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Anemona Niculescu, Monica Davidescu, Mihai Niculescu, Doru Ana, Alexandru Hasnaş, Gavril Pătru

SALA LIVIU REBREANU:

▮ 11 dec., ora 19.00 – **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Regia: Gelu Colceag. Cu: Olga Tudorache, Valeriu Popescu, Marius Bodochi

▮ 12 dec., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric

▮ 13 dec., ora 19.00 – **Leul în iarnă** de James Goldman. Regia: Petre Bokor. Cu: Carmen Stănescu, Damian Crâşmaru, Medeea Marinescu, Vlad Ivanov, Dragoş Ionescu, Gavril Pătru, Marius Rizea

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Machinal** de Sophie Treadwell. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Monica Davidescu, Liviu Lucaci, Carmen Ionescu, Brânduşa Mircea, Tomi Cristin, Natalia Călin, Mircea Anca, Gavril Pătru, Silviu Biriş, Dragoş Stemate, Marius Rizea, Ileana Olteanu, Marius Gâlea

▮ 15 dec., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Poveşti de iarnă**

▮ 15 dec., ora 18.30 – **Nunta lui Krecinski** de A.V. Suhovo-Kobâlin. Regia: Felix Alexa. Cu: Costel Constantin, Carmen Stănescu, Valentin Uritescu, Matei Alexandru, Medeea Marinescu, Mihai Călin, Alexandru Hasnaş, Ion Ionuţ Ciocia, Bogdan Muşatescu, Emil Mureşan, Grigore Gonţa

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Cotletele** de Bertrand Blier. Regia: Gelu Colceag. Cu: Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Ileana Stana Ionescu, Sanda Toma, Lamia Beligan, Mihai Călin, Iuliana Moise, Mircea Anca jr.

▮ 16 dec., ora 19.00 – **Ţăranul baron** de Ludvig Holberg. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Mihai Fotino, Ovidiu Moldovan, Mircea Anca, Liviu Lucaci, Marius Gâlea, Marius Rizea, Silviu Biriş, Cristian Creţu, Cesonia Postelnicu, Liviu Vlad

SALA CAMIL PETRESCU:

▮ 12 dec., ora 19.00 – **Amanţii însingeraţi** de Chikamatsu Monzaemon. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Ionescu, Marius Bodochi, George Ivaşcu, Crina Mureşan, Tania Popa, Lamia Beligan, Alexandru Georgescu, Vlad Ivanov, Sanda Toma, Doru Ana, Silvia Năstase

▮ 15 dec., ora 19.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Audiţie pentru Medeea** de Olga Delia Mateescu. Regia: Silviu Jicman. Cu: Olga Delia Mateescu, Tamara Creţulescu, Tomi Cristin, Alexandru Georgescu, Bogdan Muşatescu, Dragoş Ionescu

▮ 16 dec., ora 19.00 – **Şi mai potoliţi-l pe Eminescu!** de Cristian Tiberiu Popescu. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Dan Puric, Gheorghe Dinică, Eugen Cristea, Mihai Călin, Constantin Dinulescu, Alfred Demetriu, Mihai Niculescu, Alexandru Bindea, Eusebiu Ştefănescu, Mircea Gheorghiu, Carmen Ungureanu, Eugenia Maci

SALA MARIN SORESCU:

▮ 12 dec., ora 19.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

▮ 13, 14 dec., ora 19.00 – **Regele moare** de Eugene Ionesco. Regia: V.I. Frunză. Cu: Marius Bodochi, Florina Cercel, Cristian Moţiu, Irina Bârlădeanu, Gabriela Butuc

TEATRUL NOTTARA

(tel: 212.52.89)

SALA MAGHERU:

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Larry Thompson, tragedia unei tinereţi sau Show must go on** de Dusan Kovacevic. Regia: Mara Paşici-Manolescu. Cu: Ştefan Sileanu, Tania Filip, Cristian Şofron, Ion Haiduc, Ruxandra Sireteanu, Anda Caropol, Ion Siminie, Valentin Teodosiu, Claudiu Romila

▮ 16 dec., ora 19.00 – **Oscar** de Claude Magnier. Regia: Alice Barb. Cu: Ştefan Radof, George Ivaşcu, Emilia Dobrin, Valeriu Preda, Anda Caropol, Daniela Minoiu, Daniel Popescu, Crenguţa Hariton, Anca Bejenaru

SALA STUDIO:

▮ 12 dec., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mitcu

▮ 13 dec., ora 19.30 – **Soţul păcălit** de Molière. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ion Haiduc, Cerasela Iosifescu, Ştefan Radof, George Alexandru/Rareş Stoica, Camelia Zorlescu, Crenguţa Hariton, Sorin Cociş, Irina Cornişteanu

▮ 15 dec., ora 19.30 – **Vino la pod, iubita mea!** de Kiszley Gabor. Regia: Alexandru Repan. Cu: Alexandru Repan, Lucia Mureşan, Ada Navrot, Ilinca Goia, Rareş Stoica, George Alexandru

▮ 16 dec., ora 19.30 – **Frumos e în septembrie la Veneţia** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis, Valentin Uritescu

TEATRUL BULANDRA

SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:

(str. Lipscani 53, tel: 315.89.90)

▮ 13, 16 dec., ora 19.00 – **Colonelul-Pasăre** de Hristo Boicev. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Victor Rebengiuc, Dana Dogaru, Răzvan Vasilescu, Mircea Rusu, Costel Caşcaval, Dorin Andone, Silviu Geamănu, Constantin Drăgănescu

▮ 15 dec., ora 19.00 – **Libertinul** de E.E. Schmitt. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Vasilescu, Irina Petrescu, Emilia Popescu, Oana Tudor, Andreea Bibiri, Constantin Ghenescu

SALA TOMA CARAGIU:

(tel: 212.05.27)

▮ 13, 14 dec., ora 19.00 – **Tango** de Slawomir Mrozek. Regia: Gelu Colceag

▮ 15 dec., ora 20.30 – **SAKADAT-extraSENSORial.** Spectacol realizat de grupul de percuţie Sensor. Coproducţie cu Fundaţia Dakino

TEATRUL DE COMEDIE

(tel: 315.91.37)

▮ 12 dec., ora 18.30 – **Copilul divin** după Pascal Bruckner. Regia: Radu Nichifor. Cu: Aurelian Temişan, Monica Davidescu/Ştefana Zamfirescu, Adrian Văncică, Gabriel Fătu. Spectacol prezentat de Compania „D'Aia"

▮ 13 dec., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici

▮ 14 dec., ora 18.30 – **Căsătorie în stil olandez** după **O întîmplare cu haz** de Carlo Goldoni. Regia: Alice Barb. Cu: Coca Bloos, Ion Chelaru, George Ivaşcu, Adina Popescu, Delia Nartea, Mihaela Teleoacă, Radu Bânzaru

▮ 15 dec., ora 18.30 – **Iluzia comică** de Pierre Corneille. Regia: Alexandru Darie. Cu: Marian Râlea, George Ivaşcu, Florin Anton, Ion Chelaru, Laura Creţ, Dorina Chiriac, Şerban Cellea, Dan Aştilean, Tudor Chirilă, Alexandru Pop

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Bani din cer**/ ora 18.30 – **Pălăria** după **Un chapeau de paille** de Eugene Labiche. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Cornel Vulpe, Gheorghe Dănilă, Radu Bânzaru, Alexandru Pop, Candid Stoica, Eugen Racoţi, Dan Tudor, Tudor Chirilă, Gabriela Adina Cristescu

TEATRUL MIC

SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:

(str. Lipscani 53, tel: 315.89.90)

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Spirit** de Margaret Edson. Regia: Cătălina Buzoianu. Cu: Valeria Seciu, Gheorghe Visu, Monica Mihăescu, Mihaela Rădescu, Ovidiu Niculescu, Liliana Pană, Radu Zatu, Bogdan Talaşmau, Mihaela Măcelaru, Marius Călugăriţa, Ilinca Bantal

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA

(tel: 310.35.74)

▮ 13 dec., ora 19.00 – **Tigrul** de Murray Schisgal. Regia: Gabriela Dumitru. Cu: Ştefana Zamfirescu şi Mihai Cuciumeanu

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Omoară-l pe aproapele tău** de Slawomir Mrozek. Regia: George Ivaşcu. Cu: Alex. Papadopol, Rodica Ionescu, Adina Stan, Viorel Cojanu, Ana Pasti, Raluca Oprea, Silvia Gâscă, Iulian Postelnicu, Liviu Vlad, Ion Kivu, Aurelian Bărbieru

▮ 15 dec., ora 19.00 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Ştefan Vulniciuc şi Mihaela Gorea. Cu: Vasile Calofir, Adriana Nicolae, Bogdan Mosor, Gheorghe Lazăr, Paul Lucaci, Mihai Cuciumeanu

▮ 16 dec., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

TEATRUL LUNI:

(tel: 314.57.51)

▮ 11 dec., ora 20.00 – **Double Puzzle**, spectacol de **pantomimă, dans, step**. Cu: Adriana Nicolae, Richard Bovnoczki

▮ 17 dec., ora 20.00 – **No Mom's Land**, după S. Becket. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache, Octavian Mardari. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul ACT

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

▮ 11 dec., ora 19.00 – **Lacuna** de E. Ionescu. Cu: Georgeta Marin, Emanuela Fazekaş, Adriana Pârvu/ **Oh, studenţie!...** de M. Sorbul. Cu: Sofia Savi, Raluca Obreja, Emanuela Fazekaş, Călin Popovici, Dan Crudu

▮ 14 dec., ora 19.30 – **Bătrîna doamnă şi fluturele** de Nicolae Breban. Regia: Lucian Sabados. Cu: Oxana Moravec, Dragoş Câmpan, Roxana Ivanciu

▮ 17 dec., ora 19.00 – **Sînteţi în direct cu Torquemada – Astă seară despre prostie** după **Elogiul nebuniei** de Erasmus din Rotherdam. Regia: Theodora Herghelegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

▮ 15 dec., ora 11.00 – **O farmacie cu nebuni** după Eugène Labiche. Regia: Harry Eliad. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Mihai Ciucă, Nicolae Călugăriţa, Cristina Dogaru, Arabela Neazi

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Fericirea furată** de Iacob Gordin. Regia: Moshe Yassur (SUA). Cu: Leonie Waldman Eliad, Theodor Danetti, Mihaela Sîrbu, Nicolae Călugăriţa. Textul se traduce în limba română la cască

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

▮ 11 dec., ora 10.00 – **Noaptea sfîntă** de Silvia Kerim şi Cristian Munteanu după Charles Dickens. PREMIERĂ. Regia: Cristian Munteanu. Cu: Boris Petroff, Marius Nanău, Alexandrina Halic, Dumitru Anghel, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Sibylla Oarcea, Ion Arcudeanu, Daniel Tudorică

▮ 12, 13, 14 dec., ora 10.00 – **Noaptea sfîntă**

▮ 15, 16 dec., ora 10.30 – **Noaptea sfîntă**

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

▮ 11 dec., orele 9.00 şi 10.30 – **Fetiţa cu chibriturile**, după H.C. Andersen. Regia: Victor Radovici. Cu: Corina Dragomir, Andreea Ardeleanu, Mihaela Coveşeanu, Ciprian Cojenel, Stelian Milu, Emanuel Ionescu

▮ 12 dec., ora 10.00 – **Aladin şi lampa fermecată** de Al. Andy Kessler. Regia: Ion Lucian. Cu: Vasile Menzel, Paula Sorescu Lucian, Silvana Ionescu, Robert Radoveneanu, Cosmin Şofron

▮ 13 dec., ora 10.00 – **Frumoasa şi bestia**, după Charles Perrault. Cu: Ion Lucian/Bogdan Caragea, Annemary Ziegler, Robert Radoveneanu/Cristian Boeriu, Silvana Ionescu, Ilie Georgian Petrică

▮ 14 dec., orele 9.00 şi 11.00 – **Fetiţa cu chibriturile**

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Frumoasa şi bestia**

TEATRUL ŢĂNDĂRICĂ

SALA VICTORIA:

(tel: 315.23.77)

▮ 11, 12, 14 dec., ora 10.00 – **Frumoasa şi bestia**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Claudiu Iordan, Graţiela Ştefan, Daniel Stanciu, Cristian Mitescu, Mariana Zaharia, Liliana Gavrilescu, Dora Ortelecan

▮ 13 dec., ora 10.00 – **Lebedele**. Regia: Gavril Pinte. Cu: Dora Ortelecan, Eugenia Barbu, Cristina Roşiianu, Elena Săndulescu

▮ 15 dec., ora 11.00 – **Lebedele**

SALA LAHOVARI:

(tel: 211.08.29)

▮ 12, 13, 14 dec., ora 10.00 – **Ali Baba şi cei 40 de hoţi**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Ionuţ Brancu, Paul Ionescu, Mihai Dumitrescu, Gabriel Apostol, Daria Gănescu, Angela Filipescu, Florentina Tănase, Maria Varsami

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Pinocchio**. Regia: Cristian Pepino. Cu: Daria Gănescu, Liliana Gavrilescu, Ioana Chelaru, Daniel Stanciu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Bruno Mastan, Decebal Marin

BACĂU

TEATRUL GEORGE BACOVIA

▮ 11 dec., ora 17.00 – la Focşani – **Doi morţi vii** de Vasile Alecsandri. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Eliza Noemi Judeu, Florin Zăncescu, Adrian Găzdaru, Ion Goranda, Valentin Branişte, Nicolae Roşioru

▮ 12, 14 dec., ora 17.00 – **Ginere de import** de Viorel Savin. Regia: Constantin Dinischiotu. Cu: Viorel Baltag, Firuţa Apetrei, Florentina Găzdaru, Despina Prisecaru, Adrian Găzdaru, Valentin Branişte

▮ 13 dec., ora 17.00 – **Doi morţi vii**

▮ 16 dec., ora 18.00 – **Bolnavul închipuit** de Molière. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Ştefan Ionescu, Eliza Judeu, Daniela Rotari, Florina Găzdaru, Adrian Găzdaru, Gabriel Duţu, Florin Crăciunescu, Eduard Jighirgiu, Valentin Branişte, Tiberiu Ioniţă

TEATRUL DE ANIMAŢIE V. ALECSANDRI

▮ 11 dec. – la Grădiniţa „Confecţia" – **Degeţica** după H. Ch. Andesen. Regia: Laurenţiu Budău. Cu: Rodica Dănciulescu, Laurenţiu Budău

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Ionică Apărece şi Domniţa Albăstriţa** de Cornel Udrea. Regia: Bogdan Ulmu. Cu: Mihai Chihaia, Marlene Duduman, Andreea Sandu, Eugen Ionescu, Sorina Moian, Liliana Isbândă

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

▮ 11 dec., ora 19.00 – **Desculţi în parc** de Neil Simon. Regia: Dinu Manolache. Cu: Oana Ioachim, Ştefan Bănică jr., Mitică Popescu, Ileana Cernat. Spectacol al Teatrului Mic din Bucureşti

▮ 12, 13 dec., ora 18.30 – **Şantaj** de Liudmila Razumovskaia. Regia: Claudiu Goga. Cu: Virginia Itta Marcu, Marius Cordoş, Dan Cogălniceanu, Iulia Popescu, Marius Cisar

SALA STUDIO:

▮ 14, 16 dec., ora 18.00 – **E vremea rozelor ce mor**, spectacol în interpretarea actriţei Maya Indries

▮ 15 dec., ora 18.00 – **Cerere în căsătorie** de A.P. Cehov. Regia: Claudiu Goga. Cu: Bianca Zurovski, Dan Cogălniceanu, Dan Săndulescu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

▮ 12 dec., ora 19.00 – **Romeo şi Julieta** de W. Shakespeare. Regia: Keresztes Attila

▮ 13 dec., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Karol** de S. Mrozek. Regia: Tompa Gábor. Textul se traduce simultan la cască în limba română

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Nunta însîngerată** de F.G. Lorca. Regia: Mona Chirilă. Textul se traduce simultan la cască în limba română

▮ 15 dec., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel, spectacol *studio*. Regia: David Grant (Marea Britanie)

▮ 16 dec., ora 19.00 – **Aşa este (dacă vi se pare)** de L. Pirandello, spectacol *studio*. Regia: Vlad Mugur

▮ 17 dec., ora 19.00 – **Mizantropul** de Molière, spectacol *studio*. Regia: Tompa Gábor

PLOIEŞTI

TEATRUL TOMA CARAGIU

DRAMĂ:

▮ 11 dec. – la Cîmpina – **Chinezii** de Michael Frayn. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ana Bart, Dragoş Câmpan, Ilie Gâlea, Carmen Ciorcilă, Ion Radu Burlan

▮ 16 dec., ora 18.30 – **Soţia mea, Maurice** de Raffy Shart. Regia: Lucian Sabados. Cu: Andrei Vasluianu, Dragoş Câmpan, Daniela Moldovan, Carol Becher, Nicolae Năstăsia, Lupu Buznea, Liliana Zincă, Paul Nicolae, Teodora Stanciu, Victor Stănescu

REVISTĂ:

▮ 15 dec., ora 18.00 – **Mereu învinşi**

PĂPUŞI:

▮ 11 dec., ora 10.30 – **Scufiţa roşie**. Regia: Cristian Mihalache. Cu: Lizica Sterea, Veronica Molea, Carmen Bogdan

▮ 12 dec., ora 10.00 – **Scufiţa roşie**

▮ 13 dec., ora 18.00 – **Bradul lui Moş Crăciun**

▮ 14 dec., orele 16.00 şi 18.00 – **Bradul lui Moş Crăciun**

▮ 16 dec., ora 11.00 – **Leopardul de argint** de A.T. Popescu. Regia: Cristian Pepino. Cu: Lucian Orbean, Mircea Cârlig, Cătălina Radu, Carmen Bogdan, Marian Ogescu, Mioara Pagâţa

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▮ 11 dec., ora 10.00 – la Şcoala generală nr. 5 – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu

▮ 12 dec., orele 10.00 şi 12.00 – **Punguţa cu doi bani**

▮ 13 dec., ora 17.00 – **Bigamul** de Ray Cooney. Regia: Cristian Ioan. Cu: Corneliu Jipa, Cristian Alexandrescu, Claudia Cacoveanu, Iulia Antonie Alexandrescu, Alexandra Ioachim, Gabi Tudorin, Radu Constantinov, Doru Zamfirescu

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

▮ 11 dec., ora 19.00 – **Contrabasul** de Patrick Süskind. Regia: Wolfgang Wolter. Spectacol prezentat de secţia germană

▮ 13 dec., ora 19.00 – **Simt că fac nebunii** de Georges Feydeau. Regia: Mc. Ranin

▮ 14 dec., ora 19.00 – **Canibalii** de George Tabori. Regia: Alexander Hausvater

▮ 15 dec., ora 19.00 – **Tango,**

monsieur?! de Aldo Lo Castro. Regia: Mihai Lungeanu

- 16 dec., ora 19.00 – **Idiotul** după F.M. Dostoievski. Regia: Andriy Zholdak
- 17 dec., ora 19.00 – **Pilafuri şi parfum de măgar** după texte alese din **Cartea celor o mie şi una de nopţi**. Regia: Silviu Purcărete

TÎRGU MUREŞ

TEATRUL NAŢIONAL

SALA MARE:

- 14 dec., ora 18.00 – **Tragedia omului** de Madách Imre. Spectacol prezentat de Compania „Tompa Miklós"
- 16 dec., ora 10.00 – **Tragedia omului** de Madách Imre

FILM

11-13 decembrie

BUCUREŞTI

- **Gluma mortală**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Incidentul Ankara**, România, 2000. PREMIERĂ. Regia: Vasile Berenyi. Cu: Ştefan Sileanu, Radu Bânzaru/ Europa/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Dominic Sena. Cu: Don Cheadle, Halle Berry, Hugh Jackman, John Travolta, Sam Shepard/ Patria/ orele: 9.00, 11.15, 13.30, 15.45, 18.00, 20.15
- **Marfa şi banii**, România, 2000. Regia: Cristi Puiu. Cu: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Răzvan Vasilescu/ Cotroceni/ oree: 9.00, 11.30
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001. Regia: John Madden. Cu: Nicolas Cage, Penelope Cruz, Christian Bale, John Hurt/ Corso/ orele: 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00
- **Misiune în ţara sfintă**, SUA, 2001. Cu: Antonio Banderas/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman. Cu (voci): Toby Maguire, Alec Baldwin/ Bucureşti/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 20.30
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth/ Luceafărul, orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 18.00, 20.15/ Favorit, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000. Regia: Cristophe Gans. Cu: Samuel le Bihan, Mark Dacascos/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30
- **Furios şi iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Lumina, orele: 10.30, 12.15, 14.00, 16.00, 18.00, 19.45/ Flamura, orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001. Regia: Gary Trousdale şi Kirk Wise. Film de animaţie. Cu (voci): James Garner, Lyle Tiberius Rourke, Leonard Nimoy, Michael J. Fox/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/ Viitorul/ orele: 14.00, 16.00, 19.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)

- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ ora 13.15
- **Trafic**, SUA, 2001. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ orele: 13.30, 18.45
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ ora 14.00
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ orele: 15.15, 19.45
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham, Garry McDonald, Jacek Koman/ orele: 16.15, 21.30
- **Cum să ajungi preşedinte?**, SUA, 2001. Regia: Mike Nichols. Cu: John Travolta, Emma Thompson, Kathy Bates, Maura Tierney Daisy, Adrian Lester, Larry Hagman/ ora 16.30
- **Sexi harem Ada Kaleh**, România, 1999, Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Rodica Mureşan, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Tudorel Filimon/ ora 17.30
- **Hannibal**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Anthony Hopkins, Julianne Moore/ ora 19.30
- **Ce-şi doresc femeile**, SUA, 2000. Regia: Nancy Meyers. Cu: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei/ ora 22.00
- **Dansînd cu noaptea**, coproducţie Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve, David Morse/ ora 22.15

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Sala 1/ orele: 14.00, 16.30, 19.00, 21.30
- **O lecţie pentru profa' de istorie**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 2/ orele: 15.00, 17.30, 22.30
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Sala 2/ ora 20.00
- **Trafic**, SUA, 2001/ Sala 3/ orele: 15.30, 18.45, 22.00
- **Băiatul din balon**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 4/ orele: 15.15, 19.30
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Sala 4/ ora 17.15
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ Sala 4/ ora 21.45
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Alyson Hannigan, Chris Klein, Eddie Kaye, Eugene Levy, Mena Suvari, Natasha Lyonne, Seann William Scott, Shannon Elizabeth/ Sala 5/ orele: 13.30, 16.00, 18.30, 21.15
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001/ Sala 6/ orele: 15.15, 20.45
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Sala 6/ ora 18.15
- **Gluma mortală**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 7/ orele: 15.45, 18.00, 22.45 (pînă în 12 dec.)/ orele: 15.45, 18.00, 20.30, 22.45 (13 dec.)
- **Blonda de la drept**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ/ Sala 7/ ora 20.30 (pînă în 12 dec.)
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 14.30, 17.00, 19.45, 22.15
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 14.15, 19.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Sala 9/ ora 16.30
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Angelina Jolie, Antonio Banderas, Jack Thompson/ Sala 9/ ora 21.00
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Sala 10/ orele: 16.45, 22.30
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Sala 10/ orele: 13.45, 19.45

INSTITUTUL FRANCEZ

SALA ELVIRA POPESCU

(tel: 210.02.24)

- 12 dec., ora 19.00 – proiecţia unor scurtmetraje din ciclul **Cuvinte, gesturi şi reacţii împotriva rasismului**, prezentate în versiunea franceză originală şi subtitrate în limba engleză

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

(tel: 210.41.18)

- 12 dec., ora 18.00 – **Europpolis (asta e)**, România, 2001. Regia: Thomas Ciulei
- 13 dec., ora 18.00 – prezentarea unor filme realizate de studenţi şi absolvenţi ai secţiei de Foto, Video şi Prelucrare Computerizată a Imaginii, Universitatea de Arte Bucureşti/ ora 18.30 – **Auf der Kippe (Pe muchie)**, Germania, 1997. Regia: Andrei Schwartz

ARAD

- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Dacia
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Central

CRAIOVA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Patria
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001. Regia: Keenen Ivory Wayons. Cu: Marlon Wayans, Shawn Wayans/ Modern
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Patria
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Foc încrucişat**, SUA, 2001. Regia: Andrzej Bartkowiak. Cu: Steven Seagal/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman. Cu (voci): Toby Maguire, Alec Baldwin/ Patria
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Scala
- **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Animalul**, SUA, 2001. Regia: Luke Greenfield. Cu: Rob Schneider, Colleen Haskell, Michael Caton, Peter Lyons Collister/ Perla

SLATINA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Scor final**, SUA/ Capitol
- **Misiune în ţara sfintă**, SUA, 2001/ Timiş
- **Cod necunoscut**, Franţa-România, 2000. Regia: Michael Haneke. Cu: Juliette Binoche, Luminiţa Gheorghiu/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Trafic**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

14-17 decembrie

BUCUREŞTI

- **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Patria, tel: 211.86.25/ Cotroceni, tel: 212.64.41
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Belphegor, fantoma de la Luvru**, Franţa. PREMIERĂ/ Corso/ tel: 315.13.34
- **Idila căpitanului Corelli**, SUA, 2001/ Studio Martin/ tel: 230.32.43
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Luceafărul/ tel: 315.87.67
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Bucureşti, tel: 315.61.54/ Cultural, tel: 499.10.13
- **Trafic**, SUA, 2001/ Festival/ tel: 315.63.84
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Gloria/ tel: 324.46.75
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Favorit/ tel: 413.31.70
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Lumina/ tel: 314.74.16

INTERNET

Revista presei. *On line*

Au apărut ultimele numere ale revistelor electronice, iar în rîndurile de mai jos vă oferim o selecţie a celor mai interesante articole. Revista **Norii** (*www.revistanorii.com*), numărul 8 al iernii 2001, conţine un Editorial semnat de Ştefan Bălan, dedicat unui articol al lui Alex. Ştefănescu, **Cică nişte cronicari...** Editorialul, intitulat **O rană care te strînge la piept**, prezintă în cîteva rînduri ideile principale ale articolului lui Alex. Ştefănescu, de renunţare la cronica literară hebdomadară. Ştefan Bălan construieşte un portret al autorului, folosind drept material pagini din jurnalul fostului cronicar al **României literare**, **Gheaţa din calorifere şi gheaţa din whisky: jurnal politic (1990-1995)**, apărut la Editura Institutul European, Iaşi, în 1996: „în tot ceea ce scrie, dl Ştefănescu pare interesat nu doar de calităţile literare ale textului, dar şi de context, de detaliile epocii dar şi ale omului, căruia îi trasează deseori evocabile portrete-n răspăr, căutînd să surprindă întreg tabloul, fără de care literatura ramîne... literatură". Concluzia acestui editorial este că din articolul **Cică nişte cronicari...** rămîne „o criză de conştiinţă care merită judecată nu cu intransigenţă sterilă şi nici după o coerenţă pe care faptele vieţii nu o au, ci după chiar virtuţile lumii în care această rană înfloreşte, zîmbindu-ne respingător (nu este orice rană respingătoare?), nud, incomodant, tulburător de intim, căscînd un înăuntru care este şi al fiecăruia dintre noi". În **revistanorii** mai putem citi poezie semnată de C.D. Zeletin, **Papirus de seară**, Mihai Ignat, **Klein spuse**; în rubrica dedicată prozei este partea a patra din **Recycle bin** al Anei Antonescu.

Editorialul revistei **AgoraOnline** (*www.aol.ro*), ajunsă la numărul 11/2001, este semnat de Nora Vasilescu. Intitulat **Bunăvoinţa de dimineaţă**, articolul propune o perspectivă extrem de interesantă asupra (i)moralităţii lumii cotidiene, aşezată alături de (i)moralitatea Internetului. Nora Vasilescu se întreabă dacă „sîntem convinşi că a fura este un păcat (religios, social, moral, cum vreţi să-l definiţi)? Ştim măcar să identificăm furtul? Cînd «luăm» o fotografie de pe un *site*, cînd chiulim de la serviciu, cînd folosim un aparat al biroului pentru un prieten ştim că furăm? Regretăm măcar o clipă că nu i-am dat nici un ban celui care a făcut jocul care ne chinuie minţile de şase luni?". Este *web*-ul un loc al imoralităţii absolute, al ilegalităţilor de tot felul care nu (mai) pot fi controlate de nimeni, în ciuda adoptării a tot felul de legi menite să reglementeze navigarea pe *pînză*? „Mi se întîmplă cîteodată să mă întreb dacă *Web*-ul nu a venit peste o populaţie al cărei respect pentru lege în sensul antic al cuvîntului nu a fost complet deviat, poate anulat, o populaţie care acum, cu deplin calm, îşi creşte copiii perpetuînd ţara aceasta, deja genetică a lipsei de bunăvoinţă faţă de aproape."

Adrian Mihalache semnează în rubrica **Netologie** articolul **Psihoterapie în ciberspaţiu**. După 11 septembrie 2001, s-a manifestat o adevărată nebunie în înregistrarea de domenii noi, referitoare la atacurile teroriste care au lovit atunci Statele Unite ale Americii. Au fost cumpărate nume care se referă la World Trade Center precum *www.worldtradecentercrash.com*, *www.worldtradecentercrashes.com*, *www. wtccrashes.com*, *www.wtctowercollapse.com*. Ştirea că Pentagonul a fost atacat a marcat înregistrările domeniilor *www.pentagonattack.com*, *www.pentagondisaster.com* şi *www.pentagoncrash.com*. Înregistrarea noilor nume de domenii a fost însoţită de atacurile asupra *site*-urilor legate de presupuşii terorişti. De exemplu, *www.taleban.com*, pagina Misiunii Talibane pe lîngă Organizaţia Naţiunilor Unite a fost imediat atacată de piraţii de pe *Net*. Bryan Geon, în articolul său **Cybersquatting Among the Ruins**, publicat în revista virtuală **Salon.com** la 1 octombrie 2001, crede că valul de înregistrări de domenii probează spiritul antreprenorial american, neabătut de dezastre. Totuşi, nu toate adresele au fost cumpărate pentru a fi vîndute ulterior. Un *site* precum *www.flight175.com* a fost creat în scopuri umanitare. Concluzia articolului este că Internetul are „un rol psihoterapeutic, cel mai important, chiar dacă este dublat de interesul comercial sau de alte scopuri practice".

Ovidiu DRĂGHIA
odraghia@flash.ro

- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Europa/ tel: 314.27.14
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Flamura/ tel: 685.77.12
- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Aurora/ tel: 252.04.66
- **Incidentul Ankara**, România, 2000. Regia: Vasile Bereny/ Excelsior/ tel: 224.33.45
- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001/ Viitorul/ tel: 610.67.40

ARAD

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Dacia
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Scor final**, SUA/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Central/ ora 20.00

CÎMPINA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Scor final**, SUA/ Patria
- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Modern
- **Dansînd cu noaptea**, Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Bjork, Catherine Deneuve/ Jean Negulesco

DEVA

- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Trafic**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 20.00

PLOIEŞTI

- **„O" de la Othello**, SUA/ Patria
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Scala
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Modern

SINAIA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Capitol
- **Blonda de la Drept**, SUA, 2001/ Timiş
- **„O" de la Othello**, SUA/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Cîini şi pisici**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Trafic**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.30, 18.00

CINEMATECA

BUCUREŞTI

SALA EFORIE
11 decembrie

- **Constantin Brâncuşi**, România, 1976. Regia: Paul Orza. Film documentar, prezentat cu ocazia aniversării a 125 de ani de la naşterea lui Brâncuşi/ **Bătrînul şi marea**, SUA, 1958. Regia: John Szurges. Cu: Spencer Tracy, Felipe Pazos, Harry Bellaver. Ecranizare după Ernest Hemingway. Film prezentat cu ocazia aniversării a 40 de ani de la moartea lui Hemingway. **Ora 10.00**
- **Sărutul, păsările, domnişoara Pogany**, România, 1970. Regia: Pavel Constantinescu. Film consacrat capodoperelor lui Constatin Brâncuşi/ **Scurtă intîlnire**, Marea Britanie, 1946. Regia: David Lean. Cu: Trevor Howard, Celia Johnson. **Ora 12.00**
- **Îngerul albastru**, Germania, 1930. Regia: Josef von Sternberg. Cu: Marlene Dietrich. **Ora 14.15**
- **În noaptea asta sau niciodată**, Elveţia, 1972. Regia: Daniel Schmid. Cu: Voli Geiler, Peter Chatel, Harry Barl. **Ora 16.30**
- **Hades**, Grecia, 1996. Regia: Stelios Haralambopoulos. Cu: Giorgos Moroyannis, Evri Sofroniadi, Pericles Moustakis, Nadis Deliyann. **Ora 18.30**

12 decembrie

- **Sub acoperişurile Parisului**, Franţa, 1930. Regia: René Clair. Cu: Albert Préjean, Gaston Modot, Pola Illery, Edmond T. Gréville. Versiune originală. **Ora 10.00**
- **Constantin Brâncuşi**, România, 1976/ **Bătrînul şi marea**, SUA, 1958. **Ora 12.00**
- **Hades**, Grecia, 1996. **Ora 14.00**

PLOIEŞTI

SCALA

- 11 dec. – **Cîmp de luptă – Pămîntul**, SUA, 2000. Regia: Roger Christian. Cu: John Travolta, Barry Pepper, Forest Whitaker

TÎRGOVIŞTE

- 14 dec. – **Fight Club**, SUA, 1999. Regia: David Fincher. Cu: Brad Pitt, Edward Norton, Helena Bonham Carter

VIDEO

BUCUREŞTI

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES

- 12-13 dec. – prezentarea filmelor **Auf der Kippe (Pe muchie)**, Germania, 1997, de Andrei Schwartz şi **Europolis (Asta e)**, Germania, 2001, de Thomas Ciulei, urmate de discuţii

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

- 12 dec., ora 17.30 – **Memoria peliculei**, gală de filme documentare de prezentare a Cercului Militar Naţional

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ

- 13 dec., ora 18.00 – **Un Pont entre deux rives** de Gérard Depardieu şi Frédéric Auburtin, Franţa, 1999. Cu: Carole Bouquet, Gérard Depardieu, Charles Berling

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

OPERA NAŢIONALĂ

- 12 dec., ora 18.00 – **Giselle** de Adolphe Adam, spectacol de **balet**. Conducerea muzicală: Iurie Florea. Regia: Vasile Marcu. Cu: Cristina Opincaru, Alin Gheorghiu, Tiberiu Almosnino, Mădălina Slăteanu-Bulgaru
- 14 dec., ora 18.30 – **Nabucco** de Giuseppe Verdi. Conducerea muzicală: Cornel Trăilescu. Regia: Hero Lupescu. Cu: Gheorghe Mogoşan, Melania Ghioaldă-Isar, Pompeiu Hărăşteanu
- 16 dec., ora 18.30 – **Cavaleria Rusticana** şi **Paiaţe**. Conducerea muzicală: Adrian Morar. Cu: Corneliu Murgu, Viorel Săplăcan, Irina Săndulescu

CERCUL MILITAR NAŢIONAL

- 11 dec., ora 18.30 – **Noi şi un alt mileniu**, spectacol de divertisment. Printre invitaţi: formaţia „Colibri"

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN

- 11 dec., ora 19.00 – **recital de două piane**. Solişti: Roxana Gheorghiu, Valentin Gheorghiu. În program lucrări de: **Schubert, Schumann, Debussy, Ravel**
- 12 dec., ora 17.00 – Sala Mică – **recital vocal** susţinut de Ruben Mureşan. La pian: Kenneth Tucker. În program lucrări de: **Gheorghe Dima, Rahmaninov**
- 12 dec., ora 19.00 – **concert de colinde** susţinut de Corul Filarmonicii „George Enescu". Dirijor: Iosif Ion Prunner. Solişti: Camelia Peteu, Elena Stancu, Simona Neagu, Constantin Neiconi, Dan Indricău, Liviu Indricău, Cristian Indricău, Valentina Panaş, Iulia Artamanov, Geanina Munteanu. La pian: Livia Teodorescu. În program lucrări de: **Gheorghe Dima, Paul Constantinescu, Verdi, Dan Voiculescu, Bach, Schubert, Rossini, Händel, Nicolae Lungu, Mihai Bârcă, Tiberiu Brediceanu**
- 13 dec., ora 19.00 – **concert** susţinut de Eugen Albulescu. Dirijor: Valeri Vatchev. În program lucrări de: **Verdi, Ceaikovski, Schumann**
- 15 dec., ora 19.00 – **Muzica spaniolă contemporană în Europa**, concert al Atelierului de muzică contemporană „Archaeus". Conducerea muzicală: Liviu Dănceanu. În program lucrări de: **A. Bertomeu, J. Torre, E. Coello, A. Charles, J. Soler, J. Orts**
- 16 dec., ora 11.00 – **concert educativ pentru elevi**: **Colinde de Crăciun**. Dirijori: Elena Văcărescu, Valentin Moraru. În program lucrări de: **T. Popovici, E. Moldoveanu, Gh. Cucu, Händel, N. Oancea, Gh. Dima, A. Pann, N. Moldoveanu, N. Lungu**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

STUDIOUL MIHAIL JORA:

- 12 dec., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra de Cameră Radio. Dirijor: Horia Andreescu. Solişti: Ansamblul Archaeus. În program lucrări de: **Vivaldi, L. Dănceanu, Bach**
- 14 dec., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Gheorghe Costin. Solist: Dan Grigore – pian. În program lucrări de: **M. Negrea, Beethoven, Rimski-Korsakov**
- 15 dec., ora 18.00 – **concert de colinde** susţinut de Corul Academic Radio. Dirijor: Sharon A. Hansen

MUZEUL NAŢIONAL GEORGE ENESCU

- 15 dec., ora 18.00 – **concert** de colinde susţinut de Lucja Prus (Polonia). La pian: Marcin Koziel. În program: colinde româneşti, poloneze şi internaţionale. Concert organizat de Institutul Polonez la Bucureşti

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 11 dec., ora 19.00 – **Seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

PALATUL ŞUŢU

- 12 dec., ora 17.00 – **Compozitori în recital**: Dan Ştefănică. Invitat: Pedro Negrescu. Concert realizat în colaborare cu Fundaţia ACCUMM

GREEN HOURS 22

- 12 dec., ora 21.00 – concert susţinut de grupul „Sound Affaires"
- 13 dec., ora 21.00 – **concert** susţinut de grupul „Kumm" (Cluj Napoca), transmis *live* de postul de radio „Antena Bucureştilor"
- 16 dec., ora 20.00 – **concert** de chitară clasică susţinut de Maxim Belciug

HANUL CU TEI

- 11-15 dec., 17 dec., ora 12.00 – **concerte** de muzică clasică

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA"

- 11, 13 dec., ora 19.00 – **concert coral**. Participă: Corul Filarmonicii „Oltenia". Dirijor: Edward Man. Solişti: Corina Stănescu – pian, Anca Jianu – orgă, Daniel Wesmaş, Sorin Săceanu – percuţie. În program lucrări de: **Bach, Mozart, Fauré, Händel, Donizetti, Verdi**
- 14 dec., ora 19.00 – **concert** cu ocazia „Zilei Filarmonicii". Dirijor: Valentin Gruescu

IAŞI

FILARMONICA DE STAT

- 14 dec., ora 19.00 – **conce**

FILME/SERIALE TV

Girl, Interrupted

În 1993, romanul **Girl, Interrupted** al scriitoarei americane Susanna Kaysen a stat 11 săptămîni pe lista de *best-seller*-uri a ziarului **New York Times**. Publicul (alcătuit în mare parte din adolescente) a fost atras mai ales de tema care i-a determinat pe critici să aprecieze romanul lui Kaysen ca pe un nou **Zbor deasupra unui cuib de cuci**, în varianta feminină: opoziţia nebunie-normalitate. Spre sfîrşitul anilor '60, o tînără de 19 ani este obligată să se interneze într-un sanatoriu (Claymoore) pentru adolescenţi cu probleme psihice, după o tentativă de sinucidere. Romanul descrie experienţa reală a scriitoarei care, la aceeaşi vîrstă, a petrecut aproape doi ani în spitalul psihiatric McLean, o instituţie exclusivistă de lîngă Cambridge, Massachusetts, unde au mai fost internaţi, printre alţii, Sylvia Plath şi Ray Charles. La puţin timp după publicarea cărţii, actriţa Winona Ryder a trimis managerului său un exemplar, punînd bazele unui proiect materializat în 1999, cu filmul **Girl, Interrupted**, o adaptare regizată de James Mangold (cunoscut mai ales pentru **Cop Land**) care, începînd de duminica trecută va fi difuzată pe HBO.

Explicaţia interesului deosebit al Winonei pentru carte şi film (este şi producător executiv) se găseşte în propriul ei trecut: la 19 ani a întrerupt filmările la **Casa spiritelor** pentru a se interna într-o clinică specializată din cauza atacurilor de panică, a insomniei şi a depresiei datorate unui program supraîncărcat şi a despărţirii de Johnny Depp. Deşi rolul Susannei Kaysen a primit aprecierea favorabilă a criticii, nu Winona Ryder a completat cu un Oscar atuurile filmului, ci Angelina Jolie, premiată cu Oscar şi Globul de Aur pentru rolul Lisei (cazul cel mai dificil), aflată de opt ani între zidurile instituţiei. Călătoria Susannei în lumea spitalului Claymoore, în încercarea de a găsi o cale de întoarcere acasă, la viaţa normală (?) de afară are toate datele aventurii lui Dorothy din **Vrăjitorul din Oz**, iar personajele pe care le întîlneşte o plasează de multe ori în ipostaza de Alice în Ţara Minunilor. Colega de cameră, Georgina, care suferă de pseudologia fantastică (este o mincinoasă patologică) retrăieşte obsesiv povestea lui Dorothy citind cartea şi revăzînd filmul cu Judy Garland.

În lumea agitată a anilor '60, răspunsul la întrebarea „Ce este normalitatea?" nu poate fi dat uşor, iar graniţa dintre nebunie şi sănătate stă sub semnul incertitudinii; revin adeseori în film întrebări legate de cine este nebun cu adevărat şi de cît de normală este lumea de afară. (Datorită televizorului, pacientele sînt conştiente de ceea ce se întîmplă în jurul lor şi urmăresc evenimente contradictorii, precum asasinarea lui Martin Luther King şi construirea parcului Disneyland.) Cu diagnosticul *borderline personality* (personalitate de limită), Susanna nu descoperă niciodată adevăratul motiv care a adus-o la Claymoore, iar sfatul ironic al Lisei (îţi spui secretele şi eşti salvat, de aceea există portretul lui Freud în fiecare cabinet) nu este valabil pentru că ea nu are nici un secret. Este doar o adolescentă revoltată care nu intenţionează nici să urmeze stilul de viaţă conformist al mamei sale, nici să îşi ardă sutienul în public sau să i se alăture lui Krishna. Singurul ei plan este acela de a deveni scriitoare.

Încercînd să definească nebunia, regizorul Mangold spunea că, avînd în vedere felul cum sănătatea mintală este măsurată de gradul în care ne conformăm regulilor societăţii, Susanna a făcut doar nişte opţiuni greşite, ceea ce, de altfel, i s-a întîmplat şi lui Dorothy. Scrisul este singura ei posibilitate de a-şi păstra echilibrul şi de a delimita adevărul de fantezie. Pentru a reveni în lumea reală toate personajele filmului au nevoie de un compromis între fantezie şi realitate – Lisa evadează cu intenţia de a deveni Cenuşăreasa în parcul Disneyland din Florida). Pe lîngă Ryder şi Jolie (al cărei rol îşi merită pe deplin Oscarul), filmul mai beneficiază şi de prezenţa altor nume cunoscute în distribuţie: Whoopi Goldberg (sora Valerie) şi Vanessa Redgrave (doctor Wick). Comparată cu **The Bell Jar** a Sylviei Plath şi cu **Zbor deasupra unui cuib de cuci**, cartea lui Kaysen a ajuns la un public mult mai larg datorită transformării în film; deşi Kaysen a lăsat pe mîna lui Mangold scrierea scenariului, filmul a cucerit fără să piardă calităţile principale ale cărţii. O singură vizionare nu este suficientă, iar personajele impresionează prin aura de mister conturată de Susanna Kaysen la începutul filmului: *Maybe I was just crazy. Maybe it was the 60's. Or maybe I was just a girl... interrupted.*

Irina ILIESCU

cameral susţinut de Cvartetul „Ad Libitum" şi violoncelistul Dan Prelipcean. În program lucrări de: **Mozart**, **Schubert**

TIMIŞOARA

IRISH PUB
- 13 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de „Bega Blues Band"

GONG CLUB
- 12 dec., ora 19.30 – **recital** de chitară clasică susţinut de Cristi Cârjeu

THE NOTE
- 13 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de Nicu Alifantis & trupa „Zan"

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT
SALA MARE:
- 13 dec., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Szalma Lóránt. Solist: Ştefan Ruha, vioară
- 14 dec., ora 12.00 – **concert-lecţie**
- 14 dec., ora 17.00 – **concert educativ**

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: Toma Gabor, **sculptură**, pînă în 17 dec.
GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: expoziţie de grup, **artă decorativă**: Mihai Hlihor, Georgeta Adam Hlihor, Vasile Soponariu, pînă în 15 dec.
GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Florin Mocanu, **pictură**, pînă în 19 dec.
GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Roxana Pârvu-Codiţă, **artă decorativă**, pînă în 18 dec.
GALERIA HANUL CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Mihai Radu Mihalcea, **pictură**, 11 dec.-7 ianuarie 2002
GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Voichiţa Bucur (Cluj Napoca), **pictură**, pînă în 18 dec.
OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Artă, design, fotografie*, Anton Stankowski, pînă în 19 dec. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul pentru Relaţii Externe din Stuttgart, Institutul Goethe Inter Nationes, Casa de Cultură Friedrich Schiller şi Ministerul Culturii şi Cultelor/ *Artă fotografică*, expoziţie colectivă de **fotografie**, artişti contemporani din Germania, 13 dec.-15 ian. Vernisaj: 13 dec. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe Inter Nationes în colaborare Institutul pentru Relaţii cu Străinătatea din Stuttgart, Ministerul Culturii şi Cultelor/ Sala Rondă – Dumitru Radu, **sculptură**, pînă în 30 dec.
CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Vernisaj*, Grupul 2META, **ambient video**, pînă în 11 ianuarie 2002
GALERIA DE ARTĂ SABINA ŞI JEAN NEGULESCU (tel: 090.079.093) – Adrian Chira, **pictură şi grafică**, pînă în 14 dec.
GALERIA NOUĂ (tel: 313.51.11) – *Cinci povestiri*, expoziţie colectivă: Anca Benera, Irina Bucan Botea, Anca Ignătescu, Dilmana Iordanova, Mihaela Kavdanska, Lila Passima
INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Regards sur le musée imaginaire* şi *Malraux*, expoziţii **documentare** realizate în colaborare cu Biblioteca Naţională şi Biblioteca Academiei Române în cadrul ciclului de evenimente *André Malraux: Omul de acţiune şi de cultură*
INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.41.18) – *Împreună pentru o şcoală mai bună*, expoziţie colectivă de **pictură pe sticlă** realizată de copii, organizată de Centrul „Educaţia 2000+" şi Forumul Cultural Austriac
CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 312.25.37) – Alfons Mucha, **afişe**, expoziţie organizată în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei"
AMBASADA MEXICULUI ÎN ROMÂNIA (tel: 210.45.77) – *Habitacora*, Jan Hendrix (Olanda), lucrări inspirate de Mexic, realizate pe hîrtie fabricată manual în Nepal şi Japonia
CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Educaţie prin artă*, expoziţie de **desene** realizate de copii, pînă în 15 ian. 2002
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Sala Kreţulescu – Victor Brauner, **desene 1925-1962**, expoziţie realizată în colaborare cu Institutul Francez şi Muzeul de Artă Modernă din Saint-Etienne, 13 dec.-28 febr. 2002. Vernisaj: 13 dec., ora 18.30/ 15 dec. 2001, ora 10.00 – *Crăciun la muzeu*, eveniment special dedicat copiilor cu vîrste între 6 şi 14 ani (vizite în Galeriile de Artă Românească Modernă şi de Artă Europeană, activităţi în atelierul de creaţie recent înfiinţat la Muzeul Naţional de Artă/ ora 13.00 – spectacol pregătit de copii)
MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 637.46.11) – *Restituiri – Biserica mănăstirii Cotroceni în imagini şi documente*, expoziţie **documentară**
MUZEUL LITERATURII ROMÂNE (tel: 212.58.45) – *Ipostaze*, Costin Doina, **fotografie**, pînă în 4 dec.
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ Lia şi Ioan Popa, **icoane praznicare**
WORLD TRADE CENTRE (tel: 224.36.64) – *Christmas at World Trade Plaza 2001*, expoziţie cu vînzare de cadouri pentru Sărbătorile de iarnă, a-VIII-a ediţie, 12-24 dec.
CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Militari în saloane bucureştene*, **exponate rare de patrimoniu** (costume, obiecte de podoabă şi porţelanuri, piese de mobilier etc.), pînă în 30 dec. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Municipiului Bucureşti şi Muzeul Militar Naţional/ Sala Rondă – Florentin Vesa, **pictură**, pînă în 16 dec./ foaierul sălii de cinema – expoziţie de grup, Oana Ducu, **pictură**, Ovidiu Teodorescu, **metaloplastie**, Cristian Maior, **sculptură**, pînă în 16 dec./ foaierul sălii de spectacole – *Cercul Militar – 125. Arc peste timp*, expoziţie de **carte**, **fotografie**, **numismatică**, **filatelie**, pînă în 30 dec.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Constantin Tănăsache şi Ivu Vlad Geanina Iustina, **pictură**, pînă în 20 dec.
MUZEUL DE ARTĂ ŞI ETNOGRAFIE – Sala de expoziţii a secţiei de etnografie – *Lemnul în colecţia secţiei de etnografie a Muzeului*, expoziţie retrospectivă, pînă în luna decembrie

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Marta Deleanu, **pictură**, pînă în 30 nov./ Ciprian Voicu, **pictură**, pînă în 15 dec./ Laurenţiu Dimişcă, **pictură**, 15-31 dec.
MUZEUL DE ARTĂ – *Et in Venetia Ego...*, expoziţie colectivă: Paul Cheptea, Adriana Elian, Georgian Mazerschi, Claudiu Presecan, Radu Pulbere, Călin Stegerean, **pictură**, pînă în luna ianuarie 2002. Vernisaj: 14 dec., ora 18.00

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Zone*, Mihai Taraşi, **pictură**, pînă în 22 dec.

PIATRA NEAMŢ

GALERIA DE ARTĂ – Arcadie Răileanu, **pictură**

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – Viorel Prigorie, **pictură**, pînă în 18 dec.

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – *Mozaic*, expoziţie colectivă, pînă în 6 ianuarie 2002
CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Centre Culturel Français Paris vu du ciel*, Jean Ponsignon, **fotografie**, pînă în 30 dec. Vernisaj: 4 dec., ora 17.00

TÎRGOVIŞTE

GALERIILE UAP – Salonul de iarnă, pînă în 24 dec.

DEZBATERI

BUCUREŞTI

PALATUL ŞUŢU
- 13 dec., ora 13.00 – **dezbatere** cu tema **Perspective asupra imaginii**, în deschiderea oficială a Centrului de Excelenţă în Studiul Imaginii. Participă: Andrei Pleşu, Solomon Marcus, Cristian Preda, Sorin Alexandrescu, Dan Grigorescu, Zoe Petre, Augustin Ioan, Marian Popescu. Eveniment organizat de Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii şi Institutul Italian de Cultură

COLEGIUL NOUA EUROPĂ
- 11 dec., ora 11.00 – **masă rotundă** organizată de Societatea Academică Română
- 14 dec., orele 10.00-13.00, 15.30-18.30 şi 15 dec., orele 15.30-18.30 – **Simpozionul internaţional Oraşele noastre insolite**, organizat în colaborare cu Berlin Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, Akademie der Künste, Berlin, în seria de manifestări cu titlul **Săptămîna Balcanilor**

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES
- 10-11 dec. – **simpozion** cu tema **România şi Balcanii. Percepţia proprie şi imaginea în Uniunea Europeană**. Secţiuni: **Dimensiunea istorică şi politică**, **Dimensiunea mediatică**, **Dimensiunea culturală**, **Dimensiunea sociologică**. Participă: jurnalişti, istorici, sociologi, politicieni, oameni de cultură din ţări occidentale, balcanice şi din România. Manifestare organizată în cadrul **Săptămînii Balcanilor**

INSTITUTUL FRANCEZ
- 12-13 dec. – **dezbatere** cu tema **Cuvinte, gesturi şi reacţii împotriva rasismului** condusă de Dominique Zlatoff cu ocazia anului mondial al combaterii rasismului şi discriminării rasiale. Dezbaterea este precedată de proiecţia unor filme de scurt metraj pe aceeaşi temă

INSTITUTUL DE STUDII LIBERALE
- 12 dec., ora 17.00 – dezbatere cu titlul **Multiculturalismul liberal. Teoria liberală a drepturilor minoritare**, organizată în colaborare cu Editura Polirom. Manifestare însoţită de lansarea volumului **Multiculturalismul liberal** de Levente Salat, Editura Polirom, Colecţia „Ştiinţe politice. Opus". Participă: Levente Salat, Renate Weber, Alin Teodorescu, Istvan Horvath, Adrian Cioroianu, Vasile Ionescu, Ion Bogdan Lefter, Dan Oprescu, Adrian Miroiu, Maria Ionescu, Ovidiu Pecican

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 13 dec., ora 12.00 – **Evocare** Nichita Stănescu – 18 ani de la moarte
- 13 dec., ora 16.00 – **colocviu** din ciclul „Grădina lui Polemos"

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

TEATRUL MASCA

SFÎRŞIT DE AN ÎN BUCUREŞTI
6-12 decembrie 2001
ediţia a 2-a
- tema: **MolièrE-N cartier**

din program:
SPECTACOLE ÎN SALĂ
- 11 dec., ora 18.30 – **Soţul păcălit**, spectacol al Teatrului Nottara
- 12 dec., ora 18.30 – **Domnul de Pourceaugnac**, spectacol al Teatrului Masca

SPECTACOLE ÎN AER LIBER
- 11 dec., ora 17.40 – **Spînzurarea vrăjitoarei** şi **Trio**, trio de acrobaţi, elevii Şcolii de Teatru Masca/ ora 18.00 – **Iubirile lui Pulcinella**, spectacol de *commedia dellarte* prezentat de trupa de teatru „Studio 24"/ ora 19.00 – proiecţii de filme
- 12 dec., ora 13.00 – Program susţinut de elevii Colegiului Media/ ora 14.00 – **Bîlci parizian**, 9 minispectacole ale Teatrului Masca/ ora 15.00 – **Spînzurarea vrăjitoarei** şi **Trio**/ ora 17.00 – **Paradă de costume de epocă**/ ora 17.30 – **Liceele bucureştene omagiază Franţa**, filme prezentate de elevii Colegiului Media/ ora 18.00 – **Bolnavul închipuit**, spectacol al trupei de teatru studenţeşti „Studio 24"/ ora 19.00 – proiecţii de filme/ ora 20.30 – **concert**
- organizatori: Teatrul Masca, cu sprijinul Primăriei Capitalei, Primăriei Sectorului 1, Ministerului Culturii şi Cultelor, Ministerului Informaţiilor Publice

ISTORIA FILMULUI ELVEŢIAN
CINEMATECA ROMÂNĂ
din program:
- 11 dec., ora 16.30 – **În noaptea asta sau niciodată (Heute nacht oder nie)**, Elveţia, 1972. Regia: Daniel Schmid
- 17 dec., ora 18.30 – **Topometrii (Les arpenteurs)**, Elveţia, 1972. Regia: Michel Soutter

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CLUB A
- 11 dec., ora 18.00 – **Festivalurile Club A (1969 – Ediţia I şi 1971 – Ediţia a II-a)**, întîlnire în cadrului proiectului **Rock sub seceră şi ciocan. O istorie sentimetală a rock-ului românesc**, realizat de Nelu Statone

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER
- 11 dec., ora 17.00 – Zoe Apostolache, **conferinţa** cu tema **Ermitaj**, însoţită de diapozitive, în cadrul Clubului de turism „Impresii de călătorie"

LANSĂRI

CENTRUL CULTURAL AMERICAN
- 11 dec., ora 16.00 – **Ravelstein** de Saul Bellow, Editura Polirom, Iaşi, 2001. Prezintă: Nicolae Manolescu, Antoaneta Ralian, Ioana Copil Popovici, Bogdan Ghiu, Denisa Comănescu

PALATUL ŞUŢU
- 13 dec., ora 13.00 – **lansarea** primului volum **Il Giudizio Universale. Il Giudizio Universale nella pittura murale esterna del Nord della Moldavia** de Ileana Stănculescu. Prezintă: Cătălina Velculescu, Vito Grasso. Eveniment organizat de Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii şi Institutul Italian de Cultură

FACULTATEA DE LITERE
- 13 dec., ora 17.00 – Sala 305 – lansarea volumelor **Klein spuse** de Mihai Ignat şi **E vremea să porţi cercei** de Doina Ioanid. Prezintă: Nicolae Manolescu, Florin Iaru, Gheorghe Crăciun
- 14 dec., ora 17.00 – Sala 305 – **Pas în doi, poezie şi clarinet**, Zvera Ion şi Ciprian Vasiliu

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 14 dec., ora 13.00 – lansarea volumului **Sau nu** de Suzan Mehmet, Editura Curtea Veche, 2001
- 17 dec., ora 12.00 – lansarea volumului **Basarabia şi Pactul Ribbentrop-Molotov** de Iftene Pop, Editura Crater, 2001

CERCUL MILITAR NAŢIONAL
- 13 dec., ora 13.00 – lansarea volumului **Cercul Militar Naţional (o istorie ilustrată)**, Editura Popa's Art, 2001

CLUJ NAPOCA

LIBRĂRIA EDITURII DACIA
- 14 dec., ora 14.00 – Alexandru Iorga, **Dicţionar de dans**, Editura Dacia, 2001. Prezintă: Vasile Solomon şi Constantin Cubleşan

LICITAŢII

BUCUREŞTI

CASA ALIS
- 16 dec., ora 11.00 – licitaţie de opere de artă. Printre lucrări:
- sculptură: **Mac Constatinescu**, „Peisaj marin", aramă ciocănită şi gravată (preţul de pornire: 295 $); **Oscar Han**, „El şi Ea", teracotă (390 $); **Boris Caragea**, „Nud", ipsos patinat (150 $); **M. Lindenberg**, „Fată cu pălărie", metal patinat (245 $); **G(eorge) van Vaerenbergh**, „Bust de fată", ipsos patinat (260 $)
- pictură – grafică: **Magdalena Rădulescu**, „Dansatoare", tehnică mixtă (preţul de pornire: 235 $); **Partog Vartanian**, „Mahala", ulei pe carton (270 $); **Jules Perahim**, „Dialog", litografie color (295 $); **Rudolf Schweitzer-Cumpăna**, „Studiu pentru Palatul Regal", ulei pe carton (750 $); **Corneliu Baba**, „Pisică" (studiu), tehnică mixtă (135 $); **Adam Bălţatu**, „Pesaj", ulei pe carton (365 $); **Marius Bunescu**, „Drum în Rîşnov", ulei pe pînză lipită pe carton (670 $); **Marcel Iancu**, „Portretul lui Ştefan Roll, tuş (455 $); **Nicolae Vermont**, „Studiu pentru plafonul (muzeului) Kalindberu", ulei pe carton (465 $); **Nicolae Grigorescu**, „La arat pe înserat", ulei pe pînză (29.200 $); **Abcar Baltazar**, „Spoitori", ulei pe lemn (910 $); **Samuel Mützner**, „Peisaj", ulei pe pînză (490 $); **Theodor Pallady**, „Femeie în fotoliu", ulei pe carton (6500 $); **Eugen Drăguţescu**, „Quartet", ulei pe carton (980 $); **Camil Ressu**, „Ciorapul", ulei pe carton (3550 $); **Ignat Bednarik**, „La portiţă", acuarelă (295 $); **Jules Pascin**, „Nud în fotoliu", ulei pe carton pînzat (2400 $)
- operele vor fi expuse în zilele de 14, 15 dec., între orele 10.00-18.00

CASA DE LICITAŢII HANUL CU TEI
- 13 dec., ora 17.00 – licitaţie de obiecte de artă

ATELIERE

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE
- 13 dec., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1
- 13 dec., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată de Mihai Dragolea
- 13 dec., ora 15.15 – **Eveniment**, emisiune culturală realizată de Mariana Şipoş. Din sumar: reportajul special al emisiunii – realizat la sediul revistei **Noesis**; invitatul emisiunii: Livius Ciocârlie

TIMIŞOARA

ANALOG TV
- 15 dec., ora 19.00/ 16 dec., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Feminism cyber

LUCIA SIMONA BUMBU

Conceptul de cyberfeminism a început să se contureze la sfîrşitul anilor '80 sub forma unor noi dezbateri pe marginea vechilor subiecte de identitate, autonomie, putere sau control. Noţiunea însăşi de cyberfeminism este o combinaţie care reflectă cuplarea mişcării feministe cu ştiinţa ciberneticii, feminismul aflîndu-şi un nou *topos* de manifestare şi extindere în *environment*-ul computaţional. Tehnologia digitală oferă noului tip de feminism un cadru prielnic de fundamentare teoretică, fie prin ipostaziere în ideologie a Internetului, ideologie amalgamată cu principii ale postcolonialismului, fie prin formularea unei conştiinţe cyborgice datorită operaţiilor de protezare/implantare sau interfaţare cu computerul.

Teoria feminismului în contextul digitalizării este influenţată de discursurile cybertehnologismului în accepţiunile acestuia de libertarianism ontologic, epistemologic, dar şi socio-politic. Mutaţia cea mai importantă a cyberfeminismului o constituie, prin urmare, abordarea post-gender, abordare legitimată prin apelul la iconicitatea cyborgului. Depăşirea categoriei de gen devine posibilă prin referinţa la cyborgizarea umană, astfel încît termeni precum „masculin" sau „feminin" devin inoperabili în noua contextualizare electronică.

Feminismul, în interpretarea clasică de emancipare a femeii într-o lume dominată de bărbaţi şi de accentuare a diferenţei feminine prin care femeia se individualizează în roluri specifice, este înlocuit, în emergenţa erei digitale, de un cyberfeminism care deconstruieşte opoziţiile tradiţionale. Cyberfeminismul îşi ambiguizează referinţa conceptuală printr-un paradox: este cyberfeminismul o continuare digitalizată a feminismului conţinut în termen, feminism care evidenţiază specificitatea femeii în raport cu bărbatul, sau este o ruptură de acest feminism prin propunerea imaginii cyborgului post-gender? În această ultimă situaţie, în ce măsură se mai poate vorbi de feminism, din moment ce femeia nu se mai diferenţiază de bărbat datorită uniformizării de gen? Acestea sunt posibile întrebări retorice care nu fac decît să evidenţieze caracterul contradictoriu al termenului.

Hibridizarea inerentă a conceptului de cyberfeminism atrage după sine o serie de contradicţii, cea mai evidentă dintre acestea fiind apelul la cybercultura destrupării şi la transcendentalismul cyberspaţial, în acelaşi timp în care se recurge la obsesia corporalităţii cibernetizate, la categoriile psihologice ale sexualităţii şi ale dorinţei senzorial-perceptive. În ultimă instanţă, determinismul biologic al genului, masculin sau feminin, pare a fi substituit de un nou determinism, cel al tehnologizării unui al treilea gen: genul neutru al cyborgului. Tehnologia virtuală devine astfel latura termenului care prevalează în dauna celeilalte părţi a conceptului, feminismul. Chiar dacă există teoreticiene cyberfeministe care continuă feminismul cultural clasic al sexualismului (Sadie Plant), şi în acest caz cyberfeminismul profesează depăşirea limitelor umanului prin procesul bazării pe noua tehnologie.

Donna Haraway este promotoarea cyberfeminismului prin publicarea răsunătorului **The Cyborg Manifesto** în 1985, teoreticiana la care apelează, fie critic, fie partizan, cyberfeministele. D. Haraway propune un „mit politic ironic" şi o metodă a „blasfemiei" pe care le angajează în sprijinul deopotrivă al feminismului, al socialismului şi al materialismului, deşi punctul de vedere politic al teoreticienei nu este clar definit în raport cu obiectul său de studiu. Donna Haraway îşi formulează un discurs voit desprins de orice mit vestic al termenilor bipolari sau al „unităţii originale", dar tocmai în alegerea acestui tip de discurs constă paradoxul mai sus menţionat: prototipul cyborgului care nu cunoaşte determinări de gen vine în contradicţie cu mişcarea feministă la care teoreticiana doreşte să adere, dar de care se desprinde, întrucît cyborgul teoretizat nu emancipează femininul în raport cu masculinul, ci îl uniformizează prin intermediul tehnologiei cibernetice.

Meritul cercetătoarei este însă acela de a porni de la realitatea tehnoştiinţei actuale şi de la ficţiunea cyberpunk şi de a oferi un tablou al trăsăturilor contemporaneităţii electronizate, de a surprinde caracterul nondualistic al organismelor cibernetizate, implicit lipsa distincţiei masculin-feminin în cadrul acestora, caracter reliefat ca urmare a ruperii de vechile dualisme. Ca analiză a entităţii cyborgice, însă, paradoxal, mai puţin creditabil ca studiu feminist (deşi celebra afirmaţie de final a cercetătoarei: „*I would rather be a cyborg than a goddes*" a avut menirea de a şoca), manifestul teoreticienei este un bun material de studiu.

În momentul în care discursul teoreticienei se ideologizează, nelimitîndu-se doar la simpla depictare a tabloului digitalizării contemporane, D. Haraway complică lucrurile, împingîndu-le la o limită criticabilă. Noua ontologie tehnologic-umană se înscrie într-o paradigmă a dominării şi a decorporalizării, paradigmă instrumentată în vederea unei rezistenţe ideologice, cyborgul fiind integrat familiar în cybertehnologia generatoare de „voinţă de putere". Ontologic şi ideologic, se consemnează ruperea cyborgităţii de tradiţia occidentală a patriarhatului capitalist şi alb, în schimb teoreticiana legitimează ceea ce denumeşte „informatica dominării".

Organismele cibernetice sînt din această perspectivă „hărţi ale controlului şi ale identităţii", ale regenerării şi ale încorporării dezmembrate, ale inteligenţei artificiale şi ale procedurilor decizionale electronice. D. Haraway observă cu acuitate faptul că imageria existenţială cyborgică înseamnă deopotrivă construcţie şi distrugere de sine, întrerupere şi relaţionare a identităţii la nivelul părţilor/organelor şi la nivelul organismelor din reţeaua cyber, deopotrivă aspect pozitiv, progresiv şi negativ, antiumanist.

Spre deosebire de feminismul digital hard al Donnei Haraway, Sadie Plant adoptă un cyberfeminism soft, discutînd principiile discursului feministei Irigaray şi parodiind psihanaliza. D. Haraway uzează de o ideologie eliberatoare prin chestionarea epistemologiei Iluminismului, fondatoare a binoamelor de gîndire, nelimitîndu-se doar la denunţarea cunoaşterii unitare a marxismului şi freudismului, chiar dacă politica studiului său generează contradicţii. Sadie Plant însă continuă feminismul clasic al diferenţei, promovînd chiar un esenţialism al noţiunii de subiectivitate feminină.

Dacă pentru D. Haraway cyberfeminismul înseamnă dislocarea dualismului organic-maşinic sau a binarismului materialism-idealism, pentru S. Plant, feminismul digital este o ocazie de a implementa un soi de transcendentalism feminin: femeile au propriul lor limbaj, diferit de cel masculin şi bazat pe o cunoaştere intuitivă şi discontinuă. Deşi propune o lume mai bună pentru femei prin evidenţierea calităţilor specific-diferenţiale, S. Plant nu se angajează politic în noul context al cibernetizării, spre deosebire de D. Haraway, astfel încît pare a pune accent mai mult pe feminism, în dauna aspectului cyber.

Judith Squires este sceptică deopotrivă faţă de cyberfeminismul lui D. Haraway şi de cel al lui S. Plant, reproşîndu-i primei teoreticiene pluralismul viziunii cyborgice şi celei de-a doua preferenţialismul şi exclusivismul conform cărora cyborgul feminin este singurul tip de cyborg. J. Squires adoptă o ideologie a pesimismului în legătură cu însuşi cyberfeminismul la care aderă şi de care, implicit, se delimitează prin critica acestuia: cyberfeminismul, coroborat ştiinţei cibernetice şi cyberpunk-ului, nu reuşeşte să schimbe relaţiile de putere, ci doar să reinterpreteze actualele procese ale puterii în noi forme de manifestare. Cyberfeminismul, aşa cum este formulat de teoreticiene precum D. Haraway sau S. Plant, nu este pînă la urmă o mişcare practică, ci se limitează la o apologie tehnologică a eliberării, pe de o parte hibrid-cyborgică, pe de altă parte transcendentalistă.

Acelaşi cyberfeminism este incriminat de refuzul absolutist al ideilor iluministe în proiectul lor de raţionalism plural-democratic. Suspiciunea teoreticienei se îndreaptă spre relaţia dintre masculinitate şi tehnologia computerului, astfel încît teama sa este una faţă de complicitatea patriarhat-maşină. Cybercultura, ca montaj de feminism digital, cibernetică şi ficţiune cyberpunk, poate să genereze într-o subordonare masculină a epistemologiei relaţionale minte-computer. Critica imaginarului cybercultural este legitimă întrucît, consideră J. Squires, ideologiile cyberviitorului nu sînt decît reprezentări ale miturilor şi prejudecăţilor contemporane învăluite de aură futuristă. Din acest punct de vedere, cyberfeminismul teoreticienei se angajează în luarea unei poziţii active faţă de tehnologism. Concluzia teoreticienei este că imaginarul cyborgic, departe de a explora un ideal post-gender, cultivă crearea de corpuri puternic masculinizate. Cyberpunk-ul însuşi este inculpat din cauza neglijării abordării femininului în egală măsură cu abordarea masculinului. De asemenea, în interpretarea teoreticienei, cyberpunk-ul integrează tehnologismul într-un colaj al hedonismului şi al contraculturii, rămînînd important în aspectul estetic promovat al metaforei care uneşte biologicul cu electonicul, însă fiind delegitimat prin ignorarea problemelor politice ridicate de noul tehnologism în legătură cu ambiguitatea controlului.

În aceste puncte, discursul lui J. Squires se întîlneşte cu demersul Claudiei Springer, care, analizînd reprezentarea cyborgului în cultura populară, observă faptul că limitele de „gen" sînt păstrate chiar dacă bariera dintre om şi maşină este depăşită. Pe de o parte, pentru C. Springer, reprezentarea cyborgului feminin însuşi este masculinizată şi teoreticiana îşi ilustrează teza prin exemplul personajului Sarah Connor, „femeia falică" din **Terminator**. Pe de altă parte, C. Springer consideră că cibernetizarea umanului este echivocă, întrucît, deşi problema genului se presupune a dispărea, reprezentarea umană este mai evidentă fie prin umanizarea cyborgilor, fie prin preocuparea faţă de problemele specific-umane ale dorinţei şi sexualităţii. Pe de o parte, cyborgul feminist are o înfăţişare militarizată, astfel că feminitatea pierde teren în favoarea masculinităţii. Pe de altă parte, cyborgul îşi defineşte maşinitatea prin recursul la o conduită cu tendinţe umane/umaniste.

C. Springer, analizînd aspectele feminine al conceptului de cyberfeminism, nu poate ieşi din cercul vicios al contradicţiilor. J. Squires, revendicîndu-se critic de la feminismul *cyber*, apolitic, al Claudiei Springer, dar şi de la cyborgismul feminist, politizat, al Donnei Haraway, ilustrează în cel mai mare grad ambele componente ale conceptului de cyberfeminism.

În ciuda tradiţiei feministe a cerinţei de a demonstra că tehnologia este codată în termeni patriarhali şi în ciuda referinţelor sexualiste ale cyborgilor din filmele şi cărţile cyberpunk, concluzia teoreticienei converge înspre convingerea că iconicitatea cyborgului nu trebuie să fie doar „o altă jucărie pentru băieţi". Ironia lui J. Squires este evidentă şi soluţia propusă în cadrul imaginarului cyborgic este una în două sensuri. Într-un sens, viziunea cyborgului trebuie uilizată pentru conştientizarea potenţialului noilor tehnologii. Într-un alt sens, ideologia cyborgului se desfăşoară ca o credinţă politică în manifestarea practic-democratică a aceloraşi tehnologii.

În cadrul ultimului sens, imaginea cyborgului, deopotrivă ca simptom şi critică, trebuie manevrată subversiv în sensul economic-social al „împuternicirii" politice. Aderarea politic-democratică are în vedere atenţia atrasă asupra structurilor de putere care sînt pasibile de a distruge afirmarea de sine şi asupra potenţialului de erodare a întruchipărilor dihotomice de gen ale sinelui. Prin urmare, teoreticiana propune o abordare a mitului politic cuplat cu practica politică, de altfel abordarea cea mai plauzibilă a feminismului în cadrul contemporan al digitalizării.

Chela Sandoval lărgeşte noţiunea cyberfeminismului prin deschiderea spre „metodologia asupririi" din motive rasiale. Conştiinţa cyborgică devine o terminologie legată de strategiile opoziţionale ale grupurilor opresate prin intermediul tehnologiilor puterii. Prin urmare, această conştiinţă diferenţială reteoretizează noţiunea de „dragoste" în contextul supravieţuirii şi al rezistenţei faţă de condiţiile impuse de cultura transnaţională a Lumii Întîi. Conştiinţa cyborgică, definită drept conştiinţă opoziţională, se constituie în „metodologia asupritelor".

Din perspectiva acestei metodologii, C. Sandoval apropie cyberfeminismul lui D. Haraway de feminismul Lumii a Treia din SUA, ca forme de rezistenţă sau practici de energie/forţă care generează la rîndul lor „tehnologii opoziţionale de putere", atît psihice, cît şi de comportament social. C. Sandoval îşi construieşte întregul discurs ideologic în jurul afirmaţiei lui D. Haraway, „*we are the cyborgs*", reformulînd accepţiunea pronumelui personal „noi" în contextul conectării identitare şi al pericolului imperializării unei singure figuraţii de identitate.

Pînă la urmă, cyberfeminismul dovedeşte că adaugă noi manifeste ale tehnologiei căreia i se atribuie înţelesuri politice, în continuarea marxismului sau a futurismului. Prin exemplele teoreticienelor de mai sus se poate observa că cyberfeminismul extinde noţiunile ideologice ale tehnologiei conceptului de gen, însă principala sa preocupare rămîne critica dominaţiei operată de tehnologia asociată patriarhatului şi imperialismului. În acest sens se poate dezvolta practic mişcarea cyberfeministă în contextul digitalizării globale, ca apărare a autonomiei umanului.

RADIO CONTACT
96,1FM

OBSERVATOR
95-96
CULTURAL
18.12.-31.12.2001
Săptămînal de informaţie şi analiză culturală / 40 pagini - 15.000 lei

Sărbători fericite şi La mulţi ani!

Noul secol/mileniu. Anul 1. Încercare de bilanţ ▮ Scrierile postume ale lui Radu Petrescu ▮ Text inedit: *Despre roman* ▮ Frustrări, nostalgii, resentimente ▮ Lansare CESI ▮ Simpozioane la Bucureşti şi Sofia ▮ Spectacole de teatru la Cluj, Craiova şi Dej ▮ Abuzuri în cinematografie ▮ Expoziţie Victor Brauner la Bucureşti ▮ Demiterea preşedintelui Radiodifuziunii ▮ Despre „memorandumul“ de la Cluj

OBSERVATOR CULTURAL

Săptămînal de informaţie
şi analiză culturală
editat de Fundaţia „Cultura XXI“

Anul II, Nr. 95-96, 18.12. – 31.12.2001

Director: Ion Bogdan Lefter
Redactor-şef: Carmen Muşat
Redactori: Paul Cernat, Victoria Luţă
Secretar de redacţie: Ana Maria Sandu
Agenda culturală: Diana Soare
e-mail: d_soare@yahoo.com

Fotograf: Tudor Jebeleanu

Tehnoredactare: Ela Petraşcu, Ana-Maria Popescu
Culegere text:
Olga Machin
Corectură: Ruxandra Mihăilă, Diana Simionescu

Consultant tehnic: Florin Iaru
Asistenţă reţea:
Radu Plăcintescu, Radu Drăghiciu

Difuzare:
Răzvan-George Pahonţu, Ana-Maria Agafi
Consultanţă juridică şi financiară:
MUŞAT & ASOCIAŢII
Operaţiuni contabile şi bancare:
Alina Ivaşcu, Miralena Nedelciu
Administraţie, transport, curierat:
Marian Croitoru

Tipar:
FED, Grupul Drago Print, Bucureşti

Adresa pentru corespondenţă:
Observator cultural,
str. Maior Ghe. Şonţu, nr. 8,
sector 1, Bucureşti, 71264

Telefoane: (40-1)2307320, 2307321
Fax: 2307328
E-mail: blefter@hotmail.com
musat@dial.kappa.ro
lutvic_2000@yahoo.com

Observator cultural
figurează în catalogul RODIPET
la nr. 2300
ISSN 1454-9883

Abonamentele pentru cititorii din ţară se fac la redacţie sau prin mandat poştal:
117.000 lei – trimestru
234.000 lei – semestru
468.000 lei – un an.

Abonamentele pentru străinătate se fac achitînd costul la redacţie sau prin virament în contul nr. 31557 al Fundaţiei „Cultura XXI“ deschis la **BRD – Société Générale** Bucureşti, Sucursala Câmpineanu.
Costul în valută al abonamentului include şi taxele poştale:
26 USD – trimestru
52 USD – semestru
104 USD – un an.

Finanţator principal:
MUŞAT & ASOCIAŢII

MUSAT & ASOCIATII
Attorneys at Law

Observator cultural apare cu sprijinul:

LYONNAISE
DES EAUX

LYONNAISE
DES EAUX

Centrul
Cultural
SINDAN

Centrul Cultural
SINDAN

Ministerul Culturii şi Cultelor

Sărbători fericite!

(şi cîteva explicaţii pentru cititorii noştri)

În decorul deja sărbătoresc al acestor zile (beculeţe de Crăciun pe străzi, Moşi Crăciuni prin magazine şi la televizor, „Luna cadourilor“ etc. etc.), le adresăm şi noi cititorilor noştri cele mai bune urări de Sfintele Sărbători şi un An Nou 2002 fericit!

La fel ca în urmă cu un an, ne vedem acum nevoiţi să apărem cu dublă numerotare (95-96) şi cu mai multe pagini, „acoperind“ două săptămîni calendaristice (18-31 decembrie), întrucît tipografiile şi reţelele de difuzare pregătesc programe reduse de lucru în săptămîna Crăciunului. Situaţia se va repeta în săptămîna Revelionului, aşa încît următoarea noastră apariţie pe piaţă se va produce abia marţi 8 ianuarie şi va „acoperi“ tot două săptămîni (1-14 ianuarie), de asemenea cu pagini mai multe şi cu dublă numerotare (97-98).

La mulţi ani!

Salonul Naţional de Presă

Organizat de Clubul Român de Presă şi desfăşurat anul acesta între 13-16 decembrie, la ROMEXPO, Salonul Naţional de Presă a reunit redacţiile cotidienelor centrale, reprezentanţii principalelor agenţii de presă din ţară, cît şi Asociaţia Editorilor Români şi Asociaţia Editorilor cu Profil Pedagogic. Au fost organizate dezbateri şi întîlniri cu cititorii, conferinţe şi mese rotunde, s-a editat catalogul presei româneşti. Duminică 16 decembrie, la Sala Auditorium a Muzeului Naţional de Artă al României au fost decernate şi premiile Clubului Român de Presă.

Mozaicul în sărbătoare

Sîmbăta trecută, pe 15 decembrie, revista craioveană **Mozaicul** a organizat ediţia a IV-a a colocviilor sale anuale. După cum am avut adeseori ocazia să constatăm, **Mozaicul** e o versiune olteană de cultură „alternativă“. Dinamică, proeuropeană, cu un program „neopaşoptist“ asumat, publicaţia colegilor noştri încearcă să „energizeze“ un spaţiu intelectual cu multe şi altfel nu-prea-bine-exploatate resurse: căci există în Craiova şi în zonă buni scriitori şi eseişti novatori, artişti experimentali, serii după serii de absolvenţi ai Universităţii din Bănie, după cum şi instituţiile de tradiţie ale locului, precum Teatrul Naţional din Craiova, Teatrul pentru copii şi tineret „Colibri“, Filarmonica „Oltenia“, Biblioteca Judeţeană „Alexandru şi Aristia Aman“ ş.a. dau în ultima perioadă semne de revitalizare, de reorientare „managerială“ în spirit pragmatic şi cu deschidere spre colaborări şi parteneriate „pe stil nou“. Nu întîmplător, tema aleasă de organizatori pentru colocviu a fost anul acesta **Artă şi economie**, discuţiile desfăşurîndu-se într-o sală de conferinţe ultramodernă dintr-o fabrică particulară. Seara, în sala Filarmonicii, au fost decernate Premiile anuale **Mozaicul** unor personalităţi din Oltenia sau originare din Oltenia sau cu contribuţii la cultura locală. Iată lista laureaţilor:

- Premiul „Constantin Rădulescu-Motru“ (pentru ideologie culturală): Eugen Negrici (critic şi istoric literar);
- Premiul „Constantin Lecca“ (pentru artele plastice): Mihai Ţopescu (artist sticlar);
- Premiul „Ion D. Sîrbu“ (pentru teatru): Sorin Leoveanu (actor);
- Premiul „Jean Bobescu“ (pentru muzică): Mihai Ştefănescu (dirijor);
- Premiul „Petre Pandrea“ (pentru literatură): Marin Beşteliu (critic şi istoric literar);
- Premiul „Elena Farago“ (pentru contribuţii feminine la promovarea culturii): Aurelia Florescu (cercetător ştiinţific);
- Premiul „Tiberiu Iliescu“ (pentru publicistică): Mircea Pospai (ziarist radio).

Agenda culturală

▌ **De sărbători.** Cum prezentul număr al **Observatorului cultural** este unul dublu şi, de altfel, ultimul din acest an, agenda culturală încearcă să cuprindă cît mai multe dintre manifestările organizate pînă la sfîrşitul anului. Acolo unde există, majoritatea instituţiilor culturale intrînd şi ele într-o mică vacanţă...

▌ **Festivaluri la sfîrşit de an**. Săptămîna aceasta va avea loc în sala ArCuB (Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Municipiului Bucureşti) un grupaj de concerte *live* reunite sub genericul **Din Darul Magilor**, iar la Teatrul Ion Creangă se află în desfăşurare şi festivalul de muzică folk **Om Bun**.

(Agenda completă în paginile 35-39)

S-au stins...

Academia Română anunţă cu profundă durere trecerea la cele veşnice, în ziua de 11 decembrie 2001, a pictorului Ion (Alin) GHEORGHIU, membru titular al Academiei Române.

Născut în anul 1929, Alin Gheorghiu a absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu“, clasa prof. Camil Ressu, din Bucureşti. Cu un talent de excepţie, Alin Gheorghiu a debutat pe la mijlocul anilor '50, în saloanele naţionale, lucrările sale fiind deosebit de bine primite de critica de specialitate şi de marele public. Din bogata sa creaţie, care cuprinde pictură, sculptură, grafică şi tapiserie, amintim ciclurile **Grădini suspendate** (pictură) şi **Himere** (sculptură). Expoziţiile personale sau participările la cele de grup în ţară şi peste hotare s-au bucurat de succes, numele său fiind consacrat ca unul dintre cei mai valoroşi artişti plastici români contemporani. Multe dintre lucrările sale au fost distinse cu mai multe premiii naţionale şi internaţionale şi vom aminti doar pe cele ale Academiei Române şi Uniunii Artiştilor Plastici din România, premiul „Triomfo“, Italia, premiul trienalei de pictură din Sofia, premiul „Yomiuri Shimbun“, Japonia, premiul naţional italian „Trionfo 81“, medalia de aur conferită de Academia del Lavoro, Italia.

Cu stingerea din viaţă a lui Alin Gheorghiu, comunitatea artistică şi academică din România se desparte de unul dintre cei mai mari creatori, a cărui operă rămîne ca un luminos reper în istoria artei plastice contemporane.

Dumnezeu să-l odihnească!

*

De asemeni, tot săptămîna trecută, ne-a părăsit şi criticul de artă Cornel Radu CONSTANTINESCU. Odihnească-se în pace!

Pe scurt

▌ **CineMAiubit.** Cea de-a şasea ediţie a Festivalului Internaţional de Film Studenţesc **CineMAiubit** (10-12 decembrie) a adus în faţa publicului din sala arhiplină a cinematografului Studio producţiile cineaştilor români aflaţi la început de carieră (de la UNATC, Universitatea Media, Universitatea de Arte şi Hyperion), dar, ca şi pînă acum, şi pe cele ale colegilor de la cele mai vestite şcoli de film din lume.

Prilej de bucurii, aprecieri şi speranţe, **CineMAiubit** a constituit însă, ca întotdeauna, şi ocazia a se vedea, taxa şi critica boala sofisticăriei, manierismele şi didacticismele tinerilor cineaşti.

▌ **Dezbatere despre multiculturalism**. Institutul de Studii Liberale a organizat săptămîna trecută, în colaborare cu Editura Polirom, o dezbatere cu tema **Multiculturalismul liberal. Teoria liberală a drepturilor minoritare**. Punctul de pornire a fost volumul **Multiculturalismul liberal** semnat de Levente Salat (comentat recent şi în **Observatorul cultural**). Alături de autorul cărţii, la întîlnire au participat, între alţii, Călin Anastasiu, Gabriel Andreescu, Constantin Avramescu, Caius Dobrescu, Istvan Horvath, Vasile Ionescu, Ion Bogdan Lefter, Adrian Miroiu, Dan Oprescu, Ovidiu Pecican, Renate Weber, Dinu Zamfirescu, precum şi Thomas Kleininger din partea ISL şi Silviu Lupescu şi Ovidiu Şimonca din partea Editurii Polirom.

▌ **Premii de creaţie şi originalitate.** Sîmbătă 15 decembrie, la Centrul Cultural German din Iaşi, un juriu independent a premiat participanţii la „Concursul de creaţie şi originalitate“.

Dorindu-se un stimulent al vieţii culturale ieşene, o modalitate de a promova artiştii inovatori şi pe cei influenţaţi de modelele culturii germane, concursul Centrului Cultural German s-a finalizat prin acordarea a două premii: premiul de creaţie, care le-a revenit poetului Gabriel Horaţiu Decuble şi tînărului pictor Adrian Piticaru, şi premiul de originalitate, conferit lucrărilor Fundaţiei „Vector“, reprezentată de Matei Bejenaru, organizator al Festivalului **Periferic**, şi celor ale „Clului 8“, o uniune de tineri scriitori, reprezentată de Dan Lungu.

▌ **Ravelstein**. Centrul Cultural American şi Editura Polirom au organizat, marţi 11 decembrie, lansarea romanului **Ravelstein** de Saul Bellow. Tradus de Antoaneta Ralian şi posfaţat de Sorin Antohi, „ultimul Bellow“ a fost prezentat şi comentat de traducătoare, de Nicole Manolescu, Bogdan Ghiu şi Denisa Comănescu.

▌ **Mazilu reeditat**. Tot o lansare – de data aceasta a volumului **Teatru** de Teodor Mazilu – a avut loc şi vineri 14 decembrie, la sediul Editurii Sigma.

▌ **Fotografie germană**. **FotoKunst**, expoziţie reunind fragmente din opera fotografică a unui grup de artişti reprezentînd abordări diferite pe scena artei germane contemporane, s-a deschis joi 13 decembrie la Galeria Etaj 3/4 a Teatrului Naţional din Bucureşti.

Organizată de Goethe Institut, de Ministerul Culturii şi Cultelor şi de Institutul pentru Relaţii cu Străinătatea din Stuttgart, expoziţia poate fi văzută pînă pe 15 ianuarie 2002.

Sumar

STRUCTURI ÎN MIŞCARE

ION BOGDAN LEFTER, Noul secol/mileniu. Anul 1. Încercare de bilanţ (I) ▮ 4
ANA MARIA SANDU, Sfîrşit de an în Bucureşti ▮ 4
OVIDIU DRĂGHIA, Crăciun alternativ ▮ 5

INEDIT/SCRIERILE POSTUME ALE LUI RADU PETRESCU

GHEORGHE CRĂCIUN, Mică programă editorială pentru Radu Petrescu şi „Şcoala de la Tîrgovişte" ▮ 6
RADU PETRESCU, Despre roman (I) ▮ 7
PAUL CERNAT, Intimitatea morală a Ideii ▮ 7
BEDROS HORASANGIAN, Posteritatea lui Radu Petrescu ▮ 8
ILINA GREGORI, Jurnalul lui Radu Petrescu (I) ▮ 10
ION BUZERA, Scrisul ca *vertigo* ▮ 12

LITERATURĂ

WILLIAM TOTOK, 25 de ani de la expulzarea lui Wolf Biermann din RDG ▮ 14
MIRCEA ANGHELESCU, Contacte... ▮ 14
EDWARD KANTERIAN, Bucovina de pe Hudson ▮ 15
CARMEN MUŞAT, Frustrări, nostalgii, resentimente ▮ 16

RELIGIE

MARIUS CHIVU, Galerie de portrete: preoţi şi călugări ortodocşi în beciurile comuniste ▮ 17

EVENIMENT

Lansare CESI ▮ 18
BOGDAN GHIU, Derridactualitatea: Balcanii şi starea deconstrucţiei ▮ 19
CIPRIAN MIHALI, Monştri, spectre, deconstrucţii ▮ 20
CRISTINA IONICĂ, Pentru a comunica eficient... ▮ 21

INTERVIU

TITA CHIPER, „Cînd stai de vorbă cu cineva, chiar să te gîndeşti la el" ▮ 22

ARTE

TEATRU: EUGENIA ANCA ROTESCU, Uitarea ca graniţă ▮ 24
MIRUNA RUNCAN, Farmecul ispititor al uitării ▮ 24
DOINA PAPP, Hlestakov, Gogol şi **Revizorul** de deasupra noastră ▮ 25
RADU ŢUCULESCU, Cu francofonii la Dej ▮ 26
FILM: ALEX. LEO ŞERBAN, Sfîrşit de an cu studiu de necaz ▮ 27
VALERIAN SAVA, Catapeteasma Mihnea Gheorghiu sau ruşinea de la UCINI ▮ 28
ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV, Stahanoviştii de serviciu... ▮ 28
ARTE VIZUALE: LUMINIŢA BATALI, Victor Brauner ▮ 30
OANA TĂNASE, Signal ▮ 30
REVISTA PRESEI ▮ 31
RECENZII ▮ 32

MASS-MEDIA

ANDREI DIMITRIU, Scrisoare deschisă ▮ 34
AGENDA CULTURALĂ ▮ 35

ULTIMA PAGINĂ

GABRIEL ANDREESCU, „Solidaritatea" cu Cristian Tudor Popescu ▮ 40
DAN J. UNGUREANU, Deratizarea începe cu şoarecii de bibliotecă ▮ 40
Rubrici: Dana GHEORGHE, Filme/seriale TV ▮ 36

Ai auzit ?
Ştiri de ultimă oră la prima oră
Altfel spus de la 6:30 la 9 pe delta rfi 93.5 fm

infoPolitic

SĂPTĂMÎNA 10-16 DECEMBRIE

▮ **Interviu.** La un an de la alegeri, Emil Constantinescu a rupt anul de tăcere şi a acordat un interviu agenţiei Mediafax. Constantinescu a declarat că anul 2001 a fost ratat de actualii guvernanţi, care nu au fost capabili să-şi asume măsurile nepopulare impuse de pregătirea aderării la UE şi NATO. Fostul preşedinte s-a referit şi la partidul care l-a propulsat, la origine, în funcţia de şef al statului, exprimîndu-şi nemulţumirea şi regretul că „PNŢCD continuă să fie tratat drept chiaburul şi sabotorul societăţii româneşti".

▮ **România şi NATO.** Prezent săptămîna trecută în România, secretarul general al NATO, lordul George Robertson, a sfătuit autorităţile de la Bucureşti să continue eforturile depuse în vederea integrării în structurile euro-atlantice, rezultatele de pînă acum fiind satisfăcătoare. Lordul Robertson a participat la şedinţa săptămînală de Guvern şi a avut o scurtă întrevedere cu preşedintele Ion Iliescu.

Proiecte de regionalizare. La începutul săptămînii trecute a fost dat publicităţii un Memorandum care propune transformarea României în stat regional. Grupul iniţial al semnatarilor este format din Antik Sándor, Caius Dobrescu, Alexandru Cistelecan, Traian Ştef, Daniel Vighi, Ovidiu Pecican, Marius Cosmeanu, Szokoly Elek, Hadházy, Agoston Hugó, Molnár Gusztáv şi Mircea Boar. Memorandumul propune, printre altele, înfiinţarea unor consilii şi parlamente regionale care ar funcţiona în oraşele reşedinţă ale regiunilor, ceea ce ar fi de natură, potrivit semnatarilor, să creeze un sistem al administraţiei publice mai puţin birocratic şi mai ferit de corupţie. Bineînţeles că iniţiativa a stîrnit un val de proteste din partea oficialilor, Adrian Năstase calificîndu-i pe autorii Memorandumului drept „nişte rătăciţi". Nici ministrul de Interne, Ioan Rus, autor al unui Manifest pentru Transilvania, nu a avut o reacţie mai subtilă, tranşînd problema în două vorbe: „o tîmpenie". Dezbaterea continuă...

▮ **PNŢCD în legalitate.** Vineri 14 decembrie Tribunalul Municipiului Bucureşti a decis înregistrarea fuziunii dintre ANCD şi PNŢCD, prin absorbţia ANCD de către PNŢCD. ANCD a fost radiat din Registrul partidelor politice. S-a aprobat şi noul statut al PNŢCD, în forma în care a fost acesta votat în şedinţa Comitetului Naţional de Conducere din 13 august 2001.

▮ **Pregătiri pentru 2004.** Tot vineri a avut loc la Palatul Parlamentului Consiliul Naţional al PD. Traian Băsescu, preşedintele PD, i-a anunţat pe cei 500 de delegaţi că restructurarea partidului s-a încheiat şi a proiectat cîştigarea a 22,25% din voturi, la alegerile viitoare din 2004. Programul de obiective prezentat de Băsescu include lupta împotriva corupţiei şi a subordonării Justiţiei, lupta împotriva sărăciei, reforma sistemului politic, restituirea proprietăţii private, reforma economică etc. (**Raluca ALEXANDRESCU**)

Cronica politică

Mitropolia Basarabiei şi libertatea religioasă

NESTOR RATEŞ

Joia trecută, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a găsit guvernul Republicii Moldova vinovat de violarea libertăţii religiei pentru că nu acceptă să înregistreze Mitropolia Basarabiei. Este prima oară cînd Moldova a apărut în faţa unei instanţe internaţionale, iar Curtea de la Strasbourg este dintre cele mai prestigioase, supraveghind aplicarea unuia din documentele fundamentale ale reglementărilor europene postbelice, **Convenţia Europeană a Drepturilor Omului**. Decizia Curţii marchează un moment important, atît prin semnificaţia lui directă rezultată din faptul că are în vedere nu un prejudiciu adus unei persoane, ci o încălcare a drepturilor unui grup religios, cît şi prin implicaţia că guvernul Moldovei ar restrînge libertatea credinţei, consacrată şi apărată de **Convenţia** amintită, la care Republica Moldova este parte semnatară.

Mitropolia Basarabiei şi-a început (sau reînceput) activitatea în 1994. Ea este subordonată canonic Patriarhiei Române şi se consideră urmaşa Mitropoliei cu acelaşi nume desfiinţată după ce teritoriul actualei Republici Moldova a fost încorporat în Uniunea Sovietică. Ea dispune de 50-60 de biserici dintr-un total de o mie în care se roagă moldovenii creştini ortodocşi, celelalte lăcaşe de cult fiind sub controlul Mitropoliei Moldovei care continuă să rămînă subordonată canonic Patriarhiei Ruse. Rivalitatea dintre cele două mitropolii are temeiuri mai curînd istorice şi naţionale decît teologice şi nu scapă unor interferenţe politice. Problema nerecunoaşterii Mitropoliei Basarabiei datează de mai mulţi ani, iar cazul a fost adus în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului în 1999, o bună bucată de vreme înainte ca Partidul Comuniştilor să ajungă la putere. Decizia luată zilele trecute se referă, prin urmare, la toate guvernele care au refuzat înregistrarea ei oficială şi, în mod specific, la o sentinţă definitivă a Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova din 9 decembrie 1997. Acea sentinţă invoca două argumente, şi anume că era vorba de un conflict între cele două mitropolii în care implicarea guvernului ar fi fost contraproductivă şi că, oricum, credincioşilor aparţinînd Mitropoliei Basarabiei nu li se încalcă dreptul de a-şi practica religia pentru că o puteau face în cadrul Mitropoliei Moldovei.

Implicaţiile politice au fost prezente întotdeauna în fundal, dar au fost scoase puternic la vedere de actualul guvern comunist, prin pledoaria ministrului Justiţiei, Ioan Morei, care nu s-a limitat la vechile argumente, încercînd să convingă Curtea de la Strasbourg că Mitropolia Basarabiei ar fi instrumentul unui „expansionism românesc" şi al unui „amestec direct în treburile statului suveran şi independent Republica Moldova, promovat de către România în spaţiul dintre Prut şi Nistru prin intermediul unor forţe moldoveneşti proromâne". Deşi nu se pot exclude motivaţii politice şi în legătură cu Mitropolia Basarabiei, problema recunoaşterii acesteia este ancorată în domeniul libertăţii credinţei, căci nu este treaba nici unui guvern să decidă unde şi în ce fel să se roage cetăţenii săi.

În decizia ei de joi, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a respins argumentele juridice ale guvernului moldovean şi le-a ignorat complet pe cele politice. Cei şapte judecători ai Curţii, între care unul român şi unul moldovean, au stabilit în unanimitate că Mitropolia Basarabiei, „nefiind recunoscută, nu-şi poate desfăşura activitatea. În special, preoţii ei nu pot oficia servicii divine, membrii ei nu se pot întîlni pentru a-şi practica religia şi, neavînd personalitate juridică, nu este îndrituită la protecţia juridică a avutului ei". În consecinţă, Curtea a conchis că „refuzul guvernului moldovean de a recunoaşte biserica reclamantă (deci Mitropolia Basarabiei) reprezintă o obstrucţionare a dreptului acelei biserici şi a celorlalţi reclamanţi la libertate religioasă, aşa cum este garantată de articolul 9 al **Convenţiei Europene a Drepturilor Omului**. Decizia Curţii mai impută guvernului „neîndeplinirea obligaţiei de neutralitate şi imparţialitate". „Numai recunoaşterea poate oferi drepturi reclamanţilor", declară limpede decizia Curţii Europene.

Guvernul nu şi-a îndeplinit obligaţia de a fi neutru şi imparţial în conflictul dintre cele două mitropolii în bună măsură deoarece interesele politice îi dictau contrariul. Politica actuală acordă relaţiilor cu Moscova o greutate specifică mult mai mare decît înainte, accentuînd totodată disputele cu Bucureştiul şi prelungindu-se în plan intern prin minimalizarea comunităţii de istorie şi limbă între Moldova şi România sau prin reluarea unor clişee sovietice privind originea şi vorbirea moldovenilor.

Decizia Curţii Europene a Drepturilor Omului nu cere în mod direct guvernului moldovean să recunoască şi să înregistreze Mitropolia Basarabiei, dar apare evident că această cerere este implicită, căci altfel guvernul ar persista în încălcarea libertăţii religioase, sfidînd spiritul şi litera sentinţei în cauză. Decizia nu este definitivă. Ea poate fi atacată în următoarele trei luni, iar autorităţile moldovene sînt înclinate să facă recurs. Într-un asemenea caz, un complet de cinci judecători va examina temeinicia recursului şi dacă îl găseşte neîntemeiat, decizia de joi rămîne definitivă. Este greu de văzut ce argumente noi ar putea fi invocate pentru a o răsturna. ▮

Program european pentru tineri artişti

În perioada 8-10 decembrie, la sediul Asociaţiei Pepiniere Europene pentru Tineri Artişti cu sediul la Paris, a avut loc lansarea programului european **map – Mobilitatea artiştilor în programe culturale**, fiinanţat prin programul **Cultura 2000** al Uniunii Europene.
map este un program destinat participării tinerilor artişti în rezidenţe de creaţie, participare validată de un juriu internaţional şi bazată pe un program cultural prezentat în cadrul unui dosar de candidatură care va fi depus de către tinerii creatori interesaţi de a participa în rezidenţe în altă ţară decît ţara lor de origine.
În cadrul acestui program, Uniunea Teatrală din România – UNITER deţine rolul de Corespondent Naţional încă din 1996, iar partenerii naţionali sînt Centrul de proiecte culturale – ArCuB, Centrul Cultural Mogoşoaia şi Fundaţia META.
Programul de mobilitate **map** propune 44 de rezidenţe pluridisciplinare repartizate în 16 ţări pentru 59 de artişti cu vîrste cuprinse între 20 şi 35 de ani. Artiştii români care doresc să participe la acest program trebuie să depună un dosar pentru jurizare.

Detalii la Uniunea Teatrală din România – UNITER
(persoană de contact: Aura Corbeanu), Str. George Enescu nr. 2-4 70141 Bucureşti 22
Tel: 01-315.36.36; 313.42.78; 311.32.14 Fax: 01-312.09.13 E-mail: uniter@fx.ro Site Internet: www.uniter.ro

Noul secol/mileniu. Anul 1
Încercare de bilanţ (I)

ION BOGDAN LEFTER

Primul an al secolului XXI şi al mileniului III se încheie peste două săptămîni. Cum vor fi secolul şi mileniul nu se poate şti – deşi, după atacurile teoriste asupra Americii de pe 11 septembrie, multă lume se tot întrece în profeţii. În schimb, putem trage linie pentru a vedea cum a fost anul 2001, pe care – aşazicînd – l-am văzut cu ochii noştri. O încercare – deci – de bilanţ: cultural, de vreme ce cu „observarea" domeniului ne-am învrednicit şi noi în revista noastră, atît cît s-a putut...

Context politic: progrese „integraţioniste"

Cultură, cultură, însă ea nu se face în turnuri de fildeş! În complexa, dinamica postmodernitate, proiectele intelectuale au de multe ori pronunţate dimensiuni comunitare, intervenţiile creative în cotidian sînt frecvente, esteticul „înalt" şi structurile literaturii sau cinematografiei „de consum" interferează. Arta e tot mai „impură", mediatică, publicitară, „informaţională". Cultura se dilată şi se infiltrează în existenţa noastră de zi cu zi, o asimilează, tinde să echivaleze cu civilizaţia: a străzii, a cartierului sau a oraşului, a mentalităţilor şi a comportamentelor, a socialului şi a politicului.

Ca prim an de ciclu electoral, 2001 ne-a adus noutăţi de tot felul, bune şi rele. Cel mai important lucru a fost continuitatea proceselor „integraţioniste". În urmă cu un an, imediat după alegerile generale, mulţi deveniseră sumbri, imaginînd o Românie care ar întoarce spatele Occidentului, devenind – în compensaţie „nostalgică" – obedientă faţă de Moscova. Obligaţia de a alege un şef al statului dintre un fost comunist şi un extremist naţionalist i-a făcut pe unii să renunţe la dreptul de a vota. Se vorbea despre „dezastru", despre „izolare", despre viitoare exoduri disperate spre lumea liberă. Din nou în decembrie, sîntem la capătul unui an politic în care s-au făcut paşi mari spre integrarea noastră continentală şi nord-atlantică, în care şansele admiterii României în NATO la Praga, în noiembrie 2002, au crescut simţitor, în care Uniunea Europeană şi-a asumat ajutorarea noastră pentru recuperarea decalajelor astfel încît să ne putem alătura cît mai rapid posibil, ultima noutate eclatantă fiind acordarea dreptului de liberă circulaţie în „spaţiul Schengen" cu începere de la 1 ianuarie. Bilanţ incredibil faţă de temerile exprimate acum un an, superior chiar şi celor mai optimiste estimări. Transformat în Partid Social Democrat în urma fuziunii cu PSDR, cu un nou lider, Adrian Năstase, mai tînăr, mai reformist, pentru prima dată premier şi simultan şef al formaţiunii de guvernămînt, fostul PDSR a reuşit în bună măsură în operaţiunea de schimbare a imaginii. O vizibilă coerenţă în gestionarea ţării, imposibil de atins de către coaliţia pestriţă dintre 1996 şi 2000, cîteva „lovituri" în materie de privatizare (în primul rînd vînzarea SIDEX-ul din Galaţi) şi mai ales succesele diplomatice din ultimele luni au adus actualei puteri de la Bucureşti o aură reformistă şi prooccidentală greu de anticipat în comportamentul agresiv-şicanator al PDSR-ului din anii de opoziţie parlamentară. Contribuţii de-a dreptul spectaculoase în acest sens a avut şi preşedintele Ion Iliescu, fostul „prim ortac" din 1990, care acum, la un nou mandat, devenit şi el occidentalist, l-a invitat la „reconciliere" pe Regele Mihai şi i-a decorat pe veteranii Europei Libere, elogiind meritele anticomuniste istorice ale postului de radio. Cine-ar fi gîndit?!...

Notabilă e şi colaborarea cu UDMR, partenerul parlamentar al PSD. Naţionalismul afişat de pînă mai an de către pedeseriştii aliaţi cu extremiştii din PRM şi PUNR a lăsat locul pragmatismului politic. Văzută din afară, asocierea în continuare a Uniunii maghiare la progresele prooccidentale ale României are efecte salutare, făcînd practic uitate semnalele alarmiste transmise de agenţiile de ştiri după votul din noiembrie 2000.

Nu-nseamnă că stăm nemaipomenit de bine: există în conglomeratul PSD-ului şi „aripi" mai puţin încîntate de succesele „integraţioniste" ale guvernării, figuri nu tocmai luminoase, prea puţin dispuse să renunţe la relaţiile politico-economice oculte, la mafiotisme, la corupţie. Nici liderii din prim-plan nu sînt neapărat nişte îngeri: mai şi greşesc cîteodată, mai fac cîte o declaraţie publică neplăcută, cu iz etatist sau naţionalist, comit oarece abuzuri şi îşi extind dominaţia asupra din ce în ce mai multor structuri economice sau mediatice. La rîndul ei, opoziţia democratică, adică resturile rămase în parlament din fosta coaliţie la putere, nu s-a mai „adunat", n-a reuşit să se reorganizeze şi să crească în sondaje. Nici extremistul PRM n-a mai „sărit" peste cota lui obişnuită, depăşită acum un an printr-un „puseu" electoral care nu putea să nu fie urmat de reflux. De pe urma acestor stagnări şi scăderi a profitat PSD, care, în loc să se „erodeze" după alegeri, s-a consolidat.

Aşa a vrut istoria: ca sub semnul *acestei* guvernări să circulăm liberi prin Europa şi – probabil – aceiaşi lideri să patroneze alinierea efectivă a României la comunitatea democraţiilor avansate. Nu va fi fiind foarte plăcut să constatăm faptul, dar nici nu-l putem schimba. În ultimă instanţă, rămîne consecinţa bună a reorientării cîştigătorilor din noiembrie 2000. Anul politic se încheie – iată – sub auspicii mult mai bune decît a început...

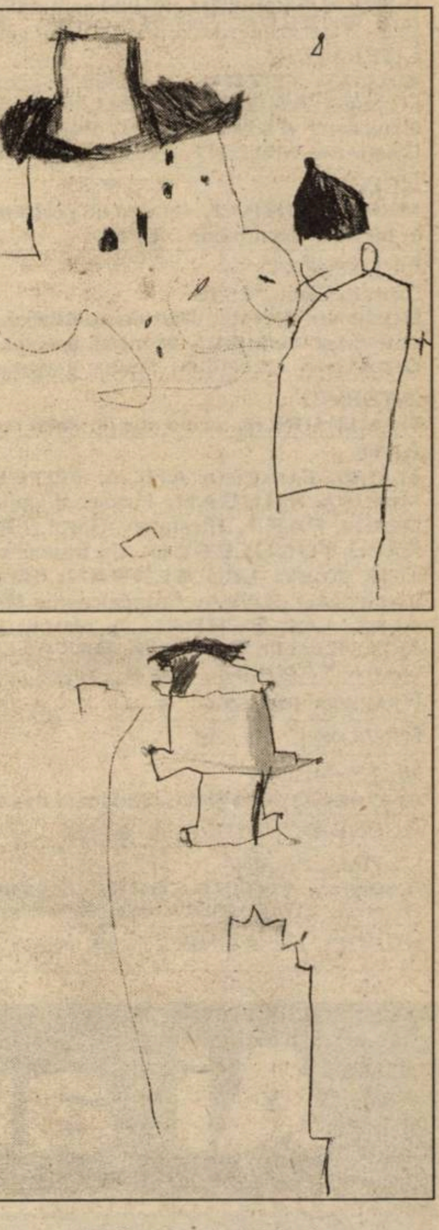

Melin, 3 ani şi 8 luni

Sfîrşit de an
în Bucureşti

ANA MARIA SANDU

Dintre toate sărbătorile, Crăciunul îmi este cel mai drag, chiar dacă aduce cu el, inevitabil, isteria mass-mediei şi a publicităţii. Se întîmplă ceva şi populaţia Bucureştiului, posibil şi a globului, pare de două ori mai mare, mai avută şi mai energică în ajunul sărbătorilor de iarnă. Oraşul se dilată şi el pentru a putea susţine tonele de cadouri, de cumpărături, milioanele de brazi împodobiţi, oalele cu sarmale şi tăvile cu fripturi care se pun la cuptor zilele acestea.

Maria Cristina, 6 ani

Ştiu că vom asculta cu toţii de mii de ori refrenele de sezon, că vom obosi îngrozitor după o raită prin magazine şi că lumea ni se va părea o imensă cutie de carton ambalată special pentru sărbătoarea Crăciunului. Din toate părţile se simte un fel de presiune, se numără zilele, se fac listele, se dezbat, se împart sarcinile. Convenţia are nevoie de toată energia din lume. Se investesc poate cei mai mulţi bani în campanii publicitare de sezon, toate companiile mari şi produsele lor trebuie să se vadă. Dacă nu eşti pe posturile tv cu un spot nou, de iarnă, n-are rost să mai rămîi pe piaţă, pentru că nu mai exişti.

E vremea, desigur, să organizezi pomi de Crăciun pentru copiii fără părinţi dacă eşti un partid care se respectă sau un politician cu gînduri mari pentru viitor.

Crăciunul rămîne, cu siguranţă, cea mai mediatizată şi mai zgomotoasă sărbătoare din lume.

Poate de aceea eşti mai atent la detalii şi înregistrezi altfel lucrurile care se întîmplă în jurul tău. Bucureştiul, îţi spui, că e mai frumos şi mai intens luminat decît în anii trecuţi, că a şi nins, tabloul devine perfect. Aglomeraţia din magazine, pieţe sau alte locuri te va năuci ca şi în alte dăţi şi te va face să-ţi doreşti pentru un timp să trăieşti în alt colţ de lume, măcar mai puţin pestriţ.

Apoi vii îngheţat de afară, deschizi televizorul şi nimereşti la Prima TV în plină campanie de sensibilizare a opiniei publice pe tema mînăstirilor din nordul Bucovinei. Materiale alarmante, situaţii dramatice create din lipsa banilor şi, fireşte, sentimente naţionale – frumuseţe, unicitate... Ceva nu se leagă în mintea ta, de ce se apelează la înţelepciunea şi buzunarul românului care se pregăteşte şi el cum poate să treacă în 2002, pentru a salva ceva ce ţine de patrimoniu, de „mîndria ţării". Unde mai pui că „ţara" ar putea cîştiga bani dacă le-ar pune în valoare, bineînţeles cu condiţia să mai şi investească în monumentele acestea înainte să se deterioreze prea tare. Şi dacă nu scoateţi bani din buzunare, mînăstirile se pot şi dărîma, biserica are alte priorităţi şi planuri mai măreţe, mai grandioase cu banii, cum ar fi o catedrală a neamului cît mai mare... iar Ministerul Turismului se ocupă intens de ctitoria Dracula Park...

Îmi spun că poate exagerez, că lucrurile nu pot fi chiar atît de grave, că poate cei de la Prima au vrut doar să organizeze o acţiune de sărbători şi au ales un subiect emoţionant, de sezon – mînăstirile din nordul Moldovei...

Crăciun alternativ

(cum se petrece pe net)

OVIDIU DRĂGHIA

Peste puţine zile este Crăciunul, apoi Revelionul şi vom avea iarăşi parte de aceleaşi comentarii de genul „Cum s-a scurs şi anul acesta“ sau „Nici nu ştiu cînd au trecut lunile“. În fine, acestea sînt inerente în ultima lună a anului, precum şi articolele de prin reviste care (re)povestesc la infinit care sînt tradiţiile de Crăciun şi de Anul Nou, ce se mai mănîncă... De pe *web*, sărbătorile se văd parcă altfel. Mai colorate şi mai puţin plicticoase. În limba română sînt puţine *site*-uri care oferă exclusiv informaţii despre sărbătorile de iarnă. O mare surpriză a constituit-o *site*-ul *www.brazi.ro*, de unde putem cumpăra... chiar brazi. Nu mai este nevoie să mergem la piaţă şi să ne tocmim cu vînzătorul pentru că livrarea se face acasă, după completarea unui formular. Cu alte cuvinte, comanda bradului se face *on-line*. Pe acest *site* au fost puse mai multe informaţii despre Crăciun, foarte lacunare şi destul de stîngaci prezentate (culorile cel puţin obosesc retina după cîteva secunde de privit). Colindele puse pe *site* sînt însoţite şi de muzică (se pare că există ceva probleme tehnice). În fine, o ultimă remarcă, pe *site* sînt poezii despre Crăciun de Radu Gyr şi George Coşbuc. Includerea **Rugăciunii** lui Eminescu este forţată, dar aceasta a fost opţiunea celor care au creat paginile.

http://sarbatori.acasa.ro/ este o adresă cu renume fiindcă a fost printre primele dedicate sărbătorilor (laice şi religioase). Nu voi intra într-o descriere amănunţită a *site*-ului pentru că reţeta (de succes) poate fi întîlnită şi la adrese cu vechime, de pe alte meleaguri. Conţinutul însă este autentic românesc cu o mulţime prezentări de tradiţii populare. Paginile cele mai interesante sînt cele despre Muzică, ele cuprinzînd colinde româneşti (**O, ce veste minunată!**, **O, brad frumos**, **Naşterea lui Hristos** ş.a), colinde ale altor ţări (**Silent night**, **O Christmas tree**, **Silver bells** ş.a.) sau alte cîntece, toate avînd alături de text şi melodia în format *Midi*. *Site*-ul oferă şi divertisment prin jocurile *on-line* (**Goana după cadou**, **Atacul spiriduşilor**, **Labirint** etc.) şi interactivitate (**Chat cu Moşu'** sau **Scrisoare pentru Moş Crăciun**).

O ultimă adresă *web* interesantă prin conţinut, însă mai puţin bogată faţă de precedenta este *www.sarbatori.ro*. Există o pagină de **Colinde**, o alta unde aflăm cum se petrece Crăciunul pe glob şi sînt recomandări pentru cadouri de sărbători. Aceste sugestii (băuturi, calculatoare, ceasuri ş.a.) nu au decît adresele unor magazine, lipsind fotografiile sau preţurile produselor. Tot la adresa de mai sus putem intra pe un forum şi trimite o Scrisoare Moşului.

Site-urile în limbile franceză sau engleză care au ca subiect Crăciunul sînt foarte diferite de cele româneşti prin accentul pus pe cumpărăturile *on-line*. Există desigur o mulţime de informaţii despre sărbătoarea propriu-zisă (tradiţii de tot felul, de exemplu), însă marea majoritate a adreselor vizitate sînt magazine *on-line* sau, mai precis, au ca pretext sărbătorea, aceasta fiind exploatată comercial. Un exemplu radical este *www.pere-noel.fr* unde nu putem găsi nimic despre sărbătoarea Crăciunului. Adresa este a unui *e-market* care foloseşte un nume reprezentativ pentru ideea de cumpărături. Prima pagină este plină cu produse, în mare parte electronice; oarecum tipic pentru *site*-urile francofone există tot ca produs şi călătoriile (la Futuroscope). Un alt exemplu, de mijloc de această dată, îl reprezintă adresa *www.santa.com.*. Aici se află tot un *e-shop* însă, pe lîngă cumpărături, sînt şi alte atracţii. *Decorate&Wrap* oferă o mulţime de sugestii pentru ambalarea cadourilor şi pentru decorarea casei cu ocazia Crăciunului, iar *Cook&Entertain* este o sursă sigură pentru uimirea invitaţilor cu accesorii inedite. Chiar dacă nu putem cumpăra din aceste magazine (ne trebuie o carte de credit şi... credit în faţa proprietarilor de shopuri), nu pierdem vremea navigînd pentru că, cel puţin, ne inspirăm pentru cadourile pe care le vom face, vedem care este moda în alte părţi...

Sărbătorile reprezintă pentru foarte multă lume şi ocazia pentru a (re)contacta prieteni. Să recunoaştem, mai ales în luna decembrie vorbim cu prieteni din toate colţurile lumii (şi) le scriem cu frenezie, mai mult ca în alte luni ale anului. Clasicul *e-mail* poate fi îmbogăţit cu o felicitare, iar adrese sînt o mulţime. Iată cîteva în limba română: *http://www.speedpromotion.ro/felicitari/* cu mesaje în mai multe limbi şi cu texte amuzante, *www.cartipostale.ro* cu cîteva teme: *Moş Crăciun*, *Brazi*, *Globuri* şi *Dulciuri*. Pe *web*-ul francofon am găsit *http://www.alpmedia.com/webcarte/*, iar pe cel anglofon *http://my.e-cards.com/cardSet/*. Acesta din urmă are printre opţiuni: programarea datei la care să fie trimisă felicitarea, multiple culori pentru *background* şi facilităţi deosebite pentru scrierea mesajului dorit.

Aceste *site*-uri prezentate ne vor scoate cu siguranţă din monotonia sărbătorilor, iar contactul cu prietenii va fi mult mai plăcut. Aşa că, navigare plăcută şi Sărbători fericite!

odraghia@flash.ro

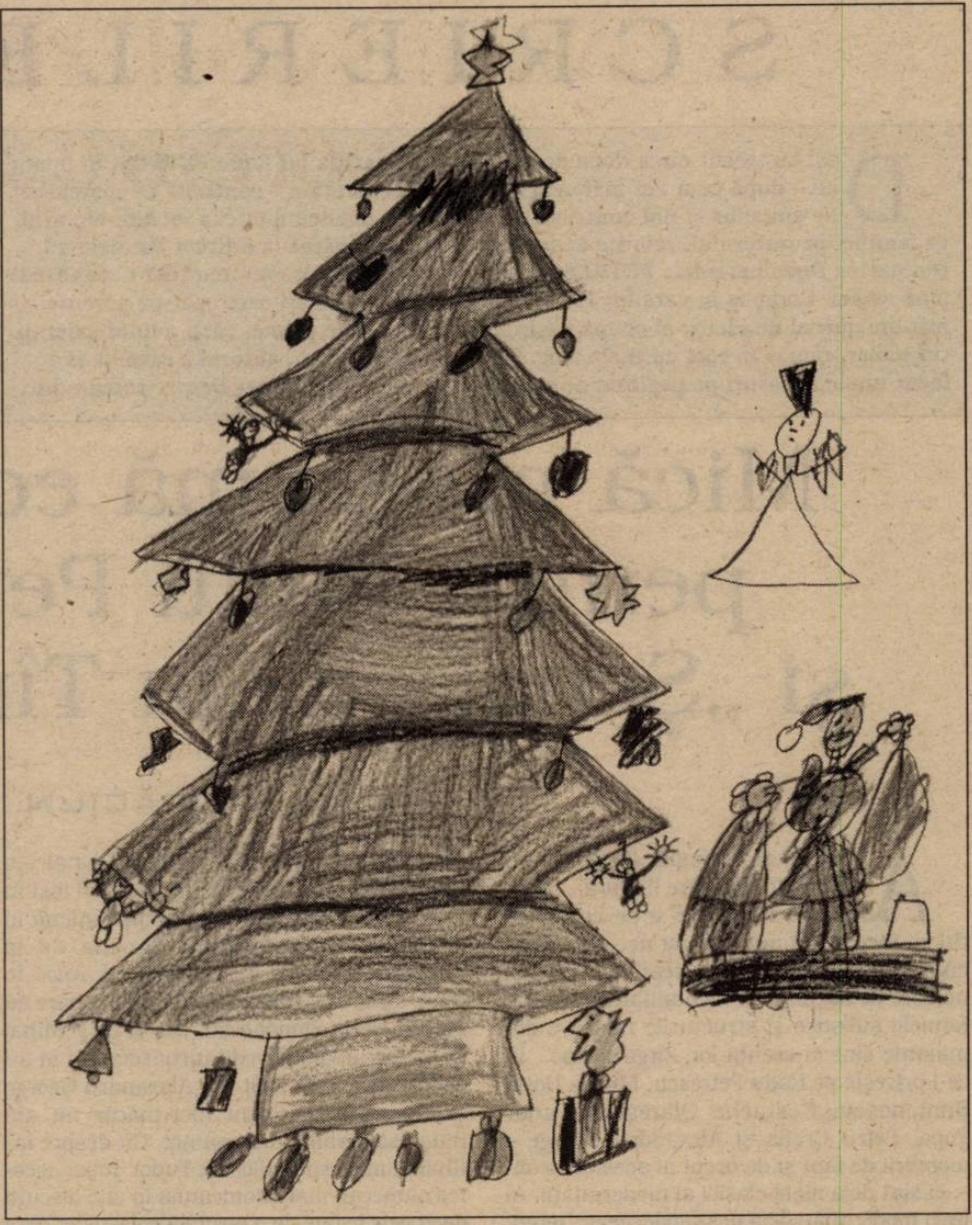

Roxana, 5 ani

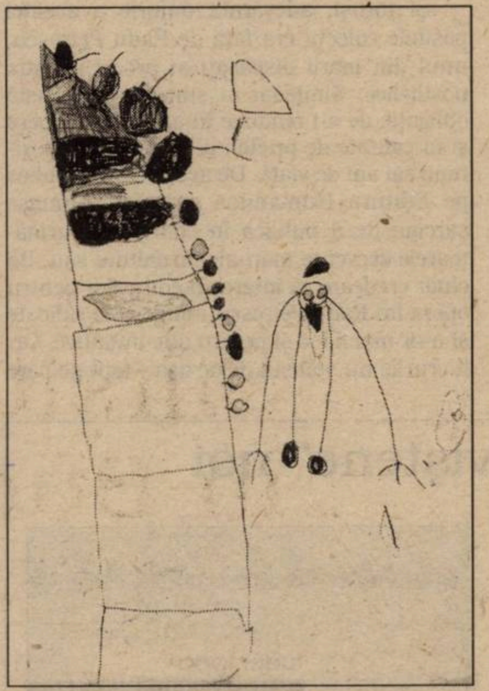

Agata, 4 ani

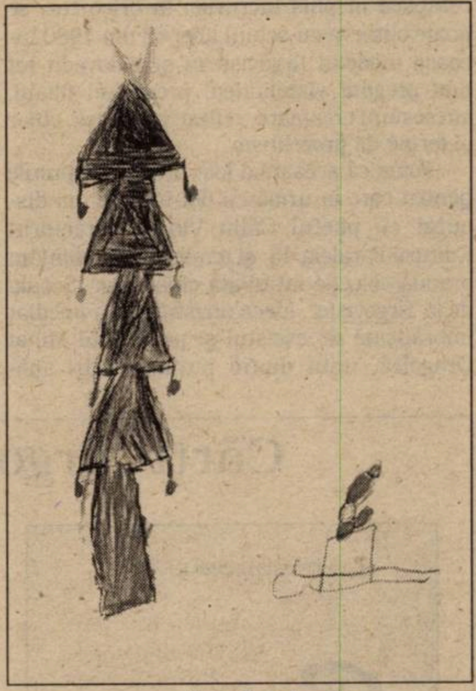

Ana, 8 ani

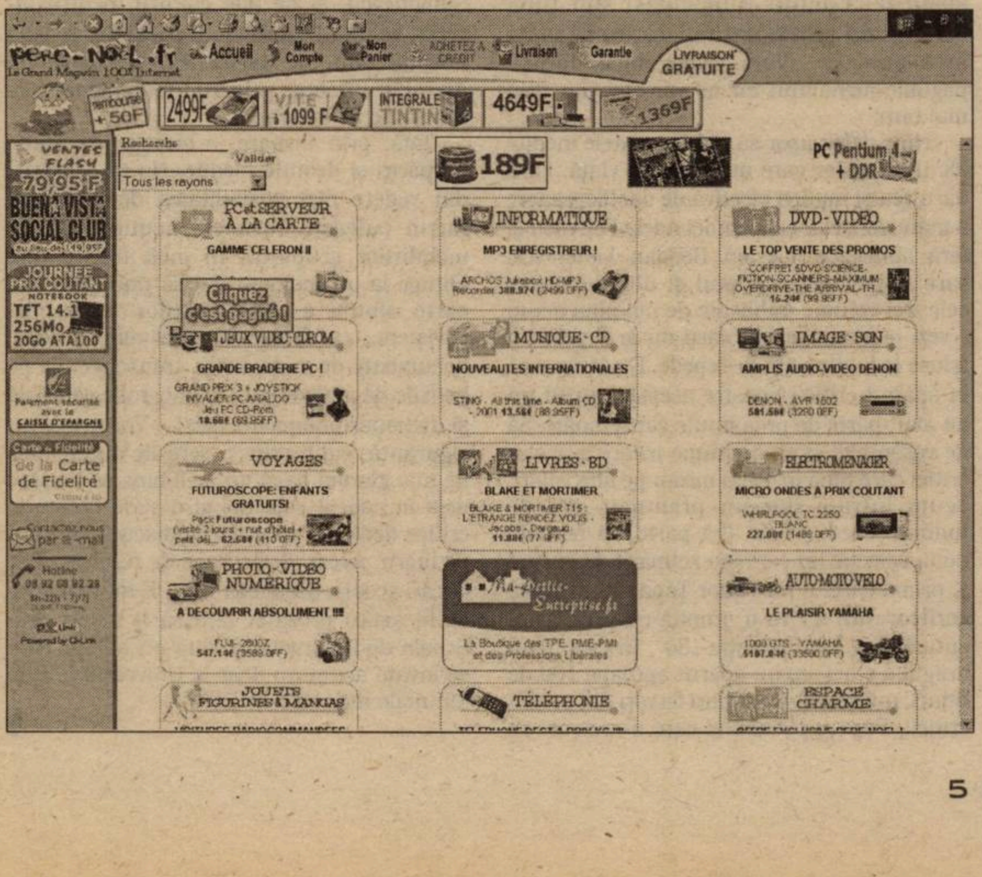
pere-noel.fr
Le Grand Magasin 100% Internet
Accueil
Mon Compte
Mon Panier
Achetez à crédit
Livraison
Garantie
LIVRAISON GRATUITE
Recherche
Valider
Tous les rayons
189F
PC Pentium 4 + DDR
BUENA VISTA SOCIAL CLUB
PC et SERVEUR À LA CARTE
GAMME CELERON II
INFORMATIQUE
MP3 ENREGISTREUR !
DVD-VIDEO
LE TOP VENTE DES PROMOS
Cliquez c'est gagné !
JEUX VIDEO-CDROM
GRANDE BRADERIE PC !
MUSIQUE-CD
NOUVEAUTES INTERNATIONALES
IMAGE-SON
AMPLIS AUDIO-VIDEO DENON
VOYAGES
FUTUROSCOPE: ENFANTS GRATUITS!
LIVRES-BD
BLAKE ET MORTIMER
ELECTROMENAGER
MICRO ONDES A PRIX COUTANT
PHOTO-VIDEO NUMERIQUE
A DECOUVRIR ABSOLUMENT !!!
Ma-petite-entreprise.fr
AUTO MOTO VELO
LE PLAISIR YAMAHA
JOUETS FIGURINES & MANGAS
TELEPHONIE
ESPACE CHARME

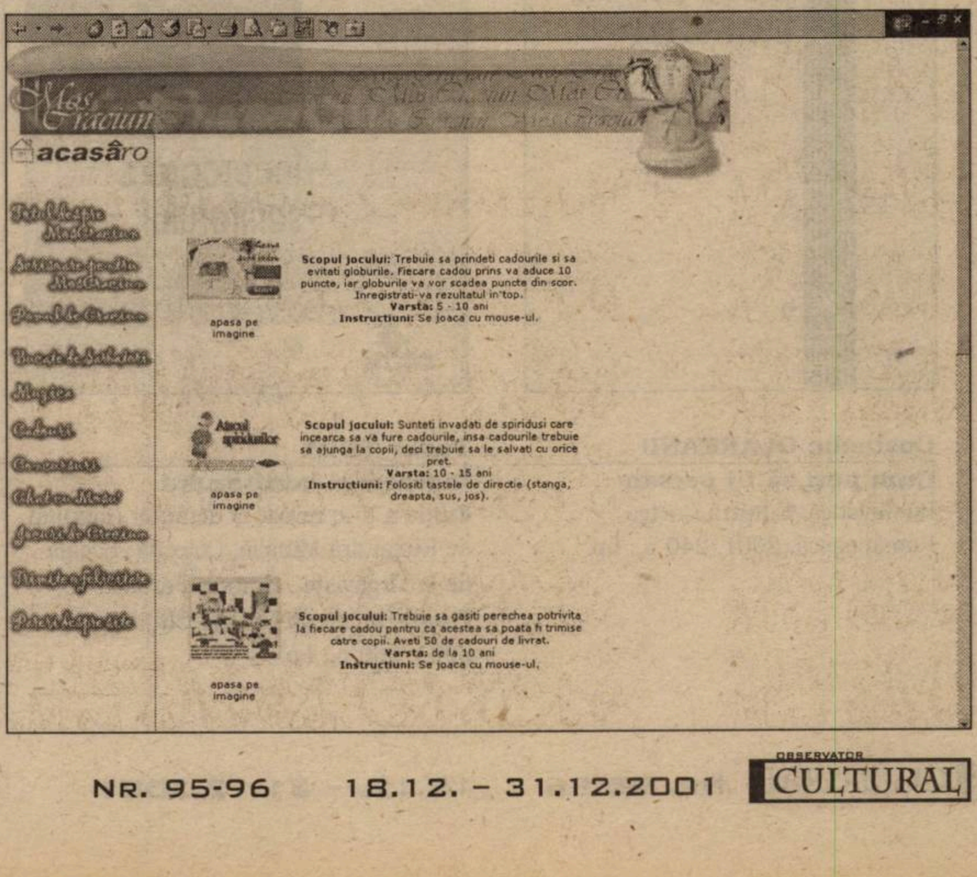
Moş Crăciun
acasă.ro
apasa pe imagine
apasa pe imagine
apasa pe imagine

Scopul jocului: Trebuie sa prindeti cadourile si sa evitati globurile. Fiecare cadou prins va aduce 10 puncte, iar globurile va vor scadea puncte din scor. Inregistrati-va rezultatul in top.
Varsta: 5 - 10 ani
Instructiuni: Se joaca cu mouse-ul.

Scopul jocului: Sunteti invadati de spiridusi care incearca sa va fure cadourile, insa cadourile trebuie sa ajunga la copii, deci trebuie sa le salvati cu orice pret.
Varsta: 10 - 15 ani
Instructiuni: Folositi tastele de directie (stanga, dreapta, sus, jos).

Scopul jocului: Trebuie sa gasiti perechea potrivita la fiecare cadou pentru ca acestea sa poata fi trimise catre copii. Aveti 50 de cadouri de livrat.
Varsta: de la 10 ani
Instructiuni: Se joaca cu mouse-ul.

SCRIERILE POSTUME

Deşi au trecut circa două decenii de la dispariţia lui Radu PETRESCU, opera lui – după cum am mai avut prilejul să constatăm – continuă să sporească! Ne-am adus şi noi contribuţia în materie, publicînd cîteva inedite din arhiva familiei prozatorului, reunite acum într-un volum apărut la Editura Paralela 45. Din partea Doamnei Adela PETRESCU primim spre publicare un nou text necunoscut pînă astăzi. Compus în vara lui 1971 (conform cîtorva datări care apar pe parcurs, ca într-un „jurnal de idei“), el ocupă paginile de dreapta ale primei părţi a unui caiet de tip şcolar, rămas în rest cu filele albe. Pe măsură ce avansa, autorul a revenit şi a făcut unele adaosuri pe paginile de stînga. E un eseu neterminat *Despre roman* (intitulat chiar aşa), numerotat cu I roman, ceea ce arată că autorul avea un proiect mai amplu. Textul (scris cu cerneală albastră, doar cîteva pagini fiind în creion) merge pe linia cunoscută a eseisticii lui Radu PETRESCU, adăugîndu-i nuanţe preţioase.

În jurul acestor meditaţii *Despre roman* (din care preluăm acum o primă jumătate, cea de-a doua urmînd să apară în numărul viitor) oferim o imagine prospectivă a „recuperării“ editoriale a lui Radu PETRESCU, precum şi comentarii pe marginea altor scrieri ale sale editate postum: noul *Ochean întors* şi jurnalul din *Catalogul mişcărilor mele zilnice*. Îi mulţumim Doamnei Adela PETRESCU şi pentru fotografiile pe care ni le-a pus la dispoziţie.

Mică programă editorială pentru Radu Petrescu şi „Şcoala de la Tîrgovişte“

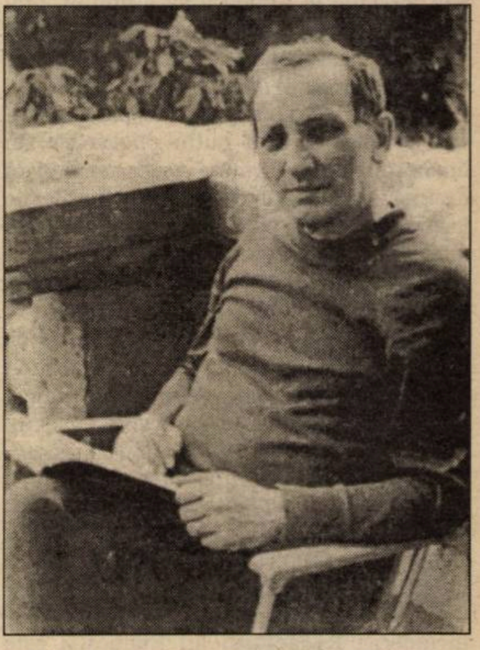

GHEORGHE CRĂCIUN

Aşa cum se întîmplă de obicei cu orice mare grupare literară, „Şcoala de la Tîrgovişte“ a devenit încetul cu încetul un mit. Un mit necesar, după cum ţine să ne asigure realitatea prozei noastre de azi, în care mentalitatea estetică, formele stilistice şi structurile narative dominante sînt în esenţa lor „tîrgoviştene“. În ce-i priveşte pe Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Ţopa, Petru Creţia şi Alexandru George – membrii de fapt şi de drept ai acestei „şcoli“ –, ei sînt deja nişte clasici ai modernităţii. Ai unei modernităţi deja postmoderne, ar trebui, poate, spus, chiar dacă această afirmaţie ar complica în plus lucrurile. În orice caz, se poate observa cu ochiul liber că din 1980 încoace modelul tîrgoviştean şi-a dovedit tot mai pregnat viabilitatea, provocînd filiaţii, succesiuni creatoare, reflexe mimetice, chiar şi forme de prozelitism.

Poate că aceasta a fost una din raţiunile pentru care în urmă cu doi-trei ani am discutat cu poetul Călin Vlasie, directorul Editurii Paralela 45, şi am decis să înfiinţăm o nouă colecţie intitulată chiar aşa: „Şcoala de la Tîrgovişte“. Ideea noastră a fost imediat îmbrăţişată de eseistul şi prozatorul Mihai Dragolea, unul dintre puţinii noştri specialişti în subtila poetică a prozatorilor aici în discuţie. Sînt sigur că, dacă ar mai fi fost în ţară, Dan Culcer (cel care a împămîntenit în critica noastră formula „Şcoala de la Tîrgovişte“) ni s-ar fi alăturat şi el. Apoi, în timp, au urmat cîteva discuţii de tatonare cu Mircea Horia Simionescu. Dar şi eu şi Mihai Dragolea ne-am dovedit inconsecvenţi în a-l cîştiga de partea ideii. Cu Alexandru George şi Costache Olăreanu nici măcar nu am reuşit să stabilim un contact. Cît despre întîlnirile mele sporadice cu Tudor Ţopa, acestea alunecau mai întotdeauna în alte discuţii decît cele legate de o posibilă colecţie în care să-i republicăm cărţile.

Şi totuşi, adevărata datorie a acestei posibile colecţii era faţă de Radu Petrescu, unul din marii dispăruţi ai prozei noastre postbelice. Simţeam în sinea mea această obligaţie de a-i readuce în actualitate opera şi în calitate de prieten al scriitorului în ultimii săi ani de viaţă. De aceea eram invidios pe Editura Humanitas care îşi asumase sarcina de a publica în continuare următoarele secvenţe mari ale jurnalului său. Ba chiar credeam că interesul editurilor pentru opera lui Radu Petrescu atinge cote ridicate şi n-ar mai fi loc şi pentru alte iniţiative. Or, lucrurile nu stăteau deloc aşa – fapt pe care aveam să-l constat după două-trei întîlniri cu Doamna Adela Petrescu, soţia scriitorului. Între timp, prin două-trei retipăriri, se dovedise că acest mare scriitor nu era şi un autor foarte vandabil. Vînzarea acelor cărţi ce par anume făcute pentru o elită culturală e dificilă în continuare în România. Iată, după publicarea **Catalogului mişcărilor mele zilnice**, Editura Humanitas a abandonat ideea de a duce la bun sfîrşit editarea integrală a jurnalului...

Împreună cu Doamna Adela Petrescu, ţinînd seama şi de sugestiile lui Ion Bogdan Lefter, cu ajutorul colegei mele de editură Ruxandra Mihăilă, am reuşit să punem la punct un proiect de mai lungă durată al editării şi reeditării cărţilor lui Radu Petrescu. De la Cluj, Sanda Cordoş a venit cu ideea publicării unui volum de poezii (texte încă îngropate în cîteva publicaţii din perioada imediat următoare celui de-al doilea război). Am hotărît să începem cu cîteva texte necunoscute, de mici dimensiuni, şi cu strîngerea în două-trei culegeri tematice a eseurilor şi articolelor risipite de autor în presa noastră literară şi culturală din anii '60-'70 ai secolului trecut. Aşa au apărut deja monografia **G. Bacovia** (1999, teza de licenţă a autorului), culegerea de eseuri pe tema artelor vizuale **Locul revelaţiei** (2000) şi **Ocheanul întors – Caiet jurnal** (2001, alt text inedit al autorului, reprodus şi în facsimil, care deschide Colecţia „Şcoala de la Tîrgovişte“ lansată în noiembrie, anul acesta, la Tîrgul de Carte **Gaudeamus**). În momentul de faţă, cea de a V-a carte a jurnalului lui Radu Petrescu (să facem, totuşi, o mică recapitulare: I. **Ocheanul întors**, 1978; II. **Părul Berenicei**, 1981; III. **A treia dimensiune**, 1984; IV. **Catalogul mişcărilor mele zilnice**, 2000) se află în stadiul pregătirii pentru tipar. Propusă iniţial să apară (la Editura Humanitas) sub titlul **Prizonierul provizoratului**, cartea îşi caută încă numele... Vom vedea dacă, totuşi, paginile jurnalului nu ne vor oferi un titlu mai bun.

Nu e deloc uşor să publici textele inedite ale unui autor care nu mai e în viaţă. Fără dăruirea şi munca efectivă de dactilografiere a manuscriselor a Doamnei Adela Petrescu şi fără abnegaţia lui Ion Bogdan Lefter (cel care şi prefaţează primul şi ultimul dintre cele trei volume publicate de noi pînă acum – vezi mai sus) aceste cărţi nu ar fi putut fi aduse la lumină atît de repede. E adevărat că în spaţiul criticii noastre aceste apariţii nu au avut parte de prea multe consemnări. Să fie vorba aici şi de o anume iritare a acelor critici care pînă în 1990 mizau pe alte valori, acum intrate într-un prelungit con de umbră? Cred, pe de altă parte, că această nouă colecţie (în care am retipărit de curînd şi prima carte a lui Tudor Ţopa, **Încercarea scriitorului**) nu va fi primită cu prea mare entuziasm. Nici Colecţia „80“, în care de-a lungul a cinci ani au apărut aproape 100 de titluri, n-a stîrnit prea mari fervori din partea criticii. Fapt explicabil şi care n-are rost să fie analizat aici. Disputele în jurul canonului postbelic al literaturii române sînt, după cum se poate vedea în continuare, deosebit de aprinse... Colecţia „Şcoala de la Tîrgovişte“ ar putea fi şi ea percepută ca o încercare de forţare a canonului timpului de faţă...

Sigur că toate aceste implicaţii, în fond normale în orice literatură vie, nu au cum să afecteze programul nostru editorial. Pe lîngă cea de-a V-a secvenţă a jurnalului, Radu Petrescu va fi prezent la Paralela 45 în următorii doi ani cu încă cel puţin trei cărţi inedite: integrala poetică (o mare surpriză, fireşte!), un volum de corespondenţă, o culegere de eseuri despre proză şi roman. Alături de aceste cărţi, în Colecţia „Şcoala de la Tîrgovişte“ vor apărea multe alte titluri aparţinînd celorlalţi membri ai grupării. Ediţia a II-a a romanului **Punte** de Tudor Ţopa se află deja în lucru şi credem că autorul va reuşi să finalizeze în scurtă vreme romanul inedit **Continenter**. Sîntem în aşteptarea lui Mircea Horia Simionescu. Noi îi cerem un text inedit (şi multă lume ştie deja că şi jurnalul lui MHS are proporţii impresionante), Domnia sa ne spune, ca de obicei, că nu mai poate scrie de mult... Deşi, după **Paltonul de vară**, cine ştie ce surprize de proporţii ne aşteaptă din nou! Iar editura noastră s-ar simţi onorată să fie părtaşa unor astfel de surprize... Vom retipări şi o parte din cărţile lui Costache Olăreanu (autor disputat, fireşte, ca şi Mircea Horia Simionescu, şi de alte edituri), pentru început volumul **Confesiuni paralele**. Pe lista noastră sînt, de asemenea, şi cărţile lui Alexandru George şi Petru Creţia. Sperăm ca zeii să ne fie favorabili...

Iată, prin urmare, o colecţie cu multe retipăriri şi destule inedite. Nu ne-a scăpat din vedere nici posibilitatea de a strînge într-o culegere revistele manuscrise ale membrilor grupului. În mod firesc, vom ajunge la un moment dat să publicăm şi o carte album a „absolvenţilor“ şcolii tîrgoviştene, cu fotografii, facsimile, desene, documente de viaţă civilă, transcrieri de pe benzile de magnetofon, bibliografie generală şi dicţionar onomastic (sic!)... Vor urma, cu siguranţă, ediţii critice, serii de autor. Încă ne mai gîndim dacă nu ar fi bine să lansăm deja în cadrul colecţiei şi o serie de studii critice dedicate autorilor în discuţie. E mult de lucru. Avem multe teme de rezolvat. Dar dacă-i şcoală, şcoală să fie!... E tot mai greu să fii astăzi prozator fără să fi trecut prin Şcoala de la Tîrgovişte. Iată un adevăr care se învaţă acum nu doar la Universitate ci şi din noile manuale de liceu... ▌

Cărţi „tîrgoviştene“ noi

COSTACHE OLĂREANU
Cum poţi să fii persan
CR

Costache OLĂREANU

Cum poţi să fii persan

Publicistică, Editura Cartea Românească, 2001, 240 p., f.p.

Şcoala de la Târgovişte
tudor ţopa
încercarea scriitorului
EDITURA PARALELA 45

Tudor ŢOPA

Încercarea scriitorului

Ediţia a II-a, revăzută de autor, îngrijită de Ruxandra Mihăilă, Colecţia „Şcoala de la Tîrgovişte“, Editura Paralela 45, Piteşti-Bucureşti-Braşov-Cluj-Napoca, 2001, 260 p., f.p.

ALE LUI RADU PETRESCU

Inedit

Despre roman (I)

RADU PETRESCU

I

S-au scris pe această temă lucruri care au epuizat-o în aşa măsură încît s-o reiei este inutil şi, ţinînd seama şi de calitatea atît de înaltă a publicului, mai informat şi mai comprehensiv, ades, decît înşişi scriitorii, de ce n-aş mărturisi: jenant. *Tout est dit.*

Numai că, şi aceasta este viaţa spiritului, generaţiile au reluat şi vor relua mereu problemele, întrebările care au preocupat pe cei dinainte încercînd să le dea alt răspuns chiar cînd este evident că, riguros vorbind, alt răspuns nu e cu putinţă, ci alt ecleraj, alt accent.

Cînd se pomeneşte, de exemplu, despre un roman realist, mulţi se mai gîndesc şi acum că autorul a fost martor al unor anume întîmplări sau a cunoscut nişte oameni care i s-au părut lui atît de interesanţi încît s-a gîndit să împărtăşească şi altora ce l-a interesat pe el şi a făcut acest lucru nu în forma unui reportaj, ci a unui roman. Acest roman este interesant, esenţial, prin ce reportează, prin ştirile pe care le dă. Cu atît mai bine dacă *modelele* eroilor săi le cunoaştem şi noi sau avem certitudinea că le-am putea cunoaşte, arătîndu-ni-le cineva pe stradă ori vorbindu-ne despre ele cineva care le cunoaşte şi cunoaşte şi romanul în cauză aşa încît să ne poată spune în ce măsură copiile din carte le seamănă şi în ce măsură se depărtează de ele.

S-ar zice că totuşi acest fel de înţelegere este mult prea jos ca să mai merite a fi discutat. Toată lumea ştie că astfel de modele, oricît ar protesta romancierii, există – dar şi că existenţa lor e fragmentară, combinată şi pusă în fine la cheia scriitorului în aşa fel încît ele devin fapte ale subiectivităţii lui (*Madame Bovary c'est moi*), note ale cîntecului etern şi anonim care e Poezia. Şi cu toate acestea, la acest nivel foarte jos este discutat romanul realist de oameni foarte inteligenţi, îndeobşte ei înşişi romancieri, cînd cred că au de propus o altă formulă epică. Aceşti oameni foarte inteligenţi seamănă, ca să mă exprim clar, cu arhitecţii tobă de carte şi plesnind de rafinament artistic: au citit, în liceu, pe Titu Maiorescu, ştiu cine este, la facultate au învăţat ce este un monument istoric, au fost trimişi în străinătate şi au rămas încîntaţi de mulţimea plăcilor comemorative de pe atîtea clădiri, unele cît se poate de modeste din punct de vedere arhitectonic, nule chiar, şi cum îi scapi din ochi, cum îi laşi de capul lor, demolează casa lui Titu Maiorescu, din centrul Bucureştilor, ca să aibe unde clădi un (într-adevăr) mare magazin de articole de damă.

Pentru preţiosul lui timp dat lecturii unui roman, cititorul aşteaptă în primul rînd să nu aibă sentimentul că-şi pierde timpul, că a intrat într-o zonă de neseriozitate, vreau să spun într-o zonă mai prejos de seriozitatea restului zilei sale, rest în care el nu e cititor, ci profesor, magistrat, inginer etc. Vreau să spun că este posibil ca cititorul să se dea intermitentei lui pasiuni de cititor cu un oarecare secret sentiment de culpabilitate, de jenă, şi atunci are nevoie de justificări. El citeşte nu pentru că îi place să citească, ci ca să se amuze puţin după o grea zi de muncă, ori ca să-şi exercite intelectul şi cu altă activitate decît cea profesională şi aşa mai departe, argumentele sînt multe. Ar fi interesant să le catalogăm şi să le analizăm, în orice caz este un argument secret şi general, niciodată mărturisit pentru că pare de la sine înţeles într-atît este al tuturor, şi argumentul în cauză îl oferă cititorului romancierul însuşi prin ce pare a fi (şi chiar este, dintr-un punct de vedere) reportaj în scrierea sa. Reportaj, adică trimitere la lucruri cunoscute şi cititorului (sau pe care acela le-ar putea cunoaşte), lucruri din ambianţa lui geografică şi istorică. Dublinezul care citeşte **Ulysses** are consolarea de a-şi spune de cîte două ori la fiecare pagină a voluminosului roman, „Ia te uită, chiar azi am trecut pe acolo"; citind aceeaşi carte, un bucureştean e sigur că de-ar face o călătorie la Dublin avînd drept ghid romanul lui Joyce, nu s-ar rătăci.

Partea aceasta de reportaj, partea aceasta documentară (tot aici intră şi „micile de-

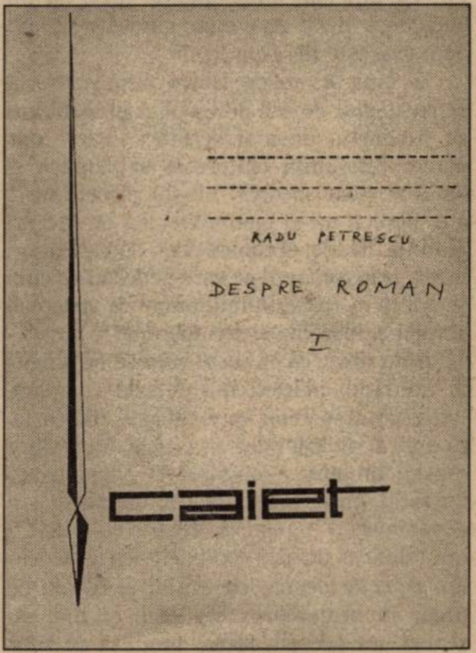

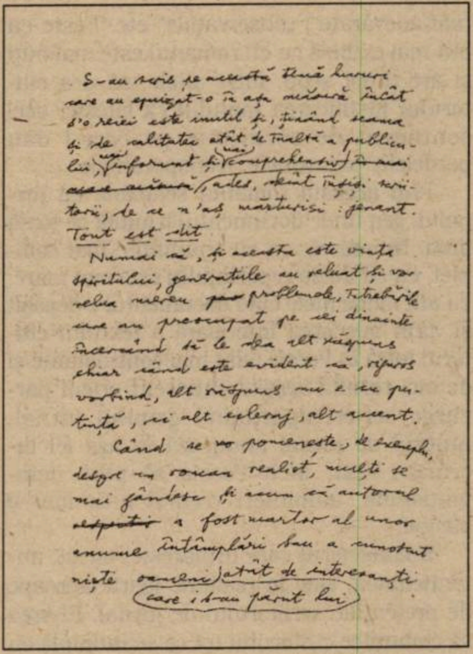

Intimitatea morală a Ideii

PAUL CERNAT

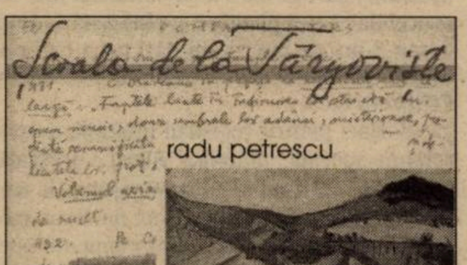

Radu PETRESCU

Ocheanul întors. Caiet jurnal 1956

Prefaţă de Ion Bogdan Lefter, Colecţia „Şcoala de la Tîrgovişte", Editura Paralela 45, Piteşti-Bucureşti-Braşov-Cluj-Napoca, 2001, 130 p., f.p.

În textul acestui **Caiet jurnal** din 1956-'58, mi s-a părut evidentă o *diferenţă de ton* faţă de **Jurnalele** publicate în perioada comunistă şi chiar faţă de mai „concretul", postum apărutul **Catalog al mişcărilor mele zilnice**. Fără îndoială, nu e vorba de un alt Radu Petrescu decît cel deja cunoscut, ci de un Radu Petrescu mai intens şi mai acut decît în alte scrieri diaristice, mai direct şi mai „personal", mai bine, adeseori, atît în reflecţiile despre artă, autori şi opere, cît şi în cele despre femei şi prieteni (şi în special despre cei din Şcoala de la Tîrgovişte). Avem de-a face şi cu un alt tip de scriitură fragmentară, greu clasificabilă: în locul datării însemnărilor – considerată, îndeobşte, tipic jurnalului – sînt secvenţe numerotate, de la 1 la 453, un fel de „versete", împinse adeseori pînă la concizia propoziţiilor, care imprimă ansamblului o dinamică proprie, un ritm mai nervos, mai... *stacatto*. O asemenea formulă codifică un alt tip de confesiune decît jurnalele „publice". Este jurnalul unui *estet stoic şi moralist*, în care intimitatea autorului se dezvăluie, deşi „controlat", mai pregnant şi mai brutal în vulnerabilitatea şi nobleţea ei lucidă, pigmentată de o causticitate satirică cu fine inserţii „plebee". Efect de perspectivă: ceea ce „ocheanul" jurnalului îndepărta, estetizînd, cel al „caietului" măreşte detaliile, moralizînd. Prezentul **Caiet jurnal** dezvăluie un autor în linia marilor moralişti francezi, pasionat de „fiziologii" şi „caractere" (deci pentru *oameni*, văzuţi ca *personaje* în marele text al lumii). Observaţiile cotidiene îi prilejuiesc, de pildă, o tipologie feminină insolită: prostituata apocaliptică, proasta şi femeia înger; rămîne, cu toate acestea, loc şi pentru alte „clasificări": „253. Am înainte două varietăţi feminine pe care nu ştiu perfect în care dintre cele trei categorii de pînă aici să le clasific: varietatea tinerei care-mi vorbeşte despre organul ei şi-al fostului bărbat şi varietatea tinerei căreia i-am dat odată o frunză frumoasă şi a aruncat-o imediat cu parapon, demonstrativ./ 254. Mi se pare evident că amîndouă sînt nişte exaltate". La Radu Petrescu există o identitate practic inseparabilă între artă/scris, eros, viaţă socială/ morală, prietenie şi politic: „366. A venit timpul să schimb contemplativitatea pe o formă politicoasă dar fermă de apărare. Nu trebuie să mai permit a fi folosit". Politicul, ca şi reflecţiile despre sexualitatea feminină, sînt prinse în „fiziologii" tăioase, aşa cum consideraţiile despre artă respiră un nonconformism provocator, „în răspăr" cu orice idei primite de-a gata. I s-a reproşat lui Radu Petrescu „evazionismul estetic", refuzul „implicării" în social, politic etc., *retractilitatea* exagerată. Paginile de faţă probează însă, o dată în plus, că eroismul său estetic era şi unul *asumat* politic, – un mod (autentic aristocratic) de *a refuza*, prin discreţie şi retragere, prin marginalitate asumată şi libertate interioară, promiscuitatea comunistă. Iată cîteva exemple: „291. Schema intensităţilor este *ritmul, drama* de azi./ 292. Vorbăria despre un *om nou* este deci o stupiditate demagogică./ 293. Dacă extind mai mult observaţia mea ajung să contest realitatea revoluţiilor şi în istoria socială./ Ceea ce numim revoluţie este un «scoală-te tu ca să mă aşez eu; acelaşi loc rămîne ocupat de o persoană care se bucură şi se îngrijorează de aceleaşi lucruri./ 295. S-a schimbat numai persoana. De exemplu directorul Fundaţiilor era Rosetti şi acum e Al.I. Ştefănescu./ 296. Nici Rosetti nu se pricepea la literatură (...) dar pe Al.I. Ştefănescu nu îl interesează literatura". Reflecţia morală se exercită, adesea, intransigent asupra prietenilor celor mai apropiaţi, prilejuind adevărate autodefiniri în oglindă. Despre M. H. Simionescu: „358. Pe de-o parte dispreţuieşte pe cei care n-au îmbrăţişat regimul, care nu s-au adaptat, şi neadaptîndu-se suferă, pe de altă parte dezaprobă regimul./ 359. Această contradicţie vine de-acolo că el separă lumea ideilor de lumea practică". Despre C. Olăreanu: „446. Primele patru capitole din romanul lui Costache Olăreanu sînt scrise cu pricepere însă pedestru. *Asta înseamnă să frecventezi medii îndoielnice*". Despre P. Creţia: „337. De fapt, mă tem că Petru Creţia nu are judecăţi proprii.../ 340. Petru Creţia, conchid, are o mare capacitate de a se iluziona./ 341. Şi ca atare este unul dintre oamenii primejdioşi". Următoarea afirmaţie clarifică semnificaţia acestui **Ochean întors. Caiet jurnal**: „47. Prietenii mei joacă de mult faţă de mine o comedie dintre cele mai triste, pe care pînă acum, în **Jurnal**, n-am făcut decît să o sugerez, privind-o prin acea parte a ocheanului care îndepărtează. Ca să o apropii, căci a venit vremea s-o apropii, întorc ocheanul şi privesc prin cealaltă parte a lui". Asupra acestor reflecţii amare de moment autorul va reveni, ce-i drept, nuanţîndu-le. Revine însă şi senzaţia de gol existenţial, şi certitudinea faptului că ultima redută de protecţie în faţa neantului rămîne scrisul, arta: „27. Artistul nu este om de lume, pentru că nu este ca lumea". Citind aceste gînduri, înţelegi mai bine autoritatea estetico-morală de reper şi liant pe care a avut-o Radu Petrescu asupra prietenilor săi de viaţă şi literatură. Rămîn, desigur, foarte, foarte multe lucruri de adăugat. În tot cazul, paginile de faţă reprezintă (probabil) cea mai lesnicioasă cale de acces către intimitatea gîndirii şi sensibilităţii scriitorului, (încă) o probă a nobleţei acestui spirit ales a acestui model exemplar.

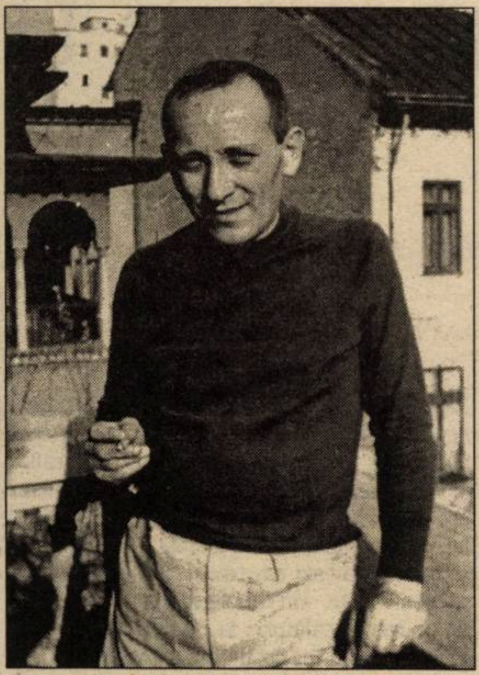

Fotografie din anii '60 (datare aproximativă)

talii adevărate", „observaţiile" etc.*) este cu atît mai extinsă cu cît romanul este mai bun şi are drept scop, între altele, să dea cititorului justificarea faptului că citeşte, acel sentiment de securitate pe care-l dau perdelele, paravanele, transperantele.

Prin aceasta romanul seamănă cu jurnalul, gen unde documentul triumfă pe toată linia. Numai că, cu cît triumful e mai complet, cu cît iluzia reportajului este mai mare, cu atît momentele cînd documentul e depăşit şi, prin mişcarea interioară a textului cititorul intră în Poezie, sînt mai contrastante şi de aici rezultă *vertijul* cunoscut oricui parcurge scrieri aparţinînd genului jurnal. Autorul de jurnal aranjează în aşa fel lucrurile, însă, încît Poezia să pară neintenţionată, altminteri vertijul n-ar mai fi posibil.

Romancierul care urmăreşte, onest, autenticitatea, vine în realitate foarte aproape de pretenţiile scriitorului de jurnal. El vrea să comunice cititorului tot ce se întîmplă cu el în timp ce scrie, tot ce trece prin conul de lumină al interiorităţii lui, „evită cu hotărîre deductivul, farmaceuticul", şi lasă să se desfăşoare, simplu, şi fluxul amintirilor involuntare ignorînd planul care coincide cu regulile învăţate la estetică, ale perfectului roman clasic, şi ascultînd doar de interesul semnificaţiei etc. El vrea să dea, cu alte cuvinte, un document. Aşa cum este expusă uneori, metoda ar duce la dicteul suprarealist dacă nu s-ar introduce criteriul *semnificaţiei*.

Spre deosebire de autorul de jurnal, romancierul de care vorbeam mai sus nu are în vedere efectul de vertij pentru că el nu este numai un anticalofil, ca oricare dintre confraţii lui, un adversar al academismului (dar care scriitor care se respectă nu e?), al lucrului făcut nu după propria măsură, ci după a altora. El este un filozof ce are a se pronunţa în gravele chestiuni ale lumii. În această operaţiune el trebuie să fie la curent, în mare, îu ultimele progrese ale gîndirii practice şi teoretice, ale gîndirii ştiinţifice şi filozofice. Creaţia literară nu se face după un program (colonelul Lăcusteanu nici nu este scriitor, în general mai bine reuşesc în literatură nescriitorii inteligenţi, cu vocaţia autenticului) dar cată, în schimb, să se desfăşoare sincron cu ştiinţa şi filozofia.

Dar dacă, mîine, ştiinţa şi filozofia îşi vor infirma, cum se întîmplă, poziţiile de astăzi? Şi e demonstrat, apoi, că Bergson e, la timpul său, ultimul cuvînt în materie? Poate că o dată cu el mai trăiau şi alţii, Croce de exemplu. Care este criteriul ca să mă decid între aceştia doi fără să greşesc?

Şi apoi: scriitorul cel bun nu este scriitor, este un om oarecare, cu vocaţia autenticităţii. Dar om autentic (ca şi ce se numeşte scriitor autentic!) este unul care nu intră în serie, care deschide o serie.

Iar dacă romancierul e filozof, e un gînditor, cu atît mai mult ambiţia lui e să nu gîndească decît aşa cum gîndeşte el, nu cum gîndeşte Bergson.

De fapt, se înţelege că nu numai cititorul se ruşinează de a fi cititor, dar şi scriitorul se ruşinează de a fi scriitor; astfel, s-ar părea, conştiinţa cititorului se împacă şi omul se poate dedica liniştit plăcerii de a citi, fiindcă nu-şi pierde vremea cu lucruri gratuite, frivole, el consultă un document ori ia act, prin romanul pe care-l citeşte, de cum se aplică în epică ultimul punct de vedere al ştiinţei şi filozofiei contemporane**.

Atîta doar, că cititorul vrea să fie singur în exerciţiul plăcerii lui, detestă complicitatea, iar un scriitor care-i afirmă, din carte, că nu e scriitor fiindcă ar fi astfel un scriitor prost, îi propune o complicitate: eu mă fac că nu scriu, dumneata te faci că nu citeşti – şi chestiunea se complică pentru că cititorul nu numai că detestă complicitatea scriitorului, detestă facerea cu ochiul şi bătaia pe umăr încurajatoare, dar nici, şi mai cu seamă, nu acceptă ideea, propusă de scriitor, că într-adevăr lectura pe care o face el e lucru frivol şi că lectura onestă, adevărată, o va efectua abia acum, dus bine de mînă de romancierul care-i cunoaşte perfect reacţiile şi felul de a gîndi şi de a simţi şi sistemul de lectură etc., pentru că el, romancierul, este prin definiţie insul cel mai la curent cu toate, iar dumneata, cititorul, prin definiţie ai vocaţie de elev, de emul etc.

Acest *eu mă fac că nu scriu, tu te faci că nu citeşti*, poate duce la mentalitatea publicului de aşa-zisă muzică populară, care vrea să fie distrat în timp ce mănîncă şi bea, dar prezenţa unui artist adevărat l-ar jigni, l-ar nelinişti şi atunci vine ţiganul sau locţiitoarea sau locţiitorul său şi-i oferă un simili lăutăresc de care şi ascultătorul şi „interpretul" îşi pot bate joc cu inima împăcată fiindcă în ambianţa de alcool şi carne friptă se deşteaptă în cel dintîi boierul iar boierul, ca să se simtă la largul lui, nu are nevoie tocmai atunci de egali (artistul îi este egal), ci de slugi şi de semne clare, manifeste, ale slugărniciei slugilor. N-avem nevoie, prin urmare, de muzica folclorică aşa cum e înregistrată ea în fonoteca Institutului, ci de acel corespondent al masajului la tălpi şi al spinării plecare cu zîmbet unsuros în colţul gurii, care e aşa-zisa muzică populară, de fapt ţigănească, bine ştiindu-se că slugi boiereşti erau nu românii, ci ţiganii.

Or, voind să promoveze sistemul său epic, romancierul începe de obicei cu această mişcare simultan slugarnică şi impertinentă care constă în ridiculizarea propriului său act, sacerdoţiu în care stă şi demnitatea sa, acela de a scrie.

Numai că la bodegă nu se citesc romane, se citeşte cel mult ziarul.

Nu pomenesc din întîmplare ziaristica. Prins între filozofie şi ziaristică, romancierul aparţinînd timpului la care mă refer aici sfîrşeşte prin a abandona romanul şi a trece cu arme şi bagaje fie în filozofie, mai rar, fie francamente, în gazetărie. „*De altfel în ultimul timp, cu greu mai găsesc în mine dispoziţii. Ce atenţie pentru nuvelă şi chiar roman. Mi se pare genul depăşit pe de o parte, în sus, de problematica teoretică a cunoaşterii, iar jos, insuficient faţă de tumultul şi complexitatea vieţii înregistrate în gazetă*".***

Încheierea, fatală, dacă luăm în considerare tot ce am spus pînă acum, repetă, în 1933, demisia mai veche, înainte de 1900, a romancierului naturalist: tot *catalogînd* lumea, tot luînd note şi fişe *la faţa locului* romancierul se descalifică, se pomeneşte, de pe o zi pe alta, blazat, scîrbit de efortul creaţiei, lumea fantaziei nu mai are pentru el nici un gust şi rămîne să se mulţumească, în cel mai bun caz, cu Edmond de Goncourt (îl citez, căci lui îi aparţine declaraţia de demisie amintită), cu zilnica înţepătură de morfină a notei de jurnal. Este mare strigăt al Sfîntului Antoniu flaubertian, marele strigăt de extaz (ilogic) şi disperare (reală) al naturalismului: „*Je veux être la matière!*". Materia, adică, în cuvinte mai noi, din 1933, „tumultul şi complexitatea vieţii înregistrate în gazetă". Viziunea materiei în mişcare infinită fusese ultima tentaţie a Sfîntului. În loc să strige, cum trebuia, *Vreau să fiu spiritul*, a strigat *Vreau să fiu materia* – şi a sucombat. Viaţa spiritului nu este quietudine. Aceasta este istoria viziunii naturaliste.

Încercările de a scăpa viziunii naturaliste au fost şi sînt numeroase, în multe direcţii. Metoda de a o combate, botezînd-o însă realism, dîndu-i exact numele atitudinii la care vrei să revii şi nu ştii cum, fiindcă în orice caz nu poate fi vorba de realismul balzacian care aparţine doar lui Balzac, e bizar. S-ar putea să fie vorba, la cei în cauză, de conştiinţa eşecului încercării lor de depăşire. Dacă tot am eşuat, atunci prefer să fi eşuat la o săritură mai înaltă decît cea pretinsă de ştacheta naturalismului. Să capotez mai sus. Pentru cine socoteşte că Flaubert „nu este chiar dintre cei mai mari", a mărturisi despre sine că este un flaubertian, un naturalist, poate fi stingheritor.

*

12.VIII.1971

Către 9 seara, foarte obosit după două zile de muncă istovitoare la Inst. şi încă mai multe în perspectivă.

Desigur, e comod pentru demonstraţie să uiţi că Baudelaire, prevăzînd obiecţia de reportaj adusă lui Balzac, a (precizat) că acest romancier îşi scoate romanele nu din realitate, ci din *supra-realitate*. Orice comoditate pe care ne-o permitem se plăteşte însă. De exemplu, poziţia pe care vrem s-o apărăm referindu-ne la Balzac şi trecînd (voit, pentru că nu îmi închipui că un cititor cum trebuie să fie orice scriitor ignoră observaţia hotărîtoare a lui Baudelaire) peste afirmaţia autorului **Florilor răului**, poziţia aceasta, zic, poate să fie solidă, însă cade uşor, astfel, sub semnul de întrebare al criticii.

Astăzi, totuşi, distincţia însăşi realitate – supra-realitate a devenit greu apărabilă. Se preferă utilizarea exclusivă a primului termen, celălalt nefiind decît faţa umbrită, invizibilă cu mijloace comune, accesibilă doar artistului, a primului.**** Astfel, nu mai e nevoie să se demonstreze că partea prozaică, de reportaj, introdusă pentru a da construcţiei poetice lestul „realităţii", de fapt nu e deloc „prozaică". Întreaga realitate, pentru poet, este Poezie. Se ajunge în felul acesta şi la altceva, la un altceva uimitor: obligaţia, pentru romancier, de a da întreaga realitate, adică şi latura ei invizibilă, ascunsă (aşa cum e ascunsă o parte a Lunei) şi nu în două registre, cum s-ar părea la o concluzie neatentă, ci într-unul singur, acela al realităţii vizibile. Adică această realitate vizibilă trebuie să fie o sinteză a celor două *teoretice* registre, o realitate Ideală.

Aşa ceva a încercat Joyce în **Ulysses**, dar el era structural un naturalist şi atunci la el cele două registre există, realitatea lui nu este Idee, sinteză.

A reuşit, în schimb, un sculptor, marele Henry Moore, în cîteva *figuri culcate* prezente în expoziţia lui din 1966 de la Bucureşti (Dalles), *figuri* pe care le-am analizat într-un articol dat **Artei plastice** şi pînă astăzi (după 2 sau 3 ani de cînd l-am dat) nu a fost publicat, pentru a nu indispune pe Vlasiu, Frunzetti ş.c.l.

Balzac, pentru registrul invizibil, a scris romane speciale, *filozofice*. A fost o greşeală.

Joyce, naturalist, *nu putea* ajunge la sinteza necesară, sinteză care să fie chiar motorul epic al cărţii. La el sînt momente poetice, epifanice, fără consecinţă epică, ele sînt

---

Posteritatea lui Radu Petrescu

BEDROS HORASANGIAN

Nu mi-a fost dat să-l cunosc personal pe Radu Petrescu. Aşa a fost să fie. În schimb, m-am bucurat de afecţiunea şi preţuirea Doamnei Adela, draga şi fascinanta lui „Adelă", am urmărit transformarea din fiinţa de hîrtie în oameni mari a băiatului şi a fetei lui Radu Petrescu, iar despre „ginere", ce să spunem, Ion-„Ionică"-Grigorescu, pictorul, a scris chiar foarte de curînd un excepţional articol-portret dedicat lui Horia Bernea. Dar Mioara, sora lui Radu Petrescu, dar casa, cu biblioteca şi cărţile şi Pallady şi balconul casei de pe Pitar Moş, şi vecinătăţile, oraşul, trecutul, prietenii pe care mi-a fost dat să-i întîlnesc. (MHS, regretatul Costache Olăreanu şi dragul domn Tudor Ţopa, eruditul Creţia şi năbădăiosul Al. George, dar cîţi n-au fost în preajma lui Radu Petrescu, începînd cu scriitorii Mircea Nedelciu şi George C. şi terminînd cu pictorii, precum Ion Dumitriu. De unde să începi, unde să te opreşti?) Dar a avut oare cu adevărat Radu Petrescu prieteni? Au oare scriitorii prieteni? Unii da, alţii nu. Fragmente din scrisorile lui Florin Mugur către cîţiva dintre cei apropiaţi denotă o acută nevoie de *prieteni* şi *prietenie*. O sfîşietoare, o dureroasă nevoie de *celălalt*, de un *aproape*, partener de dialog şi tăceri, confesor şi martor, sfetnic şi zid al plîngerii, loc-de-dat-cu-capul sau înălţat blesteme. Florin Mugur a fost nu doar un foarte apropiat al lui Radu Petrescu, ci şi editor. Toate cărţile tipărite la Cartea Românească au fost rodul colaborării lor. Se întîlneau, se plimbau, discutau peripatetizînd în jurul lui Bibescu Vodă şi printre străzile lăturalnice Patriarhiei, se ţeseau proiecte. Nici Mugur şi nici Radu Petrescu, azi, nu mai sînt. Au rămas cărţile lor. Cît timp vor mai dura şi ele? S-ar putea ca acel deget vîrît în eternitate de care devenea conştient la un moment dat Radu Petrescu să fie o iluzie, o altă deşertăciune pe lîngă toate celelalte care ne ies în cale în timpul vieţii. Şi totuşi, cărţile, scrisul-şi-înscrisurile lui Radu Petrescu există. Nu doar cele deja publicate, ci încă destule, care abia azi ies la iveală. Editarea de către Paralela 45 a unui nou manuscris, un caiet jurnal numit **Ocheanul întors**, ca şi decupajul de jurnal cu titlu omonim apărut la Cartea Românească în 1977 (Bun de tipar: 8.12.1977, tiraj 19.870 exemplare, cu copertă, ca-toate-volumele-lui-Radu-Petrescu, de Paul Gherasim) ne prilejuieşte o scurtă introspecţie. Nu doar de lectură, ci şi de situare. Ce poate să însemne opera – se poate vorbi de *operă* în sensul superior al cuvîntului, aşa cum noţiunea de scriitor capătă demnitate sub incidenţa apăsată a mărturiei lui Radu Petrescu – a se vedea, mai ales de cei tineri, textul-manifest-epitaf **Consul Romanus**, apărut iniţial în revista **Argeş** în 1971 şi apoi în volumul **A treia dimensiune**: orice lecţie sau curs inaugural de limbă şi literatură română ar putea începe cu vorbele lui Radu Petrescu: „*Scriitorului român i s-a întîmplat, i s-a dat ceva inestimabil, aproape neverosimil prin dramatism şi nobleţă, i s-a dat, anume, soarta de a fi scriitor român. Conştiinţa acestei dramatice demnităţi străbate întreaga noastră literatură clasică...*", ne oprim aici cu citarea dintr-un text memorabil pentru cultura românească şi exponenţial pentru autorul lui **Matei Iliescu**. O viaţă dedicată *doar* scrisului şi literaturii, culturii înalt-performante, pe care a transformat-o ca materie primă şi adeziv obsesiei scripturale. Sub acest raport al „sacrificiului", al consecvenţei şi îndîrjirii cu care Radu Petrescu şi-a marcat şi apărat domeniul, el rămîne exemplar. Ca vechii caligrafi şi

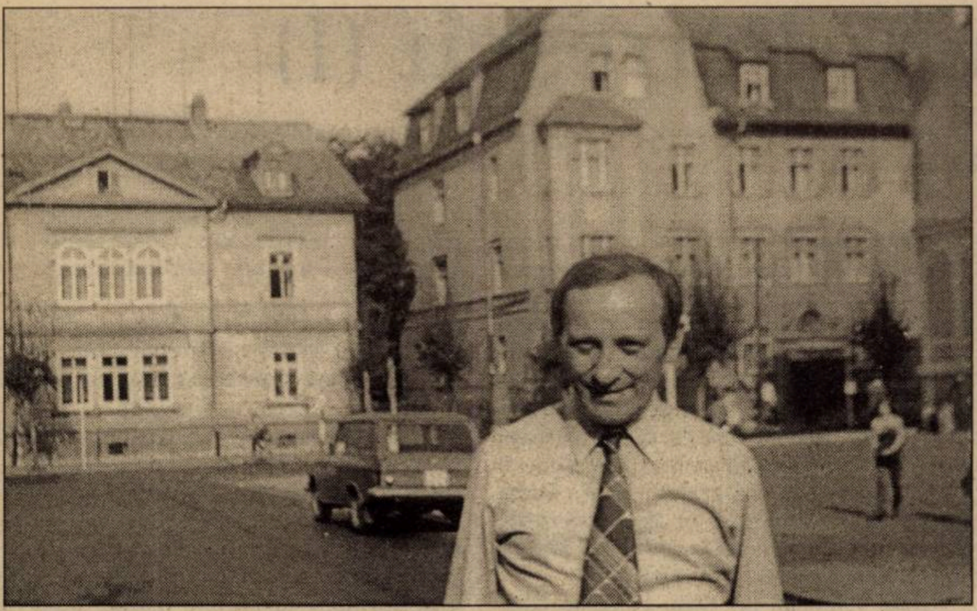

La Weimar, în 1975

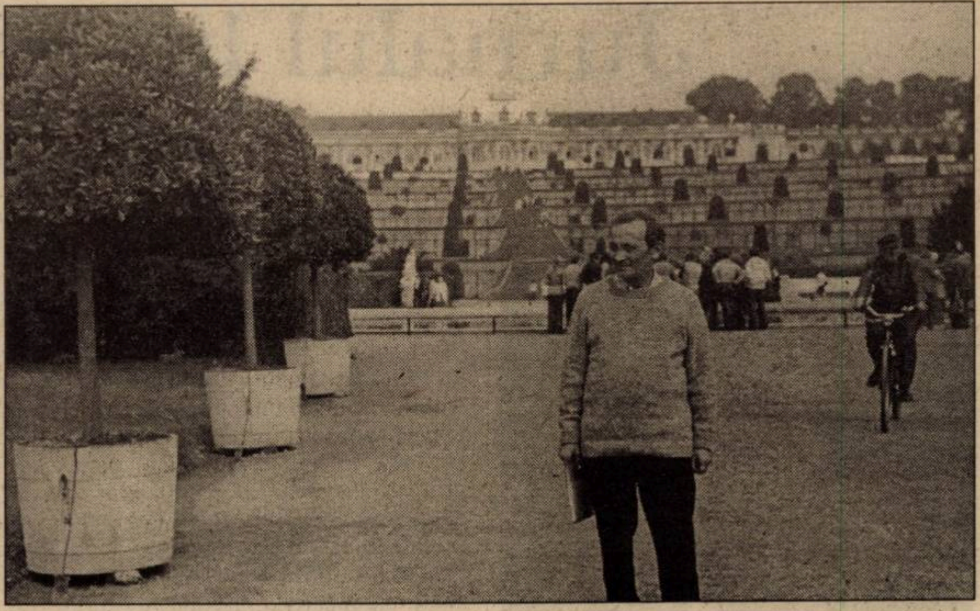

La Potsdam (la Palatul Sans Souci), în 1975

puncte de referinţă pentru portretul eroului, nu şi elemente active ale devenirii lui şi înrîurind decisiv raporturile lui cu ceilalţi eroi din carte.

[Exemple]

19.VIII.'71

Primul subiect de gîndire al unui scriitor (romancier) român este... România, pentru că România este lumea din care îşi scoate eroii un romancier român.

Iată cîteva concluzii la care ajunge fatalmente:

1) România este o ţară romanică, latină. De aici rezultă:

a) Că Dostoievski sau Kafka nu pot fi idealuri pentru romancierul român.

b) Cunoaşterea literaturilor romanice, obligatorie (italiană, franceză, spaniolă).

c) Pentru un romancier român, eticheta de „spirit francez în limba română" nu este descalificantă (cum vor atîţia!), pentru că Franţa aparţine lumii romanice.

d) Literatura irlandeză, ca şi opera lui Shakespeare, sînt provincii ale lumii romanice, scriitorul român trebuie prin urmare să le cunoască foarte bine. Ultimul mare romancier romanic este Joyce, descendent direct, prin drept divin, al lui Flaubert.

e) De fapt, toate literaturile, şi în primul rînd cele nordice, sînt „franceze", dar cu accentul atît de apăsat pe *problemă* încît rămîn definitiv exterioare spiritului romanic. Din orice piesă de Ibsen, din orice roman de Dostoievski etc., se poate extrage un strălucit eseu, un admirabil articol de gazetă. Încercaţi însă a face lucrul acesta cu **La cousine Bette** sau cu **M-me Bovary**: eseul ori articolul vor fi banalitatea însăşi – pentru că romancierul romanic trăieşte drama construcţiei, a ritmului *pur*, inefabil, materializat în nişte aparenţe la îndemîna oricui (observaţia!). Drama aceasta este a discreţiei, a tăcerii în favoarea obiectivităţii edificiului. Artistul romanic îşi îngroapă nevasta în zid, celălalt, barbarul, o fute în văzul lumii, o exhibează. Sublimul artei romanice este formidabila ei *tăcere*, inumana ei discreţie, dispariţia ziditorului în zidirea lui.

2) Dacă scrii un roman a cărui acţiune se petrece la 1889, în România, trebuie să ţii seama că în acel an în România trăiau Eminescu, Maiorescu, Creangă şi că omul român din 1889 participă interior de la contemporaneitatea cu aceste mari spirite. A prezenta deci într-un roman care se petrece în 1889 eroi şi o lume de porci (la nivelul de sus ori la cel de jos), eroi şi o lume neeminesciană, nemaioresciană, necrengiană, *este fals*. Tînărul Petru Dumitriu păcătuieşte prin acest fals de bază. E semnul nematurităţii de gîndire, al nematurităţii artistice.

---

*„*Le petit détail qui «fait vrai» ne retient plus l'attention du romancier, dans le spectacle du monde ni en littérature; ce qui le frappe – et que l'on retrouve après bien des avatars dans ce qu'il écrit –, ce serait davantage, au contraire, le petit détail qui fait* faux... *Mais il y a un risque pour l'écrivain: avec le soupçon d'absurdité revient le danger métaphysique.*

Le récits de Kafka ne seraiens alors que des allégories (141)" – Alain Robbe-Grillet, **Pour un nouveau roman**, Éd[itions] de Minuit, 1963, p. 140, 141.

Găsit la 11 sept. [19]71 în Alain Robbe-Grillet, **Pour un nouveau roman, Les Éditions de Minuit, 1963, p. 29-30: „*Cependant, depuis les gens sérieux (ceux qui admettent que la littérature ne doit pas être une simple distraction) jusqu'aux amateurs des pires niaiseries sentimentales, polières ou exotiques, tout le monde a l'habitude d'exiger de l'anecdote une qualité particulière. Il ne lui suffit pas d'être plaisante, ou extraordinaire, ou captivante: pour avoir son poids de vérité humaine, il lui faut encore réussir à persuader le lecteur que les aventures dont on lui parle sont arrivées vraiment à des personnages réels, et que le romancier se borne à rapporter, à transmettre, des événementes dont il a été le temoin. Une convention tacite s'établit entre le lecteur et l'auteur: celui-ci fera semblant de croire à ce qu'il raconte, celui-là oubliera que tout est inventé et feindra d'avoir affaire à un document, à une biographie, à une quelconque histoire vécue.*" Şi în continuare, imediat: „*Bien raconter, c'est donc faire ressembler ce que l'on écrit aux schémas préfabriqués dont les gens ont l'habitude, c'est-à-dire à l'idée toute faite qu'ils ont de la réalité.*"

***Camil Petrescu, **Gînduri cu prilejul unui jubileu**, **Universul**, 50, nr. 150, 5 iunie 1933, p. 85; articol citat în C.P., **Teze şi antiteze**, Minerva, B.P.T., 1971, p. 263.

****Aici pauză, oboseala (deşi am dormit puţin după m[asă].) o simt din plin. Sub fereastra mea, copii se joacă cu mingea în stradă, sub becul electric.

(Notele marcate cu asterisc trimit la pasaje scrise ulterior de autor pe contrapagină.)

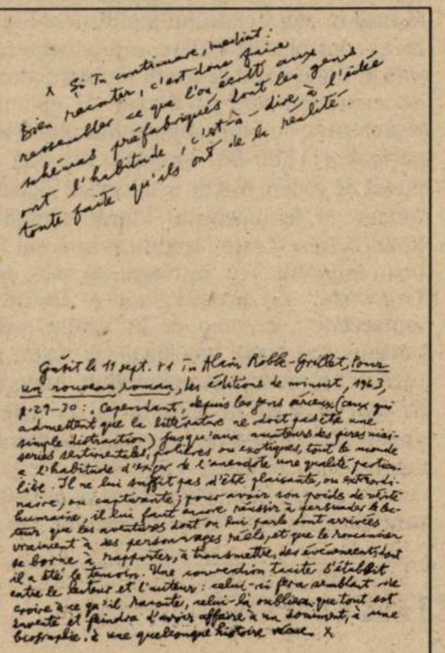

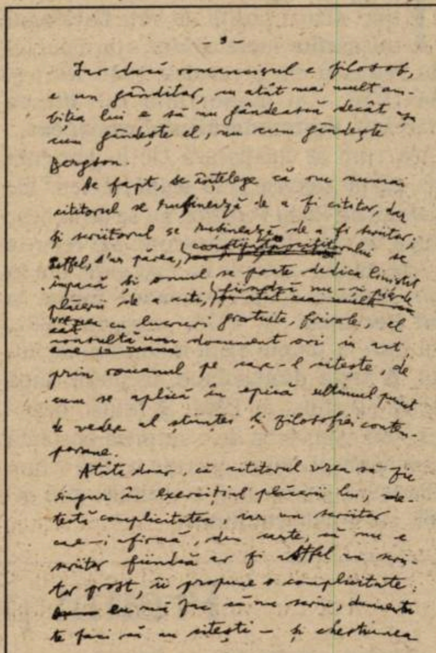

---

copişti din mănăstirile ce potopeau harta Europei de dinainte de Renaştere, Radu Petrescu scrie, copiază şi alcătuieşte – chiar fizic – volume. Este adunată acolo o experienţă de viaţă, dar mai ales de lectură şi de meditaţie. S-a vorbit despre livresc (ca şi în cazul celorlalţi tîrgovişteni), dar s-a analizat mai puţin aspectul plastic şi muzical al acestor riguroase compoziţii. Mai ales Radu Petrescu şi Ţopa – excelenţi cunoscători ai artelor plastice şi ai muzicii – organizează materialul apoi de multe ori sub impactul „privirii" şi al „urechii". De aici şi senzaţia de calm şi echilibru al *compoziţiilor* narative. Că este vorba de jurnale, de romane sau articole. „Şcoala de la Tîrgovişte" – cu formula, care a făcut carieră, a lui Dan Culcer (regretăm nespus că acest excelent critic şi eseist de la Tg. Mureş, la rîndul lui un bun prozator – stau mărturie textele dintr-**Un loc geometric**, dar şi promotor al unei proze noi în mijlocul înverşunaţilor ani '70, a dispărut din cîmpul literar românesc) – este astăzi în atenţia universităţii şi a noilor generaţii de absolvenţi de filologie. Dar atît cărţile lor, chiar dacă mai apar (MHS a fost mereu prezent, ca şi „conu" Costache Olăreanu, după '89 s-a dovedit prolific), oricum nu *circulă, au audienţă mică*. Păcar, păcat că Radu Petrescu şi Ţopa n-au reuşit să intre în conştiinţa publică. Aşa cum reuşeau Marin Preda sau Marin Sorescu, aşa cum au reuşit Ana Blandiana sau Mircea Dinescu. Nu este vorba de valoare, ci de şansa de a deveni popular: Flaubert nu e citit de oricine în Franţa, dar toată lumea *a auzit* de Flaubert. Ceea ce ni se pare important: ar trebui ca din ce în ce mai multă lume să *audă* de Radu Petrescu. Şi ar mai fi încă ceva: nu este vorba doar de *literatura* produsă, ci de spaţiile goale care respiră printre textele sale. Cum să percepi *alt-fel* lumea de azi dacă, acum citeşti **Părul Berenicei**, **Ocheanul întors** sau **Catalogul mişcărilor mele zilnice**? Pentru că în „zgomotul şi furia" cu care ne consumăm în imediat, între şi printre mizeriile şi dramele de tot felul ce se produc mai aproape sau mai departe de noi, *meditaţiile* lui Radu Petrescu ne pot servi mult mai mult decît simple „pagini frumoase de literatură". Există acolo, ascunse în reveriile şi neliniştile lui, în observaţiile lui de lectură sau de simplu (şi obscur) trecător al Bucureştilor o vocaţie a esenţialului, a mizelor mari, a absolutului. Semn al rigorii sale de mare artist, dovadă a efortului său de autodepăşire, impregnat de la începuturile sale literare şi pînă la prematura sa dispariţie. Poate nu întîmplător corifeii unei noi generaţii literare au găsit în Radu Petrescu un punct de sprijin pentru a-şi orienta propriile lor căutări. Una dintre cele mai pătrunzătoare analize făcute scrisului lui Radu Petrescu aparţine lui Mircea Zaciu şi a apărut în **România literară** (nu-mi aduc aminte să fi fost cules în volum...). Profesorul clujean, un foarte atent cititor – şi care scria mai rar despre contemporani –, puncta foarte corect calităţile prozelor lui Radu Petrescu. **A treia dimensiune** a mai stîrnit comentarii, apoi încet, încet, Radu Petrescu a fost preluat de universitari şi aproape uitat de marele public. N-am vrea să fim greşit înţeleşi – e foarte bine că „autorităţile" literare se ocupă de posteritatea lui Radu Petrescu. Au apărut, dintre cele care au ajuns şi pînă la noi, lucrări remarcabile aparţinînd lui Mihai Dragolea sau Ion Buzera de la Craiova. Dar admirîndu-l şi preţuindu-l în cel mai înalt grad pe Radu Petrescu, nu doar ca literat, ci şi ca posibil model intelectual – oare ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi participat şi el, alături de Pleşu şi Liiceanu, la masa rotundă înjghebată în jurul „cărţii recente" a lui H.-R. Patapievici de la Muzeul Ţăranului Român? – ne-am fi dorit ca prietenul nostru de taină să fie „valorificat superior". Ne temem că în acest punct ar începe o cu totul altă discuţie, care cel puţin lui Radu Petrescu i-ar fi displăcut: rămas şi retras în triunghiul bucureştean Pallady-Matei Iliescu-„*lacuri*", ocheanul întors al lui a văzut foarte bine şi fără prea mari iluzii tot ceea ce era de văzut. „Scriitorul de astăzi (ca şi cel de totdeauna) nu năzuieşte a fi un epigon şi nici a se aliena. El face un mare efort de atenţie în dublu sens, larg deschis către prezent şi viitor şi este convins, în aceste condiţii, că mesajul său va fi înţeles", încheie Radu Petrescu în 1971, *în 1971*, textul său **Consul Romanus**. Ne poate trimite direct la **Testamentul literar** al lui Holban, care a trecut în eternitate cu aceeaşi lipsă de iluzii ca şi Radu Petrescu. Să ne facem iluzii tocmai atunci cînd toate iluziile se dovedesc iluzorii.

Jurnalul lui Radu Petrescu (I)

ILINA GREGORI

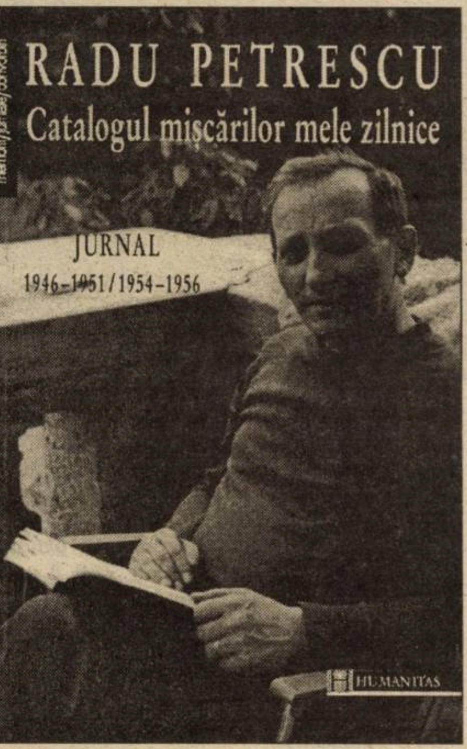

I. O aşteptare încordată sau de-a dreptul „imposibilă“?

În topul cărţilor anului 1999 două titluri ocupă poziţii de vîrf: **Catalogul mişcărilor mele zilnice** – jurnalul lui Radu Petrescu din perioadele 1946-1951 şi 1954-1956 – şi monografia lui Mircea Cărtărescu, **Postmodernismul românesc**.

Aşa cum se înfăţişează ele în prezenta ediţie, părţile rămase pînă acum „secrete“ ale jurnalului lui Radu Petrescu nu se deosebesc esenţial de cele deja cunoscute. Mă refer la cele trei volume apărute cu mai mulţi ani în urmă: primele două, **Ocheanul întors** şi **Părul Berenicei**, în 1978, respectiv 1981, adică încă în timpul vieţii autorului, iar ultimul, **A treia dimensiune**, la puţin după moartea acestuia, în 1984. Şi totuşi, deşi – repet – nu este vorba de o surpriză absolută pentru publicul cititor, apariţia noului volum de diaristică petresciană constituie, fără îndoială, un eveniment literar.

Cea de-a noua carte a lui Radu Petrescu a pus capăt unei lungi absenţe a scriitorului din librării (un interval de 15 ani o desparte de cea anterioară). Ea „cade“ într-un „orizont de aşteptare“ fundamental diferit de cel în care autorul însuşi a trăit şi lucrat – un orizont nou pentru literatura română contemporană. Pe fondul interesului pasionat de care se bucură în genere literatura „personală“ în România postcomunistă, jurnalul *clandestin* al unui martor de calitatea morală şi profesională a lui Radu Petrescu nu poate să nu stîrnească o curiozitate extremă: este vorba, *nota bene*, de experienţa unuia dintre antioportuniştii cei mai intransigenţi ai literelor româneşti din regimul trecut.

Doi factori îmi par a favoriza în prezent receptarea lui Radu Petrescu: a) reevaluarea formelor de discurs şi deplasarea interesului lectorial din „centrul“ tradiţional al sistemului genurilor spre fosta lui „periferie“; b) o modificare de optică asupra *istoriei* recente a literaturii române. Lucrarea lui Mircea Cărtărescu pe care am menţionat-o mai sus – şi acum putem sublinia corelaţia intimă dintre cele două evenimente editoriale ale anului – propune, o dată cu analiza postmodernismului românesc, o imagine radical nouă a deceniilor literare 1960-80. Cărtărescu fundamentează dreptul la recunoaştere şi situare critică adecvată al generaţiei de scriitori căreia el însuşi îi aparţine. El afirmă că literatura tinerilor rămaşi în afara cadrului instituţional instalat şi controlat de Putere, o producţie ignorată în bună parte de medii şi obstrucţionată de *establishment*-ul literar al epocii, a reprezentat de fapt singura literatură vie a perioadei 1960-80, singura valabilă din punct de vedere estetic şi adecvată logicii interioare a fenomenului literar românesc. Radu Petrescu este revendicat în acest context, împreună cu întreaga „Şcoală de la Tîrgovişte“, ca premergător al literaturii „optzeciste“. În timp ce în spaţiul oficial prozatorii şi poeţii omologaţi de regim perpetuau un modernism exsanguu, anacronic de fapt încă de la apariţia lui la mijlocul anilor '60, pleiada de tineri din „subterane“ descopereau ei înşişi – fără să o ştie la început – postmodernismul. Deşi electrizaţi cu precădere de experienţele cele mai noi din Occident, mai ales americane, aceşti tineri, sudenţi în majoritate, fanatici ai cenaclelor universitare, îşi căutau şi rădăcini autohtone. „Tîrgoviştenii“ le-au apărut prin spiritul lor independent, nonconformist, ludic-rafinat, drept nişte „părinţi“ cel puţin suportabili pentru că ei înşişi rebeli şi, dacă nu chiar „subterani“, oricum „marginali“. În virtutea acestei adopţiuni *à rebours* şi fără să se fi putut pronunţa asupra faptului, Radu Petrescu avea să devină un „postmodernist“ *avant la lettre* – şi monografia lui Mircea Cărtărescu îl consacră în acest rol.

Noul volum al lui Radu Petrescu cade aşadar în orizontul unei duble aşteptări. De două ori „disident“ – atît prin opţiune social-morală („marginalitatea“ cultivată cu o consecvenţă rar întîlnită în breasla sa), cît şi prin situare estetică („subteran“ prin cooptare, *honoris causa* s-ar putea spune) –, autorul trebuie să satisfacă simultan două exigenţe diferite: să documenteze suferinţele şi rezistenţa scriitorului în condiţiile alienante ale regimului comunist, să manifeste totodată – şi anume într-un volum de diaristică – un spirit postmodernist. Traversat de aceşti vectori, „cîmpul“ în care are loc lectura jurnalului lui Radu Petrescu, este – ne dăm seama – pe cît de receptiv, pe atît de exploziv, căci între imperativul autenticităţii, pe de o parte, şi ţinuta postmodernistă pe de alta – estetizantă, ironică, artificios-ficţionalistă – nu există, teoretic, un raport de complementaritate, ci dimpotrivă: cele două se exclud reciproc. Cărtărescu însuşi încearcă să remodeleze conceptul de postmodernism, vorbind despre o sinteză specifică variantei româneşti a fenomenului, între „sofisticarea“ textuală şi „hiperrealismul social“ – o formă nouă de autenticitate, care ar da un stimulent nou şi practicii diaristice.

Ce fel de „revelaţie“ poate produce noua carte a lui Radu Petrescu în condiţiile acestei conjuncturi de-a dreptul „imposibile“ în care apare? Să începem cu semnificaţia profană a cuvîntului – cu revelaţiile de ordin biografic.

II. Revelaţii de ordin biografic: o nouă imagine a scriitorului. „Mandarin“ sau "prizonier"?

Tragedii banale... „Ar fi într-adevăr o mare neşansă să mori cu ultimele momente tulburate de o durere de măsele, ori ceva de genul acesta meschin şi acaparator...“, îşi spunea Radu Petrescu în februarie 1956 – şi continua bizara reverie: „Îmi închipui că osînditul care, în faţa plutonului de execuţie, cere mantaua să se îmbrace căci îi e frig, are toată dreptatea şi nu-i ridicol deloc.“[1]

A murit în 1982, la 55 de ani, a murit „cu zile“ şi ne-a avertizat, fără a-şi putea alege gestul final sau rosti vreo ultimă dorinţă, fie şi banală.

Ca şi în cazul multora dintre colegii săi coetani, biografia lui Radu Petrescu pare a se resorbi în bibliografia operei. Dacă facem abstracţie de umbra tragică pe care aripa morţii apropiate o întinde asupra ei, îngroşînd-o pe cea instalată încă din copilărie, prin pierderea timpurie a tatălui, viaţa lui Radu Petrescu nu surprinde prin evenimente exterioare insolite. Pentru a o prezenta, ajung cîteva repere cronologice şi tiparele biografice cele mai uzuale.

Născut în 1927 la Bucureşti, Radu Petrescu s-a mutat cîţiva ani mai tîrziu, cu familia, la Tîrgovişte, unde a urmat şcoala elementară şi liceul. A revenit în 1947 la Bucureşti, ca student la Facultatea de Litere. Cu excepţia stagiului de trei ani petrecut ca tînăr profesor la ţară, a trăit permanent în Bucureşti, din 1951 chiar la aceeaşi adresă. Cele cîteva călătorii întreprinse tîrziu, la voia hazardului „de partid“, evident (Londra, Paris, Dresda, Weimar ş.a.), şi pe care încă nu le găsim consemnate în jurnalele publicate nu au influenţat în mod vizibil nici biografia, nici identitatea scriitorului. Radu Petrescu a început să scrie încă din liceu şi nu a dorit niciodată să devină altceva decît scriitor. Spirit romantic, el înţelege literatura ca destin şi i se dedică cu o pasiune juvenilă, totală, care nu discerne între jubilaţie şi sacrificiu. Exaltarea cu care scrie despre artă în jurnalul său are accente cvasimistice. Singurele „extravaganţe“ ale Poetului sînt, în acest context, slujbele cu care, începînd din 1955, el îşi cîştigă existenţa: funcţionar la Direcţia Centrală de Statistică mai întîi, apoi – aşa cum se ştie deja din volumele anterioare – la Institutul de Cercetări Horti-viticole, devenit mai tîrziu Institutul pentru Valorificarea Legumelor şi Fructelor. În timp ce colegii şi prietenii de altădată ajung treptat să ocupe posturi la Universitate, în edituri şi redacţii, dacă nu chiar în aparatul de stat şi partid, Radu Petrescu rămîne în mod deliberat un solitar şi „marginal“ în inima Bucureştiului, forţat de împrejurări la o tragică dedublare: un funcţionar obscur, chinuit şi mizerabil plătit, pe de o parte, Poetul ce se refuză Cetăţii, pe de alta.

„Senzaţionalul“ biografiei lui Radu Petrescu devine perceptibil de-abia graţie jurnalului său din anii '50: el se naşte din banalitate, este banalitatea nemeritată şi totuşi voită, asumată de la douăzeci de ani şi cultivată cu o metodă care, prin chiar consecvenţa ei de-a dreptul „inumană“, atinge gradul insolitului, devenind ea însăşi sursă

Premii pentru toţi .

Lauri „de filială“. La final de noiembrie-debut de decembrie, cîteva filiale din ţară ale Uniunii Scriitorilor din România s-au gîndit că e cazul să-şi decerneze totuşi premiile pentru anul editorial... 2000. Regula jocului fiind aceea a intrării în competiţie doar a titlurilor aparţinînd membrilor fiecărei filiale (excepţie fac doar debutanţii, care n-au cum să fie membri, dar trebuie să locuiască tot în judeţul/judeţele de referinţă), aria de selecţie a fost – ca de obicei – destul de limitată, pînă la urmă toţi autorii mai răsăriţi din zonă primindu-şi prin rotaţie „laurii“. La fel, în juriu intră rînd pe rînd toţi literatorii locali cu ceva veleităţi, totul explicînd în ultimă instanţă prestigiul firav al premiilor acordate de Asociaţiile respective. În secvenţele următoare – rezultatele de la Iaşi şi Arad, printre cărţile cîştigătoare strecurîndu-se şi cîte o carte bună...

La Iaşi – Petru Cimpoeşu şi alţii. Juriul mult-contestatei filiale ieşene a USR, alcătuit de astă dată din Constantin Ciopraga (preşedinte), Ion Beldeanu, Alexandru Dobrescu, Ovidiu Genaru, Cezar Ivănescu, Emil Nicolae şi Mircea Popovici, a acordat următoarele premii: Poezie – **Privirea zidită** de Constantin Hrehor; Proză – **Povestea Marelui Brigand** de Petru Cimpoeşu; Critică, istorie literară, eseu: **Ion Creangă, măştile inocenţei** de Constantin Parascan; Traduceri, dramaturgie, publicistică, jurnal, literatură pentru copii, ediţii (sic! – enumeraţia e preluată din comunicatul de presă al filialei...): **Actualitatea frumosului**, traducere de Val Panaitescu după Hans-Georg Gadamer; Debut – **Insomnia** (poezii) de Cristian Sturza.

La Arad – Romulus Bucur în ipostază de eseist. Pentru filiala Arad a USR au jurizat Ondrej Stefanko (preşedinte), Gh. Mocuţa şi Ioan Matiuţ. Premiile au confirmat cîţiva scriitori cunoscuţi: Vasile Dan, Gheorghe Schwartz şi alţii. Iată palmaresul: Proză – **Mîna albă** de Gheorghe Schwartz; Critică şi istorie literară – **Poeţi optzecişti (şi nu numai) în anii '90** de Romulus Bucur; Publicistică literară – **Cavalerii bimotoarelor de asalt** de Cornel Marandiuc şi **Trepte către pridvoarele cerului, jurnal** de Elisabeta Chişa; Debut – **Palimpsest** (eseuri) de Lucia Cuciureanu. De asemenea, au fost acordate două distincţii speciale: Premiul „Opera Omnia“ – lui Florin Bănescu; şi Premiul de excelenţă – lui Vasile Dan (cu următoarea motivaţie: „Pentru fondarea la Arad a revistei de cultură **Arca**, aflată în al XII-lea an de apariţie neîntreruptă; pentru relansarea Cenaclului Uniunii Scriitorilor la Arad; pentru volumul de poeme **Pielea poetului**, Editura Mirador, 2000“).

Atelier de Creaţie Publicitară
LEO
GRAPHICS
092359810
Nihil Sine Graficis

de vertigii.

Jurnalul rămas inedit pînă acum revelă nu numai proiectele şi „şantierul“ scriitorului, ci şi drama unei cariere amînate. Marginalizarea lui Radu Petrescu a început din anii care ar fi trebuit să fie cei ai debutului. Ea a fost condiţionată, în bună parte, de situaţia politică a anilor '50 şi a constituit pentru scriitor singura modalitate de a se sustrage ofertei de colaborare şi complicitate cu Puterea. Imaginea „mandarinului“, vehiculată adesea de critica oficială, nu mai ajunge pentru a explica absenteismul practicat de Radu Petrescu timp de peste douăzeci de ani.

Deşi puternic focalizată pe obiectele de interes estetic (această preferinţă avea să constituie mai tîrziu, în ochii unor critici, o culpă, chiar dacă benignă), atenţia diaristului este departe de a ocoli viaţa cotidiană a bucureştenilor. Sub aspectele ei cele mai familiare – alimentaţie, îmbrăcăminte, mijloace de transport etc. –, aceasta furnizează jurnalului o multitudine de fapte – detalii şi „banalităţi“ adesea, ecouri doar, în care tună însă surd „locomotiva istoriei“. Infinite privaţiuni sau vexaţii, consemnate extrem de concis, comunicate „cu voce albă“, lăsate adesea la marginea textului, evocă cu expresivitatea violentă proprie fragmentului tragedia vechii societăţi româneşti. Momentele-cheie ale acesteia – alegerile din 1946 şi 1948, naţionalizarea, stabilizarea etc. – sînt prezente astfel, chiar dacă multiplu răsfrînte, în notele lui Radu Petrescu, ca şi fenomenele de anvergură: pauperizarea dramatică a populaţiei, represiunea vechilor elite (adesea arbitrar identificate), supravegherea totală şi teroarea care inaugurau „obsedantul deceniu“, dublate de festivismul de comandă – paradele de 1 mai sau 7 noiembrie etc. Deşi însemnările au adesea caracter aluziv (vezi ecourile evenimentelor din Ungaria în noiembrie 1956), luările de poziţie tranşante nu lipsesc (de pildă, bilanţul autorului la 17 iunie 1949).

Bucureşti – oraşul pierdut. Pentru rolul de victimă politică Radu Petrescu nu vădeşte însă nici o înclinaţie, chiar dacă, obiectiv vorbind, el i-a fost deja distribuit de noua Putere. Criticat la facultate pentru atitudini elitiste, incriminat în presa literară (cu ocazia unor versuri publicate în **Contemporanul**), şantajat de agenţii noilor organe culturale care ţin să-i cîştige colaborarea, încărcat suplimentar cu dosarul Adelei, al cărei tată a fost arestat şi trimis apoi la Canal, Radu Petrescu înfruntă zilnic ostilitatea noii „orînduiri“, se ştie urmărit, se simte adesea chiar fizic ameninţat. Cea mai crudă experienţă a tînărului scriitor *in spe* este demolarea comunistă a învăţămîntului universitar: sovietizarea programului de studii (limba rusă obligatorie, literatura sovietică), politizarea lui grosolană (noua materie obligatorie: marxism-leninismul), îndepărtarea vechiului corp didactic şi înlocuirea lui cu activişti culturali ai noii Puteri (I. Vitner, M. Novicov ş.a.). Radu Petrescu evită în jurnal retorica tipică a „martorului“. Acesta se exprimă în genere (şi) ca instanţă suprapersonală, reprezintă o comunitate – etnică (Sebastian, de pildă), naţională (Alice Voinescu, I.D. Sîrbu) sau politică (Steinhardt, chiar Noica etc.). Radu Petrescu „dă seama“ şi el de tragedia românească, dar însemnări precum cea de la 25 septembrie 1950, de pildă, cu caracter de verdict, sînt mai curînd rare: „Se întîmplă în lume fapte deosebit de grave, din moment ce noi, românii, nu putem beneficia de prezenţa la catedră a lui G. Călinescu, profesor genial, ultim reprezentant, după Iorga şi Nae Ionescu, al Universităţii noastre. Gravitatea acestor fapte o măsor, tăcut, cu restrîngerea ariei mele de viaţă, căci altfel nu pot. Din bibliotecă, din amfiteatru şi din camera mea, căreia îi voi deveni tot mai prizonier, cît pot şti? Pot şti doar că tatăl Adelei a fost arestat şi trimis la Canal, acum, la cinci ani după terminarea războiului, că Arghezi nu mai poate să publice şi că G.C. a trebuit să abandoneze catedra – aşadar numai efectele unor împrejurări despre care ziarele şi radioul nu pot spune, fireşte, mare lucru iar ce se vorbeşte, se vorbeşte evaziv şi deseori contradictoriu.“[2]

„Trăită“ de Radu Petrescu nemijlocit, prima revoluţie culturală din România postbelică se concretizează în figuri şi scene de o expresivitate specifică. (G. Călinescu, în primul rînd, şi negativul lui, „tatăl rău“, M. Sadoveanu). Cum spuneam, diaristul nu cedează cuvîntul nici vreunui „megasubiect“ – poporul român de pildă – şi nici măcar propriului supraeu: Radu Petrescu *priveşte* mai ales. Graţie acestei *priviri* speciale, însemnarea cotidiană rămîne o *mărturie*, chiar dacă, pe măsură ce noua putere se consolidează, autocenzura elimină din jurnal referinţele politice sau care ar putea fi interpretate ca atare. Totodată, în aceste condiţii de supraveghere şi represiune, în care scriitorul nu-şi mai poate exprima *opiniile* în scris – nici în public, nici în particular –, jurnalul este solicitat să exploreze noi forme de libertate – spaţii în care, deşi „redus la tăcere“, scriitorul se poate totuşi *exprima* şi poate rămîne *el însuşi*. „Exilul interior“, „salvarea prin cultură“ – mituri-obsesii ale intelectualităţii româneşti – pot fi, cred, rediscutate în legătură cu această nevoie de salvare a identităţii individuale, adevărat delict într-un regim mental de tip colectivist-totalitar. În acest context, „jurnalul intim“ cu miza lui tacită – inalienabilitatea eului – constituie *a priori* o subversiune.

III. O revelaţie literară: jurnal, poezie, miracol

Cum poate rămîne individul el însuşi, deşi privat de posibilitatea de a acţiona, fără a se putea pronunţa asupra mediului social-politic şi conjuncturii istorice în care trăieşte? La această abstinenţă – o anomalie, de fapt, în istoria genului diaristic – se adaugă, în cazul lui Radu Petrescu, o a doua ciudăţenie: apologia banalităţii. Banalitatea nu constituie pentru el numai o regulă de viaţă, ci şi un imperativ al scrisului diaristic: „...în jurnal nu se consemnează evenimente [...], ci la ce oră autorul s-a sculat de la masă, la ce oră şi-a întîlnit prietenii, ce haine purta cutare, planurile, lecturile, visele, bolile, temperatura şi celelalte. Cu cît elementele acestea sînt mai şterse, cu atît mai adevărat e jurnalul, cu atît mai inefabil, mai apropiat de puritate.“[3]

Exigenţele cărora se subordonează nota diurnă – „adevăr“, „inefabil“, „puritate“ – nu lasă nici o îndoială asupra finalităţii artistice a jurnalului petrescian. Cum funcţionează această poetică paradoxală, suprematistă ca aspiraţie finală, minimalistă în ce priveşte mijloacele alese? Cum se armonizează mitul romantic ascensionist al Poeziei cu asemenea exerciţii zilnice de prozaism? Ce „adevăr“ mai poate reţine jurnalul unui scriitor cu biografia confiscată de dictatura sub care a trăit de la douăzeci de ani, fără speranţa unei ieşiri din „postistorie“?

Despre intimitate

Conform definiţiei curente, jurnalul constă dintr-o serie de note redactate zilnic sau la intervale regulate de timp, dispuse în ordine cronologică, în care autorul fixează „la persoana întîi“ şi dintr-o perspectivă declarat subiectivă experienţe personale – de ordin interior-intim sau legate de mediul său social.[4] Prin conţinutul lor – sub aspect semantic-referenţial mai bine spus –, aceste însemnări pot fi aşadar variate pînă la eterogenitate: stări fizice, dispoziţii, impresii fugitive sau contradictorii, vise, obsesii etc. se împletesc adesea în jurnal cu reflecţii mai generale, eventual de tip sentenţios-aforistic, sau chiar cu fragmente de analiză – morală, politică, estetică – şi, bineînţeles, în cazul jurnalului de scriitor, cu referinţe la „şantierul de creaţie“ al autorului. Această deschidere tematică a favorizat deplasarea treptată a genului din sfera sa originară, privat-secretă, spre cea publică. Fenomen relativ recent (primele jurnale omologate ca atare în literatura franceză, ale lui Joubert, Maine de Biran, Benjamin Constant, Stendhal, chiar Baudelaire, nu au fost „divulgate“ publicului decît postum), practica publicării din viaţă a jurnalului a condus şi la o schimbare de accent în evaluarea genului. Ea s-a petrecut în defavoarea intimităţii. Această trăsătură, considerată multă vreme o caracteristică originară şi distinctivă a jurnalului (tip de scrieri născut tocmai din interesul pentru viaţa secretă a individului şi în bună parte din nevoia de a o sustrage controlului public), pentru unii dintre experţii mai noi ai genului, a ajuns să-şi piardă relevanţa. Deşi continuă să utilizeze formula „jurnal intim“ pentru a desemna genul, unii specialişti cu autoritate în domeniu refuză în mod peremptoriu chiar noţiunea de „intimitate“, găsind-o „desuetă“, mai curînd „străină conştiinţei moderne“, nebuloasă şi „prea puţin ştiinţifică“.[5]

Fotografie din anii '70 (datare aproximativă)

În analiza mea, *intimitatea* rămîne, dimpotrivă, alături de ordinea calendaristică şi caracterul fragmentar-discontinuu, o trăsătură definitorie şi extrem de actuală a jurnalului.[6] Trebuie totodată remarcat că această categorie a fost supusă unei remodelări semnificative o dată cu instituirea jurnalului ca gen literar.

Deviza tradiţională a diaristului – *nulla dies sine linea* – implică şi ea, după părerea mea, o atenţie specială faţă de ceea ce este în cel mai înalt grad personal şi *propriu* în viaţa individului. Căci acest imperativ îşi pierde sensul specific dacă nu-l înţelegem altfel decît formal, ca regulă de conduită diurnă. Chiar dacă o somitate a domeniului, ca André Gide, surprinde în caietele sale intime prin angajamente de tipul: „Je devrais, par hygiène, me forcer à écrire ici chaque jour quelques lignes“ sau „Je m'impose d'y écrire n'importe quoi, mais régulièrement chaque jour“[7], această pretinsă automatizare a gestului diaristic şi bagatelizarea care o însoţeşte nu au voie să ne înşele. Dimpotrivă, ele ne dau de înţeles că sub aspect strict referenţial, însemnarea zilnică poate fi un „n'importe quoi“, pentru că ea are şi un alt sens, care se împlineşte pe alt plan. Or, în ciuda definiţiei unanim acceptate, care subliniază *periodicitatea* consemnărilor care-l compun, jurnalul continuă să fie cercetat cu precădere static-obiectiv, ca text încheiat şi nu ca activitate. Termenul de *diaristică* mi se pare, în aceste condiţii, recomandabil, în ciuda sonorităţii sale „barbare“: el are avantajul de a păstra echilibrul între cele două aspecte ale jurnalului – textul-produs, pe de o parte (însemnările zilnice totalizate într-un volum sau caiet), producţia textului, pe de alta (practica însemnării cotidiene).[8]

Înţeleasă ca performanţă, însemnarea zilnică îşi păstrează locul specific la „frontieră“, adică la incidenţa „literaturii“, cum se spune, cu „viaţa“. Ca practică expresivă, jurnalul îşi atinge (potenţial) zilnic scopul. De ce ar mai deschide Amiel caietul, dacă n-ar dori altceva decît să consemneze pur şi simplu că nu are nimic de consemnat? (Faimoasa lui notă: „Aujourd'hui, rien écrit.“[9]) Reuşita nu depinde de numărul însemnărilor, ci de calitatea fiecăreia în parte. Fără a-i contesta funcţia documentar-memorialistică, trebuie să remarcăm că însemnarea zilnică nu angajează numai conştiinţa (în special memoria), ci şi corporalitatea.[10] Ca atare, jurnalul reclamă şi o analiză fenomenologică, putînd contribui pe această cale la o reînnoire a ontologiei subiectului. Jurnalul a fost denumit, în mod inspirat, şi „écriture à chaud“[11], pentru că în actul scrisului cotidian eul se regăseşte pe sine într-un mod anume – nu

---

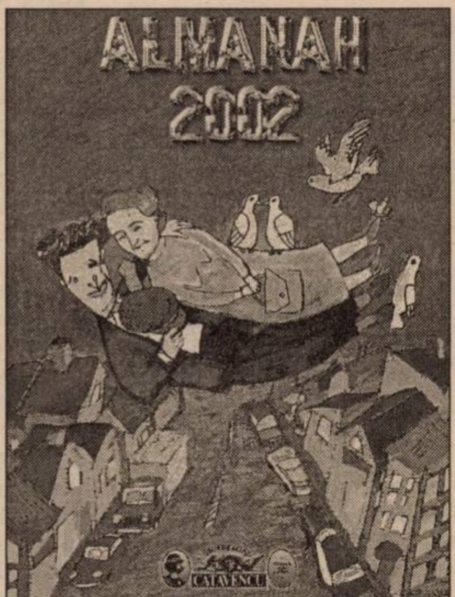

Almanahul **Caţavencu 2002** este o surpriză (plăcută): aşezat sub „semnul“ (ironic) al lui... Nicolae Ceauşescu, al cărui portret retuşat burlesc, în fel şi chip, pe computer, „deschide“ fiecare secţiune, el propune o cantitate apreciabilă de istorii personale/orale: amintiri din comunism ale membrilor redacţiei şi colaboratorilor, ale unor vedete media (dar şi ale unor „martori“ mai mult sau mai puţin anodini din toate colţurile patriei). Amintiri din trecutul de pionieri şi utecişti, din armata petrecută în regimentele epocii Ceauşescu, de la mitinguri şi vizite de lucru, din viaţă pur şi simplu... Interviurile şi „declaraţiile“ au fost smulse de către Eugen Istodor. Se adaugă o convorbire a aceluiaşi cu „scorniceşteanul“ Emil Bărbulescu, o serie de reportaje (realizate de Alexandru Vărzaru) despre bastioanele industriale ale Epocii de Aur, un material (semnat de Cornel Ivanciuc) despre rolul strategic al Transfăgărăşanului în cadrul vînătorilor lui Nicolae Ceauşescu... O adevărată arhivă documentară, o „bancă de date“ savuroasă şi „pilduitoare“, desigur, al cărei interes depăşeşte cu mult simpla anecdotică, putînd servi ca materie primă pentru istoricii de tot felul, poentru analiştii epocii etc. Am putea spune chiar că avem de a face cu o premieră românească în domeniu, ce se cere a fi consemnată ca atare. „Memoriile politice“ au ca semnatari inclusiv nume „grele“, cu experienţe foarte diferite: Vladimir Tismăneanu, Dan C. Mihăilescu, Radu Cosaşu, Tita Chiper, Adrian Cioroianu, Ioan Groşan, Dorin Tudoran, Dan Goanţă, Corneliu Antim, Lucian Mîndruţă, Sergiu Celac. Paginile sînt presărate cu imagini picto-fotografice şi texte „de epocă“ (vizite de lucru, festivităţi partinice, poze şi volume ale Tovarăşului), poezii pioniereşti, ritmate de caricaturi şi reclame. O „reconstituire“ ironică, iar nu o „despărţire de trecut rîzînd“...

Pe Calea Victoriei, în Piaţa Palatului Regal, împreună cu pictorul Paul Gherasim (datare aproximativă: 1979-1980)

(sau nu numai) ca mereu *acelaşi* (adică identic cu sine în ciuda tranzitorietăţii şi contingenţei existenţei sale), ci (şi) ca el *însuşi*. Această apropiere maximă de sine – o *apropriere* care nu se desfăşoară *în* timp, ci suspendă fluxul clipelor mundane deschizînd un interval, un prezent absolut – constituie sensul major al noţiunii de intimitate. Această trăire a eului propriu, denumită şi „ipseitate" (*ipse* spre deosebire de *idem*) constituie o componentă esenţială şi îndelung neglijată a identităţii.[12] Ea constituie, după părerea mea, o ultimă speranţă a individului după confiscarea biografiei. Ce sugestii poate descoperi această nouă ontologie în diaristica lui Radu Petrescu?

---

1. **Catalogul mişcărilor mele zilnice**, p. 397.

2. **Idem**, p. 139 sq.

3. **Idem**, p. 134.

4. Vezi de pildă articolul respectiv din Beaumarchais, **Dictionnaire...**, 1217-1220. Pentru o prezentare monografică, relativ recentă, a genului, vezi Ralph-Rainer Wuthenow, **Europäische Tagebücher. Eigenart. Formen. Entwicklung**, Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), 1990. Menţionez de asemenea, cu această ocazie, cîteva lucrări de referinţă: Michèle Leleu, **Les Journeaux intimes**, Paris (PUF) 1952; Alain Girard, **Le journal intime**, Paris (PUF) 1963; Béatrice Didier, **Le journal intime**, Paris (PUF) 1976; Gustav René Hocke, **Europäische Tagebücher aus vier Jahrhunderten. Motive und Anthologie**, ed. II-a, Wiesbaden/München 1978; V. del Litto (ed.), **Le journal intime et ses formes littéraires**, Genève (Droz) 1978; Anna Dolfi (ed.), **„Journal intime" e letteratura moderna**, Roma (Bulzoni) 1989; Pierre Pachet, **Les baromètres de l'âme. Naissance du journal intime**, Paris (Hatier) 1990.

5. Vezi Didier, **op.cit.**, p. 8.

6. Mă înscriu în această privinţă în direcţia de cercetare reprezentată de Girard, de autorii studiilor din volumul îngrijit de del Vitto (mai ales Michel Gilot, **Quelques pas vers le journal intime**, în **op.cit.**, 1-17), de Pachet ş.a. Menţionez de asemenea Philippe Lejeune, **Le moi des demoiselles. Enquête sur le journal de jeune fille**, Paris (Seuil) 1993. O discuţie specială ar merita soluţia adoptată de Wuthenow, anume de a considera „jurnalul intim" o subspecie a jurnalului, tipică perioadei timpurii a genului (sfîrşitul secolului XVIII-sec. XIX).

7. Cit. după Rousset, **Pour une poétique du journal intime**, în **Le lecteur intime. De Balzac au journal**, Paris (Corti), 155-179, resp. 158 şi 159.

8. Pentru critica modelului naratologic propus de Lejeune, vezi analiza temporalităţii specifice jurnalului la Rousset, **op.cit.**, sau contestarea caracterului de *récit* la Riccardo Scrivano, **„La penna che spia": giornale intimo e scrittura**, in Dolfi (ed.), **op.cit.**, 13-47. Wuthenow insistă şi el asupra distincţiei jurnal *vs.* autobiografie. Dar, deşi subliniază caracterul discontinuu, non-coerent, punctual al jurnalului, autorul nu-l pune în relaţie cu *practica* diaristică, aspect care rămîne astfel neglijat, ocultat de rezultatul lui – textul (vezi cap. **Charakteristik der Gattung**, în **op.cit.**, 1-26.). Şi totuşi, la capătul eseului său, Wuthenow pare să seziseze şi o altă modalitate de abordare a jurnalului – anume cînd conchide că în varietatea modalităţilor literare analizate nu se manifestă istoria unui gen, ci mai curînd cea a subiectivităţii (vezi p. 214 sq.).

9. Cit.după Pachet, **op.cit.**, p. 108.

10. În studiile sale despre „conştiinţa de sine", Georges Poulet a sezisat încă de acum douăzeci de ani dualitatea pe care o ascunde această noţiune. Poulet descrie o „conştiinţă sensibilă de sine", care, spre deosebire de cea „intelectuală", nu este clară şi precisă, ci mai curînd difuză, „sumară, naivă, spontană", redusă, ca în starea de reverie: „(elle) consiste le plus souvent dans un accord intime entre, d'une part, toute la variété des sensations qui se succèdent dans mon être et une certaine présence de moi-même à moi-même qui persiste ou resurgit sans cesse au sein du mouvement ondoyant des impressions passagères." Această *conştienţă* – as numi-o – rămîne în parte incontrolabilă, condiţionată, ca şi viaţa inconştient-corporală, de evenimentele lumii exterioare. „Je me possède le plus pleinement et peut-être aussi le plus profondément, dans la relation qui s'établit occasionellement mais de façon continuellement récurrente, entre mon être sensitif et le monde externe avec lequel, grîce à mes sens, je me trouve en contact." Ciudata „conştiinţă de sine", trebuie să remarcăm, intermitentă, preraţională, accidentală – „rencontre presque toujours imprévisible, de la sensation pure et du sentiment de soi". Vezi **Entre moi et moi. Essais critiques sur la conscience de soi**, Paris (Corti) 1977, p. 274 sq. Această idee a dublei relaţii cu sine are o tradiţie care rămîne de cercetat în mod sistematic. În jurnalul lui Johann Georg Hamann găsim ideea intimităţii sub denumirea de „Selbstliebe": „So lange es einem Menschen nicht möglich ist, sich selbst zu kennen, so lange bleibt es eine Unmöglichkeit für ihn, sich selbst zu lieben. Die Wahrheit kann uns daher allein frey machen; dieß ist die Lehr der heimlichen Weisheit, die deswegen in die Welt kam, uns Sebstkenntnis und Selbstliebe zu lehren". (cit. după Wuthenow, **op.cit.**, p. 6 sq.).

11. Vezi Rousset, **op.cit.**, p. 193.

12. Vezi Paul Ricoeur, **Soi-même comme un autre**, Paris (Seuil) 1990, în special studiile V-VI, 137-198.

*(Varianta germană a acestui text a fost inclusă în volumul **Im Dialog: Rumänische Kultur und Literatur**, coordonat de Mircea Anghelescu şi Larisa Schippel şi publicat la Leipziger Universitätsverlag GmbH, în 2000.)*

Scrisul ca *vertigo*

ION BUZERA

Jurnalul lui Radu Petrescu, a cărui „completare" cu volumul **Catalogul mişcărilor mele zilnice** (Humanitas, 1999, incluzînd anii 1946-1951 şi 1954-1956) nu îi schimbă în nici un caz traumatic trăsăturile deja cunoscute, poate fi considerat drept o extrem de sofisticată maşinărie textuală *autocentrată*, care îşi rumineazǎ cu un calm neverosimil interioritatea, propriile viscere şi care a fost produsă de o minte care, normal, la rîndul ei, era programată pe închidere, funcţiona autotelic şi permitea extrem de rare „zvîcniri în tangentă", pentru a folosi o sintagmă eminesciană. (Întrebarea pe care şi-o pune pe 18 iunie 1956: „Dar cine este Eugen Ionescu?" rezumă perfect dimensiunile acestei autoconsumpţii). Fără îndoială că numita „autocentrare", oarecum în răspăr cu limitaţiile ei, a avut şi o coloratură *autoprotectoare*. Reflexul diaristic al lui Radu Petrescu a surprins – în aceste condiţii – cu o extremă precizie şi acribie, cu o scrupuloasă respectare a „contractului Blanchot" datele existenţei, proiecţiile, încercările şi precarităţile ei, anecdoticul şi friabilul a ceea ce i-a fost dat să trăiască (de pildă, temporara vecinătate cu Mihail Sadoveanu, antiteza sistematică a căruia a fost în acei ani; sau următoarea însemnare: „Mă preumblu cu Al.P. la Herăstrău. Despre G.C.: «E prea genial!»", 11 iulie 1955). Dar a şi „dublat" acest palier strict înregistrativ prin reflecţii îndelungi pe marginea celor trăite şi consemnate, prin etalarea unor lecturi profunde, cu toate că nesistematice, oarecum „epicureice", prin „inserţia" insistentă în discurs a prietenilor tîrgovişteni (Ţoncu, P.C., C.O.), prin prezentarea calmă, firească a elongaţiilor delicat-spasmodice ale conştiinţei (scriitoriceşti) şi prin exersarea pluristratificată a stilului, ceea ce a condus la anumite detensionări ale „rotirii în cerc". Aparţinînd faliei „artiste" a prozei noastre (Neculce, Creangă, Odobescu, Mateiu Caragiale etc.), Radu Petrescu a făcut din jurnal mai mult decît un *mod de existenţă*, de-a dreptul un *ritual (hiper)estezic*: „Între nouăsprezece şi douăzeci şi unu de ani, suferinţele mi-au venit din absenţa oricărui sentiment de mine. De atunci încoace am început să ştiu că nu este vorba de sentimentul de sine, infinit mai importantă este existenţa din pagina scrisă" (18 iulie 1949). Astfel că elementele de poetică (personală, dar şi – implicit – transindividuală, jurnalul în înţeles arhitextual permiţînd cele mai neobişnuite alianţe, contracte sau expansivităţi) presărate pe parcurs, sînt germinate spontan, *lipite* de corpul discursului propriu-zis: „Prima condiţie a jurnalului este durata" (10 august 1949); „În definitiv, aşa cum eu în jurnal aici, mă inventez pe mine însumi..." (8 martie 1956). Toate, împreună, definesc un mecanism „autohermeneutic" grefat pe textul „prim", puternic interiorizat, în fond concrescut şi care nu putea să nu dea seama şi de „complexul originar" al scrisului radupetrescian: „Un val rece, impersonal, neridicat din *toată* [*s.a.*] fiinţa mea. Încotro sînt dus? Ce se pregăteşte? De cîte ori nu m-am întrebat aşa! Mă învîrtesc în cerc, cum se vede poate şi în structura acestor note. Notez astea pentru a marca noutatea în starea mea actuală, un fel de indiferenţă, o desprindere obosită de mine însumi" (22 aprilie 1956). Aşa că discutarea pe larg a unor astfel de idei teoretice a intrat încetul cu încetul la Radu Petrescu în ordinea obişnuită a lucrurilor.

Pe de altă parte, fiind un discurs situat inevitabil la *intersecţia* multor altora (un Discurs al heterotopiei, în jargon barthesian), unui jurnal nu i se poate reproşa că nu a consemnat *asta* sau *cealaltă*. (*Mutatis mutandis*, ar fi ca şi cînd i-ai face observaţii lui Thomas Mann că n-a scris ca Proust!). Aşa cum a remarcat extrem de pertinent prozatorul pe care îl comentez, jurnalul este şi el o *convenţie*, chiar dacă una mai elastică şi, prin urmare, solicită *anumite* instrumentare interpretative, care să permită contextualizări cît mai adecvate, îngrădind riscul ca efectul de entropie atît de tipic pentru jurnal să se transmită amplificat şi metadiscursurilor. Acceptînd, deci, că discursul diaristic este o „emanaţie" a unui Eu (auto)situat în diferitele sale faze evolutive, putem să înţelegem că a face, de pildă, o continuă critică a regimului comunist nu putea intra în vederile lui Radu Petrescu, fără ca asta să însemne absenţa totală a accentelor de inaderenţă socio-politică şi/sau exasperare: „Între 6 şi 8 discuţii cu Lăzărescu ce e convins că partidul comunist rămîne şi schimbă esenţial viaţa patriei. Eu îmi amintesc însă ce spune Amiel despre comunism şi imperialismul rusesc" (2 octombrie 1948); „Consider că, decît munca

Radio Total 96.9 FM

lui [a lui P.G., *n.m., I.B.*] de critic literar şi agitator politic la Facultate, este mai în ritmurile vieţii ocupaţia mea de astăzi, aceea de a ţine pe braţele întinse lîna din care Adela face gheme“ (12 decembrie 1949); „Să ne păstrăm principiile pentru noi înşine şi să le fim credincioşi, principiilor, dacă putem, şi cît şi cum putem în lumea în care abia putem să respirăm“ (11 iunie 1956). În cazul lui Radu Petrescu, a respecta anumite determinaţii strict prozastice, a folosi practica jurnalieră ca instrument de observaţie, studiu behaviorist şi sursă a unor corelaţii făcute pe loc sau ulterior nu putea decît să transgreseze tendinţa empirică, strict consemnativă a jurnalului.

Întrucît există foarte numeroase indicii ale efortului cu totul excepţional pe care l-a făcut autorul de a transpune existenţa în pagină şi de a gîndi scriitura/lectura aproape în exclusivitate în termeni plastici, apare – la alt palier, înglobant-teoretic, aproape „filozofic“, de data aceasta – ca perfect justificată atracţia „totală“ a lui faţă de jurnal, conceput ca o „protoformă“ creativă: „Un ins şters, împiedicat, ridicul, nu-mi provoacă dispreţul şi rîsul, precum nici omul rău nu mă împiedică, chiar şi atunci cînd îl lovesc pentru a mă apăra, să văd în el nu un simplu obiect care mă primejduieşte, ci o manifestare a forţelor care acţionează şi în şuvoiul de lumină al cărora mă aflu şi eu. Şi cel dintîi, şi celălalt sînt locuri necesare în univers – şi pentru că le înţeleg necesitatea nu pot reacţiona altfel la prezenţa lor decît cu simpatie, cu dragoste. Într-un fel am spus totdeauna acest lucru, acum îl exprim mai clar şi va fi din ce în ce mai clar de acum înainte, nu numai pentru că astfel multe din existenţa mea, referitoare la raporturile cu oamenii, se explică, ci şi pentru că aici găsesc *fundamentul scrisului meu*“ [*s.m., I.B.*], 11 decembrie 1956. Acest extrem de important pasaj confirmă şi o altă funcţie a jurnalului, în accepţie radupetresciană, cea *autoformativă*, absolut necesară într-o epocă precum cea parcursă de autor. Şansa jurnalului este, prin urmare, aceea că poate colecta inclusiv dezamăgirile, dezabuzările, chiar imposibilităţile creative din alte direcţii, fără ca organizarea lui *prototipală*, constanţa lui să fie afectate: „Mă corectez, ca să pot dormi liniştit: îmi lipseşte *doctrina tehnică* [*s.a.*], suma de principii în jurul căreia să-mi organizez gîndirea şi fantasia. Într-un timp bănuiam că am vocaţie pentru roman, astăzi mă îndoiesc – şi este mai bine aşa“ (14 februarie 1951). Consecinţa putea fi inclusiv acest „postmodernism spontan“, întîlnit destul de parcimonios în **Catalogul mişcărilor mele zilnice**, dar nu mai puţin relevant pentru *disponibilităţile* lui Radu Petrescu: „Citesc mai departe trei rapsodii din **Iliada**, unde găsesc (313) «Licia, ţara cea lată şi grasă» parcă scris de mine...“ (29 decembrie 1950). Astfel de idei – cum ar fi cea referitoare la *inventar*, pentru a nu mai trimite decît la încă una dintre ele – au glisat de la un prieten la altul (uneori pînă la transplantarea deplină!), configurînd ceea ce am numit altădată o *poetică de grup* ori s-au regăsit, nu fără uimire, la „excentrici“ tîrgovişteni, cum ar fi Tudor Ţ., aşa cum se poate deduce din citatul următor, cu ingredientul umoristic nu neapărat de rigoare, dar cu atît mai „exploziv“: „Luni. Săptămîna trecută, miercuri, l-am găsit pe Tudor Ţ. La Herăstrău păzind retrospectiva Ghiaţă şi din vorbă în vorbă mi-a spus că scrie *scurte romane* [*s.a.*] şi instalîndu-ne afară în două scaune de paie mi-a citit unul din ele – care e o **Didactică**, identic cărţii mele pînă şi în frazare, pînă şi în unele expresii, mai precipitat însă şi mai necopt dar foarte graţios. Citea cu voce extraordinar lansată şi eu din clipă în clipă muream de uimire. La urmă i-am vorbit afectuos despre cele citite şi el, de emoţie sau de oboseală, a dat un teribil sunet posterior“ (17 octombrie 1955). Încă o dovadă că proza diaristică a fost folosită (poate numai compensativ, „inconştient“) *şi* într-un mod plural de către Radu Petrescu, în „expediţii“ mentale, euristice diverse, atunci cînd chingile „centripete“ slăbeau.

De altfel, jurnalul intim este, în performativitatea poeticii sale, mai „radical“-postmodernist decît ne-am aştepta. Livius Ciocârlie considera că e şi/şi (adică *şi* modern, *şi* postmodern). În ceea ce mă priveşte, cred că e *transcategorial* (recte, nu-i aşa, postmodern!). Este singura formă (pre)literară care reuşeşte să transforme propriile nereuşite în calităţi, eşecurile „locale“ în victorii pe termen lung (evident, nu în toate cazurile!). Tocmai pentru că activează multe variabile, jurnalul poate găsi oricînd o „scăpare“, un debuşeu neuzitat pînă atunci, însă perfect adaptat personalităţii autorului respectiv (care nu resimte neapărat, cu alte cuvinte, tentaţia „literaturizării“). Insolitarea procedurală fiind aproape o condiţie a genului, aceasta devine o nouă confirmare a calităţii de „interstiţiu“, „limb“, „laborator“, „intermundiu“ atribuite frecvent jurnalului. Aşa că nu e deloc de mirare, încă o dată, că R. Petrescu s-a adaptat perfect (anti)rigorilor acestui tip de discurs: „Numai facultatea (tristă) de a nu fi înşelat de nimeni şi de nimic, precum şi aceea de a nu avea nici o prejudecată fac din mine aparenţa unui om ca toţi oamenii, altminteri *prin porii mei circulă haosul* şi mă simt rece şi singur. Uit ce-am gîndit sau am spus cu un minut înainte, mă contrazic, mă bîlbîi şi astfel îţi dai seama cît de important e pentru mine rîndul scris. Acesta rămîne, *e singura mea realitate de care-mi pot da seama că e reală*“ (22 martie 1951, *s.a.*). Chiar şi forţarea adresării semnalează aici un soi de *necesitate* a trăirii *pentru* jurnal.

Pentru acest autor român, diarismul a fost experiment continuu (chiar dacă „rezultantele“ căutărilor erau de multe ori exasperant de similare), exerciţiu constant de con-centrare, încercare mereu retorcată de captare a „fierberii tuturor posibilităţilor“ (11 martie 1956). Pe scurt, un strălucit exemplu – presupunînd, adică, iregularităţi, altitudini, „abisuri“, fervori, decepţii etc. etc. – despre ceea ce înseamnă curata *îndărătnicie* a Spiritului. ▌

Prior Books

Informaţii exhaustive
pentru toate domeniile
cunoaşterii umane
în **Noua**
Encyclopaedia Britannica
32 de volume,
sursa dumnevoastră
de referinţă
pentru secolul al XXI-lea.
CD-ROM BRITANNICĂ
2002 GRATUIT
pentru
perioada sărbătorilor...
Tel./fax.:210 8908; 210 8928;
e-mail: prior@dial.kappa.ro
212 3561; 211 8957
http://www.prior-books.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Str. Răspântiilor 32, ap. 2, sector 2, Cod 72126, Bucureşti

A.P. Cehov
Stepa şi alte povestiri
Andreï Makine
Crima Olgăi Arbelina
Ian McEwan
Amsterdam

POLIROM
NOUTĂŢI
decembrie 2001

A.P. Cehov
Stepa şi alte povestiri
Andreï Makine
Crima Olgăi Arbelina
Ian McEwan
Amsterdam

În pregătire:
Matei Călinescu **Despre Ioan P. Culianu şi Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecţii**
J.D. Salinger **De veghe în lanul de secară**

*Reduceri de **30%***
Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▸ Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, **Iaşi**, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
Bucureşti, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, **Timişoara**, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

infoLiterar

▌ **Lumea literară la tîrg.** Înaintea şi în timpul recentei ediţii a Tîrgului **Gaudeamus – Carte de învăţătură**, „lumea literară“ românească a părut să mai iasă puţintel din amorţirea care-o cam cuprinsese în lunile precedente. S-au pregătit cărţi noi, au reapărut la suprafaţă în atare scop nobil unii autori cam „scufundaţi“ de ceva timp încoace, s-au făcut invitaţii speciale, oamenii s-au mai întîlnit acolo, în pavilionul ROMEXPO, printre standuri sau la cafeneaua din centrul tîrgului...

▌ **Cărţi noi.** Printre autorii români care şi-au lansat – ori le-au fost prezentate – cărţi noi la Gaudeamus (altora fiindu-le readuse în atenţie pentru a doua, a treia, a *n*-a oară volume mai de prin primăvară-vară-toamnă): Gabriel Andreescu, Andrei Bodiu, Grigore Chiper, Vitalie Ciobanu, George Cuşnarencu, Mircea Daneliuc, Andreea Deciu, Caius Dobrescu, Mihai Dragolea, Simion Dumitrache, Dan Grădinaru, Adrian Guţă, Bedros Horasangian, Ion Istrate, Ioan Lăcustă, Dan C. Mihăilescu, Ovidiu Moceanu, Emil Paraschivoiu, H.-R. Patapievici, Irina Petraş, Ion Pop, Adrian Popescu, Dumitru Radu Popescu, Radu Sergiu Ruba, Hanibal Stănciulescu, Dolores Toma, Radu Ţuculescu, Mircea Vasilescu, Matei Vişniec şi – desigur – alţii. Pe de altă parte, au fost edituri care s-au concentrat asupra traducerilor sau au publicat reeditări, antologii, instrumente de informaţie foarte utile, ca şi – nu în ultimul rînd – cărţi „paraşcolare“, aflate la ele acasă la un tîrg cu profil – cel puţin teoretic... – educaţional. La capitolul literaturii originale, al titlurilor noi propuse de autori autohtoni, a dominat de departe Editura Paralela 45, după care ar urma Cartier (de la Chişinău), Dacia, Allfa şi... cine se mai înscrie oare în competiţie?...

▌ **În rest – „acţiuni“ bifate.** Înainte de **Gaudeamus**-ul 2001 şi în timpul tîrgului au mai fost cîteva tentative de desfăşurare a unor proiecte literare, stinse însă înainte de a apuca să pîlpîie cît-de-cît perceptibil.

Mai întîi, Nicolae Breban, devenit – după cum se ştie – vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, sub comanda lui Eugen Uricaru, a „transferat“ în contul USR (la figurat şi la propriu, cheltuind – adică – din banii Uniunii) colocviul său despre roman, ajuns recent la ediţia a treia. E vorba despre mici reuniuni de grup în care vorbeşte şi se vorbeşte despre N.B. Tema din acest an: **Necesitatea personajului literar în discursul romanesc** (sic!). Locul de desfăşurare: Slănic Moldova. Participanţi: puţini, ca la orice reuniune de grup. Pe culoarele **Gaudeamus**-ului, un cunoscut prozator se arăta indignat de faptul că, deşi aflase despre colocviu şi dorise să participe, a fost plimbat cu vorba de administraţia USR pînă cînd şi-a dat seama că, „jocurile fiind făcute“, n-are nici o şansă să ajungă la dezbatere.

Apoi, chiar în timpul tîrgului, a avut loc un colocviu cu traducători străini de literatură română. Organizatoare: aceeaşi USR. Anonimat total. Colocviul a fost atît de vast încît traducătorii cu pricina au încăput într-un microbuz cu care au fost duşi în plimbare la Dunăre, la proprietatea lui Mircea Dinescu, unde li s-a oferit de mîncat şi de băut. A fost frig şi microbuzul s-a defectat pe drum. Au fost readuşi în Bucureşti şi depuşi la ROMEXPO, unde colocviul s-a ţinut cu foarte slabă audienţă. Doi-trei traducători de literatură română au fost reperaţi prin tîrg, printre standuri, prezenţa lor fiind abia astfel remarcată. Cîştigul a fost acela că respectivii au putut intra în posesia cîtorva cărţi care îi vor interesa, poate. Culmea culmilor este că Peter Sragher, secretarul Secţiei de traducători a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, filiala din care fac parte peste jumătate din membrii USR, a aflat întîmplător despre colocviu şi, încercînd să afle despre ce este vorba, i s-a răspuns că nu e în „jurisdicţia“ sa, căci invitaţii sînt traducători *din* română, nu *în* română!

„Acţiuni“ bifate...

▌ **Iar se dă concurs la *Literatorul*!** Curios, actuala echipă de la Ministerul Culturii, care se tot delimitează de precedenta, i-a preluat un hobby: acela de a organiza periodic cîte un concurs pentru ocuparea postului de redactor-şef la **Literatorul**, revistă din subordine. Cu destul timp în urmă, cîştigător a fost criticul Gheorghe Grigurcu, dar redacţia s-a „răsculat“ şi cel în cauză nu şi-a putut prelua parohia. A rămas „la putere“ grupul din jurul lui Fănuş Neagu (alţi membri ai conducerii colective a publicaţiei stingîndu-se în anii trecuţi: Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu). De ce-şi vor fi dorit respectivii aşa o „putere“ e mai greu de înţeles, căci revista mai mult nu apare decît apare. Ce-i drept, comisia care a distribuit subvenţii pentru presa culturală a bonificat **Literatorul** cu cea mai mare sumă, la concurenţă cu altă „stea“ din domeniu, **Contemporanul – Ideea europeană**, la fel de căutată şi de citită. La conducerea celei din urmă: tot Nicolae Breban. Pentru ambele – cîte două sute de milioane şi cîteva zeci pentru anul 2001...

De ce va fi fiind din nou nevoie de un concurs la **Literatorul**? Misterele Culturii! În orice caz, faptul că ministerul a făcut un anunţ foarte discret (nu l-am reperat decît în ziarul de mic tiraj **Cronica română**, în subsolul unei coloane înguste) sugerează că n-a prea existat o dorinţă fierbinte de a atrage competitori numeroşi şi redutabili, care să relanseze o fantoşă gazetărească. Ce va fi – vom vedea zilele următoare. Concursul ar trebui să se ţină (conform anunţului) mîine, miercuri 19 decembrie. Ce şi cum se va sărbători după aceea, tocmai acum, în postul Crăciunului?...

25 de ani de la expulzarea lui Wolf Biermann din RDG

WILLIAM TOTOK

Cu 25 de ani în urmă autoritățile comuniste din Republica Democrată Germană i-au interzis cunoscutului șansonetist, poet și publicist Wolf Biermann să se reîntoarcă în patrie. După mulți ani de hărțuieli, interdicții și supraveghere permanentă din partea Securității Stasi, regimul est-german i-a acordat disidentului incomod Wolf Biermann o viză de ieșire. La invitația sindicatelor din Germania occidentală, Biermann urma să concerteze în cîteva orașe din vest. Primul concert a avut loc la Köln, pe 13 noiembrie 1976. Atunci disidentul a intonat toate acele cîntece interzise în RDG, dar publicate în apus. La trei ani după concert, Biroul Politic i-a retras poetului cetățenia.

Cu ironie tristă, dar și cu un sarcasm usturător, Biermann (născut la 15 noiembrie 1936) descria în cîntecele sale situația politică deprimantă din Germania comunistă, dominată de omniprezența Securității Stasi, imortalizată în **Balada securiștilor**, tradusă și-n limba română de Jacob Popper (cf. volumul: **Ghitare cu ghimpi. Cîntece și poeme contestatare din Europa și America latină**, Editura Metropol, București, 1993): „Drag îmi este ca un frate,/ Fie ploaie, fie vînt,/ Cîinele de la securitate./ Mă păzește ca un sfînt./ Sub pat mi-a pus un microfon,/ Să nu-i scape nici un ton,/ Nici o glumă, nici un cîntec,/ Chiar cînd am dureri de pîntec/ Și-n privată mă retrag,/ Frații cu urechea trag".

Deși existaseră și înaintea expulzării lui Biermann acțiuni de rezistență ale scriitorilor și artiștilor, pînă atunci nu mai avusese loc vreo solidarizare organizată a celor nemulțumiți de regim. Scrisoarea de protest adresată conducerii superioare de partid și de stat, prin care numeroși scriitori est-germani protestau împotriva expulzării lui Biermann, a fost, de fapt, actul de naștere al opoziției organizate. Printre semnatarii scrisorii de protest se aflau nume sonore ca Stephan Heym, Christa Wolf, Günter Kunert sau Hans Joachim Schädlich. Repercusiunile au fost vizibile imediat. Uniunea Scriitorilor, prezidată de Hermann Kant, a hotărît excluderea răzvrătiților din breaslă. Pentru mulți dintre acești scriitori au urmat ani grei: pentru unii interdecții de publicare, pentru alții anchete, pedepse administrative și penale și, de exemplu, ca pentru regretatul Jürgen Fuchs, expluzarea în vest. În următorii ani majoritatea semnatarilor scrisorii de protest au fost obligați să părăsească RDG-ul, continuîndu-și activitatea în partea occidentală a Germaniei. Cei care au rămas au încercat să lucreze în condiții vitrege, într-o atmosferă viciată de suspiciuni și de frustrări, simțind probabil ceea ce Biermann a descris în **Cîntecul lui Hölderlin**: „În țara asta noi trăim/ Străini în propria noastră casă./ Limba maternă ca o gheară/ Ne zgîrie timpanele;/ Pe cei ce aceeași limbă/ Vorbesc, nu-i înțelegem./ Trăim în țara asta ca niște străini".

Împreună cu Biermann, care s-a stabilit la Hamburg, foștii scriitori disidenți din RDG au urmărit cu cea mai mare atenție evoluția lucrurilor din partea de răsărit, protestînd public, ori de cîte ori era nevoie, împotriva nerespectării drepturilor omului în RDG, împotriva cenzurii, împotriva fărădelegilor comise de organele represive. La acțiunile răsunătoare de solidarizare cu celelalte popoare ale blocului răsăritean sau cu scriitorii persecutați din statele comuniste au participat și opozanții est-germani. Pe lista semnatarilor, care au protestat împotriva politicii regimului ceaușist în anul 1988 și 1989, se afla și Wolf Biermann. Într-unul din cîntecele sale intitulat **Germania – un basm de iarnă** (de fapt, o actualizare lirică a celebrului poem al lui Heinrich Heine), Biermann scria: „Ne-au așezat hotar pe veci./ Stau frații ca-ntr-o cușcă./ Nu te clinti! De vrei să treci/ Îndată te împușcă./ Atîția tineri s-au sfîrșit/ Rupți în bucăți de-o mînă./ S-au scurs de sînge lîngă zid,/ Răpuși fără de vină".

Sarcastic, poetul îi atacă pe toți cei care au contribuit la instituționalizarea minciunii, anticipînd interogativ, în **Balada valorilor permanente**, ceea ce s-a întîmplat în istoricul an 1989: „Din marii noștri mincinoși/ Ce-o să rămînă?/ Doar o fărîmă:/ Că i-am crezut o săptămînă./ [...]/ Din marii ștabi ce-o să rămînă,/ Ce-o să rămînă?/ Mai mult decît ei și-au visat/ Vreodat'/ Și-anume că i-am răsturnat".

După prăbușirea lui Honecker, noile autorități i-au acordat lui Biermann o viză de intrare și dreptul de a concerta în RDG. Spectacolul grandios al lui Wolf Biermann, care a avut loc la Leipzig, la 1 decembrie 1989, s-a transmis în direct la televiziunea est-germană. Pentru Stasi, spectacolul însemna mai mult decît o provocare.

După dizolvarea aparatului represiv est-german, s-a descoperit în arhiva fostei Securități procesul verbal al unei convorbiri telefonice din care reiese că un ofițer Stasi s-a oferit în noaptea concertului să-l ucidă pe Biermann. Atentatul n-a avut loc și incomodul Biermann și-a continuat nevătămat activitatea, deconspirînd, fără menajamente, activitatea tuturor acelora care, în trecut, s-au încovoiat în fața regimului comunist.

În cîntecul **Greva foamei** – scris după prăbușirea comunismului – Biermann constată cu amărăciune: „Au putrezit vechile steme./ Pe ștabi i-am alungat chiar ieri./ Azi îi vedem iar în puteri./ Pe-un ucigaș l-am smuls din șa/ Și-am aburcat în locu-i o lichea".

Berlin

Contacte...

MIRCEA ANGHELESCU

Nu trebuie neapărat să citezi fraza poetului ca lumea să înțeleagă foarte bine de ce, cînd vezi ceva care-ți place, ai vrea să-ți împărtășești cu cineva bucuria, și asta cu atît mai mult atunci cînd e vorba de lucruri care au legătură cu identitatea noastră, cu cultura noastră. E un sentiment care te încearcă destul de des cînd călătorești în străinătate și vezi, nu chiar la fiecare pas dar nici exagerat de rar, că sîntem prezenți acolo, ba cu o traducere, ba cu o expoziție: și nu arată rău...

Aflat, de pildă, pentru cîteva zile la Roma, am intrat într-o librărie și am deschis o carte intitulată atrăgător **Arcipelago Malinconia. Scenari e parole dell'interiorità** (**Arhipelagul Melancolie. Scenarii și cuvinte despre interioritate**), foarte recent apărută la Donzelli editore din Roma și, după un prim volum de studii foarte interesante semnate de nume de prima mînă (despre eros și melancolie, figuri ale absenței: melancolia corpului, soarele negru – geniu și nebunie în Occident, visul prizonierului ș.a.), găsesc în al doilea, destinat antologiei, nume cunoscute din poezia de după război: Bella Ahmadulina, Iosif Brodski, Philippe Jacottet, Nelly Sachs și alții; alături de ei, Paul Celan (**Sprich auch Du**, **Chymisch**, **Aus Fausten, weiss**) și Ana Blandiana (**Întoarcere**, **Despre țara din care venim** și **Locul nostru**). Introducerea, intitulată **Umbra cuvintelor**, și profilul bio-bibliografic sînt semnate de profesorul Bruno Mazzoni, unul dintre cei mai cunoscuți traducători și exegeți ai literaturii române în Italia (nu puțini de altfel și foarte buni). Bine informată și echilibrată, nota sa prezintă poezia Anei Blandiana, „deși pasionată de sens și fascinată de abstracțiune", ca marcată de o dimensiune mitică în care se exprimă încă „nostalgia pentru un timp care n-a cunoscut trauma sciziunii dintre eu și lume".

Mai de departe, de la Baabda din Liban, ne parvine elegantul caiet **péristyles**, „cahiers littéraires et artistiques" numărul 2 din toamna anului 2001, dedicat „poeziei românești"; revista, condusă de poetul, eseistul și pictorul Alain Tasso, este o publicație cosmopolită foarte elegantă a unui grup de scriitori și artiști libanezi de limbă franceză care îmi cîștigă simpatia de la început prin repetata citare și invocare a numelui lui George Steiner. Ea conține în acest număr un „dosar" despre poezia românească, pregătit chiar de Alain Tasso, și cîteva traduceri din poeți români; caietul este deschis de poeziile lui Blaga în traducerea Sandei Stolojan, excelentă, preluate din volumul **L'étoile la plus triste** apărut în 1992 la Orphée-la Différence din Paris, respectiv, **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii**, **Psalm**, **Un om s-apleacă peste margine** și **De mînă cu Marele Orb**. Urmează cîteva poeme inedite chiar ale Sandei Stolojan puse sub titlul generic **Paysages avec chutes** (**Avoir en tout**, **Touche ce bois** etc.), un alt poem inedit al poetului Alexandru Lungu, stabilit de mult în Germania unde a publicat pînă de curînd revista de poezie **ARGO** (poemul, **La fuite des sites**, a fost tradus din română de Paul Paon) și grupajul se încheie cu cîteva poezii ale regretatului Daniel Turcea, preluate și acestea din volumul bilingv apărut la Orphée-La Différence în traducerea Ancăi Vasiliu.

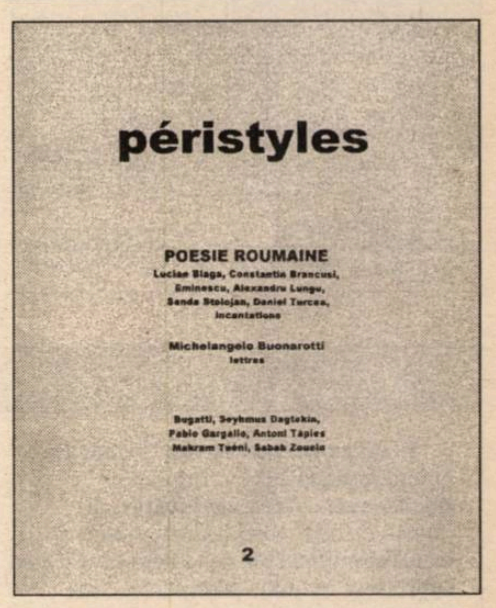
péristyles

POESIE ROUMAINE
Lucian Blaga, Constantin Brancusi,
Eminescu, Alexandru Lungu,
Sanda Stolojan, Daniel Turcea,
incantations

Michelangelo Buonarotti
lettres

Bugatti, Seyhmus Dagtekin,
Pablo Gargallo, Antoni Tapies
Makram Tueni, Sabah Zouein

2

Cea mai remarcabilă descoperire pentru cititorul francofon de azi trebuie însă să fie fragmentul reprodus după textele populare, balade, descîntece ș.a. traduse de Maria Holban (regretata doamnă Holban pe care noi am apucat-o doar ca un mare paleograf) și publicate în 1937 la Paul Geuthner din Paris cu o prefață de N. Iorga: „Dans la val la-bas/ est un grand débat./ Et qui crie si fort?/ Le soleil, la Mort./ Le soleil disait/ que c'est lui l'aîné..."etc. etc.

Eseistica acestui caiet este reprezentată de texte care comentează, desigur, poezia: micul eseul al Sandei Stolojan, **Lucian Blaga, une parole attardée dans le concret**, citit la colocviul Blaga organizat de Horia Bădescu la Paris, acum doi ani, și de cel al cercetătoarei clujene Rodica Marian despre **Eminescu et la philosophie de l'Inde**, care trebuie să-i fi interesat pe redactori prin latura sa orientalistă. Cele peste patruzeci de pagini ale grupajului românesc sînt ilustrate cu patru fotografii, reproduceri ale unor opere de Brâncuși. Caietul e completat cu traduceri din corespondența lui Michelangelo și cu versuri (Sabah Zouein, Seyhmus Dagktekin, Makram Tueni), pre-

RADIO
CONTACT
96,1FM

zentări de expoziții, note de lectură unde o reîntîlnim pe colega noastră Gisele Vanhese, profesoară de literatură comparată la Universitatea din Calabria şi autoare a unui volum despre poezia lui Eminescu foarte puţin cunoscut la noi.

Nu apar însă numai traduceri de poezie, bineînţeles: nu ştiu, de pildă, să fi fost semnalat volumul **Gadalşcik na kameşkah** (**Ghicitor în pietre**), care cuprinde şapte nuvele de Mircea Eliade în traducere rusească: **La ţigănci**, **Fata căpitanului**, **Pe strada Mîntuleasa**, **Un om mare**, **Ghicitor în pietre**, **Şarpele** şi **Douăsprezece mii de capete de vită**; apărută la Editura Azbuka din St. Petersburg în traducerea unor cunoscuţi românişti (Iurii Kojevnikov, Tatiana Sveşnikova şi T. Ivanova). Cartea, de peste cinci sute de pagini, are o prefaţă de Viaceslav Ivanov, intitulată **Mircea Eliade şi realismul fantastic al secolului XX** (unde pune nuvelele sale în plan comparatist şi face trimiteri spre opere ruseşti, de la Dostoievski şi Gogol la Belîi şi Platonov) şi o postfaţă a Tatianei Sveşnikova intitulată **Veşnica reîntoarcere în Balcani**, unde autoarea (specialistă în folclorul şi etnologia românească) discută literatura lui Eliade în contextul cercetărilor sale de istorie a religiilor şi găseşte că nu întîmplător el s-a ocupat de folclor la începutul carierei sale.

Din sudul Franţei, de la Sete (Hérault), ne parvin ecouri ale celei de a şasea „Întîlniri franco-române din Mediterana", organizate anual de Asociaţia Dacia-Mediterana. Nu ştiu nici ce este această asociaţie, nici cine o compune sau conduce, dar a fost acolo, la sfîrşitul lui octombrie, o săptămînă în care au vorbit cunoscutele profesoare Irina Mavrodin şi Catherine Durandin, a avut loc o expoziţie de pictură a Sandei Niţescu (autoarea acelei extraordinare cărţi sentimentale de amintiri şi bucate **Un fir de mărar**, a cărei ediţie franceză s-a bucurat de un mare succes anul trecut la Paris), a dat un concert Sebastian Burneci, iar Cioran a fost prezent în filmul lui Patrice Bollon, în dezbaterea la care au participat scriitoarele Ioana Andreescu şi Sanda Stolojan, ca şi în evocările Genovevei Preda. Ba chiar Cioran a fost prezent şi într-o comunicare la un simpozion de la Universitatea Lyon 2: un tînăr cercetător, Jean-Claude Guerrini, a vorbit acolo despre **Cioran, analyste de la pensée réactionnaire, de l'utopie et du progrès**. Cine este autorul şi cum a vorbit iar n-am habar: am găsit informaţia într-un program; dar chiar aceste semnale numai parţial recuperate arată că nu e vorba de fapt de absenţa noastră culturală de pe scena lumii, cum se spune uneori, ci doar de lipsa noastră de informare.

Cultura română „în deplasare"

Pe lîngă reuniunea consacrată culturii române la Sete, Montpellier şi Colombiers, despre care vorbeşte Mircea Anghelescu în articolul alăturat, au avut loc în această toamnă mai multe reuniuni occidentale pe teme româneşti, cele mai importante fiind un colocviu academic la Roma şi un festival la Wuppertal, lîngă Düsseldorf, în Germania. Acesta din urmă eveniment continuă o serie de festivaluri similare organizate de muzicianul şi artistul multimedia Mircea Florian, alternativ, în Germania şi în România, sub titulatura generală **Ost-West Kontakte**, genericul pentru „episoadele" din Germania fiind **Tage zeitgenössischer rumänischer Kultur in Wuppertal** (**Zilele culturii române la Wuppertal**). Printre participanţii la ediţia din acest an (29 septembrie-10 noiembrie) s-au aflat scriitoarea Herta Müller, istoricul literar Maxim Marin, artiştii vizuali Dan Mihălţianu, Anton Petraşincu, Laurenţiu Ţuţurugă, muzicienii din Trio România, cei din ansamblul Hyperion, din Nicolas Simion Jazz Quartett, din grupul Nightlosers şi... fraţii Petreuş...

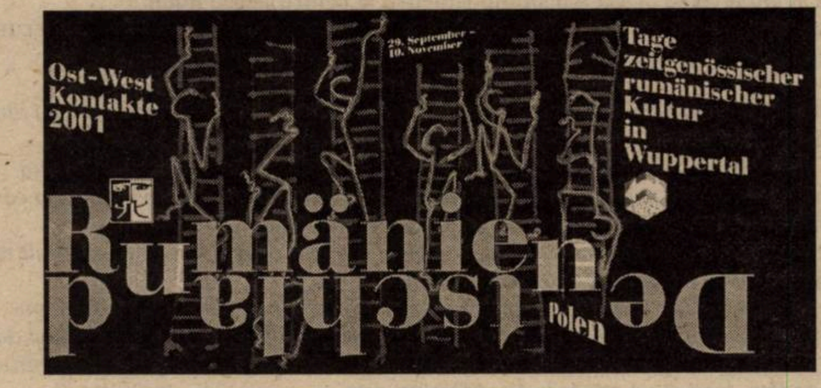

Bucovina de pe Hudson

În vizită la scriitorul Norman Manea la Bard College

EDWARD KANTERIAN

Scriitorul român-evreu Norman Manea s-a născut în Bucovina în 1936. În timpul celui de-al doilea război mondial a ajuns, copil fiind, într-un lagăr de concentrare român. Activ ca inginer la Bucureşti pînă în 1974, s-a dedicat apoi în întregime scrisului. Cenzurat şi continuu şicanat de comunişti, a părăsit România în 1986. După o şedere de un an la Berlin, a emigrat în SUA. Din 1989 funcţionează ca profesor de literatură şi scriitor *in residence* la idilicul Bard College din statul New York.

Cine vrea să evadeze din nevroza urbană a New York-ului e suficient să coboare din trenul Amtrak spre Toronto în gara Penn. După un sfert de ceas ţi se aşterne în faţa ochilor panorama Văii Hudson, încît poţi să te şi simţi deja în plină sălbăticie canadiană. Abia se mai văd, izolate, case, silozuri, hornuri; în rest – crăpături de stînci, coline împădurite, neatinse, întinderea nesfîrşită a naturii – în constrast izbitor cu tumultul de sticlă ori beton din Manhattan. Ici şi colo îţi trec prin faţă lacuri cu insule, pe care americanii au clădit castele în ruină, drept compensaţie pentru lipsa unui ev mediu propriu. Călătoria de o oră prin Dutchess County, unde locuiesc europeni de mai bine de 300 de ani, printre care şi germani, se aseamănă în această dimineaţă cu o plimbare pe Valea Rinului. Şi, într-adevăr, staţia la care cobor se cheamă Rheincliff (Stînca Rinului).

După zece minute de mers cu maşina ajung la Bard College. La prima vedere, colegiul seamănă mai mult cu o staţiune balneară decît cu un campus; totuşi, facultăţile, institutele şi căminele studenţeşti sînt răspîndite pe o întindere parţial acoperită cu pădure. Fondatorii au evitat în mod conştient aglomerarea şi uniformitatea care se potrivesc aşa de bine marilor oraşe americane şi au preferat în schimb o aşezare care să simbolizeze dezvoltarea în libertate şi deschisă spre lume.

O enclavă a culturii liberale

De 140 de ani aici sînt educaţi tineri în spiritul culturii liberale. Întemeiat iniţial ca un seminar al bisericii episcopale, Bard s-a deschis treptat, de la începutul secolului, spre ştiinţele naturii şi cele sociale, punînd un accent deosebit pe studiul artelor instructive, ale spectacolului şi scrisului – iniţiativă de pionierat în sistemul pedagogic american din epocă. Din anii '30 au fost aduşi ca profesori oameni de ştiinţă şi autori importanţi, ca de exemplu Theodore Weiss, A.T. Ayer şi Saul Bellow. În acelaşi timp s-a definit şi profilul colegiului: menirea lui constă în a atrage studenţi care să se formeze intelectual şi artistic într-un spirit independent, să-şi poată fundamenta judecăţile etice şi estetice şi să stăpînească limba engleză.

Începînd cu anii '90, cînd preşedinte a devenit Leon Botstein, un accent distinct a fost pus pe educaţia estetică, prin înfiinţarea Institutului de Writing and Thinking (1978), care pretindea lecturi şi scrieri de un nivel superior, apoi a Centrului pentru studii curatoriale unic la distanţă sau a Centrului cultural aflat în construcţie, pentru care este responsabil nimeni altul decît Frank D. Gehry. De asemenea, aici sînt profesori artişti contemporani ca Roy Liechtenstein, William Tucker şi Jo Anne Akalailis. Pe deasupra, datorită unei însemnate susţineri financiare, colegiul mai dispune şi de organizarea generoasă a unui program tip „Writer in Residence" cu mult peste posibilităţile europene, care le oferă studenţilor şansa de a trăi în imediata apropiere a unor autori importanţi. Lor, studenţilor, le-au stat la dispoziţie în trecut William Gaddis, Isaac Bashevis Singer şi Toni Morrison, iar în prezent le „aparţin" Chinua Achebe, John Ashbery şi Norman Manea.

Astăzi sînt oaspetele acestuia din urmă. N. Manea, un bărbat melancolic, „blînd, rezervat, temător, uneori timid", cum îl descrie prietenul său Philip Roth, mă întîmpină într-o cafenea studenţească, plină de zarvă. Anturajul este însă repede uitat, iar noi ajungem să discutăm despre alegerile din SUA şi România la sfîrşitul lui 2000. Haosul şi complexitatea procesului electoral, în care pentru cîştigarea fiecărui vot se luptă cu mijloace legale, constituie pentru el o dovadă a superiorităţii democraţiei americane. „Restul lumii se amuză pe nedrept de această situaţie. Acest «Patt» creat instituţional ne demonstrează numai că aici dictatura e imposibilă. E natural să existe şi mult histrionism." În România, în schimb, se întîmplă o adevărată tragedie. Rezultatele dezolante ale alegerilor sînt o expresie a precarităţii economice şi politice, suspină el. Intelectualii români, pe care, *volens nolens*, se sprijină de la distanţă, ar fi favorizat acest eşec, pentru că nu au întreprins îndeajuns de radical modernizarea ţării. Cît despre Vadim Tudor, candidatul prezidenţial ultranaţionalist? „Tudor este o cunoştinţă veche, nu tocmai plăcută, a mea." În **Despre clovni**, volumul său de eseuri, N. Manea povesteşte cum Tudor, „jurnalistul-revolver" şi „copilul iubit al şefului suprem", l-a atacat cu articole antisemite în revista de casă a Securităţii, la începutul anilor '80, numindu-l „tarantulă de zid împuţit" şi „Iudă cu sînge uşor de cumpărat".

Din 1989, Manea este un autor perceput în România îndeosebi atunci cînd ia atitudine, în articole critice, faţă de problemele antisemitismului şi holocaustului în ţara sa. Cu regularitate se iscă astfel cîte un scandal, deşi aceste texte, cumpănindu-şi opiniile, urmează un impuls de clarificare plin de bună-credinţă. Romanele lui N. Manea, în schimb, cinci la număr, nuvelele sale fin cizelate, care dau glas acestui suflet vătămat al supravieţuitorului şi fugarului, figură centrală a secolului 20, abia mai sînt tipărite şi citite. După ce a suportat şi insulta de trădător şi „spion al Casei Albe", unii critici români îi neagă în continuare „talentul", un reproş cu care autorul, admirat de un Octavio Paz şi un Heinrich Böll, s-a confruntat chiar anul trecut, cînd compatrioţii săi au dezbătut dacă merită sau nu premiul Nobel.

Că între timp Manea este scriitorul lor cel mai cunoscut pe plan internaţional, tradus în 15 limbi, nu le pasă. De ce ai scrie despre România şi în româneşte? Manea nu dă uşor un răspuns la o asemenea întrebare, se învîrte în jurul vorbelor. „Ştiu că ar trebui să renunţ la ţara asta, dar este ca o piatră la ficat pe care tot încerci să o elimini. În ce priveşte limba, ea m-a format şi transformat prea mult." Aceasta – în ciuda imenselor dificultăţi care survin de aici, N. Manea fiind considerat un scriitor străin în America şi avînd nevoie să fie tradus, ceea ce uneori îl paralizează şi deprimă.

Ajungem să vorbim despre studenţii din jurul nostru. Vestimentaţia uşor specială – ciorapi groşi, pulovere largi şi pantaloni pestriţi – sare desigur în ochi, dar nu e nici pe departe o normă. „În acest colegiu relativ mic poţi găsi toate culorile etnice şi culturale ale lumii", explică Manea, care vorbeşte cu plăcere despre Bard. Devine deodată entuziast: fiecărui profesor îi revin numai nouă studenţi, ceea ce, în comparaţie cu normele didactice din Europa, e o adevărată mană cerească. Studenţii nu par a fi prea plini de griji. Pentru cei mai mulţi dintre ei, timpul petrecut la Bard se aseamănă cu liniştea dinaintea furtunii. Departe de zgomotul oraşelor, într-un mediu aproape medieval, amintind de comunitatea monahală din **Jocul cu inele de sticlă** al lui Hesse, ei se bucură de libertatea de a-şi dezvolta personalitatea şi de privilegiul de a studia autori renumiţi. „În final ajung însă la oraş, unde uită totul: literatură, istorie, cărţi. Au aceeaşi soartă ca plantele exotice de seră, care în cele din urmă sînt expuse la frigul iernii de afară" – spune Manea cu regret. Educaţia liberală conduce însă şi la apariţia unor adevărate flori.

Un şoc cultural

Ce-i drept, la început a trăit un şoc cultural, cînd studenţii i s-au adresat familiar, cu „Norman" pur şi simplu. Între timp însă a ajuns să îndrăgească acest ton familiar, mai ales cînd vine dinspre cei mai dotaţi dintre studenţi, care la şcoala de elită Bard nu sînt deloc nişte excepţii. Nu, critica lui Allan Bloom la adresa superficialităţii tinerelor generaţii este exagerată. Se prea poate ca Bloom să aibă dreptate pe alocuri, în detalii, dar tineretul nu e vinovat că i se întîmplă să crească într-o democraţie de masă şi o industrie a culturii, nedezvoltîndu-şi în mod corespunzător un etos conservator: „Nu poţi să devii procuror general fără să vrei să înţelegi dilemele studenţilor americani, care nu sînt nicidecum mai mici decît cele ale noastre, ale celor mai în vîrstă".

Cu colegii săi, N. Manea poartă relaţii cordiale. Trece drept un solitar şi se ţine departe de partide şi intrigi, existente şi aici, ca în orice instituţie academică. Comunicarea dintre intelectualii americani nu este marcată de tenta pasională a celor din Europa de Est, dar nu cunoaşte, astfel, nici dezavantajele aceleia. La Bard, bagajul cultural al partenerului de discuţii, indiferent dacă provine din Africa sau Asia, este deci cu atît

Militantism politic şi civic împotriva terorismului

Luni 10 decembrie a.c., la Hotelul Marriott, sub înaltul patronaj al Excelenţei sale ambasadorul statului Israel, dl. Sandu Mazor, şi al Preşedintelui Consiliului Director al Fundaţiei Ronald Lauder, dna Tova Ben Nun, cu ocazia sărbătorii de Hanuka (Ziua speranţei), am asistat la aprinderea celei de-a doua lumînări dedicate pilotului israelian Ron Arad.

Ron Arad a fost capturat de grupări teroriste din Liban, în 1986, în timpul unei misiuni militare. De-a lungul timpului a fost transferat de la o grupare teroristă la alta. Nu poate comunica cu membrii familiei. În prezent se pare că se află la o grupare teroristă iraniană.

Şefi de stat şi de guvern, lideri politici, personalităţi civice şi culturale s-au mobilizat pentru a obţine eliberarea lui.

În seara zilei de 10 decembrie, la hotelul Marriott s-a spus o rugăciune pentru eliberarea şi întoarcerea acasă a pilotului israelian şi pentru pacea lumii.

Mama lui Ron, Batya Arad, a transmis un mesaj celor aflaţi la ceremonie, precum şi societăţii civile româneşti:

„Domnule Ministru de Externe al României, dragi cetăţeni români, dragi oaspeţi din această seară,

Eu, Batya Arad, născută în România, care am trăit printre voi, un popor cald, un popor care iubeşte, un popor cu inimă, un popor pe care îl cunosc îndeaproape, ştiu că voi vă identificaţi cu eforturile de a-l salva pe Ron Arad, fiul meu.

El mi-a trimis scrisori din captivitate şi o fotografie, dar asta a fost cu foarte mult timp în urmă. De atunci nu am mai auzit nimic de el.

Fiica lui cea mică, Yuval, are acum 16 ani. Avea doar un an cînd Ron a căzut prizonier în Liban. Au trecut 15 ani şi 2 luni de cînd a căzut captiv. Au trecut ani lungi de eforturi şi de rugăminţi către toţi cei care au inimă în ei, ca să facă tot posibilul pentru a-l elibera pe Ron Arad şi a-l aduce în sînul familiei sale.

Dragi cetăţeni, vă rog să transmiteţi această rugăminte primului ministru al României, ca să facă tot posibilul, să facă apel la instituţiile umanitare sau la preşedintele Iranului. Lumea nu are voie să tacă pînă cînd Ron nu se va întoarce acasă.

Vă rog să nu-l uitaţi, să nu abandonaţi lupta.

Vă mulţumesc că aţi venit să fiţi alături de noi. Regret că nu am putut veni să fiu cu voi.

Hag Hanuka, cu bucurie.“

Considerăm de datoria noastră de a face public acest mesaj, cu sprijinul sincer al săptămînalului **Observator cultural**.

Alexandru FLORIAN
secretar general al
Ligii Internaţionale contra Rasismului şi Antisemitismului

---

mai important.

La început, Norman Manea nu voia deloc să rămînă în SUA. Contradicţia dintre americanii extrovertiţi şi persoana sa retrasă în sine suna prea strident. Cînd însă, în cele din urmă, a sosit la Washington, iar apoi, un an mai tîrziu, la Bard, experienţa a echivalat cu o criză existenţială, a fost „ca şi cum ai fi azvîrlit într-un ocean şi n-ai şti în ce direcţie să înoţi“. În America, scriitorul pare să fi ajuns la ţărm atunci cînd a învăţat să înţeleagă şi să preţuiască acest tip de indiferenţă fondată pe libertate. „Aici poţi să te aranjezi confortabil. În casă, apa curge, factura telefonică e corectă. Poate că America nu e o patrie, dar este cel mai funcţional şi bun refugiu, o cameră de hotel ireproşabilă.“

Pornim într-o plimbare prin campus. Manea îmi arată cîteva comori ale colegiului. Întîi pietrele funerare ale Hannei Arendt şi Heinrich Blücher, simple, cufundate în covorul de frunze de toamnă dintr-o pădurice izolată, apoi o capelă din secolul 19, amintind un templu grecesc, care adăposteşte un pastor evanghelic, un rabin şi un imam, alături de Centrul pentru Studii Curatoriale, o modernă construcţie plată, expresivă, şi apoi Institutul de Economie „Jerome Levy“, inspirat din clasicism şi plasat puţin mai departe pe colină, într-un loc de unde se poate admira întreaga frumuseţe a Hudson-ului.

La sfîrşit îl întreb pe N. Manea dacă vede în şederea la Bard şi în Hudson Valley o compensaţie pentru nefericirile sale din Europa de Est. Da, Bard este aşa ceva pentru el. Cînd în 1997, după 11 ani de emigraţie, a ajuns în România şi a fost la mormîntul mamei sale din Bucovina, s-a gîndit instantaneu la Bard. Bard are ceva din pacea acelei regiuni, mai exact, „a Bucovinei dinaintea deportării mele, numai că aici lipseşte limba română“.

Despre planul de studii

Ne îndreptăm spre clădirea unde se ţin cursurile, unde Manea are un seminar despre „Kafka şi vecinii săi“. Întîi trecem prin biroul său eficient aranjat, unde păstrează doar cîteva cărţi, dintre care îmi atrage atenţia o ediţie în două volume, netradusă în limba germană, a scrierilor lui Eugen Ionescu dinainte de război. În orar s-a nimerit să se afle astăzi **Rinocerii**. Studenţii intră încet, unii îl salută pe Manea cu un „Hi“, însă în rest par mai degrabă flegmatici. Interpretează piesa de teatru drept o parabolă a încercării şi rezistenţei la ideologia extremistă. Manea întregeşte îngăduitor referatul: Ionescu a fost toată viaţa lui un „căutător de zei“, s-a născut în România, nu în Franţa, şi a botezat-o pe mama sa, de origine evreică, abia pe patul de moarte. Nu se încheagă o discuţie, dar Manea îşi dezvăluie deodată o latură nouă: cea a unui profesor plin de umor şi bunăvoinţă. Nu se lasă, întreabă, vrea să ştie în ce măsură piesa lui Ionescu, independent de interpretarea istorică, pe care studenţii o cunosc, îşi găseşte valabilitate şi în realitatea nord-americană, postmodernă. Se dezvoltă treptat o discuţie plină de controverse, în care el nu intervine decît cînd tind să se tragă prea repede concluzii definitive. „Literatura nu cunoaşte răspunsuri definitive“ – conchide profesorul, lăsînd de gîndit.

Autorul român are propriile sale exprienţe cu „rinocerii“, nu numai în România comunistă, ci şi la Bard. Cînd, în 1989, a discutat piesa pentru prima dată, de la noua sa catedră, una dintre cele mai talentate studente ale sale a oferit **Rinocerilor** o interpretare coerentă în sine, dar prin care îl stigmatiza pe Béranger, unicul personaj rezistent la „rinocerizarea“ fascistă, drept un laş şi un *outsider*, care a admis, de pe această poziţie, să îşi piardă toţi prietenii. Oricît de şocant ar fi sunat această bizară expunere, studenţii au agreat-o, era bine condusă şi prezenta o „opinie“ personală printre altele, conform cu idealul american al părerilor singulare. Manea a fost însă consternat şi a apărat atunci îndărătnicia şi drumul de unul singur al lui Béranger, care îi amintea de propriul său drum, ca unică formă legitimă de supravieţuire în totalitarism. Dar cu ocazia asta a realizat ce înseamnă valoarea ideii de *fairness* în discursul american.

După seminar nu ne-a mai rămas mult timp. Pe drumul spre gară, Manea mi-a povestit despre numeroasele sale manuscrise de sertar, printre care şi o carte despre întoarcerea lui în România, în 1997, care urmează să apară în curînd la Hanser, şi despre un roman neterminat despre exil. Activitatea febrilă din jurul lui îl istoveşte şi determină amînarea acestor proiecte. Cînd, la urmă, înţelege că lucrez pentru un Internet-Hart-up, adulmecă un aer de dumireală şi spune glumeţ: „Cînd vă duceţi la Bursă, trimiteţi-mi un milion, vă rog“. Ce ar putea face un scriitor cu atîţia bani?, întreb eu. „M-aş caza într-un hotel elveţian, ca Nabokov, pînă la sfîrşitul vieţii, şi n-aş mai duce nici o grijă.“ Şi adaugă serios: „Fireşte, cu excepţia celei de a scrie“.

Traducere şi adaptare de
Ovidiu S. POPESCU

Eseu apărut în prima parte a acestui an în ziarul elveţian ***Neue Zürcher Zeitung***.

Frustrări, nostalgii, resentimente

CARMEN MUŞAT

Deşi au trecut doisprezece ani de la căderea regimului comunist şi ar fi fost de aşteptat ca principiile democraţiei şi ale libertăţii de expresie să atenueze reflexele condiţionate ale politrucilor de odinioară, asistăm la frecvente răbufniri resentimentare, la patetice lamentaţii pe tema *ubi sunt*... sau la inepte apologii ale „efectelor benefice“ ale dictaturii în spaţiul cultural, toate venite din partea marilor profitori ai comunismului, care au, acum, insolenţa să pozeze cînd în opozanţi ai cultului personalităţii, cînd în „rezistenţi“ – postură la care îi îndreptăţeşte, probabil, jocul dublu făcut în „epoca de aur“ –, cînd în salvatori ai valorilor naţionale.

Nemulţumit că revoluţia din decembrie a spulberat privilegiile şi reputaţiile dobîndite pe criterii ideologice şi pe obedienţă faţă de politica partidului unic, Valeriu Râpeanu se simte astăzi marginalizat, nedreptăţit şi în măsură să dea lecţii de bună purtare (!) şi de onestitate (!) fostului director postcomunist al Editurii Univers, profesorului şi criticului Mircea Martin. Invocînd, în preambulul articolului publicat la începutul lunii decembrie în **Curierul naţional**, o întrebare retorică formulată de un prieten („un bărbat din generaţia mea“ care „a lucrat în corpul tehnic şi n-a urcat nici o treaptă în ierarhiile conducerii“ şi, în consecinţă, „nu poate fi acuzat de nici o nostalgie, de pierderea cine ştie cărei funcţii“, glosează psihanalizabil autorul), Valeriu Râpeanu stabileşte de la bun început false vinovăţii, trage concluzii categorice şi deplînge ipocrit „naufragiul“ patrimoniului editorial românesc, provocat nici mai mult nici mai puţin decît de Mircea Martin. „Domnule Râpeanu – întreabă cu năduf prietenul amintit –, dumneavoastră sau domnul Romul Munteanu aţi fi vîndut editurile pe care le-aţi condus?“ Întrebare pe cît de parşivă, pe atît de aberantă, cîtă vreme bunul simţ comun şi nu neapărat licenţa în drept îţi spune că *nu poţi să vinzi ceea ce nu-ţi aparţine*. Dar cum în gloriosul regim comunist directorul unei instituţii de stat nu era doar un administrator, ci se considera şi acţiona ca un feudal pe propria moşie, nu e de mirare confuzia pe care o face Valeriu Râpeanu. La urma urmelor, regulile bunului simţ (şi cu atît mai mult ale unei economii libere!) sînt greu de înţeles pentru cineva care a gestionat o editură de stat în anii „societăţii socialiste multilateral dezvoltate“ (este vorba despre Editura Eminescu), cînd patrimoniul era – la modul declarativ – al întregului popor şi – în fapt – la cheremul unor „factori responsabili“ precum directorul sau, dacă acesta se întîmpla să aibă coloană vertebrală, la bunul plac al diverşilor activişti de partid a căror misiune era să controleze, să aprobe, să cenzureze...

Acuzîndu-l pe Mircea Martin de falimentul Editurii Univers, după ce recunoaşte că, din 1992 încoace, „standul Editurii Univers era, cu precădere, cercetat de cititori, care zăboveau îndelung, căutau cărţile noi (sic!) apărute şi nu plecau dezamăgiţi. Dimpotrivă“, Valeriu Râpeanu se întreabă în numele „nostru“, al cititorilor, „de ce a fost nevoie ca cineva, unul sau doi să devină acţionari majoritari ai Editurii Univers?“. Răspunsul, conform logicii exhibate de Valeriu Râpeanu, este previzibil: vinovat pentru tot este Mircea Martin. Atît de convins este Valeriu Râpeanu de acest fapt, încît „argumentele şi contraargumentele“ nu îl interesează cîtuşi de puţin, ba, mai mult, afirmă categoric că Mircea Martin „nu poate invoca nici o scuză, nu poate invoca nici un argument“. Tonul inchizitorial al lui Valeriu Râpeanu aminteşte de sordidele „tribunale ale poporului“ care emiteau sentinţe de condamnare înainte ca procesul să înceapă. De altfel, motivul real al furiei lui Valeriu Râpeanu trebuie căutat nu în preocuparea sa reală pentru soarta editurilor româneşti, ci în frustrările acumulate în ultimii doisprezece ani. Reproşul recurent la adresa fostului director al Editurii Univers – ale cărui competenţă profesională şi onestitate nu pot fi puse nici o clipă la îndoială, cei zece ani de directorat fiind o probă incontestabilă pentru cei interesaţi de adevăr şi nu de fantasmagorii resentimentare – vizează... pretinsa ingratitudine a lui Mircea Martin faţă de directorii Editurii Univers de dinainte de 1990. Spun „pretinsa ingratitudine“, pentru că l-am auzit pe Mircea Martin, în repetate rînduri, vorbind la superlativ despre programul Editurii Univers derulat înainte de 1990. Că n-a făcut-o în articolul publicat în **Adevărul literar şi artistic** (ca reacţie la o declaraţie mistificatoare a lui Sergiu Crupenschi, acţionar majoritar la Univers S.A.), articol incriminat de Valeriu Râpeanu, nu înseamnă că Mircea Martin a dorit „să se pună într-o lumină care să pună în valoare unicitatea sa“, cum crede Valeriu Râpeanu.

Cu nedisimulată nostalgie, Valeriu Râpeanu regretă „schimbarea de direcţie care a avut loc în 1990, nu pe criterii de competenţă, ci de clientelism, de gaşcă, de taraf electoral“!!! Întortocheate sînt căile gîndirii unor indivizi încremeniţi în proiectul utopiei comuniste! Cînd face astfel de afirmaţii, Valeriu Râpeanu fie ne consideră uituci, fie proşti, fie, pur şi simplu, nu realizează că vremurile s-au schimbat şi că oamenii au învăţat, între timp, să gîndească pe cont propriu, că e greu, dacă nu chiar imposibil, să confunzi criteriile de competenţă cu calitatea de membru de partid, cu criteriile ideologice, cu atotputernica formulă „PCR – pile, cunoştinţe, relaţii“ care funcţionau din plin în comunism.

Cît despre vina lui Mircea Martin de a fi vîndut pachetul majoritar al acţiunilor la Univers S.A. – aceasta este ireală, cîtă vreme, nefiind proprietar, nu avea *ce* şi *cum* să vîndă. Cum încă nimeni n-a avut ideea de a da o lege care să permită vînzarea unui obiect (fie acesta instituţie, firmă, imobil etc.) care nu-ţi aparţine, îi revine tovarăşului Valeriu Râpeanu trista performanţă de a fi emis o sentinţă definitivă care sfidează, pînă una alta, legile bunului simţ.

Galerie de portrete: preoţi şi călugări ortodocşi în beciurile comuniste

MARIUS CHIVU

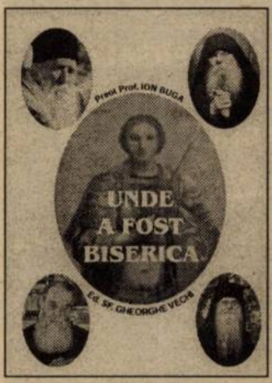

Preot Prof. Ion BUGA
Unde a fost Biserica
Editura Sf. Gheorghe-Vechi, Bucureşti,
2001, 222 p., f.p.

Preotul prof. Ion Buga, unul dintre cei mai avizaţi teologi pe care-i avem, lasă deoparte cărţile de teologie, traducerile şi jurnalul eshatologic pe care-l scrie de ani buni şi din care a publicat pînă acum două volume pentru a ne oferi ediţia a II-a, revăzută şi adăugită (semn că problema este departe de a se fi lămurit) dintr-o carte-mărturisire cu un titlu incitant în contextul politic actual **Unde a fost Biserica**. Spune pr. Ion Buga la început: „Un timp obosit, un suflet pustiu, răspunsuri fundamentale în doi peri, ruşinea de a fi creat cel mai urît secol, violenţă, ură, necredinţă, iată cîteva din piesele care alcătuiesc zestrea pe care generaţia vîrstnică o lasă celor tinere [...]. Fără Dumnezeu nu se poate şi dacă noi nu-L mai avem, tinerii îşi vor afla Unul“ (p.3).

În cuvîntul înainte este reprodus un articol scris de Arhimandritul Arsenie Papacioc şi apărut în periodicul **Raţiunea Mistică**. Autorul explică sensul cărţii de faţă: „Nu este timp să facem procese care mai mult destramă valorile şi unirea în Biserică. Pe cine să judecăm? [...] Aici a fost Biserica: în temniţă. Aici unde erau mii de creştini care cereau întărire duhovnícească. [...] Nu proces de înnoire în scaune, ci un proces de conştiinciozitate adevărată pentru fiecare din noi şi cei care au fost comozi şi lipsiţi de marea responsabilitate în calitatea ce o aveau, aceia se vor elimina singuri“ (p. 4 şi urm.)

Departe de a fi obiective – autorul însuşi recunoaşte acest lucru –, portretele magiştrilor spirituali din această carte, preoţi care au îndurat ani în şir umilinţele închisorilor, sînt inutil encomiastice. Pentru cititorul prea puţin familiarizat cu cei omagiaţi aici, deşi mulţi dintre ei au fost şi sînt în atenţia publică de cîţiva ani buni – autorul însuşi spune că scrie „pentru cei *foarte* tineri“ – portretele sînt lacunare, prea puţin relevante. Un ton mai neutru, scoţînd în faţă şi *speculînd* faptele din perioadele de detenţie, mărturisirile a ceea ce au trăit acolo, ar fi fost mult mai eficient.

Galeria de portrete, extrem de generoasă altfel, ne oferă şi multe pagini care scapă *apologiei* şi povestesc efectiv, emoţionînd prin *uman* (aceasta trebuia să fi fost miza cărţii). Scena în care Părintele Arsenie Delamare (Techirghiol) îşi aminteşte despre ochelarii de soare cu lentile dublate de tablă pe care deţinuţii îi purtau obligatoriu cînd erau duşi la interogatoriu este memorabilă. Iată un fragment: „S-a întîmplat ca tocmai la mine să pice o pereche de ochelari de soare de la care lipsea tabla de la ochiul drept. La început m-am speriat gîndindu-mă la consecinţele pe care le-ar fi putut avea o astfel de *anomalie*, dar n-am spus nimic şi mergeam ca şi cînd nu vedeam, cu capul puţin plecat. În faţa mea, la vreo zece paşi, duceau un alt deţinut, la aceeaşi osîndă a interogatoriului. Cînd l-am văzut pe celălalt, m-am bucurat că nu sînt singur şi am avut o tresăltare grozavă de parcă atunci vedeam pentru prima dată în viaţa mea. M-am bucurat ca şi cînd l-am văzut pe Dumnezeu.“ (p. 24)

Ieromonahul Petroniu-Aghioritul, Părintele Galeriu („cel mai neaoş român universal“), Patriarhul Justinian, Dumitru Stăniloaie, Părintele Cleopa, Părintele Dometie Manolache, Nicolae Steinhardt şi mulţi mulţi alţii alcătuiesc „cel mai vînjos liturghier ortodox“ în amintirea miilor de preoţi şi călugări care au suferit şi au murit prin beciurile comuniste.

În final, ca o temă de meditaţie, citez totuşi dintr-o altă carte, **Golgotă şi Parusie** (2000), a preotului Ion Buga: „Oare cum ne vom simţi noi, ortodocşii, la Judecată, alături de clerul norvegian care, odată cu invazia germană hitleristă, din cei 850 de pastori, 800 şi-au dat demisia, tocmai pentru a nu fi siliţi de colaboraţionism?“ (p. 47)...

Cărţi noi la Editura Paralela 45

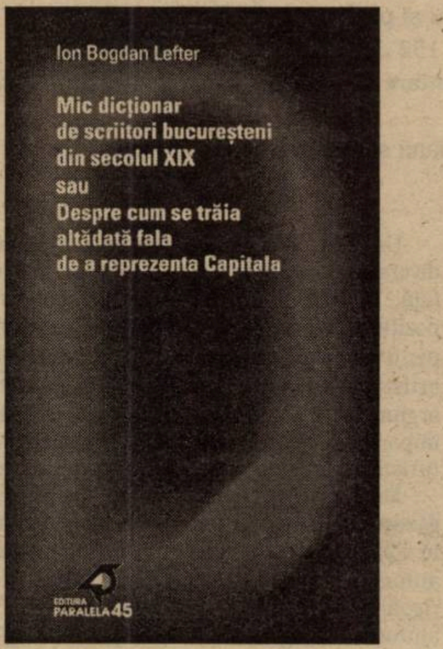
Ion Bogdan Lefter
Mic dicţionar de scriitori bucureşteni din secolul XIX sau Despre cum se trăia altădată fala de a reprezenta Capitala
EDITURA PARALELA 45

Ion Bogdan LEFTER
Mic dicţionar
de scriitori bucureşteni
din secolul XIX
sau
Despre cum se trăia altădată fala
de a reprezenta Capitala
Editura Paralela 45, Piteşti, Bucureşti, Braşov,
Cluj-Napoca, 2001, 112 p., f.p.

Aşa cum anunţă şi titlul, cartea de faţă este un „mic dicţionar" de scriitori bucureşteni din secolul XIX. Nu un dicţionar convenţional, însă. Cu instrumentele istoriei literare dar şi cu cele ale prozei „comportamentiste" şi caracterologice, autorul desfăşoară dinaintea noastră o întreagă „panoramă a deşertăciunilor", ca-ntr-o defilare (alfabetică!) de scriitori de toate felurile, mari şi mai ales mici, cu biografiile lor cu tot: talentaţi sau veleitari fără înzestrări notabile, euforici sau depresivi, vanitoşi sau modeşti etc. etc. Pînă la urmă, cartea e deopotrivă utilă ca instrument de informaţie şi plăcută la lectură ca un „microroman" compus din fişe de personaje ordonate alfabetic (cum se întîmplă într-un celebru **Dicţionar onomastic**, acela fictiv...).

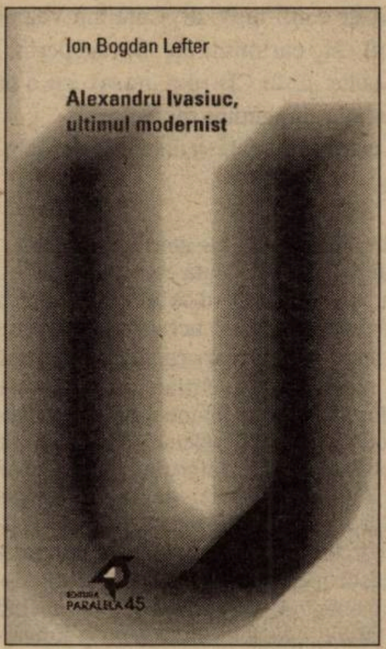

Ion Bogdan LEFTER
Alexandru Ivasiuc,
ultimul modernist
Editura Paralela 45,
Piteşti, Bucureşti,
Braşov, Cluj-Napoca,
2001, 186 p.,
f.p.

În interpretarea lui Ion Bogdan Lefter, Alexandru Ivasiuc, autorul **Păsărilor**, al **Racului** şi al altor romane cunoscute, a fost „ultimul modernist" al prozei româneşti. Criticul dă sintagmei un sens tipologic: Ivasiuc e considerat un scriitor „reprezentativ" pentru o anumită etapă din evoluţia literaturii, pe care a epuizat-o simbolic, opera sa funcţionînd ca o „placă turnantă" în zona de interferenţă dintre modernism şi postmodernism. Romanele, nuvelele, eseurile prozatorului sînt supuse unei analize atente, care le pune în mai limpede relief calităţile, forţa semnificantă, finalmente, valoarea. Recitit de către Ion Bogdan Lefter, Alexandru Ivasiuc, scriitorul alunecat în ultimii ani într-o nemeritată penumbră, îşi recîştigă statura de mare romancier.

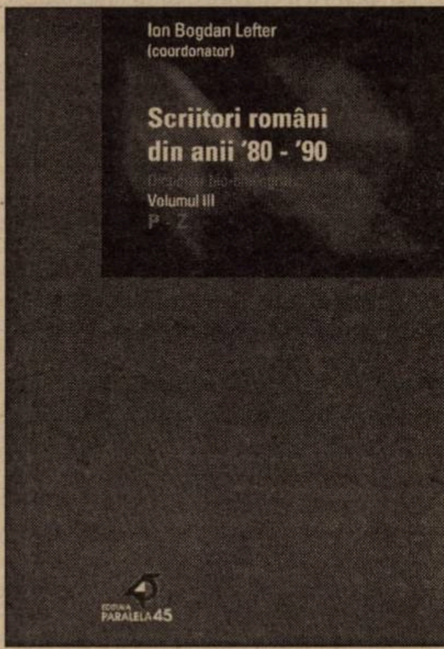
Ion Bogdan Lefter (coordonator)
Scriitori români din anii '80 - '90
Volumul III
P - Z
EDITURA PARALELA 45

Ion Bogdan LEFTER (coordonator)
Scriitori români din anii '80-'90,
Dicţionar bio-bibliografic
Vol. III, P-Z
Editura Paralela 45,
Piteşti, Bucureşti,
Braşov, Cluj-Napoca,
2001, 312 p.,
f.p.

Una din marile probleme cu care se confruntă în momentul de faţă critica şi cercetarea literară românească este aceea a lipsei instrumentelor imediate de lucru. Dicţionarele literare în uz sînt depăşite, iar datele despre ultimele generaţii de scriitori, cei născuţi după 1950, n-au fost înregistrate şi sistematizate în nici o nouă lucrare. Punerea la dispoziţia celor interesaţi de fenomenul literar (critici, profesori, studenţi) a unor date minime despre scriitorii şi literatura anilor '80-'90 este o necesitate stringentă a culturii româneşti de azi. Deschiderea culturii româneşti spre Europa şi acţiunile de difuzare a literaturii române în spaţiul european au nevoie, în aceeaşi măsură, de lucrări care să conţină date şi informaţii minim necesare.

Acestea sînt motivele care au condus la iniţierea acestui dicţionar de primă instanţă, fără pretenţii exhaustive, care cuprinde peste 500 de scriitori, numele cele mai importante din ultimele două decenii.
Scriitori români din anii '80-'90 este un dicţionar bio-bibliografic, organizat alfabetic şi împărţit în patru volume, volumul de faţă (III) fiind dedicat literelor P-Z. Fiecare articol al dicţionarului urmăreşte, în cazul fiecărui scriitor, datele privind biografia şi formaţia intelectuală, debutul literar, cărţile publicate, activitatea în cenacluri şi grupări literare, premiile obţinute, tabloul receptării critice. În finalul fiecărui articol este prezentată o selecţie de referinţe critice, avînd menirea de a defini profilul stilistic şi tematic al autorului în cauză. Prezentările sînt însoţite de fotografiile autorilor.

Acest volum al dicţionarului a fost precedat de:
Scriitori români din anii '80-'90,
Vol. I, A-F, Editura Paralela 45, 2000;
Scriitori români din anii '80-'90,
Vol. II, G-O, Editura Paralela 45, 2001.

Editura intenţionează să publice întregul dicţionar într-un singur tom compact, în care vor fi completate „golurile" din cele trei volume publicate pînă acum. De asemenea, materia urmează să fie adusă la zi.

EDITURA
PARALELA 45

http://paralela45.netfirms.com

Imaginea la start

Joi 13 decembrie, la Palatul Şuţu din Capitală a avut loc deschiderea oficială a primului Centru de Excelenţă în ştiinţele umane din România, în prezenţa unui public numeros, pentru care mica sală de la Palatul Şuţu s-a dovedit neîncăpătoare. Constituit la începutul anului 2001, de un grup entuziast de cadre didactice universitare şi cercetători, interesaţi de studiul interdisciplinar al imaginii, CESI studiază atît producţia, cît şi difuzarea şi receptarea imaginii. Au fost prezenţi la acest eveniment Sorin Alexandrescu şi Dan Grigorescu, codirectori ai CESI, precum şi Solomon Marcus, Zoe Petre, Vlad Nistor, Cristian Preda, Augustin Ioan şi Marian Popescu, care au prezentat programul de masterat şi de cercetare interdisciplinare, precum şi tematicile cursurilor din acest prim semestru. CESI este o unitate independentă în cadrul Universităţii Bucureşti, constituită la Facultatea de Istorie, cu sprijinul administrativ al acesteia. Cu acelaşi prilej a fost lansat volumul Ilenei Stănculescu, *Il giudizio universale nella pittura murale esterna del nord della Moldavia*, prezentat de Cătălina Velculescu şi Vito Grasso.

În literatura şi în imaginea creştină pictată, tema **Judecăţii din urmă** are rădăcini profunde; în plus, metodele comune de cercetare se găsesc în faţa unor dificultăţi insurmontabile, în încercarea de a urmări cu rigoare filologică filiaţia textelor sau dorind să stabilească arborele genealogic separat pentru fiecare tip de imagine sau articulaţia acestor imagini în anumite programe iconografice.

Credinţa în învierea morţilor, adică în *învierea cu trupul*, dar în afara legilor materiei, expusă de Paul în Areopag, marchează o profundă ruptură faţă de convingerile contemporane despre întruparea Logosului. Derivînd din afirmaţiile fără echivoc ale Mîntuitorului în legătură cu a Doua Venire, întărite de **Apocalispa canonică a Sf. Ioan Evanghelistul** şi de **Epistolele lui Paul**, această credinţă oferă putere martirilor în secolele persecuţiilor. Este prezentă încă în primele texte patristice, fiind concretizată într-o formulare lapidară, în crezul niceo-constantinopolitan: *aştept învierea şi viaţa veacului ce va să fie*.

Acest nucleu unitar prezintă însă diverse aspecte concrete (de la apocalipsele apocrife, pînă la rafinatele discuţii filozofice) în funcţie de oamenii dintr-un timp şi spaţiu, care încercau să-şi imagineze scenariul complex al Celei de-a Doua Veniri.

Cele mai vechi mărturii rămase aparţin, la nivelul scris al culturii, şi aceasta este cauza tendinţei generalizate de a considera paginile scrise izvorul *sine qua non* al imaginii artistice.

Pagina scrisă nu face decît să ne transmită ecoul palid şi singular al unei credinţe adînci împărtăşite de o multitudine care-şi petrecea propria viaţă spirituală în orizontul oralităţii, astăzi imposibil de reconstituit. Într-un moment greu de precizat (pentru că distrugerile iconoclaste au accelerat ritmul normal de ştergere a informaţiilor), naraţiunilor despre **Judecata din urmă** nu numai că li s-a dat o formulare scrisă, dar şi o imagine artistică.

Pentru că în acele timpuri nu funcţiona orgoliul paternităţii şi al originalităţii idelor artistice, paginile literare şi imaginile figurative treceau de la o comunitate la alta intersectîndu-se şi contaminîndu-se reciproc. Chiar dacă se considerau fideli apărători ai tradiţiei, generaţiile următoare lăsau propriile urme chiar atunci cînd pentru a se exprima foloseau, fără ghilimele, fragmente din textele anterioare, reproduse de mai multe ori, ale izvoarelor orale intermediare.

Unui proces similar îi sînt supuse şi imaginile artistice. Pentru un singur moment reprezentat în pictură, acel al **Judecăţii din urmă**, ajungem să găsim similitudini posibile în mai multe texte, aşa cum pentru un singur fragment scris putem identifica corespondenţe în diverse modalităţi de reprezentare artistică. Bisericile (în majoritate mănăstiri) din Bucovina (nordul Moldovei secolului al XVI-lea), oferă motive pentru meditaţie asupra unui material tulburător, deoarece în ciuda nenumăratelor teme comune, nici una nu este identică cu cealaltă, şi nici una nu repetă exact opere ale complexelor monumentale anterioare.

În alţi termeni, este ca atunci cînd povestim de mai multe ori un basm – fiecare act concret de narare oferă un produs irepetabil. Un element comun, fără modele prestabilite, îl găsim în accentul special pus pe animalele implicate în momentul învierii morţilor. Spaţiul alocat scenei în ansamblul **Judecăţii din urmă** şi diversitatea animalelor propun întrebări asupra funcţiunii şi semnificaţiei acestora.

Ileana Stănculescu încearcă şi reuşeşte să se descurce în acest labirint, dar fără să ofere soluţii în orice caz de negăsit, ci pentru că propune o nouă întrebare. Acolo unde istoricii de artă caută izvoarele iconografice, filologii izvoarele scrise, şi teologii conformitatea cu învăţătura bisericii, a rămas mereu uitată imaginea artistică, ca o modalitate specifică în exprimarea une mentalităţi.

Pictor, ca formaţie de bază, autoarea acestei cărţi îmbină informaţiile studiilor istorice, teologice, patristice, de istoria artei şi a literaturii, pentru a readuce la viaţă din uitare, pictorii şi eruditii constructori de programe iconografice ce au trăit cu trei secole şi jumătate în urmă.

Autoarea nu foloseşte erudiţia pentru a o amplifica, ci pentru a oferi sprijinul material necesar unei analize diverse de cea pînă acum urmărită: ce mijloace specifice (programate sau intuitive) au folosit artiştii atît dediverşti între ei, în Moldova secolului al XVI-lea, pentru a convinge contemporanii de realitatea de netăgăduit a realităţii **Judecăţii din urmă**.

Cine a ales ca mijloc de exprimare imaginea artistică şi a preferat-o în mod categoric cuvîntului scris (lipsa manuscriselor oferă o clară mărturie) a cunoscut perfect puterea acesteia.

De aici derivă în mod logic necesitatea de a descrifa nu numai ceea ce vor, dar şi cum vor să ne transmită anumite idei. Ileana Stănculescu conduce cititorul de astăzi în atelierul mental al artiştilor de altădată.

Conf. univ. dr.
Cătălina VELCULESCU
Cercetător principal
la Institutul de Istoria şi Teoria
Literaturii „G. Călinescu"
Bucureşti

CESI CENTRUL DE EXCELENTA IN STUDIUL IMAGINII UNIVERSITATEA BUCURESTI UB

ILEANA STANCULESCU
IL GIUDIZIO UNIVERSALE
NELLA PITTURA MURALE ESTERNA
DEL NORD DELLA MOLDAVIA
CENTRO DI ECCELLENZA PER LO STUDIO DELL'IMMAGINE
UNIVERSITA DI BUCAREST
SAITT

Ileana STĂNCULESCU

Il Guidizio Universale nella pittura murale esterna del nord della Moldavia •
Judecata Universală în pictura murală externă din Moldova de nord

Volumul I din III, apărut sub patronajul Centrului de Execelenţă în Studiul Imaginii al Universităţii din Bucureşti, la Editura Aspasia şi tipărit la Tipolitografia FD din Bologna – Italia.

Sponsorii lucrării: Dott. Gilberto Rossi, preşedintele SAITT şi de la Fondazione Blazer şi prof. univ. dr. Henry Mavrodin, care semnează şi prezentarea grafică.

Prefaţat de conf. univ. dr. Cătălina Velculescu şi prof. univ. dr. Henry Mavrodin.

Volumul este cartonat, cu supracopertă, are 152 de pagini, ce conţin 148 de reproduceri color şi un CD-rom ataşat, cu o prezentare diversă din punct de vedere grafic a textului şi a imaginilor din volum.

Textul volumului este redactat în limbile italiană şi engleză, fiind destinat pieţei italiene.

Din timpuri imemoriabile, civilizaţia noastră trăieşte paradoxul conflictului dintre produsul principe ale conştiinţei umane, imaginarul figurativ şi contrariul acestuia – iconoclasmul, paradox derivat din efortul încăpăţînat al gîndirii filozofice de a demonstra existenţa unui unic şi absolut adevăr. Această milenară cenzură o considerăm însă benefică, dacă nu pentru raţiuni de echilibru, în mod cert pentru vigoarea şi reînnoirea perpetuă a imaginarului faţă de ordinea prestabilită. Dacă în secolul al VII-lea, în plină idolatrie, iconoclasmul a tentat să urce o treaptă de civilizaţie şi a pierdut, astăzi pierde imaginea, idolatră şi exilată la departamentul *timp liber şi sport*. Aşa numita civilizaţie a imaginii de astăzi este doar o aglomerare de fotocopii ce aşteaptă încă să fie selectate.

Ca paralelă a acestei alternări, cercetarea în cîmpul imaginii figurative continuă să fie o prerogativă a cercetărilor din afara domeniului, care nu folosesc nici dalta, nici paleta: istorici, filologi, sociologi sau filozofi. Excelenţa pregătirii lor culturale şi erudiţia le întăreşte apartenenţa la lumea literelor. Istoricului nu-i vine să creadă că istoria artei este tot atît de departe de artă ca matematica de istoria sa. Pentru filolog imaginea este o ilustraţie la cuvîntul scris, pentru sociolog sau psiholog, este doar o traducere, mai mult sau mai puţin colorată a reflexelor sociale sau ale stărilor afective.

Doar filozoful cîteodată este mai prudent. Oricum, toţi sînt de acord că arta este un *ceva foarte frumos* şi tocmai acesta este punctul care a creat mereu mari confuzii, fiind una dintre motivaţiile esenţiale pentru care *Republica Ideală* a lui Platon nu se va constitui niciodată – raţiuni evidente pentru lipsa de accesibilitate a cercetătorului, *străin* substanţei formale a operei de artă, la reala structură a imaginii, din păcate tradusă în cuvinte, ce trebuie mereu controlată şi corectată.

Această specie literară ia naştere prin descrierea imaginii, se adresează mai curînd nevăzătorilor, este folosită în şcoli şi universităţi, o literatură deseori îndoielnică, ce aduce grave prejudicii imaginii.

Lessing alege ca eşantion al artei universale, o operă mediocră, aparţinînd unei arte obosite şi pervertite la *dexteritate*, Winckelmann rămîne opac în faţa artei Egiptului antic, iar Riegel – marele teoretician al secolului al XVIII-lea – identifică fenomenul artei cu ajutorul experienţei a doi artişti mediocri, contemporanii săi – metodă care va face să triumfe diletantismul exegezei imaginii în creaţia artistică. Nu în ultimul rînd, Panovsky crede că perspectiva a fost descoperită în Quattrocento-ul italian.

Artistul, cînd se apropie de textele *sacre* ale artei, zîmbeşte şi este firesc, deoarece el însuşi nu-şi poate explica motivul pentru care tremură cînd două tonuri de culoare se adoră. Pentru a înţelege substanţa intimă a imaginii ar trebui, pe cît de puţin, să simţi temperatura fizică a imaginii – să-i poţi pătrunde spiritul.

Oricum, conştientizarea faptului că ne mişcăm încă într-o direcţie greşită este ea însăşi o reală cucerire. Vechile prejudecăţi vor fi arhivate, dar şi utile pentru construcţia profilului real al culturii figurative, tot aşa cum însuşi adevărul se naşte în urma şi cu ajutorul erorilor.

Un efort substanţial pentru o abordare diversă a imaginii este fără dubiu lucrarea de faţă, în care imaginea este văzută dintr-o poziţie privilegiată (pentru imaginea însăşi şi pentru receptor) pentru că autoarea este artistă, şi deci pe deplin autorizată să trateze argumentul. O face cu o judecată estetică imparţială, evitînd acea specie de patriotism turistic ce adeseori însoţeşte cultura noastră.

Motivaţia de fond a cărţii de faţă se găseşte în demonstraţia autonomiei imaginii în relaţie cu textul. Sînt confruntate variaţii autonome ale reprezentărilor figurative în rigoarea canoanelor care paradoxal vin în ajutorul inteligenţei creative, pentru a găsi mereu spaţii noi, menţinînd totodată coerenţa ideologică, stilul şi ordinea morală.

Marea expresie artistică egipteană se destramă cînd nu i se mai impune canonul, aşa cum chitaristului grec al secolului V, cînd i se adaugă o coardă la instrument, se schimbă ordinea socială. Ar fi vina libertăţii dacă geometria templului nu mai corespunde Constituţiei? Acesta este într-adevăr un argument al sociologului.

Lucrarea tinerei doctorande se înscrie în excelenţa Centrului pentru Studiul Imaginii al Universităţii din Bucureşti, pentru stimularea noilor direcţii de cercetare în sensul realei înţelegeri a imaginii, în perspectiva structurii sale interne, structură care nu va fi nicicînd descifrată, fără participarea directă a artistului.

Împărtăşesc efortul său în urmărirea unei direcţii mai puţin facile, în cîmpul exegezei figuraţiei ce conferă artei imaginii un adaos de autonomie şi demnitate.

Prof. univ. dr.
Henry MAVRODIN
Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii
Universitatea Bucureşti

Colocviu cu Derrida în Balcani (la Sofia)

Recent, la sud de noi, în Peninsula Balcanică, şi anume în Bulgaria, la Sofia, s-a desfăşurat un colocviu cu tema *Discursul monstruos. Balcanii şi Europa: deconstrucţii ale politicului*. Subintitulat *În jurul lui Jacques Derrida*, colocviul l-a avut ca *special guest star* pe Jacques DERRIDA însuşi. Participanţi din România au fost eseiştii Bogdan GHIU şi Ciprian MIHALI (primul – bucureştean, al doilea – universitar la Cluj). Textele lor despre reuniunea de la Sofia – în aceste pagini.

Derridactualitatea: Balcanii şi starea deconstrucţiei

sau

Cum să-l trădăm pe Derrida

BOGDAN GHIU

Eram curios, abia aşteptam, mai ales după evenimentele americano-planetare din 11 septembrie (aşa-numitul, deja, „911"), să-l revăd pe Jacques Derrida, de data aceasta însă destul de aproape de casă, la Sofia, unde, în sala „Moussala" a hotelului Hilton, s-a desfăşurat timp de trei zile, între 16 şi 18 noiembrie 2001, un colocviu internaţional, simţit subintitulat **În jurul lui Jacques Derrida**, cu tema (dacă doar una şi dacă aceasta va fi fost) **Discursul monstruos. Balcanii şi Europa: deconstrucţii ale politicului**.

Impecabil organizat (interesant „montaj"!) de Goethe Institut Inter Nationes din Sofia şi o aşa-numită (după model francez) „Casă a ştiinţelor umaniste şi sociale" locală, însă „cu sprijinul guvernului Republicii Federale Germane, în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est", internaţionalul colocviu a reunit, vreme de trei zile, de la nouă dimineaţa pînă spre şapte seara (şi, merită amintite şi astfel de amănunte, în faţa unei săli permanent pline, mai cu seamă de tineri, şi a unei prese care la noi nu se prea înghesuie la atare ocazii), francezi, nemţi, bulgari (fireşte), români (doi, Ciprian Mihali şi cu mine), canadieni (una) şi macedoneni (tot una) „în jurul lui" Jacques Derrida.

S-a vorbit şi s-a discutat la Sofia (într-o formulare desigur jurnalistică a temelor şi pentru a-i agasa şi, fără îndoială, plictisi niţel pe dreptcugetătorii noştri) despre (geo)politică actuală (adică veche) şi „mondialatinizare"; despre deconstrucţii, care nu sînt doar una şi nu reprezintă (cum se mai crede) o metodă sau o tehnică de interpretare, ci, dimpotrivă, sînt individual-asumabile şi, mai presus de orice, nu se confundă cu distrugerea, opunîndu-se, etic-afirmativ, acesteia; despre (deschiderea la) eveniment (pe care nimeni, cum a afirmat Derrida, nici un „subiect", nici o persoană întîi nu-l poate „produce", el fiind de fiecare dată de ordinul „venirii" neaşteptate şi inanticipabile de la un altul); despre performativitate şi (deci) despre limitele şi necesitatea (auto)limitării acesteia; despre traducere şi scriitură (care, ca „eveniment", nu este neapărat scrisă); despre (evident) spectre, fantome şi „revenanţi" (între care, după ce le va fi tratat oarecum indistinct, Derrida mărturiseşte acum că simte nevoia să opereze anumite diferenţieri esenţiale); despre media şi despre „virtualizarea" lumii; despre cadavrele (dispărute fără a fi fost îngropate) ale nazismului şi comunismului (Jacques Derrida: „În loc să eliminăm cadavrul, aşa cum a făcut pînă acum filozofia, trebuie poate să plecăm tocmai de la el, înţelegîndu-l ca un corp înzestrat cu o anumită potenţialitate"); despre Carl Schmitt (autorul poate cel mai evocat, după Marx şi, evident, Heidegger, în cadrul acestui colocviu); despre monştri şi monstruozitate (care ne atacă lateral, nu frontal: monstrul, chiar dacă este urît, e invizibil şi netematizabil); şi, nu în ultimul rînd, despre suveranitate (politică) şi pedeapsa cu moartea.

Ziua întîi (**Problema limitei**)

Pedeapsa cu moartea şi suveranitatea. Pentru o deconstrucţie a onto-teologiei politice a fost, de altfel, chiar titlul conferinţei de deschidere a colocviului rostite de Derrida. „Nici un filozof, vreodată, nu s-a pronunţat împotriva pedepsei cu moartea" (scriitorii şi artiştii, da), ne-a provocat Derrida, sau cel puţin n-au făcut-o, spune el, în texte canonic, statutar filozofice, tematic-analitice, recunoscute ca atare. „Filozofia şi pedeapsa cu moartea sînt sudate, pentru că filozofia s-a sudat de stat, de suveranitate." Greu, enorm început! Pe urmele lui Foucault, desigur, citat, dar radicalizat şi, parcă, „fundamentalizat". Dar Jacques Derrida nu deconstruieşte doar „onto-teologia politică", ci şi discursul aboliţionist, care nu vizează interzicerea în general a *uciderii* în numele „raţiunii de stat". „Oricît de avansată ar fi democraţia, suveranitatea persistă", grevînd şi corupînd orice sistem. A venit, poate, vremea să punem punct acestui „teatru arhaic, perimat" al pedepsei suverane cu moartea, care presupune, chiar dacă nu neapărat spectacolul, oricum vizibilitatea, şi care reprezintă însuşi „arhetipul deciziei", al uciderii *laice* în nume *sacru*, pentru „binele comunităţii", de teama unor „zei noi" care sînt priviţi, astfel, ca „demoni" (ca în cazul lui Socrate, de pildă, dar şi al lui Iisus ori al Ioanei d'Arc). Filozofia – complice a suveranităţii!

Ziua întîi a colocviului a continuat, după-amiază, cu intervenţia lui Heinz Wismann (Paris), care a vorbit, printre altele, despre „nebunia mamei" şi a limbii materne, despre posibilitatea esenţială (*apud* H. Arendt) a nebuniei acasă, în patrie, despre „limba maternă ca limbă nebună, a nebuniei", cum a sintetizat, apoi, Derrida.

După intervenţiile, interesante doar pe alocuri (şi eventual la lectură), ale Ginettei Michaud (Montréal) despre *„infinita pervertibilitate a literaturii"*, a Andreei Kern (Potsdam) despre *„deconstrucţie şi estetică"* şi cea a Janei Damianova (Sofia) despre *„politicile traducerii"* (care a susţinut, în mod cît se poate de potrivit, necesitatea neinstrumentalizării şi a netehnicizării conceptelor propuse de deconstrucţia – una dintre multele posibile! – derridiană), a venit rîndul unui alt mare gînditor francez (maestrul strasbourghez al clujeanului Ciprian Mihali), Jean-Luc Nancy, care a vorbit, într-un text sobru, impecabil, rotund, grav (care, alături de intervenţiile lui Derrida la acest colocviu, ca şi de discuţiile de aici dintre cei doi gînditori prieteni, este posibil ca foarte curînd să îi devină accesibil şi cititorului român), despre **Occident şi monoteism. Metafizică şi tehnică**: „ceva ce nu se arată e monstruos", „monstrul nu este fenomenal" (deocamdată atît).

„Nu doar tatăl, aşa cum se spune şi cum ne-am obişnuit, este incert", a comentat, între altele, Derrida, „ci şi mama": „avem mai mult decît o singură mamă", „maternitatea este la fel de construită ca şi paternitatea". Şi (comentîndu-l pe Nancy): „monştrii nu pot fi priviţi în faţă", iar „orice eveniment autentic e monstruos"; ceea ce vedem sînt doar „măşti ale monstruozităţii". Etc.

Ziua a doua (**Balcanii şi Europa: deconstrucţii ale politicului; Deconstrucţia şi problema unei redefiniri a eticii**)

Sîmbătă au început să apară la rampă şi „ai noştri", adică balcanicii, „sud-esticii": profesorul Ivailo Znepolski (Sofia), organizatorul de fapt şi de drept al acestui colocviu (care, amănunt poate şi el important, face parte dintr-o serie de „Forumuri" care se ţin, anual, cu începere din 1996 şi care anul trecut l-au avut ca invitat pe J. Habermas, iar la anul îl vor avea pe istoricul R. Koseleck). Vorbind, într-un limbaj mai mult politologico-jurnalistic, despre *„revenirea discursului monarhic"*, profesorul Znepolski a remarcat faptul că „postcomunismul din Europa de Est nu are nimic de opus crizei politicului", interesante cu adevărat fiind, pe urmele lui C. Lefort şi E. Kantorowicz, reflecţiile antropologic-politice despre „locul puterii" ca „loc gol, neocupat", care „cu cît e mai plin, cu atît pare mai gol"; „nu regele are nevoie de putere, puterea are nevoie de el".

În sfîrşit, Ciprian Mihali (Cluj) a reuşit să stîrnească chiar şi aplauze (şi consemnări în presa bulgară de a doua zi) vorbind (de două ori parafrastic) **Despre/pe un ton balcanic adoptat acum în filozofie. Avatarurile deconstrucţiei în Est**, o critică, printre altele, a „modei postmoderne" exclusiv literare româneşti şi o subliniere a necesităţii de a efectua o „deconstrucţie a comunismului" privit ca aparţinînd „modernităţii", acum, după „erupţia cotidianului" şi a „artei de a trăi în cotidian" (vezi şi alăturat). (Pentru C. Mihali, analist al cotidianului, vezi **Sensus communis. Pentru o hermeneutică a cotidianului**, Paralela 45, 2001, şi **Anarhia sensului. O fenomenologie a timpului cotidian**, Idea, Cluj, 2001.)

Foarte repede, dinspre români (ca formulare) s-a auzit, în fine, rostită poate supratema acestui colocviu: **Ce să facem cu Derrida? Ce se poate face cu el? Ce-i de făcut cu Derrida, după Derrida?** Să continuăm să scriem la infinit *despre* sau *à la manière de* Derrida, sau să încercăm să traversăm deconstrucţia *prin* ea/*cu* ea? Dincolo de contestarea ireflexivă ori de aplicarea plată, care e buna (pre)*poziţie* pe care se cuvine s-o adoptăm faţă de acest autor atît de aparte, de particular, dar şi de generalizat? Între consens şi obtuzitate, unde şi mai ales cum ne-am putea plasa adecvat?

Repede înainte, acum: Alexander Kiossev (Sofia) a vorbit despre **Thaumazein şi trauma-zein**, adică despre „minciună", despre Kolîma şi Hiroshima ca resturi „indigeste" pentru filozofie, despre monstruosul care nu

---

Despre cum sîntem, cum ne vedem noi şi cum ne văd alţii

GOETHE INSTITUT BUKAREST
NEW EUROPE COLLEGE

„Vrem să «salvăm» Balcanii doar pentru că vrem linişte în ograda europeană sau pentru că e ceva în Balcani care merită salvat? Există în Balcani şi episoade benefice, «success stories»? Are marea umbră balcanică şi contrapartea ei de lumină?" – au fost doar cîteva dintre întrebările formulate de Andrei Pleşu, care au prefaţat simpozionul **România şi Balcanii. Percepţia proprie şi imaginea în Uniunea Europeană**. Desfăşurat la începutul săptămînii trecute la Institutul Goethe din Bucureşti, simpozionul a inaugurat o foarte densă **Săptămînă a Balcanilor**, pe parcursul căreia au fost prezentate filmele **Europolis (asta e)**, în regia lui Thomas Ciulei, şi **Auf der Kippe (Pe muchie)** de Andrei Schwartz şi a fost vernisată expoziţia de fotografii de presă realizate în Kosovo de Radu Sigheti, fotoreporter al agenţiei de presă Reuters Bucureşti. **Săptămîna Balcanilor** s-a încheiat la sediul Colegiului Noua Europă, unde vineri şi sîmbătă a avut loc masa rotundă cu tema **Oraşele noastre insolite**, axată pe specificul culturii urbane a Balcanilor, remarcabilă – în opinia lui Andrei Pleşu – prin „deschiderea multiculturală, pitorescul, combinaţia insolită de est şi vest, un foarte specific spirit comunitar care valorifică tradiţii arhaice şi variante insolite ale modernităţii, care, toate laolaltă, definesc un peisaj în acelaşi timp omogen şi divers, bogat în învăţăminte pentru problematica europeană de azi".

Revenind la simpozionul găzduit de Institutul Goethe, acesta a fost organizat pe patru secţiuni care au vizat dimensiunile istorică şi politică, mediatică, sociologică şi culturală ale raporturilor dintre România şi vecinii săi balcanici, dar şi modul în care ţările Uniunii Europene percep realităţile din această regiune. Cei prezenţi la Goethe Institut – jurnalişti, politologi, realizatori de film, arhitecţi, scriitori, istorici, cadre didactice universitare din România, Germania, Spania, Marea Britanie, Ungaria, Iugoslavia, Macedonia şi Republica Moldova – au abordat problematica balcanică din puncte de vedere foarte variate, creionînd o imagine pe cît de eterogenă, pe atît de complexă a acestei zone europene aflate frecvent în prim-planul dezbaterilor publice internaţionale. Balcanismul – concept-cheie al discursurilor despre ţările din sud-estul Europei, teoretizat de Maria Todorova într-o carte tradusă de curînd şi în limba română – a fost adeseori invocat pentru a circumscrie, cu varii nuanţe, specificul mentalităţilor şi al culturilor de aici. S-a vorbit despre tendinţele actuale în evoluţia mentalităţilor, despre şansele de aderare la UE ale ţărilor candidate – Ricardo Angoso Garcia, cunoscut politolog şi jurnalist spaniol, oferind publicului român exemplul experienţei spaniole în ceea ce s-ar putea numi „lungul drum al integrării în UE", dar şi despre impactul, negativ de cele mai multe ori, al stereotipiilor de percepţie reciprocă asupra mentalului colectiv. Prezent la simpozionul de la Institutul Goethe, Jorg Seibold, realizatorul seriilor de filme **Europa creşte** şi **După furtună**, realizate pentru televiziunea Deutsche Welle, a prezentat cele trei filme-reportaj despre România, Bulgaria şi Kosovo/Serbia, proiectate în cele două zile. Sarcina moderatorilor – Zoe Petre, Cristian Preda, Mircea Vasilescu şi Cristian Pârvulescu – a fost una dintre cele mai plăcute, dată fiind calitatea intelectuală a intervenţiilor participanţilor, printre care s-au numărat, în ordinea prezentărilor, Vlad Nistor, Bogdan Murgescu, Laurenţiu Vlad, Francisco Veiga Rodriguez, Jasmina Mironski, Iulia Motoc, Alexandra Niksic, Alexandru Lăzescu, Kathrin Lauer, Gregor Mayer, Bogumil Luft, Phelim Mcleer, Romaniţa Constantinescu, Richard Wagner, Mircea Muthu, Adrian Cioroianu, Carmen Muşat, Silvia Marton, Constantin Hlihor, Liviu Mureşan, Melania Borţun, Adrian Miroiu, Costel Bercuş, Mariana Celac, Elena Nica. (**C.M.**)

poate fi pozitivat sau „dialectizat“, într-un efort notabil de a depăşi discursul imediat, empiric despre aceste „teme“, de a le prelucra cît de cît filozofic; Vladimir Trendafilov (Sofia) s-a referit la scrisul „virtual“, aproape „televizual“ al lui Derrida, remarcînd, pe lîngă „erotismul comunicaţional“ al zilelor noastre, şi faptul, paradoxal, că sîntem mai scrişi, astăzi, şi scriem mai mult, în această epocă a vizualului, decît pe vremea domniei declarate a textului scris: „Scrisul este visul discursului“.

Derrida: o adevărată „critică a mass-media“ ar trebui să depăşească ceea ce, în cadrul acestora, este „minciună conştientă“. Trebuie inventate alte categorii. (De acord!)

După-amiază, cu excepţia lui Bernhard Waldenfels (Bochum), care a vorbit despre **Politica la limitele normalităţii** (despre un „normalism“ ca opunîndu-se terorismului), tema „deconstrucţia şi problema eticii“ a fost „acaparată“ de bulgari: Vladimir Gradev (**Etica după Derrida?**), Boyan Manchev (**„A da corp morţii“**), una dintre cele mai fine intervenţii din întreg colocviul (pentru „a da corp sensului“ trebuie să „dăm corp morţii“, s-o „figurăm“; „a crea înseamnă a deconstrui“ etc.), Dimităr Zacev şi Mihail Nedelcev, în intervenţiile cărora, destul de plat, de „neridicată“ la rang de reflecţie filozofică, a plutit (ca şi la noi, dar pînă în urmă cu cîţiva ani) noţiunea (neconstruită) de „proces al comunismului“.

Pe tot parcursul acestui colocviu, trebuie spus, Derrida, „în jurul“ căruia pînă la urmă ne adunaserăm, a trebuit să „presteze“ academic, mulţumind (cu generozitatea-i cunoscută), interpretînd, interpelînd, răspunzînd şi chiar – a fost cazul, mai ales spre final – respingînd şi clarificînd. Imediat ce se încheia lectura cîte unui set de comunicări, toţi ochii se îndreptau către el, prizonier responsabil al propriei glorii şi al propriilor concepte care îi sînt, astfel, întoarse sub chipuri de multe ori greu de recunoscut: „După trei săptămîni petrecute în China, încep să am o proastă imagine despre mine însumi, obligat cum sînt să mă pronunţ tot timpul“, avea să-mi mărturisească Profesorul a doua zi după încheierea colocviului, la micul dejun. Colocviu care, pentru noi, nu s-a terminat încă.

Ziua a treia (**Deconstrucţia şi ştiinţele despre om**)

Şedinţa de duminică a fost deschisă de Yver Hersant (Paris), care a vorbit, elegant, despre fantasme, fantome, fantezie, cinema, video: în acesta din urmă nimeni nu este stăpîn, prin video vin spectrele şi „evenimentele“, aici trecutul se „grefează“ direct pe viitor.

După logiciana Ana Dimişkovska (Skopje), care a vorbit despre *„idiomurile universalului“* şi despre *„poliglotismul filozofiei“*, după încă un neamţ, Georg W. Bertram (Giessen), care a comparat, destul de inabil însă, *„hermeneutica şi deconstrucţia“*, şi după încă o intervenţie a lui Derrida („La o întrebare trebuie să răspunzi *exact alături*: nici exact, nici alături, ci exact, fix alături“!) şi încă un bulgar, Dimitri Ginev, pe care, din păcate, nu l-am mai perceput, a venit şi rîndul meu: **Unde(r)construction. Deconstrucţia „audiovizualului“ şi creşterea „virtualului“**, comunicare al cărei refren a fost: „Prin media actuale, nu mai sîntem nici vii, nici morţi (definiţia dată de Derrida spectrului: nici viu, nici mort), dar nici spectre“; trebuie deci să reînviem spectrele. „Şi, pînă la urmă, ce-aţi dori: nişte spectre adevărate, adică ceva imposibil?“, m-a întrebat, apoi, Derrida. Da (răspund acum): prefer spectrele cinematografului, de pildă, la care referinţa la realitate încă se mai păstrează, fie şi negativ. Spectrele simulate şi maimuţărite de azi au eliminat „adevăratele spectre“. „Sînteţi împotriva mass-media?“ (probabil s-a văzut), a insistat Jacques Derrida „Evident, din moment ce lucrează în media“, a răspuns Ciprian Mihali în locul meu.

Şi aşa mai departe, pînă şi după masa rotundă finală dedicată comentării, prin trei intervenţii (Ivailo Dicev, Dimităr Denkov şi Marcel Drach, din Paris), a lucrării **Spectrele lui Marx**, cînd dezacordul şi „neînţelegerile“ Vest-Est au atins, cum era poate de aşteptat, un punct culminant (vezi comentariile de mai jos).

„Nu există atom pentru deconstrucţie“, ne-a reamintit, în final, Derrida, deconstrucţia este tocmai „reamintirea existenţei unei divizibilităţi ireductibile“.

Una dintre concluziile colocviului de la Sofia a fost, poate, ca răspuns la o întrebare formulată cu glas tare, cum spuneam, tot de el, un strigăt (parcă de victorie) al lui Ciprian Mihali: „Trebuie să-l trădăm pe Derrida!“.

Da, dar cum? Poate tocmai în felul în care Derrida însuşi, declarîndu-se, într-una din zile, „moştenitor al fenomenologiei“, a mărturisit că l-a „trădat“ pe Husserl, care chiar *trebuia* „trădat“, *„par fidelité“* – „din/prin extremă, maximă fidelitate“.

„Există mai multe moduri de a comite sperjurul.“ Iar în filozofie (cel puţin), sperjurul trebuie comis „cît mai puţin grav cu putinţă“.

Să învăţăm, deci, să trădăm. Să inventăm, prin urmare, fidelitatea.

Monştri, spectre, deconstrucţii

Despre Marx, după Sofia

CIPRIAN MIHALI

Aceştia ar putea fi trei dintre termenii-cheie în jurul cărora s-a desfăşurat la Sofia, la mijlocul lunii noiembrie, un colocviu internaţional avîndu-l ca invitat de onoare pe Jacques Derrida şi, poate mai mult decît un autor în carne şi oase, opera lui.

Titlul colocviului – provocator şi cu bătaie precisă – propunea o aşezare în raport filozofic a Europei şi Balcanilor din punctul de vedere al unei deconstrucţii a politicului, a acelui politic care a luat în lumea contemporană, nu arareori, forme monstruoase. A fost vorba, aşadar, atît în conferinţa susţinută de filozoful francez (**Pedeapsa cu moartea şi suveranitatea. Pentru o deconstrucţie a onto-teologiei politice**), cît şi în prezentările pe secţiuni (trei la număr: **Problema limitei**, **Balcanii şi Europa: deconstrucţii ale politicului**, **Deconstrucţia şi problema unei redefiniri a eticii**) de integrarea într-un discurs filozofic, într-o dezbatere intelectuală mai largă, a moştenirii pe care trecutul mai îndepărtat sau mai recent ne-a lăsat-o: moştenire a modernităţii, moştenire a comunismului, moştenire (dacă putem vorbi şi aici de aşa ceva) a globalizării. Fără o asemenea aducere în dezbatere a ceea ce avem – şi sîntem, spune Derrida – ca moştenire, nu numai că trecutul ni se dezvăluie în forme spectrale, ca un refulat ce nu încetează să revină, dar şi prezentul ori, mai mult, viitorul vor lua, de fiecare dată, aspectul irumperii evenimenţiale monstruoase, nelăsîndu-se prins(e) în articulaţii de înţeles şi de sens comun.

Nu aş dori să descriu aici întreaga desfăşurare a simpozionului, adeseori pasionantă prin prezenţe şi intervenţii, pe alocuri surprinzătoare prin luări de poziţii ori diferenţe de opinii. Vreau doar să prezint cîteva consideraţii plecînd de la masa rotundă finală, desfăşurată în jurul cărţii lui Derrida, **Spectrele lui Marx**.

Desigur, numele lui Marx a fost invocat de nenumărate ori pe durata acestei întîlniri şi, cel mai adesea, pentru a recunoaşte în autorul **Capitalului** pe unul dintre autorii a căror moştenire modernă şi postmodernă e încă în întregime de discutat şi asumat astăzi. Spectralitatea lui Marx, idee atît de dragă lui Derrida, nu înseamnă – într-un sens prim – decît această permanentă revenire a părintelui comunismului în forme dintre cele mai diverse, teoretice ori practice, sociale ori economice, politice ori simplu cotidiene. În ce fel mai avem de-a face azi cu Marx, cînd pare că prăbuşirea comunismului a pus capăt definitiv complicităţii noastre cu ideologia dogmatică şi ne-a eliberat de povara unui limbaj de lemn care înghesuia orice gînd în opoziţii tari şi exclusive? De ce să ne mai întoarcem la un trecut pe care oricum nu l-am recunoscut niciodată ca fiind al nostru, ci l-am primit în dar o dată cu tancurile sovietice? Întrebări legitime şi care dau seama de o anumită saturare în discursurile actuale în privinţa moştenirii comunismului, precum şi de prospeţimea tinerească a noii frazeologii capitalist-democratice, aducătoare de granturi şi finanţări.

Dezbaterile de la Sofia în jurul lui Marx au pus în evidenţă, şi prin cele spuse de intervenanţi, dar, mai ales, prin felul în care au fost spuse lucrurile, că există un mare decalaj între „Est“ şi „Vest“ în privinţa citirii lui Marx. Astfel, este aproape paradoxal să constatăm, în primul rînd, că, vreme de mai bine de cincizeci de ani, Vestul capitalist a făcut o lectură aprofundată a lui Marx, în timp ce Estul comunist l-a utilizat în scopuri pur politice şi ideologice. N-a existat în Est dezbatere în jurul lui Marx, n-au existat cărţi şi cursuri consacrate unei confruntări cu Marx, cu forţa şi slăbiciunile gîndirii sale, cu influenţa lui asupra altor autori deja clasici ai secolului XX, asupra configuraţiilor spirituale ale ultimului veac. Prezenţa numelui lui Marx în Est, masivă şi zdrobitoare, a fost una profetică şi univocă, iar opera sa a rămas mereu text sacru, imposibil de abordat hermeneutic şi cu atît mai puţin critic. Dacă în unele ţări vecine (în Ungaria, prin Lukács şi mai ales prin discipolii săi, Vajda Mihály ori Heller Agnes, ori în Cehoslovacia, printr-un autor precum Karel Kosik) a mai putut să existe interpretare critică a lui Marx – devenită curînd disidenţă, şi nu întîmplător –, în România, Marx n-a reuşit niciodată (sau, mai corect: aproape niciodată, nu trebuie uitaţi unii dintre intelectualii maghiari de stînga din generaţia '56) să străpungă crusta dogmatismului şi să se dea ca pretext al unei confruntări de idei între intelectualii angajaţi politic ori nu. De asemenea, nu este

---

Fapte – lunar pentru business

Anul 2, numărul 1, ianuarie 2002
39 600 lei
fapte
Lunar pentru business
România îşi arată colţii - Dracula Park
CEC, a doua epocă Teculescu
Un singur EURO pentru 12 europeni
Moare DAEWOO?
Harry PO
o copilărie de sute de milioane de dolari

După o primă „schimbare la faţă“ petrecută pe la mijlocul toamnei, revista **Fapte** trece acum printr-o nouă metamorfoză. Ca urmare a unor dificultăţi de strategie editorială (şi nu numai), săptămînalul a devenit acum lunar, orientîndu-se cu precădere asupra mediului economic şi de afaceri românesc, după cum aflăm din editorialul semnat de Ionuţ Popescu şi intitulat **Integrarea în realitate**: „a devenit evident că o apariţie săptămînală este prea mult. Pentru un lunar însă, era nevoie de un concept cu ceva modificări, păstrînd ceea ce era bun: independenţa editorială, articole scrise într-un limbaj comestibil, dar avînd accente noi. [...] Altfel spus, o revistă adresată în primul rînd bărbaţilor interesaţi de mersul economiei, de ceea ce se întîmplă în jurul lor şi în lume... [...] Nu încercăm să fim originali cu orice preţ şi nici excentrici în exces; cărările bătătorite însă nu ne îndeamnă să le urmăm. Astfel, deşi trăim într-o economie încă slăbită, cu multe vicii, noi ne permitem să credem în viitorul unei afaceri de presă care să sprijine chiar mediul de afaceri“. Cu o identitate distinctă şi cu un număr sporit de pagini (96), adaptat noii condiţii de „lunar“, **Fapte** se propune în noua formulă cu un sumar cel puţin la fel de divers şi de atrăgător: interviuri şi portrete ale unor personalităţi ale vieţii politice şi administrative, pagini despre **Dracula Park** şi despre fenomenul filmului (şi cărţii) pentru copii **Harry Potter**, reportaje (**Miniafganistanul din Militari** ş.a.), pagini despre mediul de afaceri şi turism românesc şi internaţional, informaţii şi materiale din domeniul comunicaţiilor, culisele modei, controverse pe marginea vulgarităţii emisiunii Mihaelei Tatu de la PRO TV, dar şi prezentări de „acţiuni“ culturale insolite, precum cea iniţiată de studentul la UNATC Radu Apostol, care a scos cîţiva copii din canale punîndu-i să joace la teatru povestea propriilor vieţi...

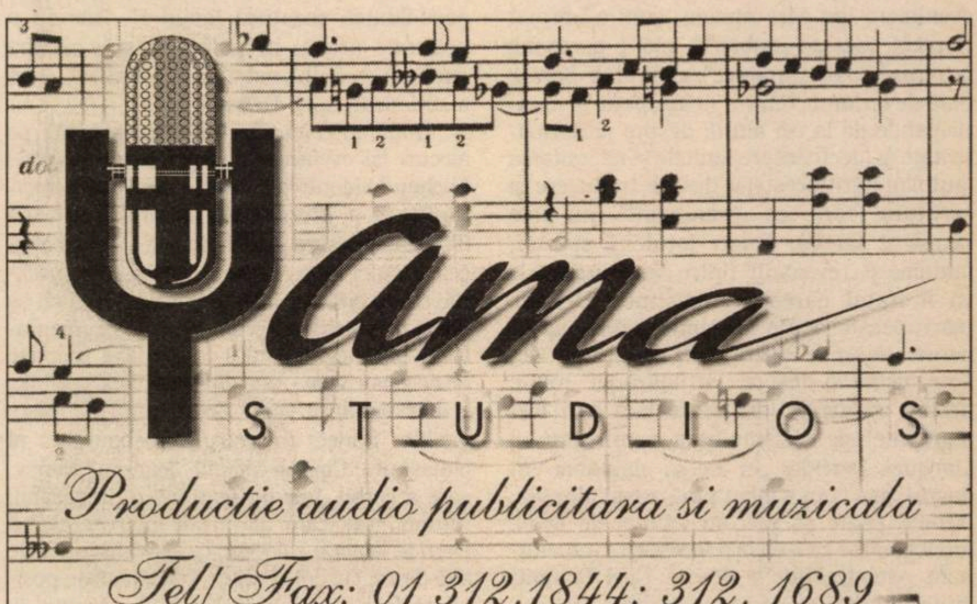

Yama
STUDIOS
Productie audio publicitara si muzicala
Tel/Fax: 01 312.1844; 312. 1689
e-mail: yamastud@hotmail.com

o întîmplare că unii din cei mai mari exegeţi (de stînga şi ei) ai operei lui Marx din Vest n-au putut niciodată să pătrundă în dezbaterile de aici: autori ca Walter Benjamin, Guy Debord ori Henri Lefebvre – pentru a numi doar trei autori despărţiţi ei înşişi de variantele marxismului adoptat – nu se regăsesc deloc printre referinţele „marxiştilor" locali. Şi nici n-ar fi avut vreo şansă de a se regăsi, într-atît demersurile lor critice (încă o dată: dinăuntrul marxismului) riscau să zdruncine adevărurile eterne ale ideologiei oficiale.

În **Spectrele lui Marx** (o carte ce a rămas, simptomatic, fără ecou în disputele culturale postdecembriste), Derrida – recunoscînd franc: „Ce e sigur e că nu sînt marxist" – face o afirmaţie tare: „A continua să te inspiri dintr-un anumit spirit al marxismului ar însemna să fii fidel faţă de ceea ce a făcut întotdeauna din marxism... o critică radicală, adică un demers gata de propria-i autocritică. Această critică se voieşte în principiu şi în mod explicit deschisă cu privire la propria sa transformare, reevaluare şi auto-interpretare... Acest spirit este mai mult decît un stil, chiar dacă este şi un stil. Este moştenitorul unui spirit al Luminilor la care se cuvine să nu renunţăm" (ed. rom., trad. de Bogdan Ghiu, Polirom, 1999, p. 140). Prin acest citat putem face acum diferenţa netă dintre „spiritul marxismului" adoptat de gîndirile critice occidentale şi „spiritul marxismului" care l-a legat în Est, după spusele aceluiaşi Derrida, de corpul unei doctrine totalizatoare la nivel metafizic şi politic. A fi refuzat – şi a continua să refuzi – acest spirit critic înseamnă a renunţa la una din responsabilităţile cele mai grele pe care ni le-a lăsat moştenire modernitatea însăşi: responsabilitatea faţă de propria gîndire şi suspiciunea neostoită faţă de seducţiile oricărui dogmatism. Este evident atunci că o asemenea responsabilitate n-a fost asumată la noi înainte de 1989 şi pare că şi mai puţin după aceea. Marx n-a fost şi nu este pretext pentru o critică radicală (nici a lui Marx, nici de sine), pentru o voinţă deschisă spre regîndirea critică a propriilor asumpţii teoretice. Procesul comunismului, juridic şi politic, cărţile albe, negre sau de alte culori ale comunismului, ale partidului comunist ori ale Securităţii – acte necesare şi reparatorii – rămîn dramatic de insuficiente pentru pregătirile în vederea configurării viitoare a societăţii postcomuniste. Procesul comunismului inculpă juridic ori moral cîţiva reprezentanţi ai fostei nomenclaturi, dar evită, prin chiar acest gest, confruntarea cu responsabilitatea, aceea pentru abandonul gîndirii ori pentru evitarea oricărei critici, fie şi prin refuzul net al invocării marxismului – dar şi cu responsabilitatea pentru consecinţele practice, cotidiene ale unui asemenea abandon. Astfel încît astăzi, dintr-o moştenire pierdută ori nerecunoscută, refacem chinuitor de greu o idee a responsabilităţii faţă de prezent ori viitor.

Asta face, cred, ca Derrida să se înşele atunci cînd vorbeşte despre spectre ale lui Marx în ţările comuniste. Aici, Marx n-a circulat ca spirit (în ambele sensuri ale termenului...), nici înainte de 1989 şi nici după. El a fost un corp sfînt înainte, imposibil de atins, un cadavru după, a cărui urmă trebuie ştearsă cît mai repede din faţa ochilor şi din memorii. Istoria acestui spirit, în cărţi, cursuri, dezbateri, este aproape nulă, modernitatea, într-una din multiplele sale dimensiuni (cea iluminist-critică), rămîne pe veci neîmplinită. Saltul dintr-o premodernitate arhaizantă într-o postmodernitate globalizatoare, scurtcircuitînd travaliul specific modernizator al gîndirii responsabile faţă de propriile-i convingeri, se face în entuziasmul adoptării noilor modele. Astăzi, nu Marx este adevăratul spectru, ci „democraţia", „economia de piaţă", „aderarea la...", „multiculturalismul" etc., noi obsesii pe vechi impulsuri mimetice. Stafiile acestora zburdă prin Europa, creînd legitimităţi politice, organizaţii nonguvernamentale, discursuri simpatetice, *talk-show*-uri şi festivităţi nenumărate. Marx e mort, nici nu ştim de fapt dacă a existat vreodată, trecutul trebuie uitat, eventual poate fi rememorat din sărbătoare în sărbătoare, pentru a extirpa monştrii şi pentru a celebra sfinţii. ▮

Editura ARS DOCENDI
a Universității din
București
Șos. Panduri 90
sector 5 București
Tel./Fax: (01) 410 25 75
E-mail:
ars.docendi@chem.unibuc.ro

La plăcinte
înainte!

Haide, bre, la cantină!

Se lansează o carte cu două buzunare: într-unul găsești eseul Irinei Nicolau 'Haide, bre! Incursiune subiectivă în lumea aromânilor' și în celălalt 'Talmeș-balmeș de etnologie și multe altele', alcătuit tot de Irina.

Fii atent! MARE POTOL, MARE! Prima lansare se ține la cantina studențească de lîngă Facultatea de Drept (B-dul M. Kogălniceanu 36-46), miercuri, 19 decembrie, orele 14:30 trecute fix. Umblă zvonul că se bagă plăcinte macedonene cu brînză, spanac, praz și dovleac. O să fie zaiafet, lume bună și luminație ca la șosea!

A doua lansare (ți-am spus că e o carte cu două buzunare) are loc tot miercuri, în Lăptărie, la ora 19:00. Dacă n-ai prins autografele de la cantină, vino negreșit în Lăptărie!

Te așteptăm
cu stimă
și tandrețe

P.S.
Dacă vrei să citești cartea on-line sau doar să arunci o privire, intră pe www.arsdocendi.ro/irina.
Poți să și comanzi, nu ne supărăm, dar am vrea să te și vedem la lansare!

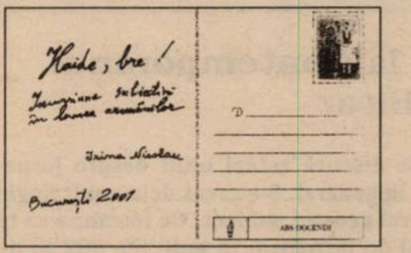

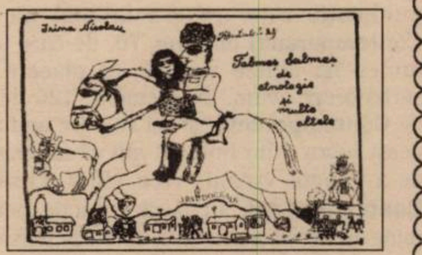
Irina Nicolau
Talmeș balmeș de etnologie și multe altele

Pentru a comunica eficient...

CRISTINA IONICĂ

În perioada 3-7 decembrie, Centrul de Consultanţă Psihologică şi Psihoterapie „Măiastra" din Bucureşti şi Chidharom Conseils din Franţa au organizat un seminar de formare în Process Communication Model.

Înainte de a vorbi despre seminarul propriu-zis, cîteva informaţii despre Process Communication sînt, desigur, necesare. Taibi Kahler, iniţiatorul acestui model, a identificat şase tipuri de personalitate, fiecare cu punctele sale puternice şi slabe, a căror prezenţă şi poziţionare în tiparul de personalitate al fiecărui individ oferă informaţii esenţiale în legătură cu sursa principală de motivare, cu modul preferenţial de comunicare al individului şi, de asemenea, cu modul său personal de a intra în stres. Folosit iniţial de NASA pentru selecţionarea astronauţilor (selecţie propriu-zisă, stabilirea compatibilităţii între membrii echipajelor, prevederea comportamentelor de stres etc.), modelul are de ceva vreme o utilizare din ce în ce mai extinsă şi cu rezultate spectaculoase în domeniul economic, de exemplu în cadrul firmelor cu personal numeros, unde există indivizi cu responsabilităţi mari şi deci cu mari „şanse" de a acumula stres.

Taibi Kahler a obţinut, în 1977, premiul „E. Berne" pentru crearea PCM. Modelul utilizează unele concepte din Analiza Tranzacţională (*nevoi*, *scenariu de viaţă*, *triunghi dramatic*, *poziţii de viaţă* etc.), altele fiind adăugate de Taibi Kahler (conceptul de *drivers* – comportamente subtile care indică intrarea persoanei în stare de *miscommunication* – este un exemplu). Modelul a dovedit că are o largă aplicabilitate, în domenii dintre cele mai variate, de la selecţionarea personalului într-o clinică pînă la consiliere familială etc.

Seminarul de PCM din 3-7 decembrie, care l-a avut ca formator pe Jérôme Chidharom (preşedinte al Societăţii Franceze de Somatoanaliză, *coach*, formator senior PCM), este primul organizat în România. Printre participanţi, pe lîngă psihoterapeuţi, psihologi şi tineri absolvenţi ai Facultăţii de Psihologie, s-au numărat cîţiva manageri, un antrenor sportiv, un *advertiser* şi o jurnalistă (cea care semnează articolul de faţă). Prezenţa unor persoane cu ocupaţii variate a facilitat înţelegerea modelului, participanţii putînd să observe pe viu, la cei din jur, diversele tipuri de personalitate, în manifestare...

Participanţii au beneficiat de un profil de personalitate şi de un ghid de interpretare a profilului, oferite de Kahler Communications. Formatorul Jérôme Chidharom s-a dovedit un profesor şi un partener de discuţie deosebit. Pe lîngă materialele tipărite, seminarul s-a bazat pe vizionarea unor filme în care actori profesionişti (în filmele americane) şi formatori PCM (în cele realizate în Franţa) „joacă" diversele tipuri de personalitate, inclusiv „schimbările de fază".

Acest concept (*schimbare de fază*) merită un plus de atenţie, pentru că reprezintă contribuţia fundamentală adusă de Process Communication ca model explicativ de funcţionare a personalităţii. Conform PCM, fiecare individ deţine cele şase tipuri de personalitate identificate (emotor, *workaholic*, perseverent, visător, rebel şi promotor), dar unul dintre ele este dominant şi acesta se numeşte *bază*. Individul recurge, în timp, şi la alte familii de comportamente, dar într-un mod mai puţin continuu şi mai puţin caracteristic; *faza* este o familie de comportamente diferite de cele ale *bazei*, care ajunge să-şi manifeste dominaţia într-o anumită perioadă a vieţii individului. *Schimbarea de fază* însoţeşte, uneori, evenimente marcante ale vieţii; în alte cazuri, este posibil ca individul să rămînă toată viaţa în aceeaşi fază. Schimbările de acest tip pot fi anticipate prin intermediul PCM, iar individul poate fi ajutat să „administreze" schimbarea pe care o suferă, să beneficieze tot timpul de confortul necesar, care este întotdeauna de o natură diferită de la o fază la alta. Dependenţa nivelului de energie al unei faze de baza individului este, de asemenea, un lucru care nu trebuie neglijat. Un alt lucru important de reţinut în legătură cu acest model este acela că tipurile de personalitate sînt definite nu numai sub aspect patologic, al comportamentelor „anormale", ci şi din perspectiva comportamentelor pozitive şi cotidiene, în afara patologiei. PCM oferă modalităţi eficiente de intervenţie în situaţiile de stres de diferite grade, nuanţate în funcţie de tiparul de personalitate. Ideea sau „filozofia" PCM, dacă vrem să formulăm foarte pe scurt una, este aceea că nu cei din jur poartă responsabilitatea realizării unei comunicări autentice, ci individul însuşi. Înainte de a cere să fie înţeles, trebuie să se facă înţeles. Evitîndu-se pasarea responsabilităţii, lucrul are mai multe şanse să fie realizat...

În discuţiile din cadrul seminarului, participanţii din domeniul economic au ridicat o problemă interesantă: oare cunoscătorul de PCM nu se află într-o poziţie din care poate manipula cu uşurinţă persoanele din jur, el ştiind ce să-i spună fiecăruia pentru a obţine reacţia dorită? Răspunsul este foarte simplu: PCM nu ajută la obţinerea de reacţii contrare intenţiilor cuiva, ci asigură transmiterea fără distorsiuni a mesajului între două structuri de personalitate oricît de diferite, elimină tensiunile generatoare de stres etc. Întrebarea spune, în fond, multe despre percepţia românească a tot ce ţine de psihologie. Suspiciunea se datorează, evident, anilor de comunism şi ea apare în două ipostaze principale: *1. Psihologia se ocupă de nebuni* şi *2. Psihologul manipulează*. Suspiciune, cum spuneam, motivată... cultural-istoric şi care supravieţuieşte chiar dacă individul nu ar aproba, poate, niciodată propoziţii atît de brutal simplificatoare precum cele menţionate mai sus. Faptul că participanţii-*manageri* s-au gîndit că o asemenea suspiciune ar putea să apară atunci cînd vor încerca *implementarea* modelului în firmele în care îşi desfăşoară activitatea demonstrează o bună cunoaştere a mediului socio-cultural românesc – şi de la o bună cunoaştere începe totul. Cu siguranţă că, în foarte scurt timp, vor veni şi soluţiile.

Un articol de prezentare nu poate avea pretenţia să redea toate subtilităţile unui model extrem de complex cum este PCM. Să plasăm deci, pe post de concluzie, sentimentul general cu care participanţii, după obţinerea diplomei de practician PCM, au părăsit sala de seminar: *optimismul* emanat întotdeauna de lucrurile care în mod evident funcţionează. Cum vor folosi ei ceea ce au învăţat este o altă poveste, care ar merita la rîndul ei toată atenţia...

„Cînd stai de vorbă cu cineva, chiar să te gîndeşti la el“

Interviu cu **Tita CHIPER**

Cine nu cunoaşte oare măcar o parte din interviurile realizate de Tita Chiper? Ele poartă toate semnul unei mărci deja inconfundabile. Nu sînt nici agresive, nici experimentale, nici frivole, dar nici convenţionale sau rigide. Tita Chiper are, înainte de toate, talentul de a-şi alege oamenii. Nu neapărat vedete sau capete luminate, ci oameni care se dovedesc a fi într-un fel sau altul spectaculoşi. Mai are, de asemenea, talentul de a asculta ore în şir ceea ce spune celălalt, aşa cum îl are şi pe acela de a vorbi, spunînd istorii fabuloase, cu un fel de patos rece, pe care nu prea l-am mai întîlnit la altcineva. Pe lîngă poveştile pe care le-am transcris în cadrul acestui interviu, au mai fost multe altele, înregistrate sau nu, care ar fi putut să nu se sfîrşească niciodată. Memoria Titei Chiper e un muzeu uriaş în care oamenii şi lucrurile sînt încă vii. Chiar şi animalele. Am să-i aduc, în final, un omagiu pisicii de demult a Titei Chiper, pe nume Gaston. Gaston s-a sfîrşit în plasa cu care tocmai fusese transportat la medic, pentru că era bolnav. Stăpîna lui a simţit doar că plasa devine tot mai grea, pe drumul de întoarcere, iar a doua zi Gaston a fost înmormîntat într-un parc, pe care Tita Chiper nu l-a mai frecventat niciodată din acel moment. Iată o mostră de patos rece, dar extrem de tulburător.

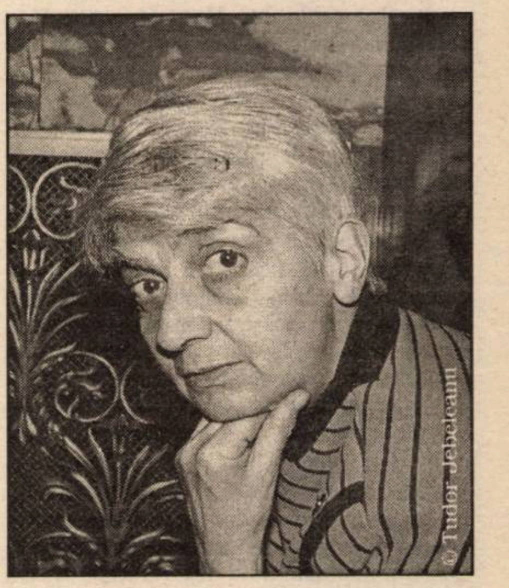

De la **Contemporanul** la Bicaz

Se discută astăzi mult despre jurnalism în general. S-a creat deja o mitologie în jurul acestui subiect. Ce însemna să te ocupi de jurnalism în anii '50-'60? Şi de ce aţi ales această meserie?

Am fost repartizată la **Contemporanul** la începutul anilor '50. M-am pomenit la o publicaţie care nu era în nici un caz **Contemporanul** din anii '70, de care toată lumea îşi aduce aminte cu plăcere. Se sărbătoresc acum, de exemplu, 120 de ani de **Contemporanul**, şi mi se pare amuzant acest lucru atîta timp cît ştii că au existat, de-a lungul vremii, vreo cinci feluri de **Contemporanul**. În acea redacţie pentru mine exista o permanentă sursă de tensiune. Reportajul literar şi reportajul cultural specifice acestei reviste mie îmi puneau următoarea problemă: că nu am talent. De ce? Oamenii cu care vorbeam, locurile în care mă duceam nu arătau ca în reportajele colegilor mei. Eu întîlneam întotdeauna nişte proşti. La mine nu vorbeau frumos, nu vorbeau citabil, nu puteam scoate din spusele lor formulări memorabile. Mă întrebam: „Cum sînt oare ăia pe care îi întîlnesc colegii mei şi de ce nu îi întîlnesc şi eu?“.

Şi nu v-aţi gîndit că problema era cu ceilalţi şi nu cu dumneavoastră?

Nici o clipă. Eu eram de bună-credinţă şi citeam ca atare reportajele colegilor mei. Îmi spuneam: „Dacă ştiu să scoată asemenea lucruri de la oameni înseamnă că ei au talent, însă eu dau numai de proşti“. Şi atunci am practicat alt gen, foiletonul, care era un fel de pamflet. Iar pentru acesta se pare că aveam ceva înclinaţie. Dar, în acest sens, eu am o anumită idee, nu ştiu cît de bună. Cred că o femeie, începînd de la o anumită vîrstă, trebuie să nu mai aibă talent la aşa ceva. Chiar dacă în realitate are.

De ce consideraţi asta?

Textele de felul acesta au un aer mahalagesc. De aceea, chiar dacă ai un asemenea talent, e mai bine să ţi-l potoleşti. După 3 trei ani de **Contemporanul**, am hotărît că nu e nimic de făcut cu mine. Şi am plecat pe şantier, la Bicaz, convingînd şi doi colegi că e cazul să înfiinţăm acolo un ziar. Noi, cei trei tineri, luaţi împreună, aveam cu toţii cam 65 de ani.

Dumneavoastră cît aveaţi?

21. Imaginează-ţi însă că pe atunci pînă şi titlul unui ziar trebuia stabilit la Comitetul Central, la secţia de propagandă. Cineva trebuia să-şi dea avizul ideologic, să dea banii, hîrtia, tipografia. Nu puteai să faci un ziar în calitate de particular. Timp de trei luni am stat în incertitudine, pentru că nu ştiam dacă ni se aprobă sau nu proiectul. Direcţia şantierului nu avea nevoie de noi, de la Bucureşti nu venea nici un semn şi noi totuşi nu renunţam la planurile noastre. Pînă la urmă, am reuşit să avem şi un sediu, ni s-au dat banii pe care îi aşteptam. Am reuşit să avem şi mobilier, telefon, radio. Primul lucru pe care l-am luat din banii noştri a fost o oglindă pe care am pus-o lîngă cuierul din hol, cu gîndul să ne uităm în fiecare dimineaţă şi să ne bufnească rîsul văzînd pe cine dă partidul banii.

Poporul sau cititorul?

Totuşi, cum i-aţi convins să vă dea aceşti bani?

Aveam putere de convingere. Aşa a început pentru mine acea experienţă care a fost foarte interesantă. Ziarul apărea o dată pe săptămînă, avea patru pagini, în format tabloid. În această publicaţie, am practicat toate genurile. De la ştire la cronică literară de cinci rînduri sau la cronică de film. Scriam şi despre viaţa culturală, şi despre viaţa şcolii, şi despre cercetările care se făceau pentru viitorul baraj. Am reuşit să mă mişc într-un mediu foare variat. Cînd scriam la **Contemporanul**, nu aveam nici o reacţie din partea celor care citeau. Totul se ducea într-un hău. Discutam doar între colegi ce e bine şi ce nu. La Bicaz, în schimb, aveai imediat ecoul, contestarea sau confirmarea. Iar cu personajele articolelor tale, cu cei pe care îi criticai sau îi lăudai, te întîlneai inevitabil pe unica şosea a localităţii. Era una singură. Începea de la gară şi se termina la baraj. Iar pe ea erau înşirate şase frizerii, o cantină, un restaurant, cimitirul. Fie că vroiai sau nu, te întîlneai cu cei despre care scriai.

S-a întîmplat să aveţi şi conflicte?

Au existat, desigur. Şi, dacă îmi aduc bine aminte, existau chiar şi sancţiuni. Am scris o dată despre un club unde se primiseră nişte aparate de proiecţie, dar nu am verificat, înainte să redactez ştirea, dacă aceste aparate funcţionează sau nu. Şi am scris că funcţionează. A venit de la responsabilul clubului o hîrtie în care se arăta că informaţia este eronată, că aparatele au sosit, dar încă nu au fost puse în funcţiune. Urmarea a fost că am primit interdicţie de semnătură timp de două luni. Altă dată am fost şi penalizată. Nu ştiu dacă aceste lucruri erau bune sau rele. Eu cred că era bine aşa. Pentru că de atunci mi-am verificat întotdeauna cu mare atenţie ştirile. A fost bună experienţa mea de la Bicaz, în general. Sînt cîteva decenii de atunci şi tot am mai rămas în legătură cu nişte oameni, pentru că lumea de acolo era foarte interesantă. Acum, cînd s-a prăpădit domnul Zigu Ornea, l-am întîlnit la înmormîntarea acestuia pe un medic foarte cunoscut, cardiologul Leonida Gherasim, care era pe atunci, la Bicaz, medic stagiar.

Aţi avut planuri mari în privinţa acelei gazete săptămînale?

Da, sigur, în primul rînd doream să fim bine informaţi. Drept urmare, am avut abonamente la **Gazeta literară**, **Contemporanul**, **Viaţa Românească**, **Steaua**, **Iaşiul literar** şi **Orizont** de la Timişoara, care se chema pe atunci **Scrisul bănăţean**. După vreo doi ani, am scris şi la ambasadele ţărilor socialiste, cerîndu-le buletinele lor informative, şi am primit din Polonia şi Cehia. Aşa, de pildă, am fost la curent, atît cît se putea, cu informaţii despre filmul polonez, în special despre documentarul polonez, care a avut o şcoală deosebită în anii '50. În plus, buletinul polonez avea şi o pagină de modă. Erau nişte schiţe interesante cu care te duceai la croitoreasa din Piatra Neamţ şi îi arătai ce vroiai să-ţi coasă. Căutam astfel să nu fim rupţi de lume. La drept vorbind, timpul atunci nu era propice pentru tot felul de lucruri, dar timpul ţi-l mai faci şi tu singur.

Şi cum s-a terminat episodul Bicaz?

S-a terminat pentru că s-a încheiat lucrarea. Am fost lăsaţi după aceea absolut în ploaie. Noi nu eram nici membri de partid, de aceea întotdeauna era adus un redactor-şef membru de partid, de la Bacău. Ziarul s-a desfiinţat şi ne-am întors la Bucureşti. Dar aş vrea să revin la întrebarea despre jurnalismul anilor '50. Pot spune că, uneori, nu simt mare deosebire faţă de presa de astăzi. Înainte cenzorul politic îţi spunea că poporul nu înţelege un anumit lucru. Acum, în unele locuri unde colaborez – nu e vorba de **Dilema** –, mi se spune că cititorul nu înţelege. S-a mutat accentul, dar categoriile au rămas vagi, iar obtuzităţile există în continuare. Ideea că poporul ar putea fi orientat sau, scuzaţi de vorbă proastă, educat nu-i trece nimănui prin minte. Cititorul sau cititoarea tocmai de aceea cumpără un ziar sau o revistă: ca să afle ceea ce nu ştie. Totuşi, trebuie să spun că presa anilor '50-'60 nu era favorabilă interviului.

Un dosar minunat şi o amînare continuă

Aş vrea să vă întreb ce schimbări interioare – mă refer la opţiunile dumneavoastră – au determinat diversele întîmplări exterioare?

În primul rînd, am schimbat oraşul de mai multe ori. Şi atunci cînd dispari dintr-un loc, e greu să te întorci, pentru că lucrurile sînt în continuă mişcare şi se schimbă. Cînd m-am întors de la Bicaz în Bucureşti, am avut posibilitatea de a lucra la **Luceafărul**, deşi nu era nimic sigur. Aş fi putut rămîne acolo, dar mie, în mod curios, îmi plăcea mai mult la **Gazeta literară**. La **Luceafărul** era un spirit de confrerie, de veselie continuă, de şezătoare. Am preferat însă **Gazeta literară**, unde nu era la fel, dar mi se părea mai interesant din perspectiva meseriei.

Am senzaţia din tot ceea ce îmi spuneţi că întotdeauna aţi ales să mergeţi acolo unde provocarea a fost mai mare, ca să folosim un termen la modă. V-aţi asumat mereu tot felul de riscuri.

Aşa e. Nu era uşor la **Gazeta literară**, dar mie îmi plăcea. Am rămas acolo timp de cinci ani. Şi am plecat atunci cînd a venit o echipă de la **Luceafărul**, care a schimbat stilul de lucru. S-a întîmplat că, printr-un noroc, m-am căsătorit în acea perioadă cu Alexandru Ivasiuc.

În ce a constat acest noroc?

În faptul că a putut să mă ţină acasă. Pe Alexandru Ivasiuc l-am cunoscut la un moment dat cînd a venit cu un text al său la **Gazeta literară**. Acolo a debutat el. Deci m-am căsătorit, dar se pare că iar nu am făcut bine. Mi se spunea: „Cu un dosar ca al tău, nu trebuia să faci lucrul ăsta“. Mai erau vreo două persoane care se puteau lăuda cu un asemenea dosar. Nu eram membru de partid, însă dosarul conta enorm.

De ce nu aţi fost membru de partid? Cum aţi reuşit? Mai ales dacă aveaţi un dosar aşa de minunat...

Dosarul era pur şi simplu viaţa mea. Nimic altceva. Mi s-a propus de multe ori să fiu membru de partid, dar am amînat mereu. Nu credeam pînă la capăt în ceea ce ar fi trebuit să cred. De aceea nu m-am implicat definitiv. În '68 am trăit ceva foarte important în acest sens. Eram aproape gata convinsă, eram în piaţa unde se ţinea discursul. Şi m-a întors pe dos o frază din acel discurs. S-a spus: „Uitaţi-vă la noi, tovarăşi, n-am trădat niciodată România şi nu o vom trăda“. Şi respectivul a arătat în primul rînd, spre Bodnăraş. Atunci mi-am spus: „Mă chemi la moarte şi nici măcar atunci nu îmi spui adevărul?“. Şi n-am intrat în partid nici în '68.

„Jumătate de privire“

Să ne întoarcem la evenimentele esenţiale din viaţa dumneavoastră.

Am reuşit în '66 să ies din presă şi m-am reîntors abia în '93. După '90, mi s-au făcut cîteva propuneri, dar nu am acceptat nimic. Am ajuns direct la **Dilema**. Probabil aşteptam să se inventeze **Dilema**. Şi aici eu am cerut să vin. Dar nu neapărat ca să scriu. Am zis că pot veni pur şi simplu, pot vorbi politicos la telefon, pot face corectură şi eventual cafele bune. Nu ţineam cu orice preţ să scriu. Era însă un loc în care mi-ar fi convenit să fiu.

Aţi avut un *feeling*.

Da. În primul an, la **Dilema** nu prea ştiau ce pot face cu mine. Vorbesc foarte serios.

Dar atunci, în anii '60, după ce aţi părăsit presa, ce v-a marcat în mod deosebit?

Fără îndoială, experienţa americană. Societatea americană pe care am cunoscut-o eu în anul universitar '68-'69 era teribil de interesantă. Acolo am înţeles că mentalităţile pot fi schimbate în condiţii de libertate. Mi-am pus atunci întrebări esenţiale. Am fost împreună cu Alexandru Ivasiuc, amîndoi fiind bursieri International Writing Program. Noi am fost, de altfel, inventatorii acestui program şi primii români care au plecat în

America astfel. Cum spuneam, mi-am pus multe întrebări, în legătură cu profesia, cu ceea ce e important sau nu, cu lucrurile în care trebuie să crezi. Experienţa americană m-a pregătit cumva pentru economia de piaţă. Adică am înţeles că nu trebuie să cumperi tot ce vezi. Chiar dacă există vitrine pline, nu înseamnă că trebuie să şi cumperi tot ce e în ele. Să mai adaug că, în perioada '66-'77, am fost primul lector, primul auditor, primul critic, neascultat, fireşte, dar care trebuia să-şi spună părerea, pentru tot ceea ce a scris Alexandru Ivasiuc. Şi căsnicia mea a fost o experienţă teribil de interesantă. Cineva m-a întrebat o dată cum aş rezuma căsătoria cu Ivasiuc şi am spus atunci: „Am reuşit jumătate de privire". Jumătate a fost celălalt. Aveam codurile noastre. Ne înţelegeam imediat, fără prea multe explicaţii.

A fost o efervescenţă permanentă.

Da, şi o comunicare specială. În plus, amîndoi, cam în acelaşi timp, am simţit că societatea noastră nu e tocmai ceea ce trebuie. E interesant că ne-am dat seama – eu la sfîrşitul lui '55, el în '56 – că trebuie făcut ceva. El a făcut cinci ani de puşcărie şi doi de domiciliu obligatoriu, iar eu am stat cinci ani pe un şantier. Greşeala mea a fost că am crezut că, dacă nu merge ceva, asta e o problemă de loc. Credeam că nu merge bine numai în locul acela în care eram eu şi că era suficient să plec în altă parte. El a înţeles că e o chestiune de sistem. El avea o inteligenţă sintetizatoare, eu mergeam pe detaliu, pe anecdotică. Din acest punct de vedere ne-am completat foarte bine.

O otravă tare şi un mediu rezistent

Există o anumită viziune în ceea ce le priveşte pe soţiile marilor scriitori. Ele sînt întotdeauna copleşite de personalitatea soţilor şi nu fac decît să tolereze şi să cultive genialitatea acestora din urmă. V-aţi simţit vreodată copleşită astfel?

Nu. Rîdeam uneori şi spuneam despre el că este o otravă tare.

Iar dumneavoastră eraţi un mediu rezistent.

Da, aşa e. Alexandru Ivasiuc nu a reuşit, cu toată puterea lui de seducţie şi în ciuda importanţei pe care a căpătat-o pe drept în lumea literară, să-mi domolească spiritul critic şi ironia. Iar eu personal nu am reuşit, atîta timp cît el a fost ştab, să fiu o adevărată nevastă de ştab.

Ce-ar fi trebuit să faceţi în calitate de nevastă de ştab?

Să nu-i mai salut pe cei pe care îi cunoşteam de mult. De exemplu, atunci cînd a fost secretar la Uniune ar fi trebuit să nu le mai salut pe bătrînele funcţionare. Să-mi dau cu părerea despre filmul românesc atunci cînd mergeam împreună la vizionări. Am refuzat întotdeauna, spunînd: „Nu, nu sînt doamna colonel, nici doamna general". Dar am plătit pentru toate aceste lucruri mai tîrziu, după '77, pentru că am refuzat să fiu întruchiparea unui vis al multora. Şi nu am făcut asta pentru că nu-mi stătea în fire. Sau poate din comoditate. Dacă e să vorbesc despre momentele care m-au marcat, sigur că anul 1977 m-a marcat îngrozitor, pentru că am avut tot felul de solicitări foarte grele, pe care am reuşit totuşi să le depăşesc în timp. Timpul e un foarte bun aliat, dacă ai răbdare şi ţii să rămîi cu capul pe umeri atît cît se poate. Te mai ajută, desigur, şi umorul din cînd în cînd. Şi credinţa că nu eşti cel mai nenorocit de pe lume.

Spuneaţi că aţi fost primul cititor şi primul critic, în acelaşi timp, al textelor lui Alexandru Ivasiuc. A rămas vreo bucată de proză pe care să n-o discutaţi împreună?

De la prima schiţă la **Racul**, inclusiv, nu a rămas pagină necitită şi necomentată. Nu i-am adus însă niciodată laude exagerate şi poate că am greşit, dar nu am simţit nevoia. Omul era destul de valoros ca să nu-l omagiez prin prostii. Şi a mai fost ceva. Am încercat pe cît mi-a stat în putinţă să nu alimentez conflictele literare. De pildă, ultima cronică la **Racul** apărută în **Viaţa Românească** nu a văzut-o niciodată. A murit şi nu a apucat să o citească. Auzise prin oraş că este vorba de o cronică foarte severă, chiar distructivă. Noi eram abonaţi la **Viaţa Românească** şi mă întreba mereu dacă a venit numărul respectiv din revistă. Iar eu spuneam, senină, că n-a venit. Că e poşta de vină. Mă bazam şi pe faptul că nu se va duce la bibliotecă să o citească. Aşa că a murit şi nu a ştiut acea cronică. E drept că, la o lună după moartea sa, am visat că, în casa noastră goală şi afectată de cutremur, încă mai încercam să ascund **Viaţa Românească**. Am reuşit să public apoi an de an, vreme de 20 de ani, cîte un text de-al său. Sper însă că nu am reuşit să fiu o văduvă abuzivă. Asta ar fi ceva cumplit.

„Cum ar suna tema asta în mintea lui cutare?"

De ce aţi ales pînă la urmă interviul? Spuneaţi că aţi experimentat mai multe genuri.

Înainte de 1993 nu am publicat decît două interviuri, reuşite, zic eu: unul cu Shirley Temple şi unul cu echipajul Apollo 12. Interviurile celelalte au început să vină în urma unei conversaţii cu Johnny Răducanu. Faptul că **Dilema** e structurată pe diverse teme m-a ajutat foarte mult. Ideea era să nu fac interviu cu primul care îmi venea în minte atunci cînd mă gîndeam la o temă, să încerc să văd cum ar suna tema cu cineva care mi-ar fi putut părea nepotrivit la prima vedere. Mă bucur, de exemplu, că mi-a venit ideea, cînd domnul Cosaşu a făcut un număr despre orgoliu în general, să-l aleg pentru interviu pe cel mai bun dricar din Bucureşti, cu care am vorbit despre orgoliul profesional. Am ales interviul pentru că sînt curioasă. Şi de aceea pun o mie de întrebări, unele proaste, altele bune. Dar continuu să cred că interlocutorul e acela care mă lămureşte.

Vi s-a întîmplat să nu duceţi pînă la capăt un interviu?

Da, am, de pildă, unul enorm cu Georgeta Năpăruş. Ea mi-a vorbit mult şi interesant, iar eu nu am avut spaţiu ca să pot reda tot interviul. În plus, mai am un obicei prost: îi dau protagonistului, înainte de publicare, interviul pentru a-l citi. Cînd i-am dus textul pe care urma să-l public şi care era practic doar un fragment, Geta Năpăruş mi-a zis că nu o reprezintă; acest interviu nu a mai fost publicat, în consecinţă. Iată un interviu care nu mi-a reuşit.

Vă alegeţi în vreun fel oamenii?

În ceea ce mă priveşte, fac o probă înainte de a începe interviul ca să văd dacă au sau nu umor. Dacă au umor, e bine. Dacă n-au, textul are de suferit.

Vi s-a întîmplat să faceţi proba şi să renunţaţi apoi?

Cred că da. Există şi persoane plicticoase, şi persoane cu care pierzi vremea sau care nu înţeleg nimic din ceea ce vrei de la ele. Cînd am făcut un număr despre „Vin americanii", acea idee de cînd lumea a românilor, mi-am imaginat cum ar suna această temă în capul unei actriţe de la estradă. Şi am găsit una în vîrstă care avea toate clişeele: Hollywood-ul, americanii care sînt cu toţii băieţi frumoşi. Interviul s-a intitulat **Conga şi coada**. Protagonista nu a înţeles nimic din acel titlu. Îmi mai amintesc acum că nu mi-a reuşit un interviu despre rutină. Uneori intenţia mea este şi aceea de a contrazice tema. La numărul despre rutină, toată lumea era împotriva acesteia. Eu mi-am imaginat însă ce ar fi dacă farmacistul ar ieşi din rutina lui şi s-ar apuca de experimente. Nu cumva există meserii care au nevoie de rutină? Pentru asta a trebuit să umblu pe la vreo cinci-şase farmacii ca să găsesc omul potrivit. Şi am dat pînă la urmă peste cineva care mi-a spus în ce constă specificul meseriei şi cît este de legată aceasta de rutină. Iată că există oameni şi oameni. Sînt unii cu care colaborezi uşor şi alţii care se lasă mai greu sau au tot felul de suspiciuni. Vor să ştie ce politică face revista din partea căreia vii. Sînt bănuitori. Sau sînt miraţi de banalitatea întrebărilor. Ar vrea întrebări mai sofisticate, mai intelectuale. Cînd aud de **Dilema**, unde e director fondator Andrei Pleşu, se aşteaptă la lucruri complicate.

Şi e foarte greu să-i scoţi pe oameni din aşteptările lor.

Da, iar dacă vorbesc pentru **Dilema**, trebuie neapărat să fie interesanţi. Ei nu înţeleg că sînt interesanţi oricum. Am avut, de exemplu, două interviuri bune cu un psihiatru pe care nu-l cunoşteam la început. Mi-am dat seama din start că interviul va merge bine, în momentul în care, punîndu-i o întrebare despre minciună, fidelitate, infidelitate, cum e mai bine, ce e de preferat, acest om care avea 30 de ani de meserie mi-a răspuns: „Dumnezeu ştie cum e mai bine". Putea să-mi dea nu ştiu ce referinţe bibliografice, dar nu a făcut-o. Asta însemna că e un om deschis care ştie că inteligenţa sa nu e maximă şi ştiinţa sa nu e absolută. Sînt întrebată într-adevăr adesea cum îi găsesc pe aceşti oameni cu care stau de vorbă. Cu totul la întîmplare. Mergînd exact pe ideea: „Cum ar suna tema asta în mintea lui cutare?".

Vă alegeţi în acest sens protagonişti neconvenţionali?

Da. Îmi aduc aminte că am ales pentru o temă despre egalitate să vorbesc cu o femeie care primea maculatură la o tonetă. Cînd am văzut că are şi ziare, şi cărţi cu dedicaţie, şi reviste şi că le accepta pe toate la un loc, singurul ei criteriu fiind acela al topitului, m-am întrebat ce o fi în mintea ei despre egalitate. Din păcate, interviul nu a mai apărut, dar oricum discuţia a fost foarte interesantă. Egalitatea era a finalităţii. Alt interviu care mi-a ieşit bine era despre delicateţe şi despre valoarea lucrurilor mici. M-am dus să vorbesc cu o doamnă care repara bibelouri. Nu a fost greu să mă gîndesc la un asemenea interviu în cazul temei respective, dar norocul meu a fost că doamna era o agresivă. Ea repara lucruri teribil de fine din ambiţie. Lucra la bibelouri ca şi cum ar fi lucrat în fier. Doamna era o luptătoare care lipea urechi de iepuraşi. Nu era cîtuşi de puţin o melancolică.

Nu plîngea cu lacrimi amare pe umărul balerinelor de porţelan?

Nici vorbă. Pentru ea, meseria asta s-a dovedit a fi o chestiune de ambiţie: a vrut să arate că poate să repare delicateţea cu ajutorul agresivităţii sale.

Voci şi nostalgii

V-aţi legat de oamenii cu care aţi realizat interviuri?

Da, sigur, şi e interesant că unii te conduc către alţii. Am resimţit cu mare tristeţe dispariţia Dinei Balş, datorită căreia am făcut toate interviurile mele cu anumite doamne dintr-o categorie socială aparte. Era o femeie cu o memorie fabuloasă, care cunoştea multă lume, şi mi-a făcut diverse legături. Există mai multe persoane de care m-am legat datorită interviurilor. De exemplu Lena Constante, doctorul oncolog Blidaru. Cînd vreau să am o zi bună şi să mă răsfăţ, îi dau telefon de acasă Lenei Constante. Iar ea îmi spune: „O să plăteşti prea mult", iar eu îi răspund: „Cu banii ăştia nu pot să-mi cumpăr un vizon".

Păstraţi înregistrările interviurilor?

Unele dintre ele. Interviul cu anticarul Radu Berceanu despre Bucureşti, despre praful cărţilor, toate înregistrările conversaţiilor cu Corneliu Coposu, cu domnul Carandino, cu Lena Constante, Dina Balş, Georgeta Năpăruş. Sînt voci pe care le ascult din cînd în cînd. Şi ca să închei, mai sînt întrebată cum de ţin minte să întreb cutare sau cutare lucruri. Acesta e un secret al interviului: cînd stai de vorbă cu cineva, chiar să te gîndeşti la el. E o bucurie să cunoşti, mai ales la vîrsta mea. Simţi astfel că încă eşti în lume. Şi chiar dacă ai tras deja concluziile, ele nu te-au cotropit încă atît de tare încît să devii un fel de guru cu răspunsuri la toate. Cred că nereuşitele genului vin din tendinţa de a complica lucrurile. S-a întîmplat să am şansa de a cunoaşte un individ care le luase interviuri lui Stalin, lui Tito şi Churchill. E vorba de Cyrus Sulsberger, care era directorul şi proprietarul ziarului **New York Times**. Am fost mirată ce întrebări simple şi directe a putut el să le pună unor scriitori români, în 1966, spunîndu-le că, indiferent dacă vor răspunde sau nu, reacţia lor va fi pentru el la fel de revelatoare. I-a întrebat mai întîi: „Ce consideraţi că e bun şi ce consideraţi că e rău în comunism?". Întrebare de o simplitate uluitoare. Era un mare aligator al meseriei.

V-am întrebat la început despre jurnalismul anilor '50-'60. Aveţi nostalgii în acea direcţie?

Să ştii că nu sînt nostalgică decît după tinereţea mea. N-am nici o vină că în anii în care dansam cel mai bine era atît de rău. N-am nici o vină şi nu cred că ar fi trebuit să nu dansez. Însă am oarecare dubii că tinerii în această societate nouă au cu adevărat o mare libertate de mişcare. Cunosc mulţi tineri valoroşi, foarte mobili din punct de vedere profesional, şi care totuşi au eşuat, într-un fel sau altul.

Interviu realizat de
Svetlana CÂRSTEAN

Numărătoarea inversă

Poveste de vizavi (92)

CRISTIAN MUNTEANU

Vizavi, la etajul cinci, sînt cîteva ferestre spre care îmi fug privirile şi acum. În apartamentul acela, dintr-un bloc oarecare, cu Nufărul la parter şi un magazinel non-stop, un băiat obişnuia să sărute o fată. Stăteam la fereastră şi priveam cum vizavi, în camera lor, băiatul o mîngîia, îi săruta ochii mari şi mîinile perfecte. Vedeam cum fata îşi hrănea peştii din acvariu, cum el se uita la televizor, vedeam cum făceau patul şi cum trăgeau jaluzeaua. Îi vedeam pe balcon, cînd ieşeau să scoată murături din borcane sau cînd, dimineaţa, el scutura pătura. Ştiam cînd fac curat, ştiam cînd venea el seara tîrziu iar ea îi dădea să mănînce în bucătărie, ştiam cînd se certau, cînd plîngeau şi cînd se împăcau. Eram martorul multor gesturi curate, paznicul multor nopţi, admiratorul multor împăcări. O urmăream pe ea dimineaţa, cînd pleca la şcoală, îl priveam pe el seara, cînd o scotea în oraş. Mă uitam în lungul străzii cînd se duceau spre metrou, pînă îi pierdeam din vedere. Ei doi erau pentru mine perechea de vizavi, cei care ştiau lucruri şi pe care nimeni şi nici o secundă nu-i despărţise vreodată. Pînă într-o zi. Eram, ca de obicei, la fereastra de unde vedeam totul. Neascuns, zîmbeam pentru că el o luase din nou în braţe pe ea. Ocrotitor, masculin, îi spunea ceva la ureche, şoapte de dragoste, fără îndoială. Cuvinte numai pentru ea. Şi atunci, ea s-a desprins din braţele lui şi s-a întors cu faţa spre fereastră. M-a văzut iar eu i-am zîmbit. Dar ea s-a încruntat şi, fără ezitări, mi-a arătat degetul într-un gest care m-a năucit...

P.S. Anul ăsta am rîs, am dormit, am iubit, am respirat, am dorit, am pierdut, am cîntat, am glumit, am încercat, am alergat, am plîns, am reuşit... La anul am să dorm mai adînc şi am să rîd mai mult, am să pierd şi am să cîştig din nou, am să glumesc şi am să plîng ca şi pînă acum, am să cad şi am să obosesc, am să sper şi, mai ales, am să iubesc...

Teatru

Uitarea ca graniţă

EUGENIA ANCA ROTESCU

Teatrul Naţional Cluj-Napoca şi Centrul Cultural Francez Cluj-Napoca. **L'Oublie/Uitarea** de George Banu. Traducerea: Anca Măniuţiu. Spectacol de Mihai Măniuţiu. Coregrafia: Sylvain Groud şi Vava Ştefănescu. Scenografia şi costumele: Iuliana Vîlsan. Cu: Sylvain Groud, Vava Ştefănescu, Cornel Răileanu, Mihai Kiss, Eva Crişan, Cristina Cimbrea, Angelica Nicoară.

Noţiunea de program regizoral a dispărut în ultima vreme din analiza teatrală. Uneori însă, spectacologia directorilor de scenă o readuce în discuţie. Este şi cazul lui Mihai Măniuţiu. Recenta sa premieră, **L'Oublie/Uitarea**, se înscrie pe o direcţie urmărită constant de cîţiva ani încoace. Mă refer la montarea a ceea ce aş numi proze dramatizate. Interesantă este, în această ordine de idei, evoluţia spre forme scenice aparte, inclusiv controversele pe care le-a stîrnit.

Drumul începe, în opinia mea, cu **Nopţile călugăriţei portugheze** de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Rezultatul dramatizării **Scrisorilor portugheze** ale Marianei Alcoforado a fost atunci o monodramă unanim admirată. Montarea se baza pe interpretarea de mare forţă a actriţei Oana Ştefănescu. Eroina se confruntă scenic cu imaginea iubitului multiplicat în şase – obsesie şi fantasmă totodată. A urmat, la Teatrul Act, **Cetatea Soarelui** după Tomasso Campanella. Textul de spectacol era mai mult un eseu vag dialogat şi oarecum dramatic, totuşi cu conflict, chiar dacă între personaje care evoluau în date fixe. Mizanscena respecta formulele consacrate, venind în plus cu un mod fascinant de a introduce şi activa instalaţia plastică în discursul scenic. **Nunta**, de la T.N. Cluj, deşi propunea drept preambul un scurt scenariu propriu pe teme din **Vechiul Testament**, se reclama mai curînd din specia teatrului nonverbal excelent condus. Mihai Măniuţiu apela aici din plin la formula de teatru-dans, avînd darul de a descătuşa energii într-o revărsare de fabulos şi mitologic, de ancestral şi arhetipal. O dată cu **Ioana D'Arc – File de dosar**, limbajul scenic începe să se schimbe, iar părerile să se împartă. Montarea devine tot mai mult o punere în pagină. Între coperţile unui spectacol locuia, în fapt, un recital actoricesc conceput anume pentru Oana Pellea. Următorul spectacol din serie avea să fie **Zoon erotikon** după scrierile lui D.H. Lawrence. Acum factura diferită a demersului teatral devine evidentă. Producţia de la Teatrul Bulandra renunţă aproape total la construcţia dramaturgică, guvernată fiind doar de principiul alternanţei. Fragmentele de text alese, impecabil redate de Dorin Andone, funcţionează ca nişte partituri descifrate pentru scenele de dans şi pantomimă ce le succed.

L'Oublie/Uitarea vine în continuarea şirului de montări menţionate, a aceluiaşi tip de raport între text şi reprezentare, a modului neobişnuit de tratare a celor două. Mihai Măniuţiu abrogă principiul conform căruia textul este parte a spectacolului. El îi conservă autonomia, îi menţine statutul de literatură, de meditaţie filozofică. Or, asta, poate chiar înainte de a pune pe gînduri, naşte întrebări. Reperele cad. Sistemele cunoscute şi general acceptate devin nefuncţionale. Punctele de referinţă sînt invalidate. Construcţia se supune altor reguli. Eseul lui George Banu refuză, el însuşi, ordinea gîndului. Frazele se aştern asemenea semnelor desenate de un *graf-plotter* menit să înregistreze reacţiile subiectului supus unor stimuli emoţionali puternici. Autorul pare să se abandoneze acestora. Glose tulburate, declaraţii oprite la jumătate, confesiuni parţiale abordează uitarea din varii unghiuri. Poate fi opţiune, pedeapsă, binecuvîntare, soluţie salvatoare, condiţie a umanului, absenţă. Trăiri profunde ori amintiri ale unor stări o caracterizează: calm, suferinţă, împăcare, resemnare, revoltă, însingurare. Totuşi, în arhitectura spectacolului, eseul are menirea de a separa malurile. Rostirea albă, asumat fără expresie a lui Cornel Răileanu, îl face să curgă încet, monoton, inexorabil asemenea rîului Styx. Chiar şi poziţia actorului e grăitoare. Acesta este, fără a fi, linia care desparte. Se află jos, sub nivelul scenei, ascuns practic privirilor, izolat cumva. Nici parte a celeilalte lumi, care se întrezăreşte dincolo de oglinda scenei, nu-i însă. Bilingvismul texului face, la rîndu-i, acelaşi joc. Franceza, preponderentă, funcţionează ca limbă străină, cu toate conotaţiile termenului, de neştiută, nestăpînită, supusă altor reguli. Cealaltă, româna, limbă cunoscută, proprie, intervine arareori. Astfel, ca idee şi cuvînt despre sine, uitarea devine graniţă.

Lumea dinaintea uitării este cea reală, pămînteană. Frămîntată, contorsionată, agitată şi deseori redundantă. Existenţa cotidiană, exprimată de coregrafie prin gesturi şi mişcări bine conturate – poate în oarecare exces –, se scurge între zbucium şi furie, între nelinişti şi temeri. Destine se întretaie, simboluri şi semne o încarcă, chipuri şi măşti o traversează. Sublimul, puritatea sînt repede înăbuşite, violentate chiar. Ratarea şi înfrîngerea devin însemne ale condiţiei umane. Răni adînci, vindecabile doar prin uitare. Sau, mai exact, acoperite numai. Uitarea înseamnă însă să-ţi treci – mai mult sau mai puţin – bagajele dincolo. Bagaje de oameni, fapte, locuri şi lucruri. De lăsat de cealaltă parte a memoriei. Dincolo de roşul vieţii, aşternut şi el precum o cortină. Barieră totodată. Tăcerea şi nemişcarea în care cufundă uitarea nu presupun însă vidul. Contururi neclare, prezenţe aburoase, învăluite într-un halou straniu o populează. Amprente energetice a tot ce-a fost cîndva aşteaptă imobile în linişteа de catedrală a minţii.

Spectacolul este încă o probă a abilităţii regizorului Mihai Măniuţiu de a crea imagini de o plasticitate aparte. Totodată, prin structura sa, acesta anunţă orientarea spre un gen nou, de identificat sub marca de teatru coregrafic. E drept că teatrul şi coregrafia au interferat mult în ultima perioadă. Teatrul a fost însă întotdeauna cel în jurul căruia s-au adunat energiile, fie că a fost vorba despre teatru-dans, momente coregrafice sau numai mişcare scenică. De data aceasta, sensul este schimbat. Un regizor de teatru se îndreaptă spre spectacolul coregrafic, alăturîndu-i cîteva elemente specifice artei dramatice. Formula dezorientează şi contrariază. Timpul, probabil, va decide dacă şi cît de viabilă este. Deocamdată, receptarea cu rezerve indică, pe de o parte, cele cîteva neîmpliniri ale prezentului spectacol, iar pe de altă parte, faptul că genul mai are încă de traversat experienţe pînă să-şi cîştige un limbaj propriu şi adepţi. ▮

Teatru

Farmecul ispititor al uitării

MIRUNA RUNCAN

După **Ioana D'Arc** şi **Zoon erotikon**, ambele atrăgînd atenţia asupra unei schimbări de orientare (dacă nu, în fond, asupra unei schimbări de substanţă) în estetica personală a lui Mihai Măniuţiu, stagiunea clujeană s-a deschis în a doua jumătate a lui septembrie, cu un nou proiect, şi mai radicalizat, de teatru-dans: **L'Oubli/Uitarea**. Anunţat de criticul şi esteticianul teatral George Banu, dacă nu mă înşel, încă de la Gala UNITER de astă primăvară, proiectul e mai degrabă un experiment personalizat de grup decît unul în sensul tehnic al cuvîntului: el consolidează un nucleu de realizatori despre care deja s-ar putea spune că formează o echipă (Mihai Măniuţiu, coregrafa Vava Ştefănescu, coregraful francez al **Ioanei D'Arc**, Sylvain Groud, scenografa Iuliana Vîlsan), adăugîndu-se aici insolita prezenţă, ca autor al textului, a reputatului critic. Căutările tuturor se dedică generos, dar şi disciplinat, aceleiaşi paradigme a formelor, prin intermediul unei explorări lăuntrice riscante şi curajoase totodată. **L'Oubli** nu e nimic altceva decît ceea ce titlul însuşi declară: un eseu teatral asupra uitării, ale cărei limite şi deschideri se reformulează aproape suprarealist pe parcursul unei ore şi un pic de reprezentaţie.

Ceea ce frapează, în cele din urmă, dacă priveşti spectacolul în întregul său, e o paradoxală unitate între componentele ansamblului şi cîteva dintre temele obsesive ale lui Măniuţiu, retopite, totuşi marcate, prezente, fiinţînd. Erosul ca efect al cunoaşterii, vigoarea sa germinativ-mortală, încleştarea raţiune-subconştient-inconştient şi transfigurările ei simbolice, toate reunite sub curgerea discretă, dar viguroasă, a unei serii de aforisme (parte citite în română, parte în franceză, apoi limbile, ca şi vocile celor doi autori – Banu şi Măniuţiu – încrucişînd în repetiţie muzicală acelaşi text) despre uitare: despre funcţiile, puterile, limitele şi crudele sale binefaceri. Şi toate trup şi dans.

Publicul restrîns (la capacitatea maximă vreo două sute de oameni) este aşezat în scenă, pe cîteva şiruri de practicabile cu bănci, paralele cu peretele de fundal. Privirile sînt direcţionate către oglinda scenei, complet acoperită de cortina de fier sub care sînt aşezate, pe cîteva fotolii, cinci „mirese“ cu feţele ascunse de văl, în poziţie de repaus. (Plin de mici şi discrete intertextualităţi cu spectacolele măniuţiene anterioare acest eseu, care poate fi astfel citit, fireşte doar de împătimiţi, şi ca un dialog memorie-uitare întru traseele de investigaţie ale regizorului însuşi. Miresele te pot trimite la **Scrisorile portugheze**, cum masca de lup la **Richard III** ş.a.m.d. Pun acestea în paranteză pentru că jocul intertextual nu e deloc ostentativ, nu încarcă expresia şi nu deranjează interpretarea spectatorului obişnuit.) Spaţiul de joc e curat, doar un covor de scenă şi cîteva scaune, greul semnificaţiilor căzînd pe costume, tratate fiecare cu grijă extremă faţă de amănunt, într-o stilistică a bricolajului foarte unitară, cu dominante de alb, gri şi negru strălucitor: trupul uman e adesea el însuşi costum, în nuditate parţială sau totală, colorînd realul prin dezvăluire şi învăluire.

Cele cinci mirese fără chip se vor lovi, în prolog, cu furie, de limita cortinei de fier, orizont net închis şi pentru ele, şi pentru spectator. Dansul lor disperat, asemănător, dar nicicînd cu totul identic, ne proiectează cu forţă în postura de condamnaţi la mărginire: efortul acestor ciocniri individuale şi de grup va produce revelaţia. Cortina de fier dintre spaţiul memoriei şi cel al uitării (dacă vreţi, fiindcă semnele sînt deschise şi, la rigoare, putem citi şi altfel: spaţiul nostru, spectatori şi actori, este cel al conştienţei, iar spaţiul care se deschide, al inconştientului) se ridică: sala, maiestuoasă, e luminată palid, cu mici străluciri, dar nu e cu adevărat goală, ci... Ea e plină pînă la refuz, stal, două rînduri de loji şi balconul, de mirese învăluite, albe, nemişcate, fantomatice, identice, dublul (colectiv şi individual totodată) nostru măsurîndu-ne cu răbdare.

Miresele noastre sar în spaţiul de dincolo de „oglindă“ şi se pierd acolo, îşi cîştigă dreptul la nediferenţiere şi uitare. Din acest *dincolo* se vor întoarce identităţi fulgurante, dar arhetipale, spre a actualiza ipostaze ale fiinţei noastre transmemoriale, luptînd împotriva uitării sau născîndu-se din ea. Mai întîi de toate, un *Meneur du jeu* (Mihai Kiss), o zeitate cu chip de lup, Seth sau altcineva, al cărui dans scenic aproape ritualic are ca pereche însăşi naşterea glasului textual: undeva în sală, cam la al doilea rînd al fotoliilor, pe „aleea“ din stal, e masa regizorală, cu lampa aprinsă. De acolo cineva – uneori autorul mărturisirilor aforistice, alteori regizorul însuşi, alteori „Actorul“ dramei inconştient/conştient (aici Cornel Răileanu) – ne va vorbi, cu chipul în umbră, neidentificabil la rîndu-i. E unul singur, sînt mai mulţi, e doar o fiinţă cu mai multe glasuri? Spectacol despre ambiguitatea unor asemenea alegeri/ipostaze, **L'Oubli** refuză să precizeze. „Anonimatul, o uitare superioară“, se aude la un moment dat, şi această cheie trebuie luată foarte în serios.

Cronotopul scenă-sală pare deci, cum vedem, însăşi întruparea simbolică a punerii în abis. Măniuţiu recidivează aici (să zicem că tot cu o punere în abis a spectatorului însuşi aveam de-a face şi în **Săptămîna luminată**, şi în, eu ştiu?, **Antigona**), dar această recidivă e una evident radicalizată. Fantasmaticul individual-colectiv (imemorialul sălii) trimite spre noi cuplul, un bărbat şi o femeie, tot atît de bine figurări ale perechii originare (ca în **Nunta**), dar şi figură a esenţei duale (*yin-yang*) a fiecărui muritor. Vava Ştefănescu şi Sylvain Groud vor ipostazia, cînd împreună, cînd separat, cînd iarăşi împreună, traseele acestui/acestor entităţi ale sinelui care se smulge şi se azvîrle succesiv în memoria-uitare.

Spectacolul e construit, dincolo de prologul descris mai sus, în trei timpi, ca o sonată sau ca un silogism, după cum preferaţi. Primul, al iniţierii în recuperarea memorială a identităţii, e în seminud. Marca sa majoră este gestul „coacerii“ semnelor-semnalelor conştientului, prin mîngîierea pogorînd din mîna femeii pe creştetul bărbatului. O mîngîiere uneori dureroasă ca o naştere, alteori alinătoare ca un refugiu. A doua secţiune, a „jocurilor“ de individuaţie (de cîştigare prin act a unei identităţi tranzitorii), e „înveşmîntată“: El – într-un soi de tunică strălucitor peticită, cu dominantă de negru, Ea – într-un soi de costum de mireasă-balerină (cam ca-n Degas), cu faţa liberă însă. Solourile şi duetele vor deveni mai complexe, mai decupate şi vor căpăta greutate prin intervenţia altor actanţi: cele două femei-ispită, martorul, terţul competitiv şi sacrificat (episod de o tulburătoare, chiar sfîşietoare plasticitate), din nou conducătorul de joc. Excelente sînt aici interpretările atît de profund individualizate ale Evei Crişan şi Cristinei Cimbrea, actriţe cu virtuţi plastice de dansator profesionist.

Trebuie remarcat că „ilustraţia muzicală“, nesemnată pe afiş – ceea ce presupune probabil o participare colectivă în alcătuirea sa –, combină într-un flux unitar *sound*-uri diverse, aparent incompatibile (Schubert, Arvo Part, Uricane...), tocmai pentru că despre rupturi şi ordinea dezordinii e vorba... Adesea, comentariul muzical intră în tensiune ironică în raport cu acţiunea-dans, o ironie muşcătoare, demantelînd procesele ipocrite de „salvare“ prin uitare sau de „travestire“ a memoriei. Evident cu intenţionalitate făţişă, această a doua secţiune a jocurilor e cea mai teatrală, mai teatralizantă, aş zice. O probează şi faptul că, la limita dintre sală şi scenă, exact pe linia de unde tocmai s-a ridicat cortina de fier, un rînd de scaune-bănci vor servi „odihnei“ actorilor, dar şi unor acţiuni tranzitorii (nici aici, nici acolo), iar privirile întrupărilor noastre memoriale se va îndrepta cînd spre noi, cînd spre fantomatica sală, cu egală nostalgie.

În fine, a treia secţiune, a reunirii în iubirea-moarte, ne reîntoarce la seminudul actanţilor principali, separările şi reunirile lor formînd substanţa acestei sinteze a discursului teatral. Dramatismul atinge aici cote paroxistice, rescrierea temelor din prima secţiune petrecîndu-se spre o nouă unitate, mai înaltă şi mai curăţită, a împărtăşirii unul dintr-altul.

Greu de găsit cuvintele pentru a descrie extraordinara experienţă teatrală pe care Vava Ştefănescu şi Sylvain Groud i-o oferă spectatorului. Semnînd împreună coregrafia şi interpretînd totodată rolurile centrale, cei doi artişti dovedesc o aproape incredibilă coagulare a gîndului, în condiţiile în care sînt, fiecare, artişti de excepţie, cu personalităţi atît de marcante. E chiar mai uluitor atunci cînd ai apucat să-i vezi pe fiecare separat (cu Sylvain Groud am avut bucuria de a ne întîlni în reprezentaţiile iniţiale ale **Ioanei D'Arc**, pe Vava Ştefănescu, dansator şi coregraf, dar şi manager al unui curajos proiect instituţional, am urmărit-o cu bucurie de vreo patru-cinci ani încoace, atît în propunerile proprii, cît şi în colaborările cu Dragoş Galgoţiu şi Mihai Măniuţiu). Nici o clipă nu simţi că ideile sau stilul coregrafiei ar suferi vreo disjuncţie, vreo alunecare în clişeu, vreo dizarmonie. Desăvîrşit individualizaţi, cu o mimică mereu încărcată de mesaj şi tensionată de dialog, cu o plastică gestuală care se apropie parcă de codificarea orientală, rămînînd, totuşi, în libertatea expresivă a europenismului, Vava şi Sylvain sînt mereu un întreg şi eliberează (secretează?) întregul. N-am ştiinţă cum se poate face aşa ceva în numai cîteva săptămîni, dar iată că se poate, cu condiţia să o faci din bucuria de a crea.

Zic unii că, intraţi în era Vărsătorului, cuvîntul de ordine se va schimba de la „*să facem ceva unul pentru celălalt*“ în „*să facem ceva împreună*“. **Uitarea/L'Oubli** e, poate, un astfel de punct simbolic în care mitologia autorlîcului se topeşte în comuniune creatoare. Bucuria de a fi, de a munci, de a se întreba şi de a-şi răspunde împreună a grupului de artişti ni se transmite şi nouă, pe nesimţite.

∎

Hlestakov, Gogol şi Revizorul de deasupra noastră

DOINA PAPP

O versiune scenică nouă a celebrei capodopere, mult mai bogată în sensuri decît multe altele văzute anterior, a fost creată la Teatrul Naţional din Craiova de către tînărul regizor Claudiu Goga, cu decorurile lui Vasile Buz şi costumele Liei Dogaru. Spectacolul aduce în atenţie pentru prima oară, cred, la noi, în mod explicit, esenţa mistică a textului, aşezînd povestea sub semnul contemplării divine atotneiertătoare. Ceea ce era doar satiră de moravuri la adresa minciunii şi a corupţiei din unghiul unor comentarii realiste devine astfel tulburător, frisonant la gîndul că un ochi universal ne priveşte şi ne judecă, ne supune unor încercări premeditate pentru a smulge măştile de pe chipul adevărului şi a-i face pe păcătoşi să se căiască. Gogol retrăieşte astfel, prin personajele sale, drama existenţială mărturisită în scrierile biografice **Confesiunile unui autor** şi **Corespondenţa cu prietenii**, unde se ascunde un spirit sfîşiat, un erou tragicomic. Conştiinţă nefericită dedusă din dualitatea neelucidată a fiinţei sale răstignite între spiritualitate şi carnal, între cer şi pămînt (Roma reprezenta pentru el în acest sens un model), autorul **Revizorului** şi al **Sufletelor moarte** se ascundea mereu în spatele pozelor (proverbialul său dandism) sau în muţenia ascezei pe care şi-a asumat-o spre sfîrşitul vieţii.

Aceste întrebări le actualizează spectacolul privind raporturile scriitorului rus cu biserica din vremea sa, dar şi cu mesajul etern al creştinismului într-un secol reorientat de gîndirea pozitivistă. „Ceva din Hlestakov e în mine“, scria Gogol, **Revizorul** reprezentînd, după cele mai pertinente comentarii, o indeterminare poetică, fantasmagorică, într-o lume minată de scopuri meschine. Meschinăria este, de altfel, ţinta dezaprobării lui Gogol, terorizat de neputinţa de a ieşi din mediocritate a societăţii în care trăia, unde totul era redus la dimensiunea plată a contingentului. (E oare astăzi altfel?) A trăi în acest univers definit de scopuri mărunte (interese, bani) şi gusturi joase devine insuportabil chiar şi pentru funcţionarul de gubernie ales de Gogol pentru o aventură spirituală *sui generis*: „Simt că va trebui să mă ocup de ceva elevat!“ spune el. Noţiunea e folosită de autor şi prin raportare la decadentismul unei epoci în care a trăi literatura era adesea sinonim cu a o face. S-ar putea astfel spune că visul mincinos al lui Hlestakov nu e străin de utopiile care, inducînd în eroare omenirea, i-au aruncat în ridicol pe mulţi creduli. („Cînd Dumnezeu vrea să ne piardă începe prin a ne lua minţile“, spune în final Primarul. „Diavolul ne-a bruiat mintea.“) Pe de altă parte, ideea unei posibile revizuiri extramundane a existenţei noastre face din întreaga operă gogoliană un avertisment şi o mişcare în direcţia conştiinţei răului.

Pentru cine percepe aceste straturi ale creaţiei sale, povestea revizorului devine mai degrabă înfricoşătoare decît comică, iar în spatele lui Hlestakov se profilează spectrul satanic. „Mi se întîmplă minuni“, exclamă el în scrisoarea care-l deconspiră, sugerînd o extensie fantastică a realităţii din care e împins să iasă. „Să mă ia dracu'“, exclamă şi Primarul, cînd deconspiră cît de tare s-a înşelat. Acest tip de analiză pe care o profesează regizorul trimite spectacolul său într-o zonă reflexivă care redă substanţa dramatică comediei, prea adesea restrînsă la efecte groteşti dominate de interesul pentru fiziologia corupţilor şi enorma ei monstruozitate (la noi – date fiind şi condiţiile politice care interziceau referirile la religie).

„Spectacolul nostru, spune Claudiu Goga, nu şi-a propus să facă morală şi nici să dea verdicte, ci să sugereze că o lume atît de ticăloasă, care trăieşte în afara legilor moralei, justiţiei sau bisericii, nu se mai poate îndrepta din interior. Ea trebuie să dispară şi, cu siguranţă, undeva, deasupra noastră, cineva – un revizor – faţă de care pînă la urmă trebuie să dăm socoteală pentru cum ne trăim viaţa – poate da această sentinţă.“

Pentru a fi cît mai explicit, el introduce în decupaj, prin alternanţă cu tablourile piesei, citate din **Vechiul Testament – Evanghelia după Matei** şi **Apocalipsa** –, punînd într-o relaţie directă răul pămîntesc cu învăţătura creştină în expresie justiţiară. Sîntem avertizaţi insistent asupra faptului că nimic nu va rămîne în afara Judecăţii de Apoi, că legea morală, înainte de a fi în noi, a fost concepută în sferele înalte ale universului. Sugestia mistică a piesei dobîndeşte astfel expresie scenică într-o formulă poate uşor ilustrativă, dar motivată. Mai trebuie spus şi că trecerea de la un tablou la altul e acţionată de o marionetă uriaşă, care circulă agale, pe picioarele vizibile ale unui actor, între sală şi scenă, ridicînd cu botul cortina. Faptul impune reprezentaţiei un ritm de aşteptare încordată. Rîsul nu mai poate fi relaxat, vesel. Un rictus uriaş pune stăpînire pe chipuri, gesturile se dilată, pînda luptă cu ameninţarea instalată în atmosfera spectacolului. Diavolul îşi desăvîrşeşte aici lucrarea, urmînd calea unei fantastice înscenări pe care regizorul o concepe ca pe un mare spectacol. (Ca un splendid omagiu, Bulgakov reia tema în **Maestrul şi Margareta**.) Imaginile sînt neaşteptate. De la tabloul sordidei odăi de han în care poposesc Hlestakov şi Osip şi pînă la scena petrecerii din final, ele urmăresc strategia revizorului, dublînd confuzia cu groaza. Gradaţia e remarcabilă şi e susţinută de ritmul alternanţei scenelor. Soluţiile sînt ingenioase. Un tablou *horror* serveşte la răspîndirea zvonului despre sosirea revizorului. Scena se petrece în cimitir, pe ploaie. Bobcinski şi Dobcinski ies chiar dintr-o criptă, ceilalţi pîndesc de după cruci. Prima vizită incognito la „revizor“ se produce într-o baie publică, de unde nu lipseşte sugestia unei puşcării. Diligenţa cu care soseşte Hlestakov e o superbă ambarcaţiune, reală şi ireală în acelaşi timp. O caleaşcă festivă, un faeton de gală sau un car funebru? Un spaţiu al miracolelor, oricum. (Aici se petrece scena seducerii, aici se ascund pe rînd cei urmăriţi, aici se simte ferit de priviri revizorul.) Ceremonialul prin care obiectul e introdus în scenă ţine şi el de tehnica suspansului. E înconjurat de groază şi mister. Prezentarea funcţionarilor corupţi nu mai are nimic protocolar. Scena are loc

© Florinel Chirea

© Florinel Chirea

Revizorul de N.V. Gogol, regia Claudiu Goga, Teatrul Naţional din Craiova lîngă ciutura unei fîntîni în care se dosesc corpuri delicte (cu predilecţie sticle de băutură). Budoarul primăriţei, unde se prelungeşte confuzia relaţiei dintre cei doi, e un imens vestiar unde hainele se prăvălesc o dată cu personajele, într-o frenetică alergare. În fine, nunta la care mirele nu mai vine e pregătită într-un salon cu pluşuri şi catifele, cu lachei în livrea şi maniere alese. De la început şi pînă la sfîrşit traseul personajelor prin decor are un dublu sens. El se petrece în dialog cu spaţiul real, dar şi cu semnificaţia lui fantastică. Întreaga reprezentaţie are marcaje plastice şi sonore foarte precise din perspectiva gradaţiei urmărite de regizor, semn că acesta a contat pe efectul tuturor componentelor spectacolului. Punctul-cheie îl constituie celebrul **Dans al săbiilor** de Aram Haciaturian din momentul declanşării febrilelor pregătiri pentru primirea oaspetelui.

Un element de creaţie în acest spectacol este şi distribuţia. Alegerea lui Sorin Leoveanu pentru Hlestakov, după memorabilul Hamlet realizat la Teatrul din Cluj în regia lui Vlad Mugur, a fost un act de curaj. La scurt timp după o experienţă care l-a marcat atît de profund, tînărul actor avea de înfruntat un rol diferit, într-o abordare inedită, pentru care doar histrionismul său înnăscut i-a dictat soluţia. Actor desăvîrşit, Hlestakov al său îmbracă la vedere haina *meneur*-ului, făcînd travestiul seducător şi jocul măştilor lunecos. Felul cum merge, cum gesticulează, cum vorbeşte dau o credibilitate periculoasă fantasmagoricei plăsmuirii. Personajul pare că îşi pierde el însuşi simţul realităţii, trăind dedublarea ca pe o altă natură. E cuceritor cînd toarnă gogoşi despre isprăvile sale de mare generalissim, mai aţipind pe osia trăsurii, mai dînd pe gît o cupă de şampanie, dar nepierzîndu-şi farmecul de povestitor. La fel în scenele cînd se lasă curtat de amploiaţi şi cînd adoptă altă tactică, mai eficientă. Momentul e generos şi pentru restul distribuţiei. Pare că ne aflăm în faţa unei canavale tip *commedia dell'arte* (ritualul oferii banilor) pe care fiecare actor o „îmbracă“ după priceperea şi harul său. Iosefina Stoia (Zemlianika), dar şi Nicolae Poghirc (Bobcinski) sau Anghel Rababoc (Dobcinski) creează momente savuroase. De un pitoresc echilibrat e şi Vasile Cosma (Leapkin Teapkin), iar Valer Dellakeza îi găseşte nuanţe noi celebrului diriginte al poştei. Confruntarea propriu-zisă se produce însă în scenele cu Primarul, un pilon tot atît de important al spectacolului ca şi revizorul. Ilie Gheorghe îi dă toată greutatea, creînd un personaj dubitativ şi nu doar un ridicol funcţionar de provincie, cum e frecvent întruchipat. Spre deosebire de ceilalţi, Primarul pare a juca în acest spectacol funcţia omului cu îndoieli. Primul pas spre judecată el nu reuşeşte să-l facă, dar se ridică deasupra celorlalţi fie şi prin îndrăzneala de a fi bănuitor în privinţa revizorului. Umblînd aplecat în faţa simandicosului oaspete, actorul priveşte mereu pe sub pleoape la ce se întîmplă în jur. Situaţia pare a fi sub control din punctul de vedere al versatilităţii pure şi inteligente. O creaţie fără-ndoială bogată şi această nouă apariţie pe scenă a reputatului actor. Compoziţia inspirată din arta marionetei a Iuliei Lazăr, în rolul fiicei Primarului, are cîteva vîrfuri, dar şi unele stridenţe. Nataşa Raab o înfăţişează cu stîngăcii studiate pe Anna Andreevna, soţia Primarului, fiind şi aici aceeaşi profesionistă desăvîrşită.

Spectaculoasă în ansamblu, montarea Teatrului Naţional din Craiova este, dincolo de mişcătoarea ei originalitate, opera unor artişti care creează pentru public, fiind şi din acest punct de vedere o izbîndă. ▮

L'information fait la force!

EUROMEDIA

EUROMEDIA: beletristică, albume de artă, cărţi de arhitectură, lucrări didactice etc. în limbile franceză şi germană, reviste franţuzeşti (politică, sport, auto, decoraţiuni interioare, informatică etc.), presă şi carte românească, documentele oficiale ale Comunităţii Europene.

Informaţii la tel: 312.96.46, 315.44.03
Sediu: Str. Lirei, nr. 13, sector 2, Bucureşti.

Cu francofonii la Dej

RADU ŢUCULESCU

Pentru că ne apropiem vertiginos de sfîrşitul anului, dar, la fel de vertiginos, de-un început de an, mă gîndeam că cel mai nimerit ar fi să scriu cîteva rînduri despre nişte tineri. Asta ca o infuzie de optimism necesară cu asemenea ocazii. Dar unde să găsesc eu tineri, tineri „de tot“, cu înclinaţii scenice ori, batăr, cu apetit pentru această artă, tineri care să ştie că există şi altceva pe lume decît copilul minune, discotecă ori clodvandam? Şi n-am plecat eu prea departe de Cluj şi-am poposit în Dej (chiar în Dej), la casa de cultură. Era frig, normal, aşa-i în toată ţara, fîsîia gazul în sobele de teracotă cam de trei ore fără vreun efect „simţibil“, ceea ce însă nu i-a împiedicat pe spectatori să asiste la un recital teatral oferit de liceeni (mai puţin ăia dintr-a XII-a) în limba franceză. Exact, nu vă miraţi, că doar noi sîntem francofoni, dacă aţi uitat cumva treaba asta. De cînd cu Festivalul internaţional de teatru francofon de la Arad, organizat de neobositul Florin Didileşcu (anul acesta n-am putut participa, din păcate), ambiţiile liceenilor şi, implicit, ale profesorilor cresc şi-atunci creşte şi gustul pentru limba franceză, dar şi pentru scenă, teatru, literatură, spectacol... Şi nu e puţin lucru, iar noi (cei ajunşi la a doua tinereţe) putem zice că nu-i totul pierdut... Pe scena răcoroasă urcară trei trupe de teatru. La început, trupa „Les Francofols“ de la Liceul „M. Eminescu“ din Cluj, condusă de Liliana Şomfălean şi Liana Cocan. Cu multă îndrăzneală, ei au „atacat“ povestirea lui Panait Istrati – **Neranţula** –, concepînd un scenariu condensat, poate prea pretenţios (dificil) pentru nişte adolescenţi care, însă, şi-au luat rolurile în serios şi au încercat să creeze situaţii, ba chiar şi personaje cît mai veridice. E adevărat că şi Cătălina Buzoianu a montat un spectacol avînd la bază aceeaşi lucrare, dar asta n-are nici o legătură cu francofonii noştri (ar fi caraghios să ne apucăm de comparat), astfel că voi menţiona aici jocul Cristinei Dolha, dar şi pe cel al lui Liviu Deceanu ori Răzvan Oltean. A urmat trupa „Assentiment“ de la Liceul „O. Goga“ din Huedin, condusă de prozatorul (şi poetul) Alexandru Jurcan şi de Doru I. Rus. Într-un colaj de texte intitulat **Domnul Goe**, trupa a jucat în de acum bine cunoscuta ei notă personală, plină de vervă şi fantezie, într-un ritm antrenant şi fără goluri, personajele purtînd toate valize din lemn, precum răcanii, mereu gata să urce ori să coboare din tren, îmbrăcaţi în costume „chiciste“ pline de haz, totul însă în nota domnului Caragiale, iar faptul că, spre final, apare şi domnul Goe adolescent, mişcîndu-se în ritm de *rapp*, dă spectacolului o notă în plus de savoare, de „actualitate“, şi nu e rău deloc dacă încercăm a ni-l imagina pe binecunoscutul Goe crescînd în prea bine cunoscuta noastră tranzit perpetuă... De remarcat Dan Moroşan, Cristina Vălean, Monica Groza, Marius Şandor şi toţi ceilalţi pe care nu-i pot înşira aici pentru că sînt prea mulţi. Încă o dată bravos celor doi profesori huedineni care reuşesc a mişca atîta amar de tineret adolescentin plin de energie pe o scenă neîncălzită... Ultima trupă (urcată pe scenă, vreau să zic) a fost cea a gazdelor, adică „Charactère“, de la Liceul „Alex. Papiu Ilarian“, condusă de Ligia Clinciu şi Olimpia Buhăţel. E şi cea mai tînără echipă francofonă, fiinţînd abia de un an şi ceva. Operînd cu deosebită ingeniozitate în text, cele două profesoare au montat **Burghezul gentilom** de Molière în numai... 30 de minute. Remarcabile costumele (Loredana et Daciana Tomşa), într-o montare la care nu apuci să te plictiseşti, pentru că există nerv, pentru că există scene surprinzător rezolvate, pentru că există multă poftă de joc, pentru că, pe lîngă M. Jourdain (Dorin Dugma), şi ceilalţi interpreţi încearcă a nu se lăsa mai prejos, nici în ceea ce priveşte limba franceză, nici în ceea ce priveşte mişcarea scenică. La toate trupele am apreciat (ori am remarcat), în special, totala lipsă de inhibiţie a prea tinerilor interpreţi, momentan amatori, dar, sînt convins, unii dintre ei viitori profesionişti, înduioşătoarea lor dezinvoltură. Obrăznicia scenică. O obrăznicie artistică, evident. Aşa că, după cum ziceam la început, nu e totul pierdut dacă mai avem asemenea tineri. Părerea mea. ▮

infoTeatral

▮ **Teatrul Dramatic „Maria Filotti“ şi-a început stagiunea în forţă**. Actuala stagiune s-a deschis cu cinci premiere, **Zăpezile de altădată**, **Salonul nr. 6**, două piese în regia lui Moshe Yassur, o comedie, **Amor... ah, mor** şi **Doamna cu căţelul**, iar în noiembrie, **Comedia Erorilor**. Ce urmează? În prezent Constantin Codrescu lucrează la un spectacol a cărui idee a propus-o de curînd teatrului şi pe care acesta a adoptat-o rapid: **Fantasticul în opera lui Caragiale**. Din stagiunea trecută şi pînă acum, proiectul cel mai agreat de direcţie a fost **Jurnalul** lui Mihail Sebastian, după scenariul lui Dumitru Solomon, în regia Cătălinei Buzoianu, care nu a putut lucra la Brăila anul trecut. De altfel, teatrul ar vrea să reia şi montarea aceleiaşi regizoare cu **Kira Kiralina**, dar, cum toţi copiii au crescut, mulţi din distribuţie ar trebui înlocuiţi.

▮ **Pentru cei mai mici**. Teatrul îi are în vedere şi pe cei care depăşesc vîrsta teatrului de păpuşi, dar care încă nu pot fi duşi la spectacolele maturilor. O studentă la regie, Cristina Suciu, pregăteşte **Cenuşăreasa**, iar în februarie, **Ivan Turbincă**. Pe viitor este aşteptat un spectacol de amploare, **Micuţa Dorothy**, dar, ca întotdeauna, totul depinde de buget.

▮ **Promisiuni şi semne de întrebare...** Teatrul din Brăila mizează pe bani de la Ministerul Culturii pentru un proiect pe care acesta l-a aprobat între cele zece piese selecţionate în programul de încurajare a dramaturgiei româneşti contemporane. Este vorba de textul lui D.R. Popescu **Contele Dracula**, pe care îl va pune în scenă Dan Piţa. Să sperăm că aici nu se va repeta experienţa Teatrului Act, care a fost nevoit să-şi amîne premiera cu **Îngerul electric**, ministerul neonorîndu-şi încă promisiunile.

▮ **La Brăila, un nou *Take, Ianke şi Cadâr*...** Atinsă de febra lui **Take, Ianke şi Cadâr**, şi Brăila ar vrea să-l vadă montat pe scena proprie, nu pentru că l-ar fi pus şi alte teatre şi s-ar fi bucurat de succes, ci pentru că regizorul Moshe Yassur a venit cu o idee inedită pentru a face un spectacol cu priză la public.

▮ **Pentru publicul pretenţios**. Pentru ca intelectualii să se apropie mai mult de teatru, au început să se ţină, de două ori pe lună, „Întîlnirile de Luni“ cu personalităţi din teatru şi din afara lui şi să se organizeze spectacole în două-trei personaje pentru publicul care are pretenţii mai mari decît cele pe care producţiile obişnuite ale teatrului pot să le acopere. Şi pentru ca acelaşi public să aibă o idee mai largă despre ce se întîmplă şi în ţară, teatrul a organizat, în holul său monumental, o expoziţie de afişe şi programe reprezentative pentru spectacolele ultimelor două stagiuni în douăzeci şi şapte de teatre.

▮ Teatrul Odeon lansează, în cadrul programului său pe anul acesta, **Tineri regizori – Texte contemporane**, prima premieră, **Genocid sau ficatul meu fără rost**. Tînărul regizor este Sorin Militaru, încă student la Regie, aflat la prima sa producţie într-un teatru bucureştean după **Salonul nr. 6** de Cehov, la Brăila. Fascinat de dramaturgia austriacului Werner Schwab (1958-1994), de teoria sa conform căreia mai bine îţi omori ficatul decît creierul, teorie pe care scriitorul şi-a aplicat-o în primul rînd sieşi, murind la 36 de ani, în noaptea de Anul Nou, în comă alcoolică, Sorin Militaru a ţinut să monteze acest text scris în cheie aparent realistă. Găsind numeroase similarităţi între România anului 2001 şi situaţiile „comediei“ radicale a lui Schwab despre Austria din 1950 (naţionalism, misoginism, antisemitism), regizorul nu a intenţionat să ofere propria sa viziune pornind de la o piesă, ci să exploateze textul în sine, ca şi marea sa inventivitate lingvistică. Este atuul lui Schwab, de fapt sculptor de formaţie, care şi-a cîştigat celebritatea cu doi ani înainte de a muri, piesele sale jucîndu-se în 40 de teatre (cu toate că în timpul vieţii a tăiat pînă şi lemne ca să se poată întreţine). Faptul că actualmente există în Franţa un teatru în care se montează numai textele sale, că în Italia autorul este respins de Biserică, în sfîrşit, că e un personaj atît de celebru i-a incitat şi pe actorii din spectacol (Coca Bloos, Rodica Mandache, Liviu Timuş, Gabriel Pintilei). Scenografia este semnată de Horaţiu Mihaiu, iar costumele de Cristina Herescu. Spectacolul are şi avantajul muzicii originale compuse de Cristian Tarnoveţchi.

Cristina RUSIECKI

Film

Sfîrşit de an cu studiu de necaz

ALEX. LEO ŞERBAN

Sfîrşitul anului aduce o veste deconcertantă: Irina Coroiu nu mai lucrează la Cinemateca Română! Supusă la tot felul de şicane administrative, singura profesionistă de notorietate a acestei instituţii, care se scufundă încet, dar sigur, în anonimat, a preferat să-şi dea demisia...

Cu Irina Coroiu plecată de la Cinematecă (după Bujor T. Rîpeanu, după Dinu-Ioan Nicula...) dispare un climat cinefil care dădea profil cultural unei Cinemateci ce riscă să devină un SRL pestriţ – 1/2 cinema de cartier, 1/2 birt. Irinei Coroiu i se datorează mai toate manifestările de anvergură ale micului cine-templu din str. Eforie: avanpremiere (**Marfa şi banii** s-a văzut pentru prima dată aici), retrospective, spectacole omagiale etc. A curatoriat acele *„carte blanche à“* din ciclul **Profesiune: filmul** (în care, iată, nici un an n-a trecut de cînd am propus selecţia **(Re)descoperiri**, în care s-a văzut – pentru prima dată pe ecranele româneşti – un Wong Kar-wai), a reuşit să umple sălile propunînd proiecţii-şoc, a prezentat, repertoriat şi creat evenimente – a fost, pe scurt, un *factotum* al unei instituţii pîndite din toate părţile de anchiloză şi manelizare culturală...

Recompensa? De-mi-si-a!

M-aş fi aşteptat ca această plecare să stîrnească ecouri, dacă nu în presa tabloidă, preocupată de sînii Danielei Györfi şi de buricul lui Jojo, atunci măcar în cea culturală. Dar şi aceasta este prea ocupată de repunerea pe tapet a aceluiaşi model parohial, a aceloraşi obsesii identitare şi aceloraşi nume canonice ca-n urmă cu zece ani... Cu excepţia – întotdeauna o excepţie! – neobositului Valerian Sava (vezi articolul apărut recent în **România literară**), breasla tace. Şi tace pentru că, probabil, doarme – cu căciula (sau, pentru că breasla e majoritar feminină, broboada) trasă adînc pe ochi.

Şi de ce nu ar dormi, dacă oricum n-are ce face?

Cei care fac ceva în numele breslei (vezi acelaşi V.S.) sînt consideraţi „exaltaţi“ şi excentrici. Iar Asociaţia criticilor de film de pe lîngă UCIN – care e chiar foarte „pe lîngă“ – în nici un caz nu poate fi numită „exaltată“; poate doar excentrică. Iar asta (şi) pentru că, aşa cum este condusă de Cristina Corciovescu, are tot atîta eficienţă ca un pansament la picior de lemn: relaţia între Asociaţie şi conducerea UCIN este călduţă, deşi ar trebui să dea în clocot, reprezentativitatea ei este minusculă, deşi ar trebui să fie măcar vizibilă (doar Viorica Bucur „face naveta“ de colo-colo), părţile reunindu-se şi căzînd de acord doar atunci cînd se dau premiile Asociaţiei... Şi cui se dau aceste amărîte premii de doi lei? Oamenilor casei, fireşte. Adică nu (nu, nu, nu!) lui Valerian Sava, pentru cea mai bună istorie a filmului românesc (pentru că o istorie a filmului românesc nu poate fi *decît* „critică“, preferabil chiar polemică), ci lui Călin Căliman – pentru o istorie paralelă, la fel de pasionantă ca o carte de telefon şi la fel de scandaloasă ca un plagiat care nu interesează pe nimeni...

Ca-n bancul cinic cu ăia latră, aia trece.

Atunci cînd a apărut, în **Observator cultural**, articolul despre **Festivalul filmului britanic**, i-am spus dlui Valerian Sava că textul d-sale are un defect: este dur. *Dar nu atît de dur* pe cît ar trebui! Căci problema nu este că X sau Y sînt „mediocrităţi pomădate“, ci activitatea lor efectivă în sînul breslei (deşi *defectivă* e un cuvînt mai potrivit...).

Eu am ieşit din Asociaţie (şi din Biroul său, unde fusesem ales în ajun) pentru că mi-am dat seama că lupta cu inerţiile mentale, amplificate de inerţiile mecanice ale massei, este o luptă de uzură şi că n-am energie şi nici vocaţie pentru o asemenea măcinare continuă... Am explicat atunci – în scrisoarea de demisie – că ceea ce mă desparte de Birou (o listă de principii) este mai important decît ceea ce mă apropie de el (o listă de filme). Nu mi-am schimbat părerea. Mai mult: cei doi ani şi ceva de cînd am ieşit din UCIN m-au convins că, oricît ar încerca Unul şi Altul, din interiorul instituţional al breslei, să o reformeze, este în zadar: poate că România va ajunge să facă reforma, dar Biroul, UCIN-ul, *jamais*!

Amîndouă sînt conduse de persoane a căror competenţă e dovedită, dar a căror performanţă e nulă. Ca în lingvistică, de unde am preluat această distincţie, competenţa e ceea ce ştii, performanţa e ceea ce faci; criticul Cristina Corciovescu, scenaristul & traducătorul Mihnea Gheorghiu sînt – amîndoi – persoane la rigoare amabile, frecventabile, din specia urbanilor cu ştaif.

Aici voi pune punct discuţiei despre M.G., pe care nu-l cunosc îndeajuns şi care nu mă interesează; mă-ntorc la C.C.

Această doamnă a scris (singură sau în colaborare) cîteva dicţionare bune – bune, în sensul de „utile“ –, a lucrat în televiziuni, a coordonat o revistă excelentă (**ProCinema**), a fost pe la diverse festivaluri mari – într-un cuvînt, este ceea ce se cheamă o profesionistă. Aşadar, are competenţă. Asta e jumătatea plină a paharului.

Jumătatea goală e performanţa.

Adică faptele.

Cînd am renunţat să mai scriu la **ProCinema**, cam cu un an înainte ca revista să fie suprimată de patronat, a existat un motiv – serios, pentru mine – pe care nu l-am făcut public pînă acum (nici C.C. nu-l ştie): faptul că mi s-a cenzurat (nu, chiar suprimat) o cronică. Era o cronică rea la un film prost – nu contează; C.C. a citit-o, a fost de acord cu ea (nici ei nu-i plăcuse filmul), a pus-o în pagină... Apoi, lovitură de teatru: cronica n-a mai apărut. De ce, am aflat mai tîrziu (evident, nu de la C.C.!): „patronatul“ găsise că este prea dură, iar politica firmei era – pe vremea aceea – să se scrie de bine (cît mai de bine...) despre toate filmele. Şi astfel profesionista C.C. a consimţit fără să clipească la un abuz, după care s-a consolat, la fel de uşor, cu pierderea unui colaborator constant şi fidel – cineva care fusese alături de revistă încă de la primele numere...

Secundo tempo: C.C. ajunge şefa Biroului Asociaţiei; colaboratorul său constant şi fidel la dicţionare, Bujor T. Rîpeanu, pierde şefia Cinematecii – tot în urma unui abuz administrativ; ce face C.C.? Ghiciţi.

Terzo tempo: (cîndva, prin toamna acestui an) C.C. trebuie să ajungă undeva în Italia, unde are loc întîlnirea anuală a membrilor FIPRESCI; C.C. are de comunicat chestii importante privind statutul/situaţia Asociaţiei etc.; C.C. roagă pe cineva să intervină la Consulatul italian pentru a obţine mai uşor viza; persoana vorbeşte, C.C. intră, C.C. ajunge la ghişeu – unde, fatalitate!, C.C. nu avea toate actele necesare... C.C. pierde viza, pierde avionul, pierde plecarea şi comunicarea acelor chestii f.f. importante pentru viitorul breslei...

Spuneţi-i cum vreţi acestei întîmplări; eu am un cuvînt, dar nu-l spun decît în particular. ▮

În **România literară** Nr. 49, Valerian Sava protestează, într-un articol intitulat **Somnul raţiunii filmice**, împotriva recentei destituiri a Irinei Coroiu de la Cinemateca Română („al treilea filmolog expulzat în acest an“), în urma unei „şedinţe de analiză a muncii“ la care aceasta nu a fost invitată: „Mai utilă decît o demonstraţie punctuală sau o analiză de caz e [...] paralizia breslei înseşi“, conchide autorul articolului. În context, criticul reproduce textul unei Moţiuni de protest al cărei proiect fusese schiţat, împreună cu unii colegi independenţi, în speranţa prezentării publice a textului la închiderea Festivalului DaKINO. Luînd act de „suita de uzurpări practicate de clientela incompetentă a fostului PDSR“, moţiunea pledează în favoarea constituirii unei Uniuni a Cineaştilor pentru Refondarea Cinematografiei, capabilă să contracareze „climatul de ostilitate faţă de cei care au asigurat în ultimii ani ţinuta culturală, calitatea programelor publice, accesul la colecţii al cercetătorilor neinstituţionalizaţi şi echidistanţa politică a Cinematecii şi Arhivei Naţionale de Filme“.

Cei 5 care au speriat restul

Cronicari / **Filme**	Laurenţiu BRĂTAN	Mihai CHIRILOV	Andrei GORZO	Valerian SAVA	Alex. Leo ŞERBAN
Băiatul din balon	▮				
Belphegor. Fantoma de la Luvru					▬
Blonda de la drept		▮▮▮			
Cîini şi pisici	▮		▮	▮▮	
Clona ucigaşă	▬	▮▮		▬	
Cod de acces: Swordfish	▮			▮	▮
Cum să ajungi preşedinte	▮	▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Dansînd cu noaptea	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮
Frăţia lupilor		▮▮▮			
Glumă mortală	▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮	▮▮▮
Incidentul Ankara	▬			▬	
Iute şi furios	▮				
Între bine şi rău		▮			▬
Misiune în Ţara Sfîntă	▮	▬			▬
Moulin Rouge	▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮
O lecţie pentru profa de istorie					▮
„O“ de la Othello	▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮
O chestiune de gust	▮▮▮	▮▮	▮▮▮▮	▮▮▮	▮▮
Omul nostru din Panama	▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮	▮▮▮
Plăcinta americană 2		▮▮▮			▮▮
Răsfăţaţii Americii	▮▮	▮▮▮	▮▮		▮▮▮
Toc(uri) înalt(e) şi minte brici	▮▮	▮▮▮	▮▮		▮▮▮
Trafic	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮	▮▮▮

▮▮▮▮ – excepţional ▮▮▮ – foarte bun ▮▮ – bun ▮ – mediocru ▬ – catastrofal

Catapeteasma Mihnea Gheorghiu sau ruşinea de la UCIN

VALERIAN SAVA

Nu există loc sau prilej în care să se poată radiografia mai bine cauzele de fond ale nenorocirii filmului românesc decît o şedinţă de Consiliu sau de Comitet Director la Uniunea Cineaştilor. Sigur, poţi plonja în nenorocirea însăşi, mergînd la unul dintre sau la toate cele trei filme lansate în premieră de rotativa CNC-ONC-CNC în toamna trecută şi în prima lună a iernii în curs: filmele de gang **Proprietarii de stele** şi **Sexy Harem Ada Kaleh** sau experimentul care confundă ficţiunea cu elucubraţia şi absurdul cu stupidul – **Incidentul Ankara**. Dar asta înseamnă să te cufunzi în ceaţa deasă a pretextărilor sofisticate, invocîndu-ţi-se lipsa sau puţinătatea banilor ori producerea acestor filme sub fosta guvernare, deşi preşedintele şi, respectiv, un membru marcant al comisiei, care a decis în 1998 finanţarea în proporţie de 75% (!) a ultimului subprodus, au fost foarte actualii S. Nicolaescu şi M. Drăgan, regăsiţi pe exact aceleaşi posturi în juriul din 2001. În schimb, într-o şedinţă de la UCIN totul este de o claritate desăvîrşită, arhetipală sau uşor de decodat ca atare. În plus – pe lîngă savoarea unui subiect vesel la sfîrşit de an –, la ultima premieră am descoperit cel puţin două raţiuni serioase spre a încerca, pentru o dată, un fel de cronică a *filmului dinaintea filmului*. Pentru că: 1. în aceeaşi zi cu premiera **Incidentul Ankara**, în dimineaţa de 7 decembrie crt., a avut loc o şedinţă cardinală a Consiliului UCIN; iar – 2. în genericul proiectat seara pe ecran, regizorul debutant a avut ideea, ea însăşi în premieră absolută, de a semna (se înţelege, ca autor total: scenariul şi regia), adăugînd în paranteză la numele său de pe buletin iniţialele organizaţiei de breaslă din care face parte: Antoniu Vasile Berenyi (UCIN).

La UCIN-ul din paranteză, Adunările Generale au expresivitatea lor revelatorie, dar acestea sînt rare şi efectul se diluează în timp. Dacă vrei să descoperi un fir călăuzitor, e preferabil să-l cauţi în întrunirile cît de cît curente şi mai mult sau mai puţin restrînse. Iar acest liant este indubitabil ideea de Prezidiu – cu scenografia, ritualurile, litaniile şi culisele respective. Cedînd viciului filmic al atenţiei acordate ambientului şi recuzitei, să observăm că, spre deosebire de Adunările Generale prezidate fatalmente de pe podiumul înalt de la Cinema Studio („Casa Filmului"), „Consiliu" şi cu atît mai mult „Comitet Director" te poartă de regulă cu gîndul, scenografic vorbind, la o masă de forme şi dimensiuni variabile, în jurul căreia se aşază cei în drept – oarecum egali în scaune şi privindu-se faţă în faţă; eventual – mai simplu, în absenţa mesei – prin dispunerea similară a fotoliilor într-o încăpere de oarece intimitate. Dar – se socoate la UCIN – acesta ar fi un semn de dizolvare a autorităţii, o defocalizare a atenţiei şi, ca atare, la conceptul de Prezidiu şi la dispozitivul respectiv nu se renunţă nicicum şi nicicînd.

Îndată ce avansăm în analiza *cinem*-ului nostru – de proporţii mari, mijlocii sau mici –, ne dăm seama însă de insuficienţa definiţiei, dacă întîrziem în prezumţia că avem de-a face cu un ceremonial civil, laic, profan. Unicitatea întrunirilor de la Uniunea Cineaştilor constă în aura lor bisericească, fie şi în varianta de capelă. Ca în nişte obsesii ale semioticienilor ecranului din anii '60 încoace, nevăzut, inaccesibil în spatele Prezidiului – care e un fel de catapeteasmă – este Altarul (ortodox) din care apar oficiantul şi însoţitorii săi. Pentru ca distanţa să fie clar marcată şi mai riguros apărat de indiscreţii ritualul din altar – diferit de slujba pentru mirenii din naos şi pronaos – între oficiant şi însoţitorii săi, pe de o parte, şi membrii Consiliului UCIN, pe de alta, o dată cu noul secol filmic a fost suspendată intermedierea Comitetului Director care, după statut, intervenea între şedinţele Consiliului. Fiindcă – întrunit din precauţie cu întîrziere de trei luni (faţă de periodicitatea statuară de două săptămîni) după Adunarea Generală şi şedinţa de Consiliu de la începutul lui august 1999 – Comitetul Director convocat la finele lunii octombrie a acelui an-limită a fost o experienţă amară pentru preşedintele tocmai reales fără probleme a patra sau a cincea oară, direct, prin vot universal (putere, nu glumă!), de Adunarea în cauză: scriitorul-scenarist Mihnea Gheorghiu. Totodată, o încercare grea cu care nu fuseseră deloc obişnuiţi însoţitorii săi, numiţi şi salarizaţi între timp de re-re-reales – tot a patra oară, pare-mi-se – ca vicepreşedinţi: inginerul tehnolog-peliculă Constantin Pivniceru şi ruda sa prin profesie – nu altminteri, cum zic gurile rele – operatorul Florin Mihăilescu.

Paranteză. Venite din prima jumătate şi de la mijlocul secolului trecut, reprofilate şi pentru întîiaşi oară în coaliţie, două năpaste ale filmului neaoş (nu degeaba piesa **Năpasta** a fost ecranizată de trei ori de cinematografiştii români) sînt actualizate la UCIN. E vorba (cronologic) de *operatorii factotum* (E. Vasilescu, C. Dumitrescu ş.a.) şi *scenariştii omnipotenţi* (printre alţii, Mihnea Gheorghiu însuşi, E. Barbu ş.a.m.d.). Tripleta care iese şi reintră în altarul închipuit din sediul monopolizat perpetuează peste pragul dintre secole cele două stigmate istorice, în alianţă irezistibilă şi asociindu-şi suplimentar presiunea meşteşugărimii indispensabile. Este fantoma populară care a reuşit să-i sperie postdecembrist şi să-i alunge din UCIN şi din „Casa Filmului" pe toţi regizorii de prim rang, dispersaţi în alte organizaţii şi locaţii.

Revenind: ce s-a întîmplat la şedinţa de pomină a Comitetului Director din octombrie 1999? Unica din noua serie ţinută într-o încăpere de lucru adecvată, la etajul I al clădirii – înainte de suspendarea timp de un an şi trei trimestre a întrunirilor statutar bilunare (Comitetul a mai fost convocat ulterior o singură dată, la mijlocul lui 2001, în ambianţa cu conotaţii solemne a „sălii de marmură" de la parter, unde au loc din an în Paşti şedinţele Consiliului şi unde naşul „epopeii cinematografice naţionale" – l-am numit din nou pe M.Gh. – se simte în largul său). S-a întîmplat (*flash-back* în 1999) că un intrus ales imprevizibil în Consiliu şi în Comitet, dar şi veterani ai organismelor breslei, ca regizoarea Malvina Urşianu sau distribuitorul Mihai Duţă, în consens cu mai toţi cei prezenţi care simţeau urgenţa unei schimbări, l-au contrazis pe prezidentul viager. Ei au determinat luarea hotărîrii de a se prezenta public, într-o conferinţă de presă, o alternativă a profesioniştilor la catastrofala succesiune a Ordonanţelor guvernamentale, împotriva previzibilelor lor consecinţe: întreruperea pentru un an şi jumătate a premierelor autohtone şi mai ales compromiterea prin descalificare şi corupţie a filmelor în pregătire, printre care cele văzute acum pe ecrane, în toamna şi începutul de iarnă din 2001. Urma să aibă loc la timp, atunci, în 1999, ieşirea Uniunii din capelă, în spaţiul *din faţa templului* (pro-fan). Steril, fără idei şi fără interese în acest sens, dîndu-şi seama că nu acesta e teritoriul în care poate străluci necondiţionat, momentan învins, constatînd că nu reuşeşte să dea directive Comitetului Director (oricît şi-a petrecut el cei mai frumoşi ani ai vieţii şi a învăţat ce-a învăţat în anticamera Cepexului pecerist), temîndu-se de mass-media pe care n-o invită nici la Adunările Generale, atunci şi-a dat măsura reală prezidentul din fosta nomenklatură ceauşistă, cu exclamaţia sinceră: „Je m'en fous de opinia publică!". După care a desfiinţat intermedierea Comitetului Director, întruchipîndu-se pe sine direct director, nu doar prezident perpetuu.

Nu fără suportul decisiv al vice-ilor, pînă acolo încît decalatul pare creaţia şi deci victima lor. Deşi, poate în disperare de cauză, ei adoptă frecvent în şedinţe partitura unor saltimbanci oximoronici în templul închipuit. Nemaicălcînd de mulţi ani pe platouri, operatorul eminent al filmelor din anii '70-'80

Stahanoviştii de serviciu...

ALEX. LEO ŞERBAN & MIHAI CHIRILOV

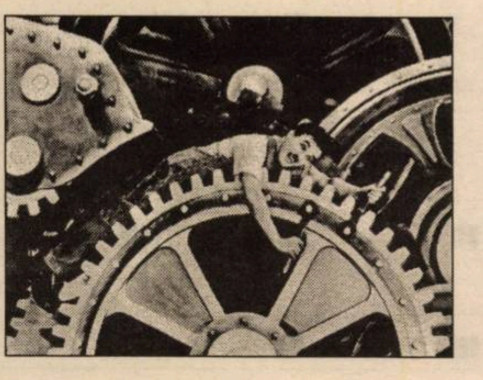

...vă trimit la...

Blonda de la drept (Legally Blonde) de Robert Luketik, cu Reese Witherspoon, Jennifer Coolidge, Luke Wilson, Selma Blair, Raquel Welch. Păpuşa Barbie din Bel Air (vizavi de Aaron Spelling!) „face" Harvardul... Cine ar fi crezut că o individă cu mutră de pechinez platinat ca R.W. va deveni o actriţă cu fler redutabil (a jucat în **Election**, unul dintre cele mai bune filme ale lui 1999)?... Ei bine, iată dovada: în acest **L.B.**, R.W. sparge ecranul, fiind pur şi simplu adorabilă în rolul gîsculiţei cu garderobă Prada care dă meseriei de avocat un nou *look* (blocnotes în formă de inimă, *lamé*-uri & tocuri) şi o altă atitudine (*Cosmo*). Cu farmecul său comic şi un simţ al dreptăţii contagios, Elle/Reese este nepoata crescută în puf (roz) a lui Erin Brockovich (din filmul omonim), sora norocoasă a lui Romy şi Michelle (din **Romy şi Michelle, două tipe păguboase**) şi verişoara din L.A. a lui Mary & Minnie (din **Tocuri înalte şi minte brici**); este ultima încarnare a Basmului American, care spune că poţi fi insuportabil de *nouveau riche*, ridicol de răsfăţată şi înduioşător de ingenuă –, dar Lupul cel Bun de la Hollywood nu te va păpa, ci-ţi va dărui o carieră! Fără a-şi propune o satiră a snobismului academic sau a mediului de avocaţi, **L.B.** este o excelentă comedie de situaţii pe care scrie *„Blondes Have More Fun*" de la prima şi pînă la ultima replică, savuros de politic incorectă, delicios de neverosimilă. I-*reese*-istibilă! **(a.l.ş.)**

Furios şi iute (The Fast and the Furious) de Rob Cohen, cu: Vin Diesel, Paul Walker, Jordana Brewster, Michelle Rodriguez. Maşini iuţi şi tipi furioşi – asta-i tot; dar nici nu e nevoie de mai mult... Povestea, de pildă, e inspirată de un articol apărut în revista **Vibe**, dedicat curselor ilegale de maşini din urbea Los Angelesului. Formula e cea folosită şi de Kathryn Bigelow în **Point Break** – un poliţist (Walker; „o expresie şi-atît") se dă băiat de cartier pentru a intra în graţiile băiatului de băiat de cartier (Diesel; vi se pare că ar fi „noul Bruce Willis"?; aşa s-a scris...), după care trebuie să aleagă între datorie şi prietenie... Şi nici titlul nu dă semne că cineva şi-ar fi pus inteligenţa la contribuţie: e cel al unei producţii de duzină realizate cîndva prin anii '50, sub „înaltul" patronaj al părintelui filmelor de serie B, Roger Corman, şi intrate, cu toată viteza înainte, în arhiva furioasă a ceea ce americanii numesc *„car culture"*. Aşadar, singura concluzie raţională care se impune e că **Furios şi iute** e un film tîmpit despre unii şi mai tîmpiţi pe care scenaristul i-a uitat cu piciorul pe pedala de acceleraţie... Dar cum uneori concluziile raţionale sînt teribil de plictisitoare, am preferat să vedem **Furios şi iute** ca pe un manifest „musculos" al rebelului de tip nou: al celui care iese din rînd cînd ceilalţi conduc sub viteza legală; al celui pentru care prietenia e mai de preţ decît datoria. Şi am jubilat pentru felul simplist-naiv-americănesc – detestabil, pentru tabăra raţionalilor – care-l justifică: pentru că vrea şi, deci, poate... „Poţi să bei orice bere vrei, cu condiţia să fie Corona!" Şi Corona a fost... **(M.C.)**

Glumă mortală (Joyride) de John Dahl, cu Paul Walker, Steve Zahn, Leelee Sobieski. Un şofer nebun e pe urmele unor fraţi care şi-au bătut joc de el... Puneţi povestea pe umeraşul din vestibul şi savuraţi restul: dincolo de tiparul dejaale unor regizori de autentică relevanţă (Lucian Pintilie, în primul rînd), Fl. Mihăilescu mai păstrează doar ticurile exacerbate bivalent sub regia serviciului în care s-a angajat: te flatează utilitar şi brusc se trezeşte stropşindu-se firoscos, cu ochii deveniţi exoftalmici, ridicînd tonul ca la mahala, de parcă ar avea de-a face cu electricienii din subordine ai echipelor buftene de altădată. Cît despre laborantul de la Mogoşoaia, mult timp director la Buftea, acum gerontocrat, C. Pivniceru – pe care l-am văzut într-o comisie de evaluare la fostul CCES, cum e în stare, în numele „politicii partidului şi guvernului", să te pună la punct pentru a se acorda calificativul maxim nu ştiu cărei făcături propagandistice din „epopeea cinematografică naţională" –, el distilează poltron reţeta: îţi face cu ochiul complice din prezidiu, încurajîndu-te în disidenţă cum ar veni, iar cînd ia cuvîntul, te porcăie rafinat în struna gerontocratului de alături care-l plăteşte nestatutar (ilegal) şi te acuză că aduci mari prejudicii obştii. În speţă, pensionarilor resemnaţi şi marginalizaţilor fără drept de apel, ajunşi în postura de majoritate pe cît de strivitoare, pe atît de tăcută a Adunării Generale şi – prin egalitarismul statutului – a Consiliului, prefigurat în nu mai puţin de 11 asociaţii centrifugale. Este „baza de masă" asezonată de trinitatea scenaristic-operatoricească – „masă" contrapusă dihotomic şi şantajist, printr-o ciozvîrtă de supliment pecuniar mai întîi regizorilor expulzaţi *in corpore* şi apoi criticilor, care ar propune şi alte puncte la ordinea de zi. Cu alte cuvinte, opusă pînă la eliminarea binomului formativ care a scos din crize şi a propulsat în avanscenă toate şcolile de film consacrate.

Din nou o paranteză. Fantomele oficiante nu se pot dispensa cu totul de regizori şi se sprijină pe cei rămaşi în incintă, culegînd din şi situînd într-un plan ultim primatul regizorilor în cinema. Recte, documentaristul Nicolae Cabel – numit şi probabil salarizat secretar, ca şi vicepreşedinţii, fără ştirea Consiliului sau Comitetului – e constant distribuit prin prezidii şi jurii şi propulsat să se substituie *sine die* unui filmolog, în funcţia-cheie de şef al Comisiei editoriale. Astfel a apărut pe banii „Uniunii", în acelaşi an fatidic 1999, ruşinea biseculară a literelor filmice româneşti, scenariul **Fierul şi aurul. Burebista** – pe coperta I nu cu efigia regelui dac din filmul omonim, ci cu aceea a prezidentului cvadruplu reales – în suita a peste zece broşurele, cele mai multe degradante pentru ceea ce ar fi, în altă ordine de idei, filmologia autohtonă. În precedenta ordine de idei, împinşi prin forţa lucrurilor spre romanesc, observăm că prea des numitul M.Gh. îşi selectează în genere după criteriile propriei talii colaboratorii plătiţi şi, dacă mai păstrează prin preajmă vreun regizor – inventînd pentru el din senin premii şi înmînîndu-i-le personal, prefigurîndu-l eventual ca succesor după modelul stalinist –, acesta ascultă, ca şi laborantul emerit şi ruda sa operatorul, de o nouă regulă de aur, a unei altitudini de aproximativ 1,60 m, spre a nu-şi privi mai-marele de sus (Geo Saizescu – „alt oltean" – vezi **Observator cultural** nr. 79. Laurenţiu Damian, alt candidat la succesiune, este excepţia care confirmă regula altitudinii, altminteri fiind personificarea regulilor înseşi).

Revenind la şedinţele publice. Tăria mixturii dintre biserică, circ şi fariseismele funcţionale se verifică mai întîi în Adunările Generale. Sînt singurele care se ţin la timp, chiar înainte de timp, rezolvînd în regim de urgenţă problema puterii. Ultima a fost calculată să coincidă cu vîrful caniculei (4 august 1999), cînd mai toţi virtualii combatanţi dezertaseră din Capitală (problema cvorumului nu se pune *niciodată* la UCIN, exclusă fiind prin modul de aplicare a unei stipulări statutare care face ca *totdeauna* întrunirile să fie validate automat şi tacit, la reluarea imediată, în prezenţa a sub un sfert din cei de pe liste). Dacă mai adăugăm comasarea „discuţiilor" într-un apendice final de care nimeni nu mai are chef, sînt condiţiile în care se vădeşte geniul malversativ al orchestratorului (căruia trebuie să-i mai recunoaştem din trecutul îndepărtat simţul oportunităţilor tematice în scenaristică, aplicat ca şi cel socio-politic: semnatar unic, ca şi A.V. Bereny-UCIN din 2001, a ratat complet iniţiativa sa notabilă pozitiv – adaptarea romanului **Europolis**, sub titlul **Porto Franco** din 1961 – în patul procustian al unui sociologism soios, nu fără aportul regizorului P. Călinescu, ales de omnipotentul epocii: între talentul incomod şi mediocritatea servilă el optează totdeauna ferm pentru a doua soluţie). În Adunările Generale, sofisme dîmboviţene şi din Trivale de tipul „Cinematografia moartă sau vie – cineaştii trebuie să trăiască!" lasă cu gura căscată şi respectiv închid gura votanţilor nevorbitori (convocaţi o dată la trei ani, ei nu deschid gura nici ca să rîdă în hohote, uitînd că la precedenta Adunare realesul a folosit aceleaşi formule; numai studenţii convocaţi anual la Festivalul **CineMAiubit** se prăpădesc de rîs cînd defazatul le spune din nou gluma unui „prieten londonez" al său, citat cu accent preţios, despre lungimea fustei şi a *speech*-urilor).

Cît de virulent te împinge alternativ sub mocheta din stalul sălii Studio ruşinea de participant la un spectacol, altminteri comic, e totuşi o senzaţie trecătoare, deşi nu-i poţi uita pe altădată stimabilii Fl. Mihăilescu şi (mai puţin) C. Pivniceru, perindîndu-se de fiecare dată pe podium ca să propună realegerea realesului, ştiind că a doua zi acesta îi va reinstala în stipendii, fiindcă ei îi vor repeta contraserviciul, identic, peste alţi trei ani. Prea de tot este altceva. Este seninătatea cu care aceiaşi profită de lipsa de informaţie a unora şi speculează semidoctismul altora, în intervalul dintre mascaradele generale. Căci M.Gh. nu minte de la obraz decît prin intermediari – rareori se abate de la această regulă. Or, e un spectacol greu digerabil să-l asculţi pe operatorul mercenar – ca la şedinţa din 7 decembrie crt. – susţinînd că proiectul de statut UCIN (statut nediscutat şi neactualizat din 1990, cînd a fost adoptat pe „neve") ar fi strict inspirat din actele în vigoare la celelalte „uniuni de creatori" şi că e cel mai bun din parcare. Cînd, de fapt, textul – încropit sub egida „Comisiei de validare" (!), prin ocolirea reiterată a Comitetului Director – contrazice punct cu punct documentele corespondente ale scriitorilor, compozitorilor sau artiştilor plastici. E singurul care vrea să consfinţească un sistem oligarhic, prin formulele de alegere/numire ale preşedintelui, vicepreşedinţilor şi secretarilor, prin atribuţiile repartizate acestora în raport cu cele ale Consiliului şi Comitetului ş.a.m.d.

În locul minciunilor sfruntate, liderul pigmeilor megalomani îşi rezervă sieşi sacerdoţiul mai dificil al confundării planurilor discuţiei. Nu ca definiţie a prostiei – dată în acest sens de autori celebri –, ci din contră, ca deşteptăciune a prestidigitatorului. Comentezi, de pildă, în unele articole (publicate în **Observator cultural**) proiectul de Lege a Cinematografiei, semnalînd că el n-a fost pus în discuţia organismelor statutare ale „Uniunii", cu toate că aceasta figurează drept coautoare în printurile de la Senat. Iar prezidentul se face că nu înţelege despre ce e vorba: verbalizează îndelung că nu şi-a expandat apostila pe proiect, ci doar pe hîrtii adiacente expediate la Parlament, dar uită să explice de ce n-a supus proiectul discuţiei Comitetului sau Consiliului şi crede că te are la mînă cu o plîngere de calomnie. Procedeul este irefutabil, fiindcă – fixat definitv în ritualul care, să fim serioşi, nu vine din biserică, ci de la cei ce i s-au substituit multe decenii – M.Gh. nu-şi poate închipui că cineva ia cuvîntul spre a se adresa plenului şi că membrii Consiliului pot dialoga între ei. Nu realizează în ruptul capului că o opinie, o propunere ar putea trece spre ceilalţi altminteri decît prin vama sa. Drept care se ridică – înalt, de la prezidiu – şi trage cu anticipaţie concluziile după mai fiecare frază rostită în naos. „Dialogul" aduce cu schimbul de mesaje dintre altar şi corul din pronaos, dar mai abitir cu dresajul şi clivajul din numitul Cepex. După ce îţi atribuie suburban habitudini cultivate la slujbaşii săi, cum s-a văzut şi la şedinţa recentă – că ai fost pus de alţii să scrii ce-ai scris –, se mai şi travesteşte în haina de împrumut prea largă a unui *„gentlemen's agreement"* (precum însoţitorii săi în apeluri la unitate şi solidaritate în poltronie, cu bau-baul marilor ameninţări ce planează asupra organizaţiei – citeşte *privilegiilor uzurpate*). Exhaustiv, nu-i mai rămîne decît recursul la anateme şi la ameninţări transparente cu excomunicarea, nici ele anglicane.

Ş.a.m.d. sau *Quod erat demonstrandum*. Astfel proliferează **Incidentul Ankara** cu semnătura UCIN în paranteză.

Post scriptum: „**Incidentul Ankara** proliferează" nu e o „figură de stil" şi nici indicarea UCIN-ului lîngă semnătura regizorului n-a fost o întîmplare. Ambele trimit la realităţi certe. Asemeni unor S. Nicolaescu şi M. Drăgan – care l-au împins pe tînărul A.V. Berenyi în utopia „autorului total", riscînd să-l compromită ca pe toţi debutanţii scoşi din circulaţie după 1989 (doar Nae Caranfil şi Cristi Puiu le-au scăpat) – M.Gh. îi întreţine aceluiaşi şi altor debutanţi aceeaşi iluzie. De dragul cîtorva bănuţi smulşi unui sponsor naiv (HBO Romania), staff-ul UCIN de sub numita catapeteasmă (C. Pivniceru, M. Cernat, C. Corciovescu ş.a.m.d.) a lansat tot atît de competent ca Decebal Mitulescu la CNC un „concurs de scenarii" paralel, pentru tineri, sub egida oltenească a Fundaţiei „Jean Negulescu", cu amăgirea că scenariştii premiaţi în unicitatea semnăturii lor îşi vor vedea textele transpuse pe ecran, nici mai mult nici mai puţin decît (am promis un subiect vesel pentru sfîrşitul de an) la Hollywood! Unde un nou text suficient sieşi al lui A.V.B. a şi fost expediat anul trecut. Cu rezultatul tot atît de previzibil ca în cazul **Incidentului Ankara**. M.Gh. confundă deliberat nu doar planurile discuţiei, ci şi Hollywood-ul cu şcoala moscovită de scenaristică din primii ani '50 şi la ea vrea să-i convertească pe tinerii cineaşti: o nouă ediţie a „Concursului Jean Negulescu – HBO" a fost lansată zilele trecute.

---

văzut al „glumei-infantile-care-se-întoarce-împotriva-celor-care-au-făcut-o" (nivelul **Ştiu ce-ai făcut astă-vară**, să zicem), Dahl – autorul veninosului **The Last Seduction** şi al nu-mai-mult-decît-OK-ului **Rounders** – reuşeşte un *thriller* elegant şi eficace, cu fiori reci pentru amatorii de scene tari şi cîteva scene mari pentru amatorii de fiori reci: crima de la motel – cu focalizarea hipnotică a cadrului pe tabloul unei furtuni marine –, urmărirea prin cîmp – cu apariţia obsedantă a camionului, ca o replică nocturnă la secvenţa similară din **La nord prin nord-vest** – şi explozia maşinii în noapte – emblemă spectaculoasă & cvasi-spectrală a unui film ale cărui referinţe se numesc **Psycho** (vezi cele cîteva măsuri-citate bernardherrmanniene de pe coloana sonoră), **Duel pe autostradă** (evident!) şi **Lost Highway** (sentimentul de *no man's land* abstract-ambiguu în care orice se poate întîmpla)... Imaginea (semnată Jeffrey Jurr), cu predilecţia pentru un roşu electric, vag psihedelic, este – ca şi mizanscena – remarcabilă, cum remarcabil e şi mereu-versatilul Zahn (ieşit, ca-n **Evadare în Texas**, de la mititica), care face un rol pe muchie de cuţit între bonomia tembeloidă şi perversitatea patologică. **(a.l.ş.)**

...nu vă trimit la...

Belphegor, Fantoma de la Luvru de Jean-Paul Salomé, cu Sophie Marceau, Frédéric Diefenthal, Julie Christie, Michel Serrault. După un somnic de 3000+ de ani, mumia lui Nem-nu-ştiu-cum se trezeşte la Luvru şi-ncepe să colinde noaptea prin muzeu, speriind paznicii... Din păcate, nu

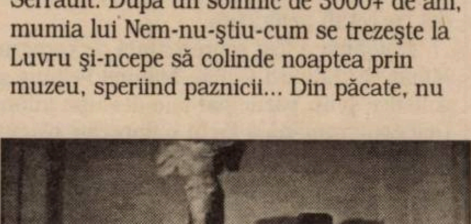

şi spectatorii, care – oricît ar căsca ochii la (hodoronc-tron)conul negru ce-alunecă pe podele ca pe covorul rulant din aeroporturi – nu reuşesc să vadă altceva decît o inutilă paradă de efecte speciale într-un telefilm din anii '60 proiectat pe ecran mare, care era mai bun ca telefilm alb-negru proiectat pe ecran mic şi fără efecte speciale... (Asta pentru cuadragenarii care-şi mai amintesc – şi care-o mai recunosc pe Juliette Gréco trecînd complice prin cadru, în cimitir.) **Belphegor, Fantoma de la Luvru** 2001, colorat şi cu Sophie Marceau, este ca **Fantoma de la Operă** la Grădina Zoologică într-o zi de relaş, cînd hipopotamii cască şi girafele dorm... Un „matineu de vacanţă" pentru puştii care-au auzit de faraoni de la **Mumia** & **Mumia revine**, dar n-au auzit deloc de Julie (Christie) & Sophie – ceea ce e OK, dat fiind că prima joacă la fel de bine ca mumia, iar cea de-a doua chiar *este* mumia, aşa că nu mai trebuie să joace! **(a.l.ş.)**

„O" de la Othello (One) de Tim Blake Nelson, cu Julia Stiles, Mekhi Phifer, Josh Hartnett, Martin Sheen. Gelozia, invidia şi toate celelalte, de la „marele Will" luate şi-napoi la Liceul American date... A *n*-şpea peliculă hollywoodiană în care piesele shakespeariene sînt oferite ca exemplu absolut, apodictic & apoteotic că Natura Umană e Una şi-Aceeaşi, de-a lungul

Secolelor... Dar de ce trebuia tulburat bietul W.S. pentru asta?! Răspuns: pentru că scenariştii sînt Capete Pătrate! „O" vine aici de la Odin, steaua baschetului gimnazial, negru de felul lui – căci mauri nu se mai găsesc... „D" vine de la Desi, blondă, voluntară şi de-nimeni-depandabilă, deşi – dacă ne-ntrebaţi pe noi – dependentă de rasa bovină, cîtă vreme se numeşte Julia Stiles... Iar Iago vine de la Hugo (pronunţat „Iugo"), fiul antrenorului Martin Sheen (care *Joacă!!!* de parcă ar fi conectat tot filmul la 220 V); în interpretarea neaşteptat de nuanţată a lui Josh Hartnett (**Pearl Harbor**), Hugo/Iago devine singurul motiv pentru care aţi putea bifa, eventual, această cacealma „literar"-sportivă regizată de unul dintre cei trei ocnaşi din **O, Brother, Where Art Thou?** – nu Clooney, nu Turturro; cel'lalt... **(a.l.ş.)**

Arte vizuale

Victor Brauner

LUMINIŢA BATALI

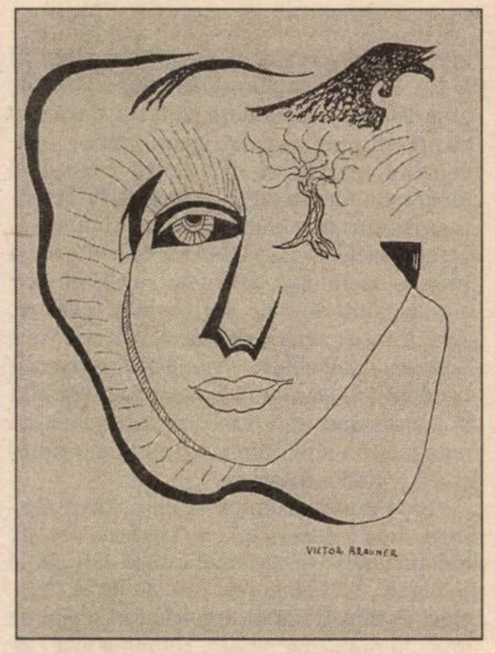

Victor Brauner, *Cap*

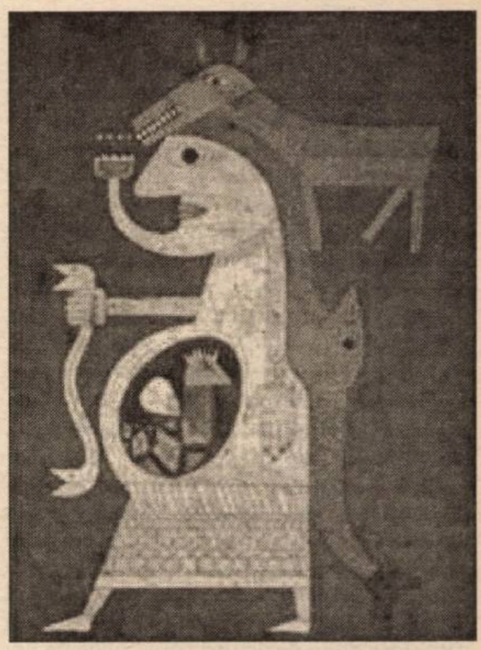

Victor Brauner, *La Bas*

Un eveniment autentic este regalul grafic pe care Muzeul de Artă Modernă din Saint Étienne, Institutul Francez şi Muzeul Naţional de Artă al României i-l oferă publicului nostru la sfîrşit de an: expoziţia Victor Brauner, **Desene 1925-1962**.

Minunea de a vedea lucrări originale ale celui care a fost compatriotul nostru (la doi ani după o mai mică expoziţie cu lucrări din colecţiile din ţară, îngrijită atunci de istoricul de artă Amelia Pavel) s-a împlinit şi prin contribuţia muzeografilor de la MNAR, dna Dana Bercea şi dna Mariana Vida, alături de conservatorul francez, dna Martine Dancer.

Expoziţia urmează criteriul cronologic, astfel încît avem ocazia să urmărim evoluţia artistului, apropierile de suprarealism (sînt prezentate şi nişte lucrări extrem de rar reproduse, numite **Decalcomanii**, unde elemente figurative – decupaje colorate de animale, peşti, păsări, obiecte – curg unele dintr-altele aproape după formula *cadavre-exquis*, fiind un dicteu de imagini urmînd o logică poetică în care, de exemplu, o oglindă este decorată cu o caracatiţă, o ceaşcă este cu capul în jos, lumea marină se întîlneşte cu regnul păsărilor, dintr-un caliciu răsare un peşte falic etc.), constructivismul din perioada **Integral** (**Fără titlu**, 1925, număr de catalog 1) şi roadele a ceea ce Brauner denumea în **75 HP** *pictopoezia*. De fapt, manifestul pictopoeziei din **75 HP** îl anunţa deja drept un făuritor original, îi stabilea drumul, Victor Brauner fiind unul dintre primii mari artişti ai secolului XX creator de mitologii personale.

Prieten, precum se ştie, cu Brâncuşi, dar şi cu Tanguy, unele dintre lucrările sale din prima perioadă pariziană păstrează ecouri ale prietenului său pictor; peisaje stranii, o lume lunară şi onirică, cu personaje cu anatomie parcă în preschimbare, ce par a-şi expune interiorul fizic, cu organe sîngerînde şi libelule fantastice, totul într-un colorit adesea crud, amintind de visele colorate (**Fără titlu** din 1930, cat. 11, şi **Fără titlu** din 1931, cat. 14).

Lumea acelor ani, descrisă de Victor Brauner, este apăsătoare, fără ieşire, percepută printr-un puternic sentiment al absurdului: lucrări în peniţă din familia ilustraţiilor realizate de el în revistele avangardei româneşti. **Fără titlu** din 1929, cat. 5, desen de maestru în care peniţa descrie un bărbat şi o femeie într-un fel de insulă-mandorlă, cu bust de animal şi buturugă (bărbatul, reprezentat din spate, în trei sferturi, are nişte buturugi crescute pe spate), **Fără titlu** din august 1929 (cat. 7), tuş şi acuarelă, în care artistul speculează pata de tuş transformînd-o în peisaj, nebuloasă, în care umbra unui personaj feminin e mai puternică decît făptura care a generat-o ş.a.

O altă piesă interesantă, care aminteşte un desen (din 1930) expus la noi în 1999, este **Delir, violenţă colorată**. Tot o compoziţie cu două personaje, desenul colorat prezintă un om ale cărui mîini devin salamandră şi sirenă, expunîndu-şi, ca într-o secţiune anatomică, interiorul (stilizat, colorat), personaj ce are ca pandant un fragment de hartă (cu rîuri, forme de relief) care închipuie, deloc liniştitor, un alt om.

Mai accentuat suprarealistă, prin imagistică şi conotaţii, este guaşa **Fără titlu** din 1934 (cat. 21), în care un superb nud feminin, delicat, surmontează un cîine sau un lup mecanic (lupul este un animal des prezent în lucrările lui Brauner, ca în faimosul său **Loup-table**) şi în care remarcăm graţia şi postura mîinii. Nudul, avînd pe umăr o gheară de pasăre, se termină cu un fel de cap de manechin, de lemn, care acoperă terminaţia firmei de pe casa din fundal: „MAISON DE SAN(TÉ)". La rîndul ei, creatura mecanică trimite la un robot, la o făptură feroce.

Tot în familia artei suprarealiste se situează în mod clar două grafici: **Perucă cu macaroane capilare** din 1934 (cat. 20) şi **Caschetă cu macaroane şi corset cu toarte** din 1935 (cat. 25). Continuare a unei intenţii schiţate în prima lucrare, desenul din 1935 descrie limpede obiectul („cascheta cu macaroane" şi apoi „corsetul...") şi funcţiunea lui, cu un stil între cel enciclopedic şi cel publicitar. Obiectul cu „funcţiune simbolică" este realizat cu o deosebită acurateţe tehnică, potenţînd discursul real al lucrării; este vorba de maniera de a trata absurdul şi grotescul cu un fel de seriozitate solemnă care le subminează şi care îl descumpăneşte puternic pe privitor (să ne amintim: „deparazitează-ţi creierul"). Este aici clară şi filiaţia dadaistă a suprarealiştilor de la care aceştia au moştenit deriziunea acidă şi nevoia de a expune absurdul.

O dată cu anii 1940 şi cu lucrările acestui timp, intrăm într-o lume în care sînt exprimate anii şi lumea de tenebre. Făpturi chtonice, abisale (şerpi – şarpele este însă un simbol ambivalent, avînd uneori, mai tîrziu, şi conotaţii pozitive, peşti ai adîncurilor) populează imaginarul artistului, alături de simboluri ce ţin de interesul său pentru ocultism şi de fascinaţia pentru oniric, viziuni şi premoniţii (să nu uităm că artistul care se picta cu un ochi mutilat şi-l va şi pierde într-o întîmplare dramatică într-un atelier parizian).

Fenomenul somnambulismului, starea de visare, fascinanta coexistenţă a somnului adînc şi a activităţii inconştiente (o întîmplare din copilărie, cînd a asistat la un caz de somnambulism în oraşul natal, l-a marcat profund), e prezent într-o lucrare deosebit de importantă fiindcă anunţă, pe de o parte, hieratismul (expoziţia Brauner deschisă acum la Houston Museum, Texas, se intitulează **Hieroglife Suprarealiste**) şi seria de lucrări cu Poetul – personaj principal al mitologiei lui Brauner, în postură de „homo divinans".

Somnambula descrie personajul feminin într-o postură hieratică, de mare preoteasă, în care mersul binecunoscut evocă în mod straniu pasul egiptean. Într-o reprezentare în care poetul, artistul, face parcă corp comun cu personajul feminin (imaginea aminteşte o pictură în ulei de la Muzeul de Artă Tel Aviv, **Spaţiu oniric**; desenul pregătitor se află însă la Muzeul din Saint Étienne), fiind parcă susţinut de el şi suspendat, apare şi un text (o modalitate curentă la Brauner) care, transpus în română, ar suna cam aşa: „Somnambula deschide imaginaţia Poetului care se simte luat de puterea somnului".

Cum am spus, expoziţia abundă în lucrări reprezentative; şi pentru tehnica encausticii (spre sfîrşitul anilor de război, cînd artistul trăia în Elveţia, lipsa materialelor l-a constrîns să inventeze o tehnică aparte, cu deosebite efecte plastice rezultate din amestecul pigmentului de culoare cu ceară), şi pentru imagistica sa de mai tîrziu.

Desenele mari, cu personaje umane care se metamorfozează în animale, neliniştitoare şi fascinante, din anii '40 fac loc spre finele vieţii artistului, în anii '60, unei lumi senine, însă la fel de pline de poezie şi de mister. Cu alte cuvinte, citîndu-l într-un fel pe artist, „Victor Victorios".

Desene 1925-1962, expoziţie deschisă din 13 decembrie 2001 pînă în 28 februarie 2002 la MNAR, aripa Kretzulescu.

Site-uri/*Links* unde se pot vedea lucrări de Victor Brauner: expoziţia deschisă pînă în 26 ianuarie 2002 la Houston Museum, **Hieroglife suprarealiste**:

http://www.absolutearts.com/artsnews/2001/10/26/29289.html
http://www.fondation-hermitage.ch
http://www.guggenheim-venice.com

Signal

DANA TĂNASE

Evenimentul expoziţional vernisat pe 12 decembrie la Galeria Universităţii de Arte din Bucureşti oferă spectatorului o interesantă radiografie a semnalului. În preajma vacanţei, cinci studenţi ai Universităţii – Leopoldina Dancu, Maria Drăghici, Valentin Chincişan, Vlad Bosoancă şi Wilhelm Jozsef Hunor – părăsesc pentru moment suportul tradiţional al picturii şi, prin abordarea unor medii noi, interoghează limitele semnalului, existenţa şi adecvarea unui posibil răspuns. Celula sau doar punctul, nervul optic şi desenul ochiului, pulsul vital şi nudul, intermitenţa şi lumina sînt semnalele vizuale ale unei macroinstalaţii teoretice. Filmul video, fotografia, sculptura fonică sînt modalităţile gravitaţionale ale acestei construcţii curajoase. Apreciem acurateţea demersului şi limpezimea abordărilor individuale ale subiectului, chiar dacă uneori s-ar fi simţit nevoia unei explicitări textuale.

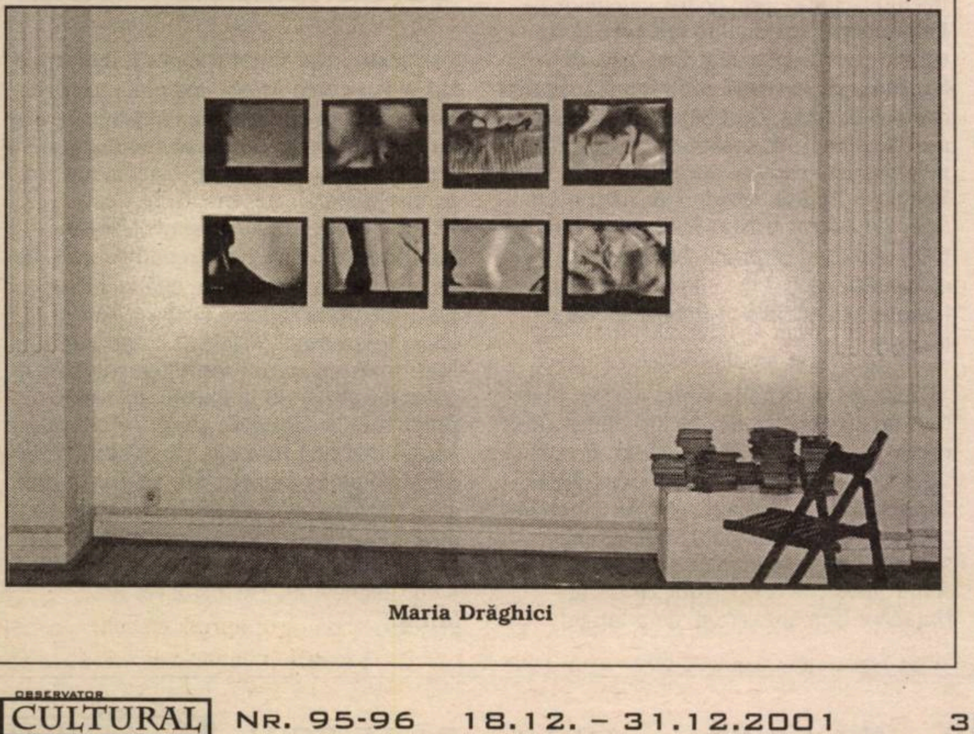

Maria Drăghici

infoDans

Participare românească la Platforma Dansului Balcanic

Recent a avut loc la Sofia prima ediţie a **Platformei Dansului Balcanic** la care au participat artişti din România, Bulgaria, Macedonia şi Iugoslavia, precum şi promotori ai dansului din Franţa, Germania, SUA, Olanda, Elveţia, Norvegia, Suedia, Ungaria etc. **Platforma...**, organizată de Red House (Bulgaria) şi Fundaţia Proiect DCM, a cuprins spectacole de dans, prezentări video, discuţii informale şi ateliere de dans conduse de doi coregrafi americani.

România a fost reprezentată de coregrafii şi dansatorii Vava Ştefănescu, Mihai Mihalcea, Eduard Gabia, Manuel Pelmuş şi Cosmin Manolescu. Ei au prezentat piese solistice şi au participat la o discuţie informală despre dansul contemporan românesc. Delegaţia română a făcut o impresie plăcută şi a stîrnit interesul oaspeţilor străini prezenţi la acest eveniment.

Tot în cadrul **Platformei...** a fost prezentată, în premieră, caseta video promoţională **dance.ro** care prezintă coregrafii şi companiile de dans contemporan din România.

Caseta poate fi obţinută de la Fundaţia Culturală Proiect DCM.

Fundaţia Culturală Proiect DCM
Festivalul Internaţional de Dans ***BucurESTi.VEST 2003***
Calea Victoriei 120, CP 22-183, Bucureşti, România
tel./fax: + 401 212.5467
e-mail: fest@dnt.ro
http://estvest.dans.ro

reviste străine

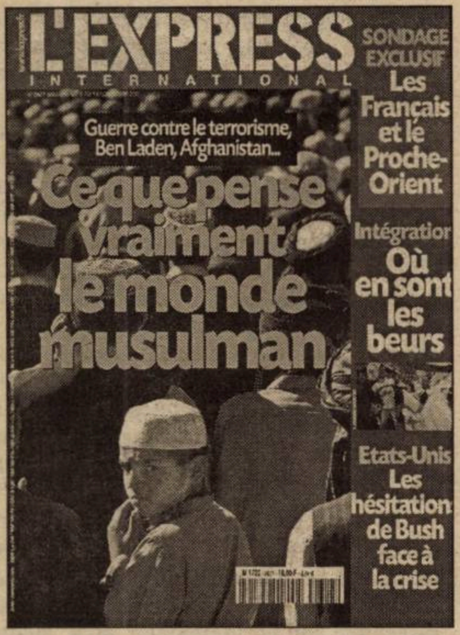
L'EXPRESS
INTERNATIONAL
SONDAGE EXCLUSIF
Les Français et le Proche-Orient
Guerre contre le terrorisme, Ben Laden, Afghanistan...
Ce que pense vraiment le monde musulman
Intégration
Où en sont les beurs
Etats-Unis
Les hésitations de Bush face à la crise

În numărul 2627 al revistei **L'Express**, Denis Jeambar semnează un scurt şi provocator comentariu despre consecinţele atacului terorist din 11 septembrie (**Ben Ali contre Ben Laden**): „Noile lentile pe care ni le oferă terorismul islamic modifică, în fapt, privirea noastră democratică. Judecăţile noastre de pînă acum erau profund marcate de apărarea intereselor noastre economice şi de respectul diferenţelor culturale. Această conjugare cinică dintre un calcul şi un alibi permitea pactizarea, fără probleme, cu majoritatea dictaturilor din ţări mari producătoare de petrol şi cu regimuri-cheie pentru geopolitica noastră tricoloră". Alte lucruri demne de semnalat: un incitant sondaj de opinie în exclusivitate: **Les français face au conflit israelo-palestinien** şi o reuşită panoramă a avangardei rock-ului francez de azi (**Le rock attaque**).

de ici, de colo

STEAUA
LITERATURĂ
ARTĂ
CULTURĂ
ANUL LII
NR. 7-8 / 2001

Numărul 7-8/2001 al revistei clujene **Steaua** debutează cu un editorial al directorului acesteia, Adrian Popescu (**Preţul canonului**). Un text echilibrat, care, printre altele, amendează amical – şi pe deplin întemeiat – unele „evaluări" cam bizare din cronicile „steliştilor" Horea Poenar şi Doru Pop, semn că „diversitatea de opinii" din interiorul revistei e atît de mare încît trebuie, cumva, ţinută în frîu. Amuzant e faptul că, victimă a unei simpatice confuzii, dar şi – în mod cert – a unor neglijenţe de corectură, autorul ne informează că „Mircea Martin deplîngea cu demnitate neincluderea în canonul literar propus de cunoscutul critic Leopold Bloom a zonelor culturale estice". Cîteva rînduri mai jos – confuzia lui Harold cu Leopold revine: „În canonul lui Leopold Bloom nu intră, nici măcar la note de subsol, poeţii noştri interbelici sau Eminescu" etc. E clar că în memoria lui Adrian Popescu romanul **Ulysses** al lui James Joyce eclipsează studiul lui Harold Bloom, fapt ce confirmă – nu-i aşa? – „canonicitatea" romanului joycean. Din fericire, la pagina 85, în deschiderea unei mese rotunde cu Richard Rorty despre **„Declinul adevărului redemptiv şi apariţia unei culturi literare"**, moderatorul Liviu Cotrău restabileşte adevărul onomastic, reluînd „observaţia criticului literar american Harold Bloom [...] conform căreia la ora actuală Richard Rorty este cel mai interesant filozof din lume". Iată dar că între Leopold şi Harold sînt... 82 de pagini, suficiente pentru a abate atenţia corecturii...

Reamintim că respectiva masă rotundă a avut loc în urmă cu mai multe luni la Cluj şi s-a bucurat de participarea unor universitari de calibru, precum Matei Călinescu, Andrei Marga, Corin Braga ş.a. Pentru că tot veni vorba de canonul literar occidental, merită citată opinia favorabilă despre el a lui Richard Rorty: „...mi se pare absolut adevărat că literatura, în sensul de canon, materia studiată îndeobşte în catedrele de literatură, este o invenţie elitistă. Dar elita care a inventat-o a fost o elită extrem de folositoare. Intelectualii din Vest, uniţi de-a lungul generaţiilor prin faptul că au studiat textele canonice, constituie o forţă în scopul binelui. Ei s-au organizat în jurul textelor canonice în aceeaşi manieră în care oamenii religioşi s-au organizat în jurul Sfintei Scripturi. [...] Aceste texte au fost vehicule ale progresului social, au însemnat o sursă de inspiraţie pentru creaţia umană. Deci nu ar fi un lucru bun să abandonăm studiul canonului. Nu e nimic anume rău în privinţa elitismului. Singura problemă care se pune este următoarea: «Este ea o elită bună sau rea?»". Opinia „relativistului radical" Rorty – de fapt, un răspuns la o întrebare adresată de Matei Călinescu – se constituie într-un omagiu adus „conservatorului luminat" Harold Bloom...

Trecînd la cronicile literare din acest număr al **Stelei**, să spunem că ne-au (cam) contrariat şi pe noi (ca să nu spunem mai mult) cele semnate de Horea Poenar şi Doru Pop. Primul scrie despre trei volume de versuri un text intitulat, semnificativ, **Trei pentru poem. Învingătorul ia totul**. Sînt recenzate, în ordine, **Poeme politice** de Magda Cârneci, **Jucătorul de rezervă** de regretatul Mircea Zaciu şi **Eu-genia** de Rodica Draghincescu. Primele două cărţi sînt pur şi simplu desfiinţate. **Poeme politice** e privit drept „un volum personal, al unor agresivităţi şi frustrări proprii, făcut din nefericire public. Se tace despre această poezie. Începînd cu cel care o scrie". Nu avem, în principiu, nimic împotriva diagnosticului negativ (*de gustibus non disputandum*), dar nu înţelegem de ce caracterul „personal" face acest volum „nepublicabil". Asemenea „petarde" puerile şi cam fără acoperire pun sub semnul întrebării înseşi probitatea şi credibilitatea recenzentului. „Nepublicabil" e considerat şi volumul postum de versuri al lui Mircea Zaciu, „gîndit şi alcătuit" de Ion Vartic şi Marta Petreu. Autorul lor e tratat ca un poet debutant: „Majoritatea versurilor nu se transformă în poezie, indiferent de definiţia îngăduitoare pe care am căuta-o pentru aceasta, iar acolo unde se iveşte un ecou poetic mai e drum lung pînă la conturarea unei individualităţi lirice. Volumul e o partidă prost jucată pentru critic (dar i se poate ierta acest păcat al amurgului) şi pentru publicarea acestui volum". Credem că „prost jucată" e „partida" lui Horea Poenar. Chiar să nu existe nici un motiv valabil pentru publicarea postumă a poeziei lui Mircea Zaciu? Are dreptate Adrian Popescu atunci cînd constată în editorialul său că, deşi „nu e partea de maximă rezistenţă a lui Mircea Zaciu, poezia sa postumă, livrescă şi existenţial-melancolică nu o poţi expedia ca şi cum ar aparţine unui debutant, e un autoportret al unui veritabil intelectual"... „Învingătoarea" care „ia totul" este Rodica Draghincescu, „vie şi flămîndă", „ludică, expansivă, polimorfă, distinsă, tandră, vulgară şi rea". Poeta „scrie poeme lăptoase, moi sau, dimpotrivă, tăioase". Înfocat şi adjectival, autorul citează în sprijinul propriului entuziasm o serie de „mostre" complet neconvingătoare, precum: „procesul revenirii în propriul creier se face prin/ parcurgerea sexului celuilalt manole tata tu (urlet de fiară)". În schimb, în cazul Magdei Cârneci şi al lui Mircea Zaciu nu ne oferă nici un citat, obligîndu-ne, astfel, să-l credem pe cuvînt. Din păcate, nu mai avem motiv să-l credem. Obiecţia lui Adrian Popescu: „perspectiva prea îndepărtată de obiect (textul propriu-zis al poetei nouăzeciste)" apare, în acest sens, ca un diagnostic formulat cu prea multă delicateţe. Aceeaşi contondenţă cu orice preţ apare şi în cronica lui Doru Pop, un text – coincidenţă! – tot despre trei cărţi. Să fie vorba de atacuri „tinereşti" concertate? Oricum ar fi, ţintele sînt prost alese. După ce polemizează cu opiniile lui Sorin Antohi din prefaţa volumului **România profundă în comunism** de Liviu Chelcea şi Puiu Lăţea, autorul foloseşte tot armamentul polemic din dotare întru desfiinţarea unor presupuşi „epigoni antohieni". Principala „victimă" este volumul **Semizei şi rentieri** al lui Caius Dobrescu, pentru a cărui „radere" Doru Pop pare să împrumute, cam stîngaci, muniţie din „arsenalul" lui Alex. Ştefănescu (v. „Caius Dobrescu [...] aduce cultura la întîlnirea nefastă cu culturismul", „uluitoare salturi de greiere" de la Max Weber la Hayek şi Popper etc.) şi din cel al lui Alexandru Muşina („studiul este rezervat cititorilor din Papua-Noua Guinee"). Ceva mai concesiv se arată autorul cronicii cu volumul lui Ioan Stanomir **Reacţiune şi conservatorism** – apărut tot la Nemira, ca şi celelalte două – pe care însă pare a-l fi citit pe sărite, dovadă neînţelegerea citării lui Tocqueville şi altele. Apare şi o confuzie (sau o altă greşeală de corectură?): „Uneori impresia fiind aceea a unui Th. Codrescu de a doua generaţie". Probabil, Th. Codreanu, care, de altfel, semnează chiar în acest număr al revistei un eseu înfiorat: **Bacovia: maladia mortală**.

Există, totuşi, şi exemple fericite. Cu adevărat credibili se dovedesc, şi în cronicile literare din acest număr, Mihaela Ursa şi Victor Cubleşan, doi critici tineri, dar deplin maturi în gîndire, trecuţi de faza „afirmării", al căror spirit de fineţe se asociază cu o foarte bună adecvare la obiect. Nici unul dintre ei nu se repede să „dea tare" doar pentru că dă bine la galerie (care galerie?) şi pentru că aşa e „tineresc". Pe opinia lor responsabilă şi avizată se poate, într-adevăr, conta.

Revista are în centru un excelent grupaj tematic despre vis (realizat de „neoonirica" Ruxandra Cesereanu) în cadrul căruia semnează, în ordine, trei „profesionişti" ai visului: Simona Popescu, Adrian Oţoiu şi Corin Braga. Remarcăm, de asemenea, eseul lui Ion Pop despre poezia lui Gellu Naum (**Athanor, cuptorul alchimic**) şi, nu în ultimul rînd, incitanta dezbatere **Cioran — chipuri ale profetului**, prilejuită de expoziţia de fotografii E.M. Cioran de Irmeli Jung, cu participarea lui Aurel Codoban, Ovidiu Pecican, Marta Petreu, Maria Rus Bojan, Ion Vartic, Pompiliu Teodor etc. Cu adevărat emoţionante sînt relatările/mărturiile lui Flore Pop şi Carmen Săndulescu, care l-au cunoscut pe Cioran în perioada ultimilor săi ani, cînd acesta suferea deja de maladia lui Alzheimer. Există însă şi texte de umplutură în revistă, ca de exemplu cel al prolixului Caius Traian Dragomir (o adevărată calamitate) sau comentariul şcolăresc al lui Andrei Ivan despre critica lui Mihai Cimpoi. Una peste alta, noua **Steaua** tinde să (re)devină, dincolo de „balast", o revistă-fanion a Clujului cultural.

România literară 49

În numărul 49 al **României literare** (pag. 14-15), Cristina Ionică publică un amplu, necruţător şi entuziasmant eseu critic din perspectivă feministă – primul de acest fel de pînă acum – despre machismul şi sexismul prozei lui Nicolae Breban. Titlul (cu valoare „emblematică" şi de o ironie devastatoare: **Biciul lui Nietzsche pe femeia lui Breban**) este la fel de incitant ca şi textul propriu-zis, un studiu aplicat, limpede (se citeşte *da capo al fine* cu sufletul la gură), scris cu vervă şi foarte „şfichiuitor". Trebuie spus că abordarea vizează *fondul* prozei lui Nicolae Breban, „marile" ei teme şi obsesii, comportamentul şi mentalul personajelor: puterea, dominarea şi seducerea (supunerea) celor slabi, pasiunea pentru puterea pură vădind o continuitate subiacentă cu mentalul autoritarismului ceauşist: „Scrisă sau cel puţin începută în cadrul unui regim totalitar, literatura lui Nicolae Breban e bîntuită, inevitabil, de obsesia puterii. Dacă, la unii dintre colegii săi de generaţie (Augustin Buzura, Constantin Ţoiu etc.), literatura se transformă într-un discurs de legitimare a puterii *omului* (prin opoziţie cu *sistemul*), iar încarnarea exemplară a umanului se întîmplă să fie bărbatul, la Nicolae Breban deţinătorul legitim(izat) al puterii este bărbatul ca atare, care [...] se limitează la a-şi extinde, obsesiv, autoritatea asupra unei comunităţi proclamat inferioare de *femei* şi asupra uneia, nu în aceeaşi măsură inferioare, de *adepţi*". Subtitlurile sînt la rîndul lor elocvente: **Burghezul *efeminat* şi anarhistul macho**, **De la mascul la zeu**, **Bărbatul mereu deasupra**. Nu numai aroganţa machistă a personajelor masculine brebaniene e incizată, ci şi atitudinea faţă de propriile personaje şi, nu în ultimul rînd, realizarea artistică uneori suspectă. Imaginaţia erotică a productivului romancier e chiar mai puţin variată decît aceea legată de construcţia de tipuri fizice umane. Există o singură poziţie, cu bărbatul deasupra şi cu femeia înţelegînd că „el e şeful" (varianta Don Juan, cu eroina Cici) – sau eventual, că el e zeul (varianta **Amfitrion**). Lipsa de spaţiu ne împiedică să citām mai pe larg din acest eseu care, sîntem convinşi, va stîrni reacţii. Încă un exemplu şi gata: „Să mai adăugăm şi începutul spectaculos (**Don Juan**, **Bunavestire**, **Amfitrion**) sau, doar foarte bun al majorităţii romanelor lui Breban, care însă «pierd suflul» pe parcurs, se dezumflă. *Ejaculare precoce*, s-ar putea spune".

din presa cotidiană

Rus anchetează "Cazul Harnagea"
Ben Laden şi-a pregătit mormântul
Laura Badea are o fetiţă
cotidianul naţional
16 pagini 4000 lei
INDEPENDENT
Director HORIA ALEXANDRESCU

În pagina de **Arte** a cotidianului **Independent** de miercuri 12 decembrie, Ştefan Agopian confirmă, într-un interviu acordat Ceciliei Ştefănescu, „ceea ce se bănuia" şi anume că **„La acordarea premiilor literare, juriul U(niunii) S(criitorilor) este supus presiunilor"**: „La noi, în momentul în care se află din ce oameni e compus juriul, dacă te afli printre aceştia, te trezeşti că primeşti telefoane, cărţi, pe scurt, că se fac presiuni asupra ta nu numai de la autori, ci şi de la prietenii prietenilor. Dacă eşti destul de tare, poţi rezista la aceste avansuri. În ceea ce mă priveşte, eu cred că am rezistat". Prozatorul oferă însă şi o explicaţie „personală" pentru neacordarea premiului pentru proză anul trecut: „Oarecum, faptul că nu s-a dat anul trecut premiul pentru proză, eu aflîndu-mă în juriu, mi s-a datorat şi mie, pentru că întîmplător îi citisem pe toţi candidaţii". Referitor la absenţa sa editorială dintre 1990 şi 2000, Agopian se justifică la modul „mercantil": „Pofta mea de scris s-a cam dus, cînd vezi că pe o carte nu cîştigi mai nimic. [...] Din '90 încoace lucrez la un roman, dar nu mă îndeamnă nimic să-l termin. Editurile vor să-l fac cadou, fără mari investiţii din partea lor. Am cerut unei edituri 1000 $ ca să pot sta acasă şi să-l termin. S-au minunat. Mi-au zis că dacă-mi dau mie 1000 $ şi mai cheltuiesc încă 1000 $ pentru editarea cărţii dau faliment. Ce am făcut frecvent în ultima vreme a fost să scriu la comandă, pentru diverse reviste. Iar din asta se mai poate trăi". Cu toate acestea, prozatorul afirmă că „meseria" sa nu l-a dezamăgit şi că, dacă ar fi să dea timpul înapoi, tot scriitor ar fi.

Proză

ROLF STOLZ KORNELIA WINDHAB
LEGENDA
CELOR TREI CAVALERI SPANIOLI
LIMES

Rolf STOLZ, Kornelia WINDHAB
Legenda celor trei cavaleri spanioli
Editura Limes, coperta şi ilustraţiile de Kornelia Windhab, traducere de Andrea Windhab, Cluj, 2001, 88 p., f.p.

Cartea lui Rolf Stolz, ilustrată inspirat de Kornelia Windhab, poartă un subtitlu menit să inducă în eroare: **O carte pentru copii şi pentru adulţii care n-au uitat că au fost cîndva copii**. După tipicul literaturii de aventuri, scrierea adoptă prestigioasa formulă a povestirii în ramă. La 1587, Pablo, un bătrîn hangiu din Estramadura, îi povesteşte unui muşteriu (spion englez ce străbate Spania incognito) despre o călătorie la care luase parte în 1540. Îi însoţea atunci pe cei trei cavaleri rătăcitori care căutau miraculoasa insulă a Cipollei, cu ale ei şapte oraşe unde „toate cele sînt de aur, numai străzile sînt de argint, iar ceea ce curge nu este apă obişnuită, ci vin". Pablito învăţase singur alfabetul şi îşi procurase ustensilele – pană de gîscă, pergament şi cerneală de culoarea sîngelui – cu care plănuia să scrie **Cronica luptelor şi izbînzilor celor trei cavaleri glorioşi spre cea mai mare Bătălie a vieţii lor**. Poate premonitoriu, titlul proiectatelor memorii nu îl recomanda pe el, aşadar, ca protagonist, ci doar ca martor al evenimentelor. Doritele *exploits* întîrzie să apară, se arată în schimb o sumedenie de semne rău prevestitoare. De altfel, heraldica (blazoanele cavalerilor: un vultur, o apă sub bătaia lunii, o scară) anticipează, în limbaj simbolic, circumstanţele morţii lor. Primul, vrînd să treacă apa ce îl desparte de insula rîvnită, păşeşte pe arcul unui curcubeu, care se rupe însă, tăiat de aripa unui vultur. Al doilea rămîne încremenit pe pluta sa în mijlocul mării, preschimbate pe dată într-o mlaştină leşioasă. Ultimul coboară mai multe rînduri de scări apărute ca prin minune, dar treptele dispar subit şi el se prăvăleşte în hău. Înspăimîntat, Pablito nu-şi mai încearcă şi el norocul, mai ales că, imediat ce se apropie de ţărm, are iluzia că îşi zăreşte tovarăşii reînviaţi, mergînd spre aceeaşi ţintă, dar acum răsturnaţi cu coifurile în jos. Aceasta e istorisirea hangiului, sau mai curând a... fantomei lui, căci, va afla muşteriul-spion, Pablo murise ars pe rug cîţiva ani mai înainte!

În scurta (deşi îndeajuns de complicată, ca scenariu narativ) scriere a lui Rolf Stolz aproape fiecărui eveniment îi corespunde un substrat simbolic. Parcă pentru a spori misterul, autorul mai adaugă la sfîrşit şi nişte **Explicaţii şi indicaţii pentru copiii care vor să afle ceva mai mult şi pentru oamenii mari care nu ştiu încă tot**, în care panoramează momentele cruciale din istoria Spaniei, imediat înainte de Secolul de Aur: expansiunea regatului, înfiinţarea Inchiziţiei, „războiul" de spionaj cu Anglia. Şi notele, ca şi subtitlul, oferă o falsă cheie de lectură. Textul nu e nuvelă politică, aşa cum nu e poveste iniţiatică. Mai degrabă poate fi socotit un miniatural roman-labirint, în sensul pe care i l-a dat termenului G.R. Hocke. Asemănările cu **Manuscrisul de la Saragosa** al lui Jan Potocki nu sînt puţine. Personajele, ca nişte biete umbre, ajung, rătăcite, descumpănite, la graniţa dintre „realitate" şi „irealitate". Discontinuităţile care apar la tot pasul, discrepanţele, antisimetriile dintre planuri reprezintă metodice „inducerí în eroare", deraieri de sens controlate, menite să construiască o imagine a lumii polimorfă, incoerentă. Căderea de pe curcubeul frînt, împotmolirea în mlaştină, prăbuşirea scărilor metaforizează eşuarea interpretării. Orice, în romanul lui Stolz, are dublu sens, adică poate fi răstălmăcit. Trecerea apei simbolizează moartea, dar şi pătrunderea în lumea ficţiunii, ca reflectare a lumii reale „cu susul în jos". Dacă şi Pablito s-ar fi încumetat să încerce traversarea, probabil că ar fi devenit al patrulea „cavaler glorios" al propriei sale cronici.

Ştefan FIRICĂ

Cărţi noi la Editura Dacia

VICTOR FELEA
RITUAL SOLITAR
Poeţii Clujului
Dacia

Victor FELEA
Ritual solitar
Versuri alese, Editura Dacia, Colecţia „Poeţii urbei", Seria „Poeţii Clujului", Cluj-Napoca, 2001, 216 p., f.p.

DISCOBOLUL
ION POP
VIAŢĂ ŞI TEXTE
DACIA

Ion POP
Viaţă şi texte
Editura Dacia, Colecţia „Discobolul", Cluj-Napoca, 2001, 336 p., f.p.

DISCOBOLUL
Dan C. Mihăilescu
Scriitorincul
DACIA

Dan C. MIHĂILESCU
Scriitorincul
Editura Dacia, Colecţia „Discobolul", Cluj-Napoca, 2001, 184 p., f.p.

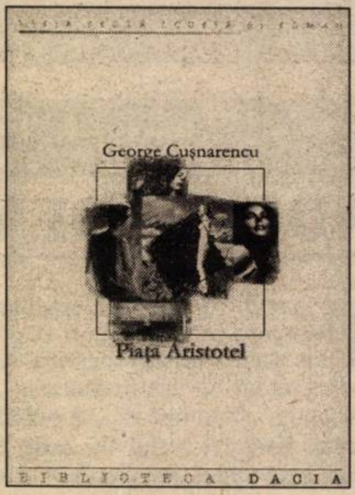

George CUŞNARENCU
Piaţa Aristotel
Editura Dacia, Colecţia „Biblioteca Dacia", Cluj-Napoca, 2001, 184 p., f.p.

Eseu

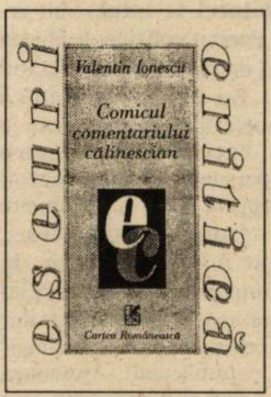

Valentin IONESCU
Comicul comentariului călinescian
Editura Cartea Românească, Colecţia „Critică, eseuri", Bucureşti, 2000, 224 p., f.p.

Absolvent al Filologiei bucureştene, redactor, de-a lungul a mai bine de două decenii, la diferite publicaţii din provincie, Valentin Ionescu aduce în atenţia noastră o carte despre manierismul comic al criticii lui G. Călinescu. Rezultat al unui travaliu de aproximativ zece ani, cum mărturiseşte însuşi autorul, **Comicul comentariului călinescian** a apărut iniţial sub formă foiletonistică în paginile **Adevărului literar şi artistic**, în cursul anului 1993.

Este o lucrare documentată, compusă cu acribie, cu modestia, perseverenţa şi responsabilitatea aceluia care ambiţionează să treacă de la diletantism la studiul profesionist. Mai mult decît bibliografia – nu foarte vastă (ca în cazul scrierilor năzuind spre erudiţie!), însă bine construită, axată pe lucrări în măsură să asigure *background*-ul teoretic al discuţiei – interesează aici analiza „pe cont propriu", demersul euristic.

O argumentaţie coerentă, vădind meticulozitate, indică succesiv diferitele niveluri la care pot fi identificate particularităţile manierismului călinescian (**Metaphora**, **Paradoxon**, **Historia**, **Kritikos** sînt cele patru secţiuni ale cărţii), de la nucleele metaforice neobişnuite, „ex-orbitante" (cu un cuvînt al lui Călinescu!), pînă la discursul critic *sui generis*, considerat în integralitatea sa „paradigmatică" şi „paradoxală".

Din multitudinea de ipostaze ale „histrionului" Călinescu, autorul eseului selectează una mai puţin discutată, aceea a *comicului* implicit – involuntar pînă la un moment dat, premeditat de la un punct încolo – subsumat discursului critic. „Comic" echivalează, în acest context, cu efectul unei dezvăluiri cvasispectaculoase: teatral, complice, disimulant, „histrionul" ne priveşte cu subînţeles, revelîndu-ne, printr-o logică a aporiei şi prin virtuozităţi verbale, „incongruenţa dintre realitate şi concept". Paradoxul, adesea în forma particulară a disociaţiei de idei şi termeni, e una din principalele *maniere* călinesciene de violentare a simţului comun, de sfidare a „doxei", a „profanilor": „A citi prea mult e un abuz, un semn prea adesea de neintelectualitate" sau „Inteligentul nu-i deştept. Mînuirea ideilor îl face să piardă repeziciunea percepţiei".

În stilul lor sentenţios, mizînd pe „reducerea adevărului la esenţe", pe sugestie, pe ironie, pe „semnificaţii excentrice şi cu efect de nostimadă", pe comicul rezultat din disecarea comportamentelor şi a mentalităţilor, comentariile critice călinesciene au – aşa ne lasă a înţelege şi autorul eseului de faţă – aspectul unui clasicizat (dar plin de savoare) „elogiu- al nebuniei". Ele discreditează tot ce este convenţionalizat, validat printr-o tradiţie a acceptărilor conformiste: începînd cu lexicul univoc, excesiv de specializat, utilizat fără nuanţe, cu ignorarea legăturilor etimologice subtile, terminînd cu personalităţile aproape inatacabile, căci „G. Călinescu făcea realmente pe nebunul, [...] bufoneria lui e un protest accesibil celorlalţi prin rîs contra acumulărilor culturii mediocre, un mod de a restabili persuasiv echilibrul major şi dreptatea valorilor" (p. 136).

Comentariul călinescian este analizat, deconstruit din perspectiva unui cititor/critic care gustă stilul luxuriant, pletora esenţializărilor verbale memorabile, *trouvaille*-urile, frivolitatea consistentă a „badinajului" intelectual. Exemplele, abundente şi bine alese, fac din eseul lui Valentin Ionescu un dialog plăcut şi, în acelaşi timp, convingător cu textul călinescian.

Bianca BURŢA

Deschideri
Alexandru Ofrim
Cheia şi psaltirea
Imaginarul cărţii în cultura tradiţională românească
Editura Paralela 45

Alexandru OFRIM
Cheia şi psaltirea. Imaginarul cărţii în cultura tradiţională românească
Editura Paralela 45, Seria „Studii culturale", Colecţia „Deschideri", 2001, 264 p., f.p.

Cititorul care a parcurs textul lui Jorge Luis Borges **Evanghelia după Marcu** s-ar putea gîndi că faptele relatate nu constituie decît una dintre fascinantele *ficţiuni* ale autorului. O astfel de întîmplare, în care lectura unui text sacru „provoacă" realitatea (tînărul Baltasar Espinosa – care timp de mai multe săptămîni îi citeşte unei familii de analfabeţi **Evanghelia după Marcu** – sfîrşeşte prin a fi crucificat de către aceştia), nu poate fi înţeleasă decît într-un context ficţional sau prin plasarea ei în orizontul mentalităţii tradiţionale, potrivit căreia *a spune* (prin viu grai sau prin scris) este echivalent cu *a înfiinţa, a da drept de existenţă*. Investigarea acestui gen de mentalitate este obiectul lucrării lui Alexandru Ofrim, intitulată sugestiv **Cheia şi psaltirea. Imaginarul cărţii în cultura**

tradiţională românească, apărută la Editura Paralela 45. Cercetarea modalităţilor de raportare la scris, carte, lectură, precum şi a diverselor semnificaţii religioase sau magice cu care aceste fenomene erau conotate în universul satului românesc din secolele XVII-XIX s-a materializat iniţial într-o lucrare de doctorat – **Scrisul şi cartea în mentalitatea tradiţională românească** –, susţinută în anul 1998, sub conducerea ştiinţifică a regretatului profesor Alexandru Duţu. Poate din acest prim statut al actualei cărţi decurg rigoarea ştiinţifică (evidentă în discutarea punctelor de vedere teoretice şi metodologice), întocmirea unei bibliografii (selective!) de invidiat, compararea situaţiilor desprinse din cercetările întocmite de alţii (Ernest Bernea, Traian Herseni, Simion Florea Marian, Doru Radosav, Petre Ştefănucă ş.a.) cu aspectele surprinse în timpul propriilor anchete de teren, efectuate în Maramureş, în august 1997, septembrie 1999 şi aprilie 2000, în satul Săliştea de Sus de pe Valea Izei.

Proiectul lui Alexandru Ofrim este ambiţios – întocmirea unei „arheologii culturale a scrisului şi a cărţii" (p. 319), din perspectiva mentalităţii comunităţilor tradiţionale româneşti din secolele XVII-XIX –, dar pe deplin onorat, întrucît autorul îşi selectează exemplele menite să susţină argumentările teoretice din cele mai diverse teritorii culturale: literatură religioasă, apocrife, scrieri cu caracter juridic, iconografie, pagini din literatura română medievală, însemnări de pe cărţi, mărturii ale unor călători străini, texte folclorice ş.a.m.d.

Omul contemporan, familiarizat cu practicile scrisului şi ale lecturii, va fi uimit să constate că în societatea rurală cartea are şi alte întrebuinţări decît cele îndeobşte cunoscute. Ea nu este privită doar ca „un obiect de citit", pe care numai actul lecturii îl poate mîntui de „aparenţa de simplu obiect rătăcit printre alte obiecte" – cum susţine, în spirit modern, Gabriel Liiceanu, în **Declaraţie de iubire** (p. 169) –, ci devine instrumentul esenţial al unor ritualuri, astăzi, în mare parte, dispărute. Deşi nu avea acces direct la ea, analfabetul îi respecta statutul sacru („Conotaţia de sacralitate a scrisului şi a Cărţii s-a conservat pînă în zilele noastre, marcînd profund mentalitatea oamenilor. Respectul pentru Cartea Sfîntă s-a răsfrînt, în mentalitatea tradiţională, asupra întregului domeniu al cuvintelor scrise" – p. 45), fapt dovedit şi de consemnarea eforturilor depuse de către membrii diverselor comunităţi rurale pentru înzestrarea bisericii lor cu o carte de cult. În plus, înstrăinarea cărţilor moştenite din generaţie în generaţie era un gest de neacceptat, întrucît chiar dacă nu puteau fi citite, ele erau considerate ocrotitoare ale casei/familiei respective.

Grija deosebită faţă de carte reiese şi din încercarea de a o proteja de posibilii răufăcători, prin intermediul unui blestem inserat în paginile ei. De altfel, după cum arată şi Andrei Oişteanu în **Mythos şi Logos. Studii şi eseuri de antropologie culturală**, „în mitologia universală, furarea, ascunderea şi distrugerea cărţilor sînt puse exclusiv pe seama demonilor şi au ca rezultat imediat regresiunea Cosmosului în Haos" (p. 311).

Cartea răspundea în trecut unor resorturi mentale diferite de cele care îl „trimit" astăzi pe omul contemporan către ea. Putea fi integrată într-o serie de ritualuri apotropaice (cartea-amuletă, cărţile de samcă etc.), taumaturgice (cartea-medicament: „răvaşele de leac", „răvaşul de brîncă") sau divinatorii (dintre care cel mai cunoscut este practicat şi astăzi: deschiderea cărţii). Era folosită într-o suită de gesturi simbolice cu caracter juridic (de pildă, în procesele de stabilire a hotarelor se recurgea adesea la jurămîntul pe „cartea de blestem"; în consfinţirea unei frăţii de cruce se jura uneori şi pe Evanghelie, de unde şi denumirea – mai rară – de „fraţi de evanghelie"). Exista chiar o formă de divinaţie juridică, cu ajutorul unei psaltiri şi a unei chei, pentru identificarea celor vinovaţi de o anumită situaţie.

Momentele esenţiale ale parcursului existenţial erau şi ele însoţite de imaginea cărţii (*naşterea* – şi în imediata ei apropiere ideea de „ursire", de „scrisă" – îl conducea pe om cu gîndul la „Cartea Vieţii" sau la „Cartea Sorţii"; de asemenea, *ritualurile funerare* foloseau acest topos ca pe o modalitate eufemistică de a-i comunica defunctului statutul său). Cartea juca un rol important şi în imaginarul lumii de dincolo, devenind martorul faptelor bune sau rele săvîrşite de individ în răstimpul vieţuirii terestre.

Această dimensiune escatologică a scrisului şi a cărţii (ce îşi află sursa în **Apocalipsa Sfîntului Ioan** şi în **Apocalipsele** apocrife) a cunoscut o largă întrebuinţare atît în documentele medievale româneşti – care foloseau motivul „ştergerii din Cartea vieţii" în formulele de blestem –, cît şi în reprezentările iconografice. Un exemplu interesant îl constituie figurarea temei „Judecăţii de Apoi" în pictura bisericii Şurdeşti – Ţara Lăpuşului, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea: „Cîmpul frizei este dominat de o cruce mare de postamentul căreia este atîrnată Balanţa Judecăţii. În fundal sînt pictate 12 pupitre pe care stau cărţi (catastife?) deschise. De o parte şi de alta a acestei «arhive cereşti», îngerii vestitori sună din trîmbiţe, parcă în aşteptarea intrării «completului» de judecată" (p. 69).

Din punct de vedere metaforic, scena ar putea fi emblematică pentru lucrarea lui Alexandru Ofrim: pe o suită de „pupitre" ale gîndului stau deschise, spre a fi analizate, cărţi a căror semnificaţie pare astăzi greu de desluşit: cartea de blestem, cartea-amuletă, cartea-pomelnic ş.a. Ritualurile şi practicile în care acestea erau integrate – jurămîntul pe cartea de blestem, bibliofagia, bibliomancia ş.a.m.d. – vădesc atenţia pe care o suscita cartea ca obiect înzestrat, în mentalitatea tradiţională, cu puteri sacre sau magice. Aducerea în discuţie a acestor comportamente, care aparţineau structurilor cotidianului statului românesc din secolele XVII-XIX, constituie un act recuperator, de consolidare a memoriei noastre culturale.

Deşi pune sub lupă realităţi trecute, cartea lui Alexandru Ofrim este scrisă într-o manieră modernă, occidentală, construită pe principiul abordării interdisciplinare, care o transformă în instrument de lucru absolut necesar în cele mai diverse domenii: istoria mentalităţilor, antropologia culturală, etnografia, studiul folclorului sau al literaturii medievale, cercetarea aspectelor juridice din vechiul drept românesc ş.a.

Cristina DOBRE

RADIO FREE EUROPE • RADIO LIBERTY •

Corect,
responsabil
şi
la timp!

Cărţi noi la Editura Biblioteca Apostrof

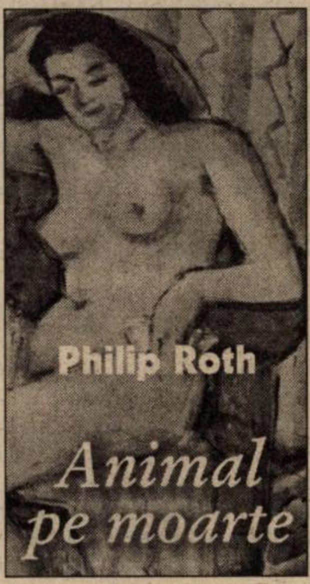

Philip ROTH
Animal pe moarte
Traducere de Irina Petraş,
Colecţia „Ianus",
Cluj-Napoca,
2001, 132 p., f.p.

Alexandru Vona
Misterioasa dispariţie
a oraşului din cîmpie

Alexandru VONA
Misterioasa dispariţie a oraşului din cîmpie
Proze scurte, 1941-1997, Postfeţe de
Marta Petreu şi Ion Vartic, Colecţia
„Scrinul negru", Cluj-Napoca,
2001, 150 p., f.p.

Un an cu **Art & Roll**

Numărul 12 (aniversar) al revistei **Art & roll** e de citit în întregime. „Capetele de afiş" sînt: 1. Un bogat grupaj dedicat **Festivalului Internaţional de Jazz 2001**. 2. Partea a doua a unui (foarte bun) eseu al lui Costin Grigoraş despre textele lirice ale unor mari nume ale folk-ului şi rock-ului: Bob Dylan, Leonard Cohen, Peter Gabriel, Marillion, Yes (**Structurile intime ale mesajului muzical – mesajul poetic**). 3. Un articol „monografic" al lui Mircea Naidin despre formaţia britanică Tears for Fears. 4. O „postfaţă" la un articol din numărul trecut al revistei, intitulat **Make War Movies not War**, referitor la impactul atacurilor de la WTC asupra *showbusiness*-ul american. Grupajul jazzistic conţine un text-bilanţ al lui Virgil Mihaiu despre **Sibiu Jazz Fest 2001** (a 31-a ediţie), o retrospectivă – semnată de basistul Mugurel Vrabete – a **Festivalului Internaţional de Jazz 2001**; tot Mugurel Vrabete semnează un foarte viu şi consistent interviu cu basistul şi saxofonistul american de culoare Kenny Garrett, vedeta Festivalului bucureştean. Garrett – care a cîntat cu muzicieni de factură extrem de diferită, de la Miles Davis şi Joe Zavinul la Kenny Kirkland şi Pat Metheny, dar a colaborat şi cu staruri pop precum Madonna – afirmă: „Cînt jazz, dar cu influenţe hip-hop şi chiar pop... Este muzica pe care îmi place să o cînt. Am avut un profesor excepţional, Miles Davis a fost profesorul meu, şi el m-a învăţat să fiu un muzician cu mintea deschisă. Ca să pot creşte, a trebuit să mă inspir din mai multe surse, aşa că eu nu cînt jazz, eu cînt de toate, cînt muzică". La acelaşi capitol intră „portretul" unui alt invitat special, saxofonistul francez Julien Lourau (realizat de Florian Lungu) şi interviul luat de Daniel Ionescu pianistului german Cornelius Claudio Kreusch. Un alt interviu interesant îl are ca invitat pe politicianul liberal şi rocker-ul Crin Antonescu, în dialog cu Radu Lupaşcu... Nu trebuie omise nici articolele despre rock-ul progresiv ale lui Costin Grigoraş (despre **Tangerine Dream**) şi Ioan Big (despre Frank Zappa). Ultimul se declară din capul locului a nu fi un „expert" în acest curent şi nici măcar un „pasionat" (spre deosebire de colegii săi). Cel mai interesant „portret" de formaţie din acest număr rămîne însă cel despre Tears for fears, una dintre cele mai interesante şi mai „intelectuale" trupe de rock alternativ din anii '80, alături de U2 şi The Cure. Iată, în chip de „caracterizare" a formaţiei, o opinie a liderului trupei, Roland Orzabal: „Muzica noastră calcă atît de mult pe nervii unora, încît nu am fost niciodată acuzaţi că am fi monotoni. Însă criticii au spus că sîntem depresivi. Prea stoici, prea introvertiţi, şi aceste critici sînt, cred, destul de cinstite"... Un alt text care merită semnalat se intitulează **Inacceptabila faţetă a libertăţii** şi este semnat de Nicolae Cocîrlea. Textul a fost reprodus prin amabilitatea revistei **Octogon** (unde l-am semnalat şi noi, cîndva...) şi are ca obiect relaţia dintre diferite trupe rock şi extrema dreaptă. În treacăt fie spus, nici trupa de *metal* Anthrax nu e scutită, azi, de bănuieli cu privire la simpatia faţă de terorismul islamist...

„Albumul lunii" este considerat de **Art & Roll** (pe bună dreptate) L.P.-ul lui Alexandru Andrieş **Muzică de divorţ**. E prezentată, de asemenea, monografia lui Eric Clapton (autor: Ioan Big). Tot la capitolul „Prezentări" intră şi portretul – semnat de Anca Constantin – al unei noi trupe autohtone de rock parodic, Coma. De asemenea, ultimul album al saxofonistului britanic John Surman (prezentat de Vladimir Bulat); tot Vladimir Bulat îi ia, în paginile 34-35, un interviu violonistului Alexander Bălănescu (o discuţie despre avangardă, „muzica nouă" şi jazz). Nu în ultimul rînd menţionăm **Sonatinele Rockosaşu**, panorama actualităţii muzicale realizată de Florin-Silviu Ursulescu şi rubrica susţinută de Oltea Şerban-Pîrîu (**Colecţionarul de discuri clasice**).

Deznodămînt mai demult aşteptat: săptămîna trecută, prin abuz parlamentar, PSD-ul de guvernămînt l-a debarcat din fruntea Societăţii Române de Radiodifuziune pe Andrei DIMITRIU, şi anume tocmai în urma unui bilanţ anual (pe 2000) pozitiv, cu bune realizări manageriale. În locul său, interimatul ar urma să fie asigurat de următorul în ierarhie, Dragoş ŞEULEANU, al cărui partizanat pro-PSD-ist a fost din ce în ce mai strident în ultima vreme.

Anticipînd ce va urma, Andrei DIMITRIU a făcut publică, tot săptămîna trecută, o scrisoare deschisă de mulţumire adresată numeroaselor personalităţi intelectuale care semnaseră un apel în susţinerea sa. Publicăm la rîndul nostru textul lui Andrei DIMITRIU şi lista celor care au încercat să preîntîmpine abuzul.

Scrisoare deschisă

Către semnatarii
Apelului adresat Parlamentului României

O scrisoare presupune un anume grad de intimitate şi doar dacă motive înţelept justificate o cer, ea poate avea o circulaţie publică. În cazul de faţă aceste motive există.

Societatea românească este resemnată şi dezamăgită, confruntată cu majore dificultăţi economice şi sociale, dar şi de comunicare, cu o înţelegere precară a realităţii, comandată aproape exclusiv de confrotul material imediat. Locul şi drepturile intelectualului sînt încă disputate, iar apariţia unei cauze care să solidarizeze o atît de selectă şi diversificată elită este dovada convingătoare a unei profunde şi justificate îngrijorări. Temeiul acestei solidarităţi exemplare este unul deosebit de grav: încercarea puterii – sau a unei părţi din ea – de a-şi subordona şi de a controla în întregime media publică, sfidînd legea şi evidenţa care pledează pentru o instituţie cu autoritatea, cu performanţă, credibilă (încă!): Radiodifuziunea Română.

Faptul că peste 170 dintre cele mai distinse personalităţi ale culturii, ştiinţei şi artei au semnat Apelul către Parlamentul României din octombrie a.c., prin care solicită un vot pozitiv pentru Raportul S.R.R. pe anul 2000, ar trebui să impună liderilor politici o prudenţă înţeleaptă, eliminarea judecăţilor subective şi pasionale în formularea deciziei politice.

Autoritatea indubitabilă a semnatarilor Apelului e de natură să elimine orice îndoială în privinţa calităţii prestaţiei Radioului Public, fiind totodată o confirmare calificată a performanţelor editoriale şi manageriale ale conducerii instituţiei, singurele motive legale şi morale care pot fi invocate pentru o eventuală demitere a preşedintelui şi a Consiliului de Administraţie al S.R.R.

Sînt foarte onorat şi copleşit de adeziunea dumneavoastră, cei care ctitoriţi cu adevărat cultura, ştiinţa şi arta românească şi tocmai de aceea sînt conştient şi hotărît să mă ridic la nivelul nobleţei gestului dumneavoastră.

Nu poate fi o onoare mai mare pentru mine şi colegii mei decît solidaritatea generoasă a domniilor voastre, exprimată în **Apelul către Parlamentul României**. Principiile pe care le apăr – legalitatea, independenţa editorială şi economică, echidistanţa politică a Radioului Public – şi cu care m-aţi identificat, merită orice efort şi orice sacrificiu.

Democraţia ca structură şi mod de a gîndi se construieşte greu, cere curaj şi multe sacrificii. Dar ea nu poate cîştiga, nu se poate impune ca regulă asumată şi practicată cotidian, în absenţa sau cu ignorarea legii, a moralităţii, a demnităţii şi a onoarei.

Aceste truisme, multora dintre noi nu le sînt încă familiare, iar alţii le bagatelizează vinovat.

Legea, performanţa managerială şi editorială recunoscută, ca şi interesele tuturor sînt de partea demersului meu.

Mi-e greu să-mi imaginez că liderii politici înţelepţi şi responsabili vor îngădui un periculos abuz la adresa libertăţii mass-media publice, solicitînd respingerea Raportului S.R.R. pe anul 2000, în absenţa totală a unor motive serioase şi legale. După cum mi-e la fel de greu să cred că aceiaşi oameni politici, care respectă şi susţin valorile naţionale, pot ignora îngrijorările semnalate în Apelul domniilor voastre, pot subestima înalta autoritate profesională şi morală a unor lideri de opinie de valoarea dumneavoastră.

Este evidnt că votul va fi unul strict politic şi va exprima, fără nici un echivoc, gradul în care majoritatea guvernamentală e dispusă să accepte libertatea mediei şi regulile democratice europene.

Domeniul este unul extrem de sensibil şi atent monitorizat, iar neatenţia sau neinspiraţia în stabilirea deciziei politice pot compromite serios şi nejustificat recentele succese ale politicii externe româneşti.

De aceea se impune cu necesitate, iar dumneavoastră aţi solicitat, votul pozitiv al Parlamentului pentru Raportul S.R.R. pe anul 2000, vot care nu ar face decît să confirme rezultatele cu totul meritorii ale Radioului Public pe un an de mult încheiat atît financiar, cît şi calendaristic şi ar aduce o meritată şi aşteptată normalitate în instituţia noastră.

Cred cu trie că decizia politică nu poate fi decît una conformă cu performanţa recunoscută a instituţiei şi în spiritul legii. Apelul sutelor de jurnalişti din Radio, protestul Formaţiilor Muzicale din Radiodifuziune (aflae în grevă japoneză de solidaritate din luna iunie a.c.), solidaritatea Sindicatului Liber din S.R.R., reacţia promptă şi fermă a presei, a Clubului Român de Presă, Alianţei Civice, Uniunii Scriitorilor, Solidarităţii Universitare, împreună cu Apelul domniilor voastre vor contribui decisiv la acceptarea de către Parlament a Raportului S.R.R. pe anul 2000.

Această susţinere onorantă, masivă şi constantă trebuie avută în vedere în orice calcul politic. Ar fi nu doar prudent, dar acceptarea acestei opţiuni, prin votul pozitiv al Parlamentului, ar consolida imaginea democrată a puterii politice. În caz contrar, nu pot fi evitate concluziile care se impun în mod evident, ca şi consecinţele implicite.

Tuturor, întreaga mea gratitudine şi toată recunoaştinţa.

Andrei DIMITRIU
preşedinte-director general al .R.R.

9 decembrie 2001

Semnatarii Apelului adresat Parlamentului României:

Gabriela ADAMEŞTEANU; prof. univ. **Ştefan AFLOROAIE**; prof. univ. **Ion AGRIGOROAIEI**; prof. univ. **Sorin ALEXANDRESCU** (Olanda); **Nicolae ALEXI**; prof. univ. **Mihai ANASTASIEI**; **Codruţa Gabriela ANTONESEI**; prof. univ. **Liviu ANTONESEI**; **Georgeta ARION**; prof. univ. **Ştefan AVĂDANEI**; **Carmen Petra BASACOPOL**; acad. **Constantin BĂLĂCEANU-STOLNICI**; **George BĂLĂIŢĂ**; prof. univ. **Sorina BĂLĂNESCU**; **Ana BLANDIANA**; prof. univ. **Odette BLUMENFELD**; **Sorin BOTEZ**; **Ioana BRĂTIANU**; **Constantin BREHNESCU**; **Mihai BUCULEI**; **Constanţa BUZEA**; **Dumitru CAPOIANU**; prof. univ. **Ioan CAPROŞU**; **Ion CARAMITRU**; prof. univ. **Al. CĂLINESCU**; **Ştefan CÂLŢIA** (SUA); **Barbu CIOCULESCU**; acad. **Constantin CIOPRAGA**; **Adrian CIOROIANU**; prof. univ. **Ioan CIUPERCĂ**; **Pavel CHIHAIA** (Germania); **Dina COCEA**; **Denisa COMĂNESCU**; **Sergiu COMISSIONA** (SUA); **Titina COMŞA**; **Lena CONSTANTE**; **Marin CONSTANTIN**; prof. univ. **Viorica S. CONSTANTINESCU**; prof. univ. **Ioan CONSTANTINESCU**; **Iosif CONTA**; **Vlad CONTA**; **Sorana COROAMĂ-STANCA**; prof. univ. **Viorel COSMA**; **Dan COSTESCU** (SUA); **Dorana COŞOVEANU**; prof. univ. **Livia COTORCEA**; conf. univ. **Gheorghe CRĂCIUN**; conf. univ. **Codrin Liviu CUŢITARU**; **Nichita DANILOV**; prof. univ. **Natalia DĂNĂILĂ**; **Camilian DEMETRESCU** (Italia); **Ioana DIACONESCU**; acad. **Tudorel DIMA**; **Gabriel DIMISIANU**; acad. **Ştefan Augustin DOINAŞ**; prof. univ. **Mihai DORIN**; prof. univ. **Dumitru DOROBĂŢ**; **Constantin DRAM**; acad. **Zoe DUMITRESCU BUŞULENGA**; **Emanuel ELENESCU**; prof. univ. **Constantin ERETESCU** (SUA); **Ioan FLORA**; prof. univ. **Pavel FLOREA**; prof. univ. **Constantin FRÂNCU**; **Victor FRUNZĂ** (Danemarca); **Elena GALACTION**; prof. univ. **Sanda GALOPENŢIA** (SUA); **Horia GÂRBEA**; **Lucian GIURCHESCU** (Danemarca); **Anca GIURCHESCU** (Danemarca); **Valentin GHEORGHIU**; **Ştefan GHEORGHIU**; **Liviu GRĂSOIU**; **Dan GRIGORE**; **Ion GRIGORE**; **Gheorghe GRIGURCU**; **Iulia HĂLĂUCEANU**; **Nicolae HERLEA**; prof. univ. **Andrei HOIŞIE**; prof. univ. **Alexandru HUSAR**; **Virgil IERUNCA** (Franţa); **Sorin ILFOVEANU**; **Radu IONESCU**; prof. univ. **Emil IORDACHE**; **Adrian IORGULESCU**; prof. univ. **Dumitru IRIMIA**; **Cezar IVĂNESCU**; **Mihail JAKOTĂ**; **Ion Bogdan LEFTER**; **Gabriel LIICEANU**; **Monica LOVINESCU** (Franţa); **Lydia baronesse LØVENDAL-PAPAE**; prof. univ. **Neculai LUCA**; prof. univ. **Gheorghe MACARIE**; prof. univ. **Leonida MANIU**; **Nicolae MANOLESCU**; pr. **Iusitin MARCHIŞ**; **Rodica Anca MARINESCU**; **Adrian MARINO**; prof. univ. **Lidia BOTE MARINO**; **Maria MARIŞ DĂRĂBAN**; **Mircea MIHĂIEŞ**; **Dan C. MIHĂILESCU**; acad. **Radu MIRON**; **Dan MIZRAHI**; **Viorica MOISIL**; prof. univ. **Eugean MUNTEANU**; prof. univ. **Marina MUREŞANb;** prof. univ. **Tudor MUŢIU**; **Cella NEAMŢU**; **Costin NEAMŢU**; **Eugen NEGRICI**; Î.P.S. **Nicolae CORNEANU** – Mitropolitul Banatului; **Vlad NISTOR**; **Irina ODĂGESCU**; **Andrei OIŞTEANU**; prof. univ. **Dumitru OPREA**; **Mihai PAPAE**; prof. univ. **Zoe PETRE**; **Dan PETRESCU**; **Irina PETRESCU**; **Tereza PETRESCU CULIANU**; **Constantin PILIUŢĂ**; **Andrei PIPPIDI**; **Dan PIŢA**; **Gabriel PLEŞEA** (SUA); **Andrei PLEŞU**; **Simona POP** (Spania); prof. univ. **Irinel POPESCU**; ing. **Dan POPESCU** (Danemarca); prof. univ. **Vasile I. POPESCU**; **Nicolae PRELIPCEANU**; prof. **Şerban RĂDULESCU-ZONER**; **Valeriu RÂPEANU**; **Cantemir RIŞCUŢIA**; **Irina RIŞCUŢIA**; **Sergiu RUDEANU**; **Romulus RUSAN**; acad. **Aureliu SĂNDULESCU**; **Mircea Horia SIMIONESCU**; **Traian STĂNESCU**; **Petre Stoica**; **Corneliu ŞTEFANACHE**; **Alex. ŞTEFĂNESCU**; **Pavel ŞUŞARĂ**; **Stelian TĂNASE**; **Vasile TIMIŞ**; **Ana TOBOŞARU**; prof. univ. **Ion TOBOŞARU**; prof. univ. **Mihai TOMA**; **Ilinca TOMOROVEANU**; **Dorin TUDORAN** (SUA); acad. **Alexandru UNGUREANU**; prof. univ. **Gabriel UNGUREANU**; **Magda URSACHE**; prof. univ. **Petre URSACHE**; **Timotei URSU** (SUA); **Grigore VIERU**; **Călin VLASIE**; prof. univ. **Adrian VOICA**; **Medeleine VOICU**; **Mihai ZAMFIR**; **Horia ZILIERU**; acad. **Alexandru ZUB**

Lista rămîne în continuare deschisă.

Publicaţii **Flacăra** la sfîrşit de an

FLACĂRA
FLACĂRA
Extrasul era să decimeze Securitatea
Români care trăiesc în graţă
Un alt fel de IGP
Ioan Gyuri Pascu
Copii născuţi de spaima puşcăriei
VIP
Ileana Lazariuc
Alexandra Mutu
Horia Brenciu
BOTEZATU fuge în Tibet

ALMANAH
FLACĂRA
FLACĂRA
2002
AL TREILEA RĂZBOI MONDIAL
BANCA COMERCIALA ROMANA

ALMANAH
REBUS-2002
REALIZAT DE EDITURA FLACĂRA
BANCA COMERCIALA ROMANA

Publicaţiile **Flacăra** intră în noul an 2002 cu o nouă „faţă". La al doilea număr de la schimbarea formulei, revista-mamă îşi poartă foarte bine cei 90 de ani de existenţă, ca un magazin atractiv şi consistent, cu multe anchete, interviuri şi reportaje „de larg interes", cu colaboratori noi (Nicolae Manolescu, Emil Hurezeanu, Dan Pavel, Bazil Ştefan, H.-R. Patapievici)... Un sumar agreabil, de vacanţă, cu multe lucruri de citit ne oferă şi **Almanahul Flacăra 2002**. În deschiderea acestuia – o anchetă printre personalităţi ale vieţii culturale româneşti, avînd ca temă eventualitatea unui... al treilea război mondial. O obsesie nu tocmai de vacanţă, dar, din păcate, la ordinea zilei... Un alt almanah „de sezon" propus de Editura Flacăra este **Rebus 2002**. Singurul său neajuns îl constituie calitatea nu tocmai bună a hîrtiei. În rest – numai de bine.

TEATRU

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL

(tel: 313.91.75)

SALA I.L. CARAGIALE:

- 18 dec., ora 18.30 – **Cadavrul viu** de Lev Tolstoi. Regia: Gelu Colceag. Cu: Mircea Rusu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu, Simona Bondoc, Marius Bodochi, Alexandru Bindea, Anemona Niculescu, Monica Davidescu, Mihai Niculescu, Doru Ana, Alexandru Hasnaş, Gavril Pătru, Marius Florea Vizante, Maria Popistaşu, Ileana Iordache, Mihai Perşa, Liviu Crăciun, Grigore Nagacevski, Emil Mureşan, Marcelo Sebastian Cobzariu, Emil Gaju, Catiţa Ispas, Raluca Petra, Natalia Călin, Afrodita Androne, Oana Constantinescu, Mihaela Dumitru, Marin Negrea, Adrian Drăguşin, George Sârbu, Mircea Cojan, Mihai Bunea, Simona Coman, Răzvan Grigorescu, Vlad Vedeş, Florin Bogan, Cristina Constantinescu, Lucian Stan, Alexandru Coman, corul „Da Capo" (dirijor: Claudia Gherga)
- 19, 21 dec., ora 19.00 – **Take, Ianke şi Cadîr** de V.I. Popa. Regia: Grigore Gonţa. Cu: Marin Moraru, Radu Beligan, Gheorghe Dinică, Valentin Uritescu, Silvia Năstase, Monica Davidescu, Mihai Călin

SALA LIVIU REBREANU:

- 18 dec., ora 1900 – **Barrymore** de William Luce. Regia: Gelu Colceag. Cu: Ştefan Iordache, Gelu Colceag
- 19, 20 dec., ora 19.00 – **Leul în iarnă** de James Goldman. Regia: Petre Bokor. Cu: Carmen Stănescu, Damian Crâşmaru, Medeea Marinescu, Vlad Ivanov, Dragoş Ionescu, Gavril Pătru, Marius Rizea
- 21 dec., ora 19.00 – **Femeile savante** de Molière. Regia: Lucian Giurchescu. Cu: Matei Alexandru, Sanda Toma, Ioana Bulcă, Bogdan Muşatescu, Eugen Cristea, Armand Calotă, Răzvan Popa, Teodora Mareş, Tania Popa, Brânduşa Mircea, Ileana Olteanu, Ion Ionuţ Ciocia, Liviu Crăciun, Alexandru Hasnaş
- 22 dec., ora 19.00 – **Jocul dragostei şi al întîmplării** de Marivaux. Regia: Felix Alexa. Cu: Dan Puric, Grigore Gonţa, Mihai Călin, Monica Davidescu, Ileana Olteanu, Liviu Lucaci, Octavian Puric
- 23 dec., ora 11.00 – Teatrul Naţional pentru copii – **Poveşti de iarnă**
- 23 dec., ora 19.00 – **Machinal** de Sophie Treadwell. Regia: Alexander Hausvater. Cu: Monica Davidescu, Liviu Lucaci, Carmen Ionescu, Brânduşa Mircea, Tomi Cristin, Natalia Călin, Mircea Anca, Gavril Pătru, Silviu Biriş, Dragoş Stemate, Marius Rizea, Ileana Olteanu, Marius Gâlea, Raluca Petra

SALA CAMIL PETRESCU:

- 20 dec., ora 19.00 – **Podu'**, după **Podul sinucigaşilor** de Paul Ioachim. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Horaţiu Mălăele, George Ivaşcu, Ioana Moldovan
- 22 dec., ora 19.00 – **Bacantele**, după Euripide. Regia: Mihai Măniuţiu. Cu: Ovidiu Iuliu Moldovan, Florina Cercel, Marius Bodochi, Constantin Dinulescu, Eugen Cristea, Alexandru Bindea, Amalia Ciolan, Tatiana Constantin, Carmen Ionescu, Teodora Mareş, Brânduşa Mircea, Iuliana Moise, Rodica Mureşan, Ecaterina Nazare, Tania Popa, Cesonia Postelnicu, Emil Mureşan, Dragoş Ionescu, Adrian Drăguşin, Vasile Calofir
- 23 dec., ora 11.00 – **Anul viitor, la aceeaşi oră** de Bernard Slade. Regia: Victor Moldovan. Cu: Adela Mărculescu, Damian Crâşmaru
- 23 dec., ora 19.00 – **Toujours l'amour**. Regia: Dan Puric. Cu: Carmen Ungureanu, Dan Puric

SALA MARIN SORESCU:

- 22 dec., ora 11.00 – **Scrisori de dragoste** de Albert Ramsdell Gurney. Regia: Mircea Cornişteanu. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mircea Albulescu

TEATRUL NOTTARA

(tel: 659.32.60)

SALA MAGHERU:

- 28 dec., ora 19.00 – **Cu capu' de nicovală**, adaptare după **Fierarii** de Milos Nicolic. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: Valentin Teodosiu, Valeriu Preda, Catrinel Dumitrescu, Sorin Cociş

SALA STUDIO:

- 22 dec., ora 19.30 – **Chinezii** de Michael Frayn. Un spectacol de Mircea Cornişteanu. Cu: Cerasela Iosifescu şi George Alexandru
- 23 dec., ora 19.30 – **Un bărbat şi... mai multe femei** de Leonid Zorin. Regia: Vasile Toma. Cu: Ion Grosu, Iulia Mîtcu
- 27 dec., ora 19.30 – **Frumos e în septembrie la Veneţia**, spectacol *coupé* cu piesele **Frumos e în septembrie la Veneţia** şi **Cine pe cine mîntuieşte** de Teodor Mazilu. Regia: Nicolae Scarlat. Cu: Ion Dichiseanu, Camelia Zorlescu, Marian Ciripan, Monalisa Basarab, Constantin Cotimanis, Valentin Uritescu
- 29 dec., ora 19.30 – **Hora iubirilor** de Arthur Schnitzler. Regia: Felix Alexa. Cu: Ilinca Goia, Alexandru Jitea, Cerasela Iosifescu, Răzvan Vasilescu, Ada Navrot, Alexandru Repan, Ioana Calotă, Dragoş Bucur, Dana Dogaru, Valeriu Preda

TEATRUL BULANDRA

SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:
(str. Lipscani 53,
tel: 315.89.90)

- 21 dec., ora 19.00 – **Libertinul** de E.E. Schmitt. Regia: Alexandru Tocilescu. Cu: Răzvan Vasilescu, Irina Petrescu, Emilia Popescu, Oana Tudor, Andreea Bibiri, Constantin Ghenescu

SALA TOMA CARAGIU:
(tel: 212.05.27)

- 20, 21 dec., ora 20.30 – **SAKADATextraSENSORial**, spectacol realizat de grupul de percuţie Sensor. Spectacol realizat în colaborare cu Fundaţia DaKINO
- 22 dec., ora 19.00 – **Tango** de Slawomir Mrozek. Regia: Gelu Colceag. Cu: Vlad Zamfirescu, Emilia Popescu, Doru Ana, Luminiţa Gheorghiu, Petre Lupu, Radu Gabriel, Antoaneta Zaharia, Profira Serafim

TEATRUL ODEON

(tel: 313.68.74)

- 20, 21, 28 dec., ora 18.30 – **Genocid sau ficatul meu e fără rost** de Werner Schwab. Regia: Sorin Militaru. Cu: Coca Bloos, Rodica Mandache, Virginia Rogin, Liviu Timuş, Gabriel Pintilei, Ana-Maria Moldovan, Paula Niculiţă
- 22, 29 dec., ora 18.30 – **Stele în lumina dimineţii** de Alexandr Galin. Regia: Gelu Colceag. Cu: Dorina Lazăr, Adriana Trandafir, Crina Mureşan, Carmen Tănase, Elvira Deatcu, Şerban Ionescu, Ioan Batinas
- 23, 30 dec., ora 18.30 – **Cafeneaua** de Carlo Goldoni. Regia: Dragoş Galgoţiu. Cu: Cornel Scripcaru, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu, Ionel Mihăilescu, Camelia Maxim, Laurenţiu Lazăr, Marius Stănescu, Dan Bădărău, Anca Neculce, Oana Ştefănescu

TEATRUL MIC

SALA CENTRULUI CULTURAL EUROPEAN:
(str. Lipscani 53,
tel: 315.89.90)

- 20 dec., ora 19.00 – **Spirit** de Margaret Edson. Regia: Cătălina Buzoianu. Cu: Valeria Seciu, Gheorghe Visu, Monica Mihăescu, Mihaela Rădescu, Ovidiu Niculescu, Liliana Pană, Radu Zatu, Bogdan Talaşmanu, Mihaela Măcelaru, Marius Călugăriţa, Ilinca Bantal
- 22 dec., ora 19.00 – **Şcoala femeilor** de Molière. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Sorin Medeleni, Petre Nicolae, Mitică Popescu, Cristian Iacob, Ion Lupu, Vitalie Bantaş, Radu Amzulescu, Petre Moraru, Coca Bloos, Irina Movilă, Simona Mihăescu, Liliana Pană, Mihaela Rădescu, Ruxandra Enescu, Oana Ioachim

TEATRUL DE COMEDIE

(tel: 315.91.37)

- 20 dec., ora 18.30 – **Copilul divin** după romanul omonim al lui Pascal Bruckner. Regia: Chris Simion. Cu: Aurelian Temişan, Monica Davidescu/ Ştefana Zamfirescu, Adrian Văncică, Adriana Drăguţ, Gabriel Fătu, Ana Maria Moldovan/Mihaela Mihai, Radu Solcanu/Tiberiu Păun. Spectacol prezentat de Compania „D'Aia"
- 21 dec., ora 18.30 – **Bani din cer** de Ray Cooney. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Virginia Mirea, Mihaela Teleoacă, Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Eugen Racoţi, Şerban Georgevici
- 22 dec., ora 18.30 – **Iluzia comică** de Pierre Corneille. Regia: Alexandru Darie. Cu: Marian Râlea, George Ivaşcu, Florin Anton, Ion Chelaru, Delia Nartea/Laura Creţ, Dorina Chiriac, Şerban Cellea, Dan Aştilean, Tudor Chirilă, Alexandru Pop
- 23 dec., ora 18.30 – **O, tată, sărmane tată, mama te-a spînzurat în dulap iar eu sînt foarte trist** de Arthur Kopit. Regia: Iarina Demian. Cu: Iarina Demian, Tudor Chirilă, Dorina Chiriac, Sorin Medeleni, Orodel Olaru, Ciprian Cojonel, Marian Rădulescu, Stelian Miu, Emanuel Ionescu
- 28 dec., ora 18.30 – **Pălăria** după **Un Chapeau de paille** de Eugène Labiche. Regia: Horaţiu Mălăele. Cu: George Mihăiţă, Ion Chelaru, Gheorghe Dănilă, Virginia Mirea, Gabriela Popescu, Radu Bânzaru, Alexandru Pop, Candid Stoica, Dan Tudor, Tudor Chirilă, Adina Cristescu, Mihaela Măcelaru, George Grigore, Şerban Georgevicí
- 29 dec., ora 18.30 – **Proba de film** după o idee de Vasilii Şukşin. Regia: Dan Tudor. Cu: Gheorghe Dănilă, Dan Tudor, Marinela Chelaru, Delia Seceleanu
- 30 dec., ora 18.30 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Sorin Misirianţu. Cu: Liviu Lucaci, Delia Nartea, Dan Tudor, Alexandru Pop, Dumitru Chesa

STUDIOUL DE TEATRU CASANDRA

(tel: 310.35.74)

- 19 dec., ora 19.00 – **Tigrul** de Murray Schisgal. Regia: Gabriela Dumitru. Cu: Ştefana Zamfirescu şi Mihai Cuciumeanu
- 20 dec., ora 19.00 – **Treapta a IX-a** de Thomas Ziegler. Regia: Liviu Lucaci şi Şerban Puiu. Cu: Carmen Lopăzan, Dana Rotaru, Simona Şaiu, Dana Stroe
- 21 dec., ora 19.00 – **Eu cînd vreau să fluier, fluier** de Andreea Vălean. Regia: Ştefan Vulniciuc şi Mihaela Gorea. Cu: Vasile Calofir, Adriana Nicolae, Bogdan Mosor, Gheorghe Lazăr, Paul Lucaci, Mihai Cuciumeanu

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ

TEATRUL LUNI:
(tel: 314.57.51)

- 18 dec., ora 20.00 – **No Mom's Land**, după S. Beckett. Regia: Radu Afrim. Cu: Ada Milea, Nicu Mihoc, Mihai Iordache/Octavian Mardari. Muzica: Ada Milea. Spectacol realizat în colaborare cu Teatrul ACT

INSTITUTUL FRANCEZ

SALA ELVIRA POPESCU:

- 20 dec., ora 19.00 – **Hoţul care nu a păţit nimic** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi. Cu: Franz Kattesch, Monika Dandlinger, Georg Potzolli, Renate Müler-Nica/Monica Dandlinger, Roger Pârvu, Johanna Adam. Spectacol în limba germană, prezentat de **Teatrul Radu Stanca** din Sibiu. Eveniment organizat de Institutul de Relaţii Externe de la Stuttgart, Biroul de Coordonare de la Sibiu, Institutul Francez şi Casa de Cultură „Friedrich Schiller"

THEATRUM MUNDI

(tel: 210.42.81)

- 23 dec., ora 19.00 – Sala Teatrului Foarte Mic – **Te aştept în orice tramvai douăş'şase** de Cristian Popescu. Regia: Silvia Codreanu. Cu: Silvia Codreanu, Cristian Moţiu (voce), Florin Vişan, Dănuţ Matei

TEATRUL HANUL CU TEI

(tel: 313.01.81)

- 18 dec., ora 19.30 – **Cafeaua domnului ministru** de Horia Gârbea. Regia: Lucian Sabados. Cu: Ioan Coman, Nadiana Sălăgean, Nuami Dinescu
- 19 dec., ora 19.00 – **Lecţia** de Eugen Ionescu. Regia: Adriana Piteşteanu şi Iulia Boroş. Cu: Georgeta Marin, Maria Julieta Georoiu, Marian Popescu/ **Deşteapta pămîntului** de Victor Ion Popa. Cu: Sofia Savin, Dan Crudu, Valentin Mihalache, Adriana Pârvuegiu. Cu: Tudor Smoleanu, Gabriel Coveşeanu, Monica Eftimiu

TEATRUL EVREIESC DE STAT

(tel: 323.39.70)

- 22 dec., ora 11.00 – **O farmacie cu nebuni** după Eugène Labiche. Regia: Harry Eliad. Cu: Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Mihai Ciucă, Nicolae Călugăriţa, Cristina Dogaru, Arabela Neazi
- 23 dec., ora 11.00 – **Scripcarul pe acoperiş** de J. Stein, J. Boch, S. Hamick. Regia: Harry Eliad. Cu: Dan Tufaru, Leonide Waldman Eliad, Cristina Dogaru, Rudy Rosenfeld, Nicolae Călugăriţa. Textul se traduce în limba română la cască

TEATRUL ION CREANGĂ

(tel: 211.11.69)

- 18, 19 dec., ora 10.00 – **Vine, vine Moş Crăciun!**, spectacol interactiv. Regia: Cornel Todea. Cu: Alexandrina Halic, Anca Zamfirescu, Boris Petroff, Cornelia Pavlovici, Sibylla Oarcea, Claudia Revnic, Marcela Andrei, Marina Procopie, Florina Luican, Mihai Verbiţchi
- 20 dec., ora 10.30 – **Acasă**, adaptare de Radu Apostol după Ludmila Razumovskaia. Regia: Radu Apostol. Cu: Rodica Ionescu, Antoaneta Cojocaru, Alexandru Potroc, Mircea Moise, Alina Patoi, Nicuşor Niculescu, Alin Briceag, Florian Vodă, Mihai Marinescu
- 20 dec., orele 14.30 şi 18.00 – **Vine, vine Moş Crăciun!**
- 21 dec., orele 10.00 şi 14.00 – **Vine, vine Moş Crăciun!**
- 22 dec., ora 10.30 – **Vine, vine Moş Crăciun!**
- 23 dec., ora 10.30 – **Noaptea sfîntă** de Silvia Kerim şi Cristian Munteanu după Charles Dickens. Regia: Cristian Munteanu. Cu: Boris Petroff, Marius Nănău, Alexandrina Halic, Dumitru Anghel, Lucian Ifrim, Claudia Revnic, Sibylla Oarcea, Ion Arcudeanu, Daniel Tudorică, Vera Linguraru
- 27, 28 dec., ora 10.00 – **Crăiasa zăpezii** după H.Ch. Andersen. Regia: Boris Petroff. Cu: Marioara Sterian, Sibylla Oarcea, Liliana Perepelicinic, Ani Creţu, Florina Luican, Marina Procopie, Cornelia Pavlovici, Daniel Tudorică, Mirela Busuioc, Dumitru Anghel, Boris Petroff

TEATRUL EXCELSIOR

(tel: 315.97.36)

- 18 dec., ora 10.00 – **Frumoasa şi bestia**, adaptare de Marius Nina după Charles Perrault. Cu: Ion Lucian/ Bogdan Caragea, Annemarie Ziegler, Robert Radoveneanu/ Cristian Boeriu, Silvana Ionescu, Ilie Georgian Petrică
- 20 dec., ora 11.00 – **Coşelul neascultător**, adaptare de Ion Lucian. Regia: Ion Lucian şi Victor Radovici. Cu: Mihaela Coveşeanu, Emi Ionescu, Marian Rădulescu, Ciprian Cojenel, Andreea Ardeleanu, Corina Dragomir
- 23 dec., ora 11.00 – **Aladin şi lampa fermecată** de Al. Andy Kessler. Regia: Ion Lucian. Cu: Vasile Menzel, Paula Sorescu Lucian, Silvana Ionescu, Robert Radoveneanu, Cosmin Şofron

BACĂU

TEATRUL GEORGE BACOVIA

- 18 dec., ora 18.00 – **O noapte furtunoasă** de I.L. Caragiale. Regia: Dumitru Lazăr Fulga. Cu: Viorel Baltag, Ion Goranda, Gabriel Duţu, Valentin Branişte, Geo Popa, Doina Iacob, Florina Găzdaru

BRAŞOV

TEATRUL SICĂ ALEXANDRESCU

SALA MARE:

- 20 dec., ora 10.00 – **Ivan Turbincă** de Radu Macrinici, după Ion Creangă. Regia: E.M. Braşoveanu. Cu: Relu Siriţeanu, E.M. Braşoveanu, Ovidiu Cepănaru, Aurelia Simionescu, Vasile David, Anton Blaj, Ion Mar, Gabriela Goţia, Camelia Boghici, Mariuţa Cătănciu

SALA STUDIO:

- 21 dec., ora 18.00 – **Scrisori eminesciene** în interpretarea actorului George Custură
- 22 dec., ora 18.00 – **Operele complete ale lui Wlm Sxpr** de A. Long, D. Singer, J. Borgeson. Regia: Petre Bokor. Cu: Dan Cogălniceanu, Marius Cordoş, Gabriel Costea

BRĂILA

TEATRUL MARIA FILOTTI

- 16, 20, 23 dec., ora 18.00 – **Bani din cer** de Ray Cooney. PREMIERĂ. Regia: Marius Popescu. Cu: Simona Cimpoae, Valentin Terente, Nicolae Ţăranu, Dan Moldoveanu, Cătălina Nedelea, Marcel Turcoianu, Silvia Tariq
- 18 dec., ora 18.00 – **Cafeaua domnului ministru**. Regia: Gavril Pinte. Cu: Maia Morgenstern, Al. Georgescu, Maria Teslaru. Spectacol prezentat de ArCUB şi Teatrul Naţional Bucureşti
- 20 dec., ora 12.00 – **Sânziana şi Pepelea**, după V. Alecsandri. Regia: Mirela Costachi
- 21 dec., ora 18.00 – **Amor – ah... mor!**, după cinci autori americani. Regia: Moshe Yassur
- 22 dec., ora 18.00 – **Comedia erorilor** de W. Shakespeare. Regia: Attila Szabo
- 23 dec., ora 11.00 –

Comedia erorilor
▌ 28 dec., ora 18.00 – **Zăpezile de altădată** de Dumitru Solomon. Regia: Cristiana Rîpeanu

CLUJ NAPOCA

TEATRUL NAŢIONAL

SALA MARE:
▌ 18 dec., ora 19.00 – **Vicleim** de Mircea Vulcănescu. Regia: Adrian Roman. Cu: Adrian Drăguşin, Alin Ţeglaş, Cristian Rigman, Filip Odangiu, Eleonora Chiriac, Iuliana Hosu
▌ 20 dec., ora 19.00 – **Logodnicele aterizează la Paris** de Marc Camoletti. Regia: Florin Piersic. Cu: Florin Piersic, Melania Ursu, Petre Băcioiu, Ileana Negru, Vasilica Stamatin, Angelica Nicoară

STUDIO EUPHORION:
▌ 19 dec., ora 19.00 – **Declaraţie** de Tudor Muşatescu. *One woman show* cu Elena Ivanca

TEATRUL MAGHIAR DE STAT

▌ 19 dec., ora 19.00 – **Romeo şi Julieta** de W. Shakespeare. Regia: Keresztes Attila
▌ 20 dec., ora 20.00 – la Casa Tranzit – **Karol** de S. Mrozek. Regia: Tompa Gábor. Textul se traduce simultan la cască în limba română
▌ 21 dec., ora 19.00 – **Misterele voalului** de Vörösmarty Mihály şi Görgey Gábor. Regia: Keresztes Attila
▌ 23 dec., ora 11.00 – **Peripeţiile unui şoricel brav** de Bajor Andor. Regia: Hatházi András. Spectacol *studio* pentru copii
▌ 27 dec. ora 19.00 – **Misterele voalului** de Vörösmarty Mihály şi Görgey Gábor. Regia: Keresztes Attila
▌ 29 dec., ora 19.00 – **Traduceri** de Brian Friel, spectacol *studio*. Regia: David Grant (Marea Britanie)
▌ 31 dec., ora 19.00 – **Răpirea femeilor sabine** de Paul şi Frànz Schönthan-Keller Dezso. PREMIERĂ. Regia: Keresztes Attila
▌ 2 ian., ora 19.00 – **Răpirea femeilor sabine**

RÎMNICU VÎLCEA

TEATRUL ANTON PANN

▌ 18 dec., ora 18.00 – **Valsul cîinilor** de Leonid Andreev. Regia: Alexandru Boureanu. Cu: Mihai Arsene, Laurenţiu Stratan, Sorin Ionescu, Ramona Drăgulescu/Gina Călinoiu, Raluca Păun/Adela Minae, Radu Constantinov, Mihai Szabo, Florin Matescu
▌ 21 dec., orele 10.00 şi 13.30 – la Căminul Cultural Stoileşti – **Punguţa cu doi bani** după Ion Creangă. Regia: Ioan Brancu. Cu: Mădălin Anescu, Viorica Stamate, Georgiana Marin, Dana Dinică, Loredana Marinoiu
▌ 23 dec., ora 11.00 – **Punguţa cu doi bani**

SIBIU

TEATRUL RADU STANCA

▌ 19, 20 dec., ora 19.00 – **Anonimul veneţian** de Giuseppe Berto. Regia: Florin Zamfirescu
▌ 20 dec., ora 19.00 – la Bucureşti – **Der Dieb der nicht zu Schaden kamm** de Dario Fo. Regia: Alexandra Gandi. Spectacol prezentat de secţia germană

TIMIŞOARA

TEATRUL THESPIS

▌ 18 dec., ora 20.00 – **Apologia unui vis baroc** de Dinu Bodiciu şi Alexandru Dan
▌ 18 dec., ora 21.30 – **De-a joaca (partea 0)** de Adi Muia
▌ 19 dec., ora 20.00 – **Calul alb** de Dinu Bodiciu
▌ 20 dec., ora 20.00 – **Hiclenia**, după **Istoria trădării la români**. Regia: Diogene Bihoi

CLUB 30

▌ 19 dec., ora 21.00 – **Doi pe o bancă**, teatru de club cu Catrinel Dumitrescu şi Emil Hossu

FILM

18-20 decembrie

BUCUREŞTI

▌ **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Frank Oz. Cu: Robert de Niro, Edward Norton/ Patria/ orele: 9.00, 11.30, 14.30, 17.30, 20.30
▌ **„O“ de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnett/ Scala/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
▌ **Belphegor – Fantoma de la Luvru**, Franţa, 2001. PREMIERĂ. Regia: Jean-Paul Salomé. Cu: Sophie Marceau, Michel Serrault/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
▌ **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. Regia: Dominic Sena. Cu: Don Cheadle, Halle Berry, Hugh Jackman, John Travolta, Sam Shepard/ Luceafărul/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
▌ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Cultural, orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30
▌ **Trafic**, SUA, 2001. Regia: Steven Soderbergh. Cu: Benicio Del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid, Don Cheadle/ Festival/ orele: 11.00, 13.30, 16.30, 19.15
▌ **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001. Regia: Gary Trousdale şi Kirk Wise. Film de animaţie. Cu (voci): James Garner, Lyle Tiberius Rourke, Leonard Nimoy, Michael J. Fox/ Gloria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
▌ **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001. Regia: Ringo Lam. Cu: Jean-Claude Van Damme, Michael Rooker, Catherine Dent/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
▌ **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Lumina/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.15
▌ **Fraţia lupilor**, Franţa, 2000. Regia: Cristophe Gans. Cu: Samuel le Bihan, Mark Dacascos/ Aurora/ orele: 15.00, 18.00
▌ **Cîini şi pisici**, SUA, 2001. Regia: Lawrence Guterman. Cu (voci): Toby Maguire, Alec Baldwin/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
▌ **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001. Cu: Antonio Banderas/ Europa/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30
▌ **Incidentul Ankara**, România, 2000. Regia: Vasile Berenyi. Cu: Ştefan Sileanu, Radu Bânzaru/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
▌ **Gluma mortală**, SUA, 2001. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
▌ **Ţăcăniţii**, România-Franţa-Bruxelles, 2000. Regia: Gérard Cuq. Cu: Tomi Cristin, Cătălina Mustaţă, Horaţiu Mălăele, Dan Condurache, Sanda Toma/ Cotroceni/ orele: 9.00, 11.00
▌ **Scor final**, SUA, 2001. Regia: Frank Oz. Cu: Robert de Niro, Edward Norton/ Cotroceni/ orele: 13.00, 15.00, 18.00, 21.00
▌ **Toc inalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Viitorul/ orele: 14.00, 16.00, 19.00

CINEMA LIRA

(tel: 410.21.71)
▌ **Mumia revine**, SUA, 2001. Regia: Stephen Sommers. Cu: Arnold Vesleo, Brendan Fraser, Freddie Boath, John Hannah, Patricia Velasquez/ orele: 13.15, 20.00
▌ **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001. Regia: Dominic Sena. Cu: Don Cheadle, Halle Berry, Hugh Jackman, John Travolta, Sam Shepard/ orele: 13.30, 17.30, 21.30
▌ **Sexi Harem Ada Kaleh**, România, 1999. Regia: Mircea Mureşan. Cu: Ştefan Bănică jr., Rona Hartner, Jean Constantin, Alexandru Arşinel, Stela Popescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Rodica Mureşan, Ileana Stana Ionescu, Mihai Fotino, Tudorel Filimon/ ora 13.45
▌ **Furios şi iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ orele: 15.30, 19.30
▌ **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001. Regia: Adam Shankman. Cu: Jennifer Lopez, Matthew McConaughey/ ora 15.45
▌ **Pearl Harbor**, SUA, 2001. Regia: Michael Bay. Cu: Ben Affleck, Alec Baldwin, Cuba Gooding Jr., Dan Aykroyd, Jon Voight, Kate Beckinsale/ ora 16.00
▌ **Ciocolată cu dragoste**, SUA, 2000. Regia: Lasse Hallström. Cu: Juliette Binoche, Lena Olin, Johnny Depp, Judi Dench, Alfred Molina, Peter Stormare, Carrie-Anne Moss, Leslie Caron, John Wood/ ora 17.45
▌ **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ ora 19.15
▌ **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001. Regia: Tim Burton. Cu: Tom Roth, Helena Bonham Carter, Michael Clarke Duncan/ ora 22.00
▌ **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ ora 22.30

HOLLYWOOD MULTIPLEX

(tel: 327.70.20/ 327.70.21/ 327.70.22)
▌ **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 1/ orele: 15.45, 18.30, 21.15
▌ **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001. Regia: Gary Trousdale şi Kirk Wise. Film de animaţie/ Sala 2/ orele: 13.45, 16.15
▌ **Păcat originar**, SUA, 2001/ Sala 2/ orele: 18.15, 20.45
▌ **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Sala 3/ orele: 14.45, 17.00, 19.15, 21.30
▌ **Ajutor, sînt peştişor!**, 2000. PREMIERĂ. Film de animaţie. Regia: Michael Hegner şi Stefan Fjeldmark. Cu (voci): Nis Bank-Mikkelsen, Soren Saetter, Mac Krell/ Sala 4/ ora 17.30
▌ **Belphegor – Fantoma de la Luvru**, Franţa, 2001. PREMIERĂ/ Sala 4/ orele: 15.15, 19.30
▌ **Pearl Harbor**, SUA, 2001/ Sala 4/ ora 21.45
▌ **Blonda de la drept**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Robert Luketic. Cu: Resse Withespoon, Luke Wilson/ Sala 5/ orele: 16.00, 18.15, 20.30, 22.45
▌ **Băiatul din balon**, SUA, 2001/ Sala 5/ ora 14.00
▌ **Moulin Rouge**, SUA, 2001. Regia: Baz Luhrmann. Cu: Ewan McGregor, Nicole Kidman, Caroline O'Connor, David Wenham, Garry McDonald, Jacek Koman/ Sala 6/ orele: 14.30, 20.15
▌ **Fraţia lupilor**, Franţa, 2001/ Sala 6/ orele: 17.15, 22.45
▌ **„O“ de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ/ Sala 7/ orele: 16.30, 21.00
▌ **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Sala 7/ orele: 14.00, 18.45
▌ **Trafic**, SUA, 2001/ Sala 8/ orele: 16.00, 19.00, 22.15
▌ **Cîini şi pisici**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 13.30, 17.45 (18 dec.)/ ora 13.30 (19-20 dec.)
▌ **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Sala 9/ orele: 15.30, 20.15, 22.30 (18 dec.)/ orele: 15.30, 17.45, 20.15 (19-20 dec.)
▌ **Mai rău nu se poate**, SUA, 2001. AVANPREMIERĂ. Regia: Sam Weisman. Cu: Danny De Vito, Martin Lawrence/ Sala 9/ ora 22.30 (19-20 dec.)
▌ **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Sala 10/ ora 19.45
▌ **Idila căpitanului Corelli**,

FILME/SERIALE TV

Tendinţe iarna 2001

Privind retrospectiv la lunile de iarnă care deja s-au dus, televiziunile româneşti au defilat, pentru cinefili, cam în hainele următoare:

România 1 – Intelectual şi retro

Postul naţional de televiziune a rezervat, cu oarecare consecvenţă, serile de joi unor filme într-un fel sau altul cu iz intelectual, în primul rînd francez, în al doilea rînd european, fie că a fost vorba de ecranizarea din 2000 a **Mizerabililor** lui Victor Hugo, fie de versiunea cinematografică a vieţii lui Balzac. Ambele filme au fost marcate de prezenţa lui Gérard Depardieu şi regizate de Josée Dayan. Tot în stilul intelectual s-au încadrat, însă mai puţin declarativ, **Sophie's Choice** şi **Nixon**, în care doi actori de primă mînă au făcut dovada a ceea ce pot, Meryl Streep, în primul, Anthony Hopkins, în al doilea. Nota retro a fost introdusă nu prin difuzarea unor filme din copilăria cinematografului, ci prin reprogramarea a două filme, **Scarlett Letter** şi **Pulp Fiction**, scoase pe podium de postul naţional şi cu alte ocazii. Din fericire, cele două, **Pulp Fiction** cu siguranţă, chiar sînt de podium, aşa că tendinţa retro a fost uşor de asimilat.

Pro Tv – *Déjà-vu* şi Batman forever

Pro Tv pare prins în fascinaţia *déjà-vu*-ului, a repetiţiei hipnotizante. Vezi (de mai ai chef): **A Walk in the Clouds**, **Rob Roy** şi **Parfum de femeie**. Restul a fost tributar lui **Batman**, antrenat şi el în aceeaşi mişcare de revoluţie. Cel din 1989, cu Michael Keaton şi Michele Pfeiffer, datorat originalului Tim Burton, a fost urmat, nu la mare depărtare, de **Batman forever**, din 1995, cu Val Kilmer, Nicole Kidman şi Jim Carrey, în care s-a pierdut toată atmosfera de basm grotesc, creată în cel dintîi de Burton.

Antena 1 – Contraste între sobrietate şi umor

Pe de o parte, filme care radiografiază lucid, fără să se piardă în multe lamentări, viaţa unor oameni obişnuiţi, pînă cînd se întîmplă ceva şi lucrurile o iau razna: **Philadelphia**, sau viaţa unui avocat de succes, întoarsă la 180° din momentul în care nu mai poate ascunde de ochii celorlalţi că are SIDA; **Thelma and Louise**, sau viaţa în stare de urmărire a două femei, nu mai altfel decît multe altele, pornite într-o cursă nebună, cu poliţia pe urmele lor, după ce au împuşcat un individ care încercase să o violeze pe una dintre ele.

Pe partea cealaltă, rămîne doar sobrietatea vestimentară a *oamenilor în negru*, Tommy Lee Jones şi Will Smith, restul **MIB** desfăşurîndu-se într-o atmosferă degajată, parodică, aşa cum înţeleg americanii cel din urmă termen – ba fără sare şi piper, ba deşucheată atît cît să te facă să rîzi.

Prima – Prestigiu

În această iarnă, probabil televiziunea românească care a adus pe micul ecran cel mai mare număr de noutăţi, prin care şi-a spălat reluările multe şi dese. Filmele au fost alese cu o atenţie evidentă la prestigiul pe care şi l-au creat, socotit fie în succesul de public, fie în cel de critică. Am văzut, din prima categorie, **Romeo şi Julieta** a lui Buz Luhrman, **Independence Day**, cu Will Smith, de data asta (comparînd cu **MIB**) salvatorul Americii la modul serios. Din cealaltă, **The Crucible**, după piesa lui Arthur Miller, dar şi aclamatul debut regizoral al lui Al Pacino, **Looking for Richard**.

TVR 2 – Culoare locală

Aşa cum am mai amintit, serile de marţi au fost rezervate filmelor româneşti, alese dintre cele mai bune şi mai reprezentative pentru cinematograful autohton, fie că e vorba de filme mai vechi, fie de unele foarte noi. Au fost prezente cam toate direcţiile exploatate de producţiile româneşti: ecranizări ale romanelor noastre de succes (**Ciuleandra**), filme istorice (**Oglinda**), comedii senine (**Nea Mărin miliardar**) sau mai puţin (**Asphalt Tango**), satire sociale, înclinate către cruditate şi grotesc, ale vremurilor pe care le trăim (**Faimosul paparazzo**). Iniţiativa TVR 2 mi se pare, prin discernămîntul vădit în alegerea filmelor, una lăudabilă.

Una peste alta, în iarna lui 2001, cîtă a fost pînă acum, am avut parte de multe reluări, de ceva filme noi şi de un efort concertat al TVR 2 de a readuce pe micul ecran filmul românesc. Dezlănţuirea de basme, poveşti, pitici, zîne vrăjite cu trăsături ale unor frumuseţi holywoodiene, spirite de tot felul, care face deliciul sărbătorilor de iarnă, va schimba probabil semnificativ portretul cinematografic de mai sus.

Dana GHEORGHE

SUA, 2001. Regia: John Madden. Cu: Nicolas Cage, Penelope Cruz, Christian Bale, John Hurt/ Sala 10/ orele: 16.45, 22.00
- **O lecţie pentru profa' de istorie**, SUA, 2001/ Sala 10/ ora 14.15

ARAD

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Dacia
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Frank Oz. Cu: Robert de Niro, Edward Norton/ Central/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ Central/ ora 20.00

BRAŞOV

- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Patria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001. Regia: Steve Carr. Cu: Eddie Murphy, Kristen Wilson, Jeffrey Jones/ Modern/ orele: 16.00, 18.00, 20.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Cosmos/ orele: 12.00, 14.30, 17.00
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Astra/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

BRĂILA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.30, 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (18 dec.)/ orele: 12.15, 14.30, 16.45, 19.15 (19-20 dec.)
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Bulevard/ orele: 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (18, 20 dec.)/ orele: 10.15, 12.30, 14.45, 17.00, 19.30 (19 dec.)
- **Tigru şi dragon**, 2000. Regia: Ang Lee. Cu: Chow Yun-Fat, Michelle Yeoh, Zhang Ziyi/ Lira/ orele: 15.00, 17.15, 19.30 (19-20 dec.)

CLUJ NAPOCA

- **Belphegor – Fantoma de la Luvru**, SUA, 2001/ Arta-Eurimages/ orele: 12.00, 14.30, 17.00
- **Blonda de la drept**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001/ Favorit/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Amanţii secolului**, Franţa, 1999. Regia: Diane Kurys. Cu: Juliette Binoche, Benoît Maginel/ Arta-Eurimages/ orele: 19.30, 22.00 (19-20 dec.)
- **Gladiatorul**, SUA, 2000. Regia: Ridley Scott. Cu: Russell Crowe, Joaquin Phoenix, Oliver Reed/ Mărăşti/ orele: 13.00, 16.00, 19.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30, 23.00
- **Toamnă la New York**, SUA, 2000. Regia: Joan Chen. Cu: Richard Gere, Winona Ryder, Anthony Lapaglia/ Arta-Eurimages/ orele: 19.30, 22.00 (18 dec.)

CONSTANŢA

- **Sexy Harem Ada-Kaleh**, România, 2000/ Republica/ orele: 10.00, 12.00, 14.15, 16.30, 18.45, 21.00
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Majestic/ orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00
- **Doctor Dolittle 2**, SUA, 2001/ Studio/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

CÎMPINA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Frank Oz. Cu: Robert de Niro, Edward Norton/ Patria
- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Modern
- **Dansînd cu noaptea**, Danemarca-Suedia-Franţa, 2000. Regia: Lars Von Trier. Cu: Björk, Cathérine Deneuve, David Morse/ Jean Negulesco

DEVA

- **Trafic**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Flacăra

IAŞI

- **Blonda de la drept**, SUA, 2001/ Republica/ orele: 15.30, 17.30, 20.00
- **Proprietarii de stele**, România, 2001. Regia: Savel Stiopul. Cu: Dan Bittman, Heliana Popa, Monica Anghel, Ştefan Bănică jr., Adriana Trandafir, Monica Ghiuţă, Piere Henri Deleau/ Dacia/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Victoria/ orele: 11.00, 13.00, 15.15
- **Craii de Curtea-Veche**, România/ Casa de Cultură, Sala Azur/ ora 16.00
- **Dracula 2000**, SUA, 2001/ Casa de Cultură, Sala Azur/ ora 18.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Victoria/ orele: 17.30, 20.00
- **Povestea unui cavaler**, SUA, 2001. Regia: Brian Helgeland. Cu: Heath Ledger, Mark Addy, Rufus Sewell/ Republica/ orele: 10.30, 13.00
- **Virus**, SUA, 2001. Regia: John Bruno. Cu: Jamie Lee Curtis, William Baldwin, Donald Sutherland/ Casa de Cultură, Sala Azur/ ora 20.00

ORADEA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Libertatea
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Patria
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

PITEŞTI

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Modern/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **O noapte la McCool's**, SUA, 2001. Regia: Harald Zwart. Cu: Michael Douglas, Andrew Dice Clay, John Goodman, Liv Tyler, Matt Dillon, Paul Reiser, Reba McEntire/ Lumina/ orele: 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Bucureşti/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

PLOIEŞTI

- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Patria
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Scala
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001/ Modern

SFÎNTU GHEORGHE

- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 19.00 (pînă în 19 dec.)
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Arta/ orele: 10.00, 16.00, 18.00, 20.00 (20 dec.)

SINAIA

- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Capitol
- **Blonda de la drept**, SUA, 2001/ Timiş
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Trafic**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.30, 18.00

21-27 decembrie

BUCUREŞTI

- **Harry Potter şi piatra filozofală**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Chris Columbus. Cu: Daniel Radcliffe, Emma Watson/ Patria/ orele: 9.00, 11.45, 14.30, 17.30, 20.30
- **Capcanele seducţiei**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Willard Carroll. Cu: Gillian Anderson, Ellen Anderson/ Scala/ tel: 211.03.72
- **Mai rău nu se poate**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Sam Weisman. Cu: Danny De Vito, Martin Lawrence/ Luceafărul/ orele: 9.00, 11.00, 13.15, 15.30, 17.45, 20.00
- **Blonda de la drept**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Robert Luketic. Cu: Resse Withespoon, Luke Wilson/ Corso/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45
- **Adolescenţii în călduri**, Franţa, 2000. PREMIERĂ. Regia: Willard Carroll. Cu: Julie Durand, Alexis Boucout/ Europa/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Bucureşti, orele: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.30/ Gloria, orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Festival/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.15, 19.30
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Favorit/ orele: 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Cultural/ orele: 12.00, 14.15, 16.30, 18.30
- **Scor final**, SUA, 2001/ Lumina/ tel: 314.74.16
- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Flamura/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Aurora/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2000/ Excelsior/ orele: 14.00, 16.00, 18.00
- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Studio Martin/ orele: 15.00, 17.00, 19.00
- **O zi periculoasă**, SUA, 2001/ Cotroceni/ orele: 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 21.00
- **„O" de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Viitorul/ orele: 14.00, 16.00, 19.00

CINEMA LIRA
(tel: 410.21.71)
- **Cocoşatul de la Notre-Dame**, Franţa/ ora 11.00
- **Hercule**, SUA/ ora 11.15
- **Mica sirenă**, SUA, 1989. Film de desen animat. Regia: Ron Clements, John Musker. Cu (voci): Joe Alaskey, Rene Auberjonois, Christopher Daniel Barnes, Jodi Benson, Hamilton Camp, Pat Carroll, Nancy Cartwright, Paddi Edwards, Gerrit Graham/ ora 11.30
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ orele: 13.00, 17.30
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ orele: 13.15, 18.00
- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ ora 13.30
- **Misiune în ţara sfîntă**, SUA, 2001/ orele: 15.15, 20.00
- **Belphegor – Fantoma de la Luvru**, Franţa, 2001/ orele: 15.45, 20.15
- **Trafic**, SUA, 2001/ ora 17.45
- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ ora 19.00
- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ orele: 16.00, 20.30
- **Prinţesa îndărătnică**, SUA, 2001. Regia: Garry Marshall. Cu: Julie Andrews, Anne Hataway/ ora 22.15
- **Mumia revine**, SUA, 2001/ ora 22.30

ARAD

- **Scor final**, SUA, 2001/ Dacia
- **Blonda de la drept**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Blonda de la drept**, SUA, 2001/ Central/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CÎMPINA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Patria
- **Lara Croft – Tomb Raider**, SUA, 2001. Regia: Simon West. Cu: Angelina Jolie, Jon Voight/ Modern
- **Răsfăţaţii Americii**, SUA, 2001. Regia: Joe Roth. Cu: Billy Crystal, Catherine Zeta-Jones, John Cusack, Hank Azaria, Julia Roberts, Stanley Tucci/ Jean Negulesco

DEVA

- **Frăţia lupilor**, Franţa, 2001/ Patria
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **„O" de la Othello**, SUA,

EDITURA UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA" IAŞI

Dana Diaconu
Ingeniozitate spaniolă. Specii literare *sui-generis*

Vasile V. Russu
Viaţa politică în România (1866-1871)
Vol. II

Lucia Berdan
Totemism românesc

ÎN PREGĂTIRE:

Noemi Bomher
Amurgul poeţilor
Poezia română contemporană

Comenzi la: **Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"**
6600 – Iaşi, Păcurari nr. 9, tel./fax (032) 114947

2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Libertatea
- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001. Regia: J.B. Rogers. Cu: Jason Biggs, Shannon Elizabeth/ Patria
- **Capcanele seducţiei**, SUA, 2001. Regia: Willard Carroll. Cu: Gillian Anderson, Ellen Anderson/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **Gluma mortală**, SUA, 2001. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00

PLOIEŞTI

- **Scor final**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Frank Oz. Cu: Robert de Niro, Edward Norton/ Patria
- **Dr. Dolittle 2**, SUA, 2001/ Scala
- **Cit îmi dai ca să te împuşc?**, SUA, 1999. Regia: Jonathan Lynn. Cu: Bruce Willis, Matthew Perry/ Modern

SINAIA

- **Furios şi iute**, SUA, 2001. Regia: Rob Cohen. Cu: Paul Walker, Vin Diesel, Michelle Rodriguez, Jordana Brewster/ Perla

SLATINA

- **Replicant, clona ucigaşă**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Harry Potter şi piatra filozofală**, SUA, 2001. Regia: Chris Columbus. Cu: Daniel Radcliffe, Emma Watson/ Capitol
- **Gluma mortală**, SUA, 2001. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Timiş
- **Adolescenţii în călduri**, Franţa, 2000/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Eu cu cine mă mărit?**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Nebuni şi frumoşi**, SUA, 2001. Regia: John Stockwell. Cu: Kirsten Dunst, Jay Hernandez/ Victoria

TÎRGU JIU

- **„O“ de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Victoria
- **Moulin Rouge**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

28 decembrie-
3 ianuarie

ARAD

- **Mai rău nu se poate**, SUA, 2001/ Dacia
- **Ciini şi pisici**, SUA, 2001/ Mureşul

BACĂU

- **Gluma mortală**, SUA, 2001. Regia: John Dahl. Cu: Leelee Sobieski, Paul Walker, Steve Zahn/ Central/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CÎMPINA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Central

CRAIOVA

- **„O“ de la Othello**, SUA, 2001/ Patria
- **Atlantida: imperiul dispărut**, SUA, 2001/ Modern
- **Blonda de la Drept**, SUA, 2001/ Jean Negulesco

DEVA

- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001/ Patria

HUNEDOARA

- **Plăcinta americană 2**, SUA, 2001/ Flacăra

ORADEA

- **Scor final**, SUA, 2001/ Libertatea
- **„O“ de la Othello**, SUA, 2001. PREMIERĂ. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnet/ Patria
- **Gluma mortală**, SUA, 2001/ Transilvania

PIATRA NEAMŢ

- **„O“ de la Othello**, SUA, 2001. Regia: Tim Blake Nelson. Cu: Mekhi Phifer, Josh Hartnett/ Dacia/ orele: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00
- **Păcat originar**, SUA, 2001. Regia: Michael Cristofer. Cu: Antonio Banderas, Angelina Jolie/ Dacia/ ora 20.00

PLOIEŞTI

- **Trafic**, SUA, 2001/ Patria
- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Scala
- **Păcat originar**, SUA, 2001/ Modern

SINAIA

- **Planeta maimuţelor**, SUA, 2001/ Perla

SLATINA

- **Cod de acces: Swordfish**, SUA, 2001/ Alutus

TIMIŞOARA

- **Conexiune inversă**, SUA, 2001. Regia: Tarsem Singh. Cu: Jennifer Lopez, Colton James/ Capitol
- **Capcanele seducţiei**, SUA, 2001/ Timiş
- **Scary Movie 2 – O comedie de groază**, SUA, 2001/ Studio

TÎRGOVIŞTE

- **Scor final**, SUA, 2001/ Independenţa
- **Dansind cu noaptea**, Danemarca-Suedia-Franţa, 2000/ Victoria

TÎRGU JIU

- **Furios şi iute**, SUA, 2001/ Victoria

VASLUI

- **Toc înalt şi minte brici**, Marea Britanie, 2001. Regia: Mel Smith. Cu: Minnie Driver, Mary McCormack, Kevin McNally, Michael Gambon/ Independenţa/ orele: 10.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

CINEMATECA

PLOIEŞTI

SCALA
- 18 dec. – **Billy Elliot**, Marea Britanie, 2000. Regia: Stephen Daldry. Cu: Julie Walters, Gary Lewis, Jamie Bell
- 1 ian. – **Sfirşitul aventurii**, SUA, 1999. Regia: Neil Jordan. Cu: Ralph Fiennes, Julianne Moore, Stephen Rea

TÎRGOVIŞTE

- 21 dec. – **Ioana d'Arc**, SUA, 1999. Regia: Luc Besson. Cu: John Malkovich, Faye Dunaway
- 28 dec. – **Culoarul morţii**, SUA, 2000. Regia: Frank Darabont. Cu: Tom Hanks, Michael Clarke Duncan, David Morse
- 4 ian. – **Corbul – Mîntuirea**, SUA, 2000. Regia: Bharat Nalluri. Cu: Kirsten Dunst, Eric Mabius

VIDEO

BUCUREŞTI

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ
- 20 dec., ora 16.30 – Sala Auditorium – **Un loc menit să dureze – Aripa de Est a Galeriei Naţionale de Artă din Washington (A Place to Be – The East Wing of the National Art Gallery in Washington)**, film **documentar** despre lucrările de construire şi amenajare, în anii '70, a Corpului de Est al Galeriei Naţionale din Washington. Film oferit de Ambasada SUA la Bucureşti

SPECTACOLE

BUCUREŞTI

OPERA NAŢIONALĂ
- 19 dec., ora 18.30 – **Italianca în Alger**
- 20 dec., ora 18.30 – **Carmina Burana**
- 21 dec., ora 18.30 – **Rigoletto**
- 22 dec., ora 18.30 – **Liliacul**
- 23 dec., ora 18.30 – **Spărgătorul de nuci**

CONCERTE

BUCUREŞTI

ATENEUL ROMÂN
- 20, 21 dec., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Octav Calleya. Dirijor de cor: Iosif Ion Prunner. Solist: Daniel Podlovschi. În program lucrări de: **Rossini**, **Beethoven**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE
STUDIOUL MIHAIL JORA:
- 19 dec., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra de Cameră Radio şi Corul Radio. Dirijor: Horia Andreescu. Dirijor de cor: Dan Mihai Goia. Solişti: Ovidiu Marinescu, Georgeta Stoleriu, Aura Twarowska, Răzvan Ţuculescu, Gheorghe Roşu. În program lucrări de: **Saint-Saëns**, **Bach**
- 20 dec., ora 19.15 – **concert** susţinut de Orchestra Naţională Radio. Dirijor: Misha Katz. Solistă: Felicia Filip. În program: valsuri celebre. Manifestare organizată în colaborare cu Video Music Production
- 21 dec., ora 18.00 – **concert de colinde** susţinut de Corul de Copii Radio. Dirijori: Eugenia Văcărescu şi Voicu Popescu

UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE MUZICĂ
SALA GEORGE ENESCU:
- 18 dec., ora 18.00 – **recital** de pian susţinut de Răzvan Victor Dragnea. În program lucrări de: **L.V. Beethoven**, **R. Schumann**, **S. Prokofiev**

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
- 18 dec., ora 19.00 – **seară de chitară clasică**: Cătălin Ştefănescu şi invitaţii săi

GREEN HOURS 22 JAZZ-CAFÉ
- 20 dec., ora 21.00 – **concert** *live* de jazz susţinut de Rudi Teianu & friends

CRAIOVA

FILARMONICA „OLTENIA“
- 21 dec. – **Tinereţea lui Alexandru cel Mare** de N. Astrinidis, spectacol al Corului Filarmonicii „Oltenia“ şi al Orchestrei Simfonice din Salonic
- 21 dec., ora 19.00 – **Concert de Sărbători** susţinut de Studioul de Muzică Veche din Bucureşti. În program: muzică medievală, colinde şi cîntece de Crăciun

IAŞI

FILARMONICA DE STAT
- 20 dec., ora 19.00 – **concert de colinde** susţinut de Corul Colegiului Medicilor
- 21 dec., ora 19.00 – **concert de colinde**. Dirijor: Adrian Stanache

TIMIŞOARA

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ
- 23 dec., ora 19.00 – **recital** de pian susţinut de Georgiana Teohari

GONG CLUB
- 19 dec., ora 19.30 – **recital** de chitară clasică susţinut de Alexandru Solomon

THE NOTE
- 20 dec., ora 22.00 – **concert** susţinut de Alexandru Andrieş

TÎRGU MUREŞ

FILARMONICA DE STAT
SALA MARE:
- 18 dec., ora 19.00 – **concert simfonic**. Dirijor: Franz Lamprecht (Germania). Solist: Martin Rummel, violoncel (Germania). În program lucrări de: **Dvorak**, **Schubert**
- 20 dec., ora 19.00 – **concert coral** susţinut de Cvintetul de corni al Filarmonicii şi de Corul de copii
- 27 dec., ora 17.00 – **concert coral-instrumental** susţinut de Corul de femei „Musica Humana“. Dirijor şi orgă: Csiky Csaba

EXPOZIŢII

BUCUREŞTI

GALERIA APOLLO (Teatrul Naţional, tel: 313.50.10) –

Cărţi noi la Editura Humanitas

Lucian BLAGA
Aforisme
Text stabilit şi îngrijit de Monica Manu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2001, 296 p., f.p.

John Stuart MILL
Despre libertate
Traducere din limba engleză de Adrian Paul Iliescu, Editura Humanitas, 2001, 160 p., f.p.

Mircea ELIADE
50 de conferinţe radiofonice, 1932-1938
Editura Humanitas, Seria „Eliade“, Bucureşti, 2001, 304 p., f.p.

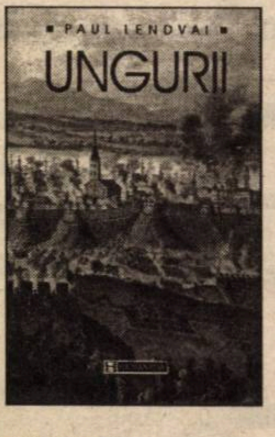

Paul LENDVAI
Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrîngeri
Traducere din limba germană de Maria şi Ion Nastasia, Editura Humanitas, Seria „Istorie“, 2001, 576 p., f.p.

Grafica italiană contemporană, 1960-2000, pînă în 24 dec. Expoziţie organizată de Uniunea Artiştilor Plastici în colaborare cu Institutul Italian de Cultură

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – PARTER: expoziţie de grup: Mihaela Şchiopu, Emilia Kiss, Mihaela Mălina Iliescu, Rodica Lămnăşan, **grafică**, 18 decembrie-9 ianuarie

GALERIA CĂMINUL ARTEI (tel: 314.18.18) – ETAJ: Constantin Daradici, **pictură**, 19 decembrie-25 ianuarie 2002

GALERIA SIMEZA (tel: 659.75.80) – Florin Mocanu, **pictură**, pînă în 19 dec./ Adrian Simion Moldovan, **sculptură**, 20 decembrie-7 ianuarie 2002

GALERIA ORIZONT (tel: 315.89.17) – Roxana Pârvu-Codiţă, **artă decorativă**, pînă în 18 dec./ Vasile Anghelache, **grafică**, 19 decembrie-8 ianuarie

GALERIA HANUL CU TEI (ARTei) (tel: 315.38.27) – Mihai Radu Mihalcea, **pictură**, pînă în 7 ianuarie 2002

CLUBUL HANUL CU TEI (ARTei) (Str. Lipscani nr. 63-65) – Subsol – *Mutilarea artistului la tinereţe*, **pictură**, **poezie** şi **manuscris**, plasticiana Carmen Creţu şi scriitoarea Mariana Marin. Vernisaj: 21 dec., ora 17.00

GALERIA EFORIE (tel: 315.06.51) – Voichiţa Bucur (Cluj Napoca), **pictură**, pînă în 18 dec./ expoziţie personală de **pictură**, 18 decembrie-4 ianuarie 2002

OFICIUL NAŢIONAL PENTRU DOCUMENTARE ŞI EXPOZIŢII DE ARTĂ (Teatrul Naţional, tel: 313.91.15) – Galeria Etaj 3/4 – *Artă, design, fotografie*, Anton Stankowski, pînă în 19 dec. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul pentru Relaţii Externe din Stuttgart, Institutul Goethe Inter Nationes, Casa de Cultură Friedrich Schiller şi Ministerul Culturii şi Cultelor/ *Foto Kunst*, expoziţie colectivă de **fotografie**, fragmente din opera fotografică a unui grup de artişti contemporani din Germania, pînă în 15 ianuarie 2002. Expoziţie organizată în colaborare cu Institutul Goethe Inter Nationes, Institutul pentru Relaţii cu Străinătatea din Stuttgart, Ministerul Culturii şi Cultelor/ Sala Rondă – Dumitru Radu, **sculptură**, pînă în 30 dec.

CENTRUL INTERNAŢIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ – GALERIA S.P.A.C.E. (tel: 313.51.10) – *Vernisaj*, Grupul 2META, **ambient video**, pînă în 11 ianuarie 2002

GALERIA NOUĂ (tel: 313.51.11) – *Cinci povestiri*, expoziţie colectivă: Anca Benera, Irina Bucan Botea, Anca Ignătescu, Dilmana Iordanova, Mihaela Kavdanska, Lila Passima

GALERIA UNIVERSITĂŢII DE ARTE (Str. Budişteanu, nr. 6) – *Limit Signal*, expoziţie colectivă: Leopoldina Dancu, Maria Drăghici, Valentin Chincisan, Vlad Bosoancă şi Wilhelm Jozsef Hunor, pînă în 20 dec.

SALA ArCuB (tel: 210.94.46) – Etajul I – Mirela Iordache şi Matei Enric, expoziţie colectivă de **pictură pe teme religioase**, pînă în 21 dec.

INSTITUTUL FRANCEZ (tel: 210.02.24) – *Regards sur le musée imaginaire* şi *Malraux*, expoziţii **documentare** realizate în colaborare cu Biblioteca Naţională şi Biblioteca Academiei Române în cadrul ciclului de evenimente *André Malraux: Omul de acţiune şi de cultură*

INSTITUTUL GOETHE INTER NATIONES (tel: 210.41.18) – *Împreună pentru o şcoală mai bună*, expoziţie colectivă de **pictură pe sticlă** realizată de copii, organizată de Centrul „Educaţia 2000+" şi Forumul Cultural Austriac

CENTRUL CULTURAL CEH (tel: 312.25.37) – Alfons Mucha, **afişe**, expoziţie organizată în cadrul proiectului „Anotimpurile Europei"

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER (tel: 211.32.29) – *Educaţie prin artă*, expoziţie de **desene** realizate de copii, pînă în 15 ian. 2002

TEATRUL ION CREANGĂ (tel: 211.11.69) – Foaier – *Sărbătorile iernii*, expoziţie colectivă de **pictură** cu lucrări realizate de elevii Şcolii nr. 164; coordonator: prof. Ioana Mardare, pînă în 30 dec.

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ (tel: 313.30.30) – Sălile Kretzulescu/ **Victor Brauner – Desene din anii 1925-1962**, lucrări inedite, provenite din colecţia Muzeului de Artă Modernă Saint Étienne, pînă la 28 februarie 2002. Expoziţie organizată în colaborare cu Ambasada Franţei la Bucureşti, Institutul Francez din Bucureşti şi AFAA (Association Française d'Action Artistique)/ *Tradiţie şi inovaţie. Sticla europeană din secolele XIX-XX*. Vernisaj: 21 dec., ora 13.00/ *Broderii orientale*, pînă în luna martie 2002. Vernisaj: 28 dec., ora 12.00

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI (tel: 637.46.11) – *Restituiri – Biserica mănăstirii Cotroceni în imagini şi documente*, expoziţie **documentară**

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN (tel: 650.53.60) – expoziţie de **cahle**/ Lia şi Ioan Popa, **icoane praznicare**/ sala *Munca* (**Focul – Apa – Vîntul**), expoziţie permanentă/ sala **Măşti** (expoziţie de obiceiuri populare), expoziţie temporară

WORLD TRADE CENTER (tel: 224.36.64) – *Christmas at World Trade Plaza 2001*, expoziţie cu vînzare de cadouri pentru Sărbătorile de iarnă, a VIII-a ediţie, pînă în 24 dec.

CERCUL MILITAR NAŢIONAL (tel: 313.86.89) – Galeria Artelor – *Militari în saloane bucureştene*, **exponate rare de patrimoniu** (costume, obiecte de podoabă şi porţelanuri, piese de mobilier etc.), pînă în 30 dec. Expoziţie organizată în colaborare cu Muzeul Municipiului Bucureşti şi Muzeul Militar Naţional/ foaierul sălii de spectacole – *Cercul Militar – 125. Arc peste timp*, expoziţie de **carte**, **fotografie**, **numismatică**, **filatelie**, pînă în 30 dec.

BACĂU

GALERIA DE ARTĂ – Constantin Tănăsache şi Ivu Vlad Geanina Iustina, **pictură**, pînă în 20 dec./ expoziţia anuală a membrilor filialei Bacău a Uniunii Artiştilor Plastici, 21 decembrie-15 ianuarie 2002. Vernisaj: 21 dec., ora 17.00

CLUJ NAPOCA

GALERIA UAP – Filiala Cluj-Bistriţa-Zalău – Laurenţiu Dimişcă, **pictură**, pînă în 31 dec.

MUZEUL DE ARTĂ – *Et in Venetia ego...*, expoziţie colectivă: Paul Cheptea, Adriana Elian, Georgian Mazerschi, Claudiu Presecan, Radu Pulbere, Călin Stegerean, **pictură**, pînă în ianuarie 2002

IAŞI

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Zone*, Mihai Taraşi, **pictură**, pînă în 22 dec.

RÎMNICU VÎLCEA

GALERIILE DE ARTĂ – **Tîrgul anual de artă al filialei Vîlcea a UAP**, 18 decembrie.-20 ianuarie 2002

TIMIŞOARA

GALERIA HELIOS – *Mozaic*, expoziţie colectivă, pînă în 6 ianuarie 2002

SPAŢIUL H.ARTA – *Material*, expoziţie colectivă: Aura Bălănescu, Anca Benera-Arnold Estefan, Adrian Curus, Teodor Graur, Velisar Manea, The Triple Headed, Attila Tomas (lucrări premiate la concursul de proiecte bazate pe calităţile fizice ale materialului Foamglas), organizată de Brialcopas şi Idea Design & Print Timişoara

GALLERIA 28 – *Stare de Crăciun*, expoziţie colectivă a studenţilor Facultăţii de Artă Timişoara, **pictură**, clasa prof. Constantin Flondor

CENTRUL CULTURAL FRANCEZ – *Centre Culturel Français Paris vu du ciel*, Jean Ponsignon, **fotografie**, pînă în 30 dec.

TÎRGOVIŞTE

GALERIILE UAP – Salonul de iarnă, pînă în 24 dec.

GALERIILE DE ARTĂ „SEVER" – *Icoana – discurs poetic şi poveste*, expoziţie colectivă: Adrian Pancu şi Gabriel Enache. Vernisaj: 20 dec.

DEZBATERI

BUCUREŞTI

UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE MUZICĂ
SALA GEORGE ENESCU:

- 18 dec., ora 18.00 – **dezbatere** cu tema **Piaţa de artă. Cerere şi ofertă în România de azi**, eveniment organizat de Veronica Gaspar. Participă: profesori şi studenţi la SNSPA, Medicină, reprezentanţi ai presei, ai Ministerului Culturii şi Cultelor

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

- 20 dec., ora 16.00 – Rotondă – **colocviu** din ciclul **Grădina lui Polemos**

FESTIVALURI

BUCUREŞTI

DIN DARUL MAGILOR
17-21 decembrie
SALA ARCUB:

- grupaj de spectacole muzicale *live* dedicate sărbătorilor de iarnă

Din program:

- 18 dec., ora 19.00 – **seară folk** cu Narcisa Suciu, Ducu Bertzi, Iedera
- 19 dec., ora 19.00 – **seară rock** cu Mircea Rusu Band şi Sfera
- 20 dec., ora 19.00 – **seară pop** cu Paula Seling, 7th Heaven, Marcela Buruian, Silvia Ştefănescu, Adriana
- 21 dec., ora 19.00 – **Spectacol de gală** dedicat sărbătoririi Pomului de Crăciun. Spectacolul va fi preluat de Televiziunea Română şi transmis pe Canalul 2 în data de 26 decembrie
- organizatori: ArCuB şi Fundaţia Culturală PHOENIX

FESTIVALUL DE MUZICĂ FOLK „OM BUN"
17-19 decembrie
TEATRUL ION CREANGĂ:
Din program:

- 18 dec., ora 18.00 – **recitaluri** susţinute de: Victor Socaciu, Gil Ioniţă, formaţia Ecoul, Andrei Păunescu
- 19 dec., ora 18.00 – **concerte** susţinute de: Pasărea Colibri, Ştefan Hruşcă, Vasile Şeicaru, Adrian Ivaniţchi, Maria Gheorghiu/ **Gala laureaţilor**

LANSĂRI

BUCUREŞTI

MUZEULUI ŢĂRANULUI ROMÂN

- 18 dec., ora 16.00 – **Omul recent** de H.-R. Patapievici. Participă: Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu; Editura Humanitas, 2001

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE
SALA ROTONDĂ:

- 18 dec., ora 13.00 – lansarea volumului de poezie **Dragoste şi flori** de Coca Popescu, Editura Semne, 2001
- 19 dec., ora 13.00 – lansarea volumului **Ontologia operei de artă în lumina principiului identităţii** de Mădălina Diaconu, Editura Crater, 2001
- 21 dec., ora 14.00 – lasarea volumului **Clipa dintre hotare** de Petre Got, Editura Eminescu, 2001

TÎRGURI

BUCUREŞTI

TEATRUL NAŢIONAL
FOAIER:

- 16-26 dec. – **Tîrgul Internaţional de Arte Vizuale – TIAV 2001**, ediţia a IV-a. În program: expoziţii, spectacole de teatru, dans, proiecţii de film, evenimente speciale etc. Organizatori: Fundaţia Societa-Club UNESCO, TV România Internaţional şi Teatrul Naţional Bucureşti

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ
SALA
EXPOZIŢIILOR TEMPORARE
Din program:

- 18 dec., ora 13.00 – **Tîrgul de carte Apostrof-Echinox**. Din program: lansarea volumelor: **Faceţi cunoştinţă cu limba română** de Mioara Avram, Marius Sala (Editura Echinox); prezintă: Liana Pop/ **Animal pe moarte** de Philip Roth (Editura Biblioteca Apostrof); prezintă: Irina Petraş/ **Misterioasa dispariţie a oraşului din cîmpie** de Alexandru Vona (Editura Biblioteca Apostrof); prezintă: Ion Vartic

SERI CULTURALE

BUCUREŞTI

CLUB A

- 18 dec., ora 18.00 – **Rock pe drumul glorios al construcţiei comunismului. Rock-ul românesc între anii 1971-1975**, întîlnire în cadrul proiectului **Rock sub seceră şi ciocan. O istorie sentimentală a rock-ului românesc**, realizat de Nelu Stratone

CASA DE CULTURĂ FRIEDRICH SCHILLER

- 20 dec., ora 17.30 – Cristian Sencovici, **conferinţa** cu tema **Icoane pictate de soare**, însoţită de diapozitive, în cadrul Clubului de turism „Impresii de călătorie"

UNITER

- 19 dec., ora 17.00 **Seară de colinde** în cadrul **Salonului cultural** condus de Sorana Coroamă Stanca. Invitaţi: Silvia Voinea, Lidia Butnaru, Cristina Struţeanu, corul AS al Şcolii de Aplicaţie pentru Muzici Militare (dirijor: Ancuţa Sandu), Formaţia camerală a profesorului Alexandru Popa, Titina Comşa

MUZEUL NAŢIONAL COTROCENI

- 19 dec. – **seară muzeală** prilejuită de **Aniversarea a 10 ani de la înfiinţare, 1991-2001**. În program: orele 18.00 – Salonul Cerchez – **deschiderea oficială**/ ora 19.00 – vizitarea expoziţiei de afişe şi fotografii **Trasee biografice**/ ora 19.30 – **concert** de colinde susţinut de Ştefan Hruşcă

PREMII

BUCUREŞTI

ACADEMIA ROMÂNĂ

- 21 dec., ora 12.00 – Aulă – festivitatea de decernare a **Premiilor Academiei Române pe anul 1999**

CLUB MOXA

- 18 dec., ora 17.00 – decernarea premiilor **Festivalului de poezie şi proză** pentru studenţi, ediţia a V-a. Organizator: Sindicatul Studenţilor din Facultatea de Cibernetică

ATELIER

BUCUREŞTI

BIBLIOTECA I.L. CARAGIALE

- 20, dec., ora 16.00 – **Atelier de creaţie** destinat elevilor şi studenţilor: poezie, pictură, teatru, muzică, idee etc. (relaţii suplimentare la tel: 211.67.31)

TV

TVR 1

- 20, 27 dec., ora 11.00 – **Aşa cred eu**, emisiune culturală realizată şi moderată de Mihai Dragolea

TVR 2

- 26 dec. – **Spectacolul de Gală** al Festivalului **Din Darul Magilor**, organizat de ArCuB şi Fundaţia Culturală Phoenix (17-21 dec.)
- 19 dec., ora 24.00/ 21 dec., ora 15.00 – **REMIX undergROund**, emisiune de documentare muzicale. Tema acestei ediţii: **Rock şi revoluţie**. Din sumar: episodul XI al documentarului *Timpul chitarelor electrice*, imagini din Arhiva Multimedia TVR

TIMIŞOARA

ANALOG TV

- 22, 29 dec., ora 19.00/ 23, 30 dec., ora 16.30 – **A cincea roată**, emisiune culturală realizată de Robert Şerban şi Igor Bergler

RADIO

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

- 18 dec., ora 21.00 – emisiunea **Universitatea Radio**. Invitat: Solomon Marcus, care va vorbi despre **Metaforele divinităţii**
- 19 dec., ora 21.00 – emisiunea **Universitatea Radio**. Invitat: Solomon Marcus, care va vorbi despre **Autoreferinţa în ştiinţă şi religie**
- 24 dec., ora 21.00 – emisiunea **Universitatea Radio**. Invitată: Antoaneta Olteanu, care va vorbi despre **Mioriţa – mit profesional, element indispensabil al iniţierii pastorale**
- 26 dec., ora 21.00 – emisiunea **Universitatea Radio**. Invitată: Antoaneta Olteanu, care va vorbi despre **Universul sărbătorilor de iarnă în credinţele populare**

Redacţia nu-şi asumă răspunderea pentru modificările de program survenite după închiderea ediţiei.

Săptămîna trecută, un grup de intelectuali români şi maghiari ardeleni au lansat un „memorandum" prin care propuneau dezbaterea publică a oportunităţii „regionalizării" României. Semnatarii sînt redactori ai lunarului clujean *Provincia*, care apare în ediţii paralele în română şi maghiară (şi pe care l-am prezentat şi noi, număr de număr, cititorilor): Gusztav Molnar, Bakk Miklos, Al. Cistelecan, Ovidiu Pecican, Caius Dobrescu ş.a. Deîndată, presa şi liderii politici s-au mobilizat, înfierînd cu sfîntă mînie patriotică atare iniţiativă ca pe un mare pericol, ca pe un atentat la integritatea ţării. În realitate, nu e nici mai mult, nici mai puţin decît au spus autorii de la bun început: o propunere intelectuală, care poate fi discutată cu argumente pro şi contra. Politizarea ei din start şi tratarea în termeni violent-naţionalişti poate fi – eventual – profitabilă pentru „patrioţii" de profesie, nu pentru atmosfera dezbaterilor publice, şi-aşa precară în România de azi. În atari condiţii, cum să mai formulezi observaţii calme la „memorandum" în timp ce politicienii şi gazetarii cei mai înfierbîntaţi îi injuriază de-a dreptul pe autorii de la *Provincia*?

Mai jos – o reacţie pe această temă.

„Solidaritatea“ cu Cristian Tudor Popescu

GABRIEL ANDREESCU

„Ar fi mult mai eficient să depăşim ideea *sui generis* de obligaţie morală întrucît ne-ar permite să ne concentrăm energiile pentru a acţiona asupra sentimentelor, educîndu-le. Acest tip de educaţie reuşeşte să împace în suficientă măsură oamenii diferiţi unii cu alţii, încît ei să fie mai puţin tentaţi să îi gîndească pe ceilalţi ca pe nişte aproape-oameni. Scopul unor astfel de acţiuni asupra sentimentelor este lărgirea referinţelor de genul «tipul nostru de oameni» şi «oameni ca noi».“[1]

Am recitit gîndurile lui Richard Rorty. În ce merită să investeşti energia interiorităţii tale? – se întreabă şi răspunde cu siguranţă de sine filozoful american. Să progresezi spiritual astfel încît să-i percepi pe ceilalţi, oricît de diferiţi, ca pe nişte „oameni ca tine“. Ca pe nişte „oameni ca noi“.

Cum se putea să nu îmi răsară într-un astfel de context, imediat, în faţa ochilor, prin opoziţie, obsesiile lui Cristian Tudor Popescu, stridente ca o sirenă pornită fără rost: „femeia nu este om“; „femeile sînt fiinţe neumane şi infantile“; „femeia [...] pare că aparţine altei specii“?[2]

Iată-mă coborînd aşadar de la educaţia sentimentelor în tranşeele unei ideologii care împroaşcă schije peste tot şi peste toţi. Cristian Tudor Popescu, acelaşi care îl executa pe ecranul televizorului pe un tînăr şi distins istoric de la Cluj – aşa părea sadica operaţiune de desfiinţare motivată de tema manualelor alternative –, a descoperit o nouă pradă. De astă dată e vorba de 13 intelectuali români şi maghari. „Tot aud“, zice că aude ziaristul **Adevărului**, „feluriţi surtucari de prin Ardeal [...] cum visează să tranşeze România cu drujba“. Şi apoi: „Că persoane de soiul lui Gusztav Molnar sau Bakk Miklos articulează repetat şi cu dicţie autonomizare, regionalizare, federalizare nu mă miră“. Ce „îl miră“ atunci? Cunoscuţi precum, în cuvintele pamfletarului, „criticul de poezie remarcabil“ sau „prozatorii inteligenţi“. „Probabil că jena pe care aştept s-o descopăr la ei mă încearcă doar pe mine“, pretinde tot el, asumîndu-şi oximoronic competenţa decenţei.

Ce le opune C.T.P.? Comentariile lui resping nu doar prin violenţă, ci şi prin grosolănia gîndirii. Gînduri care se aseamană cu cele semnate Ilie Merce, Vadim Tudor sau Gheorghe Funar. Regionalizarea înseamnă (şi) pentru el „tranşarea Ardealului cu drujba“. Ce ştie Cristian Tudor Popescu despre regionalism? Nimic. Cu circa o lună în urmă, Octav Cozmîncă a promis, în faţa Congresului Puterilor Regionale şi Locale, regionalizarea României pînă în 2004. Cum poţi să sari la gîtul celor care propun o dezbatere pe această temă şi să taci atunci cînd un ministru promite regionalizarea? Să nu fi ştiut? Dacă dă lecţii, ar fi trebuit să ştie. Nu ar fi trebuit să cunoască el de ce atîtea ţări europene au trecut la unităţi teritoriale mai mari, capabile să asigure competiţia economică? Are el alt răspuns la întrebarea: cum să realizezi proiecte economice între unităţi teritoriale care în România au în medie 5.655 km^2 şi circa 542.000 locuitori iar în alte ţări ating 24.400 km^2 şi 2,5 milioane (Franţa), ori 15.100 km^2 si 2.8 milioane (Italia), sau mai departe 28.000 km^2 şi 2,1 milioane de locuitori (Spania) ş.a.m.d.?

Cristian Tudor Popescu nu cunoaşte însă mai nimic. Toată violenţa, tot dispreţul, toată fanfaronada îşi trag seva din ignoranţă. Această furie a demolării semenilor trebuie denunţată. Nu pot să spun că această furie „are ceva de fiară“ întrucît nedreptăţesc animale care sînt „tipul nostru de fiinţe“ şi «fiinţe ca noi». Şi tigrul, şi coiotul omoară doar ca să supravieţuiască. Nimic din vieţuirea animală nu este atît de respingător cum este cruzimea inutilă aşezată arbitrar între noi ca o pată de petrol peste un petec de iarbă. Puţine alte lucruri au insanitatea gîndirii intolerante, inflexibile, incomplete, care dispreţuieşte ce nu poate înţelege.

Dar şi pentru Cristian Tudor Popescu aş putea găsi înţelegere. Aş putea invoca şi pentru el cuvintele – altele – ale aceluiaşi Richard Rorty: „Problema oamenilor răi este că ei nu au avut norocul unor circumstanţe care să îi educe aşa cum am fost educaţi noi [oamenii buni]“.

Ceea ce mă covîrşeşte însă este nu în primul rînd el, Cristian Tudor Popescu, pliu al unui univers prost construit, cît insalubra solidaritate care îl întovărăşeşte. Parcă îi văd defilînd pe curtezani, de-a lungul anilor, unul după altul. Gabriel Liiceanu, imaginînd mezalianţe cu Cristian Tudor Popescu. (Ce contau victimele, care au început să conteze abia cînd C.T.P. şi-a îndreptat privirile spre domnia sa?) Cum poate Mircea Martin să-şi investească prestigiul în întîmpinarea unui ofensator de profesie? Crede el că uşoara precauţie, vreme de cîteva cuvinte, schimbă solidaritatea participării la lansarea unui volum? Sau H.-R. Patapievici? Cum declamă el cu satisfacţie, în public şi împreună cu C.T.P. – în sfîrşit, împreună! –, antipatiile pe care le împart în comun. Cît despre Ileana Mălăncioiu, solidaritatea ei ofensivă, argumentată, afişată, asumată cu Popescu, o împinge în aceeaşi categorie.

Parcă-l văd pe Cristian Tudor Popescu: construit dintr-un bulgăre de materie sticloasă, cu suprafeţele dure, cioplite brutal, pe fiecare suprafaţă reflectîndu-se, ca într-o oglindă, chipurile intelectualilor ce-l întovărăşesc solidari.

Toţi sîntem de acord că jurnalistul **Adevărului** stăpîneşte expresia. Textele lui sînt calupuri incasabile. Dar mă mir şi mă întreb: este posibil ca acest lucru să conteze mai mult decît insanitatea atitudinii? Este oare drept ca excelenţa formei să salveze, în ochii unora, o gîndire atît de rudimentară? Trăim într-o lume în care vigoarea stilistică învinge, oră de oră şi, se pare, pe deplin, generozitatea spiritului ori rigoarea subtilă a minţii. „Oamenii ca noi“ au dreptul să refuze o astfel de lume.

---

[1] Richard Rorty, **Human Rights, Rationality, and Sentimentality** (1993).

[2] „Femeia nu e om“, **Adevărul literar şi artistic**, 10.03.1998.

Deratizarea începe cu şoarecii de bibliotecă

DAN J. UNGUREANU

> *„Preşedintele Ion Iliescu a inaugurat astăzi noua clădire a Bibliotecii Academiei. Aceasta adăposteşte peste 3.000.000 de cărţi, citite, anul trecut, de peste 40.000 de cercetători, în afară de cititorii ocazionali.“*
> (Ştire din ziare)

Fiindcă aveam nevoie, m-am dus şi eu să consult cîteva cărţi din vastele fonduri ale bibliotecii.

Intru deci în noua clădire a Bibliotecii Academiei. Portarul mă pune să închid uşile după mine, „că e frig“, şi cu greu îmi înăbuş ţîfna de a spune, nu ştiu cui, că din cele treizeci de miliarde investite puteau să-şi cumpere naibii şi un *groom* pneumatic. Culoarele sînt noi; pe uşi nu scrie nimic, nici „Contabilitate“, nici „Personal“, nici „Director“, nici nimic. Intru în primul birou şi întreb unde se fac înscrierile. În clădirea din faţă, îmi răspunde secretara. Îmi arată. Trebuie să ies, să ocolesc toată clădirea şi să intru pe altundeva. Mă execut. Curtea Bibliotecii Academiei e un teren viran, bîntuit de cîini sălbatici, pe care îi lapidez cu animozitate. Găsesc destul de greu un birou meschin, cu linoleum pe jos, şi muşama pe cele două mese printre care trec. Explic că sînt asistent universitar din Timişoara, doctorand, am venit înadins pentru patru zile şi am nevoie să citesc nişte cărţi de acolo. Nici vorbă de permis temporar, ţipă Scylla şi Caribda. Mergeţi la director!

Retraversez terenul viran, risipind cu pietre diavolii tasmanieni. Ajung, călăuzit, în (stupoare) primul birou din care ieşisem. E biroul directorului. Mă primeşte, după o scurtă aşteptare, fără să-şi scoată nasul.din ziar. Reexplic: asistent universitar, doctorand, Timişoara, scurt timp Bucureşti. Directoralele dioptrii nu se dezlipesc din pagina **Diverse** a ziarului. Simt că mi-am epuizat argumentele...

– *...'bin doch nicht keyn ganef, Gottenyu!*

Argumentul că nu sînt un infractor pare a cîntări mai mult... Directorul le telefonează matracucelor. Care nu prea se lasă. „Faceţi cum vă spun eu!“, strigă directorul, fără ca, totuşi, să-şi ridice ochii din pagina **Sport** unde a ajuns.

Ajung iarăşi la cele două acrituri, după ce am risipit alţi dingo hămesiţi. Una dintre ele scoate un cartonaş de rînd de sub integrama pătată de o chiftea începută. Scrie „17 Decembrie“ pe el şi mi-l dă. Ajung deci în sanctuar şi încep să completez fişe. Am completat prea multe, îmi reproşează şefa de sală. Sînt dicţionare – îi explic femeii, altminteri mai binevoitoare decît fauna dinainte – şi eu le consult, nu le citesc din doască-n doască. Nu e Sandra Brown. Pricepe. [...] La sfîrşitul programului ies, escortat de lătratul protejaţilor lui Corneliu Vadim Tudor şi ai domnului Ştrempel. Simt ei, protejaţii, că entuziasmul meu pentru Marea Unire e foarte scăzut.

Ajung la Biblioteca Centrală Universitară, şi ea recent inaugurată, cu acelaşi fast mediatic. Îi explic rostul venirii mele unei corcituri de Barbie cu păpuşă gonflabilă de la „Informaţii“. Nu se fac permise temporare, îmi spune. Vorbiţi cu directoru'. Cu greu îmi înăbuş un „*Vakuly Dan, nem lass olah*“: directorul, bineînţeles, a plecat. Pun mîna pe telefon... Un important director de bibliotecă mijloceşte pentru mine pe lîngă unul dintre directorii Bibliotecii Centrale Universitare. „Da, vrea să citească nişte cărţi... He, he, sigur, bizarerie juvenilă... De ce să le citească? Nu ştiu. Prea mare rău nu le poate face.“ Directorul telefonează şi el. Totul e în ordine.

Revin la „Informaţii“, unde nimeni nu ştie nimic. „Dar dacă ziceţi că aţi vorbit cu domnu'...“ Sînt escortat la biroul „Înscrieri“, unde, stupoare, permisul temporar există în forma cea mai oficială. Dar trebuie să ştii dinainte că există sau să ghiceşti. Nimeni, la biroul „Informaţii“, n-o să-ţi pomenească de el. Îmi vine în minte un autor praghez de limbă germană. Mi-am notat doar cotele pe fişă, nu şi titlurile, şi trebuie să le caut din nou pe calculator. O întreb pe bibliotecară:

– Ce e aia „cota RTF“?

– Nu te priveşte pe dumneata!

Şi aici pot primi doar trei cărţi odată. Îi pomenesc stagiarei ţîfnoase diferenţa dintre un dicţionar şi Sandra Brown. Îmi aduce cele patru cărţi cerute. Am scăpat. De aici alerg la Biblioteca Naţională, unde biroul „Înscrieri“ are uşa proptită cu un extinctor. Ca să nu intre nimeni.

P.S. Anul trecut, Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice i-a refuzat Facultăţii de Litere din Timişoara un grant pentru facsimilarea **Memorialului de călătorie** al lui Iosif al II-lea în Banat, document inedit, important şi pentru Banat, şi pentru politica acestui monarh iluminist. Printre proiectele aprobate, unul mi-a atras atenţia: 10.000 $: **Efectul estetic al culturilor de trandafiri asupra peisajului**. Se poate găsi pe *site*-ul CNCS.

Nota redacţiei. *Împreună cu articolul, autorul ne adresează un mesaj prin care ne înştiinţează că expediţia bucureşteană a avut şi un epilog timişorean: la întoarcere i s-au furat din tren bagajele, cu tot cu notele, xeroxurile şi datele (cotele) rezultate din aventurile sale prin bibliotecile din Capitală. Semn că nici contribuţia Banatului la „Marea Unire“ nu va fi fost perfectă, ba chiar, pe ici, pe colo, iat-o şi puţintel... infracţională!*